СЛОВНИКИ
абв
УКРАЇНИ

СЛОВНИК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

ТОМ 2

В–
ВІДСРІБЛИТИСЯ

Словник української мови

ТОМ 2

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ

УКРАЇНСЬКИЙ МОВНО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ ФОНД

СЛОВНИК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У двадцяти томах

КИЇВ 2012

СЛОВНИК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Том другий

В — ВІДСРІБЛИТИСЯ

НАУКОВА ДУМКА

УДК 811.161.2:81'374.3(038)

Другий том академічного тлумачного Словника української мови у 20 томах охоплює загальновживану лексику сучасної української літературної мови, поширені терміни, діалектизми, усталені словосполучення. Джерела, використані у Словнику, відображають лексику текстів художньої літератури, починаючи з кінця XVIII століття до наших днів, Біблії, народної творчості, публіцистики, науково-популярних і наукових праць, мови засобів масової інформації, мови Інтернету та ін.

Другий том Словника містить 10908 словникових статей.

Словник розрахований на широке коло користувачів, усіх, кого цікавить українська мова.

Головний науковий редактор *В. М. Русанівський*

Науковий керівник проекту
"Словник української мови" *В. А. Широков*

Укладачі
Л. Л. Шевченко (В — вгамуватися; відбій — віддихуватися),
Л. М. Томіленко (вганяти — вдячно; взнавання — вигукуватися;
високоякісний — вити́снутися; вицілóвуватися — відбігти),
Л. М. Менько (ве — взлíсся; ви́сів — високоширóтний; ви́тися — вицілóвувати),
О. С. Мільченко (ви́гул — ви́лучитися; вирихтóвувати — висихáти),
О. О. Погрібна (ви́лушок — ви́ритися),
В. В. Чумак (віддієслíвний — відсвíжуватися),
І. В. Шевченко (вíдсвіт — відсріблúтися),
В. М. Білоноженко, В. О. Винник (усталені словосполучення)

Науковий редактор *О. О. Тараненко*

Рецензенти
М. П. Кочерган, доктор філологічних наук, професор,
Л. І. Мацько, доктор філологічних наук, професор,
А. К. Мойсієнко, доктор філологічних наук, професор,
Г. П. Півторак, академік НАН України,
М. Я. Плющ, доктор філологічних наук, професор

Наукові консультанти
С. Я. Єрмоленко, Н. Г. Озерова (з лінгвістичних питань),
Л. В. Туник (з редакційної роботи)

Комп'ютерна технологія укладання
В. А. Широкова, К. М. Якименка

Комп'ютерний супровід і тестування
К. М. Якименка, В. В. Манако, І. М. Кондрачук, Ю. В. Леонтьєва,
Н. М. Сидорчук, М. П. Слабковської, С. І. Волошиної, М. Ю. Кригіна, І. В. Остапової

Лексикографічне редагування *Н. В. Щербакової*

Видавниче редагування *Г. С. Балабан, Н. М. Максименко, Н. В. Мітюри*

ISBN 978-966-00-1050-5
ISBN 978-966-00-1273-8 (т. 2)

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА

Другий том академічного тлумачного Словника української мови у 20 томах (далі СУМ-20[1]; відповідно Словник української мови в 11 томах позначаємо як СУМ-11) охоплює діапазон від **В** до **ВІДСРІБЛИТИСЯ** (10908 слів).

Як відзначалося в Передмові до першого тому, застосування комп'ютерних технологій лексикографування при укладанні СУМ-20 дозволило розпочати роботу з фундаментальної лексикографічної статистики. Тут наведено дані стосовно другого тому й об'єднаного діапазону першого та другого томів. Таким чином відтворено статистичні параметри процесу лексикографічного розвитку Словника української мови.

У табл. 1 представлено співвідношення лексики за частиномовною належністю у реєстрах СУМ-11 і СУМ-20 діапазону другого тому.

Таблиця 1

Частини мови	СУМ-11, %	СУМ-20, %
Іменник	30,49	35, 23
Прикметник	8,61	10,85
Дієслово	48,88	40,52
Дієприкметник	8,11	9,25
Прислівник	2,91	3,07
Займенник	0,04	0,06
Інші	0,97	1,02

Аналогічні дані за сумою діапазонів першого та другого томів СУМ-20, порівняно із СУМ-11, наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Частини мови	СУМ-11, %	СУМ-20, %
Іменник	42,31	48,24
Прикметник	16,21	18,63
Дієслово	30,30	22,66
Дієприкметник	4,88	4,98
Прислівник	4,39	3,98
Займенник	0,11	0,12
Інші	1,79	1,38

Статистичні дані демонструють деяке збільшення відносного обсягу іменників і прикметників порівняно з дієсловами. Це пояснюється активізацією номінаційних процесів у сучасній українській мові, спричиненою внутрішніми суспільно-історичними й зовнішніми глобалізаційними чинниками, а також відносним зростанням у СУМ-20, порівняно із СУМ-11, термінологічної лексики (приблизно на 3 % від загального лексичного обсягу), представленої переважно іменниками.

У табл. 3 наведено докладні статистичні дані щодо відносних пропорцій лексикографічних параметрів діапазону другого тому СУМ-11 і СУМ-20.

Таблиця 3

Назва показника	СУМ-11	СУМ-20	Збільшення у СУМ-20 порівняно із СУМ-11, %
Словникові статті	7537	10908	44,73
Знаки у словникових статтях	2364729	4097669	73,28
Тлумачення реєстрових слів, у т. ч.:	9882	13786	39,51
— значень;	8410	11730	39,48
— відтінків значень	1472	2056	39,67
Ілюстрації	15164	30752	102,80
Усталені словосполучення, у т. ч.:	722	2414	234,35
— сталі словосполучення;	421	530	25,89
— еквіваленти слів;	0	31	-
— термінологічні словосполучення;	37	427	1081,08
— фразеологізми	264	1416	436,36

Як показано в табл. 3, загальний обсяг діапазону В — ВІДСРІБЛИ́ТИСЯ у СУМ-20, порівняно із СУМ-11, збільшився в 1,73 раза. Обсяг реєстру — майже у півтора раза. На 102,8 % (тобто більше ніж удвічі) зросла кількість ілюстрацій, що є свідченням великої роботи з добору текстово-ілюстративного матеріалу. Особливо значне зростання — так само, як і в першому томі, — простежуємо в системі словосполучень, зокрема термінологічних (майже в 11 разів).

Збільшення кількості словосполучень пояснюється їхньою функцією в мові та статистичною вагою в мовленні. За даними дослідників[2], словосполучення (не лише усталені) займають близько 77 % обсягу реальних текстів, що добре видно з табл. 4, узятої зі згаданої праці.

[1] Ідеться про другу редакцію Словника. Першу його редакцію, як зазначалося в Передмові до першого тому, було здійснено в період із 2002 до 2007 року.

[2] *Белоногов Г. Г., Зеленков Ю. Г., Кузнецов Б. А. и др.* Системы фразеологического машинного перевода политематических текстов с русского языка на английский и с английского на русский (системы RETRANS и ERTRANS) // МФИД. – 1995. – Т. 20. – № 2.– С. 20–24.

Таблиця 4

Довжина словосполучення (кількість слів)	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Частка в текстах (%)	23,4	48,3	16,0	6,6	3,0	1,5	0,7	0,3	0,2

У табл. 5 подано порівняльні статистичні дані (СУМ-11 і СУМ-20) за діапазоном двох томів двадцятитомника.

Таблиця 5

Назва показника	СУМ-11	СУМ-20	Збільшення у СУМ-20 порівняно із СУМ-11, %
Словникові статті	13840	22439	62,13
Знаки у словникових статтях	4151063	8019588	93,19
Тлумачення реєстрових слів, у т. ч.:	19459	28132	44,57
— значень;	16905	24809	46,76
— відтінків значень	2554	3323	30,11
Ілюстрації	26768	57158	113,53
Усталені словосполучення, у т. ч.:	1365	4666	241,83
— сталі словосполучення;	860	1052	22,33
— еквіваленти слів;	0	37	-
— термінологічні словосполучення;	88	916	940,91
— фразеологізми	417	2661	538,13

У Передмові до другого тому СУМ-20 вважаємо за доцільне зробити деякі зауваження щодо системних засад лексикографування національних лексиконів, зокрема наголосити на двох принципах, що є основоположними при укладанні великих тлумачних словників.

Першим із них є лексикографічна замкненість, яка вимагає, щоб усі слова, що входять до словникових дефініцій, були і в реєстрі як заголовні слова відповідних словникових статей.

Другий принцип полягає в лексикографічній повноті, яка вимагає, щоб усі значення слів, представлені в дефініціях, були розроблені у відповідних словникових статтях, де ці слова є заголовними.

Зазначені принципи, з огляду на складність їх дотримання на практиці, досі не були популярними в лексикографії. Однак у системі Віртуальної лексикографічної лабораторії «Словник української мови», що є основним технологічним інструментом при укладанні двадцятитомника, принаймні для першого з наведених принципів, реалізовано програмну процедуру, яка дозволяє здійснити перевірку лексикографічної замкненості.

В укладанні другого тому СУМ-20 взяли участь: Л. Л. Шевченко (В — вгамуватися, відбій — віддихуватися; керування групою лексикографів), Л. М. Томіленко (вганяти — вдячно, взнавання — вигукуватися, високоякісний — витиснутися, вициловуватися — відбігти), Л. М. Менько (ве — взлісся, висів — високоширотний, витися — виціловувати), О. С. Мільченко (вигул — вилучитися, вирихтовувати — висихати), О. О. Погрібна (вилушок — виритися), В. В. Чумак (віддієслівний — відсвіжуватися), І. В. Шевченко (відсвіт — відсріблитися). Укладання усталених словосполучень здійснювали В. М. Білоноженко і В. О. Винник. Науковий редактор тому — О. О. Тараненко. Наукові консультанти тому: С. Я. Єрмоленко, Н. Г. Озерова (з лінгвістичних питань), Л. В. Туник (з редакційної роботи). Лексикографічне редагування тому виконувала Н. В. Щербакова. Технологічну підтримку лексикографічної роботи здійснювали: К. М. Якименко (головний технолог-програміст), Н. М. Сидорчук (лінгвістичний корпус) та комп'ютерні технологи С. І. Волошина, І. М. Кондрачук, М. П. Слабковська. Індекс тому формувала І. В. Остапова. Комп'ютерну верстку здійснили І. М. Кондрачук, М. Ю. Кригін та І. В. Остапова. Менеджери тому: М. Ю. Кригін, Ю. В. Леонтьєв і В. В. Манако (планування і контроль робіт, розроблення технологічних схем, організація робіт із розроблення та проведення автоматизованого тестування лексикографічної бази даних Словника, взаємодія з видавництвом). Видавничі редактори тому — працівники Державного науково-виробничого підприємства «Видавництво "Наукова думка" НАН України» — Г. С. Балабан, Н. М. Максименко, Н. В. Мітюра. Загальне наукове керівництво здійснював В. А. Широков.

Рецензенти тому: доктор філологічних наук, професор М. П. Кочерган, доктор філологічних наук, професор Л. І. Мацько, доктор філологічних наук, професор А. К. Мойсієнко, академік НАН України Г. П. Півторак, доктор філологічних наук, професор М. Я. Плющ.

У процесі роботи над другим томом СУМ-20 тексто-во-ілюстративна база була розширена за рахунок уведення до лінгвістичного корпусу творів таких авторів:

О. Авраменко
І. Андрусяк
О. Апанович
В. Баранов
Д. Білий
Г. Вдовиченко
П. Гірник
Л. Голота
Л. Гребінка
Ю. Дараган
Л. Дереш
В. Діброва
А. Дністровий
Є. Дудар
С. Єфремов
П. Запаренко
В. Захарченко
Ю. Іздрик
О. Ірванець
С. Йовенко
Ю. Канигін
П. Карманський
А. Кацнельсон
І. Качуровський
В. Кожелянко
С. Колесник
Т. Коломієць
Д. Кремінь
Л. Курбас
Ю. Липа
В. Липинський
І. Лис
О. Лисяк
І. Малкович
С. Павличко
В. Підпалий
І. Пільгук
С. Плачинда
Ф. Погребенник
В. Портяк
Т. Прохасько
І. Роздобудько
І. Росоховатський
А. Санченко
Є. Сверстюк
І. Світличний
В.Скуратівський
М. Сом
Б. Стельмах
О. Стефанович
Г. Тарасюк
В. Терещук
О. Тесленко
О. Тихий
О. Ульяненко
Т. Федюк
М. Фішбейн
М. Холодний

В. Хрущак
В. Цибулько
Л. Череватенко
Є. Чикаленко
Ю.Шерех (Шевельов)
О. Шугай
М. Шудря
Ю. Ячейкін

Додано такі переклади:
М. Бажан, пер. з тв. Ц. Норвіда
М. Бажан, пер. з тв. Р.-М. Рільке
М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі
М. Бажан, пер. з тв. В. Шекспіра
В. Вовк, пер. з тв. Ф. Гарсіа Лорки
Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна
С. Воскрекасенко, пер. з тв. А. Чехова
М. Зеров, пер. з тв. В. Брюсова
М. Зеров, пер. з тв. Горація
М. Зеров, пер. з тв. Ж.-М. Ередіа
М. Зеров, пер. з тв. Катулла
М. Зеров, пер. з тв. М. Лермонтова
М. Зеров, пер. з тв. О. Пушкіна
М. Зеров, пер. з тв. П. Ронсара
О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена
І. Качуровський, пер. з тв. Ф. Петрарки
Ю. Клен, пер. з тв. В. Шекспіра
Л. Кононович, пер. з тв. О. Гріна
І. Корунець, пер. з тв. Дж. Родарі
І. Костецький, пер. з тв. В. Шекспіра
Г. Кочур, пер. з тв. О. Блока
Г. Кочур, пер. з тв. В. Незвала
Г. Кочур, пер. з тв. Овідія
Г. Кочур, пер. з тв. Ф. Петрарки
Г. Кочур, пер. з тв. Сапфо
Г. Кочур, пер. з тв. В. Шекспіра
М. Кропивницький, пер. з тв. В. Шекспіра
П. Куліш, пер. з тв. В. Шекспіра
О. Логвиненко, пер. з тв. Дж. Селінджера
М. Лукаш, пер. з тв. Ф. Рабле
М. Лукаш, пер. з тв. Ю. Тувіма
В. Мисик, пер. з тв. В. Шекспіра
П. Ніщинський, пер. з тв. Гомера
П. Ніщинський, пер. з тв. Софокла
Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля
Д. Паламарчук, пер. з тв. В. Шекспіра
А. Перепадя, пер. з тв. А. де Сент-Екзюпері
М. Рильський, пер. з тв. Вольтера
М. Рильський, пер. з тв. В. Шекспіра
С. Руданський, пер. з тв. Вергілія
С. Руданський, пер. з тв. Гомера
В. Самійленко, пер. з тв. П. Беранже
В. Самійленко, пер. з тв. Ж.-Б. Мольєра
А. Содомора, пер. з тв. Евріпіда
А. Содомора, пер. з тв. Есхіла
М. Старицький, пер. з тв. В. Шекспіра
І. Стешенко, пер. з тв. В. Шекспіра
Борис Тен, пер. з тв. В. Шекспіра
М. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма
Леся Українка, пер. з тв. Г. Гартмана
Леся Українка, пер. з тв. Г. Гейне
Леся Українка, пер. з тв. Гомера
Леся Українка, пер. з тв. Данте
І. Франко, пер. з тв. В. Шекспіра
В. Щурат, пер. з франц. епосу «Пісня про Роланда»

Авторський колектив висловлює щиру подяку всім, хто зробив зауваження та побажання до першого тому СУМ-20, які було враховано в подальшій роботі.

УКРАЇНСЬКИЙ АЛФАВІТ

Аа,	Бб,	Вв,	Гг,	Ґґ,	Дд,
Ее,	Єє,	Жж,	Зз,	Ии,	Іі,
Її,	Йй,	Кк,	Лл,	Мм,	Нн,
Оо,	Пп,	Рр,	Сс,	Тт,	Уу,
Фф,	Хх,	Цц,	Чч,	Шш,	Щщ,
Ьь,	Юю,	Яя			

В

В[1], *невідм., с.* Третя літера українського алфавіту на позначення приголосного звука “в” (вимовляється “ве”).

В[2] **(У)**, *рідко* **УВ** — *із знах., місц. і род. в.; ц-с., уроч.* **ВО**, *рідко* **ВВІ (УВÍ)**, **ВІ** — *із знах. і місц. в.; прийм.* Сполучення з **в (у)** виражають:

Просторові відношення

1. *із знах. і місц. в.* Уживається на позначення предмета, місця, простору: а) всередину яких, куди спрямована дія *(знах. в.). — Ох, мені лишенько! — скрикнула Маруся й стрепенулась, як тая рибонька, ускочивши ув ятір* (Г. Квітка-Основ’яненко); *Увійшли вони у хатку — мати й Галя вже спали* (Марко Вовчок); *Він в’їхав у вузьке міжгір’я* (М. Коцюбинський); [Ярослав:] *Замкнуть ворота всіх надвірних брам, Її* [Милушу] *ж несіть з пошаною во храм* (І. Кочерга); *Міст, перегорівши, з гуркотом повалився в воду* (О. Гончар); б) у якому, де відбувається дія чи хто-небудь перебуває, що-небудь міститься *(місц. в.). У полі тихому жив у норі Хом’як; На самоті скучав він, неборак!* (Л. Глібов); *Гучить в деревах соків сила* (П. Тичина); *Так дитинча мале всміхається в колисці, коли над ним пливуть якісь неясні сни* (В. Сосюра); *Ми інколи в окопах заводили розмови про війну* (П. Колесник).

2. *із знах. і місц. в.* Уживається на позначення місця, предмета і т. ін., у бік яких спрямована дія, предмет, або при означенні напряму. *Іде* [жінка], *було, собі — як мальована: очі у землю спущені й не дивиться* (Марко Вовчок); *З незвичайною спритністю* [Рудий] *зірвав з плеча рушницю, клацнув затвором і спрямував її мені в голову* (Ю. Збанацький); *Нею* [доріжкою], *здавалось йому, можна було б проїхати хоч кілометр в потрібному напрямі* (О. Гончар).

3. *із знах. в.* Уживається на позначення місця, предмета, через які проходить, проникає хто-, що-небудь; крізь, через. *Велике діло — проженуть! Не можна в двері — я в кватирку Або пролізу в іншу дірку — І зась усім!* (Л. Глібов); *Старої арії тремтячі переливи Летять в вікно* (М. Рильський); // Уживається на позначення предметів, поміж які спрямована дія; між; поміж. *Не клади псові пальців в зуби, бо вкусить* (Номис).

4. *з род. в.* Уживається при вказуванні на кого-небудь, у межах проживання, перебування чи діяльності якого (яких) відбувається дія. *Останніми днями у нас погана погода* (М. Коцюбинський); // Уживається при вказуванні на господаря місця, приміщення, де відбувається дія. *Коли у Маринки збирались сусідки на посиденьки, діти йшли до кухні* (В. Гжицький); // Уживається при вказуванні на автора, про твори якого йдеться. *У Івана Франка мотив сили духу проходить геть через усю його творчість* (П. Тичина).

5. *з род. в., заст.* Уживається на позначення предмета, поблизу, біля якого відбувається дія або хто-, що-небудь перебуває. *Два брати, грізні ісполини .. стояли у ворот* [ворiт] (І. Котляревський); *А вона, безталанночка, поклонилась та й стала в порога, як чужа* (Марко Вовчок).

Об’єктні відношення

6. *із знах. і місц. в.* Уживається на позначення дії: а) до якої хто-небудь долучається *(знах. в.). В наскок яряться вороги* (І. Котляревський); *В похов* [похід] *у дорогу славні компанійці До схід сонечка рушали* (Т. Шевченко); *Іван кинувся в бійку. Не пам’ятав, що робить* (М. Коцюбинський); *Я іду в повстання, весь в пилу. Ти мене востаннє поцілуй* (В. Сосюра); *І тут сніжинки, як пушинки, навкруг пускаються в танець* (Н. Забіла); б) у якій хто-небудь бере участь *(місц. в.). Григорій Микитович.., як і Порфирів дідусь, теж свого часу брав участь у форсуванні Дніпра* (О. Гончар).

7. *із знах. і місц. в.* Уживається на позначення сфери діяльності, організації, установи і т. ін.: а) до якої вступає, приступає, куди переходить або приймається хто-небудь *(знах. в.). Піду в найми, піду в люди, А за сотником не буду!* (Т. Шевченко); [Хвора:] *Сумний був час; товариші мої Пішли у військо* (Леся Українка); *Я говорив так довго й щиро, що воєнком мені повірив, сказав, що буде з мене толк, і записав до себе в полк* (В. Сосюра); б) у якій бере участь, де працює, навчається хто-небудь *(місц. в.). Д. Грінченка я добре знаю, бо ми разом з ним служимо в земстві* (М. Коцюбинський); *Петриків батько був ув економії за корівника, а мама за доярку* (Остап Вишня); *За рогом цим шпиталь військовий, я в нім працюю...* (В. Сосюра); *Я вчився у школі за рахунок держави як син учасника громадянської війни* (Ю. Збанацький).

8. *із знах.* (у давній формі, яка збігається із сучасним називним множини) *і місц. в.* Уживається на позначення професійного, соціального середовища, вікової групи: а) до якого (якої) хтось переходить, вступає, куди кого-небудь приймають *(знах. в.). Звісно, вона не піде до Січі у братчики* (М. Коцюбинський); *Не помітила* [Оленка], *як і в дівчата вийшла* (К. Гордієнко); *Подоляк твердо пам’ятав, що, беручи новачка в їздові, заприсягся зробити з нього людину* (О. Гончар); б) до якого (якої) хто-небудь належить *(місц. в.). Забув про школу Шевченко, думав за нове: яка то доля буде в малярах!* (С. Васильченко); *Лісничий, той оце з Путіловського* [Путилівського] *заводу прийшов, а Вовк був у матросах* (І. Микитенко).

9. *із знах. і місц. в.* Уживається на позначення істоти, предмета, стану: а) у яку (який) перетворюється, переходить хто-, що-небудь *(знах. в.). Таку Юнона зливши кулю, Перевернувшися в зозулю, Махнула .. навпростець* (І. Котляревський); *Коли з даху капле, він* [мороз] *обертає скапи в сталактити, бочку водовоза — в мармурову скелю, людей — у статуї* (М. Коцюбинський); б) в образі якої (якого) перебуває або ким є хто-небудь *(місц. в.)* (звичайно зі сл. подоба, роль і т. ін.). [Лісовик:] *Хіба ж то не по правді, що дізнав він самотнього несвітського одчаю, блукаючи в подобі вовчій лісом?* (Леся Українка); — *Признаюся, я не думав зустрінути тебе в такій ролі* [арештанта] (Ю. Збанацький).

10. *із знах. і місц. в.* Уживається на позначення предмета, маси: а) у який одягається хто-, що-небудь, яким (якою) покривається *(знах. в.). Убраний Лев у полотняну одежу і в ясно-сиву, майже білу свиту* (Леся Українка); — *Щось мені тая катеринка, як жарина, пучки пече, — думала вона, загортаючи в хустинку гроші, що дав Семен до сховку* (М. Коцюбинський); б) яким (якою) що-небудь покрите, у який хтось одягнений *(місц. в.). По двору тихо похожає* [походжає] *Старий веселий Рогволод; Дружина, отроки, народ Кругом його во златі сяють* (Т. Шевченко); *Христя придивилася: се ж баба Оришка. Вона, вона. Ув одній сорочці, розпатлана* (Панас Мирний); *Другою рукою, умазаною в землі, бо тільки що полола, вона махала перед його очима* (М. Коцюбинський); *Цвіте в росі холодний сад* (В. Сосюра); // Уживається при означенні предмета, який перебуває на кому-, чому-небудь під час певної дії. *Я в сій каблучці і купаюсь, і сплю* (Ганна Барвінок).

11. *із знах. і місц. в.* Уживається при вказуванні на місце (перев. про частину тіла) вияву якої-небудь дії або ознаки, якості. *Нараз корч хопив мене в обі ноги* (І. Франко); *І на зріст мов Карпо став більше, і в плечах ширше, кремезніше, міцніше* (Панас Мирний); *В ногах чулась міць, в руках сила* (М. Коцюбинський); *В пальці зашпори зайшли* (В. Сосюра).

12. *із знах. і місц. в.* Уживається на позначення сфери зосередження психічної діяльності. *Він аж скрипнув зубами і таки не дав прорватися в свідомість отій жахливій думці* (А. Головко); *Чи ж усе, що треба, взято? Юра перевіряє в пам'яті* (Ю. Смолич); *Іноді зітхне* [Роман], *іноді звертається до когось у думці* (О. Гончар); *Людина реалізується в культурі думки, культурі праці й культурі мови* (В. Русанівський).

13. *із знах. і місц. в.* Уживається на позначення кого-, чого-небудь, що є об'єктом зацікавлення, прояву того чи іншого ставлення, оцінки і т. ін. — *Чи знаєш, він який парнище? На світі трохи єсть таких: Сивуху так, як брагу, хлище; Я в парубках кохаюсь сих* (І. Котляревський); *Вірю я в правду свого ідеалу* (Леся Українка); *Змалку кохайтесь в освіті, Змалку розширюйте ум* (П. Грабовський).

14. *із знах. в.* Уживається на позначення предмета, на який спрямована дія, із яким стикається, до якого дотикається хто-, що-небудь. *Та вдарили зразу в дзвони уві всі: Се ж по тому чумакові, що ходив по сіль* (з народної пісні); *У двері стукав* [Еней], *добувався. Хотів був хатку з ніжки спхнуть* (І. Котляревський); *Зареготався* [козак], *розігнався — та в дуб головою!* (Т. Шевченко); *Хоче* [Килина] *поцілувати стару в руку, тая не дає* (Леся Українка); *Мов похитнулось неба тло, коли від пострілу уперше в плече прикладом віддало* (В. Сосюра).

15. *із знах. в.* Уживається на позначення установи, організації і т. ін., до якої хто-небудь звертається. *Лисичка подала у суд таку бомагу* [бумагу], *що бачила, як попелястий віл .. пив брагу, їв сіно, і овес, і сіль* (Є. Гребінка).

16. *із знах. в.* Уживається на позначення групування кого-, чого-небудь у щось ціле, якийсь загал. *Еней троянців в гурт ззиває* (І. Котляревський); *У пучок останні квіти зв'яжем, Що морозом називають їх* (М. Рильський); *Підрозділи на ходу шикувалися в похідну колону* (О. Гончар).

17. *із знах. в.* Уживається на позначення предмета, за допомогою якого відбувається дія (звичайно про музичні інструменти). [М а в к а:] *Заграй мені, коханий, у сопілку, нехай вона все лихо зачарує!* (Леся Українка); *Грає хлопчик у дуду, Завертає череду!* (І. Нехода).

18. *з род. в.* Уживається на позначення особи (осіб), якій (яким) що-небудь належить чи якої (яких) щось стосується. *У няньки був біленький цуцик. Її він завжди забавляв* (І. Котляревський); *Був квітничок у мене* (Л. Глібов); *Чимало і пригод було в подорожан* (М. Рильський); *Не те у нас зерно в пшениці І не такі у нас зірниці* (А. Малишко); // Уживається при вказуванні на особу, предмет, у якої (якого) виявляється та чи інша ознака. *Хороші в неї очі, і темні, мов одчай* (Леся Українка); *Він такий, як і я, чорнобривий і хода в нього ніжна, легка* (В. Сосюра).

19. *з род. в.* Уживається при вказуванні на особу або об'єкт, яку (який) про що-небудь просять, від якої (якого) щось вимагають, запозичають у той чи інший спосіб. *Не позичай у сусіда розуму* (Номис); *Просить він* [Марець] *в сонечка помочі з неба* (М. Коцюбинський).

Часові відношення

20. *із знах. і місц. в.* Уживається на позначення часу, в який відбувається дія або коли наявний який-небудь стан. *У суботу білю хату, коли біжить моя Марусенька* (Марко Вовчок); *В сю хвилину налітає порив холодного вітру* (Леся Українка); *Спека, як в червні, аж голова болить од жароти* (М. Коцюбинський); *Ніч, і вітер віти рве вербові .. Ой, не солодко мандрівникові В ніч таку іти через поля!* (М. Рильський); — *Дуже приємно це з ваших уст чути: ув одному році родитися — це все одно, що поріднитися, — мовив Дмитро...* (Л. Яновська); // Уживається на позначення чийогось віку, коли відбулася (відбувається) дія. *В свої двадцять п'ять років він уже встиг і теслярувати на далекому Заполяр'ї, і ходив до Монгольської Народної Республіки за гуртами худоби, і гасав по горах Уралу, шукаючи самоцвітів* (О. Гончар); // Уживається на позначення погодного явища. *Охляли* [троянці], *ніби в дощ щеня!* (І. Котляревський).

21. *із знах. в.* Уживається на позначення проміжку часу, протягом якого відбувається дія. *Часом бійку забудеш у годину, а якесь там слово гіркеє вразить тебе до самого серця — місяці, роки пам'ятатимеш* (Марко Вовчок); *В одну мить розстебнув* [Хведір] *кожух* (Панас Мирний); *От і все, чим змінилась Босівка в п'ять років* (М. Коцюбинський); *Скільки таких дрібних зерен* [доцільної думки, ініціативи], *кинутих .. безіменними трудівниками армії, давали в найкоротший строк буйні сходи* (О. Гончар); // Уживається на позначення проміжку часу, за який щось одержується або дається. *Давала* [нянька] *чиншу до двора: Ковбас десятків з три Латину, Лавинії к Петру мандрик, Аматі в тиждень по алтину* (І. Котляревський); *Трохим розпитує, який є заробіток, яка ціна у день* (Г. Квітка-Основ'яненко).

22. *із знах. в., заст.* Уживається на позначення проміжку часу, після закінчення якого відбувається дія; через, за. *У тиждень по тому весіллю* [весіллі] *були у нас молоді і запрошали* [запрошували] *до себе* (Марко Вовчок); *Потім у день чи в два дні така звіялася буря, такі вітри подули, що дерево з окоренем* [коренем] *виривало* (В. Стефаник).

Кількісні відношення

23. *із знах. і місц. в.* Уживається на позначення міри, ваги, розміру і взагалі кількісної ознаки кого-, чого-небудь чи вартості чогось. *Старший стріля з лука: як попужне у п'ять пуд* [пудів] *стрілою, то, неначе вогнем, палить вій-*

сько (О. Стороженко); *А се, справді, перше говорив, що й хати нові поставлю у три віконця, а потім — то й старі розвалились!* (Марко Вовчок); *Подивилась* [Харитина] — *паперик, аж там бумажка з царицею, аж у сто карбованців* (Ганна Барвінок); *Та прийшов вже не один, а в п'ятьох стах* [п'ятистах] *козаків при двох сотниках* (Д. Мордовець).

24. *із знах. в.* Уживається на позначення кратності. — *Хоч би ти у тисячну долю так мене кохала, як я тебе!..* (О. Стороженко); *Тут ростуть цілі ліси кактусів, що вищі од чоловіка разів у 3* (М. Коцюбинський); *Коли зав'язувався бій і вони* [бійці] *займали бойовий лад і зброя їхня починала говорити, — тоді, здавалося, число їх одразу зростало в кілька разів* (О. Гончар).

25. *з місц. в.* Уживається на позначення кількості частин, із яких складається ціле. *"Блакитна троянда". Драма в 5 діях* (Леся Українка); — *А віддавати ж* [гроші] *коли, в якім проценті? — питаю* (І. Муратов).

26. *з місц. в.* Уживається на позначення віддалі від кого-, чого-небудь. *Мешкали вони там з братом серед чарівної тиші лісу, в кількох кілометрах від найближчого села* (В. Гжицький).

О з н а ч а л ь н о - о б с т а в и н н і в і д н о ш е н н я

27. *із знах. і місц. в.* Уживається на позначення стану (фізичного чи психічного): а) у який хто-небудь переходить *(знах. в.)*. — *Звиняйте, тіточко, я .. теє... вашу ласку, Щоб помогли мені піднять на плечі в'язку, Як не во гнів се буде вам* (Л. Глібов); *Раз якось я вдалась у таку тугу, що вже хотіла заподіяти собі смерть* (І. Нечуй-Левицький); *Одна згадка про те, що сотні людей незабаром можуть загинути, кидала його в розпач* (В. Козаченко); б) у якому хто-небудь перебуває *(місц. в.)*. *Кричить* [Еней] *во гніві і досаді, Що Турна лусне тут живіт* (І. Котляревський); *Пробує* [Орест] *здійнятись на ліктях над кріслом, щоб глянути на дорогу, але не може і в безсиллі опускається* (Леся Українка); *Є така поезія Верлена, Де поет себе питає сам У гіркому каятті: "Шалений! Що зробив ти із своїм життям?"* (М. Рильський); *І навіть коли потім удень заснув був* [Артем] *з утоми, — уві сні бачив батька* (А. Головко).

28. *із знах. і місц. в.* Уживається на позначення обставин, умов: а) у які хто-, що-небудь потрапляє *(знах. в.)*. *Нищено міста красні, чимало козацтва зведено з світу, багато дівчат і жінок у полон забрато* (Марко Вовчок); б) у яких хто-, що-небудь перебуває *(місц. в.)*. *Ой да то ж то-то не сизії орли заклекотали, — Як то біднії невольники У тяжкій турецькій неволі заплакали, гей!..* (з думи); *Гине безславно Самсон в самотині, Серцем же рветься свій люд визволять* (Леся Українка).

29. *із знах. і місц. в.* Уживається на позначення способу дії. *Еней від неї одступався, .. З двора в собачу рись побіг* (І. Котляревський); *Хто своїм конем* [оре], *хто з сусідовим у супрягу, а ми, артільнії люди, крім коней, мали ще й трактора* (І. Муратов); — *Іч, куди забрався, ґемонський хлопець! — строїть міни Данько, продовжуючи розмову в лицях* (О. Гончар); // Уживається на позначення взаємовідносин між ким-небудь. *Вони вговорювали Гната помиритися з жінкою та жити з нею в злагоді* (М. Коцюбинський); *Живем у дружбі з усіма* (І. Нехода).

30. *із знах. і місц. в.* Уживається при вказуванні на вигляд, форму, зовнішність або якусь ознаку кого-, чого-небудь. *Свитина вся була в латках* (І. Котляревський); *Човни були перероблені в форми акул* (М. Коцюбинський); *В його великих, трохи в косий проріз очах іскрилось тепло учительське* (Є. Кравченко); *На ній були чобітки з високими каблуками, спідниця в рубчик, тепла байкова кофта* (В. Земляк).

31. *із знах. в.* Уживається на позначення схожості, подібності кого-, чого-небудь до когось, чогось. *На виріст, і на силу, й на личко у батька удавсь* [Андрій] (Марко Вовчок); // При повторенні іменника уживається на позначення цілковитої схожості, точності. *Вродилися ті дев'ять синів, як дев'ять соколів, один у одного: голос у голос, волос у волос* (Марко Вовчок).

32. *із знах. в.* Уживається на позначення відповідності однієї дії до іншої (звичайно у сполученнях у т а к т, у н о г у). *Устя любила веселе, приспівувала стиха і стукала каблучками у такт* (М. Коцюбинський); *Цілий ряд романів, оповідань і нарисів останнього часу свідчить, що література намагається йти в ногу з сучасністю* (з газ.).

33. *із знах. в.* Уживається на позначення того, ради чого, з якою метою здійснюється або існує що-небудь. *Жреці* [жерці] *молитви зачитали, Олімпським в жертву убивали Цапів, баранів, поросят* (І. Котляревський); *І мечі .. їх добрі, Острі обоюду, На отмщеніє неправди І в науку людям* (Т. Шевченко); *А наші люди зраділи, що хоч одному у поміч стати можуть* (І. Муратов).

34. *із знах. в., у сполуч. зі сл.* г р а т и, г у л я т и. Уживається при вказуванні на гру. *Лучче з розумним свині пасти, як з дурнем в карти грати* (Номис); *Гуляли часто до півночі В ніска, в пари, у лави, в жгут* (І. Котляревський).

ВА́БА, и, *ж.* 1. *розм.* Те саме, що **прина́дність.** *Лотос повен таїн між латаття в прозорім ставку, А в твоїх таїнах більше ваб, і жаги, і дурману!* (М. Старицький); *Кряжуватий* [гетьман] *на стать; Ваби марно питать, — Мов татарин самісінько чорний* (П. Грабовський); *Очерети по Удаю — мов дикий праліс.., і в буйності цій, і хаотичності — їх дика ваба і краса* (Ю. Мушкетик).

2. *мисл.* Принада; приманка. *Є різноманітні способи полювання: з підходу, на вабу, із засідки* (із журн.).

ВА-БА́НК, *присл.* На всі гроші, поставлені на кін у картярській грі. *При грі одним гравцем ва-банк решта учасників мусить або також поставити всі свої гроші, які є у банку, або пасувати, і в результаті той, хто виграв, забирає весь банк, а решта гравців утрачає все* (із журн.); *Грати ва-банк.*

◊ **Іти́ / піти́ ва-ба́нк** *див.* **іти́; Ста́вити / поста́вити ва-ба́нк** *див.* **ста́вити.**

ВАБЕ́ЦЬ, бця́, *ч.* 1. Птах, що приманює інших птахів. *Голуб-вабець усіх чужих голубів переманює* (Сл. Гр.); *Живу собі помалу з жінкою, дітьми та друзями, бавлюсь полюванням та риболовлею, проте хортів і кречетів не держу, тільки перепела-вабця та пронозувату ласицю* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса); // *мисл.* Подоба птаха (перев. качки), виготов. з дерева або пластмаси, якою приваблюють дичину. *Човняр кидав у воду вабці — дерев'яні підсадні качки, а собака щораз здригався, зачувши лопотіння крил у повітрі* (із журн.).

2. *мисл.* Те саме, що **ва́бик.** *Деякі різновиди ріжків використовувались і мисливцями для підманювання здобичі. Такий ріжок називається "вабик" або "вабець"* (з наук.-попул. літ.); *На вабці-пищику хлопець виспівує пісеньку рябчи-*

ка, на голос вабця птахи залюбки відзиваються своєю піснею і часто-густо самі прилітають до нього (із журн.).

ВА́БИК, а, *ч., мисл.* Дудка, свисток або тріскачка для приваблювання, заманювання птахів та звірів звуками, що наслідують їхні голоси. *Приймаючи від сокільничого рукавицю й обрядженого ловця, коротко додав* [Костянтин]: *— І вабик!* (Н. Королева); *Вабик — це інструмент для приваблювання птахів і звірів на полюванні, а також худоби на пасовиську, коли вона погубилася* (з наук.-попул. літ.).

ВА́БИКОВИЙ, а, е, *мисл.* Прикм. до **ва́бик.** *Вабикові звуки.*

ВАБИ́ЛО, а, *с., мисл.* Те саме, що **ва́ба** 2. *Сокіл падав каменем. Чи й запримічав висунуту з вікна рукавицю, чи запам'ятав, звідки викручувалося вабило, летів зі свистом, так ніби намірявся врізатися в камінь вежі й розприскатися бризками* (П. Загребельний); *Вабило роблять з одного або двох пташиних крил і використовують для приманювання ловецьких птахів та для віднімання у них дичини* (з наук.-попул. літ.).

ВА́БИТИ, блю, биш; *мн.* ва́блять; *недок., кого, що і без прям. дод.* 1. Манити кудись чимсь принадним, викликати бажання до чого-небудь. *Дверей не відімкнув я і гукнув: "Даремне вабиш, мій лукавий гостю!"* (Леся Українка); *Вечір вабив на двір, на берег, де зелена трава й верби* (Ю. Яновський); *Нагода ще раз побачити таємничу господиню вабила його незмірно* (Ю. Винничук).

2. Притягати до себе, викликати потяг. *О, чарівнице-природо! Навіщо ти мене вабиш своїм чаром?* (Панас Мирний); *Мінливе Чорне море вабить погляд* (М. Рильський); *Три роки я працював на виробництві, але мене вабила наука, для якої я віддав стільки сил: я захотів стати ученим* (В. Підмогильний); *В ній бриніли й вабили сміливість, граціозність, жіноче кокетство* (Л. Дмитерко); *На столі .. громадилися смажені на рум'яне ягнята, курінки й курчата, вабили зір золотисті плоди, стояли прозорі карафи з чистими, як сльоза, напоями* (П. Загребельний).

3. *мисл.* Приманювати птахів та звірів вабиком або звуками, що імітують їхні голоси. *— Маєте знати, я також лісний, я також стрілець, але ваблю звірину .. в засідку, в сіті* (І. Франко).

ВА́БИТИСЯ, блюся, бишся; *мн.* ва́бляться; *недок.* 1. *на кого — що і без дод.* Спокушатися, мати потяг до кого-, чого-небудь. *Вона таки й справді і слухняна, й почтива, і на шори та вбори та на паничів не вабиться, а роботи своєї пильнує* (С. Васильченко); *Не вабся, хлопчику! Той мудрий, хто втіка, Хто знає, що несе трутизна Афродіти* (М. Рильський); *Руські воїни не дуже й вабились на здобич: половецькими покривалами, опанчами, кожухами та іншими дорогими речами вони мостили болото* (з наук.-попул. літ.).

2. Пас. до **ва́бити.**

ВАБКИ́Й, á, é, *діал.* Який вабить, приваблює. *Він на Олімпі був в пошані За серце світле, Правди повне, І не давався вабкій омані, І не встрявав ні в що гріховне* (І. Огієнко); // Який легко приваблюється. *— Вони там уже животи чересами до хребтів попідтягали. Ти обіцяй, обіцяй. Голодна людина вабка на обіцянки* (Ю. Мушкетик); // Який охоче береться до чого-небудь; охочий. *До роботи я вабка була; горіла вона у мене в руках* (О. Кониський).

ВА́БКО, *діал.* Присл. до **вабки́й.** *Діти вабко взялися до роботи на шкільному подвір'ї: позбирали сміття, повинosили спиляне гілля, разом із дорослими полагодили дерев'яні лавочки* (із журн.).

ВА́БЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ва́бити.** *Сани вихопилися на вкочену дорогу-греблю, і коні, ваблені вівсом та теплим стійлом, побігли швидше* (Василь Шевчук); *Через два літа стояв* [Святополк] *під Києвом з печенігами, які йшли до нього, мов собака на посвист, ваблені обіцяними грабунками багатого стольного города* (П. Загребельний); *Залишивши речі в номері, я швидко попрямував до виходу, ваблений бажанням побродити по місту, помилуватися визначними пам'ятками* (із журн.).

ВА́БЛЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **ва́бити.** *Платон розглядає любов у розвитку, як сходження від нижчого до вищого, від фізичного ваблення до одухотворення* (з наук.-попул. літ.); *Як запевняють учені, ваблення ґрунтується на соціальних сигналах, які означають, що вами цікавляться* (із журн.).

2. Принадність, здатність приваблювати. *Властивість артистичного таланту така, що він надає своїм утворам на сцені елементів благородства, естетизму, чарівливості, ваблення, внутрішньої та зовнішньої краси* (з наук. літ.).

ВАБЛИ́ВИЙ, а, е. Який вабить, принаджує; привабливий. [Н а с т я:] *Ніколи не бачила я таких чарівних очей, такого ваблившого погляду!* (М. Кропивницький); *У кого є голос могутній, дзвінкий, Нехай на весь світ про Вітчизну співає, І співом вабливим докупи єднає* [народ] (Дніпрова Чайка); *Чи згодна ти забуть про те життя вабливе, Зарити́сь на селі і з того буть щаслива?* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

ВАБЛИ́ВІСТЬ, вості, *ж.* Властивість за знач. **вабли́вий.** *Уляна — незрозуміла, дивна, чимось небезпечна й чимось, неначе чар, ваблива. Я глибоко відчував ту вабливість, той чар, боявся його й ішов на нього* (Ю. Мушкетик); *Для вчителя літератури мандрівна проза — це щаслива нагода повести мову про неосяжність і красу світу, вабливість мандрів і природне бажання кожної людини якомога більше побачити й почути* (із журн.).

ВАБЛИ́ВО. Присл. до **вабли́вий.** *Їй хотілося вирватися з полону цих могутніх .. звуків, космічних хвиль музики, та вони оволодівали нею все дужче й дужче, наче примушували, щось наказували, кудись ваблива тягли* (О. Іваненко); *Той світ був чужий для нього, дрібний і загадковий, але не ваблива, а відворотно* (Ю. Мушкетик).

ВА́БЛЯЧИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **ва́бити.** *Тієї ж миті він побачив Ясногорську .. Спускаючись, Черниш дивився під ноги, а проте, здається, бачив тільки її, довгождану, небезпечну і ваблячу* (О. Гончар); *Попереду простував Шаптала — затягнутий широким офіцерським ременем, до блиску виголений, з очима ясними й ваблячими, як високе небо* (П. Загребельний); *Щось в тій трагічній легенді — легенді про вірність і про зраду — було неспізнанне до самих глибин, а тому вічно нове, вічно ваблячe й приковуюче людські душі* (І. Багряний).

ВА́БНИЙ, ва́бна́, ва́бне́. Те саме, що **вабли́вий.** *Пахло духами вабних далей* (А. Головко); *Невже таким пам'ятним є погляд його вабних очей, що не можна забути?* (А. Хижняк); *— Пішли звідси! — сказала* [Галя] *хрипкою скоромовкою і погасила погляд, щоб не розчинитись у тих його неймовірно вабних очах* (Валерій Шевчук).

ВА́БНО. Присл. до **ва́бни́й.** *Музика й танець сплітали́ся гармонійно і вабно* (із журн.).

ВА́ВА, и, *ж., дит.* Виразка, ранка. *Від порога до порога Простелилася дорога. Ти поїдеш у Полтаву, Там загоїш свою ваву* (дитяча лічилка); [М и х а й л о:] *А ви не пужайтесь, щоб, бува, вави не було* (М. Старицький); *— Поклади ножа..., а то поріжешся, — мовив. — Буде вава* (Ю. Мушкетик); *— Мамочко, зніми пов'язку... Я хочу бачити сонечко... — Зажди, мій ласкавий, мій єдиний... Вава загоїться. Ти побачиш сонечко* (О. Бердник).

ВАВАСО́РИ, ів, *мн. (одн.* **вавасо́р,** а, *ч.), іст.* У середні віки — дрібні феодали у Франції та Італії. *У Франції вавасорами називалися васали лицарів, які отримали від них феод* (з наук. літ.).

ВАВЕЛІ́Т, у, *ч.* Мінерал із групи фосфатів алюмінію, що має білі з жовтуватим, зеленуватим і сіруватим відтінками крихкі кристали. *Розрізняють вавеліт берилліїстий і магніїстий* (з наук. літ.); *Свою назву вавеліт отримав на честь англійського дослідника й лікаря В. Вавелла* (з наук.-попул. літ.).

ВАВИЛО́Н, а, *ч.* 1. *(з великої літери).* Велике місто, повне спокус і всілякого зла (за назвою біблійного міста). *Минали За днями дні. Раби мовчали, Царі лупилися, росли І Вавилони мурували* (Т. Шевченко); *В тобі, проклятий Вавилоне, В твоїй безодні осяйній Ще не один на вік потоне, Хто кинув в море невгамовне Свій дух палкий* (С. Черкасенко); *Город, де повнісінько панства й усяких пройдисвітів та злодіїв, видавався їй проклятим місцем, де, куди не ступиш, скрізь або спокуса, або розпуста на тебе чигає. Ну, як то віддати єдину любу дитину в такий Вавилон, та ще в науку, де самі паничі вчаться!* (Б. Антоненко-Давидович).

2. *розм.* Місце, де зібралося багато різних людей, де панують шум і безладдя. *Дали на ознайомлення пуд сценаріїв, дали час на роздуми, і ось ми з Сергієм забралися сюди, якнайдалі від студійного вавилона* (О. Гончар).

◊ **Пла́кати на рі́ках вавило́нських (Вавило́на)** *див.* **пла́кати; Плач на рі́ках вавило́нських (Вавило́на)** *див.* **плач.**

ВАВИЛО́НЕЦЬ *див.* **вавило́ня́ни.**

ВАВИЛО́НИ *див.* **вавило́н.**

ВАВИЛО́НКА *див.* **вавило́ня́ни.**

ВАВИЛО́НСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **вавило́ня́ни,** Вавилон і Вавилонія. *Згодом, коли наші батьки розгнівили були Бога небес, Він віддав їх у руку Навуходоносора, царя вавилонського, халдея, а храм той він зруйнував, а народ вигнав до Вавилона* (Біблія. Пер. І. Огієнка); // Стос. до Вавилона і Вавилонії. *Більша частина вавилонських наукових творів дійшла до нас із ассирійських бібліотек XII–VII століть до н. е.* (з наук. літ.); *Численний вавилонський пантеон нараховує не менше ста різноманітних божеств* (з наук.-попул. літ.).

Вавило́нське зміша́ння мов *див.* **зміша́ння**[1]**; Вавило́нське ца́рство** *див.* **ца́рство.**

◊ **Вавило́нська блудни́ця** *див.* **блудни́ця; Вавило́нська ве́жа** *див.* **ве́жа; Вавило́нське стовпотворі́ння** *див.* **стовпотворі́ння; Вавило́нський (єги́петський) поло́н** *див.* **поло́н; Пла́кати на рі́ках вавило́нських (Вавило́на)** *див.* **пла́кати; Плач на рі́ках вавило́нських (Вавило́на)** *див.* **плач; [Чи́ста] ка́ра Бо́жа (Госпо́дня, вавило́нська)** *див.* **ка́ра.**

ВАВИЛО́НЯНИ, о́нян, *мн. (одн.* **вавило́нянин,** а, *ч.;* **вавило́нець,** нця, *ч.;* **вавило́нянка,** и, *ж.;* **вавило́нка,** и, *ж.).* Жителі Вавилонії, стародавньої держави (II–I тисячоліття до н. е.), розташованої в південній частині Месопотамії (територія сучасного Іраку). *У "Повісті минулих літ", крім географічних відомостей, наведені й етнографічні, де описується побут різних етнічних груп, у тому числі й племен, просторово віддалених від Русі: сирійців, вавилонян, халдеїв, індійців, британців тощо* (з наук. літ.); *Багато народів (вавилоняни, єгиптяни та ін.) гадали, що на врожай впливають Місяць і планети, тому поклонялися духам цих об'єктів* (із журн.).

ВАВИЛО́НЯНИН *див.* **вавило́няни.**

ВАВИЛО́НЯНКА *див.* **вавило́няни.**

ВА́ВКА, и, *ж.* 1. *дит.* Зменш. до **ва́ва.** *— У татка вавка, — показувала бабуся забинтовану Петрову руку, й дитина замовкала на якусь мить* (Микита Чернявський).

2. *розм.* Виразка, рана. *Вони* [коні] *паслися вкупі, однаково худі й мозолясті, з великими вавками на потертих спинах* (О. Довженко); *Вавки, які з'явилися на ногах в дорозі, незабаром полущились* (Л. Смілянський); *— Камінь-гостряк йому* [коневі] *врізався в ногу, так я вавку змазала йодом, а гостряк той веслом притупила* (В. Близнець).

ВА́ВОЧКА, и, *ж., дит.* Зменш.-пестл. до **ва́ва.** *— Де вавочка, яка вавочка? Покажи!* (Панас Мирний); *Безсмертник дарує здоров'я нашому роду людському. Чи виразки, чи вавочки дуже гоїть, тому й співають славу цьому квітові життя* (з наук.-попул. літ.).

ВАГА́[1]**,** и́, *ж., тільки одн.* 1. Важкість (у 1 знач.) кого-, чого-небудь, яка звичайно визначається зважуванням. *Тоненькі гіллячки слив гнулися під вагою темно-синіх сливок* (І. Франко); *За витоптані буряки Митько приніс бабі Христі щуку вагою в п'ять кілограмів* (О. Донченко); *Поринаючи в ці думки, Мар'ян навіть відчув вагу коси у руках* (М. Стельмах); // *перев. чого, перен.* Щось важке, обтяжливе, яке приносить клопоти, проблеми і т. ін.; тягар. *Тяжко віку доживати під вагою самотини* (М. Вороний); *Весь час мав вигляд людини, що на своїх плечах носить таку вагу обов'язків, яку не кожний витримать може* (В. Винниченко).

2. Важкий предмет (предмети), тягар, вантаж і т. ін. *А так як на одному коні далеко не заїдеш і багато ваги не завезеш, то вони спрягались кіньми* (І. Нечуй-Левицький); *Три тіні зігнулися під якоюсь вагою — щось несуть на плечах* (Панас Мирний); *Зеленим пушком кучерявилась дрібненька і напрочуд тонка травиця, для якої і краплина роси була вагою* (М. Стельмах); * Образно. *На серце моє, на голову, на всеньке тіло вагою налягло лихо* (М. Коцюбинський).

3. Те саме, що **ва́ги.** *Земля загула від гаю, і щось важке наближається до пасіки — таке важке, що й не зважити на вазі!* (Марко Вовчок); *На піддашші біля комори — вага. І біля неї купа людей, мішки* (А. Головко); *Та на якій вазі важити сумління і материнську любов?* (Р. Іваничук).

4. *фіз.* Сила, з якою тіло, що перебуває в полі тяжіння, діє на горизонтальну опору чи розтягує підвіс, на якому його підвішено. *Вага тіла залежить від його прискорення. Наприклад, у ліфті, що рушає вгору, вага тіла збільшується на величину, пропорційну прискоренню ліфта, а у ліфті, який спускається додолу, вага тіла зменшується на величину, пропорційну його прискоренню* (з наук.-попул. літ.);

Одиницею виміру ваги в Міжнародній системі одиниць СІ є ньютон (з навч. літ.).

5. Спосіб зважування, прийнятий у якійсь сфері діяльності. *Вага брутто; Вага нетто.*

6. *перен.* Значення, вплив. *Чергове зібрання берлінської організації, одне з нуднуватих досі, безживних зібрань, раптом стає цікаве, повне змісту й ваги* (В. Винниченко); *Нові завдання тривожили його допитливий мозок, нові досліди величезної ваги стояли перед ним* (О. Донченко); *Економічне процвітання та політична вага України перебувають у площині відновлення статусу великої держави. Альтернативою є буферна зона між Євросоюзом та дезінтегрованою СНД* (з публіц. літ.).

Спра́ва [величе́зної (вели́кої)] держа́вної (світово́ї) ваги́ *див.* **спра́ва[1]**.

△ **(1) Абсолю́тна вага́ насі́ння** — виражена в грамах вага 1000 зернин, узятих без вибору із загальної маси очищеного насіння. *Додаткове штучне запилення соняшника збільшує абсолютну вагу насіння, поліпшує його якість* (з наук.-попул. літ.); **(2) А́томна вага́,** *заст.* — те саме, що **А́томна ма́са** *(див.* **ма́са).** *За пропозицією Джона Дальтона атомна вага, що дорівнює одиниці, умовно була приписана водню* (із журн.); **Важка́ вагова́ катего́рія <Важка́ вага́>** *див.* **катего́рія; (3) Жива́ вага́** — вага живої тварини. *Тваринники одержують плату залежно від виробленої продукції (надою молока, приросту живої ваги тварин, настригу вовни тощо)* (з наук. літ.); **(4) Забі́йна вага́** — вага туші з жиром без шкіри, голови, ніг і нутрощів. *Забійна вага свиней вища, ніж інших сільськогосподарських тварин* (з наук. літ.); **(5) Зчі́пна вага́,** *зал.* — вага, яка припадає на ведучі колеса локомотива. *В окремих випадках тягове зусилля не перевищує 10–15 % зчіпної ваги машини* (з наук. літ.); **Легка́ вагова́ катего́рія <Легка́ вага́>** *див.* **катего́рія; (6) Молекуля́рна вага́,** *фіз., хім.* — маса молекули в одиницях атомної маси. *Практично молекулярна вага дорівнює сумі мас усіх атомів, які входять до складу молекули* (з наук. літ.); **Напівважка́ вагова́ катего́рія <Напівважка́ вага́>** *див.* **катего́рія; (7) Об'є́мна вага́** — вага певної одиниці об'єму чого-небудь. *Об'ємна вага повітря залежить від його температури, барометричного тиску та вологості* (з наук. літ.); **(8) Пито́ма вага́:** а) *(фіз.)* величина, яка дорівнює відношенню ваги тіла до його об'єму. *У Міжнародній системі одиниць питому вагу вимірюють у* $H/м^3$*, де H — вага* (з наук.-попул. літ.); б) *(кого, чого, перен.)* роль, значення або місце кого-, чого-небудь у чомусь. *Узагалі вагомою рисою фольклорного творчого процесу в прозових творах є все помітніше зменшення питомої ваги казково-легендарних елементів у новотворах* (з наук. літ.); *Збільшується питома вага жінок у загальній кількості зайнятої робочої сили* (із журн.); **(9) Польо́тна вага́,** *ав.* — вага літака або іншого літального апарата з вантажем перед польотом. *Загальна польотна вага чотиримоторного літака Н-209 під час старту мала становити близько 35 тонн* (з наук.-попул. літ.); **Сере́дня вагова́ катего́рія <Сере́дня вага́>** *див.* **катего́рія; (10) Суха́ вага́ мото́ра (автомобі́ля),** *техн.* — вага мотора (автомобіля) без рідин, мастил, пального, необхідних для його експлуатації. *Суха вага автомобіля "Феррарі 410" досягала 1200 кг* (з газ.); *Продаються човнові мотори "Ямаха". Суха вага — 55,5 кг* (з Інтернету); **(11) Чи́ста вага́** — вага чого-небудь без упаковки, тари. *Одержаний затарений товар приймають за чистою вагою (вага нетто), тобто за вирахуванням ваги тари* (з наук.-попул. літ.).

◊ **(12) Аж вага́ з груде́й спа́ла** *у кого і без дод.* — кому-небудь стало набагато легше, спокійніше і т. ін. *Серце моє, я так втішився, коли дістав від тебе листа, аж легше дихати мені, аж вага з грудей спала* (М. Коцюбинський); **Бу́ти / ста́ти у вазі** *див.* **бу́ти; Зганя́ти (зго́нити) / зігна́ти (зогна́ти) жир (вагу́)** *див.* **зганя́ти; Кла́сти / покла́сти на ча́шу ваги́** *див.* **кла́сти; Ма́ти вагу́** *див.* **ма́ти[2]; Набува́ти (набира́ти) / набу́ти (набра́ти) ваги́** *див.* **набува́ти[1]; (13) На вагу́ зо́лота:** а) який має першорядне значення, велику цінність; надзвичайно важливий. — *От маслини... Річ, на перший погляд, наче несмачна й нікому не потрібна. А насправді — на вагу золота. Делікатес* (Л. Дмитерко); — *Це у вас* [у Середній Азії] *вода на вагу золота, а в нас цього добра вистачає* (Ю. Збанацький); — *Та звісно, як у степу... Вода на вагу золота* (О. Гончар); *Люди .. жадібно прислухалися до оголошення місцевого радіо. Інформація була на вагу золота* (Ю. Щербак); б) *(зі сл.* ц і н у в а т и с я, ц і н и т и с я *і т. ін.)* дуже дорого, високо. *Кожна спокійна хвилина тепер цінувалася на вагу золота* (В. Козаченко); *Горіхова фанера цінується на вагу золота* (із журн.); *Ішла війна, військові льотчики цінилися на вагу золота, бо не так легко можна навчити літати* (з газ.); **Надава́ти / нада́ти зна́чення (ваги́, вагу́, ці́нності)** *див.* **надава́ти[2]; Ходи́ти важко́ю (тяжко́ю),** *рідко* **на вазі** *(заст.* **в тя́жі)** *див.* **ходи́ти; Центр ваги́** *див.* **центр; Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **пуд ваги́ ски́нути [з се́бе]** *див.* **скида́ти.**

ВАГА́[2], и́, *ж., тільки одн., заст.* Те саме, що **ваґа́ння.** *Ревуть, лютують вороги. Козацтво преться без ваги — І покотились яничари* (Т. Шевченко); [Д о л я:] *Ти стоптав дивоцвіти без ваги попід ноги* (Леся Українка); [М о т р я:] *Гадаєш — жінка я пуста і пустословна* [пустослівна]? *Гадаєш — пісня я любовна, повна томлячої жаги, кохання без ваги?* (Б. Лепкий).

ВАГА́ДЛО, а, *с., заст.* Маятник. *Тодішні дзиґарі не дзвонили й не мали вагадла* (М. Коцюбинський); *Довгий годинник червоного дерева з величезним вагадлом м'яко цокав до пари застиглому світлу над столом* (В. Підмогильний).

ВАГАНИ́, ів, *мн.* 1. *заст.* Довгаста дерев'яна миска для їжі. *Всю страву в вагани вливали І роздавали всім ложки* (І. Котляревський); — *Он краще біжи до воза, найди вагани й ложки в пілочці, та й подумаємо, що робити з кулешем* (М. Стельмах); *Високий таранькуватий кухар їв з одних ваганів із отаманом* (Ю. Мушкетик).

2. *діал.* Ночви. *Ява сидів на призьбі, по-старечому згорбившись над дерев'яними ночвами-ваганами, і різав картоплю й буряки для льохи* (В. Нестайко); *Нагріла баба Тетяна води, поставила на ослінчик вагани і помаленьку заходилася прати* (із журн.).

ВАГАНКИ́, ів, *мн., заст.* Зменш. до **вагани́** 1. *Як, було, зготують обід, то кухарі і ставлять .. по всіх столах дерев'яні ваганки з потравою* (О. Стороженко); *Викручує* [сторож] *з посивілих жарин горщик, схоплює мокрою ганчіркою, одразу висипає у ваганки загуслий куліш і ставить його біля хлібини* (М. Стельмах); * У порівн. *А в лиманах — риба й раки: карасі, як ваганки, а лини, як підсвинки, окуні, як постоли, а щука — як човни-довбанки* (Остап Вишня).

ВАГА́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **вага́тися.** *Здавалось, що вагання, нерішучість, слабість волі та розчаровання* [розчарування] *були зовсім недоступні для його вдачі* (І. Франко); *Антін спинився, глянув на жінку, і по хвилині вагання в його* [нього] *зірвалось: — Я бачив сон* (М. Коцюбинський); *І хоч ці думки не мали, здається, ніякого стосунку до його власного вагання, вони якось остаточно оформили його рішення: не бути інженером* (В. Підмогильний); *Так не раз перемагати мушу Я вагання остогидлу мить* (Л. Дмитерко).

◊ **(1) Без вага́нь (без вага́ння):** а) не задумуючись, не сумніваючись, відразу. *Ми пройшли грозу залізну, й тільки той безсмертним став, хто у битві за Вітчизну без вагань життя віддав* (В. Сосюра); б) безсумнівний, рішучий. *І з того дня розпочалася рішуча, без всяких сантиментів і вагання боротьба* (В. Винниченко); **Не зна́ти вага́нь (вага́ння)** *див.* **зна́ти.**

ВАГА́НТ *див.* **вага́нти.**

ВАГА́НТИ, ів, *мн. (одн.* **вага́нт,** а, *ч.), іст.* У середні віки в країнах Західної Європи — мандрівні актори, поети, співаки — автори та виконавці вистав, пісень, рідше прозаїчних творів звичайно сатиричного спрямування. *Вагантами ставали клірики, які не мали постійної парафії, школярі та студенти, які подорожували з міста в місто в пошуках знань і кращих учителів, утеклі монахи та ін.* (з наук. літ.); *Творчість українських мандрівних дяків і школярів нагадує поезію середньовічних вагантів: традиція бурлескної поезії, що межує з пародією, травестією й відвертою сатирою, може вважатися предтечею романтичної іронії* (з навч. літ.).

ВАГА́НТІВСЬКИЙ, а, е, *іст.* Прикм. до **вага́нт.** *Вагантівська лірика — вільнодумна, життєлюбна, подеколи гостросатирична* (з наук. літ.); *Найбільшим здобутком вагантівської поезії вважається знаменита "Carmina burana" — збірка латинських віршів лірико-еротичного, дидактичного та сатиричного спрямування* (з наук.-попул. літ.); *Вагантівські традиції поширилися і в Україні в добу бароко у творчості мандрівних дяків* (з наук.-попул. літ.).

ВАГА́Р, я́, *ч.* Робітник, який важить що-небудь або контролює зважування чогось. *Мирон Данилович з наказу жовтобородого вагаря поставив на терези відро* (В. Барка); *На ґанку вагар важив гору мішків* (Ю. Збанацький); *У ваговій стояв старий конторський стіл, за яким сидів колись вагар* (Григір Тютюнник).

ВАГА́РКА, и, *ж.* Жін. до **вага́р.** *Жила собі, працювала вагаркою* (Остап Вишня); *Серед зміни прибігла вагарка* (Д. Ткач).

ВАГА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.* Відчувати невпевненість, нерішучість, сумніватися, хитатися. *З тої ночі, як сходились в лісі і поклали забрати панову землю, минув цілий тиждень, але люди вагались* (М. Коцюбинський); *Бували моменти, коли Олександрові Івановичу здавалося, що люди, в руках яких опинилась його доля, починають навіть вагатися — чи варто ще морочитись з цим явним, хоч і затаєним ворогом* (Б. Антоненко-Давидович); *Мар'яна стоїть біля порога, вагається: чи зараз відкритись матері, чи потім* (А. Шиян).

ВА́ГЕНБУРГ, у, *ч., іст.* Укріплення з возів військового обозу у формі чотирикутника, круга або напівкруга. *Вагенбургом середньовічні німці називали під час воєнних дій утворений із возів чотирикутник — возовий табір* (з наук.-попул. літ.).

ВА́ГИ, ваг, *мн.* Пристрій для зважування чого-небудь. *Як став Чередниченко, так ті бідні ваги під ним тільки хрусь — і .. поламались, не витримали* (О. Гончар); *У праці "Механічні проблеми" Арістотеля (384–322 до н. е.) описано важіль, криничний журавель, кривошип, колесо, коток, поліспаст, гончарний верстат, центрифуги, зубчасті колеса та ваги* (з наук.-попул. літ.); * Образно. *На вагах природи людські чесноти й людські злочини важать не більше одні за одних* (В. Винниченко).

△ **(1) ЦиферблА́тні ва́ги** — ваги з аналоговим відліковим пристроєм у формі циферблата зі стрілкою, яка автоматично показує вагу зважуваного вантажу. *Забороняється встановлювати положення стрілок циферблатних ваг на нульову позначку шкали за допомогою регулювання висоти опорних ніжок* (з мови документів); **(2) Цифрові́ ва́ги** — ваги з цифровим відліковим пристроєм, який показує вагу чого-небудь у цифрах. *Цифрові електронні ваги повинні відповідати вимогам щодо забезпечення належного контролю за правильністю зважування та роботою показувального пристрою, а також збереження і передачі даних* (з наук.-попул. літ.).

ВА́ГИ-ДОЗА́ТОРИ, ва́г-~ів, *мн.* Пристрій для автоматичного зважування та відмірювання сипких і рідких речовин. *Основними перевагами ваг-дозаторів є висока швидкість і точність дозування* (із журн.).

ВАГІВНИ́ЦЯ, і, *ж.* Те саме, що **ва́ги.** *Прибулих .. бачив комірник. Стоячи біля вагівниці, він стежив за кожним їхнім рухом* (А. Шиян); *Стоять під муром біленькі вуличні терези, привітний дідок сидить коло них, запрошує галантним жестом Чередниченка: прошу пана до вагівниці* (О. Гончар); * Образно. *Вагівниця Чайчиних сумнівів якраз у цю мить перехилилася на користь "покривджених", і Тимонове нагадування йому здалося брутальним, недотепним* (Д. Бузько).

ВАГІ́НА, и, *ж., анат.* Те саме, що **пі́хва**[1] 1. *Доведено ефективність розроблених методик профілактичного використання декаметоксину як основного антисептика при пологах для санації вагіни* (з наук. літ.); *Передня та задня стінки вагіни з'єднуються на рівні заднього склепіння* (з наук.-попул. літ).

ВАГІНА́ЛЬНИЙ, а, е, *анат.* Стос. до вагіни. *Науково обґрунтовано та впроваджено в практику рекомендації щодо підвищення ефективності вагінальних операцій у жінок репродуктивного віку з використанням медикаментозної та немедикаментозної терапії* (з наук. літ.); *Стадії естрального циклу самок мишей контролювали за допомогою вагінальних мазків* (з навч. літ.); // Признач. для лікування хвороб жіночих статевих органів; піхвовий. *Вагінальний гель "Метрогіл" призначений для лікування бактеріальних вагінозів різної етіології, підтверджених клінічними і мікробіологічними даними* (з наук. літ.).

ВАГІНІ́ЗМ, у, *ч., вет., мед.* Судомне скорочення м'язів піхви і тазового дна, що перешкоджає статевому актові або гінекологічному обстеженню. *Вагінізм нерідко зумовлений підвищеною чутливістю жіночих статевих органів* (з наук.-попул. літ.).

ВАГІНІ́Т, у, *ч., вет., мед.* Запалення слизової оболонки піхви. *Вагініт може бути спричинений мікроорганізмами*

або паразитами, хімічними або механічними подразниками, недотриманням правил особистої гігієни (з наук.-попул. літ.); *Вагініт у тварин виникає як наслідок травм піхви при пологах і спарюванні, а також у результаті проникнення до слизової оболонки піхви хвороботворних мікроорганізмів* (з наук.-попул. літ.); *При трихомонадному вагініті одночасно лікують подружжя* (з навч. літ.).

ВАГІ́ТНИЙ, а, е. 1. *тільки ж., без дод. і ким.* Яка перебуває в стані вагітності. *Онися ходила вагітна* (І. Нечуй-Левицький); *Першим, як і личило вожакові, з'явився на вигоні довготелесий Нестір Цимбал з усім своїм виводком та з вагітною дружиною* (О. Гончар); *Ярина була вагітна, проте працювала за двох* (О. Бердник); // *у знач. ім.* **вагі́тна,** ної, *ж.* Жінка, яка перебуває в стані вагітності. *Вагітну ще заздалегідь було покладено до стаціонару* (Б. Антоненко-Давидович); *Консультація для вагітних.*

2. *перев. чим і рідше без дод., перен.* Який має в початковому, зародковому стані що-небудь таке, що розвивається. *Я бачу її* [душу поета]. *Велика і важка, повна туги й невиплаканих сліз, вагітна всіма скорботами світу* (М. Коцюбинський); *Посіріло. Дощ ущух, але над містечком бовваніли хмари, сирі, зимні, вагітні* (Б. Лепкий).

ВАГІ́ТНІСТЬ, ності, *ж.* 1. Стан жінки у період розвитку в її організмі плода. *Вона* [Варя] *була в стані мало не закінченої вагітності й на протязі якихось трьох-чотирьох тижнів мусила народити дитину* (М. Хвильовий); *Марія знов почула вагітність* (У. Самчук); *Дівчина приховувала, як могла, свою вагітність* (М. Лукаш, пер. з тв. Д. Боккаччо).

2. *фізл.* Процес розвитку плода із заплідненої яйцеклітини в материнському організмі людини і живородних тварин. *Основними напрямками наукових досліджень були ревматологія, гіпертонічна хвороба, функціональна діагностика, патологія вагітності при внутрішніх захворюваннях* (з наук. літ.); *Внутрішньоутробний розвиток (вагітність) у звірів різних видів триває неоднаково* (з навч. літ.).

3. *перен.* Зародковий стан чого-небудь. *Гроза минає, несе тривожну вагітність далі й далі, над лісами, полями і степами* (О. Бердник).

△ **(1) Позама́ткова вагі́тність,** *вет., мед.* — розвиток заплідненої яйцеклітини поза маткою. *Позаматкова вагітність завжди загрожує внутрішньою кровотечею, небезпечною для життя* (з навч. літ.); **(2) Уда́вана вагі́тність,** *мед.* — патологічний стан у жінки, що виникає при самонавіюванні вагітності. *Ознаками удаваної вагітності можуть бути втома, нудота, блювання, головний біль, біль у спині, зміна апетиту* (з наук.-попул. літ.).

ВАГІ́ТНІТИ, ію, ієш, *недок.* 1. Ставати вагітною. *Як у гарячковому напівсні, вона вагітніла, народжувала йому синів, марніла, перетворюючись з веселої Маргарити в засмоктану матушку Марту* (Б. Антоненко-Давидович); *Вона завагітніла. Корній довідався й лютував. Найшла час вагітніти! Що вони будуть тепер з дітьми робити?* (У. Самчук).

2. *тільки 3 ос., чим, перен.* Мати в собі щось, що розвивається із зародкового стану. *Збори безбожних спустошені будуть, а огонь пожере дім хабарника: він злом вагітніє, й породить марноту, й оману готує утроба його* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Це б вийти на поле, стати посеред ланів безмежних, колективних, і слухати, як вагітніє плодами повноколосими земля...* (Я. Качура).

ВАГНЕРИ́Т, у, *ч.* Мінерал із групи безводних фосфорнокислих сполук жовтого, іноді білого кольору, до складу якого входять магній і фтор. *Вагнерит трапляється дуже рідко в глинистому сланці поблизу Верфена (в Зальцбурзі) і в родовищах апатиту в Південній Норвегії* (з наук.-попул. літ.).

ВАГОВИ́Й, а́, е́. 1. Стос. до ваги *(див.* **вага́**[1] 1–5). *Літра (лібра, фунт) — головна вагова одиниця римської, пізніше візантійської, монетно-вагової системи (дорівнює 327,45 г)* (з наук. літ.); *Оскільки кістки і м'язи в космосі не мають вагового навантаження, рухова активність набуває нових рис* (з навч. літ.); // Признач. для зважування чого-небудь. *Флорина і Михайло підійшли до вагової будки* (С. Чорнобривець); // *у знач. ім.* **вагова́,** во́ї, *ж.* Приміщення, в якому зважують що-небудь. *Товсті кам'яні стіни вагової і зовні, й зсередини були густо вкриті чорною кіптявою* (Григір Тютюнник); // Який підлягає зважуванню (при реалізації, продажу і т. ін.). *Надходять кекси в продаж штучними (вагою від 75 до 300 г) і ваговими (вагою від 1 до 3 кг)* (з наук.-попул. літ.).

2. Стос. до ваг. *Вагова платформа; Вагове обладнання.*

△ **Важка́ вагова́ катего́рія <Важка́ вага́>** *див.* **катего́рія; Легка́ вагова́ катего́рія <Легка́ вага́>** *див.* **катего́рія; Напівважка́ вагова́ катего́рія <Напівважка́ вага́>** *див.* **катего́рія; Сере́дня вагова́ катего́рія <Сере́дня вага́>** *див.* **катего́рія.**

ВАГОВИ́К, а́, *ч.* 1. Те саме, що **вага́р.** *Ваговик повинен знати: номенклатуру, асортимент і сортамент вантажів, влаштування обслуговуваних ваг, допустиме навантаження на них, правила зважування вантажів та ін.* (з мови документів).

2. Те саме, що **важковагови́к.** *Минулого року у змаганнях з важкої атлетики ваговики-жінки зібрали повний комплект медалей, тоді як чоловіки завоювали лише одну бронзову нагороду* (з газ.); *Для маленьких видань конвергенція часто стає останнім шансом на виживання. Газети, які не витримали конкуренції з ваговиками, стають їхніми союзниками, а іноді навіть повністю зливаються з ними* (із журн.).

3. Вантажний транспортний засіб (літак, автомобіль, моторолер і т. ін.). *Ваговик АН-225 піднімає на своїх крилах 250 т* (із журн.); *Дешеві триколісні ваговики (криті моторолери) особливо популярні в країнах Азії* (з газ.).

ВАГОВИМІ́РЮВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для вимірювання ваги *(див.* **вага́**[1] 1). *Одеський завод випускає складну ваговимірювальну апаратуру для металургійних заводів* (з публіц. літ.); *Ваговимірювальні прилади мають відповідати вимогам стандартів* (з газ.).

ВАГОВИ́ТИЙ, а, е. 1. Повноцінний вагою *(див.* **вага́**[1] 1). *Біля Ярмоленка, іще вищий за нього та розлогіший у плечах, зіперся на ваговитий дубовий ціпок .. дід Дем'ян* (Микола Чернявський); *А квасоля у мене така дорідна та ваговита — справжні тобі горіхи* (І. Рябокляч); *Дід, обережно пересипаючи з руки в руку ваговите зерно пшениці, відповів: — Авжеж непогана!* (з публіц. літ.).

2. *перен.* Важливий за своїм значенням. *І дівчатко .. Все розказує про справи, Ваговиті, таємні* (Леся Українка); *Особа професора О. І. Білецького в історії новітньої української літератури й літературознавства надзвичайно ваговита й світла* (з мемуарної літ.); // Змістовний, авторитетний. *Він говорив неголосно, але слова лягали ваговиті й*

гарячі (І. Цюпа); *Був* [князь] *твердий духом, певно, мав намір сказати щось ваговите* (Д. Міщенко).

ВАГОВИ́ТІСТЬ, тості, *ж.* Властивість за знач. **ваговитий.** *Відразу впізнав почерк матері. Затривожився .. Але по самій ваговитості листа, по тому, що було списано кілька аркушів, догадався: все гаразд* (Я. Гримайло); *Схожість насіння конопель у різні роки буває неоднакова, що залежить від багатьох причин: часу збирання, величини і ваговитості насіння* (з наук. літ.); *Вірші поета на культурно-історичну тематику набувають особливої ваговитості, духовно-інтелектуальної глибини* (з публіц. літ.).

ВАГОВИ́ТО. Присл. до **ваговитий** 2. *Збуджено крокуючи по землянці, Завадовський говорив запально, переконливо, ваговито* (С. Добровольський).

ВАГОВІ́З *див.* **ваговоз.**

ВАГОВО́З, ВАГОВІ́З, во́за, *ч.* 1. Порода коней, здатних перевозити значні вантажі, але повільних у бігу. *Коні були хороші, але все ваговози* (Л. Смілянський); // Кінь такої породи. *Зовні кінь був нічого собі, ваговоз* (А. Михайленко).

2. Транспортний засіб для перевезення великих вантажів. *Все частіш доводилося об'їздити або зустрічати ваговози, різні машини, групки людей* (М. Трублаїні); *По розбитому ваговозами грейдеру, пірнаючи в глибоких маслянисто-чорних коліях, уперто пробивається кудись маленький, по самий брезент забризканий грязюкою газик* (О. Гончар); *Транспортування машин здійснюється власним ходом, на буксирі, вантажних автомобілях, причепах-ваговозах, залізничним, водним і повітряним транспортом* (з мови документів).

ВАГОВО́ЗНИЙ, а, е. Стос. до ваговоза (у 1 знач.). *У роботі розроблено нову методику оцінки структурних одиниць породи у ваговозному конярстві* (з наук. літ.); *Роботи щодо виведення ваговозної породи коней в Україні почались 1868 року, коли на Полтавщину були завезені ваговози із Західної Європи, переважно з Бельгії* (із журн.).

ВАГО́ГО, *невідм.* 1. *мн. і одн., ч. і ж.* Народ групи банту в Центральній Танзанії. *Основні заняття вагого: скотарство (велика рогата худоба, кози, вівці) та частково землеробство (сорго, кукурудза, маніок та ін.)* (з наук.-попул. літ.).

2. *ж.* Мова цього народу. *Вагого належить до східної групи мов банту* (з наук.-попул. літ.).

ВА́ГОМ, *присл., заст.* 1. На вагу, вагою. *Усім розказала, який-то Тихон став скупий, що вже і хліб вагом дає* (Г. Квітка-Основ'яненко).

2. Поважно. *Статечні ґазди в добротних чоботях ступали кам'яними сходами вагом, мов гусаки* (із журн.).

ВАГО́МИЙ, а, е. 1. Який має вагу *(див.* **вага́**[1] 1); важкий. *Я люблю тебе іншу — коли ти бунтуєш, Коли гнівом під кручі клекоче Дніпро, Коли думаєш ти, коли бачиш і чуєш І несеш од криниці вагоме відро* (В. Симоненко); *Тетяна Терентіївна проносить мимо своє вагоме тіло* (із журн.).

2. *перен.* Змістовний, авторитетний, переконливий. *Мова її стала скупа, точна, яскрава, слова з'явились вагомі* (Ю. Яновський); *Він називає незаперечні і вагомі цифри* (В. Кучер).

3. *перен.* Цінний, важливий, доцільний. *Причини, ним обдумані, були значні, вагомі, та ще була й одна така, якої він не смів навести й перед самим собою* (Василь Шевчук); *У сучасній світовій рибній промисловості дедалі вагоміше місце посідає штучне розведення риб, молюсків та інших мешканців морів і океанів* (з газ.).

ВАГО́МІСТЬ, мості, *ж.* Властивість за знач. **вагомий** 1. *До старечих відчуттів Геннадія додалося ще одне, досі ним незвідане: наче він втрачав фізичну вагомість* (І. Волошин); *Виринали видіння в довільній послідовності, так само зникали, затягувалися мороком, натомість тіло знову втрачало вагомість і Оксана падала, падала, падала...* (А. Кокотюха).

2. *перен.* Абстр. ім. до **вагомий** 2, 3. *Сивий Капітан зробив маленьку паузу, наче підкреслюючи нею всю вагомість останньої фрази* (В. Владко); *— Іноді мені здається, — сказав він вагомо, і ця вагомість, як завжди, закликала до уваги, змушувала слухати, — що людство втомилося* (Ю. Мушкетик); *Авторитет Шевченкового слова був високий не тільки завдяки його політичній вагомості, а ще й тому, що позбавлений права на власну історію і національну самосвідомість, український народ сприймав твори свого поета не лише як красне письменство, а й як фактор розвитку всього культурного життя в Україні* (В. Русанівський).

ВАГО́МО, *присл.* 1. Авторитетно, переконливо. *Він любив висловлюватись коротко й вагомо, знаючи ціну влучному й розумному слову* (Л. Дмитерко); *Це слово лягло вагомо, відчутно, і проти нього нічого не можна було заперечити* (В. Собко).

2. Дуже, значно, сильно. *Прекрасна праця вченого вагомо збагачує наші уявлення про панораму слов'янських літератур* (з наук.-попул. літ); *Податки й податкова політика вагомо впливають на розвиток виробництва* (із журн.).

ВАГО́Н, а, *ч.* 1. Транспортний засіб для перевезення людей і вантажу рейковими коліями. *Поїзд уже стояв .. Молоді подались до вагона* (Леся Українка); *Раптом у коридорі вагона погасли лампки* (В. Підмогильний); *Вийшли з вагона троє пасажирів: сержант і двоє рядових* (А. Шиян); *Щоб дотягти до стипендії, ходив* [Богдан] *ночами на товарну станцію розвантажувати вагони* (О. Гончар).

2. Кількість вантажу, що входить у товарний вагон. *Я обіцяв, що за два дні наш млин змеле вагон зерна, і хліб буде* (А. Чайковський); *Пливуть полями поїзди. Везуть у даль по срібних струнах Вагони вугілля й руди* (М. Рильський); *Саме в цей час Подільський продкомгуб* [продовольчий комітет губернії] *розподілив для населення двадцять три вагони солі* (М. Стельмах).

3. Пасажири вагона. *Майже весь вагон уже спав* (Б. Антоненко-Давидович); *Всі думки й вся увага всього вагона в цім кутку біля Андрієвого обличчя* (І. Багряний).

4. *перен.* Дуже велика кількість, надзвичайно багато чого-небудь. — *У нас, наприклад, одного віршопльотства рік-річно цілі вагони друкується* (У. Самчук); *У день футбольного матчу за дві години болільники випускають цілі вагони соняхів. І, звичайно, дуже засмічують стадіон* (В. Нестайко); *– Людо, у нас вагон часу* (А. Кокотюха).

(1) Бага́жний ваго́н — спеціальний вагон у пасажирському поїзді, признач. для перевезення вантажу, а також обладнаний для проїзду обслуговуючого персоналу. *З багажного вагона поспішно виносили якісь кошики* (М. Хвильовий); *Льоня взяв у багажному вагоні велосипед — подарунок дядька, приладнав на ньому чемодан і виїхав у степ* (К. Гриб); **(2) Безпересадко́вий ваго́н** — пасажирський вагон, який прямує до станції призначення з перепричеплен-

ням на шляху прямування до двох або більше поїздів разом із пасажирами, що перебувають у ньому. *У кожному вокзалі (пасажирській будівлі) вивішується стенд із розкладом руху пасажирських поїздів та безпересадкових вагонів на цій станції* (з мови документів); **(3) Безплацка́ртний (зага́льний) ваго́н** — вагон, у якому місця для пасажирів не позначені номерами. *Павло.., взявши на вокзалі квитка прямо до Києва, опинився у безплацкартному вагоні* (В. Кучер); *Касирка повідомила нам, що студентські вже не діють, тому ми вирішили взяти загальний вагон* (з газ.); **(4) Кла́сний ваго́н,** *заст.* — пасажирський вагон (на відміну від товарного). *В останню хвилину до класного вагона підійшла молода пані* (П. Панч); **(5) Купе́йний ваго́н** — пасажирський вагон, у якому спальні місця розміщені в окремих закритих купе. *І от Льоня прощався з Києвом. Дядько завів його в купейний вагон, вмостив чемодан над головою* (К. Гриб); **(6) М'яки́й ваго́н** — пасажирський вагон із м'якими сидіннями. [А г а:] *Міжнародного вагона на цій лінії немає, тільки м'який* (О. Корнійчук); **(7) Плацка́ртний ваго́н** — один із класів пасажирських вагонів із визначеними нумерованими спальними місцями у відкритих купе, куди входять і бокові полиці. *Плацкартний вагон містить 9 купе, розрахований на 54 спальних місця, по 6 місць у кожному купе* (з мови документів); **(8) Пошто́вий ваго́н** — залізничний вагон спеціальної конструкції, признач. для перевезення, опрацювання та обміну пошти на шляху прямування поїзда. *На конверті стояв лише київський штамп — очевидно, Леся вкинула його у поштовий вагон* (М. Олійник); **(9) Рефрижера́торний ваго́н** — вагон, признач. для перевезення вантажів, що швидко псуються. *Рефрижераторні вагони, в яких перевозять здебільшого продукти харчування, обладнані холодильними установками* (із журн.); **(10) Спа́льний ваго́н** — вагон підвищеної комфортності з двома спальними місцями. *В купе спального вагона четверо пасажирів .. грають в преферанс* (А. Головко); **(11) Теля́чий ваго́н,** *розм.* — вагон товарного поїзда для перевезення худоби. [Г а н н а:] *Загнали їх* [бранців] *у телячі вагони, мов скотину, і повезли* (З. Мороз); **(12) Това́рний ваго́н** — вагон, признач. для перевезення вантажів. *Останніми корчами кволого життя була неясна, безбілетна подорож по чужій, незвичній залізниці на покрівлі товарного вагона* (Б. Антоненко-Давидович); **(13) Штабни́й ваго́н** — вагон із робочим купе начальника поїзда та купе інших працівників, які забезпечують технічне обслуговування. *Біля штабного вагона стояла почесна варта — людей близько сорока* (Ю. Яновський); *У штабному вагоні будили сотника Книша* (В. Підмогильний); *Штабний вагон обладнаний радіостанцією, радіовузлом або іншими засобами зв'язку* (з наук.-попул. літ.).

ВАГОНЕВРО́З, у, *ч., мед.* Захворювання, зумовлене або пов'язане з підвищеною збудливістю парасимпатичної нервової системи. *Препарати беладони застосовують для лікування вагоневрозу* (з наук.-попул. літ.).

ВАГОНЕ́ТКА, и, *ж.* Невеликий відкритий вагон чи платформа для перевезення вантажу вузькоколійними залізницями і підвісними дорогами (звичайно на території або в районі якого-небудь промислового підприємства). *Він бачив себе коло вагонеток з цукром* (М. Коцюбинський); *І шахти, кліті, стволи, шахтарі, запах милого дитинства од вугільної руди, рейок, сиве мелькотіння вагонеток* (В. Сосюра); *— Ви тільки глянули б, що робилося, як видали на-гора першу вагонетку руди* (Д. Ткач).

ВАГОНЕ́ТНИК, а, *ч.* Робітник, який обслуговує вагонетку. *Вагонетник повинен одержати вказівки про кількість навантажених і порожніх одиниць рухомого складу* (з мови документів); *Вагонетник повітряно-канатної дороги.*

ВАГОНЕ́ТНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **вагоне́тник.** *Дівчата працювали вагонетницями. Начальник заполярного воркутинського табору не ставив на цю ділянку чоловіків* (з мемуарної літ.).

ВАГОНЕ́ТОЧКА, и, *ж.* Зменш. до **вагоне́тка.** *У нашому розпорядженні були відра, лопати, носилки і маленька вагонеточка* (із журн.).

ВАГОНІ́ТИ, íю, íєш, *недок., діал.* 1. Вагітніти. *Дівка не повинна їсти усього* [па́рного].., *бо буде вагоніть усе близнятами* (Номис).

2. *перен., кого, на кому — чому і без дод.* Лежати тягарем; тяжіти. *Напала моя Горбоносиха на другу тему, що вагоніла на її думках* (Ганна Барвінок); *Тоді ще так-сяк тут жилося: Бо в шию лихо не вп'ялося, Не вагоніло нас обох* (П. Куліш).

ВАГО́НКА, и, *ж., збірн.* Вид облицювального матеріалу — гладкі тонкі дерев'яні дошки або їх імітація з пластику. *Дерев'яну вагонку застосовують для оброблення будь-яких приміщень, крім лазень і саун* (із журн.); *Пластикова вагонка довговічна, не горюча, має стопроцентну вологостійкість і за нею дуже легко доглядати* (з мови реклами).

ВАГО́ННИЙ, а, е. 1. Прикм. до **ваго́н** 1. *Припавши до вагонного вікна, Ната схвильовано вгадувала знайомі краєвиди* (О. Донченко); *Брязкали сталевими тарелями вагонні буфери* (Григір Тютюнник); *Йому подобається ступати так широко, імітуючи впевненість і знання ситуації, подобається розминатися із зустрічними в надто тісних вагонних коридорах і тамбурах* (Ю. Андрухович).

2. Стос. до вагона. *Знайомство їхнє короткочасне, вагонне, а йому чомусь шкода розлучатись* (О. Гончар); // Признач. для виготовлення вагонів. *Позавчора заходив до нас дядя Ваня Кисельов з вагонного цеху* (Б. Антоненко-Давидович).

ВАГО́ННИК, а, *ч.* Робітник вагонобудівного заводу або вагонного парку. *Поїзд пролетів рейками сам, все стишуючись, а згодом за допомогою вагонника .. і зовсім спинився* (Олесь Досвітній).

ВАГО́ННИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **ваго́нник.** *Маю одинадцять років стажу роботи вагонницею* (із журн.).

ВАГОНО... Перша частина складних слів, що відповідає слову **ваго́н** у 1 знач., напр.: в а г о н о н а в а н т а́ ж у в а ч, в а г о н о с к л а д а́ л ь н и к.

ВАГОНОБУДІВНИ́Й, á, é. Стос. до вагонобудування. *Вагонобудівна галузь промисловості;* // Признач. для будування вагонів. *Нині концерн "Крюківський вагонобудівний завод" — високотехнологічне багатопрофільне базове підприємство вагонобудівного виробництва* (з газ.).

ВАГОНОБУДІВНИ́К, á, *ч.* Робітник вагонобудівного заводу. *У четвертому кварталі вагонобудівникам належить виготовити партію із 15 вагонів* (з газ.).

ВАГОНОБУДУВА́ННЯ, я, *с.* Галузь транспортного машинобудування, що виробляє залізничні вагони. *Вагонобудування в Україні — дуже перспективна галузь, оскільки*

залізничний транспорт є одним із вагомих чинників нормального існування економіки країни (із журн.); *Першочергове значення в галузі вагонобудування має підвищення технічного рівня вагонів* (із журн.).

ВАГОНОВО́Д, а, *ч., заст., розм.* Те саме, що **вагоноводій.** *Вагоновод спиняє трамвай, пані Юля сідає* (Б. Антоненко-Давидович); *Згори якраз мчав трамвай, вагоновод ледве встиг загальмувати* (Л. Дмитерко); *Попереду, у кабіні вагоновода, бемкнуло, задеренчав дзвінок, і трамвай із скреготом рушив* (В. Нестайко).

ВАГОНОВОДІ́Й, я́, *ч., заст.* Водій трамвая. *"До зустрічі!" — всміхається вагоноводій і киває пасажирам. Він не вкладається у мої уявлення про трамвайників, видається якимось ідеальним героєм дитячого вірша про чемність* (із журн.).

ВАГО́НО-ГОДИ́НА, и, *ж., спец.* Одиниця виміру обсягу витрат часу вантажних вагонів у робочому та неробочому парках. *Вагоно-години визначають множенням середньодобової величини парку вагонів на число діб за звітний період і число годин у добі* (з наук. літ.); *Використовується вагоно-година у плануванні та управлінні транспортним процесом* (з навч. літ.).

ВАГО́НО-КІЛОМЕ́ТР, а, *ч., спец.* Показник відстані, пройденої вагонами у складі вантажних і пасажирських потягів. *Вагоно-кілометри визначають за маршрутами машиністів локомотивів як добуток кількості вагонів у потягу і пройденої ним відстані* (з наук.-попул. літ.); *Використовується вагоно-кілометр для характеристики обсягів роботи вагонного парку, обчислення якісних показників (динамічного навантаження, середньодобового пробігу тощо)* (з навч. літ.).

ВАГОНОМИ́ЙНИЙ, а, е. Признач. для миття вагонів. *Сучасне програмне забезпечення вагономийного комплексу із системою оборотного водопостачання дає змогу здійснювати контроль в автоматизованому режимі за процесом миття і сушіння вагонів* (з наук.-попул. літ.); *Автоматичний вагономийний комплекс — справді технічний прорив у справі експлуатації пасажирських поїздів* (з газ.).

ВАГОНОО́БІГ, у, *ч.* Загальна кількість прибулих і відправлених за добу місцевих і транзитних вагонів, обчислена в умовних двоосьових вагонах. *За перше півріччя 2007 року збільшено на 14 % вагонообіг на залізничному транспорті України* (з мови документів); *Вагонообіг характеризує час повного циклу роботи вагона, тобто час від одного навантаження до наступного навантаження* (із журн.).

ВАГОНОПЕРЕКИДА́Ч, а́, *ч.* Механізм, що розвантажує вагони, нахиляючи або перекидаючи їх. *Машиніст вагоноперекидача другого розряду керує вагоноштовхачами й електролебідками під час подавання та установлення вагонів у вагоноперекидач і прибирає їх після розвантаження* (з мови документів).

ВАГОНОПОТІ́К, то́ку, *ч.* Загальна кількість місцевих і транзитних вагонів, що проходять у певному напрямку за певний час. *Сортувальні станції облаштовують у районах масового завантаження і вивантаження, у вузлових пунктах залізниць, де зосереджено значну кількість вагонопотоків* (з наук.-попул. літ.); *Досвідом організації вагонопотоків поділяться представники залізниць різних країн* (з газ.).

ВАГОНОРЕМО́НТНИЙ, а, е. Який здійснює ремонт вагонів. *Нам попалися .. вагони, подовбані за війну кулями та осколками і вже старанно позашивані десь на наших вагоноремонтних заводах* (О. Гончар); *Аж ось від вагоноремонтних майстерень, спершу охрипло, з шипінням, а далі все частіше й потужніше долинав гудок, скликаючи людей на роботу* (Григір Тютюнник).

ВАГОНОСКЛАДА́ЛЬНИЙ, а, е. Який здійснює складання вагонів. *На підприємстві відкрито такі основні виробничі підрозділи: вагоноскладальний, колісно-візковий, електровагонний, деревообробний та механічний* (із журн.); *Днями вагоноскладальний цех підприємства виготовив ювілейний у цьому році — семитисячний вагон* (з газ.).

ВАГОНОСКЛАДА́ЛЬНИК, а, *ч.* Робітник вагоноскладального цеху. *На честь ювілейної дати вагоноскладальники одержали в подарунок два холодильники і короваї для святкового чаювання* (з газ.).

ВАГОНОШТОВХА́Ч, а́, *ч.* Механізм, що приводить у рух вагони, штовхаючи їх. *Вагоноштовхачі електричні ВТЕ-22 являють собою модернізацію відомого вагоноштовхача Т-20* (з наук.-техн. літ.).

ВАГО́Н-РЕСТОРА́Н, ~а-~у, *ч., зал.* Вагон, признач. для забезпечення пасажирів харчуванням у дорозі. *Напарфумлена, спрагла задуха купе, на полустанку запах смажених курей від вагона-ресторану* (Є. Пашковський); *У вагоні-ресторані розміщені столи для відвідувачів, буфет, кухонні приміщення* (з наук.-попул. літ.).

ВАГО́Н-ЦИСТЕ́РНА, ~а-~и, *ч.* Залізничний вагон, кузов якого є місткістю, признач. для перевезення газоподібних, рідких та сипучих речовин. *Вагони-цистерни призначені переважно для перевезення рідин: нафти і продуктів її перероблення, хімічно активних і агресивних речовин (кислоти, луги тощо), зрідженого газу (пропан-бутан, кисень), води, молока, патоки та ін.* (з наук.-попул. літ.).

ВАГО́НЧИК, а, *ч.* 1. Зменш. до **ваго́н** 1. *А тим часом Фесенко вертався до Одеси по залізній дорозі* [залізницею]. *Він сидів в вагончику без вікон, і свіжий вітерець прохолодив його гарячий вид* (І. Нечуй-Левицький); *Обабіч бульвару пролягали трамвайні колії, якими з деренчанням їхали вниз і вгору невеликі вагончики з відкритими площадками* (В. Нестайко).

2. *розм.* Те саме, що **вагоне́тка.** *Вагончики, поскрипуючи, котилися штреками до кліті; винісшись на поверхню, гуркотливо вивантажувались з високої естакади і, повертаючись назад, чекали в черзі інших передніших вагонеток* (Олесь Досвітній); *У глинищі працює екскаватор. А по блискучих рейках цокотять Вагончики — то в корпус, то під кручу...* (І. Вирган).

3. Перевізне приміщення у вигляді вагона, що використовується як житло будівельників, дорожніх робітників, механізаторів і т. ін. *Бульдозеристи тим часом збились у затінку, під польовим вагончиком, що править їм тут за все: і за гуртожиток, і за буфет, і за клуб* (О. Гончар); *Біля тракторного вагончика дівчата з нічної зміни, переодягнені і причепурені, весело гомоніли за сніданням* (М. Циба).

ВАГОТА́, и́, *ж., заст.* 1. Вага, тягар. — *Тільки, голубонько моя, нащо тобі такуваготу на своїх плечах носити? Хіба нікого послати?* (Ганна Барвінок); *Відро тягнуло руки, а Мар'яна, звикнувши до ваготи його при колодязях і криницях, муравлиним терпцем перемагала кволість і втому*

(В. Барка); * Образно. *І він появився звідти, .. Де кріпацька хатина, з нужди й терзань, Ваготою болю вгрузала у землю* (А. Малишко).

2. *перен.* Важкі переживання, хвилювання. *О. Нестор задихався, уривав слова, упадав під ваготою страшної новини* (І. Франко); *Сиджу.., така вагота душить* (Ю. Яновський); * У порівн. *Спершу робота тяглася, як болісна вагота для душі: з палючою супротивністю її* (В. Барка).

3. *діал.* Вагітність. *Сестра у ваготі ходить* (Сл. Гр.).

ВАГОТІ́ННЯ, я, *с., заст.* Те саме, що **тяжіння.** *Ньютон назвав цю силу ваготінням* (Сл. Гр.); * Образно. *Прояснився центр ваготіння його майбутньої книги. Усталилися її хронологічні межі, прочулася її атмосфера* (із журн.).

ВАГОТІ́ТИ, ію, ієш *і діал.* очу́, оти́ш, *недок., заст.* 1. Обтяжувати своєю вагою. *Він* [олівець] *тепер ваготів, мов камінь, у моїй торбі* (І. Франко).

2. *перен.* Бути тягарем. *Їх* [людей] *дотик холодний, мов крига, проймає його до костей, ваготить на нім* (І. Франко).

3. *ким і без дод., діал.* Бути вагітною. *В обителі я змалечку. Матінка моя обрікалась — дітей довго Бог не давав... Ось як мною ваготіли, дак і оддали мене Богу* (Грицько Григоренко).

ВАГОТОМІ́Я, ї, *ж., вет., мед.* Операція перетинання блукаючого нерва або його галузок. *Доведено доцільність застосування ваготомії в лікуванні виразкової хвороби дванадцятипалої кишки у хворих* (з наук. літ.); *Спостереження за тваринами, які перенесли ваготомію, показали практично повну відсутність якихось небажаних наслідків цієї операції* (з навч. літ.).

ВАГОТО́НІК, а, *ч., розм.* Людина, для якої характерні симптоми ваготонії. *Ваготонікам притаманні такі ознаки: рідкий пульс, вузькі зіниці, повільне і глибоке дихання та ін.* (з наук. літ.).

ВАГОТОНІ́Н, у, *ч., фізл.* Гормон підшлункової залози, який підвищує тонус блукаючого нерва — вагуса. *Підвищуючи тонус вагуса, ваготонін підсилює активність парасимпатичного відділу вегетативної нервової системи й стимулює процеси кровотворення* (з наук. літ.); *У підшлунковій залозі виробляються такі гормони, як інсулін, глюкагон, ліпокаїн і ваготонін* (з навч. літ.).

ВАГОТОНІ́ЧНИЙ, а, е, *вет., мед.* Стос. до ваготонії. *У роботі досліджено симпатикотонічні та ваготонічні впливи вегетативної нервової системи на роботу серця людей похилого віку* (з наук. літ.).

ВАГОТОНІ́Я, ї, *ж., вет., мед.* Переважання тонусу парасимпатичної частини вегетативної нервової системи над тонусом її симпатичної частини; протилежне с и м п а т и к о т о н і я. *Найчастішими причинами ваготонії є неврози, негрубі органічні ураження мозку, стовбурові, гіпоталамічні розлади* (з наук. літ.); *Симптомами ваготонії є брадикардія, артеріальна гіпотонія, ускладнення дихання, запаморочення та ін.* (з навч. літ.).

ВАГОТРО́ПНИЙ, а, е. Такий, що діє на блукаючий нерв. *Усі дигіталісові препарати діють на серце через блукаючий нерв. Цей ваготропний ефект у одних препаратів виражений дуже різко, в інших менш виразно* (з наук. літ.); *Вуглекислі ванни із концентрацією вуглекислоти 2 г/л виявляють вазодилататорну і ваготропну дію* (з наук.-попул. літ.); *Ці ліки виявляють ваготропну дію, уповільнюючи ритм серцевих скорочень* (із журн.).

ВАГР *див.* **ва́гри.**

ВАГРА́НКА, и, *ж.* Невелика шахтна піч для плавлення чавуну в ливарному виробництві. *З високої вагранки хлинув пекучою білою малясою чавун* (І. Микитенко); *Синім полум'ям б'є вагранка* (Л. Забашта); * У порівн. *Адаменко зліз з кобили, він був високий, як вагранка* (Ю. Яновський).

ВАГРА́НКОВИЙ, а, е. Стос. до вагранки. *У збірник увійшли доповіді, що висвітлюють науково-дослідні роботи з вагранкового процесу, прогресивні технології плавлення чавуну у вагранках* (з наук. літ.); *Вагранковий інструмент — ручний інструмент для виконання окремих операцій з обслуговування вагранки* (з наук.-попул. літ.).

ВАГРА́ННИК, а, *ч.* Робітник, який обслуговує вагранку. *Ливарники в широкополих повстяних брилях — вагранники, заливальники, формувальники — всі на своїх постах* (з газ.).

ВАГРА́ННИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **вагра́нник.** *Сидів Корольов мовчки .. й думав чомусь про вагранницю Марію Коханцеву* (А. Шиян).

ВА́ГРИ, ів, *мн. (одн.* **вагр,** а, *ч.).* Плем'я полабських слов'ян, яке жило в середньовіччі на півострові Вагрія. *Головним центром території вагрів був Старгород* (з наук.-попул. літ.); *Вагри належали до племінного князівства, очолюваного бодричами* (з навч. літ.).

ВАГУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *недок., діал.* 1. Вагатися. *Борис хвилю вагувався, немов шукаючи слів* (І. Франко); *Ще перед самим порогом Сенькової хати вагувався Славко, чи йти йому доразу досередини, чи, може, заждати, аж Краньцовський його сам закличе* (Л. Мартович).

2. Сваритися, сперечатися. *Вони щодня вагуються. Така звяга йде в дому* [в домі] (Ганна Барвінок).

ВА́ГУС, а, *ч., анат.* Блукаючий нерв. *Вагус є змішаним нервом, оскільки містить у своєму складі рухові, чутливі й парасимпатичні волокна* (з наук.-попул. літ.).

ВА́ГУСНИЙ, а, е, *анат.* Стос. до вагуса. *Вагусні брадикардії більш характерні для молодого віку* (з навч. літ.); *Вагусний пульс; Вагусний тонус.*

ВАГУ́ЧИЙ, а, е, *розм.* Дуже важкий. *Вагуча пітьма пеленою Щораз ляга на скутий ум* (П. Грабовський); *Роса з ялин намистами звиса. Така вагуча, мов краплини ртуті* (Л. Дмитерко).

ВАД, у, *ч., геол.* Суміш порошкоподібних мінералів — гідроксидів марганцю. *Вад складається з піролюзиту і псиломелану; має чорний, чорно-коричневий або бурий кольори* (з наук. літ.); *Вад інакше називають марганцевою рудою* (з наук.-попул. літ.).

ВА́ДА, и, *ж.* 1. Недосконалість, недолік. *Вказавши хиби й вади утвору — зробите добре діло молодому авторові, а може, й літературі нашій* (М. Коцюбинський); *Вона наскрізь бачить усі вади цього сивого .. діда* (О. Донченко); *Він добре міг оцінити всі вади і хороші якості цього літака* (В. Собко); *Санька рано пізнала горе, а її вада — німота — зробила її відлюдком* (Григорій Тютюнник); *Одну ваду мав коник, якого дістали Чернишеві: розкувавшись, він стер копито і шкутильгав тепер на праву передню* (О. Гончар); *Підчорнювала* [Галя] *брови й шкодувала, що ніс у неї трохи кирпатий. Здавалося, що цей ніс — головна вада її обличчя* (Валерій Шевчук).

2. Несправність, пошкодження. — *Монтаж комунікаційної мережі в дистиляції має якусь ваду* (Ю. Шовкопляс);

Якось Ганна помітила, що годинник із вадою: він почав помітно відставати (із журн.).

3. Те, що шкодить, має шкідливий вплив. *На плохенький животок і вареники вада* (Номис); [М а р и н к а:] *Тільки не хвилюйтесь: вам і радість, і горе — одна вада!* (М. Старицький).

ВАДЕМЕ́КУМ, а, *ч., заст.* Кишенькова довідникова книжка, путівник. *Перше видання "Антології світової літературно-критичної думки XX століття" Марії Зубрицької критик назвав вадемекумом світового літературознавства* (з публіц. літ.).

ВА́ДИТИ, джу, диш, *недок.* 1. *рідко.* Завдавати шкоди, робити кому-небудь неприємність. *Ніколи вже не буду вадить тому чоловікові, котрого ти милуєш!* (О. Стороженко); — *Чесна, правдива, без фальші, без помилок розмова нікому ніколи не заважає й не вадить* (І. Нечуй-Левицький).

2. *тільки 3 ос.* Негативно впливати на кого-, що-небудь, бути шкідливим, шкодити (здоров'ю людей, тварин, рослин). — *Бач, самі п'ють вино, їм воно нічого не вадить* (М. Коцюбинський); *То, певне, ся погана зима так всім вадить на здоров'я* (Леся Українка); *Випивав колосся, що почало наливатися; розсмакувавши, зрадів дуже! — цей харч не вадить* (В. Барка); // *безос. Перед обідом не вадить, а по обіді загладить* (Номис); *Правда!.. правда, наїдались, А вам тепер вадить* (Т. Шевченко).

3. Заважати, перешкоджати кому-, чому-небудь. *Такий сором йому не вадив. Мав натуру борзо забувати те, що йому немиле* (Л. Мартович); — *А мені світло не вадить, — відповів Заруба* (В. Кучер); *Якщо ви вояки добрі, шаблю й хоробрість маєте, хто ж вам за себе постояти вадить?!* (Г. Колісник).

4. *безос.* Нудити, викликати огиду. — *А мені не те, щоб жити з ним: дивиться на нього вадить* (А. Метлинський і М. Костомаров); — *Я несу йому повнісінький глечик моїх сліз, щоб не розхлюпати, щоб не розбовтати. Чому ж не чує він? Чому не приймає їх? Чи то йому вадить?* (М. Івченко).

5. *на кого, діал.* Наговорювати. *Чи хто всміхнеться.., панночка біжить до старої: "Бабуню, мене не шанують!" .. Та на всіх такеньки вадить та й вадить навадниця наша* (Марко Вовчок).

◊ **(1) Не ва́дить <Не ва́дило б>,** *перев. з інфін.* — варто, варто б, слід, слід би, не зайве; можна. *Воно б не вадило сьогодні й підгулять* (П. Гулак-Артемовський); — *Не вадило б і Василеві зняти свою скирту, — переводить учитель очі на Піхтіра* (С. Васильченко); *Дорога кепська: чи саньми, чи возом — Не розбереш. Подекуди й човном не вадило б* (М. Рильський).

ВА́ДИТИСЯ, джуся, дишся, *недок., діал.* Сваритися, сперечатися. *Не зживться двом добрим молодцям; Із-за мене все вадяться вони* (І. Франко); — *Не вадьтеся, буде обом* [картопля]! — *заспокоїла мати дітей* (І. Чендей); *Іншим разом курка розгребе грядку в сусідськім городі — а на другому краю села ґаздині вже вадяться про цю дурничку* (із журн.).

ВА́ДІ *див.* **уа́ді.**

ВАДКИ́Й, а́, е́. Те саме, що **вадли́вий.** *В монастирі зустрів подібних до себе — єство наше плаче однаково. Не очищальні, на жаль, це сльози, а вадкі, адже ті, що втікають від пристрастей, все одно, що від тіні своєї тікають і втекти хочуть* (Валерій Шевчук).

ВА́ДКІСТЬ, кості, *ж.* Абстр. ім. до **вадки́й.** *Більшість підлітків вважає, що достатньо знає про вадкість алкоголю та його згубну дію на організм* (із журн.).

ВА́ДКО. Присл. до **вадки́й.** *Погані звички вадко впливали на стан його здоров'я* (із журн.).

ВАДЛИ́ВИЙ, а, е. Шкідливий, згубний. *Із батьковою смертю розірвалися найміцніші зв'язки, що тримали письменника у вадливій для нього Європі, і він надумав безповоротно проміняти її на ласкавіші широти другої півкулі* (із журн.).

ВАДЛИ́ВІСТЬ, вості, *ж.* Абстр. ім. до **вадли́вий.** *Вадливість паління для здоров'я людини очевидна* (з газ.).

ВАДЛИ́ВО, Присл. до **вадли́вий.** — *Заспокойся врешті. Тобі вадливо хвилюватися* (із журн.).

ВА́ЄР, а, *ч., техн.* Сталевий трос для буксирування трала. *Зберігається ваєр на барабанах тралової лебідки* (із журн.).

ВАЖЕ́ЗНИЙ, а, е, *розм.* Дуже важкий. [Г о д в і н с о н:] *Хто двигає такі гріхи важезні на скутій нечестю своїй душі, тому нема ні прощі, ні рятунку* (Леся Українка); *Впрігшись у санчата, розшарівшись з морозу та напруги, тягне Вутанька вуличкою на гору важезні свої лантухи* (О. Гончар); *Щодня робив* [Максим] *вправи з гантелями, все збільшуючи їх вагу, витискав важезні гирі* (В. Козаченко); *Закалатав князь у двері важезним кулаком* (Валерій Шевчук).

ВАЖЕЛЕ́ЗНИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **важе́зний.** *Вони* [рудокопи] *підтягли з штреку порожню і важелезну, з заліза викувану вагонетку і взялися за лопати* (Г. Коцюба); — *Ну-ну! Коші важелезні! — тим часом кректала фрау Тільде, надягаючи на себе шлейки від коша. — Чи ти витягнеш, Колумбо?* (Н. Королева); *Чемодан був важелезний, бо навіть Петро впрів, поки дотяг його до сто четвертої кімнати* (П. Загребельний).

ВАЖЕЛЕ́ННИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **важеле́зний.** *Під важеленною лампою з омертвілим вогнем і занехаяними купідонами дихав переліжним сіном новенький ясеновий тапчан* (М. Стельмах).

ВА́ЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ва́жити** 3. — *А щоб ніхто не діждав, щоб я важений хліб їла!* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ВАЖЕ́ННИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **важе́зний.** *Співом свій крам вихваляють жінки й чоловіки, гордо важенную ношу несучи на головах гарних* (Леся Українка); *Поважно бамкав важенний, тисячопудовий дзвін* (О. Ільченко); *Важенні хмари білопінні пливли до кримської землі* (М. Упеник); *На дверях* [хати Васюти] *цілі дні висіла важенна колодка* (М. Стельмах); *Ззаду ступав ієромонах Гервазій, важко кладучи в ігуменові сліди важенні свої чоботиська* (Валерій Шевчук).

ВА́ЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ва́жити** 3. *Господарі мають добрі рільничі машини для чищення, віяння, сортування й важення збіжжя* (із журн.); *Махаринецький цукрозавод комп'ютеризував важення буряків* (з газ.); *Контрольне важення.*

ВАЖЕ́НЬКИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **важке́нький.** *Смикнулося* [Вороненя] *нести, да ба! вага не в силу: Баран важенький і Орлу* (Є. Гребінка); *Він* [Шумило] *поволі брав з купи поперед себе важенький круглий голяк, .. розмахував над головою й пускав* (І. Білик).

ВАЖЕ́НЬКО, *розм.* Присл. до **важе́нький.** *Мати моя зітхає важенько* (Марко Вовчок); // *у знач. пред. І журно так, важенько так робиться чумакові на серці* (М. Коцюбинський).

ВА́ЖИТИ, жу, жиш; *наказ. сп.* важ; *недок.* 1. Мати певну вагу *(див.* **вага́**[1] 1). *Буханець важив точно два кіло й 400 гр* [г] (І. Багряний); — *Важив я торік сім пудів, а тепер більше, як три, не заважу* (З. Тулуб); — *Угадай, скільки важу* (Р. Андріяшик); *Стара ледве пересувалася: мало того, що було їй вже, напевно, під сотку, до повного щастя, важила вона вдвічі більше за свій вік, тому пересувалася завжди на спеціально сконструйованому для неї кріслі-візку* (Ю. Андрухович).

2. *перен.* Мати значення; значити. *Він побачив, що часто зовсім незначна на перший погляд деталь у роботі важила надзвичайно багато* (О. Донченко); *Не могла для більшовиків важити й духовна посада отця Йосипа — старшого священика в місті й повіті* (Б. Антоненко-Давидович); *Авторитет Русевича і його двадцятирічний стаж важать куди більше, ніж два роки роботи .. Розенберга* (Ю. Шовкопляс).

3. *кого, що.* Визначати вагу кого-, чого-небудь. *Там важили барила з сахаром і накладали на хури* (І. Нечуй-Левицький); *З ранку до вечора сидів він у своїй лабораторії.., важив на аптекарських тендітних терезах білі порошки* (О. Іваненко); *Ми шеренгою проходили повз стіл, за яким сиділа медкомісія, нас оглядали, міряли, важили, перевіряли, чи немає захворювань шкіри* (з газ.).

4. *на кого — що.* Розраховувати, сподіватися мати своїм. *На віщо ж ти важиш: Чи на мою ясненькую зброю, Чи на мого коня вороного, Чи на мене, козака молодого?* (з думи); *Мотря важить на іншого... на того Гайдученка...* (Марко Вовчок); // Замірятися, зазіхати. *Хто на моє здоров'я важить, той (сам) його не має* (Номис); — *Ой, се він* [чарівник] *на мою душу важить! — простогнав Кабан* (І. Франко); *Як сміють .. важити на їхній спокій?* (Іван Ле).

5. *чим.* Ризикувати чим-небудь. *Не раз, не два через плоти лазив, не раз я, не два здоров'ям важив* (П. Чубинський).

6. *на що, перен., рідко.* Зважати, брати до уваги. — *Важимо на ваші літа й присуд той відкладемо* (Іван Ле); *На небезпечності не важив бойові, А слави не шукав, лише добра народу* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

◊ **(1) Ва́жити голово́ю (життя́м):** а) *(перев. зі сл.* с в о є ю, с в о ї м) наражатися на смертельну небезпеку. *Вже скільки разів він* [козак] *наражався на небезпеку, скільки разів важив своїм розхристаним життям, а проте ласкава доля поки що не зраджувала його* (С. Добровольський); — *А навіщо ж так важити життям? Ви б сіяли хліб, годували свиней, курчат* (І. Багряний); *Чи міг ще раз важити своєю головою, тепер уже напевне знаючи, що вмре* (В. Козаченко); — *Дивіться, діду. То ж такі ватаги. Ніде ж нікого, важите життям* (Л. Костенко); *Ті вже розтягують сіті, ці — псів із припону спускають, Інші — ідуть по слідах і невтомно життям своїм важать* (Ю. Винничук); б) *(чиєю, чиїм)* наражати кого-небудь на смертельну небезпеку. *Але ж там було небезпечно. Я не міг важити вашим життям* (Ю. Яновський).

ВА́ЖИТИСЯ, жуся, жишся; *наказ. сп.* ва́жся; *недок.* 1. Визначати свою вагу, важити себе. *Оце, було, молодими та важимось на вагах* (Марко Вовчок); *Важився, як приїхав, зважусь, як буду виїздити, тоді напишу* (М. Коцюбинський).

2. *з інфін., перен.* Насмілюватися щось робити, зважуватися на щось. *Ой не важся, пане Голко, Панну зустрічати: Зачарує семип'ядну — Не втрапиш стріляти* (П. Куліш); *Діти в класі вже не важились говорити голосно* (І. Франко); *Настя, здається, любила його, але якось не важилась сказати йому рішуче слово* (М. Коцюбинський); [С е р е д а:] *Вдруге він уже не важився покоряти серця відважних трактористок* (І. Микитенко).

3. *на кого — що.* Замірятися, зазіхати. *Не бийтеся, не лайтеся, ви на мене не важтеся* (Сл. Гр.); *Та ж ті .. важаться навіть на короновані голови!* (Ірина Вільде); *З усього цього виходив я ніби з води, бо ніхто при тому не важився на моє життя, а коли і важився, то я знав про те і міг стати до оборони* (Валерій Шевчук).

4. Пас. до **ва́жити** 3. *Ніщо не важилося й не мірялося. Безмежно пилося й їлось* (В. Домонтович); *Мішки з пшеницею важились вагарем* (з газ.); * Образно. *Під час переговорів у Москві весною 1654 р., де важилася доля України, Зарудний і Тетеря умудрились випрохати в царя грамоти на маєтності* (з наук. літ.).

ВАЖІЛЕ́ЦЬ, льця́, *ч.* Зменш. до **ва́жіль** 1. *Розглядав* [дід Ялисей] *блискучий лак, плоский нікельований важілець і прицмокував язиком: — Хитрі речі навчилися робити...* (М. Чабанівський); *Я намацав у мокрій кишені ключі, відчинив машину і, натиснувши важілець, відсунув сидіння далі від керма, щоб сісти разом із Саною, не випускаючи її з рук* (В. Шкляр); * Образно. *Чи вдалося б мені відшукати інші важільці в її свідомості?* (із журн.).

ВА́ЖІЛЬ, желя, *ч.* 1. Стрижень, що може обертатися навколо точки опори і служить для врівноважування більшої сили за допомогою меншої. — *Архімедові потрібен був важіль, щоб перекинути земну кулю* (В. Владко); *Практично будь-який механізм, який перетворює механічний рух, в тому чи іншому вигляді використовує важелі. Підйомні крани, двигуни, плоскогубці, ножиці, а також тисячі інших механізмів та інструментів використовують у своїй конструкції важелі* (з наук.-попул. літ.); // Деталь машини у вигляді стрижня з ручкою для регулювання чого-небудь, керування чим-небудь. *Кротов повернув важіль пневматичного гальма* (М. Трублаїні); *Рука звично лягла на холодний важіль регулятора* (О. Донченко); *Шофер натиснув на важіль швидкостей, і машина м'яко зашелестіла по дрібній гальці* (Д. Ткач); // *заст.* Частина телефонного апарата для з'єднання і роз'єднання контактів, звичайно у вигляді стрижня з крючком або двома розвилками, куди вішається або кладеться трубка. *Я повісив трубку на важіль телефонного апарата* (Б. Антоненко-Давидович); *Холод підійшов до телефона, зняв з важеля трубку* (О. Гончар).

2. *перен.* Засіб, яким можна надати дії, сприяти розвитку чого-небудь або пожвавити, підсилити діяльність кого-, чого-небудь. *Хай живе красне письменство — один з могутніх важелів культурного будівництва* (Д. Бузько); — *Не забувай, де Горо, про людську вигадливість у скрутній ситуації. Це такий потужний важіль!* (Ю. Хорунжий); *Ціна, доходи, кредит — це ті економічні важелі, за допомогою яких оптимізується використання вартості та її форм у процесі розширеного виробництва* (з наук. літ.).

ВА́ЖІЛЬНИЙ, а, е. Стос. до важеля (у 1 знач.). *З погляду конструкції механізми поділяють на: важільні, кулачкові, зубчасті, зірчасті, гвинтові, пасові та ін.* (з наук. літ.); *Розроблено програмне забезпечення для дослідження важільних механічних систем* (з наук.-техн. літ.).

ВАЖКЕ́НЬКИЙ, а, е. *розм.* Досить важкий (у 1–9 знач.). *Маленьке, але важкеньке* (Номис); *Він і тепер ніс з собою важкенький кошик пиріжків* (М. Трублаїні); *— Як тільки щось важкеньке візьму, чи вила, чи лопату, — воно як штриконе, — криком кричу!* (Остап Вишня); *— Батеньку ти мій, каліко безталанний, .. чи знаєш ти горенько моє важкеньке? Чи знаєш ти зневагу доні своєї?!* (Б. Лепкий).

ВАЖКЕ́НЬКО, *розм.* Присл. до **важке́нький.** *— Да, щастя... Піввіку на чужому полі в три вузлики скрученим. Важкенько це щастя дісталося* (С. Добровольський); *Важкенько житиметься мені серед літераторів з моєю закоханістю у сталість та порядок* (В. Дрозд); // *у знач. пред. — Ну, воно трохи важкенько без відпочинку день і ніч робити, — сміється Максим* (Б. Грінченко).

ВАЖКИ́, ів, *мн. (одн.* **важо́к,** жка́, *ч.).* 1. Дрібні гирі. *При терезах для зважування тіл є спеціальні набори гир — важки* (з навч. літ.); *Міліція вилучила у продавця лотка підроблений важок, який не відповідав вазі, зазначеній на ньому* (з газ.).

2. Те саме, що **грузи́ло.** *Чого тільки немає у Даниловому лантусі: .. великі садівницькі ножиці, пилка, сокира, терпуг; а ще гачки, важки та поплавці до вудок* (Григір Тютюнник); *Серед інших знарядь праці у великій кількості репрезентовані: кам'яні "праски" для розтягування та розгладжування шкіри, рибальські важки, різноманітні точильні бруски та ін.* (з наук. літ.).

ВАЖКИ́Й, а́, е́; *вищ. ст.* **ва́жчий**. 1. Який має велику вагу *(див.* **вага́**[1] 1); протилежне л е г к и й. *Брама важка городська заскрипіла на мідних завісах* (І. Франко); *Замфір бачив, як возили на Прут важкі залізні бочки* (М. Коцюбинський); *Важкий пором пропливає мимо і наче тане в густих сутінках* (О. Донченко); // Який має більшу вагу, ніж подібні предмети. *І закрапав краплинами важкими дощ* (П. Тичина); *Пшениця колихалася густа й висока, з важким багатим колосом* (Ю. Смолич); // Вигляд якого (значні розміри, масивність, густота і т. ін.) свідчить про велику вагу. *І та потвора стала в людях богом, їй будувалися просторі храми з важкими колонадами* (Леся Українка); *Незабаром вона круто завернула під важке склепіння старого підворіття* (М. Руденко); // Густий, щільний (про тканину). *Підходить* [Лена] *до вікон і розсуває важкі завіси. Починає розвиднюватись* (І. Кочерга); *Встав Великін, опустив важку штору і закрив нею ранок* (І. Багряний); // Який повільно засвоюється організмом і викликає відчуття тяжкості в шлунку (про їжу). *Вдома я повинен берегтися втомлюватись, їсти щось важке* (М. Коцюбинский).

2. Великий, масивний (про людину, тварину та частини їх тіла). *Кайдаш скочив з віїя, побіг за волами, спиняв їх, бив пужалном по мордах, але важкі воли не могли здержати воза* (І. Нечуй-Левицький); *В цей час Роман опустив на його щелепи важкий, мов довбня, кулак* (М. Стельмах); *Це був середнього зросту чолов'яга, з широченною спиною, важкий, огрядний* (М. Руденко); // Який здається значним вагою внаслідок утоми, слабості і т. ін. *Остап повзе. Йому трудно, кожну купину доводиться брати з бою, в грудях коле й спирає дух, ноги важкі, як колодки* (М. Коцюбинський); *Сьогодні, коли скінчився робочий день, він ішов із заводоуправління з важкою головою* (М. Руденко); // Малорухливий, неповороткий. *З-під важких повік дивляться мудрим поглядом древньої птиці бабині очі* (Ю. Яновський); *Свекор важкий, з задишкою, сів на перший стілець* (А. Головко).

3. Позбавлений легкості, швидкості, характерний для руху кого-небудь значного вагою, незграбного або втомленого (про ходу, біг і т. ін.). *Не доходячи до лісу, почули вони жалібний скрип полозків об мерзлу дорогу, важку ступню кінську* (Панас Мирний); *На вулиці загупали важкі кроки. За ним гналися* (І. Цюпа); *До воріт важкою ходою підходить лановий* (М. Стельмах).

4. Який вимагає великого напруження, значних зусиль для здійснення, проведення, подолання і т. ін. *Наймити та невільники обливались потом, аж стогнали від важкої роботи* (І. Нечуй-Левицький); *Росте в важких боях полків безсмертна сила, що йдуть і йдуть на штурм під срібний гук пісень* (В. Сосюра); // Який відбувається, проходить із напруженням, утрудненням. *Важке зітхання спиралося у грудях і раз по раз виривалося здавленим криком плачу* (Панас Мирний); *Тупіт наблизився, і всі почули важке відсапування* (О. Донченко); *Ніч прийде — упадеш на твердий піл або лаву і проспиш коротку ніч у важкому тривожному сні* (І. Цюпа); // Складний для розуміння, сприйняття. *— Що громаді, те й бабі, а лісів я не покину, — підводиться гнівний і красивий Демид. — Тут моя земля і в межових книгах і в експлікаціях записана! — запам'ятав навіть таке важке слово* (М. Стельмах); *Важка задача;* // Позбавлений чіткості; громіздкий, обтяжений деталями. *Стиль книги Величка важкий, багатослівний* (з навч. літ.).

5. Який несе із собою всілякі знегоди, труднощі, страждання. *Пропало те важке пригноблення, що всіх, Мов сонна змора, натискало* (І. Франко); *Важкі випробування падали на їх голови одне за одним, не даючи ні спокою, ні спочинку* (О. Довженко); // Обтяжливий, надмірний. *Злигалися поміж себе* [вискочки-верховоди] *та що хотять* [хочуть], *те й роблять, важкими податками обкладають* (Панас Мирний); *— Покуту несу. Важку покуту, чоловіче добрий .. Караюся, як той колодник, кінця-краю не видно* (Григорій Тютюнник); // Пов'язаний із фізичним чи розумовим напруженням, великими турботами або неприємностями; несприятливий. *— Пан хоче нас оддать в москалі; як він нам обголить лоби, то ми тоді пропащі навіки; а тим часом ми втечемо на сахарні, перебудемо цей важкий час та й знов повертаємось* (І. Нечуй-Левицький); [П л а т о н:] *Я надзвичайно стомився. Сьогодні важкий день* (О. Корнійчук); // Сповнений труднощів, нестатків, горя. *Ви молоді; міцний ваш голос; А діло з вас яке? Нехай посивіє перш волос, Навчить життя важке!* (П. Грабовський); *Важка доля.*

6. Значний за ступенем, силою вияву. *Кончак слуха і не слуха, мов важкий удар обуха його зразу оглушив* (І. Франко); [Д ж о н а т а н:] *Важкі гріхи, се правда, взяв на душу нещасний мій товариш!* (Леся Українка); *Чотири важкі вибухи піднімають землю й людей* (О. Довженко); *А як пішов дощ, — всі сиділи на ґанку в святковому настрої і спостерігали, як важкі потоки з неба поливали дерева й кущі, прошивали їх наскрізь, аж збивали лист з осик і старі бирки з кедрів, а на паді клали траву покотом* (І. Багряний); *В голові* [Ганни] *гуло. А в усьому тілі відчувалася важка незвична*

втома (В. Козаченко); // Сповнений фізичних мук, страждань; небезпечний. *Мов з мішка посипались на мене деякі пригоди — і важкі хвороби в родині, .. що не давали мені й дихати, не то писати щось* (М. Коцюбинський); *Вона ще не зовсім видужала після важких пологів* (З. Тулуб); *Я по-своєму у "світ за очі" тікаю, а ліпше сказати, втечу вдаю. Знаю, що це тільки забавка, вона виснажує мене, але й поглинає мій порожній час; не дає важкого похмілля, як горілка, і змушує тримати думку напружено* (Валерій Шевчук); // Який дуже вражає, викликає глибокі переживання. *Фрузині слова тремтіли в його серці важким докором, відобрали* [відібрали] *йому охоту до їди і до пиття, до жартів і до пісень* (І. Франко); *Його спіткала важка втрата, така важка, що аж сльози непроханими свідками великого горя навертаються на очі* (В. Собко); *Гнів очі хлопця засліпив, гірку, важку образу відчув він* (П. Дорошко).

7. Дуже сумний, гнітючий, безрадісний. *І мелодія задзвеніла елегією, смутком, але не важким, не тим, що вбиває душу, гнітить серце й накидає чорне покривало на очі* (І. Нечуй-Левицький); *Важке було прощання Мирослави з Максимом* (І. Франко); *Пеньки моїх кленів обросли губками, яблуні здичавіли, важка картина постала перед моїми очима* (Ю. Яновський); *Біля другої гармати двоє .. Важкі думки. Чи не останню ніч стоять вони біля грізного свого верстата?* (О. Довженко); *Різке пасмо сивого волосся від зморшкуватого чола до маківки та хворобливо-землистий колір обличчя натякали на безсонні ночі й важкі роздуми* (Б. Антоненко-Давидович); // Який свідчить про напружену, гнітючу обстановку. *Який час у темниці панує важка тиша* (Леся Українка); *Важке мовчання залягло у вагоні. Як видно, нагадування про нічну подію пригнітило кожного* (А. Головко); // Який викликає або залишає після себе неприємне відчуття. *— Не пришанували й вони* [сусіди] *мене, і важка мені їх ласка* (Марко Вовчок); *Ніщо не змінилося, ніби взагалі не було ніколи всіх цих важких розмов, почуттів і подій* (В. Собко); // Який темними фарбами, забарвленням справляє враження похмурості. *Моя лампа під широким картоновим абажуром ділить хату на два поверхи — вгорі темний, похмурий, важкий; під ним — залитий світлом* (М. Коцюбинський); *І диван, і шовкові килимки на стіні над ним.., ба навіть м'який товстий килим на підлозі — все воно витримано в срібно-чорному важкому тоні* (Ірина Вільде).

8. Дуже насичений, сильний і неприємний (про запах). *Од кропиви, од бузини розливався важкий чад* (І. Нечуй-Левицький); *Важкий дух вуглецю розходиться в повітрі* (М. Коцюбинський); *Понесло вогкістю і важким духом* (С. Васильченко); *День випав ясний, і після важкої камерної задухи так приємно було дихати свіжим холоднуватим повітрям забайкальського вересневого ранку* (Б. Антоненко-Давидович).

9. Нелегкий для порозуміння, незлагідний у стосунках; непривітний (про людину та її вдачу). [Е н н:] *Ні, це нечувано. Люба моя, у вас дуже важкий характер* (В. Собко); *Важка вдача; Важка людина;* // Який нелегко піддається впливові, вихованню. *Важка дитина; Важкий учень;* // Який виражає суворість, похмурість. *Зирнувши вниз зарошеним оком, зустрівся* [Макар] *з парою допитливих і важких Каравинових очей* (П. Панч); *Обличчя товстого Оникія наливається кров'ю. Він спиняє на Вустимкові важкий погляд* (І. Багмут).

10. *тільки ж., ким і без дод., розм.* Вагітна. *Тільки-но Орися відчула себе важкою, одразу ж побігла на прийом до лікарки* (із журн.).

11. Великий розмірами і потужний у дії. *Наводчиками біля важких гармат можна було бачити навіть дебелих ветеранів у полковницьких погонах* (О. Гончар); *Важкі електровози;* // Який має потужне озброєння, крупнокаліберну зброю. *Офіцери важкого артилерійського дивізіону закінчували обідати* (П. Панч); *Дамба мовчала. Високо над нею пливли на захід в супроводі жвавих "яструбків" важкі бомбардувальники* (О. Гончар); *Важкі танки;* // Признач. для виробництва великих і потужних машин, верстатів і т. ін. *Важке верстатобудування; Важке машинобудування.*

Вихо́дити / ви́йти з важко́го (при́крого, скрутно́го *і т. ін.)* **стано́вища (ста́ну) <Вихо́дити / ви́йти зі скру́ти>** *див.* **вихо́дити.**

△ **Важка́ атле́тика** *див.* **атле́тика; Важка́ вагова́ катего́рія <Важка́ вага́>** *див.* **катего́рія; Важка́ вода́** *див.* **вода́; Важка́ промисло́вість (інду́стрія)** *див.* **промисло́вість; Важка́ фігу́ра** *див.* **фігу́ра; Важки́й нарко́тик** *див.* **нарко́тик; Важкі́ ґрунти́** *див.* **ґрунт; Важкі́ мета́ли** *див.* **мета́л.**

◇ **Важка́ рука́** *див.* **рука́; [Важки́й] ка́мінь да́вить ду́шу (се́рце, на се́рце)** *див.* **ка́мінь; (1) Важки́й на підйо́м:** а) який не любить виходити, виїздити, переїздити і т. ін. кудись-небудь. *Миролюбні, важкі на підйом осілі хліборобські племена підпали в залежність од войовничих кочовиків, що не раз траплялося впродовж історії* (І. Білик); *Він не поїде, бо надто важкий на підйом* (з газ.); б) *(до чого і без дод.)* який неохоче, з небажанням береться за що-небудь. *— Ну, й важкий ви на підйом, Кифоре Григоровичу! Як дубова колода! — вирветься з серцем часом у неї грубе .. слово* (В. Бабляк); *Архип Логвинович хоч був важкий на підйом до роботи, але поговорити любив* (Ю. Збанацький); **(2) Важки́й (нелегки́й) на ру́ку** — який без особливих зусиль може боляче вдарити; дуже сильний. *Важкий був на руку Потапович та дужий!* (Панас Мирний); *— Ти гляди мені! Бо я теж гарячий. Дарма що з Півночі, з Петрограда. Та й на руку, бач, нелегкий. Така професія — молотобоєць!* (А. Головко); *— Ви, пане Гульський, пам'ятайте, що Нечипір та Богданін — люди важкі на руку* (Іван Ле); **Важки́м (недо́брим) ду́хом ди́хати** *див.* **ди́хати; З важки́м (нелегки́м) се́рцем** *див.* **се́рце; Здійма́ти / здійня́ти (зня́ти) [важки́й] ка́мінь (тяга́р) з се́рця (з душі́)** *див.* **здійма́ти; Лежа́ти [важки́м] ка́менем (тягаре́м) на се́рці (на душі́)** *див.* **лежа́ти; Лиха́ (важка́, гірка́** *і т. ін.)* **годи́на** *див.* **годи́на[1]; Ляга́ти / лягти́ [важки́м (непоси́льним, усі́м** *і т. ін.)*] **тягаре́м на пле́чі** *див.* **ляга́ти; Нести́** *(рідко* **носи́ти) [свій (важки́й, тяжки́й)] хрест** *див.* **нести́; Тяжки́й (важки́й) ка́мінь ліг (упа́в, звали́вся) на гру́ди (на ду́шу, на се́рце)** *див.* **ка́мінь; Ходи́ти важко́ю (тяжко́ю),** *рідко* **на вазі́** *(заст.* **в тя́жі)** *див.* **ходи́ти.**

ВА́ЖКІСТЬ, кості, *ж.* 1. Властивість тіл притягатися до землі; тяжіння. *Сила важкості.*

2. Абстр. ім. до **важки́й** 1–9. *Андрій Григорович після кожної страви почував якусь чудну важкість у шлункові, й щось пекло під грудьми* (В. Винниченко); *Праця одного робітника відрізняється від праці іншого не тільки своїм видом, формою, але й складністю, важкістю, умовами* (з публіц. літ.); *Він сам найліпше знав важкість свого положення*

(І. Франко); *Разом зі зброєю виносять вони з табору і якусь важкість на душах, нову, досі ще не звідану тривожність* (О. Гончар).

3. Те саме, що **вага́** *(див.* **вага́**[1] 1). *Пасажири змушені деякий час відчувати потроєну важкість. Його власне тіло, яке важить за звичайних умов сімдесят п'ять кілограмів, зараз, у період прискорення, потягнуло б на вагах цілих двісті двадцять п'ять кілограмів* (В. Владко);*Через свою неоднакову важкість по-різному вдавлюються вони* [будівлі] *в землю* (П. Загребельний).

ВА́ЖКО. 1. Присл. до **важки́й** 1–8; *вищ. ст.* **ва́жче.** *Він стрибає. Вода важко накрила його голову* (О. Донченко); *Хлоп'я кладе хустину на місце і тихо крадеться до кишені в жилетці. Товста Якова рука важко налягла на той бік* (Панас Мирний); *Руки* [Боровика] *опустились важко, безвільно і повисли враз, втративши всю свою силу* (В. Собко); *Дід Баклага важко ступає своїми юхтовими чобітьми* (І. Микитенко); *Сходились* [повстанці] *мовчки, шаблі витирали і дихали важко* (П. Тичина); *Зітхнула Настя важко, обтерла сльози дрібні* (Марко Вовчок); *Важко задумався Войтарович* (І. Франко); *Наймичка невсипуща Щовечір, небога, Свою долю проклинає, Тяжко-важко плаче* (Т. Шевченко); *Матюха глянув важко* (А. Головко).

2. *у знач. пред., кому.* Про відчуття великої ваги, великого напруження, зусиль. — *А може, вам важко, то дайте мені клунок, я понесу, — жебонів він* (М. Коцюбинський); // Про наявність знегод, труднощів. *Тяжко, важко в світі жити Сироті без роду* (Т. Шевченко); // *також без дод.* Про почуття втоми, неприємного фізичного стану, болю, страждань. — *Ні, дочко, моя смерть вже в мене за плечима. Так мені оце стало важко, що вже не стає духу й дихать* (І. Нечуй-Левицький); — *Ох, важко, спочити б уже... — зітхає він* (М. Коцюбинський); // *також без дод.* Про дуже сумний, безрадісний, гнітючий настрій. *Сон не бере, нема спокою, сумно та важко* (Марко Вовчок); // *без дод.* Про гнітючу, напружену обстановку. *Галя мовчала. Замовк і Чіпка .. Зробилося тихо, важко* (Панас Мирний).

◊ **(1) Ва́жко (неможли́во) переоціни́ти** — мати винятково важливе значення. *Значення лексичної картотеки для нормування сучасної української літературної мови важко переоцінити* (з наук. літ.); *Роль книжки у житті людини неможливо переоцінити, читання — це велика радість, можливість пізнання світу* (з газ.); **(2) Ва́жко (тя́жко) на се́рці (на душі́)** *кому, у кого і без дод.* — хто-небудь дуже сумний, у гнітючому настрої. — *Чогось мені так важко на серці, така в мене журба, що я й не знаю, де й дітись!* (І. Нечуй-Левицький); *Мотрі зробилося так тяжко на душі, .. що вона так і залилася сльозами* (Панас Мирний); [В а р к а:] *А все ж на душі важко! Не вірю я, щоб Гнат мене покинув!* (І. Карпенко-Карий); *Сів* [Уралов], *забився в куточку, і було йому .. тяжко на душі, і життя здавалося пропащим* (О. Гончар).

ВАЖКО... Перша частина складних слів, що відповідає слову **важки́й** у 1 знач., напр.: в а ж к о в а н т а́ ж н и й, в а ж к о з а с в о́ ю в а н и й; у 2 знач., напр.: в а ж к о т і л и й; у 4 знач., напр.: в а ж к о п р о х і́ д н и́ й, в а ж к о р о з ч и́ н н и й; у 6 знач., напр.: в а ж к о п о р а́ н е н и й; в 11 знач., напр.: в а ж к о о з б р о́ є н и й.

ВАЖКОАТЛЕ́Т, а, *ч.* Спортсмен, який займається важкою атлетикою. *Одного разу Степура випадково почув, як Лагутін, .. читаючи його вірші, насмішкувато коментував їх, дивуючись — звідки, мовляв, у такого важкоатлета стільки розчуленої сентиментальності* (О. Гончар); *Український важкоатлет завоював срібло чемпіонату світу* (з газ.); * Образно. *Утворюються економічні групи з великою питомою вагою. Це своєрідні економічні важкоатлети* (з газ.).

ВАЖКОАТЛЕТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до важкої атлетики. *Має* [Чередниченко] *звичку потішатися власною огрядністю, своєю важкоатлетичною вагою* (О. Гончар); *Просто до кімнати два здоровані занесли, хекаючи і відсапуючись, величезну штангу. Справжню професійну важкоатлетичну штангу* (із журн.); *Важкоатлетичний турнір.*

ВАЖКОАТЛЕ́ТКА, и, *ж.* Жін. до **важкоатле́т.** *Українська важкоатлетка стала чемпіонкою Європи* (з газ.).

ВАЖКОВАГОВИ́Й, а́, е́. Те саме, що **великоваговий́.** *Порт має можливість перевантажувати за рік до 20 мільйонів тонн вантажів, основну номенклатуру яких становить різноманітна металопродукція, контейнери, тарно-штучні вантажі, важковагове обладнання та ін.* (із журн.); *Авіакомпанія пропонує послуги з доставляння негабаритного і важковагового вантажу в будь-який куточок світу* (з мови реклами).

ВАЖКОВАГОВИ́К, а́, *ч.* 1. Спортсмен важкої ваги. *Талант його розкрився у вільній боротьбі, і клав Іван Казанець на лопатки важковаговиків зі всього прикордонного округу* (В. Поліщук); *Він* [боксер Семен Климко] *б'ється у середній вазі, а перемагає важковаговиків* (В. Собко).

2. *перен.* Той, хто досяг значного авторитету і впливу своєю діяльністю. *Європейські країни-важковаговики підтримують ідею створення Європейського Валютного Фонду (ЄВФ), який, на їхню думку, допоможе в боротьбі з нинішньою кризою в Європі та попередить наступні* (з газ.); *Партії-важковаговики розміщують свою партійну інформацію на бігбордах, лайтбоксах, банерах фактично в масштабах усієї країни* (з газ.); *Важковаговик міжнародної комп'ютерної індустрії Юха Кристенсен обрав українську компанію для розробки проривних технологій мобільного зв'язку* (з газ.); *Політичний важковаговик повертається, щоб очолити опозицію* (з газ.); // Той, хто має значні переваги перед іншими. *Слабкість інших валют перетворює євро на справжнього важковаговика* (із журн.); *Процесор-важковаговик створений на базі нової технології та призначений для застосувань, досить вимогливих до продуктивності обчислювальних систем* (із журн.).

ВАЖКОВАНТА́ЖНИЙ, а, е, *спец.* Признач. для перевезення особливо важких вантажів. *Важковантажний літак; Важковантажний причіп; Важковантажний товарний поїзд.*

ВАЖКОВИ́К, а́, *ч.* Те саме, що **важковагови́к.** *Він* [Тищенко] *не плекає власне тіло, але завжди тримає себе в спортивній формі — важковика* (Ю. Мушкетик); *Боксер-важковик.*

ВАЖКОВИЛІКО́ВНИЙ, а, е. Який важко вилікувати. *Шизофренія, епілепсія, параноя, прогресивний параліч, маніакально-депресивний психоз — усі ці психічні хвороби є важковиліковними або взагалі невиліковними* (з наук.-попул. літ.).

ВАЖКОВИМО́ВНИЙ, а, е. Який важко вимовляється. *Скоромовка являє собою дотепну гру спеціально скомпонованих важковимовних слів і звуків, що створюють трудно-*

щі для швидкої та виразної вимови (з наук.-попул. літ.); *Назва фірми — серйозний маркетинговий інструмент. Якщо вона важковимовна, занадто довга чи легко забувається, покупець швидше скористається товарами або послугами іншої компанії* (із журн.).

ВАЖКОВИХО́ВУВАНИЙ, а, е. Який важко піддається вихованню. *Увесь свій великий талант педагога й вихователя, що не раз шукав і знаходив індивідуальний підхід до кожного учня, надто з категорії важковиховуваних дітей, Дурдуківський цілком віддав своєму дитяті — школі ім. Шевченка* (Б. Антоненко-Давидович); *Потрібні спеціальні школи для важковиховуваних учнів або дітей із соціально дезадаптованою поведінкою* (з газ.).

ВАЖКОВИХО́ВУВАНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість за знач. **важковихо́вуваний.** *Соціальна педагогіка 20-х років XX століття розвивалася за такими напрямами: піднесення духовної культури школярів і соціального середовища, участь у ліквідації безграмотності населення, боротьба з безпритульністю, важковиховуваністю і т. ін.* (з наук.-попул. літ.).

ВАЖКОВЛОВИ́МИЙ, а, е. Малопомітний, ледве відчутний. *У всіх цих витончених поетичних композиціях є якийсь важковловимий загальнолюдський фольклорний елемент* (з публіц. літ.); *Запах цвіту винограду — ніжний, важковловимий, який примушує серце битися сильніше й швидше* (із журн.); *Основою любові завжди є якийсь важковловимий внутрішній імпульс, якийсь поштовх ізсередини* (з газ.).

ВАЖКОВОДЯНИ́Й, а́, е́, *фіз., хім.* Стос. до важкої води. *У важководяному реакторі сповільнювачем нейтронів служить важка вода* (з наук.-попул. літ.).

ВАЖКОВО́З, а, *ч.* Те саме, що **ваго́во́з.** *По вулицях гупали копитами важковози з тяжкими хурами, легко котилися тарантаси і брички* (М. Циба); *Коней ділять на такі групи: верхові, рисисті, важковози, упряжні, декоративні* (з наук.-попул. літ.); *Я трохи пройшов по вимощеній жорствою дорозі, а тоді мене підібрав важковоз, що їхав до містечка* (із журн.).

ВАЖКОВО́ЗНИЙ, а, е. 1. Стос. до важковоза. *Необхідно затвердити правила випробувань племінних коней рисистих, верхових і важковозних порід на іподромах України* (з мови документів); *Виставка коней верхових, важковозних порід і поні вперше пройде в Харківському зоопарку* (з газ.).

2. Признач. для перевезення великих вантажів. *Важковозний літак; Важковозний причіп.*

ВАЖКОГОРЮ́ЧИЙ, а, е. Неспроможний легко горіти. *У покриттях головних корпусів електростанцій належить застосовувати тільки негорючий або важкогорючий утеплювач* (з наук.-техн. літ.); *Впровадження у будівництві важкогорючих матеріалів є одним із основних напрямків профілактики виникнення пожежі* (із журн.).

ВАЖКОДОСТУ́ПНИЙ, а, е. До якого важко доступити. *Оговтавшись, обстрілюють* [німецькі гарнізони] *нас із важкодоступних висот* (Є. Доломан); *Альпінізм — сходження на важкодоступні гірські вершини, льодовики зі спортивною або пізнавальною метою (від назви гір Альп)* (з наук. літ.); // Якого важко досягнути, дістати. *Уводяться такі дані: повний бібліографічний опис документа, реферат, пошуковий образ та повний текст документа (якщо він належить до категорії важкодоступних)* (з наук. літ.).

ВАЖКОДОСТУ́ПНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість за знач. **важкодосту́пний.** *Будівельники фортець Криму прагнули максимально використати важкодоступність окремих гірських масивів, узбережних скельних виступів, пристосувавши їх до умов оборони* (з наук. літ.); *Розрахунок місткості товарного ринку вважається в маркетингу досить складним завданням через важкодоступність необхідної інформації та неоднозначність трактування категорій місткості ринку і методик її розрахунку* (з наук.-попул. літ.).

ВАЖКОДУ́М, а, *ч.* Людина, яка повільно думає, нешвидко вирішує що-небудь; тугодум. *Дробницький слухає цю розмову і про щось уперто думає: він взагалі важкодум і цілком неписьменний* (В. Гжицький); *Той* [Лагутін] *дотепний, вродливий, блискуче вчиться, а він важкодум — з грубим, широким обличчям* (О. Гончар); *Той Лявон ледар і важкодум, учитись не любить* (М. Малиновська).

ВАЖКОЗАЙМИ́СТИЙ, а, е. Який важко загоряється. *Целіт — важкозаймистий препарат целюлози* (з наук. літ.); *Матеріал має групу займистості В1 (важкозаймистий)* (із журн.).

ВАЖКОЗАСВО́ЮВАНИЙ, а, е. 1. Який важко засвоюється організмом. *У кулінарії чабер використовується для приготування страв із важкозасвоюваних продуктів — жирного м'яса, бобів, оскільки він не лише надає їм приємного смаку, але і полегшує засвоєння* (з наук. літ.); *Гриби містять значну кількість важкозасвоюваної грибної клітковини, хітиноподібної речовини — міцетину* (із журн.); *Важкозасвоювані білки.*

2. Який важко сприймається, розуміється, запам'ятовується. *Години з резервних уроків бажано використати на вивчення числівника, оскільки цей матеріал належить до важкозасвоюваних* (з навч. літ.); *Твори цього письменника інтелектуальні, важкозасвоювані, тому для їх читання потрібне терпіння і бажання їх зрозуміти* (із журн.).

ВАЖКОЗДІЙСНЕ́ННИЙ, а, е. Який важко здійснити. *Варто було йому побачити Ольгу, як у голові сама собою виникла прекрасна, але важкоздійсненна мрія* (із журн.); *Актуальною і важкоздійсненною метою стає гармонізація законодавчих змін, що регулюватимуть однотипні питання в різних галузях* (з газ.).

ВАЖКОЗРОЗУМІ́ЛИЙ, а, е. Який важко зрозуміти. *Пізні вірші поета схожі на ребуси, імпресіоністичні й важкозрозумілі* (із журн.); *Ця музика загалом є важкозрозумілою, але для істинних поціновувачів концерт був бажаною подією* (з газ.).

ВАЖКОКЕРО́ВАНИЙ, а, е. Яким важко керувати. *Дослідження динаміки плинності робітничих кадрів свідчить, що це важкокерований, складний соціально-економічний процес, на який впливають різноманітні фактори* (з наук.-попул. літ.); *Перебіг артеріальної гіпертонії при цукровому діабеті нерідко стає важкокерованим* (із журн.).

ВАЖКООБРО́БЛЮВАНИЙ, а, е. Який важко обробляти. *Важкооброблювані матеріали (ВОМ) використовуються при виготовленні певних деталей у різних галузях машинобудування* (з наук.-техн. літ.); *Граніт — дорогий камінь, до того ж важкооброблюваний* (з наук.-попул. літ.).

ВАЖКООЗБРО́ЄНИЙ, а, е. Який має військове спорядження і зброю, вигот. з металу. *Спагії — воїни важкоозброєної турецької кавалерії* (з наук. літ.); *Традиційно лицар постає в уяві як важкоозброєний закований у металеві лати*

воїн, переважно верхи на коні, одягнутому в спеціальний захисний обладунок (з наук.-попул. літ.); *Саме у сарматів з'явилася важкоозброєна кіннота* (з навч. літ.).

ВАЖКОПЕРЕРО́БЛЮВАНИЙ, а, е, *техн.* Який важко переробляється. *У плазмохімічних процесах можна використовувати важкоперероблювану сировину з непостійним складом, відходи різних галузей промисловості* (з наук.-техн. літ.); *У виробництві використано прогресивні методи шліфування пласких і криволінійних поверхонь деталей із важкопереробльованих матеріалів* (із журн.).

ВАЖКОПОДІ́ЛЬНИЙ, а, е. Який важко поділити, розділити. *Механічні домішки сприяють утворенню важкоподільних емульсій* (з наук. літ.); *Важкоподільна суміш.*

ВАЖКОПОРА́НЕНИЙ, а, е. Якого важко поранили. *Коли німці нарешті захопили підземний бастіон, живими залишилося тільки троє його оборонців. Одна з них була жінка, інший — важкопоранений офіцер* (із журн.); // *у знач. ім.* **важкопора́нений,** ного, *ч.;* **важкопора́нена,** ної, *ж.* Той (та), кого важко поранили. *Останній час він працював на передових позиціях і виявив себе як прекрасний хірург, що врятував життя багатьом важкопораненим* (М. Трублаїні); *Полонених половці в'язали, важкопоранених добивали, а з мертвих здирали зброю, одяг, взуття* (В. Малик).

ВАЖКОПРОГНОЗО́ВАНИЙ, а, е. Який важко прогнозувати. *Лікування пацієнтів із захворюваннями стравоходу, а особливо ідіопатичним мегаезофагусом, досить складне, результат його важкопрогнозований* (з навч. літ.); *Початок другого кола чемпіонату України з футболу ознаменувався тим, що в багатьох матчах результат ігор виявився важкопрогнозованим, чого не було раніше* (з газ.).

ВАЖКОПРОХІ́ДНИ́Й, хідна́, хідне́. По якому або через який важко пересуватися. *На острові поширені епіфіти, які обплітають дерева та звисають униз, перетворюючи ліс у досить важкопрохідний* (з наук.-попул. літ.); *Свого часу Аппалачі й Кордильєри являли собою важкопрохідний бар'єр для колоністів. Зараз вони мають сучасну транспортну інфраструктуру* (із журн.).

ВАЖКОРОЗЧИ́ННИЙ, а, е, *хім.* Який повільно, погано розчиняється. *Більша частина сполук фосфору перебуває у важкорозчинній формі, що обмежує їх засвоєння рослинами* (з наук.-попул. літ.); *Важкорозчинні солі; Важкорозчинні фосфати металів.*

ВАЖКОСЕРЕДО́ВИЩНИЙ, а, е, *спец.* Який використовує, містить важке середовище (розчини неорганічних солей, органічні рідини, важкі суспензії). *Компонентом важкосередовищного збагачення є важке середовище, яке повинно бути нетоксичним, мати низьку в'язкість і легко змішуватися з водою* (з наук. літ.); *Центробіжно-гравітаційний важкосередовищний сепаратор призначений для збагачення вугілля в магнетитовій суспензії* (з наук.-техн. літ.); *Важкосередовищна сепарація; Важкосередовищний гідроциклон.*

ВАЖКОТА́, и́, *ж., заст.* Те саме, що **вагота́** 1, 2. *Чув він дух тлілих бур'янів, втомленої землі й першого осіннього листя — було теперішнє його світло й ота радість, як серпневе сонце зі своїм запахом; прочувалася в ньому важкота пригнутих під плодами гілок* (Валерій Шевчук).

ВАЖКОТІ́ЛИЙ, а, е. Який має масивне тіло; малорухливий (про людину, тварину). *У гречці, безбожно витолочуючи її дівочу красу, бродили чиїсь породисті, важкотілі корови* (М. Стельмах); *Важкотіла Кіната .. замилувалася нею і зітхнула голосно, може, заздрячи цій стрункості й легкості, яка не пропала в Роксолані навіть після тяжкої недуги й пригніченості духу* (П. Загребельний).

ВАЖКОТОПКИ́Й, а́, е́. Який має високу температуру топлення, важко топиться. *Титанмонокарбід — важкотопка, дуже тверда сполука, яку використовують у різальних інструментах* (з наук. літ.); *Студенти вивчали основи технології важкотопких неметалевих і силікатних матеріалів* (із журн.).

ВАЖКОХВО́РИЙ, а, е. Який важко хворіє, має важку хворобу. *14 квітня вилетів до Сімферополя важкохворий старший механік* (з газ.); // *у знач. ім.* **важкохво́рий,** рого, *ч.;* **важкохво́ра,** рої, *ж.* Той (та), хто важко хворіє. *Безбородько вибрався до лікарні нібито відвідати одного важкохворого* (Ірина Вільде); *Дуже сумні й важкі були ці два дні в Гейдельберзі. Розмовляли тихо, спокійно, обережно, так, начебто в сім'ї важкохворий* (О. Іваненко).

ВАЖКУВА́ТИЙ, а, е. Деякою, певною мірою важкий (у 1–9 знач.). *Стьопа відчував, що ноша для нього важкувата* (М. Трублаїні); *Повернув* [Храпков] *свій важкуватий тулуб і ввійшов до кабінету* (Іван Ле); *Чоло високе, чисте, а підборіддя трохи важкувате* (В. Речмедін); *Всі рухи його, важкуваті звичайно, ставали у танці легкими й повабними* (М. Коцюбинський); *Пані усе життя наше посписувала, то воно важкувате* (Ганна Барвінок); *Шлях на гору, хоч він і асфальтований.., був важкуватий* (М. Трублаїні); *Існує думка, ніби віршувальна техніка Франка важкувата .. Це невірно* (М. Рильський); *Він своєю критикою політики ЦК партії "ллє воду на млин троцькістів", а через якийсь час невдалого критикана заарештовано й, подейкували, засуджено на 10 років як "трактиста" (так вимовляв Васьок важкувате для його язика нове політичне слово)* (Б. Антоненко-Давидович); — *Коли кому важко, щось не виходить, може, задача трапилась важкувата чи щось інше, приходьте, разом попробуємо зробити* (І. Левін); — *Вас не було, а він* [хворий] *приплентався вранці .. Я поклав його в ліжко, хай спить. Важкуватий у вас пацієнт* (Л. Дмитерко); *Найбільше увагу приковував* [Байдашний] *цією доскіпливою сторожкістю погляду, в якому було щось важкувате, малоприємне* (О. Гончар); *Цвіт отой* [черемхи] *не з вітерцем летючий .. Важкуватий, сильний і пахучий Нас п'янив майбутнім у житті* (А. Малишко).

ВАЖКУВА́ТІСТЬ, тості, *ж.* Властивість і стан за знач. **важкува́тий.** *Їй* [Олесі] *було ніяково за Валю, хотілось, щоб вона якось підібрала свою баб'ячу роздавлену фігуру, щоб приховала її незграбність і важкуватість* (В. Винниченко); *Виклад твору відзначається декоративністю, велемовністю, важкуватістю орнаментальних метафор* (з наук. літ.).

ВАЖКУВА́ТО. Присл. до **важкува́тий.** *Неквапливо і ніби аж важкувато звівся* [Фомич] *на ноги* (Є. Доломан); *Льоня сам охоче допомагав товаришам, яким важкувато було подолати труднощі алгебри* (В. Владко); — *Сам собі часто ставлю таке питання, а відповіді дошукатися важкувато* (М. Сиротюк); // *у знач. пред.* Про наявність певних труднощів у чомусь. *Важкувато доводилось Гармашеві* (О. Донченко); — *Важкувато щось стало вчитись, тату...* — *невиразно, щоб менше брехати, відповів я, не підіймаючи від книжки очей* (Б. Антоненко-Давидович); [М и р о н:] *Важкувато працювати вам з моїм братом* (О. Корнійчук).

ВАЖКУ́ЩИЙ, а, е, *розм., рідко.* Дуже, надмірно важкий. *Мати ледве витягла важкущу сумку на сьомий поверх і подзвонила у двері* (із журн.).

ВАЖЛИ́ВИЙ, а, е. 1. Який має велике, особливе значення. — *Не той воїн, хто не підупав духом у важливому ділі, а той добрий воїн, хто все витерпить, і хоч ви йому що, а він все-таки доскочить свого...* (О. Довженко); — *Ідея штучного зрошення для нашого краю особливо важлива, бо сонця в нас скільки хочете, але сонце наше посушне* (Ю. Смолич); *З подвійною енергією заходився Євген організовувати цю нову, таку важливу для державного життя України установу* (Б. Антоненко-Давидович); // *у знач. ім.* **важли́ве,** вого, *с.* Те, що має велике, особливе значення. *Зараз Василь із сумом пригадував, скільки важливого він забув сказати* (Ю. Яновський); // *рідко.* Який має, посідає визначне становище в суспільстві. *Спочатку троянівське жіноцтво довго базікало і навіть підсміювалося з того, що такий важливий чоловік та поселився в німої Саньки* (Григорій Тютюнник); *Конвоїри говорили перед тим, що є тут нібито між захопленими важливий комісар, тільки не знають котрий* (О. Гончар).

2. *заст.* Тяжкий, значний силою вияву. *Рідніша б йому та душа була, що нидіє в самогризоті, .. те серце, що ворушиться од жалю гнівного та од туги важливої* (Марко Вовчок).

◊ **Важли́вий (ва́жний, вели́кий** *і т. ін.)* **птах <Важли́ва (ва́жна, вели́ка** *і т. ін.)* **пти́ця>** *див.* **птах.**

ВАЖЛИ́ВІСТЬ, вості, *ж.* Абстр. ім. до **важли́вий** 1. *Розмовляли вони пошепки, щоб не збудити дочку, і цей стриманий шепіт надавав важливості їхнім словам* (В. Підмогильний); *Кожен з наших воїнів добре усвідомлює важливість завдання, яке поставлене перед нашим батальйоном* (Є. Доломан); *Савл із Тарса, навернутий у християнство, прибрав ім'я Павла і став апостолом — провідником єдності християнства і важливості милосердя* (П. Загребельний).

ВАЖЛИ́ВО, *присл.* 1. *у знач. пред.* Має значення; істотно, потрібно. — *Ти не пригадуєш часом, якої вони пісні співали? Це важливо* (Ю. Яновський); — *Мене ви дійсно не знаєте, та це вже й не так важливо* (Іван Ле); *Інні кортіло з'ясувати, як Віктор уявляє себе надалі, адже це так важливо для них обох* (О. Гончар); *Він говорить про те, як важливо нам напористим ривком, одним ударом визволити Львів* (Є. Доломан).

2. *діал.* Поважно, велично. *Начальник вийшов, буркнув два слівця До машиніста і пройшовсь важливо Здовж поїзда* (І. Франко).

ВАЖНЕ́НЬКИЙ, а, е, *розм.* Пестл. до **ва́жний.** *"Маленький, та важненький", — говорив про нього дід Кошіль ще позаторік, коли він був побережником Таксаревого лісу і заходив не раз до Матвія* (У. Самчук); — *В мене овесець важненький, дешево віддам* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ВА́ЖНИЙ, а, е, *розм.* 1. Сповнений гідності; величавий, гордий. *Виходять люди з церкви — вона після всіх, і важна така йде* (Марко Вовчок); *Він* [Рустем] *перестане служити цим товстопиким хаджам, що сидять по канапах, важні й непорушні, немов мішки з мукою* (М. Коцюбинський); *На уроках* [професор] *такий важний, коректний, знаючий, а тут — наче мала дитина* (П. Колесник).

2. Який має велике значення; важливий. *Минула й Покрова, така важна дорослим дівчатам* (Ганна Барвінок); *Не смійтесь — у нас питання про погоду дуже важне!* (Леся Українка); *Гетьман переглядав ці важні історичні документи, роздумуючи над кождим пунктом* (Б. Лепкий); // Пов'язаний із значним службовим становищем, владою і т. ін.; поважний. — *Не слід мені, бувши у сьому важному чину* [чині], *лишнє слово говорить* (Г. Квітка-Основ'яненко); // Який має, посідає визначне становище в суспільстві. *Важна він персона, якщо його не зважилися показати людям на міській станції, а завезли аж геть на цілковите безлюддя!* (І. Багряний); [Р о м а н ю к:] *Вчора ввечері приїхала до нас одна важна особа* (О. Корнійчук).

3. Який має добру якість; гарний. *Вибрав він собі гарне місце над річкою .. і поставив важну хату на дві половини* (О. Стороженко); *А дубки піднялися такі — рівні та важні, повище мого росту* (Панас Мирний).

◊ **Важли́вий (ва́жний, вели́кий** *і т. ін.)* **птах <Важли́ва (ва́жна, вели́ка** *і т. ін.)* **пти́ця>** *див.* **птах.**

ВА́ЖНИЦЯ, і, *ж., розм., рідко.* 1. Поважна, значна особа. *А що він за важниця!* (Номис).

2. Важлива справа. — *Подумаєш, важниця, нема грошей! Це вже ніяк не мусить псувати настрій* (О. Іваненко).

◊ **(1) Яка́ ва́жниця!** — не важливо, не заслуговує на увагу. *Боячись перевантажити гондолу, інженер хотів прогнати бідну тварину. — Яка важниця! На одного більше, на одного менше!..* (із журн.); — *Яка важниця! — роздратовано відповіла дівчина, — ми й самі без хлопців спортивний майданчик зробимо* (з газ.).

ВАЖНИ́ЦЯ, і, *ж., заст.* 1. Підставка для підважування воза під час змащування коліс. *Не цурається і важниці, аби б що-небудь узяти* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Ой не стеле чумак собі постілоньку, А зелену травицю, А у головки, замість подушечки, Кленьчасту важницю* (П. Чубинський); *Ось другий* [чумак]: *бинда, ніби мак, іскриться, Накинутий наопашки чекмен... Жартує з лихом! В головах важниця Замість подушки* (М. Рильський).

2. *рідко.* Те саме, що **вага́**[1] 3. — *Ну, — каже лисичка, — оце ж маєте тепер уже зовсім однаковісінькі шматочки, хоч і на важницю покладіть!* (з казки); * Образно. *О, зваж мене на праведній важниці!* (Сл. Гр.).

ВА́ЖНІСТЬ, ності, *ж., розм.* Абстр. ім. до **ва́жний** 1, 2. *Нема у нього і сотої долі тієї важності, що у наших "світил"* (Леся Українка); *Очі заплющені, на маленькому личкові знову лагідна важність* (В. Винниченко); *По дорозі він не бачив нічого, не чув нічого, не займався нічим, а тільки роздумував про важність своєї місії* (І. Франко).

ВАЖНІ́ТИ, ію, ієш, *недок.* 1. Ставати важким, збільшуватись у вазі. *Я мрію так свій вік прожити, Щоб серце все віддать землі своїй, Щоб у плодах мої важніли віти* (М. Стельмах); * Образно. *Хвилі того травневого, золотого, туманного чаду важніють від того, що розтав місяць, і осідають на яри, на долини, і пливуть в українські села* (Т. Осьмачка); // *безос. І спо́тайня .. шипіло зло: Коли б я був один, — лише б для мене ниви Гойдали колосом! Лише б мені цвіло, І наливалося, і спіло, і важніло!* (М. Рильський).

2. Від утоми, ослаблення робитися, ставати малорухливим. *Тіло важніло, руки опускалися* (Панас Мирний); *"Де це він?" .. Довго, настирливо думав. А повіки важніли, спускались, спускались на очі. І враз — хряп! — упали й закрили*

(А. Головко); *Голова йому* [Андрієві] *важніла, й тяжка образа, кинута Юхимом, давила серце* (С. Добровольський).

ВА́ЖНО, *розм.* 1. Присл. до **ва́жний** 1. *А молодий .. їде важно і землі під собою не чує* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Фурія відклала перо, подивилася презирливо на Андрія й страшенно важно почала стукати ребром долоні по столу* (І. Багряний); *Врешті вийшла* [дама], *підійшла, Сіла важно* (С. Олійник).

2. *у знач. пред.* Має значення; істотно, важливо. — *Я чи не я, се, тату, не важно,* — *засюсюкав Антоша* (М. Коцюбинський); [А н д р і й:] *Важно, що ми вкупі зросли, маємо спільні спогади, багато спільних звичок* (Леся Українка); *Труді страшенно важно знати, чого Макс читає детективні романи* (В. Винниченко); *Не важно, до якого класу належить порядна творча свідома людина. Важно, щоб вона такою була* (У. Самчук).

3. Багато, заможно. *Та й зажили вони важно, Стали багатіти* (Л. Глібов); *Важно живе Галин батько, хоч і відлюдно. Заможник, дукар...* (Ю. Хорунжий).

4. *діал.* Те саме, що **тре́ба**[1]. — *Важно підсипати узвіз, міст ще може триматися* (Б. Антоненко-Давидович).

ВАЖНЮ́ЩИЙ, а, е, *розм.* Дуже важний. *Тимоха подався, притих; мати й взяла собі в голову, що Антосьо важнюща персона, коли й Тимоха проти його* [нього] *нічичирк* (А. Свидницький); — *Дивіться, панове: сідло та вуздечка вся у золоті. Важнющий кінь: хоч самому гетьманові* (З. Тулуб); — *Ви ж* [Дон Кіхот] *у мене пан важнющий, то й дасте мені щось таке гарне, щоб воно й до шмиги було, й до снаги* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса).

ВАЖО́К, жка́, *ч.* 1. *Див.* **важки́.**

2. Гирка, тягарець у ватерпасі. *Одним із складників ватерпаса є важок* (з навч. літ.); // Невеликий тягар, що прив'язується до мотузка, поворозки і т. ін. перев. при зануренні його у воду. *Кабель розмотувався з котушки і занурювався у воду, його тягли на дно важки* (Л. Первомайський).

ВАЖУ́ЧИЙ, а, е, *розм.* Дуже важкий (у 1–9 знач.). *Мусив* [козак] *на полицю класти .. Шаблю, й спис товстючий, І пістоль, і дробівницю, І мушкет важучий* (Я. Щоголів); *Який же важучий мішок! Як болить спина! Явдоха не пам'ятає, як вона донесла свою здобич* (О. Донченко); *Кругом Якась важуча тиша враз настала* (В. Бичко); *Григорій одвернувся й пішов до брами, усе ще чуючи на спині в себе його* [сторожа] *тупий, важучий погляд* (Василь Шевчук).

ВА́ЖЧАТИ, аю, аєш, *недок.* 1. Ставати важким (у 1 знач.) або більш важким. *Чим більше невід тягли, тим він усе важчав* (Панас Мирний); *Я звівся на ноги, сікач усе важчав і важчав, уже не міг його втримати однією рукою і взяв у обидві* (Ю. Винничук); *Ми підходимо, спотикаючись, хліб все важчає за плечима* (Є. Пашковський).

2. Ставати важким, утрачати рухливість, ослаблятися внаслідок утоми, сонливості і т. ін. *Сотник Ба́лика відчуває, як важчають його повіки* (З. Тулуб); *Як довго тягнеться жнив'яний день у степах. Важчають ноги, важчає все тіло, тріскаються од спраги уста* (М. Стельмах); *Відчув, як утома свинцево розливається по тілу, важчає голова* (Микита Чернявський).

3. Ставати складнішим, труднішим у якомусь відношенні. *Кулі літали, як трутні, тонко співаючи погребні пісні. Душа тужила перед смертю. Бій важчав* (Ю. Яновський); *Ніхто тепер не допомагав, життя важчало, двір убожішав* (С. Скляренко); // Проходити, відбуватися і т. ін. з більшими труднощами, ускладненнями, ніж раніше. *Помалу ви беретеся все вгору та вгору. І непримітно наче, а натуга гарячить вашу кров, серце стукає дрібніше, зітхання важчає, затинається* (Панас Мирний).

4. *перен.* Посилюватися, робитися інтенсивнішим. *Ні вітанням, ані реплiками пошепки не порушували ці люди засинання дня під садовими тінями, що густішали й важчали* (Іван Ле); *Темнота важчала, наче самі гори змикалися над головою* (О. Гончар); // Ставати темнішим, похмурішим. *Небо важчало густими синюватими хмарами, із завулків, рогів і сутичок вилазив вечір* (Б. Антоненко-Давидович); *Озеро Свитязьке щодень важчало, темніло у своїх глибинах* (М. Малиновська); // Ставати напруженішою, гнітючішою (про обстановку). *Тиша важчає. Терпнуть губи, Тиша репне навпіл ось-ось* (В. Симоненко).

◊ **(1) Ва́жчає на душі́,** *у кого, чиїй і без дод.* — хто-небудь стає сумнішим, у когось посилюється поганий, гнітючий настрій. *З кожним часом важчало йому на душі і пустка зростала всередині, як провалля* (В. Підмогильний); — *Ану, говори, послухаєм,* — *щоразу важчає на душі чоловіка. Не дочекався він такого, як хотілося, помічника* (М. Стельмах).

ВА́ЖЧЕ, *присл.* Вищ. ст. до **ва́жко.** *Загріті танцем обличчя блищать від краплистого поту, .. груди важче дихають...* (М. Коцюбинський); *Ця сувора чоловіча дружба, яка не раз випробовується смертю, забувається важче, ніж перше кохання* (О. Гончар); // *у знач. пред. Павлу все важче і важче учитися* (Марко Вовчок); *Бігти навпростець чимдалі було важче* (Ю. Смолич).

ВАЖЧЕ́ЗНИЙ, а, е, *розм., рідко.* Надзвичайно важкий; потужний, сильний. *Німецьких батарей важчезна канонада за Родаковим десь гриміла віддалік* (М. Бажан); *Він схопив камінь, такий важчезний, що інший чоловік, хай би навіть молодший, і обома руками його б не підважив* (із журн.).

ВА́ЖЧИЙ, а, е. Вищ. ст. до **важки́й** 1–9. *На руці в нього грубий перстень — печатка, від якого рука ще важча* (М. Коцюбинський); *Кінські ноги чвакали* [у багні], *ніби заринали в розведену смолу, і чимдалі їх хода ставала важча* (Олесь Досвітній); *Його тверда душа трохи сполохалась, але його горе було важче од тієї хвилі* (І. Нечуй-Левицький); *Важчим здається Івасеві тихе, люб'язне материне слово, ніж суворе та грубе батькове* (Панас Мирний).

ВА́ЗА, и, *ж.* Посудина, що використовується для квітів, фруктів, солодощів і т. ін. або як декоративна річ. *Між усім тим розставлені букети з квіток та зелені у високих порцелянових вазах* (Марко Вовчок); *Обабіч пляшок стоять скляні вази з помаранчами, цукерками, плитками шоколаду, пастилою, тістечками,* — *мерехтять, випромінюючи з боків веселку і снопи проміння* (І. Багряний); *Ясно вигравала в руці велика слива. В кришталевих вазах вони сяяли купками* (О. Ільченко); *У всіх палатах, галереях, переходах .. стояли золоті, емалеві й ковані з срібла амфори й вази* (С. Скляренко).

ВАЗАРА́МО, *невідм., мн. і одн., ч. і ж.* Народ групи банту в Східній Танзанії. *Мова вазарамо — кізарамо (або кідзаламо) — близька до суахілі й належить до східної групи мовної сім'ї банту* (з наук. літ.); *Основне заняття вазарамо — мотичне землеробство (сорго, кукурудза, банани)* (з наук.-попул. літ.).

ВАЗЕКТОМІ́Я, ї, *ж., вет., мед.* Хірургічна операція перев'язування або видалення фрагмента сім'явивідної протоки у чоловіків і самців тварин. *Вазектомія приводить до стерильності (нездатності мати потомство) при збереженні статевих функцій* (з наук. літ.); *Іноді вазектомія рекомендується за медичними показаннями, незалежно від віку й наявності дітей (при тяжких генетичних захворюваннях, що передаються спадково)* (з навч. літ.); *У ветеринарії до вазектомії вдаються для стерилізації самців бродячих собак, запобігаючи збільшенню їх чисельності* (з навч. літ.).

ВАЗЕЛІ́Н, у, *ч.* Мазеподібна речовина — суміш важкого нафтового масла і твердих вуглеводнів, яка використовується у медицині, ветеринарії, косметології та техніці. *На підлогах замість килимів валялось сміття, кінці вірьовок, вийняті з столів шухлядки старі коробочки з-під вазеліну* (І. Микитенко); *Удома я мріяла винайти чудесний спосіб, щоб каштани лишалися блискучими та гладенькими цілий рік. Я заливала їх водою, солила, мастила оливою, вазеліном* (П. Загребельний); *Розрізняють два види вазеліну: натуральний і штучний* (з навч. літ.).

ВАЗЕЛІ́НОВИЙ, а, е. Стос. до вазеліну. *Бабця дістає з погрібника глечик виноградного, запнутого марлею вина, дякує за добру пам'ять, під іконами ллє в лампадку вазелінове масло* (Є. Пашковський); *Вазелінове мило.*

ВАЗЕЛІНОДЕ́РМА, и, *ж., мед.* Алергійний дерматит, спричинений дією на шкіру неочищеного білого вазеліну. *Вазелінодерма проявляється змінами шкіри ліхеноїдного характеру з бородавчастими виростами* (з наук. літ.).

ВА́ЗКА, и, *ж., рідко.* Зменш. до **ва́за.** *Балабушиха налила чай і понакладала в скляні вазки свіжого варення* (І. Нечуй-Левицький).

ВАЗО... Перша частина складних слів, що відповідає слову **суди́нний**, напр.: в а з о г р а́ ф і я, в а з о д е п р е́ с і я, в а з о д и л а т а́ т о р и.

ВА́ЗОВИЙ, а, е. Стос. до вази. *Наймасовішим видом архаїчного грецького мистецтва був, безумовно, вазовий живопис* (з наук. літ.).

ВАЗО́ГРАФ, а, *ч.* Те саме, що **ангіо́граф.** *Вазограф дає можливість виявляти атеросклеротичні звуження, діагностувати тромбоутворення, стежити за впливом медичних препаратів і за післяопераційною відновлювальною здатністю судин* (з наук.-техн. літ.).

ВАЗОГРАФІ́ЧНИЙ, а, е, *вет., мед.* Стос. до вазографії. *Вазографічні дослідження; Вазографічні методи.*

ВАЗОГРА́ФІЯ, ї, *ж., вет., мед.* Те саме, що **ангіогра́фія.** *Вазографію застосовують для вивчення кровопостачання і виявлення захворювань як самих судин, так і навколишніх тканин* (з наук.-попул. літ.); *Розрізняють вазографію артерій, вен і лімфатичних судин* (з навч. літ.).

ВАЗОДИЛАТА́ТОР, ВАЗОДИЛЯТА́ТОР, а, *ч.* 1. *анат.* Нервове волокно, по якому йдуть імпульси, що розширюють кровоносні судини; протилежне в а з о к о н с т р и к т о р. *Вазодилататори є складниками деяких парасимпатичних нервів* (з наук.-попул. літ.).

2. *фарм.* Лікувальний препарат, якому властива здатність розширювати просвіт кровоносних судин за рахунок зниження тонусу м'язів судинної стінки. *Вазодилятатори широко використовують у клінічній практиці для лікування таких поширених захворювань, як артеріальна гіпертонія, ішемічна хвороба серця, гостра і хронічна серцева недостатність та ін.* (з наук. літ.).

ВАЗОДИЛАТА́ТОРНИЙ, ВАЗОДИЛЯТА́ТОРНИЙ, а, е, *анат., фарм.* Який викликає розширення кровоносних судин. *Препарату властива вазодилататорна, спазмолітична й гіпотензивна дія* (із журн.); *Парасимпатичні вазодилятаторні волокна.*

ВАЗОДИЛАТА́ЦІЯ, ВАЗОДИЛЯТА́ЦІЯ, ї, *ж., анат.* Розширення просвіту кровоносних судин; протилежне в а з о к о н с т р и к ц і я. *Речовини, які викликають вазодилатацію, часто використовуються в лікарських препаратах для лікування гіпертонії* (з навч. літ.).

ВАЗОДИЛАТИ́Н, ВАЗОДИЛЯТИ́Н, у, *ч., фарм.* Органічний розширювач кровоносних судин. *Вазодилатин являє собою комплекс сполук гістаміну* (з наук.-попул. літ.).

ВАЗОДИЛЯТА́ТОР *див.* **вазодилата́тор.**

ВАЗОДИЛЯТА́ТОРНИЙ *див.* **вазодилата́торний.**

ВАЗОДИЛЯТА́ЦІЯ *див.* **вазодилата́ція.**

ВАЗОДИЛЯТИ́Н *див.* **вазодилати́н.**

ВАЗОКОНСТРИКТИ́Н, у, *ч., фарм.* Органічний звужувач кровоносних судин. *Вазоконстриктин виробляється із сироватки крові* (з наук.-попул. літ.).

ВАЗОКОНСТРИ́КТОР, а, *ч.* 1. *анат.* Нервове волокно, по якому йдуть імпульси, що звужують кровоносні судини; протилежне в а з о д и л а т а т о р, в а з о д и л я т а т о р. *Вазоконстриктори відіграють важливу роль у регуляції кровообігу* (з навч. літ.).

2. *фарм.* Лікувальний препарат, якому властива здатність звужувати просвіт кровоносних судин за рахунок підвищення тонусу м'язів судинної стінки. *Вазоконстриктори застосовуються для підвищення артеріального тиску при різних порушеннях кровообігу, у випадку шоку, при сильних кровотечах і т. ін.* (із журн.).

ВАЗОКОНСТРИ́КТОРНИЙ, а, е, *анат., фарм.* Який викликає звуження кровоносних судин. *Крім вазоконстрикторного, судинна система має вазодилататорний тонус* (з наук.-попул. літ.); *Препарат виявляє судинозвужувальну дію. Вазоконстрикторний ефект розвивається протягом кількох хвилин після прийому і зберігається впродовж 4–8 годин* (із журн.); *Вазоконстрикторні нервові волокна.*

ВАЗОКОНСТРИ́КЦІЯ, ї, *ж., анат.* Звуження просвіту кровоносних судин; протилежне в а з о д и л а т а ц і я, в а з о д и л я т а ц і я. *Вазоконстрикція виникає у відповідь на стимуляцію судинно-рухового центру довгастого мозку, від якого потім до судин надходить сигнал про необхідність скорочення м'язових стінок артерій, у результаті чого підвищується артеріальний тиск* (з наук. літ.).

ВАЗОЛІГАТУ́РА, и, *ж., вет., мед.* 1. Хірургічна операція перев'язування кровоносної або лімфатичної судини.

2. Хірургічна операція перев'язування сім'явивідної протоки. *Вазолігатура проводиться для запобігання подальшому поширенню інфекції із сечових шляхів, яка може стати причиною розвитку рецидивуючого епідидиміту* (з наук. літ.).

ВАЗОМОТО́Р *див.* **вазомото́ри.**

ВАЗОМОТО́РИ, ів, *мн. (одн.* **вазомото́р,** а, *ч.), анат.* Нервові волокна, що регулюють діяльність кровоносних судин; загальна назва вазоконстрикторів і вазодилататорів. *Вазомотори передають імпульси від центральної нервової системи до гладенької мускулатури кровоносних судин* (з наук.-попул. літ.).

ВАЗОМОТО́РНИЙ, а, е, *анат.* Стос. до вазомоторів. *Вазомоторний риніт викликаний порушенням регуляції тонусу кровоносних судин під слизовою оболонкою носа* (з навч. літ.); *Вазомоторний центр; Вазомоторні нерви.*

ВАЗО́Н, а, *ч.* Горщик для кімнатних рослин. *Андрій одною рукою ламав галузки живих рослин, розсипав землю з вазонів* (М. Коцюбинський); *Підходить* [Вікентій] *до вікна, заставленого вазонами з фуксією і калачиками* (М. Стельмах); *На столику кілька вазонів із живими широколистими квітами* (Є. Доломан); *У вазонах були різноманітні кімнатні квіти: лілеї, фікуси, примули* (В. Нестайко); // Кімнатні рослини разом із горщиком. *Все те місце було заросле зеленим деревом, заставлене по квітниках оранжерейними вазонами .. На скелях скрізь були поставлені статуї, вазони столітників, кіоски* (І. Нечуй-Левицький); *Лікар підійшов до вікна, на якому стояв вазон. Але вазона, хоч той і цвів, він не нюхав* (Валерій Шевчук).

ВАЗОНЕВРО́З, у, *ч., мед.* Вегетосудинна дистонія. *Вазоневроз — це порушення в роботі вегетативної нервової системи, головного регулятора внутрішньої рівноваги в організмі* (з наук.-попул. літ.); *У розвитку вазоневрозу дуже велика роль психотравмуючих впливів, які сприяють реалізації та посиленню вегетативних розладів* (із журн.).

ВАЗО́НИК, а, **ВАЗО́НОК,** нка, *ч., діал.* Вазон. *Ліжко, софа, оббита червоним плюшем, стіл з цвітучими хризантемами у вазонику* (І. Франко); *Довкола басейну в плетених із лози вазонках зеленіли пальми, фікуси, карячилися вусаті рододендрони* (Ю. Винничук); *Під пахами несуть* [жінки] *напівзв'ялі вазоники* (В. Стефаник); *— Гей, Ганю, — гукає Марія у вікно, — винеси вазонки надвір! Будемо пересаджувати квіти* (Ірина Вільде).

ВАЗО́ННИЙ, а, е. Те саме, що **вазо́новий.** *Щодо лікувальних властивостей мало яка з вазонних культур може порівнятися з геранню* (із журн.); *Особливістю святкової вишивки є наявність в орнаментах поряд із рослинними мотивами зображень птахів, вазонних квітів із двома птахами, птахів у вигляді грифонів* (з наук.-попул. літ.).

ВАЗО́НОВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **вазо́н.** *Вазонові уламки разом із землею були розкидані на підвіконні та підлозі* (із журн.).

2. Стос. до вазона; який росте або вирощується у вазоні (про рослини). *Фірма пропонує для продажу декоративні дерева і кущі для присадибних ділянок та озеленення вулиць і скверів, вазонові рослини та добрива для них* (з мови реклами); * У порівн. *Ядзя проживала, мов вазонова квітка, яку переносять з покою до покою, від вікна до вікна* (Н. Кобринська).

ВАЗО́НОК *див.* **вазо́ник.**

ВАЗО́НЧИК, а, *ч.* Зменш.-пестл. до **вазо́н.** *І обидві кімнати, і кухня були заставлені вазонами і вазончиками* (В. Нестайко); *Вазончик майже всох, тільки один листок був іще напівзелений* (Г. Усач).

ВАЗО́ПИС, у, *ч.* Розпис керамічного посуду (дзбанів, ваз і т. ін.). *Вазопис пізнього крито-мікенського мистецтва характеризується схематичністю зображення людей, тварин, натомість активним залученням геометричних мотивів, спіралей* (з наук. літ.); *На відміну від власне еллінського мистецтва з його монументальною скульптурою, живописом, мозаїкою та більш камерними вазописом і коропластикою, скіфи надавали перевагу торевтиці* (з наук.-попул. літ.); *Вазопис — це назва цілої галузі декоративного мистецтва давніх греків* (із журн.); *Античний вазопис.*

ВАЗОПИ́СЕЦЬ, сця, *ч.* Майстер із розпису керамічного посуду. *У Північному Причорномор'ї невідомо жодного імені художника. Якщо вони і підписували свої твори, як деякі живописці, вазописці або скульптори в Елладі, то їхні імена не дійшли до нашого часу* (з наук. літ.); *У VI–V ст. до н. е. античні вазописці прикрашали посуд для симпосіону фігурами бога вина Діоніса та його почту — сатирів і менад, а також нерідко зображували сам симпосіон та повернення гостей з веселого бенкету* (з наук.-попул. літ.).

ВАЗОПИ́СНИЙ, а, е. Прикм. до **вазо́пис.** *Давньогрецька вазописна орнаментика на землях України залишила певну спадщину, яка могла зберегтись на території Північного Причорномор'я* (з наук. літ.); *Зображення вишуканого деревця або завершує вазописну композицію, перетворюючи її у ритмічний візерунок, або відіграє роль формальної домінанти* (з наук.-попул. літ.); // Стос. до вазопису. *Вазописний стиль; Вазописний сюжет; Вазописні роботи; Вазописні традиції;* // Признач. для вазопису. *Вазописна майстерня.*

ВАЗОПРЕСИ́Н, у, *ч.* 1. *фізл.* Гормон гіпофіза, який спричиняє звуження кровоносних судин, підвищення кров'яного тиску і зменшення сечовиділення. *Вазопресин — єдиний фізіологічний регулятор виведення води нирками. Крім того, він чинить пресорну дію на гладеньку мускулатуру судин* (з наук. літ.); *Нестача вазопресину може призвести до нецукрового діабету, при якому різко підвищується виділення сечі* (із журн.).

2. *фарм.* Синтетичний препарат цього гормону. *Вазопресин ефективний при шлунково-кишковій кровотечі, зокрема кровотечі із варикозних вен стравоходу* (з наук.-попул. літ.); *Вазопресин застосовують для профілактики і лікування нецукрового діабету* (із журн.).

ВАЗОПУНКТУ́РА, и, *ж., мед.* Введення у просвіт сім'явивідної протоки канюлі чи голки з діагностичною або лікувальною метою. *Пальпація застосовується після іншого методу дослідження — вазопунктури* (з наук. літ.).

ВАЗОРЕЗЕ́КЦІЯ, ї, *ж., вет., мед.* Оперативне видалення частини сім'явивідної протоки. *Вазорезекція проводиться амбулаторно під місцевим знеболюванням* (з навч. літ.).

ВАЗОСПА́ЗМ, у, *ч., вет., мед.* Те саме, що **ангіоспа́зм.** *Церебральний вазоспазм.*

ВАЗОСТОМІ́Я, ї, *ж., вет.* Те саме, що **ангіостомі́я.** *Метод вазостомії.*

ВА́ЗОЧКА, и, *ж.* Зменш. до **ва́за.** *Він простягає руку, бере вазочку з варенням і підносить її вгору, немов чашу* (В. Домонтович); *На столі у маленькій вазочці стояла дубова гілочка з прив'ялим листям і тугими вузликами зелених жолудів* (Ю. Мушкетик); *Людмила Харитонівна і Олесь Іванович купили триста грамів печива, поклали до вазочки. Заварили чай в сервізному чайничку, постелили білу скатертину на круглому столі* (Є. Кононенко).

ВАЙБХА́ШИКА, и, *ж.* Одна з філософських шкіл буддизму. *Нині вайбхашика не має безпосередніх послідовників, хоча її праці активно використовуються в буддизмі* (з наук.-попул. літ.).

ВАЙГЕ́ЛА *див.* **вейге́ла.**

ВА́ЙДА[1], и, *ж.* Рід трав родини капустяних із продовгуватим листям і жовтими дрібними квітками, зібраними у великі волотеві суцвіття. *Везти в Саксонію отих сушених*

черв'яків було однаково, що набити стільки ж торб саксонською вайдою, з якої, коли знаєш і вмієш, можна виготовувати досить цінний синій барвник (П. Загребельний); *Існує близько 60 видів вайди в Азії та Європі* (з наук. літ.); *Вайду раніше широко культивували в Західній Європі як красильну рослину, листя якої дає темно-синю фарбу (індиго) для фарбування сукна* (з наук.-попул. літ.).

ВА́ЙДА², и, *ч., етн.* Виборний вождь кочового табору циган. *Вайда є офіційним представником табору перед адміністративними організаціями тієї країни, де кочує група циган* (з наук.-попул. літ.).

ВАЙДЕЛО́Т *див.* **вайдело́ти.**

ВАЙДЕЛО́ТИ, ів, *мн. (одн.* **вайдело́т,** а, *ч.;* **вайдело́тка,** и, *ж.), іст.* Нижчі жерці та віщуни у литовців та пруссів часів язичництва. *Вайделоти підтримували вогонь у святилищах, приймали й приносили жертви, навчали молодь законів і розповідали їм про богів* (з наук.-попул. літ.).

ВАЙДЕЛО́ТКА *див.* **вайдело́ти.**

ВА́ЙКАТИ, аю, аєш, *недок., розм.* Те саме, що **о́йкати.** *Він* [чоловік] *руками й ногами боронився, трепався* [тріпався], *вайкав і кричав, мов мала дитина* (І. Франко); — *Слухайте, хлопці, говоріть тихіше і не вайкайте* (А. Чайковський).

ВА́ЙКІТ, коту, *ч., розм.* Те саме, що **о́йкання.** *Зчинився такий писк та вайкіт, немов ціла бориславська кітловина западається під землю* (І. Франко).

ВАЙЛО́, á, *ч. і с., розм.* Неповоротка, незграбна людина; тюхтій. *Біда якомусь вайлові, якщо він потрапить Багірову під руку в таку мить!* (О. Гончар); — *Та отож якраз Дністер, — смішно перевалюючись після довгої їзди на коні, сказав дебелий вайло і пішов просто в чоботях у воду* (С. Тельнюк); // *лайл. Певно, ота мацапура, оте вайло сидить та човпе, бо хоче буть магістром* (І. Нечуй-Левицький); — *Гей, ти, вайло! — гукала вона* [Маланка] *на неї, коли Гафійці ненароком вилітало з рук веретено* (М. Коцюбинський); *Хоч би цей Іван був моторніший! Таке вайло, батіг з клоччя, лемішка чортова!* (Б. Грінченко).

ВАЙЛО́М, *присл., діал.* Юрбою, натовпом. *По сіль або там по рибу не ходять по одному, а все вайлом* (Сл. Гр.).

ВАЙЛУВА́ТИЙ, а, е. Незграбний, неповороткий, повільний у рухах. *Люда, як дика коза, легко спустилася з урвища, і Терень, вайлуватий, як ведмідь, ледве встигав за нею* (О. Донченко); *То був у дійсності досить вайлуватий і неоковирний чолов'яга, цей товариш Рибалко* (І. Багряний); *Вайлуватий і неохайний, у завжди заплямованому стравою одязі, підстаркуватий Крикунов наганяв самою вже своєю появою в класі нудьгу й тугу* (Б. Антоненко-Давидович); * Образно. *Хмари по небу пливли гуртами, горами. Вайлуваті, сірі, потужні* (У. Самчук); // Хиткий (про ходу, біг і т. ін.). *Він* [Денис] *подав Тимкові мозолясту руку і, підштовхуючи поперед себе Сергія, пішов вайлуватою ходою* (Григорій Тютюнник); *Торяник ішов своєю неквапливою, трохи вайлуватою ходою* (С. Журахович).

ВАЙЛУВА́ТІСТЬ, тості, *ж.* Властивість за знач. **вайлува́тий.** *Подумати тільки, які прекрасні риси проявилися у юнака; де поділася його вайлуватість, навіть незграбність?* (В. Владко); *Опинившись у друкарні "Червоного степу", Генріх Теодорович при всій своїй вайлуватості (чималим черевом він спершу нагадував нашим дівчатам буржуя з плаката) швидко освоївся з новим своїм становищем* (О. Гончар).

ВАЙЛУВА́ТО. Присл. до **вайлува́тий.** *Настя піднесла джурам по чарці. Вони вайлувато вклонилися* (З. Тулуб); *Край поля біліють тільки гуси, які, вайлувато переступаючи, тикають носами в стерню* (П. Панч).

ВА́ЙМА, и, *ж.* Пристрій для складання деталей у виріб. *Гідравлічна збірна вайма призначена для складання вікон і дверей* (з наук.-техн. літ.); *Пневматична складальна вайма призначена для склеювання столярних конструкцій, таких, як двері, віконні блоки, рамкові та каркасні споруди і т. ін.* (з наук.-техн. літ.); *Пропонуємо збірні вайми для складання столярних конструкцій* (з мови реклами).

ВАЙШЕ́ШИКА, и, *ж., іст.* Школа давньоіндійської філософії, яка визнавала авторитет Вед, але розвивала свої доктрини на незалежних засадах. *Вайшешика відома своїм ученням про атоми і систему категорій (падартха)* (з наук. літ.); *Вайшешика ставить перед людиною мету — звільнення індивідуального "я", вважає незнання основною причиною болю та страждання, припинення яких може бути досягнуто через правильне пізнання реальності* (з наук.-попул. літ.).

ВА́ЙШІЇ, їв, *мн. (одн.* **ва́йшія,** ї, *ч.), іст.* Члени однієї з чотирьох варн у Стародавній Індії. *У класовому суспільстві Стародавньої Індії до вайшіїв належали землероби, скотарі, а також ремісники і торговці* (з наук.-попул. літ.).

ВАЙШНАВІ́ЗМ, у, *ч.* Те саме, що **вішнуї́зм.** *Вайшнавізм — це стародавня монотеїстична релігія, що є серцем індуїзму* (з наук.-попул. літ.); *Вайшнавізм поширений переважно у Північній Індії* (з навч. літ.).

ВА́ЙШІЯ *див.* **ва́йшії.**

ВАКАНСІ́ЙНИЙ, а, е, *спец.* Стос. до вакансії (у 2 знач.). *Порівняння розрахункових та експериментальних значень енергії активації свідчить на користь вакансійного механізму дифузії* (з навч. літ.)

ВАКА́НСІЯ, ї, *ж.* 1. Вільна посада в штаті установи, закладу. *Ти накажи всім, кому можна, щоб стежили і не пропускали вакансії* (М. Коцюбинський); — *Вакансія! Художник Павлов подав прохання Траскіну звільнити його з посади вчителя в університеті .. Завтра ж* [Тарасе] *подай прохання. Будемо разом навчати молодь* (Василь Шевчук); *Недавно побачив у газеті оголошення конкурсу на заміщення вакансії доцента в рідному університеті* (М. Руденко).

2. *спец.* Дефект кристала — відсутність атома або іона у вузлі кристалічної решітки. *Вакансії виникають і зникають у кристалі в результаті теплового руху атомів* (з наук. літ.); *Забарвлення мінералів зумовлене особливостями хімічних елементів, які входять у їх склад, характером електронної структури кристалів, а також наявністю дефектів у кристалах (вакансій, міжвузлових атомів і т. ін.)* (з наук. літ.).

ВАКА́НТНИЙ, а, е. 1. Ніким не зайнятий, вільний (про посаду). — *От добре, що ти приїхав, Гришо. А в мене, розумієш, вакантне місце є* (Д. Ткач); *Кому ж було прийняти вакантну посаду, як не старшому їздовому, як не героєві Будапешта?* (О. Гончар).

2. *спец.* Те саме, що **вакансі́йний.** *Забарвлення деяких типів неорганічних речовин пояснюють насамперед наявністю в їхніх молекулах атомів із вакантними орбіталями* (з наук.-попул. літ.).

ВАКАНЦЬО́ВИЙ, а, е, *заст.* 1. Вільний, порожній, незайнятий. *Ваканцьова земля.*

2. Відставний. *Ісправники все ваканцьові, Судді і стряпчі безтолкові, Повірені, секретарі* (І. Котляревський).

ВАКА́Т, у, *ч., поліgр.* Пуста сторінка, яка не містить ні тексту, ні ілюстрацій. *Іноді вакатом називають зворот титульного аркуша, шмуцтитула* (з наук.-попул. літ.).

ВАКА́ЦІЇ, ій, *мн.* Канікули, перерва в роботі навчальних закладів, установ. — *Чи ви скінчили академію, чи тільки приїхали на вакації?* (І. Нечуй-Левицький); — *Чому ти не в школі, Андрушко? Чи у вас тепер вакації?* (О. Кобилянська); *На щастя, прийшов липень, а з ним і вакації. Данко не ходив до школи і Ладо цілими днями працював з ним над музикою* (Б. Лепкий); *Один раз на рік, на різдвяні вакації, він приходив до міського клубу на танцювальний вечір, щоб протанцювати мазурку й одразу піти додому, заговівши на цілий рік* (Б. Антоненко-Давидович); *Я — додому на вакації, вона — у Карпати з лижами* (Ю. Андрухович).

ВАКАЦІ́ЙНИЙ, а, е. Стос. до вакацій. *Тепер разом з батьком їхав* [гімназист] *у рідне село, щоб на повній свободі покористуватися вакаційним часом* (І. Франко); *Нахлинули вакаційні гості до тихого сільського двора, нагаласували, нашуміли .. і — від'їхали* (Б. Лепкий); *Іде Павло, .. а в голові ділить отих п'ять карбованців, які збереглися ще від літніх вакаційних заробітків, на двадцять вісім днів, що залишились до кінця місяця* (М. Сиротюк).

ВА́КСА, и, *ж.* Чорна мазь для чищення шкіряного взуття. *Загнибіда нарядився у новий сукняний убір, .. чоботи до вакси, на рипу* (Панас Мирний); *Він уже вважав нижче своєї гідності мастити чоботи дьогтем і чистив їх не інакше, як тільки ваксою* (В. Винниченко); *Шагайда побачив лише одного безногого грека в тюбетейці, що дрімав біля своїх щіток і пуделок з ваксою* (В. Кучер).

◊ **Ді́ло труба́ (таба́к, ва́кса)** *див.* **ді́ло.**

ВА́КСОВИЙ, а, е. Прикм. до **ва́кса.** *У коридорі квартири відчувався ваксовий запах* (із журн.).

ВАКСУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., що.* Натирати, чистити ваксою взуття. *Одні ваксували чоботи та приміряювали одежу, інші накручували фасонні зачіски* (І. Микитенко); *Ваксував* [Володько] *свої чоботи до блиску* (У. Самчук); *Адам став похапцем ваксувати чоботи* (М. Малиновська).

ВАКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., розм.* 1. *тільки 3 ос.* Залишатися необробленим (про землю), незайманим. *Віками поблизу Рокосова вакували заболочені місця, які по-місцевому звуться мочарами* (із журн.); * Образно. *Невже "Наталка Полтавка" не мала попередників і од "шкільної драми" аж до неї вакувало поле української драматичної творчості?* (Л. Старицька-Черняхівська).

2. *перен.* Марнувати, гаяти час. *Чи ще ж тобі каторга турецька не ввірилася... Щоб ти назад завертався та дні вакував* (Сл. Гр.); // Простоювати, не функціонувати. *До того всього була й вільна друкарня, що даремно вакувала, — це друкарня Стрятинська* (І. Огієнко); *В процесі роботи я радісно констатував, що залишилася незайманою моя мова, яка довго вакувала без практичного застосування* (Б. Антоненко-Давидович).

ВАКУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок., розм.* Те саме, що **вакува́ти.** — *Оце тобі земля й воля! — сплеснув руками Вересай. — Ну, коли так, то нехай земля вакується* (Ф. Бурлака); — *Добру нічого вакуватись без догляду* (А. Іщук); *Піп знав одне — аби Тарас не вакувався. А то ж, якби де запопав олівчик, малює щось!* (Василь Шевчук).

ВАКУО́ЛІ, о́ль, *мн. (одн.* **вакуо́ля,** і, *ж.), біол.* Невеликі, звичайно кулькоподібні порожнини в клітинах рослинних, тваринних і одноклітинних організмів. *Розрізняють травні й скорочувальні (пульсуючі) вакуолі, а також вакуолі, що регулюють осмотичний тиск і служать для виведення з організму продуктів розпаду* (з наук. літ.); *Вакуолі особливо добре помітні в клітинах рослин: у багатьох зрілих клітинах рослин вони становлять більше половини об'єму клітини* (з наук.-попул. літ.); *Мембрана, в яку вміщені вакуолі, називається тонопласт* (з навч. літ.).

ВАКУОЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж., біол.* Різновид клітинної дистрофії, що характеризується утворенням у цитоплазмі вакуоль, які містять воду, глікоген або ліпіди. *При гострому сепсисі, викликаному анаеробною інфекцією, простежується вакуолізація практично всіх нейтрофілів* (з навч. літ.); *Наслідком дії пріонів на клітини є вакуолізація і загибель нейронів* (з навч. літ.).

ВАКУОЛІЗО́ВАНИЙ, а, е, *біол.* Який зазнав вакуолізації. *Цитоплазма більшої частини клітин вакуолізована* (з наук. літ.); *У структурі пухлинної тканини переважали компактні клітини, серед яких траплялись групи вакуолізованих клітин* (із журн.).

ВАКУОЛІЗО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ВАКУОЛІЗУВА́ТИСЯ,** у́ється, *недок. і док., біол.* Зазнавати вакуолізації. *При холерному гастроентериті явища ентериту наростають, епітеліальні клітини вакуолізовуються* (з навч. літ.); *Ядра в клітинах мікропілярної частини збільшуються, і цитоплазма вакуолізується* (із журн.).

ВАКУОЛІЗУВА́ТИСЯ *див.* **вакуолізо́вуватися.**

ВАКУО́ЛЬНИЙ, а, е, *біол.* Те саме, що **вакуоля́рний.** *Вакуольна дистрофія — внутрішньоклітинний набряк епітеліальних клітин із появою в цитоплазмі вакуоль, які руйнують клітини* (з наук. літ.); *Окремі епітеліальні клітини перебували в стані вакуольного переродження* (із журн.).

ВАКУО́ЛЯ *див.* **вакуо́лі.**

ВАКУОЛЯ́РНИЙ, а, е, *біол.* Прикм. до **вакуо́лі.** *Вакуолярна система клітини являє собою єдину систему, окремі компоненти якої можуть переходити один у другий при перебудові та зміні функції мембран* (з навч. літ.).

ВАКУО́М, у, *ч.* Сукупність вакуоль рослинної клітини. *У молодій клітині вакуом представлений системою канальців і пухирців, які в міру росту клітини збільшуються і зливаються в одну велику центральну вакуолю* (з наук.-попул. літ.).

ВА́КУС, у, *ч., іст.* 1. У середні віки — адміністративна одиниця в естів і лівів. *Кількість селянських господарств, що входили до вакусу, коливалась від десяти до ста* (з навч. літ.).

2. У деяких районах Прибалтики до XVII ст. — збори господарств сільських дворів. *Під час вакусу селяни сплачували грошовий оброк і відбували натуральні повинності, тут же розбиралися судові справи селян* (з наук.-попул. літ.).

ВА́КУУМ, у, *ч.* 1. *техн., фіз.* Стан газу при тиску, значно нижчому за атмосферний. *Поняття вакууму застосовується звичайно до газу, який заповнює обмежений обсяг, але нерідко його застосовують і до газу, який перебуває у вільному просторі* (з наук. літ.); *Мріялося про виготовлення великих злитків сталі під вакуумом, в безповітряному просто-*

рі, коли метал швидко і певно позбавляється всіх газових пухирів, які позалишалися в ньому (В. Собко).

2. *перен.* Відсутність, недостача чого-небудь; порожнеча. *Розвіяно в українській інтелігенції традиційні ідеї демократії, створено в переляканих душах той отруйний вакуум, який легко заповнюється будь-чим* (Б. Антоненко-Давидович); *Порожнеча душі — це стан не нейтральний, як декому здається. Вакуум душі — він теж здатен на дію, причому здебільшого руйнівну* (О. Гончар).

(1) Інформаці́йний ва́куум — відсутність інформації. *Інформаційний вакуум призводить до появи чуток і поширення викривленої та недостовірної інформації* (з наук.-попул. літ.).

△ **(2) Техні́чний ва́куум** — стан газу з низьким тиском. *Технічним вакуумом вважається стан газу з тиском, при якому середній вільний пробіг атомів або молекул значно перевищує розміри посудини* (з навч. літ.); **(3) Фізи́чний ва́куум** — ідеалізоване поняття простору, в якому немає частинок. *Під фізичним вакуумом у сучасній фізиці розуміють повністю позбавлений маси простір. Але навіть якби вдалося отримати цей стан на практиці, він не був би абсолютною пустотою* (з наук. літ.).

ВА́КУУМ-... Перша частина складних слів, що відповідає слову **ва́куумний**, напр.: в а́ к у у м - а п а р а́ т, в а́ к у у м - н а с о́ с, в а́ к у у м - ф і л ь т р і т. ін.

ВА́КУУМ-АПАРА́Т, а, *ч.* 1. Апарат, у якому випаровують розчини, сушать і фільтрують різні матеріали під тиском, нижчим за атмосферний. *На цукрових заводах створюють розрідження у вакуум-апаратах за допомогою барометричного конденсатора* (з наук.-попул. літ.); *Вакуум-апарати дають можливість варити продукти при температурі, нижчій за 100 °С, зберігати високу якість і харчову цінність страви* (з навч. літ.).

2. Пристрій, за допомогою якого пальне надходить у карбюратор. *Вакуум-апарат засмоктує в себе пальне, використовуючи розрідження у випускному колекторі мотора, а далі паливо йде самопливом* (із журн.).

ВАКУУМА́ТОР, а, *ч.* Апарат для вакуумування. *Вакууматор призначений для видалення з рідкої сталі шкідливих газів, що утворюються при плавленні* (з навч. літ.); *Зручний і надійний в експлуатації вакууматор використовується для упакування швидкопсувних продуктів* (з мови реклами).

ВА́КУУМ-ЕКСТРА́КТОР, а, *ч.* Апарат, який застосовується в акушерській практиці для полегшення пологів. *Вакуум-екстрактор складається зі спеціального відсмоктувача, який накладається на голівку плода, після чого повільно здійснюється витягування плода з родових шляхів матері* (з наук.-попул. літ.).

ВА́КУУМ-ЕКСТРА́КЦІЯ, ї, *ж., мед.* Операція виймання плода під час пологів вакуум-екстрактором. *Виймання плода при вакуум-екстракції здійснюється за рахунок розрідження повітря (вакууму)* (з наук. літ.); *Вакуум-екстракцію застосовують при слабкості родової діяльності, що загрожує внутрішньоутробною асфіксією плода* (з наук.-попул. літ.).

ВА́КУУМ-КА́МЕРА, и, *ж.* Камера, в якій здійснюється вакуумування матеріалу. *Лопатки вала глиномішалки подають масу до вхідного отвору вакуум-камери, де глина піддається вакуумуванню* (з наук.-техн. літ.).

ВАКУУММЕ́ТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання тиску розріджених газів; вакуумний манометр. *Вакуумметри поділяються на рідинні, механічні, компресійні, теплові, іонізаційні та ін.* (з наук.-попул. літ.).

ВАКУУММЕТРИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до вакуумметра. *Установка вакуумметрична еталонна використовується для відтворення і передачі розміру одиниці тиску робочим засобам вимірювань вакууму* (з наук.-техн. літ.); *Насос створює і підтримує вакуумметричний тиск при машинному доїнні корів* (із журн.).

ВАКУУММЕ́ТРІЯ, ї, *ж., фіз.* Сукупність методів вимірювання тиску розріджених газів. *Вакуумметрія не має універсального методу вимірювань вакууму. Вимірювання тиску базується на різноманітних фізичних закономірностях, які прямо чи опосередковано пов'язані з тиском або щільністю газу* (з наук.-попул. літ.).

ВА́КУУМ-НАСО́С, а, *ч.* Механізм для створення і підтримування вакууму в різних технологічних пристроях, системах і установках. *Основні типи вакуумних насосів: водокільцеві, золотникові, мембранні та ін.* (з наук.-техн. літ.); *На збагачувальних фабриках здебільшого використовують вакуум-насоси водокільцевого типу* (із журн.).

ВА́КУУМНИЙ, а, е. Стос. до вакууму. *Устаткування оснащене вакуумною системою, яка складається з робочої вакуумної камери, форвакуумної помпи і системи з'єднувальних трубопроводів між камерою та помпою* (з наук. літ.); *Працювали вакуумні насоси, висмоктуючи повітря з приладів* (Н. Рибак).

△ **Ва́куумна бо́мба** *див.* **бо́мба; Ва́куумна піч** *див.* **піч.**

ВА́КУУМНИК, а, *ч.* Той, хто обслуговує вакуумні установки. *Вакуумник скловиробів повинен знати: технологічний режим вакуумування скловиробів; правила користування струмами високої частоти для визначення ступеня вакууму; правила перевірки герметичності термосних колб* (з мови документів).

ВА́КУУМНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **ва́куумник.** *Науково-виробничому комплексу, який спеціалізується на розробці та виробництві радіоелектроніки й електровакуумних приладів, потрібна монтажниця-вакуумниця* (з мови реклами).

ВАКУУМО́ВАНИЙ, а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **вакуумува́ти.** *Сонячна радіація проходить через вакуумовану скляну трубку, потрапляє на поглинач і перетворюється в теплову енергію* (із журн.).

ВА́КУУМ-ТЕРАПІ́Я, ї, *ж., мед.* Метод лікувального впливу зниженого атмосферного тиску на тканини і органи. *Застосування вакуум-терапії покращує циркуляцію крові й лімфи, усуває застійні явища, виводить токсини і шкідливі речовини, покращує обмін речовин* (з наук.-попул. літ.); *Як показала практика, вакуум-терапія є одним із найефективніших фізіологічних методів немедикаментозного оздоровлення організму, який мобілізує його власні ресурси* (із журн.); *Вакуум-терапія — це безболісне високоефективне лікування за допомогою спеціальних вакуумних банок, вакуум-аплікаторів, вакуумних пов'язок і т. ін.* (із журн.).

ВАКУУМУВА́ННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **вакуумува́ти.** *Технологічний процес виготовлення консервів містить такі операції, як: підготовка сировини й тари, стерилізація, наповнення банок, вакуумування, герметизація, маркування, охолодження, сортування, термостатування, пакування банок* (з наук.-попул. літ.); *Вакуумування бетону —*

видалення (відсмоктування) з ущільненої в опалубці бетонної суміші надмірної (понад необхідну для гідратації цементу) води, а також повітря; дозволяє підвищити міцність, морозостійкість бетону, прискорює процес його твердіння (із журн.).

ВАКУУМУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що, спец.* 1. Видаляти газ, пару з апаратів, посудин і т. ін. з метою отримання в них тиску, значно нижчого за атмосферний. *Технологічні апарати, місткості та трубопроводи перед заповненням їх матеріалами або газами, здатними утворювати з повітрям вибухонебезпечні суміші, необхідно продувати інертним газом, пропарювати чи вакуумувати* (з наук.-техн. літ.); *Перед запуском установку необхідно вакуумувати за допомогою вакуум-насоса* (з наук.-попул. літ.).

2. Піддавати дії вакууму. *Бетон вакуумують за допомогою вакуум-камер різних конструкцій, розрідження в яких здійснюється за допомогою вакуум-насоса* (з наук.-техн. літ.); *Завод відновив випуск кулькопідшипникової сталі, яку, згідно з вимогами, вакуумують* (з газ.).

ВАКУУМУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок., спец.* Пас. до **вакуумува́ти.** *Перед заповненням манометра розчинником його внутрішній об'єм вакуумується* (з навч. літ.); *Бетонні стяжки вакуумуються, видаляється волога, наносяться зміцнювальні суміші* (з Інтернету).

ВА́КУУМ-ФІЛЬТР, а, *ч., спец.* Апарат для розділення суспензій — рідин, які містять тверді частинки в завислому стані. *Розділення суспензії у вакуум-фільтрі відбувається завдяки різниці тисків, які створюються вакуум-насосом, над фільтрувальною перегородкою і під нею* (з наук. літ.); *Вакуум-фільтри широко застосовують для зневоднення корисних копалин* (з наук.-попул. літ).

ВАКФ, у, *ч.* Відповідно до мусульманського права — майно, відписане державою або окремою особою на релігійні або доброчинні цілі. *Інститут вакфу виник у VII–VIII століттях у халіфаті, отримав поширення у всіх мусульманських країнах і став економічною основою величезного впливу мусульманського духовенства* (з наук. літ.); *Вакфи були двох видів: основний, коли жертводавець повністю втрачав право на майно, і звичайний, коли частина прибутку була залишена в спадкове користування жертводавцю і його нащадкам* (з наук. літ.).

ВАКХАБІ́ЗМ *див.* **ваххабізм.**

ВАКХАБІ́Т *див.* **ваххабіт.**

ВАКХАБІ́ТКА *див.* **ваххабітка.**

ВАКХАБІ́ТСЬКИЙ *див.* **ваххабітський.**

ВАКХАНА́ЛІЯ, ї, *ж.* 1. *мн.* У Стародавньому Римі — свято на честь бога вина і веселощів Вакха. *Вакханалії поєднувалися з диким, несамовитим розгулом найнижчих, тваринних пристрастей і нерідко супроводжувалися насильствами і вбивствами* (з наук. літ.); *Спеціальною постановою сенату вакханалії були заборонені в Італії під страхом кримінального переслідування* (з наук.-попул. літ.).

2. *перен.* Дикий розгул; оргія. *Пропозиція гостинного губернатора була прийнята з галасливою радістю, перспектива майбутніх бенкетів з вакханаліями одразу змінила понурий настрій товариства на грайливий* (М. Старицький); *Повертався* [чоловік] *додому тільки під час ярмарків та великих свят. Тоді у Литвинишиній хаті .. не вгавав п'яний гамір, — то перекупницький світ справляв свої дикі вакханалії* (С. Добровольський); // Нестримний, шалений вияв чого-небудь. [Н е р і с а:] *Такі співці не рухаються з місця, а понад ними пролітає буйно барвиста вакханалія життя* (Леся Українка); *Цілий день на площах стоїть молитовно тихий натовп, а по вулицях буяє вакханалія молодості, співу, сміху, танців* (В. Винниченко); *На Великдень саме зацвіли сади, вакханалія вишневого цвіту прямо-таки приголомшила її* [Степаниду Іванівну] (М. Стельмах).

ВАКХАНА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до вакханалії. *Світ серед темної ночі, ясно освічена червона вода, несамовиті танці, маси молодиць, музики й несамовиті співи надавали картині образ чогось гарячого, палкого, вакханального* (І. Нечуй-Левицький); *Ой ті блиски на обрії дальньому, Доранкової сутіні сни, Крешуть іскри в танку вакханальному, Усміхаються цвітом рясним* (із журн.).

ВАКХА́НКА, и, *ж.* 1. У Стародавньому Римі — жриця бога Вакха. *Під фрескою мозаїка, що зображає .. воскресіння* [Адоніса] *в постаті Діоніса, оточеного хорами вакханок* (Леся Українка); *Не яснookий образ Беатріче І не вакханки темний, п'яний зір Мене тривожить і невпинно кличе В незнану даль, у золотий простір* (М. Рильський).

2. *перен.* Жінка, нестримна у виявах своєї пристрасті. *Очі закохані, веселі: в їх* [них] *запалився вогонь вакханки* (І. Нечуй-Левицький); *Вона уміло й дотепно прикидалася такою собі вакханкою і фатальною жінкою — і в листуванні з молодшою сестрою з гумором обговорювала цю тему* (із журн.).

ВАКХІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до культу бога Вакха, до святкувань на його честь; пов'язаний із розгульними й нестримними веселощами. [А н т е й:] *Я бачу оргію перед собою, то й спів пригадується не весільний, скоріш вакхічний* (Леся Українка); *Жінота .. під впливом надмірно вживаного алкоголю попадала в вакхічний настрій* (Б. Лепкий); *Якби йому* [грекові] *кіфара семиструнна, то він би і вакхічне щось утнув!* (Л. Костенко).

ВАКЦИ́НА, и, *ж., фарм.* Препарат, вигот. із мікроорганізмів — збудників інфекційних хвороб або продуктів їх життєдіяльності, який використовується для імунізації людей і тварин з профілактичними й лікувальними цілями. *Розрізняють вакцини живі, убиті, хімічні та анатоксини* (з наук.-попул. літ.); *Японки звернулись до Заболотної з проханням допомогти їм будь-яким чином дістати вакцину* (О. Гончар); *Вони* [скіфські лікарі] *вже знали деякі вакцини, мікстури, зілля і настої трав* (Л. Костенко).

△ **(1) Жива́ вакци́на,** *фарм.* — вакцина, що містить перев. штучно модифіковані штами вірусів або бактерій, ослаблених і неспроможних викликати розвиток інфекційного захворювання. *Живі вакцини проти кору і паротиту виробляють у культурі клітин курячого ембріона* (з наук. літ.).

ВАКЦИНА́ЛЬНИЙ, а, е, *вет., мед., фарм.* Стос. до вакцини і вакцинації. *Введення в організм людини вакцин приводить до розвитку вакцинального процесу, який нерідко супроводжується стереотипними клінічними проявами у вигляді загальних і місцевих реакцій* (з навч. літ.); *Вакцинальна реакція; Вакцинальний препарат.*

ВАКЦИНА́ТОР, а, *ч.* 1. Прилад для проведення вакцинації. *Спреї-вакцинатори мають дві головки, які розпиляють вакцину, і механізм регулювання тиску з манометром* (з наук.-попул. літ.); *Автоматичний вакцинатор — перший у світі апарат для автоматичної вакцинації курчат із продуктивністю 3000 ін'єкцій за годину* (із журн.).

2. Те саме, що **вакцинóлог.** *Вакцинатор має своєчасно поставити діагноз, розпізнати хворобу до щеплення, щоб вирішити питання, чи буде щеплення порятунком, чи негативно вплине на здоров'я* (з навч. літ.).

ВАКЦИНАЦІ́ЙНИЙ, а, е, *вет., мед.* Стос. до вакцинації. *Отримання усіх щеплень дозволяє досягти вакцинаційного захисту, попередження хвороб у новонароджених і припинення розповсюдження вірусів* (з наук.-попул. літ.); *Вакцинація населення проводиться згідно з вакцинаційним календарем* (із журн.).

ВАКЦИНА́ЦІЯ, ї, *ж., вет., мед.* Уведення вакцин з метою вироблення імунітету до інфекційних хвороб; щеплення. *Успіхи імунології дозволили ввести в медичну практику вакцинацію проти багатьох дитячих хвороб — коклюшу, поліомієліту, кору, свинки, краснухи і грипу В (головної причини менінгіту в дитячому віці)* (з наук.-попул. літ.); *Вакцинацію слід проводити після закінчення гострих виявів інфекційних та неінфекційних захворювань* (з навч. літ.); *Профілактика ларинготрахеїту в курей: дотримання санітарних правил їх догляду й утримання, вакцинація* (з навч. літ.).

ВАКЦИ́ННИЙ, а, е, *вет., мед.* Стос. до вакцини. *Дисертація присвячена дослідженню імунобіологічних властивостей варіантів гетерогенних популяцій вакцинних та вірулентних вірусів поліомієліту* (з наук. літ.); *Вакцинний препарат; Вакцинний штам.*

ВАКЦИНО́ВАНИЙ, а, е, *вет., мед.* Дієпр. пас. до **вакцинува́ти.** *Дітям, які не були вакциновані проти кору, паротиту і краснухи у віці 12 місяців і в 6 років, вакцинацію можна провести в будь-якому віці до 18 років* (з навч. літ.); *Вакцинована тварина; // у знач. ім.* **вакцино́ваний,** ного, *ч.;* **вакцино́вана,** ної, *ж.* Той (та), кому зробили вакцинацію. *Як і при використанні всіх біологічних препаратів, у зв'язку з можливістю розвитку алергійних реакцій негайного типу вакцинований повинен перебувати під наглядом лікаря не менше 30 хвилин* (з навч. літ.); // **вакцино́вано,** *безос. пред. В Україні вакциновано проти грипу понад 400 тисяч осіб* (з газ.).

ВАКЦИНО́ЛОГ, а, *ч.* Фахівець із вакцинації. *Усі щеплення дітям проводяться із суворим урахуванням показань і протипоказань, які оцінюються педіатром, неврологом і вакцинологом* (із журн.).

ВАКЦИНОЛО́ГІЯ, ї, *ж., вет., мед.* Наука про біологічні препарати — вакцини. *Термін "вакцинологія" вперше запропонував американський вірусолог Джонас Солк для найменування нової дисципліни, яка повинна охоплювати широке коло медико-біологічних питань, давати практичні поради про вплив щеплень на клітинному і молекулярному рівнях* (з наук.-попул. літ.); *Забувати про страшні епідемії ми стали багато в чому завдяки вакцинації, причому в ході розвитку вакцинології щеплення ставали все безпечнішими* (із журн.).

ВАКЦИНОПРОФІЛА́КТИКА, и, *ж., вет., мед.* Спосіб боротьби з інфекційними захворюваннями, який базується на застосуванні вакцин для захисту сприйнятливих до певної інфекції людей і тварин. *Наукові основи вакцинопрофілактики полягають у підборі відповідного вакцинного препарату; розробці схем і методів вакцинації; визначенні контингенту населення, яке підлягає вакцинації; встановленні показань і протипоказань до щеплень і т. ін.* (з наук. літ.); *Класичним прикладом успішної, високоефективної вакцинопрофілактики можна вважати ліквідацію віспи в глобальному масштабі, яка була досягнута завдяки поголовній вакцинації населення на всіх ендемічних стосовно віспи територіях* (із журн.); *Вакцинопрофілактика котів і собак.*

ВАКЦИНОТЕРАПІ́Я, ї, *ж., вет., мед.* Метод лікування деяких інфекційних захворювань уведенням вакцини. *Вакцинотерапію у ветеринарії застосовують порівняно рідко, переважно при хронічних локалізованих інфекційних захворюваннях, наприклад, при бруцельозі, туляремії, стафілококових інфекціях і т. ін. для стимулювання процесу утворення антитіл* (з наук. літ.); *Вакцинотерапія ґрунтується на багатократному ритмічному впливові на організм специфічним антигенним подразником, що супроводжується утворенням специфічних антитіл і підвищенням загальної опірності організму* (з навч. літ.).

ВАКЦИНОФО́БІЯ, ї, *ж., мед.* Нав'язлива боязнь вакцинування, страх перед уведенням вакцини. *Батьки ігнорують запрошення поліклініки провести щеплення дітей — у країні почалася вакцинофобія* (з газ.).

ВАКЦИНУВА́ННЯ, я, *с., вет., мед.* Дія за знач. **вакцинува́ти.** *Мета вакцинування — вироблення організмом специфічних антитіл до прогнозованих штамів вірусів* (з наук. літ.); *Численні міжнародні дослідження довели економічну доцільність вакцинування, оскільки у випадку захворювання на грип витрати підприємства на працівника в 9 разів перевищують видатки на вакцинацію* (із журн.); *Існує велика ймовірність того, що в недалекому майбутньому за рахунок вакцинування і підвищення імунітету людини до різних захворювань можуть бути практично ліквідовані деякі різновиди раку* (з газ.); *Вакцинування великої рогатої худоби.*

ВАКЦИНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., кого, що, вет., мед.* Здійснювати вакцинацію. *Усіх, хто контактував із хворим натуральною віспою, піддають карантинному обстеженню і вакцинують* (з навч. літ.); *Кошенят перший раз вакцинують у віці 9–12 тижнів полівалентною вакциною* (з навч. літ.); *В області вакцинували майже 2,5 тисячі осіб* (з газ.).

ВАКЦИНУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *недок., вет., мед.* 1. Проходити процедуру вакцинації. *Вакцинуватися краще заздалегідь, до настання сезону грипу, щоб організм устиг виробити імунітет* (із журн.).

2. Пас. до **вакцинува́ти.** *Птиця буде вакцинуватися в деяких районах Криму й Херсонської області, тобто в тих регіонах, де найвищий ризик появи пташиного грипу* (з газ.).

ВАЛ[1], у, *ч.* 1. Значний за протяжністю і висотою земляний насип, створений з оборонною або господарською метою. *Було, полковник так Лубенський Колись к Полтаві полк веде, Під земляні Полтавські вали* (І. Котляревський); *Тепер валом обнесли* [став], *од села одгородили — водопою нема* (Панас Мирний); *Косінський з Ничипором оглядали п'ятківські фортеці. Високі земляні вали в дубових зрубах, а за ними — глибокі, непролазні сніги в ровах* (Іван Ле); *Помалу підбитий танк, мов ранений, ступав і вдарився об мерзлий насип валу* (І. Гончаренко); // Велике, перев. природне нагромадження чого-небудь (каміння, криги, уламків земних порід і т. ін.), що тягнеться на значну відстань. *Верх* [гори] *сам був голий, але понижче був цілий вал каміння, звалищ і вивертів* (І. Франко); *Крижаний вал виріс на тридцять метрів заввишки, прокотився кількасот метрів і, простягшись на кілька кілометрів, зупинився* (М. Трублаїні).

2. Купка сіна, соломи і т. ін., в яку згрібається покіс (у 1 знач.). *Так і горну покіс за покосом у вали, а послі в копиці коплю* (Ганна Барвінок); * Образно. *А він нею* [косою], *батьку, косить Не трави, а душі, Таки людські, добрі душі, І кладе валами...* (Ю. Федькович).

3. Висока хвиля. *Сильніше подиха холод, зростають вали на морі, і верхи, один за другим, пробиваються з білої піни* (М. Коцюбинський); *Очі Женчика забігали між вхідною брамою, яка беззвучно замкнулася позаду, й барнаво-пінястими водяними валами* (Б. Антоненко-Давидович); *Певно, десь у його* [моря] *далині починався шторм і котив свої вали до кам'янистих берегів* (В. Кучер).

4. *перен.* Суцільна маса чого-небудь, яка рухається довгою смугою. *Вітер перекочував через місяць вали чорних хмар* (О. Донченко); *Штурмовий залп. Сталевий шторм. Вал вогню і грому* (М. Бажан); *Вогневий вал насувався на окопи* (В. Собко).

◇ **(1) Дев'я́тий вал:** а) за повір'ям — найсильніша і найнебезпечніша хвиля під час морської бурі. *Дев'ятий вал. Ні неба, ні моря, ні бурі, ні корабля — тільки всезмиваюча стіна води* (П. Загребельний); б) символ грізної небезпеки або найвищого вияву, піднесення чого-небудь. *"Товариші!.. Скоріш нагору! До зброї всі! У місті ворог!" — глухо вдарив у підвал стрільби страшний дев'ятий вал* (В. Сосюра); *Це стара Умань. Криваве місце, де розбився дев'ятий вал Коліївщини* (Б. Антоненко-Давидович).

ВАЛ[2], у, *ч.* Товсті нитки з клоччя. *Ой я свого чоловіка нарядила паном: сорочечка по коліна підв'язана валом* (Номис); *Проїжджаючи побіля переднього воза, ви бачите, що з-під його халабуди визирає на вас .. дівчинка з заплетеною в косах замість кісників вірьовочкою з валу* (Панас Мирний); *Марічка вал пряде на мішки* (В. Кучер).

ВАЛ[3], а, *ч.* Одна з найголовніших деталей машин і механізмів, що обертається навколо своєї осі й признач. для передачі руху пов'язаним із нею частинам. *У млині вал* (Сл. Гр.); *Великий вал повільно обертається, й цебер з'являється на земній поверхні* (О. Донченко); *Для компресора, машини, що, як людина, повітря в груди набирає, потрібно вал обточити* (М. Трублаїні); * У порівн. *Наступ наших військ котився по Лівобережжю нестримним сталевим валом* (М. Бажан).

△ **(1) Карда́нний вал** — конструкція, що складається з кількох валів, з'єднаних між собою хрестовинами, і признач. для передачі обертального руху від коробки передач до провідної осі коліс автомобіля, трактора і т. ін. *Карданний вал — конструкція, що передає обертальний момент між осями, які містяться у різних площинах* (з навч. літ.); **(2) Колі́нчастий вал** — деталь двигуна внутрішнього згоряння або частина кривошипно-шатунного механізму у формі ламаної лінії, що служить для перетворення прямолінійного руху поршня на обертальний. *Деталі, що стосуються тільки машин певного типу: шатуни паровозів, колінчасті вали тракторів і автомобілів* (з навч. літ.); **(3) Розподі́льний вал** — пристрій, що забезпечує певну послідовність виконання машиною, приладом, апаратом різних операцій і циклічність процесу в цілому. *Усіма рухами верстата керують кулачки, що розміщені на розподільному валу* (з навч. літ.).

ВАЛ[4], у, *ч.*, *екон.* Загальний обсяг продукції, виробленої за певний період, у вартісному вираженні. *Основним критерієм господарської діяльності підприємств передбачалося зробити не загальний вал виготовленої продукції, як було раніше, а обсяг її реалізації* (з наук. літ.); *Країну була охопила гонитва за валом — тоннами, кілограмами, літрами, метрами тощо* (з публіц. літ.).

ВАЛАА́МІВ, мова, мове: ◇ **Валаа́мова осли́ця** *див.* **осли́ця.**

ВАЛА́БІ, *невідм., ч. і ж.* Рід сумчастих ссавців родини кенгурових, менших за розмірами за кенгуру та валару. *Валабі — не окрема біологічна група, а сукупність видів, яка складається із декількох родів, що належать до родини кенгурових* (з наук. літ.); *Валабі поширені на території Австралії, Тасманії, Нової Гвінеї та на архіпелазі Бісмарка* (з наук.-попул. літ.).

ВАЛА́НДАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **вала́ндатися.** *Безцільне валандання тривало досить довго* (Л. Дереш).

ВАЛА́НДАТИСЯ, аюся, аєшся, *недок., розм.* 1. Ходити без діла; тинятися, блукати. *Вона серед загальної тривоги валандалася попід хати, без пам'яті від переляку і голоду* (І. Франко); — *Нам набридло ходити, з кута в кут валандатися й нічого не мати. Ми хочемо грошей, багато грошей* (Г. Хоткевич).

2. *з ким.* Морочитися, мучитися. — *Та вже Фенька краще. З нею не валандатися так* (Панас Мирний); — *І охота вам, люди добрі, валандатися з нею... Все одно вона вже пропаща!* (А. Шиян).

3. *з ким.* Проводити час, водитися з ким-небудь. *Ішла чутка, що Стенька з лісовиками валандається, тому й куля його минає* (М. Хвильовий); *Що мені з нею* [дівчиною] *робити? Розраджувати? До хати не можна — ще обкраде... Оно з якими босяками валандається* (Ю. Винничук).

ВАЛАНСЬЄ́Н, *невідм., с.* Різновид дорогого мережива особливого плетива. *Валансьєн отримало свою назву від однойменного французького міста, де воно вироблялося* (із журн.); // *у знач. прикм.* Тонке, особливого плетива. *Мереживо валансьєн стало знаменитим у XVIII столітті. Прозора тонка правильна ромбічна сітка-фон плелася одночасно з візерунком, так що малюнок не мав ніякої рельєфності* (з наук.-попул. літ.).

ВАЛАНСЬЄ́НСЬКИЙ, а, е: △ **Валансьє́нські мере́жива** *див.* **мере́живо.**

ВАЛА́РУ, *невідм., ч. і ж.* Гірський кенгуру, який відрізняється від інших великих кенгуру коротшими задніми лапами, могутніми плечима, масивнішим складом. *Валару дещо менші за інших великих кенгуру; маса деяких із них досягає 77 кілограмів* (з наук. літ.); *Валару живуть у важкодоступних скелястих районах гір та харчуються травою, листям, корінням* (із журн.).

ВАЛАСА́ННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **валаса́тися.** *Перше твоє дівоче захоплення виявляється приставленим до тебе стукачем, який за рік доволі халтурно відбутої служби — переважно кав'ярняних балачок і валасання по кінах* [кіно] — *бере та й закохується в тебе направду, без дурників, і освідчується* (О. Забужко).

ВАЛАСА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок., розм.* Тинятися, блукати. *Мабуть, увесь рід її, всі баби і прабаби з пращурами і пращурками були такі ледачі, що по світу валасались та крали* (Ганна Барвінок); *З Маринки вийде добра господиня: не цуратиметься вона простої роботи, не здатна вона валасатись без діла* (Леся Українка); — *Валасаюся я по світу давно* (Ю. Мушкетик).

ВА́ЛАХ, а, *ч., діал.* Кастрований баран. *Ми вмісті* [разом] *з Опанасом пасли валахів панських* (І. Карпенко-Карий); *Самих овець має* [дука] *вісімсот, не рахуючи баранів, кіз і валахів* (В. Гжицький); *Розмови ведемо про такі речі, як валахи, ярки та вовна, та норми виробітку* (О. Гончар).

ВАЛА́Х *див.* **вала́хи.**

ВАЛА́ХИ, ів, *мн. (одн.* **вала́х,** а, *ч.;* **вала́шка,** и, *ж.).* Те саме, що **воло́хи.** *У першій половині XVIII ст. на Поділлі оселяються серби, чорногорці, молдавани, валахи — відставні військовослужбовці Сербського, Молдавського та Хорватського гусарських полків* (з наук.-попул. літ.); *Валахи населяли князівство Валахія у XIV–XIX ст.* (із журн.).

ВАЛАША́ННЯ, я, *с., діал.* Дія за знач. **валаша́ти.** *Валашання коней.*

ВАЛАША́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., діал.* 1. *кого, що.* Каструвати. *Чабани заходжують* [заходжуються] *валашать ягнячі баранчики* (Сл. Гр.); *Він знов мене питає, а чи знаю я, як валашать худобу?* (Ю. Логвин).

2. *що.* Обрізувати кінці бадилля кавунів, щоб не розросталося. *Кавуни валашають* (Сл. Гр.).

ВАЛА́ШКА *див.* **вала́хи.**

ВАЛА́ШНИЙ, а, е, *діал.* Скастрований, вискоблений. *Валашний бик.*

ВАЛАШО́К, шка́, *ч.* Зменш. до **ва́лах;** молодий ва́лах. *Вже випито першу чарку, і молодий, відварений по чабанському способу, валашок парує в мисках* (О. Гончар); *— Може, пан спочатку пообідають? — видобув найвідданішу посмішку Омелян. — Ми для дорогого гостя приготували свіженького валашка* (М. Стельмах).

ВАЛЕНТИ́НКА, и, *ж., розм.* Листівка, яку дарують коханим або людям, яким симпатизують, на день святого Валентина. *— Ось відправлю з десяток валентинок із підписом: "Здогадайся, від кого"* (із журн.); *Тільки уявіть яскраве і красиве серце — валентинку — на Вашому столі. Такий подарунок запам'ятається надовго!* (з Інтернету).

...ВАЛЕ́НТНИЙ, а, е, *хім.* Друга частина складних слів, що означає: який може сполучатися з атомами іншого елемента в пропорції, визначуваній стосовно водню і вказаній у першій частині слова, напр.: о д н о в а л е́ н т н и й, д в о в а л е́ н т н и й, п о л і в а л е́ н т н и й.

ВАЛЕ́НТНИЙ, а, е. 1. *хім.* Стос. до валентності (у 1 знач.), пов'язаний із нею. *Атоми германію мають чотири слабо пов'язаних електрони на зовнішній оболонці. Їх називають валентними електронами* (з наук.-попул. літ.); *Знаючи місце елемента в періодичній системі, можна визначити його валентні можливості, передбачити склад його сполук* (з навч. літ.).

2. *лінгв.* Стос. до валентності (у 2 знач.). *Залежно від валентного потенціалу дієслово вимагає різної кількості керованих імен — від одного до семи* (з наук. літ.).

ВАЛЕ́НТНІСНИЙ, а, е, *лінгв.* Стос. до валентності (у 2 знач.). *Контекстний і валентнісний аналізи залучалися для виявлення синтагматичних властивостей багатозначних прикметників та їх асоціативних зв'язків* (з наук. літ.); *Валентнісний підхід дозволяє не лише встановити смислові зв'язки між окремими компонентами в структурі речення, але й виявити закономірності сполучуваності елементів усередині слова* (з наук. літ.).

ВАЛЕ́НТНІСТЬ, ності, *ж.* 1. *хім.* Здатність атома утворювати хімічні зв'язки з іншими атомами. *Кількісною мірою валентності звичайно прийнято вважати число інших атомів у молекулі, з якими цей атом утворює зв'язки* (з наук. літ.); *У сполуках, утворених за допомогою іонних зв'язків, валентність атомів визначається кількістю приєднаних або відданих електронів. У сполуках із ковалентними зв'язками валентність атомів визначається кількістю усуспільнених електронних пар* (з наук.-попул. літ.); *У нас був дуже суворий, сердитий рябий хімік, який половину кожного уроку відводив рівнянням на валентність* (Ю. Мушкетик).

2. *лінгв.* Здатність слова вступати у сполучення з іншими словами. *Найґрунтовніше поняття валентності розроблено стосовно до дієслів і до слів, керованих у реченні дієсловами* (з наук.-попул. літ.); *Валентність є категоріальною або індивідуальною залежно від того, йдеться про сполучуваність цілих класів чи окремих слів* (із журн.).

△ **(1) Екологі́чна вале́нтність** — ступінь пристосованості живих організмів до змін умов навколишнього середовища. *Екологічна валентність є видовою властивістю. Кількісно вона виражається діапазоном змін середовища, у межах якого певний вид зберігає нормальну життєдіяльність* (з наук. літ.); *При високій екологічній валентності організми можуть витримувати великі коливання одного або кількох факторів середовища, а при невисокій — можуть жити лише в певних умовах середовища при незначних їх коливаннях* (з наук.-попул. літ.).

ВАЛЕО́ЛОГ, а, *ч.* Фахівець із валеології. *Вітчизняні валеологи переконують, що якість життя людини можна поліпшити за рахунок самоорганізації, чіткого усвідомлення того, що корисне для організму, а що — ні* (з наук.-попул. літ.); *Досвідчений валеолог надає консультації з питань збереження та зміцнення здоров'я* (з мови реклами).

ВАЛЕОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до валеології. *Валеологічна освіта розглядається як система заходів, спрямованих на формування здорового способу життя* (із журн.).

ВАЛЕОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука про здоровий спосіб життя людини. *Валеологія ставить за мету навчити людину правил зміцнення здоров'я, а також сформувати навички здорового способу життя: активної праці, раціонального відпочинку, загартування, заняття фізкультурою, спортом і т. ін.* (з наук.-попул. літ.).

ВАЛЕ́Р, у, *ч.* У живописі та графіці — відтінок тону, що у взаємозв'язку з іншими відтінками виражає певне співвідношення світла й тіні. *Стосовно до колориту в живописі термін "валер" служить для позначення кожного з відтінків тону, які перебувають у закономірному взаємозв'язку і дають послідовну градацію світла й тіні у межах якого-небудь кольору* (з навч. літ.).

ВАЛЕРІА́НА, и, *ж.* 1. Багаторічна трав'яниста рослина родини валеріанових із дрібними квітами, зібраними у суцвіття. *Існує понад 200 видів валеріани* (з наук. літ.); *Валеріана лікарська поширена майже по всій території СНД, за винятком Крайньої Півночі, Сибіру і пустельних районів Середньої Азії* (з наук.-попул. літ.).

2. *фарм.* Лікувальний препарат із коренів і кореневищ цієї рослини. *Зробила своєму першому пацієнтові протишоковий укол, дала чималу дозу валеріани для заспокоєння* (О. Гончар); *Валеріану приймають як заспокійливий засіб при нервовому збудженні, безсонні, неврозах серцево-судинної системи, спазмах шлунково-кишкового тракту і т. ін.* (з наук.-попул. літ.).

ВАЛЕРІАНЕ́ЛА, и, *ж.* Рослина родини валеріанових із супротивним листям і дрібними квітами, зібраними у суцвіття, яка поширена у Середземномор'ї, Західній Європі та Північній Америці. *Деякі види валеріанели культивуються як харчові рослини і використовуються в салати і супи* (з наук.-попул. літ.); *Валеріанела, крім інших вітамінів і мінералів, містить дуже високий процент магнію, що робить рослину незамінним засобом при лікуванні багатьох захворювань* (з наук.-попул. літ.).

ВАЛЕРІА́НКА, ВАЛЕР'Я́НКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **валеріа́на** 2. *Марина знайшла у миснику валер'янку, відкапала в чарочку* (Микита Чернявський); *Микола Степанович зайшов до аптеки й, незважаючи на свою ощадність навіть у копійчаних витратах, купив пляшечку валер'янки й мало не всю її випив, готуючись до свого судного дня* (Б. Антоненко-Давидович); *Любов Прохорівна .. тинялася по залі, стискала руками хвору голову, пила валер'янку* (Іван Ле); *Валеріанка в пігулках.*

ВАЛЕРІА́НОВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **валеріа́на.** *Валеріанове листя вживають як салат* (з наук.-попул. літ.); // Отриманий, вигот. з валеріани. — *Я б порадила тобі краще валеріанових крапель прийняти* (В. Винниченко).

2. *у знач. ім.* **валеріа́нові,** вих, *мн.* Родина дводольних рослин, серед яких найбільше значення належить представникам родів валеріани, валеріанели, патринії та кентрантусу, які звичайно мають дрібні квіти у багатоквіткових складних суцвіттях. *До валеріанових належать 13 родів і більше 400 видів рослин* (з наук. літ.); *Багато рослин родини валеріанових ростуть переважно у вологих місцях: на берегах річок, озер, джерел* (із журн.).

ВАЛЕ́РНИЙ, а, е. Стос. до валеру. *Систематичне застосування валерних градацій є одним із засобів, які дозволяють передавати предмети у їх взаємовідношеннях із світлоповітряним середовищем, досягати особливої глибини і багатства колориту, тонкощів відношень і переходів кольорів* (з наук.-попул. літ.).

ВАЛЕР'Я́НКА *див.* **валеріа́нка.**

ВАЛЕ́Т, а, *ч.* 1. Гральна карта, яка зображає зброєносця. *Мече сусід карту. Валет, сімка, — досить!* (У. Самчук); *Дід Кияшко неквапливо брав карту до рук, підносив її до самих очей і, зітхнувши, проголошував: — Валет пік* (Ю. Збанацький).

2. *у знач. присл.* **вале́том.** Лежачи головами в протилежні боки. *На ліжку малюки — валетом* (Микита Чернявський); *У хаті Прудких повкладалися спати: Кузьма — підігнувши ноги, на скрині, гості — валетом на старому дерев'яному ліжку* (Ю. Хорунжий).

ВА́ЛЕЦЬ, льця, *ч., зах.* Те саме, що **вальс.** *Заграю тобі вальці Шопена* (Б. Лепкий); *Бралися всі за руки і танцювали в коло гопака, вальця або коломийку* (У. Самчук).

ВАЛЕ́ЦЬ *див.* **ва́льці.**

ВА́ЛИК[1], а, *ч.* 1. Невеликий низький насип, довгаста купка нагорненої землі і т. ін. *Марина Василівна межу саду виклала валиком з дерну* (І. Сенченко); *Самотньо чорнів отвір бліндажа, в снарядній траншеї валявся забутий лоток, валик бруствера зеленів од свіжого дерну* (П. Загребельний); *Правильно нагорнуті валики затримують усю талу воду незалежно від часу розмерзання ґрунту* (з наук. літ.).

2. Туго набита подушка циліндричної форми на краях дивана або тахти. *Хоче прилаштувати* [солдат] *валик від дивана собі на коліно. Нічого не виходить* (Ю. Яновський).

3. Невеликий довгастий предмет циліндричної форми. *Захарко знайшов шматок старої велосипедної камери, натягнув її на круглу качалку, зробивши два валики — один для фарби, а другий, щоб ним притискати папір до набору* (К. Гриб); *Малярний валик;* // Щось згорнуте, зліплене і т. ін. довгастої циліндричної форми. *Гончарні горщики з вертикальною шийкою та керамічні глечики прикрашали іноді наліпними валиками* (з наук.-попул. літ.); *З готового тіста формують довгі валики, які розрізають на шматочки, з яких розкачують кружечки* (із журн.); // Форма зачіски, бороди. *Русяве волосся, зібране валиком навкруг голови, підкреслювало урочистість її обличчя* (Н. Рибак).

ВА́ЛИК[2], а, *ч.* Зменш. до **вал**[3]; невеликий вал. *Розміщений за транспортером жатки валик, який обертається з великою швидкістю, запобігає затягуванню стебел під транспортер* (з наук. літ.); — *А як несправні шестерні та валик не крутяться, полагодити умієте чи ні? — допитувалася Оленка* (Остап Вишня); *Немало пісень записав* [Лісовський] *од старого і на папір, і на якусь машинку з восковими валиками* (М. Стельмах).

ВАЛИКОПОДІ́БНИЙ, а, е. Який має форму валика (*див.* **ва́лик**[1]). *Імператриця Феодора мала валикоподібну зачіску, розкішно прикрашену перлами і коштовним камінням* (з наук.-попул. літ.); *Знайдені амфори мають невисоку шийку з валикоподібним вінчиком* (із журн.).

ВАЛИ́ТИ[1], валю́, ва́лиш, *недок.* 1. *кого, що.* Примушувати падати, силою перекидати. *Бронко спочатку не знав, що сталося. Коли ж захиталися телефонні дроти, здогадався. Валять* [люди] *стовпи!* (Ірина Вільде); *Колись, бувало* [батько], *вхопивши однією рукою за ногу, валив і зразу ж вивертав догоричерева найбільшого кабана* (М. Стельмах); // Убивати. *Цілими десятками валили хоробрі молодці монголів* (І. Франко); *Намітивши серед двору синьоголового селезня, на якого йому вказувала Галя, валив його* [Уралов] *з першого пострілу* (О. Гончар); // Зрізувати, зрубувати (дерево, ліс). *І старший сказав: — Ну, хлоп'ята, тепера Старого* [дуба] *валіть!* (А. Малишко); *Він валив його* [ліс] *зі всією нещадністю і пожадністю лісового дикуна* (М. Стельмах); // Руйнувати, розламувати. *"Валіть стіни!" Гайдамаки Стіни розвалили* (Т. Шевченко); *Най реве навколо буря .. Валить скелі, лама дуба, землю з місця рушить* (П. Грабовський); // *перен.* Позбавляти можливості триматися на ногах, змушувати лягати (про втому, хворобу, сон і т. ін.). *Бідолашне хлоп'я! Кілька ночей він ховався від арешту, перетіпався, перемучився без сну, і тепер от сон його валив, мов билину* (І. Багряний).

2. *кого, що і без прям. дод.* Безладно або у великій кількості скидати, складати кого-, що-небудь кудись. — *Руки пообриваєш, носячи! Нема того, щоб хурку найняти; як на того коня, валять — носи!* (Панас Мирний); *Не чекали й смерті — валили на підводи й везли на цвинтар. Везли на цвинтар наших полонених, що були в Німеччині* (М. Хвильовий).

3. *що, на кого, перен., розм.* Накладати які-небудь обов'язки, обтяжувати роботою. — *Жінки! — буркнув Микола. — Усе на жінок валимо. Тільки й біліють їхні хусточки в полі* (В. Кучер); // Перекладати на кого-небудь відповідальність за провину, вчинок і т. ін.; звалювати вину на когось. [П а н

С т а с ь *(до людей):*] *Хіба я не знаю, що самі ви бунтарі, розбійники — тільки все валили на Кармелюка* (С. Васильченко).

4. *кого і без дод., діал.* Бити. *Тепер хлопці підбігли і почали валити бучками по ногах* (В. Стефаник); *Вона* [коняка] *складала вражено вуха взад і валила скажено задніми копитами* (О. Кобилянська).

◊ **(1) Вали́ти (зва́лювати, валя́ти) / звали́ти з ніг** *кого і без дод.:* а) змушувати кого-небудь лягати, падати або позбавляти когось можливості триматися на ногах (перев. про хворобу, втому і т. ін.). *Але й тут чигають на тебе всякі хвороби та валять з ніг (навіть цей лист пишу у ліжку хорий)* (М. Коцюбинський); *Страшенний гуркіт звалює мене з ніг. Я втрачаю свідомість...* (П. Колесник); — *О, що ви, отче, ми дуже, дуже раді вам, — поспішив запевнити Варава, не забуваючи якнайприродніше вдати, що горілка вже валить його з ніг* (М. Стельмах); — *Мій старий — то козарлюга: хоч кухлем* [буде пити] — *ніщо його з ніг не звалить...* (О. Гончар); б) змучувати кого-небудь або призводити до великого виснаження, хвороби. *Дедалі туга за рідним краєм все дужче валила Павла з ніг, наче отой страшний голод у морі* (В. Кучер); *З ніг валить бабу горе!* (С. Олійник); *Добрі діти на ноги поставлять, а кепські з ніг звалять* (прислів'я); *Чи то праця задавила Молодую силу, Чи то нудьга невсипуща Його з ніг звалила* (Т. Шевченко); **(2) Вали́ти (зва́лювати) / звали́ти все доку́пи (до однієї (одно́ї) ку́пи)** — змішувати, сплутувати що-небудь, не розбираючись, не враховуючи відмінностей. *Виступив критик Єфремов, почав валити до одної купи символістів і декадентів* (М. Олійник); *Все ж у його серці чомусь жевріла образа на тих, хто валив усе докупи* (Ю. Бедзик); **(3) Вали́ти (зва́лювати, зверта́ти, поклада́ти, склада́ти,** *рідше* **спира́ти) / звали́ти (зверну́ти, покла́сти, скла́сти,** *рідше* **спе́рти) вину́ (прови́ну)** *на кого* — несправедливо звинувачувати кого-небудь у чомусь. — *Навіщо ти псуєш курей, а вину спираєш на малих звірків?* (з казки); — *Вали, парубче, на мене всю провину. Немало ж у селі всякої всячини говорять про Окунівну* (М. Стельмах); *Кукулик не мав звички .. звалювати провину на першого свого помічника* (П. Загребельний); *Онися побачила, що наробила шкоди, та швиденько й подибала з пекарні, щоб .. потім звернути провину на наймичок* (І. Нечуй-Левицький); — *Бач, десь там двір злодії обікрали, — ніхто не міг на їх напасти слід, тож шандарі* [жандарми] *вину на мене склали* (І. Франко); *Мені все здавалося, що це зробила чернь, та лиш боялися й тому склали вину на городян...* (А. Чайковський); *Дочитавши листа, Олександр* [імператор] .. *зітхнув. "Якщо війну ми програємо, провину можна буде покласти на Кутузова, бо він діяв без мого дозволу і наказів"* (П. Кочура); **(4) Вали́ти (зва́лювати, перекладá́ти) / звали́ти (перекла́сти) з хво́рої (дурно́ї) голови́ на здоро́ву** — робити винним невинного, звинувачуючи його. — *До цієї каменюки, що в мене на душі, ти теж в якійсь мірі причетний. — Що ще скажи! — похопивсь Віктор. — Вали з хворої голови на здорову!* (А. Головко); — *Перекладати з хворої голови на здорову — не дуже мудра й похвальна робота* (М. Сиротюк); — *Марія все роздає старцям, а мене звинувачує в злодійстві, валить із хворої голови на здорову* (із журн.); **Оберта́ти (розбива́ти, розвію́вати, вали́ти** *і т. ін.)* **/ оберну́ти (розби́ти, розві́яти, звали́ти** *і т. ін.)* **на (у) прах** *(рідко* **на пил)** *див.* **оберта́ти.**

ВАЛИ́ТИ[2], ва́лить, *недок.* 1. Іти у великій кількості, посуватися натовпом. *Народ так лавою і валить* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Нові пасажири тим часом валять у вагон з безконечними клунками* (І. Микитенко); *З обох країв села й через вигін валила молодь* (А. Головко); // Іти прямо, не розбираючи дороги, напролом. — *Голова колгоспу Вартимець зустрівся, напроти так і валить — аж ми носами близько стали, тоді він стріпнув брови, неначе розбудився: "Максиме, ти?"* (В. Барка); — *Прошу, сідайте, — відсуває квасолиння з призьби, звільняє йому місце. Та він навіть не дивиться в той бік, а валить просто у двері* (Ірина Вільде).

2. Рухатися густою масою. *Дим з печі валив прямо на хату* (Панас Мирний); *З важкої непроглядної темряви валив і валив сніг* (І. Рябокляч); *Чорний дим з Матвійкового комина ще валив, свердлив сіре небо і вгорі розпливався* (К. Гриб).

◊ **(1) Ва́лом вали́ти / повали́ти:** а) іти або їхати у великій кількості (про людей). *Заробітчани валом валили з північних губерній* (О. Гончар); [П а л а ж к а:] *А як приїхав новий лікар та як почули про його лікування, валом повалили хворі* (А. Головко); *Коли в село повернувся із Таврії Роман Волошин, люди валом повалили до нього* (М. Стельмах); б) рухатися суцільною масою. *Чорний дим валом валив вище містка, а під містком догори колесами лежала машина* (Ю. Смолич).

ВАЛИ́ТИ[3], валю́, ва́лиш, *недок., що.* Прясти із клоччя вал *(див.* **вал**[2]*). Нумо вал валити* (Сл. Гр.).

ВАЛИ́ТИСЯ[1], валю́ся, ва́лишся, *недок.* 1. Падати, перекидатися від поштовху, удару і т. ін. *Губить* [матрос] *помалу свідомість і чує, як скажено працює серце. Валиться на долівку й лишається на ній* (Ю. Яновський); *Посилився гарматний вогонь, з оглушливим тріском валилися дерева* (П. Кочура); // Падати вниз. *Гать не могла спинити води, яка чимраз сильніше, з усіх боків валилася в яму* (І. Франко); *Він пролітає над тайгою, над широкими ріками .. Ось вривається Володимир у хмари, ось виринає, знову і знов пірнає і валиться в повітряну яму* (О. Довженко); *Земля завирувала від вибухів. На села і міста валились гори лютого металу* (І. Гончаренко); // Розвалюватися, розпадатися. *Бульдозери зі скреготом врізуються в стіну. Хата зразу валиться* (О. Довженко); // Повільно руйнуватися. *Живу... Дивлюсь, як хата валиться; чую, що й сама я пилом припадаю* (Марко Вовчок); *Он Загнибідина хата — і досі пустує, валиться* (Панас Мирний); // *у сполуч. зі сл.* н а б і к, н а б о р т, н а к р и л о. Втративши стійкість, рівновагу, хилитися, давати крен. *Машина валиться на крило і, вже охоплена полум'ям, падає вниз...* (М. Трублаїні).

2. *перен., розм.* Занепадати, гинути (про державу, суспільний лад і т. ін.). *Валиться велика мадярська армія й держава* (У. Самчук); — *Сказав халіф Осман: мудрий султан — і цвіте держава, убогий розумом і духом — і держава валиться* (Р. Іваничук); // *на кого, що.* Випадати на чию-небудь долю, траплятися з кимось (про щось неприємне, обтяжливе). *Чому все валиться на її худенькі плечі, і доки вона має нести цю прокляту ношу?* (П. Загребельний); *Правду каже мій дід Грицько: "Як починає на тебе щось валитися, то тільки встигай журитися"* (В. Нестайко); // Руйнуватися, ламатися (про задуми, плани, сподівання і т. ін.). *Всі його плани, всі його надії валилися* (Б. Лепкий); — *Валиться в мене все, — сказав Марченко і відчув, що сказав занадто плаксиво* (Ю. Мушкетик).

3. Пас. до **вали́ти**[1] 2. *Всі речі в майстерні валились на купу* (О. Ільченко).

◊ **(1) Вали́тися (летіти, па́дати** *і т. ін.)* **з рук** *у кого, рідко кому і без дод.* — не виходити, не вдаватися через відсутність відповідного настрою, через втому, хворобу тощо (про роботу, завдання і т. ін.). *Тепер, слава Богу, я повеселішав, а все-таки за що не возьмуся* [візьмуся], *із рук випадає* (Т. Шевченко); — *Щось і в мене робота з рук валиться, — уверне батько* (Панас Мирний); *Робота не клеїлася: йому все падало з рук — невдача сильно хвилювала його* (Г. Епік); — *Ноги підламуються з голоду! — Робота з рук валиться* (З. Тулуб); *Така вже була у Савки вдача, що все в нього з рук валилося* (В. Козаченко); *В Поночівни усе з рук валилося. Сиділа біля згаслого вогнища, втупивши погляд у попіл, а перед очима, — обличчя баби Марійки; це її, Поночівни, смерть баба Марійка на себе взяла* (В. Дрозд); **(2) Вали́тися (па́дати) / звали́тися з ніг:** а) втрачати здатність триматися на ногах через хворобу, втому, сміх і т. ін. *Він .. дуже дивувався — чому перед тою живописною картиною його колеги валяться з ніг од реготу* (І. Волошин); *Вони* [вантажники] *падали з ніг під тягарем ковшів* (О. Гончар); — *Ви на батька мого особливо не насідайте. Хіба не бачите, як він працює? Скоро з ніг звалиться* (В. Москалець); б) *(тільки недок.)* знесилюватися, знемагати, дуже втомлюватися, виснажуватися від чого-небудь. *Уляні Григорівні хотілося зустріти Зелені свята, як годиться добрим християнам, і вона з ніг падала, щоб причепурити, наскільки можна, ще не добудовану хату* (С. Добровольський); — *Правий фланг кров'ю сходить, з ніг валиться, а ми загораємо* (В. Кучер); *Книги й справді були нерозібрані, не було каталогів. Туся з ніг валилася — наводила порядок* (Ю. Збанацький); **(3) Вали́тися (па́дати,** *рідше* **хили́тися) від вітру** — бути знесиленим, дуже виснаженим, слабим. *А як вийду за ворота, — Од вітру валюся* (П. Чубинський); *Прокіп блідий, аж зчорнілий, од вітру валиться* (М. Коцюбинський); [В а н т а ж н и к:] *У нас конячка яка? Од вітру пада* (І. Микитенко); *За час переходів усі вже так вимотались, що й од вітру падали* (Яків Баш); — *А схожа вона, знаєте, на кого? — Ні, не знаю. — На лісову мавку. Хороша дівчина. — Нічого, тільки од вітру хилиться* (М. Стельмах);— *Куди тобі пішки: від вітру валишся* (О. Гончар); **Ва́литься світ** *див.* **світ**[2].

ВАЛИ́ТИСЯ[2], валю́ся, ва́лишся, *недок., розм.* Те саме, що **вали́ти**[2]. *Тут військо кіннеє валилось* (І. Котляревський); *З темряви в шибки валився вітер і жбурляв рідкі краплини* (О. Копиленко).

ВА́ЛИЧОК, чка, *ч.* Зменш.-пестл. до **ва́лик**[1]. *Одежинка у хлопця якась невизначена за фасоном, але з дорослої людини: френч на голе тіло, подерті штани, рукави підкочені у товстенький валичок* (із журн.).

ВАЛІДЕ́, *невідм., ж., іст.* Титул матері турецького султана, яка зі сходженням на престол свого сина отримувала великі доходи, власний двір, а іноді й важливий політичний вплив. *Валіде Кьозем рішуче ступила вперед і перервала Ібрагімове квиління: — Сину мій, твоя любляча мати благословляє тебе на престол предків* (Р. Іваничук); *У Манісі Ібрагімовими суперниками були тільки дві жінки: Сулейманова мати валіде Хафса і улюблена жона Махідевран* (П. Загребельний).

ВАЛІ́ДНИЙ, а, е, *книжн.* Достовірний, певний. *Мінімізація впливу настанови на відповідь — один із важливих аспектів конструювання надійного і валідного тесту* (з наук.-попул. літ.); *Чи є ай-к'ю валідним показником інтелекту?* (із журн.).

ВАЛІ́ДНІСТЬ, ності, *ж., книжн.* Достовірність, надійність інформації. *Валідність отриманих експериментальних даних у дослідженні забезпечувалася використанням статистичних методів оброблення на комп'ютері* (з наук. літ.); *У побудові завдань тестового типу має забезпечуватися їх валідність, надійність, адекватність структурі знань, умінь і навичок, співвіднесеність їх змісту навчальної дисципліни* (з навч. літ.).

ВАЛІДО́Л, у, *ч., фарм.* Лікувальний препарат, якому властива заспокійлива, судинорозширювальна і протиблювотна дія. *Валідол приймають у краплях (на цукрі) і в пігулках при стенокардії, неврозах, істерії, морській і повітряній хворобах* (з наук.-попул. літ.); *Варвара Пилипівна каже, що в її Чередниченка теж серце, не раз, буває, ночами шукає, де той валідол, доходило до тяжких приступів, одначе на людях Сава Данилович цього нічим не виявляє* (О. Гончар); — *Я зараз валідол тобі подам... — заспокоювала Ганна чоловіка* (П. Автомонов); *Грам чуйності кілограм валідолу зберігає* (із журн.).

ВАЛІ́ЗА, и, *ж.* Тверда коробка для дорожніх речей із прикріпленою кришкою, яка закривається. *Старі панни закидали небожів кабінет валізами та скриньками* (І. Нечуй-Левицький); *Старий оперся на палиці не сідаючи, а син стояв напочіпках коло валізи* (І. Франко); *З такими валізами люди їздили колись мандрувати в дальні краї, й валізи давали своїм господарям вигоди й певність* (Б. Антоненко-Давидович); *Пишний товстунець підхопив свої великі валізи, обшиті блідно-жовтою шкірою, з блискучими мідяними обковами, і понісся в сусідній вагон* (В. Барка); *Скульптор рушив у куток до своєї валізи, проте Меланія виявилась спритнішою за нього: валіза була вже у неї в руці* (О. Гончар).

Спако́вувати / спакува́ти чемода́н (чемода́ни, валі́зу, валі́зи *і т. ін.)* *див.* **спако́вувати.**

ВАЛІ́ЗКА, и, *ж.* Зменш. до **валіза.** *Андрій Григорович терпіть не міг їздити з великим багажем і через те узяв тільки: стару, шкуряну, з мідяними, як дві копійки, цвяшками валізку, — в ній була легка одіж; другу, трохи більшу, з одежею теплою* (В. Винниченко); [Ш е л е с т:] *Що за чорт. Якийсь чемоданчик... (Виймає з шафи маленьку валізку)* (І. Кочерга); *Занадто вже зряджає його жінка — білизну в валізку вкладає* (А. Головко).

ВАЛІ́ЗОЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **валізка.** *Відчиняє* [лікар] *свою валізочку, виймає якісь порошки, розглядає їх, вибирає один і всипає в рот хворій* (В. Гжицький); *Поїзд все торохтів і торохтів помалу, минаючи станції й полустанки, і вони* [міліціонери] *сиділи, як на голках, берегли Андрієву валізочку та якийсь лантух з речами* (І. Багряний).

ВАЛІСНЕ́РІЯ, ї, *ж.* Водяна рослина родини жабурникових із повзучим кореневищем і лінійним листям, поширена в тропіках, субтропіках і деяких районах помірних широт. *Батьківщина валіснерії спіральної — острови Південно-Східної Азії. Нині ця рослина — космополіт* (з наук. літ.); *Найбільш відома валіснерія спіральна, яка росте у водоймах на глибині до 1 метра. Вона служить їжею для риб і водоплавних птахів; її часто розводять в акваріумах* (з наук.-попул. літ.).

ВА́ЛКА, и, *ж.* 1. Група підвід із вантажем, що перевозиться кудись. *Оце ж тута зупинялась чумацька валка кожного разу* (Ганна Барвінок); *Один з чоловіків — статечний, видати, старший у валці — оглянув усі вози — навіть лантухи перелічив і рушати знак подав* (А. Головко); // Допоміжна частина (у 5 знач.) для перевезень у війську; обоз. *І за мить Понеслась гарматна валка. Тільки вулиця гриміла* (П. Воронько).

2. Група людей, підвід, машин і т. ін., які рухаються одне за одним або стоять в одному ряду. *Ой ви, хлопці молодії, Становіться в валку!.. На поле плечима, До солдат* [солдатів] — *очима!* (з народної пісні); *Підеш на базар, стоять валками вози та все з бочками вина* (І. Нечуй-Левицький); *Довга валка товарняків з одним пасажирським вагоном і паротягом увесь час на парах, готова першої-ліпшої хвилини покотитись далі, стоїть нерухомо серед завмерлих колій проти здолбунівського вокзалу* (Б. Антоненко-Давидович); *Перед самим носом проскочила валка вагонеток з породою* (Іван Ле); // Група людей, що разом кудись ідуть. — *Одні з нашої валки подались на Тульчу, на Ісакчу, до родичів, а я бачу, що й тут наші люди — та й лишивсь* (М. Коцюбинський); *З валкою незнайомих людей Іван прийшов до Борислава тільки надвечір* (П. Колесник).

ВАЛКИ́, íв, *мн. (одн.* **вало́к,** лка́, *ч.).* Механізм чи частина механізму у вигляді спарених валів *(див.* **вал[3]**). *Прокатними валками виконується основна операція прокатки — деформація (обтискування) металу для надання йому потрібних розмірів і форми* (з наук.-техн. літ.).

ВАЛКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **валкува́ти.** *Валковану солому зберігали під дахом при звичайній температурі й вологості* (з газ.).

ВАЛКО́ВИЙ, а, е. Який має у своєму механізмі валки, валок *(див.* **валки́, вало́к[2]**). *Валкова косарка; Валковий прес.*

ВАЛКОВИ́Й, во́го, *ч.* Візник, який іде з валкою (у 1 знач.). *Дехто з вантажників кинувся вплав до порожньої фелюки .. Це було так несподівано, що валкові не встигли озирнутися* (З. Тулуб).

ВАЛКОУТВО́РЮВАЧ, а, *ч., спец.* Знаряддя для укладання, згрібання якої-небудь маси (торфу, скошеної трави і т. ін.) у валки *(див.* **вало́к[1]** 1). *Найкраще торф на добриво згрібати у валки скрепером або валкоутворювачем* (з наук. літ.); *Валкоутворювач для згрібання рослинної маси у валки складається з рами, на якій закріплені ходова вісь із двома пневматичними колесами, двох роторів, привода та гідравлічної системи* (з наук.-техн. літ.).

ВАЛКУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **валкува́ти.** *Валкування торфу — технологічна операція зі збору фрезерного або кускового торфу з розстилу у валки* (з наук.-попул. літ.).

ВАЛКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., що.* Збирати, згрібати, складати у валки *(див.* **вало́к[1]** 1) (сіно, солому і т. ін.). *І нікого їм* [дідові й Володькові] *при тому більше не треба — ні Катерини, ні Клима, ні наймита Свирида, ані тих дівчат, що десь там за садом валкують конюшину* (У. Самчук); *Переобладнаними сінокосарками можна косити і валкувати зернобобові культури* (з наук. літ.).

ВАЛКУВА́Ч, а́, *ч.* Машина або пристрій для збирання, згрібання у валки *(див.* **вало́к[1]** 1) (сіна, соломи і т. ін.). *Серед машин для збирання врожаю є і двороторні навісні та причіпні валкувачі* (із журн.); *Валкувач торфовий — причіпний пристрій для збору висушеного фрезерного торфу з розстилу у валки* (із журн.).

ВАЛЛІ́ЄЦЬ *див.* **валлі́йці.**

ВАЛЛІ́ЙКА *див.* **валлі́йці.**

ВАЛЛІ́ЙСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **валлі́йці** і Валлія. *Валлійська й ірландська мови в найближчі десятиріччя можуть бути втрачені, бо вони тримаються в основному на двомовних носіях, у яких перша мова — англійська* (В. Русанівський).

ВАЛЛІ́ЙЦІ, ів, *мн. (одн.* **валлі́єць,** йця, *ч.;* **валлі́йка,** и, *ж.).* Народ, що живе перев. у Валлії (Уельсі) — частині Об'єднаного Королівства Великої Британії та Північної Ірландії; уельсці. *Предки валлійців — кельтські племена, витіснені англосаксами в гори Уельсу в VII ст.* (з наук.-попул. літ.); *Корінні жителі Уельсу валлійці зберегли свою самобутність і культуру та частково рідну мову* (із журн.).

ВАЛЛО́Н *див.* **валло́ни.**

ВАЛЛО́НИ, ів, *мн. (одн.* **валло́н,** а, *ч.;* **валло́нка,** и, *ж.).* Народ, який живе перев. у Центральній і Південній Бельгії та частково у Франції. *Валлони є нащадками кельтських племен, які з І ст. зазнали сильної романізації та деякого впливу германських племен, особливо франків* (з наук.-попул. літ.); *Віруючі валлони здебільшого належать до католицької конфесії* (з наук.-попул. літ.).

ВАЛЛО́НКА *див.* **валло́ни.**

ВАЛЛО́НСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **валло́ни** і Валлонія. *Головний законодавчий орган Валлонії — валлонський парламент, головний виконавчий орган — валлонський уряд* (з наук. літ.); *Нині валлонська мова практично витіснена французькою, яка має статус офіційної мови Бельгії* (з наук.-попул. літ.).

ВАЛОВИ́Й[1], а́, е́, *екон.* Загальний, сукупний, узятий повністю (про продукцію, виробництво, прибутки і т. ін.). *Обмеження експорту має стабілізувати ситуацію на зерновому ринку країни, оскільки валовий збір зерна виявився меншим від прогнозованого* (з газ.).

△ **Валова́ проду́кція** *див.* **проду́кція; Валови́й вну́трішній проду́кт** *див.* **проду́кт; Валови́й дохі́д** *див.* **дохі́д; Валови́й націона́льний проду́кт** *див.* **проду́кт; Валови́й прибу́ток** *див.* **прибу́ток; Валови́й суспі́льний проду́кт** *див.* **проду́кт; Валові́ ви́трати** *див.* **ви́трати.**

ВАЛОВИ́Й[2], а́, е́. Зробл. із валу *(див.* **вал[2]**). *На козакові* [Голоті] *Постоли в'язові, А онучі китайчані — Щирі жіноцькі рядняні; Волоки шовкові — Удвоє жіноцькі щирі валові* (з думи); *Надягай, бабо, кожуха, бо буду валовим батогом бити* (прислів'я).

ВАЛОВИ́НА, и, *ж., діал.* 1. Те саме, що **вал[2]**. — *Мені здається, .. що тринадцятка снується, а то проста валовина, — перехопила Олександра* (М. Коцюбинський).

2. Тканина з валу *(див.* **вал[2]**). *Це ж вона, природна ткаля, навчила його любить і просте селянське полотно, і валовину* (М. Стельмах).

ВАЛО́К[1], лка́, *ч.* 1. Зменш. до **вал[1]** 2. [Д е н и с:] *Гляди, перевертай траву щоразу та підбивай вгору, і валок не крутий клади* (М. Кропивницький); *Ти цілий день в густі валки гребла Напоєне вином і медом сіно* (М. Рильський); *Покірно лягають на стерню валки — дівчата швидко в'яжуть їх у снопи* (В. Минко).

2. Частина граблів, борони, на якій укріплені зубці. *Василь .. зо зла так і шибнув* [швиргонув] *граблі з конюшні, що валок дістав аж до кухонь, а граблище .. перебилося* (Панас Мирний); *Іван якраз ремонтував граблі на подвір'ї, вставляв у валок нові дерев'яні зуби* (із журн.).

3. Те саме, що **ва́лик**[1] 3. *Дверцята в плиті були відчинені, на хату шугало червоне сяйво, і виразно було видно великий горбатий ніс господаря і валок довго відпущеної бороди* (Р. Андріяшик); *Розкачане тісто залишити на півгодини, щоб підсохло, завити у валок і порізати якнайтонше* (з наук.-попул. літ.).

4. Те саме, що **кача́лка.** *Тісто розкачують валком* (Сл. Гр.).

ВАЛО́К[2] *див.* **валки́.**

ВАЛОКОРДИ́Н, у, *ч., фарм.* Лікувальний заспокійливий, спазмолітичний та судинорозширювальний препарат. *За складом і дією валокордин близький до корвалолу* (з наук.-попул. літ.).

ВАЛОКОРМІ́Д, у, *ч., фарм.* Лікувальний заспокійливий і спазмолітичний препарат. *Валокормід призначається при серцево-судинних неврозах, які супроводжуються брадикардією* (з наук.-попул. літ.).

ВА́ЛОМ, *присл.* Натовпом, безперервним потоком. *Між рядняних наметів і яток пруть валом люди* (М. Коцюбинський); *Коли з'являвся, до нього валом ішли люди, — на сільському майдані ставало весело, бо він, працюючи, завше пританцьовував і наспівував* (Валерій Шевчук); * У порівн. *Наступ наших військ котився по Лівобережжю нестримним сталевим валом* (М. Бажан).

◊ **Ва́лом вали́ти / повали́ти** *див.* **вали́ти**[2].

ВАЛОПОДІ́БНИЙ, а, е. Який має форму валу, схожий на вал *(див.* **вал**[1]). *Під впливом розмивання і вивітрювання первинний щит пісковику розколовся, уламки його сповзали по піску, утворюючи своєрідний валоподібний горб, печери і гроти* (з Інтернету).

ВАЛОПРОВІ́Д, во́ду, *ч.* Сукупність валів *(див.* **вал**[3]) на судні, що передають обертання від корабельного двигуна до гребного гвинта. *Валопровід складається із системи валів, поєднаних болтами на фланцях* (з наук.-техн. літ.); *Довжина валопроводу залежить від місця розташування машинного відділення — в кормовій чи середній частині судна* (із журн.).

ВАЛОРИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *екон.* Цілеспрямоване підвищення вартості товарів, курсу цінних паперів, валюти і т. ін. шляхом спеціальних державних заходів. *Механізм валоризації пенсій буде застосовуватися лише до трудових пенсій* (із журн.).

2. *екон.* Те саме, що **ревальва́ція.** *Валоризація використовується для регулювання курсу валюти в країнах із сильними валютами при стійкому позитивному сальдо платіжного балансу* (з наук. літ.); *Валоризація приводить до подорожчання вартості експорту і здешевлення імпорту* (з наук.-попул. літ.).

3. *лінгв.* Набуття мовною одиницею смислорозрізнювального значення. *Р. Якобсон пов'язував валоризацію із фонологічним рівнем мови і говорив про виникнення фонологічного розрізнення як про "фонологічну валоризацію", тобто набуття фонологічної значимості* (з наук. літ.).

4. *перен.* Підвищення цінності чого-небудь. *У період перебудови стала відчутною валоризація свободи в найрізноманітніших її проявах в економіці, політиці, засобах інформації тощо* (з газ.).

ВАЛОУТВО́РЮВАЧ, а, *ч., спец.* Знаряддя для утворювання валів *(див.* **вал**[1] 1). *Для спорудження валів використовують найрізноманітніші механізми: плантажний плуг, валоутворювач, грейдер та ін.* (з наук. літ.); *Компанія випускає валоутворювачі з утворенням бокового або центрального валка і максимальною шириною захвату до 15 метрів* (з мови реклами).

ВА́ЛОЧКА, и, *ж.* Зменш. до **ва́лка.** *Валочка людей тяглася до лісу* (із журн.).

ВАЛО́ЧОК[1], чка, *ч.* Зменш.-пестл. до **вало́к**[1]. — *Он бачите отой валочок соломи на шляху?* (І. Багмут); *Розкачати тісто у валочок і порізати на пальчики* (з наук.-попул. літ.); * У порівн. *Піна осіла на берег валочком білявим* (Ю. Яновський).

ВАЛО́ЧОК[2], чка, *ч.* Зменш.-пестл. до **вало́к**[2]. [Ш у м е й к о:] *Вигадав я таку машину — зерно очищати. Наче віялка, тільки ж не така, бо це з сукном на валочках* (І. Микитенко); *Осип Роздольський мріяв видати збірники українських народних пісень із нотами, які записав упродовж 1909–1941 рр., у зв'язку з чим розшифровував пісенні тексти з валочків фонографа* (з наук.-попул. літ.).

ВАЛТАСА́РІВ, рова, рове: ◊ **Валтаса́рів бенке́т** *див.* **бенке́т.**

ВАЛТО́РНА, и, *ж.* Мідний музичний духовий інструмент у вигляді спірально зігнутої труби з широким розтрубом, який відзначається м'якістю і повнотою звука. *Андрій міцно стискає повіки і слухає всією душею бурхливі каскади звуків, схоплюючи найменші нюанси — найніжніші ридання флейт і зітхання валторн* (І. Багряний); *Валторна з'явилася в кінці XVII ст. в результаті вдосконалення мідного мисливського рога* (з наук.-попул. літ.).

ВАЛТОРНІ́СТ, а, *ч.* Музикант, який грає на валторні. *Друга половина XVIII століття може вважатися епохою розвитку валторни. Валторністи намагаються пізнати неповторність її звучання і таємниці майстерності виконавців того часу* (з наук.-попул. літ.); *На джаз-фестивалях я знайомився з кращими саксофоністами та валторністами світу* (з газ.).

ВАЛТО́РНОВИЙ, а, е. Стос. до валторни, пов'язаний із нею. *В історії валторнового мистецтва велику роль відіграла творчість чеського композитора Антоніо Розетті* (з наук.-попул. літ.); *Піаніст грає валторновий концерт Глієра* (з газ.).

ВАЛУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **валува́ти** 1 і звуки, утворювані цією дією. *Як проходили хлопці темними вулицями, позаду їх піднімалося неприязне валування* (Панас Мирний); *Крізь вітер долинуло собаче валування* (П. Кочура); *Ані співу півнів, ані валування собак. Тиша* (А. Шиян); *Навздогін лунає сміх поповича, запізніле валування гончаків і старого пса* (М. Стельмах).

ВАЛУВА́ТИ, у́є, *недок.* 1. Невгамовно гавкати. *За стінами вітряка, в селі, валували собаки* (М. Коцюбинський); *Село спало. Вже й парубки обляглися, дівчата сплять досі потомлені, тільки десь на кутку собаки валують* (Б. Антоненко-Давидович); *Чабанські пси не валували — вони знали крок Данила* (С. Скляренко).

2. Рухатися суцільною масою. *Під казанами горів вогонь, і густий дим клубами валував вгору* (І. Нечуй-Левицький);

Я важко піднімаю обличчя й дивлюсь у тьмяність ночі, по той бік річки, звідки шумовинним полум'ям б'ють і валують нестримні потоки вітрів (М. Івченко); *З дверей хлівів, стаєнь валує пара: там, у стайнях, хлівах, стоїть худоба, тремтить з холоду* (І. Кириленко); // Рухатися натовпом або іти нескінченними юрбами, групами. *Як плав пливе люд по шляху. І ген-ген по всіх дорогах в усі боки валують густими валками, як мурашня* (А. Головко).

3. *кого.* Покривати (в 11 знач.) вівцю (про баранів). *Барани валують вівці, від чого ті стають кітні* (Сл. Гр.); *Пасучи вівці, бачила* [Марічка] *часто, як .. баран валує вівці* (М. Коцюбинський).

ВАЛУ́ЄВСЬКИЙ, а, е. Пов'язаний із діяльністю міністра внутрішніх справ царської Росії XIX ст. П. О. Валуєва. *Стосовно українських книг не було явного закону, що їх не можна друкувати, а валуєвська заборона 1863 р. була лише таємним циркуляром цензорам від міністра* (з публіц. літ.).

△ **Валу́євський циркуля́р** *див.* **циркуля́р.**

ВАЛУ́Й, я́, *ч.* Їстівний пластинчастий гриб родини сироїжкових із жовтувато-білою липкою шапкою; сироїжка смердюча. *Ростуть валуї в листяних і змішаних лісах* (з наук.-попул. літ.); *М'якоть валуя тверда, груба, з різким запахом; після попереднього вимочування у воді він придатний для соління* (із журн.).

ВАЛУ́Н, а́, *ч.* Великий округлий камінь — уламок гірської породи. — *В нас круг села каміння велике по полю, валуни* (О. Ільченко); *Вони* [бійці] *лежали в густому чагарнику за кам'яними валунами* (В. Кучер); *На березі частіше з'являлися валуни, кам'яні громаддя* (О. Бердник); *Тут одразу починався древній Дніпро з сірими гранітними валунами впоперек течії, а над ним на кілька десятків метрів здіймалась угору залізобетонна підкова греблі* (П. Загребельний).

△ **(1) Ерати́чні валуни́,** *геол.* — перенесені льодовиком на велику відстань валуни, які складаються перев. із порід, відсутніх у місцях їх відкладення. *Внаслідок великого материкового зледеніння, яке охопило північну частину Європи, ератичні валуни були винесені далеко до Півдня* (з навч. літ.).

ВАЛУ́ННИЙ, а, е. Стос. до валуна, валунів. *Валунний камінь розміром 120–300 мм може застосовуватися для покриття доріг, укріплення відкосів і канав* (із журн.); *Валунні відкладення.*

ВАЛУНО́ВИЙ, а, е. Те саме, що **валу́нний.** *Валунове каміння заважало йти* (А. Шиян).

ВАЛЬВА́ЦІЯ, ї, *ж., екон., фін.* Установлення курсу іноземної валюти в національній грошовій одиниці. *На відміну від валоризації термін "вальвація" не вживається на позначення тенденцій до пониження чи підвищення курсу, для цього використовують поняття ревальвація та девальвація* (з наук.-попул. літ.).

ВАЛЬВУЛІ́Т, у, *ч., вет., мед.* Запалення тканин, які утворюють клапани серця. *Клінічно вальвуліт виявляється лише після формування вади враженого клапана* (з наук.-попул. літ.); *Вальвуліт може бути гострим або хронічним; найчастіше його причиною є ревматична лихоманка* (з навч. літ.).

ВАЛЬВУЛОПЛА́СТИКА, и, *ж., мед.* Хірургічна операція відновлення функції серцевого клапана при його недостатності. *Балонна вальвулопластика — хірургічна операція, спрямована на усунення стенозу клапанів серця за допомогою роздування проведеного в його отвір балона* (з наук.-попул. літ.).

ВАЛЬВУЛОТОМІ́Я, ї, *ж., мед.* Загальна назва хірургічних операцій розсічення стулок серцевих клапанів, які зрослися. *При симптомному або важкому стенозі за умови еластичності стулок клапанів можна застосовувати балонну вальвулотомію* (з навч. літ.).

ВАЛЬВУЛЯ́РНИЙ, а, е, *анат.* Стос. до клапанів (перев. серця). *Запалення проявлялося локальним набряком із деструкцією вальвулярних країв* (з наук.-попул. літ.); *Існують порушення, пов'язані з роботою серцевих клапанів, такі як вальвулярна регургітація (зворотний плин крові) і вальвулярний стеноз (звуження просвіту клапана)* (з навч. літ.).

ВА́ЛЬГУС, у, *ч., мед.* Патологічне викривлення нижніх кінцівок всередину. *Звичайно вальгус голінок з'являється в дитячому віці через декілька місяців після того, як дитина почала ходити, в результаті навантажень на нижні кінцівки в період швидкого росту кісток при слабкості м'язів* (з наук. літ.); *При вальгусі може поступово розвиватися плоскостопість* (із журн.).

ВА́ЛЬГУСНИЙ, а, е, *мед.* Стос. до вальгусу. *Про вальгусне (Х-подібне) викривлення можна говорити тоді, коли відстань між внутрішніми щиколотками при щільно стиснутих і випрямлених колінах перевищує 4–5 см* (з наук. літ.); *Вальгусна клишоногість; Вальгусне викривлення великого пальця стопи; Вальгусне коліно.*

ВАЛЬДЕ́НС *див.* **вальде́нси.**

ВАЛЬДЕ́НСИ, ів, *мн. (одн.* **вальде́нс,** а, *ч.).* Представники християнського руху раннього Середньовіччя. *Вальденси отримали свою назву від імені засновника цього руху, ліонського купця Петра Вальда, який у 1173 році роздав своє майно, став жити в бідності та закликав своїх послідовників проповідувати Святе Письмо, перекладене народною мовою* (з наук. літ.); *Звертаючись до ідеалів раннього християнства, вальденси виступали за ліквідацію приватної власності, за рівність усіх членів релігійних общин, за свободу читання Біблії* (з наук.-попул. літ.); *Рух вальденсів зародився в XII столітті серед кріпосних селян і ремісників Франції. Пізніше він поширився в Північній Італії, Німеччині, Чехії, Іспанії* (із журн.).

ВАЛЬДМЕ́ЙСТЕР, а, *ч.* У Російській імперії — чиновник, який завідував казенними лісами. *Для захисту корабельних лісів від безсистемних вирубок Петро Перший створив лісову варту і спеціальну державну службу, яка складалася з вальдмейстерів і обер-вальдмейстерів* (з наук.-попул. літ.).

ВА́ЛЬДШНЕП, а, *ч.* Лісовий птах родини бекасових темно-рудуватого забарвлення; слуква, валюшень. *Мені сказали, що в лісі багацько вальдшнепів, і я на другий день пішов пополювать* (О. Стороженко); *У вечірній сутіні миготить понад деревами, з характерним хроканням, силует вальдшнепа* (Остап Вишня); *І серце б'ється знов, неначе у дитини, Як вальдшнеп із куща, мов блискавиця, зрине* (М. Рильський); *З перелісків вилітають вальдшнепи з довгими гострими і тонкими дзьобами, гладеньке пір'ячко їх міниться карими, цеглястими і білими зблисками* (М. Маліновська).

ВАЛЬКИ́Р *див.* **ванькі́р.**

ВАЛЬКИ́РОВИЙ, а, е, *заст.* Стос. до валькира. *Став серед хати проти валькирових дверей* (А. Свидницький).

ВАЛЬКИ́РЧИК, а, *ч., заст.* Зменш. до **валькі́р.** *Із сіней вхід до кімнати з трьома вікнами, поруч — валькирчик* (із журн.).

ВАЛЬКІ́РІЯ, ї, *ж.* 1. У скандинавській міфології — одна з войовничих дів, які вирішували за волею бога Одина результат битви. — *То валькірії на крилатих конях несуть душі хоробрих германців й германок у високі чертоги Одина* (Л. Старицька-Черняхівська); *О, прийде час, і вона* [Рогніда] *полине туди, на пир Одина, приєднається до валькірій, піднесе ріг з медом отцю й братам, що загибли* [загинули], *як герої...* (С. Скляренко); *Валькірії відбирали після битви найхоробріших із полеглих воїнів і відводили їх у палац Одина — Вальгаллу, де прислуговували їм під час бенкетів* (з наук.-попул. літ.); * У порівн. *Мов ті валькірії, круг неї Танцюють, граються дівчата* (Т. Шевченко).

2. *перен.* Дівчина з незалежною, непокірною вдачею. [Н і н а:] *І не соромно вам, — завоювали таку принадну дівчину, а ще скаржитесь?* [Х л а м у ш к а *(зітхає)*:] *Еге... завоювали. Завоюєш таку валькірію* (І. Кочерга).

ВАЛЬКО́ВАНИЙ, а, е. Зробл. із глини з домішкою соломи. *Декотрі жонаті вербівці .. поробили собі вальковані хати* (І. Нечуй-Левицький); *Непокоїло безлюддя, мертвотна тиша — здавалось, усе живе давно покинуло вальковані мазанки* (Б. Левін).

ВАЛЬКО́ВИЙ, а, е. Те саме, що **валько́ваний.** *У південних, степових районах Слобожанщини переважно зводили глинобитні, валькові або саманні хати* (з наук.-попул. літ.); *Вибігаючи зі своїх осель під час землетрусу, горці бачили знесені дахи, повалені стіни будинків і дувалів — валькових глиняних огорож* (із журн.).

ВАЛЬКУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **валькува́ти.** *Бажаними для молодих людей були вечори, на які господарі запрошували їх обривати кукурудзу чи скубти пір'я, традиційні толоки з валькування глинобитних хат, на яких хлопці кіньми замішували глину, дівчата робили вальки, а потім разом укладали в стіни* (з наук.-попул. літ.).

ВАЛЬКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., що і без прям. дод.* 1. Робити стіни будівель із вальків *(див.* **ва́льо́к**[1] 1). *Вона глину там місить, хату валькувати* (Номис).

2. Обмазуючи, накладати на стіни товстий шар глини з домішкою соломи. *Мотря валькувала стіни* (І. Нечуй-Левицький); *Дивлячись на цілоденну чабанську роботу, вони* [жінки] *й самі заохотились, .. троє місять, а одна уже валькує* (О. Гончар).

ВАЛЬКУВА́ТИЙ, а, е. 1. Зробл. із вальків *(див.* **ва́льо́к**[1] 1). *Сірі, обмиті дощами стіни, валькуваті призьби, маленькі віконця* (У. Самчук); *Увечері Пріся ішла з ним поруч аж до барака, — полонених тепер уже перегнали в барак — присадкуватий сарай, нашвидку обкиданий рудою валькуватою глиною* (О. Гончар).

2. Схожий формою на вальок *(див.* **вальо́к**[2]). *Жакетний смушковий тип каракульських ягнят (з напівкруглим валькуватим завитком) характеризується наявністю щільних довгих, середніх і коротких напівкруглих вальків* (з наук. літ.).

3. Видовжений, довгастий. *У валькуватого насіння квасолі довжина у два рази більша за товщину, ширина і товщина майже однакові (насіння видовжене, з випуклими кінцями)* (з навч. літ.); *Саламандра плямиста має масивну круглу голову і широкий незграбний валькуватий тулуб* (із журн.).

ВАЛЬКУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок.* Пас. до **валькува́ти.** *Е, ця хата ще раз валькуватиметься* (Сл. Гр.).

ВА́ЛЬМА, и, *ж.* Схил шатрового даху, який має трикутну форму і розміщений з торцевого боку споруди. *Чотирискатий дах має скати на чотири сторони. Такий дах називається шатровим, або вальмовим, а скати з боку торцевих стін — вальмами* (із журн.).

ВА́ЛЬМОВИЙ, а, е. Стос. до вальми. *Вальмові крокви.*
△ **Ва́льмовий дах** *див.* **дах.**

ВА́ЛЬНИ́Й, ва́льна́, ва́льне́, *діал.* 1. Якого є багато. *Такий вальний сніг на дорозі, що й не пройдеш* (Сл. Гр.); // Численний. *Не ножем, а гарматами воює, то є ціла армія вальна* (Іван Ле).

2. Гарний. *А Михасьо з Мариною там-то вальна пара* (Сл. Гр.).

ВАЛЬНУ́ТИ[1], ну́, не́ш, *док., розм.* Однокр. до **вали́ти**[2]. *Робітники вальнули всі до однієї цистерни* (І. Микитенко).

ВАЛЬНУ́ТИ[2], ну́, не́ш, *док., кого і без дод., діал.* Однокр. до **вали́ти**[1] 4. *Гринь Воробець хопив за тріпачку, вальнув раз Якима по спині* (С. Ковалів); *Іззаду мене чимось добряче вальнули по макітрі* (із журн.).

ВА́ЛЬО́К[1], ва́лька́, *ч.* 1. Грудка мокрої, змішаної з соломою глини для спорудження глиняних будівель або обмазування стін. *Стара Кайдашиха не поклала своїми руками ні одного валька глини* (І. Нечуй-Левицький); *Місить* [дівчина] *після гарячих пляжних пісків холодну в замісі глину, вальками якої потім затикатиме дірки в стінах кошари* (О. Гончар); *Валяться з рук невикористані вальки добре вимішаної, як тісто, глини* (Є. Доломан); // Зліплена в грудку певної величини кольорова глина, признач. для продажу і купівлі. — *Мати купила на ярмарку вальок отієї червоної глини за цілого п'ятака, — промовила Мотря* (І. Нечуй-Левицький); *На якомусь ярмарку одна в'їдлива тітка, вибираючи вальок білої глини, зневажливо прорекла: — Хіба тепер глина? От колись, за царя, була глина...* (М. Стельмах).

2. Невелика маса чого-небудь звичайно округлої форми. *Коні ритмічно помахують головами, пирхають... Спітнілі їх груди виграють вальками вип'ятих м'язів* (У. Самчук); *Тихо навкруги й затишно. Тільки часом шелесне по гіллі вальок снігу, струшений вітром з верховіття* (Григір Тютюнник).

ВАЛЬО́К[2], лька́, *ч.* Тип завитка (у 1 знач.) покривного волосу вівці чи ягняти круглої або напівкруглої форми. *Ребристий смушковий тип каракульських ягнят характеризується наявністю ребристого валька вперемішку з довгими гривками* (з наук. літ.); *Краса й ошатність каракульських смушків залежить від якості завитків, які поділяються на такі типи: цінні (вальок, біб), менш цінні (гривка) і малоцінні (кільце, напівкільце)* (з наук.-попул. літ.).

ВАЛЬО́Р, у, *ч.* Те саме, що **вале́р.** *Акварельним ведутам Олександра Горбаня притаманні: стриманий колорит, ніжність переходів з одного вальору до іншого, делікатність зіставлення тонів* (з наук.-попул. літ.); *Вальор є засобом передачі багатства колориту* (з навч. літ.).

ВАЛЬПУ́РГІЄВИЙ, а, е: ◊ **Вальпу́ргієва ніч** *див.* **ніч.**

ВАЛЬС, у, *ч.* 1. Бальний танець, що виконується під музику з тридольним розміром і полягає в поступальному русі пар, які плавно кружляють. *То ж панночка в веселому Вальсі закрутилась, А в конвалії головка Пов'яла, схилилась* (Леся Українка); *Юля Жукова танцювала з Віктором вальс*

(О. Донченко); // Музика цього танцю. *Ну, як там вальси — чи гримлять у Відні?* (Л. Костенко).

2. Музичний твір у розмірі й характері цього танцю. *Шопена вальс... Ну хто не грав його. І хто не слухав?* (М. Рильський).

(1) Віденський вальс — різновид вальсу, характерний для музичної школи Відня XIX ст., який виконується у швидкому темпі (60 тактів за 1 хв). *До стандартної європейської програми входять: повільний вальс, танго, віденський вальс, фокстрот та квікстеп* (з навч. літ.); *Приємна і затишна атмосфера кафе, ритмічна музика й танцювальний паркет так і кличуть поринути у вихор аргентинського танго, запального ча-ча-ча або закружляти у романтичному віденському вальсі* (з газ.); **(2) Повільний вальс** — різновид вальсу, який виконується у повільному темпі (30 тактів за 1 хв). *У повільному вальсі пари, рухаючись м'яко і витончено, немов ковзають по хвилях* (з навч. літ.).

ВАЛЬС-БОСТО́Н, ~у-~у, *ч.* Те саме, що **бостóн**^{3}**.** *Вальс-бостон виник у кінці XIX століття, набув великого поширення у США та в Європі в 20-х роках XX століття* (із журн.); *Назва "вальс-бостон" виникла від назви американського міста Бостон* (із журн.).

ВАЛЬС-МАЗУ́РКА, ~у-~и, *ч.* Бальний танець, у якому поєднано рухи двох танців: вальсу і мазурки. *Серед різновидів вальсу-мазурки популярний російський варіант: кожні чотири такти танцюються почергово то рухами вальсу, то мазурки* (з наук.-попул. літ.); *Вальс-мазурка виник у Франції в середині XIX століття* (із журн.).

ВА́ЛЬСОВИЙ, а, е. Прикм. до **вальс.** *Чарівна вальсова мелодія — перша арія Віолетти, танцювальні ритми звучать і у фінальній сцені — передсмертній арії Віолетти та її прощальному дуеті з Альфредом, що уособлює швидкоплинність життя і радість буття* (з навч. літ.); *Новизною у пізній творчості Бетховена є вальсова тема — "Фортепіанна соната № 32"* (із журн.); *Вальсовий ритм.*

ВАЛЬСУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок.* Танцювати вальс; кружляти у вальсі. *Бачивши її щасливе личко, кожен хотів вальсувати саме з нею* (О. Ільченко); *На палубі уже вальсують пари* (І. Нехода).

ВА́ЛЬТЕР, а, *ч.* Автоматичний восьмизарядний пістолет, що був на озброєнні німецької армії під час Другої світової війни. *Поволі видобув* [конвоїр] *вальтер важкий з кобури, наблизився і... вистрелив полоненому просто в живіт* (О. Гончар); *Маємо всього один автомат з трьома ріжковими магазинами, вальтер та дві гранати. Чи надовго того вистачить, щоб оборонятися?* (Є. Доломан).

ВАЛЬТРА́П, а, *ч.* Попона із сукна або оксамиту, що надівається на спину коня під сідло, зрідка й на сідло. *Вальтрапи служать свого роду буфером між сідлом і спиною коня, виконуючи декілька функцій: захист спини коня від нерівностей, створюваних нерівномірним розподілом ваги сідла; поглинання поштовхів між сідлом і спиною коня; вбирання поту і т. ін.* (з наук.-попул. літ.).

ВА́ЛЬЦІ, ва́льців, *мн. (одн.* **вале́ць,** льця́, *ч.), техн.* 1. Два або кілька циліндричних валів *(див.* **вал**^{3}**),** валків *(див.* **валки́),** що, крутячись, дотикаються один до одного і пропускають різний матеріал для розплющення, роздрібнення. *Здаля доходив заколисливий шум і гуркіт трансмісій, вальців, віялок і жорнів* [жорен] (М. Івченко); *Тонна розпеченого заліза посунулася назад і знову протислася крізь важенні вальці. Брязкіт. Вона трохи потоншала й розтяглася* (Ю. Яновський); *Волько задумав перебудувати млин. Вставляє замість коліс турбіну і нові вальці* (У. Самчук).

2. Машина, основну робочу частину якої становлять циліндричні вали *(див.* **вал**^{3}**),** валки *(див.* **валки́)** (у металообробній, борошномельній промисловості і т. ін.). *Викував перший* [син] *плуга розорювать цілину; а другого вправні пальці, що знали вогонь давно, зробили млинарські вальці молоти нове зерно* (М. Рудь); *Кувальні вальці; Прокатні вальці.*

3. Те саме, що **кото́к**^{2} 4. *На низькому вододілі Двіни та Дніпра був волок: човни перетягалися сушею від однієї ріки до другої на приготованих для цього круглих вальцях* (з наук.-попул. літ.).

ВАЛЬЦІ́ВКА, и, *ж.* Машина, признач. для вальцювання. *Вальцювання труб полягає у розширенні (розкачуванні) кінців труб ізсередини спеціальним інструментом — вальцівкою* (з наук.-попул. літ.).

ВАЛЬЦІВНИ́Й, а́, е́, *техн.* Стос. до вальцювання. *Вальцівний цех металургійного заводу.*

ВАЛЬЦІВНИ́К, а́, *ч.* Те саме, що **вальцюва́льник.** *Степан крутив у руках його заяву про прийом на роботу. — Вальцівник? — спитав він. — Так* (П. Загребельний); *Вальцівник гумових сумішей.*

ВАЛЬЦІВНИ́ЦЯ, і, *ж.* Жін. до **вальцівни́к;** вальцювальниця. *Грамотою райдержадміністрації відзначена вальцівниця, ветеран праці* (з газ.).

ВАЛЬЦМА́СА, и, *ж., полігр.* Желатиново-гліцеринова суміш, з якої способом лиття у спеціальні форми виготовляють валики *(див.* **ва́лик**^{2}**)** друкарських машин високого друку. *Валики із вальцмаси довгий час широко використовувалися в друкарських процесах, нині їх застосування в поліграфії обмежене, що зумовлено також збільшенням швидкості друкування* (з наук.-попул. літ.).

ВАЛЬЦЬО́ВАНИЙ, а, е, *техн.* Дієпр. пас. до **вальцюва́ти.** *Раритетом музею є піднята зі старої свердловини семидюймова обсадна труба — прообраз використовуваних нині сталевих вальцьованих труб* (з наук.-попул. літ.); *На склад надійшли вальцьовані у цеху металеві деталі* (з газ.).

ВАЛЬЦЬОВИ́Й, а́, е́, *техн.* Який має у своєму механізмі вальці. *Вальцьова льономолотарка молотить льон снопами за принципом плющення коробочок між двома вальцями барабана* (з наук.-техн. літ.); *Іван Семенович узявся готуватись до лекції з фізики, що її мав читати увечері робітникам вальцьового млина на околиці міста* (М. Івченко); *Агрегатний вальцьовий млин Р6-АВМ-50 призначений для перероблення пшениці на борошно першого та другого ґатунків* (з Інтернету).

ВАЛЬЦЮВА́ЛЬНИЙ, а, е, *техн.* Стос. до вальцювання. *Він їздив із краном над вальцювальним станом і далі, де з землі вибивалося полум'я* (Ю. Яновський); *Адже цех — приміром той же вальцювальний — це щось неосяжне, сповнене невгамовного металевого гуркоту* (Ю. Шовкопляс).

ВАЛЬЦЮВА́ЛЬНИК, а, *ч.* Робітник, який працює на вальцювальній машині; вальцівник. *Доменщики* [доменники] *й слюсарі, мартенщики* [мартенники] *й склодуви, шахтарі й вальцювальники, рудокопи й чорнороби — усі йшли за їхнім Чубенком* (Ю. Яновський); *До майстерні зайшов, з нічної зміни ідучи, вальцювальник* (П. Панч).

ВАЛЬЦЮВА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **вальцюва́льник;** вальцівниця. *Надія працювала у нічні зміни на заводі вальцювальницею* (з мемуарної літ.).

ВАЛЬЦЮВА́ННЯ, я, *с., техн.* Дія за знач. **вальцюва́ти.** *Величезне значення має вальцювання при обробці заліза і сталі, особливо при отриманні смугового, рейкового, листового заліза і сталі* (з наук.-попул. літ.); *Вальцювання застосовується, наприклад, для надання паперу, картонові лоску і щільності, в мануфактурному, гумовому та ін. виробництвах* (з навч. літ.).

ВАЛЬЦЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *недок., що і без прям. дод., техн.* Обробляти на вальцях (у 1, 2 знач.) для розплющення, роздрібнення і т. ін. *Вальцюють матеріал для плющення, ущільнення і стискування листів, для надання їм рівномірної товщини, лоску, політури і т. ін.* (з навч. літ.); — *Лабораторія на мою сталь дала аналіз: саме те, що й треба було. Отоді вже й усі почали вальцювати* (В. Кучер).

ВАЛЬЦЮВА́ТИСЯ, ю́ється, *недок., техн.* Пас. до **вальцюва́ти.** *Вальцювальник повинен знати: властивості маси, яка вальцюється; вимоги до якості розкачування маси; будову і правила експлуатації вальцювальних машин* (з мови документів).

ВАЛЮ́ТА, и, *ж.* 1. Грошова одиниця, прийнята за основу грошової системи держави (гривня, крона, долар і т. ін.). *Провідні світові валюти — сім основних валют, які мають повну конвертованість і найчастіше використовуються в міжнародних розрахунках: долар США, євро, швейцарський франк, фунт стерлінгів, японська єна, канадський долар, австралійський долар* (з наук.-попул. літ.).

2. Тип грошової системи держави. *Золота валюта; Паперова валюта; Срібна валюта.*

3. Грошові знаки іноземних держав (банкноти, казначейські білети, монети і т. ін.), кредитні і платіжні документи (векселі, чеки і т. ін.), що використовуються в міжнародних розрахунках. *Цінності, кошти, валюта, які вилучені у юридичних і фізичних осіб митницею у зв'язку з порушенням чинного законодавства, у п'ятиденний термін після вилучення та оприбуткування в митниці передаються на зберігання у відділення банку в запечатаних конвертах* (з мови документів).

Обмі́нний пункт валю́т *див.* **пункт.**

△ **(1) Валю́та пе́ршої катего́рії,** *фін.* — вільно конвертована валюта. *Фірма повинна отримати в банку дозвіл на вивіз валюти першої категорії* (з газ.); **(2) Інозе́мна валю́та,** *фін.* — грошові одиниці, векселі, чеки, банківські рахунки та ін. фінансові інструменти іноземних держав. *На валютний курс впливають такі фактори: купівельна спроможність національної та іноземної валюти; стан платіжного балансу країни; рівень інфляції та ін.* (з навч. літ.); **(3) Конверто́вана валю́та,** *фін.* — валюта, яка вільно й необмежено обмінюється на інші іноземні валюти. *Основою швидкого розвитку країни є макроекономічна стабільність, тобто низька інфляція та міцна конвертована валюта* (з публіц. літ.); **(4) Націона́льна валю́та,** *фін.* — валюта, яка випускається державою і є в обігу на її території. *Коли Центральна Рада перебувала в Житомирі, було ухвалено низку важливих законодавчих актів, якими запроваджувалися новий стиль у літочисленні, національна валюта — гривня, вироблено державний герб — тризуб Володимира Великого* (з наук.-попул. літ.); **(5) Неконверто́вана валю́та,** *фін.* — національна валюта, що функціонує в межах лише однієї держави і не може вільно обмінюватися на іноземну валюту. *Неконвертована валюта не може обмінюватися на іноземну валюту інакше, як за допомогою державного (центрального) банку або за дозволом і за сприяння державних органів* (з наук. літ.); **О́бмін валю́т** *див.* **о́бмін; Обмі́нний курс валю́т** *див.* **курс; (6) Тверда́ валю́та,** *фін.* — валюта, стійка відносно власного номіналу та курсів інших валют, забезпечена золотом та ін. цінностями. — *Зміняєте долара? — спитав Ладо. — Чому б то ні! Долар — тверда валюта* (Б. Лепкий); *Здебільшого тверда валюта — національна валюта економічно і політично стійких країн* (із журн.).

ВАЛЮТИЗА́ЦІЯ, ї, *ж., фін.* Залучення до товарно-грошового обігу країни іноземної валюти. *Надмірна валютизація національної економіки викликала бажання Національного банку заборонити видачу кредитів у валюті* (з газ.).

ВАЛЮ́ТНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **валю́та.** *Перебудову довелося розпочинати без валютних резервів на фоні численних аварій через застаріле обладнання підприємств* (з наук. літ.); *Валютний обмін; Валютні надходження.*

2. Стос. до валюти. *Класний такий бар, валютний* (Ю. Андрухович); — *В нас була валютна білизна, троянди на наволочках! Мої батьки подарували той комплект нам на весілля!* (Є. Кононенко); *Банк набуває прав юридичної особи тільки з часу реєстрації його у книзі реєстрації банків, валютних бірж та інших фінансово-кредитних установ* (з мови документів).

△ **Валю́тна війна́** *див.* **війна́; Валю́тна (деві́зна) полі́тика** *див.* **полі́тика; Валю́тна інтерве́нція** *див.* **інтерве́нція; Валю́тна спекуля́ція** *див.* **спекуля́ція[1]; Валю́тне законода́вство** *див.* **законода́вство; Валю́тний арбітра́ж** *див.* **арбітра́ж; Валю́тний аукціо́н** *див.* **аукціо́н; Валю́тний ви́торг <Валю́тна ви́ручка>** *див.* **ви́торг; Валю́тний де́мпінг** *див.* **де́мпінг; Валю́тний довіра́тив** *див.* **деривати́в;**

Валю́тний клі́ринг *див.* **клі́ринг; Валю́тний коефіціє́нт** *див.* **коефіціє́нт; Валю́тний коридо́р** *див.* **коридо́р; Валю́тний курс** *див.* **курс; Валю́тний парите́т** *див.* **парите́т; Валю́тний ри́нок** *див.* **ри́нок; Валю́тні відрахува́ння** *див.* **відрахува́ння; Міжнаро́дний валю́тний фонд** *див.* **фонд.**

ВАЛЮ́ТНИК, а, *ч., розм.* Той, хто займається незаконними операціями з іноземною валютою. *Валютник, метнувшись у першу крамничку, за мить приніс нам за крони .. копицю польських банкнотів* (Олесь Досвітній); *Валютників повні трактири нічні* (Л. Первомайський); *Порушено кримінальну справу проти валютників* (з газ.).

ВАЛЮ́ТНИЦЯ, і, *ж., розм.* Жін. до **валю́тник.** *У місті Красноперекопську (Крим) податківці викрили валютницю* (з газ.).

ВАЛЮТУВА́ННЯ, я, *с., фін.* Зазначення терміну, від якого починається нарахування відсотків на суми, що дебетуються або кредитуються. *Валютування є однією з основних операцій платіжного обігу* (з навч. літ.); *Дата валютування не може перевищувати десяти календарних днів після складання платіжного доручення* (із журн.).

ВАЛЮ́ША, і, *ж., заст.* Валяльня. — *У його* [нього] *й млини були; один саджений на каміннях, а другий — байдачний, задля валюшей* [валюш] (О. Стороженко).

ВА́ЛЮШЕНЬ, шня, *ч.* Те саме, що **ва́льдшнеп.** — *Вадиме, а як ви — щоб у ліс на валюшнів? Га?* (Б. Антоненко-Да-

видович); *Вже з'явилися валюшні, але не відлетіли ще зимові гості* (Л. Дмитерко).

ВАЛЮ́ШНИЙ, а, е, *заст.* Валяльний. *Валюшний цех.*

ВАЛЮ́ШНИК, а, *ч., заст.* Валяльник. *У місті працювало багато фарбувальників шерсті, валюшників, закрійників, кравців* (із журн.).

ВАЛЮ́ШНИЦЯ, і, *ж., заст.* Жін. до **валюшник.** *Валюшниця сукна.*

ВА́ЛЯВА, и, *ж., діал.* 1. Безладне нагромадження чого-небудь. *Не пізнаю двора: Все в валяві — руїна на руїні! .. А де була теплиця — купа гною...* (М. Старицький); *У валяві черленої дубини, У грамузді полін, дощок і брусся, Мов пелехатий величезний джміль, Гула на все Посулля пилорама* (І. Вирган).

2. *у знач. присл.* **ва́лявою.** Валом, натовпом. *Валявою йдуть люди* (Сл. Гр.).

ВАЛЯ́КА, и, *ч. і ж., розм.* Те саме, що **ле́дар.** *Про тебе й кури сокочуть по смітниках, що ти такий грубіян і валяка!* (Ганна Барвінок).

ВАЛЯ́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до валяння. *Особливо захопила розповідь майстрині про те, які прекрасні вироби можна робити валяльним способом. Це можуть бути і ляльки-мотанки, і прикраси для жінок, і вовняні речі, які охоче купують у художніх салонах* (з газ.); *Валяльна машина; Валяльне виробництво.*

ВАЛЯ́ЛЬНИК, а, *ч.* Робітник, який займається валянням. *Цього сезону валянки — модний тренд, особливо зроблені вручну за старовинними технологіями. Один валяльник за день виготовляє щонайбільше дві пари* (з газ.).

ВАЛЯ́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **валя́льник.** *Валяльниці орендного підприємства "Київська фетрова фабрика" присвоєно почесне звання заслуженого працівника промисловості України* (з газ.).

ВАЛЯ́ЛЬНЯ, і, *ж.* У кустарному виробництві — майстерня, де валяють, збивають вовну, пух і т. ін. або спеціальний агрегат для цього. *Дуже часто при водяному млині існував спеціальний агрегат — "валило", "валяльня", "валюша" — для обробки доморобних вовняних тканин* (з наук.-попул. літ.).

ВА́ЛЯНЕЦЬ *див.* **ва́лянці.**

ВА́ЛЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **валя́ти** 2. *Соснові копистки стругали І до боків поначепляли* [поначіпляли] *На валяних вірьовочках* (І. Котляревський); *Валяне взуття.*

ВА́ЛЯНКИ, ів, *мн. (одн.* **ва́лянок,** нка, *ч.).* Зимове взуття з валяної вовни. *Павло тепло одягся: і светр, і теплі рейтузи надів, і валянки, і шапку-ушанку...* (Остап Вишня); *Валянок намуляв йому ногу* (Ю. Яновський); *В одного* [партизана] *високі чоботи, в іншого — валянки чи постоли* (В. Кучер).

ВАЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **валя́ти** 2 і **валя́тися** 1. *Під містечком Букaми Павло Алеппський бачив на одній гаті чотири млини "з хитрими двигунами та пристроями для різних робіт: мелення зерна, товчення крупів і солоду, пресування льону, валяння сукна"* (з наук.-попул. літ.); *Ця голосна музика завжди заважала моєму ранковому валянню, що мене дуже дратувало* (із журн.).

ВА́ЛЯНОК *див.* **ва́лянки.**

ВА́ЛЯНОЧКИ, ів, *мн. (одн.* **ва́ляночок,** чка, *ч.).* Зменш. до **ва́лянки.** *Паша розгорнула пакунок і побачила білі фабричні валяночки* (М. Циба); *Полкова медсестра передала йому малюпусінькі валяночки і рукавички, і вони згодилися для Моргунова* (Григорій Тютюнник).

ВА́ЛЯНОЧОК *див.* **ва́ляночки.**

ВА́ЛЯНЦІ, ів, *мн. (одн.* **ва́лянець,** нця, *ч.).* Те саме, що **ва́лянки.** *Я хутко злізаю на запічок, звідти плигаю в дідові валянці і повз старців вибігаю стрімголов надвір* (О. Довженко); *Останнім часом коло будинку "Слово" стали тупцяти підозрілі людці в чорних валянцях і кожушках — цьому характерному спецубранні тих суб'єктів, яким довго доводиться чатувати на одному місці в холодні зимові дні й ночі* (Б. Антоненко-Давидович); *— Та чи ти маленький, чи ти з розуму вижив, що в дорогу отак вирушив? А чи в тебе валянців нема?* (А. Шиян).

ВАЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.* 1. *кого, що.* Те саме, що **вали́ти**[1] 1. *Авентій був розбійник з пупку* [пупка], *Всіх тормошив, валяв на купку* (І. Котляревський); *На вулицях вітер валяв старі тини, на дахах гримів залізною бляхою* (С. Чорнобривець); *Треба було валяти стовбури, поширюючи сектор обстрілу* (О. Гончар).

2. *що.* Розминаючи і дуже ущільнюючи, збивати вироби (з вовни, шерсті, пуху і т. ін.). *Кульжан виявилася надзвичайно здібною і в тринадцять років вміла і шити, і варити, і валяти повсть* (З. Тулуб); *Жили вони тут здавна, ще з десятого сторіччя, .. шили чоботи, одяг, шапки, валяли валянки, виготовляли вози, збрую, бочки, діжки, верстати для ткання, займалися дрібною торгівлею* (В. Малик).

3. *наказ. сп.* валя́й (валя́йте), *розм.* Уживається для вираження спонукання до дії. *— Зашифрувала? Валяй далі: "Підпільний райком продовжує свою роботу"* (Ю. Яновський); *— У мене є чудовий тост. — Валяйте! — прикинувся Тарас сп'янілим* (Василь Шевчук); *— Гм... За дверима поплескати язиками хочеться, — блискав Лозовий своєю білозубою, ясноокою посмішкою... Гаразд, валяйте* (М. Руденко).

4. *що, діал.* Забруднювати. *Помалу ступайте, Пилу не збивайте, Шмаття не валяйте* (П. Чубинський).

◊ **Вали́ти (зва́лювати, валя́ти) / звали́ти з ніг** *див.* **вали́ти**[1]; **(1) Валя́ти (клеї́ти, стро́їти** *і т. ін.)* **ду́рня** *(рідко* **дурака́):** а) робити дурниці, безглузді вчинки; поводитися не так, як треба. [В а р е н и к:] *Демку, побратиме, перестань смішить людей, не соромся. Ну що ти дурака валяєш?* (М. Кропивницький); *— Тільки от що, Маріє, — затримав її Давид, — Хай Тихін дурня не строїть, нехай лікується* (А. Головко); *Петрусь сів. Просто на вогкий, холодний гравій. — Хлопчики, викидайте мене разом з добром, більше я ні на що не здатен. — Кинь дурня клеїти! — розсердився, аж викрикнув Валет* (П. Дорошко); б) прикидатися таким, що нічого не розуміє, не знає. *— Дурня нічого валяти. Думаєш, як приїдеш додому, то я з тобою буду і тепер панькатись? Дзуськи! Як би не так!..* (М. Хвильовий); *— Скажи мені, Давид, от у вас, у Грузії, що роблять такій людині, яка в бою дурня клеїть. Га?* (Ю. Яновський); *— Зарубай собі на носі: зашмагаю, коли будеш клеїти дурня* (З. Тулуб); в) нічого не робити, байдикувати. *— В Голодний Степ везе, каже, працювати будеш, нема чого дурня валяти* (Іван Ле); *— Та вже ж краще ось так у вільний час .. ганяти дурня по шкільних коридорах* (Ю. Збанацький); *— Іди до печей* [на завод]. *Там дурня не будеш клеїти...* (М. Рудь).

ВАЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.* 1. Довго лежати, нічого не роблячи, нічим не займаючись. *Не ніживсь я зроду у*

неньки колін, В постелі впівдня не валявся (Л. Боровиковський); *Жінки валялися* [у неділю] *по садках на ряднах* (Григорій Тютюнник); // Лежати хворим. — *А як лежала у нас, як та колода, три тижні валялася .. хто за тобою ходив?* (Панас Мирний); *Вчора цілий день валялась в такому стані, а сьогодні вже маюся ліпше, хоч іще не зовсім добре* (Леся Українка); // Лежати на землі, на підлозі (через сп'яніння, знесилення, відсутність притулку і т. ін.). *Дивився* [шинкар], *як п'яні мужики валялись під його шинком* (І. Нечуй-Левицький); [М и к и т а:] *І так же я чотири роки, як той пес голодний, валявся попід чужими тинами* (М. Кропивницький); *Валяються* [мужики] *тижнями на пристані, доки в торбі харчів стане* (А. Головко).

2. Лежати не на місці або недбало кинутим. *Бричка стоїть надворі, а коло неї валяються шори* (М. Коцюбинський); *На підлозі валялися подерті подушки, розбиті портрети, книжки, череп'я з посуду* (Ю. Яновський); // Лежати без застосування, подальшого руху. — *Не хочу,* — *каже* [прокурор], — *щоб діло валялося; підпишу, от йому і кінець!* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *У вас, чорноризців, гроші валяються в скринях без всякої користі* (І. Нечуй-Левицький); // Лежати не прибраним. *Тута ж валявсь пом'ятий явір, збита різучка-трава* (Панас Мирний); *На вулицях часом тягнуться позривані телефонні дроти, стоять покинуті авто, .. іноді валяється труп коня, напівз'їдений собаками й котами* (В. Винниченко); *Сотні тисяч трупів гнили в землі, валялись непохованими в лісах і болотах, по занедбаних полях і згарищах* (О. Довженко).

3. *діал.* Забруднюватися. *Коло чого ходиш, тим і валяєшся* (Сл. Гр.).

◊ **(1) Валя́тися під нога́ми** — бути легко доступним, таким, що не потребує пошуків. *Романам В. Малика справді пощастило на сюжети, які валялися під ногами, та тільки він їх відкрив, і то ще невідомо, кому поталанило — історії з її сюжетами чи авторові* (з газ.); *Теми ж під ногами валяються, лиш бери і знімай кіно!* (з газ.); **І (ще й) кіт не валя́вся** *див.* **кіт; (2) На доро́зі (на ву́лиці, на смітті́** *і т. ін.)* **не валя́тися:** а) мати неабияку вартість, позитивні якості, високо цінуватися і становити рідкість. — *Пошукай, Омеляне, собі такого робітника в місті або на цукроварні.* — *Чортзна-що — скоро знайдеш, а такі, як Волошин, на вулиці не валяються* (М. Стельмах); — *Не гребуй, дитинко, не гребуй, коли випадає, бо такі на дорозі не валяються, такого швидко підхопить яка-небудь вертихвістка з червоними нігтями* (О. Гончар); б) може знадобитися, бути потрібним для чого-небудь. *Радився з сусідою, яку частку левадки відписати мені, а яку — моєму братові. Воно хоч і по чверть десятини, а все-таки на вулиці не валяється* (П. Панч); *А волики на смітті теж не валяються, та й вирішив піти на хутір до Сердюків* [свататися] (М. Стельмах); **У нога́х ла́зити (по́взати, валя́тися** *і т. ін.)* *див.* **ла́зити.**

ВАЛЯ́ЩИЙ, а, е, *розм.* Який не використовується, валяється непотрібним. *Ми собі зробили сковорідку з уюшки* [в'юшки], *відбивши вушко. Нам її, валящу, зайву, панич Коровай подарував* (Ганна Барвінок).

ВА́МБІ, *невідм., ч.* Струнний щипковий музичний інструмент, поширений у деяких країнах Африки, зокрема в Судані. *Корпус вамбі видовбується з дерева або виготовляється із висушеного гарбуза* (з наук.-попул. літ.).

ВАМП, *невідм., ж.* Жінка-спокусниця, яка відіграє фатальну роль у житті чоловіків. *Австрійський живописець Г. Клімт (1862–1918) зображує жінок у різних іпостасях: пристрасна "вамп", юна дівчина, молода мати* (із журн.); *Один погляд цієї талановитої актриси, поворот голови — і перед нами, як у калейдоскопі, може з'явитися чи спокусниця, чи жертва, чи вамп, чи простачка* (із журн.); *Часом досить оригінальних окулярів із яскравою оправою, щоб перетворити бізнес-леді на жінку-вамп* (з газ.).

ВАМПІ́Р, а, *ч.* 1. За народним повір'ям — мрець, що виходить ночами з домовини і ссе кров людей; упир. *Вампіри кощавими пальцями піднімають віка гробів, їм заганяють кілки у груди, а вони все одно встають, торохтять кістками, трясуть зітлілим ґноттям, впиваються людям у шиї і сласно злизують кров* (Л. Костенко); — *Судячи з усього, Гончаренко мусив вбити в свої, а заодно і ваші кошмари такий собі осиковий кілок. — Як можна вбити кілок у сни? Це ж не тіло вампіра чи відьми...* (А. Кокотюха); * У порівн. *Ти хочеш виссати мене, всю мою кров, як той вампір* (М. Коцюбинський).

2. *перен.* Жорстока, нещадна до інших людина; кровопивця. [Л ю б о в:] *Я не хочу бути вашим злим духом, вашим вампіром* (Леся Українка); *Вразило мене те, що люди мого приходу, подаючи в духовному правлінні про мене свідчення, одноголосно виставили мене як невиносного вампіра, людиноненависника* (Валерій Шевчук).

3. *перен.* Той, хто живиться життєвою енергією інших людей. *Вампірів можна поділити на два типи: ті, які не підозрюють про свою недугу, і ті, які свідомо живляться енергією оточуючих* (із журн.); *Найголовніше — ніколи не вступайте в конфлікт із вампіром, адже він насправді відверто провокує вас на з'ясування стосунків, щоб у суперечці підживитися вашою енергією* (із журн.).

4. Великий кажан, який живе у тропічних лісах Америки та Антильських островів. *Довжина тіла вампірів — близько 13 см, розмах крил — 70 см* (з наук.-попул. літ.); *У складі ряду неотропічних рукокрилих є велика ендемічна родина листоносих, до якої належить справжній вампір* (з навч. літ.).

(1) Енергети́чний вампі́р — те саме, що **вампір** 3. *Є багато людей, які поїдають вашу енергію, так звані енергетичні вампіри* (із журн.); *Якщо ви виявилися спустошеним енергетичним вампіром, то постарайтеся швидше відновити свої сили* (з газ.).

ВАМПІРИ́ЗМ, у, *ч.* Поглинання крові або життєвої енергії кого-небудь. *Психологічний вампіризм — пошук і використання людей як захисту й джерела енергії — наявний у сімейних, службових, любовних та інших стосунках* (з наук. літ.); *У життєвій практиці найчастіше зустрічається енергетичний вампіризм* (з наук.-попул. літ.); *У фольклорі та художній літературі поняття вампіризм головним чином стосується здатності отримати надприродні можливості, випиваючи людську кров* (із журн.).

ВАМПІ́РИТИ, рю, риш, *недок., що, розм.* Поглинати кров або життєву енергію кого-небудь. — *А якщо у мене моя дівчина енергію вампірить?* (із журн.).

ВАМПІРИ́ЧНИЙ, а, е. Те саме, що **вампірський.** *Вампіричний вплив; Вампіричні секти.*

ВАМПІ́РКА, и, *ж.* Жін. до **вампір.** *Герой роману "Копальні царя Соломона" для боротьби зі злом збирає непереможну команду з літературних персонажів: капітан Немо*

зі своїм "Наутілусом", вампірка Міна Гаркер, яку колись вкусив сам граф Дракула, людина-невидимка Родні Скіннер та інші (з газ.).

ВАМПІ́РСЬКИЙ, а, е. Стос. до вампіра, вампіризму. *Ідея про те, що жертва вампіра сама стає вампіром, є чи не в усіх вампірських сюжетах* (із журн.); *Вампірський образ; Вампірський фільм.*

ВАМПУ́КА, и, *ж.* Усе штучне, примітивне, ходульне в театральних, особливо в оперних та опереткових виставах. *Із часу постановки одноактної опери-пародії "Вампука, наречена африканська" слово "вампука" використовується для характеристики беззмістовних, ходульних оперних штампів* (із журн.).

ВА́МПУМ, а, *ч.* Намисто із черепашок, яке в індіанських племен Північної Америки служило предметним письмом, а також іноді правило за гроші. *Вампум застосовувався як засіб передавання повідомлень від племені до племені та як прикраса* (з наук. літ.); *Комбінації кольорових черепашок вампума становлять символічні малюнки, наприклад, червона сокира на чорному фоні — оголошення війни, схрещені темні руки на білому фоні — мирна угода* (з наук.-попул. літ.).

ВАН, а, *ч.* Китайський і корейський князівський титул. *Першим царем Синаболя був Хеккосе Пак, обраний ваном у віці 13 років* (з наук. літ.).

ВАНАДА́Т *див.* **ванада́ти.**

ВАНАДА́ТИ, ів, *мн. (одн.* **ванада́т,** у, *ч.).* Група мінералів, солей ванадієвої кислоти, зокрема руди ванадію, рідше — урану; основна сировина для добування ванадію. *Залізні осадові руди збагачуються фосфатами, арсенатами, ванадатами* (з наук. літ.).

ВАНАДИНІ́Т, у, *ч.* Рідкісний мінерал із класу ванадатів коричнево-червоного, коричнево-жовтого і жовтого кольору. *Ванадиніт трапляється у вигляді призматичних кристалів, бруњкоподібних відкладень і землистих мас* (з наук. літ.); *Ванадиніт залягає в зоні окиснення деяких свинцево-цинкових родовищ* (з наук.-попул. літ.).

ВАНА́ДИСТИЙ, а, е. Те саме, що **вана́дієвий.** *Ванадиста сталь; Ванадисті титаномагнетити.*

ВАНА́ДІЄВИЙ, а, е. Стос. до ванадію. *Ванадієва сировина; Ванадієвий сплав; Ванадієві руди.*

ВАНА́ДІЙ, ю, *ч.* Хімічний елемент з атомним номером 23, метал сіро-сталевого кольору. *Важливим джерелом ванадію є титаномагнетитові та осадові залізні руди* (з наук. літ.); *Чорна металургія — основний споживач ванадію: він входить до складу швидкорізальної сталі, її замінників, малолегованих інструментальних і деяких конструкційних сталей* (з наук.-техн. літ.).

ВА́НДА, и, *ж.* Рід рослин родини орхідних із прямостоячим стеблом і великою кількістю повітряних коренів. *Ванда належить до епіфітів з гарними духмяними зібраними в китиці квітками — блакитними, рожевими, білими або жовтими* (з наук. літ.); *Багато видів ванди вирощують в оранжереях для букетів* (із журн.).

ВАНДА́Л *див.* **ванда́ли.**

ВАНДА́ЛИ, ів, *мн. (одн.* **ванда́л,** а, *ч.).* 1. *іст.* Група східногерманських племен, які, завоювавши частину Римської імперії та Рим, знищили велику кількість цінних пам'яток мистецтва й архітектури. *Вже нічого не варто буде знищити, змолоти вандалів, які захопили споконвічні римські колонії в Європі й Африці, й повернути їх одвічним володарям* (І. Білик); *Протягом 30–60-х років III ст. на Дунаї та Балканах, у Малій Азії відбуваються з перервами так звані готські або скіфські війни, у яких проти Риму виступали й інші варварські племена — вандали, тайфали, герули, бастарни та ін.* (з наук. літ.).

2. *перен.* Люди, які знищують, руйнують культурні цінності. *В окупацію фашистські вандали частину приміщення її* [школи] *перетворили на стайню для коней* (І. Волошин); — *Я вірю в будівничих. У зміни вірю: руйнач, вандал вже проклятий нами і буде проклятий майбутніми теж* (О. Гончар); // Некультурні, малосвідомі люди. — *Хоч у Марії й закрита форма* [туберкульозу], *але ми не вандали якісь, щоб поселятись там, де щоденно бувають діти* (Ю. Збанацький).

ВАНДАЛІ́ЗМ, у, *ч.* Руйнування і нищення пам'яток мистецтва й культури. *Перед очима комісії постало бридке видовище дикого вандалізму: розірвані й розкидані по підлозі книжки, загиджені рештки розбитих погрудь Шевченка й Франка* (Б. Антоненко-Давидович); *Для нових власників твори мистецтва виявилися зайвими. Такі акти вандалізму стали можливими за умов байдужості людей та влади: пам'ятки культури зникали одна за одною, ніхто цього навіть не помічав* (з газ.); // Безжальне ставлення до чого-небудь цінного. — *З цієї краси* [мармуру] *треба різати богинь і героїв, але цю красу нищить на вогні поміщик-дикун Коростишев. Він з мармуру випалює вапно! — Який вандалізм, який вандалізм! — задзвеніла приємним голосочком тоненька миловидна дівчина* (М. Стельмах).

ВАНДАЛІ́СТСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **вандалі́зм.** *Політик вважає, що треба зробити більш жорсткими покарання за скоєння вандалістських актів* (з газ.); *Вандалістська акція здійснювалася пізно вночі, тому, хоча пожежники й приїхали одразу після виклику, гасити вогонь було непросто* (з Інтернету).

ВАНДА́ЛЬСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **ванда́ли.** *Деякі дослідники вважають пшеворську культуру германською, а саме — вандальською* (з навч. літ.); * Образно. *Я в своїй вандальській заїлості не розбирав, чи нищу шкідливі рослини, будяки, кропиву, осет та лопухи, чи пожиточні* (І. Франко).

ВАНДЕМ'Є́Р, а, *ч., іст.* Перший місяць року (від 22–24 вересня до 21–23 жовтня) за французьким республіканським календарем, що діяв у 1793–1806 рр. *В історії Французької революції знаковим є 13-те число вандем'єра 4-го року (4 жовтня 1795 року), коли відбулося повстання паризьких роялістів проти Національного конвенту* (з наук.-попул. літ.).

ВАНДЕМ'Є́РСЬКИЙ, а, е, *іст.* Прикм. до **вандем'є́р;** // Який відбувався у вандем'єрі. *Вандем'єрський рух мав гасло нібито боротьби проти порушень декретом Конвенту принципу народного суверенітету* (з наук. літ.).

ВАНДЕ́Я, ї, *ж.* Вогнище опору старого ладу новому режимові. *Найменування "вандея" походить від однойменної назви провінції у Франції, де під час Великої французької революції відбувалися основні контрреволюційні виступи роялістів* (з наук.-попул. літ.); // Кривава помста, розправа над заколотниками. *І з сумом помічав* [Максим Залізняк] *те, .. як з суду правого зроджувалась звичайна кривава вандея,*

зведення рахунків не раз з наймізернішого приводу (Г. Колісник).

ВА́НДРИ, ів, *мн., діал.* Мандри. *Як я почувся в силі, то відправився у вандри* (з переказу).

ВАНДРІ́ВЕЦЬ, вця, *ч., діал.* Мандрівець. *Барани з полонин дадуть нам* [опришкам] *печені.., А грошей достарчать вандрівців кишені* (М. Устиянович); * Образно. *Тут тягло теплим вітром з Угорщини. Літав він там десь, безжурний вандрівець, над чужими хатами, .. а тепер от прибіг сюди і лащиться* (Г. Хоткевич).

ВАНДРІ́ВКА, и, *ж., діал.* Мандрівка. *По кількаденній вандрівці він зайшов до Лютовиськ* (І. Франко); *Пишний, майже безмежний великан* [ліс] *неначе у вандрівці задержався ось тут та задумався над тихими полями* (О. Кобилянська).

ВАНДРІВНИ́Й, á, é, *діал.* Мандрівний. *Вандрівний чоловік: усе вандрує* (І. Франко).

ВАНДРІВНИ́К, á, *ч., діал.* Мандрівник. *Швидко біжать легкі саночки, як тільки можна швидко, — але якою тихою здається та їзда молоденькому вандрівникові!* (Леся Українка); *Близько біля нього йшла сільська дорога, і не один утомлений вандрівник, не один робітник звертав під старі дуби, щоби в їх тіні відпочити* (О. Кобилянська).

ВАНДРУВА́ТИ, ýю, ýєш, *недок., діал.* Мандрувати. *Ой зійшли, зійшли два місяці ясних — Та й вандрували два товариші красних* (П. Чубинський); *— Чи не важко тобі буде вандрувати на коні в далеку дорогу?* (І. Нечуй-Левицький); *Опріч свого ремесла, Петро Гельє кохався в механіці. Раз якось навідався до нього один італіянець* [італієць], *з котрим Гельє, вандруючи, запізнався в Флоренції* (М. Коцюбинський).

ВАНДРУ́Т, а, *ч.* Допоміжний елемент кріплень у шахті — довгий брус уздовж виробки шахти, який надає стійкості всій системі кріплення. *Фірма виконує ремонт дерев'яного армування вандрутів та провідників у стовбурах і шурфах* (з мови реклами).

ВАНІЛІ́Н, у, *ч.* Ароматична речовина, що міститься у плодах ванілі або яку отримують штучним шляхом. *Ванілін широко застосовується у харчовій та парфумерній промисловості, а також для приготування деяких лікувальних препаратів* (з наук.-попул. літ.).

ВАНІЛІ́НОВИЙ, а, е. Прикм. до **ванілін.** *Ваніліновий аромат.*

ВАНІ́ЛЬ, і, *ж.* 1. Тропічна рослина родини орхідних із довгими тонкими плодами, що містять ароматичну речовину. *Ваніль росте у вологих тропічних лісах Мексики, Панами, Антильських островів* (з наук.-попул. літ.).

2. Сушені ароматні плоди цієї рослини. *Різномовна юрба заповняла порт, де пахтіло мускусом, виноградним вином, солоною рибою, ваніллю* (З. Тулуб); *В ацтеків ваніль служила цінною прянiстю задовго до завоювання їхньої території іспанцями — вона покращувала смак шоколаду* (з наук.-попул. літ.); *Ваніль використовується у харчовій, парфумерній та фармацевтичній промисловості* (із журн.).

ВАНІ́ЛЬНИЙ, а, е. Прикм. до **ваніль.** *Що ближче до кондитерської фабрики, то сильніше відчувається пряний ванільний аромат* (з газ.); // Вигот. з домішкою ванілі або ваніліну. *Ванільний пудинг; Ванільний цукор.*

ВА́ННА, и, *ж.* 1. Велика, звичайно довгаста посудина для миття та купання. *Чи купили ванну, купаєшся?* (М. Коцюбинський); *Вода у ванні встигла захолонути. Пані Рома знову відкрутила кран гарячої* (Ю. Андрухович).

2. Миття, купання у такій посудині. *І тільки дома після ванни, лежачи в чистому, м'якому, рівному ліжкові, з насолодою слухаючи дзвінки трамваїв і глухий, рівний, могутній гомін любого міста, Андрій Григорович з полегшенням зітхнув* (В. Винниченко); *Він забув свою втому, свої безсонні ночі і працював, як після живодайного сну і освіжної ванни, працював легко й радісно* (О. Довженко).

3. Лікування, зміцнення, загартування організму впливом сонця, повітря, грязей і т. ін. *Нічого нового він* [лікар] *мені не сказав: ванни ті ж самі, температури тієї ж самої* (Леся Українка); *Лікар казав про сонячні ванни* (Д. Бузько); *Розрізняють водні, грязьові, пісочні та інші ванни* (з наук.-попул. літ.).

4. Резервуар, признач. для зберігання яких-небудь рідин, розчинів або для виконання різних технологічних процесів із застосуванням таких рідин, розчинів. *Керівництво вирішило перебудувати роботу в усіх ланках і забезпечити високоякісне обслуговування електролізних ванн меншою кількістю робітників* (з газ.).

Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) ва́нну *див.* **бра́ти; Бра́ти (прийма́ти) / прийня́ти со́нячні (повітря́ні) ва́нни** *див.* **бра́ти.**

△ **(1) Перли́нна ва́нна** — лікувальна водно-повітряна ванна, у якій тіло пацієнта вкривається бульбашками повітря. *Перлинні ванни знімуть стрес і втому, зміцнять здоров'я і нормалізують сон* (з наук.-попул. літ.); *На особливу насолоду перетворюють купання світлові ефекти, підземна річка, перлинна ванна, де кожен може відчути себе римським патрицієм* (із журн.); **(2) Хво́йна ва́нна** — лікувальна ванна, приготовлена на екстракті хвої (у 1 знач.). *Хвойні ванни мають антибактерицидну, протизапальну та заспокійливу дію і добре допомагають при перевтомі, поліартритах, гіпертонії, бронхітах, безсонні* (з наук.-попул. літ.).

ВА́ННИЙ, а, е. Прикм. до **ва́нна.** *— Їсти не хочу. Тільки каву, — взяла рушника, пішла до ванної кімнати. Ліля приймала ванну майже кожного дня* (Ю. Мушкетик); // *у знач. ім.* **ва́нна,** ної, *ж.* Спеціально обладнана кімната, в якій установлена ванна (у 1 знач.). *Десь за стіною, мабуть у ванній, дзвінко в тиші стукали з паузами важкі краплини* (О. Донченко); *Коли ви заходите, скажімо, в ванну, ви одним рухом відчиняєте двері і включаєте світло* (Л. Дмитерко).

ВА́ННОЧКА, и, *ж.* Зменш. до **ва́нна** 1, 4. *Посеред кімнати на двох стільцях стоїть маленька з сірої бляхиванночка* (В. Винниченко); *Перед очима в мене встала його хата, закидана ванночками, кліше, об'єктивами, фотографіями* (М. Коцюбинський); *Хребетних тварин препарують на дошці, спеціально призначеній для цього, а безхребетних — у чотирикутній ванночці* (з навч. літ.).

ВА́НТА *див.* **ва́нти.**

ВАНТА́Ж, ý, *ч.* 1. Речі, товари, які перевозять або признач. для перевезення (рідше для перенесення). *Люди з криголама вивозили вантажі на берег* (М. Трублаїні); *Мокієнко виніс чорнило та квач, і одразу ж замаркували вантаж — написали, куди, кому, що і від кого* (І. Багряний); *Гуде, гуркоче ешелон, Везе вантаж через кордон В міста, містечка й села* (Л. Дмитерко); *Вони мовчки висаджували вантаж*

на плечі один одному і, горблячись під важкою ношею, рушали далі (О. Гончар).

2. *перен.* Те, що обтяжує своєю наявністю. *Ну що ж, — стирчи і стережи .. Вантаж старої кривди й лжі Паперів, книг, імен* (М. Бажан); *— А я, дурний, мучився, помирати зібрався, — забелькотів я, відчувши, як мільйоннотонний вантаж сповзає з моїх плечей, і я випростуюсь* (В. Дрозд).

△ **(1) Бо́ндовий вантá́ж,** *екон.* — товар, затриманий на митному складі до сплати мита. *Митникам не вдалося встановити належність бондового вантажу, який зберігався на складі нерозмитнених вантажів* (з газ.); **(2) Габари́тний вантá́ж** — вантаж, що відповідає габаритам транспортного засобу. *За розмірами габаритні вантажі не перевищують габаритів кузова* (з навч. літ.); **(3) Негабари́тний вантá́ж** — вантаж, який не відповідає габаритам транспортного засобу. *За допомогою вертодирижаблів можна буде транспортувати бурові установки у складеному вигляді, перевозити негабаритні вантажі* (з наук.-попул. літ.); **Таксува́ння вантажів** *див.* **таксува́ння.**

ВАНТА́ЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вантá́жити.** *На горбі виткнулася валка саней, вантажених дубовими колодами* (В. Кучер); *Побачив вузенький причал, до якого прямували кораблі з цілого світу, вантажені імбиром, цинамоном, перцем кайєнським, ваніллю й дактилями* (Ю. Винничук).

ВАНТА́ЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вантá́жити.** *Вантаження відбувалося швидко й тихо* (В. Кучер); *В день від'їзду Гриша так хвилювався, що приїхав на пристань першим, і йому довелося більш за всіх возитися з вантаженням човнів* (П. Загребельний).

ВАНТА́ЖИТИ, жу, жиш, *недок., що.* 1. Наповнювати (віз, автомобіль, вагон, судно і т. ін.) вантажем (у 1 знач.). *— Ну, звісно! Не піду ж я сам орати або вантажити вози* (З. Тулуб); *Він камінь б'є, вантажить пароплави* (В. Сосюра).

2. Складати, накладати вантаж (у 1 знач.) на віз, автомобіль, судно і т. ін. для перевезення. *Козацтво серед ночі вантажило на мажі хліб, щоб везти на снідання оборонцям города* (О. Ільченко); *Вже добре видно гору кавунів — їх вантажать у величезну баржу* (А. Шиян); *Уночі ми підносили до колії те, що мали вдень вантажити* (Є. Доломан).

ВАНТА́ЖИТИСЯ, иться, *недок.* 1. Наповнюватися вантажем, забирати вантаж (у 1 знач.). *Три могутніх мости-естакади були перекинуті з берега далеко в море, на глибінь, щоб зручніше було вантажитись океанським суднам* (О. Гончар).

2. Заходити, сідати зі своїм вантажем (у 1 знач.) (у поїзд, літак, на судно і т. ін.). *Ранком у сірій млі вантажимось на корабель* (Ю. Яновський); *Було наказано вантажитися на платформи і брати з собою запаси, потрібні для тривалого переїзду* (В. Собко).

3. Пас. до **вантá́жити.** *І цукор, збіжжя, коні та воли Вантажилися похапцем в вагони* (М. Бажан).

ВАНТАЖІ́ВКА, и, *ж., розм.* Вантажний автомобіль. *Ревуть на всі Городища і перелунюють в лісах і перелісках мотори вантажівок та автобусів* (В. Яворівський); *Усі бічні вулиці були перегороджені вантажівками й бетеерами* (Ю. Андрухович).

ВАНТА́ЖНИЙ, а, е. 1. Стос. до вантажу (у 1 знач.). *Окремі країни, які мають розвинуту річкову систему, вирішують проблему внутрішніх вантажних перевезень на 50–60 % саме за рахунок річкового транспорту (наприклад, Нідерланди)* (з навч. літ.); *За відсутності угоди сторін щодо тривалості часу вантажних робіт, розміру плати перевізнику за простій, розмір винагороди за дострокове закінчення розвантаження визначається відповідно до термінів і ставок, прийнятих у відповідному порту* (з мови документів).

2. Признач., пристосований для перевезення вантажу (у 1 знач.). *Бігають вулицями автобуси, бігають легкові й вантажні авто, трамваї* (Остап Вишня); *Вантажний поїзд збирався відійти на Гомель* (Іван Ле); *Чорна тінь від скелі закривала вантажне судно* (В. Кучер).

ВАНТА́ЖНИК, а, *ч.* 1. Робітник, який виконує вантажно-розвантажувальні роботи. *Пароплави почали розвантажувати. Довгими сходами пішли півголі вантажники з лантухами, паками, садовиною* (В. Підмогильний); *Формувалися нові поїзди, вантажники працювали біля товарних вагонів, біля складів* (О. Донченко); *За кілька хвилин вантажники навантажили машину* (Л. Смілянський).

2. Пристрій на машині для вантаження. *З вантажника* [вугільного комбайна] *на конвеєр нестримним широким струмком полилось вугілля* (В. Козаченко).

ВАНТА́ЖНИЦЬКИЙ, а, е. Прикм. до **вантá́жник** 1. *— Він — хлопець серйозний, та й часу для вас не має... Заняття в училищі, вантажницька робота на пристані та вокзалі* (Ф. Бурлака); // Стос. до вантажника, власт. йому. *За вантажницьким звичаєм, пустили портовики шапку по кругу* (О. Гончар).

ВАНТА́ЖНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **вантá́жник** 1. *Невдовзі від непосильної роботи вантажницею на залізниці померла мати* (з мемуарної літ.); *Виїхавши із села, я з великими труднощами влаштувалася вантажницею: розвантажувала вагони з вугіллям* (із журн.).

ВАНТА́ЖНІСТЬ, ності, *ж.* Те саме, що **вантажопідйо́мність.** *Для повнішого використання вантажності автомашин треба нарощувати їх кузови і використати всі наявні автопричепи* (з наук. літ.); *Не дозволяється використовувати обладнання та пристрої для переміщування вантажів масою більше вантажності, вказаної в технічному паспорті на них* (з мови документів).

ВАНТАЖО... Перша частина складних слів, що відповідає слову **вантá́ж** у 1 знач., напр.: в а н т а ж о в л á с н и к, в а н т а ж о п е р е в é з е н н я.

ВАНТАЖОБАГА́Ж, ý, *ч.* Вантаж, що перевозиться в пасажирських та поштово-багажних потягах. *Вантажобагаж видається отримувачу, зазначеному в дорожній вантажобагажній відомості* (з мови документів); *Вантажобагаж приймається до перевезення від будь-якої фізичної чи юридичної особи* (з мови документів).

ВАНТАЖОБАГА́ЖНИЙ, а, е. Стос. до вантажобагажу. *Вантажобагажна квитанція засвідчує факт прийняття залізницею вантажобагажу до перевезення та є підставою для одержання його пасажиром* (з мови документів).

ВАНТАЖОВІДПРА́ВНИК, а, *ч.* Той, хто здає вантаж для відправлення куди-небудь. *Суб'єктами відносин перевезення вантажів є перевізники, вантажовідправники та вантажоодержувачі* (з наук. літ.); *За договором залізничного перевезення вантажу залізниця зобов'язується доставити ввірений їй вантажовідправником вантаж до пункту призначення у зазначений термін і видати його*

одержувачу, а відправник зобов'язується сплатити за перевезення встановлену плату (з навч. літ.).

ВАНТАЖОВЛА́СНИК, а, *ч.* Власник вантажу. *Перевізник і вантажовласник у разі необхідності здійснення систематичних перевезень вантажів можуть укладати довгострокові договори про організацію морських перевезень* (з навч. літ.); *Плату за користування вагонами в міжнародному сполученні необхідно відшкодовувати. Визначена сума сплачується вантажовласником на користь залізниці* (з мови документів).

ВАНТАЖОЗАХВА́ТНИЙ, а, е. Те саме, що **вантажозахо́плювальний.** *Вантажозахватний механізм; Вантажозахватний пристрій.*

ВАНТАЖОЗАХО́ПЛЮВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для захоплювання вантажів. *Вантажозахоплювальний гак; Вантажозахоплювальний кран.*

ВАНТАЖОМІ́СТКІСТЬ, кості, *ж.* Обсяг приміщень транспортного засобу, які використовуються для перевезення вантажу. *У договорі фрахтування судна на певний час повинні бути зазначені його технічні та експлуатаційні дані (вантажопідйомність, вантажомісткість, швидкість тощо)* (з навч. літ.).

ВАНТАЖОНАПРУ́ЖЕНИЙ, а, е. Яким перевозиться дуже багато вантажів. *Вантажонапружена магістраль; Вантажонапружені ділянки залізниць.*

ВАНТАЖОНАПРУ́ЖЕНІСТЬ, ності, *ж.* Кількість вантажу, що провозиться залізницею через певний пункт протягом певного проміжку часу. *Вантажонапруженість вимірюється вантажообігом (у тонно-кілометрах), який припадає на 1 км експлуатаційної довжини залізниць* (з навч. літ.).

ВАНТАЖОО́БІГ, у, *ч.* Економічний показник обсягу вантажів, перевезених транспортом за певний період, що визначається їх загальною вагою і відстанню перевезення. *Вантажообіг вимірюється в тонно-кілометрах* (з наук. літ.); *Тисячокілометрові повітряні траси перетинають країну. Але яка частина авіаційного вантажообігу припадає на частку далеких перевезень? Виявляється, не більш ніж половина* (з наук.-попул. літ.).

ВАНТАЖООДЕ́РЖУВАЧ, а, *ч.* Юридична або фізична особа, якій належить отримати вантаж у зазначеному вантажовідправником пункті; вантажоотримувач. *Вантажі в контейнерах, що прибули зі справними пломбами, видаються вантажоодержувачам без перевірки їх ваги та вмісту* (з наук. літ.); *Накладна, підписана вантажовідправником, супроводжує вантаж на всьому шляху його слідування і видається вантажоодержувачу в пункті призначення разом з вантажем* (з навч. літ.).

ВАНТАЖООТРИ́МУВАЧ, а, *ч.* Те саме, що **вантажоodéржувач.** *При отриманні вантажу, адресованого підприємству, організації або установі, вантажоотримувач повинен пред'явити разове або постійне доручення на право отримання вантажу* (з мови документів).

ВАНТАЖОПАСАЖИ́РСЬКИЙ, а, е. Який здійснює перевезення вантажів і пасажирів. *Ми пропонуємо нашим клієнтам скористатися послугами вантажопасажирського транспорту для своєчасної та надійної доставки вантажів та пасажирів* (з Інтернету); *Вантажопасажирський автомобіль; Вантажопасажирський ліфт; Вантажопасажирський мікроавтобус; Вантажопасажирський теплохід.*

ВАНТАЖОПЕРЕВЕ́ЗЕННЯ, ень, *мн.* Перевезення вантажів. *Протягом кількох десятиріч теоретики і практики займалися питаннями визначення перспективного обсягу вантажоперевезень та інтенсивності дорожнього руху* (з наук. літ.); *За прогнозами аналітиків, європейський ринок вантажоперевезень у напрямку Схід — Захід через кілька років становитиме 158 млрд дол., значна частина яких може надійти Україні* (з газ.).

ВАНТАЖОПЕРЕВІ́ЗНИК, а, *ч.* Перевізник вантажу. *Кожен вантажоперевізник, що займається повним спектром перевезень, рано чи пізно стикається з проблемою правильної організації завантажувально-розвантажувальних робіт* (з газ.).

ВАНТАЖОПІДІЙМА́ЛЬНИЙ, а, е. Пристосований, признач. для піднімання вантажів. *Вантажопідіймальна машина; Вантажопідіймальний кран; Вантажопідіймальний пристрій.*

ВАНТАЖОПІДІЙМА́ЛЬНІСТЬ, ності, *ж.* Максимальна вага вантажу, на яку розрахований піднімальний механізм. *У першому розділі праці подано показники потужності та вантажопідіймальності навантажувачів у кожній із вагових груп* (з наук. літ.); // Найбільше корисне навантаження, на яке розрахований автомобіль, вагон, судно, літак. *Збільшився потік вугілля з лав. Це примусило насамперед подумати про підвищення вантажопідіймальності підземного транспорту* (з наук.-попул. літ.); *Залежно від вантажопідіймальності вантажні автомобілі поділяють на три класи* (з навч. літ.); // Найбільший вантаж, який кінь може зрушити з місця і везти. *Тренований молодняк випробовувався не лише на максимальну вантажопідіймальність, а й на витривалість та швидке підвезення вантажів* (із журн.).

ВАНТАЖОПІДІЙМА́Ч, а́, *ч.* Вантажопідіймальна машина. *Жоден вантажопідіймач не повинен вводитися в дію без випробувань та огляду його компетентною особою* (з наук.-попул. літ.).

ВАНТАЖОПІДЙО́МНИЙ, а, е. Те саме, що **вантажопідійма́льний.** *Вантажопідйомне обладнання; Вантажопідйомний механізм.*

ВАНТАЖОПІДЙО́МНІСТЬ, ності, *ж.* Те саме, що **вантажопідійма́льність.** *Кран вантажопідйомністю до 200 т.*

ВАНТАЖОПІДНІМА́ЛЬНИЙ, а, е. Те саме, що **вантажопідійма́льний.** *Вантажопіднімальна техніка; Вантажопіднімальний кран.*

ВАНТАЖОПОТІ́К, то́ку, *ч.* Кількість вантажів (у 1 знач.), що перевозяться якимось видом транспорту в певному напрямку за певний період часу. *В організаційному відношенні робота транспортного господарства будується на використанні таких понять, як вантажообіг і вантажопотік* (з наук.-попул. літ.); *Обсяги вантажопотоку Дунай — Чорне море коливаються у межах 10 млн тонн на рік* (із журн.).

ВАНТАЖОСОРТУВА́ЛЬНИЙ, а, е. Пов'язаний із сортуванням вантажів. *Вантажосортувальні роботи.*

ВА́НТИ, вант, *мн. (одн.* **ва́нта,** и, *ж.).* 1. *мор.* Канати, якими кріпляться щогли з бортів. *Тримаючись за ванти, матроси стрімко піднімаються вгору по канатних сходах* (О. Довженко); *В снастях висвистував вітер.., ванти скрипіли від натуги* (Д. Ткач).

2. Сталеві троси для кріплення висячих конструкцій, антен, мостів, радіощогл і т. ін. *Змонтований міст буде підвішений на 168 вантах* (з газ.).

ВА́НТОВИЙ, а, е. Стос. до вант. *Південний вантовий мостовий перехід через Дніпро сполучає на одному рівні лінію метрополітену й автомобільний рух* (із журн.); *Сьогодні мосту імені Є. О. Патона важко конкурувати з вантовим Московським мостом, але він дорогий усім киянам як первісток післявоєнного мостобудування в Києві* (з газ.).

ВАНТО́З, а, *ч., іст.* Шостий місяць року (від 19–21 лютого до 20–21 березня) за французьким республіканським календарем, що діяв у 1793–1806 рр. *У республіканському календарі були введені нові назви місяців, у яких враховувалися особливості пір року, наприклад зимові (нівоз, плювіоз, вантоз)* (з наук.-попул. літ.).

ВАНТО́ЗЬКИЙ, а, е, *іст.* Стос. до вантоза. *Згідно з вантозькими декретами, прийнятими в період Великої французької революції, власність осіб, визнаних ворогами революції, підлягала конфіскації та розподілу між незаможними* (з наук. літ.).

ВА́НТУЗ, а, *ч.* 1. Клапан, що автоматично видаляє повітря з водопровідних труб. *Вантуз установлюється в місцях накопичення повітря, звичайно у вищих точках трубопровідної лінії* (з наук.-техн. літ.).

2. Сантехнічний інструмент вакуумної дії для прочищення каналізаційних труб. *Вантуз складається із гумового клапана, яким накривається зливний отвір раковини або ванни, і ручки, з допомогою якої відкачується вода, повітря і бруд із труби назовні* (із журн.).

ВАНУА́ТЕЦЬ *див.* **вануа́тці.**

ВАНУА́ТКА *див.* **вануа́тці.**

ВАНУА́ТСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **вануа́тці** і Вануату. *Вануатський президент вибирається строком на п'ять років колегією виборців, яка складається із членів парламенту та голів регіональних рад* (з наук.-попул. літ.).

ВАНУА́ТЦІ, ів, *мн. (одн.* **вануа́тець,** тця, *ч.;* **вануа́тка,** и, *ж.).* Народ, що становить основне населення Вануату. *У 2005 році приріст населення Вануату становив 2,2 %. За прогнозами, до 2029 року чисельність вануатців виросте до 395 017 осіб* (з наук.-попул. літ.); *Особливістю культури вануатців є широка регіональна різноманітність* (із журн.).

ВАНЬКІ́Р, ВАЛЬКІ́Р, а, *ч., заст.* Невелика бічна кімната. *Дженні вітається з жінками. Деві ховається в ванькир* (Леся Українка); *Воно* [ложе] *знаходилось в сусідній кімнаті, що подобала на валькир, а ще більше на комірку* (Т. Бордуляк); *Кімната, на яку вказав йому Рідке, була кімнатою тільки з назви. По суті це було щось на зразок ванькира чи комори з одним .. віконцем вгорі* (Ирина Вільде).

ВАНЬКІ́РЧИК, а, *ч., заст.* Зменш. до **ванькі́р.** *Ми увійшли до ванькирчика, бідно вмебльованого* (М. Коцюбинський); *Зайшов* [господар] *до ванькирчика, де спала вся його родина* (Я. Качура).

ВАПІ́ТІ, *невідм., ч.* Ссавець родини оленів висотою у плечах близько 150 см і великими рогами, поширений у Північній Америці. *Асканійський степовий олень — складна гібридна форма від схрещування європейського, кримського, бухарського оленів, кавказького марала, ізюбра й вапіті* (з наук. літ.); *Найтиповіші представники тайги — лось, олень, вапіті, куниця, білий ведмідь* (з навч. літ.).

ВА́ПНА, и, *ж., розм.* Те саме, що **вапно́.** *Ось кучугура цегли, глини, вапни* (Панас Мирний); *Стіни були чисто вимазані вапною* (І. Нечуй-Левицький).

ВАПНИ́СТИЙ, а, е. Який містить вапно. *Дорога зіп'ялася на невисокий перевал і круто збігла вниз по вапнистому білому схилу* (Р. Іваничук); *Вулканічні поклади іноді представлені щільними вапнистими пісковиками* (з наук. літ.).

ВАПНИ́ТИ, ню́, ни́ш, *недок., що.* Те саме, що **вапнува́ти** 2. *Вапнити стіни.*

ВАПНИ́ЩЕ, а, *с., розм.* Вапняна копальня. *На околиці села було вапнище* (із журн.).

ВАПНО́, а, *с.* Загальне найменування продуктів обпалювання і подальшого перероблення вапняку, крейди та інших карбонатних порід. *Я мусив обминати цілі гори різнородного* [різнорідного] *грузу, балок, вапна і каміння* (М. Коцюбинський); *Скло, й вапно, й бите череп'я засипали рясно підлогу й усе навколо* (І. Багряний); *Він пильно оглянув заново вимазані вапном стіни* (В. Кучер).

△ **(1) Га́шене вапно́** — будівельне вапно, яке готують змішуванням негашеного вапна (оксиду кальцію) з водою; гідроксид кальцію. *Гашене будівельне вапно використовують для виготовлення штукатурних і кладкових розчинів, легких і важких бетонів та ін.* (з наук.-техн. літ.); **(2) Нега́шене (па́лене) вапно́** — вапно (оксид кальцію), не розведене водою. *Куди дівають померлих або розстріляних? Одні кажуть "на мило переробляють", другі — "натоптують в ями й засипають негашеним вапном"* (І. Багряний); **(3) Хло́рне вапно́** — суміш гіпохлориту, хлориду і гідроксиду кальцію, яка утворюється в результаті взаємодії гідроксиду кальцію (гашеного вапна) із хлором. *Хлорне вапно являє собою білий порошок із різким запахом* (з навч. літ.); *Хлорне вапно широко використовується для відбілювання та дезінфекції* (із журн.).

ВАПНО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вапнува́ти.** *Від згодування коровам однієї тонни вапнованої соломи додатково одержують 80 літрів молока і 15 кілограмів приросту живої ваги* (з наук. літ.); *Вапновані працівниками агрофірми поля дали щедрий урожай* (з газ.).

ВАПНОВИПА́ЛЮВАЛЬНИЙ, а, е, *техн.* Признач. для випалювання вапна. *Вапновипалювальна піч.*

ВАПНОГАСИ́ЛКА, и, *ж.* Спеціальний резервуар або яма в землі з обладнанням для гасіння паленого вапна водою. *Вапногасилка являє собою барабан, що крутиться, всередині якого відбувається дроблення, перемішування вапна з водою, його гасіння й утворення вапнякового молока* (з наук.-техн. літ.).

ВАПНОГАСИ́ЛЬНИЙ, а, е, *техн.* Признач. для гасіння паленого вапна водою. *Вапногасильний апарат; Вапногасильний барабан.*

ВАПНОГАСИ́ЛЬНИК, а, *ч.* Робітник, зайнятий гасінням паленого вапна. *Вапногасильник повинен знати: будову та правила технічної експлуатації механічних і термомеханічних вапногасильних машин та їх конструктивні типи; технологію гасіння вапна у вапногасильних машинах* (з мови документів).

ВАПНОРОЗКИДА́Ч, а́, *ч.* Розкидний (у 2 знач.) механізм для вапнування ґрунту. *Продаються сільськогосподарські машини: вапнорозкидачі й тукові сівалки* (з мови реклами).

ВАПНУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вапнува́ти.** *Вапнування застосовується на кислих і заболочених ґрунтах* (з наук. літ.); *Для дезінфекції та оздоровлення ставків бригада кожні 3 роки проводить вапнування їх дна* (з наук. літ.).

ВАПНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., що.* 1. *с. г.* Вносити у ґрунт вапнякові добрива для зменшення його кислотності. *Коли осушені болотяні ґрунти мають кислу реакцію, їх слід вапнувати* (з наук. літ.); *Біля Черемошу ланка Марії Сайнюк вапнує приозерну долинку* (М. Стельмах); // Обробляти солому певною кількістю вапняного розчину. *Солому вапнують для кращого її перетравлювання при годівлі сільськогосподарських тварин* (з навч. літ.).

2. Покривати вапном, білити вапном. *Огорожа — це, звичайно, добре, а ось вапнувати... Чи, може, піонери в дитячій своїй наївності причепурили, вапном пошпарували історичну пам'ятку?* (О. Гончар).

ВАПНУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок., с. г.* Пас. до **вапнува́ти** 1. *Кислі ґрунти мають вапнуватися, тому що рослини на них погано ростуть* (з навч. літ.).

ВАПНЯ́К, у́, *ч.* Осадова гірська порода органічного, рідше хемогенного походження, яка перев. складається з карбонату кальцію. *Над головою, з правої руки, нависали брили вапняку, громадилися старі, роз'їдені морськими прибоями скелі* (Ю. Смолич); *Вапняком, рудою наповняє* [Орися] *Звично величезні бункери* (Я. Шпорта); *Карбонат кальцію, який входить до складу вапняку, здатний розчинятися у воді, а також повільно розкладатися на вуглекислий газ і відповідні основи* (з наук.-попул. літ.); *При метаморфізмі вапняки перекристалізуються і утворюють мармури* (з наук.-попул. літ.).

ВАПНЯКО́ВИЙ, а, е. Прикм. до **вапня́к.** *За обмілиною берег здіймався крутими горбами, які біліли вапняковими урвищами* (О. Донченко); *Вода плющить, як у шахті, товсті кабелі тягнуться по стінах; із стелі звисають, як сталактити, вапнякові бурульки — вимите з бетону фільтруючими* [фільтрувальними] *водами вапно* (О. Гончар); *Вапняковий хлороз, або залізна недостатність, — захворювання рослин, яке виникає у них на ґрунтах з великим вмістом карбонату кальцію* (із журн.); *Вапнякові породи.*

ВАПНЯ́НИЙ, а, е. Прикм. до **вапно́.** *Хмарою знялася зі стін біла вапняна кіптява* (О. Гончар); // Який містить вапно. *Вапняний туф — пористий волокнуватий вапняк* (з наук. літ.); // Вигот. із вапна. *Найдешевші будівельні матеріали в Києві: вапно негашене, вапняне тісто, вапняний розчин* (з мови реклами).

ВАПНЯ́Р, а́, *ч.* Робітник, який випалює, гасить, возить вапно. *За часів Київської Русі кам'яне будівництво сприяло появі цегельників, каменярів, вапнярів* (з навч. літ.); *На подвір'ї нас зустрів Петро і залюбки розповів про нелегке ремесло вапняра* (із журн.).

ВАПНЯ́РКА, и, *ж.* 1. Піч для випалювання вапна. *І піднявся дим її, немов дим вапнярки, і сильно затремтіла вся гора* [Синай] (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Село цікаве тим, що тут збереглася давня традиція випалювати вапно у вапнярках* (із журн.).

2. Яма для гасіння вапна. *Плац був гладко втолочений, ями-вапнярки були позасипані* (І. Франко); *Протягом двох діб випалювання яма-вапнярка забирає десять складометрів дров, а є вапнярки, що розраховані й на дві-три тонни вапняку* (з газ.).

ВАПНЯ́РНИЙ, а, е. Признач. для виготовлення паленого вапна. *З кінця XIX ст. у містечку Ямпіль Чернігівської губернії почали працювати ливарно-механічний, цукровий, цегельний, вапнярний та два спиртові заводи* (з наук.-попул. літ.).

ВАПНЯ́РНЯ, і, *ж.* Завод, на якому виготовляють палене вапно. *На початку минулого століття в Коршеві Луцького району працювало більше десятка невеликих підприємств: цегельний завод, вапнярня, спиртозавод, сироробний та крохмальний заводи* (із журн.).

ВАПНЯ́РСЬКИЙ, а, е. 1. Прикм. до **вапня́р.** *Вапнярський реманент.*

2. Пов'язаний із виготовленням паленого вапна та його гасінням. *Вапнярськими об'єктами є насамперед ями, що ланцюжком витягнулися у північній частині комплексу* (із журн.).

ВА́ПОР, у, *ч.* Нафтове мастило для змащування парових машин, що працюють на перегрітій парі. *Вапор має хорошу змащувальну здатність, не схильний до нагароутворення, запобігає корозії металевих поверхонь* (з наук. літ.); *Вапор використовується для змазування циліндрів, золотників, штоків і клапанів парових машин* (з наук.-попул. літ.).

ВАПОРИЗА́ТОР, а, *ч.* Косметичний апарат для розпарювання шкіри обличчя. *Вапоризатор являє собою резервувар для води з електричним підігрівом* (із журн.); *Додаткова функція вапоризатора — іонізація повітря. Така процедура позитивно впливає на весь організм, знімаючи втому, млявість, а також вона підвищує пружність шкіри* (із журн.).

ВАПОРИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Косметична процедура, основана на механічному і температурному впливі розпилюваних під тиском водяних бризок (пари) на шкіру обличчя. *Існує три види вапоризації: холодною парою або парою змінної температури, парою температури 40–50 °С або ж озонованою та іонізованою парою* (з наук.-попул. літ.); *Вапоризацію застосовують перед очищенням, маскою, масажем, пілінгом шкіри або як самостійну процедуру* (з наук.-попул. літ.); *Вапоризація шкіри посилює кровообіг, розширює пори, стимулює секрецію сальних і потових залоз* (із журн.).

ВАПОРИ́МЕТР, а, *ч.* Прилад, який базується на вимірюванні пружності парів і признач. для визначення вмісту алкоголю у пиві, виноградному вині та інших рідинах. *Чим більший процентний вміст алкоголю, тим пружність парів більша порівняно із пружністю парів чистої води. На цій основі побудований прилад, який називається вапориметром* (з наук.-попул. літ.).

ВАР, у, *ч.* 1. *розм.* Сильна спека, духота. *Вертаються з панщини люди потомлені і варом сонячним, і тяжкою працею* (Марко Вовчок); *Потягло димком не новим, Теплим потом, сонця варом, Тьмяним духом бензиновим* (А. Малишко); *Можливо, так легше дихалося під цим мертвим небом із малим та сердитим сонцем, яке сипле таким варом, що годі його витримати* (Валерій Шевчук); // Розпечене, гаряче повітря. *Земля загула, спалахнуло повітря, жахнуло варом, оглушило, засліпило, захватило дух* (К. Гордієнко).

2. *розм.* Кипляча або дуже гаряча рідина. *Троянці так і учинили; На вал колоддя накотили І разний* [різний] *приправляли вар; Олію, дьоготь кип'ятили, Живицю, оливо топили, Хто лізтиме, щоб лить на твар* (І. Котляревський); *Христю наче варом обдало, як забачила вона ту свічку* (Панас Мирний); *З мурів полилися вар і смола, посипалося каміння, і штурмовики зрозуміли, що ворог не спав* (З. Тулуб).

3. *розм.* Кількість чого-небудь для варіння на один раз. *Вареників буде тільки на один вар* (Сл. Гр.).

4. *спец.* Варена смола, у яку залежно від призначення додають певну речовину: віск, каніфоль, сірку і т. ін. *У склад світлого вару, який використовується для виготовлення замазок, просочення ниток у взуттєвому виробництві, входять каніфоль, нафтові масла, парафін, віск та деякі інші речовини* (з наук.-попул. літ.); *Вар використовується у різних ремеслах, будівництві і т. ін.* (із журн.).

△ **(1) Садо́вий вар** — смолиста речовина для замазування ушкоджень та місць обрізування гілок на деревах. *Садовий вар захищає пошкоджені місця рослини від висихання, проникнення води, повітря, бактерій і комах* (з наук.-попул. літ.).

◊ **Се́рце обкипа́є (закипа́є, окипа́є** *і т. ін.)* / **обкипі́ло (закипі́ло, окипі́ло** *і т. ін.)* **кро́в'ю (сукрова́тою, смоло́ю, ва́ром** *і т. ін.) див.* **се́рце.**

ВА́РА[1], *виг., діал.* Геть. *Вара, вара з-під віконця, хлопче* (П. Чубинський); // Не можна, не смій. *Чи ласка панськая, чи кара — Все, мов нехибний Божий суд, Паде на смирний, темний люд, І навіть писнуть, сплакать — вара!* (І. Франко).

ВА́РА[2], и, *ж.* Міра довжини в багатьох країнах Латинської Америки. *Величина вари — від 80 до 110 см* (з наук. літ.).

ВАРА́Н, а, *ч.* 1. Велика ящірка родини варанів, яка живе у тропічних, субтропічних і пустельних областях Африки та Азії. *Десь під кінець züходки* [захо́ду] *за плугом ув'язалася велика пустельна ящірка — варан* (Іван Ле); *Варан ступає сильними лапами, тіло його піднято над землею, волочиться лише хвіст* (М. Стельмах).

2. *мн.* Родина плазунів ряду лускатих. *Варани — хижаки, харчуються ящірками, зміями, дрібними ссавцями, крупними комахами; види, які живуть біля води, — головним чином жабами, рибою, крабами та іншими водними тваринами* (з наук. літ.); *Тіло у варанів подовжене, ноги добре розвинені, хвіст у багатьох видів стиснутий з боків, язик довгий, глибоко розсічений на кінці* (з наук. літ.).

ВАРА́НТ, а, *ч., фін.* 1. Сертифікат, який дає власникові право купувати цінні папери за домовленою ціною протягом певного проміжку часу або безстроково. *Система обліку прав власності базується на використанні цінних паперів та похідних фінансових інструментів, таких, як опціони, ф'ючерси, варанти тощо* (з наук. літ.); *Варант — це свідоцтво, яке дає право, але не зобов'язує тримача купувати у компанії певну кількість цінних паперів (акцій, облігацій, валюти та ін.) за вказаною у варанті ціною* (з наук.-попул. літ.).

2. Свідоцтво товарного складу про прийняття на зберігання певного товару. *Варант складається з двох частин: власне складського свідоцтва, яке служить для передачі власності на товар при його продажу, та заставного свідоцтва, яке служить для отримання кредиту під заставу товару* (з мови документів).

ВАРА́У *див.* **уара́о.**

ВА́РВАР *див.* **ва́рвари.**

ВА́РВАРИ, ів, *мн. (одн.* **ва́рвар**, а, *ч.;* **ва́рварка**, и, *ж.).* 1. *іст.* Назва, яку давали стародавні греки й римляни народам та племенам, які не належали до греко-римської цивілізації і стояли на нижчому рівні культурного розвитку. [Ф е д о н:] *Таке бувало в персів та в інших східних варварів* (Леся Українка); — *Я її бачив, цю поетку-варварку. Бачив, як вона танцювала. І скажу, що на такі принади ловились і твердіші за богоподібного Антіноя* (Н. Королева); *Постійні взаємовідносини між греками та варварами зумовили зрештою створення своєрідного варіанта античної культури* (з наук. літ.); *Він прекрасно зрозумів, що вона сказала, а потім спитав, хто вона така: варварка від народження чи, може, варвари взяли її в полон?* (із журн.).

2. *перен.* Люди, які руйнують історичні пам'ятники, знищують культурні цінності, природні багатства і т. ін. *Силу-силенну тих* [культурно-освітніх] *установ знищили фашистські варвари* (Остап Вишня); *Налітали полчища варварів, руйнували прегарні споруди, а на тому місці лишалися сиротами безмовні руїни* (О. Бердник); // Жорстокі, грубі люди. — *Для вас ми злочинці! Ви маєте готову, я певна, версію щодо нас. Це ми його збили, такі ось бездушні варвари, — ви ж думаєте про нас саме так?! — Ми зайвого не думаєм, — лейтенант спохмурнів. — Порядок знаєм — машину вашу, до речі, вже оглянуто...* (О. Гончар); // Некультурні, малосвідомі люди. *Вона бундючилась і перед своїм батьком і вважала на його* [нього] *як на грубу й просту людину, як на деспота й варвара* (І. Нечуй-Левицький); — *Яка дикість! Який брак культури!.. Ти працюєш для їхнього добра, їхньої користі, а вони тебе у хату не пускають, варвари!* (М. Коцюбинський).

ВАРВАРИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *іст.* У Римській імперії — процес зрівняння у правах римських громадян і вихідців із племен, що входили до складу імперії. *Варваризація Риму почалася за декілька століть до його кінця. Але в І столітті процес прискорив імператор Клавдій, коли вперше допустив у сенат галлів і почав надавати громадянство інородцям* (з наук. літ.).

2. Повернення до некультурного, варварського стану. *В умовах ворожих набігів, розрухи і варваризації Григорій Великий ставив собі за мету не поглиблення богословської екзегези, а моральне повчання народу* (з публіц. літ.).

3. *лінгв.* Використання у мові варваризмів. *Тенденція до варваризації лексичного складу мови, загромадження його іншомовними елементами простежується уже не одне десятиліття* (із журн.).

ВАРВАРИ́ЗМ, у, *ч., лінгв.* Іншомовне слово або вираз, яке сприймається як чуже рідній мові та вживається замість уже існуючого слова або виразу. *Варваризми — різновид запозичень, слова з особливо виразними ознаками іншомовності; наприклад: олрайт, о'кей — з англійської; мерсі, тет-а-тет — із французької* (з наук.-попул. літ.); *Варваризми можуть використовуватися як стилістичний прийом у художньому творі* (з навч. літ.).

ВА́РВАРКА *див.* **ва́рвари.**

ВА́РВАРСТВО, а, *с.* 1. *іст.* У періодизації історії первісного суспільства — застаріла назва періоду після дикості перед цивілізацією. *Варварство — це середня із трьох епох періодизації історії людства: дикість, варварство, цивілізація, запропонованої у 60-х роках XVIII століття шотландським філософом А. Фергюсоном і прийнятої в європейській науці XVIII–XIX століть* (з наук. літ.); *Знать виступала організуючою та рушійною силою тих суспільно-економічних процесів, що вели від варварства до цивілізації* (з навч. літ.).

2. Низький ступінь культурного розвитку, неуцтво, грубість, безжальне ставлення до культурних цінностей.

[А н т е й:] *Хто ж то перейшов по нас, як по містках, до храму слави всесвітньої? Кого ми на собі з безодні варварства на гору несли? Чи ж не лягли ми каменем наріжним до мавзолею нашим переможцям?* (Леся Українка); *Сивоокові тикали в очі його дикістю, дикістю й варварством його землі* (П. Загребельний); // Жорстокість, лютість у поведінці. *В своїх оповіданнях.., що мають автобіографічний характер, Франко описав варварство тодішніх учителів* (М. Коцюбинський); *Доктор Драгомирецький .. досі не міг очуняти після недавнього споглядання лютої екзекуції. Темнота, неподобство, варварство!* (Ю. Смолич); // Жорстокий, безжальний вчинок щодо кого-, чого-небудь. *Під ударами російських військ Наполеону довелося залишити Москву, причому він вчинив варварство — висадив у повітря кілька башт і частину стіни старовинного московського Кремля* (з навч. літ.).

ВА́РВАРСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **ва́рвари.** [К р у с т а:] *От я знаю сам таких, що .. за гостей приймають усяких відпущеників, недавніх рабів, чужинців варварської крові* (Леся Українка); — *Варварські окупанти спалили моє добро, записи й наукові спостереження* (Ю. Яновський); *Варварські завоювання зіграли велику роль у знищенні рабовласницького ладу й у формуванні феодальних відносин на території Римської імперії* (з наук. літ.).

ВА́РҐА *див.* **ва́рґи.**

ВАРҐА́Н, а, *ч.* Те саме, що **дри́мба.** *На словах, як на варґанах, а на ділі, як на балалайці* (Номис).

ВАРҐА́ТИЙ, а, е, *діал.* Губатий. *Варґатий хлопець.*

ВА́РҐИ, ів, *мн. (одн.* **ва́рґа,** и, *ж.), діал.* Губи. — *Красива бариня, — мляскає товстими варґами один* (Б. Лепкий); *З обличчя комірника одразу ж сповзла кров, а тяжкі варґи засіпались, оголяючи зеленкуваті з'їджені зуби* (М. Стельмах).

ВА́РЕК, а, *ч.* Викинуті на берег морські водорості. *Варек використовують у приморській місцевості для удобрення полів, годівлі тварин* (з наук.-попул. літ.).

ВА́РЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вари́ти.** [Ч о л о в і к *(з возиком):*] *Правдивий чорний хліб! Мій винахід-виріб! Чотири рази печений, Чотири рази варений!* (О. Олесь); — *Такої каші ні в якому ресторані не покуштуєш, вона в кожусі варена!* (О. Гончар).

ВАРЕ́НИЙ, а, е. Який зварився. *Майбородиха вийняла з груби тарілку з холодною вареною таранею* (І. Нечуй-Левицький); *Мешканці експреса метушились, як сарана на озимині: все те вдихало емоції, айкало, ойкало, плюскоталось у воді і розкуповувало шпарко омулі — вуджені, варені й солені* (І. Багряний); *Сніданок був простенький — варена картопля, смажена яєчня, гаряче молоко* (Ю. Збанацький); // *у знач. ім.* **варе́на,** ної, *ж.* Те саме, що **варену́ха.** *Страви ж було усякої наварено, була ж горілка, була й варена* (Г. Квітка-Основ'яненко); *У двір закликає* [старий батько], *Та вареною частує* (Т. Шевченко); *Крамарі не встигали варити варену* (Іван Ле); // *у знач. ім.* **варе́не,** ного, *с.* Страва або різні страви, які готуються за допомогою кип'ятіння. *Почало з'являтися на столі .. і печене, і смажене, і варене, і парене* (М. Стельмах).

◊ **З варе́ної кра́шанки курча́ ви́сидить** *див.* **виси́джувати; [І] пече́не і варе́не <[І] варе́не і пече́не>** *див.* **пече́ний; Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **[пече́ний (варе́ний)] рак** *див.* **рак**[1].

ВАРЕ́НИК *див.* **варе́ники.**

ВАРЕ́НИКИ, ів, *мн. (одн.* **варе́ник,** а, *ч.).* Українська національна страва з бездріжджового тіста з ягідною, сирною, м'ясною або овочевою начинкою, яку варять у окропі або на парі. *Славний обід у тітки. Простий: борщ з сметаною, вареники з сиром* (М. Коцюбинський); *Огириха з невісткою за столом вареники ліпили* (А. Головко); *Сяюча господиня вплила до покою з тацею, на якій стояла макітра паруючих вареників і повна миска сметани* (Ю. Винничук).

◊ **(1) Як варе́ник у ма́слі (у смета́ні),** *перев. зі сл.* ж и т и — дуже добре, безтурботно або заможно. — *Авжеж! Вашій Лукині буде за ним як варениковi у сметані* (І. Нечуй-Левицький); *Крав* [конвоїр], *безумовно, мав кілька штаб-квартир .. у кожному селі в молодих одиноких удів і жив собі як вареник у маслі* (Ю. Збанацький); — *Жив собі як вареник у маслі, — згадуючи минуле, хвастав неодмінно Щербина* (В. Чемерис).

ВАРЕНИ́ЦЯ, ВАРЯНИ́ЦЯ, і, *ж.* Розкачаний плоский шматочок тіста, вигот. для вареників, який іноді варять і без начинки. *Нема жита ні снопа, Вари вареницi* (Т. Шевченко); *Раз подали на обід вареники. Варяниці були трохи товсті й цупкі* (І. Нечуй-Левицький); *Маленька Петрана заглянула в піч і слизькими пальчиками виловила з горщика з варениками .. кілька розплюснутих, як листки, круглихварениць* (М. Малиновська); *Найпоширенішими виробами з бездріжджового тіста в українській кухні є вареники, вареницi, галушки* (з наук.-попул. літ.).

ВАРЕ́НИЧНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **варе́ник.** *Варенична начинка.*

2. *у знач. ім.* **варе́нична,** ної, *ж.* Їдальня, у якій обов'язковою стравою є вареники різних видів. — *Хочеш, щоб відкривав на кожному розі вареничні, де, до речі, вареників нема?* (О. Гончар); *Були й дні голоднечі, особливо гризучі в місті двадцять четвертого року .. Рідко коли Яновський міг собі дозволити з'їсти порцію вареників у сусідній з його домом "Вареничній"* (з мемуарної літ.).

ВАРЕ́НИЧОК, чка, *ч.* Зменш. до **варе́ник.** *І ласощі все тільки їли, Сластьони, коржики, стовпці, Вареники пшеничні, білі* (І. Котляревський); — *Ану, — озвавсь Дем'ян, — потіш мене, мій друже! Ось глянь — вареничок бокастенький який* (Л. Глібов); — *Беріть варенички, пані Ликеро! З сиром...* (Василь Шевчук).

ВАРЕНІ́Т *див.* **уреніт.**

ВА́РЕННЯ, я, *с.* Те саме, що **варі́ння.** *Сьогодні під час цілого варення обіду вона й не виходила з неї* [кухні] (І. Франко).

ВАРЕ́ННЯ, я, *с.* Вид десерту, отриманий у результаті варіння фруктів, ягід або, рідше, овочів із цукром або медом. *Коло графина стояла тарілка з скибками паляниці і мисочка з вишневим варенням* (І. Нечуй-Левицький); *В руках у нього був великий клунок з припасами, а у Варвари Кіндратівни — закутана в газету велика банка смородинного варення, яке дуже любив Коля* (В. Винниченко); *Частувала* [Катерина] *його чаєм з малиновим варенням* (А. Шиян).

(1) Сухе́ варе́ння — продукт, вигот. із цілих або нарізаних плодів, зварених у цукровому сиропі, обсипаних цукровим піском і підсушених; цукати. *Друзі .. розставляли на столі українські ковбаси, сухі мисливські сосиски .. й сухе київське варення* (З. Тулуб); *На початку XIX століття сухе варення й варення в сиропі у Росії, Балтії та Європі були дивними, екзотичними ласощами. Однак для киян це були звичні солодощі* (із журн.).

ВАРЕ́ННЯЧКО, а, *с.* Пестл. до **варе́ння.** *Цікава Таїса все попивала чайок та все лизькала смачне вареннячко, мов ласа кішка масло язичком, і була ладна слухать те оповідання, доки й надворі зорятиме або й світатиме* (І. Нечуй-Левицький); *— Вареннячко пробуй, сама недавно зварила, — пригощала вона хлопця* (І. Цюпа).

ВАРЕНУ́ХА, и, *ж.* Горілка, зварена з медом і сухими фруктами та ягодами. *Як випили варенухи, то й загули, як мухи* (Номис); *І щедро платили кобзарям за ці пісні старшини, годували, поїли міцною горілкою, старим медом і варенухою* (З. Тулуб); *На порізаному і подовбаному столярському столі стоїть страва, самогон і темна варенуха* (М. Стельмах).

ВАРЕ́ХА, и, *ж., діал.* Ополоник. *Коли у котлах сухо, кашовар бубнить варехою у відро* (П. Козланюк); *Незабаром вони втрьох сиділи біля багаття. Іван, захопивши господарювання, орудував варехою і все вибирав хвилину, щоб щось шепнути дівчині на вухо* (М. Стельмах).

ВАР'ЄТЕ́, *невідм., с.* 1. Вид театру, у виставах якого поєднуються різні жанри театрального, музичного, естрадного та циркового мистецтва. *Старанно зберігала Софія .. листи від своїх ексцентричних заморських приятельок, з якими вона колись розтринькувала життя по паризьких пансіонах та вар'єте* (О. Гончар); *Назва "вар'єте" виникла від театру "Вар'єте", заснованого в Парижі у 1720 році* (із журн.).

2. Розважальна програма, естрадний концерт, шоу, що складається з низки коротких номерів різних жанрів: пісень, танців, номерів оригінального жанру, комічних сцен, реприз та ін., які представляє конферансьє. *Із розвитком телебачення форму вар'єте мали численні популярні телепередачі, такі як, наприклад, "Голубий вогник" у Радянському Союзі* (з наук.-попул. літ.).

ВА́РИВО, а, *с.* 1. Те, що вариться або зварене (страва, їжа і т. ін.). *На припічку палав вогонь, жінки варили якесь вариво* (М. Коцюбинський); *Діти набирали того варива дерев'яними ложками* (В. Кучер); *Хазяйка саме виносила поросятам якесь вариво, що парувало на морозі в дерев'яному відрі* (М. Руденко); * Образно. *Безвітряна спека перетворила повітря в гаряче вариво* (Яків Баш).

2. *розм.* Кількість їстівного, потрібна для варіння на один раз. *Оцих раків буде на вариво* (Сл. Гр.); *Риба не ловилась, пшоно вийшло. Ще вчора думалось* [хлопцям], *що його там на кілька варив буде, а виявилось — на дні пакета одна пригорща* (Ю. Збанацький).

3. *розм.* Те саме, що **варі́ння.** *Карпо і Одарка порішили ховати* [покійника] *впівдні: до того часу можна з варивом справитись* (Панас Мирний); *Кухар розумівся на вариві далеко ліпше, ніж сама пані* (І. Франко).

4. *перен.* Суміш, поєднання чогось. *Я бачу все, але ніщо з того не доходить до мене, бо моє серце кипить у вариві тих смоляних думок* (М. Івченко); *Данило з подивом прислухався до крученої мови Магазаника: якесь вариво він, певне, й захопив із різних книг та й пристосував його до своєї сплюгавілої душі* (М. Стельмах).

ВАРИ́ВОДА, и, *ч. і ж., розм.* Вередлива людина, яка мучить інших своїми причіпками, незадоволенням і т. ін. *— Що йому не зроблю, як йому не зроблю: чи добре, чи погано — завжди з чогось поглузує. Не чоловік, аваривода* (М. Стельмах); *— Знали б ви, як тиранить її цей варивода, скільки доводиться, бідолашній, терпіти від його забаганок* (О. Гончар).

ВАРИКА́П, а, *ч.* Конденсатор у вигляді напівпровідникового діода, ємність якого нелінійно залежить від прикладеного до нього електричного струму. *Найбільш поширені помножувачі частоти, які складаються з нелінійного пристрою (наприклад, транзистора, варикапа) та електричного фільтра* (з наук.-попул. літ.).

ВАРИКО́З, у, *ч., мед.* Те саме, що **Варико́зне розши́рення вен** *(див.* **розши́рення).** *Варикоз найчастіше уражає вени нижніх кінцівок, прямої кишки, рідше — вени сім'яного канатика, стравоходу* (з наук. літ.); *Лікування варикозу на ранніх стадіях є консервативним, а в запущених випадках потрібне хірургічне втручання* (з наук.-попул. літ.).

ВАРИКО́ЗНИЙ, а, е, *мед.* Стос. до варикозу. *Варикозна вена з'являється у тому місці, де є недостатність клапана вени та скидання крові в напрямку від глибоких вен у поверхневі* (з наук. літ.); *Варикозна хвороба трапляється у 20–40 % дорослого населення* (з наук.-попул. літ.); *І ламатиме у розпачі бабця варикозні руки, і не раз покається, і не раз буде подавати у церкві часточку за здоров'я свого живого, але втраченого внука, і за упокій чужинки, що відібрала у неї найдорожче* (С. Процюк).

△ **Варико́зне розши́рення вен** *див.* **розши́рення.**

ВАРИКО́ЗНІСТЬ, ності, *ж., мед.* Те саме, що **Варико́зне розши́рення вен** *(див.* **розши́рення).** *За допомогою досить активних фізичних вправ варикозність, яка виникла під час вагітності, може бути усунута* (із журн.).

ВАРИКО́НД, а, *ч.* Сегнетокерамічний конденсатор із різко вираженою нелінійною залежністю ємності від прикладеної до його обкладок електричної напруги. *Варіконди застосовують в автоматиці та радіоелектроніці — для автоматичного безконтактного дистанційного управління, посилення електричної потужності, параметричної стабілізації струму і напруги та ін.* (з наук.-попул. літ.).

ВАРИКОЦЕ́ЛЕ, *невідм., с., мед.* Розширення вен сім'яного канатика. *У 90–95 % випадків варикоцеле розвивається зліва* (з наук. літ.); *Основними ускладненнями варикоцеле є чоловіче безпліддя та больовий синдром* (з наук.-попул. літ.).

ВАРИ́ЛЬНИЙ, а, е, *техн.* Признач. для варіння. *Технологічним серцем пивного виробництва бровар і невипадково називають варильний цех* (з газ.); *Варильні поверхні цієї газової плити легко чистити, тому що можна зняти решітки і конфорки* (з мови реклами).

ВАРИ́ЛЬНИК, а, *ч.* Робітник, який займається варінням чого-небудь (фарби, клею і т. ін.) для технічного і побутового використання. *Варильник бітуму; Варильник волокнистої сировини; Варильник живильного середовища; Варильник торфомаси.*

ВАРИ́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **вари́льник.** *Варильниця целюлози.*

ВАРИ́ЛЬНЯ, і, *ж.* Приміщення, устаткування або великий казан, у яких щось варять, виварюють. *Промислова пам'ятка архітектури — солеварня в Долині — являє собою цілий комплекс споруд: тут і варильня солі, і маніпуляційний корпус, і приміщення під соляний склад, і шахти* (з наук.-попул. літ.); *Варильня — кухня пивоварного заводу, тут необхідно витримувати певну температуру* (із журн.).

ВАРИНГТОНІ́Т *див.* **уорингтоні́т.**

ВАРИ́СТИЙ, а, е: **Вари́ста піч** *див.* **піч.**

ВАРИ́СТОР, а, *ч., техн.* Напівпровідниковий резистор, опір якого залежить від прикладеної до нього напруги. *Варистори використовуються в цехах, де необхідно обмежити напругу на деяких елементах* (з наук.-попул. літ.).

ВАРИСЦИ́Т, у, *ч.* Мінерал із групи скородиту, водний фосфат алюмінію блакитного, зеленого, білого або жовтого кольору. *У ювелірній справі варисцит використовується як виробний камінь, що нагадує бірюзу* (з наук.-попул. літ.).

ВАРИ́ТИ, варю́, ва́риш, *недок., що і без прям. дод.* 1. Готувати з певних інгредієнтів страву або напій у воді чи в іншій рідині, доводячи їх до готовності кип'ятінням. *Огонь надворі розвели І м'яса в казани наклали, Варили страву і пекли* (І. Котляревський); *Найшли зілля, накопали І стали варити* (Т. Шевченко); *Вона швиденько схоплюється з ліжка й похапцем кидається варити каву* (В. Винниченко); *— Моя стара кожного дня два чавуни борщу варить і дві макітри пирогів пече* (Григорій Тютюнник); // Займатися приготуванням гарячої страви. *Жінки вечерю варять* (І. Нечуй-Левицький); [А н з о р г е:] *На ті гроші вари, пали, одягайся, взувайся* (Леся Українка); *Тьотя Уля будинком для приїжджих завідувала і обіди їм варила* (Остап Вишня); *— Їсти й не думають варити. Біс його знає, що в цій хаті робиться* (В. Кучер).

2. Виготовляти що-небудь шляхом кип'ятіння, нагрівання, плавлення і т. ін. *Цю смолу тут-таки варили в казанах два запоріжці* [запорожці] (О. Довженко); *Усяку сталь уже навчилися варити мартенівці* (В. Собко).

3. *техн.* Те саме, що **зва́рювати.** *Хіба не в Україні колись уперше зварили рейки під флюсом і після цього почали варити так у всьому світі: у США, Австрії, Німеччині?* (з газ.); *Нещодавно у нашому селі в Житомирській області проводили газ. Усі жителі Сущанки вийшли подивитися, коли зварювальник варив труби* (з газ.).

◊ **(1) Без вогню́ вари́ти** *кого* — докоряти кому-небудь чимсь, не давати спокою настирливими доріканнями. *Батько не міг простити синові марнування часу, дорікав весь час, без вогню варив його* (із журн.); **(2) Вари́ти (вива́рювати) / ви́варити во́ду** *з кого, рідше кому* — знущатися з кого-небудь, показуючи свої примхи, вередуючи перед ним, висуваючи надмірні вимоги або прискіпуючись до когось. *Ще гірш надо мною коверзує вона* [пані], *ще гірш варить з мене воду* (Марко Вовчок); *— Буде того, що над нашими дідами та батьками знущалися* [пани] *та з нас воду виварювали...* (Панас Мирний); *— Підпара варив з челяді воду* (М. Коцюбинський); [С и д і р С в и р и д о в и ч:] *А чи пам'ятаєш, як я тупцяв кругом тебе. Я до неї і звідтіль, і звідсіль, а вона тільки, було, спідню губу копилить.* [Є в д о к і я К о р н і ї в н а:] *Що копилила, то копилила, бо знала навіщо. А правда, я тоді таки добре виварила тобі воду, аж був мокрий* (І. Нечуй-Левицький); *За день роботи на городі пані Тереза так виварила з неї воду, що ледве волочила* [Глафіра] *ноги* (С. Чорнобривець); **(3) Вари́ти / звари́ти ка́шу:** а) *(з ким)* робити що-небудь, залагоджувати певну справу, домовлятися з кимсь. *Сиверяни впевнилися, що пан Бжеський — людина розумна й хазяйновита і що з ним можна варити кашу* (З. Тулуб); *Безбородько відчув, що з Марком сьогодні можна буде зварити кашу* (М. Стельмах); б) *(з чого)* будувати свої міркування, спираючись на ненадійні, хибні відомості або на вигадки; вигадувати щось. *— Це я семиділ? — Ти .. на токарних працював і варив кашу з неіснуючої нової технології* (П. Автомонов); **Голова́ ва́рить** *див.* **голова́; Казано́к (баня́к, макі́тра) ва́рить /** *рідше* **казано́к (баня́к) звари́в (макі́тра звари́ла)** *див.* **казано́к.**

ВАРИ́ТИСЯ, варю́ся, ва́ришся, *недок.* 1. *тільки 3 ос.* Готуватися кип'ятінням (про страву, напій). *У печах палало полум'я, варилася вечеря* (Панас Мирний); *Курилися раз у раз величезні огнища.., де варилось і пеклось м'ясиво вбитої дичини для гостей* (І. Франко); *У казанку варилася юшка з риби* (О. Донченко); *Поки обід варився, всі пороззувались, помили ноги* (І. Багряний).

2. Виготовлятися для технічного застосування за допомогою нагрівання, плавлення, кип'ятіння і т. ін. *— Лемеша не маю, а чересло, може, з австрійського багнета зробити? Він з доброї сталі варився* (М. Стельмах); *Теплотривке скло вариться при значно вищій температурі, ніж звичайне* (з наук. літ.).

3. Пас. до **вари́ти** 1. *Величезна охота — піти до кухні і там власними очима дивитися, як ліпляться, варяться, вибираються, укладаються в полумисок, обливаються маслом і посипаються цукром його улюблені пироги з черницями* (І. Франко).

4. *перен., розм.* Жити в якомусь середовищі, постійно спілкуватися з ким-небудь, мати відношення до чогось. *Кожній людині треба в чомусь горіти, варитись, так уже душа в неї налаштована. От і шукає кожен, де б йому кров розпалити* (М. Івченко); *Молоді телевізійники вже трохи варилися в телевізійній кухні, знають, як реалізовувати свої творчі наміри та бажання* (з газ.).

◊ **(1) Вари́тися в котлі́** *якому* — бути в якому-небудь середовищі, серед когось, зазнаючи їхнього впливу. *— Тепер я набагато старша, бо ось уже півроку варюся у фронтовому котлі* (Є. Доломан); **(2) Вари́тися у вла́сному соку́** — працювати, жити, вирішувати які-небудь проблеми ізольовано, не спілкуючись з іншими і не використовуючи їхнього досвіду; не виходити за межі інтересів власного життя, своєї роботи. *— А що таке Будинок творчості? Гурт людей, об'єднаних одною професією, які варяться у власному соку* (І. Цюпа); *Учитель повинен бути завжди і всюди учителем, не варитися у власному соку, бо його обов'язок — розширювати коло своїх зв'язків і облагороджувати всіх тих, хто з ним спілкується* (із журн.).

ВАРИ́ШКА, и, *ж., діал.* Ополоник. *Казибрід стоїть під рябиною* [горобиною]. *Довкола нього різні люди, хто з батогом, хто з граблями, баби з варишками* (І. Франко).

ВАРІА́БЕЛЬНИЙ, а, е, *книжн.* Здатний мати, утворювати варіанти; здатний змінюватись у яких-небудь межах. *Клінічна картина інфаркту варіабельна і залежить від рівня ураження судин* (з наук. літ.); *Морфологічно непарна та напівнепарна вени дуже варіабельні впродовж усього пренатального періоду онтогенезу людини* (з наук. літ.); *Матеріал не повинен бути громіздким та не забирати в учнів і психолога багато часу, він має бути варіабельним стосовно форми його повторного подання для опитуваних* (з навч. літ.).

ВАРІА́БЕЛЬНІСТЬ, ності, *ж., книжн.* Властивість за знач. **варіа́бельний;** варіантність, змінність. *У науковій літературі поняття, які характеризують біорізноманітність, відомі давно. Це варіабельність, неоднорідність, мінливість, непостійність, відмінність об'єктів і явищ матеріального світу тощо* (з наук. літ.); *Варіабельність, тоб-*

то змінність, властива усім природним явищам, усім технічним і технологічним процесам, а також усім відомим організаційним структурам (з наук.-попул. літ.); *Виділяють короткострокову і довгострокову варіабельність серцевого ритму* (з наук.-попул. літ.).

ВАРІА́НТ, а, *ч.* 1. Різновид, видозміна чого-небудь. *Я думаю, що се не пусте освоїтись одразу з новою мовою і з варіантами в програмі, прилучивши до того нормальну, вже саму по собі чималу роботу* (Леся Українка); *Двічі зазирає до кабінету великий маршалок, а Сагайдачний все розгортає різні варіанти походу* (З. Тулуб); *В уяві малювалися варіанти тунелю* (Іван Ле); *На сьогодні вбачаємо три варіанти розвитку подій під час та після другого туру президентських виборів* (з публіц. літ.); *У статті охарактеризовано словотвірні варіанти антропонімів, зафіксовані в українських історіографічних пам'ятках другої половини XVII–XVIII ст.* (з наук. літ.).

2. Одна з декількох редакцій літературного, музичного та іншого твору або його окремої частини. *Манька .. уже не виявляла жодних негативних емоцій, навіть на новий варіант пісеньки в менш поетичній, але сміливій обробці* (Ю. Винничук); *На мотив популярної пісні про громадянську війну — "Тачанка" — під час війни було створено багато її варіантів, зокрема "Партизанська тачанка"* (з публіц. літ.); *Існує 150 ескізів до рєпінських "Запорожців", причому фахівці вважають, що чимало з цих ескізів є не менш цінними, аніж остаточний варіант картини* (з наук.-попул. літ.).

3. *шах.* Одна з комбінацій ходів, можливих при даному положенні фігур на шаховому полі. *Дебютний варіант; Форсований варіант.*

ВАРІА́НТА, и, *ж.* Будь-яке значення одновимірної кількісної ознаки, яку одержано в результаті певного числа вимірювань або статистичних спостережень. *Варіанта — це окреме значення варійованої ознаки, яке вона приймає в ряду розподілення* (з наук.-попул. літ.); *Якщо число різних варіант велике (більше 10–15), то ці варіанти групують, вибираючи певне число інтервалів групування і одержуючи в такий спосіб інтервальний частотний розподіл* (з наук.-попул. літ.).

ВАРІА́НТИК, а, *ч.* Зменш. до **варіа́нт.** — *Григорій запропонував тут мені один варіантик. Вкладення невеликі, а вигоди очевидні* (із журн.).

ВАРІА́НТНИЙ, а, е. Стос. до варіанта. *Варіантний прогноз забезпечує можливість для органів влади та управління аналізувати всю множину альтернатив можливого розвитку подій у майбутньому та формувати раціональний план дій для кожної з них* (з наук. літ.); *Гнучкість планування досягається шляхом введення резервів, розробки варіантних планів, внесення уточнень з урахуванням фактичних подій* (з навч. літ.).

ВАРІА́НТНІСТЬ, ності, *ж.* Наявність варіантів. *Явище варіантності — однієї з ознак фольклору — спостерігається всюди при виконанні й поширенні пісень як літературного, так і народного походження* (з наук. літ.); *Тактична різноманітність, варіантність організації гри — обов'язкова умова досягнення успіху, що переконливо довели аргентинці, зустрівшись у півфіналі з бельгійською командою* (з газ.).

ВАРІА́НТНО, *присл.* Із застосуванням, урахуванням варіантів. *Повторення для закріплення знань слід проводити варіантно, використовуючи різні форми, що далеко не завжди враховується у навчальній практиці* (із журн.).

ВАРІАТИ́ВНИЙ, а, е. Те саме, що **варіа́нтний.** *Варіативний підхід у навчанні означає, з одного боку, багатоманітність, різнорівневість, диференційованість вправ і завдань, з іншого — право особистості на навчання відповідно до своїх здібностей, інтересів, життєвих планів* (з навч. літ.).

ВАРІАТИ́ВНІСТЬ, ності, *ж.* Те саме, що **варіа́нтність.** *Лексика в структурі говору зазнає постійних змін, демонструючи фонетичну, морфемну та семантичну варіативність у різних говірках* (з наук. літ.); *Варіативність навчального матеріалу.*

ВАРІАТИ́ВНО, *присл.* Те саме, що **варіа́нтно.** *На другому етапі навчання керівники варіативно, залежно від власних потреб, вибирають для поглибленого вивчення ті сфери управлінської діяльності, досвід роботи в яких становить для них першочерговий інтерес* (з Інтернету).

ВАРІА́ТОР, а, *ч.* Пристрій, що забезпечує плавне регулювання швидкості обертання чого-небудь. *Варіатори застосовують у станках, машинах та механізмах текстильної, паперової, хімічної промисловості, а також на транспорті* (з наук.-попул. літ.); *На ескалаторах метрополітену варіатори служать для точного регулювання швидкостей руху поручнів і сходів* (із журн.).

ВАРІАЦІ́ЙНИЙ, а, е. Стос. до варіації. *Варіаційна і підголоскова поліфонічна природа народної музики випливає з імпровізаційного характеру народного хорового виконання* (з наук. літ.); *Ще раз вивірені варіаційні таблиці показували певний виразний процес деградації сорту* (М. Івченко).

△ **Варіаці́йна стати́стика** *див.* **стати́стика; Варіаці́йна фо́рма** *див.* **фо́рма; Варіаці́йне чи́слення** *див.* **чи́слення; Варіаці́йний ряд** *див.* **ряд.**

ВАРІАЦІ́ЙНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість за знач. **варіаці́йний.** *Варіаційність — один із методів розвитку і формотворення в музиці* (із журн.); *Провідна тканина серця завдяки таким морфологічним особливостям, як більша варіаційність форми клітин, менша кількість міофібрил і характерна яснозабарвлена цитоплазма, відрізняється від звичайного міокарда* (з наук. літ.).

ВАРІА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Видозміна другорядних елементів, частковостей чого-небудь при збереженні основного змісту, задуму; варіант. *І я хотів би, коли прийде і мій день, так само всміхнутися своїй смерті, як зараз мимоволі всміхаюся гомінливому, роздрібленому в незліченних варіаціях, але суцільному, невсипущому життю* (Б. Антоненко-Давидович); *Він міг щоразу в іншій варіації розповісти про свої наміри, сумніви, вагання* (Іван Ле).

2. Музична форма, основана на видозміні теми, написаній композитором або запозиченій ним. *Настя й собі довгенько опиналась, церемонилась, одначе сіла й непогано заграла варіацію* (І. Нечуй-Левицький); *Засоби варіацій музичної теми різноманітні, серед них — мелодійне, гармонійне, ритмічне варіювання, зміна темпу, тональності, варіювання фактури та ін.* (з наук. літ.); *Витоки варіацій — у народній творчості, у змінах, яким піддається пісенна форма при повторах* (з наук.-попул. літ.); // Музичний твір, танець і т. ін., що являє собою повторення і розробку основної теми в різних видозмінах. *Климент Васильович виконав варіації на теми народних пісень — присутнім вони теж*

вельми сподобались — і уступив місце Захарію (М. Олійник).

3. *біол.* Зміни, деякі відхилення від основного типу у тварин і рослин. *У породі, крім описаного середнього типу, є ще два типи коней, які являють собою варіації в бік більшої масивності та в бік полегшеності* (з наук. літ.); *Варіації, тобто зміни бруньок і пагонів, що з них виростають, трапляються у плодових рослин досить рідко* (з наук.-попул. літ.).

4. *мат.* Мала зміна незалежної змінної або функціоналу. *Поняття "варіація" було введене в рамках методу варіацій дослідження екстремальних задач, основаного на малих зміщеннях аргументу і вивчення того, як залежно від них змінюються функціонали* (з наук. літ.).

5. У балеті — невеликий сольний класичний танець, звичайно технічно складний. *У Лондоні балерина дебютувала у варіації "Сон" у балеті "Раймонда"* (з газ.).

△ **(1) Варіáція парáметрів** — будь-які відхилення параметрів від значень, прийнятих за вихідні. *У більшості випадків у вимірювальному приладі можна знайти або передбачити такі елементи, варіація параметрів яких найвідчутніше позначається на його систематичній похибці (погрішності)* (з наук.-попул. літ.); **(2) Магнітні варіáції,** *геол.* — зміна напруження магнітного поля Землі залежно від часу. *Магнітні варіації обумовлені існуванням як внутрішніх, так і зовнішніх стосовно поверхні Землі джерел магнітного поля* (з наук. літ.).

ВАРІВКИ́Й, á, é, *діал.* 1. Небезпечний. *Робота коло машини варівка, — роби і бійся* (Сл. Гр.).

2. Нерішучий, боязкий. *Варівка людина.*

ВАРІВКО́, *присл., діал.* 1. Небезпечно. *Варівко на Гаврила орати* (Сл. Гр.).

2. *у знач. пред.* Боязко, ніяково. *Пісня замовкла. Спочатку було якось варівко: чужа людина, очевидячки, псувала трохи настрій* (М. Коцюбинський).

ВАРІЄТЕ́Т, у, *ч., зоол.* Сукупність особин одного виду, що відрізняються однією або кількома ознаками від інших особин того ж виду. *Таксономічна група благородного оленя складається із багатьох видів, підвидів і варієтетів* (з навч. літ.).

ВАРІ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вари́ти** 1, 2. — *Коли б нам знайти доброго кухаря: я ненавиджу те смажіння та печіння, та топління, таваріння* (І. Нечуй-Левицький); *При варінні українського борщу використовується до 20 різних продуктів, що створює приємний смаковий букет і високу поживність цієї страви* (з наук.-попул. літ.); *Безвідмовні і меткі підручні .. У варінні сталі кращі учні* (М. Шеремет).

ВАРІОЕКРА́Н, а, *ч.* Екранне зображення, яке при кінопроекції змінюється за конфігурацією і розмірами. *У фільмі вперше було використано варіоекран (формат кадру змінювався впродовж фільму)* (із журн.).

ВАРІОКІНО́, *невідм., с.* Фільм, знятий методом варіоскопії. *Пошуки нових виразних засобів кінематографа йдуть у напрямку вдосконалення стереоскопічних систем, систем зі змінюваним кадром (варіокіно)* (з наук.-попул. літ.).

ВАРІО́ЛІ, ей, *мн.* Мінеральні утворення, що зустрічаються у базальтах на поверхні вивітрювання. *Варіолі виступають у варіолітах у вигляді віспин, які мають радіально-волокнисту або тонкоголчасту будову* (з наук. літ.).

ВАРІОЛІ́Т, у, *ч.* Базальтова порода, яка містить численні кульки (варіолі) розміром із горошину. *Варіоліт ще називають віспяним каменем* (з наук.-попул. літ.).

ВАРІОЛО́ЇД, у, *ч., мед.* Легка форма віспи. *Варіолоїд зустрічається в осіб, які раніше перенесли віспу або яким було зроблено щеплення проти цієї хвороби* (з наук.-попул. літ.); *Варіолоїд заразний і може бути джерелом захворювання тяжкими формами натуральної віспи* (з навч. літ.).

ВАРІО́МЕТР, а, *ч.* 1. У радіотехніці — котушка змінної індуктивності, признач. для настроювання коливального контуру. *Усередині обмотки котушки переміщується сердечник із магнітодіелектрика, який змінює в незначних межах індуктивність для настроювання коливального контуру* (з наук.-техн. літ.).

2. В авіації — пілотажний контрольно-вимірювальний прилад для визначення швидкості зміни висоти польоту. *Обладнання літака залежно від призначення поділяється на пілотажно-навігаційне (варіометри, авіагоризонти, компаси та ін.), для контролю за роботою двигунів (манометри, витратоміри та ін.) і допоміжне (амперметри, вольтметри та ін.)* (з наук.-попул. літ.).

ВАРІОСКОПІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до варіоскопії. *Перевагами варіоскопічного кіно є висока якість зображення та можливість змінювати кількість, форму і розміщення окремих зображень у кадрі* (із журн.).

ВАРІОСКОПІ́Я, ї, *ж.* Метод знімання фільмів, який дає змогу змінювати відповідно до змістового навантаження розміри й конфігурацію кадру на екрані. *Варіоскопія породжує нову якість фільму* (з Інтернету).

ВАРІОФІКА́ЦІЯ, ї, *ж.* Випуск різних варіантів тієї самої продукції. *Один із наслідків науково-технічної революції — швидке зростання різноманітності виробів і швидка заміна їх новими зразками. Цей шквальний феномен назвали варіофікацією* (з наук.-попул. літ.); *Хоча різноманітність речей і машин росте не днями, а годинами, і це повинно було б радувати, у варіофікації є й мінуси: збільшуються витрати на переналагоджування виробництва, а також на ремонт та запасні частини* (із журн.).

ВАРІОФІ́ЛЬМ, у, *ч.* Варіоскопічний фільм. *На фестивалі глядачі присудять свій приз за короткометражний варіофільм* (з газ.).

ВАРІЮВА́ЛЬНИЙ, а, е. Здатний варіювати, схильний до варіювання. *Варіювальне забарвлення.*

ВАРІЮВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **варіювáти.** *Пояснення того, чому керівництва країн із перехідною економікою часто звертаються до інфляційних методів шляхом варіювання рівнів інфляції, криється у спробі отримати більшу частину національного доходу в короткостроковому періоді, ніж при постійному рівні інфляції* (з наук. літ.); *Намагаючись показати все те, що міститься в тексті, народний співак вдається до імпровізаційного варіювання основного наспіву* (з наук. літ.); *Установлено діапазон варіювання таких показників, як покриття, чисельність, продуктивність для окремих видів рослин залежно від дії екологічних факторів* (з наук. літ.).

ВАРІЮВА́ТИ, юю, юєш, *недок.* 1. *що.* Видозмінювати, урізноманітнювати. *Перша спроба виправдала себе цілком, і я став заготовляти по три-чотири протоколи завчасу, варіюючи лиш окремі слова та відповідно проставляючи дати, й ні разу не осікся* (Б. Антоненко-Давидович); *Голова*

не раз переповідав цю бувальщину, кожного разу варіюючи прізвище, яким охрестив його майор: Сучок, Смердючок, а то ще й солоніше (Б. Харчук); *Рецепт цього салату можна варіювати за своїм смаком* (із журн.).

2. *що, муз.* Змінювати головну музичну тему різними переходами, зберігаючи основну мелодію. *Мов юна мати первісткові, радів Григорій* [Сковорода] *пісні .. Ще й ще повторював, варіював, шукав найкращу форму* (Василь Шевчук).

3. *тільки 3 ос.* Змінюватися; бути різним. *Інформаційний статус мов варіює у надзвичайно широких межах* (з наук. літ.); *На зрізі клітини епідерми варіюють за розміром і мають дещо потовщені зовнішні стінки* (з наук. літ.).

ВАРІЮВА́ТИСЯ, ю́ється, *недок.* 1. Видозмінюватися; повторюватися у трохи зміненому вигляді. *Тема знеславленої дівчини багаторазово повторюється і варіюється у Шевченка* (М. Рильський); *Графічна система грамот у різних регіонах варіювалася* (В. Русанівський).

2. Пас. до **варіюва́ти.** *Теза сильної, інтелектуальної особистості, заперечення всіляких емоцій, інтуїції, чуттєвості постійно варіюється Савлутинським — в цьому найперш вбачає він динаміку прогресу* (М. Івченко); *Кожною наступною епохою варіювався текст весільних і обрядних пісень, вносились доповнення або скорочення в обрядові дійства, прозові діалоги й монологи, пісенні тексти* (з наук. літ.).

ВАРІЯ́Т *див.* **вар'я́т.**

ВАРІЯ́ТКА *див.* **вар'я́тка.**

ВАРІЯ́ТСТВО *див.* **вар'я́тство.**

ВАРІЯ́ТСЬКИЙ *див.* **вар'я́тський.**

ВА́РКА, и, *ж., рідко.* 1. Те саме, що **варі́ння.** *Вона* [наука і техніка] *вдосконалить .. варку страви, полегшить готування її, спростить миття посуду* (М. Івченко); *Ковалі вже й горна загасили, варку покинули, нехай хазяїн її кінчає* (П. Панч).

2. Результат процесу варіння. *І сталевар чотири варки Розлив з гарячого ковша* (П. Воронько).

ВАРКИ́Й, á, é, *розм.* Який швидко вариться. *Варке м'ясо.*

ВА́РКО, *пред., розм.* Спекотно, душно. *Надворі було парко, варко, — дихати нічим* (Панас Мирний).

ВА́РНА, и, *ж.* Загальне найменування чотирьох основних станових груп у Стародавній Індії. *Перші три варни (брахмани — жерці, кшатрії — воїни, вайшії — рядові одноплемінники) з'явилися з виникненням соціальної нерівності, четверта варна (шудри — слуги общини) — пізніше, у період становлення рабовласницького суспільства; вона протистояла трьом іншим як неповноправна і нижча* (з наук. літ.).

ВАРНА́К, á, *ч., іст., розм.* Каторжник або колишній каторжник. *Аж за Уралом, за Елеком, Старий недобиток варнак Мені розказував отак Про сю криницю москалеву* (Т. Шевченко); *Там* [у Сибіру] *страшна каторга, де люди вмирають за волю, де людей б'ють, мордують, розстрілюють, там непрохідна тайга, де, озираючись, продираються нещасні втікачі — варнаки, на яких пантрують і стрільці-солдати, і дикі звірі...* (Б. Антоненко-Давидович); *Варнак шука дорогу биту, І пожарами світить ніч* (А. Малишко).

ВАРНАКО́ВИЙ, а, е, *іст., розм.* Прикм. до **варна́к.** *Неважко було з першого погляду пізнати в ньому варнака, тобто утеклого каторжника. Але й неважко було також під цим бридким варнаковим одягом угадати людину, яка зазнала колись кращої, далеко не суворої долі* (із журн.).

ВА́РНИЦЯ, і, *ж., заст.* 1. Підприємство, де добувають сіль виварюванням її з води соляних джерел, озер і т. ін.; солеварня. *Звалив їх важкий сон після пекельної праці на рудниках та на соляних варницях* (З. Тулуб); *А в тому дворі — дім багатий з колод світлих і дзвінких, з просторими підклітями, і комори, стайні, варниці й погреби* (П. Загребельний).

2. Велика залізна сковорода, в якій у солеварні виварюють сіль із соляного розчину. *Соляні розчини випарюються у варницях — великих плоских посудинах площею 200 і більше квадратних метрів, склепаних із котельного заліза* (з наук.-попул. літ.).

ВАРНЯ́КАЛО, а, *ч. і с., зневажл.* Той, хто любить варнякати. *— Стихни, варнякало, мене твої розмови вже дратують. Помовч ліпше* (із журн.).

ВАРНЯ́КАННЯ, я, *с., зневажл.* Дія за знач. **варня́кати.** *— Почує хтось твоє варнякання — і аж захурчиш до гестапо в гості* (М. Стельмах); *Далі Василь терпіти не міг. Йому надопекло слухати варнякання п'яної компанії* (А. Хижняк).

ВАРНЯ́КАТИ, аю, аєш, *недок., що, про що і без дод., зневажл.* 1. Говорити щось неістотне, пусте або ж непотрібне, недоречне; базікати, теревенити. *П'яний буде варнякати цілу ніч!* (Панас Мирний); *Василь Іванович став сердитись. — Варнякаєте ви таке, що воно зовсім не до діла* (С. Васильченко); *Засвітити б світло, так не можна, бо ще прилізе Стьопочка і почне варнякати про любов і оргвисновки* (М. Стельмах); *— Не варнякайте дурниць! — сказав Живокіст* (М. Білкун).

2. Говорити незрозуміло, невиразно. *Розказує, руками бовта, слова варнякає не наші* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— Та як же мені, сину, не смутитися, — не второпала мати моєї вченої мови, — коли ти, бачу, свого роду відцурався, он уже по-якому до матері став варнякати!* (Б. Антоненко-Давидович).

ВАРОА́, *невідм., ч.* Кліщ — паразит бджіл. *Розвитку хвороби деформації крила бджіл сприяють чинники, що знижують загальну резистентність бджіл (особливо кліщ вароа та хронічні захворювання)* (з наук.-попул. літ.); *На бджолах паразитує кліщ вароа, який смокче їхню кров і поширює захворювання* (із журн.).

ВАРОАТО́З, у, *ч., вет.* Інвазійна хвороба бджолиних сімей, викликана кліщем вароа; варооз. *У 60-х роках XX ст. вароатоз поширився по всьому світу, наносячи серйозну шкоду бджільництву* (з наук.-попул. літ.).

ВАРОО́З, у, *ч., вет.* Те саме, що **вароато́з.** *При варoозі з'являються вироджувані, нездатні до польоту трутні й бджоли, що призводить до ослаблення бджолиних сімей* (з наук. літ.); *Діагноз на варооз установлюють на підставі візуального виявлення кліщів* (із журн.).

ВАРТ^{1} *див.* **ва́ртий.**

ВАРТ^{2} *див.* **ва́рто.**

ВА́РТА, и, *ж.* 1. Загін, група людей (перев. озброєних), які охороняють кого-, що-небудь; сторожа. *Вони подались на Джурджулешти, .. де, як кажуть, легше перехопитись через вузький Прут, легше обминути кордонну варту* (М. Коцюбинський); *Цілий загін жовнірів — варта теж сиділа на окремих возах поміж хурами арештованих* (Олесь Досвітній); *Їх* [полонених] *до штабу варта гонить* (А. Малишко).

2. Вартування, охорона кого-, чого-небудь протягом певного часу. *Оце тільки вдосвіта вернувся* [Юхим] *з варти та й приліг на часинку* (А. Головко); *При світлі каганця один козак роздягався, а другий вбирався на варту* (Б. Антоненко-Давидович); *Тільки друга нічна зміна сторожі закінчувала свою варту, приходили сторожі денні* (С. Скляренко).

Бра́ти / взя́ти під ва́рту (під аре́шт) *див.* **бра́ти; Звільни́ти (ви́пустити) з-під ва́рти** *див.* **звільнювати; Здава́ти / зда́ти ва́рту (змі́ну, чергува́ння** *і т. ін.)* *див.* **здава́ти; (1) На ва́рті,** *перев. зі сл.* б у т и, с т о я т и — для охорони кого-, чого-небудь. *Тієї ночі — вже в розташуванні батальйону — стояли мовчазно ми на варті довкруг полотна, довкруг сяйва, що тихо линуло до нас звідти, де босонога висока жінка легкою ходою йде з немовлям по хмарах...* (О. Гончар); **(2) Під ва́ртою (під конво́єм)** — у супроводі групи озброєних людей, що ведуть кого-небудь, охороняючи його або запобігаючи втечі. *Потім його відвели під конвоєм у рідне село* (І. Франко); *Григорій пройшов під вартою за якихось двадцять кроків від неї* (Л. Смілянський); **(3) Поче́сна ва́рта** — група людей, вишикуваних для ушанування кого-небудь. *Міністр, тримаючи циліндра в руці, обійшов почесну варту, що стояла, як зелена стіна* (Ю. Яновський); *Максим Нерчин стояв струнко в урочисто напруженій шерензі почесної варти* (Н. Рибак); **Ста́вити / поста́вити ва́рту (сторо́жу, карау́л** *і т. ін.)* *див.* **ста́вити.**

ВА́РТИЙ, ВАРТ, а, е. 1. *пред.* Який заслуговує чого-небудь. — *Хіба ж я справді не варт, щоб до мене серце прилягло?* (Марко Вовчок); [Г а н н а:] *Не варта ти того, щоб з тобою панькатися, не таке твоє лихо велике, як дурне!* (М. Кропивницький); *Ти вартий кращої роботи* (Леся Українка); *Аероплан у небі лине гордий, — Хіба він, справді, захвату не варт?* (М. Рильський); // *кого, чого.* Який своїми якостями цілком відповідає кому-, чому-небудь, може прирівнюватися до когось, чогось. *Я думаю, що страждання теперішнього часу нічого не варті супроти тієї слави, що має з'явитися в нас* (Біблія. Пер. І. Огієнка); [М і р і а м:] *Се правда! Він ніколи не вважав на те, що з вас ніхто його не вартий* (Леся Українка); *Земля різна .. Інша десятина двох варта* (А. Головко).

2. *пред.* Який має певну цінність, коштує що-небудь. — *В Палажки брови, як шнурочки; моргне, ніби вогнем сипне. Одна брова варта вола, другій брові й ціни нема* (І. Нечуй-Левицький); *Зо мною скрізь* [у Відні] *возяться так, наче я й справді щось варт* (М. Коцюбинський); *Так заощадила вона вже .. чверть того, чого був вартий Корж* (З. Тулуб).

3. Потрібний, важливий. *Погляньте на гайвороння, що не сіють, не жнуть, нема в них комори, ні клуні, проте Бог їх годує. Скільки ж більше за птахів ви варті!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Що ж вдієте, коли цензура повикидала з неї* [книги] *усе найбільш цінне, найбільш варте* (М. Коцюбинський).

◊ **(1) Ва́ртий за́ходу** — який виправдовує чиї-небудь вимоги, витрати і т. ін.; підходящий. *Треба б щоб хоч хто-небудь .. взявся і за популярну літературу, а до того в напрямку, котрий би справді був вартий заходу, тобто в такому, котрий би переносив у нарід думки передової інтелігенції* (М. Драгоманов); — *Я хочу вирушити з вами у мандрівку — далеку, нелегку, проте варту заходу* (із журн.); **(2) Ва́ртий ува́ги** — який заслуговує того, щоб бути об'єктом турботи, клопоту, яких-небудь зусиль і т. ін.; важливий, цінний чимсь. *Ви вже нас, шановний Іване Семеновичу, не забудьте, бо наша мета двічі варта уваги* (М. Коцюбинський); *Запорожець з-посеред семикласників, після тримісячних спостережень, виділив двох юнаків своїх літ, які здалися йому вартими його уваги* (Ф. Бурлака); **(3) Не ва́ртий (не варт) до́брого (пу́тнього) сло́ва:** а) який утратив свою цінність, перестав цікавити кого-небудь або не заслуговує на чию-небудь увагу. *Не варт він* [панич] *слова путнього, не варт того, щоб ради його* [нього] *ми сьогодні, як дурні, цілий день бігали, нишпорили!* (Панас Мирний); *Кожен засватаний парубок, кожна дівчина, що подала рушники, втрачали раптом в її очах ціну, не варті були доброго слова* (М. Коцюбинський); б) дуже поганий, непривабливий. — *Там така школа, що просто тьфу! Доброго слова не варта* (О. Кониський); *Полонені* [фашисти] *являли картину, не варту путнього слова* (О. Довженко); **(4) Не ва́ртий (не варт) [і] ви́їденого яйця́ (ви́шкварки, ді́рки з бу́блика, фу́нта кло́ччя, то́рби сі́чки** *і т. ін.)* — яким можна знехтувати; який не має жодного значення. — *Ваша гвардія не варта фунта клоччя. Маєте гармати? Полковник здвигнув раменами* (І. Франко); *Коли вони* [народовці] *думають, що така самостійність неможлива, то тоді і ціла їх балаканка про всяку іншу самостійність не варта й торби січки* (І. Франко); — *Агроном не мусить його цікавити. Плювать йому на агронома з його копійчаними таємницями, що, напевне, виїденого яйця не варті* (О. Слісаренко); *Я був у Сосонці, розмовляв з народом, з товаришем Колядою, і знаю, що ця справа не варта дірки з бублика* (М. Зарудний); *Уся Терехівка засміє Гуляйвітра. А взагалі, справа вишкварки не варта. Даремно він бідкався* (В. Дрозд); **(5) Не ва́ртий (не варт) [і] [ла́маного] гроша́ (карбо́ванця, [щерба́тої] копі́йки, шага́, ше́ляга, [мі́дного] п'ятака́) [в база́рний день]:** а) нікчемний, зовсім поганий, ні на що не здатний (перев. про людину). *В здоровому тілі здорова душа, Та часто буває не варта гроша* (І. Франко); *І все через того бахура, що й сам з шкурою не варт карбованця!..* (М. Коцюбинський); *Обурювало Карпа Сидоровича те, що якась там Варка,.. яка, на його компетентний погляд, мідного п'ятака не варта, так оця Варка задрипана насмілилася жити в покоях його зятя* (М. Хвильовий); *Сам я — людина паскудна, ламаного гроша не варта в базарний день* (В. Логвиненко); *Хто не знає, не плекає, не береже мови своєї матері — матері-українки, матері-росіянки, естонки, казашки, француженки, — той і ламаного шеляга не варт* (з публіц. літ.); б) який не має жодної цінності або втратив своє значення; який не заслуговує на увагу. [Г а н н а Х м е л ь н и ц ь к а:] *Були вони колись князі, а тепер шага не вартий на Україні здрібнілий, та заниділий, та захуджений рід князів Соломирецьких* (І. Нечуй-Левицький); — *Досить глянути ось на цю піщугу, щоб зрозуміти тутешнє хліборобство, що ламаного шеляга не варте* (Олесь Досвітній); *Твоя затія — п'ятака ламаного не варта* (І. Рябокляч); *Звичайно, всі дурниці про вплив дядька на племінницю і про використання Богдани ворогом не варті щербатої копійки* (П. Загребельний); в) несправжній, нещирий, неглибокий (про почуття). *Коли ж посміє Каргат сказати про свої почуття вже завтра, то це означатиме, що й щербатої копійки ті почуття не варті* (Ю. Шовкопляс); **(6) Не ва́ртий (не варт) [і] ні́гтя (мізи́нця)** *чийого, кого* — нікчемний, набагато гірший порівняно з іншим, недостойний кого-не-

будь. [Г а н н а:] *Ховатимеш очі від людей та щоразу оглядатимешся, щоб яка-небудь мерзота, котра не варта твого нігтя, не осоромила тебе привселюдно!* (М. Кропивницький); *Хіба вона* [Нюра] *варта Ясногорської? Мізинця не варта... Ми з вогню не вилазимо, а Нюра наша більше за кавалерами бігає...* (О. Гончар); — *Кому ноги миєш? Якомусь босяку? Та він твого мізинця не вартий!* (І. Григурко); **Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті** (*рідко* **ва́ртий**) <**Одна́ о́дної ва́рта**> *див.* **оди́н; (7) Чого́ ва́ртий (варт,** *рідше* **варту́є)** — уживається для вираження високого ступеня якої-небудь властивості, ознаки і т. ін. або обурення чи захоплення чим-небудь. — *Красуня! Справжня красуня! Там одні очі чого варті: як зорі!* (І. Нечуй-Левицький); *А сам "доктор" Ікрамов чого вартий! Проглянув я його діагнози — і сміх і гріх* (Б. Антоненко-Давидович); *До мене з хусткою вв'язався* [Чорне Сало]: *"Візьми та й візьми, для тебе увесь Кам'янець обнишпорив, поки таку знайшов. Одні китиці чого варті!"* (М. Стельмах); *Вона думала — довго не зможе заснути, все ж таки вечір видався напруженим, як, до речі, взагалі майже весь грудень, одна пригода з Оксаною чого вартувала* (А. Кокотюха).

ВАРТІВНИ́К, á, *ч., заст.* Вартовий. *То, певне, добрий пройдисвіт, що аж два вартівники з ним ідуть* (Сл. Гр.); *Прокляті псища збудили вартівника* (І. Франко); *Вели нас наші вартівники неуважно, сержант і двоє солдатів відстали.., тільки один, маленький і миршавий, шкандибав поруч, і ми з Милею, перемовившись, надумали втікати* (Ю. Мушкетик).

ВАРТІВНИ́ЦЯ, і, *ж., заст.* Жін. до **вартівни́к.** *Тут* [у наметі] *також стояло ложе, прикрите тканинами й велетенською ведмежою шкурою. Було приготоване для дами-вартівниці. Чергуючись із товаришкою, обидві могли частину ночі дрімати* (Н. Королева); *Автор змальовує українську жінку як вартівницю сімейного вогнища та культурних традицій, що користується великим авторитетом у сім'ї, державі та суспільстві* (з наук.-попул. літ.); *Трудилася весь час дояркою, аж до виходу на пенсію, а потім тривалий час була вартівницею, охороняла на бригаді трактори, сіялки* (з газ.).

ВАРТІВНИ́ЧИЙ, а, е, *заст.* Вартовий. *Кого ж йому поставити на ті чати, де знайти вартівничого, щоб зорив в усі сторони й перестрівав біду за тисячу верст од рідного дому?* (Ю. Мушкетик).

ВАРТІ́ВНЯ, і, *ж., заст.* 1. Будівля для чергових вартових, караулу. *За статутом не дозволяється пускати сторонніх людей до вартівні* (З. Тулуб); *Нікому було їх пригнути до роботи, нікому покарати — простора вартівня із сірого каменю в лівому кутку великого квадратового подвір'я стояла порожня* (Ю. Мушкетик).

2. Службово-адміністративне приміщення у в'язниці. *Раніше ніж відвести в'язня до камери, його тримають якийсь час у тюремній вартівні — канцелярії, де реєструють та виписують ордери на "людішек"* (І. Багряний); *Ще двічі Корж викликав Кузьму Івановича до вартівні, але так нічого й не вичавив з нього* (Б. Антоненко-Давидович).

ВА́РТІСНИЙ, а, е. Стос. до вартості. *Все те, що було колись моїм вартісним здобутком і цінністю, видається мені тепер пустим, мізерним* (О. Кобилянська); *Я просто не мав сили відмовитись, це були справді, на мою думку, дуже вартісні старовинні предмети справжньої розкоші* (У. Самчук); *У мікроекономіці застосовуються вартісні показники як у поточних цінах (що склалися на момент розрахунку), так і в порівняльних (що зафіксовані на певному рівні)* (з наук. літ.); // *у знач. ім.* **ва́ртісне,** ного, *с.* Те, що має цінність, заслуговує на увагу. *Єдине вартісне — це ті діла, які людина встигне зробити, поки вийде скорбної п'ятниці на свою Голгофу* (Р. Іваничук); *Основний сенс премії — відшукати і підтримати те вартісне, що створюється у сучасному театрі* (з газ.).

ВА́РТІСНІСТЬ, ності, *ж.* Те саме, що **ва́ртість** 2. — *Мабуть, Стародубе, ні за яких інших обставин не змінюється так блискавично вартісність речей, як на війні* (Є. Доломан); *Сучасник Т. Г. Шевченка, добрий знавець історії, літератури й фольклору М. І. Костомаров, прекрасно розумів взаємозалежність безіменної й індивідуальної художньої творчості, історичну первинність першої і літературну вартісність другої* (В. Русанівський).

ВА́РТІСТЬ, тості, *ж.* 1. Виражена у грошах ціна чого-небудь або величина витрат на що-небудь. *На гравюрі невеликої вартості Геркулес, піднявши здорову довбню, замірявся на страшного лева* (І. Нечуй-Левицький); *Ці вагони коштували дуже дорого. Їх вартість обчислювалась втричі більш від вартості вагонів американського типу* (М. Трублаїні); *Лише подарунки великого візира Ібрагіма складали загальну вартість у п'ятдесят тисяч дукатів* (П. Загребельний).

2. Важливість, значущість, цінність чого-небудь. *Якось старші й відомі письменники прислали твори — я сказав би — вартості не дуже високої* (М. Коцюбинський); *У цій .. переоцінці всіх вартостей і самої людини вогнем і залізом — це вічне прокляте питання* ["Бути чи не бути?!"] *стало як стовп* (І. Багряний).

3. *екон.* Суспільна праця, затрачена на виробництво товару й уречевлена в цьому товарі. *Різні економічні школи природу вартості пояснюють по-різному: затратами робочого часу, балансом попиту і пропозиції, витратами виробництва, граничною корисністю* (з наук. літ.); *На сьогодні найбільш прийнятною є трудова теорія вартості, згідно з якою в основі вартості лежить суспільно необхідний робочий час (затрати праці) на виробництво товару* (з наук. літ.).

△ **(1) Авансо́вана ва́ртість,** *фін.* — кошти підприємця, признач. для купівлі засобів виробництва і робочої сили для отримання прибутку. *Різні варіанти рішень, що приймаються для визначення прибутку, поточних витрат, авансованої вартості, зумовлюють наявність значної кількості показників рентабельності* (з наук. літ.); **Бала́нс ва́ртості** *див.* **бала́нс**[1]; **(2) Бала́нсова ва́ртість,** *фін.* — активи після вирахування боргових зобов'язань. *Розмір заподіяної шкоди визначають за фактичними втратами, на підставі даних бухгалтерського обліку, виходячи з балансової вартості матеріальних цінностей з вирахуванням зносу згідно з установленими нормами* (з мови документів); **(3) До́дана ва́ртість,** *екон.* — різниця між вартістю товарів (послуг) і матеріальними витратами на їх виробництво. *В економічному сенсі суспільне виробництво полягає у створенні доданої вартості, яка є джерелом заробітної плати, податків, а також інвестицій у відтворення та розвиток виробництва* (з наук. літ.); **Зако́н ва́ртості** *див.* **зако́н; (4) Мінова́ ва́ртість,** *екон.* — форма визначення вартості прирівнюванням одного товару до іншого в процесі обміну. *Вартість як одна з властивостей товару є основою його мінової вартості* (з навч. літ.); **(5) Номіна́льна ва́ртість,** *екон.* —

вартість товару у грошовому еквіваленті. *Засновники закритих акціонерних товариств до дня скликання установчих зборів повинні внести не менш як 50 відсотків номінальної вартості акцій* (з навч. літ.); **Пода́ток на до́дану ва́ртість** *див.* **пода́ток; (6) Ри́нкова ва́ртість,** *екон.* — найвірогідніша ціна, яка формується у процесі вільного продажу на ринку. *Ринкова вартість — це максимальна ціна, яку може встановити продавець, та мінімальна, що може бути запропонована покупцем* (з наук. літ.); **(7) Спожи́вна́ ва́ртість,** *екон.* — властивість товару, речі задовольняти якунебудь потребу покупця. *Єдина мета капіталу — збагачення через прибуток — вимагає реалізації товарів як споживної вартості* (із журн.).

ВА́РТНИ́Й, ва́ртна́, ва́ртне́, *діал.* Те саме, що **ва́ртий.** *Треба вибрати собі жінку з роду, вартного князів Вишневецьких* (І. Нечуй-Левицький); *Я боронив Батурин, поки ще можна було обороняти .. А попіл і згарище сил моїх не вартні* (Б. Лепкий); *Комісаріат доручив лісовому інженерові поділити повіт на райони і в кожному районі виділити менше вартні частини лісу на вируб* (А. Чайковський).

△ **Ва́ртні папе́ри** *див.* **папір.**

ВА́РТО, ВАРТ, *пред., з інфін.* Уживається у знач. с л і д, т р е б а. *Самому чудно. А де ж дітись? Що діяти і що почать? Людей і долю проклинать Не варт, їй-богу* (Т. Шевченко); — *А справді варто було б поплавати човном. Погода така тиха й тепла* (І. Нечуй-Левицький); [Д е ї ф о б:] *Якщо кажу, то, значить, варто слухать, а ти хоч і віщунка, та сама своєї долі, видно, не вгадаєш* (Леся Українка); — *Але підемо звідси. Не варт розповідати все* (З. Тулуб); *Розкажи, все нам знати варто* (А. Малишко); // *перев. зі сл.* т і л ь к и, л и ш е. Цілком достатньо для чого-небудь. *Варто було тільки поглянуть на мене в той вечір, як панна Анеля запрохала мене кататься!* (М. Коцюбинський); *Став відчувати, що сириця в нього на руках намокає більше та більше, стає слизькою, і здається, варто лиш трохи напружитися, — і ти вивільнишся* (П. Загребельний); // *перев. зі сл.* т і л ь к и, л и ш е. У складному реченні, звичайно зі спол. і, я к, щ о б у другій частині, означає умову швидкого здійснення чого-небудь. *Вона певна, що варто їй добігти — і стрінеться чудо, він оживе й одужає* (М. Коцюбинський); *Варто тепер кулеметникові надушити курок, щоб Кіхану одразу пронизали кулі* (Ю. Яновський); *Каховка поставала перед ним як біле, веселе місто-ярмарок у пишній зелені, у каруселях, у весняних барвистих райдугах, під якими кожному везе, під які лише варто вступити, як у кишенях тобі вже задзвонять* [задзвенять] *легендарні таврійські червінці* (О. Гончар).

ВАРТОВИ́Й, а́, е́. 1. Який несе варту, охороняє кого-, що-небудь. *Парк теж оточувала вартова сторожа* (О. Стороженко); *Прибігають вартові вояки і помагають Поліксені утримати Кассандру* (Леся Українка); *До відділку, не постукавши в двері, вбіг знадвору захеканий вартовий козак* (Б. Антоненко-Давидович); // Стос. до варти, пов'язаний із вартуванням. *Он сіра старезна в'язниця, Хатина при їй вартова* (Леся Українка); *Потяг спинився біля вартової будки із прикордонним знаком* (Олесь Досвітній); *Зчинилася страшенна буря — потоки води линули з небес, а вітри, що знялися зусібіч, закрутили змії смерчів на водах, перевертаючи рибальські та вартові судна* (Ю. Андрухович); // *у знач. ім.* **вартови́й,** во́го, *ч.;* **вартова́,** во́ї, *ж.* Той, хто несе варту, охороняє кого-, що-небудь. *Він усе вартовим був при садовині або при баштанах* (Ганна Барвінок); *Біля відсіку стоїть вартовий, він сперся на гвинтівку* (О. Корнійчук); *Почалася втеча, хто куди! Спершу вартові переслідували, а потім відстали* (В. Барка); * У порівн. *Заснули кедри, рядом з ними, хитаючись, модрини сплять, стрункі смереки вартовими в тумані сторожко стоять* (І. Гончаренко).

2. *рідко.* Те саме, що **черговий** 2. *Здавалось, перо вартової сестри, що роздратовано й хапливо шелестіло на папері, дряпало в самім серці покволим, нудним болем* (М. Івченко); *Саїд-Алі намагався вже самотужки підвестися, коли підбіг до нього Храпков, а за ним вартовий лікар* (Іван Ле).

3. *у знач. ім.* **вартова́,** во́ї, *ж.* Приміщення для вартових. *Мене попросили зачекати біля вартової* (із журн.).

△ **Вартова́ слу́жба** *див.* **слу́жба.**

ВАРТОНІ́Т *див.* **уортоніт.**

ВА́РТОНЬКА, и, *ж., нар.-поет.* Пестл. до **ва́рта** 1. *Стоїть сторожа, острая вартонька Коло твоєї хати* (П. Чубинський).

ВА́РТОЩІ, ів, *мн.* Духовні й матеріальні цінності, набутки. *Наша держава не має стійких і тривалих історичних традицій, що зумовлює масову орієнтацію на чужі політико-правові вартощі і загальну хаотичну громадянську поведінку* (з публіц. літ.); *Створені романтиками художні вартощі виявилися настільки вагомими і життєздатними, що тривко ввійшли до способу мислення і досьогодні співтворять світ української культури, духовності і ментальності* (з наук. літ.).

ВАРТУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вартува́ти¹.** *Сотник вийшов із вагона й перевірив варту, заліз у паротяг і наказав Биксанькові тримати й далі паротяг під парами, а козакам, що відпочивали після вартування, — наслухатися й бути напоготові* (Б. Антоненко-Давидович); *З нічного вартування прийшов батько, роздягся мовчки, поліз на піч спати* (І. Волошин); *Катерина .. обрала собі найважчу пайку в загальному обов'язку: вартування біля хворого по ночах* (Ирина Вільде).

ВАРТУВА́ТИ¹, у́ю, у́єш, *недок.* 1. *кого, що.* Охороняти, стерегти кого-, що-небудь. *Уночі Юлдаш вартував з батьком байський табун* (О. Донченко); *У морі, далеко від рідних портів, У шторми і люту годину, Прославлена в битвах сім'я моряків Вартує свою Батьківщину* (М. Нагнибіда); // Стояти на варті, на сторожі. [О в л у р:] *До замку я піду, Ти вартуватимеш при вході* (І. Франко); *Край мосту галицький жовнір у австрійському однострої вартує біля шлагбаума* (Б. Антоненко-Давидович).

2. Невідступно перебувати в якомусь місці певний час (біля хворого або вичікуючи кого-, що-небудь і т. ін.). *21-го травня, субота. Заходив з Ніною до Ліди. Вона сильно втомлена: ввесь час вартує коло Ігоря* (М. Драй-Хмара); [Л е н а:] *Він спить. Ми обидві вартуємо біля нього* (І. Кочерга); *"Шнель! Шнель! Шнель!" — загукав на шофера, що вартував з його машиною біля штабу* (І. Багряний); *Другого дня від самого сходу сонця я вже вартував біля її дому* (Ю. Збанацький); * Образно. [Г а л я:] *В садах хати біленькі, а тополі, скільки оком глянеш, вартують на шляхах...* (О. Корнійчук).

ВАРТУВА́ТИ², у́ю, у́єш, *недок., діал.* 1. *кого, що.* Бути вартим, заслуговувати кого-, чого-небудь. *Чужі тішаться*

нещастям чоловіка. Та й що вартує Григорій у селі? Хто Григорій?.. Жебрак, розбійник і злодій! (О. Кобилянська); *Вона взагалі довірлива і дуже добра. Я просто не вартую її* (Ю. Винничук).

2. *що і без прям. дод.* Те саме, що **кóштувати.** *Вона* [праця] *дома ж таки втроє більше вартує* (Сл. Гр.); *Вона вже виплакала свої сльози, уже перестала кидатись, мов риба в неводі. Усвідомила, що її краса вартує немалі гроші* (Б. Лепкий); *Заморожування засобів у будь-якому вигляді вартує підприємству дуже дорого, тому що вільні кошти можна використати більш раціонально для отримання додаткового доходу* (із журн.).

3. *безос., з інфін.* Те саме, що **вáрто.** *Вважаю, що кожному, і вам зокрема, вартує деколи замислитися, хто ми є насправжки — живі люди чи сущі мерці* (Ю. Винничук); *Новітню історію мистецького Дрогобича вартувало б розпочати з особи Петра Гейдека* (із журн.).

◊ **Чогó вáртий (варт,** *рідше* **вартýє)** *див.* **вáртий.**

ВАРУВÁТИ, ýю, ýєш, *недок., що, діал.* Берегти. *Лиш варуйте серце* (Марко Черемшина).

ВАРУВÁТИСЯ, ýюся, ýєшся, *недок., діал.* 1. Не наважуватися, вагатися. — *Що, Парасю-голубонько, що тобі доброго трапилось? А вона все варується мені сказати, тільки гляне та зчервоніє* (Марко Вовчок); // *кого і без дод.* Соромитися. *Вони вже не варувалися його та вкладали йому всі поголоски, що котилися по кутку про його дочку* (М. Коцюбинський); *Першими днями Шевченко трохи варувався; але ж щирість і привітність, що панували в домі Рєпніних, небавом обгорнули його і розвіяли його здержливість* (із журн.).

2. *кого, чого і без дод.* Остерігатися, берегтися. *Як стане темненько, як стане темненько, Ворота скрипливі, сусіди брехливі, — Варуйся, серденько* (з народної пісні); — *Коли підете на полювання, можете стріляти звірину в усіх хащах, тільки варуйтеся Страшного лісу* (з казки).

ВАРÝНОК[1], нку, *ч., діал.* Вариво, приварок. *За що* [набавляти таксу]? *За ту гнилу рибу, що, не маючи ніякого варунку, покористувався бідний чоловік піймати з його ставу?..* (Панас Мирний).

ВАРÝНОК[2], нку, *ч., діал.* Біль у животі. *Я хоч що їм, то мені ніякого варунку нема, не так, як буває іншим* (Сл. Гр.).

ВАРÝНОК[3], нку, *ч., зах.* Умова. *О. Кобилянська в листі О. Маковею між іншим пише: "Поставила* [Леся] *мені щиро питання, чи не могла б в мене бути зо 4–6 тижнів, але під тим варунком, щоб могла тут водою куруватись"* (О. Мороз); — *Гаразд, — відповів він, — я призначу вам зустріч, але за варунку, що ви прийдете сам-один* (із журн.); *Він почував себе самотнім як поет-інтелігент у варунках сучасності* (з газ.).

ВÁРУС, у, *ч., мед.* Патологічне викривлення кінцівки усередину. *Варус колінного суглоба; Варус ступні.*

ВÁРУСНИЙ, а, е, *мед.* Стос. до варусу. *При передньо-латеральному вивиху виникає варусна деформація ліктьового суглоба* (з наук. літ.); *Варусна стопа.*

ВАРФОЛОМІЇВСЬКИЙ, а, е: ◊ **Варфоломіївська ніч** *див.* **ніч.**

ВАРЦÁБ, а, *ч., діал.* 1. Лутка. *Просто проти них* [віконцят] *спливало з улиці болото, замулюючи стіну чимраз більше і вже ось-ось досягаючи здрухнілих* [струхнявілих] *варцабів* (І. Франко); *Сьогодні діду Євмену будівельна бригада закладала хату, і сьогодні ж на ній виросли віконні варцаби* (М. Стельмах).

2. *мн.* Одвірок. *Данило тільки тепер помічає на порозі біля варцабів дівчинку в білому* (М. Стельмах).

ВАРЦÁБА, и, *ж., діал.* Те саме, що **варцáб** 1. *Кричали другі когути, й Тиско, .. опертий об віконну варцабу на вежі, наслухував* (К. Гриневичева).

ВАРШАВ'ЯНИ, ян, *мн. (одн.* **варшав'янин,** а, *ч.;* **варшав'янка,** и, *ж.).* Мешканці Варшави. — *Але то, може, не скрізь по селах так, — защебетала варшав'янка* (Леся Українка); *Варшав'яни відразу пізнавали іноземних делегатів і радісно вітали їх* (С. Журахович); *Страшного напруженого вечора варшав'яни почули сигнал тривоги — шість вибухів з гармат* (О. Іваненко); *Картину купив якийсь можновладець, варшав'янин* (Р. Андріяшик).

ВАРШАВ'ЯНИН *див.* **варшав'яни.**

ВАРШАВ'ЯНКА *див.* **варшав'яни.**

ВАРЯ́Г *див.* **варяги.**

ВАРЯ́ГИ, ів, *мн. (одн.* **варяг,** а, *ч.).* 1. *іст.* Давньоруська назва вихідців із Скандинавії, які у IX–XI ст. здійснювали походи в Європу для пограбувань і торгівлі, а також служили як наймані воїни. *Вбігають кілька варягів і кидаються на визвіл Турвальда, оголивши мечі* (І. Кочерга); *Є таке місце в "Звенигорі": оповідання про напад варягів на слов'янське селище* (Ю. Яновський); *Вхід на той заповітний двір пильнувала вірна сторожа з варягів, яким Ярослав довіряв найбільше, там вони й жили у великій і теплій хижі, прибудованій майже до самих воріт* (П. Загребельний).

2. *перен., розм.* Люди, запрошені зі сторони для допомоги, посилення чого-небудь. *Як єдину раду в цій безвиході висунуто розпачливу пропозицію всіх тих кандидатів відкинути й покликати якогось варяга. І всі якось відразу погодились на Степанові Радченкові* (В. Підмогильний); *Дуже активну роль на ринку семінарів і тренінгів відіграють варяги — представництва закордонних навчальних центрів* (з наук.-попул. літ.).

Шлях із варяг (із варягів) у грéки *див.* **шлях.**

ВАРЯ́ЗЬКИЙ, а, е, *іст.* Прикм. до **варяги** 1. *З чотирьох літ Рогніда приставила до Ярослава вчителів грецьких, болгарських, варязьких і навіть латинських* (П. Загребельний); *Варязька дружина завжди була присутня при дворі Ярослава* (Р. Іванченко); — *В житії святого Антонія свідчиться, що в якійсь із печер була варязька скарбниця, в якій сховано повнісінько латинського посуду, але хто відгадає, де та печера?* (Валерій Шевчук).

ВАРЯНИ́ЦЯ *див.* **варени́ця.**

ВАР'ЯТ, *рідше* **ВАРІЯТ,** а, *ч., діал.* Божевільна людина. — *Варіят! — крикнув староста й утік до сусідньої кімнати* (Л. Мартович); — *Ото ще вар'ят, — бубонів дід, — украв півня, а мене замкнув, щоб не побіг і не відняв крадене...* (Є. Гуцало); *Вчителю фізики захотілося закричати, той крик уже стояв у горлі кострубатою грудкою, але стримало його те, що соромився виявляти себе вар'ятом* (Валерій Шевчук); — *Не стріляйте в нього! Він божевільний! Хто знає по-німецьки? Скажіть, що він вар'ят, може, це його врятує!* (Ю. Винничук).

ВАР'ЯТКА, *рідше* **ВАРІЯТКА,** и, *ж, діал.* Жін. до **вар'ят, варіят.** — *Видиш? — тихо казала дівчина. — Вона вар'ятка* (Г. Колісник).

ВАР'ЯТСТВО, *рідше* **ВАРІЯТСТВО,** а, *с., діал.* Поведінка або витівка вар'ята. *Йому не машина була потрібна, хотів видерти ремінь із подушок. Таке вар'ятство дуже*

розізлило дідуся (М. Стельмах); *Опановуючи серцебиття, я спитав бабу, в чому ж полягало його вар'ятство. Він, виявляється, був трохи не при своєму розумі* (із журн.).

ВАР'Я́ТСЬКИЙ, *рідше* **ВАРІЯ́ТСЬКИЙ,** а, е, *діал.* Прикм. до **вар'я́т, варія́т.** *Той відмахнувся: прийшло натхнення чи просто вар'ятський стан* (С. Процюк); *— Яка логіка? Та й з якого б дива логіка завелась у моїй варіятській голові?* (із журн.).

ВАСА́БІ, *невідм., ч.* 1. Багаторічна трав'яниста рослина родини капустяних з округлим або серцеподібним листям і невеликими білими квітами, зібраними у волоть; японський хрін. *Справжній васабі можна знайти лише в Японії, де він росте в особливих умовах: у проточній воді при температурі 10–17 градусів* (з наук.-попул. літ.); *Васабі має ряд унікальних властивостей: блокує розмноження ракових клітин, іноді навіть приводить до їх знищення, також він надзвичайно ефективний у боротьбі з карієсом* (із журн.).

2. Приправа з кореня цієї рослини, що використовується у традиційній японській кухні. *Без васабі обходиться мало яка японська страва і найчастіше його змішують із соєвим соусом або ж (у випадку із суші) роблять тонку полоску на рисі* (з наук.-попул. літ.); *Васабі недешевий, тому в більшості ресторанів використовують його імітацію на основі хрону, спецій та харчових барвників* (із журн.).

ВАСА́Г, а, *ч.* 1. *діал.* Верхня частина воза, саней і т. ін.; ящик, короб. *Страшилище, мов блискавка, кинулось на першу повозку і .. учепилося васага* (І. Франко); *Старі трухляві копили зламались, васаг лежав нарізно від санок* (М. Коцюбинський).

2. *заст.* Чумацький віз. *Саме копали картоплі. По шляхах тепер поскрипували обшиті лубом васаги, наповнені шершавими землянистими плодами* (М. Стельмах).

ВАСА́Л, а, *ч.* 1. У середні віки в Західній Європі — феодал, який одержував від заможнішого феодала-сюзерена земельні ділянки й заступництво, за що виконував для нього ряд повинностей. *Зміст його* [роману "Тристан та Ізольда"] *— фатальне та нещасливе кохання лицаря-васала Тристана і його королеви Ізольди Злотокосої* (Леся Українка); *Головним обов'язком васала було несення за свій рахунок військової служби протягом певного строку (звичайно 40 днів на рік), крім того, васал повинен був брати участь у суді й раді сеньйора, утримувати його зі свитою, робити деякі грошові внески і т. ін.* (з наук. літ.); *Великі феодали, стаючи васалами верховного сеньйора — короля і отримуючи від нього землі, у свою чергу мали васалів — дрібніших феодалів і дарували їм земельні володіння* (з наук. літ.); // Назва знатних підданих (у Росії, в Україні і т. ін.), які служили цареві, князеві, виконуючи їхню волю. *Ставши вірним васалом Потоцького.., Горленко відчув, що доведеться перебудувати все своє життя* (З. Тулуб); *Велику допомогу подавали Димитрієві його васали, бояри і духовенство* (з навч. літ.).

2. *перен.* Підлегла, залежна особа, країна і т. ін. *Не залишили своїх давніх намірів поневолити українські землі також султанська Туреччина і її васал — Кримське ханство* (Ю. Мушкетик).

ВАСАЛІТЕ́Т, у, *ч., іст.* У середні віки — система відносин особистої залежності одних феодалів — васалів від інших — сеньйорів. *Васалітет як розвинутий інститут сформувався у VIII–IX століттях у Франкській державі, де королі й великі феодали давали за службу землю, рухомість або яке-небудь інше джерело прибутку* (з наук. літ.); *Найбільш завершені форми васалітет і феодальна ієрархічна драбина отримали у країнах Західної Європи* (з наук. літ.).

ВАСА́ЛКА, и, *ж., перен.* Жін. до **васа́л** 2. — *Вона хоча й васалка, але в її золотокудрій голові міцно засіла скалка свободи* (із журн.).

ВАСА́ЛЬНИЙ, а, е. Прикм. до **васа́л.** *Виходило так, що й сам він зараз, зайнявши на Турецькім валу колишні позиції кримського хана, поділяє разом з ним і його васальну холопську долю!* (О. Гончар); *Штабс-капітан казав про те, що в Росії завжди поважали войовничий, сильний і талановитий народ татарський і дуже жалкували, що перебуває він під владою турецького султана, у васальній залежності, хоч мав право на більш почесну долю* (Б. Левін); *Хоча Русі не вдалося домогтися васальної залежності половців, вона, однак, справляла значний вплив на половецький етнос завдяки союзницьким стосункам, династичним шлюбам, що забезпечували періоди мирних контактів кочівників із землеробами* (з наук. літ.).

ВАСА́ЛЬСТВО, а, *с.* Стан васала; залежність, підданство. *Законодавчо польське васальство Кам'янеччини було закріплене 1569 року Люблінською унією, що за нею Поділля ставало коронним воєводством* (із журн.); *У світі, що знову повинен стати багатополярним, ми спільно маємо виконати важливу роль на основі відносин, які базуються на принципах рівності та яким зовсім не притаманний принцип васальства* (з газ.).

ВАСА́ЛЬСЬКИЙ, а, е. Стос. до васала, васальства. *На європейському тлі Київська Русь є унікальним соціально-історичним утворенням, яке не знало ні класичного рабства, ні класичного феодалізму з його васальською залежністю* (з наук. літ.).

ВАСИЛЕ́ВС, а, *ч.* Те саме, що **басиле́вс** 6. *Візантія IV–V століть була централізованою військово-бюрократичною монархією. Уся повнота влади зосереджувалася у руках імператора (василевса)* (з наук. літ.).

ВАСИ́ЛЕЧКИ, ів, *мн., нар.-поет. (одн.* **васи́лечок,** чка, *ч.).* Пестл. до **воло́шки.** *Ой на горі василечки сходять, Під горою барвінок послався* (з народної пісні); *З хати небавом пробилися музика і спів про ті василечки, що сходять на горі, про той барвінок, що послався під горою* (М. Стельмах).

ВАСИ́ЛЕЧОК *див.* **васи́лечки.**

ВАСИЛІА́НИ, а́н, *мн., іст. (одн.* **василіа́нин,** а, *ч.;* **василіа́нка,** и, *ж.).* Те саме, що **базиліа́ни.** *А тут* [на церемонії] *ще зібрався цілий загін римсько-католицького і греко-католицького "воящтва" з єпископату, отці ордену василіанів, семінаристи, гімназисти* (С. Скляренко); *Напередодні поділів Речі Посполитої василіани займали п'яте місце серед чернечих орденів країни, поступаючись лише таким старовинним орденам, як францисканці, єзуїти, бернардинці й домініканці, а їхня загальна чисельність на 1772 р. становила 1258 осіб* (з наук. літ.).

ВАСИЛІА́НИН *див.* **василіа́ни.**

ВАСИЛІА́НКА *див.* **василіа́ни.**

ВАСИЛІА́НСЬКИЙ, а, е, *іст.* Прикм. до **василіа́ни.** *Школу Франко перейшов довгу і хорошу — спочатку в Ясениці Сільній, де вчився читати українською, польською і німецькою мовою, потім у Дрогобицькій нормальній школі*

(чотирикласовій, міській) при василіанському монастирі (М. Зеров); *У XVIII — на початку XIX ст. василіанські школи, які відзначалися високим рівнем викладання, діяли в багатьох містах України — Барі, Острозі, Овручі, Супраслі та ін.* (з навч. літ.).

ВАСИЛІ́СК, а, *ч.* 1. Ящірка родини ігуанових, яка водиться у тропічній Америці, з гребенем на спині та хвості. *Василіски живуть біля води, на деревах і кущах. Вони здатні бігати по поверхні води, утримуючись за рахунок частих ударів задніх ніг; добре плавають* (з наук. літ.); *Основною їжею василісків є комахи* (з навч. літ.).

2. Казкова тварина, яка вбиває своїм поглядом. — *Ой ви, спокусительки! Це не Діана, — це фурія, аспид, василіск!* (І. Нечуй-Левицький); *Упирі та василіски, Змії, страхи, ящурки, Всі дива страшної казки — От співцеві сни палкі* (Леся Українка).

ВАСИ́ЛЬКИ́, васи́льків, *мн. (одн.* **васи́льо́к,** васи́лька́, *ч.; збірн.* **васи́льок,** льку, *ч.).* 1. Народна назва базиліку. *Без васильків і без рути Спочивайте, діти* (Т. Шевченко); *Всюди так хороше, чисто; пахощі од васильків та м'яти окривали всю хату* (Панас Мирний); [Д р у ж к и *(співають):*] *В долину, .. в долину По червону калину, По хрещатий барвінок, По зелений васильок* (М. Кропивницький); *Васильки духмяні (базилік звичайний) відомі як пряна і лікарська рослина, цвіте в літні місяці, випромінюючи прекрасний аромат* (з Інтернету).

2. Волошки *(див.* **воло́шка**[1]**).** *Васильки у полі, васильки у полі, і у тебе, мила, васильки з-під вій, і гаї синіють ген на видноколі, і синіє щастя у душі моїй* (В. Сосюра); *Боєць стояв над кущиком синіх васильків, приязно всміхаючись до них* (О. Гончар); *Світилок теж було дві — з васильками в косах і з свічками із ярого воску та шабельками в руках* (Ю. Мушкетик); * У порівн. [К н я з ь:] *Ті очі сині, як васильки .. Се ти, моя єдина, Моя сердешна, незабутня доню* (І. Франко).

ВАСИЛЬКО́ВИЙ, а, е. 1. Стос. до васильків. *Дівчино мила, що з тобою? Де васильковий твій вінок?* (В. Сосюра); * Образно. *Серпнева мла передранкова, Чуття майбутніх перемог, Сердечна буря василькова* (П. Усенко).

2. Кольору квіток васильків; синій. *Я дістаю з похідного мішка василькову хустку і даю сестрі* (Ф. Малицький); *Ходив поміж повстанцями юнак — Волосся русе, очі василькові* (В. Бичко).

ВАСИ́ЛЬО́К *див.* **васи́лькú.**

ВАСКУЛІ́Т, у, *ч., вет., мед.* Запалення стінок дрібних кровоносних судин. *Причинами васкуліту бувають грип, висипний тиф, стрептококові інфекції (рожисте запалення, ангіна), а також фізичні фактори (відмороження, опіки)* (з навч. літ.).

ВАСКУЛЯРИЗА́ЦІЯ, ї, *ж., біол.* Формування нових кровоносних судин (звичайно капілярів) усередині тканини. *Поява капілярів у роговиці (васкуляризація) — це результат захворювання або травми* (з наук. літ.); *Васкуляризація властива будь-яким пухлинам — і доброякісним, і злоякісним* (із журн.).

ВАСКУЛЯ́РНИЙ, а, е, *біол.* Стос. до судин; судинний. *Васкулярний міокардит; Васкулярний сифіліс (сифіліс судин мозку).*

ВАТ[1]**,** а, *род. мн.* ва́тів *і* ват, *ч., фіз.* 1. В електриці — одиниця вимірювання електричної потужності, яка дорівнює добутку сили струму в 1 ампер і напруги в 1 вольт. *Ефективність джерела випромінення, яка показує, скільки світла виробляється на 1 ват споживаної енергії, вимірюється в люменах на ват (лм/Вт) і має назву світлової віддачі* (з наук. літ.); *Каліфорнійська освітлювальна компанія недавно оголосила про створення першої в світі світлодіодної лампи потужністю в 100 ватів* (з Інтернету); *Враховуючи надхмарну потужність в 1300 ватів, позолочені контакти і високу технологічність, нова модель блока живлення задовольнить найвимогливіших покупців* (з мови реклами).

2. У механіці — одиниця вимірювання потужності, при якій за 1 секунду часу здійснюється робота, що дорівнює 1 джоулю. *Через незначність розміру вата у техніці звичайно застосовуються кратні одиниці: кіловат (1 кВт = 1000 Вт) і мегават (1 мВт = 1000000 Вт)* (з наук.-попул. літ.).

ВАТ[2]**,** *невідм., с.* Скорочення: відкрите акціонерне товариство *(див.* **товари́ство).** *Відкрите акціонерне товариство енергопостачальна компанія "Хмельницькобленерго" (ВАТ ЕК "Хмельницькобленерго") забезпечує безперебійне та надійне постачання електроенергії споживачам Хмельницької області за регульованим тарифом* (з мови документів); *ВАТ "Дрогобицький машинобудівний завод" — спеціалізоване підприємство, яке випускає велику номенклатуру обладнання для нафтогазовидобувної галузі* (з газ.).

ВА́ТА, и, *ж.* Пухнаста маса із тонких волокон бавовни, шерсті, шовку і т. ін., слабо переплетених між собою в різних напрямах. *Надя пішла сховала черепки у свій туалетний столик, ще й старанно загорнула їх у вату* (Леся Українка); *Не поспішаючи, Лякін дістав із шафки йод, марлю, вату* (А. Шиян); * У порівн. *Сніг пухнатий, Наче вата, Жаль по ньому і ступати — Білий, чистий сніг* (Г. Бойко).

△ **(1) Мінера́льна ва́та,** *спец.* — теплоізоляційний матеріал із тонких волокон, одержуваних із мінеральних та шлакових розплавів. *Мінеральна вата характеризується значною стійкістю до високих температур та до дії хімічних речовин* (з наук.-попул. літ.); *Мінеральна вата має чудові тепло- та звукоізоляційні властивості* (із журн.); **(2) Шла́кова ва́та,** *спец.* — теплоізоляційний матеріал, вигот. із металургійних або інших шлаків. *Шлакова вата являє собою склоподібні нитки товщиною до 12 мк і довжиною до 60 мм, які утворюються шляхом розпилення тонкого струменя шлакового розплаву паром, що поступає під тиском до вихідного отвору печі* (з наук.-техн. літ.).

◊ **Затика́ти (затуля́ти,** *рідко* **зату́лювати) / заткну́ти (затули́ти) ву́ха [ва́тою,** *рідко* **во́ском]** *див.* **затика́ти**[1]**.**

ВА́ТА́Г, а, *ч.* 1. Той, хто керує ватагою (у 1–3 знач.); ватажок. *Попереду молодий ватаг На воронім коні грає* (П. Чубинський); *Старців налізло повен двір. Богдан Холод, могутній і вже літній їх ватаг, не любив ходити з торбою по хатах* (О. Довженко); *Ватаг їхній, старший рибалка, похитав головою: неможливо, мовляв. Перепливсти його неможливо, це озеро* (О. Гончар).

2. Старший чабан. — *Завтра приженуть нам худібку, — обізвавсь ватаг* (М. Коцюбинський); *Згадуються йому оповідання вівчарського ватага* (Л. Смілянський).

ВАТА́ГА, и, *ж.* 1. Велика група людей; юрба, товариство. *Лаврін знав парубоцький звичай і повів усю парубочу ватагу в шинок* (І. Нечуй-Левицький); *Під дверима регіт, галас, і в хату разом з холодом суне ватага хлопців* (С. Васильченко); *Через кілька хвилин весела ватага рушила на гору* (А. Шиян).

2. Озброєна група людей; загін, військо. — *Розіб'ємо вражу ватагу або самі погинемо в обороні свого краю* (І. Франко); *Коли треба було, вона* [дружина Балики] *на чолі озброєної челяді відбивала наїзд шляхетської ватаги* (З. Тулуб); *Ватага наддніпрянська перетворювалася на загрозу політичним інтригам Сходу і Заходу* (Іван Ле); // *заст.* Вишикувані козацькі загони у поході. *Простяглася По діброві понад Дніпром Козацька ватага* (Т. Шевченко).

3. Група людей, які займаються певною діяльністю. *Другого дня той самий перевожчик* [перевізник] *повів їх до лиману, де коло чагарів одна рибальська ватага ловила рибу* (І. Нечуй-Левицький); *Зустрінеться ватага косарів* (М. Рильський); *Проносячись мимо бурлацької ватаги орачів, вождь ковзнув по них поглядом суворим, хазяйським* (О. Гончар).

4. Група тварин. *Собаки коло їх ватагою лежать* (Л. Боровиковський); *Хлопці зібрали ватагу* [овець], *погнали до водопою* (Панас Мирний); — *Так, так, я сам тільки що прокинувся, — зітхнув кріт, бо знову відчув, що йому хочеться їсти, але розсердитися не посмів: адже внизу, біля його ніг, стояла ціла ватага мурах* (Григір Тютюнник).

ВАТАГУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок.* Бути ватагом (у 1–3 знач.). *Піду по полонинах: де я ватагував, там усе в порєдку* [порядку] (Г. Хоткевич); *Молоді пастухи стояли в кутку й мовчки стежили за кожним рухом ватага, прислухалися до його слів, щоб, як колись самі стануть ватагувати, могли їх точно повторити* (В. Гжицький).

ВАТАЖА́НИН, а, *ч.* Член ватаги (у 1–3 знач.). — *Ой ви, хлопці, ви, добрі молодці, А де будемо ночувати? — звертається до ватажан отаман* (М. Коцюбинський); *Всі вони з поплічників Петрика, його ватажани, а значить, усі запорожці* (Г. Колісник); *Взаємини між ватажанами всередині чумацької корпоративної громади регулювалися виключно "чумацьким звичаєм", що був уособленням психологічного типу чумака і являв собою систему норм звичаєвого права, інтерпретованих відповідно до реалій промислу* (з наук. літ.).

ВАТА́ЖИТИ, жу, жиш, *недок., розм.* Те саме, що **ватажкува́ти.** *Чи можна й рівняти, як ватажити над вівцями, а чи то над живими людьми?* (Г. Хоткевич).

ВАТА́ЖКА, и, *ж., розм.* Приміщення для перебування ватаги. *Колиби будували дві — вгорі пасовища більшу — ватазьку колибу, ватажку, внизу меншу — вівчарську колибу* (з наук.-попул. літ.).

ВАТАЖКО́, а́, *ч.* Те саме, що **ватажо́к.** *За об'єкт своїх нападів молодий ватажко вибирав тільки панів та корчмарів* (Г. Хоткевич); *Чалий, хоч і знесилений, розпростував плечі і не помітив, що ватажко, іще наказуючи про щось, підморгнув до двох козаків* (Г. Колісник).

ВАТАЖКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., розм.* Бути ватажком, керувати ватагою (у 1–3 знач.); ватажити. — *А що, боярине, — крикнув Максим, — .. хіба ж не стидно тобі, старому рицареві, ватажкувати над такими бездухами, що тільки в юрбі смілі, мов барани?* (І. Франко).

ВАТА́ЖНИЙ, а, е. Стос. до ватаги. *А брат з ватажними парубками так звиваються, та частують, та приплюскують* (Ю. Федькович).

Вата́жний ота́ман *див.* **ота́ман.**

ВАТА́ЖНИК, а, *ч., заст.* Пастух овець. *Уже з села Ватажники ватагу гнали* (Т. Шевченко).

ВАТАЖО́К, жка́, *ч.* 1. Керівник ватаги (у 1–3 знач.). *Як війська ватажок начальний Про все дрібненько розказав* [Іул] (І. Котляревський); *Хто ватажком Піде перед вами, Хто проведе?* (Т. Шевченко); *Хоч як дорослі й приховували від неї, а Неля знала: її батько — партизанський ватажок* (К. Гриб).

2. Керівник, організатор, людина, яка має авторитет, вплив на інших. *Будівничий, юнак З голубими очима, Бригадир, ватажок Десяти мулярів* (М. Нагнибіда); *Рому дедалі відчутніше дратувала Артурова так звана богемність, його відчайдушні пориви провалюватись у діри забуття і вдавати при цьому ватажка плейбоїв* (Ю. Андрухович).

3. Вожак тварин. *Тільки десь далеко в гаю стукало калатайло на шиї ватажка вола* (І. Нечуй-Левицький); *За кротом потяглася й довжелезна чорна нитка мурах з ватажком попереду* (Григір Тютюнник).

ВАТ-ГОДИ́НА, и, *ж., фіз.* Одиниця енергії або роботи, яка дорівнює роботі, що здійснюється за 1 годину при потужності 1 ват. *Акумулятор ноутбука ємністю 25–65 ватгодин; Статичні лічильники ват-годин активної енергії змінного струму.*

ВА́ТЕР, а, *ч., заст.* Прядильна машина неперервної дії, в якій процеси витягування, скручування й намотування ниток на шпулі відбуваються послідовно. *Ватер був винайдений в Англії* (з наук.-попул. літ.).

ВАТЕРВЕ́ЙС, а, *ч.* 1. Широка товста дошка вздовж бортів судна, яка є частиною його палубного настилу. *Ватервейс роблять завжди товщим за інші палубні дошки* (із журн.).

2. Водопротік на палубі вздовж бортів судна. *Вода із ватервейса виходить через спускні шпигати* (з наук.-попул. літ.).

ВАТЕРЖАКЕ́Т, а, *ч., техн.* Шахтна піч, стінки якої складені з охолоджуваних водою порожнистих металевих коробок. *Незабаром була зведена споруда заводу. В ньому був плавильний цех з одним ватержакетом і конвертором* (з мемуарної літ.); — *Ватержакети працюють на межі. Щоб виплавляти великі руди, треба вдувати в печі більше повітря, а звідки його взяти?* (із журн.).

ВАТЕРЖАКЕ́ТНИЙ, а, е, *техн.* Стос. до ватержакета. *З допомогою ватержакетної печі всю війну на заводі велась плавка металу для танкової броні* (з мемуарної літ.).

ВА́ТЕРКА, и, *ж., діал.* Зменш. до **ва́тра.** *А донечка на ватерці Снідання готовить* (Ю. Федькович); — *Вже собі й суччя на ватерку не врубаю* (А. Крушельницький).

ВАТЕРКЛОЗЕ́Т, у, *ч., заст.* Убиральня із пристосуванням для промивання унітаза водою. *Сміття, бруд, нечистоти нема куди спускати. Треба копати смітники, помийні ями, ватерклозети* (В. Винниченко); *То був комплект ватерклозету для німецької комендатури, що влаштовувалась у школі* (Григорій Тютюнник); *Зазвичай ватерклозет мали чиновники не нижчі від 14-го класу, відставні генерали, високопосадові службовці, представники багатого купецтва та буржуазії* (з наук.-попул. літ.).

ВАТЕРЛІ́НІЯ, ї, *ж., мор.* Лінія дотику поверхні води з корпусом плаваючого судна. *Коли перевантажена галера ховала в кучугурах хвиль червоний бакан ватерлінії, похід на мить зупинявся* (З. Тулуб); *Величезний, в десять тисяч тонн місткістю, він* [корабель] *сидів у воді набагато нижче ватерлінії* (Д. Ткач); *Коли ватерлінія маленької "Цецелії" почала зникати під водою, Мечислав зрозумів, що за*

один рейс усього золота не збереш (М. Білкун); * У порівн. *На стінах будиночків, як ватерлінії на корпусах суден, смугами тягнуться сліди весняних повеней* (О. Гончар).

ВАТЕРМАШИ́НА, и, *ж., заст.* Прядильна машина з приводом від водяного колеса. *У 1769 р. англійський підприємець Річард Аркрайт винайшов ватермашину, яка виробляла міцне прядиво для основи тканини* (з наук.-попул. літ.).

ВА́ТЕРНИЙ, а, е, *заст.* Стос. до ватера. *Ватерна машина.*

ВА́ТЕРНИК, а, *ч., заст.* Робітник, який працює на ватері.

ВА́ТЕРНИЦЯ, і, *ж., заст.* Жін. до **ва́терник.**

ВАТЕРПА́С, а, *ч.* Прилад для визначення положення лінії, площини відносно горизонталі. *Звичайно ватерпас являє собою брусок із укріпленою в ньому прозорою ампулою, відкритою для огляду, що містить рідину з невеликою булькою газу* (з наук.-попул. літ.); — *Ватерпас. Це дуже важлива штука. Візьми, приклади його до чого ось так — і він тобі покаже, де рівно, де криво* (Ю. Мокрієв).

ВАТЕРПА́СНИЙ, а, е. Стос. до ватерпаса. *А потім прийшов інший майстер і натягнув у великій кімнаті мотузочку по тих же ватерпасних позначках на стінах* (із журн.).

ВАТЕРПОЛІ́СТ, а, *ч.* Гравець у ватерполо. *По доріжках, позначених линвами з кольоровими поплавками, плавають спортсмени, поруч ватерполісти до знемоги ганяють свого жовтого м'яча* (В. Собко); *Святкували перемогу українці й у фіналі, де їм випало зіграти з господарями чемпіонату, ватерполістами Румунії* (з газ.).

ВАТЕРПОЛІ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **ватерполі́ст.** *Золото Пекіна-2008 у напруженому фіналі дісталося голландським ватерполісткам* (з газ.).

ВАТЕРПО́ЛО, *невідм., с.* Спортивна командна гра з м'ячем у басейні, де дві команди намагаються забити гол у ворота суперника; водне поло. *Ватерполо виникло у другій половині XIX століття у Великобританії, входить до програми Олімпійських ігор* (з наук. літ.); *Одночасно від кожної команди у ватерполо бере участь семеро осіб — шість польових гравців і голкіпер* (з наук.-попул. літ.).

ВАТЕРПО́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до ватерполо. *У плавальному басейні проходять фінальні ігри змагань юнацьких ватерпольних команд* (з газ.).

ВАТЕРПРУ́Ф, а, *ч., заст.* Непромокальне пальто. *Лакеї несли вже оберемками жіночі накидки, мантильї, ватерпруфи та шубки* (О. Полторацький).

ВА́ТИ, ват, *мн.* Плоскі низини морських узбереж, які заливаються морем під час припливів і звільняються від морської води під час відпливів. *Для поверхні ват характерна розгалужена сітка жолобів стоку вод* (з наук.-попул. літ.); *Вати є унікальним місцем проживання риб, молюсків, ластоногих та інших морських тварин, також вони відіграють важливу роль у сезонних міграціях птахів* (із журн.).

ВАТИ́Н, у, *ч.* Тканина рідкого плетення з густим начосом, яка перев. підшивається для утеплення між підкладкою і верхом одягу. *Як же вона* [Вероніка] *тоді бігла в кімнатних капчиках, у старій болоновій* [болоньєвій] *куртці, з якої крізь дірки випадав ватин* (Є. Кононенко); *Ватин випускають бавовняний, шерстяний і напівшерстяний* (із журн.).

ВАТИ́НОВИЙ, а, е. Стос. до ватину. *Ватинова підкладка пальта; Ватиновий цех.*

ВА́ТКА, и, *ж.* Клаптик вати. *Кохав хлопець деревце — підпушував, поливав, водою оббризкував, листя протирав вогкою ваткою* (О. Донченко); *Ішла* [Оксана] *до дзеркала і сердито душила на лобі чи підборідді поодинокі прищі. Спиняла кров ваткою з одеколоном* (Валерій Шевчук).

ВА́ТМАН, у, *ч., розм.* Те саме, що **Ва́тманський папі́р** *(див.* **папі́р).** *Сергій з цікавістю розглядає наочні приладдя, розвішані по стінах, лозунги англійською мовою, аркуші ватману* (І. Багмут); — *Мені важко з вами розмовляти,* — *стомлено сказав професор, відгороджуючись од Віктора широким аркушем ватману з якимись кресленнями* (М. Руденко).

ВА́ТМАНСЬКИЙ, а, е: △ **Ва́тманський папі́р** *див.* **папі́р.**

ВАТМЕ́ТР, а, *ч.* Пристрій для вимірювання потужності електричного струму у ватах. *Робота ватметра базується на взаємодії двох обмоток — струму й напруги, які включаються послідовно з навантаженням і паралельно до нього* (з наук. літ.).

ВАТМЕ́ТРОВИЙ, а, е. Стос. до ватметра. *Прилади ватметрового типу: ватметр, фазометр, лічильники, реле потужності* (з навч. літ.).

ВА́ТНИЙ[1], а, е. 1. Стос. до вати. *Марина поглянула на п'яту пацієнтки й похолола. Поспішаючи з перев'язкою, вона залишила біля ранки ватний тампончик, щедро змочений йодом* (Микита Чернявський); // Зробл. на ваті, підшитий ватою. *Круглий і грубий в своїй ватній шинелі, Доря примчався до риштовання* (М. Коцюбинський); *Зараз вона спить. Рожева ватна ковдра тепло накриває її тіло* (Б. Антоненко-Давидович); *У скраклі гуляють меткі хлопчаки, Вже босі, але штаненята — ще ватні!* (І. Нехода); * Образно. *Раптом небо зовсім спустилося на гори, і, здалося, всі вершечки гір накрилися величезною сірою ватною ковдрою* (О. Іваненко).

2. *перен.* Ослаблий, нездатний рухатися, діяти (від хвороби, переляку і т. ін.). *Він відчував себе дощенту знеможеним, з ватними ногами, з такими ж позбавленими сили руками* (із журн.).

ВА́ТНИЙ[2], а, е, *фіз.* Стос. до вата, ватів. *Ватне навантаження; Ватний опір.*

ВА́ТНИК, а, *ч.* Верхній одяг, стьобаний на ваті. *Молодцювато поправив* [Гліб] *на плечі автомат, підтягнув на ватнику ремінь* (І. Муратов); *Близько до воріт став чоловік з навислими бровами і вусами, підперезаний поверх широкого ватника; став і стукає* (В. Барка); *На ній був ватник і тепла сіра хустка* (В. Собко).

ВА́ТНИЧОК, чка, *ч.* Зменш. до **ва́тник.** *Вона скинула з себе ватничок, в який нашвидку одяглася, поспішаючи відчинити двері* (Іван Ле).

ВАТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ватува́ти.** *Заплющивши очі, він* [кларнетист] *хитавсь взад і вперед своїм важким, ситим тулубом, одягненим у чорну ватовану піджачину* (М. Коцюбинський); *Вони всі троє одягнені в грубі білі ватовані маскувальні зимові куртки з каптурами і такі самі штани, товсті повстяні чоботи, на руках рукавиці* (із журн.).

ВАТОПОДІ́БНИЙ, а, е. Схожий на вату, який нагадує вату. *М'якоть гриба парасольки строкатої товста, біла, спочатку пухка, потім ватоподібна, груба, із приємним горіховим смаком і слабким грибним запахом* (з наук. літ.); *При купівлі кімнатної рослини варто звернути увагу на те,*

щоб усі її частини були здорові. Наприклад, при ураженні мучнистим черв'ячком на листях і стеблах з'являється білий ватоподібний пушок (із журн.).

ВА́ТОЧНИК, у, *ч.* Трав'яниста рослина родини ластівневих висотою до двох метрів із продовгуватим листям і лілово-червоними парасолькоподібними суцвіттями. *Понад сто видів ваточнику поширені в Америці й декілька — в Африці* (з навч. літ.); *Насіння ваточнику має шовковисті волосинки — звідси й походить його назва* (із журн.).

ВА́ТРА, и, *ж., діал.* Вогнище, багаття. *В печі ватра горіла, жінки обід на похорон варили* (Марко Черемшина); *Ватра палахкотить, мечучи іскри вгору* (І. Багряний); *На майдані запалювались ватри, біля яких пританцьовували, гріючись, солдати* (П. Панч); * У порівн. — *Поверни ти* [Вишенський] *на Вкраїну, зігрівай нас своїм словом, будь між нами, мов та ватра у кошарі пастухів* (І. Франко).

Кла́сти / покла́сти бага́ття (вого́нь, ва́тру) *див.* **кла́сти.**

ВА́ТРИЩЕ, а, *с., діал.* Те саме, що **ва́тра.** *Ватрища тихі уночі горять* (Я. Шпорта); *Судячи з того, що ватрища, на яких прилаштовувалися відра та казанки, лише розгорялися, здогадався: зупинилися ми недавно* (Є. Доломан); *Надвечір ватрище погасло* (Р. Іваничук).

ВАТРУ́ШЕЧКА, и, *ж.* Зменш. до **ватру́шка.** — *Ви могли б зайти до мене на чашку чаю, — сказав Родіон. — Моя дружина готує такі смачні ватрушечки з сиром і корицею* (із журн.).

ВАТРУ́ШКА, и, *ж.* Виріб із тіста, що має форму круглого піріжка, покритого посередині сиром. *Українська кухня широко відома виробами з тіста (галушки, вареники, пампушки, пироги, ватрушки і т. ін.)* (з наук.-попул. літ.).

ВАТРУ́ШКОВИЙ, а, е. Стос. до ватрушки. *Ватрушкове тісто.*

ВАТ-СЕКУ́НДА, и, *ж., фіз.* Одиниця енергії або роботи, яка дорівнює роботі, що здійснюється за 1 секунду при потужності 1 ват. *Основною одиницею роботи струму є ват-секунда* (з наук.-попул. літ.).

ВА́ТУ, *невідм., ч.* Грошова одиниця Вануату, яка дорівнює 100 сантимам. *Вату є офіційною валютою країни з 1983 року* (з наук.-попул. літ.).

ВАТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., що.* Підшивати ватою. *Ватувати верхній одяг.*

ВА́ТЯНИЙ, а, е. Те саме, що **ва́тний**[1]. *Марійка побачила жінку в теплій хустці і ватяному піджаку* (О. Донченко); *Увійшов Йонька в облізлій заячій шапці, теплій сардачині, з якої висіло ватяне рам'я* (Григорій Тютюнник); *Данько віддав Яношеві свою ватяну свитку, а Янош йому — шинелю* (О. Гончар); *Галя схопила ватяний тампон, щоб запудрити собі обличчя* (Валерій Шевчук); *Він знав, що вона теж неспокійна, сама собі не подобається: і голос не той, і ходити не вміє по сцені, ноги мов не її — ватяні* (Б. Левін).

ВА́ТЯНИК, а, *ч.* Те саме, що **ва́тник.** *Двері прочинилися, і Арсен Загорний, величезний і темний у своєму ватянику і високих чоботях, став на порозі* (В. Собко); *Увійшов сонний чоловік у старенькому ватянику* (М. Циба).

ВА́ТЯНКА, и, *ж.* Те саме, що **ва́тник.** *Весняний протяг заносив часом у степ такі холодні струмені повітря, що вони дошкуляли навіть крізь ватянку* (Ю. Яновський); *Вийшла з темряви русява Оля в кирзових чоботях і ватянці* (В. Кучер).

ВА́УЧЕР, а, *ч.* 1. Цінний папір, який дає право на участь у приватизації через його обмін на акції підприємства, що приватизується. *Ваучер можна було продати за ринковим курсом або обміняти безпосередньо на акції якого-небудь підприємства, яке приватизувалося, чи обміняти на акції інвестиційного фонду* (із журн.).

2. Документ, який засвідчує оплату туристичних послуг. *Ваучер оформляється суб'єктом туристичної діяльності, що реалізує туристові послугу чи комплекс послуг* (з мови документів); *Ваучер видає туристична або транспортна фірма на підтвердження того, що турист оплатив конкретні види послуг (проживання в готелі, харчування, екскурсійне обслуговування, проїзд у транспорті і т. д.) та є підставою для отримання цього обслуговування* (з мови документів).

ВАУЧЕРИЗА́ЦІЯ, ї, *ж., іст.* Безкоштовна видача ваучерів (у 1 знач.) населенню з метою залучення до приватизації (акціонування) державної власності. *Громадянам нашої країни видавався приватизаційний чек, або ваучер, яким можна було розпорядитися за власним розсудом: просто продати, передати чековим інвестиційним фондам, вкласти в акції підприємств* (із журн.).

ВА́УЧЕРНИЙ, а, е. Стос. до ваучера (у 1 знач.). *На початку 1990-х років громадяни України отримали від держави ваучерні сертифікати — документи, які засвідчують, що людина володіє певною часткою загальнодержавної власності* (з газ.); *Ваучерна приватизація; Ваучерний фонд.*

ВА́ФЕЛЬНИЙ, а, е. Стос. до вафлі. *Дівчинка .. на ходу лизала морозиво, що з вафельного стаканчика капало на підлогу* (Є. Пашковський); *Вафельне тісто складається з борошна, яєць, цукру та вершків* (із журн.); *Вафельна форма; Вафельний торт;* // Вигот. з тканини з рельєфним відбитком на поверхні, що нагадує вафлі. *Івченко тим часом вафельним рушником старанно витирає шию, обличчя, руки* (Є. Доломан); *Вафельний халат.*

ВА́ФЕЛЬНИК, а, *ч.* Робітник, який виготовляє вафлі. *Вафельник повинен знати: технологію приготування вафельних виробів; норми витрати сировини і матеріалів; влаштування обладнання з випікання вафельних виробів і правила його експлуатації* (з мови документів).

ВА́ФЕЛЬНИЦЯ, і, *ж.* 1. Жін. до **ва́фельник.**

2. Пристрій для випікання вафель. *У сучасних вафельницях, які виробляються як у побутовому, так і в промисловому варіантах, нагрівання здійснюється за допомогою електричного струму, тому вони можуть також називатися електровафельницями* (з наук.-попул. літ.).

ВА́ФЛЯ, і, *ж.* Тонке сухе і крихке печиво з рельєфним відбитком на поверхні. *Вафля випікається зі збитого рідкого тіста у спеціальних формах* (з наук.-попул. літ.); *Як основа для інших кондитерських виробів вафлі виготовляються у формі листів, коржів, стаканчиків, трубочок, ріжків* (із журн.).

ВАХЛА́Й, я́, *ч., зневажл.* Те саме, що **вахла́к.** *І так собі ніби нікчемний народ, вахлаї такі .. ходять, було, схилившись* (Сл. Гр.); *П'яне панство танцює хай, святкуючи свою дворянську усобну перемогу над вахлаєм, володарем твоїм* (П. Тичина).

ВАХЛА́К, а́, *ч., зневажл.* Нікчемна, малотямуща людина; вахлай. *І тугодум він, і вахлак. Кебети теж у нього мало* (С. Воскрекасенко); *Вже й воно, недомірок, вахлак, пантрує за батьком* (М. Стельмах).

ВАХЛАКУВА́ТИЙ, а, е, *зневажл.* Незграбний, неповороткий, вайлуватий. *Інспектор переступив поріг і побачив за столом знайому вахлакувату фігуру* (І. Кириленко).

ВАХЛА́ЧКА, и, *ж., зневажл.* Жін. до **вахла́к.** *А продавщиця в салоні — така собі вахлачка, хоч ти охрипни там, випрошуючи каталог, — не догукаєшся* (із журн.).

ВАХЛЯ́Р, а́, *ч., діал.* Віяло. *Одна з пань нервово замахала пальмовим вахлярем, хоча в тому не мала жодної потреби, бо з моря подихало тихою прохолодою* (Дніпрова Чайка); *— О, певно, — відповів він і зігнувся саме в тій хвилині по її вахляр, котрий держав в руці і впустив на землю* (О. Кобилянська); * У порівн. *Меценас ізняв капелюх і, мов вахлярем, холодив ним спітніле лице* (І. Франко).

ВА́ХМІСТЕРСЬКИЙ, а, е, *військ.* Прикм. до **ва́хмістр.** *Він був позбавлений вахмістерського чину, переведений у солдати і відісланий у сенатську роту* (із журн.).

ВА́ХМІСТР, а, *ч.* Військове звання унтер-офіцерського складу кавалерії та артилерії в арміях деяких європейських країн, а також у російській армії (кавалерія, козачі війська, корпус жандармів) до 1917 року. [Є г е р:] *Півроку був я у послузі, .. чистив чоботи вахмістрові, коня глядів* (Леся Українка); *— Ось Максим Сірко, вахмістр лейб-гусарського .. полку* (О. Довженко).

ВАХНЯ́, і́, *ж.* Промислова риба родини тріскових із жовтувато-зеленою спиною та характерним мармуровим малюнком. *Вахня водиться у північній частині Тихого океану та у водах далекосхідних морів* (з наук.-попул. літ.); *Довжина вахні — до 50 см (звичайно 30–35 см), вага — до 1 кг* (з навч. літ.).

ВА́ХТА[1], и, *ж.* 1. *мор.* Основний вид чергування на кораблях і суднах для забезпечення їхньої боєготовності (у військово-морському флоті) і безпеки плавання. *Закріпляйте вітрила, Пильнуйте на вахті* (М. Рильський); // Проміжок часу (4–6 годин), протягом якого на судні чергує одна зміна. *З радістю драїв би* [Дорошенко] *палубу, чесно вистоював би матроську вахту* (О. Гончар).

2. *мор.* Частина екіпажу, яка відбуває позмінне чергування на судні. *Сонна вахта тиняється по кормі — усіх розморив сонячний задушливий штиль між двома берегами* (Ю. Яновський).

3. Змінна група людей, що тривалий час працює в якому-небудь віддаленому районі у відриві від постійного місця проживання. *— Ми й зараз у Чорнобилі працюємо, близько двохсот автобусів наших, возимо вахти* (з газ.).

4. Чергування (будь-яке і в будь-якому місці). *— Післязавтра стаю на вахту. — Патрулем чи на пост? — Патрулем* (Р. Андріяшик); *У вільні од вахти вечори він розгортав Біблію* (П. Загребельний).

5. *розм.* Місце, де перебуває черговий, вахтер; приміщення для вахтерів. *Треба ж добрати якусь вільну хвилину, щоб побігти на вахту й попросити у вахтера недокурка потягнути кілька разів* (Б. Антоненко-Давидович); *Квадратний отвір вахти і байдужа сторожа* (В. Стус).

6. *перен.* Самовіддана робота (звичайно виконувана у складних умовах). *Чабан — це той, хто все життя на ногах, кого спека продублює і осінні мряки пронизують до кісток, і коли інші ще сплять, ви вже з отарами виходите з кошар у мокрі поля, на свої цілоденні вахти...* (О. Гончар); *Співробітникам інституту доводилося місяцями цілодобово бути на вахті під час налагоджування машин, їх установлення на різноманітних об'єктах — іноді в нечувано складних умовах* (із журн.).

Нести́ ва́хту *див.* **нести́; Простóяти на ва́хті (ва́хту)** *див.* **простóювати; Стоя́ти на ва́хті (ва́хту)** *див.* **стоя́ти.**

△ **(1) Ходова́ ва́хта,** *мор.* — вахта під час плавання судна. *На рейдовій стоянці на борту яхти повинна перебувати повна ходова вахта* (з наук.-попул. літ.); *Екіпаж корабля практично увійшов у нормальний робочий ритм. Несеться ходова вахта: безперервно працюють вахтові офіцери, штурмани, зв'язківці, механіки* (з газ.).

ВА́ХТА[2], и, *ж.* Рослина родини вахтових із довгим повзучим кореневищем, трійчастими прикореневими листками і білими або рожевими квітами. *Де оболонь переходила в болото, йому в вічі впала трилиста вахта, ота добра рослина, що і лікує людину, і попереджає: не йди далі, бо вже починаються небезпечні місця* (М. Стельмах); *Вахта — багаторічна рослина, яка росте в помірному клíматі Північної півкулі* (з навч. літ.).

ВА́ХТЕ́Р, а, *ч.* Черговий сторож в установі. *Старий вусатий вахтер у темно-синій сорочці з мідними ґудзиками перевіряв перепустки* (Д. Ткач); *Веселовський провів дівчину до вахтера* (О. Гончар); *Вітався* [Дмитро Іванович] *з вахтером, із співробітниками, що зустрічалися на сходах і в коридорі* (Ю. Мушкетик).

ВА́ХТЕ́РКА, и, *ж.* 1. Жін. до **ва́хте́р.** *Вахтерка із старими вилогами старого пальта радісно повідомляє, що Іванку вже забрала швидка, вахтерка викликала особисто* (С. Процюк); *Звісно, двері вже були зачинені на два замки, вахтерка вже давно спала, і будити її було ризиковано — розсердиться, накричить* (із журн.).

2. *розм.* Приміщення для вахтера. *У будівлях господарського двору розмістилися гараж, столярний цех і вахтерка для сторожів* (із журн.).

ВА́ХТЕ́РСЬКИЙ, а, е. Стос. до вахтера, вахтерки. *З віконечка вахтерського приміщення лилося яскраве електричне світло* (із журн.).

ВАХТОВИ́Й, а́, е́. 1. *мор.* Прикм. до **ва́хта**[1] 1. *Семен Іванович Трофімов вийшов з каюти і піднявся на місток, де з кутка в куток походжав вахтовий начальник* (М. Трублаїні).

2. *мор.* Який стоїть на вахті *(див.* **ва́хта**[1] 1). *Подивившись, що робить вахтовий матрос, Лейте пройшов на корму* (М. Трублаїні); *На палубі, як і перед тим, гуділи вентилятори, а вахтові матроси стояли на своїх постах* (В. Кучер); // *у знач. ім.* **вахтови́й,** вóго, *ч.* Той, хто стоїть на вахті. *В цей час до каюти увійшов вахтовий* (П. Панч).

3. Стос. до вахти *(див.* **ва́хта**[1] 3). *Він подався на раніше заплановану перевірку роботи вахтових бригад три дні тому* (із журн.); // Признач. для перевезення вахти *(див.* **ва́хта**[1] 3). *Основною продукцією заводу з випуску бурового устаткування є бурові вежі, вахтові автомашини для перевезення бурових бригад, бульдозери на базі тракторів* (з наук. літ.); // У якому перебуває вахта *(див.* **ва́хта**[1] 3) (про селище, місце і т. ін.). *Нашу розмову ми почали з далеких чорнобильських днів 1986 року, коли ми разом із групою письменників побували у вахтовому селищі ліквідаторів аварії на ЧАЕС* (з газ.).

Вахтови́й ме́тод *див.* **ме́тод; Вахтови́й (шка́нцевий) журна́л** *див.* **журна́л.**

ВАХТОВИ́К, а́, *ч.* Член змінної вахти *(див.* **ва́хта**[1] 3). *Традиційно вахтовик — професія чоловіча. Для жінок ця*

робота можлива за спеціальністю кухаря або медпрацівника (із журн.); *Умови праці вахтовиків досить тяжкі, але це компенсується достойною оплатою* (з газ.).

ВА́ХТОВІ, вих, *мн.* Родина багаторічних водно-болотних рослин ряду складноцвітих із п'ятичленними білими, рожевими або жовтими квітами. *Існує близько 70 видів вахтових, вони поширені практично по всій земній кулі* (з наук.-попул. літ.).

ВАХХАБІ́ЗМ, *рідше* **ВАКХАБІ́ЗМ,** у, *ч.* Релігійно-політичний рух в ісламі, який виник у Центральній Аравії наприкінці XVIII ст.; салафізм. *Політична сутність вакхабізму полягала у прагненні до об'єднання племен і дрібних князівств Аравії, ліквідації племінних розбратів і феодальної анархії в інтересах великих феодалів та купців* (з наук.-попул. літ.); *У Саудівській Аравії ваххабізм є офіційною ідеологією. Ідеї ваххабізму отримали певне поширення в Індії, Афганістані, Індонезії, деяких країнах Африки* (із журн.).

ВАХХАБІ́Т, *рідше* **ВАКХАБІ́Т,** а, *ч.* Послідовник ваххабізму; салафіт. *Ваххабіти відкидали всілякі "нововведення", які з'явилися у ході розвитку ісламу, зокрема, культ святих, поклоніння їхнім могилам (у тому числі пророка Мухаммеда), а також куріння, вживання кави, гашишу, носіння шовкового одягу, музику, співи і т. ін.* (із журн.).

ВАХХАБІ́ТКА, *рідше* **ВАКХАБІ́ТКА,** и, *ж.* Жін. до **ваххабіт, вакхабіт.** *Навіть у спеку ваххабітка може бути одягнена в куртку або плащ* (з Інтернету).

ВАХХАБІ́ТСЬКИЙ, *рідше* **ВАКХАБІ́ТСЬКИЙ,** а, е. Прикм. до **ваххабізм** і **ваххабіт, вакхабізм** і **вакхабіт.** *Важливою особливістю ваххабітської доктрини є уявлення про джихад як непримиренну боротьбу не лише з язичниками, але і з мусульманами, які не поділяють ваххабітських переконань* (з наук.-попул. літ.); *Вакхабітський мулла постраждав під час нападу на мечеть в Іраку* (з газ.).

ВАШ, ва́ша, ва́ше, *займ. присв.* Який належить вам, яким ви користуєтеся. *Ваша хата, ваша й правда* (Номис); — *Чи не продали б ви, чоловіче, тої ялинки, що росте в вашім садочку?* (М. Коцюбинський); — *Куме Дороше! Даруйте мені, що я ваші ятери потрусив. Мав я тоді велику скруту* (О. Гончар); // Який виходить від вас: зроблений, створений, сказаний і т. ін. вами. *Чрез ваші зводні, женихання Не маю я ушанования* (І. Котляревський); *Несказанно зачарований Вашою "Харитею"* (Панас Мирний); *Дорогий Михайле Івановичу! Малюнок Ваш, спасибі, дістав* (М. Коцюбинський); *Мені конче потрібна ваша допомога* (Я. Гримайло); // Притаманний, власт. вам. *Не вашої вдачі* (Номис); *Ваша доброзичливість, Іване Лук'яновичу, не має собі рівних* (Я. Гримайло); // Який перебуває у родинних або дружніх, близьких стосунках із вами. [П и л и п:] *Я, пам'ятаючи, що Оксана Андріївна ваша теща, відповів їй ввічливо* (О. Корнійчук); — *Не чіпайте дівчини. Вона хоч і ваша дочка, а бити її не дозволю* (Григорій Тютюнник); // Який схвалює, поділяє погляди, уподобання, поведінку і т. ін., близькі вам. — *Ми вас одучим, супостати, Морити вдов* [вдів], *дурить дівок .. Давайте вашого гульвісу, Я вмиг його одправлю к бісу* (І. Котляревський); // Який стосується вас. — *Хто ж винуватий у вашому лихові? — обізвалася, глядячи на його* [нього], *Христя* (Панас Мирний); *Коли вашій справі буде даний вірний хід, ви неодмінно виграєте її* (М. Стельмах); // У якому чи поблизу якого ви живете, перебуваєте. *Дівчина з вашого села прийшла у наш монастир і зосталася* (Марко Вовчок); *Краще б я хотіла тепер бути коло Вас, у ваших лісах, аніж отут ходити понад лиманами* (Леся Українка); // У якому ви берете участь, у якому працюєте і т. ін. [Р у ф і н:] *Так, я довідався, що ваші збори вже викрито* (Леся Українка); — *Іване Петровичу, перед вами — молода Росія, вона щиро вдячна вам за вашу добру, чесну роботу, вона ніколи не забуде, що ви зробили для її майбутнього* (Б. Левін); // До якого ви належите. *Щоб не зробити знов помилки, прийшов до вас, Козак я й тільки — прийміть мене до ваших лав* (В. Сосюра); — *Ваш народ благородний і великодушний, — говорив художник .. Він розповів, як йому довелося одного разу їхати в теплушці з говіркими українськими селянками* (О. Гончар); // *у знач. ім.* **ва́ше,** шого, *с.* Те, що належить вам. — *Оддайте харчі, то ж не ваше — не ви напрацювали!* (В. Барка); // *у знач. ім.* **ва́ші,** ших, *мн., розм.* Родичі або близькі вам люди. *Я не можу більше писати, ослаб. Всі ми кланяємось Вам і Вашим* (М. Коцюбинський); // *(у кінці листа).* Відданий вам, прихильний до вас. *Наші всі шлють вам привітання й пишаються вами, як рідним сином. Ваша мати* (Ю. Яновський).

Аби́ (якщо́) ва́ша (твоя́) згода *див.* **згода; Ва́ша (твоя́) персо́на** *див.* **персо́на; Ва́ше (твоє́) здоро́в'я** *див.* **здоро́в'я; З ва́шого до́зволу** *див.* **до́звіл; Пора́ на вас (на те́бе) <Ва́ша (твоя́) пора́>** *див.* **пора́; Спаси́бі за (ва́шу, твою́) ла́ску** *див.* **спаси́бі.**

◊ **(1) Ва́ша бере́ / взяла́** — ви перемагаєте. *Голоси поділилися майже нарівно: на сім голосів тільки й переважили ті, що були "за". Діденко навіть засовався на стільці й тихенько чортихнувся. Саранчук мимоволі глянув на нього. — Чого ти? Ваша ж бере* (А. Головко); — *Що? Може, думаєш, ваша візьме? — крикнув грізно супротив його батько Пугач* (П. Куліш); **Ва́ша (їх) ми́лість** *(заст.* **ми́лость)** *див.* **ми́лість; Ва́ша сестра́** *див.* **сестра́; Ваш брат** *див.* **брат; Ваш (твій) покі́рний (уклі́нний) слуга́** *див.* **слуга́; Во́ля ва́ша (твоя́)** *див.* **во́ля; Де на́ше (ва́ше, його́** *і т. ін.)* **не пропада́ло** *(рідше* **не пропада́є)** *див.* **наш; Ді́ло твоє́ (його́, ва́ше** *і т. ін.)* **<Спра́ва (річ) твоя́ (його́, ва́ша** *і т. ін.)***>** *див.* **ді́ло; До ва́ших (твої́х) по́слуг <До ва́шої (твоє́ї) по́слуги> <До по́слуг вам>** *див.* **по́слуга; І на́шим і ва́шим <І ва́шим і на́шим>** *див.* **наш; Коли́ [б] (мо́же) твоя́ (ва́ша) ла́ска** *(рідко* **ми́лість)** *див.* **ла́ска**[1]**; Куди́ твоє́** *(рідше* **ва́ше) ді́ло** *див.* **ді́ло; Моє́ (ва́ше, його́** *і т. ін.)* **ді́ло сторона́** *(рідко* **збо́ку)** *див.* **ді́ло; На́шого (ва́шого, ї́хнього** *і т. ін.)* **по́ля я́года** *див.* **я́года; Не ва́ша (твоя́, його́** *і т. ін.)* **спра́ва <Не ва́ше (твоє́, його́** *і т. ін.)* **ді́ло>** *див.* **спра́ва**[1]**; Не твій (його́, ваш** *і т. ін.)* **кло́піт <Не твоя́ (його́, ва́ша** *і т. ін.)* **хворо́ба (печа́ль)>** *див.* **кло́піт; Ні на́шим ні ва́шим <Ні ва́шим ні на́шим>** *див.* **наш; Перетяга́ти (перетя́гувати, перева́жувати) / перетягти́ (перетягну́ти, перева́жити) на свою́ (на́шу, ва́шу** *і т. ін.)* **сто́рону (на свій (ваш, наш** *і т. ін.)* **бік)** *див.* **перетяга́ти; Спаси́бі ва́шій тьо́ті (ва́шому ба́тькові)** *див.* **спаси́бі; Твої́ми (ва́шими) моли́твами** *див.* **моли́тва; Ті́льки й твого́ (його́, ва́шого** *і т. ін.)* *див.* **твій; Ща́стя твоє́ (ва́ше, на́ше** *і т. ін.)* *див.* **ща́стя.**

ВА́ШГЕРД, а, *ч.* Пристрій у вигляді нахиленого столу для промивання цінних руд, особливо золотоносних пісків. — *Вашгерд! — гукав він. — Вашгерд! Я знайшов його біля струмка. Тут колись було золото!* (О. Донченко); *Принцип збагачення на вашгерді полягає в розшаруванні вихідного матеріалу на важкий концентрат у нижньому шарі й легкі частини у верхньому* (з наук.-техн. літ.); *До середини XIX сто-*

ліття чавунні вашгерди продуктивністю до 13 тонн пісків за зміну були найдосконалішими технічними засобами вловлювання золота і платини при промиванні (із журн.).

ВАШЕ́СЬКИЙ *див.* **ваше́цький.**

ВА́ШЕЦЬ, ВА́ШМОСЦЬ, і, *ж., заст.* Те саме, що **Ва́ша (їх) ми́лість** *(заст.* **ми́лость)** *(див.* **ми́лість).** *Просили батько й мати і я вашеці прошу на ці чесні дари* (Номис); [В о з н и й *(Петру):*] *Ти, вашець, — теє-то як його — куда* [куди] *тепер помандруєш?* (І. Котляревський); — *Приніс нас, паніматочко, сивий кінь до вашеці на поклін від князя молодого до двора золотого* (Ю. Федькович); — *Господар мене заб'є. Помилуйте, вашмосцьі!* (В. Малик); *Побачивши отамана, вклонився* [паламар] *низенько:* — *Чолом, вашмосць* (Ю. Мушкетик).

ВАШЕ́ЦЬКИЙ, ВАШЕ́СЬКИЙ, а, е, *заст.* Гідний поваги; шановний. *А я роду не такого, щоб любила ледачого; а я роду вашецького — люблю сина отецького* (Сл. Гр.); // *ірон.* Гордовитий, пихатий. *Вашеський панич (що на вашець гне — гордовитенький)* (Номис).

ВАШИНГТО́НЕЦЬ *див.* **вашингто́нці.**

ВАШИНГТО́НКА *див.* **вашингто́нці.**

ВАШИНГТО́НСЬКИЙ, а, е. Стос. до вашингтонців і Вашингтона. — *Музеї! Тут їх багато і вони дійсно чудові. Між іншим, переважна більшість вашингтонських музеїв безкоштовні* (із журн.); *Участь у Вашингтонському саміті з ядерної безпеки дає шанс нагадати світу про проблеми національної безпеки України* (з газ.).

ВАШИНГТО́НЦІ, ів, *мн. (одн.* **вашингто́нець,** нця, *ч.;* **вашингто́нка,** и, *ж.).* Мешканці Вашингтона. *Вашингтонці пишаються бульварами й проспектами американської столиці, що променями зірок збігаються й розбігаються містом* (із журн.); *Узагалі ж типовий вашингтонець — це молода й неодружена особа, яка має добру освіту чи ще навчається в одному з гарних університетів і водночас працює стажистом чи практикантом у якогось конгресмена чи сенатора, в одному з міністерств чи відомств* (із журн.).

ВА́ШМОСЦЬ *див.* **ва́шець.**

ВА́Я, ї, *ж.* 1. Листок папороті, перев. великий, дуже розчленований, перисторозсічений, схожий на гілку. *Папоротеподібні є однією з найважливіших груп зелених рослин, які звичайно мають великі перисті листки (ваї), спірально згорнуті у бруньках* (з наук. літ.); *Ваї папороті були схожі на страусові пера* (із журн.).

2. *рідко.* Листок пальми. *Стара пальма розкинула свої ваї, які в темряві здавалися гігантськими* (із журн.).

ВБА́ВИТИ *див.* **убавля́ти.**

ВБА́ВИТИСЯ *див.* **убавля́тися.**

ВБА́ВЛЕНИЙ *див.* **уба́влений.**

ВБА́ВЛЕННЯ *див.* **уба́влення.**

ВБАВЛЯ́ННЯ *див.* **убавля́ння.**

ВБАВЛЯ́ТИ *див.* **убавля́ти.**

ВБАВЛЯ́ТИСЯ *див.* **убавля́тися.**

ВБАГНУ́ТИ *див.* **убагну́ти.**

ВБАЛА́КУВАТИ *див.* **убала́кувати.**

ВБАЧА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вбача́ти** 2. *Активізацію рекламної діяльності визначають такі фактори: розвиток економіки, посилення конкуренції на ринку товарів і послуг, вбачання в рекламі гарантії доступу до індивідуального споживача і т. ін.* (із журн.).

ВБАЧА́ТИ (УБАЧА́ТИ), а́ю, а́єш, *недок.,* **ВБА́ЧИТИ (УБА́ЧИТИ),** чу, чиш, *док.* 1. *кого, що і без прям. дод., розм.* Сприймати зором, бачити. *Вбачаю — марніє та й марніє Парася моя* (Марко Вовчок); *І вбачаю раннім часом Луг, і поле, й сіножать* (А. Малишко); *Я таки зараз як убачив — подумав: "Се вже не моя мати"* (Марко Вовчок); *Коли поїдеш навпростець з Охтирки пісками важкими.., То вбачиш бір* (Я. Щоголів).

2. *кого, що, в кому, в чому.* Вважати кого-, що-небудь кимсь, чимсь. [О л е с я:] *Мамочко, голубочко! Ви у моїй розмові завжди вбачаєте якусь собі зневагу* (М. Кропивницький); *Пан Крапивницький у кожному батракові, який поглядав на нього похмуро, вбачав свого найлютішого ворога* (С. Чорнобривець); *З самого початку вбачали в ньому не стільки цезаря, скільки відважного авантюриста* (О. Гончар).

ВБАЧА́ТИСЯ (УБАЧА́ТИСЯ), а́ється, *недок.,* **ВБА́ЧИТИСЯ (УБА́ЧИТИСЯ),** иться, *док.* 1. *розм.* Бути приступним зору, бути видним; виднітися. *У його* [нього] *за плечима вбачалася маленька торбочка з сухарцями* (Марко Вовчок); *Лице Зіни було бліде... і радісна мука мені вбачалась на йому* [ньому] (В. Винниченко).

2. Здаватися, сприйматися якимсь. — *Не треба, проте ж, тратити надії, — казав далі батюшка, — закони Божі — недосліджені. Що для нашого грішного ока вбачається неможливим і необорним, те одним подихом уст Божих знищується в порох* (М. Старицький); [К а т р я:] *Правдиво ж, мабуть, кажуть, що якими б рідними не вбачались свекор та свекруха, а нарешті невістка їм все-таки чужа...* (М. Кропивницький).

3. Вважатися, визнаватися кимсь, чимсь. *Вивчення соціальної зумовленості господарсько-правових норм і ефективності їхньої реалізації вбачається як необхідний інститут управління економікою* (з наук. літ.); *Сенс пізнавальної діяльності вбачається в отриманні нових, не знаних раніше істин* (з наук. літ.).

4. Мислитися, розумітися. *Подолання кризової ситуації, що склалася в паливно-енергетичному комплексі, вбачається в розробці та реалізації програми енергозбереження* (з наук. літ.); *Призначення письменства вбачалося С. Єфремову в служінні народові, в тому, щоб бути учасником суспільних змагань* (з наук. літ.).

5. Привиджуватися, поставати в уяві, у сні. *Часом уві сні вбачалося йому, що соцький приніс так довго очікувану бомагу* [бумагу] (М. Коцюбинський); *Брати вбачилися* [Галі] *з якимись сяющими* [сяючими] *обличчями* (Марко Вовчок).

6. *діал.* Бути на побаченні; бачитися. *Ми крадькома вбачалися* (Ганна Барвінок).

ВБА́ЧИТИ *див.* **вбача́ти.**

ВБА́ЧИТИСЯ *див.* **вбача́тися.**

ВБА́ЧЛИВИЙ *див.* **уба́чливий.**

ВБГА́ТИ (УБГА́ТИ), ВВІБГА́ТИ (УВІБГА́ТИ), а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Із силою втиснути, запхнути у що-небудь тісне або наповнене чим-небудь, примусити проникнути всередину чого-небудь. — *Ховай, невісточко, в свою скриню, що запірвеш. Швидко сховаєш усе наше добро, ще й нас убгаєш у свою скриню, — промовила свекруха* (І. Нечуй-Левицький); *Потім окорок взяла* [молодиця], *Вбгала в перевесла Й на квартиру до судді Нищечком понесла* (С. Воскрекасенко); *Настя вбгала йому в долоню напахчену дешевими духами хусточку з двома літерами, вишитими зеленою*

ниткою: Н+П. Любила ж, видно... (Григір Тютюнник); *Потай від матері він склав подорожні речі в бесаги, увібгав і книгу віршів Гейне, з якими часто поділяв свої хвилювання та роздуми* (із журн.); // Із труднощами вміщувати що-небудь у невідповідно малий розмір (про написане). *А тут на біду вона* [повість] *розростається і, дай Боже, щоб я вбгав її у 3 аркуші друку* (М. Коцюбинський); *Ах, як дитинство все в рядок убгати стислий, Музики звиклої струну як оживить?* (М. Рильський).

2. *розм.* Те саме, що **з'ї́сти.** *Усе вбгав, що в мисці було* (Сл. Гр.).

◊ **(1) Вбга́ти в го́лову** *що* — усвідомити, сприйняти, засвоїти, зрозуміти або запам'ятати що-небудь. — *Це для вас в житті небезпечна річ, — сказала Каралаєва, не примічаючи, що перекручує ймення, котрі вона не могла собі вбгати в старечу голову ніяким робом* (І. Нечуй-Левицький); *Хома ніяк не міг убгати в голову думку, що він мусить терпіти голод, коли в скрині лежать гроші* (М. Коцюбинський).

ВБГА́ТИСЯ (УБГА́ТИСЯ), ВВІБГА́ТИСЯ (УВІБГА́ТИСЯ), а́юся, а́єшся, *док.* З труднощами поміститися, втиснутися куди-небудь. *Прийшла на Січ звістка, що на Малій Московці вломився на підмитому льоду Самойловичів гонець Черняченко, якого врятувала подарована боярином Ромодановським шуба з власного плеча (не вбгалася в пролом)* (Ю. Мушкетик); * Образно. *Ввесь світ убгався для них в одному страшному слові: хліба!* (Б. Антоненко-Давидович).

ВБЕЗПЕЧА́ТИ *див.* **убезпеча́ти.**

ВБЕЗПЕЧА́ТИСЯ *див.* **убезпеча́тися.**

ВБЕЗПЕ́ЧЕНИЙ *див.* **убезпе́чений.**

ВБЕЗПЕ́ЧЕННЯ[1] *див.* **убезпе́чення[1].**

ВБЕЗПЕ́ЧЕННЯ[2] *див.* **убезпе́чення[2].**

ВБЕЗПЕ́ЧИТИ[1] *див.* **убезпеча́ти.**

ВБЕЗПЕ́ЧИТИ[2] *див.* **убезпе́чувати.**

ВБЕЗПЕ́ЧИТИСЯ[1] *див.* **убезпеча́тися.**

ВБЕЗПЕ́ЧИТИСЯ[2] *див.* **убезпе́чуватися.**

ВБЕЗПЕ́ЧУВАНИЙ *див.* **убезпе́чуваний.**

ВБЕЗПЕ́ЧУВАННЯ *див.* **убезпе́чування.**

ВБЕЗПЕ́ЧУВАТИ *див.* **убезпе́чувати.**

ВБЕЗПЕ́ЧУВАТИСЯ *див.* **убезпе́чуватися.**

ВБЕРЕГТИ́ *див.* **уберіга́ти.**

ВБЕРЕГТИ́СЯ *див.* **уберіга́тися.**

ВБЕРЕ́ЖЕНИЙ *див.* **убере́жений.**

ВБЕРЕ́ЖЕННЯ *див.* **убере́ження.**

ВБЕРІГА́ННЯ *див.* **уберіга́ння.**

ВБЕРІГА́ТИ *див.* **уберіга́ти.**

ВБЕРІГА́ТИСЯ *див.* **уберіга́тися.**

ВБИ́ВАНИЙ[1] (УБИ́ВАНИЙ), а, е. Дієпр. пас. до **вбива́ти[1].**

ВБИ́ВАНИЙ[2] *див.* **уби́ваний[1].**

ВБИВА́ННЯ[1] (УБИВА́ННЯ), я, *с.* Дія за знач. **вбива́ти[1].**

ВБИВА́ННЯ[2] *див.* **убива́ння[1].**

ВБИВА́ТИ[1] (УБИВА́ТИ), а́ю, а́єш, *недок.*, **ВБИ́ТИ (УБИ́ТИ),** вб'ю, вб'єш, *док.*, *що.* Ударами заганяти який-небудь предмет у щось (у дерево, в землю і т. ін.). *Дубові палі під мости вбивають в дно ріки, щоб через міст могли пройти важкі грузовики* (Н. Забіла); *Він узяв клепку.., обстругав її приблизно в формі скрипки, вбив кілька гвіздків* (Ю. Смолич); // Ударивши, розбивши, вливати в що-небудь (про сирі яйця). — *Я забілила його* [борщ] *сметаною та і два покладки вбила* (О. Кобилянська).

◊ **(1) Вбива́ти / вби́ти в го́лову** *що, кому, чию:* а) частими повтореннями, нагадуваннями або биттям примушувати кого-небудь запам'ятати, усвідомити, збагнути чи засвоїти щось. *Довго вона мучилася з нею, довго била, поки таки вбила їй у голову, як і що треба робити* (Панас Мирний); — *Ви, Степане Васильовичу, хоч лінійкою, хоч стусанами, хоч мордачами вбийте цю рихметику* [арифметику] *в його дурну голову* (М. Стельмах); б) настирливо доводити кому-небудь щось, переконувати кого-небудь у чомусь. *Книжчини* [фашистські] *були розраховані на німецьку молодь, яка виросла після війни й не мала про неї сталої думки. Цим юнакам і дівчатам вбивали в голову, що всі претензії Гітлера були цілком справедливими* (Л. Дмитерко); *Вона* [мати] *вбивала йому у голову, що він красивіший, розумніший і здібніший за інших* (Д. Ткач); **(2) Вбива́ти / вби́ти собі в го́лову** *що* — вперто, невідступно триматися яких-небудь думок, намірів, переконань; надумувати. — *Ви, пане Франко, таки справді чудний чоловік! Написати мені листа, приїхати до Коломиї, а потім вбити собі в голову, пробачте на слові, якусь дурницю* (П. Колесник); *Клим і синок Олександра Підіпригори найкраще вчилися в церковноприходській школі, а тепер вбили собі в голови, що мають десь далі вчитися* (М. Стельмах); **(3) Вбива́ти (забива́ти) / вби́ти (заби́ти) клин** *між ким, кому і без дод.* — роз'єднувати, сварити кого-небудь між собою. — *Непогано було б забити клин між Юрком і турками* (В. Малик); — *Спить і уві сні бачить, як нашу дружбу порушити, клин між нами вбити* (В. Собко); **(4) Вбива́ти (забива́ти) / вби́ти (заби́ти) оси́ковий кіло́к (кіл) [у моги́лу]** *кого, чого, чию або в що* — покінчити з ким-, чим-небудь. *Є в О. Підсухи поема "Похоро́н бюрократа"... Закінчується вона народним гулянням після такого довгожданого похорону. Мабуть, це надто поспішно — вбивати осиковий кіл у могилу останнього бюрократа* (із журн.).

ВБИВА́ТИ[2] *див.* **убива́ти[1].**

ВБИВА́ТИСЯ[1] (УБИВА́ТИСЯ), а́юся, а́єшся, *недок.*, **ВБИ́ТИСЯ (УБИ́ТИСЯ),** вб'ю́ся, вб'є́шся, *док.* 1. Заглиблюватися в що-небудь внаслідок ударяння, натискування. *То був не зовсім звичний кентавр — напівкінь, напівчоловік. Вбиваючись задніми копитами в міцний камінь.., він пустив передні ноги веселим і недбалим розкидом* (П. Загребельний); *Тут я скрикнув від острого болю, Бо тернова шпичка величенька Вбилася мені в п'яту порядно* (І. Франко); *А в правиці запоясник блиснув, та й убився так глибоко в серце, що порвав би два життя одразу, якби віла смертною вдалася!* (Леся Українка).

2. *тільки недок.* Пас. до **вбива́ти[1].** — *Буває такий дуб, що й гвіздок не вбивається... Те ж залізо...* (М. Малиновська); *Як же зводилися стіни? У вибраному котловані по кутах і посередині стін убивалися товсті палі* (з наук.-попул. літ.).

◊ **(1) Вбива́тися** (*рідко* **вбира́тися) / вби́тися** (*рідко* **вбра́тися) в колодочки́ (в пір'я):** а) виростати, ставати дорослим, повнолітнім. *З тобою єдинеє добро було — Твоє дитя, поки росло, В колодочки поки вбивалось* (Т. Шевченко); [К о в а л ь:] *Шкода хлопчини! Молоде, може, ще й у колодочки не вбилось* (М. Кропивницький); — *А вона, секретарка, до війни працювала тут, у райкомі? — От це вже знаю, що ні. Молода! Тільки в пір'я вбилася* (П. Дорошко); б) набиратися досвіду або мужніти. [Х р а п к о:] *З його* [Печариці] *вийде меткий адвокат! Ще й нічого: у колодочки не*

вбився, а вже сотнями ворочає... (Панас Мирний); — *Буде .. той, ким зараз опікується граф Теплов. — Тобто Кирило Розум? — роздумував Ґалаґан. — Помиляєшся, брате, і дуже збочуєш: Кирило ще молодий, у пір'я не вбрався* (М. Лазорський); *Грицько переконався, що за час війни не лише він убився, як то кажуть, у колодочки, а й Параска не марнувала часу, змінилася до невпізнання* (Ю. Яновський); *Галя Чубчик та Микита Чинбас у мартенівському цеху ще не встигли вбитися у колодочки, нічого помітного не зробили, хіба що порвали дві-три пари рукавиць та спецівок* (М. Рудь); в) поліпшувати своє матеріальне становище; ставати заможним, багатіти. — *Треба й тобі в колодочки вбиватися. Грошенят підібрать. Картини свої ти продавать не вмієш, за копійки оддаєш* (О. Ільченко); *Ось нехай люди трохи увіб'ються в колодочки* (Ю. Яновський); **(2) Вбива́тися (вбира́тися) / вби́тися (вбра́тися) в си́лу:** а) ставати сильним, дужим; зміцнюватися. — *Підростай, небораче, та в силу вбирайся* (Д. Бедзик); [І в а с ь:] *Дайте йому* [візничому] *швидше пшениці Та свіженької водиці, Щоб як слід підгодувався, Щоб одужав, в силу вбрався* (М. Кропивницький); *Ну, а тоді мені ще й тридцяти не стукнуло, саме в силу чоловік вбився* (І. Муратов); б) виростати, міцніти (про рослини). *Яблуньки вбиваються у силу, Бруняться у місячній імлі* (І. Вирган); *Тяглися з землі молоді парості, тонкі та гнучкі, чекаючи простору та сонячного світу, щоб і собі убратися в силу* (Панас Мирний); в) ставати заможним; багатіти. *Трохи та потроху обжився він, почав підніматись на ноги, у силу вбиратись* (Панас Мирний); — *Денис і так уже вбився у силу велику, а скоро купить переселську землю, то запанує тоді він із своїм товариством нечестивим* (Б. Грінченко); г) ставати впливовим. *Хазяїн із тих розбитних гуляйпільських хурщиків, що розжилися до революції на торгівлі хлібом і які перед війною вже настільки вбилися в силу, що не дозволили навіть залізничну станцію будувати в самому Гуляйполі* (О. Гончар); ґ) розвиватися, ставати перспективним. *Одружившись, він перебрався до Києва й завів майстерню. А в Києві цехи саме тільки вбивалися в силу і потрапити новакові в майстри було дуже легко* (З. Тулуб); **(3) Вбива́тися / вби́тися в лопа́тки́** — виростати, зав'язуючи стручки (про бобові рослини). *Зійшов горох, підріс, зацвів увесь рясненько: Хто йшов, той приглядавсь горохові пильненько, Тим часом вже почав вбиватись і в лопатки* (П. Гулак-Артемовський); **(4) Вбива́тися / вби́тися в ті́ло (в са́ло)** — ставати товстим, гладким; поправлятися, гладшати. *Коли біскуп був не біскуп, А плебан убогий, То і пара* [коней] *добре везла, А часом і ноги. А як біскупом зробився Та вбився у сало, Тоді йому і чотирьох Зробилося мало* (С. Руданський); — *Нічого, він* [кінь] *попасеться, вб'ється в тіло та ще й як вибрикуватиме* (Ю. Збанацький); **(5) Вби́тися в лі́та́** — стати дорослим або старим. — *Ти й зараз прийшов посміятися з старого батька. А я вже вбився в літа, мені не до сміхів* (П. Загребельний); *Коли той Натан уже вбився, як то кажуть, у літа, .. прочув про нього один юнак* (М. Лукаш, пер. з тв. Д. Боккаччо); **Врі́за́тися (запада́ти, вбива́тися** *і т. ін.)* **/ врі́затися (запа́сти, вби́тися** *і т. ін.)* **у па́м'ять (у па́м'ятку,** *діал.* **в по́мку)** *див.* **врі́зуватися**[1]**; (6) Хоч з ша́пки вбі́йся,** *жарт.* — уживається для вираження дуже скрутного або безвихідного становища, відчаю, досади і т. ін. *Вискочити з кабіни й утекти Гриша не міг, бо це було однаково, що полишити зброю на полі бою. Пригортатися з цією окаянною молодицею теж ніяк не випадало. Хоч з шапки вбийся!* (П. Загребельний).

ВБИВА́ТИСЯ[2] *див.* **убива́тися**[1]**.**

ВБИВА́ЮЧИЙ *див.* **убива́ючий.**

ВБИ́ВЕЦЬ *див.* **уби́вець.**

ВБИ́ВСТВО *див.* **уби́вство.**

ВБИ́ВЦЯ *див.* **уби́вця.**

ВБИ́ВЧИЙ *див.* **уби́вчий.**

ВБИ́ВЧІСТЬ *див.* **уби́вчість.**

ВБИ́ВЧО *див.* **уби́вчо.**

ВБИ́ЙНИК *див.* **уби́йник.**

ВБИРА́ЛЬНИЙ, а, е. Те саме, що **вбирни́й.** *Із часом поролон (або інший вбиральний матеріал) втрачає свої властивості, засихає, перестає втримувати чорнило, що призводить до витікання чорнила в принтер* (із журн.).

ВБИРА́ЛЬНЯ *див.* **убира́льня.**

ВБИ́РАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **убира́ти**[1] 3. — *Сорочка чиста, може, й нині вбирана* (Б. Лепкий).

ВБИРА́ННЯ[1] **(УБИРА́ННЯ),** я, *с.* Дія за знач. **вбира́ти**[1]**.** *Водний режим ґрунту — це надходження, убирання та затримання ним води, її переміщення та витрачання, зміна її фізичного стану і т. ін.* (з наук.-попул. літ.); *Цей сорбент є екологічно чистим матеріалом для активного вбирання нафти і нафтопродуктів із поверхні води* (з наук.-попул. літ.); *Після народження дитини процес її розвитку характеризується трьома послідовними етапами: вбирання інформації, наслідування та особистий досвід* (з навч. літ.).

ВБИРА́ННЯ[2] *див.* **убира́ння**[1]**.**

ВБИРА́ТИ[1] **(УБИРА́ТИ),** а́ю, а́єш, *недок.,* **ВВІБРА́ТИ (УВІБРА́ТИ), ВБРА́ТИ (УБРА́ТИ),** вберу́, вбере́ш, *док.* 1. *що.* Утягувати в себе, поглинати. *Асфальтова підлога не вбирала вологи й все більше мокріла* (І. Багряний); *Юра розгортає груди, вбирає повно повітря* (Ю. Смолич); * Образно. *Скільки крові та сліз ввібрала ця багатостраждальна дорога земна* [шлях чумаків], *що зорями та сузір'ями навіки відбилася в темному дзеркалі неба нічного...* (О. Гончар); // *перен.* Пом'якшувати, притишувати звук (про ворсисту, пухнасту поверхню). *Килимові доріжки в кімнаті вбирали найменші звуки ходи* (Іван Ле); *Голос Вадима злегка приглушений .. То сніг вбирає в себе частки звуку* (М. Руденко).

2. *що, перен., перев. зі словоспол.* в с е б е, в г о л о в у. Сприймати, засвоювати. *Він дивився на сонце, на свої ниви.., вбирав у себе гамір пташок, фиркання коней, грубі лайки войовників* (М. Коцюбинський); *В яру доктор широким рухом розстібнув комір сорочки й убирав усю безмір неба й сонця* (М. Івченко); *Я ж сиджу мовчки, вбираю в себе, наче губка, цікаві новини* (П. Колесник); // Нагромаджувати щонебудь у пам'яті. *Навчаючись з малих літ балакати, ми разом з тими словами, що доводиться їх запам'ятати, вбираємо в свою голову і розуміння того, що ті слова визначають* (Панас Мирний); *Він із запалом вбирав у себе думки й почуття тих багатьох книжок, що прочитав у громаді* (Б. Антоненко-Давидович).

3. *що, перен.* Приймати до свого складу; включати. *Посуваючись від села до села, загін повинен був вбирати нові людські сили* (Ю. Смолич); *Згодом сформувався новий етнос, який постійно вбирав у себе нові прийшлі сюди етнічні групи населення, переплавляючи елементи багатьох куль-*

тур у нову своєрідну культуру (з наук. літ.); // Переймати, запозичувати що-небудь. *Наша культура, мистецтво, література і, зокрема, поезія, навчаючись на великих традиціях і зразках минулого, ввібрала в себе .. все краще, цінне, дороге людському серцю* (А. Малишко).

4. *тільки док., кого, що у що, розм.* Рахуючи, вмістити, вкласти у назване число, в якусь міру. [Пріська:] *Яка велика копиця грошей!* [Храпко:] *Хе-хе-хе! Копиця!.. Не одна така, і в десять не вбереш!..* (Панас Мирний); [Іван:] *Жив собі заможний чоловік, ще за кріпацтва він отаманував, так грошей нагарбав стільки, що, може, його і в дві тисячі не вбереш* (М. Кропивницький); — *Скільки вас, чому досі не мав про вас звістки? — Бо далеко. Ми аж у Чорному лісі. Зимою в сотню можна було вбрати, а зараз і в тисячу не вбереш* (П. Панч).

5. *що і без прям. дод., розм.* Жадібно їсти, з'їдати. *Все військо добре убирало, Аж поза ухами лящало, Один перед другим хватав. Вбирали січену капусту, Шатковану і огірки* (І. Котляревський); *Підвечіркуючи, панич убрав аж п'ять мандрик та горщечок масляків* (Г. Квітка-Основ'яненко).

◊ **(1) [Аж] вбира́ти (бра́ти) [в (на) се́бе] о́чі (о́ко):** а) вабити своєю красою, яскравістю барв, кольорів, різноманіттям і т. ін. *Кругом кладовища — то зеленіє жито, аж очі бере в себе, то шумить золотим колосом пшениця* (І. Нечуй-Левицький); *Ясна прозелень озимих хлібів око вбира* (К. Гордієнко); *Між батьком і нами — кутя і крученики, шкварки й холодці, — все аж очі вбира* (Д. Білоус); *Вимальються йому в сірій нудьзі щоденності барвисті плями, закружляють у нескінченному танку, ваблячи погляд, вбираючи очі* (П. Загребельний); б) який вражає своєю вродою, красою, яскравістю і т. ін.; надзвичайно гарний, привабливий. — *На Марині плахта — аж очі на себе бере: картата, шовком заткана* (Панас Мирний); *Всі вони* [хусточки] *красиві. Аж вбирають очі. Кожна запинає Доленьку жіночу* (Ганна Чубач); **(2) Вбира́ти (втя́гувати, всува́ти** *і т. ін.)* **/ ввібра́ти (втягти́, втягну́ти, всу́нути** *і т. ін.)* **го́лову в пле́чі** — ніяковіти від чого-небудь (від сорому, страху і т. ін.). — *Знаю! — сказав Водосвятський, якось втискуючи голову в плечі і тим роблячи своє підборіддя подвійним* (В. Винниченко); *Геть всі люди подуріли. То було стилем. І так само було стилем нишкнути, втягувати голову в плечі і чекати, як віл обуха, грому з ясного неба на свою голову* (І. Багряний); *Миколка вщулює голову в плечі* (М. Вінграновський); *Доря надувся, всунув голову в плечі* (М. Коцюбинський); *Макар боязко убгав голову в плечі, винувато закліпав маленькими лякливими очима* (С. Добровольський); *Наказ німецького коменданта був вислуханий при повній тиші. Навіть ліве крило не ворушилося, а стояло, увібравши голову в плечі* (Григорій Тютюнник); **(3) Вбира́ти очи́ма (в о́чі, по́глядом, зо́ром)** *що* — оглядаючи, сприймати, запам'ятовувати бачене. *Хлопчина жадібно вбирав очима все, що лиш було круг нього* (В. Бичко); *Поки я вбираю в очі корінці книг, до мене підходять і дядько Себастіян, і завідуючий бібліотекою* (М. Стельмах); *Дорошенко вбирає поглядом простір лиману* (О. Гончар); **Всмо́ктувати (всиса́ти, вбира́ти** *і т. ін.)* **/ всмокта́ти (ввісса́ти, ввібра́ти [в се́бе]** *і т. ін.)* **з молоко́м ма́тері** *див.* **всмо́ктувати; Очі вбира́ють [в се́бе] <Зір (по́гляд) вбира́є [в се́бе]>** *див.* **о́ко**[1]; **(4) У міх (у п'ять ла́нтухів) не вбере́ш** *чого і без дод.* — кого-, чого-небудь дуже багато. *Як балакати — так його і в п'ять лантухів не вбереш* (прислів'я); *Що вже тих казок за своє життя він нарозповідав! У міх не вбереш* (з газ.).

ВБИРА́ТИ[2] *див.* **убира́ти**[1].

ВБИРА́ТИСЯ[1] **(УБИРА́ТИСЯ),** а́юся, а́єшся, *недок.,* **ВВІБРА́ТИСЯ (УВІБРА́ТИСЯ), ВБРА́ТИСЯ (УБРА́ТИСЯ),** вберу́ся, вбере́шся, *док.* 1. Заходити, влазити, забиратися куди-небудь. *Вбираючись в гущавину, де саме холодом повіяло, панотець каже: — Тут треба коні попасти, та й самі покачаємось в траві* (А. Свидницький); * Образно. *Головний зоотехнік Борис Сугак проґавив ящур. Хвороба увібралася в стадо, і спробуй тепер здолати її* (Микита Чернявський).

2. Віддалятися, відходити, від'їжджати. *І убирались на просторе, Щоб швидше поспішить к Енею Похвастать храбростью* [хоробрістю] *своєю* (І. Котляревський); — *Гетьмана! — крикне Сомко, що аж покрив увесь галас. — Хіба в тебе й опріч мене єсть гетьман? Так убирайся ж до його* [нього] *їздити на свинях!* (П. Куліш); [Кукса:] *Убирався б собі з двору, і любісінько!* [Ничипір:] *Я й піду!* (М. Кропивницький).

3. *тільки недок.* Пас. до **вбира́ти**[1] 1. *Фосфор і сірка білків за допомогою відповідних бактерій у процесах гниття незабаром перетворюються з органічних сполук на розчинні мінеральні солі, які вбираються коренями* (з наук. літ.).

◊ **Вбива́тися (вбира́тися) / вби́тися (вбра́тися) в си́лу** *див.* **вбива́тися**[1]; **Вбива́тися** *(рідко* **вбира́тися) / вби́тися** *(рідко* **вбра́тися) в колодочки́ (в пі́р'я)** *див.* **вбива́тися**[1]; **(1) Убра́тися в чужу́ соло́му [та] ще й шелести́ти** — зайнявши без дозволу або з ласки господаря яке-небудь місце, приміщення і т. ін., поводитися нечемно, нетактовно. [Маруся *(скочила):*] *А що це за харцизяки такі найшли у хату! Чого ви завелись! Ач! Убрались у чужу солому, ще й шелестять! Та вас тут пов'язати треба* (М. Костомаров).

ВБИРА́ТИСЯ[2] *див.* **убира́тися**[1].

ВБИРА́Ч, а́, *ч.* Те, що вбирає в себе вологу, рідину, пару і т. ін. *Як вбирач атмосферних опадів ґрунтово-рослинний покрив значною мірою визначає баланс прісної води, стік води в ріках* (з наук. літ.); *Засіб для усунення вологості повітря (вбирач вологи) призначений для використання у житлових та офісних приміщеннях, у ванних кімнатах і туалетах* (з мови реклами).

ВБИРНИ́Й, а́, е́. Який вбирає щось, насичується чим-небудь. *У вологий період року солі взаємодіють із ґрунтовим вбирним комплексом, що приводить до осолонцювання ґрунтів, поступової зміни ґрунтового профілю* (з навч. літ.); *Вбирна поверхня;* // Стос. до вбирання *(див.* **вбира́ння**[1]). *Завдяки масивній кореневій системі та її високій вбирній здатності рослини хмелю ефективно засвоюють елементи живлення з органічних і мінеральних добрив* (з наук. літ.).

ВБИ́ТИ[1] *див.* **вбива́ти**[1].

ВБИ́ТИ[2] *див.* **убива́ти**[1].

ВБИ́ТИЙ[1] **(УБИ́ТИЙ),** а, е. Дієпр. пас. до **вби́ти**[1]. *В кутку під божницею замість стола стояла узесенька примостка на чотирьох паколах, убитих в землю* (Панас Мирний); — *Рівно, рівно, — відповіла й дивилась, як я, відсунувши лавку набік, одним майже рухом підняв портрет угору й повісив на вбитий нею цвях* (О. Кобилянська); * Образно. *Неначе цвяшок, в серце вбитий, Оцю Марину я ношу* (Т. Шевченко); // **вби́то,** *безос. пред. Хоч вересень, а спіє жито, Ячмінь*

колосся підійма, Отут було кілочки вбито, А зараз їх чомусь нема (А. Малишко).

ВБИ́ТИЙ[2] *див.* **уби́тий**[1].

ВБИ́ТИСЯ[1] *див.* **вбива́тися**[1].

ВБИ́ТИСЯ[2] *див.* **убива́тися**[1].

ВБИ́ТІСТЬ *див.* **уби́тість.**

ВБИ́ТО *див.* **уби́то.**

ВБИТТЯ́ *див.* **убиття́.**

ВБІГА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вбіга́ти.** *Суддя може попередити жовтою карткою гравців за порушення правил пробиття пенальті, наприклад, за багаторазові вбігання у штрафний майданчик до удару* (із журн.).

ВБІГА́ТИ (УБІГА́ТИ), а́ю, а́єш, *недок.,* **ВБІ́ГТИ (УБІ́ГТИ),** вбіжу́, вбіжи́ш, *док.* 1. Біжучи, проникати куди-небудь, у межі чого-небудь. *Вбігає мій Василько задиханий, блідий і за ним два чоловіки в хату* (Марко Вовчок); *Бжозовський вбіг у молодий бур'ян і приліг у йому* [ньому] *на саму землю* (І. Нечуй-Левицький); *В двір вбігла собака* (Ю. Яновський).

2. Біжучи, підніматися куди-небудь; вибігати. *Не припиняючи вогню, на скелю вбігає група партизанів* (П. Воронько); *Він убігає сходами і відчиняє двері в будинок* (із журн.).

3. *розм.* Заходити на короткий час. *Почали до нас убігать дівчата, то одна, то друга, за те весілля гомоніти* (Марко Вовчок).

ВБІ́ГАТИСЯ *див.* **убі́гатися.**

ВБІ́ГТИ *див.* **вбіга́ти.**

ВБІ́ЙНИЙ *див.* **убі́йний.**

ВБІ́ЙНИК *див.* **убі́йник.**

ВБІ́ЙНИЦТВО *див.* **убі́йництво.**

ВБІ́ЙНИЦЯ *див.* **убі́йниця.**

ВБІ́ЙЧИЙ *див.* **убі́йчий.**

ВБІ́ЙЧІСТЬ *див.* **убі́йчість.**

ВБІ́ЙЧО *див.* **убі́йчо.**

ВБІК (УБІ́К), *присл.* У сторону від кого-, чого-небудь. *Зирк! а віз його далеченько — воли звернули вбік і пасуться* (Марко Вовчок); *Роман підійшов до матері й почав умовляти стару, дивлячись кудись убік неспокійними очима* (М. Коцюбинський); *Карета перехилилася вбік і мало не перевернулася* (Б. Лепкий); *Легенька хвиля ледве помітно зносить човна вбік* (О. Донченко).

ВБІ́ЛЕНИЙ *див.* **убі́лений.**

ВБІЛИ́ТИ *див.* **убі́лювати.**

ВБІЛИ́ТИСЯ *див.* **убі́люватися.**

ВБІЛЬША́ТИ *див.* **убільша́ти.**

ВБІЛЬША́ТИСЯ *див.* **убільша́тися.**

ВБІ́ЛЬШЕНИЙ *див.* **убі́льшений.**

ВБІ́ЛЬШЕННЯ *див.* **убі́льшення.**

ВБІ́ЛЬШИТИ *див.* **убільша́ти.**

ВБІ́ЛЬШИТИСЯ *див.* **убільша́тися.**

ВБІ́ЛЬШКИ *див.* **убі́льшки.**

ВБІ́ЛЮВАТИ *див.* **убі́лювати.**

ВБІ́ЛЮВАТИСЯ *див.* **убі́люватися.**

ВБІЛЯ́ТИ *див.* **убі́лювати.**

ВБІЛЯ́ТИСЯ *див.* **убі́люватися.**

ВБІР *див.* **убі́р.**

ВБІ́РЧИК *див.* **убі́рчик.**

ВБЛАГА́ТИ *див.* **ублага́ти.**

ВБЛАГОРО́ДИТИ *див.* **ублагоро́дити.**

ВБЛАГОТВО́РЕНИЙ *див.* **ублаготво́рений.**

ВБЛАГОТВО́РЕННЯ *див.* **ублаготво́рення.**

ВБЛАГОТВОРИ́ТИ *див.* **ублаготворя́ти.**

ВБЛАГОТВОРИ́ТИСЯ *див.* **ублаготворя́тися.**

ВБЛАГОТВОРЯ́ТИ *див.* **ублаготворя́ти.**

ВБЛАГОТВОРЯ́ТИСЯ *див.* **ублаготворя́тися.**

ВБО́ГЕНЬКИЙ *див.* **убо́генький.**

ВБО́ГЕНЬКО *див.* **убо́генько.**

ВБО́ГИЙ *див.* **убо́гий.**

ВБО́ГІСТЬ *див.* **убо́гість.**

ВБО́ГО *див.* **убо́го.**

ВБОГОДУ́ХИЙ *див.* **убогоду́хий.**

ВБО́ГШАТИ *див.* **убо́гшати.**

ВБО́ЖАТИ *див.* **убо́жати.**

ВБО́ЖЕСТВО *див.* **убо́жество.**

ВБО́ЖИТИ *див.* **убо́жити.**

ВБО́ЖІННЯ *див.* **убо́жіння.**

ВБО́ЖІСТЬ *див.* **убо́жість.**

ВБО́ЖІТИ *див.* **убо́жати.**

ВБО́ЖІШАТИ *див.* **убо́жішати.**

ВБО́ЗТВО *див.* **убо́зтво.**

ВБО́ЇСЬКО *див.* **убо́їсько.**

ВБО́ЇЩЕ *див.* **убо́їще.**

ВБОЛІВА́ЛЬНИК *див.* **уболіва́льник.**

ВБОЛІВА́ЛЬНИЦЯ *див.* **уболіва́льниця.**

ВБОЛІВА́ННЯ *див.* **уболіва́ння.**

ВБОЛІВА́ТИ *див.* **уболіва́ти.**

ВБОРО́НЕНИЙ *див.* **уборо́нений.**

ВБОРОНИ́ТИ[1] *див.* **уборони́ти**[1].

ВБОРОНИ́ТИ[2] *див.* **уборони́ти**[2].

ВБОРОНИ́ТИСЯ *див.* **уборони́тися.**

ВБОЯ́ТИСЯ *див.* **убоя́тися.**

ВБРА́НИЙ *див.* **убра́ний.**

ВБРА́ННЯ́ *див.* **убра́ння́.**

ВБРА́ННЯЧКО *див.* **убра́ннячко.**

ВБРА́ТИ[1] *див.* **вбира́ти**[1].

ВБРА́ТИ[2] *див.* **убра́ти**[1].

ВБРА́ТИЙ *див.* **убра́ний.**

ВБРА́ТИСЯ[1] *див.* **вбира́тися**[1].

ВБРА́ТИСЯ[2] *див.* **убра́тися**[1].

ВБРЕСТИ́ (УБРЕСТИ́), вбреду́, вбреде́ш, *док.* 1. Зайти, увійти у воду, високу густу рослинність і т. ін. — *Де ж ви вбрели там в ті лопухи чи реп'яхи? — спитав Масюк* (І. Нечуй-Левицький); *Межею од шляху в жито вбрела* [дівчина]... (А. Головко); *Вода ласкава, солодка. П'ю ще раз, убрівши по коліна* [в річку] (О. Довженко).

2. *перен.* Потрапити в скрутне становище. *Я ж, боячись, щоб мене не сватано, да в таке вбрела, що ледве за рік вирнула* (Ганна Барвінок).

ВБРЕХА́ТИСЯ (УБРЕХА́ТИСЯ), вбрешу́ся, вбре́шешся, *док., розм.* Сказати неправду, яка стала очевидною; забрехатися. — *Налетіли гуси з броду, Сколотили мені воду. А я стала-постояла, Доки вода устояла. — Брешеш, доню, вбрехалася, Ти з Романом кохалася* (з народної пісні); *"Вбрехався Гарун-паша! Казав: як побачать мене мужики, то попадають додолу мертвими. А вони стоять живісінькі!" — подумав Саїб* (І. Нечуй-Левицький).

ВБРИ́ЗКАТИ *див.* **вбри́зкувати.**

ВБРИ́ЗКУВАННЯ (УБРИ́ЗКУВАННЯ), я, *с.* Дія за знач. **вбри́зкувати.** *Система вбризкування пального автомобіля.*

ВБРИ́ЗКУВАТИ (УБРИ́ЗКУВАТИ), ую, уєш, *недок.*, **ВБРИ́ЗКАТИ (УБРИ́ЗКАТИ),** ну, неш, *док., що, у що.* Викидати, розкидати, пускати бризки рідини у певному напрямку. *Кілька днів тому, коли з'явилася різь у горлі, почав посилено вбризкувати в горло ліки, пити чай з лимоном* (із журн.).

ВБРИ́ЗНУТИ, ну, неш, *док.* Однокр. до **вбри́зкувати.** *Для салату фрукти слід порізати і вбризнути туди сік половини лимона* (із журн.).

ВБРИ́ЗНУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вбри́знути.** *Кількість вбризнутого у форсунки автомобіля палива контролюється його бортовим комп'ютером* (з наук.-попул. літ.).

ВБРИКНУ́ТИ (УБРИКНУ́ТИ), ну́, не́ш, *док., кого.* Брикаючи, вдарити ногою. *Недужий лиходій і стогне, і харчить... Аж бачить — і Осел біжить, Щоб і собі хоч раз його вбрикнути* (Л. Глібов); * У порівн. *Пан Спихальський підскочив, ніби його вбрикнув кінь* (В. Малик).

◊ **Щоб (бода́й, хай би** *і т. ін.)* **тебе́ (його́, її́** *і т. ін.)* **му́ха (ка́чка, гу́ска, ку́рка** *і т. ін.)* **вбрикну́ла (брикну́ла)** *див.* **му́ха.**

ВБРІД (УБРІ́Д), *присл.* По дну річки, ставу, озера і т. ін. у неглибокому місці; бродом. *Ішли через Дон, — де убрід, де уплав* (І. Нехода); *Перейти вбрід? Звичайно, це неважко, озеро було вузьким і мілким* (В. Владко); *Переїхали убрід бистру гірську річку і знову ввійшли в шосе, як у тунель* (О. Гончар); * Образно. *І третя ніч пливе над яворами. Десь тиша Ворсклу переходить вбрід* (Л. Костенко).

◊ **Півень убрі́д перехо́дить** *див.* **півень.**

ВБРУКУВА́ТИ *див.* **убрукува́ти.**

ВБРЬО́ХАТИСЯ *див.* **убрьо́хатися.**

ВБУВА́ТИ (УБУВА́ТИ), а́ю, а́єш, *недок.*, **ВБУ́ТИ (УБУ́ТИ),** вбу́ю, вбу́єш, *док., що, розм., рідко.* Те саме, що **взува́ти.** *Як Насточка вбувала, вбувала* [чоботи], *Вся діброва палала, палала* (з народної пісні); *Вбув* [Панько] *великі чоботи, надяг кожух* (Л. Мартович).

ВБУВА́ТИСЯ (УБУВА́ТИСЯ), а́юся, а́єшся, *недок.*, **ВБУ́ТИСЯ (УБУ́ТИСЯ),** вбу́юся, вбу́єшся, *док., розм., рідко.* Те саме, що **взува́тися.** *Лукина почала знов чепуритись та прибиратись. Вбулася в червоні чоботи, наділа червоне намисто* (І. Нечуй-Левицький); *Вона схопилася, швиденько вбулася й вибігла з землянки* (Б. Грінченко).

ВБУДИ́ТИ *див.* **убуди́ти.**

ВБУДО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вбудува́ти.** *Міцна брама з маленькою хвірткою й добрими засувами, вбудована в зовнішню стіну, і високий сірий дувал, що відмежовував двір від сусідів, надавали володінням бая вигляду чи то маленької фортеці, чи в'язниці* (Б. Антоненко-Давидович); *Ми немовби мандруємо на величезній цистерні з паливом, у верхню частину якої вбудовані дві порівняно малесенькі каютки!..* (В. Владко); *Прикладами вбудованих систем є банкомати, платіжні термінали, телекомунікаційне обладнання і т. ін.* (з наук.-попул. літ.).

ВБУДО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вбудо́вувати.** *Магазин мав багатий вибір вбудовуваних світильників вітчизняних виробників* (із журн.); *Сепаратор САД-4 — зручний в обслуговуванні, надійний, легко вбудовуваний у діючі лінії з очищення і калібрування насіння* (з мови реклами); *Вбудовуваний сейф — металева шафа для захисту дорогоцінних речей і коштів* (з мови реклами).

ВБУДО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вбудо́вувати.** *Вбудовування шрифтів гарантує, що у PDF-файлі використовуватимуться ті самі шрифти, що були задані у вихідному документі* (з наук.-техн. літ.); *Духові шафи для вбудовування в кухню.*

ВБУДО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВБУДУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* Будувати, споруджувати, встановлювати всередині чого-небудь, робити складовою частиною чого-небудь. *Вбудовувати у житлові будинки можна тільки невеликі магазини, оскільки експлуатація великих пов'язана з рухом транспорту і вантажно-розвантажувальними роботами, що знижує комфортність житла* (із журн.); *Створюються спеціальні генетичні конструкції, які дають змогу вбудовувати потрібний ген у геном нового хазяїна і забезпечувати його ефективне функціонування* (із журн.); *Сьогодні за кордоном неможливо здати в експлуатацію великий супермаркет чи торговий центр без установок розпилювання ароматів, які звичайно вбудовують у систему кондиціювання* (з газ.).

ВБУДУВА́ТИ *див.* **вбудо́вувати.**

ВБУ́ТИ *див.* **вбува́ти.**

ВБУ́ТИЙ, а, е, *розм., рідко.* Дієпр. пас. до **вбу́ти.** *Вбутий у сандалі, у якомусь легенькому светрі, він був одягнутий зовсім не за сезоном* (із журн.).

ВБУ́ТИСЯ *див.* **вбува́тися.**

ВБУ́ХАТИ *див.* **вбу́хувати.**

ВБУ́ХНУТИ (УБУ́ХНУТИ), ну, неш, *док., що, фам.* Однокр. до **вбу́хувати.** *На реконструкцію театру вбухнули невиправдано великі гроші* (із журн.); *Батьки вбухнули на весілля дітей шалені гроші, хизуючись перед знайомими своїми статками* (з газ.).

ВБУ́ХУВАТИ (УБУ́ХУВАТИ), ую, уєш, *недок.*, **ВБУ́ХАТИ (УБУ́ХАТИ),** аю, аєш, *док., що, фам.* Витратити, віддати гроші, згаяти час і т. ін. на що-небудь. *Люди на зустрічі з мером обурено запитували: навіщо руйнували те, що і так гарно виглядало, вбухуючи в нове будівництво величезні гроші, які можна було б витратити на більш необхідні речі?* (із журн.); *Будівництво комплексу ще не закінчено, тому не хочеться вбухувати гроші у нову дорогу, яку потім розіб'ють тягачами, самоскидами* (з газ.); *— Це він усі свої гроші туди вбухав* (Сл. Гр.); *У мене ніхто чіпців не купує. Маю їх на складі три копи, і що з ними робити? А кілько я в них грошей вбухав, самі порахуйте!* (І. Франко); *— Це ж скільки часу мені треба вбухати, щоб навести порядок у цій справі?* (із журн.).

ВВАЖА́ТИ *див.* **уважа́ти.**

ВВАЖА́ТИСЯ *див.* **уважа́тися.**

ВВА́ЖИТИ *див.* **ува́жити.**

ВВА́ЖИТИСЯ *див.* **ува́житися.**

ВВА́ЖЛИВИЙ *див.* **ува́жливий.**

ВВА́ЖЛИВІСТЬ *див.* **ува́жливість.**

ВВА́ЖЛИВО *див.* **ува́жливо.**

ВВА́ЛЕНИЙ (УВА́ЛЕНИЙ), а, е. 1. Дієпр. пас. до **ввали́ти** 1. *Ввалені в сіни дрова.*

2. *у знач. прикм.* Який ввалився; запалий. *Стара черниця посміхнулась. Чорним проваллям зазіяв ввалений рот* (А. Шиян); *В кінці рову, під кучугурою піску на самій спеці лежала прикрита сіряком жінка, суха, аж чорна, з глибоко вваленими очима* (О. Гончар).

ВВАЛИ́ТИ *див.* **вва́лювати.**

ВВАЛИ́ТИСЯ *див.* **вва́люватися.**

ВВА́ЛЮВАТИ (УВА́ЛЮВАТИ), юю, юєш, *недок.*, **ВВАЛИ́ТИ (УВАЛИ́ТИ),** ввалю́, вва́лиш, *док.* 1. *що.* Вкидати якийсь важкий предмет у що-небудь. *Ось уже ввалили величезний ботюк* [колоду] *у корито. Біле, з кори обдерте, смолисте, дерево блискотить до сонця* (І. Франко); // Кидати що-небудь у великій кількості. *Увалювати дрова.*

2. *розм.* Те саме, що **вва́люватися** 4. *Ціла зграя людей увалила в сіни, брязкаючи шаблями, цокаючи шпорами* (Панас Мирний); *Він увалив у хату, гаразд не обтрусивши снігу* (Л. Яновська); *Відчинилися двері і цілим веселим юрмищем, разом з постояльцями, ввалила до хати й малеча — своя і сусідська* (О. Гончар).

ВВА́ЛЮВАТИСЯ (УВА́ЛЮВАТИСЯ), ююся, юєшся, *недок.*, **ВВАЛИ́ТИСЯ (УВАЛИ́ТИСЯ),** ввалю́ся, вва́лишся, *док.* 1. Падати в що-небудь (яму, річку і т. ін.), провалюватися через неміцний покрив чого-небудь. *Пішли під землю темнотою, Еней все щупався рукою, Щоб не ввалитися куди* (І. Котляревський); *Ой не ходи по льоду, бо увалишся* (П. Чубинський); *Ішов* [старий] *якось із шинку та й увалився в глинище* (Ю. Збанацький).

2. Падати, звалюватися куди-небудь. *Двері землянки відчиняються й до середини ввалюється купа снігу* (У. Самчук); *В цей час біля дверей гупають чиїсь шкарбуни, і в корчомку спочатку ввалюються полотняні торби, потім голова старця, а далі й сам старець* (М. Стельмах).

3. Заглиблюватися, западати. *На кістлявих її плечах сіріє сорочка, широка-широка, мов не на неї шита; шия жовта, як у мертвяка.., щоки усередину увалилися, жовтим воском узялися* (Панас Мирний); *Подобрішали сиві од смутку очі старого, які за одну ніч глибоко ввалилися в очниці* (М. Стельмах).

4. Заходити куди-небудь важкою ходою, незграбно, здіймаючи шум і т. ін. *А Геркулес як увалився, То так у пеклі розходився, Що всіх чортяк порозганяв* (І. Котляревський); *Він не ввійшов, а ввалився в кімнату й сів, важко відсапуючись* (О. Донченко); // Заходити, вбігати юрбою, великою групою. *До кімнати ввалюється натовп* (Ю. Яновський); *Нарешті хатні двері відчинилися навстіж, і увалилося гостей повна хата* (А. Головко); // Навально вдиратися великими полчищами на чужу територію. *Колись ворог увалився в Карпати, руйнував села та плюндрував людей* (С. Чорнобривець).

ВВА́РЕНИЙ *див.* **ува́рений.**

ВВА́РЕННЯ *див.* **ува́рення.**

ВВАРИ́ТИ *див.* **ува́рювати.**

ВВАРИ́ТИСЯ *див.* **ува́рюватися.**

ВВА́РЮВАЛЬНИЙ *див.* **ува́рювальний.**

ВВА́РЮВАННЯ *див.* **ува́рювання.**

ВВА́РЮВАТИ *див.* **ува́рювати.**

ВВА́РЮВАТИСЯ *див.* **ува́рюватися.**

ВВА́РЮВАЧ *див.* **ува́рювач.**

ВВА́РЮВАЧКА *див.* **ува́рювачка.**

ВВЕ́ДЕНИЙ (УВЕ́ДЕНИЙ), а, е. Дієпр. пас. до **ввести́.** *В бій були введені всі піхотні батальйони* (О. Гончар); *Термін "химерний" уведений в літературознавство 1958 року з появою роману О. Ільченка "Козацькому роду нема переводу, або ж Мамай і чужа молодиця"* (з наук. літ.); *Ми сонна, лінива, вигідна сила, що до терпінь звикла, .. однак, подразнена раз до крові і введена в захват, зломить тиранську руку* (О. Кобилянська); // **вве́дено,** *безос. пред. — Яких же ви людей підкинете? Четвертий резервний батальйон введено в дію ще годину тому* (Ю. Бедзик).

◊ **(1) Вве́дений у зако́н**: а) якому здійснено обряд хрещення; хрещений. *У дитинстві Микола був уведений у закон як католик* (із журн.); б) якому здійснено обряд вінчання; вінчаний. *Вона* [мати], *побачивши, що ти вже у закон уведена, не так буде на тебе жалкувати* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ВВЕ́ДЕННЯ (УВЕ́ДЕННЯ), я, *с.* 1. Дія за знач. **ввести́** і **вво́дити.** *Не допомогли Орлюкові ні протигангренозна сироватка, ні спроба переливання крові. Його спорожнілі кровоносні судини спались і тепер чинили вже опір введенню крові* (О. Довженко); *— Буде принародне введення молодої в дім чи як? — діловито поцікавився таджик* (Іван Ле); *Кум із кумою — хрещений батько з хрещеною матір'ю — принесли його з церкви, поклали на простелене крижмо біля порога на долівці й по черзі переступили через нього до хати — за місцевим ритуалом уведення людини в світ* (І. Багряний); *Не цурався і Дорохтей цього зарібку* [торгівлі грішми], *хоч і зменшився він після введення кредиток* (М. Стельмах).

2. *(з великої літери).* Церковне свято в пам'ять про приведення майбутньої матері Ісуса Христа до Єрусалимського храму. *Другого дня припало свято — Введення* (М. Коцюбинський); *4 грудня (за новим стилем) святкують Введення, або Другу Пречисту* (з наук.-попул. літ.).

(1) Вве́дення в ді́ю (в експлуата́цію) *чого* — використання, функціонування чого-небудь. *З уведенням в експлуатацію високопродуктивних свердловин видобуток нафти різко збільшився* (з наук. літ.).

△ **(2) Вве́дення у володі́ння,** *юр.* — передача кому-небудь у власність майна, спадщини і т. ін. з підтвердженням права на володіння відповідним юридичним актом. *Введення у володіння майном відбувається у присутності нотаріуса* (з мови документів).

ВВЕ́ЗЕНИЙ (УВЕ́ЗЕНИЙ), а, е. Дієпр. пас. до **ввезти́.** *Козаки підпалили Єреміїн тік. Безліч довгих ожередів та стіжків нового, тільки що ввезеного хліба запалали заразом* (І. Нечуй-Левицький); *Визначення вартості транспортих засобів, номерних вузлів та агрегатів, увезених в Україну, проводиться на підставі законодавчих актів, наявних договорів купівлі-продажу, дарування, рахунків, рахунків-фактур, фактур і т. ін.* (з мови документів); // **вве́зено,** *безос. пред. Германський хроніст захоплено розповідав, що Бурхард "вернувся від короля руських з такими багатими дарами, в золоті й сріблі й дорогих одежах, що ніхто й не згадає такого іншого випадку, щоб водночас у германську державу було ввезено таку силу-силенну"* (П. Загребельний).

ВВЕ́ЗЕННЯ (УВЕ́ЗЕННЯ), я, *с.* Дія за знач. **ввезти́** і **вво́зити.** *Налагодити безмитне ввезення шовку-сирцю безпосередньо з Китаю, як і розгадати таємницю народження шовкових коконів, не таланило* (Д. Міщенко); *Органи митної служби здійснюють контроль за ввезенням та вивезенням за межі України товарів та інших предметів* (з наук. літ.); *На сьогодні правоохоронними органами викрито декілька шляхів увезення викрадених транспортних засобів на територію України* (з газ.).

ВВЕЗТИ́ *див.* **вво́зити.**

ВВЕРГА́ННЯ (УВЕРГА́ННЯ), я, *с.* Дія за знач. **вверга́ти.** *У суботу, що передує шостій неділі Великого посту, — день пам'яті про страшні муки й уверганнях в рів святого Григора Просвітителя* (з рел.-церк. літ.); *У новому фантастичному романі головний герой намагається протистояти вверганню світу в хаос і анархію* (із журн.).

ВВЕРГА́ТИ (УВЕРГА́ТИ), а́ю, а́єш, *недок.*, **ВВЕ́РГНУТИ (УВЕ́РГНУТИ), ВВЕ́РГТИ (УВЕ́РГТИ),** гну, гнеш; *мин. ч.* вверг, вве́ргнув, ла, ло; *док., кого, що, книжн.* 1. Кидати, силою поміщати і т. ін. когось, щось куди-небудь. *Йосип, якого за намовою увергають в темницю, вийшовши, отримує владу над усім Єгиптом* (з рел.-церк. літ.); *— Великий княже і василевсе Русі! — засміявся Святополк. — Тобі мало того, що ти вверг мене в цей поруб, хочеш познущатися з мене?* (С. Скляренко); [Г а н н а:] *Покарає її* [Орину] *Господь Бог наш і ввергне у пекло, і горіти буде* (В. Собко).

2. *перен.* Утягувати кого-, що-небудь у щось (звичайно несприятливе, небезпечне і т. ін.). *Він вирушає в своє рідне місто відвідати свого дядечка й увергає себе в неймовірні пригоди* (із журн.); *Ми виступаємо не проти Туреччини, а проти свого рабського становища, в яке ввергла нас Порта* (В. Малик); // Приводити кого-небудь у якийсь стан (звичайно неприємний, тяжкий і т. ін.). *Безпорадний, з онімілими ногами, що вже не слухалися, волав одного — більше не виринати з забуття, до якого ввергало його уже не вперше* (Г. Колісник); *Ввергло бабу в лихоманку, Оком за ніч не звела* (С. Воскрекасенко).

ВВЕРГА́ТИСЯ (УВЕРГА́ТИСЯ), а́юся, а́єшся, *недок.*, **ВВЕ́РГНУТИСЯ (УВЕ́РГНУТИСЯ)** *і* **ВВЕ́РГТИСЯ (УВЕ́РГТИСЯ),** гнуся, гнешся; *мин. ч.* вве́ргся (уве́ргся), лася, лося; *док., книжн.* 1. Із силою заглиблюватися, входити і т. ін. у щось. *Снаряди вверсаються в неї* [річку] *і рвуться на дні* (О. Довженко); *Поймало полум'я дракари та човни, й увергалися варяги в море, рятуючи животи, і мало хто порятувався* (І. Білик).

2. *перен.* Утягуватися у щось (звичайно несприятливе, небезпечне і т. ін.). *Суспільство ввергається в прірву нових ідеологем, у безіменну, безлику .. маскультуру* (Є. Пашковський); // Заглиблюватися у якийсь стан (зазвичай неприємний, тяжкий і т. ін.). *Хто в житті не знав кохання, не ввергався у горнило?* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі).

3. *тільки недок.* Пас. до **вверга́ти.** *У жертву Посейдонові приносили биків, кабанів, баранів, у його честь увергалися у воду коні* (з наук.-попул. літ.).

ВВЕ́РГНЕННЯ (УВЕ́РГНЕННЯ), я, *с.* Дія за знач. **вве́ргнути.** *Покаяння — це розкаяння перед Богом у гріхах, стремління до Нього всім серцем і ввергнення себе в безодню Його щедрот* (з рел.-церк. літ.).

ВВЕ́РГНУТИ *див.* **вверга́ти.**

ВВЕ́РГНУТИЙ (УВЕ́РГНУТИЙ), а, е. Дієпр. пас. до **вве́ргнути.** *Їй хотілось лише одного: бути за тридев'ять земель від цього міста, від своєї нещасної батьківщини, ввергнутої в море горя і жаху* (В. Собко); // **вве́ргнуто,** *безос. пред.* *— Я не можу далі переносити сорому, в який ввергнуто мене моїм сповідником перед цілим собором* (П. Загребельний).

ВВЕ́РГНУТИСЯ *див.* **вверга́тися.**

ВВЕ́РГТИ *див.* **вверга́ти.**

ВВЕ́РГТИСЯ *див.* **вверга́тися.**

ВВЕРНУ́ТИ *див.* **вверта́ти.**

ВВЕРНУ́ТИСЯ[1] *див.* **уверта́тися**[1].

ВВЕРНУ́ТИСЯ[2] *див.* **уверта́тися**[2].

ВВЕ́РСТАНИЙ (УВЕ́РСТАНИЙ), а, е, *полігр.* Дієпр. пас. до **ввереста́ти.** *Я побачив перст долі в тому, що відкрив саме ці помилково вверстані сторінки і почав їх читати* (із журн.); *Уверстана в текст фотографія.*

ВВЕРСТА́ТИ *див.* **вве́рстувати.**

ВВЕРСТА́ТИСЯ *див.* **вве́рстуватися.**

ВВЕ́РСТУВАННЯ (УВЕ́РСТУВАННЯ), я, *с., полігр.* Дія за знач. **вве́рстувати.** *Створення сайта передбачає розробку його концепту, проектування і розробку самого сайта, а також його дизайну, верстку шаблонів сайта, вверстування предметної текстової і/або графічної інформації в шаблони та ін.* (з мови документів); *Вверстування ілюстрацій у готові рекламні макети; Уверстування малюнків у текст.*

ВВЕ́РСТУВАТИ (УВЕ́РСТУВАТИ), ую, уєш, *недок.*, **ВВЕРСТА́ТИ (УВЕРСТА́ТИ),** а́ю, а́єш, *док., що, полігр.* Верстаючи, робити вставку в готовий набір або у верстку. *Текстову одноманітність великого матеріалу можна подолати, вверстуючи в нього різні ілюстрації* (із журн.).

ВВЕ́РСТУВАТИСЯ (УВЕ́РСТУВАТИСЯ), у́ється, *недок.*, **ВВЕРСТА́ТИСЯ (УВЕРСТА́ТИСЯ),** а́ється, *док., полігр.* Поміщатися в рядок, на сторінку і т. ін. *Фотографія служить ілюстрацією для словесного текстового матеріалу. Наприклад, у статті йде мова про якусь політичну ініціативу, і в текст уверстується фото групи політичних діячів* (з навч. літ.).

ВВЕРТА́ТИ (УВЕРТА́ТИ), а́ю, а́єш, *недок.*, **ВВЕРНУ́ТИ (УВЕРНУ́ТИ),** вверну́, вве́рнеш, *док., що.* 1. Крутячи те, що має гвинтову різьбу, вводити, уставляти всередину чогось. *Ввертати лампочки; Увертати шурупи.*

2. *перен., розм.* Уставляти в чиюсь розмову слово, зауваження, репліку, жарт і т. ін. *Більшала купа людей; довго слухала мовчки; потім хто-небудь увертав і своє слово* (Панас Мирний); *Пампущенко ввертав круте слівце часто сам того не помічаючи, і Скалозуб, стиснувши плечима, одходив від нього* (В. Винниченко); *Балакаючи з хазяйкою, увертала слово й до гостей; чула, що говорили чоловіки в другій хаті, і з ними вона перегукувалася своїм дзвінким голосом* (М. Стельмах); // Вживати у своїй мові слова, вирази і т. ін., які чим-небудь різко виділяються. *Розповідав доброю ядерною українською мовою, лише іноді ввертав іронічно покоєверкані* [перекручені] *російські або німецькі словечка* (І. Багряний); *Здивувало козаків тільки те, що Нікітін через два-три слова руських ввертав або татарське, або турецьке* (П. Панч).

ВВЕРТА́ТИСЯ[1] *див.* **уверта́тися**[1].

ВВЕРТА́ТИСЯ[2] *див.* **уверта́тися**[2].

ВВЕРТІ́ТИ *див.* **ввíрчувати.**

ВВЕРТІ́ТИСЯ *див.* **ввíрчуватися.**

ВВЕРХ (УВЕ́РХ), *присл., рідко.* Те саме, що **вго́ру.** *Дивляться — мелькає, Щось лізе вверх по стовбуру До самого краю* (Т. Шевченко); *Сніжини підлітають до вікон і спиняються, мов шукаючи входу в житло, але, не відкривши, покружляють, поколиваються, полетять набік і вверх, до стріхи* (В. Барка); *На обличчі Пігловського знизу вверх забігали лихі темні тіні* (М. Стельмах); *— Піднімайтеся вверх проти течії, а я прикрию! — пролунав голос полковника* (Ю. Винничук).

◊ **Догори́** *(рідко* **вверх) дном (нога́ми,** *рідко* **спо́дом)** *див.* **догори́.**

ВВЕРХУ́ (УВЕРХУ́), *присл., рідко.* Те саме, що **вгорі́.** *Смерека вже не росте в височінь, а розкладається вшир, стає крислатою, гілчастою. Вверху густо поростає суччям, а внизу з неї обвисають хвости — сухе галуззя, вкрите мохом* (Г. Хоткевич); *Шатра їх, як Мирослава зблизька приглянулася, .. накриті вверху для забезпеки від дощу великими шапками з кінської шкіри* (І. Франко).

ВВЕСЕ́ЛЕННЯ *див.* **увесе́лення.**

ВВЕСЕЛИ́ТИ *див.* **увеселя́ти.**

ВВЕСЕЛЯ́ТИ *див.* **увеселя́ти.**

ВВЕСТИ́ *див.* **вво́дити.**

ВВЕСЬ *див.* **весь**[1].

ВВЕСЬДЕ́НЕЧКИ (УВЕСЬДЕ́НЕЧКИ), *присл., діал.* Протягом усього дня. — *Я увесьденечки то на подушках валявся, то сидячи дрімав* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Довга й докшкульна зима таки минула, пригріло сонце, розтанув сніг, уквітчалися дерева, й увесьденечки дзвеніли невидимі жайворонки* (із журн.).

ВВЕ́ЧЕРІ (УВЕ́ЧЕРІ), *присл.* Вечірньою порою, у вечірній час. *Знов засвітилося в його хаті ввечері* (Марко Вовчок); *І вдень, і ввечері там соловей співав* (Л. Глібов); — *Я повернусь увечері або вночі* (Ю. Смолич); *Увечері, бувало, сидимо, — задумаюсь, затихну, засумую* (Л. Костенко).

ВВИВА́ТИ *див.* **увива́ти.**

ВВИВА́ТИСЯ[1] *див.* **увива́тися**[1].

ВВИВА́ТИСЯ[2] *див.* **увива́тися**[2].

ВВИ́ДЖУВАТИСЯ *див.* **уви́джуватися.**

ВВИЖА́ННЯ (УВИЖА́ННЯ), я, *с.* Дія за знач. **ввижа́тися (увижа́тися).** *Їй ввижалися юрми людей, і від того ввижання кололо серце* (із журн.).

ВВИЖА́ТИСЯ *див.* **увижа́тися.**

ВВИ́НУТИ *див.* **увива́ти.**

ВВИНУ́ТИСЯ *див.* **увива́тися**[2].

ВВИСЬ (УВИ́СЬ), *присл., поет.* Вгору, у височінь. *Мов фонтан, із землі піднялась вона* [нафта] *ввись* (Л. Забашта); *На селі весілля, Пісня ввись зліта* (Г. Бойко); *Часто закидав лице догори. Дивився кудись увись* (Г. Колісник).

ВВИ́ТИ *див.* **увива́ти.**

ВВИ́ТИЙ *див.* **уви́тий.**

ВВИ́ТИСЯ *див.* **увива́тися**[1].

ВВИХА́ТИСЯ *див.* **увиха́тися**[1].

ВВИ́ШКИ (УВИ́ШКИ), *присл., діал.* Заввишки. *Як земля завширшки, до неба ввишки* (Сл. Гр.); *Богдан був такий увишки, як Борислав, і кремезний, як Вишата* (І. Білик).

ВВІ *див.* **в**[2].

ВВІ́БГАНИЙ (УВІ́БГАНИЙ), а, е. Дієпр. пас. до **ввібга́ти.** *Вода уже почала просочуватися через увібганий у щілину човна шматок дерева* (із журн.).

ВВІБГА́ТИ *див.* **вбга́ти.**

ВВІБГА́ТИСЯ *див.* **вбга́тися.**

ВВІ́БРАНИЙ (УВІ́БРАНИЙ), а, е. Дієпр. пас. до **ввібра́ти.** *Дощова волога зникала в піску безслідно, увібрана жадібною землею* (Л. Дмитерко); * Образно. *Здавалось, той зниклий шлях, з'єднавшись із небом у безмежній рівнині, другою галуззю вертався знову до села, несучи йому ввібраний простір* (В. Підмогильний).

ВВІБРА́ННЯ (УВІБРА́ННЯ), я, *с.* Дія за знач. **ввібра́ти.** *Ніжна консистенція крему забезпечує легке нанесення та швидке ввібрання шкірою* (з мови реклами).

ВВІБРА́ТИ *див.* **вбира́ти**[1].

ВВІБРА́ТИСЯ *див.* **вбира́тися**[1].

ВВІ́ГНАНИЙ (УВІ́ГНАНИЙ), а, е. Дієпр. пас. до **ввігна́ти.** *Поскидали машкари і повісили обидві на один нікельований гачок, увігнаний посеред тих дверей* (Т. Осьмачка); *Я потягнув палицю, ввігнану в кригу. Вона не піддавалася, я похилив її на себе, переломив* (Ю. Мушкетик).

ВВІГНА́ТИ *див.* **вганя́ти**[1].

ВВІГНА́ТИСЯ *див.* **вганя́тися**[1].

ВВІГНУ́ТИ *див.* **вгина́ти**[1].

ВВІ́ГНУ́ТИЙ (УВІ́ГНУ́ТИЙ), а, е. Дієпр. пас. до **ввігну́ти.** *Ольга .. підняла його, обережно витерла хустинкою шерехаті, трохи ввігнуті від у́дару колючки й понесла каштан із собою у зал* (М. Малиновська); // *у знач. прикм.* Який має форму заглибини. *Перенісся у нього ввігнуте, ніс схожий на сідло* (Д. Ткач); *Ввігнутий його лоб прорізували над переніссям два рівці: не від думок — від невдоволення* (Б. Харчук); *На ньому був приношений бронзуватого кольору костюм, такий же — завеликий, з ввігнутим дном — капелюх, широконосі, далеко не модні черевики* (М. Олійник).

ВВІГНУ́ТИСЯ *див.* **вгина́тися**[1].

ВВІ́ГНУ́ТІСТЬ (УВІ́ГНУ́ТІСТЬ), тості, *ж.* Те саме, що **вгну́тість.** *Особливістю будови шийного відділу є ближче розташування хребців один до одного через відносну опуклість поверхні нижнього і ввігнутість верхнього хребців* (з наук. літ.); *Працюючи з плиткою, що має дефекти (невелика опуклість або увігнутість), клейову суміш слід наносити також і на плитку, покриваючи її основу* (із журн.).

ВВІД (УВІ́Д), вво́ду, *ч.* 1. Те саме, що **введе́ння** 1. *Із вводом свіжих військ бій розгорівся з новою силою* (В. Малик); *Використано нову обчислювальну програму, в якій передбачається ввід інформації про середовище до комп'ютера у вигляді карт скануванням* (з наук. літ.).

2. Місце або пристосування, через яке або яким що-небудь уводять. *Воду з водопроводу беруть за допомогою розбірних колонок або вводів у окремі приміщення* (з наук. літ.); *Нарешті знайшли пошкодження: був одірваний увід до силового трансформатора приймача* (із журн.).

ВВІДНИ́Й (УВІДНИ́Й), а́, е́. 1. Який служить для введення чого-небудь у щось. *Ввідний пристрій — сукупність конструкцій, апаратів і приладів, які встановлюються на вводі лінії живлення в будинок або в його відокремлену частину і живляться від головного розподільного щитка* (з наук.-попул. літ.).

2. Початковий, загальний, який служить для ознайомлення з чим-небудь. *Цей ввідний курс має на меті полегшити зацікавленому читачеві подальше знайомство з результатами та різноманітними застосуваннями теорії графів* (з наук. літ.); *Слід проводити обов'язкові інструктажі з охорони праці: ввідний та на робочому місці* (з мови документів).

△ **Ввідни́й лист** *див.* **лист**[2].

ВВІЗ (УВІ́З), ввозу, *ч.* Те саме, що **ввезе́ння.** *Предметами ввозу, як правило, були хліб, сіль, фураж для коней, а також зброя, боєприпаси, сукно* (Ю. Мушкетик); *Державна служба контролю за переміщенням культурних цінностей через державний кордон розробила нову інструкцію, яка дозволить чітко контролювати ввіз та вивіз культурних цінностей* (з газ.).

ВВІЗВА́ТИ *див.* **увізва́ти.**

ВВІЗНИ́Й, а́, е́. Стос. до ввозу, ввезення. *Сплата податку проводиться покупцем відходів чи брухту, який оформляє ввізну вантажну митну декларацію* (з мови документів); *Уряд готовий обговорити питання про встановлення справедливої ввізної вартості товарів до України* (з газ.).

△ **Ввізне́ (імпортне) ми́то** *див.* **ми́то.**

ВВІЙТИ́ *див.* **вхо́дити.**

ВВІК (УВІ́К), *присл., заст.* 1. *при присудку із запереченням.* Ніко́ли. [3-й запорожець:] *Коли б мене Яків, що варту розводив, не пізнав і не гукнув на мене, то ввік би вічний не догадався, що тут є кіш такий великий* (І. Карпенко-Карий).

2. *розм.* Завжди, вічно, довіку. *Наче фатум злий нависнув над тобою, І тих, хто вірним був би ввік, Він наче загодя прирік На скору смерть* (В. Самійленко); *Не годиться дівувати увік* (О. Кобилянська); — *Чи згодна ти, Ольго Переволочиха, бути за козаком Буркою? — Згодна. Увік!* (Г. Колісник).

ВВІЛЛЯ́ТИ *див.* **влива́ти[1].**

ВВІЛЛЯ́ТИСЯ *див.* **влива́тися[1].**

ВВІ́ЛЬНЕНИЙ *див.* **увільнений.**

ВВІ́ЛЬНЕННЯ *див.* **увільнення.**

ВВІЛЬНИ́ТИ *див.* **увільня́ти.**

ВВІЛЬНИ́ТИСЯ *див.* **увільня́тися.**

ВВІЛЬНЯ́ТИ *див.* **увільня́ти.**

ВВІЛЬНЯ́ТИСЯ *див.* **увільня́тися.**

ВВІ́МКНЕНИЙ (УВІ́МКНЕНИЙ), ВВІ́МКНУ́ТИЙ (УВІ́МКНУ́ТИЙ), а, е. Дієпр. пас. до **ввімкну́ти.** *Нічого не взяло, а стільці попереставляло, і телевізор увімкнутий, важкі плюшеві портьєри опущені, щоб на вулицю не видно було... То хто ж це міг бути?* (О. Гончар); *В рубці Василя сухо клацнув увімкнутий рубильник; тонко заспівав електромотор* (І. Волошин); — *Останнє застереження! — голос почав наливатися металом. — Номер 3542475, поверніться в зону ув'язнення! Увага! Увага! Система нуль уже ввімкнена!* (В. Чемерис); // **ввімкнено,** *безос. пред. Дмитрові Івановичу снився сон. Нібито він сидить у великій залі, а в ній зовсім немає вікон і не ввімкнено жодної лампочки, і взагалі туди не пробивається жоден промінчик світла* (Ю. Мушкетик).

ВВІ́МКНЕННЯ (УВІ́МКНЕННЯ), я, *с.* Дія за знач. **ввімкну́ти.** *Куцорукий відразу пов'язав свої трикратні божевільні напади з трикратним увімкненням генератора* (О. Тесленко); *Розроблено універсальну математичну модель для групового ввімкнення двофазних асинхронних двигунів, що працюють від статичного перетворювача частоти* (з наук. літ.); *Ілько рухався далі неквапом, зачинив машину, писк підтвердив увімкнення сигналізації* (із журн.).

ВВІМКНУ́ТИ *див.* **вмика́ти.**

ВВІ́МКНУ́ТИЙ *див.* **ввімкнений.**

ВВІМКНУ́ТИСЯ[1] *див.* **вмика́тися.**

ВВІМКНУ́ТИСЯ[2] *див.* **увімкну́тися[2].**

ВВІПХА́ТИ *див.* **впиха́ти.**

ВВІПХА́ТИСЯ *див.* **впиха́тися.**

ВВІПХНУ́ТИ *див.* **впихну́ти.**

ВВІ́ПХНУ́ТИЙ *див.* **впихну́тий.**

ВВІПХНУ́ТИСЯ *див.* **впихну́тися.**

ВВІ́РВАНИЙ *див.* **увірваний.**

ВВІРВА́ТИ *див.* **урива́ти[1].**

ВВІРВА́ТИСЯ *див.* **врива́тися[2].**

ВВІ́РЕНИЙ (УВІ́РЕНИЙ), а, е. Дієпр. пас. до **вві́рити[1].** [Горлов:] *Невірно говорили сьогодні, що цілий ряд великих, я б сказав, історичних, перемог ввіреного мені фронту залежить тільки від мене як від командуючого* (О. Корнійчук); *Міномети, ввірені Чернишеві, приєднались до загального гуркоту* (О. Гончар); *Життя — одне з найпрекрасніших чудес творіння Бога, розкішний Його дар, увірений людині під її відповідальність* (із журн.); // **ввірено,** *безос. пред.* — *Мені службою ввірено охороняти в Місті порядок, і я виконаю свій службовий обов'язок!* (В. Чемерис).

ВВІ́РИТИ[1] *див.* **ввіря́ти[1].**

ВВІ́РИТИ[2] *див.* **увіря́ти[1].**

ВВІ́РИТИСЯ[1] *див.* **ввіря́тися[1].**

ВВІ́РИТИСЯ[2] *див.* **увіритися[2].**

ВВІ́РУВАТИ *див.* **увірувати.**

ВВІ́РЧЕНИЙ (УВІ́РЧЕНИЙ), а, е. Дієпр. пас. до **ввертіти.** *На шиї в неї* [собаки] *був ремінець з довгим ланцюгом, прикутим до ввірченого в стіну залізного кільця* (О. Донченко).

ВВІ́РЧУВАТИ (УВІ́РЧУВАТИ), ую, уєш, *недок.,* **ВВЕРТІ́ТИ (УВЕРТІ́ТИ),** вверчу́, вве́ртиш, *док., що.* Те саме, що **вкру́чувати[1].** *Доктор Рудольф із хитро-хижою посмішечкою ввірчує скло в чорний апарат і хитає головою: будь ласка, маєте Сонячну машину!* (В. Винниченко); *Потім* [Тимофій] *бере свідерок і однією рукою вміло ввірчує його в дерево* (М. Стельмах); *Зріст у нього такий, що лампочку без табурета увертіти може* (із журн.).

ВВІ́РЧУВАТИСЯ (УВІ́РЧУВАТИСЯ), ується, *недок.,* **ВВЕРТІ́ТИСЯ (УВЕРТІ́ТИСЯ),** і́ться, *док.* Те саме, що **вкру́чуватися[1].** *Явдоха підлізла під ближчий гамазей. Лягла на спину і приладнала коловорот. Ввірчуючись у дерево, він заскрипів* (О. Донченко); *Чи легко було океани перепливсти? Чи в глибінь землі увертітись? Ні!* (У. Самчук); — *Дарвіна ви, отче Вікентію, купляли чи, так би мовити, спадщина? — крутнувся* [отець Миколай] *на місці, начеб мав намір ввертітися в підлогу* (М. Стельмах).

ВВІРЯ́ТИ[1] (УВІРЯ́ТИ), я́ю, я́єш, *недок.,* **ВВІ́РИТИ (УВІ́РИТИ),** рю, риш, *док.* 1. *кого, що.* На основі довіри віддавати когось або щось у чиєсь розпорядження, на збереження, доручати чиїмось турботам. *Тобі, народ блаженної України .. Тобі, твоїм синам, Ці ка́зки, мов діток своїх, ввіряю* (М. Зеров); — *Хочу ввірити тобі життя людське. Будеш за пораненими бійцями доглядати* (М. Стельмах); // Розкривати, довіряти таємницю. *З відкритим серцем юнаки і світлі радощі, і болі мені ввіряли залюбки* (М. Упеник).

2. *на кого, рідко.* Покладатися на кого-небудь, довіряти комусь. — *Я на вас увіряв, а ви...* (А. Кримський).

ВВІРЯ́ТИ[2] *див.* **увіря́ти[1].**

ВВІРЯ́ТИСЯ[1] (УВІРЯ́ТИСЯ), я́юся, я́єшся, *недок.,* **ВВІ́РИТИСЯ (УВІ́РИТИСЯ),** рюся, ришся, *док.* Довіряючи, покладатися на кого-, що-небудь, віддавати себе на чиюсь волю. *До серця мого пригорнися, Не бійся так дуже мене, Щодня ж ти ввіряєшся морю, А море і дике, й страшне!* (Леся Українка); — *Тобі, чужому, ввірилась, а перед своїм батьком, перед рідним батьком, могла щось такого затаїти!..* (О. Кобилянська).

◊ **(1) Ввіритися / ввіря́тися ногáм** — швидко побігти, втекти. — *Сльоза, почекай. Та же я зостаюся сама! Але Сльоза, увібравши голову в гострі плечі, ніби переляканий заєць, уже ввірився ногам* (П. Панч).

ВВІРЯ́ТИСЯ[2] *див.* **увіря́тися[1].**

ВВІССА́ТИ *див.* **всиса́ти.**

ВВІССА́ТИСЯ *див.* **всиса́тися.**

ВВІСЬМО́Х (УВІСЬМО́Х), *присл.* У складі восьми осіб. *Почали футбольний матч господарі увісьмох, оскільки не змогли виставити повний склад через велику кількість травмованих і дискваліфікованих гравців* (з газ.).

ВВІ́ТКАНИЙ (УВІ́ТКАНИЙ), а, е. Дієпр. пас. до **ввітка́ти.** *Невідомо, як наносили смугу на давньоримську тогу — нашивали її зверху чи була вона ввіткана в край одягу нитками іншого кольору* (з наук.-попул. літ.).

ВВІТКА́ТИ (УВІТКА́ТИ), тчу́, ввітче́ш, *док., що.* 1. Уставити, вплести за допомогою ткання нитку, візерунок і т. ін. *Кубинське волокно сизаль у гобеленах застосовують для створення пухнастої фактури. Для цього поодинокі нитки сизалю ввіткають у структуру гобелена, залишаючи вільними довгі кінці волокон, які й утворюють пухнастість* (з наук.-попул. літ.).

2. *перен.* Ввести, вставити, додати що-небудь окреме, часткове в загальне, ціле, з'єднуючи з ним. *Молодий письменник органічно ввіткав народнопоетичні зразки у своє художнє полотно* (із журн.); *Увітчу свої візерунки в гармонію світу* (із журн.).

ВВІТКНУ́ТИ *див.* **втика́ти**[1].

ВВІ́ТКНУ́ТИЙ (УВІ́ТКНУ́ТИЙ), а, е. Дієпр. пас. до **ввіткну́ти.** *Оддалік на пустирищі самотньо догоряє наспіх ввіткнутий у сніг смолоскип* (О. Гончар); *Миля, оддавши короткого добридня, взяв ввіткнутий носком у землю серп і почав жати* (Ю. Мушкетик).

ВВІТКНУ́ТИСЯ *див.* **втика́тися**[1].

ВВІХО́ДИТИ *див.* **вхо́дити.**

ВВІ́Ч (УВІ́Ч), *присл.* У дійсності, насправді, на власні очі. *Навіть уночі приснились йому ті карлючки, хрестики, бублики, що прозиваються літерами, і Семен краще вивчив їх уві сні, ніж увіч* (М. Коцюбинський); *Ми довго плавали, ми бачили увіч Гарячі кактуси, банани тонкошкурі* (М. Рильський); *Я впав на землю, увіч відчув під руками якесь бадилля, м'який ґрунт* (Валерій Шевчук).

ВВІ́ЧЛИВИЙ (УВІ́ЧЛИВИЙ), а, е. Який дотримується правил пристойності, виявляє уважність, люб'язність; чемний. *Піднялась висока дівчина, .. така ласкава, привітна, ввічлива!* (Марко Вовчок); *Доктор був настільки ввічливий, що вислухав до кінця думки інших* (Ірина Вільде); *Підкреслено ввічливий і шанобливий Шухновський пропустив мене першого до невеличкої вітальні* (Ю. Збанацький); // У якому виявляється люб'язність, прихильність. *Писарша глянула Ваті в очі і неначе прочитала в їх* [в них], *в ласкавому солоденькому ввічливому погляді, причину ласкавих запросин на чай* (І. Нечуй-Левицький); *Помалу зав'язалась розмова, зовні байдужа, лише ввічлива* (Ю. Шовкопляс).

ВВІ́ЧЛИВІСТЬ (УВІ́ЧЛИВІСТЬ), вості, *ж.* Властивість за знач. **ввічливий.** *Їй здавалося: та щира привітність Одарки, та її ввічливість та шаноба мали за собою якусь скриту надію* (Панас Мирний); *Не знає* [Княжевич] *навіть елементарної ввічливості. Не питаючись, чи розуміє хто з нас по-французьки, говорить з сином тільки на цій мові* (М. Коцюбинський); *Коли заглянув він по обіді до його світлиці, то зробив се тільки з увічливості* (А. Кримський); *Відвідувач торопів, упрівав, але слухав заради ввічливості* (А. Шиян).

Візи́т ввічливості *див.* **візи́т; Фо́рмула ввічливості** *див.* **фо́рмула.**

ВВІ́ЧЛИВО (УВІ́ЧЛИВО). Присл. до **ввічливий.** — *Він скинув передо мною шапку та й уклонився мені ввічливо, трохи не до пояса* (І. Нечуй-Левицький); *Макс увічливо вклоняється й проводжає Сузанну до дверей на сходи* (В. Винниченко); [Б о г о я в л е н с ь к и й:] *Я подумаю про те, про що ви мені так увічливо натякнули* (І. Микитенко).

ВВІ́ЧНЕНИЙ *див.* **уві́чнений.**

ВВІ́ЧНЕННЯ *див.* **уві́чнення.**

ВВІ́ЧНИТИ *див.* **уві́чнювати.**

ВВІ́ЧНИТИСЯ *див.* **уві́чнитися.**

ВВІ́ЧНЮВАТИ *див.* **уві́чнювати.**

ВВІ́ЧНЮВАТИСЯ *див.* **уві́чнюватися.**

ВВІ́ЧЧЮ (УВІ́ЧЧЮ), *присл., діал.* Перед очима, в очах. *Ввіччю стояла .. постать Марфи* (Іван Ле); *Ліс обняв тихим шелестом листя, лопотінням спілих кисличок, зарябіли увіччю мережива тіней* (Григір Тютюнник).

ВВО́ДИНИ *див.* **уво́дини.**

ВВО́ДИТИ (УВО́ДИТИ), джу, диш, *недок.*, **ВВЕСТИ́ (УВЕСТИ́),** введу́, введе́ш; *наказ. сп.* вводь; *док.* 1. *кого, що.* Ведучи, супроводжуючи, примушувати або допомагати зайти куди-небудь, у межі чогось. *Одчиняються двері, і сторожа вводить скованого Руфіна* (Леся Українка); *Невідомого злочинця вводили до кімнати* (М. Трублаїні); *Наполеон загарбував чужі землі, вводив свої війська у прусські фортеці і поступово наближався до російських кордонів* (П. Кочура); *Йосип увів Параску у хату і підвів до батька-матері* (Панас Мирний); // Включати, приймати до складу чого-небудь. [Л ю ц і й:] *Руфіне! Одважся і ходім садок садити! Як хочеш, я введу тебе в громаду. Ходім!* (Леся Українка); *Шануючи вашу приязнь до літератури, до живого слова, вважаю за свій обов'язок увести вас до нашого Олімпу* (Я. Качура); // Вставляти, вганяти і т. ін. всередину, вглибину чогось. *Щоб уникнути передчасного спрацювання й поломки різця, його треба вводити в метал обережно, без ударів* (з навч. літ.); // Уносити, вливати, впускати і т. ін. у що-небудь. *Змінювали структурну формулу речовини, вводили натомість одного елемента інший і випробовували нову сполуку на тваринах* (О. Гончар); — *Та навіщо їй про це знати? Чим вона допоможе?.. Запропонує вводити бром у вену?* (Л. Дмитерко).

2. *що.* Включати, вносити у що-небудь. *Коли твір якийсь готую, різні речення пишу, щось, буває, я цитую, мову вводячи чужу* (Д. Білоус); *Я порадив би грім і блискавку .. ввести в комедію не на самому кінці, а трохи раніше, щоб більше звернути на неї увагу глядача* (М. Коцюбинський).

3. *кого, що.* Ознайомлювати з чим-небудь. *Уводячи читача в історію якоїсь частини нашого друкарства, я даю йому мінімум потрібного знання, переповідаю йому те, що ми вже знаємо з цеї ділянки* (І. Огієнко); *Старий коваль вводив Рубіна в таємниці свого ремесла* (І. Сенченко); *Що інше могло так швидко просувати його до цієї мети, ввести в це, ніким не знане ще життя?* (Ю. Шовкопляс).

4. *що.* Установлювати, запроваджувати що-небудь. *Як павук, закутавшись у свою павутину, сидить* [Гамза] *і щодня нові порядки уводить* (Панас Мирний); *Канцлер Піпер скривився, ніби цитрину вкусив, і шепнув по-шведськи до Гілленкрока: — Його милість уводить оригінальні звичаї* (Б. Лепкий); *Влада вводила у місті військове становище* (О. Іваненко).

5. *кого, що.* Приводити до якогось стану. *Лише одно викликувало в ній зміну, вводило її у зворушення та розгоряло*

її хмурі очі (О. Кобилянська); — *Не вводь мене, чуєш, у злість, краще вернись і їдь, кудою належиться* (У. Самчук); *Молитва заспокоєння вводить у четверту обитель. Душа вже нічого не дає, вона тільки отримує* (П. Загребельний).

(1) Вво́дити / ввести́ в бій — поповнювати новими силами частини війська, армії, що ведуть бої, воюють. *Під час битви з турками-сельджуками за Судак мешканці міста ввели у бій піхоту та кінноту, але зазнали поразки у відкритому бою* (з наук.-попул. літ.); **(2) Вво́дити / ввести́ в ді́ю (в експлуата́цію)** — робити що-небудь діючим, використовуваним. *Не дозволяється вводити в експлуатацію об'єкти без підпису акта представниками органів державного нагляду* (з мови документів).

△ **(3) Вво́дити / ввести́ в о́біг (в оборо́т)** — робити що-небудь обіговим, оборотним, здатним перебувати в обігу, в обороті. *Національний банк України вводить в обіг пам'ятні монети "Українська писанка" номіналом 20 і 5 гривень* (з газ.); **(4) Вво́дити / ввести́ у володі́ння** *(рідко* **у посіда́ння),** *юр.* — передавати у власність кому-небудь майно, спадщину і т. ін., підтвердивши право на володіння ними відповідним юридичним актом. *Землю присудили уніатам. Прибув до нас возний ввести їх в посідання* (З. Тулуб); *Відведена церкві земля відібрана поміщиком у своє користування, тому необхідно відібрати цю землю у нього і ввести священно- і церковнослужителів у володіння* (з наук. літ.).

◊ **(5) Вво́дити / ввести́ в гріх** *кого* — спонукати кого-небудь учинити те, що суперечить Божим заповідям, моральним настановам. *І побудували жертовні пагірки Ваалові, що в долині Бен-Гіннома, щоб через огонь переводити синів своїх та своїх дочок Молохові, чого їм не наказував Я й що не входило в серце Мені, щоб чинити ту гидоту, щоб уводити Юду у гріх* (Біблія. Пер. І. Огієнка); — *Бодай на тебе трясця і болячка!.. як ти оце мене увів у гріх, що мушу лаятись з тобою до служби Божої* (І. Нечуй-Левицький); **(6) Вво́дити / ввести́ в зако́н** *кого:* а) здійснювати обряд хрещення; хрестити. — *Хазяйка лежать, нічого не кажуть. Сьогодні уже баба питає: коли і як малу у закон увести?* (Панас Мирний); б) здійснювати обряд вінчання; вінчати. *Згідно з требником священик не повинен був уводити в закон молодих, якщо шлюб здійснювався з примусу батьків* (із журн.); **(7) Вво́дити / ввести́ в курс** *чого* — ознайомлювати кого-небудь із чимсь. *Кількома фразами він вводить нас в курс свого життя* (М. Коцюбинський); *До Тимохи піде* [Артем] *зараз. З самого літа, після госпіталю домує. Хто, як не він, краще введе в курс вітробалчанських подій!* (А. Головко); **(8) Вво́дити / ввести́ в несла́ву** *кого* — поширювати плітки про кого-небудь, позбавляти когось доброго імені; знеславлювати, ганьбити. — *Що ви мене, як вороги, стережете, в неславу сироту вводите!* (Марко Вовчок); **(9) Вво́дити / ввести́ в ома́ну** *(рідко* **в обма́н)** *кого:* а) навмисно неправильно інформувати; обдурювати. — *Ворога завжди треба вводити в оману* (Л. Смілянський); — *Я просто дивуюся інженерові Синявіну. Вводить в оману і мене, і вас* (Іван Ле); б) справляти неправдиве враження, що не відповідає дійсності. *Довгі сиві вуса, що мальовничо спадали униз, завжди вводили в обман м'якого серцем любителя української старовини* (Г. Хоткевич); **(10) Вво́дити / ввести́ в сла́ву** *кого:* а) знеславлювати. [Н а т а л к а *(співає):*] *Пошануйте сиротину і не вводьте в славу* (І. Котляревський); — *Не вводьте надаремно мене, удову, в славу! — почала благати князя Тодозя* (І. Нечуй-Левицький); б) *(рідко)* прославляти. *Дійшло до того, що хто придума* [придумає] *найтяжчу муку, найлютішу смерть другому, — того вихваляють, того у славу вводять* (Панас Мирний); **(11) Вво́дити / ввести́ в со́ром (у страм)** *кого* — ставити кого-небудь у незручне становище; соромити. [Ч и р в а:] *Куме. Не себе шкода, а вас. Перед народом у страм себе вводите. Три дні риєте землю, як кроти, а що знайшли?* (І. Микитенко); — *Не бери, Гафіє, грошей, не вводь мене в сором!* (М. Стельмах); **(12) Вво́дити / ввести́ у ві́ру (в хрест)** — здійснювати обряд хрещення; хрестити. *Що йому тепер .. колюча нива, коли він панського сина у віру вводить, самому панові кумом стає* (Панас Мирний); [В а с и л ь:] *А скільки треба заплатити попові за те, що в хрест уведе?* (М. Кропивницький); **(13) Вво́дити в споку́су** *кого* — підштовхувати, спонукати кого-небудь до грішних, аморальних учинків або до чогось забороненого. *Господь застерігає нас, щоб ми не вводили у спокусу своїх ближніх* (з рел.-церк. літ.).

ВВО́ДИТИСЯ (УВО́ДИТИСЯ), иться, *недок.,* **ВВЕСТИ́СЯ (УВЕСТИ́СЯ),** едéться, *док.* 1. *до чого, у що і без дод.* Включатися як елемент, складова частина і т. ін. *Спершу Т. Шевченко не пояснював українських слів, які вводилися в російський текст, він лише виділяв їх* (В. Русанівський); *До інформаційної системи вводяться такі дані: повний бібліографічний опис документа, реферат, пошуковий образ і повний текст документа* (з наук. літ.).

2. Упроваджуватися, встановлюватися. *В Севастополі оголошено великий збір і вводиться бойове загрозливе становище* (В. Кучер); *Якщо введеться безготівковий розрахунок операцій за умови обов'язкової участі фахівців із нерухомості, це дозволить перейти на прозорі взаємини в цій сфері* (із журн.); // Входити у вживання, ставати загальноприйнятим. *Наше містечко щороку посилало туди душ три-чотири, і для виряджання учнів уводився вже звичай, досить урочистий і зворушливий* (С. Васильченко).

3. *тільки недок.* Пас. до **вво́дити** 1–4. *З медичною метою препарати вводяться в організм шляхом ін'єкцій, через рот або через пряму кишку* (з навч. літ.); *Педагогом уводяться основні поняття курсу за допомогою схематичної наочності (логічних схем)* (з навч. літ.).

ВВО́ЗИТИ (УВО́ЗИТИ), ввóжу, ввóзиш, *недок.,* **ВВЕЗТИ́ (УВЕЗТИ́),** ввезу́, ввезéш; *мин. ч.* ввіз, ввезла́, ло́; *наказ. сп.* ввозь; *док.* 1. *кого, що.* Везучи, доставляти кудись, у межі чого-небудь. *Біля купок плиток, на вигоні ж, спішно порались молодиці, — на возиках увозили їх у двори й ховали в повітки. Дощ буде* (А. Головко); *Опинялася на спині в чорного коня, відтак мчав за нею білий, але не міг наздогнати — вороний увозив її в царство тіней* (Валерій Шевчук); *Не то кінь, що в болото увезе, а то, що з болота вивезе* (Номис).

2. *що.* Доставляти товари з інших країн; імпортувати. *Передбачається, що введення ліцензування перешкодить імпорту піратської аудіо- та відеопродукції, але це стосується тільки юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців, які офіційно ввозять на територію України згадану продукцію* (з газ.); *Чи заявив про свої товари, які ввіз у Москву, і чи сплатив мито?* (П. Загребельний).

ВВО́ЗИТИСЯ (УВО́ЗИТИСЯ), иться, *недок.* Пас. до **вво́зити.** *Шоломи грецької форми, що ввозилися із Греції, переробляли місцеві зброярі на простіші* (з наук. літ.); *Єдиний*

митний тариф України встановлює на єдиній митній території України оподаткування митом предметів, що ввозяться на територію України або вивозяться з неї, або переміщуються транзитом її територією (з мови документів).

ВВО́ЛЕНИЙ *див.* **уво́лений.**

ВВО́ЛИТИ *див.* **уво́лювати.**

ВВОЛІКА́ТИ (УВОЛІКА́ТИ), а́ю, а́єш, *недок.,* **ВВОЛОКТИ́ (УВОЛОКТИ́),** очу́, о́чеш; *мин. ч.* вволі́к, вволокла́, ло́; *док., кого, що.* Волочачи, переміщати, тягнути кого-, що-небудь. *Уволік у хату того лантуха* (Сл. Гр.); *Той переорав межу чи перетесав знамено, той зламав житницю й уволік міх жита, .. той убив огнищанина, княжого тіуна чи посадника, — скрізь татьба і розбій, скрізь кров і смерть* (С. Скляренко).

ВВОЛОКТИ́ *див.* **вволіка́ти.**

ВВО́ЛЮ (УВО́ЛЮ), *присл.* У мірі, яка цілком задовольняє; досхочу. *Ясну зброю ладнав І коня годував він* [козак] *уволю* (І. Манжура); [М о т р я:] *Надивилися вволю одно другому в вічі?* (М. Кропивницький); *Вечори довгі і насидітися можна вволю, і вволю наговоритися* (У. Самчук); *Затихли, наспівавшися вволю, солов'ї* (І. Рябокляч).

ВВО́ЛЮВАТИ *див.* **уво́лювати.**

ВВОЛЯ́ТИ *див.* **уволя́ти.**

ВВО́СЬМЕ (УВО́СЬМЕ), *присл.* У восьмий раз. *Коли я увосьме ненароком проходив, співаючи, вулицею, сусідка її, тітка Уляна, вийшла на поріг і з-під руки глянула на мене* (В. Нестайко); — *Я тут вже ввосьме і з упевненістю можу сказати, що мене виховав цей фестиваль, — говорить одна з учасниць Ірина* (з газ.).

ВВО́СЬМЕРО (УВО́СЬМЕРО), *присл.* У вісім разів. *Чорні крапки, що ними зробились п'ять кіннотників удалечині, збільшились і поблизчали увосьмеро* (Ю. Яновський); *Знав також Пантелій про небесні сфери і про те, що Сонце увосьмеро менше за Землю, завдяки чому й вміщаються всі його промені на земній поверхні* (П. Загребельний); *Король новолунгський Гунтер узяв од них увосьмеро складений пергамен* (І. Білик).

ВВП, *невідм., ч.* Скорочення: валовий внутрішній продукт *(див.* **проду́кт).** *Розрізняється номінальний (абсолютний) і реальний (з поправкою на інфляцію) ВВП* (з наук. літ.); *Розділивши ВВП країни на кількість її громадян, одержують показник, який називається "ВВП на душу населення"* (з навч. літ.).

ВВ'Я́ЗАНИЙ *див.* **ув'я́заний.**

ВВ'ЯЗА́ТИ[1] *див.* **вв'я́зувати[1].**

ВВ'ЯЗА́ТИ[2] *див.* **ув'яза́ти[2].**

ВВ'ЯЗА́ТИСЯ[1] *див.* **вв'я́зуватися[1].**

ВВ'ЯЗА́ТИСЯ[2] *див.* **ув'яза́тися[2].**

ВВ'Я́ЗУВАННЯ[1] (УВ'Я́ЗУВАННЯ), я, *с.* Дія за знач. **вв'я́зувати[1].** *Перед початком ув'язування намистини необхідно нанизати на робочу нитку* (із журн.).

ВВ'Я́ЗУВАННЯ[2] *див.* **ув'я́зування[2].**

ВВ'Я́ЗУВАТИ[1] (УВ'Я́ЗУВАТИ), ую, уєш, *недок.,* **ВВ'ЯЗА́ТИ (УВ'ЯЗА́ТИ),** вв'яжу́, вв'я́жеш, *док.* 1. *що.* Уплітати в'язанням. *Тонкі троси, вв'язані горизонтально між вантами, утворюють сходинки для підйому на щогли* (з наук.-попул. літ.).

2. *кого, що у що, перен.* Те саме, що **вплу́тувати** 2. *У сучасній ситуації важливо не ув'язувати державу в світові перипетії, сповідуючи політику послідовного нейтралітету* (з публіц. літ.); — *Радять, щоб батьки пішли до декана... Ох, як не хочеться мені їх у це діло вв'язувати!* (із журн.).

ВВ'Я́ЗУВАТИ[2] *див.* **ув'я́зувати[2].**

ВВ'Я́ЗУВАТИСЯ[1] (УВ'Я́ЗУВАТИСЯ), уюся, уєшся, *недок.,* **ВВ'ЯЗА́ТИСЯ (УВ'ЯЗА́ТИСЯ),** вв'яжу́ся, вв'я́жешся, *док.* 1. *тільки недок., у що.* Пас. до **вв'я́зувати[1].** *Стрічка вв'язується у мереживо.*

2. *у що і без дод., перен.* Долучатися до чогось, втручатися в якусь дію. — *Оце ж несогласний* [незгодний] *Свирид.., — знов вв'язується Демчиха* (Марко Вовчок); *Вартовий наказав: як тільки кинуться гайдамаки з казарми до воріт, не ув'язуватись у бій, а тікати* (А. Головко); *Данько, видершись з Валериком та іншими підлітками на гору навалених кругляків, теж не забарився ув'язатися в загальну катавасію* (О. Гончар).

ВВ'Я́ЗУВАТИСЯ[2] *див.* **ув'я́зуватися[2].**

ВГАВ *див.* **уга́в.**

ВГАВА́ТИ *див.* **угава́ти.**

ВГАВА́ТИСЯ *див.* **угава́тися.**

ВГА́ДАНИЙ *див.* **уга́даний.**

ВГАДА́ТИ *див.* **уга́дувати.**

ВГА́ДНИК *див.* **уга́дник.**

ВГА́ДНИЦТВО *див.* **уга́дництво.**

ВГА́ДНИЦЯ *див.* **уга́дниця.**

ВГА́ДУВАННЯ *див.* **уга́дування.**

ВГА́ДУВАТИ *див.* **уга́дувати.**

ВГА́ДУВАТИСЯ *див.* **уга́дуватися.**

ВГА́ДЧИК *див.* **уга́дчик.**

ВГА́ДЧИЦЯ *див.* **уга́дчиця.**

ВГА́ДЬКО *див.* **уга́дько.**

ВГА́ЙКА *див.* **уга́йка.**

ВГАМО́ВАНИЙ *див.* **угамо́ваний.**

ВГАМО́ВУВАТИ *див.* **угамо́вувати.**

ВГАМО́ВУВАТИСЯ *див.* **угамо́вуватися.**

ВГАМУВА́ННЯ *див.* **угамува́ння.**

ВГАМУВА́ТИ *див.* **угамо́вувати.**

ВГАМУВА́ТИСЯ *див.* **угамо́вуватися.**

ВГАНЯ́ТИ[1] (УГАНЯ́ТИ), я́ю, я́єш, *рідко* **ВГО́НИТИ (УГО́НИТИ),** ню, ниш, *недок.,* **ВВІГНА́ТИ (УВІГНА́ТИ),** *рідше* **ВГНА́ТИ (УГНА́ТИ),** вжену́, вжене́ш, *док.* 1. *кого, що.* Примушувати зайти, вбігти, потрапити в що-небудь, кудись; заганяти. *Тітка почала вгонити корови в повітку* (Т. Осьмачка); *Штуркає Данило Млака, Щоби рака вгнать до сака, — Е, та де там, все пусте!* (І. Франко); *На перших же хвилинах ми увігнали* [в сітку воріт] *противнику другий м'яч і далі продовжували гру під безперервні овації глядачів* (Ю. Яновський).

2. *що.* Із силою всаджувати, встромляти що-небудь кудись. *Макаренко знову зайняв своє місце на узліссі, вганяючи в гніздо кулемета нову касету* (М. Стельмах); *Тоська вийняв фінку з білою кістяною ручкою і спритним рухом угнав її гострим лезом у стіл* (Григорій Тютюнник); — *Стоїть польська охорона на кордоні, не пустить. А пробиватимешся — кулю в тебе вженуть* (І. Цюпа).

3. *кого, перен.* Доводити кого-небудь до якогось стану (звичайно неприємного). *Наївне запитання це знову вганяє Володьку в пароксизм люті* (Ю. Яновський).

4. *що, розм.* Витрачати на що-небудь певну суму грошей (перев. значну). — *Це хтось двигонув собі* [хату], *так двигонув! Це, брат, не одну тисячу вгнав* (А. Головко).

◊ **(1) Ганя́ти / ввігна́ти в кра́ску** *кого* – засоромлюючи кого-небудь, змушувати почервоніти. *Я сів на стільці біля Марійки, і вона, вганяючи мене в краску, торкнулась моєї руки* (Р. Андріяшик); *Інструктор бентежиться .. — таких м'ячів ловити явно не звик, і не варто вганяти хлопа в краску ні за що ні про що...* (О. Забужко); *Хлопця просто в краску ввігнали питаннями про особисте життя, але він відповідав чесно* (із журн.); **(2) Вганя́ти / ввігна́ти в піт (у ми́ло)** *кого* — знесилювати кого-небудь, примушуючи багато і напружено працювати. *Це була здебільшого сірома, що утікала від шляхти, а то й від заможних козаків, які ще гірше за панів вганяли в піт своїх наймитів* (П. Панч); *Полковник встиг добре ввігнати в піт і Полупенка, й Карпа* (Ю. Яновський); *І раптом згадав* [Тарас Демидович] *ті слова, що говорив Корній Кирилович, загортаючи гроші: "В мило там тебе вгонять* [вженуть], *Тарасе, відчуваю. Але не падай духом"* (Ю. Збанацький); **(3) Вганя́ти / ввігна́ти в сум** *кого* — засмучувати кого-небудь, виклика́ти у когось невеселий настрій. *Над чорними полями низько кружляло гайвороння і своїм криком вганяло в сум* (П. Панч); **(4) Вганя́ти / вгна́ти (ввігна́ти) в гріб (у гроб)** *кого* — доводити кого-небудь до смерті; ставати причиною чиєїсь смерті. *Невже вона..? Та, якої нагле і загадкове щезнення ввігнало в гріб її батька..?* (І. Франко); **(5) Вганя́ти / вгна́ти (ввігна́ти) в сльо́зи** *кого* — примушувати кого-небудь болісно переживати щось, важко страждати, плачучи. *Лише в снах .. Василь бачив себе зовсім здоровим, і тоді на його довірливому обличчі .. починала трепетати щасливо-недовірлива усмішка, і це одразу ж вганяло в сльози пристрасну Варку* (М. Стельмах); *— Ні, треба їх* [панів] *угнати в такі сльози, щоб і приказки не підібрав до них, хіба тоді покаються* (П. Панч); **(6) Вганя́ти в сон** *кого* — виклика́ти у кого-небудь бажання спати. *Щасливий біг історії вганяє в сон, загойдує, а драматичний чи трагедійний навіть .. примушує частіше битись серце, шукать причини, прагнути нових шляхів* (Василь Шевчук); *Наставало царювання місячного сяйва, яке все зрівнювало, зупиняло будь-який рух, вганяло в тривожний сон* (П. Загребельний).

ВГАНЯ́ТИ² *див.* **уганя́ти²**.

ВГАНЯ́ТИ³ *див.* **уганя́ти³**.

ВГАНЯ́ТИСЯ¹ (УГАНЯ́ТИСЯ), я́юся, я́єшся, *рідко* **ВГО́НИТИСЯ (УГО́НИТИСЯ),** нюся, нишся, *недок.*, **ВВІГНА́ТИСЯ (УВІГНА́ТИСЯ),** *рідше* **ВГНА́ТИСЯ (УГНА́ТИСЯ),** вжену́ся, вжене́шся, *док.* 1. Швидко переміщаючись, потрапляти кудись, у щось. *Охоплені жахом мізерні купки* [ворогів] *вганялися й в ставок, і в провалля* (М. Старицький); *Він забіг у той куток.., де стояли високі олеандри, увігнався у той вертоград, не примічаючи його* (І. Нечуй-Левицький); *Забризканий піною й болотом, породистий кінь увігнався в похмуре царство ялин* (Я. Галан); // *розм.* Із силою вриватися, вторгатися. *Під'їздили дозорні і сповіщали, що жовніри .. вганяються все ближче й ближче* (Іван Ле); *Половецька кіннота з усього розгону ввігналася в руські лави* (В. Малик).

2. Устромлюватися, заглиблюватися у що-небудь. *Свердло гарчало, шипіло, вганяючись у породу, і з гуркотом видувало струмені пороху* (Олесь Досвітній); *Торкнувшись навіть волосини кінського хвоста, одразу рветься* [куля], *вганяється в тіло безліччю металевих скалок* (О. Гончар); *Пальці стали гострі, як гачки, й ввігналися у м'яке гаряче тіло* (І. Нечуй-Левицький).

3. *перен.* Міститися якоюсь частиною в межах чого-небудь; уклинюватися. *Тік був .. за панським садком в кінці села і вганявся далеко в поле під гору* (І. Нечуй-Левицький); *Невеличка смужка твердої землі вганялась у драговину* (Б. Грінченко); *Найбільшою частиною — Лановим — увігналось це село в польові простори* (Є. Кротевич).

ВГАНЯ́ТИСЯ² *див.* **уганя́тися¹**.

ВГАНЯ́ТИСЯ³ *див.* **уганя́тися²**.

ВГАСА́ННЯ *див.* **угаса́ння.**

ВГАСА́ТИ *див.* **угаса́ти.**

ВГАСИ́ТИ *див.* **угаша́ти.**

ВГА́СЛИЙ *див.* **уга́слий.**

ВГА́СНУТИ *див.* **угаса́ти.**

ВГАТИ́ТИ¹ *див.* **вга́чувати¹**.

ВГАТИ́ТИ² *див.* **уга́чувати¹**.

ВГА́ЧЕНИЙ (УГА́ЧЕНИЙ), а, е. Дієпр. пас. до **вгати́ти¹**. *Ох уже цей Мандрівець, усе це його витівки, шалені гроші вгачені в це, зате як його тут люблять!* (із журн.); // **вга́чено,** *безос. пред.* — *Ну, та й капіталу ж тут угачено! — дивуючись, скрикнув я* (Панас Мирний); *— Та ж йому й на думку не спаде, скільки в цей проклятущий ладан угачено грошей! — і пані заплакала* (О. Ільченко).

ВГА́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вга́чувати¹**. *Бездумне вгачування фінансів у неприбуткову справу привело фірму до банкротства* (з газ.).

ВГА́ЧУВАТИ¹ (УГА́ЧУВАТИ), ую, уєш, *недок.*, **ВГАТИ́ТИ (УГАТИ́ТИ),** вгачу́, вга́тиш, *док.*, *що*, *розм.* Витрачати на щось у великій кількості (гроші, матеріал). — *Наш "Червоний запорожець" не науково-дослідна станція, щоб вгачувати по десять тисяч в якісь невідомі експерименти* (О. Гончар); *Ми на всяк випадок заклали* [під стоян мосту] *вибухівку. Все готове, дві тонни вгатили* (Іван Ле); *— Продам за ті самі гроші, що колоністам під Одесою вгатив, і за дорогу не накину, — сам* [селянин] *дивується з своєї великодушності* (М. Стельмах); *Дід .. сперся на важкі, мов дишла, руки; син на мотоциклі розбився, триста виклади, старій на поминки двісті п'ятдесят угати* (Є. Пашковський).

ВГА́ЧУВАТИ² *див.* **уга́чувати¹**.

ВГАША́ТИ *див.* **угаша́ти.**

ВГА́ШЕНИЙ *див.* **уга́шений.**

ВГА́ШЕННЯ *див.* **уга́шення.**

ВГА́ЮВАТИ *див.* **уга́ювати.**

ВГА́ЯТИ *див.* **уга́ювати.**

ВГВИНТИ́ТИ *див.* **вгви́нчувати.**

ВГВИНТИ́ТИСЯ *див.* **вгви́нчуватися.**

ВГВИ́НЧЕНИЙ (УГВИ́НЧЕНИЙ), а, е. Дієпр. пас. до **вгвинти́ти.** *Двері ковані дебелим залізом. Ліжка (залізні) вгвинчені в стіни. Добра квартира* (І. Багряний); *Ремінні паси, нагайки, ланцюжки, кліщі, шворні, гумові палиці, шила. Все висіло на вбитих охайно до щита гвіздках, вгвинчених гаках* (І. Чендей); *Готове вино вибирають із бочки через дерев'яний краник, угвинчений на відстані 5 см від нижнього краю* (з газ.); * Образно. *Наче уві сні з'явився Іннин батько — черевагий, з дзеркально відшліфованою лисиною і очицями, глибоко вгвинченими під важким лобом* (В. Речмедін).

ВГВИ́НЧУВАНИЙ (УГВИ́НЧУВАНИЙ), а, е. Дієпр. пас. до **вгви́нчувати.** *Шпилька має метричну різьбу, діаметр*

її 10 мм, довжина 60 мм (до вгвинчуваного кінця) (з навч. літ.); *Вгвинчувані у стіну гачки.*

ВГВИ́НЧУВАННЯ (УГВИ́НЧУВАННЯ), я, *с.* Дія за знач. **вгви́нчувати.** *Для угвинчування шурупів дриль працює на малих обертах* (із журн.); *Через специфіку деяких ґрунтів усі палі, труби, спеціальне спорядження треба вводити під землю лише шляхом удавлювання та вгвинчування без механічного впливу вібрацій* (з газ.).

ВГВИ́НЧУВАТИ (УГВИ́НЧУВАТИ), ую, уєш, *недок.*, **ВГВИНТИ́ТИ (УГВИНТИ́ТИ),** нчу́, нти́ш, *док., що.* Обертаючи навколо осі, вкручувати, вставляти щось усередину чого-небудь. *Лампу розжарювання потрібно щільно угвинчувати в патрон, щоб уникнути поганого контакту і, як наслідок, блимання лампи, а також перегріву патрона* (з навч. літ.); *— Вгвинтити ізолятор — справа не дуже мудра* (А. Шиян).

ВГВИ́НЧУВАТИСЯ (УГВИ́НЧУВАТИСЯ), ується, *недок.*, **ВГВИНТИ́ТИСЯ (УГВИНТИ́ТИСЯ),** и́ться, *док.* 1. Обертаючись навколо своєї осі, входити, проникати в що-небудь. *Спина йому збігалася брижами. Чомусь був певний, що міна обов'язково вгвинтиться йому в поперек, як свердел* (О. Гончар); * Образно. *Там у нього* [собаки] *була купа соломи, в яку він угвинчувався так, що виднілися тільки його очі і ніс* (І. Сенченко).

2. *тільки недок.* Пас. до **вгви́нчувати.** *При підготовці гранати до кидка замість пробки в трубку вгвинчується запал* (з навч. літ.); *У лаги угвинчуються регулятори — болти-стійки* (із журн.).

ВГИБА́ТИ *див.* **угиба́ти.**

ВГИ́БНУТИ *див.* **угиба́ти.**

ВГИ́БТИ *див.* **угиба́ти.**

ВГИН (УГИ́Н), у, *ч.* Увігнуте місце. *Угин у точці захвату свічки стрілою визначається за формулою* (з наук. літ.); *Якщо в Карпатах звикли бачити більше опуклі гладкі скелі, то в Кременці вони зі вгинами та дірками, що є надзвичайно привабливим для тих, хто займається альпінізмом* (з Інтернету).

ВГИНА́ННЯ (УГИНА́ННЯ), я, *с.* Дія за знач. **вгина́ти**[1] і **вгина́тися**[1]. *У ланцетника другий шар клітин утворюється шляхом вгинання стінки вегетативного полюса бластули всередину* (з наук. літ.); * Образно. *Меланхолійний сум, угинання під тягарем життя — прикмети не лише літератури жінок* (із журн.).

ВГИНА́ТИ[1] **(УГИНА́ТИ),** а́ю, а́єш, *недок.*, **ВГНУ́ТИ (УГНУ́ТИ),** ну́, не́ш, **ВВІГНУ́ТИ (УВІГНУ́ТИ),** ввігну́, ввігне́ш, *док., що.* Прогинати всередину, робити заглиблення в чомусь. *— Та й поступав* [ведмідь] *до гаю, вгинаючи землю під ступою...* (Марко Вовчок); *Довілля страв немов аж угинало дубові дошки на столах* (Іван Ле); *Ти чуєш — до бою вступають гармати, І гавбиці* [гаубиці] *люто вгинають мости* (Л. Первомайський); *Червоні торочки шовкової хустки полягли на кришталеву воду і, легесенькі, навіть не ввігнули води під собою* (І. Нечуй-Левицький); // *тільки док.* Нагнувши, втягнути в плечі голову. *Хлопчик .. угнув голову в плечі — і з розгону — головою Марка в живіт* (С. Васильченко).

ВГИНА́ТИ[2] *див.* **угина́ти**[1].

ВГИНА́ТИСЯ[1] **(УГИНА́ТИСЯ),** а́юся, а́єшся, *недок.*, **ВГНУ́ТИСЯ (УГНУ́ТИСЯ),** ну́ся, не́шся, **ВВІГНУ́ТИСЯ (УВІГНУ́ТИСЯ),** ввігну́ся, ввігне́шся, *док.* Прогинатися під дією ваги, удару, вдавлюватися всередину. *Тряский ґрунт плавнів вгинався під нею* [Соломією], *як на пружинах* (М. Коцюбинський); *Міст угинається, кулеметник біжить по воді* (Ю. Яновський); *Канапа на пружинах аж увігнулась під нею* [Ватею] (І. Нечуй-Левицький); [М а р и н а:] *Дядечку, голубчику, полагодьте мені відерце. Якось не хотячи, ударила боком об цямрину, та дві клепки так і ввігнулися всередину* (М. Кропивницький); *Я ступив смілим і певним кроком на кладку, що вона аж легко угнулась* (О. Кобилянська); *Хоч і вгнулася спочатку стіна руських воїнів під натиском угорських сотень, але ніхто не побіг назад* (А. Хижняк).

ВГИНА́ТИСЯ[2] *див.* **угина́тися**[1].

ВГІ́ДДЯ *див.* **угі́ддя.**

ВГІ́ДНИЙ *див.* **угі́дний.**

ВГЛА́ДЖЕНИЙ *див.* **угла́джений.**

ВГЛА́ДИТИ *див.* **угла́дити.**

ВГЛЕ́ДІТИ *див.* **угле́діти.**

ВГЛЕ́ДІТИСЯ *див.* **вгляда́тися.**

ВГЛИБ (УГЛИ́Б), *присл.* 1. У глибину, далі від початку, межі чого-небудь. *Густі ялички чіпають мене своїми колючими гільцями за руки, за одіж, б'ють по лиці, — але я не питаю, лізу далі, тиснуся вглиб* (І. Франко); *Черемош робився все більш покручений, а глибина у ньому щомить мінилася: то зовсім мілка вода, то на два метри углиб ямами піде* (І. Муратов); *І далі вглиб весь степ переповнений ними* [атакуючими], *як птицями восени перед відлітом* [відльотом] (О. Гончар).

2. *у знач. прийм., з род. в.* Уживається при вказуванні на місце, усередину якого спрямована дія. *Славко схопив дівчинку за руку, потягнув її вглиб салону* (О. Бердник); *Моя стара халупчина відступила вглиб подвір'я* (Р. Федорів); *До заможніших крамниць треба було йти вглиб вулиці* (Ю. Логвин).

◊ **(1) Вглиб і вшир** — всебічно. *Перспективність теми передбачає можливість подальшого її опрацювання та висвітлення — дослідження вглиб і вшир* (з наук. літ.).

ВГЛИБА́ТИ (УГЛИБА́ТИ), а́ю, а́єш, *недок., діал.* Спускатися. *Легш їй було у безодню углибати неуважно, ніж на кручі висіти обмираючи...* (Марко Вовчок); *Чому тобі здавалося, ніби ти зможеш витягнути його на собі з тої ями, в яку він, очевидно ж було, так послідовно вглибав?* (О. Забужко).

ВГЛИБИНІ́ (УГЛИБИНІ́), *присл.* 1. Далеко всередині чи на великій відстані від початку, межі чого-небудь. *Повні води хвилюються стиха, чутно, як не видиме ще сонце росте вглибині, а ось виткнувся з моря весь сивий верх, з якого стікає вода* (М. Коцюбинський); *Він відчув десь вглибині дурний натиск сліз, зовсім не відповідний до його віку й становища* (В. Підмогильний).

2. *у знач. прийм., з род. в.* Уживається при вказуванні на місце, усередині якого хто-небудь перебуває, відбувається що-небудь. *Звенигора зайшов — і зупинився біля порога: за столом, що стояв углибині великої світлиці, сиділи двоє — кошовий Сірко і Свирид Многогрішний* (В. Малик).

ВГЛИБИНУ́ (УГЛИБИНУ́), *присл.* 1. Те саме, що **вглиб** 1. *Для одміни ми їздили в море ловити рибу. Запускали волосінь вглибину, і, коли риба клювала, волосінь билась на пальці, як живчик* (М. Коцюбинський); *Незабаром стежка пішла вниз. Пішла вглибину* (І. Багряний); *Річка тяглась углибину і впиралась у синю щітку лісу* (Валерій Шевчук).

2. *у знач. прийм., з род. в.* Те саме, що **вглиб** 2. *Потовчена брама неохоче подалася вглибину стайні, розчахнулась* (М. Старицький).

ВГЛИ́БИ́ТИ *див.* **вгли́блювати.**

ВГЛИ́БИ́ТИСЯ *див.* **вгли́блюватися.**

ВГЛИ́БЛЕНИЙ (УГЛИ́БЛЕНИЙ), а, е. Дієпр. пас. до **вгли́би́ти** і **вгли́би́тися.** *Обличчя в неї — з видовженістю і запалими щоками; з надто звуженими, супроти звичайного, обрисами нижніх повік, як і надто вглибленими очима* (В. Барка).

ВГЛИ́БЛЕННЯ (УГЛИ́БЛЕННЯ), я, *с.* Дія за знач. **вгли́би́ти** і **вгли́би́тися.** *На стінах є декілька вглиблень до 0,3 м. Здається, що тут було якесь дерев'яне спорудження, а в ці вглиблення вставлялись дерев'яні балки* (із журн.); *Святитель Димитрій Туптало був для свого часу великим і глибоким ученим. І за що б він не брався, усе писав з науковим углибленням* (із журн.).

ВГЛИ́БЛЮВАННЯ (УГЛИ́БЛЮВАННЯ), я, *с.* Дія за знач. **вгли́блювати** і **вгли́блюватися.** *Відбудовуються собори, зростає зацікавлення і вглиблювання у суть української культури, історії* (з газ.).

ВГЛИ́БЛЮВАТИ (УГЛИ́БЛЮВАТИ), юю, юєш, **ВГЛИБЛЯ́ТИ (УГЛИБЛЯ́ТИ),** я́ю, я́єш, *недок.*, **ВГЛИ́БИ́ТИ (УГЛИ́БИ́ТИ),** вгли́блю́, вгли́би́ш; *мн.* вгли́бля́ть; *док., що, рідко.* Встромлювати щось усередину, вглиб чого-небудь; заглиблювати. *Вглиблюю в дуб долота* (М. Рудь); *Хірург, що свій ланцет вглибити в рану хоче, Спочатку приторком досліджує її* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

ВГЛИ́БЛЮВАТИСЯ (УГЛИ́БЛЮВАТИСЯ), ююся, юєшся, **ВГЛИБЛЯ́ТИСЯ (УГЛИБЛЯ́ТИСЯ),** я́юся, я́єшся, *недок.*, **ВГЛИ́БИ́ТИСЯ (УГЛИ́БИ́ТИСЯ),** вгли́блю́ся, вгли́би́шся; *мн.* вгли́бля́ться; *док., рідко.* 1. Заходити, проникати вглибину чого-небудь; заглиблюватися. *Нас теж вважали за козаків. Бо які б це османці наважилися так вглибитися в чужу землю?* (П. Загребельний).

2. *перен.* Вникати в суть чого-небудь. *Чим дальше вглиблявся* [Борис] *в поему, тим більше блідли в його пам'яті фантастичні пригоди* (І. Франко); *Читачу! Вглибися у те, Чим я свою пісню зогрів, І може, почуєш ти щось, Що більше од згуків і слів* (М. Рильський).

ВГЛИБЛЯ́ТИ *див.* **вгли́блювати.**

ВГЛИБЛЯ́ТИСЯ *див.* **вгли́блюватися.**

ВГЛИ́БШКИ (УГЛИ́БШКИ), *присл., діал.* Завглибшки. *Річка в чоловіка вглибшки* (Сл. Гр.).

ВГЛЯДА́ННЯ (УГЛЯДА́ННЯ), я, *с.* Дія за знач. **вгляда́тися.** *Очі сучасної людини зазнають дедалі більших навантажень. Натомість корисного для очей вглядання в далечінь, розглядання краєвидів, свіжого та вологого повітря страшенно бракує* (із журн.).

ВГЛЯДА́ТИСЯ (УГЛЯДА́ТИСЯ), а́юся, а́єшся, *недок.*, **ВГЛЕ́ДІТИСЯ (УГЛЕ́ДІТИСЯ),** джуся, дишся, *рідко* **ВГЛЯДІ́ТИСЯ (УГЛЯДІ́ТИСЯ),** джу́ся, ди́шся, *док.* Уважно розглядати кого-, що-небудь, дивитися на когось, щось. *Він озирається навколо, пильно вглядається в робітниче передмістя, але скрізь .. безлюдно* (Г. Епік); *Він пильно, напружено вглядався в бійця, немов дивився на нього здалеку* (Л. Смілянський); *Сів я край могили, В небо углядівся* (Я. Щоголів).

ВГЛЯ́ДІТИ *див.* **угле́діти.**

ВГЛЯДІ́ТИСЯ *див.* **вгляда́тися.**

ВГНА́ТИ[1] *див.* **вганя́ти**[1].

ВГНА́ТИ[2] *див.* **уганя́ти**[2].

ВГНА́ТИ[3] *див.* **уганя́ти**[3].

ВГНА́ТИСЯ[1] *див.* **вганя́тися**[1].

ВГНА́ТИСЯ[2] *див.* **угна́тися**[1].

ВГНІ́ВАТИСЯ *див.* **угні́ватися.**

ВГНІВИ́ТИ *див.* **угніви́ти.**

ВГНІВИ́ТИСЯ *див.* **угні́ватися.**

ВГНІ́ЖДЖУВАТИСЯ (УГНІ́ЖДЖУВАТИСЯ), уюся, уєшся, *недок.*, **ВГНІЗДИ́ТИСЯ (УГНІЗДИ́ТИСЯ),** вгніжджу́ся, вгнізди́шся, *док.* 1. Умощуватися, зручно сідати в гнізді, на сідалі і т. ін. (про птахів). *Курка вгніжджувалася на сідалі.*

2. *перен.* Сідати, лягати, зручно влаштовуватися де-небудь (перев. про людину). *Угніжджуюся на своїй половині (зліва) і солодко зітхаю* (Л. Дереш); *Старші вгніздились в кріслах та на м'якій канапі і балакали стиха* (І. Нечуй-Левицький); *Світлана вгніздилась біля механіка, як вгніжджувалась раніш біля батька* (О. Гончар).

ВГНІЗДИ́ТИСЯ *див.* **вгні́жджуватися.**

ВГНО́ЄНИЙ *див.* **угно́єний.**

ВГНО́ЄНІСТЬ *див.* **угно́єність.**

ВГНО́ЄННЯ *див.* **угно́єння.**

ВГНОЇ́ТИ *див.* **угно́ювати.**

ВГНОЇ́ТИСЯ *див.* **угно́юватися.**

ВГНО́ЮВАЛЬНИЙ *див.* **угно́ювальний.**

ВГНО́ЮВАНИЙ *див.* **угно́юваний.**

ВГНО́ЮВАННЯ *див.* **угно́ювання.**

ВГНО́ЮВАТИ *див.* **угно́ювати.**

ВГНО́ЮВАТИСЯ *див.* **угно́юватися.**

ВГНО́ЮВАЧ *див.* **угно́ювач.**

ВГНУ́ТИ[1] *див.* **вгина́ти**[1].

ВГНУ́ТИ[2] *див.* **угина́ти**[1].

ВГНУ́ТИЙ (УГНУ́ТИЙ), а, е. Дієпр. пас. до **вгну́ти**[1]. *Гнат підніс до вгнутих слижів запалі очі й закінчив: — Тепер уже все одно* (П. Панч); *Якщо крива в кожній точці проміжку вгнута донизу, її називають опуклою на даному проміжку* (з навч. літ.); *Угнуті дзеркала широко застосовуються в науці й техніці* (з навч. літ.).

ВГНУ́ТИСЯ *див.* **вгина́тися**[1].

ВГНУ́ТІСТЬ (УГНУ́ТІСТЬ), тості, *ж.* Стан і властивість за знач. **вгну́тий.** *Просвіт характеризує угнутість пилки й залежить від її діаметра і товщини* (з наук.-попул. літ.); *Ще з прадавніх часів угнуті дзеркала використовувалися з магічною метою, оскільки чаклуни вважали, що вгнутість дозволяє зібрати в одному фокусі "астральне світло"* (із журн.).

ВГО́ВКАНИЙ *див.* **уго́вканий.**

ВГО́ВКАТИ *див.* **уго́вкувати.**

ВГО́ВКУВАТИ *див.* **уго́вкувати.**

ВГОВОРИ́ТИ *див.* **уговорювати.**

ВГОВО́РЮВАННЯ *див.* **угово́рювання.**

ВГОВО́РЮВАТИ *див.* **угово́рювати.**

ВГОВОРЯ́ТИ *див.* **угово́рювати.**

ВГО́ВТАНИЙ *див.* **уго́втаний.**

ВГО́ВТАТИ *див.* **уго́втувати.**

ВГО́ВТАТИСЯ *див.* **уго́втуватися.**

ВГО́ВТУВАТИ *див.* **уго́втувати.**

ВГО́ВТУВАТИСЯ *див.* **уго́втуватися.**

ВГО́ДА *див.* **уго́да.**

ВГОДЖА́ТИ *див.* **угоджа́ти.**
ВГОДИ́ТИ *див.* **угоджа́ти.**
ВГО́ДНИЙ *див.* **уго́дний.**
ВГО́ДНО *див.* **уго́дно.**
ВГОДО́ВАНИЙ *див.* **угодо́ваний.**
ВГОДО́ВАНІСТЬ *див.* **угодо́ваність.**
ВГОДО́ВУВАННЯ *див.* **угодо́вування.**
ВГОДО́ВУВАТИ *див.* **угодо́вувати.**
ВГОДО́ВУВАТИСЯ *див.* **угодо́вуватися.**
ВГОДУВА́ТИ *див.* **угодо́вувати.**
ВГОДУВА́ТИСЯ *див.* **угодо́вуватися.**
ВГОЖДА́ТИ *див.* **угожда́ти.**
ВГО́ЛОВИ *див.* **уго́лови.**

ВГО́ЛОС (УГО́ЛОС), *присл.* Так, що можна чути (говорити, сміятися, плакати, читати, думати і т. ін.). *Дворові не шепталися, а вголос гомоніли між собою, що як не крути, а правда своє візьме* (Панас Мирний); *Маруся взяла яблуко й так химерно гризла його трьома зубами в роті, що дитина аж уголос зареготалась* (І. Нечуй-Левицький); *Побачивши Василька, вона заплакала вголос* (П. Панч); *Ганна Степанівна вишивала, а чоловік її читав уголос книжку* (В. Гжицький); *— Потрібні господарі, — подумав Никодим уголос* (О. Гуреїв).

ВГОМО́Н *див.* **угомо́н.**
ВГОМОНИ́ТИ *див.* **угомо́нювати.**
ВГОМОНИ́ТИСЯ *див.* **угомо́нюватися.**
ВГОМО́НЮВАТИ *див.* **угомо́нювати.**
ВГОМО́НЮВАТИСЯ *див.* **угомо́нюватися.**
ВГОМОНЯ́ТИ *див.* **угомо́нювати.**
ВГОМОНЯ́ТИСЯ *див.* **угомо́нюватися.**
ВГО́НИТИ *див.* **вганя́ти[1].**
ВГО́НИТИСЯ *див.* **вганя́тися[1].**
ВГОРА́ННЯ *див.* **угора́ння.**
ВГОРА́ТИ *див.* **угора́ти.**

ВГОРІ́ (УГОРІ́), *присл.* 1. Високо в небі, у повітрі. *Зорі тихо тремтять угорі* (М. Коцюбинський); *Над степом, вгорі, летять журавлі* (І. Нехода); // У верхній частині чогось, зверху на чому-небудь. *Громада й справді того року не орала й не сіяла хліба на тому полі, вгорі над балкою* (І. Нечуй-Левицький); *Вгорі на щоглі вивісили ліхтар* (Василь Шевчук); *Ще пам'ятаю — угорі над нами ходили дикі кози табунами* (Л. Костенко).

2. *у знач. прийм., з род. в.* Уживається при вказуванні на те, над чим, зверху чого перебуває, міститься щось чи хтось. *Але більше, ніж сей заголовок, спинив мою увагу девіз, виставлений вгорі картки* (Леся Українка).

ВГОРІ́ТИ *див.* **угорі́ти.**
ВГО́РНЕНИЙ *див.* **уго́рнутий.**
ВГОРНУ́ТИ *див.* **угорта́ти.**
ВГО́РНУТИЙ *див.* **уго́рнутий.**
ВГОРНУ́ТИСЯ *див.* **угорта́тися.**

ВГОРО́Д, у, *ч., діал.* Горо́д. *Мати пішла на вгород по буряки* (Панас Мирний); *Коли вона* [жінка] *засіває житом нужденний клапоть поля чи порається з картоплею на вгороді, Семен Іванович спокійнісінько лежить на полу* (Б. Антоненко-Давидович); *— Зорі чисті, трава суха, буде спека. А я оце взяла розсаду, капусту хотіла приткнуть на вгороді, та й не здумаю, що тепер...* (В. Близнець).

ВГОРО́ДЖЕНИЙ (УГОРО́ДЖЕНИЙ), а, е. Дієпр. пас. до **вгороди́ти** 1. *Звір лежав мертвий біля самісіньких ніг. З його червоно-бурого тіла стримів важкий бойовий спис, вгороджений у спину над правою лопаткою* (із журн.); * Образно. *Треба знайти хоч кусник поживності і вгасити лютий зойк.., що терзає, як розпечене і разом жахливо чорне вістря крючка, вгородженого в єство* (В. Барка); // **вгоро́джено,** *безос. пред. Після обіду греки почали розбирати міст окремими плотами й припинати їх посередині мосту, де в дно неглибокої тут річки було вгороджено цілі соснові стовбури* (І. Білик).

ВГОРО́ДЖЕННЯ (УГОРО́ДЖЕННЯ), я, *с.* Дія за знач. **вгороди́ти** 1. *До всього описаного козацького озброєння треба ще додати залізні якірці, або рогулі, щось схоже на курячу лапу з чотирма залізними кігтями для вгородження в копита ворожих коней* (з навч. літ.).

ВГОРО́ДЖУВАТИ (УГОРО́ДЖУВАТИ), ую, уєш, *недок.,* **ВГОРОДИ́ТИ (УГОРОДИ́ТИ),** оджу́, о́диш, *док., що.* 1. Із силою встромляти який-небудь предмет, перев. гострий, у щось. *Вони* [воїни] *вгороджували щити в землю й стріляли з-за них* (І. Білик); *Та лебідка й пісню співать починає Старому Ярославові, Хороброму Мстиславові, Що лютого Редедю полонив І перед його військом касозьким ніж у серце вгородив* (Панас Мирний); *Вгородив* [Спиридон] *спересердя ціпок на добру четверть у мокру землю* (Л. Яновська); // *діал.* Всаджувати, поміщати щось куди-небудь. *З трудом, при помочі панича З., вгородив його* [мішок] *на поличку над своєю головою* (І. Франко); *Музики установляють амфору, угородивши її в пісок* (Леся Українка).

2. *перен.* Втуплювати у щось (очі, погляд). *Думки її далеко були від того, хоч вона й вгородила свої очі у купу лушпанин...* (Панас Мирний).

◊ **Як (мо́в, ні́би** *і т. ін.)* **хто встроми́в (вгороди́в) ніж (ножа́, го́лку) в се́рце** *див.* **хто[1].**

ВГОРО́ДЖУВАТИСЯ (УГОРО́ДЖУВАТИСЯ), ується, *недок.,* **ВГОРОДИ́ТИСЯ (УГОРОДИ́ТИСЯ),** о́диться, *док.* Входити, врізатися кінцем, перев. гострим, у що-небудь. *Він* [Анахарсіс] *винайшов для моряків двозубий якір, що сам угороджувався в морське дно* (І. Білик); *Він штовхнув мене в плече. Ніж, що був у мене в руці, через цей штурханець не потрапив куди треба і вгородився просто мені в руку* (Б. Грінченко); * Образно. *Докір той гірше ножа мені у серце вгородився...* (Панас Мирний).

ВГОРОДИ́ТИ *див.* **вгоро́джувати.**
ВГОРОДИ́ТИСЯ *див.* **вгоро́джуватися.**
ВГОРТА́ННЯ *див.* **угорта́ння.**
ВГОРТА́ТИ *див.* **угорта́ти.**
ВГОРТА́ТИСЯ *див.* **угорта́тися.**

ВГО́РУ (УГО́РУ), *присл.* 1. Догори; протилежне в н и з. *Защебетав жайворонок, Угору летючи* (Т. Шевченко); *Місяць піднявся вгору і сипнув промінням на море* (І. Нечуй-Левицький); // За напрямом до верхньої частини чогось, у верхню частину чого-небудь. *Хміль, березка чіплялись за його* [бузку] *тонкі гілки, лізли угору, спускалися униз, уростали у землю і знову піднімалися* (Панас Мирний); *В чорнім котлі кипить вода, дим збивається вгору, під дах* (М. Коцюбинський); *На гору — все вгору та вгору — в'юниться дорога* (Ю. Смолич); *Пішли угору стежкою крутою* (І. Гончаренко); // Назовні внутрішнім боком; навиворіт. *Он ще кожушина вовною вгору, мов вівця, простяглася* (Панас Мирний).

2. *перен.* До вищого ступеня, рівня, розвитку, стану і т. ін. *Книжки, розумова розмова з молодим товариством піднімала його вгору* (Панас Мирний); *Орали ми, кували, сіяли, стругали — Ми не село — життя угору підіймали* (М. Стельмах).

3. За напрямком до верхів'я, до початку річки, а також проти її течії. *І поплив пароплав угору Дніпром* (А. Головко).

Здійма́ти *(рідко* **знімáти, зно́сити) / здійня́ти** *(рідко* **зня́ти, знести́) о́чі догори́ (вго́ру, до не́ба** *і т. ін.)* *див.* **здійма́ти; Здійма́тися (підно́ситися, злітáти** *і т. ін.)* **вго́ру** *див.* **здійма́тися; О́чі підкоти́лися під ло́ба (вго́ру)** *див.* **о́ко**[1]**; Підко́чувати / підкоти́ти о́чі під ло́ба (вго́ру)** *див.* **підко́чувати**[1]**.**

◊ **[Аж] воло́сся (во́лос, чуб) підніма́ється (підійма́ється, встає́, лі́зе** *і т. ін.)* **/ піднялóся (встáло, полізло** *і т. ін.)* **[вго́ру (догори́, ди́бом, ду́бом, сторч** *і т. ін.)*] *див.* **воло́сся; [Аж (як, мов, ні́би** *і т. ін.)*] **світ [вго́ру] подня́вся** *див.* **світ**[2]**; А́кції іду́ть (підви́щуються, підніма́ються** *і т. ін.)* **/ пішли́ (підви́щилися, підняли́ся** *і т. ін.)* **[вго́ру]** *див.* **а́кція**[1]**; Ви́соко піти́ [вго́ру]** *див.* **піти́; Де́рти но́са (го́лову) [вго́ру]** *див.* **де́рти; Задира́ти (підніма́ти) / заде́рти (підня́ти) хвіст (хвоста́) [уго́ру]** *див.* **задира́ти**[1]**; Зала́зити (де́ртися) вго́ру** *див.* **зала́зити**[1]**; [І] вго́ру гля́нути ні́коли (нема́ коли́, нема́є ча́су** *і т. ін.)* *див.* **гля́нути; Іти́ / піти́ вго́ру** *див.* **іти́; Ки́рпа вго́ру** *див.* **ки́рпа; Не дава́ти / не да́ти і вго́ру гля́нути** *див.* **дава́ти; Ру́ки вго́ру!** *див.* **рука́.**

ВГОРЯ́ННЯ *див.* **угоря́ння.**

ВГОРЯ́ТИ *див.* **угоря́ти.**

ВГОСТИ́ТИ *див.* **угоща́ти.**

ВГОСТИ́ТИСЯ *див.* **угоща́тися.**

ВГОТО́ВАНИЙ *див.* **угото́ваний.**

ВГОТО́ВИТИ *див.* **уготовля́ти.**

ВГОТОВЛЯ́ТИ *див.* **уготовля́ти.**

ВГОТУВА́ТИ *див.* **уготовля́ти.**

ВГОЩА́ННЯ *див.* **угоща́ння.**

ВГОЩА́ТИ *див.* **угоща́ти.**

ВГОЩА́ТИСЯ *див.* **угоща́тися.**

ВГО́ЩЕНИЙ *див.* **уго́щений.**

ВГО́ЩЕННЯ *див.* **уго́щення.**

ВГО́ЩУВАНИЙ *див.* **уго́щуваний.**

ВГО́ЩУВАТИ *див.* **угоща́ти.**

ВГРЕБТИ́ *див.* **вгріба́ти.**

ВГРЕБТИ́СЯ *див.* **вгріба́тися.**

ВГРИЗА́ННЯ *див.* **угриза́ння.**

ВГРИЗА́ТИ *див.* **угриза́ти.**

ВГРИЗА́ТИСЯ (УГРИЗА́ТИСЯ), а́юся, а́єшся, *недок.*, **ВГРИ́ЗТИСЯ (УГРИ́ЗТИСЯ),** зу́ся, зе́шся, *док.* 1. Заглиблюватися зубами в що-небудь. *Всохлі й тверді, як дрова, вони* [пряники] *скиглять, коли вгризаєшся в них зубами* (В. Нестайко); *Я коли погляну на відсічений свій хвіст, то отруйним зубом в тебе вгризся б, так лютує злість* (І. Франко); *І зуби вгризлись глибоко В ту грушу, по якій бджола Отак лукаво підповзла* (М. Рильський).

2. *перен.* Устромлюючись, заганяючись гострим кінцем, поступово проникати вглиб чогось; заглиблюватися. *Сокира високо підлітає догори і з соковитим хруском угризається в тонкі ніжки бузку* (В. Винниченко); *А на майдані вгризалися в чорноземлю заступи* (З. Тулуб); *Відточені леза сокир з усього розмаху вгризалися в стрункі й високі стовбури ялин* (А. Шиян); *Прийдуть землекопи засмаглі, вгризеться в граніт екскаватор* (Я. Шпорта).

3. *перен.* Поступово проникаючи в що-небудь, міцно закріплятися. *Івашкін і його герої вгризалися все далі й далі в центр Берліна* (Л. Дмитерко); *Целя .. силувалася прогнати від себе ті жахом проймаючі картини, що вгризлися в її мозок* (І. Франко); [А н н а:] *Хто самохіть їх* [громадські пута] *прийме хоч на мить, тому навік вони вгризуться в душу* (Леся Українка); // Вивчати, засвоювати. *Нелегко давалася хлопцям наука .. Вгризалися в абетку все глибше* (О. Гончар).

ВГРИ́ЗЕНИЙ *див.* **угри́зений.**

ВГРИЗНУ́ТИ *див.* **угризну́ти.**

ВГРИ́ЗТИ *див.* **угриза́ти.**

ВГРИ́ЗТИСЯ *див.* **вгриза́тися.**

ВГРІБА́ТИ (УГРІБА́ТИ), а́ю, а́єш, *недок.*, **ВГРЕБТИ́ (УГРЕБТИ́),** бу́, бе́ш; *мин. ч.* вгріб, вгребла́, ло́; *док., що.* Класти щось у заглиблення й закидати зверху чим-небудь сипким; загрібати. *Украв діжку та вгріб у полову* (Сл. Гр.); * Образно. *Коли ми так будемо розкидатися людьми, то нас кури в смітник вгребуть* (М. Стельмах).

ВГРІБА́ТИСЯ (УГРІБА́ТИСЯ), а́юся, а́єшся, *недок.*, **ВГРЕБТИ́СЯ (УГРЕБТИ́СЯ),** бу́ся, бе́шся, *док.* Зариватися, заглиблюватися в землю або в що-небудь сипке. *Солдат Дем'ян Нечипорук перебігає зигзагами від вирви до вирви, і в кожній він припадає, вгрібається в глей — наче добувається в самісінькі надра землі* (Ю. Смолич); * Образно. *Пальці вгреблися в простирадло і закоцюбли в стражданні* (В. Винниченко).

ВГРІВА́ТИ *див.* **угріва́ти.**

ВГРІВА́ТИСЯ *див.* **угріва́тися.**

ВГРІ́ТИ *див.* **угріва́ти.**

ВГРІ́ТИЙ *див.* **угрі́тий.**

ВГРІ́ТИСЯ *див.* **угріва́тися.**

ВГРО́БИТИ *див.* **угро́блювати.**

ВГРО́БИТИСЯ *див.* **угро́блюватися.**

ВГРО́БЛЕНИЙ *див.* **угро́блений.**

ВГРО́БЛЕННЯ *див.* **угро́блення.**

ВГРО́БЛЮВАТИ *див.* **угро́блювати.**

ВГРО́БЛЮВАТИСЯ *див.* **угро́блюватися.**

ВГРОЖА́ТИ *див.* **угрожа́ти.**

ВГРУ́БШКИ (УГРУ́БШКИ), *присл., діал.* Завтовшки. *Дав же орач калач, Оттакий вгрубшки, Оттакий вдовжки* (С. Руданський); *Списа держално його вгрубшки було, як грубий паль* [груба паля], *А вістря списа важило дванадцять фунтів — сама сталь* (І. Франко).

ВГРУЗА́ННЯ (УГРУЗА́ННЯ), я, *с.* Дія за знач. **вгруза́ти.** *Ширина гусениць рівномірно розподіляє вагу бульдозера, перешкоджаючи його вгрузанню в піщаному або рідкому складі ґрунту* (із журн.); * Образно. *Угрузання тоталітарної ідеології в повсякдення наочно демонструє журнальна хроніка 30-х років XX ст.* (з наук. літ.).

ВГРУЗА́ТИ (УГРУЗА́ТИ), а́ю, а́єш, *недок.*, **ВГРУ́ЗНУТИ (УГРУ́ЗНУТИ), ВГРУ́ЗТИ (УГРУ́ЗТИ),** зну, знеш; *мин. ч.* вгруз, ла, ло; *док.* 1. Рухаючись по чомусь або стоячи на чому-небудь в'язкому, м'якому і т. ін., заглиблюватися в нього, застрягати в ньому. *Коні .. помчали, як навіжені, вгрузаючи і в ту ж мить вихоплюючись із багна* (Олесь Досвітній); *І кожен угрузав в снігу, — як грузли й ми* (П. Тичина); *Він* [боєць] *стояв, зіпершись на гвинтівку, ноги його*

вгрузали глибше й глибше, східний вітер гнав воду гнилого моря просто на нього (Ю. Яновський); *Сахно .. мало не по коліна вгрузла у мулке днище озера* (Ю. Смолич); // Встромлюватися, проникати в щось унаслідок удару, різкого руху і т. ін. *Очевидно, залізний гак глибоко вгруз в його* [кита] *тіло і зробив криваву рану* (М. Трублаїні); *За третім чи четвертим побрязком дозволив* [Сірко] *Людовикові "вибити" з рук важку домаху, яка зблиснула й вгрузла в землю за кілька кроків* (Ю. Мушкетик); // Заглиблюватися в що-небудь м'яке, пружне. *Господар дому, вгрузши в глибоке масивне крісло, .. увесь час мовчки спостерігав суперечку* (І. Цюпа); *Очі її вже заплющились, голова вгрузла в подушку* (В. Козаченко); // Осідати (про будівлю). *Як постарів, як вгруз у землю цей рідний дім!* (В. Кучер).

2. Опускатися під якоюсь вагою; вгинатися, вдавлюватися. *Стара сиділа на порванім кріслі, крісло вгрузало, а вона боялась впурнути* [провалитися] *в нього і все ще спиралась на погнуту халузину* [галузину] (М. Івченко).

ВГРУ́ЗЛИЙ (УГРУ́ЗЛИЙ), а, е. Дієпр. акт. до **вгру́знути.** *У першій половині XX ст. габарити технічних засобів досягали часом запаморочливих розмірів. Досить згадати відомий німецький танк "Мишеня", вгрузлий у ґрунт і розчавлений власною вагою* (з наук.-попул. літ.); *Тарас нагнувсь, навпомацки взяв саквояж, позичений у Максимовичів, і переступив низький поріг угрузлої ледь не по вікна хати* (Василь Шевчук).

ВГРУ́ЗНУТИ *див.* **вгруза́ти.**

ВГРУ́ЗТИ *див.* **вгруза́ти.**

ВГРУЩА́ТИ *див.* **угрущати.**

ВГУ́РНИ́Й *див.* **угу́рни́й.**

ВГУ́РНО́ *див.* **угу́рно́.**

ВДА́ВАНЕЦЬ *див.* **уда́ванець.**

ВДА́ВАНИЙ *див.* **уда́ваний.**

ВДА́ВАНІСТЬ *див.* **уда́ваність.**

ВДАВА́ННЯ[1] *див.* **удава́ння[1].**

ВДАВА́ННЯ[2] *див.* **удава́ння[2].**

ВДА́ВАНО *див.* **уда́вано.**

ВДАВАНОХВО́РИЙ *див.* **удаванохво́рий.**

ВДАВА́ТИ *див.* **удава́ти.**

ВДАВА́ТИСЯ *див.* **удава́тися.**

ВДАВИ́ТИ[1] *див.* **вда́влювати.**

ВДАВИ́ТИ[2] *див.* **удави́ти[1].**

ВДАВИ́ТИСЯ[1] *див.* **вда́влюватися.**

ВДАВИ́ТИСЯ[2] *див.* **удави́тися[1].**

ВДА́ВЛЕНИЙ[1] (УДА́ВЛЕНИЙ), а, е. Дієпр. пас. до **вдави́ти[1].** *На стерні шукав* [Смолярчук] *очима колії: куди саме, до якого села повезли його просо? Довго додивлявся до ступи* [стопи] *людської, бачив удавлену землю п'ятами* (Г. Косинка); *Відбитки ніг на більшій відстані. Глибоко вдавлені* (В. Владко); // *у знач. прикм.* Який має заглибину. *Як змінився Марко за ці роки!.. Губи зійшлись у болісній складці, вдавлене підборіддя ще більш підкреслювало його худорлявість* (І. Цюпа).

ВДА́ВЛЕНИЙ[2] *див.* **уда́влений[1].**

ВДА́ВЛЕНИНА *див.* **уда́вленина.**

ВДА́ВЛЕННЯ[1] (УДА́ВЛЕННЯ), я, *с.* Заглиблення, западина. *Кухонний посуд був менше обпалений, мав шерехату поверхню і бідну орнаментацію з валиків, наліплень, удавлень* (з наук. літ.); *У черепних кістках іноді трапляються вдавлення, розміщені головним чином на тім'яних, рідше — на лобових кістках* (з наук. літ.).

ВДА́ВЛЕННЯ[2] *див.* **уда́влення[1].**

ВДА́ВЛЮВАНИЙ (УДА́ВЛЮВАНИЙ), а, е. Дієпр. пас. до **вда́влювати.** *Ті з потопаючих, що стояли ззаду, .. тислися наперед; .. середні ревіли з болю й тривоги, стиснені з усіх боків, вдавлювані й задніми, й передніми в воду* (І. Франко).

ВДА́ВЛЮВАННЯ (УДА́ВЛЮВАННЯ), я, *с.* Дія за знач. **вда́влювати.** *Методика вдавлювання коротких паль (до 6 м) більш безпечна для навколишніх споруд, ніж вібраційний і віброударний способи* (з наук. літ.); *Експлуатація вибухозахищеного електрообладнання забороняється: при відкритих кришках оболонок, наявності на вибухозахищених поверхнях удавлювань, подряпин і відколів* (з мови документів); *М'ясо свіжої риби тверде, не залишає сліду від удавлювання пальцем, луска блищить і важко обчищається* (із журн.).

ВДА́ВЛЮВАТИ (УДА́ВЛЮВАТИ), юю, юєш, *недок.*, **ВДАВИ́ТИ (УДАВИ́ТИ),** вдавлю́, вда́виш; *мн.* вда́влять; *док., кого, що у що.* Втискувати кого-, що-небудь у щось м'яке, пухке і т. ін. *Ми пускали по руках солянку.., кожен брав з неї пучку солі і трусив нею пайку, потім удавлював дрібки великим пальцем у м'якушку і ховав хліб до кишені* (Григір Тютюнник); *При садінні під плуг удавлюють по дві картоплини в укіс борозни* (з навч. літ.); *Заболотний .. обома руками взяв нахабу за плечі, струсонув його так, що аж патли війнулись, і після цього владно, наче ляльку, посадив, вдавив його в крісло* (О. Гончар); // *що чим.* Натискуючи, робити заглибину в чому-небудь. *Туго вдавлювала* [Ліля] *каблучками асфальт, щебетала до Олега, кожним своїм словом пригинала щось в нього на дні душі* (Ю. Мушкетик).

ВДА́ВЛЮВАТИСЯ (УДА́ВЛЮВАТИСЯ), юється, *недок.*, **ВДАВИ́ТИСЯ (УДАВИ́ТИСЯ),** вда́виться; *мн.* вда́вляться; *док.* 1. Втискуватися всередину, заглиблюватися. *Через свою неоднакову важкість по-різному вдавлюються вони* [будівлі] *в землю* (П. Загребельний); *Кононович хапає булаву, притискує до грудей, відчуваючи, як шипи булави вдавлюються йому в тіло* (В. Чемерис); *Гострі камінчики боляче вдавлювалися в ступні* (із журн.); *Вони* [люди] *відштовхували один одного, пробивалися кудись, самі не знаючи куди, притискувалися до кам'яних стін, немов намагаючись вдавитися в них* (В. Владко).

2. *тільки недок.* Пас. до **вда́влювати.** *Цукати викладаються на розкачане на листі тісто, вдавлюються в нього і змащуються білком* (з навч. літ.).

ВДА́ВНИТИСЯ *див.* **уда́внитися.**

ВДА́ЛЕЧ (УДА́ЛЕЧ), *присл., поет.* Те саме, що **вдалину́.** *Хустина у руці, Сльозина на щоці, І палуба сумна, Що вдалеч одпливає* (Т. Масенко); *Славтеся, пісні дороги, Пройдені вдалеч і вшир* (П. Воронько); *Недавнечко котилися удалеч жовті хвилі, нескошені лани ховали якусь таїну, а тепер земля була образливо оголена, суха, в ряботинні стерні* (Ю. Мушкетик).

ВДАЛЕЧИНІ́ (УДАЛЕЧИНІ́), *присл.* Те саме, що **вдалині́.** *Рвонув гудок паровоза, весело розкотився німими полями, віддався луною десь ген-ген удалечині* (Є. Кротевич); *А там, де межі голодностепські губилися вдалечині, тільки марево починало загравати з сонцем* (Іван Ле).

ВДАЛЕЧІНЬ (УДАЛЕЧІНЬ), *присл.* Те саме, що **вдалину́.** *Гойдаються шуми на тонких верхів'ях, журні співи зачарованих снів хвилями котяться вдалечінь* (М. Івченко); *Такою вона* [Марта] *зачаровувала, скоряла його* [Юрія] *волю, збуджувала щось співзвучне, але забуте в його серці — незмінний порив удалечінь і великі радісні передчуття* (В. Підмогильний).

ВДА́ЛИЙ *(рідко* **УДА́ЛИЙ),** а, е. 1. Який закінчився удачею; успішний. *Ракета за ракетою злітали в небо. За кожним удалим їх вибухом зривалися гучні оплески* (М. Старицький); *Він* [мисливець] *напружує всі свої сили, щоб полювання було справді вдалим* (М. Рильський); *Хотілося б, аби вдалий дебют автора в часописі "Критика" мав продовження* (із журн.).

2. Який цілком задовольняє певні вимоги; гарний. *Але навіть тоді, коли ви все це гаразд обміркували, то хтозна, чи можна вважати ваш вибір за вдалий* (О. Донченко); *Бжеський дивився на портрет, розумів, що він дуже вдалий* (З. Тулуб).

3. *на що.* Який має хист до чогось. *От, невеличкий чоловік, русявий, в літах вже був, .. усе всміхнутий, все на жарти вдалий* (І. Франко).

4. Який точно й виразно передає суть явища; влучний. *Він почав читати, підносячи вгору палець, коли хотів звернути увагу учнів на якесь особливо вдале місце* (О. Донченко); *До того ж і оці оплески, цей гул захоплення, що перехоплювали бодай не часті, але вдалі слова, п'янили Синявіна* (Іван Ле).

ВДАЛИНІ́ (УДАЛИНІ́), *присл.* 1. На далекій відстані. *Вдалині тріпотіли вітрила човнів* (М. Коцюбинський); *Удалині глухо виводили пісню. Співали дівчата* (Олесь Досвітній); *Вийшли танки з лісів, задвигтіла земля вдалині* (А. Малишко).

2. Далеко в минулому або майбутньому. *Вербова гілка зацвіла У мене на столі, Як символ сонця і тепла, Ще схованих в імлі, Як знак зеленої весни, Котра ще вдалині* (М. Рильський).

ВДАЛИНУ́ (УДАЛИНУ́), *присл.* 1. На далеку відстань; у далекий простір. *Дехто придивлявсь вдалину, як отаман, дехто ще коло коня свого поравсь* (Марко Вовчок); *Зорі сяють нам вдалину* (П. Тичина); *Вже третій день Удалину Мчить поїзд рейками дзвінкими* (С. Олійник).

2. Далеко в минуле або майбутнє. *Тепер .. історія з орчиком наче одійшла вдалину і здається вже не такою дикунською* (В. Кучер); *І все далі і далі, затьмарюючись і пригасаючи, відпливають вдалину розколихані спогади молодих років* (М. Стельмах).

ВДА́ЛО *(рідко* **УДА́ЛО).** Присл. до **вда́лий.** *Почуття задоволення від великої, вдало виконаної роботи пожвавлювало рухи, сильніше примушувало битися серце* (О. Донченко); [А р к а д і й:] *Він робив складні операції, правда, не завжди вдало* (О. Корнійчук); *Побачила Мальва — застигли рибки .. Приглянулася пильніше — тож неживі вони, хтось так удало вирізьбив їх у мармурі* (Р. Іваничук).

ВДАЛЬ (УДА́ЛЬ), *присл., поет.* Те саме, що **вдалину́.** *Нас мордують однакові муки, Гнітить душу однаковий жаль; Ось чого, друже милий мій, руки Простягаю до тебе я вдаль* (П. Грабовський); *Їдь і серця не печаль. Свіжий вітер наостанку Полетить з тобою вдаль* (А. Малишко); *Фрося примовкла і задивилась удаль, на обрій, де пломеніла яскрава зірка* (О. Гуреїв); — *Гарні урожаї збирали? — знову повторив* [Марков], *почуваючи, що от-от щось знайоме легко і радісно розкриється з глибини років. Але воно знову почало невловимо відходити вдаль* (М. Стельмах).

ВДА́НИЙ[1] *див.* **уда́ний**[1].

ВДА́НИЙ[2] *див.* **уда́ний**[2].

ВДА́НІСТЬ *див.* **уда́ність.**

ВДАР *див.* **уда́р.**

ВДА́РЕНИЙ *див.* **уда́рений.**

ВДА́РИТИ *див.* **ударя́ти.**

ВДА́РИТИСЯ *див.* **ударя́тися.**

ВДАРО́ВАНИЙ *див.* **ударо́ваний.**

ВДАРУВА́ННЯ *див.* **ударува́ння.**

ВДАРУВА́ТИ *див.* **ударува́ти.**

ВДАРЯ́ННЯ *див.* **ударя́ння.**

ВДАРЯ́ТИ *див.* **ударя́ти.**

ВДАРЯ́ТИСЯ *див.* **ударя́тися.**

ВДА́ТИ *див.* **удава́ти.**

ВДА́ТИСЯ *див.* **удава́тися.**

ВДА́ТЛИВИЙ *див.* **уда́тливий.**

ВДА́ТЛИВІСТЬ *див.* **уда́тливість.**

ВДА́ТНИЙ *див.* **уда́тний.**

ВДА́ТНІСТЬ *див.* **уда́тність.**

ВДА́ТНО *див.* **уда́тно.**

ВДА́ЧА, і, *ж.* Сукупність психічних особливостей, з яких складається особистість людини і які виявляються в її діях, поведінці; характер. [К н я з ь:] *Ну, бачу, горе не зламало ще Твоєї вдачі гордої, Предславо!* (І. Франко); *Неоднакову вдачу мали* [брати]. *Щирий та щедрий Семен ніяк не міг погодитися з лукавим та заздрим на чуже добро Романком* (М. Коцюбинський); *Мав Сашко вдачу жваву, невгамовну й веселу* (В. Козаченко); // Нахил або звичка до чогось. — *Чи ви не знали його вдачі, що він п'є?* (Леся Українка); // Характерна риса поведінки тварини. *Десь собачатко тут взялося Кудлате, миршаве, мале, Загавкало і аж зайшлося, — Таке було на вдачу зле...* (С. Воскрекасенко).

◊ **Не зра́джувати / не зра́дити своє́ї нату́ри (вда́чі)** *див.* **зра́джувати; Поети́чна нату́ра (вда́ча)** *див.* **нату́ра; Широ́ка нату́ра (вда́ча)** *див.* **нату́ра.**

ВДА́ЧКА, и, *ж.* Зменш. до **вда́ча.** *Ну і вдачка!*

ВДВАДЦЯ́ТЕ (УДВАДЦЯ́ТЕ), *присл.* У двадцятий раз. — *Може, ви, бабусю, знаєте, де живе Покуть? — спитав він чи не вдвадцяте* (П. Панч); *Погана і зайва невпевненість юриста у своїх діях — замість того, щоб зробити декілька інших справ, він удвадцяте перевірятиме свою роботу* (з газ.).

ВДВАДЦЯТЬО́Х (УДВАДЦЯТЬО́Х), *присл.* У складі двадцяти осіб. *Було б справжнім божевіллям напасти на таку охорону навіть удвадцятьох* (із журн.); *Часом ми замовляли автобус, вантажили на нього вдосталь їжі та напоїв і вдесятьох чи вдвадцятьох їхали відпочивати* (із журн.).

ВДВІ́ЙЗІ *див.* **вдвійці.**

ВДВІ́ЙКУ (УДВІ́ЙКУ), *присл., діал.* Удвох. — *Я сам уже хотів пуститися на сю експедицію, але потім розміркував, що вдвійку ліпше* (І. Франко); *Удвійку з дядьком Харитоном, отим самим, що має поле межа в межу з Матвієм, пішли до панських покоїв* (У. Самчук).

ВДВІ́ЙЦІ (УДВІ́ЙЦІ), ВДВІ́ЙЗІ (УДВІ́ЙЗІ), *присл., діал.* Удвох. *Була собі стара баба; жила вона удвійці з онукою* (з переказу); *Вже й того сумно було в хаті, що зостались

без Масі тільки вдвійзі — мати з дочкою (А. Свидницький); *Прокіп мене дожидає. Перейме та постоїмо удвійзі, погорюємо обойко* (Марко Вовчок); *На моє жадання оповідає він мені про море і його красу, а за те я мушу йому оповідати, коли ми йдемо вдвійці, про своє минуле життя* (О. Кобилянська).

ВДВІ́ЧІ (УДВІ́ЧІ), *присл.* Те саме, що **вдво́є** 1. *Та він у нас і не такий уже розбіяка, як його уславили: як до нього добре — він удвічі добрий* (С. Васильченко); *В час війни двічі спалене, тепер воно* [містечко] *швидко відбудовувалося і зросло майже вдвічі* (В. Козаченко).

ВДВО́Є (УДВО́Є), *присл.* 1. У два рази (при порівнянні). *Вийдеш на цю гору, то побачиш, що кругом неї стоять знов гори вдвоє вищі од неї* (І. Нечуй-Левицький); *Бобренчиха лишилася вдовою, лютіша стала до роботи вдвоє* (Л. Костенко).

2. Пополам, навпіл. — *Певне трусити будуть, — промовив він, та мерщій за зшиток, ухопив його з стола, перегорнув удвоє та, нагнувшись до чобота, посунув його якнайглибше в халяву* (Панас Мирний); *Високий на зріст Мармура, зігнувшись удвоє, заліз у будку паровоза* (С. Чорнобривець).

ВДВОХ (УДВО́Х), *присл.* У складі двох осіб. *І дід, і баба у неділю На призьбі вдвох собі сиділи* (Т. Шевченко); *Матір і дочку рідко бачили поодинці, завжди удвох, завжди у злагоді, а робили — за чотирьох* (Л. Дмитерко).

ВДЕВ'Я́ТЕ (УДЕВ'Я́ТЕ), *присл.* У дев'ятий раз. *Горбань теж поспішає за ними. — Нічого, — каже він, — це вже вдев'яте за історію Франції вороги вторгаються в Париж, Францію можна стиснути, здавити, але задушити — ніколи!* (О. Іваненко); *У квітні 1207 р. Рюрика знову вигнав Всеволод Святославович, а Рюрик Всеволода — наприкінці жовтня того ж року і сидів (удев'яте) в Києві до весни 1210 р.* (з наук. літ.).

ВДЕ́В'ЯТЕРО (УДЕ́В'ЯТЕРО), *присл.* 1. У дев'ять разів (при порівнянні). *Сатурн є другою за величиною планетою нашої системи. Його діаметр — 120 тис. км — удев'ятеро більший від земного* (з наук.-попул. літ.); *У морській капусті практично весь набір таблиці Менделєєва, аскорбінової кислоти в ній міститься вдев'ятеро більше, ніж, приміром, у лимоні* (з газ.).

2. На дев'ять частин. *На дубовому столі лежала білосніжна скатертина, згорнута вдев'ятеро* (із журн.).

ВДЕВ'ЯТЬО́Х (УДЕВ'ЯТЬО́Х), *присл.* У складі дев'яти осіб. *Кінцівку матчу дніпропетровці догравали вже удев'ятьох* (з газ.); *Співати вдев'ятьох.*

ВДЕ́НІШНІЙ (УДЕ́НІШНІЙ), я, є, *діал.* Денний. *Саїд на правах господаря не спав, хоч і говорив, що вденішній сон .. він особливо полюбляє* (Іван Ле).

ВДЕНЬ (УДЕ́НЬ), *присл.* У денний час. *Пісня до роботи додає охоти, А Мар'яні вдень не до гуляння, — на роботі з ранку до смеркання* (Леся Українка); *Був початок березня, удень пригрівало сонце* (О. Донченко).

◊ **Вдень з вогне́м (зі свічкою, зі свічка́ми) не знайде́ш (не знайти́)** *див.* **знахо́дити; (1) [І] вдень і вночі́ <[І] вночі́ і вдень>** — завжди, постійно. *І вдень і вночі перед очима чорнявії хлопченята, потомлені, поблідлі, привиджуються* (Марко Вовчок); *Десятки ковалів уночі і вдень кували мечі, рогатини, наконечники стріл, вої об'їжджали диких коней на широких пасовиськах в луках словутинських* (О. Бердник); — *Думала про нього і вдень і вночі, ревниво ховала від рідних його похопливі листівки і майже щодня писала йому у Полтаву* (А. Дімаров); **(2) Ні вдень ні вночі** — ніколи. *Не було їй спочинку ні вдень ні вночі* (Панас Мирний); *Закарпатська рибінспекція не має спокою ні вдень ні вночі* (з газ.); **[Тре́ба] вдень (се́ред бі́лого дня)] з вогне́м [та ще] (зі сві́чкою, зі сві́тлом, при со́нці** *і т. ін.)* **[тако́го] шука́ти (вишу́кувати) / пошука́ти** *див.* **тре́ба**[1]**; Хоч уде́нь із сві́чкою шука́й [— не знайде́ш]** *див.* **шука́ти; (3) Як уде́нь,** *зі сл.* в и д н о, в и д к о *і т. ін.* — дуже добре. *Надворі видко як удень* (І. Нечуй-Левицький); *Біля заводських воріт видно як удень* (Григорій Тютюнник).

ВДЕ́РЖАНИЙ *див.* **удéржаний.**

ВДЕ́РЖАННЯ *див.* **удéржання.**

ВДЕ́РЖАТИ[1] *див.* **удéржувати.**

ВДЕ́РЖАТИ[2] *див.* **удéржати**[2]**.**

ВДЕ́РЖАТИСЯ *див.* **удéржуватися.**

ВДЕ́РЖУВАНИЙ *див.* **удéржуваний.**

ВДЕ́РЖУВАННЯ *див.* **удéржування.**

ВДЕ́РЖУВАТИ *див.* **удéржувати.**

ВДЕ́РЖУВАТИСЯ *див.* **удéржуватися.**

ВДЕ́РТИ *див.* **удéрти.**

ВДЕ́РТИСЯ[1] *див.* **вдира́тися.**

ВДЕ́РТИСЯ[2] *див.* **удéртися**[1]**.**

ВДЕСЯ́ТЕ (УДЕСЯ́ТЕ), *присл.* У десятий раз. *Програв раз Кирило Іванович отак діло, програв і вдруге, і втретє, і вдесяте, — воно б і нічого, якби не слава та поговір ішли* (Панас Мирний); *Він удесяте бере щось схоже на старезну череп'яну покришку з поточеними ієрогліфами й уважно розглядає крізь лупу* (Олесь Досвітній).

ВДЕ́СЯТЕРО (УДЕ́СЯТЕРО), *присл.* 1. У десять разів (при порівнянні). — *Добирайте, серце, убрання, щоб доконечно приставало до лиця. Покращаєте вдесятеро!* (І. Нечуй-Левицький); *Чого тільки не наслухався цей сад, що вбирає кожен вигук з поля, кожен гомін з села, вбирає та, поширивши удесятеро, віддає луною* (Дніпрова Чайка).

2. На десять частин. — *Ось воно, дивіться.* — *І подає удесятеро, може, згорнутий папір* (Д. Мордовець).

ВДЕСЯТЬО́Х (УДЕСЯТЬО́Х), *присл.* У складі десяти осіб. — *Як був я в забродi, так ми раз неводом кит-рибу* [кита-рибу] *спіймали, — жуючи сало, сказав Павло. — Та й який же він? — Такий, як корова. Вдесятьох ледве на берег витягли. — Може, то не кит? — допитувався Марко* (Григорій Тютюнник); *Його день народження ми і святкували фактично до ранку. Після чого всі вдесятьох поснули* (Ю. Андрухович).

ВДЖИҐНУ́ТИ *див.* **уджиґну́ти.**

ВДИВИ́ТИСЯ *див.* **вдивля́тися.**

ВДИ́ВЛЮВАТИСЯ *див.* **вдивля́тися.**

ВДИВЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. до **вдивля́тися.** *Голова, задерта назад, міцно влягалася на плечі, зрослася з ними назавжди від оцього напруженого вдивляння вгору, на склепіння* (П. Загребельний); *Постійне напружене вдивляння у монітор спричиняє синдром сухого ока* (з газ.).

ВДИВЛЯ́ТИСЯ (УДИВЛЯ́ТИСЯ), я́юся, я́єшся, *діал.* **ВДИ́ВЛЮВАТИСЯ (УДИ́ВЛЮВАТИСЯ),** ююся, юєшся, *недок.*, **ВДИВИ́ТИСЯ (УДИВИ́ТИСЯ),** вдивлю́ся, вди́вишся, *док., у кого — що, рідко на кого — що.* 1. Дуже пильно, уважно дивитися кудись, на кого-, що-небудь. *Усі очі козацькії вже у той бік вдивлялися* (Марко Вовчок); *І мати,*

й дочка видерлись на піл, рядком прищулились до вікна, пильно і мовчки вдивлялися на двір (С. Васильченко); *— Ну, як же ж там... дівчино, як ви рішилися? — спитав* [суддя] *із однаковим супокоєм, удивлюючися в неї* (О. Кобилянська); *Юхим удивлявся в шелюги, аж різало в очі й затікали вони сльозою* (Іван Ле); [Б а р а б а ш:] *Вдивіться в оцю пику. Сам себе, дурень, в осла перетворив* (О. Корнійчук).

2. *тільки док.* Спрямувати пильний, напружений погляд на кого-, що-небудь. *Це я вдивився у те трикляте вікно, і мана від його* [нього] *морочить мене* (Панас Мирний); *— Варко? Не ведуть? — Повели* [Гордія], *матусю.., — прошепотіла крізь сльози і вдивилася на хвору, безпомічну матір* (Мирослав Ірчан).

◊ **Диви́тися (вдивля́тися) в одну́ то́чку (в одну́ ця́тку)** *див.* **диви́тися.**

ВДИВОВИ́ЖКУ, *пред., розм.* Те саме, що **вдивови́жу.** *А де ж суконця взять? Охрімові не вдивовижку! — Ми знайдемо! — він каже сам собі. — Рукава трохи обчикрижу Та й поможу журбі* (Л. Глібов).

ВДИВОВИ́ЖУ, *пред.* Дуже дивно, незвичайно, так, як ще не траплялося бачити, робити. *Хіба йому вдивовижу, що комин чорний, як його трусять?* (Ганна Барвінок); *Очі його ніби говорили всім, що все те було не вдивовижу* (І. Нечуй-Левицький); *В перший раз мені вдивовижу була вся парламентська процедура!* (Леся Українка).

ВДИРА́ННЯ (УДИРА́ННЯ), я, *с.* Дія за знач. **вдира́тися** 1. *Німецьке військо .. має силу, щоб нам допомогти й своїм втручанням охоронити наші північні межі від дальшого вдирання ворога* (В. Винниченко).

ВДИРА́ТИСЯ (УДИРА́ТИСЯ), а́юся, а́єшся, *недок.*, **ВДЕ́РТИСЯ (УДЕ́РТИСЯ),** ру́ся, ре́шся, *док.* 1. Входити, вбігати, в'їжджати куди-небудь, пробиваючись силою через певну перешкоду. *Барикади впали, вояки штурмом вдиралися на ринок* (І. Франко); *Секретарка загородила собою двері, марно намагаючись не впустити молоду дівчину, яка, щось бурмочучи, таки вдиралася до кабінету* (Іван Ле); *— Мій невільник? — вигукнув схвильовано Гамід. — Проклятий урус! Це ж він одним із перших удерся в мій замок і намагався вбити мене!* (В. Малик); // Входити, вбігати куди-небудь навально, без попередження і дозволу, здіймаючи шум. *Додому Юра вдирається, як буря* (Ю. Смолич); *У коридорі хтось загомонів, застугоніли сходи, і за хвильку крізь раптом відчинені двері до кімнати вдерлося четверо людей* (Олесь Досвітній); * Образно. *Він не те, щоб узяв участь у суперечці, а навально вдерся в неї* (Ю. Шовкопляс).

2. *перен.* Раптово проникати куди-небудь у значній кількості, сильним струменем тощо (про звуки, повітря і т. ін.). *Раптом в ніжні звуки рояля вдираються інші: виття сирени, гудки заводів. Повітряна тривога* (І. Кочерга); *Повз шкіряне запинало, що заміняло двері, в ярангу вдерся холодний вітер* (М. Трублаїні); *З вулиць вдерся гамір* (Н. Рибак); *Несподівано у тихий шелест дерев удерся звук, схожий на людський голос* (із журн.).

ВДИХ, у, *ч.* Кожне окреме втягування повітря в легені при диханні; протилежне в и д и х. *Тарас на своєму балконі займався фізкультурою. Він робив глибокі вдихи і видихи* (М. Трублаїні); *Вимірювання окружності грудної клітки треба проводити з опущеними руками, у стані спокійного дихання, вдиху і видиху* (з навч. літ.).

ВДИХА́ЛЬНИЙ, а, е. Прикм. до **вдих.** *Зовнішні зяброві отвори риб родини гиринохейлових поділені на верхню й нижню частини; вода входить через верхню частину, по спеціальному вдихальному каналу проходить у глотку, а звідти, обмиваючи зябра, виходить назовні* (з наук. літ.); *Щоб запобігти нападам кашлю, слід виконувати спеціальні вдихальні вправи* (з наук.-попул. літ.).

ВДИХА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вдиха́ти.** *Тривале вдихання кокаїну викликає руйнування носових мембран і дефекти носового хряща* (з наук.-попул. літ.); *Систематичне вдихання забрудненого повітря помітно погіршує здоров'я людей* (з навч. літ.).

ВДИХА́ТИ, а́ю, а́єш, **ВДИ́ХУВАТИ,** ую, уєш, *недок.*, **ВДИХНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док., що.* 1. Дихаючи, вбирати, втягувати в легені (повітря, газ, пару і т. ін.). *Коло сінешних* [сінешніх] *дверей .. стояла Мотря і глибоко вдихала тихе вечірнє повітря* (Панас Мирний); *Несучи в кімнату склянку, Олена вдихувала в себе, як озон, аромат кави* (Ірина Вільде); *Батько скинув картуз і глибоко вдихнув повітря* (О. Донченко); * Образно. *Учитися! Вдихати шум віків! Рости і розумнішати!* (М. Рильський).

2. *перев. док., перен.* Надавати кому-небудь чогось, вселяти якусь думку, викликати якесь почуття і т. ін. *Весна вдихає Нам нові сили Тобі служити, Вітчизно мила* (Г. Бойко); *Піднести свій народ, піднести свою батьківщину на вищий ступінь можна тільки тоді, коли вдихнеш у нього думку про організованість* (П. Тичина); // Надавати чому-небудь чогось (звичайно нового, значного, важливого). *Нове мислення зуміло вдихнути в слово дух карнавальності й означити новий розвиток української літератури в річищі постмодернізму* (із журн.).

◊ **(1) Вдиха́ти / вдихну́ти [живу́] ду́шу (життя́)** *в що:* а) робити що-небудь природним, справжнім, таким, як у житті. *Григорій Тютюнник володів умінням скульптурно ліпити образи своїх героїв і вдихати в них життя* (з газ.); б) надавати чому-небудь основної властивості, яка робить його повноцінним, придатним до використання, кориснішим. *— Раніше я теж думав, що нема в світі нічого милішого, як копатися в машинах, у різній апаратурі, вдихати в неї живу душу* (О. Гончар); *Лише вагомість ідеї здатна одухотворити фантастику, вдихнути в неї життя* (з наук. літ.).

ВДИХА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* Пас. до **вдиха́ти** 1. *Навіть пеніцилін, якщо він вдихається під час виробничого процесу, може викликати гостру інтоксикацію або шок* (з наук.-попул. літ.).

ВДИХНУ́ТИ *див.* **вдиха́ти.**

ВДИ́ХУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вди́хувати.** *Вірус грипу із вдихуваним повітрям потрапляє на слизову оболонку верхніх дихальних шляхів* (з наук. літ.); *Людина вбирає із вдихуваного нею повітря кисень і виділяє назовні вуглекислоту* (з навч. літ.); *Тютюновий дим, вдихуваний курцем, при температурі 40–50 градусів спричиняє тріщини зубної емалі й розвиток карієсу* (із журн.).

ВДИ́ХУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вди́хувати.** *Тривале вдихування пилу викликає в людини стійкі хронічні захворювання легень* (з наук. літ.); *Вдихування й видихування відбуваються приблизно 20 разів за хвилину або 10 мільйонів разів за рік* (з наук.-попул. літ.).

ВДИ́ХУВАТИ *див.* **вдиха́ти.**

ВДІВЕ́ЦЬ (УДІВЕ́ЦЬ), вця́, *ч.* Чоловік, який після смерті дружини не одружився вдруге. *В Богуслав приїхав немолодий .. удівець та ще й з трьома дітьми* (І. Нечуй-Левицький); *Стефка, народивши мені сина, вмерла, і залишився я в чужій хаті вдівцем, ще й з немовлям на руках* (І. Муратов).

◊ **(1) Соло́м'яний вдіве́ць,** *жарт.* — чоловік, який тимчасово залишився без дружини або не живе з нею. *Настя добре розуміла, що в уяві цього одинокого солом'яного вдівця вона була найкращою з усіх жінок на світі* (із журн.).

ВДІ́ВОНЬКА (УДІ́ВОНЬКА), и, *ж.* Пестл. до **вдова́.** *Ой, із-за гори Та буйний вітер віє... Ой, там удівонька Та пшениченьку сіє* (з народної пісні); *Од зіроньки до зіроньки Сидять собі у вдівоньки* (Т. Шевченко); *Бідні вдівоньки й деякі солдатки, що жили особливо нужденно, відвідували сторожку* (А. Шиян).

ВДІ́ВСТВО́ (УДІ́ВСТВО́), вдівства́ (удівства́), *с.* Нешлюбний стан чоловіка або жінки після смерті одного з подружжя. *Дивлюсь туди* [на батьківське подвір'я] *та дітство* [дитинство] *й дівування своє розкішне, і заміжжя щасливе, і вдівство гірке — все мов по писаному вичитую* (Марко Вовчок); *Кривоніс про своє вдівство не сказав Ярині* (П. Панч); *З двадцяти років удівство витримує мало хто* (Микита Чернявський).

ВДІЛ (УДІ́Л), *присл., діал.* Униз. *Хитаючися і незважаючи на стежку перед собою, пішов Довбущук вділ* (І. Франко); *Дехто поривається скочити на арену — сусіди утримують; багато людей збігають по сходах уділ* (Леся Українка); *Її руки звисали вділ* (О. Кобилянська).

ВДІ́ЛЕНИЙ *див.* **уді́лений.**

ВДІЛИ́ТИ *див.* **уділя́ти.**

ВДІЛИ́ТИСЯ *див.* **уділя́тися.**

ВДІЛЯ́ТИ *див.* **уділя́ти.**

ВДІЛЯ́ТИСЯ *див.* **уділя́тися.**

ВДІ́ЯНИЙ *див.* **уді́яний.**

ВДІ́ЯТИ *див.* **уді́яти.**

ВДМУХА́ТИ *див.* **вдму́хувати.**

ВДМУХНУ́ТИ *див.* **вдму́хувати.**

ВДМУ́ХУВАННЯ (УДМУ́ХУВАННЯ), я, *с.* Дія за знач. **вдму́хувати.** *Досить ефективним способом штучного дихання є вдмухування повітря в рот або ніс потерпілого* (з навч. літ.); *Допомогу потерпілому повинні надавати, якщо є змога, кілька людей — один робить удмухування повітря, другий — масаж серця, третій піклується про зігрівання постраждалого* (з навч. літ.).

ВДМУ́ХУВАТИ (УДМУ́ХУВАТИ), ую, уєш, *рідше* **ВДМУХА́ТИ (УДМУХА́ТИ),** а́ю, а́єш, *недок.,* **ВДМУХНУ́ТИ (УДМУХНУ́ТИ),** ну́, не́ш, *док., що.* Дмухаючи, вганяти повітря або певну речовину в якусь порожнину. *Вал рухав циліндричні ковальські міхи, і вони ритмічно і потужно вдмухували повітря у вузенький отвір на дні горна* (З. Тулуб); * Образно. *Години було лейтенантові досить, щоб удмухнути струм життя в старечі легені* (Ю. Яновський); *Він .. вдмухнув у приречену на смерть людину життя, повернув серцю нормальний пульс* (Д. Бедзик).

ВДО́БРЕНИЙ *див.* **удо́брений.**

ВДО́БРЕНІСТЬ *див.* **удо́бреність.**

ВДО́БРЕННЯ *див.* **удо́брення.**

ВДО́БРИТИ *див.* **удо́брювати.**

ВДО́БРИТИСЯ *див.* **удо́брюватися.**

ВДО́БРЮВАЛЬНИЙ *див.* **удо́брювальний.**

ВДО́БРЮВАНИЙ *див.* **удо́брюваний.**

ВДО́БРЮВАННЯ *див.* **удо́брювання.**

ВДО́БРЮВАТИ *див.* **удо́брювати.**

ВДО́БРЮВАТИСЯ *див.* **удо́брюватися.**

ВДО́БРЮВАЧ *див.* **удо́брювач.**

ВДОБРЯ́ТИ *див.* **удо́брювати.**

ВДОБРЯ́ТИСЯ *див.* **удо́брюватися.**

ВДОВА́ (УДОВА́), и́, *ж.* Жінка, яка після смерті чоловіка не вийшла заміж удруге. *Давно колись Була собі мати, Був і батько, та не стало; Осталась вдовою* (Т. Шевченко); *В однім селі жила бідна вдова і мала четверо дітей* (І. Франко); *Старий Супрун весело зустрів удову, обізвався привітним словом* (О. Донченко).

◊ **(1) Соло́м'яна вдова́,** *жарт.* — жінка, яка тимчасово залишилася без чоловіка або не живе з ним. *Анеля — солом'яна вдова, двоє дітей, скупа пенсія* (І. Франко); [Марія:] *Куди ти поїдеш від свого дому? Кидаєш, покидаєш мене? Знову? Знову мені солом'яною вдовою жить?* (В. Собко); *Мені набридло бути солом'яною вдовою... Яка перспектива? Чекати, поки тобі остогиднуть ті досліди?* (М. Олійник).

ВДО́ВБАНИЙ (УДО́ВБАНИЙ), а, е. Дія за знач. **вдовба́ти.** *Одні наскельні знаки суцільні і виступають над поверхнею скелі на 3–5 см, інші вдовбані вглибину і мають посередині лунку* (із журн.).

ВДОВБА́ТИ *див.* **вдо́вбувати.**

ВДОВБА́ТИСЯ *див.* **вдо́вбуватися.**

ВДО́ВБУВАННЯ (УДО́ВБУВАННЯ), я, *с.* Дія за знач. **вдо́вбувати** 1, 2. *Освоєння технологій занурення залізобетонних паль відбувається методом удовбування на забудовуваних територіях заповідних зон старих міст* (з газ.); *Один-єдиний яскравий образ чи подразник може вплинути на дитину більше, ніж систематичне вдовбування якихось правил* (з газ.).

ВДО́ВБУВАТИ (УДО́ВБУВАТИ), ую, уєш, *недок.,* **ВДОВБА́ТИ (УДОВБА́ТИ),** а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Довбаючи, вганяти, вбивати що-небудь у щось. *Вітряки були на один й два постави (тобто пристрої для молоття). Інколи поряд з механізмом помелу устатковували механічні ступи. Для цього у вал удовбували навхрест два чи більше брусів* (з навч. літ.); *— Земля тепер така тверда, що не вдовбати, — сказав Гервазій. — Ніхто й не хотів довбати* (Валерій Шевчук).

2. *перен., розм.* Багаторазово пояснюючи і повторюючи що-небудь, примусити зрозуміти, засвоїти, запам'ятати. *— Та скільки ж я тобі, ідіоту, вдовбуватиму.., що ти талановитий, що ти не рівня всім отим котолупам* (Ю. Збанацький); *Батько весь час удовбував мені, що я не маю музичного хисту й ніколи не стану відомим композитором, проте, на щастя, він помилився* (із журн.); *Бастерт вдовбав в голову всім на заводі, ніби він і справді цілком незамінна людина* (В. Собко).

3. *тільки док.* Довбаючи якимсь знаряддям, відламати, відірвати частину від чого-небудь. *Вдовбати вугілля.*

ВДО́ВБУВАТИСЯ (УДО́ВБУВАТИСЯ), ується, *недок.,* **ВДОВБА́ТИСЯ (УДОВБА́ТИСЯ),** ба́ється, *док.* 1. Довбаючи, видовбуючи заглибину, просуватися всередину чого-небудь. *Цілі бригади настирливо вдовбуються в камінь* (Ю. Яновський); *Серед січовиків є чимало таких, які вдовбуються в старі могили й підкопуються під печища, а та-*

кож шукають скарби за допомогою цвіту папороті, розрив-трави або чарівної палички (Ю. Мушкетик).

2. *тільки недок.* Пас. до **вдо́вбувати.** *Якщо коробки виготовляються з трьох брусків, то кінці вертикальних брусків коробок удовбуються в підлогу* (з навч. літ.).

ВДОВЕ́НКО (УДОВЕ́НКО), а, *с.*, *розм.* Син удови. *Дитяточко собі росло, З Івасем удовенком гралось .. Івась, Таки вдовенко, в його вдавсь, То вдвох собі й ходили в школу І вчились вкупочці* (Т. Шевченко).

ВДОВЕ́ЦЬ (УДОВЕ́ЦЬ), вдівця́, *ч.*, *діал.* Вдівець. *Був Максим удовець, мав дві дочки* (Марко Вовчок); *Він був вдовець, бездітний* (І. Франко).

ВДОВЖ *див.* **удо́вж.**

ВДО́ВЖКИ *див.* **удо́вжки.**

ВДО́ВИЙ (УДО́ВИЙ), а, е. Який овдовів. *Начитався піп удовий, Як святії жили* (С. Руданський); *Рука удової княгині — це найкоротший шлях до влади* (К. Гриневичева).

ВДОВИ́Н (УДОВИ́Н), á, é. Прикм. до **вдова́;** належний удові. *І синові за три копи Жупанок купила, Щоб і воно, удовине, До школи ходило* (Т. Шевченко); *І вдовине жито поспіло, та нема кому його жати* (М. Коцюбинський); *Оксана почала розповідати про своє гірке вдовине життя з малими дітьми* (С. Васильченко); *Надворі світало. В удовиній, Марії Мартинючки, хаті світилося ясно, як на урочисте свято* (Я. Качура); — *Хай Бог почує сльози удовині!* (Л. Костенко).

ВДОВИ́НИЙ (УДОВИ́НИЙ), а, е, *рідко.* Те саме, що **вдови́н.** *На п'ятій неділі вдовиний плуг вийде (а усього 4 неділі в місяці)* (Номис).

ВДОВИ́ЦЬКИЙ (УДОВИ́ЦЬКИЙ), а, е, *розм.* Прикм. до **вдови́ця.** *Вдовицька доля;* // Який належить удовиці. *Мадонна Берітола зосталася в Куррадової дружини за двірську даму і, завжди вбрана в удовицьку одежу, служила їй вірно, щиро і приязно* (М. Лукаш, пер. з тв. Д. Боккаччо).

ВДОВИ́ЦЯ (УДОВИ́ЦЯ), і, *ж.* Те саме, що **вдова́.** *У одній хатці, що вкрай стояла, .. жила удова, а у вдовиці був син, дитина єдина* (Марко Вовчок); *З попелищ підвівся перший дім! Вдовиця там звила гніздо сирітонькам своїм* (М. Нагнибіда); *На його стук у двері з хати злякано вискочила удовиця* (М. Стельмах).

◊ **Ле́пта вдови́ці** *див.* **ле́пта.**

ВДОВИЧЕ́НКО (УДОВИЧЕ́НКО), а, *ч.*, *розм.* Син удови. *Сумує* [мати]: *чи всім у світі така доля вдовиченкам, як моїм трьом?* (С. Васильченко); *Я вже розумію, куди тече вода, але з співчуттям питаю вдовиченка: — Це на тебе давно гикавка напала?* (М. Стельмах).

ВДОВИ́ЧИЙ (УДОВИ́ЧИЙ), а, е, *рідко.* Прикм. до **вдови́ця.** *Глядів* [чужинець] .. *на молоду маму в голубій вдовичій заволі* [чалмі] (К. Гриневичева); *Пам'ятаю, бабуся моя, панотцева мати, як побачить, було, яку дуенью в довгому покривалі удовичому, то каже, було, мені: "Поглянь на неї, внучку, — чиста тобі дуенья Кінтаньйона!"* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса).

ВДОВИ́ЧКА (УДОВИ́ЧКА), и, *ж.* Пестл. до **вдови́ця.** *З розмови дізнаються хлопці, що вдовичка вона, сама й хліб косила* (О. Гончар); // *ірон.* Вдова. *Настрашений бувший* [колишній] *цісарський жандарм .. покинув загріте леговисько, а на нім молоду, по вбитому на війні чоловікові, вдовичку* (У. Самчук); *Демко сьогодні жениться. — І хто ж вона? — запитує вкрай здивована Світлана. — Вгадай... — Удовичка якась, бо він же тюхтій...* (Микита Чернявський).

ВДОВІ́ВНА (УДОВІ́ВНА), и, *ж.*, *розм.* Дочка вдови. *То сяк, то так Придбав сірома грошенят.., Та до вдовівни навпростець Шелесть за рушниками!* (Т. Шевченко); [К н у р и х а:] *Удовівну ти віддав заміж за другого, як хотів* (Панас Мирний).

ВДОВІ́ТИ (УДОВІ́ТИ), íю, íєш, *недок.* Жити вдовою або вдівцем. *Вдовіти — горе терпіти* (прислів'я); *Він вже давненько удовів* (Марко Вовчок).

ВДОВО́ЛЕНИЙ *див.* **удово́лений.**

ВДОВО́ЛЕНІСТЬ *див.* **удово́леність.**

ВДОВО́ЛЕННЯ *див.* **удово́лення.**

ВДОВО́ЛЕНО *див.* **удово́лено.**

ВДОВОЛИ́ТИ *див.* **удовольня́ти.**

ВДОВОЛИ́ТИСЯ *див.* **удовольня́тися.**

ВДОВОЛЬНИ́ТИ *див.* **удовольня́ти.**

ВДОВОЛЬНИ́ТИСЯ *див.* **удовольня́тися.**

ВДОВОЛЬНЯ́ТИ *див.* **удовольня́ти.**

ВДОВОЛЬНЯ́ТИСЯ *див.* **удовольня́тися.**

ВДОВОЛЯ́ТИ *див.* **удовольня́ти.**

ВДОВОЛЯ́ТИСЯ *див.* **удовольня́тися.**

ВДОВУВА́ННЯ (УДОВУВА́ННЯ), я, *с.* Стан за знач. **вдовува́ти.** *Йому уявилась матір, з кошиком і заступом у руках, підперезана фартушком, бліда, зістарена не так роками, як своїм трудним вдовуванням* (Ю. Бедзик); *Обов'язкове віно робило жінку матеріально незалежною від чоловіка за його життя і забезпечувало на час вдовування* (з наук. літ.).

ВДОВУВА́ТИ (УДОВУВА́ТИ), у́ю, у́єш, *недок.* Бути, жити вдовою, вдівцем. *Живе вона сама собі, вдовуючи, і хлопчик у неї* (Ганна Барвінок); *З розмови довідався* [Чуйкевич], *що вона вдовує* (Б. Лепкий); — *Оце я тобі совітую, доню, — хлопець гарний, працьовитий, добрий... А тобі удовувати ще рано...* (Микита Чернявський).

ВДОГІ́Н (УДОГІ́Н), *присл.* 1. Те саме, що **навздогі́н** 1. *Ой, димок на обрії хитається, Море хвилю кидає вдогін* (В. Бичко); *Дівчина ще кричала щось удогін, але я вже нічого не чув* (із журн.).

2. *у знач. прийм.*, *з дав. в.* Те саме, що **навздогі́н** 2. *Удогін товаришам Василь поїхав на будівництво* (із журн.).

ВДОГО́НЬ (УДОГО́НЬ), *присл.*, *рідко.* Те саме, що **навздогі́н** 1. *Поїхали за ним удогонь, догнали* (Сл. Гр.); *Ти* [молодь] *метод швидкісних проходжень вперед на шахтах шлеш вдогонь* (П. Тичина).

ВДОЇ́ТИ *див.* **удо́ювати.**

ВДОЛИ́НІ (УДОЛИ́НІ), *присл.*, *діал.* Унизу. *Задержалися* [студентки], *заким вийшли в залу нагору, вдолині коло старого портьєра* [швейцара] *університету і спитали, чи професор Чорнай буде сьогодні читати* (О. Кобилянська); *Мотря бачить його* [ворога] *намір, котрого вони там удолині, серед бою, не помічають* (Б. Лепкий).

ВДОЛИ́НУ (УДОЛИ́НУ), *присл.*, *діал.* Униз. *Ударився сердешний Василище ліктем о стіну і без сили сів на лавці, понуривши голову вдолину* (І. Франко); *Семен поглянув на неї* [Олену], *почухався в голову й усміхнувся заклопотано. Відтак спустив знов очі вдолину* (Л. Мартович); *Коби ти очі не пускав удолину, але вгору, то легше би твоїй душі було* (В. Стефаник).

ВДО́МА (УДО́МА), *присл.* У себе в домі, у своїй квартирі, садибі, на своєму подвір'ї і т. ін. — *Нехай мати хазяйнують вдома, а я трохи проїжджусь у город* (І. Нечуй-Левицький); *Удома зустрів Улянку на порозі дід Маврикій* (О. Донченко); *Хоч і добре було в гостях, а вдома таки краще* (А. Шиян); // На батьківщині, у рідному краї. *Лиха доля чекала втікача: його .. одсилано в кайданах назад до пана, знов у неволю, на панщину... Чого він міг сподіватися вдома від пана?* (М. Коцюбинський); *По своїх далеких войнах* [війнах] *Граф привчився до грабунку, А потому вже і вдома Він шукав у тім рятунку* (Леся Українка).

◊ **Бу́ти [і] вдо́ма (до́ма) й за́мужем** *див.* **бу́ти; Не всі вдо́ма (до́ма)** *див.* **весь**[1]; **(1) Як [у се́бе] вдо́ма (до́ма),** *перев. зі сл.* почуватися, поводитися *і т. ін.:* а) вільно, невимушено. *Зажила вона* [Христя] *в Перепелихи як у себе дома* (Панас Мирний); *Там незабаром загніздиться як вдома мала, вісьмонога* [восьминога] *потвора — спрут* (М. Коцюбинський); *Повним напруженням волі вона* [Галина] *стверджується — і як у себе вдома, зовсім легко ступає до трибуни, легко сходить на неї* (Є. Кротевич); *Михайло завів гостю до себе, велів їй почуватися тут як удома, а сам кинувся до Савченка* (Ю. Збанацький); *Випили і почуваємось як дома. Гарно і привітно, жінки вже наші з генералами жартують* (О. Гончар); б) *(зі сл.* бути) невимушений, нескутий у поведінці. — *Чого ж бо ви?! — припала до них* [жінок] *Устя. — Сидіть та будьте як у себе вдома* (Б. Лепкий); — *Та чого ж ви стоїте? Сідайте в коло, дорогі наші браття, і будьте як дома* (Григорій Тютюнник); *Сапіга підходив до кожного, діловито потискуючи руки. — Роздягайся, — сказав Льоня. — Будь як дома* (О. Гончар); в) безцеремонно, навіть нахабно. *Небезпеки були близько, під боком. Про них щоразу нагадували і похмурі силуети дредноутів.., і набридливе стрекотання ворожих гідропланів, що ходили по небу над Хорлами як дома* (О. Гончар).

ВДО́СВІТА (УДО́СВІТА), *присл.* Дуже рано, перед світанком, на світанку. *Не вдосвіта, але таки ще вночі встав Панько* (Л. Мартович); *Устане Мартин удосвіта й пожене свої вівці в отару; .. навкруги все прокидається з дрімоти, таке вогке, сизувате од нічної роси* (Грицько Григоренко); *Завтра вдосвіта, як вона вижене пасти отару, він уже поїде, поїде невідомо куди і наскільки* (О. Гончар); *Вставав би грек удосвіта в тумані, ловив бичків у Бузькому лимані* (Л. Костенко).

ВДОСКОНА́ЛЕНИЙ *див.* **удоскона́лений.**

ВДОСКОНА́ЛЕНІСТЬ *див.* **удоскона́леність.**

ВДОСКОНА́ЛЕННЯ *див.* **удоскона́лення.**

ВДОСКОНА́ЛИТИ *див.* **удоскона́лювати.**

ВДОСКОНА́ЛИТИСЯ *див.* **удоскона́люватися.**

ВДОСКОНА́ЛЮВАНИЙ *див.* **удоскона́люваний.**

ВДОСКОНА́ЛЮВАННЯ *див.* **удоскона́лювання.**

ВДОСКОНА́ЛЮВАТИ *див.* **удоскона́лювати.**

ВДОСКОНА́ЛЮВАТИСЯ *див.* **удоскона́люватися.**

ВДОСКОНА́ЛЮВАЧ *див.* **удоскона́лювач.**

ВДОСКОНА́ЛЮВАЧКА *див.* **удоскона́лювачка.**

ВДО́СТАЛЬ (УДО́СТАЛЬ), *присл.* Достатньою мірою, у необхідній кількості. *Жирна баранина парувала поруч на дошці, а Горпина різала її, доглядаючи, щоб усім було вдосталь* (З. Тулуб); *Хоч була вже середина березня, але надворі добре підмерзало, й нас удосталь забезпечили нарізаними дровами* (Б. Антоненко-Давидович); // *ірон.* Дуже багато. *В неблизьку пустилися* [гості] *путь і, вдосталь наковтавшись степової порохняви, витираються тепер хусточками* (О. Гончар).

ВДОСТА́ЧУ (УДОСТА́ЧУ), *присл., розм.* Те саме, що **вдо́сталь.** *Йому на нове хазяйство усього треба, а в батька є того удостачу* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Учасники табору мали змогу відпочити на березі Чорного моря, прийняти сонячні ванни та поплескатися вдостачу в теплій водиці* (з Інтернету).

ВДОСТО́ЄНИЙ *див.* **удосто́єний.**

ВДОСТО́ЄННЯ *див.* **удосто́єння.**

ВДОСТО́ЇТИ *див.* **удосто́ювати.**

ВДОСТО́ЇТИСЯ *див.* **удосто́юватися.**

ВДОСТО́ЮВАННЯ *див.* **удосто́ювання.**

ВДОСТО́ЮВАТИ *див.* **удосто́ювати.**

ВДОСТО́ЮВАТИСЯ *див.* **удосто́юватися.**

ВДОЧЕРИ́ТИ *див.* **удочеря́ти.**

ВДОЧЕРІ́ННЯ *див.* **удочері́ння.**

ВДОЧЕРЯ́ТИ *див.* **удочеря́ти.**

ВДО́ЮВАТИ *див.* **удо́ювати.**

ВДРА́ТИ *див.* **уде́рти.**

ВДРА́ТИСЯ *див.* **уде́ртися**[1].

ВДРУ́ГЕ (УДРУ́ГЕ), *присл.* У другий раз. *Коли це в вербах хтось свиснув раз, свиснув удруге* (І. Нечуй-Левицький); *Каганець погас. Санітар Большаков засвітив його вдруге* (Ю. Яновський).

◊ **Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **[вдру́ге (зно́ву)] на світ наро́дитися** *див.* **наро́джуватися.**

ВДРУЗК, *присл., рідко.* На дрібні шматки (розбитися, розвалитися і т. ін.). *Я раптом побачив, як моя будова .. позбулася цементу, репнула від стелі до підмурівка і розсипалась вдрузк* (Леся Українка).

ВДРУКО́ВАНИЙ (УДРУКО́ВАНИЙ), а, е. Дієпр. пас. до **вдрукува́ти.** *Для публікації матеріалів науково-технічної конференції малюнки та графіки повинні бути вдрукованими або вклеєними в текст статті* (з наук. літ.); *На нейтральних бланках назва і код перевізника повинні бути вдруковані у відповідне поле бланка при оформленні перевезення* (з мови документів); *Зошити для учнів із удрукованими завданнями;* // **вдруко́вано,** *безос. пред. На кожному кадрі поряд із зображенням Сонця вдруковано дату й час спостереження* (з наук. літ.).

ВДРУКО́ВУВАННЯ (УДРУКО́ВУВАННЯ), я, *с.* Дія за знач. **вдруко́вувати.** *Виправлення, що вносяться у сертифікат, можуть бути зроблені шляхом закреслювання помилкових даних і вдруковування необхідних відомостей* (з мови документів); *Удруковування дати на знімок.*

ВДРУКО́ВУВАТИ (УДРУКО́ВУВАТИ), ую, уєш, *недок.,* **ВДРУКУВА́ТИ (УДРУКУВА́ТИ),** у́ю, у́єш, *док., що.* Друкуючи, вставляти (в текст, у фото). *У всіх фотоапаратів існують модифікації, які мають спеціальну кришку для того, щоб удруковувати в кадр дату і час знімання* (із журн.); *Необхідність швидко, точно й акуратно наносити етикетки, вимога можливості вдруковувати на них змінну інформацію примушує виробників продукції шукати шляхи автоматизації цієї операції* (з газ.); *Вдрукувати слово в текст документа.*

ВДРУКУВА́ННЯ (УДРУКУВА́ННЯ), я, *с.* Дія за знач. **вдрукува́ти.** *Вдрукування зображень у книжку.*

ВДРУКУВА́ТИ *див.* **вдруко́вувати.**

ВДРЯПНУ́ТИ *див.* **удряпну́ти.**

ВДРЯ́ПНУТИЙ *див.* **удря́пнутий.**

ВДУВА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для вдування. *Деякі повітряні кульки оснащені вдувальними трубками* (з газ.).

ВДУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вдува́ти.** *У флейтах вдування повітря виконується проти гострого краю таким чином, що в конічній трубі виникають коливання* (з наук.-попул. літ.); *Впровадження установок вдування пиловугільного палива забезпечує економію до 10 % природного газу, що споживає домна* (із журн.).

ВДУВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВДУ́НУТИ,** ну, неш, **ВДУ́ТИ,** вдму, вдмеш *і* вду́ю, вду́єш, *док., що.* Дмучи, вводити, вганяти (повітря, пару і т. ін.) усередину, в якусь порожнину. *Десять саперів, упавши на коліна, припали губами до трубочок, вдуваючи через них повітря до поплавців* (О. Донченко); *Коли верхня долоня натискувала на міхи, вони складалися, випускали з себе повітря, вдуваючи його в горн* (П. Загребельний); * Образно. *Нема нічого вічного, опріч Духа Божого і його частинки, яку Бог вдунув у людей на образ і подобіє своє* (О. Назарук).

ВДУВА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* Пас. до **вдува́ти.** *З одного кінця сопілка має спеціальний отвір, через який вдувається повітря* (з наук. літ.).

ВДУВНИ́Й, а́, е́. Те саме, що **вдува́льний.** *Для нагнітання повітря всередину механізму застосовується вдувний шланг* (з наук.-техн. літ.).

ВДУ́МАТИСЯ *див.* **вду́муватися.**

ВДУ́МЛИВИЙ, а, е. 1. Здатний серйозно, зосереджено думати, мислити, заглиблюватися в суть чого-небудь. *Обличчя здавалося вирізьбленим скупою на легкі ефекти рукою вдумливого артиста* (Леся Українка); // У якому виражається серйозність, зосередженість. *Третій подорожній, закутаний у парусиновий плащ, .. дивився вдумливими сивими очима на широкий краєвид* (М. Коцюбинський); *Це ще зовсім молода, трохи сухорлява жінка з вдумливим блідуватим обличчям і проникливим поглядом* (Яків Баш).

2. Здійснений на основі глибокого, серйозного роздумування, вникнення в суть питання; продуманий. *Свою працю, вдумливу, кревну, він, Дмитро, немарне* [немарно] *вкладав у чорну землю* (М. Стельмах); *Дуже радів Іван Іванович, коли відповіді студентів були творчими, вдумливими, аналітичними, без догматизму* (з публіц. літ.).

ВДУ́МЛИВІСТЬ, вості, *ж.* Властивість за знач. **вду́мливий** 1. *Від матері засвоїв владні жести й пихатість у поведінці, від батька передалися йому допитливість і вдумливість — заповідалося на те, що з Мустафи справді виросте з часом гідний наступник трону* (П. Загребельний); *Джон Локк закликав виховувати в дитині насамперед високі моральні принципи, спостережливість і вдумливість, а лише потім прилучати до науки* (з публіц. літ.).

ВДУ́МЛИВО. Присл. до **вду́мливий.** *У кожного з них* [учнів] *формується характер, у кожного з них є риси, вдумливо прищеплені вчителем, школою* (О. Донченко); *Вдумливо і пильно дослухався він до кожного слова* (В. Кучер).

ВДУ́МУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. до **вду́муватися.** *Вдумування у зміст твору.*

ВДУ́МУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВДУ́МАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док.* Серйозно, зосереджено думаючи, вникати, заглиблюватися в суть чого-небудь. *Чим більше вдумуюся в тоту історію, тим виразніше бачу, що все се була підла, огидна інтрига її братів* (І. Франко); *Ми вдумувались пильно й гарячково В її чітке і точне кожне слово* (М. Бажан); *Чи буде він здатний вдуматися в цю проблему? Скільки часу він на це роздумування витратить?* (Ю. Шовкопляс).

ВДУ́НУТИ *див.* **вдува́ти.**

ВДУРІ́ТИ (УДУРІ́ТИ), і́ю, і́єш, *док., діал.* Одуріти. [К и л и н а *(визволившись від Лукаша):*] *Та бійся Бога! Ти впився, чи вдурів, чи хто наврочив? Ходи до хати* (Леся Українка).

ВДУ́ТИ *див.* **вдува́ти.**

ВДУ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вду́ти.** *Утілені в кераміку дивні істоти наділені тремким подихом, вдутим їхніми творцями у глину* (із журн.).

ВДУ́ШЕНИЙ *див.* **уду́шений.**

ВДУ́ШЕННЯ *див.* **уду́шення.**

ВДУШИ́ТИ *див.* **удуши́ти.**

ВДУШИ́ТИСЯ *див.* **удуши́тися.**

ВДЯГА́НКА (УДЯГА́НКА), и, *ж., розм.* Те саме, що **одяга́нка.** — *Я плачу наймичкам двадцять карбованців ще й даю юбку чи там яку удяганку, — сказав пан* (І. Нечуй-Левицький); *Що випроваджувало з Березняків головину доньку Катерину? Може, старий батько зобиджав її вдяганкою та обуванкою чи дорікав шматком хліба?* (І. Волошин).

ВДЯГА́ННЯ (УДЯГА́ННЯ), я, *с.* Те саме, що **одяга́ння.** *Скінчивши своє вдягання, натягнув я фрака й пішов до покоїв* (Т. Шевченко); — *Візьму* [Михайлика] *за покоївку .. Служитиме мені при вдяганні. При купанні* (О. Ільченко); *Якщо дитина зовсім маленька, то в її кімнаті повинно бути гарне місцеве освітлення для сповивання й удягання* (із журн.).

ВДЯГА́ТИ (УДЯГА́ТИ), а́ю, а́єш, *недок.*, **ВДЯГТИ́ (УДЯГТИ́), ВДЯГНУ́ТИ (УДЯГНУ́ТИ),** вдягну́, вдя́гнеш; *мин. ч.* вдяг, ла́, ло́ *і* вдягну́в, ла, ло; *док., кого, що, у що і без дод.* Те саме, що **одяга́ти.** *Щира і мила, сама з тою лялькою схожа, Граєшся з лялькою ти, моя дівчинко гожа! Чорні їй коси розчешеш, у сукню вдягаєш; В стьожки червоні, в намисто ясне убираєш* (Я. Щоголів); *Вона лише закусила губу й почала вдягати халат* (Ю. Шовкопляс); *Василько почав лагодитись в дорогу. Він запріг коней, удяг кожушину і виїхав з двору* (М. Коцюбинський); *Не забудь про тих ткачів, що невдягнених вдягнули!* (Ю. Яновський).

◊ **(1) Вдяга́ти / вдягну́ти вузде́чку** *на кого — що* — приборкувати кого-небудь у вияві почуттів, бажань та дій. — *Ще можна на цих розбишак вдягнути вуздечку* (з газ.).

ВДЯГА́ТИСЯ (УДЯГА́ТИСЯ), а́юся, а́єшся, *недок.*, **ВДЯГТИ́СЯ (УДЯГТИ́СЯ), ВДЯГНУ́ТИСЯ (УДЯГНУ́ТИСЯ),** вдягну́ся, вдя́гнешся; *мин. ч.* вдя́гся, ла́ся, ло́ся *і* вдягну́вся, лася, лося; *док.* Те саме, що **одяга́тися.** — *Добре. Ходімо. І Власов кинувся удягатись* (Панас Мирний); *Текля допомагала Юрі вдягатися на кухні* (Ю. Смолич); [К о м а н д о р:] *А я прийшов до вашої господи, хотів спитати вас, в яке убрання ви маєте вдягтись для свого балу* (Леся Українка); — *Та я... ось удягнутись побіжу* (А. Головко).

ВДЯГА́ЧКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **вдяга́нка.** — *У мене все нове, казав той* [Кузьма], *опріч взувачки, вдягачки та злиднів...* (М. Сиротюк); — *Коли вже хочете мене зодягти, то дайте сорочку .. та міцні чоботи, та якусь просту вдягачку, найліпше б хутряну* (П. Загребельний).

ВДЯ́ГНЕНИЙ (УДЯ́ГНЕНИЙ), ВДЯ́ГНУТИЙ (УДЯ́Г-НУТИЙ), а, е. Дієпр. пас. до **вдягти́** і **вдягну́ти.** *Удягнений* [Опанас] *був по-святковому* (Ганна Барвінок); *Незграбно на всі боки стирчав і оддувався на їй* [молодиці] *недоладно вдягнутий кольоровий крам* (С. Васильченко); *Вийшов літній тюрк, вдягнений у плисові чорні шаровари, чисту сорочку, а поверх неї — чорний халат* (Олесь Досвітній).

ВДЯГНУ́ТИ *див.* **вдяга́ти.**

ВДЯ́ГНУТИЙ *див.* **вдя́гнений.**

ВДЯГНУ́ТИСЯ *див.* **вдяга́тися.**

ВДЯГТИ́ *див.* **вдяга́ти.**

ВДЯГТИ́СЯ *див.* **вдяга́тися.**

ВДЯ́КА, и, *ж., діал.* Вдячність. *Приймім достойно вдяку чи невдяку, працюючи, в майбутнє зір звертаймо!* (Уляна Кравченко); *Молодість свою .. прогайнувала, замість своїх власних дітей Олесю викохуючи, і ось яка вдяка мені!* (Б. Лепкий); *Дар'явауш зняв із себе широкого золотого пояса й на знак вдяки подав Багабухші* (І. Білик).

ВДЯ́ЧЛИВИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **вдя́чний** 1. *А вона* [корівка] *— хліба кусне й в руку мене лизне, поцілує... вдячлива душа була* (О. Кониський); *Одвічну вашу велич і красу у рідний край, на береги Дніпрові, до вас я, гори, сповнений любові, у вдячливому серці понесу* (І. Гончаренко).

ВДЯ́ЧЛИВІСТЬ, вості, *ж., рідко.* Те саме, що **вдя́чність.** *Полонила всіх* [Роксолана] *своєю ввічливістю, щирістю, .. добротою, чуттєвістю і вдячливістю* (П. Загребельний).

ВДЯ́ЧЛИВО, *рідко.* Присл. до **вдя́чливий.** *Крутнувши вдячливо задом, він* [собака] *смаковито заплющив одно око і з тріском розкусив хліб* (В. Винниченко); *І, всміхнувшись їй вдячливо, Чередниченко рушив до своєї пом'ятої, облізлої, якоїсь аж кістлявої "Волги"* (О. Гончар).

ВДЯ́ЧНИЙ, а, е. 1. Який відчуває вдячність до кого-, чого-небудь. *Сам* [Павло] *ні до кого не обзивався, немов не смів, а як коли до його хто обізветься, то такий він вдячний, радий такий!* (Марко Вовчок); *Я дуже і дуже був би вдячний Вам за поміч у сій справі* (М. Коцюбинський); // Який виражає вдячність. *Один вдячний погляд урятованої дівчини проняв* [пройняв] *Максима наскрізь* (І. Франко); *Хворий відповів блідою вдячною усмішкою* (З. Тулуб).

2. Який виправдовує покладені на нього надії, ставлення до нього і т. ін. *— І нічого, крім мрій, мені не зосталося, — скаржиться шофер, знайшовши вдячного слухача, — а колись було... Хто перший пілот в ескадрильї? Я* (Ю. Яновський); *Особливо вдячний матеріал авторам житій давали євангельські розповіді про життя і чудеса Христа* (з наук. літ.).

ВДЯ́ЧНІСТЬ, ності, *ж.* Почуття подяки, готовність віддячити за послугу, допомогу, зроблене добро. *Душа її переповнялася вдячністю. Вона не знала вже, чим і догодити своєму Олексі, що він зробив її щасливою* (Г. Хоткевич); *— Ніколи не зітруться в пам'яті нашого народу найглибша повага й безмежна вдячність тим, хто приніс у жертву свою кров і життя* (М. Рильський).

○ **(1) З вдя́чністю (з подя́кою),** *у знач. присл.* — відчуваючи вдячність або виражаючи подяку; вдячно. *Альберт Сю .. поглянув на місіс Ліліан більше з подякою, ніж з цікавістю* (Ю. Смолич); *— Я горджусь своїми ученицями, — Єдлічка з подякою поглянув на Олександру Михайлівну, коли вона закінчила пісню* (І. Пільгук); *— Тобі зручно? — Валя ставав навіть чемним, коли на душі в нього було гарно. — Зручно, зручно, — прошепотів Борис з вдячністю. Так навсидьки під столом хлопці й поснули обійнявшись* (О. Гончар).

ВДЯ́ЧНО. Присл. до **вдя́чний** 1. *Яків бачив, як Артем Черкашин, наблизившись до Савелія, взяв його руку і вдячно потиснув* (А. Шиян); *Тетяна вдячно подивилась на Андрія* (С. Васильченко).

ВЕ, *виг., розм.* Уживається для вираження огиди, страху і т. ін. *— Отрута діє через півгодини. — Краще б зразу, — зітхнув Місько. І ликнув "отруту". — Ве-е, яка гидота* (Ю. Винничук); *Бувало, коли не зайдеш у хату: сидить по три чи чотири слабих, обвішані п'явками. Ве! Бридкими, товстими! Спочатку я тими п'явками гидувала і страх як боялася їх* (Г. Тарасюк).

ВЕБ, у, *ч., інформ.* Глобальна мультимедійна система, що використовує Інтернет як середовище для передавання інформації та комп'ютерних комунікацій. *Веб організований на принципах гіперсередовища* (з навч. літ.); *Веб має дві переваги: він надзвичайно зручний для користувачів Інтернету і підключений до сайтів усього світу* (з Інтернету).

ВЕБ-... Перша частина складних слів, що відповідає слову **веб**, напр.: в е б-і н т е р ф е́ й с, в е б-к л і є́ н т, в е б-м а́ й с т е р, в е б-с т о р і́ н к а, в е б-т е х н о л о́ г і я.

ВЕБ-АДРЕ́СА, и, *ж., інформ.* Адреса певного інтернет-ресурсу або веб-сервісу, задана у символьному вигляді. *Більшість публікацій електронного журналу містить посилання на електронну пошту або веб-адресу автора* (з наук. літ.); *Окрім поштової адреси та телефона, зазначено ще й веб-адресу видавництва* (з газ.).

ВЕБ-БРА́УЗЕР, а, *ч., інформ.* Те саме, що **бра́узер.** *Веб-браузери є програмними засобами для роботи з гіпертекстовими документами, за допомогою яких можна завантажувати файли з мережі* (з наук.-попул. літ.); *У деякі веб-браузери вже вбудовано поштові програми та редактори гіпертекстів* (з Інтернету).

ВЕБ-ВУ́ЗОЛ, зла́, *ч., інформ.* Набір зв'язаних між собою веб-сторінок, розміщених на одному домені. *Веб-вузол, що належить провайдеру, пов'язаний каналами зв'язку з іншими вузлами* (з наук. літ.); *Протягом останніх десяти років у бібліотеці було створено веб-вузол та потужний інтернет-центр для читачів* (з Інтернету).

ВЕБ-ГРА́ФІКА, и, *ж., інформ.* Компонент художнього образу веб-сторінки. *Оптимальний обсяг веб-графіки сайту залежить від конкретного бізнесу, товарів та послуг* (з наук.-техн. літ.); *Точні інструменти програми, найкраща на ринку сумісність файлів і оновлений вміст допоможуть втілити творчі ідеї у професійні результати: від яскравих логотипів і вивісок до привабливої веб-графіки* (з мови реклами).

ВЕБ-ДИЗА́ЙН, у, *ч., інформ.* Те саме, що **інтерне́т-диза́йн.** *Веб-дизайн відіграє таку роль для сайту, як поліграфічний дизайн і верстка для паперового видання* (із журн.); *Одне з основних завдань веб-дизайну — забезпечення зручності користування ресурсом* (з газ.); *Компанія надає послуги веб-дизайну, дизайну поліграфії, стилю і логотипів* (з мови реклами).

ВЕБ-ДИЗА́ЙНЕР, а, *ч., інформ.* Те саме, що **інтерне́т-диза́йнер.** *Веб-дизайнери проектують структуру веб-сторінок, продумують найзручніші варіанти подання інформації, а також займаються художнім оформленням веб-*

проекту (із журн.); *Із розвитком інтернет-технологій з'явилася нова професія — веб-дизайнер* (з Інтернету).

ВЕ́БЕР, а, *ч., фіз.* Одиниця виміру магнітного потоку в Міжнародній системі одиниць СІ. *Один вебер — це магнітний потік, рівномірна зміна якого до нуля за проміжок часу 1 секунда викликає у пронизуваному ним замкненому контурі електрорушійну силу, що дорівнює 1 вольту* (з навч. літ.).

ВЕБЕРМЕ́ТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання магнітного потоку. *У магнітоелектричному веберметрі використовується вимірювальний механізм магнітоелектричної системи з протидіючим моментом, близьким до нуля* (з наук. літ.); *Веберметр градуюється у веберах* (з навч. літ.).

ВЕБ-КА́МЕРА, и, *ж., інформ.* Цифрова відео- або фотокамера, що фіксує зображення в режимі реального часу, признач. для передачі мережею Інтернет. *Веб-камери застосовують для відеоконференцій, для охорони приміщень і т. ін.* (із журн.); *Вбудовані у ноутбук веб-камера і мікрофон уможливлюють максимальне використання віртуальної комунікації* (з Інтернету).

ВЕБ-КЛІЄ́НТ, а, *ч., інформ.* Програмний ресурс, що забезпечує взаємодію з веб-сервером за встановленим протоколом. *Нова веб-технологія скорочує потребу в з'єднанні веб-клієнта з веб-сервером при завантаженні інформації* (з наук. літ.); *Пропонуємо безкоштовний веб-клієнт для мереж обміну миттєвими повідомленнями* (з мови реклами).

ВЕБ-ПОРТА́Л, у, *ч., інформ.* Веб-сайт, що надає користувачеві Інтернету різні інтерактивні сервіси, зокрема, пошту, пошук, погоду, новини, форуми, обговорення, довідку і т. ін. *Розрізняють веб-портали публічні та корпоративні, які надають різні можливості для користувачів* (з наук.-попул. літ.); *З метою забезпечення виконання заходів з оприлюднення інформації на офіційному веб-порталі Чернігівської обласної ради відкрито розділ "Доступ до публічної інформації"* (з Інтернету).

ВЕБ-ПО́СЛУГА, и, *ж., інформ.* Те саме, що **інтерне́т-по́слуга.** *Портал містить перелік фірм міста Хмельницького, що надають широкий спектр веб-послуг* (з газ.); *Надаємо веб-послугу користування інформаційними ресурсами публічної бібліотеки* (з Інтернету).

ВЕБ-РЕСУ́РС, у, *ч., інформ.* Те саме, що **інтерне́т-ресу́рс.** *Веб-ресурс навчальної дисципліни являє собою доступне через Інтернет систематизоване повне зібрання інформації і засобів навчально-методичного характеру, необхідних для засвоєння навчальної дисципліни* (з мови документів); *Для науковців у галузі біології та біохімії відкрито веб-ресурс тривимірних зображень біомолекул — білків та інших біохімічних сполук* (із журн.).

ВЕБ-СА́ЙТ, у, *ч., інформ.* Те саме, що **сайт**[1] 1. *Інтернет стрімко розвивається, і веб-сайт стає найнеобхіднішим інструментом реклами, пошуку нових клієнтів і партнерів* (з наук.-попул. літ.); *Набули популярності українські літературні інтернет-проекти, тобто веб-сайти та портали, створені українською мовою про українську літературу* (із журн.).

ВЕБ-СЕ́РВЕР, а, *ч., інформ.* 1. Комп'ютер, що постійно знаходиться в мережі Інтернет і забезпечує роботу веб-сайтів. *Будь-який мешканець планети може, не виходячи з дому, отримати місце, наприклад, на американському веб-сервері для створення особистої веб-сторінки* (з наук.-попул. літ.); *На веб-сервері працює програмне забезпечення, яке передає дані на запит клієнта (веб-браузера)* (з навч. літ.).

2. Програмний комплекс, що забезпечує функціонування необхідних сервісів мережі Інтернет (пошукова система, електронна пошта, відеоконференції і т. ін.). *Веб-сервер дає можливість керувати веб-сайтом і поповнювати його вміст* (з наук. літ.); *Із веб-сервером з боку клієнта працює браузер* (з навч. літ.).

ВЕБ-СЕ́РВІС, у, *ч., інформ.* Послуга, яка надається в Інтернеті за допомогою спеціальних програм. *Окремим видом інтернет-програм є веб-сервіси, що забезпечують динамічний зв'язок різнорідних систем, в основі якого лежить використання спільних стандартів* (з наук. літ.); *Поширені такі веб-сервіси, як пошукова система, хостинг, веб-пошта, зберігання в Інтернеті різної інформації (файли, закладки), календар і т. ін.* (з Інтернету).

ВЕБ-СЛУ́ЖБА, и, *ж., інформ.* Те саме, що **веб-се́рвіс.** *Веб-служби засновані на базі відкритих стандартів і протоколів* (із журн.); *Важлива особливість веб-служби полягає в тому, що вона не залежить від вашого провайдера, комп'ютера або браузера — ви можете працювати зі своїми даними в будь-якій точці світу, де у вас є доступ до Інтернету* (із журн.).

ВЕБ-СТОРІ́НКА, и, *ж., інформ.* Документ або інформаційний ресурс в Інтернеті, який має свою адресу для пошуку. *Веб-сторінку можна відкривати і переглядати за допомогою браузера* (з наук. літ.); *Веб-сторінка організована у вигляді гіпертексту, що включає текст, графіку, а також може містити звук, відео або анімацію* (з навч. літ.); *Створюючи власну веб-сторінку, розраховуйте на збільшення корисної кореспонденції і спаму* (із журн.); *Український центр сертифікатних аукціонів незабаром відкриє свою веб-сторінку* (з газ.).

ВЕВЕРИ́ЦЯ, і, *ж., іст.* Те саме, що **ве́кша.** *У давньоруські часи вевериця дорівнювала приблизно 1/6 куни і була еквівалентна 0,33 г срібла* (з наук.-попул. літ.); *Назва грошової одиниці "вевериця" походить від назви білки з тих часів, коли хутро звірів виконувало функцію грошей* (із журн.).

ВЕГЕТАРІА́НЕЦЬ, нця, *ч.* Послідовник, прихильник вегетаріанства. *Дахно був вегетаріанець. Чи по волі, чи по неволі, але він не їв нічого м'ясного* (І. Багряний); *Деякі вегетаріанці дотримуються суворої форми вегетаріанства: виключають зі свого меню ще й молочні продукти, яйця і навіть мед, тобто всі білки тваринного походження* (із журн.).

ВЕГЕТАРІА́НКА, и, *ж.* Жін. до **вегетаріа́нець.** *— А втім я вегетаріанка, люблю овочі* (Уляна Кравченко); *— Раджу скуштувати тієї он смаженини... Молода антилопа. — Дякую, але я вегетаріанка!* (О. Гончар).

ВЕГЕТАРІА́НСТВО, а, *с.* Система харчування людини, за якої вона не вживає м'яса. *Певне, цей козарлюга щовечора влаштовує з товаришами занадто гучні гулянки й не гребує ніякими стравами, а вдень удає з себе поборника вегетаріанства* (Л. Смілянський).

ВЕГЕТАРІА́НСЬКИЙ, а, е. Стос. до вегетаріанця і вегетаріанства. *— Ну, от, синку, — примружив короткозорі очі Дорощук, — ми маємо чудову вегетаріанську вечерю* (О. Донченко); *Одного чоловіка у бабусі, яка тримала вегетаріанську їдальню, вони все-таки застали* (Ф. Бурлака);

Дітям із захворюваннями нирок рекомендують різноманітне харчування: варене нежирне м'ясо, молочні продукти, вегетаріанські супи, тушковані овочі (з навч. літ.).

ВЕГЕТАТИ́ВНИЙ, а, е. 1. *біол.* Пов'язаний із ростом і живленням організмів. *У яблуні стійке щорічне плодоношення забезпечується при нормальному вегетативному розвитку* (з наук. літ.); *Щоб затримати і до деякої міри обмежити розростання вегетативної маси, рослини формують, прищипуючи верхівки* (з навч. літ.); *На російській Півночі — неродючі піщані ґрунти, суворий клімат і короткий вегетативний період; це змушувало селян об'єднуватися для спільного обробітку землі* (з навч. літ.); *Поширеність вегетативної дисфункції очевидна; крім того, особливістю вегетативної патології є той факт, що як самостійне захворювання вона виступає досить рідко* (із журн.).

2. *перен.* Позбавлений суспільних інтересів; обивательський. *Що мені з такої жінки, що не поділяє зо мною й інтересів мого народу, а провадила б біля мене лише життя вегетативне?* (О. Кобилянська).

3. *біол.* Стос. до способу розмноження рослин нестатевим шляхом. [К і ч у н о в:] *Я бачив тут уже цілком реальний вегетативний гібрид яблуні й груші* (О. Довженко); *Дивлюся на одну яблуню, а там плоди ну прямо, як на зсипному пункті: різних форм, кольорів і величини, "їй-право, чоловік вегетативною гібридизацією займається", — подумав* (М. Стельмах); *Аронію можна розводити з насіння і вегетативним способом: живцями або щепленням* (з наук.-попул. літ.).

△ **Вегетати́вна нерво́ва систе́ма** *див.* **систе́ма; Вегетати́вне розмно́ження** *див.* **розмно́ження; Вегетати́вне ті́ло** *див.* **ті́ло; Вегетати́вні о́ргани росли́н** *див.* **о́рган; Вегетати́вні рефле́кси** *див.* **рефле́кс.**

ВЕГЕТАТИ́ВНО, *біол.* Присл. до **вегетати́вний** 3. *Троянду розмножують тільки вегетативно — живцями, відводками та діленням куща* (з наук. літ.); *Численні види і сорти лілій розмножуються вегетативно дуже повільно: 3–5 цибулин за рік, що значно утруднює селекційний процес* (з наук. літ.).

ВЕГЕТА́ТИКА, и, *ж., анат.* Вегетативна нервова система. *При хворобі Бехтерева лікування спрямовують на поліпшення трофіки і пластики тканин хребта, ослаблення компресії на спинномозкові нерви, стабілізацію вегетатики і т. ін.* (з наук. літ.); *Вегетатика в нашому організмі відіграє важливу "адміністративну" роль: вона контролює й управляє всіма процесами життєдіяльності та роботою всіх внутрішніх органів, залоз і судин* (з наук.-попул. літ.).

ВЕГЕТАЦІ́ЙНИЙ, а, е. Стос. до вегетації. *У багатьох рослин морфогенна здатність у культурі тканин обмежена періодом активного вегетаційного росту, збільшується під час бутонізації та цвітіння і знижується в період спокою* (з наук. літ.); *Утворення молодих рослин із бульби є чудовою нагодою для отримання якісного вегетаційного матеріалу* (з наук.-попул. літ.); *Вегетаційний розвиток; Вегетаційний цикл;* // Який здійснюється під час вегетації. *Вегетаційні поливи.*

△ **Вегетаці́йний пері́од** *див.* **пері́од.**

ВЕГЕТА́ЦІЯ, ї, *ж.* Ріст і активна (на відміну від стану спокою) життєдіяльність рослинних організмів. *У річному циклі життя плодових рослин легко відрізнити два періоди: період вегетації та період відносного спокою* (з наук. літ.); *Кожне стебло банана протягом вегетації дає тільки один урожай, а відплодоносивши, відмирає* (з наук.-попул. літ.); *У природних біогеоценозах відтворення родючості здійснюється за рахунок решток лучних трав, що відмирають щорічно в кінці вегетації* (з навч. літ.).

ВЕГЕТОНЕВРО́З, у, *ч., вет., мед.* Функціональне захворювання вегетативної нервової системи людини і тварин. *Препарати валеріани застосовують при вегетоневрозах, для профілактики й лікування стенокардії й гіпертонії на початкових стадіях* (з наук.-попул. літ.); *У нього діагностували вегетоневроз і неврастенію* (з мемуарної літ.).

ВЕГЕТУВА́ТИ, у́є, *недок.* Рости, розвиватися (про рослини). *Біологічний спокій триває до середини зими, коли рослина, навіть поміщена в теплицю, вегетувати не буде* (із журн.); *Після збирання врожаю бур'яни продовжують вегетувати* (з газ.); *Після виснажливої затяжної зими інтенсивно вегетують збережені, підсіяні та пересіяні площі зернових колосових культур* (з Інтернету).

ВЕҐЕ́РЯ, і, *ж.* Український старовинний народний танець, що виконується у швидкому темпі. *Тут заплітали джерегелі, Дробушечки* [дрібушечки] *на головах; Скакали по полу* [підлозі] *веґері* (І. Котляревський); *Підтикався та й давай веґері скакати перед громадою* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Заставили школяра "Отче наш" читати, самі стали веґерями боки витинати* (Ю. Яновський).

ВЕ́ДА *див.* **Ве́ди.**

ВЕДАЇ́ЗМ, у, *ч.* Те саме, що **веди́зм.** *Класичний ведаїзм, як і індуїзм, постулює здатність до реінкарнації для всіх живих істот без винятку* (із журн.).

ВЕДА́НТА, и, *ж., іст.* Школа староіндійської філософії, яка проповідувала єднання людської душі з Богом, зі світовим духом. *Веданта була філософською основою індуїзму, розвивала вчення про переселення душ* (з наук. літ.); *Веданта спиралася на заключні частини Вед (Упанішади)* (з наук. літ.).

ВЕ́ДЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **вести́** 1–4, 6. *Я танцювала, ведена зручною рукою, легко, ледве дотикаючись помосту* (О. Кобилянська); *Розвиток суспільства неможливий без подвижників духу, ведених талантом і передбаченням. Це його кров і генофонд* (з публіц. літ.).

2. *техн.* Який рухається за допомогою іншої частини механізму, машини; протилежне в е д у ч и й. *Коли змінюють не всі шини, нові варто ставити на ведені колеса автомобіля, а після обкатування встановлювати їх на ведучі* (з наук. літ.); *Ведена шестірня; Ведений вал; Ведений диск.*

ВЕ́ДЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вести́** 1, 2, 6. *Ось уже кілька днів ми стоїмо в обороні, тобто воюємо. Для танкової частини, котра звикла до стрімких маршів, .. така форма ведення бою дуже незвична, стомлююча* (Є. Доломан); *Київський Великий Князь Всеволод всіма визнавався мужем високовченим, .. стежив він пильно за веденням літописання в монастирях Києва, Чернігова й Переяслава* (П. Загребельний); *Ритмічна структура значною мірою залежить від жанрової належності й форми ведення оповіді, інтонаційного типу вірша* (з наук. літ.); *Протягом багатьох століть територія Українських Карпат була розмежована штучними кордонами, але продовжувала залишатися цілісною культурою одного народу, об'єднаного мовою, звичаями, віруваннями, способом життя і ведення господарства* (з наук.-попул. літ.).

ВЕ́ДЖВУД, у, *ч., збірн.* Різновид керамічних виробів. *Вироби з порцеляни і фаянсу елегантної форми і з найтоншими стінками — веджвуд — уперше вироблено британською фабрикою у XVIII ст.* (з наук.-попул. літ.).

ВЕ́ДЖВУДСЬКИЙ, а, е. Стос. до веджвуду. *Замовниками веджвудського посуду були королівські сім'ї Європи* (із журн.); *Веджвудська порцеляна.*

ВЕ́ДИ, Вед, *мн. (одн.* **Ве́да,** и, *ж.) (з великої літери).* Найдавніші пам'ятки індійської релігійної літератури, написані ведичним санскритом наприкінці II — у першій половині I тисячоліття до н. е. *Веди говорять, що більш сокровенне, глибинне, реалізоване знання про нашу істинну сутність, походження Всесвіту, походження народу здатна пізнати людина з чистою свідомістю* (з навч. літ.).

ВЕДИ́ЗМ, у, *ч.* В Індії — найдавніша релігія, для якої характерні обожнювання сил природи, часто в міфологічних образах. *Основи ведизму викладено у Ведах* (з наук.-попул. літ.); *З ведизму, що сформувався в період із кінця II до середини I тисячоліття до н. е., походить одна з найпоширеніших релігій світу — індуїзм* (з навч. літ.).

ВЕДИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до Вед, ведизму. *Стародавні ведичні вірування, брахманізм та індуїзм, вважають Веди священними книгами* (з наук. літ.); *Ведичні книги.*

ВЕДІ́ЙСЬКИЙ, а, е. Стос. до Вед. *Основу ведійської міфології становлять космогонічні міфи* (з наук. літ.); *Ведійська література; Ведійське вчення.*

ВЕДІ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вести́** 1, 2, 6. *З його слів Вадим бачив, що справа* [судова] *майже безнадійна. Перш усього на ведіння її треба багато грошей* (В. Винниченко).

ВЕДМЕДЕНЯ́, я́ти, *с., рідко.* Маля ведмедя; ведмежа. *Біле ведмеденя кумедно перекидалося у снігу* (з газ.).

ВЕДМЕ́ДИК, а, *ч.* 1. Зменш.-пестл. до **ведмі́дь** 1. *Послухайте, кому і де сідать: Ведмедику — під липою старою, А Цапу треба під вербу, Ослові — на горбу, Я примощусь під бузиною* (Л. Глібов); *Явдоха побачила двох ведмедиків* (О. Донченко); // Дитяча іграшка. *В кімнаті скромній .. Ляльки й ведмедики зійшлись І малюки розташувались* (М. Рильський); *Плюшевий ведмедик.*

2. Дитяча гра. — *Нум у ведмедика гулять!* — *Сусідній хлопчик став казать* (Л. Глібов).

3. *розм.* Те саме, що **ведмі́дь** 3. *Випити ведмедика, не знати з чого намішаного, — справа не дуже безпечна* (з газ.).

4. Те саме, що **вовчо́к** 3. *Цього шкідника овочевих культур називають по-різному: вовчок, земляний рак, ведмедик* (з навч. літ.); *Серед відомих йому видів автор рукопису обрав ведмедика — найхимернішу комаху з числа тих, що живуть у наших краях* (з публіц. літ.).

ВЕДМЕДИКУВА́ТИЙ, а, е, *розм.* Який своєю зовнішністю, незграбними рухами і т. ін. нагадує ведмедя (у 1 знач.). *Враз зникає його сором'язливість. Він уже не ведмедикуватий хлопчина з дубовими плечима* (О. Донченко).

ВЕДМЕ́ДИНА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **ведмежа́тина.** *Калатало третю добу живився лише сирою ведмединою* (М. Трублаїні).

ВЕДМЕДИ́ХА, и, *ж.* Те саме, що **ведме́ди́ця.** — *Дам,* — *каже ведмедиха,* — *тобі свого й покорму, дам ще ведмежого сина тобі на послугу* (Сл. Гр.); *У князя в кімнаті за сторожа жила приручена ведмедиха, і він випускав її надвір, одмикаючи двері* (з наук.-попул. літ.).

ВЕДМЕ́ДИ́ЦЯ, і, *ж.* Самка ведмедя (у 1 знач.). *Споглядають* [дами] *На базар строкатий, гучний: — Тож під дудочку танцюють Там ведмедиця з ведмедем* (Леся Українка); *Підвівши штуцер грізний і слизький, На мушку ловлять гнівну ведмедицю* (М. Рильський).

△ **(1) Вели́ка Ведме́диця,** *астр.* — сузір'я у Північній півкулі зоряного неба, в якому виділяють групу із семи великих зірок. *Деякі відомі сузір'я містять добре помітні фігури, складені яскравими зірками, які легко впізнати, наприклад Велика Ведмедиця (контур ковша)* (з наук. літ.); *Спостерігаючи за зоряним небом, селяни розрізняли більшість сузір'їв, які в українців отримали свої назви: Великий Віз (Велика Ведмедиця), Малий Віз (Мала Ведмедиця)* (з наук.-попул. літ.); **(2) Мала́ Ведме́диця,** *астр.* — колополярне сузір'я у Північній півкулі зоряного неба з Полярною зіркою. *Сузір'я Малої Ведмедиці називають Малим Возом, дається взнаки схожість цього семизір'я з ковшем Великої Ведмедиці* (з наук.-попул. літ.); *Найяскравішою зіркою сузір'я Малої Ведмедиці є Полярна зірка* (із журн.).

ВЕДМЕДИ́ЩЕ, а, *ч.* Збільш. до **ведмідь** 1. *Чути хрускіт під вагою підошов — це ведмедище до дуба підійшов* (Н. Забіла).

ВЕДМЕ́ДІВ, дева, деве. 1. Прикм. до **ведмі́дь** 1. *Ведмедів бас реве, неначе та корова із череди додому йде* (Л. Глібов).

2. *у знач. ім.* **ведме́деві,** вих, *мн.* Родина ссавців ряду хижих звірів, до якої належать різні види ведмедів. *Більшість ведмедевих живе у лісах, рідше — на відкритих високогір'ях, один вид — на крижаних просторах Арктики* (з навч. літ.); *Ведмедеві живляться рослинною і тваринною їжею* (із журн.).

ВЕДМЕДКУВА́ТИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **ведмедикува́тий.** *Олесь високий, худорлявий, з білявим розтріпаним чубчиком, Івась коренастий, ведмедкуватий, ніби націлювався на противника своїм широким загорілим лобом* (Ю. Збанацький); *На могилу зійшов Флор Минаєв, став поруч. Негарний з виду — білобровий, рябий, ще й рябotиння .. червоними цятками, ведмедкуватий, але пронозливий, дотепний, путній козак і отаман* (Ю. Мушкетик); *Малий Рустем .. зовні незграбний, ведмедкуватий, як усі боснійські хлопці, коло коней мовби перероджувався, ставав меткий, вмілий* (П. Загребельний).

ВЕДМЕ́ДНИК, а, *ч.* Те саме, що **ведмежа́тник** 2. *Бродячих акторів різні народи називали по-різному. Серед них — ведмедники, тобто майстри цирку* (із журн.).

ВЕДМЕДЧА́, а́ти, *с., рідко.* Те саме, що **ведмежа́.** *Кудлате ведмедча вилізло на повалене дерево* (із журн.).

ВЕДМЕ́ДЬКО, а, *с., розм.* Те саме, що **ведме́дик** 1. *Мама заспокоює його і приносить плюшевого ведмедька, яким хлопчик любив бавитись* (із журн.).

ВЕДМЕДЯ́, я́ти, *с., рідко.* Те саме, що **ведмежа́.** *Це була ведмедиця з трьома кудлатими незграбними ведмедятами* (із журн.).

ВЕДМЕДЯ́КА, и, *ч.* Збільш. до **ведмі́дь** 1. *Велетенський ведмедяка, похитуючись, вийшов із лісових хащів* (із журн.).

ВЕДМЕДЯ́РА, и, *ч.* Те саме, що **ведмедя́ка.** *Коли це як не гуркне, як не затупотить .. Що то без товариства та в такій темряві! Либонь, ведмедяра або вепр* (І. Багряний).

ВЕДМЕДЯ́ТКО, а, *с., рідко.* Зменш.-пестл. до **ведмедя́.** *У зоопарку в сплячці перебувають двоє дорослих гімалайських ведмедів і два ведмедятка* (з газ.).

ВЕДМЕ́ДЯЧИЙ, а, е. 1. Те саме, що **ведме́жий** 1. *Ведмедячий барліг* (Сл. Гр.); *Мисливець, у гаях та пущах посивілий, Що досі знав лише ведмедячі сліди, Орлині поклики, шум дерева й води, Уперше слухає далекий грім гармати* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича); *Лихі, худі та миршаві собаки опали санки і смикали Яся за ведмедячий комір* (І. Нечуй-Левицький); *Володимирові стало млосно — він шарпнувся й скинув із себе ведмедячий кожух* (І. Білик).

2. *перен.* Те саме, що **ведме́жий** 2. *Дівчатко так дотепно копіювало дядька, що Надія немов уже перед собою бачила його ведмедячу постать і широке, трохи подзьобане віспою, добре вусате обличчя* (Яків Баш); *В напрямі п'ятого класу довго не чути ніякого стукоту. Врешті дуже повільні, ведмедячі кроки* (Ірина Вільде); // Незграбний, вайлуватий. *Знов Ярославові одібрало мову й розум, .. а Шуйця сміялася .. звабливо, він згорнув її в свої ведмедячі обійми, аж усе в ній затріщало* (П. Загребельний).

◊ **Ведме́жа (ведме́дяча) по́слуга** *див.* **по́слуга.**

ВЕДМЕЖА́, а́ти, *с.* Маля ведмедя. *Од свині не будуть ведмежата, а ті ж поросята* (Номис); *Поглядають ведмежата, Як вистрибує їх батько* (Леся Українка); *Хлопцеві особливо подобалися маленькі ведмежата, що вільно ходили по вольєру, вилазили на дерево й, пустуючи, борюкалися між собою* (Б. Антоненко-Давидович); *Ведмежата стануть, було, на задні лапи, візьмуться одне з одним навручки і давай боротися* (Д. Міщенко).

ВЕДМЕЖА́ТИНА, и, *ж.* М'ясо ведмедя (у 1 знач.). *Поки кок смажив ведмежатину, Кар скликав на нараду своїх помічників* (М. Трублаїні); *— Чому б не підсилити нам харчові запаси смачною ведмежатиною?* (А. Шиян); *Була вже глибока ніч, як вони підкріпили свої сили сушеною ведмежатиною, яку ще восени заготував дядько Півень* (Ю. Логвин).

ВЕДМЕЖА́ТКО, а, *с.* Зменш.-пестл. до **ведмежа́.** *Опіда уникала всього, що не було посвятним гаєм. Тільки в ньому й ним жила, у товаристві свого ведмедя Дайно. Малим ведмежатком приніс його .. Вальто* (Н. Королева); *Священик з глухого верховинського села Чирки привіз у дарунок наставникові живе ведмежатко* (С. Скляренко); // Дитяча іграшка. *Святий Миколай приніс у дарунок Маринці біленьке плюшеве ведмежатко* (із журн.).

ВЕДМЕЖА́ТНИК, а, *ч.* 1. Мисливець, який полює на ведмедів. — *У тайзі й живу, сину мій... Я ж — ведмежатник .. По хліб у село навідуюсь* (О. Донченко).

2. Людина, яка водить прирученого ведмедя. *Жонглери, танцюристи, хідці по линвах, ведмежатники та музики зібрали біля себе силу людей* (Н. Королева).

3. Собака, з яким полюють на ведмедя. *Уперше як породу ризеншнауцера було показано під назвою "російський шнауцер-ведмежатник" у Мюнхені на початку XX століття* (із журн.).

4. Приміщення для ведмедів у зоологічному саду, звіринці. *Для білого ведмедя збудували новий просторий ведмежатник* (з газ.).

5. *жарг.* Злодій, який грабує сейфи. *Попід протилежною від дверей стіною була територія вищої касти тюремної аристократії: отих усіх кишенькових злодіїв, домушників, ведмежатників* (А. Дімаров).

ВЕДМЕ́ЖИЙ, а, е. 1. Прикм. до **ведмі́дь** 1. *Давали Надаремне сто талярів За ведмежу пишну шкуру!* (Леся Українка); *Засніжені Татри... Ялиці, Смереки та буки ставні, Сліди ланцюжкові лисиці, Ведмежої віддрук ступні* (М. Рильський); *Він кладе на стіл копчене ведмеже м'ясо* (О. Донченко); *Ведмеже ревіння сколихнуло темінь ночі* (І. Пільгук); // Зробл. із шкури ведмедя. *Ольга спить, закутана у ведмежу шубу* (Я. Галан).

2. *перен.* Який певними рисами, особливостями нагадує ведмедя, його звички, поведінку і т. ін. *Хвиля сорому за себе, за свою ведмежу незграбність залила Федоренкові обличчя гарячим рум'янцем* (Я. Качура); *Ті рейки простяглися мимо твого лісу, мимо твого ведмежого життя* (О. Донченко); *Коли Роман випустив Арсена з обіймів, пан Мартин згріб козака у свої ведмежі лапи і міцно притиснув до грудей* (В. Малик).

△ **Ведме́жа хворо́ба** *див.* **хворо́ба; Ведме́же ву́хо** *див.* **ву́хо.**

◊ **Ведме́жа (ведме́дяча) по́слуга** *див.* **по́слуга; Ведме́жий кут (за́куток)** *див.* **кут.**

ВЕДМЕ́ЖИНА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **ведмежа́тина.** *На столах була приготовлена й холодна веприна, й ведмежина, всіляка солона й копчена риба* (С. Скляренко).

ВЕДМЕЖИ́НА, и, *ж.* 1. Чагарник або напівчагарник родини трояндових з темно-червоними їстівними плодами. *Ведмежина росте в усіх лісових районах, рідше — в лісостепу, по берегах річок, у чагарниках, на узліссях* (з навч. літ.).

2. *збірн.* Ягоди цієї рослини. *Чоловік тримав кошик стиглої ведмежини* (з газ.).

ВЕДМІ́ДЬ, ме́дя, *ч.* 1. Великий хижий ссавець родини ведмедевих із незграбним масивним тілом, укритим густою шерстю. *В бору плодились кабани, Ведмідь і сарна прудконога* (Я. Щоголів); *А понад тим глуха тиша довкола, перерывана ніби стрекотом вивірки на гіляці або риком ведмедя в чагарі* (І. Франко); *Тут усі були мисливці і знали, що значить не мати патрона, коли на тебе йде ведмідь* (І. Багмут); *По берегах північних морів і на плавучих крижинах Північного Льодовитого океану можна зустріти білого ведмедя* (з навч. літ.).

2. *перен., розм.* Незграбна, неповоротка людина. *Ще тут живе шведка, панна, ведмідь той вчений... ся не спокусить нікого — ні!* (Марко Вовчок); // Сильна, міцна людина. *Данько не мав, звісно, найменшої охоти попадатися в лапи такому ведмедеві* [вартовому] (О. Гончар).

3. *розм.* Суміш різних вин або суміш вина з чаєм чи кавою. — *Як вип'ю цього ведмедя ще одну чарку, то .. так і піду по хаті гацати метелиці, ще й на одній нозі* (І. Нечуй-Левицький).

△ **(1) Бамбу́ковий ведмі́дь** — ссавець родини ведмедевих із чорно-білим цінним хутром — один із різновидів панди, що водиться у гірських лісах Китаю. *Є два види панд: велика — її ще називають бамбуковим ведмедем — і маленька, або котяча, панда* (із журн.).

◊ **(2) Ведмі́дь (слон) на ву́хо наступи́в** *кому* — хто-небудь зовсім не має музичного слуху. — *Ніякого, брат, у тебе слуху не було, нема і ніколи не буде. Слон тобі на вухо наступив* (Ю. Смолич); *Уміння прочитати лібрето не замінить голосу, ну а виявилося, мені ведмідь наступив на вухо* (П. Панч); *Терезці стало соромно: адже вона іноді глумилася з Бучка, з його арій, нагадуючи майстрові, що йому на вухо ведмідь наступив* (М. Томчаній); **Ді́лити шку́ру невби́того ведме́дя** *див.* **ді́лити; (3) Як ведмі́дь за горобця́-**

ми, *з дієсл. руху* — незграбно, вайлувато, повільно. *Денис повертався як ведмідь за горобцями: пекли ботинки* (Григорій Тютюнник).

ВЕДМІДЬКУВА́ТИЙ, а, е, *розм.* Масивний, незграбний. *Він* [Ілля] *хотів сказати ще щось, але його заступив собою ведмідькуватий Жадігер* (В. Малик).

ВЕДУ́ТА, и, *ж.* Жанр європейського живопису XVIII — початку XIX століть, твори якого зображують міський пейзаж. *Ведута була особливо популярною у Венеції XVIII ст. і являла собою краєвиди міста і його околиць, зображені з топографічною точністю* (з наук.-попул. літ.).

ВЕДУ́ЧИЙ, а, е. 1. Який іде спереду; головний. *Враз ведучий танк окутався чорною пеленою, струсонуло землю, в ранковій тиші прогримів перший глухуватий, але сильний вибух* (Ю. Збанацький); // *у знач. ім.* **веду́чий,** чого, *ч.;* **веду́ча,** чої, *ж.* Той (та), хто веде якусь групу, очолюючи її. — *Хто перший пілот ескадрильї? Я. Кого становлять ведучим? Мене* (Ю. Яновський); *У народному весільному танці "Журавель" ведучий відтворює поведінку журавля, а інші учасники стоять у колі або біжать слідом за ведучим* (із журн.).

2. *у знач. ім.* **веду́чий,** чого, *ч.;* **веду́ча,** чої, *ж.* Той (та), хто веде концерт, теле- або радіопередачу і т. ін., супроводжуючи їх коментарями. *Реклама на телебаченні та радіо повинна бути чітко відокремлена від інших програм на її початку і наприкінці за допомогою аудіо-, відео-, комбінованих засобів або коментарів ведучих* (з мови документів); *Ведуча концерту наголосила на тому, що в Україні Покрова святкуватиметься як національне свято: згідно з Указом Президента України 14 жовтня оголошено Днем українського козацтва* (з газ.).

3. *техн.* Який надає руху, обертання іншій частині механізму, машини; протилежне в е д е н и й. *Автомобіль в'їхав ведучими колесами у заглиблення та забуксував* (із журн.); *Ведучий вал; Ведучий диск; Ведучий шків.*

ВЕ́ЖА, і, *ж.* 1. Висока вузька споруда круглої, чотиригранної або багатогранної форми, що має висоту значно більшу за ширину і будується окремо або як складова частина фортеці, палацу і т. ін. *Бачить* [жінка]: *на їх полі прекрасний палац з трьома вежами* (А. Калин); *Вмер вожак їх найчільніший, .. Що рік в рік на наші вежі Налітав, як хижий птах* (І. Франко); [Ф л о р е н т і є ц ь:] *Де на порталі, вище брам і веж твого стократ розтерзаного міста, стоїть твій твір у відблисках пожеж, а ти тут ліпиш коники із тіста!* (Л. Костенко); * У порівн. *А гори Зімкнулись, як вежі тяжкі, навкруги* (О. Гончар); // Вишка для спостереження або передавання сигналів. *Де-не-де зводились вежі, на вершечках під дашками стояли вартові — зорять за хлібами* (О. Десняк); *Сторожова вежа; Телевізійна вежа.*

2. *заст.* В'язниця. *Не закутий у кайдани і не замкнений на вежі, без сторожі пробував у Баяровім наметі* (Леся Українка); *Увечері вона запалювала товсту свічу, нечутно входячи до помешкання ув'язненої імператриці — простоopе, високе, аж до верха вежі* (П. Загребельний); // Ув'язнення. *Вежу одсиджує* (Сл. Гр.).

3. *військ.* Те саме, що **ба́шта** 2. *Дві* [машини] *звернули в провулки, щоб пронести свої кулеметні вежі по всіх закамарках* (М. Трублаїні); *І він* [танк] *пішов в бої, атаки й стежі, Гуркочучи, землею трясучи, Б'ючи удень, стріляючи вночі з своїх гармат, націлених із вежі* (М. Бажан).

◊ **(1) Вавило́нська ве́жа,** *чого і без дод.* — велике хаотичне нагромадження, мішанина чого-небудь. *Гімалаї інформації, арктичні кола книжкових торосів, вавилонська вежа мов, термінологій, жаргонів — кому воно потрібне!* (П. Загребельний).

ВЕ́ЖЕЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **ве́жа** 1, 3. *У городі Смоленську сім тріумфальних брам, з вежами й вежечками, з цибулястими куполами й баньочками, розмальованими й позолоченими, аж за очі бере* (Б. Лепкий); *На горішнім поверсі* [Успенської церкви] — *галереї, шолом, закінчений вежечкою, при нім чотири кручені пірамідки* (І. Крип'якевич).

ВЕ́ЖОВИЙ, а, е. Стос. до вежі. *Вежовий балкон ратушної вежі слугував спостережним майданчиком, щоби вчасно помічати пожежі, що раз по раз спопеляли цілі квартали дерев'яної забудови міста* (з газ.); // Який має вежу (вежі) (у 1, 3 знач.). *У центрі міста є вежовий храм, арки якого обходить мулла, закликаючи людей на служби Божі* (з наук.-попул. літ.); *Будинки вежового типу почали зводити ще у грецьких містах (Херсонес, Ольвія)* (із журн.); // Який знаходиться на вежі. *Вежовий годинник.*

ВЕ́ЗЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **везти́** 1. *Був віщий сон: немов на катафалку, іще живий, я, везений на кару, конаючи, востаннє подивляв стьмянілі юрми* (В. Стус); *Розстрілювали тих, кого звинувачували в контрреволюційних злочинах. Вони розстріляні були в тюрмі, вантажівками везені на цвинтар і там загорнені* (із журн.); *Митники виявили незаконно везений автомобіль* (з газ.).

ВЕЗИКА́ЛЬНИЙ, а, е, *вет., мед.* Який стосується сечового міхура. *Везикальний катетер.*

ВЕЗИ́КУЛА, и, *ж.* 1. *вет., мед.* Первинний елемент висипу на шкірі та слизових оболонках людини й тварин у вигляді невеличкого пухирця, заповненого рідиною. *Везикули можуть виникати при різноманітних шкірних захворюваннях, у тому числі при екземі та герпесі* (з наук. літ.); *Віспяні везикули.*

2. *анат.* Сім'яний міхурець. *Переохолодження, хронічний простатит, недоліковані венеричні хвороби призводять до запалення везикул* (з наук. літ.).

ВЕЗИКУЛІ́Т, у, *ч., вет., мед.* Запалення сім'яних міхурців (везикул). *Везикуліт найчастіше розвивається як ускладнення іншого інфекційного захворювання* (з наук. літ.); *Гострий гнійний везикуліт характеризується підвищенням температури до 38 °С* (з наук.-попул. літ.).

ВЕЗИКУЛОГРА́МА, и, *ж., вет., мед.* Зображення на рентгенівській плівці, отримане в результаті везикулографії. *Аденома простати може дати зміни везикулограми* (з наук.-попул. літ.).

ВЕЗИКУЛОГРА́ФІЯ, ї, *ж., вет., мед.* Рентгенографічне дослідження сім'яних міхурців після введення контрастної речовини. *Везикулографія дає можливість виявити патологічні зміни у сім'яних міхурцях* (з наук. літ.); *Везикулографію було проведено хворому з пухлинним ураженням сечового міхура* (із журн.).

ВЕЗИКУЛЯ́РНИЙ, а, е, *вет., мед.* Який супроводжується утворенням везикул (у 1 знач.). *При везикулярному стоматиті відбувається запалення слизової оболонки рота, підвищується температура* (з наук. літ.); *Везикулярна ангіна; Везикулярний дерматит.*

ВЕЗИ́Р *див.* **візи́р**^{2}.

ВЕЗІ́ННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **везти́** 2. *Чи знає Георгій Кузьмич, чому до нього приходить останнім часом таке везіння?* (М. Руденко); *Доводиться тільки дивуватися чуттю й везінню Мазепи. Навіть хабар йому повертають* (Г. Колісник); *Для перемоги в спортивних змаганнях, окрім усього іншого, потрібне ще й везіння* (з газ.).

ВЕЗТИ́, зу́, зе́ш; *мин. ч.* віз, везла́, ло́; *недок.* 1. *кого, що і без прям. дод.* Пересувати, переміщати якимсь транспортом кого-, що-небудь з одного місця в інше. *Везе Марко Катерині Сукна дорогого* (Т. Шевченко); — *Позбирай у віз рибу та вези у місто на продаж, — промовив отаман до жінки* (І. Нечуй-Левицький); *Марія мовчала, а серце кричало: "Візьміте з собою мене до причалу. Покличте в каюту, везіть до Вкраїни"* (П. Воронько); // Переміщати, тягнучи віз, сани і т. ін. або маючи вантаж на собі (про тварин). *Не в тім сила, що кобила сива, а в тім, що вона везе* (Номис); *Білий кінь швиденько віз санки по грудовому шляшку* (Марко Вовчок).

2. *безос., кому і без дод., розм.* Щастити, таланити. — *Не везе, брат, мені, ні в чому на світі не везе!* (Панас Мирний); *Сьогодні знов страшенний дощ, мокро і холодно. Не везе з погодою* (М. Коцюбинський); — *Як добре, що я вас зустрів.., мені просто везе* (Іван Ле).

◊ **(1) Везти́ на ши́ї** *кого, що* — дуже багато працювати на кого-, що-небудь або утримувати когось, щось своєю працею. — *На шиї правління везеш, воно тобі покаже карбованець, а в кишеню візьме десять. Та хто ж ти такий, голова чи хвіст?* (Григорій Тютюнник).

ВЕЗТИ́СЯ, везе́ться, *недок.* Пас. до **везти́** 1. *Все це везлося на базар* (Панас Мирний); *Немов зачарована, Бондариха не могла одвести зору від деревин. "Є ж щасливі люди на світі. Комусь зразу ледве не ціла хата везеться"* (М. Стельмах); *Людей напихали до вагонів, незважаючи на якісь там норми. Вагони замикалися й у такому стані везлися аж за Урал* (з мемуарної літ.).

ВЕЗУВІА́Н, у, *ч.* Мінерал із класу острівних силікатів, складний природний силікат жовтого, зеленого та бурого кольорів зі скляним блиском. *Везувіан зеленого кольору використовують для виготовлення художніх виробів* (з навч. літ.); *Везувіан подібний до граніту. Свою назву цей мінерал отримав на честь вулкана Везувію, де і був знайдений* (із журн.).

ВЕЗУ́Н, а́, *ч., розм.* Той, кому часто щастить. — *Містер Сміт везун, адже так просто заробив аж десять тисяч! — захоплено вигукнув диктор* (В. Чемерис); — *Ну ти просто везун, виняток, що лише підтверджує правило* (з газ.).

ВЕЗУ́НЧИК, а, *ч., розм.* Пестл. до **везу́н.** *Військлікар, який робив операцію, каже, що я везунчик. Тепер здоров'я моє піде на поправку* (з публіц. літ.); *Про людину, що домоглася успіхів, кажуть: везунчик* (з газ.).

ВЕЗУ́ЧИЙ, а, е, *розм.* 1. Який добре везе (у 1 знач.). *Кобила хоч і шкапувата, та проте везуча* (Сл. Гр.).

2. Якому щастить. — *Хіба не везуча я людина? Не встиг висловити бажання, а воно вже справдилося* (Ю. Шовкопляс); *Він — вдатливий, везучий, щасливчик долі, колись про таких казали, що їм сам чорт колиску гойдає* (В. Дрозд).

ВЕЙГЕ́ЛА, ВАЙГЕ́ЛА, и, *ж.* Парковий кущ родини жимолостевих із декоративними рожевими дзвіночкоподібними квітками. *Вейгела походить зі Східної Азії, росте також і в Північній Америці, привертає увагу рясним і тривалим цвітінням* (з навч. літ.); *Вейгела світлолюбива, гарно росте на зволожених ґрунтах, зимостійка* (із журн.).

ВЕЙКБО́РД, *ч.* 1. *род.* а. Спортивний снаряд у вигляді дошки з кілем та ножними кріпленнями для занять вейкбордингом. *За допомогою спеціальної дошки (вейкборда) вейкбордисти катаються, стрибають, перевертаються на хвилях, тримаючись за канат, закріплений на катері* (із журн.).

2. *род.* у. Те саме, що **вейкбо́рдинг.** *У Києві відкрили першу в Україні канатну дорогу для водних лиж і вейкборду. Ця дорога екологічно чистіша й дешевша за катер, який зазвичай використовують у водному спорті* (з газ.).

ВЕЙКБО́РДИНГ, у, *ч.* Водний вид спорту — пересування по поверхні води за допомогою вейкборда, тримаючись за трос, приєднаний до катера чи іншого плавального засобу, і виконуючи різні трюки. *У вейкбордингу спортсмен тримається за трос, прикріплений до катера-буксирувальника або до канатної дороги* (з наук.-попул. літ.); *Особливо динамічно вейкбординг став розвиватися на початку 90-х років. Він зробив революцію у водному спорті так само, як свого часу сноуборд у гірськолижному* (із журн.).

ВЕЙКБОРДИ́СТ, а, *ч.* Спортсмен, який займається вейкбордингом. *Вейкбордист виконує трюки різного ступеня складності на рівній воді* (з газ.); *Вейкбордисти із двадцяти країн світу приїхали до Києва. Майстри водного спорту виборюють в Україні Європейський кубок* (з газ.).

ВЕЙКБОРДИ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **вейкборди́ст.** *Наймолодша українська вейкбордистка (дівчинці дев'ять років) також бере участь у змаганнях* (з Інтернету).

ВЕЙСМАНІ́ЗМ, у, *ч.* Те саме, що **неодарвінізм.** *Вейсманізм відомий як учення, що розвинуло теорію еволюції Ч. Дарвіна* (з наук.-попул. літ.); *Свою назву концепція вейсманізму отримала від імені її засновника А. Вейсмана* (із журн.).

ВЕЙСМАНІ́СТ, а, *ч.* Послідовник вейсманізму. *У радянські часи виникла біологічна дискусія, у результаті якої засудили так званих вейсманістів, морганістів-менделістів* (з наук. літ.); *Боротьба з вейсманістами запам'яталася як чорні часи в біологічній науці* (з газ.).

ВЕЙСМАНІ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **вейсмані́ст.** *Генетик-біолог, сумлінний науковець; її в радянські часи цькували прізвиськом "вейсманістка"* (з газ.).

ВЕЙСМАНІ́СТСЬКИЙ, а, е. Стос. до вейсманізму, вейсманіста. *Вейсманістські погляди.*

ВЕ́КАТИ, аю, аєш, *недок., розм.* 1. Видавати звуки "ве" (про людей, тварин та ін.). *Дитина перекривлює батьків після кожного зауваження, смикається, векає, бекає* (з Інтернету).

2. Висловлювати відразу, несхвалення. *Матеріал цей ще не завершений. Тож читачі можуть не векати про ймовірні помилки в тексті* (з Інтернету).

3. *вульг.* Те саме, що **блюва́ти.** *Той* [хлопчак] *катається, а той уже під кущем векає, занудило від крутьби* (О. Гончар).

ВЕ́КНУТИ, ну, неш, *док., розм.* Однокр. до **ве́кати** 1. *Кума не здержалася і з усього маху стусонула Колісника межи плечі; той векнув* (Панас Мирний); *Сарданапал, тихий, спокійний бугай, перелякався, він одпрянув* [відскочив] *од ясел, аж цеп затріщав, та грізно-перелякано: — Ве-е-е! — векнув!* (Остап Вишня).

ВЕКОРДІ́Я, ї, *ж., заст.* 1. Загальна назва будь-яких психічних захворювань. *За класифікацією Флемінга психіатри розрізняли векордію спокійну та маніакальну* (з наук.-попул. літ.).

2. Загальна назва психічних захворювань, що проявляються лише в одній із сфер психічної діяльності (афективній, інтелектуальній і т. ін.). *Векордія характеризується непорушною, стаціонарною симптоматикою і не призводить до розпаду особистості* (з наук.-попул. літ.).

ВЕКСЕЛЕДА́ВЕЦЬ, вця, *ч., фін.* Юридична або фізична особа, яка видає вексель. *Вексель засвідчує безумовне грошове зобов'язання векселедавця оплатити після настання строку визначену суму грошей власникові* (з навч. літ.).

ВЕКСЕЛЕТРИМА́Ч, á, *ч., фін.* Власник векселя, який має право на отримання вказаної в ньому суми грошей. *Векселетримач або його уповноважена особа для здійснення протесту повинні пред'явити неоплачений вексель у нотаріальну контору за місцем проживання платника* (з навч. літ.); *У разі непогашення векселя у визначений термін векселетримач може опротестувати його в неплатежі згідно із законодавством* (з мови документів).

ВЕ́КСЕЛЬ, я, *ч., фін.* Цінний папір установленого зразка, який засвідчує безумовне грошове зобов'язання векселедавця сплатити певну суму грошей векселетримачеві у зазначений термін. [Х р а п к о:] *Ви мені видасте векселя на стільки там треба буде, а я грошима розстараюся* (Панас Мирний); *Показались борги, векселі, які треба було сплачувати* (І. Франко); * У порівн. *За неї* [ворожу кулю], *як по довготерміновому векселю, Захар ще має відшкодувати борг у ворога* (Іван Ле).

△ **(1) Прости́й ве́ксель,** *фін.* — цінний папір, який містить нічим не обумовлене зобов'язання векселедавця сплатити векселетримачеві вказану в ньому суму за вимогою або у зазначений термін. *Простий вексель виписується і підписується векселедавцем (боржником)* (з наук. літ.); **(2) Переказни́й ве́ксель,** *фін.* — цінний папір, який містить письмовий наказ векселедавця акцептанту про сплату векселетримачеві вказаної у векселі суми грошей у певний термін. *Згідно з переказним векселем платником звичайно є не векселедавець, а третя особа — акцептант, який за допомогою акцепту бере на себе безумовне зобов'язання платежу* (з наук. літ.); **Проте́ст ве́кселя** *див.* **проте́ст.**

ВЕ́КСЕЛЬНИЙ, а, е, *фін.* Стос. до векселя. *На зворотній стороні вексельного бланка зроблено позначку про погашення боргу точно у встановлений термін* (із журн.); // Пов'язаний зі сплатою за векселем. *Вексельні зобов'язання платника, векселедавця та індосанта можуть бути додатково гарантовані за допомогою авалю (вексельного гарантування)* (з наук. літ.); *Предметом вексельних розрахунків можуть бути тільки гроші* (з навч. літ.); *Вексельні операції.*

△ **Ве́ксельна гра́ція** *див.* **гра́ція; Ве́ксельна дисциплі́на** *див.* **дисциплі́на**[1]**; Ве́ксельне законода́вство** *див.* **законода́вство; Ве́ксельний курс** *див.* **курс; Ве́ксельний о́біг** *див.* **о́біг; Ве́ксельний реквізи́т** *див.* **реквізи́т.**

ВЕ́КТОР, а, *ч.* 1. *мат.* Зображувана відрізком прямої величина, що характеризується числовим значенням і напрямом. *Поняття вектора виникло у зв'язку з вивченням величин, що характеризуються числовим значенням і направленістю* (з наук. літ.); *Змінний вектор змінює своє положення у просторі, а сталий — зберігає* (з наук. літ.); *Відповідність між множиною точок координатної площини і множиною всіх векторів є взаємоднозначною* (з навч. літ.).

2. *перен.* Напрям розвитку, спрямування кого-, чого-небудь. *Україна цілеспрямовано стає на шлях активної економічної інтеграції як у трансатлантичному, так і в загальноєвропейському стратегічних векторах* (з наук. літ.).

ВЕКТОРЕЛЕКТРОКАРДІОГРА́МА, и, *ж., вет., мед.* Те саме, що **векторкардіогра́ма.** *Показано, що векторелектрокардіограма, на відміну від електрокардіограми, є чутливим методом, який дає можливість адекватно оцінювати гіперфункцію та гіпертрофію лівого передсердя* (з наук. літ.).

ВЕКТОРЕЛЕКТРОКАРДІО́ГРАФ, а, *ч.* Те саме, що **векторкардіо́граф.** *За допомогою векторелектрокардіографа діагностують таке тяжке захворювання, як інфаркт міокарда* (з наук.-попул. літ.).

ВЕКТОРЕЛЕКТРОКАРДІОГРАФІ́ЧНИЙ, а, е, *вет., мед.* Стос. до векторелектрокардіографії. *Розроблено автоматизовані телемедичні комплекси проведення векторелектрокардіографічних досліджень* (з наук. літ.).

ВЕКТОРЕЛЕКТРОКАРДІОГРА́ФІЯ, ї, *ж., вет., мед.* Те саме, що **векторкардіогра́фія.** *Хворим, які перенесли інсульт, вимірювали рівні систолічного і діастолічного артеріального тиску, проводили векторелектрокардіографію* (з наук. літ.); *Впровадження в клінічну практику методу векторелектрокардіографії дозволило суттєво розширити можливості вивчення електрогенезу серця* (з наук.-попул. літ.).

ВЕКТОРИЗА́ТОР, а, *ч., інформ.* Програмний засіб для виконання векторизації просторових даних. *Пропонуємо професійний векторизатор електронних географічних карт* (з газ.).

ВЕКТОРИЗА́ЦІЯ, ї, *ж., інформ.* Процес перетворення растрового зображення у векторне. *Векторизація вигідна тим, що векторний файл точніше передає графічну інформацію і є більш компактним, ніж растровий* (з навч. літ.); *Векторизація креслень.*

ВЕКТОРКАРДІОГРА́МА, и, *ж., вет., мед.* Проекція на площину кривої, яка описує електрорушійну силу серцевого циклу. *Крива векторкардіограми має вигляд серії векторних петель* (з наук. літ.); *За допомогою векторкардіограми вивчають біоелектричну активність серця* (з наук.-попул. літ.); *З метою встановлення критерію оцінки резервних можливостей серця майстрам спорту міжнародного класу було зроблено векторкардіограму частин серця (шлуночків і передсердь)* (із журн.); *У результаті контрольних досліджень аналіз векторкардіограм спортсменів-велосипедистів виявив значні зміни електричної активності серця* (із журн.).

ВЕКТОРКАРДІО́ГРАФ, а, *ч.* Прилад для реєстрації векторкардіограми. *У векторкардіографі реєструвальним пристроєм є катодно-променева трубка, а для відведення використовуються дві пари електродів, розміщених на тілі обстежуваного пацієнта у відповідній площині* (з наук. літ.); *Палату шокотерапії у лікарні оснащено апаратами штучного дихання, векторкардіографом* (із журн.).

ВЕКТОРКАРДІОГРАФІ́ЧНИЙ, а, е, *вет., мед.* Стос. до векторкардіографії. *На першому етапі дослідження проведено векторкардіографічне обстеження 100 здорових осіб (контрольна група) і 35 хворих* (з наук. літ.); *Векторкардіографічні показники.*

ВЕКТОРКАРДІОГРА́ФІЯ, ї, *ж., вет., мед.* Метод дослідження серця, що базується на реєстрації змін за серцевий цикл сумарного вектора електрорушійних сил серця в проекції його на площину. *Стаття В. Ейнтховена вийшла друком 1913 р. і поклала початок векторкардіографії, що отримала подальший розвиток у 1920-х роках ще за життя вченого* (з наук.-попул. літ.); *У випадку інфаркту необхідно враховувати всю клінічну картину захворювання і дані векторкардіографії* (з наук.-попул. літ.).

ВЕКТОРМЕ́ТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання значень сили і фази змінного струму або електричної напруги. *Наочним і досконалим методом індикації є векторметр* (з наук. літ.).

ВЕ́КТОРНИЙ, а, е, *мат.* Прикм. до **ве́ктор.** *Картографічні дані векторного формату складають цифрову карту України масштабу 1:100 000* (з наук. літ.); *Робота з електоратом відображає початок цілеспрямованого векторного впливу представників політичних сил на процес структурування суспільства за соціально-політичними інтересами* (з газ.).

△ **Ве́кторна величина́** *див.* **величина́; Ве́кторна гра́фіка** *див.* **гра́фіка; Ве́кторне чи́слення** *див.* **чи́слення.**

ВЕ́КША, і, *ж., іст.* Найдрібніша давньоруська розмінна товарно-грошова одиниця у вигляді шкурки білки. *На основі розрахунків, здійснених за Короткою редакцією "Руської правди", відомо, що гривня поділялась на дрібніші грошові одиниці і дорівнювала 150 векшам* (з наук. літ.); *Хтось од берега заверещав: "Продати капосного хозарам! Хоч купу дадуть!" Усі розреготалися: "Та за такого старого цапа й векші ніхто не дасть"* (І. Білик).

ВЕЛА́РІЙ, я, *ч.* Парусиновий навіс над амфітеатром у Стародавньому Римі. *Веларій натягали над Колізеєм для захисту глядачів від сонця та дощу* (з наук.-попул. літ.); *У театрах і на аренах веларій натягували на спеціальні щогли, які трималися на кронштейнах на останньому поверсі будівлі* (з навч. літ.).

ВЕЛАЯ́Т, у, *ч.* Адміністративно-територіальна одиниця в Туркменістані. *У Туркменістані п'ять велаятів (областей). Вирощування баштанних культур розвинене передовсім у Лебапському і Дашогузькому велаятах* (з наук.-попул. літ.); *Ахальський велаят розташований у центральній частині півдня Туркменістану, на межі з пустелею Каракум* (з навч. літ.).

ВЕЛЕ... Префікс, що вживається для творення слів зі знач. **ду́же, ве́льми**, напр.: в е л е л ю́ б н и й, в е л е л ю́ д н и й, в е л е м о́ в с т в о.

ВЕЛЕ́БНИЙ, а, е. 1. *перев. у сполуч. зі сл.* о т е ц ь, п а н *і т. ін., рел.-церк.* Преподобний (у звертанні до духовних осіб). — *Так, велебний отче, справді так, — загорлали і шляхта, і челядь, і жовніри* (М. Старицький).

2. *заст.* Гідний хвали, шанований. *А нехай би й крейцара не був варт, то не позирай на нього ласим оком, — сказав Гаєвий. — Я вже знаю, чого він за ним так водив очима, адже то мій якийсь велебний братанич* (Л. Мартович); *Маґазаник нахмарився: — Чим же я маю виголджувати і частувати таких велебних гостей?* (М. Стельмах).

ВЕЛЕЛЮ́БНИЙ, а, е, *книжн.* Здатний глибоко любити кого-, що-небудь або любити багатьох. — *О велелюбна панно! — заговорив Мельхіседек зворушеним голосом. — Хай осінить твоє серце благодать Божа і хай захистить тебе від напастей десниця Його!* (М. Старицький); *Через тиждень Галя загинула .. Гарячий уламок металу наскрізь пронизав її велелюбне серце* (П. Гуріненко).

ВЕЛЕЛЮ́БНІСТЬ, ності, *ж., книжн.* Властивість за знач. **велелю́бний.** *Історичні джерела наповнено оповіданнями про велелюбність одного з найзнаменитіших чоловіків — Наполеона Бонапарта* (з газ.).

ВЕЛЕЛЮ́ДДЯ, я, *с.* Скупчення великої кількості людей. *На міських торговищах — велелюддя!* (В. Малик); *Мабуть, за всю свою багатовікову історію Львів не бачив ще такого велелюддя, як у день визволення* (Є. Доломан); *На цьому пустельному пляжі знайшли собі прихисток від міського велелюддя .. три пари* (В. Яворівський).

ВЕЛЕЛЮ́ДНИЙ, а, е. 1. Який складається з великої кількості людей. *Найбільше прапорів було біля Народного комітету, де шумів велелюдний натовп* (С. Скляренко); * Образно. *В велелюднім, чеснім нашім списку Щодня нові зростають імена!* (М. Рильський); *На майдані в неділю скликали Велелюдний, нечуваний сход* (Т. Масенко).

2. Такий, у якому живе або працює велика кількість людей. *О, настане страшний* [день Божого суду]! *І, мов дзвін голосний, Заговорить наш край велелюдний* (П. Куліш); *Видерлися* [в'язні] *на подвір'я й тут дали справжній бій, намагаючись вихопитись через мури на волю, до велелюдного міста* (І. Багряний); // Такий, де велика кількість людей перебуває в певний момент. *І бачив я у велелюдній залі, в Москві, на з'їзді вчених міжнароднім, Як, слухаючи ту козацьку душу, Схвильовані болгари не могли на місці всидіти* (М. Рильський); *Климко вирушив до школи — повз шахтну сортувальню, закурену штибом, далі повз гомінкий велелюдний базар* (Григір Тютюнник).

ВЕЛЕЛЮ́ДНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **велелю́дний.** *Чи в тиші, чи серед гамору та велелюдності — скрізь була одна дівчина, одна ця гнучка, бідна, тиха дівчина* (Марко Вовчок).

ВЕЛЕЛЮ́ДНО. Присл. до **велелю́дний** 2. *Театр... Як тут велелюдно, врочисто!* (М. Олійник); *У Києві велелюдно вшанували пам'ять В'ячеслава Чорновола* (з газ.).

ВЕЛЕМО́ВНИЙ, а, е. 1. Який багато говорить; балакучий. *Виявилося, що стайничі тільки зараз почали годувати коней. — А звечора які були велемовні, — сказав начполіт, — треба уміти не тільки говорити, а й робити* (П. Панч).

2. З великою кількістю слів; багатослівний. *Баба подивилася на нього з підозрою, але за мить з її рота поплив велемовний потік. Вона почала розказувати йому про гірку свою долю, покивуючи при цьому головою, про старість-не-радість і про пропалу свою силу* (Валерій Шевчук); *Вона ретельно фіксує в щоденнику кожен свій день .. А поміж такою хронікою — велемовна, афектована сповідь марнославної юної душі* (М. Слабошпицький); // Пишномовний (у 2 знач.). *Доброчин стримано кивнув, і того було досить: цей вікінг не полюбляв занадто пишні й велемовні слова* (І. Білик); * Образно. *Чарує зір конструкція Успенського собору. Геніальний архітектор наче вклав у неї все своє уміння, щоб дати чудовим київським горам над Дніпром велемовний красою архітектурний твір* (із журн.).

ВЕЛЕМО́ВНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **велемо́вний.** *Не дивуйся моїй велемовності, люба. Я не той, я далеко не той, якого ти знала* (М. Олійник); — *Не слухайте Гуні! — затявся Козир. — Не велемовність нас врятує, а розум*

(В. Чемерис); *Спадають на гадку безнадійні розтягнутість і велемовність М. Пруста, яких не уникнути передусім тому, що він ближче, ніж звичайно, наближається до предметів* (з публіц. літ.).

ВЕЛЕМО́ВНО. Присл. до **велемо́вний** 2. *Коли до Києва в'їздив, вітали славного Богдана ряди спудеїв-школярів, що велемовно та протягло читали вірші голосні* (М. Терещенко); *— Князь землі Полянської Острозор, — велемовно почав Гудима.., — шле тобі, князю, і всім мужам землі Тиверської свій низький уклін і найщиріші зичення добра та здоров'я* (Д. Міщенко); *Воєвода ляскає в долоні, й у дверях застигає служка. Вина для переможців! — велемовно кидає йому воєвода* (В. Чемерис); *У "Лицарському колі" Хмельницького, як велемовно, але влучно охрестив найближче оточення гетьмана один із тогочасних козацьких ватажків, почесне місце по праву належало полковнику Небабі* (із журн.).

ВЕЛЕМО́ВСТВО, а, *с.* Абстр. ім. до **велемо́вний.** *А як молитеся, не проказуйте зайвого, як ті погани, бо думають, ніби вони будуть вислухані за своє велемовство* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

ВЕЛЕМУ́ДРИЙ, а, е, *книжн.* Те саме, що **великому́дрий.** [К а с с а н д р а:] *Я бачила, як молодик вродливий з веселим серцем на чужину плив, не посланцем народу велемудрим, не збройним вояком і не купцем* (Леся Українка); [Г о л о с и *(з академії):*] *Нехай живе Василько велемудрий, Нехай пишається, як маків цвіт* (Є. Кротевич); *І шум людський, і велемудрі книги, І п'яних струн бентежно-милий спів, І славу, й злото — битія вериги — Я все забув, розкидав і спалив* (М. Рильський); *Подальша картина вимальовується така, — соловейком заливається Гордій. — Ви спочиваєте в кріслі, а я, спершись на крісло, слухаю вашу велемудру бесіду* (В. Чемерис); // *ірон.* Який претендує бути розумнішим, ніж є насправді. [Х р а п к о:] *Бач, він* [син] *тепер розумний став, учений та велемудрий, — зазнався!* (Панас Мирний).

ВЕЛЕМУ́ДРО, *книжн.* Присл. до **велему́дрий.** *Він* [Вовка] *задумався й прорік велемудро: — А він, цей Тур, не втік із божевільні?* (Валерій Шевчук); *Листа складено велемудро, витіювато* (з газ.).

ВЕЛЕ́НЕВИЙ, а, е. Вигот. із велені. *Один екземпляр книги був особливим — веленевим і з золотим тисненням* (із журн.).

Веле́невий папі́р *див.* **папі́р.**

ВЕ́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **велі́ти.** *Також читав канони, акафісти й інше, велене мені, здійснював із радістю* (з рел.-церк. літ.); // **ве́лено,** *безос. пред.* *— Не велено будити, княжичу. Отець твій тільки-но заснув* (Д. Міщенко); *— Кому велено: не ходи. Стріляти можуть...* (Ю. Хорунжий); *Коло дверей .. королівської їдальні стояло ще двоє охоронців .. — А нам що до того? Велено не пускати, ми й не пускаєм* (Ю. Винничук).

ВЕЛЕ́НЬ, і, *ж.* Найвищий сорт пергаменту. *Веленню називали пергамент найвищого ґатунку, виготовлений із телячої шкіри* (з наук.-попул. літ.).

ВЕЛЕРЕЧИ́ВИЙ, а, е, *книжн.* Багатослівний, пишномовний. *А ти, о Господи єдиний, Скуєш лукавії уста, Язик отой велеречивий* (Т. Шевченко); *Він гнівно спиняв надмірно велеречивих промовців* (Н. Рибак); *Промова Івана Яковича Сорокіна, словесника, надто велеречива, пишна* (О. Іваненко).

ВЕЛЕРЕЧИ́ВІСТЬ, вості, *ж., книжн.* Абстр. ім. до **велеречи́вий.** *Секретар консисторії приховує жало своєї душі .. церковною велеречивістю* (М. Стельмах); *Ті, що знали Коментіла, знали й те, що у велеречивості йому не відмовиш. Коли не спиняти, говоритиме й говоритиме* (Д. Міщенко).

ВЕЛЕРЕЧИ́ВО, *книжн.* Присл. до **велеречи́вий.** *Велеречиво описував він єднання царя з "народом", який представляли волосні старшини та предводителі дворянства* (Ф. Бурлака); *— Не говоріть так велеречиво, бо ще й повірю у ваше лукаве слово* (М. Стельмах).

ВЕ́ЛЕТ, а, *ч.* Те саме, що **ве́летень.** *Чи велет предвічний заклятий Тут, ставши скалою, застряг?* (І. Франко); *— А ти хіба не лицедій? — спитав русявий велет, Іванище-ковалище* (О. Ільченко); *Сливе жодного дерева другої породи не стрінеш: самий бук і бук .. Стрічаються справжні велети* (М. Коцюбинський); *Добрий день, Лівобережжя, Вітре вранішнього сходу, Гомін велетів комбайнів І пісні дівчат полтавок!* (П. Усенко); *Велет з невичерпною енергією, богатир волі, мислі й духу, він* [І. Франко], *не зупиняючись, все далі йшов, вперед все далі* (П. Тичина).

ВЕЛЕТЕ́НСЬКИЙ, а, е. 1. Дуже великий за розмірами, силою вияву і т. ін. *Кругом хати росли старі велетенські волоські горіхи* (І. Нечуй-Левицький); *Це була людина велетенських розмірів, з могутньо розвиненим важким тілом* (І. Микитенко); *Робітники приносили дивні, хвилюючі чутки про нові велетенські заводи* (О. Донченко); *Тоді Коловратський набрав повні легені повітря і раптом гримнув на повну силу своєї велетенської горлянки* (Ю. Смолич); *Велетенської сили грім звалився на море, і, здавалося, буря завмерла від тієї сили* (В. Кучер).

2. *перен.* Сповнений чогось надзвичайного, що вимагає для свого здійснення величезних зусиль, мужності і т. ін. *Велетенські бачу цілі я На обріях світів* (М. Рильський); *Може вмерти і людина, і розсипатись на порох — та горітиме на зорях велетенське її діло!* (Ю. Яновський).

ВЕ́ЛЕТЕНЬ, тня, *ч.* 1. У народних повір'ях і легендах — величезного зросту і сили людина. *— Давно то, дуже давно діялось, ще коли велетні жили в наших горах* (І. Франко); *Тьмяний кінь його був вкритий сивим мохом туманів, а вершник обріс густим оксамитом сутінків і видавався за грізного стародавнього велетня-легіонера* (М. Івченко); // Людина, що виділяється серед інших дуже великим зростом. *У дверях уже показався велетень латиш Август Штейн* (Іван Ле); *Дементія бентежив цей велетень, що весь час мовчав, наче йому ще змалку одібрало мову, і не спускав з нього очей та гвинтівки* (С. Воскрекасенко); *Намолотив же ти, брате, — сказав Гуня, спинившись біля велетня. Упізнав січового богатиря Максима Вернигору* (В. Чемерис).

2. *перен.* Хто-, що-небудь, що виділяється своїми розмірами серед подібних. *Колись невеличкі, замлілі дубки, кленки, бересточки, липи тепер визирали такими здоровенними, такими пишними велетнями, гордо, аж під хмарами* (Панас Мирний); *"Запоріжсталь" — завод-велетень* (Остап Вишня); *Вусатий велетень* [сом] *зробив раптом різкий рух і... — Ой! Держіть його! Держіть!* (О. Донченко); *З трухлявих надр колоди, яку не охопило б і восьмеро людей, виповз цілий клан пурпурових жуків-велетнів* (із журн.).

3. *перен.* Людина, яка зробила або робить щось надзвичайне, таке, що вимагає великих здібностей, праці, мужнос-

ті, великого напруження сил. *Зневажуваний ворогами, він* [народ] *подарував світові велетня Франка* (М. Рильський); // *чого.* Людина, надзвичайно видатна в певній галузі. *Видатні музиканти кажуть, що місце, яке посідав С. Т. Ріхтер у світовому мистецтві, досі порожнє. Але залишилися послідовники, яких цей велетень духу вчив через свій особистий приклад* (з газ.).

ВЕЛИ́КДЕНЬ, кодня, *ч. (з великої літери).* Найбільше християнське свято Воскресіння Ісуса Христа; відзначається навесні. *Не к Різдву йде, а к Великодню: уночі тріщить, а вдень плющить* (Номис); *На Великдень на соломі, Против сонця, діти Грались собі крашанками* (Т. Шевченко); — *А проти Великодня на утрені святий огонь сходить з неба. Патріарх входить у печеру до Гробу Господнього з пучком незасвічених свічок і молиться. Огонь спадає з неба, і самі свічі запалюються* (І. Нечуй-Левицький); *Згадав* [Кметь] *ту весну, коли він перший раз виходив із села. Це теж було перед Великоднем* (М. Хвильовий); * У порівн. *Тіснота* [на ярмарку], *як у церкві на Великдень! І протовпиться не можна* (І. Нечуй-Левицький).

(1) Рахма́нський Вели́кдень — за народними віруваннями — свято на двадцять п'ятий день після Великодня. *На двадцять п'ятий день після Великодня припадає свято — Рахманський Великдень, що його ще називають Переполовиненням, або Правою середою* (О. Воропай); *На Рахманський Великдень годилося облитися водою* (з наук.-попул. літ.); **(2) Руса́льний (Руса́лчин) вели́кдень** — день перед Зеленими святами, коли поминають померлих. — *Я страх боюсь, що мене русалки залоскочуть. — Дак то ж на Русалчин великдень* (Б. Грінченко); *На Русальний великдень звичайно ніхто не працює далеко від хати, бо, за народними повір'ями, можуть напасти русалки* (з наук.-попул. літ.).

◊ **(3) На рахма́нський вели́кдень,** *ірон.* — ніколи. *Ви почали відчувати, що справа, за яку боролися ви .. натрапляє на непереможний спротив народу і що вона може перемогти лише на рахманський великдень* (Д. Павличко); **(4) Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **на Вели́кдень,** *зі сл.* в д я г н у т и - с я, п р и б р а т и с я *і т. ін.* — дуже пишно, по-святковому. — *Вечір за вечором просиджували вони з Гафійкою у прибраній як на Великдень хаті, в чистій одежі, немов чекали дорогого гостя...* (М. Коцюбинський); — *Дідуню, а чого це ви нарядились як на Великдень? — Зуба піду рвати* (І. Драч).

ВЕЛИ́КИЙ, а, е. 1. Значний своїми розмірами, величиною; протилежне м а л и й. *І Йона встав, і пішов до Ніневії за Господнім словом. А Ніневія була місто велике-превелике, на три дні ходи* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Над селами, над нивами, Лугами та долинами Велика хмара йшла* (Л. Глібов); [К о б з а р:] *Світ великий, світ широкий, усякого до себе прийме, всякому достаток добуде* (Панас Мирний); *Земля велика, далечінь багата, Не вичерпать рішучості і сил* (М. Бажан); // Значний за кількістю; численний. *І мене в сім'ї великій, В сім'ї вольній, новій, Не забудьте пом'янути Незлим тихим словом* (Т. Шевченко); *Великий гурт людей стоїть коло похилої хати* (Леся Українка); // Який значно переважає своїми розмірами інші подібні предмети. *Вікна великі, мов двері; а двері, як ворота* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Роса пообвисала великими краплями на бур'яні, дереві і спадала дощем додолу* (Панас Мирний); // Більший, ніж потрібно за міркою. *Великий чобіт на нозі, а малий — під лавкою* (Номис); *З дверей виставляється голова хлопчика в пошарпаній, занадто великій шапці* (Леся Українка); // Тривалий, який охоплює значний проміжок часу. *Три роки на однім місці, то таки направду великий термін. Не всякий то потрафить* (Г. Хоткевич); *Майже щодня з'являлась на велику перерву його матуся* (Ю. Логвин).

2. *розм.* Який вийшов із дитячого віку; дорослий. *Від малих дітей голова болить, а від великих — серце* (Номис); *Перезимував він зиму щасливо, а на весну вже став великим та мудрим горобцем* (Леся Українка); *Я маленьким збирав тут вугілля, щоб великим збирати пісні* (В. Сосюра).

3. Який набагато переважає звичайний рівень, звичайну міру. *Малі тілом, та великі духом* (Номис); *На мій погляд — у Вас дуже великий художницький талан* (Панас Мирний); *Вагон не мав ніяких приступок, і пасажири влазили до нього з великими труднощами* (П. Панч).

4. Який має чималу силу вияву, інтенсивність дії і т. ін. *Всі підняли великий крик* (І. Котляревський); *У великі дощі рілля скочувалась з водою униз* (І. Нечуй-Левицький); *У ту зиму випало багато снігу, але великих морозів не було, натомість часто траплялися відлиги* (Валерій Шевчук); // *перен.* Значний глибиною, силою (про почуття, душевні переживання). *Од великого гніву так вона і палала* (Марко Вовчок); *Вернувся Іван з великою радістю* (Панас Мирний); *Люди гадали, що він загинув з великого жалю* (М. Коцюбинський).

5. Який має важливе значення. *Щоб відкриті всі закони Скрізь ішли враз в перегони До великої мети: Знищення гнізд темноти!* (І. Франко); *Великі справи можуть вірно розв'язуватися лише тоді, коли за ними стоїть майбутнє!* (М. Стельмах); *Ішли партизани ярами, борами, На діло велике ішли* (П. Воронько); // *у знач. ім.* **вели́ке,** кого, *с.* Те, що має важливе значення. [М а р ф а В а р ф о л о м і ї в н а:] *Не біжи за великим, щоб малого не згубити* (М. Кропивницький); *Хома .. вмів якось одразу відокремити суттєве від несуттєвого, велике від незначного* (О. Гончар); // Який має визначне політичне й історичне значення. *Велика французька революція є однією з найважливіших подій в історії людства, а не тільки французької держави* (з навч. літ.); // Який має надзвичайну силу впливу; глибокий, важливий змістом. *Правду, велику правду сказав мені твій батько* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Вона була безсила проти них, бо в них, у цих звуках* [музики], *у той же час була така величина й могутня краса великого життя і глибина якогось болю і страждання, поривань людської душі...* (О. Іваненко); *Яке велике слово те — свобода* (П. Воронько); // Визначний за суспільним становищем. *Щоб бути годним своєї коханої, я поклав собі зробитися великою людиною і накинувся на книжки* (М. Коцюбинський); — *Ага, були великі люди. Давайте їх сюди на папір* [запишемо]. *Полководців, учених, державних діячів* (Ю. Яновський); * Образно. [Р о м а н:] *Дві голови — два розума* [розуми], *п'ять голів — громада, а громада — великий чоловік* (М. Кропивницький).

6. Геніальний, загальновідомий, діяльність якого дуже високо оцінена. *Може, й цей невеличкий причинок до біографії Тараса Шевченка не буде зайвим і разом з іншими кине промінь світла на дорогу постать нашого великого Кобзаря* (М. Коцюбинський); *І проміж нас живе ясна і чиста слава .. великого Франка* (М. Рильський); // Який виділяється надзвичайною обдарованістю в чому-небудь; відо-

мий. *Дід Опанас багато знав пісень і був колись великий співака* (С. Васильченко).

Вели́ка Богиня *див.* **богиня; Вели́ка вісімка** *див.* **вісімка; Вели́ка Вітчизня́на війна́** *див.* **війна́; Вели́ка вода́** *див.* **вода́; Вели́ка двадця́тка** *див.* **двадця́тка; Вели́ка земля́** *див.* **земля́; Вели́ка рога́та худо́ба** *див.* **худо́ба; Вели́ка (Страсна́) п'ятниця** *див.* **п'ятниця; Вели́ка субо́та** *див.* **субо́та; Вели́ка ха́ртія вільностей** *див.* **ха́ртія; Вели́ка ха́та** *див.* **ха́та; Вели́ка чи́стка** *див.* **чи́стка; Вели́ке князівство** *див.* **князівство; Вели́ке націона́льне зібра́ння** *див.* **зібра́ння; Вели́ке пересе́лення наро́дів** *див.* **пересе́лення; Вели́кий візи́р** *див.* **візи́р**[2]**; Вели́кий Князь <Вели́ка Княги́ня (Княжна́)>** *див.* **князь; Вели́кий магістр** *див.* **магістр; Вели́кий Мого́л** *див.* **мого́л; Вели́кий наро́дний хура́л** *див.* **хура́л; Вели́кий па́лець** *див.* **па́лець; Вели́кий піст** *див.* **піст; Вели́кий понеділок** *див.* **понеділок; Вели́кий теро́р <Вели́ка чи́стка>** *див.* **теро́р; Вели́кий четве́р** *див.* **четве́р; Вели́кий (Чума́цький) Віз** *див.* **віз; Вели́кий шлем** *див.* **шлем**[2]**; Вели́кий шлях <Вели́ка доро́га>** *див.* **шлях; Вели́кий шоло́м** *див.* **шоло́м; Вели́кі держа́ви** *див.* **держа́ва; Вихо́дити / ви́йти на [вели́кий (широ́кий)] екра́н** *див.* **вихо́дити; Дістава́ти (оде́ржувати) / діста́ти (оде́ржати) [вели́кий (широ́кий)] ро́зголос <Набира́ти (набува́ти) / набра́ти (набу́ти) [вели́кого (широ́кого)] ро́зголосу>** *див.* **дістава́ти; Доклада́ти / докла́сти** *(рідше* **доложи́ти) [уся́ких (вели́ких, усі́х** *і т. ін.)***] стара́нь (зуси́ль, сил,** *рідше* **снаги́)** *див.* **доклада́ти; З вели́кими тру́днощами <З [вели́ким] трудо́м>** *див.* **тру́днощі; З вели́кою си́лою** *див.* **си́ла; Логофе́т вели́кий** *див.* **логофе́т; Ма́ти (знахо́дити / знайти́) [вели́кий (значни́й)] по́пит <Кори́стува́тися [вели́ким (значни́м)] по́питом>** *див.* **ма́ти**[2]**; Роби́ти / зроби́ти [оста́ннє (вели́ке)] зуси́лля** *див.* **роби́ти; Спра́ва [величе́зної (вели́кої)] держа́вної (світово́ї) ваги́** *див.* **спра́ва**[1].

○ **Вели́кою (значно́ю, бі́льшою** *і т. ін.)* **мі́рою** *<рідко* **У вели́кій (значні́й, бі́льшій** *і т. ін.)* **мі́рі>** *див.* **мі́ра; З [вели́кою] ра́дістю** *див.* **ра́дість; З (із) [вели́кою (ми́лою)] хі́ттю** *див.* **хіть; З усіє́ю (вели́кою, глибо́кою** *і т. ін.)* **перекО́нливістю** *див.* **переко́нливість; На [превели́ке (вели́ке)] здивува́ння (здивова́ння)** *див.* **здивува́ння.**

△ **Вели́ка Ведме́диця** *див.* **ведме́ди́ця; Вели́ка гомілко́ва (гомі́лко́ва) кістка** *див.* **кістка; Вели́ка кало́рія** *див.* **кало́рія; Вели́ка** *(рідко* **заголо́вна) бу́ква (лі́тера)** *див.* **бу́ква; Вели́ка хі́мія** *див.* **хі́мія; Вели́ке протистоя́ння** *див.* **протистоя́ння; Вели́кий ви́бух** *див.* **ви́бух; Вели́кі півку́лі** *див.* **півку́ля; Вели́кі фо́рми <Вели́ка фо́рма>** *див.* **фо́рма; Кора́ вели́ких півку́ль [головно́го мо́зку]** *див.* **кора́.**

◊ **Важли́вий (ва́жний, вели́кий** *і т. ін.)* **птах <Важли́ва (ва́жна, вели́ка** *і т. ін.)* **пти́ця>** *див.* **птах; Вели́ка ри́ба** *див.* **ри́ба; Вели́ка різни́ця** *див.* **різни́ця**[1]**; Вели́ка ця́ця** *див.* **ця́ця; Вели́ке ді́ло** *див.* **ді́ло; Вели́ке се́рце** *див.* **се́рце; Вели́ке цабе́** *див.* **цабе́; Вели́кий крик за мали́й пшик** *див.* **крик**[1]**; Вели́кий пан <Вели́ка па́ні>** *див.* **пан; Вели́ким (ди́вним) ди́вом** *див.* **ди́во; Вели́кого (висо́кого) колі́на** *див.* **колі́но; Випада́є / ви́пала [висо́ка (вели́ка)] честь** *див.* **честь; Висо́кого (вели́кого) ле́ту (льо́ту)** *див.* **лет; З [вели́ким] трі́ском** *див.* **трі́ск; З вели́кого ро́зуму** *див.* **ро́зум; З вели́кої лі́тери** *див.* **лі́тера; З вели́кою (висо́кою, глибо́кою** *і т. ін.)* **пова́гою (поша́ною) <З вели́ким (висо́ким, глибо́ким** *і т. ін.)* **поважа́нням>** *див.* **пова́га; [І] мале́ й вели́ке (старе́) <[І] старе́ й мале́>** *див.* **мали́й; Крути́й (корінни́й, вели́кий** *і т. ін.)* **перело́м** *див.* **перело́м; Ма́ти [вели́кий] зуб (вели́кого зу́ба)** *див.* **ма́ти**[2]**; Ма́ти [вели́кий] хист** *див.* **ма́ти**[2]**; Ма́ти [вели́ку] си́лу** *див.* **ма́ти**[2]**; Мі́ряти вели́кою мі́рою** *див.* **мі́ряти; На вели́ку (па́нську) стопу́ <На вели́кій (па́нській) стопі́>** *див.* **стопа́**[1]**; На вели́ку (превели́ку) си́лу** *див.* **си́ла; О́чі вели́кі** *див.* **о́ко**[1]**; Під [вели́ким] секре́том <По [вели́кому] секре́ту>** *див.* **секре́т**[1]**; Роби́ти / зроби́ти вели́кі о́чі** *див.* **роби́ти; Ста́ти / става́ти (бу́ти) у [вели́кій] приго́ді** *(рідше* **наго́ді)** *див.* **става́ти; У [вели́кій] мо́ді** *див.* **мо́да.**

ВЕЛИ́КІСТЬ, кості, *ж.* Абстр. ім. до **вели́кий** 1, 3–6. — *Я набираюсь сили і великості іхтіозавра* (І. Нечуй-Левицький); — *Не лякаймось великості праці, не жахаймось важкої дороги!* (М. Коцюбинський); *Цегляно-червоні комини предивної великості знімалися з землі і викидали чорні хмари диму* (О. Кобилянська); — *Я трудився для Батьківщини у великий час з великими людьми і частку їх великості прийняв на себе* (О. Довженко).

ВЕ́ЛИКО, *присл., заст.* 1. Сильно; дуже. *А він таки любив її велико* (Ганна Барвінок); *Повні води, на яких плава* [плаває] *земля, піднесуть її вище до сонця, Юрій закосичить ліси і царинки, .. а сінокоси спічнуть од худібки, заростаючи велико зелом* (М. Коцюбинський); *Велико врадувалися всі звірі, почувши таке ласкаве слово від свого царя* (І. Франко).

2. Багато. *Багато було їй діла в господі, велико печалі на серці* (Марко Вовчок).

ВЕЛИКО... Перша частина складних слів, що відповідає слову **вели́кий,** напр.: великогабари́тний, великоголо́вий, великолистий, великому́ченик, великоду́шність, великорозу́мно.

ВЕЛИКОБЛО́КОВИЙ, а, е, *буд.* Те саме, що **великобло́чний.** *При спорудженні об'єктів металургійного комплексу широко застосовується великоблоковий монтаж* (із журн.); *Великоблокове будівництво;* // Який складається з великих блоків. *Як антисейсмічний пояс у великоблокових будинках повинні використовуватися збірно-монолітні армовані блоки-перемички* (з мови документів).

ВЕЛИКОБЛО́ЧНИЙ, а, е, *буд.* Пов'язаний із використанням великих блоків. *Решта установок пристосована до великоблочного монтажу в умовах підприємств, які їх експлуатують* (з наук. літ.).

ВЕЛИКОБРИТА́НЕЦЬ *див.* **великобрита́нці.**

ВЕЛИКОБРИТА́НКА *див.* **великобрита́нці.**

ВЕЛИКОБРИТА́НСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **великобрита́нці** і Велика Британія. *Влада у колишніх англійських колоніях належала сеньйорові, підпорядкованому лише великобританському монарху* (із журн.); *Великобританських користувачів мобільного зв'язку захистить спеціально створений орган із захисту споживачів у сфері телекомунікацій* (з газ.); *Православний архієпископ Берлінсько-Германський та Великобританський Марк з одноденним візитом відвідав Чернігів* (з газ.).

ВЕЛИКОБРИТА́НЦІ, ів, *мн. (одн.* **великобрита́нець,** нця, *ч.;* **великобрита́нка,** и, *ж.).* Населення Великої Британії. *Процедуру переходу на літній час уперше застосували великобританці в 1908 році* (з наук.-попул. літ.); *Ментальні*

риси великобританців — холодність та виняткове чуття здорового глузду — добре знані у світі (з газ.).

ВЕЛИКОВАГОВИ́Й, á, é. 1. Який має велику вагу; надто важкий. *Упровадження нового методу виробництва зварних валів, що використовується для виготовлення ряду інших великовагових унікальних деталей, — один із численних проявів ініціативи машинобудівників* (із журн.).

2. Признач. для перевезення вантажів великої ваги. *Розсікаючи яскравим світлом непроглядну темінь, мчить великоваговий поїзд* (з газ.); *Великовагові каравани вантажних суден раз у раз випереджають білосніжні красені — пасажирські пароплави, теплоходи, дизель-електроходи* (з газ.).

ВЕЛИКОВАНТА́ЖНИЙ, а, е. Те саме, що **великоваговий** 2. *Спорудження Каховського гідровузла забезпечило проходження великовантажних суден від гирла Дніпра до міста Запоріжжя* (із журн.); *Колона із шести великовантажних автомобілів рухатиметься цілодобово* (з газ.).

ВЕЛИКОВО́ЇН, а, *ч., заст.* Славетний, великий воїн. *Вікопомний, великоможний ватажок-оборонець всенародної власності, великорозумний, високостатний великовоїн, витязь військової вдачі Василько (Галицький князь)* (з легенди); *Якби я міг вам бути у пригоді, а то ж про шаблю думати вже годі. А був колись такий великовоїн! — од трьох шабель ще й досі не загоєн* (Л. Костенко).

ВЕЛИКОВРОЖА́ЙНИЙ, а, е. Який дає великий урожай. *Великоврожайний сорт пшениці.*

ВЕЛИКОВЧЕ́НИЙ, а, е, *рідко.* Дуже обдарований, освічений. [М е ф і с т о ф е л ь:] *Вітаю вас, великовчений муже! Од ваших чарів впрів я дуже* (М. Лукаш, пер. з тв. Й.-В. Гете); *Ця великовчена людина багато встигла за життя* (з газ.).

ВЕЛИКОВЧЕ́НІСТЬ, ності, *ж., рідко.* Абстр. ім. до **великовче́ний.** *Великовченість — це не лише накопичення знань, а й уміння доцільно і з користю їх використати* (з газ.).

ВЕЛИКОГАБАРИ́ТНИЙ, а, е. Який має великі габарити, значний розмір. *В'їзд до центральної частини столиці великогабаритним автівкам заборонено* (з газ.); *Великогабаритні суднові конструкції.*

ВЕЛИКОГАБАРИ́ТНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **великогабари́тний.** *Великогабаритність керамічного блока та відсутність стикових швів дає можливість зменшити витрати розчину* (з наук. літ.); *З огляду на велику швидкість та великогабаритність автомобілів, що з'явились у містечку після будівництва нової якісної дороги, потрібно встановити дорожній знак, який гарантуватиме безпеку пішоходів* (з газ.).

ВЕЛИКОГОЛО́ВИЙ, а, е. Який має велику голову; головатий. *Ціла родина знає дуже добре, чим пахне, коли збудити у батькові, їх могутньому, барчистому, великоголовому батькові, його звірячий гнів* (У. Самчук); *Джихангір народився великоголовим, що вказувало на розум* (П. Загребельний).

ВЕЛИКОГРІ́ШНИК, а, *ч.* Людина, яка має багато гріхів. *Невже я такий великогрішник? .. Траплялися й поперед цього лихі люди, та якось не таке вже здирство було* (Б. Грінченко).

ВЕЛИКОГРІ́ШНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **великогрі́шник.** *М. Цвєтаєва чинила те, що багато кому хотілося, але через моральні закони суспільства вони не могли дозволити собі зробити це. Я сам не визначився, хто вона, — великогрішниця чи великомучениця?* (з газ.).

ВЕЛИ́КОДЕНЬ, дня, *ч. (з великої літери), рідко.* Те саме, що **Вели́кдень.** *За тиждень Великодень* (Ю. Яновський); — *Позавтра, синку, коли Бог поможе діждати в здоров'ї, святий Великодень!* (І. Чендей).

ВЕЛИКОДЕРЖА́ВНИЙ, а, е. 1. Стос. до великої держави, власт. їй. *По смерті Данила Галицько-Волинська держава не розпалась і його нащадки старалися продовжувати намічену ним великодержавну лінію політики* (з наук.-попул. літ.).

2. Який не поважає інші народи, прагне до панування над ними або який виражає такі прагнення. *Внаслідок великодержавної мовної політики в СРСР сформувався досить потужний соціальний шар людей "безмовних"* (О. Забужко).

Великодержа́вний шовіні́зм *див.* **шовіні́зм.**

ВЕЛИКОДЕРЖА́ВНИК, а, *ч.* Послідовник, поборник великодержавної політики, великодержавного шовінізму. *Російські великодержавники стояли на тому, що українська мова — "наречие"* (М. Рильський); *Безкарна діяльність великодержавників особливо обурює після інспірованих центром кривавих злочинів* (з газ.).

ВЕЛИКОДЕРЖА́ВНИЦТВО, а, *с.* Те саме, що **Великодержа́вний шовіні́зм** *(див.* **шовіні́зм).** *Імперське великодержавництво.*

ВЕЛИКОДЕРЖА́ВНИЦЬКИЙ, а, е. Те саме, що **великодержа́вний.** *Дія викликає протидію. Борисове націоналістичне роздратування було хворобливою реакцією на відомі йому факти великодержавницького націоналізму* (Б. Антоненко-Давидович); *Шовінізм завжди аморальний, великодержавницькі амбіції завжди аморальні й не вкладаються в норми загальнолюдської етики* (Є. Гуцало).

ВЕЛИКОДЕРЖА́ВНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **великодержа́вний.** *Великодержавність найбільш величного етапу історії України — Київської Русі — тривала чотири століття* (з навч. літ.); *Російський більшовизм певною мірою виступав як спадкоємець традицій російської великодержавності* (з публіц. літ.).

ВЕЛИКО́ДНІЙ, я, є, *рел.-церк. (з великої літери).* Стос. до Великодня. *Настає весна .. Ось і Великодні святки прийшли* (Панас Мирний); *Великодня служба; // (з малої літери).* Який діється, робиться на Великдень. *Полк виходив уже за околиці, коли по церквах великого міста загули досвітні великодні дзвони* (С. Васильченко).

Велико́дній ти́ждень *див.* **ти́ждень.**

ВЕЛИКОДОСВІ́ДЧЕНИЙ, а, е. Який має великий досвід. *Ми прагнемо благодатної, втішаючої молитви, яку мають лише великодосвідчені подвижники* (з рел.-церк. літ.); *До останніх днів І. К. Айвазовський був сповнений задумів, що хвилювали його так, наче це був не вісімдесятилітній великодосвідчений майстер, а художник-початківець* (з газ.).

ВЕЛИКОДУ́ШНИЙ, а, е. Який має прекрасні душевні якості, велику доброзичливість. — *А ви таки до неймовірності великодушні!* (Леся Українка); *Поліг у битві з печенігами хоробрий і великодушний князь Святослав* (М. Рильський); *Ми такі великодушні зараз, що ладні простити пароплавству все, аби тільки мерщій прийшов жаданий пароплав* (Б. Антоненко-Давидович); // У якому виражаються, виявляються ці якості. *Це великодушне й співчутливе став-*

лення до неї простих людей, їхні щирі слова зворушили серце Македонихи (А. Шиян); *Батьківська любов великодушна, зла довго не таїть* (О. Гончар); *Великодушний жест.*

ВЕЛИКОДУ́ШНІСТЬ, ності, *ж.* Якість і властивість за знач. **великоду́шний.** *І тут чоловік раптом виявив бездонню великодушності: — Та я ще тобі й банку варення дам, коли миром!.. Малинового хочеш?* (В. Підмогильний); *— Їдьте скоріше.., — посміхається* [Варава], *задоволений зі своєї великодушності і жарту* (М. Стельмах); *Можна навести багато прикладів великодушності і навіть самопожертви з боку наших людей щодо хворих* (з наук.-попул. літ.).

ВЕЛИКОДУ́ШНО. Присл. до **великоду́шний.** *Василько великодушно залишив торбину другові* (О. Донченко); *— Знайомий? — запитав шофер Вася, великодушно притримуючи машину* (В. Собко); *— Ну, співай, тільки тихо, — великодушно дозволив Хлипало* (Ю. Збанацький).

ВЕЛИКОЗЕ́РНИЙ, а, е. Який має великі зерна. *Вагові норми для сівби великозерних сортів гороху — 240–300 кг/га, для дрібнозерних — 150–200 кг/га* (з навч. літ.).

ВЕЛИКОЗЕРНИ́СТИЙ, а, е. Який складається з великих зерен, частинок. *Дрібнозернисті піски обводнюються повніше, ніж великозернисті* (з навч. літ.).

ВЕЛИКОКАЛІ́БЕРНИЙ, а, е. Який має великий калібр. *Часом чути було рокотіння великокаліберних кулеметів* (О. Довженко); *З уцілілих де-не-де бетонованих укріплень озвалися гармати й великокаліберні кулемети* (Є. Доломан); *Стріляв снайпер з великокаліберної зброї із сусідньої будівлі* (з газ.).

ВЕЛИКОКВІТКО́ВИЙ, а, е. Який має великі квітки. *Пеларгонії бувають понад 200 сортів та видів. Найбільш декоративний — пеларгонія великоквіткова* (з наук.-попул. літ.).

ВЕЛИКОКЛІТИ́ННИЙ, а, е, *біол.* Який має великі клітини (у 1 знач.). *Ломат застосовується для лікування раку шлунково-кишкового тракту, раку легенів (плоскоклітинний рак, недиференційований великоклітинний рак та аденокарцинома)* (з наук. літ.); *Овочеві культури дуже чутливі до нестачі вологи в ґрунті, що спричиняється великоклітинною будовою тканини і слабкою силою всмоктування кореневої системи* (з наук. літ.); *Великоклітинні лімфоми.*

ВЕЛИКОКНЯ́ЖИЙ, а, е, *іст.* Стос. до Великого Князя, великого князівства. *Єдиний знак великокняжого роду — золота гривна — поблискував на шиї* [княгині Ольги] (С. Скляренко); *Поряд із Ярополковим наметом стояв ще один, такий самий, лише без великокняжого знака на верху* (І. Білик); *І. Огієнко стверджує, що відсоток українських писарів у великокняжій канцелярії Великого князівства Литовського був немалий* (з наук. літ.); *Дитинство у великокняжого хрещеника проходило звично для аристократичного кола. Гувернери, домашня освіта з учителями* (з газ.); *Великокняжа влада.*

ВЕЛИКОКНЯЗІ́ВСЬКИЙ, а, е, *іст.* Те саме, що **великокня́жий.** *Ігор поспішно зірвав воскову печатку, вп'явся очима в розмашисте великокнязівське послання* (В. Малик); *Острозьких .. рівняють із царями, тобто пригадується їхнє великокнязівське походження* (Валерій Шевчук); *Після смерті Святослава між його синами, які княжили в різних землях давньоруської держави, спалахнула кривава боротьба за великокнязівський престол* (з наук. літ.).

ВЕЛИКОКРИ́ЛИЙ, а, е. Який має крила великих розмірів. *Та був ще один великий орел, великокрилий та густоперий* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Часто для зручності метеликів поділяють на денних (булавовусих, або великокрилих) та нічних (малокрилих, молей). Проте ці групи не є таксонами* (з наук.-попул. літ.).

ВЕЛИКОКРИСТАЛІ́ЧНИЙ, а, е. Який складається з кристалів великих розмірів. *За величиною кристалів графіт поділяють на великокристалічний, дрібнокристалічний і тонкокристалічний* (з навч. літ.); *Великокристалічний цукор.*

ВЕЛИКОЛИ́СТИЙ, а, е. Який має листя великого розміру. *Жителі Краснокутського району Харківської області дуже пишаються своїм парком, зокрема тутешньою колекцією лип, у якій є кавказький, кримський, дрібнолистий та великолистий види* (з Інтернету); *Великолистий чай.*

ВЕЛИКОЛИСТОВИ́Й, а́, е́. Те саме, що **великоли́стий.** *Великолистовий буряк і капуста містять речовини, що руйнують ферменти, які у великій кількості призводять до розвитку хвороби Альцгеймера й зниження когнітивної функції* (з наук.-попул. літ.); *Вважається, що краще купувати великолистовий неподрібнений чай. Звичайно, цілий листок краще зберігає запах, менше всмоктує вологу* (із журн.).

ВЕЛИКОЛІ́ТНІЙ, я, є. Якому багато років; багаторічний. *Дуби і всякі дерева Великолітні, мов трава В покоси стелеться, а з яру Встає пожар, і диму хмара Святеє сонце покрива* (Т. Шевченко); // Дорослий (про вік людини). *Великолітній недоук.*

ВЕЛИКОЛЮ́ДНИЙ, а, е. Те саме, що **багатолю́дний.** *Великолюдне шоу; Великолюдний мітинг.*

ВЕЛИКОМАСШТА́БНИЙ, а, е. 1. Який має великий масштаб (у 1 знач.). *Покінчивши з опитуванням, директор з перекладачем схилилися над великомасштабною картою України, визначили по ній два-три найімовірніших маршрути, які міг обрати, на їх думку, Гречаний* (Є. Доломан); *Великомасштабна геологічна зйомка.*

2. *перен.* Великий за своїм масштабом, розмахом; значний. *На Поліссі в результаті великомасштабної осушувальної меліорації в минулі десятиліття було завдано значної шкоди природним територіям, які концентрують багатство флори і фауни* (з наук. літ.); *Великомасштабний експеримент; Великомасштабні плани.*

ВЕЛИКОМАСШТА́БНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість за знач. **великомасшта́бний** 2. *Великомасштабність і комплексність завдань, які постають перед наукою і технікою на сучасному етапі, спонукають великі фірми об'єднувати свої зусилля в досягненні визначеної мети* (з наук.-попул. літ.); *Великомасштабність житлового будівництва.*

ВЕЛИКОМИ́ЛОСТИВИЙ, а, е. 1. Який виявляє велику милість. *Тільки правда, тільки правда, тільки правда! — на чолі нашого народу. І він, великомилостивий, завжди творив свою історію тільки по правді* (Остап Вишня); *Потрібно величезне зусилля і терпіння, щоб зберегти себе в чистоті і правді, адже терпіння — свята чеснота, без якої не можна жити в цьому світі. Її освятив Сам великомилостивий і довготерпеливий Господь* (з рел.-церк. літ.).

2. *у сполуч. зі сл.* п а н, п а н і. Уживається як складова частина ввічливого звертання. *Мій великомилостивий пане Тимофію!* (М. Грушевський).

ВЕЛИКОМІСЬКИ́Й, á, é. Стос. до великого міста. *Тут були зів'ялі старці і молоді парубки, дівчата і старші жінки, ціла збиранина великоміської нужди* (І. Франко); *Фабричні комини димом плюють, жбурляють його туди, як шматки подраної одежі. Зимою щось таке погане, що навіть порівняння годі дібрати. Великоміський смітник...* (Б. Лепкий); *Чернівці вийшли пасажирам назустріч яскравим, великоміським світлом* (Ірина Вільде).

ВЕЛИКОМО́ВНИЙ, а, е. Те саме, що **велемо́вний** 1. *Не великомовна була та Чайчиха, не привітна* (Марко Вовчок).

ВЕЛИКОМО́ВНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість за знач. **великомо́вний.** *Великомовність іноді шкодить людині* (з газ.).

ВЕЛИКОМО́ЖНИЙ, а, е, *заст.* 1. Який належить до знаті. *Великоможний магнат, один раз навіть перший кандидат на польський королівський престол, князь Остріжський* [Острозький] *ніколи не брав королівського привілея* [привілею] *на свою друкарню* (І. Огієнко).

2. *у сполуч. зі сл.* п а н, п а н і. Уживалося як складова частина ввічливого звертання. *Лісник знову зустрів графа й почав просити, щоб його відпустив: — Великоможний пане! Ви мені завдали великого клопоту і поставили переді мною складну задачу* (з казки); *— Великоможний пане! Приходжу до тебе не з власної волі* (І. Франко).

ВЕЛИКОМУ́ДРИЙ, а, е. Надзвичайно розумний, наділений мудрістю, життєвим досвідом. *У дурні німчики обули Великомудрого гетьмана* (Т. Шевченко); *— Наш великомудрий Панько Куліш складає пишні оди ділам давно минулим* (Василь Шевчук); *Великомудрий князь; Великомудрий учитель;* // *ірон.* Хитрий. *У спектаклі велике враження справила робота заслуженого артиста України А. Романія. Його феєричний, всюдисущий і великомудрий Голохвастов полонив серце не тільки Проньки, а й усіх глядачів* (із журн.); // Який базується на глибокому розумінні, знанні чого-небудь, на досвіді. *Навчання козаків відбувалося також за допомогою пісні, а не шляхом великомудрих повчань* (із журн.); *Великомудре рішення.*

ВЕЛИКОМУ́ДРО. Присл. до **великому́дрий.** *— На перший раз прощаємо, — великодушно сказав Тарас. — Щоправда, кари він не мине, — звернувся до Гулака. — Нехай за це пригостить нас гарячим чаєм з ромом! — Хоч з боку права тут трохи теє... — підніс Гулак великомудро палець* (Василь Шевчук); *Говорити великомудро.*

ВЕЛИКОМУ́ЧЕНИК, а, *ч.* 1. Християнський святий, шанований церквою за особливо тяжкі й тривалі муки, яких він зазнав за віру. *Там кволо блимає лампадка і суворо з-під золотих шат дивляться святі апостоли й великомученики* (Б. Антоненко-Давидович); *Святий великомученик Георгій Побідоносець, сановитий воєначальник, у молодому віці був підданий тортурам і страчений за віру імператором-язичником Діоклетіаном* (із журн.); * У порівн. *Гамір, тіснява, штовханина, бруд, жах. Ешелони поранених-переранених солдатів. Скорбні очі, як у великомучеників* (П. Загребельний).

2. *перен.* Той, хто прийняв муки за свої переконання, свою діяльність. *Де ж ти* [М. Лермонтов]? *Великомучениче святий? Пророче Божий?* (Т. Шевченко); *Зараз потрощиться поїзд і загинуть герої, великомученики, брати* (О. Довженко); *Щоб Сотник і перед Богом представ великомучеником, а Павло Мовчун убивцею? Ніколи!..* (М. Циба).

ВЕЛИКОМУ́ЧЕНИЦТВО, а, *с.* Абстр. ім. до **великому́деницький.** *Д. Павличко висловився про трагедію у Бабиному Яру, зазначивши, що у літературі й музиці українці показали великомучеництво синів і доньок Ізраїлю* (з газ.); *Книга розповідає про великомучеництво християн у XX столітті* (з Інтернету).

ВЕЛИКОМУ́ЧЕНИЦЬКИЙ, а, е. 1. Прикм. до **великому́ченик.** *Великомученицька смерть; Великомученицький вінець; Великомученицькі подвиги.*

2. Який зазнає великих мук, страждань. *Зігріваємо ми весь кревний люд словом надії; та коли б не стало в нього терпіння і повстав би на гнобителів, то .. і Цар Небесний не осудив би за це народ Свій великомученицький* (М. Старицький).

ВЕЛИКОМУ́ЧЕНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **великому́ченик.** *Розповідала вона про життя й страждання Варвари-великомучениці* (О. Донченко); *Свята великомучениця Катерина, дочка правителя Александрії Єгипетської, надзвичайно гарна й освічена дівчина, постраждала в часи правління імператора Максиміана за віру* (з наук.-попул. літ.); *Б'ють мене* [Палажку], *молотять, місять, рвуть на мені коси, наче на святій Варварі. Я вже тепер великомучениця, та й годі* (І. Нечуй-Левицький).

ВЕЛИКОНАДІ́ЙНИЙ, а, е. Те саме, що **багатонаді́йний.** *Чернігівський період у житті Коцюбинського-письменника має надзвичайну вагу. З надійного, великонадійного, талановитого молодого письменника виріс він тут на першорядну в нашому письменстві постать* (з наук. літ.).

ВЕЛИКОО́КИЙ, а, е. Який має великі очі. *Юнак, що стояв поруч, великоокий, без шолома, з присмаленим чубом, зняв тремтячими руками свій автомат з шиї* (І. Багряний); *— Булка! — Де вона тепер візьметься? — розважливо заперечив найстарший, одинадцятиліток Володимир, такий самий великоокий сміливець, яким був і його тато* (М. Стельмах); *І тоді він побачив її: стояла за два кроки од вітрини, великоока (очі яскраво-сині)* (В. Дрозд); * Образно. *А за вікнами так само цвіли великоокі мальви* (М. Стельмах).

ВЕЛИКОПАНЕ́ЛЬНИЙ, а, е, *буд.* Пов'язаний із застосуванням великих панелей (у 4 знач.). *Великопанельні будинки споруджуються в півтора-два рази швидше від цегляних* (з газ.); *Великопанельні конструкції.*

ВЕЛИКОПА́НСТВО, а, *с., розм.* Те саме, що **знать** 1. *В світлиці, де були всякі гості, не дуже шляхетні, розпочалися танці, безперестану, без утоми. Швидко Зося, а потім Люцина і Рузя забули про великопанство, закрутившись з молодими паничами в танцях* (І. Нечуй-Левицький); *Досить мало людей за її* [Лесі Українки] *життя розуміли, хто вона. Відіграла свою роль екзотика сюжетів, рівень освіти. Ще один момент, який чомусь не озвучується — момент класової ненависті. До аристократки і великопанства* (О. Забужко).

ВЕЛИКОПА́НСЬКИЙ, а, е. Власт. або належний великому панству, вищим суспільним верствам. *Патри* [патери] *єзуїти всюди швендяють і на вчителів пхаються по великопанських православних домах* (А. Чайковський); *Хоч Кочубеї були великі пани і хоч їх новий двір подобав уже на великопанську палату, та звичаї в них водилися ще старосвітські* (Б. Лепкий); *Він* [кооператор] *виявляв великопанські на-*

хили і стояв за тим, що на порядних людей мусять шити швачки (В. Підмогильний).

ВЕЛИКОПІ́СНИЙ, а, е. Стос. до Великого посту. *Ну, щоб ми не дуже з вами поринули у таке легковажне марнування життя, я ще хочу .. написати про церковні проповіді та великопісні концерти* (О. Іваненко); *Перша великопісна служба відбувається вже ввечері у Прощену неділю* (із журн.).

ВЕЛИКОПЛІ́ДНИЙ, а, е. Який має плоди великого розміру. *Кліматичні умови Півдня України і Криму уможливлюють вирощування великоплідної актинідії (ківі)* (з наук. літ.); *Відомо три культурні види гарбуза: твердокорий, або столовий, мускатний і великоплідний* (з наук.-попул. літ.).

ВЕЛИКОПЛІ́ДНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість за знач. **великоплі́дний.** *Завдяки великоплідності новий сорт гречки має значно вищий за стандартний вихід крупи-ядриці* (із журн.).

ВЕЛИКОПО́ЛЬКА *див.* **великополя́ни.**

ВЕЛИКОПО́ЛЬСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **великополя́ни** та Великопольща. *Наприкінці X століття великопольський князь Болеслав І Хоробрий, зміцнивши свою владу, став домагатися вже королівського титулу в імператора* (з наук.-попул. літ.).

ВЕЛИКОПОЛЯ́НИ, ля́н, *мн. (одн.* **великополя́нин,** а, *ч.;* **великопо́лька,** и, *ж.).* Мешканці Великопольщі, історичної області Польщі. *Відверто ворожу позицію зайняли великополяни, проте малопольська знать і рицарі підтримали Людовіка й вітали його вступ на польський престол* (з навч. літ.); *На схилі узгір'я розташований цвинтар заслужених великополян — місце, де ховають видатних мешканців Познані* (із журн.); *На виставці експонуються польські народні костюми: великопольки з околиць Вроцлава та краків'янина з м. Прошовіце* (з мови реклами).

ВЕЛИКОПОЛЯ́НИН *див.* **великополя́ни.**

ВЕЛИКОПО́РИСТИЙ, а, е. Який має великі пори *(див.* **по́ри).** *Для в'ялої, зморшкуватої та великопористої шкіри особливо корисні маски зі свіжих ягід, фруктів і овочів* (із журн.); *Проміжне місце між важким і легким бетоном займає великопористий безпіщаний бетон* (з Інтернету).

ВЕЛИКОПОСТОВИ́Й, á, é. Те саме, що **великопі́сний.** *Над Києвом лунали великопостові дзвони* (З. Тулуб); *Одним із елементів великопостової служби є земні поклони* (з наук.-попул. літ.); *Великопостова їжа; Великопостові богослужіння.*

ВЕЛИКОПРОМИСЛО́ВИЙ, а, е. Пов'язаний із великою промисловістю. *У Київській області збережено і створено нові племінні заводи і репродуктори, великопромислові комплекси з виробництва молока, селекційні центри* (з мови документів); *Великопромислове місто.*

ВЕЛИКОРО́ДНИЙ, а, е, *заст.* Який належить до високого роду, знаті. *Панночка й голову задерла, і виступає так, наче вже вона княгиня великородна* (Марко Вовчок); *Та й чого його журитися панночці — молодій, непоганій, з великородної сім'ї та й не з порожніми руками?* (Панас Мирний).

ВЕЛИКОРО́ЗМІРНИЙ, а, е. Який має великі розміри. *У "Львівській політехніці" проводились науково-дослідні роботи з випробування балочних перехресно-ребристих просторових конструкцій на великорозмірних залізобетонних моделях* (з наук. літ.); *Великорозмірний одяг.*

ВЕЛИКОРОЗУ́МНИЙ, а, е. 1. Який має видатні розумові здібності. *Стяте* [стято] *голову з гетьмана Великорозумну, Що всю Русь обороняла* (П. Куліш).

2. *ірон.* Який вважає себе розумнішим, ніж є насправді. [Храпко:] *Тепер вам батька не треба; нащо вам батько? Вигодував вас, виростив; ви тепер великорозумні стали* (Панас Мирний); *— Сьогодні я зайда, а завтра стану запорожцем. З тим і прибув сюди... — От як станеш, тоді я й говоритиму з тобою! Тільки таких великорозумних у нас і своїх досить — не знаємо, куди дівати* (В. Малик).

3. Який містить щось дуже мудре, свідчить про велику розсудливість, ученість і т. ін. *— Та що ви всі накинулись на Хвостенка? — скипів Владик. — Ви дружите — і дружіть! А я як-небудь без вашої дружби обійдусь! .. Подумаєш! І слухати ваших великорозумних мудрувань не хочу!* (В. Малик); *Він не говоритиме їй чемних і великорозумних слів* (Валерій Шевчук).

ВЕЛИКОРОЗУ́МНИК, а, *ч.* 1. Людина, яка має видатні розумові здібності. *Усі ви, молоді, маєте себе за великорозумників. Та хоч би як ти опирався — все одно в цьому світі змушений будеш працювати* (із журн.).

2. *ірон.* Людина, яка вважає себе розумнішою, ніж є насправді. *— А! Й ти, Іване, привів до школи хлопця?.. Хочеш, щоб і син був такий великорозумник, як батько? Ні, сього не записуйте, я його знаю...* (М. Коцюбинський).

ВЕЛИКОРОЗУ́МНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **великорозу́мник.** *Одна великорозумниця сягнула своїм глуздом, куди не слід було, і захотіла вигнати з синового серця кохання, .. та з любов'ю разом і душу з його тіла вийняла* (М. Лукаш, пер. з тв. Д. Боккаччо).

ВЕЛИКОРОЗУ́МНО. Присл. до **великорозу́мний.** *— Мужчина в нашому становищі — вінець діла! — великорозумно підсумувала Одарка Семенівна* (Іван Ле); *— Ти хочеш дуже великорозумно висловитися. Кажи простіше* (Валерій Шевчук).

ВЕЛИКОРО́С *див.* **великоро́си.**

ВЕЛИКОРО́СИ, ВЕЛИКОРУ́СИ, ів, *мн. (одн.* **великоро́с, великору́с,** а, *ч.;* **великоро́ска, великору́ска,** и, *ж.), заст.* Назва росіян, що набула поширення в літературі з середини XIX ст. *Тут можна було побачить типи Півночі з жовто-русявим волоссям на голові; можна було побачить широкі шиї й сірі очі великорусів, рум'яні лиця українців, навіть орлині очі й носи грузинів, греків, сербів і болгар, що приїжджають вчиться до Києва* (І. Нечуй-Левицький); *— А знаєш ти, що в Києві поляки й навіть великороси взялись вивчати мову, аби тебе* [Т. Шевченка] *читати в оригіналі? Студенти — то ті всуціль...* (Василь Шевчук); *Дворянка з Орловщини Наталія Полонська-Василенко, яка вважала себе великорускою за походженням та українкою за світоглядом, уклала один із найповніших посібників з історії України* (з газ.).

ВЕЛИКОРОСІ́ЙСЬКИЙ, а, е, *заст.* Прикм. до **великоросія́ни.** *Її шлюб з кимось із великоросійських вельмож міг би назавжди зміцнити становище батька й піднести його в очах правителів України й російського двору* (М. Старицький); *Орфографія Смотрицького була більше пристосована до старої церковнослов'янської мови, а на Москві її ввели навіть до живої великоросійської мови* (І. Огієнко).

ВЕЛИКОРОСІЯ́НИ, я́н, *мн. (одн.* **великоросія́нин,** а, *ч.;* **великоросія́нка,** и, *ж.), заст.* Те саме, що **великоро́си.**

Катерина веліла їм [російським чиновникам] *дбати про зближення малоросіян з великоросіянами* (М. Старицький); *— Хто ви: великоросіянин, малоросіянин чи поляк? — поцікавився директор* (Валерій Шевчук).

ВЕЛИКОРОСІЯ́НИН *див.* **великоросія́ни.**

ВЕЛИКОРОСІЯ́НКА *див.* **великоросія́ни.**

ВЕЛИКОРО́СКА *див.* **великоро́си.**

ВЕЛИКОРО́СЬКИЙ *див.* **великору́ський.**

ВЕЛИКОРО́ТИЙ, а, е. Який має великий рот; ротатий. *У роботі висвітлено питання селекції коропових риб, канального сома; вирощування товарної риби; живлення коропа та великоротого буфало; одержання нащадків строкатого товстолоба* (з наук. літ.); *Зазвичай судак і щука живуть у місцях із прохолодною, а великоротий окунь — у зонах із теплішою водою* (з наук.-попул. літ.); *Знайомець Микити з автобіографічної повісті О. М. Толстого "Дитинство Микити" — кучерявий, кирпатий і великоротий Степан Карнаушкін* (з навч. літ.).

ВЕЛИКОРУ́КИЙ, а, е. Який має великі руки; рукатий. *Олеся пройняв жах, він увесь затерп і онімів .. Бачив, що стоїть серед індіан, великоруких, оголених* (Ю. Бедзик); *Великорукий боксер переміг свого суперника у третьому раунді* (з газ.); *Великорукий воїн.*

ВЕЛИКОРУМУ́НСЬКИЙ, а, е. Стос. до об'єднання в одній державі територій, які мають румуномовне населення, включно з Північною Буковиною і Бессарабією. *У часи Ніколае Чаушеску пропаганда великорумунських ідей була повсякденною і всеохопною, що можливо лише в тоталітарних державах* (з публіц. літ.).

ВЕЛИКОРУ́С *див.* **великоро́си.**

ВЕЛИКОРУ́СИ *див.* **великоро́си.**

ВЕЛИКОРУ́СКА *див.* **великоро́си.**

ВЕЛИКОРУ́СЬКИЙ, *рідко* **ВЕЛИКОРО́СЬКИЙ,** а, е, *заст.* Стос. до великорусів, великоросів. *Жилавими руками, кремезними плечима й шиями вони скидались на великоруських робітників* (І. Нечуй-Левицький); *Гетьманові було не до вподоби, щоб великоруське військо оселялось в українських містах* (Леся Українка); *Чайка, вже давно звиклий керувати своїм словом, говорив добре, хоч .. він таки порядком забув українську мову й, що найгірше, на Півночі засвоїв великоруський акцент* (Д. Бузько); *Уже на кінець XVIII — початок XIX ст. Катеринославська єпархія, створена на землях Запорозької Січі, мало чим відрізнялася від великоросської церковної моделі* (з наук. літ.).

ВЕЛИКОСВІ́ТСЬКИЙ, а, е. 1. Який належить до аристократії (у 2 знач.). *Старим стало видко, що Серединському хотілось мати за жінку великосвітську пані* (І. Нечуй-Левицький); *Кожного разу, приходячи сюди, Іван Петрович мимохідь дивувався: будуар княгині скоріше нагадував кабінет ученого книголюба, ніж кімнату великосвітської дами* (Б. Левін); // Власт. аристократії (у 2 знач.), вищому товариству. *Він* [Серж] *— дворянин, багатий, з вишуканими великосвітськими манерами, широкими знайомствами* (М. Сиротюк); *Тільки великосвітське виховання та природжене почуття гумору допомогли герцогові приховати образу і не подати виду, як зараз у нього гірко на душі* (В. Малик); *Простота й демократизм у моєму характері є провідними рисами; я органічно не переношу снобізму, великосвітської зверхності* (із журн.).

2. *розм.* Пов'язаний з елітою суспільства (політичною, культурною, науковою і т. ін.). *У Вінниці відбувся великосвітський бал молодої української інтелігенції. Як зазначили організатори, метою такого заходу є засвоєння духовних, культурних надбань людства, пошук шляхів саморозвитку* (із журн.); *Настав сезон гламурного, голлівудського, великосвітського шику — у моді одяг для урочистих виходів, дорогих вечірок, походів у розкішні театри* (з Інтернету).

ВЕЛИКОСЕРІ́ЙНИЙ, а, е. Який випускається великою кількістю, великими серіями. *Як правило, виготовлення значної частини продукції в умовах серійного виробництва періодично повторюється протягом року або багатьох років, що дає можливість організувати цей випуск на технологічно спеціалізованих ділянках (передусім це стосується організації середньо- та великосерійного виробництва)* (з наук.-техн. літ.); *У зв'язку з використанням нового устаткування став можливим великосерійний друк і копіювання матеріалів* (з наук.-техн. літ.); // Який виробляє щось у великій кількості. *Очевидно, що в бюджетному сегменті більше переваг у великосерійних виробників* (з газ.).

ВЕЛИКОСЕРІ́ЙНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **великосерійний.** *У 30-ті роки XIX ст. розроблялися системи швидкодійних телеграфних букводрукувальних апаратів, усувалася великосерійність телефонної апаратури* (з наук.-попул. літ.); *Великосерійність виробництва вимагає спеціальних організаційних основ проектування* (з газ.).

ВЕЛИКОСІМЕ́ЙНИЙ, а, е. 1. Стос. до великої сім'ї. *Першою формою окремої сім'ї була велика сім'я, яку називають також великосімейною громадою, з якої згодом виокремилася мала сім'я найближчих кровних родичів (чоловік, дружина, діти)* (з наук. літ.); *Земельні ділянки перебували у володінні великосімейних громад, що включали в себе кілька поколінь найближчих родичів* (з навч. літ.); *Конкретні матеріали переконують, що і серед українців характерним є великосімейний уклад — і не тільки в далекому минулому, а й у XIX та XX ст.* (із журн.).

2. Те саме, що **багатосіме́йний.** *Великосімейна людина.*

ВЕЛИКОСІМЕ́ЙНІСТЬ, ності, *ж., рідко.* Стан і властивість за знач. **великосіме́йний.** *Однією з особливостей трипільського суспільства була великосімейність* (з навч. літ.).

ВЕЛИКОТИРА́ЖКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **багатотира́жка.** *Історія великотиражки "Промінь" розпочалася 7 листопада 1930 року, коли вийшов її перший номер* (із журн.); *У заводській великотиражці вміщено репортаж про умови праці робітників на промислових підприємствах України* (з газ.).

ВЕЛИКОТИРА́ЖНИЙ, а, е. Те саме, що **багатотира́жний.** *Опублікована у великотиражній щоденній газеті інформація свідчить, що більшість ісландців досить прохолодно сприймає ідею приєднання до ЄС* (з газ.); *Пропонуємо дуже вигідні ціни на великотиражний друк листівок, буклетів, плакатів, журналів, каталогів, газет та ін.* (з мови реклами); *Великотиражне видання.*

ВЕЛИКОТОННА́ЖНИЙ, а, е. Який має великий тоннаж (про транспортні засоби). *Значення порту Южний і його зростаюча роль серед інших портів України визначені сприятливим географічним положенням та можливостями в прийомі сучасного великотоннажного флоту* (з наук.-попул. літ.); *Конференцію присвячено питанням удосконалення технології виробництва великотоннажних суден* (із журн.);

Великотоннажні транспортні засоби не підлягають експлуатації на вулично-дорожній мережі загального користування (із журн.); *У великотоннажному контейнері автомобіля здійснюється перевезення речей транзитом* (з газ.).

ВЕЛИКОТОННА́ЖНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість за знач. **великотонна́жний.** *Ефективність транспортування сировини на далекі відстані забезпечується великотоннажністю суден і системою "порт — завод", коли судна швартуються на узбережжі біля підприємства* (з наук.-техн. літ.); *Великотоннажність автомобіля.*

ВЕЛИКОТРУ́ДНИЙ, а, е, *уроч.* Дуже важкий, виснажливий. *Охоплюючи подумки науковий і просвітянський доробки професора Харківського університету, академіка Української академії наук, почесного члена багатьох наукових і просвітницьких товариств М. Сумцова, переконуєшся: кожен день його великотрудного життя був гідний того, щоб бути занесеним у славний літопис добра заради людства* (з наук.-попул. літ.); *Приклади яскравого, великотрудного, відданого людям життя потрібні Україні для її духовного відродження* (з публіц. літ.); *Із моменту обрання гетьманом розпочалася великотрудна діяльність Сагайдачного на політичній ниві* (із журн.); *Усе своє довге і великотрудне життя мати Марія-Тереза присвятила найбільш нужденним і незахищеним серед нас — бідним, голодним, невиліковно хворим і вмираючим* (з газ.); * Образно. *Свій великотрудний шлях Дніпро закінчує, впадаючи в Дніпро-Бузький лиман — найбільшу затоку північно-західної частини Чорного моря* (із журн.).

ВЕЛИКОУКРАЇ́НСЬКИЙ, а, е. 1. Стос. до Наддніпрянської України у протиставленні до Західної України. *Треба відчувати, як свою праву руку, наш рідний великоукраїнський Київ-град, і треба мати генетичну прив'язаність до цих степових земель, на яких розкинуло своє велетенське тіло загадкове козацьке місто, старовинна резиденція київських князів* (С. Процюк).

2. *іст.* Стос. до концепції Великої України як держави, котра об'єднувала б усі українські етнічні землі. *Як прибічник великоукраїнської концепції, що передбачала прилучення до Української Держави Криму й Кубані, гетьман П. Скоропадський був рішучим противником австрійської, тобто малоукраїнської розв'язки української державної проблеми, що передбачала анексію деяких українських територій Австро-Угорщиною з наступним створенням або конфедеративної, або й навіть формально самостійної Української Держави — насправді сателіта Габсбурзької монархії* (з наук.-попул. літ.).

ВЕЛИКОФОРМА́ТНИЙ, а, е. Який має великий формат. *Церкву вимурувано з великоформатної цегли, що свідчить про її будівництво до 1170 р.* (із журн.); *Відома фірма випустила великоформатний монітор* (з газ.); *Завод виробляє великоформатні дисплеї* (з мови реклами); *Великоформатний папір; Великоформатний плакат; Великоформатний шифер.*

ВЕЛИКУВА́ТИЙ, а, е. Який трохи перевищує потрібний розмір. — *Чобіт у мене немає .. — То півлиха. Візьмеш мої, у мене є зайві про запас. Великуваті трохи будуть, але для зими не страшно* (С. Добровольський); *Вони* [шкарпетки] *великуваті, не тримаються, все сповзають на черевики* (В. Земляк); *Шапка була гарна, але великувата* (Ю. Мушкетик).

ВЕЛИ́ТЕЛЬ, я, *ч., книжн.* 1. *(з великої літери).* Бог. *Перш ніж покласти ношу, Велитель наснажує людину силою* (з рел.-церк. літ.); *Якщо Бог — справжній Велитель, тоді людина, створена за Його образом і подобою, також повинна бути повелителем усього, що відбувається на Землі* (з рел.-церк. літ.).

2. Той, хто має необмежене право наказувати, веліти комусь, керувати ким-, чим-небудь. *Омар знав всесильних світу цього, та зустрічав серед них лише грубу запальність, .. темну жорстокість. Велителя, який сумнівається, ще не доводилося бачити* (Р. Іваничук); * У порівн. *Прийшов... Командує, немов громів велитель* (М. Рильський).

ВЕЛИ́ТЕЛЬКА, и, *ж., книжн.* Жін. до **вели́тель** 2. *І від Фінляндії до Криму Гурти аркадських пастушків На честь велительки Росії .. Складали молитовний спів* (М. Рильський).

ВЕ́ЛИЧ, і, *ж.* 1. Повнота видатних, надзвичайних рис, особливостей когось, чогось великого, могутнього, які викликають подив, повагу. *Твоя, Господи, могутність, і сила, і велич, і вічність, і слава, і все на небесах та на землі!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Всі наші починання мусять бути великі розміром, глибокі думкою, відповідні до величі народу нашого* (У. Самчук); *У післявоєнні роки Ю. Яновський основну увагу приділяв зображенню мирної праці, оспівував красу і велич людини-трудівника* (з навч. літ.); // Урочистість, пишнота. *Над цими дерев'яними городами, над звичною нетривалістю й тимчасовістю вознеслося рожеве кам'яне диво: небаченої величі й краси храм* (П. Загребельний); *Золоті ворота вражали величчю і красою кожного, хто вперше бачив їх* (В. Малик).

2. Гордовитість, поважність у зовнішньому вигляді, у манері триматися. *Підвівся* [генерал-майор Павлов] *назустріч колишньому унтер-офіцерові, але не за тим, щоб привітатися, а щоби показатися в усій генеральській величі: червона генеральська стрічка оперізувала груди й опасистий живіт* (Ю. Хорунжий).

3. *заст.* Дуже великий, надзвичайних розмірів предмет. *Ліс у мене стародавній, добрий; дуби — велич усе* (Сл. Гр.).

ВЕЛИЧА́ВИЙ, а, е. 1. Який своїми розмірами, виглядом або діями, вчинками і т. ін. викликає почуття поваги, певної урочистості. *Ген місяць видом величавим з-поза тополь зирнув у сад* (М. Старицький); *Розкриваються останні ворота шлюзу: переді мною Хортиця і величава дуга греблі Дніпрогесу* (О. Довженко); *Краю мій! Вітчизно величава!* (П. Дорошко); // Сповнений урочистості. *Виходьте, поети, погожого ранку, Творіть для народу нову "Варшав'янку". Хай пісня лунає гучна, величава* (Л. Дмитерко); *У піднесеній атмосфері пройшов величавий концерт у залі органної музики* (з газ.).

2. Який тримається з великою гідністю, гордовитістю. *Прямий, як сосна, величавий* [Еней], *Бувалий, здатний, тертий, жвавий, Такий, як був Нечеса князь* (І. Котляревський); *Ганна Гаврилівна була ще досить вродлива та величава* (О. Ільченко).

ВЕЛИЧА́ВІСТЬ, вості, *ж.* Властивість за знач. **величáвий.** *Яка приємна заспокійлива величавість могутнього лісу!* (А. Хижняк); *За оту саму величавість діти інакше і не називали Тургенєва, як "Юпітер Сергійович"...* (О. Ільченко); *Після двох кухлів мускату старий Йонеску залишив свою величавість* (Ю. Смолич).

ВЕЛИЧА́ВО. Присл. до **велича́вий.** *Море близько, і він* [Дніпро] *тече повільно, величаво* (О. Гончар); *Княгиня гордим поглядом глянула на Кобзу і величаво пішла у покої* (О. Стороженко); — *У Київ поїдемо врочисто, величаво, — каже Богун* (А. Чайковський).

ВЕЛИЧА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для вшанування, звеличення кого-небудь. *Никифор .. побачив тільки кількох священиків у блискучих ризах. Помахуючи кадилами, вони співали величальну молитву* (С. Скляренко); *Вже не чутно тут було величальних погуків, завмерли бучні співи, не викаблучувалися блазні й потішники* (П. Загребельний); *Тихо, тихо сіялись сніжинки, і десь неподалік співали величальну пісню молодому* (Ю. Логвин); // *у знач. ім.* **велича́льна,** ної, *ж., фольк.* Обрядова пісня, що співається на вшанування, звеличення кого-, чого-небудь. *У шклівській залі закоханих марш Мендельсона замінили галицькою величальною — стародавньою обрядовою весільною композицією* (з газ.).

ВЕЛИЧА́ЛЬНО. Присл. до **велича́льний.** *У глибині Золотої палати протяжно і через те нібито тужно, але однак величально заспівав хор* (С. Скляренко); *Це звучало в його устах якось особливо — не зневажливо-осудливо, а величально* (Ю. Збанацький).

ВЕЛИЧА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **велича́ти.** — *Так тут, Костянтине Петровичу, одне діло .. Горобенка неприємно вразило це величання по батькові* (Б. Антоненко-Давидович); *Вони на свято тут зійшлись, Шевченка славу привітали; В простім суворім величанні, В любові щирій і пошані* (Т. Масенко); *Серед мотивів обжинкових пісень найважливішим є величання господаря і господині* (із журн.).

2. Дія за знач. **велича́тися** 2. *Ні, се, власне, не було хвалою, але се більше варто було, ніж звичайне величання матірок своїми дочками* (Леся Українка); *Дорош Брус величався своїм статком, але справжньої радості від того величання, певно, не мав* (Ю. Мушкетик).

ВЕЛИЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.* 1. *кого.* Називати кого-небудь шанобливим ім'ям, підкреслюючи цим свою повагу до нього. *Один одного звикли добродіями величати* (Сл. Гр.); [Н а т а л к а:] *Здорові були, добродію, пане возний!.. Я вас зову так, як все село вас величає, шануючи ваше письменство і розум* (І. Котляревський); // *розм.* Називати кого-небудь, звертатися до когось згідно з його чином; титулувати. — *Тільки з уговором піду: щоб ні ти, ні жінка твоя, ні сім'я твоя, щоб не величали мене благородієм* (Г. Квітка-Основ'яненко); // *ірон.* Називати когось яким-небудь ім'ям, прізвиськом і т. ін., образливим або не відповідним, не власт. йому. [Х р а п к о *(набік):*] *Щоб тобі язик руба стояв, як ти мене чортом величаєш!* (Панас Мирний); *За її горластість весь вагон уже величав бабу комендантом* (О. Гончар); // *розм.* Називати по батькові. *Ніхто не смів її не тільки відьмою або чим взивати, та ще й величали її по менню* [йменню]: *Семенівна* (Г. Квітка-Основ'яненко); [Ш у м е й к о:] *От таке! Чи ж не Андрійовичем його величають?* (І. Микитенко); // Називати якимось чином. *Вранці Марко до наймички Ручки простягає І мамою невсипущу Ганну величає* (Т. Шевченко); *Вашій старій, як Ви величаєте свою дружину, мій аж до землі низенький поклін* (Панас Мирний).

2. *кого, що.* Прославляти, вихваляти, звеличувати. *Я буду Тебе величати, о Боже мій, Царю, і благословлятиму Ймення Твоє повік-віку!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); — *Славно, славно! — закричали всі звірі і дуже величали Лисову розсудливість* (І. Франко); *Стрічайте юних, стрічайте, епоху в піснях величайте!* (П. Тичина); *Піснею Вітчизну величають* (П. Дорошко).

3. *кого, фольк.* Ушановувати когось, співаючи на його честь обрядову пісню. [Д р а н к о:] *Просимо дорогих гостей величати наших молодих весільною піснею* (М. Кропивницький).

ВЕЛИЧА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.* 1. *розм.* Називатися згідно з чином, титулом, по батькові і т. ін. — *Не скажете, шановна ґаздине, як нам дійти до місцевого начальства — до війта, чи старости, чи як воно тут величається?* (Є. Доломан); *Ментом я звусь, Анхіала премудрого я величаюсь Сином і правлю тафійським народом* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

2. Бути гордим, пишатися, хвалитися. *Величався, не сміявся, думав — моя буде, Розраяли добрі люди, дівчини не буде!* (П. Чубинський); *Неначе правдою самою.., так в добрі і нещасні дні Я величався все тобою!* (І. Франко); — *Тринадцять на Спаса минуло* [Ользі], — *гордо величалась мати* (Я. Качура); * Образно. *В лісі сосни величаються столітні* (Н. Забіла); // Поводитися зверхньо, зарозуміло, хвалькувато. *Думайте між собою однаково; не величайтеся, але наслідуйте слухняних; не вважайте за мудрих себе!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Дарес тут дуже насміхався, Собою чванивсь, величався, Аж слухать сором всім було* (І. Котляревський).

ВЕЛИЧЕ́ЗНИЙ, а, е. 1. Надзвичайно великий розмірами. *Посеред площі величезна будова* (Леся Українка); *Внизу, під широко розкинутим гіллям величезного дуба, — глибока арка брами* (І. Кочерга); // Дуже великий за кількістю, чисельністю. *Високо-високо під небом вечірнім пролетіли величезним табуном дикі гуси* (М. Коцюбинський); *Дорогий гелій скрізь можна добувати з повітря, але вартість його буде величезна* (М. Трублаїні); *У вечірньому присмерку з станції виринула величезна колона танків і заповнила увесь шлях* (Іван Ле і О. Левада); // Безмежний, безкрайній. *І всім їм* [зірочкам] *місце є в тому безмірному краї... Якою ж величезною повинна бути та обшир, що їх у собі розмістила?* (Панас Мирний); *Далі — нічого: величезний, безмірний простір, безодня, безкрай* (Ю. Смолич); // Дуже великий за розмірами порівняно з іншими подібними предметами. *Незабаром парубки побачили в долині гурток дівчат, що з величезними сапами на плечах хутко посувався курною дорогою* (М. Коцюбинський); *Якось він підсів до мене, взяв з моїх малих рук величезний клубок і почав швидко мотати* (І. Цюпа).

2. Надзвичайно великий за виявом чого-небудь. *Яка величезна Твоя доброта, яку заховав Ти* [Бог] *для тих, хто боїться Тебе, яку приготовив для тих, хто на Тебе надіється перед людськими синами!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Мимохіть відчув* [Мартинов] *величезну гордість, адже авторегулювання — це переворот у всьому залізничному транспорті* (О. Донченко); *Між частинками, з яких складається атомне ядро, діють величезні сили притягання* (з наук.-попул. літ.).

Спра́ва [величе́зної (вели́кої)] держа́вної (світово́ї) ваги́ *див.* **спра́ва**[1].

ВЕЛИЧЕ́ЗНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **величе́зний.** *Молодий солдат оглянувся.., ніби вражений раптом вели-*

чезністю перейденого шляху (О. Довженко); *Є надзвичайно гарна печера у Словенії, розташована на глибині 150 метрів під землею. Вона одночасно і дивує своєю красою, і лякає своєю величезністю* (із журн.); *Людську уяву вражає величезність гори Фудзіями та її правильні форми* (з газ.).

ВЕЛИЧЕ́ННИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **величе́зний.** *Дійшли ми до величенного каменя* (О. Стороженко); *Заспівав* [співець], *і юрба величенна мов життя на той час зупинила* (Леся Українка); *Ішов якось дяк од титаря, косоокий, величенний, старі люди казали — на запорожця скидається* (С. Васильченко).

ВЕЛИЧЕ́НЬКИЙ, а, е. Який трохи перевищує звичайний розмір, кількість; досить великий. *Бур'янець і величенький, та ніхто ж то його і не дума полоти* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— Еге ж, еге ж, — похитувала головами зібрана величенька юрба жінок* (В. Еллан-Блакитний); *В кутку цвіло величеньке деревце китайської троянди* (Я. Гримайло); *А родина величенька: стара мати, жінка, четверо дітей, найстаршій дівчинці — дванадцять років* (Ю. Мушкетик).

ВЕЛИЧИНА́, и́, *ж.* 1. Розмір, об'єм, протяжність чогось. *Через зелені вишеньки та покривлені яблуньки на гробах визирали низькі дерев'яні хрестики різної величини* (Н. Кобринська); *Річард ліпить з неї* [індіанки] *статую натуральної величини* (Леся Українка); *Величина врожаю сільськогосподарських культур значною мірою залежить від якості посівного матеріалу* (з навч. літ.).

2. *спец.* Те, що можна виміряти й обчислити. *Традиційний спосіб оцінки забруднення довкілля — порівняння концентрації токсиканту в середовищі з величинами гранично допустимих концентрацій* (з наук. літ.); *У живих організмах відбуваються складні фізико-хімічні процеси, що супроводжуються змінами величин електричних потенціалів та відповідно електромагнітних полів* (із журн.).

3. *перен.* Те, що має соціальне значення, суспільну цінність. [Д а н и л о:] *Одно біля машини крутиться на однім місті* [місці], *а друге, така величина, як Земля...* (І. Карпенко-Карий); *Культура — величина відносно самостійна і самостимульована в тому розумінні, що вона не детермінована безпосередньо матеріальним розвитком суспільства* (із журн.); // Той, хто прославився своєю діяльністю, суспільним становищем і т. ін. *Думка, що Суліман є безпосереднім посланцем такої фінансової величини, як Річинський, закрутила голову Безбородькові* (Ірина Вільде); *Французька критика сперечається: Башкирцева — талановитий епігон Бастьєна-Лепажа чи самостійна художня величина?* (з публіц. літ.).

△ **(1) Абсолю́тна величина́,** *мат.* — значення числа безвідносно до його знака (плюс або мінус). *Абсолютна величина добутку дорівнює добутку абсолютних величин співмножників* (з навч. літ.); *Абсолютна величина дійсного числа;* **(2) Ве́кторна величина́,** *мат., фіз.* — величина, що характеризується числовим значенням і напрямом у просторі. *Прискорення — це векторна величина, що характеризує зміну швидкості з часом* (з навч. літ.); **(3) Змі́нна величина́,** *мат., фіз.* — величина, яка в певному процесі або дослідженні набуває різних значень. *Температурний коефіцієнт, що входить до моделі процесу танення снігу, може бути і константою, і змінною величиною* (з наук.-техн. літ.); *У процесі ізотермічного стискання ідеального газу тиск і об'єм газу є змінними величинами* (з навч. літ.); **(4) Крити́чна величина́,** *спец.* — величина, що характеризує перехід чого-небудь у новий стан, іншу якість із набуттям нових властивостей. *У межах нульової смуги "сонячного вітру" густина рухомої плазми найбільша і, очевидно, сягає критичної величини* (з наук. літ.); **(5) Пропорці́йні величи́ни,** *мат.* — величини, які залежать одна від одної так, що збільшення або зменшення однієї з них зумовлює пропорційне збільшення або зменшення іншої. *Методика формування вміння розв'язувати задачі реалізується на матеріалі простих та складних задач, що містять пропорційні величини* (з наук. літ.); **(6) Скаля́рна величина́,** *мат., фіз.* — величина, що характеризується числовим значенням. *До скалярних величин, або скалярів, належать довжина, площа, температура, густина, робота й багато інших* (з наук. літ.); **(7) Ста́ла (постíйна) величина́,** *мат., фіз.* — величина, яка в певному процесі або дослідженні зберігає незмінне значення. *Сталі величини позначають першими літерами латинського алфавіту (a, b, c, ...)* (з навч. літ.); *Орбіти планет і навіть їхні маси не є строго постійними величинами* (М. Руденко); **(8) Фізи́чна величина́** — величина, що характеризує фізичні властивості об'єктів чи явищ. *Прикладами фізичних величин можуть бути маса, густина, температура, тиск, довжина, показник заломлення світла* (з наук.-попул. літ.); *Кількісну характеристику фізичної величини називають її розміром, а фіксована за розміром міра певної фізичної величини є її одиницею (напр.: метр, кілограм, градус)* (з навч. літ.).

◊ **Зірка пе́ршої величини́** *див.* **зірка.**

ВЕЛИЧІ́НЬ, і, *ж.* Абстр. ім. до **вели́кий** 1, 3–6. *Американський ідеаліст мав відвагу поставити національну проблему в цілу її природну величінь без традиційного дипломатичного крутійства* (із журн.); *Найбільше вразила мене величінь того, що я бачив, і я зараз же подумав: нащо світ такий великий?* (з Інтернету).

ВЕЛИ́ЧНИЙ, а, е. 1. Який своєю величиною, грандіозністю, силою вияву або наявністю чогось видатного, надзвичайного викликає подив, захоплення. *Господи, Владико наш, яке то величне на цілій землі Твоє Ймення, Слава Твоя понад небесами!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Червоний світ од блискавки ніби запалив пожежу на горах і в долинах .. Картина була величнá, але страшна, як пекло* (І. Нечуй-Левицький); *За час, за годину Тебе я покину, Величнеє море таємне!* (Леся Українка); *Минулого розбивши тьму, Стоїть Кобзар перед очима; Його тяжка й величнá путь .. У даль простерлася видима* (М. Рильський); *У кожній жінці зберігається щось величне, найкраще на світі* (І. Багряний); // Який заслуговує пошани, поваги. *Твій рід хороший і величний: не плодив ні злодіїв, ні душогубців, як інші багатії роди* (Марко Вовчок); *— Роде мій чесний та величний, тішуся тобою* (В. Стефаник); // Який викликає почуття урочистості, піднесеності. *У сю величну хвилину тихо розгортаються кущі — і на галяву виходить Хо* (М. Коцюбинський).

2. Сповнений гідності, поважності. *Усі люди пов'яли, змарніли; тільки бабуся величнá, як і була. Як не лає, як не кричить на неї пані, — бабуся не лякається, не метушиться; іде тихо, говорить спокійно, дивиться ясно своїми очима ясними* (Марко Вовчок); *Він* [командир] *стояв спокійний і величний, мов нічого й не трапилося* (В. Кучер); *Величнá хода; Величний жест.*

ВЕЛИ́ЧНІСТЬ, ності, *ж.* 1. Абстр. ім. до **вели́чний.** *Розповідає вітер: про Африку, про Єгипет, про його величність* (Леся Українка); *Графиня Подибайлова п омайнула з величністю по сходах* (І. Нечуй-Левицький).

2. *(в офіційних текстах — з великої літери) у сполуч. зі сл.* в а ш а, й о г о, ї ї, ї х. Титулування монархів та їхніх дружин при звертанні до них або в розмові про них. [С т а р и й г і с т ь:] *А що, дон Пабло? Вже тепер нарешті покличе вас король до свого двору — такого зятя тесть...* [Д. П а б л о:] *Його величність не по зятях, а по заслузі цінить* (Леся Українка); *— Ось бачите, ваша величність, — сказав гетьман* [королеві], *— я знаю свій народ, він боїться тільки вогню!* (Ю. Яновський); *У високій перуці, шовковому кафтані, спираючись на палицю, простує його величність Людовік XIV, Король-Сонце* (В. Домонтович).

ВЕЛИ́ЧНО. Присл. до **вели́чний.** *Величнo синіють за містом Карпати* (В. Кучер); *Олександр Олесь величнo співає поетичний гімн революції 1905 року у віршах "Ми не кинемо зброї своєї", "З військом за волю боролися ми", "Жалібна пісня"* (з навч. літ.); *Дівчиною як була, бігає, сміється, щебече; а тепер якось ніби розумніша стала: двір перейде тихо, величнo, у вічі гляне з повагою* (Марко Вовчок).

ВЕЛИ́ЧЧЯ, я, *с.* Те саме, що **ве́лич.** *Чому в нас так мало гордості і відпорної сили, так мало наклону* [нахилу] *до величчя, так мало поривів до могучості?* (О. Кобилянська); *Упивався* [Максим] *колись хвилюючою красою й величчю справжнього мистецтва, вічного, величного, божественного...* (І. Багряний); *Стоїть там дуб, могутній, як земля. Яке величчя і незламна сила!* (М. Рильський).

ВЕ́ЛІГЕР, а, *ч.* Личинка багатьох морських молюсків, формою подібна до вітрильника. *На ріст личинок мідій на стадії велігера впливає щільність їх посадки і концентрація корму (мікроводоростей)* (з наук. літ.); *Велігер має вітрильник, тім'яну пластинку із султаном війок, черепашку, очі, органи рівноваги, зачаток ноги і т. ін.* (з навч. літ.); *Велігер після осідання на дно перетворюється на дорослого молюска* (із журн.).

ВЕЛІНГТО́НІЯ, ї, *ж.* Те саме, що **секвоядендро́н.** *Регочуться .. хвилі на морі, і кипариси сміються, і лаври тіпаються з реготу, і веселі усмішки на абрикосах, на винограді, на велінгтоніях...* (Остап Вишня); *На честь безстрашного вождя Секви індіанці назвали своє дерево велет-секвоя. Але завойовники не хотіли миритися із цим і спочатку нарекли це дерево каліфорнійською сосною, згодом — мамонтовим деревом, велінгтонією* (з навч. літ.).

ВЕЛІ́ННЯ, я, *с.* Наказ, вимога, розпорядження. *Коли ж вона механічно, мов автомат, виконала його веління, він тихо, ледь чутно промовив: — Тепер іди... Іди...* (М. Руденко); *Повертатися до Києва без веління князя Володимира Борис не смів* (П. Загребельний); *За батьковим велінням я опинився в услузі в пана чернігівського полковника* (Ю. Мушкетик).

◊ **(1) За велі́нням (за по́кликом) се́рця (душі́)** — відповідно до своїх прагнень, бажань, почуттів, інтересів і т. ін. *— Не сам іду з землі Тиверської, беру з собою й ладо своє, Зоринку з Веселого Долу. Завважте, не з волі жереба — за велінням серця йде зі мною* (Д. Міщенко); *Лікар починається з любові. З любові до людей, зі співчуття, з поваги до їхніх страждань, із бажання допомогти. Я впевнений — Едик усе це розуміє і йде до медичного інституту за покликом серця* (Ю. Мушкетик); *Люди виявляли зразки масового героїзму як у тилу, так і особливо на фронті, не з-під палиці, а за велінням душі* (із журн.); **(2) По щу́чому велі́нню <За щу́чим велі́нням>:** а) *(фольк.)* без докладання зусиль; ніби в казці. [М а р ф а В а р ф о л о м і ї в н а:] *Не все коїться по нашому хотінню, по щучому велінню* (М. Кропивницький); *Та все те* [щасливе життя] *прийшло не по щучому велінню, а в нелегкій праці, в дерзанні, в боротьбі з труднощами* (І. Цюпа); б) негайно, дуже швидко. *— Запам'ятай мої слова. Коли що тобі захочеться — скажи тільки: — За щучим велінням, за моїм хотінням* (з казки); [С т а р ш и н а:] *Щоб через півгодини коні були перед порогом! Чуєш? Щоб мені по щучому велінню!* (М. Кропивницький).

ВЕЛІ́Т, а, *ч., іст.* Давньоримський легкоозброєний піхотинець. *Як згадується в деяких джерелах, веліти одягали на шоломи вовчі шкури, щоб їхні центуріони могли впізнати своїх воїнів* (з наук.-попул. літ.); *В озброєнні веліта був короткий меч і декілька метальних дротиків* (з навч. літ.).

ВЕЛІ́ТИ, лю́, ли́ш, *недок. і док.* 1. Давати розпорядження, наказувати. *Вели сестрі моїй Фамарі, Щоб коржика мені спекла* (Т. Шевченко); *Большакову й другому санітару він діставав .. гвинтівки з багнетами і велів тримати напоготові* (Ю. Яновський); // Прохати, доручати зробити що-небудь. *— Веліли кланятися вам хазяйка і прохали у куми* (Панас Мирний); *Кошовий велів передати, що сподівається на добропорядність пана гетьмана і вручає долю свого посланця у ваші руки* (В. Малик); // *із запереч. част.* н е. Забороняти, не дозволяти. *— Батько не велить дружитися.., — крутив парубок, дивлячись кудись убік* (М. Коцюбинський); *З ним нам не веліли товаришувати, бо він був злодійкуватий дуже й брехливий* (С. Васильченко).

2. *перен.* Вимагати, вважаючи правильним. [Кугут:] *Ти ж, Семене, зостанешся надворі, а ми підемо в хату, бо так закон велить* (М. Кропивницький); *І все було, як добрий тон велить* (М. Рильський).

◊ **Сам Бог велі́в** *див.* **Бог; Як вели́ть (підка́зує, нака́зує** *і т. ін.)* **со́вість (сумлі́ння)** *див.* **со́вість.**

ВЕЛО... Перша частина складних слів, що відповідає слову **велосипе́дний,** напр.: в е л о а т р а к ц і о́ н, в е л о б о́ л ь н и й, в е л о д р о́ м н и й, в е л о з а в о́ д, в е л о к а́ м е р а, в е л о с п о́ р т, в е л о т р е н а ж е́ р.

ВЕЛОАКРОБА́Т, а, *ч.* Той, хто займається велоакробатикою. *Щорічно в Ялті проходить фестиваль сучасного циркового мистецтва. Це зліт брейкерів, велоакробатів, скейтбордистів* (з газ.); *Велоакробати вразили глядачів синхронними трюками на своїх залізних конях* (з газ.).

ВЕЛОАКРОБА́ТИКА, и, *ж.* 1. Вид спорту, що включає виконання акробатичних вправ на велосипеді. *Велоакробатика (втім, офіційно її звуть велоспортом у залі, і професіонали не дають інших назв) сьогодні дуже популярна у Європі* (із журн.); *Ролерство поступово переросло в рух прихильників різних екстремальних видів спортивних розваг, учасниками якого є майстри велоакробатики, скейтбордисти* (з Інтернету).

2. Акробатика (у 3 знач.) на велосипедах. *У рамках циркового шоу пройшли виступи китайських майстрів велоакробатики* (із журн.).

ВЕЛОАКРОБА́ТКА, и, *ж.* Жін. до **велоакроба́т.** *Велоакробатки виконували синхронні трюки на своїх велосипедах* (з газ.).

ВЕЛОБАГАТОДЕ́НКА, и, *ж.* Спортивне змагання на велосипедах протягом кількох днів. *Однією з найпрестижніших велобагатоденок світу є "Тур де Франс"* (з газ.); *Першу позицію в загальному заліку престижної велобагатоденки в Італії займає український спортсмен* (з Інтернету).

ВЕЛОБА́ЗА, и, *ж.* Спортивна база для занять і змагань із велоспорту. *Велобаза має зал для занять на велостанках, приміщення з тренажерами, технічну майстерню, тренерську кімнату, душові й роздягальні* (із журн.); *На нашій велобазі на тренування приймають із 10 років* (з газ.).

ВЕЛОБО́Л, у, *ч.* Спортивна командна гра, у якій гравці намагаються забити м'яч у ворота супротивника переднім або заднім колесом велосипеда, тулубом чи головою. *У велоболі дозволяється атакувати гравця тільки з того боку, з якого він веде м'яч* (з навч. літ.); *Зі спортивною метою велосипед використовують у перегонах по шосе, на треку, у велоболі* (із журн.); *Учні спортивної школи "Сокіл" організували змагання з велоболу* (з газ.).

ВЕЛОБОЛІ́СТ, а, *ч.* Гравець у велобол. *Наші велоболісти лише за останній рік взяли участь у п'ятьох міжнародних змаганнях* (із журн.); *У турнірі велоболістів сильнішими виявилися майстри з Німеччини* (з газ.).

ВЕЛОБОЛІ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **велоболі́ст.** *Велоболістки вели напружену гру* (з газ.); *Українські велоболістки посіли перше місце у турнірній таблиці* (з газ.).

ВЕЛОБО́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до велоболу. *Велобольний рух має багато прихильників у всьому світі* (із журн.); *У змаганнях узяли участь найкращі велобольні команди Європи* (з газ.).

ВЕЛОБУДУВА́ННЯ, я, *с.* Галузь машинобудування, що виробляє велосипеди. *Харківський велосипедний завод був первістком вітчизняного велобудування, займався розробленням конструкцій велосипедів для дорослих та дітей* (з наук.-попул. літ.); *Конструкторсько-технологічне бюро з велобудування.*

ВЕЛОВЗУТТЯ́, я́, *с., збірн.* Спеціальне взуття для велосипедистів. *Італійська компанія, що базується у Тревізо, вже давно завоювала славу одного з виробників найякісніших та найстильніших моделей веловзуття* (із журн.); *Веловзуття має бути з "дихаючого" матеріалу, із жорсткою підошвою, куди може бути вставлений шип під контактні педалі, якщо такі є* (з Інтернету).

ВЕЛОВИРОБНИ́ЦТВО, а, *с.* Виробництво велосипедів та запасних частин до них. *Харків став центром веловиробництва в колишній УРСР та Радянському Союзі* (з Інтернету).

ВЕЛОГО́НКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **велоперего́ни.** *По телебаченню передавали старт велогонки миру* (А. Михайленко); *Уперше після Другої світової війни республіканську багатоденну велогонку було проведено за маршрутом Київ — Харків — Київ* (з наук.-попул. літ.); *Стартувала міжнародна багатоденна велогонка українсько-польської дружби* (з газ.).

ВЕЛОГО́ННИК, а, *ч.* Те саме, що **велоперего́нник.** *Ленс Армстронг, один із найкращих велогонників світу, вийшовши з лікарні після серйозної хвороби, тричі поспіль виграв найпрестижніші перегони "Тур де Франс"* (з газ.).

ВЕЛОГО́ННИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **велого́нник.** *Уперше за часів незалежності буковинська велогонниця представлятиме Україну на юніорському чемпіонаті Європи з велоспорту на шосе* (з газ.).

ВЕЛОГО́НЩИК, а, *ч.* Те саме, що **велоперего́нник.** *На трасі можна було побачити не лише найкращих українських велогонщиків, а й представників Росії, Молдови, Греції та Швейцарії — всього понад сто учасників* (з газ.); * У порівн. *Незабаром з'явився й Сашко: на саме подвір'я в'їхав велосипедом, вкотився хвацько, на манір велогонщика* (О. Гончар).

ВЕЛОГО́НЩИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **велого́нщик.** *В Італії стартувала жіноча багатоденка, у якій бере участь і велика група українських велогонщиць* (з газ.).

ВЕЛОДИСТА́НЦІЯ, ї, *ж.* Визначена ділянка для спортивних змагань на велосипедах. *Туристам запропонували подолати 25-кілометрову велодистанцію* (із журн.); *На велодистанції учасники зобов'язуються виконувати правила дорожнього руху та вимоги міліції й організаторів, а також бути у велошоломах* (з газ.); *Спортсменки мали подолати сорокакілометрову велодистанцію у гірській місцевості* (з Інтернету).

ВЕЛОДОРІ́ЖКА, и, *ж.* Зменш. до **велодоро́га.** *Автономним, незалежним видом велодоріжки є двобічна велодоріжка, що пролягає за межами проїзної частини і дозволяє їхати в обох напрямках* (з навч. літ.); *У західноєвропейських країнах велосипед і велодоріжка — такі ж звичні речі, як світлофор чи тротуар* (із журн.); *Наймальовничіші та найкомфортніші велодоріжки — у Центральному парку Нью-Йорка* (з газ.).

ВЕЛОДОРО́ГА, и, *ж.* Скорочення: велосипедна дорога. *Велодоріг у штаті Вашингтон виявилася велика кількість, а тому за нашу короткотермінову відпустку не було змоги об'їхати їх усі* (із журн.); *Уздовж велодороги планують створити також і пішохідні зони* (з газ.); *Велодороги повсюдно приваблюють багатьох туристів і спортсменів* (з газ.).

ВЕЛОДРО́М, у, *ч.* Відкрита або закрита споруда для тренувань і змагань із велосипедного спорту; велостадіон. *Велодром складається із треку з трибунами і допоміжних приміщень* (з навч. літ.); *Забудовники обіцяють створити новий велодром, узявши за основу параметри олімпійського велотреку в Торонто* (із журн.); *Недалеко від нового стадіону планують побудувати сучасний велодром, а також олімпійське село* (з газ.).

ВЕЛОДРО́МНИЙ, а, е. Стос. до велодрому. *Штучні велодромні траси будують за принципом гірської дороги — із різкими підйомами, крутими спусками, серпантинними поворотами* (з навч. літ.); *Турфірми пропонують відпочивальникам поля для гри в кулі, столи для пінг-понгу, велодромні й бігові доріжки, центри скелелазіння, клуби дельтапланеризму та ін.* (із журн.).

ВЕЛОЕРГО́МЕТР, а, *ч.* Тренажер, у якому поєднано ергометр і педальний механізм, який обертається ногами або руками. *Електрокардіографічне дослідження дало змогу точно визначити частоту серцевих скорочень під час дозованих фізичних навантажень на велоергометрі* (з наук. літ.); *Велоергометр застосовують у ергометричних дослідженнях, зокрема для оцінки енергозатрат під час виконання роботи* (з наук.-попул. літ.); *Електромагнітний велотренажер (велоергометр) — надійний і безшумний тренажер* (з Інтернету).

ВЕЛОЕРГОМЕТРИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до велоергометра та велоергометрії. *Виявлено роль показників ЕКГ при велоергометричній пробі в діагностиці абсолютної і від-*

носної коронарної недостатності (з наук. літ.); *Дослідити фізичну працездатність, функціональні можливості організму допомагає велоергометричний тест із дозованим фізичним навантаженням* (з навч. літ.); *Для кабінету функціональної діагностики закуплено велоергометричний комплекс із 12-канальним електрокардіографом* (з газ.).

ВЕЛОЕРГОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж.* Метод дослідження функціональних можливостей організму, який ґрунтується на показниках велоергометра. *Проведення навантажувальних проб серцево-судинної системи, таких як велоергометрія, фармакологічні проби, дає змогу верифікувати діагноз ішемічної хвороби серця* (з наук. літ.); *Найінформативнішою, найменш витратною, що оптимально підходить до умов нашої країни, є ЕКГ-проба з фізичним навантаженням, наприклад велоергометрія* (з наук.-попул. літ.); *Велоергометрія допомагає виявити осіб, у яких виникає різке підвищення артеріального тиску під час фізичного навантаження* (із журн.).

ВЕЛОЗАВО́Д, у, *ч.* Завод із виробництва велосипедів та запасних частин до них. *Модель "Україна" Харківського велозаводу популярна не лише в Харкові, але й у Києві, Москві, Санкт-Петербурзі й навіть у Ризі* (з газ.).

ВЕЛОІНФРАСТРУКТУ́РА, и, *ж.* Сукупність об'єктів та видів діяльності, що забезпечують функціонування і розвиток велосипедного транспорту. *У Парижі з 90-х років XX ст. почала активно розвиватися велоінфраструктура, а нині у місті налічується близько двох тисяч станцій, де можна взяти напрокат велосипед і доїхати до будь-якої частини мегаполіса* (із журн.); *Сесією міської ради ухвалено Концепцію розвитку велоінфраструктури Львова, оскільки 81 % опитаних мешканців підтримує ідею її створення* (з газ.); *Велоінфраструктура сприятиме зниженню транспортного навантаження, скороченню кількості машин на дорогах, а також істотному зменшенню кількості викидів шкідливих речовин і поліпшенню здоров'я населення* (з Інтернету).

ВЕЛОКА́МЕРА, и, *ж.* Внутрішня гумова оболонка велосипедної шини, в яку нагнітають повітря. *У будові велокамери необхідним елементом є ніпель, який не випускає назовні повітря* (з навч. літ.); *Магазин реалізує запчастини для велосипедів, зокрема велокамери дитячі, гірські, дорожні* (з Інтернету); *Запасна велокамера.*

ВЕЛОКЛУ́Б, у, *ч.* Громадська організація, що об'єднує спортсменів і любителів велосипедного спорту. *У Запоріжжі відкрився туристичний велоклуб* (з газ.); *Львівський велоклуб провів черговий марафон на відстань 400 км* (з Інтернету).

ВЕЛОКОЛЯ́СКА, и, *ж.* Дво- або триколісний транспортний засіб, у якому поєднані велосипед і коляска. *Велоколяска може бути застосована як з господарською, так і з туристичною метою, а також як тренажер для реабілітації людей із порушеннями опорно-рухового апарату* (з наук.-попул. літ.); *Велоколяска дає змогу перевозити габаритний і важкий вантаж або додаткових пасажирів* (із журн.); *У віковій категорії до 3–4-х років дитячі велосипеди можна розподілити на кілька видів: велоколяска (від року до двох), класичний триколісний велосипед (від двох до чотирьох років), поєднання першого й другого видів* (із журн.).

ВЕЛОКОМА́НДА, и, *ж.* Команда велосипедистів, що бере участь у змаганнях із велосипедного спорту. *У грудні 2008 року вперше в історії українського спорту було створено професійну велокоманду міжнародного класу ISD* (із журн.); *Спортсмени офіційно заявили, що міська велокоманда перебуває поза політичними партіями і їхньою боротьбою, а також не має наміру приєднуватися до будь-яких екологічних організацій* (з газ.).

ВЕЛОКРО́С, у, *ч.* Крос на велосипедах. *Чемпіонати світу з велокросу проводяться з 1950 року* (з наук.-попул. літ.); *Велокрос відбувається на дистанції від 15 до 50 кілометрів* (із журн.); *У рамках фестивалю "Ровералі-2010" у місті Жовква Львівської області відбудуться змагання з тріалу, велокросу, конкурси велоспорядження та велосипедів, виступи музичних гуртів і покази фільмів* (з газ.).

ВЕЛОЛЮБИ́ТЕЛЬ, я, *ч.* Любитель їзди на велосипеді. *Нині все більша кількість велолюбителів віддає перевагу велосипедам відомих фірм* (із журн.); *Щорічно проводяться масові зустрічі велолюбителів з нагоди відкриття і закриття велосипедного сезону* (з газ.).

ВЕЛОМАГАЗИ́Н, у, *ч.* Спеціалізований магазин із продажу товарів для велосипедистів. *Веломагазин здійснює продаж шосейних і гірських велосипедів* (з газ.); *Підібрати й придбати велосипед в Україні ви можете в новому веломагазині* (з мови реклами).

ВЕЛОМА́ЙСТЕР, тра, *ч.* Фахівець із ремонту велосипедів. *Веломайстер відремонтував і пофарбував велосипед, замінив зношені запчастини* (з газ.); *Наші веломайстри візьмуться за ремонт і сервісне обслуговування велосипедів будь-яких типів: гірських, шосейних, дорожніх, кросових* (з Інтернету).

ВЕЛОМАЙСТЕ́РНЯ, і, *ж.* Майстерня з виготовлення і ремонту велосипедів. *У місті Любомлі до Другої світової війни працювали різні майстерні, зокрема діяла майстерня з ремонту автомобілів, а також веломайстерня, яка, крім ремонту, давала велосипеди напрокат* (з мемуарної літ.); *Веломайстерня виконує ремонт і технічне обслуговування велосипедів будь-яких марок і моделей* (з Інтернету).

ВЕЛОМАРАФО́Н, у, *ч.* Спортивне змагання з велосипедної їзди на велику дистанцію (100–1000 кілометрів) або на час (6–24 години або більше). *У веломарафоні Львів — Краків переміг спортсмен із Дрогобича, член збірної України з велоспорту на шосе* (з газ.); *Веломарафон проводиться з метою пропаганди здорового способу життя, велосипедного туризму і велосипедного спорту серед населення* (з Інтернету).

ВЕЛОМАШИ́НА, и, *ж.* Те саме, що **велосипе́д.** *І, щоб не гаяти й хвилини, використовують усі тролейбуси, веломашини, мотоцикли і таксі* (М. Упеник); *Автоматники на веломашинах та мотоциклах неслися вперед* (О. Гончар).

ВЕЛОМЕРЕ́ЖА, і, *ж.* Мережа велосипедних доріг, що забезпечує безперешкодне переміщення велосипедів. *Переваги побудови розвиненої веломережі відомі: пропаганда здорового способу життя, розвантаження автомобільних шляхів, покращення екологічної ситуації в переповнених транспортом великих містах* (з публіц. літ.); *В Амстердамі настільки розвинута веломережа, що складається враження, ніби головним є велосипед, а не машина* (із журн.); *За попередніми напрацюваннями у Львові буде прокладено 166 км велодоріжок, що стане основою веломережі міста* (з газ.).

ВЕЛОМЕХА́НІК, а, *ч.* Те саме, що **велома́йстер.** *В останні роки у Києві виникла нова послуга — веломеханік за викликом* (з газ.); *Традиційно веломеханіки працюють при*

магазинах, які торгують велосипедами, запасними частинами та аксесуарами до них (з газ.); *Засвоєння навички збирання коліс є важливою віхою у становленні досвідченого веломеханіка* (з Інтернету); *На постійну роботу потрібен веломеханік-продавець із досвідом, віком 22–32 роки* (з мови реклами).

ВЕЛОМЕХА́НІКА, и, *ж.* Те саме, що **велоремо́нт.** *Кожен велотурист повинен знати ази веломеханіки: установлення і зняття коліс, заміна і заклеювання проколеної камери, змащування велосипеда, регулювання гальм* (із журн.); *Лекцію "Основи веломеханіки" 2 лютого цього року турклуб КПІ "Глобус" проводить у приміщенні 1 корпусу* (з Інтернету).

ВЕЛОМОБІЛІ́ЗМ, у, *ч.* Веломобільна справа, веломобільний спорт. *Веломобілізм може стати найпопулярнішим видом занять фізичною культурою та спортом* (з наук.-попул. літ.); *У нашому місті знайдеться немало людей, які здатні захопитися веломобілізмом* (з газ.).

ВЕЛОМОБІ́ЛЬ, я, *ч.* Різновид велосипеда — перев. триколісний транспортний засіб із автомобільним кріслом. *Веломобіль має переважно три колеса, розташованих не на одній лінії, інколи — кузов або шатро* (з наук.-попул. літ.); *Багато сучасних веломобілів, крім педалей, можуть приводитися в рух електродвигунами* (із журн.); *За швидкості 25–30 км/год веломобіль потребує удвічі менше енергії, ніж велосипед* (з газ.).

ВЕЛОМОБІ́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до веломобіля. *Переможці та призери змагань отримали грамоти, медалі, футболки та кубки від організаторів веломобільних змагань* (з газ.); *Істотна проблема розвитку веломобілів — відсутність організації системи веломобільного руху* (із журн.); *Веломобільний парк; Веломобільний спорт.*

ВЕЛОМОПЕ́Д, а, *ч.* Спеціальний варіант мопеда, у якому двигун внутрішнього згоряння поєднано з педальним приводом. *При відпрацюванні швидкості на треку широко використовують веломопед, технічними характеристиками якого є плавний хід і контроль швидкості руху* (із журн.); *Випущено перший у світі мініатюрний електричний велосипед (а точніше, веломопед), двигун якого живиться від 24-вольтової батарейки* (з газ.); *Продається унікальний японський веломопед "Хонда" в чудовому стані* (з мови реклами).

ВЕЛОО́ДЯГ, у, *ч.* Спеціальний одяг для спортсменів-велосипедистів. *Велоодяг виготовлено зі спеціальної тканини, яка ефективно відводить вологу з тіла велосипедиста* (із журн.); *Водії автомобілів ставляться до байкера в шоломі та яскравому велоодязі набагато уважніше, ніж до велосипедиста в тренувальному костюмі і кепці* (з Інтернету).

ВЕЛОПА́РКІНГ, у, *ч.* Те саме, що **велостоя́нка.** *Велопаркінги розташовані у зручних для велосипедистів місцях — біля магазинів, кафе, спортивних центрів і житлових будинків* (із журн.); *Велосипедисти пропонують зобов'язати супермаркети, торговельні та офісні центри обладнувати велопаркінги* (з Інтернету).

ВЕЛОПАРКУВА́ННЯ, я, *с.* Те саме, що **велостоя́нка.** *Офіс обладнано велопаркуванням і душами для велосипедистів, неподалік є зупинки громадського транспорту* (із журн.); *Мас-медіа повідомили, що велопаркування європейського зразка встановлять на житловому масиві Позняки в Києві* (з газ.); *Асоціація велосипедистів висловила прохання встановити велопаркування у місцях загального користування* (з Інтернету).

ВЕЛОПЕРЕГО́НИ, ів, *мн.* Спортивне змагання з велосипедної їзди. *Традиційними є багатоденні велоперегони "Тур де Франс"* (із журн.); *Велоперегони проводитимуться на території регіонального львівського ландшафтного парку* (з газ.); *Велоперегони бувають шосейні та трекові* (з Інтернету).

ВЕЛОПЕРЕГО́ННИК, а, *ч.* Спортсмен, який бере участь у велоперегонах. *Відбулися міжнародні велоперегони, у яких брали участь велоперегонники з Києва, Львова, Харкова* (з газ.).

ВЕЛОПЕРЕГО́ННИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **велоперего́нник.** *Українські велоперегонниці опинилися в десятці кращих спортсменів світу* (з Інтернету).

ВЕЛОПОКРИ́ШКА, и, *ж.* Покришка велосипедної шини, що захищає камеру від пошкоджень. *Велопокришка складається з декількох елементів: бортів, тканинної основи і поверхневого гумового шару* (з наук.-техн. літ.); *Завод розпочав виробництво агрегатів для виготовлення бортових кілець велопокришок* (з газ.).

ВЕЛОПО́ЛО, *невідм., с.* Спортивна командна гра в м'яч на велосипедах, у якій для ударів по м'ячу використовують спеціальну паличку з дерев'яним молоточком на кінці. *Велополо вигадали понад сто років тому, але пожвавлення інтересу до цього виду спорту відбулося останніми роками через зростання уваги до велосипедів* (з наук.-попул. літ.); *Велополо — аналог кінного поло, але замість коня гравці приборкують велосипед* (із журн.).

ВЕЛОПОХІ́Д, хо́ду, *ч.* Те саме, що **велоту́р.** *Метою велопоходу було ознайомлення з туристичними ресурсами Житомирщини* (із журн.); *Школярі разом з учителями фізкультури здійснили велопохід Тернопільщиною* (з газ.).

ВЕЛОПРОБІ́Г, у, *ч.* Пробіг на велосипедах. *12-денний велопробіг Україною і Польщею присвятили річниці Перемоги* (з газ.); *З Івано-Франківська стартував традиційний велопробіг трьома західними областями України* (з Інтернету).

ВЕЛОРА́ЛІ, *невідм., с.* Змагання з велосипедної їзди за заданим режимом руху. *Веloралі полягає у проходженні дистанції за легендою та за графіком, у якому обумовлено час руху або швидкість між контрольними пунктами, та у виконанні чи подоланні додаткових етапів* (з наук.-попул. літ.); *У Чернігові відбулося традиційне відкрите туристичне велоралі "Дорогами вогняних літ", присвячене Дню Перемоги* (із журн.); *Учасники змагатимуться у велокросі, 20-кілометровому велоралі* (з газ.).

ВЕЛОРЕМО́НТ, у, *ч.* Технічне обслуговування і ремонт велосипедів. *У всесвітній інформаційній комп'ютерній мережі існує спеціальний сайт про велосипеди й велоремонт, професійне навчання їзди* (з Інтернету); *Компанія виконає велоремонт за помірними цінами* (з мови реклами).

ВЕЛОРИ́КША, і, *ч.* 1. Те саме, що **велотаксі.** *Велорикша використовується для перевезення пасажирів на невеликі відстані в міських умовах* (з наук.-попул. літ.); *Після Другої світової війни на зміну пішохідним рикшам у Токіо прийшли велорикші та численні таксі* (із журн.); *Велорикша є елементом туристичної індустрії, використовується як таксі в країнах Азії; в Європі та Америці цей транспортний засіб називають "велотаксі"* (з Інтернету).

2. Рикша, який перевозить пасажирів і вантажі на велосипеді, сполученому з двоколісною коляскою. *Перед виїздом на трасу кожен велорикша проходить курс спеціального навчання* (з газ.).

ВЕЛОСЕ́КЦІЯ, ї, *ж.* Секція, у якій займаються велосипедним спортом. *Колектив велосекції Інституту туризму проклав нові цікаві велосипедні маршрути* (із журн.); *Нерідко у велосекціях тренери спеціально виставляють сидіння трохи вище, ніж потрібно, щоб "тягнути" ноги* (з газ.).

ВЕЛОСИМЕ́ТР, а, *ч.* Електромеханічний прилад для вимірювання швидкості коливань твердих поверхонь у діапазоні ультразвукових частот. *Короткоперіодний трикомпонентний малогабаритний велосиметр активно використовують в інженерній сейсмології* (з наук. літ.); *Калібрування інерційних віброметрів, велосиметрів і акселерометрів незалежно від принципу їхньої роботи має багато спільного* (з навч. літ.).

ВЕЛОСИПЕ́Д, а, *ч.* Дво- або триколісний транспортний засіб, що приводиться в рух м'язовою силою ніг за допомогою педалей. *Озирнувшись навколо себе, Юля взяла велосипед і вивела на стежку* (Григорій Тютюнник); *Опівночі, коли промчить, прошурхоче велосипедами нічна зміна у бік заводів, .. собор стоїть над селищами в задумі один серед тиші* (О. Гончар); *Хто пересідає на велосипеди, той робить значний внесок щодо зменшення шуму та викидів шкідливих речовин у довкілля* (з публіц. літ.); *Зі спортивною метою велосипед використовують у перегонах по шосе, на треку, у велоболі* (із журн.); *До спеціальних велосипедів можна віднести: циркові, фігурні, вантажні, гідровелосипеди, гірські, поліцейські та ін.* (з Інтернету).

◊ **Винахо́дити / ви́найти велосипе́д** *див.* **винахо́дити.**

ВЕЛОСИПЕ́ДИК, а, *ч.* Зменш.-пестл. до **велосипе́д.** *Сам Корж звертався до них то полагодити наручного годинника, то приклепати одламану педаль у Петиному велосипедику* (Б. Антоненко-Давидович); *Мирович припав скляними очима протигаза до вічка-амбразури броньовика: громаддя безлюдних будинків, замки на дверях магазинів, установ, полишені в дворах дитячі велосипедики* (В. Яворівський); * У порівн. *Лікар морщить носа. Тендітне пенсне подібне до золотого лялькового велосипедика* (О. Донченко).

ВЕЛОСИПЕДИ́СТ, а, *ч.* 1. Той, хто їздить на велосипеді. *Тільки попід тинами летів усе далі й далі якийсь велосипедист, пригнувшись до руля* (В. Кучер); *Польовою дорогою, що сіріла з соняшничиння до Кодими, їхали велосипедисти* (М. Вінграновський); *У кінці XIX — на початку XX століття у світі налічувалося близько мільйона велосипедистів* (з наук.-попул. літ.).

2. Спортсмен, який займається велосипедним спортом. [Милевський:] *Та дещо єсть: нове товариство заснувалось, клуб велосипедистів* (Леся Українка); *Безпосереднє проведення змагань покладається на суддівські колегії, затверджені управлінням і федерацією велосипедистів області* (з Інтернету).

ВЕЛОСИПЕДИ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **велосипеди́ст.** *Була вона заповзятою спортсменкою-велосипедисткою* (Ю. Смолич); *Ця велосипедистка їде кудись у напрямі залізниці. Не поспішаючи, ніби на прогулянку* (О. Гончар); *Серед тих, хто дихатиме цілющим кримським повітрям і грітиметься під лагідним сонечком, буде й шістнадцятирічна велосипедистка Олена Федорова — майбутня олімпійська надія* (з газ.).

ВЕЛОСИПЕ́ДНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **велосипе́д.** *У кутку лежать якісь труби — рівні й покручені, .. мідний стакан від снаряда, велосипедний руль, кусок шланга* (О. Донченко); *Мабуть, пішака ходити .. Романові надокучило, бо почав він майструвати самокат. Звідкілясь приніс стару погнуту велосипедну раму* (А. Михайленко).

2. Стос. до велосипеда. *Він чомусь згадав свого батька, майстра велосипедної майстерні* (Ю. Бедзик); *У перегонах брав участь майстер велосипедного спорту міжнародного класу* (із журн.).

ВЕЛОСИ́Т, у, *ч.* Нафтове мастило для змащення механізмів, що діють з великим числом обертів і малим навантаженням. *Велосит належить до індустріальних мастил, що застосовуються для змащування веретен прядильних машин у текстильній промисловості, вентиляторів, насосів та ін.* (з наук. літ.); *У побуті велосит застосовують для змащування різних механізмів* (із журн.).

ВЕЛОСПО́РТ, у, *ч.* Вид спорту — їзда на велосипедах. *Велоспорт включає такі дисципліни, як перегони на треку, шосе, пересіченій місцевості, а також маунтинбайк, велополо, велобол та фігурна їзда на велосипеді* (з наук.-попул. літ.); *На чемпіонаті світу з велоспорту, що стартував у німецькому Штутгарті, розіграно перші комплекти нагород* (з газ.); *Серед нинішньої молоді, яка обирає активне дозвілля, популярний екстремальний велоспорт. Хлопці їздять з великою швидкістю, долають природні та штучні перешкоди, стрибають у кількаметрові провалля* (з газ.); *Найбільш розвиненою у комерційному плані дисципліною велоспорту є шосейний* (з Інтернету).

ВЕЛОСПОРТИ́ВНИЙ, а, е. Стос. до велоспорту. *Разом з упевненим приходом весни набирає обертів новий велоспортивний сезон* (з газ.); *Велоспортивні змагання;* // Признач. для занять велоспортом. *Розглядається можливість будівництва велоспортивних майданчиків та іподрому* (з газ.).

ВЕЛОСПОРТСМЕ́Н, а, *ч.* Той, хто займається велосипедним спортом. *Відомий український велоспортсмен Ярослав Попович після трирічної перерви знову візьме участь у чемпіонаті України* (з газ.); *Кожен велоспортсмен підлаштовує велосипед під себе* (з Інтернету).

ВЕЛОСПОРТСМЕ́НКА, и, *ж.* Жін. до **велоспортсме́н.** *У змаганні брала участь українська велоспортсменка, чемпіонка, майстер спорту* (з газ.); *Волинська велоспортсменка може потрапити на олімпіаду* (з Інтернету).

ВЕЛОСТАДІО́Н, у, *ч.* Стадіон для занять велоспортом. *У 1924 році в Одесі побудували новий велостадіон із бетонною доріжкою для перегонів, місцями для глядачів, приміщеннями під трибунами для спортсменів і техніки* (із журн.); *На місці відкритого майданчика для велосипедистів з'явиться критий велостадіон, щоб готувати спортсменів і проводити змагання* (із журн.); *Волинська дирекція "Укртелекому" підтримала проект будівництва велостадіону* (з газ.).

ВЕЛОСТАНО́К, нка́, *ч.* Станок для тренувань велосипедистів. *До початку тренування спортсменки протягом 15 хвилин проводили розминку на велостанку* (із журн.); *Велостанок використовують не тільки спортсмени — для того, щоб потренувати м'язи, його можна встановити вдома або у шкільному спортзалі* (з Інтернету).

ВЕЛОСТОЯ́НКА, и, *ж.* Споруда, спеціальний відкритий майданчик, признач. для зберігання велотранспорту. *Ліворуч від центрального входу до парку розташувалася велостоянка, оскільки транспортний рух парковою зоною заборонено* (з газ.); *Студенти університету ініціювали відкриття велостоянки у своєму студмістечку, оскільки велоспорт уже давно став їх захопленням* (з Інтернету).

ВЕЛОТАКСІ́, *невідм., с.* Велосипед з двоколісною коляскою. *Швидкість велотаксі дорівнює, а іноді й перевищує середню швидкість пересування автомобіля по місту* (із журн.); *Використання велотаксі дозволить звільнити мегаполіси від шуму та забруднення повітря* (з газ.); *В Івано-Франківську можна замовити велотаксі* (з газ.).

ВЕЛОТРА́НСПОРТ, у, *ч.* Велосипедний і веломобільний транспорт. *Велотранспорт претендує на звання найекономнішого транспорту* (з наук.-попул. літ.); *У всьому світі велотранспорт переживає друге народження* (із журн.); *Досвід європейських країн переконливо доводить, що велотранспорт та інвестиції в його інфраструктуру швидко окупаються* (з газ.).

ВЕЛОТРА́НСПОРТНИЙ, а, е. Стос. до велотранспорту. *Прокладаються велотранспортні туристичні маршрути* (з газ.); *У великих містах різних країн Європи (Франція, Швеція, Данія та ін.) на високому рівні діє велотранспортна інфраструктура* (з Інтернету).

ВЕЛОТРА́СА, и, *ж.* Траса для спортивної їзди, спортивних перегонів на велосипедах. *Розроблено макет трьох велотрас різного рівня складності* (із журн.); *На чемпіонаті Європи з велоспорту серед юніорів на дистанції 22 км, який стартував на столичній велотрасі, українець здобув срібну медаль* (з газ.); *Велотраса візьме початок на пункті прикордонного переходу Рава-Руська і проляже через місцевості, відомі не лише своїми мальовничими пейзажами і цілющими джерелами, але й історичними та духовними пам'ятками* (з Інтернету).

ВЕЛОТРЕ́К, у, *ч.* Спортивна споруда у вигляді замкнутого овального кільця для тренувань і змагань із велосипедного спорту. *У Львові на велотреку СКА закінчився чемпіонат України з велоспорту* (з газ.); *Покриття траси велотреку за планом проекту виконають зі спецбетону, а покриття усередині велотреку буде синтетичним і підійде для занять ігровими видами спорту* (з Інтернету); // Велоспортивні змагання на такій доріжці. *За підсумками чотирьох етапів Кубка світу з велотреку майстер спорту міжнародного класу Євген Болібрух виборов перше місце у змаганнях* (з газ.); *Зі Львова повернулися кіровоградські велоспортсмени, які брали участь у зимовому чемпіонаті України з велотреку* (з Інтернету).

ВЕЛОТРЕНАЖЕ́Р, а, *ч.* Пристрій, що імітує їзду на велосипеді й використовується для тренувань. *Заняття на велотренажері — надійний спосіб підвищити витривалість* (із журн.); *Велотренажер замінює велосипед холодної пори року, до того ж допомагає розвинути м'язи ніг, зміцнити серцево-судинну систему, позбавитися зайвої ваги і т. ін.* (з газ.); *Сучасні велотренажери представлені електромагнітним і горизонтальним типами, обладнані міні-комп'ютерами для контролю навантажень* (з Інтернету).

ВЕЛОТРЕНАЖЕ́РНИЙ, а, е. Стос. до велотренажера. *Велотренажерний комплекс застосовується в навчально-тренувальному процесі* (з наук. літ.); *Відвідувачі профілакторію можуть скористатися атлетичним та велотренажерним залами* (із журн.).

ВЕЛОТРІА́Л, у, *ч.* Один із видів тріалу, що полягає в подоланні природних або штучних перешкод різної складності на велосипеді. *Перепони у велотріалі можуть бути природними і штучними: парапети, каміння, колоди, дошки і т. ін.* (із журн.); *Велотріал є одним із екстремальних видів спорту. Це не перегони, а змагання на вміння контролювати себе і свій велосипед* (з газ.).

ВЕЛОТРІАЛІ́СТ, а, *ч.* Той, хто займається велотріалом. *Фестиваль проходив на спеціальному спортивному майданчику, разом із скейтбордистами виступала команда велотріалістів* (з газ.); *Після завершення програми змагань у показових виступах свою майстерність демонстрували найкращі спортсмени-велотріалісти, виконуючи складні, віртуозні елементи* (з Інтернету).

ВЕЛОТУ́Р, у, *ч.* 1. Вид велосипедних змагань — шосейні багатоденні перегони. *Велотур звичайно здійснюється між містами за традиційним маршрутом* (з навч. літ.); *Відбулися стокілометрові тренувальні перегони, в яких узяли участь майбутні гонщики обласного велотуру* (з газ.).

2. Те саме, що **велотури́зм.** *Велотур відзначається поєднанням спортивного складника із відвідуванням культурних і природних визначних місць* (із журн.); *Велотур — порівняно новий для України вид туризму, який стрімко набирає популярності* (з Інтернету).

ВЕЛОТУРИ́ЗМ, у, *ч.* Вид туризму — подорожі на велосипеді. *Велотуризм передбачає проходження певних маршрутів різного рівня складності* (із журн.); *Для активного відпочинку можна обрати гірський велотуризм, у подорож потрібно взяти намет і спальний мішок* (з газ.); *Улюбленим видом відпочинку в Карпатах улітку є велотуризм* (з Інтернету).

ВЕЛОТУРИ́СТ, а, *ч.* Той, хто займається велотуризмом. *Кожен велотурист має володіти технікою їзди на велосипеді з вантажем не тільки шосейними дорогами, а й стежками та бездоріжжям* (із журн.); *Відбулося багатоденне велоралі львівських велотуристів* (із журн.).

ВЕЛОТУРИСТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до велотуризму. *Велоклуб організував транскарпатський велотуристичний похід* (із журн.); *У Львові стартує велотуристичний сезон* (з газ.); *Найбільший розвиток отримала така форма оздоровлення, як багатоденні велотуристичні походи* (з Інтернету).

ВЕЛОТУРИ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **велотури́ст.** *У минулому призер студентських змагань, а потім завзята велотуристка, вона й тепер із задоволенням подорожує разом із чоловіком та друзями* (з газ.); *До велотуристичного заїзду були залучені як постійні велотуристки, так і ті, які вперше здійснювали поїздку на довгу дистанцію* (з Інтернету).

ВЕЛОТУРИ́СТСЬКИЙ, а, е. Стос. до велотуриста, велотуристів. *Велотуристський рюкзак кріпиться до багажника велосипеда* (з Інтернету).

ВЕЛОФІГУРИ́СТ, а, *ч.* Цирковий артист, який виконує складний комплекс трюків під час їзди на велосипеді. *На*

арені цирку демонстрували свою майстерність велофігуристи: їздили, стоячи на сидінні, на рамі велосипеда, без керма (з газ.).

ВЕЛОФІГУРИ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **велофігури́ст.** *Юна велофігуристка поєднала дресирування собак із віртуозною трюковою їздою на велосипеді* (з газ.); *Нікого не залишила байдужим велофігуристка, яка виконала бердичівський козачок* (з Інтернету).

ВЕЛОФО́РМА, и, *ж.* Те саме, що **велóдяг.** *Вдало підібрана велоформа додає естетичного вигляду велосипедисту* (з Інтернету).

ВЕЛОШЛЯ́Х, у, *ч.* Скорочення: велосипедний шлях. *Для кінних і велошляхів маркуванням є стилізовані зображення (піктограми) у вигляді силуетів коня та велосипедиста, що вказують напрямок руху* (з мови документів); *На території відпочинкового комплексу спроектовано і побудовано велошляхи європейського зразка* (з Інтернету).

ВЕЛОШОЛО́М, а, *ч.* Шолом велосипедиста. *Сучасні велошоломи (шосейні, трекові та ін.) виготовляють із високотехнологічних матеріалів* (із журн.); *Під час проходження велодистанції в екіпіруванні велосипедиста велошолом є обов'язковим елементом, без якого не допускають до змагань* (з Інтернету); *Без велошолома та захисних аксесуарів поїздки можуть бути просто небезпечними* (з Інтернету).

ВЕЛОШОСЕ́, *невідм., с.* Спортивне змагання з їзди на шосейних велосипедах по дорогах із твердим покриттям. *Велошосе є літнім видом спорту, сезон стартує ранньою весною і закінчується восени* (із журн.); *На чемпіонаті Європи з велошосе українські спортсменки здобули три нагороди* (з газ.); *У програму Олімпійських ігор включені три дисципліни, які входять до сучасного велоспорту: велошосе, велотрек і маунтинбайк* (з Інтернету).

ВЕЛФЕ́Р, у, *ч., фін.* Матеріальна допомога, яка надається непрацездатним і безробітним громадянам у деяких західних країнах. *Суть системи велферу Канади полягає в тому, що легальний мешканець країни, рівень доходів якого менший за прожитковий мінімум, може розраховувати на фінансову допомогу держави* (із журн.); *Велфер гарантує належний рівень життя непрацездатним* (з газ.); *Велфер надається переважно у грошовій формі, іноді — товарами та послугами* (з Інтернету).

ВЕЛЬБО́Т, а, *ч.* Легка швидкохідна 4–8-веслова шлюпка з гострим носом і кормою. *Знайшов* [Темар] *на скелях вельбот. Оглянув і вирішив, що одремонтувати можна* (М. Трублаїні); *Другий загін на вельботі мав досягти острова Беннета* (з наук.-попул. літ.).

ВЕЛЬБО́ТНИЙ, а, е. 1. Стос. до вельбота. *Відкритий вельботний корпус і одне пряме вітрило мала лодія, давнє судно слов'ян і германців* (із журн.); *Шлюпки берегових рятувальних станцій мають вельботну корму, проектуються з розрахунком на подолання крутої прибійної хвилі на мілководді* (із журн.); // Власт. вельботу, характерний для нього. *Вельботний стиль веслування.*

ВЕЛЬБУ́ЧНИЙ, а, е, *діал.* Поважний, знатний. *Я не вельбучний чоловік — їм і рибу просту, і хліб* (Сл. Гр.); *Тихо, уважно оточили народного співця й молодиці, й діти, й баби з розчуленим серцем вчували ту думу, захватну та вельбучну* (М. Старицький); *А зараз погляньте он на того вельбучного мавританця, який стоїть на кружганку: то король Сансуеньї Марсилій* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса).

ВЕЛЬБУ́ЧНІСТЬ, ності, *ж., діал.* Абстр. ім. до. **вельбу́чний.** *Дуже врадував мене, панійко моя, той лист, що ваша вельбучність до мене написали* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса).

ВЕЛЬБУ́ЧНО, *діал.* Присл. до **вельбу́чний.** *Місцеві товариші вельбучно походжали пероном, наче зграя похмурих граків на ріллі* (із журн.).

ВЕЛЬВЕ́Т, у, *ч.* Схожа на оксамит бавовняна або синтетична щільна тканина з рубчастою поверхнею. *Згадувалося, як у районі ділився вельвет, спочатку на костюми районному начальству, а потім головам* (Б. Харчук); *Вельвет використовується для пошиття курток, штанів та ін.* (із журн.).

ВЕЛЬВЕТИ́Н, ВЕЛЬВЕТО́Н, у, *ч.* Щільна бавовняна або синтетична тканина з м'яким густим ворсом на лицьовому боці. *З плису були короткі штани й гетри, з вельветину — куртка з великими кишенями на грудях і боках* (із журн.); *Вельветин використовується для пошиття спортивних костюмів* (із журн.).

ВЕЛЬВЕ́ТКА, и, *ж., розм.* Вельветова куртка. *До кав'ярні зайшов літній чоловік у негламурній коричневій вельветці* (із журн.).

ВЕЛЬВЕ́ТОВИЙ, а, е. Стос. до вельвету. *У текстильних туфлях із вельветової або спеціальної тканини ноги менше втомлюються* (з Інтернету); // Зробл., пошитий із вельвету. *Прокіп Лаврінович важно походжав по світлиці, демонструючи свої нові чоботи, широченне синє галіфе і коричневу вельветову гімнастерку з величезними нашивними кишенями* (М. Зарудний); *Кость раз по раз виймав із кишені вельветових штанів хустину .. й витирав нею рясний піт на залисинах* (Микита Чернявський).

ВЕЛЬВЕТО́Н *див.* **вельвети́н.**

ВЕЛЬВІ́ЧІЄВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **вельві́чія.** *Вельвічієве листя ременеподібне, може досягати трьох метрів завдовжки* (із журн.).

2. у знач. ім. **вельві́чієві,** вих, *мн.* Родина голонасінних рослин. *Єдиним представником родини вельвічієвих є африканська рослина вельвічія* (з наук. літ.); *Листки вельвічієвих ростуть упродовж життя і сягають 3–4 м завдовжки* (з наук.-попул. літ.).

ВЕЛЬВІ́ЧІЯ, ї, *ж.* Голонасінна рослина родини вельвічієвих із довгим потужним коренем і коротким стовбуром. *Корінь вельвічії має довжину 1,5–3 м* (з наук.-попул. літ.); *На узбережжі південно-західної частини Африки росте одна з найдивовижніших рослин на Землі — вельвічія, реліктова рослина, яка існує з давніх часів* (із журн.).

ВЕ́ЛЬМИ, *присл.* Дуже, значною мірою. *Стрів я діда вельми старого* (Т. Шевченко); *Гуде вітер вельми в полі, Реве, ліс ламає* (В. Забіла); *Чи можна ж діячів таких, як ти, знайти? Їх вельми в нашім краї мало* (В. Самійленко); *— Причина вельми поважна, — заговорив зрештою Сорока* (М. Руденко); // *рідко.* Багато. — *О, бити б вас обох та бити. Горілочки не треба вельми пити* (Л. Глібов).

ВЕЛЬМИПОВА́ЖНИЙ, а, е. Те саме, що **вельмиша-нóвний.** *Висловлюю глибоку шану вельмиповажним професорам і доцентам, а також усім учителям нинішніх сту-*

дентів-медиків (із журн.); *Свою майстерність хоровий колектив засвідчував вельмиповажному журі, корифеям хорового мистецтва* (з газ.); *Вельмиповажні колеги! Запрошуємо вас до участі у Міжнародній науково-практичній конференції* (з Інтернету).

ВЕЛЬМИШАНО́ВНИЙ, а, е. 1. Гідний великої шани, поваги. *З цим проханням ударяємося і до вельмишановного Марка Лукича* (Панас Мирний); — *Почастуйте, мамо, мою молоду гетьманшу та моїх вельмишановних гостей тим медом* (І. Нечуй-Левицький); — *Прикро мені, пане-товаришу, починати, але мушу, з прихильності до вас і з вірності для нашого регіментаря, вельмишановного Івана Степановича* (Б. Лепкий).

2. Уживається при звертанні до когось як форма ввічливості. *Вельмишановний Якове Васильовичу! Я дуже радий, що Ви до мене обізвалися* (М. Коцюбинський); — *Тоді скажіть, вельмишановний товаришу голово, до якого вже залітають гості навіть з області, чого у вашій хаті і досі долівка, а не підлога?* (М. Стельмах); *Хочу просити Вас, вельмишановний Семене Гервасійовичу, про притулок на одну ніч. Завтра ранком поїду* (Б. Левін); — *Але ж, вельмишановна пані, вечір було заборонено* (М. Олійник).

ВЕЛЬМО́ЖА, і, *ч.* 1. *заст.* Знатна й багата особа, яка обіймала високу державну або придворну посаду. *Вельможа князь Куракін .. умів вислуховувати і монарші обурення та гнів, і зворушливі відвертості* (П. Кочура); *Ти б на Олексу глянув! Аристократ, вельможа. Весь у шовках та золоті* (Василь Шевчук).

2. *ірон.* Пихата, чванлива людина. — *Ви розмовляєте зі мною .. як бюрократ і вельможа!* (О. Донченко); [Р о м о д а н:] *Що це за вельможа такий тут об'явився?* (О. Корнійчук).

ВЕЛЬМО́ЖЕЦЬ, жця, *ч.*, *рідко.* Те саме, що **вельмо́жа.** [П у б л і й:] *Я розумію, що гостинність ваша була б уражена, але про честь нема що говорити, бо приставник тетрарховий — сам чималий вельможець* (Леся Українка); — *Вставай, пане! — реготав Ясинський. — Будь певний, такому вельможцеві не вчинимо лиха* (Валерій Шевчук).

ВЕЛЬМО́ЖНИЙ, а, е, *заст.* Який належав до вельмож (у 1 знач.). *Латин, і серцем, і душею Далекий бувши од війни.., Зізвав панів вельможних* (І. Котляревський); — *А вельможна пані Дрейсихерка нехай собі там хоч як чваниться, проте вона все не ліпша від нас!* (Леся Українка); *Гуляли по коліна в крові І граф вельможний, і прелат* (М. Рильський); *Прибували магістри й воєначальники, придворні дами і вельможне панство* (П. Загребельний); // *у знач. ім.* **вельмо́жний,** ного, *ч.;* **вельмо́жна,** ної, *ж.* Родовита, знатна, багата людина. *Доля карає й вельможного й неможного* (Номис); *Сама не знає вельможна, що робити. Хоч би чим трохи одвести свою самотню душу* (Панас Мирний); *На лівому і правому берегах, на схилах, попід оборонними мурами та багатими подвір'ями вельможних, ліпилися шинки* (Ю. Логвин); // Уживалося як складова частина ввічливого звертання до особи, яка посідала високе суспільне становище, мала значну владу. — *Здоров був, батьку, вельможний пане сотнику! — заклекотіла громада* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Чим же тебе шанувати, вельможний пане?* (П. Куліш); — *За вас же, вельможні панове, я жадаю по двадцять тисяч злотих!* (Р. Іваничук).

ВЕЛЬМО́ЖНІСТЬ, ності, *ж., заст.* 1. Абстр. ім. до **вельмо́жний;** родовитість, знатність. — *А третьому, щирому й молодому хлоп'яті: — Що, — каже* [пані], — *те світове — і вельможність, і багатство?* (Марко Вовчок); [П р и н ц е с а:] *Годі, люди, і шана, й посміх не до речі справді принцесі-босоніжці. Вся вельможність лишилась там (показує в діл)* (Леся Українка); *В душі Кирик співчував Павлові, який так швидко вростав у роль вельможного пана, бо рано чи пізно доведеться розпрощатися і з цим господарством, і з вельможністю* (М. Циба).

2. *у сполуч. зі сл.* в а ш а, ї х. Уживалося при звертанні до старшини, панства, чиновників. — *Якби оцей мужик та не робив діла за вас, панів, то довелося б вашій вельможності з голоду пальчики кусати!* (Панас Мирний); — *Де староста? — гаркнув на писаря хорунжий. — Ваша вельможність, ви ж його самі послали скликати людей* (І. Багмут).

3. *розм.* Те саме, що **сано́вник.** *За що ж, панотче, вас вельможністю зробили І на ходулі підняли?* (Я. Щоголів).

ВЕЛЬМО́ЖНО, *заст.* Присл. до **вельмо́жний** 1. *У білій як літо, у білій як спека сорочці по білій дорозі вельможно товариш ступав* (В. Стус); *Духовенство стало дивитися тільки в напрямку Відня, рабськи приймало все, що вельможно дарувала йому столиця, й не висувало ніяких власних вимог* (з навч. літ.).

ВЕ́ЛЬО́Н, а, *ч., діал.* Фата. *Ой коси, коси ви мої, Довго служили ви мені, Більше служить не будете, Під білий вельон підете* (з народної пісні); *Марія бліда, як панночка. Тільки опущені тремтячі вії та брови чорніють, та кучері, що вибиваються з-під вельона...* (У. Самчук); — *Я твоя наречена! Де моя шлюбна сукня? Де мої червоні чобітки? Де мій білий вельон?* (Ю. Винничук).

ВЕЛЮ́Р, у, *ч.* 1. Чистововняна тканина із м'яким і густим коротким ворсом на лицьовій поверхні (драп, оксамит, плюш і т. ін.). *Найціннішим є драп-велюр, який виробляють із мериносової вовни найкращих сортів* (з навч. літ.); *Велюр використовують для оббивки меблів, які після драпування набувають гарного вигляду* (з Інтернету).

2. М'яка шкіра хромового дублення, схожа на замшу. *Велюр використовують для пошиття верхнього одягу та взуття* (із журн.); *Куртка з велюру.*

ВЕЛЮ́РОВИЙ, а, е. Стос. до велюру. *Обстановка кімнати обмежувалася велюровим диваном* (із журн.); // Зробл., зшитий із велюру. *Обізвався з покуття широкоплечий чоловік, що сидів там у велюровім піджаку наопашки* (Т. Осьмачка); *Юрко .. зняв з голови велюрового капелюха* (С. Чорнобривець).

ВЕЛЯРИЗА́ЦІЯ, ї, *ж., лінгв.* Додаткова артикуляція приголосних звуків унаслідок підняття задньої частини спинки язика до м'якого піднебіння; ствердіння звуків. *Для задньоязикових приголосних веляризація є основною артикуляцією, звідки їх друга назва — велярні* (з наук. літ.); *Веляризація різко знижує тон і шум при артикуляції приголосного звука, що спричиняє його тверду вимову* (з навч. літ.).

ВЕЛЯРИЗО́ВАНИЙ, а, е, *лінгв.* Дієпр. пас. до **веляризува́ти.** *Приголосний міг бути веляризованим раніше, до занепаду редукованих* (з наук. літ.); // *у знач. прикм.* Який має

тверду вимову. *Веляризованим приголосним вважається приголосний, до головної артикуляції якого додається веляризація (наприклад, тверді губні "б", "п", "в", "ф" і зубні "д", "т", "з", "с", "л", "н")* (з наук. літ.).

ВЕЛЯРИЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., що і без прям. дод., лінгв.* Здійснювати веляризацію. *Приголосні після занепаду редукованих стали вимовляти твердо, тобто веляризувати* (з навч. літ.).

ВЕЛЯ́РНИЙ, а, е, *лінгв.* Який вимовляється при піднятті задньої частини спинки язика до м'якого піднебіння (про звук); задньоязиковий, задньопіднебінний. *Велярними приголосними є "г", "к", "х"* (з навч. літ.).

ВЕ́НА, и, *ж., анат.* Кровоносна судина, що несе кров від органів і тканин до серця. *Лукія старанно розтирала їй набухлі синіми венами, наче вузлуватими вірьовками, старечі ноги* (О. Донченко); *На худій його шиї пульсувала синя вена* (В. Кучер); *Тіло його розтерпало* [відтерпало], *і по ньому загуляло тисячі голочок — кров знову пустилася по венах* (Валерій Шевчук).

Відкрива́ти / відкри́ти жи́ли (ве́ни) *див.* **відкрива́ти.**

△ **Варико́зне розши́рення вен** *див.* **розши́рення; (1) Ворі́тна ве́на** — венозний стовбур, по якому кров з усього шлунково-кишкового тракту проходить у печінку. *М. Д. Стражеско першим діагностував тромбоз правої гілки ворітної вени за життя хворого* (з наук. літ.); **(2) Яре́мні ве́ни** — парні вени, розташовані на шиї. *Для дослідження на бруцельоз проби крові у великої рогатої худоби беруть із яремної вени в ділянці межі верхньої і середньої третини шиї* (з наук. літ.).

ВЕНГЕ́РЕЦЬ *див.* **венге́рці.**

ВЕНГЕ́РКА[1] *див.* **венге́рці.**

ВЕНГЕ́РКА[2], и, *ж.* 1. *заст.* Куртка з високою талією і нашитими впоперек шнурами за зразком форми угорських гусарів. *Лиця пана Адама не бачу, лиш помічаю, що він у венгерці, у високих чоботях і в шапці* (М. Коцюбинський); *Кармелюк зняв нову венгерку з синього сукна і зостався в одній камізельці* (В. Кучер).

2. Бальний танець і музика до нього, створені на основі угорських народних танців і мелодій; чардаш. *Танець венгерка поширився у Європі на початку XX ст.* (з наук.-попул. літ.); *На балах швидкі венгерки чергувалися з повільними і легкими вальсами* (із журн.).

ВЕНГЕ́РСЬКИЙ, а, е, *заст.* 1. Стос. до венгерців. *Максим прицілився: бух! — венгерський офіцер заорав носом — і не скрикнув* (Панас Мирний); *Плескач знав робити чоботи венгерські з твердими халявами* (А. Чайковський).

2. *у знач. ім.* **венге́рське,** кого, *с.* Сорт виноградного вина. — *За ці славні вчинки нехай пан вип'є оцей кубок венгерського, — сказав Єремія* (І. Нечуй-Левицький); *Гетьман випив уже три кухля* [кухлі] *венгерського і заохочував до того й гостей* (А. Кащенко).

ВЕНГЕ́РЦІ, ів, *мн. (одн.* **венге́рець,** рця, *ч.;* **венге́рка,** и, *ж.), заст.* Угорці. *Венгерки ще гірше сміялись та галасували* (І. Нечуй-Левицький); *У присутності Маші він завше заводить мову про те, що хотів би, нарешті, збудувати свою власну міцну сім'ю, і при цьому багатозначно поглядає на венгерку* (О. Гончар); * У порівн. *Погонич сидить у суконних штанях і у юпці .. з китицями, мов у венгерця* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ВЕ́НДА, *невідм.* 1. *ч. і ж.* Народ групи банту в Південно-Африканській Республіці та Зімбабве. *Серед венда є значна частина християн-протестантів* (з наук.-попул. літ.).

2. *ж.* Мова цього народу. *Венда характеризується багатою системою консонантизму, якій властива наявність фонем із подвійною артикуляцією* (з навч. літ.).

ВЕНДЕ́ТА, и, *ж.* 1. Звичай кровної помсти за вбитого родича. *Я чогось не сподівалась, що тут такі великі міста у сій "країні бандитів і вендети"* (Леся Українка); *І в наш цивілізований вік дика традиція вендети ще досить живуча, особливо на півдні Італії* (з газ.).

2. *перен.* Жорстока помста. *Війна лише загострила тертя, і за нових обставин спалахнуло справжнє вогнище міжнаціональної вендети* (з наук.-попул. літ.); *За твердженням японської поліції, вендета зіштовхує лобами колись дружні клани, знищуючи священно непохитні структури якудзи* (із журн.).

ВЕНДИ́ТА, и, *ж., іст.* В Італії XIX ст. — організація і місце зборів карбонарів. *Прагнення визволити Італію від "варварів" об'єднувало всі карбонарські осередки, іменовані вендитами* (з наук. літ.).

ВЕ́НДОРЛІЗ, у, *ч., екон.* Вид міжнародної лізингової угоди, при якому закордонні відділення лізингової компанії передають в оренду або продають у кредит обладнання, придбане в материнської компанії. *При вендорлізі лізингова компанія не тільки позбувається ризику, пов'язаного зі збутом, а й здійснює фінансування інвестицій іноземних споживачів* (з навч. літ.); *Вендорлізом називають імпортний лізинг* (з газ.).

ВЕНЕ́Д *див.* **вене́ди.**

ВЕНЕ́ДИ, ВЕНЕ́ТИ, ів, *мн. (одн.* **вене́д, вене́т,** а, *ч.), іст.* Слов'янські племена, які на рубежі нашої ери жили вздовж Вісли і узбережжя Балтійського моря. *Перші писемні згадки про слов'ян (під назвою венедів) дають античні автори I–II ст.* (з наук. літ.); *Частина венедів на рубежі VII–VIII ст. переселилася східніше і ввійшла до складу східних слов'ян* (з наук. літ.); *Одним із предметів торгівлі венетів, крім худоби, був бурштин, який доставлявся з берегів Балтики через альпійські перевали (так званий Бурштиновий шлях)* (з наук.-попул. літ.); *До маркграфа Північної марки, спрямованого проти слов'янських племен лютичів і венедів, до Генріха .. прибула прекрасна, як янгол, руська княжна* (П. Загребельний).

ВЕНЕ́ДСЬКИЙ, а, е, *іст.* Прикм. до **вене́ди.** *На підставі повідомлень Плінія і Тацита, а також за даними археологічних досліджень можна окреслити венедську територію у I ст.* (з наук. літ.); *Склавини, назва яких у дещо зміненому вигляді поширилась на всі слов'янські племена, у V–VI ст. вийшли за південні межі венедських земель* (з наук.-попул. літ.).

ВЕНЕКТОМІ́Я, ї, *ж., мед.* Те саме, що **флебектомі́я.** *Фахівці медичного центру виконують косметичну венектомію чи склеротерапію при варикозній хворобі* (з наук. літ.); *Переваги сучасних методів лікування, порівняно із традиційною венектомією, зумовлені якнайменшим ступенем травматичності самої процедури, значно коротшим періодом післяопераційної реабілітації пацієнтів* (із журн.).

ВЕНЕПУ́НКЦІЯ, ВЕНОПУ́НКЦІЯ, ї, *ж., вет., мед.* Прокол вени порожнистою голкою для переливання крові, кровопускання, внутрішньовенних ін'єкцій і т. ін. *У місці венопункції може з'явитися гематома* (з наук.-попул. літ.); *Венепункцію застосовують при взятті крові на аналіз* (з газ.).

ВЕНÉРИК, а, *ч., розм.* Венеричний хворий. *Стережіться, .. він венерик, і ви ризикуєте спіймати хворобу* (М. Йогансен).

ВЕНЕРИ́ЧНИЙ, а, е. Пов'язаний з інфекційним захворюванням, що передається перев. статевим шляхом. *Вивчено ступінь і характер репродуктивних порушень і визначено функціональний стан ендокринної системи, охарактеризовано психосоматичні порушення при змішаних венеричних інфекціях* (з наук. літ.); *До венеричних належать інфекційні захворювання, які передаються переважно статевим шляхом і вражають передусім органи сечостатевої системи* (з наук.-попул. літ.).

△ **Венери́чна хворо́ба** *див.* **хворо́ба; Венери́чний хво́рий** *див.* **хво́рий.**

ВЕНЕРО́ЛОГ, а, *ч.* Фахівець із венерології; лікар, який спеціалізується на венеричних хворобах. *У черзі до розшарпаного художникового тіла стоять дерматолог і венеролог, проктолог і офтальмолог* (С. Процюк); *Лікар-венеролог проводить анонімну діагностику та лікування хворих на венеричні хвороби* (із журн.); *Венеролог визначає, гостра чи хронічна форма захворювання у пацієнта* (з газ.).

ВЕНЕРОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до венерології. *Вивчено стан надання дермато-венерологічної допомоги, динаміку захворюваності на сифіліс, гонорею, м'який шанкр, дерматози в Україні протягом XX сторіччя* (з наук. літ.); *Спонсорами конференції були відомі фармацевтичні фірми, лікарські засоби яких широко використовують у дерматологічній, венерологічній та косметичній практиці* (з газ.); *Проведено загальношкільну конференцію для батьків та учнів за участю медичних фахівців наркологічного та венерологічного медзакладів* (з Інтернету).

ВЕНЕРОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Галузь медичної науки, що вивчає венеричні хвороби і розробляє методи профілактики та засоби їх лікування. *На сучасному етапі свого розвитку клінічна венерологія як ніколи потребує розробок методів лікування, що базуються на індивідуалізації терапії та подальшій реабілітації хворих* (з наук. літ.); *Венерологія тісно пов'язана із соціальною гігієною, акушерством, гінекологією, дерматологією, терапією та ін.* (з навч. літ.); *У венерології величезну роль відіграє лабораторна діагностика* (із журн.).

ВЕНЕРОФО́БІЯ, ї, *ж., мед.* Нав'язливий страх заразитися венеричною хворобою. *Венерофобія є тяжким захворюванням, зумовленим страхом, соромом, відчуттям вини* (з наук.-попул. літ.); *Люди, які глибоко переконані, що у них венерична хвороба, хоча симптоми і аналізи її не виявляють, страждають на венерофобію і потребують консультації психолога* (із журн.).

ВЕНЕСЕ́КЦІЯ, ВЕНОСЕ́КЦІЯ, ї, *ж., вет., мед.* Розтин вени для переливання крові, кровопускання, уведення лікарських препаратів. *До венесекції вдаються, коли погано виявлені підшкірні вени* (з навч. літ.); *Для венесекції звичайно використовують підшкірні вени ліктьового згину, середньої і нижньої частин передпліччя* (із журн.).

ВЕНЕСУЕ́ЛЕЦЬ *див.* **венесуе́льці.**

ВЕНЕСУЕ́ЛКА *див.* **венесуе́льці.**

ВЕНЕСУЕ́ЛЬСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **венесуе́льці** і Венесуела. *Згідно з венесуельською конституцією будь-яка виборна особа може бути відкликана після закінчення половини свого мандата* (з наук.-попул. літ.); *Венесуельська нафта складна за своїми фізико-хімічними властивостями* (із журн.); *Венесуельський президент акцентував увагу на інтенсивності контактів на вищому рівні між двома країнами* (з газ.).

ВЕНЕСУЕ́ЛЬЦІ, ів, *мн. (одн.* **венесуе́лець,** льця, *ч.;* **венесуе́лка,** и, *ж.).* Населення Венесуели. *Внаслідок іспанізації аборигенів Центральної та Південної Америки зародилися численні іспаномовні етноси: мексиканці, аргентинці, чилійці, кубинці, венесуельці, колумбійці та ін.* (з наук.-попул. літ.).

ВЕНЕ́Т[1] *див.* **вене́ди.**

ВЕНЕ́Т[2], а, *ч., іст.* Представник однієї з двох головних партій (дим) у Візантії, до якої належали ортодоксальні аристократи і великі землевласники. *До Юстиніана .. ворогування те підігрівалося одним: венети — прихильники православ'я, прасини — монофісити* [монофізити], *ті, що не пристали до рішень Халкідонського собору* (Д. Міщенко); *Знов усе було пишно й барвисто .. знов урочисто й піднесено виголошували дімархи венетів і прасинів належні повітання, повторювані, згідно з правилами церемонії, точно визначене число разів* (П. Загребельний); *І ратилися межи собою прасини й венети, й кров річками бігла, й многі діти полишалися сиротами, а жони вдовицями* (І. Білик).

ВЕНЕ́ТИ *див.* **вене́ди.**

ВЕНЕ́ТСЬКИЙ, а, е, *іст.* Прикм. до **вене́ти.** *Придихові проривні приголосні широко представлені в давньоіндійській мові і на ранньому етапі розвитку були відомі грецькій, італійській і венетській мовам* (з наук. літ.); *Учений запропонував концепцію скіфо-венетського походження слов'ян* (з наук.-попул. літ.); *Венетські племена рушили з території Венеції та Словенії на Одру та Віслу* (із журн.).

ВЕНЕЦІА́НЕЦЬ *див.* **венеціа́нці.**

ВЕНЕЦІА́НКА *див.* **венеціа́нці.**

ВЕНЕЦІА́НСЬКИЙ, а, е. Стос. до венеціанців і Венеції. *Вечоріло, але ще добре було видно місто над морем, і дехто запевняв, що бачив знамениті венеціанські канали на вулицях* (В. Минко); *Венеціанський посол Віміна, що приїздив до Чигирина 1650 р., вже під час Визвольної війни, доповідав, що переговори з ним Богдан Хмельницький вів латинською мовою* (з наук.-попул. літ.); *Актриса А. Жирардо була лауреатом французької кінопремії "Сезар", а також нагород Каннського та Венеціанського кінофестивалів* (із журн.); *Венеціанський карнавал відкрив парад човнів на Великому каналі* (з газ.); // Зроблений у Венеції або так, як у Венеції. *Найкращі видання тогочасні, венеціанські та нюренберзькі* [нюрнберзькі], *не стояли вище видань Скорини* (І. Огієнко); *Всі, хто йшов уклонитися султанові, несли дарунки. Дамаські шовки і єгипетські полотна, індійські шалі й муслін, грецьку бязь і венеціанські мережива* (П. Загребельний).

Венеціа́нське (венеці́йське) вікно́ *див.* **вікно́; Венеціа́нське (венеці́йське) скло (дзе́ркало)** *див.* **скло.**

ВЕНЕЦІА́НЦІ, ів, *мн. (одн.* **венеціа́нець,** нця, *ч.;* **венеціа́нка,** и, *ж.).* Жителі Венеції. [Річард:] *Я вже ситий тих пишнот, бенкетів, пестливої венеціанок вроди, облесливих речей венеціанців* (Леся Українка); *У Потоцького був чудовий хор-капела під керівництвом венеціанця Петруччі* (З. Тулуб); *У XIII ст. венеціанець Марко Поло побував у Азії і залишив записки про подорож* (з наук.-попул. літ.).

ВЕНЕЦІ́ЄЦЬ *див.* **венеці́йці.**

ВЕНЕЦІ́ЙКА *див.* **венеці́йці.**

ВЕНЕЦІ́ЙСЬКИЙ, а, е. Те саме, що **венеціа́нський.** *Ти приймеш венецейського живописця, може, приймеш і посла Пресвітлої Республіки, хай побачать, у якому щасті й багатстві ти живеш* (П. Загребельний); *В Італію запросив мене в гості до своєї родини мій знайомий, венеційський маляр* (із журн.); *Пофарбовані білою фарбою стіни, білі рушники на срібних іконах, білий венеційський столик творили білий смерк* (Ю. Мушкетик); *На грудях в нього висіла велика ладунка, а на тонкому шкіряному паску через плече з лівого боку під рукою примостилась невеличка пласка торба із добре виробленого венеційського сап'яну* (Ю. Логвин).

Венеціа́нське (венеці́йське) вікно́ *див.* **вікно́; Венеціа́нське (венеці́йське) скло (дзе́ркало)** *див.* **скло.**

ВЕНЕЦІ́ЙЦІ, ів, *мн. (одн.* **венеці́єць, і́йця,** *ч.;* **венеці́йка,** и, *ж.).* Те саме, що **венеціа́нці.** *Випив лише четверту частину, а Його Величність, помітивши, що венецієць випити більше не годен, і наперед знаючи про це його невміння, повелів узяти в нього чашу — і вже порожню повернути йому* (Є. Гуцало); *А венецієць вчив нас фехтуванню та як конем по науці правити* (Ю. Логвин); *Кожен танцював свого танцю: греки — грецького, венеційці — венецького, а русини гатили гопака* (Валерій Шевчук); *На П'яццале Рома Респондент звільнив сидяче місце для якоїсь пані в пончо і панчохах, а мені й Докторові повідомив, що венеційки дивляться прямо в очі, після чого до самої Ферровії намагався ловити погляди присутніх на палубі жінок і увесь час вертів головою* (Ю. Андрухович).

ВЕНЕ́ЦЬКИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **венеціа́нський.** *Пропускають зимний вітер, наче плетива венецькі, кожна жилочка тріпоче .. о, зрадливії плащі!* (Леся Українка); *Стіни її* [зали] *прикрашували артистично викладені візерунки з дерева, впереміж з малюванням, адамашки й венецькі дзеркала* (П. Панч).

ВЕ́НЗЕЛЕВИЙ, а, е. Те саме, що **ве́нзельний.** *Адмірала Юхаріна нагородили орденом святої Анни II ступеня та діамантовим перснем із вензелевим зображенням Великого Князя* (із журн.); *Екслібриси бувають гербові, шрифтові, вензелеві (орнаментально розроблені ініціали власника), сюжетні (зображення пейзажів, архітектурних мотивів, емблем тощо)* (із журн.).

ВЕ́НЗЕЛЬ, я, *ч.* Пов'язані між собою або переплетені у візерунок початкові літери імені та прізвища або імені, по батькові та прізвища. *В одному з вікон красувався вензель "ЄФТ", початкові літери її ймення, Єкатерини Толстої* (О. Ільченко); *На довгому столі у високих келихах зі старовинними вензелями пінилося іскристе вино* (В. Собко); *Карета з гетьманськими вензелями на дверцятах рушила з місця* (Ю. Мушкетик).

ВЕ́НЗЕЛЬНИЙ, а, е. Стос. до вензеля. *Екслібрис пані Г. Домбчанської являє собою штамп прямокутної форми, по кутах якого зроблено рослинний орнамент, посередині вміщено прізвище, нижче — відтиск вензельної печатки з переплетенням ініціалів* (із журн.); *Посередині гілок на вензельній розетці написано рік заснування Херсона — 1778* (з Інтернету); *Дорога тканина із вензельним малюнком відносить нас до розкоші королівських покоїв* (з Інтернету).

ВЕ́ННИЙ, а, е, *анат.* Те саме, що **вено́зний.** *Розрізняють артеріальний, венний і капілярний пульс* (з наук.-попул. літ.).

△ **Ве́нні ка́мені** *див.* **ка́мінь.**

ВЕНО́ЗНИЙ, а, е, *анат.* Стос. до вени, вен. *Хронічна венозна недостатність нижніх кінцівок супроводжується набряком, болем, відчуттям тяжкості в ногах, судомами, венозними виразками* (з наук. літ.); *Найбільші вени великого кола кровообігу — верхня і нижня порожнисті — приносять венозну кров до правого передсердя* (з навч. літ.); *На скроні дрижав синій слід венозної жилки* (В. Кучер).

△ **Вено́зна систе́ма** *див.* **систе́ма; Вено́зний тиск** *див.* **тиск.**

ВЕНОПУ́НКЦІЯ *див.* **венепу́нкція.**

ВЕНОСЕ́КЦІЯ *див.* **венесе́кція.**

ВЕНОТОМІ́Я, ї, *ж., мед.* Те саме, що **флеботомі́я.** *При тромбозі ниркових вен венотомію проводять після накладення судинних затискачів на нижню порожнисту вену вище і нижче тромбу* (з наук. літ.); *Виокремлено велику підшкірну вену, здійснено венотомію* (із журн.).

ВЕ́НТА, и, *ж., іст.* У Франції та Іспанії на початку XIX ст. — організація і місце зборів карбонарів. *Карбонарська ложа (вента) була об'єднанням із двадцяти осіб* (із журн.).

ВЕ́НТЕР, а, *ч., діал.* Ятір. *Поліщуки називають їх* [вугрів] *вужами .. Ловлять їх тут неводом, вербовим вентером, рідко хто цю слизьку рибу на вудку підсіче* (М. Малиновська).

ВЕ́НТИЛЬ, я, *ч.* 1. *техн.* Запірний клапан для вмикання і вимикання трубопроводу або для регулювання руху в ньому рідини, газу, пари і т. ін. *Рушила* [машина] *і немов завагалася, .. з бокових її вентилів бухнула пара* (І. Франко); *Він почав повертати вентиль. У трубі забулькало, зашуміло, від неї запашіло жаром* (Ю. Шовкопляс).

2. Пристрій у камері пневматичної шини, що допомагає накачувати повітря у камеру і перешкоджає його виходу звідти. *Вентиль відіграє важливу роль у герметичності шини, а також у безпеці водіння, тому його потрібно заміняувати при кожній заміні шини* (з навч. літ.).

3. Пристрій, що пропускає електричний струм лише в одному напрямку. *Вентиль використовують для випрямляння змінного струму* (із журн.); *Котушки електропневматичних вентилів.*

4. *муз.* Вид клапана в духових музичних інструментах, признач. для зміни висоти звука. *Допоміжна аплікатура на мідних духових інструментах використовується таким чином: комбінація з великою кількістю вентилів дасть підвищення тону, комбінація з меншою кількістю — зниження тону* (з навч. літ.); *Застосовуються вентилі, що понижують звук на півтону, тон, півтора тону* (з навч. літ.).

ВЕ́НТИЛЬНИЙ, а, е. Стос. до вентиля, вентилів. *Вхідний патрубок вентильного механізму балона високого тиску має зовнішнє різьблення* (з наук.-техн. літ.); *Наведено схемні розв'язання та рекомендації щодо проектування асинхронних генераторів з вентильним і вентильно-ємнісним збудженням* (з наук.-техн. літ.); *На тромбоні замість вентильного механізму використовується висувна трубка — куліса* (із журн.).

ВЕНТИЛЬО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вентилюва́ти.** *Колосальний басейн гірського повітря, постійно вентильованого високими вітрами.., стояв над цією розкішною країною* (Ю. Смолич); *У промислових умовах відпрацьовано технологічний регламент виготовлення виробів на основі "Рекомендацій з технології вентильованого бетонного контейнера сухого схову відходів ядерного палива"* (з наук.

літ.); *Вентильовані фасади — найкраще рішення для облицювання та утеплення стін* (з Інтернету).

ВЕНТИЛЮВА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для вентилювання. *Зовнішні стіни будинків із вентилювальним фасадом є одним із конструктивних технічних рішень варіантів стінових огорож* (з наук.-техн. літ.).

ВЕНТИЛЮВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вентилюва́ти** і **вентилюва́тися.** *Найкращі умови для зберігання картоплі можна створити у стаціонарних типових картоплесховищах з активним вентилюванням* (з наук. літ.); *Вентилювання зернової маси полягає у примусовому її продуванні атмосферним повітрям* (з наук. літ.); *Радіоактивний пил і гази, що виділяються, можуть потрапити в атмосферу під час вентилювання шахт* (з наук.-попул. літ.).

ВЕНТИЛЮВА́ТИ, юю, юєш, *недок., що.* Здійснювати вентиляцію (у 1 знач.). *Теплові насоси застосовують, щоб опалювати будинки, охолоджувати або осушувати повітря в кімнатах, вентилювати приміщення і т. ін.* (з наук.-техн. літ.); *Якщо температура і вологість повітря більші, ніж потрібно, теплицю вентилюють* (з навч. літ.); *Потрібно добре вентилювати низ льоху, щоб була можливість довго зберігати картоплю, буряк, моркву і т. ін.* (з газ.).

ВЕНТИЛЮВА́ТИСЯ, юється, *недок.* 1. Мати вентиляцію (у 1 знач.); провітрюватися (у 1 знач.). *Задня стінка холодильника повинна гарно вентилюватися, бо це чи не найбільше впливає на ефективність його роботи* (з наук.-техн. літ.); *У сучасних житлових будинках значну площу займають вбудовані нежитлові приміщення, які повинні вентилюватися незалежно від вентиляції квартир* (з Інтернету).

2. Пас. до **вентилюва́ти.** *Хата моя вентилюється теплим повітрям весь день* (М. Коцюбинський); *Відсік, у якому розташовані акумуляторні батареї, повинен бути відокремлений від салону автомобіля та добре вентилюватися ззовні повітрям* (з наук.-техн. літ.); *У літню спеку приміщення редакції добре вентилюється кондиціонером* (з газ.).

ВЕНТИЛЯ́ТОР, а, *ч.* Пристрій, що служить для вентиляції приміщення, механізму або для подачі потоку повітря. *Вентилятор висів на стіні .. і, незважаючи на нестерпну задуху, не працював* (Ірина Вільде); *Підійшов кельнер і сказав Горбатюкові, що на них чекають у приміщенні. Довелось іти всередину. Там було парко, та, коли зайшли за відгороджений ширмою закапелок, обличчя приємно торкнувся свіжий вітерець вентилятора* (І. Білик); *Вентилятор молотарки комбайна, створюючи струмінь повітря, сприяє відокремленню зерна від соломи і полови* (з наук.-техн. літ.); *Звичайно всередині системного блока розташовані два вентилятори: один — у блоці живлення, другий — у системі охолодження процесора* (з наук.-техн. літ.); *У виробничих і лабораторних приміщеннях використовують припливні та витяжні вентилятори* (із журн.).

ВЕНТИЛЯ́ТОРНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **вентиля́тор.** *Ротор асинхронного мотора-вентилятора складається з вентиляторного колеса з лопатями і шихтованого пакета* (з наук.-техн. літ.).

2. Стос. до вентилятора. *Пропонуємо вентиляторні обприскувачі вітчизняного виробництва для сільськогосподарської техніки, призначені для хімічного захисту садів, полів та виноградників від хвороб і шкідників* (із журн.); *Одним із рішень, яке можна запропонувати для будинку, частина приміщень якого здається в оренду, є місцево-центральні системи з вентиляторними конвекторами* (з Інтернету).

ВЕНТИЛЯЦІ́ЙНИЙ, а, е. Стос. до вентиляції. *На кожнім заводі є вентиляційні лабораторії, які з року в рік тільки фіксують порушення санітарних норм, цим і вичерпується їхня роль...* (О. Гончар); *Зазвичай оглянути вентиляційний канал по всій його довжині не вдається, а перевірка якості очищення здійснюється лише через контрольні люки* (з Інтернету); *Аритмічно стогнуть вентиляційні машини* (Я. Качура); *Недалеко від станції знаходились величезні горловини вентиляційних шахт* (М. Трублаїні); *Усе використовуване устаткування, а також вентиляційна система в цілому проходять ретельну перевірку на якість і відповідність заданим у проекті параметрам* (з Інтернету).

Вентиляційна устано́вка *див.* **устано́вка.**

ВЕНТИЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Провітрювання приміщення за допомогою спеціальних приладів і пристроїв. *Навкруги вічна чорна ніч шахти. Вугляний пил стояв у повітрі. Десь глухо бахкали двері, що ними регулювали вентиляцію* (Ю. Яновський); *— Газ, — подумав він, — отруйний газ, слаба вентиляція* (П. Колесник); *При інкубації гусячих яєць вентиляція повинна бути кращою, ніж для курячих* (з навч. літ.); *На відміну від дерева пластик не "дихає". Тому для житла, обладнаного металопластиковими вікнами, важлива вентиляція* (з газ.); // Подання повітря для сушіння або охолодження чого-небудь. *Недостатня вентиляція напівпровідникових елементів блока живлення може погано відбитися на його роботі* (з наук.-техн. літ.); *У капоті дозволяється робити отвори або повітрозбірники для допоміжної вентиляції двигуна* (із журн.).

2. Система приладів і пристроїв для провітрювання приміщення. *Інколи вона* [мати] *ненадовго розплющувала очі і відсутнім поглядом дивилась кудись у стелю, де час від часу шелестів гвинт вентиляції* (Б. Антоненко-Давидович); *В купе було душно, страшенно душно, вентиляція чи не була увімкнена, чи не працювала* (Ю. Мушкетик); *Метрополітен забезпечений на всьому шляху потужною штучною вентиляцією* (з наук.-попул. літ.).

3. Природний або штучний повітрообмін у легенях. *Вентиляція легенів здійснюється завдяки ритмічним змінам об'єму груднини й легень під впливом дихальної мускулатури* (з навч. літ.); *До пологового будинку завезено нове медичне обладнання для штучної вентиляції легень новонароджених* (з газ.).

△ **(1) Ава́рійна вентиля́ція** — вентиляційна система, яку встановлюють для попередження аварійних ситуацій на вибухо- та пожежонебезпечних виробництвах. *На виробництвах, де можливе раптове надходження в повітря робочої зони великої кількості шкідливих речовин (крім пилу), передбачається аварійна вентиляція* (з навч. літ.); **(2) Витяжна́ вентиля́ція** — вентиляція, що забезпечує вилучення забрудненого або нагрітого повітря з приміщення. *При перевищенні рівня загазованості на кухні ресторану автоматично перекривається подача газу, включається витяжна вентиляція* (з наук.-попул. літ.); **(3) Легене́ва вентиля́ція** — процес обміну повітря між легенями і навколишнім середовищем, що здійснюється за допомогою дихальних рухів. *У курців знижується життєва ємність легенів і легенева вентиляція, тканини відчувають кисневе голодування* (з наук.-попул. літ.); **(4) Припливна́ вентиля́ція** — вентиляція,

що забезпечує подання свіжого повітря у приміщення. *За необхідності припливна вентиляція може фільтрувати, охолоджувати або нагрівати повітря* (із журн.).

ВЕНТРА́ЛЬНИЙ, а, е, *анат.* Розташований на черевному боці; черевний (у 1 знач.). *Досліджуються особливості клінічного перебігу післяопераційних вентральних гриж великих розмірів* (з наук. літ.); *Вентральний корінець спинномозкового нерва.*

ВЕНТРИКУЛІ́Т, у, *ч., мед.* Запалення стінок шлуночків головного мозку. *Причиною вентрикуліту може бути розрив абсцесу головного мозку* (з наук. літ.); *До інфекцій центральної нервової системи належать менінгіт, вентрикуліт, енцефаліт* (з мови документів).

ВЕНТРИКУЛО... Перша частина складних слів зі знач.: який стосується шлуночка головного мозку або серця, напр.: вентрикулогра́фія, вентрикулопу́нкція, вентрикулотомі́я.

ВЕНТРИКУЛОГРА́ФІЯ, ї, *ж., мед.* Рентгенологічне дослідження шлуночків головного мозку або серця. *Радіоізотопна вентрикулографія є одним з ефективних методів оцінки скорочувальної здатності шлуночків серця* (з наук. літ.).

ВЕНТРИКУЛОПУ́НКЦІЯ, ї, *ж., мед.* Пункція шлуночків головного мозку з лікувальною або діагностичною метою. *Хворому було зроблено вентрикулопункцію із зовнішнім дренажуванням* (з наук. літ.).

ВЕНТРИКУЛОСКО́П, а, *ч.* Ендоскоп, признач. для огляду шлуночків головного мозку. *Хірургічна операція здійснювалася під контролем вентрикулоскопа* (з наук. літ.); *За допомогою вентрикулоскопа виконуються діагностичні та лікувальні маніпуляції* (з навч. літ.).

ВЕНТРИКУЛОСКОПІ́Я, ї, *ж., мед.* Метод дослідження шлуночків головного мозку шляхом огляду їх порожнини за допомогою вентрикулоскопа. *Вентрикулоскопія проводиться шляхом уведення ендоскопа (а саме його різновиду — вентрикулоскопа) через отвір у черепі* (з наук. літ.).

ВЕНТРИКУЛОСТОМІ́Я, ї, *ж., мед.* Хірургічна операція, яка полягає у введенні порожнистої голки в один із бічних шлуночків головного мозку з діагностичною метою або для відведення цереброспінальної рідини. *Найбільш достовірним та розповсюдженим методом вимірювання внутрішньочерепного тиску вважають вентрикулостомію* (з наук. літ.); *Вентрикулостомія проводиться з метою лікування гідроцефалії* (з наук.-попул. літ.).

ВЕНТРИКУЛОТОМІ́Я, ї, *ж., мед.* Хірургічна операція розтину порожнини шлуночка головного мозку. *Вентрикулотомія мозку здійснюється з метою видалення внутрішньошлуночкових пухлин, гематом* (з наук. літ.).

ВЕНТРИКУЛЯ́РНИЙ, а, е. Те саме, що **шлуночко́вий.** *Вентрикулярний дренаж дозволяє контролювати стан внутрішнього тиску шлуночка серця* (з наук. літ.); *Серед прогностичних критеріїв хірургічного лікування травматичних внутрішньочерепних гематом у гострому періоді черепно-мозкової травми є вентрикулярний крововилив* (з наук. літ.).

ВЕНТРОСКОПІ́Я, ї, *ж., мед.* Те саме, що **перитонеоскопія.** *Вентроскопія здійснюється шляхом проколювання черевної порожнини* (з наук. літ.).

ВЕНТРОФІКСА́ЦІЯ, ї, *ж., мед.* Загальне визначення хірургічних операцій, в основі яких лежить підшивання органів черевної порожнини до черевної стінки. *Лікар демонстрував на лекціях низку операцій, у тому числі вентрофіксацію матки* (з наук.-попул. літ.).

ВЕ́НУЛА, и, *ж., анат.* Кровоносна судина, що забезпечує відтік збідненої киснем крові з капіляра до вени. *Стінки венул утворені з тонких колагенових волокон* (з наук. літ.); *Капіляри зв'язані з венулами, що переходять у вени* (з навч. літ.); *Венули утворюються при злитті венозних капілярів* (із журн.).

ВЕ́НЧУР, а, *ч., екон.* 1. Форма фінансування невеликих підприємств з високим ступенем ризику крупними фірмами, завдяки яким здійснюються ризиковані проекти. *Венчур пов'язаний із великим ризиком неотримання доходів за інвестиціями* (з навч. літ.); *У випадку схвалення проекту автор ідеї очолює внутрішній венчур* (з навч. літ.); *Зовнішній венчур організовується авторами ідеї та венчурним підприємцем* (з Інтернету).

2. Підприємство малого бізнесу, що займається дослідно-конструкторськими розробками, винаходами і т. ін. *Венчур характеризується об'єднанням капіталу і зацікавлених (юридичних, фізичних) осіб у процесі розроблення і просування на ринок прогресивної технології* (із журн.).

ВЕ́НЧУРНИЙ, а, е, *екон.* Стос. до венчура. *Використання сучасних підходів до оцінки інтелектуальної власності сприятиме обґрунтованості роботи установ НАН України при наданні ліцензій, створенні венчурних підприємств, укладанні міжнародних контрактів* (з наук. літ.); *Необхідно розширювати такі послуги банків, як надання клієнтам, зокрема венчурним інвестиційним фондам, інформації з різних аспектів управління фінансами* (з наук. літ.); *Венчурний бізнес орієнтовано на практичне використання технічних новинок, результатів наукових досягнень, ноу-хау, ще не випробуваних на практиці* (з навч. літ.).

△ **Ве́нчурне фінансува́ння** *див.* **фінансува́ння; Ве́нчурний капіта́л** *див.* **капіта́л.**

ВЕПР, а, *ч.* 1. Дикий кабан. *Григорій знав, що в цих краях за тутешніми законами слідом за вепрами неодмінно ходить тигр, — пасе і з того живе* (І. Багряний); *Чорно-сірий вепр вистрибнув з кущів і з грізним хрюканням затрусив на мисливців* (З. Тулуб); *Десь неподалік хрокнув вепр. Заверещали поросята* (О. Бердник).

2. Кастрований самець свині; кабан. *Зарізали три вепри й три ялівки* (І. Франко).

ВЕПРЕНЯ́, я́ти, *с.* Дике порося, маля вепра. *У лісі біля замкових руїн вполювали великого вепра, а мале вепреня спочатку ніхто не помітив, аж коли воно вискочило з кущів і побігло в протилежний від мисливців бік* (з мемуарної літ.).

ВЕ́ПРИК, а, *ч.* Зменш. до **вепр.** [Б а б а:] *А вночі де не взявся веприк, та й порив у старших* [братів] *грядки* (М. Старицький); *— А, то веприк лежить! — Василь наблизився до дикого кабанчика, що відкинув лапки й перевалився на боці* (І. Чендей); *У попа є гуска, а у дяка — малий веприк* (з казки).

ВЕПРИ́НА[1], и, *ж.* М'ясо вепра. *І риба, й дичина, і запашна веприна, Прозорий виноград і вистояні вина* (М. Рильський); *Вона винесла батькові на дорогу у міху коржів, шматок веприни, дрібок солі* (С. Скляренко); *У полив'яних мисках і полумисках чекає гостей задимлена в комині шинка, лискуча веприна* (М. Стельмах).

ВЕПРИ́НА[2], и, *ж., діал.* 1. Аґрус. *Пліт отінювали густі корчі насадженої малини, порічок та веприни* (І. Франко); *Баламкаючи довгими, ледь не до колін, руками, Гринь Яцюшка хутко зник за густими кущами веприни, що зеленіли в кінці саду* (І. Нижник).

2. *збірн.* Ягоди цієї рослини. *Він вибрав кілька пригорщів* [пригорщ] .. *достиглих веприн, великих, як терносливи* (І. Франко).

ВЕПРИ́ННИК, у, *ч., діал.* Ділянка, де росте веприна, а також зарості, кущі веприни *(див.* **веприна[2]**). *А старий садівник в більший кіш збирав веприни, причакнувши перед розлогим вепринником і підіймаючи гілку за гілкою* (І. Франко).

ВЕПРИ́ХА, и, *ж.* Те саме, що **вепри́ця.** *Утоптаною стежкою обережна веприха веде на годівлю своїх смугастих малят* (із журн.).

ВЕПРИ́ЦЯ, і, *ж.* Самка вепра (у 1 знач.). *То, .. хрюкаючи, промчить виводок вепрів на чолі з кабаном-сікачем та веприцею, то скрутиться проти сонечка, якраз на стежині, холодний вуж* (В. Малик).

ВЕПРИ́ЩЕ, а, *ч.* Збільш. до **вепр.** *Зайшов старий до кучі й очам своїм не вірить: там лежить такий веприще, що чудо* (з казки); * У порівн. *Князь розлютився, ніби язвлений веприще, не знав, на кому зігнати злість* (Д. Міщенко).

ВЕ́ПРОВИЙ, а, е. Те саме, що **ве́прячий.** *Тим часом здоровенну тушу вепрову .. відвезено до просторого шатра, нап'ятого на лісовій галявині* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса); *У V–III тис. до н. е. люди прикрашали свій шкіряний одяг, головні убори та пояси нашивними пластинами, вирізаними з блискучої емалі вепрових іклів та зі стулок черепашок* (з наук.-попул. літ.); *Найцікавіше для того, хто вперше потрапляє в Чехію, — знамените смажене вепрове коліно* (із журн.).

ВЕ́ПРЯЧИЙ, а, е. Прикм. до **вепр.** *Григорій збагнув, що це і є отой сікач — отаман вепрячий* (І. Багряний); *А там пішли діброви з вепрячими ненаситними табунами, озера, забудовані бобровими підводними палацами* (П. Загребельний); *Стежкою з несамовитим вереском прокотилося вепряче стадо, олені, певно, майнули кудись в інший бік, Богдан і не помітив навіть у який* (І. Білик).

ВЕПС *див.* **ве́пси.**

ВЕ́ПСИ, ів, *мн. (одн.* **вепс**, а, *ч.).* Народ фіно-угорської мовної групи, що живе в Карелії, Ленінградській та Вологодській областях Російської Федерації. *У двадцятих роках XX ст. вепси розгорнули рух за відродження народу* (з навч. літ.); *Традиційне житло і матеріальна культура вепсів близькі до північноросійських, але хати відрізняються Т-подібним плануванням* (з Інтернету).

ВЕ́ПСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **ве́пси.** *Вепська нація має тисячолітню історію* (з наук.-попул. літ.); *1937 року заборонили будь-яку вепську культурну діяльність* (з навч. літ.); *Вепською мовою видається навчальна і художня література, виходять газети* (із журн.).

ВЕРА́НДА, и, *ж.* Прибудова до будинку або до однієї з його стін; тераса (у 4 знач.). *З будинку ліворуч на веранду виходить Любов* (Леся Українка); *— Дощ .. Що таке дощ нам отут, на веранді під дахом? Приємність* (П. Козланюк); *Кость Горобенко підійшов до поручнів веранди і повними грудьми вдихнув свіжого повітря* (Б. Антоненко-Давидович); *Не пригадую, скільки загалом годин я простояв коло вікна тієї ж таки веранди, виглядаючи з-за вуличного рогу його* [батька] *повернення* (Ю. Андрухович).

ВЕРА́НДОЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **вера́нда.** *Хотів було посидіти на своїй верандочці з томиком доброї лектури* (У. Самчук); *Коли спалахувала блискавиця, то висвітлювала верандочку до дна* (Ю. Мушкетик); *Павло звернув коней до високого будинку й зупинив їх біля східців невеличкої верандочки* (М. Циба).

ВЕРАТРИ́Н, у, *ч., хім.* Алкалоїд, який міститься в насінні білої чемериці та сабадили. *Вератрин призначають у вигляді мазі або спиртового розчину при невралгічних і ревматичних болях* (з наук.-попул. літ.); *Вератрин — сильна отрута, в медицині його застосовують лише зовнішньо* (з наук.-попул. літ.); *Смертельна доза вератрину — близько 0,02 г* (із журн.).

ВЕРАТРИ́НОВИЙ, а, е, *хім.* Стос. до вератрину. *Аконіт є дуже отруйною рослиною, містить алкалоїди, а саме ефіроподібні сполуки аконіну з оцтовою, бензойною і вератриновою кислотами* (з наук. літ.); *Вератринова мазь.*

ВЕРБА́, и́, *ж.* Дерево або кущ родини вербових із гнучким гіллям, цілісними листками і зібраними в сережки одностатевими дводомними квітками. *А над самою водою Верба похилилась* (Т. Шевченко); *Хутірець обріс вербами та осокорами* (І. Микитенко); *Вже тиха осінь ходить берегами, на вербах трусить листячко руде* (Л. Костенко).

△ **(1) Плаку́ча верба́** — вид верби з довгими обвислими гілками. *З опущеним віттям стоять на острові старі плакучі верби* (О. Гончар); *Пори року — повільні, однаково сумні, мов плакучі верби, не приносили їй нічого* (П. Загребельний).

◊ **(2) Золоті ве́рби росту́ть <Золоте́ ве́рб'я росте́>:** а) нічого путнього не виходить. *Куди не повернешся — золоте верб'я росте* (Номис); *— Від його панського слова золоті верби ростуть* (М. Стельмах); б) *(перев. за ким)* хто-небудь дуже везучий, щасливий; все виходить у когось. *"Золоте верб'я за ним росте", — говорять про щасливого, всіма любленого чоловіка, що ширить довкола себе радість і задоволення* (з переказу); *От тепер, думаю, щось та буде, бо де Хаброня ступить, там золоті верби ростуть* (І. Нечуй-Левицький); *"Ростуть за ним золоті верби", — кажуть у Галичині про доброзичливу людину, що залишає по собі добрі спогади* (із журн.); **На вербі гру́ші** *див.* **гру́ша; Пови́снути на гілля́ці (на вербі)** *див.* **повиса́ти; Така́ пра́вда, як на вербі гру́ші** *див.* **пра́вда; Як ви́росте гарбу́з на вербі** *див.* **гарбу́з; Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **чорт до сухо́ї верби́** *див.* **чорт; Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **чорт у суху́ гру́шу (у стару́ вербу́)** *див.* **чорт.**

ВЕРБАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *книжн.* Реалізація думок, почуттів, емоцій і т. ін. в усній або писемній мові. *Мова не відображає світ, а лише дає про нього уявлення шляхом вербалізації окремих концептів про світ, отриманих під час активного, діяльнісного його пізнання* (з наук. літ.); *Дослідження присвячене ролі метафори у вербалізації емоцій* (з наук.-попул. літ.); *Свідомість потребує словесного опису (вербалізації)* (з навч. літ.).

2. *лінгв.* Перехід слів (словоформ) з інших частин мови до класу дієслів. *Семантичний ступінь переходу прикметників у дієслова має більш широкий і глибокий вияв, ніж у вербалізації іменників* (з наук. літ.); *Вербалізація пов'язана із синтаксичною функцією дієслова* (з навч. літ.).

ВЕРБАЛІ́ЗМ, у, *ч.* 1. *книжн.* Словесне пояснення, навчання і т. ін., не підкріплене доказами, досвідом і фактами. *Виходить фундаментальна праця Я.-А. Коменського "Велика дидактика", де на наукових засадах відкидається традиційний вербалізм у навчанні й розроблено цілу систему науково обґрунтованих методик навчання та виховання* (з наук. літ.); *Принцип наочності — один із засобів боротьби з вербалізмом* (з навч. літ.).

2. *псих.* Порушення розвитку дитини, при якому спостерігається різка перевага розвитку вербальної сфери над іншими сторонами психічного розвитку. *Вербалізм є гіпертрофованим розвитком мовленнєвого інтелекту, при тому, що мислення і сприйняття дійсності знаходяться на нижчій стадії розвитку* (з наук. літ.); *Вербалізм може сформуватися і у здорової дитини, коли дорослі рано вчать дитину читати і писати, розучують велику кількість віршів і т. ін., але не розвивають інші форми дитячої діяльності, наприклад образне мислення* (з наук.-попул. літ.); *Вербалізм характеризується абстрактністю, відірваністю від практики, від життя* (із журн.).

ВЕРБАЛІЗО́ВАНИЙ, а, е. 1. *книжн.* Дієпр. пас. до **вербалізува́ти.** *У мові концепт може бути вербалізований окремими словами і словосполученнями, фразеологічними одиницями, реченнями і навіть текстами* (з наук. літ.); *Мова як феномен національної самоідентифікації, як вербалізований вияв ментальності народу, стрижень національної культури відтінює універсальні логічні закони людського пізнання, мислення* (з наук.-попул. літ.).

2. *лінгв.* Який зазнав вербалізації (у 2 знач.). *Більшість вербалізованих іменників залишається на етапі синтаксичного уподібнення до дієслів, тобто синтаксичними дієсловами* (з наук. літ.).

ВЕРБАЛІЗО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВЕРБАЛІЗУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *недок. і док., що, книжн.* Здійснювати вербалізацію (у 1 знач.). *Як навчити дітей долати власні страхи та вербалізовувати відчуття?* (з навч. літ.); *Дорослі сприяють розвитку мовлення в усіх формах активності дитини: вони привітно звертаються до неї, пропонують обговорити різні події, плани, стимулюють бажання вербалізувати свої життєві враження у різних видах діяльності* (з наук. літ.); *Дуже важливо вербалізувати подібні немовні сигнали, хоча виходить це далеко не завжди: є такі сигнали, вербалізація яких взагалі неможлива* (з наук.-попул. літ.).

ВЕРБАЛІЗО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВЕРБАЛІЗУВА́ТИСЯ,** у́ється, *недок. і док.* 1. *тільки недок., книжн.* Ставати словесно вираженим. *У вітчизняній психолінгвістиці мовна свідомість розуміється як сукупність образів свідомості, що формуються та вербалізуються за допомогою мовних засобів* (з наук. літ.); *Мова пов'язана з мисленням, яке є основою різноманітних психічних процесів і які, в свою чергу, не завжди вербалізуються* (з наук. літ.); *Деякі елементи життєвого задуму важко усвідомлюються і вербалізовуються, і тому модель нового життєвого світу будується інколи дуже поступово та повільно* (з наук.-попул. літ.); *У чистому вигляді ідеї громадянського виховання не вербалізовувалися провідними інтелектуалами* (із журн.).

2. *лінгв.* Переходити до класу дієслів. *Англійські іменники вербалізуються переважно українськими особовими формами дієслова* (з наук. літ.); *Український дієприслівник вербалізується лише у функції обставини* (з навч. літ.).

ВЕРБАЛІЗУВА́ННЯ, я, *с., книжн.* Дія за знач. **вербалізува́ти** 1 і **вербалізува́тися** 1. *Важливим для вербалізування та систематизації знань є врахування термінологічного забезпечення різних галузей наук* (з наук. літ.); *Правильно сформульоване та вчасно поставлене запитання допомагає дитині усвідомити суть власних переживань, розширює її можливості у вербалізуванні суб'єктивних станів* (з наук.-попул. літ.); *При спілкуванні важливими елементами є не тільки вербалізування думок, але й мімічно-тілесне реагування на них* (з навч. літ.).

ВЕРБАЛІЗУВА́ТИ *див.* **вербалізо́вувати.**

ВЕРБАЛІЗУВА́ТИСЯ *див.* **вербалізо́вуватися.**

ВЕРБА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. *книжн.* Те саме, що **слове́сний** 2. *Підтекст може виражатися вербальним способом* (з наук. літ.); *Застосування тільки одного вербального методу змушує учнів вдаватися до механічного заучування* (з навч. літ.); *Боротьба ідей, програм, світоглядів перетворюється на захоплюючий вербальний двобій, у якому широко використовуються різні жанри політичної риторики, прийоми полеміки* (із журн.); *Вербальні й невербальні засоби спілкування.*

2. *лінгв.* Те саме, що **дієслі́вний.** *Композити представлені в мові XIV–XV століть двома структурними різновидами: з опорними вербальним і субстантивним компонентами* (з наук. літ.); *Дослідження присвячене порівнянню вербальних елементів української та англійської мов* (із журн.).

△ **Верба́льна но́та** *див.* **но́та**[2]; **Верба́льний контра́кт** <**Верба́льна уго́да**> *див.* **контра́кт.**

ВЕРБА́ЛЬНІСТЬ, ності, *ж., книжн., лінгв.* Абстр. ім. до **верба́льний.** *Починаючи з 1910-х років простежується антипатія у деяких європейських театральних новаторів до літератури, до вербальності взагалі* (із журн.); *У показах студентів театральної школи була мінімальна вербальність, але за рахунок ритму, пластики, музичного тла — максимальна виразність* (з газ.); *На підставі морфолого-синтаксичного контрастивного аналізу вербальності будови англійської та української мов показано, що вербальність цих мов зумовлюється наявністю в них особових і неособових дієслівних форм, а також розбіжностями у їхньому використанні* (з наук. літ.).

ВЕРБА́ЛЬНО, *книжн.* Присл. до **верба́льний** 1. *Дискурс художнього стилю надає читачеві більш детальну етнокультурну інформацію, ніж наукове видання, оскільки ця інформація має вербально виражене емоційне забарвлення* (з наук. літ.); *Якщо гіперактивна дитина не вміє стримувати гнів, необхідно залучати її до активного слухання, щоб вона привчилась вербально висловлювати агресію і знімати збудливість і нервовість* (з навч. літ.); *У першому класі оцінювання навчальних досягнень учнів здійснюється вербально* (із журн.).

ВЕРБЕ́НА, и, *ж.* Трав'яниста або чагарникова рослина родини вербенових із рясними квітками різних кольорів, зібраними у волоті. *Сьогодні знов поникли п'яно мої вербени на вікні* (В. Сосюра); *Для відсвіження гості натирали собі .. вербеною скроні, чоло і руки* (Н. Королева); *Препарати вербени лікарської використовують у народній медицині* (із журн.).

ВЕРБЕ́НОВИЙ, а, е. 1. Вигот. із вербени. *Вербенова ефірна олія; Вербеновий настій.*

2. *у знач. ім.* **вербе́нові,** вих, *мн.* Родина порядку губоцвітих, до якої належать трав'янисті рослини, кущі, ліани, деякі дерева. *Найбільшу цінність серед вербенових мають вербена лікарська, тикове дерево, вербена лимонна* (з наук.-попул. літ.); *Значна кількість представників вербенових належить до декоративних рослин* (із журн.).

ВЕРБЕ́ЦЬ, бцю, *ч.* Те саме, що **соло́дка.** *Вербець, або солодка гола, росте у солончакуватих місцях і приморських схилах на півдні степової частини України та в Криму* (з наук.-попул. літ.); *Корінь солодки (вербцю) застосовують у традиційній і народній медицині, адже він має протизапальні, спазмолітичні та антисептичні властивості* (із журн.).

ВЕРБИГЕРА́ЦІЯ, ї, *ж., мед.* Одноманітне безглузде повторення слів чи уривків фраз психічно хворою людиною. *Розлад асоціативного процесу, як правило, супроводжується вербигерацією* (з наук.-попул. літ.); *У найтяжчих випадках тривожної депресії спостерігається стогнання, тривожна вербигерація, самокатування* (з газ.).

ВЕРБИ́НА, и, *ж.* 1. *розм.* Одне вербове дерево. *Не стій, вербино, розкидайся* (Сл. Гр.); *Він не знає, де ялина, Де сосна, Не вгадає, де вербина Й бузина* (П. Воронько).

2. Вербове дерево як матеріал. *Був у нас добрий будинок з вербини, Ґонтовий дах, димарі із цеглини* (Я. Щоголів); *Школа стояла над чималим вигоном, обгороджена частоколом з вербини* (І. Нечуй-Левицький); *Родим мовчки посміхнувся на купцеве базікання, взяв лука, упер його одним кінцем у землю і зігнув так легко, немов був він навіть не з міцного тисового дерева, а з молодої вербини* (П. Загребельний).

ВЕРБИ́ЦЯ, і, *ж.* Пестл. до **верба́.** *Ярило зборов зиму. Навіть у глухе підземелля дихнув теплим леготом, заглянув жовто-зеленими котиками вербиці у вузьке віконечко порубу* (В. Малик); *Легкий, пухкий попілець ляже, вернувшися, в рідну землицю, вкупі з водою там зростить вербицю* (Леся Українка); *Омита ранішнім дощем.., росте стара вербиця* (М. Шеремет); *Птаство веселе примовкло. Затихнули, зщулились трави. Тільки берези смутились. За ними вербиці хитнулись* (П. Тичина).

ВЕ́РБИЧ, а, *ч. (з великої літери).* Вербний тиждень. *Як прийде Вербич, три кожухи на себе тербич* [надягай] (Номис); *Шостий тиждень Великого посту в народі звали Вербним, або Вербичем* (із журн.).

ВЕРБИ́ЧЕНЬКА, и, *ж.* Пестл. до **верби́чка.** *Гой зелена вербиченько .. Поможи мні* [мені], *вербиченько, К літу си віддати* (з народної пісні); *Зеленая вербиченька У полі шуміла* (Я. Щоголів); *Схилилася вербиченька, Мов дівчина смутна, Неначе задивляється В криниченьку вона* (Б. Грінченко); [М а в к а *(кидається до верби, що стоїть, похилившись над драговиною):*] *Вербиченько-матусенько, рятуй!* (Леся Українка).

ВЕРБИ́ЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **верба́.** *Рівчак був зовсім-таки малесенький, просто ямка якась, а коло неї три миршаві, покарлючені вербички* (В. Винниченко); *Посадила в землю мати Дві вербички навесні* (М. Гірник); *Вони* [коні] *якраз позаходили у хирявий затінок вербичок* (О. Гончар); *Через пару літ потяглася молода вербичка понад криницею, а це вже, диви, й ось яка вигнала, ген вище хліва гіллям шумить* (І. Нижник).

ВЕРБЛЮ́Д, а, *ч.* Великий жуйний ссавець родини верблюдових, одно- або двогорбий. *По колючім саксаулі Верблюди пастися пішли* (П. Грабовський); *Видніються юрти, біля них в холодку одногорбі і двогорбі верблюди* (О. Десняк); *Верблюди тягли великі гарби* (А. Хижняк); *Верблюди тривалий час можуть обходитися без води, добре переносять спеку і холод, завдяки чому вони пристосовані для життя в пустелі* (з наук.-попул. літ.); *Тривалість життя верблюдів у середньому становить 40 років. Репродуктивний вік — 30 років* (з газ.); * У порівн. *Працював* [Абдул], *як гірський осел, як терплячий сумирний верблюд* (З. Тулуб).

ВЕРБЛЮДЕНЯ́, ня́ти, *с.* Маля верблюда. *Степом іде один верблюд, за ним другий, третій, четвертий, а збоку біжить маленьке верблюденя й скубе зелену травичку* (Б. Антоненко-Давидович); *Коли верблюдиця зітхає, верблюденя ричить* (П. Загребельний).

ВЕРБЛЮДИ́ХА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **верблюди́ця.** *У молодої верблюдихи народилося маля, яке ледве підвелося на ноги* (з газ.); *Верблюдиха Надія народила вперше, а Марта вже вдруге стала мамою* (з газ.).

ВЕРБЛЮДИ́ЦЯ, і, *ж.* Самка верблюда. *Сафар .. поляскував язиком: оце так здобич! За таку бранку можна віддати табун легконогих степових лошиць, сотню верблюдиць — і того мало* (З. Тулуб); *Не залишала* [Марія] *більше Мальви в Юсуфа, жила разом із нею в курені біля корів і верблюдиць* (Р. Іваничук); *Він пустив навпростець верблюдицю. Просто безводним степом* (Ю. Логвин).

ВЕРБЛЮДІВНИ́ЦТВО, а, *с.* Розведення верблюдів як галузь тваринництва. *Верблюдівництво розвинене в зоні пустель, напівпустель і сухих степів* (з наук.-попул. літ.); *Верблюдівництво як галузь тваринництва буває робоче, м'ясне, молочне, шкіряно-хутрове, комбіноване* (із журн.); *У Казахстані розвинені вівчарство, конярство, верблюдівництво* (із журн.).

ВЕРБЛЮ́ДКА, и, *ж.* 1. Кущувата трав'яниста жорстка рослина родини лободових. *Зрідка видніються над ковилами кулясті кущі верблюдки* (О. Гончар); *Верблюдка служить пасовищним кормом для верблюдів, кіз та овець* (з наук.-попул. літ.).

2. Хижа комаха із передньою частиною тіла, схожою на верблюда. *У профіль силует передньої частини тіла верблюдки віддалено нагадує шию та голову верблюда, звідки й виникла назва цих своєрідних представників давньої групи комах* (з наук.-попул. літ.).

3. *мн.* Ряд сітчастокрилих хижих комах. *Верблюдки харчуються в основному личинками жуків-короїдів, знищують також гусінь, тлю* (з наук.-попул. літ.); *Верблюдок визнають корисними комахами* (із журн.).

ВЕРБЛЮ́ДОВІ, вих, *мн.* Родина парнокопитих ссавців підряду мозоленогих, що об'єднує три роди: верблюдів, лам і вікуній. *Верблюдові поширені у пустельних або степових районах Східної Європи, Азії, Африки та Південної Америки* (з наук.-попул. літ.); *У холодних і посушливих верховинах Анд пасуться одомашнені представники родини верблюдових — лами* (з наук.-попул. літ.); *Дикі верблюдові живуть стадами по 5–9 голів* (з навч. літ.).

ВЕРБЛЮ́ДЯЧИЙ, а, е. Те саме, що **верблю́жий.** *Туглій роздягнувся, і вони забралися на м'яке ложе, під пухкі ковдри з верблюдячої шерсті* (В. Малик); *Тварини йшли поважно, гордовито піднявши верблюдячі голови* (І. Білик);

Налив [мандеєць] *з глека кислого верблюдячого молока в чашу і подав хлопцеві* (Ю. Логвин).

ВЕРБЛЮЖА́, а́ти, *с.* Те саме, що **верблюденя́.** *І він місяць, і другий, і третій лікував верблюдів. Від запалення легенів маленьких верблюжат, кволих і слабих* (Ю. Логвин); *Верблюжа іде поруч зі своєю мамою, яка дбає про його безпеку* (з газ.); *Незважаючи на типове забарвлення батьків, верблюжа народилося сніжно-білим* (з Інтернету).

ВЕРБЛЮЖА́ТКО, а, *с.* Зменш.-пестл. до **верблюжа́.** *У зоопарку вітали нове верблюжатко* (з газ.); *У сім'ї двогорбих верблюдів, які живуть у ялтинському зоопарку вже багато років, народилося верблюжатко* (з Інтернету).

ВЕРБЛЮЖА́ТНИК, а, *ч.* 1. Приміщення для верблюдів. *Адміністрація зоопарку в першу чергу планує побудувати верблюжатник* (з газ.).

2. Той, хто доглядає, вирощує верблюдів. *Поряд із пляжем періодично з'являються верблюжатники з верблюдами* (з газ.).

ВЕРБЛЮ́ЖИЙ, а, е. Прикм. до **верблю́д.** *Несе вітер гарячий пісок, і ростуть гори, немов горби верблюжі...* (М. Коцюбинський); *На розшитих золотом і сріблом м'яких міндерах, набитих перемитою верблюжою шерстю, сиділи найвищі сановники Османської імперії* (В. Малик); *У цей час на азійському обрії з'явився верблюжий караван* (із журн.); * Образно. *Ніщо не рятує людину, Що отаборилася в вітрі. Тільки тиші верблюжий горб* (Е. Андієвська); // Вигот. зі шкіри, вовни і т. ін. верблюда. *Взяла* [Ольга Павла] *під пахви, як дитину, підвела до ліжка, поклала і вкрила верблюжою ковдрою* (М. Сиротюк).

△ **Верблю́жа колю́чка** *див.* **колю́чка.**

ВЕРБЛЮ́ЖИНА, и, *ж.* М'ясо верблюда. *Верблюжина, баранина, конина — головна їжа киргизів* (з наук.-попул. літ.).

ВЕРБЛЮ́ЖКА, и, *ж.* Те саме, що **верблю́дка** 1. *Степ Ягничевого дитинства, — колись він аж сіллю білів у спеку, потрісканий. Курай та верблюжка тільки й росли* (О. Гончар).

ВЕ́РБНИЙ, а, е. Стос. до верби. *Тієї ночі нам снились .. зорі .. біля вербної балки* (А. Малишко); *Звідкись налетіло мошви, і, вербною гілкою розганяючи сажистий рій, прадід почовп* [почовпав] *до колгоспної контори* (Є. Пашковський).

Ве́рбна (Квітна́, Шутко́ва) неді́ля *див.* **неді́ля; Ве́рбна субо́та** *див.* **субо́та; Ве́рбний ти́ждень** *див.* **ти́ждень.**

ВЕРБНИ́К *див.* **вербня́к.**

ВЕ́РБНИЦЯ, і, *ж. (з великої літери).* Вербна неділя. *Прийде Вербниця, назад зима вернеться* (Номис); *Пригадую одну Вербницю. Був я, мама, сестра Палажка й тітка Зінька* (У. Самчук); * Образно. *Повертало на весну. Нечутними кроками у місто вступала Вербниця* (Г. Усач).

ВЕРБНЯ́К, ВЕРБНИ́К, у́, *ч., збірн.* Зарості верб або верболозу; вербовий гай. *Весняна повідь підхопила його й понесла хутко-хутко, кружляючи поміж осокорами, вербами, дубами, крізь чудові зарості вербняку й лози* (О. Довженко); *Тису стискають густі вербняки* (Ю. Гойда); *Десь у прибережному вербняку моторошно завивав сич* (В. Чемерис).

ВЕРБНЯКО́ВИЙ, а, е. Прикм. до **вербня́к.** *У рослинному покриві переважають вербнякові зарості та високотравне болото, яке становить основну частину заплави* (з наук.-попул. літ.); *Для ефективнішої охорони водно-болотного угіддя необхідно оптимізувати рекреаційне навантаження на угіддя та прилеглі території, проводити регулярну боротьбу з розростанням вербнякових заростей та відновлення гідрологічного стану території* (з Інтернету).

ВЕРБО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вербува́ти.** *Вже тоді, як скрізь по більшій часті європейських земель, військо було вже не земське, а королівське, вербоване* (М. Драгоманов); *— Розходьтеся, хлопці, по домівках, — сказав* [Мирон] *нарешті усім вербованим на операцію* (Микита Чернявський); *На заводі працювали кріпаки і вербовані робітники з інших місць* (з наук.-попул. літ.); // **вербо́вано,** *безос. пред. Князь збагнув, що обережність Еймундова викликана не зовсім звичним ділом, на яке їх вербовано (син мав іти проти рідного батька), хоч коли згадати до ладу, то не було на світі такої чорної справи, в яку не встряли б варяги, аби лиш їм заплачено* (П. Загребельний); // *у знач. ім.* **вербо́ваний,** ного, *ч.* Той, хто завербувався на роботу, до війська і т. ін. *Вербованих приїхало значно більше, ніж ми розраховували* (М. Руденко).

ВЕРБО́ВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **верба́.** *Ген-ген понад тихим Дунаєм зеленою лавою простягся кучерявий гай вербовий* (М. Коцюбинський); *Вона знає тут кожний куточок. Зберігся навіть і досі старий вербовий пеньок* (А. Шиян); *З пучечком вербового гілля пішла під вечір Настя до церкви* (К. Мотрич); // Зробл. із верби. *І грав би на сопілочці вербовій Тужливу ту мелодію без слів* (І. Франко); *На камінних підвалинах стояло велике вербове корито* (Іван Ле).

2. *у знач. ім.* **вербо́ві,** вих, *мн.* Родина дводольних рослин, до якої належать дерева й кущі із суцвіттями, зібраними у сережки. *Усі вербові швидкорослі, вологолюбні, легко розмножуються вегетативно* (з наук. літ.); *До вербових належать такі декоративні дерева, поширені в Україні, як тополя і верба, їх висаджують уздовж доріг, на берегах водойм, обсаджують ними яри, балки* (із журн.); *Деревина вербових використовується як будівельний матеріал, для виробництва меблів і т. ін.* (із журн.).

ВЕРБО́ВКА, и, *ж., розм., рідко.* Те саме, що **вербува́ння.** *Таким чином Андрій ще раз переконався, яка страшна сила закладена в тій проклятій вербовці, що від однієї думки про неї людина з хама стає янголом* (І. Багряний); *Людям фашистська неволя була страшною чумою, а Варчукові — золотим дном. Хто був спроможніший — відкуповувався від проклятої вербовки* (М. Стельмах).

ВЕРБОЗІ́ЛЛЯ, я, *с.* Багаторічна трав'яниста рослина родини первоцвітих із золотисто-жовтими квітами, що росте у вологих місцях, на берегах річок, боліт і т. ін. *У каштанових гаях буяло життя .. Красувалася пишна біла валеріана, жовтіли приземисті квіточки вербозілля* (В. Яворівський); *Інколи вербозілля росте просто у воді — в такому випадку його зовнішній вигляд різко змінюється, листки розташовуються у різних площинах, а стебла набувають більш-менш вертикального положення* (з наук.-попул. літ.); *У народній медицині препарати вербозілля застосовують як в'яжучий засіб* (із журн.).

ВЕРБОЛІ́З, ло́зу, *ч.* 1. Високий кущ або невелике дерево родини вербових із довгими блискучими гілками і вузьким листям, що росте звичайно у вологих місцях. *Пишається калинонька, Явор* [явір] *молодіє, А кругом їх верболози Й лози зеленіють* (Т. Шевченко); *Починалися рідні луги, плавні, гаї, весело полискувала Десна в густих верболозах* (В. Кучер).

2. *збірн.* Зарості цієї рослини. *Кругом острова верболіз, неначе огорожа стоїть* (О. Стороженко); *Верболіз з очеретом шумить* (І. Гончаренко).

ВЕРБОЛО́ЗОВИЙ, а, е. Прикм. до **верболіз.** *Все це знайоме до болісної журби. І пагорбок, на якому стоїть Данило, і той гайок, і верболозові густі нетрища на берегах Уги* (О. Копиленко); // Зробл. із верболозу. *Займався* [Баклагов] *тепер тим, що плів верболозові кошики* (О. Гончар).

ВЕ́РБОНЬКА, и, *ж.* Пестл. до **верба́.** *Годі, друже, розмовляти; Годі, друже, нам зітхати, — Будемо мовчать, Як ті вербоньки похилі, — Загадавшись, на могилі Купкою стоять* (П. Грабовський).

ВЕРБОЦВІ́ТІ, тих, *мн.* Порядок вищих квіткових дводольних рослин. *Кожен вид рослин водночас обов'язково належить і до всіх інших систематичних категорій. Наприклад, осика належить до родини вербових порядку вербоцвітих* (з навч. літ.).

ВЕ́РБОЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **верба́.** *Вербочко густенька! Розпусти своє листячко ще густіш, покрий нас, як з милим зійдемося під тобою розмовляти* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ВЕРБУВА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до вербування. *Втікачів із вербувального пункту.., які не бажали їхати до фашистської каторги, теж приймало місто* (Ю. Яновський); *Вербувальні заходи проводилися штурмом, тобто за дуже короткий термін* (із журн.).

ВЕРБУВА́ЛЬНИК, а, *ч.* Особа, яка займається вербуванням. *По всьому району їздять вербувальники, запрошуючи на шахти, на заводи — гори золоті обіцяють* (М. Зарудний); *Почали з'являтися вербувальники з училищ, з нагоди їхнього приїзду теж шикують, і тоді теж лунає на плацу: — Бажаючі, крок вперед!* (О. Гончар); *Свого часу вона справді їздила до Чехії, де їй обіцяли місце танцівниці в, як це називали вербувальники, головному вар'єте міста Праги* (Ю. Андрухович).

ВЕРБУВА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **вербува́льник.** *Нещодавно правоохоронці затримали вербувальницю неповнолітньої дівчини та провідника нелегалів* (з газ.); *Іноді вербувальниці розповідали потенційним жертвам вигадані історії успіху, вихваляючись великими сумами грошей, що їх вони буцімто заробили за кордоном* (з Інтернету).

ВЕРБУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вербува́ти.** — *Треба вже тепер подумати про вербування будівельників та монтажників* (Ю. Шовкопляс); *Кошовий отаман розсилав уповноважених у різні місцевості для вербування охочих вступити у військо* (із журн.); *Один із методів вербування — оголошення в газеті, що пропонують відмінну роботу за кордоном, яка не потребує високої кваліфікації* (з газ.); *Ми повинні зачарувати випадкового споживача наших рекламних звернень — встановити персоналізований контакт, познайомитися, підготувати до акту вербування й завербувати* (з навч. літ.).

ВЕРБУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., кого, що.* 1. Наймати, набирати людей на роботу, до війська і т. ін. *А в пікінери вербували, Та теж охочих* (Т. Шевченко); — *Дозрівають хліба, приїде економ, вербуватиме косарів, в'язальниць* (А. Шиян); Коли *турки .. вербували серед невільників найманців-зрадників для допомоги турецькому війську в його поході на Україну, Грива дав гнівну і різку відсіч перевертневі Свириду Многогрішному* (В. Малик).

2. *розм.* Залучати до якоїсь діяльності, до участі в якій-небудь справі, організації. *Наші побратими рішили вербувати до свого побратимства широку громаду бориславських ріпників* (І. Франко).

ВЕРБУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *недок.* 1. Найматися на роботу, до війська і т. ін. *Навіть не закінчивши середньої школи, Вася нетерпляче, з буйним азартом молодості, кинувся у білий світ. Вербувався, куди тільки його вербували* (О. Гончар); *Гетьман не має права примусити нас іти в похід! Згідно з сеймовою конституцією ми вербувалися лише до першого грудня* (В. Чемерис); *Легіонери вербувалися з римських громадян, переважно жителів Італії* (з навч. літ.).

2. Пас. до **вербува́ти.** *Молодий інтелектуальний потенціал країни активно вербується різними політичними та фінансовими елітами* (з газ.).

ВЕРБУ́НКА, и, *ж., заст.* 1. *рідко.* Те саме, що **вербува́ння.** *Пристань, пристань до вербунки* (з народної пісні).

2. Пісня вербувальників або рекрутів; розгульна пісня. *Вербунка була поширена у Польщі та в Україні* (з наук.-попул. літ.).

ВЕРБУНКО́ВИЙ, а, е, *рідко.* Стос. до вербунку. *Вербункові комісії, що складалися з кількох офіцерів, роз'їжджали по таборах полонених і вербували до дивізії* (з наук. літ.); *По інших містах Галичини повстали повітові центри, що займалися вербунковою акцією* (з наук.-попул. літ.); *Добровольців закликали зголошуватись до вербункових пунктів у Львові та повітових містах краю* (із журн.).

ВЕ́РБУНКОШ, у, *ч., іст.* Спочатку жанр, пізніше також стиль угорської танцювальної музики кінця XVIII — початку XIX ст. *Усталившись як національний угорський музичний стиль, вербункош у середині XIX ст. став основним стилем угорського романтизму* (з наук.-попул. літ.); *Виникнення стилю вербункош пов'язане з вербуванням новобранців до армії, що супроводжувалося танцями і музикою* (із журн.); *Вербункош відіграв важливу роль у західноєвропейській музиці: він використаний у творах великих композиторів — Гайдна, Моцарта, Бетховена, Вебера, пізніше — Берліоза, Брамса, а також Ліста* (із журн.).

ВЕРБУ́НОК, нку, *ч., заст.* 1. Те саме, що **вербува́ння.** *Пристань, пристань до вербунку, будеш їсти з маслом курку* (Номис); *Пішли к Енею на вербунок, Були ж обидва земляки* (І. Котляревський); *На Волині він* [Єремія Вишневецький] *почав набирати на вербунок дрібних шляхтичів у своє двірське військо* (І. Нечуй-Левицький); *Вербунок на військову службу у XVIII столітті був гарантом швидкого просування службовими щаблями, а також мав і грошовий еквівалент* (з наук. літ.); *У рекрутських піснях зображується вербунок і примусовий набір, спроби втекти або викупитися, прощання з родиною, коханою дівчиною* (з наук.-попул. літ.).

2. Плата за роботу найманця. *Невеликий час минає, Аж мій батько повертає: Вже готове військо жде! Лиш вербунок заплатити, Генералів назначити — Хоч в огонь воно піде!* (І. Франко).

ВЕ́РБ'Я, я, *с., збірн., рідко.* Збірн. до **верба́.** *Ще він бачив, як тічка збігалася до верб'я й клубочіла там. Мабуть, пожирала забитого ним триногого ватага* (Ю. Мушкетик).

◊ **Золоті ве́рби росту́ть <Золоте́ ве́рб'я росте́>** *див.* **верба́.**

ВЕРВ, і, *ж., іст.* У IX–XIII ст. — давньоруська сільська поземельна громада, члени якої були зв'язані круговою порукою. *Прилавське городище — людне городище, як і вся прилавська верв. Є його, люду, за загорожею, є й поза загорожею* (Д. Міщенко); *Найнижчим щаблем в ієрархії адміністративно-територіального поділу Київської Русі виступала верв, що відповідала пізнішому "громада" (кілька вервей становили волость)* (з навч. літ.); *Органом місцевого селянського самоврядування була верв — сільська територіальна громада* (із журн.).

ВЕРВЕ́ЧКА, *рідко* **ВІРВЕ́ЧКА,** и, *ж.* 1. Один із чотирьох мотузочків, на яких підвішена колиска. *Учу й прясти, чепурною хазяйкою бути. У колисці мала дитина, — вона в мене знає, як заколихати злегка, за вервечки* (Ганна Барвінок); *Умови для мого розвитку були підходящі. З одного боку — колиска з вервечками, з другого боку — материні груди* (Остап Вишня); *Скрипить на вервечках колиска, І вітер по шибці шкребе* (А. Малишко); *Біля лежанки, на вузлуватих вервечках, висить колиска* (М. Олійник); // Мотузок. *Погуляв, як собака на вервечці* (Номис); // Зав'язки. *Іван Петрович закінчив нарешті читати, склав листки до теки і закрив її, повільно, не поспішаючи, зав'язав вервечки* (Б. Левін).

2. Те саме, що **ни́зка** 3, 4. *Вже пізніше намагався* [Олександр Кіндратович] *стулити докупи, зв'язати в одне вервечки своїх слів, але вони обривалися, губилися поміж інших, тугих і міцних* (О. Гончар); *А небо стояло синє, високе, тільки холодне, в ньому мовчки, без крику тяглася вервечка чапель* (Ю. Мушкетик); *На станційку влетів чорний задимлений паровоз, тягнучи за собою вервечку опецькуватих цистерн* (П. Загребельний); *З долини підіймалася вервечка білих кіз, за ними ступав високий чоловік із сивою головою* (Валерій Шевчук).

3. *у знач. присл.* **верве́чкою, верве́чками.** Рядком, низкою, ланцюжком. *Мандрівники розтягнулись вервечкою* (Ю. Бедзик); *Він .. озирнувся на царицю, за якою йшли вервечкою всі шестеро їхніх синів* (І. Білик); *— За вами, видно, дівчата вервечками бігають...* (П. Загребельний).

ВЕ́РВИЦЯ, і, *ж.* 1. Низка дерев'яних, кістяних, бурштинових і т. ін. намистин або вузликів для відліку прочитаних молитов, поклонів під час молитви, використовувана в ряді релігій; чотки. *Мусульманин перебирав бурштинові зерна магометанської вервиці* (Н. Королева); *Ахмет мовчки поклав футляр із Кораном на килимок біля входу, скинув із шиї вервицю з шкаралуп лісових горіхів* (Р. Іваничук).

2. Те саме, що **ни́зка** 3, 4. *У своїх творах Сааді вперше у практиці дидактичного жанру часто використовував факти власного життя. Із вервиці цих оповідей створюється його біографія, біографія головного героя* (з наук.-попул. літ.); *Зазвучали фанфари, прозвучали привітні слова з уст губернатора, зачитали наказ і поволі потягнулась вервиця жіночок на сцену* (із журн.).

ВЕ́РГА́ННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **ве́рга́ти.** *Гряде душа. За громом. По грудках .. Ти розпрощаєшся з старим порогом? .. Ти все відринеш? І збагнеш нове? І зрозумієш суть — в верганні бурі* (В. Стус); *У спектаклі були і громи небесні, і дими, і блискавиці, і вергання каміння на грішні голови* (з газ.).

ВЕ́РГА́ТИ, ве́ргáю, ве́ргáєш, *недок.,* **ВЕ́РГНУТИ, ВЕ́РГТИ,** гну, гнеш, *док., що, чим і без дод., розм.* Із силою кидати, шпурляти. *Як узяв той ведмідь дуб'я трощити; такі дуби вергає, що по півтора обіймища* (з казки); *"Ще аби градом не вергло", — лякалась Палагна, загортаючись у кептар* (М. Коцюбинський); *Нарід — юрба .. Вона й несе, мов хвиля навісна, І підійма на височінь.., І у безодню вергає...* (Л. Старицька-Черняхівська); *Дочка та батько німцям не здавались .. Гранатами вергали в ворогів* (М. Рильський); [Л і я *(вертає йому наперсток):*] *Краще б тобі ніколи не бачити цього наперстка... Поки ще є час, вергни його з мосту в глибоку річку..,* (І. Кочерга); * Образно. *Та щоб збагнути слова суть чудесну, теж треба вергати руду словесну* (Д. Білоус).

◊ **(1) Ве́рга́ти (ки́дати) громи́** *на кого і без дод.* — дуже гніватися на кого-небудь, лаяти когось; бурхливо виявляти своє незадоволення, роздратування. *— Ви, шановний добродію... не раз... кидали громи на нелюбих вам поетів і артистів* (І. Франко); [Л ю б о в *(здержано):*] *О, ви герої! Раді кидати громи з свого м'якого кубельця на тих, кому доля ніякого притулку не дала* (Леся Українка); *Командуючий окупаційною армією мав підстави рвати й метати, мав причини вергати громи* (Ю. Смолич).

ВЕ́РГА́ТИСЯ, ве́ргáюся, ве́ргáєшся, *недок.,* **ВЕ́РГНУТИСЯ, ВЕ́РГТИСЯ,** гнуся, гнешся, *док., розм.* 1. Кидатися вниз, падати, занурюватися у щось. *Коли б могла* [княгиня], *зняла б руки вгору, мов ті зозулині крила, заплющила б сплакані повіки й верглася б із вежі щонайвищої буйному вітрові в обійми* (Б. Лепкий).

2. *тільки недок.* Пас. до **ве́рга́ти.** *Нестримним буревієм прибережне каміння вергалося в розбурхані хвилі* (з публіц. літ.); * Образно. *Живим не випадає дорікати, тож громи вергалися на покійників і передусім на Юстініана Першого* (Д. Міщенко).

ВЕ́РГЕЛЬД, у, *ч., іст.* Штраф за вбивство вільної людини як заміна кровної помсти, поширений у германських племен в епоху раннього феодалізму. *Із розвитком феодальних відносин у Західній Європі вергельд поступово втрачає своє значення, проте різні його форми трапляються до XII–XIII ст.* (з наук. літ.); *Величина вергельду визначалася залежно від соціального стану потерпілого* (з наук.-попул. літ.).

ВЕ́РГНУТИ *див.* **ве́рга́ти.**

ВЕ́РГНУТИСЯ *див.* **ве́рга́тися.**

ВЕ́РГТИ *див.* **ве́рга́ти.**

ВЕ́РГТИСЯ *див.* **ве́рга́тися.**

ВЕРГУ́Н[1] *див.* **вергуни́.**

ВЕРГУ́Н[2], у́, *ч.* Сорт тютюну. *Курці безсонні з махорки, бакуну та вергуну Поскручували цигарки* (М. Рильський); *— Кури мого, — протяг він табакерку із жовтим тютюном. — Це наш вергун* (І. Вирган).

ВЕРГУНИ́, ів, *мн. (одн.* **вергу́н,** á, *ч.).* Смажені у смальці або олії кондитерські вироби із бездріжджового тіста. *Пекарня і справді чудова: .. тут баханці* [буханці], *вергуни, калачі* (Марко Вовчок); *— Сідай, Улянко, — запросила вчителька. — Чаю вип'єш. Улянка засоромилась..; та вчителька поставила на стіл тарілку з хрускотливими вергунами* (О. Донченко); *Вергуни роблять із бездріжджового тіста, до нього додають ложку горілки чи рому, смажать на смальці або олії і посипають цукровою пудрою* (із журн.).

ВЕРДИ́КТ, у, *ч.* 1. *юр.* Рішення суду або вищої інстанції; вирок. *На основі обвинувального вердикту суд приймає рішення про покарання* (з навч. літ.); *Суд виніс вердикт, яким*

зобов'язував винуватця аварії сплатити потерпілому грошову компенсацію (із журн.); *Тепер, за вердиктом суду, ця людина не постане перед правосуддям за станом здоров'я* (з газ.).

2. Ухвала, рішення і т. ін. *Вердикт написано, Джохаре. Убивці йдуть. В них лиць нема* (Д. Павличко); *Чия влада — того й правда, той і вердикти пише* (І. Нижник); *Не чекаючи чиновницького вердикту, партнери продовжують співпрацю* (з газ.).

ВЕРДИ́КТНИЙ, а, е, *юр.* Стос. до вердикту (у 1 знач.). *Суд зобов'язаний реєструвати всі заяви, що відповідають вимогам прийнятності, це випливає з вердиктної частини Європейської конвенції із захисту прав і основних свобод громадян* (із журн.); *Експерт закликав ставитися до цієї інформації критично і не робити на її основі вердиктних висновків* (з газ.).

ВЕ́РЕД[1] *див.* **вереди.**

ВЕ́РЕД[2], у, *ч.* Гнійний нарив, болячка. *Молодиця помаленьку розв'язувала ногу, і Люба далі побачила червоний опух з великим жовтим вередом* (Олена Пчілка); * Образно. — *Якби Руфін і всі йому подібні сторожею законові служили, а не сиділи.., то всякі вереди на тілі Риму ізслизли б геть, як віспа вітряна* (Леся Українка).

ВЕРЕДА́, и́, *ч. і ж., розм.* Вередлива людина; той (та), хто вередує. — *Михайле, вставай! Чуєш!* — *Ді-і-ду, іще тро-о-шечки...* — *Вставай, вставай, дитя, не будь вередою. За спання не купиш коня* (М. Стельмах); *Вечір каже: — І не жди, Не зайду до вереди. Він за стіл не вміє сісти, Дерунів не хоче їсти* (П. Воронько); *Мала мама одинця, Одинця-мазунця. Мамі з ним була біда: Одинець був вереда* (Г. Бойко).

ВЕ́РЕДИ, ів, *мн. (рідко одн.* **ве́ред,** у, *ч.).* Невиправдані бажання, примхи. *Незабаром Настуся зовсім не схотіла вчитись: попроганяла своїми вередами вчительок і на тому скінчила свою науку* (І. Нечуй-Левицький); *Усім вони задоволені, дуже хвалять мої вершки і сир, і взагалі ніяких вередів!* (О. Іваненко); *Князь не відповідав. Знову якісь жіночі вереди, отже, вляжеться* (І. Білик).

ВЕРЕДИ́ТИ, джу́, ди́ш, *недок., що, заст.* Ушкоджувати, завдавати болю, вражати хворе місце. *Той регіт гострим ножем упивався Христі в серце, вередив і без того нетерплячу болість руки* (Панас Мирний); * Образно. [П р і с ь к а:] *Де ж вона, бідна, була до сього часу?* [П и л и п:] *Не питав, дочко, не питав. Не хотілося болячки вередить* (І. Карпенко-Карий).

ВЕРЕДИ́ТИСЯ, джу́ся, ди́шся, *недок., заст.* 1. Пас. до **вереди́ти.** * Образно. *Спогадами вередяться старі рани.*

2. *діал.* Голосно кричати. *А нуте, хлопці, зв'яжіть їх обоє, зав'яжіть їм роти, щоб не вередилися* (І. Франко).

ВЕРЕДІ́Й, я́, *ч., розм.* Те саме, що **вереду́н.** *Чого тобі не стає ще? Ну, та й вередій же!* (Сл. Гр.); *Мабуть, я став великим вередієм. Вже за годину боки боліли, неначе на них зіграли дубцем марш* (Ю. Мушкетик).

ВЕРЕДІ́ЙКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **вереду́ха.** *Свої-то не чіпали Настусю, бо добре вивчили її химерну, примхливу вдачу страшенної вередійки* (О. Копиленко).

ВЕРЕДЛИ́ВИЙ, а, е. 1. Який капризує, постійно має примхи; якому важко догодити. *Хазяїн був задирливий і вередливий* (Марко Вовчок); *Парасці .. дуже не до вподоби була ота нічна сторожа коло вередливої пані* (І. Франко); *Була собі вдовиця, і росла при ній дочка, вередлива та бридка* (Н. Забіла); *Знаю, що поранені здебільшого вередливі, як розбещені діти* (Є. Доломан); // Який виражає незадоволення, примхливість. *Коли пиховитий старший вередливим жестом скинув кирею.., кобзарі знову заграли* (Іван Ле); // Вибагливий, перебірливий. *Природжене почування краси .. зробило Михалчевського щодо дівчат трохи вередливим* (І. Нечуй-Левицький).

2. *перен.* Мінливий, непостійний. *По Дніпру біліють вередливі піскуваті мілини* (І. Нечуй-Левицький); *Що ота громовиця у квітні Над безлистям — омана лиха: Будуть .. морози досвітні, А земля вередлива й суха* (Т. Масенко).

ВЕРЕДЛИ́ВІСТЬ, вості, *ж.* Властивість за знач. **вередли́вий.** *Чи то дивлячись на пана, вона училася вередувати, чи, може, кров панська унесла ту вередливість у її .. жили і тіло* (Панас Мирний); *Згадала вона, як зісталась сиротою, як жила з матір'ю вдвох, .. пригадала материні насуплені брови, .. лібералізм при людях і материн деспотизм на самоті, її вередливість* (І. Нечуй-Левицький); *Нижня губа її, налита соком вишні, неспокійно ковзала по верхній, і було таке враження, ніби вона смокче соску. Це надавало її обличчю вигляду дитячої вередливості* (Григорій Тютюнник).

ВЕРЕДЛИ́ВО. Присл. до **вередли́вий.** *Тіна мовчки вередливо випинає нижню вогку губу й сідає збоку столу на стілець, зараз же витягнувши тонкі, гарні ноги в дорогих, модних панчохах і граючи ними* (В. Винниченко); *Вона весь час вередливо кривиться і постійно незадоволена з чогось* (О. Копиленко); *Коли султан заводив мову про походи проти невірних, вона затуляла йому уста, вередливо кривилася* (П. Загребельний); *Йому був добре знайомий і цей чагарник .. з вередливо покрученими корчами* (М. Коцюбинський).

ВЕРЕДНИ́К[1], а́, *ч., розм.* Те саме, що **вереду́н.** *Дитина, яка чекає свята Миколая, має пам'ятати: подарунок вона отримає як нагороду за поведінку впродовж року. Звісно, вередникові не завадить покласти різочку, але тільки поряд із подарунком* (із журн.).

ВЕРЕДНИ́К[2], у́, *ч., розм.* Те саме, що **талаба́н.** *По-своєму зустрічають наближення зими рослини. Наприклад, звичайнісінькі бур'яни продовжують цвісти. Це польовий талабан, або вередник, грицики* (із журн.).

ВЕРЕДНИ́ЦЯ, і, *ж., розм.* Жін. до **вередни́к**[1]. *Не буде їй добра у світі, коли такою вередницею зостанеться* (Марко Вовчок); [Т ь о т я С и м а:] *Ну що, призналася нарешті чоловікові, вереднице?* (І. Кочерга).

ВЕ́РЕДУ, *виг.* Уживається для вираження вередування (у скоромовках). *Вереду-вереду та пасла дівчина череду* (Сл. Гр.).

ВЕРЕДУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вередува́ти.** — *Вередую, кажу тобі. Хіба не знаєш вередування? Се ваша жіноча натура на мене напала* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Я таки й думав, що на тебе найшло вередування,* — *знехотя обізвався батько* (І. Нечуй-Левицький); [Р у ж и н с ь к и й *(гнівно):*] *Цього ще не ставало! З того часу, як я одружився з тобою, нема кінця безглуздому вередуванню* (І. Кочерга); *Маленький Марко махав ручками, дриґав ноженятами, верещав на всю хату і з натуги червонів. Антін на його вередування не зважав* (С. Чорнобривець).

ВЕРЕДУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок.* Бути вередливим, поводити себе вередливо. *Сходить сонечко — вона* [панночка] *вередує, і зайде — вередує. І те не добре, й те не до ладу* (Марко Вовчок); *Ванько вередував і не хотів спати, доки не*

прийде татко й не розповість йому казки (П. Панч); // *ким, чим* і *без дод.* Перебирати, бути надто вибагливим. *І почали вередувать* [Жаби]: — *Не хочемо! Не треба нам такого! Ходімте Доленьку благать, Щоб короля дала живого* (Л. Глібов); *На коні сидів* [Синявін], *як юнак, і, незважаючи на свою огрядність, не вередував кіньми* (Іван Ле); // *над ким, заст.* Знущатися, збиткуватися. *До часу над слабим, хто дужчий, вередує* (П. Гулак-Артемовський); *Чи я коли думала, що та скваснiла стара кокетка буде надо мною вередувати?* (Леся Українка).

ВЕРЕДУ́ЛЯ, і, *ч. і ж., розм.* Те саме, що **вереда́.** *Вередуля-вереда, дай того, чого нема* (з народної творчості).

ВЕРЕДУ́Н, а́, *ч., розм.* Той, хто вередує; вередник. *Бідна Мотузиха не знала, на чому прягти яєшню для старих вередунів* (І. Нечуй-Левицький); — *Аякже, — засміялась Шура, — тоді тобі й на очі не потрапляй; і Володя погано вихований, вередун, і до мене всі залицяються, і я з усіма кокетую...* (О. Іваненко).

ВЕРЕДУ́НКА, и, *ж., розм.* Жін. до **вереду́н.** — *Не хочу ані тебе, ані твого яблука! — показала йому на двері розгнівана вередунка* (з казки); * Образно. *Строманта — тропічна рослина, в умовах нестачі природного світла тьмяніє. Не пробачить вам ця вередунка і різких перепадів температури* (із журн.).

ВЕРЕДУ́ХА, и, *ж., розм.* Жін. до **вереду́н.** *Замислив я схитрувати вередуху* (Марко Вовчок); — *Бо ти вередуха, — сказала лялька Галя. — Не було ще у тебе такої гарної господині* (Валерій Шевчук); * Образно. *Благослови, добра доле, вередухо вперта, На цій землі мені жити та на ній і вмерти* (В. Симоненко).

ВЕРЕ́ЙКА, и, *ж.* Кошик перев. круглої форми з ручками, виплетений із лози чи рогози. — *Було так, Никаноре? — Було. Бачив в'юни і в печі, і під припічком у верейці, — з жалем промовив лакуза* (М. Стельмах); *Пересміюючись, жартуючи з рибалками, жінки залізли в баркас та почали нагрібати у верейки рибу* (Ю. Збанацький); *Не встигла занести кріп (повнісіньку верейку з верхом) у сіни, як уперіщив дощ* (із журн.).

ВЕРЕМІ́Й, я, *ч., розм.* Те саме, що **веремія.** *Коли над сим глухим, пустельним місцем жалібно гула одна буря, крутячи страшного веремія і закидаючи усе снігом, — ті* [горобці] *і зимою хмарами носилися і несамовито цвірінькали* (Панас Мирний).

◊ **Крути́ти / закрути́ти веремі́ю (веремі́я)** *див.* **крути́ти.**

ВЕРЕМІ́Я, ї, *ж., розм.* 1. Сильний крик, галас із метушнею, безладним рухом. *Зо всіми* [всіма] *миттю побратались* [троянці], *Посватались і покумались, Мов зроду тутечка жили; Хто мав к чому яку кебету, Такого той шукав бенкету, Всі веремію підняли* (І. Котляревський); [С т е п а н:] *Та що оце ти .. влізла в чуже подвір'я, здіймаєш веремію, та ще й силуєш мовчати?* (М. Кропивницький); *Оленку мало не повалили з ніг .. Коли б не Павло, то, здається, й повік не вибралась з тієї тісноти і веремії* (В. Кучер).

2. Вихор, круговерть, коловорот. *А хтось у ньому всередині співав, гойдаючись на гарячковій веселковій гойдалці, в шаленій барвистій веремії* (І. Багряний); *Зоїна постать поступово тане у веремії світлих сніжинок* (О. Гуреїв); // *перен.* Складні обставини зі швидким розвитком подій. *Попався у сю веремію* [розправу над гайдамаками] *і наш дідуган Тарасович, та якось викрутивсь* (О. Стороженко); [В с і:] *Де не взявся сірий вовк — От так веремія! Теслярівна ковалю Кинулась на шию* (І. Кочерга).

◊ **Завда́ти веремі́ї** *див.* **завдава́ти; Крути́ти / закрути́ти веремію (веремія)** *див.* **крути́ти.**

ВЕРЕ́М'Я, я, *с., діал.* Погода. *Тимофій зійшов на дорогу і привітався з кумом, а відтак став вихваляти сьогоднішнє верем'я* (Марко Черемшина); — *"Терпіти" — значить то, як когось щось дуже болить? Так, .. коли тебе руки і ноги болять в мокре і холодне верем'я? Так, бабуню?..* (О. Кобилянська).

ВЕ́РЕС, у, *ч.* Вічнозелений низенький кущик родини вересових із дуже дрібним і численним листям та маленькими рожево-фіолетовими або білими квітками. *Для нас зацвітали маки, стелився низенько верес* (М. Шеремет); *Чіпляючись за кущики вересу та верболозу, Бронко спустився вниз до ріки* (Ірина Вільде); *Росте верес на сухих і вогкуватих піщаних місцях, більше в соснових і мішаних лісах* (з наук.-попул. літ.).

ВЕ́РЕСЕНЬ, сня, *ч.* Дев'ятий місяць календарного року. *Звелося літо, і не знать, Як день за днем минув, І серпень дав, що можна дать, І вересень майнув...* (Я. Щоголів); *У вересні тягнеться від дерева до дерева павутиння, майже безконечно, і світиться на сонці; а в лісі тихо-тихо...* (О. Кобилянська); *Був місяць вересень. Якраз почали ходити до школи. Чубарик — уже до третього класу* (Л. Смілянський); *Верес квітне довго: із серпня по жовтень, але найбільша його сила в дев'ятому місяці року. Тому перший місяць осені одержав назву "вересень"* (з наук.-попул. літ.).

ВЕ́РЕСК, у, *ч.* 1. Пронизливий, різкий крик, виск. *Жіночий вереск роздирав вуха* (М. Коцюбинський); *Дітлахи-пастушки з вереском і свистом вибігали навперейми машині* (Ю. Смолич); *Надвечір величезне дворище сповнилося муканням корів, овечим меканням і страшенно неприємним свинячим вереском* (П. Колесник); *Той дитячий плач, що переходить у вереск, врізується в серце, збуджує пригаслі болі* (М. Сиротюк); *Прилетіла зграйка дрібних птахів і почали на льоту вихоплювати у Прохора з рук крихти, здійнявши неймовірний вереск і писк* (Валерій Шевчук).

2. *перен.* Високий, пронизливий, неприємний звук (від тертя, скрипіння металевих, дерев'яних та інших предметів). *Вереск коліс з кожною хвилиною замирав* (П. Панч); *Неподалік час від часу пронизливим залізним вереском озивається точило* (О. Гончар); // Дуже голосний, різкий звук мисливського рога, сирени і т. ін. *Картечини з вереском і дзиком пролетіли через голови в придолинок до Дністра, а деякі врізались у тіло козаче* (М. Старицький); *Залунав по горах і лісах роговий вереск і урвався* (І. Франко); *Пронизливий вереск автомобільної сирени ще не стихав, відколи машина в'їхала до міста* (В. Кучер); *Прогримів над ними артилерійський набій і з пекельним вереском та тріскотом розірвався десь позаду в лісі* (О. Лисяк); *Я пішов на вереск музик, до помосту* (Ю. Мушкетик).

ВЕРЕСКЛИ́ВИЙ, а, е. 1. Високий, різкий, пронизливий (про голос, звук). — *І-гі-гі-і! — почулося знизу в відповідь тонке, верескливе гукання, й незабаром парубки побачили в долині гурток дівчат* (М. Коцюбинський); — *Стояки тріснули, — гукнув чийсь верескливий зляканий голос* (О. Донченко); *Вони* [МАЗи] *загатили всю вуличку з кінця в кінець, бо кожен з причепом і завантажений трубами. Верескливий скрегіт криці — труба об трубу — й примусив ото зу-*

пинитись (Микита Чернявський); *Внизу почулися верескливі дівочі голоси* (Ю. Логвин).

2. *розм.* Який верещить. — *Ні, пані, у вас єсть цуцик, та ще й дуже верескливий цуцик: він і тепер, от недавно, верещав* (Грицько Григоренко); *Верескливі одеські хлопчаки вимахували газетами, закликаючи до себе покупців* (В. Кучер); *Корова і теличка, пара коней, верескливий підсвинок, гуси та кури... Не бозна-скільки тієї живності у Бойків* (І. Нижник).

ВЕРЕСКЛИ́ВІСТЬ, вості, *ж.* Властивість за знач. **верескли́вий** 1. *Після проведення відповідних вправ тембр голосу позбавиться властивих йому вад (гугнявості, хриплості, верескливості тощо)* (із журн.); *Автобуси регулярно проходять технічне тестування, і верескливість гальм ніякої проблеми з точки зору саме безпеки руху не становить* (з газ.).

ВЕРЕСКЛИ́ВО. Присл. до **верескли́вий.** *Когут десь крикнув тонко й верескливо* (В. Сосюра); — *Ти мене виганяєш?* — *верескливо запитав Матюша і сів у першому ряду* (А. Шиян); *Згори звисають на довжелезних хвостах сміхотливі мавпи, верескливо кричать, дражнять самотню мандрівницю* (О. Бердник); — *Всі!.. Зараз!..* — *почав дуже голосно, аж верескливо, Юрко.* — *Йдіть із цвинтаря!* (Є. Гуцало).

ВЕРЕСКНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док.* 1. *розм.* Однокр. до **вереща́ти.** *Крадькома від матері дала* [Пріська] *Гапці штурханців зо два. Дитина вереснула* (Леся Українка); — *Куди ти йдеш?* — *верескнула мати, стиснувши голову.* — *Он Остап завтра іде!* (В. Підмогильний); *Загін солдатів перетнув демонстрантам дорогу.* — *Розійдись!* — *верескнув високий, туго стягнутий портупеєю офіцер* (М. Олійник); *Загорохтів бубон, задзвеніли цимбали й верескнула скрипка, неначе кидала комусь виклик* (Ю. Мушкетик).

2. Однокр. до **верескота́ти.** *Блакитна ракша верескне, задирчить і майне в кущі* (Ю. Яновський).

ВЕРЕСКОТА́ТИ, очу́, оти́ш, *недок.* Видавати високі, різкі, пронизливі звуки (перев. про птахів). *Пташки верескотали за вікном — раділи сонечку і початку весни* (із журн.).

ВЕРЕСКОТНЯ́, і́, *ж., розм.* Тривалий багатоголосий вереск. *Пташина верескотня.*

ВЕРЕСКУ́Н, а́, *ч., розм.* Той, хто багато верещить. *Матуся підставила під рожеву п'яточку долоню й подарувала зраділому верескунові ще кілька подоланих сантиметрів такого незбагненного для нього навколишнього світу* (із журн.).

ВЕРЕСКУ́ХА, и, *ж., розм.* Жін. до **верeску́н.** *Маленька верескуха знову докучала няньці* (із журн.).

ВЕРЕСКУ́ЧИЙ, а, е. Те саме, що **верескли́вий.** *Жарко ставало від пекучого сорому за той верескучий крик* (О. Гончар).

ВЕРЕСНЕ́ВИЙ, а, е. Стос. до вересня. *Тієї ж весільної вересневої ночі Яшко зозла вивернув лавочку, котру приладнав біля Полиних воріт, і жбурнув її в бур'яни* (М. Коцюбинський); *Чудесний вересневий день починався пташиним співом* (О. Копиленко); *Весь світ посірів, і почався обложний дощ, рівномірний і тихий, з тих вересневих дощів, які заходять надовго* (О. Гончар); *Вода, нагріта сонцем вересневим, вже не відстрашує* (В. Стус); // Характерний для вересня, притаманний вересню. *Втішно було знати: ще не осінь, не вереснева позолота, .. всеньке літо попереду* (Є. Пашковський); *Раптом серед літа повіяло вересневою прохолодою* (із журн.)

ВЕРЕСНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., розм.* Однокр. до **вереща́ти.** — *Фатьме-е-е!..* — *вереснула вона тонким, проймаючим голосом* (М. Коцюбинський); *Раптом вереснуло порося, випорснувши з двору навпроти* (Б. Левін); *Зрештою юрмиськом сипонули* [загони] *подалі від фортеці.* — *Стійте-е-е!* — *вереснув Караїмович.* — *Назад!* (В. Чемерис).

ВЕ́РЕСОВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **ве́рес.** *Лишило* [сонце] *спогадання Про щасну таїну у вересовім цвіті* (П. Воронько); *На пісках поширені здебільшого злаково-різнотравні угруповання. Знижені ділянки цілком укриті вересовими пустищами* (з наук.-попул. літ.).

2. *у знач. ім.* **ве́ресові,** вих, *мн.* Родина двосім'ядольних вічнозелених кущів або напівкущів, до якої належать верес, багно, толокнянка і т. ін. *Вересові досить поширені у промисловому квітникарстві. Особливо популярні рододендрони — оригінальні чагарники з гарними яскравими квітками та азалії — горшкові культури* (з наук.-попул. літ.); *Ростуть вересові по вогкуватих місцях у горах, на узліссях, на полонинах* (з навч. літ.); *Серед вересових виокремлюють медоносні й декоративні рослини* (із журн.).

Ве́ресовий мед *див.* **мед.**

ВЕРЕСО́ВИЩЕ, а, *с.* Вересовий чагарник, зарості вічнозелених кущів вересу. *У субальпійському поясі Альп вересові рослини утворюють суцільні зарості — так звані вересовища, які покривають гірські масиви на значних територіях* (з наук. літ.); *На бідних ґрунтах природних вересовищ півночі Центрального Полісся тетерук був споконвічно найчисленнішим* (з наук.-попул. літ.); *В Україні вересовища поширені переважно у високогір'ях Карпат* (з навч. літ.).

ВЕРЕ́ТА, и, *ж.* 1. Те саме, що **рядно́.** *А ліжко те — від лави до запічка дощок зо п'ять, соломи околіт, верета груба* (І. Франко); *Від чистої білої верети йшов той особливий конопляний запах, що миттю переніс Данила в давні юнацькі роки* (І. Чендей); // *розм.* Одяг із грубої тканини, із ряднини. *Убрання панське жінка поспішає зміняти на верету рабську* (Леся Українка).

2. *діал.* Оберемок, купа чого-небудь, що вміщується в одному рядні. *Малим ще, пам'ятаю, всі межі я знав .. Межі й на ступінь широкі були, з одної нажнеш дві верети трави* (І. Франко).

3. *діал.* Різнокольоровий килим із грубої вовни. *Якби Васильковi батьки були більш маєтні, то годилося б .. понад ліжницею красуватися добротним веретам, рушникам, кожушкам* (А. Турчинська); *На Гуцульщині виготовляються такі домоткані килимарські вироби: ліжники, верети, бесаги і т. ін.* (з наук. літ.).

ВЕРЕТЕ́НЕЧКО, а, *с.* Пестл. до **верете́но.** *Діставала моя матінка веселоньку, Ниточок там насукало веретенечко, Погукала мене ніжно на світаночку Й дарувала білосніжну вишиваночку* (з народної пісні); *Гомонить гучніш ялина, Веретенечко шумить* (Леся Українка).

ВЕРЕТЕ́НИСТИЙ, а, е. Те саме, що **веретеноподібний.** *Кропива та гірчиця, підхопившися завчасу і пустивши глибше в землю свій веретенистий корінь, буяли та розросталися* (І. Франко).

ВЕРЕТЕ́ННИЙ, ВЕРЕТІ́ННИЙ, а, е. Стос. до веретена (у 1 знач.). *Пряжа була виготовлена на прядильній машині, оснащеній новою конструкцією веретенної насадки* (з наук.-техн. літ.); *Розширився асортимент продукції заводу. Це*

насамперед оливи: конденсаторна, машинна, для холодильних установок, турбінна та веретінна (з наук. літ.).

ВЕРЕТЕ́ННИК, а, *ч.* Майстер, який виготовляє веретена. *Була ще з часів Київської Русі професія така — веретенник. Зараз лише прізвища нагадують про неї* (із журн.).

ВЕРЕТЕ́НО, а, *с.* 1. Ручне знаряддя для прядіння — тонка паличка з видовженими загостреними кінцями і потовщенням посередині. *Зараз вихопила у матері гребінь і почала прясти — аж хурчить веретено* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Прядуть на прядках молодиці й дівчата, баби на веретенах* (А. Головко); * У порівн. — *Крутимся, Корнюшо? — Як веретено, як веретено у піст* (М. Стельмах); // Основна частина прядильних машин, за допомогою якої закручуються і намотуються нитки. *Тисячі крутились веретен — нитку витягали сирову* (М. Рудь).

2. Стрижень, що є віссю обертання частин різних механізмів. *Веретено сепаратора обертається в кулькових підшипниках і знизу спирається на сталеву кульку* (з наук. літ.).

ВЕРЕТЕНОПОДІ́БНИЙ, а, е. Який має форму веретена. *Довге веретеноподібне тіло споруди з відкритим нагорі люком, в якому стояв академік Риндін, виблискувало наче дзеркало* (В. Владко); *У черняхівській культурі найпоширенішими були пірамідальні, дзвоно- та веретеноподібні підвіски* (з наук. літ.); *Осетрові риби мають видовжене веретеноподібне тіло* (з наук.-попул. літ.).

ВЕРЕТЕНОПОДІ́БНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість за знач. **веретеноподібний.** *Еритроцити мали змінену морфологію клітин (широкі потовщення, веретеноподібність, видовження)* (з наук. літ.).

ВЕРЕТЕ́НЦЕ, ВЕРЕТІ́НЦЕ, я, *с.* Зменш.-пестл. до **вере́тено** 1. *Одному на трісочці прядеться, а другому і веретінце не хоче* (Номис); *Рано-вранці я вставала, мичку микала та пряла; А серденько занудилось, веретенце не крутилось* (Я. Щоголів); [О к с а н а:] *Ті веретенця й досі в мене є...* (Леся Українка); *Веретенце завжди в'ється тихо* (П. Воронько).

ВЕРЕ́ТИЩЕ, а, *с., заст.* Одяг із грубої тканини; бідний одяг, лахміття. *Все веретище Остапові держалось тільки латками* (Ганна Барвінок); * Образно. [О д н а п о к у т н и ц я *(колишня Гретхен):*] *Глянь, він* [Фауст] *вже тліну рве покрови, Земне веретище своє, І в світлій ризі ефіровій Могутня юність повстає!* (М. Лукаш, пер. з тв. Й.-В. Гете).

ВЕРЕТІ́ЛЬНИЦЕВІ, вих, *мн.* Родина ящірок із веретеноподібним тілом. *У всіх веретільницевих луска підкріплена невеликими кістковими пластинками* (з наук. літ.); *Деякі веретільницеві подібні до змій (жовтопуз, веретільниця ламка), їх називають безногими* (з наук.-попул. літ.).

ВЕРЕТІ́ЛЬНИЦЯ, ВЕРЕТІ́ННИЦЯ, і, *ж.* Безнога, схожа на змію ящірка родини веретільницевих. *Вуж і веретільниці порозлазилися по ліжку і шукали дороги на землю* (О. Маковей); *— Та то веретільниці — великі ящірки* (О. Іваненко); *Веретільниця вирізняється лискучою гладкою шкірою та ламким хвостом* (з наук.-попул. літ.); *Веретінниця не завдає шкоди людині, а приносить лише користь, знищуючи різних шкідників* (із журн.); *Із плазунів на Волині у значній кількості зустрічаються ящірки, вуж звичайний, черепаха болотяна, рідко можна побачити гадюку, мідянку та веретінницю ламку* (з Інтернету).

ВЕРЕТІ́ННИЙ *див.* **верете́нний.**

ВЕРЕТІ́ННИЦЯ *див.* **веретільниця.**

ВЕРЕТІ́НЦЕ *див.* **верете́нце.**

ВЕРЕ́ТКА, ВЕРІ́ТКА, и, *ж.* Зменш. до **вере́та.** *Ноги його були накриті старою веріткою* (Л. Мартович); *Оксана буде нести свої снопки колосся, а хлопці ховатимуть ті ковіньки, що впали з верітки, у пазуху* (В. Стефаник); *Мітчукова винесла старенькy веретку, постелила на призьбі* (М. Олійник); *На сірій лляній верітці, акуратно розстеленій побіля самої грядки, мовчки сиділа Магда Куца* (І. Нижник).

ВЕРЕ́ТТЯ, я, *с., розм.* 1. Груба тканина з валу *(див.* **вал**[2]**)**; ряднина. *На очі мені потрапила стара бабця, яка несла велику торбу з веретгя* (із журн.)

2. Старі речі; лахміття. *А це — Сисой, що хіть свою презміг* [переміг], *щодня ходив до річки у веретті і роздягався з голови до ніг, щоб комарі кусали в очереті* (Л. Костенко); *Під час хворощів я одягався у веретгя і постував* (із журн.).

ВЕРЕ́ТЯНИЙ, а, е, *розм.* Вигот. з веретгя (у 1 знач.). *У своїй веретяній свитині .. Остап здавався мені гайдамакою* (Ганна Барвінок); *Між піччю і причілковою стіною — постіль, яку на запічку вcтеляли соломою, вряди-годи солому напихали у веретяні мішки, аби м'якше спалося* (з Інтернету).

ВЕРЕТЯ́НКА, и, *ж., заст.* Одяг із грубої тканини, з ряднини. *Він тайком отирав собі очі брудним рукавом своєї веретянки* (І. Франко).

ВЕРЕЩА́КА[1]**,** и, *ч. і ж., розм.* Той (та), хто багато верещить. *Десь коло штурвала прикипів лоцман Гриша. Десь у трюмі пильнують Віктор і Юрчик зо два десятки зістеризованих* [істеричних] *верещак* (П. Загребельний); *Малий верещака цілу ніч кричить, мабуть, хлопчик хворий або вередує* (із журн.).

ВЕРЕЩА́КА[2]**,** и, *тільки ж.* Страва із свинячої грудинки. *Масна була, корінням заморським міцно приперчена, верещака з чорносливом грецьким та свининою свійською* (Н. Королева); *Подаючи на стіл, верещаку посипають зеленню петрушки* (із журн.).

ВЕРЕЩА́ННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **верещáти** і звуки, утворювані цією дією. *До нас донеслося чиєсь нестямне верещання* (Панас Мирний); *Чулося грайливе верещання дівчат* (А. Шиян); *Що довше Явдоха говорила, то більше її голос переходив у верещання* (Валерій Шевчук).

ВЕРЕЩА́ТИ, щу́, щи́ш, *недок., розм.* 1. Пронизливо, різко кричати, пищати, вищати. *Хлопець верещав не своїм голосом* (І. Нечуй-Левицький); *Верещить на возі порося, пришнуроване до драбини мотузкою* (Остап Вишня); *Дівчатка аж верещали від захоплення, стрибали навколо сосни* (Ю. Збанацький); *Капітан верещав на матросів, що вчепились у линви снастей: — Підтягай, підтягай вітрило! Рею, рею розгортай на три кроки ліворуч!!!* (Ю. Логвин); // Дуже голосно співати, щебетати (про птахів). *Птахи кружляли над плавнями цілими хмарами і так верещали, що заглушали навіть шум плавнів* (М. Коцюбинський); *Горобці верещали по вербах, збираючи сплячі хрущі* (Л. Мартович).

2. *перен.* Видавати різкі, пронизливі звуки, скрипіння (при терті металевих, дерев'яних та інших предметів). *В кімнаті невідома дівчина витирала зім'ятим папером вікно, воно скрипіло й верещало* (Ю. Яновський); *В тумані хтось кудись біг, квапився, — сніг верещав, скреготів під ногами...* (І. Багряний); *На порожніх вулицях, занесених снігом, пронизливо верещали ковані колеса обозу* (П. Панч).

ВЕРЕ́Я[1], ї, *ж.* Стрижень, на який навішують двері, ворота і т. ін.; завіса *(див.* **завіса**[2]). *І всякий, хто має премудрість в серці до чого, нехай іде й робить, що заповів Господь: і скинію, і завіси, і покрови, і кілки, і вереї, і стовпи, і стояла!* (Г. Хоткевич); *В цей час брама розчинилася — іржаво зарипіли вереї* (Валерій Шевчук); *Коли я вельми щільно зачинив вхідні двері, тонко і жалісно проскрипіли над моїми вухами дверні незмазщені вереї* (із журн.); * У порівн. *Потліли горностаєві кереї* [киреї], *і шабля, і бунчук, і булава. А ти...* [Київ] *ти непорушний, як вереї. Схилився над пергаменом мінеї* (М. Драй-Хмара).

ВЕРЕ́Я[2], ї, *ж., іст.* Старовинний легкий вітрильний або весловий човен. *Верея призначалася для перевезення пасажирів, вона розвивала велику швидкість завдяки гострому носу і кормі* (з наук.-попул. літ.).

ВЕРЖЕ́, *невідм., с.* Сорт паперу з візерунком із водяних знаків у вигляді повздовжніх і поперечних ліній. *Папір верже виготовлявся із чистої целюлози, без деревини, тому й мав високі споживчі властивості* (з наук.-попул. літ.).

ВЕРЗІ́ННЯ, я, *с.* 1. *фам.* Дія за знач. **верзти́**. — *Коханий, — говорить Галя, — а що як справді нападуть на нас розбійники? — Не бійсь, моє серце, то все верзіння, — говорить козак. І їхали вони далі темним гаєм* (Марко Вовчок); *Замість спати дома, він мусить слухати претенсійне* [претензійне] *верзіння жінки, може й вродливої, але надто балакучої й наївної* (В. Домонтович).

2. *розм.* Видіння, марення. *Недовго вчилась я радистській справі, — звалилась. Жар. Жага. Верзіння. Тиф. Проснулась в родички.., два місяці пролежавши в гарячці* (М. Бажан).

ВЕРЗТИ́, зу́, зе́ш, *недок., що і без прям. дод., фам.* Говорити щось нерозумне, безглузде; вести пусті балачки. *Таке верзе, що й купи не держиться* (прислів'я); *А парубки копиці клали, Та, знай, на сонце позирали, Та нісенітницю верзли* (Т. Шевченко); *А що там говорять — пусте. Самі не знають, що верзуть. Через те не любив Матвій починати тепер розмови з людьми. Навіть із сусідами* (У. Самчук); *Коли мені здається, що мої співбесідники верзуть єресь, я кажу їм це в очі* (Ю. Шовкопляс).

◇ **Плести́ (верзти́, городи́ти** *і т. ін.)* **/ наплести́ (наверзти́, нагороди́ти** *і т. ін.)* **нісені́тницю (нісені́тниці)** *див.* **плести́.**

ВЕРЗТИ́СЯ, зе́ться, *недок., розм.* Поставати в уяві, в думках. — *Коли б ти знав, таке саме мені верзлось оце недавно, вранці, як я чесала косу* (І. Нечуй-Левицький); — *Машинка стукає, як кулемет, і я почав пригадувати... — Війну? — Так... верзлося всяке...* (О. Довженко); *Верзлася в голові недоспівана пісня* (Іван Ле); // Маритися, снитися, ввижатися у напівсвідомому стані. *Пестять обійми кохані Серце любов'ю мені .. Все ж те верзлося в омані, Все те я бачив у сні* (П. Грабовський); [Б а б у с я:] *Він запитав: — Чого це сни погані Мені верзуться?* (П. Воронько).

ВЕРЗУ́Н *див.* **верзуни́.**

ВЕРЗУНИ́, і́в, *мн. (одн.* **верзу́н**, á, *ч.), діал.* Постоли. *Тепер він берега пустився І так злиденно іскривився, Що став похожим на верзун* (І. Котляревський); *На худих ногах були великі верзуни* (П. Панч); *Зустрічаю ввечері — іде мій воїн у верзунах, невеличкий, ну як пастушок, і аж похитується від радості* (М. Стельмах).

ВЕРЗЯ́КАННЯ, я, *с., вульг.* Дія за знач. **верзя́кати.** — *Одумайся, Бога ради, Тарасе! — каже Шрам (уже йому докучило слухати п'яне верзякання)* (П. Куліш); *Ніхто ще не знав, чи слід зважати на п'яне верзякання блазневе, чи пустити його повз вуха, як то робили завжди* (П. Загребельний); *Дожилися, що мусимо слухати дурного верзякання якогось задрипаного купчини, що вилупився десь на хуторі в свинячому хліві* (М. Лукаш, пер. з тв. Д. Боккаччо).

ВЕРЗЯ́КАТИ, аю, аєш, *недок., що і без прям. дод., вульг.* Говорити нісенітниці, дурниці. *Там .. хоч хто й верзякав з п'яних очей казна-що, — та все те жило, мучилось, любило, кляло...* (Панас Мирний); *Він не любить п'яних, делікатний... Аркадій тут нісенітницю верзякав... Я перед ним сп'яна прохопився, що поліцмейстеру хабара дав... Може, це його й шпигонуло?..* (Л. Смілянський); — *Оце хай тобі буде наукою, щоб не падлючив і не верзякав на добрих людей* (М. Стельмах); // Говорити нерозбірливо, недоладно. *Пізно вночі він притягся додому і п'яно реготався та верзякав* (П. Тичина).

ВЕРИ́ГИ, и́г, *мн., заст.* Залізні ланцюги, пута, які носили на руках або на тілі релігійні фанатики з метою самокатування. — *Одягайте, ґаздо, вериги, беріть нагайку-трійчатку і хвощіть* [хвоськайте] *себе* (П. Колесник); *Одна ішла, закута у вериги, у ковпаку залізному, невзута. Чи хто сказав, чи вичитала з книги, що Богу вгодна отака покута?* (Л. Костенко); * У порівн. *І все це увінчують два вороновані автомати, що теліпаються на грудях у людини, як вериги* (П. Загребельний).

ВЕРИ́ЗМ, у, *ч.* Реалістичний напрям в італійській літературі, образотворчому мистецтві, музиці другої половини XIX ст. *Для веризму характерні інтерес до побуту бідняків, особливо селян, увага до емоційних переживань героїв, гострі драматичні колізії* (з наук. літ.); *Веризм утворює деяку наскрізну лінію художніх пошуків планетарного масштабу* (з наук. літ); *Характерною ознакою веризму було прагнення відобразити соціальні й психологічні конфлікти нової національно-історичної дійсності в об'єднаній Італії* (з навч. літ.).

ВЕРИ́СТ, а, *ч.* Послідовник, прихильник веризму. *Музика опер веристів наспівно-мелодійна, підкреслено емоційна* (з наук.-попул. літ.); *Творам веристів властиві емоційність, наголос на особистих переживаннях, гострі драматичні ситуації, пристрасна, яскрава мелодійність* (з навч. літ.); *У літературі веристи показали себе майстрами психологізму* (із журн.).

ВЕРИ́СТСЬКИЙ, а, е. Стос. до веризму. *Виконавський досвід китайських вокалістів виявляється чуйним в уловлюванні зазначених тенденцій "перетинання" веристського мистецтва і російської оперної естетики* (з наук. літ.); *Першими зразками веристської опери були "Сільська честь" П. Масканьї (постановка 1890) і "Паяци" Р. Леонкавалло (постановка 1892)* (з наук.-попул. літ.); *Кривава веристська драма "Паяци" Р. Леонкавалло була поставлена Р. Кофманом через три роки після "Кармен"* (з газ.).

ВЕРИФІКАЦІ́ЙНИЙ, а, е, *книжн.* Стос. до верифікації. *Відбувся верифікаційний візит в Україну інспекторів Офісу харчових продуктів та ветеринарії Європейської комісії* (із журн.); *Польські археологи, які у 2001 р. проводили верифікаційне обстеження Високої гірки, підтвердили існування фрагментів палацу, який належав Данилу Галицькому* (із журн.).

ВЕРИФІКА́ЦІЯ, ї, *ж., книжн.* Перевірка правильності теоретичних положень на практиці, встановлення достовірності дослідним шляхом. *Експериментальна перевірка розробленого методу мала на меті верифікацію основних ідей, на яких базується розроблений алгоритм* (з наук. літ.); *Верифікація завжди спирається на порівняння реальних дослідних зразків з еталонними, створеними на етапі проектування* (з наук.-попул. літ.); // *філос.* У неопозитивізмі — методологічне поняття на позначення процесу встановлення істинності наукових тверджень на основі їх емпіричної перевірки. *Верифікація виступає основним критерієм науковості* (з наук.-попул. літ.); // Перевірка і підтвердження істинності документів, матеріалів, правильності розрахунків і т. ін. *Здійснюватиметься верифікація великих компаній і видача сертифікатів* (з газ.).

ВЕРИФІКО́ВАНИЙ, а, е, *книжн.* Дієпр. пас. до **верифікува́ти.** *Діагноз хворого верифікований на основі даних гастроентерологічного дослідження* (з наук. літ.); *Метою наукової психології є верифікований науковий факт (закономірність, закон); практичної — надання допомоги конкретній людині у її конкретних життєвих обставинах* (з наук. літ.); // **верифіко́вано,** *безос. пред. Теоретичні узагальнення дослідження верифіковано у релевантних психолінгвістичних експериментах* (з наук. літ.).

ВЕРИФІКО́ВАНІСТЬ, ності, *ж., книжн.* Абстр. ім. до **верифіко́ваний.** *Критеріями науковості кожної теорії прийнято вважати об'єктивність і верифікованість отриманих фактів, доказовість та аргументованість, обґрунтованість і несуперечливість основних положень* (з навч. літ.).

ВЕРИФІКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВЕРИФІКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *недок. і док., що, книжн.* Здійснювати верифікацію. *Клінічний діагноз верифікували комплексом клініко-лабораторних та інструментальних досліджень* (з наук. літ.); *Верифікувати скорочення викидів підприємств у повітря необхідно регулярно — раз на квартал чи рік* (із журн.).

ВЕРИФІКО́ВУВАТИСЯ, ується, **ВЕРИФІКУВА́ТИСЯ,** у́ється, *недок., книжн.* Пас. до **верифіко́вувати, верифікува́ти**. *Будьяке теоретичне положення, доведене формальнологічним шляхом, верифікується практикою* (з навч. літ.).

ВЕРИФІКУВА́ННЯ, я, *с., книжн.* Дія за знач. **верифікува́ти.** *Будь-яка модель з часом перестає відповідати дійсності, тому необхідно періодично займатися її верифікуванням* (з наук. літ.); *Процес сертифікації компонентів полягає у верифікуванні рівнів забезпечуваних показників якості компонентів та надаванні сертифікату відповідності стандартам* (з наук. літ.).

ВЕРИФІКУВА́ТИ *див.* **верифіко́вувати.**

ВЕРИФІКУВА́ТИСЯ *див.* **верифіко́вуватися.**

ВЕРІ́ТКА *див.* **вере́тка.**

ВЕРІ́ТЧИНА, и, *ж., діал.* Ряднина. — *Ви будете на лавиці спати; от я зараз вам дам і подушку під голову, і яку верітчину або й що інше* (О. Кобилянська); *Лютий* [Никола] *на Костика, що втік, каже, боягуз дурний і не міг розігнати ос верітчиною* (П. Козланюк).

ВЕ́РК, а, *ч., архт., заст.* Оборонна споруда й укріплення, що застосовувалися у фортецях. *Фортеця складалася з утвореного земляними валами шестикутника бастіонних фронтів із шістьома равелінами. Всі верки (захисні споруди) були земляними* (з наук.-попул. літ.); *До комплексу фортечних споруд Києва входили також Подільський набережний верк та Миколаївський ланцюговий міст* (із журн.).

ВЕ́РКБЛЕЙ, ю, *ч.* Свинець із домішками інших металів. *Веркблей отримують при плавленні свинцевих руд або рудних агломератів* (з наук.-попул. літ.); *Веркблей складається зі свинцю і домішок міді, сурми, олова та інших металів* (з навч. літ.); *Після рафінування веркблею отримуємо чистий свинець* (із журн.).

ВЕРЛА́НЬ, я́, *ч., розм., рідко.* Той, хто багато кричить; криклива людина. *Троянець Теленор одважний .. Горлань, верлань, кулачник страшний* (І. Котляревський).

ВЕРЛІ́БР, у, *ч., літ.* Те саме, що **Вільний вірш** *(див.* **вірш).** *У "Вітрі з України" Тичина ширше, ніж будь-коли раніше, користується вільним віршем — верлібром* (з наук. літ.); *Використовуючи успадковані від класики розміри і строфічні будови, М. Рильський звертався до форм сонетів, октав, терцин тощо і в пору панування сумнівного верлібру писав ямбами і хореями* (з наук.-попул. літ.); *І. Франко дав зразки досконалої ритмічної будови віршів — від народнопісенної до верлібру* (з навч. літ.); *Хіба що собі про поезію поговоримо. Про силабо-тоніку й верлібри, і про дактилічні рими* (Ю. Андрухович).

ВЕРЛІ́БРОВИЙ, а, е, *літ.* Стос. до верлібру. *Для верлібрової творчості Стуса характерне екзистенційне наповнення, що відбиває основи світогляду поета, його особисту життєву позицію* (з наук. літ.); *Вона аж здригалася, коли я, екстатично закотивши очі й фіксуючи інтонаційно всі без винятку розділові знаки, починав їй читати яку-небудь верліброву поему* (Ю. Андрухович); *Дослівно запам'ятати верлібровий вірш, навіть мініатюрний, не так просто* (із журн.); *Скільки роздумів навівають оті філософічні замальовки словом, під котрими вирує розбурхана верліброва стихія!* (із журн.).

ВЕРЛО́, а́, *с.* Дишель кінного привода. *А там.., коло верла, саме лежали старі жорна* (Т. Осьмачка).

ВЕ́РМАХТ, у, *ч., іст.* Збройні сили фашистської Німеччини (1935–1945). *Назустріч частинам дивізії, що йшли на схід, до фронту займати позиції, рухалися частини вермахту, що ті позиції опустили й чимчикували на захід* (І. Багряний); *Наші війська тільки розгортають наступ, а от коли вони попруть їхній вермахт аж у Німеччину, отоді буде найцікавіше* (Григорій Тютюнник); *У ході східної кампанії вермахту Україна стала першочерговим і найважливішим об'єктом колоніальної експансії* (з наук. літ.).

ВЕ́РМАХТІВЕЦЬ, вця, *ч., іст.* Представник вермахту. *Ось група вермахтівців сидить і чекає, щоб здатися в полон* (І. Багряний); *Вуличками села вермахтівці вели худобу, що виривалась і жалібно ревіла* (О. Лисяк).

ВЕРМЕТИ́ДА *див.* **верметиди.**

ВЕРМЕТИ́ДИ, и́д, *мн. (одн.* **верметида,** и, *ж.), біол.* Родина черевоногих червоподібних молюсків. *Верметиди ведуть нерухливий спосіб життя* (з наук. літ.); *У верметид черепашка закручена у спіраль, розширену донизу. На голові тварини — пара коротких щупалець, на зовнішньому боці яких розміщені очі* (з наук.-попул. літ.); *Верметид називають червоподібними слимаками* (із журн.).

ВЕРМЕТУ́С, а, *ч., біол.* Червоподібний молюск родини верметид. *Черепашки верметусів нерухомі, прирослі до рифів, з часом вони обростають коралами* (з наук.-попул. літ.); *Верметуси харчуються за допомогою плівки-сітки,*

якою ловлять дрібні планктонні організми (з наук.-попул. літ.); *Самки верметусів відкладають яйця в капсулах; кожна капсула містить декілька яєць, з яких развиваються велігери* (із журн.).

ВЕРМІКУЛІ́Т, у, *ч.* Мінерал із групи гідрослюд перев. бурого або жовтого кольору. *У надрах України виявлено різні за величиною промислові запаси. Ідеться про апатит, фосфорити, ванадій, свинець, цинк, тантал, стронцій, срібло, вермікуліт та інші корисні копалини* (з наук. літ.); *Вермікуліт використовується як тепло- та звукоізоляційний вогнетривкий матеріал, для поліпшення структури ґрунтів і т. ін.* (з наук.-попул. літ.); *Розроблено банк даних матеріалів чорної, кольорової металургії та енергетики, що містить відомості про теплоізоляційні матеріали на основі вермікуліту, перліту та ін.* (з мови документів); *Золотою слюдою називають вермікуліт за його характерний золотисто-бурий колір* (з газ.).

ВЕРМІКУЛІТОБЕТО́Н, у, *ч., буд.* Різновид особливо легкого бетону, наповнювачем у якому є спучений вермікуліт. *Вермікулітобетон використовують для тепло- та звукоізоляційних шарів у панелях стін, перекриттях будівель* (з навч. літ.).

ВЕРМІКУЛІ́ТОВИЙ, а, е. Стос. до вермікуліту. *Вермікулітові руди є в Мугоджарах, Кокшетавському масиві й Великому Каратау* (з наук.-попул. літ.); *Вермікулітовий щебінь;* // Зробл. із вермікуліту. *Вермікулітові плити, армовані мінеральним волокном, використовуються для створення протипожежних і теплоізоляційних поясів промислових об'єктів* (з наук.-попул. літ.); *Як показує світова практика, шар вермікулітової засипки в 10 см за теплозахистом відповідає цегляній стіні завтовшки 1,3 м* (з газ.).

ВЕРМІКУЛЬТУ́РА, и, *ж.* Розведення дощових черв'яків на спеціальних фермах. *Перші господарства вермікультури були створені наприкінці 40-х років XX ст. у США* (із журн.); // Дощові черв'яки, яких вирощують для господарських потреб. *Продуктом життєдіяльності вермікультури каліфорнійських дощових черв'яків є біогумус* (з наук. літ.); *Вермікультура дозволяє переробляти органічні відходи будь-якого походження на спеціальних фермах* (із журн.).

ВЕРМІПСИЛЬО́З, у, *ч., вет.* Хвороба тварин, яку спричиняють деякі види бліх. *При верміпсильозі проявляється сильний свербіж, псується шерсть, виснажується молодняк тварин* (з навч. літ.); *Від верміпсильозу тварини часто вмирають* (із журн.).

ВЕРМІШЕ́ЛЕВИЙ, а, е. Прикм. до **вермішéль.** *Вермішелевий асортимент;* // Пригот. із вермішелі або з вермішеллю. *Пудинг вермішелевий з м'ясом подають зі сметаною* (з навч. літ.); *Вермішелеві котлети потрібно смажити у вершковому маслі порціями, викладаючи вермішелеву масу столовою ложкою* (з газ.); *Основна студентська страва — вермішелевий суп* (з Інтернету).

ВЕРМІШЕ́ЛЬ, і, *ж.* Макаронний виріб у вигляді тонких коротких паличок. *Я несу чемодан, набитий крупою, вермішеллю, петльованим борошном* (Є. Гуцало); *Як відомо, тверді сорти пшениці потрібні для виготовлення високоякісних макаронів, вермішелі, круп* (з наук.-попул. літ.); *При варінні вермішелі потрібно взяти води в 6–8 разів більше за вагу вермішелі для того, щоб після варіння останню не промивати* (з Інтернету); // Страва з цього продукту. *Позавчора тітка Лапиха кликала їсти вермішель із молоком, — похвалилася Галя* (Є. Гуцало).

ВЕРМІШЕ́ЛЬНИЙ, а, е. Те саме, що **вермішéлевий.** *Другий сніданок: тарілка вермішельного або овочевого супу з м'ясом* (із журн.); *У дитсадку на обід було подано овочевий суп на курячому бульйоні зі сметаною, вермішельну запіканку з курячим м'ясом, салат із буряка і компот* (з газ.).

ВЕ́РМУТ, у, *ч.* Виноградне вино, настояне на ароматичних травах (полин, м'ята і т. ін.). *П'ю часом трошки вина, що називається вермутом* (М. Коцюбинський); *Старий селянин обносив гостей вермутом. На підносі повні чарки* (Л. Смілянський); *Вермути роблять із якісного вина, виготовленого з відбірного білого та червоного винограду* (з наук.-попул. літ.); *Першим центром виробництва вермутів було італійське місто Турин, що розташоване в області П'ємонт, відомій своїми родючими рівнинами* (з Інтернету).

ВЕ́РМУТОВИЙ, а, е. Стос. до вермуту. *Шавлію мускатну використовують у виробництві вермутових вин* (із журн.).

ВЕ́РНЕНИЙ, ВЕ́РНУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вернýти**[2]. *Фесенка почала розбирати злість, і він згадав свої анонімні листи, вернуті йому назад* (І. Нечуй-Левицький); *Сей Мстиславич був вигнаний братами і вернений на стіл Казимиром* (М. Грушевський); *Їм будуть вернені їх ранги й маєтки, їх буде нагороджено новими, куди ще більшими, а тих, що триватимуть у великому, досіль* [досі] *нечуваному в нас гріху, ждуть кари жорстокі і смерть* (Б. Лепкий); // **вéрнено, вéрнуто,** *безос. пред. Прийшов від царя наказ, яким вернено йому повну свободу і знято з нього поліційний догляд* (І. Франко).

ВЕРНИ́ВОДА, и. 1. *ж.* Вир, круговерть. [Г а р а л ь д:] *Йшли ми крізь скелі в верниводах бурних* (І. Кочерга).

2. *ч.* Казковий велетень, який керує рухом води за допомогою своїх вусів. *Вернивода з водою грається: на той бік усом поверне — там сухо робиться, то на той — там сухо робиться* (П. Чубинський).

ВЕРНІСА́Ж, у, *ч.* Урочисте відкриття художньої виставки, на яке запрошують художників, діячів культури, мистецтва і т. ін. *Ми з вами не пропускали жодного вернісажу* (І. Кулик); *Вернісаж зачаровує бурхливим, життєдайним сплеском мистецьких задумів, свіжістю творчої думки* (з газ.).

ВЕРНІСА́ЖНИЙ, а, е. Стос. до вернісажу. *Експозиція "Милування" передбачає момент певної зосередженості, бо сприйняття справжньої краси потребує шляхетного обрамлення тишею, в якій визріває естетична насолода, зрештою, справжнє завжди уникає галасливої вернісажної публіки* (із журн.); *Жваве обговорення полотен численними відвідувачами та душний виставковий зал не сприяли розлогим виступам основних дійових осіб вернісажного дійства* (з газ.).

ВЕРНУ́ТИ[1], верну́, вéрнеш, *недок. і док.* 1. *тільки недок., що, чим.* Із силою рухати вперед; пересувати, перекидати. *Кинулась Орися матір відірвати* [від Тимохи], *а Тимоха чим запопаде, тим і верне: і горшками, і мішками* (А. Свидницький); *Сила й гори верне* (А. Головко).

2. *тільки недок., чим і без дод.* Нестримно рухатися великою кількістю, масою. *Як узяв скот вернути із того яйця: верне та й верне* (Сл. Гр.); *Реве, стогне хуртовина, Котить, верне полем* (Т. Шевченко); *Котить, верне, нагортає перемети, заносить вулиці, хати* (К. Гордієнко).

3. *тільки недок., що і без прям. дод., на що, куди, перен.* Зводити розмову до чого-небудь. — *Дорогий мій гостю, .. я запросив тебе не тільки для того, щоб пригостити смаженою бараниною зі східними прянощами... Арсен запитливо глянув на господаря і внутрішньо напружився. Куди той верне?* (В. Малик); *Як виходила, то дядина стала така добра та тиха — і те мені радить, і друге. І все верне на те, щоб я зосталася* (І. Нечуй-Левицький).

4. *тільки недок., що, на кого.* Складати провину на кого-небудь. [В а с и л ь:] *Все ви вернете на лукавого, все звертаєте на його* (Панас Мирний).

5. *недок. і док.* Повертати, звертати кудись. — *Та куди ти, чортяка б тебе взяла, вернеш? — розлючено гримнув дядько і щосили смикнув віжками* (Олесь Досвітній); *Бички були молоді, нетямущі. Денис їх тяг "соб", а вони вернули "цабе"* (Григорій Тютюнник); // *перен.* Звертати у діях до певної мети. *Що воно і до чого, і нащо воно — куди вони, діти наші, вернуть* (Ю. Смолич).

◊ **(1) [Аж] з душі́ ве́рне:** а) не смакує, викликає нудоту. *Зварила мені жінка тої локшини, солодке, нудне, з душі верне, а їм, нічого не вдієш* (М. Коцюбинський); б) не подобається, викликає огиду; осоружний. *Учора Христинина врода вабила, а сьогодні попадине приставання з душі верне* (Панас Мирний); в) неприємно або огидно дивитися на кого-, що-небудь. *Підведу очі — аж з душі верне: обличчя посиніле, набрякле, очі бігають злякано, руки трусяться дрібно* (І. Муратов); *Але не напозичаєшся. Одне тобі дасть, друге тобі дасть, а третє так подивиться, що з душі верне* (Є. Гуцало); г) викликає роздратування, небажання займатися чимсь. *До переекзаменовки осталося всього два дні; треба придумать що-небудь інше, щоб викрутитись. А думати за ту обшарпану жовту книжку .. не хочеться, — з душі вона мені верне* (С. Васильченко); **(2) Верну́ти (відверта́ти) ніс (но́са, фізіоно́мію,** *зневажл.* **ри́ло, пи́ку):** а) *(від кого — чого)* триматися на відстані, відвертатися від когось, чогось із певних причин. *Рук не можу одмити з гною. Сяду з челяддю обідати, кожне од мене ніс верне — смердить* (М. Коцюбинський); б) *(від кого і без дод.)* уникати зустрічей, спілкування з ким-небудь, виявляючи зверхність, зневагу і т. ін. *Тут* [у європейській пресі] *треба протекцію, рекламу, а од мене тепер вернуть рило деякі навіть із моїх попередніх приятелів* (М. Драгоманов); — *Я їй* [Парасці] *не служила, я їй не годила? Так, як треба було, то й Зінько, і сестро, а як прохворостили? — то й пику свою одвертає* (Панас Мирний); *Вона вже й на вулиці носа верне, обминає мене десятою дорогою, наче я каторжна якась чи заразна* (В. Кучер); в) *(від чого)* не виявляти бажання займатися чим-небудь; цуратися чогось. *А котрі десятирічки покінчали, теж від ріллі носа вернуть, вчитися їдуть* (Григорій Тютюнник); **(3) З ро́та ве́рне** — такий несмачний, що не можна їсти. *Його мучило .. життя в казармі вонючій та вонюча їжа .. Каша — з рота верне* (Панас Мирний); **Нести́ (верну́ти, гони́ти** *і т. ін.)* **ахіне́ю** *див.* **нести́; Переверну́ти (зру́шити, ру́шити) / верну́ти (ру́хати) го́ри** *див.* **переверта́ти.**

ВЕРНУ́ТИ² *див.* **верта́ти.**

ВЕ́РНУТИЙ *див.* **ве́рнений.**

ВЕРНУ́ТИСЯ¹, ве́рнеться, *недок., рідко.* Те саме, що **крути́тися** 1. *Дівчині забракло повітря, потемніло в очах, і все навкруги почало вернутися* (із журн.).

◊ **[Аж** *(рідко* **бі́лий)]** **світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (завертівся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пере́кидом, пере́кидьки, хо́дором** *і т. ін.)* **[в оча́х (пе́ред очи́ма)]** *див.* **світ².**

ВЕРНУ́ТИСЯ² *див.* **верта́тися.**

ВЕРНЬЄ́Р, а, *ч.* 1. У приладобудуванні — допоміжна шкала вимірювального приладу, що служить для точного відліку довжин чи кутів; ноніус. *Верньєр являє собою шкалу, що може рухатися вздовж основної; поділки на ній дрібніші, ніж на основній шкалі* (з наук.-попул. літ.); *У сучасних кутомірних приладах верньєр застосовується рідко* (із журн.).

2. У радіотехніці — пристрій для точного настроювання радіоапаратури. *Все ж таки я ще раз підправила верньєри настроювання, щоб воно було якомога точнішим, і вирішила слухати доти, доки голос Ван Луна не зникне остаточно* (В. Владко); *Крутнулись верньєри. Зелені заблимали вічка. Зметнулись антени* (М. Бажан); *Він* [Гриць] *покрутив верньєр приймача, знайшов тиху, лагідну мелодію* (О. Бердник).

ВЕРНЬЄ́РНИЙ, а, е. Стос. до верньєра. *Конструкція верньєрного механізму зображена на рисунку* (з наук.-техн. літ.); *Верньєрні пристрої пізніших моделей портативних переносних приймачів схожі на пристрої настільних приймачів* (з Інтернету).

ВЕРОНА́Л, у, *ч., фарм.* Те саме, що **барбіта́л.** *Може, її брутальною силою не візьмеш, а зломиш? Може, у неї у якій скритці є веронал?* (Б. Лепкий); *Останніми часами почав* [Саїд] *уживати веронал та інші снотворні ліки* (Іван Ле).

ВЕРО́НІКА, и, *ж.* Трав'яниста рослина родини ранникових із дрібними квітами, зібраними в суцвіття, окремі види якої культивуються як декоративні. *Над ними здіймались топольки вероніки, то сіро-блакитні, то густо-сині* (М. Коцюбинський); *Вже зазеленіли при долині козельці й вероніка, а по балках — ряст* (Ю. Мушкетик); *Вероніка поширена переважно в холодних і помірних областях Євразії* (з наук.-попул. літ.).

ВЕРП, а, *ч., мор.* Допоміжний якір на судні. *Верп використовується як становий якір у випадку втрати останнього або в аварійній ситуації, наприклад для зняття судна з мілини* (з наук.-попул. літ.); *На пароплаві було чотири якорі: великий якір, робочий і два верпи* (із журн.).

ВЕРСИФІКА́ТОР, а, *ч., літ.* 1. *заст.* Поет. *Десятки спритніших версифікаторів постарались забігти поперед нього* [П. Тичини], *мавпувальним способом засвоюючи, як писали колись в альманахові "Жовтень", "робочі ритми і пролетарські метафори" сучасності та намагаючись скинути з себе усю спадщину традиції* (М. Зеров); *У поемі "Астрономіка" Марк Манілій виявляє схильність до риторики, він непоганий версифікатор, інколи йому вдаються виразні описи* (з наук.-попул. літ.).

2. Віршописець, який вправно володіє технікою віршування, але не має справжнього поетичного таланту. *П'яні співуни — просто від кохання співали, а не оспівували .. своє кохання, як те часом роблять декотрі версифікатори (про віршомазів річ, а не про щирих поетів)* (О. Ільченко); *Поема продемонструвала лишень довгі й нудні розумування версифікатора другої руки* (із журн.).

ВЕРСИФІКА́ТОРСТВО, а, *с., літ.* Те саме, що **версифіка́ція.** *Вірш Василя Симоненка — то не просто вірш, тради-*

ційні вправляння у версифікаторстві. За кожним рядком, за кожною думкою постає напруга тривог, сподівань, боротьби цілого покоління (із журн.); *Павло Тичина настільки відчував материнське слово, що свої поезії творив не за стандартами версифікаторства, а за музикою небесних сфер, чутними тільки йому єдиному* (з газ.).

ВЕРСИФІКА́ТОРСЬКИЙ, а, е, *літ.* Те саме, що **версифікаційний.** *Не вважаючи на його* [Глушкевича] *версифікаторський талант і на безсумнівно артистичне почуття, ми не почуваємо при читанню* [читанні] *його "стихотворений"* [віршів] *ані зворушення, ані жалю* (І. Франко); *На величезній більшості строф лежить печать повної версифікаторської безпорадності* (М. Зеров); *Основний масив поетичної продукції молодого В. Стуса становлять віршішкіци, вірші — учнівські замальовки, в яких відточувалася версифікаторська вправність* (із журн.).

ВЕРСИФІКАЦІ́ЙНИЙ, а, е, *літ.* Стос. до версифікації. *Засвоївши вітчизняні та світові традиції, Є. Маланюк створив неповторний художній світ ідей та образів, на новий щабель підніс версифікаційну культуру, ставши "імператором залізних строф"* (з наук.-попул. літ.); *У вірші "Бувають хвилі — серце мліє" слід відзначити версифікаційну вправність Івана Франка, яка позначилася на емоційній наснаженості твору* (з навч. літ.); *Для нас фактура цього вірша* ["Енеїди"] *видається тяженькою, .. але для сучасників Котляревського це було справжнє версифікаційне диво* (М. Зеров).

ВЕРСИФІКА́ЦІЯ, ї, *ж., літ.* Те саме, що **віршува́ння.** *Це ті, що оглушують читача .. з приводу якоїсь чергової революції в мистецтві, якогось нового досягнення у словотворчості, версифікації* (В. Еллан-Блакитний); *Рецензент "Культури і побуту" писав, .. що молодь "просто починає ніби з верлібру, не оволодівши й початками версифікації"* (М. Драй-Хмара); *З версифікацією чомусь зразу не наладжувалося* (Ю. Смолич); *М. Вороний багато перекладав французьких поетів, що позначилося й на його власній творчості, зокрема на манері версифікації* (В. Русанівський).

ВЕРСИФІКО́ВАНИЙ, а, е, *літ.* Дієпр. пас. до **версифікува́ти;** // *у знач. прикм.* Віршований. *Рубаї як викінчений мініатюрний віршовий твір, що виражає певну думку, підкреслену в останньому рядку строфи, — одна з найпопулярніших версифікованих форм у ліричній поезії народів Сходу* (з наук.-попул. літ.); *Цей переклад Іван Франко здійснив у версифікованій формі, яка, на його думку, відображає характер оригіналу саме як віршованого твору* (з навч. літ.).

ВЕРСИФІКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок і док., що і без прям. дод., літ.* Писати вірші; підбирати рими. *Володимир Івасюк змушений був навчатися чужою мовою. Правда, обдарований юнак знав її бездоганно, навіть версифікував, проте душа його належала мові українській* (із журн.).

ВЕ́РСІЯ, ї, *ж.* 1. Один із варіантів викладу або тлумачення якогось факту, події, явища. *На ярмарку ходило вже кілька версій вчорашньої події — Параскіца фігурувала як родима відьма* (М. Коцюбинський); *Хто знає, може, саме за порадою Сулімана Річинські дозволяють кружляти таким непевним версіям про свою маєтність* (Ірина Вільде); *Дмитро Іванович і сьогодні спробував одбутися жартом: — За офіційною версією я був в інституті* (Ю. Мушкетик); *Існує дві рівноправні версії блискавичного Ількового сходження до майнових і фінансових вершин* (Ю. Андрухович).

2. *юр.* У слідчій та судовій діяльності — одне з припущень відносно характеру і зв'язків фактів, установлених слідством. *Криміналістична тактика розглядається як самостійна частина криміналістики, що включає питання планування та організації розслідування, вчення про слідчі версії як метод пізнання, а також тактику проведення окремих процесуальних дій* (з навч. літ.); *За версією слідства, керівники корпорації створили спеціальну схему необґрунтованого включення витрат до бухгалтерського обліку організацій* (з газ.).

3. Система вимог та правил в окремих видах спорту. *За свою професійну кар'єру Віталій Кличко був чемпіоном світу з боксу в різних версіях, а також неодноразово і чемпіоном Європи та чемпіоном світу з кікбоксингу* (із журн.); *Вийшовши у фінал чемпіонату світу за версією ФІДЕ, 18-річний гросмейстер з України став наймолодшим учасником чемпіонського матчу в історії шахів* (з газ.).

4. *інформ.* Модифікований варіант комп'ютерного програмного або інформаційно-програмного продукту. *Представництво комп'ютерної фірми у 2002 році презентувало українській громадськості вперше випущену українську версію програмного продукту* (з газ.); *Вийшла у світ нова електронна версія Інтегрованої лексикографічної системи "Словники України"* (з газ.).

ВЕРСТА́, и́, *ж.; мн.* ве́рсти, верст. Те саме, що **верства́**[1] 1. *Одійшовши, може, з версту од села, стулив* [Чіпка] *пальці, приложив до рота й завив, як пугач* (Панас Мирний); *Савка .. такий сухий, високий, верстою дражнили* (М. Коцюбинський); *Верст за дві далі — червоніють кущі шелюгів* (А. Головко); *Зупиняється загін .. Двісті верст вночі засніжено, не малий-таки прогін* (А. Малишко).

Семисо́тна верства́ (верста́) *див.* **верства́**[1].

◊ **(1) За версту́ (за верству́)** — здалеку. *Строкаря з економії від хазяйського за версту по духу почуєш* (М. Стельмах); *— Біда, Романовичу! Вовки! Справді вовки! — Дурне-е! Звідки вони? — Коні їх чують за версту!* (М. Циба); **За сім верст киселю́ ї́сти** *див.* **ї́сти; Сім верст пішки за шмат** (*рідко* **за шматко́м) ки́шки** *див.* **сім.**

ВЕРСТА́К, а́, *ч.* 1. Спеціальний стіл із пристроями для кріплення оброблюваних ручним способом дерев'яних або металевих предметів. *Верстак притуливсь до стіни; Сидить за ним майстро* [майстер] *і струже драниці з обрубка старої сосни* (Я. Щоголів); *Стояли тільки зсунуті один до одного п'ять верстаків з неструганих дощок і на кожному — шестеро лещат, по троє з обох боків* (Григорій Тютюнник); *Батько Заболотних прилаштує у повітці верстак, тільки не ткацький, що цілу зиму гупав у хаті, а столярський, і неквапом, день у день він майструватиме вікна та двері людям* (О. Гончар).

2. *рідко.* Те саме, що **верста́т** 1. *За верстаком ткачі* (П. Грабовський).

ВЕРСТАКО́ВИЙ, а, е. Стос. до верстака. *Верстакові лещата; Верстакові ножиці.*

ВЕРСТА́ЛЬНИК, а, *ч.* Фахівець із верстання. *Загалом завданнями верстальника є: створення коду веб-сторінки за допомогою спеціальної мови розмітки; оформлення раніше створеного коду сторінки за допомогою вбудованих засобів мови розмітки* (з мови документів); *Гості познайомилися з роботою редакції, побачили, як пишуться матеріали, як обробляються, як монтується газета. Вони спілкували-*

ся з журналістами, верстальниками, бібліотекарем (з газ.); *Верстальник займається підготовкою видання до друку, власне, те, що ви бачите, відкриваючи книгу, — картинки, текст, оформлення, — усе це компонує верстальник* (з Інтернету).

ВЕРСТА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **верста́льник.** *Сьогодні над дайджестом працюють технічний редактор і дві верстальниці* (із журн.); — *Це зараз я відповідальний секретар газети, а починала верстальницею. Верстати вчилася майже самотужки, штудіюючи ночами підручники, а вдень "воюючи" з комп'ютером* (з газ.).

ВЕ́РСТАНИЙ, а, е, *поліг.* Дієпр. пас. до **верста́ти** 2. *Від верстаної щойно книжки віяло свіжим друком* (з газ.); *Верстаний варіант газети надійшов до коректора для останньої правки* (з Інтернету); // **ве́рстано,** *безос. пред. Номер набрано та верстано у редакції газети* (з газ.).

ВЕРСТА́ННЯ, я, *с., поліг.* Дія за знач. **верста́ти** 2. *Щомісяця я мусив стирчати два дні в київській зразковій друкарні, де друкували наш журнал, під час верстання чергового номера* (Б. Антоненко-Давидович); *Верстання — один із основних процесів поліграфічного виробництва, в ході якого друкований твір набуває остаточного вигляду. Його основне завдання — підготовка матеріалів видання до друку* (із журн.); *Спеціальне програмне забезпечення автоматизує процес верстання друкованих видань* (із журн.).

ВЕРСТА́Т, а, *ч.* 1. Дерев'яне устаткування для ткання ручним способом полотна, килимів і т. ін. *Старий Василь тче на верстаті полотна* (І. Нечуй-Левицький); *Ольга .. прочинила двері праворуч, звідки долинав ритмічний стукіт, наче там хтось ткав на верстаті* (Ірина Вільде); *Посередині татарської хати стояв килимний верстат* (Р. Іваничук); // Машина для виробництва різних видів тканин. *На роботу ткаля вийшла, За верстат стає вона, Щоб сьогодні вдвоє більше Нам наткати полотна!* (І. Нехода).

2. *рідко.* Те саме, що **верста́к** 1. *В робітні були три* [столярні] *верстати: працювали звичайно, крім майстра, два челядники* (І. Франко); *Тимко стояв біля верстата і рубанком завзято стругав дошку* (О. Донченко).

3. Машина для оброблення матеріалів або для виготовлення продукції. *Мені — на заводі стоять за верстатом, Робити комбайни, сівалки, плуги* (М. Гірник); — *О! 16К-20! Універсальний токарно-гвинторізний верстат* (В. Нестайко); *Тут, між друкарською машиною та різальним верстатом, було самотньо й тихо* (В. Дрозд).

△ **(1) Багаточовникóвий верстáт** — ткацький верстат, обладнаний багатьма човниками (у 2 знач.). *Багаточовниковий верстат застосовується для виготовлення картатих, крепових, складноузорчатих та інших тканин, в яких у певному порядку чергується кілька видів утоку, що відрізняються між собою кольором, номером, величиною скручення, видом волокна тощо* (з наук. літ.); *Для кожного виду утоку багаточовникового верстата потрібний окремий човник, а для кожного човника — окрема човникова коробка* (з навч. літ.); **(2) Безчовникóвий верстáт** — ткацький верстат, у якому поперечні нитки прокладаються через поздовжні за допомогою планок, а не човників (у 2 знач.). *Розроблено нові автоматичні безчовникові ткацькі верстати для виробництва тканин завширшки понад 30 см* (з наук.-попул. літ.); **(3) Карусéльний верстáт** — вертикальний токарний верстат для оброблення деталей великого діаметра. *Карусельні верстати використовують для обточування й розточування циліндричних і конічних поверхонь; обточування плоских торцевих поверхонь із постійною швидкістю різання; свердління, зенкування, розгортання, прорізання канавок і відрізків* (з навч. літ.); **(4) Лóбзиковий верстáт** — деревообробний верстат, на якому випилюють криволінійні контури, виготовляють ажурні прикраси для дерев'яних виробів. *Компанія представляє на українському ринку лобзикові верстати* (з газ.); **(5) Протяжни́й верстáт** — металорізальний верстат, на якому внутрішні й зовнішні поверхні заготовок обробляють багаторізцевим інструментом — протяжкою. *Протяжний верстат забезпечує чисте різання та точність розкрою* (з газ.); **(6) Револьвéрний верстáт** — токарний верстат із рухомою головкою, на якій можна встановлювати й закріпляти багато металорізальних інструментів. *При роботі на револьверних верстатах і верстатах-автоматах найчастіше застосовують дискові (круглі) гребінки* (з навч. літ.); **(7) Ткáцький верстáт** — основна машина ткацького виробництва — верстат для виготовлення тканих виробів (різних тканин, килимів і т. ін.). *Ткацький верстат звичайно влаштований так, що нитки основи йдуть вертикально* (з навч. літ.); *Терентій половину свого віку провів за ткацьким верстатом, майстерно виробляючи полотна, настільники і рядна* (М. Стельмах); *Були тут* [у музеї] *і давні рибальські пристрої, і плахти, і очіпки, цілий ткацький верстат* (О. Гончар); **(8) Токáрний верстáт** — верстат для оброблення дерев'яних, металевих та ін. деталей. *Токарний верстат був добре відомий ще в античному світі, але на слов'янській території він з'явився тільки за часів черняхівської та київської культур* (з наук.-попул. літ.); *Гена один з небагатьох у класі вільно почувається за токарним верстатом, навіть коли треба нарізати цю кляту внутрішню різьбу* (Г. Усач); *Більшість побутових речей були прикрашені площинною різьбою, а об'ємні речі виготовлялися за допомогою токарного верстата* (із журн.); **(9) Хонінгувáльний верстáт** — шліфувально-притиральний металорізальний верстат, на якому циліндричні поверхні обробляють абразивними брусками — хоном. *Для оброблення циліндрів використовували хонінгувальний верстат* (з наук.-попул. літ.); **(10) Чотирибíчний стругáльний верстáт** — верстат для прямолінійного фрезерування деталей із чотирьох боків за один прохід для надання їм потрібного профілю перерізу. *На чотирибічному стругальному верстаті ви можете одночасно стругати і робити заглиблення знизу на дощці, виконуючи фігурне стругання з боків і зверху* (з наук.-попул. літ.).

ВЕРСТА́ТИ, áю, áєш, *недок., що і без прям. дод.* 1. *зі сл.* шлях, дорогу, путь і т. ін. Пересуватися у певному напрямку, йти кудись. — *Буду в руки златоглави, Китайки хапати, .. В золоті твої чертоги Путь гіркий верстати* (П. Куліш); *Йди направо, я наліво Шлях верстатиму в тумані* (І. Франко); *З полону він німецького ішов.., Удень ховався, під покровом ночі Верстаючи свою безсонну путь* (М. Рильський); — *Куди верстаєте дорогу?* — *вклонялась до них* [чумаків] *і Явдоха* (О. Ільченко).

2. *поліг.* Розміщувати текст та ілюстрації за сторінками, шпальтами. *Редактор тут і планував сторінки, і верстав, і сам таки робив на ходу правки* (П. Козланюк); — *Добрий вечір, Дмитре Семеновичу. Останню сторінку верстають. Ну, для нас це ще не катастрофічно, буває пізніше* (В. Дрозд);

Комп'ютер "уміє" не тільки рахувати — за його допомогою можна верстати книжки, писати музику, розмовляти з друзями в Африці та Америці й навіть керувати виробництвом і транспортом (з наук.-попул. літ.).

3. Те саме, що **готува́ти** 2. — *Є план підготовки наших боксерів до чемпіонату світу в Мілані. Зараз верстаємо їх план підготовки до Олімпійських ігор у Лондоні* (з газ.); *Міністерство інфраструктури України узагальнило вимоги до автомобільних перевізників і верстає ряд екстрених заходів для їх реалізації* (з газ.).

ВЕРСТА́ТИК, а, *ч.* Зменш. до **верста́т.** *Входжу я в робітницькі камери, де на маленьких нових верстатиках арештанти виробляють полотна* (І. Нечуй-Левицький).

ВЕРСТА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* 1. *полігр.* Пас. до **верста́ти** 2. *Ширина полів, що відокремлюють текст на сторінці від країв листа, залежить від характеру тексту, що верстається* (з навч. літ.); *Нині газета повністю набирається і верстається в редакції на комп'ютері* (з газ.); *Коли верстався номер, остаточних результатів виборів ще не було* (з газ.).

2. Те саме, що **готува́тися** 2. — *Бюджет уже верстається на основі проекту Податкового кодексу, — пояснює урядовець. — Звичайно, після прийняття остаточної версії Кодексу доведеться вносити зміни, але це займе небагато часу* (з газ.).

ВЕРСТА́ТКА, и, *ж., заст.* Друкарський інструмент для ручного складання тексту. *З дванадцяти до двох ночі — в друкарню, за верстатки, до складання* (В. Еллан-Блакитний); *Руки Ольжині .. стискають набірну верстатку та поквецаний відбитками пальців друкарський папір* (О. Гончар).

ВЕРСТА́ТНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **верста́т.** *Верстатний парк СРСР дорівнював за кількістю американському, але використовувався лише наполовину* (з наук. літ.); *Верстатне обладнання; Верстатний комплекс;* // Який виробляє верстати, деталі верстатів. *У місті зосереджені масштабні виробництва верстатного й енергетичного устаткування, електропобутової техніки, легкої промисловості та авіакосмічної галузі* (із журн.); *Верстатний завод.*

2. Стос. до верстата. *За типами верстатів, що оснащуються, верстатні пристосування бувають токарськими, свердлильними, розточувальними, фрезерними, стругальними та ін.* (з наук.-техн. літ.).

ВЕРСТА́ТНИК, а, *ч.* Робітник, який працює за верстатом. *Завдання спеціалістів — знайти такі інженерні рішення, які б полегшили роботу верстатника і дали йому змогу, не збільшуючи фізичних зусиль, обслуговувати одночасно кілька агрегатів* (із журн.); *Де візьмуться токарі, верстатники, будівельники, щоб втілювати в життя інженерні розробки? Чи є прогноз, скільки спеціалістів і якого напрямку буде потрібно Україні завтра?* (з газ.).

ВЕРСТА́ТНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **верста́тник.** *Починала ювілярка різноробочою, потім стала верстатницею* (з газ.); *Подяку отримала верстатниця цеху переробки Голованівського лісгоспу* (з газ.).

ВЕРСТАТО... Перша частина складних слів, що відповідає слову **верста́т,** напр.: в е р с т а т о б у д у в а́ н н я, в е р с т а т о б у д і в н и́ к, в е р с т а т о з а в о́ д.

ВЕРСТАТОБУДІВНИ́Й, а́, е́. Стос. до виробництва верстатів. *У роботі проаналізовано сучасний стан ринку верстатобудівної продукції, виявлені основні фактори, які зумовлюють організацію та ефективність її збуту* (з наук. літ.); *Харківський верстатобудівний завод — одне з найбільших підприємств верстатобудівної промисловості України — нараховує 14 цехів основного та допоміжного виробництва: ливарний, модельний, ковальський, складальні та ін.* (із журн.); *Верстатобудівна техніка.*

ВЕРСТАТОБУДІВНИ́К, а́, *ч.* Фахівець із верстатобудування. — *Нещодавно на наше замовлення верстатобудівники Харкова виготовили два агрегатних верстати з числовим програмним керуванням* (із журн.); *Найбільшими імпортерами продукції українських верстатобудівників є Німеччина, Росія, США, Чехія, Італія, на які припадає близько 70 % експорту* (з газ.).

ВЕРСТАТОБУДУВА́ННЯ, я, *с.* Галузь промисловості, що виробляє верстати. *В Україні представлені всі галузі машинобудування: автомобілебудування, суднобудування, літакобудування, верстатобудування, важке машинобудування, сільгоспмашинобудування, ракетобудування* (з навч. літ.).

ВЕРСТА́ЧНИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **верстако́вий.** *Верстачне обладнання.*

ВЕРСТВА́[1], и́, *ж.; мн.* ве́рстви, версто́в. 1. Давня східнослов'янська міра великих відстаней, що становила 1,06 км і використовувалася до запровадження метричної системи. *До волості було добрих вісім верстов* (М. Коцюбинський); *Ой, гарно ж іти широким полем — ланами розлогими верству, другу, п'яту, п'ятнадцяту* (Д. Бузько); *Згадалося, що батько мій колись, Як їздив до Юркевича у гості В село Криве, за двадцять кілометрів, Чи пак верстов, спинявся "попасати" У Білках, у старого корчмаря* (М. Рильський).

2. Верствовий стовп *(див.* **стовп).** *Неначе степом чумаки Уосени верству проходять, Так і мене минають годи* (Т. Шевченко); *Він уже проїхав повз шлагбаум, і перед ним замайоріла перша верства* (В. Кучер).

3. *перен., розм.* Про дуже високу людину. *Христя .. тільки ображено прошептала: — Чортова верства, і сорому йому немає!* (Панас Мирний); *Худющий, стрижений .. Ще більше витягся вгору — ходяча верства* (О. Гончар).

(1) Семисо́тна верства́ (верста́) — старовинна міра великих відстаней завдовжки сімсот сажнів. *Поспіша* [Уласович], *що й коневі не дасть здихнути, і сам, не обідавши, тридцять семисотних верст, іще з гоном, не спочиваючи, переїхав* (Г. Квітка-Основ'яненко).

◊ **(2) Верства́ келебердя́нська (пиря́тинська, чугу́ївська, мальо́вана** *і т. ін.), жарт.* — дуже висока людина. — *Ану, прилізь! — Турн одвічає* [відповідає]. — *Келебердянськая верства!* (І. Котляревський); *Він був чи не в два рази вищий од неї, верства келебердянська* (О. Ільченко); **За версту́ (за верству́)** *див.* **верста́; (3) Як семисо́тна верства́** — неприродно рівно, дуже виструнчено. *Випросталась як семисотна верства* (прислів'я).

ВЕРСТВА́[2], и́, *ж.; мн.* ве́рстви, верств. 1. Горизонтально розміщена маса чого-небудь, що стикається з поверхнею іншої маси; шар. *Ґрунт між деревами був дуже спадистий і покритий верствою зів'ялого букового листя* (І. Франко); *Тепер від світу цілого відділяє його оця в кільканадцять сажнів заввишки верства текучої жовтої води* (М. Коцюбинський); *Дріботів* [Семенко] *ногами по грубій верстві пороху і лишав за собою маленькі сліди, як білі квіти*

(В. Стефаник); // *геол.* Пласка маса однорідної породи, зверху й знизу обмежена більш-менш паралельними площинами. *Ще плетиво тросів та балок Снується у вишині І щелепи землечерпалок Вгризаються в верстви земні* (М. Бажан); *Гірські кряжі складаються з різноманітних верств, товщина і склад яких швидко змінюються від однієї ділянки до другої* (з наук.-попул. літ.); // *заст.* Ряд снопів, покладених горизонтально; шар соломи, сіна у скирті й т. ін. *Чоловіки стояли рядками на скиртах, хапали снопи з довгої верстви й скидали додолу на тік* (І. Нечуй-Левицький).

2. Група людей, однорідна за соціальними, культурними та ін. ознаками. *Вона* [література] *не повинна обмежуватися селянським побутом, а давати справжній образ життя всіх верств суспільності* (М. Коцюбинський); *Будучи ренегатом, виходьком з робітничої верстви, зрадивши її, він ненавидить тепер її з подвійною силою отруєної душі* (В. Винниченко); *Семена Івановича важко залічити до будь-якої соціальної верстви* (Б. Антоненко-Давидович).

ВЕРСТВА́[3], **и́**, *ж.; мн.* ве́рстви, верств, *діал.* Вік; вікова група. *І з менчої* [меншої] *верстви вчаться всі* (Сл. Гр.).

ВЕРСТВА́К, а́, *ч., діал.* Ровесник, одноліток. *Ми з вуйком Іваном, татовим найкращим другом, збили цю кладку в день бабусиного похорону, бо мали прийти старші люди, бабусині верстваки, хто ще дожив* (із журн.); *Хлопці та дівчата 12–14 років об'єднувались в окремі гурти за статево-віковим принципом (однолітки-верстваки), наслідуючи у всьому молодь старшого віку* (із журн.).

ВЕРСТВОВИ́Й[1], а́, е́. Стос. до верстви (*див.* **верства́**[1] 1). *Оживуть степи, озера, І не верстовії, А вольнії, широкії Скрізь шляхи святії Простеляться* (Т. Шевченко).

Верствови́й (верстови́й) стовп *див.* **стовп; Верствови́й шлях <Верствова́ доро́га>** *див.* **шлях.**

ВЕРСТВОВИ́Й[2], а́, е́. Стос. до верстви (*див.* **верства́**[2]). *У верствових породах окремі верстви або проверстки відрізняються одні від одних своїм складом і структурою* (з наук. літ.); *За Богдана не було верствового поділу в суспільстві за привілеями, були військові, городяни та селяни з однаковими правами* (І. Нечуй-Левицький); *Структуру суспільства доцільно описувати за допомогою класово-верствової моделі, в якій поєднуються теоретична глибина класового аналізу з багатством можливостей і методів стратифікаційного підходу* (з наук. літ.).

ВЕРСТВУВА́ТИЙ, а, е. Який складається із верств (*див.* **верства́**[2] 1). *Верствувата товща гори складена вапняками сарматського віку з досить великою кількістю піщаного матеріалу, уламками черепашок молюсків і верствами вапнякових пісковиків* (з наук. літ.); *У будові надзаплавної тераси, крім давньоалювіальних пісків, багато верствуватих суглинків і супісків* (з наук. літ.).

ВЕРСТВУВА́ТІСТЬ, тості, *ж., геол.* Властивість за знач. **верствува́тий.** *Досліджувані верстви виникли в глибоководних умовах. Про це свідчить тонка верствуватість глинистих порід і незначний вміст у них піщаної й алевритової фракцій* (з наук. літ.); *Для нижньої частини субліторалі характерна тонка горизонтальна верствуватість* (з наук.-попул. літ.); *Верствуватість гірських порід.*

ВЕ́РСТКА, и, *ж., поліграф.* 1. *розм.* Те саме, що **верста́ння.** *Цей десяток фраз, очевидно, не вмістився з умов верстки газети* (Іван Ле); *Генріх Теодорович .. чаклує над версткою.., компонуючи сторінку, приміряє набір, сюди й туди переставляє гранки металу* (О. Гончар); *В епоху металічного набору верстка передбачала комплектацію текстових рядків, набраних вручну, на лінотипі або монотипі, та ілюстраційних кліше і т. ін.* (з наук.-попул. літ.).

2. Відбиток зверстаного тексту, ілюстрацій. *Наприкінці 40-х років XX ст. було знищено 20 тис. примірників книги Ю. Яновського "Жива вода", розсипано верстку його однотомника* (з наук. літ.); *Окрім редагування і вичитування верстки, ймовірно, до останньої хвилини тривала робота над удосконаленням окремих розділів збірки* (із журн.).

△ **(1) Комп'ютерна ве́рстка,** *інформ.* — верстка із застосуванням комп'ютерного обладнання і спеціального програмного забезпечення для створення макета (у 2 знач.). *Початок комп'ютерній верстці був покладений тоді, коли було розроблене спеціальне програмне забезпечення, завдяки чому стало можливим створення макета сторінки на екрані монітора з подальшим роздруком на принтері* (з наук.-попул. літ.); *Створення веб-сайтів, їх верстка та дизайн — робота оператора комп'ютерної верстки* (з наук.-попул. літ.).

ВЕРСТОВИ́Й, а́, е́. Стос до версти. *Акуратні стовпчики, схожі на верстові, раз у раз виникають, миготять уподовж дороги, і на кожному з таких стовпчиків — будьте ласкаві: телефонний апарат* (О. Гончар); *Напис на верстовому камені староримської дороги дає привід до агіографічної легенди про 83-х ніби похованих там воїнів-мучеників* (з наук. літ.).

Верствови́й (верстови́й) стовп *див.* **стовп.**

◇ **Стовпови́й (верстови́й) шлях <Стовпова́ (верстова́) доро́га>** *див.* **шлях.**

ВЕРТА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **верта́ти** 3. — *Що ж то мені за гуляння — За ворота та й вертання!* (з народної пісні); *Яким рипнув дверима, а мати вже й схопилась йому назустріч з жартовливим* [жартівливим] *наріканням на пізнє вертання додому* (І. Нечуй-Левицький); *Скільки лайки й стусанів мав від матері за порвані штани й пізнє вертання з лісу* (В. Кучер).

ВЕРТА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВЕРНУ́ТИ,** верну́, ве́рнеш, *док.* 1. *що.* Віддавати назад що-небудь взяте; повертати. *Як-то тяжко Тії дні минають. А літа пливуть меж ними, Пливуть собі стиха, Забирають за собою І добро і лихо! Забирають, не вертають Ніколи нічого!* (Т. Шевченко); — *Заб'ю лихо тропаком, затопчу ногами! Грайте, музики, або гроші вертайте* (І. Нечуй-Левицький); *Менший брат сюди-туди, одмовляється. — Признавайсь, — каже суддя, — бери третину, а останні верни братам* (О. Стороженко).

2. *що, перен.* Надавати чого-небудь знову, відновлювати щось раніше втрачене. *Врешті ми вдома. Білі стіни будинку вертають мені притомність* (М. Коцюбинський); *Вона стара, та крики привітальні вертають сили, втрачені давно* (І. Гончаренко); *Вже не лежав, а сидів той* [Гектор]: *до нього вертала свідомість* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); [С т е п а н:] *Я хочу славу по кінному ділу вернути Дзвонковому* (О. Корнійчук).

3. *розм.* Іти, їхати і т. ін. назад; повертатися, вертатися. *Пізно вертав Гнат додому, п'яний від щастя* (М. Коцюбинський); *Вгорі гуси ґелґотали — додому вертали* (О. Іваненко); *В тяжкім душевнім настрої вернув Євгеній до своєї канцелярії, випровадивши обох панотців* (І. Франко); *Думаю, що верну додому настільки нормальною, наскільки се*

взагалі для мене можливо (Леся Українка); *Вуйко Наталки, професор Іванович, вернув саме перед двома годинами* (О. Кобилянська).

4. *кого, що, перен.* Відвертати кого-небудь від чогось небажаного, небезпечного і т. ін. *Як живий Я, — говорить Господь Бог, — не прагну смерті несправедливого, а тільки щоб вернути несправедливого з дороги його, і буде він жити!* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

◊ **Поверну́ти (верну́ти, привести́) до тя́ми** *див.* **поверта́ти**[1].

ВЕРТА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ВЕРНУ́ТИСЯ,** верну́ся, ве́рнешся, *док.* 1. Іти, їхати і т. ін. назад; повертатися. *Уже, либонь, після Покрови Вертався з Дону я* (Т. Шевченко); *Вертається* [Корній] *додому і почуває себе, як по молитві... Легко, радісно* (У. Самчук); *Вернулась Мотря додому рада та весела* (Панас Мирний); *З-за моря, звідки путь далека, Вернувсь засмучений лелека* (Л. Дмитерко).

2. *тільки 3 ос., перен.* З'являтися знову після перерви (про почуття, стан і т. ін.). *Василина почувала, що сила вертається до неї* (І. Нечуй-Левицький); *Я почуваю себе непогано, хоч часом кашель вертається* (М. Коцюбинський); *Все якось думка верталась до останніх слів Макара Івановича* (А. Головко); *Утішний звук зриває ліра, Покій загублений вернувсь* (П. Грабовський).

3. *до чого.* Починати робити що-небудь знову, братися за те, що було припинене; повертатися. — *Ви сиротою зосталися змалку, Горпино? — знов питаю. По сім слові вийшла з хати і вже ніколи я до тієї речі з нею не верталась* (Марко Вовчок); *Щоб освітити цю розбіжність, доведеться ще вертатися до цієї теми* (В. Еллан-Блакитний); *Старому, цілком очевидно, було приємно почути таку відповідь. Він знову вернувся до дружнього тону* (Ю. Смолич).

4. *тільки недок.* Пас. до **верта́ти** 1, 2. *Добро вертається тобі добром ще більшим, а зло — ще більшим злом* (з газ.).

◊ **(1) Верну́тися з рушника́ми,** *заст.* — засватати дівчину. *Вернулися люде* [люди] *з рушниками, З святим хлібом обміненим. Панну у жупані, Таку кралю висватали, що хоч за гетьмана* (Т. Шевченко); **(2) Верну́тися порожне́м** — залишитися ні з чим, нічого не діставши. — *А де ж того м'ясця узять? Не довелось Вовкам хазяйнувать, Так поневолі треба красти, Щоб не пропасти; Буває — ніч і дві і там, і там нюхнем, — І вернемось, як кажуть, порожнем* (Л. Глібов).

ВЕРТЕБРА́ЛЬНИЙ, а, е. Хребетний; який стосується хребта. *Вертебральні синдроми проявляються зміною характеру рухів у поперековій області, деформацією ураженого відділу хребта, напруженням його м'язів та болем* (з наук. літ.); *Лікування больових синдромів, зумовлених вертебральним остеохондрозом, базується на іммобілізації хребта (постільний режим у гострому періоді), призначенні тепла та анальгетиків* (з навч. літ.).

ВЕРТЕБРО́ЛОГ, а, *ч.* Фахівець із вертебрології. *Вертебролог намагається перевірити міцність Орленкового хребта* (С. Процюк); *Якщо у вас є такі симптоми, як біль у спині, заніміння рук і ніг, головні болі, дискомфорт у шиї, обмеження рухливості хребта, його викривлення і т. ін., зверніться за консультацією до вертебролога* (із журн.); *Серед патологій, виявлених лікарем-вертебрологом, найчастіше зустрічаються такі захворювання: міжхребцеві грижі, остеохондрози, сколіози* (із журн.).

ВЕРТЕБРОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до вертебрології. *У загальній структурі захворювань із тимчасовою втратою працездатності вертебрологічні хворі займають одне з перших місць* (з наук. літ.); *Для лікування пацієнтів у вертебрологічному центрі використовується різноманітне сучасне фізіотерапевтичне обладнання* (з газ.).

ВЕРТЕБРОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Галузь медицини, що вивчає, діагностує та лікує хвороби хребта. *Вертебрологія сформувалася як спеціальність, що виникла на межі декількох дисциплін — класичної ортопедії, травматології, нейрохірургії, невропатології та нейрофізіології* (з наук.-попул. літ.); *У більшості випадків вертебрологія лікує без застосування таблеток і уколів, усуваючи підвивихи, функціональні блокування, зміщення хребців і т. ін.* (з наук.-попул. літ.); *Найскладнішою у вертебрології є хірургія хребта* (із журн.).

ВЕ́РТЕЛ, а, *ч., анат.* Те саме, що **вертлю́г** 1. *Йдучи поряд, обидва м'язи проходять під пахвинною зв'язкою на стегно і прикріплюються до малого вертела стегнової кістки* (з наук. літ.); *Тіло стегнової кістки закінчується великим вертелом — місцем прикріплення грушоподібного м'яза, а також середнього і малого сідничних м'язів* (з навч. літ.).

ВЕРТЕ́П, у, *ч.* 1. *заст.* Печера. *В яких гаях? В яких ярах, в яких незнаємих вертепах Ти заховаєшся од спеки?* (Т. Шевченко); *У вертепах, серед стрімких скель, почувся відгук* (О. Кобилянська); *Вифлеємський храм Різдва Христового, споруджений над вертепом, де народився Христос, є нині єдиним у світі, де богослужіння здійснюється ось уже шістнадцять віків* (з наук.-попул. літ.).

2. Старовинний пересувний ляльковий театр, де ставили релігійні та світські п'єси. *На Різдво з вертепом до панів ходила* [бурса] (Я. Щоголів); *Мотрі нагадувалися гарні вечері в Бахмачі, нагадався Святий вечір, колядники, вертеп* (Б. Лепкий); *Вертеп як явище театрального мистецтва та літературної практики постав в Україні в добу бароко* (з наук. літ.); *Вертеп зберігся переважно на західноукраїнських землях у вигляді різдвяних вистав на релігійну тематику* (з навч. літ.).

3. *перен.* Притулок або місце гульбища злочинців, розпусників і т. ін.; притон. *Господарі .. пускались у трахомний відсвіт ресторацій і вертепів, де проживали останні банкноти і наживали розтління духу та немощі тіла* (М. Стельмах); *Підтримував* [Марчелло] *зв'язки з спекулянтами, міняйлами з П'яцца Колонна, місяцями пропадав у підозрілих вертепах* (П. Загребельний).

ВЕРТЕ́ПНИЙ, а, е. Стос. до вертепу. *Явилась Пресвята у світозарній ризі .. І сморід, і багно, і мрак вертепний чорний — Почезло* [пощезло] *все, мов сон* (П. Куліш); *На вертепній драмі видно вже вплив школи* (І. Франко); *Вертепна вистава скінчилася* (Б. Лепкий); *Всеукраїнський фестиваль вертепів "Карпатія" розпочався ходою — парадом вертепних колективів вулицями міста* (з газ.).

ВЕРТЕ́ПНИК, а, *ч.* Актор, який, маніпулюючи ляльками, прикріпленими на дроті, виконує ролі персонажів вертепної вистави. — *Гей, ви, як вас там назвати! — закричав я вертепникам, що вже складали манаття. — Стривайте! Я хочу винагороду вам дати!* (Валерій Шевчук); *Вертепник, пересовуючи на дротиках дерев'яні ляльки, змінюючи відповідно голос, говорив за кожну дійову особу* (із журн.).

ВЕРТЕ́ПНО. Присл. до **верте́пний.** *Козацьке шоу виглядало вертепно: з ляльками, карнавальними костюмами, танцями* (з газ.).

ВЕРТИ́ГО, *невідм., с., мед.* Хворобливе відчуття руху власного тіла в просторі або навколишніх предметів стосовно тіла; запаморочення. *Вертиго є одним із симптомів якогось захворювання лабіринту внутрішнього вуха, нерва переддвер'я або розміщеного у стовбурі мозку його ядра, яке відповідає за збереження у людини почуття рівноваги* (з наук. літ.); *Люди, які відчувають вертиго, з усіх сил намагаються утримати рівновагу, вони навіть можуть непритомніти* (із журн.).

ВЕРТИКА́Л, а, *ч., астр.* Велике коло небесної сфери, що проходить через зеніт і довільну точку на сфері. *Вертикал, що проходить через точки Півночі та Півдня, називається небесним меридіаном, через точки Сходу і Заходу — першим вертикалом* (з наук. літ.).

ВЕРТИКАЛІЗА́ТОР, а, *ч.* Реабілітаційний тренажер для хворих, які не можуть самостійно набувати вертикального положення. *За допомогою вертикалізатора здійснюється підтримка голови, тулуба, живота, гомілок і стоп* (із журн.); *Лікар лікувальної фізкультури та невролог запропонували придбати вертикалізатор, щоб розвивати й зміцнювати слабкі м'язи дівчинки* (із журн.).

ВЕРТИКАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Надання кому-, чому-небудь вертикального положення. *Спеціалізовані кабінети лікувальної фізкультури обладнані різноманітними тренажерами для координації рухів, удосконалення ходи, поступової вертикалізації тіла* (з газ.).

2. Установлення відношення підпорядкування одних об'єктів іншим. *В Україні простежується все жорсткіша вертикалізація виконавчої влади* (з газ.).

ВЕРТИКАЛІЗО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вертикалізува́ти.** *Президент може усунути суперечності між вертикалізованою системою управління й залежністю губернаторів від електорату* (з газ.); // **вертикалізо́вано,** *безос. пред. Усіх хворих було вертикалізовано наступного дня після операції за умови фіксації поперекового відділу хребта корсетом* (з наук. літ.).

ВЕРТИКАЛІЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., кого, що.* 1. Надавати кому-, чому-небудь вертикального положення. *Технічні можливості тренажерів дозволяють вертикалізувати навіть найскладніших пацієнтів, зріст і вага при цьому не мають значення* (із журн.); *Ортопедична система здатна вертикалізувати людину зі спинномозковими травмами* (з мови реклами).

2. Розміщувати кого- або що-небудь за ієрархією. *У країні здійснювалася вертикалізація влади, вертикалізували й партійну систему* (з публіц. літ.); *Керівник вертикалізував владу в корпорації до такої міри, що без його власної участі уже нічого не робилося* (із журн.).

ВЕРТИКАЛІЗУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок. і док.* Набувати вертикального положення. *Як тільки я піднімаю голову з подушки і роблю спробу вертикалізуватися, кішка стрибає на мене і починає лащитися* (із журн.); *На виставці презентовано ортопедичний апарат, що допомагає людям з травмами хребта вертикалізуватися, тобто стати на ноги* (з газ.).

ВЕРТИКА́ЛЬ, і, *ж.* 1. Пряма, напрям якої збігається з напрямом виска *(див.* **висо́к**[2]**);** протилежне г о р и з о н т а л ь. *Рури парового опалення проходили крізь увесь корпус по вертикалі й по горизонталі* (І. Багряний); *Астроплан, що застиг було на якусь мить у повітрі, почав падати по вертикалі хвостовою частиною вниз* (В. Владко); *Коли Федько відповів на всі запитання чітко, як і належить у такій установі, лише тоді підсунули на край столу великий, розлінований чорним по вертикалі зошит. Показали, де він має розписатися* (Є. Доломан).

2. *перен.* Розміщення об'єктів за ієрархією підпорядкованості, наступності і т. ін. *Маємо чітку управлінську вертикаль, у якій керівник вищого органу контролює діяльність посадових осіб та державних службовців нижчого органу* (з мови документів); *Для реалізації економічної програми передбачалося створити струнку вертикаль виконавчої влади, яка б підпорядковувалась лише Президентові* (із журн.).

3. *муз.* Одночасне звучання двох або кількох звуків. *До вертикалі відноситься будь-яке одночасне звучання двох і більше звуків, одночасне як у буквальному значенні (звучання акорду), так і в переносному (арпеджіо, гармонічна конфігурація)* (з наук. літ.); *На формування хорового концерту помітно вплинула українська церковна проповідь доби українського бароко. Для партесних концертів характерна віртуозна побудова партій, могутнє звучання струнких акордних вертикалей з довгою луною та ін.* (із журн.).

◊ **(1) По вертика́лі** — за ієрархічною підпорядкованістю — згори, центральним органом управління, влади. *Усі фінансові органи підпорядковуються по вертикалі вищому органу, а по горизонталі — місцевій раді, тобто діє принцип подвійного підпорядкування* (з навч. літ.); *Відносини між банками по вертикалі — це відносини підпорядкування між центральним банком як керівним органом усієї банківської системи і комерційними банками* (з мови документів).

ВЕРТИКА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Який має напрям вертикалі (у 1 знач.), перпендикулярний стосовно горизонту; прямовисний; протилежне г о р и з о н т а л ь н и й. *Далі здіймалися перші шпилі гір, а між ними десь і будиночок — сторожка коло контрольної вертикальної штольні* (Іван Ле); *Хлопець глянув на неї* [Саню] *спідлоба, — коротка вертикальна зморшка з'явилася у нього між бровами* (В. Собко); *Річка Смотрич, що відділяє Старе місто од фортеці й Підзамчого, лежить у глибокому каньйоні. Скелясті стіни його вертикальної крутизни у тридцять, а то й більше метрів заввишки* (Є. Доломан).

2. *перен.* Установлений згори, центральними органами управління, влади. *Відомчий контроль відноситься до внутрішнього контролю і здійснюється в системі управління з вертикальною підпорядкованістю суб'єктів* (з наук. літ.); *Чим активніше йтиме процес приватизації, тим менше управлінських функцій залишиться у держави, вертикальні зв'язки заміняться горизонтальними* (з навч. літ.).

ВЕРТИКА́ЛЬНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість за знач. **вертика́льний.** *Під час проектування способів буріння верхніх інтервалів великим діаметром слід було вирішити, яким чином поєднати ефективне буріння і збереження вертикальності стовбура свердловини* (із журн.); *З часом вертикальність структури управлінського апарату має бути трохи усунута і замінена органами місцевого врядування* (з газ.).

ВЕРТИКА́ЛЬНО. Присл. до **вертика́льний.** *Всі весла одразу стали вертикально, і з них потекла вода матросам на руки* (Ю. Яновський); *Міномети задерли свої труби майже вертикально в небо* (О. Гончар); *Вертоліт поволі наби-*

рав висоту. Філігранна робота — вертикально підніматися з трьома міцними металевими тросами (А. Михайленко); *Деякі фахівці визнають необхідною участь великих нафтових компаній у створенні ефективної вертикально інтегрованої структури нафтового ринку* (з газ.).

ВЕРТИПÓРОХ, а, *ч., діал.* Легковажна людина; легкодум, вітрогін (у 1 знач.). *Чи він якийсь вертипорох, як-от Тиміш, чи баламут та шелихвіст, як Боровий? Не з таких!* (Я. Гримайло).

ВЕРТИ́ХВІСТ, воста, *ч., розм.* Те саме, що **вітрогі́н** 1. *Той вертихвіст до всього призведе* (В. Кучер); [М о т р я:] *То не якийсь там вертихвіст. То чоловік статечний* (В. Собко); *Добрий, видно, вертихвіст, та все ж таки втіха матері, є хоч до кого в хаті озватись* (О. Гончар).

ВЕРТИ́ХВІСТКА, и, *ж., розм.* Жін. до **верти́хвіст.** — *От він і вважає нас за ні на що не здатних вертихвісток* (Ю. Шовкопляс); *Безбородько намагався відгадати, котра з тих вертихвісток — дочка о. Річинського* (Ірина Вільде).

ВЕРТІ́Ж, тежу́, *ч., заст.* Ценуроз. *При вертежі у тварини з'являються своєрідні розлади руху, від яких отримала назву і сама хвороба* (із журн.); *Для уражених вертежем тварин характерні пригнічений вигляд, судоми, втрата зору й нюху* (з Інтернету).

ВЕРТІ́Й, я́, *ч., рідко.* Те саме, що **крутíй** 1. — *Не припав він мені спершу до душі. Думав: певне — вертій на зразок сільських юристів* (С. Васильченко); — *А ти, вертію, усе спиш? — обурився старий .. — Украв же сьогодні .. десь бобу для коней, а сам спить, неначе праведник* (М. Стельмах).

ВЕРТІ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вертíти.** *Від вертіння корби, від руху й сонця було страшенно душно, і з лиця доктора Рудольфа в апарат упало кілька крапель поту* (В. Винниченко); *Півник тепер бачив лише ту, що вибивала калаталом по бубону. Вона бігла у швидкому вертінні танцю і було дивно, як вона, така дебела, швидко й зграбно рухається!* (Ю. Логвин).

ВЕРТІ́ТИ, рчу́, рти́ш, *недок.* 1. *що, чим і без дод.* Рухати, повертати в різні боки. *Стриба Рябко, вертить хвостом, Неначе помелом* (П. Гулак-Артемовський); *Василь, схиливши голову, вертів в руках сопілку* (В. Винниченко); — *Та воно зверху вроді* [ніби] *тихо, а під водою крутить. І крутить і вертить! Та то ще нічого! Соми там живуть!* (Остап Вишня); *Вона ніяково вертіла в руках хлібину* (О. Донченко); // Обертати навколо осі; крутити. *Але ти* [годинник] *слухать не хотів, все стрілки чергою вертів* (Я. Щоголів).

2. *перен., ким, чим, розм.* Верховодити, розпоряджатися на свій розсуд. *Хто де не дума — там ночує, Хотів де бігти — там гальмує. Так грішними судьба вертить!* (І. Котляревський); *Василь колись вертів цілим повітом* (Панас Мирний); // *що і без прям. дод.* Повертати, спрямовувати справу, дію і т. ін. за власним бажанням. *Не минулося ж і секретарям, що брали з писаря гроші та Левкове діло вертіли, як хотіли* (Г. Квітка-Основ'яненко); [А б л а к а т:] *Нічого не можна було подіять! Вже я і так, і так вертів — не помогло, прийдеться заплатить штрап* (І. Карпенко-Карий).

3. *що і без прям. дод.* Свердлити, робити свердлом заглибини, отвори. — *А нащо, татуню, вертите так скісно дірки?* (І. Франко); *Обережно підліз він до того місця, ліг горілиць. Тоді наставив свердло, почав вертіти* (Б. Грінченко).

4. *перен., що, діал.* Бентежити, непокоїти. *В душі його виколювалася .. думка: збутися тяжкого ворога, що вертів мозок, прошибав душу* (Н. Кобринська); *Мов гадюки, вертіли її серце ті питання, і вона дала сльозам волю* (І. Франко).

◊ **Крути́ти (вертíти) на всі бóки** *див.* **крути́ти; Крути́ти (вертíти) хвостóм** *див.* **крути́ти; Як не крути́, як не верти́** *див.* **крути́ти.**

ВЕРТІ́ТИСЯ, рчу́ся, рти́шся, *недок.* 1. Рухатися, повертатися в різні боки. *Вертячись взад, то вліво, то вправо, кінь задніми ногами шубовснув в ярок* (І. Франко); *Важкі гармати, здається, вертяться у них у руках, як іграшки* (О. Довженко); *Уляна зібралася на досвітки, вертілася перед дзеркалом* (К. Гордієнко); // Обертатися, крутитися. *На ніжці курячій стояла Та хатка .. І вся вертілася кругом* (І. Котляревський); *Гучно вигравала шарманка й вертілася строкатим кольоровим мереживом карусель* (С. Добровольський); // Лежати, сидіти, стояти неспокійно, весь час міняючи положення. *Не спалося — а ніч, як море .. Верчуся, світу дожидаю* (Т. Шевченко); *Він довго стогнав, вертівся, міцно склеплював повіки — і все ніяк не міг заснути* (В. Малик); *За столом сидить* [Юрко], *мов на жаринах — крутиться, вертиться, не в миску дивиться, а все в вікно та в вікно* (І. Рябокляч).

2. *розм.* Постійно перебувати де-небудь або біля кого-, чого-небудь. *Осавулину жінку давно дражнили на селі злодійкою, і хазяйки нічого не клали напохваті, де вертілась осавулиха* (І. Нечуй-Левицький); — *А де ж вона? Я б з нею поговорила! — сказала поквапно Марія. — Та десь вертиться он там по хаті!* (О. Кобилянська); *Біля нього вертівся Ігор, піддавав у розпечене каміння води* (В. Кучер); // *перен., коло кого — чого.* Невідступно повертатися до того самого (про розмову, думки). *Розмова поки не наладжувалась. Вона більше вертілася коло хазяйства та коло хатніх турбот* (Панас Мирний); *Ястшембський ліг на постіль, курив цигару, а його думка чогось вертілась коло Василини* (І. Нечуй-Левицький).

3. *тільки недок.* Пас. до **вертíти.**

◊ **(1) Верти́ться (кру́титься) в головí** *у кого:* а) хто-небудь ніяк не може пригадати щось. *У мене зараз не вертиться в голові й жодна фраза з тих запальних і довгих наших розмов, які заповнювали всі вихідні вечори* (з газ.); б) постійно, весь час виникає у свідомості, в уяві кого-небудь. *У генерала, який перебував у стані надзвичайного нервового напруження, вертілося в голові незбориме бажання застрелити негідника, що зрадив своїх однодумців* (із журн.); *Після дідових розповідей у голові вразливого хлопчика крутилися героїчні картини минулих років* (з газ.); **(2) Верти́ться (кру́титься) на ду́мці (на умí, на га́дці)** *у кого* — хто-небудь весь час думає про когось, щось. — *А п'ятнадцять карбованців так і вертяться у мене на умі. Уже я розщитала* [розрахувала] *собі, чого й купити...* (Панас Мирний); — *От так ми* [у мене] *до рання на гадці вертілося!..* (І. Франко); — *Та сідайте ж бо! — припрохувала Хима, а в самої вертілось на думці: "Головонько ж моя бідна! Чим же прийматиму свата?"* (М. Коцюбинський); *В кожної доярки вертілося на думці: "А навіщо ж ти Марка зігнав* [з ферми]?" (К. Гордієнко); **(3) Верти́ться (кру́титься) на язицí (на язику́):** а) *(у кого і без дод.)* хто-небудь готовий або хоче сказати щось. — *Як спали, Палагночко, душко? — На язиці у неї вертілась одповідь: — Гаразд, як ви?* (М. Коцю-

бинський); *Отруйні, ущипливі слова вже крутилися на язиці, але у Малахова стало глузду їх не вимовити* (В. Собко); *Він глянув на Покотила — той ледве стримувався, аби не випалити те, що у нього вертілося на язику...* (С. Голованівський); *Як він любо говорить! Де й ділися ті паскудні, стиляжно-дикунські слова, що раніше вертілися в нього на язиці* (В. Речмедін); б) ніяк не пригадується (про що-небудь добре відоме, але забуте в потрібний момент). *Зараз Василь із сумом пригадував, скільки важливого він забув сказати, на язику вертілося, та от вислизнуло* (Ю. Яновський); **(4) Верті́тися (крути́тися) на нога́х** — невтомно працювати, весь час перебуваючи в русі. *І рухлива, повна енергії й бажання все знати, все зрозуміти, вертілася* [Флора] *на ногах* (Г. Коцюба); **(5) Верті́тися (крути́тися) пе́ред очи́ма (на оча́х):** а) *(у кого, кого і без дод.)* набридати кому-небудь своєю присутністю. [З а п о р о ж е ц ь:] *Дайте нам свободу! (До Кошового) Вірно я кажу?* [К о ш о в и й *(на піч):*] *Діду, вірно ми говорим?* [Д е м и д:] *Ідіть, не крутіться перед очима...* (О. Довженко); *Міюський не підходив на джуру не тільки віком, а й через те, що не випадало йому вертітися перед очима заїжджого люду* (Ю. Мушкетик); б) постійно виникати в чиїй-небудь уяві. *Приходжу додому. Що за знак? З ума не сходить моя дівчина: так перед очима і вертиться* (Панас Мирний); **(6) Верті́тися (крути́тися) як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **му́ха в окро́пі** — бути дуже зайнятим, заклопотаним. *Массаковський тільки дивився, як вона вертілася мов муха в окропі* (І. Нечуй-Левицький); [Х а р и т и н а:] *Отак день у день! Як муха в окропі крутюсь* [кручусь] (І. Карпенко-Карий); *— Та що з тобою, Тихоне? — дивувалися товариші. — А те, братці, що цілісінький день крутився як муха в окропі, а ввечері вирішив занести до сільради обіцяне* (В. Речмедін); **Ду́мка верти́ться (кру́титься) в голові́** *див.* **ду́мка; Заверті́лася (закрути́лася, пішла́ верті́тися** *і т. ін.)* **маши́на** *див.* **маши́на; Плу́татися (верті́тися) під нога́ми** *див.* **плу́татися.**

ВЕРТКИ́Й, á, é. 1. Дуже рухливий, спритний, в'юнкий. *Проворна, жвава та вертка зроду, вона ще до того вдавала з себе дуже ворушливу й жваву парижанку* (І. Нечуй-Левицький); *Діти були верткі, рухливі, не боялись облав* (Ю. Яновський); *Бекас длубався в твані своїм довгастим дзьобом, повертаючи в різні сторони свою вертку маленьку голівку* (Б. Антоненко-Давидович); *Там, на гнилому дні саги, Верткі вужі, ляклиі жаби* (Д. Павличко); *Бубличниця вертка, язиката, а як при Омелькові, то така тиха, як перепілочка* (Ю. Логвин); // Який легко і швидко може повертатися в різні сторони, маневрувати. *Ми летимо маленьким вертким літаком* (Ю. Смолич); *Шугали верткі машини з червоними хрестами* (В. Кучер); *Верткий всюдихід віддалявся од корабля* (В. Владко).

2. *перен.* Який легко вміє виходити зі складного становища; хитрий, виверткий. — *Преображенський — людина вертка. Таких людей звичайний суд не зачепить* (Іван Ле); *Петро Валькевич, колишній слуга гетьманський, .. прибріхував, вигадував на всю силу свого хитрого, верткого, немалого розуму...* (Ю. Мушкетик).

ВЕ́РТКІСТЬ, кості, *ж.* Властивість за знач. **верткий.** *Скільки в цій жінці енергії, скільки життєвої сили, спритності й талановитої верткості!* (із журн.); *Часом через дивну нерівність морського дна "Наутилус" сповільнював хід і ковзав з верткістю риби у вузьких проходах між пагорбами* (із журн.).

ВЕ́РТКО. Присл. до **верткий** 1. *Над вільхами вертко шугають щебетливі ластівки* (У. Самчук); *Доктор Гук раптом повернувся вертко на кріслі* (Ірина Вільде).

ВЕРТЛИ́ВИЙ, а, е. Те саме, що **вертля́вий.** *Він* [Йосипенко] *ледве поспішав за вертливим, як в'юн, лакеєм* (Панас Мирний); *Вийшов нарешті і пан — живий та веселий і хоч тяжкий, а вертливий* (У. Самчук); [М а р к о:] *Крутиться, вертиться, а все без толку. Стара, а вертлива* (З. Мороз).

ВЕРТЛИ́ВІСТЬ, вості, *ж.* Властивість за знач. **вертли́вий.** *Якщо в дитини з'являється химерність, вертливість, манірність у поведінці, клоунада — значить їй не вистачає визнання дорослих, вона вимагає до себе уваги, переживає* (з навч. літ.).

ВЕРТЛИ́ВО. Присл. до **вертли́вий.** — *Дмитре, тебе шеф викликає, — сказала на ходу Людочка, вертливо пробігаючи через загальну кімнату в свій закуток із комп'ютером* (із журн.).

ВЕРТЛЮ́Г, á, *ч.* 1. *анат.* Горб, виступ у верхній частині стегнової кістки, який є місцем прикріплення м'язів, що повертають стегно. *У недорозвинених телят значно зменшується площа центрів скостеніння великого вертлюга* (з наук. літ.); *У тому місці, де шийка стегна переходить у тіло стегнової кістки, знаходяться два горби: великий вертлюг і малий вертлюг* (з навч. літ.).

2. *анат.* Другий від основи членик ніжки комахи. *Кінцівка комахи складається з таких відділів: тазик, вертлюг, стегно, гомілка, лапка* (з наук. літ.).

3. *техн.* Сполучна ланка двох частин механізму, що дає можливість кожній із них обертатися навколо своєї осі. *На іншій свердловині вона* [Зимогорова] *натикається на вертлюг, що лежить без діла* (О. Донченко); *Вертлюг є важливим елементом бурової установки, який забезпечує можливість вільного обертання долота з одночасним підведенням промивальної рідини в бурову колону* (з наук.-техн. літ.).

4. Те саме, що **рожéн** 2. *Уже й вечерю мали на мазі, упікши дичину на вертлюзі* (Л. Костенко); *Їжу готували в горщику, підвішеному за дерев'яний гак, або на вертлюзі* (з наук. літ.).

ВЕРТЛЮ́ЖНИЙ, а, е. Прикм. до **вертлю́г** 1–3. *Головка стегна сполучається з тазом у вертлюжній западині, формуючи стегнове з'єднання* (з наук.-попул. літ.); *Вертлюжна пробка застосовується для переміщення свічок із горизонтального положення у вертикальне при спуску в свердловину і назад* (із журн.).

ВЕРТЛЮ́ЖНО. Присл. до **вертлю́жний.** *Для поліпшення роботи вітрила його нижню шкаторину можна розтягнути на горизонтальній рейці, закріпленій вертлюжно біля щогли* (із журн.).

ВЕРТЛЯ́ВИЙ, а, е. Надто рухливий, метушливий. *Колісник ішов .. за швидким і вертлявим своїм земляком* (Панас Мирний); *Приазовські степи кишіли качками — свіязями, вертлявими шилохвостами* (Л. Дмитерко); *Вона й раніше була аж надто тендітною, слабенькою, але завжди — вертлявою, як дзиґа, непосидючою* (Д. Ткач).

ВЕРТЛЯ́ВІСТЬ, вості, *ж.* Властивість за знач. **вертля́вий.** *Лише швидка реакція та природна вертлявість можуть врятувати мисливських собак від іклів сікача* (із журн.).

ВЕРТЛЯ́ВО. Присл. до **вертля́вий.** *Художниця й на цей раз була вдягнена в коричневе шовкове плаття, вертляво петляла лускою шовковистих оборок* (Ю. Збанацький).

ВЕРТНУ́ТИСЯ, ну́ся, не́шся, *док., розм.* Однокр. до **верті́тися** 1. *Христя метко вертнулася, скочила з полу й побігла в горниці* (Панас Мирний); *Крутнувся, вертнувся, випорснув і швидше од перекотиполя покотив* [Порфир] *поза майстернями* (О. Гончар).

ВЕРТОГРА́Д, у, *ч., книжн., заст.* Сад. *А в саді, В своїм веселім вертограді, Вірсавія купалася, Мов у раї Єва* (Т. Шевченко); *Ще не вповні сад розвився У твоїй ограді, І не все благоухає В пишнім вертограді* (П. Куліш); *Він забіг в той куток, де .. стояли високі олеандри, увігнався у той вертоград, не примічаючи його* (І. Нечуй-Левицький).

ВЕРТОДРО́М, у, *ч.* Невеликий аеропорт, признач. для обслуговування вертольотів. *На вертодромі звичайно розташовані один або декілька вертолітних майданчиків, а також необхідна інфраструктура — заправка, освітлення, ангар та ін.* (із журн.); *Вертодром у Ялті пропонує здійснити повітряну подорож на вертольоті Ка-26. З висоти пташиного польоту ви зможете побачити всю красу Південного узбережжя Криму* (з газ.).

ВЕРТОЛІ́Т, льота, *ч.* Важчий за повітря літальний апарат з вертикальним злетом і посадкою, підіймна сила в якому створюється одним або кількома (частіше двома) гвинтами; гелікоптер. *Літакам нема роботи, Наче стіл завбільшки — лан, І сідають вертольоти .. на майдан* (Л. Дмитерко); *Вранці небо загуло вертольотами* (О. Гончар); *Загули стартери, загриміли мотори. Вертоліт колихнувся, м'яко піднявся в повітря* (О. Бердник).

ВЕРТОЛІ́ТНИЙ, а, е. 1. Стос. до вертольота. *Почав* [хлопець] *докладніше розпитувати про ту вертолітну операцію по врятуванню птахів* (О. Гончар); *У складі 20-го окремого вертолітного загону Збройних сил України — 110 осіб* (з газ.); *Вертолітна площадка.*

2. Прикм. до **вертоліт.** *Вертолітні двигуни бувають поршневими і повітряно-реактивними* (з наук.-попул. літ.); // Який виробляє вертольоти та деталі до них. *Історія тячівського вертолітного заводу нараховує трохи більше двох десятків років* (з газ.).

ВЕРТОЛІ́ТНИК, а, *ч.* Пілот вертольота. *Відповідно до стандартів ООН кожен вертолітник — учасник місії — залежно від класу та посади повинен мати певну кількість годин, проведених у повітрі* (з газ.); *Тільки за один день військові вертолітники евакуювали 350 людей. Переважно це хворі, діти, вагітні жінки і туристи, яких застала в горах повінь* (з газ.).

ВЕРТОЛІ́ТНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **вертолі́тник.** *Газета не обійшла увагою спортивні досягнення української вертолітниці, висвітлила їх у багатьох репортажах* (з газ.).

ВЕРТОЛЬОТОБУДІВНИ́Й, а́, е́. Стос. до вертольотобудування. *Авіабудування, що включає літакобудівний, вертольотобудівний і двигунобудівний активи, традиційно вважається однією з найбільш наукомістких, високотехнологічних галузей промисловості* (із журн.); *Відома вертольотобудівна корпорація створена І. Сікорським, вихідцем з України, видатним авіаконструктором* (із журн.).

ВЕРТОЛЬОТОБУДІВНИ́К, а́, *ч.* Фахівець у галузі вертольотобудування. *Полтавські вертольотобудівники взяли участь у П'ятому міжнародному авіакосмічному салоні* (із журн.); *Вертольотобудівники України завойовують нові позиції на світовому ринку* (з газ.).

ВЕРТОЛЬОТОБУДУВА́ННЯ, я, *с.* Галузь промисловості, що виробляє вертольоти. *І. Сікорський залишався вірним одногвинтовій схемі з хвостовим рульовим гвинтом, над якою почав працювати ще в КПІ. Саме ця схема врешті-решт стала панівною у світовому вертольотобудуванні* (із журн.); *Легкий вертоліт "Ангел" є першим вертольотом у Програмі вертольотобудування України* (із журн.).

ВЕРТОЛЬОТОНО́СЕЦЬ, сця, *ч.* Військовий корабель, головним озброєнням якого є вертольоти; один із типів авіаносців. *Вертольотоносці призначені для забезпечення висадки морського десанту або для боротьби з підводними човнами* (з навч. літ.); *На Чорноморському суднобудівному заводі був спущений на воду новий вертольотоносець* (з газ.).

ВЕРТОЛЬО́ТЧИК, а, *ч., рідко.* Те саме, що **вертолі́тник.** *Вертоліт поволі набирав висоту. Філігранна робота — вертикально підніматися з трьома міцними металевими тросами. Шкода, що ніде не згадувались імена тих вертольотчиків* (А. Михайленко); *Українські вертольотчики забезпечують повітряний супровід делегацій, перевезення вантажу, евакуацію населення, охорону кордону та інші миротворчі завдання* (з газ.).

ВЕРТОЛЬО́ТЧИЦЯ, і, *ж., рідко.* Жін. до **вертольо́тчик.** *Вертольотчиця — єдина жінка у гарнізоні з-поміж 200 льотчиків-чоловіків* (з газ.).

ВЕРТУ́Н[1], а́, *ч.* 1. *розм.* Той, хто вертиться, крутиться. *Він* [метелик] *був такий вертун, такий насмішник, так виводив мене по двору, поки я не спіймав його* (В. Близнець).

2. *розм.* Той, хто відзначається неспокоєм, непосидючістю; крутько. [Євдокія Корніївна:] *На всі Кожум'яки не було тоді такого вертуна, як ти* (І. Нечуй-Левицький); *Похмурий пан грізно наставляє свої бакенбарди. Але тут підскакує до них п'яненький вертун, посміюючись, шепоче: — А що я вам розповім, пане Поет, що я вам?..* (П. Загребельний).

3. *розм.* Той, хто відзначається хитрістю, лукавством; хитрун. *Всі знають, який вертун* [Володька]: *справді, його і в ступі не влучиш...* (О. Гончар).

4. Голуб штучно виведеної породи, який перекидається у польоті через голову або крило; турман. *Який же гарний голуб! Ясно-глинистий вертун* (О. Копиленко); *А той* [голуб] *підіймався над усіма, на якусь майже невловиму мить спинявся на місці і раптом починав швидко-швидко вертітися через крило.., як диск у спортивному змаганні, блискавично падаючи. Це було дивне мистецтво вертуна чудової породи* (Л. Смілянський); * У порівн. — *Кому що в голові, а тобі танці і в церкві згадуються, — засміявся, махнув рукою Григорій Стратонович. — Ти вміла крутитись, як голуб-вертун* (М. Стельмах).

△ **(1) Сосно́вий верту́н** — хвороба сосен, викликана іржастим грибом, яка призводить до викривлення пагонів. *У розсадниках Кухарського та Комарівського лісництв спостерігається найнижчий відсоток ураження сосновим вертуном* (з наук.-попул. літ.).

ВЕРТУ́Н[2] *див.* **вертуни́.**

ВЕРТУНЕ́ЦЬ, нця́, *ч., розм.* 1. Зменш.-пестл. до **верту́н**[1] 1–3. — *Нас при хаті всього — я та горобчики. — Горобчики? — Вони, голубчики. Повернулися, — засяяли в об-*

рамленні зморщок лагідні бабині очі... — Ось побачите моїх вертунців (А. Михайленко).

2. *діал.* Кажан. *Одні тільки вертунці часом літали перед його очима* (Панас Мирний).

ВЕРТУНИ́, ів, *мн. (одн.* **верту́н,** á, *ч.), діал.* Вергуни. — *Салату, салатницю, дурню, тягни сюди.., і вертунів солодких, чуєш, ти* (Є. Пашковський); *У програмі свята — приготування солодких страв за староугорськими рецептами з використанням сливового повидла (калачі, вертуни і т. ін.)* (з газ.).

ВЕРТУ́ТА, и, *ж.* Рулет, пиріг із витяжного тіста. [К о з у б с ь к а:] *Часто було годують* [мати] *вас коржиками або вертутою, як було заходите до нас* (М. Кропивницький); *Готувалося .. холодець, кисіль, качки, вертути з такого тіста, що аж світиться* (І. Микитенко); *Збирався* [я] *в гості .. у край вишняків, козячого молока і спеченої в печі вертути зі шкварками...* (М. Вінграновський); *Молодиця ставила вертуту в піч, обгортала її гарячим попелом, а тоді пригортала з боків жаром* (Ю. Логвин).

ВЕРТУ́ХА, и, *ж., розм.* Жін. до **верту́н**[1] 1–3. *Он прорізала гострим крилом парене запахами цвіту повітря невгамовна вертуха ластівка, несучи ротатій родині здобич* (У. Самчук); *Христинка .. терпіти не могла отих вертух, у яких все, що на душі, те й на язиці* (М. Стельмах).

ВЕРТУ́ШКА, и, *ж., розм.* 1. Загальна назва різних предметів, приладів та інструментів, що обертаються навколо своєї осі. *Михайло ремонтував скриньку для вертушки, що нею міряють силу течії на різних глибинах* (М. Трублаїні); *Хто рився у викладених на прилавку книжках, хто біля вертушки проглядав листівки — літографії* (А. Головко); *Він підходить до вертушки, йде просто на жінку в уніформі й дістає з кишені ветеранське посвідчення* (С. Жадан); * У порівн. *А світ кругом мене так вертушкою й ходить* (Панас Мирний).

2. Внутрішній телефон прямого зв'язку. *Староста покрутив вертушку, назвав у трубку ім'я й по батькові людини, з якою він розмовляв* (І. Микитенко); *Почув Аркаша різкий дзвінок. Це — вертушка. Обіцяли зі столиці конфіденційну інформацію* (із журн.).

ВЕРТУ́ШКОВИЙ, а, е, *розм.* Прикм. до **верту́шка.** *Замок має вертушкову частину з боку квартири і ключову частину із зовнішнього боку дверей* (з мови реклами).

ВЕРТЬ, *у знач. присудка, розм.* Уживається як присудок за знач. п о в е р н у т и с я, к р у т н у т и с я. — *Я силувати тебе не буду, — каже Філон. — На се нема й закону, кому кого полюбити. Дак як? Чи вподобала?.. Тоді вона верть, та за двері* (Ганна Барвінок); — *Хіба ви маєте право не давати пасажирам їхати? Кондухтор* [кондуктор] *верть, — поживився, як пес макогоном, — нічого не відказав та й подався собі* (Б. Грінченко); *Очі рогом, у горлі дере, а мені наливають знову. Залпом! Я круть, я верть... Вогонь!* (Б. Харчук).

◊ **(1) Хоч (чи, ні, ані) верть [а] хоч (чи, ні, ані) круть <Хоч (чи, ні, ані) круть хоч (чи, ні, ані) верть>** *кому і без дод.* — що не роби, нічого не вдієш, ніщо не допоможе, немає виходу зі скрутного становища. *Розкажи* [ластівочко]: *чи й там, як тута, Пекло скрізь — ні верть ні круть* (П. Грабовський); *Руба поставив* [Тарас] *питання: "Хочеш за мене заміж чи ні?" Отут мені хоч круть хоч верть* (І. Муратов); — *Звужується кільце, як шагренева шкіра, — говорив Іван Антонович. — Тепер їм хоч круть хоч верть, то... Він подивився на Черниша і чекав. — ...то під нашою міною смерть, — кінчив Черниш* (О. Гончар); *Умира обиватель — Хоч верть, а хоч круть. А поети ж бува, Що й по смерті живуть* (Б. Олійник).

ВЕРТЯ́ЧКА[1], и, *ж., розм.* Те саме, що **ценуро́з.** *Вертячка — паразитарна інфекція, яка уражає мозок овець, кіз, рідше — коней, верблюдів і диких тварин через личинки, глисти інших тварин (собак, лисиць та ін.), що потрапляють до організму з травою та водою* (з наук.-попул. літ.); *Пухир у мозку як причину вертячки овець виявив Вепфер у 1675 р.* (із журн.).

ВЕРТЯ́ЧКА[2], и, *ж.* Водяний жук. *А ось кружляють по воді вертячки, вони теж полюють, ці хижі чорненькі жучки* (О. Копиленко).

ВЕРФ, і, *ж.* 1. Підприємство для будівництва і ремонту суден. *Де кінчалося місто, .. там був Корабельний острів. Там були тепер і суднобудівна верф, і доки* (Ю. Логвин); *Верф являє собою ряд споруд: доків, цехів, стапелів, елінгів, майстерень, складів і т. ін.* (з навч. літ.); *Верф будують на березі океану, моря, річки* (із журн.); *У Миколаєві знаходиться найбільша верф України* (з газ.).

2. Те саме, що **е́лінг** 2. *Прихильники дирижаблів вирішили зберегти науково-технічний потенціал і виробничі потужності дирижаблебудівної верфі у Великій Британії* (з газ.).

ВЕ́РФНИЙ, а, е, **ВЕРФ'ЯНИ́Й,** á, é. Стос. до верфі. *У світовій економіці (у суднобудуванні азіатських і європейських регіонів) існує системна невідповідність верфних потужностей попиту на нові судна* (з наук. літ.); *У дельті Дунаю і на Чорному морі розвинена машинобудівна промисловість, металургійна, верф'яна галузі* (з газ.); // Який входить до верфі. *Верфний цех.*

ВЕРФ'ЯНИ́Й *див.* **ве́рфний.**

ВЕРХ, *ч.* 1. *род.* у. Горішня, найвища частина чого-небудь; вершина; протилежне н и з. *Гей, у лісі, в лісі Стоять два дубочки, Гей схилилися верхи докупочки* (з народної пісні); *Загриміло, ударило так, наче розкололися всі найбільші карпатські верхи* (А. Турчинська); *Сонце над самим обрієм виглянуло.., осяяло верхи кручі й обличчя обох будівничих* (Л. Смілянський); *Синьо мигнула блискавиця, грім пішов верхом* (Ю. Мушкетик); // Поверхня землі, якої-небудь рідини і т. ін. *Розказують люди, що часом скарби і самі вилазять на верх землі, перекинувшись у яку-небудь пакость* (О. Стороженко); *Рибка .. завмерла, підвівши червоні плавники під самий верх води, і зникла в глибині* (М. Стельмах).

2. *род.* á. Навіс, дах екіпажа, автомобіля і т. ін. *Брезентовий верх кабіни* [автомашини] *хлопав на вітрі, а в кузові, коли сів на дно, пахло теплим борошном* (Григір Тютюнник); *Обганяючи бронетранспортери і тягачі, вперед вирвався газик з брезентовим верхом, схожий на наш колгоспівський, на якому їздив голова...* (В. Нестайко); *Відкритий веломобіль з плівковим верхом може мати масу не більше 10 кг* (з наук.-попул. літ.).

3. *род.* á. Купол, баня. *Лебедиця .. зникла десь в срібному тумані, між золотими верхами пишного палацу* (І. Нечуй-Левицький); *Ліворуч виглядає верх церкви* (Ю. Яновський); // Покрівля на хаті, будинку і т. ін.; дах. [Д у д а р:] *Ні, я добре спав. У клуні. Верх продраний, зорі* (І. Микитенко); — *Верх на кошарі зірвало... вівці в степ утекли* (В. Логвиненко).

4. *род.* á. Димохід на хаті, будинку і т. ін.; димар. *Високі стовпи диму вилітали з верхів у небо* (Панас Мирний); *Дивлюсь, вже Хаброня топить, бо дим їде з верха* (І. Нечуй-Левицький).

5. *род.* у. Зовнішня сторона одягу, який має підкладку, а також матеріал для цієї сторони. *Стара Люборацька раз зібралась до міста: треба було Орисі .. верх набрати* (А. Свидницький); // *род.* á. Верхня, зовнішня сторона шапки, взуття, зроблена звичайно з якогось іншого матеріалу. *Левко, таки сам, гарний та бравий: .. шапка висока з червоним верхом і з сірою околицею* (Г. Квітка-Основ'яненко); *За рогом будинку зникла Сашкова постать у шапці з сукняним верхом* (О. Донченко).

6. *тільки мн.* **верхи́**, ів, *перен., розм.* Вищі, керівні кола суспільства, класу, організації і т. ін. *Він має продемонструвати себе перед розумними, але гострими очима секретаря Кричеєва і взагалі партійними верхами* (Б. Антоненко-Давидович); *Накличуть лихо на будівництво .. Чи ви хоч повідомляєте верхи про це?* (Іван Ле); *Це, здається, 1915 рік, і кожна розроблена у верхах бойова операція має відчутний присмак авантюризму та безпорадності* (Ю. Андрухович).

7. *род.* у. Високі звуки, ноти (звичайно у співі). *Тремтливим, трохи надтріснутим, фальцетивним* [фальцетним] *на верхах тенорком він проспівав уступ* (Ю. Смолич); *Голоси звалися в партитурі "низ" та "верх"* (з навч. літ.); *Сильний голос співачки з чудовими верхами ллється вільно і красиво* (з газ.).

8. *род.* у, *тільки одн., чого.* Вищий ступінь чого-небудь. *Чому здрібнів дух у мужчин, хоч йому подають широку науку змалку аж до пізнього віку? Чому стає плиткий, поганий, самолюбний, задоволений із себе так, якби осягнув уже найвищий верх досконалості?* (О. Кобилянська); *І так дійшов він* [турецький народ] *до верху своєї сили за Сулеймана Великого, Селімового сина, коли полки його, йдучи горі Дунаєм, дійшли в саме серце Європи* (О. Назарук).

9. *род.* у, *тільки одн., перен., розм.* Перевага у чому-небудь. *Я тут же витяг з кишені великий складаний ніж .. і заходився різати лозу. Кукурузо покірно допомагав мені, незаперечне* [незаперечно] *визнаючи в цій справі мій верх* (В. Нестайко).

10. *у знач. прийм., з род. в., діал.* Уживається на позначення кого-, чого-небудь, над якими або на поверхні яких відбувається дія. *Знать, з давніх-давен ніхто не ткнув її* [сіль], *бо насіло верх неї густо диму й порохів* (І. Франко); *Одні виносили дошки.., другі відбирали та подавали їх дальше, треті складали їх одних верх других* (О. Кобилянська); *Княжа глянуло бистро за голосом, прихилилося й метнуло яблуком зі щирих сил верх тину, оповитого винною лозою* (К. Гриневичева).

(1) Під верх — для верхової їзди. *Об'їжджав він під верх коней і був такий сміливий, що нічогісінько на світі не боявся* (О. Стороженко).

◊ **Бра́ти / взя́ти верх (го́ру)** *див.* **бра́ти; Вести́ верх** *див.* **вести́; (2) З ве́рхом:** а) з надлишком, вище країв якоїсь тари. — *А в мене овесець важненький, дешево віддам, і міра людська: вісім з верхом* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Федоре! Я вам ще набавлю мішечок бараболі. З верхом наберу...* (О. Ковінька); б) набагато більше. *І те, що взяв собі Коста Хетагуров у душу свою творчу від революціонерів, від діячів, від простих, чесних і трудолюбних людей свого часу, — він з верхом повернув їм і їх нащадкам у вигляді самоцвітів осетинської літератури* (П. Тичина); **Ма́ти [свій] верх** *див.* **ма́ти**[2]**; На́ша [верх] бере́ / взяла́** *див.* **наш; (3) Наш верх є (бу́де)** — ми перемагаємо, маємо перевагу в чому-небудь. *На першому листку так писано, а ось перевернемо на другий, що то там прочитаємо. Може, й наш верх буде* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Держіться, як будемо разом стояти, наш буде верх* (М. Коцюбинський); **Скака́ти (іти́) по верха́х** *див.* **скака́ти; (4) Че́рез верх:** а) дуже повний; заповнений до краю або вище країв. *Випив дві неповних, а третю через верх* (прислів'я); б) надміру, занадто. *Ми розказуємо про Левка та про Ївгу, а меж них не мішаємося, щоб часом чого через верх не перебрехати* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Вихопилося в нього через верх самолюбство і заступило людей* (С. Чорнобривець); в) *(зі сл.* с л у х а т и, *рідко)* не зважаючи на що-небудь сказане, не враховуючи його. *Як батько казав: "не важся за його* [нього] *йти", то я слухала його через верх* (Ганна Барвінок).

ВЕРХА́МИ, *присл.* 1. Те саме, що **ве́рхи** (про кількох або багатьох вершників). *Боса стала серед шляху, Втерлась рукавами. А москалі їй назустріч, Як один, верхами* (Т. Шевченко); *На ранок вони побачили, що посланці верхами кинулися з двору в різні сторони* (Панас Мирний); *За імператором на конях, покритих дорогоцінними чепраками, їхали магістри, .. з ними, теж верхами, спафарії-євнухи з мечами* (П. Загребельний).

2. *діал.* Зверху, нагорі. *Долиною сльози, верхами глум* (М. Коцюбинський).

ВЕ́РХИ, *присл.* Сидячи на коні (мулі, верблюді і т. ін.), звісивши ноги по його боках. *Неси ж в хату, а я верхи Кинусь за кумами в Городище* (Т. Шевченко); — *Візьму та на твоєму барані верхи і сяду!* — *грозивсь Івась* (Панас Мирний); *Слідом за барсуком* [борсуком] *вискочив верхи на коні Макар Макарович* (О. Донченко); // Як на коні (сидячи на чому-небудь). *Ястшембський сидів верхи на стільці* (І. Нечуй-Левицький); *На вулиці, верхи на паличках, дітвора гралась у кінний загін* (П. Панч); *Бачив він себе на зелених луках верхи на калиновій паличці, босого, з полотняною торбинкою через плече* (Григорій Тютюнник).

◊ **Ї́здити (ката́тися) ве́рхи / пої́хати ве́рхи (на горбі)** *див.* **ї́здити; Сіда́ти / сі́сти ве́рхи** *див.* **сіда́ти.**

ВЕ́РХІВЕНЬ, вня, *ч.* Те саме, що **верхіве́ць.** *Уже від самої Турки всі дороги, всі гірські стежки роїлися то пішоходами, .. то верхівнями* (І. Франко).

ВЕРХІВЕ́ЦЬ, вця́, *ч.* Людина, яка їде верхи на коні; вершник. *За колісницею тягся довгий рядок верхівців на конях* (І. Нечуй-Левицький); *Галопом мчали в гарячім степу верхівці* (О. Гончар); *Верхівець пришпорив коня, цвьохнув батожищем над трійкою, і повіз з несамовитим гуркотом покотився з гори...* (Р. Іванченко).

ВЕРХІ́ВКА, и, *ж.* 1. Горішня, найвища частина, вершина чого-небудь. *Ведмеді забралися на саму верхівку дуба* (з казки); *Щогли радіо двома гострими верхівками націлились у небо* (О. Донченко); *У темних грозових хмарах вимальовується верхівка гори* (із журн.).

2. *перен.* Керівна, найбільш впливова частина суспільства, класу, організації і т. ін. *Виявилось у висліді переклички, що в камері сидить все пролетаріат, його верхівка, його інтелігенція* (І. Багряний); *З адміністраційної верхівки ..*

йде назустріч цьому потягові низів українізація з наказами, курсами, гуртками, інструкціями (Б. Антоненко-Давидович); — *А як себе поводить Когут і вся заможня* [заможна] *сільська верхівка?* (І. Цюпа).

◊ **Верши́на (верхі́вка) а́йсберга** *див.* **верши́на.**

ВЕРХІ́ВКОВИЙ, а, е. Прикм. до **верхі́вка.** *Проріджування пагонів дерев поліпшує освітлення всередині крони, сприяє росту верхівкової бруньки* (з навч. літ.); *Соціальна структура ганзейських міст була типовою для європейського середньовічного міста: вона включала верхівковий прошарок патриціату, середній — бюргерства і нижчий — плебсу* (з наук.-попул. літ.).

ВЕРХІ́В'Я, я, *с.* 1. Горішня, найвища частина чого-небудь; верх (перев. дерева, гори). *І зійшов Господь на гору Синай, на верхів'я гори. І покликав Господь Мойсея на верхів'я гори* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Зазолотились і верхів'я дерева* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Праворуч видніло верхів'я Чатирдагу, одної з найкращих гір на землі* (О. Назарук); *Судомним зусиллям хлопець виплив на поверхню моря, хвиля кинула його на верхів'я запіненого гребеня* (О. Бердник); *Шуміли там смерекові верхів'я, і звіздарі вивчали біг планет* (Л. Костенко).

2. *чого, перен.* Вищий ступінь чого-небудь. [В а л е н т:] *Юрба плескала не тоді, як справді ставав ти на верхів'ї свого хисту, а як спускався до низин* (Леся Українка); *Я переконаний, що твоє місце на верхів'ях слави* (І. Микитенко).

3. Місце, де починаються витоки річки, а також місцевість, що прилягає до неї. *Накосившись досхочу, Грицько з Григорієм вибули вдвох на верхів'я річки Іман* (І. Багряний); *Легкий вітерець прилітає десь із дніпрових верхів'їв* (В. Собко); *Доброчин звелів Претичеві пробиратися до верхів'їв Сану та Дністра* (І. Білик).

ВЕ́РХНІЙ, я, є. 1. Який знаходиться зверху, вище чого-небудь; горішній; протилежне н и ж н і й. *Перед ними висів туман, а в йому* [ньому] *виразно виднілись лиш жовті мокрі гіллячки дерев, осяяні вікнами з верхніх поверхів кам'яниць* (М. Коцюбинський); *Очі загорілись і стали великі та круглі, тонкі ніздрі нервово тремтіли, і верхня губа засмикалась, а з-під неї — зуби білим рядком* (А. Головко); *Крізь верхні шибки, над білою завісою темнів стовбур сосни* (В. Козаченко); *Довгалюк помовчав, мовби прислухаючись, як стогне вві сні артилерист на верхній полиці* (О. Гончар).

2. Близький від витоків, початку річки. *Сміливими штрихами накладав він на стінку лісові гори .. і взявся малювати верхній плив Дінця* (М. Йогансен); *Привільні родючі землі, що належали Запорожжю по обох сторонах Дніпра, з однієї сторони сягали Верхнього Бугу, з другої — до гирла Кальміусу ув Азовське море!* (Г. Колісник).

3. Який одягається поверх іншого одягу. *Дмитренко скинув з плечей верхнього балахона* (Панас Мирний); *Старий звелів Максимові скинути геть вогку верхню одежу* (І. Багряний); *Денис нічого не сказав на таке нахваляння, а тільки мовчки став готуватися до поєдинку. Тугіше стяг на животі ременяку, скинув верхню сорочку* (Григорій Тютюнник).

4. Який утворює вищу межу діапазону якогось голосу (звичайно у співі). — *На верхніх нотах у нього фальш* (М. Івченко); *Вона долала легко і нижні й верхні ноти, дарма що вибрала важку козацьку пісню* (Василь Шевчук); *Прийнято вважати, що механізми голосоутворення сильно розрізняються в нижніх ("важких") і верхніх ("легких") регістрах; середні регістри поєднують властивості їх обох* (з навч. літ.).

Ве́рхній о́дяг *див.* **о́дяг; Взя́ти ве́рхню но́ту (ве́рхні но́ти)** *див.* **узя́ти.**

△ **Ве́рхня течія́** *див.* **течія́.**

ВЕРХНЬО... Перша частина складних слів, що відповідає слову **ве́рхній** у 1 знач., напр.: в е р х н ь о п а́ л у б н и й, в е р х н ь о г у б н и́ й, в е р х н ь о щ е́ л е п н и й; у 3 знач., напр.: в е р х н ь о т р и к о т а́ ж н и й.

ВЕРХНЬОКРЕ́ЙДОВИЙ, а, е. Те саме, що **верхньокрейдяни́й.** *Перший поділ верхньокрейдових відкладів Східноєвропейської платформи був зроблений О. Д. Архангельським у 1912 р.* (з наук.-попул. літ.).

ВЕРХНЬОКРЕЙДЯНИ́Й, а́, е́. Стос. до пізнішої з двох епох крейдяного періоду мезозойської ери. *У верхньокрейдяні часи відбувалося значне нашарування крейди, піску і мергелю на сушу в результаті впливу океану* (з наук.-попул. літ.); *Добувають мінеральну воду "Карпатія" з артезіанської свердловини водоносного горизонту верхньокрейдяних відкладень* (з газ.).

ВЕРХНЬОЛУ́ЖИЦЬКИЙ, а, е. Стос. до Верхньої Лужиці, історично-географічної області, розташованої на території німецької землі Саксонія і південно-західної Польщі, й однієї з двох літературних мов, якою розмовляє частина лужичан. *Верхньолужицький тип селянської садиби являє собою двоповерховий дерев'яний будинок із двосхилим дахом та стінами, виконаними зі стовпів і арок* (з наук.-попул. літ.); *Верхньолужицькою мовою розмовляє близько 70 тисяч осіб* (з навч. літ.).

ВЕРХНЬОНІМЕ́ЦЬКИЙ, а, е, *лінгв.* Стос. до варіанта німецької мови, що базується на діалектах Центральної і Південної Німеччини, Австрії та німецьких кантонів Швейцарії. *Сучасна літературна німецька мова розвинулась на основі верхньо- і середньонімецьких діалектів* (з наук.-попул. літ.); *На території сучасної Німеччини наявні три великі діалектні субареали: нижньонімецький, середньонімецький та верхньонімецький, у межах яких спостерігаються більш дрібні градації* (з навч. літ.); *Автор дає свою інтерпретацію механізму верхньонімецького зсуву приголосних* (із журн.).

ВЕРХНЬОЩЕ́ЛЕПНИЙ, а, е. Стос. до верхньої щелепи. *Тіло верхньої щелепи містить верхньощелепну пазуху, що сполучається через великий верхньощелепний розтвір із носовою порожниною* (з наук. літ.); *У порожнині черепа чутливий корінець утворює трійчастий вузол, від якого відходять три нерви: очний, верхньощелепний та нижньощелепний* (з навч. літ.).

ВЕРХНЯ́К, а́, *ч.* 1. Верхнє жорно у млині. *У відкритих жорнах верхній камінь (верхняк) був майже зовсім або наполовину оголений* (з наук. літ.).

2. Верхня частина гончарного круга, на якій формують посуд. *Звичною рукою обмацував* [Мамай] *начиння: верхняк і спідняк, веретено і п'ятку* (О. Ільченко); *Гончарний круг складався з верхньої (верхняк, голова) і нижньої (спідняк, гончак) частин* (з наук.-попул. літ.).

3. Верхній шар ґрунту, скирти і т. ін. *Трактор плазує в натузі, лемеші ріжуть густий верхняк* (К. Гордієнко); *Коли солдат заніс твердий чорний черевик, щоб скинути зрошений верхняк з Климкового схову, він .. схопився на коліна, — брудний, нестрижений, в остюках* (Григір Тютюнник).

4. Верхня дека в струнному музичному інструменті (кобзі, бандурі і т. ін.). *Обмацавши ручку, спідняк та верхняк кобзи та протерши пальцем голосник од пилу.., повів* [Остап] *по всіх дванадцяти струнах зразу* (Ф. Бурлака); *Краї верхняка бандури оздоблені візерунком на зразок української народної вишивки* (із журн.).

5. *діал.* Металева кришка люльки *(див.* **люлька**[1]**).** *Чіпка одкрив верхняк, потяг люльку, — огонь осіяв сіни* (Панас Мирний).

6. Узагалі верхня частина чого-небудь. *Перший ряд* [молодців] *ніс перед собою замість щита верхняк із стола* (І. Франко); *На порозі став Смик. Торкнувшись верхняка одвірок* [одвірків], *зняв кепку* (М. Рудь); *Утримують покрівлю широкі сталеві верхняки секцій гідрофікованого кріплення* (з наук.-попул. літ.).

ВЕРХОВЕ́НСТВО, а, *с., книжн.* Панівне становище, домінування, переважний вплив кого-, чого-небудь; першість. *— Як то мені пристати до вас? Пристати під ваше верховенство, чи що? — спитав, неначе одрізав Єремія* (І. Нечуй-Левицький); *В Україні визнається і діє принцип верховенства права* (Конституція України); *Під поняттям "суверенітет" мається на увазі верховенство, незалежність і самостійність державної влади* (з газ.).

ВЕРХОВИ́Й, а́, е́. 1. Стос. до верху (у 1 знач.); який міститься, перебуває, діє, водиться і т. ін. зверху, нагорі. *Верхове гілля того гаю витикалося з-за зеленої гори* (І. Нечуй-Левицький); *Білі верхи, срібні стоги, сиві сіна верхові* (В. Герасим'юк); *Потім зайшла мова про рибу верхову й сподову, невідну й сітну, озерну й болотяну* (з мемуарної літ.); *Верхові болота розташовані серед пісків в улоговинах на межиріччях або на піщаних терасах, зрідка в притерасних частинах долинних боліт в умовах поганого мінерального живлення* (з наук. літ.); *Розрізняють такі види лісових пожеж: наземні, або низові; верхові, або вершинні* (з навч. літ.).

2. Пов'язаний із пересуванням верхи. *Коні бігли швидкою риссю; вершників, одвиклих од верхової їзди, трясло немилосердно* (С. Тельнюк); *В мого батька була найкраща в світі школа верхової їзди* (І. Білик).

3. Який їздить верхи. *І сидить він у сідлі, Наче добрі ковалі З тим конем його скували, Наче він увесь свій вік Верховий був чоловік* (Л. Первомайський); *В Холодному Яру діє партизанський загін. Верховий лісовик — перший тут доказ* (В. Шкляр); *// у знач. ім.* **верхови́й,** во́го, *ч.* Вершник, наїзник. *— Запрягать коні!.. Розіслать верхових!* (М. Коцюбинський); *Ось верховий проскаче — і прощайтесь, поки ще їдем по своїй землі* (Л. Костенко).

4. Який міститься ближче до верхів'я ріки. *З верхового боку греблі вода утримується на вищому рівні* (з наук. літ.).

Верхови́й ві́тер *див.* **вітер; Верхови́й кі́нь** *див.* **кінь.**

ВЕРХОВИ́К, а́, *ч.* 1. *діал.* Вершник. *По іподрому на шаленій швидкості промчався верховик* (із журн.).

2. *розм.* Верховий вітер. *Перші тривалі верховики бувають на Байкалі в середині серпня* (з газ.).

3. *іст.* Козак із Верхнього Дону. *Саме визначальна роль українського допливу в пониззя Дону привела до появи тут донського козацтва, спровокувала утворення двох ядер останнього як підґрунтя для подальшого поділу донської спільноти на низовиків та верховиків* (з наук. літ.).

ВЕРХОВИ́НА, и, *ж.* 1. Верхня, найвища частина чого-небудь (перев. гори, дерева). *Столітні дерева підпиралися молодими; міцнії, широкії їх віти лежали на молоденьких гнучких верховинах і гнули їх додолу своєю важкою силою* (Марко Вовчок); *Здалека заманячило їм щось високе — то там, то там... Підійшли ближче, побачили верховини церков* (Панас Мирний); *Старі берестки глухо гули голими верховинами* (Г. Епік); *На Голій горі, на самій верховині, притулилася .. стара дерев'яна хата* (С. Чорнобривець); // Місцевість, що прилягає до верхів'я річки. *На Поділлі хвиля повстання докотилася до верховин Пруту, Черемошу й у Карпати до гуцулів, де продовжилася під проводом прославленого в народних піснях Довбуша* (з мемуарної літ.).

2. *перен.* Вищий ступінь чого-небудь. *Іде на життя верховини слов'янських народів сім'я* (В. Сосюра); *І десь на сорокових поверхах, на самих верховинах симфонічних хвиль мого твору сплелись у трагедійному танку радість з невдоволенням, слава з непотрібним фасадництвом* (О. Довженко); *Бумблякевич відчув себе на верховині щастя* (Ю. Винничук).

3. *тільки одн. (з великої літери).* Назва високогірної місцевості в межах Українських Карпат. *— Ти, як делегат Верховини, — сказав він, — мусиш знати і розповісти людям про все, що сталося в Хусті* (С. Скляренко); *Настане мир, настане щастя днина, Трембітами заграє Верховина* (П. Воронько); *Кажуть, виріс красний легінь. На всю Верховину* (О. Бердник).

ВЕРХОВИ́НЕЦЬ *див.* **верхови́нці.**

ВЕРХОВИ́НКА[1], и, *ж.* Зменш.-пестл. до **верхови́на** 1. *Полонинко, верховинко, чимесь* [чим] *так згорділа?* (М. Коцюбинський).

ВЕРХОВИ́НКА[2] *див.* **верхови́нці.**

ВЕРХОВИ́ННИЙ, а, е. Стос. до верховини (у 1, 2 знач.). *Вони йшли далі і далі, забирались в холодний і непривітний глиб верховинних лісів* (М. Коцюбинський); *Моя країно верховинна, — ні, не забуть твоїх черемх* (Б.-І. Антонич); *Всі навколишні гірські села, низові й верховинні, вже добре знали годину повірки* (О. Гончар); *Ми зосереджуємо увагу на верховинній фазі творчості І. Франка — на 1900-х роках* (з наук. літ.).

ВЕРХОВИ́НСЬКИЙ, а, е. Стос. до Верховини. *Післанці* [посланці] *з інших верховинських громад говорили: у нас урожаї лихі* (І. Франко); *Цілу ніч у маленькому верховинському селі Кленах ніхто не спав* (С. Скляренко); *Високо і повнозвучно звучить верховинська пісня. Глядачі гаряче аплодують* (Л. Забашта).

ВЕРХОВИ́НЦІ, ів, *мн. (одн.* **верхови́нець,** нця, *ч.;* **верхови́нка,** и, *ж.).* Жителі Верховини — високогірної зони Карпат. *Була* [Іллінка] *гарна, струнка, як усі верховинці* (О. Кобилянська); *Гостробородий верховинець провів мене у найдальший куток* (Ю. Збанацький); *Марія була вбрана в звичайну одежу верховинки* (Ю. Смолич); *А біля Чорногори сподобав Корінь яснооку русяву верховинку* (О. Бердник).

ВЕРХОВІ́ДКА *див.* **верхово́дка**[1]**.**

ВЕРХОВІ́ТТЯ, я, *с.* Верхня частина дерева, верхні гілки. *Темно в лісі. Молода струнка яворина .. високо сягає рябеньким стовбуром, щоб зеленим верховіттям осміхнутись до блакитного неба* (М. Коцюбинський); *Летять хмарки в блакиті неозорій, шумлять листки зелених верховіть...* (В. Сосюра); *// збірн. Над ними* [мандрівниками] *тихенько гуло верховіття сосен* (О. Донченко); *Десь у верховіттях кедрів шепотів вітер, а внизу було тихо і затишно* (І. Багряний).

ВЕРХО́ВКА, и, *ж.* Одна з найдрібніших прісноводних риб родини коропових із зеленувато-жовтою спиною і безбарвними плавниками. *Верховка водиться у невеликих річках з повільною течією, в озерах, штучних ставках, кар'єрах із піщаним дном* (з наук.-попул. літ.); *Верховка є однією з найдрібніших риб, її максимальна довжина — 9 см* (із журн.); *Верховка харчується переважно дрібним зоопланктоном, повітряними комахами, а також ікрою риби* (із журн.).

ВЕРХО́ВНИЙ, а, е. Найвищий, головний. *Прибути треба так, щоб, крім їх трьох, ні одна душа більше не знала. Такий верховний наказ* (В. Винниченко); *— І ви ще смієте згадувати про честь? — закричав Потоцький, бризкаючи слиною. — Наданою мені верховною владою я примушу вас служити королю і короні!* (В. Чемерис); *Суверенітет народу — це природне право народу бути верховним і повновладним на своїй території* (з навч. літ.).

Верхо́вна Ра́да Украї́ни *див.* **ра́да; Верхо́вний головнокома́ндувач Зббро́йних сил Украї́ни** *див.* **головнокома́ндувач; Верхо́вний Суд Украї́ни** *див.* **суд.**

ВЕРХО́ВНИК, а, *ч., іст.* Член Верховної таємної ради, яка була заснована в Росії 1726 р. і ліквідована 1730 р. *Татищев і Кантемір разом із Прокоповичем очолили дворянську опозицію владі аристократів-верховників, які намагалися реставрувати допетровські державні порядки* (з наук. літ.).

ВЕРХО́ВНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **верхо́вний.** *Давньоруська література запропонувала два альтернативні варіанти відносин світської та церковної влад, зокрема концепцію монархічної однодержавності, що стоїть над церквою, яка віддзеркалювала ідею верховності світської влади* (з навч. літ.); *Суверенітет держави — це верховність, самостійність, повнота, єдність і неподільність влади в державі у межах її території* (з навч. літ.).

ВЕРХОВО́Д[1], а, *ч., розм.* Впливова людина, що відіграє керівну роль у певному середовищі, у своєму оточенні і т. ін. *— Щось наших верховодів не чути, полякались, сидять по хатах, — сміялись люди* (М. Коцюбинський); *Боярських верховодів не любили за кривди народні, за самоволю, за непорядки в управі* (М. Грушевський); *Зінько з Оверком — найзапекліші витівники, верховоди в хлоп'ячому гурті* (К. Гордієнко); *Верховоди компаній, концернів не люблять, коли хто пробує зазирати в їхні справи* (О. Гончар).

ВЕРХОВО́Д[2], а, *ч., рідко.* Те саме, що **верхово́дка[1].** *На запущену принадку Накидаються лини, Швидкохвості верховоди, Зачаровані плітки* (П. Воронько).

ВЕРХОВО́ДА, и, *ч. і ж., розм.* Те саме, що **верхово́д[1].** *У найстарішого пекельника, у самого верховоди, була жінка така виніжена, що й не сказати* (Марко Вовчок); *Було з усього видно, що Льоша між хлопців — ватажок, головний верховода* (Ю. Мокрієв).

ВЕРХОВО́ДИТИ, джу, диш, *недок., без дод., ким і над ким., розм.* Бути верховодом *(див.* **верхово́д[1]**), скеровувати дії інших; розпоряджатися. *Демко був плохенький, жіночим витребенькам потурав, і жінка у його* [нього] *в хаті верховодила* (Марко Вовчок); *Коли церемонію обмивання* [рук] *було закінчено й подано на стіл страву, господар сів у коло, а верховодити взявся дід* (Б. Антоненко-Давидович); *А верховодить ними* [хлопцями та дівчатами] *найвищий і найдужчий за всіх Василь Боринець* (С. Чорнобривець); *— Загін в тебе добрий, — сказав Скадан. — Сам його в бою бачив. Але щоб жінка ним верховодила — про таке й не чув* (В. Чемерис).

ВЕРХОВОДІ́ННЯ, я, *с., розм., рідко.* Дія за знач. **верхово́дити.** *Як я любитиму свого чоловіка, а він мене любитиме, то нащо здалося те верховодіння?* (І. Нечуй-Левицький).

ВЕРХОВО́ДКА[1], *рідко* **ВЕРХОВІ́ДКА,** и, *ж.* Невелика прісноводна риба родини коропових зі сріблястим тілом, сіро-зеленуватою спинкою і сірими плавниками, малоцінна як промислова; уклейка. *Прекрасні гачки! Ціле багатство для рибалки. І маленькі — на верховодок, пліток та карасів, і більшенькі — на йоршів, окунів та лящів; і великі — на щупаків, линів, коропів* (В. Нестайко); *Заграла верховодка, підійшов хижак, кілька дужих сплесків вибухнуло біля самих Марченкових ніг* (Ю. Мушкетик); *Верховодка живе в ріках та озерах і служить поживою для судака, щуки, білизни* (з наук.-попул. літ.).

ВЕРХОВО́ДКА[2], и, *ж., розм.* Жін. до **верхово́д[1].** *Не любить вона* [Оленка] *свого офіцерика Петра, хоча зовні весела, стрімка, можна подумати, щаслива. Хто її добре не знає, скаже — верховодка* (М. Циба).

ВЕРХОВО́ДКА[3], и, *ж.* Найближчий до поверхні шар підземної води. *— Перша вода під нами буде ґрунтова. Ми її звемо верховодкою* (О. Гончар); *Більшість джерел водопостачання одержувала воду з верхніх водоносних горизонтів, тобто використовувала верховодку* (з наук. літ.).

ВЕРХОВО́ДНИЙ, а, е. 1. Розташований близько до поверхні землі (про підземні води). *Підземні води залягають у товщі землі трьома пластами: верховодний, ґрунтовий і артезіанський. Найближче до поверхні землі розташований верховодний* (із журн.).

2. Який живе біля поверхні водойм. *До верховодних риб належать: верховка, верховодка, дрібна плітка, гірчак, тюлька* (із журн.); *Дрібною верховодною рибою харчується велика риба, наприклад сом; її також використовують рибалки як наживку* (з газ.).

ВЕРХОВО́ДСТВО, а, *с., розм.* Дії верховода *(див.* **верхово́д[1]**). *Присяжний .. приняв на себе рід верховодства в невеличкій уніатській громаді* (І. Франко); *І сміх, і співи, і верховодство .. все в неї вдавалося смачним і молодечо-привабним* (Іван Ле); *Як тільки півні і самці інших порід птахів досягають статевозрілого віку, у них починається боротьба за верховодство у зграї* (з наук.-попул. літ.).

ВЕРХОГІ́Р'Я, я, *с., збірн., поет.* Верхні частини, верхів'я гір. *Коли на крилах хмари злотні На землю вечір принесуть, Вони летять на верхогір'я І там солодкий спокій п'ють* (О. Олесь); *Йде гроза з-за верхогір'я... Справді, тільки примічай: Чорних птиць імлисте пір'я Затемнило небокрай* (М. Рильський); *Шатра, що розкинулись по верхогір'ю, з великим завзяттям напинали самі ж вихованці* (О. Гончар).

ВЕРХОГЛЯ́Д[1], а, *ч., розм.* Людина, якій власт. верхоглядство; поверхова людина. *— І ідеї нікчемні, і в нас люди-таки настали нікчемні, пусті, верхогляди, неслухняні! — сказав архімандрит* (І. Нечуй-Левицький); *А Микита? Звісно, він має чим поділитись, крізь життя не йшов верхоглядом, по колосочку підбирав усе найцінніше, що попадалось йому на шляху* (О. Гончар); *— Хм, які ви швидкі, — іронічно буркнув дід. — Прочитали якогось дивака і гуртом повторюєте, як папуги! Всі ви такі — верхогляди!* (О. Бердник).

ВЕРХОГЛЯ́Д[2], а, *ч.* Хижа промислова риба родини коропових, поширена в басейні Амуру і в ріках Китаю. *Верхогляд харчується рибою і безхребетними (креветками)* (з наук.-попул. літ.); *Рот верхогляда спрямований угору, очі розміщені високо, що пов'язане з добуванням їжі у верхній товщі води* (із журн.); *Верхогляд може бути завдовжки 1 м, а його вага іноді досягає 9 кг* (із журн.).

ВЕРХОГЛЯ́ДЕЦЬ, дця, *ч., розм., рідко.* Те саме, що **верхогля́д[1]**. *За головування тіпали його різні слизькоязикі верхоглядці, .. а він тримався свого, і життя його попадало на різні шальки терезів: то у високі передові, то у судові інстанції* (М. Стельмах).

ВЕРХОГЛЯ́ДКА, и, *ж., розм.* Жін. до **верхогля́д[1]**. *Як почали вчащати якісь приятельки, верхоглядки та верхоумки, то й звели її нінащо* (Марко Вовчок).

ВЕРХОГЛЯ́ДНИЙ, а, е. Прикм. до **верхогля́д[1]**. *Людям стороннім, найпаче верхоглядним, і тим, що бачили його нашвидку, не помітно було, що діється з поетом* (О. Кониський).

ВЕРХОГЛЯ́ДНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість за знач. **верхогля́дний.** *Ліричний герой твору — це, власне, сам поет, але ніби винесений за рамки простору й часу, за рамки своєї верхоглядності й обмеженості* (з навч. літ.); *Учителю необхідно пам'ятати, що великий потік інформації, різні розваги можуть інколи розвивати у дітей верхоглядність* (із журн.).

ВЕРХОГЛЯ́ДСТВО, а, *с.* Поверхове ставлення до чого-небудь, неглибоке, зовнішнє ознайомлення з чимось без заглиблення в суть справи. *Вголос він сказав, що йому не подобається в людях зарозумілість і верхоглядство* (П. Кочура); *Чимось одразу не сподобався молодий агроном досвідченому сіячеві: і скептичною посмішечкою, що завжди блукала на пещеному вродливому обличчі.., і нарешті своїм всезнайством та верхоглядством* (О. Бердник).

ВЕРХОГО́НИ, ів, *мн.* Змагання верхи на конях або верблюдах. *Хоч раз на рік, а вже конечне скличе Сусідів він і родичів своїх На верхогони* (М. Рильський); *Завжди, бувало, разом їздять* [лицарі] *на всі турніри, верхогони та інші змагання лицарські* (М. Лукаш, пер. з тв. Д. Боккаччо); *Українська верхова, французький сель, угорська напівкровка... Не коні — вихор! Деякі з них постійно займають призові місця на верхогонах України* (з газ.).

ВЕРХОЛА́З, а, *ч.* 1. Робітник, який працює на великій висоті. *На домні постать верхолаза, немов пір'їнка між хмарок* (В. Сосюра); *На сорокаметровій висоті бригада теслярів-верхолазів розбирає і повільно спускає вниз дерев'яні підмостки* (з газ.).

2. Той, хто лазить на високі предмети (дерева, будинки і т. ін.). *Хоч який з мене добрий був верхолаз, а довелося кілька разів відпочивати, поки вибрався я на самий верх димаря* (Л. Смілянський); *Мирон підходить до ліжка, .. прикриває босі ноженята семилітнього верхолаза Гнатка* (М. Стельмах); *Дикі чорні ведмеді та панди живуть на деревах, харчуються листям, а добре переміщатися на висоті цим верхолазам допомагають міцні кігті* (з наук.-попул. літ.); *Білка — відмінний верхолаз* (з Інтернету).

ВЕРХОЛА́ЗНИЙ, а, е. Пов'язаний із виконанням робіт на великій висоті. *При виконанні робіт на висоті безпеку працівника гарантує використання стропа, страхувального каната або запобіжного верхолазного пристрою* (з мови документів); *Верхолазні роботи (промисловий альпінізм) проводилися з механічними підіймачами та автомеханічними драбинами* (з газ.); *Верхолазне спорядження.*

ВЕ́РХОМ, *присл.* По верхній частині, у верхній частині чого-небудь. *Вітер одразу відпустив мене. Він пішов верхом, з шаленим свистом чешучи настовбурчені чуби струнких сосонок* (В. Нестайко); *Синьо мигнула блискавиця, грім пішов верхом. І враз вітер рвонувся з такою силою, аж заскрипіли дуби і з крайньої стріхи вирвало кілька стріпків соломи* (Ю. Мушкетик).

ВЕРХО́М, *присл., рідко.* Те саме, що **ве́рхи.** *Карпові діти одв'язали коняку і почали їздити верхом* (І. Нечуй-Левицький).

ВЕРХОРІ́ЧЧЯ, я, *с.* Те саме, що **верхі́в'я** 3. *Його* [О. Олеся] *дід і вихователь — орендатор панського маєтку на Слобожанщині; його рідні місця — сугуба провінція, верхоріччя Сули* (М. Зеров); *До Галича посунув люд звідусіль .. З верхоріччя і пониззя прибували одна за одною лодьї* (А. Хижняк); *Ім'я славного кошового на границі запорізьких і татарських земель од річки Береки, що впадає до Сіверського Дінця, до верхоріччя Кривого Торця носить урочище Сіркова могила* (з наук.-попул. літ.).

ВЕРХОТУ́РА, и, *ж., розм., жарт.* Верхня частина якого-небудь приміщення, верхній поверх. — *Чекали внизу, і довелося на цю верхотуру! Ху .. з рюкзаками... без ліфта!* (Л. Дмитерко); — *І багато народу було?.. — Повний клуб. І внизу, і на верхотурі,* — *пояснив дід* (В. Кучер).

ВЕРХОУ́МКА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **верхогля́дка.** — *Нацокотали тії верхоумки.., а ти віри пойняла...* (Марко Вовчок); *Коли ж та Дульсінея-верхоумка, Уперта в неприступності суворій, Не зглянеться на ваше люте горе, — Хай вас утішить у нещасті думка, Що Санчо Панса — це не той посланець* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса).

ВЕРЦА́ДЛО, а, *с., заст.* Дзеркало. *Дочка Лавися-чепуруха .. В верцадло очі все п'яла* (І. Котляревський); *Повздовж високої стіни Верцадло висло переді мною* (Я. Щоголів).

ВЕ́РЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **верті́ти** 1, 3. *Отвори, верчені свердлом; // у знач. прикм.* Непрямий, викривлений. * Образно. *Вона-то вислухає всю мою довгу розповідь про моє кручене-верчене життя* (із журн.).

ВЕ́РЧИК, а, *ч.* 1. *розм.* Скручений жмут чого-небудь або що-небудь загорнене, згорнене; згорток. *А Чіпка .. забереться в ожеред соломи та й давай з неї то верчики крутити, то хрести вив'язувати...* (Панас Мирний); *Під очеретяними верчиками дорогоцінний скарб — сіль з далекого Криму* (Н. Рибак); *З паперового верчика він витяг дві печених картоплини* (В. Собко).

2. *діал.* Плетений бублик. *Інші* [жінки] *в цей час кришили локшину чи виліплювали верчики для оздоблення короваю* (Ю. Смолич).

ВЕ́РЧИЧОК, чка, *ч.* Зменш. до **ве́рчик.** *Баба вже загорнула свій верчичок, сіла на лаву і, підперши голову рукою, сумно покивала над бідолашною Гаїнчиною долею* (Б. Грінченко).

ВЕ́РША, і, *ж.* 1. Сплетена з лози риболовна снасть, що має форму лійкоподібної корзини. *Часом закладав у воду вершу на рибу* (І. Франко); *Я з дідами ціле літо ставлю верші, ставлю сіті* (М. Стельмах); *Вже острівок той греки*

дослідили, уже у вершу раків наловили (Л. Костенко); * У порівн. *Роззявив рот, як вершу* (Номис).

2. *перен., зневажл.* Те саме, що **рот.** [Прокіп Свиридович:] *А ти думаєш, мені гарно дивитись, як ти роззявиш свою вершу?* (М. Старицький); *Глянула* [Параска] *на мене, та як роззявить свою вершу, як гавкне на ввесь город* (І. Нечуй-Левицький).

◊ **(1) Ані́ (ні) ве́рша ані́ (ні) ворі́тниця** — нісенітниця; безглуздя. — *Ти й сам, Матвію, скільки й знаю тебе, не ходив у очкурах, а в Морозенка Степана шив штани. То до чого й плести отаке — ні верша ані ворітниця* (Іван Ле); **Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **кара́сь у ве́ршу** *див.* **кара́сь.**

ВÉРШЕНЬ, шня, *ч., рідко.* Те саме, що **ве́ршник** 1. — *Здоров був, Барило, — озвався передовий вершень, простягуючи до його* [нього] *руку* (О. Стороженко).

ВЕРШÉЧКИ, ів, *мн.* Пестл. до **вершки́.** — *Килино! Встав у піч кофій та пошли в льох зібрати до кофію з глечиків вершечки* (І. Нечуй-Левицький); *Царські підприємці тільки вершечки забрали, як хижаки* (О. Донченко); *Гей, суспільності вершечки, Поживайте пиріжечки* (В. Самійленко).

ВЕРШÉЧКОВИЙ, а, е. Стос. до вершечка. *У перші рікдва вершечкова брунька росте, започатковуючи невеликий пагін, але потім він відмирає. Зате починають відростати довгі бокові пагони* (із журн.).

ВЕРШÉЧОК, чка, *ч.* Верхня, найвища частина чого-небудь (дерева, гори, споруди і т. ін.). *Сонце тільки що сіло за горою і його останнє рожеве проміння гасло на самих вершечках верб* (І. Нечуй-Левицький); *Катя йшла вздовж узгір'я, якраз по його вершечку, і складалося враження, що вона йде на обрії* (О. Гуреїв); *На обрії .. ледь помітно проступали вершечки хмар* (О. Гончар).

ВЕРШИ́НА, и, *ж.* 1. Верхня, найвища частина чого-небудь (перев. дерева, гори). *Настане літо; жовтий цвіт Укриє липу до вершини* (Я. Щоголів); *Гірські вершини потопали в хмарах* (В. Кучер); *Забравшись з командирами рот на вершину горба, що здіймався перед вогневою, Черниш терпляче вів пристрілювання* (О. Гончар).

2. *чого, перен.* Вищий ступінь чого-небудь. *Вдарився* [Фред] *лобом об дубовий стовп, що правив за основу їхньої халабуди. Гострий біль у надбрів'ї став вершиною всіх Фредових страждань* (Ю. Збанацький); *Ми ті, що, сягнувши вершини прогресу, В степах засвітили вогні Дніпрогесу* (С. Олійник); *Лише сильні духом, мужні, що без страху ступають на свою дорогу, досягають вершин* (Б. Левін).

3. Початок, верхів'я яру, річки і т. ін. *До Голубої паді дійшли третього дня під обід. Заким дійшли, ще раз ночували на стежці, але вже біля води, у вершині річки Мухень* (І. Багряний); *У вершині яру, який розходився двома мілкими степовими вибалками, Бармаш зупинився* (В. Козаченко).

△ **(1) Верши́на кута́,** *мат.* — точка перетину прямих, що утворюють кут. *Вкажіть курсором вершину кута і дві точки, які визначать його сторони* (з навч. літ.); **(2) Верши́на трику́тника,** *мат.* — вершина кута, що лежить проти його основи. *Доведіть, що сума квадратів відстаней від довільної точки кола до вершин рівностороннього трикутника є сталою величиною* (з навч. літ.).

◊ **(3) Верши́на (верхі́вка) а́йсберга** — те, що є лише невеликою частиною чого-небудь значного. — *Не треба питати. Те, що ми з вами щойно почули, — верхівка айсберга. І ви не зовсім усвідомили, з чим ми будемо мати справу...* (А. Кокотюха); *Розпочата реформа системи освіти поки зачепила тільки вершину айсберга, але не дісталася глибин* (з газ.).

ВЕРШИ́НКА, и, *ж.* Зменш. до **верши́на.** *Зеленкуваті стріли травинок вигинались дугою, їхні вершинки хилились до землі під вагою прозорих краплин* (Ю. Збанацький); *За вершинкою одного з сусідніх пагорбів, так само, як і Катруха, в сніговій норі сидів комісар* (Микита Чернявський).

ВЕРШИ́ННИЙ, а, е. Стос. до вершини. *Вершинні водоскидні споруди дуже дорогі, їх споруджують для скорочення росту ярів лише тоді, коли інші протиерозійні заходи не забезпечують захисту цінних земель* (з наук. літ.); *Світло — це сама загадковість .. Вершинний самовияв природи, її шедевр!* (О. Гончар); *Вершинними прозаїчними творами Ю. Яновського є "Вершники" і "Чотири шаблі"* (В. Русанівський).

ВЕРШИ́ТЕЛЬ, я, *ч., книжн.* Той, хто вирішує, розпоряджається, відіграє вирішальну роль у здійсненні чого-небудь. *Вийшовши від того передостаннього вершителя долі Антипової, Зіна весело засміялася* (В. Винниченко); *Був* [Громський] *радий за Парасю, за її щастя, нехай навіть не він виявився його вершителем* (В. Земляк); *Він не сміє ні дивуватися, ні обговорювати накази свого пана й вершителя...* (С. Тельнюк); // Той, хто доводить до кінця, здійснює, завершує що-небудь. *Мудрий і талановитий київський князь у романі Загребельного "Диво" — вершитель справи зміцнення та об'єднання Київської Русі* (з публіц. літ.).

ВЕРШИ́ТЕЛЬКА, и, *ж., книжн.* Жін. до **верши́тель.** *Хтось сказав: історія — вершителька доль. Можна додати: особливо доль неординарних* (з газ.).

ВЕРШИ́ТИ, шу́, ши́ш, *недок., що.* 1. Робити верх, покрівлю на будівлі. *А коли вже й покрівлю вершити зачали, прийшов до мене наш різьбяр* (І. Муратов); // Укладати верх стогу, скирти, копиці певним способом. *У тих гонах дівчата вершили копиці. Мотря жваво зносила до копиці скошену пашню* (С. Добровольський); *У лузі кипить робота. Чоловіки, діти, парубки і підпарубки стягують копиці, вершать довгі та високі стоги* (Ю. Збанацький).

2. Здійснювати, виконувати що-небудь. *Літаки вершили свою нищівну справу, — здавалось, чути було, як стогне земля* (О. Довженко); *Хан добре знає, як Порта вершить свій суд над непокірними* (Б. Левін); // Вирішувати, ухвалювати що-небудь. — *Я хочу вас попередити — я не ваш слідчий, ні безпосереднє ваше начальство, що буде вершити вашу долю* (І. Багряний); *Ця трійця вершила всі фінансові справи імперії* (П. Загребельний).

Справля́ти (верши́ти) / спра́вити (зверши́ти) та́їнство (та́їнства) *див.* **справля́ти.**

ВЕРШИ́ТИСЯ, и́ться, *недок.* 1. Закінчуватися чим-небудь у своїй верхній частині. *Двері і мармурові коминки вершились великокняжими гербами* (О. Стороженко); *На його* [дитяти] *тонкій шиї похитувалась заважка голова, що вершилась збитими хмелястими* [хмелевими] *кучерями* (М. Стельмах).

2. Відбуватися, здійснюватися. *Переворот вершився .. в його душі, переворот глибокий і сильний* (І. Франко); *Вершиться суд над душогубом злим* (М. Рильський); *Який прекрасний подвиг вершиться на землі!* (М. Бажан); // Вирішуватися, ухвалюватися. — *Пробачте. Але я інакше не міг зробити. Вершилась... доля мого життя, — хтозна-навіщо вибачався Сергій* (І. Білик).

3. Пас. до **вершити.** *Після судової реформи 1864 року судочинство відбувалося за участі сторін, вершилося присяжними засідателями — представниками від населення, які призначалися за жеребом з числа заможних громадян* (з навч. літ.).

ВЕРШІЙ, я́, *ч., рідко.* Робітник, що укладає верх стогу, скирти, копиці. *Вершія нема на оцей стіг* (Сл. Гр.).

ВЕ́РШКА, и, *ж., рідко.* Зменш. до **ве́рша.** *Адже ж се також розумна птиця, з вершки рибу виймає* (І. Франко).

ВЕРШКИ́, ів, *мн. (рідше одн.* **вершо́к,** шка́, *ч.).* 1. Густий молочний продукт з великим умістом жиру, одержуваний шляхом відстоювання або сепарування свіжого молока. *Зо всіх гладишок чисто було вершки поз'їдаю, наче той кіт* (Ганна Барвінок); *Щоранку Богдан куштував молоко й вершки* (В. Владко); *Часом він грав для неї на скрипці, часом, коли нагадувала про себе її тяжка спадкова хвороба, подавав їй каву і вершки до ліжка* (Ю. Андрухович).

2. *перен.* Найкраща частина чогось. *Хитра ота заморська машина-віялка: одвійки залишає в Кураєвому, а вершки жене кудись, далеко, у свої загребущі краї* (О. Гончар); // *чого, ірон.* Найвпливовіша частина суспільства. *Нещастя Котляревського в тім, що він поплив за течією і в своїх творах висловив те презирство й глум, з яким вершки одверталися од народнього* [народного] *життя* (М. Зеров).

◊ **(1) Вершки́ суспі́льства** — найважливіші, найвпливовіші особи; еліта. *Він так упевнено говорить "ми", що ви ніколи не подумаєте інакше. Знаєте, це до болю противно! Саме в цьому я й бачу розклад вершків нашого суспільства* (М. Хвильовий); *Повернувшись у рідне містечко з закордонним дипломом, він вважався "персона ґрата" серед вершків місцевого суспільства* (Ирина Вільде); **Збира́ти вершки́ (смета́нку) [на молоці]** *див.* **збира́ти; Хапа́ти вершки́** *див.* **хапа́ти**[1].

ВЕРШКО́ВИ́Й, о́ва́, о́ве́. 1. Прикм. до **вершо́к** 1. *Квітки брусниці в тісних пониклих вершкових гронах, на коротких квітконіжках, невеликі, з білими або блідо-рожевими віночками* (з наук. літ.).

2. Зробл. із вершків *(див.* **вершки́** 1). *Смачна риба, як на вершковім маслі* (Остап Вишня); *Всюди багато продуктів, на майдані .. розпродують вершкове масло* (О. Гончар); // Який має у своєму складі вершки. *Частування було сите, але не вишукане. Гаряче молоко, масний вершковий сир* (З. Тулуб); *Нічого зайвого! Тільки риба під вершковим соусом і біле вино* (із журн.).

3. *заст.* Який довжиною дорівнює вершку (у 3 знач.). *Мало не вершковий, весь у чорних цятках, висячий ніс .. тримався на вусах-крилах, легких, білих, як комірець* (В. Земляк).

ВЕРШКОВІДДІЛЬНИ́Й, á, é. Признач. для відокремлення вершків від молока. *Паралельно відбувається очищення молока на сепараторі-молокоочиснику та знежирення на вершковіддільному сепараторі* (з наук.-техн. літ.).

ВЕРШКОВІДДІ́ЛЬНИК, а, *ч.* Апарат для відокремлення вершків від молока. *До обладнання для механічної обробки молока та молочних продуктів належать сепаратори-молокоочисники, сепаратори-вершковіддільники, універсальні сепаратори* (з навч. літ.); *Сепаратор-вершковіддільник призначений для розділення незбираного молока на вершки і знежирене молоко* (з мови реклами).

ВЕРШКУВА́ННЯ, я, *с., с. г.* Дія за знач. **вершкува́ти.** *У фазі масового стеблування лікарських рослин (наприклад, валеріани) обов'язковим є зрізання верхівок (вершкування), яке сприяє суттєвому збільшенню урожаю сировини* (з наук. літ.).

ВЕРШКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., що, с. г.* Зривати верхівку суцвіть і підчищати нижнє пожовкле листя в деяких сільськогосподарських культурах для посилення в них певних якостей. *Овочівник пікірує розсаду, прополює культури. Пасинкує, вершкує, вибирає огірки, помідори, капусту у відкритому ґрунті* (з наук. літ.); *Потрібно вершкувати й пасинкувати тютюн. Це сприяє підвищенню врожаю листя, поліпшенню якості та прискоренню його достигання* (із журн.).

ВЕРШЛЯ́Г, á, *ч., заст.* Великий важкий молот для кування металу, роздрібнення каменю і т. ін. *Дядько Тимоха був коваль, і дві його здоровенні жилаві руки із засуканими рукавами щодня .. повертали й гупали важким півпудовим вершлягом по залізному ковадлу* (Б. Грінченко); * Образно. *І мова, що в катів під вершлягом була, Міцною зробиться, як криця* (В. Самійленко).

ВЕ́РШНИК, а, *ч.* 1. Людина, яка їде верхи на коні; верхівець. *Інколи над берегом Пруту проскакував вершник і зникав за крутим поворотом річки* (М. Коцюбинський); *Натомлених за цілий день коня і вершника потягнуло на спочинок* (Я. Качура); *Вершники, сірі від пилюки, обвітрені суховіями півдня, з потрісканими губами, мчали по дзвінкому асфальту* (О. Гончар); *Промчався вершник по німій Полтаві — у серці міста громом віддалось* (Л. Костенко).

2. *тільки мн., іст.* У Стародавньому Римі та деяких інших античних рабовласницьких державах — привілейований стан із високим майновим цензом. *З діда і прадіда рід наш поважний із вершників римських* (М. Зеров, пер. з тв. Овідія); *Вершники — другий за статусом після сенаторів стан у Стародавньому Римі, до якого належали заможні люди, в основному представники комерційних і фінансових кіл, лихварі та торгівці* (з наук. літ.); *Вершники отримали свою назву в результаті того, що в давнину, згідно із цензом, найбагатші люди незнатного походження мали в разі збору ополчення виступати в похід на коні* (із журн.).

ВЕ́РШНИЦЬКИЙ, а, е. 1. Стос. до вершника. — *Хай же, — говорять довкола, — Встане і йде собі геть від вершницьких місць у театрі Той, що достатки його не доходять законної міри* (М. Зеров, пер. з тв. Ювенала); *Батько Сенеки — Луцій Анней Сенека (Старший) — нащадок заможного вершницького роду* (із журн.).

2. Прикм. до **ве́ршник.** *Специфічним елементом вершницького спорядження козаків був шабельтас* (з наук.-попул. літ.); *Солдати проголосили імператором Марка Опеллія Макріна, людину незнатного походження, яка дослужила до вершницького звання. Це був перший вершник, який став імператором* (з наук. літ.).

ВЕ́РШНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **ве́ршник** 1. *Маковей, внутрішньо здригнувшись, впізнав .. і Шуриного коня. Запалено хропучи, він летів без своєї вершниці вподовж автостради* (О. Гончар); *Сікур звівся в стременах, прикипів головою до конячої мокрої холки й поніссся назустріч білому коневі та його вершниці* (І. Білик).

ВЕРШО́К, шка́, *ч.* 1. Зменш. до **верх** 1, 5, 8. *Немов живе золото, грає по вершках дерев сонячне проміння* (О. Коби-

лянська); *Кріпость розташували на самому вершку високої стрімкої гори* (А. Хижняк); *Понадівали на підголені голови шапки козацькі з решетилівських смушків, то з червоними.., то з синіми вершками* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Тепер Хмельницький сягав вершка слави, ніхто не посмів йому перечити* (А. Чайковський).

2. Те саме, що **вершки́** 1. *Дженджуристий пан Чорнокнижний завжди на ніч змазував поріділе волосся і обличчя молодим вершком сметани* (М. Стельмах); *Випили і взялися до їжі: смаженої картоплі з малосольними огірками, холодного курячого борщу на вершкові та жовтках* (Григір Тютюнник).

3. *заст.* Міра довжини, що дорівнює 4,4 см і використовувалася у Росії та в Україні до запровадження метричної системи мір. *Павлик плив поряд, не здаючи жодного вершка* (О. Донченко); *Черниш перепочивав, оглядаючи в той час скелю над собою і старанно вивчаючи її вершок за вершком* (О. Гончар); *Книга в піваршина довжиною і в два вершки товщиною здавалась окована навіки* (Б. Левін).

◊ **Від горшка́ два (три) вершка́** *див.* **два; (1) На два вершки́** *від чого* — дуже близько. — *На два вершки від смерті був. Якби не Гаврило, завтра б і ховали* (Григорій Тютюнник); **(2) Ні на вершо́к,** *із запереч.* — нітрохи, нітрохи. *Іван Антонович слухав Хомині скарги і диву давався: хто це говорить? Той Хома, який, бувши рядовим, видирав своє право зубами? Який самому генералові не попустив би свого ні на вершок?* (О. Гончар); *У погляді вояка страху не видно було ні на вершок* (із журн.).

ВЕСЕЛЕ́НЬКИЙ, а, е. Досить веселий. *Заспіваймо пісню веселеньку* (з народної пісні); *Хлопець гарний, русявий.., очі веселенькі, як зірочки* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Звичайні діточки! Ідуть І веселенькі, і здорові, Аж любо глянуть, як ідуть* (Т. Шевченко); *Вони ляскали в долоні, гиркали. А врешті виходила веселенька мелодія* (Олесь Досвітній); // Приємний на вигляд. *Середина хати стояла одкрита, немов на сцені. Веселенькі шпалери, залізне ліжко, .. фотографія на стіні* (М. Коцюбинський).

ВЕСЕЛЕ́НЬКО. Присл. до **веселе́нький.** *Лукина слухала й тільки веселенько осміхалась* (І. Нечуй-Левицький); *Брати веселенько розмовляють, попихкують цигарками і прямують до броду* (В. Близнець); *Ніколи ж не було лінійки вдень. Вишикувалися на плацу, вирівнялися, гудемо веселенько, наобідавшись* (Григір Тютюнник); // *у знач. пред., кому. Самій тобі веселенько, а вдвох із любим чоловіком іще веселіше буде* (Марко Вовчок).

ВЕСЕ́ЛЕЧКО, а, *с.* Зменш.-пестл. до **весе́льце.** *Чогось тоє та море грало; Там Мар'єчка та потопала, К собі Василька бажала. А Василько та на бережечку. Є човничок і веселечко: "Не потопай, моє сердечко!"* (з народної пісні); *Коли б мені новий човник Та новеє ще й веселечко — Сів би, поїхав на той беріжечок* [бережечок] (з народної пісні); *Зробив батько човник та й срібне веселечко, Став ловить Івасик рибку в річці недалечко* (з казки); *Зробили йому човника, сів, одіпхнувсь, срібнеє веселечко .. — хлюп собі, хлюп* (П. Тичина).

ВЕСЕ́ЛИЙ, а, е. 1. Сповнений веселощів (у 1 знач.), радісного, безтурботного настрою. *Така чорнобрива та ясноока .. А що весела була, жартівлива* (Марко Вовчок); *Ввійшов він до хати веселий, підспівуючи* (П. Козланюк); *Молода мати зовсім розгубилася: вона сподівалась, що з часом у них з Григорієм почнеться нове життя, веселе, безтурботне, легке, мов літній вітер, а виходило зовсім навпаки* (П. Загребельний); // Який виражає веселощі (у 1 знач.), радісний настрій. *Веселі сині, як небо, очі світились привітно й ласкаво* (І. Нечуй-Левицький); *Збоку, за ріжком станціонного* [станційного] *двору, дзвеніли веселі дівчачі голоси* (С. Васильченко); *Шофер слухав і весела посмішка розсувала його губи аж до вух* (О. Донченко); // Схильний до веселощів (у 1 знач.). — *Що то за парубок хороший, роботящий .. Як веселого норову, то весело із ним і жити буде* (Марко Вовчок); *Ще ваше щастя, що маєте веселу вдачу, добрий гумор* (М. Коцюбинський); // Грайливий, життєрадісний (звичайно про тварин). *Потечуть веселі ріки, а озера Кругом гаями поростуть, Веселим птаством оживуть* (Т. Шевченко); *Далеко од берега грав в морі табун веселих дельфінів* (М. Коцюбинський).

2. Який викликає веселощі (у 1 знач.), радісний настрій своїм жартівливим змістом, бадьорою мелодією і т. ін. *Він почав веселого козачка, а сам смичок знов повернув на жалібну думу* (І. Нечуй-Левицький); *Ми пішли гуртом досить великим Серед жартів та розмов веселих* (І. Франко); *Моряк обірвав веселу пісеньку, круто обернувся до Марії* (В. Кучер); // Який викликає радісний настрій у зв'язку зі сприятливими обставинами. *І на своїм веселім полі Удвох собі пшеницю жнуть, А діточки обід несуть* (Т. Шевченко); *Їдуть козак з козачкою додому. О, весела, весела доріженька* (Марко Вовчок).

3. Приємний на вигляд, світлий, яскравий. *Під дубом на снігу горить огонь — великий, веселий, тріскучий...* (С. Васильченко); *Нові веселі, білі пароплави мали незабаром поплисти по річці* (С. Скляренко); *Кружало швидко піднімалося в небі, гарячіло, наливалося золотими барвами. І ось уже не можна дивитися на нього. Воно затопило весь простір веселим життєрадісним сяйвом* (О. Бердник).

◊ **Під весе́лу ру́ку** *див.* **рука́.**

ВЕСЕ́ЛИК, а, *ч., фольк.* Народна назва журавля навесні, коли цей птах прилітає з вирію. *Ніби ключ веселиків по лугу Походжає рівно та статечно, Косарі ідуть один за одним* (М. Рильський); *Здрастуй! .. Мій журавлику! Ти прилетів! Та треба звати веселиком* (О. Іваненко); *Журавля сірого в Україні називають віщуном (провісником) весни і веселиком за те, що нібито разом із весною приносить щастя і радість* (з наук.-попул. літ.); *За народним повір'ям, той, хто скаже "журавель", буде журитися весь рік, тому журавля називали веселиком* (із журн.).

ВЕСЕЛИ́ЛЬНИЙ, а, е, *рідко:* △ **Весели́льний газ** *див.* **газ**[1].

ВЕСЕЛИ́НИ, ли́н, *мн.* Святковий захід, розвага, частування. *На закарпатський фестиваль-ярмарок "Гуцульська бринза", крім словаків і німців, приїхали угорці, американці, англійці та португальці, яким українські веселини запам'ятаються ще надовго* (з газ.); *Першоквітневі веселини; Студентські веселини.*

ВЕСЕЛИ́ТИ, лю́, ли́ш, *недок., кого, що і без прям. дод.* Викликати веселощі (у 1 знач.), забавляти, розважати. *Гомін кругом мене веселить мене, наче гомін веселого балу* (І. Нечуй-Левицький); *По-сусідськи, згідно, гарно Проживав* [Михайло] *свій вік. Все веселий, хоч убогий, Других веселив* (І. Франко); *Жартівливо-суворий тон Ніни Сергіївни веселив мене* (Ю. Смолич); — *Як казала баба Кубочка: більш такою молодою заміж не піду! — веселить подруг Оленка*

(М. Циба); // Викликати радісний настрій, робити радісним, веселим; тішити. *Пишалася синами мати .. Росли сини і веселили старії скорбнії літа...* (Т. Шевченко); *Кругом поле зеленіло, Хлібороба веселило* (Л. Глібов); *Здобутий успіх — веселив, додав натхнення, сили* (П. Дорошко); // Своїм світлим, яскравим кольором створювати приємне враження для зору. *Тільки шість нових стільців, покритих світло-синьою матерією, веселили чисту хату з білими, як сніг, стінами* (І. Нечуй-Левицький).

◇ **Тішити (весели́ти) о́ко (о́чі, зір** *і т. ін.)* *див.* **тішити; Тішити (весели́ти) / потішити (розвесели́ти) се́рце (ду́шу)** *див.* **тішити.**

ВЕСЕЛИ́ТИСЯ, лю́ся, ли́шся, *недок.* Проводити час у розвагах, веселощах. *Еней один не веселився, Йому немиле все було* (І. Котляревський); *Невтомно грає гармошка, веселиться молодь* (О. Гончар); // Радіти, бути у радісному, веселому настрої. *Згубиш, то не смутись, — знайдеш, то не веселись* (Номис); *І чим частіше дідок сипав дотепами і веселився, тим більше супився похмурий член комісії, бо він вважав, що дідок веселиться і радіє через те, що святкує розгром його теорії про походження скіфів* (Григорій Тютюнник); * Образно. *Хай небо радіє, і хай веселиться земля, і хай серед народів говорять: Царює Господь!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); // *ким, чим, заст.* Радіти кому-, чому-небудь; тішитися. — *От, якби баба твоя дожила до сього часу!.. От би хто нами всіма веселився!* (Ганна Барвінок).

ВЕСЕ́ЛИЦЯ, і, *ж., діал.* Веселка. *Поглянув Ной на небо: Дощик не стихає, Та на небі перегнулась Веселиця й грає* (С. Руданський); *Тут, біля великої річки, часто бачать і справжні веселиці, але штучна теж вабить до себе зір* (В. Яворівський).

ВЕСЕЛІ́СІНЬКИЙ, а, е, *розм.* Дуже веселий. *За два тижні не впізнать чоловіка: поповнів на виду, веселий-веселісінький ходить, усе їсть, — видно, видужав* (із журн.).

ВЕСЕЛІ́СІНЬКО, *розм.* Присл. до **веселі́сінький.** *Тут вогонь он як горить веселісінько* (із журн.).

ВЕСЕ́ЛІСТЬ, лості, *ж.* 1. Властивість і стан за знач. **весе́лий** 1. *Ватя тільки й слухала, тільки й чула Леоніда Семеновича. І його веселість, і його говорючість дуже сподобались їй* (І. Нечуй-Левицький); *Нараз він засміявся, та зараз же погасив свою веселість, уперто стулив губи* (Ю. Шовкопляс); *Бенкет розпочався, веселість підігрівається вином* (Р. Іваничук).

2. Веселе проведення часу; розвага. *І заробітків давніх нема, і веселості та гулятики нема, як колись бувало* (І. Франко); *Веселість все розпалялась. Робилось душно, люди пріли у кептарях* (М. Коцюбинський); *Ходила* [Ольга] *самотня, здалеку спостерігаючи веселість* (Я. Качура).

ВЕСЕЛІ́ТИ, і́ю, і́єш, *недок.* Те саме, що **веселі́шати.** *А гарна удова веселіє, що загублене знайшла* (Марко Вовчок); *Веселіють при згадці про могорич очі Василенка* (М. Стельмах); * Образно. *Земля раділа .. сама веселіла й веселила всіх сущих на ній* (Д. Міщенко).

ВЕСЕЛІ́ШАТИ, аю, аєш, *недок.* Робитися, ставати веселішим. *Кріпшала та кріпшала* [Конониха] *і веселішала, що таки одвоювала себе од смерті* (Грицько Григоренко); *Молодішати треба... Бадьорішати... Веселішати* (Остап Вишня); *Минає тиждень, забуваються лікарняні неприємності, хлопчик веселішає, захоплюється своїми іграшками, а їх у нього сила-силенна* (з мемуарної літ.).

ВЕСЕ́ЛКА, и, *ж.* Дугоподібна різнобарвна смуга, яка з'являється в атмосфері внаслідок заломлення сонячних променів у краплинах дощу, води; райдуга. *Я* [Бог] *веселку Свою дав у хмарі, і стане вона за знака* [знак] *заповіту між Мною та між землею* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Небесні води густо злетіли на ниви в тінях сизої хмари, але сонце зараз десь близько засвітило веселку, і дощ перестав* (М. Коцюбинський); *Гарна, розцвітлена* [розцвічена] *пишно веселка півнеба підперла, В воду прозорую річки спустивши кінці кольористі* (В. Самійленко); * У порівн. *Веселкою моя надія грала* (Леся Українка).

Гра́ти (перелива́тися) всімá кольора́ми (ба́рвами) весе́лки (ра́йдуги) *див.* **гра́ти.**

ВЕСЕ́ЛКО́ВИЙ, а, е. 1. Подібний до кольорів веселки; різнобарвний. *Ранок стояв сонячний, мерехтливий, запишаний перлами і веселковими барвами* (І. Багряний); *Підхоплений струменем повітря, він* [малюнок] *спочатку злетів високо вгору, .. мигнувши під сонцем веселковими кольорами фарб* (В. Козаченко); *Він напружує зір, сподіваючись на високому правому березі Сули побачити фортецю.., але сліпуче сонце .. та іскристий сніг нагонять на очі сльозу, і все попереду мерехтить, грає веселковими барвами* (В. Малик).

2. *перен.* Приємний, радісний, який обіцяє щось гарне, добре. — *Хто ж може про себе сказати, що справді був щасливий у житті? І в чому вона, ця веселкова омана-щастя?..* (Н. Королева); *Що в твоїм імені є чарівниче — Трунок, чи хміль, чи веселкова зваба?* (А. Малишко).

ВЕСЕ́ЛКО́ВІСТЬ, вості, *ж.* Властивість за знач. **весе́лко́вий.** *Дід був — Родим, а він — Сивоок. Це сприймалося як даність, .. як дідові руки, як податлива глина в тих руках, як веселковість барв, серед якої виростав малий* (П. Загребельний).

ВЕСЕ́ЛКО́ВО. Присл. до **весе́лко́вий.** *Мужай, прекрасна наша мово... Цвіти над нами веселково, Як мир, як щастя, як любов!* (М. Рильський); *Стало так веселково навколо, як було веселково Максимові в душі* (І. Багряний).

ВЕ́СЕЛО. Присл. до **весе́лий.** *Жваво та весело розмова у їх* [них] *ішла* (Марко Вовчок); *У Каринського весело поблискували очі* (Ю. Шовкопляс); *На весіллі музика гучна, То ж то шпарко та весело грає!* (Леся Українка); *Мітинг закінчився миролюбно й весело* (Д. Бузько); // *у знач. пред. Колись там весело було. Бувало, літом і зимою Музика тне* (Т. Шевченко); — *Мені й тепер весело. Хіба ж я .. не в приємній компанії? — сказав Леонід Семенович і глянув в очі Ваті* (І. Нечуй-Левицький).

◇ **Ле́гко (лю́бо, ве́село** *і т. ін.)* **на души́ (на се́рці)** *див.* **ле́гко.**

ВЕСЕЛО... Перша частина складних слів, що відповідає слову **весе́лий** у 1 знач., напр.: в е с е л о в и́ д и й, в е с е л о́ о к и й; у 3 знач., напр.: в е с е л о к о́ р и й, в е с е л о к р и́ л и й.

ВЕСЕ́ЛОНЬКА, и, *ж.* Пестл. до **весе́лка.** * У порівн. *Як веселонька блискуча, Переливна і мигтюча, По моїй країні милій Мова дивная дзвенить* (Г. Чупринка).

ВЕСЕЛОО́КИЙ, а, е. Який весело примружує очі, усміхається очима, демонструючи добрий настрій, веселу вдачу. *Веселоокий Чигирин не дуже й журився такими вигадками* (М. Стельмах); *Гриню, тобі пора женитись, — каже Одарка, приземкувата, веселоока, з напущеною аж на бро-*

ви хусткою (О. Гончар); *Гуп-гуп — в сінях! І ось до хати ввалився розпашілий з морозу Гордій Чурай, як завжди, веселоокий, в доброму гуморі* (В. Чемерис).

ВЕСЕ́ЛОЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **весе́лка.** *Розкажи, як за горою Сонечко сідає, Як у Дніпра веселочка Воду позичає* (Т. Шевченко); * У порівн. *Птах розчинився, поплив по оболоні прозорими краплями, які затремтіли й заграли на сонці, кожна в маленькій, як веселочка, короні* (Валерій Шевчук).

ВЕСЕ́ЛОЩІ, ів, *мн.* 1. Почуття внутрішнього задоволення, радісного настрою, безтурботності, схильності до розваг, жартів і т. ін. *Радістю і веселощами б'ється серце у Христі* (Панас Мирний); *У серці — веселощі й зухвалість* (Д. Бузько); *Він* [Демид] *посміхавсь увесь свій вік — у радощах і в горі, в веселощах і в праці, і в незлобивому глузуванні з людей і з самого себе* (О. Довженко).

2. Веселі розваги, розмови, забави і т. ін. *Розсівшись найближче до ялини, він* [інспектор] *підморгував на хлопців, диригував рукою, сміявся, заохочував школярів до веселощів* (С. Васильченко); *В розпал веселощів .. від грейдера до їхнього табору повернуло дві сліпучі фари* (Ю. Яновський); *Спалахують суцвіття феєрверків, сніп кольорових іскор над юрбою. Невтримний шал веселощів і свята* (Л. Костенко).

ВЕСЕЛУ́Н, á, *ч.* Весела, життєрадісна людина; той, хто любить веселитися, жартувати і т. ін. *Автором .. дотепу був Юлик Турбай, кмітливий і гострий на язик веселун* (І. Муратов); *І давно у нашій хаті Встали тато, встали мати, Встав Іванко-молодець, Веселун і в дуду грець* (М. Стельмах); *Січовий підписар Митрофан Гук стояв при одвірку .. В червоному жупані, сап'янових чоботях — ферт і веселун* (Ю. Мушкетик).

ВЕСЕЛУ́НКА, и, *ж.* Жін. до **веселу́н.** *Роксолана була веселунка, жартівниця, радісна. Так і прозвали її турецьким найменням Хуррем — "та, що приносить радість"* (із журн.).

ВЕСЕЛУ́ХА, и, *ж.* 1. Весела, життєрадісна жінка; та, хто любить веселитися, жартувати і т. ін. *Ти ж знаєш наших веселух іздавна: Мокрина, Векла, Гапочка, Тетяна* (І. Вирган); *Софія ніколи не була веселуха, в її очах завжди чаїлися іскри смутку* (Ю. Мушкетик).

2. *жарт.* Алкогольний напій. *Варенухи, веселухи довелось до зволу* [досхочу] (Сл. Гр.); *Він обережно і пильно кривить очима на склянку, в яку до мірки наливає царську веселуху* (М. Стельмах).

ВЕСЕЛЧА́НИЙ, ВЕСЕ́ЛЧАСТИЙ, а, е, *рідко.* Стос. до веселки. *Червоні, жовтогарячі й жовті веселчані смуги були такі ярі, неначе горіли тихим полум'ям* (І. Нечуй-Левицький); *Пурпуром, золотом і ізмарагдом* [смарагдом], *сапфіром набитий, Стелиться геть у безмір круто веселчаний шлях* (І. Франко); * Образно. *Сівба й любов, жнива і полювання Сплелися у веселчастий вінок* (М. Рильський).

ВЕСЕ́ЛЧАСТИЙ *див.* **весе́лчаний.**

ВЕСЕ́ЛЬЦЕ, я, *с.* Зменш.-пестл. до **весло́.** *Пливе човен, води повен, в човнику весельце* (П. Чубинський); *Править хтось малим човенцем, Стиха весла підіймає, І здається, що з весельця Щире золото спадає* (Леся Українка); *Пливуть човни, блищать весельця...* (П. Тичина); *Дівчина витягла мокре весельце й поклала на дно човна* (В. Близнець); *Річка травами загусла. Пливе гречин, весельцем попихається. А водяник у вуса посміхається* (Л. Костенко).

ВЕСЕЛЬЧА́К, á, *ч., розм., рідко.* Те саме, що **веселу́н.** *Це був коротконогий хлопець, весельчак і танцюрист* (О. Донченко); *Вмів і люлечки диміти, Весельчак та балакун* (А. Малишко); — *Здоров будь, весельчак, як живеться, мій друже?* (Д. Білоус).

ВЕСІ́ЛЛЯ, я, *с.* 1. Обряд одруження, а також святкування з цієї нагоди. *Отож послав Михайло сватів; дівчата вже в дружки прибираються та міркують, яке-то весілля в Наталі буде* (Марко Вовчок); *Отець Порфирій не поскупився на бучне весілля з духовою музикою й кухарем, запрошеним з офіцерського зібрання* (Б. Антоненко-Давидович); *Ой засватали й забрали Дівчиноньку молоду. На весіллі танцювали, Веселились парубки...* (В. Симоненко).

2. *збірн., розм.* Люди, присутні на святкуванні з нагоди одруження. *Недавно це було. Через село весілля йшло* (Т. Шевченко); *З вулички по дорозі напроти на його* [нього] *вийшло весілля* (О. Стороженко).

Справля́ти (гра́ти, гуля́ти *і т. ін.)* **/ спра́вити (зігра́ти, згуля́ти** *і т. ін.)* **весілля** *див.* **справля́ти.**

◊ **(1) Золоте́ весілля** — п'ятдесятилітній ювілей подружнього життя. *Великим сімейним торжеством стали останнім часом золоті весілля* (із журн.); — *Для людини, яка відзначила золоте весілля, сватання здається давнім-давнім сном* (із журн.); **(2) Кра́дене весілля,** *заст.* — таємне одруження без згоди батьків. [Г о р п и н а К о р н і ї в н а:] *Так оце у вас крадене весілля, ховане вінчання!* (І. Нечуй-Левицький); **(3) Срі́бне весілля** — двадцятип'ятилітній ювілей подружнього життя. *Нещодавно вони відсвяткували срібне весілля* (В. Собко); *Весілля срібне — щастя зріле* (з газ.); **(4) Як на весілля:** а) *(зі сл.* о д я г н у т и с я, о д я г н е н и й *і т. ін.)* по-святковому, пишно, розкішно. *Та що це ти моду взяла прибиратися щовечора як на весілля?* (М. Куліш); *Меланія вийшла з дівчатами вирядженa як на весілля* (О. Гончар); б) дуже багато (перев. про страви, частування). — *Скільки ти тут наставила? Як на весілля!* (Сл. Ужченків).

ВЕСІ́ЛЛЯЧКО, а, *с.* Пестл. до **весілля** 1. *Чи де бенкет, чи де обід, Або весіллячко, родини, — Такої гарної години Ніколи не втеряю я: І їм, і ласую доволі* (Л. Глібов); *Яке ж твоє весіллячко смутне-невеселе!* (Ганна Барвінок).

ВЕСІ́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Стос. до весілля (у 1 знач.). *Весільний чад одразу вийшов у всіх з голови* (І. Нечуй-Левицький); — *Хоч, може, трохи із запізненням, але весільний подарунок я вам приготував* (Д. Ткач); *Коли бабуся десь у городі поралась чи в церкву ходила, я крадькома відчиняла скриню, діставала весільну фату мамину, приміряла її на себе* (М. Руденко).

2. *у знач. ім.* **весі́льна,** ної, *ж.* Обрядова пісня, що виконується на весіллі. *Далі йшли молоді, а за ними музики, бояри, дружки, дівчата і народ і співали весільної* (О. Стороженко); *Позаду співали Грицуневі весільної* (В. Винниченко); *Пройду усі околиці і росяні сади, Щоб гармоністи юні весільну знов заграли* (А. Малишко).

Весі́льна (поса́джена) ма́ти *див.* **ма́ти**[1]**; Весі́льний пої́зд** *див.* **пої́зд; Весі́льний (поса́джений, ста́влений** *і т. ін.)* **ба́тько** *див.* **ба́тько; Весі́льний похі́д** *див.* **похі́д.**

ВЕСІЛЬЧА́НИН, а, *ч.* Той, хто бере участь у весіллі (у 1 знач.). *Перед вікном раптом виник молодий хлопець і*

стовбичив хвилину, намагаючись привернути до себе увагу весільчан (Ю. Яновський); *Чотири пароконки .. з рушниками на оглоблях, четверо саней, переповнених весільчанами, шукали виходу* (О. Довженко); *Погляди весільчан прикипіли до хрещених батьків, які по залюдненому тунелі несли дари молодятам* (Є. Пашковський).

ВЕСІ́ННІЙ, я, є, *рідко.* Те саме, що **весняни́й.** *Одного вечора весіннього сиділа собі Галя коло віконечка у своїй хатці й співала* (Марко Вовчок); *Весіннє сонце хилилось уже на захід* (І. Микитенко); *Степ шелестить високою травою І вже під радісний весінній дзвін Веселим шумом нас стрічає Дін...* (Ю. Клен).

ВЕСЛО́, а́, *с.* Дерев'яна з лопаттю на кінці довга жердина, за допомогою якої переміщають човен, гребне судно. *Троянці разом принялися І стали веслами гребти* (І. Котляревський); *З моря наближалася шаланда, видко було .. вимахи весел* (Ю. Яновський); *І навертались грекам на весло латаття Білозерського лиману* (Л. Костенко).

(1) Дволопате́ве весло́ — весло з двома лопатями. *У веслуванні на байдарках використовують дволопатеві весла, які веслувальники тримають у руках* (з наук.-попул. літ.); **Налягáти / налягти́ на ве́сла** *див.* **налягáти; Уда́рити ве́слами (у ве́сла)** *див.* **ударя́ти.**

ВЕСЛОВИ́Й, á, é. Стос. до весла. *На носі та на кормі човна козаки прикріпили веслові стерна* (із журн.); // Який приводиться в рух за допомогою весел (про човен). *Наявність у прибережній зоні та в акваторіях портів великої кількості плавзасобів (веслових і вітрильних човнів, віндсерферів та ін.), часто не контрольованих диспетчерськими службами портів, стає причиною аварій* (з мови документів); *Уперше в трансатлантичній регаті, в якій змагаються спортсмени на веслових човнах, бере участь представник України* (з газ.); // Стос. до суден, оснащених веслами. *Січ мала також свій вітрильно-весловий флот із великих човнів — чайок або байдаків* (із журн.); *Недільним днем наприкінці травня яхт-клуб влаштовував веслові й вітрильні перегони* (з газ.); *На Черемоші відбувся відкритий чемпіонат України з веслового слалому* (з газ.).

ВЕСЛОНО́ГИЙ, а, е. 1. Який має кінцівки, схожі на весла. *Веслоногі рачки за добу з'їдають 120 тисяч одноклітинних водоростей* (із журн.); *Веслоногі жаби легко пристосовуються, вони живуть у різних екосистемах* (із журн.).

2. *у знач. ім.* **веслоно́гі,** гих, *мн.* Ряд водоплавних птахів, у яких пальці з'єднані однією перетинкою, що полегшує їм плавання; пеліканоподібні. *Веслоногі — ряд птахів досить великих розмірів із довгою шиєю та широкими довгими крилами. Усі чотири пальці сполучені загальною перетинкою* (з наук.-попул. літ.); *Фауна Криму налічує близько трьохсот видів птахів, серед яких є й веслоногі (баклани, пелікани)* (із журн.).

3. *у знач. ім.* **веслоно́гі,** гих, *мн.* Ряд безхребетних тварин класу ракоподібних, які мають двогіллясті плавальні кінцівки, схожі на весла. *На сьогодні відомо 52 000 видів веслоногих* (з наук. літ.); *Веслоногі — переважно водні мешканці, які населяють прісні та морські води* (з наук.-попул. літ.).

ВЕСЛУВА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до веслування. *Участь у військовому протиборстві чорноморської веслувальної флотилії (так називали козацький флот в офіційних документах) зіграла вирішальну роль у відвоюванні Росією в Туреччини Північного Причорномор'я* (з наук.-попул. літ.); *Веслувальний спорт охоплює такі олімпійські види спорту: академічне веслування, веслування на байдарках і каное та водний слалом* (з наук.-попул. літ.); *На водно-веслувальній базі проходили перегони на байдарках та каное* (з газ.).

ВЕСЛУВА́ЛЬНИК, а, *ч.* Той, хто займається веслуванням. *Люди почали мовчки розсаджуватися в човні. Сіли на свої місця дві пари веслувальників* (А. Шиян); *Тиха вода, одначе ж, несла добре, зносила й зносила вниз, і веслувальники попопріли, поки нарешті причалили під високою рудою кручею* (І. Білик); *Труханів острів, розташований на Дніпрі, приваблює киян — любителів різних видів спорту. Кого там тільки не зустрінеш: парашутистів, авіамоделістів, веслувальників, плавців* (з газ.).

ВЕСЛУВА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **веслува́льник.** *Шість легеньких човників-скіфів ходять по Матвіївській затоці. На трьох сидять слабші веслувальниці, а от Тоня, Інна і .. Галя можуть показати сьогодні справді видатну виставу* (В. Собко); *У Швейцарії завершився чемпіонат світу з академічного веслування серед жінок. Наші веслувальниці завоювали дві срібні і дві бронзові нагороди* (з газ.).

ВЕСЛУВА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **веслува́ти.** *Максим Бабій щойно змінився з веслування і сидів тепер на носі, обережно бринькаючи на кобзі* (З. Тулуб); *За кормою шуміла темна вода. Спали вої* [воїни], *вільні від веслування* (В. Малик).

2. Вид спорту, що включає веслування на каное, байдарках, академічне веслування, весловий слалом. *У бухті відбувається змагання з плавання та веслування* (М. Трублаїні); *А це ось на спортивних змаганнях був* [Микола] *у сусідньому місті металургів, виборював першість з академічного веслування* (О. Гончар).

ВЕСЛУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок.* Гребти веслом, веслами, переміщаючи човен, судно і т. ін. *Дівчата, що веслують І зрученько правлять, часом Бризкають водою в мене* (Леся Українка); *Михайло Михайлович мовчки проводив човен під самим берегом, де була повільніша течія. Він напружено веслував* (Л. Смілянський); *Мій дідок облишив веслувати й повертається до берега* (Б. Антоненко-Давидович).

ВЕСЛЯ́Р, á, *ч.* Той, хто займається веслуванням. *Море сіре, злегка поморщене від вітру, весляр звільна січе його веслами* (І. Франко); *Крізь легкий туман над поверхнею води вимальовується човен з двома веслярами* (Іван Ле); *Весляр уперся веслом у мілину, але човен з місця не рушив — переповнений* (К. Гриб).

ВЕСЛЯ́РСТВО, а, *с.* 1. Те саме, що **веслува́ння.** *З трьома островами, оточене* [озеро] *лісами, .. з добрими місцями для відпочинку, веслярства й рибальства* (У. Самчук); *Хлопець серйозно займався веслярством на академічній вісімці* (з газ.).

ВЕСНА́, и́, *ж.* 1. Пора року між зимою і літом, яка характеризується подовженням дня, потеплінням, появою перелітних птахів, розквітом рослин і т. ін. *Встала й весна, чорну землю Сонну розбудила, Уквітчала її рястом, Барвінком укрила* (Т. Шевченко); *Травень надворі... Значить, весна, Значить, гілки набростилися, І даль така прозора, ясна, І зорі грозою вмилися* (Л. Забашта); *Уже весна! Нехай і рання та ненадійна, проте весна* (Василь Шевчук).

2. *перен.* Молодість, роки дитинства і юності. *Не забудь, не забудь Юних днів, днів весни* (І. Франко); *Хто промарнує весну свого життя, гірко на осінь днів своїх жалує...*

(Н. Королева); // Пора суспільного підйому й оновлення. *Донбас обнімав крилатих вісників весни людства... А вогненна лавина визволення котилася все далі й далі...* (В. Сосюра); // Світле, радісне почуття. *Хуга надворі північна, В серці — весни течія* (Т. Масенко); *Весна в кожному серці, райдуга в очах* (В. Кучер).

3. Те саме, що **рік** (тільки при визначенні віку кого-небудь). — *Старий Йонеску .. позаторік святкував соту весну свого життя* (Ю. Смолич); *Був я підлітком і не знаю, Скільки весен тобі було, Як зустрілись ми серед гаю, Де зі скелі б'є джерело* (І. Вирган).

ВЕСНІ́ВКА, и, *ж.* 1. Те саме, що **весня́нка**[1] 1. *Згодом із програмами веснівок та гаївок фольклорні колективи можна було споглядати на площі* (з газ.).

2. Трав'яниста рослина родини лілійних із повзучим кореневищем, прямим стеблом і дрібними білими, зібраними в китицю квітами. *Веснівка цвіте в травні-червні. Росте в тінистих, переважно хвойних лісах на вогкому ґрунті* (з наук. літ.); *Веснівка поширена на Поліссі та в північній частині Лісостепу, на півдні Лісостепу трапляється рідше; у Карпатах доходить до верхньої межі лісу* (з наук.-попул. літ.).

ВЕСНІ́ТИ, іює, іє́ш, *недок., поет.* 1. Розпочинатися або тривати (про весну в 1 знач.). — *Як весні весніти, так нашій радості бути* (А. Турчинська); *Це там, думаю, на Вкраїні саме весна веснiє та садки вишневі розцвітають* (О. Гончар); // *безос. Починало потроху весніти, сніг у полі танув, а в лісі лежав ще не займаний, мав зійти тільки через три-чотири тижні* (М. Малиновська).

2. *перен.* Розквітати; ставати радісним, щасливим. *Хай веснiють думи й пориви мої* (В. Сосюра).

ВЕСНІ́ТИСЯ, іється, *недок., розм.* Те саме, що **весні́ти.** *Хай весніється в природі і в наших душах!* (із журн.).

ВЕ́СНОНЬКА, и, *ж., поет.* Пестл. до **весна́** 1. *Розцвітайся ти, весонько красна* (з народної пісні); *Ще щебече у садочку соловій Пісню любую весноньці молодій* (І. Франко); *Розлилися води На чотири броди, Весонько, весна!* (М. Рильський); *Згрібає бабуся палицею сухий лист, що справді скрізь купками лежить .. Весонька ще не встигла поховати під килимом нового зілля* (Н. Королева).

ВЕСНОО́РАНКА, и, *ж., с. г.* Весняна оранка необробленої восени землі. *Практика передових господарств Полісся свідчить, що при заміні зяблевої оранки веснооранкою врожаї картоплі практично не знижуються* (з наук. літ.); *Кінь поїсть росяної трави, набереться сили. За веснооранку затягся* (К. Гордієнко).

ВЕСНО́Ю, *присл.* Під час весни; навесні. *Братові минуло десять літ весною* (Панас Мирний); *Весною ми їздили в поле Візком однокінним старим* (М. Рильський); *Весняні води залили все старе річище; з глини, з піску, з повалених дерев нагорнуло весною загати* (В. Близнець); *Весною сорок четвертого у наших краях переходив фронт, німці відступали* (Р. Федорів).

ВЕСНУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **веснува́ти** 1. *У першій половині травня наші батьки й діди завершували веснування* (з навч. літ.).

ВЕСНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок.* 1. Виконувати весняні роботи. — *Чи здорово коло вас, ґаздине Марто? Та й як веснуєте? Давно вас не бачили* (О. Кобилянська); — *Добрий день! Ой, ой, як ви, Параско, вийшли рано веснувати.., — посміхувався Микола Скрип, вітаючись* (І. Чендей); *Польовими дорогами там і там торохтять, вискрипують вози, куряву здіймаючи, форкають в упряжі гладкі коні — їдуть люди в поле веснувати* (І. Нижник).

2. *перев. з обставиною місця.* Проводити де-небудь весну; жити у весняну пору в певному місці. *Нам теж треба поспішати додому, бо незабаром ріки розіллються так, що й веснувати доведеться біля Дубна* (В. Малик); *Чоловік Насті виїхав у перший день війни, а вона лишилася, бо після пологів була. Жила в людей по хатах, а тоді покрила соломою каплицю біля костьолу і якось веснувала в ній* (М. Малиновська); *"Сміливий" — та це ж містечко Сміла, куди вони поїхали веснувати й літувати!* (Ю. Хорунжий).

ВЕСНЯ́НИЙ, я́на́, я́не́. Прикм. до **весна́** 1, 2; пов'язаний із весною. *Летіть, летіть весняної доби Земля і кінь, списи і корогви!* (Ю. Яновський); *Погожого весняного дня вони з матір'ю поралися на цій ділянці городу* (Є. Доломан); *Давидові спогади — зелені, весняні* (А. Головко); // Який буває, відбувається навесні. *Веселе сонечко ховалось В веселих хмарах весняних* (Т. Шевченко); *Березовий сік... Ніжний трунок весняний, Що годує і поїть ледь помітні бруньки* (Л. Дмитерко); *Всі післявоєнні роки Хівря з першого ж дня весняної сівби й до пізньої осені — в полі* (Микита Чернявський); *У піддашші хмар мигнула перша весняна блискавка* (Р. Андріяшик).

ВЕСНЯ́НКА[1], и, *ж.* 1. Хорова народнообрядова пісня, в якій оспівується пробудження природи, кохання, надії на врожай і т. ін. *Заспіває .. З дівчатами на вигоні — Гриця та веснянку* (Т. Шевченко); *Здалека заносилися дівочі голоси — співали веснянку* (Марко Вовчок); *Коло церкви, на вигоні, дівчата грали в перепілки, побравшись за руки та співаючи веснянок* (І. Нечуй-Левицький); *Звідусіль лилася солодка музика дудок, а при ній підносилися високі й чудові жіночі голоси, які витинали веснянок* (Валерій Шевчук).

2. Народна назва пташок, що прилітають ранньої весни. *Надворі лютує зима-лихоманка, А в мене у хаті щебече веснянка* (Л. Глібов); *Веснянкою він, як і всі наші птахолови, називає весняних пташок, що перші приносять нам з далеких теплих країв свою нову пісню* (О. Копиленко).

ВЕСНЯ́НКА[2] *див.* **весня́нки.**

ВЕСНЯ́НКИ, нок, *мн. (одн.* **весня́нка,** и, *ж.).* Дрібні жовтувато-бурі або коричнюваті пігментні цяточки на шкірі (перев. обличчя) деяких людей, що особливо помітними стають навесні; ластовиння. *Ластівко, ластівко! на тобі веснянки, дай мені білянки* (Номис); *Веснянки на щоках і на носі, мокрі від сліз, видавалися ще яскравішими* (О. Ільченко); *Івор почервонів, і веснянки на носі проступили ще яскравіше* (В. Малик).

ВЕСНЯНКУВА́ТИЙ, а, е. Укритий веснянками; з веснянками. *Моя сусідка, веснянкувата дівчина з червоненьким носиком, .. довбала нігтем свіжопофарбований стіл* (М. Чабанівський); *Загоріле від сонця, веснянкувате обличчя Данька було зажурене* (І. Цюпа); *Крок за кроком посувався* [Козаков] *вгору, хапаючись за колючі кущі шкарубкими, веснянкуватими руками* (О. Гончар).

ВЕСНЯ́НО. Присл. до **весня́ний.** *Шумлять струмки весняно* (В. Сосюра); *Весняно пахнув степ* (М. Бажан); *Глибинно, весняно клекоче вода, шум течії наче зливається з шумом невидимих крил угорі, в нічному небі, де, почувається, птахи летять і летять* (О. Гончар); *Іван Стах .. май-*

стрував вулики для роїв. Сонце пригрівало весняно, тому до рамен відпущене волосся жмутком зібрав на маківці (І. Чендей); // *у знач. пред. Було весняно, легко на серці* (Ю. Мушкетик).

ВЕСНЯ́НОЧКА, и, *ж.* 1. Пестл. до **весня́нка**[1] 1. *Хто ж восени весняночки співа?* (Леся Українка).

2. Пестл. до **весна́** 1. *Тихенько заспівала: Весна, весна, весняночка, Де твоя сестра-паняночка?* (В. Підмогильний).

ВЕСТ, у, *ч.* 1. Захід, західний напрямок; протилежне о с т. [А д м і р а л:] *Струнко! Слухать наказ. Піднять пари. Курс вест* (О. Корнійчук); * У порівн. *Ми стаємо плечима до плечей, Як ост і норд, як вест і зюйд на морі!* (Ю. Яновський).

2. Західний вітер. *Вітер змінився на чистий вест, а потім і норд-ост* (із журн.).

ВЕСТА́ЛКА, и, *ж.* Жриця давньоримської богині Вести. *Я тільки безборонно бачу в вікна на вулицях весь ідолянський* [ідольський] *культ: веселі сатурналії, .. похід весталок* (Леся Українка); *Весталки зобов'язані були підтримувати вогонь у храмі богині, здійснювати жертвоприношення і т. ін.* (з наук.-попул. літ.).

ВЕ́СТВЕРК, а, *ч., архт.* Масивна західна частина храму-базиліки, поставлена впоперек до нав, що складається з двох або трьох веж і капели на хорах. *Вестверк був характерний для дороманської та ранньороманської архітектури* (з наук. літ.).

ВЕСТГО́Т *див.* **вестго́ти.**

ВЕСТГО́ТИ, ів, *мн. (одн.* **вестго́т,** а, *ч.), іст.* Західна гілка групи германських племен готів. *Наприкінці IV ст. Риму довелося зіткнутися із сильним натиском германського племені вестготів, котрих, у свою чергу, тіснили племена гунів* (з наук. літ.); *У Південній Галлії вестготи заснували своє власне Тулузьке королівство* (з наук.-попул. літ.).

ВЕ́СТЕРН, у, *ч.* Фільм або літературний твір пригодницького характеру, сюжет якого побудовано на історії заселення західних земель США. *Юні кельнерки .. кидають привітні погляди на Заболотного, вони його, певне, помилково вважають за когось іншого, може, за популярного кіноактора, що грає у вестернах* (О. Гончар); *Дія у вестернах розгортається у другій половині XIX ст. у західних штатах США, героями виступають переважно ковбої* (з наук.-попул. літ.); *Атрибутами героя вестерну є кінь, ковбойський капелюх, револьвер або гвинтівка* (із журн.).

ВЕСТЕРНІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Процес зростання впливу англо-американського або західноєвропейського способу життя в економіці, політиці, освіті та культурі; поширення західних цінностей. *Вестернізація суспільства передбачає поширення західних технологій та культури, створення добре діючої ринкової економіки й активного громадянського суспільства* (з навч. літ.); *У зв'язку з вестернізацією у всьому світі поширюються ринкова економіка, лібералізація, глобалізація* (із журн.); *Вестернізація пропагує цінності, що базуються на диктатурі закону, домінуванні індивідуального над колективним, переважанні приватної власності над громадською та прав людини над її обов'язками* (із журн.).

ВЕСТИ́, веду́, веде́ш; *мин. ч.* вів, вела́, ло́; *недок.* 1. *кого, що і без прям. дод.* Спрямовувати рух кого-, чого-небудь, допомагати або примушувати йти. *Плаче старий та ридає, Й Степан сліпий плаче Невидющими очима, Мов сонце побачив. І беруть його під руки, І ведуть у хату. І вітає Ярина Мов рідного брата* (Т. Шевченко); *Крутим схилом Антон піднімався вгору до своєї хати й на мотузяному поводі вів гнідого коня* (С. Чорнобривець); // Іти, рухатися попереду як ватажок, скеровуючи кого-, що-небудь. *Пливуть собі* [запорожці] *та співають; Рибалка літає, А попереду отаман Веде, куди знає* (Т. Шевченко); *Вів* [Волохан] *за собою інших собак* (М. Трублаїні); *Щойно він бачив бухгалтера живим, попереду всіх, він же вів юрбу...* (В. Владко); // *тільки що.* Керувати предметом, що рухається механічно (автомобілем, судном, літаком і т. ін.). *Дівчина вела зелену вантажну П'ятитонну машину по горі* (А. Малишко); *Вдивляючися пильно в путь, від міста і до міста по рейках поїзди ведуть невтомні машиністи* (Н. Забіла); *Отак брели ті греки безодежні. Вели човни вздовж берега в рогіз* (Л. Костенко).

2. *перен., що і без прям. дод.* Спрямовувати життя, дії кого-, чого-небудь. *Страх Господній веде до життя, і хто його має, той ситим ночує, і зло не досягне його* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *А в тім хаосі відчайдушно борсалася воля, змагаючись, як іскра, загрожена холодною й чорною повінню. І в найкритичніші хвилини вона все-таки брала гору, не погасала — і вела* (І. Багряний); // Завідувати чим-небудь; викладати яку-небудь дисципліну. *Уроки ковальської справи вів Каленик Романович Лукійченко* (І. Сенченко); *Він, професор, веде кафедру історії в університеті* (В. Кучер).

3. *що.* Рухати чим-небудь у певному напрямку. *Марина майже по пояс стоїть у воді, веде рушницю, щоб вистрелить* (Г. Епік).

4. *що.* Прокладати, проводити що-небудь довге, великої протяжності. *Тепер, чути, мають попри наші міста колію залізну вести, то заробок при ній дуже добрий буває* (І. Франко); *Вести нафтопровід.*

5. Мати певний напрямок, простягатися куди-небудь. *Стежка, мов стьожка, збігала через самий яр і вела на другий бік* (Панас Мирний); *Довго йшов* [Турбай] *лісовою просікою, що невідомо куди вела* (М. Руденко); *Побіч Єзуїтського парку веде вулиця Міцкевича; давніше вона звалася Святоюрська, бо вела під церкву Св. Юра* (з наук. літ.); // *перен.* Маючи щось на меті, на увазі, спрямовувати в певний бік (розмову, дію і т. ін.). — *Ви собі як вже покладете — "так буде!" — та й ведете до того* (Марко Вовчок); *Він зрозумів, що за цими словами мусить критися якась інша думка, але до чого веде Сандро, зрозуміти ще не міг* (В. Собко); // *перен.* Спричинятися до чого-небудь. *До помилкових висновків вели й поспішні узагальнення, коли не враховувалися всі обставини, що стали причиною виникнення досліджуваного явища* (з наук. літ.).

6. *що.* Здійснювати, виконувати, робити що-небудь. *Дільничний вів перехресний допит* (І. Сочивець); *Прокурор не має права підміняти контрольні органи, вести боротьбу зі злочинністю і т. ін.* (з газ.); // Послідовно, систематично займатися чим-небудь. *Дівчина нізащо не хотіла йти від свого коханого батька. Коли він постарів, вона вела хазяйство й ходила за ним* (з легенди); *Хай лишень хазяйству навчається* [Галя], *щоб, як вийде заміж, знала, як його вести* (Панас Мирний); *Крайнюк давно вже не вів свого щоденника, який згорів з усіма його речами, коли редакція переїздила на нове місце* (В. Кучер).

(1) Вести́ го́лос (го́лосом) — співати сольно або в ансамблі, виділяючись окремими високими нотами. — *Як почну співати — ти вже веди голосом далі до самого кінця. Зрозумів?* (Ю. Логвин); **(2) Вести́ да́лі** — продовжувати говорити. — *А я такий, що й зовсім залишився б тут, — сказав Цапигін. — Глушина яка, краса!.. — Дуже тайгу люблю, глушину, — вів далі Цапигін* (О. Донченко); — *Були раніше і в мене промахи, — вів далі Гаркуша* (О. Гончар); **(3) Вести́ лік (лічбу́)** *кому, чому* — лічити, рахувати кого-, що-небудь. *Це був не перший, що поліг від його меча! Він не вів ліку, скількох ворогів переміг сьогодні* (А. Малик); *Спершу пробував вести лік дням і ночам, бо крізь шпари між колодами світило сонце, і Сивоок навіть намагався підставляти під вузькі промінчики то руку, то лице* (П. Загребельний); **(4) Вести́ ота́мана** — верховодити у якій-небудь справі. — *Тут на косовиці я веду отамана, як у нас Мар'ян* (М. Стельмах); **(5) Вести́ па́ртію** — виконувати частину багатоголосого музичного твору. *Контральто Антоніни Павлівни і .. Костів тенор — сплелися в чудному, може, й навпаки всяким музичним законам, дуеті, де партію козака вела контральто, а дівчини — тенор* (Дніпрова Чайка); **(6) Вести́ під (попі́д) ру́ки** *кого* — підтримуючи з обох боків під лікті, допомагати кому-небудь іти, проводити когонебудь. *Незабаром увіходить Мелхола, дуже стара жінка; її ведуть попід руки дві рабині* (Леся Українка); *Він сам не йде — його ведуть під руки, бо він уже заслаб і занеміг* (В. Симоненко); *Ось двоє ведуть під руки третього, майже волочать його чобітьми по асфальту, такий, видно, важкий* (О. Гончар); **(7) Вести́ під ру́ку** *кого* — підтримуючи за лікоть кого-небудь, супроводжувати, перев. виявляючи повагу або залицяючись. *Тоню вів під руку студент* (М. Хвильовий); *До бенкетної зали входить консул Антоніо Массарі, він веде під руку струнку біловолосу дівчину* (Р. Іваничук); **(8) Вести́ / повести́ вого́нь** — стріляти з вогнепальної зброї. *Кораблі ведуть вогонь із бухти* (І. Гончаренко); *У горах Брянський як командир зустрівся з новими труднощами. Його мінометники, які звикли вести вогонь на рівнині, мусили стріляти в нових умовах* (О. Гончар); *Турецька ескадра, перешикувавши свої колони, повела гарматний вогонь по загону Река* (С. Добровольський); **(9) Вести́ (прово́дити) / провести́ перегово́ри (перемо́ви, перемо́вини)** — обговорювати що-небудь для з'ясування думок, настроїв, позиції сторін або укладання угоди. *Кочубей заперечив свій донос. Іскра теж — і гетьман може далі вести свої переговори з Карлом* (Б. Лепкий); *Він .. виголошував промови, .. приймав чужоземні делегації, вів перемовини, запроваджував дивні закони* (В. Підмогильний); *З тіунами, гінцями, всіма людьми, що приходили до княжого терема в цю ранню годину, розмовляли Свенелд, воєводи й бояри, вони ж вели перемови з гінцями земель, творили суд і правду людям* (С. Скляренко); *Конфедерати розділилися на групи і почали вести між собою переговори* (В. Чемерис); **(10) Вести́ розмо́ву** — розмовляти, бесідувати. — *Та чи з тобою ж про сі речі вести розмову?* (П. Куліш); *Довго стояли Василь та Олександра під вербами край ставка і вели розмову* (М. Коцюбинський); **(11) Вести́ спра́ву** — здійснювати, виконувати, робити що-небудь. *Він вважав себе ватажком, і його згодились* [хлопці] *слухати, але як він мав вести далі справу — бігме, не знав* (Д. Бедзик); **(12) Вести́ (чини́ти,** *заст.* **писа́ти) слі́дство** — здійснювати розслідування, оформлення якої-небудь судової справи; розслідувати. *Привезли* [братів] *у город, зараз заперли бідолах в острог та й почали писать слідство* (О. Стороженко); *До о. Василя наїхали з міста урядовці чинити слідство* (С. Васильченко); *І знову він — майор уже — вів слідство; сам напросився* (І. Багряний); *І не допитуючись нічого, і слідства не пишучи, начальство забило чоловіка в кайдани й потягло на вулицю* (М. Стельмах); **Води́ти (вести́) / повести́ тано́к (тано́чок, та́нці,** *рідко* **хорово́д)** *див.* **води́ти.**

◊ **(13) Вести́ верх** — керувати, верховодити, бути впливовим. *Один старий майор, що прислухувався спокійно розмові* [до розмови] *своїх товаришів, нараз зареготався. — Тут і видно, — відозвався він, — хто верх веде дома! Бабське панування* (О. Кобилянська); **(14) Вести́ (води́ти) пере́д:** а) *(кому, чому і без дод.)* керувати ким-небудь, верховодити в чому-небудь; бути на чолі когось, чогось. *По долині стадо коней ходить; Козацький кінь всім перед водить* (з народної пісні); — *Через три неділі Остап косив у писаря сіно... Усьому лад дає, усім перед веде — отаманує* (Панас Мирний); *Гордій справді вмів перед вести, вмів отаманувати так, що інші його слухались* (Б. Грінченко); б) *(також у чому)* бути першим, передовим у боротьбі, змаганні і т. ін. *І йому стало ніяково і соромно за те, що він, Гавриш, який досі вів перед, несподівано здав першість. І кому ж? Постолакові?* (Г. Коцюба); *Перед вела, як ми вже згадували, друга бригада — Олексія Пантелеймоновича Кулика* (Остап Вишня); — *Тепер у повіті страйк! Вчора почався. Великий рільничий страйк, і ваше село веде перед у ньому* (Д. Бедзик); в) *(у чому)* бути головним, провідним у чому-небудь. *Мовчки вислухав він рішенець у волості, що вже тепер не він, а жінка має перед вести в господарстві* (Леся Українка); г) заспівувати або виділятися голосом, витримуючи окремі високі ноти в груповій пісні довше, ніж інші. *І справді, молодиці жартували, сміялись, співали пісень, аж луна розлягалась по полю. Олександра вела перед* (М. Коцюбинський); *Співають молоденькі дівчата — Ярошенкова Орися, Білікова Тетяна: ще там їх скілька єсть, та то вже менші, ті ще тільки за старшими потягають; ну а сі перед ведуть, бо вже давно співають, років три* (Олена Пчілка); **(15) Вести́ (гну́ти) своє́ (своєї́)** — настирливо триматися у розмові певної теми, весь час повертаючись до тієї самої думки, не відступаючи від неї. *Горленко повільно й неухильно гнув своє* (З. Тулуб); *Видно, Кваша намагався перевести балачку на іншу тему. Але Гайсин уперто вів своєї* (П. Панч); *Брагун її* [коняку] *ніколи не підганяв, не сердився... Ніби граючись, помахував батіжком, вів своє: — То таке в мене діло, Михайле Кузьмичу... женюся, одним словом* (Ю. Збанацький); — *Літувати у нас добре. Хоч і роботи до біса, то зате весело дуже, — веде своєї Мотя* (В. Козаченко); **(16) Вести́ гру** *яку* — діяти не відверто, але наполегливо, приховуючи свої дії. *В нього* [воїна Абдулаєва] *страшний нюх на продукти і речі, його знають старшини всіх підрозділів, з якими він вів не завжди чесну гру* (Григорій Тютюнник); *Українські посадовці повинні навчитися достойно вести гру, вибудовувати рівноправний діалог з опонентами* (з газ.); **(17) Вести́ за ру́ку** *кого* — допомагати, сприяти кому-небудь у чомусь, спрямовуючи його, оберігаючи від труднощів; опікати. *Пильно на тебе дивиться пані Ганна: знає вона, чого тобі треба. Вона тебе ні в чому за руку не веде, вона тільки твій розум засилює,*

щоб сама ти свій шлях познала [пізнала] *і, куди тобі треба, добре прямувала* (П. Куліш); **(18) Вести́ мо́ву (річ, сло́во):** а) говорити про кого-, що-небудь, повідомляти. — *А знаєш, Тимофію, куди ходім? — перегодя трохи веде річ Пацюк. — До пана!..* (Панас Мирний); *Тепер Марта дивилась на капітана неприязно .. Довкола відбуваються такі події, а він веде мову про дурниці* (В. Собко); *До словоряду із головним значенням "говорити" входять і такі синоніми-словосполучення, як "вести мову", "вести слово"* (з наук. літ.); б) *(до чого)* спрямовувати розмову в певний, перев. в потрібний собі напрямок. *Тепер і решта косарів зрозуміла, до чого вів слово суворий запорожець, і вони загомоніли всі разом* (П. Панч); **(19) Вести́ о́ком** *за ким — чим* — спостерігати, стежити за ким-, чим-небудь. *От-от уже зрада за повід смикне... Та щось верхівця насупроти жене, Себе перемігши, до друга бреде. Розлючений крук за ним оком веде* (Б. Олійник); **(20) Вести́ / повести́ до вінця́ (під віне́ць, до шлю́бу)** *кого* — одружуватися з ким-небудь, брати за дружину. *Ой у полі з криниченьки орли воду п'ють; а вже мою дівчиноньку до шлюбу ведуть* (з народної пісні); *Скільки-то перегоріло у його серці огню од того несказанного жалю, що інший перед його очима взяв да й веде її до вінця* (П. Куліш); *І сам не знаю, — щоб одну кохати, а другу в церкву до вінця вести!* (Л. Костенко); *Покоління Майстрів відчиняє ворота у рай, а старий Азазелло веде під вінець Маргариту* (із журн.); *Пан сотник підійшов до Солохи, взяв її за руку і повів до вінця* (Г Квітка-Основ'яненко); *Хлопцеві було тяжко на серці через нещасливе кохання: спочатку дівчина ним згордувала, потім її мав повести до вінця інший, а тепер знає, що дівчина його самого любить щиро* (П. Куліш); **(21) Вести́ рід** *від кого, з кого* — походити від кого-небудь, бути нащадком когось. *Хто у серці іскру небесну ховає, рід свій веде з Прометея* (Леся Українка); *Агрипина Антонівна веде рід від Кобзенків* (І. Волошин); **(22) Вести́ свою́ лі́нію:** а) послідовно домагатися здійснення своїх планів; діяти по-своєму, на власний розсуд. — *Він хоче, щоб я кинула роботу й вийшла за нього. Ну, ото й не може втихомиритись, чіпляється, як реп'ях до кожуха. — Ось воно що, хлоп'яче діло! А ти свою лінію веди, — проговорив Канушевич* (Г. Коцюба); *Вони безсилі перед директором, який, прикриваючись інтересами колективу, веде свою лінію на шкоду іншим* (з газ.); б) настирливо триматися у розмові певної теми, не відступати від чогось. *Микола вислухав батька, спитав: — А як це зробити?.. — Треба, Миколо, зробити, а от як — ти це мусиш знати краще мене, — вів свою лінію батько* (М. Ю. Тарновський); — *Доведеться ресторан відкривати, — веде свою лінію старший* (із журн.); **Виставля́ти (виво́дити, вести́) / ви́ставити (ви́вести) за две́рі (за порі́г,** *рідко* **за воро́та)** *див.* **виставля́ти; Гра́ти (вести́) пе́ршу скри́пку** *див.* **гра́ти; (23) І ву́сом (брово́ю) не вести́ / не повести́** *(рідко* **не ру́шити)** — зовсім не звертати уваги, не реагувати на що-небудь. [О с т ю к:] *Вирішив я .. взяти полковника живим. Пустив коня на них. Їду і співаю: "Гоп, мої гречаники". Фашисти спочатку наставили на мене автомати, я ж і вусом не веду, їду й співаю* (О. Корнійчук); *Коло них* [дівчат] *худа й довготелеса Текля Барилова вимахує руками, щось своє доказує. А вони й бровою не ведуть. Мов не чують* (В. Кучер); *Почнеться яка бесіда, а Марина .. зажартує, то дівки сміються, а парубок і вусом не рушить* (Н. Кобринська); — *На хлопця це не справило ніякого враження. Він і бровою не повів* (В. Нестайко); **(24) [І] ву́хом не вести́ / не повести́:** а) зовсім не слухати, не виконувати наказу, прохання кого-небудь; діяти проти чиєїсь волі. — *Козаки судді і ухом не ведуть, а тебе і без пірнача послухають* (П. Куліш); — *Та й між рідними розладдя пішло .. Дочка матері ухом не веде* (Панас Мирний); *Сестра навчає — він* [Антін] *не слухає; я навчаю, говорю — він і вухом не веде* (І. Нечуй-Левицький); — *Е, пішли тепер діти, та тільки не такі, як раніше, що батька та матір слухали, а інші, .. що рідних і вухом не ведуть, бокаса від них ходять* (Григорій Тютюнник); б) не чути або зовсім не звертати уваги, не реагувати, не зважати на кого-, що-небудь. — *Скільки часу стою та кричу, а вони й вухом не ведуть* (С. Васильченко); — *І це гроші, — байдуже цьвохнув чиїмось батіжком Лесь Якубенко, придивляючись, як ремінчик обкручується навколо пужална. Чи не чортів Лесь? З ним про таку ціну говорять, а він забавку найшов і вухом не веде* (М. Стельмах); *Послали телеграму миколаївському антрепренерові М. А. Максимову про вчинений проступок, але той, як кажуть, і вухом не повів* (з мемуарної літ.); **Іти́ (вести́) / піти́ на тара́н** *див.* **іти́; Співа́ти (вести́) тіє́ї ж [са́мої]** *див.* **співа́ти.**

ВЕСТИБУЛОМЕТРИ́ЧНИЙ, а, е, *мед.* Стос. до вестибулометрії, пов'язаний із нею. *Вестибулометричний етап був основним у вивченні кількісної оцінки вестибулярної дисфункції при струсі головного мозку легкого ступеня у дітей* (з наук. літ.); *Вестибулометричне обстеження.*

ВЕСТИБУЛОМЕТРІ́Я, ї, *ж., мед.* Методи дослідження функціонального стану вестибулярного апарату. *Вестибулометрія дозволяє одержати інформацію про стан вестибулярної системи, рівні її ураження і процеси взаємодії з іншими сенсорними системами, що беруть участь у підтримці рівноваги тіла в просторі* (з наук. літ.).

ВЕСТИБУЛОПА́ТІЯ, ї, *ж., мед.* Дисфункція вестибулярної системи, симптомами якої є запаморочення, нудота, атаксія, ністагм. *Хронічна вестибулопатія часто є наслідком вегетативної дистонії* (з наук. літ.); *Вестибулопатія в цілому викликає запаморочення — відчуття обертання всього довколишнього навколо хворого, котре зазвичай поєднується з нудотою і погіршується при рухах, зокрема в певному напрямку* (із журн.).

ВЕСТИБУЛОРЕЦЕ́ПТОР, а, *ч., фізл.* Рецептор, який сприймає зміну швидкості й напрямку пересування тіла в просторі. *Вестибулорецептори реагують на статичну силу гравітації та прискорені рухи голови* (з наук. літ.); *Від вестибулорецепторів інформація передається в задній мозок по аферентних волокнах* (з наук. літ.); *У людини розрізняють зорові, слухові, нюхові, смакові, дотикові рецептори, термо-, пропріо- і вестибулорецептори* (з навч. літ.).

ВЕСТИБУЛЯ́РНИЙ, а, е. Який є частиною внутрішнього вуха і реагує на зміну положення голови й тіла в просторі та напрямок руху тіла (про орган хребетних тварин і людини). *Вестибулярна система дозріває в період внутрішньоутробного розвитку* (з наук. літ.); *При подразненні вестибулярного аналізатора порушується динаміка процесів у корі головного мозку, знижується точність рухів, утрачається рівновага, погіршується працездатність* (з наук. літ.); *Розроблено й апробовано методику експрес-оцінки статодинамічної стійкості, котра придатна для використання безпосередньо за умов спортивного залу як валідний*

та інформативний тест визначення вестибулярного статусу спортсменів-борців (з наук. літ.).

△ **Вестибуля́рний апара́т** *див.* **апара́т.**

ВЕСТИБЮ́ЛЬ, я, *ч.* Велике переднє прохідне приміщення в громадських, рідше житлових, спорудах, станціях метро і т. ін. *Я увійшов у вестибюль палацу, — високі стрільчасті вікна підіймалися з обох боків, оленячі, лосячі роги, кабанячі голови прикрашали стіни* (Л. Старицька-Черняхівська); *У вестибюлі вокзалу було порожньо* (Л. Дмитерко); *Широкі, довгі коридори і вестибюлі були застелені килимами та килимовими доріжками* (М. Руденко).

ВЕСТИБЮ́ЛЬНИЙ, а, е. Прикм. до **вестибю́ль.** *Максим і Хома, ступаючи за нею* [Катрею], *проводили її до вестибюльних дверей* (Н. Рибак); *Хто зайшов би зараз, побачив би сцену неповторну, з усіх вестибюльних картин ця була б, мабуть, найсумніша: по цей бік вітрини майстер, а по той бік, за склом, у величезній скляній клітці, його пересохлі на порох пташки* (О. Гончар).

ВЕ́СТИНГ, у, *ч., юр.* 1. Право працівників на отримання різноманітних виплат із фондів, утворених за рахунок внесків роботодавців. *Вестинг надається особам, які пропрацювали у фірмі протягом певного строку* (із журн.).

2. Термін, протягом якого учасник фонду не має права розпоряджатися сумою на іменному пенсійному рахунку; накопичувальний період. *Умови пенсійного забезпечення через недержавні пенсійні фонди передбачають установлення вестингу* (з мови документів).

ВЕСТИ́СЯ, веде́ться; *мин. ч.* вівся, вела́ся, ло́ся; *недок.* 1. Відбуватися, здійснюватися, тривати, йти. *Приступ вівся лише з трьох боків, бо з четвертого був табір, теж обгороджений* (М. Старицький); *Місяць, другий вже ведеться Нескінченна та облога* (Леся Українка).

2. *безос.* Бути у звичаї, узвичаєним. *Тетеря аж здригнувся, як почув про таке диво. Що б то робити? Да нічого не зміг, бо так велось у ту старосвітщину, що рада була старша од гетьмана. Мусів* [мусив] *Тетеря прислати Шрамові універсал на полковництво* (П. Куліш); *Споконвіку, з дідів — з прадідів так велося, щоб хліб руками збирали* (Панас Мирний).

3. *розм.* Бути в наявності, існувати. *Родич мій був хазяїн заможний, хлібороб; шість пар волів у його* [нього] *велося* (Марко Вовчок); * Образно. *Лиш сьогодні, як на теє, Щастя не ведеться. Либонь, мені без вечері Спати доведеться* (С. Руданський).

4. *розм., заст.* Жити, плодитися. *На їх обійсті ведеться лишень худоба рябої масті* (М. Коцюбинський).

5. *безос.* Іти, складатися так чи інакше (про умови життя). *Як ведеться, так і живеться* (Номис); *— Так воно на світі вже з давніх-давен ведеться: що одному погано, то другому добре* (В. Винниченко); *Мусій не відповідав на його запитання, а спитав сам: — Як же тут у вас ведеться?* (П. Панч).

6. *безос.* Щастити, вдаватися. *Хто ховає провини свої, тому не ведеться, а хто признається та кидає їх, той буде помилуваний* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Коли не ведеться, то й курка не несеться* (Номис); *Велося Шмідлеві, мав якесь особливе щастя: збирав по світі* [по світу] *гроші і все збільшував свою циркову трупу* (С. Ковалів); *Де лелеки гніздяться, там і ведеться* (І. Нижник).

7. Пас. до **вести́** 1–3, 6. — *Уже вам не стане часу першому зачинати ті бої, котрі велися так талановито вами* (Панас Мирний); *Всім було цікаво, як ведеться хазяйство, що управителі роблять* (М. Коцюбинський); *Державний водний кадастр ведеться спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань водного господарства* (з мови документів).

Розмо́ва іде́ (захо́дить, веде́ться, то́читься *і т. ін.)* / **пішла́ (зайшла́)** *див.* **розмо́ва; Як во́диться (веде́ться)** *див.* **води́тися.**

ВЕСЬ[1] (ВВЕСЬ, УВЕ́СЬ), всього́ (усього́), *ч.,* **ВСЯ (УСЯ́),** всіє́ї (усіє́ї), *ж.,* **ВСЕ (УСЕ́),** всього́ (усього́), *с., займ. означ.* 1. Означає що-небудь як ціле, неподільне, взяте повністю. *Покладіть на Нього* [Ісуса Христа] *всю вашу журбу, бо Він опікується вами!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Ой сину, мій сину, Моя ти дитино! Чи є кращий на всім світі, На всій Україні!* (Т. Шевченко); *Річка — не калюжа. Води ще стане на ввесь вік!* (Л. Глібов); *Від усієї картини віє чимось пісенним* (О. Довженко); *Сусід мій увесь час, мабуть, спостерігав мене збоку, бо коли я несподівано до нього звернувся, він аж кинувся* (П. Колесник); // Означає цілковите охоплення чим-небудь якоїсь особи, предмета, явища. *Увесь об колючки подрався; Як чорт, у реп'яхах весь був* (І. Котляревський); *Дівчинка протирає очі, зиркає ними ще вся уві сні, в солодких видіннях* (А. Хижняк); *Вигуки надають емоційного забарвлення всьому висловлюванню* (з наук.-попул. літ.); // **всі,** всіх, *мн.* Означає цілковите охоплення окремих однорідних осіб, предметів, явищ — кожного в нерозривному зв'язку з іншим. *На лівій руці всі пальці трусились безперестану, навіть тоді, як він спав* (І. Нечуй-Левицький); *— Навіщо знущаєтеся з малого хлопця, паскудні боягузи?! — гукав усіма, які знав, мовами розгніваний Чипаріу* (Ю. Смолич); *Рубін одягся, як і всі учні* (І. Сенченко); // *у сполуч. з кільк. числ.* Указує на повну кількість, виражену цим числівником. *Він знає всі вісім вітрів, як братів рідних, розуміє мову неба і моря* (М. Коцюбинський); *Дюваль підніс револьвера й .. випустив всі шість куль в те місце, де шелеснуло гілля* (М. Йогансен); // *у сполуч. з абстр. ім.* Означає вищий ступінь виявлення якості, стану і т. ін. *Всю свою ненависть до хижацтва Франко сконцентрував в образі орла-беркута* (М. Коцюбинський); *Я прагну усю мою тугу В єдинеє слово зложить* (Леся Українка).

2. *у знач. ім.* **все,** всього́, *с.* Вичерпне охоплення, сукупність предметів, явищ, дій, понять; те, що є, без винятку. *Упоравшись зо всім, присів, понурив голову та й задрімав собі* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Як я люблю оці години праці, Коли усе навколо затиха* (Леся Українка); *Все палало кругом... Сказженіли охриплі гармати...* (В. Сосюра); // **всі,** всіх, *мн.* У повному складі, без винятку. *Сього чоловіка всі поважали змолоду* (Марко Вовчок); *Сіли обідати. Усі мовчки їли* (Панас Мирний); // **все,** *мн.* **всі.** Уживається як узагальнювальне слово при переліку. [Т е т я н а:] *Він так недавно в нас, аж я мов здавна його знаю! .. Обличчя, постать, очі — все, усе я бачила вже десь давно!..* (І. Карпенко-Карий); *Собаки й вівчарі твої, Усі ви — вороги мої: Од вас мені життя немає...* (Л. Глібов).

3. *при ім. з прийм.* з (з о), н а. Утворює сполучення способу дії, що означають повноту, посилене протікання дії. [Х о м а:] *Іде хтось там? Ні, хтось гукає?! Куди ж подітися мені? .. (Тіка* [тікає] *з усіх ніг)* (М. Кропивницький).

(1) Весь (вся, все) в... *кого* — про велику схожість із ким-небудь. *Мамочко, голубочко, мояріднісінька! Та я ж вся у тебе...* (Г. Квітка-Основ'яненко); **(2) Все гара́зд** *(рідше* **в поря́дку)** — все добре, так, як слід; усе відбувається належним чином. *Вівчарки нюхають вітер і одним оком скоса поглядають на вівці, чи все в порядку* (М. Коцюбинський); *Очі Марії сяють радістю. Він розуміє, що все гаразд* (О. Довженко); **(3) Все можли́ве** — все, що можна здійснити. *Треба зробити все можливе, щоб досягти успіху в роботі* (з наук.-попул. літ.); **(4) Все ще** — досі. *Хурман все ще порався з фаетоном* (М. Коцюбинський); [Е л е а з а р:] *Що ж вороги починили, що ж мені вдіяли люті? Руки мої все ще дужі, ноги мої все ще міцні, очі мої все видющі, .. тільки язик мій, язик здавсь ворогам на поталу!* (Леся Українка); **Всім по сім** *див.* **сім; [Вся] повнота́ вла́ди** *див.* **повнота́; В усі́й (по́вній) красі́** *див.* **краса́; В [усі́й (свої́й, їх** *і т. ін.)***] суку́пності** *див.* **суку́пність; В усьо́му (по́вному, ці́лому) о́бсязі** *(рідко* **об'є́мі)** *див.* **о́бсяг; (5) Геть усе́ (весь)** — абсолютно, без винятку все (весь). — *Щоб до того "прошенія"* [цареві] *всі поприкладали руки, геть усі, ціла громада, бо громада — великий чоловік, сила...* (М. Коцюбинський); *Ми ставили балет під назвою "Роберт і Бертрам". На ці спектаклі квитки розпродувались геть усі* (з мемуарної літ.); **Гра́ти (перелива́тися) всіма́ кольора́ми (ба́рвами) весе́лки (ра́йдуги)** *див.* **гра́ти; Доклада́ти / докла́сти** *(рідше* **доложи́ти) [уся́ких (вели́ких, усі́х** *і т. ін.)***] стара́нь (зуси́ль, сил,** *рідше* **снаги́)** *див.* **доклада́ти; За всіма́ пра́вилами** *див.* **пра́вило; Збира́ти / зібра́ти [всі (оста́нні)] си́ли (всю си́лу, ре́штки сил** *і т. ін.)* <*діал.* **Добува́ти всіх (оста́нніх) сил**> *див.* **збира́ти; І (та й) тільки <Та й тільки всього́> <[Та] тільки й ді́ла>** *див.* **тільки; Напру́жувати / напру́жити [всі (оста́нні)] си́ли** *див.* **напру́жувати; Перебільшувати / перебільшити [всі] сподіва́ння** *див.* **перебільшувати; Переплу́тати все [на світі]** *див.* **переплу́тувати; По [всій] справедли́вості** *див.* **справедли́вість; Поклада́ти / покла́сти [всю] надію ([всі] [свої́] надії)** *див.* **покладати; При всій повазі (шано́бі)** *див.* **повага; При всьому стара́нні <При всіх стара́ннях>** *див.* **стара́ння; Рум'я́нець (рум'я́нці) на всю щоку́** *див.* **рум'я́нець; У всій [свої́й (його́)] повноті <З найбільшою [усіє́ю (своє́ю, його́)] повното́ю>** *див.* **повнота́; Вжива́ти / ужи́ти [всіх] за́ходів** *(рідко* **[всі] за́ходи)** *див.* **вжива́ти; У [своєму] по́вному скла́ді <Усім скла́дом>** *див.* **склад[1]; Усім узя́ти** *див.* **узя́ти; Уся надія** *див.* **надія; Хапа́тися за все (за будь-яку́, вся́ку можли́вість)** *див.* **хапа́тися; Ціка́вий до всього́ (на все)** *див.* **ціка́вий.**

○ **Більш за все <Більш усього́> <Більше всього́>** *див.* **більше; До [найме́нших] подро́биць (дрібни́ць)** <*рідко* **У подро́бицях**> **<З усіма́ подро́бицями>** *див.* **подро́биця; З усієї си́ли <З усією си́лою> <З усіх сил>** *див.* **си́ла; З усієї снаги́** *див.* **снага́; З усією (вели́кою, глибо́кою** *і т. ін.)* **переко́нливістю** *див.* **переко́нливість; Крім усього іншого** *див.* **інший; На [всьо́му (по́вному, по́внім)] скаку́** *див.* **скак; Перш за все** <*рідше* **Перш усього**> *див.* **перш[1].**

◊ **(6) [Аж] усере́дині (у гру́дях) [все (щось)] обрива́ється** *(рідше* **оберта́ється) / обірва́лося** *у кого, рідше кому і без дод.* — хто-небудь дуже вражений, переживає, страждає, боляче реагує на щось. [Ш м і т:] *Та ще й співи заводять такі, що аж все всередині обертається, просто хоч гинь* (Леся Українка); *Мов мертвий, глядів Максим на пожежу: йому здавалось, що в його грудях щось обривається, щось палахкоче...* (І. Франко); *З яким нетерпінням вичікувала вона хвилини появи його* [листоноші], *і коли приходив з порожніми руками, їй обривалось щось всередині* (В. Гжицький); *Юрко відчув, як усе всередині у нього обірвалось. Вели його батька* (І. Багмут); **Бода́й (неха́й) вони́ [всі] пос́ли́знуть (пропаду́ть)! <Бода́й (щоб) вони́ (ви) [всі] посли́зли (пропа́ли)!>** *див.* **посли́знути; Бра́ти** *(рідко* **прийма́ти) / взя́ти** *(рідко* **прийня́ти) на се́бе (на свої́ пле́чі) [весь] тяга́р** *див.* **бра́ти; Вали́ти (зва́лювати) / звали́ти все доку́пи (до одні́єї (одно́ї) ку́пи)** *див.* **вали́ти[1]; Весь (уве́сь) час** *див.* **час; Вида́влювати (вижима́ти, витяга́ти** *і т. ін.)* **/ ви́давити (ви́жати, ви́тягнути** *і т. ін.)* **[всі] со́ки** *див.* **вида́влювати; Ви́дивити (ви́глядіти) /** *діал.* **види́влювати [всі] о́чі** *див.* **видивля́ти; Ви́дивитися [всі] о́чі** *(рідко* **ві́кна)** *див.* **видивля́тися; Вимо́тувати (висо́тувати) / ви́мотати (ви́сотати) [всі] жи́ли** *див.* **вимо́тувати; Вимо́тувати (мота́ти, витяга́ти, тягну́ти) / ви́мотати (ви́тягти) [всю] ду́шу** *див.* **вимо́тувати; Вимо́тувати (мота́ти, тягну́ти, тягти́) / ви́мотати (ви́тягти) [всі] кишки́** *див.* **вимо́тувати; Висиса́ти (висмо́ктувати, витяга́ти, випива́ти) / ви́ссати (ви́смоктати, ви́тягти, ви́пити) [всю] кров (си́лу, [всі] си́ли (со́ки))** *див.* **висиса́ти; Віддава́ти / відда́ти [всього́] себе́** *див.* **віддава́ти; Від (з) [усього́] се́рця** *див.* **се́рце; Відкри́тий [усім] вітра́м** *див.* **відкри́тий; Від [усієї** *(рідко* **са́мої)***] душі́** *див.* **душа́; Відчува́ти [всією своєю] шкі́рою** *див.* **відчува́ти; Ві́шати [всіх] соба́к** *див.* **ві́шати; Вклада́ти / вкла́сти [всю] [свою́] ду́шу** *див.* **вклада́ти[1]; (7) Все (всі) і вся** — абсолютно, без винятку все або всі (про вичерпну повноту охоплення чого-небудь). *Обморожені, ранені, охоплені пропасницею, завошивлені, брудні, зарослі, як троглодити, виснажені голодом, криво шкутильгаючі, байдужі до всього і вся, вони сунулися щільно збитою, безкраєю отарою* (І. Багряний); *Люди не можуть жити кожен сам по собі, тремтячи й остерігаючись усіх і вся. Це дикий, тваринний стан* (Валерій Шевчук); *Історичний підхід до з'ясування причин і всіх можливих граней того чи того конфлікту не прокрустове ложе, не рятівний рівень всіх і вся* (з газ.); **(8) Все йде до рук (у ру́ку)** *кому* — кому-небудь завжди таланить, усе вдається. — *А! Який той Терешко щасливий! Йому все йдеться! Все йому йде в руку! І сливи швидко ростуть!* (І. Нечуй-Левицький); *Не гудили і Гальчука, та більш Петра як ватажка у всіх ділах питались. Мовляв, йому все йде до рук, уміння в нього й віра, до праці він і до наук...* (П. Дорошко); **(9) Все кипи́ть усере́дині** *в кого* — хто-небудь надзвичайно знервований, схвильований або обурений. *Правда, Меланія стрималася, але червоні лапчасті плями на шиї свідчили про те, що всередині у неї все кипить* (Ірина Вільде); *Більшість із нас сьогодні невдоволена, усередині все кипить* (з газ.); **(10) Все на світі,** *підсил.* — абсолютно все. *Про все на світі забув Федір!* (Панас Мирний); — *Тепер, хто жонатий, забудь про жінку і дітей, хто не жонатий, залиш батька і матір, забудь все на світі... Треба перемогти, товариші, треба перемогти!* (О. Довженко); *О, якби вона* [Земля] *відповіла! Якби ожив його пошматований кабель, його рідний, живий нерв! Все на світі повернулося б до Маковея...* (О. Гончар); **(11) Все одно́** *(прост.* **рі́вно)**: а) *(кому і без дод.)* однаково або не має значення. — *Кому воля, а кому неволя!* — *сумно одповів дід ..* — *Та вам*

все рівно, діду: ви давно вже вільні, — примовивсь Грицько (Панас Мирний); *Все одно, каже, чи звінчав піп, чи не звінчав, аби кохалися...* (М. Коцюбинський); *Відорвати* [відірвати] *гуцула від його гір, то все одно, що зв'язаного орла занурити в воду, а рибу пустити літати в повітря* (Г. Хоткевич); б) *(кому)* кого-небудь зовсім не хвилює щось; кому-небудь байдуже щось. — *Мені все одно, що воно там написано, бо я його незугарна прочитати* (І. Нечуй-Левицький); *Благообразний дідок був взагалі веселим і балакучим від народження... і йому, мабуть, було все рівно, скільки часу він ще просидить в цьому кабінеті* (Григорій Тютюнник); в) *(кому і без дод.)* за будь-яких умов; у будь-якому випадку (перев. при протиставленні). — *Тепер Січ буде недалечко: у Романовському Куті. Правда, й туди вашому брату все одно — дзусь!* (П. Куліш); — *Все рівно, чи так, чи інак, а земля пропадає. — Кому ж я її продам, сину, під сю завірюху?* (Панас Мирний); *Далеко не втече* [араб], *де не бігатиме, а все рівно до наших прийде... Тепер усі дороги до наших ведуть...* (О. Гончар); г) незважаючи ні на що; все-таки. *Хоч би всіх* [співців] *переловили, Все одно б сього джерела Вільних співів не спинили* (Леся Українка); *Губа* [в Северина] *зрослася, але тонюсінький, як ниточка, рівчачок все рівно розділяв її на дві половинки* (Григорій Тютюнник); *Добре лірику, їй-право! Встане, гляне у вікно... Може, вам і не цікаво, — Він напише все одно* (С. Олійник); **(12) Все переплу́талося (поплу́талося, переверну́лося** *і т. ін.)* **/ плу́тається (переверта́ється) в голові́ (в думка́х):** а) втратилася чіткість, точність розуміння, сприйняття чого-небудь. *У голові все переплуталося, пішло колесом, наче після чаду та диму...* (Панас Мирний); *В думках усе переплуталося, і дівчина не в силі була сама розібратися в тій плутанині* (С. Журахович); б) *(у кого)* хто-небудь сприймає дійсність неправильно, спотворено. [Ж е к а:] *Ти ж повернешся сюди. Мусиш повернутися!* [В і р а М и х а й л і в н а:] *Не знаю, Жеко... Зараз у мене в голові все поплуталось...* (Я. Мамонтов); *Була це в основі добра дитина, тільки вкрай розбещена батьками, яким у голові все попереверталося від "панськості"* (Ірина Вільде); **(13) Все пропа́ло** — уживається як констатація безвихідності становища. — *Що тепер я?.. Людський попихач, наймит?.. Пропало... все пропало!* (Панас Мирний); *Все пропало!.. Жах обхопив в одній хвилі, як вогонь обхоплює сухий солом'яний стіг* (Г. Хоткевич); **(14) Все співа́є** *у кому* — хто-небудь перебуває в піднесеному, радісному настрої. *Йому раптом зробилося легко і навіть весело. "Додому! Додому!" — співало все в ньому* (Григорій Тютюнник); **(15) Все стає́ / ста́не на своє́ місце (на свої́ місця́)** — обставини набувають визначеності або повертаються до попереднього стану. *Він майже несвідомо, палкою своєю уявою вже відроджував поруйноване .. В нього там все ставало на своє місце* (О. Гончар); *Про себе думав, що дружина отямиться і все стане на своє місце* (М. Ю. Тарновський); **(16) Все чи́сто** — до найменших дрібниць; абсолютно все. *Тимофіївна, прибиральниця третього поверху, де містилася кімната, все чисто робила сама, а от паркет наказувала натирати хлопцям* (В. Собко); *Міг би я вам розповісти про цей Інель все чисто: і яка його бистрість* [швидкість], *і де були розташовані вогневі точки противника на протилежному березі, і де міновані поля* (О. Гончар); **[Всі] вхо́ди (хо́ди́) і ви́ходи <Всі ви́ходи і вхо́ди>** *див.* **вхід; Всі ко́зи в зо́лоті** *див.* **коза́; Всіма́ си́лами** *див.* **си́ла; Всім се́рцем <Всіє́ю душе́ю>** *див.* **се́рце; Всі ро́зуми пої́сти** *див.* **поїда́ти; Всіх благ!** *див.* **бла́го; Всього́ до́брого (найкра́щого)!** *див.* **до́брий; В усі́х кінця́х** *див.* **кіне́ць[1]; Дзвони́ти (видзво́нювати) в усі́ дзво́ни** *див.* **дзвони́ти; Дур [уве́сь] спав** *див.* **дур; Забува́ти / забу́ти про все [на сві́ті]** *див.* **забува́ти; Заклина́ти Бо́гом (усі́м святи́м [на сві́ті])** *див.* **заклина́ти; Зва́жити / зва́жувати [всі] за і [всі] про́ти** *див.* **зва́жувати; Зво́дити / звести́ [на] ніна́що <Зво́дити / звести́ усе́ на пси>** *див.* **зво́дити; З (із) [усього́] ро́змаху <З ро́змахом>** *див.* **ро́змах; Зна́ти всі за́куточки й су́точки** *див.* **зна́ти; З рі́зних (усі́х) кінці́в** *див.* **кіне́ць[1]; З [усі́м] га́музом** *див.* **га́муз; З усі́х бокі́в** *див.* **бік; З усі́х кутќів (за́кутків)** *див.* **куто́к; З усі́х ніг** *див.* **нога́; З усі́х по́глядів <З уся́кого по́гляду>** *див.* **по́гляд; З усьо́го ду́ху** *див.* **дух; З усьо́го ма́ху** *див.* **мах[1]; Іди́ [собі́] на всі чоти́ри ві́три (на чоти́ри бо́ки)** *див.* **іти́; Іти́ на все** *див.* **іти́; Ки́датися на всі бо́ки** *див.* **ки́датися; Ко́ваний на всі но́ги (на чоти́ри ноги́ (копи́та))** *див.* **ко́ваний; Ко́зир (усі́ ко́зирі) у ру́ки (до рук)** *див.* **ко́зир; Крути́ти (верті́ти) на всі бо́ки** *див.* **крути́ти; Ляга́ти / лягти́ [важки́м (непоси́льним, усі́м** *і т. ін.)***] тягаре́м на пле́чі** *див.* **ляга́ти; Ма́йстер** *(рідше* **маста́к)** **на всі ру́ки** *див.* **ма́йстер; Ма́йстер** *(рідше* **мите́ць, маста́к)** **на всі (вся́кі) шту́ки** *див.* **ма́йстер; Ма́ти [всі] кле́пки в голові́** *див.* **ма́ти[2]; На весь (ввесь) захва́т** *див.* **захва́т; На весь дух** *див.* **дух; На весь (на по́вний, у по́вний** *і т. ін.)* **го́лос** *див.* **го́лос; На весь рот** *див.* **рот; На весь світ** *див.* **світ[2]; На весь (уве́сь) [по́вен, по́вний] зріст (ріст)** *див.* **зріст; На весь язи́к** *див.* **язи́к; На все го́рло <***розм.* **На всю горля́нку>** *див.* **го́рло; На [все] гото́ве** *див.* **гото́вий; (17) На все до́бре!** — усталена форма ввічливого прощання з ким-небудь. *Буду дуже вдячний, коли Ви це зробите, бо я давно вже обіцяв ці гроші переслати до Києва. На все добре!* (М. Драй-Хмара); — *Отже, я більше вас не затримую, панове. На все добре!* (В. Владко); **На всі бо́ки** *див.* **бік; На всі бо́ки присту́пний** *див.* **присту́пний; На всі (вся́кі, рі́зні** *і т. ін.)* **лади́** *див.* **лад; На всі за́вертки** *див.* **за́вертка; На всі за́води** *див.* **за́води; На всі за́ставки** *див.* **за́ставка; На всі лопа́тки** *див.* **лопа́тка; На [всі] сто відсо́тків (проце́нтів) <На всі сто>** *див.* **сто; На всіх перехре́стях** *див.* **перехре́стя; На всіх (по́вних) пара́х** *див.* **па́ра[2]; На всі чоти́ри** *див.* **чоти́ри; На [всі] чоти́ри бо́ки (сто́рони)** *див.* **бік; На [всі] чоти́ри ві́три** *див.* **ві́тер; На всі шту́ки** *див.* **шту́ка[1]; На всьо́му гото́вому (готове́нькому)** *див.* **гото́вий; На всю ву́лицю** *див.* **ву́лиця; На всю гу́бу** *(рідше* **губу́)** *див.* **губа́[1]; На всю пе́льку** *див.* **пе́лька; На всю (по́вну) коту́шку** *див.* **коту́шка; На всю** *(рідко* **ці́лу)** **ха́ту** *див.* **ха́та; На всю ру́ку** *див.* **рука́; На всю (свою) обихі́дку** *див.* **обихі́дка; На по́вних (всіх) паруса́х** *див.* **па́рус; Натиска́ти (нати́скувати, дави́ти) / нати́снути (надави́ти) на [всі] [свої́] га́льма (педа́лі)** *див.* **натиска́ти; На (у) всі (рі́зні) кінці́** *див.* **кіне́ць[1]; На (у) дове́ршення [всього́]** *див.* **дове́ршення; (18) Не все [ще] пропа́ло** — уживається для вираження надії, сподівання на вихід із безнадійного, безвихідного або скрутного становища. — *Що ж тепер, Галю?.. — Шкода... засватана вже я!.. Знаєш що, Чіпко?.. Може, ще не все пропало... Я скажу матері... може, вона батька вмовить...* (Панас Мирний); — *Он, кажуть, помилування уже оголосили для тих, хто добровільно вийде з лі-*

сів. — Ох, не для мене то, Вусте. Багато на душу взяла. — Не все ще пропало, Ганно. Ще не пізно світ собі розв'язати (О. Гончар); **(19) Не всі вдо́ма (до́ма)** *у кого* — хто-небудь дурний, недоумкуватий. *Вояк витріщеними очима видивився на Спориша, як на чоловіка, у якого не всі дома* (І. Франко); — *Ну, та то вже, мабуть, якийсь виродок з їхнього стану, самі ж бо про неї кажуть, що не всі дома* (Дніпрова Чайка); [А н д р і й:] *Факт той, що всі у мене вдома вважають, видно, що у мене не всі вдома!* (З. Мороз); **(20) На всю (в усю́),** *з дієсл.* — у повну силу, повною мірою. — *Туман як сало! А то все міцні приморозки дубом землю кували — ніяк не можна було на всю розпочати сівбу* (Є. Кротевич); *Зареготавшись на всю від Кузьминого жарту, я відкинувся в задок брички* (І. Микитенко); *До Львова прибули після полудня, коли знаменита Краківська площа, на якій відбувались базари, вже вирувала, гармидерувала, торгувала в усю* (В. Бабляк); — *Хліб майже готовий, хлопці, — чув Буслай... Ми днів два покосимо на звал, підбирачі все це підберуть, а тоді вже почнемо збирати на всю* (В. Москалець); **(21) Над (по́над) усе́** — дуже сильно; найдужче. *Пахли* [квіти] *над усе і запаморочливо — землею, прілим торішнім листям і сонячним теплом* (Ю. Смолич); *Несміливо поглядав* [Шовкун] *на старшого лейтенанта, якого, видно, любив над усе* (О. Гончар); **Не ма́ти всіх до́ма** *див.* **ма́ти[2]; Нести́ [весь] тяга́р на свої́х плеча́х (на собі́)** *див.* **нести́; От і вся розмо́ва** *див.* **розмо́ва; (22) От (ото́) [тобі́ (вам)] і все** — уживається для вираження вичерпності характеру висловленого, повідомленого; більше нічого нема. *У нас була виставка в Академії і дуже добра. А тепер через день дають "Руслан* [Руслана] *і Людмилу". От вам і все, що тут робиться* (Т. Шевченко); *Війна ніяк тут не почувається, тільки з газет знаємо про неї та хіба менше приїжджих — от і все* (М. Коцюбинський); — *То було і яєчко, і молочко, і сметанка в празник, а тепер хліб та картопля — от тобі й усе... І живи як хоч* (Г. Хоткевич); *А тут ходиш по світу, і порохня вже з тебе сиплеться, і нікому ти вже не треба, а живеш — не кличе Бог, от тобі і все...* (М. Вінграновський); **Па́дати / впа́сти на колі́на (навкола́шки, ниць,** *рідко* **на всі чоти́ри)** *див.* **па́дати; Перебира́ти (розбира́ти) / перебра́ти (розібра́ти) по кісточка́х ([усі] кісточки́, [усі] жи́лочки)** *див.* **перебира́ти; Переверну́ти [весь] світ** *див.* **переверта́ти; Переверта́ти / переверну́ти [всю] ду́шу ([все] се́рце)** *див.* **переверта́ти; Перемива́ти (ми́ти, переме́лювати, перетира́ти** *і т. ін.)* **/ перемити (перемоло́ти, перете́рти** *і т. ін.)* **[усі] кісточки́ (кістки́)** *див.* **перемива́ти; Переоцінювання (переоці́нка) [всіх] цінностей** *див.* **переоці́нювання; Переоці́нювати / переоціни́ти [всі] цінності** *див.* **переоці́нювати; Пиши́ [все] пропа́ло** *див.* **писа́ти; Підко́вувати / підкува́ти на всі чоти́ри** *див.* **підко́вувати; Підко́вуватися / підкува́тися на всі чоти́ри** *див.* **підко́вуватися; Плу́тати (переплу́тувати) / сплу́тати (переплу́тати, зміша́ти) [всі] ка́рти** *див.* **плу́тати; Плюва́ти на все (на всіх) [і вся]** *див.* **плюва́ти; Поверта́ти / поверну́ти все життя́** *див.* **поверта́ти[1]; Повимо́тувати усі жили** *див.* **повимо́тувати; По [всій] фо́рмі** *див.* **фо́рма[1]; По всіх кутка́х (за́кутках, за́куточках)** *див.* **куто́к; Пока́зувати / показа́ти на весь зріст** *див.* **пока́зувати; По (на) всіх пу́нктах** *див.* **пункт; Попира́ти все святе́** *див.* **попира́ти[2]; Посила́ти [всі] громи́ і бли́скавки [на го́лову]** *див.* **посила́ти; Посила́ти / посла́ти до бісового ба́тька (до всіх чортів)** *див.* **посила́ти; Поста́вити (розста́вити) / ста́вити кра́пку [(всі) крапки́] над "і"** *див.* **поста́вити[1]; По (у) [всіх (широ́ких, дале́ких)] світа́х <По всьо́му світу>** *див.* **світ[2]; Прили́пнути (прикипі́ти) [всім] се́рцем ([усіє́ю] душе́ю)** *див.* **прилипа́ти; Прогле́діти (прогля́діти, продиви́тися) [всі] о́чі** *див.* **прогле́діти; Проспа́ти [все] Ца́рство Небе́сне** *див.* **просипа́ти[1]; Протруби́ти (протуркоті́ти, проту́ркати, прокрича́ти** *і т. ін.)* **[всі] ву́ха** *див.* **протруби́ти; Світ на всі чоти́ри ві́три** *див.* **світ[1]; Сім мішкі́в (кіп, три мішки́) греча́ної во́вни (горі́хів) [і (та) всі непо́вні]** *див.* **сім; Скаламу́тити [всю] ду́шу ([все] нутро́)** *див.* **скаламу́тити; Скорі́ше** *(рідше* **скорі́ш) за все** *(рідко* **всього́)** *див.* **скорі́ше; Спе́ршу всього́ <Сперш усього́>** *див.* **спе́ршу; Ста́вити над усіма́** *див.* **ста́вити; Стри́гти / постри́гти [всіх] під одну́ гребі́нку (під оди́н гребіне́ць)** *див.* **стри́гти; (23) [Та] й по всьому:** а) цим все і закінчиться. *Ну, бабуся гримне На неї добродушно — і по всьому* (М. Рильський); *То спасибі вам, я оце ще стулю два вінки — та й по всьому* (Є. Гуцало); б) більше нічого. *Переказати лиш до Гната, щоб завіз її скриню, та й по всьому* (М. Коцюбинський); *Майна того, що на плечах та біля печі, та й по всьому* (П. Панч); **Трі́ща́ти по всіх швах** *див.* **тріща́ти; Тягти́ (тягну́ти, витяга́ти, витя́гувати) / ви́тягти (ви́тягнути) [оста́нні (всі)] жи́ли** *див.* **тягти́; [Уве́сь] тяга́р ляга́є / ліг на пле́чі** *див.* **тяга́р; У всій [свої́й, його́** *і т. ін.*] **наготі́** *див.* **нагота́; У [всі] [свої́] чоти́ри о́ка <У че́тверо очей>** *див.* **чоти́ри; (24) У голові все йде / пішло́ о́бертом** *у кого* — хто-небудь втрачає здатність чітко, логічно мислити, розуміти, сприймати і т. ін. щось. *У мене в голові все йшло обертом. Я ніяк не міг похопити одної думки, що ледве ворушилась десь під свідомістю, намагаючись підвестись* (Олесь Досвітній); **[Усе́] до йо́ти** *див.* **йо́та; [Усе́] з гро́шика та (і) з ко́шика** *див.* **гро́шик; [Усіма́ (вся́кими)] пра́вдами й непра́вдами** *див.* **пра́вда; Усіма́ фі́брами душі́ (се́рця, істо́ти** *і т. ін.)* *див.* **фі́бра; Усім га́музом** *див.* **га́муз; Усім ми́ром <Усіє́ю грома́дою>** *див.* **мир[2]; Усім (ці́лим) ско́пом** *див.* **скоп; Усіх (всіля́ких, вся́ких, рі́зних) масте́й <Усіє́ї (всіля́кої, вся́кої, рі́зної) ма́сті>** *див.* **масть[1]; Усі́ ши́шки́ летя́ть (па́дають) [на го́лову]** *див.* **ши́шка; Усьому́ голова́** *див.* **голова́; Цар (Оте́ць, Влади́ка) Небе́сний <Цар [усіх] царі́в>** *див.* **цар; Шкутильга́ти (кульга́ти) на оби́дві ноги́ (на всі чоти́ри)** *див.* **шкутильга́ти; Що (скі́льки) [є] мо́чі <З усіє́ї мо́чі>** *див.* **бу́ти; Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **усі ро́зуми пої́сти** *див.* **поїда́ти; Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **усі шляхи́ погуби́в** *див.* **погубля́ти; Як цві́ту по всьому сві́ту** *див.* **цвіт[1].**

ВЕСЬ[2], і, *ж., заст., уроч.* Село. *А люта мати! Спустила друге бісновате* [біснувате] *Своє скаженеє звіря. Та вже такого сподаря, Що гради й весі пожирало* (Т. Шевченко); *І йшла Малуша з лісу до лісу, від весі до весі* (С. Скляренко).

ВЕТ... Перша частина складних слів, що відповідає слову **ветерина́рний**, напр.: ветамбулато́рія, ветдопомо́га, ветліка́рня, ветна́гляд, ветпу́нкт, ветфе́льдшер.

ВЕТАПТЕ́КА, и, *ж.* Скорочення: ветеринарна аптека. *У ветаптеці ви знайдете вакцини, лікувальні засоби, вітамінні препарати, препарати росту, корми для дрібних тварин і т. ін.* (з Інтернету); *Ветаптека пропонує широкий спектр лікувально-профілактичних ветеринарних препаратів для домашніх тварин за помірними цінами* (з мови реклами).

ВЕТДОПОМО́ГА, и, *ж.* Скорочення: ветеринарна допомога. *Потрібно створювати ветеринарні пункти, адже люди утримують на власних подвір'ях худобу, і ветдопомога нерідко буває вкрай необхідна* (із журн.); *Худобі вчасно надали кваліфіковану ветдопомогу, корів урятували* (з газ.).

ВЕТЕРА́Н, а, *ч.* 1. Досвідчений, бувалий воїн, що брав участь у багатьох боях. — *Капітане, нам треба пороху! — закричав Закшицький до якогось ветерана з обвислим вусом і в високій рогатій шапці* (І. Франко); *Разом із старожилами села ветерани ходили ланами, де колись пролягала лінія фронту* (із журн.).

2. Людина, яка багато років успішно і плідно працює або працювала в якій-небудь галузі, установі, організації і т. ін. *Півроку опікувався ним досвідчений сталевар Гордій Кумач .. Так багато почерпнув Юрій практичних знань від заслуженого ветерана, ніби вдруге пройшов курс в інституті* (А. Хижняк); *У нашій бригаді мисливці різного віку та стажу: є ветерани цього діла, .. а є й зовсім новачки* (О. Гончар); *Привітали ветеранів зі святом* (з газ.); *Ветеран праці.*

3. *перен.* Те, що багато років служить людині, довго використовується. *Щоранку будить селище своїми гудками завод-ветеран* (О. Гончар); *Окремі частини ветерана флоту, судна, сконструйованого адміралом Макаровим, виставлено в експозиції музею кораблебудівного університету* (з газ.); *Кінематографістам надали три паровози-ветерани: 1905, 1928, 1941 років випуску* (з газ.).

ВЕТЕРА́НКА, и, *ж., розм.* Жін. до **ветера́н** 1, 2. *Щороку на День Перемоги ветеранка одягає піджак з орденами Вітчизняної війни, "За мужність", численними медалями* (з газ.); *Львівська плавчиня-ветеранка перемогла на чемпіонаті України* (з газ.).

ВЕТЕРА́НСТВО, а, *с.* 1. Збірн. до **ветера́н** 1, 2. *На урочистостях з нагоди Дня Перемоги вшановували ветеранство як молодь, так і старші покоління* (з газ.).

2. Абстр. до **ветера́н** 1, 2. *Український письменник і журналіст доклав чимало зусиль до встановлення ветеранства багатьох волинян, які були у вересні 1939 року в лавах польської армії* (з публіц. літ.); *Для вирішення проблеми поліпшення житлових умов ветерана ми звернулися до уряду, де нам порадили зібрати документи (ідентифікаційний код, документ про ветеранство, про інвалідність, копії технічного паспорта будинку) і пообіцяли узгодити питання якнайшвидше* (з газ.).

ВЕТЕРА́НСЬКИЙ, а, е. Стос. до ветерана (у 1, 2 знач.) або ветеранів. *Лобода ще зранку вирішив: на Скарбне. Поїде в ті райські місця, накупається досхочу, спочине душею, підгартується, .. заодно старого свого провідає в його ветеранській обителі* (О. Гончар); *Там передні місця в залі займуть сивоголові місцеві класики з рядами орденських планок і ветеранських значків* (Р. Федорів); *У столичній мерії відбувся прийом для активістів ветеранського руху* (з газ.); *Ветеранські організації.*

ВЕТЕРИНА́Р, а, *ч.* Фахівець із ветеринарії; лікар, який спеціалізується на хворобах тварин. *Тридцять вибракуваних ветеринаром баранів було зарізано* (О. Гончар); *Мирон останнім часом все на фермі пропадає — він тесля, він дояр і ветеринар* (Микита Чернявський); *Навідався ветеринар, який мастив чимось корів од ґедзів* (П. Загребельний).

ВЕТЕРИНА́РІЯ, ї, *ж.* Наука про хвороби тварин, їх профілактику і лікування, а також про методи захисту людей від інфекційних хвороб тварин. *Навіть аптекар, поштовий урядник і студент ветеринарії, як буде багато писати, то виробить собі форму* (Б. Лепкий); *Питав у Костя та Мирона незрозуміле з агрономії та ветеринарії, хоч те, може, ще й не придасться на екзаменах* (Микита Чернявський); *Чинне українське законодавство забороняє використання у ветеринарії гормонів, антибіотиків та інших препаратів, які впливають на залози внутрішньої секреції* (із журн.).

ВЕТЕРИНА́РКА, и, *ж.* Жін. до **ветерина́р.** *Ветеринарка приручає звірят, які залишаються без матері. Утім вона звірів довго не тримає, а повертає назад до зоопарку, коли ті підростають* (з газ.).

ВЕТЕРИНА́РНИЙ, а, е. Стос. до ветеринарії. *Оглянула його* [телятко] *Мотрона Григорівна і головою похитала. Покликала ветеринарного лікаря* (О. Донченко); *На плечі в Макара висіла польова брезентова сумка, в якій було все потрібне для швидкої ветеринарної допомоги* (С. Добровольський); *Грицько закінчив ветеринарний інститут і тепер працює на Волині директором відгодівельного пункту* (Ю. Мушкетик).

ВЕТИВЕ́РІЄВИЙ, а, е. Прикм. до **ветиве́рія.** *В ароматерапії ветиверієву олію називають "олією спокою" і використовують як седативний засіб* (з наук.-попул. літ.); *Ветиверієві тони парфумерної композиції.*

ВЕТИВЕ́РІЯ, ї, *ж.* Багаторічна тропічна й субтропічна трав'яниста рослина родини злакових із довгастим зеленим листям і солодкуватим запахом, поширена перев. в Індії, країнах Індокитаю, Шрі-Ланці. *У коренях ветиверії міститься ефірна олія, яка цінується у парфумерній промисловості* (з наук.-попул. літ.); *У Південно-Східній Азії з коренів ветиверії виготовляють віяла, ширми та інші предмети* (із журн.); *Ветиверія зміцнює центральну нервову систему, дає емоційний спокій* (з газ.).

ВЕТЛАБОРАТО́РІЯ, ї, *ж.* Скорочення: ветеринарна лабораторія. *Ветлабораторія отримала відповідну акредитацію на проведення досліджень. Фахівці лабораторії виявляють у м'ясі тварин залишки лікувальних речовин, гербіцидів, якими може бути забруднена продукція* (із журн.).

ВЕТЛІ́КАР, я, *ч.* Скорочення: ветеринарний лікар; ветеринар. *Ветлікар здійснює систематичні профілактичні заходи (щеплення, відбраковування тварин та ін.), контролює виконання санітарно-гігієнічних норм на фермах* (із журн.); *Ветлікар проводить ветеринарно-санітарну експертизу, визначаючи якість продуктів, що надходять у продаж* (із журн.).

ВЕТЛІ́КАРКА, и, *ж.* Жін. до **ветлі́кар.** *Працюючи в районній ветлікарні, ветлікарка займалася профілактичною роботою, зрідка робила операції* (з газ.).

ВЕТЛІКА́РНЯ, і, *ж.* Скорочення: ветеринарна лікарня. *У кожному районі та місті діє управління ветеринарної медицини, ветлікарня, яка забезпечує лікування тварин і профілактичну роботу, державна лабораторія, що діагностує небезпечні хвороби* (із журн.).

ВЕТМЕДИЦИ́НА, и, *ж.* Скорочення: ветеринарна медицина. *Ветмедицина охоплює систему наук про хвороби тварин, їх профілактику, діагностику, лікування, визначення якості харчових продуктів і сировини тваринного походження* (з наук. літ.); *Ветмедицина контролює сільськогосподарську продукцію від виробництва до столу* (із журн.).

ВЕТНА́ГЛЯД, у, *ч.* Скорочення: ветеринарний нагляд. *Ветнагляд заборонив реалізацію м'ясо-молочної продукції*

на стихійному привокзальному ринку (з газ.); *Працівники ветнагляду здійснюють державний контроль за дотриманням ветеринарно-санітарних вимог із безпеки продукції тваринного походження і вживають заходів із недопущення поширення небезпечних хвороб* (з Інтернету).

ВЕ́ТО, *невідм., с.* 1. *юр.* Заборона, відміна або призупинення якогось рішення, постанови. *У сфері законодавчої діяльності до компетенції Президента України належать такі повноваження: право законодавчої ініціативи, право вето, право призначати всеукраїнський референдум та ін.* (з наук. літ.); *Вето може бути абсолютним, як у Раді Безпеки ООН, де будь-який із постійних членів може заблокувати рішення, схвалене більшістю Ради, або обмеженим, як у законодавчій системі США, де палата представників і сенат двома третинами голосів можуть подолати вето Президента* (з наук.-попул. літ.); *Трибуни у Давньому Римі могли припиняти будь-яке розпорядження консулів або інших службових осіб. Для цього їм досить було вимовити слово "вето" (що значить "забороняю")* (з наук.-попул. літ.); *Я — король виборний. Але стану родоначальником спадкової королівської династії Собеських. Я скасую право вето, за яким кожен замурзаний голодранець-шляхтич може своїм єдиним голосом відхилити найкращий закон, і диктуватиму сеймові свою волю* (В. Малик).

2. *розм.* Будь-яка заборона взагалі. *— А вето на мотоцикл... Це ж ти, мамо, пожартувала? — Нскілечки. Доки не здаси всіх екзаменів, з двору виводити не смій!* (О. Гончар); *Ю. Лавріненко, відомий як автор і укладач антології "Розстріляне відродження", пережив у радянські часи заслання на Північний Кавказ із забороною проживання в Україні і великих містах СРСР та негласним вето на літературну творчість* (із журн.).

Наклада́ти / накла́сти ве́то *див.* **наклада́ти.**

△ **(1) Суспензи́вне ве́то** — право глави держави відмовити в затвердженні прийнятого парламентом законопроекту, яким передбачено можливість повторного затвердження парламентом цього законопроекту і надання йому чинності закону всупереч протидії з боку глави держави. *Суспензивне вето є прерогативою глав держав із республіканською формою правління, тобто президентів* (з наук. літ.).

ВЕТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ветува́ти.** *Новий закон про місцеві вибори має бути змінений або ветований* (з мови документів); *Президент України повернув до Верховної Ради ветований закон про держзакупівлі* (з газ.); // **вето́вано,** *безос. пред. Ветовано новий закон про вибори* (з газ.).

ВЕТПУ́НКТ, у, *ч.* Скорочення: ветеринарний пункт. *Якщо виявлено гострозаразне захворювання у транспортованих тварин, то викликають спеціаліста з ветпункту* (з мови документів); *Прикордонний ветпункт побудований за європейськими стандартами — дві лабораторії, чотири склади, два холодильники та інше сучасне обладнання для перевірки вантажів* (з Інтернету).

ВЕТСАНЕКСПЕРТИ́ЗА, и, *ж.* Скорочення: ветеринарно-санітарна експертиза. *Лабораторіями ветсанекспертизи проведено масштабні (понад мільйон) дослідження. Не допущено в реалізацію понад 48 тонн продукції тваринного та рослинного походження* (із журн.); *Без наявності документів про проходження ветсанекспертизи торгівля на ринках дикорослими грибами заборонена* (з газ.).

ВЕТСАНІТА́Р, а, *ч.* Скорочення: ветеринарний санітар. *Ветсанітар виконує роботи з надання лікарської допомоги тваринам, їх дослідження і обробки, здійснює догляд за хворими тваринами і т. ін.* (з наук.-попул. літ.); *Закарпатські ветсанітари не допустили до реалізації майже три тонни неякісного м'яса* (з газ.).

ВЕТУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ветува́ти.** *Міжнародний валютний фонд виступив за ветування закону про підвищення соціальних стандартів* (із журн.); *Ветування Податкового кодексу — це загальна перемога всіх, хто змусив владу прислухатися до громадян* (з газ.).

ВЕТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., що.* Накладати вето; забороняти. *Підприємці збираються виступити проти акцизних підвищень, мають намір звернутися з проханням до глави держави ветувати відповідний закон* (із журн.); *Відбулося громадське пікетування Адміністрації Президента з вимогою ветувати та відправити на доопрацювання за участі громадськості Закон "Про регулювання містобудівної діяльності"* (з газ.).

ВЕ́ТХИЙ, а, е. 1. *розм.* Такий, що руйнується, зотліває, витирається від часу, тривалого існування, використання. *Поженив* [Онисименко] *синів, доньок і внуків, багатьох поховав і жив собі самітно в своїм старосвітськім ветхім будиночку серед такого ж ветхого і запущеного саду* (М. Грушевський); *Ветха старенька гребелька заросла з обох боків темною сумовитою вільшиною* (С. Васильченко); *Обстановка тут була — саме мистецтво, правда ветхе: точені, різьблені, інкрустовані меблі, кришталеві люстри, викладені кольоровим дубом підлоги, скульптури, килими...* (Р. Андріяшик); *Електричні мережі у ветхому стані* (з газ.); // Дуже старий, знесилений глибокою старістю (про людину). *Вже ветхий собі був старик і трохи недобачав* (Д. Мордовець); *Раптом помітила вона спереду на обочині шляху згорблену постать зовсім ветхої бабусі, що ледве-ледве човгала хворими ногами* (Є. Кротевич).

2. *заст., уроч.* Який існує з давніх-давен; стародавній. *Скажи, що правда оживе, Натхне, накличе, нажене Не ветхеє, не древлє* [древнє] *слово* (Т. Шевченко); *Ветхою давниною, по-біблійному звучить для мене назва міста Канібама* (Т. Масенко).

Ве́тхий (Стари́й) Заві́т (Запові́т) *див.* **заві́т.**

ВЕ́ТХІСТЬ, хості, *ж.* Стан за знач. **ве́тхий.** *З глибокого, похмурого колодязя витягнув цебер води. Коли тягнув, старий, горбатий звід скрипів і похитувався, ніби мав ось-ось упасти. А може, і впаде. Тут все у ветхість приходить, все падає* (Ю. Мушкетик); *— Вивозити рушники із Зони не можна: надто багато радіації вони нахапались. Прати також страшно, розповзуться од ветхості* (А. Михайленко); *Галя навіть злякалася її* [бабці] *ветхості, адже тут, у порожньому домі, їм буває зовсім самотньо* (Валерій Шевчук).

ВЕТХОЗАВІ́ТНИЙ, а, е. Стос. до Ветхого Завіту *(див.* **завіт).** *Говорили ми з ним* [дядьком] *чимало і про всякі інші ветхо- і новозавітні релігійні речі* (Леся Українка); *Дяка тому далекому предкові, що керувався в своїх діях ветхозавітною настановою пророка Ієремії: "Возьми сі записі та й зложи в глиняну посудину, щоб вони там могли передержатись довгий час"* (П. Загребельний); * У порівн. *Єпископ Іпатій спритно виконував заходи Корони не згірше, як ветхозавітна Єва* (Іван Ле).

ВЕХ, у, *ч.* Те саме, що **цику́та.** *Всі частини веху, особливо корінь, містять отруйну речовину, що викликає сильне, часто смертельне отруєння тварин і людини* (з наук.-попул. літ.); *Квіти болотної трави веху білі, зібрані у складні суцвіття (зонтики), плід округлий* (із журн.).

ВЕЧЕ́РНЯ, і, *ж.* Те саме, що **вечі́рня.** *В церкві правили вечерню* (І. Нечуй-Левицький); *З .. дзвіниці на вечерню вдарив дзвін* (І. Франко); *Після вечерні знов позбирались усі у козацьке подвір'я* (П. Куліш); *Повернувшись на княжий двір, Ярослав звелів одслужити в двірській церкві вечерню* (П. Загребельний).

ВЕЧЕ́РОНЬКА, и, *ж.* Пестл. до **вече́ря.** *Кличе мати вечеряти — вечеронька мені не мила* (з народної пісні); *От і вечеронька на столі — усі сіли вечеряти* (Марко Вовчок); *Скільки їх* [пісень] *знає тітка! Купальських, весільних, зажнивних. "Ой не мила нам та вечеронька, не мила, утомила нас та панська нива"* (М. Олійник).

ВЕЧЕ́РЯ, і, *ж.* 1. Споживання їжі ввечері. *По вечері Андрій присувався до печі і виймав люльку* (М. Коцюбинський); *З їдальні покликали до вечері. Обоє господарів зосереджено й заклопотано порядкували, розміщаючи гостей за столом* (М. Івченко); *Вечеря скінчилася. Чайка з отаманом знову пішли до вітальні. Почалася розмова* (Д. Бузько).

2. Страва, приготована для споживання ввечері. *Жінка снувалася по хаті, вечерю варила* (І. Франко); *— Ну, а тепер ходім цебер брати! В мене ж іще вечеря не зварена, матінки мої рідні! Швиденько!* (В. Винниченко); *На столі стояла вечеря* (Іван Ле).

(1) Зва́на (про́шена, про́хана) вече́ря — вечеря, на яку запрошують гостей. *Посеред* [світлиці] *довгий стіл, накритий до званої вечері* (Леся Українка); *Він не знав певно, чи за вечерю прийдеться єму* [йому] *заплатити, чи се прошена вечеря, — все одно він одразу постановив собі не платити, нехай комітет платить* (О. Маковей); **(2) Свята́ вече́ря** — вечеря на Святий вечір. *Ще на Святвечір, коли пеклося й варилося до Святої вечері дванадцять страв, брала ґаздиня з усіх мисок по ложці, пекла з того всього книшик та й ховала той книшик аж до Юрія* (Г. Хоткевич); *Він також домігся, щоб йому з кожної хати на Святу вечерю носили пироги і до них по кварті олії* (М. Стельмах); **(3) Та́йна (Тає́мна) вече́ря:** а) *(з великої літери)* за Біблією — остання спільна вечеря Ісуса Христа з учнями, на якій Він передрік підступну зраду, Своє розп'яття та Воскресіння. *Молитва Ісусова за учнів та вірних на Таємній вечері — це справжній гімн любові* (з наук. літ.); *У Великий четвер церква згадує і знову відбуває Тайну вечерю Господа Ісуса Христа з Його учнями та апостолами, на якій Христос встановив основне таїнство — євхаристію* (з рел.-церк. літ.); б) *(з великої літери)* ікона із зображенням цієї події. *Перед Тайною вечерею, що над царськими вратами, блимає, погойдуючись, червоне світло великої позолоченої лампадки* (У. Самчук); в) *(перен.)* таємне вечірнє зібрання з певною метою. *Войнаровський позачинював двері в суміжних від їдальні кімнатах. — Маємо між собою Апостола, можемо робити тайну вечерю, — казав. — Але Юди, — додав гетьман, — сподіваюсь, не буде поміж нами* (Б. Лепкий); *То була таємна вечеря апостолів світу темряви. Ці міські алкоголіки зовсім не такі, як сільські, навіть зовні* (Є. Кононенко).

ВЕЧЕ́РЯТИ, яю, яєш, *недок.* Їсти ввечері. *Кличе мати вечеряти, А донька не чує* (Т. Шевченко); *Вечеряли гуртом — і дідусева каша Була смачніша нам присмачок дорогих...* (Л. Глібов); *Вечеряли весело, дружно, ніби мали на тарілці не ковбасу, а хтозна які рідкісні страви* (В. Собко); *Перед екзаменом потрібно .. дати відпочити мізкам, нервам. Розвіятися. Те, що потрібно, спливе на екзамені. А зараз вечеряти й — на вулицю* (Ю. Мушкетик).

ВЕ́ЧІР, чора, *ч.* 1. Частина доби від кінця дня до початку ночі. *Ось день проминув, зник і вечір погожий, Ніч криє і місто, і табір ворожий* (Леся Українка); *Був уже вечір, і над хащами парку сходив великий повний місяць* (Ю. Смолич); *Волин і Леа підійшли близько до села, вечір уже запав, і в сутінках багряно-червоно світилися у селі багаття* (Ю. Покальчук); *Весь вечір Дмитро просидів у вітальні, гортаючи сторінки альбомів з давніми, ще чорно-білими фотографіями* (Є. Кононенко).

2. Вечірнє зібрання гостей із розвагами, частуванням. *Вечір закінчився танцями* (Панас Мирний); *Він ще ніколи не уряджав такого велелюдного вечора "склянки чаю"* (Олесь Досвітній); // Присвячені якій-небудь події, даті, вшануванню особи і т. ін. громадські збори. *Картку з Шевченківського вечора отримала. Спасибі* (Леся Українка); // Публічне вечірнє зібрання, де виконуються літературні, музичні та інші твори. *На літературний вечір Ганна Денисівна прийшла, ввесь прослухала, подякувала* (Остап Вишня).

3. *у знач. присл.* **вечора́ми.** У вечірній час протягом кількох або багатьох діб. *Вечорами зграя коло криниці була гучніш, ніж ранком* (Марко Вовчок); *— Ну, то я тебе, Микольцю, сам буду вчити читати, як тільки буду в хаті: вечорами, деколи вдень* (Т. Бордуляк).

А́вторський (тво́рчий) конце́рт (ве́чір) *див.* **концерт; (1) Ве́чір відпочи́нку** — вечірнє зібрання людей із розвагами, танцями, іноді з частуванням. *Депутатський клуб "Парламент" провів вечір відпочинку до Дня Святого Валентина — "Подарунок коханим"* (з газ.); *Вечір відпочинку з конкурсними програмами та концертом;* **(2) Випускни́й ве́чір** – урочиста церемонія, святкування, пов'язані із закінченням навчального закладу. *Як у феєричному світлі, сяйнули Чернишеві і далека річка на кордоні, і сонячні поля за нею, і випускний вечір в училищі, і мати з накинутою шаллю на плечах* (О. Гончар); *Щороку доводилося дбати про новий* [костюм], *бо із старого я швидко виростав. Отож вона* [мати] *й купувала дешевенькі — лише на випускний вечір придбала справжній* (М. Руденко); **(3) Костюмо́ваний ве́чір** — вечірнє зібрання, учасники якого одягнені в маскарадні костюми. *Костюмований вечір передбачав різноманітні конкурси, віщування, створення й обігравання історій про привидів, відьом тощо* (з газ.); **(4) Музи́чний ве́чір** — вечірнє зібрання, на якому виконують вокальні та інструментальні твори. *Організатори музичних вечорів уже не обмежуються сольними та ансамблевими концертами* (з газ.).

◊ **Аби́ день до ве́чора** *див.* **день; (5) Бага́тий (Святи́й) ве́чір** — святковий вечір напередодні Різдва. *Заступало свято; настав Багатий вечір* (Панас Мирний); [П а в л о:] *Сьогодні ж Святий вечір, то, здається, кличуть мороза вечеряти?* [Я в д о х а:] *Мороза кличуть вечерять на Голодну кутю, а це Багатий вечір* (І. Карпенко-Карий); **(6) До́брий ве́чір!** <*рідше* **До́брого ве́чора!**> — усталена форма ввічливого вітання при зустрічі увечері. — *Добрий вечір, сусідоньки красні!..* (М. Коцюбинський); *Доброго вечора всім, Ми завітали додому на свято* (із журн.); **З (від) ра́нку**

(з ра́ння) до [са́мого] ве́чора (до сме́рку, до смерка́ння, дотемна́, до но́чі) *див.* **ра́нок; (7) Ще́дрий ве́чір** — вечір напередодні Нового року. *Мороз дошкуляє. Останній день старого року, чепурний і яскравий, хоче залишити по собі спогад перед тим, як прийде йому на зміну Щедрий вечір* (Ю. Яновський); *Вечір під Новий рік називається в народі Щедрим вечором. Напевне, тому, що все, що робилося в цей вечір, підпорядковувалося єдиній меті: щоб в усьому був щедрий новий рік* (з наук.-попул. літ.); **(8) Ще не ве́чір:** а) зовсім не все втрачено, бо залишається можливість що-небудь зробити для виправлення ситуації. *Відтак я зрозумів, що ще житиму, що ще не вечір* (Ю. Покальчук); б) нема причини для хвилювання, оскільки ще залишається час для чого-небудь. *Його* [поромника] *просили не тягти, швидше переправити на той бік, а він на все те відповідав: — Ще не вечір, панове... А Полтава — ось вона, стоїть і нікуди не дінеться* (Б. Левін); *— Чого так довго вибиралися? Я вас чекав учора, — пробурчав він у відповідь на наше привітання. — Але ще не вечір. Встигнемо* (Ю. Покальчук).

ВЕЧІ́РКА, и, *ж.* Вечірнє зібрання, гулянка із частуванням у вузькому колі. *Щотижня Олеся справляла вечірки для гусарів* (І. Нечуй-Левицький); *Почали сходитися гості, яких запросили брати на товариську вечірку* (І. Франко); *— Хіба тебе не вразило, приміром, що Марійка на сімейну вечірку запросила свого класного керівника?* (О. Донченко); *При заткнутих у пісок смолоскипах, обліплених метеликами й мушками, на невеличкому горбку .. лунав безжурний сміх і спів. Вечірка удалась. Це було свято молодості й радості життя* (Н. Королева); *Корпоративна вечірка.*

ВЕЧІ́РКИ, рок, *мн., заст.* Вечорниці. *Через гору високую ружа подалася. Не іду я на вечірки, я вже оддалася* (з народної пісні); *У діда дочка і в баби дочка. Так вони ходили на вечірки* (Сл. Гр.).

ВЕЧІ́РНИК, а, *ч., розм.* Людина, яка поєднує навчання у вечірні години з роботою. *На фабриці для дев'ятикласників знайшлося чимало справ. Допомагали вечірникам готувати уроки, .. от уже два тижні тренувалися, готуючись до спільних легкоатлетичних змагань* (Г. Усач); *Студенти-заочники і вечірники постійно використовують отримані знання, що відкриває шлях до їх практичної самореалізації* (із журн.); *Працювати і вчитись — це нелегке завдання. Тому заочник і вечірник повинні бути оточені увагою і піклуванням* (з газ.).

ВЕЧІ́РНИЦЯ¹, і, *ж., розм.* Жін. до **вечі́рник.** *На посаду лаборанта прийняли студентку-вечірницю* (з газ.).

ВЕЧІ́РНИЦЯ², і, *ж.* 1. Ссавець родини кажанових із довгими загостреними крилами, який полює після заходу сонця. *У добрих літунів (вечірниці, кажани) колонії налічують сотні особин* (з наук.-попул. літ.); *Вечірниця літає високо над верхівками дерев, лісовими галявинами, поблизу парків, живиться великими комахами (жуками, вовчками та ін.)* (із журн.).

2. Вечірня зоря. *Коли вечір розкидав хащами блакитні серпанки, .. вечірниця розсвічувала в небі свою лампаду, Опіда повертала з лісу з оберемками зілля* (Н. Королева); *Князь Володимир дивився на вечірницю, що висіла вже зовсім низько над обрієм, велика, малинова, опускалась у тумани* (С. Скляренко).

ВЕЧІ́РНІЙ, я, є. Стос. до вечора (у 1 знач.). *Сім'я вечеря* [вечеряє] *коло хати, Вечірня зіронька встає* (Т. Шевченко); *Серед діброви в гущині Вечірньою добою, Поївши добре, Лев лежав* (Л. Глібов); *Веселі додому вертались Ми в свіжій вечірній імлі* (М. Рильський); // Який відбувається, здійснюється, проходить або діє ввечері. [С а в к а:] *Почнеться оте вечірнє стояннячко та північне обніманнячко* (С. Васильченко); *Почався бій. Бій вечірній, лихоманковий бій* (Ю. Яновський); *Одначе в челядній ізбі* [хаті] *не було охоти до сну й по вечірній молитві* (Н. Королева); // Признач. для вечора (у 2 знач.) (про одяг, взуття і т. ін.). — *Візьми краще оте вечірнє плаття з синього оксамиту* (В. Кучер); *Розглядаючи гостя, цього важкуватого тілом і вдачею чоловіка, вона уявляла його в брудному окопі, з волами в полі, на коні з шаблею... А от у вечірньому костюмі уявити не могла* (М. Циба); // Який прибуває, надходить увечері. *Коли пролітав десь там далеко вечірній потяг, ціла долина здовж озера гриміла громами, ніби у цій тиші проїжджав по сірому небі сам творець грому і блискавки* (У. Самчук); *Він відклацав відповідь на друкарській машинці і в той же день відправив листа вечірньою поштою* (із журн.).

Вечі́рні ті́ні <Вечі́рня тінь> *див.* **тінь; Вечі́рня шко́ла** *див.* **шко́ла; Від світово́ї зорі́ до вечі́рньої** *див.* **зоря́.**

◊ **На вечі́рньому пру́зі (упру́зі)** *див.* **пруг.**

ВЕЧІ́РНЯ, і, *ж.* Церковна служба у християн, яку відправляють у другій половині дня. — *Оце вже вечірня йде давно, — озвався служка* (Марко Вовчок); *У церкві дзвонили до вечірні* (М. Хвильовий); *Вдарило на дзвіниці в дзвін — до вечірні мабуть* (А. Головко); *Я згадав, що нині неділя, — можливо, йдуть на вечірню* (Р. Іваничук).

ВЕЧОРИ́НА, и, *ж., діал.* 1. Вечір (у 1 знач.). *А я молод, діжду вечорини, Гей, піду гулять до дівчини* (з народної пісні); *Від світань до вечорини Із серпом в гарячі дні. Несміливий плач дитини Ледве чути на стерні* (А. Малишко).

2. Вечеря (у 2 знач.). *Да спасибі, сину, за сю вечорину* (Сл. Гр.); *Прибираючи стіл після вечорини, я знайшла на скатертині папір із загадковим рядком. — Хтось, певно, для тебе віршує, — сказала Христині* (із журн.).

3. *заст.* Дівич-вечір; вечорниці *(див.* **вечорни́ці).** *Як тоді співала вечорина: "Коли б ти за мною, Як я за тобою..."* (М. Стельмах).

ВЕЧОРИ́НКА, и, *ж.* Вечірка (у 1 знач.). *Того ж таки дня Степанида Сидорівна .. задумала зробить в себе вечоринку, щоб познайомить свою дочку з кружком* [колом] *своїх ближчих знайомих* (І. Нечуй-Левицький); *Новин особливих катма, після армії з дружиною виглядайте, дасть Бог .. на три сім'ї вечоринку згуляємо, ждіть* (Є. Пашковський).

ВЕЧОРІ́ТИ, іє, *недок., безос.* Наближатися, виявляти свої ознаки (про вечір). *Вечоріє. Наче сизий килим, тінь лягла на море* (І. Франко); *Вечоріло вже, ще нижчим стало осіннє небо над Перекопом* (О. Гончар); *Вже вечоріло; була тиха година, коли тіні виповзають із-під верб* (В. Близнець).

ВЕЧОРНИ́ЦІ, и́ць, *мн.* В українському селі восени та взимку — вечірні зібрання молоді, на яких у будні дні разом із розвагами виконувалася і певна робота, а у святкові — влаштовувалися гуляння. *Ой, не ходи, Грицю, та й на вечорниці, Бо на вечорницях дівки чарівниці!* (з народної пісні); *На весілля чи на вечорниці — як-то було Катря весело поспішається! І хто її перетанцює, хто переспіває?..* (Марко Вовчок); *Дівчата потягли на вечорниці, то я й пішла, щоб дома не сидіть* (Л. Костенко).

ВЕЧОРНИ́ЦЯ, і, *ж.* Рослина родини хрестоцвітих, квіти якої увечері сильно пахнуть. *У Карпатах ростуть білосніжні вечорниці* (з наук.-попул. літ.); *Вечорниці бувають білі, лілові, зеленкуваті, з приємним запахом, їх культивують у садках як декоративні рослини* (з газ.).

ВЕЧОРНИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до вечорниць *(див.* **вечорни́ці).** *На одних вечорницях гуртувались, як правило, дівчата-однолітки (верстваки), які відігравали першорядну роль в організації та проведенні вечорничних зібрань* (з наук. літ.).

ВЕЧОРО́ВИЙ, а, е, *перев. поет.* Те саме, що **вечі́рній.** *Все небо розгорнулось над головою в синьому вечоровому холоді* (О. Копиленко); *Он зоря вечорова до мене шепоче барвиста* (А. Малишко); *Вогонь веселий запалав, розвіяв сутінь вечорову* (І. Гончаренко).

ВЕЧОРО́К, чірка́, *ч.* Зменш.-пестл. до **ве́чір** 2. — *Сьогодні в нас вечорок, — одказала Ганя. — Ви приїхали, неначе знали* (І. Нечуй-Левицький); *Ще парубком любив я прийти на вечорок разом з Іваном* (І. Муратов).

ВЕ́ШТАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **ве́штатися** і **ве́штати.** *В кімнатах було чути біганину, вештання* (І. Нечуй-Левицький); *Стара Сойка, здавалося, мала лихий сон. По довгім вештанню* [вештанні] *з одного кута свого обійстя в інше сіла й завила* (О. Кобилянська); *Я дивуюся, що за приємність знаходиш ти в тому вештанні* (Я. Галан); *Варяги Ярославові .. трюхикали собі по Звіринцю, .. не дуже-то й задоволені безцільним вештанням під холодним дощем* (П. Загребельний).

ВЕ́ШТАТИ, аю, аєш, *недок., розм., рідко.* Те саме, що **ве́штатися.** *Вештати біля управи такої ранньої пори ніхто й не думав* (з газ.).

ВЕ́ШТАТИСЯ, аюся, аєшся, *недок., розм.* Ходити сюди-туди, в різних напрямках, блукати, бродити де-небудь. *Перебендя старий, сліпий, — Хто його не знає? Він усюди вешта́ється Та на кобзі грає* (Т. Шевченко); *Ще довго Марія по хаті вешталась. Підбивала тісто в макітрі, поралась біля печі* (А. Головко); *Дорога до Винників іде через ліси, а в лісах вештаються в цей переломний час різної масті підозрілі людці* (Ирина Вільде).

В'ЄТНА́МЕЦЬ *див.* **в'єтна́мці.**

В'ЄТНА́МКА *див.* **в'єтна́мці.**

В'ЄТНА́МКИ, мок, *мн., розм.* Сандалії без підборів із ремінцем, який проходить між великим і другим пальцями. *Свою назву в'єтнамки отримали тому, що схожі на взуття, поширене в багатьох країнах Азії, зокрема й у В'єтнамі* (із журн.).

В'ЄТНА́МСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **в'єтна́мці** і В'єтнам. *Стародавня в'єтнамська держава утворилась близько 3000 років тому* (з наук.-попул. літ.); *Запах в'єтнамського коріандру чудово поєднується з ароматами багатьох інших прянощів* (із журн.); *Через в'єтнамський енергоринок Україна торує шлях до південноазійського регіону* (з газ.).

В'ЄТНА́МЦІ, ів, *мн. (одн.* **в'єтна́мець,** мця, *ч.;* **в'єтна́мка,** и, *ж.).* Народ, основне населення В'єтнаму. — *Очерети в нас найбільші на планеті. Один в'єтнамець казав: вони у вас — як бамбук!..* (О. Гончар).

ВЖА́ЛЕНИЙ *див.* **ужа́лений.**

ВЖА́ЛЕННЯ *див.* **ужа́лення.**

ВЖАЛИ́ТИ *див.* **ужали́ти.**

ВЖА́ЛИТИСЯ *див.* **ужа́литися.**

ВЖАЛИ́ТИСЯ *див.* **ужали́тися.**

ВЖА́РИТИ *див.* **ужа́рювати.**

ВЖА́РИТИСЯ *див.* **ужа́рюватися.**

ВЖА́РЮВАТИ *див.* **ужа́рювати.**

ВЖА́РЮВАТИСЯ *див.* **ужа́рюватися.**

ВЖА́ТИ *див.* **ужа́ти.**

ВЖА́ТИСЯ *див.* **ужа́тися.**

ВЖАХА́ТИСЯ *див.* **ужаха́тися.**

ВЖАХНУ́ТИ *див.* **ужахну́ти.**

ВЖАХНУ́ТИСЯ *див.* **ужахну́тися.**

ВЖЕ *див.* **уже́.**

ВЖИ́ВАНИЙ *див.* **ужи́ваний.**

ВЖИ́ВАНІСТЬ *див.* **ужи́ваність.**

ВЖИВА́ННЯ *див.* **вжива́ння.**

ВЖИВА́ТИ *див.* **ужива́ти.**

ВЖИВА́ТИСЯ[1] *див.* **ужива́тися**[1].

ВЖИВА́ТИСЯ[2] *див.* **ужива́тися**[2].

ВЖИВИ́ТИ *див.* **вживля́ти.**

ВЖИВИ́ТИСЯ *див.* **вживля́тися.**

ВЖИ́ВЛЕНИЙ (УЖИ́ВЛЕНИЙ), а, е. Дієпр. пас. до **вживи́ти.** *На тваринах проводять експерименти за допомогою електродів, уживлених їм у мозок* (з навч. літ.); * Образно. *Відтоді минуло вже багато років, але залишається біль, глибоко вживлений у пам'ять народу* (із журн.); // **вжи́влено,** *безос. пред. У програмне забезпечення вживлено файли, необхідні для стандартного архіватора* (з навч. літ.).

ВЖИ́ВЛЕННЯ (УЖИ́ВЛЕННЯ), я, *с.* Дія за знач. **вживи́ти.** *Щорічно у світі проводиться велика кількість операцій із вживлення імплантатів, що стимулюють роботу серця* (з наук.-попул. літ.); *Вживлення штучних зубів; Уживлення штучного органа.*

ВЖИВЛЯ́ННЯ (УЖИВЛЯ́ННЯ), я, *с.* Дія за знач. **вживля́ти.** *Чути Максимко зможе тільки після дорогої і надскладної операції — вживляння слухового імплантату* (з газ.).

ВЖИВЛЯ́ТИ (УЖИВЛЯ́ТИ), я́ю, я́єш, *недок.,* **ВЖИВИ́ТИ (УЖИВИ́ТИ),** влю́, вжи́виш, *док., що.* Вводити сторонній предмет у живу тканину для приживляння в ній. [Л і г о с о в:] *Знаходимо в пацючому мозку локалізовані центри насолоди, радості, вживляємо електроди. Пацюк замикає контакт, відчуває радість* (О. Бердник); *Якщо видалити зуб, то на його місце треба або вживляти імплантат, або встановлювати мостоподібний протез* (з газ.); * Образно. *"Одержима" і "На полі крові" є своєрідними творами-пересторогами, "заповітом" Лесі Українки своїм нащадкам, прагненням вживити в українську суспільну свідомість моральні цінності, так яскраво виявлені в біблійних образах, мотивах, легендах* (з наук. літ.); // Вставляти що-небудь у щось. *В описі вказано, що веб-сторінки можна вживляти в робочий стіл комп'ютера* (з Інтернету).

ВЖИВЛЯ́ТИСЯ (УЖИВЛЯ́ТИСЯ), я́ється, *недок.,* **ВЖИВИ́ТИСЯ (УЖИВИ́ТИСЯ),** вжи́виться, *док.* 1. Проникати в живу тканину для приживляння в ній. *Учені створили синтетичні антитіла, які прив'язуються до вірусу атипової пневмонії та не дають йому вживлятися в людські клітини* (з наук.-попул. літ.); * Образно. *У роботі розглянуто особливості розвитку українського протестантизму, зокрема його здатність вживитися в український суспільно-релігійний простір* (з наук. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **вживля́ти.** *Хворим із небезпечними порушеннями серцевого ритму вживляються електронні стимулятори серця* (з наук.-попул. літ.); *Зубний імплантат*

вживляється у щелепу і служить опорою для штучного зуба (із журн.); *Нова специфікація використовує чип із бездротовим інтерфейсом, що буде вживлятися в пластикові картки й різноманітні електронні пристрої* (з наук.-техн. літ.).

ВЖИК, *виг.* Звуконаслідування, що означає короткий різкий звук високого тону. *Вжик-вжик... співає брусок на лезі козацької шаблі* (В. Чемерис); *Вжик! вжик! вжик! Це кухар заходився гострити великого різницького ножа, яким звикле* [звикло] *колять свиней* (Ю. Винничук).

ВЖИНА́ТИСЯ *див.* **ужина́тися.**

ВЖИ́НОК *див.* **ужи́нок.**

ВЖИ́ТИ[1] *див.* **ужи́ти**[1].

ВЖИ́ТИ[2] *див.* **ужи́ти**[2].

ВЖИ́ТИЙ *див.* **ужи́тий.**

ВЖИ́ТИСЯ *див.* **ужи́тися.**

ВЖИТКО́ВИЙ *див.* **ужитко́вий.**

ВЖИТКУВА́ННЯ *див.* **ужиткува́ння.**

ВЖИТКУВА́ТИ *див.* **ужиткува́ти.**

ВЖИТКУВА́ТИСЯ *див.* **ужиткува́тися.**

ВЖИ́ТНИЙ *див.* **ужи́тний.**

ВЖИ́ТОК *див.* **ужи́ток.**

ВЖИТТЯ́ *див.* **ужиття́.**

ВЗА́ВТРА *див.* **уза́втра.**

ВЗАГАЛІ́ (УЗАГАЛІ́), *присл.* 1. У загальному, стос. до всього. *Для того Максим крикнув до своїх товаришів, щоб тепер іще не стріляли і щоб узагалі щадили стріл і зброї...* (І. Франко); [Д і в ч и н а:] *Але хто вона взагалі, не тільки для тебе?* (Леся Українка); *Вишеслав же, якого коротко звали Вишатою, взагалі ніколи не сперечався* (І. Білик).

2. За всяких умов, у всіх випадках; завжди. *Лукина трохи боялась Уласа, палкого, часом не в міру сердитого, часом не в міру ласкавого, але взагалі гарячого, як огонь* (І. Нечуй-Левицький); *Вона дуже стримана й холодна взагалі, а коли сміється — робиться близькою* (Ю. Яновський); *В повітрі було свіжо, навіть холоднувато, як узагалі в цих місцевостях улітку* (І. Багряний).

3. У цілому, без виділення частин, подробиць (звичайно при іменнику). *Науці взагалі і зокрема інженерії й архітектурі вперше надана можливість бути в чудовому гармонійному поєднанні з природою на радість людям* (О. Довженко); *Історизм, який повно і безпосередньо виявляється в історичному жанрі, не є тільки його істотною ознакою — це характерна риса української літератури взагалі* (з наук. літ.); *Проблема індивідуалізації підготовки вчителя має висуватися на перший план як пріоритетна тенденція в удосконаленні системи освіти взагалі та професійно-педагогічної підготовки вчителя зокрема* (із журн.).

4. Уживається як узагальнювальне слово перед підсумком. [О р е с т:] *Недарма люди завжди старались заселити порожні ліси і води німфами, русалками, взагалі чимсь живим, хоч би й фантастичним* (Леся Українка); *Вона тих пирогів не любить і взагалі нічого не любить, крім грошей* (І. Франко); — *Не кричи, будь ласка,* — *затулила вуха Шепель.* — *Ми не на вулиці, і взагалі я не люблю ефектних промов!* (О. Донченко).

ВЗАД (УЗА́Д), *присл., діал.* Назад. — *Взад вертать!* — *Куди вертати?* — *Годі йти! Лягаймо спати!* (І. Франко); *Його висока горда постать перевищала всіх, мов дуб, а на його тепер ясно освітленім лиці з узад зачесаним довгим волоссям, що спадало на плечі, із вузьким білим чолом, відбивався цілий настрій його душі* (О. Кобилянська); — *Геть сюди, козаки, геть від брами на майдан!* — *кричав Петро.* — *Я гармату поставив. Козаки подались миттю взад* (А. Чайковський); *Вона відкинула голову взад, червоні уста пашіли солодко, темна синява очей світила, мов емаль* (К. Гриневичева).

(1) Взад і впере́д — туди-сюди, з одного боку в інший. *Блукаємо поміж дерева, широким шляхом, взад і вперед. Отут десь .. десь завернути... повинна ж бути дорога...* (М. Коцюбинський); *Доктор Коельо, в розідраній сорочці, з забинтованою лівою рукою, крокуючи взад і вперед по галявині, слухав високого чорнявого чоловіка в строкатій ковбойці* (Ю. Бедзик); *Він застебнув ґудзики на пальті, звів коміра, сховав руки в рукава й почав ходити взад і вперед, щоб зігрітися* (Валерій Шевчук).

ВЗАЄ́МИНИ, ин, *мн.* Стосунки, відносини між ким-, чим-небудь. *На коліна б бажав я упасти, Слізьми виплакать горе пекуче своє, До ніг милої серденько скласти.., На мить щирих взаємин зазнати* (П. Грабовський); *Племінник не дуже любив свого дядю, але мусив підтримувати тісні родинні взаємини* (О. Іваненко); *Кочове життя по країнах, по амбасадах, взаємини з багатьма різними, часом полярно різними людьми — все це привчило Заболотну .. прагнути з людьми взаємин доброзичливих, злагідливих, виробило певний досвід переборювання конфліктних чи близьких до цього ситуацій* (О. Гончар); *Його, Лукича, видно, найбільше турбує питання про взаємини народу й інтелігенції, зокрема в Галичині, про національну мову, культуру* (М. Сиротюк); *На перший план у сенсі геополітичних економічних стратегій виходять взаємини у форматі "великої сімки", а в сенсі безпеки — "великої вісімки"* (з газ.).

(1) Близькі́ взає́мини (відно́сини, стосу́нки): а) товариські, дружні, приятельські взаємини. *Рятувалася хатньою роботою, чистотою покоїв, .. близькими стосунками з жінками села, які побачили в їмості рідну доброзичливу істоту* (Г. Хоткевич); — *Я б не хотів, щоб між нами і цією людиною були якісь близькі взаємини. Він схильний до інтриганства .. та й взагалі нам з такими людьми не по дорозі* (Л. Смілянський); *Він* [Шаляпін] *приїхав всього на один день — побачитися з Горьким, який був з ним у близьких відносинах* (Л. Смілянський); б) інтимні, любовні стосунки, зв'язки. *Я все зрозуміла. Окрім одного: складу злочину немає, ми прийшли забрати .. заяву, написану неповнолітньою, котра дуже важко переживає наші з Рибалкою близькі стосунки* (А. Кокотюха); *Вона була в близьких стосунках і з удвічі старшим за неї головою селищторгу* (Є. Кононенко); *Якщо ви вирішили виявити оригінальність і вручити коханій комплект спідньої білизни, то повинні, по-перше, бути з нею в дуже близьких взаєминах і, по-друге, добре знати її смаки* (з газ.); **(2) Нестату́тні взає́мини (відно́сини, стосу́нки)** — явища насильства, примусу, принижень за національною, територіальною, релігійною, віковою та іншими ознаками, що трапляються в армійських колективах серед солдатів строкової служби. *Через нестатутні взаємини на Харківщині загинув солдат строкової служби* (з газ.); *Нестатутні відносини в армії та їх трагічні наслідки для суспільства не новина — і з цим намагаються боротися* (з газ.); *Одним із негативних проявів міжособистісних від-*

носин між воїнами різних періодів служби є так звані нестатутні стосунки, або ж "дідівщина" (з газ.).

ВЗАЄ́МНИЙ, а, е. Який однаково виявляється стосовно один одного; обопільний. *Гриневецький сміявся з симпатії Павлика до мене, а ще гірше сміявся, коли я сказала, що та симпатія взаємна* (Леся Українка); *Взаємне довір'я було встановлене зразу ж, як тільки гості, переступивши поріг, привіталися з господинею* (В. Малик); *Проте доба взаємного розуміння і приємного співіснування в тіні професорової величі тривала не надто довго* (Ю. Андрухович).

ВЗАЄ́МНІСТЬ, ності, *ж.* 1. Взаємне або відповідне почуття (дружби, симпатії, любові і т. ін.). — *Ця дівчина любить тебе... Вона заслужила право на взаємність* (Іван Ле); *До Заболотних у Ліди ставлення особливо уважливе і вони їй, звичайно, відповідають взаємністю* (О. Гончар); *Вона в житті зіткнулась з неприємністю: хлопчина її не відповів взаємністю* (Л. Костенко).

2. Аналогічний крок у відповідь на певну дію. *Президент зупинив на два дні дію свого указу про розпуск парламенту, і парламент відповів взаємністю, скасувавши п'ять своїх постанов* (з газ.).

△ **При́нцип взає́мності** *див.* **при́нцип.**

ВЗАЄ́МНО. Присл. до **взає́мний.** *Література й народна поезія — рідні сестри, що взаємно збагачуються, що живуть і житимуть у добрій творчій злагоді* (М. Рильський); *Зустріч двох колон, хай навіть пошарпаних, втомлених, обтяжених масою хворих та поранених, якось одразу взаємно посилила, збадьорила людей* (О. Гончар); — *Будьмо взаємно витримані і поважні — починаємо суд* (Д. Міщенко).

ВЗАЄ́МНО-ЗВОРО́ТНИЙ, а, е, *спец.* Із взаємною спрямованістю. *Семантичне відношення конверсії може виявлятися не лише між двома мовними одиницями, а й усередині окремого значення та між двома значеннями однієї мовної одиниці, які містять семи взаємно-зворотної рольової спрямованості* (з наук. літ.); *При обертовому магнітному полі двофазної обмотки магнітну індукцію пульсуючого поля подано векторами двох її однакових за значенням складників, які обертаються у взаємно-зворотних напрямах* (з навч. літ.); *Взаємно-зворотні дієслова означають дію двох і більше діячів, яка взаємно спрямована* (з навч. літ.).

ВЗАЄМО... Перша частина складних слів, що відповідає словам **взає́мний, взає́мно,** напр.: в з а є м о в и́ г і д н и й, в з а є м о в и́ р у ч к а, в з а є м о в и к л ю ч а́ т и, в з а є м о з а л е́ ж н і с т ь, в з а є м о з в'я з о́ к, в з а є м о с т о с у́ н к и, в з а є м о у з г о́ д ж е н н я.

ВЗАЄМОВВІ́ЧЛИВИЙ, а, е. Який виявляє ввічливість до когось і водночас сам є об'єктом ввічливого ставлення. *Будьмо взаємоввічливими на дорозі* (з газ.); *Ми не завжди взаємоввічливі, іноді нас переповнюють емоції, але ми завжди намагаємося відповідати коректно і по суті* (з газ.).

ВЗАЄМОВВІ́ЧЛИВІСТЬ, вості, *ж.* Стан за знач. **взаємоввічливий.** *Лише суворе дотримання Правил дорожнього руху і взаємоввічливість його учасників зменшать кількість аварійних ситуацій та дорожньо-транспортних пригод* (з Інтернету).

ВЗАЄМОВИ́ГІДНИЙ, а, е. Обопільно вигідний. *Ще раз мені вже не вмовити американців підтримати цей проект чи запропонувати іншу форму взаємовигідної співпраці з Україною* (Ю. Мушкетик); *Зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства* (Конституція України).

ВЗАЄМОВИ́ГІДНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр ім. до **взаємови́гідний.** *В основу концесійної діяльності покладено законність, конкурентність, комплексність виконання, взаємовигідність, забезпечення інтересів споживачів, розподіл ризику тощо* (з наук. літ.); *Взаємовідносини повинні базуватися на взаємній повазі, рівноправності, загальноприйнятих демократичних принципах, взаємовигідності* (із журн.).

ВЗАЄМОВИ́ГІДНО. Присл. до **взаємови́гідний.** *Сторони погодились, що можуть бути взаємовигідно цікаві у таких сферах: будівництво, автобудування, переробка щебеню та каменю* (із журн.).

ВЗАЄМОВИЗНА́ННЯ, я, *с.* Визнання один одного або обопільне визнання кого-, чого-небудь. *У столиці України щойно завершився Тиждень болівійської освіти, науки і культури, присвячений двадцятиріччю офіційного взаємовизнання наших держав* (з газ.); *Урядовий комітет схвалив проект постанови про взаємовизнання Україною та Польщею документів про освіту* (з газ.).

ВЗАЄМОВИКЛЮЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., що.* Заперечувати, не допускати взаємної наявності або обопільного існування чого-небудь за певних умов. *Документ, що отримав досить високу оцінку фахівців та експертів у галузі державного права, містить два положення, які за певних обставин можуть взаємовиключати одне одного* (з наук.-попул. літ.); *Римська зустріч науковців, філософів і богословів з різних країн має засвідчити, що віра і наука не взаємовиключають одна одну, а взаємодоповнюють* (із журн.).

ВЗАЄМОВИКЛЮЧА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* Бути непоєднуваним одне з одним за певних умов. *Внутрішня властивість анекдоту — декілька разів повертатися до змалювання ситуації, але з різних позицій. І ці позиції повинні взаємовиключатися* (з наук. літ.); *Віра і розум у митрополита Іларіона не взаємовиключаються, а стають майже тотожними* (з навч. літ.).

ВЗАЄМОВИ́КЛЮЧЕННЯ, я, *с.* Неможливість одночасного спільного існування, перебування; обопільна несумісність. *У поетичній драматургії Лесі Українки є риси кількох напрямів і течій тогочасного європейського мистецтва, які дисертант розглядає не в дусі взаємовиключення, а в їх інтеграції у творчості* (з наук. літ.).

ВЗАЄМОВИ́КЛЮЧНИЙ, а, е. Який усуває можливість одночасного спільного існування, перебування і т. ін. *У логіці парадокс — суперечність, отримана внаслідок зовні логічного міркування, що приводить до взаємовиключних висновків* (з наук.-попул. літ.); *Компроміс як продуктивний тип поведінки зарекомендував себе і в такій ситуації, коли обидві сторони наділені однаковою владою, а їх інтереси взаємовиключні* (з навч. літ.).

ВЗАЄМОВИ́КЛЮЧНІСТЬ, ності, *ж.* Стан за знач. **взаємови́ключний.** *Хаотичність, метушливість, непослідовність владних рішень призводить до неузгодженості, інколи й взаємовиключності* (із журн.).

ВЗАЄМОВИ́РУЧКА, и, *ж.* Готовність допомогти один одному; взаємна підтримка. *Прорватися крізь колону "тигрів" та "пантер" з боєприпасами для своєї роти, яка попала у скруту, — це не просто мужність воїна, це ще й свідчення того, що почуття обов'язку, почуття бойової*

взаємовиручки були в нього над усе! (Є. Доломан); *В умовах науково-технічного прогресу успіх господарських починань усе більше залежить від поєднання таких моментів, як чіткість у розподілі функцій між працівниками і товариська взаємовиручка, гранична організованість, монолітність колективу* (з навч. літ.); *У спецпоселеннях вижили тільки ті сім'ї, в яких стосунки будувалися на суворій внутрішній дисципліні, узгодженості дій у поєднанні з взаємодопомогою та взаємовиручкою не лише між родичами, а й усіма земляками, які потрапили у важке становище* (з газ.).

ВЗАЄМОВІДНО́СИНИ, ин, *мн.* Те саме, що **взає́мини.** *Прогрес людства залежить від форми суспільних взаємовідносин* (Іван Ле); *Йшлося про лінію людської поведінки — і не тільки в шкільному приміщенні, про розуміння свого життєвого обов'язку, про місце вчителя в суспільстві, про взаємовідносини наставника й учня* (Є. Доломан); *Важливе значення І. Кант надавав совісті як моральному "судилищу". Двома головними обов'язками людей у взаємовідносинах він вважав любов і повагу* (з наук. літ.).

ВЗАЄМОВІДНО́ШЕННЯ, я, *с.* Відношення пов'язаних між собою, взаємозумовлених предметів, явищ; взаємозв'язок. *Людське суспільство внесло значні корективи у взаємовідношення у ландшафтній системі. Виникли нові утворення, пов'язані з результатом антропогенної діяльності, серед яких і є урболандшафти* (з наук. літ.); *Однією з проблем науки цивільного права є взаємовідношення цивільного з господарським правом* (з навч. літ.).

ВЗАЄМОВІДПОВІДА́ЛЬНИЙ, а, е. Який передбачає взаємну відповідальність сторін, ґрунтується на ній. *Конструктивна та взаємовідповідальна співпраця гілок влади є важливим чинником формування і реалізації ефективної зовнішньої політики України, захисту її національних економічних і політичних інтересів* (з газ.).

ВЗАЄМОВІДПОВІДА́ЛЬНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **взаємовідповіда́льний.** *Принципове значення має висновок про те, що в сучасних умовах зростає роль загальної взаємовідповідальності людей як обов'язкової умови індивідуальної свободи* (з наук. літ.); *Повинна бути взаємовідповідальність усіх сторін — як організацій, що обслуговують житловий фонд, так і квартиронаймачів чи власників житла* (з газ.); *На нараді в Ужгороді говорили про взаємовідповідальність підприємців та влади* (з газ.).

ВЗАЄМОВІДШТО́ВХУВАННЯ, я, *с.* 1. Одночасне відштовхування чого-небудь (предметів, явищ, людей і т. ін.) один від одного. *Сталеві пластинки нарешті починають сходитися. Але тут, в міру наближення, на них мовби починають діяти сили взаємовідштовхування, і лінії ніяк не можуть злитися в одну* (С. Тельнюк).

2. Взаємне негативне ставлення, несприйняття. *На рівні культурних типів й окремих культурних напрямів у сучасному світі наявна тенденція не лише до зближення культур, яке відбувається на підставі типової або функціональної спорідненості, а й зворотний процес — взаємовідштовхування* (з навч. літ.).

ВЗАЄМОВПЛИ́В, у, *ч.* Вплив, що здійснюється одним на одного, взаємно. — *Греки перейняли у скіфів деякі звичаї, а замість них передали скіфам дещо з свого побуту. Історичний взаємовплив, так би мовити, — усміхнувся Дмитро Борисович* (В. Владко); *Оскільки доля людини є не що інше, як сума впливів універсуму (макросвіт) на людину (мікросвіт), то ці взаємовпливи піддаються обчисленням як у минулому, так і в майбутньому* (Ю. Андрухович); *Діалог культур був і залишається одним із головних факторів розвитку людської цивілізації, який забезпечував їх взаємовпливи та взаємозбагачення* (з наук. літ.).

ВЗАЄМОДІ́ЙНИЙ, а, е. Стос. до взаємодії. *Академік В. Глушков запропонував модель комп'ютера, складену з двох взаємодійних автоматів — керівного та операційного* (з наук. літ.).

ВЗАЄМОДІ́Я, ї, *ж.* Взаємний зв'язок між ким-, чимнебудь у дії. *Стійкість природних систем залежить від взаємодій низки чинників: техногенних, ландшафтно-геохімічних, фізико-хімічних, біологічних і кліматичних* (з наук. літ.); *Хлороводень можна добути взаємодією хлориду із сірчаною кислотою* (з навч. літ.); *Руйнування ґрунту вітром являє собою фізичний процес, що відбувається при взаємодії повітряного потоку з поверхнею ґрунту* (з навч. літ.); // Узгодженість дій між ким-, чим-небудь. *Капітан Походько дає останні вказівки ротним, які обступили його тісним колом, щодо проведення атаки. Наполягає на чіткій взаємодії і злагодженості різних підрозділів* (Є. Доломан).

△ (1) **Обмі́нна взаємоді́я,** *фіз.* — специфічний взаємовплив однакових, тотожних мікрочастинок. *Під обмінною взаємодією у квантовій теорії поля розуміють взаємодію між частинками поля завдяки обміну віртуальними частинками* (з наук. літ.).

ВЗАЄМОДІ́ЯННЯ, я, *с., книжн.* Взаємний вплив кого-, чого-небудь. *Контакти між літературними мовами є основою їх взаємодіяння і взаємозбагачення* (з навч. літ.); *Жанр романсу виник як результат взаємодіяння народного та професіонального мистецтва* (із журн.).

ВЗАЄМОДІ́ЯТИ, ію, ієш, *недок.* Бути у взаємодії; діяти узгоджено. *Обидва стилі активно між собою взаємодіють, що особливо чітко відбилося в давньоруському літописанні* (В. Русанівський); *Розчини лугів взаємодіють із кислотами* (з навч. літ.); *Сторони домовилися обмінюватися досвідом організації наукових досліджень, а також взаємодіяти при розробленні нових законодавчих актів і урядових рішень у галузі науки та освіти* (з мови документів); *Пенсійний фонд має мережу територіальних відділень, включаючи міста й райони, які у своїй діяльності взаємодіють з органами влади і управління, підприємствами та установами* (із журн.).

ВЗАЄМОДОВІ́РА, и, *ж.* Обопільна довіра сторін. — *А була ж між нами взаємодовіра, дружба яка була... Архітектор сидів у задумі, в прибитості. Валерій Іванович ще від першої зустрічі перейнявся симпатією до цієї людини* (О. Гончар); *Дослідження минулого вірменської діаспори в Україні має сприяти покращенню взаєморозуміння, зміцненню взаємоповаги та взаємодовіри між представниками українського та вірменського етносів* (з наук. літ.).

ВЗАЄМОДОПО́ВНЕНИЙ, а, е. Який доповнив кого-, що-небудь і сам зазнав доповнення. *На початку 1906 р. відредаговані й взаємодоповнені переклади П. Морачевського, П. Куліша та М. Лободовського побачили світ* (з навч. літ.).

ВЗАЄМОДОПО́ВНЕНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **взаємодопо́внений.** *Економіку варто розглядати через призму кластерів, адже вони охоплюють важливі зв'язки, взаємодоповненість між галузями* (з наук. літ.); *Взаємодоповненість різних видів міського транспорту забезпечує макси-*

мально зручне, комфортне та безпечне пересування (з наук.-попул. літ.).

ВЗАЄМОДОПО́ВНЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **взаємодопо́внити.** *Корпорація є групою компаній, об'єднаних для взаємодоповнення напрямків діяльності (наприклад, у галузі громадського харчування) та забезпечення концентрації ресурсів на прибуткових проектах* (з Інтернету).

ВЗАЄМОДОПО́ВНИТИ *див.* **взаємодопо́внювати.**

ВЗАЄМОДОПО́ВНЮВАЛЬНИЙ, а, е. Який доповнює кого-, що-небудь і сам зазнає доповнення. *Зображення фігур західного фронтону Парфенону становлять із східним взаємодоповнювальний контраст, що втілює загальну ідею торжества розуму, волі і гармонії* (з наук. літ.); *Радіо і телебачення можна розглядати як взаємодоповнювальні частини єдиної системи маркетингових впливів на покупців* (з газ.).

ВЗАЄМОДОПО́ВНЮВАЛЬНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **взаємодопо́внювальний.** *Наближення до істини можливе лише завдяки взаємодії різних парадигм і теорій, що передбачає їх взаємодоповнювальність* (з наук. літ.); *Існують взаємодоповнювальність та взаємозалежність економічних систем країн регіону, спільні проблеми в проведенні економічних перетворень* (з наук. літ.).

ВЗАЄМОДОПО́ВНЮВАНИЙ, а, е. Те саме, що **взаємодопо́внювальний.** *Під час круглого столу чимало дискутували про те, що є пріоритетом — рекомендаційна аналітика чи активна участь у політичних процесах у країні. Очевидно, що за нинішніх українських умов це — взаємодоповнювані речі* (з газ.).

ВЗАЄМОДОПО́ВНЮВАНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **взаємодопо́внюваний.** *На думку фахівців, у тих сферах діяльності, де немає культурної взаємодоповнюваності, не можуть скластися умови для формування взаємодії на етнічному ґрунті* (з наук. літ.).

ВЗАЄМОДОПО́ВНЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВЗАЄМОДОПО́ВНИТИ,** ню, ниш, *док., кого, що.* Додавати щось один одному. *Обидва виміри християнського життя (вертикальний — містичний зв'язок людини з Богом і горизонтальний — турбота про людину і світ) нероздільні, оскільки взаємодоповнюють один одного* (з публіц. літ.).

ВЗАЄМОДОПО́ВНЮВАТИСЯ, юється, *тільки недок.* Доповнюватися один одним. *Реалістичне й романтичне начала в романах І. Багряного вдало взаємодоповнюються* (з наук. літ.); *Вірш Шевченка відзначається цілісністю, у строфіці й метриці переплітаються, взаємодоповнюються і літературні, і народні елементи* (із журн.).

ВЗАЄМОДОПОМО́ГА, и, *ж.* Допомога, що надається один одному взаємно. *На зборах партизани говорили про дружбу і взаємодопомогу в бою* (М. Шеремет); *Ритуал і звичаї побратимства як ідеалу індивідуальної і колективної взаємодопомоги, духовного єднання побутували на території України ще в стародавні часи і вперше письмово зафіксовані Геродотом у розповіді про скіфів* (з наук. літ.); *Характерною рисою культурно-освітньої діяльності "просвіт" була їх активна співпраця і взаємодопомога* (з наук. літ.); *Після необмеженої свободи початку перехідного періоду знову згадали про такі цінності, як кооперація, взаємодопомога і корпоративність* (з наук. літ.); *У серпні 1920 р. делегація кубанського уряду підписала з урядом УНР договір про взаємовизнання та взаємодопомогу* (з навч. літ.).

ВЗАЄМОЗАБОРГО́ВАНІСТЬ, ності, *ж.* Обопільна заборгованість одного перед іншим. *Кризовий стан ряду банків негативно впливає і на функціонування державних підприємств і установ, веде до зростання їх взаємозаборгованості та втрати платоспроможності* (із журн.); *Протягом року зросла взаємозаборгованість суб'єктів господарювання, сума кредиторської заборгованості перевищує дебіторську* (з газ.).

ВЗАЄМОЗАЛЕ́ЖАТИ, жить, *недок.* Бути у взаємній залежності; залежати один від одного. *Кожен фактор виробництва є продуктивним: земля, праця, капітал; ці фактори взаємозалежать* (з навч. літ.).

ВЗАЄМОЗАЛЕ́ЖНИЙ, а, е. Який перебуває у взаємній залежності з ким-, чим-небудь. *Нині можна говорити про те, що характерною ознакою новітньої історії є два рівнобіжних і взаємозалежних процеси: глобалізація і регіоналізація* (з газ.); // Такий, частини, елементи і т. ін. якого перебувають у стані взаємної залежності (про щось єдине, цілісне). *Нове політичне мислення, засноване на тезі про різноманітний, взаємозалежний і цілісний світ, проголошувало відмову від класово-ідеологічної конфронтації* (з наук.-попул. літ.).

ВЗАЄМОЗАЛЕ́ЖНІСТЬ, ності, *ж.* Взаємна залежність між явищами, людьми, предметами і т. ін. *Доля окремої людини мало чим відрізняється від долі окремого народу, а доля окремого народу .. від долі окремої людини, і взаємозалежність тут є завжди, а не в якусь тільки епоху* (Є. Гуцало); *Центральним поняттям в екології є багатоманітність об'єктів природи та їх взаємозалежність* (з наук. літ.).

ВЗАЄМОЗАЛЕ́ЖНО. Присл. до **взаємозале́жний.** *Фізичне здоров'я, фізичний статус є еволюційно базисним статусом загального здоров'я людини. Його вектор будується на показниках фізіологічних систем, що функціонують взаємозалежно* (з навч. літ.).

ВЗАЄМОЗА́ЛІК, у, *ч., фін.* Грошові зобов'язання між підприємствами, які погашаються поставкою товарів або наданням послуг. *На суднобудівних підприємствах шляхом взаємозаліку проведені розрахунки за спожиту енергію* (з газ.); *Господарства замість перерахування коштів домовилися здійснити взаємозалік заборгованостей* (з Інтернету).

ВЗАЄМОЗАМІ́НА, и, *ж.* Можливість чи здатність кого-, чого-небудь рівноцінно заміняти один одного. *Основними умовами синонімії є можливість взаємозаміни близьких за значенням слів з метою уникнення повторень в одному контексті тих самих одиниць* (з наук. літ.); *Особливостями енергетики, що відрізняють її від інших галузей господарства України, є технологічні, зумовлені фізичною суттю процесів виробництва, розподілу та споживання енергії (взаємозаміна ресурсів, що використовуються, послідовність фаз перетворення енергії)* (з наук.-техн. літ.).

ВЗАЄМОЗАМІНИ́ТИ *див.* **взаємозамі́нювати.**

ВЗАЄМОЗАМІНИ́ТИСЯ *див.* **взаємозамі́нюватися.**

ВЗАЄМОЗАМІ́ННИЙ, а, е. Який може як рівноцінно замінити кого-, що-небудь, так і бути рівноцінно заміненим. *Іменники того самого семантичного поля виявляються взаємозамінними у різних поетичних контекстах* (з наук. літ.); *Поняття "держава" і "державна влада" — близькі і багато в чому збігаються. У ряді випадків вони вживаються як тотожні, взаємозамінні. Але між цими понят-*

тями є й відмінності (з навч. літ.); *Взаємозамінними можуть бути деталі, вузли, механізми* (з газ.).

ВЗАЄМОЗАМІ́ННІСТЬ, ності, *ж.* Властивість за знач. **взаємозамі́нний.** *Наявність значної кількості осіб у групі дає змогу більш докладно деталізувати виконання окремих функцій її учасників і забезпечує їх взаємозамінність* (з наук. літ.); *Експериментально досліджено енергетичні характеристики радіаторів російського та українського виробництва і визначено умови їх взаємозамінності* (з наук. літ.); *Вимога взаємозамінності диктує видалення з синсетів тих лексем, семантичні стани яких характеризуються дуже вузьким колом контекстів* (з наук. літ.).

ВЗАЄМОЗАМІ́НЮВАНИЙ, а, е. Те саме, що **взаємозамі́нний.** *Усі модифікації комп'ютера мали однакові систему команд, швидкодію, розрядність, зовнішні зв'язки і були побудовані на однотипних взаємозамінюваних блоках* (з наук.-попул. літ.); *Товари бувають взаємозамінюваними у тому випадку, коли вони задовольняють одну й ту ж потребу людини (наприклад, кава і чай, спагеті та макарони)* (з навч. літ.).

ВЗАЄМОЗАМІ́НЮВАНІСТЬ, ності, *ж.* Те саме, що **взаємозамі́нність.** *Принципами товарознавства є: безпека, ефективність, сумісність, взаємозамінюваність і систематизація* (з навч. літ.); *У грі футболістів можна було побачити все те, що дозволило їм повернути звання найкращої команди країни. Це — колективна, багатокомбінаційна гра, високий темп, постійна взаємозамінюваність гравців* (з Інтернету); *Взаємозамінюваність транзисторів.*

ВЗАЄМОЗАМІ́НЮВАТИ, ює, *недок.*, **ВЗАЄМОЗАМІНИ́ТИ,** мінить, *док., кого, що.* 1. Рівноцінно замінювати один одного. *Природа дала людині щонайширший асортимент продуктів як рослинного, так і тваринного походження, що можуть взаємозамінювати один одного* (з газ.).

2. Рівноцінно замінювати кого-, що-небудь ким, чим-небудь іншим і навпаки. *Сполучникові та безсполучникові складні речення часто бувають синонімічними. В таких випадках їх можна взаємозамінювати* (з навч. літ.).

ВЗАЄМОЗАМІ́НЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ВЗАЄМОЗАМІНИ́ТИСЯ,** міниться, *док.* Рівноцінно замінюватися ким-, чим-небудь. *Не всі члени синонімічного ряду можуть взаємозамінюватися, оскільки їм властиві деякі відмінні семантичні відтінки* (з наук.-попул. літ.).

ВЗАЄМОЗАПЕРЕ́ЧЕННЯ, я, *с.* Взаємне невизнання або заперечення існування, значення, доцільності між ким-, чим-небудь. *Розуміння планетарного дуалізму як відношення дозволяє простежити взаємозв'язок, взаємозумовленість та взаємозаперечення його протилежних сторін* (з наук. літ.).

ВЗАЄМОЗАПЕРЕ́ЧНИЙ, а, е. Який містить взаємне заперечення, невизнання існування, значення, доцільності між ким-, чим-небудь. *Відносини між державою і громадянським суспільством можуть мати складний і взаємозаперечний характер* (з навч. літ.).

ВЗАЄМОЗАРАХУВА́ННЯ, я, *с., фін.* Те саме, що **взаємозалі́к.** *Сума орендної плати за оренду нежитлового приміщення може погашатися через взаємозарахування, які проводяться між сторонами цього договору* (з мови документів); *Списання боргів відбуватиметься шляхом їх взаємозарахування між різними організаціями* (з газ.).

ВЗАЄМОЗАЦІКА́ВЛЕНИЙ, а, е. Який має, виявляє обопільну зацікавленість. *Працівники цукрових заводів і буряковиробники взаємозацікавлені у збільшенні виробництва і поліпшенні якості продукції* (з наук. літ.).

ВЗАЄМОЗАЦІКА́ВЛЕНІСТЬ, ності, *ж.* Стан за знач. **взаємозаціка́влений.** *Нашій країні відводиться важливе місце у зовнішній політиці Чехії, для якої Україна стала серйозним партнером у Центральній Європі. Така взаємозацікавленість підкріплюється і спільними економічними інтересами* (з газ.).

ВЗАЄМОЗАЦІКА́ВЛЕННЯ, я, *с.* Спільне зацікавлення сторін у чомусь або одна в одній. *Спільноти в умовах позитивного взаємозацікавлення створюють потужну мережу взаємної довіри і соціальної самоорганізації* (з наук. літ.); *Міжнародна конференція показала велике взаємозацікавлення, прагнення до взаємопізнання, що відкрило для учасників нові перспективи і нові аспекти наукових пошуків* (із журн.).

ВЗАЄМОЗАЦІКА́ВЛЕНО. Присл. до **взаємозаціка́влений.** *На спільному засіданні профспілок і роботодавців взаємозацікавлено обговорювалися проблеми зайнятості населення* (з газ.).

ВЗАЄМОЗБАГАТИ́ТИ *див.* **взаємозбага́чувати.**

ВЗАЄМОЗБАГАТИ́ТИСЯ *див.* **взаємозбага́чуватися.**

ВЗАЄМОЗБАГА́ЧЕННЯ, я, *с.* Взаємне збагачення кого-, чого-небудь. *В останні десятиріччя все більшого поширення набуває процес взаємодії та взаємозбагачення усного і писемного мовлення* (з наук. літ.); *Степова та лісостепова лінії розвитку духовної культури України позначені взаємозбагаченням та взаємовпливами* (з навч. літ.).

ВЗАЄМОЗБАГА́ЧУВАЛЬНИЙ, а, е. Який сприяє взаємному розвитку, набуттю яких-небудь позитивних якостей. *Культурна парадигма постмодерну передбачає толерантний, взаємозбагачувальний інформаційний діалог культур* (з публіц. літ.).

ВЗАЄМОЗБАГА́ЧУВАТИ, ує, *недок.*, **ВЗАЄМОЗБАГАТИ́ТИ,** а́тить, *док.* Збагачувати один одного. *Теорія права, філософія права і соціологія права здатні взаємозбагачувати і взаємодоповнювати одна одну як автономні дисципліни* (з навч. літ.).

ВЗАЄМОЗБАГА́ЧУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВЗАЄМОЗБАГАТИ́ТИСЯ,** а́титься, *док.* Доповнюючи один одного чимось цінним, обопільно збагачуватися. *У добу бароко дві культури (українська і сербська) не зливалися і не змішувались, а самостверджувалися, взаємозбагачувалися* (із журн.); *Конференція — прекрасна можливість взаємозбагатитися досвідом, обмінятися ідеями, накреслити перспективи творчої і наукової співпраці* (з газ.).

ВЗАЄМОЗБЕРЕ́ЖЕННЯ, я, *с.* Взаємне збереження кого-, чого-небудь від небажаного впливу, нищення і т. ін. *Симбіоз різноманітних представників макро- і мікросвітів живих істот складався протягом багатьох тисячоліть і фактично був направлений на взаємозбереження та забезпечення спільної життєдіяльності* (з наук. літ.).

ВЗАЄМОЗБЛИ́ЖЕННЯ, я, *с.* Взаємне зближення кого-, чого-небудь. *У розвинутих демократичних країнах простежується тенденція до взаємозближення і взаємопроникнення громадянського суспільства і владних структур* (з наук. літ.); *На засіданні круглого столу обговорювалися проблеми патріотичного виховання молоді в умовах роз-*

гортання світової інтеграції та взаємозближення націй (із журн.).

ВЗАЄМОЗВ'Я́ЗАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **взаємозв'яза́ти.** *Наука встановила, що природа являє собою нерозривне єдине ціле, в якому всі предмети і явища взаємозв'язані й зумовлені одне одним* (з наук.-попул. літ.); *Світова економіка стає настільки взаємозв'язаною, що інтереси всіх її активних учасників вимагають збереження стабільності не лише в економічному, але і в політичному, і у військовому планах* (із журн.).

2. *у знач. прикм.* Те саме, що **взаємопов'язаний** 2. *У тих випадках, коли нововиявлені обставини стосуються судових рішень взаємозв'язаних справ, заява подається і розглядається по кожній справі окремо* (з мови документів).

ВЗАЄМОЗВ'Я́ЗАНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **взаємозв'я́заний.** *Будь-яка серйозна і тривала війна неминуче супроводжується величезними економічними потрясіннями, які через взаємозв'язаність частин світу стають потрясіннями всесвітніми* (з наук.-попул. літ.).

ВЗАЄМОЗВ'Я́ЗАНО. Присл. до **взаємозв'я́заний** 2. *Рівновага на кожному з двох ринків — товарів і грошей — установлюється не автономно, а взаємозв'язано* (з навч. літ.); *Окремі органи і системи людського організму розвиваються взаємозв'язано, не ізольовано один від одного, і залежать від впливу умов навколишнього середовища* (із журн.).

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗА́ТИ *див.* **взаємозв'я́зувати.**

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗО́К, зку́, *ч.* Взаємний зв'язок між двома або багатьма особами, явищами, предметами і т. ін. *Вона* [Марія] *могла б говорити з ним про найменші дрібниці, адже для нього все було в якомусь взаємозв'язку. З ним було так цікаво і якось потрібно для неї!* (О. Іваненко); *В основі поняття "образ" лежить співвідношення, взаємозв'язок мови й мислення* (з наук. літ.); *Інститути права власності та спадкового права є головними в цивільному праві. Між ними існує певний взаємозв'язок* (з навч. літ.); *Соціальні спільноти в своїй єдності й взаємозв'язках разом зі своїми елітами становлять те, що зветься сучасним громадянським суспільством — суспільством самодіяльним, яке не скеровується, а обслуговується правовою державою* (із журн.).

ВЗАЄМОЗВ'Я́ЗУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **взаємозв'я́зувати** і **взаємозв'я́зуватися.** *Сформовано систему принципів для осягнення суті основи історичного буття живого та його планетарної гармонії, що складається з таких принципів: самодетермінації живого, його єдності та цілісності, взаємозв'язування його елементів та ін.* (з наук. літ.).

ВЗАЄМОЗВ'Я́ЗУВАТИ, ує, *недок.*, **ВЗАЄМОЗВ'ЯЗА́ТИ,** в'я́же, *док.* Те саме, що **взаємопов'я́зувати.** *Система мікроекономічного аналізу, в основу якої покладено модель механізму максимізації прибутку, взаємозв'язує чотири сфери: споживання, виробництва, реалізації та державну сферу* (з наук. літ.); *Пропонується модель управління грошовими потоками підприємства, що дозволить взаємозв'язати планові господарські операції зі станом балансу і звітом про рух грошових коштів* (із журн.).

ВЗАЄМОЗВ'Я́ЗУВАТИСЯ, ується, *недок.* Те саме, що **взаємопов'я́зуватися.** *Тепловий та екологічний комфорт, якість повітря і технічний контроль мають взаємозв'язуватися і змінюватися централізовано* (з наук.-техн. літ.); *Методика викладання зарубіжної літератури у дослідженні взаємозв'язується з методикою навчання іноземної мови* (із журн.).

ВЗАЄМОЗНИ́ЩЕННЯ, я, *с.* Знищення один одного. *Тільки неп урятував народ від дальшого взаємознищення* (з наук. літ.); *Загальнолюдські інтереси існували завжди, але в умовах посилення загрози ядерного взаємознищення та екологічного самознищення вони набули пріоритетного значення* (з навч. літ.).

ВЗАЄМОЗНИ́ЩИТИ *див.* **взаємозни́щувати.**

ВЗАЄМОЗНИ́ЩУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВЗАЄМОЗНИ́ЩИТИ,** щу, щиш, *док., кого, що.* Знищувати один одного. *Окупанти вміло використовували у своїх цілях поділ національних сил на течії, нацьковуючи їх одна на одну й примушуючи взаємознищувати свої кращі кадри* (з публіц. літ.); *Спочатку навчімось хоча б не взаємознищувати один одного, не розсварюватись через дрібниці* (з газ.).

ВЗАЄМОЗНИ́ЩУВАТИСЯ, ується, *недок.* Знищуватися один одним. *Що в цих розмовах толку, у цих зібраннях, коли вони обмежуються словами, та й ті взаємознищуються* (Василь Шевчук).

ВЗАЄМОЗОБОВ'Я́ЗАННЯ, я, *с.* Обопільне зобов'язання сторін, що домовляються про щось. *Взаємозобов'язання університету та студента-контрактника визначаються в угоді* (з мови документів); *У статті обґрунтовується думка про необхідність укладання угод, що посилюватимуть партнерські взаємозобов'язання України з ЄС і НАТО* (із журн.).

ВЗАЄМОЗОБОВ'Я́ЗУВАТИСЯ, ується, *недок.* Брати на себе взаємні зобов'язання. *Сторони взаємозобов'язуються: будь-яке рішення, що стосується діяльності безпосередньо всіх або одного з партнерів і має вплив на їхні інтереси, ухвалювати тільки на основі взаємних консультацій та узгоджень* (з газ.).

ВЗАЄМОЗУМО́ВИТИ *див.* **взаємозумо́влювати.**

ВЗАЄМОЗУМО́ВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **взаємозумо́влювати.** *У писемній формі діалогічне мовлення використовують у художніх творах як засіб відтворення мовлення та характеристики персонажів. Репліки співрозмовників пов'язані за змістом (єдиною темою), більшість із них взаємозумовлена й пов'язана структурно* (з наук. літ.); // *у знач. прикм.* Зумовлений, визначений спільним існуванням, впливом один на одного. *Соціально-політичні відносини взаємозумовлені, а їх урегулювання може розглядатися як створення передумов для самого процесу державного управління* (з навч. літ.).

ВЗАЄМОЗУМО́ВЛЕНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **взаємозумо́влений.** *Розгортання, взаємодія, взаємовпливи та взаємозумовленість плану вираження та плану змісту в системі елементарних інформаційних одиниць підлягають певним закономірностям* (з наук. літ.); *Економічні проблеми не можна розв'язувати у відриві від проблем екологічних. Їх зв'язок і взаємозумовленість обов'язково необхідно враховувати* (з наук.-попул. літ.).

ВЗАЄМОЗУМО́ВЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **взаємозумо́вити.** *Кон'юнктура ринку є складним комплексом взаємозв'язків і взаємозумовлень* (з навч. літ.).

ВЗАЄМОЗУМО́ВЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВЗАЄМОЗУМО́ВИТИ,** влю, виш; *мн.* взаємозумо́влять; *док., що.* Обопільно зумовлювати. *Автор робить висновок, із яким не можна не погодитися, що різні типи конфліктів взаємопов'язані та можуть взаємозумовлювати один одного* (з наук. літ.).

ВЗАЄМОЗУМО́ВЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Зумовлювати існування, формування один одного. *Комунікативні та організаційні здібності органічно пов'язані між собою, значною мірою перетинаються, взаємозумовлюються* (з навч. літ.); *Соціальне життя суспільства дуже багатогранне, це складна система безлічі соціальних процесів, які відбуваються одночасно, взаємозумовлюються* (із журн.).

ВЗАЄМОІНДУКТИ́ВНИЙ, а, е, *ел., фіз.* Стос. до взаємоіндукції. *На рисунку наведено взаємоіндуктивний одинарний перетворювач лінійних переміщень* (з наук. літ.); *Взаємоіндуктивний опір котушки.*

ВЗАЄМОІНДУКТИ́ВНІСТЬ, ності, *ж., ел., фіз.* Властивість за знач. **взаємоіндукти́вний.** *Пропонуються прилади для вимірювання електричного опору, ємності, індуктивності та взаємоіндуктивності* (з мови реклами); *Коефіцієнт взаємоіндуктивності.*

ВЗАЄМОІНДУ́КЦІЯ, ї, *ж., ел., фіз.* Взаємна індукція (у 2 знач.). *В основі роботи трансформатора лежить явище взаємоіндукції* (з навч. літ.); *Коефіцієнт взаємоіндукції струмів.*

ВЗАЄМОКОНТРО́ЛЬ, ю, *ч.* Взаємний контроль між ким-, чим-небудь. *У праці розглядається модель, заснована на ідеї Ш. Монтеск'є про рівновагу, незалежність і взаємоконтроль гілок влади. Найяскравіше вона проявляється у США та інших президентських республіках* (з наук. літ.).

ВЗАЄМОКОНТРОЛЬО́ВАНИЙ, а, е. Який контролюється всіма зацікавленими сторонами. *У дослідженні визначено умови цілісності системи правового взаємозв'язку держави і громадянського суспільства, які створюються на підставі спільного інтересу (інтеракції) відповідно до комплексу взаємоконтрольованих прав та обов'язків, стимулів та заохочень, примусу, правової культури та інших елементів механізму правового регулювання* (з наук. літ.); *На виборах потрібно забезпечити громадський контроль, аби всі екзит-поли були взаємоконтрольованими* (з газ.).

ВЗАЄМОКОНТРОЛЮВА́ТИ, юю, юєш, *недок., кого, що.* Взаємно перевіряти, контролювати один одного. *Міждержавний інтерес виростає з потреби урядів, держав регулювати та взаємоконтролювати відносини в зовнішній політиці* (з публіц. літ.).

ВЗАЄМОКОРИ́СНИЙ, а, е. Який приносить взаємну користь. *Учасники міжнародної зустрічі зійшлися на думці, що розпочатий взаємокорисний діалог у сфері економічної безпеки слід розвивати* (з газ.).

ВЗАЄМОКОРИ́СНО. Присл. до **взаємокори́сний.** *Профорієнтаційні бесіди зі старшокласниками пройшли змістовно, цікаво і взаємокорисно* (з газ.).

ВЗАЄМОНЕЗАЛЕ́ЖНИЙ, а, е. Незалежний один від одного. *У страхуванні математична ймовірність обчислюється як відношення кількості ситуацій, за яких певна випадкова подія настала, до кількості ситуацій, за яких вона може настати, за умови, що всі розглянуті ситуації однаково можливі та взаємонезалежні* (з навч. літ.).

ВЗАЄМОНЕЗАЛЕ́ЖНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **взаємонезале́жний.** *Лише за умови чіткого розмежування та цілковитої взаємонезалежності гілок влади жодна з них не стане абсолютною, а отже, не порушуватиметься свобода громадян* (з навч. літ.).

ВЗАЄМОНЕЗАЛЕ́ЖНО. Присл. до **взаємонезале́жний.** *Душа і тіло, хоч вони і поєднані в людині, існують взаємонезалежно* (з наук. літ.).

ВЗАЄМОНЕПОРОЗУМІ́ННЯ, я, *с.* Те саме, що **взаємонерозумі́ння.** *Все зло і всі взаємонепорозуміння — від незнання одне одного* (І. Жиленко); *Взаємонепорозуміння і незгоди часом сягали такої гостроти, що не раз виникала загроза розпаду братства* (із журн.).

ВЗАЄМОНЕРОЗУМІ́ННЯ, я, *с.* Нездатність, небажання зрозуміти один одного. *Наполягання на істинності своїх і хибності інших уявлень про цінності та ідеали нерідко веде до взаємонерозуміння, фанатизму і зростання ворожості* (з газ.); *Конфлікти, взаємонерозуміння поряд із об'єктивними соціальними причинами створюють умови до припинення шлюбу, стосунків між подружжям* (з навч. літ.).

ВЗАЄМОО́БМІН, у, *ч.* Взаємний обмін між ким-, чим-небудь. *Культурні контакти Сходу і Заходу, що існували завжди, у XX ст. перетворилися на потужний взаємообмін* (з навч. літ.); *На нараді розглядався комплекс питань щодо створення та взаємообміну інформаційними ресурсами між науковими бібліотеками України* (з газ.).

ВЗАЄМООБО́В'ЯЗКИ, ів, *мн.* Взаємні обов'язки сторін, пов'язаних спільною діяльністю. *Встановлено взаємообов'язки командування і працівників військових частин* (з навч. літ.).

ВЗАЄМООБУМО́ВИТИ *див.* **взаємообумо́влювати.**

ВЗАЄМООБУМО́ВЛЕНИЙ, а, е. Те саме, що **взаємозумо́влений.** *Метою екомережі є відновлення генетичної, екологічної і функціональної нерозривної єдності біосистем як взаємообумовленої цілісності* (з наук. літ.); *У найбільш загальному вигляді поділ праці зводиться до двох взаємообумовлених форм: у суспільстві загалом і всередині окремого підприємства* (із журн.).

ВЗАЄМООБУМО́ВЛЕНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **взаємообумо́влений.** *У дослідженні обґрунтовано взаємозв'язок і взаємообумовленість права (закону, законодавства) та законності як методу забезпечення державного контролю за якістю законодавства* (з наук. літ.).

ВЗАЄМООБУМО́ВЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВЗАЄМООБУМО́ВИТИ,** влю, виш; *мн.* взаємообумо́влять; *док., що.* Те саме, що **взаємозумо́влювати.** *Застосування мовленнєвологічних вправ у навчанні першокласників дозволяє взаємообумовити розвиток мислення і мовлення учнів* (з наук. літ.).

ВЗАЄМООБУМО́ВЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Те саме, що **взаємозумо́влюватися.** *Сьогодні внутрішня і зовнішня політика держави, як ніколи, переплітаються та взаємообумовлюються* (з публіц. літ.).

ВЗАЄМООДНОЗНА́ЧНИЙ, а, е. Взаємно тотожний за значенням з іншим поняттям, явищем, предметом. *Г. Лейбніц висловив ідею ізоморфності (взаємооднозначної відповідності) психічних та фізіологічних явищ* (з навч. літ.).

ВЗАЄМООДНОЗНА́ЧНО. Присл. до **взаємооднозна́чний.** *Дві системи (тобто дві множини) із заданими на них відношеннями вважаються ізоморфними, якщо їх структурні елементи попарно взаємооднозначно відповідають один одному* (з наук. літ.).

ВЗАЄМОПЕРЕ́ВІРКА, и, *ж.* Взаємна перевірка один одного. *Багато часу при великих масштабах робіт припадає на перевірку та взаємоперевірку, які при бібліографуванні періодики здійснювалися до чотирьох разів* (з наук. літ.).

ВЗАЄМОПЕРЕТВО́РЕННЯ, я, *с.* Взаємне перетворення чого-небудь. *Позитрон може утворюватися при взаємоперетвореннях елементарних частинок у процесах радіоактивного розпаду* (з наук. літ.); *Більшість людей передбачає продовження себе у дітях, нащадках. Дехто вважає, що продукти діяльності, результати творчих надбань переживуть творця. Така природна модель допомагає відчути себе у неперервному циклі взаємоперетворень у Всесвіті* (з навч. літ.).

ВЗАЄМОПЕРЕТВО́РЮВАНІСТЬ, ності, *ж.* Здатність до взаємоперетворення. *На прикладах вивчення явища радіоактивності та основних видів радіоактивних перетворень учитель формує в учнів уявлення про взаємоперетворюваність як загальну властивість матерії* (з навч. літ.).

ВЗАЄМОПІДТРИ́МКА, и, *ж.* Взаємна підтримка, допомога один одному. *Взаємовиручка і взаємопідтримка — святі закони фронтового життя! Нехтувати ними — злочин!* (Є. Доломан); *Приязне спілкування, дружнє ставлення і безмежна взаємопідтримка один одного цілком розвіювали навіть думку про якусь конкуренцію* (з газ.).

ВЗАЄМОПІЗНА́ННЯ, я, *с.* Взаємне пізнання один одного. *У контексті сьогоднішнього дня такі процеси, як пізнання української діаспори, культурні зв'язки і взаємопізнання Києва і Львова, виглядають цілком зрозумілими* (з наук.-попул. літ.); *Між представниками наших народів (українського та польського) можливі сучасні шляхи до взаємопізнання* (з газ.).

ВЗАЄМОПОВА́ГА, и, *ж.* Взаємна повага між кимось, чимнебудь. *Серед основних принципів політики менеджменту виділимо: гуманізм, демократичність, законність, гласність, рівність усіх перед законом, взаємоповагу й взаємовідповідальність один перед одним держави і людини* (з наук. літ.); *Дружба! Скільки глибокого змісту, людської взаємоповаги і сердечної теплоти в цьому променистому слові!* (з публіц. літ.); *Водії та пішоходи повинні виявляти взаємоповагу та ввічливість* (з Інтернету).

ВЗАЄМОПОВ'Я́ЗАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **взаємопов'яза́ти.** *Вимога системності потребує, щоб її окремі елементи були взаємопов'язані між собою, органічно доповнювали один одного* (з навч. літ.); *Несвобода фізична, несвобода духовна. Як вони взаємопов'язані в суспільстві, в якому жили ми, та й нині ще живемо* (з публіц. літ.); // **взаємопов'я́зано,** *безос. пред. Проектування техніко-технологічних параметрів буріння свердловин для кожного етапу взаємопов'язано* (з наук. літ.).

2. *у знач. прикм.* Із взаємним зв'язком. *Сучасне сільське господарство складається з двох основних взаємопов'язаних галузей — рослинництва і тваринництва, які забезпечують людину продуктами харчування, а промисловість — сировиною* (з навч. літ.).

ВЗАЄМОПОВ'Я́ЗАНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість за знач. **взаємопов'я́заний.** *Д. Антонович замислював своє видання як синтетичну працю з історії української культури, що охоплювала б усі її найважливіші ділянки у їхній взаємопов'язаності та взаємозалежності, з віднайденням спільних для них чинників та закономірностей* (з наук. літ.).

ВЗАЄМОПОВ'Я́ЗАНО. Присл. до **взаємопов'я́заний** 2. *Програмне та апаратне забезпечення персонального комп'ютера працюють взаємопов'язано і в неперервній взаємодії* (із журн.).

ВЗАЄМОПОВ'ЯЗА́ТИ *див.* **взаємопов'я́зувати.**

ВЗАЄМОПОВ'Я́ЗУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **взаємопов'я́зувати.** *Основою для розвитку сучасного комплексного організаційного проектування підприємств стають засоби взаємопов'язування простих короткотермінових бізнес-процесів у розгалужені комплекси технологій підприємницької та управлінської діяльності* (з наук. літ.).

ВЗАЄМОПОВ'Я́ЗУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВЗАЄМОПОВ'ЯЗА́ТИ,** в'яжу́, в'я́жеш, *док., кого, що.* Здійснювати взаємозв'язок між двома або багатьма особами, предметами, явищами і т. ін. *Планування дає можливість взаємопов'язувати всі елементи державного управління як цілеспрямовану систему* (з навч. літ.); *Культура покликана взаємопов'язувати індивідуумів* (з газ.); *Порівняння й аналіз різних теорій дозволили визначити структуру, зміст, пріоритети ринкових інструментів за сферами, взаємопов'язати їх між собою* (з наук. літ.).

ВЗАЄМОПОВ'Я́ЗУВАТИСЯ, ується, *недок.* Перебувати у взаємозв'язку. *Прогноз може містити оцінку можливих альтернатив, навіть варіанти, які взаємовиключаються. У плані це неприпустимо, в ньому окремі прогнозні оцінки повинні концентруватися, уточнюватися, взаємопов'язуватися* (з навч. літ.).

ВЗАЄМОПОГО́ДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **взаємопого́дити.** *Права та обов'язки, які приймає на себе кожна зі сторін, що укладають договір, як правило, різні, але вони мають бути взаємопогодженими, повинні дати єдиний правовий результат* (з наук. літ.); *У сучасному світі, можливо, як ніколи, потрібні людська порядність, терпимість, здатність до взаємопогоджених дій, взаєморозуміння* (з наук.-попул. літ.).

ВЗАЄМОПОГО́ДЖЕНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **взаємопого́джений.** *Планування покликане забезпечити взаємопогодженість між окремими структурними підрозділами підприємства, які охоплюють увесь технологічний ланцюг* (з навч. літ.).

ВЗАЄМОПОГО́ДЖЕННЯ, я, *с.* Взаємне погодження чого-небудь між сторонами. *Одним із головних принципів демократії, крім плюралізму (конкуренції політичних сил), є вміння знаходити взаємопогодження різних суспільних інтересів* (із журн.).

ВЗАЄМОПОГО́ДЖУВАНИЙ, а, е. Який підлягає погодженню між протилежними або незгодними сторонами. *При укладанні взаємопогоджуваних договорів їхні умови встановлюються всіма сторонами, що беруть участь у договорі* (з навч. літ.); *Програмою передбачений комплекс взаємопогоджуваних природоохоронних заходів, спрямованих на поліпшення стану всіх екосистем міста* (з мови документів).

ВЗАЄМОПОГО́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВЗАЄМОПОГО́ДИТИ,** джу, диш, *док., що.* Погоджувати, затверджувати щось за обопільною згодою сторін, які домовляються про щось. *Сторони будуть проводити регулярні консультації та взаємопогоджувати заходи зі створення ефективної системи експортного контролю* (з мови документів).

ВЗАЄМОПОГО́ДИТИ *див.* **взаємопого́джувати.**

ВЗАЄМОПОРОЗУМІ́ННЯ, я, *с.* Те саме, що **взаєморозумі́ння.** *Широкі культурно-історичні спільності розглядаються як зони лінгвістичної безперервності, в яких су-*

сідні громади добре розуміють одна одну, але з віддаленням від спільного кордону розходжень у взаємопорозумінні стає все більше (з навч. літ.).

ВЗАЄМОПОСТАЧА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до взаємопостачання. *На засіданні обговорювалися питання з удосконалення обліку та якості взаємопостачальних енергоносіїв* (з газ.); *Затверджено нормативний документ, що регламентує порядок контролю за безпечністю та якістю взаємопостачальної продукції* (з Інтернету); *Взаємопостачальні зобов'язання.*

ВЗАЄМОПОСТАЧА́ННЯ, я, *с.* Сукупність заходів для взаємного задоволення потреб у товарах чи послугах між державами, підприємствами, організаціями і т. ін. *Укладено договір про співробітництво в галузі виробництва і взаємопостачання лікарських засобів* (із журн.); *Уряди двох держав уклали угоди про взаємопостачання товарів на еквівалентній основі* (з газ.).

ВЗАЄМОПРИЙНЯ́ТНИЙ, а, е. Прийнятний для обох, усіх сторін; який влаштовує обидві, всі сторони. *На початку XXI століття людина сподівається на майбутнє, пов'язане з ненасильством, злагодою, сумлінним пошуком взаємоприйнятних вирішень* (з публіц. літ.); *Для країн-сусідок конструктивним є врегулювання найбільш гострих питань двосторонніх відносин на взаємоприйнятній основі* (із журн.).

ВЗАЄМОПРИЙНЯ́ТНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість і стан за знач. **взаємоприйня́тний.** *Дитину потрібно виховувати у дусі толерантності, при цьому формувати уявлення про компроміс, взаємоприйнятність і терпимість, прощення, ненасильство, співчуття і т. ін.* (з навч. літ.).

ВЗАЄМОПРИТЯ́ГУВАННЯ, я, *с.* Взаємне притягування кого-, чого-небудь. *Бурхливі події року лише скріпили взаємовизнання та взаємопритягування обох лідерів* (з газ.).

ВЗАЄМОПРОНИКА́ННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **взаємопроника́ти.** *У середовищі розпорошених по містах і селах переписувачів відбувалося колективне редагування текстів унаслідок взаємовпливів та взаємонаслідувань. Таке взаємопроникання інновацій було вже в XI–XIII ст., було й пізніше* (з наук. літ.).

ВЗАЄМОПРОНИКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.* Взаємодіючи, проникати, переходити одне в одне. *Демократія і ринок повинні взаємопроникати одне в одне. Йдеться про участь суб'єктів виробничого процесу в розподілі прибутку, тобто в управлінні підприємством* (з навч. літ.).

ВЗАЄМОПРОНИ́КНЕННЯ, я, *с.* Тісна взаємодія, взаємне збагачення, об'єднання чого-небудь. *Міжнародний розподіл праці, взаємопроникнення економік досягли небувалих масштабів* (з наук. літ.).

ВЗАЄМОПРОНИ́КНИЙ, а, е. Який взаємодіє з чим-небудь, впливає на що-небудь, піддаючись водночас його впливу. *Родина й суспільство є взаємопроникними сферами впливу на особистість, на формування її світоглядних уявлень, становлення її життєвої стратегії* (з наук. літ.); *Багаторічні дослідження поліуретанів дали змогу глибоко пізнати фізико-хімічні властивості взаємопроникних полімерних сіток на їх основі* (із журн.).

ВЗАЄМОПРОНИ́КНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість за знач. **взаємопрони́кний.** *Питання взаємодії банків і страхових компаній у здійсненні іпотечного та споживчого кредитування є важливим чинником для розвитку фінансового сектору України в цілому, оскільки дає змогу як посилити взаємопроникність окремих його сегментів, так і забезпечити мінімізацію ризиків* (з Інтернету).

ВЗАЄМОРО́ЗВИТОК, тку, *ч.* Взаємний розвиток кого-, чого-небудь. *Саме у взаємозв'язку та взаєморозвитку інститутів влади і громадянського суспільства й міститься потенціал для оптимізації механізмів гарантування національної безпеки* (з наук. літ.).

ВЗАЄМОРОЗМІ́ЩЕННЯ, я, *с.* Взаємне розміщення предметів, речей і т. ін. *Ефективність роботи працівників залежить від організації простору, точніше, від розміщення і взаєморозміщення робочих місць* (із журн.).

ВЗАЄМОРОЗРАХУНКО́ВИЙ, а, е. Який здійснюється за взаємним розрахунком. *Військове відомство проводить розрахунки з постачальниками енергоносіїв та води протокольними взаєморозрахунковими рішеннями* (з газ.); *У більшості цивілізованих країн світу діє — переважно під керівництвом приватного сектору — єдиний взаєморозрахунковий депозитарій* (з газ.).

ВЗАЄМОРОЗРАХУ́НОК, нку, *ч.* Взаємний розрахунок, розрахунок один з одним. *У договорі було затверджено порядок проведення взаєморозрахунків між операторами мереж фіксованого та бездротового зв'язку* (з газ.).

ВЗАЄМОРОЗТАШУВА́ННЯ, я, *с.* Взаємне розташування предметів, речей і т. ін. *За формою взаєморозташування житла і господарських споруд український двір мав шість типів забудови* (з наук.-попул. літ.).

ВЗАЄМОРОЗУМІ́ННЯ, я, *с.* Взаємне розуміння, згода між ким-, чим-небудь. *Ресурс власне українських виражальних засобів мовної меншини зазнає в іншомовному оточенні помітного скорочення через рідковживаність чи невживаність, а в процесі спонтанного мовлення його учасникам доводиться вибирати найкоротші шляхи до взаєморозуміння* (з наук. літ.); *Переговори між двома країнами відбулися у дусі взаєморозуміння, довіри та конструктивного пошуку компромісів* (із журн.).

ВЗАЄМОСТОСУ́НКИ, ів, *мн.* Те саме, що **взає́мини.** *Для адаптації дитини в прийомній сім'ї, дитячому будинку сімейного типу важлива емоційна реакція дитини на членів сім'ї, встановлення взаємостосунків з ними* (з мови документів); *У роботі автор висвітлює питання взаємостосунків запорозьких і донських козаків кінця XV — початку XVIII ст.* (із журн.).

ВЗАЄМОУЗГО́ДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **взаємоузго́дити.** *Формується взаємоузгоджена і комплексна система заходів органів законодавчої і виконавчої влади* (з мови документів); *Проекти програм економічного і соціального розвитку районів на наступний рік взаємоузгоджені* (з газ.); // **взаємоузго́джено,** *безос. пред. Для оцінки взаємодії регуляторних законодавчих актів взаємоузгоджено норми законів України, які регулюють правовідносини в обраній галузі економіки* (з мови документів).

ВЗАЄМОУЗГО́ДЖЕНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **взаємоузго́джений.** *Розглядається взаємоузгодженість податкових і цінових важелів регулювання економіки, підкреслено важливе значення і тісну взаємодію інструментів грошово-кредитного регулювання* (з наук. літ.).

ВЗАЄМОУЗГО́ДЖЕННЯ, я, *с.* Обопільна узгодженість між ким-, чим-небудь. *Найбільше питань викликає нечіткість регламенту отримання ліцензій на інженерно-геологічні дослідження і відсутність взаємоузгодження між на-*

данням гірничого відводу та земельної ділянки (з наук. літ.); *Показники розраховано на основі обробки та взаємоузгодження опублікованих експериментальних і прогнозних даних* (з наук. літ.).

ВЗАЄМОУЗГО́ДЖЕНО. Присл. до **взаємоузго́джений.** *Виправлені нормативні акти були прийняті взаємоузгоджено, наскільки це можливо* (з наук. літ.); *Нервові та гуморальні механізми регуляції діють взаємоузгоджено й утворюють єдину нейрогуморальну регуляцію, яка створює умови для взаємодії всіх систем організму, зв'язує їх в єдине ціле* (з навч. літ.).

ВЗАЄМОУЗГО́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВЗАЄМОУЗГО́ДИТИ,** джу, диш, *док., що.* Встановлювати, визначати рівноцінну відповідність між об'єктами, явищами і т. ін. *Людина здатна відчувати живе буття світу, приміряти і пристосовувати його до себе, взаємоузгоджувати власні потреби й устрій природного довкілля* (з наук. літ.); *Державна політика має взаємоузгоджувати і спрямовувати до конкретної мети зусилля, прагнення сотень тисяч і мільйонів людей* (з газ.).

ВЗАЄМОУЗГО́ДЖУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВЗАЄМОУЗГО́ДИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Характеризуватися взаємною відповідністю одне до одного. *Напрями ринкових перетворень (реформування відносин власності, проведення активної інвестиційної політики і т. ін.) повинні взаємоузгоджуватися* (з наук. літ.); *Податкова система може передбачати різні цілі, що не обов'язково можуть взаємоузгоджуватися* (з навч. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **взаємоузго́джувати.** *Усі пункти бізнесової угоди взаємоузгоджуються партнерськими сторонами* (з газ.).

ВЗАЄМОУЗГО́ДИТИ *див.* **взаємоузго́джувати.**

ВЗАЄМОУЗГО́ДИТИСЯ *див.* **взаємоузго́джуватися.**

ВЗАМІ́Н, *присл.* Замість кого-, чого-небудь, в обмін. *— Я думаю нині ще йти до твоїх тухольців для переговорів: хочу обіцяти їм тебе взамін за вільний прохід* (І. Франко); *Парубок притуляє до себе дівчину, віддає їй поцілунок, взамін одержує штурхана* (М. Стельмах).

ВЗАПА́С (УЗАПА́С), *присл., рідко.* На запас, про запас. *Поживні речовини відкладаються у цибулину взапас і використовуються точкою зростання після того, як пройдено стадію яровизації* (з навч. літ.); *Журавлину можна заготовити взапас, просто засипавши її цукром* (із журн.); *Літні заготівлі взапас стануть знахідкою взимку* (з газ.).

ВЗАПЕРТІ́ (УЗАПЕРТІ́), *присл., розм.* У замкненому приміщенні; під замком, в ув'язненні. *А доня взаперті сидить В своєму сумному покої* (Т. Шевченко); *То ж послухайте старого: Не держіть узаперті Цього щоглика малого, Бо загине в самоті!* (П. Грабовський); *— Се ж, може, бідний робітник, його арештують і пару день передержать узаперті, а його сім'я тимчасом буде гинути з голоду* (І. Франко); *Давно вже я сиджу в неволі, Неначе злодій взаперті* (Василь Шевчук); // Не виходячи за межі чого-небудь, не спілкуючись з іншими людьми. *Ольга й Катерина зросли взаперті між стінами інституту* (І. Нечуй-Левицький).

ВЗВОД, у, *ч.* Невеликий військовий підрозділ у різних родах військ; чота. *Серед тиші заснулих будинків з сліпими вікнами тяжко й погрозливо чвакав взвод солдат* [солдатів] (В. Винниченко); *Попід насипом строєм проходить взвод з лопатами, ломами й кайлами на плечах* (О. Гончар).

ВЗВО́ДНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **взвод.** *Відділившись од взводу, Дмитро міцно пружинить ногами сліпучі стремена і дивиться на взводного командира, що, примружившись, неначе приріс до рослого жеребця* (М. Стельмах); *Підрозділи стояли, вишикувавшись у лінію взводних колон* (О. Гончар).

2. *у знач. ім.* **взво́дний,** ного, *ч.* Командир взводу. *Кричали* [солдати] *"ура", підкидали шапки: — Дозволь салютнути, товаришу взводний!* (І. Нехода); *Яреська, як уже добре обстріляного, в перші дні було призначено взводним* (О. Гончар); *Я визирнув і побачив групу командирів і взводних, які про щось радились над полковими картами, розмашисто жестикулюючи* (із журн.).

ВЗГІ́РОК *див.* **узгі́рок.**

ВЗГІ́Р'Я *див.* **узгі́р'я.**

ВЗГІ́Р'ЯЧКО *див.* **узгі́р'ячко.**

ВЗДОВЖ *див.* **уздо́вж.**

ВЗДОГІ́Н *див.* **уздогі́н.**

ВЗДРІВА́ТИ *див.* **уздріва́ти.**

ВЗДРІВА́ТИСЯ *див.* **уздріва́тися.**

ВЗДРІ́ТИ *див.* **уздріва́ти.**

ВЗДРІ́ТИСЯ *див.* **уздріва́тися.**

ВЗЕЛЕ́НЕНИЙ *див.* **узеле́нений.**

ВЗЕЛЕ́НЕННЯ *див.* **узеле́нення.**

ВЗЕЛЕНИ́ТИ *див.* **узелени́ти.**

ВЗЕЛЕНИ́ТИСЯ *див.* **узелени́тися.**

ВЗЕЛЕНІ́ТИ *див.* **узелені́ти.**

ВЗИВА́ТИ *див.* **узива́ти.**

ВЗИВА́ТИСЯ *див.* **узива́тися.**

ВЗИМІ́ *див.* **узимі́.**

ВЗИ́МКУ *див.* **узи́мку.**

ВЗИ́МУ *див.* **узи́му.**

ВЗІР (УЗІ́Р), взо́ру, *ч., рідко.* 1. Зовнішній вигляд кого-, чого-небудь. *Як узір хороший у сіна — зелене, то й сіно в ціні* (Сл. Гр.); // Зразок кого-, чого-небудь. *В тоті* [ті] *часи батько Мартовича був взором порядного, непідкупного громадянина* (В. Стефаник).

2. Те саме, що **взіре́ць** 2. *Настя розгорнула взір, на котрому була вимальована райська птиця в гірлянді з чудових рож усякого кольору* (І. Нечуй-Левицький); *Спасибі ж, руки, вам за взори ці квітучі* (М. Рильський); *Десь років двадцять, певне, вже пройшло Гіркої долі, вдовиної долі, Відколи клала я узір на тло Цієї рясно вишитої льолі* (М. Бажан).

3. *діал.* Зір, погляд. *Жандарм надармо натужував взір і слух — годі було добачити або почути що-небудь* (І. Франко); *Востаннє взір борця зайнявся з гніву і з стогоном в несилі тяжкій згас* (М. Старицький).

◊ **(1) На взір:** а) на вигляд, зовні. *Не коштовний на взір Вельми простий убір. Тільки шабля в камінні аж тає* [тане] (П. Грабовський); *Гетьман* [Мазепа] *був суворий, гарний на взір* (Ю. Мушкетик); б) на зразок, як зразок кого-, чого-небудь. *А дівчина ота спитала: — Тітко Маріє, чи сюди кизяка в глину не треба більш? — і показала в жмені кавалок, що принесла на взір* (А. Головко); в) *(чий, кого, чого)* подібно до кого-, чого-небудь, як хтось, щось. [Антей:] *Будь утішена, бо наш Федон вже ж вирізьбив на взір твій Терпсіхору* (Леся Українка); **На пе́рший по́гляд** *(рідше* **позі́р, взір)** *див.* **по́гляд.**

ВЗІРЕ́ЦЬ *(рідко* **УЗІРЕ́ЦЬ),** **рця́,** *ч.* 1. Зразок якого-небудь виробу, матеріалу тощо, який дає уявлення про інші

подібні вироби, матеріали і т. ін. [Р і ч а р д *(підходить до закритої статуї):*] *Що ж я хотів змінить в сій статуї? Над чим робити? Кінчати? Ні... Наблизить до природи? Взірця нема* (Леся Українка); *Вони збирали по горах взірець мінералів та рідкісні лікарські рослини* (О. Гончар).

2. Те, що намальоване або вишите; візерунок. *Вона* [Паміра] *була убрана в білу довгу сорочку, вишиту чудними взірцями* (І. Нечуй-Левицький); — *Яка гарна ця подушка! Який це взірець?* (Ірина Вільде).

3. *чого.* Типове втілення чого-небудь (певної властивості, якості, поведінки і т. ін.). *Мати гордовито дивилась на неї зверху, ніби давала дочці своїм видом взірець непохитної завзятості та самостійності* (І. Нечуй-Левицький); *В його очах Максим ще й раніше був взірцем доблесті, сміливості і простоти* (П. Автомонов); *Саме народна пісня була й залишається взірцем досконалості художньої форми* (з наук. літ.).

4. Те, що варте наслідування, видатний приклад чого-небудь; зразок. *Коня під сідло взяти собі найкращого. Щоб видно було одразу: ага, це старшина їде! Взірець для всіх!..* (О. Гончар); *Василь Стус, великий поет і великомученик, явив узірець незламності шістдесятників* (із журн.).

(1) На взіре́ць *чого:* а) так, як що-небудь, подібно до чогось. *І вже 9–10 літ, пам'ятаю, я складав українські пісні на взірець народних* (М. Коцюбинський); б) такий, як щонебудь інше, схожий на щось. *Ми найближчими днями почуємо від нього щось на взірець його торішніх тверджень і вимог* (Ю. Шовкопляс); **Ста́вити за (у) при́клад (за взіре́ць, взірце́м)** *див.* **ста́вити; Узя́ти за взіре́ць** *див.* **узя́ти.**

ВЗІРЦЕ́ВИЙ *(рідко* **УЗІРЦЕ́ВИЙ),** а, е. Який може бути зразком для інших; дуже гарний; гідний наслідування. [П р е ф е к т:] *Друже, ти й так уже великого досяг: взірцевий маєш хор панегіристів, такий і в Римі не щодня почуєш* (Леся Українка); *Він ставився до Талочки турботливо й уважно. Ну, зовсім взірцевий чоловік* (Д. Бузько); *Другого дня дядя Ваня застав своє робоче місце у взірцевому стані й міг лише здогадуватись, хто йому допоміг* (Ю. Яновський); *Фахівці, які приїхали до Черкас, стверджують, що Ювілейний парк колись був узірцевим, утім тепер через недогляд перетворився на лісосмугу* (з газ.).

ВЗІРЦЕ́ВІСТЬ *(рідко* **УЗІРЦЕ́ВІСТЬ),** вості, *ж.* Абстр. ім. до **взірце́вий.** *Під час проведення зборів основну увагу було зосереджено на забезпеченні взірцевості офіцерів оперативного командування* (із журн.); *Ознаками європейських стандартів економічних і соціальних прав людини є їхня взірцевість, установлення мінімальної межі стандарту, його нормативна фіксація, достатня свобода національного розсуду в їх застосуванні* (із журн.).

ВЗІРЦЕ́ВО *(рідко* **УЗІРЦЕ́ВО).** Присл. до **взірце́вий.** *Мав* [дім] *перед фронтоном чудовий зільник і невеликий, взірцево заложений сад* (О. Кобилянська).

ВЗІРЧА́СТИЙ (УЗІРЧА́СТИЙ), *рідше* **ВЗО́РЧАСТИЙ (УЗО́РЧАСТИЙ),** а, е. Який має візерунки, прикрашений візерунками. *Стіни обкладені узорчастою керамічною плиткою* (О. Корнійчук); *Пісня .. тужно б'ється .. під осяйним взірчастим склепінням* (В. Кучер); *На живоплоті глечики взірчасті* (Л. Костенко).

ВЗЛІ́ССЯ *див.* **узлі́сся.**

ВЗНАВА́ННЯ *див.* **узнава́ння.**

ВЗНАВА́ТИ *див.* **узнава́ти.**

ВЗНАВА́ТИСЯ *див.* **узнава́тися.**

ВЗНАКИ́ *див.* **узнаки́.**

ВЗНА́ТИ *див.* **узнава́ти.**

ВЗНА́ТИСЯ *див.* **узнава́тися.**

ВЗНЕ́СЛИЙ, а, е, *зах.* Піднесений. *Кожна праця наша повинна бути виконана совісно й чесно, і ми повинні за нашим фахом слідити, будь він взнеслий, прозаїчний чи фантастичний* (О. Кобилянська); *Людина спроможна добровільно зносити невигоди, труди і жертви, якщо мета, до якої вона прямує, є бажаною і взнеслою* (з публіц. літ.).

ВЗОЛОТИ́ТИ *див.* **узолоти́ти.**

ВЗОЛОТИ́ТИСЯ *див.* **узолоти́тися.**

ВЗОЛО́ЧЕНИЙ *див.* **узоло́чений.**

ВЗО́РЕНИЙ *див.* **узо́рений.**

ВЗО́РЕЦЬ (УЗО́РЕЦЬ), рця, *ч., рідко.* Зменш. до **взір** 1, 2. *Був сей погонець взорцем дикої краси* (Ганна Барвінок); [Є г и п т я н и н:] *Я більше б лотос брав, а не папірус за взорець для стовпів...* (Леся Українка); *На образах біліли довгі рушники, розкішно повишивані лапатими квітками та дрібними взорцями* (І. Нечуй-Левицький); *Учителька вийняла із шафи останню роботу, нарисувала на таблиці узорець до вишивання і також сіла при своїм столику* (Уляна Кравченко).

ВЗО́РИСТИЙ (УЗО́РИСТИЙ), а, е. Те саме, що **взірча́стий.** *Як взористий килим, Кину думи під ноги* (Б. Лепкий); *Присадкуваті хатки визирають з-за заметів узористими віконцями* (І. Кириленко).

ВЗО́РИТИ *див.* **узо́рити.**

ВЗОРИ́ТИ *див.* **узори́ти.**

ВЗОРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **взорува́ти.** *Еклектичний фасад заславської святині взорований на найпрогресивніші зразки сучасної італійської архітектури* (з наук.-попул. літ.); *У 1927 р. В. Сосюра пише взоровану на традиції шевченківської політичної сатири поему "Відповідь"* (з навч. літ.).

ВЗОРУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **взорува́ти.** *Київська ротонда X ст. є унікальним у Центральній і Східній Європі прикладом взорування на відомий західний прототип* (з наук. літ.); *Молода генерація рішуче висловила вимогу європеїзації українського письменства, взорування на нові тенденції в усьому тогочасному світовому мистецтві* (з навч. літ.).

ВЗОРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., на кого — що, рідше кого, що.* Брати за взірець, наслідувати кого-, що-небудь або орієнтувати на когось, щось. *В українській літературі Ю. Косача приваблювали такі постаті, які взорували свою творчість на європейський культурний процес* (з наук. літ.); *Наприкінці 1920-х авангард в Україні, що взорував кращі традиції Сходу й Заходу, у своєму розвитку був насильно припинений* (з наук.-попул. літ.).

ВЗОРУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *недок.* 1. *на кого — що.* Орієнтуватися на кого-, що-небудь як на взірець. *Мовець не оглядається ні на які заборони, не вдається ні до яких дипломатичних фігур — він взорується тільки на те, що є, на його тверде переконання, добром та істиною* (М. Слабошпицький); *І. Федоров витворив свій стиль графіки, на який взорувався ряд тогочасних майстрів* (з наук.-попул. літ.); *В. Самійленко розпочав свою роботу над перекладом, маючи трохи за двадцять років. І, з огляду на практичну відсутність як досвіду, так і попередників, на яких можна*

було б взоруватися, поет виконав своє завдання на диво непогано (із журн.).

2. Пас. до **взорува́ти.** *Власне шістдесятникам належить остаточна й сумнівна заслуга канонізації того типу дискурсу, за котрим в Україні досі взорується будь-який авторський текст* (О. Забужко).

ВЗО́РЧАСТИЙ *див.* **взірча́стий.**

ВЗО́РЧАТИЙ (УЗО́РЧАТИЙ), а, е. Те саме, що **взірча́стий.** *По вікнах узорчаті запони; сонце пробивається крізь їх невеличкі кружальця...* (Панас Мирний); *Поверх узорчатої, мов сніг, білої сорочки висіло на шиї* [Калини] *багате намисто з бурштину* (Юліан Опільський).

ВЗРІ́ТИ *див.* **узрі́ти.**

ВЗРУ́ШЕННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **взру́шити** і стан за знач. **взру́шитися.** *Він дуже задумався, аж засмутився. Його душа заколивалась, як хисткий човен на хвилястому морі, та не надовго: міцна вдача перемогла це взрушення, перемогла серце і таки поставила на своєму* (І. Нечуй-Левицький); *Взрушення почуття до правди й любові, щоб нахилити волю до доброго чину, зустрічаємо й у схоластичній проповіді, особливо ж у проповідях на теми морального характеру* (з публіц. літ.).

ВЗРУ́ШИТИ, шу, шиш, *док., кого, що, рідко.* Зворушити, розхвилювати. *Никон все стояв неповорушно .. Музика дуже взрушила його душу* (І. Нечуй-Левицький).

ВЗРУ́ШИТИСЯ, шуся, шишся, *док., рідко.* Зворушитися, розхвилюватися. *В його* [нього] *серце якось несамохіть взрушилось, почування розжеврілись* (І. Нечуй-Левицький).

ВЗУВА́ННЯ (УЗУВА́ННЯ), я, *с.* Дія за знач. **взува́ти.** *Як не надолужив на спанні, то на взуванні* (прислів'я); *Щоб не пекло ноги в новому взутті, рекомендується перед узуванням протирати його зсередини водою з оцтом* (із журн.).

ВЗУВА́ТИ (УЗУВА́ТИ), а́ю, а́єш, *недок.,* **ВЗУ́ТИ (УЗУ́ТИ),** взу́ю, взу́єш, *док.* 1. *що.* Надівати на ноги взуття. *Ніна швидко взуває свої високі боти* (О. Донченко); *— На, хоч мої старі чоботи узуй...* (Панас Мирний).

2. *кого, що.* Забезпечувати взуттям. *— Гарні хлопці. Шиють чоботи-витяжки, взувають всю князівську дружину, воєвод, тисяцьких* (П. Загребельний); *В Кракові за барвисті гетьманки Бараболя одягнув і взув підполковника* (М. Стельмах).

3. *кого, що, перен., жарг.* Обігравати, обдурювати, ставити в незручне становище. *За рік існування агентству пощастило взути кілька сотень довірливих чоловіків, які клюнули на обіцянки шахраїв* (з газ.); *Буковинський банкір взув земляків на суму понад 106 тисяч гривень* (з газ.); *Взути футбольну команду суперників.*

◊ **Озу́ти (взу́ти, обу́ти** *і т. ін.)* **в постоли́ (в ла́пті)** *див.* **озува́ти.**

ВЗУВА́ТИСЯ (УЗУВА́ТИСЯ), а́юся, а́єшся, *недок.,* **ВЗУ́ТИСЯ (УЗУ́ТИСЯ),** взу́юся, взу́єшся, *док.* 1. Надівати собі на ноги взуття. *Ой вставав бурлак, не вмивався, Не мав чобіт, не взувався* (І. Франко); *Грабовський .. знайшов чоботи і став узуватися* (М. Сиротюк); *Взуваймось добре на свою дорогу, Вдягаймось тепло на зимовий шлях* (М. Вінграновський); *Він взувся у легенькі балетки* (А. Шиян).

2. Забезпечувати себе взуттям. [А н з о р г е:] *Мені зостається 7 талярів на цілий рік. На ті гроші вари, пали, одягайся, взувайся* (Леся Українка).

◊ **(1) Не в ті взу́тися,** *зневажл.:* а) уживається як застереження марності чиїх-небудь намагань, неспроможності, нездатності або неможливості щось здійснити, зробити; нічого не вийде. [Ф е н о г е н:] *А хто при здачі буряків взяв з заводу п'ятсот карбованців?* [Л і х т а р е н к о:] *Я взяв. Та не докажеш, не в ті взувся!* (І. Карпенко-Карий); *— Не бажаю! Не піду! — бив він себе в груди. — Не куплять мене і овсім* [зовсім] *пани — не в ті взулись вони!..* (Є. Кротевич); б) взятися не за свою справу. *І знову дід не в ті взувся. Молоде товариство вже забачило, як порають і доять череду один-два механізатори* (М. Рудь).

ВЗУВА́ЧКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **взуття́.** *До того вже допилося, що й взувачки позбулося* (примовка); *Взувачки мала, постільці свинячі, щоб не шамтіло — шерстю догори* (Л. Костенко); *Дебогорій геть збив ноги тісною взувачкою* (Ю. Хорунжий); *Дуже цікавою на приблуді була взувачка: шкарбани так порозлазилися, що поверх них він намотав ганчір'я, перев'язавши його мотузками* (В. Шкляр).

ВЗУ́ТИ *див.* **взува́ти.**

ВЗУ́ТИЙ (УЗУ́ТИЙ), а, е. Дієпр. пас. до **взу́ти.** *Серед мертвої тиші Йон чув, як калатало його серце, як ступали ноги, взуті в постоли* (М. Коцюбинський); // Який має взуття на ногах; забезпечений взуттям. *За столом зараз від Гордія сидів невеличкий риженький чоловічок, узутий у лаковані чоботи, куди були заправлені галанці тонкого синього сукна* (Т. Осьмачка); *Денис, взутий у гумові чоботи, скочив у воду і потяг човен за ланцюг* (Л. Дмитерко); *Треба знати і господарські справи: які запаси овочів і картоплі лишились, чи вистачить їх на зиму, .. чи є паливо, як одягнуті і взуті вихованці, чи є підручники і зошити?* (Б. Левін).

ВЗУ́ТИСЯ *див.* **взува́тися.**

ВЗУТТЄ́ВИЙ, а, е, **ВЗУТТЬОВИ́Й,** а́, е́. Прикм. до **взуття́.** *Нові туфлі завтра візьму тобі, пообіцяли у взуттєвому відділі* (В. Яворівський); // Признач. для виготовлення взуття. *Були навіщось виставлені під склом навіть жіночі черевики місцевої взуттєвої фабрики* (О. Гончар).

ВЗУТТЬОВИ́Й *див.* **взуттє́вий.**

ВЗУТТЬОВИ́К, а́, *ч., розм.* Майстер, що виготовляє та ремонтує взуття. *Шкірсировини катастрофічно бракує і переробним підприємствам, і взуттьовикам* (з газ.).

ВЗУТТЬОВИ́ЧКА, и, *ж., розм.* Жін. до **взуттьови́к.**

ВЗУТТЯ́, я́, *с., збірн.* Вигот. зі шкіри, гуми, парусини та деяких інших матеріалів вироби, звичайно на твердій підошві, для носіння на ногах. *У неї ні одежі теплої, ні взуття як слід* (Панас Мирний); *Курбала довго вовтузився на кухні, хекаючи, скидав одіж, взуття, переодягаючись у чисте хатнє* (Олесь Досвітній); *Ще з найдавніших часів для населення України основним взуттям були чоботи* (О. Воропай).

ВЗЯ́ТИ *див.* **узя́ти.**

ВЗЯ́ТИЙ *див.* **узя́тий.**

ВЗЯ́ТИСЯ *див.* **узя́тися.**

ВЗЯ́ТКА, и, *ж.* Хід у картярській грі, в результаті якого гравець забирає карти, якими ходили інші гравці. *— А ти бий вишником! — кричав знову Гапці, котра намірювалася бити тузом. — Все ж хоч одна взятка буде* (Панас Мирний).

ВЗЯ́ТОК *див.* **узя́ток.**

ВЗЯТТЯ́ *див.* **узяття́.**

ВИ, вас, *займ. особ. 2 ос. мн.* Уживається при звертанні до двох чи багатьох осіб або у ввічливій формі до однієї особи. *— Ви не журіться, мамо. Я піду в найми* (М. Коцюбинський); [М а р'я н а:] *Щирі мої подруги! Не знаєте ви,*

що я сама нещасніша між вами (С. Васильченко); *Побачивши Марка й Люду, Знайда здивувалася. — Ви не на "Колумбі"?* (М. Трублаїні).

Не вам (не тобі) ка́жучи *див.* **каза́ти; Ось я тобі [вам, їй** *і т. ін.*] **дам <Він тобі [вам, їм** *і т. ін.*] **дасть>** *див.* **я**[2]; **Пора́ на вас (на те́бе) <Ва́ша (твоя́) пора́>** *див.* **пора́; Скажу́ [я] тобі (вам)** *див.* **сказа́ти; Як (як би) [тобі (вам)] [це] сказа́ти** *див.* **сказа́ти.**

◊ **[А] щоб ти (ви, тебе́, його́, тобі́, йому́** *і т. ін.) див.* **ти; Бог (Госпо́дь) з тобо́ю (з ва́ми)!** *див.* **Бог; Бода́й (неха́й) вони́ [всі] посли́знуть (пропаду́ть)! <Бода́й (щоб) вони́ (ви) [всі] посли́зли (пропа́ли)!>** *див.* **посли́знути; Бода́й (щоб, неха́й би** *і т. ін.*) **ти (він, вона́** *і т. ін.)* **сказився (скис, зслиз** *і т. ін.)* **<Скази́сь (ски́сни, зсли́зни) ти> <Скажі́ться (ски́сніть, зсли́зніть) ви>** *див.* **скази́тися; Бода́й (щоб) тебе́ (вас) заглуми́ло** *див.* **заглуми́ти; Будь він (ти, вона́** *і т. ін.)* **[три́чі] про́клятий (про́клят, про́клята) <Бу́дьте [ви] [три́чі] про́кляті>** *див.* **бу́ти; Будь [ти (він, вона́** *і т. ін.)*] **нела́дний** *(рідко* **нела́ден) <Бу́дьте [ви] нела́дні>** *див.* **бу́ти; Бу́ти на ви** *див.* **бу́ти; Добри́вечір [вам] у ха́ту** *див.* **добри́вечір; До ва́ших (твоїх) по́слуг <До ва́шої (твоє́ї) по́слуги> <До по́слуг вам>** *див.* **по́слуга; Здра́стуйте вам у ха́ту** *див.* **здра́стувати; Зна́ю (зна́ємо) вас (його́, тебе́** *і т. ін.) див.* **зна́ти; Іти́ на ви** *див.* **іти́; Мир вам! <Мир сьому́ до́му!>** *див.* **мир**[1]; **Моє́ [вам, тобі] шанува́ння (вшанува́ння)** *див.* **шанува́ння; Неха́й (хай, бода́й) тебе́ (вас) земля́ не при́йме <Бода́й (щоб) тебе́ земля́ не прийняла́>** *див.* **земля́; Неха́й (хай) він (вона́, воно́** *і т. ін.)* **[собі] тя́миться <Неха́й (хай) йому́ (їй, їм) тя́миться> <Неха́й (хай) ти тя́мишся> <Неха́й (хай) ви тя́митесь>** *див.* **тя́митися; Ніврóку йому́ (їй, вам** *і т. ін.) див.* **нівро́ку; Ось (от) вам (тобі) моя́ рука́** *див.* **рука́; От (ось) [тобі (вам)] хрест [святи́й]** *див.* **хрест; От (ото́) [тобі (вам)] і все** *див.* **весь**[1]; **[От] я вас (тебе́)** *див.* **я**[2]; **Охо́та тобі (йому́, вам** *і т. ін.) див.* **охо́та**[1]; **Пома́лу ви (ти)!** *див.* **пома́лу; Спо́кій тобі (вам)** *див.* **спо́кій; [Ти] поду́май [ті́льки] <[Ви] поду́майте [ті́льки]> <Ті́льки поду́мати>** *див.* **поду́мати; Тіпу́н (пи́поть, чиря́к) тобі (йому́, вам** *і т. ін.)* **на язи́к (на язика́, на язики́)** *див.* **тіпу́н; Хай розве́рзеться під тобо́ю (під ва́ми) земля́!** *див.* **земля́; Хай [тобі, вам** *і т. ін.*] **легка́ (щасли́ва) доро́га (путь) сте́литься / посте́литься** *див.* **доро́га; Хоч би [тобі (собі, вам)] ву́сом (ву́хом, бриво́ю** *і т. ін.)* **повести́** *див.* **пово́дити**[1]; **Христо́с з тобо́ю (з ва́ми, з ним** *і т. ін.) див.* **Христо́с; Це [ти (ви)] вже зана́дто** *див.* **зана́дто; Цур тобі (йому́, їй, вам** *і т. ін.*) **[та (і)] пек [тобі (йому́, їй, вам** *і т. ін.)*] *див.* **цур; Чоло́м тобі (вам)** *див.* **чоло́; Чорт (біс) [його́ (її́, вас** *і т. ін.)*] **бери́ (забира́й) / візьми́ (побери́, забери́** *і т. ін.) див.* **чорт; Чума́ б [його́ (тебе́, вас** *і т. ін.)*] **забра́ла <Чума́ його́ (тебе́, вас** *і т. ін.)* **забери́>** *див.* **чума́; Щасти́ [тобі (вам, їм** *і т. ін.)*] **[до́ле (Бо́же)] <Хай (неха́й) тобі (вам, їм** *і т. ін.)* **щасти́ть>** *див.* **щасти́ти; Щоб (бода́й) вам [їм] язики́ повідсиха́ли (повсиха́ли)** *див.* **язи́к; Щоб (бода́й) тобі (йому́, вам** *і т. ін.)* **[було́] пу́сто! <Хай тобі (йому́, вам** *і т. ін.)* **[бу́де] пу́сто!>** *див.* **пу́сто; Щоб тебе́ (вас) дощ намочи́в** *див.* **дощ; Щоб тебе́ (його́, вас** *і т. ін.)* **горобці подзьо́бали** *див.* **горобе́ць; Щоб тебе́ (його́, вас** *і т. ін.)* **на ку́сники порва́ло** *див.* **порва́ти**[1]; **Щоб тебе́ (його́, вас** *і т. ін.)* **правце́м ви́правило!** *див.* **виправля́ти; Щоб тебе́ (його́, вас** *і т. ін.)* **чорт побра́в (узя́в, забра́в) <Щоб вас (їх) чорти́ побра́ли (взяли́, забра́ли)>** *див.* **чорт; Що ви розумі́єте! <Що ти розумі́єш!>** *див.* **розумі́ти; Що [ж ти] [йому́ (їй, вам** *і т. ін.)*] **зро́биш** *див.* **зроби́ти; Що ти (ви)!** *див.* **що**[1]; **Як (коли́) подивлю́ся [на те́бе (на вас)]** *див.* **подиви́тися; Як тобі (вам) [це] подо́бається?** *див.* **подо́батися.**

ВИ́БАВА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **вибавля́ння.** *Вибава від хвороби.*

ВИ́БАВИТИ *див.* **вибавля́ти.**

ВИ́БАВИТИСЯ *див.* **вибавля́тися.**

ВИ́БАВЛЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **ви́бавити** 1. *Прийшов Михалко .. до Києва, побідивши половців, а полонені християни, вибавлені з тої неволі, вернулися до себе* (з переказу).

ВИ́БАВЛЕННЯ, я, *с., рідко.* Дія і стан за знач. **ви́бавити.** *Руки у всіх простягнуті до хреста — символу вибавлення* (П. Загребельний).

ВИБАВЛЯ́ННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **вибавля́ти.** *Вибавляння від небезпеки.*

ВИБАВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ВИ́БАВИТИ,** влю, виш; *мн.* ви́бавлять; *док., рідко.* 1. *кого і без прям. дод.* Рятувати кого-небудь або допомагати комусь позбутися чогось неприємного. *Милостиня від смерті вибавляє, вона усякий гріх очищає* (з публіц. літ.); *Вона була тією, котра з-поміж цілого гурту знайомих і чужих вибавила мене одна від смерті* (О. Кобилянська); *Я .. виїду знов у Крим на цілу зиму, якщо який нещасний случай* [випадок] *не вибавить мене від сього заслання* (Леся Українка).

2. *кого.* Те саме, що **ба́вити** 1. *Анна, немов рибина на вітрі, висушена та зав'ялена... та і як такою не будеш, коли сама мусиш орати і сіяти, косити.., бігати вечорами до читальні на Ступині проповіді, вибавляти внучат* (Р. Федорів); *— Я його вибавив, виплекав, викохав, я його мови й молитви вчив* (Б. Лепкий).

3. *що.* Виводити, знищувати. *Отаман завважив, що ні вітри, ні дощі не вибавили духу згарища* (В. Шкляр); *Аби вибавити з тканини чи паперу парафінову пляму, треба пропрасувати її через кілька шарів пористого паперу гарячою праскою* (з навч. літ.).

ВИБАВЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.,* **ВИ́БАВИТИСЯ,** влюся, вишся; *мн.* ви́бавляться; *док., рідко.* 1. Позбуватися кого-, чого-небудь неприємного. *Обидві мої знайомі .. дістали напади гострої істерії і не хутко від неї вибавились* (Леся Українка).

2. Виводитися, зникати. *Пізньої осені на подвір'ї бур'ян вибавився сам* (з газ.).

3. *тільки недок.* Пас. до **вибавля́ти.** *Від серйозної хвороби серця хлопчик вибавлявся найкращими лікарями* (з газ.).

ВИБАГА́НКА, и, *ж., розм.* Примха, забаганка. *— Маємо город, на зиму нам стане й картоплі, й огірків. На хліб ти заробиш, а від вибаганок можемо відмовитись* (Валерій Шевчук); *У клініці, крім надання терапевтичної та хірургічної допомоги, тваринам укорочують шерсть і навіть роблять педикюр та манікюр. Але це, звичайно ж, вибаганки, а невідкладна ветеринарна допомога — необхідність* (із журн.).

ВИБАГА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., чого, рідко.* Мати великі потреби в чому-небудь. *Рослина вибагає поливу;* // Ставити великі вимоги до кого-, чого-небудь. *Вибагати від усіх шани.*

ВИБА́ГЛИВИЙ, а, е. 1. Який ставить великі вимоги; вимогливий. *В Галичині з'являються раз у раз артисти дуже здібні й талановиті.., що можуть гідно задовольнити вимоги навіть вибагливої критики* (І. Франко); *Його роботі навіть вибагливий Іван Антонович давав позитивну оцінку* (О. Гончар); // Якому важко догодити; дуже розбірливий, примхливий. *Мальовничі схили річки де в чому поступаються Псьоловим* [Пселовим], *але це тільки на вибагливий смак закоханих у Псьол* [Псел] (Ю. Яновський).

2. *до чого.* Який має великі потреби в чому-небудь. *Редиска дуже вибаглива до світла* (з наук.-попул. літ.).

3. Вигадливий; складніший, ніж звичайно. *Вітрини крамниць розписані срібними вибагливими мережами* (О. Донченко).

ВИБА́ГЛИВІСТЬ, вості, *ж.* Абстр. ім. до **виба́гливий.** *До своєї творчої продукції Линник ставився з дбайливою вибагливістю* (В. Домонтович); *Наші предки протягом тисячоліть простою сокирою будували і величні оборонні укріплення, і незрівнянні за вибагливістю й вишуканою красою палаци, і дивні церкви* (з газ.).

ВИБА́ГЛИВО. Присл. до **виба́гливий.** *Юрій Шевельов ставився до людей, що оточували його, дуже вибагливо* (з газ.); *Хата гарна, убрана майже вибагливо* (О. Маковей); *В парадних залах скинули з меблів чохли й заквітли ніжними ясними кольорами модні крісла й канапи з вибагливо викрученими ніжками* (З. Тулуб).

ВИ́БАЗІКАТИ, аю, аєш, *док., що, зневажл.* Розказати що-небудь таємне, те, чого не слід розголошувати. *Плюгавенький обер-лейтенант в своїй хлопській запопадливості вибазікав неабиякої ваги військові таємниці щодо укріплення Дніпра* (Ю. Бедзик).

ВИ́БАЛАКАТИ *див.* **вибала́кувати.**

ВИ́БАЛАКАТИСЯ *див.* **вибала́куватися.**

ВИБАЛА́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́БАЛАКАТИ,** аю, аєш, *док., що, розм.* 1. Розказувати що-небудь таємне, те, чого не слід розголошувати. *Він вибалакував чимало такого, про що тверезим або й напідпитку навіть не заїкався* (Ю. Мушкетик); *Він вибалакав те, що мати казала* (Б. Грінченко); // Розказувати, висловлюватися. *У видолинку, край дороги, сидів гурт жінок, про щось вибалакували* (Б. Харчук); *Мовчки їхали вершники, видно, далекою була їх дорога, й уже все вибалакали під час довгих нічних постоїв* (Юліан Опільський).

2. Домагатися чого-небудь розмовою, бесідою. — *Ну що ж. Буду збиратися. Кращої долі не вибалакаєш, її робити треба* (Григорій Тютюнник).

ВИБАЛА́КУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВИ́БАЛАКАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док., розм.* Наговорюватися досхочу, висловлювати все, що хотілося сказати. *Дідові захотілося вибалакатись, то мусили слухати* (Ю. Збанацький); *Кукулик мовчав. Удавав, що дрімає, мружив в усміхові очі, давав вибалакатися всім* (П. Загребельний).

ВИ́БАЛОК, лка, *ч.* Невелика балка. *У глибоких вибалках, де було затишніше, підгодували коней* (М. Стельмах); *Горить собі червоний глід в ярах, По вибалках, по балках в павутинні* (М. Вінграновський).

ВИ́БАЛОЧОК, чка, *ч.* Зменш. до **ви́балок.** *Он у вибалочку затишний гайок* (О. Копиленко); *Кудря озирнувся на широкий луг.. Спинив зір на зеленавій паші у вузькому вибалочку* (Іван Ле).

ВИ́БАЛУШЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **ви́балушити.** *Страшний, червоний, з вибалушеними очима, скочив* [Гнат] *на коня, полетів селом, полохаючи сонних курей* (Григорій Тютюнник); *Ількові очі були вибалушені, тонке обличчя перекривлене, мокре, спотворене* (Ю. Мушкетик).

ВИ́БАЛУШИТИ *див.* **вибалу́шувати.**

ВИ́БАЛУШИТИСЯ *див.* **вибалу́шуватися.**

ВИБАЛУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.* **ВИ́БАЛУШИТИ,** шу, шиш, *док., що, розм.* Широко розплющувати, витріщати (очі). *Дехто .. вибалушує очі і перебігає зором усю довгу, просту, як лінія, стежку* (Марко Черемшина); *Ніс* [Христофор Ничипорович] *на коротких ногах своє тіло, вибалушивши наперед очі* (Б. Харчук).

◊ **Ви́тріщити (ви́валити, ви́рячити, ви́лупити, ви́балушити** *і т. ін.)* **/ витріща́ти (вива́лювати, виряча́ти, вилу́плювати, вибалу́шувати** *і т. ін.)* **о́чі (баньки́,** *рідко* **бульки́)** *див.* **витріща́ти.**

ВИБАЛУ́ШУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВИ́БАЛУШИТИСЯ,** шуся, шишся, *док., розм.* 1. *тільки 3 ос.* Широко розплющуватися, витріщатися (про очі). *Ноги мені млілі, очі вибалушувалися* (Валерій Шевчук); *Очі полізли на лоба, вирячилися, вибалушилися* (О. Ільченко).

2. Втуплюватися очима в кого-, що-небудь. *Коли б її Василь так на неї вибалушувався* (із журн.); — *Що так вибалушилася на мене? — грубо буркнув Стальський* (І. Франко).

ВИ́БАНИТИ, ню, ниш, *док., кого, що, діал.* Док. до **ба́нити.** *Вивернули вони той шаплик, вибанили* (Сл. Гр.); *Улас повів Микитку до комори, за якою було влаштовано душ, власноручно вибанив його* (Ю. Яновський); *Коли вам хочеться вибанити свою дитину за погану оцінку або неакуратно виконане завдання, пригадайте себе у її віці* (з Інтернету).

ВИ́БАНІТУВАТИ, ую, уєш, *док., кого і без прям. дод., діал.* Вилаяти. *Вибанітував на всі боки* (Номис); *Юнак .. грубо вибанітував одного з своїх підлеглих* (О. Гончар).

ВИБАСО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́БАСУВАТИ,** ую, уєш, *док.* 1. Раз у раз басувати; басуючи, бігти (про коней). *А він* [жеребець] *вибасовує та ногами витьохкує, годі втримати* (Григорій Тютюнник); // Виїжджати на коні, що басує. *Врешті Карпо Кирилович скочив у сідло, вибасував наперед* (Ю. Мушкетик).

2. *перен.* Бігати підскакуючи, стрибати (про дітей). *Вони* [діти] *притихли, доки він* [Дорош] *проїхав, а потім з гиканням та іржанням понеслися по дорозі, вибасовуючи.., як справжні жеребчики* (Григорій Тютюнник).

ВИ́БАСУВАТИ *див.* **вибасо́вувати.**

ВИ́БАТОЖЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **ви́батожити.** *Крадій, спійманий на місці злочину, був вибатожений господарем* (із журн.).

ВИ́БАТОЖИТИ, жу, жиш, *док., кого і без прям. дод., розм.* Дуже побити батогом; відшмагати. — *Цим разом або голову втне* [Сулейман], *або вибатожити повелить* (А. Чайковський); *Уперше за багато років пан вибатожив свого наймита за дрібницю* (із журн.).

ВИ́БАТЬКУВАТИ, ую, уєш, *док., кого і без прям. дод., розм.* Грубо вилаяти. *Суча дочка, коли не вибатькую* (Номис); — *Перед старшиною я вже відрапортувався... Вибатькував на перший раз, та й усе!..* (О. Гончар); *Він весь палав гнівом, ладен був хоч будь-кого вибатькувати .. за легковажність, недогляд* (Б. Олійник).

ВИБАЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВИ́БАЧИТИ,** чу, чиш, *док., кому і без дод.* Виявляти поблажливість, прощати провину. — *Вибачаю тобі, бо ти з дурноти се зробив, а не із злої волі* (І. Франко); — *Ти не смів брати рушниці без мене... Але я тобі вибачаю, — продовжував урочисто Мухамедов* (О. Донченко); *Коли провиниться твій брат, докори йому, а коли він покається, то вибач йому* (Біблія. Пер. І. Огієнка); // *що.* Виправдовуючи чим-небудь, не вважати за провину. *Віра почувала себе старшою за Миколу, ставилась до нього часом поблажливо, вибачаючи його неуважність до життєвих дрібниць* (Б. Антоненко-Давидович); // Вживається як заперечення, виявлення незгоди. *Вибачайте... кричіть собі, Я слухать не буду. Та й до себе не покличу* (Т. Шевченко); *А я пряник гам та гам, — "Вибачайте, не віддам!"* (Л. Глібов).

(1) Вибача́й (дару́й, пробача́й) / ви́бач (подару́й, проба́ч) на [цьо́му (цім)] сло́ві <Вибача́йте (дару́йте, пробача́йте) / ви́бачте (подару́йте, проба́чте) на [цьо́му (цім)] сло́ві> — уживається як усталена форма вибачення за що-небудь (перев. при вживанні в розмові різких, грубих, неприємних або непристойних слів). — *Та ж ви не повія яка, вибачайте на слові, адже вам не пусте в голові, не розпуста* (М. Коцюбинський); [Г у с а к:] *Даруйте на слові, але ви більш як помиляєтесь* (І. Микитенко); *Забувши тон свій і манери, бліді вилазять білі офіцери .. "Ну що ж? Пробачте нам на слові, — вклонився чемно їм Підкова. — До стінки їх"* (В. Сосюра); — *А ще що ви будували? — допитується інженер. — Ще ми, пробачте на слові, з Антошком нужник будували* (М. Ю. Тарновський); **(2) Ви́бачте / дару́йте ласка́во** — уживається для вираження прохання бути поблажливим. *Може б, хто послухав казки? Ось послухайте, панове! Тільки вибачте ласкаво, Що не все в ній буде нове* (Леся Українка); *Даруйте ласкаво .. Я не розумію, що ви сказали* (О. Довженко); **Проси́ти (проха́ти) / попроси́ти (попроха́ти) ви́бачення (проба́чення, ви́бачити, проба́чити)** *див.* **проси́ти.**

ВИБАЧА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ВИ́БАЧИТИСЯ,** чуся, чишся, *док.* 1. Просити вибачення. *Виходжу я з двору, а Семенюта дякує і вибачається, що нема чого дати за роботу* (В. Барка); *Знала, що даремно образила подругу. Першою думкою було вибачитись* (О. Донченко); *Поштмейстер вибачився і, тяжко зітхнувши, всівся в крісло, майже з головою занурившись у ньому* (Б. Левін).

2. *тільки недок., 1 ос. теп. ч., розм.* Уживається у знач.: прошу вибачення, вибачте. *Дуже вибачаюсь, що самому ніколи забігти до Вас* (Панас Мирний); *Виходить, значить, я — не чоловік, а якесь, вибачаюсь, непорозуміння...* (Б. Антоненко-Давидович); — *Вибачаюся, — промимрив Білинкевич* (Ю. Андрухович).

ВИ́БАЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́бачити.** *Промовляйте до серця Єрусалиму і закличте до нього, що виповнилась його доля тяжка, що вина йому вибачена, що він за свої всі гріхи вдвоє взяв з руки Господа!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); // **ви́бачено,** *безос. пред.* — *Так не можу, як стою, явитися перед моїм любим паном і добродієм, мушу пристойно одягтись... — Тобі буде все вибачено, не в одежі діло...* (А. Чайковський).

ВИ́БАЧЕННЯ, я, *с.* 1. Прощення за провину; поблажливість до кого-небудь винного або до провини. *Стратегічний характер польсько-українських відносин був побудований на дуже міцних фундаментах. На взаємному вибаченні історичних кривд і спільному погляді у майбутнє* (з газ.).

2. Прохання вибачити. — *Ти образив людину зараз. Твій брудний рот плював на неї, як на щось огидне. Зараз же хай вона почує твоє вибачення* (Ю. Яновський).

Проси́ти (проха́ти) / попроси́ти (попроха́ти) ви́бачення (проба́чення, ви́бачити, проба́чити) *див.* **проси́ти.**

ВИ́БАЧИТИ *див.* **вибача́ти.**

ВИ́БАЧИТИСЯ *див.* **вибача́тися.**

ВИБА́ЧЛИВИЙ, а, е. 1. Який виявляє поблажливість; несуворий. *Ти, Господи, добрий, і вибачливий, і многомилостивий для всіх, хто кличе до Тебе!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *З таким посміхом, вибачливим, стриманим, старші дивляться на пустощі улюбленої дитини* (О. Донченко).

2. Який виражає прохання вибачити. *Щоб загладити свою провину, вибачливим тоном промовив* [Клименко]: — *Справді, друже, сьогодні не можу* (М. Стельмах).

ВИБА́ЧЛИВІСТЬ, вості, *ж.* Абстр. ім. до **виба́чливий.** *Герман із виглядом лінивої вищості й вибачливості до старенького садівника бере з рук його відозву й мовчки починає читати* (В. Винниченко); *Корабель на березі, як і хвора людина, потребує нашої безмежної вибачливості й терпіння* (Ю. Яновський).

ВИБА́ЧЛИВО. Присл. до **виба́чливий.** — *Сьогодні по всій Каховці жарко, — вибачливо посміхнулась Настя* (О. Гончар); *Кава виплескалась з чашки і пролилася на серветку. Він вибачливо глянув у бік Надії Яківни* (Н. Рибак).

ВИБА́ЧНИ́Й, а́чна, а́чне, *рідко.* Те саме, що **виба́чливий.** **Бу́дьте виба́чні (виба́чними)** *див.* **бу́ти.**

ВИБА́ЧНІСТЬ, ності, *ж., рідко.* Абстр. ім. до **виба́чни́й.** *Тільки з шматочків фраз та слів можна було догадатись, що автор просить вибачності* (Леся Українка).

ВИ́БЕВКАТИ, аю, аєш, *док., що, розм., рідко.* Те саме, що **ви́бовкати.** *Вибевкати чужу таємницю.*

ВИ́БЕХКАТИ, аю, аєш, *док., що, розм.* Зробити, збудувати що-небудь дуже велике, високе. *Звертаючись до Коваліва, сказав* [дід] *старечим тремтячим голосом: — Яке вибехкали! Просто не впізнаю Очеретянки* (М. Чабанівський); *Правда, балакун він був непоганий і про себе дбав неабияк. Має добру хату. І поруч з нею другу вибехкав: справжні тобі хороми* (з газ.).

ВИ́БЕХКАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., розм.* Вирости дуже високим, великим. — *Про вроду й не питай: вибехкався з його* [нього] *такий парубок, що куди тобі! І рівні йому навколо немає...* (Л. Яновська); — *Чого тобі ображатися? Хіба ти не виріс .. Он який вибехкався!* (П. Загребельний).

ВИ́БЕШТУВАТИ, ую, уєш, *док., кого і без дод., діал.* Вилаяти. *Вибештував, буде з його* [нього] (Номис); *З великої досади вибештували вони добре своякиню, що невтішно ридала* (М. Лукаш, пер. з тв. Д. Боккаччо).

ВИБИВА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для вибивання. *Вибивальна машина.*

ВИБИВА́ЛЬНИК, а, *ч.* Фахівець із вибивання відливків. *Професію вибивальника лиття можна отримати безпосередньо на ливарному виробництві* (з газ.).

ВИБИ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вибива́ти.** *Ведмідь скакав, і хмарами пливла під сонцем персть, вибивана ногами* (М. Драй-Хмара).

ВИБИ́ВАНКА, и, *ж.* Те саме, що **ви́бійка** 1. *Для виготовлення поясного жіночого одягу бойки широко викорис-*

товували полотна з нанесеним технікою зверхнього вибивання орнаментом — вибиванки (з наук. літ.).

ВИБИВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вибива́ти** 1–3, 5–10. *Мідні та свинцеві молоти застосовують при забиванні й вибиванні різних деталей* (з навч. літ.); *Вибивання килимових виробів позитивно впливає на їх стан* (з газ.); *Слід було пережити цей страх, бути вистежуваним, провокованим.., пам'ятати в деталях про кожну з тисячі тортур, щоразу вдосконалюваних для вибивання необхідних свідчень* (Ю. Андрухович); *Загальне покриття травостою становить 35 %, що теж є показником надмірного стравлювання і вибивання рослинного покриву* (з наук. літ.).

ВИБИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВИ́БИТИ,** б'ю, б'єш; *мн.* ви́б'ють; *наказ. сп.* ви́бий; *док.* 1. *що і без прям. дод.* Відокремлювати ударами від чого-небудь; поштовхами викидати, виламувати, позбавляти чогось. *В світлиці вибивають шибки. Щось тріснуло на весь будинок* (Леся Українка); *Він .. наштовхнувся в глибині підвалу на замкнені двері, почав їх вибивати плечем* (Ю. Яновський); *Мене вдарив* [лісничий] *в лице — і два зуби, Два послідні, вибив як стій!* (І. Франко); *Володя навалився на нього всім тілом і вибив у нього з рук фінку* (О. Донченко).

2. *що.* Ударяючи що-небудь, витріпувати, очищати. *Побачивши якось, що її робітниця вибиває качалкою пил з килимів, .. я почав їй допомагати* (Л. Смілянський); *Каргат був уже в пальті й вибивав рукою порох з кепки перед тим, як надіти її* (Ю. Шовкопляс); *— І то правда. Забалакались ми, — вибив люльку Микита Петрович. — Піду помаленьку* (І. Муратов); // Стріляючи, влучати певну кількість разів у мішень. *Я працюю у військовому гуртку і вибиваю двадцять із двадцяти п'яти можливих* (Ю. Смолич); // *кого, що.* З боєм відкидати ворога з його позицій. *Наші вибили німців і з міста, і з рудника* (Д. Ткач).

3. *що.* Ударами вибирати або добувати що-небудь із чогось. *Урожай того року не густий вдався..: з копи ледве-ледве по три мірки вибивали* (Панас Мирний); *Вітя коло великої купи соняшників: вибиває насіння* (С. Васильченко); *— Нема, нема порядку, Полікарпе, — зітхає Побережний, вибиваючи кресалом вогонь* (М. Стельмах); // *перен.* Б'ючи кого-небудь, домагатися чогось. *Опухли покусані до крові губи: двісті ударів німецьких ременів усю ніч вибивали зізнання з ніжних дівочих уст і не вибили* (О. Довженко); *— Вони* [поліцаї] *хочуть з мене вибити правду... Бачите — щодня б'ють. В мене спина вся мов печена* (Ю. Збанацький).

4. *тільки док., кого.* Побити кого-небудь. *Та й вибили поповича Дрібними різками...* (Я. Щоголів); *— Так це пан наказав вибити хлопця? — запитала й Сахно* (Ю. Смолич).

5. *що.* Витоптуючи і плюндруючи (про людей, тварин), б'ючи (про град), ламати, винищувати посіви, городину, траву і т. ін. *Оте гайвороння вже вибило баштани — навіть маленького кавунчика не лишилося в полі* (М. Чабанівський); *Все якась невдача так і тягне чоловіка за поли: то худібка переболіє, то щось не вродить, а щось град виб'є чи сонце випалить* (М. Стельмах).

6. *кого, що.* Убивати, винищувати всіх або багатьох. *Вибивали народ тисячами* (О. Стороженко); *— Чому я в хаті? Як я сюди потрапив? .. Чим кінчився бій? Вибили німців з села? — Ні, — сміється фельдшер. — Їх вибили в селі. Жодного не випустили* (І. Багмут).

7. *що.* Ударяючи чим-небудь, робити заглибини, отвори і т. ін. *Батько веде того коня за недоуздок, а він гарцює, копитами землю вибиває* (з казки); *І почав працювати* [Русин] *щосили, копирсаючи та вибиваючи дрюком діру в помості* (І. Франко); *— Мені запропонували самому собі вибити в скелі житло* (Ю. Яновський); *Вівці аж яму вибили на тій місцині, де був колись горбик. Хоч які маленькі ратички, а пилинку за пилинкою рознесли від колодязя землю по степу* (О. Гончар).

8. *що.* Ритмічними ударами вказувати час (про годинник). *Цієї ночі сон випурхнув з її очей, коли старосвітський годинник закінчив вибивати дванадцяту* (Я. Галан); *Мірно вибиває годинник вісім ударів* (Ю. Яновський); // *безос. — Це скільки б'є? — запитав Саїд Алі у доглядачки .. — Десяту годину вибило* (Іван Ле).

9. *тільки недок., що і без прям. дод.* Стукаючи, ударяючи, відтворювати звуки в певному ритмі, в такт якійсь мелодії і т. ін. *Аксель .. стояла край столу, вибиваючи пальцями уявлену мелодію* (Олесь Досвітній); *Кастаньєти .. Вибивають іспанський мотив* (І. Муратов); *Один з юнаків, добре вибиваючи в бубон, час від часу підсвистував та вигукував* (А. Шиян); // Танцювати притупуючи. *Он ланкова з трактористом Іваном .. Так пропливають у згоді з баяном, Так вибивають, що тягне й мене* (С. Олійник).

10. *що і без прям. дод.* Відтворювати, наносити на що-небудь або витискувати на якомусь матеріалі певні знаки. *Скрізь і завжди машиністка штабу сиділа за машинкою й уперто вибивала лілові літери* (Ю. Яновський); // Наносити фарбою візерунки на тканину. *Напряде* [Мотря] *отак літ за двоє, оснує, витче, та й сорочка є; виб'є — спідницю пошиє, юпку... У вибійчаному і в свято ходила* (Панас Мирний).

11. Пробиватися нагору, назовні. *Гаком крана загнуло всмоктувач, і з дверцят колодязя, коли їх відкривали, трохи вибивав дим* (Яків Баш); *З пащеки гідри важким гнутим струменем вибивала вода* (О. Гончар).

12. *що, розм.* Ударом ноги, руки і т. ін. вводити м'яч у гру (в спортивних змаганнях та іграх). *І тут фортуна посміхнулася чорним. Їх воротар спересердя вибив м'яч аж на штрафний майданчик суперників* (А. Крижанівський); // Ударом чого-небудь виводити який-небудь спортивний предмет із гри, за межі спортивного майданчика. *Вибивати кеглі; Вибити м'яч в аут;* // *кого, що, перен.* Завдаючи поразки, змушувати кого-небудь вийти з гри. *Поразки Києва іноді доводили мене до плачу. Я лив сльози і в 67-му, коли вони у Кубку чемпіонів продули "Гурнікові", перед тим фантастично вибивши з гри "Селтік" (Глазго)* (Ю. Андрухович); // *перен.* Отримувати певну кількість очок за влучання (про деякі ігри, спортивну стрільбу і т. ін.). *Ми любили уроки фізкультури, бо на них .. вивчали гвинтівку та кулемет, ходили на військово-учбовий пункт, де стріляли з дрібнокаліберок по мішенях. І не просто стріляли, а прагнули вибити найбільше очок* (А. Дімаров).

(1) Вибива́ти / ви́бити шлях (доро́гу) — часто їздячи, робити шлях, дорогу нерівними, з вибоями. *Повозку вашу щось підняло трохи спереду й незабаром наче в рів спустило .. — Чи то шлях так вибили, чи ровом окопалися?* (Панас Мирний); **(2) Вибива́ти (видзво́нювати) / ви́бити (ви́дзвонити) годи́ни (годи́ну)** — ритмічними ударами вказувати на певний час. *Годинник .. вибивав годину, одну за другою. Вже вдарило північ* (І. Нечуй-Левицький); *На старовинній*

вежі костелу, що має 38 метрів висоти, вибивав години дзигар (Ю. Винничук); *У малої дівчинки аж серце завмирало з жалю, але годинникові від того не було ніякої шкоди, навпаки — він, усім на радість, знов оживав і зразу ж починав весело цокати, видзвонювати години* (із журн.); *Часом годинник на вежі ще не вибив години* (Б. Лепкий); **(3) Вибива́ти (висту́кувати) чечі́тку** — танцювати чечітку або стуканням ногою видавати звуки в ритмі, в такті мелодії чечітки. *Він поспішав. Треба було вчасно з'явитися на явочну квартиру. Несподівана затримка нервувала. Він нетерпляче вистукував черевиком дрібну чечітку* (О. Донченко); *Повною протилежністю Миті був Михайло Василенко, верткий, худорлявий хлопець із синіми очима, який навіть під час перерви залишався в класі й вибивав чечітку* (С. Олійник); **(4) Вибива́ти (витоло́чувати) / ви́бити (ви́толочити) ти́рло (ти́рла)** — ходінням, перебуванням у якому-небудь місці робити його витолоченим. *Кубляться та чепуряться домашні гуси та качки в садку, вибиваючи тирло* (із журн.); **(5) Вибива́ти (відбива́ти, руба́ти) крок** — твердо й чітко ступати. *Чітко вибиваючи крок, .. оркестр .. вимаршрирував на Рибальську* (Ю. Смолич); *Високий чорнявий хлопець у званні лейтенанта танкових військ, підтягнутий і стрункий, чітко відбиваючи крок, підійшов до генерала* (В. Собко); *Рубаючи крок, проходили прапороносці* (О. Гончар); **(6) Вибива́ти (відбива́ти) такт:** а) розміреними ударами або помахами руки відтворювати ритмічний малюнок мелодії. *Зразу вродився веселий настрій. Деякі стали притоптувати ногами, інші вибивали такт пісні рукою* (С. Васильченко); б) розміреними ударами створювати ритмічні звуки чого-небудь (про рух механізму годинника, двигуна, про біг людини і т. ін.). *В столовій* [їдальні] *маятник старомодного годинника гучно цокав, неначе одномірно* [одноманітно] *вибивав такт* (І. Нечуй-Левицький); *Вони бігли, .. рівно й розмірено відбиваючи такт своїми важкими чобітьми* (Ю. Смолич); **(7) Вибива́ти (перебира́ти) нога́ми** — танцювати, енергійно пристукуючи або роблячи різні рухи ногами. *Взявшись у боки, закружився* [Іван] *у танці. Перебирав ногами, ставав легко на пальці, крутився і присідав* (М. Коцюбинський); *Біля молодого запорожця вже четверо старих вибивали дрібненько ногами* (О. Довженко).

◊ **(8) Вибива́ти (би́ти) дрижаки́ (дріб):** а) дуже тремтіти від холоду, нервового напруження і т. ін. *Його щелепи зрадницьки вибивають дріб* (З. Тулуб); *— Не бийте дрижаків, бо в Петрівку замерзнете, — хоче якось втішити її вчитель* (М. Стельмах); б) дуже боятися чого-небудь. *— А вам не страшно? — Та поки що дрижаків не вибиваю* (М. Стельмах); **(9) Вибива́ти (би́ти) / уда́рити (утну́ти) тропака́ (третяка́, гопака́)** — танцювати завзято, енергійно, із запалом. *Танцювала* [Ганна] *викрутасом .. Під дудку била третяка* (І. Котляревський); *Попереду, біля червоної корогви, казились п'яненькі молодиці і стара баба: танцювали, вибивали тропака і крутились з парубками* (О. Стороженко); *А Марина б'є тропака та ще й приспівує* (І. Нечуй-Левицький); *Ось він, цей хвалений Маринкою демос, п'є, гуляє, вибиває гопака і оглашає цілу околицю диким лементом* (Ю. Смолич); *Іде* [Матвій] *й співає, а де калюжа, тут і вдарить тропака* (Г. Квітка-Основ'яненко); **(10) Вибива́ти / ви́бити ґрунт з-під ніг** *чиїх, у кого* — позбавляти кого-небудь упевненості в чомусь, підтримки, опори. *— Що, відпустку дали? Він міг би обійтись і без пояснень, але перше ж пряме запитання чергового якось одразу вибило ґрунт з-під його ніг* (Д. Ткач); *Відкрита позиція компанії, її готовність коментувати події у потрібному їй річищі вибиває ґрунт з-під ніг опонентів і допомагає зберегти репутацію в очах громадськості* (з газ.); **(11) Вибива́ти / ви́бити з ко́лії** *кого і без дод.:* а) порушувати узвичаєний хід чого-небудь, чийсь спосіб життя. *— Це вибивало з колії, вносило в роботу плутанину й безладдя* (О. Дмитренко); *Позбавити людину її професії.., — се значить вибити з колії* (Леся Українка); *Смерть моєї матері .. остаточно вибила мене з колії і змусила подумати про дальше своє влаштування* (Б. Антоненко-Давидович); б) робити кого-небудь непрацездатним, неспроможним виконувати щось. *Сьогодні Тернера вперше в житті вибили з колії* (В. Собко); *Сповіщення про те, що Олег пропав безвісти, було для неї страшним нещастям і надовго вибило її із колії* (С. Голованівський); **(12) Вибива́ти / ви́бити з рук** *кого, чиїх* — позбавляти кого-небудь чогось. *Вишгородська зустріч виявилась безуспішною, але не безрезультатною для слов'янської партії: вона дозволила вибити з рук Ярополка і Свенельда їх козирну карту — видимість законності* (з наук. літ.); *Як не прагнули заздрісники принизити професора, але нікому з них так і не вдалося вибити з його рук владу над молоддю* (із журн.); **(13) Вибива́ти / ви́бити ко́зирі (ко́зир) з рук** *чиїх, кого* — позбавляти кого-небудь вигідної для нього можливості здійснити свої плани чи наміри. *— І ти, чоловіче, в таку пору не сумніваєшся садити жоржини? — намагається стримати свій характер і водночас приголомшити Мірошниченка. — Вони — пам'ять про моїх дітей, — тьмариться широке обличчя Мірошниченка. І цим одразу вибиває козирі з рук Кульницького* (М. Стельмах); *Та хто ж це співає?.. Певно, це викликали з самого Києва артистів, щоб вибити з її рук козир, щоб відтиснути на задній план* (М. Ю. Тарновський); **(14) Вибива́ти (вигания́ти) / ви́бити (ви́гнати) дур (ду́рощі, ду́рість) [з голови́]** *з кого — чого* — суворими заходами впливати на кого-небудь, відучуючи від чогось поганого, вартого осуду. *— Повірте мені, любий прапорщику, всі вони одним миром мазані: і злодії та бунтівники, і різні там вольтер'янці та автори пашквільних* [пасквільних] *віршиків. Але ми з них швидко дурість вибиваємо* (З. Тулуб); *Після того випадку Максим наче трохи вгамувався. А тут армія, де вибивають дур з голови* (А. Дімаров); *"Не ви мені, а я собі виберу пару", — затялася* [Орина] *на своєму, і ні прохання, ні погрози, ні лупцювання не вибили дурощів з упертої голови* (М. Стельмах); *Хоч би хто женився на ній та дурощі з голови трохи вибив* (Ю. Збанацький); **(15) Вибива́ти (вигания́ти) / ви́бити (ви́гнати) клин кли́ном** — ліквідовувати, усувати наслідки чого-небудь тими ж засобами, якими вони викликані, спричинені. *Клин клином виганяє* (Номис); [С у х о в і й:] *Швидше похмели мене, бо пече!.. І поговірка каже, що клин клином треба виганяти* (М. Кропивницький); *— Це правильно, — починати знайомство й нову роботу зі свята. — Настрій, правда, у нас не дуже святковий, — зауважив Коваль, — але воно буде, мабуть, найкраще клин клином вибивати* (В. Собко); *Щоб подолати депресію, треба створити собі антистрес, тобто, згідно з народною мудрістю, вибити клин клином* (із журн.); **(16) Вибива́ти зуба́ми чечі́тку (третяка́)** — дрижати, клацаючи зубами (перев. від холоду або з переляку). *— Ти Гната безп'ятого*

кликав? — питається біс. — Я! — відповів Терентій, посміхнувся над силу, а сам так зубами чечітку вибиває, що аж вихилитуються вони (М. Стельмах); **(17) Ви́бити (ви́садити) з сідла́** *(заст.* з **кульба́ки)** *кого:* а) позбавити кого-небудь певного становища або посади. *Недовго, дуже недовго правив селом Мушатешті .. Невпинна хвиля народного гніву вибила його з сідла* (М. Чабанівський); *Переговорює* [Тетеря] *з Юрасем, мабуть, хоче його знов до Польщі прихилити. — Що ти кажеш? Себто хоче висадити гетьмана з сідла, щоби згодом самому в нього сісти?* (В. Малик); б) знесилити кого-небудь, зробити кволим, немічним, недієздатним. *Камерта висадив* [Еней] *з кульбаки, Ансула в ад послав по раки* (І. Котляревський); *— Так що: до матері на побивку, значить? Товариш сипняк, кажеш, вибив із сідла? — Вибив, проклятий* (О. Гончар); *Полковник був дужий і спритний. Його темне, аж бронзове обличчя хижо ошкірилося: він, мабуть, гадав, що легко виб'є молодого супротивника з сідла* (В. Малик); *— А що — я таки старий козак, — орлом глянув дядько Іван, — і мене поки не так просто вибити з сідла, одначе сили тануть, як сніг на сонці* (із журн.); **(18) Ви́бити (да́ти) бу́бну (бу́бни)** *кому, зневажл.* — побити кого-небудь. *— Ходім, голубчику, — сіпнув юнака за рукав Кирило Сидоренко, — я тобі виб'ю таку бубну, що дядькові закажеш* (В. Собко); **(19) Ви́бити дух (ду́шу)** *з кого* — забити до смерті кого-небудь. *Став Велетень та й дивиться. — Та що це воно за мара така, що б'ється так дуже? А Побратим до нього: — Ото, — каже, — як не одв'яжешся, то й буде бити, поки й дух з тебе виб'є* (С. Васильченко); *Старий Боровик, схожий на вивернутий із землі пень, важко біг через двір із лопатою в руках і хрипко кричав: — Душу з тебе виб'ю, бісова худоба!* (П. Панч); *— А в синка, бачу, нема любові до лісу, око в нього сліпе до дерева. Так що хоч вуха з корінням вирвіть, хоч дух вибийте з нього, а рихметику* [арифметику] *втовкмачте в самісіньку середину мізків* (М. Стельмах); **(20) Ви́бити з голови́:** а) *(зі сл.* с о б і) позбутися якоїсь нав'язливої думки, перестати думати про кого-, що-небудь. [Р я б и н а:] *Дочку мою, не в гнів тобі кажучи, ти собі з голови вибий!* (І. Франко); *Правда, вже вибив* [Славко] *собі з голови, що вона з нього кепкує перед чоловіком* (Л. Мартович); *— Я не така дурна, як ви гадаєте, і вибийте собі те з голови!* (О. Кобилянська); б) *(перев. кому)* примусити кого-небудь відмовитися від чогось. *Уже про тих Олегів, про тих Святославів, про тії ясири половецькії нічого й згадувати. Ту славу .. вибила нам із голови безбожна татарва, як уломився Батий у твої* [Києве] *Золоті ворота* (П. Куліш); *— Хапайте їх та закидайте в тюрми, забивайте в кайдани, а потім лупіть батогами, скільки мога! Я виб'ю з їх дурних голів той вільний дух* (І. Нечуй-Левицький); *Вони обидві з Окуневською вибили мені з голови план подружжя з професором-диваком* (О. Кобилянська); **Виво́дити (вибива́ти) / ви́вести (ви́бити) з рівнова́ги** *див.* **виво́дити**[1]; **Виво́дити** *(рідко* **вибива́ти) / ви́вести** *(рідко* **ви́бити) з ла́ду́** *див.* **виво́дити**[1]; **Ви́давити (ви́бити) олі́ю** *див.* **вида́влювати; Коло́ти (випіка́ти, пекти́, вибива́ти** *і т. ін.)* **о́чі** *див.* **коло́ти; Хоч о́ко (о́чі) ви́коли** *(рідше* **ви́бий, ви́йми, ви́бери, повико́люй** *і т. ін.) див.* **вико́лювати.**

ВИБИВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ВИ́БИТИСЯ,** б'юся, б'єшся; *мн.* ви́б'ються; *наказ. сп.* ви́бийся; *док.* 1. Із труднощами, докладаючи зусиль, вириватися, вибиратися звідки-небудь, уникати чогось. *— Пусти, Антосю! Годі-бо! Що ти? Побачать! — вибивається вона з обіймів* (М. Старицький); *Де сон староденний, мов крига, застиг, Творці вибиваються з темних кормиг* (М. Рильський); *Кидався* [літак] *вгору, обходив низом, намагаючись вибитися з-під прицілів зенітної артилерії* (Ю. Яновський); // Переборюючи перешкоди, знегоди, виходити з важкого становища. [П е т р о:] *Хіба .. мало є таких сіромах, що б'ються як риба об лід з своїм безталанням і ніяк не виб'ються з гіркої нужди?* (Панас Мирний); *Завзятий заробітчанин об'явився в домі. Молода сила. Скоро виб'ються із боргів, нестатків...* (К. Гордієнко); // Позбуватися чого-небудь, залишатися без чогось. *— Гей ти! Смішливий! Кинь закурити. З махорки вибились ми...* (Ю. Смолич).

2. *тільки 3 ос.* Проходячи через яку-небудь поверхню, з'являтися назовні; пробиватися. *Тут вибивалася з землі моложава зелень* (О. Гончар); *А під горою джерело — струмок вибився з-під камінних гір* (Іван Ле); *Махає осінь рукавами. Озимі вибились жита* (П. Воронько); *— Еге ж, запам'ятовуй! І мотай все на вус, то нічого, що в тебе тільки пушок на верхній губі вибився* (І. Цюпа); // Висуватися з-під чого-небудь назовні. *Коса нерозчісана вибивається з-під очіпка* (Панас Мирний); *У Ярославка вибилася сорочечка з-під штанців* (І. Цюпа).

3. *в кого.* Докладаючи зусиль, домагатися певного суспільного становища, ставати ким-небудь (за посадою, професією і т. ін.). *Якась випадковість відсовувала його у тінь, а тим часом двадцятип'ятилітні жевжики вибивалися у міністри чи посли* (М. Стельмах); *Землі він спершу мав небагато, але гендлем та всякими хитрощами вибився-таки в дукачі* (І. Муратов); *При тих здібностях до малювання, які мав Бронко, бахур міг би вибитися в неабиякі майстри цієї справи* (Ірина Вільде).

4. *тільки недок.* Пас. до **вибива́ти** 1–3, 5–10. *Микола висмикнув з неї* [скирти] *пучок обмолочених колосків і потер їх в руці. На долоні залишилося кілька зернин. — Не вибивається все зерно* (В. Логвиненко); *Земля глухо гуділа на всю округу, і в повітрі далеко розносилися гопаки та тропаки, що вибивалися дзвінкими підковами чобіт* (О. Довженко); *Образ святого Климента вибивався на монетах давньоукраїнської держави* (з навч. літ.).

(1) Вибива́тися / ви́битися з гра́фіка (з ро́зкладу) — порушувати встановлений графік (розклад). *Поїзд ні на хвилину не вибився з графіка* (з газ.).

◊ **(2) Аж із шку́ри вибива́тися** — дуже напружуватися, надриватися. *Дитина, чую, аж із шкури вибивається, кричить...* (Панас Мирний); **(3) Вибива́тися / ви́битися зі сну** — знесилюватися, не маючи можливості виспатися, відпочити. *Та зо сну вона зовсім вибилася. Уява, збентежена сонною змороєю, почала насувати їй на ум усіляке страхіття* (І. Франко); *— Вибились люди зі сну... А маршеві кінця не видно* (О. Гончар); **(4) Вибива́тися / ви́битися з сил (з си́ли, з мо́чі, з мо́ці)** — слабнути, знесилюватися від тривалої, надмірної, напруженої роботи, хвороби і т. ін. *Бачить дядько Мусій, що хлопець із сил вибивається, вхопив багра, підбіг .. й витяг на берег* (Остап Вишня); *Стежка щодалі ставала важчою. Лікар Павелко вибивався із сил* (Л. Первомайський); *Дув, дув* [Вітер], *аж потом весь облився, Із моці вибився, сердешний* (Є. Гребінка); *Нещасний Буланко вибився із сили; ходором йому ходили боки, парою курилася спина..,*

а проте він по заметах ще біг (М. Старицький); *Від Йосипа все такі нерадісні листи приходять, — то занедужав, з мочі вибився, життя йому остогидло* (Панас Мирний); **(5) Вибива́тися / ви́битися із зли́днів** — переставати бідувати; ставати заможнішим. *В оповіданні І. Карпенка-Карого "Новобранець" ідеться про тяжку долю селянської родини, яка з величезними зусиллями вибивається зі злиднів* (з навч. літ.); [Р о м а н:] *Вибились із злиднів, із наймитів — осерединились* [відокремилися], *сину, та хазяйнуємо* (М. Куліш); *— Що любуєшся?.. Неначе писанка село? — ніби одгадавши його думи, промовив Свирид Яковлевич .. — А із злиднів, дивись, чи не скоріше за нас івчанці виб'ються* (М. Стельмах); **(6) Вибива́тися / ви́битися на [широ́ку] доро́гу** — після довгих шукань, невдач забезпечувати собі помітне місце в суспільстві, в житті. *Тюрма лишилася десь позаду, як брудна помийна яма, яку довелося мені перейти вбрід, щоб вибитися на широку дорогу* (П. Колесник); **(7) Вибива́тися (схо́дити) / ви́битися (зійти́) з ко́лії** — переставати вести узвичаєний спосіб життя. *Письменник ніби вибився з колії, йшов своєю, відмінною від .. народу стежкою* (В. Собко); **Ви́йти (ви́битися, ви́рватися,** *зневажл.* **ви́скочити** *і т. ін.)* **/ вихо́дити (вибива́тися, вирива́тися,** *зневажл.* **виска́кувати** *і т. ін.)* **в люди** *див.* **вихо́дити.**

ВИ́БИВКА, и, *ж., техн., рідко.* 1. Дія за знач. **вибива́ти** 1; вибивання. *У ливарному виробництві намічено механізувати різні процеси заливки і вибивки литва* (з наук.-попул. літ.).

2. Пристрій для вибивання, виштовхування чого-небудь звідкись. *На двох розстелених газетах з'явилося все — шріт, порох, патрони, вибивка, пижі* (В. Собко).

ВИБИВНИ́Й, а́, е́. 1. Який має спеціальним способом нанесений малюнок. *При фабричному пошитті одягу широкого вжитку останнім часом усе більше використовуються тканини з вибивним орнаментом* (з наук. літ.); *Менше застосування у XVII ст. мали бавовняні тканини: лише щільний одноколірний перкаль і вибивну китайку часом використовували для пошиття шароварів та деякого жіночого вбрання* (з наук.-попул. літ.).

2. Признач. для вибивання. *Інтенсивний шум з'являється при обрубуванні та очищенні лиття, роботі пневматичних трамбівок, вибивних решіток тощо* (з навч. літ.); *У XVIII столітті для друку почали використовувати металеві вибивні дошки* (з навч. літ.); *Вибивний цех. Довгі, як стрічки, конвеєри, столи для оброблення тканини. Вздовж столів неквапливо походжають робітниці. Там, де пройдуть вони, оживають на полотні троянди, жоржини, орнаменти* (з газ.).

ВИБИ́РАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вибира́ти.** *— Гляньте на цих орлів, — казав, задумано розглядаючи їх, Журба, — що не хлопець, то сила, розум, талант .. Один в один... Це ж усе найкращий цвіт народу, вибираний, пересіяний!* (С. Васильченко); *Вони завернули за один із ближчих курганів. Свіжа, крихка земля лежала коло досить широкої ями, звідки летіли нові грудки вибираної землі* (Г. Коцюба); // **виби́рано,** *безос. пред. Картоплю вибирано, либонь, учора звечора, бо земля в лунках ще не просохла* (Григір Тютюнник).

ВИБИРА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вибира́ти** 1–4. *Право вибрати собі президента своєї республіки на тлі вибирання всіх нижчих правителів — се ж уже велика річ* (Г. Хоткевич); *Вибирання меду відбувалось одночасно з великою лісовою виправою* (Н. Королева); *Толокою в Карпатах проводили сінокоси, жнива, вибирання конопель та льону, молотьбу, вивіз гною, садіння й копання картоплі тощо* (з наук. літ.).

ВИБИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВИ́БРАТИ,** беру, береш, *док.* 1. *що.* Виділяючи за якими-небудь ознаками, відокремлювати від інших предметів; відбирати краще з-поміж іншого. *У великому довгому покої лежала висока купа кукурудзи, коло якої двоє робітників вибирали більші качани й вкидали до другого, меншого покою* (Н. Кобринська); *На руїнах молодиці Цілу цеглу вибирають* (І. Вирган); *Вибрала* [Софія] з *тих оздоб щонайкращі і взяла на себе* (Леся Українка); // Знаходити, визначати що-небудь як зручне, придатне для чогось (місце, час). *Не вибираючи дороги, проламуючи власним тілом живопліт із глоду й терну, Ничипір кинувся до Грицька* (М. Руденко); *Вибравши зручну хвилину, я ступив у стремено. Мить — і вже в сідлі* (Ю. Збанацький); // *кого, що, з кого — чого.* Надавати перевагу кому-небудь. [Г а н н а:] *Що мені? Хіба мені було з кого вибирати: у наймах зросла, з наймів і заміж пішла* (М. Кропивницький); *— Раніш побратися — це значить мати дорosліших дітей, тобто краще їх виховати. Раніш побратися — це кращої пари собі вибрати* (В. Підмогильний).

2. *кого.* Голосуванням призначати кого-небудь для виконання певних обов'язків. *— Не мені бути вашим ватажком, вибирайте собі іншого* (О. Стороженко); *І одногласне* [одноголосно], *одностайне Громада вибрала гетьмана — Преславного Лободу Івана* (Т. Шевченко); [В і т р о в и й:] *Як повернувся з армії, вибрали мене в правління і заступником голови призначили* (О. Корнійчук).

3. *що.* Витягати, вичерпувати і т. ін. що-небудь за кілька або багато прийомів. *Кинувся* [Василь] *помогти їй встати, тільки вона вже видряпалась і вибирала соломинки, що начіплялись їй у косу* (Грицько Григоренко); *Я сіті з моря вибираю Із сріблом трепетним живим* (М. Нагнибіда); *Вибрав* [Федя] *бляшанкою воду, що набігла за ніч крізь погано забиті шви між дошками* [човна] (М. Трублаїні); // *розм.* Брати, одержувати (гроші). [М и т р о д о р а:] *Як тут гарно в садочку. Та й уродило добре цього року .. Ох, будемо грошики вибирати* (В. Самійленко); *Ліс іде за дурницю. А за його* [нього], *коли тільки з розумом продати, не двадцять* [карбованців] *вибереш* (Панас Мирний).

4. *що.* Вибірково збирати урожай деяких сільськогосподарських рослин, які дозрівають неодночасно (плоскінь, льон, огірки і т. ін.) або купчасто плодоносять у землі (картопля, топінамбур і т. ін.). *А дівчина При самій дорозі Недалеко коло мене Плоскінь вибирала* (Т. Шевченко); *Кілька днів тому зірвали квасолю.., а сьогодні вони вибирають картоплю* (А. Шиян); *При ручному збиранні льону спочатку вибирають в окремі горстки довгі стебла, а потім короткі* (з наук. літ.); *— Побіжи вибери свіжих огірочків та й заходжуйся коло вареників* (І. Нечуй-Левицький).

5. *що.* Робити заглибину в чому-небудь, виймаючи масу за кілька або багато разів. *Кузьмич припасував дошку.., потім показав, як треба вибирати пази* (М. Руденко); *Я по пруттю видряпався аж під вершок* [стогу], *вибрав там під самим вершком у сіні таку нору, щоб зовсім закрила чоловіка* (І. Франко).

(1) Ви́брати о́чі *чиїсь, рідше кому* — позбавити кого-небудь очей; осліпити. *Коли йому вибрали очі, він заявив, що*

його годинник мав в собі ще один секрет (І. Франко); *Невідомий співаче, твої вільнолюбні очі вибрав залізом хижий ординець* (М. Стельмах).

◊ **(2) Ду́шу вибира́ти / ви́брати** — глибоко зворушувати, хвилювати. *А дівки — розливом розливаються, всю землю цвітами* [квітками] *жури устилають, душу вибирають* (Г. Хоткевич); *Як же не любити було ту мережу* ["Дніпроенерго"]? *Всю душу вона вибрала...* (О. Гончар); **Хоч го́лки збира́й** *(рідко* **вибира́й)** *див.* **збира́ти; Хоч о́ко (о́чі) ви́коли** *(рідше* **ви́бий, ви́йми, ви́бери, повико́люй** *і т. ін.) див.* **вико́лювати.**

ВИБИРА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ВИ́БРАТИСЯ,** беруся, берешся, *док.* 1. Із труднощами, переборюючи перешкоди, виходити чи виїжджати з тісного, небезпечного або незручного місця. *Ми тихенько-тихенько почали вибиратися із чагарів* (М. Стельмах); [С л у ж е б к а:] *Та вже там буде видко, аби з темниці вибратись* (Леся Українка); *Знову буксували, подаючи машину назад, і, нарешті, вибралися з ковбані на твердий, піскуватий ґрунт* (В. Козаченко).

2. Вирушати, відправлятися, збиратися куди-небудь. *Всі повеселішали і стали вибиратись в дорогу* (Грицько Григоренко); *Він же завжди опівдні на полювання вибирається. Півгодини побродить і назад повертає* (М. Трублаїні); *Сайгор уперше за все літо вибрався за го́род .. із димних кімнат засідань* (М. Хвильовий).

3. Переїжджати, переселятися в інше приміщення чи місце. *Розваляла їм комин, і черінь, і припічок: нехай собі вибираються, про мене, хоч на вигон* (І. Нечуй-Левицький); *За кілька день їм сказали, що в цьому будиночку житиме тепер новий сторож, а їм з бабою треба звідси вибиратися* (І. Микитенко); [Л е с ь:] *З цієї хати і взагалі з міста ви мусите негайно вибратись* (Мирослав Ірчан).

4. Підніматися на підвищення, гору. *На гору вибирається дівчина. Невеличку годину стоїть задихана* (С. Васильченко); *Я .. вибрався по ринві на другий поверх* (Л. Смілянський); *Ми вибралися по стежці на гору* (Ю. Збанацький).

5. *тільки док.* Трапитися, випасти. *От іще й досі, як виберется літом день гарячий, душний, то й згадаю собі те прощання наше* (Марко Вовчок); *Хоч була і осінь, а день вибрався теплий, погожий* (Панас Мирний).

6. *тільки недок.* Пас. до **вибира́ти.** *Кожен-бо пе́рвосвященик, що з-між людей вибирається, настановляється для людей на служіння Богові, щоб приносити дари та жертви за гріхи* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *І як розумно побудовані траншеї! .. Поки вибирається силос з одного відсіку, інші герметично закупорені, мов консервні банки* (М. Руденко).

◊ **Ви́крутитися (ви́лізти, ви́братися** *і т. ін.)* **з ха́ле́пи** *див.* **викру́чуватися.**

ВИ́БИТИ *див.* **вибива́ти.**

ВИ́БИТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́бити** 1–10, 12. *Будиночки в садках зяють вибитими вікнами* (М. Бажан); *В коридорах та кімнатах .. вибиті, старанно повитрушувані і від того відсвіжені килимки* (В. Козаченко); *Перед ним* [утікачем] *роззявилася яма, видерта водою чи вибита топором* (К. Гриневичева); *Де все, де всі, архонти і поети? Де шум доріг і затишок осель? Де на скрижалях вибиті декрети і висічена в скелях цитадель?!* (Л. Костенко); // **ви́бито,** *безос. пред. Нас вибито. Нас вимордувано. Нас витолочено, це так. Але нас не переможено* (І. Багряний).

◊ **(1) Ви́битий з ко́лії** — який утратив рівновагу, працездатність через яку-небудь неприємність, біду і т. ін. *Коли, слідом за Федором Іполитовичем, вийшли вони з палати, Друзь запропонував остаточно вибитому з колії колишньому своєму нерозлийводі: — Може, досить з тебе на сьогодні?* (Ю. Шовкопляс); **(2) Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **з ка́меня ви́битий:** а) нерухомий або нерухомо. *За другою огорожею, з комендантського будинку, виходить на подвір'я один унтер. Але ми не хочемо зараз бачити його, не помічаємо і стоїмо мов з каменя вибиті* (В. Козаченко); б) дуже гарний, вродливий (про людину). *Красна, як з каменя вибита* (І. Франко).

ВИ́БИТИСЯ *див.* **вибива́тися.**

ВИ́БИТІСТЬ, тості, *ж.* Абстр. ім. до **ви́битий** 5. *Унаслідок сильної вибитості пасовищ більш цінні бобові й злакові трави зі складу травостою випадуть* (із журн.).

ВИБИТТЯ́, я́, *с.* Дія за знач. **ви́бити** 1–3, 6, 10, 12. *Біля приміщення суду міліція виявила сліди вибиття дверей* (з газ.); *Підготовка до контрнаступу передбачає вибиття з рядів супротивника найбільш боєздатних та мобільних частин* (з наук.-попул. літ.); *Вибиття рельєфу з листової міді відоме з давніх-давен* (з наук.-техн. літ.).

ВИ́БИЧУВАТИ, ую, уєш, *док., розм.* Виїхати на гору, вибратися возом, кіньми, волами на рівне, сухе місце. [М а р т и н *(до Бичка)*:] *Щоб я полових продав за півтораста? Та ви знаєте, які то воли: зо дна моря винесуть, хоч на яку гору вибичують!..* (М. Кропивницький).

ВИ́БИЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *док., розм.* Те саме, що **ви́бичувати.** *Вибичувався з хурою на гору* (Сл. Гр.); *Ну, та й гора ж у тому Києві — насилу звезли сердешні коні, аж засапались. Вже як вибичувались на рівне, так трошки одіхали і побігли підтюпцем* (О. Стороженко).

ВИ́БІГАНИЙ, а, е, *розм.* Який вибігався. *Отак і внук задрімає, вибіганий по містах* (Є. Пашковський).

ВИБІГА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вибіга́ти.** *Зрештою, саме життя людини, яке є постійним вибіганням поза існування, поза свою вловимість, штовхало нас на шлях істинний* (з публіц. літ.).

ВИ́БІГАТИ, аю, аєш, *док.* 1. *що.* Бігаючи, побувати скрізь у якомусь одному місці або в багатьох місцях. *Надибав* [Хапко] *на ріжок* [вулиці], *от і другий, п'ятий — катма грека. Мало не все місто вибігав та вишукав* (Марко Вовчок); *Христя, вибігавши увесь базар, побігла знову додому* (Панас Мирний).

2. Пробігати певний час. *Тепер вони* [хлоп'ята] *цілий день вибігають та вигуляють по улицях...* (Панас Мирний).

3. *що.* Бігаючи, придбати, дістати що-небудь. [Г а п к а:] *Із самого ранку товчусь, обід зварила, заполочі вибігала* (Ю. Яновський); *Скажете: але ж в аптеках немає тих трав. По-перше, може й справді доведеться побігати. По-друге, якщо нічого не вибігаєте, то краще на якийсь час відкласти це лікування* (з газ.).

ВИБІГА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВИ́БІГТИ,** іжу, іжиш, *док.* 1. Бігом залишати, покидати яке-небудь приміщення, місце або з'являтися де-небудь. *Настуся вибігає заплакана з хати* (Т. Шевченко); *З охоплених вогнем вулиць вибігали на околицю люди* (П. Кочура); *На перон вибігло двоє військових* (Ю. Яновський); *Син твій вибіжить з хати, простягне малі рученята* (А. Малишко).

2. Виливатися, витікати з якої-небудь посудини під час кипіння. *Що з горшка вибіжить, то не позбираєш* (Номис); [Степан Демидович:] *Ось сідай лиш, Гапко.* [Гапка:] *Нема часу, борщ вибіжить* (В. Самійленко).

3. Бігом підніматися куди-небудь. *Макс вибігає на саму гору сходів* (В. Винниченко); *Коні вибігли на гору, пішли підтюпцем* (М. Коцюбинський); *Командир і комісар вибігли на верхню палубу і пройшли повз Марка* (М. Трублаїні).

4. *перен.* Простелятися звідки-небудь кудись. *З другого боку* [залізниці] *одразу здіймається сопка, а просто — ще ближче — рівчак вибігає з паді* (М. Трублаїні); *У село вони продерлися глухою стежкою, яка вибігала з балки* (П. Панч); *Дорога з яру вибігла на рівнину* (В. Минко).

ВИ́БІГАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., розм.* Багато бігаючи, втомитися; набігатися. — *Та не проклинай дітей, Одарко!.. Малі — вибігаються — їсти хотять* [хочуть] (Панас Мирний).

ВИ́БІГТИ *див.* **вибіга́ти.**

ВИ́БІДУВАТИ, ую, уєш, *док.* Прожити у великій скруті, бідуючи. *Вибідував тиждень* (Сл. Гр.).

ВИ́БІЙ[1], бою, *ч.* 1. Заглибина, отвір, зроблені в чому-небудь ударянням; вибоїна *(див.* **вибо́їна** 1). *З'являлись і враз зникали глибокі темні вибої у стінах тунелю* (М. Трублаїні).

2. Те саме, що **ви́бо́їна** 2. *Коні мечуть копитами сніг, сани пірнають в вибоях* (М. Коцюбинський); *Де ж у тебе хоч дорога Рівна, без вибою? Де ж мені поставить ногу Поруч із тобою?* (А. Малишко); *Віз двиготить на крижаних вибоях* (Л. Костенко).

ВИ́БІЙ[2], бою, *ч.* Кінець гірничого виробітку; місце роботи шахтаря, яке поступово пересувається. — *Працюю у вибої. Коли б ви побачили, як я навчився рубати вугілля відбійним молотком! — хвалився Юрко* (В. Кучер); *На грядках, розташованих у відпрацьованих вибоях ряду шахт Кривбасу, почалося збирання овочів* (з газ.).

ВИ́БІЙКА, и, *ж.* 1. Тканина з візерунком, який наноситься вручну за допомогою різьбленої або набірної дерев'яної дошки. *Червоні чоботи обула* [Дідона], *Та і запаски не забула, А в руки з вибійки платок* (І. Котляревський); — *Ви самі знаєте, що в нашому селі живе три безкінних шляхтичі, які прадідівські єдваби замінили на мужицьку вибійку* (М. Стельмах).

2. *розм.* Те саме, що **вибі́йництво.** *Різьбярство, вибійка, вишивка, ткацтво. У регіонах вони різнилися своїми мотивами, своєрідністю композиційних рішень* (з публіц. літ.).

ВИБІЙКО́ВИЙ, а, е. Прикм. до **ви́бійка.** *Сучасна текстильна промисловість випускає великий асортимент різних вибійкових тканин і текстильних виробів для опорядження житла та пошиття одягу* (із журн.).

ВИБІЙНИ́Й, а́, е́. Стос. до вибивання. *Разом із механізацією та автоматизацією допоміжних процесів слід підвищити продуктивність праці робітників вибійної групи* (з газ.).

△ **Вибійни́й (відбійни́й) молото́к** *див.* **молото́к.**

ВИБІ́ЙНИК, а, *ч.* 1. Шахтар, що працює у вибої, відбиваючи від пласта кам'яне вугілля, руду і т. ін. *Шпаркий піт заливав йому очі, а вибійники, зціпивши зуби, ще скаженіше кидалися на вугілля* (П. Панч); *Від навального наступу бригади вибійників стіна забою, зранена жалом списа, крок за кроком відступала в глиб земних надр* (С. Чорнобривець).

2. Той, хто виготовляє вибійку (у 1 знач.). *Малюнок хустини створює художник, на тканину переносить вибійник* (з наук.-попул. літ.).

ВИБІ́ЙНИЦТВО, а, *с.* Народний промисел, що полягає в нанесенні візерунків на тканину за допомогою різьбленої або набірної дерев'яної дошки. *Як відомо, ще не так давно вибійка широко використовувалася в селянськім побуті, а через те й вибійництво було досить поширене, становлячи невеличку кустарно-промислову галузь* (з наук.-попул. літ.).

ВИБІ́ЙНИЦЬКИЙ, а, е. Стос. до вибійки, вибійника, вибійниці. *Вибійницьке кріплення складається з двох рядів дерев'яних рамок — трьох стояків, які підбивають під двометровий розпил* (з наук.-попул. літ.).

ВИБІ́ЙНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **вибійник** 2. *Праця вибійниці вимагає сили, швидкості, витривалості й точності. Потрібно сполучити окремі фігури в цілісну художню композицію, вибити контур так, щоб не залишалося і сліду стикування окремих елементів* (з наук.-попул. літ.).

ВИБІЙЧА́НИЙ, а, е. Зробл. з вибійки (у 1 знач.). *Другі в плахтах та запасках, голови шовковими платками повив'язують, а Мотря з вибійчаної юпки та спідниці не вилазила* (Панас Мирний); *Невеличкий чоловічок, в широких вибійчаних штанях з вузькою довгою латкою на всю холошу, підходить ближче й, уклонившись, скидає бриля* (В. Винниченко).

ВИ́БІЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́білити.** *Стіни вимиті, вишарувані, неначе сього року збудовані, а стеля вибілена крейдою* (О. Стороженко); *Згаслий день печально відсвічує останніми збляклими плямами на вибіленій печі* (Б. Антоненко-Давидович); *В дверях, з вибіленими борошном руками, з'являється стурбована бабуся Єлизавета* (В. Канівець); *Він розгорнув рукою шар вибіленої сонцем торішньої глиці* (В. Козаченко); *Сорочки з тонкого полотна так уже вибілені та вишиті різними узорами, що не надивишся* (М. Олійник); *Ідеально вибілений, по плечі обрізаний шовк* [волосся] *Віргінії Назарівни зливався у мінливих струмках з денним світлом* (І. Волошин); *Вітер гнув на межі вибілену траву* (Валерій Шевчук); // **ви́білено,** *безос. пред. На подвір'ях помітні сліди людських рук — там, дивись, полагоджено тин і ворота, там — вибілено стіни* (В. Малик).

ВИ́БІЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́білити.** *Вироби з лози будуть красивішими, якщо частину матеріалу піддати обробленню. Відбілюють прутики перед фарбуванням. Після вибілення лозу промивають у чистій воді* (з наук. літ.); *Для вибілення нашого іміджу в каспійському регіоні необхідно для початку хоча б забезпечити українську інформаційну присутність у медіа-просторі стратегічно важливих для нас прикаспійських країн* (з газ.).

ВИ́БІЛИТИ *див.* **вибілювати.**

ВИ́БІЛИТИСЯ *див.* **вибілюватися.**

ВИ́БІЛІТИ, іє, *док., рідко.* Те саме, що **ви́білитися** 2. *Всі в нових мундирах, що не встигли ще вибіліти на дощах, сонці, всі в скрипучих чоботях і черевиках* (І. Чендей).

ВИБІЛЬНИ́Й, а́, е́. Те саме, що **вибілювальний.** *Вибільний цех буде працювати за рахунок запасу з бака невибіленої целюлози* (з наук.-попул. літ.).

△ **Вибільні гли́ни** *див.* **гли́на.**

ВИБІЛЬНИ́К, а́, *ч.* Робітник, який вибілює (у 1, 2, 4 знач.) що-небудь. *Вибільник готує та заливає вибільний або фарбувальний розчин* (з наук.-попул. літ.).

ВИБІЛЬНИ́ЦЯ, і, *ж.* Жін. до **вибільни́к.** *Вибільниця тканин.*

ВИБІ́ЛЮВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для вибілювання (предметів, поверхонь, частин тіла). *Для реставрації й вибілювання зубів необхідні фотополімерні композити й вибілювальні матеріали* (із журн.); *Вибілювальна сода; Вибілювальний крем.*

△ **Вибі́лювальна зда́тність** *див.* **зда́тність.**

ВИБІ́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вибі́лювати.** *Всі при ділі, і навіть для Ялосоветки знайдеться робота, її домовлятимуть слобожанські жінки стерегти на левадах полотна, розстелені для вибілювання* (О. Гончар); *Вибілювання власної репутації; Вибілювання пряжі.*

ВИБІ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, **ВИБІЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.*, **ВИ́БІЛИТИ,** лю, лиш, *док.* 1. *що.* Білити всі предмети або всю поверхню чого-небудь розчином крейди, вапна і т. ін. *Вапном вибілює* [дідусь] *Яблуні підряд* (М. Познанська); [Г а н н а:] *Паски сама напекла.., хату пошпарувала і вибілила, дітвору пообшивала!* (М. Кропивницький); // *перен.* Покривати чим-небудь білим. *Все частіше і частіше приморозки вибілювали аеродром сріблястим інеєм* (В. Собко); — *Скоро зима. Все замете, все вибілить* (Ю. Винничук).

2. *що.* Піддаючи дії сонця, повітря і води, робити що-небудь білим, позбавляючи природного забарвлення (тканину, пряжу і т. ін.). *Тож скільки біля річки вибілювали те полотно* (А. Хижняк); *І напряла, і виткала, і вибілила полотно* (Сл. Гр.); *Не всяка баба як слід вибілить тринадцятку на сорочку* (М. Стельмах); // Змазуючи обличчя, руки, шию, волосся певними речовинами або засобами, робити білішим, білим. *Не ти личко вибіляла* (Сл. Гр.); — *Навіщо ти так вибілюєш волосся? Адже все одно через деякий час твій наречений зрозуміє, що ти не блондинка* (із журн.); *Вибілити руки;* // Піддаючи спеціальному обробленню, робити білим. *У фарбувальному цеху полотно стабілізують і вибілюють* (з газ.).

3. *перен., кого, що і без прям. дод.* Виправдовувати, приховуючи провину. *Останньою свинею був би я, коли б сьогодні став вибілювати себе коштом тієї дівчини .. Мовляв, обплутала мене, збила з пантелику і так далі* (Ірина Вільде); // Знаходити логічне пояснення чому-небудь. *І раніше траплялося зі мною таке, що потім жоден здоровий глузд не вибілить* (В. Дрозд).

4. *спец., що.* Покривати полудою. *Вибілити посуд.*

ВИБІ́ЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ВИ́БІЛИТИСЯ,** люся, лишся, *док.* 1. Покриватися чим-небудь білим. *Я стягла з себе мокре убрання і хотіла повісити його на стіну, коли се моя товаришка спинила мене: — Куди ти? воно тобі все вибілиться, та ще мокре воно, то й не одчистиш* (Леся Українка); *А проте це* [мороз і холод] *нітрохи не заважало співати й грати у сніжки, і бігати, і борюкатися, вибілившись іскристим снігом* (В. Собко).

2. Ставати білим, білуватим під дією сонця, повітря і води, втрачаючи природне забарвлення. *Полотна, .. побувавши в жлукті з попелом, визолівши, день за днем вибілюються на сонці, доки із сірих стануть білі як сніг* (О. Гончар); *Сміття висохло, вибілилось під пекучим сонцем, аж дзвеніло від сухості* (Ю. Логвин); // Змазуючи своє обличчя, руки, шию, волосся певними речовинами або засобами, ставати білішим, білим. *Сама* [Ганна] *не знала, для чого вибілюється, для кого береже свою вроду* (О. Гончар); // Білішати, позбавляючись інтенсивної дії сонця (про людину, її тіло, обличчя і т. ін.). *Збентежено, радісно, вражено вдивляється* [мати] *у вузькувате з тією мінливою смаглявістю обличчя, що взимку вибілюється, а влітку земляніє* [темніє] (М. Стельмах); *Роздобріла Марина, вибілилася, мов та панянка* (Панас Мирний); // Ставати білим унаслідок хімічного або фізичного оброблення. *Коли писанка готова, її занурюють у капустяний квас або хлорку. Фарби вибілюються, залишається лише візерунок* (із журн.).

3. *тільки недок.* Пас. до **вибі́лювати** 1, 2, 4. *Напередодні відлучення дитини від грудей вибілювалася хата та вимітався вербовим віником, випікався обрядовий хліб, увечері сходилася вся родина "хліба їсти"* (із журн.); *Деякі текстильні фірми Європи повністю відмовились у своєму виробництві від хімікатів: сировина або взагалі не вибілюється, або вибілюється без використання хлору* (із журн.).

ВИБІ́ЛЮВАЧ, а, *ч.* Засіб для вибілювання чого-небудь. *Емальований посуд, який із часом потемнів, легко вибілиться, якщо прокип'ятити в ньому воду з розчиненим у ній вибілювачем* (з газ.).

ВИБІЛЯ́ТИ *див.* **вибі́лювати.**

ВИ́БІР, бору, *ч.* 1. Дія за знач. **вибира́ти, ви́брати** 1. *Таки ніде правди діти — Ви* [Л. Яновська] *великий майстер у виборі сюжетів* (М. Коцюбинський); *Захар несподівано пригадав і свої колишні філософські міркування про вибір професії* (Іван Ле).

2. Той, хто вибраний; те, що вибране. *В душі мати не схвалювала доччиного вибору* [нареченого], *але й не наважувалася її розраджувати* (С. Чорнобривець); — *Хіба це дівчина? Один горщик м'яса, — обурювався батько вибором сина* (М. Стельмах).

3. Можливість вибрати кого-, що-небудь. *Колись дівчина мусила примхи свекрушині зносити, терпіти знущання, бо не було вибору. А тепер не та пора* (К. Гордієнко); *Правління профспілок поставило перед Зілінським вибір: або вийти з товариства власників, або додержуватись пунктів договору* (Ірина Вільде).

4. *заст.* Обрання; вибори. *Вибір його* [Чіпки] *в управу, зроблений під гарячий час, без поради, без розмислу, — нікому не був милий* (Панас Мирний); *Він тепер справді почав жалкувати, що пристав на той вибір. Не знати, на що й за ким треба давати голос* (Н. Кобринська).

Спиня́ти / спини́ти свій ви́бір *див.* **спиня́ти.**

○ **(1) На ви́бір,** *у знач. присл.:* а) вибірково, не підряд. *Вони уважно приглядались до пасажирів і час од часу, на вибір, вимагали документи* (А. Головко); б) для вибору. — *Владика дав академістам парафії на вибір, — яку хоч вибирай* (І. Нечуй-Левицький).

ВИ́БІРКА, и, *ж.* 1. Матеріали (статті, нотатки, фрагменти і т. ін.), відібрані за певними ознаками. *Джерельною базою дисертації є систематизовані вибірки фактичного матеріалу з творів В. Винниченка, М. Хвильового, М. Вороного, В. Підмогильного, О. Гончара, Л. Костенко та ін.* (з наук. літ.).

2. Те, що відібране як краще з ряду однорідних предметів, реалій і т. ін. *Для садіння беруть цибулю-вибірку* (з наук.-попул. літ.).

△ **(1) Репрезентати́вна ви́бірка** — вибірка показників, яка має такий же розподіл відносних характеристик, що і в генеральній сукупності. *Необхідною умовою побудови ре-*

презентативної вибірки є можливість внесення в неї кожного елемента генеральної сукупності (з наук. літ.); *Репрезентативна вибірка фактично є меншою за розміром, але точною моделлю генеральної сукупності* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́БІРКИ, рок, *мн.* Те, що залишилося після вибирання, перебирання; залишки. *Нема чого й купувать, там самі вибірки* (Сл. Гр.); *І чого це вони* [чоловіки] *забились на ярмарок в таку далечінь .. та ще й з мішком .. паскудних диньок-вибірків* [вибірок] (І. Нечуй-Левицький); *Коровам направляли кращі види кормів, а молоднякові великої рогатої худоби лишалися, так би мовити, вибірки* (із журн.).

ВИБІРКО́ВИЙ, а, е. 1. Який має властивість робити вибір. *Людське сприйняття (отже, й сприйняття митця) завжди вибіркове, емоційне, тією чи іншою мірою усвідомлене* (з наук. літ.).

2. Не суцільний, частковий; який вибирається. *Метод вибіркового поширення інформації успішно застосовує Львівська наукова бібліотека* (з наук. літ.); *Навіть вибірковий аналіз колядництва переконливо свідчить про його складну психологічну природу* (з наук. літ.).

ВИБІРКО́ВІСТЬ, вості, *жс.* Абстр. ім. до **вибірко́вий.** *Захопленість авторів київською старовиною пояснює їх тяжіння до вибірковості та поверховості опису цих пам'яток кінця XIX — початку XX ст.* (з наук. літ.); *Вибірковість запам'ятовування — ознака розумного розвитку* (з наук.-попул. літ.).

ВИБІРКО́ВО. Присл. до **вибірко́вий.** *Слідчі органи навіть за дрібницями змушені були слати повістки, котрі Ольга вибірково рвала, — вона не злочинниця і не зобов'язана бігати по міліцейських кабінетах* (А. Кокотюха); *Біозасоби діють вибірково — тільки проти шкідників* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́БІРНИЙ, а, е. 1. У біології — який характерний для певних, конкретних видів. *Установлено, що в люпинового довгоносика є вибірна здатність не тільки до певної культури, але й до певних видів у межах однієї й тієї ж культури* (з наук. літ.).

2. *рідко.* Який відзначається доброю якістю; кращий, добірний. [А в р е л і я:] *Я пурпуром вертеп йому встеляла, вибірні квіти сипала у ясла* (Леся Українка); *Трохи вбік, за оселею діда Дуная, тягнеться вибірний ліс* (М. Стельмах).

ВИБІРНИ́К, á, *ч.* Робітник, який вибирає що-небудь із чогось. *Вибірник фарфорових, фаянсових та керамічних виробів.*

ВИБІРНИ́ЦЯ, і, *жс.* Жін. до **вибірни́к.** *На шахті вибірниця породи отримала травму лівого зап'ястка* (з газ.).

ВИ́БІРНІСТЬ, ності, *жс.* Абстр. ім. до **ви́бірний** 1. *У генетичній інформації організмів зберігаються не тільки їх спадкові особливості, але й умови функціонування, зокрема, вибірність харчування, адаптованість до середовища та ін.* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́БІРНО. Присл. до **ви́бірний** 1. *Препарат вибірно діє на ободову кишку, нормалізуючи функціонування кишечника* (з наук. літ.).

ВИ́БЛАГАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́благати.** *Щоб мати традиційне право на жебрацтво, .. на виблаганий під церквою чи на цвинтарі шмат вівсяного коржа або черствого хліба, люди йдуть на самокалічення?..* (Л. Смілянський); *У розпалі боїв за майже оточений Львів, коли здавалось, що от-от містом заволодіє Українська галицька армія, під час виблаганого поляками перемир'я з Перемишля прибуло до них чимале за тогочасними мірками підкріплення — 6 військових ешелонів* (з мемуарної літ.).

ВИ́БЛАГАТИ, аю, аєш, *док., що.* Посилено прохаючи, благаючи, домогтися чого-небудь. *Виблагай у батька дозвіл побратись — і мій тато пристане на це* (М. Коцюбинський); *Я пробувала клонити голову терпеливо .. Благала співчуття, любові — й не виблагала* (О. Кобилянська).

ВИ́БЛИСК, у, *ч., чого і без дод.* 1. Короткочасний спалах вогню, світла. *Петро побачив, як .. зникли виблиски* [пострілів] *праворуч і через мить знову замиготіли в темряві* (І. Багмут); *Коли на подвір'ї вибухав снаряд, то в бункері спалахував .. виблиск, як денна блискавиця* (О. Гончар); *Склепіння печери освітлене виблисками вогнища* (з публіц. літ.).

2. Відбите, віддзеркалене світло на блискучій, дуже гладкій, полірованій і т. ін. поверхні. *Білий сніг то виблискує, то виблиск тратить* (Марко Вовчок); *В руках у Сашка була блискуча труба, на якій яскравів червоний бант і грали золоті виблиски* (М. Чабанівський).

3. *перен.* Вияв якого-небудь почуття, переживання і т. ін. *Сотні рук простяглися до келехів .. — і вино полилося рікою, потьмарюючи останні виблиски свідомості й обережності* (З. Тулуб); *Ішли* [заробітчани], *розбиваючи ноги до крові, несучи незгасний виблиск надії в очах* (О. Гончар).

4. *рідко.* Додатковий колір при основному; відлив. *Одні тільки очі та зуби давні: очі — з зеленим виблиском, зуби дрібні та білі, як перли* (Панас Мирний); *Слідом за ним піднімалась курява, вилискуючи на сонці мідяним виблиском* (П. Кочура).

ВИБЛИ́СКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вибли́скувати.** *Сценарій не змогли виправити ані мало тоді досвідчений режисер, ба ще й менш досвідчені редактори, що терпляче сиділи, засліплені підсвіткою та виблискуванням світловідбивачів* (М. Бажан).

ВИБЛИ́СКУВАТИ, ую, уєш, *недок.* 1. Яскраво сяяти, світитися переливчастим світлом. *По небу тільки виблискували зорі та земля світила своїм білим снігом* (Панас Мирний); *Над дверима Будинку літератури ясно виблискував електричний ліхтар* (Олесь Досвітній); // Раз у раз спалахувати. *Виблискують, як три мечі, Три постріли підряд* (М. Бажан).

2. Раз у раз блищати, яскраво переливатися, відбиваючи проміння, світло. *Місяця нема, не народився. В степу тихо, сніг не виблискує, не грає, а лежить мертвою лавою* (М. Грушевський); *Море лежало тихе й спокійне, виблискувало проти сонця* (В. Кучер); // *чим.* Раз у раз блищати якоюсь своєю частиною, окремою деталлю і т. ін. *Гість ходив по корчмі, потираючи руки, виблискуючи перснями на пальцях* (Н. Рибак); *В приміщенні електростанції, виблискуючи маховиками, безшумно крутив динамо потужний локомотив* (М. Руденко); // *чим і без дод.* Виділятися світлим, яскравим кольором, чистотою і т. ін. *По улицях сторожами виставились високі кам'яні будинки, червоніючи цеглою, виблискуючи вибіленими боками* (Панас Мирний); *Сріблом виблискує луска, — сповняє човен риба* (Н. Забіла); *В ній* [коморі] *виблискували нові засіки з свіжотесаних дощок* (І. Цюпа); *День видався сонячний, .. вся природа виблискувала такою незвичайною чистотою і красою, що розбігались очі* (О. Гуреїв); // *чим і без дод.* Швидко рухаючись, мигтіти, маяти. *Вгорі*

в'ється жовтий метелик, виблискуючи на сонці крильцями (О. Копиленко); *День був погожий. Над Дунаєм виблискували ластівки, широка річка мирно синіла під чистим небом* (О. Гончар).

3. *чим і без дод.* Раз у раз блищати, виявляючи внутрішній неспокій, збудження, переживання і т. ін. (про очі). *Очі хлопця почали неприязно виблискувати* (О. Кобилянська); *Сухе, гостре лице свекрушине набиралося гнівом, палахкотіла шия, вуха, виблискували очі* (К. Гордієнко).

4. *перен.* Виразно виявлятися, передаватися через зовнішні прояви (в очах, на обличчі). *В її очах знову вже виблискує якийсь новий жарт* (С. Васильченко); *Докії Григорівні подобався цей парубійко з лукавими очима, в яких виблискували іскорки стримуваного сміху* (О. Донченко).

ВИБЛИ́СКУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок., рідко.* Те саме, що **вибли́скувати.** *Він* [кінь] *он аж виблискується до сонця, такий ситий і годований* (Марко Вовчок); * Образно. *Строгість, що панувала тут* [у місті] *і давила все, виблискувалася проти нього щохвилини, мов гострий, блискучий ніж...* (О. Кобилянська).

ВИ́БЛИСНУТИ, ну, неш, *док., чим і без дод.* Однокр. до **вибли́скувати.** *Десь у небі високо Шаблею між хмар Виблиснула блискавка* (П. Дорошко); *Крізь гущавину парку виблиснули вогні садиби* (Л. Смілянський); *Хлопець схопився з місця, .. стулив міцно губи, виблиснув очима, як крицею* (С. Васильченко).

ВИ́БЛІДЛИЙ, а, е, *діал.* 1. Зблідлий. *Потомлені, виблідлі та посинілі лиця робітників нині оживлювалися надією* (І. Франко).

2. Вицвілий. *Старанно читав* [капітан] *написи на вивісках, виблідлі та сполоскані дощами* (І. Франко).

ВИ́БЛІДНУТИ, ну, неш; *мин. ч.* ви́блід, ла, ло *і* ви́бліднув, нула, ло; *док., діал.* 1. Збліднути. *Ще не старий* [Григорій], *а виблід, похоливсь* (І. Франко); *Лице його незвично виблідло, а що було його волосся густо-чорне, то це тим більше вразило Марію* (Валерій Шевчук).

2. Вицвісти. *Шпалери виблідлнули на сонці.*

ВИБЛУ́ДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВИ́БЛУДИТИСЯ,** джуся, дишся, *док., розм.* Виходити на дорогу, знаходити її після того, як заблудився. — *Примічай же, Любочко, як виблуджуватися з цих провулочків* (Іван Ле); *Насилу виблудивсь-таки з лісу* (Сл. Гр.).

ВИ́БЛУДИТИСЯ *див.* **виблу́джуватися.**

ВИ́БЛУКАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Блукаючи, побувати в багатьох місцях. *Емігранти виблукали півсвіту в пошуках кращої долі* (з газ.); // Вийти, вибратися куди-небудь. *Пізно цієї ночі вона знову виблукала на Широку* (О. Гончар).

ВИ́БЛУКАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., розм.* Те саме, що **ви́блудитися.** *В суботу, коли в лісі стає людно та гамірно, найкраще перебратися по буреломах через воду і виблукатися на відкриті дикі місця* (О. Гончар).

ВИБЛЬО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вибльо́вувати.** *Вибльовування води;* * Образно. *Всі говорять, що біль не можна тримати в собі, треба з кимось поділитись, від цього справді з часом попускає, але сам цей момент виливання, вирізання, вибльовування з себе страждань — просто нестерпний* (із журн.).

ВИБЛЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́БЛЮВАТИ,** юю, юєш, *док., що і без прям. дод.* Блюючи, вивергати, викидати з себе. *Мені хотілося ригати. Побігла в туалет і довго-довго вибльовувала із себе сніданок* (Л. Дереш); *Я вийшов у коридор і, спершись рукою об стіну, виблював просто на лискучу кахляну підлогу* (Ю. Винничук); * Образно. *Фашистська гидь пожерла совість, право. Та прийде час — і виблює криваво, і побіжить — як та собака — згинці... Борітеся, братове* [брати]*-українці!* (П. Тичина).

ВИ́БЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́блювати.** *Виблювана їжа.*

ВИ́БЛЮВАТИ *див.* **вибльо́вувати.**

ВИБЛЯКА́ТИ, а́ю, а́єш, **ВИ́БЛЯКНУТИ,** ну, неш, *док.* Ставати бляклим. *Розпис акварельними фарбами по тканинах, склеєних із картоном, набагато стійкіший за батик. Така кольорова графіка не вибляк ає упродовж десятиліть* (із журн.); *Глибоко посаджені очі покаламутніли і вибляклі* (І. Чендей); *Вибляклo яскраве бадилля. Ліс скидає свій наряд. Наближається до свого кінця жовтень* (з газ.).

ВИ́БЛЯКЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **ви́блякнути.** *Мигцем глянувши вибляклими й від того, здавалося, байдужими очима на Аристарха Стурчака, Феодосій зняв казанок .. і поставив його в гарячий попіл* (В. Логвиненко); *Уряд стояли* [теплиці], *виблискуючи, виграючи спалахами сонця, голубіючи під вибляклим, сіро-блакитним небом* (Ю. Бедзик).

ВИ́БЛЯКНУТИ *див.* **вибляка́ти.**

ВИ́БОВКАТИ *див.* **вибо́вкувати.**

ВИ́БОВКНУТИ, ну, неш, *док., що, розм.* Однокр. до **вибо́вкувати.** *Хлопєшка урочисто надувся і, перечекавши якусь мить, нарешті вибовкнув те, ради чого, мабуть, і виліз перед люди* (О. Гончар).

ВИБО́ВКУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **вибо́вкувати.** *Присутність гнома відчувається завжди й усюди, навіть коли його за вибовкування недоречної правди замикають у підвалі* (із журн.).

ВИБО́ВКУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́БОВКАТИ,** аю, аєш, *док., що, розм.* Розказувати те, чого говорити не варто, що слід зберігати як таємницю; проговорюватися. — *Це бидло* [хлопи] *тиняється по шинках і сп'яну дещо вибовкує* (М. Старицький); — *Бути чесним і правдивим — не значить вибовкувати все, що знаєш, і всім, кого знаєш* (П. Колесник).

ВИ́БОВТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́бовтати.** *В мілкому й замуленому руслі ледве-ледве слизить вибовтаний гусьми та качками потічок* (І. Нижник); *Глибока тишина царювала в лісі, і тільки його сильний хід або вряди-годи вибовтаний проклін, коли зле ступив, перебивали її* (О. Кобилянська).

ВИ́БОВТАТИ *див.* **вибо́втувати.**

ВИ́БОВТАТИСЯ *див.* **вибо́втуватися.**

ВИ́БОВТНУТИ, ну, неш, *док., що, розм., рідко.* Однокр. до **вибо́втувати** 2. — *Стережись, сину!* — *вибовтнула вона нараз зміненим, майже упавшим* [тихим] *голосом* (О. Кобилянська).

ВИБО́ВТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вибо́втувати.** *Вибовтування води.*

ВИБО́ВТУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́БОВТАТИ,** аю, аєш, *док., що.* 1. Бовтаючи, частинами виливати якусь рідину; вихлюпувати. *Несильний ривок вудлищем заставляє приманку булькати й вибовтувати фонтани води вперед* (із журн.).

2. *розм., рідко.* Те саме, що **вибо́вкувати.** — *Він напідпитку був і вибовтав усе, що думав* (З. Тулуб).

ВИБО́ВТУВАТИСЯ, уеться, *недок.*, **ВИ́БОВТАТИСЯ,** ається, *док.* 1. Виливатися через верх, бовтаючись; вихлюпуватися. *Арідник, що вибовтався на початку світобудови з піни вселенських вод, продовжує діяти впродовж століть як постійний головний учасник усіх життєвих обставин верховинського краю* (з публіц. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **вибо́втувати** 1. *Вода у мисці поступово вибовтувалася рибою, якої ми наловили дуже багато* (із журн.).

ВИБО́ЇНА, и, *ж.* 1. Те саме, що **ви́бій**[1] 1. *Лише внизу* [стіни] *залишилася вибоїна, що в неї може пролізти людина* (І. Микитенко); *При падінні з уступу вода легко робить вибоїну, яка стає дедалі глибшою* (з навч. літ.).

2. Вибите внаслідок частої їзди заглиблення, яма на дорозі; вибій *(див.* **ви́бій**[1] 2). *Великий чорний віз, запряжений парою невеличких гірських коней, стояв серед глибокої глинистої вибоїни* (І. Франко); *Бричка здригується, підстрибує на вибоїнах* (В. Винниченко); *Автомобіль підплигує на вибоїнах дороги* (Ю. Яновський); * Образно. *Попри всякі вибоїни на життєвому шляху маю підстави твердити: все ж народився я у сорочці!* (М. Ю. Тарновський).

ВИБО́ЇНКА, и, *ж.* Зменш. до **вибо́їна.** *Ногою вдарив* [Терентій] *по вибоїнці біля порога, де за повір'ям закопувались злидні* (М. Стельмах).

ВИБО́ЇСТИЙ, а, е. Який має вибоїни, з багатьма вибоїнами. *Попід кручею вився вузький шляшок, вибоїстий та бакаюватий* (І. Нечуй-Левицький); *Товариші спускалися помалу в долину, ішли курною вибоїстою дорогою* (П. Колесник); *Вісім кілометрів довелося трястись по вибоїстій бруківці в кузові полуторки* (В. Дрозд).

ВИ́БОЛІЛИЙ, а, е. 1. Знесилений від хвороби, слабкий, немічний. *Осіння ніч довга-предовга, але вона пролетіла для Охріма як одна година, дарма що кашель не зважав на гостя і продовжував клекотіти у виболілих грудях* (В. Речмедін).

2. Який зазнав болю, мук, страждань (про почуття, психічний стан та ін.). — *Пішли, Зінонько, звідси, пішли, прошу. Не з моїм виболілим серцем дивитися на велике народне горе* (В. Логвиненко).

ВИ́БОЛІТИ, ію, ієш, *док.* Зазнати болю, мук, страждань. *Подивились ті люди на мене: я тільки що дишу. Виболів, дак такий слабий, що й не двигну нічим* (з казки); — *А що вже цьому Андрійкові безталанному, то й за всіх краще: і вихворів, і виболів* (С. Васильченко); *Трапляється ж у житті й таке, про що нікому не хочеш і не можеш розповісти. Мусиш пережити, виболіти і сама ж приховати все десь аж на самому дні душі...* (В. Козаченко); // *що.* Створити що-небудь, подолавши переживання, вагання. [С в і т л о в и д о в:] *Я всю душу вклав у цей проект! Виболів його* (Яків Баш).

ВИ́БОРЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́бороти.** — *Емансипація жіноча в Швейцарії або і в інших поступових краях — се точка давно виборена* (О. Кобилянська); *Кілька юнаків та дівчат з їхнього села вирішили, що значно краще скористуватись вже з готового, виборенего іншими, аніж боротися і чекати на таке ж роками в себе* (В. Козаченко); *Часом потребуєш глядача, аби його очима глянути на вибореме тобою у житті* (В. Дрозд).

ВИ́БОРЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́бороти.** *Надія на вибореня державності, а звідси — й досягнення необхідних умов для вільного розвитку національної культури орієнтувала Івана Огієнка на врахування суспільних настроїв і переживань* (з наук. літ.); *Поставивши основною метою виборення Української держави, стрілецтво, окрім участі у бойових діях, старалося організувати своє внутрішнє життя таким чином, щоб виконувати завдання національного характеру* (з наук. літ.).

ВИ́БОРЕЦЬ, рця, *ч.* Особа, що обирає або має право брати участь у виборах; учасник виборів. *Як настане, було, пора виборів, то всі клопочуться, кого вибирати за маршала, чи за справника, або засідателя, бо ті, що займали ці посади, все чим-небудь не догодили виборцям* (Панас Мирний); *Приїхав кандидат до виборців своїх У селище знайоме, рідне змалку* (І. Муратов); *Я виборець. Я одиниця електорату. Я такий-то номер у списку* (Л. Костенко).

ВИ́БОРИ, ів, *мн.* Обрання голосуванням депутатів у представницькі органи держави, службових осіб і т. ін. [У ч и т е л ь:] *Оце тижнів через два у нас мають бути вибори попечителя школи* (М. Кропивницький); *Говорили про наступні вибори до Верховної Ради, про сільські справи* (П. Панч).

△ **(1) Альтернати́вні ви́бори** — вибори посадової особи з двох або більше конкуруючих між собою кандидатів. *У наше політичне життя увійшли альтернативні вибори, яких тривалий час не знало українське суспільство* (з наук.-попул. літ.); **(2) Безальтернати́вні ви́бори** – вибори посадових осіб без наявності конкурентів, суперників. *Безальтернативні вибори в деяких країнах носили характер фарсу і використовувалися як інструмент масової легітимізації режиму* (з наук.-попул. літ.); **(3) Двоступене́ві ви́бори** — поширені в деяких країнах непрямі вибори, за яких громадяни делегують зі свого середовища уповноважених, а уповноважені обирають депутатів. *В окремих етнічно неоднорідних суспільствах поширені двоступеневі вибори* (з наук.-попул. літ.); **Каса́ція ви́борів** *див.* **каса́ція; (4) Непрямі́ ви́бори** — вибори, за яких обрання депутатів у представницькі органи здійснюється голосуванням не самих виборців, а лише їх представників. *Непрямі вибори завжди менш демократичні* (з газ.); **(5) Прямі́ ви́бори** — вибори, за яких обрання депутатів у всі представницькі органи здійснюється безпосередньо виборцями. *Центральною фігурою в системі вищих органів державної влади став президент, який обирається прямими виборами* (з навч. літ.); **(6) Триступене́ві ви́бори** — поширені у багатьох країнах непрямі вибори, за яких громадяни обирають зі свого середовища уповноважених, уповноважені — кандидатів, лише останні обирають депутатів. *У Франції триступеневі вибори сенаторів: спочатку обираються муніципальні радники, потім вони зі свого середовища обирають представників у виборну колегію і, нарешті, ці представники беруть участь у виборах сенаторів* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́БОРНИЙ[1], а, е. 1. Який призначається, обирається голосуванням на яку-небудь посаду або для виконання певних обов'язків. *Виборним органам треба бути вимогливішими, суворішими до свого апарату* (з публіц. літ.); *Православ'я існує переважно у вигляді автокефальних церков, очолюваних виборними архієпископами* (із журн.); // Заміщуваний виборами, а не призначенням. — *Гнат — голова сільради — виборна одиниця* (Григорій Тютюнник); *Виборна особа; Виборна посада.*

2. *у знач. ім.* **ви́борний,** ного, *ч.* Особа, обрана голосуванням для виконання певних обов'язків. *Більш як десять громад з ближчої й дальшої околиці прислали до Тухлі своїх виборних на громадську раду* (І. Франко); *Виборні такими орлиними очима дивилися на світ, давали кожному свою досвідчену раду* (К. Гордієнко); // *іст.* Помічник старости. [Н а т а л к а:] *Не рівняйте мене, пане виборний, з городянками: я не вередую і не перебираю женихами* (І. Котляревський).

3. *у знач. ім.* **ви́борні,** них, *перев. мн., іст., розм.* Те саме, що **Ви́борні козаки́** *(див.* **коза́к).** *І виборних, і підпомощних* [підпомічників], *І простих, і старших вельможних, Хто ні попавсь, того і товк* (І. Котляревський); *В Глухові зібралася на раду старшина, а також виборні від полків* (Ю. Мушкетик).

Ви́борні козаки́ *див.* **коза́к.**

ВИ́БО́РНИЙ², ви́бо́рна, ви́бо́рне, *рідко.* Добірний, дібраний за якою-небудь ознакою. — *Моє пиво з пахощами... І пахощі в мене не абиякі, а з виборних найвиборніші* (Марко Вовчок); [Р і ч а р д:] *У тих палацах, немов заморські квіти, процвітають таланти виборні* (Леся Українка); *Зашуміло гроно Гостей виборних* (М. Рильський).

ВИ́БОРНИК, а, *ч.* Особа, яка за непрямої виборчої системи обирається виборцями для подальших виборів вищих представників влади. *Специфікою американських виборів є те, що президента обирають не прямим усенародним голосуванням, а через колегію виборників* (з публіц. літ.).

ВИ́БОРНИЦЯ, і, *ж.* 1. Жін. до **ви́борець.** *Зафіксовано випадок, коли літня виборниця проголосувала вдома, хоча заяви про це не писала* (з газ.).

2. Жін. до **ви́борник.** *У 2000 році у США виборниця від Демократичної партії утрималась замість того, щоб проголосувати за Альберта Гора* (із журн.).

ВИ́БОРНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **ви́борний¹** 1. *Виборність українського парламенту народом рельєфно підкреслює, що саме він є органом народного представництва* (з наук. літ.).

ВИ́БОРОЗНЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́борознити.** *Максим дивився на натруджені материні руки, в добрі, проникливі очі, на чоло, виборознене зморшками* (Н. Рибак).

ВИ́БОРОЗНИТИ, ню, ниш, *док., що.* 1. Покрити борознами (у 1 знач.). *Трактор виборознив усі поля за селом* (з газ.).

2. *перен.* Перетнути в різних напрямках (про якусь поверхню, територію і т. ін.). *Глибокі зморшки виборознили обличчя і двома кривими рівчаками спускалися на підборіддя* (П. Кочура).

ВИ́БОРОТИ *див.* **вибо́рювати.**

ВИ́БОРСАТИСЯ *див.* **вибо́рсуватися.**

ВИБО́РСУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вибо́рсуватися.** *Спудеї знайомляться із блискучими теоріями виборсування із економічної прірви високочолих оксфордських та гарвардських геніїв* (С. Процюк).

ВИБО́РСУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВИ́БОРСАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док.* 1. Борсаючись, вибиратися з чого-небудь тісного, незручного або небезпечного, із того, чим укритий, обмотаний і т. ін. хтось. *Катеринка, наче його збудили, кинувся до вікна, плечима вибив раму й, обдираючи лікті та коліна, почав виборсуватися з хати, аж поки звалився біля призьби* (Є. Гуцало); *Ось Богдан вище пояса вскочив у якийсь рів, набрав повні халяви снігу і довго не міг виборсатись із нього* (М. Стельмах); *Олеся спробувала востаннє виборсатися з його обіймів, але не змогла* (В. Яворівський); * Образно. *Сонце, що вряди-годи виборсується з хмар, робить місто святково-веселим* (В. Підмогильний).

2. *перен.* Виходити зі скрутного, заплутаного становища. *Страждання є дуже сильним наркотиком: людині погано і замість того, щоб виборсуватися з цього стану, вона, навпаки, робить собі ще гірше, аби відчути всю глибину справжнього болю* (з газ.); *Відчула* [Олена], *що він хоче допомогти їй виборсатись з неприємної ситуації, і тепла вдячність заполонила її* (Ірина Вільде); *Як жити, як виборсатись із в'язниці гріхів?* (І. Драч).

ВИ́БОРЧИЙ, а, е. Стос. до проведення виборів та різних заходів, пов'язаних із ними. *Ще й на вибори ходила дивитись, аж у самий виборчий двір залізла* (Леся Українка); *Проведення виборів забезпечують виборчі комісії* (з мови документів).

△ **Акти́вне ви́борче пра́во** *див.* **пра́во; Ви́борча дільни́ця** *див.* **дільни́ця; Ви́борча кво́та** *див.* **кво́та; Ви́борче пра́во** *див.* **пра́во; Ви́борчий бюлете́нь** *див.* **бюлете́нь; Ви́борчий во́тум** *див.* **во́тум; Ви́борчий о́круг** *див.* **о́круг; Мажорита́рна ви́борча систе́ма** *див.* **систе́ма; Паси́вне ви́борче пра́во** *див.* **пра́во; Пропорці́йна ви́борча систе́ма** *див.* **систе́ма; Пря́ме ви́борче пра́во** *див.* **пра́во.**

ВИБОРЧКО́М, у, *ч.* Скорочення: виборчий комітет. *Виборчком призначив початок виборчої кампанії в Києві* (з газ.).

ВИ́БОРЩИК, а, *ч., заст.* Те саме, що **ви́борник.** *Від селян сільська громада обирала виборщиків, виборщики — повітових гласних, гласні — повітову управу і губернських гласних, а ті — губернську управу* (з наук. літ.).

ВИБО́РЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вибо́рювати.** *Завтра чи позавтра мав нарешті відбутися так довго виборюваний шлюб* (І. Білик); *Тяжко виборювана свобода.*

ВИБО́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вибо́рювати.** *Партизанський спосіб виборювання стану, як то з віків бувало, надає рухові характер народної боротьби* (Г. Колісник); *Найсуттєвішим для Лесі Українки було віднайдення тих естетичних засад, що визначають виборювання вищих життєвих ідеалів* (з наук. літ.).

ВИБО́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВИ́БОРОТИ,** рю, реш, *док., що.* Боротися за щось; здобувати що-небудь упертою боротьбою. *Треба собі життя виборювати та якось там сили набиратися, а там вже, може, якось воно інше буде* (Леся Українка); *Свободу не купують за долари. Свободу виборюють...* (Ю. Бедзик); *Що вибороли, за що поклали голови великі наші прадіди?* (Василь Шевчук); // Здобувати щось унаслідок наполегливої праці, докладаючи багато зусиль. *Страждав наймит, виборюючи шматок хліба, тільки б животіти під буковинським сонцем — іншого він не знав* (Іван Ле).

ВИБО́РЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **вибо́рювати.** *Щоб котре з дітей одержало вчас зошит, книжку або хоч би сяку-таку одежину, — це було виключено. Все мусило, зокрема дітьми, виборюватися, виплакуватися, випрохуватись* (О. Кобилянська); *На Захід мчать богатирі щодня. Там, на полях моєї України, виборюється щастя для людини й свобода...* (П. Тичина).

ВИБО́РЮВАЧ, а, *ч.* Той, хто виборює що-небудь. *Я попросив розповісти, як святкували Різдво українські повстанці, виборювачі волі України* (з газ.).

ВИ́БОЧИТИСЯ *див.* **вибо́чуватися.**

ВИБО́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВИ́БОЧИТИСЯ,** чуся, чишся, *док., розм., рідко.* Вигинати бік, спираючись на нього рукою. *Голова опинявся десь посередині, лаявся, вилазив на свою табуретку, погрозливо вибочувався, відбиваючись на екрані чорною розмаханою тінню* (П. Загребельний).

ВИБРАКО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вибрако́вувати.** *Треба, щоб вибраковування корів і телиць проводили спеціальні комісії, у складі яких повинні бути зоотехніки й ветлікарі* (із журн.).

ВИБРАКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́БРАКУВАТИ,** ую, уєш, *док., кого, що.* Відбирати, бракуючи, визначаючи як неякісне, таке, що не відповідає стандарту, хворе і т. ін. *Під час збирання і перед завантаженням у сховища картоплю сортують за розміром і вибраковують усі неповноцінні бульби* (з наук. літ.); *Треба буде вибракувати гладких* [коней] — *вони не для фільму* (О. Гончар); *Пошкоджену капусту слід вибракувати під час збирання* (з газ.).

ВИБРАКО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **вибрако́вувати.** *Корені хрону викопують восени і ріжуть на шматочки. Товщі корені йдуть для споживання, а тонші вибраковуються* (з навч. літ.).

ВИ́БРАКУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́бракувати.** *Тридцять вибракуваних ветеринаром баранів було зарізано ради їхнього* [строковиків] *приходу!* (О. Гончар); — *Почекай. Тут ось вибракувану теличку сьогодні забили. Я для Сергія шматочок* (Микита Чернявський).

ВИ́БРАКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́бракувати.** *Після головного медозбору проводять ревізію вуликів, вибракування, об'єднання й інтенсивне нарощування сили бджолиних сімей на зиму* (з навч. літ.).

ВИ́БРАКУВАТИ *див.* **вибрако́вувати.**

ВИБРА́НЕЦЬ, нця, *ч., рідко.* 1. Особа, вибрана для виконання яких-небудь обов'язків; обранець. *Величезна купа народу звернула на вулицю Коперника, а звідси — на вулицю Оссолінських, де жив новий вибранець народу* (І. Франко); // Той, хто вибраний як наречений; коханий; улюбленець. *Вона .. поєднала всі сили свого духу на одній меті — вирятуванні свого вибранця з пут ворожої сили* (М. Грушевський).

2. Людина, яка визначається талантом, обдарованістю, здатністю зробити те, що іншим не під силу. *Відбути практику при Інституті експериментальної хірургії щастить тільки одиницям, вибранцям, найбільше таланoвитим* (Ю. Смолич).

ВИ́БРАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ви́брати.** — *Коли ця рудня не вибрана і має руду, а це так, — відтворити її — справа двох декад* (Олесь Досвітній); *Сам дід Мирон .. був двічі на своєму віку вибраний старостою, а раз — старшиною* (Грицько Григоренко).

2. *у знач. прикм.* Відібраний для видання (про твори). *Не читали їх* [повістей] *ні разу .. Але знаю — вийдуть зразу Вибраними томами* (А. Малишко); *І ось книжка, до якої увійшли мої вибрані етюди, написана* (із журн.); // *у знач. ім.* **ви́бране,** ного, *с.* Твори, відібрані для видання. *Костенко Л. В. Вибране. — К.: Дніпро, 1989. — 559 с.* (з наук. літ.).

3. *у знач. прикм.* Кращий, добірний. *Елітою називають також вибрані, добірні сорти рослин, насіння, екземпляри тварин* (з наук.-попул. літ.).

4. *у знач. прикм.* Який належить до еліти, вишуканий. *Ми будемо у вибраному товаристві* (М. Коцюбинський).

5. *у знач. ім.* **ви́брані,** них, *мн.* Ті, які обрані для чого-небудь. *Пошле анголів Своїх Він* [Ісус Христос] *із голосним сурмовим гуком, і зберуть Його вибраних від вітрів чотирьох, від кінців неба аж до кінців його* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Недоля залишив частину козаків при таборі, а з іншими вибраними пігнав слідом за татарами* (А. Чайковський); *Поетеса сьогодні хоче читати для вибраних* (В. Винниченко).

ВИБРА́НКА, и, *ж., рідко.* Жін. до **вибра́нець.** — *Ви... будете щасливі, мусите такою бути, бо ви якась вибранка долі* (О. Кобилянська); — *Заклинаю тебе, скажи вибранці твоїй, хто був убивцею її брата* (Юліан Опільський).

ВИБРА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́брати** 2. — *Вас* [Виговського] *козаки вибрали за гетьмана, а ви й досі не послали навіть посланця в Москву, щоб оповістити царя про своє вибрання, — говорив Немирич* (І. Нечуй-Левицький); *Добре товариство витратило кілька років, щоб придушити гайдамацьку вольницю, і почалася ця війна 1755 року, з часу вибрання кошовим Григорія Федоровича Лантуха* (Г. Колісник).

ВИ́БРАТИ *див.* **вибира́ти.**

ВИ́БРАТИСЯ *див.* **вибира́тися.**

ВИ́БРЕСТИ *див.* **вибро́дити.**

ВИ́БРЕХАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **ви́брехати.** *Тут і зміркував він, що всі оті Каміллині відповіді, про які Лотаріо йому переказував, вигадані й вибрехані від початку до кінця* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса); // **ви́брехано,** *безос. пред. Дружина його, яскравої вроди молодиця, запевняє, що вибрехано це на Мину, не було такого, не міг він людину, хоч і крамаря, самосудом карати* (О. Гончар).

ВИ́БРЕХАТИ *див.* **вибрі́хувати.**

ВИ́БРЕХАТИСЯ *див.* **вибрі́хуватися.**

ВИБРИВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вибрива́ти.** *Стрижка під макітру витіснила у XIX ст. інші її види, зокрема вибривання голови із залишеним "оселедцем", поширене у XV–XVII ст.* (з навч. літ.).

ВИБРИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВИ́БРИТИ,** ию, иєш, *док., що і без прям. дод.* Те саме, що **виго́лювати.** *Бідним модницям доводилося вибривати собі мало не півчерепа, щоб вийти у світ* (з газ.); *Іван Мордкович кохався у своєму мистецтві, він крутився навколо Терентія, мовби заведений, мовби увесь був на пружинах. Він вибрив Терентієві навіть в носі* (Б. Харчук).

ВИБРИВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ВИ́БРИТИСЯ,** июся, иєшся, *док.* Те саме, що **виго́люватися.** *Деякі чоловіки дуже довго й ретельно вибриваються* (із журн.); *Він чисто вибрився й одягнув святковий костюм* (із журн.).

ВИ́БРИЗКАТИ *див.* **вибри́зкувати.**

ВИБРИ́ЗКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вибри́зкувати.** *Зверху акумулятори закриті кришками, що захищають від потрапляння в них бруду, а також від вибризкування електроліту* (з наук. літ.).

ВИБРИ́ЗКУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́БРИЗКАТИ,** аю, аєш, *док., що і без прям. дод.* Виплiскувати рідину бризками. *Кінь трощить і трощить копитищами зашерхлі калюжки, вибризкує з них воду* (М. Стельмах); *Вибризкати парфуми;* // Бризкати протягом певного часу. *Вибризкували натуральні фонтани, освіжуючи повітря* (І. Франко);

* Образно. *Серце праведного розмірковує про відповідь, а уста безбожних вибризкують зло* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

ВИБРИ́ЗКУВАТИСЯ, ується, *недок.* 1. Викидатися, виплескуватися бризками. *На кінці черевця у деяких видів мурашок міститься жало, через яке вибризкується отрута* (з навч. літ.); * Образно. *Щось вибризкувалося з цих очей таке, що відразу викликало цікавість і симпатію до їхнього власника* (П. Загребельний).

2. Пас. до **вибри́зкувати.** *Після дощу діти любили бігати по дорозі і дивитися на воду, що вибризкувалася їхніми ногами з калюж* (із журн.).

ВИ́БРИЗНУТИ, ну, неш, *док., що і без прям. дод.* Однокр. до **вибри́зкувати.** — *Хай нашим ворогам така шибениця! — скрикнула Христя, вихиливши чарку і вибризнувши останню краплю поверх голови* (Панас Мирний); *Острий ніж входив у тіло, .. поки з-під нього не вибризнула рубінова струя* [струмінь] *крові* (І. Франко).

ВИ́БРИК, у, *ч.* 1. Стрибок із відкиданням задніх ніг (про копитних тварин). *Корова здоїлася без вибриків* (Григорій Тютюнник); // Грайливий стрибок (про людей). [Панас Захарович:] *Інший як складе* [пісню], *слова в душу просяться, а музика — хоч вибрики вибрикуй* (Яків Баш).

2. *перен.* Раптова примха, безпідставна, непослідовна дія, нечемний вчинок, вираз. *Грубі вибрики о. Василя Раїса приймала за об'яв енергії та непохитної волі* (М. Коцюбинський); *Його вибрик з Донцем почав усе більше видаватися найганебнішим вчинком всього його життя* (І. Багряний); *Якого ще вибрику можна чекати від панночки Омірової, яка змінила благословенний Кам'янець-Подільський на холодний Іркутськ?* (М. Стельмах).

◊ **З ви́скоком (з ви́стрибом, з ви́бриком)** *див.* **ви́скік.**

ВИ́БРИКОМ, *присл.* Вистрибуючи, відкидаючи задні ноги (про копитних тварин). *Як тільки сіпнув хлопець, щоб вести в кошару, воно* [теля] *рвонулося з рук та й пішло вибриком по всьому двору* (Л. Яновська); // Грайливо підстрибуючи (про людей). — *Вітя, іди ме-еду їсти! — гукав Василь. Тут уже Вітю мов щось шарпнуло за плечі, і він вибриком подався до хати* (С. Васильченко); *Галинка вибриком побігла на сходи* (Г. Епік).

ВИБРИ́КУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вибри́кувати.** *Теля з вибрикуванням побігло до корови* (із журн.).

ВИБРИ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.* 1. Раз у раз брикати, стрибати, відкидаючи задні ноги (про копитних тварин). *Козенята .. вибрикували на довгих тонких ніжках* (О. Донченко); — *Нічого, він* [кінь] *попасеться, вб'ється в тіло та ще й як вибрикуватиме! Як стригунець іржатиме!* (Ю. Збанацький); // Раз у раз грайливо стрибати (про людей). *На могилках пасуться вівці та часом вибрикують малі пастушки, граючи на сопілках* (І. Нечуй-Левицький); *Дивився* [Мирон] *на дітей, що в куряві бавились, вибрикували, і пригадувалось йому, може, недавнє минуле* (А. Головко).

2. *перен., розм.* Пустувати, поводити себе легковажно, мати примхи. *Вже за сорок молодиці, а вона — як дівчисько. Вередує. Вибрикує* (І. Муратов); // Почувати себе добре, бадьоро. — *Як же там наші? Чи всі здорові, вибрикують?* (Панас Мирний); — *Років тридцять тому буде, як ми з Мазепою, молоденькі пахолята, вибрикували собі при дворі і палаці його милості пана круля* [короля] (Д. Мордовець).

◊ **(1) Вибри́кувати го́пки,** *прост.* — дуже радіти. — *Скільки оці* [штани]? *Два, кажете? А півтора? — Півтора, то й півтора... Хай вибрикує ваш хлопчик гопки!* (О. Ільченко).

ВИ́БРИТИ *див.* **вибрива́ти.**

ВИ́БРИТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́брити;** виголений. *Молодий був вибритий на глянц* (Б. Лепкий); *Голова у нашого Мелешка, як завжди, старанно вибрита* (О. Гончар); *Вибрите обличчя вилискувало синюватим відтінком* (Б. Харчук).

ВИ́БРИТИСЯ *див.* **вибрива́тися.**

ВИБРІДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.* Те саме, що **вибро́дити.** *Він зовсім прокинувся і тільки тоді збагнув, що просто на нього з води вибрідає чорний кінь* (П. Загребельний); *Летять на землю груші, як з рогаток. Скот вибрідає з куряви доріг* (Л. Костенко).

ВИБРІ́ХУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **вибрі́хувати.** *Дівчина була ображена таким нахабним вибріхуванням подруги* (із журн.).

ВИБРІ́ХУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́БРЕХАТИ,** ешу, ешеш, *док., розм.* 1. *що.* Здобувати, діставати брехнею. *А все ж таки, хоч я й брехуха, а вибрехала небожеві дві сотні карбованців, три пари волів, дві корови, два десятки гусей, ще й Килину з бабою на придачу* (І. Нечуй-Левицький).

2. Говорити неправду, брехати. *Будівництво "щасливого життя" в газеті висмоктувалося з пальця так само, як умів Гонтар майже щоденно вибріхувати про "масові звірства українсько-німецьких націоналістів"* (Р. Федорів).

ВИБРІ́ХУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВИ́БРЕХАТИСЯ,** ешуся, ешешся, *док., розм.* Удаючись до брехні, вигадок, виходити зі скрутного становища. *Забалакається* [Хівря] *з парубком — забудеться за діло, тоді вибріхується як-небудь, каже: — А я й забулась!* (Грицько Григоренко); *Видно було, що перед ним* [ревізором] *стоїть його начальник. Він став вибріхуватись* (М. Хвильовий); *Як Чіпку випустили з чорної, Грицько перший приніс Христі звістку, що, мов, викрутився харцизяка, вибрехався!* (Панас Мирний).

ВИ́БРОДЖЕНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **ви́бродити[2].** *У діжу з виброджено опарою додають воду, сіль, інші продукти за рецептом і місять тісто протягом 7–10 хвилин* (з навч. літ.); *Добре виброджене пиво.*

ВИ́БРОДЖЕНИЙ[2], а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **ви́бродити[1].** *Серед лісових хащів простягалася вузька, давно виброджена стежка* (із журн.); // *у знач. прикм.* Старий, виношений (про одяг, взуття). *В руках несла Катря .. великі чоловічі старі виброджені чоботи* (А. Головко).

ВИБРО́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вибро́джувати[1].** *Неповне виброджування вина може бути наслідком відсутності в соку сильних дріжджів* (з наук. літ.).

ВИБРО́ДЖУВАТИ[1], ує, *недок.,* **ВИ́БРОДИТИ,** ить, *док.* Закінчувати бродіння, набуваючи нових якостей. *Осінь — пора весіль. У погребах виброджують вина та інші напої* (з публіц. літ.); *Виступати з непродуманою промовою — це однаково, що пригощати людей вином, яке ще не вибродило* (М. Руденко); * Образно. *Легкий вітер доносить з луків запах свіжого сіна, а недалеко від траншей пахне яблуками силос, у соках якого виброджує частка і твоєї праці* (І. Цюпа).

ВИБРО́ДЖУВАТИ[2] *див.* **вибро́дити.**

ВИ́БРОДИТИ[1], джу, диш, *док., що, розм.* Обходи́ти все в якій-небудь місцевості. *Коли твій перстень, так візьми, бо я все море вибродив, його шукаючи* (з казки); // Проходи́ти,

перебути десь певний час. *Вік вибродив дід по заробітках, усього надивився* (К. Гордієнко).

ВИ́БРОДИТИ[2] *див.* **вибро́джувати[1].**

ВИБРО́ДИТИ, джу, диш, *рідко* **ВИБРО́ДЖУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ВИ́БРЕСТИ,** еду, едеш, *док.* Бредучи, виходити звідкись (з води, високої трав'янистої рослинності і т. ін.). *Повів* [Наливайко] *посланців-гусарів снігами, виброджуючи на шлях* (Іван Ле); *Вибродить* [Даринка] *із соняшників, а шляшком іде дві жінки з сапами* (І. Вирган); *Порідів після нічної купелі загін, а ті, кому судилось вціліти, задихані, знесилені, до ранку вибродили на берег в Козачому* (О. Гончар); *Поет випірнув із води і сумною ходою вибрів на берег* (Ю. Винничук).

ВИ́БРОНЗУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* 1. Покрити що-небудь бронзою, пофарбувати бронзовою фарбою. *Вибронзувати пам'ятник.*

2. *перен.* Надавати кольору бронзи. *Літнє сонце вибронзувало тіла дітлахів* (із журн.).

ВИ́БРУДНЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́бруднити.** *Простягнули до мене вибруднені долоні й Сергійко та Галя* (А. Дімаров); *Волосся, вибруднене лаком, мало непривабливий вигляд* (із журн.).

ВИ́БРУДНИТИ, ню, ниш, *док., що.* Покрити брудом що-небудь; забруднити. *Тико вибруднив руки і хотів їх помити, присівши біля води* (М. Трублаїні).

ВИ́БРУДНИТИСЯ, нюся, нишся, *док.* Покритися брудом; забруднитися. *Не вибруднитися, пройшовши такою дорогою, було важко* (з газ.).

ВИБРУКО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вибруко́вувати.** *Керамічна цегла використовується для вибруковування площ* (із журн.).

ВИБРУКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́БРУКУВАТИ,** ую, уєш, *док., що.* Вимощувати, викладати каменем, плиткою і т. ін. дорогу, шлях. — *Чому б не вибрати оте каміння .. і не збити його докупи, вибрукувавши шлях? — майнула химерна думка у Ремо* (Олесь Досвітній).

ВИБРУКО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **вибруко́вувати.** *Дорога вибруковується майстрами.*

ВИ́БРУКУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́брукувати.** *Пилу зовсім немає, .. всі дороги вибрукувані плитками і чисті, як паркет* (М. Коцюбинський).

ВИ́БРУКУВАТИ *див.* **вибруко́вувати.**

ВИБРУНЬКО́ВУВАТИ, ВИБРУ́НЬКУВАТИ ує, *недок.,* **ВИ́БРУНЬКУВАТИ,** ує, *док., що і без прям. дод.* Те саме, що **брунькува́ти.** *Коло самого ставу, на березі, кущі верболозу вибрунькували рясні кетяги білих котиків* (А. Іщук); * Образно. *Ще одна* [стежина] — *тільки топчеться, а друга заростає вже, Ще одна лиш вибрунькує, а друга усихає вже, як листок на гіллі* (Б. Олійник).

ВИБРУНЬКО́ВУВАТИСЯ, ВИБРУ́НЬКУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ВИ́БРУНЬКУВАТИСЯ,** ується, *док.* Те саме, що **вибрунько́вувати.** *Дерева вибруньковувались з лускотом, весело і гульвісно* (Н. Рибак); * Образно. *Пісні в грудях вибрунькуються: — Як на ті чорнобривці погляну* (А. Крижанівський).

ВИ́БРУНЬКУВАТИ *див.* **вибрунько́вувати.**

ВИБРУ́НЬКУВАТИ *див.* **вибрунько́вувати.**

ВИ́БРУНЬКУВАТИСЯ *див.* **вибрунько́вуватися.**

ВИБРУ́НЬКУВАТИСЯ *див.* **вибрунько́вуватися.**

ВИ́БРЬОХАТИ *див.* **вибрьо́хувати.**

ВИ́БРЬОХАТИСЯ *див.* **вибрьо́хуватися.**

ВИБРЬО́ХУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́БРЬОХАТИ,** аю, аєш, *док., розм.* Брьохаючи, вибиратися з чого-небудь рідкого, грузького (води, болота, снігу і т. ін). *Багно зітхало під конем, булькотіло, поки він безпорадно вибрьохував ногами, сподіваючись обіпертися ними об що-небудь* (П. Загребельний).

ВИБРЬО́ХУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВИ́БРЬОХАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док., розм.* Те саме, що **вибрьо́хувати.** *Імператорський човен порубано так само, як і інші. Генріхові довелося по коліна в воді вибрьохуватися на берег* (П. Загребельний); *Вибрьохалися ми з болота, десь так опівночі натрапили на острівець* (Григір Тютюнник).

ВИ́БРЯЗК, у, *ч.* Дзвінкі звуки від ударів по металевих, скляних і т. ін. предметах. * Образно. *І крик, і плач, і вибрязки, й туман Метуть в степу могутні вітроломи* (А. Малишко).

ВИБРЯ́ЗКУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Час від часу брязкати, бряжчати. *Увіходить Кармелиха, молода, але марна жінка, на ногах вибрязкують кайдани* (С. Васильченко).

ВИ́БУБНИТИ *див.* **вибу́бнювати.**

ВИБУ́БНЮВАННЯ, я, *с., діал.* Дія за знач. **вибу́бнювати.** *Він* [мітинг] *проходив на невеликій сільській площі з традиційним вибубнюванням барабанів на початку* (П. Козланюк).

ВИБУ́БНЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВИ́БУБНИТИ,** ню, ниш, *док., що і без прям. дод., діал.* Бити в барабан, бубон, публічно сповіщаючи про що-небудь. *Сьогодні в місті чую: витрублюють, вибубнюють на ринку* (І. Франко); — *Хай візьме свій барабан та вибубнить, щоб сюди прийшли верховинці* (С. Скляренко).

ВИБУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вибува́ти.** *Перша вісімка команд із баскетболу, розбита на пари, проведе серію матчів із вибуванням* (з газ.).

ВИБУВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВИ́БУТИ,** уду, удеш; *мин. ч.* ви́був, була, ло; *мн.* ви́були; *док.* 1. Залишати місце роботи, перебування, проживання і т. ін. *Вася підтримував листування з багатьма бійцями й офіцерами, які вибували з роти до госпіталів* (О. Гончар); *Накосившись досхочу, Грицько з Григорієм вибули вдвох на верхів'я річки Іман* (І. Багряний); // Припиняти діяти, числитися де-небудь, брати участь у чому-небудь. *Спортсменка вибула з подальшої боротьби за нагороди* (з газ.); *Вибувати зі списку виборців.*

2. *що і без прям. дод.* Жити, перебувати, працювати де-небудь певний час. — *Три роки вибув я на каторзі турецькій, прикований до місця* (Б. Грінченко); — *Вам треба вибути* [на курорті] *належний час. Навіть коли ви вже здоровий* (О. Кундзич).

Вихо́дити (вибува́ти) / ви́йти (ви́бути) з гри *див.* **вихо́дити.**

◊ **(1) Вибува́ти / ви́бути із стро́ю:** а) ставати неспроможним до ведення бойових дій, бути небоєздатним. — *Незабаром відшукавши комбата, Сагайда по всій формі відрапортував, що в його мінометній роті вибув із строю через поранення командир взводу Євген Черниш* (О. Гончар); б) гинути від рук противника. *Першим вибув із строю командир гармати — зрізало кулеметною чергою* (А. Головко); в) ставати непридатним для будь-якої діяльності; ставати непрацездатним. *Нема мені в житті нічого страшнішого, як вибути зі строю* (з газ.); **Вихо́дити (вибува́ти) / ви́йти (ви́-**

бути) з ла́ду́ *див.* **вихо́дити; (2) Не вибува́ти:** а) завжди бути наявним. *Був собі чоловік багатий, і був він недобрий хазяїн; і не вибувають у нього наймити* (з казки); б) *(з чого)* весь час брати участь у чому-небудь, бути зайнятим чимсь або перебувати десь. *Коли вчився в Чернігівській колегії, Полуботок не вибував з походів* (Ю. Мушкетик).

ВИБУДО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вибудо́вувати.** *Те, що в кінці 20-х років вибудовувана М. Грушевським система історичних установ була повністю зруйнована, обернулося трагедією для української науки* (з наук. літ.).

ВИБУДО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вибудо́вувати.** *В. Липинський скептично оцінює спроби вибудовування нових соціальних теорій і закликає до творчого прочитання вже існуючих* (з наук. літ.).

ВИБУДО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́БУДУВАТИ,** ую, уєш, *док., що.* 1. Споруджувати що-небудь; створювати будуючи. *Він був стократ щасливіший од тих, що вимудровують ракети, доять корів і вибудовують атомні станції* (Р. Федорів); *Старий .. на половині дворища вибудував нову хату, в котру і перевів Якова з Настею* (Панас Мирний); *Цар звелів .. наробити цегли та й вибудувати з неї палати* (А. Кримський); *А хочете вітряка, то й вітряка вибудує* [дід] *під самі хмари* (М. Стельмах).

2. Створювати, розробляти, формувати що-небудь (гіпотезу, стратегію, стосунки і т. ін.). *Свою світоглядну концепцію І. Багряний вибудовує у формі діалогів між катом і жертвою (за каноном Ісус Христос — Понтій Пілат)* (з наук. літ.); *Їдучи у село, Микола навіть вибудував собі план допиту, зовні й не схожого на допит...* (М. Циба).

ВИБУДО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВИ́БУДУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *док.* 1. *тільки док.* Спорудити собі будівлю (будівлі). *А дві сотні — гроші та ще й чималі, і будуватися тоді можна. Та вже ж і вибудується він* (Панас Мирний).

2. *тільки недок.* Пас. до **вибудо́вувати.** *Ідея культуровідповідності традиційно вибудовується західноукраїнськими педагогами на відповідності виховання до вимог середовища і часу* (з наук. літ.).

ВИ́БУДУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́будувати.** *Цей камінь з жовто-золотистого стане темно-сірим, схожим стане на той давній, .. що з нього були колись вибудувані Херсонес севастопольський і горда еллінська Ольвія* (О. Гончар); *Камені, з яких Бастилія була вибудувана, продавалися з аукціону* (М. Слабошпицький); // **ви́будувано,** *безос., пред. Махно осміхнувся якось лиховісне* [лиховісно]. *Потім він зійшов з помосту, що його було спеціально вибудувано* (Ю. Яновський); *Завод вибудувано наприкінці XIX ст.* (з газ.).

ВИ́БУДУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́будувати.** *Вибудування піраміди вершиною вниз виглядає авангардно, але така конструкція має багато шансів швидко перетворитися на купу каміння* (з газ.); *У світоглядній системі О. Олеся помітне місце займає його бачення долі. Авторське розуміння долі впливає на вибудування сюжетів, формування образів і слововживання* (з наук. літ.).

ВИ́БУДУВАТИ *див.* **вибудо́вувати.**

ВИ́БУДУВАТИСЯ *див.* **вибудо́вуватися.**

ВИБУКСИРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́БУКСИРУВАТИ,** ую, уєш, *док., що.* Виводити, витягати звідки-небудь, кудись на буксирі судно, машину і т. ін. *Із затоки вибуксировували напівзатоплений підводний човен* (з газ.).

ВИ́БУКСИРУВАТИ *див.* **вибуксиро́вувати.**

ВИ́БУЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **ви́бути.** *І боєць Гай, і Юрій Брянський, і Саша Сіверцев, і Шура Ясногорська, всі навіки чи тимчасово вибулі з строю, мов щойно підіймалися вкупі з цим озброєним натовпом по білих сходах і вступили в цю залу* (О. Гончар); *Напроти підпису вибулого члена колективу вказується дата його вибуття* (з навч. літ.).

ВИ́БУРАВИТИ *див.* **вибура́влювати.**

ВИБУРА́ВЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вибура́влювати.** *Недоліки роботи двигуна пов'язані з можливістю вибуравлювання поворотного механізму циліндра* (з наук. літ.).

ВИБУРА́ВЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́БУРАВИТИ,** влю, виш, *док., що.* Те саме, що **висве́рдлювати.** *Отвори під кріплення треба вибуравлювати глибиною не менш як 100 мм відповідно до попередньої розмітки* (з наук. літ.).

ВИБУРА́ВЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **вибура́влювати.** *Для виведення зовнішніх частин приладу спочатку вибуравлюються всі отвори* (з наук. літ.).

ВИ́БУРЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́бурити.** *Під час буріння горизонтальних ділянок свердловин, як правило, практикується постійний збір та вивчення вибуреного й винесеного на поверхню буровим розчином шламу* (з наук. літ.); *Гідроциклони є найбільш розповсюдженими пристроями для очищення промивних рідин від частинок вибуреної породи* (з наук.-техн. літ.).

ВИ́БУРЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́бурити.** *Хімічне закріплення ґрунтів здійснюється через вибурення свердловин по трасі, які заповнюють спеціальним матеріалом, що твердіє і цим самим стримує "рух" пісків* (з газ.).

ВИ́БУРИТИ *див.* **вибу́рювати.**

ВИБУ́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вибу́рювати.** *Вибурювання свердловин.*

ВИБУ́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́БУРИТИ,** рю, риш, *док., що.* Робити буром свердловину в ґрунті, гірській породі. *У гірських породах торцеві шпури необхідно вибурювати конусоподібними віялами* (з наук. літ.); *На території звалища вибурили 200 свердловин для вивчення ґрунтів та міграції води* (з газ.).

ВИБУ́РЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **вибу́рювати.** *Під час роботи вибурювалися залишки давніх поселень* (з газ.).

ВИ́БУТИ *див.* **вибува́ти.**

ВИ́БУТИТИ *див.* **вибу́чувати**[1].

ВИБУТТЯ́, я, *с.* Дія за знач. **ви́бути** 1. *Необхідно збільшити обсяг вибуття застарілих виробничих основних фондів* (з мови документів).

ВИ́БУХ, у, *ч.* 1. Розрив вибухової речовини, бомби, снаряда, оболонки чого-небудь і т. ін. з дуже сильним звуком та великою руйнівною силою. *Та в тій хвилі гукнув новий вибух — се був вибух тої пачки динаміту, що лишилася була в Іцковій штольні і .. загорілась* (І. Франко); *Жінка запрошує до хати. Відчиняє двері — вибух, двері були заміновані* (О. Довженко); *А в місті гули вологі березневі вітри й здалеку було чути грімкі вибухи: то на Дніпрі рвали кригу* (Л. Дмитерко); // Хімічний або фізичний процес, при якому за дуже короткий час відбувається звільнення значної кількості енергії, що приводить до ударного, теплового та іншого впливу на навколишнє середовище. *Коли на Сонці відбуваються вибухи, в атмосферу нашої планети з великою швидкістю вриваються могутні потоки заряджених частинок* (з наук.-попул. літ.); *Ядерний вибух.*

2. *чого, перен.* Раптовий бурхливий вияв якого-небудь почуття або дії. *Почин сварки — то прорив води, тому перед вибухом сварки покинь ти її!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Коли часом вибух гніву .. каламутив спокій, то лиш на хвилину: зараз після того знов розлягався сміх* (М. Коцюбинський); *Почалися голосні розмови з вибухами веселого реготу й дзвоном келехів та острог* (З. Тулуб); *Я трохи покуштував газу. Мене ще й досі бере задуха й часом закінчується страшенними вибухами кашлю* (П. Колесник).

3. *перен.* Дуже швидкий, стрибкоподібний розвиток чого-небудь. *Статистика зафіксувала небувалий вибух цін на сировину й паливо* (з наук.-попул. літ.); *Станіслав Лем назвав лавиноподібний характер зростання інформаційних потоків вибухом* (з наук.-попул. літ.).

(1) Демографі́чний ви́бух — різке збільшення кількості населення. *Наслідком високого рівня черняхівської культури та наступних переможних війн праукраїнців було швидке зростання чисельності населення, у наш час сказали б, що відбувся демографічний вибух* (з наук. літ.); **(2) Соціа́льний ви́бух** — масові виступи населення або певних його прошарків за свої права. *Невирішення невідкладних шахтарських проблем може призвести до соціального вибуху* (з газ.).

△ **(3) Вели́кий ви́бух** — за фізико-космологічною теорією — явище, що відбулося приблизно понад 13 мільярдів років тому і привело до виникнення і розвитку Всесвіту з надзвичайно щільного та гарячого стану матерії. *У перші миті після Великого вибуху температура була, імовірно, настільки висока, що в первинній плазмі у великій кількості народжувалися частинки різної маси* (з наук. літ.); *Уся іронія полягає в тому, що Великий вибух не пояснює походження самого Всесвіту. Це лише історія ймовірних подій після нього* (з наук.-попул. літ.); **(4) Горта́нний ви́бух,** *лінгв.* — звук мови, що утворюється в гортані при його вимовлянні раптовим виходом повітря внаслідок повного змикання голосових зв'язок. *Гортанний вибух властивий багатьом мовам. Саме цей звук додає специфічної "різкості" німецькій мові* (з наук.-попул. літ.).

ВИБУХА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вибуха́ти** 1. *Що ж сталось у механізмі вибухання? Чому він почав працювати не в ту єдино потрібну частку секунди, коли ракета пролітала, майже перерізаючи крила літака, а на кілька секунд пізніше?* (В. Собко).

ВИБУХА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВИ́БУХНУТИ,** ну, неш; *мин. ч.* ви́бухнув, нула, ло, *рідше* ви́бух, ла, ло; *док.* 1. Розриватися з дуже сильним звуком і великою руйнівною силою (про вибухові речовини, бомби, снаряди і т. ін.). *Незабаром і на валу, і біля рову почали вибухати бомби, а ядра з свистом котилися по землі, здіймаючи куряву* (П. Кочура); *І як тільки снаряди та міни стали вибухати позаду, Калинка побіг до кулемета* (А. Дімаров); // Розширюватися внаслідок хімічної реакції за дуже короткий час із сильним звуком і великою руйнівною силою (про гази). *Якщо хлорат калію і червоний фосфор ретельно висушені, то "суміш Армстронга" гучно вибухає навіть від легенького натискування* (з наук.-попул. літ.); *Безумовно, це не був копальневий газ, бо він не горів і не вибухав од вогню карбідок, що стояли на камені* (В. Владко); *Природний газ поволі горить у паяльниках домашніх кухонних плит, оскільки кисень повільно потрапляє в зону горіння шляхом дифузії. Проте якщо природний газ перемішати з повітрям, він вибухне від невеликої іскри* (з наук.-попул. літ.); // Розриватися, розлітатися на частини від вибуху. *Котел міг вибухнути* (О. Донченко); *Один літак вибухнув високо — в небі, бо зенітний снаряд влучив йому, мабуть, у касети з бомбами* (В. Кучер); // Раптово і з силою викидати з себе що-небудь; раптово вириватися. *Вони* [вогняні гори] *тихо жевріли, як купа іскристого золота, або вибухали червоним снопом полум'я* (М. Коцюбинський); *З гудка вибухнула пара — різко стрибнула вгору і рвонулася* (О. Донченко).

2. *перен.* Раптово виникати, починатися з великою силою. *З боку Миколаєва наближаються червоні, в самому місті почали вибухати робітничі повстання* (О. Гончар); *Ми аж до фатальної години не вірили, що війна вибухне* (Б. Олійник); *На ранок був день його народження. І тоді вибухла їх перша сутичка з матір'ю* (З. Тулуб); // Раптово й бурхливо виявлятися (про яку-небудь дію, почуття і т. ін.). *Дикий кашель вибухає з грудей Бальзака* (Н. Рибак); *Наллялися вже були кров'ю жили Ясенові, ось-ось вибухне страшний його гнів* (Є. Кротевич); // *чим.* Раптово і бурхливо починати плакати, сміятися і т. ін. *Тут вибухла Марійка нараз голосним плачем* (О. Кобилянська); *Збори вибухнули реготом* (М. Стельмах); // Раптово розсердившись, нестримно виявляти свій гнів. *Підлеглі Самієва, які бачили в ньому лише сувору, з норовом людину, здатну часто вибухати, наче порох, тепер не пізнали б свого командира* (О. Гончар); *Я вибухну, якщо Валентин Модестович повторить зараз бодай соту частку того, що я почув од нього...* (Ю. Шовкопляс).

ВИ́БУХАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., розм.* Дуже вирости. *Дивись, яка вибухалась: уже й батька переросла* (Сл. Гр.).

ВИБУХІ́ВКА, и, *ж.* Вибухова речовина. *Якийсь контужений сержант .. розповідав дуже голосно, як він підкладав вибухівку під дот і як нею ж його оглушило, бо не встиг далеко відповзти* (О. Гончар); *Призначено чергування студентських патрулів, які приходили ще затемна, перевіряли аудиторії, шукали в грубках і за радіаторами вибухівки* (Р. Іваничук); *Вранці до будівлі готелю під'їхав начинений вибухівкою автомобіль із трьома терористами і вибухнув* (з газ.).

ВИ́БУХЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **ви́бухнути.** *Над містом слався ядучий дим від пожежі, стовпом стояла курява від допіру вибухлих бомб* (В. Кучер); *Весь світ уже ніби просмердівся цим гарячим нудотним чадом вибухлих мін* (О. Гончар).

ВИ́БУХНУТИ *див.* **вибуха́ти.**

ВИБУХО... Перша частина складних слів, що відповідає слову **ви́бух** у 1 знач., напр.: в и б у х о н е б е з п е́ ч н и й, в и б у х о з а́ х и с т, в и б у х о т е́ х н і к а.

ВИБУХОБЕЗПЕ́ЧНИЙ, а, е. Безпечний щодо можливості вибуху (у 1 знач.). *Вентиляційні установки мають бути вибухобезпечними* (з навч. літ.); *Вибухобезпечне обладнання; Вибухобезпечний дизель.*

ВИБУХОБЕЗПЕ́ЧНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість за знач. **вибухобезпе́чний.** *Випробування на вибухобезпечність.*

ВИБУХОБЕЗПЕ́ЧНО. Присл. до **вибухобезпе́чний.** *Запобіжні модулі герметично і вибухобезпечно вбудовані в корпус з інтегрованими подвійними клемами* (із журн.); // *у знач. пред. У приміщенні вибухобезпечно* (з газ.).

ВИБУХО́ВИЙ, а, е. 1. Стос. до вибуху (у 1 знач.). *Для видобування вапняку і крейди на більшості кар'єрів проводять вибухові роботи* (з наук.-попул. літ.); // Який має здат-

ність вибухати (у 1 знач.). *Ягнич розумів, .. що й трюми під ним навантажені вибуховим матеріалом і можуть щосекунди злетіти в повітря* (О. Гончар); *У носовій частині цього корабля був вибуховий пристрій, своєрідна бомба* (В. Владко); // Який утворюється внаслідок вибуху (у 1 знач.).

2. *перен.* Здатний до раптового бурхливого вияву почуттів, емоцій. *Порівняно з Джейн Маріка була надто вибуховою й темпераментною, вона прагнула щосекунди отримувати максимум насолоди* (О. Авраменко).

3. *лінгв.* Утворений способом гортанного вибуху *(див.* **ви́бух).** *М. Смотрицький узаконює вживання літери ґ (різновиду грецької "гамми") для передачі вибухового звука* (з наук. літ.).

Вибухо́ва (уда́рна) хви́ля *див.* **хви́ля[1].**

△ **Вибухо́ві речови́ни** *див.* **речовина́.**

ВИБУХО́ВІСТЬ, вості, *ж.* Властивість за знач. **вибухо́вий** 1, 2. *Просто не хотілось вірити, що Лена, яка є зараз біля мене, і та, яку я знав раніше, та сама істота. Де дівся її цинізм, примхи, вибуховість, акторство?* (У. Самчук).

ВИБУХОЗА́ХИСТ, у, *ч.* Система заходів та засобів, спрямованих на запобігання вибуху (у 1 знач.). *До аварії на шахті неодноразово фіксували випадки порушення вибухозахисту електроприладів* (з газ.).

ВИБУХОЗАХИ́ЩЕНИЙ, а, е. Захищений від можливого вибуху (у 1 знач.). *Вибухозахищене електроустаткування; Вибухозахищений кінескоп телевізора.*

ВИБУХОЗАХИ́ЩЕНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість за знач. **вибухозахи́щений.** *Електрообладнання, яке не має знаків вибухозахисту або письмового висновку державної контрольної організації про вибухозахищеність, до експлуатації не допускається* (з мови документів).

ВИБУХОНЕБЕЗПЕ́КА, и, *ж.* Небезпека виникнення вибуху (у 1 знач.). *Вибухонебезпека рудникового газу; Профілактика вибухонебезпеки на виробництві.*

ВИБУХОНЕБЕЗПЕ́ЧНИЙ, а, е. 1. Небезпечний щодо можливості вибуху (у 1 знач.). *На блоці ЧАЕС не була забезпечена його експлуатація як ядерного вибухонебезпечного об'єкта* (з газ.); *Вибухонебезпечні речовини.*

2. *перен.* Який має передумови для соціальних зіткнень. *Обстановка у Вільнюсі .. була вкрай вибухонебезпечною. Супротивні сторони жорстко, якщо не жорстоко, стояли кожна на своєму* (Б. Олійник); *У нинішній вибухонебезпечній ситуації акція спорудження пам'ятника жертвам Другої світової війни має стати миротворчою* (з газ.).

ВИБУХОНЕБЕЗПЕ́ЧНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість за знач. **вибухонебезпе́чний.** *Вибухонебезпечність концентрованих сумішей озону довгий час була основною перешкодою в процесі вивчення його фізичних та хімічних властивостей* (з публіц. літ.); *Попри вибухонебезпечність повідомленої новини керівник залишався спокійним і врівноваженим* (із журн.).

ВИБУХОНЕБЕЗПЕ́ЧНО. Присл. до **вибухонебезпе́чний.** *Не шукайте місце витікання газу за допомогою сірника, запальнички або іншого відкритого полум'я — це вибухонебезпечно* (з наук. літ.); *У питаннях трагічного стану нашої природи громадськість не тільки давно дозріла, але й у багатьох моментах вибухонебезпечно перезріла* (з газ.).

ВИБУХОПАКЕ́Т, а, *ч., військ.* Засіб для імітації розривів бомб, мін і т. ін., що застосовується на військових заняттях та навчаннях. *Гра з вибухопакетами і петардами не тільки небезпечна для життя, а й може перетворити житло на згарище* (з газ.).

ВИБУХОПОДІ́БНИЙ, а, е. Схожий на вибух. *Починається смерч із вибухоподібного утворення дощової хмари — вгору піднімаються величезні маси вологого нагрітого повітря, тоді як на сусідніх ділянках повітряні потоки опускаються вниз* (з наук.-попул. літ.); // Бурхливий, нестримний. *Природа не допускає вибухоподібного росту популяцій, регулюючи кількість особин того чи іншого виду створенням відповідних умов для його існування та розмноження* (з наук. літ.); *Березень 1917 року історики справедливо називають "медовим місяцем" української преси саме через її вибухоподібний розвиток* (з навч. літ.).

ВИБУХОПОДІ́БНІСТЬ, ності, *ж.* Стан і властивість за знач. **вибухоподібний.** *Серед причин конфліктів між студентом і викладачем у виші можна виділити комунікативні проблеми обох або однієї зі сторін, що виражаються в невмінні передати емоційне чи інформаційне повідомлення, надмірній емоційності, вибухоподібності в спілкуванні* (з наук. літ.).

ВИБУХОПОДІ́БНО. Присл. до **вибухоподі́бний.** *Шумери — одна з найцікавіших і найдавніших цивілізацій світу. Вона розвивалася вибухоподібно, немовби увібравши в себе принесені кимсь знання* (з наук.-попул. літ.).

ВИБУХОСТІЙКИ́Й, а́, е́. Стійкий проти вибуху (у 1 знач.), здатний протистояти вибуху. *Вибухостійка перемичка; Споруджувати вибухостійкі перепони.*

ВИБУХОСТІ́ЙКІСТЬ, кості, *ж.* Стан за знач. **вибухостійки́й.** *Випробування матеріалу на вибухостійкість.*

ВИБУХОТЕ́ХНІК, а, *ч.* Фахівець із вибухотехніки. *Безпосередньо всі роботи з обстеження, знешкодження, евакуації або знищення вибухових пристроїв на місці проведення заходу виконують тільки сапери або фахівці-вибухотехніки відповідних відомств* (з наук. літ.).

ВИБУХОТЕ́ХНІКА, и, *ж.* 1. Наука про створення, використання та нейтралізацію горючих і вибухових речовин, а також процеси, які відбуваються з ними під час вибуху. *Щоб учинити керований вибух, злочинець-підривник має володіти знаннями й уміннями з вибухотехніки, хімії, радіоелектроніки або інших суміжних наук* (з наук. літ.).

2. *збірн.* Вибухові пристрої, речовини і т. ін. *Вивченням і розвитком вибухотехніки, дослідженням дії ударних хвиль на матеріали й конструкції займалися військові відомства* (із журн.).

ВИБУХОТЕХНІ́ЧНИЙ, а, е. Пов'язаний із вивченням і дослідженням вибухотехніки. *Вибухотехнічна експертиза дозволяє вирішити широкий спектр завдань щодо встановлення факту вибуху, конструкції вибухового пристрою, виду й кількості вибухової речовини, обставин підготовки та вчинення вибуху* (з навч. літ.); *Обстеживши навчальний заклад, співробітники вибухотехнічної служби експертно-криміналістичного центру вибухівки не виявили* (з газ.).

ВИ́БУЧИТИ *див.* **вибу́чувати[2].**

ВИБУ́ЧУВАННЯ[1], я, *с., буд.* Дія за знач. **вибу́чувати[1].** *Вибучування фундаменту.*

ВИБУ́ЧУВАННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **вибу́чувати[2].** *Вибучування пряжі.*

ВИБУ́ЧУВАТИ[1], ую, уєш, *недок.,* **ВИ́БУТИТИ,** учу, утиш, *док., що, буд.* Заповнювати яму бутовою кладкою *(див.* **кла́дка[2])** доверху. *Побудова храму з невідомих причин завершилася тим, що встигли вибутити тільки фундамент* (з газ.).

ВИБУ́ЧУВАТИ², ую, уєш, *недок.*, **ВИ́БУЧИТИ,** чу, чиш, *док.*, *що.* Вимочувати, витримувати в лужній воді. *Вибучувати одяг.*

ВИБУ́ЧУВАТИСЯ¹, ується, *недок.*, *буд.* Пас. до **вибу́чувати¹**. *Яма вибучувалася робітниками три дні* (з газ.).

ВИБУ́ЧУВАТИСЯ², ується, *недок.* Пас. до **вибу́чувати²**. *Білизна вибучувалася у виварці* (з газ.).

ВИ́БУЯЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **ви́буяти.** *Назриваю в гаю запашного зілля, .. вибуялих трав* (В. Чумак); *Вибуялі в штучному теплі овочі радували око* (з газ.).

ВИ́БУЯТИ, яю, яєш, *док.* Док. до **буя́ти** 1, 2. *Літом замість трави .. купками вибуяла хистка тростина* (І. Франко); *Вже й городина на грядках вибуяла, вже рясно зав'язалися по садах маленькі яблука та груші, а дощу нема й нема* (Б. Антоненко-Давидович).

ВИВАЖА́ТИ *див.* **вива́жувати.**

ВИ́ВАЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́важити.** *Весь день, аж до повернення у табір, світив кожному отой кусень виваженого хліба* (А. Дімаров); *Далі одно по одному загули з громади інші голоси, кидаючи виважені й стримані слова мужицького, грубого та гарячого доймаючого жалю* (С. Васильченко); *Микола Хвильовий своєчасно наголошував на необхідності вдумливого, непоспішливого, ретельно виваженого розуміння складності національних проблем* (з газ.); // **ви́важено,** *безос. пред. Виважено двері до дзвіниці* (Б. Лепкий).

ВИ́ВАЖЕНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість за знач. **ви́важений.** *Бачив* [Виговський] *увесь огром гетьманської влади, він страшив його, але, якби те сповнилося, сподівався впоратися за допомогою виваженості, стійкості, чіпкості* (Ю. Мушкетик); *У поводженні хлопця виваженість, стримана владність, тактовність* (із журн.).

ВИ́ВАЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́важити.** *В І. Франка є низка праць, де з особливою чіткістю й теоретичним виваженням викладені його погляди на публіцистику як специфічний вид літературної творчості* (з наук. літ.); *Після виваження вхідних дверей злочинець проник у будинок* (з газ.).

ВИ́ВАЖЕНО. Присл. до **ви́важений.** *Княгиня зрозуміла, про що говорить свекрушин брат, але все вже було виважено й сказано: слова помітно втрачали на вазі* (І. Білик); *Розумове виховання здійснювалось предками виважено й послідовно* (з навч. літ.).

ВИ́ВАЖИТИ *див.* **вива́жувати.**

ВИ́ВАЖИТИСЯ *див.* **вива́жуватися.**

ВИВА́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вива́жувати.** *Я без .. виважування і сумнівів сказав, що таки завтра поїду в райцентр* (Р. Федорів); *В автобусі перед виважуванням необхідно перевірити стан опорної поверхні* (з мови документів).

ВИВА́ЖУВАТИ, ую, уєш, *розм., рідко* **ВИВАЖА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.*, **ВИ́ВАЖИТИ,** жу, жиш, *док.* 1. *що.* Визначати вагу якого-небудь предмета. *Меккінець, безтурботно присівши до клуночка, розгорнув його і почав рахувати шматки срібла, виважуючи їх на долоні* (Олесь Досвітній); *— Можу ще набавити, я чоловік не скупий, — виважує* [Січкар] *пачку на руці* (М. Стельмах).

2. *що.* Вивіряти правильність ваги, терезів.

3. *що, перен.* Всебічно обмірковувати; оцінювати. *Опанас говорив повільно, обдумуючи й виважуючи зміст кожного слова* (О. Довженко); *Сіверська нічого не виважувала і не аналізувала* (В. Дрозд); *Була ся наймичка людина розсудливая: все обміркує, усе виважить* (Марко Вовчок).

4. *що.* Підіймати що-небудь за допомогою підкладеного під нього важеля, підойми. *Васюк держалном лопати виважував вугляну брилу* (О. Кундзич); *Вони знову знайшли того дуба, під яким було стільки грибів. — Це ж треба так зародити! — Северин ще виважив сімейку* (М. Стельмах); // Виставляти двері, висаджувати їх. *— Коли сторож, почувши стогнання в моїм покою, покликав поліцію, ся виважила двері і веліла забрати мене до шпиталю* (І. Франко); [Ф р а н к о:] *Завжди з якоюсь витівкою: то заспіває* [Яремчук] *під дверима, то застукає — мало дверей не виважить* (Л. Смілянський); // Піднімати що-небудь вище грудей або на спину, дуже напружуючись. *Він таки ходив на ту секцію, виважував ту ідіотську штангу і писав про Мар'яну свої безнадійні, розчулені вірші* (О. Гончар); *Старий Шумейко .. схопив мішок з борошном, згарячу виважив його собі на плечі і по дерев'яних східцях виніс на другий поверх* (А. Шиян).

5. *що і без прям. дод., рідко.* Те саме, що **вива́жуватися** 2. *Як забожиться, та ще й кулаком перед очима тобі виважить — ну і все геть чисто розумієш* (Іван Ле).

(1) Ви́важити ру́ку — розмахнутися рукою (для удару). *Панич якось його чи вскубнув, чи вщипнув... А той як виважить руку, як удере* [ударить] *його з усього маху по пиці...* (Панас Мирний).

ВИВА́ЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВИ́ВАЖИТИСЯ,** жуся, жишся, *док.* 1. Підтягуватися на руках. *Федір Несторович .. спотикався, хекав, виважувався на милицях, переплигуючи високі запруди* [гатки] (Григір Тютюнник); *Легко виважившись на руках, Черниш вихопився з окопу* (О. Гончар).

2. Розмахуватися, прицілюючись. *Помалу розмахавши за кінець люльку, немовби заміряючись забивати цвяшок у стіну, Василь Андронович виважився й цокнув головкою люльки писаря по лобі* (С. Васильченко).

3. *тільки недок.* Пас. до **вива́жувати** 1–4. *У мові поезії, де виважується кожне слово, ніщо не є звичним і нормальним* (з публіц. літ.).

ВИ́ВАКСУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́ваксувати.** *Він ішов, розчепірюючи в колінах ноги, тою особливою ходою військового, який пильнує, щоб не забруднити своїх так дбало виваксуваних чобіт* (із журн.).

ВИ́ВАКСУВАТИ, ую, уєш, *док.*, *що.* Почистити ваксою що-небудь (перев. про взуття). *Зараз десь і маніжка в його* [нього] *взялась і така жилетка, що до маніжки; і прості чоботи виваксував* (А. Свидницький).

ВИ́ВАЛАШАТИ, аю, аєш, *кого, що, діал.* Док. до **валаша́ти.** *Вивалашати поросят.*

ВИ́ВАЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́валити** і **ви́валитися.** *Двері вивалені з одвірками* (В. Барка); *У болоті лежала вивалена з коренем вільха* (із журн.); *Табір огорнув дим, тріщав вогонь, іржали коні, конали поранені, оглушені вибухом повстанці повзали по обвугленій землі, — часом без рук та ніг, з вивaленими тельбухами...* (В. Чемерис); // **ви́валено,** *безос. пред. Розстелено брезент, на нього вивалено всі припаси* (Б. Харчук).

ВИ́ВАЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́валити** 1–3 і **ви́валитися** 1. *Боротьба з пожежею на шахті ускладнена важким доступом до осередків і виваленням порід у місці ведення робіт* (з газ.); *Вивалення сміття в лісі.*

ВИ́ВАЛИТИ *див.* **вива́лювати.**

ВИ́ВАЛИТИСЯ *див.* **вива́люватися.**

ВИВА́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вива́лювати** 1–3 і **вива́люватися** 1. *Протягом двох десятиліть ялина захопила майже весь вільний від бука простір і вклинилася в букові праліси, піднімаючись на місцях валювання старих дерев* (з наук. літ.).

ВИВА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́ВАЛИТИ,** лю, лиш, *док.* 1. *що.* Вибивати сильним ударом; виламувати. *Один із снарядів .. вивалює стіну і з гуркотом вибухає всередині* (О. Гончар); *В'язень сам вивалить двері темниці і побачить, що є ще світло сонця і для нього* (Леся Українка).

2. *кого, що.* Перекидаючи, нахиляючи, примушувати випасти з чого-небудь великий предмет або велику кількість когось, чогось. *Гній із корівників не вивозять на поле, а вивалюють у найближчі яри* (М. Руденко); *Рибалки неквапливо підвели до сітки борт баркаса, вміло вивалили рибу з сітки на дно судна* (Ю. Збанацький); // Виставляти, висувати назовні повністю. *Вивалив* [Лесь] *чорний язик, запхав пальці в рот, аби голос з горла вивести* (В. Стефаник); // *розм.* Викладати, видавати велику кількість чого-небудь. — *Ану,* — *гадаю собі,* — *не зможу й дома зложити, та й таку суму дарма вивалю!* (І. Франко).

3. *що.* Піднімаючи, класти якісь важкі чи великі предмети на що-небудь. *Устав рано пан-господар, Коні запрягає, Вивалює на віз скриню, Коні поганяє* (С. Руданський); *Врешті Василь міцно зціпив його* [камінь] *долонями і притис до поясниці. Потім присів і вивалив на ліве плече* (І. Чендей).

4. *розм.* Виходити звідки-небудь або з'являтися десь у великій кількості. *З усіх боків так і вивалив народ на прогалину* (А. Головко); *З глухої вулички на майдан вивалив натовп п'яних солдатів* (П. Кочура); *В середмістя вивалив простолюд* (Валерій Шевчук).

◊ **[Аж] ви́солопити (ви́валити) язи́к (язика́)** *див.* **висоло́плювати; Ви́солопивши (ви́валивши) язи́к (язика́)** *див.* **висоло́плювати; Ви́тріщити (ви́валити, ви́рячити, ви́лупити, ви́балушити** *і т. ін.)* / **витріща́ти (вива́лювати, вирячáти, вилу́плювати, вибалу́шувати** *і т. ін.)* **óчі (баньки́,** *рідко* **бульки́)** *див.* **витріща́ти.**

ВИВА́ЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ВИ́ВАЛИТИСЯ,** люся, лишся, *док.* 1. Падати, обвалюватися, руйнуючись від часу або від удару, тиску. *І палац уже, видно, давній .. Стіни пооблупані, де-не-де вивалюється цегла* (Панас Мирний); *Артьомов попробував його* [вікно] *відчинити, але гнила рама вивалилася і вікно розсипалося* (С. Чорнобривець); *Чоловіки вперлись руками, і частина стіни з тріском вивалилась* (С. Скляренко); // Випадати звідки-небудь при русі, нестійкому положенні і т. ін. *Нескладна лебідка підіймала площадку разом з машиною так, що буряки самі вивалювалися з кузова* (М. Руденко); *Обоє, і писар, і старшина, вивалилися з саней у сніг* (С. Васильченко); // Виставлятися, висуватися назовні повністю. *Язик вивалився із рота* (Сл. Гр.).

2. *розм.* Те саме, що **вива́лювати** 4. *Гомонів натовп, що вивалився з поїзда і сірою лавиною плив до привокзальної площі* (М. Олійник); // Вайлувато, незграбно виходити звідки-небудь. *Задьористо хтось з молодших командує в сінях, і хлібороби починають важко вивалюватися на подвір'я* (М. Стельмах); *На небі вже висіялися зорі, коли Мітла з Півнем з підбитими очима вивалилися з корчми* (П. Панч).

ВИ́ВАЛЯНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **ви́валяти.** — *І ходять же такі поміж людей не биті, не запльовані на кожному кроці, не виваляні в багні на людське посміховище! — думалось Юркові* (П. Козланюк); *Трясовина невблаганно й хутко засмоктувала мисливця .. та ще кільце вбитих качок, виваляних у грязюці* (О. Бердник).

ВИ́ВАЛЯТИ, яю, яєш, *док., кого, що, розм.* 1. Валяючи, убрати в що-небудь, забруднити чимсь. *Упустив хліб, виваляв у пісок, — як же його тепер їсти?* (Сл. Гр.); *Котяра виваляв здобич у пилюці* (А. Кокотюха).

2. Звалити що-небудь. *Сунулись тії тури в пущу, — так і виваляли дерево* (П. Куліш).

ВИ́ВАЛЯТИСЯ, яюся, яєшся, *док., розм.* 1. Валячись, забруднитися чимсь. *Кудлатий пес, що має титул Лорда, Скупався й вивалявся у піску* (М. Рильський); *Філіпчук почав поправляти на собі галстук. Підтяг і обтріпав штани, ніби був вивалявся у пилюці* (Ірина Вільде).

2. Довго пробути в постелі, в ліжку. *Два тижні вивалявся я тоді в ліжку і як ото дуба не дав — і сам не розумію* (Б. Антоненко-Давидович).

ВИ́ВАНТАЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́вантажити.** *Важкі самохідки, вивантажені на станції, посуваються через село* (Ю. Бедзик); // **ви́вантажено,** *безос. пред. Вивантажено ядерне паливо з реакторів Чорнобильської АЕС, що значно підвищило безпеку зупинених енергоблоків* (з газ.).

ВИ́ВАНТАЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́вантажити.** — *Зараз відчіплюємо ваш вагон. Куди накажете подати його під вивантаження?* (Іван Ле); *Вивантаження вагонів відбулося при допомозі самих слухачів школи* (В. Гжицький); *У хлібопекарській промисловості майже повністю механізовано процеси просіювання борошна, замісу тіста і вивантаження його з діж* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́ВАНТАЖИТИ *див.* **виванта́жувати.**

ВИ́ВАНТАЖИТИСЯ *див.* **виванта́жуватися.**

ВИВАНТА́ЖНИЙ, а, е. Те саме, що **виванта́жувальний.** *Очищені качани скочуються на вивантажний транспортер, який скидає їх у кузов тракторного причепа* (з наук.-техн. літ.).

ВИВАНТА́ЖНИК, а, *ч.* Робітник, що займається вивантажуванням. *Вивантажник уміло керував процесом вивантажування будматеріалів* (з газ.).

ВИВАНТА́ЖУВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для вивантажування. *У нижній частині бункера молотарки є вивантажувальний отвір, який перекривається заслінкою* (з наук. літ.).

ВИВАНТА́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виванта́жувати.** *У місцях навантажування і вивантажування лісоматеріалів повинні бути передбачені пристосування або використовуватись способи, які унеможливлюють некерований рух лісоматеріалів* (з мови документів).

ВИВАНТА́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ВАНТАЖИТИ,** жу, жиш, *док., що.* Знімати, виносити вантаж, який перевозиться (підводою, машиною і т. ін.) або звільняти від вантажу (вагони, машини, судна і т. ін.); виймати. *З машин, з підвід вивантажують ящики з яблуками* (А. Головко); *Іноді з трюмів вивантажували машини в дерев'яних ящиках* (В. Собко); *Поїзд стояв недовго, і Франко ледве встиг повсаджувати малих та вивантажити взяті в дорогу речі* (М. Олійник).

ВИВАНТА́ЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВИ́ВАНТАЖИТИСЯ,** жуся, жишся, *док.* 1. Висаджуватися з вантажем, речами. *Кар крізь темряву мацав очима кригу навколо пароплава, розмірковуючи, куди доведеться вивантажуватись* (М. Трублаїні); *Вивантажились на станції Червона і, збившись у великий гурт, чекали, що їм накажуть робити далі* (О. Гуреїв).

2. Звільнятися від вантажу (про машини, вагони, судна і т. ін.). *Вагончики, поскрипуючи, котилися штреками до кліті; винісшись на поверхню, гуркотливо вивантажувались з високої естакади* (Олесь Досвітній); *Приходили в Суд, вивантажувались і поспішали вирушити назад, до своїх земель, кораблі* (С. Скляренко).

3. *тільки недок.* Пас. до **виванта́жувати.** *У середньому з одного реактора потужністю 1000 МВт щорічно вивантажується 30 тонн ядерного палива* (з наук. літ.).

ВИВАНТА́ЖУВАЧ, а, *ч.* 1. Те саме, що **виванта́жник.** *Сільськогосподарському товариству потрібні: електрогазозварник, водії навантажувача та автотранспортних засобів, вивантажувачі вапна з печей, сортувальники, мельники, гасильники вапна* (з газ.).

2. Пристрій, механізм, який вивантажує. *Кутер повинен бути оснащений спеціальними пристроями (тарілчастим вивантажувачем), що забезпечують зручне та безпечне вивантаження фаршу з чаші в інші місткості* (з мови документів); *Гідравлічний вивантажувач.*

ВИ́ВАР, у, *ч.* Рідина, у якій що-небудь виварилось, наситивши її певними речовинами; відвар. *Пила* [Горпина] *густий нудотний вивар з цибулячого лушпиння* (З. Тулуб); *І що вже він не робив, щоб позбутися цієї муки* [кашлю]! *Пив і вивар соснової кори, і борсуче та собаче сало, і всякі краплі з аптеки — нічого не помогло* (П. Козланюк); *В оазах, серед льодів, цвіте .. оленячий мох — ягель, вивар з якого допомагає проти цинги* (Р. Іваничук).

ВИ́ВАРЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́варити.** *Яких тільки прикрас у дівчат нема! Плахти аж горять, нитки виварені в соняшниковому цвіті, бузиновій ягоді, вільховій корі* (К. Гордієнко); * У порівн. — *Чого ти ходиш, ніби в юшці виварений? Може, робота не по душі?* (М. Руденко); // **ви́варено,** *безос. пред. Виварено простирадла.*

ВИ́ВАРЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́варити.** *Виварення солі.*

ВИ́ВАРИТИ *див.* **вива́рювати.**

ВИ́ВАРИТИСЯ *див.* **вива́рюватися.**

ВИ́ВАРКА, и, *ж.*, *розм.* Посуд, у якому виварюють білизну. *Майстер узяв великий аркуш* [лист] *білого цинкового заліза, покраяв його і на очах у хлопців хутко склепав виварку на білизну* (І. Микитенко); *На плиті кипіла виварка з білизною* (В. Кучер); *Шпалери й меблі просякнули смородом злежаних у виварці пелюшок* (Є. Пашковський).

ВИ́ВАРКИ, ів, *мн.* Залишки після виварювання.

ВИВАРНИ́Й, а́, е́. Одержаний способом виварювання. *Виварна сіль.*

ВИВА́РЮВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для виварювання. *Виварювальний казан.*

ВИВА́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вива́рювати.** *У клітинах деяких дерев містяться барвники: червоні, жовті, сині й коричневі. Люди здавна користувалися цими барвниками, добуваючи їх із дерев та кущів виварюванням і настоюванням* (з навч. літ.).

ВИВА́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́ВАРИТИ,** рю, риш, *док.*, *що.* 1. Варячи що-небудь, добувати, одержувати якісь речовини. *Селяни Галичини виварювали сіль, яку збували на місцевому ринку* (з наук. літ.); *Щоб видобути чистий озокерит, породу виварюють у котлах* (з наук.-попул. літ.); *Накопавши всякого отруйного зілля та коріння, вона* [Гізмонда] *виварила його, щоб мати під рукою трутизну* (М. Лукаш, пер. з тв. Д. Боккаччо).

2. Варячи, очищати від чого-небудь, позбавляти бруду; довго варити в чомусь. *На столику .. парував величезний бляшаний самовар відер на десять — у таких самоварах виварюють білизну* (Ю. Смолич); *Якщо алюмінієвий посуд потемнів, його можна легко очистити, виваривши у воді зі шкурками від яблука або оцтом* (з навч. літ.); // Довго варячи, позбавляти смакових або поживних якостей. *Виварити м'ясо.*

◇ **Вари́ти (вива́рювати) / ви́варити во́ду** *див.* **вари́ти.**

ВИВА́РЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ВИ́ВАРИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Варячись, позбуватися чого-небудь, очищатися від чогось. *Горіло багаття, грілася гаряча вода, виварювалася білизна* (А. Шиян); *Коли урда виварювалась і піднімалася вгору, її вибирали в цідилко, яке вішали на кілок, щоб стікала сироватка* (з наук.-попул. літ.); *Коли вона* [вовна] *вивариться, то я переполіскую, викручую й розвішую, щоб сушилася* (М. Старицький); // Довго варячись, утрачати смакові або поживні якості. *Для приготування бульйону використовують оброблені яловичі, свинячі, телячі й баранячі кістки. Їх подрібнюють, щоб повністю виварилися з них харчові речовини* (з навч. літ.); *Борщ уже зовсім виварився.*

2. *тільки недок.* Пас. до **вива́рювати.** *Кістки .. виварюються в казані, жир збирається і з нього виготовляють мило* (О. Донченко).

ВИ́ВЕДЕНЕЦЬ, нця, *ч.*, *іст.* Селянин, переселений на іншу землю.

ВИ́ВЕДЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́вести.** *Усі були похмурі; усі ждали чогось страшного, — наче усі були на кару виведені* (Панас Мирний); *Через двадцять хвилин директорський стіл рясно вкрився клаптиками паперу з похапливо виведеними формулами й нашвидкуруч зробленими рисунками* (Ю. Шовкопляс); *Крякухи — особлива порода качок, виведена, як нам розповідали, давненько вже в Тульській ніби губернії* (Остап Вишня); *А наостанку велика, майстерно виведена літера F давала на здогад, що, либонь, то був кінець книжиці* [книжки] (Леся Українка); // **ви́ведено,** *безос. пред. Торт був маленький і зроблений із сухарів, цукру та інших їстівних речей, що знайшлися в камері. І навіть на ньому було виведено вензелі з маргарину* (І. Багряний).

◇ **(1) Ви́ведений з ла́ду́** — зіпсований, непридатний для використання, роботи; поламаний, понівечений. *Микола .. різко повернувся до Первоцвіта: — Так у вас, виходить, тепер усі машини виведені з ладу?* (М. Ю. Тарновський); *Заправка картриджа зроблена неякісним тонером, і через це виведений з ладу принтер* (з газ.); **(2) Ви́ведений з рівнова́ги** — позбавлений душевного спокою; дуже розхвильований, збентежений. *Народ, виведений з рівноваги, легко гарячився і брався зводити всілякі порахунки* (Б. Лепкий); *Люба вперше побачила старосту виведеним з рівноваги* (Р. Іваничук); **(3) Ви́ведений на чи́сту во́ду** — викритий як що-небудь непорядне, яке викликає осуд. *Марко Безсмерт-*

ний ні на хвилину не втрачає свого кревного органічного почуття нерозривної єдності з народом і бореться доти, доки всіляке зло не буде виведене на чисту воду (із журн.).

ВИ́ВЕДЕНКА, и, *ж., іст.* Жін. до **ви́веденець.**

ВИ́ВЕДЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виво́дити**[1], **ви́вести** 1–10. *Дмитро обмізкував дві можливості — оборону Подолу до останку, скільки сил стане, і виведення мешканців його на Гору, здачу Подолу без бою* (В. Малик); *Його погляд спинився на формулі — на одній з тих формул, що на їх виведення він витратив останній рік* (Ю. Шовкопляс); *Інкубація — процес штучного виведення курчат в інкубаторах* (з наук.-попул. літ.); *На виведення споруд зі збірного залізобетону йде значно менше часу порівняно з монолітним* (з наук.-попул. літ.); *Ефективному виведенню радіонуклідів сприяють і пектини — речовини, що містяться у багатьох фруктах* (з наук.-попул. літ.); *На жаль, такі весняні звичаї, як виведення гаївок, веснянок, нині забуті* (із журн.); *Надзавданням І. Білика було виведення образу ідеального правителя, який мудро вирішує як наймасштабніші державні справи, так і внутрішньосімейні міжусобиці* (з наук. літ.); *Виведення з експлуатації Чорнобильської АЕС.*

△ **(1) Логі́чне ви́ведення** — послідовність міркувань, яка веде від фіксованого набору посилок до висновку з використанням аксіом та правил виведення. *Дуже часто свідоме логічне виведення на певному етапі обривається, і рішення знову ж таки приймається на підсвідомому, інтуїтивному рівні* (з наук. літ.); *Дедуктивний метод, який передбачає логічне виведення конкретних положень із загальних, використовують при вивченні фінансово-господарської діяльності підприємства* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́ВЕЗЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́везти** 1–3. *Незабаром коло трьох повозок земля вкрилась усякими пакунками, неначе крамом на ярмарку, вивезеним на продаж* (І. Нечуй-Левицький); *Він справді мав-таки десь сестру, свою щебетушку Зінку, вивезену в запломбованому вагоні на німецьку каторгу...* (О. Гончар); // **ви́везено,** *безос. пред. Ряд порід плодових дерев було вивезено з України на початку XX ст. на американський континент* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́ВЕЗЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́везти, виво́зити** 1–3. *Вивезення пам'яток Музейного фонду України за межі України забороняється* (з мови документів); *Колгоспниці змушені були вручну кілька разів за сезон обробляти по 3–4 га посівів цукрових буряків, а восени вручну викопувати й самотужки вантажити їх на транспортні засоби для вивезення на цукрові заводи* (з наук. літ.).

ВИ́ВЕЗТИ *див.* **виво́зити.**

ВИВЕРГА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виверга́ти.** *Вивергання лави з кратера вулкана.*

ВИ́ВЕРГАТИ *див.* **виверга́ти.**

ВИВЕРГА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВИ́ВЕРГНУТИ,** ну, неш, **ВИ́ВЕРГАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. *кого, що.* Викидати із себе з силою назовні. *В ті хвилини, коли гуркіт канонади наростав, нам здавалось, що ми наближаємося до кратера розбурханого вулкана і цей вулкан вивергає з своїх кам'яних надр гарячі потоки людської лави* (С. Журахович); *Джерело мовчало, але, як вічний двигун природи, вивергало з глибинних сховищ багато цілющої води, що розлилася у невелику річечку* (М. Малиновська); *Ще коли Карпо Цар бив удома посуд, Карпиха йому кричала: — А бодай тебе земля не прийняла, а щоб тебе вода вивергнула* (Ю. Яновський).

2. *що, перен.* Вимовляти, викрикувати образливі слова, прокляття, погрози і т. ін. *Турки .. оскаженіло плювались, вивергаючи несвітенну* [несосвітенну] *хулу на "зрадників"* (Б. Левін); *Спихальський .. заборсався і вивергнув цілий потік лайок лише тоді, як його руки було вже міцно затягнуто сирицею* (В. Малик).

ВИВЕРГА́ТИСЯ, а́ється, *недок.*, **ВИ́ВЕРГНУТИСЯ,** неться, *док.* 1. Із силою вириватися, викидатися зсередини чого-небудь. *З височенного димаря, як бува в гамарнях, вивергався чорний дим* (О. Ільченко); *Виникають вулкани в тих місцях земної кори, де є розломи й тріщини, якими вивергаються розжарені підземні маси* (з навч. літ.).

2. Вибухати, викидаючи дим, тверді речовини, виливаючи лаву (про вулкани). *На поверхні земної кулі налічується багато вулканів. Серед них 500 діючих, тобто таких, які час від часу вивергаються* (з навч. літ.); *Учені давно займалися вивченням величезного кратера вулкана, який вивергнувся кілька мільйонів років тому й утворив величезну впадину* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́ВЕРГНУТИ *див.* **виверга́ти.**

ВИ́ВЕРГНУТИСЯ *див.* **виверга́тися.**

ВИ́ВЕРЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́вергнути.** *Граніт — це вивержена, або магматична, порода, яка утворилася на глибині з магми* (з наук.-попул. літ.); *З-поміж вивержених гірських порід найбільшу кількість радіоактивних елементів містять кислі породи, багаті на кремнезем* (з наук.-попул. літ.); *Учені досліджували лаву, вивержену з мантії земної кори приблизно 390 мільйонів років тому* (із журн.).

ВИ́ВЕРЖЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **ви́вергнути, ви́вергнутися.** *Особливо вражають уяву людини виверження вогняних мас із глибин Землі через кратери вулканів* (з наук.-попул. літ.); *Які пристрасті клекотіли в конференц-залі, які вулканічні виверження скепсису та іронії!* (О. Бердник).

2. Діяльність вулкана, що найчастіше являє собою ряд вибухів, які супроводжуються викиданням диму, твердих речовин і виливанням лави. *Почалося виверження вулкана, й потоки лави насувають на нас, заливають містечко* (Ю. Бедзик); *Японія — країна вулканів. Деякі з них відомі своїми грізними виверженнями* (з наук.-попул. літ.); *При виверженні вулкана з кратера вибухами страшенної сили вириваються гарячі гази* (з навч. літ.).

ВИ́ВЕРНЕНИЙ *див.* **ви́вернутий.**

ВИ́ВЕРНЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́вернути.** *Характерними ознаками перелому стегнової кістки є різкий біль, неможливість підняти ногу, викривлення її, вивернення стопи назовні* (з навч. літ.).

ВИ́ВЕРНУТИ *див.* **виверта́ти.**

ВИ́ВЕРНУТИЙ, ВИ́ВЕРНЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́вернути.** *Лежать* [деревця] *зрубані, вивернуті з корінням, прибиті курявою і вже зів'ялі* (В. Кучер); *У долині над рівчаком паслася біла, наче вивернута назовні салом, свиня* (В. Дрозд); *Вони дивилися вслід химерному панові, що йшов людною вулицею Коломиї з вивернутими кишенями* (П. Колесник); *Русини, як і завше в бою, незважаючи на страшенну спеку, були в овечих, вивернених навиворіт, гунях* (І. Білик).

ВИ́ВЕРНУТИСЯ *див.* **виверта́тися.**

ВИ́ВЕРТ, у, *ч.* 1. *розм.* Вигадливий поворот, вигин, незвичайний рух кого-, чого-небудь. *І от якийсь легенький*

пантерячий скік [літака], *виверт якийсь ледве помітний і ввесь ваш страх.., хоробрість ота ваша наниз посунулась...* (Остап Вишня); // Дуже крутий вигин (дороги, стежки і т. ін.). *Працюючи водієм єдиної колгоспної автомашини, він виявляв чудеса винахідливості, щоб змусити цей допотопний примус на латаних колесах торохтіти по вибоїнах і вивертах пальмірівських доріг* (М. Руденко); // *перен.* Відхилення від чого-небудь загальновизнаного, загальноприйнятого; химера, дивацтво. *Дяк ніколи не балакає з панночками звичайно, а завжди з вивертами, з вихилясами* (С. Черкасенко); // *перен.* Незвичайний вираз, зворот. *І тут же чемненько вивернули* [бандити] *йому кишені і, не знайшовши там ні цента, вилаяли з такими нечуваними вивертами, що "пан меценас" розреготався* (П. Колесник).

2. *перев. мн.* Прийоми, до яких удаються, щоб домогтися чого-небудь, приховати щось і т. ін.; хитрощі. *Інші теж відмовились від коньяку, не вдаючись ні до яких вивертів, прямолінійно* (В. Козаченко); *Робив* [Берніс] *різноманітні виверти, щоб довести вину підсудних у злочинах, про які їм ніколи навіть і не снилося* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

3. *діал.* Вивертень. *Повзучі зелені поясники вилися попід ноги, плуталися поміж корінням величезних вивертів* (І. Франко); *Василь ішов скоро і за хвилю опинився над глухою долиною, в котрій літом стояло озерце дощової води, лежали виверти поторощених* [потрощених] *бурею дерев* (Б. Лепкий); *Збирали в лісі дерева, в які вдарив грім — громовиці, вивернуті бурями — виверти* (з наук.-попул. літ.).

4. *у знач. присл.* **ви́вертом.** Незвичайно, неприродно вигинаючись. *А тими дорогами "морські ластівки"* [дельфіни] *вивертом ходять і крають їх, дороги ті, гострими хвостами своїми* (Остап Вишня); *Ліва рука його звисала якось вивертом: результат поранення* (О. Гуреїв).

ВИВЕРТА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виверта́ти.** *Оранка під льон повинна бути глибокою, але без вивертання на поверхню товстого шару неораного ґрунту* (з наук. літ.).

ВИВЕРТА́ТИ, áю, áєш, *недок.*, **ВИ́ВЕРНУТИ,** ну, неш, *док.*, *що.* 1. Перекидати, зрушуючи з місця; валити, вириваючи з коренем; викидати із землі копаючи. *Нестримно несеться бурхливий, рвучкий вітер, вивертає в своїм хижім леті й каміння, й ліси* (М. Старицький); *І йде той плуг звільна, важко та рівно, і невпинно .. ломить цілину, вивертає за собою товсту рівну скибу* (І. Франко); *Вивернув дідок дуба з коренем та й потяг за собою* (з казки); *Він узяв копач і вивернув із землі буряка* (О. Донченко).

2. Перекидаючи, звалюючи що-небудь, виливати або висипати вміст. *Страшно і корову так кидати, щоб часом молока не вивернула* (Панас Мирний); *Вона заговорила з господарем, а льошка перекинула відро і на долівку вивернула всю свинячу їжу* (С. Чорнобривець).

3. Перевертати що-небудь внутрішньою стороною назовні, навиворіт. *В сінях будинку ради повітової стояв .. секретар Момчинський, вивертаючи верхню губу догори, щоби оглядати свій довгий білий вус* (Л. Мартович); *Люди ховались* [від дощу] *під свити та рядна, вивертали шапки наверх козячим хутром і все місили болото* (М. Коцюбинський); [Г а н н а:] *А кожух, кумо, де? Не забудьте вивернути вовною наверх, як зустрічатимете зятя!..* (М. Кропивницький); *Він вивернув кишеню, і кілька крихіт упало на каміння* (І. Микитенко); // Неприродно повертати, вигинати (руку, ногу). *І знову йому ввижається .. Ледве шкандибають вони* [тіні], *вивертаючи ноги то на той, то на другий бік* (Панас Мирний); // Крутячи, викручувати, пошкоджувати (перев. руку). *Він схопив одного з хуліганів за руку і так спритно вивернув її, що той опинився в нього в полоні* (М. Трублаїні); *— Сплюх нещасний! Щелепи вивернеш і чим тоді хліб жуватимеш? — кепкує Уляна* (М. Стельмах).

4. *розм.* Виймаючи звідки-небудь, класти кудись; вивалювати. *Поскидали з возів хвартуки* [фартухи] *та накриття й почали вивертать з хур усяку вантагу* [усякий вантаж] (І. Нечуй-Левицький); *— Вивертай на стіл те, що в кишенях бряжчить* (М. Стельмах); *Вивернувши все те* [пір'я] *на купу ладану, мати й син зухвало поглянули на Пампушку з Роксоланою* (О. Ільченко).

5. *розм.* Утримувати з виплачуваної суми; вираховувати. *Збавляє* [німець] *всім плату на поправку машини. — А ми чим винні! — гукають у свою чергу наймити. — Ну й вивертай з винуватого, а з усіх — за віщо?* (Панас Мирний); *Головатий наймав чумаків, щоб везти козацьке збіжжя, та не заплатив за хури з військової казни, а вивернув із козацького жалування по 50 копійок з кожного* (А. Кащенко); *За коня звелів пан вивернути у Древетняка весь його заробіток* (О. Донченко).

6. Круто повертати при їзді (кермо, машину, підводу і т. ін.). *— Хочеш зніматися в кіно? — запитав Альтов у Жені, вивертаючи кермо праворуч* (Є. Гуцало); *Марина почула гонг, спинила машину й хутко вивернула її назад* (Г. Епік); *Гриць вивернув машину на проспект Перемоги, помчав до Хрещатика* (О. Бердник).

7. *розм.* Те саме, що **вибльо́вувати.** *З'їв через силу... і... (о, яке це свинство!!) — тут же все геть вивернув* (І. Багряний).

◊ **(1) Виверта́ти біли́зну** *чию, прост., зневажл.* — вникати в інтимні подробиці чийого-небудь життя або безцеремонно їх обговорювати. *Навколо чого тільки не точили балачок, чию тільки не вивертали білизну* (з публіц. літ.); **(2) Виверта́ти / ви́вернути ду́шу:** а) *(кому і без дод.)* дуже хвилювати, бентежити, зворушувати кого-небудь. *— Тут тобі бенкет безперестанку.., а тут дівчина пригортає, душу вивертає своїми очима* (М. Коцюбинський); *Вивертає пісня душу, і Роман швидко йде назустріч старому* (М. Стельмах); *— А дивиться як, а дивиться як! — проказала Килина. — Аж душу всю вивертає...* (Є. Гуцало); б) *(перед ким і без дод.)* бути щирим, відвертим, виявляти щирість, відвертість. *— От який славний у мене господар, жаль тільки, що Господь йому смерті не дає, — з усмішкою вивертав* [Давид] *напоказ душу* (М. Стельмах); *Ми розговорились. Говорили по черзі, не перебиваючи один одного, викладаючи все. Вивертав кожен свою душу перед іншими* (Ю. Збанацький); в) *(кому і без дод.)* сильно діючи на кого-небудь, викликати негативні почуття; дратувати когонебудь чимсь. *Ігумен де завгодно знайде, присікається, нудним своїм голосом душу вивертає* (А. Хижняк); *Раз за разом налітають штурмовики... Носом у землю* [лежи] *і слухай, як, вивертаючи тобі душу, верещить над тобою сирена* (О. Гончар); г) спонукати кого-небудь до щирості, відвертості. *І от зараз Василеві так не хочеться йти до Масла. Знов треба зустрічатися з Таїсою. Знов Масло почне вивертати душу* (А. Хижняк); ґ) *(за (для) кого, зі сл.* г о т о в и й) зробити все можливе, будь-що. *— Я з мужика вийшов, і я його, мужика чорномозольного, нікому не дам*

ображати. *Я для нього душу свою готовий вивернути* (Григорій Тютюнник); **(3) Виверта́ти / ви́вернути ну́трощі (нутро́, кишки́):** а) виклика́ти нудоту чим-небудь. *Страшенно боліла голова, тіло горіло, наче в огні, важке повітря, насичене смородом, .. вивертало нутро* (П. Колесник); б) не сприймати кого-, чого-небудь, викликати огиду до когось, чогось. *— Мене це сторожування, шляк би його!.. Вибачайте... Нудить!.. Кишки вивертає! До коси мої руки просяться...* (В. Бабляк); **(4) Виверта́ти / ви́вернути о́чі (білки́)** — широко розкривати очі (перев. від здивування). *Вона не виверта із-під лоба білків, Мов цап, задушений в кошарі од вовків* (П. Гулак-Артемовський); **(5) Виверта́ти / ви́вернути печінки́:** а) *(безос.)* виклика́ти позиви до блювоти. *Потому залізла* [Андрієві] *колька у груди, вчепився кашель. Печінки вивертало, по ночах ніхто спати не міг* (М. Коцюбинський); б) *(кому)* дуже турбувати, бентежити кого-небудь чимсь. *— Ти думаєш, мені Віоріка не говорила про це? Вона печінки мені вивернула!* (М. Чабанівський); **(6) Виверта́ти / ви́вернути [старо́го] кожу́ха** — викривати, оприлюднювати що-небудь приховуване або неприємне. *Ти (будемо до кінця вивертати кожуха твоїх жалюгідних лінгворесурсів) навіть до пуття не розумієш польської або чеської, не кажучи вже про якісь там чорногорські діалекти* (С. Процюк); *Мабуть, таки доведеться вивернути йому кожуха! Так вирішив Кирило Єгорович Сотник, вирушаючи в гості до Чурносова* (М. Циба); **(7) Виверта́ти (витру́шувати) / ви́вернути (ви́трусити) кише́ні** — витрачати всі гроші. *Щотижня Олеся справляла вечірки для гусарів, танцювала до світла й витрусила до дна кишені свого чоловіка на убори та вечори* (І. Нечуй-Левицький); *Точить* [Петро] *п'яні теревені, Доки виверне кишені, Доки лишиться "герою" Лиш на пачечку "Прибою"* (С. Олійник).

ВИВЕРТА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ВИ́ВЕРНУТИСЯ,** нуся, нешся, *док.* 1. Перекидатися, перевертатися нижнім або внутрішнім боком назовні. *З глибин і ям* [річки] *вивертаються брудно-білими черевами вгору контужені на смерть* [вибухами] *соми, коропи, щуки* (О. Довженко); *Дужі коні не йшли, а бігли, з-під полички плуга вивертала́ся масна скиба, що вилискувалася проти сонця* (С. Чорнобривець); *Спідня, товста та широка* [губа], *так вивернулась, що на її* [ній] *аж шкура натяглась і лисніла* (І. Нечуй-Левицький).

2. Перекидаючись, вивалюватися, випадати з чого-небудь. *Дитина вже лежала на землі, вивернувшись з коробки* (Панас Мирний).

3. Спритно повертаючись, уникати чого-небудь, звільнятися від чогось. *Гриць вивернувся з поліцаєвих рук* (Ю. Збанацький); *Я спробував дістати її* [дівчинку] *кулаком, але вона вправно вивернулася* (Л. Смілянський); // Повертаючись, вилізати звідки-небудь, показуватися назовні. *— Одарко, Одарко-о! Біжи швидше-швидше! — гукала купка дівчаток до білявої дівчини, що вивернулась з-за сусідньої ліси* (Дніпрова Чайка); *З-під картопляного куща вивернувся білий товстий гробак з жовтою голівкою* (О. Донченко); // *перен.* Спритно, вдало виходити зі скрутного становища. [Терпилиха:] *Отак вона приговорками та одговорками* [відмовками] *і вивертається; а до того іще як придасть охання та сліз, то я і руки опущу* (І. Котляревський); *Я вивертався, відписував* [листи] *їй загальними фразами, але врешті був загнаний у закут* (В. Минко); *Сам разом з ним зробить яку шкоду, а після вивернеться, сухим з води вийде й усе на Опанаса зверне* (Грицько Григоренко).

4. Робити круті повороти. *Він сміливо спускався з гір* [на лижах], *вивертався між дерев, як білка* (Ю. Збанацький); *З майдану машина вивернулась на Катерининську вулицю і помчала повним ходом* (Ю. Смолич).

5. *перев. док., розм.* Лягати або сідати, вільно розкинувшись. *Вивернувся* [чоловік] *на увесь піл та й спить, як зарізаний* (Л. Яновська); [Голоси:] *А ти чого, Мавро, вивернулась. Вставай, гладка, копиці не розтовкуй* (С. Васильченко).

ВИ́ВЕРТЕНЬ, тня, *ч.*, *розм.* Повалене вітром, бурею дерево. *Хруснула десь гілка, крикнув готур, з-під вивертня зірвалася й пострибала до гори серна* (У. Самчук).

ВИ́ВЕРТІТИ *див.* **виві́рчувати.**

ВИВЕРТКИ́Й, а́, е́, *розм.* Який уміє знаходити вихід зі скрутного становища, вдається до хитрощів. *Часто посередників між людьми і потойбічним світом наділяли рисами лисиць, цих хитрих і вивертких звірів* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́ВЕРТКІСТЬ, кості, *ж.*, *розм.* Властивість за знач. **вивертки́й.** *Коли студентство поголовно вирішить, що alma mater варто відвідувати виключно заради невеликого пластикового документа, отримати який можна різними способами, залежно від власної вивертості й товщини гаманця, — тоді в усіх вишах легально вивісять так звані сесійні ціни* (з газ.).

ВИВЕ́РТЛИВИЙ, а, е, *розм.* Який легко вивертається; // Спритний, хитрий. * Образно. *В житті було багато радісного, хорошого, але петляло й хитре, вивертливе зло, і перед ним Петро відчував свою безсилість* (С. Журахович).

ВИВЕ́РТЛИВІСТЬ, вості, *ж.*, *розм.* Властивість за знач. **виве́ртливий.** *Бісмарк — людина великого практичного розуму та величезної вивертливості, природжений ділок* (із журн.).

ВИВЕ́РТЛИВО, *розм.* Присл. до **виве́ртливий.** *Ведмежа поводилося вивертливо, грайливо* (з газ.).

ВИ́ВЕРЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́вертіти.** *Стіни в його покою повні були дір, виверчених в мурі ножиками* (І. Франко); *На вогнищі розпухлими сомами лежали три авіабомби з виверченими взривачами* [зривниками] (М. Стельмах).

ВИ́ВЕРШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́вершити.** *Стіг був уже давно вивершений, накритий околотом і переперезаний навхрест* (І. Франко); *Коли на сході почали пригасати зорі, до греблі потяглися перші гарби, вивершені збіжжям і дітьми* (П. Панч); *Клишоного човгав Радіон. Споглянув на вивершений фундамент і позіхнув* (Б. Харчук); *То тут, то там чорніла свіжорозрита земля, і на зеленому тлі біліли щойно вивершені конструкції та червоніла цегла* (Ю. Мушкетик); // **ви́вершено,** *безос. пред. Період найактивнішого будівництва храмів у Радивилівському районі припадає на II половину XX ст. У той час було вивершено 18 споруд* (з наук. літ.).

ВИ́ВЕРШЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́вершити.** *Вчасне вивершення будови на другій дільниці важило багато* (Н. Рибак); *Людина робила революцію й будувала новий порядок речей, нове життя, а той новий порядок речей знайшов непередбачене вивершення в системі терору й узаконеного паскудства* (І. Багряний).

ВИ́ВЕРШИТИ *див.* **виве́ршувати.**

ВИ́ВЕРШИТИСЯ *див.* **виве́ршуватися.**

ВИВЕ́РШУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **виве́ршувати.** *Виверشуваний будівельниками дах уже виднівся здалеку* (з газ.).

ВИВЕ́РШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виве́ршувати.** *Найпоширенішою формою був чотирисхилий дах, для покриття якого використовували різноманітні способи укладання соломи. Способи виверشування солом'яних стріх теж були різними* (з наук. літ.).

ВИВЕ́РШУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ВЕРШИТИ,** шу, шиш, *док., що.* 1. Робити верх на будівлі, стогу, скирті і т. ін. *Скирта. Її вершить Дубовик. Він виверشує її так, що скирта напевне затече* (Г. Епік); *Кожен гуцул із дерева може не тільки зробити потрібний предмет домашнього вжитку, а й виверشити хату* (з наук.-попул. літ.).

2. Наповнювати що-небудь вище країв, із верхом. *Наказувала* [Марина] *робочим, щоб, вигрібаючи із засіків борошно, не дуже мірки виверشували й насипали в підставлені людьми мішки та лантухи* (Панас Мирний).

3. Закінчувати що-небудь будувати, створювати; закінчувати якусь роботу, дію і т. ін. *Гуртки робітників працюють коло будови: хто робить цеглу, хто носить мул та воду.., інші .. виверشують колони* (Леся Українка); *Другого дня, коли виверשували гребельку, вода вкрила всю глибоку балку* (В. Кучер); *— Добрий будиночок буде. На два тижні раніше строку виверשили* (В. Собко); *Якщо за добу в молотарку Дадуть мої руки сто кіп, .. То виверשим ми хлібоздачу І будемо перші в строю!..* (С. Олійник); // Бути закінченням чого-небудь. *Вертяться на думці якісь чулі, прекрасні слова, що виверשують вірш* (С. Васильченко).

ВИВЕ́РШУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ВИ́ВЕРШИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Покриватися верхом (у 3 знач.). *Там, де ходив в засаду взвод, Де чувся стукіт автомата, Уже будується завод, Нова виверשується хата* (М. Шеремет).

2. Наповнюватися вище країв. *Нарешті святкові бокали виверשилися* (з газ.).

3. Закінчуватися (про будівництво, яку-небудь роботу, дію і т. ін.). *Будівництво церкви за рогом виверשувалося* (з газ.).

4. *тільки недок.* Пас. до **виве́ршувати.** *Богун ока не стулив за цілу ніч .. закінчував укріплення. Вал першої лінії навколо монастирської гори готовий був зустріти ворога. Друга лінія окопів і валів виверשувалася* (Я. Качура).

ВИ́ВЕСТИ *див.* **виво́дити**[1].

ВИ́ВЕСТИСЯ *див.* **виво́дитися**[1].

ВИВИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВИ́ВИНУТИ,** ну, неш, *док., що, заст.* 1. Виймати що-небудь, розгортаючи те, у що предмет був загорнутий. * Образно. *Він вивинув з-під ковдри свою довгу фігуру з червоним од кашлю й холоду носом і почав одягатися* (М. Коцюбинський).

2. *тільки док.* Вивихнути. *Хто кого мине, най ногу вивине* (Номис).

ВИВИВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ВИ́ВИНУТИСЯ,** нуся, нешся, *док., заст.* Розмотуватися, звільнятися від того, що обгортає. *Дві коси вививалися з-під хустки на плечі* (Б. Харчук); *Гарна чорноока дівчина вивинулась з фередже, немов метелик із капшучка, і засміялась* (М. Коцюбинський).

ВИ́ВИНУТИ *див.* **вивива́ти.**

ВИ́ВИНУТИСЯ *див.* **вивива́тися.**

ВИ́ВИХ, у, *ч.* 1. Повне стійке зміщення суглобових кінців кісток, яке унеможливлює нормальну діяльність суглобів. *З моєю ногою можна б жити в згоді, хоч зовсім бути такою, як у людей, вона не може, в ній є укорочення і хронічний вивих* (Леся Українка); *— Глибока непритомність, вивих плеча, можливо, тріснула ключиця, — повідомляє лікар* (І. Багмут); *Перша допомога при вивихові полягає в тому, щоб забезпечити повний спокій ушкодженому суглобові* (з навч. літ.).

2. *перен., розм.* Відхилення від нормального стану. *— В такий час у теософію вдаватися! Він би, Аркадій Валеріанович, за увесь вік до цього б не додумався. Мозковий вивих! Повний ідіотизм!* (М. Стельмах); *— Я не знаю, чи то вже такий вивих у людей постав од звичаїв зіпсутих, чи зроду у них така вдача гріховна, що більше всі радіють злим учинкам, аніж добрим* (М. Лукаш, пер. з тв. Д. Боккаччо).

△ **(1) Вро́джений ви́вих,** *мед.* — вивих, що є результатом порушень внутрішньоутробного розвитку з формуванням неповноцінних суглобових кінців кісток. *Вроджений вивих стегна найчастіше зустрічається в дітей, чиї брати або сестри теж мали це захворювання* (з наук.-попул. літ.); **(2) Зви́чний ви́вих,** *мед.* — систематично повторюваний вивих того самого суглоба без надмірних фізичних зусиль. *Звичний вивих плечового суглоба відбувається при звичайних рухах у суглобі* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́ВИХНЕНИЙ, ВИ́ВИХНУТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ви́вихнути.** *Олександра .. шкутильгала, її права нога була трошечки вивихнута в кісточці* (І. Нечуй-Левицький); *Лежала вона з пораненою головою і, як сконстатував прикликаний пізніше лікар, з вивихненою ногою* (О. Кобилянська); *Гайворон .. поволік своє вивихнуте крило далі, все озираючись та погрозливо каркаючи* (Григір Тютюнник).

2. *перен., розм.* Який має відхилення від нормального стану. *— Ти божевільний! — жахнулася Валентина, вислухавши мою сповідь. — У тебе вивихнутий мозок* (О. Бердник); *Він і шарлатанів, мабуть, обожнював через своє замилування всім хворобливим, вивихнутим, безглуздим і шкідливим* (П. Загребельний).

ВИ́ВИХНЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́вихнути.** *Вояк, упавши боком на його тіло, крім вивихнення лівої руки та значного перестраху, не поніс ніякого ушкодження* (І. Франко); *Біль унаслідок вивихнення ноги, як і ушкодження на голові й тілі, які понесла хора, падаючи безпритомно, засудили .. жінку на кількатижневе лежання* (О. Кобилянська).

ВИ́ВИХНУТИ, ну, неш, *док., що.* Зробити вивих (у 1 знач.). *Ведмідь упав на свою жертву і вагою свого тіла зламав їй два ребра і вивихнув руку* (В. Гжицький); *— Обережно. Тут чималий виступ! — попередив провідник. — Щоб не вивихнув хто ногу* (П. Автомонов); *Мало зап'ястка собі не вивихнув, так браслета зривав* (Є. Пашковський).

ВИ́ВИХНУТИЙ *див.* **ви́вихнений.**

ВИ́ВИЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́вищитися.** *Ота зоря — вістунка твого шляху, хреста і долі, ніби вічна мати, вивищена до неба (од землі на відстань справедливості)* (В. Стус); *Загалом філософи на нашому факультеті були людьми по-своєму вивищеними, серед них я майже не зустрічав нерозумних* (Валерій Шевчук).

ВИ́ВИЩЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́вищити** і **ви́вищитися.** *Гарем не міг простити Хуррем її неочікуваного, безпричинного вивищення над усіма* (П. Загребельний).

ВИ́ВИЩИТИ *див.* **вивищувати.**

ВИ́ВИЩИТИСЯ *див.* **вивищуватися.**

ВИВИ́ЩУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вивищувати.** *У моєму житті "шапка Мономаха" почала тяжіти наді мною вже тоді, коли мати силкувалася втокмачити нам образ діда, вивищуваний нею, ніби постать із п'єдесталу* (з газ.).

ВИВИ́ЩУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вивищувати.** *Учень З. Фрейда В. Франкл досить слушно застерігає від вивищування однієї якоїсь сфери знань над іншими* (з наук. літ.).

ВИВИ́ЩУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ВИЩИТИ,** щу, щиш, *док., кого, що.* Виділяти кого-, що-небудь серед інших завдяки його якостям, властивостям, здібностям і т. ін. — *Я давно підозрював, що я не простий собі чоловік. Щось у мені завше було таке, що вивищувало над іншими* (з публіц. літ.); *Часом, щоб вивищити образ, письменники українського бароко віднаходять ситуації, що містять природний контраст* (з наук. літ.); // Облагороджувати, звеличувати. *Її любов була щось біле й легке, як смуга хмарок, до сонця повсталих з-за обрію, і не за тим її дівчина творила, одухотворювала, вивищувала, щоб дістати плювка з кухонного смітника* (В. Підмогильний); // Прославляти. *Я визнаю, що є послідовником .. оспіваного в багатьох творах Дон Жуана, і кожний більш-менш освічений чоловік відає, що в тих творах його не ганьблять, а навіть вивищують* (Валерій Шевчук).

ВИВИ́ЩУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ВИ́ВИЩИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Виділятися своєю висотою серед навколишніх предметів; підноситися. *Основну оборонну функцію виконувала вежа, що вивищувалася над навою приблизно на 6 м* (з наук.-попул. літ.); *Курган зрівняли із землею. Наступної весни раптом помітили, що поле в тому місці дивним чином вивищилося* (з газ.).

2. *перен.* Виділятися серед інших людей своїми якостями, здібностями і т. ін. *Слухачі мають передовсім побачити, що оратор не вивищується над ними і нічим себе від них не відмежовує* (з наук.-попул. літ.); *Щоб засвідчити своє високе походження, Константин Багрянородний намагався вивищитися над усіма своєю вченістю* (П. Загребельний).

ВИВІВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вивіва́ти.** *Вивівання родючого пласту ґрунту.*

ВИВІВА́ТИ, áю, áєш, **ВИВІ́ЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.,* **ВИ́ВІЯТИ,** ію, ієш, *док., що.* 1. Віючи, видаляти що-небудь із чогось, звідкись або кидати кудись, на щось. *Сухі вітри вивівають з ґрунту вологу, і випиває її гаряче сонце* (С. Чорнобривець); *За кілька днів вітри вивіяли вологу, якої із зими було малувато, бо сніги перепадали невеликі, а морози давили* (Григорій Тютюнник); *В бережках неждано прокинувся вітрець, зашарудів у торішній осоці, вивіяв на лід кілька округлих вільхових листків* (М. Стельмах); * Образно. — *От і гаразд... Ти, бачу, хлопець тямущий, і Ціммерман швидко вивіє з тебе шкідливий дух* (В. Малик).

2. Віючи, очищати вимолочене зерно від полови, пилу і т. ін.; провіювати. *Помолотити* [пшеницю], *вивіяти* (Сл. Гр.).

ВИВІВА́ТИСЯ, áється, **ВИВІ́ЮВАТИСЯ,** юється, *недок.,* **ВИ́ВІЯТИСЯ,** іється, *док.* 1. Видалятися, зникати звідки-небудь під дією вітру, струменя повітря і т. ін. *Слідом за рипом дверей вивіялась і кислятина латаного демісезонного пальта* (Є. Пашковський); // *перен.* Зникати, забуватися. *Шал, що погнав його в дорогу, почав вивіюватися і слабшати* (Валерій Шевчук); *У Василька вивіявся з серця ввесь гнів, що мав він колись на Котіцо* (А. Турчинська).

2. *тільки недок.* Пас. до **вивіювати.** *Пшениця вивіюється струменем гарячого повітря* (із журн.).

ВИ́ВІД,* ч. 1. *род.* воду. Дія за знач. **ви́вести 1, 4, 5, 9 і **ви́вестися** 2. *Метою відомств є збирання даних про ввід та вивід підвідомчих фірм* (з наук. літ.); *Виводом формули загального розв'язку квадратних рівнянь займався Франсуа Вієт* (з навч. літ.); *Боброва сім'я складається з пари старих звірів, молодняку виводу минулого року і малих бобренят* (з наук.-попул. літ.); *Лунали заливчасті виводи голосистих молодиць, журливі пісні вдів, розгульні парубоцькі веселощі або ж розлогі чумацькі чи суворо-трагічні козацькі думи чоловіків* (із журн.).

2. *род.* воду, *заст.* Переселення кріпаків, селян в інший маєток або на інші землі. — *Що ж тепер діяти?* — *Піти зараз же по людях, щоб ніхто не дав згоди на вивід! Щоб ніхто не поклав руки чи хрестика на панські папери...* (М. Стельмах).

3. *род.* воду. Те саме, що **ви́водок.** * Образно. [В а с и л и н а:] *Що це в тебе мати чарівниця яка чи відьма?.. Дивись, що вигадала вражого виводу дитина!* (С. Васильченко).

4. *род.* вода. Комин до димаря на даху. *З високих виводів* [заводу] *завжди валували стовпи чорного смердючого диму* (І. Нечуй-Левицький); *Обійшов* [Гринько] *горище, надибав сушені груші, взяв скілька штук і почав гризти. Сів під виводом і став марити далі* (С. Васильченко).

5. *род.* воду. Провід, пристрій, який виходить звідки-небудь або який виводить що-небудь назовні. *Катод оточено анодом — металевим циліндриком, що не дотикається ні до катода, ні до його виводів* (з навч. літ.).

ВИ́ВІДАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́відати.** *Вивідані розвідниками дані про наміри ворога виявились вирішальними при прийнятті рішення про наступ* (з мемуарної літ.); // *у знач. ім.* **ви́відане,** ного, *с.* Те, про що дізнаються вивідуючи; таємниця, секрет. *Коли послухи прибули, а підслухане та вивідане виявилось доволі втішним, король перший поспішив до кагана* (Д. Міщенко).

ВИ́ВІДАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́відати.** *Моя ж відкритість клалася* [ґрунтувалася] *на тому, що він, людина в нашому чині значна, не міг не знати, хто я є насправді і що вже не раз посилався для вивідання особливо складних справ, щораз щасливо їх розв'язуючи* (Валерій Шевчук); — *О, то була шляхетна людина, котра, однак, заблукала в нетрях життєвих і була завербована італійською розвідкою з метою проникнення в наше місто і вивідання важливих стратегічних таємниць* (Ю. Винничук).

ВИ́ВІДАТИ *див.* **виві́дувати.**

ВИВІ́ДАЧ, а, *ч.* Те саме, що **виві́дувач.** *А є ж на світі й зрадники, і шпигуни, вивідачі, підслухачі* (О. Ільченко); — *Молодого Олійника німці застрелили, бо партизанським вивідачем був* (Ю. Винничук); *Вивідачі, яких цілу ніч посилав Годунов до татарського табору, не принесли ніякої нової звістки* (з публіц. літ.).

ВИВІ́ДАЧКА, и, *ж.* Жін. до **виві́дач.** *Вивідачка так і не змогла дізнатися головної таємниці* (із журн.).

ВИ́ВІДКА *див.* **ви́відки.**

ВИ́ВІДКИ, док, *мн. (одн.* **ви́відка,** и, *ж.), діал.* Розвідування, розвідка *(див.* **ро́звідка**[1] 1). — *Це ж мої тіточки, мої непрохані наглядачки .. послали її до тебе на вивідки* (І. Нечуй-Левицький); *Це правда, що Ганна сама не була в партизанах, але знала ж їх усіх .. Хто ходив для них аж у місто на вивідку? Ганна* (Ю. Яновський).

ВИВІДНИ́Й, а́, е́. 1. Який служить для виведення, видалення чого-небудь звідкись. *Вивідною канавою, забрьохані й брудні, вони* [парубки] *волокли побитого Вівденка* (Іван Ле); *З його* [пароплава-поплавка] *вивідної труби вдень і вночі з глухим ревом ллється на берег могутній потік сірого мокрого ґрунту* (О. Донченко).

2. Який можна вивести з певних обчислень, досліджень, логічних міркувань і т. ін. *Традиційна логіка — перший етап розвитку логіки вивідного знання* (з наук. літ.).

3. *у знач. ім.* **вивідни́й,** но́го, *ч.* Особа, яка відповідає за охорону заарештованих військовослужбовців під час супроводу їх у межах гауптвахти. *Вивідному під час конвоювання заарештованих заборонено вступати з ними в розмову, будь-що брати від них або передавати їм, а також їсти, пити, курити, співати, сидіти, справляти природні потреби та іншим способом ухилятися від виконання службових обов'язків* (з навч. літ.); *Роздача їжі виконується вивідним через кватирки у дверях камер (спеціальних приміщень) без відчинення дверей* (з мови документів).

ВИВІ́ДНИК, а, *ч.* Те саме, що **виві́дувач.** *Вивідники завчасно доповіли Баянові: ромеї засіли по другий бік ріки, поробили завали й ждуть, коли він піде на них* (Д. Міщенко); *Хорунжий запитав Сироватку, чий він* [татарин] *вивідник та ким надісланий, порадив казати щиру правду та показав товстого, вже добряче обхвицьканого* [обшарпаного] *ремінного канчука* (Ю. Мушкетик).

ВИВІ́ДНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість за знач. **вивідни́й** 2. *Одним із фактів, що вказують на системність лексики, є вивідність одних одиниць із інших одиниць тієї самої мови, тобто можливість тлумачення будь-якого слова мови іншими словами тієї ж мови* (з наук. літ.); *З аналізу істинності випливає і другий аспект логіки — вивідність* (з наук. літ.); *Кант відкидає гетерономний характер етики, тобто вивідність з інших областей (релігії, соціальної корисності тощо), стверджуючи її автономний характер* (з наук. літ.).

ВИВІ́ДУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **виві́дувати.** *Інформація, вивідувана довгий час, тепер нікому не була потрібна* (з газ.).

ВИВІ́ДУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виві́дувати.** *Скільки-то люду через їх* [станових, урядників, стражників] *вивідування пішло на казенні хліби* (Панас Мирний).

ВИВІ́ДУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ВІДАТИ,** аю, аєш, *док., що.* Випитуючи у когось, оглядаючи щось, дізнаватися про що-небудь (перев. таємне, приховуване). *Стражничиха доводила їм, що то чоловіка задля того поставлено, щоб, поміж людьми вештаючись, їх думки вивідував та всякі лиходійні заміри дізнавав* (Панас Мирний); *Поліція з ніг збилася, вивідувала — де, що і як* (С. Черкасенко); *Щиро й попросту всадовила* [хазяйка] *мене за стіл, терпляче вивідувала, що я п'ю* (Ю. Збанацький); *Баба Ленка вже десь вивідала про їх таємне кохання і звеліла прив'язати дочку за коси до воза* (з легенди).

◊ **(1) Виві́дувати** *(рідко* **вивіда́ти, виві́ря́ти) / ви́відати (ви́вірити) ума́** *у кого, рідко з кого, заст.* — намагатися дізнатися про чиї-небудь справжні думки, наміри, дістати якісь відомості і т. ін. — *Не плач, не плач, та Килинко, Ще я не вмираю, Це ж я з тебе, молодої, Ума вивіряю!* (з народної пісні); *Чи ти, мила, справді умираєш? Чи ти в мене ума вивідаєш?* (П. Чубинський); *Про це удова, знай, мені торочить, щоб у мене вивідати ума: чи не виявила мені чого наймичка* (Ганна Барвінок).

ВИВІ́ДУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.* 1. *діал.* Вивідувати. — *Я ваш син... Я всюди вивідувався за вами, але ніде не чув за вас, чи ви живете ще, чи вмерли* (з переказу); *Він про все турбувався, про все вивідувався* (І. Франко).

2. Пас. до **виві́дувати.** *Таємна інформація вивідувалася справжніми професіоналами* (з мемуарної літ.).

ВИВІ́ДУВАЧ, а, *ч.* Той, хто вивідує щось. *Юрась і на цей раз не дав Звенигорі сказати слова. — Не ти перший приїжджаєш із Запорожжя! Цими днями тут був уже один посол... Чи вивідувач...* (В. Малик); *Починаючи з кінця XIV століття Псковська судна грамота згадує про покарання "переветника", під яким можна розуміти з однаковою підставою і таємного передавача вістей, і державного зрадника, і вивідувача* (з наук. літ.).

ВИВІ́ДУВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **виві́дувач.** — *Ага, — гойднула бабця кругленькою та білою капустинкою голови. Спритною була вивідувачкою, та дівчина не квапилася зі своїми таємницями* (Є. Гуцало); — *Господи прости! — жінки й дівчата, особливо останні, адже я ніколи не думав, що зможу саме так дивитися на них — як на суцільних спільниць, безумовних злодійських коханок, виконавиць, розвідниць і вивідувачок...* (Ю. Андрухович).

ВИ́ВІЗ, возу, *ч.* 1. Те саме, що **ви́везення.** *Одружився я не з великого кохання. Війна, окупація, голоднеча, страх перед вивозом, облави .. Люди сходились і жили разом, бо шукали захисту одне в одного* (Ірина Вільде); *Опанасенко розпоров благеньку підкладку піджака і подав Дмитрові бланки.., перепустки і ордери на вивіз лісу* (М. Стельмах).

2. Те, що вивозиться, загальна кількість і вартість вивезених за кордон товарів; експорт. *Обсяги вивозу сільськогосподарських продовольчих продуктів за період від 1990 до 1995 року зросли* (з наук. літ.).

3. *діал.* Дорога, що веде на гору між високими стрімкими схилами; узвіз. *Поуз водопаду викутий був у скалі вузький вивіз, яким ішлося вгору* (І. Франко); *Звідси починався славний Боричів вивіз, доїзд до княжого острогу, який займав собою схили і вершок горба* (Юліан Опільський).

ВИВІЗНИ́Й, а́, е́. Прикм. до **ви́віз** 2. *Вивізний баланс регіону;* // Признач. для вивезення. *Робітники вже почали складати вивізний товар у спеціальну тару* (з газ.).

△ **Вивізне́ ми́то** *див.* **ми́то; Вивізні́ пре́мії** *див.* **пре́мія.**

ВИ́ВІЛЬГА, и, *ж.* Співочий птах середніх розмірів родини вивільгових, що має яскраво-жовте із чорним або оливково-зелене оперення. *Узлісся стрічає мелодійним посвистом вивільги й куванням зозулі* (О. Донченко); *Сварились, гнівались сороки, перегукувались поважні, стримані вивільги, й раз по раз пробував своє тендітне горлечко соловей* (Василь Шевчук).

ВИ́ВІЛЬГОВІ, вих, *мн.* Родина строкатих птахів ряду горобцеподібних, до якої належать вивільги. *Вивільгові приносять величезну користь, знищуючи шкідників лісу — волохатих гусениць, яких не їсть більшість інших птахів* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́ВІЛЬНЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́вільнити.** *У хаті жінка .. скинула тіснуватий сачок, і вивільнені груди піднялися вгору, забриніли жагою материнства* (М. Стельмах); *Він назвав цифру вивільнених робочих рук* (М. Руденко); *Групка монахів порпалась на городі, інші правили службу у вивільненій від складу церкві* (Г. Тарасюк); *Вивільнені кошти внаслідок скорочення військового бюджету мають бути розумно використані* (з газ.); // **ви́вільнено,** *безос. пред. Заціпеніла з жаху* [Каломела] *і тим, мабуть, вирішила свою долю. Бо відчула й усвідомила: її вивільнено з материного накриття* (Д. Міщенко).

ВИ́ВІЛЬНЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́вільнити і ви́вільнитися.** *Мабуть, це універсальна особливість під'яремної літератури, коли неможливим є вивільнення з пут побутописання* (І. Багряний); *Формальне вивільнення великої частини українського населення (селянства) у 1861 р. так чи інакше поставило людину перед вибором власного життєвого шляху* (із журн.).

ВИ́ВІЛЬНИТИ *див.* **вивíльнювати.**

ВИ́ВІЛЬНИТИСЯ *див.* **вивíльнюватися.**

ВИВÍЛЬНЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вивíльнювати.** *Треба здійснювати планомірний і цілеспрямований перерозподіл вивільнюваних із промислових підприємств працівників на підприємства і в організації сфери обслуговування населення* (з газ.).

ВИВÍЛЬНЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вивíльнювати.** *Вивільнювання атомів хлору та брому.*

ВИВÍЛЬНЮВАТИ, юю, юєш, **ВИВІЛЬНЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.,* **ВИ́ВІЛЬНИТИ,** ню, ниш, *док., кого, що.* Робити вільним, не зв'язаним із чим-небудь; звільняти. *Шульга добре тепер розумів, що атом урану при розщепленні вивільнює величезну енергію* (Н. Рибак); *Ганжа обережно вивільняє свою руку з Ольжиних, зводить на дружину болем пропечені очі* (А. Дімаров); *Вовкулака .. вивільнив дитину з її* [Ганнусі] *обіймів, узяв на руки й не знав, що робити далі* (В. Шкляр); *Льодовики вивільнили величезні простори землі, і відтоді люди почали займатись скотарством та землеробством* (з наук.-попул. літ.).

ВИВÍЛЬНЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, **ВИВІЛЬНЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.,* **ВИ́ВІЛЬНИТИСЯ,** нюся, нишся, *док.* 1. Ставати вільним, не зв'язаним із чим-небудь; звільнятися. *"Енеїда" І. Котляревського — це явище вже нової літератури, це весняна повінь народної мови, що вивільнялася від церковної книжності* (О. Гончар); *З використанням навісного комбайна під час збирання кукурудзи вивільняється трактор, потрібний у цей час для зяблевої оранки* (з наук. літ.); *Складені невмілими чоловічими руками кінці пакуночка розпалися, і вивільнилися ручки і ніжки. Дитя чеберяло ними в повітрі* (Ю. Мушкетик).

2. *тільки недок.* Пас. до **вивíльнювати, вивільня́ти.** *Азот, що міститься у складних органічних сполуках решток рослин, трупах тварин, гної, вивільнюється бактеріями-амоніфікаторами* (з газ.).

ВИВІЛЬНЯ́ТИ *див.* **вивíльнювати.**

ВИВІЛЬНЯ́ТИСЯ *див.* **вивíльнюватися.**

ВИ́ВІРЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́вірити.** *Здаля .. можна було помітити точні, добре вивірені й виміряні рухи* [робітників] (Ю. Смолич); *Прокурор знову взявся до роботи і до кінця робочого дня працював діловито й точно, як добре злагоджена і вивірена машина* (В. Собко); *Вдосвіта Матвій упевненим кроком ішов вивіреною стежкою назад* (І. Білик); *Величина, форма і розміщення вікон в українській хаті були добре продумані, вивірені досвідом* (з наук.-попул. літ.); // **ви́вірено,** *безос. пред. Шлях на покрівлю станції вже вивірено до секунди* (А. Михайленко).

ВИ́ВІРЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́вірити.** *Цілий тиждень звіздар займався вивіренням старих зоряних таблиць, спостереженням сонця, місяця та зірок у глибині небесної бані й обчисленням градусів усіх зворотів майбутнього шляху купців* (Ю. Логвин); *Вивірення теорії практикою.*

ВИ́ВІРИТИ *див.* **вивіря́ти.**

ВИ́ВІРКА[1], и, *ж.* Те саме, що **білка.** *Тут і там ставали ми, здержувані зчудовано блискавичними скоками вивірки по струнких соснах* (О. Кобилянська); *Під час відпочинку Роман виліз на дерево і ганяв вивірку на невимовну втіху дівчаток* (Іван Ле); *Вивірка, піднявши парус хвоста, бігла по оксамитовім, у таємничих письменах кори, окоренку клена* (В. Дрозд).

ВИ́ВІРКА[2], и, *ж., розм.* Те саме, що **вивіря́ння.** *Заспорили з одним партійцем. Він каже, що рентгенівські промені не можуть просвітлювати речей далі, як на аршин-два .. Так я це прийшов на вивірку, професоре* (М. Івченко).

ВИ́ВІРКОВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **ви́вірка**[1]. *Вивірковий хвіст.*

2. *у знач. ім.* **ви́віркові,** вих, *мн.* Те саме, що **білячі** *(див.* **білячий** 2). *Вивіркові дуже поширені; нема їх лише в Австралії, на Мадагаскарі, в Новій Гвінеї та на островах Тихого океану* (з наук.-попул. літ.); *В Україні вивіркові представлені вивіркою звичайною, сірим, плямистим і європейським ховрахами та бабаком степовим* (з наук.-попул. літ.).

ВИВÍРЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вивíрчувати.** *Вивірчування гвинта; Вивірчування отвору в стіні.*

ВИВÍРЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ВЕРТІТИ,** рчу, ртиш, *док., що.* 1. Вертячи, повертаючи, виймати що-небудь; вигвинчувати. *Вивірчувати лампочку.*

2. Утворювати заглибину, отвір свердлом або чимось іншим; висвердлювати. *Баба ставила мене на порозі хати, обличчям до одвірка, і на рівні голови вивірчувала в ньому свердельцем дірочку* (В. Минко); *Упродовж усієї цієї розмови Давидко стояв збоку й знудьговано вивірчував у землі ямку підбором черевика* (П. Загребельний); *Перед примовою потрібно обрізати нігті з рук і ніг, вистригти з трьох місць волосся на голові, у порозі вивертіти дірочку, покласти туди все і забити кілочками* (із журн.).

ВИВÍРЧУВАТИСЯ, ується, *недок.* 1. Крутячись, висуватися з отвору. * Образно. *Здавалось: кілька пар очей, то випираючи, то вивірчуючись із очниць, от-от репнуть від натуги і злоби* (М. Стельмах).

2. Пас. до **вивíрчувати.** *Дірка у бетонній стіні найкраще вивірчується міцним свердлом* (із журн.).

ВИВÍРЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вивíрювати.** *Технологічна точність і довговічність устаткування значною мірою визначається правильністю його установлення і точністю вивірювання* (з газ.).

ВИВÍРЮВАТИ *див.* **вивіря́ти.**

ВИВÍРЮВАТИСЯ, юється, *недок., рідко.* Пас. до **вивíрювати.** *Істина є. Але вона не в розумі кожного з нас, а в розумі всіх загалом. Вона вивірюється не досвідом кожного з нас, а досвідом усіх загалом* (Валерій Шевчук).

ВИВІРЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вивіря́ти.** *Придивляється, розмірковує Євген Сверстюк, порівнює, намагаючися при цьому зазирати вперед. Бодай на крок. Власне, заради*

цього — й озирання назад, вивіряння пережитого (з публіц. літ.); *Був важкий для російського війська час. Час невідомості. Час нишклого вивіряння, надій* (Г. Колісник).

ВИВІРЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *рідше* **ВИВІ́РЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.,* **ВИ́ВІРИТИ,** рю, риш, *док.* 1. *що.* Ретельно перевіряти точність, правильність чи придатність чого-небудь. *Знов Маруся закричить: "летить-летить-летить!"* [рій], *а Михайло біжить вивіряти, чи правда* (Марко Вовчок); *Михайлик тим часом вивіряв оружжя* (О. Ільченко); *Залежно від інформації доводиться відшукувати відповідні знання, орієнтуватися на правові норми і процедури, обґрунтовувати пропозиції, різні варіанти розв'язання питання, вивірювати їх через експертизу* (з навч. літ.); *Мисливець захопив з собою кишеньковий компас і вивірив напрямок від пароплава на острів* (М. Трублаїні).

2. *кого.* Випробовувати кого-небудь у чомусь. [О к с а н а:] *А може, він* [Борис] *вивіряє мене, через те не їде?* (М. Кропивницький); *Надувся* [дід], *настовбурчив вуса, сказав, гірко ображений: — Вивіряєш старого?* (Д. Бедзик); *І що ти за дівчина, що не зуміла вивірити хлопця?* (К. Гордієнко).

◊ **Виві́дувати** *(рідко* **вивіда́ти, вивіря́ти) / ви́відати (ви́вірити) ума́** *див.* **виві́дувати; (1) Вивіря́ти / ви́вірити пра́вди** — допитуючись, виявляти істину, дізнаватися про справжній стан речей. *Кожне тобі не вмовчить, кожне допитується, правди вивіряє...* (С. Васильченко); *Ото Чолак вивірив у його* [нього] *правди* (І. Нечуй-Левицький).

ВИВІРЯ́ТИСЯ, я́ється, *недок.* Пас. до **вивіря́ти.** *Образ — це поведінка героя в певних обставинах, де вивіряються його вольові, моральні риси* (К. Гордієнко); *Наука має справу з термінологією, яка ретельно вивіряється* (з наук.-попул. літ.); *Самому процесу спорудження оселі передувала здебільшого ґрунтовна підготовка, зважувалося і вивірялося чимало обставин* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́ВІСИТИ *див.* **вивішувати**[1].

ВИ́ВІСКА, и, *ж.* 1. Напис, іноді із зображенням, біля магазинів, кафе, ательє і т. ін., який повідомляє про назву, характер їх діяльності та призначення. *Молода компанія пила всю ніч, а світом пішла гуляти по містечку, позривала всі вивіски з шинків* (І. Нечуй-Левицький); *Малий станційний будиночок із скособоченою вивіскою на стіні, набравшись сміливості, вийшов назустріч поїздові* (Р. Іваничук).

2. *перен.* Зовнішній, показний бік чого-небудь; ширма, що приховує правду, істину. *Люда почала його навіть побоюватись. Хтозна, що за людина. Слюсар з депо. Це ще не все. Це може бути тільки вивіска. А нутро його хіба взнаєш скоро?* (О. Донченко).

ВИ́ВІСКОВИЙ, а, е. Стос. до вивіски. *Вивісковий надпис.*

ВИ́ВІСОЧКА, и, *ж.* Зменш. до **ви́віска.** *Він підходить до дверей з білою емалевою вивісочкою* (В. Собко).

ВИ́ВІТРЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́вітрити.** *Стояли* [скелі] *окремо, як будівля, поруйновані, вивітрені морозами, вітрами й часом* (І. Багряний); *Поруч, у заростях, лежало .. вивітрене, як перепрана ганчірка, весло* (Іван Ле); *З-під рядна давко пахло сухим глиняним порохом і вивітреною сажею* (Григір Тютюнник); *Знову стіни відбивають гомін людських, здавалось би, уже навіки вивітрених голосів* (В. Винниченко).

ВИ́ВІТРЕНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **ви́вітрений.** *Вивітреність гірських порід.*

ВИ́ВІТРЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́вітрити і ви́вітритися.** *Під впливом факторів вивітрення крейда легко руйнується* (з наук. літ.); *Джерела пилу можуть бути і природного походження (вивітрення гірських порід, виверження вулкана), й індустріального (викиди промислових підприємств)* (з навч. літ.).

ВИ́ВІТРИТИ *див.* **виві́трювати.**

ВИ́ВІТРИТИСЯ *див.* **виві́трюватися.**

ВИ́ВІТРІЛИЙ, а, е. Який зруйнувався, змінився під дією вітру й інших атмосферних явищ. *Вивітрілі янтарі стають крихкими, тріщинуватими, пористими* (з наук. літ.); *Порода може розколюватися на окремі плити. Ці окремості краще виявлені на поверхні, ніж на глибині породи, і у більш вивітрілих, ніж свіжих порід* (з наук. літ.); // Який відокремився у вигляді дрібних часточок під впливом такої дії. *Багато вивітрілої крейди зносилось водою і відкладалось у вигляді крейдяного мергелю* (з наук. літ.).

ВИ́ВІТРІЛІСТЬ, лості, *ж.* Абстр. ім. до **ви́вітрілий.** *Під час практики студенти вивчали вивітрілість місцевих ґрунтів* (з газ.).

ВИ́ВІТРІТИ, іє, *док.* Те саме, що **ви́вітритися.** — *Ще вам небилиці з голови не вивітріли! — сердилася Сенька* (І. Франко).

ВИВІ́ТРЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **виві́трювати.** *Використання важких сільськогосподарських машин перетворює родючий ґрунт на вивітрюваний пил* (з навч. літ.); *Щонайменше половину площі альпінарію повинні займати камені і гравій. Природність досягається шляхом підбирання легко вивітрюваних порід каменю* (із журн.).

ВИВІ́ТРЮВАНІСТЬ, ності, *ж.* Здатність вивітрюватися (у 2 знач.). *Наявність значної кількості вторинних мінералів у породі свідчить про її вивітрюваність* (з навч. літ.).

ВИВІ́ТРЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виві́трювати і виві́трюватися.** *При вивітрюванні тверді породи перетворюються на пухкі: пісок і глину* (з навч. літ.); *Хлібороби поспішають використати кожну погожу годину, щоб не допустити зайвого вивітрювання ґрунту* (з газ.).

ВИВІ́ТРЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВИ́ВІТРИТИ,** рю, риш, *док., що.* 1. Видаляти, виносити що-небудь із чогось рухом свіжого повітря, вітром. *Курії не довго пахкали димом, бо Олесь дав знак, що востаннє вивітрює приміщення* (Е. Андієвська); *Коли всі розійшлися, Гертруда широко розкрила вікно, щоб вивітрити тютюновий дим* (В. Собко); // Піддаючи дії свіжого повітря, сонця, освіжати що-небудь, позбавляти неприємного запаху і т. ін. *Степан жмихи возив з цукроварні й відтоді ніяк не міг свого кожуха вивітрити* (Д. Бузько); *Сама Олександра Панасівна багато діла не зробить: збігає на базар, зварить їсти, викопає картоплю, .. витріпає й вивітрить дитячі постелі* (Валерій Шевчук); // *перен.* Стирати в пам'яті, примушувати забувати. *Я гадаю так, Що це життя вояцьке в чистім полі Вивітрює кохання в козака* (В. Самійленко).

2. Повільно руйнувати, змінювати що-небудь (про дію вітру й інших атмосферних явищ). *Вивітрювати породу.*

◊ **(1) Ви́вітрити / виві́трювати з па́м'яті** *кого, що* — сприяти кому-небудь остаточно забути когось, щось. *Роки вивітрили з пам'яті образ Надії* (Н. Рибак); **(2) Ви́вітрити хміль з голови́** *чиєї, кого:* а) швидко, раптово зробити кого-небудь цілком тверезим; протверезити. *Звістка про те, що вони пролітають над прикарпатськими лісами — його*

рідною стихією — одразу вивітрила хміль з його голови (з газ.); б) спонукати кого-небудь реально сприймати, тверезо оцінювати дійсність. — *А я мислю, що мусимо прийняти рішення і вивітрити хміль з голови Нерчина* (Н. Рибак).

ВИВІ́ТРЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ВИ́ВІТРИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Зникати під дією вітру, свіжого повітря. *Тривожні погляди розпливалися в зелених просторах. Поблискували хліба, вивітрювалася волога* (К. Гордієнко); *Не вивітрюючись, застоялись у високім бур'яні густі пахощі прив'яленого сонцем полину* (О. Гончар); // *перен.* Стиратися з пам'яті, забуватися. *Всі важкі думки Ніни вже вивітрилися, навіть згадки не лишилося про розмову в райвно* (О. Копиленко); // *перен.* Зникати, втрачаючи своє значення, гостроту. *Але тепер інші часи: романтизм вивітрюється, його виганяють навіть із найбільш властивих йому меж кохання* (С. Васильченко); [Степан Демидович:] *І чого се дочці так не сподобався писар! Ну, та це в неї вивітриться. Молода ще дуже* (В. Самійленко).

2. Повільно руйнуватися, змінюватися під дією вітру й інших атмосферних явищ. *В результаті тривалої дії вітру вивітрюються навіть тверді гірські породи* (з наук.-попул. літ.); *Якось лагодив я на хазяйській хатині димаря: цеглу, що вивітрилась, заміняв новою* (І. Муратов).

◊ **Ви́летіти (ви́вітритися,** *рідше* **ви́слизнути) / вилітáти (вивітрюватися,** *рідше* **вислизáти) з голови́ (з пáм'яті)** *див.* **вилітáти; Хміль ви́йшов (ви́летів, ви́вітрився** *і т. ін.)* **/ вихóдить (вилітáє, вивітрюється** *і т. ін.)* **з голови́** *див.* **хміль.**

ВИ́ВІШАТИ, аю, аєш, *док., кого, що.* Вішаючи, стратити багатьох або всіх. *Коли б мені була воля та сила, я б третього дуба зрубав та переклав на тії два, та скільки є князів і панів, я б їх усіх вивішав* (з легенди); *За Дніпром гайдамаки піднялися — одну панську сім'ю вирізали, другу — вивішали, третю разом з добром спалили* (Панас Мирний).

ВИ́ВІШЕНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **ви́вісити.** *Рушниця його на посміх та острах, як опудало, вивішена була в казихані* [управі] (Іван Ле); *Швейк і його конвоїр зустрілися з натовпом людей, які юрмилися біля вивішеного оголошення* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); // **ви́вішено,** *безос. пред. За одну розмову по-українському в стінах фабрики накладався штраф. На стінах скрізь вивішено оповістки: "Разговоры на мазепинско-украинскомъ наречіи строго воспрещаются"* (В. Винниченко); *Над мурами вивішено білий прапор* (П. Загребельний).

ВИ́ВІШЕНИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **ви́вішити.** *Дорога вивішена спеціальними позначками.*

ВИ́ВІШИТИ *див.* **вивíшувати[2].**

ВИВІ́ШУВАННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **вивíшувати[1].** *Сашко був закоханий в Галю — з того дня, як вони разом організували вивішування прапорів на заводських димарях та над заводськими брамами* (Ю. Смолич).

ВИВІ́ШУВАННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **вивíшувати[2].** *Вивішування траси.*

ВИВІ́ШУВАТИ[1], ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ВІСИТИ,** ішу, ісиш, *док., що.* 1. Вішаючи, розміщати десь, поміщати назовні. *Місцями вивішували на списах свитки і запрошували прибулих козаків поснідати* (О. Стороженко); *Волин пішов надвір, вивісив її одежу, аби сохла на сонці* (Ю. Покальчук).

2. Вішаючи, виставляти для загального огляду. *Їх* [прапори] *вивішували на воротях, на ґанках, на фасадах будинків, виставляли у вікнах* (Д. Ткач); *Стінгазету вивісили в коридорі біля дверей п'ятого класу* (О. Донченко).

ВИВІ́ШУВАТИ[2], ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ВІШИТИ,** шу, шиш, *док., що.* Позначати, встановлювати напрямок за допомогою віх (у 1 знач.). *Вивішити трасу.*

ВИВІ́ШУВАТИСЯ[1], ується, *недок.* Пас. до **вивíшувати[1].** *Вивішувалася хоругва, що вказувала напрям вогню, вночі — червона ліхтарня* (І. Крип'якевич); *Олександр Андрійович мав звичку закладати руки за спину та ще поглядати на стіни, на яких вивішувалися стінна газета, сатирична листівка* (П. Автомонов).

ВИВІ́ШУВАТИСЯ[2], ується, *недок.* Пас. до **вивíшувати[2].** *Шлях вивішується топографами* (з газ.).

ВИ́ВІЩУВАТИ, ую, уєш, *док., що і без прям. дод., заст.* Напророкувати. *Щоб воно на всю голову вивіщувало* (Номис); — *Лучче ти мені смерті попроси, — її вивіщуй, жалібнице моя!* (Марко Вовчок).

ВИВІ́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вивíювати.** *Лижні траси зараз на курорті не працюють через вивіювання снігу вітром* (з газ.).

ВИВІ́ЮВАТИ *див.* **вивівáти.**

ВИВІ́ЮВАТИСЯ *див.* **вивівáтися.**

ВИ́ВІЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́віяти.** *В його* [тину] *заплетеному прутті тремтить самотня, вітром не вивіяна пір'їна — останній слід молодих пташиних крил* (М. Стельмах); * Образно. *Шовкопряд по-панібратськи обняв Оридорогу за плечі, порадив не згадувати розмите дощами та вивіяне вітрами минуле* (С. Чорнобривець); // **ви́віяно,** *безос. пред.* * Образно. *Не вивіяно вітрами зневіри пам'яті народу* (з мемуарної літ.).

ВИ́ВІЯТИ *див.* **вивівáти.**

ВИ́ВІЯТИСЯ *див.* **вивівáтися.**

ВИ́ВОДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́водити.** *Виводжений конюхом кінь.*

ВИВО́ДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вивóдити[1]** 1–10. *Процедура приводження* [заарештованих] *була дуже коротка, а процедура виводження дуже довга* (І. Багряний); *Павлов розробив чудовий метод оперативного втручання — накладання фістул і виводження назовні проток травних залоз* (з наук. літ.).

ВИ́ВОДИТИ *див.* **вивóдити[2].**

ВИВО́ДИТИ[1], джу, диш, *недок.; наказ. сп.* вивóдь; **ВИ́ВЕСТИ,** еду, едеш; *мин. ч.* ви́вів, вела, ло; *док.* 1. *кого.* Допомагати або примушувати йти із собою звідки-небудь, за межі чогось. *Батько узяв хлопчика за руку і став виводити з хати* (Панас Мирний); *Данила під руки виводять на вулицю, садовлять на бричку* (М. Стельмах); [Професор *(твердо):*] *Зараз же виведіть всіх сторонніх* (І. Кочерга); *Двоє солдатів з рушницями вивели з провулка жінку* (О. Донченко); // *перен.* Виключати зі складу чого-небудь. *Вивести з реєстру пільговиків.*

2. *кого із чого, перен.* Позбавляти кого-небудь попереднього стану; примушувати або спонукати кого-небудь втрачати попередній стан. *Виводить Ліну з задуми брязкіт хвіртки; це прийшла мачуха, ще досить молода жінка* (О. Гончар); *Мрійливість гальмує вдосконалення психіки тим, що виводить людину з реальної ситуації у світ фантазії* (з наук.-попул. літ.); *Як я не сушив собі голови, не міг нічого путнього вигадать, і вже аж дядько вивів мене з непевності* (В. Винниченко); *В'їдливий писк кулі, що, здавало-*

ся, пролетіла над самим вухом, вивів його з оціпеніння (М. Стельмах); *Вивів його з оніміння голос комбрига, владний і злий* (Ю. Бедзик).

3. *кого, що.* Вести куди-небудь, указуючи шлях; спрямовувати рух. *— Іди, Химо, голубочко! — говорить Катря. — Я ось тільки ще два слова скажу, я тебе наздожену. А сама виводить мене на стежечку* (Марко Вовчок); // *що.* Керуючи за допомогою керма, весел, радіозв'язку і т. ін. предметом, що рухається, спрямовувати його куди-небудь. *Скоріше б до центру! І тут капітан Першим виводить Командирський танк* (О. Підсуха); // *перен., кого, що.* Сприяти, допомагати кому-, чому-небудь діяти, розвиватися і т. ін. певним чином. *Творчість Івана Франка виводила українське слово на європейські обшири* (з навч. літ.); *Виводити село на вищі сходинки управління економікою — потреба часу* (з газ.); *Сержант .. намагається вивести нашу обслугу на перше місце в підрозділі* (Є. Доломан); // *перен.* Простягатися, тягтися, вказуючи на напрямок руху звідки-небудь кудись (про дорогу, стежку і т. ін.). *Міліючи, яр виводив на рівний степ* (В. Козаченко); *Горизонтальна галерея виводить до ритуального залу, де зберігаються речі і припаси, заготовлені для "загробного життя" фараона* (з наук. літ.); *Чорне море виводить практично в усі регіони світу* (з наук.-попул. літ.); *Іду — сам не знаю куди, першою-ліпшою доріжкою. Куди вона виведе, куди приведе — мені невідомо* (М. Олійник).

4. *що.* На основі певних міркувань, роздумів доходити певного висновку. *Дивитися і підмічати, виводить висновок з подій, — тобою ж хочу я звучати, народе рідний, любий мій* (П. Тичина); *Походження назви бойків частина дослідників виводила з особливостей їхньої лексики* (з наук.-попул. літ.); // Досліджуючи, обчислюючи щось, будувати формулу, теорему і т. ін. *Лежачи між гарячим камінням, виводив* [Брянський] *якісь додаткові формули для стрільби* (О. Гончар); *Торрічеллі не лише дослідив явище швидкості витікання рідини з отвору, а й вивів відповідну теорему* (з наук.-попул. літ.); *Розв'язавши квадратне рівняння в загальному вигляді, виведемо формулу його коренів* (з навч. літ.).

5. *кого.* Плодити потомство (про птахів, тварин). *Всі птахи мостять гнізда і виводять діток навесні, а кривоніс — зимою* (О. Копиленко); *Це була старенька дідова шапка. Кішка виводила в ній кошенят* (О. Довженко); // *кого, що.* Вирощувати нову породу тварин, новий сорт рослин. *Ну, словом, сорт новий морозостійких слив Данило Якович трудом натхненним вивів* (М. Рильський); *Людина вивела багато порід свійських тварин* (з навч. літ.).

6. *що.* Робити, будувати що-небудь, що має протяжність, висоту; зводити. *І раб копає землю, теше камінь, і носить мул з ріки, і ліпить цеглу, виводить мури* (Леся Українка); *А вся решта війська стала до роботи — виводила земляні вали* (Я. Качура); *Якось вишукали матеріали і з правого боку закінчили бики для перекриття через канал і навіть вивели півповерх* (Іван Ле).

7. *кого, що.* Усувати, видаляти, винищувати без залишку. *— Не ми заводили ці звичаї, не нам їх і виводить, — промовив швидкий Корчака* (І. Нечуй-Левицький); *Виявилось, що й перемерзлий полин добре виводить бліх* (А. Іщук); *Діамантову зелень, а попросту зеленку, виводять із тканини водним розчином хлорки, а також відбілювальними засобами* (з наук.-попул. літ.).

8. *що.* Старанно писати, вимальовувати. *Олександр сів писати листа головнокомандуючому. Рука тремтіла, виводячи на папері літеру за літерою* (П. Кочура); *Малювали* [учні] *мовчки, прикусивши язики, старанно виводили лінії, накладали тони і півтони* (Ю. Збанацький); *Пензель маляра на "Страшному суді" виводив вражаючі сцени* (з наук.-попул. літ.); * Образно. *Місячна ніч сипала світло в хату, виводила золоті узори на стіні* (І. Цюпа).

9. *що і без прям. дод.* Старанно, злагоджено співати або виконувати на музичному інструменті щось, перев. протяжне. *Біліють хати в селі, в густі тіні сповиті, десь дівчата виводять "верби рясної"* (С. Васильченко); *Одначе, думаю, хто ж це так гарно виводить? Пісня старовинна і по-дідівському протяжлива, а голос молодий* (І. Волошин); *Невгамовно заливався голосний бубон в чиїхось дужих руках, то затихала, то знову тонко виводила скрипка* (М. Олійник); // *розм.* Довго витримувати окремі високі ноти в пісні, що співається групою, виділяючись голосом. [Шумейко:] *Давайте. Я проведу голос, а ви за мною. А виводить же кому?* [Середа:] *Я буду виводить. У мене голос нічого* (І. Микитенко); *— Хай он Марченко виведе — я охрип!.. їй-бо ж охрип! — просився Максим* (С. Васильченко); // Вимовляти протяжно, повільно, докладаючи зусиль. *Швидко прочитає він те, що інші по складах виводять* (О. Іваненко); *Льова почав читати. Виразно, але одноманітно він виводив рядок по рядку, спинявся на всіх крапках та комах, але в голосі не виявляв жодних інтонацій* (В. Підмогильний); // *розм.* Плакати. *Тоді підійшов до неї* [матері] *її рідний син і сказав чужим голосом: — Покинь, стара, виводити, бо мені ніколи зараз* (М. Хвильовий).

10. *кого, що.* Описувати, зображати кого-, що-небудь у якомусь творі. *Письменник вивів позитивні образи представників народних мас і протиставив їх образам панівної верхівки тодішнього суспільства* (з навч. літ.).

11. *що.* Виконуючи яку-небудь роботу, витягати щось раз у раз або протягом певного часу. *Галочка так і слуха: забуде і роботу, устромить голку у полотно та й не виводить її* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Невід рибалки повільно виводять з води* (П. Дорошко).

12. *тільки недок., що, від кого — чого, заст.* Брати початок (звичайно про рід). *От тому-то Господь знає, Чи наш славний князь рутенський Виводив свій рід від давніх Галицьких князів, чи ні* (І. Франко).

(1) Виво́дити / ви́вести із забуття́ (із самозабуття́) *кого* — повертати кому-небудь здатність сприймати навколишню дійсність. *Шерех по снігу вивів його з забуття* (І. Багряний); *Зненацька веселий дзвінкий сміх і розмова вивели мене з самозабуття* (Д. Ткач); *Тупіт кінських копит вивів жінку із забуття* (І. Цюпа); *"Припинити стрільбу, берегти боєприпаси". Ця "хазяйнова" команда, війнувши на Маковея бойовим холодком, мовби повернула йому тимчасово втрачене чуття реальності, вивела його з самозабуття* (О. Гончар); **(2) Виво́дити / ви́вести ни́тку** — випрядати нитку. *Пріська сидить на днищі, висукує та виводить нитку за ниткою* (Панас Мирний); *Ця сорочка в нього зіткана з найтонших ниток, які могла вивести його Докія* (М. Стельмах); **(3) Виво́дити / ви́вести тано́к (та́нець)** — виконувати груповий танець, у якому учасники рухаються один за одним, а також бути ведучим у танку (танці). *Дівчата, побравшись за руки в кружок, виводили танець, співаючи "пе-*

репілки" (І. Нечуй-Левицький); — *Даваймо у кривого танця! Веди, Галю! Без тебе ніхто не виведе* [танець] (Г. Квітка-Основ'яненко).

△ **(4) Виво́дити / ви́вести на орбі́ту:** а) *(що)* запускати космічний корабель або супутник у космос. *Потужні ракети виводять на орбіту космічні кораблі* (із журн.); б) *(кого, перен.)* створювати кому-небудь необхідні умови для досягнення успіхів у чомусь. *Небагато хто знає, якою ціною дається — вивести спортсмена на найвищу орбіту* (з газ.).

◊ **(5) Ви́вело о́чі на лоб (на ло́ба, із ло́ба)** *кому і без дод.* — у кого-небудь широко відкрилися очі від відчуття сильного болю, переляку і т. ін. *Очі вивело із лоба од страшної муки* (Т. Шевченко); *Артуру спершу вивело очі на лоба від страждального жалю, та потім він заговорив скоромовкою: — Чого ти розтотокався, мов теteрук на току?* (із журн.); **(6) Ви́вести (знайти́, віднайти́) кінці́** *(рідше* **кіне́ць)** — з'ясувати що-небудь, дошукатися істини. *Наш засідатель Марко Побийніч не виведе кінців...* (Г. Квітка-Основ'яненко); [О к с а н а:] *Артем зміг би кінці знайти* (О. Корнійчук); *Автор .. не тратив утішної надії віднайти колись кінець сієї небуденної історії* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса); **(7) Ви́вести у [широ́кий] світ (у [широ́кі] світи́):** а) *(кого)* дати можливість кому-небудь побачити щось, зустрітися з кимсь. *Усі погляди прикуті .. до Сеспеля, якого оце вперше після запалення легенів вивів у світ його брат Федір* (Ю. Збанацький); — *Влітку Марися Павлівна ось виведе вас у широкі світи, спортивні забави ждуть вас на воді й на суші* (О. Гончар); б) *(що)* зробити що-небудь відомим для великого кола людей. *Слава українському Боянові, що рідну пісню вивів у широкий світ!* (Панас Мирний); **(8) Виво́дити (вибива́ти) / ви́вести (ви́бити) з рівнова́ги** *кого:* а) позбавляти душевного спокою, порушувати нормальний ритм життя, роботи. *"Рахіра — або земля!" Се випивало його кров і виводило з рівноваги* (О. Кобилянська); *Там* [в операційній] *при світлі корабельних акумуляторів ворожив над столом спокійний і якийсь наче кам'яний Заброда. Ніщо його, здається, не турбувало, ніщо не могло вивести з рівноваги* (В. Кучер); *Вона жила як у Бога за пазухою. Навіть війна ні на день не розлучила її з чоловіком, не вивела її з рівноваги* (П. Інгульський); *Данило був сьогодні неуважним .. Всі ці несподівані пригоди вибили його з рівноваги* (А. Хижняк); б) хвилювати, бентежити кого-небудь. *І хоч сином його в радгоспі пишаються, бо знають, що він льотчик неабиякий, .. проте батька й це не виводить з рівноваги, він стоїть і з суворістю жде належної синової шани* (О. Гончар); *Павло помітив, як усі присутні спохмурніли, почувши, що він тридцять шість днів був у морі без хліба й води. Те повідомлення кого завгодно могло вивести з рівноваги* (В. Кучер); в) своєю поведінкою змушувати кого-небудь нервувати, викликаючи гнів, роздратування і т. ін. *Хоч Артем і раніше знав його як великого шкурника й циніка, .. але, мабуть, іще ніколи досі не виводив він отак його з рівноваги* (А. Головко); *І Данила вивів з рівноваги Филип з своїми настирливими порадами* (А. Хижняк); *Отож і хотів Дмитро дошкулити своєму тестеві, вивести його з рівноваги і подивитись, як він тоді виглядатиме* (М. Ю. Тарновський); **(9) Виво́дити / ви́вести в лю́ди** *кого* — допомагати, сприяти кому-небудь, створюючи умови для досягнення ним певного становища в суспільстві. *І раді ж кріпаки: пан своїх у люди виводе* [виводить] (Панас Мирний); — *Повертайся, виводь в люди братів менших, як батько заповідав. Ти в них за батька!* (П. Автомонов); — *Я ж її за вуха з грязі витягла, в люди вивела!..* (Леся Українка); *Батько — поштар, закінчивши в свій час двокласне городське училище, все життя жив тільки однією мрією — вивести сина в люди, зробити його "повним інтелигентом"* (Ю. Смолич); — *Було в Роланда одне захоплення, та таке могутнє і таке всесильне, що непомітно й вивело його в люди* (Ю. Збанацький); **(10) Виво́дити / ви́вести з се́бе** *(рідко* **з терпцю́)** *кого* — своєю поведінкою змушувати кого-небудь нервувати, викликаючи гнів, роздратування і т. ін. *Мені було сумно вдома, я шукав якогось виходу. Мене пригнічувала домашня обстановка, виводила з себе буденними розмовами дружина* (Ю. Збанацький); *Петер Гаудентій знов усміхнувся іронічно, немов почував вдоволення із-за того, що так швидко вивів з терпцю старого пріора* (І. Франко); — *По-перше, хай встане, — різко сказала Оля Боніфатьєва. Її різкий тон зовсім вивів із себе Сашка Христолобенка* (Є. Гуцало); **(11) Виво́дити / ви́вести на путь пра́ведну** *(рідше* **на ві́рний шлях)** *кого* — допомагати кому-небудь виробити правильну лінію поведінки, гідно поводитися. — *Великий бідак батько. Коли б у світі була така сила, аби вивела його на вірний шлях.., — стиха мовила Лукія* (С. Чорнобривець); — *Я по щирості кажу: спасибі. Спасибі тим, хто вивів мене на путь праведну* (О. Гончар); **(12) Виво́дити / ви́вести на світ [ясни́й]:** а) *(кого)* викривати, розвінчувати кого-небудь, оприлюднюючи його негідні вчинки. *Виводив* [М. Годованець] *їх* [запроданців] *на світ ясний і невпинно закликав сатиричних хлоп'ят — уперед і вперед!* (О. Ковінька); б) *(що)* викривати, розплутувати (про злочин, справу і т. ін). *А той суддя такий був розумний та спритний, що яке б темне діло не було, то зараз його на світ виведе...* (О. Стороженко); **(13) Виво́дити / ви́вести на слизьке́** *кого* — ставити кого-небудь у скрутне, незручне становище. — *А як ліпше робити, — безжально запитала Варвара, виводячи культпрацівника на слизьке, — чи випоювати теля з вимені, чи годувати його молоком з рук?!* (І. Волошин); **(14) Виво́дити / ви́вести на чи́сту** *(рідко* **сві́жу) во́ду:** а) *(кого)* викривати чию-небудь непорядність, підступність, нечесність і т. ін., перев. відкрито звинувачуючи у чомусь. *Ще у своїх ранніх творах М. Годованець узяв під сатиричний обстріл різного роду фальшивих людей. Уміло й дотепно, по-народному мудро виводив він їх на чисту воду* (із журн.); — *Завтра я в прокурора буду, вже договорився з секретаршею... Я виведу їх на чисту воду. І за машини, і за бенкети... Нехай усі знають* (В. Кучер); *Треба вивести Мартина на чисту воду, показати перед людьми, що він просто заздрісник* (М. Ю. Тарновський); б) *(що)* розказувати правду про що-небудь; розкривати істинний, справжній стан речей. [К а р п о:] *Я мушу все вивести на свіжу воду, я не я буду, коли не дізнаюсь, хто перший пустив на мене та Домаху лиху славу!..* (М. Кропивницький); *Стаття Франка незвичайно подобалась мені .. Так ясно, просто і дотепно ледве чи хто потрапив би у нас вивести тоту* [ту] *гнилятину на чисту воду* (М. Коцюбинський); — *Знаєте, панно Броню, в таких справах не можна забавлятися в ніякі таємниці, треба вивести все на чисту воду* (Л. Мартович); **(15) Виво́дити / ви́вести на [широ́ку] доро́гу** *кого* — допомагати кому-небудь знайти своє місце в житті, в суспільстві. [К а т е р и н а:] *Щоб краще дійшло, що я про них* [керівників]

думаю (Посміхнулась). Щоб не забували, хто їм пелюшки міняв, хто їх на дорогу вивів (О. Корнійчук); — *Невже ти такий дивак, що вважаєш своїм обов'язком вивести когось на широку дорогу?* (М. Ю. Тарновський); **(16) Виво́дити** (*рідко* **вибива́ти) / ви́вести** (*рідко* **ви́бити) з ла́ду́:** а) *(що)* робити що-небудь непридатним для використання, роботи і т. ін.; псувати, нівечити. *Їх багато — небезпечних захворювань, що виводять із ладу серце людини* (із журн.); *Його влучний кулемет, нарешті, вивів із ладу один мотор* (Ю. Яновський); б) *(кого)* позбавляти кого-небудь можливості нормально діяти, працювати; робити неспроможним виконувати щось. *Раптовий рецидив рани несподівано вивів з ладу полковника* (Іван Ле і О. Левада); — *Треба вивести з ладу людину, яка так самовпевнено зараз керує заводом* (В. Собко); *Падіння угорської столиці неминуче вибило б з ладу найзапеклішого сателіта Німеччини* (О. Гончар); **Виставля́ти (виво́дити, вести́) / ви́ставити (ви́вести) за две́рі (за порі́г,** *рідко* **за воро́та)** *див.* **виставля́ти; Співа́ти (виво́дити, розлива́тися, залива́тися) солове́йком (солов'є́м)** *див.* **співа́ти.**

ВИВО́ДИТИ², джу, диш, *недок.*, **ВИ́ВОДИТИ,** джу, диш, *док., кого.* 1. Водити коня з певною метою. *На дворі конюхи виводили засідланих коней. Двадцять п'ять юних кавалеристів училися сідати, їздити і злазити з коней* (І. Багмут).

2. *тільки док.* Водячи кого-небудь, проводи́ти довго або по різних місцях. — *Виводив* [Лаврін] *попід руки свою Мелашку по всіх Западинцях до півночі* (І. Нечуй-Левицький); *То як учепиться кого блуд у лісі, то може виводити людину всю ніч на одному місці* (А. Крушельницький).

ВИВО́ДИТИСЯ¹, иться, *недок.*, **ВИ́ВЕСТИСЯ,** едеться, *док.* 1. Зменшуватися в кількості, переставати існувати; зникати. *Обидва вони були відомі на все село п'яниці, одні п'яниці на все село, бо тепер на селах вже зовсім виводяться непросиплені* [непросипущі] *п'яниці* (І. Нечуй-Левицький); — *По кількох роках гать вирвало, річка поменшала, земля просохла, і їм* [будякам] *не стало поліття. І вивелися* (І. Франко); *За час окупації цілком вивелися такі речі, як черевики.., не кажучи вже про чоботи* (Ю. Яновський); *Ай, біда... А гончара, плотника* [тесляра] *.. чи гарного шевця немає, вивелись дощенту* (О. Довженко).

2. Народжуватися, з'являтися на світ (про малят тварин). *Голубів на Горі ніхто не чіпав, не їв, вони вважались Божою птицею, вільно виводились, зграями літали над зеленою Горою* (С. Скляренко); *Вивелись дітки, слабенькі на ніжки, — Довго, поки їм літать!* (Я. Щоголів).

3. *тільки недок.* Пас. до **виво́дити¹**. *Витяжні вентиляційні стояки виводяться вище покрівлі виробничої будівлі не менш ніж на 0,7 м і закінчуються обрізом труби* (із журн.); *Гульня не вгавала: цілу ніч виводились пісні* (Я. Качура).

◊ **(1) [Ні́коли (ні́як)] не виво́дитися / не ви́вестися** — постійно бути наявним або присутнім де-небудь, у когось чи не переставати діяти десь. *Дим махорки ніколи не виводився настільки, щоб крізь нього можна було щось побачити* (Ю. Яновський); *Цього дня не виводилися гості в кумачівській квартирі* (А. Хижняк); *Була городина, то було й сальце, що ніколи не виводилось, і молочко своє* (П. Автомонов); *Звичаї давнини зачепилися на Дорошевій бригаді, не виведуться ніяк* (К. Гордієнко).

ВИВО́ДИТИСЯ², иться, *недок.* Пас. до **виво́дити²** 1.

ВИ́ВОДКА, и, *ж.* 1. Виведення свійських тварин із приміщень для прогулянки, огляду, вакцинації і т. ін. *На XVII Міжнародній виставці-ярмарку "АГРО-2005" відбулися показові виступи верхової їзди, виводка коней різних порід із коментарями фахівців* (з газ.).

2. Спеціалізована виставка тварин (перев. собак), де визначаються якості різних порід. *На Першій закарпатській обласній виводці мисливських собак оцінювали в окремих групах за породою, віком і статтю* (з газ.).

ВИ́ВОДКОВИЙ, а, е. Стос. до виводка. *Розвиток ікринок у морського коника відбувається у виводковій камері самця, куди їх відкладає самка* (з наук.-попул. літ.).

△ **Ви́водкові птахи́** *див.* **птах.**

ВИ́ВОДОК, дка, *ч.* Сукупність малят, виведених однією самицею, які тримаються разом (про тварин). *Виводок качиний Полощеться, забравшись у гущак* (М. Рильський); — *Торік із батьком двох вовків убили. А в Городищі, біля Білого озера, на виводок напали. Спіймали його* (М. Стельмах); // *перен., жарт.* Велика кількість дітей у родині. *У Семків був повен двір дітвори. Глафіра вийшла із своїм виводком на сонце* (С. Чорнобривець); *Чоловік крутішої вдачі наполіг би на своєму, бо де це видано, щоб дружина з усім виводком мандрувала за чоловіком до міста на нараду. А Кислий погодився* (М. Циба).

ВИ́ВОЗИТИ¹, ожу, озиш, *док., кого, що.* Возячи, забрати все звідкись за кілька або багато разів. *Хоч вивози цілий ліс, то все буде один біс* (Номис); [Ю р і й:] *Леся діє так, наче не існує жандармського управління і генерала Новицького, наче мало людей вивозила його карета ночами з квартир* (Л. Смілянський).

ВИ́ВОЗИТИ², ожу, озиш, *док., що, розм.* Забруднити одяг, працюючи, пораючись і т. ін. *За тиждень хазяйнування біля худоби я так вивозив свій одяг, що відіпрати його було нелегко* (із журн.).

ВИВО́ЗИТИ, о́жу, о́зиш, *недок.; наказ. сп.* виво́зь; **ВИ́ВЕЗТИ,** зу, зеш; *мин. ч.* ви́віз, везла, ло; *док.* 1. *кого, що.* Везти звідкись за межі чогось; везучи, видаляти, забирати з якого-небудь місця. *Нальоти на Київ... Вивозили все: Заводи, музеї, театри і школи* (І. Нехода); *Не то кінь, що в болото увезе, а то, що з болота вивезе* (Номис); [Г а в р и л о:] *Ми сьогодні з Трошею дали усім пити, рубонули стільки* [вугілля], *що аби вивезли за три зміни* (О. Корнійчук).

2. *що.* Везти, відправляти товари в іншу країну; експортувати. — *Наша Україна до війни була "житницею Європи". І знаєте, скільки хліба вивозили ми за кордон?* (А. Головко).

3. *кого, що.* Везучи кого-, що-небудь, доставляти кудись, у якесь місце. — *Через тиждень виїжджай до нас та вивозь нам харчі!* — гукнув з човна отаман до хазяйки (І. Нечуй-Левицький); *Відомо, щоб краще родила земля, Потрібно вивозити гній на поля* (С. Олійник); // Везучи, піднімати на якесь підвищення. *Натужились коні; з долини вивезли знов на горбочок* (П. Тичина); // *тільки док.* Привезти. — *Жінка його, либонь, не з наших: здалека відкілясь він вивіз її* (Панас Мирний); *Вслухався Віталій Леонтійович, майже притулившись вухом до потрісканого чорного уламка гучномовця, якого старанно вивіз і до Актюбінська* (Іван Ле).

4. *кого і без прям. дод., перен., розм.* Допомагати кому-небудь у скрутному становищі, взявши на себе важливу частину справи; виручати. *Василь гордо витирав руки: — От те-*

пер можна й третій дзвоник давати. До суфлера: — Валю, гляди ж, вивозь! (С. Васильченко); *Усе на секретарські плечі. Вивези. Що ж, він справді вивезе. Ще раз. Не перша критична ситуація* (В. Дрозд).

5. *тільки док., перен., розм.* Сказати щось зайве або недоладно, невчасно. [С о ф і я *(б'є його):*] *От тобі, от тобі! Бач, який противний! Я йому на вухо, а він так і вивіз голосно* (І. Карпенко-Карий).

(1) Виво́зити / ви́везти в світ *кого* — супроводжувати кого-небудь на світський бал, прийом і т. ін., вводити когось у світське товариство. — *Купи собі новий автомобіль, тому що на твоєму вже соромно вивозити в світ цю красуню — твою нову дружину* (з газ.); *Хоч би вже швидше тії 16 літ кінчились! .. вони поїдуть на зиму до Варшави.., і мама вивезе Юзю в світ, на той оспіваний, обмарений "перший бал"...* (Леся Українка).

◊ **(2) Ви́везти / виво́зити [язико́м (язичко́м)] як (мов, ніби** *і т. ін.)* **на лопа́ті:** а) сказати що-небудь недоречно, недоладно. — *Але, але... — передражнювала його Христина, — вивіз язичком як на лопаті, сказав би просто: треба, мовляв, стару Каралаєву передніше видати заміж, тоді й Маруся буде моя. Чи так?* (І. Нечуй-Левицький); б) *(зі сл.* г о в о р и т и, в и с л о в л ю в а т и *і т. ін.)* що-небудь зовсім недоречне, недоладне або недоречно, недоладно. *Сказав — як на лопаті вивіз* (прислів'я); — *Чому ти ніколи не погадаєш наперед, що маєш сказати, а все десь таке ляпнеш, мов на лопаті вивіз?* (І. Франко); — *Ха-ха-ха! Ти, Хомо Хомовичу, говориш мов на лопаті вивозиш* (Є. Гуцало); **(3) Ви́везти (ви́тягти, ви́нести, понести́) / виво́зити (витяга́ти, вино́сити, нести́) на свої́х пле́ча́х (на собі́):** а) виконати, здійснити, зробити що-небудь складне, тяжке, долаючи труднощі самостійно, без сторонньої допомоги. *Всю роботу — перенесення апаратури в сопках, розчистка тайги — вивезли* [актори] *на своїх плечах* (О. Довженко); [Д р е м л ю г а:] *Не такого я гарту! Ми на своїх плечах усе витягли і будемо далі тягти за всіх аж до могили* (О. Корнійчук); *Я на власні очі бачив, яку многотрудну, воістину подвижницьку роботу несли на своїх плечах і сільські, і міські вчителі* (М. Рильський); *Головний тягар наступу в ці дні виносили на собі сапери* (О. Гончар); б) пережити, зазнати, витерпіти багато лиха, клопотів і т. ін. *Те погане життя, що було колись в Ковалівці, люди винесли на своїх плечах, бодай воно більше не верталося* (В. Кучер); — *Орали ми землю на коровах? Орали. Їли хліб пополам з половою? Їли. Винесли війну на своїх плечах? Винесли* (А. Хорунжий); *Багато горя бачила Гнила Липа на своєму віку, багато поту, крові і сліз українців понесла вона на своїх плечах* (із журн.).

ВИ́ВОЗИТИСЯ, ожуся, озишся, *док., розм.* Забруднитися, працюючи, пораючись і т. ін. — *Де ти так вивозився?*

ВИВО́ЗИТИСЯ, иться, *недок.* Пас. до **виво́зити** 1–3. *Морським шляхом вивозиться в тил устаткування важливих промислових підприємств* (В. Кучер); *Капітал вивозиться за кордон* (з газ.).

ВИВОЙО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ВОЮВАТИ,** юю, юєш, *док., що.* Довго воюючи, борючись, домагатися чого-небудь. *Версальський договір віддав Англії німецький флот великого тоннажу. Вивойовував цей договір Бокуда, Джо Ролінзон* (Ю. Смолич); *Добуватись звідси в університет Мар'яні далеко, і вона вивоювала собі місце в гуртожитку* (О. Гончар); * Образно. *Уже світало. Світанок наче поспішав, вивойовуючи у ночі безмежні простори небосхилу* (Л. Первомайський).

ВИВОЛІКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виволіка́ти.** * Образно. *Коли ідея в основі своїй помилкова, то виволікання її на світ Божий означає її швидку загибель* (з газ.).

ВИВОЛІКА́ТИ, а́ю, а́єш, *рідко* **ВИВОЛО́ЧУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ВОЛОКТИ,** очу, очеш; *мин. ч.* ви́волік, локла, ло; *док., кого, що.* Волочучи, витягати кого-, що-небудь звідкись за межі чогось або кудись. *Швиденько виволікає* [Мавка] *з лісу чималу суху деревину* (Леся Українка); *До хати хазяїна не втягували — боялись, що не стане сил виволочувати назад* (із журн.); *Як дійшла до нього* [Палія] *ся чутка, він і каже: — Нехай візьмуть... Не діждуть! Хіба за ноги виволочуть!* (Д. Мордовець); *Тоня вдалась і справді красна: невід був повнісінький баламутів, осетрів, білуги .. Рибалки насилу виволокли її на берег* (І. Нечуй-Левицький); *Засапавшись, виволік* [Лодиженко] *колеса на рейки і з великим зусиллям прилагодив площадку* (Іван Ле).

ВИВОЛІКА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* Пас. до **виволіка́ти.** *Машина загрузла у багні і виволікалася звідти з великими зусиллями* (із журн.).

ВИ́ВОЛОКТИ *див.* **виволіка́ти.**

ВИ́ВОЛОЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́волокти.** *Камінь, виволочений у город, хижо виблискував на місяці* (з газ.); // *у знач. ім.* **ви́волочений,** ного, *ч.* Той, кого виволокли за межі чогось або кудись. *Виволочений лежав на правім боці, підігнувши обидва коліна* (Т. Осьмачка); // **ви́волочено,** *безос. пред. Полонених було прив'язано до хвостів коней, виволочено за село й розстріляно* (із журн.).

ВИ́ВОЛОЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́волокти.** *Після цієї ради відразу виправлено кількасот чоловік на Дніпро, щоб зробити ополонки, а іншим наказано розділяти замерзлі в купи трупи й готувати їх до виволочення* (з переказу).

ВИ́ВОЛОЧИТИ, очу, очиш, *док., кого, що.* Поволочити довго, на всі боки. *Тоді Семенець взявсь за Макітру: в один бік за чуба, в другий — вим'яв, виволочив, скільки сам знав* (С. Васильченко); // *ким.* Поволочити скрізь. [Б у р л а к а:] *Слухай, Михайло! Я не подивлюсь, що ти старшина, а тільки не заговориш по-людськи, то виволочу тобою всю хату!* (І. Карпенко-Карий).

ВИВОЛО́ЧУВАТИ *див.* **виволіка́ти.**

ВИ́ВОРІТ, роту, *ч.* Внутрішній або зворотний бік чого-небудь. *Машинка йде легко, і руно показує свій молочно-білий виворіт* (І. Багмут); *Підрубивши рубець із вивороту, повертають тканину на лицьовий бік* (з наук. літ.).

ВИВОРІТНИ́Й, а́, е́. Прикм. до **ви́воріт.** *Шви застосовували лицеві та виворітні* (з наук.-попул. літ.).

ВИВОРІТНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **виворітни́й.**

ВИ́ВОРІТНО. Присл. до **виворітни́й.** *У народно-сценічному танці ті ж позиції ніг, що й у класичному, проте виконавці ставлять ноги менш виворітно* (з навч. літ.).

ВИ́ВОРОТ, у, *ч., мед.* Ненормальне положення якого-небудь органа, при якому він або частина його вивернуті своєю внутрішньою поверхнею назовні. *Виворот повіки характеризується тим, що вона не прилягає своїм заднім ребром до передньої поверхні очного яблука* (з наук. літ.); *Виворот сечового міхура.*

ВИ́ВОРОТКИ, ток, *мн. (одн.* **ви́вороток,** тка, *ч.), розм.* Виворотне взуття (черевики, чоботи). — *А скажіть, пане*

Шнейдере, як шиються жіночі черевики-виворотки?.. — почав іспитувати Хома (З. Тулуб).

ВИВОРОТНИЙ, á, é, *розм.* Який шиється, а потім вивертається на лице (про взуття). *Виворотні чоботи, черевики* (Сл. Гр.).

ВИВОРОТОК *див.* **виворотки.**

ВИВОРОТОМ, *присл., діал.* Навиворіт. * Образно. *А відтак усе скінчилося. Все пішло виворотом. Він почав пити* (І. Франко).

ВИВОЮВАТИ *див.* **вивойóвувати.**

ВИВУДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вивудити.** *Поляки мали собі все, що треба, а їхні супротивники жили вловленою дичиною та рибою, вивудженою в Бузі* (П. Загребельний); *Готують консерви з карася або іншої дрібної риби дуже простим способом. Усю вивуджену рибу чистять і потрошать* (з Інтернету); // **вивуджено,** *безос. пред. Тепер зрозуміло, з яких джерел вивуджено інформацію!* (із журн.).

ВИВУДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вивудити.** *З часом лотереї перетворилися на безпрограшний спосіб вивудження грошей у населення* (із журн.).

ВИВУДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вивуджувати.** *Порпання в минулому і вивуджування з творчості компрометувальних рядків було застосоване і щодо кількох наших відомих волинських письменників та діячів культури* (з газ.).

ВИВУДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИВУДИТИ,** джу, диш, *док.* 1. *кого.* Ловити вудкою. *Вивуджувати карасів неважко, оскільки вони (за винятком великих озерних, річкових) не чинять значного опору* (із журн.); // Ловити на нитку, мотузочок із приманкою, закидаючи їх як вудку. *Хлопчик знає, що це тарантулова нора, йому давно кортіло вивудити звідти її хазяїна* (О. Донченко).

2. *що, перен.* Дізнаватися, вивідувати, здобувати що-небудь. *В Україні поширюється новий вид інтернет-шахрайства, націлений вивуджувати в довірливих клієнтів їх персональні дані* (з газ.); *— Ми вже звиклися з думкою про майбутню шахту, про місто Піщане, — сказав Заброда, намагаючись, мабуть, вивудити ще якусь новину* (Микита Чернявський); *Життя його* [Бориса] *сім'ї, друзів, знайомих так вразило мене, що я вивудив з нього все можливе* (О. Бердник).

ВИВУДИТИ *див.* **вивуджувати.**

ВИВЧАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вивчати.** *Надвечір збудувалася подобизна приладдя з фізики для вивчання в трудовій школі* (В. Барка); *Глибоке вивчання справи дає можливість ораторові визначити суть суперечки, її причину* (з наук. літ.).

ВИВЧАТИ, áю, áєш, **ВИУЧУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ВИВЧИТИ, ВИУЧИТИ,** чу, чиш, *док.* 1. *що.* Навчаючись, набувати певних знань у якій-небудь галузі; опановувати щось. *Сам каган Симеон був високоосвіченою людиною, знав мови, вивчав багато наук, наповнив палати своїх теремів книгами* (С. Скляренко); *Він вивчив молдавську мову, яка схожа на румунську* (В. Кучер); // Піддавати науковому розгляду; досліджувати. *Виноградарство — це наукова дисципліна, що вивчає біологічні особливості винограду і розробляє способи одержання високих врожаїв* (з наук. літ.); *Будову різних тіл вдалося дуже добре вивчити за допомогою рентгенівських променів* (з наук.-попул. літ.); // Набувати майстерності у чомусь. [А р с е н:] *Справжні танці — то мистецтво, яке теж треба змалку вивчати* (З. Мороз).

2. *що.* Учачи, запам'ятовувати, засвоювати. [Л ю б о в:] *Я вже готова. Тільки роль вивчу; по весіллі мій дебют* (Леся Українка); *Для чого взагалі загадувати учням вивчати напам'ять те, що може викликати в отрочій душі сумнів?* (Б. Антоненко-Давидович); *Шевченкового "Кобзаря" вивчив* [І. Франко] *напам'ять* (М. Коцюбинський).

3. *кого і без дод.* Навчати кого-небудь чогось. [К о н о н:] *Мене вивчав той шорник, що недавно у попа лагодив хомути* (М. Кропивницький); [М а р і я М и х а й л і в н а:] *Ну, то ходім, я вам покажу, як розбирати гвинтівку, а потім і стріляти вивчу* (І. Кочерга); // *тільки док.* Дати освіту. *У нашої матері завжди боліла голова не тільки, щоб нас прогодувати, одягти, але й вивчити!* (з переказу); *— Цей в мене буде великим чоловіком... Я його у школу віддам, вивчу вражого сина* (Панас Мирний); *Треба було б розгніватися і накричати на меншого, що він забувся, хто і за що виучив його на учителя. Але сьогодні обходиться без крику* (М. Стельмах).

4. *кого, що.* Старанно ознайомлюючись, спостерігаючи, намагатися збагнути, зрозуміти кого- або що-небудь, зробити певні висновки. *Посідавши, вони деякий час мовчки вивчали один одного* (О. Гончар); *Водночас я хочу якнайдокладніше вивчити завод, мати вичерпні відомості про технологічні процеси на ньому* (Ю. Шовкопляс); *Лобанов уже добре вивчив Сиволапа, знав, що від нього особливої ретельності в роботі ждати нічого* (Д. Ткач).

ВИВЧАТИСЯ, áюся, áєшся, **ВИУЧУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок.,* **ВИВЧИТИСЯ, ВИУЧИТИСЯ,** чуся, чишся, *док.* 1. *чого і з інфін.* Навчаючись, набувати знань або уміння в чому-небудь. *Ще малим хлопцем він зробив маленьку скрипочку й сам вивчився грати козачка* (І. Нечуй-Левицький); *У ґазди хоч можна вивчитися господарства, та за це мала була платня* (Н. Кобринська); *Жінка, чого не виучиться, — здогадається, чого не знає, — відчує* (О. Кобилянська); *— А я можу читати ті книжки? — Чому ж? Хоч і поганенько, а грамоти ти вже вивчилась* (О. Донченко).

2. *тільки док., без дод.* Здобути освіту. *Як тут у селі вивчишся, то підеш до міста до більшої школи* (І. Франко); *Хто знає, чи не дідусеві легенди .. заронили в Танину душу першу любов до рідного краю, ще з шкільних літ розбудили мрію вивчитись, стати дослідником оцих островів і степових могил* (О. Гончар); // *на кого.* Навчаючись, набути якої-небудь спеціальності, фаху. *Всі вчитимуться стрибати з неї* [вишки] *і, можливо, вивчаться колись на водолазів, як Олесин батько* (О. Донченко).

3. *тільки недок.* Пас. до **вивчати.** *Фонетика — це розділ науки про мову, в якому вивчаються звуки мови* (з навч. літ.); *В Інституті біохімії вивчається біохімічна природа спокою рослин і стійкості їх до мікроорганізмів* (з газ.).

ВИВЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вивчити.** *Мабуть, жоден археологічний об'єкт на земній кулі не вивчений так ретельно, як піраміда Хеопса* (з наук. літ.); *Фізіологія і біологія вірусних інфекцій ще мало вивчені* (з наук.-попул. літ.); *Він пригадав давні розмови та слова свого вчителя Хоцінського, як-от школяр пригадує вивчену лекцію* (І. Нечуй-Левицький); // **вивчено,** *безос. пред.* [Д р у г и й к о м е н д а н т:] *І ви хочете, щоб такі проекти та було розглянуто й вивчено (а їх треба серйозно й всебічно вивчити) за якихось два тижні?* (М. Куліш).

ВИВЧЕНІСТЬ, ності, *ж.* Стан дослідження чогось, сукупність відомостей, знань про що-небудь. *За комплексного підходу до наукових етнологічних студій враховувався*

стан вивченості тієї чи іншої проблеми (з наук. літ.); *Атлас є картографічною енциклопедією — це систематизоване зведення знань і відомостей про територію на сучасному рівні її вивченості* (з навч. літ.).

ВИ́ВЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́вчити.** — *В науці напрям повороту не важить, — сказав Славенко. — В науці важить констатація і вивчення факту* (В. Підмогильний); *Проблема вишукання і вивчення нових антибіотиків має не тільки наукове, а й важливе практичне значення* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́ВЧИТИ *див.* **вивча́ти.**

ВИ́ВЧИТИСЯ *див.* **вивча́тися.**

ВИ́В'ЯЗАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́в'язати.** *Молодиці, гарно вив'язані квітчастими терновими хустками, несли клуночки та вузлики* (Дніпрова Чайка); *Хутко одягла* [дівчина] *чорний светр, нею самою вив'язаний, і покинула кімнату* (П. Автомонов); *Великі, місткі сумки з білої або різноколірної пряжі з ажурними прикрасами у вигляді вив'язаних квітів і рослинного орнаменту доповнюють лаконічні й жіночні повсякденні сукні* (з Інтернету); // **ви́в'язано,** *безос. пред. Низ джемпера, манжети і горловину вив'язано "резинкою"* (із журн.).

ВИ́В'ЯЗАТИ *див.* **вив'я́зувати.**

ВИ́В'ЯЗАТИСЯ *див.* **вив'я́зуватися.**

ВИВ'Я́ЗУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вив'я́зувати.** *Побудову четвертого ряду мереживa починаємо вив'язуванням чотирьох "снопиків" над шістьма нижніми, пропускаючи два останніх* (з навч. літ.).

ВИВ'Я́ЗУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́В'ЯЗАТИ,** в'яжу, в'яжеш, *док., що.* 1. Розв'язуючи зав'язане, виймати звідти що-небудь. *Деякі виймають гроші з чересів, другі вив'язують із хусток* (І. Франко); *Вив'язавши з вузлика горнятко з кашею, кавалок сала й кусень хліба, Лукія збиралась полуднувати* (О. Ільченко).

2. Обгортаючи чимсь що-небудь, старанно або певним способом зв'язувати кінці. *Стояв* [Штепа] *біля гардероба перед дзеркалом і спокійно вив'язував, вимучував на горлі свою тоненьку оцю краватку* (О. Гончар); *Пишно вив'язала Ганна голову, як та краля, червоною великою хусткою* (І. Нечуй-Левицький).

3. Зв'язувати, в'язати все на якійсь ділянці (про скошену пшеницю, жито і т. ін.). *Ганна вдосвіта вив'язувала понад дорогою жито, що лишилось недов'язане після лобогрійки* (Ю. Яновський); *Дасть пан десятину, а ти йому за одну ту десятину три десятини викоси й вив'яжи, і звези, і склади* (Остап Вишня).

4. В'яжучи з ниток, виготовляти що-небудь. — *Кумові давно б слід вив'язати скатертину, ось дивиться — стіл голий* (Панас Мирний); *Мати витягла з скрині білу хустину і, розгорнувши, хвалилася: — Оце сама вив'язала для неї* (А. Шиян).

ВИВ'Я́ЗУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВИ́В'ЯЗАТИСЯ,** в'яжуся, в'яжешся, *док.* 1. Обгортати чимсь свою голову, шию, зв'язуючи кінці певним способом. *На Херсонщині, під час роботи, і дівчата, і молодиці вив'язуються білими хустками* (О. Воропай); *В перші дні, бувало, не встигне* [Микола] *відпочити після роботи, а вже, гляди, зодягає святковий костюм, вив'яжеться галстуком і гайда* (І. Цюпа).

2. *тільки недок.* Пас. до **вив'я́зувати.** *Умілими руками светр вив'язується досить швидко* (із журн.).

ВИ́В'ЯЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́в'ялити.** *Цілих биків, на рожнах печених, поросятами начинених їли, м'ясо кінське до прозора вив'ялене* (Н. Королева); *Але спочатку й сон мучив вив'ялене тіло підполковника* (М. Стельмах); *Вив'ялена риба.*

ВИ́В'ЯЛИТИ *див.* **вив'я́лювати.**

ВИ́В'ЯЛИТИСЯ *див.* **вив'я́люватися.**

ВИВ'Я́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вив'я́лювати.** *Процес вив'ялювання полягає у повільному висушуванні риби під дією тепла, сонячного проміння та повітря* (з навч. літ.).

ВИВ'Я́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВИ́В'ЯЛИТИ,** лю, лиш, *док., кого, що.* 1. Робити в'яленим. *Вив'ялити яблука.*

2. *перен.* Виснажувати, знесилювати. *Він* [Шаптала] *почував, що хвиля багна захлеснула його, і огида вив'ялила йому тіло* (В. Підмогильний).

ВИВ'Я́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ВИ́В'ЯЛИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Ставати, робитися в'яленим. *Через деякий час м'ясо вив'ялюється.*

2. *перен.* Виснажуватися, знесилюватися. *Мужик у роботі вив'ялиться, виробиться та й недовго живе* (Сл. Гр.).

3. *тільки недок.* Пас. до **вив'я́лювати.** *Риба добре вив'ялюється досвідченими кухарями.*

ВИ́ГАД, у, *ч.* Те саме, що **ви́гадка.** *Він мовив навмання, не знав, що вигад зійдеться з правдою* (Леся Українка); — *Які вже в вас дивні вигади, пане професоре! — вмішалась тітка* (О. Кобилянська).

ВИ́ГАДАНИЙ[1], а, е. 1. Дієпр. пас. до **ви́гадати**[1] 1, 2. *Жінка — друг... Дурниця... вигадана слинявими хлопчиками!* (В. Винниченко); *Виїхавши з річки до першого гирла, ми навіть затягли на голос "Молодий козаче", вигадану нами пісню* (Олесь Досвітній); *Ці додаткові ляди вигадані конструктором, напевно, в час особливого творчого натхнення* (І. Багряний); // **ви́гадано,** *безос. пред. Цього разу щодо моєї скромної й направду аполітичної особи було вигадано цілий план — гнучкий і багатоступеневий* (Ю. Андрухович).

2. *у знач. прикм.* Несправжній, не такий, яким його видають або яким він видається. *Є дві правди. Одна дійсна, реальна правда. Друга — вигадана, неіснуюча, така, якою хотіли б її бачити* (О. Довженко); — *А я вас зовсім не знаю, вперше бачу. Я навіть не певен, що ви своє, а не вигадане ім'я назвали...* (Іван Ле).

ВИ́ГАДАНИЙ[2], а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **ви́гадати**[2]. *Користь, вигадана зі знайомства з чиновником, для всіх була очевидною* (з газ.).

ВИ́ГАДАНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **ви́гаданий**[1]. *Слово "кіно" у контексті концепції програми свідчить не про вигаданість подій, а навпаки, про реальність* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́ГАДАТИ[1] *див.* **вига́дувати**[1].

ВИ́ГАДАТИ[2] *див.* **вига́дувати**[2].

ВИ́ГАДКА, и, *ж.* 1. Те, що вигадане в результаті міркувань, роздумувань; рішення щодо якоїсь дії. *Він* [Яків] *любив усе по-своєму робити й за свої вигадки чіплявся так, як п'явка* (Грицько Григоренко); *Вся несподіванка полягала в тому, що підпільники організували удаване кінознімання, щоб ближче підібратися до табору. Ця неймовірна вигадка настільки ошелешила німецькі голови, що вони сліпо всьому повірили...* (Ю. Яновський); // Те, що створене, винайдене. *Хлопець працював з піднесенням, яке гострою радістю*

пронизувало груди. Бачив, що його проста вигадка вдвічі прискорює роботу (О. Донченко).

2. Здатність вигадувати, винаходити. *Вигадка — свідок могутності людського розуму* (М. Трублаїні); *Завдяки домислу та вигадці незрозумілі природні явища й суспільні події переводяться в легендах у ранг зрозумілих* (з наук. літ.).

3. Те, що створене в уяві, чого немає і не було насправді. [А н д р о м а х а:] *Ти наче п'яна, помішала в купу і правду, й вигадку* (Леся Українка); *От і кажіть, що сни — бабські вигадки і не віщують правди* (В. Винниченко); *Сказати* [дитині], *що казка — вигадка, брехня, небувалість? Зруйнувати світ дитячої мрії?* (О. Бердник).

4. Примхливе бажання, надумана потреба. *Оранка без худоби нам здавалася незбагненною вигадкою* (О. Ковінька); *Мода — вигадка міста* (О. Воропай); // Витівка, придумана для розваги. *Парубкам подобалась ся вигадка; от вони підняли того хорта на дрючок та й понесли* (О. Стороженко); *Все село тішилося моїми вигадками, всі хлопці й дівчата носили прізвища, що я їх, бувало, надаю* (Панас Мирний); *Петро лежав мовчки горілиць і байдужно слухав усі вигадки Корецького й Шипила* (С. Черкасенко).

◊ **Метки́й (хва́цький) на ви́гадки (на ви́тівки)** *див.* **метки́й.**

ВИГА́ДЛИВИЙ, а, е. 1. Здатний вигадувати, винаходити; швидкий на вигадку; винахідливий. *Щоб Горобців шкідливих настрашити, Вигадливий Хазяїн взяв Солом'яного Діда приладнав Та ще й з лозиною, неначе хоче бити* (Л. Глібов); *Вигадливий, кмітливий, він просто кипів від безлічі різних проектів* (В. Козаченко).

2. Химерний, незвичайний за формою, змістом. *Голову посів рій думок, нових, тривожних, вигадливих, що опановують людину в розпуці* (Олесь Досвітній); *Фантастичні звірі зображені на орнаменті у вигадливих сплетіннях* (з наук. літ.); *Столи, особливо в гуцулів, крім міцності, відзначалися й вигадливою різьбою* (з наук.-попул. літ.).

ВИГА́ДЛИВІСТЬ, вості, *ж.* Властивість за знач. **вига́дливий.** *Здатність викидати усякі штуки, вигадливість в жартах виявляють захований в Антонові дужий комічний талант* (І. Нечуй-Левицький).

ВИГА́ДЛИВО. Присл. до **вига́дливий** 2. *Він* [міліціонер] *повів невідомого громадянина ковальської нації, який шарпав на собі шкіряну фартушину, лаявся задьористо й вигадливо* (Ю. Яновський); *Ромашка і деревій, материнка і конвалія вигадливо вкраплювались у зелений сувій ще не скошеного лугу* (С. Добровольський); *Часто посуд вигадливо розписаний чорною, білою та червоною фарбами* (з наук. літ.).

ВИГА́ДНИК, а, *ч.* 1. Той, хто легко вигадує, видумує що-небудь; людина з живою уявою. *Вигадник і поет, Він записався був одважно у приблуди І, золоті якісь шукавши береги, Чотири роки жив у темряві тайги* (М. Рильський); *Особливо смішив усіх Онопрій Перегуда — парубок неймовірної сили, сміливої вдачі, чорнявий, з грайливими очима, жартун і вигадник* (А. Іщук).

2. Той, хто вигадує що-небудь неправдиве, брехливе, таке, що не відповідає дійсності. *— А ви й повірили. Микита такий вигадник, як ота баба Килина .. Тільки й зна, що бреше* (П. Панч).

ВИГА́ДНИЦТВО, а, *с.* Здатність, уміння вигадувати. *Здатність до фантазування — корисна якість ученого, вкрай потрібна аж ніяк не для пустопорожнього вигадництва* (з наук.-попул. літ.).

ВИГА́ДНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **вига́дник.** *Тут ланкову свою Ланка на руки хапає, з співами й гуками Вгору її підкидає: — Ой ти ж, вигадниця наша! Найстарша сестриця!* (І. Вирган).

ВИ́ГАДОЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **ви́гадка.** *Увесь день на ґаночках* [стара пані]; *нічка йде — охає та стогне. А за молодого віку, славлять, вигадочки були чималі і в неї* (Марко Вовчок).

ВИГА́ДУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вига́дувати[1].** *Крім шахів, шашок та доміно, в камері була ще низка інших, спеціально тюремних ігор, вигадуваних самими в'язнями* (І. Багряний).

ВИГА́ДУВАННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **вига́дувати[1].** *Підняло* [парубоцтво] *проміж себе іграшки та сміхотню, раді, що докупки зібрались, то — вигадування, неначе колись їм було на вечорницях* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Не треба уявляти творення слів як штучне їх вигадування* (з наук.-попул. літ.).

ВИГА́ДУВАННЯ[2], я, *с., розм.* Дія за знач. **вига́дувати[2].** *Будучи студенткою, дівчина обмежувала себе в їжі, щоб заощадити певні кошти. Проте таке вигадування тільки нашкодило її здоров'ю* (із журн.).

ВИГА́ДУВАТИ[1], ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ГАДАТИ,** аю, аєш, *док., що.* 1. Думаючи, міркуючи, знаходити якесь рішення, додумуватися до чого-небудь. *Втупивши очі у вогонь, Верига сидів перед мечетом і вигадував кару на голову панів* (П. Панч); *Дідона вигадала грище, Еней щоб веселіший був, І щоб вертівся з нею ближче, І лиха щоб свого забув* (І. Котляревський); *Яць вигадав спосіб обходитися зовсім без її помочі* (І. Франко); *Як я не сушив собі голови, не міг нічого путнього вигадать* (В. Винниченко); // Створювати, винаходити що-небудь нове, те, чого раніше не було. *Брати у батьківській жили старій оселі, .. Але з-між них один Усе, було, пісні вигадує веселі* (М. Рильський); *Напослідок винайшли дзиґарі вежові. Хто й як перший вигадав це диво — незвісно* (М. Коцюбинський); *Мишуня встиг вигадати цілком універсальну машину, яка рубатиме вугілля* (Ю. Яновський).

2. Говорити, описувати те, чого немає і не було, створювати в уяві. *Правда, Наришкін щодня привозив цікаві вісті, більшість яких сам же він і вигадував, аби лише заспокоїти і розважити царствуючих осіб та жіноцтво* (П. Кочура); *Хлопець увійшов у хату та й каже: — Тітко! казав дядько, щоб я оті сухі дрова переносив у хату, бо дощ намочить. Він це навмисне вигадав, щоб попа трохи під піччю провчити* (з казки); — *Ви ще не знаєте мого Вову. Він великий фантазер і мрійник. Як що вигадає, то потім певен, ніби так і справді було* (М. Трублаїні); // *на кого.* Говорити неправду, зводити наклеп. *Розсердились старша й середуща* [сестри] *та й стали казна-що вигадувать і наговорювать на меншу* (О. Стороженко).

3. *тільки недок.* Виявляти примхи; вередувати. *Як почала вигадувати: і те не добре, і се не гаразд, — дайте такого, що й не знаю якого* (Сл. Гр.); *А там ще як почнуть* [дочки] *вигадувати свої витребеньки* (І. Нечуй-Левицький).

◊ **(1) По́роху не ви́гадає (не ви́думає)** — неспроможний додуматися до чого-небудь, здогадатися про щось; некмітливий. *Командував нами капітан, з тих, що пороху не вигадає, колишній солдафон з унтер-офіцерів* (із журн.); — *Так,*

ти пороху не видумаєш: коли чогось не знаєш, завжди плетеш усякі дурниці, чим винагороджуєш себе за свою обмеженість і нездогадливість (з газ.); **(2) Ще що ви́гадай (ви́думай, зроби́** *і т. ін.)!* — уживається для вираження несхвалення, осуду або заперечення чого-небудь. — *От ще що вигадай! Йди так, покажись такою... Дрантям та латтям скоріш уразиш панські очі* (Панас Мирний); — *Сину! Що це з тобою сталося? Чого ти чепляєшся* [чіпляєшся] *до молоді ні за що ні про що? — Еге! Чепляєшся. Ще що, мамо, вигадайте!* (І. Нечуй-Левицький); — *Який тебе дурень бив, ще що вигадай! Приснилось?* (І. Багряний).

ВИГА́ДУВАТИ², ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ГАДАТИ,** аю, аєш, *док., що, розм.* Заощаджувати на чому-небудь, скорочувати видатки, шлях, час і т. ін.; намагатися дістати з чого-небудь прибуток, користь. *Добре знайома з усіма горішанами, вона з того вигадувала велику користь* (Панас Мирний); — *Взяти напрямок ген на той хутірець, що темніє на видноколі, і таким чином вигадати не менш як чотири кілометри* (О. Донченко); *Де яку копійку вигадаєш, позичиш дещицю — і в Київ* (з публіц. літ.).

ВИГА́ДУВАТИСЯ¹, ується, *недок.* Пас. до **вига́дувати¹.** *Султан Сулейман занадто дріб'язковий в управлінні. Вирішує все сам, нікому не вірить, тому щодня вигадуються нові й нові закони, щоб зв'язати всім руки, щоб ніхто ні ворухнувся, ні писнув* (П. Загребельний); *Треба відрізняти справді народні традиції від тих псевдотрадицій, що вигадувалися в офіційних кабінетах і нав'язувалися народу, принижуючи його справжню культуру* (з наук. літ.).

ВИГА́ДУВАТИСЯ², ується, *недок., розм.* Пас. до **вига́дувати².**

ВИГА́ДЬКО, а, *ч., розм.* Те саме, що **вига́дник.** — *Ну, тату! Я не знала, що ви такий вигадько! Я зроду-звіку такого не вигадала б, як оце ви з Дрімайлом, — сказала Уляся* (І. Нечуй-Левицький); [Ц і с а р:] *Яке добро, що ти до нас прийшов із "Тисячі й одної ночі" мов! Вигадько ти, як та Шехерезада* (М. Лукаш, пер. з тв. Й.-В. Гете).

ВИ́ГАНИТИ, ню, ниш, *кого.* Док. до **га́нити.** [С т е ф а н:] *Ех ти, Божий бичок! Ти гадаєш, як в'язень, то вже його можна виганить, випаскудить із останнього?* (С. Васильченко).

ВИ́ГАНЬБИТИ, блю, биш; *мн.* ви́ганьблять; *кого.* Док. до **ганьби́ти.** *Семен, було, мене і полає, і виганьбить, а часом і за чуприну таки гаразд покрутить* (Ю. Федькович); — *В мене кінь засікся, так я перев'язував, щоб старшина не загледів та не виганьбив принародно* (О. Гончар).

ВИГАНЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виганя́ти.** *Всі шепочуть молитви й схвильовано, з страхом зиркають на бабу Чаплю. Тепер саме починається справжнє виганяння чорта* (В. Винниченко).

ВИ́ГАНЯТИ, яю, яєш, *док., розм.* Бігаючи, побувати в багатьох місцях, скрізь, де-небудь. *У пошуках матері дівчинка виганяла по всіх сусідах* (з газ.); // Пробігати певний час. * Образно. *Чотири роки по степах по тих виганяв* [дід Матвій]... *А потім на Чорномор'я перекинувся... До козаків...* (Остап Вишня).

ВИГАНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ВИГО́НИТИ,** ню, ниш, *недок.,* **ВИ́ГНАТИ,** ви́жену, ви́женеш, *док.* 1. *кого, що.* Примушувати кого-небудь залишати якесь приміщення, місце, місцевість і т. ін.; проганяти. [Д е м к о:] *Та я тебе вижену з подвір'я!* [З і н ь к о:] *Нащо ж виганять? Коли вже я вам так спротивився, то я й сам піду* (М. Кропивницький); — *Як же мені, Вовчику-братику, не плакати, коли в моїй хатці звір страшний сидить? А Вовк: — От я його вижену* (з казки); *Коли ж Іван почав вимагати своє, зароблене, то пан вигнав з фільварку* (С. Чорнобривець); // Гнати кудись, до чогось, у якесь місце і т. ін. *Тільки й чути, що корови скільки є духу ревуть, затим, що хазяйки не йдуть їх доїти і не думають виганяти їх до череди* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Весною .. вигнали ми своїх зголоднілих за зиму корівок на пашу* (І. Цюпа); // *розм.* Ведучи машину, забирати її з якого-небудь приміщення. *Шофер, що, розпластавшись, спав під сараєм, схопився очманіло і .. кинувся виганяти машину з сарая* (О. Гончар); // *розм.* Виключати звідкись, виводити зі складу чогось. *Тепер губернатор напевне вижене з служби, а директор виключить Дорю* (М. Коцюбинський); — *Уроків я й по музиці не люблю, я поламав скрипку і мене вигнали з музгуртка* (О. Іваненко); // *розм.* Видаляти (хворобу). *Настойка з полиневого цвіту виганяє з тіла будь-яку лихоманку* (Ю. Яновський); *Що холодніша вода для обливання, то вона краще пробуджує організм і "виганяє" хвороби* (з наук.-попул. літ.); — *А то вже яка хвороба. Одну горіховим соком виженеш, а іншу віджимками з пагінців молодої таволги* (М. Стельмах).

2. *що.* Під час росту посилено витягуватися, довшати якоюсь своєю частиною (про рослини). *Будуть уже лілеї виганяти білі стрункі пупчики вгору* (О. Кобилянська); *Посадить вона дерево в садку, дерево швидко приймається і за літо вижене паростки вище од хати* (І. Нечуй-Левицький); // Прискорено вирощувати (рослини). — *А ви спочатку навчіться елементарної чемності. З ученими людьми розмовляти — це тобі не огірки й цибулю в теплиці виганяти* (М. Стельмах); // *кого, що, безос.* Робити високим у процесі росту. *Квітки вже так вигнало вгору, що вся голова її* [Варі] *ховається в них* (І. Сенченко); *За п'ять-шість тих років вигнало Якова, як явора, рослявого та стрункого* (С. Васильченко).

3. *що, перен., розм.* Робити, споруджувати що-небудь високе, велике. *Будинок вигнали для житла на цілий квартал* (Яків Баш); [П а р а с к а:] *Коли б могла, я до неба тин вигнала б і вглиб метрів на двадцять, щоб навіки відгородитись від Часника* (О. Корнійчук).

4. *що і без прям. дод., розм.* Виробляти, одержувати працюючи. *От такі, як вона, дівчата у мене вже по двісті процентів норми виганяють* (В. Кучер); *Пішов* [Погребняків син] *стелі у шахті кріпити .. Виганяє добре: щонеділі пиво п'є і дівчат пряниками засипає* (М. Рудь).

5. *що.* Вибивати що-небудь різким поштовхом, ударом.

6. *що.* Те саме, що **вику́рювати** 4. — *Нема горілки, з чого її виженеш* (Є. Гуцало).

◊ **Вибива́ти (виганя́ти) / ви́бити (ви́гнати) дур (ду́рощі, ду́рість) [з голови́]** *див.* **вибива́ти; Вибива́ти (виганя́ти) / ви́бити (ви́гнати) клин кли́ном** *див.* **вибива́ти; (1) Виганя́ти / ви́гнати сім потів (сьо́мий піт)** *з кого:* а) змушувати кого-небудь напружено, з останніх сил працювати або виснажувати когось непосильною роботою. *Вона підійшла до мене, подивилася, як вправно я маніпулюю кнопками в пульті, як виганяю сьомий піт з нетямкуватого Кривцуна* (П. Загребельний); б) *(безос.)* хто-небудь дуже виснажується, втомлюється від напруженої або дуже тяжкої роботи, діяльності. — *А ось я, наприклад, не можу* [їха-

ти] *в іншому вагоні. Навіть купейний мене не влаштовує. Хоч, мушу вам сказати, і нелегко даються ці м'які. Сім потів з тебе вижене, поки обілетишся* [придбаєш квиток] (Ю. Збанацький); **(2) Виганя́ти дух** *з кого* — дуже знесилювати кого-небудь чимсь або доводити когось до смерті. *Спеку я переношу з мукою, і вже конторські субтропіки дух з мене виганяли* (П. Козланюк).

ВИ́ГАНЯТИСЯ, яюся, яєшся, *док., розм.* Багато бігаючи, втомитися. *Виганявся за день, аж ніг не чую* (Сл. Гр.).

ВИГАНЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.,* **ВИ́ГНАТИСЯ,** ви́женуся, ви́женешся, *док.* 1. Виростати високим, дуже витягуватися під час росту. *Осокори й верби гніздами зеленого розкішного гілля виганялися вище од скель* (І. Нечуй-Левицький); *В свою пору були вони* [штани] *й довші, та Антосьо вигнався за рік* (А. Свидницький); *Тополі ще молоді, а вже вигнались далеко вище за будинок* (Ю. Збанацький).

2. *тільки недок.* Пас. до **виганя́ти.** *Народна українська мова виганялася на периферію літературного життя, вона культивувалася по рукописних збірниках, нею писалася поезія лірична, сатирична, травестійна* (Валерій Шевчук); *Випили, закусили... Карпо Нехльода поцікавився, у кого ж взята сулія і добрий той апарат, у якому виганявся цей первак* (А. Шиян).

ВИГАПТО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вигапто́вувати.** *Вигаптовування коміра.*

ВИГАПТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ГАПТУВАТИ,** ую, уєш, *док., що.* 1. Гаптуючи, вишиваючи золотом або сріблом, прикрашати, оздоблювати що-небудь. *Хустиночко мережана, Вишиваная, Вигаптую, подарую, А він мене поцілує* (Т. Шевченко).

2. Вишиваючи, покривати візерунками. — *А признайся, сину, хто тобі вигаптував оцю мережану сорочку, га?* (І. Нечуй-Левицький).

ВИГАПТО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ВИ́ГАПТУВАТИСЯ,** ується, *док.* 1. Покриватися візерунками. * Образно. *Далеко на горі раптом спалахнуло багато вогнів, загорілися світляні колеса, барвистими узорами вигаптувався темний оксамит ночі, — це в міському парку запалили феєрверк* (В. Собко).

2. *тільки недок.* Пас. до **вигапто́вувати.** *Постаті святих або інші фігури, що мусили мати ще більший рельєф, вигаптовувалися окремо на шматочках полотна* (з навч. літ.); * Образно. *Саме в такій дефініції і вигаптовується письменником романічний світ новелістично скроєного сюжету* (з публіц. літ.).

ВИ́ГАПТУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́гаптувати.** *А одежа яка: .. шовкова плахта, виступці золотом вигаптувані* (О. Стороженко); *Він привіз .. турецьку феску з вигаптуваними на ній срібним місяцем і зіркою* (Олесь Досвітній); *У Юрка була ціла купа .. білих сорочок з мереживами, перламутровими ґудзиками і вигаптуваними монограмами* (Т. Прохасько); // **ви́гаптувано,** *безос. пред. На омофорі Богоматері вигаптувано зображення ангелів* (з наук. літ.).

ВИ́ГАПТУВАТИ *див.* **вигапто́вувати.**

ВИ́ГАПТУВАТИСЯ *див.* **вигапто́вуватися.**

ВИ́ГАРКИ, ів, *мн., техн.* Залишки від згоряння чого-небудь. *Вигарки полімерів темніли на підлозі лабораторії* (із журн.).

ВИ́ГАРМАНУВАТИ, ую, уєш, *док., що, заст.* Док. до **гармanува́ти.** *Відколи гарманую, тільки копу вигарманував* (Сл. Гр.).

ВИГАРТО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вигарто́вувати.** *Премією відзначили журналістів і письменників, які в нові часи зробили значний внесок у вигартовування духу нації* (з газ.).

ВИГАРТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ГАРТУВАТИ,** ую, уєш, *док.* 1. *що.* Гартуючи, робити міцнішим, пружнішим. *Вдалося з'ясувати, що шаблю і клинок вигартували у Львові* (з Інтернету).

2. *кого, що, перен.* Зміцнювати, робити стійким, витривалим. *Діти війни і тяжкого повоєнного лихоліття самі вигартовували у собі силу духу і мистецькі переконання* (з газ.); [Д. Ж у а н:] *Яку я гарну вигартував душу!* (Леся Українка); * У порівн. *Горе не розслабило її, а наче ще більше вигартувало, насталило, як оту вузеньку косу-тавричанку чистої співучої сталі...* (О. Гончар).

ВИГАРТО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВИ́ГАРТУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *док.* 1. Гартуючись, ставати міцнішим, пружнішим. *Відомо, що не будь-яка сталь вигартовується. Це один зі способів визначення марки сталі* (з наук.-попул. літ.).

2. *перен.* Ставати стійким, витривалим, зміцнюватися, набуваючи досвіду і т. ін. *В атмосфері здорового суперництва вигартовуються справжні лідери, справжні переможці* (з газ.); *З тих, які були там рядовими, згодом виростуть командири рот і батальйонів, вигартуються в боях .. командири полків і артдивізіонів* (О. Гончар).

3. *тільки недок.* Пас. до **вигарто́вувати.** *Бійці вигартовувалися командиром.*

ВИ́ГАРТУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́гартувати.** *Летять і летять* [на конях] *численні ряди осяяних сонцем облич, обвітрених і загорілих, вигартуваних стужами та спеками* (О. Гончар).

ВИ́ГАРТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́гартувати.** *Тільки в моральному переродженні, у вигартуванні морально безкомпромісних людей І. Франко бачить запоруку піднесення і визволення нації* (з наук. літ.).

ВИ́ГАРТУВАТИ *див.* **вигарто́вувати.**

ВИ́ГАРТУВАТИСЯ *див.* **вигарто́вуватися.**

ВИГАСА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вигаса́ти.** *Вже з 1846 р., з часів свого "Первоцвіту", він* [Щоголів] *немов спеціалізувався на темах вигасання запорозької психології* (М. Зеров); *Пересічний мовець не знає про фонемний склад мови або про вигасання історично зумовлених тенденцій у її розвитку* (з наук. літ.).

ВИ́ГАСАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Гасаючи, побувати в багатьох місцях або скрізь. *Хлопець вигасав по всіх кутках села, шукаючи діда* (із журн.).

ВИГАСА́ТИ, а́є, *недок.,* **ВИ́ГАСНУТИ,** не; *мин. ч.* ви́гас і ви́гаснув, ла, ло; *док.* 1. Переставати горіти, жевріти; згасати. *У печі за заслонкою вигасав вогонь* (з мемуарної літ.); *Люлька вигасла третій раз; він взяв тютюн і наповнив її знову* (Н. Кобринська).

2. *перен.* Ослаблятися, втрачати гостроту; зникати. *Всі вони* [вбивства] *забуті .. Тілько се одно не вмирає і не вигасає і оживає все наново, болить тим гірше в моїм нутрі, чим більше силкуюся забути про нього* (І. Франко).

ВИГАСА́ЮЧИЙ, а, е. Який вигасає. *Хвилинку дивився* [Іван] *на них, як би пізнавав, і у вигасаючих очах зажеврів останній вуглик життя* (Мирослав Ірчан).

ВИ́ГАСИТИ *див.* **вига́шувати.**

ВИ́ГАСЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **ви́гаснути.** [Старий чоловік *(підходить до старої жінки, що сидить коло вигаслого вогнища ..):*] *Давай вечерю!* (Леся Українка); *Куріють вигаслі багаття, собаки виють до зірок, а в річці місяць, мов латаття, доріс до повні і розмок...* (В. Стус); *Хлопці сиділи біля наметів і з жалем дивилися на майже вигасле вогнище* (із журн.); *Чорні брови були такі густі й широкі, що зовсім закривали переділку носа. А під ними — холодні, вигаслі, малі очі* (Мирослав Ірчан).

ВИ́ГАСНУТИ *див.* **вигаса́ти.**

ВИ́ГАТИТИ *див.* **вига́чувати.**

ВИ́ГАЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́гатити.** *Бистрі протоки між кількома річищами Ворскли; мілкі броди, вигачені по дну хворостом і глицями...* (І. Багряний).

ВИГА́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вига́чувати.** * Образно. *Старий Мороз розповідав про місто каторги, про пекло новітніх канальських робіт, вигачуване костями українськими, — про Комсомольськ* (І. Багряний).

ВИГА́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вига́чувати.** *Вигачування болота.*

ВИГА́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ГАТИТИ**, ачу, атиш, *док., що.* 1. Вистеляти хмизом, колодами і т. ін. болото, пісок тощо для проїзду, проходу; прокладати гатку. *Десь колона забралася в сипучі піски... Мусили тоді самі .. вигачувати собі дорогу. Рубали довколишні лози .. і стелили їх під трактори та комбайни* (О. Гончар); * Образно. *Якась погана рука невидима викопала між ними глибоку пропасть* [прірву], *котрої вже ніщо не вигатить* (І. Франко).

2. *розм.* Гатячи, вибивати що-небудь. *Чоловік у стані алкогольного сп'яніння вигатив двері у своєму будинку* (з газ.).

ВИГА́ЧУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **вига́чувати.**

ВИГА́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ГАСИТИ**, ашу, асиш, *док., що.* 1. Гасити все, що горить, жевріє. *Злива майже вигасила ватру* (із журн.).

2. *перен.* Знищувати що-небудь. *Коли сон важкий, то він вигашує навіть видіння і так глибоко занурює душу, що вона вже ніяк не може усвідомлювати себе саму* (з наук. літ.); *Той тягар* [сум і важка праця] *вигасив у її серці всяку іскру веселості і радісного погляду на світ* (І. Франко); // Втрачати блиск, жвавість, виразність (про очі, погляд). *І він забрав його* [золото], *і мовчки вийшов із хати, на вікнах якої погасли місяці. Чи то вже зовсім вигасли його очі?* (М. Стельмах).

ВИ́ГВИНТИТИ *див.* **вигви́нчувати.**

ВИ́ГВИНТИТИСЯ *див.* **вигви́нчуватися.**

ВИ́ГВИНЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́гвинтити.** *Ключ глухо дзвякнув у дверях, мов капсуль, вигвинчений з гільзи снаряда* (Л. Дмитерко); *Феня уважно розглядала вигвинчені свічки, підносила ліхтар до темних отворів* (М. Циба).

ВИГВИ́НЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вигви́нчувати.** *От вам щуп, лопати, ключ для вигвинчування зривача* [зривника], *вірьовки. Знаходьте бомбу, розкопуйте її, вигвинчуйте зривач і тягніть на поверхню* (П. Загребельний); *Виріз на кінці викрутки призначений для вгвинчування мушки та її вигвинчування* (з наук.-попул. літ.).

ВИГВИ́НЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ГВИНТИТИ**, нчу, нтиш, *док., що.* Викручуючи, виймати що-небудь загвинчене. *Той, що в погонах, зареготавсь і почав вигвинчувати шомпола* (А. Головко); *Там вона відшукала ключ, встромила його в круглу щілину, вигвинтила довгий гвинт* (М. Руденко).

ВИГВИ́НЧУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВИ́ГВИНТИТИСЯ**, иться, *док.* 1. Викручуючись, вийматися, випадати звідкись. *Шуруп легко вигвинчується з м'якого дерева;* * Образно. *Вона* [жінка] *гвинтилась на місці і не вгвинчувалась, а навпаки, вигвинчувалася з місця* (Остап Вишня).

2. *тільки недок.* Пас. до **вигви́нчувати.** *Правильно підібраним ключем гвинт вигвинчується досить легко* (із журн.).

ВИ́ГЕМБЛЮВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **ви́гемблювати.** * Образно. *Міцніше стискає* [Сергій] *в ніжних руках вигемблюване мозолями кленове кісся, натискає чимдуж* (Ю. Мушкетик).

ВИ́ГЕМБЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що, розм.* Вистругати гемблем, рубанком. *Вигемблювати дошку.*

ВИГИБА́ТИ, а́є, *недок.*, **ВИ́ГИНУТИ**, не, *діал.* **ВИ́ГИБТИ**, бне, *док.* Гинути, вмирати, пропадати (про всіх або багатьох). *Тріскались дерева по лісах. Вигибали сади* (О. Довженко); *Зубожів мій брат: то хліб не вродив, то худоба вигинула* (Марко Вовчок); *Дикі вівці давно вигибли від пазурів та зубів вовків та інших хижаків* (І. Франко); *В половині весни вже встиг пройтися косарем по селах аж такий голод, що вигинули навіть санітари, які вивозили трупи, як у Шевченковій "Чумі"* (Р. Іваничук).

ВИ́ГИБТИ *див.* **вигиба́ти.**

ВИ́ГИН, у, *ч.* Вигнуте місце, округла лінія згину, повороту. *Бачив* [скульптор] *лише море соняшників, білу косинку та артистичні вигини чудових рук* (О. Гончар); *Вона стояла, коли автобус зник за вигином дороги, туго обтягнувши своє тіло плащиком* (В. Яворівський); *Хребет у дорослої людини має вигини* (з навч. літ.).

ВИГИНА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вигина́ти.** *Он як чинно йдуть по колу і ваблять усмішками, та позирками очей, та манірним вигинанням тонкого стану святково зодягнені дівиці* (Д. Міщенко); *Тепер майже всі труби для суднових систем і трубопроводів виготовляють методом холодного вигинання на верстатах* (з наук. літ.).

ВИГИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВИ́ГНУТИ**, ну, неш, *док., що.* Надавати чому-небудь форми округлих згинів або дугоподібної форми. *Збоку стояли гігантські іржаві домни й вигинали свої величезні постаті в небо* (М. Хвильовий); *Вигинаючи горбом спину, ліниво підійшла кішка* (О. Донченко); *Почувши волю, Дончак* [кінь] *дугою вигнув шию, .. переплигнув через паркан і пішов гуляти по луках* (С. Чорнобривець).

ВИГИНА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ВИ́ГНУТИСЯ**, нуся, нешся, *док.* 1. Набирати форми округлих згинів або форми дуги. *Полум'я лампочки вигиналось довгим язиком та чаділо* (М. Коцюбинський); *Черга вигиналась спокійним, досить мальовничим півколом* (В. Підмогильний); *Його висока постать зігнулася, спина дугою угору вигнулася* (Панас Мирний); *Ріка, мов срібляна підкова, Вигнулась під кручею внизу* (Л. Первомайський).

2. *тільки недок.* Пас. до **вигина́ти.** *Робітники займаються виготовленням дерев'яних крісел із прямої фанери та прямих розпиляних лісоматеріалів, які під впливом пари вигинаються для формування сидіння, рами та підлокітників* (із журн.).

ВИГИ́НИСТИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **гнучки́й.** *Мати цілує його* [немовля] *і в колиску кладе обережно, Наче вигиниста віть на покіс своє яблуко перше* (І. Вирган); *Виросла* [смерека] *вигиниста до неба, Станом рівна, вітами густа* (А. Малишко).

ВИ́ГИНУТИ *див.* **вигиба́ти.**

ВИ́ГІДНИЙ, а, е. З якого можна одержати якусь вигоду, користь, прибуток для кого-, чого-небудь. *Він все думав, коли б часом з цього вигідного діла не вийшов якийсь невигідний для його* [нього] *кінець* (І. Нечуй-Левицький); — *Виходить, що й патріот лише тоді достойний шани, коли він вигідний, зручний для влади?* (Василь Шевчук); *Механізоване збирання кукурудзи економічно вигідне кожному господарству* (з газ.).

ВИГІ́ДНИЙ, а, е. Зручний для користування, приємний. *Доки була стежка вигідна, він їхав на коні* (І. Франко); *Сахно загорнулася в холодні тканини вигідної постелі* (Ю. Смолич); // Який дуже підходить, придатний, сприятливий для чого-небудь. *Місце справді було вигідне для переправи* (М. Коцюбинський); *Позиція між Корсунем і Стебловим* [Стеблевом] *була цілком вигідна, щоб дати бій* (П. Панч).

ВИ́ГІДНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **ви́гідний.** *Три із дев'яти транспортних європейських коридорів перетинають територію нашої країни, і тому вигідність економічного розташування її безперечна* (з наук. літ.); *Справжня свобода слова реальна тільки в країні, де не просто борються з тіньовим бізнесом, але де створено умови, які сприяють вигідності саме легального, відкритого, прозорого бізнесу* (з публіц. літ.).

ВИГІ́ДНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **вигі́дний.** *Дорбатай, мабуть, також оцінив вигідність позиції на скелястому виступі* (В. Владко); *Вигідність пасовиська.*

ВИ́ГІДНО. 1. Присл. до **ви́гідний.** *Спритний Ібрагім встигне згодом вигідно продати портрет угорського короля* (П. Загребельний).

2. *у знач. пред.* Дає вигоду, користь, прибуток. *Філько почав добирати собі товаришів. Він добре знав, з ким йому було б вигідно дружити* (Ірина Вільде).

ВИГІ́ДНО. 1. Присл. до **вигі́дний.** *Стара циганка наклала червону люльку свіжим тютюном і вигідно мостилася на призьбі* (М. Коцюбинський); *У вітальні Ірен сіла до рояля, а Славенко вигідно пірнув у м'який фотель* (В. Підмогильний); *Форма вигідно окреслювала її .. струнку постать* (С. Чорнобривець).

2. *у знач. пред.* Зручно, приємно. — *Ах, як тут вигідно, як тут простірно* [просторо]! — *скрикував* [Леон] *хвиля від хвилі* (І. Франко); *З двох боків по кутках на маленьких столиках поставили по лампі, — видно й вигідно* (В. Винниченко); *В кімнаті бездоганно чисто, привабливо, вигідно* (Олесь Досвітній).

ВИ́ГІН, гону, *ч.* Простора вільна ділянка біля села або в селі, куди виганяють пастися худобу, птицю. *На вигоні телят перелякав* [Осел]; *Ускочив у село — всяк очі витріщає* (Л. Глібов); *Край міста на горі, на самому вигоні стоїть маленька, старенька хатинка* (В. Винниченко); *Вогонь купальський розвели на вигоні, Було там крику, сміху і забав* (Л. Костенко).

ВИ́ГЛАДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́гладити.** *Шпіндлер поважно й заклопотано сідлає окулярами вигладжений, блискучий од умивання носик* (В. Винниченко); *Снують службовці в недорогих, але страшенно вигладжених пальтах* (В. Барка); * Образно. *А я стою перед пустим гробівцем Великого Князя.., і сльози мої непомітно спадають на вигладжений віками мармур* (М. Грушевський).

ВИ́ГЛАДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́гладити.** *Виконано розрахунок раціональних параметрів технології відцентрового виливання заготівок, а також токарної обробки й алмазного вигладження гільзи зі вставкою* (з наук. літ.).

ВИГЛА́ДЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вигла́джувати.** *Вищий ступінь розвитку людської культури приходить із добою неоліту, або гладженого каміння. Назва цієї доби походить від того, що кремінне знаряддя того часу не було вже лупане, як у палеолітичній культурі, а старанно вигладжуване* (з навч. літ.).

ВИГЛА́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вигла́джувати.** *Шпаклювання застосовують для вирівнювання й вигладжування поверхні* (з навч. літ.).

ВИГЛА́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ГЛАДИТИ,** джу, диш, *док., що.* 1. Робити поверхню чого-небудь рівною, гладкою, усуваючи нерівності, виступи, шорсткість. *Вигладжує* [Констанцій] *навосковані таблиці і загострює стиля (паличку до писання)* (Леся Українка); *Богдан ще приязніше подивився на старшину з гострою, неголеною бородою, яку той зрідка вигладжував жменею* (Іван Ле); *Турботливо вигладжувала* [Маргарита] *пухирчатий слід від одірваного ґудзика* (В. Дрозд); *Підмазати, думаєте, долівки не зуміє* [Оленка]? *Вигладить, виведе, жовтою смугою коло печі підведе, любо глянути* (К. Гордієнко).

2. *розм.* Те саме, що **випрасо́вувати.** *Оксана старанно вигладжує білу сорочку* (А. Шиян); — *Розклади зараз, таки зараз, вогонь та постав до вогню залізка, та вигладь нам сукні* (І. Нечуй-Левицький).

ВИГЛА́ДЖУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВИ́ГЛАДИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Робитися рівним, гладким, нешорстким; розправлятися. *Між гостро зарисованими, високо піднятими чорними бровами зарились хмарні зморшки, що не вигладжувалися ніколи* (О. Кобилянська); *Очі .. дивляться пильно, сумно, спокійно. Навіть гострість носа, уст, підборіддя вигладилась* (В. Винниченко).

2. *тільки недок.* Пас. до **вигла́джувати.** *Поверхня столового посуду добре вигладжувалася і нерідко вкривалася ангобом* (з навч. літ.).

ВИ́ГЛАДИТИ *див.* **вигла́джувати.**

ВИ́ГЛАДИТИСЯ *див.* **вигла́джуватися.**

ВИ́ГЛУШИТИ, шу, шиш, *док., що.* Глушачи, знищити (рослини) одну за одною (про всіх або багатьох). — *Не хотів* [Микола] *виполювати бур'янів, ждав, поки пшениця сама їх виглушить* (В. Кучер).

ВИ́ГЛЯД, у, *ч.* 1. Сукупність зовнішніх ознак, особливостей кого-, чого-небудь, що створює відповідне враження. *Все село має невеселий, непривітний вигляд* (І. Нечуй-Левицький); *Та чалма, вкупі з білою довгою бородою, надавала йому вигляд старозаконного патріарха* (М. Коцюбинський); *Літературний герой може постати перед нами як жива людина тільки тоді, коли ми ясно уявлятимемо його зовнішній вигляд* (з навч. літ.); // Певні риси зовнішності як вияв якогось стану, настрою. *Жінка все стоїть у порога, вигляд у неї принижений, прибитий* (Леся Українка); *По вкрай схвильованому вигляду його видно було, що з хлопцем скоїлось щось незвичайне* (О. Гончар).

2. *заст.* Місцевість, яку видно, яка відкривається зорові, погляду. — *Чи й ви любите гуляти по цих взгір'ях та милуватись виглядами на околиці? — спитала вона його* (І. Нечуй-Левицький); *Вигляд крізь вікно на ліси й гори був чудовий* (С. Ковалів).

3. *заст.* Перспектива, плани на щось. *Досі у мене не було ні одного потішаючого* [втішного] *вигляду на будуче* (М. Коцюбинський); *Його* [Романа] *суспільне становище було незначне, виглядів на будущину ніяких — нехай прийде на нього недуга, і він — жебрак* (О. Маковей).

(1) З ви́глядом *яким, кого* — набуваючи певної пози, певного виразу обличчя і т. ін. з якою-небудь метою. — *А де ж ви дістанете грошей на губернаторський пашпорт? — з виглядом знавця запитав Білоус* (М. Стельмах); *Гай квапливо розстебнув гімнастьорку і дістав з кишені .. папірець. Озирнувшись, подав його Чернишеві з таким виглядом, наче довіряв йому якусь важливу тайну* (О. Гончар); **Ма́ти ви́гляд** *див.* **ма́ти[2]**; **(2) На ви́гляд** — за зовнішніми ознаками, як здається зовні. *Полковник, якому на вигляд було років сорок, виплигнув із штабного вагона* (М. Руденко).

○ **(3) Під ви́глядом (під ма́ркою)** *кого, чого, у знач. прийм.:* а) як. *Використовуючи всі її* [мови] *надбані віками скарби, треба очищати її від архаїзмів, провінціалізмів і того хвацького словесного "новаторства", яке під маркою побутових словечок засмічує нашу мову* (О. Довженко); *Перша зустріч з Біляєвим відбулася в хірургічному кабінеті районної лікарні, куди Яремченко зайшов під виглядом хворого* (Д. Бедзик); *Ібрагім з Єгипту везе п'ятсот наложниць, яких хоче подарувати султанші Хасекі під виглядом служебок* (П. Загребельний); б) замість. *Ганна Пустовойтова — дівчина, яка і в костьолі заспівувала заборонені польські гімни під виглядом молитов* (О. Іваненко); *Не обминув автор і тогочасних судових порядків з їх хабарництвом, яке дехто намагався представити під виглядом правосуддя* (із журн.); **(4) У ви́гляді** *чого, у знач. прийм.:* а) у формі, подібно до чогось. *Лише з одного боку долина розкривається до Дніпра у вигляді широких воріт, через які в ріку впадають потужні струмки* (з публіц. літ.); б) як. *Фтор і йод є в нашому організмі: фтор — у зубах, а йод скупчується у вигляді органічних сполук у щитоподібній залозі* (з навч. літ.); *Викласти доповідь у вигляді тез.*

◊ **Не подава́ти (не пока́зувати) / не пода́ти (не показа́ти) ви́гляду (ви́ду)** *див.* **подава́ти[1]**; **Роби́ти / зроби́ти ви́гляд** *див.* **роби́ти**; **(5) У чи́стому ви́гляді** — неприкритий, неприхований; справжній. *У конкретній життєвій ситуації архетип, зрозуміло, не зустрічається у чистому вигляді, а обростає певними особливостями національно-історичного часу, місця, звичок, залишаючись при цьому основною і визначальною моделлю* (з наук. літ.).

ВИГЛЯДА́ННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **вигляда́ти[1]**. *Чоловікові виготовили повні знімні протези. Він скаржиться на стукотіння зубів під час розмови, швидку втомлюваність жувальних м'язів, надмірне виглядання зубів з-під верхньої губи* (з навч. літ.).

ВИГЛЯДА́ННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **вигляда́ти[2]**. *Мовчить цілими днями й ця* [баба], *в суворому смуткові, в старечій непорушності вічного свого виглядання* [сина] (О. Гончар); * Образно. *Здається, що дні без любові — то не життя, а тільки виглядання життя* (М. Слабошпицький).

ВИГЛЯДА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *недок.*, **ВИ́ГЛЯНУТИ**, ну, неш, *док.* 1. Висуваючись або виходячи із-за чого-, з чого-небудь, дивитися кудись, через щось. *З-за печі часто виглядала* [Дідона], *Прикинувшись, буцім куняла І мов вона хотіла спать* (І. Котляревський); *Олександра Олексіївна схвильовано виходить на балкон, виглядає на вулицю* (Яків Баш); *Марне, брате, не вигляне Чорнобрива з хати. Не покличе стара мати Вечеряти в хату* (Т. Шевченко); *Оленчук виглянув на шлях* (О. Гончар).

2. Виднітися або ставати видним, помітним. *На межі, зарослій всілякою травою, виглядав дрібненький ряст* (Н. Кобринська); *Входить Вася, причесаний, в новому галстуку, в петельці — квітка. З верхньої кишеньки виглядає хусточка* (І. Микитенко); *А тут й Супруненкова хата виглянула з-за комори* (Панас Мирний); *А тут ще виглянуло сонце* (І. Багряний).

ВИГЛЯДА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *недок.*, **ВИ́ГЛЯДІТИ**, джу, диш, *док., кого, що.* 1. *тільки недок.* Чекаючи кого-, що-небудь, дивитися, вдивлятися кудись. *Дарма щоніч дівчинонька його* [козака] *виглядає* (Т. Шевченко); *Біля воріт давно вже виглядала синів стривожена мати* (М. Стельмах); *Не виглядали вчителя: щоб вернувся він не сердитий* (Василь Шевчук).

2. *тільки док.* Доглядаючи, виростити, виховати кого-небудь. — *Як буде син — призвичаюй його до господарства, а дочка — вигляди, викохай її і віддай заміж за доброго чоловіка* (Панас Мирний); * Образно. *Вірте у геній народу, В силу духовну його! Вірте, що мати-природа Виглядить сина свого* (Микола Чернявський).

◊ **Ви́дивити (ви́глядіти) /** *діал.* **види́влювати [всі] о́чі** *див.* **види́влювати**; **Жда́ти (чека́ти, вигляда́ти, сподіва́тися) з мо́ря пого́ди** *див.* **жда́ти.**

ВИГЛЯДА́ТИ[3], а́ю, а́єш, *недок., ким, чим, як, на кого — що і без дод.* Мати певний зовнішній вигляд. *Виглядала вона* [Одарка] *старою бабусею, а їй усього було літ за тридцять...* (Панас Мирний); — *Занепав ти, Льово, на мокру курку виглядаєш* (В. Підмогильний); *Вадим виглядав чорно* (М. Хвильовий); *Хатинка виглядала досить привітно* (М. Трублаїні); *Теперішня будова* [церкви] *походить з 1644 р. Збудована з каменю, виглядає на кріпку твердиню з високою вежею* (І. Крип'якевич).

ВИГЛЯДА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, *рідко* **ВИ́ГЛЯНУТИСЯ**, нуся, нешся, *док., в що і без дод.* Дивитися на себе, розглядати себе, милуватися собою (в дзеркало, у воду і т. ін.). *Увесь день він чистився, чепуривсь, виглядався в дзеркало* (І. Нечуй-Левицький); *Любо місяцю з зорями В воду виглядатись* (П. Куліш); *Підбігла* [тьотя] *до люстра, виглянулася, тоді піднялася і почала крадькома вимірювати свої ноги (чверткою на пальцях)* (М. Куліш).

ВИГЛЯ́ДИНИ, дин, *мн., розм.* Дія за знач. **вигляда́ти[1]** 1. [К о р ш у н:] *Звідкіль ви, діду?* [О н и с ь к о Ч у г а й:] *Ходив на виглядини, або, як тепер кажуть, у розвідку* (Ю. Мокрієв).

ВИ́ГЛЯДІТИ *див.* **вигляда́ти[2]**.

ВИ́ГЛЯНСУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́глянсувати.** *Гаврик насунув набакир зелений картуз, поважно розставив виглянсувані чоботи* (К. Гордієнко); *Ретельно виглянсувані бляхи матроського бушлата виблискували на сонці* (із журн.); * Образно. *Людей чимало, навіть дуже багато:*

вичепурені пані, виглянсувані панове, вицяцьковані діти (Леся Українка).

ВИ́ГЛЯНСУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Покрити глянсом (у 1 знач.); // Начистити до блиску. *Виглянсувати черевики.*

ВИ́ГЛЯНУТИ *див.* **вигляда́ти**[1].

ВИ́ГЛЯНУТИСЯ *див.* **вигляда́тися.**

ВИ́ГНА, и, *ж.* 1. Однорічна рослина родини бобових, схожа на квасолю; коров'ячий горох. *Вигна добре переносить атмосферну посуху, але не стійка до ґрунтової* (з наук. літ.); *Боби вигни багаті на білки, солі фосфору, заліза й кальцію, містять багато вітамінів, усі необхідні для людини амінокислоти* (з наук.-попул. літ.).

2. Плід цієї рослини. *З вигни готують такі самі страви, що і з квасолі, а її молоде листя й паростки вживають як шпинат* (з наук.-попул. літ.).

ВИГНА́НЕЦЬ, нця, *ч.* Той, хто вигнаний, висланий кудись із певної місцевості, території. *Душа бідного вигнанця терпіла багато під нестерпним тягарем розлуки* (І. Франко); *І от я вже за тисячі верстов од рідних. Самотний, зажурений вигнанець, сиджу у юрті, загадався* (С. Васильченко).

ВИ́ГНАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ви́гнати.** *Скільки раз їх кривобока хата переховувала у собі і вигнану синами матір, пригнічену братами сестру, покинуту на світ без роду — сироту* (Панас Мирний); *Як мине час, можна буде й порушити усі пункти Гадяцької умови: завести унію, притиснути козаків, вернути землі вигнаним католикам-панам і завести на Україні давні польські порядки* (І. Нечуй-Левицький); *— Гяуре, вигнаний батьком! — кричав татарин. — Ти зваживсь сміятись із правої віри, із наших святих!* (М. Коцюбинський); *Вигнаний, він пішов, не дуже образившись, і сказав на відході: "Я так і знав, що ви міщанка"* (В. Підмогильний); // **ви́гнано,** *безос. пред. На початку Національно-визвольної війни середини XVII ст. Корсунський реєстровий полк стояв у залозі на Січі. Його було звідти вигнано, а в битві під Жовтими Водами 16 травня 1648 р. полк перейшов на бік повстанців* (з наук. літ.).

2. *техн.* Добутий способом перегонки з якоїсь речовини (про дьоготь, спирт і т. ін.). *Вигнаний із пшениці спирт.*

ВИГНА́НКА, и, *ж.* Жін. до **вигна́нець.** *Дуже скоро ці вигнанки* [жінки султана] *проїдають свої заощадження, одяг, коштовності і жебракують на базарах Стамбула* (В. Малик); *Зоя побачила здалеку своє рідне село і заплакала. Ні батько, ні мати не чекають її там, і їде вона туди не в гості, а на вічне поселення, як вигнанка* (В. Земляк).

ВИГНА́ННИЦТВО, а, *с.* Заслання; стан, становище вигнання. *Мотиви вигнанництва звучать у "Берладницькій сестіні" Леоніда Мосендза, епіграфом до якої взято слова І. Франка* (з наук. літ.).

ВИГНА́ННИЦЬКИЙ, а, е. Стос. до вигнанництва. *Шевченко відвідав мене кілька разів, але про своє вигнанницьке життя говорив мало; лише з окремих уривчастих слів і вигуків можна було зрозуміти, як скрутно було йому і яких він зазнав випробувань і злигоднів* (з мемуарної літ.).

ВИГНА́ННИЦЯ, і, *ж.* Те саме, що **вигна́нка.** *А крик лунав ще довго в чистім полі І невиразною луною долетів До тихої вигнанниці Марії* (Леся Українка); *Частину майна Варвари Губенко-Маслюченко згодилась приховати в себе актриса Ольга Горська, щоб потім поволі продавати і допомагати вигнанниці* (з газ.).

ВИГНА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **ви́гнати** 1. *Демидів слухав так пильно професора, що забув навіть свою немилу розмову з директором і свій страх перед вигнанням із гімназії* (О. Маковей); *Одна із збережених на Бойківщині найстаріших правових норм — вигнання з громади за вчинення злочину* (з наук. літ.).

2. Стан, становище вигнанця; заслання. *Вона ділила з ним* [Данте] *твердий вигнання хліб* (Леся Українка); *Гадка, що я по стількох літах вільного і невільного вигнання знову верстаю той шлях, який проходив п'ятдесят літ тому, .. наповняла мене солодким настроєм* (М. Грушевський); *Десь в тих краях, пізніше, у вигнанні Овідій серед гетів зимував* (Л. Костенко).

ВИ́ГНАТИ *див.* **вигання́ти.**

ВИ́ГНАТИСЯ *див.* **вигання́тися.**

ВИГНИВА́ННЯ, я, *с.* Стан за знач. **вигнива́ти.** *Перезволоження ґрунту призводить до масового вигнивання посівів* (із журн.).

ВИГНИВА́ТИ, áє, *недок.,* **ВИ́ГНИТИ,** *рідко* **ВИ́ГНИСТИ,** иє, *док.* 1. Гниючи всередині, порожніти. *З придатного для борті дерева зрубували верхівку і вибирали зверху в стовбурі заглиблення, щоб у ньому збиралася вода і вигнивала середина* (з наук. літ.).

2. Гниючи, цілком знищуватися. *— Побачимо, що з тебе буде, коли Гамід вижме всі соки, всю силу, коли руки твої повиснуть, як вірьовки, і зуби вигниють у роті* (В. Малик); * Образно. *Вимерли, вигнили смутки, Вигіркли, вилились сльози. Пальці розколюють грудки чорного, чорного болю* (із журн.).

ВИ́ГНИЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **ви́гнити.** *Під двором, сумно похиливши віти, стояла вигнила зсередини верба* (із журн.).

ВИ́ГНИСТИ *див.* **вигнива́ти.**

ВИ́ГНИТИ *див.* **вигнива́ти.**

ВИ́ГНІТИТИ *див.* **вигні́чувати.**

ВИГНІ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ГНІТИТИ,** ічу, ітиш, *док., що.* 1. Стискуючи, здавлюючи, видаляти з чогось рідину. *Вигнічувати сік із винограду;* // Діяти гнітом, натискувати на що-небудь із якоюсь метою. *Дід командує залазити на* [забитого] *кабана. Сидять довго, аж поки сало на кабанові одстане од м'яса .. Коли добре вигнітили кабана, його починають шкребти* (П. Загребельний).

2. *перен.* Одержувати що-небудь шляхом утисків, насильства. [Мелешко:] *Та з вас хоча роботу Вигнічує проклятий дерилюд! А з ковалів залізо вимагає, Щоб тисячу сокир йому скувать* (І. Кочерга).

ВИГНІ́ЧУВАТИСЯ, уеться, *недок.* 1. Видалятися з чогось при стискуванні, здавлюванні.

2. Пас. до **вигні́чувати** 1.

ВИ́ГНОЄНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **ви́гноїти.** *Дикий щавель, пересаджений на добре вигноєну землю, розрісся* (І. Нечуй-Левицький).

ВИ́ГНОЄННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **ви́гноїти.** *Вигноєння ґрунту.*

ВИ́ГНОЇТИ *див.* **вигно́ювати.**

ВИГНО́ЮВАННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **вигно́ювати.** *Вигноювання присадибної ділянки.*

ВИГНО́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВИ́ГНОЇТИ,** ою, оїш, *док., що, рідко.* Удобрювати ґрунт гноєм; угноювати. *Парк був спустошений од краю до краю, неначе по йому*

[ньому] *пройшла буря. Полів не вигноювали, хоч вигнойки* [гною] *валялась сила в загородах* (І. Нечуй-Левицький).

ВИГНО́ЮВАТИСЯ, юється, *недок., рідко.* Пас. до **вигно́ювати.** *Багато селянських полів не вигноюється* (І. Нечуй-Левицький).

ВИ́ГНУТИ *див.* **вигина́ти.**

ВИ́ГНУТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ви́гнути.** *На жовтих сап'янцях дзвеніли зірчасті остроги, вигнуті догори* (П. Панч); *Праворуч залізні бильця, вигнуті з товстого дроту, а за ними глибоке урвище* (М. Руденко).

2. *у знач. прикм.* Який має форму округлого згину, згинів, дуги. *Вигнуті брови грізно нахмурились* (В. Винниченко); *Кривий .. вигнутим руків'ям ціпка зачепився за шипшиновий кущ біля кореня і потягся до ягід на верхнім галуззі* (В. Дрозд).

ВИ́ГНУТИСЯ *див.* **вигина́тися.**

ВИ́ГНУТІСТЬ, тості, *ж.* Стан і властивість за знач. **ви́гнутий.** *Пластична насиченість стін, вигнутість ліній бань створює багату світлотіньову гру, що надає будові надзвичайно красивого мальовничого вигляду* (з газ.).

ВИ́ГОВОРЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́говорити.** *До Олекси долітала іноді ціла непорушена група слів, виговорених за одним зітхненням* [зітханням] (Г. Хоткевич); *Інформацію про виговорені хвилини і плату за ці хвилини можна одержати по телефону* (з газ.); // **ви́говорено,** *безос. пред. Виговорено в нього* [Ярослава] *віно для Інгігерди — Ладогу з околицями, волості й села з присілками і лов на звіра і рибу цінну* (П. Загребельний); *Бурхливі овації та виклики на біс не полишали відчуття, що все виговорено і сприйнято* (з газ.).

ВИ́ГОВОРИТИ *див.* **вигово́рювати.**

ВИ́ГОВОРИТИСЯ *див.* **вигово́рюватися.**

ВИГОВО́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вигово́рювати.** *Його гучний голос, коли він когось "наставляв", було чути на весь коридор. Але, як я потім переконався, ці виговорювання виконували захисну, демонстративну роль* (з мемуарної літ.); *Виговорювання вивчених фраз.*

ВИГОВО́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВИ́ГОВОРИТИ,** рю, риш, *док.* 1. *кому.* Дорікати комусь, висловлюючи незадоволення його діями, поведінкою і т. ін. *Мати бурчала, гнівалася, а до Галі і трохи те не доходило, мов не до неї була річ, мов не їй виговорювали* (Панас Мирний); *Оксентій схилився над матросом. Йому, людині поважній, саме й личило виговорити непутящому сусідові, всовістити його* (Ю. Смолич).

2. *що.* Говорячи, переконуючи в чомусь, домагатися одержання чого-небудь для власної або чиєїсь вигоди. *Ще довго виговорювала* [Мартиниха] *собі право не посилати хоч одної* [дочки] (Ю. Збанацький); *Свати говорили, поки не виговорили зайву сотню карбованців, ще одну корову, третю пару волів* (І. Нечуй-Левицький); — *На осінь, мамо, треба неодмінно перекрити верх — буде протікать. Я вже копу кулів виговорив у хазяїна та півкопи куплю — та й вистачить* (С. Васильченко).

3. *що, розм.* Говорячи, вимовляти, висловлювати що-небудь. *А жайворонок у небі.., здавалось, виговорював своїм голоском: "Оживуть, оживуть, оживуть!.."* (Д. Мордовець); *Чухно в умі складає такі цифри, які ми навіть виговорити не можемо* (М. Циба); // *тільки док.* Говорячи, розповісти все до кінця. *Кожному хотілось говорити, виговорить те, що притаїлось в душі* (І. Нечуй-Левицький); *Довго тієї ночі говорив Турчинович, ніби хотів виговорити все, що накипіло на душі* (П. Колесник).

ВИГОВО́РЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ВИ́ГОВОРИТИСЯ,** рюся, ришся, *док.* 1. Говорити досхочу, розповідати, висловлювати все. *Ми виговорюємось для того, щоб отримати допомогу, коли несемо тягар кривди* (з публіц. літ.); *Сусід Іван .. розповідав не раз, що "Гриць, — каже, — виговориться в неділю на весь тиждень та й цілий тиждень відтак не потребує говорити"* (Л. Мартович); *Я не переривав. Хай виговориться, самовпевнений зеленок* [зелений] (В. Дрозд).

2. *тільки док., розм.* Говорячи, набути навиків до розмови; стати балакучішим. *Навіть коли сватав мене, жодного слова не сказав .. Думала: виговориться, живучи зо мною .. Ні, таким і лишився* (Є. Кравченко).

3. *діал.* Виправдовуватися. — *Не бійсь слави, не бійсь слави, Не бійсь поговору, Я за славу сама стану, Ще й виговорюся* (П. Чубинський).

ВИ́ГОДА, и, *ж.* Те, що дає добрі наслідки в чому-небудь, якийсь прибуток і т. ін. *Мир між братами поміцнішав ще більше задля господарської справи, задля спільної вигоди* (І. Нечуй-Левицький); [Т о в к а ч:] *Які ви будете для нас, такі ми для вас. Зробите ви нам вигоду, то ми вам і дві зробимо* (І. Франко); *Що значать достатки і вигоди, багатства і дорогі вбрання, навіть почесті та значення, коли нема перед тобою намірів великих, сподівань небуденних, мрій неосяжних* (Б. Лепкий); *Матеріальні й моральні втрати відшкодовуються в судовому порядку, за винятком упущеної вигоди* (із журн.).

ВИГО́ДА, и, *ж.* 1. Зручність у чомусь, сприятливі умови. *Мав професор від природи служку Гандзю для вигоди, бо з роками за книжками харч йому у корчмі шкодив* (О. Маковей); *З-за обрію виплигнув .. місяць... Виразно визначилася дорога .. Для погоні з'явилася чимала вигода* (Ю. Смолич).

2. Обладнання, річ і т. ін., що створюють певні зручності для людини в побуті. *У хатині .. бракувало не тільки вигод, але й речей першої потреби* (В. Підмогильний).

ВИ́ГОДИНИТИСЯ *див.* **вигоди́нюватися.**

ВИГОДИ́НЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ВИ́ГОДИНИТИСЯ,** иться, *док., безос.* Ставати ясно, гарно (про погоду); випогоджуватися, вияснятися. *Небо знялося високо, безхмарне і бездонно-синє. По ньому Василь пізнає, що вже вигодиниться й настануть сонячні, теплі дні* (І. Чендей); * Образно. *Похмуре .. обличчя вигодинюється, ясніє* (С. Васильченко).

ВИГОДО́ВАНЕЦЬ, нця, *ч., розм.* Той, хто вигодуваний, вихований ким-небудь. *Зарозумілий вигодованець дружини князя Романа Ружинського, Софії, поводив себе не тільки як двоюрідний* [брат] *значно старшої за нього сестри* (Іван Ле).

ВИГОДО́ВАНКА, и, *ж., розм.* Жін. до **вигодо́ванець.** *Аж здригнулася* [Журина] *від ляку за свою вигодованку, за своє прекрасне дитя, за його чисту душу* (П. Загребельний).

ВИГОДО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вигодо́вувати** 1. *Більший фактор ризику простежується при вживанні м'яса тварин чи птиці, вигодовуваних за сучасних промислових технологій із застосуванням стимуляторів росту, ваги, трансгенних продуктів харчування* (з газ.).

ВИГОДО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вигодо́вувати** 1. *Особливо багато шкідливих комах винищують птахи під час вигодовування пташенят* (з навч. літ.).

(1) Грудне́ вигодо́вування – вигодовування немовляти материнським молоком або молоком іншої жінки. *Грудне вигодовування забезпечує гармонійний розвиток дітей, їх стійкість до різних захворювань* (з наук. літ.); **(2) Шту́чне вигодо́вування** — вигодовування немовляти молоком тварин або спеціально виготовленими поживними сумішами. *Штучне вигодовування може стати причиною порушення мікрофлори кишечника* (з наук. літ.).

ВИГОДО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ГОДУВАТИ,** ую, уєш, *док.* 1. *кого, що.* Годуючи, вирощувати кого-, що-небудь. [Явдоха:] *Є такі черв'яки, котрих вигодовують листям шовковиці* (М. Кропивницький); *Я знав — на цих землях колись збирав урожай та вигодовував худобу приміський радгосп* (Ю. Збанацький); // Годуючи, ростити, виховувати дітей. *Своїми невсипущими руками виношувала* [Гузириха], *вигодовувала, обпирала й обшивала своїх дітей* (С. Чорнобривець); *Викохав вас* [дітей], *вигодував, Виросли чималі* (Т. Шевченко); * Образно. *Мова — наша зброя, якою ми служимо народові, що нас породив, вигодував і виховав* (М. Рильський).

2. *тільки док., що.* Витратити на корм; згодувати. *Попереду треба те сіно вигодувати, а тоді вже й друге давати* (Сл. Гр.).

◊ **Відігрі́ти (ви́гріти, ви́годувати) / відігріва́ти змію́ (гадю́ку) біля (ко́ло) [свого́] се́рця (за па́зухою)** *див.* **відігріва́ти.**

ВИГОДО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВИ́ГОДУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *док.* Годуючись, одержуючи їжу, рости, виростати. *— Там, по тих хуторах, і магазеї є; .. там — і скотина вигодовується* (Панас Мирний); *— Де в тебе, Лукино, взялись такі рум'яні щоки, коли ти вигодувалась на хлібі та на цибулі?* (І. Нечуй-Левицький); *Урожай був добрий, щепи поприймались чисто всі, два ловких стригуни вигодувались* (Грицько Григоренко).

ВИГОДОНАБУВА́Ч, а́, *ч., юр.* Особа, визначена страхувальником для отримання страхових виплат у випадку, якщо страхувальник не буде здатний скористатися ними самостійно. *У майновому страхуванні право вигодонабувача можуть мати орендодавці, кредитори* (з мови документів).

ВИ́ГОДУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́годувати.** *Дзеньковський був .. випещений, вигодуваний, з білими повними щоками, з розкішними русявими вусами* (І. Нечуй-Левицький); *Яко син селянина, вигодуваний твердим мужицьким хлібом, я почував себе до обов'язку віддати працю свого життя тому простому народові* (І. Франко); *Самоцвіт бере папірчика, розгортає й починає читати. Вигодуване червоне лице його робиться червоніше, а очі от-от не вискочать на папірчик* (В. Винниченко); *Козацький син, вигодуваний грудьми вільної циганки, мусить бути лицарем* (Р. Іваничук); // **ви́годувано,** *безос. пред. Він* [молодий шляхтич] *згорда відповів: — За мене .. не знадобиться червоніти нікому: хоча мене вигодувано і виховано у хлопській сім'ї, але ті хлопи мене змалку вчили правди, і честі, й добра* (М. Старицький); *1942 року в Празькому зоопарку вперше в неволі було штучно вигодувано дитинча білого ведмедя* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́ГОДУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́годувати.** *Перга є високоякісним кормом, який бджоли використовують для вигодування розплоду та свого живлення* (з наук. літ.); *Більшість птахів линяє після завершення вигодування пташенят* (з навч. літ.).

ВИ́ГОДУВАТИ *див.* **вигодо́вувати.**

ВИ́ГОДУВАТИСЯ *див.* **вигодо́вуватися.**

ВИ́ГОЄНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́гоїти.** *Здоровенний одновухий пес, з подертою шкірою, з погано вигоєними ранами по всьому схудлому тілу, перевернувся догори лапами* (Ю. Логвин).

ВИ́ГОЄННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **ви́гоїти** і **ви́гоїтися.** *Нога* [після лікування] *була як нога. Кістлява, сухувата, із червоно-синіми плямами на місці вигоєння виразок* (Ю. Збанацький).

ВИ́ГОЇТИ *див.* **вигою́вати.**

ВИ́ГОЇТИСЯ *див.* **вигою́ватися.**

ВИ́ГОЙДАТИ, аю, аєш, *док., кого, розм.* Гойдаючи, доглядаючи, виростити, виховати кого-небудь. *З колискою, у якій бабу вигойдали, у якій вона Горпину колихала, у якій онуків ночами й днями гойдала, чалапала* [баба] *по мокрому весняному шляху* (Є. Гуцало).

ВИГО́ЙДУВАТИ, ую, уєш, *недок., кого, що.* Раз у раз гойдати, хитати кого-, що-небудь. *Вишня — її вітер рве на всі боки, хилить і вигойдує* (Ю. Яновський); *Вигойдує на колінах русяве дитя молода жінка* (Р. Федорів); * Образно. *Достиглі зорі крабами вп'ялись у чорний креп скуйовдженого неба: його земні вигойдують вітри* (В. Стус).

ВИГО́ЙДУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.* 1. Раз у раз гойдатися, хитатися. *Часом пройде, елегантно вигойдуючись, офіцер з розкішною дамою* (Мирослав Ірчан); *У відчинених дверях досвітнім павутинням вигойдувався дим* (М. Стельмах).

2. Пас. до **виго́йдувати.** *Тонке гілля берези легко вигойдується вітром* (з мемуарної літ.).

ВИГО́ЙНИЙ, а, е. Який можна вигоїти, вилікувати. *Вигойна рана;* // Яким можна вигоїти, вилікувати. *Їх* [воїнів] *лікарі доглядають, що тямлять на травах вигойних. Рани лікують їм* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ВИГО́ЙНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **виго́йний.** *Вигойність хвороби.*

ВИ́ГОЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́голити.** *Воно* [лице] *було кругле, скрізь виголене і страшенно червоне* (В. Винниченко); *Їй одчинив двері чоловік років під сорок, з ретельно виголеним обличчям* (С. Журахович); *Напружились мускули на Ісламовому обличчі, ще дужче випнулися вилиці і виголена борода* (Р. Іваничук); // **ви́голено,** *безос. пред. Вийшов Левко .. Мати Божа! чи се ж він? Сорочка на ньому чорна та пречорна, та уся вже в дірках, босий, бородою заріс, півголови уподовж виголено, зовсім як на каторгу йти* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ВИ́ГОЛЕНІСТЬ, ності, *ж.* Стан за знач. **ви́голений.** *На деяких стелах скіфського періоду можна простежити виголеність голови* (з наук. літ.).

ВИ́ГОЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́голити.** *За індуїстською традицією при виголенні волосся на потилиці залишають невелике пасмо, зібране у хвостик, як видимий доказ здійсненої процедури* (з наук. літ.).

ВИ́ГОЛИТИ *див.* **виго́лювати.**

ВИ́ГОЛИТИСЯ *див.* **виго́люватися.**

ВИ́ГОЛОДАТИСЯ *див.* **виголо́джуватися.**

ВИ́ГОЛОДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́голодити.** *Виголоджене окупантами населення міста;* // Який виголодався. *Андрій нічого не хотів, натомість пайку, яку раніше віддавав Павлюкові, він тепер ділив надвоє, віддаючи половину виголодженому Санькові* (І. Франко).

ВИ́ГОЛОДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́голодити** і стан за знач. **ви́голодатися, ви́голодуватися.** *Кволість від виголодження була така, як недуга, — вранці ледве змогли встати з місця: здавалося, пропадають!* (В. Барка); *На виголодження українського села, на знищення великої кількості селян Сталін пішов цілком свідомо* (з наук. літ.).

ВИГОЛО́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виголо́джувати.** *У липні 1932 року Микола Скрипник виступає на III Всеукраїнській конференції. Це був мужній крок проти політики виголоджування українського села* (з наук. літ.).

ВИГОЛО́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ГОЛОДИТИ,** джу, диш, *док., кого, що.* Морити голодом. *Я не допустив брехні. Не поводився зле зі своїми. Не грішив у місці правди* [святині]. *Не виголоджував нікого* (І. Крип'якевич); *— А жиди змовляться і хліба не довезуть, схотять нас виголодити* (І. Франко); *Варшаву хотіли німці знищити, виголодити її населення, зруйнувати економічно* (з мемуарної літ.).

ВИГОЛО́ДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВИ́ГОЛОДАТИСЯ,** аюся, аєшся, **ВИ́ГОЛОДУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *док.* Ставати голодним; терпіти голод. *Було, і змерзне* [хлопчик], *і виголодається, а мовчить, терпить, аби тільки з батьком бути* (О. Стороженко); *Чайка, видно, виголодалась, бо далеко не втікала, відразу далася в руки, а потім жадібно ковтала бичків* (Ю. Збанацький).

ВИ́ГОЛОДИТИ *див.* **виголо́джувати.**

ВИ́ГОЛОДНІЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **ви́голодніти.** *А он під брамою купка селян — ще обпалених сонцем від літа, але вже скулених, обдертих, .. виголоднілих* (І. Франко); *П'ятдесят або навіть двадцять грамів хліба, яких бракувало в одних пайках, а в інших було лишком, — це достатня підстава для цілої війни в камері межи безмежно виголоднілими людьми* (І. Багряний); *Виголоднілими очима дивилися на нього повстанці, неголені й жорстокі* (Ю. Щербак).

ВИ́ГОЛОДНІТИ, ію, ієш, *док.* Стати голодним, зголодніти; натерпітися голоду. *Потомились* [матроси], *перемерзли та й виголодніли* (М. Трублаїні); *Один дід був ще кріпкий, хоч мав сімдесят літ; ще міг жити. Він сина горбатого мав — цього каліку теж залишили в селі, та він скоро виголоднів і пропав* (В. Барка).

ВИ́ГОЛОДНІТИСЯ, іюся, ієшся, *док.* Те саме, що **ви́голодніти.** *Виголоднівшись, з усіх кутів у пітьмі так і налазили* [блощиці], *так і впивалися в його тіло* (І. Франко); *Мабуть, бігаючи, виголодніла́сь ти дуже* (С. Васильченко).

ВИ́ГОЛОДУВАТИСЯ *див.* **виголо́джуватися.**

ВИ́ГОЛОС, у, *ч., розм.* Те чи інше звучання голосу. *Грицуняк .. почав свою промову таким монотонним, співучим виголосом, немов наслідував сільського школяра* (І. Франко); *Старий враз ніби ожив, підвів сиву голову і заспівав .. Старечий, а такий виразний голос. Стільки жалю в тих виголосах та виводах!* (М. Олійник).

ВИ́ГОЛОСИТИ *див.* **виголо́шувати.**

ВИ́ГОЛОШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́голосити.** *Цю промову, виголошену гаряче й переконуюче, прийнято загальною мовчанкою* (І. Франко); *Сахно .. трохи втомилася після вишуканої тиради, щойно виголошеної* (Ю. Смолич); *Почував, що в грудях пожежею запалало й горить* [слово], *.. виголошене милим голосом* (Іван Ле); // **ви́голошено,** *безос. пред. Промов виголошено кілька — на тему Рахелі, винної лози, послушенства мужеві, служби народній справі і т. д.* (Б. Лепкий); *Опісля єктенії, в переліку якої опісля імені царя вперше було виголошено ім'я нового гетьмана, Скоропадський присягнув на вірність* (Г. Колісник).

ВИ́ГОЛОШЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́голосити.** *Написанням одного вірша або навіть однієї книжки, виголошенням однієї промови .. нікого нині не здивуєш і титулу до безсмертної заслуги не здобудеш* (І Франко).

ВИГОЛО́ШУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **виголо́шувати.** *Я один ще все більше поклонник непорочних уст жінки, чим виголошуваних нею парламентарних бесід* (О. Кобилянська); // **виголо́шувано,** *безос. пред. Вислухавши всіх тих рад, які виголошувано тут, я найбільше врадувався, почувши слова шановного Пугукала* (І. Франко).

ВИГОЛО́ШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виголо́шувати.** *Англійська мова, як відомо, дуже трудна до виголошування і до правопису, і Леся* [Українка] *читала і писала завжди вірно* (Л. Старицька-Черняхівська).

ВИГОЛО́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ГОЛОСИТИ,** ошу, осиш, *док., що.* 1. Публічно висловлювати промову, звернення і т. ін. *Скільки раз я красно виголошував їх* [думки] *на зібраннях!* (М. Коцюбинський); *Співали пісень, виголошували тости* (П. Колесник); *Тисячі людей різного стану й національності оточували ту труну* [Т. Шевченка], *над нею виголошували прощальні промови українською, російською, польською, білоруською мовами* (Б. Антоненко-Давидович); *Копач виголосив промову, в якій закликав не громити палац, а влаштувати там агрономічну школу* (К. Гриб).

2. Урочистим тоном вимовляти, говорити які-небудь слова, фрази. *Запалившись, Гаркуша виголошує останні слова таким тоном, немов стоїть уже десь на майдані серед заробітчанського юрмища* (О. Гончар); *Не встигши ще як слід причинити за собою дверей, Чирва .. переможно виголосив: — Надзвичайна знахідка!* (В. Козаченко).

Говори́ти (мо́вити, виголо́шувати *і т. ін.)* **кра́сно** *див.* **говори́ти.**

ВИГОЛО́ШУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **виголо́шувати.** *Виголошувалися дружні, теплі промови, читалися вірші в честь гостей* (Ю. Мартич).

ВИГО́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виго́лювати.** *Гоління і прилади для нього пройшли довгий еволюційний шлях: від простого обрубування бороди клинком до ретельного виголювання сучасними бритвеними системами з використанням кремів і гелів* (із журн.).

ВИГО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВИ́ГОЛИТИ,** лю, лиш, *док., що.* Голячи, повністю зрізувати бритвою волосся. *Взводний Крук тримав ройового Кабанця за носа й артистично виголював його піднісся* [під носом] (М. Трублаїні); *Він* [цирульник] *постриже й виголить, причепурить вуса й бороду* (Валерій Шевчук).

◊ **Голи́ти / ви́голити лоб (ло́ба, чу́ба, чупри́ну** *і т. ін.)* *див.* **голи́ти.**

ВИГО́ЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ВИ́ГОЛИТИСЯ,** люся, лишся, *док.* 1. Голячись, цілком зрізувати собі бритвою волосся, щетину і т. ін. *Лише настрою Петро*

ніяк не міг зголити, а навпаки, чим пильніше він виголювався, тим чіткіше виступав той жахливий настрій (І. Багряний); *Залєтаєв чисто виголився, підстригся, вимився, зачесався, але все-таки робив враження кошлатого* (В. Винниченко).

2. *тільки недок.* Пас. до **виго́лювати.** *Найкраще густа щетина виголюється гострою бритвою* (із журн.).

ВИГО́НИСТИЙ, а, е. Те саме, що **гінки́й** 1, 2. *Самці щуки менші, їхнє тіло більш вигонисте, ніж у самок* (з газ.); *Вигонистий в'яз.*

ВИГО́НИТИ *див.* **виганя́ти.**

ВИГОРА́ННЯ *див.* **вигоря́ння.**

ВИГОРА́ТИ *див.* **вигоря́ти.**

ВИ́ГОРІЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **ви́горіти.** *Батьківське почування .. було для нього* [Калиновича] *тим, чим є джерело свіжої води для паломника у вигорілій пустині* (І. Франко); *Десь за ровами широка дорога, викладена білими плитами, .. тоді знов дикі зарості, плющ, .. вигоріла на сонці трава, віслюки з червоними в'юками на спинах* (П. Загребельний); *Інколи степ покривається травами у зріст людини чи навіть людини на коні верхи. Іншого разу, залитий промінням нещадного сонця, коли не буває не лишень дощів, а й роси, .. вигорілий дотла* (Г. Колісник).

ВИ́ГОРІТИ *див.* **вигоря́ти.**

ВИ́ГОРНУТИ *див.* **вигорта́ти.**

ВИ́ГОРНУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́горнути.** *Ілько набрав перші санки вигорнутого із врубу вугілля* (П. Панч); // **ви́горнуто,** *безос. пред. З печі попіл вигорнуто на припік* (Є. Гуцало).

ВИ́ГОРОДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́городити.** *По вулицях, вигороджених глиняними тинами, пливло різне лахміття, солома, сухий хмиз* (В. Малик).

ВИ́ГОРОДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́городити.** *Тактика вигородження підсудного і намагання відвернути від нього будь-яке покарання викликала вкрай негативний резонанс у громадськості* (з газ.).

ВИГОРО́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вигоро́джувати.** *Сучасні злочинні угруповання мають специфічні риси: високий рівень конспірації, збереження в повній таємниці своєї діяльності, твердість у вигороджуванні співучасників і т. ін.* (з наук. літ.).

ВИГОРО́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ГОРОДИТИ,** джу, диш, *док.* 1. *що.* Загороджувати, споруджувати, відділяти щось перегородками. *Приміщення кухні для приготування їжі тваринам необхідно вигородити неспалимими конструкціями (стінами, перегородками) від службових приміщень* (з мови документів).

2. *кого, що, перен., розм.* Заперечувати наявність за кимнебудь або за собою якоїсь провини, доводити непричетність до чогось. [В о я к и:] *Нехай мовчить! Доволі! Годі! Чого він вигороджує злочинця?* (Леся Українка); *Олександр спочатку відпекувався рішуче від всякої участі в цім убивстві і вигороджував також брата Яцка* (М. Грушевський); — *Ми сьогодні таки справді добре пообідали, — кажу я становому, щоб вигородити товариша* (Панас Мирний); *Він всіма силами намагався вигородити себе* (А. Шиян).

ВИГОРО́ДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВИ́ГОРОДИТИСЯ,** джуся, дишся, *док.* 1. *розм.* Заперечувати наявність за собою якої-небудь провини, доводити свою непричетність до чогось. — *А ти, їй-бо, молодець! Не став виправдуватися та вигороджуватись, відразу питання руба* (Ю. Збанацький); — *Бачиш* [Павле], *у твоїй поведінці мене вражає не те, що ти вигороджувався. Зрештою, ти мав на це право, бо найменше завинив* (М. Сиротюк).

2. *тільки недок.* Пас. до **вигоро́джувати.** *Підсудний вигороджувався багатьма свідками, які заперечували його вину* (з газ.).

ВИ́ГОРОДИТИ *див.* **вигоро́джувати.**

ВИ́ГОРОДИТИСЯ *див.* **вигоро́джуватися.**

ВИ́ГОРОДКА, и, *ж.*, 1. *розм.* Відокремлене перегородкою місце. *Сліди від великої вигородки в західному куті церкви можна визначати як рештки великої скринеподібної конструкції, можливо, саркофага або костниці* (з наук. літ.).

2. *театр.* Ескіз чи макет декорації нового спектаклю, який установлюють на сцені для випробування його перед майбутньою виставою. *Вигородка дає режисеру і художникові можливість до початку виготовлення декорацій побачити зовнішній образ майбутнього спектаклю* (з наук.-попул. літ.).

3. *мор.* Вертикальна або похила перегородка, що розділяє приміщення всередині відсіку судна, а також невелике приміщення в судні.

ВИГОРТА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вигорта́ти.** *В умовах посушливого клімату вітер викликає вигортання посівів та природної рослинності, обумовлює нерівномірність промерзання та зволоження ґрунту* (з наук. літ.); *Для розпушування землі на присадибній ділянці, вигортання з ґрунту каміння і коріння бур'янів використовували залізні граблі ковальської роботи з дерев'яною ручкою* (з наук.-попул. літ.).

ВИГОРТА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВИ́ГОРНУТИ,** ну, неш, *док., що.* Гребучи, видаляти, вибирати що-небудь звідкись. *Вчитель нахиляється до ступи й рукою вигортає звідти жменьку грубо стовченого борошна* (М. Стельмах); *Ласкава бабуся вигорнула з печі в черепок скільки жарин, посипала їх ладаном, і запашний, задушливий дим хвилями загойдався по землянці* (С. Черкасенко).

◊ **Чужи́ми рука́ми жар (вого́нь,** *діал.* **грань) загріба́ти (загорта́ти, вигріба́ти, вигорта́ти) / загребти́ (загорнути, ви́гребти, ви́горнути)** *див.* **загріба́ти.**

ВИГОРТА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* Пас. до **вигорта́ти.** *Вугілля і попіл із печі вигортаються коцюбою* (із журн.); * У порівн. *Вітер, що досі дрімав, .. подався назустріч валунові, що ніби вигортався всевладним кимось із-за обрію, ділився на чорні й сірі хмари й зажерливо поглинав простір* (Микита Чернявський).

ВИ́ГОРЬОВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **ви́горювати.** *Його прикро вразило те, що університетська адміністрація поспішила виключити Павлика із складу студентів і позбавити з таким трудом вигорьованої стипендії* (П. Колесник); *Вона тільки в ці дні зважилась відкритись подругам своїм почуттям і разом з ними принесла йому в табір свою подолану дівочу гордість, своє вигорьоване кохання* (О. Гончар).

ВИГОРЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ГОРЮВАТИ,** юю, юєш, *док., що, розм.* Домагатися чого-небудь із великими труднощами і стражданнями. *Освітній ценз для сина вона вигорьовувала безсонними ночами над шитвом* (Ю. Смолич).

ВИ́ГОРЮВАТИ *див.* **вигорьо́вувати.**

ВИГОРЯ́ННЯ, *рідше* **ВИГОРА́ННЯ,** я, *с.* Дія і стан за знач. **вигоря́ти, вигора́ти.** *Не варто лякати людей вигорянням водню і майбутнім колапсом — нічого цього немає!* (М. Руденко); *Ткали з бавовняних ниток, фарбованих мареною, стійкою до прання й вигоряння на сонці* (з наук.-попул. літ.).

ВИГОРЯ́ТИ, я́є, *рідше* **ВИГОРА́ТИ,** а́є, *недок.*, **ВИ́ГОРІТИ,** рить, *док.* 1. Знищуватися від вогню, пожежі. *Часто проходять в нетрях пожежі і вигоряють величезні клини, іноді на сто верстов* [верст]... (І. Багряний); *Вогонь перекинувся на тайгу. Вигоріло багато лісу, і тільки річка зупинила пожежу* (О. Донченко); *Третини села як не було: вигоріло дотла* (О. Довженко); // Зменшуватися, зникати в процесі горіння. *Вигоріла свічка, Леон засвітив недогарок, але і той скоро кінчився* (Н. Рибак); *За вечір у лампі вигорів увесь гас* (С. Чорнобривець); * Образно. [К а т е р и н а:] *Любов справжня, дівчино, — це полум'я, це вогонь в душі такий, що в ньому вигорає все* (О. Корнійчук).

2. Засихати, гинути від спеки, посухи (перев. про злакові або трав'янисті рослини). *Навіть доброго року, по люпину, жито родило не дуже щедро, а посушливого — і зовсім дощенту вигоряло* (В. Козаченко); *В той час як надворі все вигорало, барометр уже третій день показував у конторі дощ* (О. Гончар); *Хліба не вродило, і насіння не вернулось; паша вигоріла до кореня* (О. Стороженко).

3. Втрачати або змінювати свій колір під впливом сонячного проміння; вицвітати. *Фарба не вигоряла на сонці й не змивалася водою* (з навч. літ.); *Гімнастьорка вигоріла від сонця, а там, де був орден, полотно зелене* (В. Кучер); *Світло-русе волосся парубка за літо вигоріло і зробилось зовсім білим, мов шовкова трава* (І. Цюпа).

4. *перен., розм.* Закінчуватися позитивним результатом; удаватися. *Ну, як же твоя екскурсія в село, не вигоріла?* (С. Васильченко); *Він вибрався до Кам'янця просити сану і парафії. Але справа не вигоріла* (М. Зеров).

◊ **Ді́ло (спра́ва) ви́горить** *див.* **ді́ло.**

ВИ́ГОСТРЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́гострити.** *Тригуб добув грамоти з-поза ікони, накинув кирею й вийшов зі свого двора. Для безпеки заткнув пістолю за пояс і прип'яв до боку вигострену шаблю* (Б. Лепкий); *Всі дороги їм* [воякам] *відкриті Через гори і ліси, Гостро вигострені стріли, І шаблюки, і списи* (О. Олесь); // **ви́гострено,** *безос. пред. Омелько зняв зі стіни зброю. Перевірив, чи заряджений пістоль, чи вигострено клинок турецької шаблі* (Ю. Логвин).

ВИ́ГОСТРЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́гострити.** *Вигострення ножів;* * Образно. *Переклад для Максима Рильського є одним із засобів вигострення літературної зброї* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́ГОСТРИТИ *див.* **вигóстрювати.**

ВИ́ГОСТРИТИСЯ *див.* **вигóстрюватися.**

ВИГО́СТРЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вигóстрювати.** *Вигострювання розумових здібностей тут зовсім ні до чого. Істина відкривається сама, а не є відкритою силоміць* (з публіц. літ.); *Вигострювання пилки.*

ВИГО́СТРЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́ГОСТРИТИ,** рю, риш, *док.*, *що.* 1. Відточуючи, робити що-небудь гострим. *І, бризкаючи іскрами, коваль Вигострює мечів двосічних сталь* (М. Бажан); — *А ви, мої невісточки-голубочки, .. батьків ніж вигостріть* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Заплющивши ліве око, роздивляється* [Іванко] *правим — меч рівний, треба тільки на точилі вигострити* (А. Хижняк).

2. *перен.* Робити більш досконалим, виразним, чітким. *Розум треба вигострювати, знань набиратися якомога більше...* (М. Руденко); *Старість вигострює родові риси* (М. Малиновська); *Я вигострила погляд у пустині, мов соколиний зір* (Леся Українка).

◊ **Гостри́ти (вигóстрювати,** *рідше* **точи́ти, нагóстрювати** *і т. ін.)* / **ви́гострити (нагостри́ти) ніж (меч, соки́ру** *і т. ін.) див.* **гостри́ти.**

ВИГО́СТРЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ВИ́ГОСТРИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Відточуючись, робитися гострим. *Леза різальних і вістря колючих інструментів (ножів, ножиць, різців, пилок, голок тощо) добре вигострюються* (з навч. літ.).

2. *перен.* Ставати досконалішим, виразнішим, чіткішим. *Зранку я читала Щедріна, а то далеко не романтичне чтиво. Від нього, може, й вигострюється розум, але душу він гнітить* (І. Жиленко); *Оленка тремтіла, немов у пропасниці, її точене личко стало дрібне, носик вигострився* (Ю. Мушкетик).

3. *тільки недок.* Пас. до **вигóстрювати.** *Ніж вигострюється точилом.*

ВИГОТІВНИ́К, á, *ч.* Те саме, що **виготóвлювач.** *Виготівник зобов'язаний забезпечити технічне обслуговування та гарантійний ремонт товару, а також випуск і поставку для підприємств, що здійснюють технічне обслуговування та ремонт* (з наук. літ.).

ВИ́ГОТОВИТИ *див.* **виготовля́ти.**

ВИ́ГОТОВИТИСЯ *див.* **виготовля́тися.**

ВИ́ГОТОВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́готовити.** *Згадалися десятки тисяч деталей, виготовлених оцими його руками* (О. Донченко); *На столику лежать виготовлені Ольгою вінчальні квіти* (А. Шиян); *Науково обґрунтована класифікація витрат є основою раціональної організації їх синтетичного й аналітичного обліку, визначення собівартості виготовленої продукції* (з наук. літ.); // **ви́готовлено,** *безос. пред. Затвори терміново виготовлено з якогось особливого сплаву, який не піддається намагнічуванню* (В. Владко).

ВИ́ГОТОВЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́готовити.** *Тонка, довга, шовковисто-біла вовна асканійських овець йде на виготовлення найцінніших тканин* (І. Волошин); — *Я, чи бачите, не лікар. Я аптекар. Моє діло — виготовлення ліків* (А. Шиян).

ВИГОТО́ВЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **виготóвлювати.** *Реструктуризація швейної фабрики дасть змогу підвищити продуктивність праці, поліпшити асортимент і якість виготовлюваної нею продукції* (з газ.).

ВИГОТО́ВЛЮВАТИ *див.* **виготовля́ти.**

ВИГОТО́ВЛЮВАТИСЯ *див.* **виготовля́тися.**

ВИГОТО́ВЛЮВАЧ, а, *ч.* Той (те), хто (що) виготовляє, виробляє що-небудь. *Митцеві завжди має бути важко, нестерпно важко, бо інакше він не митець, а ремісник, "виготовлювач"* (з наук.-попул. літ.); *Виготовлювач — підприємство або громадянин, які виробляють продукцію для реалізації* (з газ.); *Трапляється іноді, що дуже потрібна в народному господарстві техніка — не досить вигідна для підприємств-виготовлювачів* (з газ.).

ВИГОТОВЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виготовля́ти.** *У радіометричній лабораторії проводять завершальне готу-*

вання проб до радіонуклідного аналізу, що полягає у виготовлянні препаратів для вимірювань (з наук. літ.).

ВИГОТОВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *рідко* **ВИГОТО́ВЛЮВАТИ,** юю, юєш *і* **ВИГОТО́ВУВАТИ,** ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ГОТОВИТИ,** влю, виш; *мн.* ви́готовлять, **ВИ́ГОТУВАТИ,** ую, уєш, *док.*, *що.* Виробляти, робити що-небудь. *Микола з Ігорем навощували папір, виготовляли мішені* (В. Кучер); *Китай вважається батьківщиною фарфору, який тут виготовляли ще в VII ст.* (з наук.-попул. літ.); *Потап Потапович сам виготував їй різці з новою заточкою* (О. Донченко); // Створювати, складати (про діловий документ, твір і т. ін.). *Майор Журавльов уже виготовляв наказ Чорнобаю, і зв'язківець полку тут же його й повіз* (Іван Ле і О. Левада); *Я був дуже занятий, бо як тільки трохи поправився, мусив зараз засісти за роботу і до сьогоднішнього дня виготовити два оповідання* (М. Коцюбинський); *Виготували робочі креслення домни, мартенів, прокатних станів* (Ю. Яновський).

ВИГОТОВЛЯ́ТИСЯ, я́ється, *рідко* **ВИГОТО́ВЛЮВАТИСЯ,** юється, *недок.*, **ВИ́ГОТОВИТИСЯ,** виться, **ВИ́ГОТУВАТИСЯ,** ується, *док.* 1. *діал.* Готуватися. *Настя нагадала, що треба виготовлятися до поминального обіду* (Л. Яновська); *Хлопець швидко розвернувся і виготовився до бігу* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **виготовля́ти.** *Трипільці були досить вмілими будівничими. Усі їхні знаряддя праці виготовлялися лише з каменю, кістки та дерева* (з наук.-попул. літ.).

ВИГОТО́ВУВАТИ *див.* **виготовля́ти.**

ВИ́ГОТУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́готувати.** *Вони* [панцири] *були виготувані з п'ятиміліметрового сталевого листа* (Є. Доломан).

ВИ́ГОТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́готувати.** *Оптимальним є виготування насадки з алюмінію або його сплавів, що забезпечує мінімальну матеріалоємність* (з наук. літ.).

ВИ́ГОТУВАТИ *див.* **виготовля́ти.**

ВИ́ГОТУВАТИСЯ *див.* **виготовля́тися.**

ВИГО́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виго́ювати.** *Слину тварина використовує для облизування і вигоювання ран* (з навч. літ.).

ВИГО́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́ГОЇТИ,** ою, оїш, *док.*, *що.* Виліковувати рану, виразку, хворобу і т. ін.; робити здоровим кого-небудь. [Г а п к а:] *Свекруха працює, пухирів на руках не вигоює* (М. Кропивницький); *З них* [камінчиків] *можна ножем наскребти білого порошку, і той порошок добре вигоює виразки* (О. Донченко); [Д о л о р е с:] *Гляділа я його, носила воду опівночі, і рани обмивала, і гоїла, і вигоїла* (Леся Українка); *Коли Дорка Найденко йшла на станцію, щоб їхати до Києва показатися лікарям і вигоїти отой нестерпний кашель, вона стріла .. три підводи* (Ю. Яновський).

ВИГО́ЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ВИ́ГОЇТИСЯ,** оюся, оїшся, *док.* 1. Виліковуватися, ставати здоровим (після рани, виразки, хвороби і т. ін.). [Т е к л я:] *Вона з чиряків ніколи і не вигоюється* (М. Кропивницький); *Третину ув'язнених становили скалічені або хворі люди, що вигоювались тут* [у тюрмі] *без лікарської допомоги* (Олесь Досвітній); // Загоюватися. *Того літа мені було найліпше з ногою і, хто зна, якби не масаж, то, може б, вона і зовсім вигоїлась* (Леся Українка).

2. *тільки недок.* Пас. до **виго́ювати.** *Багато хвороб вигоюється лікарськими травами* (з газ.).

ВИГРАВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виграва́ти** 1, 4–8. *У поміщиків були різні способи придбання селян: їх купівля, вигравання в карти тощо* (з наук. літ.); *Серце йому заходилося від вигравання полум'яних відблисків на обличчі в Забави* (П. Загребельний).

ВИГРАВА́ТИ, граю́, граєш, *заст.* грава́ю, грава́єш, *недок.*, **ВИ́ГРАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. *кого, що і без прям. дод.* Здобувати, одержувати завдяки певній грі, при розігруванні лотереї і т. ін. — *І нащо ти граєш в карти, коли ти більше програєш, ніж виграєш? — спитала вона* (І. Нечуй-Левицький); [Ю х и м:] *А ви не грали?* [Х а р и т о н:] *Та я ж виграв! Аж тринадцять копійок виграв...* (М. Кропивницький); *Я знав, що премію вигра* [виграє] *в кожнім разі не Стефензон* (В. Винниченко); *В павільйоні ревла корова, яку можна було виграти в лотерею за десять копійок* (Ю. Смолич).

2. *що і без прям. дод.* Добиватися перемоги, позитивного результату в чому-небудь. *Україна повинна вміло вигравати в гострій конкурентній боротьбі, своєчасно знаходити і займати свої ніші на світових ринках* (з наук. літ.); *Всі, хто виграв у війні, чужі мені, хто нажився в ній грабунками, вигадками, випадково* (О. Довженко); — *І тобі не шкода, що ти не виграла в жодним змаганні?* (О. Іваненко); // Добиватися певної економії у чому-небудь. *Щоб виграти кілька секунд і тим часом зосередитись, Ніна потяглась рукою за зошитом* (О. Донченко); *Вона глянула назад, щоб побачити, скільки метрів виграла на цьому маневрі* (Ю. Смолич).

3. Одержувати якусь перевагу, ставати кращим. *Кофта була обшита малиновим оксамитом, при котрому дуже вигравав її* [дівчини] *смуглявий вид та темні виразні очі* (І. Нечуй-Левицький); — *Коли опрацювати* [наукову працю], *так би мовити, художньо, вона тільки виграє від цього* (Іван Ле).

4. *тільки недок., що і без прям. дод.* Грати на музичному інструменті; грати певний час. *І військо, як море, З знаменами, з бунчугами* [бунчуками] *З лугу виступало Та на трубах вигравало* (Т. Шевченко); *Вона хутко відкрила кришку* [піаніно], *вдарила кілька акордів, потім, захопившись, вигравала легеньку прелюдію* (Олесь Досвітній); *На Робітничій вулиці .. вигравала музика* (С. Чорнобривець); // Відтворювати якусь мелодію (про музичні інструменти). *Катеринка грає, грає-виграває, а розпука вулична — де?* (М. Хвильовий).

5. *тільки недок., перен.* Рухатися в різних напрямках енергійно, грайливо (про риб, комах і т. ін.). — *Піду над воду, спущуся над саму річку, полюбуюся як риба виграє.., — думає Христя* (Панас Мирний); *Бджоли вигравали проти сонця* (В. Кучер); // Гарцювати на коні. *Вигравали козаки на конях, мов хвилі на морі* (І. Нечуй-Левицький); *А на нашій вулиці все рівно та рівно, Вигравали парубки вороними кіньми* (О. Воропай); // Рухатися дуже швидко, у різних напрямках, бушувати (про вітер, хвилі і т. ін.). *Диміли вдалині сині гори, вигравав внизу, скільки оком кинеш, швидкоплинний Дністер* (з легенди); *Вітер віє-виграває* (Л. Глібов).

6. *тільки недок., в чому, перен.* Перебувати в діяльному, збудженому стані. *Виграє у м'язах сила, Ідемо плече в плече* (В. Бичко).

7. *тільки недок., чим і без дод., перен.* Переливатися барвами. *Багато прибрана вітрина вигравала блиском золота, жаринками коштовних камінців, тьмяним полиском срібла й дзеркальним світлом нікелю* (В. Кучер); *Сніжок під нога-*

ми поскрипує .. А як він виграє на світлі всіма барвами! (П. Колесник); // Блищати, сяяти, відбиваючись у чомусь. *Місяць виграє на темних шибках вікон* (Панас Мирний); // Виділятися яскравим кольором (кольорами). *Мальований комин вигравав усіма фарбами* (Я. Качура); — *Уже... Защебетала, — милуючись дружиною, на щоках якої вигравав здобутий біля печі рум'янець, добродушно промовив Горбатюк* (М. Руденко); // Освітлювати рухливими плямами (про проміння, світло). *Воно* [сонце] *вигравало райдужними зайчиками на стінах* (Ю. Мокрієв); // Перебувати в русі, робитися більш або менш виразним. *На її обличчі вигравала щаслива посмішка* (Олесь Досвітній); *Від кожного поруху під жупаном йому вигравали тугі м'язи* (П. Панч).

8. Те саме, що **виграва́тися** 1. *Пиво виграє* (Сл. Гр.).

(1) Вигрaва́ти / ви́грати час — створювати або мати сприятливі умови для того, щоб вчасно чи швидше встигнути здійснити, виконати що-небудь. *Вони* [в'язні] *.. барилися, гузалися* [возилися] *то з мисками, то з ложками — вони вигравали час для своїх бідолашних товаришів* (І. Багряний); *Він* [ворог] *виграв деякий час, поки Андрій та Михайло зупинилися біля свого товариша перевести дух і глянути, що з ним* (М. Трублаїні); **Гра́ти (вигрaва́ти, горі́ти, ся́яти** *і т. ін.)* **[з] перели́вами** *див.* **гра́ти.**

◊ **(2) Вигрaва́ти / ви́грати третячка́ на зуба́х** *кому, рідко* — бити кого-небудь по зубах. [Х о м а:] *Я тобі такого третячка на зубах виграю, що аж за вухами залящить* (М. Костомаров); **(3) Ви́грати / вигрaва́ти бій** — домогтися, досягти свого; дістати перевагу в чому-небудь. *А ти гадав, що виграв бій, нікчемний переможче* [переможцю], *не ти, Захар їй* [Ганні] *дорогий, Захар їй найдорожчий* (П. Дорошко); *Мандруй з яскравою зорею, в житті лиш вигравай ти бій!* (із журн.); **(4) Ви́грати ко́зиря** — досягти, домогтися чого-небудь вигідного для себе. *Але хто справді є ці "індуси"? Кого можна докладно про це розпитати? До того ж і йому раптом закортіло в цій справі виграти козиря* (Іван Ле); **Гра́ти (вигрaва́ти) / загра́ти очи́ма** *див.* **гра́ти.**

ВИГРАВА́ТИСЯ, а́ється, *недок.,* **ВИ́ГРАТИСЯ,** ається, *док.* 1. У процесі бродіння досягати повної міцності. *Як виграється сирівець добре, то гарний* (Сл. Гр.).

2. *тільки недок.* Пас. до **вигрaва́ти** 1, 2. *Війни, може, й ведуться зброєю, але вони виграються людьми* (з мемуарної літ.).

ВИ́ГРАВІРУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́гравірувати.** *З XV ст. відомий друк за допомогою вигравіруваних основ, що було цілком новою ідеєю. За допомогою цього способу можна створювати зображення, яке було б схоже на негатив* (з наук. літ.); *Виразним зразком мистецтва є гарний графічний ескіз "Митрополит Андрей Шептицький". Варто звернути увагу на майстерно вигравірувану руку митрополита, яка благословляє* (з газ.); // **ви́гравірувано,** *безос. пред. Батько .. читав по складах, що вигравірувано на руків'ї шаблюки* (В. Большак).

ВИ́ГРАВІРУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́гравірувати.** *Вигравірування тексту.*

ВИ́ГРАВІРУВАТИ, ую, уєш, *що.* Док. до **гравірува́ти.** *Висота портрета Кобзаря — не більше міліметра, але художник Микола Сядристий вигравірував навіть вії, зіниці* (з наук.-попул. літ.); *Вигравірувати підпис.*

ВИ́ГРАВІЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́гравіювати.** *Напис, вигравіюваний на архітраві храму, свідчить про дату його спорудження* (з наук.-попул. літ.); *На постаменті вигравіюваний вірш Тараса Шевченка "Полякам" українською і польською мовами* (з навч. літ.); *На поверхні лопатки мамонта чітко простежуються серії насічок, тонких вигравіюваних ліній, ямок* (з навч. літ.); // **ви́гравіювано,** *безос. пред. Адвокат довго порпався у шухлядах стола, а тоді дістав срібний перстень. На ньому замість печатки було вигравіювано тризуб* (М. Малиновська); *Два рогових знаряддя — лощила, прикрашені орнаментом із прямих ліній та кутів. На одному з лощил вигравіювано композицію, котру трактують як схематизоване зображення людини* (з наук. літ.).

ВИ́ГРАВІЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́гравіювати.** *Зображення, що створене за допомогою вигравіювання, не можна ні стерти, ні змити, воно стає невід'ємною частиною виробу* (із журн.).

ВИ́ГРАВІЮВАТИ, юю, юєш, *що.* Док. до **гравіюва́ти.** *Деякі були переконані, що якщо на смарагді вигравіювати зображення якого-небудь птаха, то цей амулет сприятиме продовженню життя свого власника* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́ГРАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́грати** 1, 2. *Їжак узяв виграний заклад, дуката і кварту горілки, гукнув на свою жінку з борозди* [борозни], *і обоє пішли радісно додому* (І. Франко); *Йому здавалося, що йде битва кругом його* [нього], *що він сам у битві десь на Жовтих Водах або під Корсунем, що настає час, коли битва буде або виграна, або от-от буде програна* (Леся Українка); *Справа, виграна екологами у Хмельницькому суді, вперше продемонструвала, що будь-який громадянин України може захистити надане йому право на екологічну інформацію в судовому порядку* (із журн.); // **ви́грано,** *безос. пред. Бачура зрозумів, що суперечку виграно, що Вовченко здався* (М. Чабанівський).

ВИ́ГРАНИТИ *див.* **вигрaно́вувати.**

ВИ́ГРАНИТИСЯ *див.* **вигра́нюватися.**

ВИГРАНО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вигрaно́вувати.** *Виграновування імені на обручці.*

ВИГРАНО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИГРА́НЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.,* **ВИ́ГРАНУВАТИ,** ую, уєш, **ВИ́ГРАНИТИ,** ню, ниш, *док., що.* 1. Відповідно обробляючи, робити грані на поверхні твердих матеріалів (каменів, металів, скла). *Робітниця вигранює різцем деталі* (з газ.); * Образно. *Я думав, що колись заволодію твоїм упертим серцем назавжди, що вигранити я його зумію, мов діаманта чистої води* (С. Голованівський).

2. *перен.* Удосконалювати, покращувати. *Виграновувати свій талант художник розпочав ще в юнацькі роки* (з газ.); // Робити що-небудь чітким, виразним, довершеним. *Автор із захопленням ставиться до кожного вдалого слова, вислову, намагаючись вигранувати, відточити його в художньому тексті* (з наук.-попул. літ.).

ВИГРАНО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* 1. Набувати гранчастої форми.

2. Пас. до **вигрaно́вувати.** *Коштовні камені майстерно виграновуються досвідченими гранувальниками* (з газ.); *Ідея перетворити збірку на періодичний часопис з'явилася ще 1880 р. Тоді ж М. Драгомановим, М. Павликом, С. Подолинським і виграновувалася його програма* (з наук. літ.).

ВИ́ГРАНУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́гранувати.** *Якоїсь величавої таємничості надає вигранований на арці*

напис арабською мовою: "Немає переможця, крім Аллаха", котрий повторюється на її стінах шість разів (із журн.).

ВИ́ГРАНУВАТИ *див.* **вигрaнóвувати.**

ВИГРА́НЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вигра́нювати** і **вигра́нюватися.** *Поет вперто і непогамовно працював над вигранюванням того, що називається творчим стилем, власним неповторним голосом* (з наук. літ.); *Вигранювання діаманта.*

ВИГРА́НЮВАТИ *див.* **вигранóвувати.**

ВИГРА́НЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ВИ́ГРАНИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Те саме, що **вигранóвуватися.**

2. *перен.* Ставати чітким, виразним. *У процесі історичних випробувань, соціальних катаклізмів, революцій, реформ у колективній свідомості вигранювалося відчуття ідентичності, яке об'єднує людські спільноти в нації* (із журн.); *Тіні немовби полетіли кудись убік, в листяній сутіні загострилися, вигранилися постаті коней і людей* (Ю. Мушкетик).

3. *тільки недок.* Пас. до **вигра́нювати.** *Кожне слово, кожен рядок вигранюється письменником* (із журн.).

ВИ́ГРАТИ *див.* **вигравáти.**

ВИ́ГРАТИСЯ *див.* **виграва́тися.**

ВИ́ГРАШ, у, *ч.* 1. Здобуття, одержання чого-небудь під час гри або розігрування чогось. *Аркадія Павловича оточили тісним кільцем. Йому пророкували виграш* (А. Шиян); *Дивлячись на програші та виграші інших, хлопець поступово проймався дивною, непояснимою певністю, що йому повезе* (О. Гончар).

2. Те, що одержане внаслідок вдалої гри або в результаті розігрування чогось. *Пан хвалиться виграшем, панич — нежданим гостюванням* (Панас Мирний); *— Знаєте що? — кажу я до хлопців. — Став, хто за мене .. Виграю — твій виграш* (І. Микитенко).

3. Вигода, користь від чого-небудь; перевага. *Небезпека для танків була велика, але ж і виграш міг бути путній, коли захопити непошкоджений міст і танкова частина матиме готову переправу* (Ю. Яновський); *Великий економічний виграш.*

4. Успіх, перемога у чому-небудь. *А він біжить і біжить навпростець порожнім полем, наче від того залежить виграш бою* (В. Кучер); *Це була страшна гра, гра зі смертю! На виграш у Вас не було майже ніяких шансів* (В. Собко); *Хоч і дорого їм* [селянам] *обійшовся торішній саботаж на сівбі озимих, проте виграш у цій боротьбі був не за окупантами* (Д. Бедзик).

(1) Ви́граш ча́су (у ча́сі) — економія часу для здійснення, виконання і т. ін. чогось. *Звичайно, їх прохання не мало успіху .. Єдиним наслідком усіх цих прохань був виграш часу* (Л. Смілянський); *Широко застосовуючи роздільний спосіб збирання врожаю, господарства Хмельниччини ефективніше використовують техніку, мають певний виграш у часі* (з газ.).

◊ **Бу́ти у ви́граші** *див.* **бу́ти.**

ВИ́ГРАШКА, и, *ж.* 1. Те, що розважає, допомагає приємно проводити час; розвага. *Мимоволі зринули в голові його товариство, безпечні виграшки, щирі розмови, коли не було чого ховати в душі од хлопців* (С. Васильченко).

2. Предмет, що служить дітям для гри, розваги; іграшка. [Марфа Варфоломіївна:] *Кажуть, що кожному зростові свої виграшки, а тобі й до старості ляльки людьми здаватимуться...* (М. Кропивницький); * Образно. *Треба тільки завжди розрізняти органічно виниклі, потрібні неологізми від неологізмів-брязкалець, виграшок, цяцьок* (М. Рильський).

3. *розм., рідко.* Те саме, що **ви́граш** 2.

(1) На ви́грашку — для розваги, забави. *У нашої старої пані Малії паничі були .. Вона й бере мене в покої Синкам на виграшку* (Т. Шевченко).

◊ **(2) За ви́грашки (за ви́грашку)** — дуже легко, швидко, без будь-якого напруження. *Він частіше й частіше крутився думками біля Оксаниного двору й Оксаниних рук; така за виграшки всяке ділечко переробить* (М. Стельмах); *— Як же ви зберігали зброю, якщо щури за виграшки могли проникнути в будинок?* (Ю. Винничук); *До п'ятдесятикілограмових мішків уже звикла, так що мені перекидати їх з місця на місце було за виграшку* (із журн.).

ВИ́ГРАШНИЙ, а, е. 1. Який дає право на виграш, забезпечує виграш. *З невимовним трепетом Саша очікувала суботній номер центральної газети з опублікованою таблицею тиражу виграшної позики* (Іван Ле); *Виграшний білет; Виграшний вклад.*

2. Який має перевагу, сприяє успіхові. *Є ціла низка виграшних компонентів, що допомагають режисеру* (О. Довженко); *Сам Карпенко-Карий у своїй сценічній практиці приглушував ефектні й виграшні місця, коли це було потрібно для повноти ансамблю* (з наук. літ.); *Сучасний інтелектуальний світ не прийме нашого безкритичного способу мислення, нашої готовності брати на віру все, що нам здається виграшним* (із журн.).

ВИ́ГРАШНО. Присл. до **ви́грашний** 2. *Сергій, мабуть, пошкодував, що нема з ним камери: так виграшно стоїть освітлена сонцем дівоча постать на камені* (О. Гончар).

ВИ́ГРЕБЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́гребти.** *Рився* [Мирон Данилович], *мов олень, що копитами і рогами відгортає сніг, шукаючи немертвої трави. Грушовий* [грушевий] *костур міцний, ніби з заліза, а вигребені бурячки дрібні і поморожені* (В. Барка); *Німець мовчав, у губах засіла смерть, а в пальцях — вигребена з-під снігу грудочка землі* (Григорій Тютюнник); // **ви́гребено,** *безос. пред. На кагатних полях — ані бурячка, ані смітинки чи якогось непотребу, усе вигребено, виметено, як у добрих господарів* (з газ.).

ВИ́ГРЕБТИ *див.* **вигріба́ти.**

ВИ́ГРЕБТИСЯ *див.* **вигріба́тися.**

ВИГРИЗА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вигриза́ти.** *Вигризання посівів — це не найстрашніша шкода, якої завдають миші та полівки. Особливо неприємним наслідком є те, що в період інтенсивного нарощування зеленої маси рослинам не вистачатиме вологи через велику кількість нір* (із журн.).

ВИГРИЗА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВИ́ГРИЗТИ,** зу, зеш, *док., що.* 1. Гризучи, робити отвір або порожнину в чому-небудь. *Редиску найчастіше ушкоджують хрестоцвіті блішки, які вигризають на листках м'якуш і роблять їх дірявими* (з газ.); * Образно. *Високі скелі, гордо навислі над морем, піддались нарешті: море вигризло в них високі й глибокі гроти* (М. Коцюбинський); // Гризучи, виїдати. *Жуки жужелиці живляться зерном. Під час його достигання вони виповзають на колос і вигризають вміст зерна* (із журн.).

2. Гризучи, поїдати що-небудь цілком. *Білі плескаті зуби* [овець] *вигризають у корінь солодку бриндушу, храбуст або рожевий горішок* (М. Коцюбинський); // *перен.* Знищу-

вати повністю. *Вогонь вигризав рік у рік чималі кутки столиці* (О. Ільченко); *Курява дороги насіла на них* [жінок] *густою верствою, вгризлася в їх шкіру і вигризла з неї всякий колір, усякий полиск свіжості* (І. Франко).

3. *перен.* Здобувати що-небудь із великим завзяттям, запеклістю. *Я б, здається, на видиму смерть пішов, я б, здається, видер, вигриз би ту землю, бо без землі лихо людям* (М. Коцюбинський).

ВИГРИЗА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* Пас. до **вигриза́ти.** *Часто на листах капусти блохами або личинками вигризаються заглиблення, через що дуже пошкоджені листки засихають і поступово гинуть* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́ГРИЗЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́гризти.** *Вигризену рану .. припалювали до білого гарту розпеченим мечем...* (Н. Королева); *Прислухався до найменшого шелесту й чув, як тріщала кожна травинка, вигризена вороним* (Іван Ле); // **ви́гризено,** *безос. пред. У бруньках та бутонах вигризено дірочки, що нагадують уколи голкою. Це сліди казарки* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́ГРИЗОК, зка, *ч.* Обгризений шматок. * Образно. *Вітчизні віддати — не вигризки душ, А всю повноцінність життя або смерті* (М. Бажан).

ВИ́ГРИЗТИ *див.* **вигриза́ти.**

ВИГРИМЛЯ́ТИ, я́є, **ВИГРИ́МУВАТИ,** ує, *недок., розм.* Раз у раз гриміти, гуркотіти. *Здалека грім вигримляв* (Марко Вовчок); *Вдалині вигримляв грім, докотився глухий, гуркітливий* (К. Гордієнко); *Десь у гірських глибинах глухо вигримував бій* (О. Гончар).

ВИГРИ́МУВАТИ *див.* **вигримля́ти.**

ВИ́ГРІБ, ребу, *ч.* Вигрібна яма туалету або яма для помий, нечистот. *Головною вимогою до вигребів є водо- і повітронепроникність* (з наук. літ.).

ВИГРІБА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вигріба́ти.** *Для вигрібання жару з печі використовували коцюбу* (з наук.-попул. літ.).

ВИГРІБА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВИ́ГРЕБТИ,** бу, беш; *мин. ч.* ви́гріб, ви́гребла, ло; *мн.* ви́гребли; *док.* 1. *що.* Гребучи, витягати, вибирати звідки-небудь щось сипке, розсипчасте і т. ін. *Взяв* [Валя] *граблі, сінце з-під яблунь вигрібає* (С. Васильченко); *Зайченятком котиться* [Ксеня] *до припічка, вигрібає коцюбою жар і починає видувати вогонь* (М. Стельмах); *Юрко з Уласом скотили камінь в кутку печери, вигребли землю з ями й знайшли здоровий казан з червінцями* (І. Нечуй-Левицький); *Вигріб* [друг] *жменю золотих* (А. Малишко); // Риючи, розгрібаючи, знаходити, видобувати що-небудь. *З'являлись* [Кирило та Устя] *тут, там, збирали квітки, вигрібали з-під листя гриби* (М. Коцюбинський); *Нюхнув* [Треф] .. *і почав одгрібати сіно. Гріб, гріб і вигріб свинячий окіст* (Остап Вишня).

2. *що.* Гребучи, робити яму, заглибину в чому-небудь. *Каламар кректів* [кректав], *мружив брови й вигрібав у могилі небіжки ямку* (І. Чендей); *Квочка вигребла яму саме серед огудиння* (І. Нечуй-Левицький); *Він, молодий лікар санбату, пам'ятає себе в невеличкому окопчику, який вигріб перед фронтом ворога* (Д. Бедзик).

3. Гребучи веслами або руками, випливати куди-небудь. *Коли вже пустився берега, то пливи, вигрібай на бистрину* (Ю. Мушкетик); *Хлопці, коли вже вигребли в море, тільки тоді помітили, що міноносець і катер підійшли до берега, де стояли баржі* (П. Панч).

4. *перен., жарг.* Вибиратися, виходити зі складного, неприємного становища, відповідати за що-небудь. *Але яка підтримка, забудь це слово, все в цьому житті замішано на тобі, так що і вигрібати доведеться самому* (С. Жадан).

◊ **Чужи́ми рука́ми жар (вого́нь,** *діал.* **грань) загріба́ти (загорта́ти, вигріба́ти, вигорта́ти) / загребти́ (загорну́ти, ви́гребти, ви́горнути)** *див.* **загріба́ти.**

ВИГРІБА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ВИ́ГРЕБТИСЯ,** буся, бешся; *мин. ч.* ви́грібся, ви́греблася, лося; *мн.* ви́греблися; *док.* 1. Розгрібаючи руками землю, каміння і т. ін., вибиратися, звільнятися. *Чумаченко .. побачив засипану до пояса людину, що одгрібала себе руками. Нещасному, що так вигрібався, не вистачало повітря, і його голова хилилася набік* (Григорій Тютюнник).

2. Гребучи веслами або руками, пересуватися, пливти по воді. *Дев'ять днів вигрібалися навпроти води дужі молоді веслярі* (З. Тулуб); *Пізно ввечері вигреблися до одного з островів, намитих морським прибоєм і річковими наносами* (В. Малик); // Випливати з глибини на поверхню. *Роман плюхнувся і поплив .. По-тваринному таки вигрібався на поверхню, одпльовувався гіркою зеленою водою і знову гріб* (Іван Ле); * Образно. *Дивиться мати вслід* [Уласові], *плаче: виросло на толоках межи коровами високе, як бур'янина, та невідомо, чи вистачить у нього сили вигребтися на житейську хвилю* (Григорій Тютюнник).

3. *тільки недок.* Пас. до **вигріба́ти** 1, 2. *Заплющити б очі і не дивитися на той убогий колос, що сухотними дитячими рученятами вигрібається з пирію* (М. Стельмах).

ВИГРІБНИ́Й, а́, е́. Який очищають, спорожнюють, вигрібаючи, вибираючи вміст. *Незабаром вона .. спинилася в одному із тих нічим не примітних дворів, у яких діряві столітні сараї перемежаються з щедро побіленими густим вапном вигрібними ямами* (М. Руденко); *Вигрібні вбиральні складаються з приміщення вбиральні, вигребу і витяжної вентиляції* (з наук. літ.).

ВИ́ГРІВ, у, *ч.* Дія за знач. **ви́гріти** 1, 2. *Ливні дощі стривожили Теклю .. Сіно в копицях вимокло, як коноплі. Нема вигріву* (К. Гордієнко).

ВИГРІВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вигріва́ти** 2. *Найдосвідченіші повитухи використовували і раціональні прийоми народної медицини: вони вправно робили породіллі масаж, компреси з навару льону, розтирання маслом, вигрівання гарячим зерном* (з навч. літ.); *Лікування отитів — це цілий комплекс лікувальних заходів: вигрівання вух, вживання антибіотиків, застосування крапель для вух та носа тощо* (з газ.).

ВИГРІВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВИ́ГРІТИ,** ію, ієш, *док.* 1. *кого, що.* Випромінюючи, виділяючи тепло, гріти, обігрівати кого-, що-небудь протягом певного часу. *Вигрівай та вирощай, ясне сонце, добре зерно!* (Панас Мирний); *Сонце знялося над зеленою халупою, вигрівало землю* (К. Гордієнко); *Мине тиждень-другий, сонце вигріє землю, і все навколо забуяє цвітом* (із журн.).

2. *що.* Гріти протягом певного часу частину тіла, повернувши її до джерела тепла. *Воблий вигрівав проти огню спину, а мені огонь бив у щоку* (С. Васильченко); *Дріма, мурличе* [кіт], *вигріває На сонечку живіт* (Г. Бойко); // *кого, що.* Витримувати кого-, що-небудь у теплі, створивши відповідні умови. *Порадив* [лікар] *вигрівати хвору, виписав ліки* (М. Олійник); * Образно. *Біля хати білий батько на канапі Вигріває війни та журбу* (М. Вінграновський).

3. Випромінювати, виділяти тепло. *Сонце, прощаючись з землею на довгу зимню пору, так вигрівало та висвічувало* (Панас Мирний); *Зійде та вигріє сонечко — закапле* [закапає] *з стріхи* (Марко Вовчок).

◊ **Відігрі́ти (ви́гріти, ви́годувати) / відігріва́ти змію́ (гадю́ку) бі́ля (ко́ло) [свого́] се́рця (за па́зухою)** *див.* **відігріва́ти.**

ВИГРІВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ВИ́ГРІТИСЯ,** іюся, ієшся, *док.* 1. Грітися протягом певного часу, одержуючи, маючи достатню кількість тепла. *З води біжить на пісок вигріватись* [Івась], *з піску в воду та знов на пісок* (І. Нечуй-Левицький); *Запаливши цигарку, вигрівався* [Роман Петрович] *під ковдрою* (В. Козаченко); *Ні, таки краще вигрітись на сонці як слід!* (М. Коцюбинський).

2. *тільки недок.* Пас. до **вигріва́ти** 1. *Земля вигрівається сонцем.*

◊ **(1) Вигріва́тися на печі́** — нічого не робити; байдикувати, ледарювати. — *Щось не видно бригадира в полі. Невже на печі вигрівається, Петровичу?* — *спитав Андрій, очищаючи з підборів землю* (А. Хорунжий).

ВИ́ГРІМ, рому, *ч.* Сильний, гучний гуркіт. *І ревіння моторів, і трахкання зеніток, і вигрім могутнього вибуху — все було неймовірним, швидким, як бурхливе сновиддя* (О. Гончар).

ВИ́ГРІТИ *див.* **вигріва́ти.**

ВИ́ГРІТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́гріти** 1, 2. *Славко лежав на вигрітій сонцем траві* (В. Кучер); *У вигрітому за день лісі озонно пахло глицею* (В. Дрозд); * Образно. *З роду в рід передавався Ганжам отой бунтарський дух, вигрітий на Запорізькій Січі* (А. Дімаров); *Дні зарясніли веселим кольором, вигріта земля буйно хвилювала травами* (К. Гордієнко); // **ви́гріто,** *безос. пред. Повітря навкруг вигріто до тієї міри, що вже ніби пронизує наскрізь* (В. Барка).

ВИ́ГРІТИСЯ *див.* **вигріва́тися.**

ВИ́ГУБИТИ *див.* **вигу́блювати.**

ВИ́ГУБЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́губити.** *Хотів .. піти* [Лаврін] *в курінь. Простим козаком. Всі попередні джури — хорунжими, осавулами, декотрі мають свої зимівники. Випросили виморені чи вигублені татарином господарства* (Ю. Мушкетик); // **ви́гублено,** *безос. пред. А що людей вигублено було на війні силу-силенну, то жінок об'явилося багато удових та сиріт* (Ю. Щербак).

ВИ́ГУБЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́губити.** *Бородавку судили, признали винним у необережнім вигубленні козаків і стратили* (з наук. літ.); *Мисливці клянуть лисицю за вигублення зайців, тетеревів, фазанів та іншої живності* (із журн.).

ВИГУ́БЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вигу́блювати.** *Вигублювані тлею рослини;* // **вигу́блювано,** *безос. пред. Та повинен же нас хтось рятувати! А чи, може, це так і треба, щоби нас, цвіт Речі Посполитої, вигублювано й нищено?* (Г. Хоткевич).

ВИГУ́БЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вигу́блювати.** *Імперська комуністична влада* [часів сталінізму] *почала проводити рівний хіба що з фашистським вигублюванням євреїв геноцид щодо українського народу* (Д. Павличко).

ВИГУ́БЛЮВАТИ, юю, юєш, **ВИГУБЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.*, **ВИ́ГУБИТИ,** блю, биш; *мн.* ви́гублять; *док., кого, що.* Призводити до загибелі, умертвляти всіх або багатьох, знищувати все або багато чого. *Цар зараз же видав указ, щоб ніхто не смів дітей вигублять* (з казки); *Прагнучи звести свої та чужі народи до стану тваринного, безсловесного, вони* [антинародні уряди] *мусили боротися з родом, вигублювати акумульовану в його історичних генах пам'ять і народну мораль* (Б. Харчук); *Влітку на шахти завітала страшна пошесть холери, вигубила багато робітників* (С. Черкасенко).

ВИГУБЛЯ́ТИ *див.* **вигу́блювати.**

ВИ́ГУК, у, *ч.* 1. Голосно викрикнуте слово, фраза, виданий звук, який передає певне почуття, емоцію. *Вона* [сусідка] *трохи спізнилась... — Як! знову вона? — скрикнула Марта. Однак їй зараз стало досадно за вигук* (М. Коцюбинський); *Уже зорі почали бліднути, а біля Потапової хати .. стояв галас і п'яні вигуки* (М. Хвильовий); *Після вигуків здивування запанувала глибока тиша* (О. Донченко).

2. *лінгв.* Клас незмінних слів, які служать для безпосереднього вияву почуттів і емоційно-вольових реакцій на навколишню дійсність. *Повтори вигуків, що в значній частині пісень родинно-побутового циклу мають епізодичний характер, зрідка можуть виконувати функцію ритмічної організації структури* (з наук. літ.); *Вигуки експресивно передають різні емоції (горе, радість, сум, здивування і т. ін.)* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́ГУКНУТИ *див.* **вигу́кувати.**

ВИ́ГУКНУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́гукнути.** *Голосно вигукнуте слово.*

ВИГУКО́ВИЙ, а, е, *лінгв.* Прикм. до **ви́гук** 2. *Різноманітними елементами вигукового типу, вигуковою інтонацією пронизана знаменита драма-феєрія Лесі Українки "Лісова пісня". Тут ми знаходимо суцільне вигукове плетиво, яке створює загальний тонус драми* (з наук. літ.).

ВИГУ́КУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вигу́кувати.** *З того, вигукуваного з самого серця з почуттям сорому, болю, огиди, протесту, "Я не можу" Андрій зрозумів, що цей юнак з обов'язку служби щойно був присутній* (І. Багряний); // **вигу́кувано,** *безос. пред. Заклики вигукувано всіма вулицями* (з газ.).

ВИГУ́КУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вигу́кувати.** *Галецька трохи повеселішала та пожвавішала од такого веселого вигукування* (І. Нечуй-Левицький); *Рев бидла, лемент і стогін стоптаних, крик і вигукування тих, що на горі, зливаються в дикий гомін* (Леся Українка).

ВИГУ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ГУКНУТИ,** ну, неш, *док., що і без прям. дод.* Голосно викрикувати слово, фразу, видавати звук, що передає певне почуття, емоцію. *Громада не розходилась цілий день: вигукувала та викрикувала аж до самого вечора...* (Панас Мирний); *Вночі він спав тривожно, щось вигукував, стогнав* (І. Микитенко); — *Як його звуть? — Крутоноженко, ваше високоблагородіє! — поспішно вигукнув прикажчик* (В. Винниченко); *Микола з своїми товаришами прибіг у порт і від здивування тільки вигукнув: — Ого!* (П. Панч).

◊ **Співа́ти (вигу́кувати) оса́нну** *див.* **співа́ти.**

ВИГУ́КУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **вигу́кувати.** *Багато вже за столами було випито доброго вина й старого меду, багато вигукувалося вже "віватів" і за короля, .. й за польське хоробре військо* (А. Кащенко); *Піню спочатку зовсім не вразила така увага до його персони. Коли ім'я його на всі голоси вигукувалось під низькими стелями камер, він тільки посміхався* (В. Винниченко).

ВИ́ГУЛ, у, *ч.* 1. *с. г.* Дія за знач. **вигу́люватися** 1. *Велике значення для вирощування овець і кіз у підсобних господарствах населення має літній вигул худоби на природних кормових культурах — конюшині, пирію* (з навч. літ.).

2. *с. г.* Обнесене огорожею місце під відкритим небом, признач. для перебування худоби, птиці. *Сухолуччя .. думає* [Опанас] *повесні удобрити мінералкою, і буде там вигул для череди* (В. Дрозд); *Біля річки, на багатій травами леваді, було облаштовано добрі вигули для гусей* (із журн.).

3. Те саме, що **вигу́лювання.** *Вигул собак може здійснюватися, залежно від місця його проведення, із застосуванням повідка та намордника, що гарантують безпеку інших тварин і громадян, або без застосування таких (вільний вигул)* (з мови документів); *Київрада визначила, що зони для вигулу тварин повинні займати не менш ніж 30 % площі парку або скверу* (з газ.).

ВИ́ГУЛИТИ, лю, лиш, *док., кого, що, діал.* Виманити, видурити. *Бабине приговорювання не могло його вигулити з дучки, аж доки дід не сів на порозі і не заграв гуцулки в сопівку* [сопілку] (Марко Черемшина).

ВИ́ГУЛЬКНУТИ *див.* **вигу́лькувати.**

ВИ́ГУЛЬКНУТИСЯ, нуся, нешся, *док., розм.* Те саме, що **ви́гулькнути.** *Вигулькнувся щупачок на широкій річці; Поклонився Іван дівчині Марійці* (П. Чубинський); *На другому ліжку раптом вигулькнулась з-під теплої ковдри пелехата голова* (Д. Бедзик).

ВИГУ́ЛЬКУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ГУЛЬКНУТИ,** ну, неш, *док., розм.* 1. Виринати з води. [Сирени:] *Поглянь, царице, З пітьми ночі вниз на хвилі, Млистим блиском заяскрілі, І осяй в'юнкий народ, Що вигулькує із вод* (М. Лукаш, пер. з тв. Й.-В. Гете); *— На Сибір я не хочу, а жінку без грошей таки швиргону в канаву або в Дніпро, щоб і не вигулькнула з води!* (І. Нечуй-Левицький); *Вигулькнувши з води, Маруся попливла наввимашки* (О. Донченко).

2. Раптово, швидко з'являтися звідки-небудь, з-за чогось; показуватися, виглядати. *Микола час від часу вигулькував з будки, щоб усі бачили, хто за суфлера* (Ю. Мушкетик); *Оришка йшла із кошиком, її чорні босі ноги вигулькували з-під подолу* (Валерій Шевчук); *Ось з полумиска степів вигулькнуло шахтарське селище* (М. Стельмах).

ВИ́ГУЛЬНИЙ, а, е. Стос. до вигулу. *Для зміцнення організму тварин та підвищення апетиту в них слід запроваджувати вигульну систему утримання* (з наук.-попул. літ.).

△ **Ви́гульний дво́рик** *див.* **дво́рик.**

ВИГУ́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вигу́лювати** 3. *Уже на початку вересня в одному з київських мікрорайонів було облаштоване місце для вигулювання собак узимку* (з газ.).

ВИГУ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́ГУЛЯТИ,** яю, яєш, *док.* 1. *розм.* Гуляти протягом певного часу. *Мати суворо вимовляла дочці: ходить як п'яна, впору не з'їсть, не поспить, як поведе бригаду, коли вигулюватиме ночі?* (К. Гордієнко); *Тепер вони* [хлопчики] *цілий день вибігають та вигуляють по улицях...* (Панас Мирний).

2. *тільки недок., розм.* Вільно, без обмежень ходити, бігати. *Йдуть* [стрільці] *туди, де є лисиці, Де вигулюють зайці* (С. Олійник).

3. *кого, що.* Виводити на прогулянку (про тварин). *Колиса іноді дає Жданові вигуляти жеребця, промчати охляп аж за село, до Вовчої могили* (Ю. Мушкетик); *Міська рада закликає львів'ян дотримуватись правил утримання тварин у місті й не вигулювати собак поблизу дитячих майданчиків* (з газ.).

4. *перен.* Бути незасіяним, пустувати (про ґрунт, поле і т. ін.). *— Там і для нас десь вигулює ґрунт, — захмелілими очима подивився* [Мар'ян] *поверх панської землі, начеб за нею мав побачити і свій наділ у Сибіру* (М. Стельмах); *В артілі було чимало землі, яка споконвіку вигулювала. Це яри, балки, так звані непридатні землі* (із журн.).

ВИГУ́ЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ВИ́ГУЛЯТИСЯ,** яюся, яєшся, *док.* 1. *с. г.* Випасатися на пасовищі. *Хай не мучиться молодняк по стайнях, по денниках, хай бігає, вигулюється* (Остап Вишня); *Її можна було бачити і на далекому полі, і ще далі в степу, де вигулювались на пастівнику отари овець* (О. Донченко).

2. *розм.* Гуляти довго, досхочу. *Він* [Жук] *думає про рідну сторону, про село, де він зріс, про степ, де він вигулювався* (Панас Мирний); *— Ляже не клята, встане не м'ята, наїсться, нап'ється, вигуляється, так чому ж їй не бути хорошою?* (С. Васильченко).

3. *безос., рідко.* Ставати світлішим, вияснюватися (про небо). *Вигулюється там, а тут іще запнуто. Блисне, — упустить на чугунне і довго ковзається і гуде. (Дощ іде...)* (П. Тичина).

ВИ́ГУЛЯНИЙ, а, е. Який не працював або набрався сил, виріс або відпочив на волі. *У Трохименка защеміло з образи серце: що вона — ця випещена й вигуляна* [панна] *— збирається робити з дівчам?* (Г. Косинка); *Коли підводчик, значно молодший за пасажира, схопився на весь зріст і гукнув на вигуляного коня, хлопці в першу мить сторопіли* (Іван Ле); *Дужий і вигуляний, а до того ж наляканий звіром, мов вітер, нісся* [Сокіл] *між деревами* (Д. Міщенко); // Який пустував, був незасіяний (про ґрунт, поле і т. ін.). *Почалася спішна підготовка до засіву озиминою великих вигуляних за війну ланів, що перебували під толокою* (Є. Кротевич).

ВИ́ГУЛЯТИ *див.* **вигу́лювати.**

ВИ́ГУЛЯТИСЯ *див.* **вигу́люватися.**

ВИГУ́ПУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **вигу́пувати.** *Через стелю добре чулося вигупування чиїхось ніг, які не завжди потрапляли в ритм надто швидкої музики* (із журн.).

ВИГУ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Раз у раз гупати. *В сінях Мар'ян довго вигупує чоботиськами, обтрушує сніг, потім іде за вчителем через єдиний клас до невеличкої кімнати* (М. Стельмах); *Завезе* [селянин зерно] *до садиби, до клуні та й вигупує ціпом до нового року* (А. Дімаров).

ВИД[1], у, *ч.* 1. *заст.* Вигляд, зовнішність. *Взяла на себе вид Енея, До Турна просто понеслась* (І. Котляревський); *Здалеку веселий вид має сільце* (М. Коцюбинський); *Княжа гора була з природи дуже оборонна .. На давніх малюнках вона має вид стіжка* (І. Крип'якевич); // Те саме, що **облúччя.** *Тато сидів коло вікна на тапчані, тільки в шматті, розхристаний, аж груднину видно, і краплями піт тече по виду* (А. Свидницький); *Василь парубок був несміливий, дуже блідий на виду, соромливий і якийсь чудний* (В. Винниченко); *І стала жить Ганнусенька в своїй сім'ї, в роду, така русява, русенька з рум'янцем на виду* (П. Тичина).

2. Частина місцевості, яку видно, можна бачити; краєвид. *Я вилізла тільки на одну* [могилу], *але зате на саму найвищу, — вид з неї дуже широкий і хороший* (Леся Українка); *Дерева росли так густо, що заслонювали всякий вид у глибінь саду* (О. Кобилянська); *Вершники вигулькнули з-за скелі,*

на якій сидів Яцько, і зупинилися перед колибами, звідки відкривався вид на глибоке міжгір'я, затягнуте сніговою імлою (В. Малик); *Стінка височенної побурілої трави і бур'янів, яка закривала мандрівцеві вид на долину з джерелом і стариціями пересихаючої річки, зникла* (Ю. Логвин).

△ **(1) Вид на прожива́ння,** *юр.* — те саме, що **По́свідка на прожива́ння** *(див.* **по́свідка).** *Мені паспорт не потрібен, у мене студентський вид на проживання* (Ф. Бурлака); *Щоб отримати вид на проживання в Києві у 1843–1844 роках, Т. Шевченкові аудієнція у генерал-губернатора не була потрібна: цей документ поет отримав в Академії мистецтв* (з газ.).

◊ **Ба́чити ви́ди** *див.* **ба́чити; (2) Для ви́ду** — удавано, лише для створення певного враження. *Молоді панійки реготались, панночки для виду поопускали очі в землю, а паничі і пани одно гукали: "біс! біс!"* (Панас Мирний); — *Та що ж ви затіяли, товаришу сержант? — спитав Андрій м'якшим тоном, сподіваючись в глибині душі, що сержант знайде, бодай для виду, якесь слово на свої виправдання* (Ю. Бедзик); **(3) З ви́ду** — зовні. — *Оттака ж ти, дівко! От тобі й на! З виду і дівка як дівка, а з словом, як злодій з чужим добром, ховаєшся* (Панас Мирний); *Іваниха була ростом більша від Івана. З виду на свій вік застара, хоч на ділі молодша від Івана* (Л. Мартович); **Згоря́ти (згора́ти) / згорі́ти на виду́** *див.* **згоря́ти; (4) На виду́:** а) відкритий, доступний для огляду, спостереження або контролю. — *Важка служба! Клопотна* [клопітна] *служба! Перед усіма на виду* (Панас Мирний); *Хоча б от я — комбайн веду.., І тут у мене на виду, Як у орла — весь світ* (М. Нагнибіда); б) на видному місці, відкрито, так, щоб можна було бачити. *Старшенькі хлопці ховалися за дерева .. Митрунько ж ішов на виду, попри кущі рож* (Л. Мартович); *Залягли поруч. Коня свого Старков прив'язав тут же, неподалік під деревом, щоб весь час був на виду* (О. Гончар); в) *(у кого)* помітний, очевидний для кого-небудь. *Взялися завзяті, дерзнули, І успіх — у всіх на виду* (С. Олійник); *Важке горе на виду у всіх гнуло його до землі* (В. Малик); **Не подава́ти (не пока́зувати) / не пода́ти (не показа́ти) ви́гляду (ви́ду)** *див.* **подава́ти¹; Сли́хом слиха́ти [, ви́дом (у ві́чі) вида́ти]! <Ви́дом вида́ти, сли́хом слиха́ти!>** *див.* **слиха́ти; Спада́ти / спа́сти з лиця́ (з ли́ченька, на лиці́, на виду́)** *див.* **спада́ти; Трима́ти на виду́** *див.* **трима́ти; У ві́чі (в о́чі, ви́дом) не вида́ти** *див.* **вида́ти.**

ВИД², у, *ч.* 1. Різновид, тип. *Є види полювання, в яких людина повинна бути лише сама або з одним-двома хорошими і вивіреними друзями* (М. Рильський); — *Для земних перельотів нові види палива прислужилися добре, а для космічних — вони лишалися все ще слабкими* (В. Владко); *Лунає тризовий залп з усіх видів зброї, яку має бригада...* (Є. Доломан).

2. Загальне поняття, яке входить до складу іншого — ширшого, родового поняття. *Розгляньмо тепер приклади паралелізму у "Вілі-посестрі". Найпростіший вид його — повторення, або тавтологія* (М. Драй-Хмара); *Може, й мали деякі підстави ті, хто закидав п'єсі Яновського нотки мелодраматичності, але де доведено, що мелодрама — вид негідний і непотрібний для літератури соціалістичного реалізму?* (М. Бажан).

3. *біол.* Нижча одиниця в системі класифікації тваринного та рослинного світу, що об'єднує тварин або рослини, які мають однакові ознаки, і входить до складу вищої одиниці — роду. *Тваринний світ України відрізняється розмаїтим видовим складом і включає, за приблизними підрахунками, 44 800 видів тварин* (з наук.-попул. літ.); *Розгортаючи руками травостій, Валерик пробував розшукати серед нього знайомі, штудійовані в школі степові види* (О. Гончар); — *Ну нічого, гайда вперед, всіх жуків не оглянемо, їх тільки тих, що світять, дві тисячі видів* (В. Близнець).

4. *лінгв.* Граматична категорія в слов'янських і деяких інших мовах, що характеризує дію і стан з погляду їх тривання, становлення, розгортання або цілісності, результативності, завершеності в часі. *У граматичній категоризації лексико-граматичного класу дієслів центральне місце займає морфологічна категорія виду* (з наук. літ.); *Дієприкметники можуть утрачати дієслівні ознаки виду, часу й одночасно набирати більшою мірою ознак прикметників* (з навч. літ.).

△ **(1) Доко́наний вид,** *лінгв.* — граматична категорія, що виражає завершеність, обмеженість у часі, результативність дії у дієсловах. *Дієслова доконаного виду означають закінченість дії в минулому або майбутньому* (з наук. літ.); **(2) Недоко́наний вид,** *лінгв.* — граматична категорія, що виражає тривалість, незакінченість дії у дієсловах. *Теперішній час означає дію, яка відбувається в момент розповіді про неї; дієслова теперішнього часу мають тільки недоконаний вид* (з навч. літ.).

ВИДА́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **видава́ти.** *Він прочитував щодня всі газети, видавані в Галичині, щоб поінформуватися про настрій у краю* (І. Франко); *Потрапив до наших рук журнал "Літопис Червоної калини", видаваний на Західній Україні ще перед війною* (Остап Вишня); // **вида́вано,** *безос. пред. А коли траплялося, що видавано неповноцінну пайку в числі інших, він підіймав про це питання перед коридорним* (І. Багряний).

ВИДАВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **видава́ти** 1–6. *Час видавання обіду, вечері та вкладання спати ще нічого не говорив, бо не завжди було дотримувано точно регламенту, це всі знали* (І. Багряний); *Треба зорганізувати систематичне видавання слов'янської перекладної белетристики* (М. Драй-Хмара); *Видавання звуків; Видавання таємниць.*

ВИДАВА́ТИ, даю, даєш, *недок.,* **ВИ́ДАТИ,** ам, аси, *док.* 1. *що.* Давати, відпускати на руки що-небудь із запасів, місць зберігання і т. ін. *По цілих днях він* [Прокіп] *вештавсь од стодоли до стайні, од обори на тік, видавав челяді харч, коням обрік та зерно птиці* (М. Коцюбинський); *Він* [кок] *сам видає по дві цибулини в день кожному бійцю* (В. Кучер); // Давати якийсь документ або що-небудь належне комусь на основі офіційного розподілу або виділення. *Бродовський вилаяв бурлак, одлічив і видав гроші і вилічив за всі дні, коли бурлаки були слабі й не були на роботі* (І. Нечуй-Левицький); — *Коли платні не можна збільшити, видайте премію* (О. Донченко); *Всім* [студентам], *зважаючи на їхнє звання курсантів, видали обмундирування командирське* (О. Гончар); // Передавати кого-небудь силою, проти його волі, переслідувачеві, ворогові. — *Чи не думають вони для врятування себе самих видати мене в руки станового?* (І. Франко).

2. *кого, також за кого.* Одружувати дочку, сестру та ін. *У травні 1524 року Сулейман оголосив, що сестру свою Хатіджу, славну в усіх землях красою, розумом і благородством, видає за великого візира Ібрагіма-пашу* (П. Загребель-

ний); *Через два роки видала Яресьчиха Мокрину за молодого кучера в лісництво* (О. Гончар).

3. *що.* Виготовляти, випускати (яку-небудь продукцію, вироби і т. ін.); представляти як результат роботи, пошуків і т. ін. *Всі розрахунки точні в мартенівський цех ідуть, і пробну гарячу плавку мартенівці видають* (Я. Шпорта); // *розм.* Давати якусь кількість сільськогосподарської продукції (про певну ділянку, грядку і т. ін.). *Кілька поменших порічин, не покритих лісом, надавалися до хліборобства і видавали щороку багаті збори вівса, ячменю і проса* (І. Франко).

4. *що.* Утворювати звук за допомогою відповідних органів (про людей, тварин). *Русалка в очереті видає глухий стогін досади і зника в тумані* (Леся Українка); *Лютий, хижий птах-шуліка, гостродзьобий, превеликий, злісний клекіт видає й лебедицю білу б'є* (Н. Забіла); // Утворювати звук ударом, проходженням струменя повітря крізь вузький отвір, щілину і т. ін. (перев. про предмети). *Ноги в них* [в'язнів], *напевно, пообмотувані ганчір'ям, щоб не тупотіли. Вони не видають ні звуку* (І. Багряний); *Великий дзвін на каховській дзвіниці надколений, і звук він видає короткий, хряпаючий* (О. Гончар).

5. *що.* Випускати друковані твори. *Ось гранки — збірку лірики видаю* (А. Головко); *Його дружина збирається видавати газету* (М. Сиротюк); *Якби я видавала її* [книжку] *тепер, то видала б інакше* (Леся Українка).

6. *кого, що.* Робити відомим, розкривати, показувати, виявляти якусь особливість, стан. *Я знаю, про що зараз думає мама: її видають тяжкі зітхання* (М. Чабанівський); *Вимова видає в ньому грузина* (В. Собко); *Коли ж його ранило люто в плече, Затиснуті губи не видали муку* (А. Малишко); // Викривати, виказувати кого-небудь, розголошувати таємницю. — *Ви що ж мовчите? Не хочете видавати своїх спільників?* (І. Цюпа); *Нас видали свої. Легким хотіли коштом відкупитись* (Л. Костенко).

7. *кого, що за кого — що.* Представляти не тим, хто або що є насправді. *Він* [Ісус Христос] *же промовив до них* [фарисеїв]: *Ви себе видаєте за праведних перед людьми, але ваші серця знає Бог. Що бо високе в людей, те перед Богом гидота* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Вже восени поселив* [Улас] *Марину у баби-шептухи, наказавши, щоб вона себе видавала за його небогу Пріську* (Панас Мирний); *Ми можемо тільки припускати, але припущення видаємо за знання* (В. Підмогильний); *Не обминув драматург І. Карпенко-Карий і тогочасних судових порядків з їх хабарництвом та крючкотворством, що панівні класи видавали за правосуддя* (з наук. літ.).

8. *що.* Офіційно оголошувати (про накази, розпорядження і т. ін.). *Президент України на основі та на виконання Конституції і законів України видає укази і розпорядження, які є обов'язковими до виконання на території України* (з мови документів); *Старшина розійшлася, а гетьман видав наказ зрубати зараз Бородавці голову* (О. Маковей).

9. *що, розм.* Робити, повідомляти що-небудь несподіване, незвичайне, смішне. — *Кльова* [гарна] *скубенточко* [студенточко], — *видаю молодіжний текст,* — *не виламуйся, бачили таких* (А. Крижанівський); — *Видаю свіжий анекдот* (із журн.).

(1) Видава́ти / ви́дати в світ — публікувати, друкувати що-небудь (про друковану продукцію). *У 1918 році три українських видавництва (полтавське, харківське й вінницьке) вдавалися до мене з запросинами написати спомини про Михайла Драгоманова: бажали їх видати в світ* (Олена Пчілка); **(2) Видава́ти (викрива́ти) / ви́дати (ви́крити) таємни́цю (секре́т)** — виказувати, повідомляти кому-небудь те, що не підлягає розголошенню. *Йому* [посередникові] *дозволяється дати пораду, але ні в якому разі не заступати ініціативи когось з командирів і не викривати жодної таємниці супротивної сторони* (М. Трублаїні); *Соромилась* [Марта Кирилівна] *говорити далі, щоб не видати секрету* (І. Нечуй-Левицький); *Не боячись вогню і криці, хай навіть прийде смерті жах, — ніхто не видасть таємниці і чесно пройде грізний шлях* (В. Сосюра); *Ураз він подумав, що може видати військову таємницю, і прикусив язика* (П. Панч); **Віддава́ти (видава́ти) / відда́ти (ви́дати) за́між** *див.* **віддава́ти.**

△ **(3) Видава́ти / ви́дати на-гора́:** а) піднімати нагору видобуте в шахті вугілля або руду. — *Ви тільки глянули б, що робилося, як видали на-гора першу вагонетку руди. Свято з усіх свят: квіти, музика, промови!..* (Д. Ткач); б) *(перен.)* робити, створювати, реалізовувати і т. ін. що-небудь. *Молоді колективи показали, що і вони чогось варті і можуть видавати на-гора таку музику, яка не залишить байдужими глядачів* (із журн.).

◊ **(4) Видава́ти / ви́дати біле за чо́рне** — виставляти, представляти що-небудь іншим, зовсім протилежним. *Він оберігав від інших свій ще не до кінця перевірений винахід і вважав, що найкращий спосіб для цього — видавати біле за чорне* (із журн.); *Наші недруги із шкіри пнуться, аби видати біле за чорне й навпаки* (з газ.); **(5) Видава́ти / ви́дати себе́** — власними діями, вчинками, словами і т. ін. мимоволі виявляти свою причетність до чого-небудь або свою таємницю. *Раптом Марина ніби оце тільки згадала: — Да, але це так, між іншим, — і одразу ж самим оцим вступом уже видала себе* (А. Головко).

ВИДАВА́ТИСЯ, даюся, даєшся, *недок.*, **ВИ́ДАТИСЯ,** амся, асися, *док.* 1. Здаватися, сприйматися так чи інакше, таким чи інакшим. *Легенько-легенько я виповз із-під кожуха, але так, щоб він лежав так само і щоби здалека могло видаватися, що я лежу на місці* (І. Франко); *Навіть серед тих людей, що подібні були до волів, Шаптала видавався велетнем* (В. Підмогильний); *Запилена, вже жовта трава видавалася м'якою жаданою постіллю* (Ю. Збанацький); *Він сам не знав, як до того прийшло, що Маланка видалась йому найкращою дівкою, яку коли-небудь бачив* (Н. Кобринська); *Очі її, звернені саме на мене, сіяли фосфоричним світлом якимсь і видалися мені незвичайно великі...* (О. Кобилянська).

2. Бувати, траплятися (перев. про час, період). *Ночі видавались теплі* (А. Шиян); *Відтоді в неділю чи в свято, чи так видалась вільна година — Гнат щезав з хати* (М. Коцюбинський); *Зима видалась люта, море біля берегів замерзло, степи замело снігом* (Л. Дмитерко).

3. Висуватися зовні, виступати. *Марина була чорнява .. Лице в неї було довгеньке, внизу гостре і видавалось вперед* (І. Нечуй-Левицький); *Накриття ховало темну безодню, з боків якої видавалися залізні рейки* (Олесь Досвітній); *Як та сокирка, видалась вона* [борода] *вперед* (Панас Мирний); // *тільки недок., перен.* Виділятися, відрізнятися чим-небудь, бути помітним завдяки якійсь властивості, харак-

терній рисі. *Видавались з маси співу такі чисті та дужі голоси, котрі зробили б честь сцені у великих театрах* (І. Нечуй-Левицький); [П а н н а Р о м ц я:] *Щось орлине, сміливе видається в ньому* (С. Васильченко).

4. *тільки недок.* Виходити друком. *Він же* ["Другий вінок"] *таки буде видаватися і то не в довгому часі, як тільки збереться матеріал* (Леся Українка); *Нині у світі видається понад 300 тис. спеціальних журналів із різних галузей знань* (із журн.).

5. *розм.* Виходити заміж. *І стали за нею упадати хлопці, навіть із сусіднього села.., а Мотря, на диво усім, видалася за Трохима Війтенка* (П. Панч).

6. *тільки недок.* Пас. до **видава́ти.** *В одному місці на боротьбу* [з філоксерою] *видавались усі гроші, в другому філоксера спокійно жерла виноградники* (М. Коцюбинський); *Зрошення сільськогосподарських угідь та скидання дренажних вод у водні об'єкти здійснюються на підставі дозволу на спеціальне водокористування, який видається власнику зрошуваних угідь* (з мови документів).

ВИДАВЕ́ЦЬ, вця́, *ч.* Особа або установа, що видає, випускає у світ друковані твори. *Порадила їй Оксана одного видавця, про котрого знала напевно, що приймає подібні праці, як Наталчина* (О. Кобилянська); *Бальзак зітхнув, безпорадно розвів руками і попросив вибачення. Йому ще треба попрацювати. Паризькі видавці вимагають* (Н. Рибак); — *Може, у вас виникнуть якісь контакти з тамтешніми редакціями, видавцями?* (Ю. Андрухович).

ВИ́ДАВИТИ *див.* **вида́влювати.**

ВИ́ДАВИТИСЯ *див.* **вида́влюватися.**

ВИ́ДАВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́давити.** *Шибка у вікні видавлена, і крізь неї влітає в кімнату вітер, ворушить на підлозі і на столі розкидані папери* (Григорій Тютюнник); *Було чутко харчання та видавлені, захекані звуки* (Микита Чернявський); *Іноді цілими годинами билася вона над якимись напівзниклими рядками, написаними ледве помітно олівцем або й просто видавленими нігтем* (Л. Смілянський); // **ви́давлено,** *безос. пред. Надворі стояв уже жовтень, званий германцями місяцем вина, місяць плодів, щедрот земних, місяць, коли видавлено з виноградних грон молоде вино, зварено пиво з нового ячменю, закопчено перших гусей цього року* (П. Загребельний).

ВИ́ДАВЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́давити.** *При виготовленні твердого сиру можливість видавлення пластичної сирної маси через нещільності у прямокутних формах усувають, перекриваючи щілину між кришкою та внутрішніми стінками форми металевими кутами* (з навч. літ.); *Видавлення соку.*

ВИДА́ВЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вида́влювати.** *Мастило, видавлюване із шатунних підшипників, розбризкується й змащує стінки циліндрів та корінні підшипники* (з навч. літ.); *Йому уявилась та коза Білявка на закривавлених ногах, до яких тиснуться трійко щойно народжених козенят, серед брязкоту шибок, видавлюваних вихорами повітря від бомбових розривів* (І. Багряний); // **вида́влювано,** *безос. пред. У волинських селах ще в минулому столітті олію із зерен льону видавлювано велетенськими гранітними жорнами* (із журн.).

ВИДА́ВЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вида́влювати** 1–4. *Макуха, що залишається після видавлювання соняшникової олії, є добрим кормом для тварин* (з навч. літ.); *Певно, злодії не сподівалися, що видавлювання шибки приверне увагу старого сусідського собаки* (з газ.); *Траплялися випадки видавлювання того або іншого рішення, коли голосування з одного і того ж питання повторювалося по десять і більше разів* (з газ.); *Також робляться тиснення — опуклі зображення або текст на кришках оправи, палітурки, папки тощо, одержані шляхом видавлювання* (з наук.-попул. літ.).

ВИДА́ВЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́ДАВИТИ,** влю, виш; *мн.* ви́давлять; *док.* 1. *що.* Натискуючи, видобувати що-небудь. *Танцював на учтах довкола столу з бочкою пива на плечах. Видавлював у жмені олію з горіхів* (П. Загребельний); *Дістав* [капітан] *із кобури свій ТТ, вийняв магазин, став видавлювати у нього набої* (А. Дімаров); // Стискуючи що-небудь, звільняти від якоїсь рідини і т. ін. *Онучі вже намокли, зробилися важкими, бо ненароком ступила десь у проталину. Коли ступає, чавкають, видавлюючи з себе воду, залишаючи слід на чистому снігу* (К. Гриб); — *Треба скинути й сорочку, — хай болячки всі на виду. Якусь, може, треба йодом припекти, якусь, може, проколоти та видавити* (А. Головко).

2. *що.* Давлячи, натискуючи, вибивати, виламувати що-небудь. — *Як тільки почуєш мій голос, видавлюй шибку і... Ти знаєш, як це робиться* (Микита Чернявський); *Раптом тріснуло скло, і скалки посипалися геть на колію. — Хто це зробив? Штраф! Знову видавили вікно! — гукала кондукторша* [кондукторка] (П. Автомонов).

3. *що, з кого, перен.* Через силу, примушуючи себе, говорити що-небудь або виявляти якісь почуття. — *Ти, Ежен, на другий раз не перебивай мені, як я хочу що говорити.., — сказав попередній бесідник, опершися о стіл і видавлюючи кислий усміх* (І. Франко); — *Вони... Божі люди... старці, — видавлювала слово за словом Леся* (М. Олійник); // *з кого.* Примушуючи, спонукаючи кого-небудь до чогось, одержувати щось. *Одному залегко правитись віршем, а другому — хоч дави його! — а вірша з його* [нього] *не видавиш* (Панас Мирний).

4. *що і без дод.* Натискуючи чимсь, залишати слід, відбиток і т. ін. *Білий комір сорочки визирав із френча, видавлював на шиї червону смужку* (Григорій Тютюнник); *Обернувшись до палаючого барака, він видавлював огризком товстого олівця через усю "арбайтскарте": звільнений, звільнена, звільнений, звільнена...* (О. Гончар).

5. *кого, що, перен.* Примушувати кого-небудь залишити щось (оселю, територію і т. ін.). *1631 року шведські війська крок за кроком стали буквально видавлювати війська Католицької ліги і Габсбурзької імперії з Північної та Середньої Німеччини* (з наук.-попул. літ.).

◊ **(1) Ви́давити (ви́бити) олі́ю** *з кого, заст.* — дуже побити кого-небудь. *Получиш* [дістанеш] *добру халазію, Він видавить з тебе олію, От тільки й ще тут побарись* (І. Котляревський); **(2) Вида́влювати / ви́давити [з оче́й] сльо́зи (сльозу́)** — зворушуючи, впливаючи на почуття або вражаючи чимсь, доводити кого-небудь до плачу. *Ніжні звуки* [музики] *млосно стискували серце, видавлювали з очей сльози* (Ю. Збанацький); [К н у р:] *Такої співай... важкої... щоб, як камінь, давила на серце. Може, хоч сльози видавить!* (Панас Мирний); *Біль і образа видавили з мене сльозу* (Є. Кравченко); **(3) Вида́влювати / ви́давити з се́бе** — неохоче або через силу говорити що-небудь. *Степура важко видавлює з себе товстими, ніби обвареними, губами: — Бомбили вночі*

Київ, Севастополь і ще якісь міста... (О. Гончар); *— В ліс, кажеш? — видавив з себе* [Сидорчук] *одним подихом так, начебто в тому короткому слові таїлись для нього всі сто смертей. — А за селом, гадаєш, дозорів немає?* (Ю. Бедзик); **(4) Вида́влювати (вижима́ти, витяга́ти** *і т. ін.)* **/ ви́давити (ви́жати, ви́тягнути** *і т. ін.)* **[всі] со́ки:** а) *(з кого)* нещадно експлуатувати, визискувати кого-небудь. [Ш к е р е б е р т ь:] *Я пускав з торбою вдів і сиріт, я видавлював усі соки з робітників, робив їх рабами своїми* (М. Кропивницький); *Витягав соки пан Кшивокольський із своїх хлопів. Він хотів би, аби вони й не спали, і не їли, а все би робили, робили* (Г. Хоткевич); *Пришельці-колонізатори гидкі, а хіба менш гидкі вислужники їхні, холуї? Запроданці, що сіли на тих уранах і вичавлюють соки з своїх одноплемінців* [одноплемінників] (О. Гончар); *Вижмуть підприємці з таких, як він, соки, .. награбують доларів, заюшених кров'ю, а їх, трудівників, згодом виженуть на вулицю* (І. Цюпа); б) *(з кого і без дод.)* дуже знесилювати, виснажувати кого-небудь важкою роботою. *Василь перетривався на роботі, але куракінська панщина виїдала усі соки* (Г. Хоткевич); *Колись, за Франца-Йосифа та польського панства, бідак все життя пнувся на свою хатину, витягав з себе соки й з нової хати поганяв до ями* (С. Чорнобривець); **(5) Не ви́давиш сло́ва:** а) *(з кого)* хто-небудь дуже мовчазний, небалакучий. *Вони їздять мовчки з Турки в Бориню і назад. Туди і назад. Недарма кажуть, що з Данила Мармури слова не видавиш* (С. Чорнобривець); б) *(з кого і без дод.)* хто-небудь не хоче говорити, мовчить. *Аж сама Харитина дивується: — То, було, слова не видавиш, а на старість ніби прорвало* (Микита Чернявський).

ВИДА́ВЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ВИ́ДАВИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Видалятися назовні при натискуванні (перев. про рідину). *З давніх часів у день, коли видавлювався останній сік і коли вже пінилося, грало в діжках молоде вино, .. багаті проводили "день винобрання"* (С. Скляренко); *Знайшов добру суху гілляку, вирізав топорище, почав обстругувати ножем і раптом скабку в пучку загнав .. Смокчу — не висмоктується, зубами давлю — не видавлюється* (В. Нестайко).

2. *тільки недок.* Пас. до **вида́влювати.** *Коли вона це говорила, то дивилася в землю і фартушком затуляла обличчя і тисла до очей його. Збоку здавалося, що вона вимочує ті сльози, які повіками видавлювалися з очей* (Т. Осьмачка); *Літери і цифри видавлюються на платіжній картці за допомогою спеціального преса* (з наук.-техн. літ.).

ВИДАВНИ́ЦТВО, а, *с.* 1. Установа, що видає різні види друкованих творів. *Щодо моєї драми, то у мене просив її Стешенко для якогось полтавського видавництва* (Леся Українка); *— Ілюструю зараз для видавництва нову дитячу повість про пригоди двох школярів* (В. Нестайко); *Минулого року його* [Карла-Йозефа] *розшукав один із ключових редакторів велетенського престижного видавництва, що однаковою мірою спеціалізувалося на сучасному фотомистецтві, мультимедіях та документальній фотографії, і замовив йому альбом карпатських ландшафтів* (Ю. Андрухович); *Для студентів педуніверситетів видавництво "Вища школа" підготувало навчальний посібник з методики викладання української мови* (із журн.).

2. *заст.* Дія за знач. **видава́ти** 5. *Дуже зраділо моє серце, вичитуючи .. про Ваше бажання розпочати видавництво українського літературно-наукового місячника* (Панас Мирний); *Тоді* [у 1856 р.] *почався живий рух у братстві* [Львівському], *зреорганізовано школу, друкарня почала широке видавництво* (І. Крип'якевич).

ВИДАВНИ́ЦЬКИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **видавни́чий.** *Щасти Вам доля в Ваших видавницьких замірах* (Панас Мирний); *Протягом свого існування колектив музею постійно займається видавницькою діяльністю* (із журн.); *У видавницькій роботі, як і в усіх інших напрямках діяльності, відділення релігієзнавства переслідує одну мету — дати об'єктивну інформацію про історію і сьогодення релігій України* (з газ.).

ВИДАВНИ́ЦЯ, і, *ж.* Жін. до **видаве́ць.** *Кожен автор-початківець, якщо він має справжній літературний талант, потрапивши під крило відомої французької видавниці Софі Мельє, має всі шанси одного ранку прокинутись багатим і знаменитим* (із журн.); *У музеї І. Франка представлені роботи народної поетеси, художниці, видавниці власних книжок Параски Плитки-Горицвіт* (з газ.); *Видавниця альманаху; Видавниця журналу.*

ВИДАВНИ́ЧИЙ, а, е. 1. Стос. до видавництва. *За день перед від'їздом він* [Городовський] *познайомився після зборів з .. стенографісткою видавничих і літературних нарад* (В. Підмогильний); *За вагомий внесок у підвищення соціальної ролі бібліотек, організацію та проведення наукових досліджень, видавничу діяльність лауреатом обласної премії став у 1994 р. відомий бібліограф-краєзнавець С. К. Гуменюк* (із журн.).

2. Стос. до видання. *Було* [в Артура] *кілька оглушливих видавничих провалів, що трапляється завжди і з усіма улюбленцями публіки в мить, коли їхнє вільне і радісне плавання перестає бути виключно їхньою внутрішньою справою* (Ю. Андрухович).

△ **Видавни́ча проду́кція** *див.* **проду́кція; Видавни́ча спра́ва** *див.* **спра́ва**[1].

ВИ́ДАВЦЕМ, *присл., розм.* 1. Мало, скупо, лічениими кількостями. *Надолужувала* [біднота] *картоплею, буряками, .. і те матері видавали видавцем дітям* (Панас Мирний); *— Давай, отамане, добру вечерю, а то .. роботи дає багато, а харч дає видавцем* (І. Нечуй-Левицький).

2. На певний час. *Роби і роби, а що заробила? Навіть оцю шаль хазяїн видає їй лише видавцем, коли посилає на люди* (О. Гончар).

ВИДА́ЙНІСТЬ, ності, *ж., заст.* Продуктивність (у 1 знач.). *Тільки праця та її видайність є мірилом вартості кожної суспільної одиниці та основою її соціального становища* (з публіц. літ.).

ВИ́ДАЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́далити.** *Ранку на місці видаленого зуба слід обов'язково продезінфікувати* (з навч. літ.); *За рішенням комісії із суспільної моралі деякі епізоди з кінофільму були повністю видалені* (із журн.); // **ви́далено,** *безос. пред. Коли стаття вийшла друком, Олена помітила, що деякі її коментарі було перекручено, а деякі й зовсім видалено* (із журн.).

ВИ́ДАЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́далити.** *Йому* [Юрі] *після видалення хворої нирки потрібна була дбайливо додержана дієта* (М. Бажан); *Увесь процес випробування контролюється на поверхні, причому в будь-який проміжок часу процес можна припинити на будь-якій стадії та провести промивання свердловини з видаленням і спалюванням газу або нафти* (з наук. літ.); *Під час видалення файли та*

папки переміщаються у кошик комп'ютера, звідки їх потім можна відновити у будь-який час (з наук.-попул. літ.).

ВИ́ДАЛИТИ *див.* **видаля́ти.**

ВИ́ДАЛИТИСЯ *див.* **видаля́тися.**

ВИДАЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **видаля́ти.** *Передзбиральне видалення листків бавовнику сприяє підвищенню продуктивності роботи машин під час збирання бавовни і зменшує її засміченість* (з наук. літ.); *Під час видалення папілом за допомогою фармацевтичних засобів не допускається бинтування обробленої ділянки шкіри* (з навч. літ.).

ВИДАЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ВИ́ДАЛИТИ,** лю, лиш, *док.* 1. *що.* Виривати, вирізувати і т. ін. що-небудь звідкись. *Загальна хірургія здебільшого видаляє уражені тканини і органи, щоб урятувати весь організм* (з наук.-попул. літ.); *Після того як азалія перецвіте (а ще краще в період відцвітання), насіннєві коробочки потрібно видаляти, щоб не послабити рослину* (із журн.); *У Києві з'явилася можливість видаляти злоякісні пухлини безопераційним методом* (з газ.).

2. *кого, що.* Усувати, вилучати кого-, що-небудь звідкись, зі складу чогось і т. ін. — *Треба легенько обдувати запалений сірник, щоб видаляти продукти горіння і доставляти новий кисень для полум'я, — закінчив Риндін* (В. Владко); *Управитель дому .. пропонує як-небудь на цей вечір видалити пана Штора й пані Штор із дому* (В. Винниченко).

ВИДАЛЯ́ТИСЯ, я́ється, *недок.*, **ВИ́ДАЛИТИСЯ,** литься, *док.* 1. Виходити звідкись, залишати місцеперебування (про що-небудь). *Все, що потрапляє в людину, повинно перетворюватися, засвоюватися, лишати по собі поживу, а непотріб має видалятися, інакше — смерть* (П. Загребельний); *По закінченні робіт тимчасово блокувальні рідини легко видаляються з вибою нафтової свердловини потоком пластового флюїду або промиванням* (з наук. літ.); *Після вживання біологічно активних добавок із гарбузового насіння ви відчуєте покращення стану організму — шлаки видаляться, шкіра виглядатиме більш здоровою* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **видаля́ти.** *Під час роботи програми редагування тексту всі неправильно вжиті слова видаляються комп'ютером автоматично* (з навч. літ.).

ВИ́ДАНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **ви́дати.** *Аліна побачила Костя Хмеля, який сів коло неї з деркачкою в руці, виданою йому як учасникові шумового оркестру* (Ю. Яновський); *Блищить-іскриться виданий на-гора антрацит* (Л. Дмитерко); *Чотири збірники моїх новел, видані "Видавничою спілкою", обнімають усі мої опубліковані досі новели* (М. Коцюбинський); *Видана книга вражала багатством оправи, інкрустованої сріблом і коштовними каменями, та художньою довершеністю ілюстрацій* (із журн.); // **ви́дано,** *безос. пред. Тихцем видано її заміж за пастуха* (І. Франко).

ВИ́ДАНИЙ[2], а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **вида́ти.** *З їх* [карет] *виходило всяке панство і прямісінько простувало у парадні двері, перед котрими (досі ще не видане диво у городі) стояв страшного росту швейцар* (Панас Мирний).

◊ **(1) Де [ж] таки́ (пак, це, се, то, таке́) ви́дано** — уживається для вираження здивування або обурення чим-небудь незвичним або неприйнятним. *Як то можна! та де се видано! та хто таке чув, щоб вільна козачка за кріпака оддавалась!* (Марко Вовчок); — *Люди... пани... Вони сказали, що він убив Грицька. — Де ж це видано, щоб на Зінька таку напрасну* [обмову] *вигадувати?* (Б. Грінченко); — *Дивлюсь — мій Стефанко лежить, як колода спухлий. Чи баба бреше, чи вона дурна. Де ж таки видано, щоб зарізані були від того спухлими?* (М. Коцюбинський); — *Все одно я дробу не поклав йому* [онукові] *у рушницю. Де ж пак видано — дитині смерть у руки давати* (Г. Хоткевич); — *Чого ж він, Дарино, шкуру дере з людей. Де це видано, за карбованець брати карбованець процента?* (М. Стельмах).

ВИДА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **ви́дати** 5. *В своєму листі я виложив і погляд на видання альманаху* (Панас Мирний); *Повний переклад і видання Біблії українською мовою здійснили в кінці XIX століття письменники Іван Нечуй-Левицький, Пантелеймон Куліш та богослов Іван Пулюй* (із журн.).

2. Окремий друкований твір, збірка і т. ін., видані у світ. *Що тепер видаєте? Чи вийшла ще книжка після моєї? Як розходяться Ваші видання?* (М. Коцюбинський); *Виїжджаючи з Москви, Іван Федоров узяв кілька книг, які сам надрукував, матриці, заставки, кінцівки; його видання, надруковані в Заблудові, а потім у Львові, дуже близькі до російських* (з наук. літ.).

3. Сукупність тотожних примірників якої-небудь книги, виданих одночасно. *У виданні (петербурзькому) моїх оповідань, що саме тепер виходить, видавець не побоявся помістити сю річ* ["Невідомого"] (М. Коцюбинський); — *Вона читає не більше й не менше, як граматику української мови Горецького й Шалі, видання шосте* (В. Підмогильний); // Те, що періодично видається під однією назвою (газета, журнал і т. ін.). *Галицькі періодичні видання ми одержували в дуже невеличкому числі* (В. Самійленко).

4. Друкований твір за його формою або типом, належністю до певної категорії друкованої продукції. *Книжка була маленького формату, видання гарненьке, з тонкими малюнками* (Леся Українка); *Передплатне видання; Подарункове видання.*

Витри́мувати / ви́тримати вида́ння *див.* **витри́мувати.**

ВИДАННЯ́, я, *с.* Дія за знач. **ви́дати** 2. *Через видання заміж доньки у мене зараз багато клопоту* (із журн.).

◊ **(1) На виданні (на відда́нні)** — яка досягла такого віку, коли можна виходити заміж (про дівчину). *Христя на відданні дівчина, їй треба скриню дбати: що вона, вік у дівках сидітиме, старітиме?* (К. Гордієнко); *Крючковський зупинився у попа, в якого була дочка на виданні* (П. Панч); — *Таке було мишастеньке, пикате, а от дивися — вже на виданні* (Л. Костенко); **Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **ді́вка на виданні́ (засва́тана ді́вка)** *див.* **ді́вка.**

ВИ́ДАТИ *див.* **видава́ти.**

ВИДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., кого, що, розм.* 1. Те саме, що **ба́чити** 1, 2. *Сизокрилий орле, Високо літаєш, Чи далеко мого сина У війську видаєш?* (з народної пісні); *Поки каша укипить, от чумацтво і розказує усяк, де хто ходив, що чував і що видав* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Венерин сину! Не жахайся, — Дід очеретяний сказав: — І в смуток дуже не вдавайся, Ти гіршії біди видав* (І. Котляревський).

2. *безос., у знач. пред., перев. із запереч.* не. Можна бачити; видно. *Та вже третій вечір, як дівчину бачив; Ходжу коло хати, її не видати* (з народної пісні); *У село шлях звивається, а села самого не видати за могилою стрімчастою* (Марко Вовчок).

3. *у знач. вставн. сл.* Як видно; очевидно. *Це літній, але досить ще енергійний чоловік, що, видати, бував у бувальцях*

(Б. Антоненко-Давидович); *Ти, парубче, видати, рідкісної породи* (Ю. Збанацький).

◊ **[І] світ [ніко́ли] не ба́чив** *(діал.* **не вида́в, не ви́дів)** *див.* **світ**[2]; **(1) Сві́та не вида́ти,** *фольк.:* а) *(кому)* хто-небудь помер. *Все ж не гляне він на мене, — Дарма виглядати! Вже ж моєму миленькому Світа не видати!?* (Леся Українка); б) через непосильну працю, надмірні клопоти і т. ін. не мати відпочинку, нормального життя; тяжко жити. *А у свекра гірше пекла; Світа не видати* (І. Нечуй-Левицький); **Сли́хом слиха́ти [, ви́дом (у ві́чі) вида́ти]! <Ви́дом вида́ти, сли́хом слиха́ти!>** *див.* **слиха́ти; (2) У ві́чі (в о́чі, ви́дом) не вида́ти** *кого, чого, фольк.* — зовсім не бачити. — *Чом батька я свого Анхіза І досі в вічі не видав Ні з грішними, ні у Плутона* (І. Котляревський); *У султана білії палати, а під ними чорнії темниці, там сидять в неволі бідні бранці, Світа-сонця не видають в очі* (Леся Українка); — *Мені ніколи в житті на думку не спадало будь-кого образити, а щодо якогось генерал-майора, то про нього я навіть і не чув, і видом не видав* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ВИ́ДАТИСЯ *див.* **видава́тися.**

ВИДА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок., діал.* Бачитися. *Я в товариствах рідко буваю і з тими панами видаюся хіба тоді, коли зволять до мене загостити* (І. Франко).

ВИДАТКО́ВИЙ, а, е. Стос. до видатку (у 1, 2 знач.). *Він вважав, що всяку більш-менш складну роботу — облік, ведення спеціальних прибуткових і видаткових книг, можуть виконувати лише високоосвічені люди* (Ю. Збанацький); *Видаткова частина бюджету держави зросла на три відсотки* (з газ.).

ВИДАТКО́ВІСТЬ, вості, *ж.* Властивість за знач. **видатко́вий.** *Видатковість газети.*

ВИДАТНИ́Й, а́, е́. Який виділяється серед інших якими-небудь надзвичайними рисами, якостями, особливостями. *З нього* [Городовського] *було досить, що його цінують як сумлінного й відданого працівника преси, і сам цілком щиро був далекий від думки про якесь видатне в ній місце* (В. Підмогильний); *Тут* [в Одесі] *працювали: великий фізіолог Сєченов, всесвітньо уславлений бактеріолог Мечников, видатний зоолог Ковалевський* (В. Кучер).

ВИДА́ТНІСТЬ[1]**,** ності, *ж.* Абстр. ім. до **видатни́й.** *Видатність людини не вимірюється поняттями "добре" чи "погано", а залежить від яскравості таланту, самобутньої індивідуальності, харизми* (з публіц. літ.).

ВИДА́ТНІСТЬ[2]**,** ності, *ж., техн., фіз.* Те саме, що **Коефіціє́нт кори́сної ді́ї** *(див.* **коефіціє́нт).** *Висока видатність ріллі забезпечується шляхом дотримання сівозміни, а також регулярного внесення органічних та мінеральних добрив* (з навч. літ.); *Використання найновіших технологій і високої якості компонентів у мікропроцесорній системі керування забезпечує добру видатність і зменшення споживання енергії* (з газ.).

ВИДА́ТОК, тку, *ч.* 1. Витрата, видання коштів, матеріалів і т. ін. для чого-небудь, викликані чимсь або необхідні для здійснення певної мети. *Їх невеличкий маєток львівськими видатками дуже підірвався* (Н. Кобринська); *Кзил-Су губила воду по проваллях, і можна видаток води подвоїти, коли б організувати її і ввести в сталі береги* (Іван Ле).

2. *перев. мн.* Кошти, витрачені або необхідні для витрат при здійсненні чого-небудь. *В книгах було все справно записано: увесь прихід і всі видатки були вилічені добре й позаписувані* (І. Нечуй-Левицький); — *Сподіваюсь, ви не заперечуватимете, — я обіцяв оплатити всі його видатки* (І. Кулик); — *Сьогодні мені доведеться посидіти ще ніч. Але видатки на устаткування зменшаться* (О. Донченко).

3. *діал.* Кількість вимолоченого зерна. *Гречка стеблом була путяща, а не було доброго видатку* (Сл. Гр.).

△ **Бала́нс дохо́дів і вида́тків** *див.* **бала́нс**[1]**; (1) Вида́тки бюдже́ту** — кошти, спрямовувані на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом. *Видатки бюджету призначаються на утримання бюджетних установ, організацій та органів, на фінансування затверджених національних або муніципальних потреб, а також на фінансування заходів соціального призначення та ін.* (з наук. літ.); **(2) Вида́тки ро́звитку** — витрати бюджетів на фінансування інвестиційної та інноваційної діяльності. *Видатки розвитку складаються з фінансування капітальних вкладень виробничого і невиробничого призначення, з фінансування структурної перебудови народного господарства; субвенцій та інших видатків, пов'язаних із розширеним відтворенням* (з навч. літ.); **Накладні́ ви́трати (вида́тки)** *див.* **ви́трати; (3) Пото́чні вида́тки** — витрати бюджетів на фінансування мережі підприємств, установ, організацій і т. ін. *В умовах спаду виробництва, коли необхідна жорстка економія коштів, поточні видатки є головними* (з наук. літ.).

ВИ́ДАЧА, і, *ж.* Дія за знач. **видава́ти, ви́дати** 1. *З нового року, може, й зовсім припинять видачу жалування, бо з Петрограда ніяких звісток про це немає* (Панас Мирний); *На щастя, видача перепусток була дуже добре впорядкована і забирала максимум дві-три хвилини* (М. Трублаїні); *Розуміючись добре на терезах, він і Данька вчив, як треба за ними стежити, щоб не обважували під час видачі кладовщики* [комірники] (О. Гончар).

ВИ́ДВОРЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́дворити.** *Фізична особа не може бути видворена з обраного нею місця перебування, доступ до якого не заборонений законом* (з мови документів); *Той, хто придбав квиток незаконним шляхом, буде видворений зі стадіону без відшкодування збитків* (із журн.); // **ви́дворено,** *безос. пред. За порушення чинного законодавства двох іноземців було видворено за межі України та заборонено їм в'їзд на територію нашої держави* (з газ.).

ВИ́ДВОРЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́дворити.** *Однією з форм переслідування євреїв угорським окупаційним режимом наприкінці 30-х років XX століття було видворення їх із Закарпатського краю* (з наук. літ.); *Статус біженця в Україні не захищає від видворення за межі нашої держави* (із журн.).

ВИ́ДВОРИТИ *див.* **видворя́ти.**

ВИДВОРЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **видворя́ти** і **видворя́тися.** *Більшість невдалих спроб під час видворяння затриманих пов'язана з правовою невизначеністю спільного кордону: довести, що кордон перетнули незаконно, часом буває складно* (із журн.); *У встановленому порядку затриманих передано до органів МВС для вживання адміністративних заходів та видворяння за межі країни* (з газ.).

ВИДВОРЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ВИ́ДВОРИТИ,** рю, риш, *док., кого.* Виселяти кого-небудь, примушувати залишити місце проживання. *Із Коста-Рики висилають якогось діда за злочини ще часів Другої світової війни. Весь вік до маразму кантувався десь по світах, тепер надумали видворяти*

його в Україну (Л. Костенко); *Другий Палажчин чоловік, Терешко Соловейко, ще за свого живоття одрізнив і видворив свого старшого сина, Палажчиного пасинка: поставив для його опрічну хату на леваді і виділив частку поля* (І. Нечуй-Левицький); *Орган внутрішніх справ чи орган охорони державного кордону може затримати і примусово видворити з України іноземця або особу без громадянства тільки на підставі постанови адміністративного суду* (з мови документів); // Примушувати кого-небудь піти, поїхати і т. ін. звідкись, покинути що-небудь. *У зоні особливого режиму спеціально уповноважені органи державного контролю можуть видворяти за межі зони порушників установленого в ній режиму і громадського порядку, які не є жителями даної місцевості* (з мови документів); *Ключник думає тим часом, як бути йому: видворити п'яниць оцих чи, навпаки, споїти і залишити тут похмелятися* (Д. Міщенко); // Звільняти з роботи або відраховувати з навчального закладу. *Олег .. повідав, що є мандрівним філософом звідтоді, як видворили з університету за відкриття й проповідь теорії простору — часу — духовності* (Є. Пашковський).

ВИДВОРЯ́ТИСЯ, я́ється, *недок.* Пас. до **видворя́ти.** *За межі держави видворяється приблизно 20–25 % осіб із загальної кількості виявлених нелегальних мігрантів* (із журн.).

ВИДЕ́ЛКА, и, *ж.* Предмет столового прибору у вигляді ручки з кількома зубцями, яким беруть і кладуть до рота шматки їжі. *Усе срібне-золоте, усе срібне-золоте! І ложки, і тарілки, і ножі, і виделки* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Я діда часто годував з виделки* (В. Сосюра); *Ходжаєв став мовчазний і більше длубав виделкою в тарілці, ніж їв* (Б. Антоненко-Давидович).

ВИДЕ́ЛКОВИЙ, а, е. Прикм. до **виде́лка.** *Виделковий набір.*

ВИДЕЛКУВА́ТИЙ, а, е, *розм.* Який формою нагадує виделку. *Виделкуваті її* [стереотруби] *створи лежали на скирті* (В. Кучер).

ВИДЕ́ЛОЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **виде́лка.** *От і знайшла* [баба] *одну* [кісточку], *точнісінько як виделочка, і навчила Уласовича, що з нею робити* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Тодорка так і застала його над мискою з варениками. — Виделочку, — сказав він, ковтаючи слинку, і підсів до столу* (Б. Харчук).

ВИДЕ́ЛЬЦЕ, я, *с., рідко.* Те саме, що **виде́лка.** *За вечерею Зося й Теодозя дуже були ласкаві до Гані, подавали їй першій всякої страви, але разом з тим назирали збоку, як вона держить видельце, як вона кладе шматок хліба в рот* (І. Нечуй-Левицький); *Всі перейшли в столову* [їдальню]. *Зацокала посуда, ножі, видельця* (Олена Пчілка).

ВИ́ДЕРЖАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ви́держати** 6, 7. *Пізніше оповідання — це переробка народньої* [народної] *анекдоти* [анекдоту], *видержана теж у бурлескному стилі* (М. Зеров); *Перша частина оповідання Благословення Київських гір — видержана в дусі апостольськім* (І. Огієнко); *У напівпідвальному кафе подавали ріденьку солянку, окату яєчню і видержаний м'який молдавський коньяк, на який тут через високу ціну не було попиту* (з мемуарної літ.); *Видержаний упродовж кількох років кримський коньяк має особливо м'який смак і багатий букет, який не сплутаєш ні з чим іншим* (з газ.); // **ви́держано,** *безос. пред. Найкращі вина, які було видержано впродовж кількох років, власник готелю зберігав у спеціальному льосі* (із журн.).

2. *у знач. прикм., рідко.* Який проявляє видержку (у 1 знач.); витриманий. *На сцені Миколі Михайловичу була притаманна емоційність, а поза нею він був видержаний, рідко підвищував голос на співрозмовника, завжди намагався зрозуміти людину, не образити її* (із журн.).

ВИ́ДЕРЖАНІСТЬ, ності, *ж.* 1. Властивість за знач. **ви́держаний.** *Коли видержаність вина в дубовій тарі сягає п'яти років, і, налите у тонкостінний бокал, воно грає всіма гранями свого кольору та аромату, можете бути певні: перед вами — справді хороший напій* (із журн.); *Урівноваженість і видержаність — це обов'язкові штрихи поведінки зрілого тренера* (із журн.).

2. Відповідність певним канонам, традиціям. *Виставка робіт придніпровських гончарів вкотре демонструє видержаність у дусі народних традицій* (з газ.); *Це більярдний клуб, у якому органічно поєднуються відпочинок і спорт, комфорт і змагання, видержаність стилю і витончена атмосфера респектабельності* (з мови реклами).

ВИ́ДЕРЖАНО, *рідко.* Присл. до **ви́держаний** 2. *І ще відкриття: що спокійно й видержано почуває себе на сцені моє тіло, то більша у мене виникала потреба замінити жест мімікою, інтонацією голосу, поглядом* (з мемуарної літ.).

ВИ́ДЕРЖАТИ *див.* **виде́ржувати.**

ВИ́ДЕРЖКА, и, *ж.* 1. *розм.* Уміння володіти собою в будь-яких обставинах; витримка (у 1 знач.). *Зо мною нічого нового, здорова, як і при тобі, видержка мене не покидає* (Леся Українка); *— А мене туга погнала, — об'яснив весело. — Видержки не мав, осідлав коня і пігнав до тебе* (О. Кобилянська); [Д у д а р:] *Але, крім вогню, хлопче, треба мати ще й видержку* (І. Микитенко).

2. *спец.* Дія і стан за знач. **виде́ржувати, ви́держати** 7; витримка (у 2 знач.). *Вироби з ковкого чавуну одержують шляхом тривалого нагрівання і видержки при певній температурі виливків з білого чавуну* (з навч. літ.); *У процесі бродіння й видержки відбувається розклад і виділення з соків більшої частини білкових речовин* (з навч. літ.).

3. Час, упродовж якого світло діє на світлочутливий елемент фотоапарата; витримка (у 3 знач.). *Одних оптичних якостей для фотографування далеких туманностей і зірок не достатньо, необхідна велика, інколи багатогодинна видержка* (з наук.-попул. літ.); *Варвара навела апарат, зовсім одкривши діафрагму, і зробила найбільшу видержку* (Л. Первомайський).

ВИДЕ́РЖУВАННЯ, я, *с., спец.* Дія і стан за знач. **виде́ржувати** 7. *Наведено експериментальні дані про вплив кремнію на динаміку складу виноматеріалів у процесі видержування* (з наук. літ.); *Старінням лікеру називають видержування його в дубовій діжці для підвищення смакових та дегустаційних якостей* (з навч. літ.).

ВИДЕ́РЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ДЕРЖАТИ,** жу, жиш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Зберігати свої властивості, попередній стан, незважаючи на дію великої ваги, тиску, удару, стрімкого руху чого-небудь і т. ін.; витримувати. *— А почва* [ґрунт], *знаєте, не видержує суші. Твердіє, репає...* (У. Самчук); *Їж, на живіт не вважай, аби шкура видержала* (прислів'я); *Не видержав тонкий зубок — порепався надвоє...* (Панас Мирний); * Образно. *Змінили колію. Міцна оновлена дорога, бач, простягнулась, як струна, наш розмах видержить вона* (П. Дорошко).

2. *що і без прям. дод.* Зносити велике фізичне або моральне напруження, біль, несприятливі умови і т. ін. *Ридання ще змагалося, ще розривало груди, але в грудях уже не ставало сили його видержувати* (Б. Грінченко); *Служив не раз Степан і на заводі, на сахарні, та тільки недовго видержував у ряду з тими здоровалями* [здорованями] (Дніпрова Чайка); *Сопуху в ямі занадто багато .. Ні, довше не видержу!* (І. Франко).

3. *що.* Не піддаватися, виявляти стійкість, моральну силу у відповідь на якусь дію. *Дивиться* [Хуса] *пильно Сабіні в вічі, вона твердо видержує його погляд* (Леся Українка); *Очима вони стрілись. Мишачий погляд не видержав палкого та гострого — і в одну мить перебіг на діло* (Панас Мирний); *Райко видержав мовчанку* (С. Васильченко).

4. *перев. із запереч.* н е, *розм.* Виявляти витримку (у 1 знач.), терпіння. *Бонковський сипав компліменти, жартував, а Олеся не видержала й почала знов реготатись* (І. Нечуй-Левицький); *Одного разу, в неділю, ми з кумом, ще й на достойне не дзвонили, не видержали: хильнули* (Остап Вишня).

5. При перевірці, випробуванні виявлятися здатним, гідним певних вимог. *— А може я й екзамену не здержу в технічне! — надумалося йому. — Ні, хіба ж я дурніший за других?.. Інші видержують, а я хіба ні?* (С. Васильченко); *Сергієві потрібно було зібратися і неодмінно видержати всі труднощі майбутньої співбесіди* (із журн.).

6. Послідовно робити що-небудь; дотримуватися чогось. *Здається, що пшениця сиплеться в полі, що пан не видержить більше, ось-ось покличе жати, пристане на те, чого бажають люди* (М. Коцюбинський).

7. *що, спец.* Довго зберігати щось у спеціальних умовах для набуття високої якості. *— Такого мускату ви не куштували ніколи. Старий видержує його по п'ять-шість років* (Ю. Смолич).

Держа́ти / ви́держати (проде́ржати) коректу́ру *див.* **держа́ти; Склада́ти** *(рідше* **держа́ти) / скла́сти** *(рідше* **ви́держати, ви́тримати,** *заст.* **здержа́ти) іспит (екза́мен, за́лік)** *див.* **склада́ти.**

◊ **Не ви́тримає (не ви́держить) кише́ня** *див.* **кише́ня.**

ВИ́ДЕРТИ *див.* **видира́ти.**

ВИ́ДЕРТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́дерти.** *Подибав* [Тимон], *спираючися на кілок, видертий з Мусієвого тину, просто до станції* (Д. Бузько); *Томик Майн* [Майна] *Ріда, видертий з оправи, валявся тут же догори корінцем* (Ю. Смолич); *— Я ладна й поневірятись та бідувати, ніж їсти поживок, видертий у калік та в убогих! — говорила Уляся хлипаючи* (І. Нечуй-Левицький); *Вони вже були тут, по цей бік в'язниці, врятовані, видерті з пащі смерті* (Л. Старицька-Черняхівська); *Я стою коло ятки з поламаним дашком і видертими віконницями, де колись продавали морозиво, і все милуюся з гармонії червоного й зеленого кольорів* (Б. Антоненко-Давидович); // **ви́дерто,** *безос. пред. Слово "ескорт" вона змушена була написати з переносом — еско-рт. Останні дві літери переходили на дальшу сторінку, а сто тринадцяту було .. рішуче видерто і кинуто поруч із канапою на підлогу* (Ю. Андрухович).

ВИ́ДЕРТИСЯ *див.* **видира́тися.**

ВИДЕ́ЦЬ, дця́, *ч., зах.* Глядач. *Побачила сестру свою Згоду, що бліда як крейда, вся тремтячи з переляку, стояла в першім ряді видців, і підійшла до неї* (І. Франко); *Костьол був багато освітлений, набитий видцями і повний голосного шепоту* (О. Кобилянська).

ВИ́ДЗВІН, вону, *ч.* Дзеньків, дзвін, що звучить із певною періодичністю. *З видзвоном проносяться тачанки, обганяючи валки піших пішаниць* (О. Гончар); *Голосистий дрібний видзвін розсипався ранковою вулицею, оповіщаючи, що он на тому кутку села народжується весілля* (В. Сологуб); *В проміжках між вибухами чую отой тривожний, ніби дотик багнета до грудей, залізний видзвін танкових гусениць* (Є. Доломан); * Образно. *Корній .. слухає невтомні видзвони жартівливих соняшних птахів над собою, сильними мужицькими грудьми вдихає міцний .. і пахучий воздух* [повітря] (У. Самчук).

ВИ́ДЗВОНИТИ *див.* **видзво́нювати.**

ВИДЗВО́НЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **видзво́нювати** і звуки, утворювані цією дією. *З кінця ешелону почулося тоненьке видзвонювання молоточка* (Григір Тютюнник); *В короткі проміжки між ударами шторму, крізь сапання збитих докупи знесилених людей, крізь ревіння вітру нагорі і стогони судна чутно було видзвонювання дроту* (П. Загребельний).

ВИДЗВО́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВИ́ДЗВОНИТИ,** ню, ниш, *док.* 1. *тільки недок., на чому, чим і без дод.* Те саме, що **дзвони́ти** 1, 2. *Видзвонюючи, пройшов перший трамвай* (О. Донченко); *Церковний сторож старанно видзвонював на дзвіниці* (А. Шиян); *На ранок вони видзвонюють водія зі швидкої, той .. сказав, що ніякої такої Віри Наумівни він вчора зі стадіону не привозив* (С. Жадан).

2. *що, на чому.* Дзвонячи, відтворювати яку-небудь мелодію, подавати сигнал і т. ін. *Вони полюбляли Юрка за .. вміння грати на всякому інструменті і видзвонювати на дзвонах від похоронної жури до "Штани драні полотняні" на Великдень* (М. Стельмах); *В тій хвилі годинник .. видзвонив три чверті на дванадцяту* (І. Франко).

3. *тільки недок.* Дзеніти протягом певного часу або раз у раз, час від часу внаслідок удару, дотику (про дзвін, дзвінок, металеві, скляні предмети і т. ін.). *В руках Матвія Гури весело видзвонювала сокира* (С. Чорнобривець); *Капітан бачив, як у квартирі самі розчинялися двері, .. в буфеті тонко видзвонював посуд* (В. Кучер); // *перен.* Співати або звучати чисто, тонко, нагадуючи дзвінок. *Йдуть дівчата. Цвіт півонії на обличчях їх, і сріблом дзвенить-видзвонює молодистий сміх* (І. Гончаренко); *Журавлиний ключ, поосінньому сумно видзвонюючи, летів над яром* (В. Дрозд).

4. *що і без прям. дод., перен.* Багато говорити про когось, щось. *— Йому, Петре, слави потрібно, хвали людської, щоб про нього в газетах писали та по радіо видзвонювали* (Д. Бедзик).

Вибива́ти (видзво́нювати) / ви́бити (ви́дзвонити) годи́ни (годи́ну) *див.* **вибива́ти.**

◊ **Дзвони́ти (видзво́нювати) в усі дзво́ни** *див.* **дзвони́ти; Дзвони́ти (видзво́нювати) зуба́ми** *див.* **дзвони́ти.**

ВИДЗЕ́НЬКУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Дзенькати протягом певного часу або раз у раз, час від часу. *Не прощаючись, вийшов з кабінету, і довго по коридору чітко видзенькувала одна острога на лівому цяцькованому чоботі* (Іван Ле); *Нагнувшись у кабіну, Яшко почав там видзенькувати своїм шоферським скарбом* (О. Гончар); *Машина так підстрибує на вибоїнах, що панцири, котрі лежать купою в кузові, аж видзенькують* (Є. Доломан).

ВИ́ДЗЬОБАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́дзьобати.** * Образно. *Від самої підлоги і вже вище людського зросту виднілися написи — короткі, часто однослівні, видзьобані чи то паличкою.., чи, може, нігтями* (Ю. Збанацький); // **ви́дзьобано,** *безос. пред. Витонченість і багатство літературних прийомів Біблії можна побачити в притчі Христа про сіяча, зерно з рук якого падало в різні місця. Де його було потоптано, де видзьобано птахами, а де воно й засохло на пні* (з наук. літ.).

ВИ́ДЗЬОБАТИ *див.* **видзьо́бувати.**

ВИДЗЬО́БУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ДЗЬОБАТИ,** аю, аєш, *док., що.* 1. Дзьобаючи, довбаючи дзьобом (про птахів), витягати, виймати що-небудь звідкись. — *Невже ж се не гріх, коли ти по полю літаєш, і зерно з поля свіжопосіяне видзьобуєш, і пшеницю з колосся п'єш?* (І. Франко); *Злодійкуваті горобці внадились видзьобувати насіння* [із соняшника] (О. Донченко); *Хведот не дармує, навіть і його заставляють пильнувати отам грядки, щоб ворони сіянки не видзьобали* (У. Самчук).

2. Дзьобаючи, збираючи дзьобом, з'їдати все. *Одчайдушна зграя голубів весело видзьобувала всюди натрушене житнє та пшеничне збіжжя* (О. Ільченко); *По подвір'ю снували кури, видзьобуючи щось в шпориші* (А. Іщук); *Мовчки пройшли через сад, у якому шумливими зграйками пурхали горобці та шпаки, видзьобуючи перестиглі, аж чорні, вишні* (Є. Доломан).

3. Дзьобаючи, довбаючи дзьобом, робити отвір, заглибину в чому-небудь. *Ґава теж розуміє смак і видзьобує в кавуні дірку* (О. Копиленко).

ВИДЗЬО́БУВАТИСЯ, ується, *недок.* Розбиваючи шкаралупу дзьобом, виходити з яйця (про пташенят); вилуплюватися, прокльовуватися. — *Наша Зозулька вивела курчаток! Вже вилупилися! Я сама виділа, як одне з них видзьобувалося...* (І. Чендей).

ВИДИБА́ННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **видиба́ти.**

ВИ́ДИБАТИ *див.* **видиба́ти.**

ВИДИБА́ТИ, а́ю, а́єш, **ВИДИ́БУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ДИБАТИ,** аю, аєш, *док., розм.* Дибаючи, виходити звідки-небудь, кудись. *Praвaнес біжить, стрибає, З лісу ж старець видибає* (П. Тичина); *Десяцький невдоволено, але з повагою до своєї особи, видибує на шлях* (М. Стельмах); *Декотрі після екзекуції вперше оце видибали на майдан* (О. Гончар).

ВИ́ДИБНУТИ, ну, неш, *док., розм.* Однокр. до **видиба́ти.** *Олег ледве видибнув на слизький, укритий водоростями бетонний берег каналу* (із журн.).

ВИДИ́БУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **види́бувати.** *Пес байдуже спостерігав за видибуванням із сусідського двору незнайомої бабці в картатій хустці й з костуром у руці* (із журн.).

ВИДИ́БУВАТИ *див.* **видиба́ти.**

ВИ́ДИВИТИ *див.* **види́влювати.**

ВИ́ДИВИТИСЯ *див.* **видивля́тися.**

ВИДИ́ВЛЮВАТИ *див.* **видивля́ти.**

ВИДИВЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **видивля́тися.** *Неможливо приховати рану від вередливої стріли Купідона, особливо для цнотливиці, вихованої у страхові і чеканні, тривожному видивлянні на дорогу* (С. Процюк); *Мала* [Настя] *гарний одяг, золоті прикраси, смачну їжу і вдосталь часу для спання, видивляння у бронзове дзеркальце чи для теревень зі своїми рабинями-землячками* (В. Малик).

ВИДИВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *діал.* **ВИДИ́ВЛЮВАТИ,** люю, люєш, *недок.,* **ВИ́ДИВИТИ,** влю, виш; *мн.* ви́дивлять; *док., кого, що.* Пильно придивляючись, шукати поглядом. *Шуліка з неба видивляє мишу* (Л. Костенко); * Образно. *Де тільки не шукала* [Онися], *де тільки не видивляла голівоньку свого судженого — в полях і байраках, у шелюгах коло Дніпра, в лугах весняних, у зимових заметах, у лісових хащах на Княжій горі!* (Є. Гуцало).

◊ **(1) Ви́дивити (ви́глядіти) /** *діал.* **види́влювати [всі] о́чі:** а) *(перев. за ким)* з нетерпінням чекаючи кого-небудь, втратити надію на його прибуття, повернення і т. ін. — *Піди, моя дитино, понеси своїм гостинця, бо .. мати вже й очі видивила за тобою* (О. Сизоненко); б) зіпсувати зір, виглядаючи кого-небудь, чекаючи чогось. *Та змочила хустиночку, Дрібні сльози втираючи: Ой і видивила свої карі очі, Тебе, серце, виглядаючи* (з народної пісні); *Не прийшло до Ганни щастя тим великим битим шляхом, тільки вона вигляділа свої очі виглядаючи* (І. Нечуй-Левицький); — *Хіба не видно, за кого я? Свій брат і за свого стою. Ноги сходив, очі видивив і горба нажив за чужими вівцями* (Мирослав Ірчан); в) *(тільки недок., у що)* пильно дивитися куди-небудь, на щось; вдивлятися. *Капітан стояв на верхньому містку близько будки керманича і видивлював очі в густу темінь, що насувала звідусіль* (Мирослав Ірчан); г) *(тільки недок.)* спостерігати що-небудь, за чимсь. — *Видивлювати очі цілий вік, як діти валяються попід чужі плоти, як у дворі або в наймах немиті та нечесані молодий вік зробляють* [гублять], *то .. тяжко, то дуже тяжко...* (Л. Мартович); ґ) *(тільки недок.)* стежити за ким-небудь. [М а т р о н а:] *Недурно-то я стою в церкві та очі видивлюю, де то мій чоловік* (І. Франко).

ВИДИВЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.,* **ВИ́ДИВИТИСЯ,** влюся, вишся; *мн.* ви́дивляться; *док.* 1. Пильно дивитися куди-небудь протягом якогось часу. *Увечері почали люди сходитись. Яків стояв за тином, прихилившись, видивлявся. Все то йшли більше жінки — її подруги* (Панас Мирний); *Холод видивився пильним, довгим поглядом у Євгенові очі* (О. Гончар); // Пильно придивлятися, спостерігаючи, відшукуючи кого-, що-небудь. *Він хотів конче дізнатися, хто по ночах тиняється попід чужими вікнами і видивляється чи підслухує, що люди роблять* (С. Чорнобривець); *Федір вийшов назустріч з дверей хлівця. Прихилившись, пластався понад снігів* [сніги], *сліду видивляючись* (Г. Колісник); // Довго шукаючи, знаходити кого-, що-небудь. *В своєму селі ніхто не пішов за нього, то він десь аж за Десною видивився собі красуню* (Ю. Збанацький).

2. *на кого.* Втупивши очі, дуже пильно й уважно дивитися. *Молодий осаул приязно вислухав дозорця, видивляючись на Семена та на його товаришів у повечірній сутіні* (Іван Ле); *Вояк витріщеними очима видивився на Спориша, як на чоловіка, у якого не всі дома* (І. Франко); — *Ой, щось воно тут не те!* — *пильно видивившись на матір, вигукнула Вутанька* (О. Гончар).

3. *тільки недок.* Дивитися на себе, розглядати своє відображення в чому-небудь. [Н и к о д и м:] *Чи тобі, Марино, не сором біля дзеркала крутиться? Хіба ти ще не надивилася на себе! Робота стоїть, а ти видивляєшся!* (І. Карпенко-Карий); *В хаті Бондариха одягнулася в святешне вбран-*

ня, довго видивлялася в дзеркало, аж сама себе докоряти почала (М. Стельмах).

◊ **(1) Ви́дивитися [всі] о́чі** (*рідко* **ві́кна**), *за ким і без дод.* — з нетерпінням довго виглядаючи, чекаючи кого-небудь, втратити надію на його прибуття, повернення і т. ін. — *Увесь день пронудилася сама, — як не сказилася!.. Всі вікна видивилась, виглядаючи вас* (С. Васильченко); *Звідки ті бійці, Хлопці-молодці, Що дівчата до півночі Видивились карі очі На околиці?* (А. Малишко); — *Шовкун тут уже очі видивився, виглядаючи, — казав Черниш* (О. Гончар); — *Ну, чого так дивишся, хрещенику? Паняй до Марусини, бо вона вже за тобою й очі видивилась* (А. Дімаров); **(2) Хоч ви́дивись:** а) дуже гарний, вродливий. [Платон Гаврилович:] *То яку ти мені хотіла панночку радити, Федоро?* [Федора *(сміється)*:] *Е, там дівчина хоч видивись* (С. Васильченко); б) рідкий, несмачний (про страву). *У родині Панасенків з повісті А. Тесленка "Страчене життя" панують нестатки — нічого їсти, навіть солі немає, а борщ хоч видивись: картопелька, цибуля, часник, що аж хата провонялася тим* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́ДИВО, а, *с.* 1. Те, що видно, що сприймається зором. *Нові простори в Ужгороді й Львові Очам відкрились видивом ясним* (М. Рильський); *І не встигала Орися намилуватися, нагледітися, як річка вже міняла видива, там щось перелаштовувалося, творилося, шукало свої форми* (Григорій Тютюнник); *Зір зголоднів за зиму по цьому вечоровому видиву, яке пробуджує в душі милу жагу мандрів* (В. Яворівський); // Бачене, відтворене у свідомості, в уяві. *Видиво пройдених шляхів невідступно стояло в них перед очима* (Л. Первомайський).

2. Те саме, що **виді́ння.** [Калеб:] *Учителю, сі видива страшні не на погибель, а на осторогу? Запевне ж так?* (Леся Українка); *Схилив голову на груди й догоряє в гарячці. Душа нудиться вже передсмертною нудьгою. Перед ним пливуть дивовижні видива* (І. Багряний); *Ліг спати схвильований .. Страшні видива ввижалися уві сні* (О. Ковінька).

ВИ́ДИК, а, *ч.* Зменш. до **вид**[1] 1. *Обвітрені, засмаглі видики хлопців лущилися від сонця* (П. Панч); * У порівн. [Сербин:] *Там, під тією могилою, єсть криниця... вода свіжа, як твій видик, ясна, як твої очиці* (С. Васильченко).

ВИДИМА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **видима́ти.** *Через сильні вітри та загрозу видимання зерна із ґрунту посівну кампанію було відкладено до встановлення більш сприятливої погоди* (з газ.).

ВИДИМА́ТИ *див.* **видува́ти.**

ВИДИМА́ТИСЯ *див.* **видува́тися.**

ВИ́ДИ́МИЙ, ви́ди́ма, ви́ди́ме. Якого можна бачити, осягнути зором. *Ніяких видимих змін, все звичне, непорушне, — і кореневище старої верби.., і човен, прип'ятий іржавим ланцюгом до забитого кимось у ґрунт уламка залізничної рейки, і торішній курінь на березі* (М. Руденко); *Сонце, як і всі видимі на небі зорі, входить до складу нашої зоряної системи — Галактики* (з навч. літ.); // Явний; очевидний, неприхований. *Налила собі* [Маріора] *скляночку й вихилила з видимим задоволенням* (М. Коцюбинський); *Вітчимові було соромно перед Іваном за видиму скупість і зажерливість мачухи* (П. Колесник); // *у знач. ім.* **ви́ди́ме,** мого, *с.* Те, що можна бачити, осягнути зором. *Вірою ми розуміємо, що віки Словом Божим збудовані так, що з невидимого сталось видиме* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Ще світить мозок мій невпинно і ясно, освітлюючи видиме і невидиме без всякого числа і часом без порядку в безмежній низці картин* (О. Довженко).

Ви́ди́ма (ві́рна, *рідко* **видю́ща, видю́ча) смерть** *див.* **смерть.**

◊ **Я́сна́ (ви́ди́ма) річ** *див.* **річ**[1].

ВИ́ДИ́МІСТЬ, мості, *ж.* 1. Можливість бачити на певну відстань. [Богатенко:] *Трошки хмарно, але видимість достатня. Можна літати, товаришу командир* (І. Микитенко); *Важкі чорні й холодні хмари звисали низько над головою, видимість була дуже погана* (Д. Ткач); *З 1951 р. проводились систематичні спостереження за планетою Марс протягом усього періоду видимості* (з наук.-попул. літ.).

2. Те, що показується, подається або сприймається як існуюче, але чого немає насправді. *Кутузов .. збив його* [Наполеона] *з пантелику видимістю відступу російської армії по Рязанській дорозі* (П. Кочура); *Дівчині хотілося якнайдовше приховувати від людей те, що сталося, якнайдовше зберігати видимість, хоч видимість, старих відносин* (В. Козаченко); *Догматизм можна порівняти із судном, яке сидить на мілині. Хвилі біжать, а корабель стоїть, проте видимість руху зберігається* (з газ.).

(1) Для ви́ди́мості — для створення потрібного враження; удавано, нещиро. *Через зв'язківця Дмитро передав Созінову, щоб той свій загін, призначений для видимості оточення, пересунув далі на правий фланг* (М. Стельмах); *Перед Софією він* [Гаркуша] *гнеться лише для видимості* (О. Гончар).

△ **Зо́на ви́ди́мості** *див.* **зо́на.**

ВИ́ДИ́МО. 1. Присл. до **ви́ди́мий.** *Поправляюсь я тут видимо, товщаю в очах* (Леся Українка); *Це був дуже старий чоловік, сухий — засушений літами, але ще видимо бадьорий і сильний* (М. Грушевський).

2. *у знач. вставн. сл.* Уживається у знач., близькому до очевидно, напевно. *Антін задумавсь. Видимо, він силкувавсь щось пригадати* (М. Коцюбинський); *Лука, видимо, не поспішався та все говорив до Марка ласкаво й запобігливо* (І. Микитенко); *У неї не раз починав боліти її єдиний зуб, що лишився, видимо, якраз для муки* (Г. Колісник).

◊ **(1) Ви́ди́мо і неви́ди́мо** — дуже багато. *Пішло поколінь в тебе* [в землю] *видимо і невидимо* (Б. Олійник).

ВИ́ДИ́МО-НЕВИ́ДИ́МО, *присл., розм.* Надзвичайно багато. *Видимо-невидимо накупив* [Пархім] *ласощів...* (Г. Квітка-Основ'яненко); *А там, під вербами, що розп'яли над блакиттю води шатри срібні, — човнів, човнів, видимо-невидимо!* (Н. Королева); *Та і в місто, на заводи, насунуло таких бідаків з карпатських, українських земель, з Польщі, Італії видимо-невидимо* (С. Чорнобривець).

ВИДИРА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **видира́ти.** *Не придумаю й я, як "видирати" гроші.., взагалі, як йде про видирання, то я без поради* (Леся Українка); *Етнографічно зафіксовані випадки в деяких місцевостях залишення пасік напризволяще, адже злодії не наважувалися їх зачіпати — настільки страшним гріхом вважалося видирання бджіл* (з наук. літ.).

ВИДИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВИ́ДЕРТИ, ВИ́ДРАТИ,** деру, дереш, *док.* 1. *що.* Рвучи, відділяти, відокремлювати частину чогось або щось прикріплене, прибите і т. ін.; виривати. — *Може, тато в такий мороз якраз десь у хаті гріється. Може, оце саме прийшов з передової, бурульбашки крижані з бороди видирає перед піччю* (О. Донченко); — *Півнику-братику, відчини! Як не відчиниш, віконце виде-*

ру, борщик виїм і тебе візьму (з казки); *Коло Старої Корчми, над самим Кривим Яром, треба буде видерти з тину по доброму кілку та й у путь* (В. Винниченко); *Він знову з тихим тріском видрав собі волосину* (О. Ільченко); *Романенко і побагровів, і нервовим рухом видер кілька аркушів з блокнота* (С. Журахович); // *кого, що.* Витягати, виймати з чогось в'язкого, липкого. *Бідолашна* [коняка] *намагалася вимкнутися із трясовини .. Їй таки пощастило видерти одну ногу, — і потім вона вже легше звільнила другу* (Олесь Досвітній).

2. *кого, що.* Забирати з гнізда, із дупла, з нори і т. ін. (яйця, пташенят і т. ін.). [В е д м і д ь:] *Мед поліз я видирати, Став трухлявий сук тріщати* (Є. Фомін); *Він ніколи не видирав сорочачих яєць, не бачив, як квочка висиджує курчат* (О. Донченко); *Ой видрала кубелечко, де качка несеться, Перечула через люде* [людей], *ледащо сміється* (П. Чубинський).

3. *що.* Забирати силоміць, виривати що-небудь у когось; віднімати. *Мотря кинулась до Мелашки та й почала видирати деркача з рук* (І. Нечуй-Левицький); *Її тішило, як горобці заметушилися, навперейми видираючи один від одного крихти* (М. Коцюбинський); *Побачивши бінокль, він безцеремонно видер його в оторопілої Сахно* (Ю. Смолич); // *перен., розм.* Примушувати віддавати або віднімати що-небудь у когось, створивши відповідні умови. *Таким самим солодким, жалісним, рівним голосом обманює він і мужиків, видирає в них гроші за найменшу провину* (О. Кобилянська).

4. *кого, розм.* Примушувати залишити місцеперебування. *А в Млинківській волості скаржилися: — І сукині ж сини! Прохвости! Чортового батька видереш їх відтіля* (М. Хвильовий); *Аля просила, умовляла, хоч і знала, що змучену переживаннями подругу не те що на прогулянку — з кімнати не видереш* (із журн.).

5. *що, перен., розм.* Діставати, знаходити. — *Добряча шапка! Чабанська!.. Це мені Хома дав. І де він їх видирає?* (О. Гончар); *І чого не наверзе баба! Діти все дивуються. — І де ви, бабо, видрали таких казок та приказок?* (Дніпрова Чайка).

◇ **(1) Ви́дерти (повидира́ти, ви́дряпати, ви́драти) / видира́ти (видря́пувати) о́чі (баньки́) [з ло́ба]:** а) *(кому і без дод.)* жорстоко покарати або побити кого-небудь, захищаючи себе, власні інтереси або заступаючись за когось. — *Нам не слід в чуже гніздо мішатися. Коли б хто прийшов до тебе та сказав: Насте! чого ти так з дітьми поводишся, — що б ти тому заспівала? Адже ж і очі видрала?* (Панас Мирний); [К и л и н а:] *Хіба роздерти тобі оту пащеку та видряпати з лоба оті зелені баньки?* (М. Кропивницький); — *Ну... а як знайдемо філоксеру, то ті мегери й очі з лоба повидирають нам* (М. Коцюбинський); *Зо Славком хотіла* [Пазя] *лиш часом пожартувати, а як довідалася, що й Варвара кинула оком на нього, то була б їй очі видерла, якби так сила* (Л. Мартович); — *І не подивлюсь у той бік, де йдеш; очі тобі видряпаю, як приступиш на крок до мене!* (О. Кобилянська); — *Ото був старий! Теж штукар! Іде в аптеку, і яструбок на плечі: не чіпай, мов, мене, бо й очі повидираю!..* (О. Гончар); [П а в л о:] *Прощай, село, прощайте, дівчата й молодиці! Кого-то ви без мене кохатимете, за кого одна одній очі видиратимете?..* (М. Кропивницький); *Вона, побачивши незнайому даму, ще чого доброго кинеться видряпувати очі. Негайно треба звідси зникнути* (Ю. Винничук); б) *(за що)* настирливо, не гребуючи ніякими засобами, домогтися свого. *Думає* [мати], *що не скаредний син, такий і Тимофій був — за копійку не видряпає очі* (М. Стельмах); **(2) Видира́ти / ви́дерти ду́шу [з ті́ла]** *у кого і без дод.* — жорстоко знущатися з кого-небудь, мордуючи, доводячи до смерті. — *Тимофію, — наздогнала його в сінях. — Ви б не їхали на ніч. Банда Гальчевського тепер лютує. За землю душі видирає, — так сказала, начебто і не знав Тимофій, що робиться навкруги* (М. Стельмах); — *Їй-богу, так! Їй-богу, так! — репетує кругом сірома. — Проклятії кармазини швидко видеруть у нас душу з тіла, не то що!* (П. Куліш); **(3) Видира́ти / ви́дерти з зубі́в (з ро́та, з рук, з го́рла)** *у кого, що і без дод., несхв.* — силоміць забирати, віднімати що-небудь у когось, перев. кривдячи. — *Ґазда.., а в бінної* [бідної] *удови з рота видираєш* (Г. Хоткевич); [О д а р к а:] *Нехай віддасть хустку. Я в нього з горла видеру...* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *От і купив, от тобі й нива! — думав Роман .. — Ціпов'яз з зубів видер мені ниву!* (М. Коцюбинський); *Тих, кому захочеться взяти булаву, немало. Важливіше видерти її з рук схизмата Хмеля* (Н. Рибак); **(4) Видира́ти / ви́дерти з-під ні́гтів** — говорити, стверджувати що-небудь без будь-яких підстав, не спираючись на факти; вигадувати що-небудь. — *Ти все з доносами? — гримнув до Івася батько, слухаючи, що розказував він про Галю матері. — Так .. і видираєш з-під нігтів* (Панас Мирний); — *Як скажена собака, бігає* [Ольга] *по сусідах та оббріхує мене, вигадала казна-що, з-під нігтя виперла наговір* (із журн.); **(5) Видира́ти (вирива́ти) / ви́дерти (ви́рвати) зуба́ми** *що* — докладати всіх зусиль для досягнення чого-небудь. *Заздрість до Юрія, злість на Мірошниченка й Іваншина роздирали його. Він тепер зубами .. буде видирати своє щастя* (М. Стельмах); *Хома .. видирав своє право зубами* (О. Гончар); **Діста́ти (добу́ти, ви́дерти** *і т. ін.*) **/ дістава́ти (добува́ти, видира́ти** *і т. ін.*) **з-під землі́** *(рідше* **під земле́ю)** *див.* **дістава́ти; Хоч зуба́ми вирива́й (видира́й)** *див.* **вирива́ти**[1]**; Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **чорт ли́ко (ли́ка) дере́ (видира́є) [живце́м] <Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **чорти́ ли́ко деру́ть (видира́ють) [живце́м]>** *див.* **чорт.**

ВИДИРА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ВИ́ДЕРТИСЯ, ВИ́ДРАТИСЯ,** деруся, дерешся, *док.* 1. Із труднощами вириватися від кого-небудь або вибиратися звідкись. — *Одчепіться од моєї душі!.. — крикнула Василина й насилу видерлась з бурлацьких рук* (І. Нечуй-Левицький); *Ось за лісом, напевне, почнуться села, хутори... Аби тільки видертись з цієї глушини* (О. Донченко); *Він з рук п'ятьох десятків гайдуків, звичайно, видертись не міг і опинився в казематі* (О. Ільченко); // *перен.* Лунати, звучати. *Часом із веселого гамору раптом видирається звірячий, хижий зойк* (В. Винниченко); *А крику, того страшного крику, який мав би видертися з горла матері, не було* (Р. Іваничук); // *перев. док., перен., розм.* Відшукуватися, знаходитися (про кого-небудь небажаного). — *В мене .. на поле наслідників нема, хіба, може, десь видереться якась рідня, — десята вода на кисіль* (І. Нечуй-Левицький); — *Ця* [панна] *навчить, як треба господарити! — казали в економії. — В цієї і трісочка не пропаде марно... І де воно видралося тут отаке зілля* (С. Васильченко).

2. Із труднощами, здебільшого допомагаючи собі руками, вибиратися, вилазити нагору, на щось високе. *Настя зирк — та й охолола: чіпляючись за лозу, на берег видирався інспектор* (С. Васильченко); *Крекчучи, я почав видиратися по*

драбині (І. Муратов); *Перед ним всі розступились. Він же видерся на скелю* (Леся Українка); *Андрій видрався на дерево* (О. Довженко); // *розм.* Виходити, з'являтися на небі (про небесні світила). *А тут ще виглянуло сонце. Воно видерлося з-за муру хмар і туману* (І. Багряний); // *розм.* Тягнутися вгору, чіпляючись за що-небудь (про рослини, що плетуться). *Город буяв, город не міг умістити всі посаджені зела: гарбузи й квасоля обвивали гінкі стеблини кукурудзи, видиралися на благенький паркан* (із журн.).

3. *тільки недок.* Пас. до **видира́ти.** *У 1933 році у селян видиралися останні крихти врожаю, відбиралася надія на життя* (із журн.).

ВИ́ДИТИСЯ, ться, *недок., діал.* Увижатися. *І сняться, й видяться Сашкові .. Нові будинки ажурові, Нове життя без перепон...* (М. Рильський); *Чудний видиться Лізі привид* (Ю. Яновський); // Здаватися. — *А мені видиться, що він багато бреше* (І. Франко); — *Мені видиться, Олено, — додала вона по хвилі, — що він інтересується тобою* (О. Кобилянська).

ВИ́ДИХ, у, *ч.* Кожне окреме виштовхування повітря з легенів при диханні; протилежне в д и х. *Вранці я бачив, як Тарас на своєму балконі займався фізкультурою. Він робив глибокі вдихи й видихи, вигинався ластівкою, боксував з невидимим супротивником, присідав* (М. Трублаїні); *Од видиху ледь ворушилися чорні вуса* (Н. Рибак); *Мені видно, як їм важко, як мороз забиває їм дух: кожен видих висить сивим ковтком у повітрі* (Б. Харчук).

ВИДИХА́ЛЬНИЙ, а, е. Пов'язаний із видиханням, із видихом. *Захворювання на коклюш супроводжується характерним кашлем із так званими репризами: після вдиху йде серія видихальних кашльових поштовхів, знову судомний вдих і знову серія поштовхів* (з наук. літ.); *Мені, щоб витримувати значний тиск верхніх шарів води, довелося замість маски надягти на голову, як у скафандрі, мідний шолом із двома трубками — вдихальною і видихальною* (із журн.).

ВИДИХА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **видиха́ти.** *Спочатку він виявив чолом (борозни зморшок* [зморщок]*) здивування, потім носом і куточками губів (важке видихання й криві лінії долу) зневагу й огиду* (Б. Антоненко-Давидович); *Піт котився градом, вона* [Ольга] *дихала важко й хрипко, а потім з горла разом з черговим видиханням вирвався на волю нелюдський істеричний крик* (А. Кокотюха).

ВИ́ДИХАТИ *див.* **видиха́ти.**

ВИДИХА́ТИ, а́ю, а́єш, *рідко* **ВИДИ́ХУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ДИХАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Дихаючи, виштовхувати з легенів повітря, тютюновий дим і т. ін. *Принцеса раптом глибоко втягає в себе повітря, із шумом рішуче видихає його й підводить голову* (В. Винниченко); *Рівно дише Ліза, часом із силою видихаючи* (Ю. Яновський).

2. *що, перен.* Виділяти, випускати із себе. *Квітки на ложе одиноке Ллють-видихають з себе мед* (П. Куліш); *Лій у казані клекотить, шкварчить, здіймає бульби і видихує з себе страшенний чад* (Панас Мирний); *Тільки невсипуще море бухає десь здалеку, немов незримий велет видихає з себе денну спеку* (М. Коцюбинський); *Кожна билинка, розніжена сонцем, видихала пахощі, від яких дурманіла голова* (П. Панч).

3. *що.* Промовляти слова з особливими емоціями, видихаючи при цьому повітря. *Стрибаю вниз .. і з розгону цілую* [її] *в рипучу холодну хустку. — Навіщо ж ти... аж за вухо, дурненький... — видихає Соня і сміється якось покірно й лагідно* (Григір Тютюнник); — *Ти повинна вибрати між нами двома, — видихнув він усе, що мав* (Ю. Андрухович).

4. *тільки док., перен., розм.* Знести, витримати. *За роботу такий бідолаха ледве стілько дістає, що з тяжкою бідою може видихати* (І. Франко); — *Мороз такий, що дай Боже видихати* (Я. Качура).

ВИ́ДИХАТИСЯ *див.* **видиха́тися.**

ВИДИХА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, **ВИДИ́ХУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок.,* **ВИ́ДИХАТИСЯ,** аюся, аєшся, *рідко* **ВИ́ДИХНУТИСЯ,** нуся, нешся, *док.* 1. Вивітрюючись, випаровуючись, утрачати запах, смак, міцність. *Накурила* [Галя] *ладаном кріпко і заперла хату, щоб не видихалося* (Г. Квітка-Основ'яненко); * Образно. — *В вас, городян, нема вже народної сільської поезії. В вас це все вже видихалось, — сказав Радюк* (І. Нечуй-Левицький).

2. *перен.* Втрачати силу, слабшати. *Ворог напружується до останнього.., цим удаючи, нібито він іще й не починав видихатись* (П. Тичина); — *Ощаджуйте свої сили, а то видихнетесь на дрібне, — а коли дійде, слухайте, до істотного, то чим будете горлати?* (Ірина Вільде); // Втрачати наснагу, енергію, здатність до чого-небудь. *З двох книг свій шлях* [поет] *почав. А потім видихався весь І років три мовчав* (П. Дорошко); — *А може, інший зумів би виліпити Меланію? — раптом майнуло жорстоке припущення .. — Може, я просто видихався або в чомусь помиляюсь?* (О. Гончар).

3. *тільки недок.* Пас. до **видиха́ти** 1, 2. *Будинки з поганою герметизацією підмурка стають своєрідними коробками для вловлювання радону, що видихається землею* (з публіц. літ.).

ВИ́ДИХНУТИ, ну, неш, *док.* Однокр. до **видиха́ти.** *Він закурив, видихнув хмару диму* (Ю. Шовкопляс); *Біль розтікався по тілу, роздирав груди, корчив руки і ноги, не давав ні вдихнути, ні видихнути* (А. Дімаров); — *Правда, — видихнув хлопець. — Бачив...* (О. Бердник).

ВИ́ДИХНУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́дихнути.** *Щойно видихнутий кимось вірус літає в повітрі й може осісти у вас у носі, прилипаючи до слизової оболонки* (з наук.-попул. літ.); *У видихнутому тютюновому димові міститься велика кількість шкідливих речовин, що осідають у легенях безневинних жертв чужої згубної звички* (із журн.); * Образно. *Дзвін музик і задихані вигуки парубків у спітнілих сорочках пропікали ніч, а видихнутий пролісками туман гас біля вогнища* (Є. Пашковський); // **ви́дихнуто,** *безос. пред. Байдашний, нахилившись над Шамілем, .. дослухався до того напівшепоту, що проривався крізь передсмертні хрипи... Було видихнуто щось незрозуміле, уривчасте, гортанне, здається, рідною мовою...* (О. Гончар).

ВИ́ДИХНУТИСЯ *див.* **видиха́тися.**

ВИДИ́ХУВАЛЬНИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **видиха́льний.** *Основними елементами видихувальної трубки для підводного плавання є гумовий чи силіконовий загубник і власне трубка, діаметр і довжина якої можуть варіюватися* (з газ.).

ВИДИ́ХУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **види́хувати.** *Широкою вулицею, запряжені в сани парами й поодинці, бігли коні, несучи над собою по сивій хмаринці видихуваного тепла* (М. Циба); *Франя часто можна було бачити .. в саду, і завше дуже веселого, усмішка витанцьовувала на його об-*

личчі, і всі отруйні флюїди, видихувані бузиною, відбивалися од тієї усмішки, наче від люстерка сонячних зайчиків (Ю. Винничук); // **види́хувано,** *безос. пред. Трубами коксохімічного заводу видихувано таку кількість різнокольорового диму, що повітря перетворювалося на барвисту, проте отруйну веселку* (із журн.).

ВИДИ́ХУВАННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **види́хувати** 1. *Для занурення під воду краще використовувати спеціальні маски, котрі за рахунок видихування носом дозволяють вирівнювати тиск у просторі під маскою з тиском навколишнього середовища* (з газ.).

ВИДИ́ХУВАТИ *див.* **видиха́ти.**

ВИДИ́ХУВАТИСЯ *див.* **видиха́тися.**

ВИ́ДІЙ, дою, *ч., діал.* Доїння. *Корові привиділося, мабуть, що то Фенчучка їде її доїти та й несе пашу, бо то якраз час до видою* (Марко Черемшина).

ВИ́ДІЛ[1], у, *ч.* Виділення майна або його частини на користь тієї чи іншої особи. *У разі порушення питання про виділ часток із спільного майна всіма співвласниками фактично відбувається ліквідація права спільної часткової власності, тобто її поділ* (з навч. літ.); *Співвласник має право на реальний виділ частки з майна, що є у спільній частковій власності* (з мови документів).

ВИ́ДІЛ[2], у, *ч., діал., заст.* Відділ. *Тепер я у виділі польської читальні* (В. Стефаник); *Скоро вивчився по-німецьки і на природописнім виділі робив такі поступи, що на нього дивилися як на будучого доцента* (Б. Лепкий).

ВИ́ДІЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́ділити.** *Лук'ян .. ходить до церкви аж на Ступки і ще в 1919 році був виділений церковною общиною в склад делегації, яка зустрічала архієрея* (Григорій Тютюнник); *Його цікавлять не розмови засланців, а їхня робота: чи скоро буде готовий виділений йому кабінет у новому будинку МТС* (Б. Антоненко-Давидович); *Кожна бібліотека може бути доступною в Інтернеті за умови створення власного веб-сервера, і тут уже потрібне підключення до мережі через виділений канал* (із журн.); // **ви́ділено,** *безос. пред. З польського та київського боку було виділено по п'ять отроків та п'ять княжих мужів, озброєних тільки мечами. Вони стежили за боротьбою богатирів* (І. Білик); *Для візантійських майстрів .. завчасу виділено окремий двір за валом, коло самого місця спорудження церкви, але Сивоок хотів мати для себе з Іссою окреме житло* (П. Загребельний).

ВИ́ДІЛЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **ви́ділити і виділя́ти.** *В основу виділення таксономічних одиниць фізико-географічного районування покладено аналіз просторової ландшафтно-генетичної структури території з урахуванням площ і конфігурації ареалів ландшафтів* (з наук. літ.); *Кабінет Міністрів України відновив своє рішення про виділення 350 га земель лісового господарства в Закарпатській області для розміщення туристичного комплексу* (з газ.).

2. Дія за знач. **ви́ділитися і виділя́тися.** *Він проводить дівчину до хутора й прямує додому з настирливою думкою, що не сьогодні-завтра треба поговорити з батьком про виділення* (М. Стельмах); *Сучасна наука розуміє під горінням будь-яку хімічну реакцію, що супроводжується виділенням тепла і випромінюванням світла* (з наук.-попул. літ.).

3. *фізл.* Речовини, що виділяються людськими, тваринними або рослинними організмами (їх шкірою, органами і т. ін.). *Виділення залоз отруйних змій та скорпіонів використовують для виготовлення протисудомних препаратів* (з наук. літ.); — *Цілком можливо, що ця порода кліщів насамперед випускає якийсь сік, виділення своїх залоз* (В. Владко).

ВИ́ДІЛИТИ *див.* **виділя́ти.**

ВИ́ДІЛИТИСЯ *див.* **виділя́тися.**

ВИДІЛО́ВИЙ, а, е, *діал., заст.* Прикм. до **ви́діл**[2]. *Сьогодні щасливий день пана Яманського, виділового цензора* (В. Самійленко).

ВИДІЛЬНИ́Й, á, é. 1. *фізл.* Який служить для виведення з організму певних речовин. *Кров здійснює транспортну і видільну функції, доставляючи поживні речовини від органів травлення до клітин і тканин організму та виносячи шкідливі продукти розпаду* (з наук. літ.); *Основою видільної системи людини є нирки* (з наук. літ.); *Шкіра, крім дихальної, виконує також видільну функцію, виводячи з організму зайву вологу та шкідливі речовини* (з навч. літ.).

2. Який чимось виділяється або щось виділяє. *Членування змісту тексту на факти залежить як від об'єктивних чинників (видільна роль рубрики, заголовка, архітектонічні елементи тексту, що допомагають виділити факт, і т. ін.), так і від суб'єктивних (читач вважає фактом тільки те, що його цікавить)* (з наук. літ.); *Видільна інтонація; Видільний шрифт.*

ВИДІ́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **виділя́ти.** *Протягом довгого часу в техніці використовувався тільки натуральний каучук, виділюваний із соку деяких тропічних дерев* (з наук. літ.); *Тютюнові вироби розроблені таким чином, що багато компонентів, які входять до їхнього складу, і виділюваний ними дим є фармакологічно активними, токсичними, мутагенними* (з наук.-попул. літ.).

ВИДІЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виділя́ти і виділя́тися.** *Михайло розумів, що виділяння його з-поміж інших як найрозумнішого, найавторитетнішого зіпсує стосунки з колективом* (із журн.); *На повторному розгляді сесії міської ради — питання про виділяння земельної ділянки* (з газ.); *У розрахунках експерименту припускалось існування зони виділяння енергії, що характеризується рядом певних параметрів* (з наук. літ.).

ВИДІЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ВИ́ДІЛИТИ,** лю, лиш, *док.* 1. *кого, що.* Відокремлювати кого-, що-небудь від загальної кількості, маси з якоюсь метою. *Яків наказав із зібраних грошей виділити і роздати бідноті десять тисяч карбованців* (А. Шиян); *Капітану Сидорчукові наказувалось негайно виділити по одній роті зі складу третього й четвертого батальйонів* (Ю. Бедзик); // Висувати зі свого середовища. *Депутацію виділяти, одначе, не довелось* (О. Гончар); *Народ виділяє з-серед себе здібніших людей, які репрезентують його іншим народам, світові* (Р. Іваничук).

2. *кого, що.* Вирізняти кого-, що-небудь серед інших, зосереджувати увагу на комусь, чомусь. *Учитель перші дні поводився з нею трохи делікатніше, ніж з іншими, дедалі ж переставав виділяти її серед інших* (С. Васильченко); *Капітан вклонився до всіх, нікого не виділяючи* (О. Полторацький); *Вітчизняні й зарубіжні вчені виділяють у межах якогось одного народу кілька субетнолінгвістичних, етнографічних, регіональних груп* (з навч. літ.); // *що.* Робити що-небудь помітним. *Розрядкою рекомендується виділяти невеликі частини тексту підручників — ключові слова, винятки із правил тощо* (з наук.-попул. літ.); *Очі янгола художник виді-*

лив, використавши білосніжну та фіолетову барви на тлі небесної блакиті (із журн.).

3. *що.* Віддавати, передавати що-небудь у користування, володіння. *Ворохобна орда одноголосно ухвалила виділяти Андрієві додаткову пайку щодня і просити його, аби він був такий ласкавий і розказував усе, що знає* (І. Багряний); *Свого часу білогвардійці та їхні покровителі з боку Антанти пропонували Яворницькому виїхати на Захід. Цілий пароплав виділяли йому для евакуації музейних цінностей* (О. Гончар); — *Може, ти хочеш, щоб я й тобі виділив твою частку поля, як Карпові?* (І. Нечуй-Левицький); // *кого, заст.* Відокремлювати, звичайно передавши у власність частину майна. — *Як хто з дійшовшої до свого зросту дітвори забажає одружитися або заміж вийти, того ми зараз виділяємо, щоб не було тісноти між нами* (Панас Мирний).

4. *що.* Видаляти, виводити назовні що-небудь (з організму, зі свого складу і т. ін.). *В атмосферу висіяли спеціальні бактерії, які жадібно поглинали вуглець, виділяючи кисень* (А. Дімаров); *Якось помітили, що ікона* [Матері Божої] *виділяє краплі прозорої рідини і мовби самоочищується* (Ю. Винничук); *За шість місяців буковий гай площею в один гектар виділяє близько трьох тисяч тонн води* (із журн.).

ВИДІЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.*, **ВИ́ДІЛИТИСЯ,** люся, лишся, *док.* 1. Відокремлюватися від кого-, чого-небудь, виходити з якогось середовища, утворюючи певну групу. *Гострі суперечки розколювали громаду, з неї виділялися сміливі борці, до них приєднувалися .. багато й тих, які воювали у військах Острозького* (Іван Ле); *Що з радикалів певна частина виділиться в чисто соціал-демократичну фракцію, сього я давно ждала* (Леся Українка); *З гурту, що стояв ближче до машини, хутко виділилося з три десятки нестарих селян* (Г. Епік).

2. Бути, ставати помітнішим, ніж інші предмети, явища і т. ін., робитися виразнішим для сприймання органами чуття. *Обидві царівни стоять який* [якийсь] *час нерухомо, їх чорні постаті різко виділяються в місячному світлі* (Леся Українка); *В хвилі вигуків особливо дзвінко виділялися дитячі голоси* (Іван Ле і О. Левада); // Відрізнятися якими-небудь якостями, рисами серед когось, чогось. *Невисокого росту, круглолиця, чорнява.., вона, наче лілія серед пучка квіток, виділялася серед своїх товаришок* (Панас Мирний); *Сам він навіть серед надстроковиків виділяється своєю підтягнутістю та бравим молодецьким виглядом* (О. Гончар); *Мода за своєю природою — це прагнення людини самоствердитися, виділитися* (з газ.).

3. Відокремлюватися для самостійного життя, одержавши частину майна. *Микола розумів, що в батьківській хаті його родині життя не буде: треба виділятися* (із журн.); *Значний процент у селах Бойківщини однопоколінних сімей, які складаються з літнього подружжя — чоловіка і жінки, діти яких виділились і живуть окремо* (з наук. літ.).

4. Виходити звідкись назовні, видалятися (з організму, з якоїсь сполуки і т. ін.). *Соляна кислота має різкий запах хлороводню, бо з неї виділяються молекули цього газу* (з навч. літ.); *При засолюванні помідорів у скляних балонах їх прикривають і так залишають на 8–10 днів, поки пройде основний період бродіння й виділяться гази* (з наук.-попул. літ.).

5. *тільки недок.* Пас. до **виділя́ти.** *Дієприкметниковий зворот, що стоїть перед пояснюваним словом, комою, як правило, не виділяється* (з навч. літ.); *Землі, які не вважаються особливо цінними для сільськогосподарського використання, виділяються під забудову* (з газ.).

ВИДІ́ННЯ, я, *с.* Образ, що постає у свідомості, в уяві, а також у сні. *Я, глянувши в напівзамерзле скло, грізне й барвисте вгледіла видіння* (М. Бажан); *Закриєш очі — і встають в уяві видіння гір, лісів, лугів, долин* (І. Гончаренко); *Сон був тривожний, неспокійний. Лихі видіння спливали одно за одним* (О. Гуреїв).

ВИ́ДІТИ, джу, диш, *недок., розм.* Те саме, що **ба́чити.** — *Необходимо* [необхідно] *мені видіти її. Де вона?* (Панас Мирний); *Розповідають люди, що виділи на власні очі* [машину], *і не можуть нахвалитися* (І. Франко); — *В майбутньому фільмі виджу тебе в ролі красуні половчанки,* — *жартує Сергій* (О. Гончар); *Виділа я, що на нашому полі Гарне в цім році вродилося жито* (Д. Павличко).

◊ **[І] світ [ніко́ли] не ба́чив** *(діал.* **не вида́в, не ви́дів)** *див.* **світ**[2]**; Щоб (аби́) [і (й)] о́чі не ба́чили** *(діал.* **не ви́діли)** *див.* **о́ко**[1]**.**

ВИ́ДІТИСЯ, диться, *недок., розм.* Те саме, що **ба́читися.** *То лиш від нього залежить, а не від неї, чи він схоче з нею видітися, чи ні* (Л. Мартович); — *З вітцем видівся? — Не-не хоче він! — крикнув Мах* (І. Білик); *Не хутко те буде... Чи й буде, чи ні? Не знаю. Та видиться все те мені* (Леся Українка); *Мені ж донині Картини видяться оці: Чи то стоять дуби в долині, Чи два поранені бійці* (А. Малишко); *Майже щоночі Люба виділась Геннадію уві сні* (П. Автомонов); *І видиться тобі потемнілий став, степ, охололий від птаства і збирачів овочу, видиться вечір, заволочений хмарами, видиться хатка — без вікон і без дверей* (В. Стус); // *безос.* — *Такий мені, небожата, сон приснився, Бодай ніколи не явився! Видиться: моя галера цвіткована, мальована, Стала вся обідрана, на пожарі спускана* (з думи); *Ще видиться: чужий далекий край, і серед степу, де горить калина, — могила* (В. Стус); // *безос.* Здаватися. — *А мені видиться, що він багато бреше* (І. Франко); — *Мені видиться, Олено, — додала по хвилі, — що він інтересується тобою* (О. Кобилянська).

ВИ́ДКО, *розм.* 1. *пред.* Те саме, що **ви́дно** 1, 2. *Галя вже знала, що козакова хата стоїть недалечко від церкви, з віконечок видко Дніпро* (Марко Вовчок); *Видко село, горять шибки від сонця* (Ю. Яновський); *Надворі видко, як удень: місяць стоїть серед неба* (І. Нечуй-Левицький); *В кухні вже не було жовтого світла сонця, але ще було досить видко* (В. Винниченко).

2. *вставн. сл.* Те саме, що **ви́дно** 3. *Неоднакові й тоді, видко, люди тут були: ті до ляха тягли, а ті — вже одлучались од нього* (з легенди); *Мар'я вийшла за Свиридом. Видко, далеко вона його проводила, що не швидко вернулася* (Панас Мирний); *Отямилась* [Зінька] *тільки на городі, в дядька Гордія, — видко, впала через тин, як бігла* (А. Головко).

◊ **Сві́ту [бі́лого (Бо́жого)] не ви́дно** *(рідко* **не ви́дко)** *див.* **ви́дно.**

ВИ́ДЛУБАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **ви́длубати.** *В нішу, що видлубана в окопі праворуч, він поклав зв'язку гранат* (Є. Доломан); *Екскурсовод попросила туристів зупинитися й уважно поглянути на стіни печери, на видлубані зображення химерних тварин і рослин* (із журн.); // **ви́длубано,** *безос. пред. Улітку на території Замкової гори було видлубано поселення кінця XIII ст.* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́ДЛУБАТИ *див.* **видлу́бувати.**

ВИ́ДЛУБАТИСЯ *див.* **видлу́буватися.**

ВИДЛУ́БУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ДЛУБАТИ,** аю, аєш, *док.*, *що, розм.* Длубаючи, колупаючи, діставати, витягати, відділяти що-небудь; видовбувати. *Він .. любив .. підслуховувати розмову міліціонерів по рації, з міжміського автомата видлубувати забуті п'ятнадцять копійок* (Є. Пашковський); *Видлубав* [Гордій] *із свого скарбу іржаву монету з малюнком якогось бородатого царя в короні* (Є. Гуцало); *Нервово видлубав* [Василь] *з пачки цигарку, шваркнув сірником* (Ю. Мушкетик).

ВИДЛУ́БУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВИ́ДЛУБАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док.*, *розм.* Пас. до **видлу́бувати.** *Зі Стіни Плачу в Єрусалимі регулярно видаляють записки, які пишуть Богові. Тисячі маленьких старенських цидулок видлубуються з каменів для того, щоб звільнити місце для нових* (з газ.).

ВИ́ДМА, и, *ж.* Піщане місце (пагорб або пасмо), нанесене вітром; дюна. *А коли на пустій видмі понакидувано будяччя, то хто ж може жадати, щоб там уродила пшениця?* (І. Франко); *Піщані видми облягали виднокруг* (П. Загребельний).

ВИ́ДМУХАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́дмухати.** *Вогонь, видмуханий хлопцем із такими труднощами, потроху розгорявся* (із журн.).

ВИ́ДМУХАТИ *див.* **видму́хувати.**

ВИ́ДМУХНУТИ, ну, неш, *док.*, *що.* Однокр. до **видму́хувати.** *Михайло, видмухнувши з губної гармошки тютюн, неголосно награвав військові марші* (Є. Пашковський); *— Ходи-но краще сюди .. Поможеш видмухнути вогонь* (М. Стельмах).

ВИДМУ́ХУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ДМУХАТИ,** аю, аєш, *док.*, *що.* Дмучи, дмухаючи, видаляти що-небудь звідкись. *З урвищ висмикують* [вітри] *трави сріблисті, Верес вигинають, видмухують мох* (М. Бажан); *Ковальський міх опускався верхньою щелепою додолу, видмухуючи струмінь вітру* (І. Чендей); *Видмухавши з неї* [трубочки] *сіно, хлопець не витерпів і ще подивився крізь неї, мов крізь підзорну морську трубу* (О. Гончар).

Видува́ти (видму́хувати) вого́нь *див.* **видува́ти.**

ВИДМУ́ХУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **видму́хувати.** *Війки слизової оболонки носової порожнини переносять дрібні частинки пилу до виходу, і вони або видмухуються, або викидаються при чханні* (з наук. літ.).

ВИ́ДНИЙ, а, е. 1. Доступний зорові; видимий. *І уся Палестина Стала видна Мойсею з гори, Мов широка картина* (І. Франко); *Іду й прислухаюся до тихого шамотіння дерев, їх верхів, не видних мені знизу з-за гілляк* (М. Грушевський); *Димища та блискоти заслали Пуща-Водицький ліс, видний нам через амбразуру бліндажа* (М. Бажан); // Помітний. *Темна постать Андрія з ледве видним обличчям не ворушилась на полу* (В. Винниченко).

2. *перен.* Який вигідно відрізняється від інших своїми рисами, зовнішністю і т. ін. (про людину). *Вона добре бачила, що її будучий зять не був ані гарний, ані видний хлопець* (О. Кобилянська); *— А чули, братці, новину? — посміхнувся раптом Хома. — Нібито видний якийсь американський генерал нещодавно один з наших полків відвідав* (О. Гончар); // Який має певні успіхи, перспективний (про підприємство, установу і т. ін.). *— На електротехнічному заводі залишають. Технологом працюватиму. — Цікава спеціальність, і завод видний, — зауважив Діденко* (П. Автомонов).

3. Ясний, світлий (*перев. зі сл.* н і ч). *А ніч видна-таки, у хаті всі кутки світяться* (Марко Вовчок); *Місяць так світить, ніч видна, хоч голки збирай* (Панас Мирний); *Надворі осіння ніч — вітряна і видна* (С. Васильченко); *Ніч зоряна, видна, в такі ночі співає степ* (О. Гончар).

◊ **Ви́дне мі́сце** *див.* **місце; Не ви́дне о́ко** *див.* **о́ко**[1]**; Не оста́ння** (*рідко* **ви́дна) спи́ця (шпи́ця) в ко́лесі** *див.* **спи́ця.**

ВИ́ДНИ́ХА, и, *ж.*, *діал.* Видра. *Дикі кози, кабани, борсуки, видних так і бігають по степу, особливо видних. Цей звір скидається на лисицю, тільки що живе у воді* (з наук.-попул. літ.); *Існував у запорожців і ще один незвичайний спосіб риболовлі — за допомогою видних. Зловивши маленьку видниху, козак робив її свійською* (із журн.).

ВИ́ДНИ́ХОВИЙ, а, е, *діал.* Прикм. до **ви́дни́ха.** *Видниховий хвіст.*

ВИДНІ́ТИ, іє, *недок.* 1. *безос.* Світати, розвиднятися. *З-за лісу почало видніти, мов хто золотою каймою* [облямівкою] *обшив чорне верхів'я дерева* (Панас Мирний); *Сурмач починає сурмити, швидко видніє надворі* (Ю. Яновський); *З кожною хвилиною помалу видніло. Вже було не чорно, а сіро* (І. Багряний); // Світлішати. *По стінах скрізь розвішані рушники, червоні-червоні, аж по хаті від них видніє* (С. Васильченко).

2. Те саме, що **видні́тися.** *Геть далеко в морі кораблі видніють* (Леся Українка); *Напроти, в далечині, широка, налита повінню смуга Дніпра ледве видніла в імлистому мороку* [мороці] (В. Підмогильний); *З печери видніло сіре каміння та шматочок неба* (М. Трублаїні).

ВИДНІ́ТИСЯ, іється, *недок.* Бути видним (у 1 знач.), доступним зорові. *Там лютий звір ревів десь під скалою, Лиш в порохні його виднівся слід* (І. Франко); *За вигоном, край села, виднілось друге село* (М. Коцюбинський); *Поважний чоловік .. рушив .. до кам'яного рожевого будиночка, що виднівся між заростями бузку* (О. Бердник).

ВИДНІ́ШАТИ, ає, *недок.*, *безос.* Ставати видніше, світліше, ясніше. *Хмарка проходить, дощ перестає. Виднішає* (С. Васильченко); *В хаті поволеньки почало виднішати. Це, мабуть, сходить місяць* (У. Самчук); *Уже й світає.., виднішає потроху, ранок встає морозяний, сумирний* (А. Хижняк).

ВИ́ДНО. 1. *пред.* Можна бачити, доступно зорові. *Не чутно нічого, не видно нікого, тільки Дніпро шумить та дерева шелестять* (Марко Вовчок); *Раїсі видно було, як у другій хаті Тася присіла перед грубкою* (М. Коцюбинський); *Розбійники римські простягали руки й сюди, чітко видно на одному з зображень, як вони колють місцевих людей своїми короткими мечами* (О. Гончар); *Ясного дня звідтіль видно майже всю Буковину і Волощину — аж до Румунських Карпат* (Р. Андріяшик).

2. *пред.* Світло, ясно. *— Мамо, гляньте, як видно надворі! Я бачу ввесь двір і садок* (І. Нечуй-Левицький); *В хаті електрика. Дуже видно в хаті* (М. Рудь); *Сонце уже лягло, занурилося в холодні хвилі моря, а навкруги було так само видно, як і при ньому* (Василь Шевчук); // *перен.* Ясно, зрозуміло, можна розібратись у чомусь. *Переглядаючи рукопис, Ви можете прийняти або одкинути їх* [поправки], *як на Вашу думку буде краще, бо Вам видніше* (М. Коцюбинський).

3. *вставн. сл.* Уживається в знач. н а п е в н о, о ч е в и д н о. *Щось, видно, хороше твердив Шестірний!* (Панас Мирний); *Ці слова дівчина промовила сухо й різко. Видно, дуже*

неприємно було їй переказувати це доручення (В. Собко); *Студент, видно, думаючий* (Р. Іваничук).

◊ **(1) [І] сліпо́му ви́дно** — цілком зрозуміло, очевидно. *Сліпому видно, як валиться їхній* [фашистський] *картковий будиночок, а вони вдають з себе переможців* (Ю. Бедзик); *Адже сліпому видно було, що на фронтах, на Південному особливо, настали інші часи: німці вже не знали, котру з дірок найперше затикати, котрий прорив латати позачергово* (із журн.); **Нема́ (нема́є, не було́, не ви́дно) [і] кінця́-кра́ю (ні кінця́ ні кра́ю, кінця́, кра́ю)** *див.* **нема́; Нема́ (нема́є, не було́, не ви́дно, не ста́ло** *і т. ін.)* **і слі́ду** *див.* **нема́; (2) Сві́ту (сві́та) [бі́лого (Бо́жого)] не ви́дно** *(рідко* **не ви́дко):** а) стає або стало темно (від сильної зливи, хуртовини, туману, пилу і т. ін.). *Як от інколи схопиться заверюха* [завірюха] — *громом гримить, вітром бурхає, світу Божого не видно* (П. Куліш); *Хуга замітає снігом дорогу, Мов пекло у полі — світа не видко!* (М. Коцюбинський); *Якось він недобре прикрив лантух, кури повилазили і давай літати по хаті, битись у вікна, кудкудакати. Збили таку пилюку, що світа не видно* (Григорій Тютюнник); — *Снігів тих понамітає, що тільки комини з-під них стирчать, морози такі лютують, що птиця на льоту замерзає, хуртовини бували — світу не видно* (М. Олійник); б) *(за ким — чим)* кого-, чого-небудь дуже багато. *У нашому селі за Савлуками світу не видно: що хата, то й Савлук* (Марко Вовчок); **(3) [Там] ви́дно бу́де** — обставини покажуть, як далі діяти, що робити. — *Спочатку давай пообідаємо, а там видно буде* (І. Сенченко); — *Куди ж ви, молодий чоловіче? Ночуйте в нас, а завтра видно буде...* (П. Колесник); *“Може, переду на чоботи дам, а може!.. Одним словом, там видно буде”, — розмірковував Йонька, збираючись у дорогу* (Григорій Тютюнник).

ВИДНОКІ́Л, ко́лу, *ч., поет.* Те саме, що **виднoко́ло.** *Потемніли видноколи, Скрізь таке, хоч в очі стрель* (П. Грабовський); *По небу пливуть важкі грозові хмари. Сліпучі блискавки полосують виднокіл* (Ю. Збанацький); *Світало. Місяць поблід і став хилитися до видноколу* (Василь Шевчук); *Вона обвела рукою міський виднокіл з його пожежами і трупами, розпачливими зойками і стогоном, що неслися звідусюди, і знову заплакала* (В. Малик).

ВИДНОКО́ЛО, а, *с., поет.* 1. Обрій, горизонт. *Можна .. з батькового плеча побачити, як несподівано ширшає видноколо землі* (М. Стельмах); *Де небокрай, землі де видноколо, Й старі дуби, згорбатілі від дум* (Є. Гуцало); // Простір, який можна охопити зором. *Скоро заюжить серпень, затягне степові видноколa курявною сухою каламуттю* (О. Гончар).

2. *перен.* Сукупність, весь обсяг чого-небудь, доступного для спостереження, дослідження, пізнання. *На жаль, про цю самобутню постать Феодосія Тарана на видноколі журналістики 20–30-х років XX ст. майже нічого не написано* (із журн.).

3. *перен.* Те саме, що **виднокру́г** 2. *Лише в еміграції розгорнулася праця над перекладом творів Рільке, хоч почата вона вже давно, як давно любили поета в Україні нечисленні серед нас люди з широким видноколом* (з мемуарної літ.).

ВИДНОКРА́Й, ю, *ч., поет.* Те саме, що **виднoко́ло** 1. *І сонця сніп тугий лежить на виднокраї, І місяць поле креслить чересло*м (А. Малишко); *Після чорної бурі .. степ вбереться аж до виднокраїв в дикі тюльпани* (О. Гончар); *Хмара, наче піп, від виднокраю зупинилась слізно на городах* (М. Вінграновський).

ВИДНОКРУ́Г, у, *ч., поет.* 1. Те саме, що **виднoко́ло** 1. *У долині, на виднокрузі, сіріло щось широкою смугою і розпливалось у пітьмі. То був Дунай* (М. Коцюбинський); *Дорога поміж хлібами, поміж городами через балки та вибалки потяглася ген-ген до самого виднокругу* (О. Гончар); *Скоро з нашого виднокругу зникло все, крім довгого коридору* (М. Трублаїні); *Горленко замислено оглянула виднокруг — на річці катери чохкали попереду барж, хвилі лінькувато бились об сонні береги* (П. Панч).

2. *перен.* Обсяг, широта знань, інтересів; кругозір. *Друга половина XVI ст. стає часом, коли козаччина незвичайно скоро зростає в силах, організується, поширює незвичайно свій політичний виднокруг, сферу своєї діяльності* (М. Грушевський); *Ширшає в людей виднокруг, культурнішають люди...* (Остап Вишня).

ВИДНОТА́, и́, *ж.* Світло, освітлення. — *Нехай одчинені двері, — тепла найде в нашу хату. — А од вас видноти в мою, бо в мене темно* (Сл. Гр.); // Видне, освітлене місце. *Ждан виступив на видноту* (І. Білик); *А для гостей на саму видноту Бог кинув з неба чашу золоту* (Л. Костенко).

◊ **(1) На видноті:** а) на видному місці, так, щоб можна було побачити. — *Як же він дознався, що є люлька і тютюн? Хіба на видноті лежали?* (Панас Мирний); *На стіні, на видноті, висів канчук-трійчатка* (О. Ільченко); *В садку черешні вистигли, прозорі, золоті. Красуються на дереві, в усіх на видноті* (Н. Забіла); б) доступний для чийого-небудь огляду, ознайомлення і т. ін.; неприхований. *Тут все людське життя на видноті. На весь Дніпро виднiє білизна, розвішана на мотузках, і купи сміття.., і голубник* (О. Гончар); в) який не таїться, відкритий, відвертий. *Людина живе в колективі. Саме тут, де кожний на видноті, формуються моральні норми її поведінки, виховується почуття відповідальності* (з публіц. літ.); г) шанований, відомий своїм становищем у суспільстві; в пошані. *Не встиг зіскочити* [Борис] *з шкільної лави — уже на видноті* (І. Муратов); — *Народ, знаєте, заздрісний, злий, а ви, товаришу професор, на видноті* (Р. Федорів); **(2) По видноті** — тоді, коли видно; вдень. — *Пішла б краще в садок, подивилася по видноті на се місце, де ціле літо прийдеться літувати* (Панас Мирний).

ВИ́ДОБРИТИ, рю, риш, *док., що, діал.* Угноїти. *Землю гарно видобрили гноєм* (Сл. Гр.).

ВИДОБУВА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до **видобува́ння.** *Видобувальна промисловість є однією з важливих галузей виробництва в Україні й вагомою частиною її паливно-енергетичного комплексу* (з навч. літ.); *Ремонт видобувального устаткування на шахтах і кар'єрах здійснюється окремими бригадами висококваліфікованих працівників* (з газ.).

ВИДОБУ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **видобува́ти.** *Безпосередній контакт обваленої руди з налягаючими породами призводить при невмілому випуску до засмічення щойно видобуваної руди* (з наук. літ.); *Невеличкий милий ведмедик перетворювався на великого ведмедя, збільшувалась і потужність видобуваних ним звуків* (із журн.); // **видобу́вано,** *безос. пред. В азербайджанському секторі Каспію протягом 45 років видобувано близько 450 мільярдів кубометрів газу* (із журн.).

ВИДОБУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **видобува́ти** 1–3. *З видобуванням залізної руди і виплавлянням заліза тісно був*

пов'язаний розвиток ковальства на Бойківщині (з наук. літ.); *У своїй книзі під оригінальною назвою "Технічний прогрес Землі" К. Ціолковський передбачив видобування нафти в Каспійському морі* (з газ.); *Понад рік він прожив у невеличкому містечку в сусідній країні, будуючи першу діючу модель своєї машини для видобування термоядерної енергії* (В. Владко); *Я винайшов спеціальний пристрій — для видобування корків з пляшки* (Ю. Винничук); *Знаки ("крюки") — їх понад 70 — писали безпосередньо над текстом. "Крюки" не позначали точної висоти або тривалості звука, за кожним із них стояли різноманітні значення (напрям руху мелодії, характер видобування звука, емоційне забарвлення тощо)* (з наук. літ.).

ВИДОБУВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВИ́ДОБУТИ,** уду, удеш, *док., що.* 1. Вибирати з надр землі (про корисні копалини). *Хотілося самому побачити ту велику гору в степу, з якої видобувають залізне каміння* (О. Донченко); *У Прикарпатті на Стебницькому та Калуш-Голинському родовищах, крім калійної, видобувають також магнієву та технічну кам'яну сіль* (з наук. літ.); // Одержувати, виділяючи з чого-небудь під час виробничих процесів або дослідів. *З нафти видобувають паливо для аеропланів та тракторів* (О. Донченко); *Ми навчилися видобувати з деревини навіть вітаміни!* (М. Чабанівський).

2. Виймати, витягати, діставати що-небудь звідкись. — *Дай тютюну!.. — Сень видобува* [видобуває] *тютюн, І крає ножиком, І ділить всім, В кого немає* (І. Франко); *Дістає* [мати] *макітру з кислою капустою, видобуває звідкілясь пляшечку з олією, ставить все те на лаву* (Ю. Збанацький); *Видобула* [Марія Семенівна] *з рукавчика хустку* (Іван Ле і О. Левада); // Виймати зброю з піхов. — *Видобувай шаблю, пане отамане! — і сама вихопила* [Ярина] *з-за пояса самопал* (П. Панч); *З лиховісною повільністю став видобувати* [Джурило] *з чорних піхов меча* (П. Загребельний).

3. Граючи на музичному інструменті, одержувати звуки. *Сумні, протяжні мелодії, що видобував їх із .. інструмента, приволікали знайомі образи перед його смутну душу* (О. Кобилянська); *Терентій .. прислухається ще якусь хвильку до музики, яку видобувають з інструмента темні циганські руки* (М. Стельмах).

4. *перен.* Домагатися відповіді, зізнання від кого-небудь. *Ба і з Вронським найшла вона відповідну хвилю побалакати, а що більше, видобула з нього, що Стася йому подобається* (О. Маковей); [А д а м:] *Здоровий* [Клим] — *і як камінь. Жадного слова не можуть видобути з нього* (Мирослав Ірчан).

5. Видавати голос, крик, сміх, стогін і т. ін. *Вона стояла бліда .. і лише з натугою видобувала слова до відповіді* (О. Кобилянська); *Вітер торгає приморожене гілля груші і видобуває з неї то стогін, то срібний передзвін* (М. Стельмах); [В' я з е н ь - л и ц а р:] *Я був би радий, — може, лютий біль примусив би забути про темницю і видобув би крик такий з грудей, що мури затремтіли б і розпались!* (Леся Українка).

6. Діставати, отримувати, роздобувати що-небудь. *Є люди, котрі мають здібність видобувати ті глибоко заховані скарби своєї душі і давати їм вираз у зрозумілих для кождого словах* (І. Франко); *Прокіп Гордійович розмовляє з Мазуром, а його натоптана спогадами пам'ять видобуває з товстого стосу іншу стрічу, інші суперечки* (О. Гончар); *Барон не вельми переймався показною зневагою імператора, бо вже давно навчився видобувати собі користь навіть з цього* (П. Загребельний).

ВИДОБУВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ВИ́ДОБУТИСЯ,** удуся, удешся, *док.* 1. З натугою вибиратися, вилазити і т. ін. звідкись, кудись. *Мало не по коліна вгрузла* [Сахно] *у мулке днище озера. Але зразу ж відштовхнулася і шалено запрацювала руками й ногами, видобуваючись на поверхню* (Ю. Смолич); *Ось загерметизований від пилюки їхній лімузинчик зрештою подерся узвозом, знов видобуваючись до полотна траси* (О. Гончар); *Старий Волох хотів видобутися з громади веселих хлопців* (О. Маковей); * Образно. *Я живу двома життями, і .. друге потаємне, глибоко заховане, як підземні води, що не можуть видобутися наверх* (М. Коцюбинський); // Із труднощами звільнятися від чого-небудь, переборювати що-небудь, досягати чого-небудь. — *Я не випоминаю нікому нічого, — смирно відказав Бенедьо, — я знаю сам, що так мусило бути, що така вже наша нещаслива доля, що тільки неправдою з неправди мусимо видобуватись* (І. Франко); *Головним для нього в житті є зробити "здорову кар'єру", по можливості швидше видобутись на вищий, ніж дотепер, щабель в розумінні рангу* (О. Гончар).

2. Вириватися (про голос, крик, сміх, стогін і т. ін.). *Страшний зойк і крик видобувався з тисячі грудей* (Н. Кобринська); *Абат ворушив губами, але звук з них не видобувався* (П. Загребельний); *Раптом очі жебрака загорілися радістю, губи затряслись, і з них довго не могло видобутись слово* (Р. Іваничук).

3. *розм.* Виходити куди-небудь, з'являтися де-небудь. *Котов не пішов вечеряти у хату. Із засторонку він видобувся із автоматом, з гранатами* (Б. Харчук); — *Себто читальню, церкву і хати — на колодку? — видобувся наперед Микола Трач* (Р. Андріяшик); *Хлопець побіг уперед, Стефанович ледве встигав. Повернули на якусь стежку через леваду, довго йшли поміж городами, перелазили плетені загорожі, видобулися на покручену вулицю* (Ю. Хорунжий).

4. *тільки недок.* Пас. до **видобува́ти** 1–3. *Будуються дороги, чи зводиться нове місто, чи видобувається нафта і газ — усе це справа людських рук* (з газ.); *Звук на бубоні видобувався за допомогою пальців, долоні, кулака* (із журн.).

ВИДОБУВА́Ч, а́, *ч., розм.* Те саме, що **добува́ч.** *Крім видобувачів, які здійснюють промислову розробку нафтогазоносних родовищ, транспортувальників магістральними газопроводами нафти і газу, є ще когорта експлуатаційників* (з газ.); * Образно. *Праця шахтаря, видобувача вогню, уже з малих літ нам уявляється суцільним подвигом* (із журн.).

ВИДОБУВНИ́Й, а́, е́. Признач. для видобування. *Вентиляційна сітка шахти являє собою складну динамічну систему, тому її поділяють на об'єкти провітрювання (видобувні дільниці) і саму шахтну вентиляційну сітку* (із журн.); *Видобувні галузі промисловості здебільшого практикують метод вибіркового "викачування" найбагатших руд* (із журн.).

ВИДОБУВНИ́К, а́, *ч.* Особа, підприємство, країна і т. ін., яка займається видобуванням чого-небудь. *Підприємство-видобувник проводить буріння та розробку родовища* (з наук. літ.); *Зморені видобувники поверталися з шахти пізно — зміна була непростою* (із журн.); *Найбільшим видобувником нафти є Росія, на другому місці стоять США, на третьому — Саудівська Аравія* (з газ.).

ВИ́ДОБУТИ *див.* **видобува́ти.**

ВИ́ДОБУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́добути.** *Штучні моря заливають родючі землі, а це часто коштує нам дорожче, ніж видобута енергія* (із журн.); *Трофейний багнет, видобутий з чохла, блиснув, як рибина, що скинулася при місяці* (О. Гончар); *Він .. справив на Андрія убійче враження .. своїм тріумфальним, з самого дна серця видобутим вигуком* (І. Багряний); *Друга важлива інформація, видобута із того пересвару через двері: батько пішов від нас сам, а не вигнала його мати, як я думав раніше* (Валерій Шевчук); // **ви́добуто,** *безос. пред. За сучасними оцінками, у надрах Землі міститься близько 1500 Гт органічного палива, з яких видобуто тільки 5 %* (з наук. літ.).

ВИ́ДОБУТИСЯ *див.* **видобува́тися.**

ВИ́ДОБУТОК, тку, *ч.* 1. Процес добування корисних копалин із надр землі. *Технологія підземного видобутку залізних руд нині вже цілком можлива на основі програмованих гірничих машин-роботів* (з наук. літ.); *Він наперед укладав собі плани, як то він закупить дешево обширні і найвідповідніші до копання частки ґрунту, як позаводить собі машини для скоршого і дешевшого видобутку земляних скарбів* (І. Франко); *Легко було вдосконалювати видобуток вугілля, йдучи поруч старого Чудина* (Ю. Яновський).

2. Певна кількість корисних копалин, видобутих із надр землі. *За кілька тижнів видобуток вугілля знизився наполовину* (І. Кулик); *Лава стара, її вже мали залишити, весь видобуток з неї вписували до плану сусідньої* (О. Гончар).

ВИ́ДОВБАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́довбати.** *Кухар зробив з юшки густий розсіл, облив ним рибу і зцідив розсіл через видовбане держално* (І. Нечуй-Левицький); *Поряд з нею* [кладкою] *колихався на хвилях легкий сосновий човен, видовбаний Жданом узимку* (В. Малик); *Наше містечко — це одна-єдина вуличка, видовбана в скелі над морем* (П. Загребельний); // **ви́довбано,** *безос. пред. Деякі храми вірменського монастирського комплексу Гегард повністю видовбано у скелях, інші — подібні до печер* (з наук.-попул. літ.); *Брильянтова зала .. поламана. Вирвано з неї голчастий, переливчастий блиск могутності, видовбано до найменшого діамантика всю колишню величність* (В. Винниченко).

ВИ́ДОВБАТИ *див.* **видо́вбувати.**

ВИ́ДОВБИНА, и, *ж.* Заглибина, видовбана в чому-небудь. *То була засідка стрільця .. Патронні гільзи, снайперська гвинтівка у спеціальній видовбині, а сам стрілець мертвий* (Ю. Яновський); *Жінка одразу ж зашпарувала видовбину* (М. Руденко).

ВИ́ДОВБТИ *див.* **видо́вбувати.**

ВИДО́ВБУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **видо́вбувати** 1, 2. *До творів декоративно-прикладного мистецтва, що мають монолітну об'ємно-просторову тектонічну структуру, належить дерев'яний посуд (видовбуваний, вирізуваний)* (з наук. літ.); *Горобчики дуже полюбляють насіння, видовбуване з кульбабок* (із журн.).

ВИДО́ВБУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **видо́вбувати** 1, 2. *Скеля була груба і тверда, видовбування прорізу в ній тривало вже цілий тиждень* (І. Франко); *До раціону більшості приматів входять також комахи — мавпочки вдаються до видовбування таких "делікатесів" з-під деревної кори за допомогою власних пальців або паличок* (із журн.).

ВИДО́ВБУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ДОВБАТИ,** аю, аєш, *діал.* **ВИ́ДОВБТИ,** бу, беш, *док., що.* 1. Довбаючи, робити заглибину або отвір у чому-небудь. *Я брав невеличкого волоського гарбуза, зрізував меншу половинку, видовбував більшу і потім приробляв покришку* (І. Микитенко); *Вояки вийшли на гору, видовбали яму на краю гори* (С. Чорнобривець); *Сніг .. здається рідним, тільки він здатен вирятувати від людей і доріг, особливо якщо видовбеш собі печеру й сидітимеш на дні крижаного, покропленого водою з віника, льоху* (Є. Пашковський).

2. Довбаючи, виймати, витягати що-небудь звідкись. *Дятлові доводиться дерево дзьобом колупати і з-під кори комах видовбувати* (О. Копиленко); *Видовбали, нарешті, в один із сонячних весняних днів і ми* [в'язні] *ту першу заповітну цеглину* (Ю. Збанацький).

3. *діал., рідко.* Те саме, що **викльо́вувати.** — *У неприятеля є й орли, і шуліки, і всяка погана птиця; як будемо йти вроздріб, готові нам очі видовбувати* (І. Франко); *Ворон ворону ока не видовбає* (Номис).

ВИДО́ВБУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **видо́вбувати** 1, 2. *У лісових деревах видовбувалися дупла, в яких селилися бджоли* (з наук. літ.); *Камені, з яких було змуровано ці стародавні стіни, видовбувалися дуже важко, і тому ми не сподівалися пробити таємний хід із темниці швидко* (із журн.).

ВИДО́ВБУВАЧ, а, *ч.* Інструмент, яким видовбують що-небудь. *У деревообробних майстернях використовують електрифіковані деревообробні інструменти — пилки, рубанки, видовбувачі, свердла* (з наук. літ.).

ВИ́ДОВЖЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ви́довжити.** *Таке ж волосся вкривало його широкі, сильно видовжені наперед щелепи і зверху сягало густих брів* (М. Грушевський); *Ще з меблів було в кімнаті тільки два предмети: дві вузькі, готично видовжені, .. невеличкі шафи* (Ю. Смолич); // **ви́довжено,** *безос. пред. У львівській гравюрі залишено зображення рогів достатку, однак страхітливі пащі звірів замінено листками, видовжено заставку і зменшено рельєфність зображення* (з наук. літ.).

2. *у знач. прикм.* Довжина якого більша за ширину; довгастий. *За формою насіння сої буває кулясте, овальне, видовжене* (з наук. літ.); // Довший, ніж звичайно. *Обійняв* [Петро] *видовженими білими пальцями пляшку, щоб знову наповнити келишки* (І. Чендей); *Комахи, що швидко пересуваються на поверхні, мають видовжені ноги* (з наук. літ.).

ВИ́ДОВЖЕНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість за знач. **ви́довжений** 2. *Обличчя в неї — з видовженістю і запалими щоками; з надто звуженими, супроти звичайного, обрисами нижніх повік* (В. Барка); *Потилиця* [у Павла] *підстрижена так високо, що це підкреслювало видовженість черепа* (М. Руденко).

ВИ́ДОВЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́довжити** і **ви́довжитися.** *Визначення положення сталевого блока за допомогою первинних перетворювачів, установлених на лебідці, пов'язане з проблемою врахування поправок на намотування каната на барабан і його видовження за рахунок змінних навантажень* (з наук. літ.); *До паропроводу вмикають зігнуті труби — компенсатори, які приймають на себе видовження труб паропроводу, пружинять і тим зберігають його цілість* (з навч. літ.).

ВИ́ДОВЖИТИ *див.* **видо́вжувати.**

ВИ́ДОВЖИТИСЯ *див.* **видо́вжуватися.**

ВИДО́ВЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ДОВЖИТИ,** жу, жиш, *док.*, *що.* Робити довшим, збільшувати довжину чого-небудь. *Вечірнє сонце видовжувало хисткі тіні і золотило тік та людей на ньому* (М. Сиротюк); *Видовжуючи м'яку верхню губу, хапав* [кінь] *траву, жував її великими міцними зубами* (П. Загребельний); *Ще високе, в три дуби, світило видовжувало тіні, обливало дерева чітким темним блиском* (Є. Пашковський).

ВИДО́ВЖУВАТИСЯ, уеться, *недок.*, **ВИ́ДОВЖИТИСЯ,** ться, *док.* 1. Ставати довшим, збільшуватися в довжину. *Дарка бачить, як нерухомі очі Оріховської просвердлюють кожний гурток, а вуха, здається, видовжуються, щоб схопити нитки розмов поодиноких гуртків* (Ірина Вільде); *Тамара помітила, як хмарки поволі пересувалися на захід. Найбільша з них роздвоїлася і видовжилася...* (А. Хижняк).

2. *тільки недок.* Пас. до **видо́вжувати.** *Кругловиде обличчя хлопця трохи видовжувалося великим тонким носом* (із журн.).

ВИДОВИ́Й, а́, е́. Стос. до виду *(див.* **вид**[2] 2–4). *Діброви відзначаються різноманітністю породного і видового складу* (з наук. літ.); *Збірник документів — наукове видання, що містить документи, об'єднані спільною темою, видовою ознакою або авторським походженням і оснащені науково-довідковим апаратом* (з наук. літ.); *Предикати процесу, стану, якості, локативності та ін. не беруть участі у вираженні суто видових функцій* (з наук. літ.).

ВИДО́ВИСЬКО, а, *с.* Те саме, що **видо́вище** 1. *Он їх ведуть на страту, а за ними увесь Єрусалим, старе й мале біжить, щоб на видовисько поглянуть* (Леся Українка); *Великий прожектор .. освітлював усю вулицю й .. новорічну процесію. Це, безперечно, було грандіозне видовисько* (М. Хвильовий); *За ювеліром ішло троє рабів із повними руками скриньок та цяцькованих шабатурок. Дівчата відступили назад перед дивовижним видовиськом* (Н. Королева).

ВИДО́ВИЩЕ, а, *с.* 1. Те, що відкрите для споглядання і є предметом спостереження, огляду і т. ін. *Тихович неспроможен був відвести очей від того видовища* (М. Коцюбинський); *Прекрасне і дивне видовище висадки повітряного десанту розгортається на широкому, рівному полі* (Ю. Яновський); *Зараз — восени — і веранда відслужила своє і являла видовище сумне і незатишне* (Ю. Смолич).

2. Вистава (театральна, циркова і т. ін.). — *Рідний син .. готується виносити на циркове видовище, мов калачі на базар, свої "скульптурні форми"* (І. Волошин); *Чоловіки й жінки теж сходяться на це видовище* [свято Купала], *але в співах вони участі не беруть* (О. Воропай); *Театральні видовища влаштовувалися на території теперішньої України ще за античних часів у стародавніх грецьких містах Північного Причорномор'я* (з наук. літ.).

ВИДО́ВИЩНИЙ, а, е. Стос. до видовища. *До жодного виду мистецтва наша держава не поставить сьогодні таких вимог, як до мистецтва кінематографії, тому що воно видовищне масове мистецтво* (О. Довженко); *На концерти в Технологічний* [інститут], *близький від робітничих районів, звичайно ішов люд, для якого театри та інші видовищні заклади столиці були недоступні* (Ф. Бурлака); *Забороняється реклама тютюнових виробів та алкогольних напоїв в об'єктах соціально-культурного призначення, де відбуваються масові видовищні заходи (крім спеціальних виставково-презентаційних рекламних заходів)* (з мови документів).

ВИДО́ВИЩНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **видо́вищний.** *Візуальна перевага сквошу над тенісом — його видовищність* (з наук.-попул. літ.); *Хоча художню гімнастику називають феєрією краси і грації, але щороку вона втрачає у видовищності, дедалі більше набуваючи спортивного спрямування* (із журн.); *Компетентне журі, зібравши несподівано чималий творчий доробок учасників (телерадіокомпаній України, Росії, Білорусі), оцінювало передусім якість та видовищність робіт* (з газ.).

ВИ́ДОЄНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́доїти** 1. *Тепер інструктаж кажу: видоєну і нагодовану корову завтра загнати у стайню біля ферми* (В. Яворівський); *Видоєна вівця йшла у велику загороду, а погонич тим часом уже гнав у струнку іншу* (з газ.); // **ви́доєно,** *безос. пред. До сьомої години ранку всіх корів на фермі було видоєно, а молоко вивезено на молокозавод* (із журн.).

ВИДОЗМІ́НА, и, *ж.* 1. Змінювання певних ознак, властивостей у чому-небудь. *Що за сила тут пробивається крізь саму вічність життя, крізь розмаїття його видозмін?* (О. Гончар); *Переважна участь у відтворенні наступного покоління особин, що відрізняються від норми, веде до видозміни виду* (з наук. літ.).

2. Змінена ознака. *І. М. Сєченов указував на здатність тваринного організму "передавати потомству видозміни, набуті протягом індивідуального життя"* (з наук. літ.); *Насіння другого покоління чотирьох генотипів озимої пшениці було зібрано і проведено добір рослин за наявністю візуальних видозмін* (з наук. літ.).

3. Предмет, речовина і т. ін. якоїсь загальної категорії у дещо зміненому вигляді; різновид. *Паралельними формами називаються утворення з кількома видозмінами форми при єдності їх змісту* (з наук.-попул. літ.); *Кисень і озон — алотропні видозміни, що відрізняються складом молекул, фізичними й хімічними властивостями* (з навч. літ.).

ВИДОЗМІ́НЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **видозміни́ти.** *Структура твору, видозмінена індивідуальними рисами письменства, здатна вирізнити міру наслідування в контексті циклічної природи мистецтва* (з публіц. літ.); *Багато дослідників вважає, що традиції трипільської культури у видозміненому вигляді існували і в наступні часи і збереглися у традиційній народній культурі українців* (з наук.-попул. літ.); // **видозмі́нено,** *безос. пред. В Андріївській церкві були пошкоджені та частково втрачені елементи декору, а внаслідок некваліфікованого ремонту кінця XIX століття видозмінено форму куполів* (з наук. літ.).

ВИДОЗМІ́НЕНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **видозмі́нений.** *Спершу дід трохи мучився тим, що видозміненість природи спотворить моє уявлення про ці місця, і вбачав у цьому проблему, але потім він змінив думку* (із журн.).

ВИДОЗМІ́НЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **видозміни́ти** і стан за знач. **видозміни́тися.** *Терміном "паралельна форма" у наукових розвідках часто називають структурно-звукові видозмінення спільнокореневих утворень переважно граматичного рівня* (з наук. літ.); *Видозмінення вегетативних органів рослин (наприклад, листків на колючки у кактусів) відбувалося у процесі еволюції внаслідок пристосування їх до інших функцій* (з наук.-попул. літ.).

ВИДОЗМІНИ́ТИ *див.* **видозмі́нювати.**

ВИДОЗМІНИ́ТИСЯ *див.* **видозмі́нюватися.**

ВИДОЗМІ́ННИЙ, а, е. Який набуває нових ознак; мінливий. *В зарисах будови таїться .. філософія безконечно видозмінного пульсування таємничих законів, що приковують нас до землі на самому дні атмосфери* (У. Самчук); *Художній світ цього письменника — видозмінний у своїх переливах, словесному багатстві, поетичності* (з наук. літ.).

ВИДОЗМІ́ННІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **видозмінний.** *Суворовська концепція про превентивну війну пройшла свою складну й суперечливу видозмінність, еволюцію наукових гіпотез* (з наук.-попул. літ.); *Збіркою "Привітання життя" розпочалися міфопоетичні "прояснення" сутності життя, невтолимої спраги образного вживання в таємничу доцільність існування всього сущого в повсякчасній мерехтливо-переливчастій видозмінності* (з наук.-попул. літ.).

ВИДОЗМІ́НЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **видозмінювати.** *Процес розвитку системи лікування і профілактики ВІЛ повинен розглядатися не як статичний, а як видозмінюваний та динамічний процес* (з наук. літ.); *На аверсі монети на тлі житнього колосся зображено символічне колесо історії, де сидить сокіл, поступово видозмінюваний у тризуб* (з Інтернету).

ВИДОЗМІ́НЮВАНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **видозмінюваний.** *Динамічність зовнішнього середовища підприємства, його видозмінюваність, відсутність необхідного обсягу достовірної інформації перешкоджають урахуванню всіх можливих наслідків впливу на діяльність підприємства* (з наук. літ.); *У музиці образом є музична тема у всій її індивідуальності та видозмінюваності* (із журн.).

ВИДОЗМІ́НЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **видозмінювати.** *Програми допомоги повинні сприяти видозмінюванню застиглих соціальних структур і поліпшувати становище жінки в суспільстві* (з наук.-попул. літ.); *Під час проведення автотюнінгу можна створювати власні комбінації видозмінювання автомобіля* (із журн.).

ВИДОЗМІ́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВИДОЗМІНИ́ТИ,** іню, іниш, *док., що.* Вносити якісь зміни, перетворювати що-небудь. *Поліпшуючи агротехніку садіння помідорів на зрошуваних землях відповідно до місцевих умов, овочівники видозмінюють способи нарізування борозен* (з наук. літ.); *Упізнаваність, відтворюваність, здатність частково видозмінювати мовні форми, залишаючись виразником концептуального й естетичного змісту, — властивість мовних знаків культури* (з наук.-попул. літ.); *Науково-технічний прогрес втягнув у сферу наукових досліджень ряд нових галузей, видозмінив погляд на усталене розуміння відомих явищ* (з навч. літ.).

ВИДОЗМІ́НЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ВИДОЗМІНИ́ТИСЯ,** іниться, *док.* 1. Набувати змін у певних ознаках, особливостях. *Мовні засоби створення характерів у драмі видозмінюються залежно від жанру твору, від індивідуального стилю драматурга та багатьох інших чинників* (з наук. літ.); *Мова поступово видозмінюється, щось утрачає, але більше набуває, оскільки тонко реагує на кожний крок соціокультурного поступу свого носія* (з наук. літ.); *Організм людини підпорядкований законові збереження енергії: енергія не виникає і не зникає, вона тільки видозмінюється* (з навч. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **видозмінювати.** *Часто оригінальний твір настільки видозмінюється перекладачем, що перед читачем постає цілком самобутній шедевр* (із журн.).

ВИ́ДОЇТИ *див.* **видо́ювати.**

ВИДО́К, дка́, *ч.* Зменш.-пестл. до **вид**[1] 1. *Я хотів би вам дівчаток українських показать, Як вони, руками сплівшись, виступають у танок .. Або, мило розпишавшись, одвертають свій видок* (В. Самійленко); *Недавно свіжий, круглий його видок пропав навіки, отрок худнув і занепадав, тільки ясні очі світилися добрим та чистим вогнем* (Валерій Шевчук).

ВИ́ДОЛАТИ, аю, аєш, *док., діал.* 1. Видужати. *З Божою поміччю видолав отець Онуфрій, послуговуючись порадами монастирських старців* (із журн.).

2. Подолати, подужати, витримати. *Не видолаєм в малолюдстві ми Втриматися, бо знужене* [зну́джене] *все військо І пишуться в поспільство козаки...* (Л. Старицька-Черняхівська).

ВИ́ДОЛИНКА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **ви́долинок.** *Обережно почав переповзати* [Варивон] *вузькою видолинкою на інше місце* (М. Стельмах).

ВИ́ДОЛИНОК, нка, *ч.* Невелика і неглибока улоговина; улоговинка. *Краще було звернути з дороги в який ярок чи видолинок* (М. Коцюбинський); *Опускаюсь у видолинок. Тепер уже не видно ні кухні, ні корівника, ні лісу* (Ю. Збанацький); *Наш табір — у видолинку між покритими хвойним чагарником берегами* (Р. Іваничук).

ВИ́ДОЛИНОЧОК, чка, *ч.* Зменш.-пестл. до **ви́долинок.** *Є на Батиєвій горі, як іти по її гребеню, принадні видолиночки, горбочки, гаї* (І. Сенченко).

ВИ́ДОЛІТИ, ію, ієш, *док., без дод. і з інфін., діал.* Спромогтися зробити що-небудь, упоратися з чимсь. *Не видолію, бо не стане грошей* (Сл. Гр.).

ВИ́ДОЛОК, лка, *ч.* Те саме, що **ви́долинок.** *Тільки в дитинстві на своїй Чернігівщині знала* [Інна] *такі видолки, їх там звуть рівчаками* (В. Дрозд).

ВИДОУТВО́РЕННЯ, я, *с.* 1. *біол.* Процес виникнення нових біологічних видів. *Висока спонтанна мутабельність дає багате підґрунтя для видоутворення в класі кісткових риб, який є найчисленнішим серед хребетних* (з наук. літ.); *Провідним фактором видоутворення є природний відбір* (з наук. літ.); *Теорія Дарвіна не враховувала істотної ролі у видоутворенні таких емпірично виявлених чинників, як прояв взаємодопомоги і солідарності між організмами* (з наук.-попул. літ.).

2. *лінгв.* Утворення видів дієслова. *У праці розглядаються основні особливості праслов'янського дієслівного словотворення порівняно з індоєвропейським і система дієслівного словотворення праслов'янського періоду (нетематичні, тематичні та кореневі основи, основи різних дієслівних форм, префіксація, видоутворення тощо)* (з наук. літ.); *Видоутворення дієслів ускладнюється залежно від того, скільки лексико-семантичних варіантів входить у структуру багатозначного слова* (з навч. літ.).

ВИДОУТВО́РЮВАЛЬНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **видоутво́рення.** *Кожен студент-біолог розуміє, що видоутворювальні процеси, які охоплювали все розмаїття живого світу, відбувалися не раптово, а впродовж значних періодів часу — етапів еволюції* (з навч. літ.).

2. Стос. до видоутворення. *Біологічна видоутворювальна еволюція, яка ґрунтується на пристосуванні організму до умов природного середовища, в людському суспільстві починає поступатися місцем еволюції матеріальної та духовної культури* (із журн.); *На основі кількісних даних зроблено висновки про продуктивність того чи іншого типу словотворення, про кількісну сторону видоутворювального і словоутворювального потенціалів префіксальних дієслів* (з наук. літ.).

ВИ́ДОХНУТИ, ВИ́ДОХТИ, *1 ос. немає,* хнеш; *мин. ч.* ви́дох, ла, ло; *док.* Загинути, здохнути один за одним (про багатьох або всіх тварин). — *А половина тієї "Божої скотинки" видохне за зиму з голоду та з холоду, — спадає на думку Микиті* (С. Васильченко); // *зневажл.* Перемерти (про людей). *О роде суєтний, проклятий, Коли ти видохнеш?* (Т. Шевченко).

ВИ́ДОХТИ *див.* **ви́дохнути.**

ВИДО́ЧОК, чка, *ч.* Те саме, що **видо́к.** *У школу вбігла дванадцятилітня дівчинка з кругленьким каплоухим видочком* (М. Коцюбинський); *Страдальницька* [страдницька] *тінь пробігає йому видочком, а великі очі його затягає сльозою* (С. Черкасенко).

ВИДОШУКА́Ч, а́, *ч.* Оптичний пристрій фото- і кіноапаратів, що показує межі майбутнього знімка, різкість і параметри знімання. *У фотографії дзеркала використовуються у видошукачах, у дзеркальних фотоапаратах* (з наук. літ.); *У видошукачі з'являється червоний знак оклику, який немовби попереджує: знімати не можна* (з наук.-попул. літ.); *Фронтові фото- і кінокореспонденти усвідомили важливість усіх подробиць і фіксували їх пильно і завзято, втираючи з очей сльози, щоб не заважали вглядатися у видошукач* (М. Бажан).

ВИДО́ЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **видо́ювати** 1. *Видоюваних увечері корів жінки заганяють у хлів для ночівлі* (із журн.); *Видоювані корови іноді при доїнні можуть затримувати молоко, тому, незважаючи на всі старання доярок, із них не можна витягнути жодної краплі* (із журн.); // **видо́ювано,** *безос. пред. Після годівлі кіз видоювано, а молоко перероблювано на сир* (із журн.).

ВИДО́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **видо́ювати.** *Одержані результати досліджень дали змогу рекомендувати в практику застосування удосконаленого апарата, який забезпечує досить повне видоювання корів без використання машинного додоювання* (з наук. літ.); *Керівники податкової інспекції впевнені, що головним завданням їх служби є не видоювання коштів, а забезпечення рівних умов для всіх суб'єктів господарювання, не виявлення порушень, а їх попередження* (з публіц. літ.)

ВИДО́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВИ́ДОЇТИ,** ою, оїш; *наказ. сп.* ви́дій; *док.* 1. *кого.* Доячи, добувати молоко з вимені тварини. *Коло корів — Федоська. Вона запопадлива, невтомна — сімнадцять корів видоює і каже, що їй у підмогу нікого не треба* (Б. Харчук); *Ні на сорочку собі не напряде, ні води не принесе, ні корови не видоїть* (О. Стороженко); *Марина видоїла корову і замірила молоко* (С. Чорнобривець).

2. *кого, що, перен., розм.* Те саме, що **до́їти** 2. *Багато слаборозвинених країн виживали за рахунок того, що видоювали з однієї із супердержав або міжнародних позикових інституцій фонди на спорудження греблі, утримання армії чи на будівництво доріг* (з публіц. літ.); *Банківська система повинна працювати на економіку, а не видоювати з неї ресурси* (з газ.).

ВИДО́ЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **видо́ювати.** *Корови видоюються за допомогою апаратів машинного доїння* (із журн.).

ВИ́ДРА, и, *ж.* 1. Хижий ссавець родини куницевих із цінним хутром темно-бурого кольору, який мешкає у водоймах. *По тих нетрях і драговині кишіло звіра: оленів, сайгаків, кіз, вепрів, лисиць, кабарганів (видр), а по степах було багацько вовків, зайців, бабаків* (О. Стороженко); — *Підвів голову, а біля верби видра патрає оцього сома. Як гукну я на увесь голос, а видра — пирхнула, наче кицька, та й шубовсть у воду* (М. Стельмах).

2. Хутро цієї тварини. *Тримався* [козак] *звисока: груди випнуті, шапка, оторочена видрою, хвацько заломлена аж на вухо* (В. Чемерис).

3. *зневажл.* Про дуже худу, звичайно непривабливу жінку. *Повернула до дійсності його біллява, трохи вульгарна видра, яка підскочила до їхнього столика й запросила Ярему танцювати* (П. Загребельний); — *Це Людка потягла його до міста. Вшелепався і поволочився за нею, видрою* (В. Яворівський).

ВИ́ДРАЄНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **ви́драїти.** *У цьому місті немає промисловості, немає великого бізнесу, але чистота, все добре видраєне; тротуари рівненькі* (з газ.).

ВИ́ДРАЇТИ *див.* **видра́ювати.**

ВИ́ДРАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́драти.** [Ж у р а:] *Перша сторінка видрана* (І. Кочерга); *Їх* [пташенят] *Захарко забрав і пороздирав, як роздирав видраних горобенят* (С. Черкасенко); // **ви́драно,** *безос. пред. Непоспішно і ретельно трудився чоловік над самокруткою: примірено і видрано відповідний прямокутничок паперу з часопису, витягнуто кисет і взято, скільки треба, саморобної махорки* (В. Барка).

ВИ́ДРАТИ *див.* **видира́ти.**

ВИ́ДРАТИСЯ *див.* **видира́тися.**

ВИДРА́ЮВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **видра́ювати.** *Можливо, якби видраювання будинку не затягнулося так надовго, то вистачило б часу і приготувати щось до столу* (із журн.).

ВИДРА́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВИ́ДРАЇТИ,** аю, аєш, *док., що, мор.* Чистити, натирати до блиску. *Спочатку йому довелося видраїти палубу спеціального морською шваброю* (із журн.); // Вичищати, вимивати, натирати що-небудь. *Мені довелося пилососити весь дім і видраювати його по два рази на тиждень, поки не приїхали господарі* (з газ.); *Онуки навезли із собою мийних засобів і старанно видраїли кухню, паласи, дзеркала, вікна, ванну і ще багато чого* (із журн.).

ВИДРЕНЯ́, я́ти, *с.* Маля видри (у 1 знач.). *Через 6 місяців після народження видра вперше приводить дитинчат до води — видренята відразу починають працювати лапками і пливуть, допомагаючи собі хвостиками* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́ДРЕСИРУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́дресирувати.** *Добре видресируваний ротвейлер у першу чергу захисник хазяїна, гарний друг для дітей, але ніяк не іграшка для них* (із журн.); *Коні були чудово видресирувані й беззаперечно слухалися свого господаря* (із журн.); *Яструб після складного періоду лікування не лише видужав, а навіть був видресируваний і перетворився на чудового ловця* (із журн.); *Об'єк-*

том Ганниного полювання був чистий, охайний, забезпечений, добре видресируваний чоловік, придатний для створення сім'ї (із журн.); // **ви́дресирувано,** *безос. пред. У паризькому аеропорту працюють поліцейські патрулі з собаками, яких видресирувано на пошук пластикової вибухівки* (з газ.).

ВИ́ДРЕСИРУВАНІСТЬ, ності, *ж.* Стан за знач. **ви́дресируваний.** *У тварин, яких навчали в спеціальних школах, була помітна особлива видресируваність, через це саме на них підвищувалися ставки* (із журн.); *Друга рота вирізнялася з-поміж інших видресируваністю — солдати чітко й безпомилково виконували всі накази* (з Інтернету).

ВИ́ДРЕСИРУВАТИ, ую, уєш, *док., кого.* 1. Дресируючи, прищепити тварині які-небудь навички, навчити виконувати які-небудь дії. *Потім він ще розказував, що видресирував так свого собаку Марса, що той сам ключем відмикає двері і подає, коли Віті треба, задачник, або граматику, або читанку* (О. Іваненко); *— Просто не віриться, що так можна видресирувати тварину!* (Ю. Логвин).

2. *перен., ірон.* Привчити кого-небудь до виконання певних правил поведінки, до суворої дисципліни. *Ви станете пацієнтами професора ван Гоффа. А він уже постарається, щоб із вас видресирували живих роботів або безтурботних кретинів* (В. Чемерис); *Соня прокидалася пізно і так видресирувала свого чоловіка, що він не будив її перед тим, як піти на роботу* (із журн.).

ВИДРИ́ҐУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* 1. Раз у раз дриґати (звичайно ногами). *Схопив* [Ів] *за поперек Сімону і пішов вигинатись та вихилятись, викручувати та видриґувати ногами, аж у очах зарябіло* (Ю. Збанацький).

2. *що.* Танцювати щось, роблячи різкі рухи ногами. *Забереться* [Антосьо] *куди так, звідкіль тільки небо на його дивиться, і видриґує мазура* (А. Свидницький).

ВИ́ДРІБЦЕМ, *присл., розм.* Дрібними кроками, дрібочучи. *Видрібцем виступати* (Сл. Гр.); *Попереду всіх видрібцем, немов боячись, щоб його не обігнали, поспішав архімандрит Олексій* (Ю. Мушкетик); * Образно. *Мжичка мала метушилася видрібцем* (Л. Костенко).

ВИ́ДРОВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **ви́дра** 1, 2. *Узимку він накидав на плечі й груди соболине або видрове хутро і все це прикривав блакитним плащем* (із журн.); *Видровий хвіст;* // Зробл. з хутра видри. *Видровий комір.*

2. *у знач. ім.* **ви́дрові,** вих, *мн.* Підродина ссавців родини куницевих із продовгуватим тілом, короткими лапами з перетинками між пальцями, довгим сильним хвостом і круглою головою. *Видрові ведуть водний спосіб життя* (з наук. літ.); *Видрові поширені практично по всьому світу й відсутні лише в Австралії та на окремих віддалених островах* (із журн.).

ВИДРОО́КИЙ, а, е, *розм.* З очима, повіки яких вивернуті або розтягнені (про людину). *З погляду якась* [панія] *витрішкувата, чи видроока, чи надута* (І. Нечуй-Левицький); *— То не скажеш нам ні слова? — кат питає видроокий* (О. Гуреїв); // *у знач. ім.* **видрооки́й,** кого, *ч.;* **видроо́ка,** кої, *ж.* Людина з очима, повіки яких вивернуті або розтягнені. *Галецька зирнула на довгі рядки старців та калік на сходах, де стояли сліпці.., блимали більмами видроокі* (І. Нечуй-Левицький).

ВИДРОО́КІСТЬ, кості, *ж., розм.* Властивість за знач. **видроо́кий.** *У Тараса була своя привабливість: незважаючи на певну видроокість, він був дуже милим і приємним молодим хлопцем, що дозволяло йому мати успіх серед однолітків* (із журн.).

ВИ́ДРУК, у, *ч.* Дія за знач. **видруко́вувати** і **ви́друкувати;** друкування. *Львівська міська громадська молодіжна організація планує здійснити видрук та розповсюдження серед молоді листівок на тему збереження психічного, фізичного та репродуктивного здоров'я* (з газ.).

ВИДРУКО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **видруко́вувати.** *Видруковувані видавництвом твори мали успіх у широкого кола читачів* (із журн.).

ВИДРУКО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **видруко́вувати.** *Автоматизована система "Диплом" забезпечує якісну підготовку та видруковування документів про освіту* (із журн.); *Видруковування тиражу; Швидке видруковування на принтерах.*

ВИДРУКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ДРУКУВАТИ,** ую, уєш, *док., що.* Те саме, що **друкува́ти.** *Поширення персональних комп'ютерів створило можливість читати книжку з дискети, видруковувати з неї будь-яку частину, миттєво знаходити потрібне слово чи комбінацію слів* (з наук.-попул. літ.); *Плаче* [Олеся], *приказуючи такі слова, яких ще світ не чув і ні одна газета не видруковувала* (О. Довженко); *Чи можна хоч скільки примірників* [збірки] *видрукувати на тоншому* [папері]? (Леся Українка); *— Хлопче, нам з тобою треба зредагувати листівки... і ще цієї ночі мусиш видрукувати* (Ірина Вільде); *Кілька найкращих кадрів віддали у фотоательє видрукувати на кольоровому папері* (Я. Гримайло); *Малечко згодом прагнув стати професором. Він навіть видрукував велику статтю про фольклор і побут іранської країни* (Олесь Досвітній); *Перший вірш мій видрукувала лубенська газета* (О. Донченко).

ВИ́ДРУКУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́друкувати.** *Його увагу прикувала видрукувана чорним шрифтом на першій сторінці стаття за підписом Трикоза* (Г. Коцюба); *"Учительне Євангеліє" видрукуване дуже гарно, з розкішними оздобами* (І. Огієнко); *Повідомлення, написані від руки і видрукувані на машинці, вивчали кілька чоловік* (О. Чорногуз); // **ви́друкувано,** *безос. пред. Євгена Вікторовича цікавив не так Лодиженко, як той факт, що його власну промову теж видрукувано в пресі* (Іван Ле).

ВИ́ДРУКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́друкувати.** *Спеціальне програмне забезпечення дозволяє зберігати всі дані в електронному вигляді з можливістю подальшого видрукування* (з наук. літ.); *Підсумком напруженої праці стало видрукування драматичних творів одинадцяти кращих молодих драматургів* (із журн.).

ВИ́ДРУКУВАТИ *див.* **видруко́вувати.**

ВИ́ДРУКУВАТИСЯ, ується, *док.* Вийти, бути опублікованим (про надруковане). *Чи будуть переклади, чи ні, не знаю ще; хай як видрукується книжка, то побачу* (Леся Українка).

ВИ́ДРЯНИЙ, а, е. Те саме, що **ви́дровий** 1. *Тепер у парубка-кожум'яки друга шапка — червоного сукна німецького, опушена видряним хутром* (Ю. Логвин).

ВИ́ДРЯПАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ви́дряпати.** *Грубо видряпаний в глиняній стіні хрест з написом, зроблений ним* [монахом], *служив по нім* [ньому] *пам'яткою* (М. Грушевський); *Тим часом стали надходити відповіді на його грамоти. Найперше від Судислава. Прислав бересту з видря-*

паними костяним писалом кривулями (П. Загребельний); // **ви́дряпано,** *безос. пред. Дряпанкою називають крашанку, на якій орнамент видряпано голкою або металевим стрижнем* (з навч. літ.).

2. *у знач. прикм.* Зроблений видряпуванням. *Щоб витравити якийсь візерунок, майстер покривав метал особливою мастикою, на якій видряпував голкою малюнок і заливав заглибини кислотою. Кислота роз'їдала метал, залишаючи видряпаний візерунок* (з наук. літ.).

ВИ́ДРЯПАТИ *див.* **видря́пувати.**

ВИ́ДРЯПАТИСЯ *див.* **видря́пуватися.**

ВИДРЯ́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **видря́пувати** і **видря́пуватися.** *Юні писанкарі вивчають і використовують у своїх роботах такі технології нанесення малюнків: восковий розпис, техніки відбілювання та видряпування, аплікації* (із журн.); — *Ти що такеє витворяєш? — гнівно спитав князь, задиханий від виснажливого видряпування в цю підхмарність* [під купол храму] *і лихий на Сивоокову неуважність* (П. Загребельний).

ВИДРЯ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ДРЯПАТИ,** аю, аєш, *док., що.* 1. Дряпаючи, виривати що-небудь звідкись. [І в а с ь *(далі кричить):*] *Де мої очі? (Руками ніби видряпує очі). Дайте мені очі!* (Мирослав Ірчан); *Ірландець ліг на живіт і почав видряпувати пальцями кахлю, одну із мільйонів, якими всюди були обличковані стіни лабіринтів* (М. Руденко).

2. *перен., розм.* Діставати що-небудь, проявляючи наполегливість. — *Витягнули, видряпали мирові посередники всілякі закони — і всі проти мужика* (М. Стельмах).

3. Дряпаючи, робити на якій-небудь поверхні написи, умовні знаки і т. ін. *На вапняку мурованого зводу Видряпує* [поет] *вночі свої пісні* (Л. Первомайський); *Години дві мовчки і вперто він* [в'язень] *працював над тюремним календарем. Видряпав його паличкою на стіні, акуратно виписав усі дні, числа* (Ю. Збанацький).

◊ **Ви́дерти (повидира́ти, ви́дряпати, ви́драти) / видира́ти (видря́пувати) о́чі (баньки́) [з ло́ба]** *див.* **видира́ти.**

ВИДРЯ́ПУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВИ́ДРЯПАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док.* 1. Вибиратися звідкись, чіпляючись за щось. *Через шанці скакала* [Марійка], *мов серна, а де не могла перескочити, видряпувалася руками й ногами* (О. Кобилянська); // Іти нагору, підніматися з труднощами. *Стрункий і досвідчений гуцульський кінь швидко видряпувався на скелі* (Л. Смілянський); *Наляканим котеням, вмах, Олег видряпався нагору* (Ю. Мушкетик); // Лізучи по чому-небудь, залазити на нього. *Вона сказала моїй матері, що я навчив Юрчика видряпуватись високо на дерева* (Л. Смілянський); *Їжак силкується видряпатись на пеньок* (О. Копиленко).

2. *перен., розм.* Виходити зі скрутного становища, важкого стану. *Побачив, що я дивлюсь на нього, усміхнувся і поклав шкарубку жилаву руку мені на лоба: — Ну що, синку, видряпуєшся? Полегшало трохи, милий, га?* (В. Нестайко); *Було б мені дуже соромно, що аж тепер одповідаю на Ваш .. лист — коли б не стала мені до помочі тяжка хвороба, з якої ледве видряпався* (М. Коцюбинський).

3. *тільки недок.* Пас. до **видря́пувати** 3. *Малюнок видряпується на металі.*

◊ **(1) Видря́пуватися / ви́дряпатися із зли́днів** — завдяки великим зусиллям переставати бідувати, ставати заможнішим. *Усе ж дехто з підліщан усякими правдами й неправдами видряпувавсь із злиднів* (Є. Кротевич); **(2) Видря́пуватися / ви́дряпатися наве́рх** *(рідко* **нагі́ру)** — докладаючи великих зусиль, досягати помітного становища в суспільстві. *Самотній і безпорадний, він запекло видряпується нагору, судорожно тягнеться до мерехтливого золотого дощу, але знову і знову зривається з уявних соціальних висот* (із журн.); *Чимало потратив* [парубок] *сили і кошту, щоби видряпатись наверх* (І. Франко); **Ви́йти (ви́дряпатися) з то́го сві́ту** *див.* **вихо́дити; Ви́скочити** *(рідко* **ви́дряпатися) на сухе́** *див.* **виска́кувати.**

ВИ́ДУБИТИ *див.* **виду́блювати.**

ВИ́ДУБЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́дубити.** *Сірі свитки, видублені кожушки тісно стулилися в гурті* (В. Кучер); *Десь у кутку шкрябала миша, в хліві пахло мишачим послідом, видубленими шкурами, сушеною рибою* (Ю. Мушкетик); *Директор знизу вгору зиркнув на хмуре темне обличчя єгеря, видублене вітрами й сонцем* (О. Бердник).

ВИ́ДУБЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́дубити.** *Розроблено нові методи підвищення ефективності видублення шкури в цеху* (із журн.).

ВИДУ́БЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВИ́ДУБИТИ,** блю, биш; *мн.* ви́дублять; *док., що.* 1. Обробляти способом дублення (шкуру або іншу сировину). *Кору дід Катеринка припас для того, щоб людям шкури видублювати, проте лежить вона вже кілька років без діла, бо яка тепер худобина в людей?* (Є. Гуцало); *Магнат Конецпольський вимагав від кожного ремісника шевського цеху в Гадячі видубити одну волячу шкуру* (із журн.).

2. *перен.* Робити обвітреним, огрубілим (звичайно про шкіру обличчя, рук і т. ін.). *Вона помітила, що Андрій хоче вклинцювати своє слово, і заговорила ще швидше: — Що та краса? Вітри видублять шкіру, дощі змиють рум'янець!* (В. Симоненко); *Вітри, морози і дощі так видубили його шкіру, що вона затверділа, стала грубою, однієї світлоцеглястої барви, як і великі руки* (М. Малиновська).

ВИДУВА́ЛЬНИК, а, *ч.* Робітник, який виготовляє скляні вироби способом дуття. *В українському художньому склярстві післявоєнних років відрадно спостерігати оригінальну творчість майстрів — видувальників скла на деяких заводах і в артілях* (із журн.).

ВИДУВА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **видува́льник.** *Першими до виготовлення новорічних кульок зі скла докладають руку видувальниці, надаючи їм різних форм і розмірів, лише потім прикраси розмальовують та оздоблюють* (із журн.).

ВИДУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **видува́ти** 1, 3. *Весною рештки стерні зменшують швидкість вітру і цим перешкоджають видуванню ґрунту* (з наук. літ.); *Гутне скло тим і славне, що твориться вручну, вільним видуванням* (з наук.-попул. літ.).

ВИДУВА́ТИ, ВИДИМА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВИ́ДУТИ,** дму, дмеш *і* дую, дуєш, *док., що.* 1. Дмучи, видаляти що-небудь звідкись (про вітер, сильний струмінь повітря і т. ін.). *Здавалось, там шумить, кипить унизу вогненне море, видимаючи вгору шумовиння* (С. Васильченко); *Свердло гарчало, шипіло, вганяючись у породу, і з гуркотом видувало струмені пороху* (Олесь Досвітній); *Спокійно погойдується димчаста тінь очеретини, з якої і зимові вітри не зуміли видути рожевого пуху й насіння* (М. Стельмах).

2. *тільки* **видува́ти, ви́дути,** *розм.* Охолоджувати, позбавляти тепла (про вітер). *Мороз зменшився, але пориви вихору видували останки тепла з людини* (Юліан Опільський).

3. *тільки* **видува́ти, ви́дути,** *техн.* Виготовляти порожнисті предмети зі скла способом дуття. [Я р о с л а в:] *Забрав* [пан] *мене на гуту, за склодува. Шість років я видував йому бутлі, а на сьомий збувся очей* (Ю. Мокрієв); *Назар видував скляні кулі, виготовляючи кухлі, з яких п'ють пиво і хлібний квас* (Є. Гуцало).

4. *тільки* **видува́ти, ви́дути,** *розм.* Випивати щось у великій кількості; випивати весь вміст чого-небудь. *Викотили їм по сорок сорокових кухлів води й вина. Обпивайло як узяв пити, всі до каплі видув* (з казки); [П и л и п:] *Я б увесь самовар видув* (З. Мороз).

(1) Видува́ти (видму́хувати) вого́нь — дмухаючи на жар або на щось тліюче, виклика́ти появу вогню, полум'я. *Зайченятком котиться* [Ксеня] *до припічка, вигрібає коцюбою жар і починає видувати вогонь* (М. Стельмах); *Декілька разів він сидячи засинав, вогонь гаснув, він мусив ще й ще видмухувати його з вугілля, що ледве тліло* (Ю. Яновський).

△ **(2) Видува́ти піч,** *техн.* — зупинивши доменну піч, продовжувати дуття до видалення з неї всіх рідких продуктів. *Данило Туркенич навчив його .. визначати газообіг у печі, повністю видувати її перед капітальним ремонтом* (М. Рудь).

◊ **Роби́ти (роздува́ти,** *рідко* **видува́ти) / зроби́ти (розду́ти,** *рідко* **ви́дути) з му́хи слона́** *(рідко* **вола́, бугая́)** *див.* **робити.**

ВИДУВА́ТИСЯ, ВИДИМА́ТИСЯ, а́ється, *недок.*, **ВИ́ДУТИСЯ,** дметься *і* дується, *док.* 1. Робитися, утворюватися за допомогою дуття, при диханні, під дією повітря і т. ін. *Серце Половчихи захолонуло, за шаландою щось волочилося по воді, видувалося на воді лахміття* (Ю. Яновський); *На його* [Гервасія] *устах видулись криваві пухирці* (М. Стельмах).

2. *тільки* **видува́тися,** *недок.* Пас. до **видува́ти** 1, 3. *На першій стадії вітром видувалися менш стійкі мінерали пісковику* (з наук.-попул. літ.); *Пляшка видувається безпосередньо перед розливанням напоїв, що дозволяє уникнути можливих забруднень та витримувати високі санітарно-гігієнічні норми продукції* (із журн.).

ВИ́ДУВКА, и, *ж., техн.* Дія за знач. **ви́дути** 3. *Скляна іграшка виготовляється методом ручної видувки, з подальшим посрібленням, фарбуванням* (із журн.); *Видувка скляних виробів.*

ВИДУВНИ́Й, а́, е́, *техн.* Зроблений способом дуття. *Буде задіяна нова машина для розширення виробництва видувної упаковки місткістю 100–1000 мл для харчових продуктів і побутової хімії* (з Інтернету); // Пов'язаний із дуттям. *У I ст., незалежно від розвитку видувної техніки, існували й інші способи виготовлення посуду в мозаїчній, стрічковій техніках та в техніці лиття* (з наук. літ.); *Через молочно-білі або прозорі видувні шланги ізоляційний матеріал надходить у будівельну конструкцію* (з наук.-техн. літ.).

ВИ́ДУДЛИТИ *див.* **виду́длювати.**

ВИДУ́ДЛЮВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **виду́длювати.** *Атмосфера в курортному містечку налаштовувала на приємне купання, легкий флірт і видудлювання цілого озера коктейлів у нічних барах* (із журн.).

ВИДУ́ДЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́ДУДЛИТИ,** лю, лиш, *док., що, розм.* Випивати багато, весь вміст чого-небудь. — *Видудлить оцей циган усе барило* (І. Нечуй-Левицький); *З одною грудочкою цукру міг видудлити* [дід Хома] *чайник окропу* (Ю. Збанацький); *Піднеси їм склянку води — вони або й губів не вмочать, або всю прожогом видудлять* (М. Рудь).

ВИ́ДУЖАЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **ви́дужати.** *Був ще не зовсім видужалий, щоб міг як слід справлятися з працею* (У. Самчук); // *у знач. ім.* **ви́дужалий,** лого, *ч.;* **ви́дужала,** лої, *ж.* Той (та), хто видужав. *Відомо з давніх-давен, що видужалі, залишаючись зобов'язаними своїм здоров'ям лікареві, завжди намагаються піднести своєму цілителеві якийсь подарунок* (Ю. Збанацький).

ВИ́ДУЖАННЯ, я, *с.* Стан за знач. **ви́дужати.** *Мені дуже мало бракує до цілковитого видужання* (Леся Українка); — *Я завтра по всіх моїх церквах пішлю* [пошлю], *щоб молебен* [молебень] *за неї служили, за її видужання* (Б. Лепкий); *Лікар Александрійський сказав негайно покласти Шевченка в госпіталь до повного видужання* (З. Тулуб); *Імператор приходив щодня. Терпляче ждав її видужання* (П. Загребельний).

ВИ́ДУЖАТИ *див.* **виду́жувати.**

ВИДУ́ЖНИЙ, а, е. Який піддається лікуванню (про хворобу); виліковний. *Не забувайте, що туберкульоз — хвороба підступна, тяжка, але видужна* (із журн.).

ВИДУ́ЖНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **виду́жний.** — *Ви говорите про цілковиту видужність виразкової хвороби. А конкретніше, за вашими спостереженнями, який у нас відсоток видужності після антибактеріальної терапії?* (із журн.).

ВИДУ́ЖУВАННЯ, я, *с.* Стан за знач. **виду́жувати.** *Багато місяців провів інженер у ліжку, довгий час не подаючи жодної надії на видужування* (М. Трублаїні); *Радість видужування взяла верх над смутком, йому самому безмежно захотілося жити* (В. Гжицький); *За правильного лікування пієлонефриту функції нирок поступово відновлюються й настає стадія видужування* (з наук. літ.); *Період видужування.*

ВИДУ́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ДУЖАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. Ставати здоровим, поправлятися після хвороби, поранення і т. ін. *Тим часом Хведір видужував: у нього була пропасниця* (Панас Мирний); *Я залишив своє ліжко в палаці графа Мілорадовича, де я видужував від тифу* (Ю. Яновський); *Вранці Карлос почув себе бадьорим, що аж здивувався сам. І з того дня швидко й помітно став видужувати* (Н. Королева); — *Не бійтеся за мене — видужаю, на живому засохне!* — *хрипів* [Дмитро] *простудженими грудьми* (М. Стельмах).

2. *перен.* Відновлюватися, починати нормально функціонувати після природних чи соціальних катаклізмів. *Банківська система України поступово видужує, однак процеси кредитування поновлюватимуться не відразу й не для всіх груп потенційних клієнтів* (із журн.); *Світова економіка починає видужувати після кризи, але цей процес ще дуже хиткий* (з газ.).

ВИ́ДУМАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́думати.** *Всі безглузді обвинувачення, видумані, аби нацькувати на мене юрбу, ганебно розбились самі* (Леся Українка); *З досвіду знали всі, що від таких паперів нічого доброго не сподіватися. Все це там — або нові тягарі накладають на город, або*

грозять жорстокими карами за непослух московській владі та за інші, справжні, а то й видумані провини (Б. Лепкий); // *у знач. ім.* **ви́думане,** ного, *с.* Що-небудь вигадане, придумане. *Говорив Гриша завжди з таким захопленням і так щиро вірив у видумане, що не слухати його було неможливо* (В. Собко); // **ви́думано,** *безос. пред. Хоч Данило дароносицю прийняв і сховав з усякою побожністю, але на нього видумано, буцім він з нею ходив до корчми і пив з неї горілку, і за се йому спалено живому руки* (М. Грушевський); *Героїв видумано, герої безсловесні для їхнього автора, і він може ними керувати* (Ю. Яновський).

ВИ́ДУМАНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім до **ви́думаний.** *Характерною рисою творів поета є безпосередність, щирість почуттів (жодної натягнутості, жодної видуманості тематики), а також одухотворення неживої природи* (із журн.).

ВИ́ДУМАТИ *див.* **виду́мувати.**

ВИ́ДУМКА, и, *ж.* 1. Схильність, здатність видумувати, придумувати; винахідливість. *Без "видумки" нема літератури* (Леся Українка); * Образно. *Ліхтарики, ліхтарики, краплинки зір чи неба, І радісне захоплення ховати нам не треба. Ліхтарики, ліхтарики, строката чудасія, Мов запускає видумка розписаного змія!* (із журн.); // *розм.* Те, що винайдене, придумане. [С т о р о ж *(сидить за столом і роздивляється на щотах* [рахівниці]):] *Ну й як-то той писар може викласти усяке діло на оцій видумці?* (М. Кропивницький); *Ну, і що таке краватка, скажіть самі?! От шматок якоїсь ганчірки. Глупа видумка, щоб забирати чоловікові час* (Б. Лепкий).

2. *рідко.* Те, що вигадане, придумане, не відповідає дійсності. *Зараз догадався він, що се нова видумка Чимчикевича* (І. Франко); *Це не був сон, це не була видумка, це була правда* (О. Кобилянська).

ВИДУ́МУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **виду́мувати.** *Вірш, любовно видумуваний безсонними ночами, поступово перетворювався на поетичну музику, що звучала в мені повсякчас* (із журн.).

ВИДУ́МУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виду́мувати.** *Тут автор, на мою думку, переборщив трохи в психології, піддаючи голодному, нуждою побитому мужикові таку вразливість на музику .. Сумніваюся, щоб автор бачив де такого чоловіка і не бачу мети видумування таких тем* (І. Франко); *Написання віршів, ведення щоденників і видумування різних історій на папері позитивно впливає на емоційний стан людини* (із журн.).

ВИДУ́МУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ДУМАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. *що.* Вигадувати, придумувати що-небудь. *Поети там видумують книжки, А ми читаємо їх часом залюбки* (П. Куліш); *Хлопець видумував шкодливі іграшки: то на баранах їздив, то телят лякав* (Панас Мирний); — *Треба події не видумувати, а виривати з самого справжнього життя...* (У. Самчук); // *розм.* Винаходити. *Опісля видумали люди піщаний* [пісочний] *годинник* (М. Коцюбинський); *Хто видумав кулі і карабіни і силу облічив розгону олова, сей не провадить війни* (В. Стефаник).

2. *що і без прям. дод.* Говорити, описувати те, чого насправді немає і не було. *Чи правду Гапка казала, чи видумувала, — ніхто не скаже* (Панас Мирний); [Т у г а є в и ч:] — *Нема такого ні закону, ні указу! То все, вельмишановні панове, видумують студенти і соціал-демократи, щоб збити людей з пуття* (М. Стельмах).

◊ **По́роху не ви́гадає (не ви́думає)** *див.* **вига́дувати**[1]; **Ще що ви́гадай (ви́думай, зроби́** *і т. ін.)! див.* **вига́дувати**[1].

ВИДУ́МУВАТИСЯ, уеться, *недок.* Пас. до **виду́мувати.** *Коли хтось пробував переконати її, що кінофільми видумуються, баба знизувала плечима* (Ю. Смолич); *Як звичайно, в неділю батьки йдуть до церкви, а лишаються самі діти. І чого тільки тоді не видумується: і куряться цигарки з вати, і перевертається щось у коморі, і чіпається все заборонене* (У. Самчук).

ВИ́ДУРЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **ви́дурити.** *Набивши добре кишені грішми, видуреними у темних богобоящих селян, він* [Копродоніс] *пішов на хитрощі вже більше корисні: задумав дурити багатих київських ченців...* (І. Нечуй-Левицький); // **ви́дурено,** *безос. пред. До працівників райвідділу міліції почали надходити численні звернення від громадян, які одностайно твердили про те, що в них шахрайським шляхом було видурено гроші* (з газ.).

ВИ́ДУРИТИ *див.* **виду́рювати.**

ВИДУ́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВИ́ДУРИТИ,** рю, риш, *док., що і без прям. дод., розм.* Добувати, одержувати що-небудь за допомогою хитрощів; виманювати. — *Усе дурить панича та видурює з рук усячину* (Панас Мирний); — *Скажи, коли ми зустрілись, ти пам'ятаєш, я щось у твого мецената видурював?* (Ю. Логвин); [М и к и т а:] *Обдурив клятий ворожбит! Тільки гроші в мене видурив* (М. Кропивницький); [С т е х а:] *На, от тобі газета — видурила для тебе на цигарки* (В. Самійленко).

ВИДУ́РЮВАТИСЯ, юється, *недок., розм.* Пас. до **виду́рювати.** *Із довірливих громадян гроші видурюються досить легко — треба мати лише вроджене нахабство і трішки фантазії* (із журн.).

ВИ́ДУТИ *див.* **видува́ти.**

ВИ́ДУТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ви́дути.** *На щелепах м'язи, видуті зусиллям, щоб не розтулити рот для віддиху, ходили ходором і в тремтінні, і в здриганні* (Т. Осьмачка); *Під час пилових бур лісосмуги непродувної конструкції можуть повністю заноситися дрібноземом, видутим із полів* (з наук. літ.); *Найнезахищенішими від видування та пошкоджень є посіви на вітроударних схилах і вузьких вододілах. Там, де сила вітру послаблюється, відбувається відкладання видутого ґрунту* (з наук. літ.); // **ви́дуто,** *безос. пред. У зоні інтенсивної дії чорної бурі ґрунт було видуто на 5–15 см* (з навч. літ.).

2. Який має округло вигнуту назовні поверхню; випуклий. *Горбов тонкими пальцями якось легко, немов піаніст по клавішах, пробігся по всіх видутих на сухій Пакришневій спині хребцях* (Ю. Збанацький).

ВИ́ДУТИСЯ *див.* **видува́тися.**

ВИ́ДУШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́душити**[1]. * У порівн. *Дослухаюсь, чи то голосить, чи співає... В згуках одчувається щось неприродне, обмертвіле, металеве, мов видушене пресом* (С. Васильченко); *Зелену цибулю дрібно шаткуємо, як на салат, додаємо у м'ясо, туди ж вливаємо оцет, видушений лимонний сік* (з навч. літ.); // **ви́душено,** *безос. пред. Ріжуться, душать за горло бідного чоловіка, хоч з нього вже все видушено* (П. Загребельний); *У Парижі .. видушено газом цілий квартал* (В. Винниченко).

ВИ́ДУШЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́душити**[1]. *Після видушення із соняшникового насіння олії залишається макуха — поживний корм для домашньої худоби* (з навч. літ.).

ВИ́ДУШИТИ[1] *див.* **виду́шувати.**

ВИ́ДУШИТИ[2], шу, шиш, *док., що, розм.* Використати парфуми. *Видушити флакон французьких духів.*

ВИ́ДУШИТИСЯ *див.* **виду́шуватися.**

ВИДУ́ШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виду́шувати.** *Молотильний пристрій молотарки МКП-12 працює за принципом видушування зерен при бічному тиску на нього* (з наук.-техн. літ.); *Крім безумного напруження, душевного й фізичного виснаження, видушування з себе трагічного почуття, я нічого не домігся* (з мемуарної літ.).

ВИДУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ДУШИТИ,** шу, шиш, *док.* 1. *що, чого.* Давлячи, здавлюючи, діставати, здобувати, змушувати що-небудь вийти назовні. *Климчук, зайнятий доспілими черешнями, видушував у чай приємний черешневий сік* (Я. Качура); *Він видушив із тюбика синьої фарби і розтер її* (Ю. Яновський).

2. *що, перен.* Говорити через силу, переборюючи яке-небудь почуття, сміх і т. ін. *Сміх його душить і не дає говорити. Нарешті видушує з себе: дів-ча-та... ха-ха! навіть дівчата... проміж собою... про політику гомонять...* (М. Коцюбинський); *— Хто, бо стріляю! — повторив грізно той же голос. Федько, що був на самому переді, ледве видушив: — Пасемо коні* (Мирослав Ірчан); *— Бабцю! — ледве видушив із себе голос. — Рятуйте, бабцю!* (Д. Міщенко); // Через силу виявляти яке-небудь почуття, настрій і т. ін. *Озирнувшись, він ледве видушив посмішку* (Іван Ле); *Князь після довгих потуг нарешті видушив з себе сльозу* (Ю. Винничук).

3. *що, чого, перен.* Силою домагатися одержання чого-небудь від когось. *— Он як! Тепер господар видушуватиме з народу те, чого не встиг видушити проклятий Юрась...* (В. Малик); *Той* [Захар] *не відступить, поки грошей не видушить* (Грицько Григоренко); *Ах, що б він дав, .. щоб побачити, до чого вони змусили нещасну Катрю, що вони з неї видушили. А видушили щось...* (І. Багряний).

4. *що.* Натискаючи, виламувати, спричинювати випадання. *Видушивши одну шибу в вікні, вони* [злодії] *всадили нею одного із своїх, очевидно, дуже малого хлопця, досередини* (І. Франко).

5. *кого, що.* Умертвляти чадом, димом, газом і т. ін. багатьох або всіх. *Ну, сонцеїсти виступили б одверто, то що було б? Видушили б усіх газом і промінням?* (В. Винниченко); *Дідів і бабів, які не могли ходити, замкнули* [есесівці] *в клуні і видушили дощенту* (Ю. Яновський); *Бабуся не дала договорити дідові: — .. Кади, серце, може, рибу в морі видушиш своєю люлькою* (Ю. Збанацький); // Знищувати багатьох або всіх. *— Товариші, .. назад! Рвонулась рота назад і видушила німців* (О. Довженко); *— Тут таке коїлось! Думали, всіх нас видушать танки!* (О. Гончар).

ВИДУ́ШУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ВИ́ДУШИТИСЯ,** ться, *док.* 1. Виходити назовні, з'являтися під дією тиску. *Доктор Рудольф заціпеніло мовчить, і на щоках у нього люто видушуються дві ґулі* (В. Винниченко).

2. *тільки недок.* Пас. до **виду́шувати** 1. *Сік видушується в банку і закривається на зиму* (із журн.); *Щоб лимон дав більше соку і легше видушувався, його на 15 хв потрібно покласти в холодильник* (з газ.).

ВИ́ДХЛИЙ, а, е, *рідко.* Який утратив запах. *Видхлий тютюн.*

ВИДЮ́К, а́, *ч., діал.* Мак-самосійка. *Пригадалося, як бабуня, окрім головок городнього маку, на Маковея святила ще й дикий мак — видюк, а потім обсипала ним хату і хліва* (з мемуарної літ.); *У бабусі за хатою в садку на початку літа завжди красувався видюк — червоні, рожеві та сіруваті квітки* (із журн.).

ВИДЮ́ЧИЙ, а, е, *розм.* Який бачить, має зір; зрячий. *Видюче її око заіскрилося радістю, невидюче почало блимати* (Панас Мирний); // Який дуже добре бачить. *Очі* [у птиці] *видючі — за тридев'ять земель бачить* (Ю. Яновський); // *у знач. ім.* **видю́чий,** чого, *ч.* Той, хто має зір, здатність бачити. *І сказав йому Господь: Хто дав уста людині? Або: Хто робить німим, чи глухим, чи видючим, чи темним, чи ж не Я, Господь?* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Йде видючий і сліпий, Та й каже видючий: "Ото, брате, синій гай! Ото ліс дрімучий!"* (С. Руданський).

Ви́ди́ма (ві́рна, *рідко* **видю́ща, видю́ча) смерть** *див.* **смерть.**

◊ **Всевидю́ще (всеви́дяче, видю́че** *і т. ін.)* **о́ко** *див.* **о́ко**[1].

ВИДЮ́ЩИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **видю́чий.** *Він був зовсім видющий і тільки удавав з себе сліпого* (І. Нечуй-Левицький); *Вона .. очі мала такі видющі й гострі, що сховатись од неї не могло ніщо в світі* (О. Довженко); *Очі в нього гострі, видющі, слух, як у птиці* (І. Цюпа); // *у знач. ім.* **видю́щий,** щого, *ч. Ох, я прагну Сеї чистої водиці, Що видющим, мудрим робить* (Леся Українка); *Я йшла за ними, як сліпий за видющим* (О. Кобилянська); *І письменні, й видющі хотіли повчитися у Вересая* (П. Тичина).

Ви́ди́ма (ві́рна, *рідко* **видю́ща, видю́ча) смерть** *див.* **смерть.**

ВИ́ЄДНАТИ *див.* **виє́днувати.**

ВИЄ́ДНУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ЄДНАТИ,** аю, аєш, *док., що, рідко.* Діставати, здобувати щось, домагатися чого-небудь. *З великими труднощами вдалося виєднати залізничний транспорт лише для деяких дивізійних частин і для юнаків із запасного полку* (з мемуарної літ.).

ВИ́ЄМНИЙ, а, е, *заст.* Винятковий. *Щоразу розповіді діда були надзвичайно цікавими: йшлося у них про виємних людей, що потрапляли в такі само виємні ситуації* (із журн.).

ВИ́ЄМНО, *присл., заст.* Винятково. *У Білій Церкві є педагогічні курси, де вчаться на сільських учителів діти виємно наших селян* (з мемуарної літ.).

ВИ́ЖАЛІТИ, ію, ієш, *док., що, розм.* Добитися чого-небудь жалощами, скаргами. *Що їй тепер діяти? Іти жалітися старшині? — Вона вже раз жалілася йому, а що вижаліла?..* (Панас Мирний).

ВИ́ЖАЛІТИСЯ, іюся, ієшся, *док., розм.* Висловити весь свій жаль, тугу або скарги. *Серце йому тоскно стискується в грудях. Може б, легше стало, коли б розповів комусь, вижалівся* (П. Панч).

ВИ́ЖАРИТИ *див.* **вижа́рювати.**

ВИ́ЖАРИТИСЯ *див.* **вижа́рюватися.**

ВИЖА́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вижа́рювати.** *Справжня смажена картопля готується не на олії, а на свинячому салі, причому після вижарювання сало зі сковорідки не вибирається* (із журн.).

ВИЖА́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВИ́ЖАРИТИ,** рю, риш, *док., що.* 1. Піддаючи дії високої температури, вогню,

домагатися витікання жиру (про сало, здір і т. ін.). *Невеликі шматки сала на сковорідці вижарюють до шкварок* (із журн.).

2. Піддавати дії сильного жару, добре прогрівати. *У селі було декілька гончарень, де умільці виготовляли макітри, горщики, кухлі й тарілки, вижарюючи їх у печах бур'яном та соломою* (з наук.-попул. літ.).

3. Просмажувати страву до готовності. *Готуючи коржики, тонко розкачуємо тісто, нарізаємо його за допомогою фігурних формочок і вижарюємо у киплячій олії* (з навч. літ.); *Спочатку рибу потрібно добре вижарити* (із журн.).

ВИЖА́РЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ВИ́ЖАРИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Витікати внаслідок дії високої температури, вогню (про жир). *Свинячу грудинку перед тушкуванням смажать на сковорідці, щоб зайвий жир добре вижарився* (з навч. літ.).

2. *тільки док., перен.* Перегрітися від спеки. *Овечата, бички щиро прийнялися щипати вогку траву, за день вони так вижарилися на тому сонці, — де вже його по такій спеці пастись* (Панас Мирний).

3. *тільки недок.* Пас. до **вижа́рювати.** *Олесь любив дивитися, як у печах гончарами вижарювалися глиняні глечики, макітри, здоровенні тарелі* (із журн.); *Цілі гори дичини вижарювалися кухарями на живому вогні* (із журн.).

ВИ́ЖАТИ[1] *див.* **вижима́ти.**

ВИ́ЖАТИ[2] *див.* **вижина́ти.**

ВИ́ЖАТИЙ[1], а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **ви́жати**[1] 1. *Крапля соку, вижата з кореневища дуднику лісового, заспокоює біль хворого зуба* (з наук. літ.); *Зрізана цукрова тростина вижимається традиційним способом. Вижатий сік очищується і кристалізується, потім із нього виготовляється цукор* (із журн.); // **ви́жато,** *безос. пред. Для зміцнення імунітету лікарі рекомендують уживати соки фреш, які щойно вижато зі свіжих фруктів і овочів* (із журн.).

ВИ́ЖАТИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **ви́жати**[2]. *Панський хліб був уже вижатий.., а людський хліб стояв, похилився і навіть вже сипавсь* (І. Нечуй-Левицький); *І привиділась Хариті вижата нива, а на ній стоять полукіпки і блищать проти сонця, як золоті* (М. Коцюбинський); *Молоде і яснолике, здавалось, усміхалося* [сонце] *довкружнім долам, вижатим нивам по долах, покликаному в путь чи до рала люду* (Д. Міщенко); // **ви́жато,** *безос. пред. До початку серпня все озиме жито на Півдні України було вижато* (з газ.).

ВИ́ЖАТИСЯ *див.* **вижима́тися.**

ВИ́ЖБУРИТИ *див.* **вижбу́рювати.**

ВИ́ЖБУРНУТИ, ну, неш, *док., кого, що, розм.* Однокр. до **вижбу́рювати.** [К и р п а:] *Та я тебе без дозволу вижбурну з цієї школи!* (М. Кропивницький); *І вижбурне тебе з вагона Повсюдносуща охорона* (Д. Павличко).

ВИЖБУ́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́ЖБУРИТИ,** рю, риш, *док., розм.* 1. *кого, що.* Із силою викидати звідки-небудь, куди-небудь. *Заряджена злою енергією, Мариня так гарячково почала вижбурювати речі на подвір'я, що збоку могло видатися, ніби в хаті вибухнула пожежа* (Ірина Вільде).

2. *кого.* Виганяти кого-небудь звідкись, кудись. *Мешканці гуртожитків просять не вижбурювати їх на вулицю* (з газ.); *Микола підніс догори цього зухвальця і голосно попередив: "Замовчи негайно, бо вижбурю тебе геть звідси!"* (із журн.).

ВИ́ЖГА, и, *ж., спец.* Золото або срібло, яке добувається за допомогою випалювання; випал. *Під час розкопок археологи знайшли золото, очевидно, вижгу, що підтвердило думку про те, що техніка випалювання коштовних металів дуже давня* (із журн.).

ВИ́ЖДАТИ *див.* **вижида́ти.**

ВИ́ЖЕБРАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́жебрати.** *Лучче* [краще] *мені гіркий полин їсти, ніж вижебраний вами хліб* (І. Нечуй-Левицький); *Вона часто чула, що .. сходяться з околиці всі жебраки, щоби пити й забавлятися за вижебраний гріш* (О. Кобилянська); *Жив милостинею: просив, сидячи на вулиці, і гроші брав колінами і обрубками рук, якими вів їх до кишені; обрубками ж вів вижебраний хліб до рота — їв, придержуючи ними* (В. Барка).

ВИ́ЖЕБРАТИ *див.* **виже́брувати.**

ВИЖЕ́БРУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ЖЕБРАТИ,** аю, аєш, *док., що.* 1. Жебраючи, випрохувати що-небудь. *Яму копав сільський жебрак, тезко небіжчика, бо також Гринько. Його прозвали Книшем, бо вижебрав не один книш* (Л. Мартович); *Бідна ходачка, коли верталася до своїх дітей, впала в болото і поваляла хліб і муку, що вижебрала* (А. Калин).

2. Те саме, що **випро́шувати.** — *Допився, Максимку, уже співчуття вижебруєш...* (С. Процюк); *Вислобоцький вижебрав понад се іще і грошеву субвенцію і похвалився нею перед Головацьким* (І. Франко).

ВИ́ЖЕЛЬ, я, *ч., мисл., рідко.* Те саме, що **гонча́к.** *Вижель хазяїна забіг під стіл і гупав вертким хвостом* (із журн.).

ВИ́ЖЕРТИ *див.* **вижира́ти.**

ВИЖИ́ВАНІСТЬ, ності, *ж.* Здатність виживати. *Радіоадаптація виявляється в піднятті рівня виживаності клітин і організмів, зниженні інтенсивності мутаційних процесів* (з наук. літ.); *Природний відбір включає в себе спадковість, мінливість і виживаність організмів* (з наук.-попул. літ.).

ВИЖИВА́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **вижива́ти** 1, 2, 4. *Довелося Римочці отримати перший урок на виживання в суспільстві* (О. Забужко); *Вага приплоду є складним показником продуктивності, пов'язаним із несучістю, заплідненістю, виживанням і живою вагою гусенят* (з наук. літ.); *Всю ніч, напевно, Каргата переслідуватимуть кошмари: наступного ранку почнеться планомірне виживання його з заводу* (Ю. Шовкопляс).

ВИЖИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВИ́ЖИТИ,** иву, ивеш, *док.* 1. Продовжувати жити, незважаючи на небезпеку, важкі умови існування. *Тому й виживав, що бачив не хижі химери і страхіття, націлені, надзьоблені на людське серце, а тиху матір з немовлям і росяну, в пилку пшеницю чи кучерявий овес у видолинку* (М. Стельмах); *Нема життя на нашій верховині Деревам навіть. Де вже там людині В огні, в залізі вражім виживати* (П. Воронько); * Образно. *Виживе мова, виживе й вітчизна* (О. Ільченко); // *перен.* Продовжувати існувати, діяти, незважаючи на несприятливі обставини. *Ось так і виживає сьогодні більшість підприємств області, сподіваючись передусім на власні сили* (з газ.).

2. Залишатися живим (після тяжкої хвороби, поранення і т. ін.). *І виживав* [Микита]. *А як бійці звільнили Вкраїну нашу — до синів пішов* (Я. Шпорта); — *І за попередні втечі його нещадно карали, ледве виживав* (І. Сиротюк); *Семен Лодиженко буде жити? Він виживе, не вмре?* (Іван Ле).

3. *тільки док.* Мати змогу прожити, проіснувати де-небудь за рахунок якихось коштів, засобів. *Густав брався вижити у Львові за 1000 гульденів* (І. Франко); *З грядки цибулі*

вижить не можна, доведеться на старість служити (М. Коцюбинський); // *що, чого, скільки.* Прожити певну кількість років. *Поспитала її, чи вона вже багато вижила віку* (Марко Вовчок); // Перебути, прожити де-небудь або у когось певний час. *У тітки Маруся вижила чотири роки. Важко їй там було жити!* (Б. Грінченко).

4. *кого, перен.* Створивши кому-небудь нестерпні умови, примушувати залишити місце проживання, роботу і т. ін. — *Ти знаєш, Ганно, театр мені доведеться покинути. — Що трапилось? Хто тебе виживає?* (В. Собко); *І її вижили з села, і її одірвали від рідної хати, випхнули в найми на глум чужим людям* (Панас Мирний); *В розпалі чого тільки не наговорить жінка.., мовляв, він і дітей розігнав з дому, тепер і її хоче з хати вижить!* (К. Гордієнко); // *що.* Знищувати, ліквідовувати що-небудь. *Паперовий бюрократизм виживаємо* (Остап Вишня).

(1) Ди́вом ви́жити (зберегти́ся, уціліти *і т. ін.):* а) усупереч надзвичайно складним обставинам залишитися живим. *Ми заночували в якоїсь бабусі, що дивом вижила в тридцять третьому* (М. Руденко); б) не бути втраченим, пошкодженим і т. ін., незважаючи ні на що. *Гортаючи старі свої папери, Що дивом вижили у дні війни, натрапив я на книжку записну* (М. Рильський); *Три вишні якимось дивом збереглися на гілляці, він їх з'їв* (М. Малиновська).

◊ **(2) Ви́жити / вижива́ти з па́м'яті:** а) від старості втратити здатність пам'ятати. *Дід Михайло поступово виживав з пам'яті: спочатку забував імена знайомих, а згодом — і власних дітей* (із журн.); б) *(що)* примусити себе не згадувати, забути про що-небудь. *Він вижив зі своєї пам'яті всі спогади про ті жахливі дні* (з газ.); **(3) Ви́жити / вижива́ти з ро́зуму (з ума́)** — від старості втратити здатність розумно мислити, реально сприймати дійсність. *Люди не звертали уваги на ті Уласові речі. — Старий став — з ума вижив* (Панас Мирний); — *На кладовищі, що за лоцманською церквою, три дні собі копав могилу. Батько та мати дивились і здвигували плечима: дід зовсім вижив з розуму* (С. Чорнобривець); — *Дурень, зовсім вижив з розуму. Коли б він пішов у банк, йому б одразу сказали, що гроші фальшиві. Але він боїться з'являтися з тими грошима на людях...* (Ю. Бедзик); *Клята Марія! Зовсім вижила з ума. Її* [Стефу], *жінку молоду і, як кажуть, нівроку, почала збивати на свій хлопський розум* (Г. Колісник).

ВИЖИВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ВИ́ЖИТИСЯ,** живуся, живешся, *док., рідко.* 1. Проживати (у 5 знач.) все. — *Будь ласка, Дувиде! Візьми кожух в заставу та позич хоч два карбованці .. Так вижився, так вижився, що вже не знаю й як!* (І. Нечуй-Левицький).

2. *тільки недок., перен.* Пас. до **вижива́ти** 4. *Останні зрушення в житті нашого суспільства дозволяють сподіватися, що псевдонаукова зарозумілість буде потроху виживатися* (О. Бердник).

ВИ́ЖИВИТИ *див.* **виживля́ти.**

ВИ́ЖИВИТИСЯ *див.* **виживля́тися.**

ВИ́ЖИВИЧИТИ *див.* **виживи́чувати.**

ВИЖИВИ́ЧУВАННЯ, я, *с., риб.* Дія за знач. **виживи́чувати.** *Коли на вудку попадалася риба велика, дід удавався до виживичування: братися за сачок змушував страх, аби не зломилося дорогоцінне рибальське знаряддя* (із журн.).

ВИЖИВИ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ЖИВИЧИТИ,** чу, чиш, *док., кого, риб.* Ловити рибу сачком, підтягаючи її до човна чи берега. *Коли воду у ставку спускають, і багато риби громадиться в невеликій кількості води, місцеві хлопчаки виживичують таких коропів і товстолобів, що аж сачки гнуться під їх вагою* (із журн.).

ВИЖИВИ́ЧУВАТИСЯ, ується, *недок., риб.* Пас. до **виживи́чувати.** *Тут Василь заплющив очі, уявляючи, як ловко цим новим сачком виживичується риба* (із журн.).

ВИ́ЖИВЛЕННЯ, я, *с., діал.* Дія за знач. **виживля́ти.** *Звірі .. гуляли всюди свобідно і не знали іншої війни, крім тої, якої вимагало їх власне виживлення* (І. Франко).

ВИЖИВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ВИ́ЖИВИТИ,** влю, виш; *мн.* ви́живлять; *док., кого, діал.* Годувати, живити. *Поки мусив волочитися зі слугою дорогами — той приріс до нього* [пана Твардовського], *як реп'ях до собачого хвоста, мав виживляти і його* (Валерій Шевчук); — *Але таку громаду народу виживити, то треба величезні суми грошей* (І. Франко); * Образно. *Треба було себе духовно виживляти тим, що зберігала та місцевість з культури, літератури* (О. Кобилянська).

ВИЖИВЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.,* **ВИ́ЖИВИТИСЯ,** влюся, вишся; *мн.* ви́живляться; *док., діал.* Годуватися, живитися. *Сіра мухоловка виживляється майже виключно літаючими комахами, яких ловить невисоко в повітрі, за поганої погоди може також годуватися з ґрунту* (із журн.).

ВИЖИДА́ЛЬНИЙ, а, е, *розм.* Стос. до вижидання. *Стосовно зовнішньої політики московський уряд, не пориваючи зносин із Хмельницьким, зайняв вижидальну позицію: поки козаки та поляки, що боролися між собою, знесиляться* (із журн.).

ВИЖИДА́ЛЬНО, *розм.* Присл. до **вижида́льний.** *Вижидально поглипував* [Грушевич], *мружився, енергійно стріпував сивіючими патлами* (Р. Андріяшик); *Габріель елегантно підніс келих із вином, а гості вижидально взялися за свої келихи в очікуванні красивої промови* (із журн.).

ВИЖИДА́ННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **вижида́ти.** *В нього лишилась якась інерція кволої надії зав'язати з нами розмову й тим загаяти тягучий час безперспективного вижидання* (Б. Антоненко-Давидович); *Нема нічого гіршого, ніж слізливе життя з опущеною головою. Та ще вижидання* (С. Журахович).

ВИЖИДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВИ́ЖДАТИ,** ду, деш, *док.* 1. *кого, що, чого, розм.* Чекати кого, що-небудь. — *Я терпеливо ждатиму на тебе, вижидатиму тебе, як сходу сонця* (І. Франко); *Над лугами ворон кружить, За життям своїм не тужить, Пазурі здіймає хижі, Вижидає крові-їжі* (А. Малишко); *А той, тихий та тверезий, Богобоязливий, Як кішечка, підкрадеться, Вижде нещасливий У тебе час та й запустить Пазурі в печінки* (Т. Шевченко); *Він пропонував виждати ворога й раптовим наскоком з усіх боків розбити* (Ю. Яновський).

2. Чекаючи слушного моменту, зволікати з виконанням дії. *Василь усе вижидав та усе в кишені довбавсь, а далі витяг капшучок* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Бач які! — промовила Дарія Олександрівна, вижидаючи з дітьми на перехресті, коли можна перейти* (В. Барка).

ВИ́ЖИЛИТИ, лю, лиш, *док., що і без прям. дод., розм.* Настирливо домагаючись, одержати, забрати щось у кого-небудь. [Д і д:] *Тягне* [Коломійчиха] *людей до волості, щоб опросити* [опитати] *за борги; хто, мовляв, признається, — тому така-то скидка і пільга.* [С т е п а н:] *Хитро! Піймає*

за язик і обдере, і пільгу оту вижилить... (М. Старицький); *— В цього вижилиш, коли лишнє взяв! Цей віддасть! — чулося поміж народом* (Панас Мирний).

ВИ́ЖИМ, у, *ч., спорт.* Дія за знач. **вижима́ти** 2 і **вижима́тися** 2. *Гиря несподівано вислизнула з руки і впала на підлогу. У подібних випадках лік вижимів припиняється* (із журн.); *Вижим штанги; Вижим на турніку.*

ВИЖИМА́ННЯ, я, *с.* 1. *рідко.* Дія за знач. **вижима́ти** 1 і **вижима́тися** 1. *Для вижимання яблучного соку найкраще підійдуть повністю стиглі плоди, і не лише зірвані з дерева, а й ті, що осипалися* (з навч. літ.).

2. *спорт.* Дія за знач. **вижима́ти** 2 і **вижима́тися** 2. *Вправи з гантелями: колові рухи кистями; одночасні й почергові згинання рук у ліктьових суглобах; одночасне і почергове вижимання гантелей та ін.* (з навч. літ.).

ВИЖИМА́ТИ, áю, áєш, *недок.,* **ВИ́ЖАТИ,** жму, жмеш, *док., що.* 1. *рідко.* Те саме, що **виду́шувати** 1. *Владко спостерігав, як мама вижимала сік зі стиглих апельсинів* (із журн.); * Образно. *Хоч журба вижала її душу, та не змогла вижати любові ні до Данила, ні до людей* (М. Стельмах).

2. *спорт.* Повільно, рівномірно піднімати якусь вагу (штангу, гирю і т. ін.) від рівня грудей угору, випрямляючи зігнуті руки. *Ми ж вижимали отой шмат рейки, що в нього у нас в колгоспі на обід калатають, — Ява дев'ять, а я сім разів... А "запорожець" Карафолька ледве три, а Коля Кагарлицький так і зовсім вижать не міг* (В. Нестайко).

3. *перен., рідко.* Те саме, що **вича́влювати** 2. *— Я, брат, сьогодні перші триста пудів розвьорстки* [продрозкладки] *з Михайлівської волості вижав* (Б. Антоненко-Давидович); *Коли, здавалось, були вичерпані вже всі можливості, коли вчені переконались, що із звичайного палива не можна вижати більшої швидкості витікання газів, — на допомогу прийшла .. атомна техніка!* (В. Владко).

4. *техн.* Натискаючи, переводити в потрібне положення. *Одночасно візьміться за важелі переднього та заднього гальма й вижимайте їх доти, доки гальмо не спрацює. Пам'ятайте, що гальма необхідно вижимати поступово та рівномірно* (з навч. літ.); *Перед тим, як зупинити автомобіль, різко вижимаємо зчеплення і плавно натискуємо педаль гальма до повної зупинки* (з навч. літ.).

◊ **Вида́влювати (вижима́ти, витяга́ти** *і т. ін.)* **/ ви́давити (ви́жати, ви́тягнути** *і т. ін.)* **[всі] со́ки** *див.* **вида́влювати; Хоч ви́крути** *(рідко* **ви́жми)** *див.* **викру́чувати.**

ВИЖИМА́ТИСЯ, áюся, áєшся, *недок.,* **ВИ́ЖАТИСЯ,** жмуся, жмешся, *док.* 1. *рідко.* Те саме, що **виду́шуватися** 1. *На натренованому тілі спортсмена м'язи вижималися ґулями навіть під час ходіння* (із журн.).

2. *спорт.* Підтягаючись на руках, піднімати своє тіло на певну висоту. *Командир взводу лейтенант Круглов першим показав, як вижиматися на руках* (І. Багмут).

3. *тільки недок., рідко.* Пас. до **вижима́ти.** *Щоб приготувати лимонний лосьйон для догляду за шкірою обличчя в домашніх умовах, сік із половини лимона вижимається й проціджується, до нього додається одна чайна ложка гліцерину й 50 мл води* (з навч. літ.); *Зараз потужності атомних електростанцій використовуються максимально: при тому, що вони розраховані на виробництво 24 % електроенергії, з них "вижимаються" всі 50* (з газ.).

ВИ́ЖИМКИ, ів, *мн., рідко.* Те саме, що **ви́чавки.** *Сухі томатні та яблучні вижимки являють собою цінні кормові продукти і можуть бути використані для часткової заміни дефіцитних кормів у раціонах сільськогосподарських тварин та птиці* (з наук.-попул. літ.).

ВИЖИМНИ́Й, а, е, *техн.* Який приводиться в дію шляхом натискування; витискний. *Обертальний момент передається через маховик та вижимний диск на диск зчеплення* (з навч. літ.); *Вижимна муфта зчеплення.*

ВИ́ЖИН, у, *ч., діал.* Жнива. *— Таж напровесні повінчані, а весілля ще до сю пору не відбували. Казалося: аж вижин пшениці мине* (Н. Королева); *Село під час вижину завмирало. Вдома лишались тільки хворі, старі та малі* (із журн.).

ВИЖИНА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вижина́ти.** *Після жнив святкували обжинки, які починалися з ритуалу вижинання на лану останнього снопа* (з наук.-попул. літ.).

ВИЖИНА́ТИ, áю, áєш, *недок.,* **ВИ́ЖАТИ,** жну, жнеш, *док., що.* Жнучи, зрізувати все де-небудь; закінчувати щось жати. *В кінці літа там* [у яру] *рвали ожину — сині з сивиною ягоди, весною вижинали осоку та молодий очерет для худоби* (А. Іщук); *— Вижнемо ярину, то, може, й підемо в гості* (І. Нечуй-Левицький); *Гуркотять в степах комбайни, — наших нив не вижне серп!* (Н. Забіла).

ВИЖИНА́ТИСЯ, áється, *недок.* Пас. до **вижина́ти.** *Отриманий урожай злакових культур вижинався трипільцями за допомогою кістяного збірного серпа* (з наук. літ.).

ВИЖИРА́ТИ, áю, áєш, *недок.,* **ВИ́ЖЕРТИ,** ру, реш; *мин. ч.* ви́жер, ла, ло; *док., що, вульг.* З'їдати все, без залишку. *Сіли самі вижирати все накуплене, а потім ще підтягнулись якісь новоспечені знайомі* (із журн.); * Образно. *Уста мої заціпило морозом, А серце в мене вижерла гадюка* (І. Франко).

ВИЖИРА́ТИСЯ, áється, *недок., вульг.* Пас. до **вижира́ти.** *Привезені з дому в гуртожиток харчі вижираються з блискавичною швидкістю* (із журн.).

ВИ́ЖИТИ *див.* **вижива́ти.**

ВИ́ЖИТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́жити** 4. *Коли натрапив на свіжий вхід, то .. позавалював сусідні печерки, щоб нікуди було вижитому з нірки ховрахові вбігти* (В. Барка); *Сьогодні ведеться боротьба проти недооцінювання наших національних цінностей у галузі літератури, проти не вижитої ще манії бачити в першому-ліпшому творі сліди впливу західноєвропейських літератур* (з наук.-попул. літ.); // **ви́жито,** *безос. пред. Ультралівих ви́жито з парламенту, а Демократична партія після останньої поразки перебуває в пошуках власної ідентичності* (з газ.).

ВИ́ЖИТИСЯ *див.* **вижива́тися.**

ВИЖЛЕНЯ́, я́ти, *с., мисл.* Маля вижлиці. *Новонароджене вижленя.*

ВИ́ЖЛЕЦЬ, я, *ч., мисл., рідко.* Те саме, що **гонча́к.** *Звання чемпіона присуджується одному вижлецю в породі, що зайняла перше місце в класі "Еліта"* (із журн.).

ВИ́ЖЛИЦЯ, і, *ж., мисл., рідко.* Самка гончака; гонча. *Лише одна вижлиця — російська ряба гонча — отримала диплом III ступеня* (з газ.).

ВИ́ЖЛУКТАТИ, аю, аєш, **ВИ́ЖЛУКТИТИ,** кчу, ктиш, *док., що, вульг.* Випити багато, весь уміст чого-небудь. *Що було остатнє у пляшці, вижлуктав* [Демко] *без чарки, нахильцем* (Марко Вовчок); *Ділові люди вперли, непомітно вижлуктили дві пляшки коньяку, кожний сподівався, що співбесідник сп'яніє* (Ю. Яновський); *Вони* [поліцаї] *й самогон той вижлуктять, і останній хлібець твій з'їдять* (Ю. Збанацький).

ВИ́ЖЛУКТИТИ *див.* **ви́жлуктати.**

ВИЖЛЯ́ТНИК, а, *ч., мисл.* Те саме, що **псар.** *Шістдесят гончих стояли в тісному кружку під наглядом чотирьох вижлятників і ловчого, одягнених у червоні куртки й сині шаровари з лампасами* (із журн.); *Багато важить на полюванні досвід вижлятника, його вміння відчувати будь-які зміни в поведінці собак* (з газ.).

ВИ́ЖОВКЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **ви́жовкнути.** *Чомусь перед очима стало обличчя сестри. Запалі очі.., обличчя вижовкле, худе, передчасно постаріле* (Мирослав Ірчан); *Осіннє листя дивно схоже на давні вижовклі листи* (Л. Первомайський).

ВИ́ЖОВКНУТИ, ну, неш; *мин. ч.* ви́жовк, ла, ло *і* ви́жовкнув, нула, ло; *док.* Стати жовтим, набути жовтого відтінку. — *Виживкни, світе мій, споловій мою душу* (В. Стус).

ВИ́ЖОВТИТИ, вчу, втиш, *док., що.* Зробити що-небудь жовтим. *Мовби маляр невправний Охру в парку розсипав, Потім, з пензлем пройшовши, Виживтив листя кленам* (із журн.); // Забруднити, вимазати чимсь жовтим. *Ще в третьому класі вони з другом дитинства Борисом так правдиво — акварельною вохрою — вижовтили собі лиця й руки, що сердешна мама на певний час повірила, ніби на бідних дітей напала жовтяниця та дозволила не йти до школи* (із журн.).

ВИ́ЖОВТИТИСЯ, вчуся, втишся, *док.* Зробитися жовтим. *Іще не вижовтилась осінь, А думки — про весну. Навіщо в серце ми так рано вносим Печаль про новизну?* (із журн.); // Забруднитися, вимазатися чимсь жовтим. *Вижовтитися фарбою.*

ВИ́ЖОВТІЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **ви́жовтіти.** *Вдень тут добре видно жалюгідні сліди колишнього блиску: брудні, невизначеного кольору .. свинцеві дахи, вижовтіле, мов стара слонова кістка, дороге каміння, облуплені фронтони* (М. Слабошпицький); *Змарніле, украй вижовтіле лице жінки нагадувало якийсь стародавній пергамент* (із журн.).

ВИ́ЖОВТІТИ, ію, ієш, *док.* Зробитися жовтим. *Він* [місяць] *був кволий і ледве виблискував, а потроху вижовтів, набрався жару і став світити, скільки міг* (Ю. Яновський).

ВИ́ЖОЛОБИТИ *див.* **вижоло́блювати.**

ВИ́ЖОЛОБЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ви́жолобити.** *Обрій неба — наче вижолоблена півкуля кругом вас далеко спочиває на землі* (А. Чайковський); *Марко з одчаєм ухопив ще один ключ, з трьома борідками, — вони були посередині трохи вижолоблені* (І. Микитенко); *Посеред колоди вижолоблений круг, в який положено по його формі камінь* (Л. Смілянський); // **ви́жолоблено,** *безос. пред. По один бік ножа вижолоблено було .. слова: "Іван Довбощук .. Зложив той резак* [різак] *в церкві Беняшки"* (Г. Хоткевич).

2. *у знач. прикм.* У формі, у вигляді заглибини. *До гурту під'їхав на баскому коні лановий. Перехнябився в сідлі і приклав вижолоблену долоню до вуха* (М. Сиротюк).

ВИЖОЛО́БЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВИ́ЖОЛОБИТИ,** блю, биш; *мн.* ви́жолоблять; *док., що.* Робити, видовбувати в чому-небудь заглибину, отвір. *Потоки біжать нестримно стрімголов додолу, вижолоблюють гірські кременисті груди* (Марко Черемшина); *Капля води — і та вижолоблює камінь, а що ж .. гаряче людське слово?* (Ірина Вільде); *Подорожні .. подалися до темної печери, котру вижолобила вода в стрімкій стіні яру* (І. Франко).

ВИ́ЗАДКУВАТИ, ую, уєш, *док., розм.* Вийти, задкуючи, спиною наперед. *Синявін визадкував з мечеті* (Іван Ле); *Він* [сенатор] *визадкував у двері, зберігаючи на обличчі шанобливий і серйозний вираз* (О. Гончар); *Караїмович, кланяючись, визадкував і вже в другій кімнаті випростався* (В. Чемерис).

ВИ́ЗБИРАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́збирати.** *Часом вони брали з собою о. Василя .. Зносили йому визбирані губи* [гриби] (М. Коцюбинський); *Розлючений "дядя" піддав носком коробок* [коробку], *він полетів, розсіваючи по пшениці старанно визбираного дитячими руками шкідника* (М. Циба); // **ви́збирано,** *безос. пред. Всю сіль .. було визбирано до дрібки* (Валерій Шевчук).

ВИ́ЗБИРАТИ *див.* **визби́рувати.**

ВИЗБИ́РУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **визби́рувати.** *Відомо, що найціннішим із погляду смакових якостей і лікувальних властивостей є мед травневий, старанно визбируваний бджолами із щойно розквітлого цвіту* (із журн.).

ВИЗБИ́РУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **визби́рувати.** *Через повне визбирування грибів ліс утрачає грибні спори, внаслідок чого порушується відновлення грибниць та контактність їх із корінням дерев* (із журн.); *У художньому уявленні митців кобзарство — це споконвічне переказування історій, тонке вслуховування в народну душу, визбирування народних надій та прагнень* (з газ.).

ВИЗБИ́РУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ЗБИРАТИ,** аю, аєш, *док., що.* 1. Збирати що-небудь старанно, намагаючись нічого не лишити. *Хлопчики й дівчатка йшли широкою ланкою, визбируючи в пляшки коваликів* (О. Донченко); *Мама визбирувала .. квіти, а я приглядався до ховрашиних нірок* (Ю. Збанацький); — *Постривайте, ще визбираю маленькі гарбузці, щоб додому не везти* (І. Нечуй-Левицький); *Причеплені до дишла коні витягали довгі, худі шиї, щоби визбирати останні стебла розсипаного по землі сіна* (Н. Кобринська).

2. *перен.* Шукаючи, виявляючи, записувати або запам'ятовувати певні дані, матеріали і т. ін. *Думи визбирую, мов зерна* (В. Стус); *Все нам випоминають, всі наші злодіяння. Де, що, коли і скільки — визбирують до крихт* (Л. Костенко); *Петро пальцями прочесав густе волосся і оглянувся на вікно. Тому, що діялося в цю мить на толоці, не було найменшого діла до всього того, що він з такою ретельністю визбирував по книгах, вивчав ув академії* (Г. Колісник).

◊ **(1) І зу́би ви́збираєш <І зубів не ви́збираєш>** *перев. зі сл.* д а т и, *грубо* — уживається як погроза кому-небудь дуже боляче, відчутно побити за щось. — *Цить! А то як візьму кочергу, то й зуби визбираєш, — крикнула Кайдашиха й скочила з місця* (І. Нечуй-Левицький); — *Ти що? — аж підвівся з стільця земський. — П'яний приїхав. Я такого дам тобі агітатора, що й зубів не визбираєш* (М. Стельмах).

ВИЗБИ́РУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **визби́рувати.** *Товклися на своїм пожнив'ї пастушки з білими гусьми — визбирувались колоски з власного поля* (В. Земляк).

ВИ́ЗВАТИ *див.* **визива́ти.**

ВИ́ЗВАТИСЯ *див.* **визива́тися.**

ВИ́ЗВІЛ, волу, *ч.* Те саме, що **ви́зволення.** *Чим частіше думав про визвіл.., тим частіше оті папери ставали мені перед очима* (І. Франко); [Д о н Ж у а н:] *Я б розрубав їх* [пута] *знову, коли інакше з них нема визволу* (Леся Українка);

Гейбо з усією переконливістю став доводити негайну потребу їхати на визвіл Василя Йвановича (Ю. Яновський).

ВИ́ЗВІРИТИСЯ *див.* **визвіря́тися.**

ВИЗВІРЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.*, **ВИ́ЗВІРИТИСЯ,** рюся, ришся, *док.*, *розм.* Звертатися до кого-небудь або відповідати комусь із нестримним роздратуванням, злістю. [Готліб:] *Се ти так на старого чоловіка визвіряєшся?* (Леся Українка); — *Це що?* — *визвірявся Карпо Нехльода і підвищував голос так, щоб його чули за дверима інші прохачі* (А. Шиян); — *Одчепись, поганий!* — *визвірилась на його* [нього] *Ганна так, що аж в хаті стихло* (І. Нечуй-Левицький); *Гнида визвірився на них* [дітей]: *"К чорту звідси!"* (А. Головко).

ВИЗВОЛЕ́НЕЦЬ, нця, *ч.* Людина, яку визволили з неволі, рабства. *Бо покликаний в Господі раб — визволенець Господній* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

ВИ́ЗВОЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́зволити.** *Справа була скінчена, честь роду визволена з ганьби* (М. Коцюбинський); *Депо працюватиме на новому місці до того дня, коли можна буде повернутися на визволену від окупантів Батьківщину* (О. Донченко); *Сонце щедро сипало золотий дощ, надворі сміявся визволений з-під туманної кормиги день, бруком дзюрчали вже зовсім по-весняному метушливі струмки* (Б. Антоненко-Давидович); *Через кілька хвилин комірниця підмела натрушене з міхів зерно — перший хліб визволеної землі* (М. Циба); // *у знач. ім.* **ви́зволений,** ного, *ч.*; **ви́зволена,** ної, *ж.* Той (та), кого визволили, звільнили від чогонебудь. [Кассандра:] *Чи ти бачив, як оборонця визволені славлять?* (Леся Українка); *Визволені не можуть забути визволителів, це зрозуміло* (О. Гончар); // **ви́зволено,** *безос. пред. Мицьо .. розповідав, як у війну працював на нашу розвідку і як завдяки його повідомленням було визволено Люботин* (Ю. Винничук).

ВИЗВОЛЕ́НКА, и, *ж.* Жін. до **визволе́нець.** *Жахливі будні визволенки із закордонного секс-рабства детально описано в інтерв'ю* (із журн.).

ВИ́ЗВОЛЕННЯ, *рідко* **ВИЗВО́ЛЕННЯ,** я, *с.* Дія за знач. **ви́зволити.** *Старий Василь осліп ще до визволення од панщини* (І. Нечуй-Левицький); *Ми в'їжджали в Київ .. удень 6 листопада 1943 року. Се було в день визволення* [від фашистів] (О. Довженко); *Приголомшений пригодою й несподіваним щастям визволення, він аж тремтів від бажання кинутися звідси чимдуж до лісу* (І. Багряний).

ВИЗВО́ЛЕННЯ *див.* **ви́зволення.**

ВИЗВОЛИ́ТЕЛЬ, я, *ч.* Той, хто визволив, визволяє кого-, що-небудь. *Життя — се дві противні сили, Що між собою в бій вступили. Одна з них — велетень-гнобитель, А друга — геній-визволитель* (М. Вороний); — *Наші! Наші!.. Воєвода Претич прийшов... Ні, князь Святослав!..* — *звучали звідусіль вигуки, і люди видиралися на вали, щоб побачити визволителів* (Б. Лепкий); *Кожен козак обертався в тих думах на лицаря, визволителя бідних невільників, ставав героєм* (З. Тулуб); *Люди бігли назустріч воїнам-визволителям з хлібом-сіллю* (Є. Кравченко).

ВИЗВОЛИ́ТЕЛЬКА, и, *ж.* Жін. до **визволи́тель.** *Так ось який він, боєць армії-визволительки* (О. Гончар); *Довго Тарас мовчав. Не міг же він сказати, що вже самі ці стіни — благо, яким він снив не рік, не два за Каспієм, що домоглася для нього їх його свята заступниця і визволителька Анастасія Іванівна Толстая...* (Василь Шевчук).

ВИ́ЗВОЛИТИ *див.* **визволя́ти.**

ВИ́ЗВОЛИТИСЯ *див.* **визволя́тися.**

ВИЗВО́ЛЬНИЙ, а, е. Який ставить за мету визволення кого-, чого-небудь або визволяє когось, щось. *Населення Запорізької Січі, відки почався визвольний похід Богдана Хмельницького, складалося головним чином з українських козаків* (М. Рильський); *Стара Європа чує над собою визвольних армій сурми бойові* (Ю. Яновський); *Та день визвольний, не буденний, Йому й тоді пророкував Отой сподвижник, наш учений* (Т. Масенко); *Визвольна місія; Визвольний рух.*

Визво́льна війна́ *див.* **війна́.**

ВИЗВО́ЛЬНИК, а, *ч.*, *поет.* Те саме, що **визволи́тель.** *Цього Мойсея .. Бог через ангола, якому з'явився в кущі, послав за старшого й визвольника* (М. Рильський); *І з попелу встає прекрасна Україна, І руки простяга визвольникам своїм* (В. Сосюра).

ВИЗВО́ЛЬНИЦЬКИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **визво́льний.** *Обіруч б'є митець, і звуки тріумфальні Дзвенять, як бойові, звитяжні труби дальні, Усім визвольницький віщаючи похід* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

ВИЗВО́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.*, *поет.* Жін. до **визво́льник.** *Я голос подаю за те, що недаремно Визвольницею звуть незламну нашу Рать* (М. Рильський).

ВИЗВОЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **визволя́ти.** *Слід пам'ятати, що зцілення молитвою — це не лише лікування від хвороб тілесних, а передусім визволяння духу людського від буденного клопоту та суєти* (із журн.); *На визволяння гірників із заваленої шахти було спрямовано роботу всіх рятувальних загонів* (з газ.).

ВИЗВОЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ВИ́ЗВОЛИТИ,** лю, лиш, *док.* 1. *кого, що і без прям. дод.* Робити вільним кого-, щонебудь, надавати свободу кому-, чому-небудь. *Наш отаман Гамалія, Отаман завзятий, Зібрав хлопців та й поїхав .. Із турецької неволі Братів визволяти* (Т. Шевченко); *Коли це чую, скрикнув, а далі гомонить із кимось... Я прожогом туди, визволяти: думаю, на яку сатану двоногу набрів* (І. Багряний); *Тут починалась невідома течія, гра, яка визволяла мене від мене ж самого* (Р. Андріяшик); [Панас:] *Ми визволимо бранців або покладемо в степу свої голови* (І. Нечуй-Левицький).

2. *кого, що, перев. док.* Допомагати позбутися чого-небудь неприємного (хвороби, болю і т. ін.). *Господь визволить душу рабів Своїх, і винні не будуть усі, хто вдається до Нього!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Тепер вже Онисина мати не була слаба, не хорувала: чиста дитяча молитва .. визволила її з тяжкої хвороби* (Д. Мордовець).

3. *що.* Відвойовувати захоплену ворогом територію. *То — Богдан, орел крилатий, Йде на Україну Визволяти-рятувати Стоптану країну* (Микола Чернявський); *Данило з дружиною мчав у Галич визволяти його від угорських баронів* (А. Хижняк).

4. *що.* Висмикувати, витягати кого-, що-небудь схоплене, затиснуте кимсь, чимсь. — *Се ви, Семене Івановичу,* — *насилу промовила словце* [слівце] *і стала визволяти тихенько свою руку* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Сидить дідок і вже майже всю бороду визволив з дуба* (А. Шиян).

5. *кого, що.* Допомагати виходити зі скрутного становища; виручати. *Дозволь тобі, моя зброє, шану дати, Вміла ж мене у поході визволяти* (П. Усенко); *Пропав би був Вівчар, Та визволив Комар* (Л. Глібов); *Хлопчина радісно посміхнув-*

ся, коли задзеленчав дзвоник і визволив його з важкого становища (О. Донченко).

ВИЗВОЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.*, **ВИ́ЗВОЛИТИСЯ,** люся, лишся, *док.* 1. Ставати вільним, незалежним. — *Визволятись із неволі, мабуть, доведеться вам разом, хлопці* (О. Гончар); *Цієї ж таки весни почулося скрізь, .. що знов Кармелюк отаманує, визволивсь, повернувсь* (Марко Вовчок); [Б а б у с я:] *Ні, їх* [ворожбитів] *уже тепер немає тута, бо визволились чарами з темниці* (Леся Українка).

2. Звільнятися від того, хто або що тримає, заважає рухам. [А н т е й *(затримує її, обнявши):*] *Ні, ні, кохана!* [Н е р і с а *(визволяючись):*] *Пусти мене!* (Леся Українка); *Він* [Друзь] *одступив на крок, щоб визволитися з його рук. Та Ігор тримав його міцно* (Ю. Шовкопляс).

3. *від чого, перев. док.* Позбуватися чого-небудь неприємного (хвороби, болю і т. ін.). *Се ж була курортна публіка. Вона прибула сюди, щоб залишити морю і горам свої болі, щоб визволитись від своїх недугів* (Леся Українка); *Наче щось важке спало мені на серце, стиснуло його, і я не мав сили визволитися від цього тягаря* (Л. Смілянський); *Тіло здригалось, хотіло визволитись від болю* (С. Скляренко).

4. *тільки недок.* Пас. до **визволя́ти.** *Ольга читала зведення про наступ нашого війська .. Рідні її місця визволялися. Було радісно* (П. Дорошко).

ВИ́ЗДИХ, у, *ч., розм.* Дія за знач. **ви́здихати.** — *На щастя, — сказав директор агрофірми, — виздих свиней цьогоріч набагато менший, ніж минулого року* (із журн.).

ВИ́ЗДИХАТИ, ає, *док., розм.* Здохнути до останнього (про тварин). *Та й півні кукурікають, щоб вони виздихали!* (О. Стороженко); *На подвір'ї ходили олені. За огорожею лежала корова, свині. Все виздихає від отрути* (А. Шиян); // *зневажл.* Вимерти (про людей). *Каже* [Ничипір] *собі нищечком: — А щоб ви виздихали з вашою вигадкою їсти вареники!* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Ненавиджу чорно, — лице Порфирове враз помарніло. — Хочу, щоб виздихали вони* [браконьєри] *всі!* (О. Гончар).

ВИ́ЗЕЛЕНЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́зеленити.** *Степ, обдзвонений жайворонками, заквітчаний ясними сонцями соняшників, зашумлений пшеницями, визеленений соковитими кукурудзами, виповнений по самі вінця* (С. Завгородній).

ВИ́ЗЕЛЕНИТИ *див.* **визеле́нювати.**

ВИ́ЗЕЛЕНИТИСЯ *див.* **визеле́нюватися.**

ВИЗЕЛЕ́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́ЗЕЛЕНИТИ,** ню, ниш, *док., що.* Робити що-небудь зеленим. *Весна пройшла степом, визеленивши його* (Н. Рибак); // Забруднювати, вимазувати чимсь зеленим. *Граючись із друзями на весняному лужку, Іванко визеленив шкільні штанці й сорочечку* (із журн.).

ВИЗЕЛЕ́НЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ВИ́ЗЕЛЕНИТИСЯ,** нюся, нишся, *док.* 1. Ставати, робитися зеленим. *Визеленилися ліси, заквітчалися луки, скрізь прокинулося життя* (з газ.); // Забруднюватися, вимазуватися чимсь зеленим. *Сорочка визеленилася травою.*

2. *тільки недок.* Пас. до **визеле́нювати.**

ВИ́ЗИВ, у, *ч., рідко.* Те саме, що **ви́клик.** *У голосі дівчини вчувалися нотки роздратування, навіть якийсь визив* (з газ.); * У порівн. *Ебеновий вождь з сережкою зорі у вусі, спів поганський жбурнувши в хмари, наче визив, прокляне поразки бога злого* (Б.-І. Антонич).

ВИЗИВА́ННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **визива́ти.** *На різних кінцях арештантського будинку, з різних поверхів, з кільканадцяти вікон нараз посипалися крики, визивання, свист* (І. Франко); *Особливу роль у міфології слов'ян відіграє "живий вогонь", який використовується в численних ритуалах, обрядах запалювання вогню та визивання дощу* (з навч. літ.).

ВИЗИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВИ́ЗВАТИ,** ву, веш, *док., кого, що, рідко.* Те саме, що **виклика́ти.** — *Дмитре, чому тебе в суд визивають? — Бо пан об мене руку побив* (прислів'я); *Еней тебе лиш визиває, А нас, латинців, не займає, Іди з троянцем потягайсь!* (І. Котляревський); *"Чорноморці" пройшли дуже добре, людей було сила, аплодисментів сила! Визивали Лисенка* (Леся Українка); *Людмила — доросла розумна жінка, цілком здатна визвати міліцію* (А. Кокотюха).

ВИЗИВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ВИ́ЗВАТИСЯ,** вуся, вешся, *док., рідко.* 1. Те саме, що **виклика́тися** 1. *Ілько визивається йти зі мною* (із журн).

2. *тільки недок.* Пас. до **визива́ти.** *Неповнолітній свідок визивається для допиту через своїх законних представників* (із журн.).

ВИЗИВНИ́Й, а́, е́. Який виявляє або містить виклик; викличний, задирливий. *Та й не тільки стогнав народ, інколи виривалася з його грудей .. одчайдушно-весела, .. безстрашно-визивна пісня* (М. Рильський); *Коси впали їй на груди, і вона визивним рухом закинула їх за плечі* (Ю. Смолич); *Побачивши мене, не змінила пози, стояла далі на місці, на устах мала демонстративну, зніяковілу, визивну, а заразом понижену посмішку* (У. Самчук).

ВИЗИ́ВНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **визивни́й.** *Підлітком вона зазнавала радісного почуття сорому й визивності, біжучи від скинутої одежі до води, де рятувалась від гострих у пітьмі хлоп'ячих поглядів* (В. Підмогильний); *Визивність краси молодої жінки не могла його не хвилювати* (із журн.).

ВИЗИ́ВНО. Присл. до **визивни́й.** *Сотник визивно засміявся в привітне обличчя господаря і круто повернувся* (Іван Ле); *Визивно, на весь зріст бігли солдати до річечки, з ходу ведучи скажену стрілянину* (Ю. Збанацький); *Настя переступила через тин і пішла, так само витанцьовуючи, через подвір'я, ще й покрутилася кілька разів, ще й ухнула визивно й дзвінко вівкнула* (Валерій Шевчук).

ВИЗИ́ГА, и, *ж.* Продукт із спинної струни (хорди) великих (перев. осетрових) риб. *Осетра, білугу і севрюгу обробляють однаково: одрубують голову з грудними плавцями, зрізують нижні плавці і виймають визигу* (з наук.-попул. літ.); *Пиріг із визигою.*

ВИЗИМО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ЗИМУВАТИ,** ую, уєш, *док.* 1. Проживати зиму, існувати протягом зими. *Визимовував лелека У далекій стороні* (М. Познанська); *Ото пасіка... Визимувала добре. Будемо з медом...* (Остап Вишня); // Перебувати зиму, залишатися жити після зими. *Щоранку тривожно оглядали поле — чи жива пшениця? Жито визимує, а от пшениця — утла...* (К. Гордієнко).

2. *кого, що, розм.* Прогодовувати, доглядати протягом зими. *Насилу визимували свою худобу* (Сл. Гр.).

ВИ́ЗИМУВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **ви́зимувати** 2. *Перед весною скотина в ціні, вигодована, визимувана* (К. Гордієнко).

ВИ́ЗИМУВАТИ *див.* **визимо́вувати.**

ВИЗИРА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **визира́ти.** *Одна* [галка] *усіла близько мого вікна .. і, мов уражена моїм цікавим визиранням, вдарила люто крилами і відлетіла* (О. Кобилянська); *Моє визирання було марним і смішним, не мав я ніякої надії на твій приїзд* (Р. Федорів).

ВИЗИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВИ́ЗИРНУТИ,** ну, неш, *док.* 1. Дивитися, виглядаючи звідки-небудь, із-за чогось. — *Адже ото неначе дітвора з-за ліси визирає? — питає* [бабуся] *мене* (Марко Вовчок); *З недалекої печери .. визирало ще кільканадцять опришків* (О. Маковей); *Марія Семенівна визирнула у вікно* (Д. Ткач); * Образно. *У хаті душно, чути вогкість, квас... З усіх куточків бідність визирає* (І. Франко).

2. *тільки недок., кого, що, розм.* Шукати поглядом, очима кого-, що-небудь. [М о т р я:] *Ач, неначе той яструб зорить! (Ніби голосно). Кого ти там визираєш?* (М. Кропивницький); *Жученко раптом просіяв, визираючи когось між прибулими* (Іван Ле і О. Левада); // Дивлячись куди-небудь, чекати когось, щось; виглядати. *Баба стояла вже навперед* [попереду] *хати і визирала годованця* (Марко Черемшина); *Щоднини визирав я вас, думав, що прийдете відвідати мою матір* (О. Кобилянська); * Образно. *Чужі дочки зорі не просипали, Щастя, доленьки знай визирали* (Ганна Барвінок).

3. Бути видним, виднітися. *Ворота помережані. З-за огорожі дощаної визирає акація* (А. Тесленко); *З очерету визирав ніс другого човна, вкритого брезентом* (Олесь Досвітній); *Скривавлені, понівечені пальці З подертих визирали черевиків І крилися болотом* (М. Рильський).

ВИЗИРА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ВИ́ЗИРИТИСЯ,** рюся, ришся, *док., розм.* 1. Видивлятися, обдивлятися. *Розззявить* [півень] *дзьоба і визирається, наче очі йому зараз вискочать* (Марко Вовчок); *Спинився* [Вітя] *в садку, де маленьке вікно проти зелення одсвічувало, як дзеркало. Почав визиратись* (С. Васильченко).

2. Пильно дивитися, втуплюватися. *Визирився на полум'я, стежиш, як стріха стріляє на всі боки іскрами* (І. Вирган).

ВИ́ЗИРИТИСЯ *див.* **визира́тися.**

ВИ́ЗИРКАТИ, аю, аєш, *док., що, діал.* Придивляючись, вибрати. *Я визиркала таку годину, що люд поховавсь трохи, .. та й у гай* (Ганна Барвінок).

ВИ́ЗИРКНУТИ *див.* **визи́ркувати.**

ВИЗИ́РКУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ЗИРКНУТИ,** ну, неш, *док., розм.* Те саме, що **вигляда́ти**[1]. — *Зінаїдо Петрівно, я не в школі, я тут, — весело визиркує із-за плеча Берестецького Марися Павлівна* (О. Гончар); *Коли злива минула, визиркнуло сонечко, і на тлі чорних хмар утворилася неймовірної краси веселка* (із журн.).

ВИ́ЗИРНУТИ *див.* **визира́ти.**

ВИ́ЗИРЦЕМ, *присл., розм., рідко.* Услід за ким-, чим-небудь, не відстаючи; стежачи. *Іти визирцем.*

ВИ́ЗИСК, у, *ч.* Здирництво, експлуатація. *Стає земля пусткою. Навіть оплакати того лиха нікому, бо того замучили, того вже під ланцюгом женуть на тортури і визиск* (з легенди); *Темні сили визиску й гноблення .. прагнуть ширити свою каїнову роботу* (Н. Рибак); *Двадцять злотих на тиждень кваліфікованому друкареві, до того ж такому здібному, такому меткому, як його Бранко, — це не лише визиск, але й глум серед білого дня!* (Ірина Вільде); *Немає між людьми тепла-привіту, Де визиску загусла чорна тьма* (Д. Павличко).

ВИЗИ́СКУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **визи́скувати.** *Незаможник свідомий своєї належності до класу гнобленого, класу визискуваного, класу передового передусім* (В. Еллан-Блакитний); *За австрійського та польського панування Галичина була вбогим, визискуваним метрополіями аграрним регіоном, який слугував звалищем для готових продуктів і майже не виробляв їх у себе* (з наук. літ.); // *у знач. ім.* **визи́скуваний,** ного, *ч.;* **визи́скувана,** ної, *ж.* Той (та), кого визискують. — *Колись буде така революція, яка одним замахом доконає побіди визискуваних над визискувачами, утиснених над тиранами* (І. Франко); *Правда є тільки одна: двічі два завжди буде чотири, а не п'ять, байдуже, чи множитиме визискувач чи визискуваний* (Б. Антоненко-Давидович); // **визи́скувано,** *безос. пред. За найменшу провину зі школярів визискувано великі штрафи, які йшли до кишені ментора* (із журн.).

ВИЗИ́СКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **визи́скувати;** експлуатація. *Я не зношу переваги над другим, не зношу визискування та кривди людської* (Н. Кобринська); *Нерівність між людьми, визискування і неволення одних другими .. чимраз більше обурює і ворушить .. цілі маси інтелігенції* (І. Франко).

ВИЗИ́СКУВАТИ, ую, уєш, *недок., кого, що.* Піддавати визиску; експлуатувати. — *Не йдіть на такі становища, де мали б ви мучити людей або визискувати!* (І. Франко); *Коли я визискую ближнього, живу з його праці і не порятую його в біді, коли я кривджу вдову, сироту, безборонну людину, — живу не по правді* (Б. Лепкий); *Тепер біднота взяла владу в свої руки й хоче загнуздати бая, щоб він не визискував своїх наймитів-пастухів* (О. Донченко); * Образно. *Він тільки шляху шукав звільнитися з-під влади дівчини над собою, скинути ярмо цього нестямного чуття, що визискувало всі його духовні сили* (В. Підмогильний).

ВИЗИ́СКУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **визи́скувати.** *У величезній більшості прошарок купців становили дрібні крамарі, які торгували на внутрішньому ринку й часто визискувалися та закабалялися заможнішими купцями* (з навч. літ.).

ВИЗИ́СКУВАЧ, а, *ч.* Той, хто визискує; експлуататор. *Потім... найшла нова течія. Говорено багато про бідних пролетаріїв і твердосердих визискувачів* (І. Франко); *Найбільш хвилювало те, що в п'єсі осміяний був мулла, темний визискувач народу* (М. Коцюбинський); *На рідкість жорстокими визискувачами виявились поміщики Базилевські* (О. Гончар).

ВИЗИ́СКУВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **визи́скувач.** *Лиха слава йшла про пані Цибульську, жорстоку визискувачку селян* (із журн.).

ВИЗИЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВИ́ЗИЧИТИ,** чу, чиш, *док., що, заст.* Позичати що-небудь комусь, давати в борг. *Я вдоволив його бажання, обіцяючи визичити потрібну книжку* (О. Кобилянська); *А людям хто ж зоре? Чи ж визичить граф машини? Визичить — якщо люди задурно орати підуть* (Ю. Смолич).

ВИ́ЗИЧИТИ *див.* **визича́ти.**

ВИ́ЗІР, у, *ч., діал.* 1. Те саме, що **по́гляд** 1. *Цього разу впадав у визір старого більше жовтий колір, чув він дух тлілих*

бур'янів, втомленої землі й першого осіннього листя (Валерій Шевчук).

2. Те саме, що **вікно́.** *Дивитися у визір.*

ВИЗНАВА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до визнавання. *Визнавальні свідчення.*

ВИЗНА́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **визнава́ти.** *Народ, не визнаваний як нація, позбавлений почуття самоідентичності, не здатен творити власну державу* (з публіц. літ.); // **визна́вано,** *безос. пред. Щоб бути прийнятим у козаки, треба було походити з козацької родини, бо стан і природу козацьку визнавано за гідність шляхетську* (із журн.).

ВИЗНАВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **визнава́ти.** *Визнавання природного права має не тільки теоретичне, але й практичне значення, бо уможливлює наближення права до ідеї справедливості* (з навч. літ.).

ВИЗНАВА́ТИ, наю́, нає́ш, *недок.*, **ВИ́ЗНАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. *кого, що.* Вважати кого-, що-небудь дійсним, справжнім, законним. *Не люблю я масла, не визнаю його за харч* (з переказу); *Ринкова економіка, до якої ми хочемо перейти, визнає тільки одні ціни — ціни рівноваги* (з газ.); *Кожного, хто Мене* [Ісуса Христа] *визнає перед людьми, того перед Небесним Отцем Моїм визнаю й Я* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Старий визнав її* [невістку], *проте сорочки сам собі пере* (О. Гончар); // Давати позитивну оцінку кому-, чому-небудь, вважати кого-, що-небудь відповідним певним вимогам. *Вона визнавала тільки три свої найулюбленіші пісні, які кожного разу загадувала співати й нам* (Б. Антоненко-Давидович); *Букви золотом відтиснено: кожне слово — золотник. Між братів-народів визнано український наш словник* (Д. Білоус).

2. *що і без прям. дод., також із спол.* щ о. Признаватися в чому-небудь, погоджуватися з чимсь, стверджувати істинність чогось. [Д р е м л ю г а:] *Наша область ніколи не була серед останніх .. Недоліки є, визнаю* (О. Корнійчук); — *Визнаю, що, може, не тут мені з вами треба говорить* (А. Шиян); — *Не так було б мені свою праву руку одрубати важко, як тую правду визнати-вимовити* (Марко Вовчок); *Він .. і зараз може вголос визнати, що опоненти не завжди додержувались правил наукової дискусії, вдавались і до недозволених прийомів* (Ю. Шовкопляс); // Упевнившись у чому-небудь, вирішувати щось. *Ісен-Джан визнав найкраще зникнути за першим горбом скель* (Іван Ле).

3. *кого, що.* Вважати кого-, що-небудь за кого — що, ким, чим. *Коли ти устами своїми визнаватимеш Ісуса за Господа і будеш вірувати в своїм серці, що Бог воскресив Його з мертвих, то спасешся* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Шофер .. почав лаштувати свої вудки, бо принципово не визнавав спінінга за серйозну рибальську снасть* (М. Чабанівський); *Майнула в пам'яті обполіскана ранковим Чадаком* [річкою] *пругка постать. Коли б завмерло стала — за шедевр монумента краси дівочої визнав би* (Іван Ле).

4. *тільки недок., що.* Дотримуватися того чи іншого віросповідання. *Вимирали звільна старці, тямущі давньої віри, а хоч деякі й жили ще, то вже не сміли визнавати її одверто* (І. Франко).

5. *із спол.* щ о, *діал.* Дізнаватися. *Знайшли у його замок та по тому й визнали, що він украв гроші у скрині* (Сл. Гр.).

◊ **(1) Визнава́ти (признава́ти) / ви́знати (призна́ти) ра́цію** *кому, рідко* — уважати кого-небудь правим у чомусь. — *Я розумію, чого ти хочеш, — почав він, — навіть визнаю тобі рацію* (В. Підмогильний); — *Авжеж, — підхопила Октуся, — от нехай-но панєнка* [панянка] *вбере довгу сукню, то признає нам рацію* (Леся Українка).

ВИЗНАВА́ТИСЯ, нає́ться, *недок.*, **ВИ́ЗНАТИСЯ,** ається, *док.* 1. *заст.* Робитися, ставати відомим. *Зняла ж бучу Пилипиха, як визналась батькова подія...* (Марко Вовчок).

2. *тільки недок.* Пас. до **визнава́ти** 1–3. *Думки, погляди, переконання, що не дістали свого вираження в актах дії або бездіяльності, як би вони не суперечили інтересам суспільства, злочином визнаватися не можуть* (з навч. літ.); *Найбільш напруженою сьогодні визнається праця власників підприємств, бізнесменів, менеджерів, що виконують функції управління* (із журн.).

ВИЗНАВЕ́ЦЬ, вця́, *ч., рідко.* Прибічник, прихильник. *Особа завжди заслуговує на пошану — чи це людина іншої національності, чи визнавець іншої релігії або мови* (з публіц. літ.); *Визнавець Христа є справжнім воїном, що завжди готовий до бою проти гріха* (з рел.-церк. літ.).

ВИ́ЗНАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ви́знати** 1–3. *Андрій Горленко ще на японській війні був тяжко поранений і визнаний цілковитим інвалідом* (Є. Кротевич); *В Україні є багато визнаних широкою громадськістю артистів, самодіяльних та професіональних читців, дикторів* (з наук. літ.); // **ви́знано,** *безос. пред. Факт штучного голоду в Україні у 1932–1933 роках було визнано як безсумнівний* (з публіц. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який одержав загальне визнання, відомий усім або багатьом. *Семен Ларивонович був учасник Вітчизняної війни, визнаний герой* (Ю. Яновський); *Не довго думаючи, гуп межи плечі, дарма що перед нею визнаний войовничий мічурінець* (О. Гончар); *Київ — визнаний центр славістики* (із журн.).

ВИЗНА́ННЯ, я, *рідко* **ВИЗНАТТЯ́,** я́, *с.* 1. Дія і стан за знач. **ви́знати** 1–3. — *Визнання нас французами — питання днів. — А що нам з того визнання? Яка користь? — Як це! — навіть посміхнувся Павло. — Та вже сам факт виходу на міжнародну арену* (А. Головко); *По його* [Павла] *визнаттю* [визнатті], *продумавши, стала громада радитись — що робити* (Марко Вовчок).

2. Те, в чому хто-небудь признається. *У дворі було тихо, ніби дівчина скам'яніло стояла на своїм місці .. А можливо, вона спересердя кусала губи, що не пощастило їй видобути від нас визнання, хто ми* (Олесь Досвітній).

3. Загальна позитивна оцінка кого-небудь у суспільстві. *Панас Карпович Саксаганський мав щастя здобути собі всенародне визнання* (М. Рильський); *Марія прагнула, як і кожна творча людина, визнання, дорожила заслуженою похвалою, мріяла прославитися* (М. Слабошпицький).

ВИ́ЗНАТИ *див.* **визнава́ти.**

ВИ́ЗНАТИСЯ *див.* **визнава́тися.**

ВИЗНАТТЯ́ *див.* **визна́ння.**

ВИЗНАЧА́ЛЬНИЙ, а, е. Основний, істотний, такий, що характеризує кого-, що-небудь. *Мужність, нерушима воля, пристрасність переконань і бойовий темперамент — риси визначальні і для Лесі* [Українки]-*лірика, і для Лесі-драматурга, і для Лесі-публіциста* (М. Рильський); *"Чому визначальні для нас істини приходять так пізно?" — скривилася вона до дзеркала* (Ю. Андрухович); *Головним, визначальним у розробленні Т. Шевченком історичної теми була усна*

народна творчість, особливо думи та історичні пісні (з наук. літ.).

ВИЗНАЧА́ЛЬНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **визнача́льний.** *Найбільш обґрунтованою на сьогодні видається думка про визначальність для українського правопису фонематичного принципу* (з наук. літ.); *У прагматичній гонитві за матеріальними благами фактично загинула внутрішня таїна людської особи, її визначальність стосовно навколишнього світу* (з публіц. літ.).

ВИЗНАЧА́ЛЬНО. Присл. до **визнача́льний.** *Сільськогосподарське виробництво є однією із стратегічно важливих і провідних галузей народного господарства, ефективність функціонування якої визначально впливає на стабільність економічної та продовольчої безпеки держави* (з наук. літ.).

ВИЗНАЧА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **визнача́ти** 1–4. *Суд при визначанні розміру шкоди, що підлягає покриттю, враховує ступінь вини працівника і ті конкретні умови, за яких шкоди було завдано* (з мови документів); *Розважаючись визначанням кращих футболістів, на Заході на цьому ще й непогані гроші заробляють* (з газ.).

ВИЗНАЧА́ТИ, áю, áєш, *рідко* **ВИЗНА́ЧУВАТИ,** ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ЗНАЧИТИ,** чу, чиш, *док.* 1. *кого, що.* Установлювати, з'ясовувати, розпізнавати кого-, що-небудь за певними ознаками. *Погиба настороженo визначає, що дорогою проїхав не віз, а бричка* (М. Стельмах); *Переможця олімпіади з української мови визначали за двома критеріями: умінням правильно висловлюватись та досконалим знанням теорії* (із журн.); *Начальник цеху з одного погляду точно визначив, що трапилось* (В. Собко); *Спав Гриць чи не спав — важко було навіть визначити, ніч минула, як одна мить* (О. Бердник); // Обчислюючи, вимірюючи і т. ін., знаходити певну величину, місце і т. ін. *Доки очі не звикнуть до гірських умов, старший лейтенант заборонив і собі, і своїм підлеглим визначати дистанції на око* (О. Гончар).

2. *що.* Розкривати суть чого-небудь; характеризувати, формулювати поняття про щось. *Розробляючи принципи риторики, античні автори визначили три засади ораторського мистецтва — переконати, схвилювати, привабити слухача* (з наук.-попул. літ.); *Визначити поняття — значить розкрити його зміст, тобто вказати істотні ознаки, які є відображенням корінних властивостей предметів* (з навч. літ.).

3. *кого, що.* Виділяти, призначати кого- або що-небудь для якоїсь мети. — *А ми землю одберемо!.. Залишимо вам стільки, скільки визначить громада* (А. Шиян); // Указувати, призначати місце, час і т. ін. для чого-небудь. *Тихович, мов полковник той, визначує місце бойовища, відміряючи ланцюгом стосажневий квадрат* (М. Коцюбинський); *Бойовий наказ, що його одержав Білогоров, точно визначав місце дивізії в наступі* (Іван Ле і О. Левада); *Народний календар визначав, регламентував початок і закінчення всіх видів сільськогосподарських занять населення* (з наук.-попул. літ.).

4. *що.* Намічати, накреслювати для виконання. *Я бачу, що все-таки і я можу часом осягти мету, яку собі визначу* (Леся Українка).

5. *що.* Зумовлювати що-небудь, бути причиною чогось. — *Безперечно! — відповідає Іван Іванович. — Буття визначає свідомість* (М. Хвильовий); *Несподівана згадка... визначила весь характер майбутньої дружби між Юрою і Сьомкою* (Ю. Смолич).

ВИЗНАЧА́ТИСЯ, áюся, áєшся, *рідко* **ВИЗНА́ЧУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок.*, **ВИ́ЗНАЧИТИСЯ,** чуся, чишся, *док.* 1. Ставати виразним, чітко окресленим; з'ясовуватися. *Чим дальше вглиблявся* [Борис] *в поему.., тим яркіше визначувалися картини сільського віча, возової подорожі польовими дорогами серед родючих нив* (І. Франко); *Треба користати з спочинку, бо за годину-півтори знов праця, аж поки більш-менш не визначаться границі заражених виноградників* (М. Коцюбинський); *Як тільки визначилося виробниче застосування селену, його видобуток почав швидко зростати* (з наук.-попул. літ.).

2. *перев. недок.* Бути помітним, виділятися якими-небудь ознаками між ким — чим або серед кого — чого. *Між усіма бурлаками визначався Микола своїм зростом, своїм рівним станом* (І. Нечуй-Левицький); *Туман закривав мало не все, що можна було бачити, тільки передні будинки ледве визначалися серед його хвиль* (Б. Грінченко); *Я була гарна, я визначалася межи всіма* (О. Кобилянська); *Ментами вогник напружувався, і тоді на подушці слабо визначались риси схудлого дівочого обличчя з великими, ніби тремтячими очима* (В. Підмогильний).

3. Визначати місце свого перебування або позицію, коло інтересів і т. ін. *Лишалося в одному визначитись, хто поведе ці сотні?* (Д. Міщенко); — *Спершу нам треба визначитись, чим ви займетеся тут* (В. Шкляр).

4. *тільки недок.* Пас. до **визнача́ти.** *У результаті експерименту визначається коефіцієнт теплопередачі нового радіатора* (з наук.-техн. літ.); *Умовами договору визначалися розміри і форми оплати за літування тварин на полонині* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́ЗНАЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́значити** 1–4. *У визначений день зібрались у судді всі родичі Петра Гельє* (М. Коцюбинський); *Кажуть, місце людині Богом визначене. Але ж кажуть і так, що сама людина прикрашає своє місце* (Ю. Мушкетик); *Треба було напихати себе змалку знаннями — хай без системи чи якоїсь там визначеної мети* (Р. Іваничук); *Я чомусь переконаний, що життя — це не завжди... ні, на жаль, не завжди плавба до наперед визначеної пристані* (Р. Федорів); // **ви́значено,** *безос. пред. Під час засідання робочої групи з питань розроблення Стратегії національної безпеки України було визначено її концептуальні засади, етапи підготовки проекту документа та його структуру* (з газ.).

△ **(1) Ви́значений інтегра́л** *див.* **інтегра́л.**

ВИ́ЗНАЧЕНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **ви́значений.** *Знахідний відмінок при перехідних дієсловах із заперечною часткою* не *вказує на конкретність, визначеність об'єкта* (з наук.-попул. літ.); *Визначеність, несуперечливість, послідовність і обґрунтованість є обов'язковими якостями правильного мислення* (з навч. літ.).

ВИ́ЗНАЧЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **ви́значити** 1–4. *Кристали алмазу використовуються при визначенні твердості загартованих сталей* (з наук.-попул. літ.); *Повідомлення були закінчені, тепер перейшли до визначення дальших дій кожному з товаришів* (Ю. Смолич).

2. Формулювання, вираз, у якому розкривається зміст чого-небудь, його істотні ознаки. — *Безумство, — казав він, стоячи перед дівчиною. — Ах, Марто, яке це влучне визна-*

чення: розум справді не бере тут жодної участі (В. Підмогильний); *Задумалась* [Слава] *на хвилинку, щоб сформулювати визначення* (А. Головко).

ВИ́ЗНАЧИТИ *див.* **визнача́ти.**

ВИ́ЗНАЧИТИСЯ *див.* **визнача́тися.**

ВИЗНАЧНИ́Й, á, é. 1. Який виділяється своїми позитивними рисами; видатний. *Визначний російський письменник Тургенєв переклав "Українські оповідання" Марка Вовчка* (І. Франко); *Одразу потрапив* [Франко] *в оточення молоді, яка вже бачила в ньому визначний поетичний талант* (П. Колесник).

2. Важливий за своїм значенням. *Визначні події в житті народу .. неодмінно відбиваються в народній творчості* (М. Рильський); // Який посідає значне становище в суспільстві. *Княгиню Ольгу здивувало, що ця визначна особа імперії — права рука імператора, перший його боярин і воєвода — розмовляє з нею руською мовою* (С. Скляренко).

ВИЗНА́ЧНИК, а, *ч.* 1. Те, що зумовлює, визначає що-небудь. *Буває, що слово відоме давно, а знає не кожен, що значить воно. І тут у пригоді стає визначник скарбів наших мовних — тлумачний словник* (Д. Білоус).

2. Книга, таблиця і т. ін., де даються визначення тварин, рослин і т. ін., їх місце в систематиці. *Особливе значення мало видання багатотомної "Фауни України" і великої кількості визначників з окремих груп тварин* (з наук. літ.); *Щоб наші діти знали природу, необхідні книги про неї. Потрібні популярні визначники рослин — дерев, польових квітів, трав* (із журн.).

3. *мат.* Характеристика квадратної матриці, яка вираховується як певна алгебрична комбінація її елементів. *Якщо елементами матриці є числа, то її визначник — також число* (з навч. літ.); *Якщо у матриці поміняти місцями будь-які два рядки, то знак визначника зміниться на протилежний* (з навч. літ.).

ВИЗНА́ЧНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **визначни́й;** сукупність позитивних рис кого-, чого-небудь. *Терени, що прилягають до Великих озер, не є чимось унікальним, їх визначність полягає тільки у масштабах явища* (з наук.-попул. літ.).

ВИЗНА́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **визнача́ти, визна́чувати.** *Колориметричний метод ґрунтується на тому, що визначуваний хімічний елемент потрапляє у забарвлену сполуку* (з наук.-попул. літ.); // *у знач. ім.* **визна́чуване,** ного, *с., мат.* Те, що визначається за допомогою обчислень. *Термін не має давати хибного уявлення про визначуване, а повинен вказувати на найістотніші його властивості* (з наук.-попул. літ.); // **визна́чувано,** *безос. пред. Гріш .. не був рідким гостем не тільки в панському замку, але і в сільській хаті, — про це свідчить безліч золотих і срібних скарбів, позакопуваних в українській землі, свідчать інвентарі, де визначувано повинності не тільки натурою, але й грішми* (І. Франко).

ВИЗНА́ЧУВАНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **визна́чуваний.** *Завдяки зусиллям медпрацівників зросла визначуваність хворих на дерматологічні інфекції* (з наук.-попул. літ.).

ВИЗНА́ЧУВАТИ *див.* **визнача́ти.**

ВИЗНА́ЧУВАТИСЯ *див.* **визнача́тися.**

ВИ́ЗОЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́золити** 3. *Любава витягла з жлукта ще гарячі, добре визолені сорочки та спідниці* (В. Малик); *Він дихав солодом цієї подушки у визоленій і накрохмаленій пошивці, і м'язи його тіла з насолодою розслаблювалися* (Б. Харчук); * Образно. *Серед натовпу жінок, які в розпачі вже не дбали про те, щоб закривати визолені тривогою обличчя, стояв сивобородий чоловік у білій чалмі і сірому бурнусі* (Р. Іваничук); // **ви́золено,** *безос. пред. Постільну білизну було добре визолено, виполощено, надималася вона вітром, немов білі вітрила* (із журн.).

ВИ́ЗОЛИТИ *див.* **визо́лювати.**

ВИ́ЗОЛИТИСЯ *див.* **визо́люватися.**

ВИ́ЗОЛОТИТИ *див.* **визоло́чувати.**

ВИ́ЗОЛОТИТИСЯ *див.* **визоло́чуватися.**

ВИ́ЗОЛОЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́золотити.** *Зупинився перед червоною табличкою, що була вже пригвинчена до дверей. "Клуб юннатів", — читав він визолочені літери* (Ю. Мокрієв); *Якийсь час вдивлявся в далину, у визолочену сонцем, обставлену дубами стіну лісову* (Г. Колісник); // **ви́золочено,** *безос. пред. Оправи напрестольних хрестів визолочено і прикрашено перламутром* (із журн.).

ВИЗОЛО́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **визоло́чувати.** *Визолочування бані собору було відкладене через складні погодні умови* (з газ.).

ВИЗОЛО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ЗОЛОТИТИ,** лочу, лотиш, *док., що.* 1. Укривати позолотою. *Василь Опанасович забожився визолотити своїм коштом іконостас* (О. Полторацький).

2. *перен.* Освічувати жовтим сяйвом. *Коли Антон вийшов на берег, сонце ще не сходило, лише визолотило небосхил над зубцями соснового лісу* (І. Волошин); *Світає. Зоря ще не визолотила хрестів на банях Києво-Печерської лаври* (із журн.).

ВИЗОЛО́ЧУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ВИ́ЗОЛОТИТИСЯ,** лотиться, *док.* 1. Укриватися позолотою. *Після того, як ложки визолотилися, їх висушують у спеціальних камерах* (з навч. літ.).

2. *перен.* Набувати золотистого кольору; виділятися золотистим кольором. *Десь аж перед світанком на південно-східному схилі Довгої балки, по всій її двокілометровій довжині, визолотилися язикаті вогнища* (І. Волошин); *Якусь мить стояла* [Надія], *знаючи, що вся облита сонцем. Вся визолотилась* (Г. Колісник).

3. *тільки недок.* Пас. до **визоло́чувати.** *Куполи київських церков визолочувалися тільки дуже досвідченими майстрами* (із журн.).

ВИЗО́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **визо́лювати.** *Визолювання з рослин лугу для прання було для наших предків справою не одного дня* (з наук.-попул. літ.).

ВИЗО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВИ́ЗОЛИТИ,** лю, лиш, *док., що.* 1. Видобувати луг *(див.* **луг**^{2} 2) із рослинного попелу. *Колись (ще до появи сучасних мийних засобів) для того, щоб улаштувати велике прання, треба було спочатку спалити силу-силенну рослин, а потім з утвореного попелу визолити луг* (з газ.).

2. Видобувати з якої-небудь суміші за допомогою рідини найбільш розчинні складники. *Для того, щоб здійснити первинне очищення щойно видобутої руди від численних домішок, її визолюють великою кількістю води* (із журн.).

3. Те саме, що **золи́ти** 1, 2. *На голові мав* [Свиридон] *стару батькову кепку, якою баба затуляла в комині, — кепку випрали й визолили, вона стала як нова* (Ю. Яновський);

* Образно. *А молода сила нуртує і біль визолює душу* (Р. Іваничук).

ВИЗО́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ВИ́ЗОЛИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Виділятися з якої-небудь суміші за допомогою рідини. *За допомогою вапняного розчину з уранової руди визолюються зайві домішки* (із журн.).

2. Те саме, що **золи́тися**. *Білизна визолювалася вже два дні.*

ВИ́ЗОРІТИ *див.* **визо́рювати.**

ВИЗО́РЮВАТИ, ює, *недок.,* **ВИ́ЗОРІТИ,** рить, *док.* Укриватися зірками (про небо). *Ніч була темна, небо визоріло, лягло над садками, над фронтом високою смугою правічного Чумацького Шляху* (О. Гончар); // *безос. Поволі визорювало. На сході, вище лісу, то розгорялись, то гасли Стожари* (М. Стельмах).

ВИЗРІВА́ННЯ, я, *с.* Стан за знач. **визріва́ти.** *Рис — культура дуже вимоглива і на визрівання надто повільна* (В. Козаченко); *Сироварним заводам був переданий "стимулятор", використання якого прискорювало визрівання сирів і поліпшувало їх якість* (з наук.-попул. літ.).

ВИЗРІВА́ТИ, áє, *недок.,* **ВИ́ЗРІТИ,** іє, *док.* 1. Ставати спілим, досягти спілості, зрілості; достигати. *Був початок серпня, в тайзі достигали кедрові горіхи і визрівала червона брусниця* (О. Донченко); *В минулому році ніхто не вірив, що у нас* [у дитячому будинку] *рис визріє. А він узяв та й визрів, і ми зібрали цілих два кілограми насіння* (О. Копиленко).

2. *перен.* Набувати завершеності в розвитку. *Зразу ж визріває сміливе і рисковане рішення* (М. Стельмах); *Як побачили єзуїти, що заміри їх визріли, і звеліли ксьондзові Заленському .. довести діло до кінця* (О. Стороженко); *Підозріння, що закралося в душу, швидко визріло в переконання* (Ю. Збанацький); *З надвечір'я визирає ніч, Виповнився, визрів ярий обрій* (В. Стус).

3. *спец.* Набувати кращих якостей у процесі витримування. *Сир Бле д'Овернь виробляється з XIX століття з молока корів. Визріває сир протягом трьох місяців у вологому льоху* (із журн.); *Молоде вино, яке щойно визріло і ще має смак і запах соку, — то особливий напій* (із журн.).

ВИ́ЗРІЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **ви́зріти.** *Тож приїдьте! Будем в полі Бульбу визрілу пекти* (О. Ющенко); *Здійснюючи раніше визрілий намір, зайшла Єлька того ранку до заводоуправління* (О. Гончар).

ВИ́ЗРІТИ *див.* **визріва́ти.**

ВИ́ЗУБЕНЬ, бня, *ч.* 1. Пошкодження, виїмка на лезі гострого знаряддя; щербина. *Дівчата змовились: вони собі й наймитам поклали кращі ложки за вечерею, а перед Машею поклали стару ложку, вищерблену на носику, з визубнем сливе до середини ложки* (І. Нечуй-Левицький).

2. Зубчастий виступ на чому-небудь. *Картини зміняються за кожним закрутом бистрої річки; ідеш, неначе між двома темно-зеленими стінами, що вирізуються на небі зеленими визубнями* (І. Нечуй-Левицький); *Коли одна з них* [вогняних гір] *падала, друга підхоплювала її, здіймалась догори й бистро ламала лінію блискучих визубнів* (М. Коцюбинський); *Він ішов у непроглядній темряві* [печери] *впевнено, видно, знав кожен поворот, кожен закуток і кожен визубень* (Д. Ткач).

ВИ́ЗУБИТИ *див.* **визу́блювати.**

ВИ́ЗУБЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́зубити.** — *Не раз в вечір здаєся* [здається] *нам,* — *говорив недужий,* — *що на горі, за нашою хатою, стоїть руїна якогось замку з визубленими башнями, з високими вікнами* (Б. Лепкий); *Смакував ті таємничі слова і образи, що якось самі собою в'язалися з таємничими, глибокими яругами, старезними дубами та березами, та тінистими криничинами з довгими, глибокими, визубленими коритами і побитими черпаками* (У. Самчук); * Образно. *Розпростерті крила, вищерблені, визублені по краях гризотами невдач та гірких розчарувань, ревіли, стогнали, вили обабіч машини* (В. Дрозд).

ВИ́ЗУБЛИТИСЯ *див.* **визу́блюватися.**

ВИЗУ́БЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВИ́ЗУБИТИ,** блю, биш; *мн.* ви́зублять; *док., що.* Робити на чомусь щербини, виїмки. *Найтоншу роботу — визублювати на готовому дерев'яному виробі рельєфні елементи орнаменту — довіряли лише досвідченим майстрам* (із журн.).

ВИЗУ́БЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ВИ́ЗУБЛИТИСЯ,** блиться; *мн.* ви́зубляться; *док.* Укриватися щербинами, виїмками. *Дерев'яні* [ложки] *визублюються, хоч і їсти нема чого* (В. Дрозд); * Образно. *У гуркоті кранів і металу, в зляганні бетону визублилась гребенем биків дамба Дніпрельстану* (М. Рудь).

ВИ́ЗУБРЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **ви́зубрити.** *Спотикаючись і витираючи піт, Качан дотягував свою скрипучу розмову, як тупий учень старанно визубрену лекцію* (С. Васильченко); *Визубрений матеріал забувається швидко, натомість те, що учень зрозумів, вибудувавши логічні зв'язки між складниками навчальної інформації, зберігається в пам'яті досить довго і за потреби може швидко відновитися* (з навч. літ.); // **ви́зубрено,** *безос. пред. Текст ролі нарешті визубрено — можна йти на кінопроби* (із журн.).

ВИ́ЗУБРИТИ *див.* **визу́брювати.**

ВИЗУ́БРЮВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **визу́брювати.** *Під час навчання в університеті дитині, яка в школі звикла до "визубрювання", доведеться зіткнутися з труднощами у засвоєнні концептуальних відмінностей між предметами та явищами, що потребує навичок узагальнення й абстрагування* (з навч. літ.).

ВИЗУ́БРЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВИ́ЗУБРИТИ,** рю, риш, *док., що, розм.* Механічно завчати що-небудь, не вникаючи у зміст. *Визубрила текст, як папуга* (О. Донченко); — *Правопис хай визубрить,* — *докидаю свого гніву і я* (О. Гончар); — *А ти вже й визубрила від корінця до корінця?* — *усміхнулася Ковалевська* (Ю. Хорунжий).

ВИЗУ́БРЮВАТИСЯ, юється, *недок., розм.* Пас. до **визу́брювати.** *Визубрювалися напам'ять цілі сторінки з підручника.*

ВИЗУВА́ТИ, áю, áєш, *недок.,* **ВИ́ЗУТИ,** ую, уєш, *док.; наказ. сп.* ви́зуй; *що і без прям. дод., діал.* Роззувати. *Сень роздяг його, визув і поклав спати* (І. Франко); *Присів* [Кирило] *за хатою, визув черевик, підкотив штанку і заліплював м'якушкою хліба рану* (Мирослав Ірчан).

ВИЗУ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ЗУДИТИ,** джу, диш, *док., що, розм.* 1. Домагатися чогось настирливим проханням. *Чи хоч раз син набрав матері на чоботи, на спідницю? Теща все визудить, хіба не знати, що то за люди?* (К. Гордієнко).

2. Те саме, що **визу́брювати.** *Кілька годин сиділи учні в задушливому смердючому повітрі, визуджуючи напам'ять цілі сторінки Святого Письма* (З. Тулуб).

ВИЗУ́ДЖУВАТИСЯ, ується, *недок., розм.* Пас. до **визу́джувати.** *Олену Петрівну дивувала така наука: дітьми визуджувалися напам'ять цілі абзаци з підручників* (із журн.).

ВИ́ЗУДИТИ *див.* **визу́джувати.**

ВИ́ЗУТИ *див.* **визува́ти.**

ВИЇДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВИ́ЇСТИ,** їм, їси, *док., що і без прям. дод.* 1. З'їдати вміст або внутрішню частину чого-небудь. *Не в такому горщику наварювали, та виїдали* (Марко Вовчок); *В Джериній хаті .. цілий день .. пили* [гості] *та закушували, .. виїли цілу діжечку солоних огірків* (І. Нечуй-Левицький); *— Кавун — то наш піт і наша праця, а він вибере .. якнайбільшого, хряп об коліно, середину виїсть, а решту — в бур'ян* (Григорій Тютюнник); *Йому належало виїсти третину казанка, а він сягнув за половину* (Ю. Збанацький); // З'їдати все, не залишаючи нічого. *— Щось мені здається, сьогодні несмачний борщ, — каже жінка. — То чому ж ти раніше мовчала, а я вже все виїв!* (народний жарт); *Було там усього і поїсти, і попити, так те все вже випили і виїли, а пити ще хочеться* (Панас Мирний); *Так і Іван: виїв борщ та й віддихується* (Л. Мартович).

2. З'їдаючи частину чого-небудь, робити отвір, дірку, заглибину. *Жук живиться листям, виїдаючи в листових пластинках маленькі дірочки* (з наук. літ.); * Образно. *Чому на землях цих, де Київ, іще до літописних лихоліть, так, наче нам хто чорну дірку виїв у історичній пам'яті століть?* (Л. Костенко).

3. Подразнювати (оболонку ока). *Митриха топила в печі. Диму напхалося повна хата, і вона все втирала сльози. Дим очі виїдав* (В. Стефаник); // *безос. Дим клубочився під стелею темною хмарою. Виїдало очі. Захоплювало дух* (З. Тулуб).

◊ **(1) Виїда́ти о́чі** *кому* — лаючи, жорстоко, в'їдливо дорікати кому-небудь за щось. [В а р к а:] *Коли вже й рідня одно другому виїдає очі, то чого ж сподіватись від чужих?..* (М. Кропивницький); *— Це мені на мого найменшого братуху люди очі виїдають. От горе з ними!* (Л. Яновська).

ВИЇДА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* Пас. до **виїда́ти.** *Студентська сімейка дружна й чимала, тому все привезене з дому виїдалося дуже швидко* (з газ.).

ВИ́ЇДЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́їсти** 1, 2. *Знову знайшов біля Синяви свою худобину з виїденою серединою. І пішов тоді Тодір шукати вовка* (М. Стельмах); // **ви́їдено,** *безос. пред. Як побачили, що в млинця півбока виїдено, ще дужче заплакали* (з казки).

◊ **Не ва́ртий (не варт) [і] ви́їденого яйця́ (ви́шкварки, ді́рки з бу́блика, фу́нта кло́ччя, то́рби сі́чки** *і т. ін.) див.* **ва́ртий.**

ВИЇЖДЖА́ТИ, а́ю, а́єш, **ВИЇЗДИ́ТИ,** їжджу́, їзди́ш, *недок.,* **ВИ́ЇХАТИ,** їду, їдеш, *док.* 1. Їхати, вирушати звідки-небудь, за межі чогось, кудись. *Сідлай коня вороного Та й виїжджай з двору мого* (П. Чубинський); *Коли з подвір'я замку виїздив загін кінноти, гетьман стояв біля вікна і тихо та весело сміявся* (Іван Ле); *— Ну, виїдемо на три дні, вимиють вулиці, дезактивують .. і знову по гніздах* (В. Яворівський); // Залишати своє місце проживання, переселяючись в інше. *Наш дядько Микита виїздив на поселення кудись аж на Зелений Клин* (С. Васильченко); *Чому з України виїжджають талановиті режисери й актори?* (з газ.); // Їхати, вирушати куди-небудь з якоюсь метою. *— Перша партія робітничої молоді виїздить сьогодні .. на жнива* (В. Кучер); *Сапіга виїздив часто заготовляти дрова в Диканські ліси* (О. Гончар).

2. Їдучи, з'являтися де-небудь, у якомусь місці. *Біля воріт казарми знялась безладна стрілянина. В цей час валка із зброєю виїздила вже на Полтавську вулицю* (А. Головко); *Десь за заводом, виїжджаючи на вузькоколійку, свистів паровозик* (С. Чорнобривець).

3. Їдучи, підніматися куди-небудь, на щось. *Передні підводи ген на горбок виїжджали* (П. Тичина); *Воли виїхали на гору* (І. Нечуй-Левицький).

4. *на кому — чому, перен., розм.* Перекладати на кого-небудь свої обов'язки. [А р к а д і й:] *Я тут* [у лікарні] *горів у роботі, день і ніч як віл тягнув. Бочкарьова нічого не розуміла, виїздила на мені* (О. Корнійчук); *Передерій зроду-віку мухи не зобидив. На ньому дружно виїжджали бракороби й прогульники, халтурники й окозамилювачі* (із журн.).

(1) Виїжджа́ти (ї́здити) в світ — бувати на світських урочистостях, прийняттях і т. ін. *Кім Гі Сун був добрий і давній знайомий родини Сірків. В нього вони з давен-давен зупинялися завжди, виїжджаючи в світ, до міста* (І. Багряний); *Подружжя полюбляло виїжджати в світ напередодні новорічних свят* (з газ.).

◊ **(2) Виїжджа́ти / ви́їхати на чужі́й спи́ні (на пле́ча́х** *чиїх, кого), несхв.* — користуватися результатами чиєї-небудь праці, перекладаючи на когось свої обов'язки. [Ф е д о р а:] *Цілу весну ніжилась, наче пані, а тепер хочеш на чужій спині виїжджати...* (М. Зарудний); *— Виявилось, коли ми перевірили роботу Званова, що ударник з нього липовий. На роботі він намагається виїхати на плечах товаришів* (О. Донченко); **(3) Ви́їхати впере́д нога́ми [з ха́ти]** — померти, загинути. *— Про те, щоб зовсім кинути полювати, Олексі Івановичу і на думку не спадало... — Хоч на горличку, хоч на горобця... Аж поки вперед ногами з хати не виїду, рушниці не кину! — твердо заявив Олекса Іванович* (Остап Вишня).

ВИ́ЇЖДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́їздити.** *Летять вони, неначе стріли з лука, На вірних, виїжджених скакунах* (М. Рильський); *Привокзальна площа, виїжджена вздовж і впоперек автомобілями, була оточена стіною з білої акації, осокорів і берестів* (І. Сенченко); *Виїжджений шлях крутився між горбами й зникав у далині* (Л. Смілянський); // **ви́їжджено,** *безос. пред. Є у Чуфут-Кале вулиця, прозвана "дорогою тисячоліть", на якій виїжджено колії возами* (з публіц. літ.).

ВИ́ЇЖДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́їздити.** *Кінний спорт. На чемпіонаті світу з виїжджження Олена Іваненко здобула третє місце* (з газ.).

ВИЇ́ЖДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виї́жджувати.** *На столичному іподромі розіграно малий приз із виїжджування* (з газ.).

ВИЇ́ЖДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ЇЗДИТИ,** їжджу, їздиш, *док.* 1. *кого.* Привчати коня до їзди, ходити в упряжі або під сідлом; об'їжджати. *Він* [дідусь] *зараз на манежі Смерча виїжджує* (А. Шиян).

2. *тільки док., що.* Об'їздити що-небудь; їздячи, побувати скрізь, у якомусь місці, районі, країні і т. ін. *— Усі нишпорки, усі глухі кутки виїздили та виходили, — немає, ніде немає!* (Панас Мирний); *Шофером Антон Зайченко виїздив на автомобілі всю Польщу, від кордону до кордону* (Т. Масенко).

3. *тільки док., що.* Їздячи куди-небудь, добути собі щось. *— Ну, а ви що виїздили? — Нічого* (А. Головко); *— Як, діду, їздилось до столиці?.. Виїздив щось?* (М. Стельмах).

4. *що.* Їздячи, робити, вкочувати (дорогу). *Проїздили обози й виїздили на свіжому неглибокому снігу нову дорогу* (Л. Смілянський).

ВИ́ЇЗД, у, *ч.* 1. Дія за знач. **виїжджа́ти** 1 і **виїзди́ти.** *Перед виїздом за кордон я мав кращі надії на найближчий час, але тепер вони розвіялись* (М. Коцюбинський); *Та й те, що він зможе застати там Мухтарова, не в меншій мірі спричинило його ранній виїзд з Намангана* (Іван Ле); *Для святкових виїздів заможні селяни мали також "виїзний" віз* (з наук.-попул. літ.); // *заст.* Відвідування кого-, чого-небудь. *— Треба мені справити шовкову сукню на виїзди в гості* (І. Нечуй-Левицький).

2. Місце, з якого виїжджають звідки-небудь. *На виїзді з балки кінь поворушив ніздрями, наставив уперед вуха й почав наддавати ходу* (П. Панч); *При виїзді з села дорога була перекопана ровом, збоку горіло вогнище* (О. Гончар).

3. Коні з екіпажем, упряжжю. *У нього було два виїзди — кабріолет і тильбюрі* (Н. Рибак); *В селі не треба питати, де, в якій хаті весілля. Його видно здалеку, його чути на всю околицю. Видно по виїздах, що запруджують мало не всю вулицю* (В. Земляк); *Стрічні, побачивши гетьманський виїзд, спішили шаснути в якийсь завулок* (Ю. Мушкетик).

ВИ́ЇЗДИТИ *див.* **ви́їжджувати.**

ВИЇЗДИ́ТИ *див.* **виїжджа́ти.**

ВИ́ЇЗДКА, и, *ж.* Вид кінного спорту — змагання в майстерності управління конем на різних алюрах. *Виїздку недаремно вважають вищою школою верхової їзди, адже це вид спорту, в якому вершник повинен продемонструвати здатність коня до правильних рухів на всіх алюрах, правильну стійку, складні фігури, а головне — повну взаємодію з благородною, прекрасною твариною* (із журн.); *У Ковелі проводилося свято коня, під час якого відбувався показ коней, виїздка, військові паради* (із журн.); *Україна може нарешті гідно себе презентувати і в такому складному й елітному виді спорту, як виїздка* (з газ.).

ВИЇЗНИ́Й, á, é. 1. Пов'язаний із виїздом (у 1 знач.). *Ось уже понад місяць Даша працює виїзним касиром* (С. Журахович); // Признач. для їзди, а не для виробничих потреб. *Сірі виїзні коні в яблуках викотились з густої імли й пішли чвалом* (В. Кучер); *Наступного дня скульптор поїхав. Вони вирушили разом з Іваном Федоровичем виїзною тачанкою* (О. Гончар); *Виїзні сани ("залубиці") були менші за робочі, мали високо загнуті полози* (з наук.-попул. літ.).

2. Улаштований, організований на певний строк за межами місця постійного перебування, місця роботи. *В неділю .. в селі Щербанівці виїзна сесія губсуду буде розглядати справу "Матюшиної банди"* (А. Головко); *Він вичекав чотири дні, коли з Хабаровська на виїзну сесію приїхала до Букачачі Спецколегія крайсуду й усе навколо заметушилось* (Б. Антоненко-Давидович); *Виїзний штаб жандармерії мав своїм завданням керувати діями військових і поліцейських частин* (В. Владко).

Виїзні́ докуме́нти *див.* **докуме́нт.**

△ **Виїзна́ моде́ль** *див.* **моде́ль.**

ВИ́ЇМКА, и, *ж.* 1. Невелика заглибина, западина в чому-небудь. *Вони знову оглянули знайому дорогу, на якій було вивчено кожен камінь, виїмку і поворот* (В. Кучер); *На виїмках вона злякано ойкає і охоплює мене однією рукою* (П. Загребельний); // Заглибина, зроблена способом виймання, вирізування і т. ін. частини чого-небудь звідкись. *За тунелем пішов глибокий арик — виїмка аж до північного тунелю* (Іван Ле); *Півкруглі й круглі напилки застосовують для обпилювання увігнутих поверхонь, розпилювання круглих отворів і виїмок* (з навч. літ.).

2. Інструмент, яким роблять заглибини в продуктах або кулінарних виробах. *Для нарізання картоплі у формі стружки застосовують спеціальні ножі, а для вирізування кульок — виїмки різних розмірів* (з наук.-попул. літ.).

3. *юр.* Вилучення предметів і документів при обшуку, перевірці, дослідженні. *Обшук і виїмка в приміщеннях, що їх займають підприємства, установи й організації, здійснюються в присутності їх представників* (з наук. літ.).

4. *заст.* Те саме, що **ви́няток.** *Чотири збірники моїх новел, видані "Видавничою спілкою", обнімають усі мої опубліковані досі новели, з виїмкою 3 оповідань для дітей* (М. Коцюбинський); *Ті роки, 1886–1890, .. належали до сумних часів російських університетів, і київський не робив між ними виїмку* (М. Грушевський).

ВИ́ЇМКОВИЙ, а, е. Стос. до виїмки (у 1 знач.). *Гірничі виїмкові машини; Тригранно-виїмкове різьблення.*

ВИЇМКО́ВИЙ, а, е, *заст.* Те саме, що **винятко́вий.** *Куна сьогодні виїмковим способом ..* [залишився] *аж до обіду дома* (І. Франко); *Тільки в устах чужинця, та ще такого далекого, дикого азіата, рідна пісня набуває враз якогось виїмкового значіння і змислу* [смислу] (І. Багряний).

ВИЇМКО́ВІСТЬ, вості, *ж., заст.* Абстр. ім. до **виїмко́вий.** *Так і помер "великий" драматург усіх часів і народів з твердою вірою у власну геніальну виїмковість...* (С. Процюк).

ВИЇМКО́ВО, *заст.* Присл. до **виїмко́вий.** *Щодо "Киевской старины", то там платять не дуже багато, так, може, 25 рублів від друкованого аркуша, часом 30, виїмково навіть 40* (Леся Українка); *Маленький Микольцьо дивився своїми великими очима на незнайомих людей, але був виїмково чемним* (О. Маковей).

ВИ́ЇМОК, мка, *ч., заст.* Те саме, що **ви́няток.** *Все те побороли чесні виборці, що з малими виїмками стояли як один муж* (Н. Кобринська); *— Ви у всім виїмок, у всім, у всім не подібні до інших!* (І. Франко); *І на всіх без виїмку обличчях людей .. грали білі зуби радості й безмежного ентузіазму* (В. Винниченко); *Не робив* [Степан] *ні для кого виїмків і ні з ким не поводився інакше, як з іншим. Всі в нього рівні* (А. Крушельницький).

ВИ́ЇМЧАСТИЙ, а, е. Який має виїмки (*див.* **ви́їмка** 1), вирізи. *Темно-синя, лискуча ріка виїмчастими шматками проглянула з-за кущів* (М. Стельмах); *Підвіски виконані в техніці виїмчастої і перегородчастої емалі з геометричним орнаментом синього й попелястого кольорів* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́ЇМЧАСТІСТЬ, тості, *ж.* Властивість за знач. **ви́їмчастий.** *Виїмчастість деревини.*

ВИ́ЇСТИ *див.* **виїда́ти.**

ВИ́ЇХАТИ *див.* **виїжджа́ти.**

ВИЙ, ви́ю, *ч., рідко.* Те саме, що **виття́**[1]. *І в п'яту ніч під вітру вий, Як в очі билася заграва, Упав відважний вартовий* (А. Малишко); *І взяли тебе друзі в пошані — Бій, і клекіт, і вий навкруги* (Я. Шпорта).

ВИЙМА́ЛЬНИЙ, а, е. Який можна виймати. *У результаті аналітичних досліджень обґрунтовано раціональну черговість, місце закладення виймальних штреків на підробленому пласті* (з наук. літ.); // Признач. для виймання чого-небудь. *На шахті закінчено випробування виймального агрегата "А-2"* (з газ.); *Виймальна техніка.*

ВИЙМА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виймати.** *У вугільній промисловості практично повністю завершено механізацію виймання вугілля, доставляння його в очисних вибоях, відкатку, навантаження в залізничні вагони* (з наук. літ.); *Поховання, що належить до IV століття до нашої ери, знайдено в центрі Євпаторії під час виймання ґрунту під будівництво* (з газ.).

ВИЙМА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВИ́ЙНЯТИ,** йму, ймеш, *док., що.* Діставати, витягати що-небудь звідкись. *Іде в покої... Ключ виймає, Прийшов і двері одмикає* (Т. Шевченко); [Горпина:] *Чого стовбичиш? В хату йди. Хліб вже досі виймати час* (В. Собко); *Стара Джериха вийняла з скрині сувій полотна* (І. Нечуй-Левицький); *Дівчина вийняла з кишені пакуночок* (Л. Дмитерко); // Витягати звідки-небудь руку, палець. *Потому я виймав руки, з них стікала вода, а я брався за весла* (М. Коцюбинський); // Вибирати, викопувати (грунт, корисні копалини). *Удень і вночі працюють екскаватори, які виймають ґрунт із берегової частини котловану* (з газ.).

(1) Вийма́ти / ви́йняти о́чі — викльовувати або виколювати очі. *Орел вийняв карі очі На чужому полі* (Т. Шевченко).

◊ **(2) Вийма́ти / ви́йняти ду́шу (се́рце):** а) *(у кого, з кого і без дод.)* зворушувати, розчулювати кого-небудь. *Вирізав фото, повісив над ліжком і щовечора, лягаючи спати, замалим не молився на нього. Красуня усміхалася — серце виймала!* (А. Дімаров); [Мар'яна:] *Ох, люблю я твої очі! Вийняли вони у мене моє серце* (С. Васильченко); *Тільки б я не так заспівав, як співають наші співаки. Я б душу вийняв із слухачів своїм співом* (Остап Вишня); б) *(кому, з кого і без дод.)* жорстоко, бездушно знущатися з кого-небудь або убивати когось. *Не раз його* [Стадницького] *шабля і спис, добиваючись шляхетства, виймали душу зі своїх братів: у злобному тілі владолюбця легко прищепилися жорстокість вельмож і королів* (М. Стельмах); в) завдавати кому-небудь страждань, клопоту і т. ін.; мучити. *В Антона була ще більша криза — боржники виймали душу* (С. Чорнобривець); г) *(тільки* **вийма́ти / ви́йняти ду́шу** *для кого)* робити заради кого-небудь усе, навіть неможливе. — *Я не милостині просити прийшла. Я душу для тебе вийняла, а ти!..* (Григорій Тютюнник); **(3) Хоч із душі ви́йми** — обов'язково дістань кого-, що-небудь або знайди де завгодно і будь-якими способами; візьми де хочеш. — *Чого викликав тебе Остап Петрович? — Хоч із душі вийми, — каже, — а знайди мого брата* (із журн.); **Хоч о́ко (о́чі) ви́коли** *(рідше* **ви́бий, ви́йми, ви́бери, повико́люй** *і т. ін.) див.* **вико́лювати.**

ВИЙМА́ТИСЯ, а́ється, *недок.,* **ВИ́ЙНЯТИСЯ,** йметься, *док.* 1. Витягатися, виволікатися звідки-небудь. *Копирсаю, копирсаю, — ніяк не виймається скабка з пальця* (Сл. Гр.); *Офіцерик .. став витягати дрижачими руками шаблю, яка, як на те, не виймалася чогось* (В. Винниченко).

2. *рідко.* Сходити (про сонце). *Було, скоро сонечко вийметься, лікар і котить удвуконь* (Марко Вовчок).

3. *тільки недок.* Пас. до **вийма́ти.** *Листи з поштової скриньки виймаються щоденно.*

ВИ́ЙНЯТИ *див.* **вийма́ти.**

ВИ́ЙНЯТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́йняти.** *Оля любовно ворушила довгі кільця ще сирових ковбас з їх сизим блиском застиглого сала, повних, наче тільки що вийнятих з ситого живота* (М. Коцюбинський); *На лавці під вікнами лежить вийнятий з печі хліб* (В. Кучер); * У порівн. *Привели Домана. Він був худий, пожовтілий, ніби вийнятий з домовини* (В. Малик); // **ви́йнято,** *безос. пред. Пеклися вони* [маторженики] *довго; стали аж зеленкуваті якісь, коли, зрештою, їх вийнято з печі* (В. Барка); *Турові було зроблено операцію: вийнято з передпліччя кулю, а руку вправлено в луб* (Б. Харчук).

ВИ́ЙНЯТИСЯ *див.* **вийма́тися.**

ВИЙНЯТТЯ́, я́, *с.* Дія за знач. **ви́йняти.** *Для вийняття дискети натисніть кнопку на панелі дисковода* (з навч. літ.); *Пустоти, утворені внаслідок вийняття при підземних розробках значної кількості руди чи палива, заповнюються водою, що надходить із верхніх водоносних шарів* (з наук. літ.).

ВИ́ЙТИ *див.* **вихо́дити.**

ВИ́КА, и, *ж.* Кормова рослина родини бобових, плоди якої мають форму довгих стручків. *Лийся, дощику, кругом, А найбільше над вівсом, Заіскрись на сочевиці, На люцерні і на виці* (М. Стельмах); *Межи каміння вилася туга неспокійна вика, виставивши на чатах сині квіточки* (Ю. Винничук).

ВИКАБЛУ́ЧУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **викаблу́чуватися.** *Є пісні, слухаючи які, хочеться затулити вуха, щоб не чути, заплющити очі, щоб не бачити кривляння та викаблучування деяких виконавців* (з газ.).

ВИКАБЛУ́ЧУВАТИ, чую, чуєш, *недок., що і без прям. дод., розм.* Танцювати, б'ючи підборами в такт мелодії. *На другому кінці стояв парубійко й викаблучував ногами у такт пісні* (П. Панч); *В хлоп'ячому гуртожитку .. викаблучували такого гопака, що будинок ходором ходив* (С. Журахович).

ВИКАБЛУ́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок., розм.* Вигинатися, випинатися підборами (про взуття). *Молодь вперше по-справжньому розговлялася в своєму житті, танцюючи під таку музику, від якої чоботи лящали, викаблучувались і грузли в землю по самі щиколотки* (І. Микитенко); // *перен.* Витворяти щось несподіване, дивне, намагаючись привернути до себе увагу, справити враження. — *Мам* [маємо] *честь вітати шановного пана підстаросту! — викаблучувався бравий ротмістр, змушений для етикету зіскочити з сідла при такій урочистій події* (Іван Ле); *Ото тільки й краси в ньому, що стан гнучкий, чуб буйний .. А сам — в'їдливий хлопець, маніжиться, викаблучується, кожного норовить на сміх узяти* (Я. Гримайло); *Викаблучуються перед Гафійкою хлопці, а вона сміється-заливається й зиркає на мене веселим оком...* (В. Нестайко).

ВИ́КАДРУВАНИЙ, а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **ви́кадрувати.** *Останній варіант фотографії був викадруваний мною по-іншому* (з газ.).

ВИ́КАДРУВАННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **ви́кадрувати.** *Якось були ми в Брюсселі, в штаб-квартирі НАТО. І почалося: цього знімати не можна, того не можна. Ми поставили камеру на далекій відстані, познімали, а потім зробили викадрування* (з газ.).

ВИ́КАДРУВАТИ, ую, уєш, *док., що, спец.* Вилучити з плівки певну кількість потрібних кадрів. *На комп'ютері можна буде викадрувати та збільшити зображення, компенсуючи тим недоотриману якість* (із журн.).

ВИКА́ЖЧИК, а, *ч., розм.* Те саме, що **вика́зувач.** — *Ти б, сину, мовчав. Дивись, он недалеко стоїть гуменний; він почує та ще й панові за це викаже. Це ж відомий на селі викажчик* (І. Нечуй-Левицький); *Всі вони, від управителя до останнього козачка, повинні доносити мені на своїх товаришів. На кожен переступ, на кожне відхилення від обов'язків. Винний карається, а викажчик обдаровується* (Валерій Шевчук).

ВИКА́ЖЧИЦЯ, і, *ж., розм.* Жін. до **вика́жчик.** *Ніхто у школі не хотів дружити з Аллою, викажчицею дівочих секретів та пустощів однокласників* (із журн.).

ВИ́КАЗ, у, *ч.* 1. Дія за знач. **ви́казати** 3. *Михайликові сльози й викази не матимуть сили, бо він неповнолітній* (З. Тулуб); *Хотять* [хочуть] *вони помститись жінці Давида Гаркавого за виказ їх місця перебування* (Є. Кротевич).

2. Те саме, що **доно́с.** *Пилку вже через виказ найдено, — хлопець виказав* (Сл. Гр.).

ВИ́КАЗАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́казати.** *Знов недовір'я — недовір'я, так грубо, так одверто виказане йому* (О. Гончар); *Враз страшна завія здогадів, минувшини та сьогодення (і отой вечір, коли Стах перестрів її в лузі з непочатою водою, і його виказані слова, й невиказані болі, і дзвіниця, і вчорашнє лихо) увірвалися в її душу* (М. Стельмах); *Довід був поважний, ще й виказаний спокійно, переконливо, безстрашно* (Ю. Мушкетик); // **ви́казано,** *безос. пред. Він у голуба стріляв, та випадково попав у чоловіка... Знаю про це так, як і про те, як на нього виказано...* (М. Куліш).

ВИ́КАЗАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́казати** 1, 3. *Унаслідок проведеної аудиторської перевірки отримано достатньо підстав для виказання свого незалежного професійного судження* (із журн.); *Виказання учневі за запізнення.*

ВИ́КАЗАТИ *див.* **вика́зувати.**

ВИ́КАЗИТИСЯ, иться, *док., розм.* Сказитися один за одним (про всіх або багатьох). *Та нехай вони виказяться, не займай їх!* (Номис); — *Хіба це тільки наші такі? Усі чисто паненята такі, бодай вони виказилися!* (Дніпрова Чайка).

ВИ́КАЗКА, и, *ж., рідко.* Документ, посвідчення особи. *Данило розгорнув .. прим'ятий папірець, на ньому великими літерами було надруковано: "Особиста виказка. Громадянин Харитон Заїка має право мешкання у селі Жовнино. Шеф-комендант Короїд"* (М. Стельмах); *Виказка залізничників надавала їм можливість користуватися правом на пільговий проїзд залізницею* (з публіц. літ.).

ВИКА́ЗУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вика́зувати** 1, 3. *М. Івченко — сильний, глибокий і щирий лірик, з невиразними поки що, але, безперечно, потужними можливостями у сфері виказування тонких і делікатних процесів, які в душі людській відбуваються* (з наук. літ.); *Такі дії, як, наприклад, шпигунство, виказування військової чи державної таємниці, перехід на бік ворога каралися і раніш, але тепер їх було виділено в групу найтяжчих злочинів* (з навч. літ.).

ВИКА́ЗУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́КАЗАТИ,** ажу, ажеш, *док.* 1. *що, кому.* Казати, висловлювати кому-небудь усе, що є на думці. *Дідова дочка прийде додому, а мачуха почне її бити і дідові виказувати: — Твоя дитина ледащо* (О. Іваненко); — *Слухай лиш, Катре, чого-бо ти вгнівалась? Я правду тобі виказала, та я ж тобі і в пригоді стану* (Марко Вовчок).

2. *що, перен.* Виявляти, показувати ознаки чого-небудь (почуттів, настрою і т. ін.). *Уся його постать виказувала цілковиту розгубленість* (О. Донченко); *Лице його нічого не виказало: ні похвали, ні огуди* (Панас Мирний); *Вона одвернулася до стіни, щоб не виказати свого хвилювання* (В. Кучер).

3. *кого, що.* Видавати, викривати кого-небудь, робити донос. *Всі люди загомоніли, що осавула гріха не боїться: сам бреше ще й виказує панові, як люди крадуть панську пашню* (І. Нечуй-Левицький); *Аж здивувалася стара, усіх чисто хуторян виказали, а хуторяни й справді жили, як коти в сметані* (М. Хвильовий); — *Нас хтось виказав, Лука, в підпіллі є провокатор* (І. Микитенко); // Робити відомим щонебудь таємне, приховане; виявляти. *Сич вилетів на полювання. Стережись! Умри! Жодним рухом не виказуй своєї схованки!* (О. Донченко); *Хтось втратив пильність і виказав явку, цим скористався ворог* (Ю. Яновський).

(1) Вика́зувати / ви́казати себе́: а) робити відомим своє місцеперебування. *Коли хто й ховався, то ховався спритно, не виказуючи себе жодним рухом* (М. Трублаїні); б) розкривати свої справжні погляди, риси характеру і т. ін. *В Баяна вистачає глузду і терпіння не виказувати себе всього й одразу* (Д. Міщенко).

ВИКА́ЗУВАТИСЯ, ується, *недок.* 1. *заст.* Виднітися, бути помітним. *З долини церква виказувалась в садку, .. і рябіли хатки* (А. Свидницький); *В його* [ліхтаря] *смугах виказувалась якась темна постать коло діжки з водою* (М. Івченко).

2. Пас. до **вика́зувати** 1, 3. *Технологія приготування молочних десертів є власністю фірми і виказується чужим тільки за добрі гроші* (з газ.).

ВИКА́ЗУВАЧ, а, *ч., розм.* Той, хто виказує когось, доносить на кого-небудь. *Султан слухав виказувачів і шептунів і загадково мовчав* (З. Тулуб); *Царським сатрапам удалося спіймати Кармеля лише тоді, коли знайшовся якийсь негідник-виказувач* (із журн.).

ВИКА́ЗУВАЧКА, и, *ж., розм.* Жін. до **вика́зувач.** *Про сімейну драму родини Кротевичів знайомим стало відомо від Ганни Миколаївни, пліткарки та виказувачки чужих таємниць* (із журн.).

ВИ́КАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **ви́кати.** *Чимало дивував* [Гриць] *їх тим виканням* (Панас Мирний); *Лодиженко перебив Щапова: — Терпіти не можу отого холодного викання у вас з Саїдом!* (Іван Ле).

ВИ́КАНЮЧЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **ви́канючити.** *Христинин кабінет став підсобкою, у якій ділили продуктовий пайок, виканючений у директора міськторгу для всієї редакції* (із журн.); // **ви́канючено,** *безос. пред. Зрештою в батька було виканючено новенький мотоцикл "Ява"* (із журн.).

ВИ́КАНЮЧИТИ *див.* **виканю́чувати.**

ВИКАНЮ́ЧУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **виканю́чувати.** *Справжня багатовекторність зовнішньої політики — це не "багатопродажність", не виканючування кредитів чи інвестицій, а проштовхування інтересів своєї країни на чужих територіях* (з газ.).

ВИКАНЮ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́КАНЮЧИТИ,** чу, чиш, *док., що, розм.* Домагатися чого-небудь настирливим проханням; випрошувати. — *Чи для того ж нам Бог

дав живоття, щоб ми кожну копійку виканючували в їх [них — чоловіків], *як старчихи?* (І. Нечуй-Левицький); *Підскочивши до якоїсь пані, що проходила,* [Микитка] *стяг з себе подрану шапку і завів: "Па-а-ні, дайте ко-пі-і-ечку!.."* .. *Так Микитка виканючив швидко три копійчини* (Грицько Григоренко).

ВИКАНЮ́ЧУВАТИСЯ, ується, *недок., розм.* Пас. до **виканю́чувати.** *Кожен досвідчений жебрак знає, яким чином виканючується найбільше грошей у добросердих громадян* (з газ.).

ВИ́КАПАНИЙ, а, е, *розм.* Дуже схожий на кого-небудь; такий самий, як хтось інший. *На краю ліжка сидить мати і милується вродою сина: батько. Викапаний Василь Чупер* (С. Чорнобривець); *— Гарячий ти, викапаний батько...* (А. Крижанівський).

◊ **(1) Як ви́капаний,** *зі сл.* с х о ж и й — дуже, надзвичайно, абсолютно. *Всі сходилися на тому, що маленький Гайворон як викапаний схожий на свого батька* (В. Собко); *— Дивись, он той чоловік схожий на тебе як викапаний!* (із журн.).

ВИ́КАПАТИ *див.* **вика́пувати.**

ВИКА́ПУВАТИ, ує, *недок.,* **ВИ́КАПАТИ,** ає, *док.* Текти, витікати або просочуватися звідки-небудь краплями (про рідину). *Де тільки не доводилося йому спати за роки війни! В непривітних казармах, у землянках, де стіни сльозилися прозорим соком, що викапував з кінців перерубаних коренів* (П. Загребельний); *Наші далекі предки користувалися ще водяними та вогняними годинниками: певна кількість рідини поволі викапувала або вигоряла (скажімо, олія) в посудині* (з наук. літ.).

ВИ́КАРАБКАТИСЯ *див.* **викара́бкуватися.**

ВИКАРА́БКУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВИ́КАРАБКАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док., розм.* Те саме, що **викара́скуватися.** *Тільки що плигнув на горбик — так зразу й загруз по пояс. — Отака ловись! — скрикнув він викарабкуючись* (Панас Мирний); *Викарабкався* [Андрійко] *з болота й одним махом посунув човен* (Юліан Опільський); *Обережно ступаючи, кінь викарабкався на скелю* (Я. Галан).

ВИ́КАРАСКАТИСЯ *див.* **викара́скуватися.**

ВИКАРА́СКУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВИ́КАРАСКАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док., розм.* 1. Із труднощами вибиратися звідки-небудь, підніматися на що-небудь. *Лікар стоїть у дверях кабінету і якийсь час стежить за тим, як вони з приймальні викараскаються на сходи* (Ірина Вільде); // Вирватися, звільнитися від кого-, чого-небудь. *— Де Марія? Олекса? — викараскався я з його* [Гліба] *залізних обіймів* (І. Муратов).

2. *з чого, перен.* Докладаючи зусиль, виходити зі скрутного становища, важких обставин і т. ін. *Надто міцно схопив переможець Полтавської битви Україну своїми імперськими обіймами, викараскуватися з яких доводиться й нам* (із журн.); *Тим часом його брат, не викараскавшися з нужди, вмер, дрібні діти розійшлися по світі, батьківщину розшарпали чужі люди* (І. Франко); // *з-під чого.* Позбутися чийого-небудь впливу, чиєїсь влади і т. ін. *Надто він необачний і не в силі викараскатися з-під впливу цього вченого фантазера* (Ю. Шовкопляс).

ВИ́КАРАТИ, раю, раєш, *док., кого, діал.* Покарати. *Микола прийшов пізно, хоча й знав — батько знову викарає його за це* (із журн.).

ВИКАРБО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́КАРБУВАТИ,** ую, уєш, *док., що.* 1. Карбуючи, витискувати, вирізувати, вибивати рельєфне зображення чогось, напис і т. ін. *Карб був на кожного хазяїна. Як треба вписать панщину, то в неділю йшли до економа й викарбовували свої дні панщини* (з переказу); *Нове покоління поставить пам'ятники цим простим нашим людям і золотом викарбує їх імена* (С. Скляренко); * Образно. *І висихали від сліз очі спрацьованої Марії. Ніхто ніколи не дізнається, яку велику рану викарбувало горе в її серці* (Мирослав Ірчан).

2. *перен.* Описувати щось дуже виразно, чітко. *Ярина зосталася свідком кривавих подій .. Їх викарбував Михайло Коцюбинський, і вони завжди оживатимуть з незабутніх сторінок "Фата моргана"* (В. Кучер).

ВИКАРБО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ВИ́КАРБУВАТИСЯ,** ується, *док.* 1. З'являтися дуже виразним, чітким. *А в пам'яті викарбовуються давно забуті картини* (І. Цюпа); *На місячну дорогу виплив човен, серед мінливого срібного мерехтіння викарбувався силует рибалки* (І. Волошин).

2. *тільки недок.* Пас. до **викарбо́вувати.** *На браслетах нерідко викарбовувалися зображення танцюючих жінок, скоморохів, гуслярів, тобто все те, що засуджувалося церковниками як язичницьке* (з наук. літ.).

ВИ́КАРБУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́карбувати.** *На ньому* [місяці] *викарбуваний був Перунів знак — воїн з списом-тризубцем* (С. Скляренко); *Тільки високий обеліск та викарбувані золотом імена героїв височать на цій верховині* (В. Кучер); // **ви́карбувано,** *безос. пред. Дід високо підіймає руку до Місяця, на якому, як на печаті, викарбувано страшний злочин* (М. Стельмах).

ВИ́КАРБУВАТИ *див.* **викарбо́вувати.**

ВИ́КАРБУВАТИСЯ *див.* **викарбо́вуватися.**

ВИ́КАТИ, аю, аєш, *недок., розм.* Звертаючись до кого-небудь, говорити "ви". [О к с а н а:] *З якої ж це речі мені викаєш? Чи я тобі тітка, чи дядина?* (М. Кропивницький); *— Тільки ти, будь ласка, сядь і не "викай", — це — міщанство* (В. Винниченко); *— Як звати вас? — повторив я запитання. — Мене?.. — і дівчина осміхнулася. — Чудний ти якийсь. У нас тільки на старших .. викають* (В. Минко); *— На другому блоці спитай Щербака Тимофія Лаврентійовича .. І не здумай на нього викати. Він цього не терпить* (М. Рудь).

ВИКА́ТНИК, а, *ч., гірн.* Те саме, що **відка́тник.** *Викатник штовхав вагонетку до чорної стрічки транспортера* (із журн.).

ВИКА́ТНИЦЯ, і, *ж., гірн.* Жін. до **вика́тник.** *Щоб вижити в голодні тридцяті роки, Катя пішла працювати викатницею на шахту, хоча штовхати поперед себе вагонетки з рудою — справа важка* (із журн.).

ВИ́КАЧАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́качати.** *— Дивіться, навіть біле убрання на їх* [них — дівчатах] *негарне. — Чому? — озвалась несміла молоденька дочка посесора, — як чисте і добре викачане, то...* (Леся Українка); *Шапка його, як і пальто, викачані в сніг, борідка трясеться, мов віхоть, тремтять і стискаються в кулаки його руки* (А. Шиян); *Викачане для бубликів тісто;* // **ви́качано,** *безос. пред. У колосальному кільцевому тунелі, з якого викачано повітря, під впливом магнітного та електричного полів обертаються елементарні частинки матерії* (із журн.).

ВИ́КАЧАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́качати.** *Перед тим, як почати викачання файлу, програма-антивірус має перевірити його безпечність для вашого комп'ютера* (з навч. літ.).

ВИ́КАЧАТИ *див.* **вика́чувати.**

ВИ́КАЧАТИСЯ *див.* **вика́чуватися.**

ВИ́КАЧКА, и, *ж., рідко.* Дія за знач. **вика́чувати** 4, 5. *Коли закінчиться робота в котловані і попередні всі роботи в болотах по перемичках і вийманні землі, і викачці води.., тоді тільки згадають будівники, якої величезної складності і трудності шлях пройшли вони в цьому котловані* (О. Довженко); *Гер Мюллер, агроном за фахом, не належав до тих.., які думали тільки про викачку з крайсу продукції* (М. Стельмах); — *Сходка була. Про викачку хліба говорилося* (О. Гончар).

ВИКА́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вика́чувати.** *Тісто, старанно викачуване мамою, готувалося до випічки* (із журн.); *Сучасні програмні засоби здатні розбивати викачуваний файл на окремі частини, що збільшує швидкість передачі даних із будь-якого сервера на ваш комп'ютер* (з газ.).

ВИКА́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вика́чувати.** *Якість полотен залежала від техніки ткання і завершальних способів оброблення тканин: вибілювання, викачування тощо* (з наук. літ.); *Чоловік і Василь прилаштовують у хаті діжку для викачування меду* (С. Васильченко).

ВИКА́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́КАЧАТИ,** аю, аєш, *док., що.* 1. Качаючи рублем білизну, полотно і т. ін., випрасовувати. *Дістає* [Докія] *чисту, трохи прим'яту сорочку, намотує її на качалку і з силою викачує рублем* (М. Стельмах); *Випрала* [мати], *викачала сорочку, майже до півдня латала подерті штанці* (С. Васильченко).

2. Качаючи густу масу (тісто), надавати їй відповідної форми. *Мелашка викачувала тісто та все поглядала на двері* (І. Нечуй-Левицький); *З готового тіста викачують кульки, надають їм форми булочок, дають підійти* (з наук.-попул. літ.).

3. Качаючи по чому-небудь, забруднювати, вбирати в щось. *Клунки перевіряв румунський жандарм .. Не зав'яже клунка та й жбурне у двері вагона, на злість, щоб у смітті викачати* (І. Муратов).

4. Видаляти з чого-небудь воду або якусь рідину, газ і т. ін. механічним способом (за допомогою насоса, центрифуги і т. ін.). *За свій вік дід перебрав сотні роїв, викачав стільки меду, що в ньому можна було б усім нам утопитись* (О. Донченко); *Недавно з шахти викачали воду, А вже іде вугілля на-гора* (Л. Дмитерко).

5. *перен., розм.* Частинами або поступово забирати щонебудь. *Польські жовніри гасали по селу, викачували контрибуцію, виводили із стаєнь коней, вигонили рогату худобу* (С. Воскрекасенко); *На жаль, тенденція викачувати гроші з кишень глядачів, покупців, замовників продовжує зростати* (з газ.).

6. *інформ., розм.* За допомогою відповідних програмних засобів копіювати інформацію з сервера у пам'ять комп'ютера. *Нові програми дають можливість викачувати аудіота відеофайли з Інтернету зручним і безпечним способом* (із журн.).

ВИКА́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВИ́КАЧАТИСЯ,** чаюся, чаєшся, *док.* 1. Довго лежати після сну, повертатися з боку на бік (про людину). — *А чого ж ви так довго спите та викачуєтесь на соломі?* (І. Нечуй-Левицький); *Виспляться* [хлопці], *викачаються* (Панас Мирний); // Розминатися, качаючись по землі (про тварин). *Кінь викачався* (Сл. Гр.).

2. Качаючись по чому-небудь, забруднюватися, вбиратися в щось. *Все це не бентежило Гриця, і він так само завзято, як Петро, залазив у найглибший сніг і викачувався в ньому* (Л. Юхвід).

3. *тільки недок.* Пас. до **вика́чувати.** *Досі немає жодних відомостей про потенційні можливості родовища, а також про те, як і коли буде викачуватися нафта* (з газ.).

ВИКА́ШЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вика́шлювати.** *Основними симптомами захворювання на грип нового штаму є біль у грудній клітці, викашлювання крові або забарвленої мокроти, ускладнене дихання і зміни у свідомості* (з наук.-попул. літ.).

ВИКА́ШЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВИ́КАШЛЯТИ,** яю, яєш, *док., що.* Кашляючи, видаляти що-небудь із горла. *Вода попала в мої легені, і я почав викашлювати її назовні* (із журн.); * Образно. *Парубки її щиро боялися, бо коли Горпина кимось потрусить або й кине під ноги, то вже тому треба мерщій тікати й місяць викашлювати сором* (Ю. Яновський).

ВИКА́ШЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ВИ́КАШЛЯТИСЯ,** яюся, яєшся, *док., розм.* Прочищати горло кашляючи. *Баба Оришка тільки що рушила з постелі, сиділа на полу і викашлювалась* (Панас Мирний); *Собальський ходить по хаті, відкашлюється; викашлявся і сів* (А. Свидницький).

ВИ́КАШЛЯНУТИ, ну, неш, *док., що.* Однокр. до **вика́шлювати.** *Викашлянути мокротиння.*

ВИ́КАШЛЯТИ *див.* **вика́шлювати.**

ВИ́КАШЛЯТИСЯ *див.* **вика́шлюватися.**

ВИКВА́ШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виква́шувати.** *У Зінькові, на Поділлі, помічено досить значну варіантність складників, потрібних для виквашування овечих і телячих шкур* (з наук.-попул. літ.); *Виквашування овочів.*

ВИКВА́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок., що.* Те саме, що **ква́сити** 1. *Виквашувати огірки в діжці.*

ВИ́КИД, у, *ч.* Дія за знач. **ви́кинути** 7. *Невже ранком 26 квітня ще не відомі були рівні радіації, що стрімко зростали внаслідок викиду палива з ЧАЕС?* (Ю. Щербак); *Комети є продуктами викидів із поверхні планетних тіл* (з наук.-попул. літ.); *Газовиділення й викиди — найпідступніші вороги шахтарів* (з газ.).

ВИКИДА́ЙЛО, а, *ч., розм.* Працівник у шинку, будинку розпусти і т. ін., який виводить, виштовхує п'яних. *Вітала там їх кругла паніматка, Співала скрипка "Добрий вечір" їм, — І навіть викидайло Гарасим До паничів прихильно усміхався* (М. Рильський); *Я наївно вважав, що часи м'язистих викидайл залишилися в 90-х роках минулого століття* (з газ.).

ВИ́КИДАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́кидати.** *Біля ожередів стояли навезені й ще не викидані копиці* (В. Винниченко); *Викидані ікринки риб спочатку приклеюються до рослин, однак через кілька годин після запліднення їхня клейкість утрачається* (з наук.-попул. літ.); // **ви́кидано,** *безос. пред. Кожного року підприємствами Макіївки викидано майже 103 тисячі тонн шкідливих відходів* (з газ.).

ВИКИДА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **викида́ти.** *У давніх поселеннях знайдені спеціальні місця для викидання попелу* (з наук. літ.); *За такими морфологічними ознаками, як вушка і язичок, розрізняють хліба до викидання рослинами суцвіть* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́КИДАТИ, аю, аєш, *док.* 1. *кого, що.* Викинути всіх або все за кілька разів. *Василина викидала з мішка свою одежу, взяла одну спідницю й розгорнула* (І. Нечуй-Левицький); *Після того, коли я викидав усі папери, охоплені полум'ям, залишалася порожня шафа* (Л. Смілянський).

2. *що.* Те саме, що **ви́кинути** 5. *Крізь каміння та землю пробились сальвії та гвоздики, викидали бутони, зацвіли червоно, краплинами гарячої крові розсипавшись по землі* (Ю. Збанацький).

ВИКИДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВИ́КИНУТИ,** ну, неш, *док.* 1. *що.* Кидати що-небудь звідкись, зсередини чогось назовні або геть. *Десяцькі! Шукайте скрізь, викидайте усе на улицю, бийте, ламайте, шарте всюди* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Учитель обома руками викидає з нього* [кошика] *якісь пакунки* (О. Донченко); *Зразу й не розбереш, що добре, а що, вибачайте, годиться в сміття викинути* (Марко Вовчок); * Образно. *І дам* [про Бога] *вам нове серце, і нового духа дам у ваше нутро, і викину камінне серце з вашого тіла, і дам вам серце із плоті* (Біблія. Пер. І. Огієнка); // Кидати куди-небудь, звідкись на щось. *Річка шумить і викидає колоди на берег сердито* (І. Муратов); *Копронідос вийняв портмоне й викинув два червінці на стіл* (І. Нечуй-Левицький).

2. *кого і без дод., перен., розм.* Виганяти кого-небудь, примушувати залишити приміщення, роботу і т. ін. *Вона* [мати] *мене била малого, вона мене серед зими на шлях викидала* (Панас Мирний); *В цей час якраз трапилась мені досить звичайна, але нудна й неприємна історія: мене викидали з моєї робітні* (В. Винниченко); *У мене нема чим заплатити. Ще викинуть з готелю* (М. Коцюбинський); *Коли я приймав посаду, мені стільки про неї* [Пульхерію Іванівну] *наговорили, що я й справді думав викинути її з установи. Але тепер бачу, що це була робота злих язиків* (М. Хвильовий).

3. *що, перен., розм.* Виключати, випускати з тексту; викреслювати. *Більше думайте і менше пишіть, а з того, що пишете, більше викидайте* (з наук.-попул. літ.); *Недавно дістав я з цензури свій збірник. Тяжко покалічила його цензура, багато зовсім викинула* (М. Коцюбинський).

4. *що, перен., розм.* Витрачати марно гроші. — *То на дурний кавалок пасовиська вам не жаль викидати тисячі* (І. Франко); [А н з о р г е:] *Три таляри я мушу викинути на податок за хату, один таляр на податок за землю* (Леся Українка).

5. *що.* Випускати, утворювати в період розвитку, росту колосся, пуп'янки і т. ін. *Ячмінь почав колос викидати* (Ганна Барвінок); *Незграбні дерева вже викидали набубнявілі бруньки* (П. Автомонов); *Вже прокинувся і дуб-зимовик, викинувши тендітні жовтаво-зелені листочки* (І. Цюпа).

6. *що.* Піднімати, виставляти різким рухом (руки, ноги, якийсь предмет). *Тоді ну військо муштрувати, Учить мушкетний артикул, Вперед як ногу викидати* (І. Котляревський); *Він біг, пригинаючись, широко викидаючи ноги* (В. Кучер); *Раптом з усього бігу він зупинився, вкляк на місці, стрибнувши в найближчу воронку, викинув автомат вперед* (О. Гончар); // Виставляти або піднімати на висоту (знак, прапор і т. ін.). [Н а с т я:] *Вони* [запорожці] *швидко будуть тут. Я обіцяла їм викинути на березі знак, як вже буде все готово* (І. Нечуй-Левицький); *І ось, викинувши прапори союзників біля політехнічного інституту, походжали озброєні американською зброєю люди, зодягнені в костюми напіввійськового крою* (І. Цюпа).

7. *що і без дод.* Випускати із себе, вивергати. *На найближчому від нього* [озера] *горбі час від часу починали бити невеличкі джерела, викидаючи нафту* (М. Трублаїні); *Грязьові вулкани Керченського півострова викидають значні маси газових рідких і твердих продуктів* (з наук. літ.); // *розм.* Блювати. *Не змогла випити Хівря — викинула... Криком кричить, духу пускається!..* (Панас Мирний); *А Іван, як викинув із себе борщ.., то взяв стогнати* (Л. Мартович).

8. *кого, розм.* Передчасно народити, мати викидень. *Викидала, викидала* [дружина] *недоносків і тільки одного сина виходила* (М. Стельмах).

9. *що, розм.* Випускати товар на ринок або виставляти його в магазині для продажу. *Америка, Вест-Індія, Аргентина і Манітоба, як правило, на зовнішні ринки викидають хліб не восени, а пізніше, — вони не квапляться, бо мають час вичікувати високі ціни* (М. Стельмах).

◊ **(1) Викида́ти / ви́кинути дур з голови́** — ставати розсудливим, розважливим, починати тверезо оцінювати власні вчинки; опам'ятовуватися. [В и б о р н и й:] *Викинь лиш дур з голови* (І. Котляревський); — *Викинь дур з голови, живи, як люде* [люди] *живуть, візьми примір з брата, бо пропадеш як собака в ярмарку!* (І. Карпенко-Карий); **(2) [Викида́ти / ви́кинути] за борт** *кого, що* — відмовлятися від кого-, чого-небудь як від непотрібного, непридатного і т. ін. *Не варто викидати за борт і один з найстарших різновидів фантастики з його роллю популяризатора наукових знань* (з газ.); *Та людську мисль і почуття орлине Ніхто й ніщо не викинув за борт* (М. Рильський); — *Ач, яка тепер молодь!* — *напідпитку не вгамовувався Страшко .. Ще вчора на вулиці носиками чмихали, а сьогодні вже всі — начальство! Нас, стариків, — за пояс! За борт!* (Яків Баш); *Він заздрить? Йому соромно? Це почуття професор Самонін давно викинув за борт* (Л. Дмитерко); **(3) Викида́ти / ви́кинути ко́зиря** — показувати кому-небудь свої переваги, достоїнства. *А якщо ви .. скажете, що Одеса "так собі", — то він* [одесит] *огляне вас презирливо й викине свого .. козиря: — Так собі? А море?!* (Ю. Яновський); **(4) Викида́ти / ви́кинути колі́нця (колі́нце, колі́но, колі́на, кре́ндері):** а) робити вигадливі рухи, фігури в танці; витіювато танцювати. *Антон вийшов на коло, вдарив каблуками нових чобіт .. і пройшовся перед Катериною, викидаючи такі коліна, що не можна було уявити* (С. Чорнобривець); — *Балакали, говорили й мою душеньку звеселили: "збацали" танго. От кренделі викидали!* (О. Ковінька); *Танцювали до одуру. Потім Славко почав викидати такі колінця, що всі падали з реготу* (П. Колесник); б) робити який-небудь осудливий, нерозумний або легковажний вчинок. *Брати викидали завжди колінця: то уїдливо здоровкались з ним, то тиркали услід йому, то навздогінці вигукували не дуже щирі привіти* (Панас Мирний); *Ті дурні дівчиська здатні викидати які завгодно колінця від ревнощів* (В. Козаченко); [З б о р о в с ь к и й:] *Чи згоджуєтесь, панове, на їх шлюб?* .. [М и к и т а *(набік):*] *І не собака ж наш кошовий, яке коліно викинув* (М. Кропивницький); — *Вона* [дружина] *може таке колінце викинути, що хоч стій, хоч падай* (В. Большак); в) дивувати, вражати кого-не-

будь чимсь особливим, незвичайним. — *Той Василь тихий-тихий, а завжди викине таке колінце, що не всякий і з метким розумом докумекає, — усміхався сам до себе Анатолій* (із журн.); г) *(рідше)* співати, роблячи несподівані переходи в тональності, силі та висоті звуків. *Раптом заллється соловейко піснею. Які трелі, які колінця викидає!* (з газ.); **(5) Викида́ти / ви́кинути ко́ника (ко́ники):** а) чинити що-небудь незвичайне, несподіване або легковажне. *В школі Марина часто викидала коники, за що подруги називали її навіженою* (З. Мороз); *Поки не був радистом в радгоспі, то радіохуліганив, міг через ефір розшукати її в степу, покликати, а тепер, коли йому доручили весь радіовузол, тепер він сам не дозволяв собі такі коники викидати* (О. Гончар); *Одного разу намалював* [Кузьмін] *портрет Павки Бекшанського та ще й коника викинув: нишком приніс його у повітком та й почепив на стіну серед інших портретів* (Ю. Збанацький); б) дивувати, вражати кого-небудь чимсь особливим, незвичним. *Я вже й тоді пробував викидати різні коники з природою, пробував дещо схрещувати* (О. Гончар); [Б у й к о:] *Давай, Васю, давай.* [Ч у б а т и й *(показує гранату):*] *Я їм скоро такого коника викину, що — ух! Земля трісне!* (Яків Баш); в) робити що-небудь безглузде, нерозумне або діяти підступно. *Коники викидають заміжні жінки своїм чоловікам* (М. Лукаш, пер. з тв. Д. Боккаччо); — *А якого коника викинув усім нам брат Петрусь, так просто диво!.. Надумав так усіх нас образити, що нікому б таке й на думку не спало* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Ваша Надя таки міцненький горішок! — покрутив головою. — Доведеться за нею якийсь час постежити. Щоб не викинула якогось коника. Це вам ой як непотрібно! У вас же захист дисертації на носі* (А. Дімаров); **(6) Викида́ти / ви́кинути на ві́тер** *що* — легковажно, марно витрачати гроші, майно і т. ін. *Не викидай гроші на вітер, купуй українське* (з газ.); *Як розпорядитися грошима? Легко їх розтринькати, викинути на вітер* (з газ.); **(7) Викида́ти / ви́кинути на ву́лицю** *кого і без дод.:* а) позбавляти кого-небудь житла, притулку. *Суд відсудив на користь Генріха стару Глущукову хату і шматок поля .. Старого й немічного Северина Глущука Генріх викинув на вулицю* (С. Чорнобривець); б) позбавляти кого-небудь засобів для існування, заробітку. *А молодий* [пан] — *навпаки: і не кричить, і не лає: все тихо та мирно, а дивись — уже й викинув на вулицю* (Панас Мирний); **(8) Викида́ти / ви́кинути на смітни́к** *кого, що* — визнавати, вважати кого-, що-небудь непотрібним, не вартим уваги або непридатним; відмовлятися від когось, чогось. — *Всі ми знаємо, що всякий мотлох: старожиті* [старожитні] *права, адміністративний лад, інвеституру, вибори полковників, схоластичну науку — ми самі викинули на смітник* (М. Лазорський); *Мене ти зрадиш, викинеш на смітник, Як знуду за тобою навісну* (М. Вінграновський); **(9) Викида́ти / ви́кинути на смітни́к істо́рії** *кого, що* — визнавати, вважати кого-, що-небудь скомпрометованим, політично неспроможним, шкідливим. *Життя викинуло їх* [фашистів] *з усіма розбійницькими атрибутами на смітник історії. Слава героїв, що відстоювали і визволяли рідну землю, живе і житиме у віках* (з газ.); **(10) Викида́ти** *(рідко* **витина́ти***)* **/ ви́кинути шту́ку (фо́ртелі, фо́ртель, фо́куси** *і т. ін.)* — робити що-небудь нерозумне, безглузде або діяти підступно. — *Сагайдак знову фокуси викидає... І що він собі думає, не знаю* (С. Добровольський); — *Замість того, щоб попросити пробачення, вона почала фортелі викидати* (Ю. Збанацький); *Дорогою він* [пес] *витинав мені різні фортелі. Коли переходив трамвайну лінію, ліг на рейки і ані руш* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); *Яку штуку викинув Мандичевський, Ви самі знаєте. Я вже не кажу про те, як себе держали старші народовці* (М. Драгоманов); *Тупий, брутальний, малоосвічений, він і на цей раз викинув фортель, за якого йому треба було як мінімум вліпити сувору догану* (І. Муратов); — *Де ти взяв цю дерев'яну ковбасу? Це ж звичайнісінька гілка берези, тільки закручена і часником натерта!.. — Володя так і покотився зо сміху. Це він таку штуку викинув* (Є. Кравченко); **(11) Ви́кинути (ви́креслити) з [свого́] се́рця** *кого* — перестати любити кого-небудь. *В якій справі вона зайшла до Саїда, викинувши його з свого серця?* (Іван Ле); *Може, Ольга забула про нього, викреслила з свого серця?* (Н. Рибак); **(12) Ви́кинути (ви́трусити) / викида́ти з голови́ (з па́м'яті, з ду́мки,** *рідко* **з ума́** *і т. ін.) кого, що:* а) забути кого-, що-небудь. — *Старий, сину, будеш, як усе знатимеш. Не думай про се: то погане слово! Викинь його з голови... То тільки злі діти так кажуть...* (Панас Мирний); *Та чи б я за таким плакала та побивалася? Я б його й з думки викинула* (Панас Мирний); [С т е п а н и д а:] *Іван вже більш тижня, як пішов по монастирях на прощу.* [Х и м к а:] *Ага, так, так, я чула та й з паморокiв витрусила ту чутку* (М. Кропивницький); *Раїса почувала себе добре, немов викинула з пам'яті все неприємне* (М. Коцюбинський); *Кілька хвилин П'єнтак щось сердито бурмотить собі під ніс, потім викидає геть з голови бундючного кооператора. До біса!..* (С. Журахович); б) перестати думати про кого-, що-небудь, відмовитися від когось, чогось. *Ні, козаче, викинь із голови, щоб відсіля втекти. Мовчи та диш; а то щоб й тебе на локшину не покришили* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Плакав нишком, жив одною. Не міг викинути з ума* (П. Грабовський); *Я піймав себе на ганебнім чутті й гадці. Намагався їх витрусити з голови, думати про щось інше* (Олесь Досвітній); **Роби́ти (викида́ти, стро́їти) / зроби́ти (ви́кинути) фі́глі (фі́гля, фі́глі-мі́глі)** *див.* **роби́ти.**

ВИКИДА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ВИ́КИНУТИСЯ,** нуся, нешся, *док.* 1. Кидатися, стрибати звідки-небудь униз. *Незабаром парашутисти почали приземлятися, а з літаків викидалися все нові й нові* (Л. Смілянський); *Що то за брязкіт битого скла з вікна? Може, викинулася Любов Прохорівна, втікаючи від грізного мужа?* (Іван Ле).

2. Вискакувати на поверхню води (про рибу). *Микався себелик, плітка викидалась: Всюди лютий ворог здобич сторожив...* (Я. Щоголів); *Викинулась риба. По чистій паводі розпливлися водяні кола* (А. Шиян); // Із розгону випливати на берег, мілину. *Пароплав викинувся на мілину.*

3. *тільки 3 ос., діал.* З'являтися (про хворобу). *Каже* [Кармель]: *"Душно мені щось, піду трохи". Мати стара потурбувалася, чи не хворість яка викидається* (Марко Вовчок).

4. *тільки недок.* Пас. до **викида́ти.** *Одсувались комоди і звідти викидались тонкі сорочки* (М. Коцюбинський); *Із пісні слова не викидаються* (Номис); *Корпускулярним частинкам, що викидаються Сонцем у момент хромосферних спалахів, необхідно близько трьох діб для того, щоб досягти Землі* (з наук.-попул. літ.).

ВИКИДА́Ч, а́, *ч.* Пристрій у затворі вогнепальної зброї, який автоматично викидає патронну гільзу після пострілу.

При огляді затвора з викидачем, ударником і запобіжником особливу увагу слід звернути на стан внутрішніх пазів, гнізд і виступів, які не повинні бути забруднені й не повинні мати забоїн (з навч. літ.).

ВИ́КИДЕНЬ, дня, *ч.* 1. Передчасне припинення вагітності; аборт. *Про викидень ніхто не відав, бо Марія тоді приховала це від усіх, переболіла його нишком* (І. Білик); *Спори сажки отруйні для тварин і викликають викидні в корів та свиней* (з наук. літ.).

2. Недоношений плід, народжений унаслідок перерваної вагітності. *Мутації стають причиною народження мертвої дитини або мимовільного викидня* (з наук.-попул. літ.).

ВИКИДНИ́Й, а́, е́. Поганий, ні до чого не придатний. *Селянин пішов виглядати викидної городини, милостиво продаваної за скажену ціну* (В. Барка).

△ **Викидни́й е́кспорт** *див.* **е́кспорт.**

ВИКИДОНЕБЕЗПЕ́ЧНИЙ, а, е, *спец.* Який приховує небезпеку викиду шкідливих речовин, вибухонебезпечних газів і т. ін. *Під час підривних робіт із розкриття викидонебезпечного пласта породи на горизонті 860 м відбулося газодинамічне явище* (з наук. літ.).

ВИКИДОНЕБЕЗПЕ́ЧНІСТЬ, ності, *ж., спец.* Властивість за знач. **викидонебезпе́чний.** *Запропоновано метод видобування корисних копалин на великих глибинах, де негативні та шкідливі фактори, такі як тиск, викидонебезпечність, газ тощо, залучаються до корисної роботи* (з наук. літ.); *Науковці розробили метод прогнозу викидонебезпечності вугільних пластів* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́КИНЕНИЙ, ВИ́КИНУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́кинути** 1. *Чути було вигуки, оклики, тріск ламаних меблів, розпучливий брязкіт фортеп'яно, викиненого через вікно* (І. Франко); *Валялись галузки, уламки дощок, викинуті на берег повінню* (М. Коцюбинський); // **ви́кинено, ви́кинуто,** *безос. пред. В той час викинуто з вагонного вікна паперовий жмут* (В. Барка).

ВИ́КИНУТИ *див.* **викида́ти.**

ВИ́КИНУТИЙ *див.* **ви́кинений.**

ВИ́КИНУТИСЯ *див.* **викида́тися.**

ВИКИПА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **википа́ти.** *Отриманий із нафти гас (тоді його називали камфіном) був продуктом із межами википання 200–250 °С* (з наук. літ.).

ВИКИПА́ТИ, а́є, *недок.,* **ВИ́КИПІТИ,** пить, *док.* Киплячи, випаровуватися. *Розклав я багаття, почистив оту дрібноту, що впіймав, заходився юшку у старій каструльці варити. Варю я і бачу, що дуже щось швидко вода википає — весь час доливати доводиться* (В. Нестайко); *Скоро в кулеметах википіла вся вода, і вони вже мали замовкнути* (В. Кучер).

ВИ́КИПІТИ *див.* **википа́ти.**

ВИ́КИП'ЯТИТИ, ячу, ятиш, *док., що, розм.* Піддати тривалому кипінню, прокип'ятити, виварити що-небудь. *Викип'ятити білизну.*

ВИ́КИП'ЯТИТИСЯ, ятиться, *док., розм.* Унаслідок кип'ятіння набути чистоти. *Постіль викип'ятилася.*

ВИКИСА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **викиса́ти.** *Спосіб викквашування шкур полягав у тому, що намазані тістом шкури залишали для викисання, не заливаючи водою* (з наук. літ.).

ВИКИСА́ТИ, а́є, *недок.,* **ВИ́КИСНУТИ,** не, *док., розм.* 1. Довго мокнути у воді або в іншій рідині. *Бовть* [мужик] *у воду! викис, вимок, виліз, висох, став на колоду та знов бовть у воду* (Номис).

2. Набувати достатньої кислоти від закваски, маринаду. *Осторонь ще й шашлики викисають у приправі, вогнища ждуть...* (О. Гончар).

ВИ́КИСНУТИ *див.* **викиса́ти.**

ВИ́КИШКАТИ *див.* **вики́шкувати.**

ВИКИ́ШКУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́КИШКАТИ,** аю, аєш, *док., кого, розм.* 1. Відганяти птахів вигуками "киш!". *Яка копаночка там славна — каченятка, було, й на став не хочуть: гиля-гиля, а їх з копаночки не викишкати...* (Марко Вовчок); *Трудно буде козакам викишкати отого шуліку з гнізда, — загомонів стиха Вовгура-Лисенко* (І. Нечуй-Левицький); *— Квочка ж більша горобця, .. а горобець — маленький, — доки його викишкаєш* (Остап Вишня).

2. *перен.* Виганяти кого-небудь звідкись, примушувати залишити щось. *— Хай веде нас отаман до гетьмана Павлюка і будемо всі разом з України панів викишкувати!* (В. Чемерис); *Всім бажалось викишкати його* [панотця], *і тільки приключки чекали* (А. Свидницький).

ВИ́КИШКУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що, розм.* Те саме, що **ви́потрошити.** *Тушку щуки для фарширування треба очистити від луски, промити, зняти шкіру "панчохою", викишкувати, промити* (із журн.).

ВИ́КІНЧЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ви́кінчити.** *З викінчених перекладів я маю "Життя і філософські думки Пінгвіна" пані Сталь, якщо вважаєте сю штуку куди придатною, то пришлю вам* (Леся Українка); *Готова, вже викінчена дорога, обігнувши скелю, зникала десь у горах за перевалом* (О. Гончар); // **ви́кінчено,** *безос. пред. Викінчено в камені Софію Київську, і собор стояв рожевим дивом посеред білих снігів* (П. Загребельний).

2. *у знач. прикм.* Довершений, досконалий; який досяг найвищого рівня. *Тепер її* [незнайомки] *образ став абсолютно викінченим і близьким* (В. Підмогильний); *Світ здається викінченим, як поема Митця старого, — а буває часом, Коли хотілось би його зламати, Розвіяти, по вітру розпустить!* (М. Рильський); *Його біле личко з тонкими викінченими рисами блідо зарожевілось* (О. Гончар).

ВИ́КІНЧЕНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **ви́кінчений** 2. *Вже все у виставі стало на своє місце, а режисер усе не випускав п'єсу, домагаючись повної викінченості кожного образу* (В. Собко); *Монументальні споруди Бойківщини вражають як викінченістю загальних форм, так і майстерним обробленням деталей* (з наук. літ.).

ВИ́КІНЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́кінчити.** *Його заклопотаність ще збільшилась із викінченням першої кліті, коли стали готуватися до спуску її на воду* (Г. Коцюба).

ВИ́КІНЧИТИ *див.* **вики́нчувати.**

ВИ́КІНЧИТИСЯ *див.* **викі́нчуватися.**

ВИКІ́НЧУВАЛЬНИЙ, а, е. Пов'язаний із викінченням. *Наведено результати теоретичних та експериментальних досліджень у галузі створення і впровадження у промисловість систем автоматичного керування, технологій викінчувального оброблювання та зміцнення виробів* (з наук. літ.); *Розрізняють полірування попереднє і викінчувальне* (з навч. літ.); // Признач. для викінчення. *Викінчувальні верстати.*

ВИКІ́НЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́КІНЧИТИ,** чу, чиш, *док., що.* Обробляючи, відшліфовуючи і т. ін., завершувати, закінчувати що-небудь. *Вчора сиділа я до пізньої ночі, викінчувала якесь шитво* (О. Кобилянська); *Дві части-*

ни ["Повії"] *ніяк не діждуться ні доброї години, ні зайвого часу, щоб їх викінчити* (Панас Мирний); *Цей словник почали укладати ще в часи журналу "Основа", та зробити, викінчити його змогла тільки сильна, посидюща особистість, якою і був Борис Грінченко* (з наук.-попул. літ.).

ВИКІ́НЧУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВИ́КІНЧИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Закінчуватися певним чином. *Горловина сорочок правобережного Полісся викінчувалася стоячим або виложистим коміром, а нижня частина рукава — виложистими манжетами* (з наук.-попул. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **викі́нчувати.** *Олесь спостерігав, як в умілих руках різьбяра викінчувалася велика ложка* (із журн.).

ВИ́КЛАД, у, *ч.* 1. Писемна чи усна розповідь, опис, передавання яких-небудь фактів, матеріалів і т. ін. *Лікар іде додому, обідає, а по обіді замикається в своїй хатині, щоб ніхто не заважав йому писати популярний виклад з гігієни* (М. Коцюбинський); *Водій Цюпа замислився. А чого він замислився — детальний виклад буде далі* (Ю. Яновський); *Тож не знаю, наскільки достовірним буде цей виклад, хоч і намагався стояти найближче до правди* (А. Дімаров).

2. Стиль, манера розповіді, опису. *Розуміння предмета, ясність викладу Валентини Григорівни породили* [у Ганни] *допитливість, інтерес* (В. Козаченко); *Виклад будь-якого документа має бути лаконічним, чітким, цілеспрямованим, конкретним, точним* (з наук.-попул. літ.).

3. *зах.* Лекція. *На викладах професор Чорнай трактує, викладає гарно* (О. Кобилянська); *Декан теологічного факультету виголосив латинською мовою виклад про відносини між наукою і владою* (І. Крип'якевич).

ВИКЛАДА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виклада́ти** 1–4. *Господарські магазини торгують із відкритим викладанням товарів* (з газ.); *Досвід викладання переконує, що найважливішим у методиці літератури є читання й пояснення художніх творів* (із журн.); *Викладання сигнального вогнища.*

ВИКЛАДА́ТИ, áю, áєш, *недок.*, **ВИ́КЛАСТИ,** аду, адеш, *рідко* **ВИ́ЛОЖИТИ,** жу, жиш, *док.* 1. *що.* Дістаючи, витягаючи звідки-небудь, класти що-небудь назовні, на щось. *Марина розв'язала оклунок, почала викладати барахло: сорочки, хустки, спідниці, корсети, полотно* (Г. Епік); *Андрійко виклав з шафи на стіл рахівничі книги — їх недавно з району привезли* (І. Цюпа); // Розкладати що-небудь. *Сидить мила в загороді, Карти викладає* (Сл. Гр.).

2. *що, чим.* Класти в певному порядку шматки дерну, дерев'яні бруски, камінці і т. ін., вкриваючи яку-небудь поверхню. *Вийшов* [Максим] *в поле геть од шляху .. Та й викопав при долині Глибоку криницю .. І виложив цямриною* (Т. Шевченко); *Щоб не залишати свіжого сліду, горбик виклали дерном і пересадили сюди з землею кущик глоду* (В. Петльований); // Складати якісь знаки, візерунок, напис із чого-небудь на чомусь. *На аеродромі викладали посадкові знаки* (О. Ільченко); *Ніхто так, як він, не міг викласти на дереві візерунок* (Н. Рибак); // Складаючи і скріплюючи цеглу, камінь і т. ін., будувати що-небудь; мурувати. *Тут* [на риштованні] *було людно — хлопці й дівчата викладали стіну* (О. Донченко); — *Пічник завжди знайде роботу. Кому викладе піч, кому перекладе грубку* (С. Чорнобривець); // Робити яку-небудь зачіску. *Світлана Остапівна трусонула косою, яку викладала на голові віночком* (Ю. Яновський).

3. *що.* Розповідати, висловлювати що-небудь. *От я й викладаю все теє небозі. А вона... звісно вже, що дівчина не вважає ні на віщо, полюбивши* (Марко Вовчок); *Ми розговорились. Говорили по черзі, не перебиваючи один одного, викладаючи все* (Ю. Збанацький); *Виклав* [Юхим] *мені навіть усю історію школи* (С. Васильченко); *Він теж говорив швидко, поспішаючи, щоб викласти свої думки в ці короткі п'ять — десять хвилин* (Ю. Смолич).

4. *тільки недок., що і без прям. дод.* Читати лекції, вести уроки, навчати слухачів, учнів певної дисципліни. *Важко було знайти людину, яка могла б викладати латинь, грецьку й слов'янську мову* (З. Тулуб); *Я дивлюсь на вчителя, гадаю... Ах, в ту мить згадалося мені: Він же тридцять років викладає* (Т. Масенко).

5. *що, рідко.* Підраховувати, вилічувати що-небудь на рахівниці. [Ф е н о г е н:] *Сидять і якусь комерцію на щотах* [рахівниці] *викладають* (І. Карпенко-Карий).

6. *тільки док., кого, що, перен., розм.* Повалити, знищивши кого-, що-небудь. *Моя напарниця — сержант — помаленьку, короткими чергами з автомата виклала екіпаж і автоматників* (Ю. Яновський).

7. *кого, розм.* Каструвати (тварин). *Викладати кабана.*

◊ **(1) Виклада́ти / ви́класти ду́шу** *кому і без дод.* — відверто, щиро ділитися з ким-небудь думками, переживаннями, розповідати про себе все. *Погляд .. наче говорив: "Ти, чоловіче, не намагайся таїтись, викладай душу одразу, бо однаково раба Божого розкушу"* (С. Голованівський); *Глянув* [Боговіз] *у пітьмі на Колодуба уважно, наче роздумуючи, чи варто викладати перед ним свою душу* (Ю. Бедзик); *Вона мені карти розкине, .. а я їй усю душу викладу, всі кривди виплачу* (І. Рябокляч); **(2) Виклада́ти / ви́класти [свої́] ка́рти** *кому і без дод.* — відверто розказати все, не приховуючи своїх задумів, намірів, планів. *Явтух Каленикович помічає цікаві погляди ярмарчан, що фіксують його надто довгу розмову з жінкою, і одразу викладає карти* (Ю. Яновський); *Доказів вистачає з надлишком для передачі справи до суду присяжних, тому адвокат не стане на попередньому слуханні справи викладати свої карти* (із журн.); [Б у й к о:] *А ви ж як хотіли? Щоб до командира партизанського загону прийшла якась дівчина від якогось лікаря і щоб він їй одразу й карти виклав?* (Яків Баш).

ВИКЛАДА́ТИСЯ, áється, *недок.* Пас. до **виклада́ти.** *Викладалися стіжки коло кожної хати, по усіх дворах чулися голоси веселі* (Марко Вовчок); *Особливо помітні зміни у менталітеті античної Греції відбулися внаслідок відкритості законів, які починали викладатися у письмовій формі й доводитися до відома громадян* (з наук. літ.).

ВИКЛАДА́ЦЬКИЙ, а, е. Прикм. до **виклада́ч.** — *Я вертаюсь до дослідницької і викладацької діяльності* (Н. Рибак); *Під час підготовки підручника "Словацька мова" автори максимально використали власний викладацький досвід* (з наук. літ.).

ВИКЛАДА́Ч, á, *ч.* Той, хто читає лекції, веде уроки, заняття (перев. у середніх спеціальних або вищих навчальних закладах). *Згадав Іван учорашній день, останній іспит, поздоровлення товаришів і декого з викладачів* (В. Гжицький); *В приймальні сиділи молоді й старі ректори багатьох університетів.., викладачі й професори* (В. Кучер).

ВИКЛАДА́ЧКА, и, *ж.* Жін. до **виклада́ч.** *Тільки-но Сергій рушив з місця, як назустріч трапилась його колишня вчителька, викладачка математики в середній школі* (О. Гуреїв); *Коли випаде так, що під час занять з дівчата-*

ми буде Віра Костянтинівна, улюблена викладачка, то юні медички свою увагу більше віддаватимуть їй (О. Гончар).

ВИ́КЛАДЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́класти.** *Покупців у книгарні було всього чоловіка п'ять. Хто ривсь у викладених на прилавку книжках, хто .. проглядав листівки-літографії* (А. Головко); *Весела група молодих студентів .. почимчикувала з гори по кручених стежках, викладених цеглою* (І. Нечуй-Левицький); *На цей раз Гриць показав недавно викладену широку піч з комином та комином* (С. Чорнобривець); // **ви́кладено,** *безос. пред. У Законі "Про державне підприємство" чітко викладено основні поняття про держзамовлення* (з газ.).

ВИ́КЛАДЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́класти** 1–3. *Збільшити обсяг видобування вугілля можна за рахунок викладення з двох боків ціликів порідних смуг із метою підвищення їх несучої здатності* (з наук. літ.); *Викладення матеріалу дисертації зумовлено та визначено логікою розкриття теми дослідження, поставленою метою та основними завданнями дисертаційної роботи* (з наук. літ.); *Унаслідок обговорення приймається рішення про можливість реалізації проекту з викладенням думки місцевого населення* (з газ.).

ВИ́КЛАДКА, и, *ж.* 1. *рідко.* Дія за знач. **ви́класти** 1–3. *Є чого повчитися і як слід організувати рекламу товарів, зробити викладку їх, краще обладнати вітрину для показу нових товарів* (з газ.); *— Патріарх не може цього благословити, — повільно мовив він, — і то з багатьох причин. Не буду їх викладати, ви маєте зрозуміти мене без більших викладок та дізнань* (Валерій Шевчук).

2. *рідко.* Обчислення, цифровий розрахунок за допомогою рахівниці або письмово. *Школяр, затинаючись, виписував цифір'ю та робив викладки* (Панас Мирний); *Зошит з викладками розшифрував перед ним усі .. здогади, занотовані в його старенькій книжці* (Н. Рибак).

3. *військ.* Похідне спорядження солдата. *Надворі спека, але ніхто не скаржиться, що важко бігати з повною бойовою викладкою, яка важить майже пуд* (І. Багмут); *Після відпочинку в поїзді незвичайний похід з повною викладкою стомив усіх* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ВИКЛА́ДНИЙ, а, е, *діал.* Зрозумілий, ясний. *Думки стають більш-менш викладними для людей, хоча все одно того мало* (з газ.).

ВИКЛА́ДНО, *діал.* Присл. до **викла́дний.** *Здається, так викладно він* [Шекспір] *пише, а проте перемовляти* [перекладати] *його на нашу мову дуже тяжко* (Панас Мирний).

ВИКЛАДО́ВИЙ, а, е: **Викладо́ва мо́ва** *див.* **мо́ва.**

ВИ́КЛАДЧАСТИЙ, а, е, *рідко.* Відігнутий, лежачий; виложистий. *Шия була зав'язана чорною блискучою шовковою хусткою, з-під котрої розлягались широкі білі викладчасті комірчики* (І. Нечуй-Левицький).

ВИ́КЛАСТИ *див.* **виклада́ти.**

ВИКЛА́ЦУВАТИ, ую, уєш, *недок., що і без прям. дод., розм.* Клацати раз у раз. *Рахівник на рахівниці виклацує* (А. Головко); *Ярослав Петруня одним пальцем виклацує на музейної давності друкарській машинці свої сентиментально-романтичні нарисочки* (В. Дрозд).

ВИ́КЛЕЄНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́клеїти.** *Це була низенька, але дуже чиста кімнатка, стіни якої були геть виклеєні кольоровими плакатами до кінофільмів* (Ю. Збанацький); // **ви́клеєно,** *безос. пред. За одну ніч афіші було виклеєно в усіх публічних місцях столиці* (з газ.).

ВИ́КЛЕЇТИ *див.* **виклею́вати.**

ВИ́КЛЕЙМИТИ, млю, миш; *мн.* ви́клеймлять; *док., що.* Витиснути, поставити клеймо, маркування. *Виклеймити знак заводу на агрегаті.*

ВИ́КЛЕПАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́клепати.** *Вилискувала на бритву виклепана й вигострена коса* (Остап Вишня); // **ви́клепано,** *безос. пред. Серпи вигострено, коси виклепано — можна братися до косовиці* (із журн.).

ВИ́КЛЕПАТИ *див.* **викле́пувати.**

ВИ́КЛЕПАТИСЯ *див.* **викле́пуватися.**

ВИКЛЕ́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **викле́пувати.** *Виклепування коси.*

ВИКЛЕ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́КЛЕПАТИ,** ви́клепаю, ви́клепаєш *і* ви́клеплю, ви́клеплеш; *мн.* ви́клеплять; *док., що.* 1. Клепаючи, робити тоншим, гострішим лезо (коси, сапи і т. ін.). [К о н о н:] *Ви, тату, учора і не виклепали мені коси, а я ж прохав?* (М. Кропивницький); *Добрий дід Неброда й виклепле її* [косу], *і направить, і пасклин на мантачку витеше* (Ю. Мушкетик); * Образно. *За річкою червень виклепував коси* (М. Стельмах).

2. Виковувати що-небудь із металу без нагрівання. [Р о м а н ю к:] *Оце, пане старосто, хочу виклепати з оцього ціпу ще кілька наручників* (О. Гончар).

ВИКЛЕ́ПУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ВИ́КЛЕПАТИСЯ,** ви́клепається *і* ви́клеплеться; *мн.* ви́клепляться; *док.* 1. Ставати тоншим, гострішим під час клепання. *Коса була надзвичайно гострою, блискучою — видно, добре виклепалася* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **викле́пувати.** *У нас, на Волині, коси виклепуються тільки дуже досвідченими і вправними косарями* (із журн.).

ВИКЛЕ́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **викле́ювати.** *Підприємству потрібен столяр, який займається виклеюванням та обробленням склопластикових конструкцій та виробів із них* (з газ.); *Виклеювання виробів із паперу; Виклеювання візерунка.*

ВИКЛЕ́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВИ́КЛЕЇТИ,** ею, еїш, *док., що.* 1. Клеїти що-небудь з усіх боків або в певній кількості. *— Є в селі, — думали вони, якась людина, що дістає їх* [листівки] *і виклеює, виклеює, виклеює* (С. Скляренко).

2. Виготовляти що-небудь за допомогою склеювання або наклеювання. *Коли ж влітку у вихідні дні спинявся поблизу човен з веселою ватагою городян, господар хатини зачинявся у колишньому хлівці, а нині майстерні, де з різнокольорної соломи виклеював на чорному картоні невеличкі картинки* (із журн.); *Ми розпалювали комин і виклеювали фігурки різних тваринок* (із журн.).

ВИКЛЕ́ЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **викле́ювати.** *Виготовлена поличка та стіна виклеюються малярною стрічкою* (з навч. літ.); *При фарбуванні транспортних засобів необхідні елементи виклеюються з плівки повноколірного друку* (із журн.).

ВИ́КЛИК, у, *ч.* 1. Прохання або вимога з'явитися куди-небудь. *В бліндаж на його виклик заходили генерали й полковники* (В. Кучер); *Вже не раз так бувало: запросять гостей, усе приготують, а тоді — дзвінок, виклик — поїхав з дому прокурор...* (В. Собко); // Оплески, вигуки глядачів як прохання, вимога до артиста (артистів) вийти на сцену (для схвалення виступу або повторення його). *Поверх усього* [гамору] *прорізалися перші вступні ноти солістів. Ставок*

захлинувся цим співом, завмерли виклики (Іван Ле); // Знак, сигнал (телефонний, радіосигнал і т. ін.), за допомогою якого зв'язуються на віддалі для повідомлення, розмови. *Коли Андрієві треба було викликати найнижчу камеру, то до нього на умовлений сигнал виклику озивалась тільки ця камера* (І. Багряний); *Доводилося вдаватися до телефону. Але ні з бібліотеки, ні з кабінету на виклики не було відповіді* (Ю. Смолич); // Документ, який зобов'язує кудись з'явитися. *У зв'язку зі змінами графіків навчання студентам-заочникам було розіслано виклики на сесію* (із журн.).

2. Заклик до змагання, до участі в чому-небудь. *Київська команда баскетболістів із готовністю відповіла на виклик своїх румунських суперників, призначивши дату змагань* (з газ.); // Вчинок, який оцінюється як оголошення боротьби, як образа загальноприйнятих норм. *Вбивство парламентерів було провокаційним викликом .. І тисячі радянських гармат відповіли на нього* (О. Гончар).

(1) Ви́клик ча́су — актуальна проблема і вимога сучасності, які потребують розв'язання. — *Так, я знаю, у такому ринковому світі я слабка ланка. Я не відповідаю на такі виклики часу* (Л. Костенко); *Інформаційне суспільство — це відповідь людства на виклик часу* (з наук. літ.).

◊ **(2) З ви́кликом** — неприязно, задерикувато, спонукаючи до суперечки, боротьби і т. ін. *Він з викликом глянув на пана* (М. Стельмах); — *Ти чого? — з викликом ступнув до хлопця Данько* (О. Гончар); **Ки́дати / ки́нути ви́клик** *див.* **ки́дати; Прийма́ти / прийня́ти ви́клик** *див.* **прийма́ти.**

ВИ́КЛИКАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́кликати.** *Почалося судове засідання, й до кафедри, з якої відповідали всі підсудні, мало не бігцем спішно підійшов викликаний Володимир Дурдуківський* (Б. Антоненко-Давидович); *Викликаний з цього приводу полковий інтендант Гаркуша не забарився* (В. Кучер); *Знов-таки кажу — може, песимізм мій хвильовий, викликаний поганим самопочуттям* (М. Коцюбинський); // **ви́кликано,** *безос. пред. Панаса Павловича викликано з гімназії, де він саме мав лекцію* (В. Винниченко); *Тим воякам Аскольда та Діра, що врятувалися від катастрофи, яку викликано було морською бурею, довелося оселитися на Україні* (М. Драй-Хмара).

ВИКЛИКА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **виклика́ти.** *Зрештою, він досить легко покинув цю марудну працю, це викликання духів, цей спіритизм* (В. Підмогильний); *Продажність, штучне викликання і театральне придушування селянських заворушень .. — все це в повісті було представлене просто, майже хронікально, але одночасно жахливо у своїй простоті* (І. Франко); *Хронічний алкоголізм лікують шляхом викликання у хворого огиди до спиртного* (із журн.).

2. *зах.* Аукціон. *Десь ще з осені з'їхала комісія з банку .. та й каже: — Або гроші, або пускаєм маєток на викликання* (В. Стефаник).

ВИ́КЛИКАТИ *див.* **виклика́ти.**

ВИКЛИКА́ТИ, áю, áєш, *рідко* **ВИКЛИ́КУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ВИ́КЛИКАТИ,** ичу, ичеш, *рідко* **ВИ́КЛИКНУТИ,** ну, неш, *док.* 1. *кого, що.* Голосом, жестами і т. ін. пропонувати, просити вийти до кого-небудь, з'явитися в призначене місце. *Він, до тії прийшовши хати, Хазяїна став викликати* (І. Котляревський); — *А де ваш чоловік? — Дома. — Коли б ви до мене його викликнули* (Марко Вовчок); *Мотя примусила подругу негайно роздягнутися, насильно вклала її в ліжко і викликала лікаря* (В. Козаченко); // Голосно вигукувати що-небудь. *У кострубонька як грати, так треба пісню голосно викликати* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Коло відчинених дверей військкомату стояв гурт парубків, а всередині хтось голосно викликав прізвища* (Б. Антоненко-Давидович); // *також з інфін.* Пропонувати учневі відповідати. *Минув усього тиждень, як у школі почалося навчання, а вчителі вже двічі викликали Юрка* (О. Донченко); *Він* [учитель] *викликав мене розповісти прочитаний дома твір* (Л. Смілянський); // Оплесками, вигуками просити, вимагати виходу артиста (артистів) на сцену (для схвалення виступу або повторення його). *Ясна зала вся світлом палає, Грім плескання, громада без ліку, Гомонить люд, співця викликає* (Леся Українка); // Зв'язуватися (по телефону, радіо і т. ін.) для якого-небудь повідомлення, розмови на віддалі. *Всім радіостанціям доручили викликати "Лахтак" і пильно слухати, чи не обізвався він* (М. Трублаїні).

2. *кого, що, на що, з інфін.* Пропонувати взяти участь у змаганні, відгукнутися на щось. *Треба було щось зробити. Але що? Побити? .. Викликати на поєдинок? Хіба він знає!* (М. Коцюбинський); [К а т е р и н а:] *Вирішив* [Грицько] *викликати на змагання дядька Аристарха і показати йому, як треба працювати* (О. Коломієць).

3. *що.* Приводити до чогось, збуджувати почуття, спричинятися до яких-небудь дій і т. ін. *Пересновуються його думки з її думками; викликають усмішку, радість...* (Панас Мирний); *У мрячну синяву сповите верхів'я, освічене магічним світлом місячним, викликувало чудні тужливі чуття в людській груді...* (О. Кобилянська); *Вони* [кораблі] *вражали чистотою і блиском, викликаючи захоплення* (В. Кучер); *Я рада, що мої вірші викликали критичну розмову* (Леся Українка).

(1) Виклика́ти / ви́кликати на поєди́нок (на двобі́й) — пропонувати боротися. *Треба помститися за рану, за образу, за все. — Але як? Коли? Позиватися? Викликати на двобій?* (З. Тулуб); *Треба було щось зробити. Але що? Побити?.. Викликати на поєдинок? Хіба він знає!* (М. Коцюбинський); **(2) Виклика́ти / ви́кликати на пр́овід (до дро́ту)** — запрошувати кого-небудь (перев. офіційно) для спілкування по телефону. *Черниша викликали на провід. Говорив начальник артилерії* (О. Гончар); *Керівник вимагав викликати до дроту співробітника* (з газ.); **(3) Виклика́ти на кулаки́** — викликати на бійку. *На кулаки став викликати* [Дарес] *І перебійця* [суперника] *визивати, Кричав, опарений мов пес* (І. Котляревський); **Зчиня́ти (виклика́ти, роби́ти) / зчини́ти (ви́кликати, зроби́ти) переполо́х** *див.* **зчиня́ти.**

◊ **(4) Виклика́ти / ви́кликати вого́нь на се́бе** — свідомо, навмисне брати на себе всю складність чогось, чию-небудь вину або відповідальність за щось. — *Може, й справді ми бездарний колектив, а я його бесталанний керівник?.. — Навіщо така сувора й нищівна самокритика? Колись це звалося "викликати вогонь на себе". Зараз не воєнний час, такі надзвичайні заходи не потрібні* (В. Собко); *Шахіст сміливо викликає вогонь на себе, хоча це іноді ставить його в скрутне становище* (з газ.); **(5) Не виклика́ти [жо́дного (будь-яко́го, нія́кого)] су́мніву ([жо́дних (будь-яки́х, нія́ких)] су́мнівів)** *у кого і без дод.* — хто-небудь не сумнівається в чомусь; що-небудь є безперечним, безсумнівним, явним. *Напевне, ні в кого не викликає сумніву твердження, що погода помітно впливає на психіку й діяльність людини*

(з наук.-попул. літ.); *Не викликає сумніву демократична і гуманістична спрямованість літературно-художньої творчості В. Винниченка* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́КЛИКАТИСЯ *див.* **виклика́тися.**

ВИКЛИКА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ВИ́КЛИКАТИСЯ,** личуся, личешся, *док.* 1. Добровільно зголошуватися на виконання чого-небудь. *Приставити Марину живою і здоровою додому викликався Флегонт* (Ю. Смолич); *Кобзар закивав головою. — Мій побратим, кажу, першим викликався* (П. Панч).

2. *тільки недок.* Пас. до **виклика́ти.** *До Журавки прийшло повідомлення, що в область, на зліт передовиків сільського господарства, з "Червоного хлібороба" викликаються троє: голова Іван Кислий, Феня Лавріненко і Оленка* (М. Циба).

ВИ́КЛИКНУТИ *див.* **виклика́ти.**

ВИКЛИ́КУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **виклика́ти** і **викли́кувати.** *З одної і другої купи хтось викликуваний заходив до канцелярії і голосував* (В. Стефаник); // **викли́кувано,** *безос. пред. Напевно, напевно, люди йдуть на волю, ті, кого викликувано з "вєщами" вдень* (І. Багряний).

ВИКЛИ́КУВАННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **викли́кувати.** *Євгеній зараз при початку викликування ввійшов до зали* (І. Франко).

ВИКЛИ́КУВАТИ *див.* **виклика́ти.**

ВИКЛИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВИ́КЛЯСТИ,** яну, янеш *і* лену, ленеш, *док., кого, що, діал.* Проклинати. [Матрона:] *Не хочу, щоби люди нас виклинали...* (І. Франко); *Коли я заявила, що їду до Торонта* [Торонто], *мама мало мене не викляла...* (У. Самчук); *Перший пароплав, який борознив води Ла-Маншу, в деяких каплицях викляли* (із журн.); *За переступи хіба що викленуть і відлучать од церкви, але то крайній захід* (із журн.).

ВИ́КЛИНИТИСЯ *див.* **викли́нюватися.**

ВИКЛИ́НЮВАННЯ, я, *с., геол.* Стан за знач. **викли́нюватися.** *Поклади важкої нафти і бітуму пов'язані із зонами виклинювання крейдових пісковиків* (з наук. літ.); *Виклинювання в північно-східному напрямку визначає межі гідродинамічного впливу Карпат на прилеглі території* (з наук.-попул. літ.).

ВИКЛИ́НЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ВИ́КЛИНИТИСЯ,** иться, *док., геол.* Ставати тоншим і вужчим, клиноподібним, виступати у формі клина (про гірські породи). *Вода витікає зі ставу в крейдяні відклади, які виклинюються на поверхню* (із журн.).

ВИКЛИЧНИ́Й, а́, е́. 1. Який виражає виклик (у 2 знач.); задирливий; зухвалий. *Він .. нагнув голову. Те саме зробили й інші — мовчки, з якоюсь викличною покорою* (В. Шкляр); *Усі ознаки сенсації були явними: викличне і, на жаль, звичне хамство охорони та адміністраторів, переповнені зали, де одночасно демонструвався фільм* (з газ.).

2. Який звертає на себе увагу; яскравий, помітний. *Лаврінові чомусь найперше впала в око та родима цятка. А під нею кругла, дугою, брова; а вже потім рішуче стиснені червоні-червоні вуста й викличне випнуте гостреньке підборіддя* (Ю. Мушкетик); *Хіба вона знала, що молода сестра Франциска, відрікшись викличного світського імені Людмила, залишила по той бік можливу блискучу наукову кар'єру, батьків і родичів, котрі аж недавно змирилися із доччиним вибором* (С. Процюк).

3. *спец.* Стос. до виклику (у 1 знач.), викликання (у 1 знач.). *На магістральних автомобільних дорогах лікарні та станції швидкої допомоги забезпечуються системою сигнально-викличного зв'язку* (з мови документів).

ВИ́КЛИЧНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **виклични́й** 1, 2. *Наполегливість і викличність цієї жінки роздратували Віту* (Б. Харчук); *Є щось неправдиве у цих велемовних промовляннях, у їхній удаваній зухвалості й викличності* (з газ.); *Викличність поведінки.*

ВИ́КЛИЧНО. Присл. до **виклични́й** 1, 2. *Вона стояла серед них, виклично й зухвало дивилася їм обом у вічі* (Б. Харчук); *Досить виклично пройшовши поміж танцюючими і пославши Амальтеї повітряний цілунок, Немирич упхався слідом за швейцарцем до сусіднього покою* (Ю. Андрухович).

ВИ́КЛОПОТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́клопотати.** *У канцелярії німецького імператора у Відні вже лежав виклопотаний царем диплом про пожалування гетьману княжого титулу* (з наук.-попул. літ.); *Тоді ж був виклопотаний у власників землі невеликий наділ із метою облаштування там кладовища для заможних міщан Рівного* (із журн.); *Виклопотаний привілей давав місту економічну та політичну свободу, право на самоврядування* (із журн.); // **ви́клопотано,** *безос. пред. П. Чубинському було виклопотано дозвіл на проживання в Петербурзі; тут він обіймає посаду відповідального за роботу й реорганізацію залізничних шкіл* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́КЛОПОТАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́клопотати.** *Вважається, що успішним засобом для виклопотання заступництва святого Тадея буде розповсюдження брошури релігійного змісту* (із журн.); *Виклопотання житла.*

ВИ́КЛОПОТАТИ *див.* **виклопо́тувати.**

ВИКЛОПО́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́КЛОПОТАТИ,** почу, почеш, *док.; наказ. сп.* ви́клопочи; *що.* Діставати, одержувати що-небудь унаслідок клопотання (у 1 знач.). — *На найближчому пункті виклопочу тобі переселенський квиток, — сказав Стовбун* (Л. Смілянський); *На днях перейду жити до Академічного дому, виклопотав там для себе ліжко в ізоляторі* (Р. Іваничук).

ВИКЛОПО́ТУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ВИ́КЛОПОТАТИСЯ,** почеться, *док.* Діставатися, одержуватися внаслідок клопотання. *Путівка до санаторію виклопоталася для Марії дуже легко, майже сама собою* (з газ.).

ВИКЛЬО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **викльо́вувати** і **викльо́вуватися.** *Великий вплив на викльовування личинок з ікри має температура води* (із журн.); *Викльовування курми проса.*

ВИКЛЬО́ВУВАТИ, ує, *недок.,* **ВИ́КЛЮВАТИ,** ює, *док., що.* Клюючи, витягати, виривати дзьобом. *А орел не скидає її* [Галю], *і не розриває, і не викльовує очей, а тільки невідомо куди несе* (О. Іваненко); // З'їдати що-небудь (про птахів). *Стигнуть у вас у садку вишні, А птиця капосна насідає, викльовує...* (Остап Вишня).

ВИКЛЬО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ВИ́КЛЮВАТИСЯ,** юється, **ВИ́КЛЮНУТИСЯ,** неться, *док.* 1. Вилуплюватися з яйця, ікринки, личинки і т. ін. *Як виклюнулись гороб'ята, то горобцеві новий клопіт — годувати діточок* (Леся Українка); * Образно. *Зорі викльовуються, висипають на небі — умиті, врочисті, рясні* (Ю. Яновський).

2. *тільки недок.* Пас. до **викльо́вувати.** *Не дихаючи стежили, як ошалілі бійці залізно дзьобають один одного, як тече з гребенів кров, вискубується пір'я на шиї й на грудях, викльовуються очі* (П. Загребельний).

ВИ́КЛЮВАТИ *див.* **викльо́вувати.**

ВИ́КЛЮВАТИСЯ *див.* **викльо́вуватися.**

ВИ́КЛЮНУТИ, ну, неш, *док., що.* Однокр. до **викльо́вувати.** *Ворон ворону ока не виклюне* (приказка); *— Багатий із владою завжди домовиться. Крук крукові ока не виклюне* (М. Малиновська).

ВИ́КЛЮНУТИСЯ *див.* **викльо́вуватися.**

ВИКЛЮЧА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виключа́ти.** *Член кооперативу може бути позбавлений права на квартиру тільки в разі виключання його з кооперативу на підставах і в порядку, встановлених законодавством* (з мови документів).

ВИКЛЮЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВИ́КЛЮЧИТИ,** чу, чиш, *док.* 1. *кого, що.* Усувати зі складу чого-небудь, позбавлятися чогось. *Щодо щастя свого, задоволення, то, ведучи розмову про них, я виключив зі свого лексикону займенники "я", "моє", "мені", а почав уживати "ми", "наше", "нам"...* (М. Коцюбинський); *Правильне поєднання механізованих і хімічних заходів боротьби з бур'янами дає змогу повністю виключити ручну працю у догляді за посівами кукурудзи* (із журн.); // Виводити зі складу якоїсь організації, колективу, позбавляти права вчитися в навчальному закладі. *Тепер губернатор напевне вижене з служби, а директор виключить Дорю* [з гімназії] (М. Коцюбинський); *Тато ходив як хмара: Федька виключили з духовної семінарії* (А. Дімаров); *Член виробничого кооперативу, якого виключили з кооперативу, має право на одержання паю та інших виплат, установлених статутом кооперативу* (з мови документів).

2. *що.* Робити неможливим що-небудь, не допускати наявності чогось за даних умов. *Тисячі несподіванок у цій дивовижній трагікомедії виключали свідомість* (Іван Ле); *Людина нічого не повинна боятися. Вона може усвідомлювати ризик і виключати його* (з наук.-попул. літ.).

3. *що, рідко.* Вимикати (прилади, механізми). *Виходячи з дому, не забувайте виключати газ!* (з газ.).

ВИКЛЮЧА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ВИ́КЛЮЧИТИСЯ,** чуся, чишся, *док.* 1. Переставати думати про що-небудь або переставати думати взагалі. *Хіба можна людині ні про що не думати? .. А він* [лікар] *радить виключитися... Спробував би сам!* (Н. Рибак); *— Я змушена вас слухати, — промовила через силу Марія, намагаючись в думках виключитися з дійсності, яка оточувала її* (Ю. Бедзик).

2. *тільки недок.* Бути неможливим за даних умов. *Коли б йому довелося лікуватися самому, хто знає, чи не запивав би корінці щирою горілкою, але тепер це зовсім виключалося...* (Ю. Яновський); *Удари обох шабель були такі точні, що можливість промаху виключалась* (М. Руденко).

3. *рідко.* Вимикатися (про механізми, прилади). *Ракета набрала потрібну космічну швидкість, її двигун виключається, і далі вона летить за інерцією* (з газ.).

4. *тільки недок.* Пас. до **виключа́ти.**

ВИ́КЛЮЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́ключити.** *Мовчки входять Грушкіна та Фіцький .. Виключені з інституту* (І. Микитенко); *Виходить, що нормальні людські взаємини тут виключені* (І. Багряний); // **ви́ключено,** *безос. пред. Уживання народної мови в письменстві Східної України не переривалося до решти ніколи, хоч її й виключено з друкованих книжок і з школи* (М. Грушевський).

ВИ́КЛЮЧЕНІСТЬ, ності, *ж.* Стан за знач. **ви́ключений.** *У сучасну епоху бідність і виключеність із суспільного життя є не просто економічними та соціальними поняттями, а й політичними категоріями* (з навч. літ.); *Закрита політична поведінка (політична іммобільність) проявляється, зокрема, у виключеності з політичних відносин* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́КЛЮЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́ключити** і **ви́ключитися** 1. *Спроба позбавити політичні партії посередницьких функцій на виборах у США вилилась у виключення назв партій із виборчих бюлетенів* (з публіц. літ.); *Підозрілим здалося йому виключення Мотла з Полтавського педагогічного інституту: після однорічного вчителювання на Донбасі його було зараховано до Харківського університету* (О. Іваненко).

ВИ́КЛЮЧИТИ *див.* **виключа́ти.**

ВИ́КЛЮЧИТИСЯ *див.* **виключа́тися.**

ВИ́КЛЮЧКА, и, *ж., полігр.* Вирівнювання рядків, що набираються, по лівій або по правій вертикальних межах шпальти. *Права виключка застосовується у 35 % матеріалів, розташованих із правого боку сторінки та з основним заголовком ліворуч* (з наук. літ.); *Виключка за форматом; Виключка ліворуч; Виключка по центру; Виключка праворуч.*

ВИ́КЛЮЧНИЙ, а, е. Який поширюється тільки на кого-, що-небудь; єдиний. *Фольклористи дожовтневої доби .. віддавали головну, а часто і виключну увагу фольклорові давніх часів* (М. Рильський); *Виключна власність держави на землю.*

ВИ́КЛЮЧНІСТЬ, ності, *ж.* 1. Властивість за знач. **ви́ключний.** *Із факту надання судну національності та права на прапор випливає виключність юрисдикції держави, прапор якої несе судно у відкритому морі* (з мови документів).

ВИ́КЛЮЧНО, *присл.* 1. *книжн.* Крім, за винятком згаданого останнім. *Від літери А до К виключно.*

2. *у знач. обмежувально-видільної част.* Тільки, лише. *Тепер мені досадно, що треба писати до тебе, коли, власне, треба б говорити, і то ще не виключно словами* (Леся Українка); *— І .. галстук оцей твій, немов у папуги, і носиш ти його тепер уже виключно з упертості* (О. Донченко).

ВИ́КЛЯСТИ *див.* **виклина́ти.**

ВИ́КЛЯТИЙ, а, е, *діал.* Дієпр. пас. до **ви́клясти.** *В момент, коли вже шию стягнув холодний зашморг, зринув у пам'яті Аліма виклятий ним самим степ і висока трава...* (Р. Іваничук); *Наостанку мати Олексина підносить синові до уст маленьку іконку з Богоматір'ю на ній — благословляє всіма попами виклятого юнака перед його дорогою в небеса* (О. Гончар); // **ви́клято,** *безос. пред. 1095 року перед 30-тисячним натовпом Генріха IV засуджено і виклято за знущання з жінки* (з рел.-церк. літ.).

ВИ́КОВЗАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́ковзати.** *Дорога до нього* [степу], *виковзана тисячами полозків, яскраво поблискувала пресованим снігом* (Г. Епік); *Тарас так задумався, що не помітив, як ступив на виковзану дітьми доріжку* (Ю. Мушкетик).

ВИ́КОВЗАТИ, аю, аєш, *док., що.* Ковзаючись, зробити що-небудь слизьким, гладким. *Ні, далебі, цією стежкою зроду-віку не ходили люди. Це звірі протоптали її за тися-*

чоліття, подекуди вибили її глибоку на півметра в м'якому ґрунті, а на каменях вичовгали і виковзали у долоню (І. Багряний); *Сусідські дітлахи так виковзали стежку, що ходити нею стало небезпечно* (з газ.).

ВИ́КОВИЙ, а, е. Прикм. до **ви́ка.** *Глухими городами Корж вибрався нагору і пішов навпростець через скошене викове поле* (С. Добровольський); *На низині .. кошлатився виковий килим* (І. Вирган).

ВИ́КОВОК, вка, *ч.* Викуваний виріб. *Бригадир двісті одинадцятої бригади Одеського морського торговельного порту урочисто закріпив на штабелі металевих виковків табличку "20 мільйонів тонн" і махнув кранівникові рукавицею* (з газ.).

ВИКО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вико́вувати.** *Залізні паркани, виковувані львівськими майстрами за особливими, часто унікальними зразками, високо поціновуються шанувальниками художнього кування* (із журн.).

ВИКО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вико́вувати.** *Працювала "козацька кузня", де ковалі демонстрували майстер-класи з виковування підків, виготовлення шабель і відливання куль* (з газ.); *Українська пісня — це геніальна поетична біографія українського народу.., що цілі віки витрачав усю свою силу, свою кров, своє життя .. на виковування у боротьбі свободи, права на повноцінне життя, на виявлення в житті всіх своїх здібностей!* (О. Довженко).

ВИКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́КУВАТИ,** *рідко* **ВИ́КУТИ,** ую, уєш, *док., що.* 1. Виробляти що-небудь із металу способом кування. *Викував коваль ще більшу булаву* (з казки); *Ковалі Гриценки — мовчуни. Удвох з братом за вік викували більше підків, ніж сказали слів* (Ю. Мушкетик); * Образно. *Прудкими іскрами, летючими зірками, палкими блискавицями, мечами хотіла б я вас виковать* [викувати], *слова!* (Леся Українка); * У порівн. *Заговорив* [Ярошенко] *твердо, мов виковував з криці кожне слово* (В. Речмедін).

2. *перен.* Посилено, наполегливо створювати, виробляти і т. ін. що-небудь міцне, стійке. *Нас ворог випробовує: Чи є ще дух одбою? Та боротьба ж виковує характери до бою* (П. Тичина); *Задумується журлива мати над колискою своєї дитини: яку долю викує собі той, що от-от вийде з тієї колиски в широкий світ?* (Леся Українка); // Розвивати, виховувати і т. ін. кого-, що-небудь. *Ми, прецінь, і себе виковуємо повсякчас* (Р. Федорів); *Він, плюючи на босоноге дитинство і руту-м'яту, виковує із себе людину нової формації* (С. Процюк).

ВИКО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВИ́КУВАТИСЯ,** ується, *док.* 1. Виготовлятися з металу способом кування. *Тут же була майстерня зброяра, де виковувались мечі і панцери* (з мемуарної літ.).

2. *перен.* Створюватися, вироблятися і т. ін. у процесі боротьби, наполегливої праці; робитися міцним, стійким. *І виковувався з українки самостійний історичний тип. Дома — господиня, і на раді, у громаді чути її голос* (Д. Мордовець); *Дух свободи українського народу виковувався ще з давніх-давен, у всі віки, — виковувався в боротьбі з ворогами* (П. Тичина).

ВИ́КОЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́колоти.** *Виколення знаків на корі.*

ВИ́КОЛИСАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́колисати.** — *Моя дитина, моя! .. Моїми руками виколисана* (І. Франко); // **ви́колисано,** *безос. пред.* * Образно. *Львівську графіку було виколисано й викохано в традиції класичного європейського офорту, помноженій на авангардні пошуки першої половини XX століття* (із журн.).

ВИ́КОЛИСАТИ *див.* **виколи́сувати.**

ВИКОЛИ́СУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́КОЛИСАТИ,** аю, аєш, *док., кого, що.* 1. *тільки недок.* Раз у раз гойдати, колисати кого-, що-небудь. *Світла горять блідим полум'ям, а вітрець виколисує їх на всі боки* (Марко Черемшина).

2. Доглядати кого-небудь від його народження, виховувати пестячи. *Стара бабка вмерла, виколисавши троє внучат — хлопчика й дві дівчинки* (І. Франко).

ВИ́КОЛИХАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́колихати.** *Воно* [почуття] *жило в серці само по собі, виколихане в цьому степу, напоєне цими хмарами, виспіване материною піснею, загартоване погуками звитяжної золотої яси* (Ю. Мушкетик).

ВИ́КОЛИХАТИ *див.* **виколи́хувати.**

ВИКОЛИ́ХУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́КОЛИХАТИ,** ишу, ишеш, *док., кого, що.* 1. *тільки недок.* Раз у раз гойдати, колихати кого-, що-небудь. *Зв'язує* [пташка] *чотирип'ять комишин, робить над водою підвісне гніздечко, гамачок такий, у ньому й живе, гойдається ціле літо та дітей виколихує* (О. Гончар).

2. Доглядати кого-небудь від його народження, виховувати пестячи. *Уже як підросла Ніна, то допомагала мені виколихувати діточок* (з публіц. літ.); * Образно. [В а с и л ь:] *Само щастя буде нашу молитву складати, воля її виколише в нашому серці* (Панас Мирний).

ВИКОЛИ́ХУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.* 1. Раз у раз колихатися. *Мимо шиї Микити просвистів ніж, врізався в дерев'яний зруб, забриньчав костяною ручкою, виколихуючись у світлі лампи* (Григорій Тютюнник); *На аршинній стіні виколихувалась лободина* (Є. Пашковський).

2. *перен.* З'являючись, визрівати, окреслюватися (про яке-небудь почуття, думку і т. ін.). *В її серці поступово виколихувався гнів. Проти кого? Вона й сама того не знала* (Ю. Збанацький).

ВИ́КОЛОСИТИСЯ *див.* **виколо́шуватися.**

ВИ́КОЛОТИ *див.* **вико́лювати.**

ВИ́КОЛОТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́колоти.** *Багатьох із тих, хто звільняв із тюрми Всеслава, було страчено, багатьом були виколоті очі* (з наук. літ.); // **ви́колото,** *безос. пред. На шиї в нього висіла на ланцюжку підкова, а на руці було виколото серце, пробите стрілою* (В. Нестайко).

ВИКОЛО́ШУВАННЯ, я, *с.* Стан за знач. **виколо́шуватися.** *Найбільше поживних речовин озимі культури потребують весною — з початку вегетації до виколошування* (із журн.).

ВИКОЛО́ШУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВИ́КОЛОСИТИСЯ,** ситься, *док.* Викидати колосся, вкриватися колоссям. *Період колосіння жита триває 10–12 днів, хоч більшість рослин виколошується за 5–6 днів* (із журн.); *З зими вийшла* [пшениця] *славно, розкущилася, добре розвивається, скоро виколоситься...* (К. Гордієнко).

ВИ́КОЛУПАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́колупати.** *Нарешті глухо гупнув на підлогу перший виколупаний камінь* (Іван Ле); // **ви́колупано,** *безос. пред. Стару замазку з вікон було виколупано, натомість усі шпарини заклеєно паперовою стрічкою* (з газ.).

ВИ́КОЛУПАТИ *див.* **виколу́пувати.**

ВИ́КОЛУПНУТИ, ну, неш, *док., що.* Однокр. до **виколу́пувати.** * Образно. *Спробуй їх* [козаків] *виколупнути з-за земляних буртів, сидітимуть там, доки пороху і харчу* (Ю. Мушкетик).

ВИКОЛУ́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виколу́пувати.** *Виколупування кісточок із вишень.*

ВИКОЛУ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́КОЛУПАТИ,** аю, аєш, *док., що.* Колупаючи, витягати, виймати що-небудь. *Йому було приємно, що всі дивились, як він кусав пиріг і виколупував пальцем зсередини сливи* (М. Коцюбинський); *Він виколупав з зубів застряглу крихту* (Олесь Досвітній); *— А де ви дістали міни? — Виколупали з мінного поля, — буденно відповів Павло Шаламай* (М. Стельмах); // Колупаючи, робити виїмку в чому-небудь. *Ножиком я став виколупувати в стіні заглибини, куди б могла стати нога* (О. Донченко).

◊ **(1) Ви́колупати з па́льця** — дістати що-небудь невідомо звідки або легко, без будь-яких зусиль. — *Кажете: "нема пасовиська", і не будете його мати! .. Ну, звісно, з пальця не виколупаєш!* (М. Коцюбинський); **(2) Хоч ви́колупай із па́льця** *що і без дод.* — де завгодно або будь-якою ціною дістань, але обов'язково зроби; візьми де хочеш. *Головонько ж моя бідна! Чим же прийматиму сватів? Хоч виколупай з пальця, а дай!* (М. Коцюбинський).

ВИКОЛУ́ПУВАТИСЯ, пується, *недок.* Пас. до **виколу́пувати.** *Зі слив-угорок кісточки виколупуються дуже добре* (із журн.).

ВИКО́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вико́лювати** 1, 2. *Зобов'язати підприємства, організації, які проводять роботи з виймання ґрунту, торфу, виколювання льоду чи поглиблення дна водоймища, виставляти попереджувальні знаки в небезпечних місцях, а по закінченні робіт вирівнювати дно водоймища* (з мови документів).

ВИКО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́КОЛОТИ,** лю, леш, *док.* 1. *що.* Колючи, пробивати що-небудь чимсь гострим, якимсь вістрям. — *Ой лишечко! Виколола проклята зміюка мені око! — заплакала Кайдашиха* (І. Нечуй-Левицький).

2. *що.* Колючи чим-небудь гострим, наносити знаки, літери, візерунки і т. ін. *Вправно орудуючи шприцями* [шприцами], *есесівки виколювали кожній жінці татуйований номер — п'ять чисел* (А. Хижняк); *Згадка про це* [безстрашну пісню полонених матросів], *може, і втримала мене потім у таборі, коли виколювали номер оцей на руці* (О. Гончар).

3. *тільки док., кого, що.* Заколоти, вбити всіх. *Коли б свині роги, то б цілий світ виколола* (Номис).

◊ **(1) Хоч о́ко (о́чі) ви́коли** *(рідше* **ви́бий, ви́йми, ви́бери, повико́люй** *і т. ін.), перев. зі сл.* т е м н о, т е м і н ь *і т. ін.* — зовсім нічого не видно. *Ніч була темна-претемна, хоч око вийми* (з легенди); *Темно, хоч очі повиколюй* (Номис); *У хаті зовсім стало темно, що хоч око виколи...* (Г. Квітка-Основ'яненко); [Ш е р е м е т а *(входить):*] *Свисни ще раз, бо темно, хоч око вибий* (Мирослав Ірчан); *Дівчинка їде серед ночі Лісом дрімучим одна. Темно, хоч виколи очі, Мертва стоїть тишина* (В. Бичко); — *Нічого ж не видно, хоч око вибери!* (Є. Гуцало).

ВИКО́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **вико́лювати** 1, 2. *Кольорові татуювання виколюються лише досвідченими майстрами* (з газ.).

ВИКОЛЯДО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́КОЛЯДУВАТИ,** ую, уєш, *док., що.* Отримувати гроші, гостинці чи подарунки за колядування. *А скільки ми дітьми всякого добра виколядовували — страшно згадати! Калачі, горішки, ковбаси, навіть гроші!* (із журн.); *Сільські дівчата добре цього року колядували — виколядували стільки паляниць, ковбас, маківників, що стачило ласувати впродовж усіх свят* (із журн.); * Образно. *Певно, у нас погано колядували — не виколядували гарної погоди. Маємо дощ* (з газ.).

ВИ́КОЛЯДУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́колядувати.** *Виколядувані хлопцями гроші Петро розділив між усією ватагою* (з газ.); // **ви́колядувано,** *безос. пред.* * Образно. *Уряд цього року добре попрацював: "виколядувано" черговий кредит Міжнародного валютного фонду* (з газ.).

ВИ́КОЛЯДУВАТИ *див.* **виколядо́вувати.**

ВИ́КОМПОНУВАТИ, ую, уєш, *док., що, заст.* Створити, придумати що-небудь. *Про що іншому і згадати страшно, те низовець, сидячи над широким морем-лиманом, викомпонує, вимізкує і вже хіба лусне, а не покине своєї гадки* (П. Куліш); *Ваші заміри не тільки зберегти навіки-вічні голоси народних пісень, а на основі того народного співу викомпонувати інші пісні, — щиро народні по духу* (Панас Мирний).

ВИКОНА́ВЕЦЬ, вця, *ч.* 1. Той, хто виконує яке-небудь завдання, здійснює що-небудь. *Була б вказівка, а виконавці знайдуться* (О. Довженко); *Тракторист не може бути лише механічним виконавцем завдань свого директора* (І. Волошин).

2. Той, хто виконує музичний, літературний та інший твір або грає певну роль у театральній виставі, кінофільмі і т. ін. *Глядачі .. кожного виконавця довго і безуспішно викликали на біс* (Ю. Збанацький); *За життя Баха не визнавали як великого композитора, його знали тільки як віртуоза-виконавця* (з публіц. літ.).

3. Особа, яка виконує розпорядження якогось органу влади. *До Афанасія Івановича .. приходить зрідка десятник. Проте й він зветься тепер сільським виконавцем* (М. Хвильовий); *Недокус відчинив двері, гукнув у прийомну* [приймальню]: *— Виконавець! Ану негайно поклич сюди Кужеля!* (Ю. Збанацький).

(1) Викона́вець робі́т — технік, інженер і т. ін., який безпосередньо керує будівельними або ремонтними роботами і відповідає за їх виконання; виконроб. *Тим часом під доглядом Пелагеї, що була за відповідального виконавця робіт, вони прибирали в кімнатах* (В. Підмогильний).

△ **(2) Викона́вець зло́чину,** *юр.* — особа, яка безпосередньо вчинила злочин. *Виконавцем злочину вважається і той, хто використовує для вчинення злочину інших людей, наприклад малолітніх, або тих, хто не усвідомлює злочинного характеру дій, або підлеглих, або людей, до яких застосоване фізичне чи психічне насильство* (з наук. літ.); **(3) Судови́й викона́вець,** *юр.* — службова особа, яка за виконавчими листами здійснює виконання судових та інших постанов і рішень, перелік яких визначається відповідним законом. *Вимоги, що подаються судовими виконавцями для здійснення судових рішень, є обов'язковими для всіх службових осіб і громадян* (із журн.).

ВИКОНА́ВИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **викона́вець** 1, 2. *За стіною, в сусідньому номері з роялем, мешкає виконавиця ци-*

ганських романсів (Ю. Мартич); *Виконавиці стоять обличчям до центра кола, руки з'єднані* (з навч. літ.).

ВИКОНА́ВСТВО, а, *с.* Творче виконання чого-небудь (музичного, літературного та іншого твору, певної ролі в театральній виставі, кінофільмі і т. ін.). *Виконавство на народних інструментах, якому раніше був закритий доступ у консерваторію, тепер піднялося до рівня професійної культури скрипалів і піаністів* (з наук. літ.).

ВИКОНА́ВСЬКИЙ, а, е. Стос. до виконавця (у 2 знач.) і виконавства. *Диригування — це таке саме виконавське мистецтво, як спів, гра на скрипці, кларнеті чи на якомусь іншому інструменті* (з навч. літ.); *Сліпе копіювання не тільки стилів і засобів чи виконавської манери, а й навіть одягу — все це вже стало для нашої естради справжнім лихом* (з газ.).

ВИКОНА́ВЧИЙ, а, е. Який має своїм завданням приведення до виконання рішень, постанов і т. ін., практично здійснює керівництво чим-небудь. *Зранку Чайка їхав до Таврійського й поринав в його метушню: фракції, комісії й перманентне засідання виконавчого комітету* (Д. Бузько); *Органами управління кооперативу є загальні збори та правління кооперативу. Крім того, в разі потреби кооператив може наймати виконавчого директора, утворювати спостережну раду* (з навч. літ.).

△ **Викона́вча вла́да** *див.* **вла́да; Викона́вче прова́дження** *див.* **прова́дження; Викона́вчий лист** *див.* **лист**[2].

ВИ́КОНАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́конати.** *Почуття задоволення від великої, вдало виконаної роботи пожвавлювало рухи, сильніше примушувало битися серце* (О. Донченко); *Громадські доручення були виконані* (О. Бердник); // **ви́конано,** *безос. пред. Доповівши Покрищаку, .. що завдання комбата виконано, ми поспішаємо до автоматників* (Є. Доломан).

ВИ́КОНАННЯ, я, с. Дія за знач. **ви́конати.** *Після виконання всіх розпоряджень виконавець доповідає голові або його заступникові про результат і подає відповідні матеріали для підпису* (з мови документів).

ВИКОНА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вико́нувати, ви́конати.** *— Дорогий професоре, невже ви не скажете, як ви досягаєте такого швидкого виконання ваших наказів?* (Ю. Смолич); *Мелодії були всім знайомі, та проте виконання було якесь незвичайне, що зворушувало душу* (І. Франко).

△ **(1) Викона́ння ви́року,** *юр.* — реалізація судового рішення про винність або невинність підсудного. *Відповідальність за своєчасне виконання вироку покладено на народного суддю або голову відповідного суду, який постановив вирок* (з наук.-попул. літ.); *— Пробачте, пане начальник, якщо не буде вашого наказу відкласти виконання вироку, час вести ув'язненого на страту* (В. Владко); **Забезпе́чення викона́ння зобов'я́зань** *див.* **забезпе́чення.**

ВИ́КОНАТИ *див.* **вико́нувати.**

ВИ́КОНАТИСЯ *див.* **вико́нуватися.**

ВИКОНКО́М, у, *ч.* Скорочення: виконавчий комітет. *Голова виконкому наполягає відкласти розмову, доки повернеться з області завідувач комунального господарства* (Іван Ле).

ВИКОНКО́МІВЕЦЬ, вця, *ч., розм.* Працівник виконкому. *Виконкомівці розглядали прохання підприємця, який викупив цокольний поверх швейної фабрики і хоче зробити окремий вихід на вулицю Соборну* (з газ.).

ВИКОНКО́МІВСЬКИЙ, а, е, *розм.* Прикм. до **виконко́м.** — *Куди поїдемо — до сільради чи до школи? — обернувся виконкомівський візник — зизуватий дядько* (В. Речмедін).

ВИ́КОНОПАТИТИ *див.* **виконопа́чувати.**

ВИКОНОПА́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виконопа́чувати.** *Для виконопачування вікон досить часто використовують мішковину, розрізану на довгі вузькі стрічки* (з газ.).

ВИКОНОПА́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́КОНОПАТИТИ,** ачу, атиш, *док., що.* Конопатячи, забивати в чому-небудь щілини. *Для того, щоб зберегти тепло в помешканні, слід заклеїти вікна, утеплити двері та виконопатити підлогу* (із журн.).

ВИКОНОПА́ЧУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **виконопа́чувати.** *Щілини між дошками підлоги виконопачуються спеціальними мастиками* (із журн.).

ВИКОНРО́Б, а, *ч.* Скорочення: виконавець робіт *(див.* **викона́вець).** *Він був виконробом, будував мости* (Л. Дмитерко); *Трудовий шлях молодого виконроба розпочався на Крайній Півночі, де в люті морози крізь дрімучу тайгу він прокладав залізничні колії* (з газ.).

ВИКО́НУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вико́нувати.** *Просто фізично відчуваю, як я змужнів і навіть порозумнішав .. Це дуже приємне почуття. Воно народжується од близької небезпеки, од виконуваного обов'язку* (Ю. Яновський); *В пам'яті воскресли .. етюди і низка невідомих композицій. Вони низалися в барвисте, пристрасно виконуване, безкрає попурі* (Іван Ле); // **вико́нувано,** *безос. пред. Вер прислухалась: виконувано фугу Баха* (В. Домонтович).

ВИКО́НУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вико́нувати.** *Я знав, що .. моя пунктуальність при виконуванні нових університетських приписів викликає хибні тлумачення, підозріння в кар'єризмі* (М. Грушевський); *Майстрів з-поміж міщан — ковалів, шевців, кравців — посилали в полки для виконування робіт з їхнього фаху* (із журн.).

ВИКО́НУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́КОНАТИ,** аю, аєш, *док., що.* 1. Здійснювати що-небудь, реалізувати завдання, наказ, задум і т. ін., проводити в життя. *Написане не вдовольняє мене, .. треба б краще обробляти й виконувати речі, бо важна не кількість, а якість* (М. Коцюбинський); *Гриша був чудесний хлопець і гарний працівник, він .. виконував план без натуги* (Ю. Яновський); *Він* [Михайло Васильович] *у мене ніколи нічого не просив.., значить, моє діло виконати своє бажання так чи інакше* (Леся Українка); *Наказ виконали. Глибинними бомбами підводний човен потоплений* (В. Кучер).

2. Відтворювати для слухачів або глядачів який-небудь твір (музичний, літературний і т. ін.) або грати певну роль у театральній виставі, кінофільмі і т. ін. *Найкращі майстри не тільки художньо виконували відомі думи та пісні, але й самі складали їх про різні події* (З. Тулуб); — *Це ж вона виконує пісню "Віють вітри"* (І. Пільгук).

ВИКО́НУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ВИ́КОНАТИСЯ,** ається, *док.* 1. Здійснюватися, реалізуватися, проводитися в життя. *Ранок Франя починався з гоління, це був цілий ритуал, який виконувався розважливо і без поспіху* (В. Винниченко); *Це нібито був черговий корпусу — єдиний людяний з усіх, уважний, який записував усі заяви і, хоч вони й не виконувалися ніколи, але він їх старанно нотував* (І. Багряний); *Ясно, що при такій організації тролейбусного руху місячний план пе-*

ревозок [перевезень] *виконується за півтора дня* (Остап Вишня).

2. *тільки недок.* Пас. до **вико́нувати.** *Виконувались пісні сучасні й старовинні, виступала цілою капелою городня бригада і дует доярок із ферми* (О. Гончар).

ВИКО́НУВАЧ, а, *ч.* Те саме, що **викона́вець** 1, 3. *З-поміж колгоспників мало хто відважувався стати фермером — організатором і виконувачем усього циклу сільськогосподарських робіт* (з наук.-попул. літ.); *У неозначено-особових реченнях важлива сама дія, а не її виконувач* (з навч. літ.).

(1) Вико́нувач обо́в'язків *кого* — особа, яка працює на посаді кого-небудь. *Виконувач обов'язків міністра аграрної політики і продовольства заявив, що Україна щороку недоотримує півмільярда гривень через нераціональне використання сільськогосподарських земель* (з газ.); *Виконувач обов'язків генпрокурора дав санкцію на перевірку діяльності фірми* (з газ.).

ВИКО́НУВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **вико́нувач.** *Детальніше про стан справ у шкільних колективах, про господарські проблеми розповіла виконувачка обов'язків начальника міського відділу освіти* (з газ.).

ВИ́КОПАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́копати.** *Білі будиночки сміялись до весняного сонця, старшина згадував землянки на батьківщині, викопані на згарищах* (О. Гончар); *Юлдаш удень і вночі марив про небачене місто в степу, що росло з кожним днем, з кожним заступом викопаної землі, з кожною цеглиною, з кожним гвіздком, вбитим у дерево* (О. Донченко); *Отак і помер дід Хлипавка легкою смертю, і ми проведемо його в останню дорогу .. До наспіх викопаної могили* (А. Дімаров); // **ви́копано,** *безос. пред. Під цією церквою викопано глибокий льох, і від нього ведуть чотири хідники до кожної башти* (М. Старицький); *Від Ковша до Підпільної було викопано другий ряд окопів, за якими стояла церква й паланка* (А. Кащенко).

ВИ́КОПАТИ *див.* **вико́пувати.**

ВИ́КОПАТИСЯ *див.* **вико́пуватися.**

ВИ́КОПИРСАТИ *див.* **викопи́рсувати.**

ВИКОПИ́РСУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́КОПИРСАТИ,** аю, аєш, *док., що, розм.* Копирсаючи, витягати, виймати що-небудь. *Олексій викопирсав з кишені якусь медаль і ткнув її мені під ніс. — Потримайся за мій амулет, хлопче!* (із журн.); * Образно. *Брудні руки викопирсали брудну справу. Йому кинули в обличчя звинувачення, побудоване на наклепі* (Н. Рибак).

ВИКОПИ́РСУВАТИСЯ, ується, *недок., розм.* Пас. до **викопи́рсувати.** *Довге розгалужене коріння бур'яну важко викопирсувалося із ґрунту* (з газ.).

ВИКОПНИ́Й, а́, е́. 1. Який добувається з надр землі (про руди, мінерали і т. ін.). *В Україні розміщені великі поклади самородної сірки, кухонної та калійної солей, цементної сировини і ряду інших цінних викопних ресурсів* (з наук.-попул. літ.).

2. Який існував у попередні геологічні епохи і який знаходять у відкладеннях земної кори (про тварини, рослини). *Відомо, що вже стародавні греки, вивчаючи рештки викопних тварин, пробували самі тлумачити знахідки окам'янілостей* (з наук.-попул. літ.).

3. Дуже застарілий, відсталий; допотопний. *Лікар, мабуть, не найвищого штибу, не першої руки, але хоч я не старий, проте належу до того викопного племені, представників якого майже не залишилося на планеті* (Ю. Мушкетик).

ВИ́КОПТИТИ *див.* **вико́пчувати.**

ВИ́КОПТИТИСЯ *див.* **вико́пчуватися.**

ВИКО́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вико́пувати.** *На Поліссі, в Лісостепу та гірських районах Карпат викопування саджанців необхідно починати не раніше другої декади жовтня* (з наук. літ.); *Рубило застосовували для виконання різних робіт: на полюванні — для добивання тварин і розчленування туш; під час пошуків рослинної їжі — для викопування їстівного коріння* (з наук.-попул. літ.).

ВИКО́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́КОПАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. *що.* Копаючи, робити заглибину, яму в землі і т. ін. *Не вгадаєш, Що каліка виробляє? — Криницю копає! Та й викопав* (Т. Шевченко); *Діти викопали двадцять шість ям для дерев* (О. Копиленко); * Образно. *І ворон мені викопа могилу, І вихор з плачем мій засипле прах* (М. Вінграновський).

2. *що.* Видобувати що-небудь закопане або те, що перебуває в землі, під снігом і т. ін. *Ми зараз-таки й пішли викопувати ті гроші* (Марко Вовчок); *Міцно б'ючи копитами, викопували вони* [олені] *з-під снігу мох* (М. Трублаїні); *— Глянь, Каюм. Всю картоплю викопав Гаркуша* (В. Кучер).

3. *кого, що, перен., розм.* Докладаючи зусиль, вишукувати, знаходити кого-, що-небудь. [О г н є в *(сміється):*] *Саме прізвище чого варте! Стратегов! І де ти його викопав?* (О. Корнійчук); *— Побіжу. Хочу ще деякі цифри викопати* (Ю. Збанацький).

◊ **(1) Хоч з (з-під) землі ви́копай** — обов'язково знайди, дістань де завгодно і будь-яким чином; візьми, дістань де хочеш. *Не йме віри, вражий пан. — Давай.., хоч з землі викопай, хоч украдь — каже* (І. Нечуй-Левицький); *— Що він говорить? — питає дід Дунай. — Щоб хоч з-під землі викопали, а знайшли тата* (М. Стельмах); *— Часом так захочеться сала, що хоч з-під землі викопай, а дай!* (із журн.).

ВИКО́ПУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ВИ́КОПАТИСЯ,** ається, *док.* 1. Риючи землю, вибиратися з-під неї назовні. *Вони* [в'язні] *встигли вирити досить-таки глибоку шахту, пройти попід стіною, лишилось тільки викопатись на поверхню* (Ю. Збанацький).

2. *тільки недок.* Пас. до **вико́пувати.** *Добряче там полювання на качок восени. На перешийку викопуються ямки, маскуються бур'яном* (Остап Вишня); *У підлозі жител викопувалися невеличкі ямки-сховища побутових і культових предметів* (з наук. літ.).

ВИ́КОПЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́коптити.** *Викопчений із застосуванням рідкого диму продукт має колір, смак та аромат, властивий копченостям* (із журн.).

ВИКО́ПЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вико́пчувати.** *Викопчування сала.*

ВИКО́ПЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́КОПТИТИ,** пчу, птиш, *док., кого, що.* 1. Пров'ялювати в диму, коптити в достатній мірі. *Він уже уявив собі вмить спілку з хмизоносом, брався вже постачати дичину, а той аби тільки викопчував її на своїх сорока димах* (П. Загребельний).

2. Укривати шаром кіптяви. *Викоптити одяг;* // Кіптявою наносити знак, малюнок і т. ін. *Стара злізла на ослін і, піднявши вгору свічку, сажею викоптила над дверима чорний хрест* (О. Донченко).

ВИКО́ПЧУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВИ́КОПТИТИСЯ,** птиться, *док.* 1. Робитися копченим. *Викопчується дичина на димах від різних дерев, переважно фруктових* (із журн.).

2. Робитися чорним від кіптяви. *Стеля від вугільного пилу та сажі зовсім викоптилася* (з газ.).

ВИ́КОРЕНЕНИЙ, *рідко* **ВИ́КОРІНЕНИЙ,** а, е. Дієпр. пас. до **ви́коренити, ви́корінити.** *Завдяки заходам, ужитим податковою службою, фактично був викоренений первинний ринок утворення фіктивних підприємств* (з наук.-попул. літ.); *Всякий сад, що його не насадив Отець Мій Небесний, буде викорінений* (з рел.-церк. літ.); *Світ не може вважатися цивілізованим, доки в ньому не викоренені голод, злидні, соціальна несправедливість, національне гноблення* (із журн.); // **ви́коренено,** *рідко* **ви́корінено,** *безос. пред. Тільки з розбудовою громадянського суспільства буде викоренено такі негативні явища, як бюрократизм та хабарництво державних службовців* (із журн.); *Світ повинен докладати великих колективних зусиль для гарантування того, що будь-яку терористичну діяльність буде викорінено* (з газ.).

ВИ́КОРЕНЕННЯ, *рідко* **ВИ́КОРІНЕННЯ,** я, *с.* Дія за знач. **ви́коренити, ви́корінити.** *Жоден мудрий владця* [владика] *не повинен прагнути до викорінення всіх місцевих звичаїв, віднак і схильностей: адже вони панують над людьми дужче, аніж наймогутніша влада* (П. Загребельний); *Помітне пожвавлення діяльності релігійних громад допомагає викоріненню пияцтва та алкоголізму* (з публіц. літ.).

ВИ́КОРЕНИТИ *див.* **викорі́нювати.**

ВИ́КОРЕНИТИСЯ *див.* **викорі́нюватися.**

ВИ́КОРИСТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́користати.** *Сава відкрив на ходу рушницю, викинув використані патрони* (О. Бердник); *Підручник може бути використаний для підготовки магістрів* (з наук. літ.); *Кожен споживач, який має газовий лічильник, платить тільки за фактично використані кубометри газу* (з газ.); // **ви́користано,** *безос. пред. Уперше в світі в цирковій виставі використано голографічні кінотрюки* (В. Нестайко).

ВИ́КОРИСТАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́користати.** *Після використання одноразовий посуд викидають* (з Інтернету).

ВИКОРИСТА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **використо́вувати, ви́користати.** *Нова система була побудована саме на використанні різних комбінацій електрострумів* (О. Донченко); *Зерно бобових культур має досить різноманітне використання (борошно, крупи, консерви, лікувальні препарати та ін.)* (з наук. літ.); *Боротьба за культуру мови — це боротьба за правильність використання слів, форм, конструкцій* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́КОРИСТАТИ *див.* **використо́вувати.**

ВИ́КОРИСТАТИСЯ *див.* **використо́вуватися.**

ВИКОРИСТО́ВНИЙ, а, е. Який можна використати. *У деяких розділах фізичної літератури в англійських виданнях переважно використовною залишається система одиниць Гаусса* (з наук. літ.).

ВИКОРИСТО́ВНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **використо́вний.** *Здійснено детальний аналіз використовності нафтових родовищ у промисловості* (з наук. літ.).

ВИКОРИСТО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **використо́вувати.** *Калина здавна полюбилася людям своєю красою і цілющими властивостями, знаними і використовуваними в народній медицині* (з наук.-попул. літ.); // **використо́вувано,** *безос. пред. Важливо підкреслити: все з орфографії М. Смотрицького, що відповідало живому мовленню, використовувано і в українському світському письменстві до початку XIX ст.* (з наук. літ.).

ВИКОРИСТО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **використо́вувати.** *Зайшов* [Саїд] *у приміщення станції, милуючись .. шкалою використовування електроенергії* (Іван Ле); *Питання про синтез мистецтв, про використовування народних традицій тісно переплітається з питанням про культуру архітектора й художника, отже, і про художнє виховання* (з газ.).

ВИКОРИСТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́КОРИСТАТИ,** аю, аєш, *док.*, *кого, що.* Застосовувати кого-, що-небудь для якої-небудь справи, знаходити застосування кому-, чому-небудь. — *Шістдесят п'ять гектарів іще стоять* [необроблені]. *А погода, дивись, яка! Кожну погожу днину використовувати треба* (А. Головко); *Одним із перших почав використовувати в листуванні українську мову Є. Гребінка* (з наук.-попул. літ.); *Іммігрантів використовують на найважчій і низькооплачуваній роботі* (з навч. літ.); — *О, хитра се штука, той князь! Використати силу чоловіка, виссати його, мов спілу вишню, а кістку кинути геть* (І. Франко); — *Треба гранки відтиснути, а нема чим. Використали гільзу з-під гаубичного снаряда* (А. Шиян).

ВИКОРИСТО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВИ́КОРИСТАТИСЯ,** ається, *док.* 1. Мати застосування, вживатися. *Знаю, що в нашому цеху прилади використовуються не повною мірою* (Ю. Шовкопляс).

2. *тільки недок.* Пас. до **використо́вувати.** *Сумнівно, щоб ця книга використовувалася старим .. в житті, валялася десь на полицях із 1902 року* (Григорій Тютюнник); *Опока давно використовується місцевими будівниками як стіновий матеріал для спорудження одно- і двоповерхових будівель* (з наук. літ.).

ВИ́КОРІНЕНИЙ *див.* **ви́коренений.**

ВИ́КОРІНЕННЯ *див.* **ви́коренення.**

ВИ́КОРІНИТИ *див.* **ви́коренити.**

ВИ́КОРІНИТИСЯ *див.* **ви́коренитися.**

ВИКОРІ́НЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **викорі́нювати.** *Викорінювання корупції може залишити державу без підданих, але подальша її сваволя загрожує тим, що піддані залишаться без держави* (із журн.).

ВИКОРІ́НЮВАТИ, юю, юєш, **ВИКОРІНЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.*, **ВИ́КОРЕНИТИ,** *рідко* **ВИ́КОРІНИТИ,** ню, ниш, *док.*, *кого, що.* Винищувати, усувати кого-, що-небудь. *Як чахне дерево, в якім Черв'як коріння підгризає, Так гордість у душі людській Всі добрі почини викоріняє* (І. Франко); — *Ти директор, адміністратор. Ти повинен твердою рукою, коли бачиш неподобство, викорінювати його* (Ю. Збанацький); — *Усі вони* [пани] *одним миром мазані, усіх давно пора викоренити геть дощенту, до душі!* (Дніпрова Чайка).

ВИКОРІ́НЮВАТИСЯ, юється, **ВИКОРІНЯ́ТИСЯ,** я́ється, *недок.*, **ВИ́КОРЕНИТИСЯ,** *рідко* **ВИ́КОРІНИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Винищуватися, усуватися, зникати. *Шлях поета П. Тичини був часом важкий, — залишки минулого не викорінювались за один день або місяць, — але всі ці роки він пролягав "уперед і вище"* (з наук. літ.); — *Нехай лучче* [краще] *викорениться .. усей рід людський! — крикнула Марта Кирилівна* (І. Нечуй-Левицький).

2. *тільки недок.* Пас. до **викорі́нювати** і **викорі́ня́ти.** *Навіть скромні спроби правдиво висвітлити події Великої Вітчизняної війни в часи сталінізму рішуче викорінювалися цензурою* (з наук. літ.).

ВИКОРІНЯ́ТИ *див.* **викорі́нювати.**

ВИКОРІНЯ́ТИСЯ *див.* **викорі́нюватися.**

ВИКОРЧО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **викорчо́вувати.** *Викорчовуваний батьком упродовж цілого дня горіховий пень нарешті звалився* (із журн.); // **викорчо́вувано,** *безос. пред. Столітні дерева викорчовувано, і на їх місці готуються звести новий багатоповерховий будинок* (з газ.).

ВИКОРЧО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **викорчо́вувати.** *Схожість героїчного епосу вірменського з билинами київського періоду величезна. Схожість цю можна вбачати і в темах (змієборство, викорчовування лісу), і в образах.., і в окремих прийомах* (П. Тичина); *Історія землеробства населення Бойківщини — це переважно історія освоєння лісових масивів, їх викорчовування й перетворення на сільськогосподарські угіддя* (з наук. літ.).

ВИКОРЧО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́КОРЧУВАТИ,** ую, уєш, *док., що.* 1. Витягати із землі з корінням пні, дерева, кущі. *Кілька днів він викорчовував старі пні, спилював сухі дерева* (Ю. Збанацький); *Після того як молоді дерева почнуть плодоносити, старі, що віджили свій вік, викорчовують* (із журн.); *Бузина, котру так не любив старий князь і велів з коренем викорчувати, де й набралася, — висока та розкішна поросла* (Панас Мирний).

2. *перен.* Винищувати, усувати що-небудь. *Знову до краєчків його доріг поповзли сумніви, і він мовчки викорчовував з себе двобій думок* (М. Стельмах); *Як важко буде викорчовувати все те, що так глибоко засіло в понівечених душах молодих* (з газ.).

◊ **(1) Викорчо́вувати / ви́корчувати до оста́ннього па́ростка** — усе знищувати, забирати і т. ін., нічого не залишаючи. — *Тут, Омеляне, така біда, що хоч живим у землю лізь .. До останнього паростка викорчовують, до останньої ниточки. — Відрізали землю? — зразу догадався Круп'як* (М. Стельмах); **Вирива́ти (викорчо́вувати) / ви́рвати (ви́корчувати) з ко́ренем (з корі́нням)** *див.* **вирива́ти[1].**

ВИКОРЧО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **викорчо́вувати.** *Не зразу ж, далеко не зразу викорчовується остаточно старе й приходить нове! Дійсно-таки, в тривалих боях народжується воно* (Є. Кротевич).

ВИКОРЧО́ВУВАЧ, а, *ч.* Машина для корчування. *В Україні існує тільки декілька господарств, де фруктові дерева і ягідники обминули ікла викорчовувача* (із журн.).

ВИ́КОРЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́корчувати.** *Обрізані гілки та викорчувані дерева ні в якому разі не можна залишати в саду* (з наук. літ.); *Ми бачили майже повністю викорчувані ліси — цілі гектари дерев понівечив ураган* (з газ.); // **ви́корчувано,** *безос. пред. Пеньки викорчувано; і ями рудіють глиною, збираючи дощову воду* (В. Барка).

ВИ́КОРЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́корчувати.** *Облік капітальних витрат на поліпшення земель ведеться шляхом розподілу на такі заходи: планування земельних ділянок, викорчування площ під оранку, очищення водоймщ із зазначенням займаної площі й вартості виконаних робіт за кожним заходом* (з мови документів).

ВИ́КОРЧУВАТИ *див.* **викорчо́вувати.**

ВИ́КОСИТИ *див.* **вико́шувати.**

ВИ́КОТ, у, *ч.* Виріз на одязі для шиї. *Пишна, заспана, стояла поруч матері Галька: вона вийшла без спідниці, в одній куценькій сорочині з великим викотом на грудях* (Г. Косинка); *Жіночі сорочки Лівобережжя не мали коміра, а викот горловини обшивався тасьмою або вузькою смужкою полотна* (із журн.).

ВИ́КОТИТИ *див.* **вико́чувати.**

ВИ́КОТИТИСЯ *див.* **вико́чуватися.**

ВИ́КОХАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ви́кохати.** *Викохана до десяти літ, як паненя, вона не знала, де, що і як береться* (Панас Мирний); // **ви́кохано,** *безос. пред. Всюди панувала або мертва мова, котру викохано штучно по старосвітських чернечих писарнях, або ж та польщизна, котру прийнято в нас між людьми поважними* (П. Куліш).

2. *у знач. прикм.* Який має гарний вигляд унаслідок дбайливого догляду. *Десь з кутка озирнувся* [Острозький] — *біла, викохана борода його тріпонулася, горіли в гніві сховані в бровах очі* (Іван Ле); *Тодоска .. викоханими руками розставляє рожево-жовті глиняні полумиски з підсмаженими в'юнами* (М. Стельмах).

ВИ́КОХАТИ *див.* **вико́хувати.**

ВИ́КОХАТИСЯ *див.* **вико́хуватися.**

ВИКО́ХУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вико́хувати.** *Це те велике місто, куди він їде учитись і жити. Це те нове, що він мусить у нього ввійти, щоб осягнути свою здавна викохувану мрію* (В. Підмогильний).

ВИКО́ХУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вико́хувати.** *Викохування цукрових буряків було для нього любісінькою справою — він знав усі таємниці вирощування цієї культури* (Ю. Смолич).

ВИКО́ХУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́КОХАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. *кого, що.* З любов'ю вирощувати, ростити кого-, щонебудь; дбайливо доглядаючи, добиватися найкращого стану, вигляду. *Дід Маркіян викохує сад "по книжках", і немає ні в кого на селі кращих сортів груш та яблук...* (С. Васильченко); — *Я вуса ці викохую аж тридцять год* (О. Ільченко); *Бички в нас були, пара доморослих — самі вигодували й викохали, такі гарні* (Б. Грінченко); *Таки славну дівчину викохала Гордієнчиха* (М. Стельмах); * Образно. *Поєдинок цей* [між Гнатом і Уласом] *продовжувався в затаєних намірах, що їх викохував про себе Гнат, настирливо шукаючи такого випадку, щоб прищикнути Уласові язичка* (Григорій Тютюнник).

2. *що, перен.* Довго виношувати думку, мрію, план і т. ін., гаряче бажати виконання чого-небудь. *Він викохував свій жорстокий план, знову й знову перевіряючи себе й своє сумління, і з кожним разом все більше стверджував своє моральне право саме так вчинити* (І. Багряний); *Поєдинок цей* [між Гнатом і Уласом] *продовжувався в затаєних намірах, що їх викохував про себе Гнат, настирливо шукаючи такого випадку, щоб прищикнути Уласові язичка* (Григорій Тютюнник).

ВИКО́ХУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВИ́КОХАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док.* 1. Виростати в добрих умовах. *Вигулюйтеся в нас та викохуйтеся* (Панас Мирний); *Я виросла, викохалась у білих палатах* (Т. Шевченко); *Дівчині вже полічили сімнадцять років, а така викохалася дівчина, що хоч малюй, хоч цілуй* (Марко Вовчок).

2. *тільки недок.* Пас. до **вико́хувати.** *Великі й смачні яблука викохуються працівниками нашої агрофірми* (з газ.);

* Образно. *Викохуються діти ніжним маєм, Доходять мужньої снаги* (М. Лукаш, пер. з тв. Й.-В. Гете).

ВИ́КОЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́котити.** *На майданчику біля викочених з цеху лафетів та зарядних ящиків .. уже товпився народ* (А. Головко); *Лук'ян раптом пополотнів. Затряслись перекривлені губи, а викочене око налилося кров'ю* (А. Іщук); // **ви́кочено,** *безос. пред. Замість одної бочки викочено було дві, — і сунула братія, одна до столів, друга — до бочки* (Г. Хоткевич).

ВИКО́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вико́чувати.** *На площах столиці чути було гуркіт викочуваних солдатами гармат* (О. Назарук); // **вико́чувано,** *безос. пред. Одежа або була попалена, або геть мокра, як хлюща. Її викочувано на спеціальних вішалах з пекельного апарата, а решту витягувано гаками* (І. Багряний).

ВИКО́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вико́чувати.** *Для вкочування й викочування діжок укладені дошки* (з навч. літ.); *Сергій подумав, що постале перед ним видиво є й справді наслідком повсякденного викочування з-за оповитого синюватим маревом обрію жовтогарячого небесного кружала* (із журн.).

ВИКО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́КОТИТИ,** очу, отиш, *док., що.* 1. Котячи, витягати, діставати що-небудь звідкись. *З підвалу почали викочувати бочки з вином* (В. Кучер); *Викотили людям бочонок горілки, меду* (О. Стороженко).

2. Вивозити звідки-небудь щось на колесах. *Вантажник викочує тачку з вантажем* (І. Микитенко); *На весілля товариство Вийде погуляти Та винесе самопали, Викотять гармату* (Т. Шевченко); *Наймит викотив новий візок насеред двора* (І. Нечуй-Левицький); *З повітчини викотили вілку* (А. Головко).

3. *розм.* Широко розплющувати, витріщати (про очі). — *Ми не невільники! — вигукнув турок Садик, викочуючи круті яйця очей на засмаглому обличчі* (З. Тулуб); *Вона стиснула кулаки, викотила очі, стиснула зуби і, стукаючи кулак об кулак, почала тупотіти ногами* (Л. Яновська).

ВИКО́ЧУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВИ́КОТИТИСЯ,** отиться, *док.* 1. Котячись, з'являтися, випадати, висипатися назовні. *Після того* [розповідей] *ще довго у Катрі личко горить і слізки викочуються з очиць* (Марко Вовчок); *Дід здихнув і не чув, як пиріг з його рук випав, — одна ягода викотилась .. і покотилась травою* (Панас Мирний); *Двері відчинилися й звідти викотилась велика цинкова виварка* (М. Руденко).

2. Виїжджати звідки-небудь, з'являтися десь. *З двору на вулицю вже викочувалися вози* (П. Панч); *Гусениці шарпнули по м'якому, вкритому споришем і лапатим подорожником ґрунті, і танкетка викотилась на шлях* (Ю. Бедзик); // *перен.* Швидко вибігати звідки-небудь; швидко біжучи, з'являтися десь. *З хат викочувалися, мов вихор, дівчата та хлопці* (М. Чабанівський); *З-під воріт .. вилізла стара гуска, а за нею викотились маленькі гусенята* (А. Шиян); *Викотилось йому під ноги кудлате собача* (О. Гончар).

3. *розм.* З'являтися, підніматися (про небесні світила). *Місяць викочувався все вище й вище; осяяні дерева дивились на свої тіні* (М. Коцюбинський); *Сонце викотилося з-за далекого небосхилу* (Д. Ткач).

4. *розм.* Широко розплющуватися, витріщатися (про очі). *Страшно було глянуть на його вид: брови насунулись, очі викотились, судоргою повело уста* (О. Стороженко); *Очі викотились із орбіт і були страшні* (О. Десняк).

ВИ́КОШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́косити.** *Додому поверталось пізно, коли всі куріпчани, стомлені денною працею, спали в тісних і душних хатах. Спали неспокійно і уві сні когось лаяли за викошене сіно* (М. Івченко); *Недавно викошені пастовні* [пасовища] *за півтора-два тижні знов укриваються густою — вуж не пролізе! — отавою* (М. Олійник); // **ви́кошено,** *безос. пред. Як доїхав до конюшиниша (конюшину вже було викошено) — побачив оддалік табунець якихось великих птахів* (Остап Вишня).

ВИКО́ШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вико́шувати.** *В останні роки на більшості водойм Полісся цінні хутрові звірі — ондатри — повністю зникли. Основні причини — браконьєрство, викошування водно-берегової рослинності* (з наук. літ.).

ВИКО́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́КОСИТИ,** ошу, осиш, *док.* 1. *що.* Скошувати все, що росте на якій-небудь ділянці. *Там, де очерет систематично не викошують, його стебла з року в рік нагромаджуються у великій кількості* (з наук.-попул. літ.); *Викосять нивку, пов'яжуть снопи, поскладають у копи .. та й ниву поливають і копи змочують гіркими слізьми* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Я горох сама, де схочу, там посію; Сама я й викошу* (П. Гулак-Артемовський); // *кого, що.* Знаходити під час косіння. — *Ти ба, якого перепела викосив — горщик! — здивовано гомоніли косарі і в'язальниці* (І. Цюпа); *Колгоспні косарі .. сіно косили і викосили в траві двох оленят* (О. Гончар).

2. *кого, що, перен.* Знищувати, умертвляти все, всіх або багатьох. *Вона майже в упор стріляла, викошуючи, наче осот, десятки гітлерівських молодчиків* (А. Трипільський); *Пошесть викосила козаків більше, ніж вогонь противника* (П. Панч); — *Снаряди викосили сад* (Л. Первомайський).

ВИКО́ШУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **вико́шувати.** *Торфовища продовжують деградувати, інтенсивно заростають синантропними видами рослин, більшість із них не викошується, що також у багатьох випадках є негативним чинником для диких тварин* (з наук. літ.).

ВИКРАДА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **викрада́ти.** — *Та ще яке кохання! З тіканням, викраданням, погонями, самоотруєнням* (В. Винниченко); — *Доведеться мати справу з судом за викрадання хлопчика* (З. Тулуб); *Гомер саме Гарпії приписував викрадання людей, які пропадали безвісти* (В. Шкляр).

ВИКРАДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВИ́КРАСТИ,** аду, адеш, *док., кого, що.* Забирати потай кого-, що-небудь у когось, звідкись. — *Нащо вам носити гроші при собі, щоб у вас п'яниці викрадали* (І. Франко); *Мама мусила стати за прибиральницю до управи, їй треба було .. викрадати бланки посвідчень для працівників підпілля* (Ю. Яновський); — *Може, як-небудь книжку викрадемо на ніч: тоді й тобі почитаю* (Панас Мирний); — *Дитину громадян Храпкових ви ж намагалися викрасти? — допитувався спітнілий суддя* (Іван Ле).

ВИКРАДА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ВИ́КРАСТИСЯ,** адуся, адешся, *док.* 1. Вибиратися, виходити звідкись непомітно, крадькома. [Д р а н ь к о:] *Їй-богу, вже Горпина викрадається кудись!* (М. Кропивницький); *Тихо, щоб не грюкнути дверима, викрадаюся надвір* (Я. Качура); *Одної ночі викрався* [Аркадій] *через вікно своєї спальні і чкурнув у темінь* (Ірина Вільде).

2. *тільки недок.* Пас. до **викрада́ти.** *За даними Генерального секретаріату Інтерполу, в Європі щорічно викрадається понад 2 млн, а у Сполучених Штатах Америки та Канаді — понад 1,7 млн одиниць автотранспорту* (з публіц. літ.).

ВИКРАДА́Ч, а́, *ч.* Той, хто викрадає (викрав) кого-, що-небудь. *За викрадачем услід з диким гиканням, свистом помчала, стріляючи в небо, погоня* (О. Гончар); *На піратів і викрадачів дітей вони не скидались* (Ю. Логвин).

ВИКРАДА́ЧКА, и, *ж.* Жін. до **викрада́ч.** *Викрадачка здивувала міліціонерів спритністю, а після затримання — психологічною та юридичною підготовкою* (з газ.).

ВИ́КРАДЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́красти.** *Викрадений зловмисником мобільний телефон був знайдений правоохоронцями і повернений власникові* (з газ.); * Образно. *Злата Прага... В цей день вона була справді золотою. Наче всі попередні весни, викрадені в неї окупантами, зараз повернулися їй потрійною своєю дзвінкістю, розкішшю сонця, повноводдям музики* (О. Гончар); // **ви́крадено,** *безос. пред. Багато років минуло з того часу, як було викрадено наших дітей* (В. Малик).

ВИ́КРАДЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́красти.** *Кароль Ганський, дізнавшись стороною про залицяння Мнішека до молодої корчмарки та всю історію з її викраденням, поспішив натякнути на це Евеліні* (Н. Рибак); *Коли почув* [Сафарбей] *про підступну подвійну зраду Гаміда, про викрадення воєводиних дітей, ще нижче опустив плечі* (В. Малик).

ВИ́КРАСИТИ *див.* **викра́шувати.**

ВИ́КРАСИТИСЯ *див.* **викра́шуватися.**

ВИ́КРАСТИ *див.* **викрада́ти.**

ВИ́КРАСТИСЯ *див.* **викрада́тися.**

ВИКРАША́ТИСЯ, а́ється, *недок., розм.* Те саме, що **красува́тися.** *З полиці миси, миски й мисочки, і зелені, й червоні, і жовті, наче каміння дороге, викрашаються* (Марко Вовчок); *Вийдемо надвечір з Марією в поле, станемо на стежині посеред шумної пшениці, посеред кукурудзи: викрашається наша нивка* (І. Муратов).

ВИ́КРАШЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **ви́красити** 1. *Вся сторона, що від сонця, горіла рожевим світом, — здавалося, вона була викрашена такою краскою* (Панас Мирний); *В білого імператорового коня хвіст і грива викрашені були перською хною під багрець* (П. Загребельний).

ВИ́КРАШЕННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **ви́красити** 1. *Фарби вистачило тільки для викрашення паркану* (із журн.).

ВИКРА́ШУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **викра́шувати.** *Для уточнення речовинного складу карбонатних порід здійснювалось викрашування карбонатних мінералів у шліфах алізарином червоним* (з наук. літ.); *Викрашування оселі перед святом.*

ВИКРА́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́КРАСИТИ,** ашу, асиш, *док., що.* 1. *розм.* Укривати, насичувати що-небудь фарбою; фарбувати. *Простежується повна відсутність контролю міськради за забудовою і виглядом хоча б центральних вулиць, де кожний клаптик будинку викрашують у різні кольори* (з газ.).

2. *заст.* Прикрашати що-небудь чимсь, чепурити. — *А що, погана хата? Такої, брат, хати — світ сходи — другої не найдеш. Підожди, ми її обробимо, візерунками виб'ємо, квітками викрасимо* (Панас Мирний).

ВИКРА́ШУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВИ́КРАСИТИСЯ,** ашуся, асишся, *док.* 1. *розм.* Укриватися, насичуватися фарбою; фарбуватися. *Найкраще викрашується біла тканина* (з Інтернету); // Бруднитися, вимазуватися фарбою. *По дорозі викрасилася у щось жовте* (із журн.); // Фарбувати собі волосся. *Якщо ви хочете кардинально змінити свій колір волосся, наприклад викраситися із брюнетки в блондинку чи навпаки, необхідно врахувати ще й колір шкіри, колір брів та вій* (із журн.).

2. *заст.* Прикрашатися, чепуритися. *Парубок як на Великдень викрасився — сорочка в його* [нього] *була вишивана та вимережана* (Марко Вовчок).

3. *тільки недок., розм.* Пас. до **викра́шувати.** *Тексти, які видрукувані на лазерних принтерах, мають такі ознаки: структура поверхні штриха — дрібнозерниста, шар барвникової речовини у штрихах має блиск, на лініях згину викрашується* (із журн.).

ВИКРА́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́КРАЯТИ,** аю, аєш, *док., що.* Ріжучи, краючи, відокремлювати частину від цілого або надавати певної форми чому-небудь; вирізати. *Дивуюсь Марині, що може викраювати кусник за кусником, декоративно укладати на тарілці і не скуштувати нічого з тих ласощів* (Ірина Вільде); *На складі вишикувались деревини в чергу до пил, щоб .. викраяли з них жовті пахучі дошки* (С. Чорнобривець).

ВИ́КРАЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́краяти.** *Сторож з Соколом, озброєні пожежними гаками, націлялися на зрадницьке червоне гасло, викраяне на стіні* (Я. Качура); * У порівн. *Спершу блискучі сережки, а далі й дитяче личко, мов із паперу викраяне, прозоре й марне* (С. Васильченко).

ВИ́КРАЯТИ *див.* **викра́ювати.**

ВИ́КРЕСАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́кресати.** *Тіснота, галас, лайка, гуркіт возів, і знову чорна дорога в гори, блискання іскор, викресаних підковами, клекіт копит* (О. Гончар); * Образно. *Іскра викресаної волі жевріла дужче, дужче...* (І. Багряний); // **ви́кресано,** *безос. пред. Вогонь було викресано з великими труднощами: кремінь зовсім відсирів* (із журн.).

ВИ́КРЕСАТИ *див.* **викре́шувати.**

ВИ́КРЕСАТИСЯ *див.* **викре́шуватися.**

ВИ́КРЕСЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́креслити.** *Неправильно написане слово було охайно викреслене, а поряд написано правильне* (із журн.); *Сорок п'ять днів, немов зірваних одним нападом з календаря, сорок п'ять днів викреслених, запропащених* (В. Підмогильний); *Я тепер незаконний чоловік на світі, арештований і розстріляний, викреслений із живих списків* (В. Барка); // **ви́креслено,** *безос. пред. Ти син репресованого, син людини, яку названо ворогом народу, вихоплено, викреслено з цього життя, відправлено рубати тайгу* (О. Гончар).

ВИ́КРЕСЛИТИ *див.* **викре́слювати.**

ВИКРЕ́СЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **викре́слювати.** *Навмисне викреслювання з історії постатей, що не вписувалися в добу переможного соціалізму, призвело до того, що сьогодні мало хто з киян пам'ятає видатного лікаря 20-х років XX ст. Теофіла Яновського* (з публіц. літ.).

ВИКРЕ́СЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́КРЕСЛИТИ,** лю, лиш, *док.* 1. *що.* Закреслюючи, вилучати слово, уривок із тексту. *Одну* [кореспонденцію] *по одній прочитував Начко уважно, .. викреслював, що зайве* (І. Франко); *Вона хоті-*

ла знати, хто викреслює рядки в листі від солдата (О. Донченко); *Я тільки дозволила собі викреслити олівцем одну фразу, а власне слова, що сказані про хвилі* (Леся Українка).

2. *кого, що, перен.* Відкидати, усувати, відстороняти. — *Ти ославила наше ім'я такою ганьбою, що я... що тебе ніхто до себе не може прийняти. Ти викреслила себе з громадянства* (В. Винниченко); *Смерть викреслила їхні хиби, і організація ховає двох рідних, любих товаришів* (Б. Антоненко-Давидович).

3. *що.* Креслячи, робити схему, план і т. ін. *Іван Миколайович .. викреслював на маленьких аркушиках паперу заплутані головоломки схем* (П. Загребельний); *Треба було бачити, з якою безпосередністю дівчина викреслила на землі ті незграбні формули, як скоромовкою вимовляла математичні терміни* (Д. Бедзик); *Шлях вибухової хвилі фіксують прилади, даючи зображення на фотопапері. Знавці прочитають плетиво зигзагів, викреслять карту гірських відкладень* (з наук.-попул. літ.); // *перен.* Рухаючись, утворювати слід у формі якоїсь лінії. *На воді риба викреслює кола* (К. Гордієнко); *Падають зорі, викреслюючи на виднокрузі довгий вогненний слід* (М. Олійник).

◊ **Ви́кинути (ви́креслити) з [свого́] се́рця** *див.* **викида́ти; (1) Викре́слювати (витра́влювати) / ви́креслити (ви́травити) з [своє́ї] па́м'яті (з [свого́] життя́)** *кого, що* — змушувати забути кого-, що-небудь. *Вона навіть рахувала день свій з тої хвилі, коли могла врешті бути з о. Василем. Решту ж вона охоче викреслювала з свого життя* (М. Коцюбинський); *Хотів викреслювати її* [сторінку історії] *геть з пам'яті, але не міг* (І. Багряний); — *Назавжди б викреслити війну з життя людини!* — *голосно промовив і Захар* (Іван Ле); *Ніякий час не витравить з пам'яті злочинства фашизму!* (П. Автомонов); *Один факт, щоправда, був, він сам уписувався в те дослідження, але я волів його швидше забути, раз і назавжди викреслити з пам'яті* (А. Дімаров).

ВИКРЕ́СЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.* 1. Виразно виділятися, виднітися. *Хтось стояв біля вікна: струнка постать в блакитному чітко викреслювалася на рожевому тлі* (П. Кочура); *Лише подекуди викреслювалися не дуже чітко майдани, вулиці й двори цехів* (Василь Шевчук).

2. Пас. до **викре́слювати.** *Як тільки єретиків піддавали анафемі, їхні імена викреслювалися з церковних списків (диптихів) і церква переставала молитися за них* (із журн.).

ВИКРЕ́ШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **викре́шувати.** *Викрешування вогню.*

ВИКРЕ́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́КРЕСАТИ,** ешу, ешеш, *док., що.* 1. Видобувати іскри, вогонь, ударяючи кресалом або металевим предметом по кременю, каменю, залізу. *Мотика часто натрапляє на камінь і викрешує з нього іскри* (С. Чорнобривець); *Важко дихаючи, працювали бійці, скреготіли в темноті кайла, викрешуючи іскри, коли траплявся кам'янистий пласт* (О. Гончар); *Я чув крізь дрімоту, як Микола викрешує вогонь* (Р. Андріяшик); *Кинувся Наум, викресав вогню, засвітив світло* (Г. Квітка-Основ'яненко).

2. Вибивати, висікати ударами. *Я озираюся на річку, де кулі викрешують із криги фонтанчики білих бризок* (Є. Доломан); *П'ять пострілів .. зіллялися в одночасну луну і, перш ніж дробини, падаючи, сіконули по листатому бобівникові й викресали на чистому стовпчики води, Богдан застрибав між купин, горлаючи щось дикунське і вказуючи на острівок, куди замертво плюхнулися дві качки, а решта стрімко набирала висоту* (Є. Пашковський).

3. *перен.* Виявляти, викликати якісь почуття, емоції і т. ін. *Поет викрешує із свого серця велику надію на кращу долю, стверджуючи: "проснуться люди"* (Б. Лепкий); *Розкладені вряд, ці знімки явили б низку найрозмаїтіших і найнесподіваніших ракурсів — від блискавичного поціляння, навпроти себе, очима в очі, що викрешує межи двома вольтову дугу найкоротшого зв'язку* (О. Забужко); *Хотіла уявити засміяне Варчине обличчя, але не змогла. Не могла викресати в грудях собі озлості супроти суперниці* (Валерій Шевчук).

ВИКРЕ́ШУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ВИ́КРЕСАТИСЯ,** ешеться, *док.* 1. З'являтися від ударяння кресалом або металевим предметом по кременю, каменю, залізу (про іскри, вогонь). *Брама замкова вже стояла отвором, глухо задуднів дерев'яний міст під копитами, викресалися іскри підковами на веронському камені* (П. Загребельний).

2. *перен.* Раптово з'являтися, виникати. *Здавалося, що коси ось-ось спалахнуть, займуться від того вогню, що викрешувався із-під її вій* (Б. Харчук); *Аби тільки з погляду викресалась невеличка іскорка контакту* (В. Винниченко); *Гонтар ані не ворухнувся, ані бровою не повів, ані в оці не викресалась іскорка протесту чи хвилювання* (Р. Федорів).

3. *тільки недок.* Пас. до **викре́шувати.** *Вогонь викрешується кресалом.*

ВИКРИВА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Який викриває кого-, що-небудь, містячи певні докази, факти і т. ін. — *Але що ж писати? .. Викривальні статті та фейлетони?* (О. Іваненко); *Попереднього редактора було звільнено, як кажуть, із тріском, .. треба розуміти, що на викривальні сигнали товариша Пісні десь нагорі було зважено* (О. Гончар).

2. Пов'язаний із викриванням. *Необхідно відмовитися від викривального тону, від підозрінь у нещирості, пристосовництві служителів культу* (з публіц. літ.).

ВИКРИВА́ЛЬНИК, а, *ч.* Те саме, що **викрива́ч.** *Іронія полягає в тому, що найзатятіші викривальники тоталітарного минулого відтворюють характерні для тоталітаризму ментальні моделі* (з публіц. літ.).

ВИКРИВА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **викрива́льник.** *До речі, заради справедливості нехай би наша викривальниця розповіла про свої власні доходи під час перебування на керівній посаді* (з газ.).

ВИКРИВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **викрива́ти.** *Найбільший інтерес мають писання афонського ченця Івана, родом із Вишні у Галичині (жив між другою половиною XVI і 30-ми роками XVII ст.), його пристрасні викривання занепаду моральності й релігійності у земляків, а особливо серед духовенства* (з наук. літ.); *В останньому виданні журналу приділялося багато уваги саме викриванню фактів корупції у владних структурах* (з Інтернету).

ВИКРИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВИ́КРИТИ,** ию, иєш, *док.* 1. *кого, що.* Виявляти приховане, злочинні чи негативні дії або причетність кого-небудь до цих дій. *Вже й дощі почали накрапати. І хто знає, чи не розмиють вони як-небудь випадково землю під стіною й не викриють нашого підкопу? А прокопано було вже доволі* (В. Винниченко); *Я повинен був .. допомогти викрити зрадника* (Ю. Яновський).

2. *що.* Робити відомим, засуджуючи (хиби, неправильність у чому-небудь, чиїсь дії і т. ін.). *Письменник Франсуа*

Рабле викриває і таврує вади сучасного йому суспільства (з публіц. літ.).

3. *що.* Розкривати, показувати щось приховане. *Знала* [Любов], *що червоніє, як дівчина, викриває свою приховану радість* (Іван Ле); *Вона вже мусить сама викрити своє ймення* (Леся Українка); *Наука викрила колосальні закони природи* (В. Підмогильний).

Видава́ти (викрива́ти) / ви́дати (ви́крити) таємни́цю (секре́т) *див.* **видава́ти.**

ВИКРИВА́ТИСЯ, а́ється, *недок.*, **ВИ́КРИТИСЯ,** риється, *док.* 1. Викривати себе. *Думала про це написати товаришу Мухтарову, Саїду Алі, та... не хочеться викриватись йому* (Іван Ле).

2. *тільки недок.* Пас. до **викрива́ти.** *Комедія — один із видів драматичних творів, у якому викриваються нездорові суспільні або побутові явища, висміюються людські вади, негативні риси характеру* (з навч. літ.).

ВИКРИВА́Ч, а́, *ч.* Той, хто викриває кого-, що-небудь. *Не було вже в живих освіченого Макарія. Помер, не дочекавшись першої друкованої книги, і натхненний учений, палкий викривач панів та бояр Максим Грек* (О. Іваненко); *Як викривач тогочасного соціального ладу, В. Винниченко у своїй прозі виступає з піднятим забралом* (з публіц. літ.).

ВИКРИВА́ЧКА, и, *ж.* Жін. до **викрива́ч.** *Кожній письменниці початку XX століття критика намагалася начепити тавро викривачки гендерної нерівності та затятої емансипантки* (із журн.); *— Ще одна викривачка вивела мене на чисту воду!* (із журн.).

ВИ́КРИВИТИ *див.* **викривля́ти.**

ВИ́КРИВИТИСЯ *див.* **викривля́тися.**

ВИ́КРИВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́кривити.** *Викривлені гримасою уста силкуються усміхнутися* (Я. Галан); *— Ви така юна... і вже такий викривлений погляд на світ, — прошепотів Гриць* (О. Бердник); // **ви́кривлено,** *безос. пред. У результаті політичного підходу історико-літературний процес було викривлено: значні літературні явища замовчувались або подавались у спотвореному вигляді* (з наук. літ.).

ВИ́КРИВЛЕНІСТЬ, ності, *ж.* Стан за знач. **ви́кривлений.** *Викривленість стіни була помітною навіть неозброєним оком* (з газ.); *Слід не тільки вимірювати розумові здібності, а й виявляти викривленість соціальних стосунків, породжену корупцією, мафією, простіше кажучи — кумівством, блатом, хабарництвом* (із журн.).

ВИ́КРИВЛЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **ви́кривити** і стан за знач. **ви́кривитися.** *Його* [лікаря] *мозок легко й радісно розбирався в складних комбінаціях наукових позицій, в складних варіантах людської конституції, в протиприродних викривленнях людського організму* (Ю. Смолич).

2. Викривлене місце, викривлена частина чого-небудь. *Після термічного оброблення інструмент унаслідок деформацій має викривлення* (з навч. літ.).

3. *перен.* Явище, особливість, риса і т. ін., що становлять відхилення від правильного, від норми. *Папа підкреслює, що з початку існування людства в усіх гріхах людей винні неправда і викривлення правди* (з наук.-попул. літ.).

△ **(1) Ви́кривлення носово́ї перегоро́дки** — вроджена або набута деформація носової перегородки. *Найчастішою патологією порожнини носа є викривлення носової перегородки, що спричинює утруднення носового дихання* (з навч. літ.); **(2) Ви́кривлення хребта́** — зміна нормальної конфігурації хребта, що призводить до порушення осанки. *Викривлення хребта — це такі порушення, коли посилюються фізіологічні вигини хребта або з'являються нові, нефізіологічні* (з наук. літ.); *Викривлення хребта утруднює роботу внутрішніх органів* (з навч. літ.).

ВИ́КРИВЛЕНО. Присл. до **ви́кривлений.** *Праворуч простягалась лава, а над нею було велике люстро з кривою поверхнею, в якій усе відбивалося викривлено* (І. Багряний).

ВИКРИВЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **викривля́ти** і **викривля́тися.** *— Облиш ці викривляння! Тут тобі не цирк!* (із журн.).

ВИКРИВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ВИ́КРИВИТИ,** влю, виш; *мн.* ви́кривлять; *док.*, *що.* 1. Робити що-небудь нерівним, кривим. *Дія тяжіння до Сонця весь час викривляє шляхи Землі і планет* (з навч. літ.); // Перекошувати в гримасі обличчя, рот, губи. *Вони* [гості] *навперебій почали лякати дитину, роблячи страшні очі, викривляючи обличчя, вискалюючи зуби* (О. Донченко); *В темній маленькій кімнаті лежить на нужденній постелі старий чоловік із шляхетними рисами лиця, котрі викривила страшна хвороба* (Н. Кобринська); *Вона, не поглянувши на мене, викривила погірдливо уста* (О. Кобилянська).

2. *перен.* Перекручувати, спотворювати, показувати в неправильному вигляді. *Хабар осліплює зрячих і викривляє слова справедливих* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *— Не я показала школярів у кривому дзеркалі, а критик, як криве дзеркало, викривив мій твір* (О. Донченко).

ВИКРИВЛЯ́ТИСЯ, я́ється, *недок.*, **ВИ́КРИВИТИСЯ,** виться; *мн.* ви́кривляться; *док.* 1. Робитися нерівним, кривим. *Найбільша шкода від грушевої медяниці в тому, що пошкоджені паростки викривляються, погано розвиваються й навіть усихають* (з наук. літ.); // Набувати перекошеного вигляду (про обличчя, його риси і т. ін.). *Губи в Петушека погордливо викривились. Він спробував розсміятися* (Ю. Шовкопляс).

2. *перен.* Робити неприродні рухи тілом, гримаси і т. ін. *Репетиція почалась. Гаркун був справдешнім режисером. Він кричав, лаявся, бундючився, викривлявся і весь час коверзував Петренками, як сам хотів* (В. Винниченко).

3. *тільки недок.* Пас. до **викривля́ти.** *Політ яскравого метеора іноді залишає на небі світлу смугу — метеорний слід. Він швидко викривляється повітряними течіями* (з наук.-попул. літ.).

ВИКРИВНИ́Й, а́, е́, *рідко.* Те саме, що **викрива́льний.** *Мотив про царя, що втрачає царство і стає вбогим, особливо полюбився фольклорові прихованою в ньому соціально-викривною тенденцією* (з наук. літ).

ВИ́КРИК, у, *ч.* Щось дуже голосно вимовлене, вигукнуте або уривчастий крик. *— Я піду. А ще хто? — І я! І я! — чуються з купи викрики* (Панас Мирний); *Не чув він і не бачив, як по залі замість викриків дивування з його та бадьорих оплесків нісся вже спершу притишений сміх, а подекуди й голосний регіт* (В. Винниченко); *Серед гомону й викриків бряжчали струни то в одних, то в інших руках* (Іван Ле).

ВИ́КРИКНУТИ, ну, неш, *док.*, *що і без прям. дод.* Однокр. до **викри́кувати.** *Помітивши над собою Яреська, раптом викрикнув* [Старков] *з силою: — Бери коня! Рятуйсь!* (О. Гончар); *— Хто дав, того нема! — викрикнув дід Петрунець,*

вийшовши на середину хати (К. Гриб); *— Дозволь, імператоре, пересилюючи гамір і гук, ламаючи звичай, за яким не мав права говорити першим, викрикнув він і вдав, ніби хоче впасти на коліно, для чого відкинув убік дерев'янку й змахнув руками* (П. Загребельний).

ВИ́КРИКНУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́крикнути.** *Голосно викрикнуте слово;* // **ви́крикнуто,** *безос. пред. Хлопцеві почулося, що в натовпі було викрикнуто його ім'я* (із журн.).

ВИКРИ́КУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **викри́кувати.** *А на базарі галас, регіт, рев, викрикування, закликання, гукання* (В. Винниченко).

ВИКРИ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок., що і без прям. дод.* Дуже голосно вимовляти, вигукувати що-небудь або раз у раз уривчасто кричати. *Як почне пані обмирати та стогнати, та в крик викрикувати* (Марко Вовчок); *Отой Антін, що онде п'яний викрикує на толоці, був все якийсь нещасливий* (В. Стефаник); *Взагалі Хлоню вважали "оригінальним пацанком": то він метушився по зоні і щось викрикував, то бачили його з похиленою головою в якійсь надзвичайній меланхолії* (М. Хвильовий).

ВИКРИСТАЛІЗО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* **ВИ́КРИСТАЛІЗУВАТИСЯ,** ується, *док.* Те саме, що **кристалізува́тися.** *Мінерал, що вже викристалізувався, на дальший хід кристалізації магматичного розчину не впливає* (з наук. літ.); *З кожним днем в душі* [Стародуба] *визрівав і викристалізовувався новий задум, нова ідея* (Л. Дмитерко); *— Є одне мудре правило, яким я завжди керуюся. Не сідати писати.., поки сюжет остаточно не викристалізувався* (О. Донченко).

ВИ́КРИСТАЛІЗУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́кристалізуватися.** *Роками викристалізуваний досвід наших попередників стає основою, надбанням і запорукою соціально-психологічного розвитку майбутніх поколінь, процесу соціального успадкування* (з наук. літ.); // **ви́кристалізувано,** *безос. пред. Унікальність особистого узагальнення може стати вселюдським досягненням, якщо в ньому викристалізувано подальший рух в освоєнні Всесвіту* (з публіц. літ.).

ВИ́КРИСТАЛІЗУВАННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **ви́кристалізуватися.** *Викристалізування — перехід речовини із газоподібного (пароподібного), рідкого чи твердого аморфного стану в кристалічний* (з наук.-попул. літ.); *Проявом логіки розвитку психології є закономірна послідовність викристалізування окремих ланок її категоріального ладу* (з наук. літ.).

ВИ́КРИСТАЛІЗУВАТИСЯ *див.* **викристалізо́вуватися.**

ВИ́КРИТИ *див.* **викрива́ти.**

ВИ́КРИТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́крити.** *Знав священик, що не милують тепер викритих прислужників царської таємної поліції* (О. Донченко); *Побачивши, що він викритий, хлопець шарпнувся, щоб утекти, але міцна рука схопила його за комір* (В. Малик); // **ви́крито,** *безос. пред. Після події в Чорному яру крадіжки притихли; чи то коноводи полякалися, що їх викрито, чи то їм не було ходу за пильною вартою* (Б. Грінченко).

ВИ́КРИТИСЯ *див.* **викрива́тися.**

ВИКРИТТЯ́, я́, *с.* 1. Дія за знач. **ви́крити.** *Злочинець не може не побувати на місці злочину після його викриття* (Іван Ле); *Він боїться викриття і мовчатиме* (А. Хижняк).

2. Те, що містить якісь факти, дані, які викривають кого-, що-небудь. *Що змусило Кузя виступити з викриттям, а Бабенка — визнати його слова правдою?* (М. Руденко).

ВИ́КРИЧАТИ, чу, чиш, *док., що і без прям. дод., розм.* 1. Висловити криком почуття, емоції. *Кожний пригадував багачеві всі його колишні справи, всякий спішився* [поспішав] *викричати* (П. Козланюк); *— Діду! — кричиш ти — й не можеш викричати своєї радості, яка аж зір сліпить* (Є. Гуцало).

2. За допомогою крику домогтися чого-небудь. *А що ж він* [Езоп] *викричав? Не став гусак орлом, Не заревів ведмідь волом* (Л. Боровиковський); *Інша хоч викричить своє право, вибанітує бригадира, а голос Єльчиної матері звичний був тільки просити* (О. Гончар).

ВИ́КРИЧАТИСЯ, чуся, чишся, *док., розм.* Накричатися вдосталь, не мати більше змоги кричати; висловити криком усе, що хотілося. *— Не буде нікого в хаті, то й не буде до кого чіплятись. — Швидше викричиться* [о. Артемій] *та й перестане, — сказала до дочки Сусана Уласівна* (І. Нечуй-Левицький); *Я дивлюсь на його спітніле лице й розумію, що йому треба вилаяти мене, треба викричатись* (В. Винниченко).

ВИ́КРИШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́кришити;** // Який викришився. *Батько, посміхаючись викришеними за юнацьких років од цинги зубами, казав: — Можливо, доню!* (В. Домонтович); *На ріжучій частині зубила не повинно бути вм'ятих і викришених місць* (з навч. літ.).

ВИ́КРИШИТИ *див.* **викри́шувати.**

ВИ́КРИШИТИСЯ *див.* **викри́шуватися.**

ВИКРИ́ШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **викри́шувати.** *До основних несправностей коробок передач, що виникають у процесі експлуатації автомобіля, належать викришування і поломка зубців, підтікання масла* (з навч. літ.).

ВИКРИ́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́КРИШИТИ,** шу, шиш, *док., що.* Подрібнюючи на шматочки, крихти, видаляти звідки-небудь. *— Мерщій признавайся, парубче.., — з посмішечкою говорить Гервасій і знову виважує свою руку, яка не одному хліборобу і вибивала, і викришувала зуби* (М. Стельмах); *Хлопчина знову витяг сучок і, ледь не викришуючи собі зуби, почав гризти* (Ю. Логвин); *Морська вода викришила у вапнякові чудернацьку заглибину у вигляді людської ноги* (із журн.).

ВИКРИ́ШУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ВИ́КРИШИТИСЯ,** шиться, *док.* Подрібнюючись на шматочки, крихти, випадати, руйнуватися. *У ті часи путящий, що не викришувався, олівець був цілим скарбом, тому його так берегла дітвора* (М. Стельмах); *Переклав стіну в стайні і шкодую: викришується, як немішана глина* (Р. Андріяшик); *Тут стояв кадовб* [кадівб], *видовбаний ще Йосьчиним дідом, дно його зотліло і викришилося, а колись це була надійна й місткі посудина* (В. Дрозд).

ВИ́КРІЙ, рою, *ч.* Те саме, що **ви́крійка.** *Тут же викрої, тарілочка з шпильками. Долі одним з викроїв грається кіт Мурза, улюбленець Шапочки* (В. Винниченко); *Шана до вождя безмежна; френч замовлено, як в нього: викрій півфронтовий і — зеленкавість, бо, справді, війна* (В. Барка).

ВИ́КРІЙКА, ВИ́КРОЙКА, и, *ж.* Зразок, за яким викроюють одяг, взуття і т. ін. *— Я пообіцяла принести їй викройку наймоднішого фасону* (Леся Українка); *Дівчата сиділи круг великого стола в другій кімнаті ательє, перед ними на*

столі лежали викройки, ножиці, сантиметри, крейда (Ю. Смолич).

ВИ́КРОЄНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́кроїти.** *Іноді, залежно від уподобань замовниці й особливостей її фігури, пришивають до ліфа пряму або розширену донизу спідницю, викроєну навкіс* (з навч. літ.); *Післязавтра вечір в Літературно-артистичному товаристві, то там будуть читати мій реферат, викроєний з моєї статті про драму новітню* (Леся Українка); // **ви́кроєно,** *безос. пред. Пальто було вже майже викроєно — залишались тільки рукави* (із журн.).

ВИ́КРОЇТИ *див.* **викро́ювати.**

ВИ́КРОЇТИСЯ *див.* **викро́юватися.**

ВИ́КРОЙКА *див.* **ви́крійка.**

ВИКРО́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **викро́ювати.** *Сьогодні в меблевій промисловості нестінгом називають операцію викроювання деталей із деревної плити кінцевою фрезою* (із журн.); *Викроювання за шаблоном шкіри для обтягування ґудзиків; Викроювання одягу.*

ВИКРО́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́КРОЇТИ,** ою, оїш, *док., що.* 1. Вирізувати з якого-небудь матеріалу окремі частини певної форми і розміру для пошиття одягу, взуття і т. ін. *Закаблуки в чоботах викроювали окремо і пришивали до халяв* (з наук. літ.); — *Ти вже щось занадто мале викроїла, ще, гляди, не налізе* (Леся Українка).

2. *перен., розм.* Виділяти з труднощами що-небудь для якоїсь мети. *Вся його розвага була в більярді, для чого він викроював трохи часу* (А. Хижняк); — *Звідки ж ви візьмете штатну одиницю? — серйозно, діловито запитав Турбай. — Викроїмо, — підбадьорений розмовою, відповів Кузь* (М. Руденко).

ВИКРО́ЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ВИ́КРОЇТИСЯ,** ться, *док.* 1. Отримуватися способом викроювання. *Петрик із цікавістю спостерігав, як із простого шматка домашнього невибіленого полотна викроїлася сорочечка* (із журн.).

2. *перен., розм.* Виходити, ставатися. *Більш нічого Не викроїлося, і драму Глухими, темними рядами На смітник винесли* (Т. Шевченко); // Знаходитися внаслідок умілого використання. *Бажання — це чарівний винахідник, це кмітливий Хронос, який спритно, не встигнеш і озирнутися, підправить час, де треба притримає стрілку, протягне хвилинку, і, дивись, викроїлась ціла година* (Г. Коцюба).

3. *тільки недок.* Пас. до **викро́ювати.** *Зразки текстильних матеріалів викроювалися в єдиному поздовжньому напрямку* (з наук. літ.).

ВИ́КРУГЛИТИ *див.* **викру́глювати.**

ВИ́КРУГЛИТИСЯ *див.* **викру́глюватися.**

ВИКРУ́ГЛЮВАТИ, юю, юєш, **ВИКРУГЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.*, **ВИ́КРУГЛИТИ,** лю, лиш, *док., що.* Надавати чому-небудь округлої форми (перев. про очі). *Хлопець квапився, напихав повен рот і трудно ковтав; викругляв очі, наче й сам дивувався, що все йому поки що сходить* (І. Волошин); *Оверко злякано викруглив волові білки очей і обома руками охопив шапку з п'ятаком у денці* (М. Стельмах).

ВИКРУ́ГЛЮВАТИСЯ, юється, **ВИКРУГЛЯ́ТИСЯ,** я́ється, *недок.*, **ВИ́КРУГЛИТИСЯ,** ться, *док.* Набувати округлої форми. *Гострі риси його обличчя, які вражали своєю поламаністю в звичайнім житті, в часи праці викруглювалися і набували навіть деякої гармонії* (В. Підмогильний); *Снігурський пробіг лужок, пробіг бабизну, де під засніженими вербами викруглювався став* (М. Стельмах).

ВИКРУГЛЯ́ТИ *див.* **викру́глювати.**

ВИКРУГЛЯ́ТИСЯ *див.* **викру́глюватися.**

ВИ́КРУТ, у, *ч.* 1. *розм.* Незвичайний звивистий рух. *Неріса, не перестаючи танцювати, наближається до Мецената, очі її горять, рухи нагадують зграбні викрути хижого звіряти* (Леся Українка).

2. *розм.* Вигин, поворот. *Десь за викрутом вулиці зчинилася метушня, і поліцая з-перед Леся наче вітром змело...* (І. Нижник); *Там, за викрутом дороги, вже відбувалася кривава тризна, але я думав про те з дивним отупінням, мої чуття позамерзали, змерзся й розум* (Валерій Шевчук).

3. *спорт.* Гімнастична вправа з обертальним рухом у плечових суглобах. *Викрут із гімнастичною палицею необхідно виконувати з прямими руками* (з навч. літ.).

4. *перен., розм.* Хитрий прийом, спритна дія. *Хто має викрути, не піде в некрути* (прислів'я); *Хвилю вона думала, що весь той вступ — се тільки викрут закоханого чоловіка, фраза* (І. Франко).

5. *перен., розм.* Те саме, що **ви́хід** 5. — *Справді, іншого й викруту немає! Нужда напосілася на козака, загризла його до смерті. Найкращі лицарі, цвіт Запорожжя, не витримують уже, тікають до чорногорців, до волохів, а то кидають шаблюки й міняють їх на чотки...* (М. Старицький); *"Засвербіло в п'ятах! Кожен мнеться і заходити боїться. Ну що ж. Тепер викруту нема. Буду сидіти і ждати жданого", — думає Тимко і присідає на поріжку* (Григорій Тютюнник); *Я не боявся цих людей, але вмирати не хотів і шукав якогось викруту. І таки знайшов його* (Ю. Мушкетик).

ВИКРУТА́С, у, *ч., розм.* 1. Примхливий, незвичайний рух, поворот тіла або його частини. *Черевань, дивлячись на тії скоки й викрутаси, аж ногою притупував, узявшись у боки* (П. Куліш); *Як ходить* [Химка], *то неначе решетом горох точить, такі викрутаси виробляє* (І. Нечуй-Левицький); *Сам* [Іван Калістратович] *совався й руками виробляв такі викрутаси, що позаздрив би будь-який диригент* (Є. Кравченко).

2. *перен.* Що-небудь незвичайне, химерне. *Що Бог створив, то рівне, чисте, а вже що ідолове, так саме каміння — і гори, і всякі викрутаси* (з легенди); *За хвилю вже її рука, озброєна квачиком із зеленою фарбою, робить по червоному викрутаси* (І. Франко); *Було тихо, тільки чулося, як хто хропе: од дитячого швиденького сопіння .. до грубого храпу свекрухи з чудними заводами та викрутасами* (Грицько Григоренко); *Взялася* [Валентина] *ліпити з тіста, вчиненого звечора, якісь здобні викрутаси* (М. Руденко); // Вигадливий або заплутаний, хитромудрий вислів. — *Ні, почекай, пане доповідачу! Скажи, скільки нас буде в реєстрі? Ми люди прості, викрутасів не любимо. Кажи правду* (З. Тулуб); *І плететься спокійна розмова, Де не стрінеш ефектного слова Чи якийсь віршовий викрутас* (П. Воронько); // Хитрування, виверти. — *Що, Юхриме, перчить свята правда? На викрутасах, видать, не протримаєшся все життя?* (М. Стельмах); *Двірцевий переворот звільнив його від дипломатичних викрутасів, із султаном-дитиною вже не захотів розмовляти* (Р. Іваничук).

◊ **(1) Без викрута́сів:** а) просто, прямо і щиро. — *Я з тобою хочу балакать без викрутасів і дипломатії* (В. Винниченко); *Чоловік сказав це прямо, відверто, без викрутасів* (із журн.); б) позбавлений вигадливості; простий, зви-

чайний. *Ні, таки непогане в мене кубельце. Архітектура, правда, не в західнім дусі, без викрутасів, та жити можна, — з приємністю подумав, відмикаючи двері* (М. Стельмах); *Салат виявився звичайним, без викрутасів* (із журн.); **Стро́їти вихиля́си та викрута́си** *див.* **стро́їти**[1].

ВИКРУТА́СОМ, *присл., розм.* Вивертаючись, роблячи круті повороти, викрутаси. *Пішла баба у танець, А за нею горобець. Викрутасом, вихилясом, Молодець горобець* (дитяча лічилка); *Піднялися знову гулянки та танці, Максим з Явдохою в парі пішли викрутасом та вихилясом* (Панас Мирний).

ВИ́КРУТЕНЬ, тня, *ч., розм.* 1. Що-небудь нерівне, вигнуте. *Мо', в їх земля при купі, а в нас викрутні* (Сл. Гр.).

2. *тільки мн.* Те саме, що **хи́трощі.** *Викрутнями перебувається* (Номис); *Дід шанував книжку і ніколи не казав, що в книжці брешуть. Тому він пішов на інші викрутні: — А я от кожну книжку перечитую всю, а такого, як ти кажеш, не бачив* (С. Васильченко).

3. Людина, яка вдається до хитрощів. — *Оце заробиш ти в мене!.. Бач, викрутень!* (Марко Вовчок); — *А знаєш, вірно зробила, що покинула викрутня. Йому не жінка, а наймичка потрібна* (М. Стельмах).

ВИ́КРУТИТИ *див.* **викру́чувати.**

ВИ́КРУТИТИСЯ *див.* **викру́чуватися.**

ВИ́КРУТКА, и, *ж.* 1. *розм.* Те саме, що **ви́крут** 4. [Харько *(сам):*] *Дивуюсь і своєму нещастю, і хитромудрим викруткам моєї в'юнкої бестії жінки, котра вміє завжди вийти сухою з води і все звернуть на мене* (М. Кропивницький); — *Я на вогник, — невпевнено почав Ілля, спантеличений нехитрою Марининою викруткою* (Р. Андріяшик).

2. Інструмент для загвинчування і відгвинчування гвинтів (у 1 знач.), шурупів. *Викрутка в руці слюсаря відразу опустилася вниз* (В. Собко); *Він почав роздавати молотки й молоточки, плоскогубці й плоскогубчики, циркуль, керна* [кернери], *зубила й зубильця, викрутки* (Григір Тютюнник).

ВИ́КРУЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́крутити** 1–3. *Сила молодих дерев лежала викручена з землі, жалібно виставивши під холод осіннього неба ніжні обірвані корінці, перемішані з землею* (Б. Грінченко); *Василь устав зі своєї лави і, підтримуючи викручену руку, вийшов наперед* (С. Скляренко); // **ви́кручено,** *безос. пред. За лічені секунди стрімким вихором із градом зруйновано будинки, викручено та поламано дерева, знищено посіви* (з газ.).

◊ **Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **ви́кручена ганчі́рка** *див.* **ганчі́рка.**

ВИКРУ́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **викру́чувати** 1–4. *В ту мить, коли жінка, напівrозігнувшись, взяла однією рукою чергову річ для викручування.., пролунав постріл* (І. Багмут); *Покручує* [кіт] *довгим хвостом та висвічує хижо очима. Ой, стережися, невеличкий горобчику, того лукавого викручування та хижого висвічування!* (Панас Мирний).

◊ **(1) Викру́чування рук** — грубий тиск на кого-небудь, насильне змушування робити, виконувати те, що вигідне комусь. *Платежі до бюджету повинні збиратися лише в рамках закону, без викручування рук* (з публіц. літ.).

ВИКРУ́ЧУВАТИ, чую, чуєш, *недок.*, **ВИ́КРУТИТИ,** учу, утиш, *док.* 1. *що.* Вигвинчувати, виймати, висувати що-небудь. *Він викручує помалу скляну затичку і нюхає настій гірського зілля* (П. Колесник); *Його мати підійшла до лампи й викрутила ґнотика* (П. Панч).

2. *що.* Скручуючи тканину, видавлювати воду або іншу рідину. *Ще вдосвіта схопився Захар, підійшов до матері біля кабиці надворі, де вона вже викручувала білизну* (Іван Ле); *Назустріч ішов мокрий механік. Він уже встиг виллятти воду з чобіт, викрутити онучі й одіж* (М. Трублаїні).

3. *що.* Повертаючи в неприродне положення, пошкоджувати, порушувати сполучення в суглобах (про руку, ногу і т. ін.). — *Били, викручували руки, ножами різали, а хлопці мовчали...* (А. Хижняк); *Він був спершу кучером, та як поносили коні, викрутивши йому ногу і переломивши спину, його постановили сторожем в конторі* (Панас Мирний).

4. *тільки недок., чим.* Робити верткі рухи (тілом, якоюсь частиною тіла). *Він кидав ногами, викручував п'ятами, аж земля летіла музикам у вічі* (І. Нечуй-Левицький); *Валентинові Модестовичу здалось: перед ним викручує хвостом лукавий собака* (Ю. Шовкопляс).

5. *кого, що і без прям. дод., перен., розм.* Хитрощами здійснювати що-небудь, домагатися чогось. *Треба вибрати в свати доброго крутія, щоб викрутив в їх* [них] *зайву сотню карбованців* (І. Нечуй-Левицький); // Визволяти, звільняти від чогось. *Зна, що Йосипові треба іти в москалі, від москалів ото і викручує... хитрий старий!* (Панас Мирний); *Дивуються* [люди], *як Ївга .. старалась об Левкові і як таки викрутила його з біди* (Г. Квітка-Основ'яненко).

◊ **(1) Викру́чувати ру́ки** *кому* — грубо тиснути на кого-небудь, змушуючи робити, виконувати те, що вигідне комусь. *Марія усміхнулась: — Коли погони носили на плечах, тоді вирізували плечі, а тепер будуть викручувати руки* (М. Хвильовий); *Наближаються нормативні строки капітального ремонту великих житлових комплексів. Начальникам управлінь викручують руки* (з газ.); **(2) Хоч ви́крути** *(рідко* **ви́жми):** а) дуже мокрий. *Обутий* [Харон] *в драні постоли; Із дір онучі волочились, Зовсім, хоть вижми, помочились* (І. Котляревський); *На другий день зранку і став він на роботу. Тяжко. Колодязь глибокий та й од млина далекувато. Тільки те й робить, що воду пиряє: і цигарки скрутити нема коли. А чуприна — хоч викрути* (А. Головко); *Медовар тяжко відсапувався, витирав піт, що лився йому по щокастому обличчю, борода в нього була хоч викрути* (П. Загребельний); б) *(зі сл.* м о к р и й, з м о к р і т и *і т. ін.)* наскрізь, повністю, зовсім. *На Франці одяг, сорочка й спідниця, були мокрі хоч викрути* (С. Чорнобривець).

ВИКРУ́ЧУВАТИСЯ, чуюся, чуєшся, *недок.*, **ВИ́КРУТИТИСЯ,** учуся, утишся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Розкручуючись, випадати; вигвинчуватися (про що-небудь вкручене). *Парасоль гнувся, пищав і викручувався з рук* (В. Винниченко); * Образно. *Люблю напасти на лісове джерело і дивитись, як воно коловертнем викручується з глибини* (М. Стельмах).

2. Пручаючись, вириватися від того, хто тримає. *Коли Любка, приховуючи огиду, в'юном викручувалась із рук і, пустуючи, вилітала з дверей,* [Євген Вікторович] *дивився вслід* (Іван Ле); *Шість чоловік держать його міцно, щоб не викрутивсь* (Г. Квітка-Основ'яненко).

3. *перен.* Виходити зі скрутного становища, вигадуючи що-небудь, хитруючи. *Шнадельський мусив брехати, викручуватися, але ті брехні робили чимраз менше враження* (І. Франко); *Тим часом Лантух збагнув, що наговорив зайвого .. Треба негайно ж викручуватись!* (М. Руденко); // *розм.* Ухилятися від прямої відповіді. *Як не приставав Василь до Мотрі: утечемо, вона завжди уміла викручуватись так,*

що не скаже йому нічого (Панас Мирний); *От тою-то лютою жінкою й дратували раз у раз Івана, та він не сердився і добродушно викручувався жартами* (М. Коцюбинський); *— Що б ми не говорили і як би ми не викручувалися, ми всі чудово розуміємо, що світ існує поза рамками простору і часу* (В. Підмогильний).

4. *тільки недок.* Роблячи верткі рухи тілом, крутитися, повертатися. *— Ти .. навчилася вже в панни в покоях викручуватися* (О. Кобилянська); *Вона спинилась, здивовано дивиться на Агу, яка, не помічаючи її, викручується перед дзеркалом* (О. Корнійчук); *Мовчки й зосереджено пливуть риби. Викручуються морські коники* (О. Іваненко); *На мостику гавкав і нявчав магнітофон і дико вигинались і викручувались три чорні постаті* (Ю. Збанацький).

5. *тільки недок.* Пас. до **викру́чувати** 1–3. *Повітова варта знає, для якої частини мужицького тіла викручуються шомполи* (М. Стельмах).

◊ **(1) Ви́крутитися (ви́лізти, ви́братися** *і т. ін.)* **з ха́лепи** — позбутися неприємностей, прикрощів і т. ін. завдяки потрібним діям та поведінці. *Часом вони потопали в снігових заметах.., часом же з великим напруженням ледве посувалися чистою кригою, згинаючись проти вітру. Кожного з них непокоїло, як удасться вибратись з цієї халепи* (М. Трублаїні); *Доктор зрозумів причину нападу. Переконався, що напасники не помилились щодо особи, але тепер зародилась .. надія викрутитись з халепи* (В. Гжицький); *— Допоможи мені вилізти з цієї халепи, вік пам'ятатиму, ніколи не забуду...* (Ю. Збанацький); **Ви́тися (звива́тися, крути́тися, викру́чуватися** *і т. ін.)* **в'юно́м (ли́сом)** *див.* **ви́тися.**

ВИ́КУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́кувати**[1]. *Меч, викуваний ще скіфськими майстрами, подарували музеєві археологи* (із журн.); *Це був той дивний контакт, який виникає між справжніми друзями в роботі, єдність душ, викувана однаковим ставленням до життя, до товаришів, до подій* (В. Собко); * У порівн. *Чорні стовбури тополь чорніли проти вогню, ніби викувані з заліза* (І. Нечуй-Левицький); // **ви́кувано,** *безос. пред. — Не плач, княгине! Ще не викувано того меча, що перетне нитку мого життя!* (В. Малик).

ВИ́КУВАТИ[1] *див.* **вико́вувати.**

ВИ́КУВАТИ[2], ує, *док., що.* За народним повір'ям — куючи, напророчити кому-небудь певну кількість років життя (про зозулю). *Що викувала вже зозуля — поживай! А більше — шкода, що й бажаєш...* (П. Гулак-Артемовський).

ВИ́КУВАТИСЯ *див.* **вико́вуватися.**

ВИ́КУП, у, *ч.* 1. *тільки одн.* Дія за знач. **ви́купити.** *Я знав, знав, що, даючи горбатій перед юрбою 25 рублів на викуп скрині з хазяйських лап Тепи, я ображаю Тепу, ображаю навмисно* (В. Винниченко); *Запитали Шевченкового пана Енгельгардта, а той за викуп Шевченка заправив 2500 карбованців* (Панас Мирний); *Були під час весільного обряду і "викуп" молодої, і "прощання" з братом та дівуванням, і поетичне вбирання гільця* (з публіц. літ.); *Викуп акцій підприємства.*

2. Гроші чи інша плата, за яку викуповують кого-, що-небудь. *Виговський поїхав в Чигирин, щоб привезти викуп за Богдана...* (І. Нечуй-Левицький); *— А викуп з тебе, Федоре, взяли великий за молоду? — запитали молодиці* (І. Цюпа); *— Великий володар Аріаварти магараджа Хара-дева пропонує викуп за жінку, засуджену до страти* (О. Бердник).

ВИ́КУПАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́купати.** *По покоях бігав шпіц Шуфітель, викупаний і вичесаний, біленький, як з вати* (Б. Лепкий); *Коли Вутанька повернулася від сусідів, Данько, вже викупаний, у чистій батьковій сорочці, сидів біля столу* (О. Гончар); * Образно. *Хіба ж тобі не дивне в нас Розніжене в воді і викупане небо?* (П. Куліш); // **ви́купано,** *безос. пред. Дівчинку викупано, покладено в ліжко, прикрито теплою ковдрою* (В. Домонтович).

ВИ́КУПАТИ, аю, аєш, *кого.* Док. до **купа́ти.** *Вже дід доглядав того кабанця: неначе дитину, було, в кориті викупає й вичеше... Кумедно!* (О. Кониський); *Льонька, викупавши Лебедя* [коня], *прип'яв його на протилежному березі* (Ю. Збанацький).

ВИКУПА́ТИ *див.* **викупо́вувати.**

ВИ́КУПАТИСЯ, аюся, аєшся. Док. до **купа́тися.** *Може, побіг* [Левко] *до річки викупатись* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Нараз приходять* [до моря] *дві сестри. Викупалися і пішли* (А. Калин).

ВИ́КУПИТИ *див.* **викупо́вувати.**

ВИ́КУПИТИСЯ *див.* **викупо́вуватися.**

ВИ́КУПЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́купити.** *На підприємствах США, цілком чи частково викуплених самими робітниками, задіяно десять мільйонів осіб* (з газ.); *Їх* ["Три літа"] *писав не поет-дворянин, а мужик* [Т. Г. Шевченко], *викуплений на волю кріпак, за плечима якого страшна, збурена повстаннями, закріпачена Росія* (П. Колесник); *Коли на сьомий день ми побачили на обрії блакитні шпилі берега, нас лишилось: я, Ахмад, капітан, "ідальго" та ще один викуплений бранець* (Ю. Логвин); // **ви́куплено,** *безос. пред. За сприяння Рєпніна було викуплено з кріпосної неволі Михайла Щепкіна* (з газ.).

ВИ́КУПЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́купити.** *Після викуплення концерну брати мають намір зробити його повністю приватним, а не акціонерним* (з газ.); *Я впаду на коліна, .. аби лиш випросити згоду князів на викуплення моїх воїв з неволі!..* (В. Малик).

ВИКУПЛЯ́ТИ *див.* **викупо́вувати.**

ВИКУПЛЯ́ТИСЯ *див.* **викупо́вуватися.**

ВИКУПНЕ́, но́го, *с., іст.* У царській Росії — гроші, які повинні були сплатити селяни за землю після звільнення з кріпацтва в 1861 р. *Подушне рік од року більшало, викупне доймало* (Панас Мирний); // Грошова компенсація за щось. *Відомо, скільки дає йому* [економові] *батько-монопольщик викупного за надзвичайно великі зуби, за косі очі, за 28 літ своєї дочки* (В. Винниченко).

ВИКУПНИ́Й, а́, е́. Прикм. до **ви́куп** 1. *Жалкує* [стара], *що старий зборщикові викупні гроші поніс та й забарився* (М. Стельмах).

ВИКУПНИ́К, а́, *ч., заст.* Той, хто викуповує кого-, що-небудь. *Коли збідніє твій брат і продасть із своєї посілості, то прийде викупник його, близький йому, і викупить продаж брата свого* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

ВИКУПНИ́ЦЯ, і, *ж., заст.* Жін. до **викупни́к.** *Викупниця майна.*

ВИКУПО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **викупо́вувати.** *Викуповувані підприємцями наділи землі переходять у їхню власність, що надає право постійного користування землею* (із журн.); *За викуп майна державних підприємств установлено 0,1 відсотка від суми вартості викуповуваного майна* (із журн.).

ВИКУПО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **викупо́вувати.** *Фінансування кредитування здійснюється на дві потреби: капіталовкладення (закупівля обладнання, викуповування та ремонт приміщень) і поповнення обігових коштів* (з наук. літ.); *Книга пропонує вичерпний огляд стратегій викуповування компаній менеджерами* (із журн.); *Раніше чиновникам не давали спокою обсяги емісії гривні через викуповування валюти* (з газ.).

ВИКУПО́ВУВАТИ, ую, уєш, *розм.* **ВИКУПЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *рідко* **ВИКУПА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.*, **ВИ́КУПИТИ,** плю, пиш; *мн.* ви́куплять; *док.* 1. *що.* За гроші, за певну плату забирати назад що-небудь, віддане в заставу. *Джеря мусив везти хліб на базар, продати і .. викупить кожуха* (І. Нечуй-Левицький); *Заставлену за борги друкарню після смерті Івана Федорова викупило Львівське братство* (з наук. літ.); // Купувати. *Місцеві підприємці заявили про намір викупити для громади Ужгорода басейн "Спартак"* (з газ.).

2. *кого.* Звільняти, визволяти кого-небудь за гроші, за певну плату. *Раз прийшлося і з острога викупати* [Нечипора] (Г. Квітка-Основ'яненко); [Н е о ф і т - р а б:] *Якби ви щиро помогти хотіли.., могли б рабів з неволі викупляти* (Леся Українка); *Через недовгий час батько викупив Явдоху у князів з кріпацтва* (з мемуарної літ.).

ВИКУПО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *розм.* **ВИКУПЛЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.*, **ВИ́КУПИТИСЯ,** плюся, пишся; *мн.* ви́кpropри ляться; *док.* 1. Звільнятися звідки-небудь, даючи викуп. *Як викупились ми од панщини, то переїхали в Сосову* (з переказу); *— Аби гроші, то й викупишся* (Марко Вовчок); *— Я знав вашого покійного брата, Дороша .. Я дав йому вісімсот цехинів, щоб викупитись з турецького полону* (О. Довженко).

2. *тільки недок.* Пас. до **викупо́вувати.** *Компанія викупилася інвестором.*

ВИ́КУРЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́курити.** *Кожна викурена цигарка для мене — удар сигнального гонга, що звучав раніше здалека, а ось усе ближчає, ближчає і лунає вже на моєму порозі* (В. Підмогильний); *Лагідне слово, лист із дому, викурена у спокої сигарета, година цікавого читання, яке ніщо не перериває, — це все речі, які в моєму тутешньому контексті можуть принести мені більшу радість, аніж найбагатші й найрізноманітніші враження на свободі* (А. Крижанівський); // **ви́курено,** *безос. пред. Дідусь сказав, що бджіл уже викурено — можна починати качати мед* (із журн.).

ВИ́КУРИТИ *див.* **вику́рювати.**

ВИ́КУРИТИСЯ *див.* **вику́рюватися.**

ВИКУ́РЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вику́рювати.** *З'ясовано, що третина курців прагне обмежити кількість цигарок, викурюваних за день* (з газ.).

ВИКУ́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вику́рювати.** *Викурювання однієї сигарети рівноцінне перебуванню на пожвавленій автомагістралі протягом 36 годин* (з наук.-попул. літ.); *На користь гетьманської адміністрації йшла показанщина (податок на викурювання горілки)* (з наук. літ.).

ВИКУ́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́КУРИТИ,** рю, риш, *док.* 1. *кого.* За допомогою диму виганяти кого-небудь звідкись. *Як мисливець викурює лисицю з нори, так старий бойовий командир "Буревісника" зуміє примусити підводний човен рушити з свого місця* (М. Трублаїні); *— Як хочеш, пане добродзею* [добродію], *покушать меду, викури бджіл...* (М. Коцюбинський).

2. *кого, перен.* Примушувати кого-небудь піти звідкись геть або залишити місце свого проживання. [Л а р и в о н:] *Віриш, як увіпреться* [упреться Макар] *в хату, то нічим його і не викуриш* (М. Кропивницький); *— Я став громадським писарем, викуривши з села давнього писаря* (І. Франко); *— Ідеш від нас? — сумовито спитав Пересада. — Викурили тебе?* (П. Автомонов); *Викурити ворога з навчальних корпусів та̀к і не вдавалося* (з публіц. літ.); // *з кого — чого.* Позбавляти кого-, що-небудь чогось. *Ніякі пригоди не викурили й досі з неї тієї невгомонної веселості, тієї невмирущої чулості, яка була замолоду* (Дніпрова Чайка).

3. *що.* Випалювати (цигарку, люльку, тютюн). *Він приходив щодня на фабрику, викурював незмінну люльку, ішов подивитись на море і зникав* (Ю. Яновський); *Грицько викурив люльку коло печі й узявся за шапку* (Панас Мирний); *Сюди іноді на хвилину забігали вартові — викурити цигарку* (Л. Смілянський).

4. *що.* Виготовляти способом перегону (горілку, спирт і т. ін.). *На Лівобережжі України на початку XIX ст. викурювали 3,6 млн відер горілки на рік* (з наук. літ.).

◊ (1) **Не ви́курити й ла́даном (сі́ркою)** *кого* — ніяк не можна вигнати кого-небудь звідкись. *— Та часом і свій брат, запорожець, як, було, вбереться в хату, то й ладаном не викуриш* (Панас Мирний); *Найздоровіші та найспритніші захоплювали верхні полиці і їх звідтіля вже, мабуть, не викурив би й сіркою* (Ю. Збанацький).

ВИКУ́РЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ВИ́КУРИТИСЯ,** ться, *док.* Пас. до **вику́рювати.** *Тютюн викурювався з такою швидкістю, наче ним топили в кухні* (В. Винниченко).

ВИ́КУСИТИ *див.* **вику́шувати.**

ВИ́КУТИ *див.* **вико́вувати.**

ВИ́КУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́кути.** *У більшій залі храму стояла величезна статуя богині Афіни, заввишки 11 метрів, її обличчя, руки і ноги були зроблені зі слонової кістки, а одяг викутий зі щирого золота* (із журн.); * Образно. *Київ .. Стоїть твоя слава велика, як райдуга, викута в горні* (А. Малишко); * У порівн. *Вона* [Ольга] *стояла на тлі темного вечора, наче викута із щирого золота* (Л. Дмитерко); // **ви́куто,** *безос. пред. Не викуто ще такого меча, щоб ним можна було подужати велетня та його псів* (з казки).

ВИ́КУШАНИЙ, а, е, *заст.* Дієпр. пас. до **ви́кушати.** *Викушана за здоров'я рідних наливочка була смачною і запашною* (із журн.).

ВИ́КУШАТИ, аю, аєш, *док., що* і без прям. дод., *заст.* Випити (звичайно при шанобливому звертанні). *Баба зараз подала мені колива й вареної. — Викушайте! — сказала, кланяючись* (Ганна Барвінок); *Тернівка здалася їй такою смачною .. — А справді добра, — сказала вона. — То просимо вас викушати всю, — кланяється Горпина* (Панас Мирний).

ВИ́КУШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́кусити.** *Скинув плащ і з якимось задоволенням оглянув* [гість] *викушене собакою місце* (М. Ю. Тарновський).

ВИКУ́ШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вику́шувати.** *Зубило використовують для оброблення поверхні кладки, кусачки — для грубої підгонки плиток, викушування закруглених місць* (з навч. літ.).

ВИКУ́ШУВАТИ, шую, шуєш, *недок.,* **ВИ́КУСИТИ,** ушу, усиш, *док., що.* Кусаючи, виривати, виймати щось із чого-небудь. *Семен почав пити варену з миски і край у мисці викусив* (Б. Грінченко).

ВИКУ́ШУВАТИСЯ, шується, *недок.* Пас. до **вику́шувати.** *Нерівні кінці мідного дроту найкраще викушуються кусачками* (з навч. літ.).

ВИ́ЛА, вил, *мн.* Сільськогосподарське знаряддя з кількома довгими зубами на держаку, що використовується для піднімання, розтрушування сіна, соломи і т. ін. *Ой, покину ціп на току, А вила на стозі* (П. Чубинський); *Подавальники подавали вилами снопи на стіжки* (І. Нечуй-Левицький); — *Це на місяці намальовано: один одного вилами підкинув,* — *пояснює Мирон Данилович* (В. Барка).

Бра́ти / взя́ти на ви́ла *див.* **бра́ти; (1) Махові ви́ла** — довгі вила для накладання сіна на верхівку стогу. *Настромив* [чорт] *на махові вила чоботи та так їй і оддав, щоб і не доторкнутись до гаспидської відьми* (О. Стороженко).

◊ **Ви́лами [по воді] пи́сано <Ви́лами по воді́>** *див.* **пи́саний.**

ВИ́ЛАДНАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́ладнати.** *Перед світанком виладнаний полк у тихій жалобі покидав свої позиції* (Я. Качура); *Лави були виладнані по двоє: дівчина, а біля неї — перелесник* (Валерій Шевчук); *Стоять поряд виладнані жатки-лобогрійки і самоскидки* (А. Головко); // **ви́ладнано,** *безос. пред. Для виявлення злочинця на майдані виладнано всі частини Січі, що в той час не були зайняті службою* (із журн.).

ВИ́ЛАДНАТИ, наю, наєш, *док.* 1. *кого, що.* Вишикувати, поставити в ряд або рядами. *Чому не дано йому сили виладнати всю цю людність у довгий шерег і пропустити перед собою, як парад?* (В. Підмогильний); *Ранок з'явився несподівано, нас знову виладнали вже по чотири, подали команду* (Ю. Збанацький).

2. *що.* Впорядкувати, зробити готовим до чого-небудь. *Поклалися солдати на сон. Попереду зброю свою виладнали, обтерли, змастили* (Ю. Яновський); *Шофер виладнав автомашину й сміливо поїхав вулицею, насторожено чекаючи в кожну хвилину уточнення маршруту* (Іван Ле і О. Левада).

ВИ́ЛАДНАТИСЯ *див.* **виладно́вуватися.**

ВИЛАДНО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ЛАДНУВАТИ,** ую, уєш, *док.* 1. *кого, що.* Шикувати, ставити в ряди. *Лодиженко .. розпоряджався делегаціями, виладновуючи їх від майдану й аж до воріт обителі рівними рядами* (Іван Ле); *Полонених виладнували в дві лави* (О. Бердник).

2. *що, діал.* Вивантажувати що-небудь звідкись. *Викопували* [циганки] *зі смітників брудні й подерті ганчірки і виладновували увечері з гарби .. силу різнорідних речей* (М. Коцюбинський).

3. *що, діал.* Навантажувати що-небудь чимсь. *Чималий віз виладнали посудом та іншим хатнім начинням* (із журн.).

ВИЛАДНО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ВИ́ЛАДНУВАТИСЯ,** ується, **ВИ́ЛАДНАТИСЯ,** нається, *док.* 1. Шикуватися, ставати в ряд або рядами. *Біля* [курінних] *значків почали виладновуватися козаки, одягнуті по-святочному* (П. Панч); // Розміщатися в певному порядку. *З-поза пам'ятника вимаширував оркестр і виладнався збоку* (Ю. Смолич); *Табун раптом зламав свій такий правильний лад трикутника і став кружляти навколо мене. Потім гуси знову виладналися і пішли на південь* (І. Багмут); * Образно. *В голові поволі виладнувалося все* (Іван Ле).

2. *діал.* Вивантажуватися звідки-небудь. *За якусь хвилю з автобуса виладнувалась ціла купка галасливих дітлахів* (із журн.).

3. *діал.* Навантажуватися. *Бричка ущерть виладновувалась жінками та кучерявими дітьми* (М. Коцюбинський).

ВИ́ЛАДНУВАТИ *див.* **виладно́вувати.**

ВИ́ЛАДНУВАТИСЯ *див.* **виладно́вуватися.**

ВИ́ЛАЗ, у, *ч.:* **Ви́лазу нема́** *див.* **нема́.**

ВИ́ЛАЗИТИ, ажу, азиш, *док., розм.* 1. Лазячи, побувати скрізь, у багатьох місцях. — *Не призвичаїш* [сина] *ні до якої роботи. Базікати — так ого-го! .. Або витріщитись на жука якого та за ним по всьому полю цілий день навколюшки вилазити* (Л. Яновська); *В імперіалістичну війну вилазив рачки по окопах, в окопах і з більшовиками пізнався* (Ю. Збанацький).

2. Багато ходити, побувати скрізь, у багатьох місцях. *Ми довго блукали по заводу, вилазили по всіх закутках* (Л. Смілянський).

ВИЛА́ЗИТИ, а́жу, а́зиш, **ВИЛІЗА́ТИ,** а́ю, а́єш; *наказ. сп.* вила́зь; *недок.,* **ВИ́ЛІЗТИ,** зу, зеш; *наказ. сп.* ви́лізь; *док.* 1. Лізучи, вибиратися звідки-небудь, кудись. *Синіють скрізь проліски; кузьки всякі вилазять на сонце* (А. Тесленко); *Тихо вилазив* [Грицько] *на чотирьох з-під печі* (С. Васильченко); *На горбочки почали вилазити жовто-каштанові ящірки* (О. Донченко); *Тихо, щоб не розбудити нікого з своїх, Віра вилазить через вікно* (А. Шиян); *Заснув Чабан, а лишенько не спало: Гадюка вилізла з трави, сичить...* (Л. Глібов); // *розм.* Виходити звідки-небудь, притримуючись руками або продираючись, протискуючись. — *Погашу світло, вилазьте тоді помацки з хати, мов злодії* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Дідусь приходив. Тихо й непомітно вилазив він з комишів і ставав над Остапом* (М. Коцюбинський); *Скоро станція, там вилізати, і спішу я кінець найти* (М. Хвильовий); *Михайло вилазить з машини* (Ю. Яновський); — *Оце вже Веселівка! Вилазьте!* (А. Крижанівський); // *перен., розм.* Із труднощами позбавлятися чого-небудь, виходити із скрутного становища. — *Нічого, виб'ємось у люди — легше стане. А поки зі злиднів вилізeмо — роби, хоч перервись* (А. Головко); *Вся сім'я в честі ходить. Вилізли з нестатків* (К. Гордієнко).

2. Підніматися нагору, лізучи, чіпляючись за що-небудь. *Прив'язав* [Улас] *кошик до себе й почав вилазить по вірьовках вгору* (І. Нечуй-Левицький); [П а н а с:] *Лазив я, знаєш, по риштованню на дзвіниці, виліз до самого .. хреста та й сиджу* (С. Васильченко); *За руки взявшись, пружно і святково, Ми вилізли на скирту золоту* (М. Вінграновський); // *розм.* Виходити на яке-небудь підвищення, на гору і т. ін. *Ми вже ходили в весняних пальтах, і нам легко було вилазити на гори і збігати в яри* (Л. Смілянський); // *перен., розм.* Домагатися певного суспільного становища, використовуючи всі можливості. [Д а н ч е н к о:] *Мовчи вже, коли не тямиш!.. Кортить у пани вилізти!..* (Б. Грінченко); — *Після того, що ти наробив у коморі, тобі не світить у начальство вилізти* (В. Кучер).

3. *розм.* З'являтися, показуватися де-небудь, пробиватися звідкись назовні; висуватися. — *Коли вилізає саме з землі всяка рослиночка, ото мені радість* (О. Довженко); *Він* [Максим] *розплющив очі, дивився на ті свої ноги в ганчір'я-*

них бурках, із яких вилізали пальці, ворушив тими пальцями й знову закривав очі (І. Багряний).

4. Випадати (про волосся, вовну і т. ін.). *А коси тії, як у кішки хвости, та й ті вилазять* (Панас Мирний).

5. *тільки недок., із запереч. част.* н е, *розм.* Постійно перебувати де-небудь, не виходити звідкись. *То дід ніколи з своєї пасіки не вилазив, поки не похова аж бджіл у погріб, а то покинув і їх та прийшов* (Панас Мирний); *Пізніше, коли дорогу узнали в поле та в ліс, — то й не вилазили з їх* [них] (С. Васильченко); *Перші місяці Каринський не вилазив з цехів, намагаючись дізнатися, що робиться з кам'яновугільним маслом у приладах та трубах* (Ю. Шовкопляс); // *перен.* Постійно перебувати в якомусь стані, становищі. — *Живемо напівголодні, сонця ніколи не бачимо, бабраємось у бруді, дихаємо смітником та нужником, з хвороб не вилазимо* (В. Винниченко); — *Землю багатіям віддали за половину. Самі з наймів не вилазите* (Є. Кравченко).

◊ **[Аж] із шку́ри (зі шкі́ри) лі́зти (вила́зити,** *рідше* **вилу́зуватися** *і т. ін.) див.* **лі́зти; [Аж (і)] о́чі на лоб (на ло́ба,** *рідше* **догори́** *і т. ін.)* **лі́зуть (вила́зять) / полі́зли (ви́лізли)** *див.* **о́ко**[1]**; [Аж] о́чі [з ло́ба (з голови́)] вила́зять (лі́зуть)** *див.* **о́ко**[1]**; Ви́крутитися (ви́лізти, ви́братися** *і т. ін.) з* **хале́пи** *див.* **викру́чуватися; (1) Вила́зити (вилiза́ти) / ви́лізти з дра́нтя** — почати гарно одягатися. *Потроху-потроху коваленківська молодь стала вилазити з дрантя: дівки ясніли на свята такими хустками барвистими, що очі вбирали, а парубота одягала нові картузи і взувала хромові чоботи* (А. Дімаров); **(2) Вила́зити (вилiза́ти) / ви́лізти зі своє́ї (вла́сної) шкаралу́пи** — переставати бути ізольованим від інших, починати цікавитися тим, що виходить за межі особистих інтересів. — *Університетські роки змусили мене вилізти з тісної своєї шкаралупи сільського школяра. Повіяло іншим життям, іншим духом* (із журн.); **(3) Вила́зити / ви́лізти з боргі́в** — повністю сплачувати позичені гроші. — *Ти і тільки ти можеш допомогти нам вилізти з боргів і зажити по-людському* (Ірина Вільде); **(4) Вила́зити / ви́лізти наве́рх (назо́вні)** — несподівано або непередбачено виявлятися, ставати очевидним, нагадувати про себе (про щось небажане або приховуване). *Що б він тепер дав, коли можна було її* [правду] *викинути з пам'яті, забути... Так ні!.. Таке не забувається!.. Воно .. вилазить наверх* (Панас Мирний); *Я навіть мало помічала ту силу підкупу, .. брехні та мошенства* [шахрайства], *що теж вилізло наверх перед виборами* (Леся Українка); *Надвечір полетів підшипник на третьому тракторі, вилізли назовні інші дефекти* (Ю. Яновський); **(5) Ви́лізти (ви́йти,** *рідко* **полі́зти) / вила́зити (вилiза́ти, вихо́дити) бо́ком** *кому і без дод.:* а) призвести до негативних для кого-небудь наслідків; погано кінчитися. — *Про те ваше хазяйнування я знаю. Знаю... Воно тобі ще боком вилізе* (О. Копиленко); *А ти згадай криваве дишло, Яке фашистам боком вийшло! Яке хребет їм перебило* (В. Іванович); *Поділився я своєю прикрістю з колегами-водіями на робітничих зборах. Що й вилізло мені боком: Коровін звільнив мене з роботи* (із журн.); *Вся наша фальш, вся тупість, .. увесь наш псевдодемократизм, перемішаний з сатрапством, — все вилазе боком і котить на нас* (О. Довженко); *Ті витівки (бувало... ненароком...) Вилазили, скажу брутально, боком* (М. Рильський); б) не піти на користь, не принести користі. *Чуже добро боком вилізе* (з переказу); *Не микайся, Грицю, на дурницю, бо дурниця боком вилізе!* (прислів'я); в) не минути даремно, стати причиною для покарання за щось. *Це їм* [панам] *так не минеться, чужа кривда вилізе боком* (М. Коцюбинський); [Д о м а х а:] *Звичайне, ви на гроші пожаднились* [поласились], *отож і підлестились укупі з своєю дочкою! Та скажіть ви своїй прекрасній панночці, що їй ті гроші й худоба боком вилізуть!* (Олена Пчілка); **В одне́ (одно́) ву́хо влі́зти, а в дру́ге ви́лізти** *див.* **вла́зити; Заговори́ло (ви́лізло) нутро́** *див.* **нутро́; [І] о́чі повила́зять (ви́лізуть)** *див.* **о́ко**[1]**; О́чі вила́зять** *див.* **о́ко**[1]**; (6) Ро́гом вила́зити (вихо́дити) / ви́лізти (ви́йти)** *кому і без дод.* — мати для кого-небудь негативні наслідки. — *Значить, так, одвезем їх* [бійців] *на Борзенків хутір до кума Никифора. А він уже зна як. Ну, я пішов. Глядіть же, бісові сини, під бабськими спідницями засядете — прокляну. І мій хліб-сіль рогом вилізе* (Григорій Тютюнник); **Сіда́ти (вила́зити) / сі́сти (ви́лізти) на го́лову** *див.* **сіда́ти; (7) Хоч із шку́ри ви́лізь,** *грубо* — обов'язково дістань де завгодно і будь-якими способами; візьми де хочеш. *А попідростали* [діти] — *в голові туманіє. Тому чоботи, тому крамні штани, тому картуза, тому чорта-біса, а ти, батьку, хоч з шкури вилізь, а дай* (А. Іщук).

ВИ́ЛАЗКА, и, *ж.* 1. Вихід, виліт і т. ін. якоїсь частини війська з фортеці, місця свого розташування для несподіваного нападу на ворога. *Трояни, вилазку зробивши, .. З Енеєм вкупу ізійшлись* (І. Котляревський); *Не давали* [наші війська] *спокою противникові ні вдень ні вночі, роблячи окремі вилазки* (В. Кучер).

2. *розм.* Прогулянка за місто, село і т. ін. *У вихідний день влаштовується колективна вилазка на лижах* (О. Копиленко); — *Я мав час на поради, на промови, на вилазки до лісу, на ходіння по ресторанах* (О. Чорногуз).

3. *перен., розм.* Зухвалий виступ (у 4 знач.) проти кого-, чого-небудь. — *Хіба ти забув?* — *сказала товаришка Галакта.* — *Та сьогодні ж доповідь про останню вилазку проти самокритики* (М. Хвильовий); — *Хочу тільки тебе попередити: готуйся до найгіршого. Твій лист тут розцінюють як злісну вилазку правого опортуніста, переродженця* (А. Дімаров).

4. Малопомітний або прихований отвір, через який можна пролізти. *Петруня крадькома лізе у вилазку в частоколі* (С. Васильченко).

ВИ́ЛАМАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́ламати.** *Жаско дивитись на виламані шпичаки стовпа, і тоді пригадуєш, що над тобою 350 саженів* [сажнів] *масивної земляної цілини* (Б. Антоненко-Давидович); *Наступного дня лісова пошта доставила Ведмедеві наказ по тресту, написаний на виламаній зі стільця ніжці* (Є. Дудар); *Ребра* [у Тимофія] *виламані, в голові контузія* (Ю. Смолич); // **ви́ламано,** *безос. пред. Виламано вікна в кількох крамничках біля базару, але нічого їстівного там не знайшли* (Ю. Мушкетик).

ВИ́ЛАМАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́ламати.** *При виламанні брил вапняку в кар'єрі утворюється дуже багато дрібних шматків каменю* (з наук.-попул. літ.); *Факт виламання дверей і викрадення офіційних документів підсудний не заперечував* (з газ.).

ВИ́ЛАМАТИ *див.* **вила́мувати.**

ВИ́ЛАМАТИСЯ *див.* **вила́муватися.**

ВИЛА́МУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вила́мувати.** *Для формування крони та догляду за нею використовують переважно два способи обрізування — проріджування та вко-*

рочування пагонів, які поєднуються з такими допоміжними прийомами, як регулювання кутів нахилу гілок, прищипування і виламування пагонів та ін. (з навч. літ.); *Є на виставці також машина для виламування качанів із скошених стебел кукурудзи* (із журн.).

ВИЛА́МУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ЛАМАТИ,** аю, аєш, *док.*, *що.* 1. Ламаючи, підривати, відокремлювати частину від цілого. *Іде* [Зет] *до скелі виламувати нову брилу* (Леся Українка); *Ляля підходить до тільки-но посаджених кущів ясмину й виламує дубчика* (Остап Вишня); *Тріскалася обгоріла штукатурка, вітер виламував шматочки вапна* (С. Журахович); // Ламаючи, готувати для чого-небудь. *Хтось заскрипів хвірткою, затріщав тином, виламуючи патериці від озвірілих псів* (Григорій Тютюнник); *Кожне шарудіння змушувало насторожуватись і міцніше стискувати сучкувату важку ломаку, яку виламав собі хлопець* (О. Донченко); // Зривати, збирати (звичайно качани кукурудзи). *Виламувати качани можна за допомогою комбайнів або вручну* (з газ.); // Натискуючи, вибивати, висаджувати (двері, вікно і т. ін.). [С и д і р:] *Чорти його батька знає, як він виламав це вікно!* (І. Карпенко-Карий); *Добриня наліг усім тілом, виламав двері, ступив у хижу* (С. Скляренко); // Пробиваючи, ламаючи що-небудь, робити отвір. *Наш танк проклав дорогу для піхоти, крізь дріт колючий виламав прохід* (І. Гончаренко).

2. Переламувати, ламати (кістку ноги, руки і т. ін.). *Деякі з них* [коней] *застрявали між дерев і, несамовито б'ючись, виламували ноги* (О. Гончар).

ВИЛА́МУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВИ́ЛАМАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док.* 1. *розм.* Виходити, вириватися кудись, звичайно ламаючи щось, долаючи перешкоди. *В цю мить короткий рев, скоріше стогін, і на галявину виламується другий ізюбр* (І. Багряний); *Якісь болючі уривчасті кадри вражень. Ніч розправи, кінь, що виламується з палаючого сараю...* (О. Гончар); // *перен.* Переборюючи труднощі, перешкоди, звільнятися від чогось. *Обов'язок вдячності так був глибоко вкорінений у наших рицарських предків, що й Тугар Вовк не міг від нього виламатися* (І. Франко).

2. *тільки недок.* Пас. до **вила́мувати.** *Щаблі виламувалися один за одним так, ніби їх хтось попідпилював* (П. Загребельний).

ВИ́ЛАТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́латати.** *Антон .. стояв у полотняній сорочці, старанно вилатаній на плечах* (С. Чорнобривець); *Івась накинув на плечі старенький вилатаний піджак* (із журн.).

ВИ́ЛАТАТИ, таю, таєш, *док.*, *що.* Залатати, вкрити латками (у 1 знач.). *Кожуха вилатать* (Сл. Гр.).

ВИ́ЛАШТУВАТИСЯ, ується, *док.* Розміститися в певному порядку. *Кулеметники на ходу зняли кулемети зі станків, узяли на плечі, вилаштувалися в один довгий ряд* (Ю. Яновський); *На Вацлавській площі вилаштувався четвірками багатолюдний похід і поплив униз, щоб .. покласти до стіп пам'ятника .. Янові Гусу терновий вінок* (Р. Іваничук).

ВИ́ЛАЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́лаяти.** *Явдоха знову промовчала, і перший раз у житті пішов Павло на роботу не висварений та не вилаяний жінкою* (Григорій Тютюнник); *Неслухняний хлопчик був вилаяний і покараний мамою* (із журн.); // **ви́лаяно,** *безос. пред. Думала вона, що "орать" — це на полі орати, а сьогодні її вилаяно дурною й сказано, що це значить — репетувати* (Б. Грінченко).

ВИ́ЛАЯТИ, аю, аєш, *док.*, *кого, що і без прям. дод.* Обізвати кого-, що-небудь образливими, лайливими словами. *Став* [Тимоха] *просити трьох* [карбованців], *— батько його вилаяв* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Здалось — це не ми передучора ще сварливо зустрілись. Не її я вилаяв дурепою* (Олесь Досвітній); *Скаржився далі Кудря, що занапрасно* [даремно] *його вчора Кажан вилаяв* (М. Хвильовий); *Вилаявши модерне.., він просторо й балакуче починає говорити про старовинну запорозьку церкву в Новомосковському* (В. Домонтович); *А Балика плюне у вічі* [Горленку], *вилає зрадником і собакою...* (З. Тулуб).

ВИ́ЛАЯТИСЯ, аюся, аєшся, *док.* Вимовити образливі, лайливі слова. *Максим вилаявся, хрьопнув дверима і пішов з хати* (М. Коцюбинський); *— Брехуни чортові, — гірко вилаявся Марко* (І. Микитенко); *Іван поклав трубку, якусь мить сидів нерушно. Хотілося міцно вилаятись* (В. Дрозд).

ВИ́ЛЕЖАНИЙ, а, е. Який набув нових якостей унаслідок вилежування. *Старі, але міцні двері з вилежаного дуба взято на залізні болти* (В. Кучер).

ВИ́ЛЕЖАТИ *див.* **виле́жувати.**

ВИ́ЛЕЖАТИСЯ *див.* **виле́жуватися.**

ВИЛЕ́ЖУВАННЯ, я, *с.* Стан за знач. **виле́жуватися.** *При розстиланні льону на початку серпня тривалість вилежування зменшується днів на 10* (із журн.).

ВИЛЕ́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ЛЕЖАТИ,** жу, жиш, *док.* 1. Лежати протягом певного часу через хворобу, втому і т. ін. *— Так що, повинна тобі сказати, вилежуй спокійно та скоріше видужуй* (В. Козаченко); [Я к и м:] *Востаннє вже так оддубасив* [Катрю], *що більш тижня вилежала* (М. Кропивницький).

2. Те саме, що **виле́жуватися** 2. *Щоб уся вовна набула однакової вологості, зразки її вилежували протягом доби після їх взяття від овець* (з наук. літ.).

ВИЛЕ́ЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВИ́ЛЕЖАТИСЯ,** жуся, жишся, *док.* 1. Довго лежати після сну, лежати відпочиваючи або хворіючи. *Ранок був тихий, але холодненький, так гарно було вилежуватись на м'якому сіні* (І. Нечуй-Левицький); *В дорозі на гарячку захворіла* [Лашка] *й довго вилежувалася в старого шляхтича* (Іван Ле); *Попереду вічність — спіть, вилежуйтесь на канапах і диванах* (В. Дрозд).

2. Лежачи протягом певного часу, набувати нових якостей. *На лавці і лише на лавці сідали гості, вилежувалися яблука й груші* (М. Ю. Тарновський); *Льон, розстелений у липні і на початку серпня, швидко вилежується і дає волокно найкращої якості* (з газ.); *Вапняному тісту перед уживанням дають вилежатися два-три тижні* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́ЛЕТІТИ *див.* **вилітáти.**

ВИ́ЛИВ, у, *ч.* 1. Витікання, виливання якої-небудь рідини або рідкої маси. *Магма, що виливається через щілини, переважно буває плинною (рухомою), і тому під час виливів не утворюються вулканічні конуси* (з наук. літ.).

2. *перен.* Висловлення, вираження почуттів. *Я розповів знайомому власну любовну трагедію. Ви розумієте — мій біль безугавно шукав виливу* (Ірина Вільде); *Думки крутяться в моїй голові роєм, зчеплюються поміж себе, потребують виливу, отож я можу позбутися їх тільки так — у розмові на папері* (Валерій Шевчук).

3. *діал.* Повінь. *Побудовані були кашиці (загати).., щоб охоронити село від виливу* (І. Франко).

ВИЛИВА́ЛЬНИК, а, *ч.* Робітник, що виготовляє металеві предмети способом виливання. *До професій металургійного виробництва зі шкідливими й небезпечними умовами праці належить фах виливальника металу, зайнятого в цехах електролізу алюмінію, магнію, титану, рідкісних та кольорових металів* (із журн.); *Ливарний завод прийме на роботу слюсаря, лаборанта, виливальника, машиніста крана, верстатника* (з газ.).

ВИЛИВА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **винива́льник.** *Виливальниця валиків.*

ВИЛИ́ВАНЕЦЬ, нця, *ч.* Те саме, що **ви́ливок** 2. *Попит на вугіллячко, чавунні виливанці й сталеві болванки збережеться, поки "Форд" або "Мерседес" матимуть у своїй конструкції хоча б одну залізну гайку* (з газ.).

ВИЛИ́ВАНИЙ, а, е. Зроблений способом виливання. *Розроблено класифікацію кам'яного декору народного житла, виробів із кованого та виливаного металу, творів народного бляхарства, гончарства, ткацтва, писанкарства, вишивки* (з наук. літ.).

ВИЛИВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вилива́ти** 1, 3, 4. *Жінки забували про свою рибу, горщики, швець спиняв латання сандалії, черпальники — виливання води* (Н. Королева); *— Тікаєте, бісові сини? — спитав нас дід Платон Півторак, що виходив уже з сіней з веслом, сіткою й дерев'яним ковшем для виливання води з човна* (О. Довженко); *Слов'янські племена Східної Європи займалися плавленням заліза і виробництвом залізних речей, виливанням бронзових виробів* (з наук.-попул. літ.).

ВИЛИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВИ́ЛИТИ,** ллю, ллєш, *рідко* **ВИ́ЛЛЯТИ,** ллю, ллєш, *док.* 1. *що.* Видаляти назовні з посуду, з певної заглибини і т. ін. яку-небудь рідину. *Він, сьому випивши восьмуху, Послідки з кварти виливав* (І. Котляревський); *Бочкам черева розбивали, випускали питво. Пили, поки могли, а решту виливали в болото* (Б. Лепкий); *Коли ми зійшлися надвечір всі біля Щучиного болота, щоб повертатися разом на село, я трохи затримався, виливаючи з чобота зачерпнуту за халяву воду* (Б. Антоненко-Давидович); *Небагато хто знає, що виливши на себе відро-два крижаної води, можна зігрітися, виливши ж кілька відер, навпаки, втратити багато сил* (з наук.-попул. літ.).

2. *перен., що, у чому, чим, у що.* Висловлювати, виявляти, передавати в який-небудь спосіб свої почуття, думки і т. ін. *Є такі люди, що найважчу тугу виливають сміхом, жартами* (Панас Мирний); *Хотіла б я буть соловейком, Щоб думу, що серце живить, В піснях голосних виливати* (Дніпрова Чайка); *Порається* [Уляна] *коло печі, виймає хліб і тим часом сердито виливає свою журбу й злість сусідці* (М. Коцюбинський); *Голос ночі і зір виливав я у спів...* (М. Зеров); *Хазяїн приніс ще меду і став виливати перед гостями своє горе* (П. Козланюк); *— Але дозволь мені хоч дома одвести душу і вилити те, що накипіло* (М. Хвильовий); *Готувався* [Саїд] *вилити смертельну лють, що збиралася віками* (Іван Ле).

3. *що.* Виготовляти речі, деталі способом наливання розтопленого металу в певні форми. *Інші збились біля кузень, лагодили броню, гострили шаблі, насаджували на списи ратища і виливали кулі* (О. Стороженко); *В Україні були чудові майстри, що виливали гармати, дзвони, казани, котли, будь-який посуд та інші вироби* (з наук.-попул. літ.).

4. *кого.* Ллючи воду в нору, виганяти (звіра, звірка). *Він .. ходив у поле виливати водою ховрахів* (Ю. Мокрієв).

5. *діал.* Розливатися. *— Сеї ночі впали дощі в горах, а по кождій зливі наш потік виливав* (І. Франко); *Від заходу природним укріпленням міста була Полтва, в давніх часах досить велика річка, що обертала млинові кола й деколи бурилася й виливала* (І. Крип'якевич).

◊ **(1) Вилива́ти / ви́лити [свою́] ду́шу** *(рідко* **[своє́] се́рце)** *кому, перед ким, у чому і без дод.:* а) щиро ділитися з ким-небудь найпотаємнішим, тим, що хвилює, наболіло. *На війні хлопці не стануть першому зустрічному виливати свою душу, а вже коли виливають її, то тільки справжньому другові* (П. Автомонов); *Говорили всі, хто бажав перед представником центру вилити наболілу душу* (І. Кириленко); *Данило взяв дочку обома руками й заговорив. Взагалі не дуже балакучий, він інколи любив вилити душу в патетичному монолозі* (Л. Дмитерко); б) висловлювати свої почуття, переживання. *Багато знала й багато співала пісень стара Гафійка, але ні в одній з них не тужила так, душу всю виливаючи, як у пісні про славного Яношика* (Г. Хоткевич); *Заспівали в полі пісню трактористи, виливають серце у словах простих* (В. Сосюра); в) досхочу наговорюватися про наболіле; виговорюватися. *Чоловік мав потребу вилити комусь душу .. Бачить, п'яний іде — підійшов і давай розповідати йому* (з переказу); *— Куди все зникає? Оте бажання вилити душу, вийти увечері на вулицю, до людей. Як раніше було, поручкатися: — Доброго вам здоров'я... — І вам доброго...* (А. Камінчук); **(2) Вилива́ти / ви́лити [свою́] жовч** — виявляти чим-небудь недоброзичливість, неприязнь, злобу (перев. у розмові). *Кобра ще довго виливав свою жовч, але його ніхто не слухав* (О. Слісаренко); *Є двоє-троє колег по лікарні, які знаходять час не вдовольнятися становищем .. і жовч свою .. вилити* (Іван Ле); **(3) Вилива́ти / ви́лити сльоза́ми** *що* — плачучи, полегшувати своє горе, свій стан, трохи заспокоюватися. *Розказав би про те лихо, Та чи то ж повірять!.. Та й нащо те знати, що сльозами перед вами Буду виливати?* (Т. Шевченко); *Петрусь припав до подушки — і не словами, а сльозами виливав їй своє лихо* (Панас Мирний); **(4) Вилива́ти / ви́лити сльо́зи (бага́то** *(рідше* **бага́цько) сліз):** а) гірко плакати від горя. *Дивилася* [мати] *за батьком, виливаючи сльози, а він усе далі, та й за гору зайшов* (Марко Вовчок); *Виллє* [сиротина] *сльози на могилу — Серденько спочине* (Т. Шевченко); б) *(чиї, чиїх)* приносячи горе, завдаючи лиха кому-небудь, змушувати плакати, страждати. *— Ти знаєш, він який суціга, Паливода і горлоріз; По світу як іще побіга, Чиїхсь багацько виллє сліз* (І. Котляревський); **(5) Вилива́ти (відлива́ти) / ви́лити (відлля́ти) переля́к (переполо́х, уро́ки** *і т. ін.) кому і без дод.* — за народними уявленнями — знахарськими способами лікувати людину. *Переполохи виливаю, Гадюк умію замовлять* (І. Котляревський); *Наша знахарка — баба Горпиниха, що й уроки виливає, бешиху шепче і пропасницю вичитує* (Панас Мирний); [О р и ш к а:] *Перелякали дитину, глядіть, щоб не довелось переполоху виливати* (М. Кропивницький); [М а м а ї х а:] *Слухайте, люди, старішої од мене в селі немає, я вам і дітям вашим пупи різала, переляк одливала, кров замовляла* (Ю. Яновський); *Старенька мати, залишившись сама, заробляла собі на харч тим, що лікувала людей травами, воском на свяченій воді виливала дітям переляк, загоювала рани чи шептала від бешихи* (М. Циба); *Одного разу*

вона попросила бабу Орину.., щоб відділяла їй перестрах (І. Франко); **(6) Вилива́ти з во́ску [тала́н-до́лю],** *заст.* — ворожити, ллючи розтоплений віск у воду. *І ворожка ворожила, Пристріт замовляла, Талан-долю за три шаги З воску виливала* (Т. Шевченко); **(7) Вилива́ти (ли́ти) / ви́лити помиї** *на кого — що, грубо* — ганьбити, заплямовувати когонебудь, звинувачуючи в чомусь осудливому. *Сам* [Прудон] *зажив собі слави, а сам не так уже й погано уживався з порядками Луї Філіппа і Гізо, як ви уживаєтеся з сучасним режимом, хоча потроху бурчите і виливаєте на нього ліберальні помиї* (М. Стельмах); — *Прочитав* [Дмитро Федорович] *лютощами сповнену писанину. Не обурювався, не доводив, що то наклеп. Тільки й сказав: — Я не знаю, хто ллє ці помиї на мене* (В. Большак); *Русевич, виступаючи вдруге, почав з того, що постарався вилити на своїх противників якнайбільше помиїв* (Ю. Шовкопляс); **Ли́ти (вилива́ти, пролива́ти) / ви́лити (проли́ти) [дрібні́] сльо́зи** *див.* **ли́ти; Хоч на соба́ку (на хвіст соба́ці) лий / ви́лий** *див.* **ли́ти.**

ВИЛИВА́ТИСЯ, а́ється, *недок.*, **ВИ́ЛИТИСЯ,** ллється, *рідко* **ВИ́ЛЛЯТИСЯ,** ллється, *док.* 1. Витікати, литися назовні. — *Пий! — сказав чоловік. Яків узяв. Рука його тремтіла і трунок виливався з чарки* (Панас Мирний); *З водопроводу подаватимуть до бака воду. А відти трубами і трубками* [вона] *оббігатиме компресор, щоб потім вилятися геть* (М. Трублаїні); // *перен.* Виходити, вибігати звідкись, кудись (про натовп). *Гуде стриманим гудом маса голів, поспішно виливаючись із зали* (В. Винниченко); *Охоплені панікою, виливалися лавиною з будинку в'язні* (І. Багряний); *Саме мінялися зміни, і з цехів* [заводу] *виливались потоки людей* (Яків Баш).

2. *перен.* Знаходити своє вираження, вияв (про почуття, особливості характеру). *Радість виливалась стихійно, широко* (П. Тичина); // *у що, у чому, чим.* Виявлятися якимсь чином, набираючи певної форми. *На що б око не впало, що б не сталось на світі: чи пропала овечка, полюбив легінь, зрадила дівка.., — все виливалось у пісню* (М. Коцюбинський); *Всі його* [Т. Г. Шевченка] *думки, його переконання, його віра виливались у цих творах, що нестримно тепер писав* (О. Іваненко); *Стримуєш сльози? Що ж, не ридай, Вилитись пісні Словами дай* (Л. Первомайський); *Письменник М. Хвильовий не уявляв, у що згодом виллється ця аскетична, сліпа покора жорстокому диктату обставин* (з публіц. літ.).

3. Набувати певної форми литтям (у 1 знач.). *Алюмінієві бронзи добре виливаються.*

4. Утворюватися внаслідок виливання й застигання розтопленого воску. *Ну, Марусю, загадай, Віск на воду виливай: Що там виллється — пізнай* (Л. Боровиковський); * Образно. *Таки нестемісінько він* [Чіпка] *вийшов, так і вилився з воску!..* (Панас Мирний); // *тільки док., у кого, перен.* Стати дуже схожим на кого-небудь. *Вилились, як з воску, в матір* (Номис); — *Подивись, — каже вона, — подивись, Химо, усі тройко у його* [батька] *вилились — мої чорнявенькі!* (Марко Вовчок).

5. *тільки недок.* Пас. до **вилива́ти.** *З міді, бронзи, латуні виливалися посуд, гармати, дзвони* (з наук.-попул. літ.); *Циліндри автомобільних двигунів виливаються з чавуну* (з навч. літ.).

Вихо́дити (вилива́тися, виступа́ти) / ви́йти (ви́литися, ви́ступити) з берегі́в *див.* **вихо́дити.**

◊ **(1) Вилива́тися / ви́литися на папі́р** — писатися легко, без труднощів. *Іван .. написав свою натхненну поему "Наймит". Вилилась вона на папір, як єдиний подих* (П. Колесник).

ВИ́ЛИВЕНЬ, вня, *ч., розм.* Те саме, що **ви́ливок** 1. * У порівн. *До Верещаків добулися надвечір, коли жовте, як курячий виливень, сонце вже торкалося овиду* (Ю. Мушкетик).

ВИЛИВНИ́Й, а́, е́. Стос. до виливання. *Заміна механічного устаткування пресовим і виливним утричі скоротила потреби у виробничій площі* (з газ.).

△ **Виливні́ поро́ди** *див.* **поро́да.**

ВИЛИВНИ́ЦЯ, і, *ж.* Форма для виливання розтопленого металу. *Насть випустив метал заданої марки добре нагрітим, він легко розливався по виливницях* (М. Рудь).

ВИ́ЛИВОК, вка, *ч.* 1. Пташине яйце, знесене в м'якій оболонці, без шкаралупи. *Проклята курка виливки ллє, а нестись — не несеться* (Сл. Гр.); *Коропову посипались запитання .. скільки зубів має борона? Котрий плуг мудріший — той, що оре, чи той, що стоїть? .. Від чого кури несуть виливки?* (В. Земляк).

2. Вилитий із металу напівфабрикат. *Шар білого чавуну утворюється при швидкому охолодженні поверхні виливка* (з навч. літ.); *Сталевий виливок.*

ВИ́ЛИЗАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́лизати.** *Горщик порожній, аж вилизаний від меду, кошик перевернений* (І. Франко); * Образно. *Штукатурка, вилизана пекучими язиками вогню, ставала з білої рудою* (С. Журахович); * У порівн. *Оте чисте, виплекане, немов вилизане матір'ю звірятко* [Гафійка], *.. ота весняна золота бджілка вкинула у хату щось таке, від чого білі стіни під низькою стелею осміхнулись* (М. Коцюбинський); // **ви́лизано,** *безос. пред. Хлопці, видно, зголодніли: страву з'їдено до останньої рісочки, навіть горщик вилизано* (із журн.).

◊ **(1) Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **ви́лизаний [язико́м]** — дуже чистий. *Вночі .. був великий дощ. Це я побачив вранці, коли вибіг за ворота, — вся трава нахилилася в один бік, а колії були наче вилизані язиком* (П. Панч).

ВИ́ЛИЗАТИ *див.* **вили́зувати.**

ВИ́ЛИЗАТИСЯ *див.* **вили́зуватися.**

ВИЛИ́ЗУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вили́зувати і вили́зуватися** 1. *Одним із засобів догляду за шерстю домашніх улюбленців є купання, хоча багато кішок цього не потребують — їм досить вилизування* (із журн.).

ВИЛИ́ЗУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ЛИЗАТИ,** ижу, ижеш, *док., кого, що.* Лижучи, очищати кого-, що-небудь. *Пестить* [вовчиця] *по черзі обох* [дітей] *і тіло вилизує ніжне* (М. Зеров); * Образно. *Од хати й хлівця залишились тільки глиняні стінки, по яких ще перебігали золотенькі гадючки вогню, вилизуючи рештки дерева* (П. Панч); // Лижучи, вибирати все без залишку з чого-небудь. — *Певно, якийсь із них сметану крадену тут вилизував* (І. Цюпа); *Вони поїли все дощенту, висмоктали кісточки .. і, мов голодні коти, вилизали навіть миску* (М. Коцюбинський); // *перен.* Ретельно прибирати, вичищати, вимивати. *Молодиця зраділа, що робота закінчилась. Зранку попідтирає в кабінетику: дасть Бог день, дасть і їжу. Мий, вилизуй, знову насмітять* (Б. Харчук).

ВИЛИ́ЗУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВИ́ЛИЗАТИСЯ,** ижеться, *док.* 1. Лижучи себе, очищати шерсть, шкіру, рану (про тварин). *Всипали* [господарі] *йому* [Вовкові] *такого бобу,*

що пару день нікуди не ходив, тільки лежав у лісі та вилизувався (І. Франко).

2. *тільки недок.* Пас. до **вили́зувати.** *Тарілка вилизувалася котом.*

ВИ́ЛИНУТИ, ну, неш, *док., поет.* Те саме, що **ви́летіти.** *Вилинули сизі орли В Корсунь на Вкраїну* (П. Куліш); // Легко і швидко вибігти. — *Коли я твій голос коло двора почую, я зараз вилину до тебе, — сказала Мелашка* (І. Нечуй-Левицький); // Плавно рухаючись, з'явитися, показатися. *Тим часом туман розірвався на сході, і відразу з його* [нього] *вилинуло, сяючи пишною красою, золотеє сонце* (Б. Грінченко).

ВИ́ЛИНЯЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **ви́линяти.** *Настя дивилась на його білий, вилинялий від сонця чуб, на веснянкувате обличчя* (І. Цюпа); *Підходить* [батько] *до волохатих, ще не вилинялих за зиму коней, дивиться на Карого, похитує головою* (М. Стельмах).

ВИ́ЛИНЯТИ, яє, *док.* 1. Втратити свіжість, яскравість первісного кольору. *Зелені матер'яні чобітки Брянського зовсім вилиняли за ці дні* (О. Гончар); *Ніс ханові почервонів, під очима висіли мішки, ріденька борода обтіпалася, фарба на ній вилиняла* (Ю. Мушкетик).

2. Утратити стару шерсть, вовну, пір'я і обрости заново (про тварин). *Почалось полювання на зайців. Вони давно вже вилиняли, і хутро їх стало блискуче* (О. Копиленко); *Господар вивів із власного сарая білолобу кряжисту телицю. Вона вже вилиняла, тепер бронзовіла під сонцем рудою гладенькою шерстю* (Є. Доломан).

ВИ́ЛИСІТИ, ію, ієш, *док.* Зробитися лисим, утратити частину або все волосся на голові. *Аж вилисів* [хлопець] *відтак. У шпиталі* (О. Кобилянська); *Ті ж сірі, завжди насторожені очі під рудими кошлатими бровами. Велика лобата голова, що тепер уже, правда, зовсім вилисіла* (О. Гончар); * Образно. *Андрій знав цю липу, що від старості вилисіла, її крону оздоблювали лише окремі миршаві листочки* (Л. Дмитерко).

ВИ́ЛИСК, у, *ч.* Відблиск, полиск, що відсвічує на чому-небудь. *Іржаві, темні ґрати неохоче впустили в камеру* [тюрми] *барвисті вилиски вечірнього погасання* (С. Васильченко); *Юрій Олександрович увійшов до своєї кімнати й засвітив електрику .. Не потішив його вилиск світла на шибках по шафах* (В. Підмогильний); *Як небо маревно злилося з далеким вилиском ріки!* (В. Сосюра); // Додатковий колір, відлив (*див.* **відли́в**[1]). *У неї були коротко підстрижені кучері, на диво чорні, з синюватим вилиском, який можна порівняти тільки до грачиного крила* (О. Донченко).

ВИЛИ́СКУВАТИ, ує, *недок., чим і без дод.* М'яко блищати, відсвічувати; лисніти. *Матроси стоять на юті, мов статуї. Їхні руки й обличчя вилискують бронзою* (В. Кучер); *Виорана земля чорніла, аж вилискувала, і тільки де-не-де несміло виглядали зелені листочки трави* (Д. Ткач); *Вилискуючи на сонці, вороні коні швидко помчали по укатаній широкій дорозі на північний захід* (П. Кочура).

ВИЛИ́СКУВАТИСЯ, ується, *недок.* Те саме, що **вили́скувати.** *Сидить якийсь чоловік .. чорні кучері аж вилискуються* (І. Нечуй-Левицький); *Антін Глущук підходить до найліпшого авто, що, обмите осіннім дощиком, вилискується як скло* (С. Чорнобривець).

ВИ́ЛИТИ *див.* **вилива́ти.**

ВИ́ЛИТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ви́лити** 1–3. *Як не затоплять їх* [ворогів] *хвилі вилитих сліз та крові?* (П. Грабовський); *Неподалік від башти на відкритому місці просвічувалась фігура юнака, вилита з темного металу* (О. Гончар); * У порівн. *Мастю був він* [кіт] *білий, неначе з срібла вилитий* (О. Стороженко); *Марія поверталася додому знеможена, але золота, наче вилита з бурштину* (В. Яворівський); // **ви́лито,** *безос. пред. Злива враз припинилася, вщухла, ліс рук опустився, й люди, так, наче їм вилито цистерну холодної води на голови, замовкли* (І. Багряний).

2. *у знач. прикм., розм.* Зовсім такий, як хто-небудь; дуже схожий на когось. *Дочка вилита мати вдалася* (Панас Мирний); — *Як мені, мамо? — скрипнувши чобітьми, легко пройшовсь* [Дмитро] *по хаті .. "Який він славний! Вилитий Тимофій", — за кожним рухом стежила мати* (М. Стельмах).

(1) Як (мов, ні́би *і т. ін.*) **ви́литий** — добре, точно по фігурі, формі ноги (про одяг, взуття). *Ті черевички — прийшлися як вилиті* (С. Васильченко); *На їхніх кремезних тілах форма сиділа наче вилита* (В. Собко).

ВИ́ЛИТИСЯ *див.* **вилива́тися.**

ВИЛИЦЮВА́ТИЙ, а, е. Із великими, випнутими вилицями. *Його вилицювате обличчя сяяло цікавістю* (В. Кучер); *Попереду скакав вилицюватий татарський тисячник у плескуватій волохатій шапці* (А. Хижняк); *Миронові вилицюваті щоки набігли ґудзами, він підвівся* (Р. Іваничук).

ВИ́ЛИЦЯ, і, *ж.* Опукла кістка черепа, що міститься між оком і верхньою щелепою. *Забинтована вилиця нила, все тіло було, немов потовчене* (В. Винниченко); *На ліву вилицю лягала жовта плямка від світла* (О. Донченко); *Герасим помітно схуд і постарів: глибоко запали очі, загострилися вилиці, на чолі збільшилося зморщок* (П. Кочура).

ВИ́ЛИЧНИЙ, а, е. Прикм. до **ви́лиця.** — *Ну і дав у пику, що призвело до множинного перелому виличної кістки, кращі професори Києва не знали, як оте заживити, щоб не різати щоку...* (Є. Кононенко); *Лицьовий відділ черепа складається з верхніх щелеп, піднебінних, виличних, носових кісток* (з навч. літ.).

ВИЛІЗА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вілiза́ти.** *Спортивна підготовка туриста включає індивідуальні й групові вправи з рівноваги на колоді з рюкзаком, вилізання на вертикальні й горизонтальні предмети і т. ін.* (із журн.).

ВИЛІЗА́ТИ *див.* **вила́зити.**

ВИ́ЛІЗЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **ви́лізти.** *І тепер уже авто гальмує на якійсь місячній (себто залитій вилізлим з-за хмари де-де місяцем, себто місячним анемічним світінням) анемоновій галявині* (Ю. Андрухович); *Крісло було низьке, з вилізлими пружинами* (Ірина Вільде); *Рíденькі вуса, така ж чуприна з-під колись дорогої, а тепер вилізлої, замицьканої смушевої шапки з сукняним верхом, драна кожушина на голих ребрах* (Ю. Мушкетик).

ВИ́ЛІЗТИ *див.* **вила́зити.**

ВИЛІКО́ВНИЙ, а, е. Який піддається лікуванню (про хворобу, рану). *Нині мільйони людей порятовані від невідворотної загибелі або позбулися тяжких, раніше не виліковних хвороб — завдяки операції переливання крові* (Ю. Смолич); — *Тяжка, небораче, у тебе недуга, чи й виліковна...* (І. Нижник); *Туберкульоз — цілком виліковна хвороба* (з навч. літ.).

ВИЛІКО́ВНІСТЬ, ності, *ж.* Здатність до вилікування. *Важливе значення має інформованість населення про виліковність раку, усвідомлення того, що рак — це не вирок* (із журн.).

ВИЛІКО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виліко́вувати.** *Комітет експертів установив єдину реєстрацію випадків виліковування раку, щоб уможливити в такий спосіб порівняння результатів різних методик лікування* (із журн.); *У психотерапії виліковування клієнта починається тоді, коли він заміняє свій оцінний підхід — добре чи погано — на відповідальний підхід — реально чи не реально, це є чи цього немає* (із журн.).

ВИЛІКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ЛІКУВАТИ,** ую, уєш, *док., кого, що.* 1. Лікуючи, позбавляти когось хвороби, недуги; робити здоровим. *То ж його професія — виліковувати хворих* (Н. Рибак); *Із часом масове захоплення звіробоєм як рослиною, що виліковує всі хвороби, призвело до перебільшення його лікувальних властивостей* (з наук.-попул. літ.); — *Щоб вилікувати хворобу, треба дійти її причини* (І. Франко); *Мати зробила Старикову перев'язку і вилікувала його* (Л. Смілянський).

2. *перев. док., перен.* Позбавляти, звільняти, відучувати від чого-небудь. — *Вірно, саме життя виправить її характер і вилікує її роздуте честолюбство* (О. Донченко); — *Так я тебе навчу культури, душа твоя лягава!.. Я тебе вилікую...* (І. Багряний); *Інна вважає, що саме в ті дні з'явився у Віктора комплекс неповноцінності. Сподівалась, що зможе вилікувати його, душевно зцілить хлопця своєю любов'ю* (О. Гончар).

ВИЛІКО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВИ́ЛІКУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *док.* 1. Лікуючись, позбавлятися хвороби, недуги; робитися здоровим, видужувати. *Помиті в Миргородській воді руки чи тіло швидко виліковувались від різних виразок та ран* (В. Дарда); — *А чоловік, як у нього на тілі болячки чи короста, хіба він вилікується, як у кожусі й спати лягатиме?* (А. Головко); *Женя не могла розважити мене. Лікування трохи допомогло їй, та вилікуватись цілком їй не пощастило* (Л. Смілянський); *На прощання Брянський міцно потис ординарцеві руку. — Вилікуєтесь, повертайтесь у роту. Я вас завжди прийму* (О. Гончар).

2. *перев. док., перен.* Позбавлятися, звільнятися, відучуватися від чого-небудь. — *Отакий, кажу я тобі, був єдиний недолік Педро Дорільї, від якого, скільки мені відомо, він не вилікувався й досі* (В. Владко); *Стояли тоді над Києвом ясно-блакитні дні, і саме в ті дні відчув Лазар, що він уже вилікувався від свого великого горя* (Валерій Шевчук).

3. *тільки недок.* Пас. до **виліко́вувати.** *Ранні стадії туберкульозу та абсцесів легень успішно виліковуються антибіотиками* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́ЛІКУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́лікувати.** *Вавилон лікували, та він не був вилікуваний, покиньте його і підемо кожен до краю свого, бо присуд його досягнув до небес і дійшов аж до хмар!..* (Біблія. Пер. І. Огієнка); — *На вилікуваному коні далеко не заїдеш,* — *зауважив дід Карпо* (М. Циба); // **ви́лікувано,** *безос. пред. До табору прийшов старий мусульманин, якого незадовго перед тим було вилікувано від тропічної малярії* (із журн.).

ВИ́ЛІКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́лікувати.** *Якось тихо-мирно одружився* [Преображенський] *з Сонею, ніби подякував за вилікування* (Іван Ле); *Недуга затяжна, хронічна і ледве чи піддасться вилікуванню* (М. Сиротюк); *Повне вилікування варикозної хвороби можливе лише на ранніх її стадіях* (з наук. літ.); *Мій сон можна витлумачити й не містично: коли б я напевно розгадав нашу сімейну таємницю, то спокій приніс би не померлим, вони в спокої достатньому, а собі і знайшов би засоби для вилікування здобутої глибокої травми* (Валерій Шевчук).

ВИ́ЛІКУВАТИ *див.* **виліко́вувати.**

ВИ́ЛІКУВАТИСЯ *див.* **виліко́вуватися.**

ВИ́ЛІПИТИ *див.* **виліплювати.**

ВИ́ЛІПЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́ліпити.** *Хапаючись за виліплені на стіні узори, ступив* [Сашко] *кілька кроків по коридору* (Л. Смілянський); *Хвиля несподівано з моря підкрадеться, набіжить і одним полизком злиже ті плоди дитячої фантазії, виліплені з піску лицарські замки та чиїсь маленькі фрегати* (О. Гончар); * Образно. *Для Калини сьогоднішній Турбай — це постать, виліплена зі спогадів* (М. Руденко); // **ви́ліплено,** *безос. пред. На острові Родос для мурування головної бані* [собору] *було виліплено легку цеглу* (П. Загребельний).

◊ **(1) Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **з во́ску** *(рідко* **з гіпсу) ви́ліплений (зліплений)** — надзвичайно виснажений, блідий, змарнілий. *Батько такий був замучений, жовтий, як з воску зліплений* (з переказу); [Т і п к а:] *Перш які були* [бариня] *з себе показні, тілесні, а тепер немов з воску зліплені...* (М. Кропивницький); *Обличчя стало на мить як із гіпсу виліплене — неживе* (А. Головко); *Вони* [солдати почесної варти] *байдуже поглядали на виссане мукою, наче з воску виліплене обличчя, на міцно склеплені повіки, за якими не було уже нічого живого: тільки холод і тлін* (А. Дімаров).

ВИЛІ́ПЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виліплювати.** *А для дітей — сюрприз: власноручне виліплювання "щасливого" вареника, своєрідний майстер-клас, та ще й подарунок у нагороду. Все це перетворює трапезу на справжнє маленьке сімейне свято* (з газ.); * Образно. *Зрозуміло, що матеріал для "виліплювання" сорту пшениці селекціонер бере на свій смак і розсуд* (з наук.-попул. літ.).

ВИЛІ́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВИ́ЛІПИТИ,** плю, пиш; *мн.* ви́ліплять; *док.* 1. *що.* Ліпити з глини, гіпсу і т. ін. скульптурні зображення. *Не спиняючи розповіді, бере* [Річард] *глину і править далі, виліплюючи щось* (Леся Українка); *Він прикрашав стіни і ззовні, і всередині, виліплював прикраси дивні* (А. Хижняк); *Хомі хочеться негайно ж виліпити портрет оцієї стрункої, чарівної, запаморочливої особи* (Ю. Яновський).

2. *що.* Споруджувати з якої-небудь м'якої речовини. *У вулику бджоли виліплюють із воску соти, які складаються із шестигранних чашечок* (із журн.); — *Он у тебе під стелею ластівки гніздо виліпили* (О. Гончар).

3. *кого, що, з кого — чого, перен.* Впливаючи на кого-небудь, формувати його погляди, вдачу і т. ін. — *Ти виліплював їхній характер, ти — скульптор дитячої душі* (О. Донченко); [Ф е д о р а:] *З молодого, кажуть, як із воску, що схочеш, те й виліпиш* (С. Васильченко); *Наш батечко ладнався виліпити з нього* [Івана] *зятя на свій смак* (П. Колесник).

ВИЛІ́ПЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **виліплювати.** *Вона сподівалася .. порятувати бодай скалки того, що з такою старанністю виліплювалося впродовж років* (Ю. Мушкетик).

ВИ́ЛІПОК, пка, *ч., рідко.* Виліплений із глини, гіпсу і т. ін. предмет, що точно відтворює форму чого-небудь; зліпок. *Недавно Фрося принесла із школи Барвисту кулю — виліпок землі* (М. Бажан).

ВИ́ЛІСОК, ска, *ч., рідко.* Невеликий ліс. *Звук поїзда долітав од неблизької станції і рівним видзвоном плив, як туман, від посадок до виліска* (Є. Пашковський).

ВИ́ЛІТ, льоту, *ч.* 1. Дія за знач. **вилітáти** 1. [Хоменко:] *Треба посіяти просо в таку пору, щоб воно встигло зацвісти до першого вильоту комарика* (З. Мороз); *Федотов цілком виразно уявляє собі, як в його полку пілоти готуються до вильоту* (Н. Рибак).

2. Підняття літака в повітря і його політ із певною метою. *Робота пілота на фронті вимірявться кількістю бойових вильотів* (С. Скляренко).

ВИЛІТА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вилітáти.** *Особливістю альфа-розпаду є досить низька енергія альфа-частинок у момент вилітання з ядра* (з наук. літ.); *До анімаційних ефектів виходу належить спадання об'єкта за край слайда, зникнення з екрана або вилітання зі слайда по спіралі* (з навч. літ.); *Оброблювану деталь слід установлювати на верстаті правильно і надійно, щоб під час ходу верстата були виключені можливості вилітання деталі або будь-які інші порушення технологічного процесу* (з мови документів).

ВИ́ЛІТАТИ, аю, аєш, *док.* Літаючи, пробути певний час у повітрі. *Літаки вилітали декілька годин і лише під вечір повернулися на аеродром* (з газ.).

ВИЛІТА́ТИ, áю, áєш, *недок.,* **ВИ́ЛЕТІТИ,** ечу, етиш, *док.* 1. Летіти, покидаючи місце свого перебування або з'являючись де-небудь (про птахів, комах, літальні апарати і т. ін.). *Сполохані горобці та голуби вилітали з .. стіжків* (І. Нечуй-Левицький); *Сич вилетів на полювання* (О. Донченко); *Вилетів з-за лісу літак, наче зупинився в повітрі, потім з нього скочило троє людей* (Ю. Яновський); // Підніматися в повітря, відправлятися куди-небудь літаком, вертольотом і т. ін. — *Сіробаба казав, що коли вперше без інструктора вилітаєш, то в повітрі співати хочеться* (О. Гончар).

2. Стрімко підніматися в повітря. *Високі стовпи диму вилітали з верхів у небо високо-високо* (Панас Мирний); *Вилетів з скирти крилатий огонь* (О. Олесь); *Враз купа наскубаного пір'я, вихором вилетівши з кошика, розлетілась по всій кімнаті* (О. Донченко).

3. *перен.* Раптово випадати з чого-небудь. — *Гей ти, вайло! — гукала вона на неї, коли Гафійці ненароком вилітало з рук веретено* (М. Коцюбинський); *З дзенькотом вилетіли десь шиби* (Ірина Вільде); // Несподівано вириватися, звучати (про слова, сміх і т. ін.). *Ефектне слово вилетіло, і реакція на нього не примусила довго себе чекати* (з газ.).

4. *перен.* Дуже швидко вибігати, виїжджати звідки-небудь або кудись. *Брати виносять з клуні пропахлу дьогтем і потом упряж, сокиру та пилку, і незабаром сани легко вилітають з двору* (М. Стельмах); *Вона шарпнула полатаний мішок зо стола й вилетіла з ним із хати* (О. Кобилянська); *П'ятнадцять вершників вилетіли назустріч дивізії* (О. Довженко); *Люба кулею вилетіла в спальню* (В. Собко).

5. *тільки док., перен., розм.* Бути звільненим із роботи, відрахованим із навчального закладу, вигнаним звідки-небудь. *Мене вигнали з гімназії за політику (тоді нас вилетіло за те саме двадцять)* (В. Стефаник); — *Я тобі зараз покажу, — думав Мороз, швидко йдучи до свого кабінету, — зараз буде наказ, і вилетиш ти з роботи, аж гримітиме* (В. Собко).

◊ **(1) Ви́летіло з ро́та (з уст)** *у кого, кого, кому і без дод.* — хто-небудь сказав щось недоречне або не подумавши. — *Ах! — вилетіло з уст Олі* (І. Франко); *Невже брехливе слово вилетіло коли-небудь з моїх правдомовних уст?* (Б. Лепкий); — *А матушка їхні передавали здалеку поклін вам, матушко. Не знаю, як це вилетіло мені з рота. Може, я подумав, що слід би таки передати поклін* (І. Микитенко); **(2) Ви́летіти (ви́вітритися,** *рідше* **ви́слизнути) / вилітáти (вивітрюватися,** *рідше* **вислизáти) з голови́ (з пáм'яті)** *у кого, кому і без дод.* — зовсім забутися. — *Ну, от і прийшов новий день святої волі. Я була певна в собі, що в Антона лайка чисто з голови вилетіла* (О. Кониський); *Чагара я не згадувала, і не тому, що мені була злоба до нього, а просто тому, що він якось вилетів мені з голови* (М. Хвильовий); *Слово, оте потрібне, оте єдине певне слово, яким треба б їй рушити вперед свій виступ, вислизнуло з пам'яті* (Ірина Вільде); *Геть вивітрилася з голови висока кравцева наука, бо була як хворобливе сновидіння, тож і сподівався* [Іван], *що зараз прокинеться і вся ця мана розвіється димом* (Ю. Збанацький); — *Іду до неї — знаю, що буду говорити, прийду — все з пам'яті вилітає* (М. Стельмах); **(3) Ви́летіти із сідлá** — втратити посаду. *Кавун став тут головою. Це був крутий поворот у його житті, такий крутий, що молодий голова в перші місяці трохи не вилетів із сідла* (з газ.); **(4) Вилітáти / ви́летіти в трубу́:** а) розорятися, лишатися без будь-яких засобів існування. — *Я багато не прошу... Хай би надали вільготу бити колодязі до Перекопу .. А то мислимо хіба: з тельбухами вилетів у трубу!* (О. Гончар); *Бізнес диктує темп... Даси маху — можеш погоріти, вилетиш у трубу* (із журн.); б) не давати потрібної користі; марно витрачатися, пропадати. *Хіба не прикро, що лише 30 відсотків вугілля виконує корисну роботу, а 70, як то кажуть, вилітає в трубу* (із журн.); *Однак, мабуть, дуже грішною була спадщина Кабашних, не пішла вона Лук'янові в руку: вилетіла в трубу* (О. Гончар); в) зникати. — *Кінчив навчання, вірував, молився і викохував свій сад. Але от прочитав я пана Дарвіна, віра моя, як би це сказати... — Вилетіла в трубу, — перехопив Мічурін* (О. Довженко); **Вихóдити / ви́йти** *(ірон.* **ви́летіти) в тирáж** *див.* **вихóдити; Душá вилітáє (відлітáє, тікáє** *і т. ін.)* **/ ви́летіла (відлетíла, втеклá** *і т. ін.)* **з тíла** *див.* **душá; Хміль ви́йшов (ви́летів, ви́вітрився** *і т. ін.)* **/ вихóдить (вилітáє, вивíтрюється** *і т. ін.)* **з голови́** *див.* **хміль.**

ВИ́ЛІТУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. *розм.* Прожити протягом літа. *Дитина вилітувала у баби в селі* (із журн.).

2. *кого, діал.* Прогодувати протягом літа. *Худобу вилітували тучними береговими травами* (з газ.).

ВИ́ЛІЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́лічити.** *В книгах було все справно записано: увесь прихід і всі видатки були вилічені добре й позаписувані* (І. Нечуй-Левицький); // **ви́лічено,** *безос. пред. Було вилічено, скільки посівного матеріалу треба для того, щоб весною засіяти поле добірним зерном* (із журн.).

ВИ́ЛІЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́лічити.** *На окремих дільницях вилічення голосів та складання протоколів тривали до понеділка* (з газ.).

ВИ́ЛІЧИТИ *див.* **вилі́чувати.**

ВИ́ЛІЧИТИСЯ *див.* **вилі́чуватися.**

ВИЛІ́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вилі́чувати.** *У роботі узагальнено відомі методичні розробки дослідження характеристик витіснення вуглеводневих флюїдів різними робочими агентами та методики вилічування зміни вмісту і видобутку конденсату* (з наук. літ.).

ВИЛІ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ЛІЧИТИ,** чу, чиш, *док., кого, що.* Рахуючи, встановлювати кількість кого-, чого-небудь; підраховувати. *Приходить інспектор і давай вилічувати, хто був, хто пив, хто грав* (А. Свидницький); *Він довго морщить лоба, трясе кучмою і бородою, вилічуючи, скільки буде верст до Медвина* (М. Стельмах); *Чи не вилічили, скільки грошей у посаг її віджалує батько!..* (Марко Вовчок); // Рахуючи, віддавати; відраховувати. *"А який то чорт у тебе? Покажи, Іване!" — Дайте хіба рублів копу. То покажу, пане! Вилічив йому пан гроші* (С. Руданський); // Вираховувати за що-небудь певну суму грошей із платні. *Вилічив* [пан] *за всі дні, коли бурлаки були слабі й не були на роботі* (І. Нечуй-Левицький).

ВИЛІ́ЧУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **вилі́чувати.** *Щорічна основна відпустка надається працівникам тривалістю не менш як 24 календарних дні за відпрацьований робочий рік, який вилічується з дня укладення трудового договору* (з мови документів).

ВИ́ЛКА[1], и, *ж.* 1. *рідко.* Те саме, що **виде́лка.** *Тарілки, ножі й вилки загарчали, як собаки, аж підскочили* (І. Нечуй-Левицький); *В салоні пані Олімпії говір, брязкіт вилок та ножів об тарілки* (І. Франко); *Гетьман поклав ніж і вилки на білу гладку тарілку* (Б. Лепкий).

2. Деталь механізму, приладу, яка має роздвоєний кінець. *Проскуров похитав головою і вийняв вилку штепселя* (Іван Ле); *Ткнувши вилку електробритви в розетку, трохи пошкріб* [Сагайдак] *підборіддя* (О. Бердник).

3. *військ.* Сукупність двох приціл́ів, з яких один дає недоліт, а другий — переліт снарядів, мін і т. ін. щодо цілі для подальшого уточнення удару. *На дорозі знявся кущ полум'я, і грімкий вибух кинув усіх на дно кузова .. — Петя, у вилку бере, — закричав до шофера моряк, і машина вискочила з рову на повнім газу* (В. Кучер).

4. Положення в шаховій грі, коли одна фігура загрожує одночасно двом або кільком фігурам. *Коли ж вилка зроблена з шахом, то противник вимушений рятувати короля* (з наук.-попул. літ.); *Вилка конем.*

ВИ́ЛКА[2], лок, *мн.* Зменш. до **ви́ла.** *На Юрія сіна кинь, та й вилка закинь* (Номис); *Парубки ще більше нахмурились і люто махали граблями й вилками* (В. Винниченко); *Вогкий гній розкидали по полю, Гноєм пахнуть і руки, й вилка́* (М. Рильський); *Троє людей, уперши держална вилок у животи, штовхали поперед себе купу соломи до скирти* (Ю. Яновський).

ВИ́ЛКОВИЙ, а, е. Стос. до вилки *(див.* **ви́лка**[1] 1, 2). *Використовуючи вилковий навантажувач, треба пам'ятати про ризики та нещасні випадки при неправильній його експлуатації* (з навч. літ.).

ВИЛКОПОДІ́БНИЙ, а, е. Який має форму виделки. *На господарських санях кріпився вилкоподібний дишель для волів* (з наук. літ.); *Характерна для різних птахів форма хвоста визначається відносною довжиною різних рульових пір'їн та особливостями їхніх верхівок. Як наслідок, хвіст буває прямокутним, заокругленим, загостреним, вилкоподібним та ін.* (з навч. літ.).

ВИ́ЛЛЯТИ *див.* **вилива́ти.**

ВИ́ЛЛЯТИСЯ *див.* **вилива́тися.**

ВИ́ЛОВ, у, *ч.* 1. Процес виловлювання тварин (перев. у великих масштабах). *Лісоруби, пошабашивши, зібралися в цей час біля озера, яке ще недавно було лісовим, а зараз лежало серед відкритого порубу, обміліле, висихаюче. У ньому було повно риби, і, щоб добро не пропадало, майстер організував тут же колективний вилов* (О. Гончар); *Основу сучасного промислу Баренцового моря становить тріска. Вона є основним об'єктом вилову, який ведуть тральники у відкритому морі* (з наук.-попул. літ.); *У Цуманському лісі споруджено спеціальну пастку для вилову диких кабанів* (з газ.).

2. Те, що виловлене, одержане виловлюванням. *Шхуна забирала в морі вилов із шаланд* (М. Трублаїні); *Од цигарок снується дим, І пахне житом молодим, І рибним виловом багатим* (А. Малишко); *Я білішої солі в мажару насипав, а перебірки разом з рибою на берег витрусив. Накинулися і корабельники, і піші, і візні на мій вилов, одне одного стусанами потчують, вихоплюють, що під руку трапиться, той вуса китового тягне, той — хвоста* (В. Дрозд).

ВИ́ЛОВИТИ *див.* **вило́влювати.**

ВИ́ЛОВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́ловити.** *Оброблюючи виловлені міноги, їх натирають сіллю і потім змивають слиз водою* (з наук.-попул. літ.); *Були серед привезених то спекулянтки, піймані на гарячому, то злісні сектантки, то виловлені на курортних пляжах жінки легкої поведінки* (О. Гончар); // **ви́ловлено,** *безос. пред.* — *Не ловиться щось і риба тепер. Чи її вже виловлено, чи такі вже літа настали!* (Панас Мирний).

ВИ́ЛОВЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́ловити.** *Перевірка дійшла до Чайки. Глянувши на його посвідчення, солдат у кожусі й шапці (потім Чайка дізнався, що це був сам комендант станції, а маскарад служив йому для виловлення білих) запропонував Чайці вийти з речами з вагона* (Д. Бузько).

ВИЛО́ВЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вило́влювати.** *Саме почалося виловлювання мальків коропа з нерестових ставочків* (І. Багмут); — *Як тобі відомо, я мав багато випадків виловлювання всяких диверсантів* (В. Винниченко).

ВИЛО́ВЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВИ́ЛОВИТИ,** влю, виш; *мн.* ви́ловлять; *док., кого, що.* 1. Ловлячи витягати звідки-небудь; видобувати. *Виловлював* [Мош-Костаки] *з юшки стручки перчиці* (М. Коцюбинський); *У затоках місцеві рибалки вже виловлювали сітками дрібних, смачних для юшки гірчаків* (А. Шиян); *Тільки й того, що окропцю посьорбають* [діти] *та якийсь шматочок посинілої картоплі виловлять з миски* (А. Хижняк); * Образно. *Якось уночі слух Лукини Самійлівни виловив на широкому тлі багатоголосого співу знайомий дівочий дискантик* (І. Волошин).

2. Ловлячи всіх або багатьох, винищувати. [С т а р ш а д р у ж к а:] *Треба кота впустити, миші виловити* (І. Нечуй-Левицький); *Всіх комах синиця в хаті виловила* (О. Копиленко); // Ловлячи, захоплювати, затримувати з певною метою. *Маленьку добре знали в районі. У свій час вона, кажуть, учителювала, потім виловлювала безпритульних* (Ю. Збанацький); *Уряд вислав жандармерію, щоби вислідити і виловити злодіїв-коноводів* (І. Франко).

ВИЛО́ВЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **вило́влювати.** *Промислове значення земноводних і плазунів у нашій країні дуже незначне (заготівля жаб не розвинена, отруйні змії виловлюються в малій кількості й незаконно), мисливських видів серед них немає* (з наук. літ.); *Риба, яка виловлюється на кораблях флоту, консервується, коптиться чи солиться* (з газ.).

ВИЛО́ГА, и, *ж.* Відвернутий край на грудях або рукавах одягу. *Все гладив* [піп] *фіолетові вилоги широких рукавів* (М. Коцюбинський); *На Лівобережжі свити не мають оздоб.., лише іноді трапляється обшивка вузенькою шкіряною стрічкою та ще вилоги на рукавах* (О. Воропай); *За пролиту кров на Маківці сам голова Кирило Трильовський почепив на вилозі коміра зірку хорунжого із плетеної срібної нитки* (Р. Іваничук).

ВИЛО́ГОВИЙ, а, е. Прикм. до **вило́га.** *Із гарно випрасуваного вилогового коміра біліла Омелькова шия* (із журн.).

ВИЛО́ЖИСТИЙ, а, е. Те саме, що **відкладни́й.** — *Не розумію, нащо вони роблять такі вузькі рукави і такі широкі, виложисті коміри, як хомути* (Леся Українка).

ВИ́ЛОЖИТИ *див.* **виклада́ти.**

ВИЛО́ЖНИЙ, а, е. Те саме, що **вило́жистий.** *Фредерик сушив собі голову, намагаючись розгадати, хто ці жінки, скромно зодягнені в простенькі темні сукні з виложними комірцями* (із журн.).

ВИ́ЛОЇТИ, ою, оїш, *док., що.* Змастити що-небудь лоєм. *Перед випіканням кров'яних ковбас деко треба добре вилоїти* (з навч. літ.).

ВИ́ЛОМ, у, *ч.* Виламаний у чому-небудь отвір або заглибина. *Умощує* [Амфіон] *те каміння, сполучує його і виводить мур, залатуючи виломи, виповнюючи прогалини* (Леся Українка); *Селяни .. з великим криком кинулися під замкову браму.., старалися приставити драбини й дрючками робити вилом у мурі* (І. Крип'якевич); *Він знає кожну скелю, горб і вилом Укритої чагарником гряди* (М. Бажан).

ВИ́ЛОМИТИ *див.* **вило́млювати.**

ВИ́ЛОМЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́ломити.** *Скинув* [Андрій] *черевика, одслонив стельку і вклав під неї виломлений шмат, а тоді припасував стельку й взувся* (І. Багряний); *Аби підігнати неслухняних кіз, Іванко замахнувся на них галузкою, потай виломленою з дядькового горішника* (із журн.); * Образно. *Покоління — категорія конкретного історичного чину. Виломлена з індивідуального історичного контексту, вона перетворюється на вихолощену форму позначення елементарного вікового поділу і не має ніякого смислового навантаження* (з наук. літ.); // **ви́ломлено,** *безос. пред. Десятки неповторних храмів Волині було піддано небаченому вандалізму — виломлено вікна, двері, розбито іконостаси* (з газ.).

ВИ́ЛОМЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́ломити.** *Щоб проникнути у квартиру, пожежникам довелося вдатися до виломлення дверей* (із журн.).

ВИЛО́МЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вило́млювати.** *Чулись йому* [ключникові] *то кроки страшних убійників.., то притишена праця коло виломлювання ґрат або барикадування тюремних келій* (І. Франко).

ВИЛО́МЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВИ́ЛОМИТИ,** млю, миш; *мн.* ви́ломлять; *док., що.* Те саме, що **вила́мувати.** *Виломлює* [Евфрозіна] *з лаврового куща дві галузки, зв'язує їх у вінець* (Леся Українка); *Мар'ян виломлює з кільця шматок пахучої зморшкуватої ковбаси* (М. Стельмах); *Я отеє виломив собі коляку та йду і озираюсь* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Просо стояло ще на полі, кукурудзу Наумиха теж не виломила* (М. Коцюбинський); *Як була я в лужку, виломила ніжку* (Сл. Гр.); *Іноді через надтріснутий малий закаблук можна виломити собі ногу* (Ю. Яновський).

ВИЛО́МЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **вило́млювати** 1. *Із хрускотом виломлюються качани кукурудзи* (з газ.).

ВИЛОПОДІ́БНИЙ, а, е. Який має форму вил. *Герб Жмеринки має таке зображення: на синьому полі червоний вилоподібний хрест зі срібною облямівкою, у центрі біжить срібний крилатий кінь із золотими гривою та хвостом, під ним обабіч — по золотій восьмипроменевій зірці* (із журн.).

ВИЛОРІ́Г, ро́га, *ч.* Північноамериканський ссавець родини вилорогових — антилопа з короткими товстими рогами, розгалуженими у формі вил. *Вилороги заселяють степи та напівпустелі Північної Америки; самці мають короткі товсті роги, що розгалужуються у формі вил* (з навч. літ.); *Будова тіла вилорогів надзвичайно сприяє швидкому бігу цих тварин, тому вони є найшвидшими ссавцями Північної Америки* (із журн.).

ВИЛОРО́ГОВІ, вих, *мн.* Родина ссавців ряду парнокопитих. *Єдиним сучасним представником вилорогових є вилоріг, який зустрічається на Північноамериканському континенті* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́ЛОЧКА, и, *ж.* 1. рідко. Зменш.-пестл. до **ви́лка**[1] 1. *Продається комплект із вилочки та ложечки для годування малюків* (з газ.); *Десертна вилочка.*

2. Зменш. до **ви́лка**[1] 2. *Є також вилочки, що складаються з трубки із впаяною в неї гайкою, і вилочки з гвинтом* (з навч. літ.).

3. *с. г.* Перша пара листочків у цукрового буряку. *Нестача світла виникає в загущених посівах, тому важливо в період від фази вилочки до появи 1–2 пари справжніх листків рослини проривати* (з навч. літ.); — *Це* [сіяти буряки в травні] *значить віддати їх на знищення шкідникам. Тільки-но виткнуться вилочки із землі — зразу ж і насядуть на них* (Є. Кротевич).

ВИ́ЛОЧКОВИЙ, а, е: △ **Ви́лочкова за́лоза** *див.* **за́лоза.**

ВИ́ЛОЩЕНИЙ, а, е. Який має зовнішній лоск *(див.* **лоск**[1] 2). *Гришин-Алмазов ввійшов. Він був, як завжди, підтягнутий, ґречний і вилощений, наче щойно від кравця і перукаря* (Ю. Смолич); *Якесь недобре почуття підіймається в душі Дьяконова проти цих вилощених аташе* (О. Гончар).

ВИ́ЛОЩИТИ *див.* **вило́щувати.**

ВИ́ЛОЩИТИСЯ *див.* **вило́щуватися.**

ВИЛО́ЩУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вило́щувати.** *Вилощування підлоги.*

ВИЛО́ЩУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ЛОЩИТИ,** щу, щиш, *док., що.* Робити блискучим, наводити зовнішній лоск *(див.* **лоск**[1]). *Пара мовчазних натирачів вилощували паркет за всіма правилами свого майстерства* (В. Підмогильний).

ВИЛО́ЩУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ВИ́ЛОЩИТИСЯ,** иться, *док.* Пас. до **вило́щувати.** *Паркет вилощується воском.*

ВИЛУГО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вилуго́вувати** 1 і **вилуго́вуватися** 1. *Підземне будівництво, газифікація вугілля, термогенне виплавлення та вилуговування корисних копалин ведуть до формування провалів, зсувоутворення*

(з наук. літ.); *Виникнення багатих залізистих руд у криворізьких родовищах спричинене вилуговуванням кварцу із залізистих кварцитів* (з наук.-попул. літ.); *Підземне вилуговування корисних копалин доцільне й надзвичайно перспективне. Воно не нівечить поверхню Землі, не отруює атмосферу, гідросферу* (з наук.-попул. літ.).

ВИЛУГО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ЛУГУВАТИ,** ую, уєш, **ВИ́ЛУЖИТИ,** жу, жиш, *док.*, *що.* 1. *хім.* Добувати за допомогою рідини розчинювану в ній складову частину якоїсь твердої речовини, маси. *Кислотні опади вилуговують із ґрунтів елементи життя за рахунок іонно-обмінних реакцій* (з наук.-попул. літ.).

2. Те саме, що **вимива́ти** 2. *Потрапляючи в товщу гірських порід, води вилуговують мінерали* (з наук. літ.); *Донні джерела вилуговували сіль із мулу та виносили її в озера* (із журн.).

3. Піддавати що-небудь дії лугу *(див.* **луг**[2]**).** *Звичайні шампуні й гелі містять небезпечні для здоров'я речовини, що вилуговують шкіру й волосся* (із журн.).

ВИЛУГО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВИ́ЛУГУВАТИСЯ,** ується, **ВИ́ЛУЖИТИСЯ,** иться, *док.* 1. *хім.* Розчиняючись у воді або певних розчинах, виділятися зі складу твердих речовин. *Люпин кореневою системою добуває поживні речовини з глибоких шарів підґрунтя, куди вони вилуговуються з раніше внесених добрив* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **вилуго́вувати.** *Зберігати попіл треба в сухому, закритому приміщенні, бо з нього калій легко вилуговується дощовою водою* (з навч. літ.).

ВИ́ЛУГУВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ви́лугувати.** *Перший період мочіння льону — бродіння вилугуваних водою речовин* (з наук. літ.).

2. *у знач. прикм.* Такий, із якого вилугували або з якого вилугувалися певні речовини. *На півночі зони мішаних лісів і на півночі лісостепової зони формувались вилугувані чорноземи* (з наук. літ.).

ВИ́ЛУГУВАТИ *див.* **вилуго́вувати.**

ВИ́ЛУГУВАТИСЯ *див.* **вилуго́вуватися.**

ВИ́ЛУДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́лудити.** *Страви з грибів готують в емальованій, алюмінієвій або добре вилудженій посудині* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́ЛУДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́лудити.** *Вилудження посуду.*

ВИЛУ́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вилу́джувати.** *Вилуджування металевих виробів.*

ВИЛУ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ЛУДИТИ,** джу, диш, *док.*, *що.* Укривати полудою (у 2 знач.). *Мідний посуд спочатку полірують, потім вилуджують різноманітними полудами* (з навч. літ.).

ВИЛУ́ДЖУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **вилу́джувати.** *Каструлі вилуджуються.*

ВИ́ЛУДИТИ *див.* **вилу́джувати.**

ВИ́ЛУЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́лужити.** *Дівчина мала нездорове, вилужене постійним застосуванням хімічних засобів волосся* (із журн.); *Вилужений чорнозем.*

ВИ́ЛУЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́лужити.** *Глиноземи Ізраїлю — продукт вилуження базальту за наявності органічної речовини* (з наук. літ.); *Природно-техногенна міграція токсичних і радіоактивних елементів у місцях зберігання відходівуранового виробництва зумовлена різними фізико-хімічними й кліматичними процесами: вивітрюванням, вітровою ерозією, вимиванням і вилуженням шкідливих речовин, атмосферними опадами тощо* (з наук.-техн. літ.).

ВИ́ЛУЖИТИ *див.* **вилуго́вувати.**

ВИ́ЛУЖИТИСЯ *див.* **вилуго́вуватися.**

ВИ́ЛУЗАТИ *див.* **вилу́зувати.**

ВИ́ЛУЗАТИСЯ *див.* **вилу́зуватися.**

ВИ́ЛУЗНУТИСЯ, неться, *док.* Однокр. до **вилу́зуватися.** *Жолудь вилузнувся з мисочки Та й упав серед галявини* (П. Дорошко).

ВИЛУ́ЗУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ЛУЗАТИ,** аю, аєш, *док.*, *що.* 1. Очищаючи від твердої шкаралупи, оболонки, виймати (насіння, горіхи і т. ін.). *Кухарчук вилузував волоські горіхи для торта* (із журн.).

2. Лузаючи, з'їдати все або певну кількість чого-небудь. *А це хто вилузав соняшник? Я собі поклала* (Сл. Гр.).

ВИЛУ́ЗУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВИ́ЛУЗАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док.* Випадати з твердої шкаралупи, оболонки. *Вилузувалося з облеглого пшеничного колоса та сіялося в землю зерно* (В. Дрозд).

◊ **[Аж] із шку́ри (зі шкі́ри) лі́зти (вила́зити,** *рідше* **вилу́зуватися** *і т. ін.)* *див.* **лі́зти.**

ВИ́ЛУПАТИ, аю, аєш, *док.*, *що*, *діал.* Виламати, відколоти. *Герман велів при собі вилупати першу брилу воску* (І. Франко).

ВИ́ЛУПИТИ *див.* **вилу́плювати.**

ВИ́ЛУПИТИСЯ *див.* **вилу́плюватися.**

ВИ́ЛУПЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ви́лупити.** *Під час вигодовування пташенят самець сапсана, забезпечуючи самку на гнізді та нещодавно вилуплених пташенят їжею, не гребує дрібними пташками: куликами, горобцями* (з наук.-попул. літ.).

2. *у знач. прикм.*, *розм.* Дуже опуклий або широко розплющений (про очі). *Цей заводіяка гордовито зиркнув вилупленими сірими баньками на Галецьку* (І. Нечуй-Левицький); *Троє німців повернули назад і, розпалені боєм, з вилупленими очима, кинулися просто на нього* (П. Панч).

ВИ́ЛУПЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́лупитися** 1. *Підвищувати вологість повітря в інкубаторі треба лише на другу половину періоду вилуплення* (з наук. літ.); *Зовнішні зябра, які є в пуголовка відразу після його вилуплення з яйця, заміняються внутрішніми* (із журн.).

ВИЛУ́ПЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вилу́плюватися** 1. *Проростання дерев, кільчення насіння, вилуплювання пташеняти з яєчка, плетення гнізда, схід і захід сонця, сірий дощ і сивий туман, кущі, дерева, квіти, гілля, стебла, коріння — усе говорило про неквап, про вічний спокій, про лагідь і приховану прекрасну силу* (П. Загребельний).

ВИЛУ́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́ЛУПИТИ,** плю, пиш; *мн.* ви́луплять; *док.* 1. *що*, *розм.* Видобувати, виймати, очищаючи від шкаралупи. *Любили ми вечорами сидіти на лавці, вилуплюючи соняшникове насіння та обговорюючи події минулого дня* (із журн.); // Виламувати, відколювати від чого-небудь; робити що-небудь, виламуючи з чогось. *Череп'яний каганчик, що вилупила його Катря з розбитого кашника, .. ледве блимав у темному кутку своєю сизою горошиною на кінці ґнота* (Панас Мирний).

2. *кого, що.* Сидячи на яйцях, виводити пташенят (про птахів). *Яка-небудь куріпочка за місяць вилуплювала зо три десятки пташенят* (О. Ільченко); *Квочка, яку Улянка підсипала, давно вилупила курчат* (О. Донченко).

◊ **Ви́тріщити (ви́валити, ви́рячити, ви́лупити, ви́балушити** *і т. ін.)* **/ витріща́ти (вива́лювати, виря́чувати, вилу́плювати, вибалу́шувати** *і т. ін.)* **о́чі (баньки́,** *рідко* **бульки́)** *див.* **витріща́ти; (1) [Хоч] із колі́на ви́лупити** — обов'язково дістати, взяти де завгодно і будь-якими способами. — *А тут, було, прийде строк платить панові чинш за оту березу... Давай, хоч з коліна вилупи!* (І. Нечуй-Левицький); *Що велять заплатити, те заплати, хоч із коліна вилупи* (І. Франко); — *Вередлива була* [жінка]. *І те їй давай, і друге принеси, хоч із коліна вилупи, а щоб було!* (Б. Лепкий); *Ну, а звідки в мене ці гроші, не суди — в багачів доробився, з коліна мав вилупити?* (П. Козланюк); *Звідки я тепер візьму вісім злотих? З коліна вилуплю?* (Ірина Вільде).

ВИЛУ́ПЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ВИ́ЛУПИТИСЯ,** ться, *док.* 1. Проклюовуючи шкаралупу, пробиваючи оболонку, виходити з яйця. *Одні* [пташенята] *вже вбираються в пух, а ті лише вилуплюються, пробиваються дзьобиками з шкаралупки до цього світу* (О. Гончар); *Був собі горобець .. Як вилупився з яйця, так з того часу нітрошки не порозумнів* (Леся Українка); — *Сьогодні пурхає* [метелик] *над лугом, а завтра покладе на листочку яєчка і з них вилупиться ненажерлива гусінь* (О. Донченко); // *перен., зневажл.* Народжуватися, з'являтися. [В а р е н и к:] *Що за народ такий вилуплюється! Совісті, що називається, .. ані на макове зерно* (М. Кропивницький); *У Португалії ось-ось мала вилупитися диктатура Салазара; в Німеччині до влади очманіло рвався Гітлер* (з публіц. літ.).

2. *розм.* Широко розплющуватися, витріщатися (про очі). *Олекса глянув: ті очі були страшні, мов скляні, а вилупились так, ніби вискочити хотіли* (І. Нечуй-Левицький); // Дивитися на кого-, що-небудь широко розплющеними очима. — *А чоловік є?* — *вилупилась на неї ще молода .. вдова Вітка* (В. Земляк).

ВИ́ЛУПОК, пка, *ч., зневажл.* 1. Те саме, що **дитина** 1. [Г а н н а:] *Ідемо оце у ярмарок, думка, щоб на ніч і додому, бо двоє вилупків дома зосталося* (М. Кропивницький); — *Де мій малий вилупок? Куди він міг запропаститися?* (Г. Колісник).

2. Про людину, яка виділяється в якомусь середовищі вкрай негативними рисами. *А не діждуть, бісового заводу вилупки!* (Б. Грінченко); — *Ми вже довідались, хто це доказав йому .. Отой канцелярський вилупок — Яшка, то, мабуть, він* (С. Васильченко); *Доки ж ви будете розпинать нещасну націю вашу, мерзенні вилупки?* (В. Винниченко).

ВИЛУПЧА́, ати, *с., зневажл.* Те саме, що **ви́лупок** 1. *Почне плакати дитина, то він прибіжить, ущипне за ніс .. Мовчи, проклятуще вилупча!* (Панас Мирний).

ВИ́ЛУСКАТИ *див.* **вилу́скувати.**

ВИЛУ́СКУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ЛУСКАТИ,** аю, аєш, *док., що.* 1. *тільки* **вилу́скувати.** Те саме, що **лу́скати** 2. *Сани сунулися по снігу, дзвінки дзвонили, коні порскали, візник вилускував пугою, відчинялася і зачинялася велика залізна брама* (Б. Лепкий).

2. Лускаючи, лузаючи, з'їдати все або певну кількість чого-небудь. *У день футбольного матчу за дві години вболівальники вилускують цілі вагони соняхів. І, звичайно, дуже засмічують стадіон* (В. Нестайко).

ВИЛУЧА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вилуча́ти.** *Установлено, що міжфазна реакція дає можливість проведення електрошлакового переплаву сталей із додатковим наводненням металу та значним вилученням із нього водню* (з наук. літ.).

ВИЛУЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВИ́ЛУЧИТИ,** чу, чиш, *док., кого, що.* 1. Вибирати, видаляти що-небудь звідкись, із складу чогось і т. ін. *На ряді підприємств автомати-бракувальники виявляють і вилучають браковані деталі* (з наук.-попул. літ.); *Просушене на гарячій печі прядиво ми мусили довго м'яти ногами, щоб вилучити, вим'яти ту кляту костирицю* (В. Минко); // Забирати що-небудь у когось, конфіскувати. *З цим і пішов Микола Степанович до молодявого секретаря філії Кондратюка, а водночас і поінформуватися, що ж діється на світі, коли почали вилучати такі потрібні книжки* (Б. Антоненко-Давидович); — *Директива прийшла, щоб хуторян усіх перетрусити, вогнестрільну* [вогнепальну] *й холодну зброю вилучити* (О. Гончар); // Виводити з числа членів якоїсь організації, колективу і т. ін. [І з о г е н:] *Була в нас вчора буря на зібранні, єпископ вилучив Ардента з церкви* (Леся Українка); *Табірною зоною стала тоді не тільки тундра, а й уся країна: ніде ж не міг заховатися той, кого вилучили із суспільства* (Р. Іваничук); // *рідко.* Виділяти з себе. *По всій підлозі валялося огидне ґноття, сміття, уламки, наскрізь перейняті мокрінню, що в ній ці речі нечутно гнили й розкладалися, вилучаючи вогкий нерухомий сморід* (В. Підмогильний); *Та дошка, що дуже розігрілася, вилучала все такий самий сухий жар* (В. Владко); // *рідко.* Променіти; сяяти. *А купці вже несли на руках і поклали перед самим престолом імператора .. прикрашені емалями й камінням, що вилучали проміння, меч, шолом, золотий щит* (С. Скляренко); * Образно. *Він був високий, стрункий, мав дивні крилаті брови і глибокі карі очі, трішки примружені від того тихого вогню, який вилучали* (В. Земляк).

2. Відокремлювати від стада (свійських тварин). — *Степане! біжи вівці вилучати!* (М. Коцюбинський); *Ранком другого дня мешканці двох юрт вилучили своїх оленів і вирушили в дальшу путь* (І. Багмут).

ВИЛУЧА́ТИСЯ, а́ється, *недок.*, **ВИ́ЛУЧИТИСЯ,** иться, *док.* 1. *діал.* Траплятися. *Чи вилучаються там у вас бенкети і танці?* (Марко Вовчок); // *безос. Одного разу, у дорозі, вилучилося мені заночувати на селі* (Марко Вовчок).

2. *тільки недок.* Пас. до **вилуча́ти.** *Якщо з'являються принаймні два слова на позначення одного поняття, то дуже часто згодом якесь із них вилучається з обігу як зайве* (з наук.-попул. літ.); *Податковий інспектор складає опис документів, що вилучаються, і під розписку вручає керівникові або бухгалтеру підприємства копії вказаних документів* (із журн.).

ВИ́ЛУЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́лучити.** *"Дивне яке прізвище — Комендант!" — подумав бухгалтер Микола Степанович Семенець, переглядаючи список вилучених книжок, щоб списати їх з балансу* (Б. Антоненко-Давидович); — *Процент вилучених піридинів такий високий, що можна говорити про цілковите вилучення їх з першої фракції* (Ю. Шовкопляс); *Кошовий отаман з товариством .. поклялись, що не складуть перед царем зброї, допоки Україна й Запорожжя не будуть вилучені з московського управління* (Г. Колісник); // **ви́лучено,** *безос. пред. З колони тріумфу вилучено болгарських бранців* (П. Загребельний); *Після організованих тоталітарним режимом лютих цькувань "Собо-*

ру" О. Гончара твір було вилучено з бібліотек, книгарень та видавничих планів на довгі двадцять років (з наук. літ.).

ВИ́ЛУЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́лучити.** *Для того, щоб підготувати залізо до наступної обробки, криці кілька разів проковувалися для ущільнення та вилучення шлаків* (з наук.-попул. літ.); *Хоч у видавництві всі вважали, що вилучення книжок є небезпечна прелюдія до чистки, але Микола Степанович не боявся чистки* (Б. Антоненко-Давидович); *Воно* [життя] *скінчилося зі смертю матері та вилученням з Академії, й здавалося, вже ніщо не пробудить у мені цікавості та спраги життя* (Ю. Мушкетик).

ВИ́ЛУЧИТИ *див.* **вилуча́ти.**

ВИ́ЛУЧИТИСЯ *див.* **вилуча́тися.**

ВИ́ЛУЩОК, шка, *ч., рідко.* Горіх, що випав зі шкаралупи. *Голодні білочки накидалися на принесену їм їжу, швиденько розгризали жолуді, вилушки, сушені гриби — все йшло в хід без перебору* (із журн.); * У порівн. *Вона — як вилушок із лісового горішка* (із журн.).

ВИ́ЛУЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́лущити** 1. *Йому* [коневі] *давали вилущені горіхові зерна, персики, виноград, і він усе охоче поїдав* (О. Гончар); *Зерна, вилущені з кукурудзи, були вже майже стиглі* (із журн.); *Після обжинків хазяїн вішав обжинковий вінок у хаті на стіні і зберігав до осені, щоб вилущеним з нього зерном розпочати сіяння озимини* (із журн.).

ВИ́ЛУЩЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́лущити** і **ви́лущитися** 1, 2. *Рубці, що утворилися після кесаревого розтину, вилущення міоматозного вузла тощо спричинюють розрив матки у жінок* (з наук. літ.); *На жаль, копітка праця зі збирання, опрацювання, вилущення історичних фактів із джерел, складання їх у загальну історичну картину не відображені в тексті з огляду на обмежений обсяг дисертації* (з наук. літ.); *Фахівці побоюються, що навесні на цьому місці утворяться ями, адже може початися вилущення щебеню з бітуму* (з газ.).

ВИ́ЛУЩИТИ *див.* **вилу́щувати.**

ВИ́ЛУЩИТИСЯ *див.* **вилу́щуватися.**

ВИЛУ́ЩУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вилу́щувати** і **вилу́щуватися** 1, 2. *Щоб запобігти вилущуванню зерна, внутрішні вальці апарата покривають гумою* (із журн.); *При ураженні плечового сплетіння або функціонально значущого нерва здійснювали внутрішньостовбурове вилущування пухлини з видаленням капсули* (з наук.-попул. літ.).

ВИЛУ́ЩУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ЛУЩИТИ,** щу, щиш, *док.* 1. *що.* Очищати, звільняти що-небудь від зовнішньої оболонки, шкаралупи і т. ін. *Старий Онопрій .. зривав колосок і вилущував зернятко, чи вже можна жати* (І. Франко); *Сіла білочка снідати.., шишку гризе, насіння вилущує* (О. Копиленко); *Це справа не така, як з горіхом: розкусив та й вилущив зернятко...* (М. Коцюбинський); // Відокремлювати, відривати зерно від качана. *За два тижні до сівби зерно вилущують із середньої частини кукурудзяного качана, сортують, обігрівають на сонці* (з наук. літ.); * Образно. *Університетське життя вилущило його з тісної шкаралупи гімназиста* (Н. Кобринська).

2. *що, вет., мед.* Видаляти хірургічним способом хвору тканину, частину хворого органа. *Пухлину вилущують звичайно вузьким распатором та зімкнутими ножицями Купера* (з наук. літ.); *Лікування кісти бартолінової залози — хірургічне: над місцем найбільшого випинання роблять розтин шкіри завдовжки 2–3 см, залозу вилущують, проводять гемостаз і накладають шви* (з наук.-попул. літ.); *При відкритій черезміхуровій аденомектомії хірург доступом через розтин у сечовому міхурі вилущує гіперплазовану (збільшену) частину простати* (з навч. літ.).

3. *що, перен.* Вибирати, вилучати (щось важливе, істотне). — *Це для вас так важливо: бути ключарем? — спитав Бережан, знову пильно глянувши на мене. Він мене впізнавав; він малював мене в уяві, вилущував у мені головне* (Р. Федорів); *М. Коцюбинський стоїть трохи ніби осторонь, аналізує, об'єктивує враження й вилущує з них найістотніше* (з наук. літ.); *Інформацію в легендах і міфах приховано глибоко, треба вміти її вилущувати* (із журн.); *Йогананда був повністю у полоні релігійних індуїстських традицій, і вилущити з його оповідей раціональне зерно не так просто* (О. Бердник).

4. *кого, що, перен., рідко.* Знищувати (у 1 знач.) всіх або багатьох. *Всіх ведмедів і вепрів вилущимо, всіх вовків, лисиць витравимо* (О. Стороженко); // *жарт.* З'їдати. — *Отже, вилущить псяюха всі вареники, і нам мало що зостанеться* (І. Нечуй-Левицький).

◊ **(1) Ви́лущити зу́би** *з (у) кого і без дод.* — борючись із ким-небудь або б'ючи когось, вибити зуби. *Тіліста рука Потаповича .. не з одного вилущила зуби* (Панас Мирний); *Зуби, мов квасолю, вилущу* (М. Стельмах).

ВИЛУ́ЩУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВИ́ЛУЩИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Випадати з якоїсь оболонки, шкаралупи. *Тихо журиться достигле жито. І хоч воно панське, та серце мужицьке щемить, стискається, а рука ніжно лягає на сиві колоски, з яких аж вилущується зерно* (М. Стельмах); *Спинився під каштаном, який пожовтів і вилущувався* (Б. Харчук); * Образно. *Вилущився з хмарки місяць, покотився по небесній дорозі* (Ю. Мушкетик).

2. Відпадати шарами, відлущуватися (про фарбу, штукатурку, цеглу і т. ін.). *Усе вказувало на те, що в будинку давно ніхто не жив: відсиріла цегла вилущувалася і шматками падала додолу, поодинокі плями фарби на віконницях дозволяли перехожому відтворити в уяві вигляд споруди в далекому минулому* (з публіц. літ.); *Зі збільшенням навантаження під пресом з'являлася ділянка мурування, де цегла починала вилущуватися* (із журн.).

3. *тільки недок.* Пас. до **вилу́щувати** 1. *При оброблянні висушені дозрілі плоди кави вилущуються вручну або засипаються в спеціальні машини для видалення м'якоті з насінної оболонки* (із журн.); *Зелений горошок нового сорту ніжний, смачний і легко вилущується* (з газ.).

ВИЛЬНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док.* Однокр. до **виля́ти** 1, 2. *Паллант, мов од хорта лисиця, Вильнув і обіруч мечем Опоясав по поясниці* (І. Котляревський); *Машина вильнула вбік, переганяючи важку тритонку* (І. Рябокляч); *На переїзд вискочило ще двоє, у чорному, і один з них припав на коліно і вистрілив. Той, що біг, вильнув убік* (Григір Тютюнник).

◊ **(1) Вильну́ти наве́рх де́нцем,** *ірон., рідко* — померти, загинути. *Фарона першого погладив По тім'ю гострим кладенцем* [мечем] *І добре так його уладив, Що сей вильнув наверх денцем* (І. Котляревський).

ВИЛЬО́ТИ, ів, *мн., заст.* Відкидні рукави старовинного одягу. *Попереду всіх, на вороному коні, їхав у червоному жупані, з широкими вильотами, сам Нечай* (А. Кащенко); *В Орисиній уяві раптом виріс бравий, як намальований, січо-*

вий лицар у дорогому червоному жупані з вильотами (С. Черкасенко); *Ще й які жупани — гаптовані, з заковрашами, широкими вильотами, руки козаки висувають у роздери, а довгі рукави позав'язувані ззаду й висять, неначе крила* (Ю. Мушкетик); *Кунтуш шився з дорогого кольорового сукна, з великими прорізами для рук і довгими "фальшивими" рукавами (вильотами), які перекидали через плечі на спину* (із журн.).

ВИЛЬЦЕ́, ВІЛЬЦЕ́, я́, *с., етн.* Те саме, що **гільце́.** *Кожній хочеться, щоб їй дружки .. весільних пісень проспівали, .. щоб їй вильце звили* (Грицько Григоренко); *Проти отцього почесного місця світив, як сонце, красен коровай з зелененьким вильцем, а на ньому — калина з хмелем, житній колос з цмином, барвінок з рутою, васильок з ласкавцем* (К. Гриневичева); *Ішли* [дівчата] .. *веселі, уквітчані, несучи поперед себе вільце* (Д. Міщенко); *Установлюють вільце на весільному столі. Воно символізує започаткування нової родини* (із журн.).

ВИ́ЛЮДНІЛИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. акт. до **ви́людніти.** *Та вже третього дня Мелашку, тепер уже значно вилюднілу дівчину, лишив старий Улас саму на господарстві* (Іван Ле); *Опівночі, о дванадцятій годині, коли вилюднілі вулиці стогнуть, як порожні керамічні труби, до пам'ятника, що проти Бессарабки, з'їжджаються мовчазні машини* (В. Стус); *У XV ст. для захисту своїх територій Польща стимулювала заселення майже цілком вилюднілих територій Центральної України і, зокрема, Придніпров'я* (з наук. літ.); *Полюючи разом із друзями на зайців, він забрів у ще за СРСР вилюднілe і врешті залишене останніми його мешканцями в першій половині 90-х років XX ст. село Скабарівщину* (з газ.).

ВИ́ЛЮДНІТИ *див.* **вилю́днювати.**

ВИЛЮ́ДНЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВИ́ЛЮДНІТИ,** ію, ієш, *док., розм.* 1. Мужніти, розвиватися, дорослішати. *Кіра схожа на матір, а тепер це особливо помітно, коли дівчинка починає вилюднювати* (О. Копиленко); [К о в а л ь:] *Шкода хлопчини! Молоде, ще й у колодочки не вбилось, але ж...* [Н е д о б и т и й:] *У полі, на волі скоріш вилюдніє* (М. Кропивницький); // Ставати гарнішим (про риси, зовнішність людини). *Потім їм* [Олі й Олексію] *стало по вісімнадцять і по дев'ятнадцять .. За цей час Оля вилюдніла, як кажуть, стала красива, і хлопці з ближчих вулиць почали задивлятися на неї* (І. Сенченко); *Дівчина якось ніби підросла, вилюдніла, і її жіночі принади чіткіше окреслилися* (М. Сиротюк); *Підлітком Оленка не тільки витяглась, а й вилюдніла, — з неї робилось по-своєму славне дівча, вродою* (О. Забужко); // Поправлятися, набувати кращого стану, вигляду. *Він* [син] *спочивав після пережитих бур і значно поправився, вилюднів* (С. Черкасенко); *Вилюдніла* [Одарка] *після хвороби, помітно огрядною стала* (Іван Ле).

2. *перен.* Навчатися правил поведінки, ставати вихованим. *Се дуже молодий хлопець (20 л.), не конче освічений і дуже погано вихований.., — що з нього хотіти? Врешті, він, може, ще вилюдніє, як підросте* (Леся Українка); *Між товариством став він скоро оджививати, став виявляти здібності до вчення, осмілів, вилюднів, як кажуть* (С. Васильченко).

3. Втрачати всіх або більшість людей, населення. *Вилюдніло воєводство. Від сіл та хуторів залишилися самі згарища* (З. Тулуб); *Замок, втративши господарів, до решти вилюднів і занепав* (Ю. Винничук).

ВИЛЯГА́ННЯ, я, *с.* Стан за знач. **вилягá́ти** 3. *Загущення стеблостою призводить до ураження грибковими захворюваннями і вилягання посівів* (з наук. літ.); *Новий сорт жита низькорослий, стійкий до вилягання, не осипається* (із журн.).

ВИЛЯГА́ТИ, а́є, *недок.,* **ВИ́ЛЯГТИ,** яже; *мин. ч.* ви́ліг, лягла, ло; *док.* 1. Лягати, падати на землю (про всіх або багатьох). *Я наче бачу: вози, ярма, воли, тагани, під таганами вогонь горить, а на таганах вечеря кипить, а кругом чумаки вилягли* (з переказу); *Збуджений лежав* [Данько] *з Валериком поміж заробітчанами, що вилягли покотом* (О. Гончар); *Дуб падав не сам. За одним замахом він скосив десятки дерев, що росли поблизу .. І вони вилягли поруч з дубом, покірні й нещасні* (П. Загребельний).

2. *перен.* Гинути, помирати від голоду, хвороби, на полі бою і т. ін. (про всіх або багатьох). *Бігала Інна на виклики по хатах, бачила односельців, що вилягають цілими сім'ями, немовлят, що горять у високих температурах* (О. Гончар); *Виляже взимку без корму худоба* (І. Манжура).

3. Пригинатися стеблом до землі під власною вагою, від дії дощу, вітру і т. ін. *Тож і поставили вони, селекціонери, собі за мету — вивести новий сорт озимої пшениці .. Щоб була вона морозо- і посухостійкою, мала міцне стебло. Щоб не вилягала, коли вдарить злива з вітрами* (Є. Доломан); *Досить поширений сорт озимої пшениці Безоста-1, який не вилягає, не осипається, відзначається високою врожайністю* (з наук.-попул. літ.); *Не встояла* [пшениця] *проти дощів і вітрів, аж вилягла трохи* (І. Цюпа).

ВИ́ЛЯГТИ *див.* **виляга́ти.**

ВИ́ЛЯКАТИ *див.* **виля́кувати.**

ВИЛЯ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ЛЯКАТИ,** аю, аєш, *док., кого, розм.* Злякавши, виганяти кого-небудь звідкись. *Кінські копита вилякували з неї* [трави] *коників, вони розліталися вусібіч рудими бризками, скрекотіли шорстко, неприємно* (Ю. Мушкетик); — *Ти от лучче послухай, як колись твоя стара тітка та ведмедя вилякала* (Марко Вовчок); — *То ото там, певно, сидить твоя заступниця* [морська цариця]. *Всю рибу з Чорного моря вилякала* (Ю. Збанацький).

ВИЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виля́ти.** *У конструкції коліс необхідно передбачити пристрої, що зменшують виляння причіпних ланок* (з наук. літ.); *Вадим знов почув у його голосі насмішку й виляння, неначе Піддубному ніяково було дивитись гостеві в очі* (В. Винниченко).

ВИ́ЛЯПАТИ *див.* **виля́пувати.**

ВИЛЯ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ЛЯПАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. Ляскаючи, ляпаючи раз у раз, бити по чому-небудь. *Жорка-одесит .. по животу себе так виляпує, що аж виляски йдуть* (Ю. Збанацький); *Пароплав розгойдувався дедалі більше й більше, машини працювали на повну потужність, велетенські гребені колеса розкручувалися швидше й швидше, виляпували широкими палицями по мілководдю, вгрібалися в мокрий пісок* (з публіц. літ).

2. *перен., фам.* Розголошувати, видавати таємницю, секрет. *Раптом, як грім серед ясного неба, оця проклята чутка, що її виляпав у машині п'яний Левко* (В. Кучер); *Княжич слухав, чи не виляпає чогось отим двом патякуватий Борислав* (І. Білик).

ВИ́ЛЯСК, у, *ч.* 1. Гучний звук, утворюваний від плескання, ляскання, ударяння об що-небудь. *Десь розлігся такий виляск, що аж за озером одлунало...* (Марко Вовчок); *Прискакує* [Килина] *до нього і пацає з виляском долонею по пле-*

чах (Леся Українка); *— А сини де? Де фронтовики? І вслід за цим виляски канчуків і приглушений стогін...* (О. Гончар).

2. Пронизливий звук, у який переходить голосний крик, спів, сміх і т. ін. *З виляском, з тюканням застрибала довкола кривляки вдоволена дітвора* (О. Гончар); *Сміх був роблений, сухий, з якимись істеричними висками. Степан ладен був заткнути їй* [теці] *горло, щоб ущухло оте ляцання* (П. Загребельний); *Горбатюк з виляском зареготав* (І. Білик).

3. *перев. мн.* Відзвук, луна. *Різнобійний гамір, жарти, сміх вдарились у паркани, висками обізвались за городами* (М. Стельмах).

◊ **(1) Аж (тільки) ви́ляски** (*рідко* **о́дляски**) **пі́дуть / іду́ть (розляга́ються)** — дуже сильно, з лунким звуком. *Старий запорожець, і гадки й думки не маючи про свою неминучу смерть, зареготався щирим реготом, аж одляски на майдані пішли* (І. Нечуй-Левицький); [О л е н а:] *Молодець, Варка, бий. Знай, що не свого б'єш, а чужого ..* [В а р к а:] *Припечатала... Аж виляски пішли* (І. Микитенко); *А в панському саду соловейко чи плаче, чи сміється, аж виляски розлягаються* (С. Васильченко); *— І граю на баяні, і гопака ріжу, і долонею по колінах поплескую. Аж виляски йдуть* (В. Кучер); *Кричала* [Соловейчиха], *аж виляски йшли: — Та я свого руками ось цими придушу — не пущу до комуни* (А. Дімаров).

ВИЛЯ́СКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виля́скувати.** *За одним столом у клубі чути голосне політикування, за іншим — нестримні вигуки і виляскування раз по раз об стіл. Це гралися картярі* (із журн.); [Г о р н о в:] *Станеш у обідню пору посеред поля: сонечко припіка* [припікає], *а над головою і навкруги спів і щебетання, виляскування, стогін і сміх* (М. Кропивницький).

ВИЛЯ́СКУВАТИ, ую, уєш, *недок.* 1. Б'ючи, плескаючи, ляскаючи, утворювати гучні звуки. *Грицько бачить, що за рудою і другі* [вівці] *повертають з шляху, — пустився підтюпцем, .. виляскуючи малахаєм* (Панас Мирний); *Виляскуючи босими ногами, підбігла* [Мотя] *до Ганни* (В. Козаченко); *Усю ніч вітер бив, виляскував брезентом наметів, усю ніч гнав хмари по небу, а дощу так і не нагнало* (О. Гончар).

2. Голосно співати (про птахів). [Х р и с т я:] *Соловейко десь далеко-далеко так і виляскує, так і виляскує, аж луна йде!* (М. Кропивницький); *Ніде вже їх* [солов'їв] *не почуєш, відспівали, на гніздах сидять, а в студента вечір солов'їний — щебечуть, виляскують з притьохком, аж переляски йдуть* (О. Гончар).

3. Віддаватися луною. *Його тихий уїдливий сміх ще довго женеться за мною й виляскує мені в ухах* [у вухах] (М. Івченко).

ВИ́ЛЯСНУТИ, ну, неш, *док.* Однокр. до **виля́скувати.** *Зрідка на озері виплигне з глибини рибина, вилясне хвостом по воді і зникне* (О. Десняк).

ВИЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.* 1. Махати, рухати з боку в бік (хвостом, черевцем, стегнами і т. ін.). *Він помітив Горобенка і, виляючи хвостом, підбіг до ґанку. Бідний старий собака!* (Б. Антоненко-Давидович); *Шарко виляв хвостом у реп'яхах* (П. Панч); *Бджола кружляє по стільниках, виляючи черевцем. Такий "танець", як показали спостереження, — німа бджолина "мова"* (з навч. літ.).

2. Рухатися, роблячи різкі повороти. *Троянці схаменулись, Та всі до Турна і сунулись; Пан Турн тут на слизьку попав! Виляв, хитрив і увивався, І тілько к Тибру що добрався, То в воду стриб, — пустився вплав* (І. Котляревський); *Під час виступу на добродійному шоу в місті Селмер у спортивного автомобіля загорілись колеса, після чого він став виляти з одного боку в інший і врізався в натовп глядачів* (з газ.); *Водій починає виляти машиною, ніби не дає піти нам на обгін* (з Інтернету).

3. *перен.* Ухилятися від чого-небудь хитрощами, викрутами. *Ой вийду я за ворота, Гуляю, гуляю, Кличе мати вечеряти, Виляю, виляю* (з народної пісні); *Виляти молотникові не можна: молотник не косар, — той сяде нагострити косу та й одпочине* (Ганна Барвінок); *Гриць і Софійка гнівно, з запалом почали лаяти Андрія, Санька боронила його, Петрик виляв і не стояв ні за тих, ні за цих* (В. Винниченко).

◊ **(1) Виля́ти / завиля́ти хвосто́м:** а) хитруючи, зволікати що-небудь, ухилятися від чогось. *Тому нехай вірш мій оцей і звучить Як ще одна скарга на тих, хто замість служити виляє хвостом* (С. Олійник); *А прус хвостом не завиляє.., Як дуже Дойда налягає, І як Чухрай угонку дав* (І. Котляревський); б) лукавити, лицемірити або підлещуватися до кого-небудь. *Лукавий чоловік словами нас голубить.. А ближче придивись ти — і видно, що виля хвостом* (Л. Глібов).

ВИМАГА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вимага́ти** 1–3. *Сулейман надто добре знав своїх яничарів, щоб не вдовольнити їхніх вимагань* (П. Загребельний); *Він гнав конем щосили, але бідна худобина, .. засапана і спінена, очевидно, останніх сил добувала, щоб хоч в десятій частині вдоволити вимагання їздця* (І. Франко); *Англійське слово "рекет" у перекладі українською мовою означає "вимагання", тобто вимога передачі чужого майна, права на майно і т. ін. з погрозами, насильством* (з публіц. літ.).

ВИМАГА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., рідко* **ВИ́МОГТИ,** ожу, ожеш; *мин. ч.* ви́міг, могла, ло; *док.* 1. *чого, що і без дод.* Домагатися чого-небудь примусом, погрозами, насильством. *Аби трохи в матері забряжчало в калиточці, зараз і почне* [дочка] *вимагати* (Марко Вовчок); *До його хати прийшов гарно вбраний .. панок, розкрив блискучий портфель, вийняв якийсь папірець із печатками й на підставі того папірця почав вимагати податок від Максима...* (І. Багряний); *Вони* [новонароджені] *галасували, вимагаючи їжі, жалібно кривилися, не відчуваючи біля себе теплого тіла матері* (О. Бердник); *З тяжкою бідою я вимогла, що мене до нього допустили* (І. Франко).

2. *чого, від кого.* Очікувати від когось на прояв яких-небудь дій, властивостей, рис, ознак і т. ін. *Він* [Іван] *не герой... і хто має право вимагати від нього геройства?* (М. Коцюбинський); *Не вимагаймо від його більше від того, що він може дати* (В. Винниченко).

3. *чого, що, від кого, зі спол.* щ о б. Зобов'язувати до чого-небудь, змушувати робити саме так. *Сергій, Степан та Євген підписали все, що від них вимагала влада, і стали сексотами (секретними співробітниками) таємної служби* (В. Винниченко); *Він дуже пильнував їх* [накази й протоколи] *і вимагав, щоб у протоколах неодмінно фіксувалося, хто саме промовляв і що* (Б. Антоненко-Давидович); *— Я вимагав од скіфського царя прислати мені землю й воду, — стояв на своєму Дар'явауш* (І. Білик).

4. *чого.* Потребувати якихось дій. *Він затримався вчора в Карадар'їнській лікарні, де недостатня профілактична робота й великий процент захворювань на малярію вимагали глибшого обслідування і його особистого втручання* (Б. Антоненко-Давидович); *Почала* [жінка] *знову спинатися на ноги. Це вимагало стільки зусиль, що коли нарешті впала грудьми на поручень, то здалося, що це вже кінець* (Ю. Винничук).

ВИМАГА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* Пас. до **вимага́ти** 1, 3. *З нього посадою вимагається, щоб вів щоденники, щоб в усіх подробицях записував до казенної книги пташині прильоти та відльоти* (О. Гончар); *Для участі в олімпіаді з програмування від кожного навчального закладу вимагається заявка в електронному вигляді* (з Інтернету); // *безос. Від тіла тут вимагалося лише одного: якщо й умерти, то не лежачи, а в боротьбі, у змаганні — живучи й пломеніючи до останку* (І. Багряний).

ВИМАГА́ЦТВО, а, *с.* Поведінка, спосіб дій вимагача. *Співробітники Державної служби боротьби з економічною злочинністю затримали двох викладачів вищого навчального закладу за вимагацтво й одержання хабара* (з газ.).

ВИМАГА́ЦЬКИЙ, а, е. Стос. до вимагацтва. *Міг байдужим пройти мимо чужого болю, та що чужого: навіть у ставленні до батьків раз у раз стала з'являтись вимагацька правота, грубість, якась легковажна брехливість* (О. Гончар); *Прикметною рисою сучасної політики стає те, що деякі супердержави ведуть брехливу, наклепницьку та вимагацьку політику стосовно менших та економічно привабливих країн* (з газ.).

ВИМАГА́Ч, а́, *ч.* Той, хто вимагає (у 1 знач.). *Скільки їх таких розвелося, котрим пошанувати старших здається принизливим. Іноді навіть у добропорядній сім'ї воно раптом стає бездушним вимагачем, шкурником без совісті й честі* (О. Гончар); *У дисертації значну увагу приділено вирішенню питань, пов'язаних із визнанням вимагання як своєрідної форми підбурювання до розкрадання, тобто коли вимагач і потерпілий від цього злочину є співучасниками у заволодінні чужим майном* (з наук. літ.); *У діях особи, яка у зв'язку з вимаганням у неї хабара, перш ніж його дати, звернулась до органів влади з метою викрити вимагача, складу злочину немає* (з мови документів).

ВИМАГА́ЧКА, и, *ж.* Жін. до **вимага́ч.** *Зі слів Надії виходило, що вона має друзів із кримінальним минулим, готових покарати кожного, на кого вимагачка вкаже пальцем* (із журн.); *Вимагачку було затримано працівниками райвідділу міліції при одержанні хабара* (з газ.).

ВИ́МАГЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що, діал.* Викачати (у 1 знач.). *Ой виперу, вимаглюю Козацьку сорочку* (з народної пісні).

ВИ́МАЗАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́мазати** 1–3. *Кімнатка була малесенька, чепурненька, з чисто вимазаною долівкою* (В. Винниченко); *Він пильно оглянув заново вимазані вапном стіни* (В. Кучер); *Після навчання Марко залишався в школі, ходив вимазаний фарбами, чорнилом* (О. Копиленко); *Вона підвелась, відступила вбік, заклала вимазані рученята за спину* (В. Домонтович); * У порівн. *Не такі дочки у Василя Семеновича: якісь циганки повдавалися!.. з циганським кучерявим волоссям, а чорні ж то чорні, як у сажу вимазані!* (Панас Мирний); // **ви́мазано,** *безос. пред. Долівка, піч, лавки — все вимито й вимазано* (С. Васильченко); *В одну мить казаночок уже спорожнено й ретельно вимазано зсередини до останньої крупини* (В. Підмогильний); *У хаті було вимазано, долівка притрушена сухим сіном, і лави навколо стола і попід стінами аж до мисника застелені килимками* (Т. Осьмачка).

ВИ́МАЗАТИ *див.* **вима́зувати.**

ВИ́МАЗАТИСЯ *див.* **вима́зуватися.**

ВИМА́ЗУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вима́зувати.** *Вимазування обличчя сажею в українських традиціях дослідники пов'язують з ідеєю персоніфікації духів померлих* (з наук. літ.); *Ваш малюк виявляє бажання їсти ложкою самостійно? Дозвольте йому це і змиріться з вимазуванням столу, стільця, одягу і всього, що перебуває в полі його досяжності* (із журн.).

ВИМА́ЗУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́МАЗАТИ,** ажу, ажеш; *наказ. сп.* ви́маж, ви́мажте; *док.* 1. *кого, що.* Мажучи, вкривати кого-небудь або що-небудь напіврідкою або рідкою речовиною, маззю і т. ін. *Зоя з Сандою вимазували хату, прали, білили* (О. Кобилянська); *Призьбу вимазувала* [мати] *жовтою глиною* (В. Гжицький); *Вона* [лисичка] *взяла, вимазала голову в тісто — та в поле* (з казки); [Б а б у с я:] *Поспішайте, посуд мийте, Гарно вимажіть* [вимажте] *долівку* (О. Олесь).

2. *що і без прям. дод.* Мажучи чим-небудь, вибирати залишки якоїсь напіврідкої або рідкої речовини, мазі і т. ін. *Вона* [Клара] *витрушує хліб на Йозефову тарілку, так само, як він, пальцем вимазує з шухлядки всі рештки, обсмоктує палець і з тарілкою біжить у сад — вона не хоче, щоб на неї дивились* (В. Винниченко); *Потім останнім* [вареником], *що залишився, вимазав у мисочці і з'їв* (А. Головко); // *розм.* Мажучи, витрачати таку речовину. *Коли введена в оману жінка вимазала на обличчя увесь крем, а обіцяного результату не отримала, вона звернулася зі скаргою до Спілки споживачів* (з Інтернету).

3. *кого, що, розм.* Забруднювати кого-, що-небудь чимось. *Всі руки й навіть лице вимазував* [Валентин Модестович] *чорнилом* (Ю. Шовкопляс); *Штани на колінах він вимазав у фарбу* (С. Чорнобривець).

4. *кого, що, рідко.* Викреслювати з написаного. *А ви її* [дитину] *зо спису* [списку] *вимажіть* [вимажте] (І. Франко); *І знов поставив я червоним олівцем хрестик в календарі, вимазавши минулий день* (М. Коцюбинський).

ВИМА́ЗУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВИ́МАЗАТИСЯ,** ажуся, ажешся; *наказ. сп.* ажся; *док.* 1. Мазати себе чим-небудь. *Характер оцих птахів дід знав — качка, мовляв, уже здалеку чує запах людини. Тож він цілий вимазувався багном, забродив на зорі в очеретяні заводі і, сховавшись по шию, накривав голову плетінкою в ряску* (П. Козланюк); *На Щедрий вечір парубки обирають найвеселішого хлопця та перевдягають його у Меланку, всі інші одягаються у ведмедя, козу, журавля, цигана, циганку, діда, чорта, вимазуються сажею, роблять собі вуса, бороди* (із журн.).

2. *розм.* Забруднюватися чим-небудь. *Гладкошерсті собаки майже не вимазуються на вулиці під час прогулянки* (із журн.); *Нині автовласнику легше заплатити за заміну мастила в майстерні, аніж по лікоть вимазуватися ним самому* (з газ.); *Побіг* [Карпо] *за Іваном собі на берег, стрибнув на пісок, перекинувся раз, удруге, втретє, вимазався, як чорт* (Панас Мирний).

3. *тільки недок.* Пас. до **вима́зувати.** *Житла болград-алденської культури мали переважно овальну форму, розмірами вони не перевищували 60 квадратних метрів, підлога та сходи вимазувалися глиною* (з наук. літ.); *Перед випіканням пирогів форма ретельно вимазується жиром* (із журн.).

ВИМАЙСТРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́МАЙСТРУВАТИ,** ую, уєш, *док., що і без дод.* Майстерно виготовляти яку-небудь річ. *Вимайстровую пастку з колоди* (Є. Пашковський); *Колись про залізні ковзани діти могли тільки мріяти, а тому кожен вимайстровував собі дерев'яні* (із журн.); — *Невже це ваш син вимайстрував? Ну й руки ж у хлопця* (М. Стельмах); — *А ти не бачив, — трохи веселіше питає Мотря, — чи великого того змія вимайстрував Семирозум?* (В. Дрозд); *Народні умільці з усієї України везуть багатий крам, який вони вимайстрували за зиму* (з газ.).

ВИМАЛЬО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вимальо́вувати.** *Безхмарним щастям, дзвінкою радістю сповнена побутова сцена вимальовування півників на комині* (з мемуарної літ.); *Розповідала вона з таким пожвавленням, з таким цікавим вимальовуванням деталей, що Слава нарешті сказала: — Ото я дурна! Чого я не пішла з вами* (Ірина Вільде).

ВИМАЛЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́МАЛЮВАТИ,** юю, юєш, *док., кого, що.* 1. Ретельно, з усіма деталями малювати, старанно розмальовувати кого-, що-небудь. *Тарас під самісінькою банею вимальовував якийсь візерунок* (О. Іваненко); *Надьку Винниківну, хоча й на маленькій полотнинці, він вимальовував трохи чи не все літо, не пропустивши, здається, жодної світанкової зорі, необхідної для цієї роботи* (О. Гончар); *Дівчина зашарілася й опустила вічі долу, почала щось вимальовувати пальцем ноги на пилюці* (І. Білик); — *Видиш* [бачиш], *яку драбинку я тобі вималював?* (Р. Іваничук); — *В цьому щось є, — підніс пальця догори Агапіт, — це гарно сказано, а ще ліпше ти, чоловіче, вималював оті візерунки, на які я ще трохи подивлюся* (П. Загребельний); — *Дай мені каламар і папір — я вмить вималюю* (Ю. Логвин); // Ретельно окреслюючи, фарбувати що-небудь. *Ельза підходить до туалетного столика і починає акуратно вимальовувати губи* (В. Собко); *На сирому яйці вимальовують розтопленим воском ті місця, що їх треба лишити незафарбованими* (із журн.).

2. *перен.* Розповідати, писати про кого-, що-небудь, уявляти когось, щось дуже виразно, з подробицями. *А коли б же чули ви, як Маруся вимальовує вас, і вашу одежину, і похід, і погляд!* (Марко Вовчок); *Шепоче знов трава ласкава мені про молодість свою, і вимальовує уява дзвінки конвалій у гаю* (В. Сосюра); *Уява вимальовувала скривджене, з підтискненими* [підтисненими] *губами Біланове обличчя* (О. Гончар); *Він* [П'єр-Жуль] *зачитався. Яке те все було далеке, і всі звичаї, і вдачі, весь побут незнаної країни — певне, вона, авторка, дуже її любить, коли так вималювала все, і, певне, сумує за нею, бо немов проспівала якусь баладу* (О. Іваненко).

(1) Вимальо́вувати (змальо́вувати) / ви́малювати (змалюва́ти) слова́ми — розповідати про кого-, що-небудь, описувати когось, щось дуже виразно, з подробицями. *Розповідати про Маланку — все одно, що змальовувати словами музику Моцарта чи удар блискавки* (із журн.); *Вона встигла вас і зобачити, і розгледіти, і так вималює словами, що удруге вас пізнають усі в хаті* (Марко Вовчок).

ВИМАЛЬО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВИ́МАЛЮВАТИСЯ,** юється, *док.* 1. Бути або ставати видним, помітним, виразно окресленим. *Біліли подушки на полу, вимальовувалися контури печі* (С. Васильченко); *Зійшов місяць... Виразніше вималювались на фоні неба дерева та будівлі* (Д. Ткач); // *перен.* Чітко, виразно поставати в уяві. *Коли він заплющував очі, перед ним вимальовувалось минуле з такою ясністю, що Данило аж крутив головою* (П. Панч); *За одну якусь хвилину мати вималювалася в його уяві з королевим цвітом біля хати, коли поправляла на тичках, щоб вився вище* (А. Турчинська).

2. *тільки недок.* Пас. до **вимальо́вувати.** *Один мій знайомий, маючи думку видати книжку про "дівочу долю", як вона вимальовується у різних наших письмовців, дав мені продивитись свою працю* (Панас Мирний).

ВИ́МАЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́малювати.** *Підводиться* [Орест] *східцями до вітальні, вималюваної стилізованими статичними візерунками* (Олесь Досвітній); *Стінгазета. Любовно фарбою вималювана назва* (А. Головко); // **ви́малювано,** *безос. пред.* — *А щоб ти, графе, знав, як там* [у газеті] *тебе й твого Альфонса вималювано!* (І. Франко); *У повісті О. Кобилянської вималювано образ Наталки Верковичівни, котра, як і Олена Ляуфлер, зазнає болючих розчарувань, страждає від несприятливих обставин, але не занепадає духом* (з наук. літ.); *Пісня Г. Сковороди "Всякому городу нрав і права" — гостра як стріла, дістає вже й "нових" українців, портрет яких вималювано точно з оригіналу* (з газ.).

ВИ́МАЛЮВАТИ *див.* **вимальо́вувати.**

ВИ́МАЛЮВАТИСЯ *див.* **вимальо́вуватися.**

ВИ́МАНДРУВАТИ, ую, уєш, *док., рідко.* Піти, вирушити звідки-небудь, кудись. *Вже багато минуло років, як я вимандрував із його* [містечка] (С. Васильченко); *Під натиском гунів готи вимандрували на захід* (із журн.).

ВИ́МАНЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́манити.** *За виманені шахрайством гроші зловмисникові доведеться дорого розплачуватися, скоріше за все — власною свободою* (з газ.); *Виманений окрайцем, з печі на лежанку спустився, нарешті, сам Василько* (О. Гончар).

ВИ́МАНИТИ *див.* **вима́нювати.**

ВИ́МАНІЖИТИ, жу, жиш, *док., кого, розм.* 1. Сильно побити; відлупцювати. *Мірошник як візьме набивачку, давай її* [бабу] *сповідати, виманіжив добре та й пустив* (з казки).

2. *заст.* Змучити працею, виснажити. *Виманіжив коней, аж мокрі* (Сл. Гр.).

ВИ́МАНТАЧИТИ, чу, чиш, *док., що.* 1. Вигострити мантачкою. *Їй дали косу, яку спеціально одклепав і вимантачив дід Сербиченко* (Ю. Яновський).

2. *розм.* Видурити, випросити задурно що-небудь у когось. *А поки що, — держіть свої грошенята при собі, .. щоб не знайшовся який пройдисвіт, що, прикриваючись добрим ділом, не вимантачив їх у Вас* (Панас Мирний); *Всієї землі не повернуть.., а десятинок з десять можна буде вимантачити* (М. Стельмах).

ВИ́МАНТИТИ, нчу, тиш, *док., що, діал.* Обманом випросити або забрати що-небудь; виманити. *Ворожкам довіряти ризиковано: у них тільки те й на думці, щоб вимантити гроші з людини* (з газ.).

ВИМÁНЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вимáнювати.** *Прокуратура порушила справу стосовно чиновника за виманювання грошей у приватного підприємця* (з газ.); *Для виманювання зі схованок вовків або диких качок мисливці вдавалися до відтворення власним голосом вовчого виття чи качиного крякання* (з Інтернету).

ВИМÁНЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́МАНИТИ,** ню, ниш, *док.* 1. *що.* Здобувати, отримувати що-небудь хитрощами, обманом. *Крайнюк забавляє онука, виманює в нього картуза й кортика і кладе їх на місце* (В. Кучер); *Виманив* [Данило] *у старої трохи грошей і одного ранку зник, наче крізь землю провалився* (Грицько Григоренко).

2. *кого, що і без прям. дод.* Викликати звідкись, заохочувати вийти, підманюючи або приваблюючи чимсь. — *Знаєш, — сказав нарешті, — він* [ворожий снайпер] *сидить не в хмизі .. Треба виманювати* (Ю. Яновський); *Лагідна вечірня пора і давноочікуваний сніг виманили на вулицю трохи не всіх мешканців міста* (Ірина Вільде).

◊ **(1) І калачéм не ви́манити** *кого* — не можна вигнати, переконати кого-небудь піти звідкись. *У могилу і дубцем не заженеш, а з могили і калачем не виманиш* (народний жарт); — *Зараз його й калачем не виманите звідси, коли прийшов на своє озеро* (М. Сиротюк); — *Бач, яка стала домувальниця, — говорили про неї, — то, було, ніколи дома не сидить, а тепер і калачем її не виманиш із дому* (із журн.).

ВИМÁНЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **вимáнювати.** *Під виглядом цілительства виманюються гроші та майно громадян* (з газ.); *У козацьких герцях застосовувалася типова стратегія: поляки й татари виманювалися козаками на бій* (із журн.).

ВИ́МАРЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́марити.** *Молодик стояв теж як укопаний, але зовсім не з переляку, а тому, що ця дівчина .. не тільки цілком відповідала його вимареному ідеалові жіночої краси, .. а ще мала у собі щось нове* (Ю. Клен); *Омріюють поети Довгожданий вимарений мир* (В. Коротич); *Нарешті наш безіменний горе-герой опиняється у вимареному ночами кріслі директора комбінату і розпочинає свою шкідницьку діяльність* (із журн.); *Атеїст сприймає релігійну людину як занурену у вигаданий, вимарений нею примарний світ* (із журн.).

ВИ́МАРИТИ *див.* **вимáрювати.**

ВИМАРШИРÓВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́МАРШИРУВАТИ,** ую, уєш, *док.* 1. *тільки недок.* Старанно марширувати. *Гетьман замахнувся іграшковою булавою, картинно здіймаючи над Києвом коня, а неподалік од нього .. вимаршировувала сотня жаб'ячо-зелених німців і, щоб хоч трохи зігрітися, горланила дурну пісеньку* (П. Загребельний); *Діти стежили за взводом солдатів, за їхньою муштрою, і собі вимаршировували на ґанку* (із журн.); *Військові браво вимаршировували майданом, ішли монолітом, усі як один* (з газ.).

2. *тільки док.* Маршируючи, залишати місце перебування (про військових). *Кілька вояків увійшло й закликало голосно, що компанія вимарширує зараз на егзецирку* [військові тренування] *за місто, та хто ще там не готовий?* (О. Кобилянська); — *Третій райх дозволить і... заставить!* — *різко процідив Фішер і стрункіше звичного, з усією пошаною до своєї особи, вимарширував із квартири Рунге* (М. Стельмах).

ВИ́МАРШИРУВАТИ *див.* **вимарширóвувати.**

ВИМÁРЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́МАРИТИ,** рю, риш, *док.*, *кого, що.* Створювати в уяві, думці, мріях; вимріювати. *Вовтузиться* [Устина], *розкривається, тоненькі рученята за голову закидає, водить розплющеними очима по хатній прозорій темряві і щось вимарює собі* (С. Васильченко); *Також для рятунку від них* [дрібничок] *душа вимарює собі на допомогу .. багато вражень* (В. Барка); *Як усі честолюбні провінціали, Лепаж з'явився і в Парижі, щоб стати тут тим, ким він себе вимарив* (М. Слабошпицький).

ВИ́МАСТИТИ *див.* **вимáщувати.**

ВИ́МАСТИТИСЯ *див.* **вимáщуватися.**

ВИ́МАХ, у, *ч.* Те саме, що **пóмах** 1. *З моря наближалася шаланда, видко було дружні вимахи весел* (Ю. Яновський); *Летить* [лелека] *низько, безстрашно, за вимахом крил велетезних на мить зникає місяця диск* (О. Гончар); *Дужий вимах руки — й голена, з довгим чорним оселедцем голова ввірчувалася у сир, що обходив камінь ліворуч, новий помах, і козак пролітав поміж двох каменів, неначе пущена між двох рогачок стріла* (Ю. Мушкетик).

ВИ́МАХАТИ, аю, аєш, *док.*, *розм.* Вирости високим, дужим. *Батько розпрягав коней, задоволено патякав: .. Будеш хазяїном, синку .. Ти ж у мене .. он який вимахав махамет!* (О. Бердник); *Он який вимахав* [Богдан], *став чи не врівні з вітцем. Ото тільки й одміни, що тонкий у стані, вужчий у раменах* (Д. Міщенко); *Головний зоотехнік, оглянувши бичка з усіх боків, задоволено відзначив: — Гарний вимахав! Нічого не скажеш* (із журн.); *Папая росте так швидко, як бамбук: за кілька місяців може вимахати до двох метрів* (з Інтернету); // *що.* Збудувати, звести. *А сам за чиї гроші собі особняк вимахав?!* (Б. Харчук); *Навіть знаменитій землячці, що стелилася під всемогутнього падишаха, володаря Османської імперії і сина півмісяця, пам'ятник вимахали* (С. Процюк).

ВИ́МАХНУТИ, ну, неш, *док.* Однокр. до **вимáхувати.** *Далі вони знов вимахнули нагайками і помчали геть* (Леся Українка); *Кулик, який все ще стояв на ґанку перед людьми, збадьорено вимахнув ґирлиґою* (О. Гончар); *Вимахнула палиця і впала на плечі Милі* (Ю. Мушкетик).

ВИМÁХУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вимáхувати.** *Левко, зарожевілий від вимахування вилами, винувато кліпнув очима* (П. Панч); *Озирнулася* [Каломела] *й побачила: кличуть таки її, ханську жону. Вимахують чимось примітним над головою й дають тим вимахуванням знак: "Вернись, ходи назад, до стійбища!"* (Д. Міщенко); *Справжній патріотизм — це мозолі від роботи, а не від вимахування прапорами* (з публіц. літ.).

ВИМÁХУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Раз у раз махати чимнебудь. *Перед ним стояв собака. Вимахуючи звислим хвостом, він дивився на Альошу своїм вогким, зворушеним поглядом* (І. Микитенко); *Вона* [чайка] *летіла легко, енергійно вимахувала крилами і швидко наздогнала табун* (Ю. Збанацький); *Чоловіки про щось збуджено розмовляли, вимахували руками, показували на школу, що стояла через дорогу* (Ю. Мушкетик).

ВИ́МАЦАТИ *див.* **вимáцувати.**

ВИМÁЦУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́МАЦАТИ,** аю, аєш, *док.*, *кого, що.* 1. Мацаючи, обстежувати або шукати кого-, що-небудь. *Його* [сліпого] *всаджують на ослоні і підносять чарку. Він, простягнувши руку, тривожно вимацує простір, очевидно, боячись наткнутися на неї випадково*

та пролити (Григорій Тютюнник); * Образно. *Коли один з прожекторів сягнув аж сюди, блукаючи, вимацуючи живу людину на Сивашах, купи бійців при його моторошному світлі могли здатися острівками комишу* (О. Гончар).

2. Мацати з усіх боків, скрізь. *Він* [Кіндрат] *вимацував щупками своїх зачовганих пальців у верхній кишені блузи рештки тютюнової потерухи, разом зі всіляким іншим сміттям зліпив з того кострубату цигарку, запалив її сірником, напустив запаху палених онуч* (У. Самчук); *Він наблизився до неї впритул, хоч звідкіля було йому знати, що це вже останній такий подарунок, але він з цілком захланним розпачем кинувся вимацувати її губами і пальцями* (Ю. Андрухович); * Образно. *Несміло почала вчорашня студентка свою агрономічну практику, .. обходила, вивчила, вимацала руками й очима безліч разів усі поля* (В. Бабляк).

ВИ́МАЩЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ви́мастити.** *Наді мною висіли старі хомути і шлеї, вимащені для схоронності пахучим дьогтем-катраном* (Л. Первомайський); *Сивий татарин, з обличчям, вимащеним олією, мов циганське дитя на морозі, блиснув хижими зубами* (О. Ільченко); *Є ґанок біля білою глиною вимащеного будиночка старшого мисливця* (Ю. Яновський); *А в них — у мисливців — очі сяють від щастя й радості. То нічого, що всі вони з п'ят до маківки вимащені грязюкою і нагадують муринчат* (І. Багряний).

2. *у знач. прикм.* Забруднений, брудний; заплямлений. *Микола взявся сам допомагати старенькій жінці. Коли повернувся, то Касьян тільки головою похитав, побачивши його вимащений одяг* (з легенди).

ВИМА́ЩУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вима́щувати.** *Репресивним методом регуляції гендерної поведінки в українців було вимащування воріт "нечесної" дівчини дьогтем, замазування глиною, гноєм вікон її будинку, наспівування різних дошкульних пісень, дражнилок тощо* (з наук. літ.); *У багатьох народів світу існує повір'я, що вимащування тіл хворих та немічних олією, змішаною з червоним порошком, надає силу ослабленому віком чи хворобою організму* (з наук.-попул. літ.); *Перше квітня — день сміху, час для вимащування крейдою спин однокласників, одногрупників, колег по роботі, начальників* (з газ.).

ВИМА́ЩУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́МАСТИТИ,** ащу, астиш, *док.*, *кого, що.* 1. Покривати, змащувати кого-, щонебудь повністю мастилом або якимсь жиром. *На деякі галери козаки закидали залізні гаки з линвами й лізли по них на судна, інші галери вимащували дьогтем і підпалювали* (А. Кащенко); *Вимащувала* [Марійка] *собі й синам голови й чесала їх гладко й гарно* (О. Кобилянська); *Кіхана ж про всякий випадок вимастив і свого карабіна* (Ю. Яновський).

2. Те саме, що **вима́зувати** 1, 3. *Мати причепурила хату, вимастила долівку, посипала її травою, — запашно в хаті та зелено* (Остап Вишня); *Якісний макіяж не повинен обсипатися, залишати сліди на руці від доторку до обличчя, чи вимащувати одяг при контакті з ним* (з Інтернету).

ВИМА́ЩУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВИ́МАСТИТИСЯ,** ащуся, астишся, *док.* 1. Вимащувати себе чим-небудь. *Бджілка вимащується у пилок, потім струшує його на іншу квітку, запилюючи її* (з наук.-попул. літ.); *А лисиця тим часом забігла в хижу, де жінка хліб місила. Жінка вийшла корову доїти, а лисичка скочила в корито, вимасталася тістом, вибігла на двір, обвалялася в смітті, воно й прилипилося* (з казки); *Підмовив* [Робінзон] *одного третьокласника, щоб у П'ятницю перевернувся. Примусив того смолою вимаститись* (Ю. Збанацький).

2. Ставати брудним. *"Поле — суцільне місиво, я весь вимастився, до того ж пропустив м'яч, і ми програли, але бойове хрещення відбулося", — так прокоментував матч футболіст* (з газ.); *Пропонуємо дитячі бахили, щоб не вимащувався одяг матері у мокру погоду* (з мови реклами).

3. *тільки недок.* Пас. до **вима́щувати** 2.

ВИМЕЖО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вимежо́вувати.** *У зв'язку із втратою археологічної документації впродовж перших повоєнних років було проведено роботи з вимежовування територій заповідників навколо античних городищ* (з газ.).

ВИМЕЖО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́МЕЖУВАТИ,** ую, уєш, *док.*, *що.* Проводячи межу, межі, виділяти частину земельної ділянки. *Закон від 18 травня 1882 року надавав право кожному власнику, що мав 50 і більше десятин землі, отримати "відрубну" ділянку, якщо ж кількість землі перевищувала 300 десятин в одного власника, то він зобов'язаний був вимежовувати "відрубні" ділянки* (з наук. літ.); *Включення визначених територій до складу Канівського природного заповідника дасть змогу оперативно вимежувати особливо цінні землі від можливого роздержавлення* (з газ.).

ВИМЕЖО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВИ́МЕЖУВАТИСЯ,** ується, *док.* 1. Виділятися за певними особливими ознаками. *Територія кривичів вимежовується на підставі знахідок браслетоподібних скроневих кілець* (з наук. літ.). *В економічній науці традиційно вимежовуються дві основні концепції походження грошей: раціоналістична й еволюційна* (з навч. літ.); *Політична еліта — це сукупність осіб, які вимежовуються з політичного середовища на основі вищого ступеня розвитку окремих політичних якостей* (з навч. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **вимежо́вувати.**

ВИ́МЕЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́межувати.** *Згідно зі Зводом законів Російської імперії 1832 р., дія якого поширювалася по всій Російській імперії та українських землях, що входили до неї, кожен власник мав право просити у повітовому суді вимежування належної йому землі зі спільного володіння* (з наук. літ.); *Кисіль вислав до Б. Хмельницького листа, прохаючи й благаючи не обстоювати занадто тяжких вимог щодо вимежування козацької території* (із журн.).

ВИ́МЕЖУВАТИ *див.* **вимежо́вувати.**

ВИ́МЕЖУВАТИСЯ *див.* **вимежо́вуватися.**

ВИМЕ́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виме́лювати.** *Для ефективнішого вимелювання залишків зерна використовують спеціальні машини ударної дії* (з навч. літ.).

ВИМЕ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́МОЛОТИ,** мелю, мелеш, *док.*, *що.* Перемелюючи зерно, видавати певну кількість борошна. *Крутив він жорно, і воно безперервно вимелювало з себе борошно* (Валерій Шевчук); * Образно. *Уже не змагається силами... Але вітряка не осудять. Своїми дощатими крилами добро він вимелював людям* (Д. Луценко).

ВИМЕ́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ВИ́МОЛОТИСЯ,** мелеться, *док.* 1. Молотися, даючи певну кількість борошна. *Найголовніший нюанс у млинарстві — настроїти вальцьовий верстат, щоб зерно вимелювалося найякісніше* (з наук.-попул. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **виме́лювати.**

ВИ́МЕРЕЖАНИЙ *див.* **ви́мережений.**

ВИ́МЕРЕЖАТИ *див.* **вимере́жувати.**

ВИ́МЕРЕЖАТИСЯ *див.* **вимере́жуватися.**

ВИ́МЕРЕЖЕНИЙ, ВИ́МЕРЕЖАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́мережити** і **ви́мережати.** [Іван:] *Оце так гостинець! Та як же гарно вимережена* [сорочка]! *За такий подарунок годиться й поцілувати* (М. Кропивницький); *У Одарки вечорниці. Увійшла Докія в хату, — аж там шахтарі. Усі в червоних сорочках навипуск, у чоботях з вимережаними халявами, з пістонами та з китицями, у сукняних чумарках* (Б. Грінченко); *Сани такі були вимережані, що не було де й пальцем ткнуть* (з переказу); * Образно. *Кардаш бачив степ, вимережаний зеленими смугами* (С. Журахович).

ВИ́МЕРЕЖИТИ *див.* **вимере́жувати.**

ВИ́МЕРЕЖИТИСЯ *див.* **вимере́жуватися.**

ВИМЕРЕ́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́МЕРЕЖИТИ,** жу, жиш, **ВИ́МЕРЕЖАТИ,** аю, аєш, *док., що.* 1. Вишивати мережкою. *Мені треба сорочку вимережити* (Ганна Барвінок); *— Яка ж я, мамо, буду добра жінка, коли сорочки своєму чоловікові не вишию? Я б йому, які найкращі зразки є, всі б, здається, вимережила...* (Панас Мирний); *Обласна культурно-мистецька акція "Вишивана доля Вінниччини" викличе у багатьох жінок непереборне бажання вимережити собі, своїм рідним та близьким сонячні вишиванки* (з газ.); *Десятки рушників, серветок, сорочок вимережала за свій вік народна майстриня* (з газ.).

2. *перен.* Покривати поверхню чогось негустими візерунками (перев. смугами), дрібними слідами і т. ін. *Дівчинка покрила розтопленим воском яєчко, потім почала втискати у нього різнобарвний бісер, вимережуючи візерунок* (із журн.); *Великі шиби уквітчалися .. дивовижними візерунками, що вишив та вимережав славний морозенко* (С. Васильченко); *Тисячі слідів куріпок, тетеруків, зайців вимережили сніг по долині* (І. Багмут).

ВИМЕРЕ́ЖУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВИ́МЕРЕЖИТИСЯ,** иться, **ВИ́МЕРЕЖАТИСЯ,** ається, *док.* 1. Набувати вигляду негустого візерунка, мережки. *В глибині неба, руйнуючи легкість ночі, неясним маревом вимережувалось павутиння не то хмарин, не то передсвітанку* (М. Стельмах); *За вікном — типовий австрійський пейзаж: пухнасті ялинки, засніжені гори, поміж яких вимережуються квадратики полів і силуети будинків* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **вимере́жувати.** *За українською традицією дівочі сорочки вимережувалися тільки білим шовчиком, до жіночих додавалися ще й рожевий та жовтий* (з наук. літ.); *Весільне вбрання вимережується дівчиною натхненно та з любов'ю* (із журн.).

ВИМЕРЗА́ННЯ, я, *с.* Стан за знач. **вимерза́ти.** — *Я б навчив його, як зберігати вологість у ріллі, як взагалі зберігати озимину від вимерзання* (Є. Кротевич); *Щоб уберегти посаджений часник від вимерзання, його прикривають хмизом* (з газ.).

ВИМЕРЗА́ТИ, áє, *недок.*, **ВИ́МЕРЗНУТИ, ВИ́МЕРЗТИ,** зне; *мин. ч.* ви́мерз, ла, ло; *док.* 1. Гинути від морозів (про рослини). *Після обіду взявся мороз, і надвечір повалив густий сніг. Лежить, не тане, і зелень від нього не вимерзає* (В. Кучер); *В люті морози в них* [яблуньок] *може вимерзнути коріння* (О. Донченко); *— Торік вимерзла пшеничка, а цього літа центнерів двадцять дала* (С. Журахович).

2. Висихати під дією морозу. *Не помітила, коли й додому повернулась, розвісила на вірьовці білизну, нехай вимерзає* (А. Шиян); *Бодай же ти, бистра річечко, Сюю зиму вимерзла* (з народної пісні).

ВИ́МЕРЗЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **ви́мерзти.** *Мічурін .. показав дружині й Буренкіну вимерзлі сіянці відбірних південних порід* (О. Довженко); *Після нічного заморозку баштан здавався вимерзлим, сумним, з пониклим сіро-коричневим листям кавунів* (із журн.); * Образно. *До дна вимерзле небо іскрилося крижаним сонцем, по снігу невпинно стрибали мільйони наполоханих вогників* (А. Дімаров).

ВИ́МЕРЗНУТИ *див.* **вимерза́ти.**

ВИ́МЕРЗТИ *див.* **вимерза́ти.**

ВИ́МЕРЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **ви́мерти.** *На боках тих скель-кораблів рівними рядками вирізувались дивовижні знаки, ніби нечітке письмо давно вимерлих велетнів, що записали на цих каменях свою химерну історію* (Н. Королева); *Постріляних, помордованих, розкуркулених, вимерлих від голоду... їх більше, аніж отих листочків на дереві* (І. Багряний); *Кров била в джерелах, І ніч розносила по вимерлих містах Погрозливе виття голодної вовчиці* (М. Зеров); *Високо пропливає чорногуз, пропливає повільно й далеко, наче остерігається землі, наче боїться зблизька глянути на вимерле село та на сонних людей* (Є. Гуцало).

ВИ́МЕРТИ *див.* **вимира́ти.**

ВИ́МЕСТИ *див.* **виміта́ти.**

ВИ́МЕСТИСЯ *див.* **виміта́тися.**

ВИ́МЕТЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́мести.** *Хата хоч старенька, та чепурна, біла, — видно, біля неї ходили хазяйські руки; двір виметений, чистий* (Панас Мирний); *— Я сам читав його записку, зім'яту й виметену тобою в сінешній куток* (Іван Ле); *Жеребець стояв і сторожко нюшив чисто виметену кригу під ногами* (І. Білик); // **ви́метено,** *безос. пред. Комбайнери ладні тут оце пройшли, .. викосили нивку, Подивись, як чисто, .. Начебто долівку виметено в хаті* (П. Усенко); *Коли все було прибрано, виметено і вичищено, Гошка прибіг до нього на квартиру і відрапортував, що все готово* (Григорій Тютюнник).

ВИ́МЕТИКУВАТИ, ую, уєш, *док., що, розм.* Вигадати, придумати що-небудь. *Виметикує оттаку казку та й продає по чотири гривні* (Сл. Гр.).

ВИ́МЕТНУТИСЯ, нуся, нешся, *док.* 1. Швидко вийти, вибігти, виїхати і т. ін. *Далеко на стежці, що переважувала аж ген через голу, осяяну сонцем сопку, виметнулась манюнька комашинка... Собака!* (І. Багряний); *Він, мов той хлопчик, виметнувся з хати* (М. Чабанівський); *Влетів* [Матвій] *у хащу, аж затріщало гілля, перечепився, трохи не впав, виметнувся на невеличку галявину* (Ю. Мушкетик); // Стрімко піднятися догори. *Виметнулись перші язички полум'я, і вже на нього звідусіль навалились тремтячі від холоду бійці, хапаючи тепло* (О. Гончар).

ВИМИВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вимива́ти.** *Внаслідок зрідження рослинного покриву, вимивання перегною та інших речовин погіршуються фізичні властивості ґрунтів* (з наук.-попул. літ.); *Талі води гірської ріки продовжували вимивання крутих берегів* (із журн.).

ВИМИВА́ТИ, áю, áєш, *недок.*, **ВИ́МИТИ,** ию, иєш, *док.* 1. *кого, що.* Миючи, робити кого-, що-небудь чистим. *Насипала* [Аниця] *в миску студеного борщу, поставила на стіл, а сама стала горнець вимивати* (Л. Мартович); *Охрім ви-*

миває в мисці пшоно і висипає в казанок (Григорій Тютюнник); *Вимили, вичесали її, обули, одягли в нову одежинку* (Панас Мирний); *Підлогу вимила — все в світлиці заблищало* (С. Скляренко).

2. *що.* Розмиваючи землю, утворювати заглибину, яр і т. ін. *Бурхливі весняні потоки замулюють джерела, руйнують берегові смуги, вимивають яри, знищують молоді насадження* (із журн.); *За багато років вода вимила глибокий вир* (С. Чорнобривець); // Розмиваючи ґрунт, виносити з нього або відкривати щось. *Граф продав державі каміння, яке протягом тисячоліть вимивали дощові води з землі* (В. Гжицький); *Дощові карпатські води проникають на глибину 100 метрів і вимивають з підземних порід органічні речовини* (із журн.).

3. *що.* Вилучати, забирати що-небудь шляхом дії води або іншої рідини. *Дощ інтенсивністю 1 мм/год за 45 хв вимиває з повітря 28 % часточок пилу діаметром 10 мкм* (із журн.); *Свіжий сік здатний вимивати токсини, шлаки, знищувати шкідливу мікрофлору, паразитів, загоювати ушкодження, активізувати ферменти* (з газ.).

4. *що, перен.* Вилучати що-небудь, забирати звідкись. *Трудові маятникові міграції утворюють свого роду противагу незворотним міграціям, які вимивають сільське населення в міста, немовби конкурують з ними* (з наук. літ.); *Подальша уніфікація освітньої системи СРСР усе більш відчутно вимивала з неї національний компонент* (із журн.); // Вилучати з обігу. *Держава може використовувати грошові кошти, отримані від розміщення державних облігацій, як засіб цілеспрямованого регулювання параметрів національної валюти, вимиваючи більш-менш значну частину грошової маси з валютного ринку* (з наук. літ.); *У державі повинна існувати система відстеження товарно-грошових потоків з урахуванням у них частки паразитуючого спекулятивного бізнесу, який вимиває обігові кошти виробників* (з газ.).

ВИМИВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ВИ́МИТИСЯ,** июся, иєшся, *док.* 1. Миючись, змивати бруд, робитися чистим. *Мар'я .. вимивалася в милі, розчісувала свої кучеряві коси* (Панас Мирний); *Вимився* [Каргат] *до пояса, цупким рушником міцно розтер собі тіло* (Ю. Шовкопляс).

2. *тільки недок.* Пас. до **вимива́ти.** *Коли насіння при посіві загортається недостатньо, верхній шар ґрунту висихає, здувається вітром або вимивається дощем, від чого сходи бувають зріджені* (з наук. літ.); *Азотні добрива легко вимиваються дощами, що обмежує їх застосування восени* (з наук.-попул. літ.).

ВИМИ́ВИНА, и, *ж.* Заглибина в землі, утворена потоком води; вимоїна. *Широкий і волохатий піджак .. був після купання в вимивині з струмковою водою досить чистий* (В. Барка); *Школярі не раз знаходили тут у вимивинах берега мамонтові бивні та кам'яне знаряддя наших пращурів* (О. Гончар); *Власник городу розповідав, що нахил утворився в результаті осідання землі в якусь порожнечу, імовірно вимивину* (з Інтернету).

ВИМИВНИ́Й, а́, е́. Який вимиває що-небудь, використовується для вимивання чогось. *Як вимивний розчин для водовимивних фотополімерних пластин використовують звичайну водопровідну воду* (з наук.-техн. літ.); *Вимивна машина; Вимивні пристрої.*

ВИМИКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вимика́ти.** *Деякі моделі терморегуляторів можна програмувати на вмикання та вимикання в певні години, скажімо, коли господарі йдуть із дому і повертаються* (з наук.-техн. літ.); *За допомогою набору генетичних методів учені вивчали роботу білка, який виконує функції вимикання роботи низки інших генів* (з газ.).

ВИ́МИКАТИ *див.* **вими́кувати.**

ВИМИКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВИ́МКНУТИ,** ну, неш, *док., що.* Припиняти дію чого-небудь, перериваючи зв'язок із загальною системою. *Потім я вимикаю .. телефон, світло над головою і віддаюся думкам* (Ю. Яновський); — *Я взявся усунути обрив* [проводів], *не вимикаючи струму* (О. Гончар); // Припиняти дію якого-небудь приладу, електричного механізму. *Потужний прожектор, закріплений на грудях скафандра, давав сліпуче біле проміння. Галя кілька разів вмикала і вимикала його, знайшовши кнопку керування* (В. Владко); *Дорога в ущелині круто спадала вниз, шофер вів по ній машину, вимкнувши мотор* (В. Кучер); // *перен.* Припиняти роботу, блокувати дію біологічного механізму. *Ми поки що навчилися вимикати одиничні гени, на цьому ґрунтуються наші надії на лікування важких спадкових хвороб* (з газ.).

ВИМИКА́ТИСЯ[1], а́ється, *недок.*, **ВИ́МКНУТИСЯ,** неться, *док.* 1. Переставати діяти внаслідок роз'єднання із загальною системою або припинення подачі енергії. *Пролунав протяжний дзвінок — в інкубаторі підвищилася температура. Відразу ж автоматично вимикається система нагрівання* (з газ.); *На третій місяць двигуни вимкнулись, і зореліт помчав по інерції* [за інерцією] (О. Бердник).

2. *тільки недок.* Пас. до **вимика́ти.** *В жодній квартирі не вимикалося радіо* (О. Іваненко); *Світло вимикається, післявідбійна тиша настає* (О. Гончар).

ВИМИКА́ТИСЯ[2], а́юся, а́єшся, *недок.*, **ВИ́МКНУТИСЯ,** нуся, нешся, *док., розм.* Швидко виїжджати, виходити, вибігати звідки-небудь. *Вечорами дехто запрягав коні і порожнем вимикався на ніч з села* (М. Коцюбинський); *Безгучно і прудко, ще більше по-ящуриному вимкнулася* [перекупка] *з кімнати у двір* (Леся Українка); // Вириватися, вибиратися звідки-небудь. *Раптом одна коняка застрягла в багні по самі коліна. Бідолашна намагалася вимкнутися із трясовини* (Олесь Досвітній).

ВИМИКА́Ч, а́, *ч.* Пристрій для вмикання і вимикання електричного струму. — *Марія Іванівна натиснула вимикач лампи — і зразу весь кабінет зник у півсутіні* (В. Собко); *Клацнув вимикач, з сусідньої кімнати ввірвалося світло* (А. Дімаров); *Хотів* [Борозна] *ввімкнути світло, вже намацав вимикач, а тоді опустив руку* (Ю. Мушкетик).

ВИМИ́КУВАННЯ, я, *с., діал.* Дія за знач. **вими́кувати.** *Підбадьорені і заохочені винагородою, учні зайнялися вимикуванням пирію з городу пенсіонерки* (із журн.); *Після вимикування бур'янів на городі необхідно згребти їх до гумусної ями або, ще краще, спалити* (з газ.).

ВИМИ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́МИКАТИ,** аю, аєш, *док., що, діал.* Виривати. *Іде баба на другий день на поле і починає вимикувати посіяний чортом бур'ян* (з казки); — *Раз якось уже й зацвів був* [горох], *та як ударив град, то стовк його дочиста. Люди вимикали, а я лишив* (А. Крушельницький).

ВИМИНА́ННЯ[1], я, *с.* Дія і стан за знач. **вимина́ти**[1]. *При виминанні пластиліну одночасно двох і навіть трьох різних*

кольорів можна досягти дивовижних відтінків і яскравості (із журн.); *Вимининня шкури.*

ВИМИНА́ННЯ[2], я, *с., діал.* Дія і стан за знач. **вимина́ти**[2]. *При виминанню* [виминанні] *ридвани зачіпали за себе, ломили осі і колеса* (А. Чайковський); * Образно. *У м'якшій, лагіднішій формі, з компліментами та виминанням, але, по суті, той самий присуд був і від С. Аксакова щодо повістей Т. Шевченка "Матрос" та "Княгиня"* (з наук. літ.).

ВИМИНА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *недок.*, **ВИ́М'ЯТИ,** мну, мнеш, *док., що.* 1. Розминаючи, видобувати, витискувати або вилучати що-небудь. *Висмикує* [Оврам] *колоски.., вимина на долоні, роздивляється* (Панас Мирний); *Коріннями, травами і дикими ягодами живилися* [втікачі]. *Виминали зерно з колосків* (І. Цюпа); *Просушене на гарячій печі прядиво ми мусили довго м'яти ногами, щоб вилучити, вим'яти ту кляту кострицю* (В. Минко).

2. Розминаючи що-небудь, робити м'яким. *Тут же, на траві, виминали їх* [шкури] *руками* (С. Скляренко); *Перед тим, як сукати свічку, віск, розігрітий над вогнем, добре виминали руками* (із журн.).

3. Те саме, що **м'я́ти** 3. — *Спасибі, — невпопад кажу я і так виминаю шапку в руках, що з неї летить шерсть* (М. Стельмах); *Пересік* [Христофор Ничипорович] *вулицю, постояв на тому боці, думаючи: "Вимнуть газон перед ратушею чи ні?"* (Б. Харчук); — *Ти так само там зауважив, що ту траву хтось вим'яв...* (Ю. Андрухович).

ВИМИНА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *недок.*, **ВИ́МИНУТИ,** ну, неш, *док., кого, що, діал.* Обминати, уникати. *Шмигнув я лозами — та в луги. Де були при сіні люди, там я їх виминав, ховаючись поза копиці* (І. Франко); *Мої розмови набридли Бейбі, і вона цілий місяць виминала їх* (Мирослав Ірчан); *Потій стояв біля узголів'я і, молитовно склавши руки, півголосом вимовляв п'ятдесятий псалом за здравіє єпископа, не виминаючи при тому погляду Балабана...* (Р. Іваничук); *Він* [попенко] *учинився оперед* [поперед] *неї без всякої шани, вимину княжу колісницю* (К. Гриневичева).

ВИМИНА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* Пас. до **вимина́ти**[1]. *Для пасхального кекса тісто добре виминається і ставиться в тепле місце, щоб підійшло* (з газ.).

ВИ́МИНУТИ *див.* **вимина́ти**[2].

ВИМИРА́ННЯ, я, *с.* Стан за знач. **вимира́ти.** *Було дещо загадкове в самому вимиранні: птахи, перелітаючи, притьма падали мертвотою на землю* (В. Барка); *Вже кілька століть ми перебуваємо в процесі вимирання й ніколи — в процесі розвою* (Ю. Винничук); *Наділений чутливою інтуїцією, письменник М. Хвильовий гарячково шукає виходу з катастрофічної ситуації, породженої наростаючою хвилею репресій, вимиранням мільйонів українських селян, поширенням недовіри і підозри в суспільстві* (з публіц. літ.); *Масове вимирання плазунів відбувалося приблизно 70–90 млн років тому* (з навч. літ.).

ВИМИРА́ТИ, а́є, *недок.*, **ВИ́МЕРТИ,** мре; *мин. ч.* ви́мер, ла, ло; *док.* 1. Зменшуючись чисельно, зникати, гинути (про племена, народності, народи). *Він* [царський уряд] *заселяв казахські степи переселенцями, і коли б казахи вимирали, це було б для царату навіть краще* (О. Донченко); // Гинути до останнього в якомусь місці, місцевості або в родині, роді внаслідок епідемії, голоду і т. ін. *Колись і в Шавниці були русини, та всі вимерли в якусь велику холеру* (І. Нечуй-Левицький); *Кого любив — нема, лягли; Тюрма чи світ — одно були; Ніде нікого — вимер рід, Ні друга в горі — зник і слід* (П. Грабовський); // Частково або повністю зникати (про окремі види, групи тварин і рослин). *З роками теплокровні росли й міцніли, а славне плем'я ящерів-велетнів дрібнішало й вимирало* (з наук.-попул. літ.).

2. Залишатися без жителів унаслідок їх смерті, загибелі. *Страшна, нечувана досі пошесть навістила наш край .. Цілі села пустіли — вимирали* (І. Франко); *Тут, на щедрих чорноземах, за іронією долі голодомор дійшов найвищої позначки — вимирали цілі села* (із журн.); * У порівн. *І тиша така в місті, наче воно вимерло* (А. Головко); *Навколо — тиша .. Ніде ніяких звуків — ані пострілів, ані людського голосу .. Ніби нагло все вимерло* (І. Багряний).

ВИМИРА́ЮЧИЙ, а, е. Який вимирає. — *Я — син вимираючого ескімоського народу!* (Мирослав Ірчан); *Із групи вимираючих деревних порід насамперед треба назвати релікт (залишок) третинного періоду — тис ягідний* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́МИСЕЛ, слу, *ч.* 1. Те, що вигадане, чого немає і не було в дійсності; вигадка. *Любов Федорівна не вірила тому, а все-таки вмовляла себе, що воно так, бо з того вимислу мала бути для неї неабияка вигода* (Б. Лепкий); *Сироватка, хоч плутав слова Святого Письма з власними вимислами, творив молитву щиро й врочисто, в цю мить він почував за своїми плечима Дике Поле, і Великий Луг, і всю Україну* (Ю. Мушкетик).

2. Те, що створене уявою, фантазією письменника, один із засобів творення художніх образів і картин життя. *Чи все це разом — Скіфія і скіфи, і кочові, й осілі, й паралати? Крізь домисли, і вимисли, і міфи, о, як її нелегко угадати!* (Л. Костенко); *Художній вимисел — це не вигадування того, чого нема в житті, а зображення реального в його можливому розвитку* (із журн.).

ВИ́МИСЛЕНИЙ *див.* **ви́мишлений.**

ВИМИСЛИ́ВИЙ, а, е, *рідко.* Примхливий, вередливий. — *Сину, мій сину, — каже* [Орлиха], — *не бери тії* [тієї] *багачки: буде вона дуже гордувати; се батькова дочка, вимислива й пишна, — одцурайсь її!* (Марко Вовчок).

ВИ́МИСЛИТИ *див.* **вимишля́ти.**

ВИМИ́СЛЮВАТИ *див.* **вимишля́ти.**

ВИ́МИТИ *див.* **вимива́ти.**

ВИ́МИТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́мити.** *Кругом світлиці стояли прості, непомальовані, з високими спинками стільці, білі, чисто вимиті* (І. Нечуй-Левицький); *У хаті вогко, пахне вимитою підлогою, свіжими рядюжками і пиріжками з горохом* (В. Винниченко); *Зеленіло свіже, вимите дощем село* (М. Стельмах); * У порівн. *Дощ ущух. Небо стало чисте, мов вимите* (П. Колесник); // **ви́мито,** *безос. пред. Радісно, що в хаті у їх* [у них] — *як у вінку: на столі новий килим, по стінах скрізь червоніють рушники .. Долівка, піч, лавки — все вимито й вимазано* (С. Васильченко).

ВИ́МИТИСЯ *див.* **вимива́тися.**

ВИ́МИШЛЕНИЙ, *рідко* **ВИ́МИСЛЕНИЙ,** а, е. Дієпр. пас. до **ви́мислити.** *Суд виніс ухвалу: вимишлені паном Полуницьким побори знищити з підтвердженням, щоби .. не вимишляв ніяких нових поборів* (Ю. Мушкетик); *Хоча в більшості художніх фільмів діють вимишлені герої, які живуть у вимишленому світі, вони є копією реального життя і відображають частину загальної культури народу* (з навч.

літ.); *Церковний порядок — породження багатьох поколінь жерців, ними він виплеканий і вимислений* (із журн.).

ВИМИШЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ВИМИ́СЛЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.*, **ВИ́МИСЛИТИ,** лю, лиш, *док.*, *що і без прям. дод.* 1. *заст.* Обдумуючи, знаходити рішення якоїсь проблеми; надумувати щось. *Донечко моя, Вибирай же сама; Вибирай собі, вимишляй собі, Ще ж ти молода* (з народної пісні); *І що вже бідний Мирон не намучився, щоб вимислити, а потім сказати щось розумного, — ні, не можна та й годі* (І. Франко); // Придумувати, створювати. *Гуцул із Голів розкаже вам про страшні катування, що їх вимишляв Юріштан* (Г. Хоткевич); *Ф. Прокопович вважав, що поезія повинна наслідувати або вимислювати людські дії* (з навч. літ.); *Довго, дуже ще довго треба було працювати, щоб вимислити годинник, вигідніший та дешевший* (М. Коцюбинський).

2. Вигадувати що-небудь нереальне. — *І ти тхором мене зовеш! І небилиці вимишляєш* (І. Котляревський); *Щось нове, досі не знане, чого й уві сні не вимислиш, владно ввійшло у наше життя* (А. Михайленко).

ВИ́МІЗЕРНІТИ, ію, ієш, *док., розм.* Стати мізерним (у 3 знач.). — *Вона, виходить, злякалась не моєї великої любові, а мого маленького чину... Коли ж ти, людино, вимізерніти встигла?* (М. Стельмах); *Часто думаю: люди, як ви вимізерніли! Для вас байдуже: чи шторм, чи тиша в морі, чи щастя зноситься на білохмар'ї пін, чи все поглине якась нашорошена на вістрі гриваста хвиля* (з мемуарної літ.).

ВИ́МІЛИТИ *див.* **вимі́лювати.**

ВИМІ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́МІЛИТИ,** лю, лиш, *док.*, *що і без прям. дод.* Піднімати ближче до поверхні (леміш плуга, бур і т. ін.). *Для того щоб під час весняної оранки поверхня поля була рівною і гладенькою, на місцях скупчення пластів ґрунту плуг вимілюють* (з навч. літ.); *Дівчина переступала великі брили, примічала, де тракторист проминув огріх, вимілив, щоб на машину було легше, щоб зберегти час і більше виробить* (К. Гордієнко).

ВИМІ́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **вимі́лювати.** *Бур заглиблюється під дією власної ваги, а вимілюється за допомогою гідропідіймача* (із журн.).

ВИ́МІН, у, *ч.*, *рідко* **ВИМІ́НА,** и, *ж.* Дія за знач. **вимі́нювати** і **ви́міняти.** *Істота .. принесла цього листа й не вимагала виміну за нього — ні подушки, ні кожуха, навіть хустки* (В. Винниченко); *Сашко приставав тільки на вимін: за турмана Малятко — горличку Бистру* (Ю. Смолич); *Між людьми й морем встановилася постійно триваюча виміна; час від часу люди віддавали в пожертву мореві* [морю] *чиєсь життя, і море, вдовольнившись ненадовго, повертало людям їхній човен, давало рибу для їжі й водорості для підстилок у хижах і на вбрання* (П. Загребельний); *У селі ночами збиралися молоді люди і вирушали під загрозою смерті до Бессарабії на вимін по харчі* (з Інтернету).

ВИМІ́НА *див.* **ви́мін.**

ВИМІ́НЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вимі́нювати.** *Надбане раніше майно пішло то на продаж, то на вимінювання на солярку, то на погашення боргів із зарплати* (із журн.); *У місті Хотині вимінюванням старовинних образів на сучасні штамповані промишляють приїжджі з Києва "художники"* (з газ.).

ВИМІ́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́МІНЯТИ,** яю, яєш, *док.*, *кого, що.* Одержувати кого-, що-небудь, віддавши інше, перев. рівноцінне. *Мав* [ігумен] *змогу вимінювати за ячмінь .. не тільки мед і рибу, а навіть і хутро* (О. Донченко); *Петрусь — жвава дитина з нахилом до комерції — вимінює порожні коробки від сірників на іржаві цвяшки, а ті — знов на щось інше* (із журн.); *Я виміняв за цю книгу в Юрчика чудовий пістолет* (Л. Смілянський); *Сниться йому, наче виміняв на ярмарку гнідого жеребця* (Григорій Тютюнник).

◊ **Міня́ти / поміня́ти (проміня́ти, ви́міняти** *і т. ін.)* **ши́ло на шва́йку (на ми́ло, на мотови́ло)** *див.* **міня́ти.**

ВИМІ́НЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **вимі́нювати.** *Розвинене бортницьке бджільництво було головним заняттям населення лісової смуги: на мед та віск вимінювалися всі необхідні товари та продукти харчування* (з наук. літ.); *Бартер — натуральний товарообмін, при якому одна річ вимінюється на іншу без грошової оплати; торгова операція, здійснювана за схемою "товар — товар"* (з навч. літ.).

ВИ́МІНЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́міняти.** *Нарубала лисичка дерева, зробила саночки, запрягла бичка, сидить і поганя: "Гей-гей, бичок-третячок, виміняний за маковий пиріжок!"* (з казки); *Совала* [мати] *синові під шинелю домашні житні коржики, десь виміняні грудочки цукру* (О. Гончар); *Антось, запрягаючи коні, погладив свою кобилу і копнув у черево виміняного лошака* (Б. Харчук); *У вересні 1620 року в битві під Цецорою Богдан Хмельницький потрапив у полон до турків, звідки згодом був викуплений, а можливо, виміняний козаками на полонених турків* (з наук. літ.); // **ви́міняно,** *безос. пред. Митяй — господар, у нього в речовому мішку є таке, як домашнє сало, ковбаса, цукор, запасні онучі і рукавиці. Все це виміняно за махорку* (Григорій Тютюнник).

ВИ́МІНЯТИ *див.* **вимі́нювати.**

ВИ́МІР, у, *ч.* 1. Визначення величини чого-небудь. *Виміри води в тунелі й розрахунки доводили, що штольню не зовсім затопило* (М. Трублаїні); *Лагутін наказав старшині промірної команди зробити виміри площини підвезеного ґрунту* (О. Донченко).

2. *мат.* Величина, якою обчислюється, вимірюється щось; протяжність. *Будинки мають кілька вимірів. Але основний один — площа* (О. Копиленко).

3. *перен.* Те саме, що **аспе́кт** 1. *Вертикаль і горизонталь світобудови творів М. Йогансена зміщуються, породжуючи інші, надреальні виміри* (з наук. літ.); *Гострим і складним для розв'язання в теоретичному, а ще більше — в практичному вимірі є питання про територію та кордони України* (з газ.).

◊ **(1) Четве́ртий ви́мір** — невідомий, таємничий світ. *Є припущення, що НЛО — .. туристи з інших міжгалактичних цивілізацій, або фокусники з четвертого виміру, або жартівники з антисвіту* (А. Крижанівський).

ВИ́МІРИТИ *див.* **вимі́рювати.**

ВИ́МІРИТИСЯ *див.* **вимі́рюватися.**

ВИМІРКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́МІРКУВАТИ,** ую, уєш, *док.*, *що і без дод.* Після роздумів знаходити якесь рішення, надумувати щось. *Вони обговорювали результат — галасливо, збуджено, вимірковували, як краще розпочати перевірку своєї кількарічної роботи, кому це доручити...* (Ю. Мушкетик); *Як виміркував* [Василь], *так і зробив* (І. Франко); *На ґанок вийшов літній кремезний чолов'яга, .. уклонився громаді, став говорити. — Отак і ми, мовляв, як оце ви: міркували та й виміркували: немає іншого порятунку, як тільки одбиватись од козаків* (А. Головко).

ВИ́МІРКУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́міркувати.** *Вона була убрана по-буденному, але в тому недбайному* [недбалому] *убранні було знать добре виміркуване кокетство* (І. Нечуй-Левицький).

ВИ́МІРКУВАТИ *див.* **вимірко́вувати.**

...ВИ́МІРНИЙ, а, е. Друга частина складних слів зі знач.: який має кількість вимірів, названих у першій частині, напр.: т р и в и́ м і р н и й, n-в и́ м і р н и й.

ВИМІРНИ́Й, á, é. 1. Який піддається вимірюванню. *Вимірна величина; Вимірна множина; Вимірний простір.*

2. Те саме, що **вимірювальний.** *Семен Лодиженко з інструментом, рейками та вимірними стрічками перший пішов з робітниками* (Іван Ле); *— Ти що, лазив у його душу з вимірною лінійкою? Вже не хлопчик, відаєш, того, що там гніздиться, не виміряєш ніяким приладом* (Ю. Мушкетик).

ВИМІ́РНИК, а, *ч.* 1. Те саме, що **вимі́рювач.** *Вимірник висоти нижньої межі хмар "Промінь" застосовують у мережі спостережень гідрометеорологічної служби автономно або у складі автоматизованої метеорологічної інформаційно-вимірювальної системи* (з наук.-техн. літ.); *Кожний вимірник має свою граничну похибку, яку треба враховувати при виборі інструмента* (з навч. літ.).

2. Показник, який означає обсяг виконаної роботи. *Для відображення господарських засобів і процесів, що здійснюються на підприємстві, їх кількісних і якісних характеристик в обліку застосовують різні вимірники: натуральні, трудові та грошовий* (з навч. літ.); *В економічних вимірниках виробництва кількість і якість — сторони не протилежні, а взаємопов'язані* (із журн.).

ВИМІ́РНІСТЬ, ності, *ж.* Здатність вимірюватися. *Погляд на карту як на модель сприяє глибокому розумінню її властивостей, таких насамперед, як географічна відповідність картографічного зображення об'єктам реального світу, геометрична точність і вимірність зображення об'єктів* (з навч. літ.).

ВИМІ́РЮВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для вимірювання чого-небудь. *Для нього були незрозумілими оці безкраї магістралі, вимірювальні прилади, блочки, вентилі* (Д. Ткач); *У тих науках, де вимірювальні математичні методи добре розвинуті (наприклад, фізика та кібернетика) і продуктивно використовуються, теорія катастроф досягла великої ефективності* (з наук.-техн. літ.); *Від справності та надійного функціонування вимірювальної медтехніки повністю залежить діагностування та подальше лікування хворих* (з газ.).

△ **Вимірювальна скоба́** *див.* **скоба́²; Цифрові́ вимірювальні при́лади** *див.* **при́лад; Ціна́ по́ділки [вимірювального при́ладу]** *див.* **ціна́.**

ВИМІ́РЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вимі́рювати** 1. *Може, їх уже поглинула глибінь, вимірювана мільярдами тонн води, і нема кого рятувати, і Кожущенко ризикує даремно?* (О. Гончар); *Джип на найменшій швидкості стрибав з баюри в баюру, крок за кроком долаючи ніким не вимірювану пампу* (І. Білик); *Методика оцінки основних функціональних параметрів двигунів ґрунтується на вимірюваних в умовах експлуатації параметрах* (з наук. літ.).

ВИМІ́РЮВАНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **вимі́рювати** 1. *Організації процесу навчання у вишах властиві такі риси: діагностичність, наукова передбачуваність, вимірюваність результатів, об'єктивність оцінки, процесуально-результативна завершеність та ін.* (з наук. літ.); *Виділення елементарних носіїв інформації — інформів, що формують комунікативну властивість мовних одиниць — інформативність, — ми сприймаємо як крок до розв'язання проблеми вимірюваності рівня інформативності цих мовленнєвих одиниць методом квантифікації* (з наук. літ.); *Вимірюваність — можливість обчислення показників результативності та представлення їх у певних одиницях (днях, гривнях, відсотках тощо)* (з навч. літ.).

ВИМІ́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вимі́рювати** 1. — *Під час вечірнього вимірювання було тридцять вісім і один, а зараз увесь горить і марить... — намагалася втовкмачити лікарці Катя, здивована, що лікарка Палій так байдуже сприймає звістку про її хворого* (Б. Антоненко-Давидович); *На полі за землеміром носили прилад для вимірювання землі* (С. Чорнобривець); *Місячного дня треба було зробити численну кількість випробувань і вимірювань, відходячи якнайдалі від бази, щоб потім, коли настане ніч, упорядкувати всі аналізи, опрацювати проби до прильоту змінної ракети...* (В. Владко); *Апарат для вимірювання артеріального тиску з'явився лише наприкінці XIX ст.* (з наук.-попул. літ.).

ВИМІ́РЮВАТИ, юю, юєш, **ВИМІРЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.,* **ВИ́МІРЯТИ,** яю, яєш, *рідко* **ВИ́МІРИТИ,** рю, риш, *док.* 1. *що.* Визначати величину чого-небудь, міряючи, порівнюючи її з одиницею виміру, застосовуючи спеціальні прилади або якусь мірку. *Як завжди, Володя .. сушив посуд, підігрівав розчини, вимірював температуру сумішей* (О. Донченко); *Дід Йосип давав лад, вказував жінкам, які балки витягати із згарища, вимірював метром довжину* (Д. Бедзик); *Чим ти вимириш ту безмірну пустиню, що зоветься світом?* (Панас Мирний).

2. *що, перен., розм.* Проходити, проїжджати по всій дорозі; обходити, об'їжджати що-небудь скрізь. *Проблукавши з півгодини по своїй кімнаті і вимірявши її вздовж і впоперек, Сахно вирішила вийти в сад прохолодитися* (Ю. Смолич); *— У Царгороді, — гомоніли купці, що не раз за своє життя виміряли шлях до Константинополя, — з нами не торгують* (С. Скляренко).

3. *що, чим, перен.* Визначати (у 1 знач.), оцінювати (у 2 знач.). *Людське життя не завжди добрими вчинками вимірюємо, через що славимо лихих, а добрих забуваємо* (Валерій Шевчук); *Вимірювати життєвий шлях треба не зовнішніми атрибутами чи регаліями уявного благополуччя, а тим духовним всесвітом, що його людина витворює собі сама* (із журн.).

4. *тільки* **ви́мірити,** *діал.* Націлитися (у 1 знач). *Я швидко вхопився за револьвера і вимірив у неї* (Мирослав Ірчан).

ВИМІ́РЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, **ВИМІРЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.,* **ВИ́МІРЯТИСЯ,** яюся, яєшся, *рідко* **ВИ́МІРИТИСЯ,** рюся, ришся, *док.* 1. Міряючись із ким-небудь на палиці, установлювати чергу. *Ходім, браття, та в вишневий садок, Та наріжем черешневих палок, Будем, браття, виміря́тися, Кому в військо та збиратися* (з народної пісні); *Давайте будемо вимірятись, кому достанеться оцей пиріг* (І. Нечуй-Левицький).

2. *тільки 3 ос., недок.* Виражатися в якій-небудь мірі, величині. *Корабель мав багато палуб, водотоннажність його вимірювалася кількома десятками тисяч тонн* (В. Собко); *Якщо обсяг продукції вимірюється натуральними показниками (в одиницях, тоннах, метрах тощо), то і відпо-*

відні показники продуктивності праці називаються натуральними (з навч. літ.); *Після виборів різко скоротились валютні резерви, борг держави банкам почав вимірюватися астрономічними сумами* (з газ.).

3. *чим, перен.* Визначатися (у 3 знач.). *Безсмертя творця вимірюється тільки тим, скільки сердець людських відгукнулося було на його вогненне, правдиве, глибокодумне слово* (П. Тичина); *Не кількістю книг письменника вимірюється його значення для літератури, а якістю* (Григір Тютюнник); — *Діла людськії, сину мій, вимірюються не єдиним вчинком. Порочним був би той, хто мислив би саме так* (Д. Міщенко); *Все в світі купується і все грішми виміряється* (Валерій Шевчук).

4. *тільки* **ви́міритися,** *діал.* Націлитися. *Взяв* [стрілець] *фузію з плеча, вимірився в нього* [чорта] (М. Грушевський); *Богун вимірився, змахнув шаблею .. і, маючи тепер перед собою підставлене плече князя, вдарив на нього з усією силою своєї козацької ненависті* (Я. Кочура).

5. *тільки недок.* Пас. до **вимірювати** і **виміря́ти.** *Атмосферний тиск вимірюється за допомогою приладів — барометрів* (з навч. літ.).

ВИМІ́РЮВАЧ, а, *ч.* Прилад для визначення величини, рівня, інтенсивності і т. ін. чого-небудь; вимірник (у 1 знач.). *Використання термоелектричного вимірювача різниці температур дає змогу оптимізувати мікрохвильовий технологічний процес за критеріями енергозбереженості, продуктивності та якості* (з наук.-техн. літ.); *Людям після сорока років продавці рекомендують купувати електронні вимірювачі тиску, які фіксуються саме на плечі* (з газ.).

ВИ́МІРЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́міряти** 1, 2. *Важливим параметром у термовимірювачі є значення температур, виміряних двома датчиками з різними параметрами термічної інерції* (з наук. літ.); *Дорога ногами виміряна* (О. Копиленко); * Образно. *Можна було помітити точні, добре вивірені й виміряні рухи* (Ю. Смолич).

ВИМІРЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виміря́ти.** *Для виміряння випромінювання мобільного телефона введено спеціальний параметр, який показує питоме випромінювання цього апарата у ватах на кілограм людського тіла* (з наук.-техн. літ.); *Фельдшера медичного пункту щодня чекають ранкові обходи, виміряння тиску, медичні консультації та виписування рецептів* (з Інтернету).

ВИ́МІРЯТИ *див.* **вимірювати.**

ВИМІРЯ́ТИ *див.* **вимірювати.**

ВИ́МІРЯТИСЯ *див.* **вимірюватися.**

ВИМІРЯ́ТИСЯ *див.* **вимірюватися.**

ВИ́МІСИТИ *див.* **вимішувати**[1].

ВИ́МІСИТИСЯ *див.* **вимішуватися**[1].

ВИ́МІСТИТИ *див.* **виміща́ти.**

ВИМІТА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виміта́ти** 1. *Мар'я з панею турбувалися біля печі, а вона* [Христя] — *прибиранням та вимітанням горниць себе заклопотала* (Панас Мирний); *Гичкозбиральні машини оснащували потужними ротаційно-лопатевими очисниками для вимітання рослинних решток із зони рядків* (з наук.-техн. літ.).

ВИМІТА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВИ́МЕСТИ,** ету, етеш; *мин. ч.* ви́мів, мела, ло; *док.* 1. *що.* Метучи, видаляти звідкинебудь мітлою, віником, щіткою сміття, пил і т. ін. *Василько господарював у хаті. Вимітав сміття з усіх кутків, ганяв дітей мити носи* (А. Турчинська); *Михайло .. почав допомагати нам із Жабі вимести пил з широких нар* (Олесь Досвітній); * Образно. *Сава дивується. Звідки в нього такі думки? Здається, що вітер зоряних просторів вимітає порохняву з його душі й розуму* (О. Бердник); // Метучи, робити що-небудь чистим. *Галя вимітала долівку* (Панас Мирний); *Дно вуликів вимітав* [Ігор] *чистим крилом* (В. Кучер); *Другого дня Мелашка вимела свою хату* (І. Нечуй-Левицький).

2. *кого, перен., розм.* Силою виводити всіх або багатьох звідки-небудь, виганяти кудись. *З окопів і дзотів, траншей, бліндажів Штиком ворогів вимітала піхота!* (І. Нехода); *Люди родяться, ростуть, вбиваються в силу, старіють, помирають, а біда так само ходить по селах, вимітає людей на заробітки* (П. Колесник).

◊ **(1) Виміта́ти / ви́мести під мітлу́** *що* — забирати все начисто, зовсім нічого не лишаючи. — *Хто хоче пити молоко, фуражу залишав би,* — *сказала Тоня ..* — *А то влітку весь фураж під мітлу виметуть, а навесні, коли худоба дохне, знову давай його назад, із станції тягачами по багнищі тягнуть* (О. Гончар).

ВИМІТА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ВИ́МЕСТИСЯ,** етуся, етешся, *док.* 1. *фам.* Виходити звідкись, залишати приміщення і т. ін. [В а р п е х о в с ь к и й *(хапаючи Русалкіна за комір):*] .. *Ану, вимітайся, живо!* (І. Кочерга); *В лазні ми з шофером парились самі. Ніхто не грюкав у двері й не вимагав швидше вимітатись геть* (Ю. Яновський); *Плюнув під ноги, вимівся з сільради. Ішов по вулиці, не міг заспокоїтись* (А. Дімаров).

2. *тільки недок.* Пас. до **виміта́ти.** *Санітарне оброблення проводилося завжди. Усе вимiталося, вичищалося, оброблялося спеціальними дезінфекційними засобами* (із журн.).

ВИ́МІТИТИ *див.* **виміча́ти.**

ВИМІЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВИ́МІТИТИ,** ічу, ітиш; *док., кого, що, розм.* Робити мітки на чому-небудь; виділяти, позначати когось, щось. *При сильному ураженні вірусом відновлення плодових дерев не має сенсу, тому їх вимічають для вирубування* (з Інтернету); *Син Л. Глібова Олександр Леонідович на комплекті "Черниговского листка" вимітив усі літературні твори, автором яких уважав батька* (з наук. літ.); * Образно. — *Мабуть, мені помирати?* — *спитала Галя.* — *Смерть не виміча нікого, моя дитино!* — *одказала їй стара бабуся, зовсім вже біла сама* (Марко Вовчок).

ВИМІЧА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* Пас. до **виміча́ти.** *Усі спиляні дерева (у тому числі й ті, що знесені в ході санітарного вирубування) спеціально вимічаються лісниками* (з газ.); *Ялинкові насадження по ходу підростання молодих деревцят проріджують: вимічаються хворі, пошкоджені і криві ялини, що не відповідають установленим стандартам* (з газ.).

ВИ́МІШАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́мішати.** *Глина вимішана блиска, Вогник лампи, мов живий* (П. Дорошко); *Валяться з рук невикористані вальки добре вимішаної, як тісто, глини, і будуть вони лежати довго-довго, кам'яніючи під гарячим сонцем* (Є. Доломан); *Основою підживлення городньої землі має бути коров'ячий перегній, вимішаний із сосновою тирсою* (з Інтернету).

ВИ́МІШАТИ *див.* **вимішувати**[2].

ВИ́МІШАТИСЯ *див.* **вимішуватися**[2].

ВИ́МІШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́місити.** *Коли тісто на весільний коровай добре вимішене, його виймають із діжі, на діжу ставлять п'ять свічок, звитих докупи, а одну*

велику свічку ставлять на ножа, покинутого на дні діжі, і кінчають місити тісто вже на столі (з газ.); *Правильно вимішена глина має однорідну структуру і не кришиться в руках* (з Інтернету).

ВИМІ́ШУВАННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **вимі́шувати[1]**. *Фізичний спосіб підвищення клейковини — це вимішування тіста, тобто багаторазове розтягування і складання тіста* (з навч. літ.); *Наприкінці вимішування вливають розтоплений жир і знову місять, поки жир рівномірно розійдеться в тісті* (із журн.).

ВИМІ́ШУВАННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **вимі́шувати[2]**. *Халва — це один із видів східних ласощів, приготовлений вимішуванням збитої карамельної маси з подрібненими, обсмаженими ядрами оліїстих насінин* (із журн.); *При вимішуванні сиру об'єм сирного зерна зменшується, воно набуває округлої форми, кислотність сиру і сироватки поступово підвищується* (з Інтернету).

ВИМІ́ШУВАТИ[1], ую, уєш, *недок.*, **ВИ́МІСИТИ,** ішу, ісиш, *док., що.* Місячи *(див.* **місúти** 1), ретельно розминаючи, готувати (тісто, глину і т. ін.). *Молодиця вимішувала тісто в діжі* (М. Шеремет); *Глину довго вимішують босими ногами, ріжуть металевим лезом — раз по раз, дрібно, щоб вилучити всі камінчики, і знову обливають водою* (із журн.); *Дві третини тіста викладаємо на дощечку, посипану борошном, вимішуємо його доти, поки воно не відставатиме від рук* (з Інтернету); [Г а л я:] *А хіба я винна, що не можу вимісити хліба, що не здою корови гаразд?* (М. Кропивницький).

ВИМІ́ШУВАТИ[2], ую, уєш, *недок.*, **ВИ́МІШАТИ,** аю, аєш, *док., що.* Мішаючи *(див.* **мішáти[1]** 1) що-небудь, робити однорідним, надавати рівномірної густоти чи складу. *Настя серед двору вимішувала свині дерть у цебрі* (С. Васильченко); *Як свекруха поралась біля печі, то й вона помагала їй вимішать кашу* (О. Стороженко); *Для приготування лимонного бісквіта з білків і цукру збити круту піну, додати жовтки, цедру і сік із лимона, вимішати, всипати просіяне борошно і знову ретельно вимішати* (з газ.).

ВИМІ́ШУВАТИСЯ[1], ується, *недок.*,**ВИ́МІСИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Ставати добре розім'ятим у всій масі при вимішуванні *(див.* **вимі́шування[1]**). *Дріжджове тісто добре вимішується, якщо в процесі його приготування додавати олію* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **вимі́шувати[1]**. *Після нарізання сирна маса автоматично потрапляє в секцію термомеханічного оброблення, де нагрівається й одночасно вимішується двома механічними лопатями, поки досягне відповідного рівня вологості* (із журн.); *У хлібопічці тісто для хліба чудово вимішується лопатками* (з Інтернету).

ВИМІ́ШУВАТИСЯ[2], ується, *недок.*, **ВИ́МІШАТИСЯ,** ається, *док.* 1. Ставати однорідним, набувати рівномірної густоти чи складу при вимішуванні *(див.* **вимі́шування[2]**). *Колишня висока продуктивність Азовського моря пояснювалась невеликою глибиною, завдяки чому товща води влітку добре освітлювалася та прогрівалася, а під час штормів добре вимішувалася і збагачувалася киснем* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **вимі́шувати[2]**. *На пельмені фарш вимішується рукою, і до нього потрошку вливається переварена вода* (із журн.); *Какао терте, цукор, масло та інші компоненти за рецептурою змішують у певних пропорціях, після чого шоколадна маса ретельно вимішується і подрібнюється* (із журн.).

ВИМІЩА́ТИ, áю, áєш, *недок.*, **ВИ́МІСТИТИ,** іщу, істиш, *док.,що, рідко чим.* Задовольняти почуття злості, досади і т. ін., роблячи кому-небудь неприємність, зло. *Та вже й убралась того дня панночка хороше! А стара супиться та все бурчить .. Панночка наче не чує того слова. Стара тільки тим виміщає, що нас душить* (Марко Вовчок); *Тут заливають часом свою очманілу голову ревниві парубки, щоб потім .. вдертися в гущу молоді і виміщати всю свою злість і любовні невдачі на суперникові* (А. Шиян); *Всю злість він вимістив на дочці вдови Вихристючки — Ганні* (В. Речмедін).

ВИ́МКНЕНИЙ, ВИ́МКНУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́мкнути[2]**. *Машини із вимкнутими фарами рушили й за хвилину пропали в степовій імлі* (О. Сизоненко); *Пологий схил дозволив мені з вимкненим двигуном безгучно підкотити до самих воріт* (Ю. Винничук); *При перевірці чи заправленні ниток у швейну машину її електродвигун повинен бути вимкнутим* (із журн.); *За допомогою послуги "Вам дзвонили" ви зможете дізнатися, хто і коли дзвонив вам у той час, коли ви перебували поза зоною дії мережі або ваш телефон був вимкнений* (з Інтернету); // **ви́мкнено, ви́мкнуто,** *безос. пред. У південному тунелі на сто сороковому пікеті вимкнуто приготовлену для вибуху міну* (Іван Ле).

ВИ́МКНЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́мкнути[2]**. *А ще краще, якби в проекті було продумано неможливість вимкнення аварійних систем* (В. Яворівський); *Найбільш густонаселеному і багатому американському штату Каліфорнія загрожують віялові вимкнення електроенергії* (з газ.); *Щоб уникнути крайніх заходів — вимкнення електроенергії чи газу, підприємства змушені йти на бартерні — часто-густо невигідні — розрахунки* (з Інтернету).

ВИ́МКНУТИ[1], ну, неш, *док., що, діал.* Однокр. до **вимикати.** *Олеся сумувала, робота їй не йшла, замість бур'яну часто-густо вимкне бурячок або маківку* (І. Франко).

ВИ́МКНУТИ[2] *див.* **вимикáти.**

ВИ́МКНУТИЙ *див.* **ви́мкнений.**

ВИ́МКНУТИСЯ[1] *див.* **вимикáтися[1]**.

ВИ́МКНУТИСЯ[2] *див.* **вимикáтися[2]**.

ВИМО́ВА, и, *ж.* 1. Спосіб вимовляння слів, окремих звуків. *Слухають діти, як Галя співає, а далі знов тихі слова з казки немов ллються одно за одним у чудовій дитячій вимові* (Б. Грінченко); *Виділялися* [жителі Троянівки] *своїм високим ростом і дещо уповільненою вимовою* (Григорій Тютюнник); *Чіткість вимови — важлива річ; коли актор чітко вимовляє на сцені, то жодне слово не пропадає для публіки* (з мемуарної літ.); // Особливості звукової системи якої-небудь мови, діалекту. *Юзя вже досить вміє по-німецьки, а французьку вимову німка їй навіть попсувала* (Леся Українка); *Глянувши на привітного хазяїна, почувши його полтавську м'яку вимову, Тарас мало не розплакався* (О. Іваненко).

2. *діал.* Домовленість, умова. *П'є пляшку пива без склянки, а як одним душком не вип'є, то поставить літру горілки. Хто має поставити, якби Краньцовський випив, на це не було вимови* (Л. Мартович).

ВИ́МОВИТИ *див.* **вимовля́ти.**

ВИ́МОВИТИСЯ *див.* **вимовля́тися.**

ВИ́МОВКА, и, *ж., діал.* Відмовка, виправдання (у 2 знач.). *Коли б Я* [Ісус Христос] *не прийшов і до них не казав, то не*

мали б гріха, а тепер вимовки не мають вони за свій гріх (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Пінуччо, юнак не дуже-то хитрий, помітивши, що так уклепався, не придумав жодної вимовки, щоб викрутитись* (М. Лукаш, пер. з тв. Д. Боккаччо).

ВИ́МОВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́мовити.** *Йому аж подобалось питання, так прямо вимовлене жіночими устами* (Панас Мирний); *Хлопець відігнав те непрохане чуття* [тривоги], *насолоджуючись безжурним настроєм, красою партнерки, не вимовленими, не проявленими ще мріями й сподіваннями* (О. Бердник); *Ізольовано вимовлений звук має три фази артикуляції, а саме: початок (екскурсія, приступ, вхід), середина (витримка) і кінець (рекурсія, відступ, вихід)* (з навч. літ.).

ВИ́МОВЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́мовити.** *Фонетичні дефекти виявляються у неправильному звуковому (фонемному) оформленні мови: спотвореному вимовленні звуків, заміні звуків або їх змішуванні* (з наук.-попул. літ.); *Усне мовлення характеризується такими показниками, як правильність вимовлення звуків і звукосполучень, ритмомелодичний малюнок, тональність, гучність, темп, тембр, паузи, логічні наголоси, емоційне забарвлення* (з навч. літ.).

ВИМОВЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вимовля́ти.** *Сильний придих необхідний головним чином для енергійного вимовляння ряду англійських глухих приголосних і важких комбінацій приголосних* (з навч. літ.); *Жахливе світло воскової свічечки ледве осявало Йонову фігуру.., широкі уста, що чудно кривились при вимовлянню* [вимовлянні] *незрозумілих слів* (М. Коцюбинський).

ВИМОВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ВИ́МОВИТИ,** влю, виш; *мн.* ви́мовлять; *наказ. сп.* ви́мов; *док.* 1. *що.* Передавати голосом звуки, слова своєї або чужої мови; говорити певним чином. *За кожним разом, коли вимовляв* [Мустафа] *з неможливим акцентом французькі слова, повертавсь на всі боки та позирав на присутніх* (М. Коцюбинський); *Зрідка окремі фрази він вимовляв голосно, інші — мимрив крізь зуби і жестикулював* (Ю. Яновський); *У нього замість "брат" виходить "блат", бо він не вимовляє букви "р"* (Григорій Тютюнник); *Усього і не згадаю, і не вимовлю, як там у суді зоветься* (Г. Квітка-Основ'яненко).

2. *що.* Говорити що-небудь; промовляти. — *Марусю, біжи додому, біжи хутенько, рибочко!* — *вимовляє Михайло потихесечку* [потихесеньку] (Марко Вовчок); *Тільки і вимовиш "осінь", коли, ідучи тротуаром, Втомлені очі зведеш на облетілий каштан* (М. Зеров); — *Де ж це ми? Куди нас привезли?* — *ледве вимовила Тамара* (А. Хижняк); // *що і без прям. дод.* Висловлювати думку, враження, почуття. [Г р у ї ч е в а:] *Будь ласка, без цензури, я маю право вимовляти свої думки і не добирати стилю для рідного сина* (Леся Українка); [С е м е н:] *О моя зоре, мій цвіте рожевий! Я не знаю, я не вмію тобі вимовити, що з серцем моїм діється!..* (М. Кропивницький); *Хіба солдатське вимовити горе, заховане у серці, без сльози...* (І. Гончаренко).

3. *кого, розм.* Благати, упрохувати. *Скалічені старі руки До Бога здіймала, Свою долю проклинала, Сина вимовляла* (Т. Шевченко); // *що.* Домовляючись про що-небудь, добиватися якоїсь вигоди, одержання чогось і т. ін. *Я умовився за 20 рублів грошей та ще вимовив собі кожух та чоботи* (Сл. Гр.); — *Як мене оберуть за волосного, то й твойому* [твоєму] *синові викрутимо та вимовимо частку поля* (І. Нечуй-Левицький).

4. *кому, за що і без дод., діал.* Дорікати. — *То через тебе,* — *почала мати Масі вимовляти,* — *то ти йому щось зробила...* (А. Свидницький); *Нагорний, розгніваний, пробрав Радивона за спекуляцію. Довго вимовляв за негідний вчинок* (К. Гордієнко).

5. *що, діал.* Відмовляти в чомусь. *Другого дня через Осипову вимовила* [Целя] *Темницьким помешкання* (І. Франко).

◊ **Не вмі́ти (не могти́) сло́ва (двох слів) ви́мовити (сказа́ти)** *див.* **умі́ти; Нема́ коли́ й сло́ва ви́мовити** *див.* **нема́.**

ВИМОВЛЯ́ТИСЯ, я́ється, *недок.*, **ВИ́МОВИТИСЯ,** иться; *мн.* ви́мовляться; *док.* 1. Звучати під час вимовляння, розмови, розповіді. *В слові "слізьми" таки треба писати м'який знак, бо так вимовляється* (Леся Українка); *Коли ж вимовлялося слово "дід", слухняність ставала беззаперечною й негайною* (Ю. Яновський); *Вони посміялися вдвох, і запитання "а коли ж весілля?", яке висіло на кінчику язика в Крутояра, так і не вимовилось* (В. Собко).

2. *діал.* Відмовлятися від чого-небудь, пояснюючи причини. *Як мені вимовлятись та оправдуватись, то нема гірше* (Леся Українка); *Ілля пив справді, а Домніка вимовлялася* (О. Кобилянська).

3. *тільки док., розм.* Промовити, сказати що-небудь; вихопитися зі словом, фразою. — *Чи застанемо живими своїх?* — *несамохіть вимовився Микола* (І. Нечуй-Левицький); *Понурий Федько і блідий, переляканий на смерть Проць наказали своїм дома, аби ніхто й словом не вимовився, що вони не ночували в хаті* (Мирослав Ірчан).

4. *тільки недок.* Пас. до **вимовля́ти** 1. *Новий звук, ритмічна модель чи інтонаційна конструкція вимовлялися дитиною самостійно, не за прикладом вчителя* (з наук. літ.).

ВИМО́ВНИЙ, а, е. 1. Який виражає, виявляє внутрішні особливості, переживання (про очі, обличчя і т. ін.). *Очі вимовні, як у гірської сарни* (М. Коцюбинський); // Який яскраво, виразно передає що-небудь. *Очі не заплакали, але загорілися таким вогнем, що був вимовніший за сльози!* (Ірина Вільде); *Заслуговує уваги і такий вимовний факт цього часу, як конституція сеймова 1647 р. про "права подавання хлібів духовних"* (з наук. літ.).

2. *діал.* Красномовний. *Був він на язик пророчистий, вимовний* (І. Франко); [Н а т а л я:] *Я не хочу* [одружуватися]... *мене ніхто не може присилувати...* [З о л о т н и ц ь к и й:] *Надто вимовна і до суперечності скваплива зробилася!* (Б. Грінченко).

3. *діал.* Докірливий. *Служащий хліб добрий, та тільки вимовний* (П. Чубинський).

4. *лінгв.* Стос. до вимови. *Характерною рисою мовлення представників різних мов, що спілкуються англійською, є вимовний акцент, утворений відхиленнями від орфоепічної норми іноземної мови* (з наук. літ.); *На недоцільність строгого дотримання вимовного стандарту, на основі якого проводиться вивчення англійської мови в Україні, вказує хоча би той факт, що навіть самі англійці ним не послуговуються* (з Інтернету).

ВИМО́ВНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість за знач. **вимо́вний** 1, 2. *Я втрачаю помалу дар слова і всю вимовність слова вкладаю в очі, у вираз обличчя* (М. Коцюбинський); *Користування жаргоном у Копиленка не дає його оповіданням ніякого колориту, ніякої вимовності* (М. Зеров); *Щодо пана Казаллегри, то він і справді не жартом розпалився і говорив з дедалі більшою жагою та вимовністю* (Ю. Андрухович).

ВИМО́ВНО. Присл. до **вимо́вний** 1, 2. *Борис поглянув на Валерія досить вимовно* (П. Загребельний); *Історію першого кохання в житті поета Івана Франка вимовно ілюструють листи його й Ольги Рошкевич* (з навч. літ.).

ВИ́МОВЧАТИ, чу, чиш, *док.* 1. Не висловитися з певної нагоди, не відповісти; промовчати. *Що язики! Не вимовчать ніколи* (Л. Глібов); *Мухтаров вимовчав, нічим не виказав більше свого ставлення до цього факту* (Іван Ле).

2. Промовчати певний час. *Увесь вечір вимовчав, — ні пари з уст* (Сл. Гр.); *— Може, води в рот понабираємо, Маріє? Понабираємо і в заклад підемо, хто більше вимовчить* (В. Кучер).

ВИМО́ГА, и, *ж.* 1. Наполегливі побажання, прохання, виражені в категоричній формі. *Громадянин у синій полатаній сорочці навипуск стверджує свої прохання, навіть вимогу* (І. Микитенко); *Листівка закінчувалася закликом до боротьби з польськими окупантами.., вимогами волі і землі* (Ірина Вільде).

2. *перев. мн.* Норми, правила, яким хто-, що-небудь повинні підлягати. [Меценат:] *В моїй господі звичай римський, і він свої вимоги має* (Леся Українка); *Він шанує матір і виконує вимоги батьківських звичаїв* (Іван Ле); *Провідні вимоги мовного етикету — ввічливість, уважність і чемність співрозмовників* (з наук.-попул. літ.); *Індустріалізація будівництва ставить високі вимоги до будівельних матеріалів. Вони мають бути міцні, легкі, економічні й довговічні* (із журн.).

3. *перев. мн.* Потреби, запити, які хто-, що-небудь має або висуває до когось, чогось. *Старшина прагнула шляхетських прав, панування в державі, і суто церковна освіта не відповідала її вимогам* (З. Тулуб); *Овочеві рослини за вимогами до температури можна поділити на дві групи: теплолюбні та холодостійкі* (з наук. літ.).

4. Офіційний документ із проханням видати що-небудь, направити кого-небудь у чиєсь розпорядження і т. ін. *Вимогу на одержання матеріалів, інструменту і запасних частин виписує водій* (з навч. літ.); *Боргова вимога.*

Висува́ти / ви́сунути вимо́гу *див.* **висува́ти; (1) На вимо́гу** — відповідно до чийого-небудь прохання, наказу і т. ін. *Я пройшов наперед, до водія, і прошу його спинити машину на зупинці, де автобус спиняється тільки на вимогу* (Б. Антоненко-Давидович); *На вимогу комбата артилерійський підтримуючий полк вислав дві самохідні гармати* (О. Гончар); *Апостиль проставляється на вимогу особи, яка підписала документ, або будь-якого пред'явника документа* (з мови документів).

△ **(2) Платі́жна вимо́га** — розрахунковий документ, що містить вимогу стягувача або отримувача до банку, який обслуговує платника, здійснити без погодження з платником переказ визначеної суми коштів із рахунку платника на рахунок отримувача. *У разі провадження виконавчих дій щодо списання з рахунку клієнта-боржника коштів у певній іноземній валюті оформляється платіжна вимога на списання певної іноземної валюти* (з мови документів); **(3) Позо́вна вимо́га,** *юр.* — цивільний процесуальний засіб, яким забезпечується реалізація права громадян на звернення до суду для захисту їх інтересів у спірних правовідносинах. *Позовна вимога має складові частини: предмет, підставу і зміст* (з навч. літ.).

ВИМО́ГЛИВИЙ, а, е. 1. Який висуває до кого-небудь великі вимоги, домагається ретельного виконання, здійснення чогось і т. ін. *Державна приймальна комісія була вимоглива і сувора* (В. Кучер); *Тільки вимогливий до себе начальник зможе завоювати авторитет і повагу своїх підлеглих* (І. Багмут); *Я намагаюся бути вимогливим і справедливим, але не суворим, бо суворість робить педагога чужим для гарячої душі дитини* (О. Гуреїв); // Який виражає вимогу (у 2 знач.). *Десь згори зненацька пролунав вимогливий голос: — Хто старший?* (О. Гончар).

2. Який має великі потреби, запити, не задовольняється будь-чим. *Ми стали жорсткіші й вимогливіші і до самих себе, і до тих, хто приймає відповідальні рішення* (Ю. Щербак); *Надивившись всіляких європейських див, ми загострили свій смак і стали вимогливі у своїх художніх прагненнях* (з мемуарної літ.); *Вимогливий читач; // до чого.* Який особливо потребує чого-небудь для свого розвитку. *Смородина й малина вимогливі до вологи* (із журн.); *До ґрунтів могар менш вимогливий, ніж суданська трава* (з Інтернету).

ВИМО́ГЛИВІСТЬ, вості, *ж.* Властивість за знач. **вимо́гливий.** *Усі знали вимогливість Басової, заочі лаяли її страшенно і боялися* (В. Собко); *В його голосі прозвучала тверда вимогливість* (О. Гуреїв); *Де немає відчуття слова, вимогливості до своєї мови, де забувають про багатющу синоніміку в нашій мові, там і з'являються стандартні вирази* (з наук. літ.); *Розумна педагогічна вимогливість не має нічого спільного з приниженням гідності учнів* (з наук.-попул. літ.).

ВИМО́ГЛИВО. Присл. до **вимо́гливий.** *Анч дивився на нього вимогливо і рішуче* (М. Трублаїні); *Мабуть, "високий гість" у своїй заклопотаності прийняв оріонця за сторожа, бо, не вітаючись, звернувся до старого досить вимогливо* (О. Гончар); *Бачите, як самокритично й вимогливо оцінюють свої вчинки справжні люди...* (Є. Доломан); *У західноєвропейських країнах, які вимогливо ставляться до широкого використання трансгенних організмів, створено спеціальне законодавство та відповідні комісії з цього питання* (з газ.).

ВИ́МОГТИ *див.* **вимага́ти.**

ВИМО́ЇНА, и, *ж.* Те саме, що **вими́вина.** *Вода була висока і неспокійна, ніби відчула силу скинути важку, набридлу кригу; то тут, то там чорніли страшні вимоїни чи ополонки* (Василь Шевчук); *Внаслідок руйнівної діяльності тимчасових водних потоків утворюються вимоїни, яри, балки, а постійні водотоки формують різні за шириною і глибиною річкові долини* (з навч. літ.); *Поява невеликої вимоїни свідчить про те, що розпочався процес ерозії — руйнування поверхні водними потоками* (із журн.).

ВИ́МОК, у, *ч., с. г.* Вимокання (посівів, ґрунтів). *Наприкінці непу виникло питання про страхування сільгоспкультур не лише від граду, але й від стихії (посухи, вимерзання, вимоку, шкідників), тобто від фактичного недороду* (з наук.-попул. літ.); *Цього року значно менше вимоку на полях, ніж минулого* (з газ.).

ВИМОКА́ННЯ, я, *с.* Стан за знач. **вимока́ти** 2, 3. *Причинами загибелі озимини прийнято вважати випрівання, вимокання* (із журн.); *Загиблі від вимокання рослини мають блідо-жовте, а при тривалому стоянні води — темно-буре забарвлення* (із журн.); *Протягом зими часто бувають відлиги, які зумовлюють утворення льодової кірки, розтаван-*

ня снігу, що в свою чергу призводить до вимокання озимих культур, а при наступному різкому похолоданні — до їх вимерзання (з Інтернету).

ВИМОКА́ТИ, áю, áєш, *недок.*, **ВИ́МОКНУТИ, ВИ́МОКТИ,** кну, кнеш; *мин. ч.* ви́мок, ла, ло; *док.* 1. Ставати дуже мокрим. *За ніч я пройшов чимало кілометрів, перетинав убрід річки, брьохав через болота, вимок, змерз і виснажився* (Ю. Яновський); *Заєць вимок під дощем. Заєць плаче під кущем* (Л. Первомайський); *Можна зробити екскурсію в печери, для цього потрібно буде піти під землю, вимокнути і забруднитися* (з газ.).

2. Пропадати, гинути від надмірної вологи, застою води (про рослини). *В поліщука так: мак не вродить, то, гляди, просо вивезе, картопля вимокне, то буряки вродять* (Ю. Збанацький); *Внаслідок великої кількості опадів картопля вимокла, оскільки вода довго трималася на полях* (з Інтернету).

3. Намокаючи, змінювати певні свої властивості (ставати м'якшим, втрачати деякі речовини, запах і т. ін.). *Коло нього* [льоху] *стояли вісімдесят великих бочок із водою, вимокали* (В. Минко); *Свіжозібрані стебла льону вимокають швидше* (з Інтернету).

ВИ́МОКЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **ви́мокнути** і **ви́мокти.** *Вимокла до рубчика, перепливаючи ріку, і, закрутивши вузлом на потилиці обважнілі коси, кинулась навздогін за розтягнутим ланцюгом, який то зникав з очей, то знову з'являвся* (М. Стельмах); *Запізня вже була осінь — потоки і ручаї По рівчаку пожовклому, по вимоклій колії...* (Я. Шпорта); *Старий Якубський зсохся, мале клиноподібне обличчя скидалося тепер на вимоклий в оцті перець* (Р. Іваничук); * У порівн. *Я був дослівно занедбаний, моя зовнішність посіріла, як вимоклий папір* (У. Самчук).

ВИ́МОКНУТИ *див.* **вимока́ти.**

ВИ́МОКТИ *див.* **вимока́ти.**

ВИ́МОЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́молити.** *Навіщо шукать, благати іншого, як маєш цей* [рай], *не вимолений, а справжній, рідний, даний тобі дідами й прадідами?* (Василь Шевчук); * У порівн. — *Погода, мов у Бога вимолена* (Б. Лепкий).

ВИ́МОЛИТИ *див.* **вимо́лювати.**

ВИ́МОЛОТ, у, *ч.* 1. Дія за знач. **ви́молотити.** *Сіро-димчасті, жорсткі, міцні колоскові луски зумовлюють дуже важкий вимолот зернин* (з наук.-техн. літ.); *Вологість зерна у колосі, а також вологість соломи є вирішальною для визначення ступеня дозволоження зерен під час вимолоту* (з навч. літ.).

2. Вимолочене зерно, насіння. *Якщо у бурульок немає всередині пустоти, то налив хлібів повний і вимолот багатий* (із журн.); *У зерносховищах вимолот зберігається з урахуванням оптимального температурного режиму та вологості повітря* (із журн.).

ВИ́МОЛОТИ *див.* **виме́лювати.**

ВИ́МОЛОТИСЯ *див.* **виме́люватися.**

ВИ́МОЛОТИТИ *див.* **вимоло́чувати.**

ВИ́МОЛОТИТИСЯ *див.* **вимоло́чуватися.**

ВИ́МОЛОЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́молотити.** *Поки глибока осінь настала, то у нас уже увесь хліб вимолочений був* (Панас Мирний); *Соняшники вже зрізані, вимолочені дрючком або качалкою* (Є. Гуцало); // *у знач. прикм.* Позбавлений зерна, насіння і т. ін. унаслідок вимолочування. *Він узяв з купи соломи вимолочений колосок і глянув на нього* (О. Донченко); * У порівн. *Вона* [Югина] *ще не розуміє всього, що трапилось, ще внутрішній острах морозом пробігає по спині, але вже знає, що Дмитро, її Дмитро, невіддільний від неї, що без нього опустіло б її серце, як порожній вимолочений колос* (М. Стельмах).

ВИ́МОЛОЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́молотити.** *Барабан повинен працювати в щадному режимі. Число його обертів має забезпечувати гарне вимолочення зерна* (з наук.-техн. літ.); *Після вимолочення горошок миють, інспектують на стрічкових транспортерах для видалення пошкоджених і перезрілих (пожовтілих) горошин, а потім бланшують у воді* (із журн.).

ВИМОЛО́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вимоло́чувати.** *Процес вимолочування і сепарації зерна виконується у міру переміщення технологічного продукту вздовж осі ротора в зазорі між ротором і циліндричною декою* (з наук.-техн. літ.); *Перші спроби створення механізмів для вимолочування зерен відносять до другої половини XVIII ст.* (з навч. літ.); *Для повного вимолочування зерна застосовують повторний обмолот валків через 3–4 дні після першого* (із журн.).

ВИМОЛО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́МОЛОТИТИ,** очу, отиш, *док., що.* Молотячи, вибивати зерно з колосків, насіння зі стручків і т. ін. *Збирають насіння кмину, зрізуючи серпом усю рослину вранці з росою, в'яжуть у снопики, досушують і вимолочують* (із журн.); *Чіпка, дивись, уже й хліб вимолотив, сама солома стоїть* (Панас Мирний); *Щоб вручну за день скосити хліб на одному гектарі землі, раніше було потрібно тридцять женців, а щоб вимолотити зерно з колосків і відокремити його від соломи — ще сорок людей* (із журн.); * Образно. *Я накосив лиш нервів добрий сніп Та вимолотив радощів півжмені* (М. Вінграновський).

ВИМОЛО́ЧУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВИ́МОЛОТИТИСЯ,** отиться, *док.* 1. Випадати, видалятися з колосків, стручків і т. ін. при молотінні. *Під час роботи молотарки деку відрегульовують так, щоб горох вимолочувався, але не дробився* (з наук.-техн. літ.); *Сонце припікає, пшеничка вимолочується* (із журн.); *Коли вимолотиться насіння, то й гаразд* (Г. Квітка-Основ'яненко); // Позбавлятися зерна, насіння і т. ін. внаслідок вимолочування. *Югина, опираючись руками у восковий луб полудрабка, сіла на гузир снопа. "Щоб колос не вимолочувався. Хазяйська дочка", — усміхнувся* [Дмитро], *йдучи біля воза* (М. Стельмах).

2. *тільки недок.* Пас. до **вимоло́чувати.** *Пересушені колоски легше розламуються на шматочки, ніж вимолочуються робочими органами збиральних машин, тому, налагоджуючи техніку, особливу увагу слід приділити встановленню бережливого режиму роботи* (з наук.-техн. літ.).

ВИМО́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вимо́лювати.** *Маврикій, певно, не знав, як бути з тими баламутними аварами, і вхопився за вимолюваного каганом слона, гейби потопаючий за соломину* (Д. Міщенко); *Щоденно вимолюваний у долі заможний наречений візьме і матеріалізується у вигляді арабського шейха із жорсткими мусульманськими звичаями* (з газ.).

ВИМО́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вимо́лювати.** *Після прочитання другого тому поеми М. Гоголя "Мертві душі" в пам'яті залишається епізод вимолювання Чичиковим*

свободи у князя та відверта реакція останнього (з навч. літ.); *Вимолювання прощення.*

ВИМО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́МОЛИТИ,** лю, лиш, *док., що і без прям. дод.* 1. Молячись, звертатися зі своїми проханнями до Бога, Богоматері, святих. *Скажіть найпростішій рядовій радянській людині-солдатові, чиї діди й прадіди вимолювали собі в Бога за копійчану свічку дрібок безсмертя, скажіть їй, що вічність сама стукає до її грудей цієї ночі* (О. Довженко); *Вклякнувши на коліна та мерехтячи очима, повними сліз, молилася до старенької Божої Матері. Нишком вимолюючи зовсім-зовсім небагато — зустрічі* (І. Багряний); *Жінка .. опускається на коліна перед Божою Матір'ю, яка ледь-ледь поблискує срібними шатами. В своєї захисниці Василина вимолює долю .. і для своїх дітей, і для себе* (М. Стельмах); // *тільки док.* Домогтися чого-небудь, одержати щось унаслідок молитви. [Маруся:] *Я плакала, Богу молилася.* [Василь:] *Ну, та й що вимолила?* (Панас Мирний); *В той день справді випав дощ, і чутки про те, що його вимолила Софія, рознеслися по всіх навколишніх селах і хуторах* (О. Гончар).

2. Благаючи, випрошувати що-небудь у когось. — *Вам може видатись, що я вимолюю собі життя, — сказав німець, глянувши на політруцькі зірки на рукавах у танкіста* (О. Гончар); *Хліба свого ніколи не вистачає. Щороку батьки позичають в Сироватки, вимолюють по пуду, по півпуда* (М. Олійник); [Любовицька:] *Верніть його зараз, я кинусь перед ним на коліна, я вимолю в нього прощення* (І. Кочерга); *Перший же полонений шляхтич.., аби тільки вимолити собі життя, розповів усе, що знав* (П. Панч).

ВИМО́РГУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Раз у раз моргати. *Дід Кузьма .. почав щось дивне показувати на мигах, страшно поводячи очима, виморгуючи кудлатими, вже посивілими бровами* (В. Кучер); *Виморгувати очима;* * Образно. *Лише море ліниво шуміло Іванові в ногах та німі зірниці насмішкувато виморгували йому здалека* (О. Гончар).

ВИМОРДО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вимордо́вувати.** *Підтвердженням штучного характеру голодомору 1932–1933 рр. і навмисного використання його як інструменту вимордовування українських селян є продемонстрована сталінським тоталітарним режимом спроможність "контролювати голод"* (з наук. літ.); *Полишені на себе, безпритульні дітлахи вдавалися до вимордовування тварин* (з газ.); *Постійні позаурочні робочі години з часом перетворилися на справжнє вимордовування працівників, і ті заявили свій рішучий протест* (з газ.).

ВИМОРДО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́МОРДУВАТИ,** ую, уєш, *док., кого, що.* 1. Убивати, знищувати, закатовувати до смерті. *Чого захожани чужі стали мучити кожного, гарбаючи хліб собі! — від всіх, кого вимордовують. То ж наш хліб і самі повинні взяти, коли з дітьми гинемо* (В. Барка); *З полоненими тікати важко, і ординці, відібравши здоровіших, решту жорстоко вимордували, зоставивши живими тільки дітей* (Ю. Винничук).

2. Мучити, виснажувати, знесилювати когось чимось. — *Що ти знаєш про наше життя, — зітхнув Танцюра. — Звідки тобі знати, як воно нам ребра трощило і як нині ішачить наш брат... Кого ще так вимордовує робота... Інші на рибалку, в театр, а ми до ночі...* (О. Гончар).

ВИ́МОРДУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́мордувати.** *Вимордувані українські села на Закерзонні стали символом кривавих злочинів польських формувань Армії Крайової* (із журн.); *Вимордуваний годинним чеканням журналістський натовп ринувся в музей* (з Інтернету); *Вимордуваний непосильною працею.*

ВИ́МОРДУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́мордувати.** *Випадків вимордування арендарів* [орендарів] *із усіма їх родинами було багато* (І. Франко).

ВИ́МОРДУВАТИ *див.* **вимордо́вувати.**

ВИ́МОРЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́морити.** *Спав він ту коротеньку літню нічку мертвим сном, яким тільки спить чоловік, виморений важкою роботою* (Панас Мирний); *Виморені походами.., козаки були раді відпочити* (П. Панч); *Виморені коні уперто місили шляхову грязюку* (Іван Ле); *Згодом і вогні погасли, й виморені нескінченним походом ратники втихли* (І. Білик).

ВИ́МОРИТИ *див.* **вимо́рювати.**

ВИ́МОРИТИСЯ *див.* **вимо́рюватися.**

ВИ́МОРОЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́морозити.** *Трубки з сухим виморожвним повітрям проходили по стіні попід шафами* (Ю. Смолич); *Дзвінко осипалась ожеледиця, оббиваючи на дубах біле виморожене листя* (Григір Тютюнник); *На місці виморооженої пухлини утворюється сполучна тканина* (із журн.).

ВИМОРО́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виморо́жувати.** *Способів видалення вологи з плодів і ягід існує декілька. Основними з них є виморожування та сушіння* (з наук.-техн. літ.); *Виморожування вина у промисловій практиці не застосовують* (з газ.); *Виморожування глини не становить особливих труднощів і полягає в тому, що заготовлену глину залишають на всю зиму в грядах* (з Інтернету); *Часто після виморожування рідким азотом або припікання електричним струмом у дитини на все життя залишаються рубці* (із журн.).

ВИМОРО́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́МОРОЗИТИ,** ожу, озиш, *док., що.* 1. Витримувати що-небудь при низькій температурі, на морозі для видалення вологи, води або часточок інших речовин. *Особлива кристалічна структура льоду не залишає місця для сторонніх часточок — і шкідливих, і корисних, тому в разі потреби можна легко виморожувати шкідливі домішки з різних речовин* (з наук.-техн. літ.); // Витримувати при низькій температурі з метою дезінфекції, знищення шкідливих комах і т. ін. *У Петербурзькому повивальному інституті, посилаючись на роботи Земельвейса, рекомендували відокремлювати хворих породілей від здорових, окурювати повітря палати хлором, стежити за чистотою білизни, виморожувати матраци й подушки* (з мемуарної літ.); *Щоб не заводилися міль та кліщі, рекомендують виморожувати одяг, який довгий час зберігається у шафі* (з Інтернету).

2. Нищити морозом. *Пшениці найкращих сортів — "аврори" та "кавкази" — стоять між лісосмугами справді як море золоте. Не виморозило їх взимку, не спалило суховіями навесні, не поклало бурями — буде великий хліб* (О. Гончар); *Подме далі вітер із морозом і виморозить озимину* (із журн.).

3. *мед.* Видаляти небажану, хвору тканину за допомогою низької температури. *Багато пухлин можна виморожувати, але при цьому температура інструмента не повинна перевищувати мінус 180 градусів* (з навч. літ.); *Професіонал знає, які клітини потрібно припалювати чи виморожувати, а на які діяти хімічними препаратами* (із журн.).

ВИМОРО́ЖУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВИ́МОРОЗИТИСЯ,** иться, *док.* 1. На морозі випаровуватися (про гази, часточки води і т. ін.). *Під час технологічного процесу загартовування морозива виморожується більша частина води, завдяки чому морозиво стає твердішим* (з наук.-техн. літ.); *Невисока контрастність кольорів на видимому диску Сатурна пов'язана з тим, що через низькі температури в його надхмарній атмосфері, де випари аміаку виморожуються, утворюється щільний шар туману, який ховає структуру поясів і зон, тому на Сатурні вони не так чітко помітні, як на Юпітері* (із журн.); *Виморожується білизна.*

2. *тільки недок.* Пас. до **виморо́жувати.** *Невеликі доброякісні пухлини ефективно виморожуються рідким азотом* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́МОРОЗИТИ *див.* **виморо́жувати.**

ВИ́МОРОЗИТИСЯ *див.* **виморо́жуватися.**

ВИ́МОРОЗКИ, ів, *мн., розм.* Алкогольні напої, із яких виморожено частину води для більшої міцності. — *Хай краще виморозків дасть* (Панас Мирний).

ВИ́МОРОЧНИЙ, а, е, *юр.* Який залишився після смерті власника і не переданий у спадок (про вклад, майно, власність). *Земельні наділи у Спарті успадковувалися тільки старшими синами, інші могли одержати лише виморочні наділи* (із журн.); *Виморочний дім.*

△ **Ви́морочне майно́** *див.* **майно́.**

ВИМО́РЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вимо́рювати.** *Сповнена помстою, ляхівка посадила преподобного в яму, де він перебував, виморюваний голодом і щоденним побиттям палицями* (із журн.).

ВИМО́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вимо́рювати.** *Українська нація зазнала нещадного виморювання, тисячних арештів та розстрілів* (із журн.); *Ніякі війни та нищення народів не зрівняються з масштабністю виморювання українського населення, що жило в країні з найродючішими ґрунтами* (з газ.).

ВИМО́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́МОРИТИ,** рю, риш, *док., кого, що.* 1. Знищувати всіх або багатьох голодом, пошестю і т. ін. *Тут можна їх обступити і вирубати до останнього, а коли ні, то виморити голодом* (І. Франко); // Призводити до масової загибелі (про голод, пошесть і т. ін.). *Тільки одне літо пролітувала Марія в Мангуші, а там знову подалася з Мальвою на Чатирдаг — голод виморював Крим* (Р. Іваничук); — *Схоже на те, що мешканців отих присадкуватих будиночків виморила чума* (О. Донченко).

2. Дуже втомлювати, знесилювати кого-небудь. *Два дні катував себе роботою, виморював до повного безсилля. За роботою мовби забувалася кривда* (Ю. Мушкетик); — *Оце так! Оце виморили? Хх-у! — І дід почав витирати шию* (Панас Мирний); *Висушила, виморила, виссала її нещадна хвороба* (А. Дімаров).

ВИМО́РЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ВИ́МОРИТИСЯ,** рюся, ришся, *док.* 1. Дуже втомлюватися, знесилюватися. *Організм людини значно швидше виморюється без сну, аніж без їжі* (з наук.-попул. літ.); *Так виморились* [хлопці], *так знемоглись, що не здужають і поворухнутися* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Так і заснув* [Семен], *виморившись за ніч без сну* (Іван Ле).

2. *тільки недок.* Пас. до **вимо́рювати** 1. *Терором і голодом виморювався цілий народ* (з публіц. літ.).

ВИ́МОСТИТИ *див.* **вимо́щувати.**

ВИ́МОСТКА, и, *ж., буд.* Настил із каменю, дощок і т. ін., що використовують як місток. *За неширокою смугою порушеного шару, що обмежував плиткову підлогу з південного заходу, йшла цегляна вимостка* (із журн.); *Кам'яна пісковикова вимостка мала загальну ширину близько 1,5 м* (з Інтернету).

ВИ́МОТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́мотати.** *Правилами чемпіонату з поплавкової ловлі виходити із сектору ловлі риби можна в разі крайньої необхідності, при цьому снасть повинна бути вимотана і складена на березі* (із журн.); *І Сергєєв, і Великін зрозуміли, що цей маньяк* [маніяк] *готовий вмерти і що йому лишалося зовсім мало до того, такий він вимучений і вимотаний* (І. Багряний); *Вже спалахнув над чохлом п'ятипромінний вогник золотого вінчика, пригрів собою сердитого, вимотаного за день Самієва* (О. Гончар); // **ви́мотано,** *безос. пред. Тепер побачив* [Максим], *що .. його вже вимотано до краю* (І. Багряний).

ВИ́МОТАТИ *див.* **вимо́тувати.**

ВИ́МОТАТИСЯ *див.* **вимо́туватися.**

ВИМО́ТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вимо́тувати.** — *Не війна, холера б його забрала, а суцільне вимотування нервів* (Є. Доломан); *Нинішні правителі продемонстрували, як майстерно вони володіють тактичною грою, націленою на виграш часу, на вимотування сил та уведення в оману супротивника* (із журн.).

ВИМО́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́МОТАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. *що.* Мотаючи з чого-небудь або на щось, витягати звідкись. *Телеграфісти вимотують з морзе білі .. стрічки* (Ю. Яновський); *Ось волосінь перестала розмотуватись. Дідусь для чогось посмикав за неї і тоді тільки почав вимотувати на борт баркаса* (Ю. Збанацький); * Образно. *Любов Прохорівна знайшла якусь нову нитку свого життєвого клубка й вимотувала її, замріяна* (Іван Ле).

2. *кого, що, перен., розм.* Знесилювати, виснажувати кого-небудь, тримаючи в безперервній дії, роботі, напруженні і т. ін. *Найбільше вимотувало його відчуття пустки й холоду* (І. Багряний); *Широко застосовувати треба засідки. Не давати ворогові в лісі відпочивати, вимотувати його всіма силами* (А. Шиян); *Підприємцям було не до нього, їх вимотували безперервні страйки і непослухи робітників та дрібного чиновництва* (М. Олійник); *Щоб зайвий раз не вимотувати команду напередодні поєдинку, ухвалено відмовитися від тренування в Алмати за день до матчу* (з Інтернету); // *що.* Позбавляти кого-небудь чогось. *Думки його, ялові й безплідні, вимотували з нього всю мудрість, каламутилися від журби, злості, зарозумілості, гордині та відсутності страху Божого* (Н. Королева); *Він знав, що, раз почавши, Ганна Петрівна не зупиниться, поки не вимотає геть-чисто все терпіння* (С. Черкасенко).

3. *кого, що.* Розмотуючи що-небудь, звільняти когось, щось. — *Ой Лисичко-сестричко! — кричав бідолаха .. — Ану, добувай свої три міхи хитрощів і вимотуй мене із зашморгу* (І. Франко); *Ланка витягає з кишені ножика, замотаного в ганчірочку, вимотує його з неї й озирається* (В. Винниченко).

◊ **(1) Вимо́тувати (висо́тувати) / ви́мотати (ви́сотати) [всі] жи́ли:** а) *(з кого і без дод.)* виснажувати, знесилювати кого-небудь непосильною, надмірною роботою або посиленими вимогами. — *Думаєш, довіку отак будуть пани над нами панувати, жили вимотувати, на нашій кривавиці розкошувати?* (А. Головко); *Особливо у фаворі в нього був ма-*

лий Маковей. Йому лейтенант дарував різні пільги, вимотуючи жили з Маковейчикових напарників-телефоністів (О. Гончар); б) забирати багато сил, завдаючи надмірних клопотів, турбот кому-небудь. — *Безбородько скаржиться, що жили вимотую з нього будівництвом школи* (М. Стельмах); — *Вимотає цей сад усі жили з нас... А чи окупиться?* (О. Гончар); в) знущатися з кого-небудь, завдавати страждань комусь. — *Швидше, швидше вже йдіть, кати! Не вимотуйте жил, не катуйте цим до божевілля страшним чеканням, стріляйте вже, мерзотники, хай швидше всьому буде кінець!..* (Ю. Збанацький); г) (*зі словоспол.* із с е б е) тяжко працюючи, знесилюватися, виснажуватися. *У неї вже руки посохли од праці, вона вже жили з себе висотала, аби не здохнути, прости Господи, з голоду* (М. Коцюбинський); **(2) Вимо́тувати (мота́ти, витяга́ти, тягну́ти) / ви́мотати (ви́тягти) [всю] ду́шу** *з кого, кому і без дод.:* а) мучити, виснажувати кого-небудь чимсь, завдаючи клопотів, страждань або набридаючи чимсь неприємним. *Малий Захарко не сьогодні-завтра теж умре, а поки що вимотує всю душу отак-о своїм вищанням!* (Грицько Григоренко); *Чи знав же він, що хлопець стане йому карою, невблаганним слідчим, який нічому не вірить, про все допитується, кожну дрібницю хоче з'ясувати і вимотує душу щоденно, щохвилинно?* (І. Микитенко); *Так інший на словах добро творити прагне, А душу з вас, бува, .. тягне* (М. Годованець); *Все пережите знову і знову оживало, перед нею проходили тривожні дні, ятрили ще не загоєні рани, вимотували душу* (М. Томчаній); *Отак мені з півроку мотали душу — дай і дай* (О. Ковінька); *Я знаю, що то єсть попасти в Петербург на 10 днів — самі "конки" душу витягнуть!..* (Леся Українка); б) (*тільки* **ви́тягти ду́шу**) згубити, умертвити кого-небудь. — *То ж коли він вас в селі недалеко від домівки застукає, а як — не доведи Боже! — де в голому полі або в лісі заскоче, то там й душу витягне* (Панас Мирний); **(3) Вимо́тувати (мота́ти, тягну́ти, тягти́) / ви́мотати (ви́тягти) [всі] кишки́** *з кого і без дод.:* а) мучити, знесилювати кого-небудь чимсь. *Після Хоми почали й інші майстри ставити йому запитання, але цехмістер зупинив їх. — Та чого ви, панове, з нього кишки тягнете? Німець не витримає: це не наш брат, жилуватий козак* (З. Тулуб); *Христя слухала матір, а сама думала: от і піймайся такому в невістки, — усі з тебе кишки вимотає .. буде гризти, поки загризе* (Панас Мирний); б) дуже набридати кому-небудь чимось. — *Не полюбляю я вашого брата, святенників, бо вони або милостиню канючать, або кишки з людей мотають казаннями* (З. Тулуб).

ВИМО́ТУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВИ́МОТАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Мотаючись, витягатися з чого-небудь, звідкись. *Нитка поволі плететься дівочими пальцями, вимотується із пряжі і відраховує недоспані ночі* (із журн.); * Образно. *Справи — як та нитка з клубка, вимотуються щодня* (Іван Ле).

2. *перен., розм.* Знесилюватися, виснажуватися, перебуваючи у безперервній дії, роботі, напруженні і т. ін. *Бик вимотується на перших двох етапах поєдинку, у фіналі перед тореро це вже зовсім не та грізна тварина, яка вибігла на арену на початку вистави* (із журн.); *За час переходів усі вже так вимотались, що й од вітру падали* (Яків Баш).

3. Розмотуючи що-небудь, звільнятися. *В кущах, переплутаних ожиною, серед двох великих кошів з рослинами вимотувалась невелика на зріст, стара вже жінка. Ноги її, в червоних панчохах, заплутались в ожину* (Н. Королева); *За допомогою спеціального пристрою стара стрічка вільно вимотується з корпуса картриджа* (з Інтернету); *Галина, вимотавшись із теплої хустки, поправляла коси* (із журн.); * Образно. [П и с а р:] *Опутав я сього Рябину так, що не його голови потрібно, щоб із тих пут вимотатися* (І. Франко).

ВИ́МОЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́мочити.** *Довгі без кінця мережі моталися на легкому вітрі, неначе жмути чорних шнурків, вимочених в смолі* (І. Нечуй-Левицький); *Чортів патлач рішуче підсунув до себе книжку, нахиливши до неї своє вимочене лице* (В. Винниченко); *Спеціально вимоченими в розсолі бичачими хвостами вони шмагали повішеного, поки той не знепритомніє* (Б. Антоненко-Давидович); * У порівн. *Бліде, ніби вимочене за місяць, небо очистилось від хмар* (В. Козаченко).

ВИ́МОЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́мочити.** *Скільки треба було вкласти праці для отримання домотканого полотна — це висівання конопель, їх проріджения, обмолот, вимочення у воді, висушування, вибиття на терлиці, чесання щітками для одержання волокна!* (з наук.-попул. літ.); *Деякі гриби потребують попереднього вимочення та неодноразового промивання* (із журн.).

ВИ́МОЧИТИ *див.* **вимо́чувати.**

ВИ́МОЧИТИСЯ *див.* **вимо́чуватися.**

ВИ́МОЧКА, и, *ж.* 1. *с. г.* Ділянка посіву, ґрунту, залита водою. *У найнижчій частині затопленої площі, на місці вимочки з'явилися паростки верби попелястої і крушини ламкої* (з наук. літ.); *Для відведення води з окремих вимочок прокопують тимчасові канави або борозни* (із журн.).

2. *розм.* Промокальний папір. *Вже всі пальці чорнилом забруднив* [Димка], *вимочку геть пожував, — а задача не виходить* (К. Гриб); *Іван .. розводив водою загусле чорнило в каламарчиках, навіть замінив вимочку у прес-пап'є* (В. Дрозд); * У порівн. *Тіло, як вимочка, просякало чорнобильським чорнилом* (Є. Пашковський).

ВИМО́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вимо́чувати.** *Найбільше впливає на швидкість і якість вимочування льону температура води* (з наук. літ.); *Термін вимочування конопель залежить від температури води* (з наук.-попул. літ.); *Під час соління і вимочування риба втрачає частину поживних речовин* (із журн.).

ВИМО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́МОЧИТИ,** чу, чиш, *док., що.* 1. Робити що-небудь мокрим; намочувати. *Леа вимочувала ганчірку в калюжі і радісно витирала все в хатині* (Ю. Покальчук); — *Та коли нарешті я зволікся з ліжка і вимочив голову в воді, мені почала вертати пам'ять прожитої ночі* (І. Франко); * Образно. *Навіть найбагатші володарі землі зараз вимочують свої чуби й голови в політиці* (М. Стельмах).

2. *у чому і без дод.* Тримаючи що-небудь у рідині, наповнюючи якоюсь рідиною, змінювати його певні властивості (робити м'якшим, позбавляти деяких речовин, запаху і т. ін.). *Щоб одігнати запах риби, його* [м'ясо білого ведмедя] *треба було б вимочувати в оцті* (М. Трублаїні); *Треба в'ялити* [кропиву] *на сонці, вимочувати в живиці, в олії, сукати, смолити* (О. Бердник); *Нову діжку треба вимочить добре, щоб огірки не пахли* (М. Коцюбинський).

3. Занурюючи що-небудь у рідину, поступово вибирати її звідкись. *Грубезними своїми пальчищами вичавлював* [батько] *з намоченої намітки кров і все вимочував та вимочував залите нею око* (У. Самчук); — *П'яниці не тільки ті, що калюжі одежею вимочують* (Ю. Мушкетик).

ВИМО́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВИ́МОЧИТИСЯ,** чуся, чишся, *док.* 1. Робитися мокрим. *Куди він нас веде, оцей похмурий та мовчазний ватажок? Доки так іти мокрим лісом, трусити на себе дощ із смерек, вимочуватися у кущах?* (Г. Хоткевич); *Вимочився я так у воді добре, поки на березі моє шмаття не висохло* (І. Франко).

2. Намокаючи, змінювати певні свої властивості (ставати м'якшим, утрачати деякі речовини, запах і т. ін.). *Це механізована льономочилка. Тут треста вимочується в теплій воді* (із журн.); *Тушку зайця очистіть від плівки, покладіть у молоко і поставте на два дні вимочуватися у холодному місці* (із журн.).

ВИМОЩА́ТИ *див.* **вимо́щувати.**

ВИ́МОЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́мостити.** *Вулиця, вимощена камінням, повилася вгору* (І. Нечуй-Левицький); *Довгий час треба було йти вимощеним стовповим шляхом* (Л. Смілянський); *Незабаром він помітив у землі манюсіньку ямку, сховану в густій траві, і в ній затишне гніздечко, вимощене з трав'яних стебел* (Григорій Тютюнник); *Перон, вузька, вимощена пощербленою жовтавою плиткою смуга з кількома нефункціональними ліхтарями, колись газовими* (Ю. Андрухович); // **ви́мощено,** *безос. пред. Під головою високо вимощено подушками, очі можуть втягати в себе чужий краєвид* (Н. Королева); *Оцей фортечний мур, бійниці, оці старовинні камені, що ними вимощено двір* (В. Нестайко).

ВИМО́ЩУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вимо́щувати.** *Раніше ми застосовували примітивну технологію вимощування вибоїн, використовуючи для цього смолу та щебінь* (з газ.); *Молоді пари птахів розліталися в пошуках зручного місця для вимощування гнізда* (із журн.); *Використання сухого асфальту — сучасна і більш якісна технологія ремонту й вимощування доріг* (з Інтернету).

ВИМО́ЩУВАТИ, ую, уєш, *рідко* **ВИМОЩА́ТИ,** áю, áєш, *недок.,* **ВИ́МОСТИТИ,** ощу, остиш, *док., що і без прям. дод.* Вистеляти що-небудь, рівномірно викладаючи чимсь, накладаючи щось. — *Царівні не встид тут сидіти!* — *хвалився він, вибиваючи та вимощуючи* [сіно на возі], *щоб не було ні згористо, ні з ямами* (Панас Мирний); *Артилеристи пройшли через невідомі гори, вимощуючи камінням і колодами вузьку дорогу* (В. Кучер); *Батько вимостив сіном Максимового воза, заслав картатою рядниною* (Є. Кравченко); // Викладаючи, вистилаючи чим-небудь, робити щось. *Коли я мав час, я приходив на будову, втискався до її середини, вітався з людьми у синіх потертих комбінезонах, переважно італійського походження, які вимощували помости, вставляли двері, закріпляли шафки* (У. Самчук); *Він* [ворог] *хоче тут зробити переправу, на лівий берег вимостити гать* (І. Гончаренко).

ВИМО́ЩУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **вимо́щувати.** *Вікна моєї вулиці .. взимку вимощувалися ватою і притрушувалися кольоровою фольгою* (Ю. Винничук); *Вулиці в містах Галицько-Волинського князівства вимощувалися дерев'яними настилами* (з навч. літ.); *Погреби сягали двометрової глибини. У деяких ямах дно вимощувалося каменем, який виконував функцію дренажу* (із журн.); *З 1827 року Хрещатик вимощувався виключно звичайною бруківкою* (з газ.).

ВИ́МПЕЛ, а, *ч.* 1. Вузький довгий прапор, який піднімають на щоглі військового корабля під час плавання як ознаку його державної належності. *Виглянуло сонце і заграло золотими бризками на хвилі; осяяло на високих щоглах червоні вимпели* (В. Кучер); *Вимпел, закріплений на вершині щогли, у вітрильному флоті став знаком, за яким відрізняли військове судно від цивільного* (з газ.); // Уживається на позначення кількості військових кораблів. *Вночі, знявшись з Феодосії, ескадра в 32 вимпели вийшла у відкрите море курсом на південь* (О. Гончар); // Вузький і довгий, перев. трикутний прапорець, який є відзнакою яких-небудь досягнень. *Стіни прикрашали плакати, вимпели та почесні дипломи, завойовані .. спортсменами* (В. Собко); *Міністр оборони України вперше в історії українського війська вручив найкращій військовій частині Збройних сил України перехідні вимпели Міністра оборони України* (з газ.).

2. Металева трубка, коробка і т. ін. з прапорцем, признач. для передачі відомостей, якого-небудь сигналу з літака чи іншого літального апарата. *Літак пролетів далі й кинув за сотню метрів по курсу судна вимпел. Тоненька металева трубка з поплавком і прапорцем поринула під воду й одразу спливла* (М. Трублаїні).

ВИ́МПЕЛЬНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **ви́мпел.** *Перед виготовленням вимпелів замовник ознайомлюється з відповідними вимпельними ескізами* (із журн.).

2. Стос. до вимпела. *Вимпел може бути розміщеним як на стіні, так і на настільній вимпельній підставці* (із журн.).

ВИМРІВА́ТИ, áю, áєш, **ВИМРІ́ЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.,* **ВИ́МРІЯТИ,** ію, ієш, *док., кого, що.* Виношувати в думках, у мріях; створювати в уяві. *Радість прийшла несподівана і зовсім не тоді і не так, як вона вимрівала* (С. Васильченко); *У себе, на семінарійній лаві, .. він вимріював майбутню любов* (О. Полторацький); *Я не годна бути для вас такою, якою вимріяла собі ваша душа* (О. Кобилянська); *Там канали такі, що і вимріять в казці не міг* (М. Гірник).

ВИМРІ́ЮВАТИ *див.* **вимрівáти.**

ВИ́МРІЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́мріяти.** *Хай навіть не бачене ще, тільки вимріяне, вже непокоїть, кличе* (О. Гончар); *Може, то лише твоя туга за нездійсненним коханням, вимріяним у сірій павутині буденщини?* (О. Бердник); *Віра все ще стояла у дверях, не знаючи, що сказати: викрикнути-таки вголос те, сотнями днів і ночей вимріяне.., чи заглушити власну радість* (Р. Іваничук); *Вони* [солдати] *зможуть остаточно навести порядок і оголосити вимріяну війну решті земної кулі* (Ю. Андрухович); // **ви́мріяно,** *безос. пред. Пішло воно не так, як було вимріяно, але все ж пішло* (Г. Хоткевич).

ВИ́МРІЯТИ *див.* **вимрівáти.**

ВИМУДРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́МУДРУВАТИ,** ую, уєш, *док., що і без дод., розм.* 1. Розмірковуючи, вигадуючи що-небудь, приходити до якогось рішення. *Довго я мудрував, поки таки сплів його* [возика] *так-сяк і вже хотів був іще щось вимудрувати, як зненацька почув шелест попід кущами* (Б. Грінченко); — *Ану, викладай, Артеме, що там уже вимудрував?* (А. Головко).

2. Вигадувати що-небудь, фантазувати. *Вузлуваті пальці беруть золотаве стебло, обережно згинають, роблять колінце, щось вимудровують* (О. Гончар); *Художник біля моль-*

берта вимудровує пейзажі неокласичними засобами (з публіц. літ.); *Треба не вигадувати, не вимудровувати, а шукати, що творить і приносить природа* (з газ.).

3. *рідко.* Добувати що-небудь, досягати чогось за допомогою хитрощів. — *Як що хотів мати, мусив вимудровувати в нього або украсти* (М. Коцюбинський).

ВИ́МУДРУВАТИ *див.* **вимудро́вувати.**

ВИМУРО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вимуро́вувати.** *Алюмоцирконові вогнетриви завдяки своїй термостійкості застосовуються для вимуровування стін, димарів, печей та забезпечують їхню довгострокову експлуатацію* (з наук.-попул. літ.).

ВИМУРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́МУРУВАТИ,** ую, уєш, *док., що.* 1. Будувати, зводити що-небудь із цегли, каменю. *Так йому якось пощастило, що вимурував хату в самім ринку маленького містечка* (Н. Кобринська); *За які такі гроші, спитають, два будинки вимурував і машину купив, за трудові заощадження?* (В. Дрозд); * Образно. *Пора вимуровувати історію національної церкви, своєї рідної держави* (із журн.).

2. *перен.* Ґрунтувати, формувати на якійсь основі. *Він вдало вимуровував громіздкі контраргументи, які Орест не міг беззастережно приймати, а тому інколи все-таки прагнув посперечатися* (із журн.).

ВИ́МУРУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́мурувати.** *Вони з'їхали з мосту і, поминувши кам'яну браму, вимурувану над самим урвищем прямовисного берега, попрямували вузькою вулицею вгору, до центру* (В. Малик); *Ліворуч від Спасо-Преображенського собору біліє не менш величний Борисоглібський собор, вимурований з міцної золотавої плінфи у першій половині XII століття князем Давидом* (з Інтернету); * У порівн. *Отак і стоять вони* [Тетянка з батьком] *якийсь час, неначе вимурувані з каменю самої історії* (М. Стельмах).

ВИ́МУРУВАТИ *див.* **вимуро́вувати.**

ВИ́МУСИТИ *див.* **виму́шувати.**

ВИ́МУЧЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ви́мучити.** *Знати її по лиці, що втомлена, вимучена клопотом* (Леся Українка); *Максим уявляв, як у них горять голодною заздрістю очі, як вони несамовито плямкають губами — ті голодні, вимучені, виснажені люди, що багато вже місяців не бачили простого-простісінького хліба, бо їли тільки лузгу, буряки та різну погань* (І. Багряний); *Ще так недавно і так давно проводжали його в далеку дорогу і Марія, і лихоманкою вимучений Григорій, і споважнілий Максим* (М. Стельмах); // **ви́мучено,** *безос. пред. Мусиш .. провадити в умі .. синхронний переклад, що звучить вимучено й ненатурально* (О. Забужко).

2. *у знач. прикм.* Який дуже втомився, виснажився. *Вимучені актори, у котрих очі горять від пекучого світла юпітерів, .. рушають за режисером* (Ю. Яновський); *Мокрі й вимучені люди виповнили бараки вщерть і попадали купою на ту солому* (І. Багряний); // Який виражає сильну втому, виснаження. *Лице баби вимучене, без крові, аж сіре* (В. Винниченко); *Тонкий вимучений усміх ліг їй на вуста: десь у цій ночі летів у темінь надто палкий її коханець* (Валерій Шевчук).

ВИ́МУЧЕНІСТЬ, ності, *ж.* Стан за знач. **ви́мучений** 2. *Зморшки біля очей та на шиї .. вона прикривала білою газовою косинкою. Вигляду злинялості, вимученості додавало ще й волосся — ріденьке, світло-жовте* (Ю. Мушкетик); *Як відзначив Андрій Садовий, Яцек Куронь попри вимученість тривалою хворобою вражає своїм гумором та життєдайною активністю* (із журн.).

ВИ́МУЧЕНО. Присл. до **ви́мучений** 2. — *А це моя мама, — обняла за плечі жінку дівчина. — Галина Михайлівна, — вимучено всміхнулася та* (Ю. Мушкетик); *Зрештою він витер піт із чола, за вухами і вимучено протяг: — Ні, треба лягти перепочити, бо голова як не лусне* (Ю. Логвин).

ВИ́МУЧИТИ *див.* **виму́чувати.**

ВИ́МУЧИТИСЯ *див.* **виму́чуватися.**

ВИМУ́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виму́чувати.** *Політичні сили в Україні, які зашпорталися в ганебному вимучуванні власних сил у боротьбі за владу, не усвідомлюють ні свого національного обов'язку, ні реалій сучасної конкуренції культур і цивілізацій* (з публіц. літ.).

ВИМУ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́МУЧИТИ,** чу, чиш, *док.* 1. *кого.* Украй знесилювати кого-небудь, завдаючи фізичних або душевних мук. *Роботою малого* [хлопця] *вимучувала* [Гандзя] *до нестями* (Є. Кротевич); [С о л о х а:] *Звір то, а не чоловік!.. чи й є на світі клятіші вітчими, як оцей Тиміш? А що він вимучив сердешну Марту, Логвинову матір!..* (М. Кропивницький); *Стогін поранених, гуркіт коліс, іржання морених коней, про яких не можна було сказати, які вони на масть, так вимучив їх бій* (Ю. Яновський); *Остання подія і вагання вимучили його, як тяжка й довга хвороба* (Іван Ле).

2. *що, з кого.* Домагатися чого-небудь, мучачи когось. *В "Апокрисисі" Христофора Філалета вказується, що порушення і зневага прав та вольностей у Речі Посполитій спонукає до суспільного сум'яття й пожежі, бо коли насиллям щось вимучувати у вільних людей, то даремно сподіватися доброго результату* (із журн.); *Аж біжить* [писар] *з радощів, що таки напав на відьму і що він її тепер скрутить і вимучить з неї, щоб віддала дощі назад* (Г. Квітка-Основ'яненко); // Досягати чого-небудь із муками, великими зусиллями. *Люди чули і бачили. Вони докладали всіх сил, вимучували з своїх кволих тіл усе, на що тільки були здатні* (В. Козаченко); * Образно. *І знову думки-муки пиляють її до вечора.., щоб увечері знову вимучити надію на завтра...* (Панас Мирний).

ВИМУ́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВИ́МУЧИТИСЯ,** чуся, чишся, *док.* Украй знесилюватися внаслідок фізичних або душевних мук. [З а х а р к о:] *А як сердешна Домаха вимучилася: двоє день* [два дні] *і дві ночі вистогнала та виквилила* (М. Кропивницький); [О л е к с а:] *Вимучився за ці два дні, що тебе не бачив, страх* (І. Карпенко-Карий); *До краю вимучились всі, від командира до гуртоправа* (О. Гончар).

ВИ́МУШЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ви́мусити.** *В багатіїв Антон у борг набрав лісу, а розплачуватися не мав чим і вимушений був піти на заробітки* (С. Чорнобривець); *Наші війська вимушені тепер займати еластичну оборону* (В. Петльований); *Він усього лише трохи — зауважували тільки найближчі — згорбився, до того ж окуліст вимушений був призначити йому по цілому додатковому діоптрію* (Ю. Андрухович).

2. *у знач. прикм.* Який здійснюється чи здійснений проти бажання, потреби, під тиском обставин. — *В любимій праці ти будеш творити, а у вимушеній, випадковій, зостанешся ремісником!* (О. Донченко); *В такі дні Беймбет не витримує своєї вимушеної самотності* (Б. Антоненко-Давидович); *От тільки він, старий машиніст Сорокоуст, вислов-*

люючись мовою сина-льотчика, пішов на вимушену посадку (О. Гуреїв).

3. *у знач. прикм.* Здійснюваний через силу; роблений, нещирий. *По її лиці перебігло щось чудне... мов жаль, мов вимушений усміх...* (О. Кобилянська); *Почуття блаженства, що пройняло мене всього від того легкого дотику до моєї щоки м'якого дівочого волосся, розлилося на моєму обличчі, з якого я вже скинув вимушену маску застиглої усмішки* (Б. Антоненко-Давидович); *Вона* [зустріч братів] *вийшла на диво вимушена і холодна* (Н. Рибак).

Ви́мушений прогу́л *див.* **прогу́л.**

ВИ́МУШЕНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість і стан за знач. **ви́мушений** 3. *Усміхнувся* [Пранек], *ледве приховуючи вимушеність посмішки* (Іван Ле); *Вже як не бувало тієї скованості, вимушеності, незграбності* (О. Гончар).

ВИ́МУШЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́мусити.** *Клієнт може звернутися до суду з вимогою про вимушення банку укласти договір, а також про стягнення з банку завданих збитків* (з мови документів); *Постійний страх переслідування, вимушення до втечі, невідомість майбутнього — все це тримало нерви у неймовірній напрузі* (з газ.).

ВИ́МУШЕНО. Присл. до **ви́мушений** 3. *Подав* [Постолака] *широку мужицьку руку, вимушено й валкувато* (С. Добровольський); *Трималася* [Меланія] *вимушено, силувано й незграбно, і з часом ця силуваність не тільки не зменшувалась, а, навпаки, ще більше впадала йому в вічі* (О. Гончар); *Розмова точилася мляво, вимушено* (В. Козаченко); *Сотник вимушено, з болісним зусиллям посміхнувся* (М. Руденко).

ВИМУШТРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́МУШТРУВАТИ,** ую, уєш, *док., кого, що.* 1. Піддаючи муштрі, навчати військової справи, привчати до дисципліни. *Петрова армія складалася тепер головно з рекрутського набору, з тих рекрутів, котрих чужі інструктори вимуштрували на заграничний лад* (Б. Лепкий); *Люди теж нічого особливого не гомоніли, вони більше помовчували. Так їх вимуштрувало життя* (І. Багряний); // *перен.* Навчати чого-небудь, привчати до чогось суворими методами. *Батьки учнів гуманітарної школи-гімназії звернулися з обуренням до дирекції: на якій підставі їхніх дітей вимуштровують із математики, тоді як вивчення іноземних мов здійснюється на посередньому рівні* (з газ.); *Доставалось і мені грішному, і мене доволі дратували, поки не вимуштрували, був на послушанії і в коші, і при курені* (О. Стороженко).

2. *розм.* Те саме, що **дресирува́ти.** *Один циган піймав молоденького ведмедика, приручив його до себе і вимуштрував* (з казки); *Вони* [пси], *мабуть би, й диявола задавили. Батько їх з цуценят вимуштрував* (І. Багряний).

ВИМУШТРО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВИ́МУШТРУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *док.* Піддаючись муштрі, навчатися військової справи, привчатися до дисципліни. *Новачки в нашій роті вимуштрувалися швидко: систематичні польові тренування, система заліків та іспитів із теоретичних предметів — усе це вишколювало юнаків у мужніх, досвідчених солдатів* (із журн.); // *перен.* Навчатися чого-небудь, привчатися до чогось суворими методами. *Перед виходом на сцену танцівниці вимуштровувалися у дзеркальному залі, відпрацьовуючи пластику та синхронність рухів* (із журн.); *Після закінчення вищих медичних закладів половина випускників вимуштровуватиметься в інтернатурі за направленням* (з газ.).

ВИ́МУШТРУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́муштрувати.** *Був* [Максим] *цілком протилежна натура. Високий і білявий, вимуштруваний у військовій службі, од якої лишалась у нього лиш зручність в рухах та брава постать* (М. Коцюбинський); *Микулині дружинники були так ним вимуштрувані, що знали вже навпомацки кожну п'ядь цієї землі* (А. Хижняк); *На вас чекає класичний інтер'єр роботи найкращих італійських дизайнерів, вишукана середземноморська кухня, великий вибір вин і вимуштруваний персонал* (з мови реклами); *Навколо наглядачі з вимуштруваними собаками* (О. Донченко).

ВИ́МУШТРУВАНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість за знач. **ви́муштруваний.** *Результатом християнського виховання потрібно вважати не вимуштруваність, а знайдення внутрішньої системи цінностей, яка лежить в основі всього людства* (з навч. літ.); *У вихованні власних дітей батьки інколи не розуміють, що вимуштруваність — це дисципліна, а не покарання* (із журн.).

ВИ́МУШТРУВАТИ *див.* **вимуштро́вувати.**

ВИ́МУШТРУВАТИСЯ *див.* **вимуштро́вуватися.**

ВИМУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́МУСИТИ,** ушу, усиш; *наказ. сп.* ви́мусь; *док., кого, що.* Домагатися чого-небудь примусом, силою; змушувати до чогось. — *Діждалася я від вас доброго слова. Та мені з цього слаба потіха, бо я вимусила вас на цю похвалу* (Л. Мартович); // *з інфін.* Створювати необхідність діяти певним чином. *Досліди поки що далекі від завершення. Саме це й вимушувало мене вберігати їх від передчасного розголошення* (М. Руденко); *Звичайна напруга в механічних цехах — 220 вольтів і більше, і це вимушує бути обережним при експлуатації електроустаткування* (з навч. літ.).

ВИ́МЧАТИ, чу, чиш, *док.* 1. Дуже швидко вибігти, виїхати звідки-небудь або кудись. *Вони вслухались в звуки таємничі: .. Стогнало, наче лемент після січі, — Чи дикі коні вимчали навскач* (М. Бажан); *Машина вимчала на рівне шосе* (В. Собко); *Назустріч їм вимчав з порту катер з цілою групою лікарів* (О. Гончар).

2. *кого, що.* Дуже швидко вивезти кого-, що-небудь кудись. *Ситі коні не забарилися вимчати на гору панів* (Панас Мирний); *В цю мить коні вимчали воза на дорогу* (Ю. Мушкетик).

ВИ́МЧАТИСЯ, чуся, чишся, *док.* Те саме, що **ви́мчати** 1. *Вимчавшись наперед, зіс зненацька підвернув управо і зупинився* (О. Гончар); *Над самим краєм пролетіла чата, і кінь із балки вимчався на шлях* (Л. Костенко).

ВИ́М'Я, ви́м'я *і* ви́мені, *с.* Орган (молочна залоза із сосками) у самиць деяких ссавців, функцією якого є вироблення і виділення молока. *Блеють овечки і ллються перістим потоком в долину, трясучи вим'ям, обважнілим од молока...* (М. Коцюбинський); *На білій дорозі спокійно попасалась пара коней, запряжених в наповнений яблуками віз, і підкучерявлене біленьке лоша солодко припадало до вим'я великоокої матері* (М. Стельмах); *Тварина тяглася й тріпала рогами, але малюка не била, й він знову починав ловити її за вим'я* (І. Білик).

(1) Су́че ви́м'я — народна назва нариву під пахвою. *На почервонілій шкірі видно затвердіння, які зовні схожі на соски; ця хвороба дістала назву "суче вим'я"* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́М'ЯСТА, *прикм.* Яка має велике вим'я. *Марта .. присідає біля вим'ястої Калини* [корови], *і тугі струмочки то дзвінко б'ються в клепки дійниці, то глухо спінюють надоєне молоко* (М. Стельмах); *Увечері повільною ходою поверталися з паші вим'ясті корови, пережовуючи на ходу соковиту траву з конюшиною, мотали головами і час від часу перекликалися протяжним "му-у-у"* (із журн.).

ВИ́М'ЯТИ *див.* **виминáти**[1].

ВИ́М'ЯТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́м'яти.** — *На щастя нам! — говорив сусід сусідові, обсипаючи свого товариша добірним зерном, тільки що вим'ятим з колосків. — Щоб завжди родило...* (М. Чабанівський); *Скрізь попід стінами було застелено добре вим'ятою соломою* (І. Багряний); *Середину чинбарні займав довгий дощаний стіл, на якому жовтіла вже вичинена, вим'ята теляча шкура* (В. Малик); *Ще довго не міг* [Шептало] *отямитися, розгублено принюхуючись до вим'ятої трави, — сьогодні вперше наполохався блискавки* (В. Дрозд); *Пепину увагу привернув .. неприметний тип у костюмі .. своїми покашлюваннями та відхаркуваннями у велетенську, вим'яту і несвіжу хустину* (Ю. Андрухович).

ВИ́М'ЯЧКО, а, *с.* Зменш.-пестл. до **ви́м'я.** *Біжить молоко по вим'ячку, з вим'ячка по копитечку, з копитечка в сиру землю!* (з казки); — *Ну, нічого собі травичка була, — подумала Оленка. А у цей час хлопець почав ссати молоко із козиного вим'ячка, бо йому страх як закортіло молока* (з казки).

ВИНА́, и́, *ж.* 1. Негативний учинок або злочин; причетність до якоїсь неприємної події. *Тихон, не мавши за собою ніякої вини, не боячись, вийшов до нього, поклонивсь...* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Вона справедлива й ніколи не гримне на безвинного, хоч ніколи й не подарує вини...* (М. Коцюбинський); *В косовицю вони застрягли в калабані, звісно, з вини Давида* (М. Стельмах); // Відповідальність за негативний вчинок або злочин. *Весною ми не розгорнули як слід будування шпаківень.., і от тепер гусінь напала на .. садок. Чия вина? Наша вина!* (О. Донченко); — *Забувся, що це ти підпалював стоги? — Не забувся, але поміркуй, хто підказав мені, коли побачив сірники? Значить, вина падає на тебе* (М. Стельмах).

2. *перен.* Той або те, що спричиняє щось негативне, призводить до чого-небудь; причина. *Еней, на город руки знявши, Латина в зраді укорявши, Кричить: "Латин — вина злих діл"* (І. Котляревський); [К н у р:] *А все ти, жінко; всьому ти виною. Все ти їй набивала у голову: у миру немає щастя, у миру немає долі* (Панас Мирний); *Немов звірок, малий синок Великого Народу, Котився він, як той листок, Один з усього роду Без злочину і без вини По смітниках "родной страны"* (І. Багряний).

Зглáджувати / зглáдити прови́ну (вину́) *див.* **зглáджувати; Почувáтися до вини́** *див.* **почувáтися; Споку́тування вини́ (прови́ни)** *див.* **споку́тування; Споку́тувати / споку́тати [свою] вину́ (прови́ну, [свій] гріх)** *див.* **споку́тувати.**

◊ **Брáти (приймáти, переймáти) / взя́ти (прийня́ти, перейня́ти) вину́ на се́бе** *див.* **брáти; Вали́ти (звáлювати, звертáти, покладáти, складáти,** *рідше* **спирáти) / звали́ти (зверну́ти, поклáсти, склáсти,** *рідше* **спе́рти) вину́ (прови́ну)** *див.* **вали́ти**[1].

ВИНАГОРО́ДА, и, *ж.* Те, що є платою за працю, нагородою за якісь заслуги. *Пунктуально о шостій годині прибули складачі, що за окрему винагороду зобов'язались до ранішньої роботи* (І. Франко); *Може, благословення далеких нащадків буде йому запізнілою винагородою* (О. Полторацький); *Другого дня вони знайшли собі роботу в миловара — дрова пиляли та рубали. Винагорода — по півфунта мила* (Ю. Збанацький); // Те, що дається або робиться як віддяка, компенсація замість чого-небудь утраченого, заподіяного і т. ін. *Якщо всі сподівання й уболівання, віра й надія, скроплені кривавими сльозами й тисячами пудів воску, були марні, щоб обернутися отак у пил і порох... то вони* [люди], *мабуть, хочуть тепер винагороди* (І. Багряний); *Панство нас підтримало і внесло вимогу домагатися справедливої винагороди всім, хто постраждав у поході* (З. Тулуб); * У порівн. *Потім у них народилося дитя. Це було вершиною їхнього щастя, було мовби гідною винагородою обом — і Уралову за всі життєві гіркоти, яких він зазнав, і Галі за її минуле невдале кохання* (О. Гончар).

ВИ́НАГОРОДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́нагородити.** — *Видно, ви налякали його до смерті і він сказав те, що хотіли від нього чути. — Та ні, зізнався щиро і добровільно, за що і буде винагороджений* (Василь Шевчук); *За подвиги на полі Грюнвальдської битви Іванко Сушик був винагороджений королем Владиславом трьома селами в галицькій землі* (із журн.).

ВИ́НАГОРОДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́нагородити.** *Жебрак совався коло неї* [баби], *заповзав то з одного боку, то з другого, шепотом обіцяв грошове винагородження* (Г. Хоткевич); *Інструментом спонукання людей до ефективної діяльності є винагородження* (з навч. літ.); *Молодіжні організації України активно працюють над створенням ефективної системи розпізнавання, заохочення та винагородження наукових талантів серед обдарованої молоді* (з газ.); *Перший український національний оператор телекомунікаційних послуг третього покоління оголошує програму винагородження для потенційних партнерів* (з мови реклами).

ВИНАГОРО́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **винагоро́джувати.** *Систему винагороджування персоналу розроблено у вигляді нарахування преміальних та додаткових днів відпустки* (з газ.); *Винагороджування належного ведення бізнесу за допомогою різних механізмів є конкретним і потужним методом демонстрації приватному секторові, що уряд високо оцінює відповідальний бізнес* (з газ.).

ВИНАГОРО́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́НАГОРОДИТИ,** джу, диш, *док., кого, що.* Гідно нагороджувати за що-небудь. *Винесення на розгляд Верховної Ради та прийняття нової редакції Закону України "Про державну службу" дозволить краще винагороджувати працю молодих державних службовців та створювати додаткові можливості для їхнього кар'єрного та фахового зростання* (з Інтернету); *Чим же тебе за твою службу винагородити?* (Ганна Барвінок); *Тієї осені пізно засіяли лани, але земля не поскупилася, щедро винагородила людей за труд і довір'я* (К. Гриб); *Хлопцеві праглося знайти перстень, щоб його винагородили — дали трохи грошей* (Ю. Логвин).

ВИНАГОРО́ДЖУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВИ́НАГОРОДИТИСЯ,** иться, *док.* Отримувати що-небудь як гідну плату за працю, нагороду за якісь заслуги. *Звичайно, така*

чемність винагороджувалась подвійним гонораром (Н. Рибак); *Заслуги винагороджувалися дарунками, злочини або й просте нехлюйство каралися смертю* (П. Загребельний); *Хай щастить усім цим мужнім і сильним духом чоловікам і жінкам, а їхня сила волі й прагнення до перемоги обов'язково винагородяться олімпійськими медалями та світовим визнанням!* (з газ.).

ВИ́НАГОРОДИТИ *див.* **винагоро́джувати.**

ВИ́НАГОРОДИТИСЯ *див.* **винагоро́джуватися.**

ВИНА́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́НАДИТИ,** джу, диш, *док.*, *кого.* Заохочувати когось вийти звідки-небудь. *Коли іноді голоси ровесників винаджували його* [незрячого Остапа] *з двору, то йшов помацки, простягши вперед руки* (Ф. Бурлака).

ВИ́НАДИТИ *див.* **вина́джувати.**

ВИ́НАЙДЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́найти.** *Розповідав* [Мартинов] *мені про винайдений ним засіб тренувати людську волю* (О. Донченко); *Ми немовби мандруємо на величезній цистерні з паливом, у верхню частину якої вбудовані дві порівняно малесенькі каютки!.. Але й таке співвідношення було нездійсненним для людей, які жили ще в п'ятдесятих роках нашого сторіччя, коли не був винайдений атоміт* (В. Владко); *Винайдений на початку XIX ст. верстат Жаккара дозволив виготовляти тканини з візерунком* (із журн.); // **ви́найдено,** *безос. пред. Мабуть, для того винайдено конвеєр, щоб поставити все на своє місце* (І. Багряний); *Із XIV до XXI століття основним матеріальним носієм інформації був папір, технологію виготовлення якого винайдено в Китаї* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́НАЙДЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́найти** 1. *В ньому* [листі] *говорилося, що якийсь науковий працівник витратив майже все своє життя на винайдення сплаву, подібного до пайрекс-алюмінію, але досі цієї проблеми не розв'язав* (М. Трублаїні); *Цілком імовірно, що Жак не подумав про поточний рахунок, бо навіть винайдення векселів належало тамплієрам пізніших сторіч* (М. Білкун); *Винайдення вакуумних електронних ламп, а згодом і напівпровідникових приладів дало змогу створити зручні й економні радіопередавачі* (з наук.-техн. літ.); *Вивчення клітини стало можливим лише з моменту винайдення мікроскопа і застосування його для дослідження біологічних об'єктів* (з навч. літ.).

ВИНА́ЙМ, у, *ч.*, *рідко.* Те саме, що **винайма́ння.** *Завтра збираю своє манаття й відходжу. Ось там "котедж до винайму" — беру його на три дні* (У. Самчук); *Заки священик полагодив з громадою формальності винайму дяківки* [дякової хати] *на школу, почалася .. осінь* (Уляна Кравченко).

ВИНАЙМА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **винайма́ти.** *У Києві попит на винаймання житла завжди був високим* (з газ.); *Альтернативою готелю може стати винаймання квартири* (з Інтернету); *Орендуючи квартиру, ви отримуєте ключ і стаєте повноправним господарем апартаментів на час винаймання* (з мови реклами).

ВИНАЙМА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВИ́НАЙНЯТИ,** йму, ймеш, *діал.* **ВИ́НАЙМИТИ,** млю, миш; *мн.* ви́наймлять; *док.*, *кого, що.* Те саме, що **найма́ти.** *Винаймали* [заробітчани] *собі поле й ходили на роботу* (О. Кобилянська); *Приїздили сюди* [до Чорнобиля] *надовго, нерідко на ціле літо, .. винаймали дачі, .. готували на зиму соління і варення* (Ю. Щербак); *Своїх відважних воїнів посилали проти всіх. Часом навіть винаймали комусь за золото, як ото верблюда* (Ю. Логвин); *Члени правління нашого будинку збирають кошти на обслуговування будівлі, винаймають постачальників, ремонтників* (з газ.); *Винайняв* [Степан] *двадцять два морги поля й обробляє його* (А. Крушельницький); *З початком літа винаймив Василь для "своїх" човен на ставі* [ставу] (Ірина Вільде).

ВИНАЙМА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ВИ́НАЙНЯТИСЯ,** ймлюся, ймешся, *док.* 1. Те саме, що **найма́тися** 1. *Гуцул з метою вижити винаймався на сезонні роботи до місцевого куркуля, переважно на заготівлю лісу та обробіток городів і сіножатей* (з мемуарної літ.); *Шафажі, які винаймалися добровільно на службу до багатих купців, під час транспортування і реалізації товарів від імені власника-купця керували караванами, сплачували мито в дорозі, закуповували або продавали товари* (з наук.-попул. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **винайма́ти.** *На цвинтарі були також дві хатинки, що винаймалися за чинш* (І. Крип'якевич); *На ринку житла, що винаймається, працює дуже багато посередників* (з газ.).

ВИНАЙМА́Ч, а́, *ч.* Той, хто щось винаймає, орендує що-небудь. *На порозі стояв у халаті й домашній шапочці власник будинку. Незважаючи на мороз, перебіг подвір'я і завітав до винаймачів* (Ю. Хорунжий); *У XIX сторіччі в містах набули поширення будинки і квартири, які за платню здавали винаймачам* (з навч. літ.).

ВИНАЙМА́ЧКА, и, *ж.* Жін. до **винайма́ч.** *Відмова винаймачки оплачувати комунальні послуги у зв'язку з постійними перебоями бойлерної станції стала причиною її виселення з помешкання* (з газ.); *На кухні виникла сварка між винаймачкою житла і хазяйкою* (з Інтернету).

ВИ́НАЙМИТИ *див.* **винайма́ти.**

ВИ́НАЙМЛЕНИЙ, а, е, *діал.* Дієпр. пас. до **ви́наймити.** *Живуть обоє* [царевич і царська дочка] *у винаймленій хатині, їсти нема чого* (з казки); *Тепер все скінчилося .. Великі її кімнати, "переповнені спокоєм", винаймлені вже, і в них запанував цілком інший дух* (О. Кобилянська).

ВИ́НАЙНЯТИ *див.* **винайма́ти.**

ВИ́НАЙНЯТИСЯ *див.* **винайма́тися.**

ВИНАЙНЯТТЯ́, я́, *с.* Дія за знач. **ви́найняти.** *Довгострокове винайняття будинку виявилося недоцільним — відрядження закінчилося значно раніше* (із журн.); *Наша фірма може замовити гіда зі знанням потрібної мови через Асоціацію угорських гідів за меншу ціну, ніж у разі безпосереднього винайняття провідника* (з мови реклами).

ВИ́НАЙТИ *див.* **винахо́дити.**

ВИ́НАЙТИСЯ *див.* **винахо́дитися.**

ВИНА́Р, я́, *ч.* 1. Власник винної крамниці або продавець у ній. *Вірменська вулиця .. заскреготала завісами склепових віконниць — винесли крам войлочники* [повстярі], *зброярі, башмачники* [черевичники], *винарі* (Р. Іваничук).

2. Той, хто займається виготовленням вина; винороб. *Вино — це душа винаря, що показує світові його любов, талант і терпіння* (із журн.); *Досвідчений винар найкраще вино залишає собі, не даючи навіть скуштувати маленького ковточка комусь іншому, бо вірить, що з вином може розгубити і свій талант* (з газ.).

ВИНА́РНЯ, і, *ж.* Винна крамниця. *Раз в Білій Церкві вночі зібралася весела компанія молодих паничів-гімназистів і зайшла в винарню* (І. Нечуй-Левицький); *Крамарі одчиняють винарні й крамниці* (М. Коцюбинський); *— Началь-*

ник нашого відділу справляв іменини і запросив нас до одної винарні (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ВИ́НАРОДОВИТИ *див.* **винаро́довлювати.**

ВИ́НАРОДОВИТИСЯ *див.* **винаро́довлюватися.**

ВИ́НАРОДОВЛЕНИЙ, а, е, *книжн.* Дієпр. пас. до **ви́народовити.** *У часи дитинства М. Гоголя українська шляхта була значною мірою винародовлена* (із журн.); *Тенденцією сьогодення є навертання певної частини винародовлених українців до рідної культури* (з газ.).

ВИ́НАРОДОВЛЕННЯ, я, *с., книжн.* Дія за знач. **ви́народовити.** *Мовне винародовлення призводить до морального каліцтва, а воно — найродючіший ґрунт для різних злочинів* (І. Огієнко); *Кінцевою метою лінгвоциду є не геноцид, тобто фізичне винищення певного народу, а етноцид — ліквідація цього народу як окремої культурно-історичної спільноти, винародовлення етносу* (із журн.); *Лінгвоцид є передумовою масової манкуртизації та винародовлення народу* (із журн.).

ВИНАРОДО́ВЛЮВАННЯ, я, *с., книжн.* Дія за знач. **винаро́довлювати.** *Винародовлювання загрожує зникненням мови, яка витісняється, а це не може не вести до втрати етнічної самобутності спільноти, оскільки саме мова індивідуалізує як окремих осіб, так і національний загал* (з наук.-попул. літ.); *Національні та соціальні мотиви становили основний зміст творів Олени Пчілки, в яких вона виступала проти винародовлювання, національного і політичного гніту* (з навч. літ.).

ВИНАРОДО́ВЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВИ́НАРОДОВИТИ,** влю, виш, *док., кого, що, книжн.* Позбавляти націю її характерних і неповторних прикмет; денаціоналізувати. *Голод — страшна річ. Він позбавляє людину духовних функцій і соціальної свідомості, руйнує генетичну систему, винародовлює* (із журн.); *З історії відомо, щоб заволодіти народом, його передусім духовно нищать, привчають до чужих символів, ритуалів, генетично розбавляють, асимілюють, словом, винародовлюють* (з газ.).

ВИНАРОДО́ВЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ВИ́НАРОДОВИТИСЯ,** влюся, вишся, *док., книжн.* Позбавлятися характерних національних ознак, прикмет. *Люде* [люди], *яких змалечку одсилано, бувало, за кордон або в столиці, справді винародовлювались, одбивались од колориту свого рідного життя* (Л. Старицька-Черняхівська); *Мова — це основа національного виховання нашої молоді, без мови молодь буде винародовлюватися* (з публіц. літ.); *Іван Огієнко закликав: "Бережи* [все своє рідне], *щоб не винародовитися, щоб не забути народу, з якого ти вийшов"* (з публіц. літ.); *Друга світова війна пройшла українською землею, вибивши кілька мільйонів людей і вихлюпнувши одних українців вигнанцями на захід, других — бранцями на табірний схід, а третіх лишила, щоб винародовились на "нашій, не своїй землі"* (із журн.).

ВИНА́РСТВО, а, *с.* Те саме, що **виноро́бство.** *Кажуть, наприклад, Цецера нам хліб постачає, а Лібер .. винарство колись запровадив* (М. Зеров); *Вакх — давньоримський бог винарства* (з навч. літ.); *Лангедок, що на Півдні Франції, — один із найбільших у світі регіонів винарства* (із журн.).

ВИНА́РСЬКИЙ, а, е. 1. Прикм. до **вина́рство.** *Містечко Берегове, що у Закарпатській області, щороку навесні проводить фестиваль вина. Тепер воно претендує на статус винарської столиці Західної України* (з газ.); *У славнозвісному спа-готелі, що розташований у знаменитому винарському регіоні Угорщини Токай, туристи зможуть випробувати на собі новий вид послуг — винотерапію* (з мови реклами); *Винарський край.*

2. Стос. до винарів і винарства. *Наприкінці XV століття золотар із Майнца на прізвище Гутенберг переробив старий винарський прес на друкарський верстат і так започаткував друкарську справу* (із журн.).

ВИ́НАХІД, ходу, *ч.* 1. Дія за знач. **винахо́дити** 1. *Не раз думав Тарас, дивлячись на втомлених жінок, яке б щастя було для них, коли б чиясь геніальна людська думка дійшла до винаходу машин, що замінили б і жниць, і в'язальниць, і полільниць* (О. Іваненко); *Обмеженість усної мови в часі частково подолана після винаходу звукозапису* (з навч. літ.).

2. Те, що винайдене, зовсім нове і невідоме до цього. *Мимохіть відчув* [Мартинов] *величезну гордість, адже авторегулювання — це переворот у всьому залізничному транспорті. Це світовий винахід* (О. Донченко); *Він віддав роботі над цим винаходом багато років, він ясно бачив у мріях свою пластмасу, прозору, ніби скло, ціннішу від сталі* (В. Собко); *Колись слов'яни їли просто на землі. Стіл на високих ніжках є пізнішим винаходом* (з наук.-попул. літ.).

ВИНАХІ́ДЛИВИЙ, а, е. Здатний вигадати що-небудь, знайти вихід зі скрутного становища і т. ін.; здатний винаходити. *Завжди жартівлива й винахідлива Ганджиха тепер розгубилася* (А. Шиян); *Турбаєві припав до серця цей винахідливий Чистильник, що, видно, вмів вийти з якої завгодно скрути* (М. Руденко); *Діти на Бойківщині, незважаючи на тяжкі умови життя, росли кмітливими, винахідливими і з великою охотою тягнулися до знань* (із журн.).

ВИНАХІ́ДЛИВІСТЬ, вості, *ж.* Властивість за знач. **винахі́дливий.** *Можна сміливо твердити, що жоден геній не зміг би створити те, що легко й незмушено творить природа порядком великої винахідливості* (В. Підмогильний); *Смокчучи її* [грудочку снігу], *зачепився* [Максим] *поглядом за лейтенантів кашкет — і згадав тюрму й винахідливість в'язнів* (І. Багряний); *Він аж тремтів увесь, коли траплявся такий небезпечний випадок.., де можна було дати волю своїй винахідливості, умінню, хоробрості* (О. Гончар); *Відомо, що людина за складних обставин здатна виявити таку силу і винахідливість, про які й сама не підозрює* (з наук.-попул. літ.).

ВИНАХІ́ДЛИВО. Присл. до **винахі́дливий.** *Він працював натхненно, винахідливо* (В. Собко); *Реклама має справляти значний психологічний вплив, яскраво і винахідливо презентуючи товар, впливаючи тим самим на поведінкові рефлекси покупця* (з навч. літ.); *Майстер винахідливо експериментує, працюючи над створенням оригінальних індивідуальних оправ, що вирізняються функціональною досконалістю та мистецькою вишуканістю* (із журн.).

ВИНАХІ́ДНИК, а, *ч.* Той, хто винайшов або винаходить що-небудь. *Кому ж першому розпочати нову еру людськості (не рахуючи, розуміється, самого винахідника, який, звичайно, в даному випадку за реально існуючу істоту вважатися не може)?* (В. Винниченко); [Шумейко:] *А то ще зробив дощомір власної конструкції...* [Вася *(з повагою):*] *Значить ви теж винахідник?* (І. Микитенко); *День винахідника і раціоналізатора; Заслужений винахідник.*

ВИНАХІ́ДНИЦТВО, а, *с.* Діяльність винахідника, винахідників. *Він простягнув Надії свіже число заводської газе-*

ти з дописом про винахідництво Лебедя (Яків Баш); *Винахідництво — створення технологічного (технічного) вирішення, що відповідає умовам патентоспроможності (новизні, винахідницькому рівню і промисловій придатності)* (з наук. літ.).

Бюро́ раціоналіза́ції й винахі́дництва *див.* **бюро́.**

ВИНАХІ́ДНИЦЬКИЙ, а, е. Прикм. до **винахідник** і **винахідництво.** *Нова винахідницька ідея, народившись від споглядання льодоходу на Росаві, .. захопила Ярослава* (І. Волошин); *З переходом на ринкові економічні відносини правовідносини в галузі винахідницької діяльності почали регулюватися патентним правом* (із журн.); *Студенти прилучаються до винахідницької та раціоналізаторської роботи* (з Інтернету).

ВИНАХІ́ДНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **винахі́дник.** — *Нехай професор Дубко пошле на допомогу винахідниці когось із своїх асистентів* (М. Руденко); *Афіну Палладу греки вважали винахідницею плуга і музичних інструментів* (із журн.).

ВИНАХО́ДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **винахо́дити.** *Якщо група працює над складною чи суперечливою проблемою, винаходження колективної ідеї про способи її вирішення приводить до розвитку нових підходів та покращує роботу взагалі* (з публіц. літ.); *Зважаючи на те, що майстерність грабіжників зростає прямо пропорційно винаходженням нових, хитрих та надійніших замків, захиститися від непроханих візитерів украй важко* (з газ.).

ВИНАХО́ДИТИ, джу, диш, *недок.,* **ВИ́НАЙТИ,** йду, йдеш; *мин. ч.* ви́найшов, йшла, ло; *док., що.* 1. Створювати що-небудь зовсім нове, до цього невідоме. — *Ми боремося, звичайно, з корозією, ми винаходимо різні тривкі сплави металів — з нікелем, хромом, молібденом, ванадієм та іншими домішками* (В. Владко); — *Досі все винаходили для війни, хіба ж не пора вже винайти щось — раз і назавжди!* — проти неї (О. Гончар); *Напослідок винайшли дзиґарі вежові* (М. Коцюбинський); *Тепер, коли шкідливість і марність кохання він цілком усвідомив, .. лишалось тільки винайти проти нього універсального запобіжника* [універсальний запобіжник] (В. Підмогильний).

2. *тільки док., діал.* Відшукати. — *Але, може би, ви винайшли для мене яку роботу?* (І. Франко).

(1) Винахо́дити / ви́найти спо́сіб — придумувати що-небудь для здійснення, виконання і т. ін. чогось. *Я винайшов спосіб ураз розв'язати проблему громадського харчування* (Д. Бузько); *Виявилось, що то Молибога винайшов спосіб, як позбутися небезпечного провокатора* (Ю. Збанацький).

◊ **(2) Винахо́дити / ви́найти велосипе́д** — займатися розроблянням, пошуками і т. ін. того, що вже давно відоме. *Коли ми говоримо "винаходити велосипед", то маємо на думці марнування зусиль та гайнування часу на пошуки, що їх уже давно завершили інші люди* (із журн.); — *Хочеш заново винайти велосипед? Це все кустарщина і самодіяльність!* — *впевнено відрубав Хворостенко* (М. Стельмах).

ВИНАХО́ДИТИСЯ, иться, *недок.,* **ВИ́НАЙТИСЯ,** йдеться; *мин. ч.* ви́найшовся, йшлася, лося; *док.* Те саме, що **знахо́дитися** 1. [П а н і Л ю б а:] *Якийсь винайшовся музика з кріпаків і склав йому* [Кармелюкові] *на шану шумку́ мазурку* (С. Васильченко).

ВИ́НЕН *див.* **ви́нний**[1].

ВИ́НЕСЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́нести** 1–5. *Я і мій фронтовий товариш, як гості, сиділи на винесених з хати стільцях* (С. Журахович); *Згідно з давньою вірменською поховальною традицією услід винесеному небіжчику кидали посудину і, розбиваючи її, казали: "Іди і не вертай"* (з наук.-попул. літ.); *Винесений на мілину траулер конфіскований за браконьєрство* (з Інтернету); *Тішилася* [Дарка] *з свого молодого життя, з молодої, але вже загартованої сили, винесеної з трудного дитинства* (Леся Українка); // **ви́несено,** *безос. пред. Двадцять старих образів було винесено до пекарні* (І. Нечуй-Левицький); — *Чому сміття не винесено? Вікно хто розбив? А книжка чого ото під столом? Староста! Староста!* (С. Васильченко); *Постанову винесено цілком правильно* (В. Винниченко).

ВИ́НЕСЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́нести** 1, 2, 4, 5. *Початком реалізації концепції могло би бути винесення на обговорення світовою громадськістю низки міжнародних ініціатив* (з публіц. літ.); *Винесення із врожаєм поживних речовин людина намагається компенсувати мінеральними добривами* (з наук. літ.); *Суддя не може бути без згоди Верховної Ради України затриманий чи заарештований до винесення обвинувального вироку судом* (Конституція України).

ВИ́НЕСТИ *див.* **вино́сити.**

ВИ́НЕСТИСЯ *див.* **вино́ситися.**

ВИ́НИЗАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́низати.** *Верх головного убору круглий, із дорогої тканини, інколи винизаний перлами* (з наук.-попул. літ.); *Усі намистинки були винизані, не лишилося жодної* (з Інтернету); * Образно. *Бачив він довгі рядки, винизані його рукою, охайні рядки цифр* (В. Підмогильний).

ВИ́НИЗАТИ *див.* **вини́зувати.**

ВИНИ́ЗУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́НИЗАТИ,** ижу, ижеш, *док., що.* 1. Прикрашати намистом, бісером. *Бісером винизували українці святкові сорочки, намітки, очіпки, прагнучи до краси, до самобутності* (із журн.); *Треба пам'ятати, що винизувати бісером, стеклярусом, штучними перлами можна лише ті речі, які не потребують частого прання чи хімічного очищення* (з газ.); *Майстриня винизала бісером горловину та рукави сорочки, а поділ прикрасила золотими нитками* (з Інтернету).

2. *тільки док.* Витратити матеріал під час низання. *Винизала усе намисто, — і намистинки не зосталося* (Сл. Гр.).

ВИНИ́ЗУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **вини́зувати.** *Умілими руками майстрині ретельно винизувався поділ спідниці бісером* (із журн.).

ВИ́НИКАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Обходи́ти скрізь, обійти все, всюди заглядаючи. [Ф е д о р а:] *Скільки вже — мабуть, більше як десять років сватаєтесь. Виникали всі Лисовки й Борисовки, та й досі не жонаті* (С. Васильченко).

ВИНИКА́ТИ, а́є, *недок.,* **ВИ́НИКНУТИ,** не; *мин. ч.* ви́ник, ла, ло; *док.* 1. Зароджуючися, ставати дійсним, існуючим. *Із нічого, ми знаєм, ніщо виникати не може; Що ж народилось, не може так само в ніщо обернутись* (М. Зеров); *І сорт гвоздик, ще невідомий, виник, Огріваний під склом оранжерей* (М. Рильський); // З'являтися. *Ремінь вирішив нишком залатати оці лисини, що виникли після лихої вирубки бука* (М. Чабанівський); *І тут у Юрка вперше виникло питання — а навіщо скликають сход?* (І. Багмут); // Відбуватися, траплятися. *На перонах станцій стихійно виникали мітинги, що кінчалися записом нових і нових добровольців* (О. Гончар); *Більшість обвалів у горах виникає навесні* (з наук.-попул. літ.); *Перший серйозний конфлікт між ними*

[сестрами] *виник тоді, коли Ліза подала заяву на курси шоферів* (М. Руденко).

2. Показуватися, ставати видним. *З гущі дерев виникає постать Журейка* (І. Кочерга); *Помчав* [кінь] *легкою пір'їною.., тільки на мить поринаючи в долини й знову виникаючи на горбах* (Л. Смілянський); // Поставати в уяві. *І ось виникають із дідових слів гнітючі картини минулих років* (Н. Забіла); *Зразу перед її очима чогось ніби виник з темряви теплий вечір* (І. Нечуй-Левицький).

ВИ́НИКЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **ви́никнути** 1. *Треба тільки завжди розрізняти органічно виниклі, потрібні неологізми від неологізмів-брязкалець, виграшок, цяцьок* (М. Рильський).

ВИ́НИКНЕННЯ, я, *с.* Стан за знач. **ви́никнути.** *Гірські райони були, ймовірно, первісними центрами виникнення цивілізації* (О. Воропай); *З давніх часів люди намагалися якось пояснити своє виникнення* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́НИКНУТИ *див.* **виника́ти.**

ВИ́НИРНУТИ, ну, неш, *док., розм.* Те саме, що **ви́ринути.** — *У казанах кип'ячу смолу ополониками мішали, і котрий грішник винирне, то він його гарячою смолою і обіллє* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Пірнає* [пароплав] *бугшпритом у воду і знову струшується, винирнувши з води, наче гігантський птах* (О. Довженко); *Більшість людей пробували затримувати дихання під водою: вже через кілька хвилин потреба в повітрі бере гору і вони змушені винирнути заради дорогоцінного кисню* (з Інтернету); *З-за кущів винирне то його голова, то плече, то майнуть чорні кучері, а Марину неначе здавить за саме серце* (І. Нечуй-Левицький); *Ось той горбок, звідки винирнув корсак, ось те місце, де він біг... Де ж звір? Невже втік?* (О. Донченко).

ВИНИ́ТИ, ню́, ни́ш, *недок., кого, що.* Звинувачувати кого-, що-небудь. *Вже утямила* [Варка] *гаразд, що її не закують, що її і не винять* (Марко Вовчок); — *Як же ми можемо винити в чомусь наші дні?* (М. Івченко); — *Я і цих, і інших — і нікого не хочу винити, — сказала сестра Катря* (М. Хвильовий); *Не його треба за розлуку винити* (О. Гончар).

ВИНИ́ТИСЯ, ню́ся, ни́шся, *недок., розм.* Визнавати свою вину, провину; просити вибачення. [М а р у с я:] *Та й батько ж помагали Наталю віддати за Шкандибенка. Вони самі винилися у тому перед Василем* (Панас Мирний); *Стояв* [Кирило] *біля дверей здоровенний, високий, а мав вигляд винуватого хлопчиська, який учора нашкодив, а сьогодні прийшов винитися* (В. Собко).

ВИ́НИШПОРИТИ, рю, риш, *док., розм.* 1. *що.* Старанно обшукати все довкола. *Винишпорили всі закутки — нема* [самогону]. *Оглянули подвір'я* (А. Шиян); *Ватаги жадібних до здобичі степовиків обікрали, обідрали й осквернили всі церкви й монастирі, розбили й пограбували торгові склепи й крамниці, винишпорили всі закапелки в князівських, боярських та купецьких хоромах* (В. Малик).

2. *кого, що.* Старанно шукаючи, знайти. — *Це не дядина, а нишпорка! Винишпорила-таки тебе* (І. Нечуй-Левицький); *Від Петрикових чорних циганських оченят не сховається жодний гриб. Поки я одного знайду, якогось невдаху, він десять винишпорить* (Ю. Збанацький); *Тут і найголодніша миша ніякої поживи собі не винишпорила б* (І. Нижник).

ВИНИ́ЩЕ, а, *с., зневажл.* Те саме, що **вино́**[1] 1. — *Якщо хочеш, то ось тобі винище, бачиш — бордо* (з Інтернету); — *Ну і кисле ж винище, — з дешевих сортів винограду, мабуть, зроблене!* (з Інтернету).

ВИ́НИЩЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ви́нищити.** *Звідти ж* [з Америки] *завезли в Асканію останніх на землі велетнів-бізонів, майже цілком винищених за півстоліття на американському континенті* (О. Гончар); *Винищені* [племена] *тільки тому, що їхня земля сподобалася зажерливим сусідам* (П. Загребельний); // **ви́нищено,** *безос. пред.* — *Вогнем і мечем до кореня винищено все, що було в Романії з роду де Кастро* (Н. Королева); *В тім подвір'ї було винищено дерева й будь-які кущики і навіть виполото траву, але зате було синє небо над головою* (І. Багряний).

2. *у знач. прикм., рідко.* Жалюгідний. *Його винищений і заляканий вид, із виразом затятості та обмеження, навіть кривився* (М. Коцюбинський).

ВИ́НИЩЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́нищити.** *Винищення людності в результаті всієї війни буде колосальне* (О. Довженко); *Інтенсивне вирубування цінних порід дерев може призвести не лише до винищення унікального лісу, а й до екологічного лиха* (із журн.); *Україні доведеться припинити безконтрольне винищення лісів, аби убезпечити себе від повеней* (з газ.).

ВИ́НИЩИТИ *див.* **вини́щувати.**

ВИНИ́ЩУВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для винищування кого-, чого-небудь. *Сотні добровольців йшли в народне ополчення, винищувальні полки, на передову лінію фронту* (з публіц. літ.); *Винищувальна авіація;* // Який несе із собою винищення кого-, чого-небудь. *Ця проблема — небезпека винищувальної термоядерної війни — стосується самих основ існування цивілізації на нашій планеті* (із журн.).

ВИНИ́ЩУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вини́щувати.** *Всяка есеїстика .. має собі за потенційного співрозмовця вільного інтелектуала — породу, в Україні послідовно винищувану впродовж цілого минаючого* [XX] *століття* (О. Забужко); *Велике значення в роки війни мав визвольний народний рух, жорстоко винищуваний німцями* (з навч. літ.); *Одним із найцінніших і тому найбільш винищуваним деревом протягом тисячоліть став тис ягідний, або, як його ще називали, "негний-дерево", або "королівське дерево"* (із журн.); *Винищувані у 1920 році більшовиками козаки з другого після російського за чисельністю народу Російської імперії перетворилися нині на національні меншини в Україні, Росії та в інших країнах* (із журн.).

ВИНИ́ЩУВАННЯ, я. *с.* Дія за знач. **вини́щувати.** *Руднєв щоночі виводив своїх "ястребків"* [винищувачів] *за місто на винищування німецьких диверсантів* (П. Воронько); *Шотландські екологи намагаються врятувати тюленів від винищування* (із журн.); *Масове винищування шкідників.*

ВИНИ́ЩУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́НИЩИТИ,** щу, щиш, *док., кого, що.* Нищити всіх, усе. *Озлоблені солдати французької армії кинулись грабувати і винищувати мешканців, які не встигли сховатися* (П. Кочура); *Олень єдиний врятувався з стада, яке винищила вовча зграя* (М. Трублаїні); *Завдання полягало в тому, щоб відрізати білі війська від перешийків, оточити й винищити їх* (О. Гончар).

ВИНИ́ЩУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **вини́щувати.** *Вирубувались і фактично винищувались в основному цінні породи дерев, особливо в Карпатах* (з наук. літ.); *Тубільне населення, яке наважувалося чинити опір римському пануванню, винищувалося* (з наук.-попул. літ.).

ВИНИ́ЩУВАЧ, а, *ч.* 1. Той, хто винищує кого-, що-небудь. *Ящірка приносить велику користь як винищувач шкідників сільського господарства* (з наук.-попул. літ.); *Микола Рибалко — колишній винищувач танків, кавалер багатьох орденів і медалей* (з газ.).

2. Бойовий швидкохідний літак із потужним озброєнням, признач. для знищення в повітрі ворожих літаків і безпілотних засобів. *Назустріч ворожій ескадрильї знялися наші винищувачі. Почався повітряний бій* (О. Донченко); *Винищувачі ніби змагалися між собою, роблячи дивовижні фігури і поливаючи ворога зливою куль* (Д. Ткач); // Пілот такого літака. *На третій рік він був уже майором, уславленим винищувачем, і борт його літака прикрашало дванадцять зірок* (Н. Рибак).

ВИНІ́ВКА, и, *ж., діал.* Винна бочка. *Варіантів назв різноманітного посуду в українській мові скільки завгодно: баняк, банячок, бочка, бочечка, вагани, винівка, відро, відерко, відерце, горщик, діжа* (із журн.); *Вино в погребах зберігають у спеціальних бочках — винівках* (із журн.).

ВИ́НІЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́ніжити.** *Панночки й паничі викохалися — виніжені та виховані* (Марко Вовчок); *Може, якраз оцими тонкими бровами, оцим виніженим молочаями лицем вдасться їй коли-небудь привернути до себе своє безприданницьке щастя* (О. Гончар); *Північні варвари, хоч і обдаровані мужністю, але позбавлені розуму; східні варвари, хоч і розумні, але виніжені й позбавлені мужності* (з навч. літ.).

ВИНІЖЕ́НОЧКА, и, *ж., рідко.* Виніжена дівчина, жінка. *Сестричка менша, виніженочка* (Марко Вовчок); *Були у мене політниці й женчики, бо ж білі руки у виніженочки* (Л. Костенко).

ВИ́НІЖИТИ *див.* **вині́жувати.**

ВИНІ́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́НІЖИТИ,** жу, жиш, *док., кого.* Пестячи, робити слабким, дуже чутливим до несприятливих умов. *Матері часто купають немовлят у дуже теплій воді й тим самим роблять їм ведмежу послугу, виніжуючи їх, наслідком чого може бути вразливість дітей до зміни температури* (з Інтернету).

ВИНІ́ЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.* Довго, досхочу ніжитися. *Санька виніжувалася на траві* (К. Гордієнко); * Образно. *Жива природа ніби виніжується на лагідному сонці, прислухаючись до кроків пізнього літа* (із журн.).

ВИ́ННИЙ[1], **ВИ́НЕН,** ви́нна, ви́нне. 1. Який учинив щонебудь погане, скоїв злочин, провинився у чомусь. — *Чим ми винні, бабусенько? — оборонялись дівчата. — За що ви нас лаєте?* (Д. Мордовець); *Чіпка й собі, хоч і бачив, що мати ні в чому не винна, держався руки жінки, а за нею — й тещі* (Панас Мирний); *Був час, коли я була винна перед тобою* (Ю. Яновський); *— Хіба ж я винен, що я з природи лівак?* (О. Гончар); // Який є причиною чого-небудь. [О с т р о ж и н:] *Я завидую? Ні, серйозно, се ви або жартуєте зі мною, або просто перевтома винна* (Леся Українка); // *у знач. ім.* **ви́нний,** ного, *ч.* Те саме, що **винува́тець** 1. — *Треба в міліцію заявити. Вони нехай шукають винних, а ми повертаймося назад* (А. Шиян); *Своїм виникненням вираз "до нових віників" завдячує давнім "методам виховання": винних сікли різками* (з наук.-попул. літ.).

2. *у знач. присудка, кому і без дод.* Який має борг перед кимось і зобов'язаний повернути його. — *Твій дідусь та його дідові та винен був п'ятдесят рублів* (Г. Квітка-Основ'яненко); [Х р а п к о:] *А грошей багато вони були винні?* (Панас Мирний); [Р у х л я:] *Побіжи зараз до Соломії, візьмеш у неї курку і мірку картоплі: вона мені винна* (І. Карпенко-Карий).

ВИ́ННИЙ[2], а, е. 1. Прикм. до **вино́**[1]. *Папаяніс засвітив лампу, з підземелля повіяло вогкістю, винним духом, цвіллю* (М. Чабанівський); *Збільшення акцизів на окремі види винної продукції суперечить закону про основні засади державної регуляторної політики* (із журн.); * У порівн. *Наталка говорила щиро, і обличчя її було світле, як винне повітря восени* (М. Хвильовий); // Признач. для виготовлення, зберігання, продажу вина. *Купивши м'яса, о. Артемій пішов до винного погреба* (І. Нечуй-Левицький); *Винний магазин; Винний склад.*

2. Те саме, що **ки́сло-соло́дкий.** *Для сушіння й приготування цукатів найкраще брати зрілі, тверді винні яблука зі світлою м'якоттю* (з навч. літ.); // Який має кисло-солодкі плоди. *Всі яблінки* [яблуньки] *солоденькі, лиш одна винна* (з народної пісні).

△ **Ви́нна (виннока́м'яна) кислота́** *див.* **кислота́; Ви́нний (ети́ловий) спирт** *див.* **спирт; Ви́нний ка́мінь** *див.* **ка́мінь.**

◊ **На ви́нне я́блуко** *див.* **я́блуко.**

ВИ́ННИК, а, *ч., заст.* Той, хто виготовляв горілку і спирт; винокур. *І мужики йдуть, і винники, і пасічники, дячки, і запорожці, й старі гайдамаки, котрі притихли були до слушного часу* (Г. Хоткевич); *То сірома темна, Винники, дейнеки, Прошпетившись, утікають У степи далекі* (П. Куліш); *Постановлено було .. таке: приймать під королівську руку добрих молодців, хоча й би то з голоти, з харпаків і гультяїв, з винників та броварників* (Д. Мордовець).

ВИ́ННИЦЬКИЙ, а, е, *заст.* Прикм. до **ви́нниця.** * У порівн. *Здоровенна, наче винницький казан, голова* (Панас Мирний).

ВИ́ННИЦЯ, і, *ж., заст.* 1. Підприємство, де виготовляли горілку і спирт; ґуральня. [Л у к е р і я С т е п а н і в н а:] *Батько брагу від винниці розвозив по дворах* (М. Кропивницький); *— Возив мій Гаврилко Ільковою конячкою спирт з винниці* (Л. Яновська); * У порівн. *У хаті в тебе, Параско, як у сажу: лави не змивані, комин закурів, як у винниці* (Ганна Барвінок).

2. Склад з алкогольними напоями. *Козаки розбили винницю й випустили в мерзлі рівчаки спирт і вино* (Ю. Яновський).

3. Виноград. *Найменування винограду — вино, винниця, лоза — або застарілі, або вважаються розмовними професіоналізмами* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́ННИЧКА, и, *ж., заст.* Зменш. до **ви́нниця** 1, 2. *Наїжджали і такі, що, опріч усього і усякого добра, мали свої винники і горілку добре збували* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ВИ́ННІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **ви́нний**[1] 1. *Почувала себе* [Ганна] *винною перед Гордієм і мучилась тією винністю* (Б. Грінченко); *Висновок експерта є одним із видів доказів, який разом з іншими видами має важливе значення для встановлення ступеня винності підсудного* (з мови документів).

ВИННОКА́М'ЯНИЙ, а, е: △ **Ви́нна (виннока́м'яна) кислота́** *див.* **кислота́.**

ВИННОКИ́СЛИЙ, а, е, *мед., хім.* Прикм. до **Ви́нна кислота́** *(див.* **кислота́**). *Завдяки вмісту виннокислих солей ка-*

лію та гліцериновмісних сполук деякі виноградні вина виявилися корисними насамперед у лікуванні хронічних захворювань нирок і сечовивідних шляхів (з наук. літ.).

ВИНÓ[1], á, *с.* 1. Напій із виноградного або з деяких інших ягідних та плодових соків, що, перебродивши, набули певної алкогольної міцності й аромату. *І не впивайтесь вином, в якому розпуста, але краще наповнюйтесь Духом* [Святим] (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Люди саме тоді позбирали виноград, наробили вина* (І. Нечуй-Левицький); [Н е д о р о с т о к:] *Напувала мене теща все медами та винами...* (С. Васильченко); *Прозору склянку вщерть налито Вином червоним і хмільним!* (М. Рильський); * Образно. *Пий, світе мій, вино свободи!* (М. Вінграновський); * У порівн. *Ми ходимо берегом моря і на повні груди вдихаємо кримське повітря, п'янке, як вино* (П. Панч).

2. *заст.* Виноград. *Ой гула, гула крутая гора, Що не вродила шовкова трава, Тільки вродило зелене вино* (з народної пісні); *Гарне вино виросло цього року, соковите* (із журн.).

(1) Біле винó — вино з білих, рожевих або червоних сортів винограду, виготовлене в умовах ферментації соку ягід лише з м'якоті, без шкірок. *Йон приніс карафку білого вина* (М. Коцюбинський); **(2) Живé винó** — одержане зброджуванням виноградного соку натуральне непастеризоване вино, що не містить шкідливих і небезпечних для здоров'я домішок та консервантів. *Живе вино оздоровлює організм і є бажаним компонентом щоденного харчування* (з наук.-попул. літ.); *Живе вино виготовляють за класичною технологією з використанням дубової тари і зберігають у пляшках у лежачому положенні в спеціальних винних шафах при температурі 12–15 градусів* (з навч. літ.); **(3) Напівсолóдке вúно** — вино, яке містить 3–8 % цукру. *Сотерн — напівсолодке десертне виноградне вино* (з наук.-попул. літ.); **(4) Напівсухé винó** — вино, яке містить до 3–4 % цукру. *З яблук, груш, аґрусу, порічок виготовляють добрі напівсухі вина* (з наук.-попул. літ.); **(5) Солóдке винó** — вино, вигот. із певних сортів винограду, що має у своєму складі значну кількість цукру. *Олексій Іванович наливає по чарці собі, панотцеві й кумові доброї оковитої, а кумі — червоного солодкого вина* (Панас Мирний); **(6) Столóве винó** — сухе і напівсухе вино, яке виробляють перев. із виноградного соку без додавання цукру й спирту. *Столові вина виготовляють із різних плодоягідних соків, забарвлення їх буває білим і червоним* (з наук.-попул. літ.); **(7) Сухé винó** — вино, яке одержують при повному зброджуванні фруктових соків без додавання спирту й цукру. *Потім вони їли морозиво в літньому павільйоні й пили сухе вино* (Ю. Мушкетик); *Столове вино, в якому весь цукор перетворився на спирт, називають сухим* (з наук.-попул. літ.); **(8) Червóне винó** — вино, вигот. із певних сортів винограду, забарвлення якого варіює від різних відтінків червоного до темно-рубінового. *Проценко мовчав, ковтаючи чай з червоним вином* (Панас Мирний); *Серед столових вин є червоні й білі. Червоні вина одержують при зброджуванні соку разом зі шкірочкою ягід* (з наук. літ.); **(9) Шампáнське винó** — те саме, що **шампáнське.** *Весело, як шампанське вино, запінились радістю Баб'якові очі* (Д. Бедзик); *Серед шампанських вин розрізняють сухі, напівсухі, напівсолодкі та солодкі* (з наук.-попул. літ.).

△ **(10) Мáрочні (сортові) вúна** — вища категорія витриманих вин із найкращих сортів винограду. *Сортові вина виробляються сухими для того, щоб зберегти справжній смак сорту винограду, з якого їх отримано: Шардоне, Каберне, Сапераві, Мерло та ін.* (з наук.-попул. літ.); *У підвалі не було світла, і тому хатній злодій з ліхтарем розглядав пляшки марочного вина, брав їх у руки, роздивлявся і знову ставив на полиці* (із журн.).

◇ **Полоскáтися в горíлці (у винí)** *див.* **полоскáтися.**

ВИНÓ[2], á, *с.* Масть у гральних картах, позначувана чорним малюнком у вигляді наконечника списа, а також карта цієї масті; піка *(див.* **піка**[2]). — *Як ви граєте? В яку масть ви ходите? Нащо жир, коли треба дзвінки або вина? — репетувала сердито Христина* (І. Нечуй-Левицький).

ВИНОБРÁННЯ, я, *с.* Збір винограду. *Щоб в день щасливий винобрання В веселій нашій стороні Про труд, про дружбу, про кохання Бриніли на устах пісні* (Л. Первомайський); — *Куди ви, діду? — спитав його Синичка .. — На винобрання, — і палицею постукав по відрі. — Допоможу грона збирати* (М. Томчаній).

ВИНÓВИЙ[1], а, е, *поет.* Те саме, що **виногрáдний.** *Сплівшись подружжям витким, лози винові цвітуть* (М. Зеров).

ВИНÓВИЙ[2], а, е. Прикм. до **винó**[2]; піковий *(див.* **піковий**[1]). *І потяг він карту і витяг він винового туза* (Ю. Яновський).

ВИНОГРÁД, у, *ч.* 1. Витка кущова рослина родини виноградових із соковитими ягодами, зібраними у грона. *Цупкі, покручені кущі винограду безладно розповзлись по вогкій землі* (М. Коцюбинський); *Узгір'я в садах, в виноградах яри* (М. Рильський); *На вікна вився виноград зелений, Немов землі несказані думки* (М. Вінграновський).

2. *збірн.* Ягоди цієї рослини. — *Йду он там до саду їсти винограду* (І. Франко); *Учені встановили, що виноград має властивості нормалізувати роботу мозку, зокрема істотно покращувати пам'ять людини* (із журн.).

(1) Дúкий виногрáд — дикоросла декоративна витка кущова рослина з широким листям і неїстівними дрібними темно-синіми плодами, схожими на плоди справжнього винограду. *Ганок і невелику веранду рясно оповили стебла дикого винограду* (А. Шиян).

ВИНОГРÁДАР, я, *ч.* Той, хто вирощує, розводить виноград або займається виноградарством. *Схилений виноградар кохається в ситій землі* (М. Коцюбинський); *Малює* [художниця] *хлопця-лісоруба І виноградаря в лозі* (П. Воронько); *Знаєте, тут же кожен з робітників ще й садівник, і виноградар* (О. Гончар); *За даними Асоціації приватних виноробів та виноградарів Закарпаття, попит на закарпатське вино з кожним роком стрімко зростає* (із журн.).

ВИНОГРÁДАРСТВО, а, *с.* 1. Галузь сільського господарства — вирощування, розведення винограду. *Із цієї рекомендації Леся узнала, що предки Бергмана прибули із Швейцарії як фахівці по виноградарству* [з виноградарства], *їх викликав руський* [російський] *уряд через відомого французького енциклопедиста Лягарна ще в 1822 році* (М. Хвильовий); *Виноградарство — одна з найбільш технологічно важких галузей, і в той же час у ній найактивніше застосовується ручна праця* (з наук.-попул. літ.); *Виноградарство посідає перше місце у світі в загальному плодово-ягідному виробництві* (із журн.).

2. Прикладна дисципліна, що вивчає біологічні особливості винограду і розробляє способи одержання високих урожаїв. *Виноградарство як наукова дисципліна ґрунту-*

ється на досягненнях біологічної науки і тісно пов'язане з ботанікою, фізіологією рослин, екологією, ґрунтознавством, агрохімією, економікою, маркетингом тощо (з навч. літ.); *Виноградарство — сукупність організаційних і технологічних прийомів розмноження, культивування і збору винограду* (з Інтернету).

ВИНОГРА́ДАРСЬКИЙ, а, е. 1. Прикм. до **виногра́дар.** *Навіть виноградарські ножиці аж ніби весело поблискують у дівчини в руці* (О. Гончар).

2. Стос. до виноградарства. *У виноградарськім радгоспі бригадир Зустрів суворо нас: це що такі за люди?* (М. Рильський); *Кримські винороби створили регіональну Асоціацію виноробів і виноградарів для розв'язання загальних проблем у виноградарській галузі* (з газ.).

ВИНОГРА́ДДЯ, я, *с., збірн., рідко.* Стебла винограду. *По ґанку дике винограддя пнеться* (І. Франко); *Під теплим сонцем розкинулось на горах винограддя* (із журн.).

ВИНОГРА́ДИК, а, *ч.* Зменш.-пестл. до **виногра́д.** — *Ой, солодкий який! — сказала Лисиця. — Іди, Їжачку, іди, братику! Далі ще солодший виноградик!* (з казки); [М о т р я:] *Ох, і виноградик же! Ох, виноградик! Хоч поласую ним, поки зятьок спить та онучки нема...* (З. Мороз); *Виноградик уродив цього року на славу: великий, солоденький! Грона тяжкі, повні* (з Інтернету).

ВИНОГРА́ДИНА, и, *ж.* Ягода винограду. *У найбільшій виноградині зоря Відбивалась блиском янтаря* [янтарю] (П. Воронько); *В Іспанії існує традиція: в новорічну ніч під кожен удар годинника треба з'їсти по одній виноградині й загадати бажання, яке неодмінно здійсниться, якщо з дванадцятим ударом курантів проковтнути останню ягідку* (з газ.); * Образно. *Уяви, що планета наша — виноградина молода* (М. Руденко).

ВИНОГРА́ДИНКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **виногра́дина.** *Правлінці урочисто пощипують від золотавого кетяга по виноградинці, кидають в зубаті, щербаті і вже зовсім беззубі роти* (Ю. Збанацький); *Легкий білий наліт на виноградинках — не що інше, як дріжджові бактерії, які потім забезпечать природний процес бродіння* (із журн.).

ВИНОГРА́ДНИЙ, а, е. Прикм. до **виногра́д.** *Виноградний лист вирізується з темряви й ніжно тремтить разом з тонким вусиком у місячному сяйві* (М. Коцюбинський); *Виноградні гнуться лози, сяють грона, наче зорі* (М. Нагнибіда); // Вигот. із ягід винограду. *Злегенька дратують чуття, а не ранять направду: Смак виноградного соку і вижимки винні* (М. Зеров).

△ **Виногра́дний цу́кор** *див.* **цу́кор.**

ВИНОГРА́ДНИК, у, *ч.* Ділянка землі, плантація, де вирощують виноград. *Кругом хати зеленів здоровий виноградник* (І. Нечуй-Левицький); *Степова оселя й дальні виноградники — все потопало в мовчазному концерті цвіркунів* (М. Хвильовий); *Ось і сьогодні: і на виноградник біжи, і за добрива клопочись, а там ще й семінар по виноградних кліщах та листокрутці...* (О. Гончар); *Обираючи місце для винограднику, надають перевагу південним і південно-західним схилам* (із журн.).

ВИНОГРА́ДОВИЙ, а, е. 1. Те саме, що **виногра́дний.** *Там, з боку вокзалу, висока каплиця.., густо з боків оповита виноградовим хмелем* (Панас Мирний); *Чурчхела — у грузинській кухні солодкий десерт із горіхів, зварених у виноградовому соку* (із журн.).

2. *у знач. ім.* **виногра́дові,** вих, *мн.* Родина рослин, більшість із яких — ліани, решта — низькі дерева або кущі з 3–5-лопатевим листям і вусиками на гілках; поширені у помірній та субтропічній смугах Європи, Азії та Америки. *Родина виноградових об'єднує 10 родів* (з наук. літ.); *Особливістю родини виноградових є наявність у рослин підземного бульбоподібного потовщення, з якого розвиваються пагони* (з наук.-попул. літ.).

ВИНОГРАДОЗБИРА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для збирання винограду. *Розроблено новий виноградозбиральний комбайн "Крим", що дозволяє швидко зібрати вирощений урожай* (з наук.-техн. літ.); *Цього року для збирання врожаю винограду використовували виноградозбиральну машину, після чого всі пагони, що відплодоносили, скосили косаркою* (із журн.).

ВИНОГРАДОЛІКУВА́ННЯ, я, *с., мед.* Те саме, що **ампелотерапі́я.** *Після виноградолікування поліпшується обмін речовин, зміцнюється імунна система організму* (з наук.-попул. літ.); *Кримський виноград завдяки своєму аромату та лікувальним властивостям особливо цінується у виноградолікуванні* (із журн.); *Виноградолікування, або ампелотерапія, — один із найдавніших способів боротьби з різними недугами* (з Інтернету).

ВИНОГРО́НО, а, *с., поет.* Гроно, кетяг винограду. *Прохожий спиниться послухати, як я Тут награю в ті дні, як стигнуть виногрона* (М. Зеров); *У прозорі виногрона Сонце меду налило* (М. Рильський); *Тим часом жінка ткала килимочка в тіні троянд і спілих виногрон* (Л. Костенко).

ВИНОЗІ́Р, зо́ра, *ч., поет.* Уживається як епітет щодо людей, птахів із гострим зором. *Ой, то не сокіл-винозір Злетів з гори в долину, — То прилетів юнак Роберт у рідную країну* (Леся Українка).

ВИНОЗІ́РКА, и, *ж., поет.* Жін. до **винозі́р.** *Приблудився під стріхату хату. Там дівчину стрів я винозірку* (Леся Українка).

ВИНОЗО́РИЙ, а, е, *поет.* Наділений гострим зором. *Роксолана знизу дивилась на обличчя Михайликове.., на винозорі соколині очі* (О. Ільченко); [Б а ш т о в и й Л і н к е й:] *Я удався винозорим, Мов у лісі темнім рись* (М. Лукаш, пер. з тв. Й.-В. Гете).

ВИНОКО́ЛО, а, *с., поет.* Горизонт, обрій. *Он диск пурпуровий владичний Приліг на саме виноколо* (М. Зеров); *Тим часом і нічної мли Розлилось вино по виноколі* (М. Рильський).

ВИНОКУ́Р, а, *ч., заст.* Те саме, що **ви́нник.** *Багатьох із них я вже знав, то були сумирні шевці, винокури, бондарі, плугатарі, добрі та лагідні, покірні всіляким урядовцям, нині ж були рішучі, не схожі на самих себе* (Ю. Мушкетик); *Другого дня пішов я в винницю: почав хвалитись винокурові, що вже починаю вчитись грамоти* (з мемуарної літ.).

ВИНОКУРІ́ННЯ, я, *с., заст.* Виготовлення горілки і спирту із зерна, картоплі і т. ін. способом перегону. *З виникненням промислового винокуріння асортимент напоїв, виготовлюваних в Україні домашнім способом, зменшувався* (з наук.-попул. літ.); *Наприкінці XVII — на початку XVIII ст. провідними промислами на українських землях було млинарство, винокуріння, селітроваріння, чумацтво* (з навч. літ.).

ВИНОКУ́РНИЙ, а, е, *заст.* Стос. до винокуріння. *Поміщики посідали панівне становище у винокурній промисловості* (з наук. літ.); // Признач. для винокуріння. *Мокровольський має в Подільській губернії поблизу Вінниці винокур-*

ний завод і потребує туди ділової, тямущої людини на посаду управителя (Ю. Хорунжий); *Майстерні, фабрики, конюшні, нові машини на винокурному заводі — все це з гордістю показує Кочубей* (М. Слабошпицький).

ВИНОКУ́РНЯ, і, *ж., заст.* Те саме, що **ви́нниця** 1; гуральня. *Конашка .. почав господарювати, носився з планами будови якоїсь особливої винокурні* (П. Кочура); *На винокурні не залишилося нікого* (В. Петльований); *В Литву до себе вивіз наші дзвони литовський гетьман Януш Радзивілл. Покинуті, попалені, похмурні стоять двори, базари, винокурні* (Л. Костенко).

ВИНОМАТЕРІА́Л, у, *ч.* Спиртовмісна харчова продукція, отримана в результаті спиртового бродіння винограду або інших ягід, що використовується як сировина для виготовлення вина. *Виноматеріали виробляються на заводах первинного виноробства в сезон перероблення сировини* (з навч. літ.); *Перероблення винограду на виноматеріали і виготовлення вин відбувається у спеціально обладнаних приміщеннях (цехах), використання яких з іншою метою заборонено* (із журн.); *Виноматеріали цьогорічного урожаю приваблюють своїми оригінальними смаковими якостями та приємним ароматом* (з газ.).

ВИНОРО́Б, а, *ч.* Фахівець із виноробства. — *Ви знаєте, це* [вино] *нашого власного виробу, — зауважила жінка, коли я, випивши, аж прицмокнув. — Вашого? — здивовано підніс очі Карпо. — Ви хіба винороби?* (Олесь Досвітній); *На великому плацу, під горою, стояли цілі яруси великих сорокавідерних бочок з вином, а біля них тупцював якийсь дідок, як виявилося, головний винороб заводу* (В. Кучер); *У давильні своїй, виноробе, Не дави молодий виноград: То ж бо є небезпечна спроба — Менше радості, більше втрат* (М. Руденко); *Вино — один із найкращих дарів природи, а справжній винороб — це творець, який ставиться до своєї праці як до мистецтва* (із журн.).

ВИНОРО́БНИЙ, а, е. Стос. до виноробства. *Можливо, саме тому він опинився у місії пана Вишневського, що їхала вивчати сади токайські і виноробну справу* (Василь Шевчук); *Розлив виноробної продукції здійснюється виключно в передбачену чинними стандартами скляну тару, а також у сувенірні пляшки та художньо оформлений посуд зі скла, глазурованої кераміки або дерева* (з мови документів); *Садіння виноградників для виноробства дозволяється лише у виноробних місцевостях із застосуванням районованих сортів винограду* (із журн.); *Сировинною базою у виноробній промисловості є виноград, фрукти і ягоди* (з газ.); // Признач. для виготовлення вина. *Для науково-виробничих цілей на окремих виноробних підприємствах створюється державний колекційний фонд еталонних зразків вин (винотеки), який є національним надбанням України* (із журн.); *На базі великих виноробних заводів доцільно створювати інтегровані агропромислові формування, що об'єднують виробників винограду, підприємства первинного і вторинного виноробства і торговельні структури* (з Інтернету).

ВИНОРО́БНЯ, і, *ж.* Підприємство, де виготовляють вино. *Приміщення виноробні має бути світлим і добре провітрюватись* (з наук.-попул. літ.); *Е.-А. Юнге заклав на схилах коктебельських пагорбів виноградні плантації та побудував виноробні з масштабними і складними іригаційними спорудами* (із журн.); *У перші сторіччя нової ери набуває значного розвитку будівництво споруд спеціального призначення — гончарних печей, рибозасолювальних комплексів, виноробень* (із журн.).

ВИНОРО́БСТВО, а, *с.* Виготовлення вина з винограду та деяких інших ягід і плодів способом спиртового бродіння; винарство. *Діоніс — в грецькій міфології — бог виноградарства й виноробства* (Н. Королева); *Історія свідчить про те, що в стародавні часи виноробство було також поширене на території сучасної Республіки Узбекистан* (з наук.-попул. літ.); *Виноробство як частина людського буття зародилося в Середземномор'ї, звідки поширилося всією Європою* (з навч. літ.); *Виноробство в Україні завжди було важливою галуззю агропромислового комплексу* (із журн.).

ВИНОРОЗЛИВНИ́Й, а́, е́. Який пов'язаний із розливанням вина у пляшки на автоматизованих конвеєрних лініях. *Сьогодні нові технології дозволяють налагодити винорозливний процес, а сучасні машини пришвидшують його, роблять ефективнішим* (з наук.-попул. літ.); *Винорозливний завод; Винорозливний цех.*

ВИ́НОС, у, *ч.* 1. Дія за знач. **вино́сити, ви́нести** 1, 2. *Снаряди вибухають .. — Недоліт. Винос вправо!* (П. Автомонов); *Одним із найбільш значних складників зовнішнього навантаження на водні об'єкти є винос хімічних речовин із різноманітних типів поверхні водозбірної території під дією дощових і талих вод* (з наук. літ.); *У зв'язку з інтенсифікацією рослинництва швидко зростає винос поживних речовин із ґрунту* (з навч. літ.).

2. Ритуал винесення небіжчика із приміщення для поховання. *Звелів* [Еней] *носилки з верболозу І з очерету балдахин* [балдахін] *Зготовить тіла для виносу* (І. Котляревський); *Хор ходив на виноси, .. і я, хлоп'я, яко соліст, мусив тюпачити за дебелими чубатими семінаристами і за регентом* (Ю. Мушкетик); *У похоронному обряді українців винос пов'язувався із захистом родини та господарства від шкідливого впливу померлого* (із журн.).

3. Те, що виноситься потоком води (пісок, мул і т. ін.). *Із часом сипкий матеріал, з якого склалися конуси виносу, ущільнюється, вкривається шаром ґрунту* (з наук.-попул. літ.); *Селевими виносами неодноразово заносилось полотно залізниці Коломия — Рахів* (із журн.).

△ **(1) Ви́нос да́ху** — частина даху, що виступає над стіною. *Виноси даху влаштовувалися тільки на боковому або передньому фасаді будівлі* (з наук.-попул. літ.); *Стіни хати укріплюють великим виносом даху, що прихищає її верхню частину* (із журн.).

ВИ́НОСИТИ *див.* **вино́шувати.**

ВИНО́СИТИ, о́шу, о́сиш; *наказ. сп.* вино́сь; *недок.*, **ВИ́НЕСТИ,** су, сеш; *мин. ч.* ви́ніс, несла, ло; *док.* 1. *кого, що.* Несучи, забирати кого-, що-небудь звідкись. *З хати виносили одежу, всілякий дріб'язок і складали все на купу* (М. Коцюбинський); *Із палати виносили двох: Хлоню й анарха* (М. Хвильовий); *Батько виніс з комори два мішки жита й поклав на віз* (І. Нечуй-Левицький); *Варвара винесла з хати білий халат для Марії* (В. Кучер); // Несучи, доставляти куди-небудь, у якесь місце або комусь. *Отут колись смуглявi дітлахи Виносили водицю на шляхи* (А. Малишко); *Зачаївши дух, вони виносять перший вулик на подвір'я* (М. Стельмах); *Музикам Франка винесла стілець* (С. Чорнобривець); // *що.* Вибиваючи, виламуючи, переміщати в інше місце. *Побачив* [злодій] *мене та прямо у вікно, тільки затріщало, так і виніс з рамою* (Панас Мирний); *Винесло* [вибухом]

двері і вікна, Глину змішало зі склом (Л. Первомайський); // *що.* Поміщати яку-небудь частину окремо (про текст). *Якщо рекламу публікують у регіональній газеті, у заголовок обов'язково виносять назву, знайому місцевим жителям* (з навч. літ.); *Згідно з вимогами журналу щодо оформлення наукових статей таблиці слід виносити у кінець тексту в окремий додаток* (з Інтернету); // *що на що, перен.* Пропонувати, представляти що-небудь для ознайомлення, обговорення або вирішення. *Ставши на захист бідних і пригноблених, .. творці італійських фільмів винесли на всесвітній огляд те, що, як свого часу писав Гоголь, "щохвилинно перед очима і чого не бачать байдужі очі"* (О. Довженко).

2. *кого, що.* Швидко вивозити, переміщати куди-небудь. *Коні виносили бричку на гору* (Л. Первомайський); *Він не помітив, як самі ноги, озуті в здорові зашкарублі чоботи, винесли його на вулицю* (М. Коцюбинський); *Одного осіннього дня Альфред Реніке, як звичайно, закінчив свою зміну, і кліть блискавично винесла його на поверхню* (В. Собко); // Захоплюючи із собою, викидати куди-небудь (про воду, вітер). *У воду кинувся, пливе, Аж хвиля синяя реве. І, ревучи, на той берег Козака виносить* (Т. Шевченко); *Розмиваючи яри, весняні потоки часто виносили на піщаний берег ріки величезні білі кістки прадавніх тварин* (О. Донченко); *Води .. виносили з собою частки .. ґрунту* (І. Багряний).

3. *що, перен.* Здобувати знання, одержувати відомості, пройматися яким-небудь почуттям і т. ін., навчаючись, читаючи, спілкуючись із кимсь. *Студенти того часу небагато виносили в голові, їх мисль була зоставлена сама для себе* (І. Нечуй-Левицький); *Ні один не прожив з ним умовленого року і не виніс його тайників лікарських* (І. Франко); *З нас кожен виніс із-під того ґанку Такої дружби світле відчуття, Таке тепло, таку бадьору віру, Що в серці відпечатались навіки!..* (М. Рильський).

4. *що, розм., перен.* Витерплювати, витримувати що-небудь неприємне, тяжке. *Сиджу то тут, то в Бухаресті, Виношу тисячі негод...* (О. Олесь); *— Чому ти хвилюєшся? — спитала я. — А тому, — різко скрикнув він, — що я не виношу цієї самовпевненості нашого віку* (М. Хвильовий); *Біль у рані, гарячка, страшні тортури, які він виніс уночі, відібрали рештки сил* (В. Гжицький).

5. *що.* Виставляти, пересовувати, переводити що-небудь уперед, угору і т. ін. *Неспішно вів він стволом за птицею, потім трошки виніс приціл уперед і натиснув спуск* (В. Собко); * Образно. *Винесла* [сосна] *віти й випещену кучеряву маківку із затіненої тісноти туди, де багато волі, неба і сонця* (М. Руденко).

6. *що, діал.* Дорівнювати, становити. *Скільки виносив цей капітал, цього ніхто ніколи від братів не довідався* (І. Франко); *— Гей, баби! — сердито гукнув Максим. — Вікна повибиваєте! А шибка на Бессарабці сімдесят п'ять копійок виносить!* (Ю. Смолич).

(1) Вино́сити ухва́лу — ухвалювати що-небудь. *Потім загін виніс дружну ухвалу — Збирати і зносить уламки металу* (С. Олійник).

△ **(2) Вино́сити / ви́нести ви́рок,** *юр.* — ухвалювати рішення суду про винність або невинність підсудного і про застосування чи незастосування до нього покарання. *Він був невтомний і невсипущий, непідкупний і уважний навіть до тих, кому виносив найсуворіші вироки* (Ю. Збанацький); *Суд виніс вирок відібрати в нього медаль* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

◇ **(3) Бода́й (щоб) на ма́рах ви́несло (ви́несли)** *кого, грубо* — уживається як проклін із побажанням кому-небудь смерті. *— Бодай уже на марах винесли або мене, або її, бо ми ніколи не помиримось!* (І. Нечуй-Левицький); **Ви́везти (ви́тягти, ви́нести, понести́) / виво́зити (витяга́ти, вино́сити, нести́) на свої́х плеча́х (на собі́)** *див.* **виво́зити; (4) Ви́нести / вино́сити нога́ми впере́д (напере́д)** *кого і без дод., зневажл.* — хто-небудь помре, загине. *Хай пиндючаться* [окупанти] *пихато — їм життя у нас не мед: скоро винесемо з хати всіх ногами наперед* (С. Голованівський); *Мешканців не видно — поховалися десь чи вибралися, а кого й винесли ногами вперед* (А. Хорунжий); *— Звідси вийде тільки той, хто запишеться до артілі. Микито, замкни двері!.. — А як хто не схоче писатись? — запитав хтось несміливо. — Хто не схоче, того винесуть наперед ногами .. Оце, ви думаєте, для чого? — ткнув* [Юхим] *рукою в наган* (А. Дімаров); *Якщо живим не можна вийти звідси — вперед ногами винесуть мене* (Л. Костенко); *Взагалі вирішити або виправити можна все. Не вирішується і не виправляється лише одне — коли вже треба виносити вперед ногами* (із журн.); **(5) Ви́нести / вино́сити но́ги** — втечею врятуватися від небезпеки, очевидної смерті. *— Ти ж бачив, який гамір і рух був на дорозі. Могли і шелесту наробить, могли і ніг своїх не винести, — пояснив Вихор* (В. Кучер); *Окупантам було вже не до війни з партизанами, вони думали про те, як би живими винести ноги з цього невдячного краю* (Ю. Збанацький); *Влітку 1943 року біля Канівського мосту партизани розгромили загін фашистських зв'язківців. Операція була сміливою й несподіваною — вцілілі гітлерівці ледве виносили ноги* (з газ.); **(6) Вино́сити / ви́нести на лю́ди** *що:* а) робити що-небудь відомим для інших; розголошувати. *Ніколи в походах не згадував Данило про Анну — не виносив на люди свою тугу за домівкою* (А. Хижняк); *По тих словах Текля мало не згоріла з сорому, дорікала матері, що винесла на люди таємницю дівочого серця* (К. Гордієнко); б) ознайомлювати кого-небудь із чимсь, давати можливість іншим оцінювати що-небудь. *Кожний художній твір звітує з тої хвилини, коли автор виносить його на люди* (із журн.); **(7) Вино́сити / ви́нести смі́ття з ха́ти,** *перев. із запереч.* — розголошувати таємницю або розповідати про те, що стосується лише вузького кола людей чи сім'ї. *Вона й справді сама нікого не обмовляла, не виносила з хати сміття, але була не від того, щоб послухати всячину десь біля магазину* (І. Муратов); *— Є інший спосіб обробки негідного суб'єкта — домашній. Щоб не виносити сміття з хати. — Ремінець? — психоневролог запитливо вигнула брови дугами* (І. Волошин); *— Виступи повинні бути культурними. Щоб артіль не осоромити, начальство не підвести і сміття з хати не винести* (Є. Кравченко); **(8) Вино́сити (віддава́ти) / ви́нести (відда́ти) на суд** *що, кому, кого* — знайомити кого-небудь із творами, планами і т. ін. для обговорення, аналізу тощо. *Мої спогади я присвячую молодим, сміливим і чуйним, їм віддаю я на суд юнацькі помилки* (Ю. Яновський); *Ви, як пам'ятаю, обіцяли віддати йому на суд працю Єремієва* (М. Коцюбинський); *Кожен сумлінний учений, перш ніж винести на суд колег свої висновки, не раз і не два переконується в їх об'єктивності* (з наук.-попул. літ.); **Оголо́шувати (вино́сити) при́суд** *див.* **оголо́шувати; (9) Хоч свя-**

ти́х вино́сь [із ха́ти] — неможливо витерпіти, витримати що-небудь. *Скрізь клопіт, халепа, сто лих! Так в мідні клекотить гарячій, Так в кабаці кричить піддячий, Як кажуть, хоть винось святих* (І. Котляревський); *Коли до дядька Володимира хто звертався з позичкою, він спочатку ставав глухим, а далі або мовчав, або таке молов, що хоч святих винось із хати* (М. Стельмах); — *Якось гаман висунувся — впав на підлогу, і дід, прокинувшись, підняв такий лемент, що хоч святих із хати винось* (А. Дімаров).

ВИ́НОСИТИСЯ *див.* **вино́шуватися.**

ВИНО́СИТИСЯ, о́шуся, о́сишся; *наказ. сп.* вино́сься; *недок.*, **ВИ́НЕСТИСЯ,** суся, сешся; *мин. ч.* ви́нісся, неслась, лось; *док.* 1. Швидко вибігати, виїжджати, вилітати звідки-небудь або кудись. *Вхопила* [Мадлена] *шмат хліба, огірок і, кинувши: "Ну, я побіжу...", винеслась із кімнати* (Олесь Досвітній); *Група вершників звернула з дороги і на скаку винеслась на круте узгір'я* (І. Цюпа); // Виходити, переходити куди-небудь, залишати певне приміщення, місцевість. *"Ну, тут ані я поради не добуду, ані моя гола потіха ні на що не придасться", — подумав Яць і тихцем винісся з хати* (І. Франко); *Сестрам треба було плоїти білизну. Задля вигоди вони винеслися до вітальні* (А. Кримський); // Переїжджати, вибиратися. *Староста і чуть не хоче про нього: саме виносився до Львова* (І. Франко).

2. *тільки недок., рідко.* Виносити речі, майно з дому. *Почали лаштуваться, та виноситься, та вкладатись* (І. Нечуй-Левицький).

3. Виступаючи, здійматися над ким-, чим-небудь; бути вищим за когось, щось. *Між бідними невеличкими міщанськими хатами високо виносилась покрівля його чималої хати з білими цегляними виводами* (І. Нечуй-Левицький); *Худий і високий, Друзь принаймні на голову виносився над Женею* (Ю. Шовкопляс).

4. *перен.* Хизуватися чим-небудь, виражати погорду, поводитися зверхньо. [Т р о х и м:] *Ти все правиш своє? А хіба не пам'ятаєш, як погано люде* [люди] *говорять про Чопоріїв? Виносяться своїм війтівством, .. людей не почитають, не шанують, кривдять* (М. Кропивницький); *А проте він* [кожух] *був дуже гордий і.., висячи на жердці над постіллю господаря, чванився та виносився незвичайно* (І. Франко).

5. *тільки док., розм.* Припинити нестися (про свійських птахів). *За літо кури винеслись, то тепер і не несуться* (Сл. Гр.).

6. *тільки недок.* Пас. до **вино́сити.** *Виносилися надвір картини, серед яких були дійсно високомистецькі зразки* (Ірина Вільде); *У свято Воздвиження відбувається служба хрестові. Після вечірні хрест Господній виноситься і покладається на престол, на утрені, після великого славослів'я, хрест виноситься з вівтаря, покладається на середині храму для поклоніння* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́НОСКА, и, *ж.* Пояснення, примітка до тексту, що містяться під ним або в кінці тексту. *Толстой дав нам зразок свого перекладу, розкриваючи французький текст у виносках* (О. Кундзич); *Значення деяких слів, які можуть бути незрозумілими читачеві, для зручності роз'яснено на посторінкових виносках* (з наук. літ.); *Біля слова чи висловлення, що потребують пояснення або коментаря, ставиться знак виноски — цифра або зірочка, який повторюється на початку самої виноски* (з навч. літ.).

ВИНОСНИ́Й, а́, е́. Пов'язаний із винесенням за межі, розміщенням за межами чого-небудь і т. ін. *У підземних переходах заборонено виносну торгівлю продовольчими та непродовольчими товарами* (з газ.); *Україна і Казахстан вивчать перспективи реалізації проектів будівництва виносного причалу в районі морського нафтового термінала* (з Інтернету).

ВИНОСХО́ВИЩЕ, а, *с.* Підземне приміщення для зберігання виноматеріалів. *Сьогодні в Інкерманських штольнях знаходиться найбільше в Європі виносховище, де дозрівають у бочках марочні вина* (із журн.); *Середнянські виносховища Ужгородського району внесені ЮНЕСКО до першої десятки кращих винних підвалів Європи* (з газ.); *У сімдесятих роках у Закарпатті було побудовано нові виносховища, які сьогодні можуть вмістити понад мільйон декалітрів вина* (з газ.).

ВИНОТЕ́КА, и, *ж.* 1. Зібрання колекційних вин. *Унікальна винотека Голицина нараховувала 32 000 пляшок вина з усієї Європи, починаючи з випущених марок ще в часи Великої французької революції* (із журн.); *Бенкетний ресторан, нещодавно відкритий у Києві, вирізняється серед інших ресторанів величезною винотекою, зібраною з усієї земної кулі* (з мови реклами).

2. Спеціально обладнане приміщення (перев. підземне) або шафа з автоматичним підтриманням відповідної температури для зберігання колекції вин. *У підземних галереях Масандрівського виноробного заводу розташований унікальний музей — винотека, в якій зберігаються зразки виноробства, починаючи з хересу де ля Фронтьєра урожаю 1775 р., портвейну червоного Лівадія 1894 р. та ін.* (із журн.); *Сьогодні обладнати погріб не завжди можливо, тому для зберігання запасів вина застосовуються винні холодильники-шафи — винотеки* (з газ.).

ВИНОТЕРАПІ́Я, ї, *ж., мед.* Те саме, що **ампелотерапія.** *За допомогою винотерапії здійснюється ефективне поповнення колагеном та еластином шкіри обличчя, що уповільнюють втрату її еластичності, появу зморщок і старечих плям* (з наук.-попул. літ.); *У винотерапії великою мірою застосовуються методи таласотерапії чи бальнеології, різниця лише в тому, що використовуються продукти, отримані з винограду (сік плодів, листя, олія з кісточок тощо)* (із журн.); *У винотерапії ефективні лише живі вина* (з газ.).

ВИНОТОРГІ́ВЛЯ, і, *ж.* Торгівля вином. *Аналіз гераклейських та синопських клейм свідчить про синхронну закупівлю великих партій вина в амфорах. З одного боку, це вказує на контроль над виноторгівлею держав-імпортерів, а з другого, — на масове ввезення цієї продукції саме після збору нового врожаю* (з наук. літ.); *Виноробство і виноторгівля в Україні розвиваються найбільш динамічно серед усіх сегментів алкогольного ринку* (з газ.).

ВИНОТОРГОВЕ́ЛЬНИЙ, а, е. Прикм. до **виноторгівля.** *Багато експертів називають Велику Британію найкращим виноторговельним ринком світу* (з Інтернету); *Виноторговельне підприємство.*

ВИНОТОРГО́ВЕЦЬ, вця, *ч.* Торговець вином. *Виноторговець з Угорщини заїхав з пробками* [пробами] *вина* (Г. Хоткевич); *Стук дверей прокотився по будинку, наче гуркіт грому, і кожна кімната верхнього поверху, і кожна бочка внизу, в льоху виноторговця, відгукнулася на нього різноголосою луною* (із журн.).

ВИНОТОРГО́ВИЙ, а, е. Те саме, що **виноторгове́льний.** *У нашому виноторговому бутику відбуваються усі значні "винні" події міста — дегустації новоприбулих у столицю вин, презентації виноторгових компаній* (з мови реклами); *Виноторгова мережа.*

ВИНОХІ́Д, хо́да, **ВИНОХО́ДЕЦЬ,** хі́дця, *ч., заст.* Іноходець. *Спочили вони з матір'ю, осідлали коня-винохода і поїхали собі* (Сл. Гр.); *В тебе кінь крилатий чарівницький, — Як майне, то не збіжать і турки на своїх арабських виноходцях* [винохідцях] (Леся Українка).

ВИНОХО́ДЕЦЬ *див.* **винохід.**

ВИНОЧЕ́РПІЙ, я, *ч., заст.* Особа при дворі монарха, феодала, яка відала напоями, наливала і підносила їх під час бенкету. *Всіх пиятик незмінний виночерпій, ти чуєш — скреготнуло твоє діло!* (Л. Костенко); *Випив* [сотник] *три величезні штофи й простягнув порожній штоф виночерпію, аби той налив ще* (Ю. Мушкетик); *Разом із царем ховали одну з його наложниць, слуг — виночерпія, кухаря, вістового, а також найкращих коней* (з наук. літ.); // *жарт.* Той, хто розливає вино за столом. — *Сергію, виконуй свої обов'язки виночерпія, — Михайло показав на пляшку вина* (О. Копиленко).

ВИ́НОШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́носити.** *Вона, вигодувана ще за часів кріпацтва, виношена кріпацькими руками, вихолена у панській сім'ї, не буде чистити тії* [тієї] *риби* (Панас Мирний); *Кожне слово у Назара було зважене, кожна думка, мабуть, заздалегідь обдумана і виношена* (Ю. Збанацький); *Виборна се була сестричка Галя, .. хоч у виношеній, та у червоній стрічечці* (Марко Вовчок); *Я ледве впізнаю .. Стьопу-бригадира, що вирядився в старий, геть виношений трофейний кітель* (О. Гончар).

ВИНО́ШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вино́шувати** 1, 2. *Виношування дитини і початок материнства може стати найкращим періодом у житті жінки* (із журн.); *Незвичайний спосіб виношування яєць "практикують" ракоподібні тварини* (з наук.-попул. літ.); *Материнство лежить в основі творчості письменника, а саме: зародження образу, виношування твору й, нарешті, народження його* (П. Тичина).

ВИНО́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́НОСИТИ,** ошу, осиш, *док.* 1. *кого.* Носити в собі дитину до пологів (про матір). — *Толику, як ти міг?.. Я ж дитину тобі виношую... Толику, вернись, мій любий!..* (М. Руденко); // Ростити, доглядати дитину, носячи на руках до того часу, поки вона почне ходити. — *Я її ще маленькою .. виносив на своїх руках* (І. Франко); *Шестеро своїх синів і четверо чужих дітей виносила вона біля грудей, виростила в колисці* (М. Стельмах); // *що.* Носити в своєму тілі ікру, яйця (про деяких тварин). *Ікру в морських коників виношує самець у спеціальній сумці на животі* (з наук.-попул. літ.).

2. *що, перен.* Обмірковувати до найдрібніших деталей, тримати у собі до остаточного визрівання (думку, ідею і т. ін.). *Довго він виношував ідею .. комбінованого удару* (О. Гончар); *Треба все добре переварити, виносити, зрозуміти* (М. Коцюбинський); *Я виносив сюжет, опанував матеріал і з любов'ю й запалом написав два романи* (О. Донченко).

3. *тільки док., що.* Носячи, перемістити все за кілька разів. *Який батько, такий син: виносили з діжки сир* (примовка); — *Ні, не так, — каже Пріська. — Візьмімо ночви та ночвами виносимо* [сніг]! (Панас Мирний); *Не боявся* [Оленчук] *в житті найтяжчої роботи — гори труда витрудив, гори солі із Сиваша на собі виносив* (О. Гончар).

4. *що.* Довго носячи, витирати, робити непридатним (про одяг); зношувати. *Віднині він повинен вчитися розуміти душу оцього вилупка* [сина], *який не тільки проїдає денно п'ять грошів і виношує одягу та взуття на три гроші, а ще й має свою волю, свій гонор, честь, лють?* (Р. Іваничук); *Дедалі більше батьків купує дитяче взуття, яке було у використанні, не розуміючи того, що кожна дитина має свою ніжку, виношує взуття по-своєму, і коли таку річ взуває інша дитина, вона змушена ставити й повертати свою ніжку так, як її попередник* (із журн.).

ВИНО́ШУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ВИ́НОСИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Внаслідок тривалого носіння витиратися, робитися непридатним (про одяг). *Речі зі штучної шкіри швидко виношуються, втрачаючи форму* (з газ.); *Новонародженій дитині багато одягу купувати не варто. Ваш малюк буде так швидко рости, що одяг не встигатиме виношуватися* (з Інтернету).

2. *тільки недок.* Пас. до **вино́шувати** 1, 2. *Матері .. свої руки найчастіше прикладали до грудей, чи то щоб втихомирити серце, чи то щоб відчути оті літа, коли під серцем виношувались, а біля грудей сміялися, плакали і засинали діти* (М. Стельмах); *Він* [Сироватка] *на хвилину притримав коня, в подиві оглядаючи татарську столицю, де виношувалися найпідступніші заміри проти Січі* (Ю. Мушкетик); *Ця тиша повинна спонукати. У ній мусять виношуватися метафори й параболи* (Ю. Андрухович).

ВИНУВА́ТЕЦЬ, тця, *ч.* 1. Той, хто вчинив що-небудь погане, скоїв злочин, провинився у чомусь. *Обох молодих винуватців, що вже не знати чого сподівалися, зараз випустили з в'язниці* (І. Франко); *Учні самі ревниво стежили за тим, щоб ніхто не пропустив навчання. На винуватця нападалися всім класом* (Ю. Збанацький); *Вислухавши, як водиться, донесення стражника про суть провини того чи іншого шахрая, пристав зупиняв на винуватцеві свій важкий олив'яний погляд* (О. Гончар); // *чого.* Той або те, хто (що) є причиною чого-небудь. *Винуватці тої катастрофи — два хлопчики літ семи-восьми та п'ятиліток-дівчинка — наче не чули сердитого материного поклику* (М. Коцюбинський); *Люди завжди шукають винуватця свого нещастя, хай це буде і любима людина* (В. Гжицький); *Тютюн — винуватець не лише злоякісних новоутворень, а й хвороб легенів, судин і серця* (з наук.-попул. літ.).

2. *діал.* Боржник. *І прости нам довги наші, як ми прощаємо винуватцям нашим* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

ВИНУВА́ТИЙ, а, е. 1. Який учинив що-небудь погане, скоїв злочин, провинився в чомусь. *І Килина не винна, і Гнат не винуват* [винуватий], *винувата хата, що впустила на ніч Гната* (примовка); *Зчепилася бійка .. Крик... Ґвалт... Насилу розборонили .. Хто винуватий, хто правий? Гаразд не знав ніхто...* (Панас Мирний); *Чому вона бідувала? Хто в тім винуватий?* (М. Грушевський); // Який є причиною чого-небудь. *Як тільки літо, так я й в дорогу! Та вже, видно, така моя доля .. На сей раз, може, доля й не винувата, бо се таки моє давнє бажання* (Леся Українка); // *у знач. ім.* **винува́тий,** того, *ч.* Те саме, що **винува́тець** 1. — *А-а-а-а! — позіхнув хтось. — Хто то? — знову гукнув учитель. Усі оглянулись, шукаючи винуватого* (Панас Мирний); *Поглянув*

[пан] *спокійно, з виразом жалю на трупа і на винуватого, .. врешті запитав: — За що ти вбив?* (І. Франко).

2. Який усвідомлює свою вину, провину. *Марта сиділа зів'яла і винувата. Обняла руками коліна, схилила голову* (М. Коцюбинський); *Він не радий був, що вже й почав про се, і стояв перед грізною .. постаттю Блажчуковою мізерний, винуватий* (С. Черкасенко); // У якому виражається усвідомлення вини, провини. *Катерина враз опустила униз сині винуваті очі* (С. Васильченко); *З обличчя Вадима Успенського весь час не сходила бліда винувата усмішка* (П. Панч).

3. *у знач. присудка, розм.* Який має борг; винний *(див.* **ви́нний**[1] 2). *Хоч був* [Мирон] *неграмотний, та помічав .. — хто скільки винуватий грошей, і ні разу він не помилився* (Грицько Григоренко).

◊ **Пра́вий і винува́тий** *див.* **пра́вий**[2].

ВИНУВА́ТИТИ, а́чу, а́тиш; *наказ. сп.* винува́ть; *недок., кого, що.* Вважати кого-, що-небудь винним, висловлювати впевненість у чиїйсь вині, провині. — *Ну, а за що ж то Загнибіда загубив свою жінку? — спитався Колісник .. — Усяко кажуть: одні його винуватять, другі її* (Панас Мирний); *Хто живий, не винувать живого!* (М. Рильський); — *Не долю й нечистого, а зайву чарку винувать. Через неї обезглузділи обоє* (М. Стельмах); *Екс-губернатор має неоціненний досвід проведення виборів, чудово обізнаний з усіма технологіями своїх опонентів, і якщо не зумів знайти їм протидії, то повинен винуватити лише себе* (з газ.).

ВИНУВА́ТИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **винува́тець.** *Її єдину вважала* [Дзвінка] *винуватицею свого нещастя* (В. Гжицький); *Мусять шмагонути кожна* [із послушниць] *винуватицю як слід, по заголеному тілу...* (О. Гончар); *Наказуємо покарати Явдоху Івонову тілесною карою публічно, при стоянні трьох днів та ночей біля ганебного стовпа, а Івану Пошивайлу, її чоловіку, та їй, як винуватиці, заплатити вину панську та урядову з відібранням на уряд худоби* (Валерій Шевчук).

ВИНУВА́ТІСТЬ, тості, *ж.* Абстр. ім. до **винува́тий** 1, 2. *Попросив старий Гайдак покласти його вмирати у вишитій сорочці, головою на схід, щоб видно було Україну. З родиною не розмовляв і з гіркою винуватістю відвертав очі до стіни* (В. Бабляк); *Та чим більше ми вихваляли Ганну Романівну, тим дужче вона нітилася, червоніла і виявляла якусь ніби винуватість* (М. Ю. Тарновський).

ВИНУВА́ТНИК, а, *ч., рідко.* Те саме, що **винува́тець.** *Винуватник автопригоди був у нетверезому стані* (з газ.); *Винуватником поетичного вечора став ювіляр, добре відомий усім нам поет і прозаїк, який сьогодні відрахував уже шостий десяток років* (з газ.).

ВИНУВА́ТНИЦЯ, і, *ж., рідко.* Жін. до **винува́тник.** *Напевно, було б нечесно вважати чинну місцеву владу єдиною винуватницею заторів* (з газ.); *Затримано ймовірну винуватницю великої пожежі в готелі міста* (з Інтернету).

ВИНУВА́ТО. Присл. до **винува́тий** 2. *Вона журливо і винувато глянула на нього* (Леся Українка); — *Я ж їду, Ріно... — винувато й тихо сказала Тота* (В. Винниченко); *Кинувши довкола метким, прищуленим оком, він зразу ж помітив Шийку, засмикав позаду бганки на сорочці й винувато підійшов* (Б. Антоненко-Давидович); — *А де ж ти поділася? — винувато мовив старий, бо, тікаючи з майдану, чув, як гукала йому вслід Наталка* (О. Гончар).

ВИНЦЕ́, я́, *с.* Пестл. до **вино́**[1]. *Винце, винце черлене, А хто ж тебе буде пити, Як я буду в землі гнити?* (з народної пісні); — *Чи справді, чи лиш так мені ввижається, Що чую пахощі від свіжого винця?* (І. Франко); — *Тобі калганівочки, торішньої тернівки, винця чи горілки з татарським зіллям?* (М. Стельмах).

ВИНЬЯ́К, у́, *ч.* Міцний алкогольний напій, який виробляють із сирих винних дистилятів добірних сортів винограду і витримують упродовж кількох років у дубових бочках; відповідник коньяку. *Виньяк походить із Сербії, області Крушев'як, яка відома своїми виноградарськими традиціями* (із журн.); *Міцні напої зі спирту, отриманого дистиляцією виноградних вин, можуть іменуватися коньяками тільки при реалізації на внутрішньому ринку, у всіх інших випадках вони називаються бренді, арманьяк, виньяк* (з Інтернету).

ВИ́НЮХАТИ *див.* **виню́хувати.**

ВИНЮ́ХУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виню́хувати.** *Міліція успішно використовує собак для винюхування вибухівки та наркотиків* (з газ.).

ВИНЮ́ХУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́НЮХАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. *що.* Нюхаючи, витрачати весь наявний нюхальний тютюн. *Мене на сон так і тягне... усю табаку вже винюхав* (О. Кониський).

2. *кого, що.* Шукати, знаходити кого-, що-небудь за запахом. *Незабаром вона* [кішка] *спокійнісінько почала винюхувати в кутках мишей* (О. Донченко); *Мала* [Маріора] *властивість усе обнюхувати... Так вона винюхала карафку білого вина, сховану Йоном за припічком* (М. Коцюбинський); // Уважно нюхати, щоб з'ясувати, який звір поблизу, чи не загрожує небезпека і т. ін. *Безшумно, легесенькими кроками ласка перебігла .. невеличку відстань, винюхуючи повітря, вдивляючись поперед себе — може, що трапиться по дорозі* (О. Копиленко); *Топ витягував ніс назустріч вітру, щось винюхував, тихенько вищав* (О. Бердник).

3. *що, перен., розм.* Вистежувати, вишукувати, розвідувати. *Надісланий з мирним листом посланець, підручний пана Киселя — піп Лиска, — пильно, до дрібниць, винюхував усе, що відбувалося в замку* (Я. Качура); *Перебігає* [доглядач] *від дерева до дерева, винюхує, де що не так, кого на чому можна б зловити* (О. Гончар); *Нічний німецький бомбардувальник часом "пиляв" темне небо, настирливо намагаючись винюхати місце аеродрому* (Ю. Яновський).

ВИНЮ́ХУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **виню́хувати** 1. *Тютюн винюхується.*

ВИ́НЮШИТИ, шу, шиш, *док., кого, що, розм.* Те саме, що **ви́нюхати** 2, 3. *Трезор заметушився: раз, два оббіг він круг липи, винюшив все, спинився, глянув на мене і знов почав кружляти біля одного місця* (Л. Старицька-Черняхівська); *Пелехатий* [вовк] *винюхував повітря, високо підіймаючи голову, хоч добре знав, що нічого не винюшить* (П. Загребельний); *За який місяць вони вже винюшили на Вкраїні її* [Кармели] *слід* (О. Ільченко).

ВИ́НЯНЬЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́няньчити.** *Виняньчене нерідною, проте дбайливою та доброю матір'ю, кволе немовля виросло у здорового красеня парубка* (з газ.); * Образно. *Виняньчений сонцем колос пригинався до землі від ваги налитого зерна* (із журн.).

ВИ́НЯНЬЧИТИ *див.* **виня́ньчувати.**

ВИНЯ́НЬЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́НЯНЬЧИТИ,** чу, чиш; *наказ. сп.* ви́няньч; *док., кого.* Доглядаючи дитину, рости-

ти її. *Виняньчуючи первістка, молоді батьки часто вдаються до допомоги досвідчених няньок* (із журн.); *Хіба моя Марина мала? Хіба в неї руки чужі, щоб вона сина не виняньчила?* (Панас Мирний); *Ярину вона виняньчила з малих років і полюбила як рідну дитину* (П. Панч); * Образно. *Отут я серце виняньчив для неба, Не знаючи тоді, що небом назову* (М. Вінграновський).

ВИНЯТКО́ВИЙ, а, е. 1. Який становить виняток. *Взагалі режим у статчастині був вельми тихий і працьовитий, можна сказати, винятковий для буйного трестівського життя* (В. Підмогильний); *Летить раптом із столиці до губернатора казенна бумага — .. надати йому* [Лук'янові] *вільготи... хоча б у вигляді виняткового права на торгівлю водою по всьому Кримському тракту!* (О. Гончар).

2. Який нечасто трапляється, особливий, надзвичайний. *Не раз ризикував* [Яків] *життям — рятував справу своєю винятковою стійкістю та холоднокровністю* (Є. Кротевич); *Пісня в житті нашого народу має особливе, виняткове значення* (Ю. Яновський); *Виняткові, незвичайні сюжети завжди захоплюють і на крилах дивовижності свого змісту перелітають від народу до народу, поширюються в просторі й часі* (з наук. літ.).

△ **Винятко́ва економі́чна зо́на** *див.* **зо́на.**

ВИНЯТКО́ВІСТЬ, вості, *ж.* 1. Дуже виразна своєрідність, особливість, характерна тільки для кого-, чого-небудь. *Марту бачачи, переймався ще глибше свідомістю її винятковості на землі й покірно гадав: "Я не звільнюся від неї ніколи"* (В. Підмогильний); *Образ нашого сучасника вирисовується в них* [картинах] *уже не в своїй винятковості й офіціальній відокремленості, а в новому, більш широкому .. художницькому розумінні дійсності* (О. Довженко); *Хома почуває винятковість моменту* (О. Гончар).

2. Зверхність, відособленість, що грунтується на уявленні у кого-, чого-небудь переваги, вищості порівняно з ким-, чим-небудь; привілейованість. *Дев'ятий вважав своїм обов'язком швидше переламати в них* [курсантів] *цей дух винятковості, нещадно піддати їх гартові і тим випробуванням, яких уже зазнали його кадровики* (О. Гончар); *У новелі Т. Манна "Маріо і чарівник" змальовується той страшний час у житті Італії, коли до влади прийшли фашисти, які насаджували винятковість своєї нації* (з наук. літ.); *Націоналізм — ідеологія і політика в національному питанні, для яких характерні ідеї національної зверхності та національної винятковості* (з наук.-попул. літ.).

ВИНЯТКО́ВО. 1. Присл. до **винятко́вий** 2. *З усіма він чемний і винятково ввічливий* (Яків Баш); *Кожну доповідь Полоза про стан роботи слухали винятково уважно* (В. Собко); *Вони* [партизани] *місяцями, а то й роками живуть в обіймах смертельної загрози, з винятково напруженими нервами, коли здається, що ціляться звідусіль* (Є. Доломан); *В активізації обмінних процесів у ґрунті винятково важливу роль відіграє деревний попіл як біогенне мінеральне добриво* (з наук. літ.).

2. Лише, тільки. *Здоровий дерев'яний дім Дуніна-Левченка був на Липках, де тоді проживали сливе винятково аристократичні сім'ї, усякі полтавські, чернігівські та здебільшого київські сполонізовані дідичі* (І. Нечуй-Левицький); *Дідуньо, звичайно, пробував пояснити, що його діяльність спрямована винятково на користь господарства, але кийки на ці апеляції не зважили і справно порахували парність дідових ребер* (Ю. Винничук); *На свята вивішували портрети старих .. державних мужів, і то були винятково чоловіки* (Є. Кононенко).

3. Як виняток, випадково. *Тільки винятково до збірки В. Чайкановича потрапили тексти 188–193 як цікаві приклади цілком примітивного оповідання* (М. Драй-Хмара); *Організми, в яких даний паразит виявляється винятково, не проходить повного розвитку і не живе довго, є випадковими хазяїнами* (з наук. літ.).

ВИ́НЯТОК, тку, *ч.* Відхилення від звичайного, від загального правила. *Винятки, очевидячки, минаємо* (М. Коцюбинський); *Чому ж її Олег мав бути винятком серед багатьох-багатьох чоловіків, наділених від природи плоттю й кров'ю?* (Б. Антоненко-Давидович); *Тато мій — рішуча й тверда людина, хоч мрійник. Нібито ці якості в людині не поєднуються, але тато, мабуть, виняток* (В. Речмедін); *Сержант Мак-Грегор являв собою прикрий виняток з правила* (М. Білкун).

Станови́ти ви́нятоκ *див.* **станови́ти**[2].

◊ **(1) Без ви́нятку,** *перев. зі сл.* в с і, в с е — не виключаючи нікого, нічого з певного кола, загалу; підряд. *Досі вона була доброзичливою до всіх без винятку* (О. Гончар); *Вона належала до тих безневинних створінь, котрі вбирали в себе все без винятку, неначе морська губка* (О. Чорногуз); *Видавництво знайшло можливість залишити ціни минулого року на всі без винятку види продукції* (з газ.); **(2) За ви́нятком** *кого, чого* — виключаючи кого-, що-небудь із якогось кола, загалу; крім. *Всі, за винятком Бойчука, здивовано дивилися на свого шкіпера* (М. Трублаїні); *Параска Кусюк чекала відвідувача. На стіл поставила все, за винятком гарячіньких вареників, які домлівали в печі* (І. Сочивець).

ВИ́ОБРАЖЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **ви́образити.** *Чоловік, виображений на карточці, був старший брат Андрія Івановича — Іван Іванович* (Ю. Смолич).

ВИ́ОБРАЖЕННЯ, я, *с., рідко.* 1. Зображення. *Український рушник — щиросерда сповідь нашого народу, виображення його думок і сподівань* (із журн.).

2. Уявлення. *Твори тої школи* [позитивістів] *почали руйнувати не лиш мої релігійні виображення, але також і погляди на життя і на той суспільний лад, який мене окружав* (Н. Кобринська); *Можу хіба позавидіти тому, у кого ся ентузіастична тирада викличе яке-небудь ясне виображення, а не сам тільки шум у вухах* (І. Франко).

ВИОБРА́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ОБРАЗИТИ,** ажу, азиш, *док., кого, що, рідко.* 1. Те саме, що **зобра́жувати.** *Степанида виобразила на обличчі щось подібне до привітної посмішки* (О. Копиленко).

2. Те саме, що **уявля́ти.** — *І як же ви, пані, виображуєте собі нашу дальшу подорож, нашу будущину?* (І. Франко).

ВИОБРА́ЖУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ВИ́ОБРАЗИТИСЯ,** иться, *док., рідко.* 1. Те саме, що **зобра́жуватися.** *Він став поруч з Стахурським.., і на його фізіономії виобразилось безмірне здивовання* (Ю. Смолич).

2. Те саме, що **уявля́тися.** *Паркова алея спускалася донизу, а разом із прохолодою від розлогих крон дерев це місце виобразилося мені найпрекраснішим у цілому Перемишлі* (з Інтернету).

ВИ́ОБРАЗИТИ *див.* **виобра́жувати.**

ВИ́ОБРАЗИТИСЯ *див.* **виобра́жуватися.**

ВИ́ОКРЕМИТИ *див.* **виокре́млювати.**

ВИ́ОКРЕМИТИСЯ *див.* **виокре́млюватися.**

ВИ́ОКРЕМЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ви́окремити.** *З-поміж невеликої плеяди багатообдарованих і нещоденних особистостей нашої .. сучасності одною з найяскравіших і виокремлених за своїм надзвичайним талантом є, безумовно, особа нашого Поета* (П. Загребельний); *Незважаючи на незначні розміри внутрішнього простору храму, фресками було вкрито лише архітектурно виокремлені зони, а значні ділянки поверхні стін та плафона при цьому залишено без розпису* (з наук. літ.); // **ви́окремлено,** *безос. пред. Згідно з програмою для індивідуального розгляду й аналізу художніх творів виокремлено сімнадцять письменників* (з навч. літ.).

2. *у знач. прикм.* Ізольований від інших; відділений, окремий. *У пізньому Трипіллі після виокремленого поселення-гіганта вводиться ще група поселень, що складається з поселення-гіганта та кількох супутників — малих або середніх поселень* (з наук. літ.).

ВИ́ОКРЕМЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́окремити.** *Головними критеріями виокремлення основних періодів у розвитку Подолу XVII–XVIII ст. стали початок або закінчення певних політичних подій чи стихійних лих* (з наук. літ.); *Виокремлення способів семантичного опису слів у словниках відбувалося протягом багатовікової лексикографічної практики* (з наук.-попул. літ.); *Лінгвісти та історики називають різний час виокремлення української мови з мови-основи, отже, вказують і на неодноковий вік її* (із журн.).

ВИОКРЕ́МЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **виокре́млювати.** *Ювенологія використовує соціологічний підхід та напрацювання в галузі соціології стосовно молодіжної проблематики, проте скоріше є політико-культурною теорією, що пояснює дедалі виразніше виокремлюваний сегмент функціонування та розвитку суспільства* (із журн.).

ВИОКРЕ́МЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виокре́млювати.** *Товарний знак — це зареєстроване в установленому порядку оригінальне художнє зображення, яке використовується для виокремлювання товарів та послуг фірми, а також для реклами* (з навч. літ.); *Фірмове найменування використовується для розпізнавання підприємств і виокремлювання їх з-поміж інших* (з навч. літ.).

ВИОКРЕ́МЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВИ́ОКРЕМИТИ,** млю, миш; *мн.* ви́окремлять; *наказ. сп.* ви́окрем; *док., кого, що.* Робити виразним, помітним на загальному тлі; виділяти серед кого-, чого-небудь. *Слабке світло каганчика яскраво виокремлює записку Галинки* (Г. Епік); *До цього часу в літературній критиці ніяк не виробиться думка — треба чи не треба виокремлювати групу письменників, які пишуть для дітей, а отже, виділяти спеціальну дитячу літературу* (з наук.-попул. літ.); // Виділяти з-поміж інших для детальнішого обговорення, розгляду і т. ін. *Орієнтація на майбутню професійну діяльність дає можливість студентам виокремлювати найсуттєвіші аспекти навчального процесу* (з наук.-попул. літ.); *Аналіз публікацій дає можливість виокремити основні положення російських геополітичних концепцій* (з наук. літ.); // Виділяти з чого-небудь як окреме ціле. *Г. Сковорода стояв на роздоріжжі старої писемності, коли вона повинна була виокремити із себе літературу, філософію, історію* (з наук. літ.).

ВИОКРЕ́МЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ВИ́ОКРЕМИТИСЯ,** иться; *мн.* ви́окремляться; *док.* Бути, ставати виразним, помітним на загальному тлі, виділятися серед кого-, чого-небудь. *Пострілів не було, було єдине гоготання землі і неба, серед якого виокремлювались тільки вибухи авіабомб* (О. Гончар); *Поміж чорноволосих спітнілих сеньйорів .. білявий стрункий джентльмен виокремлювався, як кібець з-поміж граків* (М. Білкун); *Я .. запам'ятав його* [уривок], *що він виразно виокремлювався з решти тексту* (О. Авраменко); // Виділятися як окреме ціле. *Стефаниківська коротка фраза, в якій не опис, а дія, коли така ж наступна фраза незрідка виокремлюється в новий абзац, бо звичайне дієслово означає навіть не конкретну дію, не порух, скажімо, руки, а цілий акт* (Б. Харчук); *У 1391 році в процесі розпаду Золотої Орди виокремилася й стала осібним політичним утворенням Ногайська Орда* (з навч. літ.); *У 1905 році у складі Канади з'явилися ще дві провінції — Альберта і Саскачеван, які виокремилися з північно-західних територій* (із журн.).

ВИ́ОРАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́орати.** *Нива не виорана. Засіяти нічим* (М. Сиротюк); *"Якось я йшов з дерев'яною палицею стежкою повз виораний город, — згадує Іван Іванович, — і побачив, що з-під землі виглядає кут металевої коробки. Коли підважив, то через зотлілу жерсть на чорну землю висипалася купа золота"* (з газ.); *По висохлому обличчі Івана виораними рівчаками тихо скотились дві сльози і впали на білу сорочку* (Мирослав Ірчан); *Жодної зморшки на його лоб. Він вже був виораний. Жодного блиску в його очі. Вони вже були переповнені* (Б. Харчук); // **ви́орано,** *безос. пред. На "придатку" в Тилявці виорано шаблю. Тут, кажуть, козацький загін витяв упень ляхів* (У. Самчук); *У 1928 р. на території Росії випадково було виорано кам'яний метеорит вагою в 40,5 кг* (з Інтернету).

ВИ́ОРАТИ *див.* **вио́рювати.**

ВИ́ОРАТИСЯ *див.* **вио́рюватися.**

ВИО́РЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вио́рювати** 1, 2. *Землі, виорювані щовесни, чекали свого засівання* (із журн.); *Османські черепи, виорювані в полях під Хотином, нагадують про нестерпну тлінність буття* (з газ.); // **вио́рювано,** *безос. пред. 1672 року, коли турки облягли Львів, багато їх загинуло під брамами міста, і ще довго їхні кістки плугами виорювано* (із журн.).

ВИО́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вио́рювати** 1, 2. *Під час весняного виорювання землі граки з'їдають багато личинок жуків-шкідників* (з наук.-попул. літ.); *Виорювання збільшує ерозію ґрунту, зменшує його здатність утримувати вологу* (із журн.); *На рисунку відображено щебенюватість ґрунтів, яка виникла внаслідок змиву дрібноземy та виорювання на поверхню кам'яновугільних сланців* (з наук. літ.).

ВИО́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВИ́ОРАТИ,** рю, реш, *док., що.* 1. Орючи, обробляти яку-небудь ділянку землі. [Г а н н а:] *Оце як зосталася я без чоловіка, то свої півморга сама виорю. Упряжуся з конем у плуга й орю* (Ю. Мокрієв); *Іван волів таки запріг, Їм боки попоров і виорав обліг* (Л. Боровиковський); *Виоремо тебе, ниво, обсіємо* (М. Стельмах).

2. Орючи, вивертати, видобувати що-небудь із землі. — *Гарні квіти* [волошки], *а ми з ними щороку боремося. Із корінням їх виорюємо* (О. Донченко); *Виорює плуг поржавілі набої, І солодко в землю лягає зерно* (М. Стельмах); *У нас ще й досі круппівське залізо виорюють у полі трактори* (Л. Костенко).

3. *перен.* Вкривати зморшками (про обличчя). *Легка хмарка смутку виорала зморшками його високе чоло* (Н. Рибак).

ВИО́РЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **вио́рювати** 1, 2. *Велика увага приділяється в райцентрі виконанню програми "Турбота": ветеранам безплатно виорюються городи, надається допомога в забезпеченні продуктами за пільговими цінами* (з газ.); *У долинах виорюються залишки речей, що свідчить про розташування тут у давнину населеного пункту* (з Інтернету).

ВИ́ПАД, у, *ч.* 1. Різка подача корпуса вперед або вбік з упором на одночасно винесену зігнуту ногу (прийом у фехтуванні, гімнастичних вправах і т. ін.). *Ввійшла-таки Поля. Я хитнув їй головою й сказав: "Добрий вечір", — роблячи в позі випаду маленькі круги руками по системі Мюллера* (В. Винниченко); *Різким рухом вихопив він шаблю і кинувся на ворогів. На третьому випаді розсік він Горленкові плече* (З. Тулуб); *Кривоніс відбивав удари, ніби жартуючи, й з кожним випадом тиснув супротивника до води* (П. Панч); *— Лише словом не паскудь! — лютився Горват-Гернот і рубав, і підрізав, і робив несподівані випади вперед, щоб дістати в'юнкого й дужого берня* [бернардина] *кінчиком двосічного меча* (І. Білик).

2. *перен.* Недоброзичливий або ворожий виступ проти кого-небудь. *Професор слухав цей брутальний випад і мовчав* (О. Довженко); [Б е р е ж н и й:] *Він навіть сприйняв це* [критику] *як випад проти нього* (Яків Баш); *Ще й сьогодні пробувала втовкмачити Кульбаці, що вчинок його негідний, що випад проти начальника режиму неприпустимий* (О. Гончар); *Він* [Ярополк] *чекав од Свейнальдра якогось несподіваного випаду, і світлий князь урешті таки його зробив* (І. Білик).

ВИПАДА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **випада́ти** 1, 2. *Вона обіцяє кілька разів помазати мені ясна розчином марганцю. Повна гарантія від передчасного випадання зубів* (Ю. Збанацький); *— Я знаю двох Фердинандів. Один служить у аптекарському магазині Пруші й одного разу помилково випив там пляшку якоїсь гидоти проти випадання волосся* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); *Спостереженнями встановлено, що після випадання навіть порівняно невеликих дощів під рослинами і поблизу них ґрунт зволожується більше* (з наук. літ.).

ВИПАДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВИ́ПАСТИ,** аду, адеш, *док.* 1. Падати з чого-небудь, звідкись назовні. *З розв'язаної торби Січкаря випадає хлібина* (М. Стельмах); *В неї руки дрижали і гребінець трохи не випав з рук перед дзеркалом* (І. Нечуй-Левицький); *Воно* [ґавеня] *випало з гніздечка й безпорадно тріпало неопереними крильцями* (О. Ковінька); // Внаслідок ослаблення, захворювання і т. ін. не триматися (про зуби, волосся, шерсть). *— Тфе, не рви* [зілля]! *То падиволос; як будеш рвати, то буде тобі волосся випадати* (Н. Кобринська); *Один зуб навіть випав у мене, але я задоволений, бо однаково довелось би рвати* (М. Коцюбинський).

2. Падати на землю (про дощ, сніг і т. ін.) або осідати (про росу, іній і т. ін.). *Повітря було наскрізь сухе, не випадала навіть роса на світанку* (О. Гончар); *Часто випадали дощі* (М. Руденко); *— І справді уся гора біла! Ото диво! І справді випав сніг чи град! — аж крикнула з того дива Гризельда* (І. Нечуй-Левицький); *Ото випали сніги білі та глибокі* (І. Микитенко).

3. *кому.* Діставатися, припадати внаслідок яких-небудь обставин. *Все ж навколо була рідна земля, вся ця земля боролася, і їм випадало велике завдання боротися за рідне місто — Одесу* (В. Кучер); [О н и с ь к о Ч у г а й:] *Не відстану від вас, Максиме Петровичу. Стежка нам випадає одна* (Ю. Мокрієв); // *безос. Як вона нудьгувала, коли їм випало розлучитися* (Ю. Яновський).

4. Траплятися, бувати. *Навіть узимку, якщо зима випадала без снігу, на полях точилась робота — то прокопували нові арики й чистили старі* (Б. Антоненко-Давидович); *Рідко коли випадав сонячний день. Осінь була дощова, холодна, вітряна* (А. Хижняк); *Ніч випала місячна* (В. Дрозд).

5. *з чого, перен.* Відрізнятися від кого-, чого-небудь, не відповідати кому-, чому-небудь, виділятися серед кого-, чого-небудь. *Вони* [картини] *випадають з доби і втрачають свою основну цінність* (В. Підмогильний); *Деякі* [люди] *випадають з загалу* (Ю. Мушкетик); *Термінологія в художньому мовленні зазнає суттєвих змін, випадаючи з лексичної системи відповідної галузі науки, метафорично переосмислюючись* (з наук. літ.).

6. *лінгв.* Утрачатися внаслідок дії певних фонетичних законів. *При збігові важких для вимови приголосних середній звук, як правило, випадає* (з навч. літ.); *У сучасній українській мові найчастіше спрощуються такі групи приголосних: -ждн-, -здн-, -стн-, -стл-, -слн-, у яких випадає середній звук* (з навч. літ.).

(1) Випада́ти / ви́пасти на ка́ртах — передбачатися, угадуватися за розміщенням карт при ворожінні. *Хома, приймак Веклин — біженець, теж, знати, до карт прислухається — од такого всього жди! Тюрма недурно випадає — на картах дурно не випаде* (А. Головко); **(2) Не випада́є:** а) не трапляється нагоди. *Насті вже давно хотілося провчити бабу, та не випадало* (Я. Качура); б) не личить, не годиться. *Бач, чоловіка піддурювать якось не випадає, якось ніяково* (І. Нечуй-Левицький); *Піти без жодної відповіді йому було тяжко, але й мовчати теж не випадало* (Г. Епік).

◊ **Випада́є / ви́пав же́реб** *див.* **же́реб**[1]; **Випада́є / ви́пала [висо́ка (вели́ка)] честь** *див.* **честь; Випада́є / ви́пала наго́да** *див.* **наго́да; Випада́є / ви́пало ща́стя** *див.* **ща́стя; (3) Випада́ти / ви́пасти з ду́мки (з голови́, з па́м'яті)** — зовсім забуватися. *Їдемо ми на базар, а в мене ті слова з думки не випадають* (І. Нечуй-Левицький); *— Щось пам'ятаю... Пам'ятаю... Тільки зовсім було випало з голови* (Ю. Збанацький); *За цілий день не випала йому з пам'яті нинішня оказія* (Є. Гуцало); **(4) Випада́ти / ви́пасти з по́ля зо́ру** *чийого:* а) залишатися не побаченим, не поміченим ким-небудь. *— Ну, Леоніде Павловичу, — кокетуючи, ніби зніяковів Діденко і навіть опустив голову, але так, що Людмила не випала з поля зору. — Яке це має значення!* (А. Головко); б) не враховуватися ким-небудь. *В умовах ринкової економіки і насиченості ринку сільськогосподарською продукцією проблема вдосконалення галузевої структури не повинна випадати з поля зору аграрних підприємств* (з наук.-попул. літ.); **(5) Випада́ти / ви́пасти з ува́ги** *чиєї* — залишатися не поміченим, не відчутним, не сприйнятим ким-небудь. *Батько продовжував читати газету. Але з моєї уваги не випало його внутрішнє роздратування* (із журн.); **(6) Випада́ти / ви́пасти на віку́** *кому, чиєму* — щастити кому-небудь у чомусь; траплятися у житті. *Тільки небагатьом, буквально одиницям, випадало на віку спостерігати політ кулястих*

блискавок (з наук.-попул. літ.); **(7) Ви́пасти / випада́ти на до́лю** *кому, кого, чию:* а) дістатися кому-небудь. *Орищі випала на долю кривобока стара хатина без стріхи, .. без дверей у сіни* (Панас Мирний); б) трапитися, стати неминучим у чиєму-небудь житті. [Кассандра:] *Вона лиш те чинити мусить, що їй на долю випало* (Леся Українка); **До́ля випада́є / ви́пала** *див.* **до́ля**[1]**; (8) Як з о́ка ви́пав,** *зі сл.* схожий — зовсім, повністю, надзвичайно. — *Ось не балакайте, — переконувала тітка, — на матір воно схоже, як з ока випало* (О. Донченко).

ВИ́ПАДЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́пасти**[1] 1, 2. *Давно минулися жахливі історії про недбалих акушерів, брудні палати та випадення зубів у породіль* (із журн.); *Близько 4,5–5 мільярдів років тому при поступовому охолодженні атмосфери нижче 100 °С відбулася конденсація водяної пари, а відтак випадення опадів і виникнення первинного океану* (з наук.-попул. літ.); *Плутоній майже не мігрує в ґрунті, залишаючись на місці випадення з радіоактивної хмари* (із журн.).

ВИПАДІ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **випада́ти і ви́пасти**[1] 1, 2, 5, 6. *При випадінні волосся миють голову міцним відваром із суміші кори верби та коренів лопуха* (з газ.); *Внаслідок конденсації водяної пари відбувається випадіння опадів у вигляді дощу чи снігу* (з наук. літ.); *Він хотів виписати мені штраф, я автоматично ткнув йому купюру, він автоматично взяв і раптом потис мені руку. Якесь випадіння з дійсності* (Л. Костенко); *У дітей із дефектами мовлення випадіння складів слів не залежить від позиції наголошеності чи ненаголошеності* (із журн.).

ВИПАДКО́ВИЙ, а, е. 1. Який стався несподівано, непередбачено. *Справді невідомо, як довго відкладала б Ольга цю серйозну розмову сама з собою, коли б не випадкова зустріч .. з Бронком Завадою* (Ірина Вільде); // Перший-ліпший, який трапився, з'явився де-небудь за збігом обставин. *Собаки нишпорили разом із своїми "сотруднікамі", накидаючись на випадкових людей* (І. Багряний); *У літню пору з Києва до Трипілля їздили по Дніпру, а зимою треба було наймати візника або користуватися випадковою підводою* (Ф. Бурлака); *Тамара хвилювалася. Ця людина знала її батька! Значить, не випадковий полонений переховується у Йосипа Васильовича* (А. Хижняк); // Який став ким-, чим-небудь непередбачено, несподівано. *Вона вже майже не слухала випадкового співбесідника, думаючи про своє* (Л. Дмитерко).

2. Не зумовлений якими-небудь закономірностями, такий, що виник без певних причин. *Поява польського пана могла бути й випадковою, але козаки з власного досвіду знали, що з неї мало не завжди починалися прикрості* [прикрощі] (З. Тулуб); *В основу деяких метафоричних назв лягли випадкові асоціації, що виникли в конкретних, невідомих нам життєвих ситуаціях* (з наук. літ.); *Випадковий збіг обставин;* // Який став ким-небудь, опинився десь без належного на це права, без достатніх підстав. — *Всі, хто виграв у війні, — чужі мені, хто нажився в ній грабунками, вигадками, випадково, хто нажив чини, випадкові посади і ордени випадкові* (О. Довженко); *Я подумала, що, певне, оця дівчина випадкова в цих стінах* (М. Чабанівський); *Газетних ортодоксів у нас не траплялось, усі люди випадкові в журналістиці* (В. Дрозд).

3. Який буває або трапляється іноді, непостійно, несистематично, час від часу. *Майбородиха вже не знаходила й випадкової роботи для Галецької* (І. Нечуй-Левицький); *Армія варта того, аби мати свій гарантований, а не випадковий ефір на державному телеканалі* (з газ.).

4. Який складається з різних, мало пов'язаних між собою частин, речей, зібраних без певного принципу. *Краще було б, якби Ви самі намітили якийсь план, систему і відповідно до того теми* [творів]. *Тоді б видання такого роду не мали б характеру чогось випадкового, не зв'язаного одною ідеєю* (М. Коцюбинський); *Видно, з чужого плеча, куплене* [пальто] *за півціни в магазині випадкових речей* (М. Руденко).

5. *філос.* Який ґрунтується на випадковості (у 4 знач.). *Методи теорії ймовірностей, математичної статистики і теорії випадкових процесів використовують у фізиці* (з наук. літ.).

Випадко́ва (заблу́кана, сліпа́) ку́ля *див.* **ку́ля**[1]**.**

ВИПАДКО́ВІСТЬ, вості, *ж.* 1. Властивість за знач. **випадко́вий** 1, 2. *Смерть завжди жорстока, а тут випадковість сліпої кулі ще стократно підкреслює безглуздість, а з нею і кричущу трагічність її* (Н. Тихий); *Напрочуд виразно передано в картині І. Рєпіна "Іван Грозний і син його Іван" ненавмисність, випадковість убивства* (з наук.-попул. літ.).

2. Непередбачені, несподівані обставини, що раптово виникають, відкриваються. *Не випадковість, не гріш в люди виводили нас* (М. Зеров); — *Що не кажіть, — сказав хтось із нас, — щаслива випадковість, безумовно, не раз втручалася в долю багатьох наших воїнів і рятувала їм життя* (О. Донченко); — *Я ніколи не насмілився б бути таким нечемним і зазирати в чужі родинні справи, але випадковість розкрила мені все* (З. Тулуб).

3. Явище, факт, що виникають без будь-якого внутрішнього зв'язку з чим-небудь, нічим не зумовлені. *Як би не панувала в природі анархія випадковостей, якою б інертною й непіддатливою людським зусиллям вона не була, вона завжди буде дорога людині* (О. Довженко); *Невже поведінка Федора — просто якась випадковість, непорозуміння?* (М. Руденко).

4. *філос.* Категорія, що позначає тимчасові, несуттєві, одиничні зв'язки між явищами об'єктивної дійсності. *Протилежності сходяться, в цьому безглузда закономірність випадковості* (В. Підмогильний); *Необхідність і випадковість перебувають у діалектичній взаємодії, оскільки вони мають спільну основу — загальний зв'язок усіх явищ і процесів* (з наук. літ.).

ВИПАДКО́ВО. Присл. до **випадко́вий** 1, 2. *Його погляд упав випадково на бліде обличчя шатенки з коротким волоссям* (І. Франко); *Зійшлися випадково... І тому спершу, коли зібрались, відчувалась натягнутість* (М. Хвильовий); *Ні навмисно, Грицю, ні просто так, випадково, ні словом лихим, ні добрим ніколи не згадуй про мене* (Л. Костенко); // *у знач. вставн. сл., звичайно із запереч.* не, *розм.* — *Пане Бруджинський, Ви, випадково, не українського походження? — Ні. Я справжній поляк* (із журн.).

ВИ́ПА́ДКОМ, *присл., розм.* Те саме, що **випадко́во.** *Його самого сливе що не видати стало, хіба випадком стрінеться та зійдеться з товариством, блідий та мовчущий* (Марко Вовчок); *Зостались-но випадком дві тополі, Мов свідки ті пережитої долі* (М. Старицький); *Я знав, що саме такі вироби нині уже неабияка цінність; їх тільки випадком можна відшукати на Полтавщині* (з публіц. літ.); // *тільки* **випа́дком,** *у знач. вставн. сл., звичайно із запереч.* не. — *Олег, випадком, не зазирне сьогодні до тебе? Дуже він мені потрібен* (із журн.).

ВИПАДНИ́Й, á, é. 1. *лінгв.* Який зникає всередині слів при їх зміні або при словотворенні (про звук). *В українській мові випадний звук "е" чергується з "и" перед "л", "р": беру — брати — вибирати, вистелю — вислати — вистилати, завмер — замри — завмирати та ін.* (з навч. літ.); *Чергування "о", "е" з "і" в закритому складі не відбувається, якщо "о", "е" — випадні або вставні звуки* (з навч. літ.).

2. *інформ.* Який з'являється на екрані в результаті певних дій користувача і надає можливість вибору додаткових функцій або інформації. *Для здійснення відповідних налаштувань програми на панелі керування розгортаємо випадне меню "Налаштування статті", де вибираємо необхідну нам опцію* (з навч. літ.); *Після відкриття програми на екрані з'являється випадне віконце, в якому користувачеві пропонується перелік дій: перевстановити, видалити чи відмінити* (із журн.).

ВИ́ПАДОК, дку, *ч.* 1. Те, що сталося, трапилося (звичайно несподівано); подія. *Сей маленький випадок зробив дуже багато: в перший раз почула Маруся, де вона є і що з нею тут* [серед опришків] *може статися* (Г. Хоткевич); *Вартовий міліціонер повідомив його* [начальника міліції], *що ніяких випадків уночі не трапилось* (І. Микитенко); // Наявність того чи іншого явища, факту. *Є ще випадок закономірного вживання архаїзмів — це іронія, сарказм* (М. Рильський).

2. Обставини, стан речей, ситуація. *Чернишеві хотілося підбадьорити хлопця, але він не знав, як це робиться в таких випадках* (О. Гончар); *Віра чомусь таку помаду вважала особливо красивою і берегла для виняткового урочистих випадків* (М. Руденко); // Раптовий зручний момент, непередбачені сприятливі обставини для виконання чого-небудь; нагода, оказія. *Віктор увесь день шукав випадку, щоб наодинці поговорити з Шепель* (О. Донченко).

3. Те саме, що **випадко́вість** 2. *А що мені не розбито голову прикладом, не розпорото живіт штиком, не прострелено груди кулею так, як іншим, то се ж тільки випадок* (Леся Українка); *— Вся річ у тому, — казав далі Пащенко, — що випадок не може бути нещасливим* (В. Підмогильний); *Чи то просто випадок, чи судилось так, Тут мені зустрівся запальний юнак* (Л. Забашта).

(1) На ви́падок <У ви́падку> *чого* — якщо буде, трапиться що-небудь; з настанням, появою і т. ін. чогось. *Нарешті в одній тайстрі знайшла бунду: якийсь запасливий опришок узяв на випадок дощу* (Г. Хоткевич); *Металіді зібрав свою капелу в глухій камері, договорився, що всі слухають концерт лежачи .. та що хор теж на випадок тривоги лягає собі на підлогу й "спить", як ні в чому не бувало* (І. Багряний); **(2) Неща́сний ви́падок** — обставина, що призводить до тяжких наслідків (тілесних ушкоджень, смерті, втрати майна і т. ін.). *— Скажи, скільки ти втратив сьогодні через цей нещасний випадок? Ми все повернемо* (Б. Левін); *— Я ж не міліція, не реєструю нещасних випадків* (В. Дрозд); **(3) Смерте́льний ви́падок** — серйозне захворювання, тяжка травма, поранення і т. ін., що можуть закінчитися або закінчуються смертю. *— Що надзвичайного в тому, що викликали професора? Це тільки в нашому обивательському містечку люди такі провінціали, що, за їх поняттям, професора викликають тільки у смертельних випадках* (Ирина Вільде).

△ **(4) Страхови́й ви́падок,** *юр.* — передбачені договором страхування або законодавством обставини, події, з настанням яких страховик зобов'язаний здійснити виплату страхової суми застрахованій особі. *Щодо кожного страхового випадку заповнюється формуляр повідомлення про страховий випадок* (з наук.-попул. літ.); *Пожежа, як страховий випадок, зобов'язує страхову компанію відшкодувати збитки страхувальнику* (з навч. літ.).

◊ **(5) Від ви́падку до ви́падку** — принагідно, нерегулярно, несистематично. *Яворницький збирав фольклор не від випадку до випадку, а постійно використовував для цього щонайменші можливості* (із журн.); *Більшість аптечних медикаментів людина купує від випадку до випадку — при застудах, розладах травлення, болях різної генези* (з газ.); **(6) На кра́йній ви́падок** — якщо немає (не буде) іншого виходу. *Коли мене паразити* [фашисти] *візьмуть вішати, я буду їм уголос читати слова батька Тараса. Це мені видиться така моя смерть на крайній випадок* (Ю. Яновський); *В Святошині, Голосіївському лісі київські ополченці готувалися до захисту міста на крайній випадок* (П. Загребельний); **Пійма́ти (спійма́ти, злови́ти) / лови́ти хвили́ну (моме́нт, ви́падок** *і т. ін.) див.* **пійма́ти; (7) Про (на) вся́кий (всяк) ви́падок:** а) передбачаючи можливу потребу. *— На передній лівій нозі коня хляпала підкова, — показує Іван Панасович на чітко окреслений слід. Про всякий випадок зробимо відтиск, — носком чобота окреслює й прямує полем* (М. Стельмах); *— Я взяв з собою два операційні костюми і маски на всякий випадок* (Ю. Щербак); б) щоб уникнути можливої небезпеки або чого-небудь непередбаченого. *Додому повертали ми, не поспішаючи, про всяк випадок знову ж не навпростець, а через Вижинівку* (І. Муратов); *Мироненко зайшов по шию у воду і відштовхнув пліт. Про всяк випадок прив'язав себе до деревини* (С. Голованівський); **Пропуска́ти / пропусти́ти моме́нт (мент, ви́падок** *і т. ін.) див.* **пропуска́ти.**

ВИПАКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ПАКУВАТИ,** ую, уєш, *док., що, рідко.* Розкривши пакунок, розв'язавши мішок і т. ін., виймати з нього що-небудь. *Бігають* [слуги] *від мажі до мажі, випаковують і припаси, і начиння всяке* (М. Старицький); *З малих і великих пачок випаковувала вона цукрові фігурки* (Н. Кобринська); *Випакував* [Мендель] *усе, що було в мішку* (І. Франко).

ВИ́ПАКУВАТИ *див.* **випако́вувати.**

ВИ́ПАЛ[1], у, *ч., спец.* 1. Дія за знач. **випа́лювати**[1] і **ви́палити**[1] 4, 5. *Використання природного газу гірничозбагачувальними комбінатами дозволить впровадити процес магнетизувального випалу залізних руд* (з наук.-попул. літ.); *Випал глиняних і фаянсових виробів.*

2. Золото або срібло, яке добувається за допомогою випалювання.

ВИ́ПАЛ[2], у, *ч.* Одночасний постріл із кількох рушниць, гармат і т. ін.; залп. *Почувся випал з кріпосних гармат* (О. Довженко); *Ми тепер стріляли раз по раз випалами і вроздріб* (П. Панч); *Пролунав випал з гармат, рушниць та мушкетів* (Ю. Мушкетик).

ВИ́ПАЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́палити**[1]. *Лишили яр на 1931 рік неначе випалений: нічого не вродило* (Т. Осьмачка); *Починався волзький степ безкраїй, Рудий та сивий, випалений сонцем* (А. Малишко); *Оце йдемо вже кілька діб, — небілені хати і випалений хліб* (Л. Костенко); *Голова вірника, і тулуб, і вигнуті ноги скидаються на випалені з чорної глини і поставлені один на одного три горщики* (М. Стель-

мах); // **ви́палено,** *безос. пред. На всіх стрілах біля оперення випалено тавро — знизу серп чи човник, а над ним угорі три крапки* (Ю. Логвин); *У лабораторних умовах випалено першу цеглу, яку було відформовано на щойно введеній в експлуатацію дільниці* (з газ.).

△ **Та́ктика ви́паленої землі́** *див.* **та́ктика.**

ВИ́ПАЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́палити**[1]. *Глина з погляду випалення являє собою суміш легкоплавких і тугоплавких мінералів* (з наук. літ.); *Клінкерна кераміка — це штучні кам'яні матеріали встановленої форми, вироблені з глини шляхом випалення при температурі 1300 °С до повного спікання без склування поверхні* (з навч. літ.).

ВИ́ПАЛИНА, и, *ж.* Випалене місце. *По всій довжині полотна плащаниці залишилися сліди випалин, немов обрамлюючи видимий на ньому подвійний відбиток чоловіка — спереду і з боку хребта* (з наук.-попул. літ.); *У лісі на місці багаття залишилася велика випалина* (із журн.).

ВИ́ПАЛИТИ[1] *див.* **випа́лювати**[1].

ВИ́ПАЛИТИ[2] *див.* **випа́лювати**[2].

ВИ́ПАЛИТИСЯ *див.* **випа́люватися.**

ВИПА́ЛЮВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для випалювання чого-небудь. *Із появою газогенераторів газ дедалі ширше застосовується для нагрівальних, випалювальних і плавильних печей, у хімічній промисловості* (з наук. літ.); *Випалювання колчедану і добування діоксиду сульфуру відбувається у колчеданних печах, із яких виходить випалювальний газ* (з наук.-техн. літ.); *Випалювач емалі транспортує вироби до печей та до місця фарбування, установлює вироби на випалювальний інструмент і знімає після випалу* (з наук.-попул. літ.).

ВИПА́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **випа́лювати**[1]. *Випалювані в обертових цементних печах відходи при температурі 2000 °С повністю розкладаються, тому цей процес спалювання сміття є безвідходним* (з газ.); *З випалюваної цегли в Україні будували великі споруди, зокрема Софійський собор та Києво-Печерську Лавру* (із журн.).

ВИПА́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **випа́лювати**[1]. *Стояли готові до випалювання миски, горнята, гладишки й глечики* (О. Ільченко); *Існують різні види художньої обробки посуду: ручне й гаряче тиснення, вирізування, випалювання* (з наук.-попул. літ.).

ВИПА́ЛЮВАТИ[1], юю, юєш, *недок.*, **ВИ́ПАЛИТИ,** лю, лиш, *док., що.* 1. Палячи, знищувати все де-небудь. *Тільки-но розмінували поле, а вже Катерина та її подруги боронами, граблями зволікали бур'яни, випалювали, очищали поле для тракторів* (К. Гордієнко); *Лісу навкруги тут не було, його давно колись випалили* (А. Хижняк); // Дуже висушуючи, знищувати (про рослинність). *Тут* [у Ялті] *на осінь гори починають зеленіти, бо сонце вже не так їх випалює* (Леся Українка); *Літом пекучі вітри й сонце випалюють все навкруги* (В. Кучер).

2. Палити до кінця, витрачати повністю. *Він брав цигарку за цигаркою, випалював її до краю і клав у попільничку* (Г. Епік); *Ми, перепочивши годинку та випаливши по цигарці, знову посунули вперед* (Олесь Досвітній).

3. Наносити розжареним предметом знак, зображення на що-небудь. *Тавро з шкварчанням випалювало на шкірі глибоку рану, яка вже ніколи не зійде з обличчя* (З. Тулуб); *Народні митці випалюють різноманітні візерунки на дерев'яних предметах* (з газ.).

4. Піддаючи дії вогню, надавати міцності якому-небудь предметові. *Зранку був він .. за Ворсклою, де цеглярі випалювали цеглу* (З. Тулуб); *Гончар випалив і новий товар — біленькі ізолятори для стовпів* (Ю. Яновський).

5. Одержувати якусь речовину, спалюючи що-небудь. *Те вугля* [вугілля] *він сам випалював за хатами в ямі, що й досі називається вугляркою* (І. Франко); *З пнів та коріння .. випалював* [Шембек] *поташ і скипидар* (Ю. Смолич); *— Цю красу нищить на вогні поміщик-дикун Коростишев. Він з мармуру випалює вапно!* (М. Стельмах).

ВИПА́ЛЮВАТИ[2], юю, юєш, *недок.*, **ВИ́ПАЛИТИ,** лю, лиш, *док.* 1. Робити постріл; вистрелювати. *Вихилить* [чоловік] *півголови з-за вугла муру, в одній секунді націлить і випалить* (І. Франко); *Тарас приклав до плеча гвинтівку і випалив угору* (І. Микитенко).

2. *що і без прям. дод., перен.* Несподівано і швидко говорити щось. *Набираю в груди повітря і випалюю раптом: — Я викрав вас з дому й везу до вінця* (М. Коцюбинський); *— Женись, а на чужу жінку не дивись, — випалює він під загальний регіт* (М. Зарудний); *Можеш собі уявити, що зо мною сталось, як він випалив це до мене* (В. Винниченко).

ВИПА́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ВИ́ПАЛИТИСЯ,** литься, *док.* 1. Піддаючись дії вогню, набувати нових якостей. *За городами видно небо, синє-синє та кругле, ніби велетенська полив'яна піч випалюється на огні, міниться* (С. Васильченко).

2. *тільки недок.* Пас. до **випа́лювати**[1]. *Розписані глиняні вироби після сушіння випалювались, а потім поливались безбарвною прозорою або кольоровою поливою* (з наук. літ.); *Щільні вапняки або мармури випалюються при вищій температурі, ніж пористі вапняки* (з наук.-попул. літ.).

ВИПА́ЛЮВАЧ, а, *ч.* 1. *спец.* Той, хто виготовляє або обробляє що-небудь способом випалювання. *Тетяна шукає* [газету]. *І слухають її теслі, конюхи, випалювачі цегли* (М. Рудь); *Випалювач займається випалюванням сировини та виробів в обертових, тунельних, кільцевих, періодичних і газокамерних печах* (з наук.-техн. літ.).

2. Електричний пристрій для випалювання по дерев'яній чи металевій поверхні. *Перед тим як обводити малюнок випалювачем, слід переконатися, чи підібрана до нього насадка відповідає ширині контурів* (із журн.); *При нагріванні електричний випалювач потрібно класти на спеціальну залізну підставку* (із журн.).

ВИПА́ЛЮВАЧКА, и, *ж., спец.* Жін. до **випа́лювач** 1. *Випалювачка вапна; Випалювачка фарфорових та фаянсових виробів.*

ВИ́ПАР, у, *ч.* Газоподібна речовина, що утворюється внаслідок випаровування чого-небудь. *Робилось душно, люди пріли у кептарях, дихали випаром поту* (М. Коцюбинський); *П'янкі випари конвалії, дикої м'яти, васильків, полину та чебрецю змішувалися в якийсь дивний букет пахощів, що паморочив голову* (С. Добровольський); *Виявилося, що весь човен отруєно випарами бензину* (В. Кучер); *Відчуває* [Григорій], *як гусне сперте, напоєне отруйними випарами повітря* (А. Дімаров).

ВИ́ПАРЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́парити.** *Зблизька пізнав, що накладають у човни випарену з морської води сіль* (Н. Королева); *Свіжоскошену люцерну пропускають через вальці, а зі згущеного і випареного соку отримують порошок. Це — концентрат поживних речовин, відмінний корм*

для птиці (з наук. літ.); // **ви́парено,** *безос. пред.* * Образно. *Щось солодке і втішне, багатообіцяюче було випарено, вилучено з тих книжок, і йти з ними на балкон тобі більше не смакувало* (О. Забужко).

ВИ́ПАРИТИ *див.* **випа́рювати.**

ВИ́ПАРИТИСЯ *див.* **випа́рюватися.**

ВИ́ПАРКА[1], и, *ж., рідко.* Те саме, що **випа́рювання.** *Випарка розсолів може здійснюватись електродним нагрівом, що забезпечує високий коефіцієнт корисної дії (до 96 %) використання електричної енергії, відсутність викидів та чистоту продукції* (з наук.-техн. літ.); *Свою історію підприємство почало зі створення цеху з випарки томатної пасти* (з газ.).

ВИ́ПАРКА[2], и, *ж.* Апарат для випаровування вологи, рідини. *Під час виварювання випарних апаратів соляною кислотою, а також при огляді корпусу випарки для запобігання вибуху забороняється користуватись відкритим вогнем* (з наук.-техн. літ.).

ВИ́ПАРКИ, ів, *мн.* Те, що залишилося після випарювання рідини. *На цукровому комбінаті робота чистильника поверхонь нагріву полягає у чищенні апаратів нагріву води і видаленні випарків сиропу* (з наук.-техн. літ.).

ВИПАРНИ́Й, а́, е́. Стос. до випарювання. *Важливе значення у мартенівському виробництві має випарне охолодження печей* (з наук.-попул. літ.); // Признач. для випарювання. *Випарна станція цукрового заводу.*

ВИПАРНИ́К, а́, *ч.* Прилад або пристрій для випаровування рідини; евапоратор. *Коли товщина снігового покриву на випарнику електрохолодильника буде понад 5 мм, показник регулятора треба поставити на танення* (з наук.-попул. літ.); *Не так давно почали майструвати випарник ефірних олій* (із журн.).

ВИПА́РНІСТЬ, ності, *ж.* Те саме, що **випаро́вуваність.** *Випарність бензину — здатність переходити з рідкого стану в газоподібний — лежить в інтервалі температур від 30 до 215 °С* (з навч. літ.); *Спеціальні пускові рідини мають добру випарність за низьких температур, швидку займистість від іскри або самозаймистість від стискування* (із журн.).

ВИПАРО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **випаро́вувати.** *У роботі наведено результати дослідження емісійних спектрів металів, випаровуваних у повітрі при атмосферному тиску* (з наук. літ.); *Випаровуваний з поверхні Сонця газ і заряджені частинки заповнюють простір Сонячної системи, утворюючи сонячний вітер* (з наук. літ.); *Внаслідок загибелі рослинності у десятки разів може зменшитися кількість випаровуваної вологи, а отже, й кількість опадів* (із журн.).

ВИПАРО́ВУВАНІСТЬ, ності, *ж.* Здатність перетворюватися на пару, переходити в газоподібний стан. *У південних і південно-східних регіонах Східної Європи, а також у деяких міжгірних областях Західної Європи опади не компенсують річну випаровуваність, тому там спостерігається недостатнє зволоження* (з наук. літ.); *Бензин для автомобільних двигунів виготовляється кількох сортів, що розрізняються питомою вагою і випаровуваністю* (з навч. літ.); *Лісостепи і степи розташовані в центральній частині материка, де зменшується кількість опадів і збільшується випаровуваність* (з навч. літ.).

ВИПАРО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **випаро́вувати** 1 і стан за знач. **випаро́вуватися** 1. *Постоявши трохи, вона, все ще вагаючись і прислухаючись до невиразних звуків, ступила кілька кроків далі, зайшла в густі потоки випаровування з келиха і, затаївши навіть дихання, знову стала* (М. Івченко); *Швидкість випаровування зростає зі зростанням температури* (з навч. літ.); *Випаровування води і обмін газами між рослиною і довкіллям здійснюються завдяки дифузії* (з навч. літ.); *Водяна пара потрапляє в повітря завдяки випаровуванню з поверхні морів, рік, озер і боліт* (із журн.).

ВИПАРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ПАРУВАТИ,** ую, уєш, *док.* 1. *що.* Виділяти в повітря рідину, вологу і т. ін., що перетворюються на пару, переходять у газоподібний стан. *Нам уже не треба випаровувати тонни води, щоб дістати частку грама важкої води* (В. Владко); *Злущений ґрунт менше випаровує вологи* (з наук. літ.); *Різні рослини випаровують неоднакову кількість води* (з навч. літ.); // Виділяти з парою. *Явір, гірчак, конопельки .. випаровували дражливі, запаморочливі пахощі* (К. Гордієнко); *Сміття здіймалося високими мурами, випаровуючи в сонячну просторінь п'янливі запахи гнилизни і трухлявини, запаморочливі аромати скислої ярини і збродженого хліба* (Ю. Винничук); * Образно. *Світла аура офіри і темна аура відщепенства випаровували у галактичну сферу свою незриму кров та плоть* (С. Процюк).

2. *з чого, перен.* Те саме, що **випаро́вуватися** 2. *Увесь чар її* [дівчини] *рис, вся тонка й далекосяжна отрута посмішки та очей випарували вмить з її обличчя* (В. Підмогильний); *Коли б у ту душу трохи більше світла, то й фальш випарувала б з неї, як туман з долини, коли заглянуть туди промені сонця* (Ірина Вільде).

ВИПАРО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ВИ́ПАРУВАТИСЯ,** ується, *док.* 1. Перетворюватися на пару, переходити в газоподібний стан. *В кулеметах випаровувалась вода, бійці підносили її відрами з річки* (О. Десняк); *Через листя рослин випаровується багато вологи, особливо під час посухи* (з наук. літ.); * Образно. *Ранок уже набрав повної сили, світанкова прохолода випарувалася під потужними променями літнього сонця* (О. Бердник).

2. *перен.* Зникати, щезати. — *Чим більше думала* [Ганна], .. *тим більше й більше випаровувався її веселий настрій* (В. Козаченко); *Коли прийшла весна, тепло, зелена радість, — ці мрії розтопились, випарувались як без сліду* (С. Васильченко).

ВИПАРО́ВУВАЧ, а, *ч.* Те саме, що **випарни́к.** *За допомогою випаровувача в умовах невагомості і забортного вакууму методом термічного випаровування і конденсації речовин наносились тонкошарові металічні покриття на зразки з конструкційних матеріалів* (з наук.-техн. літ.).

ВИ́ПАРУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́парувати** 1. *Характерною особливістю для Полісся є перевищення суми опадів за рік над кількістю випаруваної з поверхні вологи* (з наук.-попул. літ.); *Забруднення атмосфери автотранспортом відбувається через викиди відпрацьованих газів, картерних газів, випаруваних з баків, карбюраторів тощо* (із журн.); *Морська вода, випарувана природним шляхом під впливом сонячного проміння, — такий простий технологічний рецепт морської кухонної солі, яка останнім часом заполонила прилавки продовольчих магазинів* (з газ.).

ВИ́ПАРУВАННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **ви́парувати** 1. *На території Північного Поділля весняний період характеризується активним підвищенням температури повітря, інтенсивним таненням снігового покриву та збільшенням випарування з поверхні ґрунту* (з наук. літ.); *Великий паровий простір і велика площа поверхні випарування підвищують якість пари* (з наук.-техн. літ.); *Через природне випарування вода у затоці Сиваш набагато солоніша від звичайної морської — концентрація солі в ній вища майже у 16 разів* (з навч. літ.).

2. Те, що випарувалося звідки-небудь; пара. *В тих* [сонячних] *струменях кипіли густі криваві соки землі, і випарування їх п'яно гомоніло шумом денним* (М. Івченко); *Повітря сповнялось випаруваннями зогрітої землі, каміння, асфальту* (Олесь Досвітній).

ВИ́ПАРУВАТИ *див.* **випаро́вувати.**

ВИ́ПАРУВАТИСЯ *див.* **випаро́вуватися.**

ВИПА́РЮВАЛЬНИЙ, а, е. Те саме, що **випарни́й.** *Випарювальний апарат зануреного горіння належить до апаратів, що застосовуються для випарювання високоагресивних розчинів з утворенням кристалів або без них* (з наук.-техн. літ.); *Випарювальна чаша використовується в кабінеті біології загальноосвітнього навчального закладу під час проведення демонстраційних дослідів* (з навч. літ.).

ВИПА́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **випа́рювати** 1, 2. *У дослідженні запропоновано розрахункові залежності для визначення тривалості окремих періодів випарювання краплин* (з наук. літ.); *Концентрування соку випарюванням передбачає видалення води при кипінні продукту* (з наук.-техн. літ.).

ВИПА́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́ПАРИТИ,** рю, риш, *док.* 1. *що.* Тримаючи що-небудь над парою з окропом або обливаючи гарячою водою, змінювати його певні властивості (робити м'якшим, позбавляти деяких речовин, запаху і т. ін.). *Старенький показав мені, і як березову кору знімати, і як випарювати, і як тоненьким сосновим корінням шити берест* (Ю. Логвин); *Подумки повертався до .. широких мисливських лиж, які з доброї ясенини дід випарював, загинав, натирав воском* (Є. Пашковський); // Очищати, позбавляти запаху посуд, заливаючи, обливаючи його гарячою водою, перев. настояною на травах. [О р и ш к а:] *А чим ми завтра будем випарювать глечики, що деревію зовсім нема?* (М. Кропивницький); *Мати випарює і вишкрібає діжку з-під капусти, крізь марлю з каністри проціджує березовий сік* (Є. Пашковський); *Решту* [м'яса] *порубали, пересолили і склали в бочку, яку Степан випарив і підготував* (В. Гжицький).

2. *що.* Перетворювати рідину на пару. *Клайд помацав рукою свій рушник. Він був майже сухий, тепло від вогнища випарило воду* (В. Владко); // Перетворюючи рідину на пару, одержувати в осаді яку-небудь речовину. *Випарював* [Клим] *сіль на Чорноморʼї* (К. Гордієнко); *Після закінчення смаження м'ясний сік майже повністю випарюють, жир зливають, розводять бульйоном або водою, доводять до кипіння і проціджують* (з навч. літ.).

3. *тільки док., кого, перен., розм.* Висікти, відшмагати кого-небудь. — *Пропав сердешний Левко!.. Послали до губернатора, а той .. послав, щоб його випарили... ох, лишечко!* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Кого зловлю, велю так випарити, щоб йому відхотілося язиком молоти* (І. Франко).

ВИПА́РЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ВИ́ПАРИТИСЯ,** рюся, ришся, *док.* 1. Очищатися від запаху, бруду і т. ін. під дією окропу і пари. *Перед повторним використанням діжок під засіл важливо, щоб вони добре випарилися* (з газ.).

2. Паритися протягом тривалого часу. — *Лежу собі на печі, випарююсь на черені, коли це заходить хтось до хати* (Ю. Збанацький); *Командир бригади міг вільно випарюватися й викупуватися, виганяти березовим віничком втому з тіла* (П. Загребельний); * Образно. *Днина така тиха, спокійна! Смереки дремучі* [дрімучі] *випарюються ліниво в літнім сонці* (О. Кобилянська).

3. *тільки недок.* Пас. до **випа́рювати** 1, 2. *Перед засолюванням капусти діжки ретельно вимиваються і випарюються* (з Інтернету).

ВИ́ПАС, у, *ч.* 1. Дія за знач. **випаса́ти.** — *Я, було, вже й молотити піду до людей або волів поганяти. А там і собі бичечків купили на випас* (Ганна Барвінок); *Під час випасу худоби в лісі діти знаходять для себе багато цікавих розваг* (О. Воропай); *Коли травостій досягає 12–15 сантиметрів, починають випас худоби* (із журн.).

2. Місце, де випасають худобу. *Тут* [у Карпатах] *люди мають доволі корів.., бо в горах є випаси, чи пасовища* (І. Нечуй-Левицький); *Кичата залишила Уляну прибрати ярмо і вигнати волів на випас, а сама подалася до правління* (В. Логвиненко); *Тут були випаси царських робочих буйволів та волів* (І. Білик).

ВИПАСА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **випаса́ти.** *Дійшло до того, що калмицький хан посилає послів до султана, щоб той віддав йому землі між Дніпром і Дністром для випасання табунів* (В. Малик); *На Бойківщині впродовж віків склалися такі форми випасання великої рогатої худоби: літнє — на толоках і гірських пасовищах; весняне і осіннє — на луках і полях, у лісі* (з наук.-попул. літ.); *Випасання молодняку на пасовищі починають навесні* (із журн.).

ВИПАСА́ТИ, а́ю, а́єш, **ВИПА́СУВАТИ,** ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ПАСТИ,** су, сеш, *док.* 1. *кого, що.* Пасучи, вигодовувати (худобу, птицю). *Лемішка випасував на степах товар.., а Леміщиха закуповувала садки* (І. Нечуй-Левицький); *От на горах бойки волів випасають, та й яких волів!* (І. Франко); *Тільки за те, що селянин .. випасував череду на диких степових просторах чи просто їхав на торг, — він мусив платити панові старості* (Іван Ле); *У кінці XIX ст. на полонинах ще випасали кіз окремими чередами* (з наук. літ.); *Хуторець мій одрубний, є де випасти* [худобу] (Ганна Барвінок).

2. *що.* Пасучись, цілком з'їдати траву чи іншу трав'янисту рослинність на якій-небудь ділянці (про худобу, птицю, диких травоїдних тварин). *Через воєнні дії пастухи не виганяли худоби в поле. Павутиця, .. осот, пирій, що їх не випасала худоба, розрослалися одне поперед одного* (Ірина Вільде); *Коли хто випасе поле або виноградника* [виноградник], *і пустить свою худобу й буде випасати на чужому полі, відшкодує найліпшим із поля свого й найліпшим із свого виноградника* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *За давньоримським законом той, хто випасав або жав уночі квіритське поле, оброблене плугом, був приречений до страти в жертву підземним богам* (з навч. літ.).

ВИПАСА́ТИСЯ, а́ється, **ВИПА́СУВАТИСЯ,** ується, *недок.* 1. Пасучись, угодовуватися (про худобу, птицю, диких

травоїдних тварин). *Посередині* [річки] *острів, на якому .. сіножаті та випасується .. худоба* (О. Копиленко); *Нагорний вволю надивився на високопородне стадо, що випасалося на заболочених берегах Псла* (К. Гордієнко); *Поруч із замком, біля підніжжя гори, розташований відомий "Звіринець" — парк, на зелених луках якого колись випасалися серни та олені* (із журн.); * Образно. *Над ними* [горами] *розстелилося небо, ся полонина небесна, де випасаються зорі, як білі овечки* (М. Коцюбинський).

2. Пас. до **випаса́ти** 2. *На схилах, які інтенсивно випасаються, навесні в рослинному покриві панує тонконіг бульбистий, а пізніше — полин австрійський* (із журн.).

ВИ́ПАСЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ви́пасти**[2]. *Лиски, Ласки, Зоряниці* [корови] *Випасені, гарні* (А. Малишко); *До пані Терези .. ідуть люди із скаргами про загарбані землі, переорані межі, випасені сіножаті* (С. Чорнобривець); *Загорівся Олег розшукати козацьке золото, на випасених овечками могилах затрушував землю цвітом розрив-трави* (Є. Пашковський).

2. *у знач. прикм., розм.* Гладки́й. *То був .. панисько, з випасеним животом, гладко виголеним лицем і вставлюваними* [вставними] *зубами* (І. Франко); *Махнув* [голова комісії] *пухлою рукою, як полководець до битви; випасений лисун; мішечки під безколірними очима — обтяжують вид, як і розкішні жовті вуса* (В. Барка).

ВИ́ПАСКУДИТИ, джу, диш, *док., кого, що, розм.* 1. Забруднити чимсь. *—Де ти тинявся до ночі? Весь одяг випаскудив, тепер не доперешся* (із журн.).

2. *перен.* Зганьбити; грубо вилаяти. — *Ти гадаєш, як в'язень, то вже його можна виганить, випаскудить із останнього?* (С. Васильченко).

ВИ́ПАСКУДИТИСЯ, джуся, дишся, *док., розм.* Забруднитися чим-небудь. *Увесь обляпався, випаскудився, був дуже мокрий, але веселий* (із журн.).

ВИПАСНИ́Й, а́, е́. 1. Стос. до випасання. *У XVII–XVIII ст. перші поселенці — козаки, що заселяли міжріччя Сіверського Дінця та Дону, займались головним чином випасним скотарством* (з наук. літ.); *На сильно деградованих пасовищах, де випасний режим дуже інтенсивний, щільність рослинного покриву низька* (з наук. літ.); *Кочівництво ґрунтується на веденні випасного скотарства, пов'язаного з великими перегонами худоби на нові місця паші та водопою* (із журн.); *У період випасного сезону за необхідності проводять дегельмінтизацію овець і ягнят через кожні 25 днів* (із журн.); // Признач. для випасання. *Інтенсивне заростання випасних і сінокісних угідь деревами і чагарниками — одне з небезпечних явищ останніх десятиліть* (із журн.); *Випасні трави.*

2. Який характеризується природним вирощуванням (без годівлі штучними кормами) ставкової риби. *На основі результатів аналізу було визначено оптимальні нормативно-технологічні параметри при вирощуванні товарної риби за умов випасного утримання в ставках* (з наук. літ.); // Який використовується для вирощування ставкової риби. *Особливий інтерес виробників нині пов'язаний з уведенням у випасні іхтіокомплекси внутрішніх водойм риб, що характеризуються прискореним ростом та високою харчовою цінністю* (із журн.).

ВИ́ПАСТИ[1] *див.* **випада́ти.**

ВИ́ПАСТИ[2] *див.* **випаса́ти.**

ВИПА́СУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **випа́сувати.** *Дісталося й моїм батькам три десятини орної землі та трохи лук для випасування худоби* (із журн.); *В українських селах за випасування овець найманим пастухом господар розплачувався нерідко ягнятами* (із журн.).

ВИПА́СУВАТИ *див.* **випаса́ти.**

ВИПА́СУВАТИСЯ *див.* **випаса́тися.**

ВИ́ПАТРАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́патрати.** *На птаховиробництві розрізняють напіввипатрані та випатрані тушки птиці* (з навч. літ.); *Пернату дичину для ветеринарно-санітарного огляду доставляють з пір'ям і випатрану* (із журн.); *Коли юшка знову закипить і картопля стане м'якою, в посуд кладуть очищену від луски і ретельно випатрану рибу* (з газ.).

ВИ́ПАТРАТИ, аю, аєш, *док.* 1. *кого, що.* Вийняти нутрощі; випотрошити. *Дивися — не забувай шишки підкладати і ось ці смолисті тріски. А я випатраю курі́пок* (Ю. Логвин); *Курку випатрати, промити, розділити на порції, посолити і натерти олією* (із журн.); *Для збереження дичини впродовж 2–3 днів у польових умовах її необхідно випатрати* (з газ.).

2. *що, перен., розм.* Вийняти вміст чого-небудь, спорожнити. *У часи войовничого атеїзму Спасо-Преображенський собор випатрали, знівечили дзвіницю, Благовіщенську церкву перетворили на кухню і майже знищили келії XVII століття* (з газ.); *Виламавши ще кілька дверей, злодюги добралися до службового приміщення і випатрали сейф* (з газ.).

ВИПА́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **випа́ювати.** *Під час ремонту побутової радіоапаратури необхідно перевірити справність напівпровідникових транзисторів без випаювання їх зі схеми* (з наук.-техн. літ.); *Не рекомендується поспішати з випаюванням мікросхеми, не переконавшись у справності всіх приєднаних до неї елементів і наявності на її виводах напруги живлення та потрібних сигналів* (з навч. літ.).

ВИПА́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВИ́ПАЯТИ,** яю, яєш, *док., що.* Розпа́ювати щось із метою вилучення чого-небудь. *Описаний метод дозволяє, не випаюючи цифрові мікросхеми з плати, перевірити правильність їх функціонування* (із журн.); *Згідно з правилами капітального ремонту електровозів напівпровідникові елементи (транзистори, діоди, стабілітрони, мікросхеми) з деформованими корпусами, почорнінням необхідно випаяти та замінити* (з наук.-техн. літ.).

ВИ́ПАЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́паяти.** *Транзистор, випаяний зі старого приймача, можна успішно застосувати при самостійному складанні радіоли* (із журн.); *Як з'ясувалося згодом, логотипи мобільних телефонів, випаяні зловмисниками-майстрами, збувалися за чітко налагодженою злодіями схемою* (з газ.); *Випаяна деталь; Випаяний діод.*

ВИ́ПАЯТИ *див.* **випа́ювати.**

ВИ́ПЕКТИ *див.* **випіка́ти.**

ВИ́ПЕКТИСЯ *див.* **випіка́тися.**

ВИПЕРЕДЖА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до випередження. *Рисою нової інвестиційної політики є створення та випереджальний розвиток виробничої і соціальної інфраструктур* (з наук. літ.); *Банківська система України функціонує у досить складних економічних умовах, у той же час вона розвивається випереджальними темпами порівняно з іншими галузями економіки* (із журн.).

ВИПЕРЕДЖА́ЛЬНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість і стан за знач. **випереджа́льний.** *Стратегія екологічної освіти має ґрунтуватися на сучасному принципі випереджальності науки над природно-перетворювальною діяльністю людини* (з наук.-попул. літ.).

ВИПЕРЕДЖА́ЛЬНО. Присл. до **випереджа́льний.** *Важливо постійно бачити не тільки сьогодення, а й майбутнє, випереджально реагувати на виклики* (з публіц. літ.); *Вибір і реалізація стратегій флангового наступу потребують уміння бачити ринок, прогнозувати його розвиток, випереджально діяти* (із журн.).

ВИПЕРЕДЖА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **випереджа́ти.** *Методика розрахунку захисту внутрішнього ринку полягає в тому, щоб розрахувати такий рівень валютного курсу, який би забезпечив випереджання зростання цін на імпортовану продукцію* (з наук.-попул. літ.); *Маркетингова діяльність передбачає постійний пошук нових ринків і товарів, сфер діяльності, наступальні стратегії розвитку, випереджання конкурентів тощо* (з Інтернету).

ВИПЕРЕДЖА́ТИ, а́ю, а́єш, **ВИПЕРЕ́ДЖУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ПЕРЕДИТИ,** джу, диш, *док., кого, що.* 1. Рухаючись в одному напрямку з ким-, чим-небудь, виявлятися попереду, обганяти. *Та й побігли* [Грицько і Чіпка] *до верб, один одного випереджаючи* (Панас Мирний); *Спеціальний поїзд мчав мимо станції, випереджаючи пасажирські поїзди* (Іван Ле); *Коні повитягались, як змії, запінились, а не даються випередити, хоч задня підвода вже близько* (М. Коцюбинський); *Він так плавав, що ніхто з товаришів його випередити не міг* (Остап Вишня); * Образно. *Любіть один одного братньою любов'ю; випереджайте один одного пошаною!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); // Робити, виконувати що-небудь раніше від когось. *Каргат хотів був узяти принесене нею, але Розенберг випередив його: підскочив до дівчини і, вихопивши папірець, вп'явся в нього поглядом* (Ю. Шовкопляс); // З'являтися десь раніше від кого-, чого-небудь. *Вість про його утечу випередила його самого* (Г. Хоткевич); *У травні 1843 року Тарас Шевченко виїхав в Україну. Пісні й слава Тарасові випередили його* (з публіц. літ.).

2. *перен.* Досягати кращих результатів у чому-небудь, чогось більшого порівняно з ким-, чим-небудь. — *Учениця боляче реагує, що її випереджає в навчанні інша* (О. Донченко); *Демократизм Запорозької Січі на цілі століття випередив Європу* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́ПЕРЕДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́передити.** *Забігання вперед, випередження подій, так само, як і тупцювання на місці, однаково небезпечні* (із журн.); *Кожен банк, який займається продажем інвестиційних монет, активно готує перелік своїх пропозицій заздалегідь, орієнтуючись на випередження очікуваного попиту* (із журн.); *Аби досягти економічного і політичного прориву, ми маємо працювати на випередження* (з газ.).

ВИПЕРЕ́ДЖУВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до випереджування. *Для управлінської сфери, політики та економіки важливим є випереджувальне виявлення проблемних ситуацій і прогноз розвитку подій* (з публіц. літ.); *За допомогою анотування здійснюється популяризація і пропаганда нової періодики, а також випереджувальне сигнальне інформування про видання, що готуються до друку* (із журн.).

ВИПЕРЕ́ДЖУВАЛЬНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість і стан за знач. **випере́джувальний.** *Основними вимогами до шкільних навчальних завдань є новизна, високий рівень складності та випереджувальність* (із журн.).

ВИПЕРЕ́ДЖУВАЛЬНО. Присл. до **випере́джувальний.** *Життя триває, змінюється світ, у якому ми живемо, і не реагувати на ці зміни, не діяти випереджувально означає приректи себе на постійне відставання* (з публіц. літ.).

ВИПЕРЕ́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **випере́джувати.** *Основною нашою метою є інноваційність, випереджування тенденцій ринку та формування нових потреб споживачів* (з мови реклами).

ВИПЕРЕ́ДЖУВАТИ *див.* **випереджа́ти.**

ВИ́ПЕРЕДИТИ *див.* **випереджа́ти.**

ВИ́ПЕРЕДКИ, ів, *мн., рідко.* Гін, гонитва, перегони. *Умова була така, що батько од'їде дві верстви, махне біля верстового стовпа шапкою, і тоді починаються випередки* (М. Кропивницький); *Розпочинається, на перший погляд, дуже цікава гра у схованки та випередки. Поки міліціонер не дійшов до вагона, потрібно реалізувати свій товар* (з газ.).

ВИ́ПЕРТИ *див.* **випира́ти.**

ВИ́ПЕРТИСЯ *див.* **випира́тися.**

ВИ́ПЕСТИТИ *див.* **випе́стувати.**

ВИПЕСТО́ВУВАТИ *див.* **випе́стувати.**

ВИ́ПЕСТУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́пестувати.** *Чому обсипались яблука, не налиті соками, не випестувані сонцем?* (Д. Прилюк); *Сотні учнів, випестуваних великим педагогом А. С. Макаренком, боролися проти фашистських загарбників* (з газ.).

ВИПЕ́СТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **випе́стувати.** *Губернатор Нечуй-Каховський втішався грою музикантів, займався власною бібліотекою, колекцією мінералів, випестуванням саду* (із журн.); *Пропаганда здорового способу життя взагалі й випестування любові до книги зокрема є тими ідеями, які на даному етапі розвитку держави можуть згуртувати націю* (із журн.); *Історія фестивалю "Азовські вітрила", заснованого з метою пошуку талановитих дітей України, виховання, випестування майбутніх зірок української естради, розпочалась на славетному острові Хортиця* (з газ.).

ВИ́ПЕСТУВАТИ *див.* **випе́стувати.**

ВИПЕ́СТУВАТИ, ую, уєш, **ВИПЕ́ЩУВАТИ,** ую, уєш, *рідше* **ВИПЕСТО́ВУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ПЕСТИТИ,** ещу, естиш, **ВИ́ПЕСТУВАТИ,** ую, уєш, *док., кого, що.* 1. З любов'ю вирощувати кого-, що-небудь; дбайливо доглядаючи, добиватися найкращого стану, вигляду; викохувати. *Розуміється, це якраз щось для неї, вона все коней у свого батька випещувала* (О. Кобилянська); *Надміру випестуючи свого малюка, батьки наражаються на небезпеку виховати у дитині егоїзм, егоцентризм, що негативно може позначитися на характері, а згодом — соціальній поведінці підлітка* (з газ.); *Сучасне суспільство гостро відчуває потребу в духовності, яку нові покоління мають сприйняти, випестити у своєму серці і передати потім своїм нащадкам* (з публіц. літ.); *Справа не в тому, щоб виростити оберемок руж у лютому і скоренько продати, а вони пов'януть, не діставшись адресата, — хочу випестувати таку, щоб випромінювала досконалість* (із журн.); * Образно. *Сприятлива родинна аура формувала і випещувала голос славетної Соломії Крушельницької, створювала і розвивала*

природні задатки та сприятливу атмосферу для її щедрих і високих діянь во славу України (із журн.).

2. *перен.* Виховувати кого-небудь, впливаючи у певному напрямі на погляди, почуття і т. ін. *Диктат ніколи не створював прихильників влади, він завжди випестовував агресію і спротив* (з публіц. літ.); *Часто батьки забувають, що випестувати талановиту особистість треба з найменшого дитячого віку, з тих днів, коли дитина починає пізнавати світ* (із журн.); *До всіх, хто випестовує українських педагогів задля зростання гідних майбутніх громадян, хочеться ставитися з особливою повагою* (із журн.); *Нова дитяча академія випещує з маленьких геніїв майбутніх учених, дослідників, музикантів, артистів, спортсменів і художників* (з мови реклами); *Владичний святий отець Петро Могила обох їх* [Петронія і Микиту] *разом випестив у своїй академії* (Я. Качура); *У Другій світовій війні наш народ вистояв, випестував нове покоління представників, які організували й очолили післявоєнну відбудову народного господарства, підняття України з руїн* (з наук. літ.); *Ми хочемо випестити особливу касту українських журналістів — гордих, чесних, сміливих* (з мови документів).

ВИ́ПЕЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́пекти.** *Той хліб, що їли люди, був випечений з усякої всячини: там була й полова з остюками, і земля з куколем та горошком, і жолудів підкидали задля смаку* (Панас Мирний); *Теплий дух випеченого хліба залоскотав ніздрі* (В. Кучер); *Важко в самій імперії: .. кілька років був неврожай, де щось і родило на скелястих, сонцем випечених її нивах, те забирали за податки* (С. Скляренко); * У порівн. *Лице його стає червоним, як випечена цегла* (Григорій Тютюнник).

ВИ́ПЕЩЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ви́пестити.** *Оксамитовими ясно-зеленими килимами стелилися дбайливо випещені ниви німців-орендаторів* (С. Черкасенко); *Гаряча мужицька краса* [Мар'яни], *випещена й вичепурена в місті, тепер хвилювала в селі не тільки молодь, навіть жонатих* (С. Васильченко); *Семенові хочеться впасти на шию коневі, обняти його й говорити до нього ласкавою мовою, — він зрозуміє, ця шляхетна, випещена для блискавичного льоту тварина* (Л. Смілянський).

2. *у знач. прикм.* Гарний зовні завдяки дбайливому догляду. *Хуса похмурий, роздратований, проходжується по світлиці нерівним кроком, посіпуючи випещену бороду* (Леся Українка); *Люди сиділи в них* [у каретах] *гладкі, поважні, випещені* (Василь Шевчук); *На відкриту веранду вийшла випещена білолиця жінка з чорним, як смола, волоссям* (М. Руденко).

ВИ́ПЕЩЕНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **ви́пещений** 2. *Раптом він опинився в палаці, де веселилися напудрені та кучеряві пани і панії. Манірні, хитрі, жадібні, вони всміхались лагідно одне до одного, знімали маски і милувалися своєю випещеністю перед великим дзеркалом* (Василь Шевчук); *Є в ньому якась внутрішня сила і теплота. Високий, симпатичний, випещений, але це суто чоловіча випещеність* (із журн.).

ВИПЕ́ЩУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **випе́щувати.** *Виховання, викохування, випещування дитини виконує місію створення соціорегулятивного інструментарію, який використовується у процесі соціальної адаптації* (з наук.-попул. літ.); *Випещуванням у дитини найкращих рис характеру слід займатися із самого малечку — з пелюшок* (із журн.).

ВИПЕ́ЩУВАТИ *див.* **випе́стувати.**

ВИПИВА́КА, и, *ч. і ж., розм.* Той (та), хто любить пити алкогольні напої, зловживаючи ними. — *Постій, хто кумом був? Як-бо його? От і не згадаю... Ото випивака! Усіх перепив...* (Панас Мирний); *Він щодня похмеляється в селі або в місті й підібрав собі для кумпанії таких же випивак* (П. Козланюк).

ВИПИВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **випива́ти.** *Наб'ється людей — пальця просунути нікуди; говір-гомін — наче вода в лотоках шумує й клекоче; спірка і регіт; випивання та підкушування* (Панас Мирний); *Усі охоче пристали на таку пропозицію й скинулись по карбованцю, тільки Іван Петрович Куторкін .. зважив за потрібне уточнити підставу для випивання горілки в такий день* (Б. Антоненко-Давидович).

ВИПИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВИ́ПИТИ,** п'ю, п'єш; *наказ. сп.* ви́пий; *док.* 1. *що.* Пити яку-небудь рідину без залишку або певну її кількість. *Батько випиває чарку горілки, закусує і береться до нової роботи* (І. Франко); *Випивали терницю, їли рибку плотвицю* (А. Малишко); — *Оксен, хвала здоров'ю, натщесерце цілий глек* [молока] *випиває, та й нічого, а ви кухлика не подужаєте?* (Григорій Тютюнник); *Випий трошки сього зілля — Все лихо загоїть* (Т. Шевченко); *Було там усього і поїсти, і попити, так те все вже випили і виїли, а пити ще хочеться* (Панас Мирний); * Образно. *Квітки боятимуться струхнути її* [росу] *з себе, вони .. покірно хилитимуться, ждучи сонця, щоб випило воно ті важкі краплі* (Г. Хоткевич).

2. Уживати алкогольні напої, мати схильність до їх уживання. *Василь часами випивав, часами бив жінку* (Грицько Григоренко); // Проводити час у товаристві з ким-небудь, п'ючи алкогольні напої. *А там чоловіки, жінки випивають, закусують, щастя-здоров'я молодим посилають* (А. Тесленко); — *Тепер беріть що-небудь .. Як хтось наскочить — дядьки випивають у мене, і все чин чином...* (М. Стельмах); // *за кого — що.* Пити вино, горілку і т. ін., проголошуючи тости. *Ой, вип'ємо за дівчину, За дівчину вродливую, Весну мою щасливую* (Я. Щоголів); *Вип'ю за прощання — Прощання ще не зраджувало нам* (М. Вінграновський); // Бути в нетверезому стані. *Вона любила, як батько говорив вільно й весело, хоч се бувало тільки тоді, коли він випивав* (Леся Українка); [М а ш а:] *Ви часом, Микито Сидоровичу, не випили сьогодні?* (І. Микитенко).

3. *що.* Висмоктувати, витягати з кого-, чого-небудь щось. *Ой, да ви, комарики мої, да гей!.. За що, про що Ой, да ви кусаєте мене?.. Кров гарячу Ой, да випиваєте з мене* (з народної пісні); *Споконвіку Прометея Там орел карає, Що день Божий довбе ребра Й серце розбиває. Розбиває, та не вип'є Живущої крові* (Т. Шевченко); * Образно. *Дні видались жаркі, посушливі, гарячі. Сухі вітри випивали останню вологу з ґрунту* (А. Шиян); // Викльовувати (про очі). *Яструби з орлами випивали очі* (Сл. Гр.); *Кому спало б на думку шукати живу людину тут* [у горах], *на краю світу? Хіба що голодні орли прилетіли б випити йому* [Козакову] *очі* (О. Гончар).

Пи́ти (випива́ти) / ви́пити хильце́м *див.* **пи́ти.**

◊ **(1) Ви́пити / випива́ти (пи́ти) [гірку́ (по́вну)] [ча́шу] ([по́вний] ківш) [ли́ха, му́ки** *і т. ін.*] **[до кра́ю (до дна, до де́нця́)]** — зазнати повною мірою горя, страждань, клопоту, неприємностей; настраждатися. *Я випив чашу муки і страждання. Велику чашу, сповнену ущерть, І вже тепер нема мені вагання: Життя чи смерть!* (М. Вороний); *Він випив ківш лиха, і, можливо, котячі думки про облуду і марність*

цього світу повстали йому в котячій голові (В. Підмогильний); *Хоч би ж хтось хоч колись передав братам, яку він гірку чашу за них випив!..* (І. Багряний); *За коротке своє життя випила дівчина лиха повний ківш* (О. Ільченко); *О, ці самотні наші матері! Випивши повну чашу лиха, настраждавшись на холодних вітрах долі, вони прагнуть для своїх дітей найліпших затишків* (П. Загребельний); [З і н ь к а:] *Перед ким я скорилася, жебрала, у ногах лазила? — Перед катом своїм!.. Не скорялася, сьомий рік пила гірку, доп'ю її до денця* (М. Кропивницький); *— Я теж, Григорію Стратоновичу, пив свою чашу в тридцять сьомому році* (М. Стельмах); **(2) Ви́пити (ковтну́ти, сьорбну́ти, хильну́ти) [бага́то, чима́ло** *і т. ін.*] **ли́ха (го́ря, го́ренька** *і т. ін.)*: а) зазнати труднощів, лиха, біди. *Випив* [Київ] *горя доволі, не скорився хижаку: щоб звільнитись із неволі, став на боротьбу важку* (П. Тичина); *Олена Петрівна Дзоз переступила сороковий рік свого життя з вантажем складних переживань, ковтнувши вже чимало лиха та розчарувань* (Н. Рибак); *Відомо, що той, хто хильнув горя сам, той щиро співчуває горю іншого* (Л. Дмитерко); *Ковтнуть гіркого у житті прийшлось маленькій* [Марійці] (І. Гончаренко); *Багато горя сьорбнули Твердохліб і Ольга* (А. Хижняк); *Хай уже бавиться* [Світлана] *тією кокардою, коли не знає, скільки лиха сьорбнув із-за неї Валерик* (О. Гончар); *Громадяни Глинська, хильнувши біди, ставали горді, витривалі й винахідливі до всього* (В. Земляк); *Ох, і сьорбнув же я тоді горенька, і напився ж біди! Відкіль ті й борги взялися?* (М. Олійник); б) *(чого)* зазнати великих випробувань у зв'язку з чимсь. *Дух наступу! О, хто сьорбнув лиха відступу, тому особливо дорогий цей звитяжний наступальний дух!* (Яків Баш); **(3) Ви́пити сме́ртну ча́шу** — загинути (перев. на полі бою). *Олег! Ти чесно йшов у бій на ніч, на тьму криваву. Безсмертній пам'яті твоїй співає серце славу і тим, кого ти в бурі вів, з ким випив смертну чашу* (В. Сосюра); **Висиса́ти (висмо́ктувати, витяга́ти, випива́ти) / ви́ссати (ви́смоктати, ви́тягти, ви́пити) [всю] кров (си́лу, [всі] си́ли (со́ки))** *див.* **висиса́ти; Пи́ти (запива́ти) / ви́пити (запи́ти) мирову́ (зми́рщину)** *див.* **пи́ти.**

ВИПИВА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* Пас. до **випива́ти** 1, 3. *По врочистім богослужінні зачинався братський бенкет, випивався наварений мед, а вторговані з того гроші йшли до братської каси* (І. Огієнко).

ВИПИВА́ЧКА, и, *ж., фам.* Те саме, що **ви́пивка.** — *Чую носом, де в хаті добра випивачка!* (І. Нечуй-Левицький).

ВИ́ПИВКА, и, *ж., розм.* 1. Уживання алкогольних напоїв. *Настрій у письменника був препоганий. Звичайна випивка ніколи не могла б викликати щось подібне* (В. Собко); *Приливала кров, і від цього обличчя його ставало багрово-червоним, як після доброї випивки* (А. Шиян); // Гулянка з випиванням алкогольних напоїв. [1-й б а с:] *Он де Гострохвостий надибав собі дівчину! Ой братику, та тут нас жде велика випивка* (І. Нечуй-Левицький); *Буде тобі і випивка, буде тобі і свято* (Л. Забашта).

2. Алкогольні напої; те, що випивають. *Яків почав їсти; у роті в його* [в нього] *від випивки мов потерпло* (Панас Мирний); *Восени, в один невеличкий празник, він звелів .. зготувати закуску й випивку* (І. Нечуй-Левицький); *Той стіл .. накритий був білою скатертю і так тісно заставлений випивками і закусками, що, здавалось, маковому зерну ніде було впасти* (В. Винниченко).

ВИПИ́ЛЮВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до випилювання. *Випилювання лобзиком виконують на спеціальному випилювальному столику* (з навч. літ.).

ВИПИ́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **випи́лювати.** *Він показав кілька невеликих хрестиків... — З підручних матеріалів, — гордо пояснив Антропов. — Кістки з нашого котла, випилювання й шліфовка — мої руки* (П. Загребельний); *Якщо пилка при випилюванні дуже нагрівається, то варто на кілька хвилин припинити роботу, щоб вона охолола* (з навч. літ.); *Пиляний камінь одержують шляхом випилювання з масиву гірської породи або розпилюванням блоків-заготовок* (з навч. літ.); *Для випилювання виробів із фанери вам необхідно мати стандартний набір інструментів і пристосувань* (із журн.).

ВИПИ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́ПИЛЯТИ,** яю, яєш, *док., що.* 1. Пиляючи, робити отвір, заглибину. *Я спеціально робив такі в'язанки "з секретом": у поліннях випилював схов для листівок* (В. Нестайко); *У деяких комах яйцеклад на кінці зазублений на зразок пилки, за допомогою якої комаха випилює в рослині заглибину для відкладання яйця* (з наук. літ.).

2. Вирізуючи пилкою, виймати яку-небудь частину з чогось або виготовляти щось. *Щоб виправити помилку, довелося спускати водолаза і там, під водою, випилювати бруски із кліті відповідно до профілю днища* (Г. Коцюба); *Сашко сам напросився якось піти в підвал за брикетом, всунув там у замкову щілину розім'ятий у руках кавалок стеарину і тоді почав у своєму сарайчику випилювати згідно з цією формою ключа* (П. Загребельний); *У будівництві широко використовується камінь черепашник для виведення стін. Із нього випилюють так звані стінні блоки* (із журн.).

ВИПИ́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **випи́лювати.** *Черепашник у великій кількості використовується для виробництва стінових блоків, які випилюються з масиву ручним або механічним способом* (з наук. літ.); *Найперші прообрази ложок робилися ще за три тисячі років до нашої ери: вони ліпилися з глини чи випилювалися з кісток і рогів тварин* (із журн.).

ВИ́ПИЛЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́пиляти.** *Бачить Микита, що чиясь рука у випиляний отвір просувається... Тут Микита, не будь плохий, — хап!* (Б. Антоненко-Давидович); *Огорожа тут особлива, викладена із товстих цеглин, випиляних із ніздрюватого черепашнику* (Ю. Збанацький); *Він показав кілька невеличких хрестиків, акуратно випиляних з білої кістки, до блиску одшліфованих, з якимсь немудрим різьбленням на них* (П. Загребельний).

ВИ́ПИЛЯТИ *див.* **випи́лювати.**

ВИ́ПИН, у, *ч.* Випнута частина чого-небудь. *Ліве передсердя у людини має невеликий випин — так зване вушко серця* (з наук.-попул. літ.); *Скелястий випин Карантинного мису. В зелених заростях — дві величезні нори, залишки вирубаних у скелі склепів* (із журн.).

ВИПИНА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **випина́ти** і стан за знач. **випина́тися.** *Унаслідок усушки та усадки зрубу можливі бокові випинання і деформація стін* (з наук. літ.); *Педколектив школи наполегливо працює над усуненням недоліків, долає самозаспокоєність, випинання успіхів* (із журн.).

ВИПИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВИ́ПНУТИ,** *рідко* **ВИ́П'ЯСТИ,** пну, пнеш, *док.* 1. *що.* Напружуючи, надимаючи, виставляти що-небудь наперед. *Мале дурне: пхикає собі,*

оченятами блискучими поводить, устоньки випинає (Панас Мирний); *Уславлений бунтарник* [бунтар] *Терпило колесом випинав могучу грудину з розстебнутого пальта і казав промову* (С. Васильченко); *Хаєцький перший енергійно підводив голову, випнувши вуса вперед* (О. Гончар); // *розм.* Широко розкривати (очі); витріщати. *Кобза, як не випинав баньки, щоб розгледіть молодих, однак не розгледів: одно — далеченько, а друге — в юрбі* (О. Стороженко).

2. *кого, що, перен.* Робити помітним, виділяти серед інших, наголошуючи на чому-небудь. *Випинаючи своє "я", Горбенко охоче брав на себе обов'язок скрізь і всюди репрезентувати нашу дослідну станцію* (Я. Гримайло); — *Коли пішла мова про лаври, ти випнув свою особу. Он який я: "дивіться і тіштеся!"* (Н. Рибак).

ВИПИНА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ВИ́ПНУТИСЯ,** *рідко* **ВИ́П'ЯСТИСЯ,** пнуся, пнешся, *док.* 1. Виділятися, ставати помітним, напинаючи якесь покриття, верхній шар і т. ін. *В нагрудній кишені стирчить олівець і випинається записна книжка* (Ю. Яновський); *Ліворуч від корабля закипіла вода, випнулася велетенською водяною кулею* (Ю. Логвин); // Видаватися, виступати наперед (перев. про частини тіла); стирчати. *Коли б не сивуваті вуса, що пропелером випиналися перед маленьким рудим обличчям, йому можна було б дати ніяк не більше сорока п'яти* (С. Добровольський); *На спині в нього випинався помітний горб* (С. Чорнобривець); *На довгій хрящуватій шиї гостро випинався кадик* (О. Гончар); *Батькове обличчя схудло, випнулися вилиці* (О. Донченко); // Виділятися при напруженні, русі. *Жартує та сміється* [Мокрієвська], *аж вилиці випинаються на сухих щоках* (І. Нечуй-Левицький); *Челканов почервонів і з гордощів стиснув щелепи так, що м'язи на його щоках випнулись твердими ґульками* (І. Микитенко); // Виділятися над якоюсь поверхнею. *На пагорбах під сонцем випиналася з відталої землі перша свіжа, яскраво-зелена трава* (А. Шиян); *З-під води випиналися два штурпаки* (Є. Куртяк); *Пень був низький, ледь випинався з землі* (В. Дрозд); // Збільшуватися в об'ємі від чого-небудь; здуватися. *Бранці збилися купою під муром, у тому місці, де долівка випиналась горбом і зоставався сухий, без води, куток* (Ю. Смолич); *Дуже часто на тілі гідри виникає маленький горбик — випинається стінка її тіла* (з навч. літ.); // Підніматися над чим-небудь; височіти. *Вдалині .. випиналися вгору, наче дві дротинки, щогли пароплава* (М. Трублаїні); *Василько побачив Червону скалу, що випнулась удалині навпроти Замкової гори* (А. Турчинська).

2. Напружуючись, розправлятися, розгинатися. *Пружинив ногами Денис, випинався тілом, а вирватися не міг. Але скоро він відчув, що пальці старого вже не так міцно тримають його* (Григорій Тютюнник); *Щоб вільніше почутися, він випнувся всім тілом і дихнув* (Т. Осьмачка); *Випнувся* [Бер] *на весь свій зріст і врізався своєю головою напасникові в живіт* (П. Колесник).

3. *перен.* Робитися помітним, виділяти себе серед інших. *Що б там не доводили, як би не випиналися формалісти-модерністи, але завдання мистецтва — очищати, лікувати, поліпшувати людську натуру, а не просто розважати, епатувати, дратувати* (із журн.); *Гравці нашої команди не люблять випинатися перед глядачами — краще вийти на гральний майданчик і перемогти — оце і вся реклама* (з газ.).

ВИПИРА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **випира́ти** і стан за знач. **випира́тися.** *Зовнішніми ознаками сколіозу є нерівне положення плечей, випирання кута однієї лопатки, асиметрія талії* (з навч. літ.); *Шийний остеохондроз супроводжують відчуття випирання очних яблук, туману в очах, мушок та райдужних кіл у полі зору* (з газ.).

2. *с. г.* Оголення вузла кущіння разом із корінням в озимих злаків, що загрожує їм загибеллю під час танення снігу. *Рано навесні посіви озимини боронують, за винятком тих ділянок, де вона слабо розкущилася або має ознаки випирання* (з наук. літ.); *Випирання або виштовхування рослин із ґрунту разом із корінням може відбуватися у результаті неодноразового замерзання й відтавання в осінній та весняний періоди* (з навч. літ.).

ВИПИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВИ́ПЕРТИ,** пру, преш; *мин. ч.* ви́пер, ла, ло; *док.* 1. *тільки недок.* Видаватися, виступати наперед, назовні; випинатися. *Став і стояв біля якогось дерева, широко розкривши рота, з викоченими в темряву очима, що випирали йому з орбіт від перевтоми* (І. Багряний); *Шофер Платонов спав на передньому сидінні, його ноги випирали з прочинених дверцят* (Л. Дмитерко); *Шинеля та чоботи збиті, руді, Наган випирав з-під поли* (П. Воронько).

2. *тільки недок., перен.* Чітко проступати, бути виразним. *Його злоба випирала не лише з очей, а, здається, і з гострих ребер* (І. Багмут); *Навіть з цього ділового паперу так і випирало шляхетське презирство і витончена наруга* (М. Стельмах).

3. *кого і без прям. дод., фам.* Грубо проганяти, випроваджувати силоміць кого-небудь звідкись. [Н е д о р о с т о к:] *Ти мені не завдавай брехні, бо .. з хати в шию випру!* (С. Васильченко); *Він кинувся поміж братами, розметав їх в різні боки, Тимка випер за поріг* (Григорій Тютюнник); // *що.* Натискуючи, виламувати, викидати, видаляти що-небудь звідкись. *Тим часом бидло випирає хвіртку і частину перегородки і вривається на передній план* (Леся Українка); *Казанцев .. випер через вікно здоровий узол і швиргонув через тин на віз* (І. Нечуй-Левицький).

◊ **(1) Ви́перло ду́шу** *чию, з кого* — хто-небудь помер (про людину), здох (про тварину). *Звечора коня звалило... На ранок кінську душу виперло* (К. Гордієнко); **(2) Випира́є дух,** *безос.* — дуже важко дихається. *Душить її, під серце підступає, у грудях давить, дух випирає...* (Панас Мирний); *Холодний поміст давив мою щоку, перед очима я бачив чобіт, великий, мокрий, а на мені вага — коліна, руки, аж випирало дух...* (М. Коцюбинський); *Від швидкої ходи випирало дух, піт заливав очі, а в горлі щеміло* (Григорій Тютюнник); **Дух ви́йшов (ви́скочив,** *грубо* **ви́пер)** *див.* **дух.**

ВИПИРА́ТИСЯ, а́юся, а́ється, *недок.*, **ВИ́ПЕРТИСЯ,** пруся, прешся, *док.* 1. *розм.* Із силою пробиваючись, виходити назовні. *Аж ось почулось важке зітхання, наче дух випирався з тіла* (Панас Мирний); *Колючі будяки, в руку завтовшки, злючка дереза, кучеряві коров'яки — все тягнеться, випирається до золотого сонця* (С. Васильченко).

2. Видаватися, виступати наперед, назовні. *В трьох кишенях понакладено всього стільки, що вони випиралися, як торби* (Іван Ле); *Лопатки випираються* [у левенят] *горбами вгору над хребтом, могутні шиї схилені вниз до життєдайної вологи* (Ю. Логвин).

3. *фам.* Ставати попереду інших. [В а р к а:] *У неділю була я в церкві.* [Д е м к о:] *Чув я вже. Не то що люде* [люди], *а й титар здивувався, що виперлася на сам перед, мало ставників не поперевертала!* (М. Кропивницький); *Нарешті наперед виперся шляхтич, тілистий, з булькатими очима, й затряс канчуком* (П. Панч).

ВИ́ПИС, у, *ч.* Те саме, що **ви́писка** 2. *Мотуз .. навіть дістав усі виписи з метрики* (І. Нечуй-Левицький).

ВИ́ПИСАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́писати.** *Не помогли жодні ліки, що були виписані в найновішій лікарській книзі* (Н. Королева); *Ордер на одну з кімнат був виписаний на ім'я Лариси* (М. Руденко); *Були на ній* [чашці] *виписані гірлянди квіток* (Леся Українка); * Образно. *Він поглянув у далину, та побачив тільки виписану на блакить неба дзвіницю, що підставляла під сонце постарілий шолом бані* (М. Стельмах); * У порівн. *Лежав і оповідав* [Мирон Данилович] *про млин — тихо, ніби виписаний з лікарні* (В. Барка); // **ви́писано,** *безос. пред. На оранжевому тлі базарного майдану під широким гіллям великого платана, стовбур якого виписано гарячим цитриново-жовтим хромом, стоїть невеличкий з фіолетового каменю складений духан* (В. Домонтович); *Сестра Наташа, яка проводжала їхню команду до вокзалу, почувала себе з студентами так, ніби була винною в тому, що їх виписано передчасно* (О. Гончар).

ВИ́ПИСАНІСТЬ, ності, *ж.* Детальне, докладне зображення чого-небудь (персонажів, обставин, природи і т. ін.) у витворі мистецтва. *Майстерна виписаність робить фрески схожими на твори станкового мистецтва, що ніби розвішані на стінах храмів* (із журн.); *Виписаність персонажів.*

ВИ́ПИСАТИ *див.* **випи́сувати.**

ВИ́ПИСАТИСЯ *див.* **випи́суватися.**

ВИ́ПИСКА, и, *ж.* 1. *розм.* Дія за знач. **випи́сувати, ви́писати** 1, 5. *За столом завжди зустрічав їх* [арештантів].., *збивши на потилицю кашкета, веселий надзиратель Савченко, що порядкував випискою* (С. Васильченко); *Всюди він, ця нахабна фізіономія. Набачить — і доносить ординаторові. Той, звичайно, лякає випискою із санаторію* (М. Хвильовий).

2. Те, що виписане з певного документа, якогось тексту. *Дякую теж за виписки з "Лялечки"* (М. Коцюбинський); *Секретар .. записав постанову в протокол і потім зробив виписку* (І. Микитенко); *Додому повернулась* [Марійка] *пізно з книжками і зошитом, заповненим виписками* (О. Донченко).

ВИПИСНИ́Й, á, é. 1. Який доставляється за письмовим замовленням. *І ви, читачу мій ласкавий, В своїй колясці виписній Покиньте місто і забави, Порі пристойні зимовій* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна).

2. Стос. до виписки. *Виписна книжка.*

Виписні́ козаки́ *див.* **коза́к.**

ВИПИ́СУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **випи́сувати.** *Виписуванням слів із книжок для укладання майбутнього словника займалася дружина Б. Грінченка — М. Загірня* (з наук.-попул. літ.); *Популярний донедавна спосіб продажу автомобіля шляхом виписування покупцеві генерального доручення (із правом продажу) став невигідним* (із журн.); — *Мені здається, що не так ганьбить чоловіка виписування ґудзиків з Парижа, як дурні хлоп'ячі жарти, схожі на жарти сільських парубків...* (І. Нечуй-Левицький); *Образно кажучи, сценарій треба писати двома руками: в одній — маленький тонкий пензель для виписування очей і вій, а в другій — великий пензель для широкого, розмашистого письма стокілометрових просторів, пристрастей, масових рухів* (О. Довженко).

ВИПИ́СУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ПИСАТИ,** ишу, ишеш, *док.* 1. *що.* Переписувати звідки-небудь слова, частину тексту і т. ін. *Дашкович сидів над німецькою книжкою і виписував деякі місця* (І. Нечуй-Левицький); *Скалозуб мав навіть спеціальний журнал в дуже дорогій палятурці* [палітурці] *з золотистими обрізами, в який виписував або наклеював вирізки з газет про ріжні випадки гоніння на українство* (В. Винниченко); *Давид .. рився в книжках і виписував якісь цифри* (А. Головко).

2. *що, кому.* Складати, писати якийсь документ для видавання кому-небудь. — *Розпустив своїх підлеглих, а тепер виписуєш рецепти, як та чим їх* [новачків] *лікувати...* (Є. Доломан); *Контролер притулився до стінки й задоволено виписав квитанцію* (Б. Антоненко-Давидович); — *Хто без документів — того хапають і до в'язниці. А в мене ніякого посвідчення немає. — Я тобі випишу,— сказав я* (Р. Андріяшик).

3. *що, кому.* Замовляти що-небудь письмово. *Усе якісь новини заводить* [управитель], *машини виписує* (Панас Мирний); — *Лісництво у нас потроху виписує людям дерево* (М. Стельмах); *Дуже добре, серденько, що виписала паперу* (М. Коцюбинський); // *розм.* Те саме, що **передпла́чувати.** *Він все скуповує книжки.., виписує французькі та німецькі часописи* (І. Нечуй-Левицький); *Бронко відразу помітив, що читальня виписувала не всі журнали* (Ірина Вільде); *Волосний старшина Михайло Гудзь — наш чоловік... не проти... аби до книжки зазирнути. Газету виписує і читає вечорами...* (Ю. Хорунжий); // *кого, заст.* Викликати кого-небудь письмово для виконання певних функцій. *Молода бариня .. виписала з свого села нового прикажчика* (Панас Мирний); — *Побоявся пан довірити її* [машину] *мужикам, а виписав машиніста з якоїсь Голландії* (В. Речмедін).

4. *що.* Ретельно писати, виводити літери, деталі креслення і т. ін. *Чепурненько виписав* [Павлуша] *на сторінці і підпис: "П. Діденко"* (А. Головко); *Його* [лист] *згорнули вчетверо і поклали в конверт — без марки, бо на фронт, — і виписали адресу: номер польової пошти* (Ю. Смолич); // *кого, що.* Старанно вимальовувати кого-, що-небудь. *Любовно виписали з хистом художники село своє* (І. Гончаренко).

5. *кого.* Письмово оформляти вибуття кого-небудь звідкись, із чогось і т. ін. *Коли траплялася вагітність, дівчину виписували з реєстру й відсилали на хутір* (Г. Хоткевич); *Незадовго до початку останньої чверті* [навчального року] *Євгенію Григорівну виписали з лікарні* (О. Донченко); — *Ви що собі надумали? Хочете, щоб я вас із санаторію виписала!* (А. Головко); *Одержав* [старшина] *від губернатора такий папір, щоб князь Прозоровський виписав його з підданців і повернув загарбане добро* (С. Добровольський).

6. *кого, що, перен.* Описувати, зображувати засобами мови. *Дарма* [даремна] *праця виписувать те, що ділось в Антосьовім молодім серці, як під'їжджав він до свого села: от-от! От-от! І дома буде!* (А. Свидницький); *По-новому виписує образи людей Микола Зарудний, прагнучи заглибитись у психологію своїх персонажів, у їхнє внутрішнє життя* (з навч. літ.); *З любов'ю виписав письменник О. Маковей образ Сагайдачного* (з навч. літ.).

7. *що, перен.* Робити, виконувати які-небудь фігури під час руху. *Закінчилась та тиха і задумлива пора бабиного літа, коли у прозорому повітрі виписує різні фігури срібляста павутинка* (із журн.); *Новенькі автомобілі на швидкості виписували досить складні віражі, випереджаючи один одного, долали штучні перепони, демонструючи високу маневреність* (з газ.); *Ось з розгону черкнула* [Христина] *підківками лід і, вигинаючись, виписала ними перше півколо* (М. Стельмах).

◊ **Писа́ти (випи́сувати) мислі́те** *див.* **писа́ти; Плести́ (писа́ти, випи́сувати** *і т. ін.)* **/ ви́писати кре́нделі** *(рідко* **кре́нделя) нога́ми** *див.* **плести́.**

ВИПИ́СУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВИ́ПИСАТИСЯ,** ишуся, ишешся, *док.* 1. Письмово оформляти своє вибуття звідки-небудь, із чогось. — *Був такий у білій гарячці. Здається, видужав. Я зараз* .. — *Вийшовши, сказав* [смотритель], *що вже третій день, як Довбня виписався* (Панас Мирний); — *Мені до Марини у лікарню треба піти, вона скоро випишеться* (В. Собко); *З моєї ланки виписалась* [Уляна], *на бригаду ходить берегами, щоб тільки не йти мимо мого двору* (Ю. Мушкетик).

2. *тільки недок.* Пас. до **випи́сувати.** *Існує два види конспектів: текстуальний (найважливіші положення виписуються у вигляді точно документованих цитат) і вільний (стислий виклад праці)* (з наук. літ.); *Обмежено виписувалися з-за кордону без цензури книги і періодичні видання* (Є. Гуцало); *Завжди в його* [М. Рильського] *творчості* .. *пейзаж виписується не як самоціль, а як розгорнутий образ для ствердження мислі* (А. Малишко).

ВИ́ПИТ, у, *ч., розм.* Розпитування, допит. *На випиті важливо, щоб свідок не ухилявся від запитань і давав чіткі логічні відповіді слідчому* (з Інтернету).

ВИ́ПИТАТИ *див.* **випи́тувати.**

ВИ́ПИТИ *див.* **випива́ти.**

ВИ́ПИТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́пити** 1, 3. *Зайво випитий ківш угорського вина з ніжних рук молодої Барбари* .. *ламав священні вояцькі звичаї* (Іван Ле); *Випитий мед потроху розв'язував язики* (І. Білик); *І кінські черепи, об'їдені рамена, І очі, випиті шуліками дотла, Ах, коні вороні, не знали ви стремена, В обочинах крутих погибли без сідла!* (А. Малишко); // **ви́пито,** *безос. пред. І коли вино було випито і борщ та смажена баранина були з'їдені, вони таки справді непомітно вислизнули з хати* (М. Чабанівський); *В українців могорич вважався позитивною ознакою різних торговельних угод та договорів. Після того як могорич було випито, договір вважався непорушним* (з наук. літ.).

ВИПИ́ТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **випи́тувати.** — *Пан старець хоче корчмарем стати? — дивується Ярина, а в душі непокоїться: для чого це випитування?* (М. Стельмах); *Все тоді було — погрози і злість, допитування і випитування* (І. Чендей).

(1) Випи́тування на му́ках, *заст.* — допит із тортурами, катуванням. *П'ять озброєних грабіжників вдерлися в дім архімандрита і випитуванням на муках намагалися дізнатися, де він ховає гроші* (із журн.).

ВИПИ́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ПИТАТИ,** аю, аєш, *док., кого про кого — що, у кого — що і без дод.* Настійливо розпитувати, намагаючись дізнатися про кого-, що-небудь. — *Василечку, голубчику, соколику мій! Не випитуй же в мене, чи люблю я тебе* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Нащо крутити, Іване Семеновичу? Чи не ви ж ото випитуєте його щоденно про мої досліди?* (Ю. Яновський); *Мати була на цьому засіданні і Женя випитала в неї про все* (Л. Смілянський); *Кочубеїха намагалась випитати у дочки, про що розмовляв з нею гетьман* (Ю. Мушкетик).

◊ **(1) Випи́тувати ро́зуму** *у кого і без дод.* — дізнаватися про що-небудь у когось або перевіряти чию-небудь обізнаність у чомусь. — *Де ви мене в лісі бачили? Де? — з викликом глянув на полісовщика. — Дурний ти, мов колода, а не журишся. Гадаєш, розуму випитую? Ви біля мене вже порожняка мчали* (М. Стельмах); *Чому ти мені свою гречку не показуєш? Приїхав розуму випитувати в старого? .. Знаємо ми таких хитрих!* (М. Стельмах).

ВИПИ́ТУВАТИСЯ, ується, *недок., рідко.* Те саме, що **випи́тувати.** *Він* [лікар] *стукав, слухав, випитувався, оглядав язик* (О. Маковей); — *Ну, чому, чому ти прийшла до мене? — випитувався я крізь танець* (А. Чайковський).

ВИПИХА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **випиха́ти.** *Оце .. випихання другого не позволяє нам іти рівним рядом* (І. Франко).

ВИПИХА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВИ́ПХАТИ,** аю, аєш, **ВИ́ПХНУТИ,** ну, неш, *док., розм.* 1. *кого і без прям. дод.* Пхаючи, примушувати вийти звідкись, кудись, стати десь. *Уляна з кулаком на дорогу випихає Андрійка за двері* (М. Коцюбинський); *Господиня дає горщик з борщем, що він уже його сьорбав третій день, і випихає в темну хижку* (П. Панч); *Три жінки в нерішучості зупинились біля дверей, випихають одна одну наперед* (І. Цюпа); *Пані випхала тоді Настю за двері* (Марко Вовчок); *Гладкого й зблідлого Синявіна випхнули надвір із хати, і він упав під арбу* [гарбу] (Іван Ле); // *що.* Пхаючи, витискати, висовувати, вивозити поперед себе. *Об'їзд був важкий. Часом .. забивалися в такі чагарники, що ледве видиралися з них, з усіх сил випихаючи машину* (Іван Ле); *Ліля і Марія випхали перед собою до їдальні крісло-коляску, де напівлежав Геннадій* (І. Волошин).

2. *кого, перен.* Змушувати кого-небудь залишити свій дім, село і т. ін. — *Аби вас випхнути з села, а то ви мені і за вухом не свербите. А випхнути треба, бо зовсім пропаде Хведір* (Панас Мирний); // Примушувати кого-небудь робити щось, залишивши свій дім, село і т. ін. *Невістку свою в найми випхала* [Кониха] (Грицько Григоренко); // Силою або похапцем видавати заміж. — *Вона* [мати] *тебе випихає на троє дітей, аби не за мене* (Ганна Барвінок); *Багато людей було тієї думки, що опікуни Ладики силоміць випхнули Олену за богослова Річинського* (Ірина Вільде).

◊ **(1) Ви́пхати в пле́чі (в поти́лицю)** *кого і без дод., зневажл.* — грубо вигнати кого-небудь звідкись. [С а ш а:] *Та що ж, мамо, коли так трудно, — я собі місце найду!* [К р а с о в с ь к а:] *Яке місце? Учителькою станеш, щоб другого дня в потилицю випхали* (Олена Пчілка); — *Як бачите, юначе, поміщик Ґалаган не марнує часу. Поки ви з мужиками взуєте його в постоли (чи як пак там у того Коцюбинського?) та в плечі випхаєте з маєтку, уже й нову спеціальність набуду* (А. Головко).

ВИПИХА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ВИ́ПХАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док., розм.* 1. Те саме, що **відправля́тися** 1. *Куди ж їй з таким маленьким дитяточком у дорогу випихатися!* (А. Шиян); *Якщо ти випихаєшся на вулицю до сьомої — ти хапаєш свою пайку шкідливих речовин і тебе цілий день викручує, розумієш?* (С. Жадан).

2. Із труднощами виходити, вилізати, виїжджати і т. ін. звідки-небудь. *Мотор автобуса десь там ззаду спокійно діє, пасажири всідаються, .. ціла велика, потужна коробка, напхана людьми, рушає з свого місця, обережно випихається з-під накриття* (У. Самчук); *Комендант устав, випхався з-за парти* (Іван Ле).

3. *тільки недок.* Пас. до **випиха́ти** 1. *Непрохані гості випихалися з хати* (із журн.).

ВИПИ́ХАЧ, а, *ч., розм., рідко.* Той, хто випихає, виганяє когось. *Се твої випихачі: і тебе випхнуть з світа, а самі зостануться* (Сл. Гр.).

ВИ́ПИЩИК, а, *ч., іст.* Те саме, що **Виписни́й коза́к** *(див.* **коза́к).** *Завели* [поляки] *реєстр на шість тисяч душ .., і намагалися всіх козаків випищиків, себто виписаних з реєстру, повернути у панських хлопів* (А. Кащенко); *Не мав Сагайдачний широкої популярності серед козацтва. Особливо ж були настроєні проти нього так звані випищики, яких він на основі угоди з урядом викреслив із реєстру* (з наук. літ.).

ВИ́ПІК, у, *ч.* 1. Випечений, спечений виріб. *Дивиться Левко на хлібину, яка золотими краплинками іскриться проти місяця. Це так ловко його мати уміє жовтком помастити свіжий випік* (М. Стельмах).

2. *перев. мн., рідко.* Червоні плями на обличчі (від злості, хвилювання і т. ін.). *Тільки червоні випіки рум'янцю на її смаглюватих щоках свідчили про невтишні бурі, які бушували в Лялинім серці* (П. Загребельний).

ВИПІКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **випіка́ти.** *Посідали* [Іван із Максимом] *на призьбі перепочити та щоб не плутатись під ногами в жіноцтва, заклопотаного .. справою випікання весільного короваю* (Ю. Смолич); * Образно. *Сатирики і гумористи плідно продовжують традиції Остапа Вишні, головна з яких — гостре реагування на всі запити сучасності, випікання суспільних болячок і виразок* (із журн.).

◊ **(1) Випіка́ння оче́й** — уїдливі дорікання, докоряння кому-небудь чимсь. *Лучче* [краще] *в чужій хатині, та весело, ніж у своїй, та невгіддя.., та випікання очей* (Ганна Барвінок).

ВИПІКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВИ́ПЕКТИ,** ечу, ечеш; *мин. ч.* ви́пік, пекла, ло; *наказ. сп.* ви́печи; *док., що.* 1. Тримаючи певний час у гарячій печі, духовці і т. ін., виготовляти (хліб та інші вироби з тіста). — *Бабуня з пекарями випікають п'ять тонн хліба й булок* (В. Кучер); *Намолов муки цапок Повний кадуб і мішок. А цапиха із муки Випікає пиріжки* (М. Стельмах); [К в а с о л и х а:] *Не кожна й молодиця зугарна до смаку випекти хліб* (М. Кропивницький).

2. Пропікати, доводити до готовності. *Звечора в комуні пекли хліб. — Добре випікайте, — наказував товариш Третяк, — а то гості не схочуть їсти* (О. Донченко); *Коли гювеч — болгарська національна страва — готовий, його заливають яйцями, збитими з кисляком, і знову випікають, поки не зарум'яниться* (з наук.-попул. літ.); * Образно. *Новостворені недержавні інституції дійшли до того, що за 10 місяців навчання "випікають" юристів "міжнародного класу"* (з газ.).

3. Знищувати вогнем або чим-небудь розпеченим. *Уже на третьому полі Турки-яничари ловили* [Степана], *До стовпа в'язали, Очі виймали, Гарячим залізом випікали* (Т. Шевченко); * Образно. *Як з пам'яті людської випечеш те, що викарбувалося міцно, від дідів-прадідів передане?* (А. Хижняк).

4. Робити знаки чим-небудь розпеченим; випалювати. *Витесавши веретенце, Василько дістав кусок заліза, погрів його на вогні й почав випікати на кудельці різні узори* (А. Турчинська); — *Звісне діло — баришник... Звик на краденых конях тавра випікати* (Григорій Тютюнник).

◊ **Коло́ти (випіка́ти, пекти́, вибива́ти** *і т. ін.)* **о́чі** *див.* **коло́ти.**

ВИПІКА́ТИСЯ, а́ється, *недок.,* **ВИ́ПЕКТИСЯ,** ечеться, *док.* 1. Добре пропікатися, ставати готовим (перев. про вироби з тіста). — *Потривай трошки! Треба заглянути в піч, чи випікся хліб, — говорила Онисія Степанівна* (І. Нечуй-Левицький); *По тому, як випечеться коровай, угадували життя майбутньої сім'ї* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **випіка́ти.** *Булочка сніданкова випікається з борошна вищого ґатунку опарним способом за традиційною технологією у ротаційних печах* (з наук.-попул. літ.); *Випікаються кекси звичайно у видовжених або циліндричних формах* (із журн.).

ВИПІРНА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВИ́ПІРНУТИ,** ну, неш, *док.* Пірнаючи, з'являтися знову на поверхні води. *З цієї кручі хлопці, як купалися, стрибали сторч головою і потім далеко-далеко випірнали* (Б. Грінченко); *Умк кинувся, щоб рятувати брата, але не встиг добігти до берега, як побачив Волохана, що випірнув з-під води* (М. Трублаїні); * Образно. — *Я ненавиджу літературу, — сказала Олеся, випірнаючи з потоку моїх слів* (В. Дрозд).

ВИ́ПІРНУТИ *див.* **випірна́ти.**

ВИ́ПІТ, поту, *ч., вет., мед.* Рідина, що збирається в тканинах і порожнинах тіла людини і тварини при запальних ураженнях; ексудат. *Плеврит характеризується запаленням листків плеври з подальшим зрощенням їх між собою або утворенням випоту в плевральній порожнині* (з наук. літ.); *Палички сибірки і спіральні нитки знаходились завжди разом із рідинами організму (кров'ю й випотами), унаслідок чого неможливо було визнати, що саме вони відіграють головну роль при сибірці та поворотній гарячці* (з наук.-попул. літ.).

ВИПІТНИ́Й, а́, е́, *вет., мед.* Стос. до випоту. *За характером ураження плеврити поділяються на сухі та випітні* (з наук. літ.).

ВИ́ПІЧКА, и, *ж.* 1. Те саме, що **випіка́ння.** *Випічка духмяного хліба — ціла народна наука* (А. Крижанівський); *Усі процеси, від засипання борошна до випічки пряників, механізовані* (з газ.); // Спосіб або якість випікання. — *Здрастуйте, пане Франко! Чого так пізно? А я приготував для вас буханець! Випічка — пух...* (П. Колесник); *За вказівкою лікаря хворий може одержувати білий хліб звичайної випічки* (з наук.-попул. літ.).

2. *збірн.* Випечені вироби. *Асортимент дієтичної випічки досить різноманітний* (з наук.-техн. літ.).

ВИПІЧНИ́Й, а́, е́. Стос. до випічки. *У цьому році заплановано реконструкцію приміщень підприємства під випічний цех, магазин, кафе та частину підсобних приміщень* (з газ.); *Підприємства громадського харчування продають напівфабрикати, кондитерські та випічні вироби в роздрібну торговельну мережу* (із журн.).

ВИ́ПЛАВАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Плаваючи, побувати в багатьох місцях. *Щуки й попливли; і де вже не виплавали по морю, де вже не шукали перстень — нема!* (з казки).

ВИ́ПЛАВИТИ *див.* **виплавля́ти.**

ВИ́ПЛАВИТИСЯ *див.* **виплавля́тися.**

ВИ́ПЛАВКА, и, *ж.* 1. Те саме, що **ви́плавлення** і **виплавля́ння.** *На цих землях давалася виплавка різних металів* (Г. Колісник); *Наявність хоч і незначних покладів залізної руди на Бойківщині й виплавка з неї заліза сприяли розвиткові ковальства* (з наук. літ.); *На сьогодні освоєно ефективні технологічні процеси виплавки сталі в кисневих конвертерах* (з наук.-попул. літ.).

2. Те, що виплавлене. *Через рік після запуску добова виплавка у доменній печі становила 1975 тонн, що перекрило проектну потужність агрегата "Запоріжсталі"* (із журн.).

ВИ́ПЛАВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́плавити.** *Наш час над усе підносить цифри тонн виплавленого чавуну, випущених моторів і продукованих кіловатів електроенергії* (із журн.); *Жінка, яка розповідала про церкву, навіть дозволила вдарити у дзвін на вежі, виплавлений ще в XVI ст.* (з газ.); // **ви́плавлено,** *безос. пред. У листопаді 1897 року на Єнакіївському металургійному заводі було виплавлено перший чавун* (із журн.).

ВИ́ПЛАВЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́плавити.** *Технічні знання й навички необхідні у розвідуванні та видобутку руди, первинному виплавленні металу, отриманні штучних сплавів із визначеними якостями* (з наук.-попул. літ.); *В епоху бронзи та міді вогонь використовували не лише для обігрівання житла, а й для виплавлення металу з руди* (з навч. літ.).

ВИПЛА́ВЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **виплавля́ти** і **випла́влювати.** *Ґрунти Полісся малородючі, зате є багато лісів, рік і боліт, що створили сприятливі умови для вирощування льону і розвитку ткацтва, обробляння деревини й заліза, виплавлюваного з болотної руди* (з наук. літ.); *Автоматизація конвертерного процесу дає можливість істотно підвищити його ефективність і якість виплавлюваної сталі* (з наук.-техн. літ.).

ВИПЛА́ВЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **випла́влювати.** *Перший рудник, перша шахта, перший досвід гірничої справи і виплавлювання чавуну на мінеральній основі — цього достатньо, щоб вважати Лисичанськ одним із найвідоміших в історичному плані міст Луганщини* (з газ.).

ВИПЛА́ВЛЮВАТИ *див.* **виплавля́ти.**

ВИПЛАВЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виплавля́ти.** *У металургії важливим технічним винаходом на початку XX ст. став конверторний (томасівський) спосіб виплавляння сталі з чавуну з великими домішками сірки й фосфору* (з наук.-попул. літ.); *Для виплавляння металевих сплавів у ливарних цехах звичайно використовують металобрухт відомого хімічного складу чорних і кольорових металів, спеціальні сплави (лігатури) та відходи власного виробництва* (із журн.).

ВИПЛАВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *рідко* **ВИПЛА́ВЛЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.*, **ВИ́ПЛАВИТИ,** влю, виш; *мн.* ви́плавлять; *док., що.* Одержувати метал із руди способом плавлення. *Хтозна, чи не знайдемо ми в тій печері якихось пам'яток, які розкажуть нам, як саме скіфи добували руду й виплавляли з неї метал* (В. Владко); *Вони* [інки] *не вміли виплавляти заліза, і це погубило їх* (Ю. Бедзик); *Археологічні дослідження свідчать, що у I тис. до н. е. поділ праці у сфері чорної металургії спричинився до появи поселень, мешканці яких виплавляли якісну сталь* (з наук. літ.); *Китайські металурги першими навчилися виплавляти цинк* (з наук.-попул. літ.); *Можливості ливарного виробництва дозволяють виплавлювати рідку сталь в обсязі 220 тонн на місяць* (з наук.-попул. літ.); *На таких, як оце ми з тобою, він* [Батькопродавець] *дивиться лише як на сировину, як на руду, з якої треба болванку виплавити!* (О. Гончар).

ВИПЛАВЛЯ́ТИСЯ, я́ється, *недок.*, **ВИ́ПЛАВИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Виділятися, відділятися, отримуватися під час плавлення (про метал). *Сплави, для яких розроблена технологія плавлення в закритому режимі, повинні виплавлятися лише в закритих печах* (з наук.-техн. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **виплавля́ти.** *Для забезпечення потреб країни сталь виплавляється металургійниками цілодобово, вони працюють і у вихідні, і у свята* (з газ.); *У Донецькій області щодоби виплавляється близько 19 тис. тонн чавуну* (з газ.).

ВИПЛАВНИ́Й, а́, е́. Одержаний у результаті виплавлення. *Виплавна сталь; Виплавні вироби.*

ВИ́ПЛАКАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́плакати.** *До вас, мої єдині друзі, Я серце принесу розбите І очі, виплакані в тузі* (В. Еллан-Блакитний); *Там, де не пройшли ще люди, зберегла ти* [земле] *виплакані в неба ласки і хорониш їх, як найцінніші подарунки* (М. Івченко); * У порівн. *Далеко за лісом смутніло осіннє небо, як виплакані чиїсь думні очі* (С. Васильченко); // **ви́плакано,** *безос. пред. Чужа земля! Половецька! .. Скільки сліз тут виплакано темними ночами, скільки крові пролито і нелюдських мук зазнано!* (В. Малик).

ВИ́ПЛАКАТИ *див.* **випла́кувати.**

ВИ́ПЛАКАТИСЯ *див.* **випла́куватися.**

ВИПЛА́КУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **випла́кувати.** — *Послухай-но мене, досить марнувати час на виплакування, давно пора почати щось робити* (із журн.).

ВИПЛА́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ПЛАКАТИ,** лачу, лачеш; *наказ. сп.* ви́плач; *док., що.* 1. Плачучи від горя, образи і т. ін., знаходити заспокоєння, полегкість. *За порогом під грушею Груня виплакувала своє горе* (К. Гордієнко); *Сьогодні рівно рік. А я ніяк не виплачу свого горя* (з переказу); *В потоці гарячих сліз вона виплакала своє горе, страх і образу* (О. Донченко).

2. *розм.* Випрошувати, домагатися чого-небудь сльозами, благанням. *Із самого неба Долю виплачу сльозами І пошлю до тебе* (Т. Шевченко); *Коли потім навідався до Подільських воріт пресвітер Григорій, я в нього й запитав, кажу, чи не ти виплакав для мене цю свитку?* (І. Білик).

(1) Ви́плакати сльо́зи — дуже багато проплакати. *Дай виплакати .. сльози, бо мене сльози душать, давлять, хапають за груди, йдуть у горло, давлять, як гарячий камінь* (І. Нечуй-Левицький); *Як же втратив я її* [милу], — *Сльози виплакав свої* (Леся Українка).

◊ **(2) Ви́плакати (спла́кати) / випла́кувати (спла́кувати) о́чі** (*рідко* **ві́чі**): а) довго і часто плакати. *Спізниться він на гуляннячко, я й очі виплачу. "Може, — думаю, — в його* [нього] *друга є дівчина"* (Марко Вовчок); — *Бачитимеш Григора Любистка у царській церкві, передай, що його Марусина виплакала очі, виглядаючи на шляхах... — казала дебела тітка Явтушиха* (М. Лазорський); *Розійшлися їхні долі, За них* [дітей] *батьки в костьолі Сплакують старенькі вічі* (Д. Павличко); б) плачучи, зіпсувати собі очі, зір. *Од раннього ранку до пізньої ночі Я плачу без тебе і виплакав очі* (з народної пісні); *Сплакала очі темної ночі, що світонька не бачу* (П. Чубинський).

ВИПЛА́КУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВИ́ПЛАКАТИСЯ,** лачуся, лачешся, *док.* 1. Плакати певний час. *Фрузя виплакалася, і їй зробилося легше* (І. Франко); *Стефа виплакалась на грудях у подруги* (Ю. Яновський); *Сп'яніння старого Пальохи було вже в тій стадії, коли треба не оповідати, навіть не співати, а конче виплакатися* (Б. Антоненко-Давидович); *Виплакавшись і витерши очі, вона* [Марія] *жалісливо дивилась на мене і винувато всміхалась* (Р. Андріяшик).

2. *тільки недок., розм.* Пас. до **випла́кувати** 2. *Все* [зошити, книжки і т. ін.] *мусило, зокрема дітьми, виборюватися, виплакуватися, випрохуватись* (О. Кобилянська).

ВИ́ПЛАТ, у, *ч.* Те саме, що **ви́плата.** *Виплат заборгованості вчителям здійснюється згідно з чинним законодавством* (із журн.).

(1) На ви́плат — з виплатою частинами, у кілька разів. *Дурно не треба, можна на виплат* (М. Коцюбинський); *Хоч і у великій грошовій скруті вони пробували, та все ж рік тому Тетяна Ничипорівна таки домоглася, щоб узяти на виплат машинку для шиття* (В. Підмогильний); [К а р п о:] *Ми домовилися з графом, що він нам, громаді, значить, віддасть землю на виплат* (Ю. Мокрієв).

ВИ́ПЛАТА, и, *ж.* 1. Дія за знач. **випла́чувати** і **ви́платити.** *При тижневих виплатах почалися .. чимраз бурливіші та грізніші крики* (І. Франко); *— Зробіть виплату! — гукнув хтось із валки* (В. Винниченко); *Новий порядок виплати пенсій запроваджуватиметься поетапно* (з газ.).

2. Гроші, виплачені з певною метою. *Страховою виплатою є грошова сума, яку виплачує страховик відповідно до умов договору страхування при настанні страхового випадку* (з навч. літ.).

△ **(1) Компенсаці́йні ви́плати,** *фін.* – виплати, що здійснюють для відшкодування витрат, які несе працівник під час виконання трудових функцій. *До компенсаційних виплат належать виплати у зв'язку зі службовими відрядженнями, одноразовою допомогою, невикористаною відпусткою і т. ін.* (з мови документів); **(2) Ре́нтна ви́плата,** *фін.* — форма вилучення в державний бюджет частини ренти — прибутку підприємства, не пов'язаного з його підприємницькою діяльністю. *У разі розірвання договору платникові ренти не відшкодовують рентних виплат, які він здійснив на користь одержувача ренти* (з мови документів); **(3) Трансфе́рні (трансфе́ртні) ви́плати,** *фін.* — перерозподіл коштів із державного бюджету у вигляді надання субсидій підприємствам або компенсаційних виплат населенню для їх підтримання під час несприятливої економічної ситуації в державі. *Трансферні виплати не належать до платежів за куплені товари й послуги і тому не входять до валового національного продукту* (з мови документів).

ВИ́ПЛАТИТИ *див.* **випла́чувати.**

ВИ́ПЛАТИТИСЯ *див.* **випла́чуватися.**

ВИПЛАТНИ́Й, а́, е́. Стос. до виплати, пов'язаний із нею. [В і г а н д *(гучним проникливим голосом)*:] *Та сьогодні ж виплатний день у Дрейсігерів* (Леся Українка); *Виплатна відомість; Виплатна сума.*

ВИ́ПЛАЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́платити.** *Коли восени прийшла пора розрахунку, Олексій, перелічивши .. виплачену йому суму, здивувався: в ній бракувало аж п'ять карбованців* (Д. Бедзик); *У випадку, коли працівник звільняється до закінчення робочого року, за який він уже отримав відпустку повної тривалості, роботодавець стягає з працівника виплачену суму відпускних за кількість надміру використаних днів відпустки* (з мови документів); // **ви́плачено,** *безос. пред.* — *Гроші буде виплачено тільки за тиждень* (М. Івченко); *Юдкові виплачено його нещасні п'ятсот карбованців, замість Юдка найнято такого самого мрійника за триста карбованців* (В. Винниченко); — *Кожному реєстровому козаку, котрий піде штурмувати Кодак, буде виплачено по сто злотих, — додав воєвода* (В. Чемерис).

ВИПЛА́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **випла́чувати.** *Всі досі надмірно високі проценти, виплачувані моїй матері, я верну його сестрі* (О. Кобилянська); *В самому Києві і по той бік валів цілі ночі світилися тепер корчемниці, де пропивано денні заробки, оті нужденні ногати, виплачувані землекопам і носіям каменю* (П. Загребельний); *У стандартному варіанті іпотеки виплачуваний відсоток за отриманим кредитом фіксується на весь термін* (із журн.).

ВИПЛА́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **випла́чувати.** *При формуванні фондів оплати праці передбачаються кошти на виплачування премій, надання матеріальної допомоги, встановлення доплат і надбавок* (з мови документів); *Виплачування боргу; Виплачування кредиту.*

ВИПЛА́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ПЛАТИТИ,** ачу, атиш, *док., що і без прям. дод.* Видавати гроші як плату, сплачувати за що-небудь. *Сів за столик, виплачую гроші* (Л. Мартович); *Приїздить* [Герман] *сюди з Дрогобича оглянути роботу і виплатити ріпникам* (І. Франко); *Ми спокійно забрали свої речі, виплатили гроші візникові й рушили до ґанку* (Олесь Досвітній); // Повертати, сплачувати борг частинами або повністю. — *Нічого, підождемо, — думає він* [монопольник], — *аби проценти в свій час виплачував* (С. Васильченко); *Ті чотири десятини ще не його, це ще хомут на шиї, поки виплатять за них в банк!* (А. Головко).

ВИПЛА́ЧУВАТИСЯ, уеться, *недок.*, **ВИ́ПЛАТИТИСЯ,** атиться, *док.* 1. *безос., з інфін., діал.* Давати користь, окупатися. *Більше виплачується випасати воли, ніж вівці* (І. Франко); — *Я рахую, що мені не виплатиться купувати нафту. Радше вже в бабів скуповувати курята* (Л. Мартович).

2. *тільки недок.* Пас. до **випла́чувати.** *Леся друкувала свої твори в українських журналах, які в той час ледве животіли. Але й той злиденний зарібок не виплачувався акуратно, і Леся, людина надзвичайно скромна й делікатна в грошових справах, мусила про це нагадувати* (М. Драй-Хмара); *Працівникові, необґрунтовано звільненому з роботи, виплачується середній заробіток за час вимушеного прогулу, але не більш як за три місяці* (з мови документів).

ВИ́ПЛЕКАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́плекати.** — *Це добре, якщо колос до людей хилиться, бо нашими руками він виплеканий, з нашого труда виріс* (М. Руденко); *Здекваліфікувався ти, втративши свій щасливий дар орієнтації, виплеканий по тюрмах!* (І. Багряний); *Син пішов з дому — і все для неї втратило свою красу, відлетіла геть від неї роками виплекана надія* (Ю. Збанацький); * У порівн. *Голівки* [дам] — *наче виплекані квіти, що у росі коштовностей ряхтять* (Л. Костенко).

ВИ́ПЛЕКАНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **ви́плеканий.** *Існують такі книги, читаючи які, отримуєш насолоду насамперед від слова, особливого відчуття вишуканості і мовної виплеканості, яке воно створює* (із журн.).

ВИ́ПЛЕКАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́плекати.** *Вища форма державності неможлива без виплекання духовних і моральних основ громадянства* (з публіц. літ.); *Аналітично-інформаційний журнал "Схід" друкує матеріали про сучасний стан розвитку української науки, культури, мови, виплекання української наукової молоді* (із журн.).

ВИ́ПЛЕКАТИ, аю, аєш, *док.* 1. *кого, що.* З любов'ю виростити кого-, що-небудь; дбайливо доглядаючи, домогтися найкращого стану, вигляду; випестити. *Виняньчила, виплекала, мила й вичісувала* [Маланка Гафійку], *а тепер оддай людям!* (М. Коцюбинський); *Все посаджене в цьому саду він виплекав власноручно* (М. Чабанівський); * Образно. *— Думаєш, що можна би у моїм серці любов штучно виплекати? Стефане, — почулось трохи згодом докірливо* (О. Кобилянська).

2. *що, перен.* Виносити в собі (думку, почуття і т. ін.). *Поки ми провели розвідку, поки виплекали свій план, .. минув кінець березня* (Ю. Збанацький); *Добірне слово... О, як не просто виплекати його у голові і висипати золотими зернами на папір* (А. Крижанівський).

ВИ́ПЛЕСК, у, *ч.* 1. Дія за знач. **виплі́скувати, випле́скувати** 1, 2 і **виплі́скуватися, випле́скуватися** 1. *У результаті землетрусу в океані утворилася гігантська хвиля цунамі. Її висота у відкритому океані становила 0,8 метра, у прибережній зоні — 15 метрів, а в зоні виплеску — 30 метрів* (з газ.); *Він помітив, як здригнулось лице Варвари, мов спокійна вода од виплеску риби* (М. Коцюбинський).

2. Звук, утворений плесканням. *За хвилину всі гармати з грюкотом і виплеском шубовстались і зникали під пінявими хвилями у ставку* (М. Старицький); *Вночі вони* [соми] *випливають на плеса й лякають раптовими виплесками рибалок і мисливців* (Ю. Мушкетик).

3. *перен.* Раптовий вияв якого-небудь почуття чи явища. *Рік 1909-й був свідком нового виплеску каламутної реакції* (П. Тичина); *Періоди виплеску суспільної непокори привели до становлення України як незалежної держави* (із журн.); *Досить ефективним методом лікування депресії є виплеск емоцій* (із журн.).

ВИ́ПЛЕСКАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́плескати** 1, 4. *Добре вим'ята і виплескана руками глина аж переливалася на світлі і чекала теплих і вправних рук гончара, аби перетворитися на справжній витвір мистецтва* (із журн.).

ВИ́ПЛЕСКАТИ *див.* **випле́скувати.**

ВИ́ПЛЕСКАТИСЯ *див.* **випле́скуватися.**

ВИПЛЕ́СКУВАННЯ *див.* **виплі́скування.**

ВИПЛЕ́СКУВАТИ *див.* **виплі́скувати.**

ВИПЛЕ́СКУВАТИСЯ *див.* **виплі́скуватися.**

ВИ́ПЛЕСНУТИ, ну, неш, *док.* 1. *що.* Однокр. до **виплі́скувати, випле́скувати** 1, 2, 5. *Галька допила і ще виплеснула на стелю, приказуючи: — Оттак наші вибрикуйте!* (Ганна Барвінок); *Тепер різко встав Саїд. Аж зблід на обличчі, з піали нервово виплеснув чай геть поза килимом на підлогу* (Іван Ле); *Через малюнок або інший вид творчої діяльності дитина може виплеснути негативні емоції та поділитися позитивним настроєм* (з Інтернету); * Образно. *На світанку будинки виплеснули шумливий люд, ожили, загомоніли вулиці* (С. Журахович).

2. *кого, що.* Виливаючи рідину, викинути те, що в ній міститься. *Невередливі попались торговкам обідальники. Муху помітять — виплеснуть* (О. Гончар).

ВИ́ПЛЕСНУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́плеснути.** *У свідомість маленької Марії Заньковецької входили образи майбутніх героїнь, ґрунтуючись на проникливому співчутті, на чистих почуттях і відчуттях, на безмежному багатстві народної творчості, виплеснутої у піснях, переказах, легендах, повір'ях* (із журн.); * Образно. *Виплеснуті хвилею з рідної землі, вони* [люди] *повернулися понівечені на голе дерево палуби* (Ю. Яновський); * У порівн. *Як виплеснута на суходіл щука, Герстмаєр .. жадібно ловив ротом вологе повітря* (Н. Рибак).

ВИ́ПЛЕСНУТИСЯ, неться, *док.* Однокр. до **випле́скуватися.** *Дніпро біля Києва розпростав могутні плечі, його води виплеснулися в розломи берегів* (з газ.); *А по вулицях київських плач та зойки повінню розлились, аж крізь грубезні мури шумом-хвилею виплеснулись* (Н. Королева); *Негадано з цієї казки* [спогадів] *виплеснувся голос Ярини* (М. Стельмах); * У порівн. *Ці полотна не сплутаєш ні з якими іншими, на них наче виплеснулася безмежна, пристрасна любов автора до рідного краю, до уквітчаного Богом світу!* (із журн.).

ВИ́ПЛЕСТИ *див.* **виплі́тати.**

ВИ́ПЛЕСТИСЯ *див.* **виплі́татися.**

ВИ́ПЛЕТЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́плести.** *Скрізь тини — як не дощані, то гарно виплетені з шелюги або лози* (Дніпрова Чайка); *Дівчата в цей понеділок пускають на воду клечальні вінки, що були виплетені ними першого дня Зелених свят* (О. Воропай); *Вони .. зупинилися на подвір'ї, перед чималою хатою, над якою курився виплетений з лози і обмазаний рудою глиною широкий димар* (В. Малик); * У порівн. *Дивні дива встають навкруги!.. Уже он попереду міст райдугою перекинувся через якусь річку, — легкий, ажурний, наче виплетений із срібних форм* (О. Гончар); // **ви́плетено,** *безос. пред. Слуги позавмирали безтілесними тінями по кутках, і Олізарові здалося, що їх виплетено з павутини* (Валерій Шевчук).

ВИ́ПЛИВ, у, *ч., рідко.* Те саме, що **ви́лив** 1. *Від скал, що затіснювали виплив потоку з тухольської долини, лежали вже довгі тіні* (І. Франко).

ВИПЛИВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виплива́ти** 1, 2, 4. *Час плавання в ластах, на автономних підводних засобах руху для виплати погодинної винагороди обчислюється з моменту занурення водолаза під воду до моменту випливання його на поверхню води* (з мови документів); *Саме погляд на цінний папір як на майно та випливання з права власності зобов'язальних прав є суттєвою відмінністю принципів континентального права від англосаксонського, яке розглядає цінний папір у першу чергу як зобов'язання* (з наук. літ.); *У натуральному численні логіки висловлювань установлюється відношення вивідності, тобто логічного випливання певних наслідків із заданих засновків* (з навч. літ.).

ВИПЛИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВИ́ПЛИСТИ, ВИ́ПЛИВТИ,** иву, ивеш, *рідко* **ВИ́ПЛИНУТИ,** ну, неш; *наказ. сп.* ви́плинь; *док.* 1. Підніматися з глибини води на її поверхню або плавом вибиратися на берег. *Повстанська кіннота випливала на берег* (О. Довженко); *Пливи, пливи, моя доню, Дніпром за водою. Та випливи русалкою Завтра серед ночі* (Т. Шевченко); *Руками доведеться гребти, щоб виплисти на поверхню* (О. Донченко).

2. Плисти по воді звідки-небудь, кудись. *А по Тибру із-за гаю Байдак випливає Чи галера* (Т. Шевченко); *Важко розвертаючись, теплоходи випливали за маяк* (В. Кучер); *Ми-*

ла, вийди, виплинь в море... Ти заснула, мила? Встань! (О. Олесь); *Батько посадив Юру, брата і сестру в човен, і вони випливли аж на середину ставка* (Ю. Смолич); // *перен.* Повільно, плавно виходити звідки-небудь. *З вулиць, з безладної груди каміння, випливали чорні постаті і нечутно ступали по гарячій землі* (М. Коцюбинський); *Розчинилися двері до покою царевича. Звідти повільною ходою виплив стрункий, хоч і в літах уже, боярин Шаховський* (Іван Ле); // *перен.* З'являтися звідки-небудь; ставати видним. *Місяць випливав з-за садка, розкидаючи срібне проміння* (Панас Мирний); *З імли небозводу, з глибини сивого осіннього неба випливали золоті маківки його* [Києва] *соборів* (О. Гончар); *Нарешті хутір неясно виплив з метелиці* (М. Стельмах); // *перен.* Виникати, з'являтися (в думках, в уяві). *Отак за першим спогадом і другий виплива* [випливає] (А. Малишко); *Він лежав горілиць з розплющеними очима, дивився в темряву, і перед ним одна за одною випливали картини сільського життя* (Д. Ткач).

3. *тільки недок.* Брати початок; витікати (про річку, струмок і т. ін.). *Вдача в цариці була, мов Нілу підступнії води, Що випливають з таємних джерел, не відомих нікому* (Леся Українка); *Зорі вже ген зблідли, небо наче посивіло, за дніпровською неозорою лукою — звідти, звідки й сам Дніпро випливає, — крайнебо зарожевіло* (Ю. Смолич); *Серед нього* [каміння] *дзюрчали потоки, що випливали зі снігів* (В. Гжицький).

4. *тільки недок., перен.* Бути логічним наслідком чого-небудь. *— Виходить, старий не тільки пісні співає, — здивувався і задумався Чорнокнижний після розповіді Лісовського. — Ну, й що ж із того випливає?* (М. Стельмах); *У нього* [Порфира] *свій .. підхід, своя шкала оцінок, що випливає з його досить-таки послідовного мислення* (О. Гончар); *Тепер головне — хліб, хліб. І праця, невтомна праця. Все інше випливатиме з цього* (О. Бердник).

◊ **(1) Виплива́ти (вирина́ти) / ви́плисти (ви́пливти, ви́ринути) на пове́рхню (наго́ру, на чи́сту во́ду):** а) ставати відомим (про те, що приховується). *Почував* [Павло], *що як тільки заговорить, то недавнє минуле одразу випливе на поверхню і він знову опиниться душею в тому проклятому таборі* (В. Кучер); *Вже випливли нагору його могоричеві* [пов'язані з могоричами] *діла* (С. Журахович); *Не все випливло на чисту воду, але й за те, що розкрилось, довелося .. постояти прив'язаному до стовпа ганьби* (М. Стельмах); *Маковей не втримався, щоб не розповісти товаришам про свою конфузну пригоду. Дещо він, звичайно, намагався прикрасити, але робив це так невміло, що правда, нарешті, випливла на поверхню. Товариші підняли його на глум* (О. Гончар); б) *(тільки з* **на пове́рхню,** *чого і без дод.)* з'являтися де-небудь. *На поверхню сучасного економічного життя досить часто виринають молоді талановиті бізнесмени* (з газ.); *Рафаїл якось автоматично виринув на поверхню, коли Аркадієві треба було позичити грошей* (Ірина Вільде).

ВИ́ПЛИВТИ *див.* **виплива́ти.**

ВИ́ПЛИГАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Проплигати певний час. *Щоб отримати подарунок, хлопчикові довелося протанцювати та виплигати на одній нозі кілька хвилин* (з Інтернету).

ВИ́ПЛИГНУТИ *див.* **виплигувати.**

ВИПЛИ́ГУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **випли́гувати.** *Однією з дуже ефективних вправ є виплигування на спеціальне підвищення (наприклад, на гімнастичну лаву), що сприяє розвитку швидкісно-силових якостей* (із журн.).

ВИПЛИ́ГУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ПЛИГНУТИ,** ну, неш, *док.* 1. Стрибаючи, вибиратися звідки-небудь, із чогось або з'являтися десь. *Спалахували* [танки] *на очах, потрапивши під нещадний вогонь, виплигували танкісти, охоплені полум'ям* (Ю. Яновський); *Забравши гроші, спокусник, наче веселий дідько, виплигнув з келії, забувши навіть попрощатись і поцілувати отця Єремію в руку* (І. Нечуй-Левицький); *За хвилину звідти* [з печери] *виплигнула жаба й сіла неподалік, позираючи на нас своїми витрішкуватими очима, немов глузуючи з нашої легкодухості* (А. Кащенко); // Стрибаючи, вибиратися вгору на що-небудь. *Часом виплигувала на верх* [хаток], *на покрівлю прудка коза, щипала травицю або стояла, піднявши вгору мордочку з борідкою* (І. Нечуй-Левицький); *В одну мить я підбіг до сміттярки, виплигнув на неї, зіскочив і помчав вулицею, час від часу пускаючи кулі їм* [переслідувачам] *під ноги* (Ю. Винничук).

2. *тільки недок.* Плигати раз у раз; плигати протягом певного часу. *Грає Вихтір* [на гармонії] *натхненно, з душею. Відкине трохи назад голову, вигне груди, а пальцями, пальцями що виробляє! .. Здається тобі, що то молодесенькі чортенята виплигують та вибрикують по блискучих ґудзиках* (Григорій Тютюнник); *Вже й вирядилась* [дівчинка], *вже ладна хоч і цілий вечір виплигувати та веселитись — як же, Новий рік прийшов!* (Ю. Збанацький).

ВИ́ПЛИНУТИ *див.* **виплива́ти.**

ВИ́ПЛИСТИ *див.* **виплива́ти.**

ВИПЛИТТЯ́, я́, *с.* Дія за знач. **виплива́ти** 1, 2. *О п'ятій годині ранку, на відстані ста кілометрів від бази, "Піонер" повідомив по радіо свої розпізнавальні знаки та місце виплиття* (із журн.).

ВИ́ПЛІД, лоду, *ч.* 1. Те саме, що **ви́плодження.** *У розділі проаналізовано класифікації комарів за їх екологічними особливостями і місцями виплоду* (з наук. літ.); *Каченята березневого і листопадового виплоду в тримісячному віці досягають нормальної ваги* (із журн.); * Образно. *І в небо шугнули, як вісники смерті й наруги, Із гніздя* [гнізда] *чужого ворожого виплоду птиці* (Л. Первомайський).

2. *перен.* Те, що створене ким-, чим-небудь; витвір. *— Хто се такий? — запитав я свого провідника. — Символ. Закаменілий виплід їх власної уяви, що зробився їх володарем, їх тираном* (І. Франко); *А може, й так, що весь той вік несвітський Є тільки виплід молодого сну* (М. Зеров); *— Сказане мною — не виплід буйної фантазії, а закономірний висновок із реальних передумов* (із журн.).

ВИПЛІ́СКУВАННЯ, ВИПЛЕ́СКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виплі́скувати, випле́скувати і виплі́скуватися, випле́скуватися** 1–3. *Харчові відходи повинні транспортуватися в контейнерах і такими транспортними засобами, що виключають загрозу витоку або виплескування* (з навч. літ.); *У них у сім'ї не було лизання, виплескування себе одне одному, отого щемкого перехлюпування до дна душі, до печінки, до п'ят, після якого здається, що ти очистився, а насправді приготував місце для нового бруду* (Ю. Мушкетик); *Олівці, фарби, пензлики, крейда, книжки, кольоровий папір, клей, ножиці та інше — усе це спонукає дитину до творчої діяльності, служить для виплескування її переживань та почуттів* (з Інтернету).

ВИПЛІ́СКУВАТИ, ВИПЛЕ́СКУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ПЛЕСКАТИ,** аю, аєш *і* ещу, ещеш, *док.* 1. *що.* Виливати рідину плесканням. *Веселий бог виплескував з відра Злотавий плин, чистіший від бурштину* (Ю. Клен); *Недопите вино дівчата виплiскують високо вгору* (О. Гончар); *Хто може випити Дніпро, Хто властен виплескати море?* (М. Рильський); * Образно. *Мені здалося, з її очей виплiскує страх* (Ю. Мушкетик).

2. *тільки недок.* Вискакувати на поверхню води із плеском (про рибу). *Серед тиші часом поверх води виплiскувала риба, лишаючи по собі на тихому лоні розпливчаті круги* (С. Васильченко); *Перед дощем природа стихла. Лише над гладдю плеса енергійно витанцьовувала мушва і карасі виплескували раз по раз* (із журн.).

3. *тільки* **виплéскувати.** Раз у раз плескати, створювати короткі, різкі звуки, що нагадують виляски. *—Дай лиха закаблукам! — підбадьорює його якийсь прапорщик в окулярах. А Бондаренко вигупує тяжкими закуреними чоботиськами, виплескує в долоні* (У. Самчук); *Жорка-одесит ходив на напівзігнутих ногах, конвульсійно дриґав колінами і виплескував у долоні* (Ю. Збанацький).

4. *що.* Надавати якої-небудь форми шматку тіста, глини, перекладаючи з руки на руку, плескаючи по ньому. *Пам'ятаю, як моя бабуся руками легко виплескувала круглу хлібину, клала її на рушник, потім на ясеневу лопату клала капустяний листок, притрушений борошном, і лише тоді на нього переносила хлібину* (з мемуарної літ.); *Виплескала вона хліб, посаджала в піч* (І. Нечуй-Левицький).

5. *що, перен.* Виражати, виявляти емоції, думки, переживання і т. ін. *Легше екстравертам, які виплескують нервове напруження, і жінкам, для яких сльози — перевірений захисний механізм* (із журн.); // Робити інформацію надбанням гласності; розголошувати що-небудь. *Політичні течії можуть акумулювати ідеологічну потужність в Інтернеті, а потім виплескувати її в життя* (із журн.); *Зрозуміло, що перед виборами буде дуже багато різних провокацій, бруду, який виплескуватимуть у телевізійному ефірі* (з газ.); // Утілювати в художню форму ідеї, задуми, емоції, почуття і т. ін. *Після побаченого фільму я почала виплескувати свої враження та емоції в музиці* (із журн.); *Живопис для мене — це спосіб відобразити мої глибокі почуття, особливий настрій, фрагменти моїх снів, світосприйняття та все це виплеснути на полотні* (із журн.).

ВИПЛІ́СКУВАТИСЯ, ВИПЛЕ́СКУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВИ́ПЛЕСКАТИСЯ,** ещеться, *док.* 1. Виливатися через край від удару, струсу і т. ін. *— Я і плавати, і поринати вмію!.. І розходився* [Миколка] *так, що аж вода з ночов виплiскувалась* (Панас Мирний); *Окріп виплескувався через вінця блискучого мідного казанка* (Ю. Логвин); *Рештки з неї* [пляшки] *виплiскуються у вогонь, рідина вибухає, над багаттям здіймається великий .. стовп* (Ю. Андрухович).

2. *перен.* Швидко, несподівано з'являтися де-небудь. *Пізніше гуни виплеснуться не тільки на захід, але й на схід: вони дійдуть до Китаю, і там їх називатимуть "сюну"* (з наук. літ.); *Очманілий від страху і чадного диму натовп виплеснувся з дверей універмагу на вулицю* (з газ.); // Лунати, звучати. *Часом із нього* [шуму], *наче срібна рибка, скидується, виплiскується жіночий сміх і скрик* (В. Винниченко); *— Славен наш князь! — гриміло, виплескувалось з дверей і вікон* (С. Скляренко); *Ця робота принесла йому* [Странню] *незвідану радість, в горлі клекотіло, виплескувалося щось схоже на сміх* (Валерій Шевчук).

3. *перен.* Виражатися, виявлятися (про емоції, думки, переживання і т. ін.). *Він намагається затлумити його* [почуття], *але воно весь час виплескується з нього* (Валерій Шевчук); *Надлишок життєвої енергії вашого малюка може часто виплескуватися у вигляді сліз, істерик і лютих суперечок* (із журн.); *Скоро вони* [бентеження і страх] *виплеснулись на вулицю, заповнили всю оболонську слободу...* (Р. Іваненко); *У повісті В. Стефаника бачимо вияви почуттів сильних і ніжних, але так глибоко захованих, що здатні виплеснутись лише у страшні хвилини розпуки* (з наук. літ.).

4. *тільки недок.* Пас. до **виплéскувати** 1, 4, 5. *Особливо бурхливо емоції виплескуються фанатами після матчу* (з Інтернету).

ВИПЛІТА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виплітáти** 1. *Від Карпат до Східного Поділля весілля розпочиналося з обряду збирання барвінку та виплітання вінків і весільного букетика ("квітки") окремо для молодого і молодої* (із журн.).

ВИПЛІТА́ТИ, áю, áєш, *рідко* **ВИПЛІ́ТУВАТИ,** ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ПЛЕСТИ,** ету, етеш; *мин. ч.* ви́плів, плела, ло; *док., що.* 1. Виготовляти що-небудь способом плетіння. *Ще і лози червоної добув* [Кирило], *Щоб виплітать* [ясла] .. *І на краях зробить мережку* (Л. Глібов); *Вона виплітувала скатерть на стіл* (І. Нечуй-Левицький); *Ляля виплела віночок, а Стефко аж розпинається, щоб вона наділа його собі на голову* (Ірина Вільде); *Виплів батько бриля свому* [своєму] *сину* (С. Олійник).

2. *перен.* Створювати що-небудь в уяві, в думках; вигадувати. *І виплітали його думки в темній темряві страшну картину січі...* (Панас Мирний); // *розм.* Вигадувати те, чого немає, не було в дійсності. [П р і с ь к а:] *Оце ж що, було, виплели* [сусіди]? *Кажуть, ніби я пшеницю жала під зонтиком* (С. Васильченко).

ВИПЛІТА́ТИСЯ, áється, *рідко* **ВИПЛІ́ТУВАТИСЯ,** ується, *недок.*, **ВИ́ПЛЕСТИСЯ,** ететься; *мин. ч.* ви́плівся, плелася, лося; *док.* 1. Утворювати плетиво; плестися (у 2 знач.). *Виплітався та спалахував іскрою петрів батіг* (Григорій Тютюнник); *Кручені паничі розрослися, виплелися по паркану так, що годі було побачити за ним стареньку, похилену і вгрузлу в землю дерев'яну хатину* (із журн.); * Образно. *Вузькою смугою невода виплітається за веслом озоряна вода* (М. Стельмах).

2. *тільки недок.* Пас. до **виплітáти** і **виплíтувати.** *Наземні житла доби ранньої бронзи виплiталися з лози та обмазувалися з обох боків товстим шаром глини* (з наук. літ.); *На Західному Поділлі у кінці XIX ст. димар найчастіше виплітався з лози, глино-солом'яних вальків, рідше його збивали з дощок* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́ПЛІТКА, и, *ж., рідко.* Стрічка з дівочої коси; кісник. *Ой братічок* [братик] *сестрицю розплітав, А де ж тії виплітки подівав?* (з народної пісні); * Образно. *Увійшла вже немолода, з виплітками сивини в густому волоссі жінка, що лагідними манерами, добротою і ще чимось приємним нагадувала йому турботливу матір* (із журн.).

ВИПЛІ́ТУВАТИ *див.* **виплітáти.**

ВИПЛІ́ТУВАТИСЯ *див.* **виплітáтися.**

ВИ́ПЛОДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́плодити.** *Самки кліща вароа деструктора, виплоджені у весняно-літній період, живуть 2–3 місяці, а виплоджені восени — 5–8 мі-*

сяців (із журн.); *Мистецтво, виплоджене масовкою, заздалегідь приречене на вторинність, мавпування, пересічність* (із журн.); * Образно. *Присутність утікачів якось почувалась і в довколишніх виноградниках, і в степах, і в різних чутках, навіть якщо й виплоджені вони були тільки уявою* (О. Гончар).

ВИ́ПЛОДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́плодити** і **ви́плодитися.** *Жуки на велику віддаль від місць виплодження не розлазяться* (з наук. літ.).

ВИПЛО́ДЖУВАНІСТЬ, ності, *ж.* Здатність виплоджуватися. *Виплоджуваність із закладених курячих яєць становить 85 %* (з наук.-попул. літ.).

ВИПЛО́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **випло́джувати** і **випло́джуватися.** *Дезінсекцію місць виплоджування мух у напіввідкритих складських приміщеннях із продуктами проводять протягом усього весняно-літнього періоду* (з навч. літ.); *Виплоджування гусені навесні починається в період розпускання бруньок* (із журн.); *Для більшості пасік природно-кліматичних зон України виплоджування бджіл припадає на кінець травня — початок липня* (із журн.).

ВИПЛО́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ПЛОДИТИ,** джу, диш, *док.* 1. *кого, що.* Народжувати, давати життя кому-небудь (про тварин). [Г у с а к:] *Я безщасний гусачок, Не виплодив діточок — Хворів літечко* (М. Кропивницький); * Образно. *Прийми ж, несудженая доле, оці листочки з моїх рук На спомин тих утіх і мук, Що виплодило наше поле!* (І. Франко).

2. *що, перен., зневажл.* Створювати, породжувати, поширювати щось у великій кількості. — *Сташе, не думай про нього! — А чому я маю не думати про тих, що виплоджують нам горе?* (М. Стельмах); *Дім без ужитку — пустка, а пустка виплоджує щось вороже людині* (Р. Андріяшик); *Деструктивні процеси в суспільстві виплоджують небезпечно велику кількість негативної енергії, яка в разі соціального вибуху може бути спрямована проти держави* (з газ.).

ВИПЛО́ДЖУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВИ́ПЛОДИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Народжуватися, з'являтися на світ (про тварин). — *Ти ж знаєш, як родяться метелики? Спершу несуть яєчка, з яких виплоджується гусінь...* (Валерій Шевчук); *Личинки яблуневої попелиці виплоджуються навесні з яєць, які зимують у корі молодих гілок, біля бруньок* (з наук. літ.); — *Хвалити Бога, цього року в нас гуси добре велись, — піддержав отець Харитін, — та й поросят виплодилось дуже багато* (І. Нечуй-Левицький); *В мурашнику виплодились мурахи з крильцями* (О. Донченко).

2. *перен., зневажл.* Породжуватися, поширюватися у великій кількості (про що-небудь). — *Звідки ж потім виплоджуються підступництво, розбійництво, зрада?* (О. Гончар); *Той певен: безліття, що йдуть на його подвір'я, — насланння злої сили, що виплоджується по пущах та нетрях, а той бачить свою біду в підступах сусідів* (В. Міщенко); — *Річ не в тому, мовляв, крадемо колгоспне, не наше, державне... річ у душевній потребі вкрасти: виплодився інстинкт злодійства* (Р. Федорів).

ВИ́ПЛОДИТИ *див.* **випло́джувати.**

ВИ́ПЛОДИТИСЯ *див.* **випло́джуватися.**

ВИ́ПЛОДОК, дка, *ч., зневажл.* Нащадок, потомок. — *Ось воно що!.. Виплодка народила? Потурчилася* (З. Тулуб); *Раптом посеред отих гарних, дужих людей зродилося щось потворне, якийсь недоносок, виплодок з'явився на світ* (П. Загребельний); *Мусиш привести мені бодай одного ханича, — сказав він. — А ще ліпше — ввесь виплодок Ідьдеї-хана* (І. Білик); // Уживається як лайливе слово. [К о л о м і й ч и х а:] *Та що ви мене вкінець грабити* [грабувати] *хочете? Іроди каторжні, сатанинські виплодки!* (М. Старицький); *Зі школи вигнали за тупість, читати ледь тямить, але на горищі, де виплодок цей розважався вінчестером, крім запасу набоїв, було знайдено ще й цілі купи расистської літератури* (О. Гончар); — *Ти — підлий син сельви, виплодок ягуара з пантерою* (Ю. Бедзик).

ВИ́ПЛУТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́плутати.** *Якщо робітник не дотримується основних правил при звільненні птаха із сітки і виплутаний ним птах буде поранений, такого птахолова слід усунути від подальшої роботи* (з мови документів).

ВИ́ПЛУТАТИ *див.* **виплу́тувати.**

ВИ́ПЛУТАТИСЯ *див.* **виплу́туватися.**

ВИПЛУ́ТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виплу́тувати** і **виплу́туватися.** *При відлові диких птахів за допомогою сітки неправильне виплутування крил та лапок може призвести до значних ушкоджень птиці* (із журн.); *Реальним інструментарієм для виплутування з нинішніх паливних тенет могли б стати пільгові кредити, проте темпи залучення їх дещо сповільнилися* (з газ.).

ВИПЛУ́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ПЛУТАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. *кого, що.* Розмотуючи, розсовуючи заплутане, виймати, звільняти кого-, що-небудь. *Наталя Вовк ткала портрет годинами і днями, потрібної схожості не було, виплутувала нитку назад* (І. Волошин); *Він підбіг до шпигуна, схопив його за руку, потяг по горищу, виплутуючи з старих сіток* (Ю. Збанацький); *Воно* [вороненя] *вже стямилось, мерщій би полетіло, Так із шерсті не виплутає ніг* (Є. Гребінка); *Він виплутав із куширю* [куширу] *весло* (Олесь Досвітній).

2. *кого, перен.* Допомагати кому-небудь виходити з важкого, скрутного становища; рятувати. [Є в д о к і я К о р н і ї в н а:] *Виплутуйся собі й дочку виплутуй* (І. Нечуй-Левицький); *Не раз виплутував* [прокурор] *грізного феодала від різних відповідальностей перед королівським судом* (З. Тулуб).

ВИПЛУ́ТУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВИ́ПЛУТАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док.* 1. Розмотуючи, розсовуючи щось заплутане, вибиратися з нього. *Здавалось, ніби вона* [Василина] *заплуталась у легенькій хмарі з широких стрічок і ніяк не могла з них виплутатись* (І. Нечуй-Левицький); *Незнайомець уже виплутався з сіток та й прямує до отвору* (Ю. Збанацький); // Вибиратися звідки-небудь, із чогось густого, захаращеного і т. ін. *Виплутавшись із лісу на шлях, я висловив занепокоєння, що наші* [сапери] *не встигли підірвати мостів* (Іван Ле); *Шлюпка, прямована вусатим, нарешті виплуталась з-поміж прибережного каміння і вийшла на чисту воду* (В. Кучер); * Образно. *З-за лапатих засніжених лип виплутувалося холодне, безкровне сонце* (М. Стельмах).

2. *перен.* Виходити з важкого, скрутного становища; рятуватися. — *Нуте, як же ви виплутались із своєї біди?* (Панас Мирний); *Тільки один посаг Катерини може допомогти Безбородькові виплутатись з грошових зобов'язань перед купцями* (Ирина Вільде); — *Ви навіть уявити не можете, як у нас на заводі його* [Боровика] *всі люблять. Звичай-*

но, і я люблю, як... як і всі, — Зоя все ще намагалася якось виплутатися, виправдатись... (В. Собко).

ВИПЛЬО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **випльо́вувати.** *Під час надання першої допомоги при укусі змії важливо після кожного випльовування висмоктаної отрути споліскувати рот* (із журн.); * Образно. *Тут починалося випльовування якихось окремих голосних, після чого чути було: "Всіііі... беобііїі!" .. Це означало, що він* [інспектор] *залишає всіх без обіду* (з мемуарної літ.).

ВИПЛЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ПЛЮВАТИ,** юю, юєш, *док., що.* Плюючи, викидати що-небудь із рота. *Він не чистив тарані, як Івась, а з цілої кусав шматки, випльовуючи луску з рота* (Панас Мирний); *Вона взяла ложку борщу і трохи не виплювала додолу* (І. Нечуй-Левицький); *Смак* [ягід] *був не особливий, а що найгірше, що пісок і порох так їй скрипіли по зубах, що воліла б була зовсім виплювати* (Н. Кобринська); * Образно. *Кулемети літаків почали випльовувати свої смертоносні черги* (Л. Дмитерко).

ВИПЛЬО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВИ́ПЛЮВАТИСЯ,** ююся, юєшся, *док.* 1. *тільки док.* Закінчити плювати; плюючи, звільнитися від чого-небудь у роті. *Попадя і Проценко разом зареготалися, так смішно виплювався Довбня* (Панас Мирний).

2. *тільки недок.* Пас. до **випльо́вувати.** *Частина пилу та бактерій осідає на стінках бронхів, а потім разом зі слизом викашлюється, випльовується чи проковтується людиною* (із журн.); * Образно. *Він* [Охрім] *нерішуче пропихався поміж кожухів та чумарок, супроводжуваний ущипливими насмішками, що випльовувались багацькими пельками* (В. Речмедін).

ВИ́ПЛЮВАТИ *див.* **випльо́вувати.**

ВИ́ПЛЮВАТИСЯ *див.* **випльо́вуватися.**

ВИ́ПЛЮНДРУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Знищити, зруйнувати що-небудь. *А що він садка виплюндрував!* (Сл. Гр.); *Такий ліс під ніж пустити. Півтораста тисяч гектарів лісу виплюндрувати в наш час. Чи це тобі що?* (О. Гончар).

ВИ́ПЛЮНУТИ, ну, неш, *док.* Однокр. до **випльо́вувати.** *Кішечка понюхала, полизала гарбуза й виплюнула* (І. Нечуй-Левицький); *Зірвав* [Чумаченко] *із верби гіллячку, пожував, виплюнув* (Григорій Тютюнник); *Видно виступаючі з темряви запінені кінські морди, що гризуть і гризуть вудила, намагаючись виплюнути їх* (О. Гончар).

ВИ́ПЛЮНУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́плюнути.** *Виплюнута пацієнтом олія після утримання її в роті з лікувальною метою матиме біле забарвлення і рідкий стан* (з наук.-попул. літ.); * Образно. *Огидна лайка, виплюнута Василем з порога, ляпнула серед хати, нікого не зачепивши* (В. Речмедін); // **ви́плюнуто,** *безос. пред. А що вже любитель усіляких бійок, які були буденною потіхою-забавою не тільки новгородців, коли — стінка на стінку, коли — морду в кров, а зуби виплюнуто на землю* (Є. Гуцало).

ВИ́ПНУТИ *див.* **випина́ти.**

ВИ́ПНУТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ви́пнути.** *Сам Маковейчик маленький на зріст, але груди має розвинені й завжди випнуті молодцювато — колесом* (О. Гончар); *При артикуляції голосного "у" губи сильно випнуті вперед* (з навч. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який видається, виступає наперед. *Світло лампи матово лежало на горбкуватій лисині, на випнутих місцях чола, вилиць, підборіддя Бєлугіна* (В. Винниченко); *Козакам новоутвореного полку видано .. ватяні папахи з випнутим, на манір старовинного шлика, червоним верхом* (Ю. Смолич); *Довкола випнутого підборіддя двома струмками спадали пругкі вуса* (П. Панч).

ВИ́ПНУТИСЯ *див.* **випина́тися.**

ВИПОВЗА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виповза́ти.** *Основним клінічним симптомом ентеробіозу є періанальний свербіж, що виникає частіше ввечері й уночі в результаті виповзання гостриків* (з наук. літ.); *На Закарпатті тепла липнева погода посприяла виповзанню на пекуче сонце великої кількості плазунів* (з газ.).

ВИ́ПОВЗАТИ, аю, аєш, *док.* 1. *що.* Повзаючи, облазити якийсь простір. *Щоб правильно викласти кахлі за орнаментом, майстрам довелося виповзати всю вітальню* (з Інтернету).

2. *перен., розм.* Домогтися чого-небудь, плазуючи, принижуючись перед кимсь. [К і н д р а т А н т о н о в и ч:] *Панам подобається, щоб перед ними повзали навколішках .. Повзав і я перед вами, ну і виповзав...* (М. Кропивницький); *Заради кожної одиниці нової техніки треба було виповзати на колінах до дірок на штанях перед тими, хто цю техніку розподіляє* (із журн.).

ВИПОВЗА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВИ́ПОВЗТИ,** зу, зеш; *мин. ч.* ви́повз, ла, ло; *док.* 1. Повзучи, вибиратися звідкинебудь кудись. *На кригу виповзали моржі, нерпи* (М. Трублаїні); *Дедалі частіше з окопу виповзали бійці, волочачи за собою тяжко поранених* (Іван Ле); *Кілька секунд напруженої важкої тиші. Потім через темний напівзавалений уламками бетону отвір стали виповзати оборонці доту* (Є. Доломан); *Легенько-легенько я виповз із-під кожуха* (І. Франко); *Лукині вистачило сил виповзти з дитиною за поріг. В хаті клуботало полум'я* (І. Волошин); *Михайло виповз із кущів і поволі почвалав між деревами* (П. Загребельний).

2. *перен.* Повільно виїжджати, виходити і т. ін. звідки-небудь, кудись. *Одужував тато довго. Ще більше схуд, в ясні дні виповзав надвір, жадібно тягнувся до сонця* (А. Дімаров); *Козаки, хто звідки, почали виповзати — хто із клуні, хто з садка* (Г. Колісник); *По хвилі виповзло з мряки й підійшло величезне американське вантажне авто з халабудою* (І. Багряний); *Сани проїхали полем, пірнули в яр, повільно виповзли на високий, вкритий снігом пагорок* (С. Скляренко); // Повільно рухаючись, з'являтися звідки-небудь, поширюватися десь. *Дим застилав вулиці, далеко виповзав у море* (В. Кучер); *Почало вже смеркатись, коли з-за пагорба повільно виповзла важка чорна хмара* (О. Донченко).

ВИ́ПОВЗТИ *див.* **виповза́ти.**

ВИПОВІДА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виповіда́ти.** *Якби я вас нагальне зі служби усунув, ви мали би рацію. Але ви самі відходите і зараз без виповідання, значить, ви самовільно умову зриваєте* (А. Чайковський); *Повість С. Пиркало "Зелена Маргарита" написана у формі виповідання повсякденного досвіду життя* (з Інтернету).

ВИПОВІДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВИ́ПОВІСТИ,** ім, іси, *док., що.* 1. Висловлювати, звіряти що-небудь комусь. *До Уляни приходили дівчата, приходили й молодиці, і кожна, наче зговорилися, виповідала їй свою тугу за минулим щастям* (Д. Бедзик); *Чомусь ксьондзові і не хотілося, аби жінка усе виповідала йому: ці заборонені таємниці надто зближували б їх* (М. Малиновська); *Дивиться* [Мотря] *на небо синє, гаряче, на дерева, повні овочів і листя, на силу і красу*

природи, і так їй дивно на серцю [серці], *що й виповісти не може...* (Б. Лепкий); *Осьмачка-студент, також голодний і обдертий, з мізерним заробітком за вчителювання в одній із київських шкіл, вимітає цвілі крихти хліба з шухляд і прагне виповісти гірку пісню рідного села* (з публіц. літ.).

2. *діал.* Відмовляти в чому-небудь. *— А що, якби ви зараз, нині ще всім виповіли помешкання* (І. Франко).

ВИ́ПОВІСТИ *див.* **виповіда́ти.**

ВИ́ПОВНЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́повнити.** *Всі сиділи біля тарілочок, виповнених варениками* (П. Загребельний); *Весна була вже в розпалі, якраз така, яку любив* [Тарас]. *Не буйна квітом, зеленню, а тільки ледь накреслена, тремтлива, ніжно виповнена надіями і таїною* (Василь Шевчук); *Тепер, Господи Боже, нехай буде виповнене слово Твоє до батька мого, Давида, бо Ти настановив мене царем над народом, численним, як порох землі* (Біблія. Пер. І. Огієнка); // **ви́повнено,** *безос. пред. Річка петлювала на розлогих луках, текла на такому низькому місці, що всі луки до трави було виповнено водою* (Ю. Яновський); *Давнім звичаєм виповнено поперед церемоніал привітання* (М. Коцюбинський).

ВИ́ПОВНЕНІСТЬ, ності, *ж.* Стан і властивість за знач. **ви́повнитися.** *Жилавий тридцятилітній мужчина .. вражав уже самим тільки лицем. Блідість, за якою вгадувалась яскрава виповненість молодими соками, відтінялася густою шовковистою поростю* (Г. Колісник); *Вести селекцію горіхів на виповненість слід обов'язково, але так, щоб між шкаралупою та ядром був певний простір, достатній для зручного видалення ядра* (з наук. літ.); *Характерною для композитора А. Філіпенка є виповненість його творів змістом* (з газ.).

ВИ́ПОВНЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́повнити** і **ви́повнитися.** *Він* [суддя] *бачив, як люди собі в таких випадках радили, бачив, яких добирали способів — спокійні в своїх переконаннях і виповненню* [виповненні] *своїх обов'язків* (О. Кобилянська); *— Але ж, сину мій, навіть монахинею жінка не може вступити до виповнення їй шістнадцяти років!* (П. Загребельний); *Не диво затим, що коли тепер, при виповненні його замислів, чимраз нові трудності почали насуватися, Бенедьо днями і ночами об однім тільки й думав* (І. Франко).

ВИ́ПОВНИТИ *див.* **випо́внювати.**

ВИ́ПОВНИТИСЯ *див.* **випо́внюватися.**

ВИПО́ВНЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **випо́внювати** і **випо́внюватися.** *Нарешті виповнювання анкети скінчилося* (І. Багряний).

ВИПО́ВНЮВАТИ, юю, юєш, **ВИПОВНЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.,* **ВИ́ПОВНИТИ,** ню, ниш, *док., що.* 1. Накладаючи, наливаючи і т. ін., робити що-небудь цілком заповненим; наповнювати. *Амфіон .. умощує те каміння, сполучує його і виводить мур, залатуючи виломи, виповнюючи прогалини* (Леся Українка); *Дощ миттю виповнював заглибину, розмивав її дужче й дужче* (П. Загребельний); *З шухляди Шовкопряд дістав дзвінкі чашечки й виповнив їх запашним чаєм* (С. Чорнобривець); *Поклав* [староста] *перед собою шапку та почав туди викладати сухарі. Тільки тоді, коли виповнив шапку, зав'язав торбу* (Ю. Збанацький); // Займати або насичувати собою що-небудь повністю; заповнювати. *З чорної кузні нісся пекельний стукіт і виповняв повітря* (М. Коцюбинський); *Дим виповнював кімнату до стелі* (Г. Епік); *Якийсь особливо ласкавий вітер повіяв в обличчя, і Мишуня відчув, що легені його виповнило п'янке степове повітря* (Ю. Яновський); *Вночі кілька разів пускався рясний дощ, виповнив калюжі свіжою водою* (М. Ю. Тарновський); // *рідко.* Вкривати записами; заповнювати. *Поля анкети, позначені зірочкою, необхідно виповнити обов'язково, інакше анкета розглядатися не буде* (з газ).

2. *діал.* Виконувати що-небудь. *Вони .. виповнювали розпорядження молодого провідника* (І. Франко); *Татове я виповняю бажання* (Д. Павличко); *Він трохи стих, міркуючи, як би виповнити свій замір* (М. Коцюбинський).

ВИПО́ВНЮВАТИСЯ, юється, **ВИПОВНЯ́ТИСЯ,** я́ється, *недок.,* **ВИ́ПОВНИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Робитися цілком заповненим, зайнятим ким-, чим-небудь. *Майдан виповнявся і починав шуміти* (М. Коцюбинський); *Коли б розрізати отой будинок навпіл, все підземелля нагадувало б жахливі кам'яні чарунки, що виповнювалися .. живими людьми* (А. Дімаров); *Аж ось коли виповнився водою Сугаклій* (Ю. Яновський); // Робитися повністю насиченим чим-небудь. *Глибокий казан міжгірного річища виповнявся прозорим ранковим туманом* (І. Волошин); *Повітря висвіжилось, виповнилось холоднуватими пахощами нічних квітів* (О. Гончар).

2. Робитися повнішим, поправлятися, гладшати. *Параска заздро косила очима на невістку: виповнилася як! Від матері як сухар прийшла* (К. Гордієнко); *Поступово сили поверталися до неї, виповнилися щоки і з'явився на них ніжний рум'янець* (А. Хижняк); // Рости, збільшуватися (про місяць — у 1 знач.). *Про місяць, який збільшується, у народі кажуть, що він виповняється, наповняється, росте, повніє* (з наук.-попул. літ.).

3. Минати, сповнюватися (про роки). *Коли йому виповнилось уже шістнадцять років, він поступив чорноробом у депо* (П. Панч); *1991 року виповнилося сторіччя від часу першопоселення українців у Країні кленового листя — Канаді* (з газ.).

4. *рідко.* Те саме, що **здíйснюватися** 1. *У серці людини багато думок, але виповниться тільки задум Господній* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

ВИПОВНЯ́ТИ *див.* **випо́внювати.**

ВИПОВНЯ́ТИСЯ *див.* **випо́внюватися.**

ВИПОГО́ДЖУВАТИ, ує, *недок.,* **ВИ́ПОГОДИТИ,** ить, *док., безос.* Те саме, що **випого́джуватися.** *Ніби на замовлення випогодило, сам Бог послав погожу днину* (із журн.).

ВИПОГО́ДЖУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ВИ́ПОГОДИТИСЯ,** иться, *док., безос.* Робитися ясним, гарним (про погоду). *Мряка вщухала, .. довкола випогоджувалося, заблакитнів обрій* (В. Дрозд); [П а в л о:] *Затихає, мабуть, випогодиться... Здається, вітер повернув...* (І. Карпенко-Карий); *В пізнє снідання на сході випогодилось, блиснуло сонце* (О. Десняк).

ВИ́ПОГОДИТИ *див.* **випого́джувати.**

ВИ́ПОГОДИТИСЯ *див.* **випого́джуватися.**

ВИ́ПОЄНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́поїти.** *Коні не пручались, а були ніби приворожені. Та Алі легко зрозумів цю загадку — коні були випоєні* (Ю. Логвин); *Сьогодні у ресторанному господарстві досить високо цінується м'ясо бичків, випоєних за спеціальною технологією* (із журн.); // **ви́поєно,** *безос. пред. Увесь молодняк нашої ферми випоєно за новою технологією штучним молоком* (з газ.).

ВИ́ПОЗИВАТИ, аю, аєш, *док., кого, що, діал.* Відсудити. *Старі пани гудили молодого блазня, що недавно випозивав від дядька батьківську худобу* (Панас Мирний).

ВИПОЗИЧА́ТИ, áю, áєш, **ВИПОЗИ́ЧУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ПОЗИЧИТИ,** чу, чиш, *док., що.* 1. Даючи в борг, роздавати все. *Товариш мій був людиною доброю і співчутливою, — випозичить свої гроші друзям, а сам без копійки в кишені ходить* (із журн.).

2. Те саме, що **позича́ти** 1, 2. *Вона обіцяла комусь випозичати свої книжки* (Леся Українка); *Я .. читав німецькі повісті, які він для мене випозичував* (Марко Черемшина); *Випозичаючи комусь цінне майно, обов'язково треба взяти з позичальника розписку* (з газ.); *Ось візьмемо, що на всю соборну Україну знайшлося 1000 людей, що згоджуються випозичити (не дарувати!) безталанній неньці по 1000 гульденів, і у нас набирається мільйон — національний український залізний фонд* (І. Франко).

ВИ́ПОЗИЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́позичити** 2. *Едмундова кімнатка, чистенька і елегантна.., з гарними меблями, випозиченими у хазяїна* (І. Франко); *Усе на нинішньому святі намагалося дотримуватися козацької атрибутики, починаючи з випозиченого в театрі "Руської бесіди" гетьманського одягу* (Р. Іваничук); * Образно. *Батьківські слова перетерлися вже між випозиченими* (В. Коротич).

ВИ́ПОЗИЧИТИ *див.* **випозича́ти.**

ВИПОЗИ́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **випози́чувати** 2. — *То ви хіба займаєтеся випозичуванням грошей?* (І. Франко).

ВИПОЗИ́ЧУВАТИ *див.* **випозича́ти.**

ВИ́ПОЇТИ *див.* **випо́ювати.**

ВИ́ПОЛЕНИЙ *див.* **ви́полотий.**

ВИПОЛІРО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виполіро́вувати.** *Виполіровування поверхонь старовинних меблів вимагає не лише дорогих полірувальних засобів, але й умілих рук спеціаліста* (з газ.).

ВИПОЛІРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ПОЛІРУВАТИ,** ую, уєш, *док., що.* Те саме, що **відполіро́вувати.** *Особливістю нового бора є те, що він не лишає горизонтальних насічок на робочій поверхні зуба, що дозволяє швидко та якісно виполіровувати частину культі хворого зуба* (з наук. літ.); *Виполіровувати домашні меблі найкраще за допомогою екологічно чистого засобу на бджолиному воску* (із журн.); * Образно. — *Поки-то виполіруємо їх дітей!.. Які манери! Яке дикунство!* (І. Нечуй-Левицький).

ВИПОЛІРО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Те саме, що **відполіро́вуватися.** *Дерево найкраще виполіровується полірувальним піском, а не наждачним папером* (із журн.); *Після оброблення поверхні засобом на основі мастики дошки виполіровуються бездоганно* (з газ.); * Образно. *У Києві відбувся міжнародний турнір із бойових мистецтв, який критики охарактеризували робочим турніром, де виполіровувалися та відшліфовувалися нові прийоми і техніки удару* (із журн.).

ВИ́ПОЛІРУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́полірувати.** *І горнята, і лопатки, і виделька, і всі їхні речі поробив Хурам-Авів цареві Соломонові для Господнього дому з виполірованої міді* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Днище* [річки] *видавалося глибоким котлованом, вилискувало виполіруваним водою гранітом* (Г. Коцюба); *Негр перекинув шлею барабана хлопцеві через плече, дав замашні калатала з круглими виполіруваними кулями на кінцях* (Ю. Логвин); * Образно. *Широкі вилиці .. і майстерно виполірувана лисина — ось що відразу кидалося в очі в зовнішності професора* (О. Копиленко).

ВИ́ПОЛІРУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́полірувати.** *Якісне виполірування кузова машини виконує одразу дві функції — захисну і косметичну* (з наук.-техн. літ.); *Виполірування паркету займає небагато часу і є складником косметичного ремонту квартири* (з газ.).

ВИ́ПОЛІРУВАТИ *див.* **виполіро́вувати.**

ВИ́ПОЛІРУВАТИСЯ *див.* **виполіро́вуватися.**

ВИПОЛІ́СКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виполі́скувати.** *Пом'якшення води будь-якої жорсткості до рівня м'якої дозволяє покращити результати прання та виполіскування* (із журн.); *Виполіскування дитячого одягу після машинного прання слід здійснювати вручну, під проточною водою протягом кількох хвилин* (із журн.).

ВИПОЛІ́СКУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ПОЛОСКАТИ,** ощу, ощеш, *док., що.* Полощучи у воді, остаточно очищати після прання. *Біля ополонки стояла Зінька, виполіскуючи білизну* (А. Шиян); *Орися усміхнулася, прорубала ополонку і заходилася виполіскувати шмаття* (Григорій Тютюнник); *Після прання тканину ретельно виполіскують, ліпше — із кількома краплями нашатирного спирту, щоб нейтралізувати кислоту* (з навч. літ.); // Вимивати внутрішні стінки чого-небудь, збовтуючи воду. *Я став виполіскувати склянку, дівчина теж підійшла до крана* (О. Десняк); — *Геть, пусти! Я кухоль виполощу* (Панас Мирний); // Полощучи, промивати водою або іншою рідиною (рот, горло). *Після кожного прийняття їжі слід обов'язково чистити зуби, а якщо немає такої можливості, то принаймні виполіскувати рот* (із журн.); *От схопивсь швиденько* [Нечипір], *.. а про те, що жінка наказувала, щоб рот виполоскав, йому і невтямки було* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ВИПОЛІ́СКУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВИ́ПОЛОСКАТИСЯ,** ощуся, ощешся, *док.* 1. Митися, обливатися водою. *Якщо качки та гуси кричать, виполіскуються, пірнають і б'ють крильцями — на дощ* (з народної творчості); *Миколка, виполоскавшись, виліз із ночов* (Панас Мирний).

2. *тільки недок.* Пас. до **виполі́скувати.** *Фосфати, що містяться у пральному порошку, повністю виполіскуються з речей лише після десяти полоскань водою з температурою 90 °С* (із журн.); *Новий порошок ефективний навіть у прохолодній воді, а також він чудово виполіскується* (з мови реклами).

ВИ́ПОЛОНИТИ, ню, ниш, *док., кого, що, рідко.* 1. Взяти в полон усіх або багатьох.

2. Знищити всіх або багатьох. — *Чіпка людей порізав... усю Хоменкову сім'ю виполонив!* (Панас Мирний); *Устав рід на рід, коліно на коліно, розпочали січу душогубну, .. вибили народу чимало, вигубили цілі роди, виполонили цілі коліна* (М. Стельмах).

ВИ́ПОЛОСКАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́полоскати.** *Його* [боцмана] *волосся не виполоскане морем і не обпалене сонцем* (Д. Ткач); * Образно. — *Хіба я винна, що ваша душа мита, але не виполоскана?* — *з гідністю відрізала Фросина* (М. Стельмах).

ВИ́ПОЛОСКАТИ *див.* **виполі́скувати.**

ВИ́ПОЛОСКАТИСЯ *див.* **виполі́скуватися.**

ВИ́ПОЛОСКИ, ів, *мн., спец.* Брудна вода після миття чогось. *Виполоски після прання у фосфатних порошках — небезпечне джерело забруднення водойм* (з газ.); *Міліція*

оштрафувала власника авто за те, що він мив свою машину на березі річки, спрямовуючи мазутні виполоски безпосередньо у водойму (з газ.).

ВИ́ПОЛОСНУТИ, ну, неш, *док., що.* Однокр. до **виполіскувати.** *Стара мусить на річку йти, щоб сорочку виполоснути* (У. Самчук); *Вихідний фільтр пилососа потрібно старанно випрати, виполоснути і висушити* (з газ.).

ВИ́ПОЛОСНУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́полоснути.** *Для немовлят, що страждають дерматитом, медики рекомендують використовувати пелюшки, виполоснуті в настоях ромашки або череди* (із журн.); *Виполоснута в пом'якшувачі білизна стає м'якшою і ніжнішою на дотик* (з газ.).

ВИ́ПОЛОТИ *див.* **випо́лювати.**

ВИ́ПОЛОТИЙ, ВИ́ПОЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́полоти.** *Через деякий час поїхав чоловік знову на свою ниву. Приїхав, дивиться, просо виполене і вже високе виросло* (з казки); *Рушником простяглася чорна виполота полоса* [смуга] (І. Нечуй-Левицький); *Щоб якось відвернути увагу домашніх, вона з оберемком березки для теляти, виполотої тільки що наспіх, між корчами картоплі, сміливо йшла на подвір'я* (А. Іщук); *Сухо шаруділо обабіч дороги кучеряве колюче терно; не виполене людськими дбайливими руками, воно тепер буйно розрослося, покриваючи лишаями осиротілі поля* (М. Стельмах); // **ви́полото, ви́полено,** *безос. пред. В тім подвір'ї було винищено дерева й будь-які кущики і навіть виполото траву* (І. Багряний).

ВИПО́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **випо́лювати.** *Догляд за пастернаком передбачає дво-триразове розпушування міжрядь, виполювання бур'янів* (з наук-попул. літ.); *Скошуванням і виполюванням охоплено понад 36,5 га зараженої амброзією території* (з газ.).

ВИ́ПОЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, що, розм.* Здобути на полюванні (про дичину). *Полювали вони, полювали цілий день і нічого не виполювали* (Сл. Гр.).

ВИПО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВИ́ПОЛОТИ,** лю, леш, *док., що.* Полючи, очищати город, грядки, яку-небудь сільськогосподарську культуру. *Юзя, поки ще не було гувернантки, виполювала вкупі з Даркою .. зільник* (Леся Українка); *А то й самому батькові набрешуть, що випололи просо в полі* (Грицько Григоренко); // Виривати, висапувати (бур'ян). *Трава росте так буйно, що її не встигають виполювати між кущами кофейного дерева* (Ю. Яновський); [Ковшик:] *В руках волошки — це квіти, а серед пшениці вони бур'ян. Краще їх виполіть, коли можна* (О. Корнійчук).

ВИПО́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **випо́лювати.** *При висаджуванні дубових гаїв перший рік паростки дубків потребують багато ручної праці: тричі сапками виполюються бур'яни, щоб деревця пішли у ріст, далі вже застосовується механізація* (з газ.); *До штрафних санкцій притягують приватних господарів та керівників сільських господарств, де цей небезпечний бур'ян — амброзія — не виполюється* (з Інтернету).

ВИПОМИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., що і без прям. дод., розм.* Дорікати кому-небудь. *А в багача чорні очі, високі пороги, Буде мені випоминати воли та й корови* (з народної пісні); [Жандарм:] *Мені, може, дехто більше зробив злого, а я нікому не випоминаю* (І. Франко); *А мати знала. Мати все вже знала. Снує чутки нещастя, як павук. Не дорікала, не випоминала, а тільки все їй падало із рук* (Л. Костенко).

ВИ́ПОРЕНИЙ[1] *див.* **ви́поротий**[1].

ВИ́ПОРЕНИЙ[2] *див.* **ви́поротий**[2].

ВИ́ПОРОЖНЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́порожнити.** *Оришка вернулась в світлицю, несучи в одній руці миску з медом, у другій випорожнену посуду* (Панас Мирний); *Вона помітила, що не стало хлібини, яка лежала на столі, а глечик сметани, якого вона не винесла в льох, був, певне, старанно випорожнений* (Василь Шевчук); *Митники теж не поспішали. Сиділи за столом і мовчки поглядали то на Амбала, то на випорожнений учора жбан* (Д. Міщенко); // **ви́порожнено,** *безос. пред. Цистерну з бензином було випорожнено за допомогою саморобного краника — зловмисники діяли продумано і швидко* (з газ.).

ВИ́ПОРОЖНЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **ви́порожнити.** *Воду з котла слід спускати тоді, коли її температура знизиться до 40–60 °С, оскільки випорожнення неохололого котла може призвести до його розгерметизації* (з наук.-техн. літ.).

2. *фізл.* Дія за знач. **випорожня́тися, ви́порожнитися** 2. *Швидке травлення і часте випорожнення звільняють птаха від баласту* (з наук.-попул. літ.); *Частота випорожнення грудної дитини може сильно варіюватися* (із журн.).

3. Калові виділення; кал; екскременти; фекалії. *Одяг в'язня перетворювався на лахміття, власні випорожнення отруювали міазмами яму* (з мемуарної літ.); *Випорожнення немовляти, що перебуває на грудному вигодовуванні, мають бути гірчично-жовтого кольору* (із журн.).

ВИ́ПОРОЖНИТИ *див.* **випорожня́ти.**

ВИ́ПОРОЖНИТИСЯ *див.* **випорожня́тися.**

ВИПОРО́ЖНЮВАННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **випоро́жнювати.** *На складах легкозаймистих та горючих речовин на кожний резервуар необхідно складати технологічну карту, в якій вказується номер резервуара, його тип, призначення, максимальний рівень наливання, мінімальний залишок, швидкість наповнення і випорожнювання* (з мови документів).

2. Те саме, що **ви́порожнення** 3. *Щодня аскариди відкладають яйця, які з випорожнюваннями хворого потрапляють у зовнішнє середовище* (з наук.-попул. літ.); *Випорожнювання хворого повинні знезаражуватися, їх варто засипати сухим хлорним вапном із розрахунку 200 грамів на 1 літр виділень* (з навч. літ.); *Іноді морські свинки їдять власні випорожнювання. Це явище, відоме також у кроликів, собак та інших тварин, має назву копрофагії* (із журн.).

ВИПОРО́ЖНЮВАТИ *див.* **випорожня́ти.**

ВИПОРО́ЖНЮВАТИСЯ *див.* **випорожня́тися.**

ВИПОРОЖНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ВИПОРО́ЖНЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.,* **ВИ́ПОРОЖНИТИ,** ню, ниш, *док., що.* Повністю видаляючи що-небудь звідкись, робити порожнім. [Євгеній *(випорожнює кишені і дає їй* [арф'янці] *все):*] *Возьми* [візьми], *— се післіднє, а я не потребую* (І. Франко); *Молодь кидалася на вагони і випорожняла їх нутро* (О. Копиленко); *Випорожнивши скриню, він шарпнув її так, що вона аж загула* (М. Коцюбинський); *По короткій нараді ми вирішили ще й обвішатися гранатами, домовившись пустити їх у діло після того, як випорожнимо візок* (Ю. Винничук).

ВИПОРОЖНЯ́ТИСЯ, я́ється, **ВИПОРО́ЖНЮВАТИСЯ,** юється, *недок.,* **ВИ́ПОРОЖНИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Робитися порожнім після видалення всього, що було всередині. *— Треба, щоби .. наша громада .. зміцнювалась чим-*

раз більше. Щоби наша робітницька [робітнича] *каса не випорожнювалась, а все більшала* (І. Франко).

2. *фізл.* Виділяти кал через пряму кишку. *Минув час дебілуватих комісарів у шкірянках, що трощили античні статуї і випорожнялись у коштовні вази* (С. Процюк); *От доїхали вони до річки, стали коней напувати, аж тут мул випорожнився* (М. Лукаш, пер. з тв. Д. Боккаччо).

ВИ́ПОРОТИ[1] *див.* **випо́рювати.**

ВИ́ПОРОТИ[2], рю, реш, *док., кого, розм.* Побити різками, канчуком, нагаєм і т. ін. — *З гімназії тебе не виженуть. Не бійся. Я упросив директора. Я обіцяв йому за те добре тебе випороти* (В. Винниченко); *Батько показав їй на ремінь і сказав, що хоч він ніколи ще не бив її, але тепер випоре* (Л. Смілянський); *Поліцаї випороли канчуками шістдесятирічного діда Потапа і його тридцятилітню невістку* (В. Козаченко).

ВИ́ПОРОТИЙ[1], **ВИ́ПОРЕНИЙ**, а, е. Дієпр. пас. до **ви́пороти[1]**. *Після того як шов випоротий, рубець тканини намочують і пропарюють гарячою праскою, щоб розпрямити тканину* (із журн.); *Випорені нитки із в'язаних речей необхідно замочити у теплій воді на кілька хвилин і після просушування наново перемотати у клубки* (із журн.).

ВИ́ПОРОТИЙ[2], **ВИ́ПОРЕНИЙ**, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **ви́пороти[2]**. *Добре випорений малий бешкетник похнюплено слухав батькові настанови* (із журн.).

ВИ́ПОРОТКОВИЙ, а, е. Прикм. до **ви́пороток** 1. *Кількість і якість одержаних випороткових шкурок зазначають у актових документах* (з наук.-техн. літ.); // Зробл. з хутра випоротка (у 1 знач.). *Випоротковий комір.*

ВИ́ПОРОТОК, тка, *ч.* 1. Недоношене маля, вийняте з тіла убитої або загиблої тварини. *Досвідом вигодовування недоношених тварин та випоротків володіє далеко не кожен ветеринар* (із журн.); // Хутро цього маляти. *Греблю поважно пройшов у черкасиновій чумарці і смушевій, з випоротків, шапці Терентій Плачинда* (М. Стельмах); *Випоротки використовують на пошиття переважно головних уборів для дорослих та дітей* (із журн.).

2. *перен., зневажл.* Те саме, що **недоно́сок** 2. — *Злодії, випоротки зінські, я вас провчу, як чесних людей турбувати! Доволі крові людської напились, гетьте!* (Б. Лепкий).

ВИ́ПОРПАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **ви́порпати.** *Під кождим* [кожним] *корчем були їх* [кроликів і зайців] *ямки, випорпані в м'якій, пухкій землі* (І. Франко); *Білочка швиденько згризла випорпаний із землі горішок і шаснула в дупло на дереві* (із журн.).

ВИ́ПОРПАТИ *див.* **випо́рпувати.**

ВИПО́РПУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ПОРПАТИ**, аю, аєш, *док., розм., що.* 1. Вигрібати яму, заглибину в ґрунті. *Борсук старанно випорпував нору у схилі, якраз під корінням могутньої смереки* (із журн.); *Він* [пес] *давно вже, ще з весни, випорпав собі яму під коморою і залазить туди під час спеки* (В. Гжицький).

2. Розгрібаючи, розгортаючи, дістати що-небудь. — *Мені стало цікаво, і я почав їх випорпувати, — розповідав щасливий господар. — Черепків там були сотні* (з газ.); *Десь щось вкраде* [цуценя], *десь щось на смітті випорпає* (Ю. Мельничук).

ВИПОРСА́ТИ *див.* **випо́рскувати.**

ВИПОРСКА́ТИ *див.* **випо́рскувати.**

ВИПО́РСКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **випо́рскувати** 1, 3 і **випо́рскуватися** 1. *Описано новий метод активного керування аеродинамічним слідом, який полягає у випорскуванні з поверхні циліндра струменів газу із заданою частотою* (з наук. літ.).

ВИПО́РСКУВАТИ, ую, уєш, **ВИПОРСА́ТИ**, *рідко* **ВИПОРСКА́ТИ**, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВИ́ПОРСНУТИ**, ну, неш, *док.* 1. Раптово випадати, вислизати з чого-небудь, звідкись. *Гребінчики випорсали з коси Мар'яни, жмакався капелюх з квітками* (С. Васильченко); *Важкі колоди й слизькі дошки випорскували з рук, падали в ковбані разом з людьми* (О. Довженко); *Чарка випорснула з оніміли Севиних пальців, брязнула об підлогу* (А. Хижняк); // Швидко вириватися, звільнятися. *Жабі випорснула з моїх обіймів і закружляла метелицею по гладенькій зеленій мураві* (Олесь Досвітній); *Несподівано випорснувши з цупких пальців свого мучителя, Іван відскакує геть і плачучи верещить* (П. Колесник); // *перен.* Виходити з-під чийого-небудь впливу, контролю, залежності і т. ін. *Та й цю дочку, Одарку, якось не доглядів; за балощами дитячими випорснула з-під батьківського впливу* (Іван Ле).

2. *перев. док.* Швидко вибігати, виїжджати і т. ін. звідки-небудь, із чогось або з'являтися десь. *З гурту випорснув смуглявий юнак* (Іван Ле); *Ворона міцним ударом занурила в луговину товстий дзьоб, а біля нього випорснуло кілька джмелів* (М. Стельмах); *Меха́нік-водій* [танка] *давав повний вперед, збиваючи полум'я зустрічним вітром і надіючись випорснути з вогняного мішка* (О. Гончар).

3. *що.* Вивергати що-небудь із себе. *Кінь випорскував ніздрями кров і іржав так жалібно, так тоскно* (І. Багряний); *Отруйна і небезпечна для життя людини риба скорпенопсис, що водиться у Червоному морі, випорскує отруту в разі, якщо до неї доторкнутися чи наступити на неї* (з наук.-попул. літ.).

◇ **(1) Ви́порснути з-під о́ка** *чийого, кого, із запереч.* — залишитися непоміченим, непобаченим. *Уважна, доскіплива, жваво постукує* [вчителька] *по класу у своїх модельних* [туфлях] *на високих каблуках, .. зазирне сюди й туди, ніхто не випорсне з-під її ока* (О. Гончар); **(2) Ви́порснути з рук** *кого, чиїх* — перестати підкорятися кому-небудь, бути залежним від когось або виходити з-під чийого-небудь впливу. [Б и ч о к:] *Треба буде щось інше удіяти, щоб часом він* [Мартин] *не випорснув з моїх рук* (М. Кропивницький).

ВИПО́РСКУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВИ́ПОРСНУТИСЯ**, неться, *док.* 1. Із силою вириватися звідкись, пирскати. *Під час укусу бджоли випорскується від 0,2 до 0,4 мг отрути* (з наук. літ.); *У темному переході жінка перелякано озирнулася і відчула, як адреналін випорснувся в її кров раптовим неприємним відчуттям* (із журн.); * Образно. *В обкомі, як я зрозумів, не мають вас за бунтаря, неблагонадійного, такого, що випорскується, як лозина, з-під владної руки* (Р. Федорів).

2. *тільки недок.* Пас. до **випо́рскувати.** *Під час небезпеки жук-бомбардир виділяє отруйну речовину, що випорскується ним на ворога* (з газ.).

ВИ́ПОРСНУТИ *див.* **випо́рскувати.**

ВИ́ПОРСНУТИСЯ *див.* **випо́рскуватися.**

ВИПО́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **випо́рювати.** *Процес випорювання розробленого декоративного шва є набагато швидшим і простішим* (із журн.).

ВИПО́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́ПОРОТИ,** рю, реш, *док.*, *що і без прям. дод.* Розпорюючи шов, відокремлювати або виймати що-небудь. *Молодиці .. понашивали од злості таких безконечників, що потім прийшлось їм довго випорювать та розплутувати* (І. Нечуй-Левицький); *Якось Дебогорій купив собі на базарі свиту з добрячого домашнього сукна, прийшов додому і, не зачинивши дверей, почав випорювати білі нитки, якими вишито комір* (Ю. Хорунжий); *Я відщіпнув свого плаща, випоров багнетом кусень підшивки, вирізав невеличку стрічку* (У. Самчук).

◊ **(1) З-під стоя́чого підо́шву ви́поре** — дуже хитрий, спритний, кмітливий, здатний зробити все, навіть неможливе. *А хитрий і із-під стоячого підошву випоре!* (Л. Мартович); *— Так, — згоджуюсь, — але ж проти твоїх хитрощів та мудрощів знайдуться такі, що й з-під стоячого підошву випорють. І матимеш від них таку честь, мов собаці лико* (Є. Гуцало).

ВИПО́РЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **випо́рювати.** *Особливістю розробленої техніки вишивання є те, що в разі збою узору нитки випорюються легко і швидко* (із журн.).

ВИПОСА́ЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́посажити.** *У Галичині у найтіснішому зв'язку зі спадковими відносинами перебували шлюби дітей родини, обов'язковим звичаєвим атрибутом яких було випосаження* (з наук. літ.); *За українськими звичаями порядок надання вінового майна молодій батьками називався вивінуванням, або випосаженням* (із журн.); *Наприкінці XVIII ст., в часи, коли галицькі землі перейшли до Австрії, матеріальне випосаження українських парохів було дуже погане* (із журн.).

ВИ́ПОСАЖИТИ *див.* **випоса́жувати.**

ВИПОСА́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ПОСАЖИТИ,** жу, жиш, *док.* 1. *кого.* Давати дівчині посаг. *Молодих дівчат-служниць і челядниць віддавали заміж, а, видаючи, господарі нерідко обдаровували та випосажували їх своїм коштом* (з наук.-попул. літ.).

2. *кого, що, перен.* Забезпечувати всім необхідним. *Усвідомлюючи фатальні наслідки подрібнення ґрунту і господарства, у Галичині батьки намагались випосажувати дітей за рахунок передачі рухомого майна, готівки, худоби, меблів, а не ґрунтових наділів* (з наук. літ.); *З Чубівкою було інакше. Тут засів запорозький сотник Іван Чуб. Він її побудував, і випосажив у всі потреби, і не хотів звідсіля рушатися* (А. Чайковський).

ВИ́ПОСТУВАТИ, ую, уєш, *док.* Дотриматися посту протягом визначеного часу. *— Молодий був ще й дурний. Озвався, бачте, спасенником серед козацтва, щоб аж три дні випостувати, .. озвавсь та й нажерся крадькома каші* (П. Куліш); *Випостувати набагато легше тоді, коли психологічно готуєшся до посту, настроюєшся душею і тілом* (з газ.).

ВИ́ПОТИНА, и, *ж.* Піт, що виступає на тілі. *У період критичного зниження температури у хворих простежується випотина* (з навч. літ.); *Він увесь покрився випотиною, м'язи дрижали, тіло пересмикувало нервове тіпання* (із журн.).

ВИ́ПОТІТИ, ію, ієш, *док.* Пропотіти. *При застуді треба пити чай із медом і лимоном або калиною, щоб випотіти* (з газ.).

ВИ́ПОТРОШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́потрошити.** *Глухарі вже були обпатрані й випотрошені і виблискували росою, пролежавши ніч у кропиві* (Ю. Винничук); *Випотрошену рибу промивають у холодній воді і ріжуть на порції* (із журн.); *Традиція вирізати з випотрошених гарбузів страхітливі мармизи походить з ірландського фольклору* (із журн.); *Від удару в дерево водій машини знепритомнів, а коли отямився, виявив свій дипломат випотрошеним* (з газ.).

ВИ́ПОТРОШЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́потрошити.** *Нарешті завія втихомирилась, розгорнули дороги, і наші бідаки мали один день на полювання, випотрошення дичини і пакування додому* (із журн.); *Сталеві захисні конструкції на вікнах першого поверху все ж не врятували квартиру від випотрошення місцевими крадіями* (з газ.); * Образно. *У романі "Невеличка драма" знову виринає головна тема В. Підмогильного — "випотрошення" людини й життя від усякого глибшого змісту, глузду й краси* (з навч. літ.).

ВИ́ПОТРОШИТИ *див.* **випотро́шувати.**

ВИПОТРО́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ПОТРОШИТИ,** шу, шиш, *док.* 1. *кого, що.* Очищати від нутрощів. *Випотрошувати рибу слід обережно, щоб не розірвати жовчного міхура* (з газ.); *Коли жінка .. випотрошила її* [рибу], *знайшла в її нутрі блискучий дорогий камінь* (І. Франко); *Палій з Паликопою випотрошили кабана і підсвинка* (Д. Мордовець).

2. *що, перен., розм.* Звільняти щось від речей, які містяться всередині. *Душман пішов до стійки, нудно й повільно торгувався про щось із сонним господарем, випотрошував портмоне на стійку, перебирав банкноти — долари, марки, гривні* (Ю. Андрухович); *Випотрошити кишені.*

ВИПОЧИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВИ́ПОЧИТИ,** чу, чиш, *док., діал.* Відпочивати. *Я так люблю в неї* [у матері] *випочивати* (О. Кобилянська); *Вечоріло. Я страшно змучений, пити хочеться, болить усе тіло. Конче треба десь випочити* (І. Франко).

ВИ́ПОЧИТИ *див.* **випочива́ти.**

ВИПО́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **випо́ювати.** *Сьогодні багато господарств практикують випоювання молодняку штучним молоком з 4–5 дня життя* (з наук.-попул. літ.); *Для випоювання телят застосовують соскові напувалки* (з навч. літ.).

ВИПО́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́ПОЇТИ,** ою, оїш, *док., кого і без прям. дод.* Вигодовувати молоком, пійлом (тварин). *Знав* [Марко] *усі звички* [корів], *ще телятами випоював, випасав на лузі* (К. Гордієнко); *— А як ліпше робити, — безжально запитала Варвара, виводячи культпрацівника на слизьке, — чи випоювати теля з вимені, чи годувати його молоком з рук?* (І. Волошин); *Якщо лоша залишається без матері, його випоюють свіжонадоєним коров'ячим молоком* (з наук. літ.); // Вигодовувати, поїти (дитину). *Не той батько, мати, хто народив, а той, хто випоїв, вигодував, добра навчив* (з народної творчості); * У порівн. *Це був молодий лейтенантик з таким рожевим лицем, наче його все життя випоювали парним молоком* (А. Дімаров).

ВИПО́ЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **випо́ювати.** *Годівля худоби провадилася за графіком, молодняк випоювався молоком, чергування на корівнику було регулярне* (Григорій Тютюнник); *Інколи телята випоюються не молозивом та молоком, а замінниками* (із журн.).

ВИ́ПРА́ВА, и, *ж.* 1. Відправлення, вирядження кого-небудь кудись. *Прийшла моя виправа До краю іншого* (М. Зеров); *— Геть мені з очей, бо матимеш таку виправу, що че-*

рез поріг сторчака летітимеш (М. Стельмах); // Похід, експедиція. *Вони* [повстанці] *стоять за негайну випраbу по козачий хліб за Тегинею* (Іван Ле); *Після революції професор Самойлович .. очолив рятувальну випраbу на криголамі "Красін"* (Р. Іваничук).

2. *заст.* Те саме, що **загі́н²**. *Виправа козацька рушила з міста за Остапом* (Марко Вовчок).

3. Те саме, що **по́саг.** *В покоях шість сестер Ганниних, готуючи сестрі виправу, перегукувались з наймичками* (І. Нечуй-Левицький); *Ось шили ми недавно виправу для однієї купецької дочки* (Грицько Григоренко).

ВИ́ПРАВДАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ви́правдати.** *А коли ми дізнались, що людина не може бути виправдана ділами Закону, але тільки вірою в Христа Ісуса, то ми ввірували в Христа Ісуса, щоб нам виправдатися вірою в Христа, а не ділами Закону* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Жінка в паранджі .. виявилася дружиною Преображенського, виправданого судом* (Іван Ле); // *у знач. ім.* **ви́правданий,** ного, *ч.;* **ви́правдана,** ної, *ж.* Той (та), кого визнано невинним. *Якщо вирок складений мовою, якої не знає засуджений чи виправданий, йому має бути вручений письмовий переклад вироку його рідною мовою або мовою, якою він володіє* (із журн.); // **ви́правдано,** *безос. пред. За матеріалами офіційної статистики, у 2005 р. судами України виправдано 578 осіб, або 0,3 відсотка від засуджених за вироками, що набрали чинності* (із журн.); *У 2008 році в Україні було порушено 3 тисячі кримінальних справ, 602 особи засуджено, 13 — виправдано* (із журн.).

2. Який має під собою підстави; умотивований, доцільний. *Якщо у словах хлоп'ят є хоч частка правди, то хвилювання й турботи будуть цілком виправдані* (В. Собко); *Тавтологічні сполучення виправдані тільки тоді, коли вони увиразнюють художній текст, посилюють його емоційність* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́ПРАВДАНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість за знач. **ви́правданий** 2. *Раз у раз у поезіях Лесі* [Українки] *до самої кончини її стрічаємо ми фольклорні елементи, уживані дедалі з більшим тактом, дедалі з більшою художньою виправданістю* (М. Рильський); *Страхові виплати, які здійснюють страховики на користь застрахованих осіб, доводять виправданість страхування як механізму гарантії збереження майнових інтересів* (із журн.); *Головним завданням науково обґрунтованого управління ризиковими операціями банку є визначення ступеня допустимості та виправданості того чи іншого ризику і прийняття оптимального рішення* (із журн.).

ВИ́ПРАВДАННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **ви́правдати** і **ви́правдатися.** *Ніби глухий відгук якоїсь похвали чи просто виправдання зачулось Горобенкові в останніх Кричеєвих словах* (Б. Антоненко-Давидович); *Він ще раз винувато посміхнувся, ніби завинив перед Осадчим і тепер не знав, як виправдатись. Та Осадчий і не чекав виправдання* (М. Чабанівський); *Усе це кажу не для виправдання, а заради істини* (Ю. Щербак).

2. Те, чим можна виправдати, вибачити кого-, що-небудь. *Гнат Яворський дуже хотів щось сказати в своє виправдання про труднощі перших днів* (С. Чорнобривець); *Жалість, яку відчув* [Бронко] *до Стахи, підказала і виправдання для неї: фальш не притаманна її натурі, а скористалася вона нею як оборонною зброєю* (Ірина Вільде); *Наодинці з своїми думками він безжально судив себе і не знаходив виправдання своїм вчинкам: три роки обманював Лесю* (А. Хижняк).

3. Вирок суду, в якому стверджується невинність підсудного. *Слідчий став закінчувати Васькову справу, оформивши його необачні слова в перукарні як контрреволюційну агітацію. З тим Васьок і пішов на суд Спецколегії, покладаючи кволу надію на виправдання* (Б. Антоненко-Давидович).

ВИ́ПРАВДАТИ *див.* **виправдо́вувати.**

ВИ́ПРАВДАТИСЯ *див.* **виправдо́вуватися.**

ВИПРАВДНИ́Й, а́, е́. Те саме, що **випра́вдувальний.** *В його* [писаря] *в книгах і в бумагах є всі виправдні документи* (І. Нечуй-Левицький).

ВИПРАВДО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **виправдо́вувати.** *У церковному житті ніколи не зможемо підтримати церковний розкол, якими б чудовими ідеями він не був виправдовуваний* (із журн.).

ВИПРАВДО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виправдо́вувати** 1–3 і **виправдо́вуватися** 1, 2. *Ще недавно жіноча гордість не дозволяла їй пускатися до виправдовування перед чоловіком за те, чого не було* (М. Циба).

ВИПРАВДО́ВУВАТИ, ВИПРА́ВДУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ПРАВДАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. *кого.* Визнаючи кого-небудь невинним, правим, доводити це. — *Не хочу себе виправдувати; може бути, що я провинилася* (Л. Мартович); *Клим аж ніяк не виправдує сина. Такий-сякий. Не годен він жінки своєї* (К. Гордієнко); — *Він у п'яному чаду, виправдовуючи себе у всьому.., може викинути яке завгодно гидке колінце* (В. Козаченко); *Невже він* [учитель] *виправдає Катрусю й звинуватить Павла?* (В. Кучер); // Виносити вирок, у якому стверджується невинність підсудного. *Півтора року ми борсались у цих сітках. Судив військовий суд у Катеринославі. Виправдав* (С. Васильченко); *Будь-який суд виправдає цього негідника... Де ж справедливість, скажи мені?* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. *що.* Допускати можливість чого-небудь, робити допустимим що-небудь. *Свій вчинок вона цілком виправдовувала молодістю та обставинами* (В. Підмогильний); *Гризли його сумніви, чи не буде суперечити вимогам хорошого тону пропозиція щодо вінчання під час жалоби? Чим виправдає він своє раптове рішення?* (Ірина Вільде).

3. *що.* Своїми діями, вчинками і т. ін. відповідати чому-небудь, бути гідним чогось. *Цілком виправдовує своє прізвисько Полтавка героїня відомої п'єси І. Котляревського "Наталка Полтавка"* (з навч. літ.).

4. *тільки док., що.* Відшкодувати, окупити. — *На мою думку, він виправдає збитки, які причинив* [завдав] *державі* (М. Руденко); *Необхідні затрати на технічну реконструкцію заводу становитимуть 400 млрд грн, однак вони себе виправдають* (з газ.).

(1) Ви́правдати сподіва́ння *кого, чиї* — виявитися таким, як розраховував, передбачав, очікував хто-небудь. *Найдовше затримався Батий біля Крем'янця. Никодим виправдав Данилові сподівання, уперто оборонялися крем'янчани* (А. Хижняк); — *Ти, нікчемо, не зумів виправдати сподівань падишаха!* (В. Малик).

ВИПРАВДО́ВУВАТИСЯ, ВИПРА́ВДУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВИ́ПРАВДАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док.* 1. Доводити свою правоту, невинність. *Оксен знав, що .. всі ті*

люди, яким він вказав на неполадки, замість того щоб виправити їх і не допускати надалі, будуть виправдовуватися і присягатися, що вони в тому не винні (Григорій Тютюнник); *Добре, щосьте* [що] *мені по щирості написали про Вашу уразу проти мене: так завжди і краще, і справедливіше, бо дає можливість обвинуваченому виправдатись* (Леся Українка); *Шурубак водив сонними очима, намагався виправдатися: — Тут моєї вини хіба що на двадцять процентів* (О. Донченко).

2. *тільки недок.* Пояснювати свої вчинки, дії, наводити причини, які дають можливість, дозволяють вибачити. — *Та ми, Василію Йвановичу, читаємо так собі, з нудьги, — виправдувались люди, — аби чимось час загаяти* (С. Васильченко); *Голуб почав виправдуватись скрутою з кормами, але Бачура не слухав його* (М. Чабанівський); *Виправдувався господар, що нічим гостей частувати* (А. Хижняк).

3. Виявлятися правильним, таким, що справджує, підтверджує що-небудь. *Розрахунок мій був точний. Він цілком виправдався* (І. Микитенко); *Мисливці побоювалися його. Їхні побоювання виправдалися: взимку він украв найкращих собак і втік із поселення* (Григорій Тютюнник).

ВИПРА́ВДУВАЛЬНИЙ, а, е. Який є виправданням для кого-небудь, пояснює і пом'якшує чиюсь провину. — *Спізнилась на роботу на двадцять хвилин, бо мама захворіла, от і дали три роки, — потупила дівчина очі, але в голосі її не чулось виправдувального тону* (Б. Антоненко-Давидович); *Такі чесні, хороші очі були у бійця, а от слова не дотримав. Вона намагалася знайти виправдувальні обставини, але сум і образа не вгамовувалися* (І. Багмут); // У якому стверджується невинність підсудного. *Найбільш поширеним є поділ доказів на первісні та похідні, прямі й непрямі, обвинувальні та виправдувальні, позитивні та негативні* (з навч. літ.); *Виправдувальне рішення.*

△ **Випра́вдувальний ви́рок** *див.* **ви́рок.**

ВИПРА́ВДУВАННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **випра́вдувати** 1–3 і **випра́вдуватися** 1, 2. — *Думаю їхать сьогодні опівдні, бо вдень вже не спатиму й не засплю, — говорила далі Софія Леонівна і якось плуталась в виправдуванні за свій чудний вчинок* (І. Нечуй-Левицький); — *Це був не лист, а нищівний вирок за зраду славетних традицій нашої передової літератури.., за виправдування кріпацтва* (З. Тулуб).

2. Те саме, що **ви́правдання** 2. *Уривчаста розмова обох нагадувала ревниві дорікання й несміливі, самим серцем сказані виправдування* (Іван Ле).

ВИПРА́ВДУВАТИ *див.* **виправдо́вувати.**

ВИПРА́ВДУВАТИСЯ *див.* **виправдо́вуватися.**

ВИ́ПРАВИТИ *див.* **виправля́ти.**

ВИ́ПРАВИТИСЯ *див.* **виправля́тися.**

ВИ́ПРАВКА, и, *ж.* 1. *рідко.* Дія за знач. **виправля́ти, ви́правити** 1, 2, 7. *На Старокраматорському машинобудівному заводі планують організувати виробництво машин для виправки колії, щебенеочисних машин, козлових кранів* (з Інтернету); *Я дивуюся, як їм не відпаде охота приносити мені купи макулатури для виправки "стилю"* (Леся Українка); *Вартість виправки однієї сухої необезжиреної шкурки з кожним роком зростає* (з газ.).

2. Постава, набута в результаті спеціальних вправ. *Зайшов ще один чоловік, судячи з виправки й легкості рухів, теж спортсмен* (В. Собко); *В неї й колір обличчя здоровий, і хода пружна, і виправка, всупереч літам, ще молодцювата* (О. Гончар); *Багатолітня військова виправка відчувалася і в рухах, і особливо в його легкій, пружній ході* (М. Руденко).

ВИ́ПРАВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́правити** 1, 2, 3, 6, 7. *"Просто дивуєшся, як люди не вміють елементарно мислити", — думав Загатний і креслив далі, зсовуючи на край стола аркуш за аркушем, — виправлені, підчищені* (В. Дрозд); — *Ми .. знали про княжого післанця* [посланця], *виправленого в отсі сторони* (І. Франко); *Парубки стали виносити достатки боярина — в'язки шкірок: кун, лисів, білок, бобрів, соболів, кілька ведмежих та кількадесят гарно виправлених вовчих* (Юліан Опільський); // **ви́правлено,** *безос. пред. У листі до Я. Кухаренка Т. Шевченко пише: "А в малоросію (в рукописі саме так, з малої літери, що її збережено у виданні 1929 р. під редакцією С. Єфремова, а у подальших виправлено, всупереч сенсові, пильними доглядачами офіціозної "орфографії") не поїду, цур їй, бо там, окрім плачу, нічого не почую"* (із журн.); *Якова за його участь в "недозволенном обществе" та в революційному рухові декабристів виправлено з Петербурга на заслання* (Олена Пчілка).

ВИ́ПРАВЛЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **ви́правити** 1–3. *За думкою вже вимальовується, а потім вибудовується оригінальний верстат для виправлення покручених конструкцій* (Остап Вишня); *Виправлення в роботі та начерки-пояснення на полях сприяють кращому засвоєнню навчального матеріалу* (з наук-попул. літ.); — *Я надто м'якосерда до нього* [сина], *мені шкода було його покарати як слід, тому я й віддала його вам на виправлення* (З. Тулуб).

2. Те, чим що-небудь замінене, виправлене. *Перевидали підручник О. Кониського з деякими виправленнями в Полтаві 1907 року* (з наук.-попул. літ.); *У податковій декларації не повинно бути підчищень, виправлень, дописувань і закреслень (крім передбачених формою декларації)* (із журн.).

△ **(1) Автомати́чне ви́правлення помило́к** — процес виявлення і виправлення помилок за допомогою комп'ютера, без втручання людини. *Після автоматичного виправлення помилок необхідно знову пройти процедуру завантажування файлу* (з Інтернету).

ВИПРАВЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виправля́ти** 1, 2. *Вигини усувають слюсарною операцією, що називається виправлянням* (з навч. літ.); *Смикали то на те, то на те, то на підказування, то для помочі, то для виправляння чиїхось огріхів* (П. Загребельний); *Виправляння малюнків-копій художник уважав за марнування часу* (із журн.).

ВИПРАВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ВИ́ПРАВИТИ,** влю, виш; *мн.* ви́правлять; *наказ. сп.* ви́прав; *док.* 1. *що.* Робити прямим, рівним і т. ін. що-небудь нерівне, зігнуте і т. ін. *Івась аж посинів від натуги: кашель піднімав високо його груди, виправляв тіло, підкидав, скручував* (Панас Мирний); *Потали сніги; зелені озимі засіви веселенько потяглися вгору, виправляючи зібгане снігом листячко* (Л. Яновська); *Нур таки присусідився: то колесо потримає, то мазницю подасть, то цвях виправить* (Д. Ткач).

2. *що.* Усуваючи хиби, вади, помилки, робити правильним, таким, що задовольняє певні вимоги. *Вчитель почав читати якийсь уривок з книги, а школяр писав на класовій* [класній] *таблиці. Потім почали виправляти помилки* (Б. Грінченко); *Фіцхелауров почвалав до парт виправляти студійські вправи* (Б. Антоненко-Давидович); *Серед коригувальних кодів існують не тільки такі, які дозволяють*

виявляти помилки, але й такі, що дозволяють виправляти їх (з наук. літ.); // *також без прям. дод.* Уточнювати, поправляти чий-небудь вислів, щось ким-небудь сказане. — *Це .. той самий Орлюк, який прийняв на війні дванадцять поранень. — Шість, — виправив Орлюк* (О. Довженко); — *Де це чувано, щоб свій брат козак із людей три шкури дер, як Потоцький! — Не свій брат, а старшина, — напівголосно виправив джура* (З. Тулуб); // Змінювати на краще, робити кращим. — *Доведеться вам, товаришу трактористе, швидше їхати виправляти становище!* (Ю. Яновський); *Завод тепер у прориві. Скільки грошей доводиться виплачувати залізниці за перестій цистерн! .. Два місяці тому з'явилась була надія, що цей стан можна виправити* (Ю. Шовкопляс); // Робити що-небудь, щоб зменшити вину, провину. *Можливо, що я трохи винна... і я б радніша тепер виправити свою провину, радніша б усім серцем порятувати його, але як?* (Л. Яновська).

3. *кого, що.* Позбавляючи вад, перевиховуючи, робити кращим. *Браття, як людина й упаде в який прогріх, то ви, духовні, виправляйте такого духом лагідности* (Біблія. Пер. І. Огієнка); — *Має* [Ельясберг] *сувору догану з попередженням. — Що ж — і досить. А працювати мусить. Будемо виправляти людину* (Іван Ле); *Він* [Анарх] *мусить негайно себе виправити, інакше будуть неприємності* (М. Хвильовий); — *Саме наше життя виправить характер молодої дівчини* (О. Донченко).

4. *кого, заст.* Те саме, що **виправдо́вувати** 1. *Коноводам, як вони потрапляли до тюрми, треба було таких свідків, щоб виправляли їх* (Б. Грінченко).

5. *кого, розм.* Вимагати у когось сплати за що-небудь, відшкодування чогось. *Люди рознесли по селі, що приїхав становий .. і буде виправляти недоплат податі* (І. Нечуй-Левицький); *Лісовський рішуче тиче папірець в руки жінці: — Візьми, а я твої гроші виправлю в Никанора!* (М. Стельмах).

6. *кого, що.* Виряджати кого-, що-небудь кудись. *Сонце щойно пішло з полудня, як Савчиха виправляла свого сина до Львова* (О. Маковей); — *Хмельницький .. виправляє завтра на обхід ваших позицій нові сили* (А. Чайковський); — *В наших був? — Був. Молодці! Сьогодні виправили кільканадцятьох з літературою на села* (Мирослав Ірчан).

7. *що.* Обробляти шкуру, робити її м'якою, придатною для пошиття взуття; вичинювати. *Котов і Тодорка виправляли в стодолі шкури. Якраз повитягали їх з діжі* (Б. Харчук); *До XVIII ст. в Україні кушнірства і гарбарства (чинбарства) як окремих домашніх промислів не існувало: і кушніри, і шевці самі виправляли шкуру, з якої потім шили взуття, кожухи тощо* (з навч. літ.).

◇ **(1) Ви́правити щéлепи** *кому* — сильно побити кого-небудь. *Ще ніколи піщани не зазнали такого лиха, як тоді, коли ними правила міцна рука товстопузого Потаповича. Не одному вона виправила щелепи* (Панас Мирний); **Правéць уда́рив (ви́правив)** *див.* **правéць; Хіба́ що (ті́льки) моги́ла ви́править** *див.* **моги́ла; (2) Щоб тебé (йогó, вас** *і т. ін.)* **правцéм ви́правило!** — уживається як проклін, лайка з вираженням великого незадоволення чим-небудь. *Щоб вас правцем виправило! Отак перекрутили факти* (О. Ковінька).

ВИПРАВЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.,* **ВИ́ПРАВИТИСЯ,** влюся, вишся; *мн.* ви́правляться; *наказ. сп.* ви́прався; *док.* 1. Розгинаючись, робитися прямим, рівним; розправлятися. *Похилився стан* [Тетяни] *та й не виправлявся, але Макар того досі не примічає* (Л. Яновська); — *Криве дерево не дуже виправляється* (Ю. Мушкетик); *Він чи не вперше за своє життя виправився на весь свій зріст і розігнув руки...* (С. Чорнобривець).

2. Поправляти, уточнювати що-небудь сказане. — *Ольга Вікторівна, чому ви? .. Її очі ширшають, а брови болісно переломлюються, .. і йому стає соромно. — Олю, — виправляється, — чому ти не прийшла на поле?* (М. Стельмах); — *Ти маєш рацію, дитино моя. Я цього так не лишу. Не можу лишити, — виправився він* (З. Тулуб).

3. Позбуваючись вад, робитися кращим; перевиховуватися. *Ніна ж думала, що хлопець остаточно виправився і що це вона так зуміла його перевиховати* (О. Донченко); *Він бився з хлопцями на вулиці, тікав з уроків, просився до товариша і їхав на Дніпро, каявся у всьому, обіцяв виправитися і знову шкодив* (І. Сенченко).

4. *заст.* Виправдовуватися (у 1, 2 знач.). — *Я, їй-богу, не думав її образити, — почав виправлятися Довбня* (Панас Мирний); — *Та хіба я барюся? Я й так он скільки вробив! — виправлявся наймит, оббиваючи мітлу об чобіт* (Б. Грінченко).

5. Вирушати. *Виходило, що, не оженившись, ніяк не можна на Томську виправлятись, бо без жінки не можна буде з дітьми обійтися ні в дорозі, ні на новому місці* (Грицько Григоренко); — *Такий полковник Лобода? Днини не всидить без бійки, знов, кажуть, на Дунай виправляється* (Іван Ле).

ВИПРА́ВНИЙ, а, е. Якого можна виправити, який піддається виправленню. *Його турбують тільки дрібниці невстаткованого побуту, дрібниці минущі й виправні* (В. Підмогильний).

ВИПРАВНИ́Й, á, é. Стос. до виправлення чого-небудь. *Виправні (регуляційні) набережні споруди та різні інші поздовжні берегові укріплення призначено для захисту берегів від руйнування* (з наук. літ.); // Спрямований на перевиховання, виправлення кого-небудь. — *Та він же інакше й не може сказати, Поліно Сергіївно. Це невинне дитя природи трохи вже перевиховалось у виправних таборах, і ось маєте наслідки...* (Б. Антоненко-Давидович); *Кузьму Прудкого і Михайла Ґудзя — кожного* [засудили] *на рік і сім місяців виправних робіт* (Ю. Хорунжий); *У монографії викладено історико-філософський аналіз поглядів європейських мислителів на асоціальну девіантну особистість, сутність, мету, зміст і форму виправного впливу на неї* (із журн.).

ВИПРА́ВНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість за знач. **випра́вний.** *Під виправністю ушкодження слід розуміти значне зменшення вираженості патологічних змін (рубці, деформації, порушення міміки тощо) із часом чи під дією нехірургічних методів* (з навч. літ.); *Виправність дефектів.*

ВИПРА́ВНО-ТРУДОВИ́Й, á, é. Признач. для перевиховання, виправлення порушника громадського порядку або злочинця за допомогою праці. — *Як ти байдуже, безсердечно віддаєш однокласника, нашого товариша до виправно-трудового табору* (О. Донченко); — *Легко там не буває, Інно. Заклад, як відомо, суворий, виправно-трудовий* (О. Гончар).

ВИ́ПРАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́прати.** *Матрас* [матрац] *старанно вибито, застелено щойно випраним прости-*

радлом і блакитною з білими лілеями .. ковдрою (Б. Антоненко-Давидович); *Вітер тріпав розвішані на мотузках між деревами синяві, важкі од вологості, щойно випрані простирадла* (В. Домонтович); *Сорочка, штани, підтяжки, кашне — все було випране, висушене* (В. Близнець); * Образно. — *Здорово, Лобода! — долинуло від Кушнірової хати, випраної весняними дощами і ще не біленої* (В. Дрозд); // **ви́прано,** *безос. пред. Вчасно готова їжа, шмаття добре випрано, одежу полатано* (з казки).

ВИПРАСО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **випрасо́вувати.** *Рекомендується завантажувати не більше 2 кг делікатних тканин (вовняних речей із позначкою "можливе машинне прання" — 1 кг), щоб уникнути зібгання, важкого для випрасовування* (з Інтернету).

ВИПРАСО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ПРАСУВАТИ,** ую, уєш, *док., що.* Прасуючи білизну, одяг і т. ін., виправляти, вирівнювати цілком. *Цілий вечір Федько .. штани випрасовував* (Остап Вишня); *З валіз діставали й випрасовували яскраві вбрання, зачісувалися, чепурилися, мов ті птахи, що більшу частину свого життя витрачають на чищення пір'я* (П. Загребельний); *Ще звечора Галя дуже хвилювалася і не давала бабусі спокою. Треба було випрасувати форму і білий фартушок* (О. Копиленко).

ВИПРАСО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **випрасо́вувати.** *Шовк випрасовується при найнижчій температурі праски* (з Інтернету).

ВИ́ПРАСУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́прасувати.** *Він був .. одягнутий у вишиту, старанно випрасувану сорочку* (Є. Кравченко); *Одягай якнайкраще випрасуваний, вибілений, почищений костюм, але, скочивши в болото, хіба зможеш оберегти свою білосніжність недоторканою?* (О. Бердник); *Він був з непокритою головою, в чорному ретельно випрасуваному вбранні, на лівому рукаві полискувала крепова стрічка* (Р. Андріяшик).

ВИ́ПРАСУВАТИ *див.* **випрасо́вувати.**

ВИ́ПРАТИ, перу, переш, *док., що.* Перучи, зробити чистим (білизну, одяг і т. ін.). [К н у р:] *Як же я сам управлюся? Чи подереться що, — треба його залатати, сорочку — випрати... Чиє ж то діло, як не жіноче?* (Панас Мирний); — *Де там буде вона* [сорочка] *біла — третій тиждень як надівана. — Немає кому випрати, бідний ти!* (С. Васильченко); *Зняла* [Христя] *рушник та як трусне ним — пил із нього хмарою. Згорнула його — завтра випере* (А. Головко).

ВИ́ПРАТИСЯ, переться, *док.* Стати чистим після прання (про білизну, одяг і т. ін.). *Перше, на що кинув* [піднаймач] *погляд, — це пожовклі, ніде правди діти, фіранки. — Це зніметься, — сказала я, маючи на думці і на кінчику язика: "і випереться"* (Ірина Вільде).

ВИПРАЦЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ПРАЦЮВАТИ,** юю, юєш, *док., що.* Творити, створювати щось. *Політичний клас складається зі свідомих і активних громадян, це клас, який здатний формувати суспільну свідомість, щоб випрацьовувати стратегію історичного поступу* (з публіц. літ.); *Серед політиків є ті, хто покликаний випрацьовувати і впроваджувати зовнішню політику України, та ті, хто є реципієнтами її результатів і мають право знати більше про переваги такої політики* (з газ.); // Шляхом навчання виробляти навики, уміння. *На уроках риторики та логіки педагоги гуманітарного ліцею випрацьовують в учнів уміння точно і лаконічно висловлювати свої думки* (з газ.); *Випрацьовувати логічне мислення;* // Виробляти, створювати на основі набутого досвіду, повторюваності якої-небудь дії і т. ін. *На третьому курсі désінституту Василь Стус уже випрацював власний спосіб ведення конспекту, в якому прочитане стає ніби частиною власних роздумів над світом* (із журн.).

ВИПРАЦЬО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВИ́ПРАЦЮВАТИСЯ,** юється, *док.* Вироблятися, створюватися на основі набутого досвіду, повторюваності якої-небудь дії і т. ін. *Родина завжди є тією соціальною інституцією, де закладається фундамент особистості: виховуються її почуття, формується характер, випрацьовуються звички, поведінка* (з наук.-попул. літ.); *Під час вивчення політології у студентів повинен випрацьовуватися раціонально-критичний підхід до книг, статей та інших інформаційних повідомлень* (із журн.); *Новий препарат широко застосовують для пацієнтів, у яких випрацювалась резистентність до вірусних препаратів третього покоління* (з газ.).

ВИ́ПРАЦЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́працювати.** *Рукави* [Олізара] *закасано, і оголювались м'язисті, випрацювані біля весел руки* (Валерій Шевчук); *Спонтанно випрацюваний стиль фіксується і на багато років лишається незмінним* (із журн.); *На засіданні обговорювалися випрацювані способи ефективної взаємодії з представниками влади різних рівнів* (з газ.); // **ви́працювано,** *безос. пред. У соціолінгвістиці XX ст. випрацювано поняття (і відповідно термін "лінгвоцид" — мововбивство), що позначає один із найтяжчих видів міжнародних злочинів: свідоме, цілеспрямоване нищення певної мови як головної ознаки етносу — народності, нації* (із журн.).

ВИ́ПРАЦЮВАТИ *див.* **випрацьо́вувати.**

ВИ́ПРАЦЮВАТИСЯ *див.* **випрацьо́вуватися.**

ВИ́ПРИСКАТИ *див.* **випри́скувати.**

ВИПРИ́СКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **випри́скувати.** *Перед використанням вогнегасника слід проколоти мембрану голкою і прочистити отвір, з якого здійснюється виприскування* (з наук.-техн. літ.); *У струминних принтерах виприскування мікрокрапель барвника відбувається під тиском, який створюється в друкувальній головці* (із журн.); *Програвати треба гідно: без виприскувань особистих образ на адресу опонента* (з Інтернету).

ВИПРИ́СКУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ПРИСКАТИ,** аю, аєш, **ВИ́ПРИСНУТИ,** ну, неш, *док.* 1. *що.* Прискаючи, виливати яку-небудь рідину. *Він набирає його* [гасу] *якнайбільше собі в рот і потім з усієї сили виприскує на вогонь* (А. Шиян); *Молюск каурі зустрічає хижаків хмарою отруйної кислоти, яку виприскує в очі морським рибам* (з наук.-попул. літ.); * Образно. *Ми звільняємо емоції — випускаємо їх, виприскуємо те, що є всередині, на навколишній світ* (із журн.); * У порівн. *Він* [Єрусалим] *те місто, що має зруйноване бути, в ньому повно насильства: як виприскує воду свою джерело, так виприскує він своє зло* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

2. *тільки* **випри́скувати, ви́приснути.** Несподівано випадати звідкись, вислизати; випорскувати. *Жовтий олівець виприскує з пальців і з дзвінким дренькотом котиться під ноги князеві* (В. Винниченко); *Коні весь час спотикалися, з-під ніг виприскувало каміння і з шумом летіло вниз* (В. Малик); *Недбало впихали* [члени команди] *ящики в залізні руки кранів, ящики виприскували ще в повітрі, падали вниз, роз-*

бивалися об бетон причалу (П. Загребельний); *Кухоль виприснув до ніг, неначе від удару* (П. Грабовський); // Прискаючи, виливатися (про рідину). *Вода виприскувала з правого боку* [храму] (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Від великої образи у дівчинки випризнули сльози з очей* (із журн.).

3. *тільки* **випри́скувати, ви́приснути,** *перен.* Швидко вибігати звідкись. *З хати одне за одним виприскували, як порох, босоногі дітлахи й стовплювались навколо неї* [Катерини] (Є. Гуцало); // *перев. док.* Швидко і спритно вискакувати, вибиратися звідки-небудь. *Він .. переступив на два кроки, заміряючись її* [Тосю] *обняти, але вона .. вивернулась і, виприснувши, подражнила його язиком* (М. Івченко); *— Х-х-ц-ссс, — засичав люто Свирид, виприснув з-під Костевої п'ятірні й метнувся до дровітні* (Микита Чернявський).

ВИПРИ́СКУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВИ́ПРИСНУТИСЯ,** неться, *док.* 1. Виходити, вириватися назовні під напором; випорскуватися. *У деяких рослин, зокрема дикого огірка, насіння буквально виприскується з плоду і розлітається на декілька метрів* (з Інтернету); *У разі пошкодження в морозильній камері трубки з холодоагентом охолоджувач може виприснутися, що призведе до його займання* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **випри́скувати** 1. *У разі небезпеки секреторна речовина може виприскуватися скунсом на відстань до трьох метрів* (із журн.).

ВИ́ПРИСНУТИ *див.* **випри́скувати.**

ВИ́ПРИСНУТИСЯ *див.* **випри́скуватися.**

ВИПРІВА́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **випріва́ти.** *Причиною загибелі рослин може бути вимерзання, випрівання, випирання та вимокання* (з навч. літ.); *Випрівання озимих культур відбувається під товстим шаром снігу* (з газ.); *Для того щоб уникнути випрівання у немовлят, ділянки шкіри, які запарюються, ретельно промивають і змащують антисептичним дитячим кремом* (із журн.).

ВИПРІВА́ТИ, а́є, *недок.*, **ВИ́ПРІТИ,** іє, *док.* 1. Гинути внаслідок гниття від запрівання (про рослини, посіви). *Передчасний посів озимого жита на добре удобрених ґрунтах іноді призводить до того, що з осені посіви сильно розвиваються, унаслідок чого вилягають, а взимку випрівають* (з навч. літ.); *Не можна садити часник на низинних ділянках рельєфу, де він вимокає і випріває, та на ділянках, що піддаються вітровій ерозії, бо там він вимерзає і випріває* (із журн.); *Забур'янений льон, який виліг, більше не підіймається, плутається, випріває* (із журн.).

2. Запарюватися у волозі й теплі без доступу повітря. *Місця, де памперс у дитини найщільніше прилягає до тіла, можуть випрівати* (із журн.); *Шерсть* [коня] *під попругами випріла й повилазила* (Ю. Мушкетик).

ВИ́ПРІЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **ви́пріти.** *Скошену траву необхідно прибирати з газону, інакше під валками дернина стане випрілою, що спричинить появу бурих плям* (із журн.); *Якщо городню ділянку не виорали чи не скопали восени, це треба зробити якнайраніше навесні, вносячи одночасно випрілий гній* (з Інтернету).

ВИ́ПРІТИ *див.* **випріва́ти.**

ВИ́ПРОБ, а, *ч., рідко.* Те саме, що **ви́проба.** *Гори стали справжнім випробом для армійських коней* (О. Гончар).

ВИ́ПРОБА, и, *ж.* Те саме, що **випро́бування.** *Випробу я учиню у нашого батька тим часом — Чи упізнає мене він, на власні побачивши очі* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); *Це нагадує випробу поздовжньої флейти* (Ю. Андрухович); *Для випроби дверей на вогнестійкість за державним стандартом необхідно виготовити два однакові зразки та провести по одному випробуванню за умови вогневого впливу з кожного боку* (із журн.); *Страх висоти переслідує мене з дитинства, і ось доля підкидає мені ще одну подібну випробу* (із журн.).

ВИПРО́БНИ́Й, о́бна́, о́бне́. Признач. для випро́бування. *Контрольні штанги для випробовування ізоляторів поділяються на випробні та вимірювальні* (з наук. літ.); *На території щойно збудованого випробного полігону також знаходяться адміністративні приміщення, що складаються з офісів та зали для нарад* (з газ.); *На космодромі Байконур при підготовці до випробного пуску універсальної ракетно-космічної транспортної системи через незначні неполадки процес запуску було автоматично припинено* (з газ.).

Випро́бни́й те́рмін (строк) *див.* **те́рмін**[1].

ВИПРОБО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **випробо́вувати.** *Він* [Ісус Христос] *був сорок днів у пустині, випробовуваний від сатани, і перебував зо звіриною* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Іов, як твердять знавці Святого Писання, був випробовуваний болячкою елефантіазу, тобто слоновою хворобою* (із журн.); // **випробо́вувано,** *безос. пред. Для регенерації пагонів із експлантів буряків було випробовувано кілька варіантів модифікованих середовищ* (з наук. літ.).

ВИПРОБО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **випробо́вувати.** *І не введи нас у випробовування, але визволи нас від лукавого* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Нелегкі випробовування випали на долю цієї жінки — мудрої, доброї, а часом і жорстокої* (Б. Лепкий); *Маю бажання допомагати вам будувати й провести випробовування батискафа* (М. Циба); *Над експериментальною партією локомотивів проводились реостатні випробовування за серійною програмою* (з наук. літ.).

(1) Випробо́вування (випро́бування, ви́пробування) на міцність — перевіряння можливостей кого-, чого-небудь або стійкості до певного впливу на когось — щось. *Конкурс читців художньо-естетичного напрямку — випробовування на міцність* (із журн.); *Майже всі молоді пари після періоду першої закоханості переживають випробування на міцність своїх почуттів* (з газ.).

ВИПРОБО́ВУВАТИ, ВИПРО́БУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ПРОБУВАТИ,** ую, уєш, *док., кого, що.* Перевіряти на практиці якості, властивості кого-, чого-небудь, здатність до здійснення, виконання чогось. *Він оповідав йому про різні прикмети коней і іншої худоби, учив його, як оглядати та випробовувати кожду штуку* (І. Франко); *Шугали у синьому небі літаки. Серед них були вже такі, котрих ще ніхто не бачив на фронті. Від ранку до ночі їх випробовували* (Олесь Гончар); *— Всяке нове діло треба спочатку випробувати, дослідити, а тоді вже думати: вводити його на зміну старому чи, може, й підождати?* (О. Бердник); // *на що, спец.* Перевіряти міцність чого-небудь, стійкість до певного впливу або здатність до певної дії. *Для того, щоб випробувати нововиведений сорт рослини на високу продуктивність, потрібно кілька років* (із журн.); *Випробовувати зерно на схожість.*

(1) Випробо́вувати (випро́бувати) / ви́пробувати на міцність — перевіряти можливості кого-, чого-небудь або стійкість до певного впливу на когось — щось. *Весна — по-*

ра авітамінозу й хронічних захворювань, і випробовувати на міцність свій організм не варто (з навч. літ.); *Епідемія грипу випробує людей на міцність* (з газ.).

△ **(2) Випробо́вувати на розри́в** — визначати міцність виробу, матеріалу, поступово збільшуючи навантаження. *Перед намотуванням на лебідку дріт випробовують на розрив і визначають величину розривного вантажу* (з наук. літ.).

◊ **(3) Випробо́вувати до́лю** — наражатися на небезпеку. *Дехто тлумачить так: живи, поки можна, розкошуй і гуляй, а дехто — навпаки: не випробовуй долю — не жартуй з нею, живи праведно в постах і молитвах, і тобі воздасться* (Ю. Мушкетик); *Олег пив чай, вирішив не випробовувати долю і поки не вживати перед кермом навіть ковтка пива* (А. Кокотюха); *Коли візантійському імператорові Роману повідомили, що "ідуть русичі, немає ліку кораблям їхнім, укрили море кораблі", він вирішив не випробовувати долю і запропонував Ігорю мирну угоду* (із журн.).

ВИПРОБО́ВУВАТИСЯ, ВИПРО́БУВАТИСЯ, у́ється, *недок.* Пас. до **випробо́вувати** і **випро́бувати.** *Брянський був його першим, справжнім другом на фронті. Ця сувора чоловіча дружба, яка не раз випробовується смертю, забувається важче, ніж перше кохання* (О. Гончар); *У десяти країнах Європи у наш час випробовуються 15 водневих автобусів на міських та міжміських маршрутах* (із журн.); *У лабораторії штучного клімату випробуються на морозостійкість різні субтропічні плодові й технічні культури* (із журн.).

ВИПРО́БУВАЛЬНИЙ, а, е. Те саме, що **випро́бни́й.** *Редакційна практика передбачає випробувальний термін для кандидатів у професійні комунікатори* (із журн.); *1988 року пройшов перший випробувальний політ транспортного літака Ан-225 "Мрія"* (з газ.).

ВИПРО́БУВАНЕЦЬ, нця, *ч.* Людина, яку випробовують. *За переказами, Олекса Довбуш влаштовував перевірку на відвагу всім, хто прагнув вступити у його загін: випробуванець повинен був перейти через стрімке урвище по тонкій смереці, вилізти на круту скелю, витримати помах опришківського топірця перед очима тощо* (із журн.); *Перед вступом до молодіжної організації "Пласт" випробуванці змагаються між собою у фізичній вправності* (із журн.).

ВИ́ПРОБУВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ви́пробувати.** *Модель тільки встановили в лабораторії, апарат був ще не випробуваний* (В. Владко); *Від першого до останнього тобою написаного рядка всі вони були рівно й дбайливо накреслені, стримані і ясно прочитувані, випробувані глибокою внутрішньою перевіркою* (М. Бажан); *Уся продукція, яку ми пропонуємо, належним чином випробувана та зареєстрована уповноваженими органами МОЗ України та службами Держстандарту України* (з мови реклами); // **ви́пробувано,** *безос. пред. Всі засоби вже випробувано, зостався тільки один, котрий уже не раз рятував нас і віру нашу, — шабля козацька: вона не зрадить і тепер!* (М. Старицький); *Сьогодні під час виїзної апаратної наради буде випробувано технологічну лінію з утилізації сміття* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Перевірений, надійний, який виправдав себе на практиці. *Навіть на німців, на випробуваних фронтовиків з числа тих, що не встигли своєчасно відступити з своїми і тепер металися .. в цьому жахливому колі, вогонь "катюш" нагонив містичний переляк* (І. Багряний); *Щоб знищити обридливу шамотню думок, Тася почала рахувати, шепочучи губами, але цього разу випробуваний спосіб не допоміг* (В. Домонтович); *Кармелюк був обережний і до себе приймав тільки людей певних і випробуваних* (В. Кучер); *У 43-му окрузі на дільниці № 31 обрали випробуваний спосіб підрахунку голосів* (з газ.).

ВИПРО́БУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **випро́бувати.** *Випробуваний на схожість сорт ярої пшениці вирізнявся серед інших стійкістю до грибкових хвороб* (із журн.).

ВИ́ПРОБУВАНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **ви́пробуваний.** *Для використання нової технології у мобільному зв'язку потрібно кілька чинників: споживча готовність ринку, технологічна готовність оператора зв'язку, випробуваність технології і т. ін.* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́ПРОБУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́пробувати.** *І промовив Мойсей до народу: Не бійтеся, бо Бог прибув для випробування вас, і щоб страх Його був на ваших обличчях, щоб ви не грішили* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

Випробо́вування (випро́бування, ви́пробування) на міцність *див.* **випробо́вування.**

ВИПРО́БУВАННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **випро́бувати.** *Новий, учора приведений з заводського випробування, паровоз упевнено рушив зі своїм непомірним вантажем* (Іван Ле); *Був він з науковою експедицією у водах океану, якраз у тих водах, над якими вставали тоді сатанинські гриби атомних випробувань* (О. Гончар); *Я придумував собі небезпечні випробування. Ходив по кризі, стрибав зі скель, забирався далеко в ліс* (Р. Андріяшик); *Ми знали, що на ЧАЕС проводяться випробування* (Ю. Щербак).

2. Знегоди, великі труднощі, лихо. *Хто живе з народом і для народу, тому не страшні навіть найбільші випробування* (О. Гуреїв); *Скрізь і завжди билася в ній непогамовна сила життя, цим трималася посеред найтяжчих випробувань і нещасть* (П. Загребельний); *Будь-які випробування зустрічав гідним спокоєм, долав перешкоди чи програвав — не панікував ніколи* (Г. Колісник).

Випробо́вування (випро́бування, ви́пробування) на міцність *див.* **випробо́вування; (1) Прийма́льні випро́бування** — контрольні випробування дослідних зразків і партій продукції. *Приймальні випробування виробів одиничного виробництва здійснюються для вирішення питання про доцільність передачі цих виробів до експлуатації* (з наук.-попул. літ.).

△ **(2) Ходові випро́бування** — випробування, які здійснюють під час ходу, руху або роботи транспортного засобу, сільськогосподарських машин і т. ін. *На весняні ходові випробування вийшов "Оріон". Поки .. робить маневри поблизу своїх берегів, а попереду відповідальний далекий рейс, що триватиме кілька місяців* (О. Гончар); *Капітан справді був старий. Уже й не пам'ятав, коли вперше .. прибув на верф, щоб прийняти нове судно, .. вивести в море і вже там, після ходових випробувань, .. вирушити в перше плавання* (П. Загребельний); *Трек має ділянки з різними варіантами дорожнього покриття, що забезпечують повні ходові випробування автомобілів* (з наук.-попул. літ.); *Культиватор на електричному ходу пройшов ходові випробування* (з газ.); **(3) Швартові́ випро́бування** — випробування, які здійснюють під час швартування судна. *Контрольному виходу в море передували швартові випробування корабля* (з газ.).

ВИ́ПРОБУВАТИ *див.* **випробо́вувати.**

ВИПРО́БУВАТИ *див.* **випробо́вувати.**

ВИПРО́БУВАТИСЯ *див.* **випробо́вуватися.**

ВИПРО́БУВАЧ, а, *ч.* Фахівець, який випробовує, перевіряє машини, пристрої і т. ін. *Колись мені розповідали льотчики-випробувачі: перед першим польотом на новому літакові світ вони сприймають інакше, ніж звичайно* (А. Михайленко); *Головний конструктор послідовно формував свідомість спеціалістів нового фаху — випробувачів космічної техніки* (із журн.); *Випробувач — престижна професія. Річ у тім, що кожен мотоцикл, який сходить з конвеєра, обкатують* (із журн.); * Образно. *Час — випробувач великий. Коли люблятся — розлука збільшить їхню любов, коли ж тільки бавляться — розійдуться скоріш* (П. Колесник).

ВИ́ПРОВАДЖЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **ви́провадити.** *Будь-хто інший давно був би звідси випроваджений назавжди, але твої витівки сприймаються поблажливо* (із журн.); // **ви́проваджено,** *безос. пред. А коли народ випроваджено, Він увійшов, узяв за руку її, і дівчина встала!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *З цим тебе й випроваджено було з кабінету* (О. Гончар).

ВИ́ПРОВАДЖЕННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **ви́провадити.** *Невдовзі розпочалася традиційна процедура закриття храму, випровадження відвідувачів* (із журн.).

ВИПРОВА́ДЖУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **випрова́джувати.** *Українські народні весільні пісні вибудувано за сценарієм традиційного весільного обряду — від заручин і до випроваджування гостей* (з газ.); *Останнім часом у світі поширилася практика випроваджування з країни дипломатів іноземних представництв* (з Інтернету).

ВИПРОВА́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ПРОВАДИТИ,** джу, диш, *док., кого і без прям. дод., розм.* 1. Примушувати кого-небудь виходити, йти звідкись, покидати, залишати щось. *Хазяїн кинувся до Грома. Схвильовано випроваджує його. Хоче якхутчіш позбутися цього нічного гостя* (Ю. Яновський); *Староста почервонів як буряк. — У залі агітувати невільно! — крикнув він зі злістю. — Бо інакше скажу випровадити!* (Н. Кобринська); — *Одначе, як би там не було, — думав я далі, — а з школи тебе Глафіра Іванівна випровадила* (І. Микитенко).

2. Те саме, що **випроводжа́ти** 1. *Плоти попри дороги тріщали і падали — всі люди Івана випроваджували* (В. Стефаник); *Неначе когось рідного вона випровадила на довгий час в далеку дорогу* (І. Нечуй-Левицький); *Вранці дівчата випровадили Олену з Ганною до Києва, на нараду передовиків* (В. Кучер).

ВИПРОВА́ДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.* 1. *діал.* Вибиратися, виїжджати. *Випроваджується хто з містечка, продає меблі, то тоді вона вже щось і для хати купить* (Н. Кобринська); *Заявила мені* [мати] *категорично.., що з днем, у котрім введу я Обринську як свою жінку в дім, вона випроваджується від мене до Дори* (О. Кобилянська).

2. *розм.* Пас. до **випрова́джувати.** *Безпосередньо на місці проведення слідчої дії вирішують ряд організаційно-методичних завдань: забезпечується охорона місця проведення слідчої дії, випроваджуються сторонні* (з мови документів).

ВИ́ПРОВАДИТИ *див.* **випрова́джувати.**

ВИПРОВОДЖА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **випроводжа́ти.** *У селі Дякове, що в Луганській області, до 60-х років XX ст. існував звичай обв'язувати руки призовника під час його випроводжання до армії вишитими хустинками* (із журн.).

ВИПРОВОДЖА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВИ́ПРОВОДИТИ,** джу, диш, *док., кого, що.* 1. Виряджати в дорогу; супроводжувати при виході звідкись, виявляючи пошану, дружнє ставлення, указуючи шлях і т. ін. — *Якого ж я тебе, братику, випроводжала, а тепер якого я тебе бачу* (з переказу); *Діждались неділі; зійшлась родина нас випроводжати* (Марко Вовчок); *Дід випроводив Свирида і Івана аж за ліс. Потім вернувся і сів вечеряти* (Панас Мирний); *Дівчата випроводили Марію, побажавши їй весело зустріти свято* (В. Кучер).

2. *розм.* Те саме, що **випрова́джувати** 1. *Невелика хата вже всіх не вміщає, і проворна свашка випроводжає малих* (М. Олійник); *Почесних гостей проводжають, набридлих — випроводжають* (з газ.); *Двері в нас од старостів не зачинялись. А то прийшли такі сватати, що ні кола ні двора, я й випроводила* (Ганна Барвінок).

ВИ́ПРОВОДИТИ *див.* **випроводжа́ти.**

ВИ́ПРОДАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́продати.** *Як тільки та баба-яга кинеться вас доганяти верхом на кочерзі, я попрошу знайомого касира на станції, щоб він не дав білета в поїзд для Марти Кирилівни, — скаже, буцімто білети всі дочиста випродані* (І. Нечуй-Левицький); *Господарство було зовсім занедбане.., збіжжя давно було випродане* (І. Франко); *У XIX ст. на Наддніпрянщині, окрім панщини, кріпаки повинні були відробляти й інші повинності: возити дрова з лісу, випродане збіжжя, прокладати та лагодити мости тощо* (з навч. літ.); // **ви́продано,** *безос. пред. Місця в наметовому містечку випродано задовго до початку "Євробачення": всім прагнеться за 10 євро денно "відчути атмосферу революції"* (О. Забужко); *Протягом лише 1906–1907 років було випродано майже 130 000 примірників українських Євангелій* (із журн.).

ВИ́ПРОДАТИ *див.* **випро́дувати.**

ВИПРО́ДУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **випро́дувати.** *Продуктовий ажіотаж у нестабільний економічний період розвитку країни виявляється перш за все у випродуванні цукру, збіжжя, борошна за невиправдано високою ціною* (з Інтернету); *Випродування пшениці.*

ВИПРО́ДУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ПРОДАТИ,** дам, даси, *док., що.* Продавати частинами. *Всі .. випродували пашню, зайву худобу* (У. Самчук); *Коли стоїть у городі стіжок сінця.., то вже він і думав, що й через десять год його не випродасть* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Як випродав пшеницю та зосталось щось із мірку, то й ув'язавсь якийсь навіжений крамар: заміняймось та заміняймось!* (Марко Вовчок).

ВИ́ПРОДУКУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́продукувати.** *Предметом дослідження є ідея державності, випродукувана українською політичною думкою, зокрема її зміст, структура, особливості розвитку* (з наук. літ.); *Пізнання однієї з ключових ідей, випродукуваних у ході розгортання української інтелектуальної історії, підведе до розуміння політичного сенсу національно-визвольної боротьби українців 1917–1920 рр.* (з наук. літ.).

ВИ́ПРОДУКУВАТИ, ую, уєш, *що.* Док. до **продукува́ти.** *Був се збірник трохи що не всеї* [всієї] *порнографії, яку тільки випродукувала підгниваюча на пні польська шляхетська фантазія в кінці XVIII і в початках* [на початку] *XIX віку* (І. Франко); *Належало .. випродукувати відповідний ґа-*

тунок паперу (П. Загребельний); *Не саме знання чи вміння щось зробити, щось випродукувати, але розуміння, звідки походить і куди йде людина, — це є мета і зміст університетської науки* (із журн.).

ВИ́ПРОМЕНИТИ *див.* **випромінювати.**

ВИ́ПРОМЕНИТИСЯ *див.* **випромінюватися.**

ВИПРОМІ́НЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́променити.** *Дива, які створила ти сама, Тобою випромінену принаду Цьому життю приписуєш ти радо* (М. Лукаш, пер. з тв. Ф. Шиллера); *Під дією позитивного електричного поля анода електрони, випромінені катодом, скеровуються до анода* (з навч. літ.).

ВИПРОМІ́НЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **ви́променити.** *Значна група речовин, що мають у своєму складі хлор, фтор, бром, потрапляючи у стратосферу, руйнують озоновий шар, який захищає все живе на планеті від випромінення Сонця* (з наук. літ.); *У лазерах випромінення фотона світла одним активним центром стимулює випромінювання світла іншими центрами, причому випромінені електромагнітні хвилі поширюються в одній фазі* (з наук. літ.).

2. Те, саме, що **випромі́нювання** 2. *Глобальне потепління спричинене, зокрема, збільшенням у тропосфері речовин, які поглинають теплове випромінення від земної поверхні* (з наук. літ.); *На прохідній інституту "дзвеніли" встановлені в ній пристрої, фіксуючи радіоактивне випромінення, що йшло від співробітників. Забрудненим виявився одяг* (із журн.).

ВИПРОМІ́ННИК, а, *ч., рідко.* Те саме, що **випромінювач.** *При мікрохвильовій терапії поздовжній випромінник розташовують на ділянці правого підребер'я* (з наук.-попул. літ.).

ВИПРОМІ́НЮВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до випромінювання. *Випромінювальні властивості всіх люмінофорів зберігаються після значної дози опромінення* (з наук. літ.); *Збагачення полум'я киснем у мартенівських печах дозволяє одержувати більш високі температури в смолоскипі полум'я, збільшувати випромінювальну здатність печі, зменшувати кількість продуктів горіння* (з навч. літ.); // Який випромінює що-небудь. *Навколо випромінювальних споруд телерадіостанцій і радіорелейних ліній установлюються охоронні зони* (з мови документів).

ВИПРОМІ́НЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **випромінювати.** *Один люмен — це світловий потік, випромінюваний в одиничному тілесному куті (стерадіан) рівномірним точковим джерелом із силою світла в одну канделу* (з навч. літ.); *Венера розташована значно ближче до Сонця, ніж Земля, і на неї падає більша кількість наелектризованих частинок, випромінюваних Сонцем* (з наук.-попул. літ.).

ВИПРОМІ́НЮВАНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість за знач. **випромінюваний.** *Енергетична випромінюваність дорівнює відношенню потоку випромінювання, який виходить із даної ділянки поверхні, до площі цієї ділянки* (з наук. літ.).

ВИПРОМІ́НЮВАННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **випромінювати.** *Випромінювання Сонця належить до найчистіших, безпечних і дешевих джерел енергії* (з наук.-попул. літ.); *Передавання теплоти променями називається випромінюванням* (з навч. літ.).

2. Те, що випромінюється, — теплова, електромагнітна та інші види енергії. *Лазерне випромінювання; Сонячне випромінювання; Теплове випромінювання.*

△ **(1) Високочасто́тне випромі́нювання,** *фіз.* — електромагнітне випромінювання з частотою від 3 до 300 МГц. *Високочастотне випромінювання зумовлює в організмі зміну умовно-рефлекторної діяльності (гальмування умовних і безумовних рефлексів), падіння кров'яного тиску, сповільнення пульсу* (з наук. літ.); **(2) Електромагні́тне випромі́нювання,** *фіз.* — взаємопов'язані коливання електричного і магнітного полів, що утворюють електромагнітне поле. *Будь-який пристрій, який виробляє або споживає електроенергію, створює електромагнітне випромінювання* (з наук. літ.); **(3) Інфрачерво́не випромі́нювання,** *фіз.* — електромагнітне випромінювання, яке обіймає частину спектра між червоним кінцем діапазону видимого світла та мікрохвильовим випромінюванням і яке має здатність нагрівати предмети. *Явище інфрачервоного випромінювання було відкрите в 1800 р. англійським ученим Вільямом Гершелем* (з наук. літ.); *Органи чуття деяких тварин, наприклад змій і кажанів, сприймають інфрачервоне випромінювання, що допомагає їм добре орієнтуватися в темряві* (з наук.-попул. літ.); *Інфрачервоне випромінювання дедалі частіше починають застосовувати для обігріву приміщень та вуличних просторів* (із журн.); **(4) Іонізува́льне випромі́нювання,** *фіз.* — випромінювання, яке приводить до іонізації атомів та молекул середовища. *Під впливом іонізувального випромінювання атоми і молекули живих клітин іонізуються, в результаті чого відбуваються складні фізико-хімічні процеси, які впливають на характер подальшої життєдіяльності людини* (з наук. літ.); *Міра дії іонізувального випромінювання в будь-якому середовищі залежить від енергії випромінювання й оцінюється його дозою* (з наук. літ.); **(5) Космі́чне випромі́нювання,** *фіз.* — корпускулярне іонізувальне випромінювання космічного походження. *Чим більше віддалення від земної поверхні, тим інтенсивніше космічне випромінювання* (з наук. літ.); **(6) Радіоакти́вне випромі́нювання,** *фіз.* — випромінювання, викликане радіоактивними речовинами. *Радіоактивне випромінювання не дає больових відчуттів навіть при смертельних дозах* (з наук. літ.); **(7) Рентге́нівське випромі́нювання,** *фіз.* — електромагнітне випромінювання, що виникає в результаті гальмування електронів, які швидко рухаються, в момент їх зіткнення з анодом рентгенівської трубки. *Якщо видиме світло цілком поглинається тонким шаром темного паперу, то рентгенівське випромінювання може проникати навіть крізь досить товсті шари металу* (з наук. літ.); **(8) Ультрафіоле́тове випромі́нювання,** *фіз.* — частина спектра електромагнітного випромінювання з довжиною хвилі до 400 нм. *Ультрафіолетове випромінювання може сприяти розвитку серйозних захворювань очей, таких як катаракта, снігова сліпота та ін.* (з наук.-попул. літ.).

ВИПРОМІ́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́ПРОМЕНИТИ,** ню, ниш, *док.*, *що.* 1. Виділяти променями (теплову, електромагнітну та іншу енергію). *Біля засмальцьованого стола, на довгих лавах сиділи гірники, задумливі, зосереджені. Електрична лампочка випромінювала над ними сухе, біле сяйво* (Олесь Досвітній); *Зірка в процесі розвитку виробляє в своїх надрах енергію і випромінює її у світовий простір* (з наук.-попул. літ.); * У порівн. *Лише скирта усе ще жила днем, ніби випромінювала із себе випите за день світло* (В. Дрозд).

2. *перен.* Виражати, передавати всім своїм виглядом (почуття, емоції і т. ін.). *Савченко і Чайка перезирнулись. Здавалося, щастя, що його випромінював капітан, торкнулося також і їх* (В. Собко); *Очі його то наливалися злобою, то танули, мов крижинки на сонці, то спалахували злістю, то випромінювали занепокоєння* (Ю. Збанацький); *— Адже Мадонни створювались для того, щоб випромінювати радість на всіх живущих, і самі б вони мали бачити довкола себе світ радості, — це ж так, хлопці?* (О. Гончар); *За загадковою ніччю вибухає яскравий день, сповнений соковитих барв, емоцій і бажання випромінювати щастя* (з газ.).

ВИПРОМІ́НЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ВИ́ПРОМЕНИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Виділятися променями (про теплову, електромагнітну та іншу енергію). *Альфа-випромінювання — корпускулярне іонізувальне випромінювання, яке складається з альфа-частинок, що випромінюються при радіоактивному розпаді чи при ядерних реакціях, перетвореннях* (з наук. літ.); *Американські вчені розробили невеликий прилад, що захищає людський мозок від згубного впливу електромагнітних хвиль, які випромінюються, наприклад, мобільними телефонами і комп'ютерними моніторами* (з газ.).

2. *перен.* Виражатися, передаватися як вияв чого-небудь. *Очі дивляться на Шелеста трохи суворо, і заразом тепла ласкавість випромінюється з них* (О. Донченко); *Спортивна досконалість випромінювалась із кожного його м'яза* (Ю. Смолич).

ВИПРОМІ́НЮВАЧ, а, *ч.* Прилад, який випромінює світлову, теплову або звукову енергію. *Гідродинамічний випромінювач; Інфрачервоний випромінювач.*

ВИПРОМІ́НЮЮЧИЙ, а, е. Те саме, що **випромінювальний.** *Уздовж повітряних кабельних ліній електрозв'язку та навколо випромінюючих споруд електрозв'язку встановлюються охоронні зони, а в разі необхідності утворюються просіки* (з навч. літ.).

ВИ́ПРОПАДАТИ, ає, *док., розм.* Пропасти, зникнути один за одним. *Піп як тупнув ногою, Як мотнув головою, Як потряс бородою, Як закричить, Як заверещить: "Ще таких людей не було і не буде, Коли б випропадали такі бідні люди!"* (з казки); *— Всі відьми й відьмаки випропадали: не стало їм життя поміж теперішніми людьми* (О. Гончар).

ВИ́ПРОСИТИ *див.* **випро́шувати.**

ВИ́ПРОСИТИСЯ *див.* **випро́шуватися.**

ВИ́ПРОСТАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ви́простати.** *Катерина Іваненко .. була сильно, по-солдатському випростана* (В. Винниченко); *Вона тримала руки, випростані перед собою* (Ю. Смолич); *Вершник під'їхав. Ноги були випростані із стремен* (П. Панч).

2. *у знач. прикм.* Рівний, прямий. *Сам Мануйло виступав з ґирлиґою поперед овець, стрункий, випростаний* (О. Гончар); *Випростана спина, розправлені плечі, випрямлені груди, піднята голова — усе це ознаки гарної постави* (з навч. літ.).

ВИ́ПРОСТАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́простати** 1 і **ви́простатися** 1. *Вмираючи, він потребував випростання, — бо .. всі вляглися, зайнявши геть всю підлогу до останнього сантиметра* (І. Багряний); *Для самостійних занять з метою укріплення м'язів рекомендовано вправи з еспандером: випростання рук у сторони, згинання і розгинання у ліктьових суглобах* (із журн.).

ВИ́ПРОСТАНО. Присл. до **ви́простаний.** *А батько? Завжди він батько. Він стоїть випростано, спокійно, незалежно* (У. Самчук); *Сиділа* [Єлька] *випростано, з якоюсь холодною погордою і ні до кого не зверталась, сусіда ніби не помічала* (О. Гончар); *Ярослав їхав випростано, гордо, холодно мружив свої розумні глибокі очі* (П. Загребельний).

ВИ́ПРОСТАТИ *див.* **випро́стувати.**

ВИ́ПРОСТАТИСЯ *див.* **випро́стуватися.**

ВИПРОСТО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **випросто́вувати** 1 і **випросто́вуватися** 1. *При метанні м'яча точні, синхронні рухи дуже важливі для влучного кидка, який виконують за рахунок випростовування рук та закінчують рухом кисті* (з навч. літ.); *Про емоційний дискомфорт чи спробу збрехати часто свідчить схрещування та випростовування ноги, повертання на стільці, метушливість* (із журн.).

ВИПРОСТО́ВУВАТИ *див.* **випро́стувати.**

ВИПРОСТО́ВУВАТИСЯ *див.* **випро́стуватися.**

ВИПРО́СТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **випро́стувати** 1 і **випро́стуватися** 1. *Це згинання й випростування стало його звичкою* (В. Яворівський); *Під час плавання брасом в активній фазі рухів поштовх супроводжується випростуванням ніг по дуговій траєкторії до їх зведення* (з газ.); * Образно. *Деякі думки Федора Манайла цікаві й невипадкові у загальній картині нашого духовного життя тієї доби — доби перших порухів післясталінського національно-культурного випростування* (із журн.).

ВИ́ПРОСТУВАТИ *див.* **випро́стувати.**

ВИПРО́СТУВАТИ, ВИПРОСТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ПРОСТАТИ,** аю, аєш, **ВИ́ПРОСТУВАТИ,** ую, уєш, *док., що.* 1. Розправляти, розпрямляти що-небудь зігнуте, похилене і т. ін. *Випростовує свої м'які волохаті пелюстки тихий сон* (Ю. Смолич); *Аж тісно якось зробилося.., коли він ввійшов і випростував свою велетенську фігуру* (І. Франко); *Швачка встала, випростала свій вігнутий* [ввігнутий] *стан, підійшла до вікна* (Леся Українка); *Данило, витерши очі, випростав плечі, і в його очах зажеврів усім знайомий вогник* (А. Хижняк); * Образно. *Чом .. не випростаю рук своїх, не випростаю дум?* (В. Стус).

2. *розм.* Звільняти від того, що тримає, затримує; вивільнювати. *— Згинь ти, марюко! — скрикнув він, випростуючи з трави руки* (Панас Мирний); *Руки Юра випростує з-під ковдри і закладає під голову* (Ю. Смолич).

◊ **(1) Випро́стувати (розправля́ти) / ви́простати (розпра́вити) плечі́** — починати виявляти повною мірою свої сили, здібності; сміливо, рішуче діяти. *Гноблений, він* [народ] *випростував плечі і гримів повстаннями Олекси Довбуша і Лук'яна Кобилиці* (М. Рильський); *Його насправжня молодість розпочалася тільки в двадцять чотири роки, коли він скинув рабство й розправив плечі...* (Василь Шевчук); **Розгина́ти (розправля́ти, випро́стувати) / розігну́ти (розпра́вити, ви́простати) спину** *див.* **розгина́ти.**

ВИ́ПРОСТУВАТИСЯ *див.* **випро́стуватися.**

ВИПРО́СТУВАТИСЯ, уюся, уєшся, **ВИПРОСТО́ВУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок.*, **ВИ́ПРОСТАТИСЯ,** аюся, аєшся, **ВИ́ПРОСТУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *док.* 1. Розправлятися, розпрямлятися (про кого-, що-небудь зігнуте, похилене і т. ін.). *Кожен відчував чиїсь очі на собі .. і мимоволі випростовувався і підіймав лице вгору .. — нехай впізнають* (І. Багряний); *Ялиця ще нижче ввігнулась під нею* [Марією], *але як тільки звільнилася від ваги, знову поволі почала випростуватися, шкрябаючи гілками по глині* (І. Муратов); *Сонце клало жовті смуги на різнотрав'я. Випрос-*

тувалася парость, малиновіли стрункі тіла сосон (А. Крижанівський); *На кормі, випроставшись на повний зріст, стояв мій дідусь у високих рибальських чоботях* (Ю. Збанацький).

2. Звільнятися від того, що тримає, затримує; вивільнюватися. *Любов Прохорівна замовкла, але не випростувалася від .. руки Мухтарова* (Іван Ле); *Це був той самий Славко — хлопчик-краб. Він все ще стискав у клешнях свою нерозгорнуту цукерку і безуспішно поривався випростуватися з міцних няниних обіймів* (із журн.).

ВИ́ПРОХАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́прохати.** *Ніщо не могло зробити їй більше приємності, як горсточка насіння, випрохана в путящої хазяйки або зароблена на поденному* (М. Коцюбинський).

ВИ́ПРОХАТИ *див.* **випро́хувати.**

ВИ́ПРОХАТИСЯ *див.* **випро́хуватися.**

ВИПРО́ХУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **випро́хувати.** — *Її батько своїм ходінням та своїми випрохуваннями увірився мені!* (Б. Грінченко); *Перед обличчям проблеми, яку змалював Васько Мурченко, все, що б він зараз не говорив, звучало як виправдовування чи випрохування поблажки* (із журн.).

ВИПРО́ХУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ПРОХАТИ,** аю, аєш, *док., кого, що, чого, у кого.* Прохаючи, домагатися чого-небудь або одержувати щось; випрошувати. *Він .. сам був скупий, у щирого все виманював та випрохував* (Грицько Григоренко); *Найменша можливість бути коханою — це випрохувати кохання* (М. Руденко); *У неділю .. Грицько запріг своїх пару биків, випрохав у сусіда ще пару, та двома парами поїхав до Чіпки* (Панас Мирний); *Данило випрохав кінського волосу у жокеїв на іподромі* (Ю. Смолич).

ВИПРО́ХУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВИ́ПРОХАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док.* 1. Прохаючи, домагатися дозволу на що-небудь (перев. на те, щоб кудись піти). *Була субота. Марта випрохалась у батька на завтра до церкви* (Б. Грінченко); *З радості, що випрохалася у батьків на дискотеку, дівчина закінчувала прибирати свою кімнату, приспівуючи та пританцьовуючи* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **випро́хувати.** *Був намір порозумітися з Денікіним так, щоб установити демаркаційну лінію між територіями, зайнятими Денікіним і кам'янецьким правительством* [урядом], *себто Денікіну віддавалось майже всю Україну, а собі випрохувалося те, що було зайнято отаманщиною* (В. Винниченко).

ВИ́ПРОШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́просити.** *Під вікном у старомоднім комоді, .. випрошенім у пані, і в такій самій, ще зовсім гарній, шафі тримає Докія небуякі святочні спідниці свої і чорні дорогі сердаки свого мужа і своєї доньки* (О. Кобилянська); *Вони, певне, думають, що то літа так зігнули бабу, а то не літа — перші випрошені окрайці та спідушки* (М. Стельмах); *Огризком олівця, випрошеного у кримінальників, Тамара надряпала на шматкові газети записку і зашила її в кінчик поли Тетяниного піджака* (А. Хижняк); *Дожувавши, ковтнувши слину, мацає* [Катя] *за пазухою цілушку, випрошену для Миколки, й навкарачки вилазить з кущів, обдивляється, чи ніде нікого не видно* (Є. Гуцало).

ВИПРО́ШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **випро́шувати.** *Де можна було на відробіток взяти, де можна було випрохати, скрізь набрались, напозичались жінки, не звертаючи уваги ні на людські пересуди, ні на сором випрошування* (Л. Яновська); *Жебрацтво — проживання особи на доходи, що добуваються шляхом випрошування у громадян грошей, продуктів харчування, одягу та інших матеріальних цінностей* (з навч. літ.); *Молитви людські — всуціль випрошування благ і прохання про порятунок* (із журн.).

ВИПРО́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ПРОСИТИ,** ошу, осиш, *док., кого, що, чого, у кого.* Просячи, домагатися чого-небудь або одержувати щось; випрохувати. *Молодий княжич .. випрошував у ігумена .. роботи найбільш прикрі й обридливі* (М. Грушевський); *Женя нагадувала мені зараз кошеня, яке треться об ногу, щось випрошуючи* (Л. Смілянський); *В батька що тільки захоче* [Тимоха], *все випросить, бо батько його дуже любив* (Г. Квітка-Основ'яненко); *От і поїхала* [Сикліта] *на розглядини, — випросила у сусіда кобилу й санки* (Грицько Григоренко); *Він випросив у командування відпустку* (В. Кучер).

◊ **(1) [І] льо́ду (сні́гу [торі́шнього], кри́ги) се́ред (посе́ре́д) зими́ не ви́просиш** *у кого, зневажл.* — хто-небудь дуже скупий, жадібний. *Кайдашиха закричала на Мелашку, щоб та не сміла цього робити* [просити у Мотрі], *бо ноги поперебиває — у Мотрі й снігу торішнього не випросиш* (І. Нечуй-Левицький); — *Ніно Митрівно, та в них льоду серед зими не випросиш!* (А. Головко); — *Подивіться, люди, на нього. Та кому не звісно, що в нього й посеред зими льоду не випросиш...* (В. Речмедін); *В отих кугуток хутірських .. і криги серед зими не випросиш!* (О. Гончар).

ВИПРО́ШУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВИ́ПРОСИТИСЯ,** ошуся, осишся, *док.* 1. Просячи, домагатися дозволу на що-небудь (перев. на те, щоб кудись іти, вирушати або, навпаки, не йти). *Сагайдачний випрошувався тим часом у старшини: — Я вже старий!.. Може б, кого іншого?* (О. Маковей); *Часом Ян випрошувавсь у батька, це траплялося раз чи двічі на день* (І. Білик); *Гризлов давно випросився на фронт* (В. Кучер).

2. *тільки недок.* Пас. до **випро́шувати.** *Випрошувався* [для ролі у виставі] *батьківський старий циліндр* (з мемуарної літ.).

ВИПРУЧА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **випруча́ти.** *У невеличкому личку хлопчика вона бачить кругле лице Якова .. У його випручанні рученят — найпалкіші обійми* (Панас Мирний); *Випручання ніжок вашого малюка з ортопедичних стремен припиниться вже за кілька днів — немовлята досить швидко адаптуються* (із журн.).

ВИ́ПРУЧАТИ *див.* **випру́чувати.**

ВИПРУЧА́ТИ *див.* **випру́чувати.**

ВИ́ПРУЧАТИСЯ *див.* **випру́чуватися.**

ВИПРУЧА́ТИСЯ *див.* **випру́чуватися.**

ВИПРУ́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **випру́чувати.** *У новонародженої дитини з перших днів функціонують такі рефлекси, як звуження зіниць, моргання, зажмурювання, чхання, кашель, випльовування, випручування тощо* (із журн.); * Образно. *Найцікавішим моментом випручування Д. Донцова із соціалістичних доктрин є, безумовно, стаття «Енгельс, Маркс і Лассаль про "неісторичні нації"»* (із журн.).

ВИПРУ́ЧУВАТИ, ую, уєш, **ВИПРУЧА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.,* **ВИ́ПРУЧАТИ,** аю, аєш, *док., що.* Повертаючи з боку на бік, смикаючи, вивільняти з чого-небудь (перев. про руки, ноги). *Стецько вхопив його за ногу. — Не лізь далі!.. побачить!.. Рви тут! — Не побачить! Лізь! — командував пошепки Санько, випручуючи ногу у товариша з рук* (Б. Грінченко); *Тарас випручував із обіймів непокірну, нестрижену*

голову (С. Васильченко); *А сердешне Неначе благає: Випручало рученята Й до їх простягає* (Т. Шевченко); *Шагайда взяв її за лікоть, хотів одвести з метушливого натовпу, але вона випручала руку* (В. Кучер); // *розм.* Витягати, висмикувати що-небудь. *Чіпка подався назад до ліси, став випручувати хворостину* (Панас Мирний).

ВИПРУ́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, **ВИПРУЧА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *недок.*, **ВИ́ПРУЧАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док.* Пручаючись, звільнятися, вириватися з чогось, від кого-, чого-небудь. *Оксана аж злякалася... Нічого їй робити, треба вириватися та випручуватись* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Він застогнав і почав випручатись з поворозок* (М. Коцюбинський); *Могутньо струшували з себе хлопці купи ворогів, випручувались наверх, як богатирі* (О. Гончар); *Коріння .. Наче йому тісно там, під землею, і воно важко випручується на поверхню* (В. Яворівський); *Старий чабан випручався від матросів, що злегка тримали його під руки, і почав проштовхуватися наперед* (В. Кучер).

ВИПРЯГА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **випряга́ти.** *Увечері, по поверненні з поля, розпочиналося випрягання з ярма потомлених волів* (із журн.); *У межах дисципліни "Конярство" на самостійне опрацювання студентів виносяться питання оцінки екстер'єру коней, вивчення їх порід, правила запрягання і випрягання в однокінну і парокінну хомутову упряж тощо* (із журн.).

ВИПРЯГА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВИ́ПРЯГТИ,** яжу, яжеш; *мин. ч.* ви́пріг, прягла, ло; *док., кого.* Звільняти від упряжі (перев. коней, волів і т. ін.). *Старий воли випрягає, Занози ховає* (Т. Шевченко); *А коли вже геть смерком перестали молотити, треба випрягати коні та вести їх до води* (У. Самчук); *Оротук випріг з нарт собак* (М. Трублаїні); *Поранених коней довелося випрягти* (О. Гончар); * Образно. — *Ні, не вгадав,* — *нахмурився* [Тарас]. — *Моя турбота, як би дать людям волю, випрягти їх із кріпаччини* (Василь Шевчук).

ВИПРЯГА́ТИСЯ, а́ється, *недок.*, **ВИ́ПРЯГТИСЯ,** яжеться, *док.* 1. Звільнятися від упряжі (перев. про коней, волів і т. ін.). *Се як віл у ярмі: коли не випряжеш — не випряжеться* (Номис); * Образно. *Коли діти малі, батьки мусять крутитися, смикатися, тягнути того плуга, а як повиростали — потихеньку з плуга треба випрягатися, згадуючи і про себе* (з газ.); * У порівн. — *От і все, Гришуню, приїхали! Розпрягаємось!* — *видихнув Гриць і повів плечима, наче й справді випрягався з невидимої шлеї* (В. Яворівський).

2. *тільки недок.* Пас. до **випряга́ти.** *Коли військо переходить до захисту, коні тоді випрягаються, вози накочуються голоблями на вози, скріплюються ланцюгами* (П. Панч); *Від рання й до заходу сонця тягли селяни панське ярмо, як ті воли, що випрягалися лише увечері* (із журн.).

ВИ́ПРЯГТИ *див.* **випряга́ти.**

ВИ́ПРЯГТИСЯ *див.* **випряга́тися.**

ВИПРЯДА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **випряда́ти.** *Випрядання нитки до сходу сонця за українськими традиціями мало особливий магічний зміст, оскільки такій нитці приписувалися лікувальні властивості: нею перев'язували хвору частину тіла* (з наук.-попул. літ.); *Як засвідчують українські історичні джерела, випрядання ниток здійснювалося з мички — пучка конопель або льону, який закріплювали на спеціальному гребені* (із журн.).

ВИПРЯДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВИ́ПРЯСТИ,** яду, ядеш, *док., що.* 1. Прядінням виготовляти певну кількість пряжі. — *Не дам! Не дам! Я пучки до м'яса протерла, поки випряла його* [полотно] (М. Стельмах); *Із сульфітної целюлози не можна безпосередньо випрясти нитку, її треба спершу перевести в розчин, щоб потім, за прикладом нітратного шовку, із грузлого розчину витягати нитки* (з наук.-попул. літ.).

2. *розм.* Прядучи, витрачати певну кількість прядива. *Вона боялась, щоб Мотря часом не випряла всього прядива* (І. Нечуй-Левицький); *Мати випряла всі нитки, змотала з веретена на мотовило, а потім у клубок* (із журн.).

ВИПРЯДА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* Пас. до **випряда́ти.** *Мохерова вовна досить дорога, вона найчастіше випрядається з вовняною або штучною ниткою* (з газ.); * Образно. *Випрядається пучками, випрядається болями, випрядається серцем нескінченна сіра нитка, що прялася тільки в її дитинстві* (М. Стельмах).

ВИ́ПРЯДЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́прясти.** *Кольнула у пучки суха костриця і забриніла в прослиненій нитці, бо ж кожен починок не тільки пальцями випрядений, а й устами змочений* (М. Стельмах); *Сива, маленька, висохла жіночка .. видавалася таким собі сірим прудким павучком, який вчепився тоненькими лапками за випрядену ним самим павутину* (П. Гуріненко); *Товщина і якість випрядeної нитки залежить від майстерності прялі та якості пряжі* (із журн.).

ВИ́ПРЯЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́прягти.** *Гармаші випрягли круторогих "му-два"* [волів]. *Але й випряжені, вони не могли вже зійти з місця* (О. Гончар); *Маленький бешкетник уже сидів верхи на коні, випряженому з брички* (М. Малиновська); *Четверо коней зірвалося, один втонув, троє випливло, адже стояли біля возів випряжені* (Ю. Мушкетик); // **ви́пряжено,** *безос. пред. Щоб йому* [колесу] .. *швидше крутилося, випряжено волів, випряжено коней, застосовано пару і електрику* (Б. Харчук).

ВИ́ПРЯМИТИ *див.* **випрямля́ти.**

ВИ́ПРЯМИТИСЯ *див.* **випрямля́тися.**

ВИ́ПРЯМЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́прямити.** *Король .. летів кожному прапорові навстрічу* [назустріч]. *Не кланявся, стояв випрямлений, як свічка, як статуя* (Б. Лепкий); *Вона находить мужню гідність у всій його поставі, у високій гордовито випрямленій шиї, в густому непокірному чубові, відкинутому назад* (О. Гончар); *Він .. довго прочищав випрямленою скріпкою мундштук* (Ю. Мушкетик); *За ходою можна визначити впевнену в собі людину (випрямлений корпус, піднесена голова, трохи виставлене вперед підборіддя)* (із журн.); // **ви́прямлено,** *безос. пред. Після пожежі на Подолі у 1811 році Оболонську вулицю було випрямлено та перевпорядковано* (із журн.).

ВИ́ПРЯМЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́прямити** і стан за знач. **ви́прямитися.** *До слюсарних робіт належить, зокрема, випрямлення погнутих, кривих або пожолоблених місць на заготовках чи готових деталях* (з навч. літ.); *Процедура випрямлення волосся передбачає застосування хімічних препаратів, які пом'якшують волосся, роблячи його слухняним у руках майстра-перукаря* (із журн.); *Для випрямлення зубів у знімний ортодонтичний апарат умонтовуються дротяні дужки, петлі і пружини, які зачіплюються за зуби і тиснуть на них під певним кутом* (із журн.).

ВИПРЯ́МЛЮВАТИ *див.* **випрямля́ти.**

ВИПРЯ́МЛЮВАТИСЯ *див.* **випрямля́тися.**

ВИПРЯМЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **випрямля́ти** і стан за знач. **випрямля́тися.** *Для фізкультхвилинки слід добирати такі вправи, як потягування, випрямляння та вигинання хребта, вправи на розпрямляння грудної клітки* (з навч. літ.); *Надаємо перукарські послуги — робимо зачіски, хімічні завивки, випрямляння волосся* (з мови реклами).

ВИПРЯМЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *рідко* **ВИПРЯ́МЛЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.*, **ВИ́ПРЯМИТИ,** млю, миш; *мн.* ви́прямлять; *док., що.* Робити прямим, розправляти або ставити прямо, рівно що-небудь зігнуте, ввігнуте, вигнуте і т. ін. *Разів шість зачинав* [старший] *муштру, рівняв плечі та випрямлював ноги* (Д. Мордовець); *Люди кинулися до своїх автомашин, на бігу випрямляючи плечі* (Іван Ле); *Ходила* [Олеся] *тихо, випрямивши стан* (І. Нечуй-Левицький); // Робити що-небудь рівним; вирівнювати. *Канали перерізують вододіли басейнів рік, сполучають одну ріку з іншою, випрямляють їх русла* (з навч. літ.).

△ **(1) Випрямля́ти / ви́прямити струм,** *ел.* — перетворювати змінний електричний струм на постійний. *Для багатьох цілей доводиться випрямляти струм* (з наук.-попул. літ.); *Для того, щоб випрямити струм, використовуються діоди, які пропускають струм тільки в одному напрямку* (з навч. літ.).

ВИПРЯМЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *рідко* **ВИПРЯ́МЛЮВАТИСЯ,** ююся, юєшся, *недок.*, **ВИ́ПРЯМИТИСЯ,** млюся, мишся; *мин. ч.* ви́прямляться; *док.* Розправлятися або ставати прямо, рівно. *Тимоха .. став випрямлятись, мов і справжній солдат* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Секлета гнулась, випрямлювалась, знов нагиналась, неначе тонка верба* (І. Нечуй-Левицький); *Паткуль раптово встав і випрямився* (Д. Мордовець); *Раптом почувся страшенний гуркіт, яхта похитнулась, потім знову випрямилася і пішла уповільненим ходом* (В. Собко); // Робитися рівним; вирівнюватися. *Криве дерево не дужо* [не спроможне] *випрямитись* (Номис).

ВИПРЯМЛЯ́Ч, а́, *ч.* Пристрій, признач. для перетворення змінного електричного струму на постійний. *Такий напівпровідник, як закис міді, відомий тим, що з нього виготовляють міднозакисні випрямлячі та фотоелементи* (з наук.-попул. літ.); *Випрямлячі використовуються у блоках живлення радіоелектронних пристроїв для перетворення змінної напруги на постійну* (із журн.).

ВИПРЯМНИ́Й, а́, е́. Признач. для перетворення змінного електричного струму на постійний. *Все електрообладнання (корпуси електричних машин, апаратів, шафи випрямних пристроїв і т. ін.) повинне мати надійне захисне заземлення* (з мови документів).

ВИ́ПРЯСТИ *див.* **випряда́ти.**

ВИ́ПУКЛИЙ, а, е. 1. Який має округло вигнуту назовні поверхню, що видається наперед; опуклий. *Вилиці випнулись, щоки запали, крутий, випуклий лоб мовби став ще крутішим* (О. Гончар); *Недалеко .. метушився кучерявий юнак в окулярах з випуклими лінзами на кирпатому носі* (О. Чорногуз); *Майстри виготовляють штучні облицювальні вироби з туфу із випуклою рифленою і точеною фактурою* (із журн.); // Витрішкуватий (про очі). *Раптом заговорив професор Терещенко, сухий і жовтий чоловік з витягненим кістлявим, завжди незадоволеним обличчям і випуклими короткозорими очима* (В. Владко); *Він блаженно прикриває тяжкими темними повіками випуклі очі* (М. Стельмах).

2. *перен.* Чіткий, виразний. *Змальований Н. Королевою випуклий образ спочатку молодого лицаря, а потім ченця-винахідника Бертольда не має виразних національних рис* (із журн.).

ВИ́ПУКЛІСТЬ, лості, *ж.* 1. Властивість за знач. **ви́пуклий.** *Ти навіть в пам'яті старечій Довіку будеш, як була: Веселі очі, рівні плечі, Спокійна випуклість чола* (Л. Дмитерко); *Той столярує, той фарбує, високо зіп'явшись і ганяючи шариковою щіткою по випуклості борту* (О. Гончар); *Ще не пролунала відповідь, як вичахлі й прозорі .. повіки стали наповзати на суху випуклість гарячкових очей* (Є. Гуцало).

2. Випукле місце на чому-небудь. *Так, Максим справді міг би бути зразком здоров'я і краси. Великі грудні м'язи навіть у спокійному стані лежали красивими чотирикутними випуклостями* (Д. Ткач); *На означення середньої випуклості горщика в Полтавській області використовується різна термінологія, серед якої виділяється основна назва — "пук" чи "пучок"* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́ПУКЛО. 1. Присл. до **ви́пуклий.** *З-під полотняної сорочки виступали випукло тугі, молоді м'язи* (Юліан Опільський); *Все .. відбивалось у його окулярах, і, може, від того нового зображення, що випукло завмерло на його скельцях, бачив старий вже інше* (Валерій Шевчук).

2. *перен.* Чітко, виразно. *Новими депресивними територіями прийнято вважати ті, де ознаки занепаду найбільш випукло проявилися в часи економічної кризи середини 90-х років минулого століття* (із журн.); *Барокова стилістика в останні роки служить для львівських композиторів своєрідним відправним пунктом новаторства: на́ тлі "старовинного" ще більш випукло проступають несподівані грані "модерного"* (із журн.); *Якщо найближчим часом не буде зроблено кроків щодо реформування Північноатлантичного альянсу, то буде чітко і більш випукло вимальовуватися тенденція до створення нової міжнародної безпекової структури* (з газ.).

ВИ́ПУЛЕНИЙ, а, е, *діал.* Широко розкритий (звичайно про очі). *Іван видивився на Діда широко випуленими очима* (І. Франко); *Вона гляділа вперед себе хвилю живо, задумана, з випуленими очима* (О. Кобилянська).

ВИ́ПУЛИТИ, лю, лиш, *док., що, діал.* Витріщити. *Герман кивнув головою і випулив на нього очі* (І. Франко); — *Розумію, світлосте Ваша,* — *відповів* [Гірчиця], *випуливши очі* (Б. Лепкий).

ВИПУРНА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВИ́ПУРНУТИ,** ну, неш, *док., розм., рідко.* Те саме, що **вирина́ти.** *А Лебедь плись на дно — і випурнув як сніг* (Є. Гребінка); *Барвистий натовп наче вилазив з-під землі і шикувався, а потім враз випурнули вершники* (П. Кочура).

ВИ́ПУРНУТИ *див.* **випурна́ти.**

ВИ́ПУРХНУТИ *див.* **випу́рхувати.**

ВИПУ́РХУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **випу́рхувати.** *Випурхування ластів'ят із гнізда починається тоді, коли достатньою мірою сформована м'язова тканина пташенят* (із журн.); * Образно. *Не кожна мати спокійно переживає випурхування своїх дітей з батьківського дому* (з газ.).

ВИПУ́РХУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ПУРХНУТИ,** ну, неш, *док.* 1. Швидко вилітати звідкись (про птахів, метеликів). *Випурхували з-під ніг курiпки, польові горобці розсипались вбоки сірими грудками, й кружляли в небі, ганяючись один за одним, два круки* (Ю. Мушкетик); *Полохкі голуби ..*

випурхували з гнізд, щойно я з'являвся на гребені яру (В. Дрозд); *Глухо задзвеніли коси в соковитій траві, десь випурхнула з гнізда налякана перепілка* (В. Кучер).

2. *перен.* Швидко, легкою ходою вибігати звідки-небудь, кудись. *Хлоп'ята дружно пірнали в гущавину натовпу і галасливими табунцями випурхували з-під ніг дорослих* (Д. Ткач); *Тепер уже випурхне* [Парася] *з хати, не питаючи мене* (Марко Вовчок); *Дівчина легко, як метелик, випурхнула у передпокій* (Л. Дмитерко).

ВИ́ПУСК, у, *ч.* 1. Дія за знач. **випуска́ти** 1, 3, 4. *Найголовніше в голуба-поштаря — це, звісно, вміння швидко знаходити після випуску потрібний напрямок для повернення на голубник* (О. Донченко); *А тим часом Крутояр з Гаглоєвим і Дорошем перейшли на другий бік печі перевірити, чи все готове до випуску сталі* (В. Собко); *— У мене дипломна робота в університеті не закінчена. У нас випуск скоро буде, — пояснила Марія* (В. Кучер).

2. Випущена поверх одягу його частина чи деталь. *Всі* [козаки] *з кучерями з лівого боку, з шапками набакир і червоними випусками на штанях* (В. Винниченко); *Мода вісімдесятих носити блузки під пояс з випуском протрималася майже десятиліття* (із журн.).

3. Сукупність виробів, виготовлених одночасно і за одним зразком. *Блискучий, найновішого випуску червоний мотоцикл підлетів до .. хвіртки і хвацько, майже на повному ходу, спинився* (Д. Бедзик); *Новенький "мерседес" останнього випуску гордо мчав швидкісною трасою, зневажливо обганяючи "ланоси", "форди", "шевроле"* (із журн.).

4. Друкована збірка творів, статей одного або кількох авторів, що становить окрему частину тематичної серії і має порядковий номер. *Переробивши, пришлю Вам обіцяне оповідання, воно піде вже до III випуску* (М. Коцюбинський); *Словник видається окремими випусками* (із журн.); // Частина якої-небудь тематичної серії взагалі (радіо-, телепрограм і т. ін.). *Раптом з репродуктора чути голос диктора: — Передаємо нічний випуск останніх вістей* (І. Кочерга); *Вечірні випуски програми "Спорт" є підсумковими і відображають головні спортивні події дня, зазвичай резонансні* (з газ.).

5. Учні, студенти, які закінчили навчальний заклад одночасно. *Наприкінці вересня в щоденнику "Діло" кілька разів появлялась оповістка, що закликала колишніх учнів С-кої гімназії, того випуску, що й Безбородько, на товариський з'їзд* (Ірина Вільде); *Мій шкільний випуск виявився навдивовиж дружним: уже два десятки років зустрічаємося на день останнього дзвоника і з ностальгією згадуємо свої учнівські роки* (із журн.).

ВИПУСКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **випуска́ти** 1, 6, 7. *Випускання води зі ставків рибгоспів призвело до підтоплення будинків* (з газ.); *Випускання кігтів у котів відбувається не лише при агресивному настрої, але й під час виявлення ними задоволення, насолоди* (із журн.); *Мазати стовбури плодових дерев вапном необхідно ранньою весною, до розпускання листя і випускання деревами нових пагонів* (із журн.); * Образно. — *Ми в Інституті фізіології вивчаємо футбол як клапан для випускання зайвої психічної енергії в час дозвілля* (О. Бердник).

ВИПУСКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВИ́ПУСТИТИ,** ущу, устиш, *док.* 1. *кого, що.* Давати можливість або дозволяти кому-, чому-небудь іти, виходити, виїздити, вилітати і т. ін. звідкись, кудись. *Ще не встало сонце, а вже скрипнули ворота, випускаючи віз у поле чи до лісу* (Г. Хоткевич); *Через кожні два-три дні його* [Володю] *випускали на невеличке подвір'я, обгороджене дерев'яним парканом* (О. Донченко); *Скоро наші старі вже поснули, я випустила Катрю з хати* (Марко Вовчок); *Буває, випустиш оце їх* [голубів] *надвечір, а вони на радощах підуть угору такими гвинтами, що ледве мріють у небесах* (О. Гончар); *Кожен справжній рибалка, піймавши невеличку рибку, повинен випустити її у воду* (з газ.); // Виганяти куди-небудь (про худобу, птицю). — *За віщо ж він Секлетину бив? — За те, що не доглянула індичат та рано випустила пастись* (Панас Мирний); *Випустив воли з загороди до колодязя* (А. Головко); // Давати змогу виходити, витікати звідки-небудь (димові, газові, рідині і т. ін.) або видихати (повітря, дим). *Віддувався, випускав* [тюлень] *повітря з грудей, бризкаючи краплинами* (М. Трублаїні); *Виймає отаман з рота люльку, випускає вгору дим* (М. Стельмах); // Переставати тримати що-небудь. *Рука безвладно випускає Перо, — бо повстає в моїх очах Жіноча постать, як ламка крижинка...* (М. Рильський); *Загляділа* [дівчина] *чужу людину, засоромлено випустила з рук ліщину* (С. Васильченко).

2. *кого.* Повертати свободу, звільняючи з ув'язнення, з-під арешту і т. ін. *Та вже його, тіточко, відтіль* [із холодної] *випустили, сам справник приїжджав та й випустив* (Г. Квітка-Основ'яненко); *За браком офіційних доказів у 1902 році Володимира Винниченка випустили з-під арешту, але виключили з університету і виселили з Києва без права жити у великих містах* (з навч. літ.).

3. *що.* Виробляти, виготовляти що-небудь. *Завод .. спеціалізувався на виробах з кори коркового* [пробкового] *дерева. Він випускав ізоляцію для суден, рятувальні прилади .. та звичайний корок для пляшок* (Ю. Смолич); *Так, статор можна зварити, а зваривши його, можна випустити турбіни майже на півроку раніше* (В. Собко); // Видавати, публікувати твори, газети і т. ін. *Іноді він диктував до тисячі рядків у день і випускав газету сам, маючи в поміч лише коректорів* (В. Дрозд); *Політичні консультанти Д. Ейзенхауера під час президентських перегонів 1952 року випустили серію кіносюжетів, що популяризували передвиборчу платформу майбутнього президента США* (з навч. літ.); // Видавати в обіг. *Мексика випустила в обіг нову банкноту, прикрашену автопортретами знаменитих художників — подружжя Дієго Рівери і Фріди Кало* (з газ.); *Випустити лотерею.*

4. *кого, що.* Оцінюючи, кваліфікуючи знання випускників, припиняти їх навчання. [Л ю б а:] *Завтра наш столичний аероклуб випускає чергову партію пілотів* (І. Микитенко); *Кваліфікований знавець сцени, вона не ставила собі завданням випускати артистів тільки для української сцени* (з мемуарної літ.); *За роки існування наша дитяча музична школа випустила майже 1000 учнів* (з газ.).

5. *що.* Опускати, викреслювати з тексту. *Трапляються випадки, коли український перекладач з німецької випускає якийсь член речення, що стоїть після дієслова* (з наук.-попул. літ.); *Я думаю внести одну поправку: чи не краще випустити зовсім сцену Люби з Крицьким в 1-му акті?* (Леся Українка); *Зіпсували мені цілу одну новелу, бо випустили цілу сторону* (В. Стефаник); // Не звертати на що-небудь, не акцентувати увагу на чому-небудь. *Чомусь цей аспект проблеми політик випустив* (з газ.); *Епізод з насиллям, учине-*

ним міліцією стосовно демонстранта, промовець навмисно випустив зі своєї доповіді (з газ.).

6. *що.* Виставляти, висувати що-небудь назовні. *Часом він* [барс] *випускав довжелезні білі кігті* (М. Трублаїні); *Накривав* [Матвій] *голову брилем, випускав сіру, просяклу потом і сіллю сорочку поверх штанів* (Л. Юхвід); *Дивись, як коси випустила!* (Панас Мирний).

7. *що.* Утворювати під час росту колосся, пуп'янки і т. ін. *Старе листя спадає, молоде наростає.., зерно гниє в землі, випускаючи парость* (М. Коцюбинський); *Берізки на кладовищі вже випустили ясно-зелене, шовково-ніжне листя* (Л. Дмитерко).

(1) Випуска́ти / ви́пустити в ефі́р — готувати, вести передачі або надавати можливість кому-небудь виступити по радіо чи телебаченню. *У затемненій кімнаті студії нам назустріч підвелася вродлива жінка. — Оце наш диктор. Вона тебе й випустить в ефір* (з газ.); **(2) Випуска́ти / ви́пустити дру́ком** — друкувати, публікувати що-небудь (твори, газети і т. ін.). *Перш ніж випускати друком підсумковий документ попросіть стороннього експерта оцінити достовірність вашого висновку* (з наук. літ.); — *Чи дуже важко написати, власне, випустити друком книжку?* (Іван Ле); **(3) Випуска́ти / ви́пустити ку́лі (снаря́ди, міни** *і т. ін.)* — стріляти. *Шпигун випускав кулю за кулею, ховаючись після кожного пострілу за двері* (О. Донченко); *Блаженкова обслуга .. знову замість п'яти мін випустила сім* (О. Гончар); **(4) Випуска́ти / ви́пустити на [широ́кий] екра́н** — закінчивши роботу над сценічним твором, кінофільмом і т. ін., представляти для суспільного перегляду. *Кінокомпанія відмовилася випускати фільм на екран, посилаючись на необхідні доопрацювання* (з газ.); *Після гучного успіху телевізійної версії студія прийняла рішення випустити на широкий екран повноцінний художній фільм за мотивами серіалу* (з газ.); **(5) Випуска́ти (пуска́ти) / ви́пустити (пусти́ти) на во́лю** *кого:* а) *(тільки зі сл.* **випуска́ти / ви́пустити)** звільняти кого-небудь із ув'язнення, з-під арешту і т. ін. [М а р у с я:] *Буду я з матір'ю до темниці приходжати, Темницю відмикати, Вас всіх, бідних невольників, на волю випускати* (І. Нечуй-Левицький); *Спіймала поліція облизня і змушена була Дениса випустити на волю* (І. Цюпа); б) переставати утримувати тварин у клітці, на ланцюгу і т. ін. *Їх* [дивовижних птахів] *привозять заморські купці, а жалісливі правовірні купляють і випускають на волю під веселий галас дітвори* (Ю. Мушкетик); *Собаку пустили на волю, а півня прив'язали в .. маленькому курені* (І. Нечуй-Левицький); **Звільни́ти (ви́пустити) з-під ва́рти** *див.* **звільнювати.**

◊ **(6) Випуска́ти / ви́пустити ві́жки зі свої́х рук** — поступатися владою, керівництвом. *Онися Степанівна, як стара господиня в домі, й не думала випускати з своїх рук господарських віжок* (І. Нечуй-Левицький); *З'явилась розгубленість. Доктор Гуль зорієнтувався, в чому річ, і вирішив не випускати віжок з своїх рук* (Л. Дмитерко); **(7) Випуска́ти / ви́пустити з по́ля зо́ру** *кого, що:* а) переставати бачити кого-, що-небудь. *Вони* [Іван Ілліч та Ада] *впізнали мене, всміхнулись так, наче тільки мене й хотіли бачити отут, усамітнившись, і я, ступивши два кроки назад, уже випустив їх із поля зору* (Є. Гуцало); б) переставати стежити за ким-, чим-небудь; послаблювати увагу до кого-, чого-небудь. *Пан Кшивокольський ніколи не випускав Олекси Довбуша з поля зору* (Г. Хоткевич); в) *(тільки що)* не враховувати чого-небудь, забувати про щось. *Нероздільну єдність об'єктивного і суб'єктивного, історичного й психологічного, епічного і ліричного моментів аж ніяк не можна випускати з поля зору* (з наук. літ.); *Докія Миколаївна не могла зовсім випустити з поля зору тонких психологічних особливостей складної натури свого сина* (із журн.); **(8) Випуска́ти / ви́пустити з рук:** а) *(що)* втрачати що-небудь, не вміти скористатися чимсь. — *Ми через свою недалекоглядність випускаємо з рук землю, випускаємо час і переходимо на прокисле чиновницьке життя і харчі* (М. Стельмах); — *Невже оце мені й не їхати?.. Як! Щоб я випустив із рук таку оказію?* (М. Коцюбинський); — *Замаху не робимо ні на кого, хочемо тільки не випустити з рук свого* (М. Лазорський); б) *(кого)* відпускати кого-небудь, давати можливість піти від когось, залишити когось. *Фірма "Поляк" на Довгій вулиці дійсно була фірмою дуже оперативною. Вона не випускала з рук жодного покупця, поки його не задовольнить* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); — *Ти думаєш, як нас наздоженуть, дак я тебе живу випущу з рук? Чорта з два кому після мене дістанешся!* (П. Куліш); в) *(кого, що)* постійно тримати біля себе. *Стара як обійняла її* [панночку], *то й з рук не випускає, цілує й милує та любує* (Марко Вовчок); **(9) Випуска́ти / ви́пустити з ува́ги** *що* — не враховувати чого-небудь, забувати про щось. *Автор, стоячи на тій точці зору, що проблема перекладу — лінгвістична проблема, і випускаючи з уваги, що це насамперед проблема мистецька, ігнорує .. особливості художнього перекладу* (М. Рильський); **(10) Випуска́ти (пуска́ти) / ви́пустити (пусти́ти) в світ** *що:* а) публікувати, друкувати, оприлюднювати які-небудь твори. *Іконописець вкладав у роботу всю свою душу, досвід, уміння і пускав у світ, не відаючи майбутнього твору* (із журн.); *Дозволяю собі піднести Вам на спомин частину своїх творів, що довелося до сього часу випустити в світ окремим виданням* (Панас Мирний); — *Франко ж казав, що се* [повість "Жаль"] *найкраща моя річ і що гріх було б не пустити її в світ* (Леся Українка); б) впроваджувати, поширювати і т. ін. що-небудь. *Переважна більшість дослідників, гнаних жадобою слави, визнання і влади, на повні груди сурмить про все, хоч би що вони відкрили, й легковажно пускає в світ свої винаходи* (із журн.); **(11) Випуска́ти (розпуска́ти) / ви́пустити (розпусти́ти) па́зури (па́зурі, кі́гті)** — починати діяти вороже, виявляючи нетерпимість до кого-небудь або готовність дати відсіч комусь. *Люті звірі Прийшли в овних шкурах І пазурі розпустили...* (Т. Шевченко); — *До останнього подиху хочу боротися .. Причаїтись, де треба. Причаїтись, ніби вмерти. Щоб раптом ожити, випустити пазури і загнати їх у ворога* (О. Гончар); *Шляхтич випустив нарешті пазурі. Вівся з нами, мов колонізатор, мов плантатор* (П. Загребельний); **(12) Ви́пустити / випуска́ти з о́ка (з очей)** *кого, що:* а) *(перев. із запереч.)* перестати постійно дивитися на кого-, що-небудь, весь час бачити когось, щось, спостерігаючи за ним. *Він* [телефонний кабель] *одразу ж поринав у сніг, доводилось ловити його на рогульки, щоб не випустити з очей* (Ю. Збанацький); *Вона що-небудь робить, а він, підперши руками кучеряву голову, не випускає її з очей* (Марко Вовчок); б) послабити увагу до кого-, чого-небудь. *Боговіз шпарко затягнувся димом, голос його підупав, послабшав: — Випустили його* [Степана] *з ока* (Ю. Бедзик); **(13) Ви́пустити / випуска́ти кишки́** *(рідко* **те́льбухи)** *з кого, кому і без дод., зневажл.* —

зарізати, заколоти, убити кого-небудь. *Бився він* [бугай] *люто, не розбираючи; на людину наскочить — людину вб'є, на кабана — кабану кишки випустить* (І. Муратов); — *Ой ти, жебраче нещасний! — заревів придушено Жменяк, націлившись вилами палієві на живіт. — Я з тебе тельбухи випущу!* (М. Томчаній); — *Ти ще мені ниньки скажи. Я з тебе льотом кишки випущу! — визвірився бандит і рвонув з плеча карабін* (М. Стельмах); — *А той почав лаяти проклятого Мину із криком: "Рятуйте, кишки випускає!" — упав у калюжу* (О. Довженко); **(14) Ви́пустити дух:** а) *(з кого і без дод.)* убити, згубити кого-небудь. *Лигар ударом макогона Дух випустив із Емфіона* (І. Котляревський); [Борець:] *Хто сміливий, виходь на мене боротись, а хто ні, скоряйся мені, бо дух випущу!* (С. Васильченко); б) умерти, загинути. *Думка нараз пронизує мій мозок, як блискавка хмару: взяти б тебе, катюго, за горлянку, як ти мене тепер маєш взяти, та придушити до землі праведної, щоб ти й дух випустив!* (А. Хорунжий); в) здохнути (про тварину). *І все кортить* [Параскіці] *зробити щось лихе, погане. Наприклад: полетіти до Проліри, сісти на її корову, .. нестись .. в скаженій гонитві, аж поки .. худоба не випустить з себе духу* (М. Коцюбинський); **(15) Ви́пустити ду́шу [з ті́ла]** *з кого, кому* — убити, згубити кого-небудь. [Василь:] *Так ти й даси йому душу з тіла випустити? Певне, будеш оборонятися* (Панас Мирний); — *Мовчи! — не дав він Варакуті рота розкрити. — Полигач буржуйський! І йди геть з-перед очей моїх. Бо я з тебе зараз душу випущу!* (А. Головко); **В одне́ (одно́) ву́хо впуска́ти / впусти́ти, а в дру́ге випуска́ти / ви́пустити** *див.* **впуска́ти**[1]; **(16) [І] ку́рки ні́де (ні́куди) ви́пустити** — дуже мало землі. [Данченко:] *Ти сама знаєш, яке в нас убозтво. Курки нікуди випустити. Без землі нам хоч зараз усім на Амур* (Б. Грінченко); — *Наша голота дожилась біля болота, що й курки ніде випустити* (П. Панч); **Ки́дати (пуска́ти, випуска́ти** *і т. ін.)* **/ ки́нути (пусти́ти, ви́пустити** *і т. ін.)* **слова́ на ві́тер** *див.* **ки́дати; (17) Не випуска́ти з рук** *чого* — весь час, постійно займатися якою-небудь справою. *Останні три тижні він не випускав пензля з рук* (А. Шиян); *Це вже мені так на роду написано, від народження до смерті меча з рук не випускати* (А. Хижняк); **(18) Не ви́пустити (не пусти́ти) [ні (ані́, і)] па́ри з вуст** — затято мовчати, не сказати нічого. *Оперезав* [курінний] *кийком злодія по плечах. Той тільки моторошно здригнувся і, убгавши голову в плечі, зціпив зуби, не випустивши й пари з уст* (С. Добровольський); *Запанувала мовчанка. А Наталка... Боже мій! Впустивши оторочки і голку, вона стояла край столу, смертельно бліда, не пустила й пари з уст* (І. Багряний); *Знову всі мовчать. Дивна річ — як тільки скаже він, Анкулія, слово, відразу западає тиша, ніхто й пари з вуст не пустить* (М. Чабанівський); *Горецький терпеливо усе вислухав, не випустив пари з вуст* (М. Ю. Тарновський); **Пуска́ти (випуска́ти) / пусти́ти (ви́пустити) в (на) лю́ди** *див.* **пуска́ти.**

ВИПУСКА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ВИ́ПУСТИТИСЯ,** ущуся, устишся, *док.* 1. Завершувати навчання в навчальному закладі (школі, технікумі, інституті і т. ін.) зі свідоцтвом, посвідченням чи дипломом відповідної кваліфікації. *Він затягнув своє навчання на два роки — замість того, щоб випуститися зі своїми однокурсниками, опинився на першому курсі магістратури* (із журн.); *Серед робіт студентів, які недавно випустилися, було багато достойних кіномініатюр* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **випуска́ти** 1–3, 5, 6. *Він* [прилад] *був далеким родичем, праправнуком куль-радіозондів, які випускалися у верхні шари атмосфери Землі ще в сорокових і п'ятдесятих роках нашого сторіччя* (В. Владко); *Газета виходила російською мовою і дублювалась — французькою. Окремі номери випускались і польською мовою — для жовнірів* (Ю. Смолич); *У творах деяких сучасних композиторів у гонитві за "звуком заради звука" випускається з уваги головне — ідейність та змістовність мистецтва* (із журн.); *Штани при чоботях* [у гуцулів] *ніколи не випускаються поверх халяв, а ховаються в халяви* (О. Воропай).

ВИПУСКНИ́Й, а́, е́. 1. *техн.* Признач. для випускання чого-небудь. *Стояли разом, що так рідко трапляється в їхній роботі, яка кидає їх увсібіч: то до пульта управління, то до випускних отворів у задній стінці мартена, то до ковшів* (П. Загребельний); *Досліджено можливості зменшення експлуатаційних витрат палива дизелем шляхом оптимізації конструктивних параметрів випускної системи* (з наук. літ.); *Із випускних систем поршневих двигунів внутрішнього згоряння виділяється до 2 % отруйних речовин* (з наук.-техн. літ.); *Випускний клапан; Випускний трубопровід.*

2. Стос. до випуску з навчального закладу. *В середині травня восьмикласникам наспіх, без випускних екзаменів і належної урочистості, видали атестати про закінчення гімназії* (Б. Антоненко-Давидович); *В числі переведених у випускний клас першим було названо Лісницького Мишка, потім йшли прізвища Мокрицького, Папаноліса, Ільницького і Шліхтіна* (Б. Левін).

3. *у знач. ім.* **випускни́й,** ного, *ч., розм.* Те саме, що **Випускни́й ве́чір** *(див.* **ве́чір).** *Випускний для кожного учня — це надзвичайна подія, до якої випускники йдуть рік за роком, здобуваючи знання, гризучи граніт науки, і відсвяткувати його потрібно яскраво та весело* (з газ.); *Якщо хлопці замислюються про костюм на випускний лише незадовго до цього визначного дня, то юні панянки недосипають ночей ще з ранньої весни* (з газ.); *Шкільний випускний нині коштує батькам недешево* (з газ.).

Випускни́й ве́чір *див.* **ве́чір.**

ВИПУСКНИ́К, а́, *ч.* Той, хто вчиться в останньому класі (на останньому курсі) або закінчив навчальний заклад, одержавши відповідне свідоцтво, посвідчення чи диплом. *Випуск того року вважався небувалим в історії гімназії братством здібних, .. добре вишколених випускників* (М. Грушевський); *Він* [капітан] *однаково добре ставився і до досвідчених льотчиків, .. і до молодих випускників авіаучилища* (Л. Первомайський); *Встигла подати документи до медичного училища, там якраз набирали додатково спеціалізовану групу з випускників середніх шкіл* (Г. Усач).

ВИПУСКНИ́ЦЯ, і, *ж.* Жін. до **випускни́к.** *Знявся переляк, викликали лікаря, — прийшла молоденька випускниця* (Ю. Яновський); *Аліна Крагельська і її сестра Стефанія були випускниці. Вони хвилювалися перед своїми іспитами* (О. Іваненко); *У районі й виникла думка послати на той хлібодарівський вулкан нову випускницю* (О. Гончар); *Рекордного результату тестування домоглася випускниця Львівської лінгвістичної гімназії, набравши максимальну кількість балів із кожного з трьох предметів* (з газ.).

ВИПУСКО́ВИЙ, вого, *ч.* Той, хто випускає черговий номер газети, журналу і т. ін. *Випусковий узяв підписану коректу і в'яло промовив: — До побачення!* (М. Хвильовий); *Не пройде редактор повз найменшу дрібничку, дасть слушну пораду випусковому з висоти свого досвіду* (із журн.).

ВИ́ПУСТИТИ *див.* **випуска́ти.**

ВИ́ПУСТИТИСЯ *див.* **випуска́тися.**

ВИ́ПУЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́пустити.** *Чутно рев бидла, іржання коней, випущених на волю* (Леся Українка); *Враз засичало повітря, випущене з усіх повітропроводів* (О. Донченко); *На столі стояла модель кліті прокатного стану, недавно випущеного з заводу* (В. Собко); *З-під хусток виглядають краї очіпка, насунуті на вуха й випущені зубчиком на лоб* (І. Нечуй-Левицький); *Веде пару сіреньких, невеличких бичків худенький, маленький, трохи сивенький дядечко з одною випущеною штаниною і з полотняною латкою на коліні* (В. Винниченко); // **ви́пущено,** *безос. пред. Сербська дума завсіди говорить про те, як стрижуть і голять в'язнів, коли їх випущено з темниці* (М. Драй-Хмара); *Після хліба й цукру їх* [в'язнів] *випущено на вранішню "оправку", а після того був чай* (І. Багряний); *Відчувалося, що кожна дрібниця реставрації корабля продумана глибоко, всебічно, й не випущено жодної деталі* (М. Білкун).

ВИ́ПУЩЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́пустити** 1, 2, 5, 6. *В окремих випадках вдало може бути використана і така фігура, як еліпс, тобто випущення члена речення* (з наук.-попул. літ.); *У гражданському шрифті немає титл — знаків, що вказують на випущення зі слова ряду літер* (із журн.); *За Арістотелем, абстракція означає вилучення або випущення деяких складових частин людського сприйняття* (з навч. літ.).

ВИ́ПХАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́пхати.** *Ніч, що вже заходила, спіткала всю сім'ю Балана на дворі, випханою з своєї власної хати* (А. Кащенко); *Насильно випхані з погрозами спостерігачі не побоялися заявити про порушення на своїй виборчій дільниці* (з газ.); // **ви́пхано,** *безос. пред. Боялися його* [Гурмана], *то й постаралися разом з війтом, що його, одинака в матері, випхано на війну, а потому скористали з часу, щоби мене також випхати в інший бік* (І. Франко); * Образно. *Його стоптано, випхано геть з життя, викреслено* (І. Багряний).

ВИ́ПХАТИ *див.* **випиха́ти.**

ВИ́ПХАТИСЯ *див.* **випиха́тися.**

ВИ́ПХНУТИ *див.* **випиха́ти.**

ВИ́ПХНУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́пхнути.** *На мосту теж було повно, може, то були й не найхоробріші, а просто випхнуті наперед, бо однаково хтось завжди має бути попереду* (П. Загребельний); * Образно. *Це нікчемний чоловічок, типовий маленький міщанин, нічим не видатний, слабовільний і полохливий суб'єкт, випхнутий хвилями й непорозуміннями революції* (з публіц. літ.).

ВИ́П'ЯСТИ *див.* **випина́ти.**

ВИ́П'ЯСТИСЯ *див.* **випина́тися.**

ВИР, у, *ч.* 1. Місце в річці, морі і т. ін. із круговим рухом води, що утворюється внаслідок зіткнення протилежних течій. [Вітровий:] *Чекай, Серього. Тут купатись не можна.* [Батура:] *Чому?..* [Вітровий:] *Там вир великий, крутить так, що ніхто не випливе* (О. Корнійчук); *Ось він поруч, гігантський запінений вир, несамовитий клекіт води* (М. Руденко).

2. *чого і без дод., перен.* Бурхливий, стрімкий рух, який захоплює, втягає за собою. *Талант твій буде рвать тебе Між люди, в вир життя могучий* (І. Франко); *Злива спогадів, вир думок, калейдоскоп облич, подій бурхнули на нього* (І. Багряний); *Людина — самотня, загублена .. у лабіринтах гігантських міст.., у вирі відчужених юрмищ* (О. Бердник).

ВИ́РА, и, *ж., іст.* У Київській Русі — штраф за вбивство вільної людини. [Ярослав:] *То розв'яжіть його І хай заплатить вісімдесят гривен* [гривень] — *Подвійну виру* (І. Кочерга); *Згідно з "Руською правдою", убивство огнищанина (представника привілейованого класу) оплачувалося подвійною вирою* (з наук. літ.).

ВИРАЖА́ЛЬНИЙ, а, е. Який виражає, передає, показує що-небудь. *В сценарії, як у віршах, треба бути завжди до краю вимогливим до себе у слові і разом з тим щедрим і винахідливим у шуканні несловесних виражальних засобів, часом не менш економних, яскравих, ніж слово* (О. Довженко); *Жива мова Русі збагачувала виражальні й комунікативні можливості старослов'янської* (з наук. літ.); *Діалектні явища у творчій лабораторії майстрів слова є засобом розширення виражальних можливостей художнього мовлення* (з наук.-попул. літ.).

ВИРАЖА́ЛЬНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **виража́льний.** *Особливої естетичної виражальності образу степу в творах І. Нечуя-Левицького надають образи-одоративи (запахи й аромати степу)* (з наук. літ.); *Виражальність у ранніх творах М. Хвильового відчутно превалювала над зображальністю, це була проза музична, ритмізована, навіть нерідко алітерована* (з наук.-попул. літ.).

ВИРАЖА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВИ́РАЗИТИ,** ажу, азиш, *док., що.* 1. Виявляти, показувати що-небудь певними ознаками, діями і т. ін. *Усе його обличчя виражало глибоке пригноблення і зрушення* (І. Франко); *Орест сам .. виражає нетерплячку в лиці і рухах, то бере з столика газету або книжку, то знов кидає часом додолу* (Леся Українка); // Передавати, висловлювати. *Великий поет — це поет, голос якого виражає найглибші думки, почуття, сподівання, прагнення народу* (М. Рильський); *Один і той же вигук у різних реченнях може виражати різні почуття* (з навч. літ.); *Що віршем гаразд можна виразити почування та зальоти душі — се правда* (Панас Мирний).

2. *спец.* Обчислювати, позначати одиницями, мірами, формулами і т. ін. *Питому активність радіонуклідів у харчових продуктах у сумарній кількості можна виражати в одиницях кюрі (Кі)* (з наук. літ.); *Як географічну довготу, так і пряме сходження зручно виражати не в градусах, а в часі* (з навч. літ.).

ВИРАЖА́ТИСЯ, а́ється, *недок.,* **ВИ́РАЗИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Виявлятися через певні ознаки, дії і т. ін. *Який глибокий жаль, сердечний докір і заразом яка радісна надія виражалися в його очах!* (І. Франко); *У всіх діях М. Гулака виражалася незвичайна скромність і розсудливість, властиві його характеру* (з наук.-попул. літ.); *В оповіданні "Контрасти" В. Винниченко начебто тільки фіксує свої спостереження (його позиція виражається хіба що в деяких репліках молодого скульптора Івана)* (з навч. літ.); *Вони не знали, у чому конкретно все те* [сподівання] *виразиться* (Ю. Мушкетик); // Передаватися, висловлюватися. *Він бачить, як грубо, недотепно та незграбно можуть виражатись .. ідеї у вузькодумних сучасників* (Леся Українка).

2. *тільки недок.* Пас. до **виража́ти.** *Найчастіше підмет виражається іменником або займенником у називному відмінку* (з навч. літ.).

ВИ́РАЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́разити.** *Нерозтрачена ніжність повинна бути знайдена і виражена* (О. Довженко); *Українська політика австрійського та польського урядів мала яскраво виражений шовіністичний характер і була спрямована на позбавлення українського населення національної самобутності* (з наук. літ.); *Може, не все те, що я писала і друкувала торік, написала б я тепер або, може, було б воно виражене в іншому тоні* (Леся Українка); // **ви́ражено,** *безос. пред. М. Бердяєв правий, що російське духовне життя більше виражено у своїх крайніх елементах, — і тут він дуже близький до Ф. Достоєвського, який говорив про "безодню" російської душі, яка — феномен, завжди наявний і вічний* (з публіц. літ.); *Усі правові принципи виражено в узагальнених нормах, ідеях, які відображаються у правових нормах* (з наук. літ.).

ВИ́РАЖЕНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість за знач. **ви́ражений.** *Комплексна терапія з використанням противірусних засобів у разі гострих ішемічних порушень мозкового кровообігу сприяє зменшенню вираженості загальномозкових симптомів* (з наук. літ.); *Частота виявлення остеопорозу в чоловіків і жінок приблизно однакова, проте ступінь вираженості його вищий у представників чоловічої статі* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́РАЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виража́ти** і **ви́разити.** *Мовні багатства служать не лише для вираження думок, а й для образного живописання* (з наук.-попул. літ.); *Свобода вираження поглядів становить одну з основних цінностей у демократичному суспільстві й одну з основних умов його прогресу* (із журн.).

ВИ́РАЗ, у, *ч.* 1. *рідко.* Дія за знач. **виража́ти** 1 і **ви́разити.** *Є люди, котрі мають здібність видобувати ті глибоко заховані скарби своєї душі і давати їм вираз у зрозумілих для кождого словах* (І. Франко); *Не будемо давать ми виразу чуттям, Що так з душі на волю рвуться* (В. Самійленко).

2. Вияв настрою, почуття на обличчі, в очах. *Вираз обличчя в Серьожі з скептичного став спантеличеним* (І. Сенченко); *Сильне, з грубуватими рисами Храпчукове обличчя сьогодні мало вираз невластивої йому розгубленості* (С. Журахович); *Іклапстий лютий смерк не западе, допоки аж останній самоїд не з'їсть себе самого і помре із філософським виразом* (В. Стус).

3. Те саме, що **ви́слів.** *Він чув цей вираз від батька* (М. Коцюбинський); *Прикрикують* [арештовані] *на адміністрацію, .. грозяться скаржитись за звичайні тюремні сильні вирази* (В. Винниченко); *Дідусь довго добирав влучний вираз, щоб дошкулити онуці* (А. Хижняк).

4. *мат.* Формула, яка виражає які-небудь математичні відношення. *Алгебричний вираз, який містить корені, називається ірраціональним виразом* (з навч. літ.).

ВИРАЗИ́СТИЙ, а, е. Те саме, що **вира́зний.** *На Уляну глянуло двоє виразистих, затінених довгими віями, очей* (Д. Бедзик); *Вічі тепер дивилися просто, великі й виразисті, й раптове почуття заполонило його* [Гатила], *й він ледве стримався, щоб не торкнутися сієї діви* (І. Білик); *— Тето Калино... ви не спите? — спитала нараз з печі Докія виразистим шепотом* (О. Кобилянська).

ВИРАЗИ́СТІСТЬ, тості, *ж.* Властивість за знач. **вирази́стий.** *Наше уявлення про виразистість, про вираження людських почуттів стало іншим, ніж воно було в той час* [час Шекспіра] (О. Довженко); *Побудована типологія порівнянь М. М. Коцюбинського відображає яскраву виразистість ідіостилю письменника* (з наук. літ.); *Картини художника відзначаються виразистістю малюнку* (із журн.).

ВИРАЗИ́СТО. Присл. до **вирази́стий.** *Мені здавалось, що я знайшов себе як письменник і моя дорога стелиться передо мною ясно і виразисто* (М. Грушевський).

ВИ́РАЗИТИ *див.* **виража́ти.**

ВИ́РАЗИТИСЯ *див.* **виража́тися.**

ВИ́РАЗКА, и, *ж.* Ранка на шкірі або на слизовій оболонці (від поранення, хімічного ураження, інфекційного захворювання і т. ін.). *Дід вийняв жало і приложив свій корявий палець до пухлого тіла. Холод пальця занімив трохи болячу виразку* (Панас Мирний); *У нього* [Івана Кириловича] *хворий шлунок. Якщо не поберегтись, може бути виразка* (В. Дрозд); *Сік чистотілу здавна в народі використовують як засіб для виведення бородавок, лікування виразок та інших шкірних захворювань* (з наук.-попул. літ.); * Образно. *Васюті ці слова — оливою помазали давні виразки* (М. Стельмах).

△ **(1) Ви́разка дванадцятипа́лої ки́шки,** *мед.* — локальний дефект слизової оболонки дванадцятипалої кишки. *Факторами, які сприяють появі виразки дванадцятипалої кишки, є порушення режиму харчування, вживання міцних спиртних напоїв, куріння та ін.* (з наук. літ.); **(2) Ви́разка шлу́нка,** *мед.* — локальний дефект слизової оболонки шлунка. *Виразка шлунка характеризується чергуванням періодів загострень (частіше весною чи восени) і періодів ремісії* (з наук. літ.); *Директор у них трудяга, тільки хвороба його замучила, в нього задавнена виразка шлунка, і все нема йому часу поїхати полікуватись* (О. Гончар); *— Важких випадків було чимало. Навіть зовсім недавно... Минулого місяця. Лежав у нас у терапії інвалід війни з виразкою шлунка* (Ю. Мушкетик); **(3) Трофі́чна ви́разка,** *мед.* — дефект тканин, що розвивається в результаті порушення крово- і лімфообігу. *При облітеруючих захворюваннях артерій трофічні виразки локалізуються на пальцях стоп, характеризуються вираженою болючістю* (з навч. літ.).

ВИРАЗКО́ВИЙ, а, е. Стос. до виразки. *Виявлено позитивний вплив кріотерапії при лікуванні виразкових ушкоджень дванадцятипалої кишки* (з наук. літ.); *При руйнуванні виразковим процесом усієї товщі стінки шлунка або кишки настає прорив (перфорація) виразки* (з наук. літ.); *При загостренні виразки шлунка та дванадцятипалої кишки поглиблюються деструктивні процеси у їх тканині, що спричинює виразкові кровотечі* (із журн.).

ВИРАЗКОПОДІ́БНИЙ, а, е. Який на вигляд, за своїми ознаками схожий на виразку. *При виявленні виразкового дефекту шлунка важливо виключити імовірність виразкоподібної форми раку* (з наук. літ.); *Болі при гастриті мають виразкоподібний характер, вони досить інтенсивні, частіше локалізуються в правій половині епігастрія* (з наук.-попул. літ.).

ВИРАЗКУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок., мед.* Перетворюватися на виразку. *На певному етапі розвитку інфільтративна пухлина виразкується за рахунок деструкції в центрі новоутворення, що веде до появи глибокої виразки з некро-*

тичним дном та краями (з наук. літ.); *Великі за площею рубці, що вкриті одношаровим епітелієм, нестабільні, дуже легко уражуються, виразкуються* (з наук. літ.).

ВИРА́ЗНИЙ, а, е. 1. Який зовнішніми ознаками яскраво, чітко передає внутрішні якості, почуття, переживання (про обличчя, очі і т. ін.). *Як вона мені розказувала про свого дідуся та про свою бабусю, тую бідну вдовицю, риси її виразного вродливого обличчя займалися огнем глибокої чулої душі* (Ганна Барвінок); *Брови підніс* [Саїд], *щоб ще щиріше подивитися на матір. Від цього більшими стали очі, виразнішими* (Іван Ле); *Він любив цього старого підпільника з мужнім відкритим обличчям і виразними голубими очима* (О. Бердник, Ю. Бедзик).

2. Чіткий, розбірливий, легкозрозумілий. *Він сам, без грошей і без ніякої виразної мети, пустився в таку далеку дорогу* (І. Франко); *Часто такі розмови кінчались виразним рухом у бік широкого Носюриного подвір'я: — І доки цю шкуру терпіти?* (О. Донченко); *Кілька хвилин мовчки дивився він на старого, потім спитав з виразною польською вимовою: — Хто ти є і як твоє ім'я?* (З. Тулуб); *Вона* [мова Левченка] *вразила Чорнокнижного, який не цурався піднесеного чи виразного, мов різьба, слова* (М. Стельмах); *Знаком оклику відділяються вигуки, які вимовляються з виразною окличною інтонацією* (з навч. літ.); // Різко окреслений. *Цокають кінські копита, дзюркотить десь поблизу струмок. Все більшими й виразнішими стають верби та осокори біля другого містка* (А. Шиян).

ВИРА́ЗНИК, а, *ч.* Той або те, хто (що) виражає чиї-небудь інтереси, думки, почуття, бажання і т. ін. *Схоплюють і відбивають* [індивіди] *думки та імпульси колективу, виразником .. думок якого вони є* (В. Еллан-Блакитний); *Виразником дум українського народу, співцем соціальної і національної свободи став Т. Г. Шевченко* (з публіц. літ.); *Виразниками ідей охорони природи, збереження та раціонального використання природних ресурсів стають державні і громадські діячі, вчені* (із журн.).

ВИРА́ЗНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **вира́зник.** *Багата наша земля на таланти, тягнуться наші люди до музичної творчості, до пісні, яка в усі віки була найкращою, щирою виразницею народних дум і сподівань* (П. Тичина); *Виразницею патріотичного піднесення Франції у XV ст. була Жанна Д'Арк* (з навч. літ.).

ВИРА́ЗНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість за знач. **вира́зний.** *Тепер її обличчя набуло більшої виразності* (В. Підмогильний); *На самому дні серця заворушились образливі слова, насмішкуваті жарти, .. і всі вони виникли з незвичайною виразністю* (І. Нечуй-Левицький); *Напевно, спокій і виразність Настиних слів найбільше й гнівили Славка* (О. Копиленко); *Схили Дніпра у Києві надають архітектурної виразності забудові — визначним спорудам і пам'яткам* (з наук.-попул. літ.); *Виразність фразеологізмів зумовлена самою їх природою* (з навч. літ.).

ВИРА́ЗНО. Присл. до **вира́зний.** *Оркестр виразно вибиває такт на басах* (І. Нечуй-Левицький); *Але що це? Василько виразно побачив свою хату* (М. Коцюбинський); *— Я ж вам виразно кажу, що їх превосходительство не приймають зараз* (В. Винниченко); *Всі підняли весла, немов боячись злякати тишу, і виразно почули далекий шум, тонкі гудки пароплавів біля причалів, брязкіт металу, сигнали автомашини* (П. Загребельний).

ВИРАЗО́ВИЙ, а, е. Те саме, що **виража́льний.** *Висота вимог є наслідок високої оцінки виразових засобів нашої літературної мови* (М. Зеров); *Прийменниково-відмінкові форми урізноманітнюють засоби висловлювання, збагачують виразові можливості нашої мови* (з наук.-попул. літ.); *Кожен вид мистецтва використовує власні виразові засоби* (з навч. літ.).

ВИРАЗО́ВІСТЬ, вості, *ж.* Властивість за знач. **виразо́вий.** *Із перших років навчання гри на фортепіано учень повинен усвідомлювати, що педаль є одним із необхідних засобів виразовості* (з навч. літ.); *Незважаючи на авторські нотні позначення, піаніст-виконавець має право на певну свободу у виборі нюансування та інших засобів виразовості* (із журн.); *Про жодне мистецтво не можна сказати, що воно виключно зображальне або виразове, — зображальність і виразовість певною мірою присутні в усіх видах мистецтва* (із журн.).

ВИ́РАЗОК, зку, *ч., діал.* Виразка. *Лікування виразку шлунка засобами народної медицини дозволяє не лише уникнути операції, але й позбутися цієї хвороби* (з газ.).

ВИРАХО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вирахо́вувати.** *В обліковому документі зазначається стаж роботи співробітника, вираховуваний як різниця між поточною датою і датою його прийняття на роботу* (із журн.); *Вираховуваний відсоток; Вираховуваний прибуток.*

ВИРАХО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вирахо́вувати.** *Його розум був зайнятий вираховуванням якихось незвичайно складних комбінацій* (І. Чендей); *Калькуляція — це вираховування собівартості одиниці товару чи послуги на всі технологічні процеси виготовлення і реалізації продукції* (з навч. літ.); *Гроші на виплату пенсій збираються шляхом вираховування внесків із зарплати* (із журн.).

ВИРАХО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́РАХУВАТИ,** ую, уєш, *док., що і без прям. дод.* 1. Лічити, обчислювати що-небудь. *Грицько став згадувати про якусь трудну задачу, став вираховувати її в голові* (С. Васильченко); *Вираховує верхівець, скільки часу йому треба їхати* (О. Донченко); *Взявши на полиці зошит, сів* [Давид] *до вікна близько й почав щось у ньому писати: якісь цифри, вираховував щось* (А. Головко); *— Самого цукру .. треба було купити, — вирахувала вона, — не менше, як фунтів з п'ять* (Ю. Смолич).

2. Утримувати певну суму із грошей, признач. для видачі. *— Він вираховує з мене за кожного барана і кожну ярочку, загризену вовками* (З. Тулуб); *Бухгалтерія тепер цілу зиму буде вираховувати певну суму із зарплати доглядача* (О. Гончар).

3. *кого, що, розм.* Визначати, розраховувати, усвідомлювати шляхом аналізу, умовиводів, зіставлень і т. ін. *Зловмисник не знав, що у закладі вже працювало кілька оперативників, професійним оком вираховуючи злодія* (з газ.); *Тендітна жінка вискочила з під'їзду, швидко сіла в авто. Ти вирахував її лише за адресою...* (І. Роздобудько).

ВИРАХО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **вирахо́вувати.** *Показник фінансової місткості валового внутрішнього продукту вираховується як відношення загальної величини фінансових ресурсів до величини створеного валового внутрішнього продукту* (з наук. літ.); *Інтервали руху автобусів вираховуються залежно від довжини маршруту, кількості зупинок та наявності рухомого складу в автопарках і депо* (із журн.); *За американським законодав-*

ством, річні відсотки, які виплачує американець за придбаний будинок у кредит, вираховуються із його річних доходів (із журн.).

ВИ́РАХУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́рахувати.** *У точно вирахуваний науковцями час астероїд увійшов до земної атмосфери й розпався на висоті 37 км над Нубійською пустелею* (із журн.); *Ключовим пунктом передвиборчої програми кандидата стала обіцянка про те, що пенсії, стипендії та інші соціальні виплати незабаром зростуть і перевищать прожитковий мінімум, вирахуваний за реальними цінами та потребами* (з газ.); *Вирахуваний відсоток із зарплат працівників підприємства було надіслано у фонд допомоги постраждалим від повені на Буковині* (з газ.); // **ви́рахувано,** *безос. пред. Підприємницький ризик відображає мінливість (непостійність) операційного доходу перед тим, як буде вирахувано проценти й податок* (з наук. літ.); *Після ретельного архітектурного та археологічного вивчення руїн на місці Золотих воріт у 1972–1973 рр. було визначено древній рівень проїзду до них, вирахувано первісні висоти арок, уточнено розміри і конструкцію валів та воротної вежі, місце і план надбрамного храму* (із журн.).

ВИ́РАХУВАННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **ви́рахувати.** *Брат Бертольд відштовхнув покреслений пергамент з вичисленнями та помітками: знову заблукала якась невловима помилка до його вирахувань* (Н. Королева); *Часто лікарі-акушери вимагають запам'ятати точну дату перших порухів плода, оскільки цей показник забезпечує точніше вирахування строку пологів* (із журн.).

2. *перев. мн.* Сума, утримана із грошей, признач. для видачі. — *Висоцька? Тридцять п'ять плюс платні за сім днів сімнадцять — сорок п'ять, вирахувань нема, одержуйте!* (В. Підмогильний); *При укладанні трудової угоди всі можливі вирахування з вашої зарплати повинні бути записані в угоді* (із журн.).

ВИ́РАХУВАТИ *див.* **вирахо́вувати.**

ВИ́РАХУНОК, нку, *ч., рідко.* Дія за знач. **вирахо́вувати, ви́рахувати.** *Видно, Вагман не такий злий чоловік, бо й вирахунку з Бараном не має, мабуть, ніякого* (І. Франко); // Результат обчислення яких-небудь даних. *Воно* [життя] *ставить числа, як доведеться, а тоді ще й перемішує; тасує, ніби карти, і ніколи не показує конечного вирахунку* (Валерій Шевчук); *Статистичні вирахунки.*

ВИРАЧКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́РАЧКУВАТИ,** ую, уєш, *док., розм.* 1. Вилазити рачки звідки-небудь, кудись. *У скупім передранковім світанні гетьман ледве побачив, як вирачковував той* [чоловік] *з тісного запічка* (Іван Ле); *З хати, двері в яку були прочинені, вирачкувало замурзане по самісінькі вуха дитинча* (М. Олійник); *Вирачкував* [Караїмович] *на місток, через нього перестрибували, падали* [реєстровці] (В. Чемерис).

2. *тільки док., що.* Облазити рачки що-небудь. *Як упущу починок і нема нікого... Іноді всю хату вирачкую* (Сл. Гр.); *Щоб замазати клеєм стики ламінату, майстрам довелося добре вирачкувати підлогу* (з Інтернету).

ВИ́РАЧКУВАТИ *див.* **вирачко́вувати.**

ВИ́РВА[1], и, *ж.* 1. Вибита ким-, чим-небудь, вирвана силою вибуху яма; вибитий, вирваний отвір. *Вони* [хлопці] *перелізли через вирву в камінному паркані і сіли серед пустиря* (І. Микитенко); *Лінія фронту була, наче широка ораниця, розкопирсана, порита смугами окопів, подовбана вирвами від снарядів* (Ю. Смолич); *В лісі з часом усе змінилося. Зникли траншеї. Зрівнялись бомбові вирви* (С. Журахович).

2. Глибока яма у дні річки, ставка. *Голуб і Майборода тихо пірнули на дно вирви* (В. Кучер); *Густо затемніли по сірому дну чорні, як дьоготь, таємничі вирви* (О. Гончар).

◊ **У шию (у три шиї, в зашийок, в три ви́рви** *і т. ін.) див.* **шия.**

ВИ́РВА[2], и, *ж., заст.* 1. Викуп, який бере на весіллі з нареченого брат молодої. *За українською весільною традицією, щоб сісти біля нареченої, молодий мусив дати вирву за неї її братові-підлітку* (з наук. літ.); *Відомо декілька видів викупів, які просили під час українського весілля у молодого за наречену: ворітне, вирва, весільний пропій* (з наук. літ.).

2. Хабар. *Що ж до патрулів, то говорили, що їх видано-невидано по всіх селах. Та всіх чіпають, вирви вимагають. А не даси — б'ють* (Г. Хоткевич).

ВИ́РВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́рвати.** *В горілці плавав червоний стручок перчиці, неначе тільки що вирваний на городі* (І. Нечуй-Левицький); *Під ноги раз у раз потрапляли якісь корчі й вирване із землі коріння* (В. Кучер); *Дідова річ скидається на дніпровську повінь, коли буйна вода несе шмаття криги, корчі, вирвані кущі, зайців на стовбурах дерев, уламки човнів, усяку всячину* (Є. Гуцало); // **ви́рвано,** *безос. пред. Надто велике пошкодження, вибухом вирвано цілі шари обмотки корпусу* (В. Владко); *В Крутоярових руках старенька книжка, потерта, вигоріла, більшість листків в ній вирвано* (Ю. Бедзик).

ВИ́РВАТИ *див.* **вирива́ти**[1].

ВИ́РВАТИСЯ *див.* **вирива́тися**[1].

ВИРЕГО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Те саме, що **регота́ти.** *Дві панночки ось сидять, гомонять, вирегочують* (А. Тесленко); *Купець після кожного ковша видавав з свого потужного тіла розмаїті звуки, схожі то на жереб'яче іржання, то на рикання дикого звіра, то коротко вирегочував* (П. Загребельний).

ВИРЕЗУ́Б, а, *ч.* Велика цінна промислова риба родини коропових, із коротким і високим тілом, великим хвостовим плавцем, дрібною лускою; поширена в басейнах Чорного й Азовського морів. — *А яка у вас риба? — Що в воді плаває. Сула, вирезуб, короп, таранник. Всяка риба* (З. Тулуб); *Відповідно до наказу Міністерства охорони навколишнього природного середовища вирезуба занесено до Червоної книги України* (з газ.).

ВИ́РЕКТИ *див.* **вирíка́ти.**

ВИ́РЕКТИСЯ *див.* **вирíка́тися.**

ВИ́РЕЧЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **ви́ректи.** *Усі вірші поетичного циклу Й. Гете "Західно-східний диван" пронизує думка про нетлінність поетичного слова, виреченого Хафізом та іншими видатними східними поетами* (із журн.).

ВИ́РЕЧЕННЯ, я, *с., рідко.* 1. Дія за знач. **ви́ректи.** *Виречення загальнолюдських істин обвинувачуваним — холоднокровним убивцею — у залі суду ніхто не сприйняв* (з газ.).

2. Коротко викладена думка перев. філософського або морально-практичного змісту; афоризм. *Після смерті Мухаммеда — засновника нової для арабів релігії — ісламу його проповіді й виречення було зібрано в єдину книгу Коран, яка стала священною для мусульман* (з наук.-попул. літ.); *В*

“Азбучному патерику” виречення подвижників і оповідання про них розташовано за абеткою їхніх імен (з навч. літ.).

ВИРИВА́ННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **вирива́ти[1]**. *Виривання з чужих рук — то є насильство* (Г. Хоткевич); *Він .. слабак і відразу розколеться, варто показати йому кліщі для виривання нігтів* (Валерій Шевчук); *У “Руській правді”, зокрема у статтях Ярослава, було описано покарання за вбивство, побиття до крові чи синців, за вчинене каліцтво, виривання бороди й вусів, їзду на чужому коні, псування майна, переховування чужого холопа тощо* (з наук. літ.).

ВИРИВА́ННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **вирива́ти[2]**. *Комбайн одночасно виконує такі операції: підрізання кущів, виривання їх із землі, обривання бобів* (з наук. літ.); *При механізованому виривання шурфів останній шар ґрунту над газопроводом товщиною не менше 300 мм повинен вилучатися вручну* (із журн.).

ВИРИВА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *недок.*, **ВИ́РВАТИ**, рву, рвеш, *док.* 1. *що.* Рвучи, висмикувати, витягати що-небудь звідкись; видаляти. *Кропиву завжди виривають як погане зілля* (Панас Мирний); *Люди вибирали картоплю, зрізували соняшники, звозили гарбузи, виривали матірку* (Григорій Тютюнник); *Слободянюкові недавно вирвали передні верхні зуби.., капітан шепелявив* (Л. Первомайський); // Із силою відокремлювати частину від цілого. *Рана була дуже болюча. Куля вирвала шматок тіла під пахвою, зачепивши і зламавши ребро* (В. Гжицький); // Із силою віднімати що-небудь у когось. [Н а с т я:] *Хоч на макове зерно оддячу за горе України! (Прожогом вириває ключі з Марусиних рук)* (І. Нечуй-Левицький); *Як хижаки, налетіли вони* [бандити] *на здобич і, вириваючи її один в одного, тут же встигли пересваритися між собою* (А. Шиян); *Огієнко з люттю вирвав лантух у Цимбала з рук* (О. Гончар); * Образно. *Ось знову чвиркає вогник і вириває з напівтемряви зали Антонову бороду* (І. Микитенко).

2. *кого, що, перен.* З великими зусиллями, труднощами рятувати, визволяти кого-, що-небудь. — *Ти вирвав її* [дівчину] *з самого вогню, ти врятував від неминучої смерті* (І. Франко); *Чи побачимо ми їх* [дочок і сестер] *хоч посивілих? Побачимо. Доб'ємося та вирвемо з неволі* (О. Довженко); *Стоїчний, холодний спокій польового хірурга, який бачив у цьому полі не одну смерть, вирвав у неї не одне матроське життя, глибоко вразили Крайнюка* (В. Кучер); // *що.* Силою, погрозами добиватися, одержувати що-небудь від когось. [К а т е р и н а:] *Коли у тебе вирвали слово* [згоду на одруження], *яке йшло не з серця, тоді безчесний Филимон і твої батьки* (О. Корнійчук); *Всі його думки зійшлися тепер на одному: скористатися хвилиною панічного спантеличення, в якому перебував майор, і вирвати з нього цінне зізнання* (Ю. Бедзик); // *що.* Із труднощами знаходити час для здійснення чого-небудь. *Коли б хоч з чоловіком словечко перемовити, так не вирве й годинки вільної: то те він робить, то йде, то їде, як гість додому навертає* (Марко Вовчок); *Дозвольте п'ять хвилин Позачергово вирвати між ділом. Я розкажу приємнішу з новин — Що проліски у лісі засиніли* (М. Шеремет).

◊ **Видира́ти (вирива́ти) / ви́дерти (ви́рвати) зуба́ми** *див.* **видира́ти; (1) Ви́рвати з па́зурів** *кого, чого, чиїх* — врятувати, звільнити кого-небудь від когось, чогось. *Цюпа тоді висловився, що комісар частини, можлива справа, їде просити підмоги, щоб вирвати своїх із пазурів фашистів* (Ю. Яновський); *Вони зробили все можливе, аби вирвати з пазурів смерті хлопця, у якому ледь жевріло життя* (із журн.); **(2) Вирива́ти (викорчо́вувати) / ви́рвати (ви́корчувати) з ко́ренем (з корі́нням)** *кого, що:* а) остаточно знищувати або ліквідовувати кого-, що-небудь. *І твій батько, а мій вірний друг, сказав йому: “Зайду, Сафроне, до тебе. Небезпремінно зайду, коли твоє кодло буду із коренем виривати”* (М. Стельмах); *Лобан звик називати речі їх іменами, його ніхто не примусить сюсюкати там, де треба викорчовувати з корінням безгосподарність або, коли хочете, прихований саботаж* (М. Зарудний); *Нахвалявся прийти із сокирою та й викорчувати вас із корінням...* (А. Дімаров); б) *(тільки док.)* рішуче покінчити з ким-, чим-небудь, позбутися когось, чогось. — *Ой, та й піду я у вишневий садочок, Ой, та й зірву я горіховий листочок... — І вирвали з коренем... — бубонить чийсь приглушений голос збоку* (І. Багряний); **(3) Вирива́ти / ви́рвати з па́м'яті** *кого, чиєї* — примушувати кого-небудь забути когось, щось. — *Ви підмовлені нашими відвічними ворогами і хочете усунути з лиця землі остатню* [останню] *пам'ятку нашої минувшини, щоб і саму ту славну минувшину затерти, вирвати з пам'яті потомків* (І. Франко); *І плакала козацька душа, що минулого вирвати з пам'яті ніхто не здолає і що прийдешня Україна буде горем, без якого жити не можна вже й сьогодні на землі* (Т. Осьмачка); **(4) Вирива́ти / ви́рвати з рук:** а) *(кого, чиїх)* позбавляти кого-небудь чогось, виявляючи велику настирливість. — *Нехай би знали, як нехтувати мною. Поминули мене! Вирвали з моїх рук честь, славу* (І. Нечуй-Левицький); — *Амосови всі такі. Їм подай тільки перше місце. А не даси — з рук інших вирвуть. Натури!* (А. Хорунжий); б) мати популярність, великий попит. — *Розкажи про себе, — Левко відпив трохи кави. — Не можу сказати, що мої рукописи виривають з рук, та вдалося зачепитися у видавництві* (А. Хорунжий); **(5) Вирива́ти / ви́рвати з се́рця** *чийого, кого і без дод.* — примушувати кого-небудь забути щось улюблене або когось дорогого, коханого. *Важко з серця виривати Твою пісню Голосну!* (Л. Дмитерко); [О р е с т:] *Мого кохання не можеш одібрати, його вже ніхто не вирве з мого серця, навіть ти* (Леся Українка); *В цю тяжку для мене хвилину я знайду в собі сили, щоб вирвати тебе, осоружного, назавжди з свого серця* (І. Цюпа); **(6) Вирива́ти ду́шу** *кому* — викликати в кого-небудь сильні переживання, страждання, великий душевний біль. *І все матір свою згадує, кличе, щоб рятувала. — Та так же жалібно .. Ну прямо душу тобі вириває своїм плачем* (Г. Хоткевич); **Не ви́тягнеш (не ви́рвеш [обще́ньками]) сло́ва** *див.* **витяга́ти; (7) Хоч зуба́ми вирива́й (видира́й)** — дуже міцно. *Їхня справа буденна, проста — визволяти з затверділих снігових заметів* [телефонний] *дріт, який мов уріс туди.., хоч зубами виривай* (Ю. Збанацький).

ВИРИВА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *недок.*, **ВИ́РИТИ**, ию, иєш, *док.*, *що.* 1. Риючи, копаючи, витягати що-небудь звідкись. *Умираючи, казав у пущі вирити під дубом два скарбці з грошима* (Марко Вовчок); *Одного дня в Барабашевій клуні вирили з купи вівсяної соломи пару чобіт, украдених у сільського крамаря...* (Л. Смілянський).

2. Риючи, копаючи, утворювати заглибину, яму. *Вода сильна, .. кручі, береги виривала* (Марко Вовчок); *Одна величезна, наче високий міст, машина, на якій сидів хлопець і керував нею, виривала, рухаючись, широкий, глибокий рів-*

чак (О. Іваненко); *Вирив собі ямку під пеньком заєць і ліг, задрімав* (О. Копиленко).

ВИРИВА́ТИСЯ[1], а́юся, а́єшся, *недок.*, **ВИ́РВАТИСЯ**, вуся, вешся, *док.* 1. Відокремлюватися, відділятися від чого-небудь. *Двері тріщали, але кільця не виривалися* (Б. Грінченко); *Стрілянина вщухла, і тільки ракети, мов пустуни, вирвались з шумом угору, а потім, розчарувавшись у забавці, високо над нашими головами лінько спускались долу і тьмяно освітлювали простори* (Б. Антоненко-Давидович); *Посередині .. вихору кружляє і не може вирватися з нього самотня верба* (Р. Іваничук); // Випадати, вислизати з чого-небудь, звідкись. *Тяжкі скляні входові* [вхідні] *двері.., вириваючись з її рук, зачинились назад, вимагаючи більшої сили, як її* (О. Кобилянська); *Як вирветься сокира з рук — Пішла по лісу косовиця* (Т. Шевченко).

2. Із силою звільнятися від кого-, чого-небудь або звідкись. *Дукнович виривається з материних обіймів і кидається до шеренги* (О. Гончар); *Іван догнав дружину в полі, силою посадив у кабіну машини. Вона виривалася, кричала* (О. Бердник); *Голодний Голубок зрадів, не оглядівся — Під сіточкою опинився.., Одначе вирвався і полетів* (Л. Глібов); // Переборюючи перешкоди, труднощі, вибиратися звідки-небудь, кудись. *Опришкам сховатися нема де, і .. вони мусять вириватися куди-будь — або на Волощину, або на Чорногору* (Г. Хоткевич); — *Він, той Вихор, не з такого пекла виривався. Прийде і на цей раз...* (В. Кучер); *В'язні не втрачали надії вирватися на свободу, не схилялися перед жорстокою долею* (А. Хижняк); // У швидкому русі віддалятися від інших. — *Кулемет!..* — *кричу я несвоїм голосом і виириваюсь наперед, мало не збиваючи якогось чоловіка з ніг* (П. Колесник); *Шість чоловіків в'язнів .. раптом вирвались геть всередину тюрми, роззброїли внутрішню варту й розігнали комендатуру* (І. Багряний); // *перен.* Позбуватися чого-небудь клопітного. *А поки вирвуся з тої тяжби, то пройде тиждень, і ще раз тиждень* (Л. Костенко).

3. Із труднощами знаходити можливість, час, щоб відлучитися куди-небудь. *Мабуть, спить* [панич] *десь в писаря в клуні на сіні. А тим часом треба його ждати... Не можна вириватись до Корсуня* (І. Нечуй-Левицький); *Якось-то вирвалась Олеся, пішла до тітки одвідати стару в недузі* (Марко Вовчок); *Після півночі комбриг, доручивши командування одному з своїх штабних офіцерів, вирвався на часинку в село і зайшов у хату, де лежав його син* (Ю. Бедзик).

4. Рвучко прориватися, виходити назовні, раптово з'являтися де-небудь. *Максим знову виходив на ґанок і дивився, як .. виривалися вгору сизі смерчі землі посеред левад, на болоті, поміж вербами, поміж хатами* (І. Багряний); *Поблизу горіли хата і хлівець, з-за дерев довгими язиками виривалося полум'я* (П. Кочура); *Сильну артеріальну кровотечу розпізнають за струминою яскраво-червоної крові, що виривається з рани фонтаном* (з навч. літ.); // Лунати, звучати, так чи інакше виявлятися. *Під школою — як на улиці: пищать дівчата, кашляють парубки, виривається в темряві здавлений сміх* (С. Васильченко); *Балачки стихають, потім знов десь виривається гіркий, неупинний плач, повний муки і страху* (В. Винниченко); *Проте коли б ніч була ясніша, Саня ніколи не дозволила б своїм почуттям вирватися назовні* (Ю. Шовкопляс); // Несподівано, поспішно говорити що-небудь, запитувати, твердити. *Яків зараз і вирвався:* — *Якого ж подарочка* [подаруночка] *треба? Навчіть, пане!* (Марко Вовчок); — *Звісно, що коло дому .. наручно буде,* — *вирвався з радою рудий Панас* (М. Коцюбинський); // *безос.* Мимоволі або раптово бути сказаним. — *Невже?!* — *вирвалось у поета,* — *він міг забути вас?* (Леся Українка); — *Який скарб?* — *вирвалось у Микули* (С. Скляренко).

5. *тільки недок.* Пас. до **вирива́ти[1]**. *Під час прополювання овочевих культур бур'ян має вириватися з корінням* (з газ.).

◊ **Ви́йти (ви́битися, ви́рватися**, *зневажл.* **ви́скочити** *і т. ін.)* / **вихо́дити (вибива́тися, вирива́тися**, *зневажл.* **виска́кувати** *і т. ін.)* **в лю́ди** *див.* **вихо́дити; (1) Ви́рватися з рук (з лап, з лабе́т, з лабе́тів, з па́зурів** *і т. ін.) чиїх, кого, чого і без дод.* — врятуватися, звільнитися від кого-, чого-небудь; позбутися когось, чогось. *Усі вони* [шинкарі] *добрі, як сплять; а тільки розплющить очі, то так і норовить.., як би тебе так заборсати, щоб з його лап не вирватися...* (Панас Мирний); — *Удасться, то добре, а не вдасться, то ще таки світу не кінець, і вони* [робітники] *нам з рук не вирвуться* (І. Франко); *Вирвавшись із пазурів смерті, він летів як на крилах. "Воля! Воля"* (І. Багряний); *Сини бідняків не могли розраховувати на те, що їм вдасться вирватися з лабетів злиднів* (з газ.); **З душе́ю втекти́ (ви́рватися)** *див.* **утіка́ти[1]**.

ВИРИВА́ТИСЯ[2], а́юся, а́єшся, *недок.*, **ВИ́РИТИСЯ,** риюся, риєшся, *док.* 1. Риючи, відкопуватися, звільнятися з-під землі, піску і т. ін. *Несподівано ґрунт біля ніг заворушився, то осідав, то піднімався потроху: згодом стало зрозуміло — то виривається з-під землі кротик* (із журн.); *На Колимі його, знесиленого каторгою і добитого цингою, з табличкою, прив'язаною до ноги, разом з іншими трупами вкинули у могилу... Під холодними брилами він ожив, вирився з-під них і приплентався назад до своїх катів* (з публіц. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **вирива́ти[2]**. *Висока і чиста перед сим трава нещадно толочилася, никла до землі й виривалася копитами разом із землею, корінням* (Д. Міщенко); *Місця в класичному грецькому театрі були розміщені концентрично, вирубувалися просто в скелі (як в афінському театрі Діоніса) або виривалися в землі і застилалися зверху дерев'яними дошками* (з наук. літ.).

ВИРИГА́ННЯ, я, *с.*, *розм.* Дія за знач. **вирига́ти.** *Виригання залишків їжі.*

ВИ́РИГАТИ *див.* **вирига́ти.**

ВИРИГА́ТИ, а́ю, а́єш, *рідко* **ВИРИ́ГУВАТИ,** ую, уєш, *недок.*, **ВИ́РИГАТИ,** аю, аєш, *док.*, *що*, *розм.* Блюючи, викидати вміст шлунка. *І ще побачив падишах уві сні шулік, які їли падаль, виригали і знову їли, і гинули, обжершись* (Р. Іваничук); *Нарешті Юру примусили виригати Іванову горілку, потім .. дали випити якісь краплі* (Ю. Смолич); *А з хвірми* [фірми] *як напосіли — плати, та й годі. Хоч виригай — а гроші дай* (І. Білик); * Образно. *З гиддю засунути палець в гортань, І викликати там гидке блювання, І виригати з серця печію недуг, Що гостро так карають мою душу* (І. Драч).

ВИ́РИГНУТИ, ну, неш, *док.*, *що*, *розм.* Однокр. до **вирига́ти.** *Вилетіли нагору, гриф і питається:* — *Чого це ти мені такого доброго дав аж наприкінці? Котигорошко й показав на свою ногу:* — *От чого,* — *каже. Тоді гриф виригнув литку, полетів і приніс цілющої води* (з казки); *Імператор Генріх і папа Урбан йшли один проти одного, .. папа посилав своїх єпископів і графів, один сидів десь у Латеранськім палаці, збудованому на тому місці, де імператор Нерон виригнув з себе жабу* (П. Загребельний); *Я востаннє виригнув*

воду й застогнав. Дрож пройшов по тілі, і я спробував сісти (Валерій Шевчук).

ВИРИ́ГУВАТИ *див.* **виригáти.**

ВИРИНА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виринáти.** *Пологи китоподібних відбуваються під водою. Перший дихальний акт дитинча робить у момент свого першого виринання на поверхню як безумовний рефлекс* (з наук. літ.); *Пельмені слід варити протягом 2–4 хвилин після виринання на поверхню води* (з Інтернету); *До мимовільного відтворення належить явище ремінісценції, або виринання у свідомості того, що неможливо було згадати після його запам'ятовування* (з навч. літ.).

ВИРИНА́ТИ, áю, áєш, *недок.,* **ВИ́РИНУТИ,** *рідше* **ВИ́РНУТИ,** ну, неш, *док.* 1. Пірнувши, занурившись у воду, випливати на поверхню. *Лебідь приплив до них і почав пірнати в воду: то пірнає, то виринає* (І. Нечуй-Левицький); *Чомга раптом пірнула і опинилась біля дітей .. і всі троє потонули в воді, проте зразу ж виринули* (Олесь Досвітній); *Левко, доповзши до річки, кинувся з головою в хвилі, на мить вирнув. Почулись постріли, і він знову зник під водою...* (І. Цюпа).

2. *перен.* Раптово, несподівано з'являтися. *Виринають з темноти вогники, мигтять веселенько* (Леся Українка); *Старшина на конях виринала то тут, то там з диму і покрикувала* (О. Маковей); *Виринають з землі підо мною стародавнє Братство, Михайлівський монастир, Лавра, Микольське бароко, Межигірський Спас — знищені тисячолітні витвори мого народу* (О. Довженко); *Ось місяць вже, срібний та круглий, вирнув з-за скелі і став серед нéба* (Дніпрова Чайка).

3. *перен.* Поставати, виникати. *"Що за один цей Радченко?" Це питання виринуло зовсім нелогічно* (Б. Антоненко-Давидович); *У голові Максима разом із думкою, що машина йде Старокиївською, виринула й інша думка-згадка* (І. Багряний).

4. *діал.* Витікати (про джерело). *Ой у городі криниченька одна, да виринає холодная вода* (Сл. Гр.).

◊ **Випливáти (виринáти) / ви́плисти (ви́пливти, ви́ринути) наповéрхню (нагóру, на чи́сту вóду)** *див.* **випливáти; (1) Виринáти (вставáти, спливáти) / ви́ринути (встáти, спливти́, сплисти́, майну́ти** *і т. ін.)* **в пáм'яті** *чиїй* **(в спóминах** *чиїх), кого, рідко кому і без дод.* — несподівано, мимоволі пригадуватися. *Виринало в пам'яті напівзабуте, про що чув од мами або од баби своєї* (М. Коцюбинський); *Але й у роботі тепер уже від спогадів не втече — встають та й встають у пам'яті цілі картини з недавнього минулого* (А. Головко); *В пам'яті знову сплили Гандзючисі докірливі Василеві слова* (Г. Косинка); *Та живіше понад усе виринуло в його* [Яна Бібіяна] *споминах зажурене і без краю дороге обличчя матері, її смутні очі...* (М. Куліш); *В його пам'яті виринув давно вже забутий епізод, бачений ним колись на одному з вокзалів Півдня* (Григорій Тютюнник); *Ось і зараз спливло все в пам'яті; і він перегортав свою власну ненаписану книгу життя* (І. Цюпа); *Майнули в пам'яті Леонідові трагічні картини херсонського відступу минулого літа* (О. Гончар); **Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **із (з-під) землі ви́рости (вроди́тися, ви́ринути) / виростáти (виринáти)** *див.* **виростáти.**

ВИ́РИНУТИ *див.* **виринáти.**

ВИ́РИСКАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., зневажл.* Те саме, що **знайти́ся** 2. — *У мене чесні люди бувають, благородні; один ти з усіх єхида вирискався* (Панас Мирний); — *От же й я так казав, дак же вирискалась! Я за нею тоді ну гнаться, ну гнаться!* (Б. Грінченко); — *Та ти не гарячкуй, браток... Ач, швидкий вирискався!* (В. Кучер).

ВИРИСО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вирисóвувати.** *Сучасними найпоширенішими техніками татуажу повік є заповнення пігментом простору між віями та вирисовування контуру (наведення стрілок)* (із журн.); *У новому дитячому виданні під малюнками написано завдання для дитини та пояснення для батьків, у якому вказано, на що треба звернути увагу при вирисовуванні деталей* (із журн.).

ВИРИСО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́РИСУВАТИ,** ую, уєш, *док., що.* Те саме, що **вимальóвувати.** *Він* [Тарас] *дуже любить дерева, різні дерева, з особливою любов'ю вирисовує гілля, листя* (О. Іваненко); *Щоправда, подивитися було на що .. Стільки народу! І кожну постать треба було вирисувати* (А. Головко); *Гулак-Артемовський з видимим смаком зупиняється над сценами катування Рябка, з захопленням вирисовуючи всі деталі — і як Явтух "Рябка по жижках чеше", і як після екзекуції Рябків язик "був в роті спутаний"* (М. Зеров); * Образно. *Міцно воно* [плаття] *обхопило її тонкий високий стан, вирисовуючи широкі плечі, високі груди* (Панас Мирний).

ВИРИСО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ВИ́РИСУВАТИСЯ,** ується, *док.* 1. Те саме, що **вимальóвуватися** 1. *Вирисовувалася на рожевому тлі вечірнього неба кремезна постать* (І. Франко); *Ікона .. була старою дошкою, і на ній ледве-ледве вирисовувався образ Спасителя* (М. Хвильовий); *Ставна постать Септарова виразно вирисувалась на тлі блакитного неба* (М. Коцюбинський); *Над сірим дощаним дахом тимчасової їдальні вирисувалася перша лінія нового корпусу* (О. Копиленко).

2. *тільки недок.* Пас. до **вирисóвувати.** *Рукою майстрині повільно і впевнено вирисовується на писанці гуцульський орнамент* (з газ.); *Деякими сучасними художниками картини зумисно вирисовуються нашвидкуруч, з елементами підкресленої незавершеності, що робить мистецький твір ультрасучасним та оригінальним у стильовому плані* (з газ.).

ВИРИ́СТИЙ, а, е. Такий, у якому є багато вирів (у 1 знач.). *Вириста гірська річка петляла чорною змією попід густим лісом* (з публіц. літ.); *У часи весняних повеней вириста річка лякала селян божевільним гуркотом брудної води, яка закручувалася незліченними вихорами* (із журн.); // Схожий на вир (у 1 знач.). *За човном залишався виристий шлях спіненої води* (М. Трублаїні); *Надвечір море стишилося, про шторм нагадували лише поодинокі виристі хвилі, які накочувалися на берег, наче далекий спогад про непогоду* (із журн.).

ВИ́РИСУВАТИ *див.* **вирисóвувати.**

ВИ́РИСУВАТИСЯ *див.* **вирисóвуватися.**

ВИ́РИТИ *див.* **виривáти**[2].

ВИ́РИТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́рити.** *Тисячі рук риють глибокий рів, з виритої землі росте високий вал* (Б. Лепкий); *Вузенька стежка звертає вліво, на кладку через глибокий рівчак, виритий весняними водами* (О. Гуреїв); *Черниш стояв на спостережному пункті, виритому цієї ночі просто в полі за маєтком* (О. Гончар); *Петрусь вмить зібрав гамузом різне ганчір'я і кинув його на вириту ямку* (К. Гриб); // **ви́рито,** *безос. пред.* — *Я з двору оце побачила — яму вирито під*

комору (Є. Гуцало); *У роки Великої Вітчизняної війни у Сталінграді до початку серпня 1942 року було вирито 174 тисячі погонних метрів щілин-укриттів, у них могло сховатися не менше 350 тисяч осіб* (з наук. літ.).

ВИ́РИТИСЯ *див.* **вирива́тися²**.

ВИРИХТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́РИХТУВАТИ,** ую, уєш, *док.*, *що.* Те саме, що **рихтува́ти.** *Коло мотора ходили, як коло дитини, аж плавав у маслі, так надраїли, вирихтували* (Ю. Яновський); — *Ти ось що, Тарасе Демидовичу, не поспішай з цією справою. Я тобі належним чином огорожу вирихтую* (Ю. Збанацький).

ВИ́РИХТУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́рихтувати.** *Вирихтуваний автомобіль заганяють у спеціальну камеру, де його фарбуватимуть та поліруватимуть* (із журн.); *Вирихтувана хазяїном огорожа;* // **ви́рихтувано,** *безос. пред. Усі пошкоджені місця Олексієвої машини було вирихтувано та зафарбовано* (із журн.).

ВИ́РИХТУВАТИ *див.* **вирихто́вувати.**

ВИ́РИХТУВАТИСЯ, ується. Док. до **рихтува́тися.** — *Ну, а ти, сину, куди ото на ніч вирихтувався, гейби на Великдень?* (І. Нижник).

ВИ́РІБ, робу, *ч.* 1. Вироблена, виготовлена річ, предмет для вжитку. *Були виставлені напоказ всякі дива: мистецькі вироби з дерева та каменю, золоті та срібні дзиґарі* (Панас Мирний); *Не з кождого дерева добрий виріб буде, треба й дерева дібрати* (І. Франко); *При недостатній кількості цукру в тісті вироби будуть бліді, несолодкі* (з наук.-попул. літ.).

2. *тільки одн.* Виробництво, виготовлення яких-небудь речей, предметів для вжитку. *Прегарні килими домашнього виробу прикрашали стіни, долівку й дивани* (О. Кобилянська); *В одній руці він тримав фабричного виробу флояру* (Олесь Досвітній); *Згадав оголошення на стовпі: "Продаю .. килим косівського виробу і жорновий камінь"* (Р. Андріяшик).

(1) Електротехні́чні ви́роби — вироби, признач. для виробництва, перетворення, розподілу або споживання електричної енергії. *За умовами експлуатації побутові електротехнічні вироби класифікують на вироби, які працюють під наглядом (електропідлогонагрівачі, кавомолки та ін.) і які працюють без нагляду (холодильники, вентилятори та ін.)* (з наук.-попул. літ.); **(2) Конди́терські ви́роби** — цукерки, тістечка, торти і т. ін. [Р о м а н ю к:] *Кунжут .. дає .. цінне сім'я, яке іде в кондитерські вироби* (О. Корнійчук); **(3) Макаро́нні ви́роби** — харчові продукти з прісного пшеничного тіста (макарони, ріжки, вермішель і т. ін.). *Макаронні вироби після приготування не будуть клейкими, якщо в киплячу воду додати олію* (із журн.); **(4) Панчі́шні ви́роби** — панчохи, шкарпетки і т. ін. *XIX століття було переломним у житті панчішних виробів — вони стають незамінним атрибутом жіночого гардеробу* (з наук.-попул. літ.); **(5) Хлібобу́лочні ви́роби** — харчові продукти, випечені з борошна. *При виробництві кондитерських і хлібобулочних виробів використовують такі прянощі, як ваніль, аніс, тмин, кардамон, коріандр* (з навч. літ.).

△ **Надійність ви́робів** *див.* **надійність; Хімічна стерилiза́ція хлібобу́лочних ви́робів** *див.* **стерилiза́ція; Чорні́ння ви́робів** *див.* **чорні́ння.**

ВИРІ́ВНЮВАЛЬНИЙ, а, е. Який вирівнює що-небудь; признач. для вирівнювання чого-небудь. *Процес укладання тротуарної плитки відбувається таким чином: на ґрунт основи викладають вирівнювальний шар піску, який зволожують, а потім утрамбовують до досягнення необхідної щільності* (з наук.-техн. літ.); *Вирівнювальні платформи призначені для компенсації різниці у висоті між вантажівкою і висотою складу* (з наук.-попул. літ.); *Затверджено вирівнювальні націнки на електроенергію на території здійснення ліцензованої діяльності* (з газ.).

ВИРІ́ВНЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вирі́внювати.** *Непокірні, вирівнювані спеціальними щипцями кучері все одно закручувалися дрібними кільцями і робили Оленку схожою на пухнасту кульбабку* (із журн.); // **вирі́внювано,** *безос. пред. Під час будівництва міського парку горбисту землю вирівнювано виписаними із заводу велетенськими грейдерами* (з газ.).

ВИРІ́ВНЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вирі́внювати.** *Вивітрювання та руйнування гірських пасом призводить до поступового їх вирівнювання* (з наук.-попул. літ.); *Економічна політика регіону базується на економічному вирівнюванні міст і районів на основі спеціалізації виробництва як промислової, так і сільськогосподарської продукції згідно з потребами ринку* (з наук. літ.); *Вирівнювання умов конкуренції — це активізація антимонопольної політики держави, скорочення пільг та субсидій для приватних інвесторів* (з газ.).

ВИРІ́ВНЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́РІВНЯТИ,** яю, яєш, *док.*, *що.* 1. Робити що-небудь рівним, без заглибин, виступів і т. ін. *Що далі він вирівнював доверху пацу* [штреку рудні], *то впертіше піддавалася порода* (Олесь Досвітній); *Засипають* [чабани] *багнюку довкола ринви сухою землею, вирівнюють, бо вівці аж яму вирили на тій місцині, де був колись горбик* (О. Гончар); *Взявши виварку на верстат, він* [майстер] *сяк-так вирівняв її* (І. Микитенко); * Образно. *Провадь мене, Господи, в правді Своїй задля моїх ворогів і вирівняй передо мною дорогу Свою* (Біблія. Пер. І. Огієнка); // Робити прямим, випрямляти, розправляти що-небудь зігнуте, вгнуте, вигнуте і т. ін. *Він взяв камінь і почав вирівнювати цвяшки* (Ю. Смолич); *Степан Петрович широким жестом застебнув хутро, вирівняв струнко, по-військовому тіло і .. надав ходи* (В. Винниченко); // Робити рівномірним. *Зачинившись в кабінеті, він фарбував вуса, вишукував сивенькі волосинки на голові та на бурцях, зарум'янював та вирівнював на щоках нерівний, плямуватий природжений рум'янець* (І. Нечуй-Левицький); *Водій переключає швидкість, вирівнює хід, проїздить ще трохи й потрапляє на початок бруківки* (Ю. Яновський); // Робити рівним, однаковим за силою, величиною, становищем і т. ін. *При своєчасному виявленні причин і відповідної допомоги учні швидко надолужують згаяне і вирівнюють знання* (із журн.); *Скидається на те, що це слідчий окремої школи .. Він хоче вирівняти сили, не маючи морального задоволення додавлювати вже роздавлену жертву* (І. Багряний); // Стабілізувати, приводити у відповідність до певних вимог, стандартів і т. ін. *Щоб вирівняти валютний курс, важливо запровадити обов'язковий продаж експортерами валютної виручки, отримати кредит від МВФ та розв'язати проблему дефіциту бюджету* (з газ.).

2. Випрямляти у вертикальній або горизонтальній площині. *Водійські навички переважили, неушкоджена лівиця знову стисла "бублика", вирівнюючи машину* (А. Кокотю-

ха); *За якусь хвилину Валерій відчув, що може вирівняти машину* (О. Ільченко); *Василь вирівняв літака недалеко від землі* (В. Собко).

3. Розміщати, ставити по прямій лінії (ряд, колону і т. ін.). *Крайні з лівого боку татари зупинилися, поспиралися на списи — здавалося, то косарі зайняли собі гони і зараз рушать уперед — середина й правий край заходили, вирівнювали ланцюг* (Ю. Мушкетик); *Дзязько меланхолійно вирівнював стрій шахових фігур* (В. Дрозд); *Побачивши моряків, народні ополченці підтяглися, вирівняли ряди і ще гучніше вдарили ногами об землю...* (Д. Ткач).

ВИРІ́ВНЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ВИ́РІВНЯТИСЯ,** яюся, яєшся, *док.* 1. Ставати рівним, плоским, гладким. *Коли ж дорога вирівнювалась або повзла далі вгору, одкидався* [водій] *на сидінні й запалював сигарету* (І. Білик); *Бік гори вирівнявся і знов заріс травою* (І. Нечуй-Левицький); // Набувати прямого положення; розправлятися. *Найкраще стрибав Іван Карпов. Він то перекидався в повітрі, то летів клубочком і тільки перед самою водою вирівнювався, як струна* (Д. Ткач); *На його видовжене .. обличчя лягає тінь самолюбства, вирівнюються лінії підібраного рота* (М. Стельмах); *Дівчина немов готувалася до цього; сама вийшла на середину класу, вирівнялася і збиралася одповідати на всякі запитання* (С. Васильченко); // Ставати рівномірним. *Після пункції хлопчику Василькові стало краще. Він заснув, дихав спокійно, пульс вирівнювався* (О. Копиленко); // Ставати рівним кому-, чому-небудь, однаковим за силою, величиною, становищем і т. ін. *Співвідношення економічного розвитку країн Америки з другої половини 60-х років XX століття почало дещо вирівнюватись* (з газ.); *Після того як пластові тиски в менілітовому та еоценовому покладах вирівнялись і перепуск газу припинився, проводять спільну експлуатацію продуктивних горизонтів і газ подають до системи газопостачання* (з наук. літ.); // Стабілізуватися, приходити у відповідність до певних вимог, стандартів і т. ін. *Курс акцій вирівняється, одні понизяться, інші підвищаться* (М. Білкун); *Дещо вирівнялась ситуація в 2001 році. Ріст продуктивності праці до попереднього року становить 11,2 %* (з газ.); // *перен.* Позбуватися відмінностей. *Мова населення Києва за часів Київської держави вирівнювалася, у ній стиралися діалектні відмінності* (з наук. літ.); // *перен.* Поступово позбавлятися хиб, вад. *На другий рік Дмитро вже вирівнявся в науці, на третій знову дістав стипендію* (В. Підмогильний); *Згодом і вимова вирівнялася. Вирішили — з контузії пошкоджено вимову* (Іван Ле).

2. Набувати прямого вертикального або горизонтального положення. *Спираючись обома руками на палицю, він злітає вгору й легко спускається на крижину, нахиляє її, лякається, але одразу ж радіє — крижина вирівнюється* (М. Стельмах); *Потім літак вирівнявся і погнався за найближчим до нього бомбардувальником* (Д. Ткач); *Ніна стрибнула в човен, він похитнувся і знову вирівнявся* (В. Собко).

3. Розміщатися, ставати по прямій лінії (у рядах, колонах і т. ін.). *Полки й батальйони дивізії тим часом вирівнювалися, щоб вийти знов у степ, на нові рубежі могутнього наступу* (Іван Ле і О. Левада); *Вирівнялись* [бабусі] *у рядок, склали на грудях руки, дожидають* (С. Васильченко).

4. Ставати струнким. — *Вернешся, а вона* [дівчина] *ще краща стала, вирівнялась, як біла тополя, тільки вже не твоя, а другому досталась...* (О. Стороженко); *Вибігла Ганна з хати і не пізнала свого сина Івася. Він виріс, вирівнявсь!* (І. Нечуй-Левицький).

5. Пас. до **вирі́внювати.** *Вирівнювалися і очищалися травники, закладалися нові клюмби* [клумби], *окопувались дерева, підстригались живоплоти* (У. Самчук).

ВИРІ́ВНЮВАЧ, а, *ч.* Спеціальний пристрій у машинах для вирівнювання чого-небудь. *Корені буряків у вирівнювачі бурякокомбайна встановлюються так, щоб їх головки були на одному рівні. У цьому положенні корені переміщаються до ножа, який обрізає гичку* (з наук. літ.); *Тричі на день комбайна зупиняють, підтягують кріплення, оглядають пальці вирівнювачів і леза ножів* (В. Кучер).

ВИ́РІВНЯНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ви́рівняти.** *Площі під огірки треба виділяти добре вирівняні, з довжиною гонів не менше 400–600 м* (із журн.); *Рахунки між гетьманом і його миргородським полковником вирівняні* (Б. Лепкий); // **ви́рівняно,** *безос. пред. Греблю направлено, дорогу вирівняно, а по боках .. повтикано молоді деревця* (В. Винниченко).

2. *у знач. прикм.* Рівний, гладкий. *Вирвавшись із садків .. на вирівняний майдан, він* [вітер] *знімав куряву з пересохлих ґрунтів* (Іван Ле); *Треба створити вирівняну дрібногрудкову поверхню ґрунту, здатну нагромаджувати та зберігати вологу* (із журн.).

ВИ́РІВНЯНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість за знач. **ви́рівняний** 1. *Спадковими ознаками, які зумовлюють технологічні властивості вовни, є звивистість і вирівняність волокон за тониною* (з наук. літ.); *Стулки бобів стають тонкими і менш соковитими. На цьому етапі формується вирівняність і вагомість насіння* (з наук. літ.).

ВИ́РІВНЯННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́рівняти.** *При вирощуванні гороху слід забезпечити вирівняння поверхні ґрунту* (із журн.); *У звичайних умовах численні зіткнення молекул між собою зумовлюють рух газу як цілого, який і приводить до вирівняння в ньому тиску* (з наук. літ.); *Українське галицьке боярство поступово полонізувалось, заохочене вирівнянням у правах із польською шляхтою, за умови переходу до католицизму* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́РІВНЯТИ *див.* **вирі́внювати.**

ВИ́РІВНЯТИСЯ *див.* **вирі́внюватися.**

ВИ́РІД, рода, *ч., рідко.* Те саме, що **ви́родок.** — *Грошей хочеш? А за що? Нащо? Ти чим заробив на гроші? Ти, може, томився на них ціле житє* [життя] *так, як я? А тепер ще батька берешся мордувати, вироде!* (І. Франко); *Розказують школярі про Якимові варварства, .. на вирода всі нарікають* (С. Ковалів).

ВИ́РІЖОК, жку, *ч.* 1. Частина чого-небудь, що видається наперед; виступ. *Піднятий на могутніх плечах Юджина, він замахав руками, як уміють махати лише італійці, вхопивши за виріжок веранди, подригав трохи ногами й переліз через ґратницю* (П. Загребельний).

2. *розм.* Крайня, кінцева частина села. *Ой, що то за хижка Там, на виріжку* (з думи).

ВИ́РІЗ, у, *ч.* 1. Прорізаний у чомусь отвір або заглибина певної форми. *Склади два кілочки, поклади межи ними прутик з вирізами, а тоді підстав під колоду — колода, підперта цим пристроєм, стоїть і стоятиме хоч рік* (І. Багряний); *Хлопець приріс до кулемета і крізь прицільний виріз ясно бачить вкочену дорогу* (В. Кучер); *Фізкультурний зал*

набитий до самих стін, до самих заглибин і вирізів під вікнами (Ірина Вільде).

2. Виїмка для голови, шиї на одязі. *Мабуть, через туман і мжичку він одягнув плащ — круглу пелерину з вирізом для голови, і був схожий тепер на присадкуватий гриб* (О. Донченко); *Марія Павлівна поправила зачіску, обсмикнула плаття біля вирізу на грудях* (О. Копиленко); *Тоді* [у XIV ст.] *сукні шилися так само, як шиються і дотепер: довгі.., з відкладним коміром або з великим вирізом для шиї* (О. Воропай); *Він подумав, що мирного часу вона обов'язково носила б плаття з глибоким вирізом* (Ю. Бедзик).

ВИРІЗА́ЛЬНИЙ, а, е. Те саме, що **вирі́зувальний.** *Я ще зі шкільних років записувався у всі можливі гуртки, про існування яких тільки дізнавався — паяльний, в'язальний, по дереву вирізальний, театральний* (з мемуарної літ.); *Вирізальне знаряддя для печива.*

ВИ́РІЗАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́різати.** *На ньому* [столі] *в дерев'яній мисці лежали тільки що вирізані золотисто-бурштинові крижки меду* (І. Франко); *— Щось поболює в лівому боці, — брався за бік Гриць. — У мене ж не вирізаний апендицит* (М. Рудь); *Одразу пригадалися мені випускні екзамени, сад, передсмертне бухикання Петра Васильовича, сигарети "Прима", вирізані гланди* (В. Дрозд); *— Ще більше міг би тобі подарувати... Навіть мого чорного коня з вирізаним сідлом...* (О. Кобилянська); *Бабуся підвелась, взяла на комоді велике фото, вставлене в химерну рамку, вирізану лобзиком з дикту* (О. Копиленко); *Ще двоє* [теслярів] *прикрашали фронтон будинку чудовими візерунками, вирізаними по дереву* (Ю. Мокрієв); // **ви́різано,** *безос. пред. Хлівчик зачинявся розхитаними дверцятами, в яких було вирізано отвір у формі серця* (Валерій Шевчук); *Сволок гарний, дубовий, штучно покарбований; і слова з Святого Письма вирізані; вирізано і хто світлицю збудовав, і якого року* (П. Куліш).

ВИРІЗА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **вирі́зати.** *На окремих ділянках поселень простежено місця виготовлення кістяних прикрас, зокрема розчленування щелеп хижаків та вирізання зубів* (з наук. літ.); *Різьблення — спосіб оброблення дерева, каменю, кістки чи теракоти за допомогою вирізання* (з наук.-попул. літ.); *Мистецтво вирізання з паперу.*

2. Те саме, що **вирі́зування** 2. *Серветки виконані в техніці вирізання та гладдю* (із журн.).

ВИ́РІЗАТИ *див.* **вирі́зувати.**

ВИРІЗА́ТИ *див.* **вирі́зувати.**

ВИ́РІЗАТИСЯ *див.* **вирі́зуватися.**

ВИРІЗА́ТИСЯ *див.* **вирі́зуватися.**

ВИ́РІЗКА, и, *ж.* 1. Те саме, що **вирізá́ння** 1. *Художня вирізка з листя дерев є давнім видом китайського народного мистецтва* (з наук.-попул. літ.).

2. Стаття, замітка, цитата і т. ін., вирізані з друкованого видання. *Хтось прислав мені вирізки з львівських газет про свята Котляревського* (М. Коцюбинський); *Він вийняв із блокнота охайно, вчетверо згорнуту вирізку з газети* (Ю. Смолич); *У батькового сусіда по палаті над ліжком кілька фотографій у саморобних, старанно випиляних рамцях, жінка якась, юнак у гімнастерці з кубиками та ще вирізка кольорова з журналу — репродукція картини "Плавку дають"* (О. Гончар).

3. Те саме, що **ви́різ** 1. *Наличники на дверях з вирізками і зарубками, неначе мережки на рушнику* (О. Стороженко); *На один тонкий кінець кожного прутика насаджував* [Ант] *жолобчате залізце з вістрям, на другому робив вирізку або доточував костяний зуб* (С. Скляренко).

4. М'ясо вищого сорту, вирізане з туші біля хребта. *Із туш великої рогатої худоби для смаження найбільш придатні вирізки, тонкий і товстий край* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́РІЗНЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́різнити.** *Письменник з освітою широкою і великою, здавалося б, вирізнений з селянського побуту усіма своїми звичками, більше дорожить народнопоетичними засобами вислову, аніж усіма книжними ресурсами* (М. Зеров); // **ви́різнено,** *безос. пред. Серед ідей творців соціології натовпу вирізнено проблему наявності надіндивідуальної свідомості, наділеної емпіричними характеристиками* (з наук. літ.).

ВИРІЗНИ́Й, á, é. Зроблений за допомогою різьби, вирізання. *Вона зорі не помічає, Сидить з похиленим чолом І до листа не прикладає Печатки з вирізним гербом* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна); * Образно. *Сяяв церкви вирізний картон* (М. Зеров); // Який має вирізи (у 1 знач.). *Де в полі батько йде в глибокій борозні, Де спалений дубчак в'є листя вирізні, Дніпро і синій Сян з'єднали береги* (А. Малишко); *Попереду було видно перспективу вирізних арок* (із журн.); // Який вирізається з чогось. *Купон являє собою вирізний талон із надрукованою на ньому цифрою купонної ставки* (із журн.); *У часи мого дитинства улюбленими нашими іграшками були вирізні ляльки, вигляд і наряди яких залежали від нас самих* (із журн.).

ВИ́РІЗНИТИ *див.* **вирізня́ти.**

ВИ́РІЗНИТИСЯ *див.* **вирізня́тися.**

ВИРІЗНЯ́ЛЬНИЙ, а, е. Який вирізняє, признач. для вирізняння. *Державна реєстрація сорту здійснюється, якщо сорт вирізняльний, однорідний та стабільний, йому присвоєна назва і він придатний до поширення в Україні* (з мови документів); *Вирізняльний дизайн дає змогу моделям початкового рівня виокремитися серед інших* (із журн.); *Вирізняльний знак.*

ВИРІЗНЯ́ЛЬНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість за знач. **вирізня́льний.** *Сорт відповідає умові вирізняльності, якщо за виявом своїх ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту рослин* (з мови документів); *Вирізняльність моделей.*

ВИРІЗНЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вирізня́ти.** *В Арістотеля вирізняння душі базується на двох ознаках: просторовому русі та мисленні* (з наук. літ.).

ВИРІЗНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ВИ́РІЗНИТИ,** ню, ниш, *док., кого, що.* Виділяти кого-, що-небудь, робити помітним серед інших. *Тіні різкі вирізняють балкони, тонкі балюстради* (Леся Українка); *Сміливе, творче використання українського народнопісенного елементу вирізняє оперу К. Данькевича "Богдан Хмельницький"* (із журн.); // Виділяти, помічати когось за якими-небудь ознаками. *Якщо людину вирізняє з натовпу лише її одяг, вона щохвилини може втратити свою перевагу* (В. Дрозд); *Що ж до горян, то Іван завжди міг вирізнити їх з-поміж інших людей* (П. Колесник).

ВИРІЗНЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.,* **ВИ́РІЗНИТИСЯ,** нюся, нишся, *док.* Виділятися серед інших, бути помітним. *Дедалі вирізняються окремі групи і розмови* (Леся Українка); *Деякі голоси Ярошенко впізнав одразу; вирізнялися два дисканти братів Мосурів* (С. Васильченко); *Серед тих со-*

бак вирізнявся своїм зростом великий Волохан. У запряжці він вів за собою інших собак, бо був найсильніший (М. Трублаїні); *Обертається глобус, пливуть гірські хребти, моря, звиваються змійками ріки, оксамитною зеленню вирізняються лісові масиви* (О. Бердник); *На Київщині в XVII ст. вже не було общинного землеволодіння, ясно вирізнилися окремі господарства* (з наук. літ.).

ВИРІ́ЗУВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для вирізування чого-небудь. *Вирізання ділянки обсадної труби проводили за допомогою вирізувального пристрою* (з наук. літ.); *У статті наведено результати аналітичних досліджень впливу геометричних параметрів прямого прорізного ножа на процес різання картону з метою мінімізації енергосилових навантажень при проектуванні вирізувального інструменту* (з наук. літ.).

ВИРІ́ЗУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вирі́зувати.** *З сіней на оба боки вели двері до кімнат, просторих, високих, з глиняними печами без коминів і з дерев'яними, гарно вирізуваними полицями на всяку посуду* (І. Франко); *Діаметр вирізуваного круга сягав двох метрів* (з газ.); // **вирі́зувано,** *безос. пред. На свято Богоявлення на Сяні вирізувано великих розмірів льодовий хрест, перед ним ставлено смерекою прикрашений престол* (із журн.).

ВИРІ́ЗУВАННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **вирі́зувати.** *Частини матеріалу клином зсуваються відносно інших: при обтісуванні колод сокирою, при вирізуванні пазів у дереві стамескою* (з наук. літ.).

2. Спосіб вишивання. *Вирізування звичайно комбінують із гладдю* (з наук.-попул. літ.); // Прикрашання різьбленим орнаментом речей із дерева. *Різьблення в поєднанні з профільним вирізуванням здавна виступало в такому компоненті селянського житла, як намисник* (з наук. літ.).

ВИРІ́ЗУВАТИ, ую, уєш, **ВИРІЗА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.*, **ВИ́РІЗАТИ,** іжу, іжеш, *док.* 1. *що.* Ріжучи, відокремлювати від чого-небудь або виймати, видаляти з чогось, звідкись. *Хлопчик вирізує гілку з верби і вертається в хату* (Леся Українка); *Набрів* [Орест] *на трав'янисту галявинку і став вирізувати ножем скибки дерну* (І. Волошин); *Фотографію Раїси Іванівни з газети вирізаю, під скло на письмовому столі кладу* (В. Дрозд); — *А вирізати його* [більмо] *не можна? — спитав я несміливо* (І. Муратов).

2. *що.* Ріжучи, обрізуючи, виготовляти що-небудь. *Зимових вечорів він же вирізував для дітей фігурки з паперу* (О. Полторацький); *Як то кажуть, добре чорту в дудку грати, сидячи в болоті: одну злама, другу виріже* (В. Винниченко); *Півника вирізав Ваня, син Андрія Гавриловича* (О. Донченко).

3. *що.* Чим-небудь гострим, ріжучим робити візерунки, написи і т. ін. *Бук дає добрі сколи, на яких можна вирізувати знаки* (із журн.); [Д е м к о:] *Перш було: позичив гроші, зараз і закарбував, а посереду карбіжки* [карбування] *вирізав хрестика, поцілували обоє хреста і потім ту карбіжку за образи...* (М. Кропивницький).

4. *кого, що.* Винищувати холодною зброєю всіх або багатьох. — *Швидко будуть давати шляхтичам баніцію й за те, що вони вирізують хлопські кури та поросята* (І. Нечуй-Левицький); *Після уманської різні ляхи вирізали жінок і дітей тих козаків, що поприставали до Гонти* (О. Стороженко); — *Василю Назаровичу! В Хомутівцях уланський полк білополяків. Що робити? — Вирізати! — закричав Боженко* (О. Довженко).

ВИРІ́ЗУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВИРІЗА́ТИСЯ,** а́ється, **ВИ́РІЗАТИСЯ,** іжеться, *док.* 1. Відокремлюватися внаслідок різання. *Візерунки, які вирізуються з кольорового паперу, з'явилися в Україні в середині XIX століття* (з наук.-попул. літ.).

2. Виділятися чітко окресленими лініями. *Там понад самим прибоєм вирізувалась висока ставна постать Антоніни Павлівни* (Дніпрова Чайка); *Лодиженко підвів голову, озирнувся. Там вирізувалися в світлі ліхтаря три широкі тіні* (Іван Ле); *На мутному небі вирізалися контури чорних, мов важкі хмари, гір* (М. Коцюбинський).

3. *тільки недок.* Пас. до **вирі́зувати.** *Блоки єгипетських пірамід не вирізалися з природного каменю-моноліту, а відливалися на місці як шлакоблоки* (з наук. літ.); *Дрібні канави вирізувались плужним канавокопачем* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́РІЗЬБИТИ *див.* **вирі́зьблювати.**

ВИ́РІЗЬБИТИСЯ *див.* **вирі́зьблюватися.**

ВИ́РІЗЬБЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́різьбити.** *"Будував академік Бекетов" — вдарив йому в вічі .. напис, вирізьблений на стіні* (І. Багмут); *Вирізьблені написи надавали печері якогось таємничого, сакрального духу* (із журн.); * Образно. *Обличчя здавалося вирізьбленим скупою на легкі ефекти рукою вдумливого артиста* (Леся Українка); *І кожна бляшка, панцир, окуття, і на прикрасах вирізьблені драми — це панорами скіфського життя, увічнені по золоту майстрами* (Л. Костенко); // **ви́різьблено,** *безос. пред. Вгорі стеля з балками, що опираються на сволок, де вирізьблено цитату із Святого Письма* (Г. Хоткевич).

ВИ́РІЗЬБЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́різьбити.** *Славнозвісний пароський мармур є найкращим для вирізьблення статуй і незрівнянно кращим за вулканічний туф, який у давнину використовували для будівництва храмів* (із журн.).

ВИРІ́ЗЬБЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вирі́зьблювати.** *Вирізьблювані майстром візерунки вражали оригінальністю та довершеністю ліній* (із журн.); * Образно. *На цей історії граніт Клади вирізьблюваний слід Своїх чітких і певних кроків* (із журн.); // **вирі́зьблювано,** *безос. пред. На держаках ложок було вирізьблювано девізи, афоризми, моральні сентенції або прислів'я* (з газ.).

ВИРІ́ЗЬБЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вирі́зьблювати.** *Техніка "скло в металі" — це вирізьблювання з вітражного скла та металевих пластинок різноманітних фігур* (з навч. літ.).

ВИРІ́ЗЬБЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́РІЗЬБИТИ,** блю, биш; *мн.* ви́різьблять; *док.* 1. *що.* Чим-небудь гострим, ріжучим робити візерунки, написи і т. ін. *Над наличниками майстри вирізьбили з дерева якісь загадкові візерунки* (С. Чорнобривець); * Образно. *Так важко на жорстокім камені Шляхів вирізьблювати грань* (М. Бажан).

2. *кого, що.* Робити, виготовляти що-небудь, висікаючи, вирізуючи з каменю, дерева і т. ін. *З ранку до вечора, озброївшись різцем, він вирізьблював з сірого граніту велетенську постать славетного командира дивізії* (О. Донченко); *У скіфські часи майстри теж вирізьблювали обличчя воїнів із поголеною головою, довгими вусами і чубом, що звисав із маківки* (із журн.); [А н т е й:] *Наш Федон вже ж вирізьбив на взір твій Терпсіхору і дав їй п'єдестал високий досить* (Леся Українка); *Ченцям тут шахи вирізьбив* [ста-

рий]. *Абат на гріб янгелика* [янголика] *замовив* (Л. Костенко); *Гострий різець народного умільця вирізьбив образ Кобзаря з сухої липи, вправна рука втілила в дереві натхненні риси улюбленого поета* (із журн.); * Образно. *Уява вирізьблює давні образи* (Н. Рибак).

ВИРІ́ЗЬБЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ВИ́РІЗЬБИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Виділятися різко окресленими лініями, контурами. *Поволікся* [Сашко] *до скирти соломи, що вирізьблювалася на пагорку* (О. Десняк); *Мідно-червоні шати розлогих дубів яскраво вирізьблювалися на тлі суцільної стіни зелених ялин* (А. Хижняк); *На верхів'ї гори, на фоні голубого неба яскраво вирізьбилась постать Зіньки* (А. Шиян); // *перен.* Чітко вимальовуватися, поставати в уяві. *В уяві вирізьблювалася чепурненька хатка, передом до вулиці* (Іван Ле); *В його уяві знову чітко вирізьбився образ матері, яка зараз .. жне жито* (О. Десняк); *Не вирізьбився у пам'яті батьків образ, і він у мислях домальовував його* (А. Хижняк).

2. *тільки недок.* Пас. до **вирізьблювати.** *Часто статуї вирізьблювались у скелях і бували величезного розміру* (з наук.-попул. літ.); *Спершу колеса вирізьблювались із суцільного шматка деревини, пізніше виготовляли дво- і трискладові диски коліс* (з навч. літ.).

ВИ́РІЙ, *рідко* **И́РІЙ, І́РІЙ,** ю, *ч.* 1. Теплі, південні краї, куди відлітають на зиму перелітні птахи. *Здалека під небом, В вирій летючи, Голосно курличуть Журавлів ключі* (Я. Щоголів); *Брате! В серці задзвеніли Срібнокрилі журавлі! Хто? Куди? І де той ирій?* (М. Рильський); *Обличчя України змінювалося з кожним днем, і дикі гуси, повертаючись на весну з вирію, уже не впізнавали старих місць* (П. Панч); *Влітку тут гніздилися пташки щурики. Вони перші в ірій відлітають* (М. Стельмах).

2. *міф.* У східних слов'ян — назва раю, місця перебування душ предків. *За віруваннями давніх слов'ян, у вирії росте першодерево світу (світове дерево життя), у верхів'ї дерева живуть птахи та душі померлих* (з наук.-попул. літ.).

ВИРІКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВИ́РЕКТИ,** ечу, ечеш; *мин. ч.* ви́рік, рекла, ло; *наказ. сп.* ви́речи; *док., заст., книжн.* Те саме, що **виголо́шувати.** — *Мир дому цьому й живущим в йому* [ньому]! — *вирікає солідним тоном отець диякон привіт у стародавньому стилі* (І. Нечуй-Левицький); *Коли .. вирікав Моїсей свій суд, з глибоким поклоном відходили тяжебники, покоряючися засудові, хоч би який він був* (Г. Хоткевич); — *То вирікав драконів суд, якого я не визнаю...* — *А який же ти суд визнаєш?* — *зловісно тихо допитувався Большаков.* — *Божий!* — *коротко, але твердо відповів Свєтлов* (Б. Антоненко-Давидович); *То ж не один хто сказав — громада вирекла* (Номис); // *ірон.* Говорити авторитетно, не допускаючи заперечень. *Зрештою, хто ця дівчина для нього і за яким правом ввійшла вона сюди читати йому мораль і вирікати істини* (Н. Рибак).

ВИРІКА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ВИ́РЕКТИСЯ,** ечуся, ечешся, *док., заст.* 1. *діал.* Відмовлятися, зрікатися. *Міллер .. приневолює своїх молодих помічників вирікатися або щонайменше мовчати про свої переконання* (О. Кобилянська); [Ч и р н я к:] *Я його* [сина] *вирікся, він собі пішов у світ і нехай робить, що хоче* (І. Франко).

2. *тільки недок.* Пас. до **виріка́ти.** *Особливо обурювало Олену те, що високі слова про моральний обов'язок вирікалися людиною, спосіб життя якої годі було назвати моральним* (із журн.).

ВИ́РІСТ, росту, *ч.* 1. Дія за знач. **ви́рости** 1 і **ви́ростити** 1. *До виросту нехай живе у вас дівчина* (Сл. Гр.); *Хіба ж не треба рук моїх для виросту садів вишневих?* (М. Рильський).

2. Виступ на живому організмові; наріст. *Як мешканець водного середовища, рак дихає зябрами — ніжними бахромчастими виростами тіла* (з навч. літ.); *Клітини епідермісу багатьох рослин часто утворюють на своїй поверхні особливі вирости, які називаються волосками* (з навч. літ.).

3. *діал.* Зріст. *На виріст, і на силу, й на личко у батька удавсь* (Марко Вовчок).

(1) На ви́ріст — більший, ніж треба, з розрахунком, що дитина виросте (про одяг, взуття). *Хлопчак починає чеберяти по хатинці незграбними.., пошитими на виріст чоботищами* (М. Стельмах); *Пальто, правда, було трохи завелике, але я не журився — на виріст* (Ю. Збанацький).

ВИРІША́ЛЬНИЙ, а, е. Найважливіший, головний, який має основне значення. *Роман уперше за п'ятдесят років життя до кінця зрозумів, що в перемозі сьогодні заховане життя, весь його вирішальний зміст* (О. Довженко); *У вугільній промисловості вирішального значення набуває науково-технічний прогрес* (з наук. літ.); // Який визначає дальший хід чого-небудь. *Ішлося до вирішального бою, лаштувалося князівське військо круг Костянтинова* (Іван Ле); *Як добре, що на цей час, коли почалися вирішальні битви за долю світу, він* [Андрій] *встиг вирости і стати діючою силою в цій боротьбі* (О. Гуреїв); // Від якого залежить остаточне вирішення. *Наближалась вирішальна хвилина* (М. Трублаїні); — *Дякую, але я нікуди не піду звідси в такий вирішальний момент. Я лишаюсь тут* (О. Гончар).

ВИРІША́ЛЬНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **виріша́льний.** *Президент мусив ураховувати, що лінію на збереження панівної ролі слід здійснювати, озираючись на те, що в громадській думці країни запанувала ідея вирішальності впливу силою прикладу* (з публіц. літ.); *Зрозуміла вона всю вирішальність моменту: адже оце зараз, через якихось півгодини, годину чи просто кілька секунд судді у своїй кімнаті за сніданком виречуть її долю* (Л. Смілянський).

ВИРІША́ЛЬНО. Присл. до **виріша́льний.** *Безсилими виявились також не лише радіозонди, але й штучні супутники Землі; навіть корабель "Місяць-2" .. не вніс нічого вирішально нового в це питання* (В. Владко); *Коли у Варшаві зібрався сейм для вибору короля, Богдан Хмельницький втрутився в політичні інтриги і вирішально вплинув на їхній результат* (з наук. літ.).

ВИРІША́ННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **виріша́ти.** *До виключної компетенції зборів акціонерів входить вирішання більшості важливих питань діяльності аудиторської фірми* (з мови документів).

ВИРІША́ТИ *див.* **вирі́шувати.**

ВИРІША́ТИСЯ *див.* **вирі́шуватися.**

ВИ́РІШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́рішити.** — *Тож не будемо чіпати цього вирішеного питання* (І. Микитенко); [Е н н:] *Все ж таки союзники мусять буть* [бути] *нам дуже вдячні за цю допомогу. Тепер кінець війни вирішений* (В. Собко); *Вже на виду у берега, коли загибель шхуни була, як кажуть, вирішена, матроси встигли піднять вітрило* (Василь Шевчук); *Цілісне враження справляє малий зал, вирішений у приємних пропорціях* (із журн.); // **ви́рішено,** *безос. пред. Для збирання коштів на спорудження будинку духов-*

ної місії було вирішено обкласти грошовою пенею всіх, хто чинив опір унії (М. Старицький).

ВИ́РІШЕННЯ, я, *с.* 1. *тільки одн.* Дія за знач. **ви́рішити.** *— До речі, я ставлю на вирішення й ще одну ухвалу: запропонувати товаришеві Мухтарову припинити відпустку й стати до обов'язків начальника будівництва* (Іван Ле); *Публікація скарги була б компромісним вирішенням конфлікту* (із журн.); *Павло гуляв цілий день. Пішов і другого дня. Але яке вже то було гуляння, коли він ждав вирішення своєї долі* (В. Кучер).

2. Висновок, прийняте рішення. *Ярині Федорівні, як, звичайно, й Варі, на тиждень було десять п'ятниць. І тому, зробивши одне вирішення, вони вже почали думати про протилежне* (М. Хвильовий); *Рубін стояв знеможений, .. з виразом на обличчі горя і якогось остаточного вирішення* (І. Сенченко).

◊ **Соломо́нове рі́шення (ви́рішення)** *див.* **рі́шення.**

ВИ́РІШИТИ *див.* **вирі́шувати.**

ВИ́РІШИТИСЯ *див.* **вирі́шуватися.**

ВИРІШНИ́Й, á, é, *рідко.* Те саме, що **вирішáльний.** *То був історичний вечір, вирішний* (Іван Ле); *Як це трапилось, .. що він не подумав про вирішну роль контрольної лабораторії в проведенні цього експерименту?* (Ю. Шовкопляс); *Карл XII ішов уперед, побив росіян і зайняв Гродно. 11 лютого 1708 р. він зупинився перед Сморгонем: вирішний мент наближався* (із журн.).

ВИРІ́ШУВАЛЬНИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **вирішáльний.** *У перебігу воєнних дій цей бій вирішувального значення не мав* (з мемуарної літ.).

ВИРІ́ШУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вирі́шувати.** *У XVIII ст. Генеральний суд став колегіальним і був найвищою апеляцією для справ, вирішуваних у полкових і сотенних судах* (з наук. літ.); *Залежно від вирішуваних проблем у радіоастрономії використовують різні типи антен: дипольні антени, параболічні рефлектори, рупори, спіралі тощо* (з наук.-техн. літ.); // **вирі́шувано,** *безос. пред. На вічі було вирішувано всі важливі питання із життя громади* (з наук.-попул. літ.).

ВИРІ́ШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вирі́шувати.** *В той час, коли латинство завзято підносило свою активність, релігійні й церковні питання стали в нас на порядок денний, спустилися навіть до низів, обмірковувались усім народом. Навіть жінки стали до вирішування питань релігійних* (І. Огієнко); *Згодом у складі науково-технічного комплексу з'явилися інженерні центри для вирішування важливих науково-технічних проблем* (з наук.-попул. літ.); *За час існування організації більш ніж 400 молодих людей дізналися про існуючі проблеми у молодіжному середовищі та шляхи їх вирішування* (з газ.).

ВИРІ́ШУВАТИ, ую, уєш, *рідко* **ВИРІШÁТИ,** áю, áєш, *недок.,* **ВИ́РІШИТИ,** шу, шиш, *док., що.* 1. *з інфін. або підрядним з'ясувальним.* Роздумуючи, обмірковуючи, доходити до якого-небудь висновку. *Килигей похмуро оглядав офіцера, ніби вирішував, що з ним робити* (О. Гончар); *Одного разу .. жителі села вирішили варту виставити* (з легенди); *Він вирішив більше погляду її не подарувати, думкою за неї більше не згадати* (Марко Вовчок); *Стояла спека. І ми вирішили знову йти в ліс до свого улюбленого місця на річці* (Олесь Досвітній); *Вирішили, що Лодиженко говоритиме російською мовою, а за переклад брався сам Юсуп* (Іван Ле).

2. Знаходити яку-небудь відповідь, розв'язувати питання, проблему і т. ін. *Майже в кожному питанні, яке йому доводилось вирішати, він убачав якусь проблему* (Л. Смілянський); *Богдан завжди самостійно вирішував свої справи* (Р. Іваничук); *Сподіваюся, що Ви вирішите це питання до свого приїзду до Чернігова* (М. Коцюбинський); *Обличчя хлопця було відвертим і простим, воно зробило на ректора хороше враження, і він за цю коротку хвилю вирішив справу і щось тихо сказав секретарці* (Григорій Тютюнник); // Доводити до певного результату яку-небудь дію, стан і т. ін. *Інколи в умовах конспірації одна хвилина вирішує успіх чи провал операції* (Ю. Смолич); *Два дні тривав бій, несподіванка вирішила справу* (Ю. Яновський); // Виконувати, здійснювати побудову, розміщення, добір і т. ін. чого-небудь певним чином. *Типи цих будинків і планувальний ансамбль треба вирішувати так, щоб сільські центри набули нових рис .. сучасного міста* (О. Довженко).

◊ **(1) Вирі́шувати (рішáти) / ви́рішити (рішúти) дóлю** *чию* — визначати подальше життя кого-небудь. [В і р а:] *Що, коли ці папери — єдиний доказ його виновності* [вини]... *і я мушу сама рішати його долю... Жах...* (І. Кочерга); *Щасливий є той, хто на полі в бою Вирішує сміливо долю свою* (Л. Костенко); *Його* [запорозького гінця] *долю повинен вирішити головнокомандувач князь Ромодановський* (В. Малик).

ВИРІ́ШУВАТИСЯ, ується, *рідко* **ВИРІША́ТИСЯ,** áється, *недок.,* **ВИ́РІШИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Остаточно визначатися, діставати розв'язання. *Семен сказав Марії: — Вирішується доля твоя і дітей твоїх, візьми сина за руку. Зараз присягати йому будуть* (А. Хижняк); *Олександра охопило велике хвилювання. Ось зараз має вирішитися питання про вентилятор* (Д. Ткач).

2. *тільки недок.* Пас. до **вирі́шувати.** *Спірні серед учнів питання з міжнародного життя .. завжди в товаристві "академіка" Захара і за його допомогою вирішувалися приємно й просто* (Іван Ле).

ВИРІ́ШУВАЧ, а, *ч.* 1. *рідко.* Той, хто намагається щось вирішувати або має вирішальний голос, повноваження. *У числі користувачів соціальних мереж є категорія людей, яких умовно називають вирішувачами проблем. Це люди, які шукають корисну інформацію і діляться нею чи описують свій досвід* (з газ.).

2. *інформ.* Комп'ютерна програма, признач. для розв'язування різноманітних (перев. математичних) задач. *Універсальний математичний вирішувач генерує рішення введених прикладів за кілька секунд* (із журн.).

ВИ́РЛА, вирл, *мн., розм.* Випуклі, витріщені очі. *Братові хижі вирла світять...* (Марко Вовчок); *Зрівнялось страховище, бликнуло туди-сюди червоними, п'яними вирлами, пройшло, в доброму гуморі, своєю дорогою, нікому не заподіявши лиха* (С. Васильченко); *Чоловік так подивився на неї, що вперше їй стало страшно погляду тих чорних вирл (Маргарита Порфирівна, коли сердилася, подумки вдавалася до простонародних слів)* (Б. Антоненко-Давидович).

ВИРЛА́ТИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **вирлоóкий.** *З застиглим лицем Валентин Модестович дивився Петушеку в окуляри, бачив за ними вирлаті очі* (Ю. Шовкопляс); [М е ф і с т о ф е л ь:] *Сполошились сови вирлаті* (М. Лукаш, пер.

з тв. Й.-В. Гете); * Образно. *Давно своїм вирлатим оком Нас приглядав вирлатий час* (М. Вінграновський).

ВИРЛА́Ч, á, *ч., розм.* Вирлоока людина. — *Так се ж вирлач страшний, у нього паща зубата* (з казки).

ВИ́РЛО, а, *с., діал.* 1. Дишель. *Шкапа ходила, помахуючи хвостом, круг "барабана", коло вирла* (С. Черкасенко); *Запрягали коняку до привода кінної молотарки, коняка ходила по колу, тягла вирло, крутила динамку, яка давала струм для картини* (Ю. Яновський).

2. Важіль, підойма. *Щоб пересунути ящик із пшеницею, Іван скористався вирлом* (із журн.); * У порівн. *Рукою грубо, як залізним вирлом, відгорнув захисника, аж той покотився серед хати* (Іван Ле).

ВИРЛОО́КИЙ, а, е, *розм.* 1. Який має випуклі, витріщені очі. *Старий вирлоокий Вергун, пам'ятаючи наказ курінного, ні на хвилину не відпускав від себе Дикуна* (С. Добровольський); *Одна вирлоока насуплена дівчинка викрикнула: — Все одно вчитися не буду!* (Ю. Збанацький); *На самому краю джерела сиділа велика вирлоока жаба і вбирала в широкий рот ноженята дрібної пташки* (М. Стельмах).

2. *рідко.* Випуклий, витріщений (про очі). *З виду він* [кат] *більш походив на звіряку, як на чоловіка: вирлоокі перекошені очі дивились хижо* (О. Стороженко).

ВИРЛОО́КІСТЬ, кості, *ж., розм.* Властивість за знач. **вирлоо́кий.** *Є три основних симптоми базедової хвороби: зоб (тобто збільшена щитоподібна залоза), вирлоокість (витріщкуватість, коли очі "виходять" з орбіт), тахікардія (прискорене серцебиття)* (з навч. літ.); *Олесь відразу звернув увагу на вирлоокість дівчини, яка сиділа навпроти* (із журн.).

ВИ́РНУТИ *див.* **вирина́ти.**

ВИ́РОБИТИ *див.* **виробля́ти.**

ВИ́РОБИТИСЯ *див.* **виробля́тися.**

ВИ́РОБІТОК, тку, *ч.* 1. Дія за знач. **виробля́ти** 1–5. *Про норми виробітку умовились хутко* (О. Донченко).

2. Кількість виробленого, одержаного внаслідок праці. *Його виробіток уже перейшов через тисячу гектарів умовної оранки, хоч осінь ще триває* (Ю. Яновський); *Брінкман закінчив підраховувати виробіток, стиха свиснув* (В. Собко).

3. *гірн.* Те саме, що **ви́робка** 1. *Території підземних гірничих виробітків можуть мати увігнуті (негативні) форми рельєфу, що утворилися в результаті просідання земної поверхні* (з наук. літ.); *Головну небезпеку для шахтарів у вугільному виробітку становить метан, а для тих, хто добуває залізну руду, — підземні води* (із журн.).

ВИ́РОБКА, и, *ж.* 1. *перев. мн., гірн.* Місце, де видобувають корисні копалини. *Тепер лишилося підпалити бікфордів шнур і чекати вибухів. Всі швидко поховалися в порожні виробки, куди не досягає пряма вибухова хвиля* (Д. Ткач); *Учили виробку кріпить і готувати лаву* (П. Дорошко); *Мабуть, дратує* [Борис] *декого з тих, що на своїм віку пройшли тисячі метрів вертикальних виробок* (М. Рудь); *Повітря, що заповнює порожнину обсягом 100 тисяч кубометрів, часто виштовхується у виробці шахти з надзвуковою швидкістю* (з наук. літ.).

2. *заст., діал.* Виріб (у 1 знач.). *На довгих столах цілі оберемки огню-світу.., цілі купи усяких наїдків та напитків; вистави штучних виробок з скла* (Панас Мирний); *Ми розпочали виробляти чудернацький килим і ніяк не дамо ради цій роботі; чомусь виробка не вдається нам та й не вдається* (І. Нечуй-Левицький).

△ **(1) Гірни́ча ви́робка** — порожнина в товщі земної кори або виїмка на її поверхні, що утворюється при видобуванні корисних копалин. *Найбільш ризикованою з огляду на небезпеку виникнення пожеж та вибухів є вугільна промисловість України, зокрема, вугільні шахти, підземні та гірничі виробки* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́РОБЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ви́робити** 1–5. *Менший* [хлопчик] — *білявеньке таке .. заклало назад рученята й тримає в них возика, та так штучно виробленого, мов і справжній віз* (М. Коцюбинський); *Її чувство* [почуття] *справедливості було надто вироблене, щоб могла то вчинити* (О. Кобилянська); // **ви́роблено,** *безос. пред. То був простий ніж, зроблений з різака, широкий і некінчастий; ручка коротка й оправлена в мосяж; кінець ручки вироблено, немов у кінське копито* (Г. Хоткевич).

2. *у знач. прикм.* Виснажений, знесилений. *В дворі батько — вироблений, переляканий, забитий нуждою чоловік у сірій свиті й сірій шапці* (М. Стельмах); *На ньому* [сіні] *лежить, підперши підборіддя руками, старий, вироблений і висушений чоловік* (М. Слабошпицький).

ВИ́РОБЛЕНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість за знач. **ви́роблений** 1. *Художня виробленість форми і хоч трошки оригінальний зміст — се наші головні жадання* (М. Вороний); *Неозорі обшири американського континенту .. проковтнули, згладили .. перепадисту виробленість інтонацій Старої Англії* (О. Забужко); *Фестиваль засвідчив упевненість команди у власних силах, виробленість своєї концепції, значну суспільну вагу* (з газ.).

ВИ́РОБЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́робити.** *Дідич з панотцем дуже втішилися і теж зайнялися виробленням масла* (Ю. Винничук); *Вироблення і прийняття загального меморандуму: "Карнавал мусить тривати далі, інакше йому настане кінець!"* (Ю. Андрухович); *Вплив на вироблення у мене літературного смаку мали два вчителі: Іван Верхратський і Юлій Турчинський* (І. Франко).

ВИРО́БЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **виро́блювати** 1–4. *Активізувати трудівника можна тільки одним способом — зробити його власником вироблюваної ним продукції* (з публіц. літ.); *Споживачам нашої області достатньо чверті вироблюваної на нашій території електроенергії* (з газ.); *Вартість вироблюваного устаткування залишається високою, а його якість і експлуатаційна надійність низькими* (з газ.); // **виро́блювано,** *безос. пред. Норми сучасної української мови вироблювано на підставі уніфікації живого мовлення* (з наук.-попул. літ.).

ВИРО́БЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виро́блювати** 1–4. *Вітамін D регулює чутливість организму до інсуліну і його вироблювання підшлунковою залозою* (з навч. літ.); — *Тут* [у гімназії] *усе лише гімнастика, вироблювання здібностей, а з них найвища, найдорожча — здібність власного думання* (І. Франко).

ВИРО́БЛЮВАТИ *див.* **виробля́ти.**

ВИРО́БЛЮВАТИСЯ *див.* **виробля́тися.**

ВИРОБЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виробля́ти.** *Формування техногенних родовищ гірських порід у перспективі розглядається як мінерально-сировинна база для виробляння різноманітної продукції, зокрема будівельних матеріалів* (з наук. літ.); *Внутрішній ринок сільськогосподарської продукції має функціонувати та розвиватися разом із виброблянням спільної сільськогосподарської політики* (з газ.).

ВИРОБЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ВИРО́БЛЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.*, **ВИ́РОБИТИ,** блю, биш; *мн.* ви́роблять; *док., що.* 1. Виготовляти що-небудь, робити якісь речі, предмети і т. ін. *Тут з дерева виробляють всячину — і вози, і колеса, мебель* [меблі] *всяку, вікна* (Панас Мирний); *Місцева кустарна промисловість ще не почала виробляти чогось хоч трохи пристойного* (Б. Антоненко-Давидович); *З золота й срібла обабіч при вході собаки стояли. Виробив їх надзвичайно майстерно Гефест кривоногий* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); // Надавати певної форми чому-небудь. *Руки бігали по тісті, виробляли шишки, викачували, розкачували довгі качалочки, розпліскували, вирізували зубчиками* (І. Нечуй-Левицький); *Затіяла* [Катерина] *пекти хліб. Вона напалила піч, виробила хлібини, посадила їх на гарячу черінь і закрила заслінкою* (С. Чорнобривець); // Утворювати, виділяти в результаті життєдіяльності. *Виробляти шлунковий сік.*

2. Створювати, складати, визначати в певних рисах. *Удвох з Васею вони почали виробляти точний порядок завтрашнього дня* (В. Собко); *Треба перше всього усі гроші докупи зібрати та тоді їх і заслати в громаду "Учитель", .. виробивши статут задля премії* (Панас Мирний); *Довго радилися вони втрьох і нарешті виробили план, як діяти* (О. Донченко).

3. Розвивати, вдосконалювати певні якості, особливості і т. ін. в якомусь напрямку працею, вправами, силою волі і т. ін.; набувати чого-небудь. *Він* [Янченко], *слухаючи мої розповіді, перевіряє сам себе.., виробляє свій погляд на нинішню переоцінку цінностей* (Р. Іваничук); *Орфографічні помилки найлегше усунути, якщо постійно виробляти мовну самодисципліну, звичку постійно звертатися до словників* (з наук.-попул. літ.); // *кого, що.* Робити ким-небудь, впливаючи якимсь чином протягом певного часу. *Доводиться, зокрема, говорити про ті чинники, що виробили з мене українського письменника .. Один — це природний нахил і другий — впливи передущих* [попередніх] *письменників* (С. Васильченко).

4. Виконувати певну кількість роботи. *Найперше він вирішив для самого себе виробляти дві норми. Потім підтягти до свого рівня групу* (Ю. Яновський); // Заробляти певну суму залежно від виконаної роботи. *Річ у тому, що бідну людину, яка діставала 15 карбованців місячної плати, а решту виробляла від рядка за міські новини, раз у раз кривдив редактор* (М. Коцюбинський).

5. Виснажувати, вичерпувати що-небудь. *Виробили так землю, що вже нічого не родить* (Сл. Гр.); *Виробити шахту.*

6. *тільки недок., розм.* Робити що-небудь незвичайне, несподіване. *Бере заступ і лопату, Шкандибає в поле. І край шляху при долині — Отже не вгадаєш, Що каліка виробляє? — Криницю копає!* (Т. Шевченко); *— Що та Орлиха виробляє? — подумала собі мати. — А здається, й розсудлива людина* (Марко Вовчок); *На Щуку хтось бомагу* [бумагу] *в суд подав, Що буцімби* [буцімто] *вона такеє виробляла, Що у ставу ніхто життя не мав* (Л. Глібов).

(1) Виробля́ти / ви́робити свою́ си́лу (си́лоньку) *на кого, рідше кому* — виснажуватися, знесилюватися в роботі. *Будеш досвіта До роботи вставати; Свою силоньку ні собі, ні мені* [мені], *А панам виробляти* (С. Руданський); *Ой щоб тобі, господине, хоріти, боліти: виробив я свою силу та на твої діти* (Сл. Гр.).

◊ **(2) Виробля́ти шту́ки** — витівати таке, що виходить за межі звичайної поведінки і викликає осуд; бешкетувати. *Цілий день Пувичка розповідав хлопцям про своє життя в лікарні. Які він там виробляв штуки!* (І. Микитенко); **Ма́ти (ви́робити) до́брий смак** *див.* **ма́ти**[2].

ВИРОБЛЯ́ТИСЯ, я́ється, **ВИРО́БЛЮВАТИСЯ,** юється, *недок.*, **ВИ́РОБИТИСЯ,** иться; *мн.* ви́робляться; *док.* 1. Складатися, створюватися внаслідок досвіду, вправ, повторюваності якої-небудь дії і т. ін. *Йшла хитаючись* [Аглая], *мов підпита або та, що багато перебувала в човнах або кораблях, через що й виробляється хитання в ході* (О. Кобилянська); *Яка виробляється гідність у кожному його трудовому жесті! То людина, на яку можна задивитись* (О. Гончар); *Бувалий солдат не розгубився. На фронті виробилась армійська звичка швидко орієнтуватись і приймати рішення* (А. Шиян); // Ставати ким-небудь, працюючи в якійсь галузі. *— Жила то жила, — згодився Брянський, — але командир з нього виробляється чудовий* (О. Гончар); *За короткий час він виробився на дуже доброго домашнього учителя* (О. Маковей); // Удосконалюватися, набирати певних рис. *Та невважаючи на ті зусилля граматиків, можемо сказати, що наша літературна мова в останніх десятиліттях таки значно виробилася* (І. Франко); // Утворюватися, виникати в результаті життєдіяльності. *У листі виробляється органічна речовина* (з навч. літ.).

2. Виснажуватися, знесилюватися в роботі. *Як, бувало, не виробиться чоловік, як не намучиться, чи яка гризота не в'їсться в серце, а прийде в цей закуток, походить між деревами, подивиться на ставок .. і на душу проллються тиха задума і спокій* (М. Стельмах).

3. *тільки недок.* Пас. до **виробля́ти.** *Розміщення кількох таких двоярусних печей поряд свідчить про те, що посуд вироблявся масово, отже, для ринку* (І. Білик); *На всіх чотирьох дільницях щодня збиралися мітинги .. Кимсь старанно вироблялися нові вимоги, їх забували й знов новіші вишукували* (Іван Ле).

ВИРОБНИ́Й, а́, е́, *спец.* Який використовується для виготовлення виробів. *У народному господарстві деревину сосни і ялини використовують як цінний будівельний і виробний матеріал* (з навч. літ.); *Виробний камінь; Виробний ліс.*

ВИРОБНИ́К, а́, *ч.* Той, хто виробляє, виготовляє предмети, матеріали і т. ін. *Безпосередній виробник уперше відчув себе господарем становища, одержав можливість певною мірою вільно розпоряджатися результатами своєї важкої, виснажливої праці* (Ю. Мушкетик).

ВИРОБНИ́ЦТВО, а, *с.* 1. *чого.* Виготовлення, вироблення предметів, матеріалів і т. ін. *Перейду зараз до опису міста, що в ньому мені доля судила стати щільно до виробництва кінокартин* (Ю. Яновський); *Завдання мікроорганізмів полягатиме не тільки в тому, щоб налагодити виробництво кисню, вони також стежитимуть за тим, щоб у атмосфері його була певна кількість* (М. Білкун); *Далі стояло крикливе рекламне оголошення якоїсь фірми по виробництву зубних щіток* (Ю. Бедзик); *Японія впевнено лідирує у світовому виробництві відеотехніки* (з газ.).

2. Процес, у ході якого люди, пов'язані між собою певними виробничими відносинами, створюють матеріальні блага, необхідні для суспільства. *Суспільне виробництво характеризується не лише техніко-економічними показниками. Воно є дуже складною соціально-економіко-екологічною*

системою (з наук. літ.); // Галузь народного господарства; галузь промисловості. *Металургійне виробництво ставало для мене животворною віссю життя* (Іван Ле); *Сільськогосподарське виробництво складається із землеробства і тваринництва* (з навч. літ.).

3. Праця над безпосереднім виготовленням продукції. *Коли втихнуть там* [у школі] *оплески, директор .. Пахом Хрисантович скрипучим голосом пообіцяє випускникам, на відзнаку їхньої активної участі у виробництві, дати грузовик для екскурсії* (О. Гончар); // *розм.* Підприємство, де виробляють яку-небудь продукцію. *На заводі працювали його батько, старші брати, до заміжжя — сестри; на заводах й індустріальних виробництвах трудилися його сусіди* (І. Сенченко); *Часто кілька виробництв об'єднують на одному підприємстві — комбінаті* (з навч. літ.).

Без відри́ву від виробни́цтва *див.* **відри́в; Запрова́джувати / запрова́дити в життя́ (у виробни́цтво, у пра́ктику)** *див.* **запрова́джувати; Запуска́ти / запусти́ти у виробни́цтво** *див.* **запуска́ти**[1]; **З відри́вом від виробни́цтва** *див.* **відри́в.**

△ **(1) Безвідхо́дне виробни́цтво** — процес виробництва, що забезпечує повне використання сировини. *Абсолютно безвідходне виробництво створити неможливо* (з наук.-попул. літ.); **Відхо́ди виробни́цтва** *див.* **відхо́ди; За́соби виробни́цтва** *див.* **за́сіб; Знаря́ддя виробни́цтва** *див.* **знаря́ддя; (2) Куста́рне виробни́цтво** — індивідуальне виробництво з використанням великої кількості ручної праці. *Блискучий центр середніх віків з Академією та славетними монастирями* [Поділ] *обернувся тепер у дрібне торжище, притулок крамарів і лайливих перекупок, осередок кустарних виробництв мила, гільз, шкіри, оцту й гуталіну* (В. Підмогильний); *Я чув таке: будемо розвивати місцеву промисловість. Павло Михайлович заперечує: у вік телемеханіки безглуздо повертатися до кустарного виробництва* (М. Руденко); **(3) Мануфакту́рне виробни́цтво** — форма промислового виробництва, що характеризується поділом праці між найманими працівниками та використанням ручної праці. *Мануфактурне виробництво історично підготувало передумови для великої машинної індустрії* (з наук. літ.); *У першій чверті XVIII ст. в Україні поступово оформлюються елементи капіталістичного укладу, зростає мануфактурне виробництво, яке розвивається на базі дрібних селянських промислів і міського ремісництва* (з наук.-попул. літ.); **(4) Ма́сове виробни́цтво** — тип організації виробництва, що характеризується безперервним виготовленням великої кількості однорідної продукції протягом тривалого часу при постійному повторенні виробничого процесу на всіх ділянках, лініях і робочих місцях. — *Справа йде про те, щоб з лабораторії досліди перенести на завод і якнайшвидше перейти до масового виробництва* (М. Трублаїні); *Пеніцилін, запущений в 1942 р. у масове виробництво, врятував сотні тисяч військових від смерті, спровокованої сепсисом та газовою гангреною* (з наук.-попул. літ.); **О́бсяг виробни́цтва** *див.* **о́бсяг; (5) Одини́чне виробни́цтво** — тип виробництва, що характеризується невеликим обсягом випуску однакової продукції. *Для внутрішнього шліфування є спеціальні додаткові пристрої. Такі верстати широко застосовуються в інструментальних цехах при одиничному виробництві* (з наук.-попул. літ.); **(6) Про́сте́ това́рне виробни́цтво** — виробництво, яке ґрунтується на приватній власності на засоби виробництва й особистій праці дрібних ремісників і селян, що виробляють продукцію для обміну або продажу. *При простому товарному виробництві виробник і власник засобів виробництва та продуктів праці — це одна особа* (з наук.-попул. літ.); **Ритмі́чність виробни́цтва** *див.* **ритмі́чність; (7) Сері́йне виробни́цтво** — тип виробництва, що характеризується одночасним виготовленням на підприємстві однорідної продукції, випуск якої періодично повторюється. *Тут же .. стояв один з найпотужніших електровозів. Це був так званий експериментальний танкохід, останнє слово техніки, його випробували в тунелі перед тим, як пустити в серійне виробництво* (М. Трублаїні); *— Цей вірш треба слухати з допомогою спеціального пристрою, який я власноручно сконструював. Але оскільки його ще не запущено в серійне виробництво, обійдемось для першого разу наявними засобами* (І. Білик); **Спо́сіб виробни́цтва** *див.* **спо́сіб; (8) Това́рне виробни́цтво** — виробництво, в якому продукти праці признач. не для власного споживання, а для обміну через купівлю-продаж. *Ми раз у раз відкриваємо багатющі поховання скіфських вельмож з промовистими доказами .. розвиненого товарного виробництва не тільки хліба, а й промислових товарів* (І. Білик); *Товарне виробництво є основою існування і розвитку суспільства* (з наук.-попул. літ.); **(9) Фабри́чне виробни́цтво** — промислове, не кустарне виробництво. *Кріпосницькі відносини підривалися розвитком промисловості, поступово відбувався перехід від мануфактурного до фабричного виробництва* (з наук. літ.).

ВИРОБНИ́ЧИЙ, а, е. 1. Стос. до виробництва (у 1, 2 знач.). *По закінченні промакадемії він потрапив на цей невідомий йому завод, де ніщо не рухалось, де завжди панувала дивовижна тиша, де всі виробничі процеси були сховані всередині приладів* (Ю. Шовкопляс); *Не маючи бодай якихось виробничих навичок біля штампувальних пресів, куди його поставлено учнем-чорноробом, Захар сміливо брався за керма* (Іван Ле); *З'явилася можливість за рахунок виробничої кооперації, централізації фінансової та інвестиційної діяльності здійснити реконструкцію підприємств* (з газ.); // Присвячений виробництву. *"Давали" ж суху і прісну, мов недосолена тараня, виробничу оперетку, присмачену солоденькою любовною інтригою* (О. Гончар); *Виробничий роман становить органічну єдність соціальної та індивідуально-емоційної характеристики образів, подій, фактів* (з наук.-попул. літ.).

2. Який здійснює виробництво, виготовлення якої-небудь продукції. — *У шкільній виробничій бригаді перед веде* [Віктор Веремієнко], *торік, ви ж знаєте, на районних змаганнях по оранці став чемпіоном...* (О. Гончар); *У Палаці культури на вихідних проходив конкурс художньої самодіяльності, у якому взяли участь понад 60 виробничих колективів міста* (з газ.).

Виробни́ча пло́ща *див.* **пло́ща; Виробни́ча пра́ктика** *див.* **пра́ктика; Виробни́ча тра́вма** *див.* **тра́вма; Виробни́че навча́ння** *див.* **навча́ння; Виробни́че об'є́днання** *див.* **об'є́днання.**

△ **Бала́нс виробни́чих поту́жностей** *див.* **бала́нс**[1]; **Виробни́ча інфраструкту́ра** *див.* **інфраструкту́ра; Виробни́ча потужність** *див.* **потужність; Виробни́ча структу́ра** *див.* **структу́ра; Виробни́ча фу́нкція** *див.* **фу́нкція; Ви-**

робни́чий потенціа́л *див.* **потенціа́л; Виробни́чі відно́сини** *див.* **відно́сини; Виробни́чі фо́нди** *див.* **фонд.**

ВИРОБНИ́ЧНИК, а, *ч.* Той, хто працює на виробництві, виробляє, виготовляє яку-небудь продукцію. — *Нашим старим виробничникам чомусь здається, що на їх вік вистачить і того, що вони взнали колись* (Ю. Шовкопляс); *Він* [апарат] *нагадував знайомий кожному виробничнику прилад для електрозварювання, тільки портативніший* (В. Владко); *І хлопець нічого, добрий виробничник, комсорг цеху, а вірші...* (О. Гончар); *Є немало прикладів, коли творча співдружність наукових працівників і виробничників давала чудові результати* (з газ.).

ВИРОБНИ́ЧНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **виробни́чник.** *Лобода глянув на товариша з області так, ніби вибачаючись за Віруньчину неоковирність: що з неї, мовляв, візьмеш, рядова виробничниця, січе навпростець...* (О. Гончар).

ВИРОБНИ́ЧО-ГОСПОДА́РСЬКИЙ, а, е. Пов'язаний із виробничою і господарською діяльністю. *Виробничо-господарський ризик може виникати при розробленні та освоєнні нових технологій, обладнання, машин* (з мови документів); *Виробничо-господарські комплекси представлено практично в усіх базових галузях промисловості* (із журн.).

ВИРОБНИ́ЧО-ДИСПЕ́ТЧЕРСЬКИЙ, а, е. Пов'язаний із виробничою і диспетчерською діяльністю. *Для здійснення оперативно-виробничого планування на підприємстві створюється виробничо-диспетчерський відділ, що розробляє календарно-планові нормативи виробництва* (з навч. літ.); *Роботу з оперативного керівництва підприємством виконує персонал виробничо-диспетчерської служби на заводському і цеховому рівнях управління* (з газ.).

ВИРОБНИ́ЧО-НАВЧА́ЛЬНИЙ, а, е. Те саме, що **навча́льно-виробни́чий.** *Оскільки підприємство специфічне, йому потрібні й специфічні професії: автозварювальники, котельники; нам сьогодні доводиться займатися навчанням та перенавчанням робітників, молоді: ми організували виробничо-навчальну базу безпосередньо на території заводу* (з газ.); *Цього року дитяча залізниця отримала у подарунок інструменти для виробничо-навчальної роботи майбутніх юних залізничників* (з газ.); *Виробничо-навчальна практика; Виробничо-навчальний комплекс.*

ВИРОБНИ́ЧО-СПОЖИ́ВЧИЙ, а, е. Пов'язаний із виробництвом і споживанням. *Глобалізація продуктивних сил відбувається у формі міжнародної спеціалізації й кооперації, які з'єднують господарчі одиниці в цілісні виробничо-споживчі системи* (з наук. літ.); *Державне регулювання виробничо-споживчої сфери економіки відіграє важливу роль у подоланні негативних процесів і тенденцій становлення ринкових відносин* (з наук.-попул. літ.); *Виробничо-споживче товариство; Виробничо-споживчий комплекс.*

ВИРОБНИ́ЧО-ТЕРИТОРІА́ЛЬНИЙ, а, е. Пов'язаний із територіальним виробництвом. *Глибокі наукові узагальнення сприяють розробленню рекомендацій, спрямованих на поліпшення територіальної організації виробництва, зокрема виробничо-територіальних зв'язків* (з наук.-попул. літ.); *На конференції було розглянуто широкий спектр наукових проблем, зокрема, теоретичні аспекти регіонального розвитку, організаційні та економічні механізми регіональної політики, виробничо-територіальні системи і прискорений розвиток регіонів* (з навч. літ.).

ВИРОБНИ́ЧО-ТЕХНІ́ЧНИЙ, а, е. Пов'язаний із виробничою і технічною діяльністю. *Виробничо-технічна служба є функціональним структурним підрозділом апарату управління державного підприємства* (з наук.-попул. літ.); *Великій компанії на постійну роботу потрібен інженер виробничо-технічного відділу* (з мови реклами).

ВИРОБНИ́ЧО-ТЕХНОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Пов'язаний із технологією виробництва. *Виробничо-технологічні витрати — кількість нафти, природного газу, що витрачається на здійснення технологічних процесів видобування і транспортування цих речовин у межах нафтогазопромислового об'єкта* (з наук. літ.); *Виробничо-технологічні потреби.*

ВИРОБНИ́ЧО-ФІНА́НСОВИЙ, а, е. Пов'язаний із виробничою і фінансовою діяльністю. *Слід спрямувати весь виробничо-фінансовий потенціал регіону на забезпечення стабільних і значних надходжень платежів до бюджету* (з наук.-попул. літ.); *Ліцензування і сертифікація на експлуатацію повітряних ліній проводяться на основі бізнесплану та комплексної оцінки показників виробничо-фінансової діяльності авіакомпанії* (із журн.); *Виробничо-фінансова програма.*

ВИРО́БНІСТЬ, ності, *ж., спец.* Кількість корисної роботи, виконаної яким-небудь механізмом за певну одиницю часу; продуктивність. *Застосування знаків різної форми і кольору для позначення окремих частин земляної споруди значно підвищує виробність землерийних механізмів* (з наук. літ.); *Поява нових, більш сучасних видів обладнання з підвищеною виробністю, покращеними умовами обслуговування та експлуатації часто робить економічно доцільною заміну старих основних засобів ще до їх фізичного зносу* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́РОБОК, бка, *ч., рідко.* 1. Те саме, що **ви́ріб** 1. *На столі усякий виробок з дерева, глини, каменю* (Панас Мирний).

2. Те саме, що **виробни́цтво** 3. *І того дня люди на цегельні діловито йшли до свого виробка* (Г. Колісник).

ВИРОВИ́Й, а́, е́. Стос. до виру. *Очі його розбігалися по неширокім, але розкішнім гірськім краєвиді, від тих овець, що, немов .. накидані були по полонині, аж до синього кришталевого плеса вирового* (І. Франко); *Ахілл тоді, списом славетний, зіскочив З кручі всередину хвиль, і знялись вировим вони валом* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ВИРОДЖЕ́НЕЦЬ, нця, *ч.* Те саме, що **дегенера́т.** *Виродженці — психічно хворі люди з вродженими дефектами* (із журн.); *Найстрашніше те, що серед них, отих новочасних вовкулаків, якщо не більшість, то дуже й дуже багато "своїх" же виродженців, із нашого ж таки роду-племені* (з публіц. літ.).

ВИ́РОДЖЕНИЙ, а, е. Який виродився. *Від садіння вироджених бульб нерідко збирають урожай менший, ніж витрачено насіння* (з наук. літ.); *Людина живе в теплиці, в умовах виродженого, дисгармонійного енергоциклу* (О. Бердник).

ВИ́РОДЖЕНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **ви́роджений.** *При хворобі Паркінсона в мозкових ділянках відбувається поступова виродженість нервів* (з наук. літ.); *Через виродженість генетичного коду одному поліпептидному ланцюжку відповідатиме декілька нуклеотидних послідовностей ДНК* (з наук. літ.).

ВИРОДЖЕ́НКА, и, *ж.* Жін. до **виродже́нець.** *В історії людства були виродженки, які зуміли лишити по собі помітний слід* (із журн.).

ВИ́РОДЖЕННЯ, я, *с.* Стан за знач. **ви́родитися.** *Причина виродження давніх дворянських родів полягає у генетично споріднених шлюбах* (з наук. літ.); *Тополя пірамідальна розмножується у нас весь час вегетативно-стебловими живцями, що й призвело до її виродження* (з наук.-попул. літ.); *— Фокстрот. Він належить у нас до танців, заплямованих тавром розпусти й виродження* (В. Підмогильний); *— До речі, — говорила Леся, — декадентство і символізм були породженням філософії регресу, занепаду, автори і проповідники якої галасували про неминуче виродження світу* (М. Олійник).

ВИ́РОДЖЕНО. Присл. до **ви́роджений.** *У розгалужених хімічних ланцюгових реакціях як активні центри можуть виступати також збуджені молекули, а у так званих вироджено розгалужених реакціях — нестабільні молекули проміжних речовин* (з наук. літ.).

ВИРОДЖЕ́НСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **виродже́нець.** *Звідусіль зло дивиться на тебе своєю виродженською гримасою* (із журн.).

ВИРО́ДЖУВАЛЬНИЙ, а, е. Який спричинює виродження. *Для багатьох зникаючих культурних видів рослин вироджувальним чинником стає високий рівень радіації* (з наук. літ.).

ВИРО́ДЖУВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **виро́джуватися.** *Від стародавніх знань залишалися лише відгомони, частенько вироджувані в забобони* (з публіц. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який вироджується. *При захворюванні на варатоз з'являються вироджувані, не здатні до польоту трутні і бджоли, що приводить до ослаблення бджолиних сімей* (з наук. літ.); *Тиранія — влада однієї особи над усіма, що приходить на зміну вироджуваній демократії* (з публіц. літ.).

ВИРО́ДЖУВАНІСТЬ, ності, *ж.* Схильність до виродження або ступінь виродження. *Висвітлено результати багаторічних досліджень впливу групи стиглості картоплі на вироджуваність її при вирощуванні у весняних посадках методом накладання* (з наук. літ.); *Ще в XIX столітті французький учений Морель висунув теорію дегенерації, або вироджуваності* (з наук.-попул. літ.).

ВИРО́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виро́джуватися.** *Одна з улюблених тем єгерів та фахівців-мисливствознавців на виправдання зменшення чисельності зубрів — їх вироджування через близьке схрещування* (з наук.-попул. літ.); *Основна проблема, з якою стикаються селяни при вирощуванні картоплі, — це її вироджування* (з наук.-попул. літ.); *Повість Г. Квітки-Основ'яненка "Конотопська відьма" є одним із найкращих творів письменника, де ми бачимо майстерне переплетіння реалістичної картини з фантастикою, дотепне висміювання духовного вироджування представників козацької старшини* (з навч. літ.).

ВИРО́ДЖУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВИ́РОДИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Знижувати свою життєвість (плодючість, здатність пристосовуватися до зовнішніх умов і т. ін.) у кожному наступному поколінні організмів, що призводить до вимирання. *Картопля, як відомо, швидко вироджується* (з наук.-попул. літ.); *Головне — зберегти насінні властивості сорту і не дати йому виродитись* (з наук. літ.).

2. *перен.* Утрачати найкращі риси, здатність до подальшого розвитку; занепадати. *Вона в розпачі бачила, що кохання не кінчається, а вироджується* (В. Підмогильний); *— Працювати треба завжди і скрізь, — не погоджувався Василь. — Без праці людина деградує, вона вироджується* (П. Загребельний); *Тяжко мені і соромно, що виродивсь мій рід. Нема в мене гордої вдачі Тараса Бульби* (О. Довженко); // *у кого — що.* Перетворюватися у кого-небудь гіршого, у щось гірше. *Гуцульська музика вироджується в кіч* (Ю. Андрухович); *Ми вели б неустанну боротьбу між собою, котра остаточно мусила виродитися у ненависть* (О. Кобилянська).

ВИ́РОДИТИСЯ *див.* **виро́джуватися.**

ВИРОДЛИ́ВИЙ, а, е. Який має фізичні вади, потворний зовні (про людину, тварину, частини тіла). [І р и н а:] *Хіба ви поцілуєте дівчину, в якої спотворене обличчя? Хіба ви зможете її любити, бачачи щодня її виродливу, негарну, страшну?* (І. Кочерга); *Культуризм призводить до шкідливої для здоров'я та й зовні виродливої м'язової гіпертрофії* (з газ.); // Який має порушення нормальної будови (про рослину). *Внесення гною безпосередньо під моркву слід уникати, бо, за даними багатьох дослідників, це призводить до формування виродливих галузистих коренів* (з наук. літ.).

ВИРОДЛИ́ВІСТЬ, вості, *ж.*, *спец.* Властивість за знач. **виродли́вий.** *Майже всі опромінені самки мишей народжували малят з різноманітними виродливостями — відсутністю хвоста, лап тощо* (з наук. літ.); *Хвороба і виродливість не властиві нашій природі, вони протиприродні* (із журн.).

ВИРОДЛИ́ВО. Присл. до **виродли́вий.** *Йому* [Остапові] *був добре знайомий і сей чагарник із обгризеними худобою та виродливо покрученими корчами, й далека околиця, що розпливалась невиразними контурами серед нічної темряви* (М. Коцюбинський).

ВИРОДНИ́Й, á, é, *рідко.* Який вироджується. *Сумно це для народу, коли виродний син роздирає груди рідної матері* (з публіц. літ.).

ВИ́РОДОК, дка, *ч.* 1. Зовнішньо потворна людина, тварина. *Тут знову зацокотіла сорока: — Де вже я не літала, де не бувала, а таких виродків, як у сови, ніде не бачила. На що вже в тебе, кумо, непоказні діти, — звернулась сорока до ворони, — та вже й до них не рівнятись совиним!* (Б. Антоненко-Давидович); *У тварин — мутації. Працівники ферм кажуть, що за всі роки такого страхіття не бачили: виродки появлялися на світ, але вкрай рідко* (з газ.).

2. Людина, яка втратила найкращі якості; недолюдок. *— Та хіба ж то люди, Докіє? То виродки, — заспокоювала Христя. — А в сім'ї, самі знаєте, не буває без виродка* (В. Кучер); *Виродок роду людського, — думав Іван Мусійович. — І куди приткнеш цього ледаря?* (Ю. Збанацький); // *лайл.* [З а х а р к о:] *Що, сину, чи смачно частувала тебе кума? Чи міцно тулила до серця? Безпутний ти, виродку!* (М. Кропивницький); *— Брешеш, сучий виродку! — гримнула мати. — Всю ніч проволочився десь, прошвендяв* (О. Ільченко).

ВИ́РОЗУМІННЯ, я, *с.*, *рідко.* Дія за знач. **ви́розуміти.** *Потурайчин не порозумів Славка. Бо одно, що не мав ніяких підстав до правдивого вирозуміння Славкових слів, а друге, так був захоплений своїм оповіданням, що навіть не призадумувався над глибшим значенням слів свого товариша* (Л. Мартович); *Моя дружина — людина дуже доброї вдачі, справжній вірний друг мого життя, і їй я глибоко зобов'я-*

заний за вирозуміння і повсякчасну підтримку та допомогу (з мемуарної літ.).

ВИ́РОЗУМІТИ, ію, ієш, *док., що, рідко.* Те саме, що **зрозу́міти.** *Робітники видавались їм досі тільки ворогом, котрого будь-що-будь треба побороти, але входити з ними в якийсь торг, старатись вирозуміти їх жадання — о тім вони досі й не думали* (І. Франко); *Не міг вирозуміти* [Семен], *про що бесідник говорить* (Л. Мартович); *— Я вирозумів лиш стільки, що небіжчик влюбився був у якусь панночку* (Р. Горак).

ВИ́РОЗУМІТИСЯ, іється, *док., рідко.* Стати зрозумілим. *Той те скаже, другий друге, а од того вирозуміється діло, повернеться перед нами з усіх боків* (Сл. Гр.).

ВИ́РОЇТИСЯ *див.* **виро́юватися.**

ВИ́РОК, у, *ч.* 1. *юр.* Рішення суду як результат судового розгляду. *Даремне було б намагання описати радість підсудних з приводу цього вироку* (І. Франко); *Поля, вислухавши вирок, знепритомніла* (А. Шиян); *— Встати! — скомандував секретар, і Калинка схопився і вже стоячи вислухав вирок* (А. Дімаров); *Лишень уявив собі судову залу, маму в чорному одязі, почув чийсь механічний голос: "Вирок приведений у виконання"* (Ю. Андрухович); // *перен.* Чиє-небудь рішення про покарання когось. [Р і ч а р д:] *Навіщо се ти кажеш? Я ж вигнаний за вироком громади* (Леся Українка); *Князь дивився на нього й мовчав, і то був присуд, вирок самому собі* (І. Білик).

2. *перен.* Категоричне рішення про що-небудь, оцінка чогось, авторитетна думка про щось. *— Вона буде наша, от побачиш. — Чи не зарано робити такий вирок?* (С. Черкасенко); *Лікар виносить свій вирок. Дружина ридає, кинувшись на груди приреченому чоловікові* (із журн.).

△ **Викона́ння ви́року** *див.* **викона́ння; Вино́сити / ви́нести ви́рок** *див.* **вино́сити; (1) Випра́вдувальний ви́рок** — рішення суду, яким проголошується невинність підсудного, а також правові наслідки визнання особи виправданою. *Переконаний* [промовець], *що іншого вироку, крім виправдувального, присяжні судді не можуть винести* (І. Франко); *Виправдувальний вирок постановляють, коли не доведено участі підсудного у вчиненні злочину* (з навч. літ.); **(2) Обвинува́льний ви́рок** — рішення суду, ухвалене при встановленні вини підсудного. *Особа не вважається винною у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду* (з мови документів); **Склада́ти / скла́сти ви́рок (при́суд)** *див.* **склада́ти.**

ВИРО́К, рка́, *ч.* Зменш. до **вир.** *Потічок був невеличкий, але що плив звільна, то й багато в нім було .. глибоких і тихих вирків* (І. Франко); *Рибка, почувши волю.., зникла в глибині. Тільки невеличкий, мов гніздечко, вирок сколихнувся за нею* (М. Стельмах).

ВИ́РОСЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **ви́рости** 1–5. *Люди ті, виросші в горах та лісах, уважали війтівський уряд великим тягарем* (І. Франко); *Син у неї був таким безборонним, як бувають хлопчики, вирослі без чоловічого товариства* (В. Коротич); *Сонце .. гріло своїм щедрим промінням і цю пірамідку свіжої паркої чорноземлі, виросшу край шляху* (О. Гончар).

ВИРОСТА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вироста́ти** 1–5. *При розробленні харчових технологій на основі дикорослих рослин важливо знати їх хімічний склад, місце виростання* (з наук. літ.); *Можемо зміркувати, що могло вирости в такім пеклі, які моральні типи мусили складатися в таких обставинах і які незатерті патологічні риси мусило на цілих генераціях полишати виростання в тім пеклі і в його атмосфері* (І. Франко); *Де подвійність і вагання, там ознаки виростання* (Ю. Яновський).

ВИРОСТА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВИ́РОСТИ,** сту, стеш; *мин. ч.* ви́ріс, росла, ло; *док.* 1. Ставати більшим, вищим, довшим у процесі росту. *Так і дерева в гаях виростають .. Бо ж у свій час від коріння у віти і листя зелене Соки живущі, піднявшися щедро, все тіло сповняють* (М. Зеров); *Мені не видно було кінця житнього лану, бо хліб виріс вище мого зросту* (О. Копиленко); // Ростучи, ставати дорослим. *Діти грались, Росли собі та виростали* (Т. Шевченко); *З того дитяти виріс потім такий гарний хлопець — хоч куди* (з переказу); *Зоя хотіла тоді вирости якнайшвидше, щоб і самій бути схожою на батька* (О. Гончар); // Рости у певних умовах; проводити дитячі роки у певному середовищі. *Що було там звіру та птиці усякої: зайці, лисиці, вовки, сороки, кібці, орли, як черва, кишіли, плодились і виростали на волі* (Панас Мирний); *З раннього дитинства виростала я в літературній атмосфері* (Уляна Кравченко); *Я чоловік простий, тихий, виріс у бідності* (І. Франко); *О. Потебня виріс у сім'ї, де любов до рідного слова і народної поезії були такими ж традиційними, як чесність і принциповість* (з наук.-попул. літ.); // *тільки док., з чого.* Ростучи, робитися більшим настільки, що одяг стає коротким, вузьким. *Спідниця ще добра, але я з неї виросла* (Леся Українка); // *перен.* Підніматися, сходячи, випікаючись (про хлібобулочні вироби). *Поки коровай пікся, молодиці пили, полуднували, цокотали та приспівували до короваю, щоб він і випікся, й виріс вгору, як гора* (І. Нечуй-Левицький).

2. *перен.* Ставати сильнішим, значнішим. *І прокидалася невеличка злість у його невеличкому серці, росла, виростала* (Панас Мирний); *Вироста* [виростає] *для синів і віків наша сила, наповнена морем* (Т. Масенко); *Непомітно виростає певність, що я таки виберусь з лабіринту заплутаних вуличок міста* (П. Колесник).

3. *перен.* Набувати досвіду, уміння, певних знань, поширювати світогляд і т. ін. *Ми .. внутрішньо виростали* (О. Кобилянська); *Як зберегти .. сад, з яким він спорíднився вже, і полюбив його, й виріс духовно за кілька років, навчаючись й допомагаючи незлагідному старому* (О. Довженко); // *у кого — що, до кого.* Набуваючи певних якостей, ставати кимчим-небудь. *Ця енергійна, сильна дівчина якось непомітно, але впевнено виростала в керівника* (Д. Ткач); *Дарка вже .. зжилася з півголодом, виросла з "няньки" та "підпаска" в дівчину-робітницю* (Леся Українка); *Нелегко це, вирвати з серця свого Той образ, що виріс у мрію його...* (І. Нехода); // *з чого.* Виходити з певного вікового стану. *Вирости з дитячого віку.*

4. Ростучи, з'являтися. *Буває, що й на полі рожа виростає* (Номис); *В кінці літа філоксері виростають крила, вона робиться мушкою, перелітає з садка в садок і кладе на кущах яйця* (М. Коцюбинський); // *перен.* З'являтися в процесі навчання, праці і т. ін. *Автор "Клима Самгіна" настійно і послідовно стверджував, що всі великі письменники світу виростали на ґрунті народної творчості* (М. Рильський); *Американська культура не могла вирости на голому місці, а, очевидно, увібрала в себе систему культур, які передували їй* (із журн.); // *перен.* З'являтися внаслідок будів-

ництва (про споруди, міста і т. ін.). *Там і сям виростали намети* (О. Бердник); *Бачив я у моїй країні, Як в тайзі виростають міста* (П. Дорошко); *За хатою, над самою бруківкою, виросла розкарякувата, висока, збита залізними скобами з товстих обаполів, кулеметна вишка* (В. Козаченко).

5. *перен.* Показуватися, поставати де-небудь, перед кимсь, чимсь. *Пароплав виростає перед очима, як заллятий вогнями дім* (О. Донченко); *На стежці несподівано виростає Варивон з Василиною* (М. Стельмах); *Я кинувся було за ним двері зачиняти, та другий жандарм так і виріс передо мною* (Панас Мирний); *Поруч зі мною на порозі виросла мати* (І. Цюпа).

6. *тільки недок., рідко.* Те саме, що **виро́щувати.** *Думи мої, думи мої, Квіти мої, діти! Виростав вас, доглядав вас — Де ж мені вас діти?* (Т. Шевченко).

◊ **(1) Вироста́ти / ви́рости в оча́х:** а) *(чиїх, кого і без дод.)* ставати або сприйматися кращим з погляду кого-небудь. *Після того, як він оженився, він ніби виріс у своїх очах* (І. Нечуй-Левицький); *Був* [Микола] *приємно вражений тим, як повернув справу Андрій. Товариш враз виріс у його очах* (Ю. Збанацький); *Після свого успіху ще більше виріс* [Маковей] *в очах телефоніста* (О. Гончар); б) поставати перед ким-небудь, уявлятися комусь. *Я тільки раз його* [Кропивницького] *на сцені бачив — Титана, що зламали вже літа, — Та молодим в очах він вироста* [виростає], *Бо я таким в душі його відзначив* (М. Рильський); **(2) Вироста́ти / ви́рости на [ці́лу] го́лову** *над ким і без дод.:* а) набувати значних переваг порівняно з ким-небудь. *Я потай гордився своїм вчинком. Аж виріс на голову над своїми колегами* (А. Дімаров); б) значно удосконалюватися, набувати досвіду, уміння, знань. — *Я вже сьогодні відчула, що ви* [юні музи́ки] *за цей місяць виросли на цілу голову: то ви тримали сороку за хвоста, а це вже у вашій руці соловейко* (із журн.); **(3) Ви́рости з пелюшо́к** — стати дорослим, самостійним. *На делікатне зауваження батька син зухвало відповів: — Тату, ти, очевидно, забув, що я вже давно виріс із пелюшок* (із журн.); **Як ви́росте гарбу́з на вербі́** *див.* **гарбу́з; Як ви́росте трава́ на помо́сті** *див.* **трава́; (4) Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **із (з-під) землі́ ви́рости (вроди́тися, ви́ринути) / виростá́ти (вирина́ти)** — несподівано, раптово з'явитися де-небудь. — *Як із землі виросла сестра Аркадія з пісним обличчям, з побожно згорненими на животі руками* (М. Коцюбинський); — *Ох, лишенько! — задзвенів гурт. — Ох, як цей козак злякав. — Де він взявся? — Наче з землі виріс* (М. Лазорський); *Враз біля нас як з-під землі виріс стражник Чапля* (П. Панч); *Скрізь по полю — ліворуч і праворуч — стояли гармати, гармати, гармати... Немов уродилися з землі* (О. Гончар); *Славка .. наче з-під землі виринав* (Л. Мартович); *Як з-під землі виростає Стьопа* (В. Собко); **[Як (мов, ніби** *і т. ін.)***] росту́ть (виро́ста́ють) / ви́росли кри́ла** *див.* **крило́; Як на доло́ні воло́сся ви́росте** *див.* **воло́сся.**

ВИ́РОСТИ *див.* **виростáти.**

ВИ́РОСТИТИ *див.* **виро́щувати.**

ВИРОСТКО́ВИЙ, а, е. 1. Зробл. із виростка (у 1 знач.). *Він приніс .. виросткові чоботи на високих закаблуках та ще й на скрипах* (І. Нечуй-Левицький).

2. *анат.* Прикм. до **ви́росток** 3. *За формою колінний суглоб виростковий, основними рухами в ньому є згинання й розгинання, а також обертання навколо поздовжньої осі лише у напівзігнутому стані* (з навч. літ.); *У медичному центрі проводиться діагностика та лікування травматичних пошкоджень виросткового відростка нижньої щелепи у дітей* (із журн.).

ВИ́РОСТОК, тка, *ч.* 1. Шкура однорічного теляти. *На кремезному чолов'язі був новий жилет, пошитий, либонь, із цілого виростка, тому в залі стояв запах чиненої шкури* (із журн.).

2. *анат.* Потовщення або виступ на кінці кістки, де кріпляться м'язи, або який є частиною суглоба. *Щоб відрізнити праву стегнову кістку від лівої, треба пам'ятати, що її головка обернена догори, а присередній виросток більший, ніж бічний* (з наук. літ.); *Переломи виростків великогомілкової кістки виникають переважно внаслідок непрямої травми і є внутрішньосуглобовими* (з навч. літ.).

3. *заст.* Підліток. *Біля Тясмину над кручею одиноко стояв хлопець — виросток дванадцяти-тринадцяти років* (Іван Ле); *Учеників було небагато, й тому не було поділу на класи, в одній кімнаті сиділи і малі діти, і старші "виростки"* (І. Крип'якевич).

ВИРОЩА́ТИ *див.* **виро́щувати.**

ВИ́РОЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́ростити.** *Проте з лопатою весною Я корчуватиму цей зруб. Любовно вирощений мною, Тут зашумить крислатий дуб* (М. Стельмах); *Лимони, вирощені з насіння, починають плодоносити дуже пізно — на 12–14-й рік* (з наук.-попул. літ.); *Давайте говоріть ви, народом породжені й на тій же землі вирощені лицарі правди!* (Іван Ле); // **ви́рощено,** *безос. пред. Перший у світі урожай бананів, який вирощено за рахунок джерел геотермальної енергії, отримала одна зі словенських компаній* (з газ.).

ВИ́РОЩЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́ростити.** *Уряд заснував тисячі великих лісових господарств для охорони й вирощення лісів на наукових засадах* (М. Чабанівський); *Зменшення зовнішніх обмежень, розширення зовнішньої свободи людини без відповідної підготовки та вирощення паростків її внутрішньої свободи може спричинити негативні наслідки у вигляді, зокрема, криміналізації суспільства, виникнення мафіозних утворень, зростання корупції в різних ешелонах влади і т. ін.* (із журн.).

ВИРО́ЩУВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до вирощування. *Через 12–15 днів після виходу личинок з ікри повноцінних мальків пересаджують у вирощувальні ставки* (з наук. літ.).

ВИРО́ЩУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **виро́щувати.** *Чай як напій існує дуже давно. Це одна з найстаріших рослинних культур, вирощуваних людством* (з наук.-попул. літ.); *Їжа бойків була дуже бідною та одноманітною, оскільки в горах значно обмежений асортимент вирощуваних культур* (з навч. літ.); // **виро́щувано,** *безос. пред. У степовому регіоні, де майже кожного року бувають травневі заморозки, ранні овочеві культури здавна вирощувано у саморобних теплицях, парниках* (із журн.).

ВИРО́ЩУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виро́щувати.** *Виявилося, що це рязанські колгоспники, котрі їздили на Тернопільщину до Євгенії Долинюк перебирати досвід вирощування кукурудзи* (Б. Антоненко-Давидович); *Варвара стала ініціатором вирощування ранньої городини* (В. Кучер); *Хімічний склад водоростей може бути цілеспрямовано змінений у потрібному напрямку певним режимом вирощування* (з наук. літ.).

ВИРО́ЩУВАТИ, ую, уєш, *рідко* **ВИРОЩА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.*, **ВИ́РОСТИТИ,** ощу, остиш, *док., кого, що.* 1. Дбайливо доглядаючи, сприяти ростові, розвитку кого-, чого-небудь. — *Спасибі, що допомагаєте мені вирощувати мої квіти* (О. Донченко); *Дмитро з лошат вирощував славних коней* (С. Чорнобривець); *Для одержання чистого, незараженого насінного матеріалу квасолю треба вирощувати на суворо ізольованих ділянках* (з наук. літ.); *Викохай, вигляди, вирости дітей, а вони візьмуть та й порозлітаються* (І. Нечуй-Левицький); *Городня бригада .. виростила добру городину* (Остап Вишня); * Образно. *Вигрівай та вирощай, ясне сонце, добре зерно!* (Панас Мирний); // Мати своїм заняттям догляд за рослинами або тваринами. — *Ану, Голдо, візьмись та й агітни там своїх циган як слід. Давайте, мовляв, кинемо до біса бродяче життя та підемо на завод працювати чи хліб вирощувати* (Д. Ткач).

2. *перен.* Дбайливо виховувати, прищеплюючи певні погляди, навики; виховуючи, створювати. *Ох, якби ми, педагоги, так уміли вирощувати дітей, як жінка ця вміє вирощувати свої виноградники!* (О. Гончар); *Скільки праці і турбот поклав чесний цей роботяга-бригадир, щоб виростити з Марти знатну людину* (І. Волошин).

ВИРО́ЩУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **виро́щувати.** *Різні породи пальм, евкаліпти, лілії вирощувалися тут* (М. Трублаїні); *Газета пише про те, що людей у державі, незважаючи на революції і війни, стає все більше, а хліба вирощується все менше* (М. Циба); *Із появою техніки кількість продукції збільшується за рахунок того, що замість робочої худоби тепер вирощується худоба м'ясна і молочна* (з наук.-попул. літ.); *Агрофірма має понад 20 тис. га землі, на яких вирощуються пшениця, ячмінь, кукурудза, горох, соя, цукровий буряк, картопля* (із журн.).

ВИРО́ЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ВИ́РОЇТИСЯ,** їться, *док.* 1. Вилітати роєм (про бджіл). *Того року весна була холодною — бджоли не вироювалися аж до другої половини травня* (із журн.); * У порівн. *У дворі панському наче рій вироївся: людей, людей!* (Марко Вовчок).

2. *перен.* З'являтися де-небудь у великій кількості; показуватися. *Ярмарок аж кипів. Вироюються і гомонять люди* (Марко Вовчок); *Зорі, як живі, вироїлися в темно-синьому непрозорому небі* (Панас Мирний).

3. *перен.* Виникати, з'являтися. *Швиденько йшла Галя на роботу, а ще швидше билося її сердечко, а ще швидше вироювалися мисленьки* (Марко Вовчок); *Відсіля ж то й вироїлась приказка* (О. Стороженко); *Прокіп Гордійович од самого ранку, немов гарячу жарину, перекидав думку, яка вироїлася в останні дні* (Ю. Мушкетик); // *тільки док.* Примаритися. *Тільки що задрімав, таке вироїлось, що аж страшно стало* (Сл. Гр.).

ВИ́РУБ, у, *ч.* Те саме, що **виру́бування.** *Це був ліс старий, з грубими соснами, призначений також на віруб* (Л. Мартович); *Я тепер знаю, скільки в мене коней, скільки кіп збіжжя, який віруб дров* (Б. Лепкий).

ВИ́РУБАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́рубати.** *Цього ж разу так гаряче обговорювали кіно ("А він їй!.. А вона йому!.. А вони їм!"), що незчулись, як опинились не в своїх хатах, а в густому вишняку, що виріс на місці вирубаного саду* (А. Михайленко); *Деякі стовбури вже були обтесані, й зарубки вирубані* (О. Донченко); *Коли їх* [двері] *відімкнули, він побачив щось подібне до вирубаної в скелі ніші* (А. Дімаров); // **ви́рубано,** *безос. пред. Тоді тут не такий ліс був, — це вже його вирубано тепер* (Б. Грінченко).

ВИ́РУБАТИ *див.* **виру́бувати.**

ВИРУБА́ТИ *див.* **виру́бувати.**

ВИ́РУБАТИСЯ *див.* **виру́буватися.**

ВИРУБА́ТИСЯ *див.* **виру́буватися.**

ВИ́РУБКА, и, *ж.* 1. *розм.* Дія за знач. **виру́бувати, ви́рубати;** вирубування, поруб. *Ремінь вирішив тишком залатати оці лисини, що виникли після лихої вирубки бука* (М. Чабанівський).

2. Місце, ділянка, де вирубано ліс; зруб. *Партизани зупинилися на великій вирубці* (П. Автомонов); *Перед подорожніми відкрилась чи то галявина, чи то вирубка, посеред якої стояли чи то курені, чи то копиці сіна* (Ю. Логвин).

ВИРУБНИ́Й, а́, е́. 1. Стос. до вирубування лісу. *Вирубну систему землеробства використовували в лісових районах, де ліс вирубували ділянками, на яких висівали сільськогосподарські культури* (з наук. літ.); *Лісостеповий тип польових ландшафтів сформувався в результаті розвитку вирубної, орної і частково вогневої систем землеробства* (з наук. літ.).

2. Признач. для вирубування виробів із металу. *Вирубний револьверний прес застосовують для обробки листового металу* (із журн.); *Вирубні ножиці використовуються для різання сталі* (із журн.).

ВИРУ́БУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **виру́бувати.** *Але нині й вони* [смерекові ліси] *гинуть і вимирають, вирубувані, палені, не можучи відродитися під сокирою чоловіка* (М. Грушевський); *Щодо поодиноких "мічених" дерев, то їх вибирають лісники й залишають на вирубуваній ділянці для збереження генофонду, для того, аби птах мав де сісти, звити гніздечко, щоб могли сховатися жучки* (із журн.); // **виру́бувано,** *безос. пред. Безжально вирубувано кущі троянд на грядках квітів* (П. Загребельний).

ВИРУ́БУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виру́бувати.** *Вирубування лісу в минулі століття призвело до погіршання водного режиму річок* (з наук. літ.); *Вирубування з листового матеріалу заготовок зубилом, особливо з криволінійними обрисами, виконують також на плиті* (з навч. літ.).

ВИРУ́БУВАТИ, ую, уєш, *рідко* **ВИРУБА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.*, **ВИ́РУБАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. *що.* Рубаючи, звалювати з кореня все на якій-небудь ділянці (кущі, дерева, ліс і т. ін.). — *Кажуть, слабість якась завелась у винограді, чи що, от вони й вирубують кущі та палять їх* (М. Коцюбинський); *Семен взяв у Горпини лопату й почав енергійно вирубувати кропиву* (Ю. Яновський); *Зробіте ласку, дядечку, велику, Не жалуйте дерев старих, Візьміть та вирубайте їх* (Л. Глібов); *Давня-прадавня легенда розповідає, що колись тут був великий ліс, та з часом його вирубали зайшлі люди — чужинці* (І. Цюпа); // Зрубувати, обравши з-поміж інших за якими-небудь ознаками. *От баба й просить діда: — Поїдь, діду, в ліс, вирубай там мені деревинку та зробимо колисочку* (з казки).

2. *що.* Рубаючи, виймати, видобувати що-небудь. *Напровесні допомагав* [Федько] *вирубувати заступом з-під снігу квадратики пшениці чи жита разом із промерзлим ґрунтом, аби не пошкодити корінці* (Є. Доломан); * Образно. *Сказаного й сокирою не вирубаєш* (Номис); *Ми оце втрапили до того списку* [куркулів], *до страшного отого паперу, з якого не вирубаєш найгострішою сокирою* (А. Дімаров).

3. *що.* Рубаючи, надавати чому-небудь певної форми; виготовляти, висікати. *На мармурових брилах вирубував він* [Мікеланджело] *обрис Титанів* (М. Бажан); *У лещатах вирубують із листового матеріалу різні заготовки виробів* (з навч. літ.); // Рубаючи, утворювати заглибину в чому-небудь твердому. *У великому камені розбійники вирубали собі пивницю, до котрої складали свої крадені речі* (з легенди).

4. *кого, що.* Рубаючи, вбивати, знищувати всіх або багатьох. *Інший б'ється й рубається, не відступаючи, як мур, поки або впаде, або чисто коло себе вирубає* (Марко Вовчок); — *Він радив тухольській громаді не спиняти монголів перед тісниною, але впустити їх у кітловину. Тут можна їх обступити і вирубати до останнього* (І. Франко).

5. *що, гірн.* Видобувати вугілля, руду. [Х м а р а:] *Риндін за одну зміну при мені зробив повний цикл по всій лаві і вирубав сто двадцять шість тонн, при нормі вісім і дві десятих* (О. Корнійчук).

6. *розм.* Говорити з підкресленою старанністю. *Старий пан так і вирубає по-українськи, так і підсипається горошком* (Д. Мордовець).

7. *що, розм.* Припиняти постачання електроенергії. *У нашому будинку вирубали електрику та відключили воду — старі комунікації вкотре вийшли з ладу* (з газ.).

ВИРУ́БУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *рідко* **ВИРУБА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *недок.,* **ВИ́РУБАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док.* 1. Рубаючи кого-, що-небудь, прокладати собі шлях. *В герці один супротив шести вирубався шаблею з лабет* [лабетів] *почту* (Іван Ле).

2. *перен., жарг.* Забуватися, відсторонюватися від реальності (у стані сильної втоми, сп'яніння і т. ін.). *Мені, мовляв, усе дозволено: .. вирубуватися у закордонних та вітчизняних ресторанах* (С. Процюк); *Денис кілька разів починав говорити.., та швидко починав забалакуватися і вирубався* (А. Кокотюха).

3. *тільки недок.* Пас. до **виру́бувати.** *Вирубувались і фактично винищувались в основному цінні породи дерев, особливо в Карпатах* (з наук. літ.); *В повітрі замигтіли палиці і межові кілки, які на совість вирубувались з твердого дерева* (М. Стельмах); * Образно. *На наших очах те, що так послідовно й люто вирубувалося і топталося, тепер "знову оживає і сміється знову"* (з наук.-попул. літ.).

ВИРУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вирува́ти.** *Почулося вирування води за кормою* (М. Трублаїні); *Внизу, у вируванні темної куряви, з гуркотом підстрибували скаженіючі плуги* (О. Гончар); *Знову побачив* [Петруня] *вирування вільного в городі життя, побачив весняне сонце, безмежне небо* (С. Васильченко).

ВИРУВА́ТИ, у́є, *недок.* 1. Утворювати вир, вири, крутитися, клекотіти. *Каламутна вода плигала на камінні, на глибинних місцях вирувала — несла жовту піну, траву, паліччя* (О. Десняк); *Море навколо нас. Воно біснується й вирує* (П. Тичина); // Нестримно рухатися, змінюючи напрямок, повертаючись то в один, то в другий бік (про вітер, полум'я і т. ін.). *Вирували вітри, ламали дерева, збивали молодий плід в садах* (К. Гордієнко); *Стрілянина вщухла, тільки приглушені голоси долітали звідти, де вирувало полум'я* (В. Петльований); * Образно. *Я напружено думав, а Береговенко уважно стежив за виразом мого обличчя, ніби намагався вгадати, які думки вирують в моїй голові* (Ю. Збанацький).

2. *перен.* Бурхливо рухатися великою масою; виявляти збудження, неспокій швидкими рухами, криками і т. ін. *Різномовна бурхлива юрба кипіла і вирувала, як на ярмарку проти Нового року* (З. Тулуб); *Над широкими дунайськими плавнями вирує хмара гайвороння* (М. Чабанівський); *Постоявши кілька хвилин, Максим спустився знову на Хрещатик. Безконечний людський потік вирував і клекотів* (І. Цюпа); *За годину майже все село, як бджолиний рій, вирувало, повнилося чутками, розпитуваннями, догадками* (І. Сочивець); // Протікати, відбуватися на повну силу. *Життя у камері вирувало, кипіло у ключ* (І. Багряний); *Уже струмлять по них* [гілках] *весняні соки, уже вирує приховане від людських очей життя* (Григорій Тютюнник); *Роль освіти важлива в такому суспільстві, де вирують політичні, соціальні та міжконфесійні пристрасті* (з публіц. літ.).

◊ **Кров кипи́ть (закипа́є, виру́є** *і т. ін.)* **/ закипіла (завирува́ла) [у жи́лах (у скро́нях)]** *див.* **кров.**

ВИРУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок., рідко.* Те саме, що **вирува́ти** 1. *Тут рай. Але недовго, поки не зіпсується погода. Коли ніяк не з'являється антициклон і все навкруги вирується, думаєш тільки про виживання* (із журн.).

ВИ́РУЛИТИ *див.* **виру́лювати.**

ВИРУ́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виру́лювати.** *Усі стежили за вирулюванням літака на злітну смугу* (з газ.).

ВИРУ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВИ́РУЛИТИ,** лю, лиш, *док.* 1. *що.* Виводити літак по землі перед зльотом або після посадки. *Механіки, підтримуючи за площину, вирулювали машину для зльоту* (Іван Ле); // *без прям. дод.* Їхати по землі перед зльотом або після посадки (про літак). *Задиханий, спітнілий, підбіг* [Максим] *до каси аеродрому саме в ту хвилину, коли літак вирулював на стартову доріжку* (Д. Ткач); *Потім дверцята літака зачинилися, машина почала вирулювати на старт* (О. Бердник).

2. *що, розм.* Керуючи кермом, стерном, виводити автомобіль, автобус і т. ін. на більш зручний чи потрібний шлях. *Ви його* [човен] *вирулюєте на середину протоки, ніс ятера не зачепив, а зачепили ви його, того ятера, веслом* (Остап Вишня); *Начальству ніколи не вгодиш... — скрушно думав шофер, вирулюючи машину на магістраль* (І. Рябокляч); // *без прям. дод.* Виїжджати на відкрите місце, зручніший шлях тощо (про автомобіль, автобус і т. ін.). *Танки, густо обліплені автоматниками, ніби комашнею, з гудінням, з ревом проскакували повз нашу автомашину, вирулюючи на дорогу* (Є. Доломан).

3. *перен., розм.* Виходити із складної ситуації, знаходити потрібне рішення. *Економіка потроху вирулює із кризи* (з газ.).

ВИРУЧА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вируча́ти.** *Батьківська "путівка у життя" — це не виручання дітей у складних життєвих ситуаціях, а передусім поради і настанови, завдяки яким людина вчиться бути людиною* (із журн.).

ВИРУЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВИ́РУЧИТИ,** чу, чиш, *док.* 1. *кого, що.* Визволяти кого-небудь із скрутного становища, допомагати кому-небудь у важких обставинах. *Помандрував* [дід] *у черкаські ліси до Залізняка, ходив з Гонтою виручати Умань* (О. Стороженко); *Трохи сутужно стало з хлібом: на картки дають його небагато, а на базарі не купиш тепер, але то нічого, — бульба виручає* (Б. Антоненко-Давидович); — *Рятуймо його, рятуймо! — І як стояла у платті, так і кинулася* [Марія] *в річку виручати*

свого чоловіка (А. Шиян); *Виручили його на цей раз прудкі ноги. Втік* (І. Цюпа).

2. *що, рідко.* Одержувати певну кількість грошей від продажу чого-небудь. *Ув один год я за самі сливи виручила 70 крб* (Панас Мирний).

ВИРУЧА́ТИСЯ, а́ється, *недок., рідко.* Пас. до **вируча́ти** 2. *Учасники економічного форуму висловили сумніви, що за вітчизняний товар виручаються адекватні кошти* (з газ.).

ВИ́РУЧЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **ви́ручити** 2. *У дядька Романа з'явилася ряба свиня. Він купив її на гроші, виручені за рибу* (К. Гриб); *Навесні купив би за виручені гроші цілий табун* (В. Малик); // **ви́ручено,** *безос. пред. Найближчими днями талановитим дітям-інвалідам Цюрупинського будинку-інтернату буде передано близько 15 тисяч гривень, які було виручено від благодійного продажу 200 декоративно-художніх композицій з дерева* (з газ.).

ВИ́РУЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́ручити.** *Єдиним шляхом виручення економіки із кризи уряд вважає значні інвестиції з-за кордону* (з газ.); *В. М. Рєпніна поширювала "Живописну Україну" з метою виручення коштів для викупу Шевченкових рідних із кріпацтва* (із журн.).

ВИ́РУЧИТИ *див.* **вируча́ти.**

ВИ́РУЧКА, и, *ж., розм.* 1. Дія за знач. **вируча́ти** 1. — *Пора і нам рушати. Дякую за зустріч, виручку в бою* (В. Кучер); — *Да, да, моя баба як у воду дивилась — усе надіялась, що від колективу прийде нам виручка* (М. Стельмах).

2. *рідко.* Те саме, що **ви́торг.** *Конон Семенович встав, забрав з шухлядки виручку і пересипав у гаманець* (С. Черкасенко); *Останніми днями в нього добра виручка. Серед мідяків і срібла виблискують три золоті п'ятірки* (А. Шиян).

△ **Валю́тний ви́торг <Валю́тна ви́ручка>** *див.* **ви́торг.**

◊ **(1) На ви́ручку (на по́міч),** *зі сл.* п р и х о д и т и, п о с п і ш а т и *і т. ін.* — щоб допомогти кому-небудь, врятувати когось. *На поміч прийшла Варвара, її спокійні рухи, з якими вона вешталась по хаті, .. поважне обличчя — все те навівало на паню Наталю спокій* (М. Коцюбинський); *Маруся навіть не відповідала. Знала, що буде так, як вона хоче. Стара .. прийде на поміч* (Г. Хоткевич); *Хотів був стрибнути з ліжка, бігти на виручку, та схаменувся: темно, ще наступлю на когось* (В. Близнець); *На Землі навіть найчерствіші люди йдуть на виручку в небезпеці* (О. Бердник); — *Ні, лікар якраз я, — знову кинувся на виручку лікар, — а він інженер* (П. Загребельний).

ВИРУША́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вируша́ти.** *Коли треба передати значення подорожування, поїздки, вирушання в подорож, слід уживати слово "дорога"* (з наук.-попул. літ.); *До вирушання потяга ще був час, тож чоловік вирішив підвищити свій культурний рівень — пройтися музеями* (із журн.).

ВИРУША́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВИ́РУШИТИ,** шу, шиш, *док.* Починати йти, їхати; виходити, виїжджати звідки-небудь або прямувати кудись. *Ясне було небо "в неділеньку вранці", коли хлопці з села вирушали* (Леся Українка); *Ті, хто вирушав на прощу до Києва, проходили пішки тисячі верст* (із журн.); *Вранці, коли піднялося сонечко, ми вирушили до річки* (Олесь Досвітній); *Тринадцятого вересня Перша Кінна вирушила походом на південь* (О. Гончар).

(1) Вируша́ти (руша́ти, пуска́тися *і т. ін.)* **/ ви́рушити (ру́шити, пусти́тися** *і т. ін.)* **у путь (у доро́гу)** — виходити, виїздити звідки-небудь або відправлятися кудись. — *Коли б швидше кінець! — голосно промовив він, рушаючи в дорогу* (М. Коцюбинський); *І знову зорі блідли, роса жемчужилася на травах, козаки снідали, кульбачили свої коні і пускалися в дальшу путь* (Б. Лепкий); *Ще тільки світає — рушаємо в путь, Бо ми — молоді альпіністи!* (І. Муратов); — *Наскидали* [купці] *старому харчів, лишив хтось рушник, щоб бідний дервіш у пустині міг до намазу умити руки, й подались у свою путь* (М. Коцюбинський); *Все-таки добре, що я рушила в дорогу пізніше, бо тепер погода встановилась* (Леся Українка); *В чорнім кожушку, В ухатій шапці хлопчик гостроокий Із батьком рушив у морозну путь, В оббитій повстю тулячись кибитці* (М. Рильський); *Вирушили в путь на світанку* (З. Тулуб).

◊ **(2) Ви́рушити в оста́нню путь** — померти. — *Прости мене, мій дорогий! — обняв* [Сурен] *Велесича, неначе той був добрим давнім другом. — Я так хворів, що вже збирався вирушити в останню путь...* (Василь Шевчук).

ВИ́РУШЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́рушити.** *Заплановано вирушення з Полтави о 7 годині 40 хвилин, прибуття до Києва — об 11 годині 47 хвилин* (з газ.); *Вирушення автобуса; Вирушення судна у плавання.*

ВИ́РУШИТИ *див.* **вируша́ти.**

ВИРУ́ЮЧИЙ, а, е. Який вирує. *Яків поспішав, і чим ближче підходив до мосту, тим чіткішим ставав шум вируючої води* (А. Шиян); *Слідом за старшим братом Микола ще підлітком пішов на завод, уперше крізь синь окулярів, крізь вічко братової печі побачив вируючий, як у надрах сонця, вогонь!* (О. Гончар); *Ми пливемо на хисткому кораблику материнської планети вируючим потоком буття до океану таємниці* (О. Бердник).

ВИ́РЯД, у, *ч., заст.* Одяг, обладунок і спорядження, перев. військові. *Троян і так знав, що німецькі втрати в людях рахувались сотнями, що знищено майже всю рівненську залогу і добру половину її технічного виряду* (У. Самчук); *Ще не доїхав до умовленого місця, як побачив трьох верхівців — Миколу Сильвестрова і двох чоловіків у червоноармійському виряді* (В. Шкляр).

ВИРЯДЖА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виряджа́ти.** *Флегонтові не сподобалось таке занадто щире панькання та виряджання молодого красуня* (І. Нечуй-Левицький); *Наше містечко щороку посилало туди* [в семінарію] *душ три-чотири, і для виряджання учнів уводився вже звичай, досить урочистий і зворушливий...* (С. Васильченко).

ВИРЯДЖА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВИ́РЯДИТИ,** джу, диш, *док.* 1. *кого.* Гарно, пишно вбирати, причепурювати кого-небудь або одягати в незвичний одяг. [С в і т и л к и і с в а ш к и:] *На нас сорочки з китайки. Нас мати виряджала, З скрині сорочку давала* (І. Нечуй-Левицький); *На другий день рано вирядив Милош свого побратима арнаутом і відправив його* (І. Франко).

2. *кого, що.* Споряджаючи, забезпечуючи потрібним для дороги, відправляти кого-, що-небудь звідкись, кудись. *Виряджаючи з дому Настю, Балабушиха гірко плакала* (І. Нечуй-Левицький); [М а л ь в а н о в:] *Та де ти пропадав, негідний, цілих три дні? Треба експедицію виряджати, а він десь ганяє...* (І. Кочерга); *А тут ще недостатки та нужда гіркая, що ні з чим і вирядити: ні сорочечки, ні одежинки годящої* (Марко Вовчок); — *П'ять карбованців здрав... Живцем здрав... Останні здрав... Казав, запишу... на казенний*

кошт вирядять (Панас Мирний); *Вирядили кілька підвод* [підвід] *на болота до стогів* (М. Шеремет).

3. *кого.* Проводжати кого-небудь при від'їзді кудись. *Біля вагонів, чекаючи паровозного гудка, товпилися ті, хто виряджав рідних, друзів, знайомих* (І. Кириленко); *Повість розповідала про молоду дівчину, що вирядила свого милого на фронт* (Я. Качура).

4. *кого, розм.* Проганяти, випроваджувати кого-небудь, примушувати піти звідкись. *Чоловіків виряджали з хати, щоб ніхто чужий не потрапив у хату, бо міг би наврочити паску* (з наук.-попул. літ.); *Він гнівно брязкає по столу кулаком, ладен вирядити сина з хати* (К. Гордієнко); *Храпков ладен був мовчати до завтра й мовчки, без єдиного слова вирядити з кімнати цього небажаного йому відвідувача* (Іван Ле).

Збира́ти (виряджа́ти) / зібра́ти (ви́рядити) в путь (в доро́гу) *див.* **збира́ти.**

◊ **(1) Виряджа́ти в світ** *кого* — відправляти кого-небудь у самостійне життя, даючи необхідні знання, навички. *Дочекався я Свого святонька, Виряджала в світ Мене матінка* (С. Руданський); *Лисиця дітей доглядала Як слід. Лисиця дітей виряджала У світ* (Л. Первомайський); *Минає рік, минає два, минає десять літ — і школа двері одкрива і виряджа у світ* (М. Упеник).

ВИРЯДЖА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ВИ́РЯДИТИСЯ,** джуся, дишся, *док.* 1. Гарно, пишно вбиратися, причепурюватися або одягатися в незвичний одяг. *Швидко метнувся до шафи, повикидав звідти бабусин одяг і почав виряджатися* (Л. Смілянський); *З усього було видно, що так вишукано вона виряджалась не на роботу* (Ю. Збанацький); *У кімнаті стала* [Галя] *вбиратися. І що то вирядилася — хороше та прехоро́ше!* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Я ледве впізнаю .. Стьопу-бригадира, що вирядився в старий, геть виношений трофейний кітель* (О. Гончар).

2. Відповідно приготувавшись, спорядившись, відправлятися куди-небудь. [Н е д о р о с т о к:] *Так отак-то, люди добрі! Наказано, заповідано всім у військо виряджатись!* (С. Васильченко); *Оглядали один одному речі — чи не забули що; міркували за погоду, звідки вітер і інші дрібниці, що так захоплюють кожного мисливця, коли він виряджається на полювання* (Олесь Досвітній); *Зараз по обіді Добриловський вирядився в дорогу і заїхав по дорозі до старого Панасенка* (І. Нечуй-Левицький).

3. *тільки недок.* Пас. до **виряджа́ти.**

ВИ́РЯДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́рядити.** *Врочистий, виряджений, в суконних штанах, юхтових чоботях, .. пастух вертався з виставки* (К. Гордієнко); *Виряджена поглядом Марії Йосипівни, дівчина аж на шляху оглянулася* (Іван Ле); // **ви́ряджено,** *безос. пред. Дня 30 квітня Кочубея, Іскру й усіх заплутаних у донос, крім Осипова, виряджено в кайданах у Смоленськ* (Б. Лепкий); *Жінку з малими дітьми виряджено до сусідів, бо має відбутися чоловіча розмова* (Ю. Хорунжий).

ВИ́РЯДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́рядити.** *Вирядження молодого — початок кульмінаційного весільного обряду — посаду молодих, який мав санкціонувати шлюб. Виряджала молодого мати, напинаючи на нього вивернутий вовною наверх кожух* (з наук. літ.); *У 1832 р. на колишній Гетьманщині відбувся примусовий набір кількох тисяч дівчат і вирядження їх на Кубань: це було зроблено зумисне з огляду на недостачу жінок на Кубані* (з наук. літ.).

ВИ́РЯДИТИ *див.* **виряджа́ти.**

ВИ́РЯДИТИСЯ *див.* **виряджа́тися.**

ВИРЯТО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вирято́вувати.** *У творчості письменника проявляється заклик до порятування людської особистості від розпаду та нівелювання* (з навч. літ.).

ВИРЯТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́РЯТУВАТИ,** ую, уєш, *док., кого, що.* Допомагаючи, відводити кого-, що-небудь від небезпеки, визволяти з важкого, скрутного становища. [Я к і в:] *Хазяїн попався мені катюга! Ох скільки він сили з мене взяв, аж страшно згадать!.. Мене двічі з петлі вирятовували...* (М. Кропивницький); *З незручної ситуації всіх вирятовує Розалія. Вона запитує, чи можна подавати десерт* (М. Слабошпицький); *Охрім був чоловік такий добрячий; аби кого побачив у біді, зараз вирятує* (Марко Вовчок); *Ганна вирятувала* [з багнюки] *спершу його самого, потім його чоботи* (С. Васильченко); *Оглядається — її хата в огні. Летить боржій, але з вогню вже не в силі нічого вирятувати* (А. Крушельницький).

ВИРЯТО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВИ́РЯТУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *док.* Позбавлятися небезпеки, виходити з важкого, скрутного становища. — *Коли Бог судив йому згинути, то ми проти того нічого не врадимо: коли ж ні, то й так він врятується з пащі лютого ворога* (І. Франко); *Вірменин переходив кладкою, і його забрало. З тяжкою бідою чепивсь мотуза, що йому підкинули, і він вирятувався, але такий мокрий як хлющ* (А. Чайковський); *Він мусить з цього вирятуватися, мусить видертися з цих проклятих .. лабет* [лабетів] (І. Багряний).

ВИ́РЯТУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́рятувати.** *З садка виводили вирятуваних від пожежі жінок і дівчат* (Б. Лепкий); *На непогорілих .. вулицях валялись вирятувані діжки, скрині, кочерги, свитки* (В. Винниченко); *Вирятуваний з тяжкої депресії, відчуваючи, як серце його наливається силою, вернувши втрачену віру, він намагався не думати про братів, боявся ту віру згубити* (І. Багряний); // **ви́рятувано,** *безос. пред. Добрячий Андрій Карпович великодушно простить, і... автомобіль вирятувано* (В. Винниченко).

ВИ́РЯТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́рятувати.** *Йому, гордому бояринові, .. важко було прилюдно віддавати подяку за вирятування доньки мужикові* (І. Франко); *Вони виставили варту, поставили кулемети, а інші, навпаки, розклали вогнища й ставали табором, бо вирятування награбованого добра з такої ситуації — то довга пісня, далебі* (І. Багряний).

ВИ́РЯТУВАТИ *див.* **вирято́вувати.**

ВИ́РЯТУВАТИСЯ *див.* **вирято́вуватися.**

ВИРЯЧА́ТИ *див.* **виря́чувати.**

ВИРЯЧА́ТИСЯ *див.* **виря́чуватися.**

ВИ́РЯЧЕНИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. пас. до **ви́рячити.** *Жах пройняв її наскрізь і пришпилив до одвірка. Вирячені очі застигли на стрісі* (Б. Антоненко-Давидович); *Я тільки бачив вирячені на мене з подиву очі хлоп'ят, їхні витягнуті обличчя й розкриті роти* (Л. Смілянський); // **ви́рячено,** *безос. пред. Проходячи повз лісове болітце, я шкірою відчув, що на мене вирячено сотні немигаючих жаб'ячих очей* (із журн.).

2. *у знач. прикм.* Дуже опуклий (про очі). *Зелена жаба, притаївшись у рясці біля берега, втупила вирячені очі в людину, яка жадібними ковтками пила воду* (О. Донченко);

Якусь мить дивився [Кутузов] *виряченими, банькатими очима й торсав свого чуба* (І. Багряний);

ВИ́РЯЧЕНО, *розм.* Присл. до **ви́рячений.** *Ця суха, в'яла й спокійна звичайно людина раптом підскочила, немов її гадюка вкусила, і, ставши на ноги, розлючено й вирячено визвірилась і закричала: — Слухайте! Я вас прошу кинути ці жести п'яної баби в шинку...* (М. Івченко); *Бачив замерзлі людські очі, що дивилися вирячено: світлі круглі тіла, що літали довкола мене, як перелесники* (Валерій Шевчук).

ВИ́РЯЧИТИ *див.* **виря́чувати.**

ВИ́РЯЧИТИСЯ *див.* **виря́чуватися.**

ВИРЯЧКУВА́ТИЙ, а, е, *розм.* 1. Який дуже видається назовні, опуклий більше, ніж звичайно (про очі); витрішкуватий. *Пан Хоцінський блискотів сірими вирячкуватими очима на молоду* (І. Нечуй-Левицький); *Вона була маленька, тонісінька, вертлява, з дрібненьким гостроносим обличчям .. і сірими вирячкуватими очима* (Ю. Збанацький); *Доброчин помітив у його немолодих вирячкуватих очах насторогу* (І. Білик).

2. Який має такі очі. — *Одягайся, друже, — наказав вирячкуватий лікар* (О. Донченко).

ВИРЯЧКУВА́ТІСТЬ, тості, *ж., розм.* Властивість за знач. **вирячкува́тий.** *При гіперфункції щитоподібної залози внаслідок підвищення збудливості нервової системи простежуються надмірна дратівливість, дрижання кінцівок, вирячкуватість* (з наук. літ.).

ВИРЯ́ЧУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **виря́чувати.** *Хронічне отруєння ретинолом супроводжується втратою апетиту, збільшенням печінки, вирячуванням очей* (з наук. літ.).

ВИРЯ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *рідше* **ВИРЯЧА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.,* **ВИ́РЯЧИТИ,** чу, чиш, *док., що, розм.* Широко розплющувати (очі). *На нижній сходинці церковних сходів стояв голомозий і босий ідіот, крутив круглою головою та вирячав очі* (Ю. Мушкетик); *Він* [сурмач] *усе грав та грав, надимаючи щоки .. та вирячивши очі так, що, здавалось, вони ось-ось вискочать з лоба* (М. Коцюбинський); — *Ти чого баньки вирячив? — гукнув він і, перш ніж кіт оговтався, стусонув його кулаком* (В. Підмогильний).

◊ **Ви́тріщити (ви́валити, ви́рячити, ви́лупити, ви́балушити** *і т. ін.)* **/ витріща́ти (вива́лювати, виря́чувати, вилу́плювати, вибалу́шувати** *і т. ін.)* **о́чі (баньки́,** *рідко* **бульки́)** *див.* **витріща́ти.**

ВИРЯ́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *рідше* **ВИРЯЧА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *недок.,* **ВИ́РЯЧИТИСЯ,** чуся, чишся, *док., розм.* 1. Широко розплющуватися (про очі). *Брови насупились, очі вирячились, — трохи він* [становий] *ними вогню не креше* (Панас Мирний); *Очі полізли на лоба, вирячилися.., але зусиллям волі Пампушка примусив себе проковтнути нелюдський наїдок* (О. Ільченко).

2. Широко розплющувати (очі). — *Не я, не я, чого вирячаєтеся. Я спав. Нехай он Пилип скаже. Пилип мовчав, мовчали й інші рибалки. Бо ж і справді не знали, хто вбив отамана* (Ю. Мушкетик); *Я вирячився; уста мої розкрилися, як у глухонімого* (Л. Яновська); — *Не радився!! — вирячився Бубон. — Як же можна брати на себе таку річ?* (В. Земляк); // *на кого — що.* Широко розплющивши очі, дивитися на кого-, що-небудь. [Л і з а:] *Чого ти на мене вирячився! Давно бачив?* (І. Кочерга); *Староста вирячився на Удовенка своїми косими, набряклими від злості очима* (Д. Бедзик).

ВИС, у, *ч., спорт.* Вправа на брусах, перекладині і т. ін., під час якої тіло гімнаста набирає висячого положення. *Вис досить часто входить у довільні програми гімнастів старших розрядів* (із журн.); // Висяче положення тіла гімнаста. *Положення вису й упору звичайно фіксується на прямих руках, спуск у вис виконується довільно* (з навч. літ.).

ВИ́САДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́садити** 1, 2, 4. *Молоді каштани, висаджені понад тротуаром, сягали кронами якраз до луток* (Ю. Смолич); *Лежав у річці висаджений у повітря нашими партизанами міст з німецьким вантажним поїздом* (О. Донченко); *Пішов батяр за привидом просто до його камениці, що стояла запущена, з висадженими вікнами й дірявим дахом* (Ю. Винничук); // **ви́саджено,** *безос. пред. Ешелон загнано в глухий тупик між іншими поїздами, що спинились тут мовби довіку, бо залізничний міст на Дністрі висаджено в повітря і ходу далі нема* (Б. Антоненко-Давидович).

ВИ́САДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́садити** 1, 2, 4. *Будуть проведені титанічні роботи щодо відновлення та висадження нових лісів, щодо збереження унікальної краси Карпат* (О. Бердник); *Кожен брусок толу розраховано — на висадження мосту стільки-то треба, на водокачку — стільки-то* (М. Стельмах).

ВИСА́ДЖУВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до висаджування. *Для саджання картоплі на великих площах частіше за все застосовують висаджувальний апарат* (із журн.); *Досліджено способи та засоби запобігання вигорянню шпурових зарядів задля безпеки висаджувальних робіт у вугільних шахтах* (з наук.-техн. літ.).

ВИСА́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виса́джувати** 1, 2, 4. *Картоплесадильні машини розраховані на висаджування бульб середньої величини* (з наук. літ.); *У гірничій промисловості та у військовій справі застосовують теплову дію струму для висаджування мін* (з навч. літ.).

ВИСА́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́САДИТИ,** джу, диш, *док.* 1. *кого, що.* Допомагати або давати можливість кому-небудь вийти, зійти на землю (з автомобіля, поїзда, судна і т. ін.). *Карета за каретою під'їздила аж під самі двері церковні, лакеї прискакували і відчиняли дверці, висаджували .. дам* (І. Франко); — *Якщо не помиляюсь, ви — мати тракториста Пилипа Кравця?.. Я колись його підвозив із емтеес. Здається, тут висаджував* (М. Руденко); [Л а з а р е в:] *В такому випадку прошу вас записати до корабельного журналу: лейтенант Лазарев просить висадити його на берег* (О. Довженко); // Примушувати кого-небудь вийти, зійти на землю, залишаючи щось (автомобіль, поїзд, судно і т. ін.). *Невже вартовий не впізнав його? Ні, впізнав і наказує висадити з кузова двох розвідників* (В. Кучер).

2. *що.* Викопавши, вийнявши рослини із землі, садити в іншому місці. *Листя того бузку не їсть жодне з копитних, і саме тому Іван Тимофійович сміливо висаджує бузки вподовж шляхів* (О. Гончар); *Хтось вистелив* [могилку] *дерном і висадив квіти: Гвоздика і мак...* (І. Нехода); // Садити що-небудь повністю або в певній кількості. *Розпочинають висаджувати картоплю за прогрівання ґрунту на глибині 10–12 см до 8–10 °C* (з навч. літ.).

3. *кого, що, розм.* Піднімаючи, поміщати кого-, що-небудь десь, на чомусь. *Вони* [бійці] *мовчки висаджували вантаж на плечі один одному і, горблячись під важкою ношею, рушали далі* (О. Гончар); *Зав'язав він в'язку .. і ледве висадив*

на плечі (В. Стефаник); *У мене закрутилась голова, друзі, пам'ятаю, висадили мене на машину* (Ю. Яновський).

4. *що, розм.* Вибивати, виламувати, знищувати і т. ін. сильним ударом, вибухом що-небудь. *Двоє гайдуків почали були висаджувати двері* (Л. Смілянський); *Наші міношукачі влаштовані так, що вони запалюють і висаджують будь-яку міну на відстані близько півкілометра перед машиною* (В. Владко); — *Народ висадив браму і проломив стіну!* — *крикнули в палаці* (І. Нечуй-Левицький); *Маруну схопив дрючок, з розгону вдарив у вікно і висадив його* (М. Чабанівський).

(1) Виса́джувати / ви́садити в пові́тря — нищити, руйнувати перев. вибуховою речовиною, міною і т. ін. що-небудь. *Справжнім успіхом в операції було те, що баржу висадили в повітря і вона затонула* (А. Хижняк); **(2) Виса́джувати / ви́садити деса́нт** — спускати на землю війська з літаків або суден. *Дредноути та наддредноути підходили з моря до цих узбереж, палили з гармат багатодюймових, висаджували десанти...* (О. Гончар).

◊ **Ви́бити (ви́садити) з сідла́** *(заст.* **з кульба́ки)** *див.* **вибива́ти; Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **хто на сто ко́ней ви́садив** *див.* **хто**[1].

ВИСА́ДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВИ́САДИТИСЯ,** джуся, дишся, *док.* 1. Виходити, сходити на землю, залишаючи транспорт (автомобіль, поїзд, судно і т. ін.). *Бійці 44-ї дивізії висаджувались на станції Гомель з ешелонів, шикувались у колони й похідним порядком вирушали на Київ* (С. Скляренко); *Острів цей, куди ми висадились, зовуть городищем* (О. Стороженко); *Крайнєв і його друзі одного ясного ранку висадилися з вагонів у маленькому місті за Уралом* (В. Собко); // Спускатися на землю (про морський, повітряний десант). *Над літаками тріпотіли червоні прапорці. То висаджувався повітряний десант* (М. Трублаїні).

2. *тільки недок.* Пас. до **виса́джувати.** *Вирощена в горщечках розсада овочів висаджується у відкритий ґрунт* (з наук. літ.).

ВИ́САДИТИ *див.* **виса́джувати.**

ВИ́САДИТИСЯ *див.* **виса́джуватися.**

ВИ́САДКА, и, *ж.* Дія за знач. **виса́джувати і ви́садити** 1, **виса́джуватися і ви́садитися** 1. *Прекрасне і дивне видовище висадки повітряного десанту розгортається на широкому, рівному полі* (Ю. Яновський); *Висадка на іншу планету — не жарт!* (В. Владко).

ВИ́САДКИ, ів, *мн. (одн.* **ви́садок,** дка, *ч.).* Коренеплоди або деякі сільськогосподарські рослини, збережені взимку і висаджені в ґрунт для одержання насіння. *Зелена піддимка розрослася, як зелене руно; висадки пішли в кущі, а цибуля погналась в стрілки* (І. Нечуй-Левицький); *Тут на тлустій землі врівень з людиною ростуть .. бурякові висадки* (М. Стельмах); *Своя нивка, свій городчик наперед веселять око: отам буде просо, отам буряки, отут ростимуть висадки* (Ю. Мушкетик); * Образно. *Не один за голову вхопився, як почув, що заручена... А про що раньше* [раніше] *думали?.. Дівчина й на висадки переросла б, а вони й не подумали б* (Ганна Барвінок).

ВИ́САДОК *див.* **ви́садки.**

ВИ́САЛИТИ *див.* **виса́лювати.**

ВИСА́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **виса́лювати.** *На добре висалюване деко кладуть напівготові голубці, які допікають на помірному вогні* (з навч. літ.).

ВИСА́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виса́лювати.** *При смаженні пісної телятини не треба забувати про висалювання сковороди — інакше м'ясо пригорить або буде сухим* (із журн.).

ВИСА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВИ́САЛИТИ,** лю, лиш, *що.* Змащувати салом чи смальцем яку-небудь поверхню. *Перед приготуванням печені деко треба добре висалити* (з навч. літ.).

ВИСА́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **виса́лювати.** *Сковорода висалюється перед смаженням котлет, щоб на них не утворювалася суха кірочка* (із журн.).

ВИ́САПАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́сапати.** *Обліковець, обернувши кашкета задом наперед, похапцем відмахує сажнем висапану площу* (В. Бабляк); *Витка квасоля по тичках переповзала на помідори, солодко віяло висапаним бур'янцем і розсипаною з мішка селітрою вздовж велосипедного сліду* (Є. Пашковський); // **ви́сапано,** *безос. пред. На початок липня всі поля цукрових буряків у фермерських господарствах району було висапано й оброблено хімікатами від шкідників* (з газ.).

ВИ́САПАТИ *див.* **виса́пувати.**

ВИ́САПАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., розм.* Віддихатися, перевести подих. *Воюючі сторони .. старались висапатися, успокоїтися* [заспокоїтися] (І. Франко); *Кирило й Василь перед тим ліском стали, щоби коні висапалися трохи* (Б. Лепкий).

ВИСА́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виса́пувати.** *Ділянки бур'янів знищують шляхом приорювання, дискування, перекопування, висапування, механічного виривання з корінням, обкошування* (з навч. літ.); *За учнями шкіл закріплено поливання саджанців, висапування бур'янів, охорону від знищення саджанців, зокрема худобою* (із журн.).

ВИСА́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́САПАТИ,** аю, аєш, *док., що.* Зрубувати в землі, дістаючи коріння сапою (звичайно про бур'ян). *Дерзке коріння пирію глибоко та міцно вростає в землю, і треба доброї сили, щоб висапувати його геть чисто* (Л. Яновська); // Очищати від бур'яну грядку, город, поле і т. ін. за допомогою сапи. — *Скільки ж ви висапуєте? Жінки переглянулись.* — *Та по двадцять п'ять сотих* (О. Сизоненко).

ВИ́СВАРЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́сварити.** *Явдоха знову промовчала, і перший раз у житті пішов Павло на роботу не висварений та не вилаяний жінкою* (Григорій Тютюнник); // **ви́сварено,** *безос. пред. Мене публічно ображено, незаслужено висварено — що лишається робити, як не йти з роботи?* (з газ.).

ВИ́СВАРИТИ *див.* **висва́рювати.**

ВИ́СВАРИТИСЯ *див.* **висва́рюватися.**

ВИСВА́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВИ́СВАРИТИ,** рю, риш, *док., кого, що.* 1. Різко висловлювати кому-небудь своє незадоволення, обурення його поведінкою. *Гарний керівник не стане виділяти улюбленців, карати за ініціативу, нейтралізувати яскравих, не буде соромити і висварювати колектив за несподівані провали* (із журн.); *Крутонув* [Павло] *так, що динамка заскреготіла, як скажена, і поперегорали лампочки. Павла висварили і більше до техніки не пускали* (Григорій Тютюнник); *Аліна не посміялася з анекдотичного листа, навпаки, висварила подругу за черствість* (В. Дрозд); — *Висвари його добряче,* — *гарячкував начальник мехколони* (О. Лупій).

2. Здобувати, відвойовувати кого-, що-небудь за допомогою сварки. *Недарма кажуть, що вона й чоловіка свого — Карпа висварила собі у дівчат* (В. Земляк); * Образно. *Сьогодні сонце висварило в осені ще один погожий день* (М. Стельмах).

ВИСВА́РЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ВИ́СВАРИТИСЯ,** рюся, ришся, *док.* Сваритися протягом певного часу, виливаючи все своє незадоволення, злість. *Ніхто в селі стільки не висварювався, як вона, і ніхто стільки разів не ходив на прощу, як вона* (із журн.); — *Войцехова рано була десь там на хрестинах, вернула аж об одинадцятій .. Потім поки висварилася з чоловіком, потім поки розпалила огонь і зварила бульби до борщу, то й перша минула* (І. Франко); // *тільки док.* Закінчити, перестати сваритися. — *Чого вам треба? — спитала вона згодом, коли Ганський, висварившись, сів віддалік на край лави* (Н. Рибак).

ВИ́СВАТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́сватати.** *Дівчина, поки не висватана, не носить спідницю. Бувало, що і до 25 років дівчина ходила в сорочці з поясом (мотузочкою)* (з переказу); *Онучки Ярославові, доньки улюбленого сина, теж у ранньому дитинстві були висватані за чужинців* (з наук.-попул. літ.); *Висватана дівчина з моменту сватання вважалася зарученою, що, проте, не створювало для неї обов'язку брати шлюб* (із журн.); // **ви́сватано,** *безос. пред. Русько-візантийські* [візантійські] *відносини .. зміцнені були шлюбом: за Всеволода Ярославича висватано візантийську* [візантійську] *царівну* (М. Грушевський).

ВИ́СВАТАТИ *див.* **висва́тувати.**

ВИСВА́ТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **висва́тувати.** *Висватування героїні за немилого претендента, як і в "Наталці", відбувається у відсутності героя* (М. Зеров); *Звичай висватування дівчиною за себе парубка особливо яскраво описаний Бопланом: "Закохана дівчина заходить до хати парубка (якого любить), коли сподівається застати вдома батька, матір і самого обранця. Зайшовши до покою, вона вихваляє того, хто вразив її серце"* (з наук. літ.).

ВИСВА́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́СВАТАТИ,** аю, аєш, *док., кого.* 1. Просити, домагатися у батьків згоди на одруження з їхньою дитиною через старостів чи взагалі посередників, здійснюючи обряд сватання. *Вернулися Люде* [люди] *з рушниками, з святим хлібом обміненим .. Таку кралю висватали, Що хоч за гетьмана, То не сором* (Т. Шевченко); *Старші брати висватали йому десь у сусідньому селі багату наречену* (Ю. Збанацький).

2. *за кого, кому.* Знаходити для кого-небудь наречену або нареченого, одержавши згоду на одруження. *"Милостивець і меценат" братських спудеїв* [Іов Борецький] .. *вызвавсь, одначе, сам висватати своєму улюбленцю пишну патриціанку* (М. Грушевський); — *За кого зможе вона в наш час висватати дівчину з освітою, але без грошей? Хіба що за вдівця з купою дітей...* (Ірина Вільде); — *Ми тебе тут і оженимо, — жартує Яресько .. — Вкраїночку таку висватаємо, що ну!* (О. Гончар).

3. *перен., розм.* Пропонувати кому-небудь зайнятися чимось, взяти участь у якійсь справі і т. ін. — *Якраз оце висватую Грицька .. — А за кого ж? — Поки що за кооперацію, — сказав Діденко. — Агітую на курси Грицька* (А. Головко).

ВИ́СВЕРДЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́свердлити.** *Знищення звичайного бурякового довгоносика на старих бурячищах проводять в основному в напрямних і крайових канавках та висвердлених у них колодязях* (з наук. літ.); *Серед знахідок — добре відшліфований молот із висвердленим отвором для дерев'яної рукоятки, крем'яні ножі та наконечники списів* (з наук.-попул. літ.); // **ви́свердлено,** *безос. пред. У верхню головку шатуна для зменшення тертя запресована бронзова втулка, в якій висвердлено отвір для змащення* (з наук.-техн. літ.).

ВИ́СВЕРДЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́свердлити.** *Під час роботи використано такі інструменти: паяльник (для припаювання діодів, резисторів і проводів), канцелярський ніж (для зачищення проводів), свердло (для висвердлення дірок під діодні патрони), запальничка, пінцет* (із журн.); *Сейф для монтажу в стіну містить високоточну кодову механіку і замок для ключа з подвійною борідкою; його верхній захисний шар виготовлений з марганцевої сталі і захищає замок і дверцята від висвердлення* (з мови реклами).

ВИ́СВЕРДЛИТИ *див.* **висве́рдлювати.**

ВИСВЕ́РДЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **висве́рдлювати.** *При складанні частин коліс візка був вироблений шканцевий спосіб з'єднання — за допомогою висвердлювання круглих отворів та вставлення в них дерев'яних шунтів* (з наук. літ.).

ВИСВЕ́РДЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́СВЕРДЛИТИ,** лю, лиш, *док., що.* Свердлячи, робити отвір, заглибину в чому-небудь. *Той сидів на дровітні й дротом висвердлював у бузиновому цурпалку дірочку* (К. Гриб); *Гена висвердлював дірочки для шурупів, коли до нього підійшов Радар* (Г. Усач); * Образно. *Сердита прозелень панських очей висвердлює рештки гідності з обличчя Пігловського* (М. Стельмах).

ВИСВЕ́РДЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **висве́рдлювати.** *Отвори для розеток і вимикачів висвердлюються дрилем, а штроби під проводку прокладають вручну* (з навч. літ.).

ВИ́СВИСНУТИ, ну, неш, *док., розм.* Однокр. до **висви́стувати.** *А і сів на коня, та і висвиснув* (Сл. Гр.).

ВИ́СВИСТ, у, *ч.* Дія за знач. **висви́стувати** і **ви́свиснути,** а також звуки, утворювані цією дією. *Тільки увійшов Яків в гущавину кущів, як ліс несподівано гогонув: галас, вигуки, висвисти з усіх кінців* (С. Васильченко); *З висвистом крутилося розмальоване коло* (О. Гончар); *Притихли далі охололі, І висвист птичого крила Затих над хвилею* (М. Вінграновський).

ВИ́СВИСТАТИ *див.* **висви́стувати.**

ВИ́СВИСТІТИ *див.* **висви́стувати.**

ВИСВИ́СТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **висви́стувати,** а також звуки, утворювані цією дією. *Збентежена й нерухома, я вже не чую ні шуму вітру, ані висвистування дротів на вулиці* (О. Гуреїв); *Ось така ніч серед океану сама пробуджує в душі неспокій, чимось тривожить висвистування вітру в безмірах темряви* (Ю. Логвин).

ВИСВИ́СТУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́СВИСТАТИ, ВИ́СВИСТІТИ,** ищу, истиш, *док.* 1. *тільки недок.* Раз у раз свистіти, раз у раз видавати свист. *Василь, збиваючи чорнобиль, висвистував* (Панас Мирний); *Як почав я свистіти* [у свисток], *мати аж за голову бралася: — Та годі тобі висвистувати!* (Є. Кравченко); // Раз у раз утворювати свист, проходячи крізь вузький отвір під тиском. *В грубі стиха почав висвистувати вітер, щодалі гучніш і гучніш* (С. Черкасенко); *Тим часом у чайнику почало висвистувати, шуміти*

й булькотати (О. Гуреїв); // Час від часу утворювати свист під час дуже швидкого руху (про маси повітря). *Різкий північно-східний вітер .. шарудить очеретами, пронизливо висвистує в гаях* (З. Тулуб).

2. *що.* Відтворювати свистом яку-небудь мелодію. *Валентин Модестович ішов, заклавши руки за спину, тихо висвистуючи щось ліричне* (Ю. Шовкопляс); *Він вистукав* [щітками] *і висвистів з надзвичайною вправністю ще один мотив, потім раптом почав швидко чистити мені черевики* (Л. Смілянський).

3. *тільки недок.* Співаючи, видавати свист (про птахів). *Соловейко висвистував, і здалека долітали веснянки слобожанських дівчат* (О. Стороженко); *Висвистували дрозди, ластівки, синьо зблискуючи перед очима* (П. Загребельний).

4. *тільки недок.* Раз у раз утворювати свист, різко розсікаючи повітря (про який-небудь предмет). *Кулі тонко і протяжно висвистували над головами* (О. Десняк); *Гостра коса аж висвистує — так не терпиться дідові докосити останню ручку і, нарешті, спочити* (В. Симоненко).

ВИ́СВІЖИТИ *див.* **висві́жувати.**

ВИ́СВІЖИТИСЯ *див.* **висві́жуватися.**

ВИСВІ́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́СВІЖИТИ,** жу, жиш, *док, що.* Робити свіжим. *Цей препарат висвіжує повітря в приміщенні з неприємним запахом* (з мови реклами); *Гості нанесли з собою холодного свіжого повітря і неначе висвіжили хату* (І. Нечуй-Левицький).

ВИСВІ́ЖУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВИ́СВІЖИТИСЯ,** житься, *док.* Робитися свіжим. *Повітря висвіжилось, виповнилось холоднуватими пахощами нічних квітів* (О. Гончар); * Образно. *Було, й блукає та блукає* [мати], *доки голова провітриться та висвіжиться од такої страшної кривди* (І. Нечуй-Левицький).

ВИ́СВІТИТИ *див.* **висві́чувати.**

ВИ́СВІТИТИСЯ *див.* **висві́чуватися.**

ВИ́СВІТЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́світлити.** *Аж відчинилася брама, висвітлена променистим сяйвом місяця* (Іван Ле); *Мружилися до висвітленого літнього неба білі собори* (П. Загребельний); *Його* [А. Міцкевича] *відносини з декабристами взагалі — дуже цікава, та ще й досі не цілком висвітлена сторінка* (М. Рильський); // **ви́світлено,** *безос. пред. У дисертації висвітлено процес створення перших масових громадських природоохоронних товариств і організацій в Україні, їх зміст і форми діяльності* (з наук. літ.).

ВИ́СВІТЛЕНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість і стан за знач. **ви́світлений.** *Збалансованість інформації, як зазначають радіокомпанії, прямо залежить від рівня суспільного інтересу до певної події та рівня її висвітленості в ефірі* (із журн.).

ВИ́СВІТЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́світлити** 2. *Тарас завжди цікавився історичним минулим України. В друкованих джерелах про це було мало, і не завжди вони давали вірне висвітлення подій* (О. Іваненко); *Вивчення народу ведеться шляхом висвітлення конкретних питань етнічної історії, побуту, матеріальної і духовної культури* (з наук. літ.).

ВИ́СВІТЛИТИ *див.* **висві́тлювати.**

ВИ́СВІТЛИТИСЯ *див.* **висві́тлюватися.**

ВИСВІ́ТЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **висві́тлювати.** *Для того, аби розтлумачити широким масам громадськості певну проблему, журналістам потрібно самим розумітися на висвітлюваних питаннях* (з публіц. літ.); *Судовий процес, активно висвітлюваний у пресі, привернув увагу громадськості* (із журн.); // **висві́тлювано,** *безос. пред. На уроках висвітлювано засоби художньої творчості: влучні й мальовничі епітети, вдалі метафори й усі допоміжні засоби художньої мови* (із журн.).

ВИСВІ́ТЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **висві́тлювати.** *Окремі фарби, як, наприклад, кіновар, перекривають площину досить щільним шаром, здебільшого без висвітлювання білилом, що надає кольорові інтенсивності* (з навч. літ.).

ВИСВІ́ТЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́СВІТЛИТИ,** лю, лиш, *док.* 1. *кого, що.* Світячи або спрямовуючи куди-небудь світло, робити видним кого-, що-небудь; висвічувати. *Сонце висвітлювало червоний дах сусіднього будинку* (В. Дрозд); *Троє чи четверо поліцейських шаруділи ліхтарями в сутінках, бігаючи подвір'ям і коли-не-коли висвітлюючи на даху полотнище* (М. Малиновська); *Ліхтариком з рукава модної "комендантської" сукні Труда висвітлила спочатку важкі черевики* (Іван Ле).

2. *що, перен.* Робити відомим, пояснювати, роз'яснювати, розкривати що-небудь. — *І ви стали висвітлювати роль Троцького в Жовтневій революції?* (Б. Антоненко-Давидович); *В журналах вона .. читала наукові розвідки, які по-новому висвітлювали те або інше питання в науці чи літературі* (О. Донченко); // Зображаючи, показувати що-небудь, робити зрозумілим (у літературі, мистецтві). *Твори І. Карпенка-Карого на історичну тему правдиво висвітлювали героїчну історію українського народу* (з навч. літ.).

ВИСВІ́ТЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ВИ́СВІТЛИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Ставати видним від спрямованого світла. *Ранково висвітлюючись на скелястих своїх кряжах, воно* [місто] *мовби дослухається до якогось іншого життя* (О. Гончар).

2. *перен.* Ставати відомим, зрозумілим. *Висвітлюються приспані злом імена, виходять з тіні призабуті твори* (з наук.-попул. літ.); *Як блискавкою, висвітлився весь складний клубок інтриг, таємниць, жертвою яких став і він* [Юсуп] (Іван Ле).

3. *тільки недок.* Пас. до **висві́тлювати.** *Ці люди .. жили якось на відчепі, ніби на далекому острівці, і кожна деталь "позаострівного" життя широко висвітлювалася ними* (Іван Ле); *Олена знала, як добре звучать у горах закордонні радіостанції, де всі питання, які непокоять батьків, висвітлювались зовсім по-іншому* (Є. Кононенко).

ВИ́СВІЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́світити.** *На горі яскраво спалахнули бані собору, висвічені присмертним світлом вечірнього сонця* (із журн.); *Увага вболівальників якусь мить була прикута до табло, на якому був висвічений рахунок матчу* (з газ.); // **ви́свічено,** *безос. пред. У нарисі про Києво-Могилянську академію викладено короткий історичний опис її виникнення, розвитку, висвічено постаті діячів, які сприяли її започаткуванню та розквіту* (з навч. літ.).

ВИСВІ́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **висві́чувати.** *Ой, стережися, невеличкий горобчику, того лукавого викручування та хижого висвічування!* (Панас Мирний); *Визначальним критерієм перекладацького зацікавлення підциклом "пісень з неволі" Дж.-Г. Байрона є висвічування української мовної картини світу в старозавітних образах* (з наук. літ.); * Образно. *Сила мистецтва не у висвітленні поверхні факту як такого, а у висвічуванні його найтемніших глибин* (із журн.).

ВИСВІ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́СВІТИТИ,** ічу, ітиш, *док.* 1. *тільки недок.* Яскраво світити, сяяти. *Блискавиці раз по раз миготіли, висвічуючи у невеличкі вікна, а грім гурчав, аж брязкотіли шиби* (Панас Мирний); *Перед вікном висвічував повний місяць* (О. Гуреїв).

2. *тільки недок.* Виділятися своєю світлою або блискучою поверхнею. *Попрямувала Сахно до палацу, на своє вікно, що блідо-блідо висвічувало в перших ясних світлинах зорі* (Ю. Смолич); *Між зелено-сизими полями, звиваючись, висвічує водами на сонці лагідна тиха ріка* (О. Гончар).

3. *тільки док.* Зробитися ясним, почати яскраво світити. *Сонце, вибившися з-за хмар, що більш тижня держали його в неволі, перед заходом висвітило* (Панас Мирний).

4. *кого, що.* Освітлювати, робити видним; спрямовувати світло на кого-, що-небудь; висвітлювати (у 1 знач.). *Біжать вони* [діти], *біжать за ними золоті у небі зорі, забігають наперед, запобігливо висвічують їм ковзалки* (С. Васильченко); *Обернувся* [Вейгт] *і вже довше висвічував обличчя й усю постать Вані. Хлопець, як розіп'ятий, стояв, тримаючись руками за виступи* (Іван Ле).

5. *що, розм.* Витрачати для освітлення. *Бралася* [Павлина] *і в інший спосіб відтягти його* [сина] *від книжок. Почала було бурчати, що безсовісно багато висвічує електрики* (Ірина Вільде).

6. *що, перен.* Те саме, що **висві́тлювати** 2. *Аналіз стану законодавчого регулювання організації і проведення місцевих референдумів висвітив низку гострих проблем, які вимагають невідкладного розв'язання* (із журн.); *Для кожного художника автопортрет — спроба розкрити свою душу, висвітити риси свого характеру* (з газ.).

7. *що, перен.* Показувати, відкривати (про козирну карту). *Висвічувати козир.*

ВИСВІ́ЧУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВИ́СВІТИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Яскраво світитися, сяяти. *Гарно було у садочку після дощу: .. краплі роси, як розсипані перли, скрізь по траві і на листах блищали і висвічувались* (О. Стороженко); *Все небо виповнюється загравною повінню, так що верхівечки садків висвітяться карбовано, видні до кожного листочка, — в такий час од світла заводів враз вирине з темряви ночі й собор* (О. Гончар); // Виділятися блиском, забарвленням і т. ін. *Сьогодні аж променіло від неї життя, аж пашіло схудле личко, рум'яніючи, зірками висвічувалися темні очі* (Б. Грінченко); *У темряві сарайчика перед ним висвічувались її блакитні продовгуваті очі* (М. Малиновська).

2. Світячи, ставати видним, з'являтися. *Висвічуються перші зорі І в темнім небі мерехтять* (Л. Первомайський).

3. З'являтися, ставати видимим на екрані комп'ютера, мобільного телефона і т. ін. *Протягом 5 секунд на дисплеї буде висвічуватися версія програмного забезпечення процесора* (із журн.); *Під час проходу через турнікет на терміналі висвічується залишок днів до кінця терміну дії проїзного* (з газ.).

4. *перен.* Виявлятися, ставати явним. *У Сіркових очах прочитувалася непохитна воля. Вона висвічувалася в них нечасто, але коли в зіницях спалахували синюваті іскри, погасити їх не вдавалося нікому* (Ю. Мушкетик); *У другій частині цього монологу висвітиться ще одна важлива деталь характеру запорожця: він відчуває себе частинкою козацької спільноти* (з навч. літ.).

5. *перен.* Показуватися, відкриватися (про козирну карту). *Козир висвічується до початку гри.*

ВИ́СВЯТИТИ *див.* **висвя́чувати.**

ВИ́СВЯТИТИСЯ *див.* **висвя́чуватися.**

ВИ́СВЯЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́святити.** *Іоанн хоче мати нагороду за корону, яку він передасть Оттону, й тому вимагає, щоб новий, висвячений ним на престол німецький імператор визнав, що папи також мають звання імператорів* (В. Скляренко); *Висвячені митрополит Іов (Борецький) і єпископи були противниками уніатсько-католицької політики польського уряду в Україні* (з наук. літ.); // **ви́свячено,** *безос. пред. За бажанням князя та людей Кирила Туровського було висвячено на єпископа* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́СВЯЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́святити.** *Найстрашніший з моїх злочинів — перелюбство і те, що я без висвячення носив рясу* (Валерій Шевчук); *У 1620 р. в Києві відбулося висвячення єрусалимським патріархом Феофаном митрополита і єпископів* (з наук. літ.).

ВИСВЯ́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **висвя́чувати.** *У першій парі виступали найстаріші сивобороді мюриди, а хлопчики років п'ятнадцяти, що тільки приймали перше висвячування або готувалися до нього, замикали процесію* (З. Тулуб); *Із культом предків пов'язана й практика висвячування могил, обходів кладовищ на чолі зі священиком* (з наук. літ.).

ВИСВЯ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́СВЯТИТИ,** ячу, ятиш, *док.* 1. *кого.* Надавати кому-небудь духовне звання, виконуючи певний обряд. — *Пхе! Звідкіль ти такий розумний узявся? Хоч надягай на нього рясу та висвячуй просто на архірея!* (М. Коцюбинський); // *перен.* Надавати кому-небудь іншого статусу, звичайно через певні дії, обряди і т. ін. *Його збираються висвятити на донжуана* (П. Колесник); — *Сьогодні ми тебе висвятили в доросле товариство* (О. Гончар).

2. *кого, що.* Виконувати певний обряд, унаслідок якого, за релігійними уявленнями, хто- або що-небудь очищається від нечистої сили; освячувати. *Стала покаянна душа* [Варивон] *перед отцем Іоанном і благає: — Отче! Беріть святе кропило. Виганяйте з мене сатану.., висвячуйте!* (О. Ковінька); *Треба конче висвятити цього тижня подвір'я* (Т. Осьмачка).

3. *тільки док., кого, перен., розм.* Дуже насварити; побити, покарати. *Ох, перепаде їй ґирлиґи від батька — він її висвятить, як найде!* (О. Гончар).

ВИСВЯ́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВИ́СВЯТИТИСЯ,** ячуся, ятишся, *док.* 1. Приймаючи обряд висвячення, одержувати духовне звання. *Вони* [брати] *попросили одного старого священика, котрий вже не мав парафії, "наблюдати" вільшаницьку парафію, доки Харитін висвятиться на священика* (І. Нечуй-Левицький); *Скінчивши теологію, він оженився, висвятився .. і зараз першого року повдовів* (І. Франко); *Гриць Шепетюк закінчив прискорений курс теології, висвятився і служив при Успенській церкві* (Р. Іваничук).

2. *тільки недок.* Пас. до **висвя́чувати.** *Після урочистої Великодньої відправи висвячуються паски та крашанки* (із журн.).

ВИСЕЛЕ́НЕЦЬ, нця, *ч.* Той, кого виселили або хто виселився звідки-небудь. — *Просився торік мій чоловік* [у голови], *щоб записали в виселенці.., не записав!* (Панас Мир-

ний); *Залунав* [постріл] *погрозливим передвістям, стривожив і без цього занепокоєних виселенців* (Іван Ле).

ВИ́СЕЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́селити.** [Генерал Вінце:] *Карпати мусять стати зоною смерті, звідси повинні бути вивезені* [до Німеччини] *всі багатства краю, звідси повинно бути виселене все живе...* (С. Скляренко); *Він пустив двері й зайшов у свою хату, як заходив уже не один раз у виселену, але ще теплу квартиру у Львові* (Б. Харчук); // **ви́селено,** *безос. пред. Тетяна Ничипорівна, довідавшись, що дівчину виселено, вважала свою помсту за довершену* (В. Підмогильний).

ВИСЕЛЕ́НКА, и, *ж.* Жін. до **виселе́нець.** *Рахіль, виселенку з далекого південного краю, радо прийняли у нашу жіночу громаду* (із журн.).

ВИ́СЕЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́селити.** *Згодом потім прибіг в Горобцівку урядовець .. і доклав своєму начальникові, що писар Коцюбенко не вчинив нічого такого, за що б заслуговував на виселення з Горобцівки* (І. Нечуй-Левицький); *Зараз усе стало зрозумілим. Виселення й смерть жде людей Верховини* (С. Скляренко).

ВИ́СЕЛИТИ *див.* **виселя́ти.**

ВИ́СЕЛИТИСЯ *див.* **виселя́тися.**

ВИ́СЕЛОК, сілка, *ч.* Невелике селище, яке виникло внаслідок переселення людей з іншої місцевості або іншого населеного пункту, а також поселення людей на новому місці. *Заховався серед купки верб та поміж очеретами циганський виселок* (М. Коцюбинський); *Дачний виселок .. був гонів за троє від пристані* (В. Винниченко); *Якось Артем повертався з міста у виселок* (О. Підсуха); *Машина з гуркотом вилітає по бруковиці на Царичанський шлях, мчить через заводські висілки все далі, кудись у степ* (О. Гончар).

◊ **(1) На ви́сілки (на ви́сілках)** — куди-небудь або десь дуже далеко. *Турнір з мого найулюбленішого виду спорту перенесли на висілки* (із журн.); *Хочуть будівельні монополії будувати свої монстри (чим вище монстр, тим більша його вразливість від техногенних та стихійних лих); тому краще нехай будують десь на висілках* (з газ.).

ВИСЕЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виселя́ти.** *Масове виселяння селян на необжиті, цілинні землі носило примусовий характер — мало хто б наважився самовільно покинути рідну домівку* (із журн.).

ВИСЕЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ВИ́СЕЛИТИ,** лю, лиш, *док., кого, що.* Примушувати кого-небудь залишити своє місце проживання (житло, населений пункт, певну місцевість). *Уранці жахлива новина: нашу родину виселяють із села* (О. Ковінька); — *Це Коцюбенко підвів під мене підступ! — сказав о. Артемій і постановив виселити Коцюбенка з села* (І. Нечуй-Левицький); — *Через твій дурний розум пан може виселити з лісу і Морозенків, і діда Дуная, і Гончара, і всіх лісовиків* (М. Стельмах); // Переводити, переселяти з одного місця проживання в інше. *Під час німецької окупації нашу родину виселили на хутір, у напіврозвалену хатину діда Василя* (з мемуарної літ.).

ВИСЕЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.*, **ВИ́СЕЛИТИСЯ,** люся, лишся, *док.* 1. Залишати своє місце проживання (житло, населений пункт, певну місцевість). — *Ти кажеш, чоловіче мудрий: виселяйся звідси...* (М. Коцюбинський); *Одначе й цей ракетний степ не злякав Галю. І хоч життя тут було ще більш неспокійне (були такі дні, що їм і зовсім треба було виселятися за межі полігону), проте Галя й тут швидко знайшла себе* (О. Гончар); // Перебиратися з одного місця проживання в інше. *Продав* [Максим] *дворище, будинок; забрався, — та й виселився на хутір* (Панас Мирний); *На берег цього Сугаклею, на колишню поміщицьку землю, виселилася двадцять п'ять років тому з села Зарічча купка незаможницьких господарств* (Ю. Яновський).

2. *тільки недок.* Пас. до **виселя́ти.** *Мешканці охоплених війною регіонів масово виселялися владою в Молдову та на Лівобережжя Дніпра* (з наук. літ.).

ВИ́СИДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́сидіти.** *Дала* [доля] *всього, чого хотіла, .. І мрій ясних від доброти, І днів, не висиджених в школі* (А. Малишко).

ВИСИ́ДЖУВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до **виси́джування.** *Висиджувальний період у курей становить 21–24 доби, після чого з яєць вилуплюються курчата* (із журн.).

ВИСИ́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виси́джувати.** *Скінчилась довга, як безвість, дорога в тряских поштових каретах, стомлююче висиджування на станціях, кружіння перед очима сумних краєвидів, від чого можна втратити здоровий глузд...* (Б. Левін); *Перед закінченням періоду несучості у гусок проявляється інстинкт висиджування* (з наук. літ.).

ВИСИ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́СИДІТИ,** джу, диш, *док.* 1. Сидіти протягом тривалого часу де-небудь, у чому-небудь. *Підігнувши під себе ноги, .. Валя висиджував у майстерні Палацу до самого вечора, майстрував* (О. Гончар); *Горпина висидить цілу ту ніч, плачучись то на чоловічу неласку, то на його нещирість* (Панас Мирний); *За молодих літ у сідлі він міг висидіти хоч і добу, без перепочинку йдучи з військом аж на Дунай* (Іван Ле); // Сидячи, робити що-небудь протягом тривалого часу. *Місяців два Юра уперто висиджував за піаніно* (Є. Кравченко); *От і недарма висиджувала вона над шитвом, рукава білі шовком барвистим гаптуючи* (І. Цюпа); // Перебувати де-небудь, у якомусь місці протягом тривалого часу. *З тяжкою бідою, висиджуючи мало що не в кождім класі по два роки, .. Густав нарешті скінчив гімназію* (І. Франко); *Він* [Ігор] *таки працював на тій Далекій Півночі, а не висиджував свій строк ув'язнення* (В. Кучер); *Хто, як не він, ще за часів студентства вісім місяців висидів у в'язниці?* (М. Коцюбинський).

2. *кого, що.* Сидячи на яйцях, виводити пташенят (про птахів). *Синиця нанесла яєць і почала висиджувати їх* (І. Франко); *Пташка сидить, діточок висиджує, вилупляться вони, і зозуленя між ними, горласте та люте* (А. Хижняк); *Інколи дрофа* [дрохва] *залетить* [в озерце ковили], *щоб висидіти малят* (М. Руденко).

3. *кого, що, перен.* Домагатися чого-небудь, вирішувати щось і т. ін., сидячи, чекаючи. *Сиділа дівка та й висиділа дідька* (прислів'я); *Так земельна комісія прозасідала дві ночі й нічого не висиділа* (С. Чорнобривець).

◊ **(1) З варе́ної кра́шанки курча́ ви́сидить,** *ірон.* — надзвичайно хитрий, спритний. [Клим:] *Це він на людях посміхається — хитрий. З вареної крашанки курча висидить* (М. Зарудний); *І хоча новітній граф, без сумніву, спритник, з вареної крашанки курча висидить, — шани йому все-таки не діждаться за свої численні таланти й подвиги* (з газ.).

ВИСИ́ДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВИ́СИДІТИСЯ,** джуся, дишся, *док.* 1. Довго сидіти де-небудь. — *Ану, Бороше, вип'ємо? Хай там жінка вирюмається, а вражий син у чорній висидиться* (Панас Мирний).

2. Те саме, що **відси́джуватися.** — *Хоча мене й тягне на мури, та без Сулими я брами не покину. — Так велів Сулима! — невідь-чому перейшов на крик Кирпа, і голос його зірвався. — І не патякай, коли тобі велить старшина! Ану хутчіше ворушися, нічого висиджуватися в затишку!* (В. Чемерис); — *Ти б уже перестав тут висиджуватися. У домі все валиться...* (Валерій Шевчук).

3. *тільки недок.* Пас. до **виси́джувати** 2. * Образно. *Пристособив* [пристосував] *цей кінський інкубатор і, дивись тобі, через три тижні висиджуються лошата, і то — всяких мастей* (М. Стельмах).

ВИ́СИДІТИ *див.* **виси́джувати.**

ВИ́СИДІТИСЯ *див.* **виси́джуватися.**

ВИ́СИДКА, и, *ж., рідко.* Дія за знач. **ви́сидіти** 1. *На висидках у Емми день, а вечір прийде — за роботу* (П. Усенко).

ВИСИЛА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **висила́ти.** *Він .. упередив свою жінку про обов'язок, який тяжить на нім, і вона не противилася висиланню* [грошей] (І. Франко); *Особи, які перетинають нелегально кордони держави, підлягають, як правило, висиланню* (з мови документів).

ВИСИЛА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВИ́СЛАТИ,** ви́шлю, ви́шлеш, *док.* 1. *що.* Відправляти що-небудь поштою, залізницею, передавати через когось і т. ін. — *Що ж робити: їдьте, батюшко, додому та висилайте ціліші вози, та ще вишліть зайвого воза, щоб на віз поскладати вози* (І. Нечуй-Левицький); *Завтра, найпізніш по завтрьому, вишлю посилку* (Леся Українка); *Вони* [моряки] *часто згадують його добрим словом і просять вислати їм останнє його фото* (В. Кучер); // *кого, що.* Слати, направляти кого-небудь кудись із певною метою. — *Висилає* [теща] *мене в найми; а я кажу: коли ти посилаєш у найми, то й сама служи* (Ганна Барвінок); *Сторожує тут* [на фермі] *тітка Гаманка, часто замість себе вона висилає батька, діда Гордія* (Ю. Мушкетик); *Розвідать берег вислав капітан двох моряків* (І. Гончаренко); — *Всіх до бою! — вигукнув майор. — Швидко! За Садовськ групами! Одну групу вишліть на шосе* (О. Сизоненко).

2. *кого.* Позбавляючи кого-небудь права жити в якомусь районі, в якійсь області, країні і т. ін., відправляти за їх межі або в певне місце. *Жандарми хапали людей і замикали їх у тюрму або висилали до Сибіру* (О. Донченко); *Охотськ Приморської області заснувала та бідна голота, яку вислали за неоплачені борги* (М. Стельмах); // Відправляти кого-небудь кудись примусом. — *Сашку тепер вишлють до Харкова як малолітнього рецидивіста* (І. Микитенко); // *рідко.* Примушувати вийти геть. *Стала вдова постіль слать, Стала плакать і ридать.., Дітей своїх висилать* (П. Чубинський); — *Що ж у тій книжці пишеться? — питає Марта. — Не знаю, — одказую їй. — Тільки що папа почав читати про якісь думи, а мама звеліла нас вислати* (Панас Мирний).

ВИСИЛА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.* Пас. до **висила́ти.** *За цим сигналом* [тривоги] *у бік АЕС висилалися пожежні підрозділи сусідніх населених пунктів* (Ю. Щербак); *Я дивився на цього слюсаря, що тепер висилався з Польщі* (Олесь Досвітній).

ВИ́СИЛЕНИЙ, а, е, *рідко.* 1. Дієпр. пас. до **ви́силити.** *Висилений тяжкою працею селянин.*

2. *у знач. прикм.* Те саме, що **знеси́лений** 2. *Висилені робітники спочивали у затінку розлогого дерева* (із журн.).

ВИ́СИЛИТИ *див.* **виси́лювати.**

ВИ́СИЛИТИСЯ *див.* **виси́люватися.**

ВИ́СИЛКА, и, *ж., розм.* 1. Дія за знач. **висила́ти** і **ви́слати**[1]. *Сподіваюся, що, може, ще напишете до мене в цій справі кілька слів, оповіщаючи про висилку книжок* (М. Коцюбинський); *Як тільки встановились льотні ночі, вилетіли вони прискорити висилку боєприпасів* (М. Шеремет).

2. Покарання через позбавлення права жити в якому-небудь районі, якійсь області, країні і т. ін. *До першого раба прийшов отой гонець. "Здоров був! Висилці твоїй прийшов конець* [кінець]*"* (І. Франко); *За одне це ім'я* [Наливайка] *в Черкасах хапали старостинські наглядачі, і неборак зазнавав коли не київ, то карцеру або й відробітку на пана старосту. Навіть висилку на прикордоння* (Іван Ле); *На мене чигає каторга, чи, по-теперішньому, висилка і відробіток у концтаборах* (Р. Андріяшик).

3. Місце, куди висланий хто-небудь. *Із висилки Марко втік; додому йшов майже півроку* (із журн.); * У порівн. *Вийшов закон про зселення хуторів. Закон хороший, правильний. Не жити ж людям вовками поза селами самотньо, як на висилці* (Ю. Збанацький).

ВИСИ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, **ВИСИЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.,* **ВИ́СИЛИТИ,** лю, лиш, *док., кого, рідко.* Знесилювати, виснажувати кого-небудь. *Пан висилював людей тяжкою працею, змушував їх гарувати навіть у великі свята* (із журн.).

ВИСИ́ЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, **ВИСИЛЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.,* **ВИ́СИЛИТИСЯ,** люся, лишся, *док., рідко.* 1. Знесилюватися, виснажуватися. *Іти було дуже тяжко. Вітер далі стих, але мороз був тяжкий. Круки* [прізвище селян] *висилювалися з останнього* (М. Грушевський); *Я подивився на його виснажене обличчя, сухі руки й запалі сухотні груди — і мені стало шкода, що він так висилюється* (Олесь Досвітній); *Рідко з воріт виходив Мирон Данилович бо, промерзаючи, надто висилювався в марних мандрівках* (В. Барка).

2. *тільки недок.* Пас. до **виси́лювати.** *Дівча на очах у знеможених горем батьків висилювалося хворобою, марніло, тануло, немов віск* (із журн.).

ВИСИЛЯ́ТИ *див.* **виси́лювати.**

ВИСИЛЯ́ТИСЯ *див.* **виси́люватися.**

ВИ́СИНЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́синити.** *І перша дівоча сльоза упала на блакитом висинений комірець* (із журн.); *Летить у висинене небо блакитний птах весняних мрій* (із журн.).

ВИ́СИНИТИ *див.* **виси́нювати.**

ВИ́СИНИТИСЯ *див.* **виси́нюватися.**

ВИСИ́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВИ́СИНИТИ,** ню, ниш, *док., що.* Робити синім, надавати синього кольору, відтінку. *На обличчі плямами лежить порох, застиг в куточках рота і навіть густо висинив вії* (Н. Рибак); *Висинювати білизну.*

ВИСИ́НЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ВИ́СИНИТИСЯ,** ниться, *док.* Робитися синім, набувати синього кольору, відтінку. *Після того, як білизна висиниться, господиня її ще й підкрохмалює* (із журн.); // Виділятися синім кольором, відтінком. *На обрії довгастою смугою висинюється ліс* (В. Бабляк).

ВИ́СИП, у, *ч.* 1. Дрібні плямки, пухирці, гноячки і т. ін., що з'являються на шкірі або слизових оболонках унаслідок

зовнішніх (вплив температури, кислот, лугів і т. ін.) або внутрішніх (деякі інфекційні захворювання, отруєння і т. ін.) причин. *Деяким людям ягоди суниці шкодять: усе тіло вкривається висипом, пухирями* (з наук. літ.); *Ряд заразних хвороб, наприклад, черевний і висипний тифи, кір, краснуха, скарлатина, віспа та інші супроводяться появою висипу на шкірі* (з наук.-попул. літ.).

2. *розм.* Те саме, що **на́сип.** *Терешко доходить високого залізничного висипу, минає вартову будку* (Г. Епік); *За висипом, на схилах мовчазних, Столітній сад верхів'я не згинає* (Л. Первомайський); // Смуга нанесеного водою піску. *Лоза кінчилась, і ми вийшли на прекрасний піщаний висип* (О. Довженко); *Терпко пахне м'ята в заозерцях понад берегом. На білих висипах розстелено рибальську снасть для просушки...* (Ю. Смолич).

ВИ́СИПАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́сипати** 1, 2, 4, 5. *Коли сіль ізвітріє, то чим насолити її? Не придасться вона вже нінащо, хіба щоб надвір була висипана та потоптана людьми* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Високі гострі чорні покрівлі здалеки були схожі то на чорні велетенські кротовини, то на висипані купи порушеної землі* (І. Нечуй-Левицький); *В саду зеленіли мовби відновлені кущі і дерева.., а вузенькими, піском висипаними стежечками лисніла вода* (О. Кобилянська); // **ви́сипано,** *безос. пред. Сама Чуднівська змінилася невпізнанне* [невпізнанно]: *було висипано по ній насип і прокладено через Кам'янку новий, удвічі вищий від попереднього міст* (Валерій Шевчук).

ВИСИПА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **висипа́ти** і **висипа́тися.** *Використання стійких до висипання насіння сортів гороху зменшує втрати урожаю під час збирання* (з наук. літ.); *Висипання на шкірі та слизових оболонках можуть бути не лише при вірусних і бактеріальних інфекціях, але й при неінфекційних захворюваннях* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́СИПАТИ *див.* **висипа́ти.**

ВИСИПА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВИ́СИПАТИ,** плю, плеш; *мн.* ви́сиплють; *док.* 1. *що.* Сиплючи, викидати, видаляти що-небудь із чогось або вкидати, поміщати кудись. *Йшла ґаздиня скаржитися на сусідку, що зі злою думкою якоюсь висипає попіл під оборіг* (Г. Хоткевич); *Сідає* [дівчина] *на рові, висипає з пелени нелущені горіхи* (С. Васильченко); *Тимко висипав йому в долоню весь тютюн із кисета* (Григорій Тютюнник); *Юрій наблизився до казанка, під яким потріскувало сухе ломаччя, і висипав в окріп цілу й порізану на куски рибу* (П. Автомонов).

2. *що.* Виливати з однієї посудини в іншу рідку страву. *Перехоплюючи руками, викручує* [дід] *з посивілих жарин горщик, схоплює мокрою ганчіркою, одразу висипає у ваганки загуслий куліш* (М. Стельмах); *Мати висипала з каструлі в тарілку борщ і поставила її перед Андрійком* (із журн.).

3. *тільки 3 ос.* Виходячи, вибігаючи звідки-небудь, з'являтися у великій кількості. *Потяг пішов поволі й зупинився. Ми висипаємо на перон* (М. Хвильовий); *Повзуть з хат і діди, і баби, і жінки, і молодиці повибігають, та що то — і дітвора уся висипле з хат* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Висипавши з приміщення, вони* [студенти] *побачили перед собою незабутню картину* (О. Гончар); // *безос. Висипало ж їх* [молодиць] *на баштанища! Комашнею так і ворушаться* (І. Микитенко); // Виступати, з'являтися на чому-небудь, густо вкриваючи поверхню. *Голова його закустрана; борода висипала, як щітка* (Панас Мирний); *Піт рясно висипав йому на чолі* (Н. Рибак); *Місяць зійшов великий, круглий. Висипали на чисте небо зорі* (Василь Шевчук); *Густо висипали мишій, лобода та інші бур'яни* (з газ.); // З'являтися на шкірі або слизових оболонках (про висип). *Компреси з дідової мазі витягли хворобу чиряками, що густо висипали на паралізованих ногах* (О. Бердник).

4. *що.* Насипаючи землю, робити горб, вал і т. ін. *І піднялось тридцять тисяч* [запорожців] *Ще до сходу сонця, Висипають вал від Дону До самого Донця* [Дінця] (С. Руданський); *Не висипає* [Івась] *окопів, не риє шанців, не бере їх боєм* (Панас Мирний); *Наш стародавній звичай — висипати високі могили над визначними померлими постатями* (О. Воропай); — *Таку могилу висипали* [Тарасу Шевченкові], *як дзвіниця* (В. Стефаник).

5. *що.* Посипаючи, вкривати що-небудь чимось. *Висипати стежку піском;* * Образно. *Хоч зарані заходилася Катря висипати ними* [сльозами] *на новий рік своє щастя, а все-таки трохи полегшало на душі* (Панас Мирний).

ВИ́СИПАТИСЯ *див.* **висипа́тися.**

ВИСИПА́ТИСЯ, а́ється, *недок.*, **ВИ́СИПАТИСЯ,** плеться; *мн.* ви́сиплються; *док.* 1. Сиплючись, випадати з чого-небудь. *Мартошине жито не раз висипалось нежате* (Леся Українка); *Зі скреготом відкривалися залізні днища в шаландах, і ґрунт висипався в море* (О. Донченко); [Я в д о к и м:] *Мені треба б було як зоря в поле та просо скосить, бо як ще з день постоїть — висиплеться* (М. Кропивницький); *Ось витягли з моря сіть, і на палубу висипалась купа мокрої блискучої риби* (М. Трублаїні).

2. Виходячи, вибігаючи звідки-небудь, з'являтися у великій кількості. *З .. окриком на устах купи селян почали висипатися з Парнасового заїзду* (І. Франко); *Заворушились дівчата на городах та в садках, висипались на вулицю, аж перелази затріщали* (І. Нечуй-Левицький); // Виступати, з'являтися на чому-небудь, густо вкриваючи поверхню. *Вернувся з Києва Петрусь Уже Петром і паничем, І кучері аж по плече, І висипався чорний ус* (Т. Шевченко); *Висипались зорі золоті; зійшов ясний місяць* (Марко Вовчок).

3. *тільки недок.* Пас. до **висипа́ти** 1, 2, 4, 5. *Коли останній мішок висипався на горище, тверді світло-жолудеві очі Гната бралися задумою* (М. Стельмах).

ВИ́СИПКА, и, *ж.* 1. *розм.* Те саме, що **на́сип.** *Яма тим часом вирівнювалася, по висипці вже гарцювала дітвора* (М. Олійник).

2. Те саме, що **ви́сип** 1. *Я виборсувалася з постелі, заклеювала висипки пластирем і, палена гарячкою, летіла на вокзал* (О. Забужко); *Він помітив якусь висипку, можливо, екземного походження, на її обличчі* (С. Процюк).

3. *мисл.* Зграя пернатої дичини (вальдшнепів, куликів і т. ін.), яка раптово прилітає куди-небудь, з'являється в лісі, в полі, на болоті і т. ін. *Тоді в чагарниках, а особливо на узліссях, з'являється у нас на Україні вальдшнеп і поодинці, і цілими табунами, так званими висипками* (Остап Вишня).

ВИСИПЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ВИ́СПАТИ,** плю, пиш; *мн.* ви́сплять; *док., розм., рідко.* 1. Спати протягом певного часу. *Виспав усю ніч* (Сл. Гр.); *Ніч виспав погано, ввижалися різні чорти та примари* (І. Білик).

2. *тільки док., кого, що.* Домогтися кого-, що-небудь, одержати що-небудь нічого не роблячи, лише сплячи. *Виспать коваля і бондаря* (Номис).

ВИСИПЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.*, **ВИ́СПАТИСЯ,** плюся, пишся; *мн.* ви́спляться; *док.* Спати довго, досхочу, цілком задовольняючи потребу в сні. — *Лягай раніше, висипляйся, бо завтра чи і вночі доведеться спати, — каже їй хазяйка* (Панас Мирний); [С а в к а:] *Ти, Василино, завтра не буди мене рано. Хоч раз на тиждень висплюся до ладу* (С. Васильченко); *Моряк поспішав виспатись, бо вже кілька ночей або зовсім не спав, або спав по дві-три години* (М. Трублаїні).

ВИСИПНИ́Й, á, é. 1. Який характеризується висипом (у 1 знач.) на шкірі. *Хвороба характеризується постійними висипними проявами на обличчі* (із журн.).

2. *розм.* Прикм. до **ви́сип** 2. *Він, цей світ, починався десь зразу за висипними валами, які оточували місто ще з часів шведської війни* (Б. Левін).

△ **Висипни́й тиф** *див.* **тиф.**

ВИСИПНОТИФО́ЗНИЙ, а, е, *мед.* Стос. до висипного тифу. *Кліщові висипнотифозні пропасниці характерні для широкої смуги степів* (з наук.-попул. літ.); // Який хворіє на висипний тиф. *Довелося створювати тимчасові стаціонари для висипнотифозних хворих, организовувати їх госпіталізацію, лікування* (з мемуарної літ.); // *у знач. ім.* **висипнотифо́зний,** ного, *ч.;* **висипнотифо́зна,** ної, *ж., розм.* Людина, хвора на висипний тиф. *У лікарню привезли висипнотифозного.*

ВИСИСА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **висиса́ти.** *Комахи з колючо-сисним ротовим апаратом пошкоджують рослини шляхом висисання* (з наук. літ.); *Всі головні неправди "темного царства": опутання думок і слова, висисання робучого люду податками, солдатчиною, самовільними судами та каторгою, кріпацтво, бідність і проституція* (І. Франко).

ВИСИСА́ТИ, áю, áєш, *недок.*, **ВИ́ССАТИ,** ссу, ссеш, *док.* 1. *що.* Ссучи, висмоктувати або, живлячись, витягати з чого-небудь рідину, вологу або рідку масу. — *Вона* [філоксера] *живе на виноградних корінцях, висисає з них сік, і через те кущ засихає* (М. Коцюбинський); *Висисала* [тітка Рузя] *рештки м'якуша з ракових ніжок* (Ірина Вільде); *Хазяйка була особливо чомусь роздратована .. Здавалося їй, що теля у мурої виссало* [молоко] (А. Головко).

2. *кого, з кого, перен.* Виснажувати, позбавляти сил. *З різноманітного руху міста виринула в його душі туга за домом... туга, що воліклася, що висисала його* (О. Кобилянська); *Купелі* [лікувальні] *так мене виссали, що я ледво* [ледве] *ногами волочу* (В. Стефаник); — *Царська служба страшніша смерті. Пропаще життя! Все виссуть з бідного чоловіка, а потім на старості літ і скибки хліба не дадуть* (П. Кочура).

◊ **(1) Висиса́ти (висмо́ктувати, витяга́ти, випива́ти) / ви́ссати (ви́смоктати, ви́тягти, ви́пити) [всю] кров (си́лу, [всі] си́ли (со́ки))** *з кого і без дод.:* а) дуже виснажувати, знесилювати кого-небудь. *Кров висисає оте остогиджене, Прокляте нишком життя* (П. Грабовський); *"Рахіра або земля". Се випивало його кров і виводило з рівноваги* (О. Кобилянська); *Колись за Франца-Йосифа та польського панства бідак все життя пнувся на свою хатину, витягав з себе соки й з нової хати поганяв до ями* (С. Чорнобривець); — *Ви бачите, я навіть не червонію, лице моє біле, як і у вас, бо жах висмоктав з мене всю кров* (М. Коцюбинський); б) завдавати кому-небудь прикрощів, великого клопоту своєю поведінкою, вчинками, ставленням і т. ін. — *Уб'ю гадюку, уб'ю змію!.. Вона* [Оксана] *з мене кров виссала* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Через три роки Антоніна виглядала літньою жінкою. Втома на обличчі і в очах, байдужість і навіть зморшки. Чоловік випив з неї соки* (Ю. Мушкетик); в) жорстоко експлуатувати кого-небудь, доводячи до крайнього виснаження. — *По-моєму, усяк, хто хоч трохи вище став від сірої маси народу, — не лізь у пани, не висисай з народу крові, а віддай народові все те, що через його* [нього] *придбав* (Панас Мирний); *Витягав соки пан Кшивокольський і з своїх хлопів. Він хотів би, аби вони й не спали, і не їли, а все би робили, робили, робили* (Г. Хоткевич); *Ольга підводиться, розправляє спину і оглядає поле — то тут, то там біліють хустини жниць. Проклятий рудий пес Никифор, тіун боярський, висмоктує кров* (А. Хижняк); *До вечора вони мусять викопати довгий рів .. Рівчак цей нікому не потрібний, а просто треба висмоктувати останні сили у в'язнів* (А. Хижняк); — *Я ж працювала на його* [посесора] *душу; він здер з мене моє грішне тіло, а пан виссав мою кров* (І. Нечуй-Левицький); **(2) Ви́ссати (ви́смоктати) / висиса́ти (висмо́ктувати) з па́льця:** а) сказати, ствердити що-небудь, не спираючись на факти, не маючи для цього жодних підстав; вигадати. *З якої ж би речі вона стала їй, Гаїнці, брехати? Не з пальця ж і вона виссала те, що казала! Щось же воно та є* (Б. Грінченко); — *Підкріпи, друже, свою розповідь власноручним підписом. — Для чого? — здивувався я. — Щоб не подумали, ніби я все це з пальця висмоктав, — відказав Гавриш* (М. Ю. Тарновський); — *Оце вам звичаї, самі ростуть із вдачі народу, з традицій його, із душі, а то вигадують, висмоктують із пальця різні бездушні псевдообряди* (О. Гончар); б) за будь-яку ціну дістати або зробити з нічого щось. — *З тобою заради тебе не піду, і красти не стану, і з пальця тобі паски не виссу* (Л. Яновська).

ВИСИСА́ТИСЯ, áється, *недок.* Пас. до **висиса́ти.** *Перші два місяці все молоко у кози висисалося козенятками* (із журн.).

ВИ́СИТИСЯ, иться, *недок.* Виділятися висотою, міститися, розташовуватися високо; височіти. *Дерево шумить, камінь лежить, гори висяться, ріки течуть* (Марко Вовчок); *Правої башти вже не було. На її місці висилися три величезні — що й звідси, через провалля, можна було вчитати — кольористі реклами* (Ю. Смолич).

ВИСИХА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **висиха́ти** 1, 2. *Зернові культури в період достигання майже не беруть води з ґрунту, а, навпаки, захищають його від надмірного висихання* (з наук. літ.); *Захисна функція слини полягає в тому, що вона захищає слизову оболонку і зуби від висихання, фізичних та хімічних пошкоджень їжею, вирівнює температуру їжі та ін.* (з навч. літ.); *Усім рослинам, які впадають в анабіоз при висиханні, властива одна особливість: вони не регулюють свій водний режим, тобто живуть від дощу до дощу* (з наук.-попул. літ.).

ВИСИХА́ТИ, áю, áєш, *недок.*, **ВИ́СОХТИ, ВИ́СОХНУТИ,** *рідко* **ВИ́СХНУТИ,** хну, хнеш; *мин. ч.* ви́сох, сохла, ло; *док.* 1. Утрачаючи рідину, воду, вологу, робитися сухим. *Настала посуха, земля висохла так, що під ногами дзвеніла* (М. Коцюбинський); *Тужно крізь шиби мутні визирають вони* [діти] *на подвір'я, Німо питають: коли висхне болото грузьке?* (І. Франко); *Біла фарба ще не встигла гаразд висохнути і вилискувала глянцем* (О. Донченко); // Випаровуватися, зникати випаровуючись. *Тумани відпливають на сон до дібров, Висихає роса на торішньому листі* (М. Ру-

денко); *На луках ще не висхла дощова вода* (С. Чорнобривець); // Зникати, не поповнюючись більше. *Ой на горі вітер повіває, А в криниці вода висихає* (П. Чубинський); *То не пекучі сльози, що висихають од погляду милих очей, од щирого кохання!* (І. Нечуй-Левицький).

2. Ставати сухим, втрачаючи життєздатність (про рослини). *Висихають стебла квітів, пріє пожовкла трава* (В. Кучер); *Колись добрий садок висох, де-не-де стирчать цівки всохлих груш або яблунь* (Панас Мирний); *Ранньою весною, говорив дідусь, тут росла трава, але на середину літа вона вже встигала висохнути* (Ю. Збанацький).

3. *перен.* Виснажуватися, худнути через глибокі переживання, тяжку працю і т. ін. *Полетіла б я до тебе, та крилець не маю, Щоб побачив, як без тебе з горя висихаю* (І. Котляревський); *Пішов чоловік з косою і торбиною за плечима, а діти його висихають з голоду, мов сіно* (М. Стельмах); *Од праці висох, вичах, аж очі йому в лоб позападали* (О. Стороженко).

◊ **(1) Не висиха́ти**: а) бути постійно вологим, мокрим від поту (перев. під час посиленої роботи). *Волосся на лобі йому* [старості] *не висихало від поту, і картузик промочувався спідсподу аж на верхній бік* (В. Винниченко); *Ледве встигав він виконувати обов'язки весільного батька. Крутивсь так, що й сорочка не висихала* (з газ.); б) постійно випивати (алкогольні напої). *І паша презирливо глянув на зігнуту спину Многогрішного, що боязливо визирав із-за спини Аземаги. — Та й сам ти не висихаєш!.. Дудлиш, мов у жлукто, а потім цілими днями п'яним квачем лежиш на тахті...* (В. Малик); **О́чі не висиха́ють (не просиха́ють) [від сліз]** *див.* **о́ко**[1]; **[Ще] [ма́терине] молоко́ на губа́х** *(рідко* **ко́ло губі́в) [не обсо́хло** *(рідше* **не ви́сохло)] <Ще з молоко́м на губа́х>** *див.* **молоко́.**

ВИ́СІВ, у, *ч.* 1. Дія за знач. **висіва́ти, ви́сіяти** 1. *Минув тиждень з дня висіву насіння в парник* (О. Десняк); *Я .. став на ноги, але .. з отією озимкою вже було запізно: для висіву її минули всі строки. Закінчувався вересень* (Є. Доломан); *Фаза проростання насіння розпочинається після висіву культури* (з навч. літ.); *До сільськогосподарських машин, які найактивніше продаються навесні, належать сівалки точного висіву для цукрових буряків* (з газ.).

2. Те, що висівають. *Кормовою базою для комах-опилювачів може бути ділянка із штучним висівом багаторічних ентомофільних культур* (із журн.).

△ **Но́рма ви́сіву** *див.* **но́рма.**

ВИСІВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **висіва́ти.** *Висівання чистого насіння не тільки сприяло б підвищенню врожайності, а раз і назавжди звільнило б наші поля від бур'янів* (з наук. літ.); *Особливістю насінного розмноження плодових культур є обов'язкове стратифікування насіння перед висіванням* (з навч. літ.).

ВИСІВА́ТИ, а́ю, а́єш, **ВИСІ́ЮВАТИ**, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́СІЯТИ**, ію, ієш, *док.*, *що.* 1. Сіяти що-небудь повністю або в певній кількості. *Ще в березні він висівав насіння в горщечки і щодня піклувався про майбутні сходи* (О. Донченко); — *Відібрані сорти* [бавовни] *ми висіваємо в цім році в масових масштабах уперше* (Іван Ле); *Він уявою знову й знову палив весняні ватри, .. разом з молодою жінкою Марійкою висівав ячмінь та овес* (І. Чендей); — *Висіяти можна, — погоджується вчитель. — Та якщо наші до наступних жнив не встигнуть повернутися сюди, то врожай дістанеться окупантам* (Є. Доломан); // *тільки док.* Сіючи, витратити все. — *Посівматеріал вийшов, — видихнув він* [Прокіп] *за один раз і важко сів на стілець. Оксен .. затих, очі його зробилися суворими. — Як нема? Тобі ж давано! — Що ж, що давано! Висіяли* (Григорій Тютюнник); *У нього зерна було трошки. Частину висіяв, а частину роздав агрономам і рільникам-агротехнікам* (М. Стельмах).

2. Сіючи що-небудь через сито, решето і т. ін., відокремлювати менші часточки від більших або від сміття; просівати. *З цього дня Матвій сіяв великим решетом на мотузках пісок. Висівав його так, що він був чистенький, як пшеничне борошно* (Мирослав Ірчан).

△ **Сі́яти (висіва́ти) під по́крив** *див.* **сі́яти.**

ВИСІВА́ТИСЯ, а́ється, **ВИСІ́ЮВАТИСЯ**, юється, *недок.*, **ВИ́СІЯТИСЯ**, іється, *док.* 1. Випадати, висипатися під час просівання через сито, решето і т. ін. *Зерно при багаторазовому помелі послідовно подрібнюють в кількох розмелювальних машинах, далі подрібнена суміш спрямовується на просіювання, під час якого з неї висівається готове борошно* (з навч. літ.); * У порівн. — *Чогось на старість у мене голова стала дірява. Що впаде в голову, то зараз випаде, як з решета висіється* (І. Нечуй-Левицький).

2. *перен.* З'являтися, виступати на чому-небудь, густо вкриваючи. *Чорнявий хлопець, в якого ще тільки висівались вуса, дивився привітно і без приниження* (П. Панч); *Він ішов швидко. Піт висівався в нього на чолі, і він мусив змахувати його рукавом* (Валерій Шевчук); *На сході крайнеба висівалися зорі, від полів пахло .. пшеницею і конюшиною* (Є. Пашковський); *Пора стояла грибна. Ще в травні ря́сно висипав, висіявся білий гриб-боровик, і ніхто його не повизбирував і досі* (М. Малиновська).

3. *тільки нгдок.* Пас. до **висіва́ти і висі́ювати.** *У фермерських господарствах України висіваються нові сорти зернових культур* (з газ.).

ВИ́СІВКИ, вок, *мн.* 1. Відходи борошномельного виробництва, що складаються з розтертих оболонок і деяких інших частинок зерен, відокремлених від борошна під час просівання. *Надворі ходить* [Мотря] *коло корови: напуває її ситним пійлом з висівками* (Панас Мирний); — *Сів я за стіл, перехрестився, наколов спичкою галушку, а вона наполовину з висівок, видно, як і остюки стирмлять* (Григорій Тютюнник); *Перспективним спрямуванням є розширення асортименту хліба з використанням пшеничних висівок і композиційного борошна (пшеничного з кукурудзяним, пшеничного з гречаним і т. ін.)* (із журн.).

2. Залишки після просіювання чого-небудь; виточки, відсівки. *Для виготовлення кольорового асфальту застосовуються різні матеріали — мармурова кришка, вапняк, сірі і червоні гранітні висівки* (з наук.-попул. літ.); *Основні види продукції спеціалізованого кар'єру: щебінь різних фракцій, сировина базальтова для каменеливарних заводів, бут, висівки базальтові і т. ін.* (із журн.).

◊ **Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **соба́ка на ви́сівки** *див.* **соба́ка.**

ВИСІВКО́ВИЙ, а, е. Стос. до висівок. *Висівковий хліб є водночас поживним і лікувальним дієтичним продуктом* (з наук.-попул. літ.); *У моєму металевому кошику — пачка кефіру, капустинка і висівковий батон* (із журн.); *Висівкові хлібці запобігають підвищенню рівня глюкози в крові, а також сприяють нормалізації цього показника* (з газ.).

ВИСІВКОПОДІ́БНИЙ, а, е: △ **Висівкоподі́бний (різнокольоро́вий) лиша́й** *див.* **лиша́й.**

ВИСІВНИ́Й, а́, е́. Признач. для висівання. *Успішне випробування сівалки точного висіву насіння зернових колосових культур свідчить про ефективність роботи пневматичних висівних апаратів* (з наук. літ.); *У країнах Західної Європи набули широкого використання комбіновані висівні агрегати для прямого висіву зерна* (з наук.-техн. літ.); *Нова сівалка для широкорядних посівів — машина, що може комплектуватися різною кількістю висівних секцій з різною робочою шириною залежно від потреб господарства* (із журн.).

ВИ́СІВОЧКИ, чок, *мн.* Пестл. до **ви́сівки** 1. *Любовно, ніжно мати зливала всі недоїдки корові, споліскувала горшки, висівочками приправляла, щоб сита корова була* (К. Гордієнко); *Корисний хлібець печемо з висівок і зародків пшениці, а то тільки житній пекли, хоча він також корисний, але з висівочками кращий* (з Інтернету).

ВИСІВЧА́НИЙ, а, е. Те саме, що **висівко́вий.** *Кількість висівчаних частинок у борошні другого ґатунку досягає 80 відсотків* (з навч. літ.).

ВИСІДА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **висіда́ти.** *На станції, назви якої він уже не пригадував, йому разом з усім загалом пасажирів довелось зробити чергове висідання з вантажного поїзда* (В. Підмогильний); *Потім були ті довжелезні години в автобусі, часті зупинки по всій Подільській височині, висідання і підсідання всіляких сільських тіток* (Ю. Андрухович); *Після висідання з автобуса переходьте дамбу і піднімайтеся дорогою вгору до містка, а далі — уподобаними вами стежками* (з Інтернету).

ВИСІДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВИ́СІСТИ,** сяду, сядеш, *док.* Сходити на землю, залишаючи автомобіль, вагон, судно і т. ін. *Краще всього висідати на якійсь невеличкій залізничній станції, серед дрімучого, безкрайого лісу* (Остап Вишня); *Висідаючи на берег, Сагайдачний залишив про всяк випадок тридцять байдаків охороняти порожні чайки* (З. Тулуб); *Від Здолбунова дорога почала псуватися, машини почали відставати, грузнути, руйнувати лад і порядок. Приходилось часто зупинятися, висідати, витягати загрузлих* (У. Самчук); *З трамвая він висідав з усміхом на обличчі* (П. Загребельний); *Лише висіла* [дочка] *з того воза, та й не знати, де подівся той віз* (з казки).

ВИСІКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **висіка́ти.** *Розрізняють кілька основних методів механічного обробляння деревини: пиляння, шліфування, висікання штампами і різання* (з навч. літ.); *Суть операції полягає в розкритті тканин на всю довжину запального інфільтрату, евакуації гною, визначенні наявності некротизованих і просякнутих гноєм тканин з наступним їх висіканням* (з навч. літ.).

ВИСІКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВИ́СІКТИ,** ічу, ічеш; *мин. ч.* ви́сік, ла, ло; *док.* 1. *що.* Видовбувати заглибини в чому-небудь, вирубувати зображення на чомусь твердому (перев. на камені). *Сокирою він висікав, де міг, більші щерби в скалі* (І. Франко); *— Все те, що ви тут бачите, малював я особисто, власною рукою. — Ви? — Еге ж, я. Проте не я висікав на камені оригінали цих зображень* (В. Владко); *Вмів би я — висік би на граніті Руки твої і обличчя твоє* (Я. Шпорта); // Вирубувати, витісувати що-небудь із твердого матеріалу (перев. з каменю). *Мармур, то такий білий камінь, дуже дорогий, з якого найкраще висікати всякі фігури...* (Ю. Логвин); *Так в скелі мармуру, що зводиться угору, живе огонь невтіленого твору, та треба народитися митцем, щоб висікти з скали його різцем* (С. Голованівський); *Для скульптора не має значення, з яким матеріалом працювати: деревом, каменем чи металом, але коли йому надати можливість висікти скульптуру зі снігу, зробить це так само добре* (з газ.); // Довбаючи, рубаючи, видобувати. *Чув* [Антін] *тільки потребу творити, жадібно пити з джерела, що сам, як Мойсей, висік із скелі* (М. Коцюбинський); * Образно. *— Де гнів, там і злоба .. Та не я висікав її з каменю буття нашого, висікали інші* (Д. Міщенко); // Добувати ударом по кременю, каменю, металу і т. ін. (вогонь, іскру); викрешувати. *Лише Максим не здавався. Він з олімпійським спокоєм бив і бив у кремінь крицею, висікаючи снопи іскор, і не втрачав надії* (І. Багряний); *Зблиснули, вихоплені з піхов, шаблі, на всім скаку зблизились коні, а над головами одчайдухів брязнула, зойкнула криця, висікаючи іскри* (М. Стельмах); *Вчив малого висікати кресалом вогонь і розводити вогнище, майже без диму із ковальського вугілля* (Ю. Логвин).

2. *що.* Те саме, що **виру́бувати** 1. *Траплялося, що обране місце для влаштування в ньому Січі потребувало штучних укріплень; для цього висікали десь поблизу товсті дерева, загострювали їх згори, вбивали частоколом* (з наук. літ.); *А я, як схочу, терен висічу, Червоную калиноньку усю виломлю* (П. Чубинський).

3. *кого, що.* Знищувати кого-, що-небудь, вбивати всіх або багатьох. *Особливу ненависть мали* [татари] *до половецької знаті — до ханів, беїв, .. їх висікали впень — чоловіків, жінок, дітей* (В. Малик); *Захищаючи заставу з групою прикордонників, лейтенант висік кулеметним вогнем у бою з фашистами, що переправлялися через Західний Буг, напевно, із сотню окупантів* (М. Малиновська).

4. *тільки док., кого, заст.* Покарати, побивши різками, канчуками і т. ін. *Якось дівчинка не допильнувала, та погасла свічечка, — веліла* [пані] *дівчинку ту висікти* (Марко Вовчок); *Я все мусіла* [мусила] *з'їсти. Бо якби не з'їла, то знов дістала б кільканадцять батогів, хоч я вже така збита, що сидіти не можу. — За що? — За непослух, кажу. От мене висікли за таке* (О. Назарук); *Трепов приходив .. радитися, що робити з Боголюбовим: висікти його різками чи обмежитися карцером* (В. Канівець).

5. *що, вет., мед.* Обрізати краї рани, пухлини і т. ін., видаляючи уражені ділянки. *Під час вправляння грижі у черевну порожнину грижові оболонки частково висікають* (з наук. літ.); *Основний метод розпізнавання раку шкіри — біопсія, при якій висікають шматочок ураженої тканини у вигляді сектора, захоплюючи краї здорової тканини* (із журн.).

ВИСІКА́ТИСЯ, а́ється, *недок.,* **ВИ́СІКТИСЯ,** ічеться, *док.* 1. Розщеплюючись на кінцях, відламуватися дрібними частинками, випадати (про волосся, гриву і т. ін.). *Грива коневі геть висіклася* (Сл. Гр.); *Висіклися вуса Мартина Івановича. Не стало тієї пишноти і краси, як колись* (О. Копиленко); // Розлазитися по нитці на згинах, краях одягу (про тканини). *Сорочка висіклася.*

2. *тільки недок.* Пас. до **висіка́ти** 1, 2, 5. *Коротенькі вірші, в яких віддавалася остання шана померлим, висікалися не лише на високих мармурових стелах із рельєфними зображеннями, а й на простих плитах із ґапняку* (з наук. літ.); *Із величезних безформних брил висікалися рівні блоки для стін палацу* (із журн.); *Рана промивається, очищається, висікаються ушкоджені тканини* (із журн.).

ВИ́СІКТИ *див.* **висіка́ти.**

ВИ́СІКТИСЯ *див.* **висіка́тися.**

ВИСІЛКО́ВИЙ, а, е. Стос. до висілка. *Я спинився зачарований, бо то був не наш буденний, висілковий майдан, а — новий, незнаний світ* (Б. Антоненко-Давидович); *Хутір геть обезлюднів — Марію син на лікування забрав, Северин сам подався до санаторію, сім'я Половців перебралася у висілковий барак* (Є. Пашковський); // Який мешкає у висілку. *Він* [Климко] *рідко коли залишався наодинці у закіптюжених стінах, бо в нього частенько .. засиджувалося шкільне хлоп'яче товариство — бідові непосидющі висілкові хлоп'яки* (Григір Тютюнник).

ВИ́СІСТИ *див.* **висіда́ти.**

ВИ́СІ́ТИ, ви́шу́, ви́си́ш, *недок.* 1. Не маючи опори знизу, триматися на чому-небудь або бути прикріпленим до чогось, зачепленим за щось. *Груші висіли, як горнята, та жовті, як віск!* (І. Нечуй-Левицький); *Дві здорові сльозини ще не встигли впасти на землю й висіли на широкому веселому виду* (М. Коцюбинський); *Через одне плече в нього висіла сумка* (М. Трублаїні); *В кімнаті, куди він зайшов, пахло молоком, на вікнах висіли марлеві занавіски* (Григорій Тютюнник); // Спадаючи вниз, звисати (перев. про волосся, вуса). *Голова її .. важко опустилась на груди; очіпок, підбившись угору, посунувся набік; сірі пасма волосся висіли з-під його* [нього] (Панас Мирний); *Чорні довгі вуса висіли, як дві гадюки* (І. Нечуй-Левицький); // Безсило звисати. *Зняли слабого на руки і понесли .. Ноги висіли в нього безвладно, як перебиті* (М. Коцюбинський); *Ліва рука, закутана в бинти, висіла на перев'язі* (М. Руденко); // Обвисаючи, незграбно облягати кого-небудь (про одяг). *Заялożене дране убрання мішком висіло кругом колись високого стрункого стану* [Марини] (Панас Мирний); // *розм.* Схопившись руками за кого-, що-небудь, триматися на кому-, чому-небудь. *З вагона ніхто не вилазив, а тільки влазили в нього все нові й нові пасажири. Вагон набивався до того, що люди вже висіли один на однім...* (І. Багряний); *Войовничі, бойові, радісні добровольці купами висять на сходах, юрмляться по тамбурах, хрипнуть від пісень угорі, на дахах вагонів* (О. Гончар).

2. Не маючи опори знизу, бути причепленим, прикріпленим до вертикальної поверхні чого-небудь. *Окрім картин, на стіні висить зброя, пістолі, ножі і т. ін.* (Леся Українка); *На стінах висіли перші воєнні плакати* (В. Кучер); *Велика в'язка цибулі й турецького перцю висить над входом у тісну кухоньку* (В. Яворівський).

3. *над ким — чим.* Видаватися, виступати якоюсь частиною наперед; нависати. *Над самою водою висіла тут величезна скала* (І. Франко); * Образно. *Я ж ішов до замку — кам'яний і непорушний, він .. висить над містом — світом нашим, це він тримає його у страху* (Валерій Шевчук).

4. Триматися у повітрі майже без руху (про хмари, туман, пил і т. ін.). *Борошняний пил висів у повітрі, а стіни* [млина], *банти і постав були обсипані ним, як снігом* (М. Коцюбинський); *В долині блимали вогники, рвалися постріли і кричали люди. Над ними висів молочний туман, змішаний з димом* (П. Панч); *Диму стало вже так багато, що почав заповнювати порожні кам'яниці, виходив із вуличних вимів і висів над дахами* (Валерій Шевчук).

5. Бути або здаватися нерухомими під час повільного польоту (про птахів, літальні апарати і т. ін.) або руху по небу (про місяць, зорі та інші небесні світила). *Сіра маленька пташка, як грудка землі, низько висіла над полем* (М. Коцюбинський); *За годину сонце вже висіло над самим обрієм* (Ю. Яновський); *Гроза була вже зовсім близько. Уже над садом висіла свинцева хмара* (А. Головко); *В небі висів чистий, повновидий місяць* (В. Кучер); *Вірний Степанів кінь Лиско .. навіть не змахував хвостом. Хоча мушва висіла над ним чорною хмарою* (Ю. Логвин); // Безперервно, протягом довгого часу літати, кружляти над чим-небудь. *В ясному повітрі над Будапештом з ранку до ночі висіла наша авіація* (О. Гончар).

6. *над ким — чим і без дод., перен.* Те саме, що **нависа́ти** 2. *— Ось яке лихо висить над нами, панове, то яка буде на те ваша рада? .. заговорив широкоплечий Лящ: — Що ж, братчики, важко нам захиститися від польської команди; поки не з'являться тут справжні гайдамацькі загони, селяни побояться повстати...* (М. Старицький); *Ми живемо в такому хисткому світі, коли небезпека тотального винищення висить над кожним, мов зашморг самогубця* (А. Михайленко); // Обтяжувати кого-небудь. *В ньому самому мовби щось одновилося, одродилося, тільки допіру вмерла та несподівана погроза, лячна тінь, яка висіла над ним уподовж майже трьох тижнів* (Ю. Мушкетик); *Він* [Ісакій] *співав на повний голос, бо моторошна тиша висіла навкруги* (Валерій Шевчук).

◊ **Бу́ти (ви́сі́ти) на хвості́** *див.* **бу́ти; (1) Ви́сі́ти дамо́кловим мече́м** *над ким — чим* — загрожувати кому-, чому-небудь, постійно турбувати когось або здаватися неминучим. *Перспектива козацько-татарського походу на московські землі поверталась від часу до часу, висячи дамокловим мечем над Москвою* (М. Грушевський); *Небезпека бути викритим через отой вірш дамокловим мечем висіла над ним* (А. Головко); *Над українцями завжди висітиме дамокловим мечем чорнобильське нещастя* (з газ.); **(2) Ви́сі́ти над голово́ю** *чиєю, кого і без дод.* — траплятися з ким-небудь (про горе, біду і т. ін.). *— Віддаватися насолодам можна тільки тоді, коли людина перебуває в цілковитій безпеці і коли над її головою не висить біда...* (М. Старицький); *Дивен світ: у людини завжди висить над головою невидимий тягар, як камінь над нещасним Танталом, і ніхто не може повісти, що тебе чекає завтра...* (Валерій Шевчук); **(3) Ви́сі́ти на но́сі** — бути дуже близьким щодо часу здійснення. *Хто гірший боягуз, той балакав про екзамен, що висів на носі* (А. Свидницький); **(4) Ви́сі́ти на телефо́ні (на дро́ті, на про́воді)** — постійно або довгий час телефонувати, займати телефон. *Петлюра висів на телефоні в палаці цукрового магната Терещенка* (Ю. Смолич); *Виявилося, що висіти на проводі годинами шкідливо для стосунків: час оптимальної розмови, на думку фахівців, не повинен перевищувати дев'яти з половиною хвилин* (з наук.-попул. літ.); *— Я телефонні розмови не люблю, говорю лише про роботу або домовляюсь про зустріч із друзями, а просто висіти на дроті — то не для мене* (із журн.); **(5) Ви́сі́ти на ши́ї** *у кого* — обтяжувати кого-небудь, завдаючи великого клопоту; бути тягарем для кого-небудь. *— Чуєш, Михайле, ніщо не повинно гнути людину чи висіти в неї на шиї* (М. Стельмах); *Злостився князь на Ірину. Висіла тепер у нього на шиї* (П. Загребельний); **(6) Ви́сі́ти на язиці́ (на язику́, на кі́нчику язика́):** а) *(у кого, на чиїм)* хто-небудь дуже хоче сказати або спитати щось, але з певних причин

утримується. *Те, що він уважав за свою виключну таємницю, відоме було цій старій, висіло на її балакучім язиці!* (І. Франко); *Вони посміялися вдвох, і запитання "а коли ж весілля?", яке висіло на кінчику язика в Крутояра, так і не вимовилось* (В. Собко); б) бути добре відомим і водночас таким, що в потрібний момент не пригадується. *Ті слова висіли на кінчику язика, і разом з тим я їх не знаходив* (Ю. Збанацький); **(7) Ви́сіти (повиса́ти) / пови́снути в повітрі (між не́бом і земле́ю):** а) *(тільки недок.)* перебувати у невизначеному, непевному становищі. *Але ж він* [твір], *певне, вийде в світ, бо хоч Ваш видавець і висить в повітрі, та не буде ж він вічно висіти, бо його банкір мусить же об'явитись* (Леся Українка); *Минув ще один місяць, а я все ще вишу між небом і землею. І туди мене тягне, і тут порвати несила* (Ірина Вільде); б) залишатися нерозв'язаним, нез'ясованим або нездійсненим. *Наказ жорстокий, але справедливий. — Що ж він тепер робитиме? — повисло в повітрі питання Пишної* (Ю. Збанацький); *Найкращі плани і замисли можуть повиснути в повітрі, якщо буде недостатня робота з людьми, з кадрами* (з газ.); **(8) Ви́сіти (повиса́ти) / пови́снути на волоси́нці (на волоску́, на волоси́ні, на ни́точці):** а) перебувати в дуже непевному, загрозливому або критичному становищі. [В о р о н і н:] *Роздмухувати цей конфлікт не в твоїх інтересах. Невже ти не розумієш, що ти й без цього висиш на волосинці?* (О. Левада); б) бути невизначеним для кого-небудь щодо здійснення, досягнення і т. ін. чогось. *Знаючи свою минувшину і розуміючи, що його посада висить на волоску, він весь той час мовчав, працював* (І. Франко); *Тані Турбай і самій не пояснити це почуття. Адже за два роки вона перемогла в усіх змаганнях. Правда, щоразу ця перемога висіла на волосинці* (В. Собко); в) бути в небезпеці, під загрозою. *Наше життя завше висить на ниточці. Ніколи не можна казати гоп, доки не перескочиш* (Ю. Яновський); *Побачивши, що .. життя Івана Володимировича висить на волосині, Терентій кинувся в атаку* (О. Довженко); *На багатьох обличчях лежав гіркий слід недавно пережитого бою, в якому було втрачено чимало крові, сили, нервів, і, може, життя повисало на волосинці* (В. Кучер); *Заскреготав зубами, вилаявся і пішов. Знав, що його доля тепер повисла на волоску* (М. Ю. Тарновський); г) постійно загрожувати своїм настанням (про лихо, нещастя і т. ін.). *Лихо висіло на волосині над його головою* (Панас Мирний); *— Моя люба кузиночко, війна висить на волоску ще з вісімнадцятого року...* (Ірина Вільде); г) *(від чого)* бути дуже близьким до здійснення чого-небудь фатального, небезпечного. *Я висів на волосинці від смерті, і Маша боролася за мою душу всю ніч* (Ю. Яновський); *Скільки перетерпіти; висіти на волосині від смерті! Чи міг ще раз важити своєю головою?* (В. Козаченко); **(9) Ви́сіти (трима́тися) на че́сному сло́ві** — бути неміцним, хистким або невизначеним. *Десь зливи тропічні, потопи на людей, а в нас краплини дощу не добути! Подивіться навкруги: все тримається на чесному слові та на агротехніці...* (О. Гончар).

ВИ́СІЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́сікти.** *Від вівтаря, висіченого в товщі муру, віяло сивою давниною* (Н. Королева); *На околиці міста, в холодку кленів під Замковою горою стояв висічений з граніту .. пам'ятник* (С. Скляренко); *На могилі встановлено надгробок із гранітних блоків із висіченими прізвищами полеглих воїнів* (з наук.-попул. літ.); *Висічений фрагмент пухлини повинен бути акуратно виведений із рани* (з навч. літ.); * Образно. *Така затятість застигла на її висіченім обличчі, на ліплених дугах брів, на припухлих губах, що Роман спересердя пропік сестру поглядом* (М. Стельмах); * У порівн. *Дерева, будинки, тини — такі тверді, мов висічені з мармуру* (М. Коцюбинський); // **ви́січено,** *безос. пред. А далі, коли вийти з пустельного заулка, на міді висічено: Доктор Фальк* (М. Хвильовий); *Найсміливіших закатовано на смерть, сотні козаків висічено різками, а решту запроторено на Кавказ* (з наук. літ.).

ВИ́СІЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́сікти** 1, 2, 5. *Пропонуємо висічення барельєфів, виконання графічних портретів на пам'ятниках* (з мови реклами); *Для кращого загоєння рваної рани необхідно зробити висічення її забруднених країв* (з навч. літ.); *Дуже важливо якомога раніше направити хворого до хірурга для висічення пухлини* (із журн.).

ВИ́СІЧКА, и, *ж., рідко.* Те, що висічене. *Компанія здійснює продаж металевих огорож двох видів: із сітки та з листового металу з висічкою* (з Інтернету).

ВИСІ́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **висі́ювати.** *У цьому році, порівняно з минулим, висіювання насіння деревних порід на лісокультурній площі значно збільшилося* (із журн.); *Пропонуємо гідросівалку для висіювання моркви* (з мови реклами).

ВИСІ́ЮВАТИ *див.* **висіва́ти.**

ВИСІ́ЮВАТИСЯ *див.* **висіва́тися.**

ВИ́СІЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́сіяти.** *На ділянках із радіоактивним забрудненням було висіяне насіння пшениці з врожаю, одержаного на незабруднених територіях* (з наук. літ.); *Заправляли* [цеглярі] *глину в дерев'яні форми, посипали білим висіяним піском* (Ю. Логвин); // **ви́сіяно,** *безос. пред. На футбольне поле висіяно понад 120 кілограмів трави, проведено благоустрій майданчика зі штучним покриттям* (з газ.).

ВИ́СІЯТИ *див.* **висіва́ти.**

ВИ́СІЯТИСЯ *див.* **висіва́тися.**

ВИСК, у, *ч.* Тонкий, пронизливий крик; звук, який видає людина або тварина. *Крик, виск, пищання нещасного хлопця, ніщо не зрушувало ката* (І. Франко); *В цю мить щось кудлате з виском радості кинулося до Коржа* (З. Тулуб); *Забрали останню корову й свиню, щоб не було на подвір'ї ні писку, ні виску* (М. Стельмах); *Двоє старших хлопчиків з палицями метнулися до собак, і ті з виском кинулися врозтіч* (В. Малик); *Гості порозсідалися хто в кріслах, хто на канапах, з гамором і виском* (І. Білик); // Високий, пронизливий звук, утворюваний при терті металевих чи дерев'яних предметів або при польоті кулі, снаряда і т. ін. *Танки йшли на захід з важким гуркотом та виском* (О. Довженко); *Була це насторожена тиша — тиша, яка щосекунди могла вибухнути виском куль* (Ю. Смолич); *Лісове безгоміння обривав на повороті різкий виск легкових і двигіт вантажних машин* (Є. Пашковський).

ВИ́СКАЗАНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **ви́сказати.** *Він* [пан Злотницький] *стільки труду* [труда] *потратив, аби довести підданих до цілковитої покірності, щоби кожен .. летів виконувати ще не висказану волю пана — і от хтось сміє протестувати* (Г. Хоткевич); *Він* [Добриня] *гадав, що ніхто не здогадується про .. їхні почуття, ще не висказані і неясні для них самих* (В. Малик); // **ви́сказано,** *безос. пред. "Знаю!" Як дивно було це висказано. Напівздержаним жалем...* (О. Кобилянська).

ВИ́СКАЗАННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **ви́сказати.** *Права на висказання своєї гадки ви чей же не заперечите мені* (О. Кобилянська).

ВИ́СКАЗАТИ *див.* **виска́зувати.**

ВИ́СКАЗАТИСЯ *див.* **виска́зуватися.**

ВИСКА́ЗУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́СКАЗАТИ,** ажу, ажеш, *док., що, рідко.* Те саме, що **висло́влювати.** *Донька .. лісового радника висказувала думку, щоби жінкам було вільно ходити в університети* (О. Кобилянська); *Отець Альойзій говорив іще довгенько, заки висказав свої погляди на виборчу справу* (Л. Мартович); *Слова мої, мов камені, тяжкі.., а хочуть висказати тобі ввесь мій біль* (У. Самчук).

ВИСКА́ЗУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВИ́СКАЗАТИСЯ,** ажуся, ажешся, *док., рідко.* Те саме, що **висло́влюватися.** *Якось безпосередньо перед тим, як Кравс мав осісти в Самборі, мав він висказатися так, як мені це донесли: "Як я прийду до Самбора, то порозганяю цю комісарську банду на чотири вітри"* (А. Чайковський); — *Дайте Охрімові висказатися. Він розкаже, як у Власівку на храм їздив* (Григорій Тютюнник).

ВИСКА́КУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виска́кувати** 1–3. *Весільні обряди в Лолині містять в собі виключно цікаві і невідомі в інших околицях подробиці, наприклад: врочисте виряджения по барвінок, вискакування з хустками, вінчання пана молодого і перев'язування його хусткою* (І. Франко); *Бездумне вискакування пішохода на дорогу може призвести до сумних наслідків* (з газ.); *Відбій — роздягання, складання одягу і вискакування на другий ярус — тривав стільки, скільки горів сірник* (із журн.).

ВИСКА́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́СКОЧИТИ,** чу, чиш, *док.* 1. Стрибати звідки-небудь, кудись. *В'їжджали у ворота вози. Вискакував із буди пес, молодий, ласкавий, але й лютий, і лящав, горлав, хрипів на ті вози* (Валерій Шевчук); *Леопард із льоху вискочив на сцену* (Т. Шевченко); *Вже сонце було височенько, коли Балан привернув нарешті човна до берега і, вискочивши на землю, затяг його в очерет* (А. Кащенко); // *розм.* Швидко вибігати, виїжджати звідки-небудь; швидко вибігаючи, виїжджаючи, з'являтися десь. *На вулицю вискакували люди з відрами і бігли гасити пожежу* (Ф. Бурлака); *Без кінця-краю летять потоки машин, .. віражують на поворотах доріг, вискакують десь із-під землі і знов шугають у підземелля* (О. Гончар); *Гукнув* [чоловік] *на товариство, а ті так і вискочили з лісу, оборонили старця* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Машина в'їхала в ліс, попетляла ще трохи по тісній просіці і вискочила на галявину* (А. Хижняк); // *перен.* Виходити зі скрутного, складного становища. *Роман також пристав до цієї війни і незабаром зробився у ній воякою. Дужий, зручний, смілий і нахабний — він подужував скрізь і щасливо вискакував з небезпеки* (Б. Грінченко); *Не міг він умом знести, яким дивом дивним він живий та цілий вискочив* [з баталії]... (Марко Вовчок).

2. Стрибком, стрибками підніматися куди-небудь. *Грицько збігає по сходах, вискакує на обтягнуте вепровою шкірою сідло.., шарпає стартер мотоцикла й вилітає з двору* (В. Яворівський); *Він* [Мемет] *оббіг свої покої й вискочив на дах кав'ярні* (М. Коцюбинський); *На тин вискочив зозулястий півень з мерехтливим хвостом, голосно закукурікав, ніби вітав гостя* (О. Бердник); // *розм.* Швидко вибігати, виїжджати на що-небудь, кудись. — *Ходім, панове, яром, а потім вискочим на гору* (І. Карпенко-Карий); *Авто вискочило на заміську автостраду, помчало сірою бетонною стрічкою на захід* (О. Бердник).

3. *розм.* Швидко або раптово вилітати, випадати звідки-небудь. — *У старовинному кресалі кременем били по залізу — вискакувала іскра* (Ю. Шовкопляс); *Вода напре, дивись, то вискочить гвіздок, То паля тріснула, то заставку розбило* (Є. Гребінка); *Муляр узяв пляшку і вдарив її в денце; пробка вискочила і навколо запахло сивухою* (С. Васильченко).

4. *перен., розм.* Раптово з'являтися, утворюватися на чому-небудь. *Вони* [веснянки], *капосні, навіть на повіках вискакували навесні* (М. Стельмах); *Помічниці мої радіють цитрусам не менше за мене .. Хіба не рили оці траншеї, аж свіжі мозолі вискакували їм на руках?* (О. Гончар); *Кайдашиха почутила, що в неї на тім'ї вискочила гуля* (І. Нечуй-Левицький); — *Розумієш, ні за що — нічого й не буває. Даремно і чиряк не вискочить* (Ю. Збанацький).

5. *тільки док., у кого, перен., розм.* Швидко досягти якого-небудь звання, швидко зайняти якусь посаду і т. ін. [К о с т ь:] *Слухай. Коли Франц дасть тобі яку записочку до Марини Іванівни, то принеси мені, я тобі два злоти дам і постараюсь, щоб ти мерщій в ліврейні вискочив* (І. Карпенко-Карий); [С м о т р и ц ь к а:] *Анкетні дані* [Римаря]: *молодий, талановитий, відповідальний! З міністром ручкається, може й сам у міністри вискочити* (М. Стельмах).

◊ **Ви́йти (ви́битися, ви́рватися,** *зневажл.* **ви́скочити** *і т. ін.)* / **вихо́дити (вибива́тися, врива́тися,** *зневажл.* **виска́кувати** *і т. ін.)* **в люди** *див.* **вихо́дити; (1) Ви́скочити** *(рідко* **ви́дряпатися)** **на сухе́** — уміло змогти уникнути заслуженого покарання, осуду; залишитися непокараним. [О р и с я:] *То й ви хочете мене втопити, щоби по моїй бідній голові самому на сухе видряпатися!* (І. Франко); *Він пошив у дурні своїх недругів, а сам конем красномовства вискочив на сухе* (М. Стельмах); **(2) Ви́скочити (ви́стрибнути, ви́хопитися) як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **Пили́п** *(рідко* **Кузьма́)** **з коноп́ель,** *зневажл.* — недоречно, недоладно або невчасно зробити, сказати що-небудь чи виступити з чимсь. *Боявся новий полковник чогось не бовкнути, не вихопитись ненароком як Пилип з конопель* (М. Лазорський); *На уроках він завжди про щось своє думає, а як спитають, завжди скаже не до речі, не до ладу, — як Пилип з конопель вистрибне* (О. Іваненко); *Євген Панасович почав було гарячкувати і мало не вискочив як Кузьма з конопель, щоб перебити ту облудну мову* (В. Речмедін); — *Артем, ніскільки не образившись, сприйняв її кепкування, як і належало, спокійно. Справді, вискочив із своєю догадкою ніби Пилип із конопель* (П. Гуріненко); **(3) Ви́скочити за́між** — одружитися швидко, несподівано або дуже молодою. *Напевне, тільки тому, уже в безрозсудстві, Василина мало не вискочила заміж за пройду з сусіднього села* (М. Стельмах); — *І чого я, дурна, вискочила рано заміж? — зітхнула Ганна* (П. Автомонов); **(4) Ви́скочити як го́лий (коза́к, Кузьма́) з ма́ку,** *зневажл.* — недоречно, невчасно сказати що-небудь, виступити з чимсь або зробити несхвальний вчинок. *В неї* [Меласі] *терпець увірвався, і вона вискочила як козак з маку* (І. Нечуй-Левицький); *Тут можна ходити босій. Якби в місті по асфальту пройшла — затюкали б: оце вискочила звідкись як гола з маку! А тут* [на плавнях], *серед Скарбного, хоч на голову стань, — ніхто не зауважить, не обсміє!* (О. Гончар); *Він сам не міг збагнути, що з ним трапилося, коли при обговоренні кадрового питання він вискочив як Кузьма з маку*

(з газ.); **Вихо́дити / ви́йти** *(рідко* **ви́скочити) сухи́м з води́** *див.* **вихо́дити; Вско́чити і ви́скочити** *див.* **вска́кувати; Дух ви́йшов (ви́скочив,** *грубо* **ви́пер)** *див.* **дух; О́чі ма́ло (як) не ви́скочать / не виска́кують з голови́ (з орбі́т, з ло́ба** *і т. ін.) див.* **о́ко[1]; Се́рце (се́рденько) як (ле́две, ма́ло, тро́хи** *і т. ін.)* **не ви́скочить [з груде́й]** *див.* **се́рце.**

ВИ́СКАЛ, у, *ч., рідко.* Те саме, що **ви́шкір.** *Мова його, що лилася звично і владно, підсилювалась всім його виглядом, кожним порухом розчепірених рук, жовтим вискалом зубів* (О. Гончар).

ВИ́СКАЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ви́скалити.** *П'яні червоні обличчя, блискучі від поту й смальцю, що на їх* [них] *повиступав, якось чудно розтягалися, .. широко зяли* [зяяли] *ямки червоних пащ-ротів з жовтими великими зубами, вискаленими з-під щетинястих усів* (Б. Грінченко); *Пам'ятає* [Юлдаш] *гостроребрі трупи отруєних звірів — скляні очі, вискалені зуби, висолоплені язики...* (О. Донченко); *Лише по чорній зотлілій шинелі, по вискалених металевих зубах і впізнало жіноцтво свого лютого односельця* (О. Гончар).

2. *у знач. прикм.* З відкритими зубами. *Зараз у нього був інший вигляд — карабін у руках, обличчя червоне, п'яне, вискалене* (С. Скляренко); *Дівчина ледве встигла затягти в будинок візок .. перед вискаленими пащеками тисяч щурів* (Ю. Винничук).

ВИ́СКАЛИТИ *див.* **виска́лювати.**

ВИ́СКАЛИТИСЯ *див.* **виска́люватися.**

ВИСКА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *рідко* **ВИСКАЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.,* **ВИ́СКАЛИТИ,** лю, лиш, *док., що.* Те саме, що **вишкіря́ти.** *Вони* [гості] *навперебій почали лякати дитину, роблячи страшні очі, викривляючи обличчя, вискалюючи зуби* (О. Донченко); *Настовбурчив* [Лев] *свою гриву, вискалив зуби* (з казки); *Над ним* [бояриAном] *стояв кровавий* [закривавлений] *медвідь, вискаливши свої страшенні зуби і ревучи на весь ліс з болю* (І. Франко); *Вовк вискалив зуби і осів на задні лаби, але не одходив* (М. Коцюбинський).

◊ **(1) Виска́лювати (вискаля́ти) / ви́скалити зу́би,** *зневажл.* — сміятися або посміхатися, перев. жартуючи. *Полюбила москаля, Та ще й зуби вискаля* [вискалює]! (Т. Шевченко); *— А парубкам з дівчатами сідати? — питав один парубок, вискаливши зуби* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Він знову приносить півторбини оладків, канючить, вискаливши зуби: "Федоте, зроби шаблю"* (Григорій Тютюнник).

ВИСКА́ЛЮВАТИСЯ, юся, юєшся, *рідко* **ВИСКАЛЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.,* **ВИ́СКАЛИТИСЯ,** люся, лишся, *док.* 1. Розсуваючи губи, відкривати, показувати зуби. *Пувичка вискалився до Альоші: — Що, здрефонив* [здрейфив]? *Але Матрос обернувся до Пувички, замахнувся й вдарив його* (І. Микитенко); *— Не питають? — вискаливсь Тронько. — Добре. А хто тобі, діду, сталь дає, яку ти катаєш? З неба вона не падає* (В. Кучер); // Посміхатися, осміхатися. *— Ну! — вискалився Сашко усіма зубами в шанобливій посмішці* (Ю. Смолич); *— Чого тут лазиш, нишпорко? — негостинно спитала Явдоха. — Ану, щезни, бо зараз помиями обіллю! І Гапка мусила щезнути: отак змаліла, зіщулилася, вискалилася, .. і .. подалася додому* (Валерій Шевчук).

2. *перен., розм.* Бути видним, показуватися, виглядати звідки-небудь. *Над селом вискалюється з зелені червоний двір* (І. Франко); *Коли б хоч трохи вискалилось* [сонце] (Номис); *Бачачи, як посипався камінний град і як на нього вискалились тисячі самострілів та мушкетів, Дон Кіхот повернув Росинанта* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса).

ВИСКАЛЯ́ТИ *див.* **виска́лювати.**

ВИСКАЛЯ́ТИСЯ *див.* **виска́люватися.**

ВИ́СКІК, скоку, *ч.* 1. Жвавий, енергійний стрибок. *Заєць проповзав майже перед самим носом, ти перехопив рушницю.., ждав повільного його вискоку* (Є. Пашковський); *Легкоатлет, крім усього іншого, повинен уміти виконувати метання ядра, а також штовхання ядра з вискоку* (з навч. літ.).

2. *перен.* Учинок, що суперечить загальноприйнятим нормам поведінки. *Сотник був м'якого серця й на вискоки молоді дививсь крізь пальці. Найбільше ремствував Касян, що сотник псує тих шибайголів і не дає їх вивести на добрих козаків* (А. Чайковський); *Вистачило одного хуліганського вискоку Мартинчука, як і авторитет церкви, і релігійні традиції народу стали раптом умовними речами!* (Ірина Вільде).

◊ **(1) З ви́скоком (з ви́стрибом, з ви́бриком):** а) вискакуючи або вибрикуючи. *Молодий Дудін-Левченко вхопив за руку Радюка й повів в покої. За ними юрбою, з вискоком, трохи не з вибриком, пішли молоді гості на парадовий прихід з улиці* (І. Нечуй-Левицький); *Собака з вистрибом майже насідає йому* [лисові] *на хвоста* (Є. Пашковський); б) *(перен.)* охоче, з радістю, не вагаючись, із великим задоволенням; залюбки. *Клим — чоловік неабиякий. За його* [нього] *кожна дівчина піде з вибриком* (І. Нечуй-Левицький); *Молодших не треба було умовляти, їм тільки скажи, що збирається гурт, щоб поспівати, — з вискоком побіжать* (В. Речмедін); *— Гляди, вже скоро й заміж віддамо. — О, коли це буде, — махнула* [Христина] *рукою і почервоніла. — Тільки старости на поріг, то з вистрибом помчиш, — обізвався Левко* (М. Стельмах).

ВИ́СКІПАТИ *див.* **вискі́пувати.**

ВИ́СКІПАТИСЯ, ається, *док., розм.* Відшукатися де-небудь, узятися звідкись. [К и р и л о:] *Я луп очима: стоїть мацапура попліч мене і шкіриться!.. Відкіля це ти, думаю, вискіпалася?* (М. Кропивницький); *Десь вискіпався метелик. Його платинові крильця мигають і торкаються цвіту* (У. Самчук); *— Ти звідки такий вискіпався? — підхопивши мене під боки, запитав парубок. — Он звідти, — невиразно промовив я. — Пустіть мене, дядьку, в театр* (М. Стельмах).

ВИСКІ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́СКІПАТИ,** аю, аєш, *док., розм.* 1. *що, рідко.* Виколупувати що-небудь звідкись. *Вискіпувати кісточки з вишень.*

2. *кого, що, перен.* Старанно шукаючи, знаходити кого-, що-небудь. *Він зжився з ним* [морем], *порпаючись у бібліотеці, вискіпуючи й жадібно читаючи ті книги* (Л. Кононович, пер. з тв. О. Гріна); [М а р т а:] *Ну й моторний же хлопець!* [У с т я *(до Секлити):*] *Де ви такого вискіпали?* (М. Старицький); [П у з и р:] *Я вас, Петро Петрович, шаную, поважаю, але немало дивуюсь: вискіпали якогось учителишку* [учителя] *і носитесь з ним...* (І. Карпенко-Карий); *— Майстре Людвігу, .. Де се ви таку дурницю вискіпали? — сі слова крикнув кардинал* (Леся Українка); *Йонаш .. десь вискіпав і приволік здоровенного псюру* (У. Самчук); *— Звідки, до лиха, ви вискіпали, що на світі колись водилися і ще й досі не перевелися мандровані рицарі?* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса).

ВИ́СКІТ, скоту, *ч.* Те саме, що **виск.** *Майдан вирував. Крик і регіт, вискіт і плач, сварки і рик* (Валерій Шевчук); *З вискотом ядро різонуло повітря і невидимо полинуло наперед; вискіт хутко змінивсь стогоном, який теж ослаб умить і завмер* (М. Старицький); *Кілька куль з вискотом залетіли в камеру, копирснувши стелю* (І. Багряний).

ВИ́СКНУТИ, ну, неш, *док.* Однокр. до **вища́ти.** *Ріна підхопила Катрусю й високо підняла її над собою. Катруся вискнула від захвату і поспішила подивитись униз* (В. Винниченко); *Тимко тільки засміявся і так здавив Марка за плечі, що той аж вискнув* (Григорій Тютюнник); *Спочатку .. вдова почула, як вискнув її рябий собачка. Тут вона відчинила двері і побачила, що через перелаз переступає странній, не тутешній чоловік* (Ю. Логвин); *Заболотний зненацька круто вихнув кермо вбік, і машина різко стала, вискнувши гальмами* (О. Гончар); *Нарешті під вікнами вискнули гальма батькової машини* (І. Білик).

ВИ́СКОБЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́скоблити.** *Товстомордий шарпонув рукою і калганівка ляпнула на вискоблені дошки столу і розлетілась дрібними бризками* (Ю. Логвин); *Господиня поклала на чисто вискоблений стіл скибки м'якого хліба без домішок* (із журн.); // **ви́скоблено,** *безос. пред. Робота виконана бездоганно: підлогу вискоблено, вимито, стіни і стелю вибілено* (із журн.).

ВИ́СКОБЛИТИ *див.* **виско́блювати.**

ВИСКО́БЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виско́блювати.** *На відміну від мисливського ножа з грубими зубцями у цього кам'яного клинка зубці "відтиснуті" так, що вийшло гладке, але гостре лезо, явно пристосоване для вискоблювання шкур* (з наук.-попул. літ.); *Операція полягає у вискоблюванні патологічних тканин з альвеоли й поверхні кореня* (з навч. літ.).

ВИСКО́БЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́СКОБЛИТИ,** лю, лиш, *док., що.* Скребти, очищаючи що-небудь або видаляючи щось. *Малий прибирав черепки від корчаги, витирав, вискоблював від олії і посипав піском дошки* (Ю. Логвин); *Хлопцям ретельно голили голови, вискоблюючи кожну волосинку під корінь* (із журн.); *Невеличкий низенький стіл стояв поруч із літописцем: чорнильниця, пера, невеличкий ніж, яким заточували пера, ним іще вискоблювали з пергаменту помилки або виправлення* (з газ.); — *Поки не вискоблите* [кадуб] *всередині як слід, я не візьму його* (М. Лукаш, пер. з тв. Д. Боккаччо).

ВИСКО́БЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **виско́блювати.** *Залишки жиру, тканин і волосся вискоблюються ножем вручну, після чого шкури знову переносять до ванн, наповнених дубильними речовинами* (з газ.).

ВИ́СКОВЗАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́сковзати.** *Швидко вибралась* [дівчинка] *за село, задріботіла битою дорогою, висковзаною багатьма полозками* (І. Цюпа); *Швидкому підйому на вершину перешкоджало висковзане каміння* (з газ.).

ВИ́СКОВЗАТИ *див.* **виско́взувати**[1].

ВИСКОВЗА́ТИ *див.* **виско́взувати**[2].

ВИ́СКОВЗАТИСЯ *див.* **виско́взуватися**[1].

ВИ́СКОВЗНУТИ *див.* **виско́взувати**[2].

ВИ́СКОВЗНУТИСЯ *див.* **виско́взуватися**[2].

ВИСКО́ВЗУВАТИ[1], ую, уєш, *недок.*, **ВИ́СКОВЗАТИ,** аю, аєш, *док., що.* Часто ковзаючи, тручи чим-небудь, сковзаючись, робити слизьким (дорогу, лід і т. ін.). *Люди висковзали стежку настільки, що по ній було важко йти* (із журн.); *Дітлахи висковзали гірку саньми.*

ВИСКО́ВЗУВАТИ[2], ую, уєш, **ВИСКОВЗА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.*, **ВИ́СКОВЗНУТИ,** ну, неш, *док., розм.* Те саме, що **вислиза́ти.** *Леся випростується, від необережного руху висковзує з пальців олівець і падає на землю* (А. Хижняк); *Володимир намагався не втрачати рівноваги, але розчавлений підошвами чобіт свіжий сніг, ніби крохмаль, скреготів і висковзав з-під ніг* (В. Логвиненко); *Катерина кинулася в хату, почала лізти по драбині на горище. Висковзували з-під ніг щаблі, на плечі й на руки сипались іскри, але це її не спиняло* (Є. Гуцало); *Упевнившись, що нікого нема, Василько швиденько висковзнув із своєї схованки* (А. Турчинська); *Раптово нахилилась* [Марія], *поцілувала його в шорстку щоку, висковзнула з рук Бурі* (І. Цюпа); *Дівчина висковзнула з його обіймів, і він з розведеними руками на мить застиг посеред хати* (М. Стельмах); * Образно. *Життя висковзує з-під старечих ніг — дорого, потом і кров'ю куплене життя* (У. Самчук).

ВИСКО́ВЗУВАТИСЯ[1], ується, *недок.*, **ВИ́СКОВЗАТИСЯ,** ається, *док.* Ставати слизьким від частого ковзання, тертя об щось. *Полозки довгі, підбиті товстим залізом, яке висковзалось і блищало, мов срібло* (О. Копиленко).

ВИСКО́ВЗУВАТИСЯ[2], ується, *недок.*, **ВИ́СКОВЗНУТИСЯ,** неться, *док., розм.* Те саме, що **вислиза́ти.** * Образно. — *Ось тепер тільки висковзнулася правда з твоїх уст* (І. Франко).

◇ **Вислиза́ти** *(рідко* **виско́взуватися) / ви́слизнути** *(рідко* **ви́сковзнутися) з рук** *(рідко* **з-під рук)** *див.* **вислиза́ти.**

ВИСКО́ВИЙ, ко́ва́, ко́ве́. Стос. до виска *(див.* **висо́к**[1]). *Висковий м'яз заповнює віскову ямку черепа* (з наук.-попул. літ.); *Під час дослідження пульсу на висковій кістці намацують і притискають артерію до кістки* (з навч. літ.); *Висковий артеріїт характеризується різким локальним болем у висковій ділянці* (з навч. літ.).

ВИ́СКОКНУТИ, ну, неш, *док., рідко.* Однокр. до **виска́кувати** 1, 2. *Хлопець вискокнув із траншеї і побіг у напрямку лісу* (з газ.).

ВИ́СКОКОМ, *присл.* Підскакуючи, підстрибуючи; вистрибом. *Покликали — він вискоком біжить* (Сл. Гр.); [Г а н н а:] *Чи ти, старий, помічаєш, що це з нашою Ольгою: в поле то вискоком іде, а як вернеться з поля, то сумує знову?* (М. Кропивницький); *Соня .. швидко те-се на себе — вискоком із сіней* (С. Васильченко).

ВИСКОТІ́ННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **вискотíти** і звуки, утворювані цією дією. *Від того реготу й вискотіння, від тупоту ніг, від близькості розпалених тіл — кров вогнем розливалася, бажання рвалися на волю* (Г. Хоткевич); *З вискотінням, кувіканням і дурним хихотінням з-за кам'яної стіни з'явились із десяток гієн* (Ю. Логвин); *Із перших же кроків у джунглях на тебе вивергається скрекіт цикад, щебетання дивовижних птахів і вискотіння макак* (із журн.).

ВИСКОТІ́ТИ, очу́, оти́ш, *недок., розм.* Підсил. до **вища́ти.** *Любив .. пан мандатор баб різками бити. Захльобувався* [захлинався] *від радості, коли баба попадалася верескливa і, в'ючися вужем, вискотіла на цілe село* (Г. Хоткевич); *Вітер розхитував ворота, і вони жалібно вискотіли на завісах* (Валерій Шевчук).

ВИ́СКОЧЕНЬ, чня, *ч., зневажл.* Те саме, що **ви́скочка.** *Красицький говорить про шляхтича-вискочня, що грошима*

здобув собі шляхетські привілеї, "герб, предків і навіть панегіриста" (М. Зеров); *Йому* [Мамієві] *дуже кортіло збити пиху цьому зазнайкуватому вискочню* (С. Добровольський); *Сулятицький .. тільки кивнув головою на його глибокий уклін. Ненавидів вискочня і не приховував цього* (В. Гжицький); *Коли спалахнула війна і всіх молоденьких кадетиків зробили прапорщиками, Дауерлінг потрапив у список гайнбурзьких вискочнів і таким чином дістався до де в'яносто першого полку* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ВИ́СКОЧИТИ *див.* **виска́кувати.**

ВИ́СКОЧКА, и, *ч. і ж., зневажл.* 1. Людина, яка будь-що намагається показати себе, звернути на себе увагу. *Ася була тієї гадки, що так Павлику і треба. Хай не перебиває вчительку, вискочка!* (К. Гордієнко); *— Не хочу бути вискочкою, їх недолюблюють... — Цього не бійся, — уже серйозно зауважує Макар. — У бою вискочок не буває, вони показують себе в інших місцях...* (Є. Доломан); *— Не потурай вискочкам, як би вони не були тобі потрібні* (Р. Іваничук).

2. Людина, яка посіла певне суспільне становище або отримала посаду швидко й незаслужено, не маючи відповідних здібностей, якостей і т. ін.; нувориш. *Невже ми попустимо завести його* [мужиччя] *у ту безодню, в яку ведуть, очевидячки, всякі вискочки-верховоди?* (Панас Мирний); *Не подумай, я теж за новаторство учених, а не вискочок, що зуміли на свою безплідність і невігластво натягти одяганку ортодоксальності і модних фраз* (М. Стельмах); *Трапляються ж іще вискочки, яким пощастило зайняти високі посади і які нівечать, спустошують людські душі* (М. Ю. Тарновський); *Вона знала, що полковник недолюблює свого шефа, вважає його вискочкою, недотепою в криміналістиці й профаном у юриспруденції* (Б. Харчук); // *заст.* Людина, яка увійшла у вищу суспільну верству з нижчої; парвеню. *Гордий магнат не бажав кланятися худородному вискочці, а .. попросив аудієнції у царя* (Ф. Бурлака); *Усім розпоряджалася пані, вона тримала маєток в руках. — Ми не вискочки скоростиглі. У нас герб, і ми залишаємось віддані кайзерові, — казала* (О. Гончар).

ВИ́СКРЕБЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́скребти.** *Все, починаючи з кухні, льоху, комори — до останніх закапелочків у горницях, було вимите, вискребене, блищало, сяяло* (Л. Яновська).

ВИ́СКРЕБКИ *див.* **ви́шкребки.**

ВИ́СКРЕБТИ *див.* **ви́шкребти.**

ВИСКРИ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Раз у раз видавати рипучі звуки, часто скрипіти. *Злегка шамотіли шовкові хвости панянських спідниць та вискрипували лакові чобітки паничів* (Панас Мирний); *Скриплять, вискрипують, вилискують столи, Вином закаляні і пальцями залапані* (М. Бажан).

ВИСКРІБА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вискріба́ти.** *Художник продовжив експерименти з акварельними фарбами, відкриваючи їх широкі можливості за допомогою нанесення заливок, техніки витирання й вискрібання і т. ін.* (із журн.).

ВИСКРІБА́ТИ *див.* **вишкріба́ти.**

ВИСКРІБА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* Пас. до **вискріба́ти.** *Зубний камінь знімають тонкими інструментами з поверхні коренів, не ушкоджуючи м'які тканини. Поверхні коренів очищаються, поліруються, а не вискрібаються* (із журн.).

ВИ́СКРІБКИ *див.* **ви́шкребки.**

ВИ́СКУБАНИЙ, ВИ́СКУБЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́скубати** і **ви́скубти.** *Тримаючи в руках шмат вискубленого русявого волосся, пастир духовний докірливо хитав головою* (О. Ковінька); *Навколо озера — зелена трава, старанно вискубана* (Ю. Збанацький); *На толоці пастухам трохи легше: хоч вона більше схожа на гарман, ніж на пасовисько, бо трава на ній вискубана й витоптана дотла, але там є де розійтися .. скотині* (М. Сиротюк).

ВИ́СКУБАТИ *див.* **виску́бувати.**

ВИ́СКУБЛЕНИЙ *див.* **ви́скубаний.**

ВИ́СКУБТИ *див.* **виску́бувати.**

ВИСКУ́БУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виску́бувати.** *Всі ті вискубування брівок, переміряння на себе різних стрижок, — все воно якось від роду було при ній* (О. Забужко); *До системних неврозів належать також шкідливі звички, а саме: смоктання пальців, обгризання нігтів, вискубування волосся і т. ін.* (з навч. літ.).

ВИСКУ́БУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́СКУБАТИ,** аю, аєш, **ВИ́СКУБТИ,** бу, беш; *мин. ч.* ви́скуб, ла, ло; *док., що.* Смикаючи, скубучи, виривати що-небудь (пір'я, волосся, траву і т. ін.). *Знов усі сидять мовчуном. Тільки й чути шелест, як вискубують пір'їночки з пташок* (А. Кримський); *Біля нього* [бійця] *стояв вірний кінь і спокійно вискубував придорожню траву* (А. Шиян); [К у к с а:] *Кого ж тепер лають, кого бить? Дайте мені його, я йому все волосся вискубу!* (М. Кропивницький); *Схарапуджений кінь летів щодуху.., відчувши в себе на хребті незвичайного їздця. — Чіпкіше, чіпкіше тримайсь! Ото тільки що вискубеш усю гриву!* (О. Гончар).

ВИСКУ́БУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **виску́бувати.** *Адолят-хон сиділа й чистила бавовну свіжого врожаю .. Чорні бавовняні зернятка вискубувалися з сніжно-білих та чистих клубочків пуху* (Іван Ле); *Пускали* [півнів] *в коло і мовчки, не дихаючи, стежили, як ошалілі бійці залізно дзьобають один одного, як тече з гребенів кров, вискубується пір'я на шиї й на грудях, викльовуються очі* (П. Загребельний).

ВИ́СЛАВИТИ *див.* **вислávля́ти.**

ВИСЛАВЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **висла́вляти.** *Це не влада далася зопалу декому — це виставилось на позорище тілесне оформлення зачаєних вад суспільства: хитрувань, злодійкувань* [злодійств], *виставлянь, вислaвлянь себе* (Є. Пашковський); *Коли відлунав гомін вислaвлення, до мікрофона підійшов високий гість* (із журн.).

ВИСЛАВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ВИ́СЛАВИТИ,** влю, виш, *док., кого, що.* 1. Величати, прославляти, оспівувати. *Хваліть, усі погани, Господа, вислaвляйте Його, усі люди!* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

2. Хвалити, вихваляти. *Вона починала чванитись та вже дуже вислaвляти Варшаву* (І. Нечуй-Левицький); *Тут він чув, як оповідачі, вислaвляючи лицарство завзятих козаків, висміювали та ганили легкодухих, і це привчило Василя шанувати хист та завзяття* (А. Кащенко); *Люди вислaвляли Остапа, що врятував молотарку* (К. Гордієнко); *Він зирнув на неї захоплено, бо найбільше любив її, коли була мирна й поступлива, а коли б народила вона йому й дитину, .. то міг би вислaвити долю, що пізнав-таки в цьому світі правдешнє* [справжнє] *щастя* (Валерій Шевчук).

ВИ́СЛАНЕЦЬ, нця, *ч.* 1. Той, хто зазнав вислання. *Поляки виставили три шибениці й повісили на них трьох руських висланців: Богуна, Войновича та Сулиму* (І. Франко); *Дип-*

ломований геолог Самойлович вибрав з-поміж висланців охочих .. і провів з ними геологічне дослідження русла ріки Пінеги (Р. Іваничук); *В очах мерехтіли постаті отих кількох сотень колишніх офіцерів, згодом червоних командирів, а зрештою, в'язнів і висланців на Північ* (із журн.); *Політичний висланець.*

2. *рідко.* Те саме, що **послане́ць.** *Двадцятьма дорогами з Борислава спішили висланці робітницькі по селах і містечках, розносячи вість про нову війну* (І. Франко); *Надвечір невідомою якоюсь стежкою перебрався на Берестово висланець від Дауда, який заявив, що виміняє за золото всі овечі шкіри* (Юліан Опільський).

ВИ́СЛАНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **ви́слати[1]**. *Д. Коваленко, наскільки знаю, дістав вислану Вами драму* (М. Коцюбинський); *Козак, висланий на звіди, вернув. Казав, що наліво, в долинці, .. є якийсь хутір великий чи слобідка* (Б. Лепкий); *Андрій взнав, що Санько — син розкуркулених батьків, висланий разом з ними хлоп'ям на далеку Печору* (І. Багряний); // *у знач. ім.* **ви́сланий,** ного, *ч.* Те саме, що **ви́сланець** 1. *Московський висланий повідомив про смерть гетьмана* (із журн.); // **ви́слано,** *безос. пред.* — *Мене вислано вас зустріти! — говорив вершник, перебиваючи голосом стукіт копит* (Валерій Шевчук); *Ідуть в один двір. Там самі діти в хаті сидять: їхніх батьків вислано* (В. Барка).

ВИ́СЛАНИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **ви́слати[2]**. *Килимами вся долівка Вислана багато* (П. Куліш); *Каменем вислані улиці, зранку политі, щоб не куріли, வилискувались на сонці* (Панас Мирний); *Земля їх* [лісів] *вислана зів'ялим листям* (Л. Мартович).

ВИ́СЛАННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **ви́слати[1]**. *Потоцький не довіряв січовій старшині, щоб вона по-доброму видала Хмельницького, і тому недовго по висланні листа післав знатніше військо, яке мав під рукою, на Січ* (А. Чайковський); *Після вислання Рогніди Володимир мовби заспокоївся. По замахові минув цілий рік, рана на спині давно загоїлась, а разом з нею й рана в душі* (І. Білик).

2. Те саме, що **засла́ння** 3. *Закатували Підкову ляхи, вмер Сагайдачний від турецьких ран, вбили Остряницю таки свої на висланні в Чугуєвому городищі, .. і прослиз по Україні ганебний час байдужості* (Р. Іваничук).

ВИ́СЛАТИ[1] *див.* **висила́ти.**

ВИ́СЛАТИ[2] *див.* **вистила́ти.**

ВИСЛИЗА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вислиза́ти.** *Корпус бінокля частково прогумований, що запобігає вислизанню його з рук* (з мови реклами).

ВИСЛИЗА́ТИ, а́ю, а́єш, *рідше* **ВИСЛИ́ЗУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ВИ́СЛИЗНУТИ,** ну, неш, *док.* 1. Ковзаючи, випадати, вириватися з чого-небудь, з-під чогось. *Ось і крута кремениста дорога, камінці вислизають з-під ніг, щезають у прірві* (І. Муратов); *Держално вислизало з пітних долонь Григорія .. Кушнір ніби відчув його слабкість, потяг пилу енергійніше* (В. Дрозд); *З Тимкової долоні вислизнула коса* (Григорій Тютюнник).

2. *перен.* Швидко і непомітно виходити, вибігати звідки-небудь. *Він швидко одягається, кладе в кишеню посвідчення, вислизає з майстерні* (М. Стельмах); *Злізши з стільця, Зінь хазяйновито становить його на місце і швиденько вислизує з горниці* (В. Винниченко); *Вночі їх оточено, але невдало — весь загін встиг вислизнути, тікаючи поодинці на ближчі села* (В. Підмогильний); *З затишного дупла вислизнув на полювання тхір* (О. Донченко); // Швидко і спритно вириватися, звільнятися від кого-, чого-небудь або з чогось. *Сава .. пробує обійняти Зою вільною рукою. — Славна росте комусь невісточка! Вигнувшись, дівчина .. вислизає у нього з-під руки і, зашарівшись, злегка б'є механіка кулачком* (О. Гончар); — *Мамо, я, мабуть, піду до дівчат, — вислизнула Маруся з материних обіймів* (С. Добровольський); // Спритно уникати чого-небудь або звільнятися, утікати від чогось, позбавлятися кого-, чого-небудь. *Гуляв бандит Чапля з ватагою .. Які тільки засідки не робили на нього, які тенета не розкидали — проривав і вислизав* (Ю. Мушкетик); *Слухав-слухав Змій Гаврило Та й говорить: — Добре діло! Молодець ти хоч куди, Завжди вислизнеш з біди!* (Л. Первомайський); *Загинули охоронці Сафарбея, тепер він намагався пробратись до тієї таємної хвіртки, щоб вислизнути з цього пекла* (В. Малик); *Федір хотів якимось чином вислизнути з цієї солідної компанії, щоб поговорити з Мар'яною* (М. Циба); // Поступово зникати, втрачатися, відходити. *Напруження ослабло, воля його танула, вислизала, як дим, як вода з прорваної греблі* (І. Багряний); *Валіде була бліда, .. не могла вхопити віддиху, безпорадно ворушила пальцями, ніби хотіла впіймати, затримати життя, що вислизало, відлітало від неї* (П. Загребельний).

◇ **Ви́летіти (ви́вітритися,** *рідше* **ви́слизнути) / вилі́тати (виві́трюватися,** *рідше* **вислиза́ти) з голови́ (з па́м'яті)** *див.* **вилі́тати; (1) Вислиза́ти** *(рідко* **виско́взуватися) / ви́слизнути** *(рідко* **ви́сковзнутися) з рук** *(рідко* **з-під рук)** *чиїх, кого:* а) *(рідко кому)* поступово зникати, зменшуватися, втрачатися. — *А ви ж казали, у добрі, у злагоді живе Тодоська! — То воно так... у достатках... а тільки всі бачать, як воно їм у руки пливе, а як воно їм з рук вислизає, того ніхто не вгадає* (Дніпрова Чайка); б) не діставатися кому-небудь; бути невловимим або недосяжним. *Друкарня вислизала з-під рук жандармів, знов і знов оживала — в дев'ятому, в десятому, в дванадцятому роках* (В. Близнець); *Радість його побільшується ще й тим, що медаль, яка дісталася Ліні, вислизнула з рук іншого претендента — Лукіїного сина* (О. Гончар); в) *(рідко кому)* спритно втікати від кого-небудь, рятуючись. *Все висковзувався* [Петрусь] *нам із рук, як в'юн* (І. Франко); *Так, досі йому щастило, вислизав з їхніх* [ворожих] *рук, не боявся смерті* (Д. Бедзик); [Д а н и л о *(легко відітхнув):*] *А скажіть, пане сержанте, коли можна знати, за ким* [кого] *ви шукаєте?* [В р о н с ь к и й:] *Я вже сказав — за арештантом* [арештанта], *що вислизнув з наших рук. Та нічого. Він же не голка, щоб безслідно пропасти* (Мирослав Ірчан); **Земля́ тіка́є (вислиза́є) / втекла́ (ви́слизнула) з-під ніг** *(рідко* **з-під підошо́в)** *див.* **земля́.**

ВИ́СЛИЗНУТИ *див.* **вислиза́ти.**

ВИ́СЛИЗНУТИСЯ, нуся, нешся, *док., рідко.* Те саме, що **ви́слизнути.** *Думка обірвалась на тихому жалібному тоні, сопілка вислизнулася з рук, і Семен заплющив очі* (М. Коцюбинський); *Ранком 12 червня 1941 року напали енкаведисти на гуртожиток, зробили ревізію і хотіли арештувати студента. Але він спритно вислизнувся і втік за місто* (з мемуарної літ.).

ВИСЛИ́ЗУВАТИ *див.* **вислиза́ти.**

ВИ́СЛИЙ, а, е, *розм.* Навислий, звислий, обвислий. *З-під сивих, вислих, як острішки, брів грають завзяті й уперті очі* (М. Стельмах); *Перший почав скрипаль — середнього віку селянин з чорними вислими вусами на худому обличчі*

(Б. Левін); *В найкоротшу мить постава її* [жінки] *встигає змінитися. Плечі підвелися, груди не здавались такими вислими* (Г. Колісник).

ВИ́СЛІВ, лову, *ч.* Сполучення слів, що виражає завершену думку або становить певну єдність; фраза, мовний зворот. *Тут один* [брат], *там другий із них старався якимсь зручним висловом піддержати розмову* (І. Франко); *Гетьманові не подобався такий вислів впливового царського достойника, колишнього бублейника* (Б. Лепкий); *Особливо Івана Івановича зворушували передові статті .. — От би в кого повчитись нашим газетам! Яка краса вислову!* (М. Хвильовий); [Я р ч у к:] *Минулого разу на влучні вислови Сергія Михайловича присутні кілька разів сміялися* (І. Микитенко); *Хлопці показилися. Мало назвати їхні вислови лайкою* (Ю. Яновський); *Все осягнув* [Мустафа], *усього навчився, мав прекрасне, досконале тіло, точний розум, що виявлявся в ще точнішому вислові* (П. Загребельний).

(1) За ви́словом (за висло́влюванням) *кого, чиїм* — як говорить, висловлюється хто-небудь. *Це був найспокійніший табір на планеті — щось як рай на землі, за висловом Терешка* (У. Самчук); *— Саме це дивацтво, може, мене й врятувало. Міг би скотитись, на дно піти, бо ж, за висловом Ягнича, топить не море, топить калюжа...* (О. Гончар); *В організації управління, за висловлюванням творця вітчизняної кібернетики академіка В. Глушкова, періодично виникають інформаційні бар'єри, які долають за допомогою ЕОМ* (з навч. літ.); **Проба́чте / пробача́йте на [цьо́му (цім)] сло́ві <Проба́чте / пробача́йте за гру́бий ви́слів>** *див.* **пробача́ти**[1].

△ **(1) Крила́тий ви́слів <Крила́ті слова́>** — загальновживане влучне висловлювання літературного походження, що стисло і образно передає думку. *Українська мова особливо щедро наділена прислів'ями, приказками, крилатими висловами, пісенними примовками* (з наук.-попул. літ.); *"Піти в Канносу" — крилатий вислів, що означає: терпіти приниження* (Л. Старицька-Черняхівська); *Я не міг усидіти на місці: весь час крутився і поглядав у вікно .. і знову* [там] *щити з крилатими словами .. "У людини все має бути прекрасне: і обличчя, і одяг, і душа, і думки..."* (В. Нестайко); **Уста́лене (ста́ле) словосполу́чення <Уста́лений (ста́лий) ви́слів>** *див.* **словосполу́чення.**

ВИ́СЛІД, у, *ч.* 1. Те саме, що **результа́т.** *Він спинився на мить, перед тим як сказати, що за щасливий вислід у такому задавненому випадку ручитися не можна, але Лизавета Миколаївна поспішно доказала замість нього сама: — Все в Божій волі... Я розумію* (Б. Антоненко-Давидович); *Паніка лише вставала маривом* [маревом], *як неминучість, як невідкличний вислід уже пороблених — не ними — ріжних дурниць і непоправних помилок* (І. Багряний); *Замість робитися майстрами часу, ми стали його бранцями. У висліді живемо в стані якихось перманентних почуттєвих викиднів: ані любити близьких нема коли, ані дорогих небіжчиків оплакати, — зате дедалі, то більше оплакуємо власну безмежну самотність* (О. Забужко).

2. *заст.* Те саме, що **дослі́дження.** *На наш погляд, праця д. Огоновського є здобутком широкого вивчення джерел, докладних вислідів народної поезії і давніх книжних літературних пам'ятників* (І. Нечуй-Левицький); *Я не називаю ці "видання", щоб не надавати їм своєрідної реклами .. Та й рівень сих вислідів постнульовий* (Б. Олійник).

ВИ́СЛІДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́слідити.** *Можна було подумати, що вороги напевне знають, де саме ховаються втікачі. Це скидалося на полювання, коли загін мисливців оточує лігво висліджeного звіра...* (В. Владко); *Наш земляк, батько сімох дітей, був висліджений поліцаями і розстріляний* (з мемуарної літ.); * У порівн. *Солдати, наче висліджені звірі, крадучись, зникають з подвір'я* (П. Воронько); // **ви́сліджено,** *безос. пред. Висліджено криївку, що перебувала на відстані шести кілометрів від Великих Мостів* (із журн.).

ВИСЛІ́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вислі́джувати.** *Я хочу тільки позбавитись вічних думок, угадування, докопування, висліджування* (В. Винниченко); *Цей далекий форт не був вільний від задушливої атмосфери миколаївської казарми, де пишно квітли висліджування й доноси (був і в укріпленні свій постійний донощик — надвірний радник Мєшков, про якого згадує Шевченко в щоденнику)* (з наук. літ.); *Висліджування мисливських тварин — це особливе вміння, якого може навчити тільки тривалий досвід* (із журн.).

ВИСЛІ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́СЛІДИТИ,** джу, диш, *док., кого, що.* 1. Шукаючи, нападати на слід, виявляти, знаходити кого-, що-небудь; вистежувати. *Почали знов гасати за Кармелем шукачі, почали знов слідці Кармеля висліджувати* (Марко Вовчок); *Слідів не було ніяких, вістей ніяких. Він зложив сто ринських для того, хто би перший вислідив щось певного про його сина* (І. Франко); *Бойко допіру вийшов з дому й цей арешт був для нього, як помиї на голову. Він навіть не уявляв, що його могли так швидко вислідити* (Г. Шкурупій); *Дядьки посилали Дениса з рушницею, щоб вислідив та підстрелив* [сича], *але він не пішов, боячись, щоб Гнат не відібрав дробовика* (Григорій Тютюнник).

2. *заст.* Досліджувати. *Викладали речі, розворушували, вивіряли на міцність — на розрив, просвічували, піднявши проти вікна, і вивертали, висліджували рубці* (В. Барка); *До речі буде пригадати ті загальні закони асоціації ідей, які вислідила сучасна психологія, а потім розглянемо, чи і наскільки поети держаться тих законів, чи, може, вибігають поза їх межі* (І. Франко); *Один мій чернігівський знайомий, інженер, має замір вислідити вплив українського стилю в давній архітектурі* (М. Коцюбинський).

ВИСЛІ́ДЖУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **вислі́джувати.** *Висліджувались і відправлялися в небуття всі, хто міг порушити окупаційний режим* (з публіц. літ.); *Висліджуються зв'язки певних літературних родів у певного народу — оригінальні чи запозичені* (М. Грушевський).

ВИ́СЛІДИТИ *див.* **вислі́джувати.**

ВИ́СЛІПАТИ *див.* **вислі́пувати.**

ВИСЛІ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́СЛІПАТИ,** аю, аєш, *док., розм.* 1. Бачити, помічати, пильно придивляючись (про людей зі слабким зором). *— Ви, пане мольфаре, підійшли до кнайпи і зачали в калабані щось руками вимацувати та очима вислiпувати* (із журн.); *— Лиш тепер вислiпала, що ваш хлопчик уже підріс* (з газ.).

2. Працюючи в пітьмі, виконувати якусь роботу.

ВИ́СЛОВИТИ *див.* **висло́влювати.**

ВИ́СЛОВИТИСЯ *див.* **висло́влюватися.**

ВИ́СЛОВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́словити.** *Висловлена Бовдюгом премудрість припала до серця всім запорожцям* (О. Довженко); *Просьба генерала — той самий*

наказ, хоч висловлений у ввічливій формі і скоріше схожий на похвалу (Б. Левін); *Від місця логічного наголосу залежить смисл висловленої думки* (з навч. літ.); // **ви́словлено,** *безос. пред. Ані сам факт висловлювання, ані зміст висловлюваних ідей не чинить краси; по самій Кантовій дефініції, краси треба шукати в формі, в тім, як висловлено .. ті ідеї* (І. Франко).

ВИ́СЛОВЛЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **ви́словити.** *Було враження, що спробуй я збрехать, ухилитись від висловлення думки, — він стрибне на мене і почне душить за горло* (В. Винниченко); *Петра зовсім не турбував спосіб висловлення тих почуттів, які запалювало в ньому Тамарине залицяння* (Д. Бузько); *— Ой, та я!.. — у Галини Рижко перехопило подих, їй бракувало слів для висловлення почуттів* (В. Владко).

2. Те, що висловлене (про думку, погляд, міркування і т. ін.). *Стиль М. Хвильового — від перших новел до останніх великих прозових творів — характеризує стислість висловлення* (В. Русанівський); *Коли йдеться про асоціативні зв'язки слів у тексті, про метафоричні висловлення, постає проблема інтерпретації тексту, тлумачення змісту словесних образів* (з наук. літ.).

ВИСЛО́ВЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **висло́влювати.** *Тепер її охопило інше почуття — хвилююче почуття радості, відроджене десь з глибини, нікому не висловлюване, але таке, що колись було* (І. Багряний); *За умов демократії виявлення волі більшості та відстоювання прав меншості відбувається в процесі конкуренції безлічі вільно висловлюваних політичних, економічних, релігійних, етнічних та інших інтересів* (з публіц. літ.); *У контексті художнього твору відбувається ніби нове народження слова: до його основного значення додаються ще й окремі часткові значення, що йдуть від усієї ситуації мовлення, від загального характеру і стилю висловлюваної думки* (з навч. літ.).

ВИСЛО́ВЛЮВАННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **висло́влювати.** *Кожна людина має свій, притаманний їй, своєрідний спосіб висловлювання* (Ю. Смолич); *Швейк частував його кавою, і вони обмінювалися поглядами про те, що Австрія програє .. Це була нескінченна низка висловлювань* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

2. Те, що висловлене (про думку, погляд, міркування і т. ін.). *Коли хочете дістати в нас пристойну роботу, мусите себе стримувати від необдуманих висловлювань* (Ю. Винничук); *У листах розсипані блискучі лаконічні висловлювання Лесі Українки з приводу різних подій і явищ* (з наук.-попул. літ.); *Живучи у згоді з власним ученням, Г. Сковорода здобув велику популярність серед простого люду, багато його висловлювань увійшло до народних пісень і дум* (з навч. літ.).

За ви́словом (за висло́влюванням) *див.* **ви́слів.**

ВИСЛО́ВЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́СЛОВИТИ,** влю, виш; *мн.* ви́словлять; *док., що.* Передавати словами (думки, почуття і т. ін.). *Язик мудрих — то добре знання, а уста нерозумних глупоту висловлюють* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Він став щось висловлювати по-якутськи швидко та палко, але що, я не міг розібрати* (П. Грабовський); *Говорили* [бійці] *про свої пригоди, висловлювали свої думки й поради* (Л. Смілянський); *Пронька .. з захопленням висловив бажання приєднатися до мандрівника* (О. Донченко); *Був не в силі я висловить муки, що туманила думи мої. Ми мовчали, і сльози розлуки напливали на вії твої* (В. Сосюра); *— Беззе-мельні?.. — висловив здивування й недовіру Гнат. — А їдять що?* (І. Нижник); *Я вирішив не йти більше манівцями, а висловити, що хотів, просто, зрозуміло і навпрямки* (Валерій Шевчук); // *перен.* Виражати тим чи іншим чином. *Все промовчане й неподілене дівчинка висловлювала піснею* (К. Гриневичева); *Відтоді, як Гомер так полонив його, Ігор часом висловлює свої думки гекзаметром. Часто й не помічає цього* (Г. Усач); *Часом можна висловить пейзажем Те, для чого слів нема людських* (М. Рильський).

ВИСЛО́ВЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ВИ́СЛОВИТИСЯ,** влюся, вишся; *мн.* ви́словляться; *док.* 1. Викладати, передавати, виражати словами свої думки, погляди, своє ставлення до кого-, чого-небудь. *— Даруйте, пане ротмістре, що я в вашій присутності так висловлююсь про вашого государя, але козакові, як і полякові, однаково ненависне ярмо московських царів* (Л. Старицька-Черняхівська); *За його повільними рухами і навіть насмішкуватою манерою висловлюватися .. вчувалась якась ледве вловима стриманість* (О. Донченко); [Ч и р н я к:] *Але по чім же так міркуєте? Чи говорив* [Шпіцкопф] *що?* [Ц и м б а л ь с ь к и й:] *Розуміється! Зовсім недвозначно висловився* (І. Франко); *Буває такий стан у людей, коли конче хочеться висловитись* (Л. Дмитерко); *Хай би спробував хто висловитись про його товаришів без належної пошани!* (О. Гончар); // *за кого — що, проти кого — чого.* Викладати свої міркування, підтримуючи, позитивно оцінюючи або відхиляючи, негативно оцінюючи кого-, що-небудь. *Частина членів ради схвалювала тактику Коцюбинського, інші висловлювались проти нього* (Л. Смілянський); *Цього інженера знали й ще дехто з присутніх. Кілька голосів висловилися й за нього, а більше — проти* (Іван Ле); *Дюрок глянув на Бертьє, підбадьорюючи його висловитись проти імператорового плану* (П. Кочура); *На засіданні йшлося про кандидатуру директора радгоспу .. Гість, що увесь час приглядався до Сотника, висловився за те, щоб кандидат на цю посаду виступив і сказав про своє ставлення до такої пропозиції* (М. Циба).

2. *тільки недок.* Пас. до **висло́влювати.** *Це була така незвичайна подія, що цілі дні по тому балачок було по селу. Висловлювалися всякі догади, пригадувались найменші деталі* (А. Головко); *Ще в Петербурзі висловлювалися такі думки, і тут, у нас на Україні, я чув не раз* (Василь Шевчук).

ВИСЛО́ВЛЮВАЧ, а, *ч.* Той, хто висловлює що-небудь. *Мовне середовище є первинним, визначальним фактором вибору мови спілкування, а бажання й воля висловлювача думки — вторинним, похідним* (із журн.); *Дух народу є його основою, оплотом. Він є висловлювачем власної культурної духовності, або просто — культури* (з газ.).

ВИСЛОВУ́ХИЙ, а, е. Який має відвислі вуха; з відвислими вухами. *Незвичне вухо почує і лемент поросяти, якого придавила незграбна, висловуха мати, і далекі іржання коней* (М. Руденко); *Не п'ють, доведеться їх* [кроленят] *годувати з піпетки; висловухі, пухнасті клубочки з трикутною посмішкою* (Є. Пашковський); *Шотландська висловуха кішка має вушка, які нагадують капелюшок* (із журн.); // *у знач. ім.* **вислову́хий,** хого, *ч.* Той, хто має відвислі вуха. *— Ви як хочете, — відповів різко висловухий* [козак], *— а я до Слободзеї не піду* (С. Добровольський).

ВИСЛОГУ́БИЙ, а, е. Який має відвислу губу; з відвислою губою. *— Яку ж ціну правите за свою десятинку? ..*

— Сто двадцять карбованців золотом .. — Сто двадцять! — жахнувся дядечко, став вислогубим і вибалушив очі на тата (М. Стельмах).

ВИСЛОЗА́ДИЙ, а, е. Який має відвислий зад; з відвислим задом. *До нього, вже мертвого, підійшов вислозадий командир ескадрону Митрюха* (В. Шкляр); * Образно. *Біля причалів юрмилися, мало не налізаючи один на одного, білі лайнери і закіптюжені буксири; ледь похитувалися на воді вислозаді баржі* (із журн.).

ВИСЛОНО́СИЙ, а, е. Який має обвислий ніс; з обвислим носом. *Головешкуватий, вислоносий панич уважно вислухав Мар'яну* (М. Стельмах); *— Звідки такий узявся? — запитав стрижений по-козацьки. Був чорнявий, вислоносий, товстогубий, такі люди здебільшого лагідні вдачею, але зараз у таке Мокій не вірив* (Ю. Мушкетик).

ВИ́СЛУГА, и, *ж.* Перебування на службі або на роботі протягом певного періоду, що дає право на певні пільги. *Годив Рябко їм* [панам], *мов болячці й чиряку, А що за те Рябку? .. спороли батогами, А за вислугу палюгами* (П. Гулак-Артемовський); *Та всі сі вислуги і заслуги перед московськими правителями не виратували* [врятували] *Самойловича від сумного кінця* (М. Грушевський); *Гетьман дякував йому за корисну і справну вислугу, нагородив щедро і вгостив на славу* (Б. Лепкий); *— Вас віддадуть, напевно, в солдати, з правом вислуги, й зашлють кудись подалі* (Василь Шевчук).

△ **(1) Ви́слуга ро́ків,** *юр.* — тривалий період трудової діяльності, що за певних умов дає право на пільги та переваги. *Працівники бібліотек мають право на доплату за вислугу років у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України* (з мови документів); *Заробляв машиніст Рубчак добре, дещо перепадало йому за економію вугілля, за вислугу років* (С. Журахович); *Колись про вільний диплом тільки мріяли, не знали про безробіття, на службі отримували підвищення, пов'язані з вислугою років, а не з особливими заслугами* (з газ.).

ВИСЛУГО́ВУВАННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **вислуго́вувати** і **вислуго́вуватися.** *Треба засудити всілякі слова або поведінку, які через підлещування, підлабузництво або вислуговування підтримують й утверджують іншого у злих вчинках і фальшивості його поведінки* (з рел.-церк. літ.); *Є таке поняття — колабораціонізм: добровільне або примусове вислуговування перед окупантом* (з Інтернету).

ВИСЛУГО́ВУВАТИ *див.* **вислу́жувати.**

ВИСЛУГО́ВУВАТИСЯ *див.* **вислу́жуватися.**

ВИ́СЛУЖЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ви́служити.** *Виявляєте ви, що ви лист Христів, нами вислужений, що написаний не чорнилом, але Духом Бога Живого* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Безбородько розстебнув сукняну, змережену ременем одяганку, щоб усі побачили вислужений орден* (М. Стельмах); *Князям Четвертенським у повіті належав вислужений у Великого Князя маєток на північний схід від Кременця* (з наук. літ.); *В особистому володінні старшини залишалися тільки вислужені та куплені маєтки* (з навч. літ.); *Вислужений чин дозволяв направити прохання про присвоєння дворянського звання* (із журн.).

2. *у знач. прикм., зах.* Відставний. *Біля грудей на юпці теліпається якась "медаля", з чого знати, що чоловік той вислужений салдат* [солдат] (О. Кониський); *Найбільше товаришувала* [Зоня] *з уче写ницею Галею, дочкою місцевого поштаря, вислуженого майора* (С. Ковалів); *Тут жив дідусь Тадеуша, старий, вислужений директор польської гімназії* (О. Маковей).

ВИ́СЛУЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́служити.** *Так він прослужив довгі літа, і йому* [Страхоцькому] *лишалося вже небагато до вислуження повної пенсії* (І. Франко).

ВИ́СЛУЖИТИ *див.* **вислу́жувати.**

ВИ́СЛУЖИТИСЯ *див.* **вислу́жуватися.**

ВИСЛУ́ЖНИК, а, *ч., зневажл.* Те саме, що **прислу́жник** 2. *В останній прихід розповіла Катря пожильцям барака: нахабніє, розоряється той вислужник Йона, життя вже від нього нема* (О. Гончар).

ВИСЛУ́ЖНИЦЬКИЙ, а, е, *зневажл.* Прикм. до **вислу́жник.** *Цей чоловік, українець і патріот, не заплямував себе будь-яким вислужницьким вчинком* (з газ.).

ВИСЛУ́ЖНИЦЯ, і, *ж., зневажл.* Жін. до **вислу́жник.** *Вона не була вислужницею німецького режиму, а пішла в партизани* (із журн.); *— А от хто вона — панська вислужниця* (із журн.).

ВИСЛУ́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вислу́жувати** і **вислу́жуватися.** *Ненавистю до таких же невільниць, як і сама, та рабським вислужуванням перед начальством Соня зажила собі лихої слави* (з мемуарної літ.); *Від Остапа Вишні чекали вдячного вислужування, проте після двох-трьох фейлетонів на замовлення гуморист відходить від політичних та соціальних тем* (із журн.).

ВИСЛУ́ЖУВАТИ, *рідко* **ВИСЛУГО́ВУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ВИ́СЛУЖИТИ,** жу, жиш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Служити, працювати певний час, період. *Кандидат у низові лицарі мав не просто вислуговувати свої роки, а складати особливий іспит, виказуючи належне завзяття, сміливість, хоробрість* (із журн.); *Взятий до війська від ріллі, вислужив* [Спориш] .. *дванадцять літ* (І. Франко); *Найнявся* [Мирон] *й вислужив рік* (Грицько Григоренко); // *док.* Закінчити служити (у 6–8 знач.). *— Я ваш син. Я вислужив у війську, вернув додому і ґаздую* (з переказу); *Дай мені Боже цей похід сходить, Цей похід сходить, службу вислужить* (з народної пісні); [П р о к і п С в и р и д о в и ч:] *Що ж, халат як халат, вислужив свою службу!* (М. Старицький); *Ми все перебули і, вислуживши в війську, прийшли назад до села* (І. Франко); *Писав Діброва попові, що цісарську службу він вислужив і знайшов собі дівчину-швачку у місті* (П. Козланюк).

2. *що.* Служачи, працюючи, заробити що-небудь. *— Як будеш добре служити, моя дитино, заслужиш собі ласку, вислужиш заплату, — каже мати* (Марко Вовчок); *Послуживши рік чи два, вислужила* [Галинка] *собі добру хату, ґрунт, пару коней, овець, корівку* (В. Винниченко).

ВИСЛУ́ЖУВАТИСЯ, *рідко* **ВИСЛУГО́ВУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок.,* **ВИ́СЛУЖИТИСЯ,** жуся, жишся, *док.* 1. Старанно служачи, домагатися вищої посади, звання і т. ін. *Кульбака з молотком в зіркій зосередженості стоїть на потоці.., і дає по півтори, а то й по дві норми щодня. — Вислужуєшся? — глузливо кине іноді Бугор, проходячи поза спиною. — Медаль вирішив заробити?* (О. Гончар); [Т о м и л е н к о:] *Ну, він як ти, він — гетьман самовільний. А ті були, напевно, реєстровці. Служили, то й вислужувались* (Л. Костенко); *Гуни були добрими вояками та організаторами-керівниками, багато з них вислуговувалися до високих посад* (з наук. літ.); *— А ти тим часом вислужишся, офіцера заслужиш...* (Панас Мирний); *Якима надихувала*

надія чинів, надія вислужитись, вийти в люди (І. Нечуй-Левицький).

2. *перед ким і без дод., зневажл.* Домагатися, шукати прихильності в кого-небудь, прислужуючись, утискуючи когось, наговорюючи на когось і т. ін. *Ночей* [Приходько] *недосипає, гнеться над підручниками, вислужується перед начальством, професорами* (М. Сиротюк); *Вимотували* [управителі] *всі жили в рабів-робітників, щоб вислужитися перед панами, власниками цього заводу* (О. Донченко); *Всі села, усі міста обплутані жандармським кодлом, нишпорками. А скільки тих, які завжди готові продати брата, вислужитися!* (Василь Шевчук).

ВИ́СЛУХАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́слухати.** *Наказ німецького коменданта був вислуханий при повній тиші* (Григорій Тютюнник); *Була вислухана розповідь Ждана. Ніхто й словом не перебив його, нічого не перепитав* (В. Малик); // **ви́слухано,** *безос. пред. Доповідь вислухано з напруженою цікавістю* (М. Йогансен); *Репліку пані Шалайзер було вислухано з поштивістю* (Ю. Андрухович).

ВИ́СЛУХАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́слухати.** [В о з н и й:] *Панове! Втихомиртесь для вислухання декрету смертного* (І. Кочерга); — *Тут говорили свідки й очевидці. По вислуханню* [вислуханні] *всіх цих контроверсій суд має перейти до пропозицій* (Л. Костенко).

ВИ́СЛУХАТИ *див.* **вислу́хувати.**

ВИСЛУХА́ТИ *див.* **вислу́хувати.**

ВИСЛУХА́ТИСЯ *див.* **вислу́хуватися.**

ВИСЛУХО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вислухо́вувати.** *Години обходу — години важкої праці: терплячого вислуховування скарг, шукання розв'язків формул, де іксами й ігреками виступають людські хвороби* (О. Гончар); *Застосовуйте щодо дитини тактику уважного вислуховування* (з навч. літ.); *Для вивчення клінічного стану тварин застосовують основні та допоміжні методи дослідження. До основних відносять огляд, пальпацію, вистукування (перкусію), вислуховування (аускультацію) і термометрію* (з навч. літ.).

ВИСЛУХО́ВУВАТИ *див.* **вислу́хувати.**

ВИСЛУХО́ВУВАТИСЯ *див.* **вислу́хуватися.**

ВИСЛУ́ХУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вислу́хувати.** *В ранню пору вийшов* [генерал] *на веранду подихати свіжим повітрям перед початком щоденного вислухування інформацій і рапортів військових начальників* (Іван Ле); *Враження було таке, що завжди жив* [Сивоок] *у цій землі, чужій і ворожій до нього, лякався, що так і згайнує життя на вислухування небувалих імен і назвиськ, нечуваних глупств людських* (П. Загребельний); *Мені веліли роздягнутись до пояса. І почалося вислухування .. Зіна переставляла на моїй спині, грудях та ребрах жовту дерев'яну трубочку* (Ю. Збанацький).

ВИСЛУ́ХУВАТИ, ую, уєш, **ВИСЛУХО́ВУВАТИ,** ую, уєш, *рідко* **ВИСЛУХА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.*, **ВИ́СЛУХАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. *кого, що.* Слухати все повністю, до кінця. *Вислухуючи мої дитячі скарги, вона завжди близько приймала їх до свого серця* (Панас Мирний); *Гетьман допускає панів послів до себе, садовить, вислуховує* (Г. Хоткевич); *Учитель уважно вислухує Романа, потім довго мовчить* (М. Стельмах); *Тамара вислуховувала діда і похапцем перекладала* (А. Хижняк); *Другого дня царські посланці знов намагались, щоб гетьман прийняв їх і вислухав* (Леся Українка); *Чуплак мовчки вислухав нападки дочки* (С. Чорнобривець).

2. *кого, що.* Слухаючи, визначати стан внутрішніх органів (серця, легенів, бронхів). *Увійшов лікар. Помив руки, почав вислухувати Тамарочку* (Є. Кравченко); *Марина довго поралася біля своєї пацієнтки; промацувала пульс, вислуховувала серце* (Микита Чернявський); *Вчора був у мене лікар, вислухав мене ще раз, сказав, що бачить велику зміну до кращого* (Леся Українка); *Він пильно оглянув усіх чотирьох. Вислухав їхні серця* (М. Трублаїні); // *перен.* Визначати на слух справність деталей діючого механізму. *Бригадир Співак уважно вислухав мотор* [трактора], *підкрутив сальник* (А. Головко).

3. *тільки док., що, заст.* Прослухавши лекції, пройти курс якої-небудь науки. *Настуся записалася в якусь школу, щоб .. вислухать курс французької літератури* (І. Нечуй-Левицький).

◊ **Слу́хати (вислухо́вувати) ле́кції** *див.* **слу́хати.**

ВИСЛУ́ХУВАТИСЯ, ується, **ВИСЛУХО́ВУВАТИСЯ,** ується, *рідко* **ВИСЛУХА́ТИСЯ,** а́ється, *недок.* Пас. до **вислу́хувати, вислухо́вувати і вислуха́ти.** *Дивувалися легіні непомалу всяким відомостям з астрономії, фізіології й усяких інших наук. Дещо було таке, чому можна було вірити, а дещо таке, що вислуховувалося з пошаною, а потім підморгувалося товаришеві* (Г. Хоткевич); *Доповіді асистентів трансплантаційного відділу захоплено вислуховувалися та гаряче дебатувалися по всіх інших відділах* (Ю. Смолич); *В повітрі, над вируванням стихії, віддавались і приймались команди, вислуховувались перші подяки і перші нагінки — теж...* (О. Гончар); *Функціональні шуми в серці часто вислуховуються у дітей, молодих людей при вегетосудинній дистонії* (з навч. літ.).

ВИ́СМАЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́смажити.** *Зверху — тонкий шар висмаженого риб'ячого м'яса, а знизу — тихий димокур з листя* (М. Сиротюк); * Образно. *Навкруги — висмажені сонцем хліби, зачучверілі від спеки огудини баштанів, обпалені стовбури проса* (В. Підмогильний); *Чиста й прохолодна вода остудила висмажене та виснажене сонцем тіло* (Д. Міщенко); *Довжелезним цибухом Гнат почухав зморшкувату, висмажену на сонці потилицю і присів на снопа* (І. Нижник).

ВИ́СМАЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́смажити.** *Ці пампушки були звичайно з повидлом або мармеладом всередині; після висмаження їх посипали цукровою пудрою* (із журн.).

ВИ́СМАЖИТИ *див.* **висма́жувати.**

ВИ́СМАЖИТИСЯ *див.* **висма́жуватися.**

ВИСМА́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **висма́жувати.** *Потрібно продовжувати висмажування картоплі в маслі доти, поки вона не підрум'яниться* (із журн.).

ВИСМА́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́СМАЖИТИ,** жу, жиш, *док., що.* Смажачи, доводити до готовності. *Пироги — із гарбузом печеним і пасльоном. Ото в печі як висмажать гарбуз, вже аж червоний перемнуть з пасльоном* (Л. Костенко); *Для цієї страви шампіньйони потрібно порізати не дуже дрібно і висмажити з цибулею* (з газ.); // Тримаючи на вогні металевий посуд, очищати його від залишків жиру; знежирювати. *Батько пам'ятає, як його бабуся перед постом на вогні висмажувала сковорідку — щоб салом не пахла* (з газ.).

ВИСМА́ЖУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВИ́СМАЖИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Смажачись, доходити до готовності. *Сало ж незвичайне! Надіте на кий, висмажується над огнем, аж червоніє* (з мемуарної літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **висма́жувати.** *Крається м'ясо на тоненькі шматочки і спочатку трошки висмажується з цибулею, а потім тушиться в сметані* (із журн.).

ВИ́СМАЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́смалити.** *Максим глибоко вбирав у груди гострий дух висмаленого сонцем і степовими вітрами чебрецю* (Н. Рибак); *Пилюка хмарою стояла над висмаленим степом* (Б. Левін); *Хто він був .. Звичайнісінький пастух: босий, .. з висмаленою сонцем кучмою волосся на голові і з полотняною бесагою за плечима* (Д. Міщенко).

ВИ́СМАЛИТИ *див.* **висма́лювати.**

ВИ́СМАЛИТИСЯ *див.* **висма́люватися.**

ВИСМА́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **висма́лювати.** *Обмірковував цю новину вже на вулиці — за висмалюванням цигарки* (із журн.).

ВИСМА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́СМАЛИТИ,** лю, лиш, *док.*, *що.* 1. Дуже припікаючи, висушувати, випалювати (про дію сонця, вогню). *Сонце висмалює нектар, бджола люто бринить, в'ється, на ніжках пилку обмаль...* (К. Гордієнко).

2. *розм.* Випалюючи, витрачати (цигарку, тютюн і т. ін.). *За день чоловік висмалює пачку, а за ніч — півпачки "Прими"* (із журн.); — *Знаєте що? — звернувся до мене Пищимуха: — Після вашого ситого обіду та ще висмаливши цигарку, — у роті аж горить!* (Панас Мирний); *Повен кисет махорки висмалив до ранку* (Є. Кравченко).

ВИСМА́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ВИ́СМАЛИТИСЯ,** иться, *док.* Пас. до **висма́лювати.** *Наше сіно добре продулося вітром і висмалилося сонцем* (із журн.).

ВИ́СМИКАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́смикати.** *Хлопці реготалися з її* [Горпининої] *вивернутої свитки, з її висмиканих кіс* (Панас Мирний); *Кругом Христини на килимі валялись обрізки полотна, якісь шматочки, клаптики матерії, висмикані нитки з канви* (І. Нечуй-Левицький); *Сорочка в нього була розхристана і висмикана, на м'язистій шиї висихав піт, видно, Павло тільки що випустив лопату з рук* (Григорій Тютюнник); * Образно. *Просто мене горіла велика купчаста хмара з висмиканими зусібіч сонячними віхтями* (Валерій Шевчук).

ВИСМИКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **висмика́ти.** *Запропоновано метод визначення рівня стискаючих напруг у муруванні експлуатованої будівлі, що ґрунтується на вимірюванні зусилля висмикання з нього фрагмента каменя* (з наук. літ.).

ВИ́СМИКАТИ *див.* **висмика́ти.**

ВИСМИКА́ТИ, а́ю, а́єш, **ВИСМИ́КУВАТИ,** ую, уєш, *недок.*, **ВИ́СМИКАТИ,** аю, аєш, **ВИ́СМИКНУТИ,** ну, неш, *док.* 1. *що.* Смикаючи, вихоплювати, виривати що-небудь звідкись, із чогось. *Дід налягає на ціпок, висмикує з багнюки важкі юхтові чоботи* (І. Микитенко); *Рев на горі вибухає, й Сергєєв морщиться так, наче йому висмикають зуба* (І. Багряний); *Висмикнув старший брат з гриви* [коня] *одинадцять волосінь та й пустив за вітром* (О. Стороженко); *Він прожогом кинувся до скирти.., висмикав мокру солому, нагріб сухої* (М. Руденко); *А ти, Грицю, як покинеш ще й цюю, як і Наталку зведеш, — вискубу твої кучері, от побачиш — висмикаю і голомозим ходитимеш* (В. Яворівський); *Сулима хитнувся вперед, невловимим рухом висмикнув пістоль у Кононовича з-за пояса, та так ловко, що той і не відчув* (В. Чемерис); // Витягати що-небудь з-під чогось. *Щирозлотний перстень ізняв* [Хмельницький], *Із лівої кишені ключі виймав, З-під пояса шовковий платок висмикав, На слугу свого повіреного добре кликав* (з думи); *Вдавала* [Онися], *ніби спить: розкидала руки, зсунула трохи з голови хустку, висмикала собі пасма коси й хропла на ввесь сад* (І. Нечуй-Левицький); — *Заходьте, заходьте, панночко, — приязно запрошувала Федоська. Вона висмикнула з-під фартуха ганчірку, змахнула на лаві коло столу. — Сідайте отутечки...* (М. Олійник).

2. *що, перен., розм.* Брати з тексту цитати, уривки, які, наведені без контексту, спотворюють думку, погляди автора. — *Суть, по-моєму, в тім, що ми лишаємо по собі надто багато брехні .. — Факти? Ну, хоча б таке. Твори з літератури. Що, ми їх пишемо? Ні! Переписуємо брошурки, висмикуємо цитати з газет* (Г. Усач).

3. *кого, що, перен., розм.* Забирати кого-небудь звідкись, із чогось. *Маринка .. миттю визначала, хто з нас, доки дійшов до школи, найбільше змерз. Висмикувала з товчка чоловік п'ять, .. роззувала і садовила на металеве ліжко, що залишили наші бійці* (А. Михайленко); — *Капітане, дайте нам хутчіше той ріжок. Нехай мій любий щось мені заграє! — попросила Фрузя, водночас висмикуючи судженого з-за столу* (Ю. Винничук).

◊ **Тягти́ (тягну́ти, витяга́ти, висми́кувати) слова́ [з ро́та]** *див.* **тягти́.**

ВИ́СМИКАТИСЯ *див.* **висмика́тися.**

ВИСМИКА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, **ВИСМИ́КУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок.*, **ВИ́СМИКАТИСЯ,** аюся, аєшся, **ВИ́СМИКНУТИСЯ,** нуся, нешся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Вириватися, вийматися звідки-небудь унаслідок різкого руху. *Попід рання Андрієві присновидівся* [приснився] *навчально-спортивний комплекс, де складає запасний парашут.., чіпляє замок на висотомір-автомат, пам'ятаючи, як автоматично висмикується чека на півкілометровій висоті* (Є. Пашковський); // Вибиватися з-під чогось. — *Не пізнав? — підхопила Мотря, якось нервово й швидко зриваючи з голови хустку і пригладжуючи тремтячою рукою чорне, як сажа, волосся, що висмикувалось на всі боки* (В. Винниченко); *Галстук висмикнувся з-під жилетки і безпорадно метлявся в повітрі* (Л. Смілянський); *Хлоп'як ще голомозий, з штанців подерта сорочка висмикалася, очі — як реп'яхи. Навіть крізь подерту сорочку видно синю шкіру та випнуті ребра* (Є. Гуцало).

2. *перен., розм.* Швидко залишати що-небудь, вибігати, вириватися звідкись, із чогось. *З вечором висмикувалися з лісу. Пішла і Марія. Горою. Село догоряло, висвітлюючи Татарку* (Б. Харчук); — *Стараймося лише тепер висмикнутися з міста так, аби нас не побачили* (І. Франко); — *Так вони* [бджоли] *як рвонули мене з усіх боків, то я як висмикнувсь із колодки, та як ударив, так у сажі з кабаном опинився...* (Остап Вишня); *Висмикнулася вона* [Гапуся] *аж на Рохмистрівський шлях* (Т. Осьмачка).

3. *тільки недок.* Пас. до **висмика́ти, висми́кувати.** *Бур'яни легше висмикуються із вогкого ґрунту* (з газ.).

ВИ́СМИКНУТИ *див.* **висмика́ти.**

ВИ́СМИКНУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́смикнути.** *Улита й тепер приставила стіл в куток і звеліла наймитові внести сіна та добрий пучок пшениці та жита, висмикнутий з стіжка* (І. Нечуй-Левицький); *На цій грядці росли буряки. Ой, як шкода було проривати їх ранньою весною! Кожний висмикнутий корінець лускався з тихим тріскотом, як електрична іскра з гребінця* (О. Донченко); *Я був неначе щепа, висмикнута з землі й повернута на старе місце. Земля та сама, сонце те саме, деревця поруч ті самі, а коріння вростає важко* (Ю. Мушкетик); // **ви́смикнуто,** *безос. пред.* * Образно. *Андрій повертався назад з легким серцем — прокляту занозу з того серця висмикнуто* (І. Багряний).

ВИ́СМИКНУТИСЯ *див.* **висмика́тися.**

ВИСМИ́КУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **висми́кувати.** — *Ага! Про висмикування. Я не висмикую, якщо й трапляються навіть сиві волосини. Я їх легенько підпалюю* (О. Чорногуз); *Проріджувати посіви рекомендується після дощу або поливу висмикуванням, вищипуванням* (з наук. літ.).

ВИСМИ́КУВАТИ *див.* **висмика́ти.**

ВИСМИ́КУВАТИСЯ *див.* **висмика́тися.**

ВИСМІВА́ТИ *див.* **висмі́ювати.**

ВИСМІВА́ТИСЯ *див.* **висмі́юватися.**

ВИСМІ́ЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **висмі́ювати.** *Йому й на гадку не прийшло, щоб той висміюваний всіма Гаврусь, котрого прозивали без'язиким, посмів сягати так високо* (А. Чайковський); *Оповідач, добираючи жартівливого тону, показує, як висміюваний персонаж своєю дією і вчинком протиставляє себе іншим* (з навч. літ.).

ВИСМІ́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **висмі́ювати.** *Два пастушки з цікавістю поглядали на наших хлопців, бистро знаходячи достойні висміювання речі* (Г. Хоткевич); *Кожне українське слово, що ненароком прохоплювалося в необачного першокласника, підпадало висміюванню й цькуванню* (Б. Антоненко-Давидович); *Радості в їхній* [журналістів] *роботі практично не відчувалося. Скоріше якась зловтіха при вдалому висміюванні того чи іншого персонажа* (О. Бердник); *Коли ж гіпербола використовується для зображення негативного, потворного, вона сприяє його висміюванню* (з навч. літ.).

ВИСМІ́ЮВАТИ, юю, юєш, *рідко* **ВИСМІВА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.,* **ВИ́СМІЯТИ,** ію, ієш, *док., кого, що.* Брати на сміх, виставляти кого-, що-небудь у смішному вигляді, глузувати, кепкувати з когось, із чогось. *Цю особливу прихильність до Соломії помічав не тільки Остап, а всі, і лиш висміювали бідного коротконогого лицаря* (М. Коцюбинський); *Куди ж дінеться вечорами Гнат? До сусідів не хочеться. Там з нього тільки кпляться та висмівають. Тоді йшов собі в садок* (У. Самчук); *Чим далі, тим сміливішими, саркастичнішими ставали його* [Тараса] *рядки, в яких він висміював порядки, придворних блюдолизів, пузату, вигодовану старшину* (О. Іваненко); *Грицько приїхав, висміював при сусідах ті плітки, але був невеселий* (Ю. Мушкетик); *Вони* [козаки] *зразу ж почали вигукувати, хто що призрозумів, намагаючись якнайдошкульніше висміяти противника* (П. Панч); — *Нема на тебе зараз Андрія. Він би висміяв тебе* (П. Автомонов).

ВИСМІ́ЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *рідко* **ВИСМІВА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *недок.,* **ВИ́СМІЯТИСЯ,** іюся, ієшся, *док.* 1. *тільки док.* Насміятися досхочу, закінчити сміятися. — *Висмійся, Мотре, висмійся, може, легше на серці стане* (Б. Лепкий); *Потреба висміятися засіла в горлянці, він* [Анатоль] *безсилий опанувати її* (Я. Качура); *Старий презирливо пережидав, поки висміється парубок* (М. Стельмах).

2. *з кого, діал.* Насміхатися. *Боярська служба.., далеко похіпніша* [похіпливіша] *з одних гордо висміватися, а перед другими низенько хилитися, все ж таки поважала Максима Беркута* (І. Франко); *В молодих сільських хлопців не тішилась Рахіра симпатією. Вони погорджували нею явно і висміювалися з неї голосно* (О. Кобилянська).

3. *тільки недок.* Пас. до **висмі́ювати.** *Здавна в українських народних піснях оспівувалися такі чесноти, як працьовитість, правдивість, висміювалися негідні вчинки* (з наук. літ.).

ВИ́СМІЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́сміяти.** *Це була якась мить, але й її було досить, щоб вибити хлопця з тієї середньої лінії, яка проходить між страхом бути висміяним і гордим почуттям людської гідності* (П. Колесник); *Мета соціального педагога — знайти істину, а не самоутверджуватися за рахунок висміяного співбесідника* (з навч. літ.); // **ви́сміяно,** *безос. пред. Його, таємного радника, якого знав і приймав сам імператор, дворянина і губернатора краю, .. названо на "ти" .. — і висміяно...* (Ю. Хорунжий).

ВИ́СМІЯТИ *див.* **висмі́ювати.**

ВИ́СМІЯТИСЯ *див.* **висмі́юватися.**

ВИ́СМОКТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́смоктати.** *Далі пролетарій-підліток кидає жменю висмоктаного винограду на лисину дідичеві в долішньому ряді* (Леся Українка); *Добре пекло гаряче сонце!.. І далі все долу й долу до голої, висмоктаної землі хилились стебла пшениці* (Б. Антоненко-Давидович); *Мені здається, що ми самі себе обкрадаємо, бо ми самі себе позбавляємо радості буття. Що людині з комфорту, з розкоші, коли душа її буде висмоктана, як жмаки?* (М. Івченко); *В світлицю злякано просунула скособочені плечі висмоктана жіночими хворобами Надежда* (М. Стельмах); // **ви́смоктано,** *безос. пред. Ми проб'ємось, вирвемося з цих степів.., де почуваємо себе, як під величезним скляним ковпаком, з-під якого висмоктано повітря* (О. Гончар).

◇ **Ви́ссаний (ви́смоктаний) з па́льця** *див.* **ви́ссаний.**

ВИ́СМОКТАТИ *див.* **висмо́ктувати.**

ВИСМО́КТУВАЛЬНИЙ, а, е. Який висмоктує що-небудь; признач. для висмоктування чогось. *Давно постало завдання розроблення нових систем висмоктувальної вентиляції для шахт* (із журн.).

ВИСМО́КТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **висмо́ктувати.** *Шкідливість тлі полягає не тільки у висмоктуванні соку з рослин* (із журн.); *Виживання коштом слабшого, висмоктування сировини, дешевшої робочої сили .. Спорудити на цій підставі якусь новітню спільноту (крім мафіозної) .. нелегко* (Ю. Андрухович).

ВИСМО́КТУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́СМОКТАТИ,** кчу, кчеш, *док.* 1. *кого, що.* Смокчучи, ссучи, витягати із кого-, чого-небудь рідину, рідку масу, вологу і т. ін., вбираючи її в себе; висисати. *Була у королівни діонея — квітка, що ловила і висмоктувала метеликів і мух, що сідали на її листячко* (Грицько Григоренко); *Я .. висмоктував мед з тютюнових квітів і з квітів гарбузових, що росли попід тином* (О. Довженко); *Прокіп Кіндратович .. спокійно сьорбав коньяк, ретельно висмоктував сік із тоненької скибочки лимона* (М. Руденко); *Малий відігрівав у роті промерзлу яго-*

ду, а потім висмоктував її пресолодку запашну м'якоть (Ю. Логвин); *Бджоли мають довгий хоботок, яким вони висмоктують нектар рослин* (із журн.); *Вони поїли все дощенту, висмоктали кісточки, висьорбали юшку* (М. Коцюбинський); // Вбирати, забирати що-небудь (перев. воду, вологу). *Ґрунт попід цитрусами затвердів та спресувався, висмоктали деревця з-під себе всю вологу* (О. Гончар); // *розм.* Повільно випивати. *Довго держав він чарку коло рота, висмоктував останню крапельку* (І. Нечуй-Левицький); *Висмоктавши всю воду, одкинув* [прибулий] *голову на шинелю, замружив очі і полегшено зітхнув* (М. Сиротюк).

2. *з кого — чого, перен.* Забирати, віднімати все або більшу частину, позбавляти кого-, що-небудь чогось. *Сонячне проміння, пронизуючи все тіло, висмоктує з нього недуги. Легко дихається, легко думається* (М. Сиротюк); *Між кріпаками теж ішли свої суди та пересуди .. Нащо ці два роки? Щоб останнє висмоктати з нас, щоб наглумитися над нами наостанок?* (Панас Мирний); — *Висмокчуть вони* [суди] *з нас останній гріш і старцями по світу пустять, — зітхає Морозенко* (М. Стельмах).

◊ **Висиса́ти (висмо́ктувати, витяга́ти, випива́ти) / ви́ссати (ви́смоктати, ви́тягти, ви́пити) [всю] кров (си́лу, [всі] си́ли (со́ки))** *див.* **висиса́ти; Ви́ссати (ви́смоктати) / висиса́ти (висмо́ктувати) з па́льця** *див.* **висиса́ти.**

ВИСМО́КТУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **висмо́ктувати.** *Для виготовлення декоративної писанки середина яйця висмоктується чи видувається через просвердлені на його вершечках невеличкі отвори* (з газ.); *Волога висмоктується кореневою системою дерева* (з навч. літ.); *Всі сили окраїн нерозумно й злочинно висмоктувались на користь інертного, ненажерливого центру* (В. Винниченко).

ВИ́СМОЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́смолити.** *Новенький, старанно висмолений човен пристав до берега* (із журн.).

ВИ́СМОЛИТИ *див.* **висмо́лювати.**

ВИ́СМОЛИТИСЯ *див.* **висмо́люватися.**

ВИСМО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВИ́СМОЛИТИ,** лю, лиш, *док., що.* Укривати смолою всю поверхню чого-небудь, заливаючи невеликі отвори, щілини. *Вулики, в яких сім'ї були заражені гнильцем, після перегону злегка випалюють, висмолюють, а потім до білизни вискоблюють, після чого їх можна безпечно використовувати* (із журн.).

ВИСМО́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ВИ́СМОЛИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Покриватися смолою; просякати смолою.

2. *тільки недок.* Пас. до **висмо́лювати.** *Перед початком сезону рибальські човни повністю висмолюються* (із журн.).

ВИ́СНАГА, и, *ж., поет.* Те саме, що **ви́снаженість.** *Голуб ішов, поборюючи виснагу і втому, як іде людина, що мусить іти вперед* (Л. Дмитерко); *І вони* [журавлі], *од виснаги худющі, Через гори, вибалки і пущі Прилетять у гнізда в зелен май* (А. Малишко); *Робітників грузовиками розвозять на далекі слободи після зміни, побачить тоді Єлька людей, до виснаги зморених, спалих з лиця, ніби вичавлених* (О. Гончар); *Не знаю, як я витримав той похід — не вмер від виснаги, не замерз, не провалився під лід* (Ю. Мушкетик).

ВИ́СНАЖЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ви́снажити.** *Нараз бідним жінкам, виснаженим боротьбою з злигоднями долі, усміхнулося щастя* (І. Франко); *Пройшла до корівника зміна доярок, і через кілька хвилин вийшли ті, яких змінили, — втомлені, виснажені непосильною працею* (В. Владко); *Кочубея та Іскру, схудлих і виснажених муками допитів, в кандалах* [кайданах] *вивезли до води...* (Г. Колісник); *Жінки поспішали після дощу закрити вологу розпушенням. Для виснаженої і спраглої землі стала дорогою кожна краплина* (І. Волошин).

2. *у знач. прикм.* Ослаблений, змучений утомою, працею, хворобою і т. ін. *Всередині за столом розсілись діти й вечеряють. Осторонь сидить худорлявий, виснажений чоловік, тримає на руках маленьке і щось говорить до його* [нього] (В. Винниченко); *І людей сонце кримське не цурається .. Обгортає золотими своїми віями їхні білі, малокровні, виснажені тіла* (Остап Вишня); *Звільнені з концтаборів, змучені, виснажені люди тривожно подивлялись навколо, наче не вірили ще в свій порятунок* (О. Довженко); *Поруч нього стояла виснажена, змарніла Поля* (А. Шиян); *Одужував Калинка довго і тяжко. Виснажений організм кволо боровся зі смертю* (А. Дімаров).

ВИ́СНАЖЕНІСТЬ, ності, *ж.* Стан за знач. **ви́снажений.** *Люди тільки бачили його синці, .. запалені очі, жахливу, щораз більшу виснаженість фізичну й нервову, .. і позирали на нього тоскно* (І. Багряний); *Отава відчував себе помолоділим, виснаженість, викликана впертою роботою, минула* (П. Загребельний); *Незважаючи на виснаженість родовищ, перспективи Передкарпатського гірничо-промислового регіону ще значні* (із журн.).

ВИ́СНАЖЕННЯ, я, *с.* Стан за знач. **ви́снажити** і **ви́снажитися.** *Вогні вулиць, вечірній рух юрби гнітили його, доводили його стому до цілковитого виснаження* (В. Підмогильний); *Чимало* [бранців] *вмерло від сонячного удару .. й виснаження* (З. Тулуб); *Голод витерплювався тяжко, в повному виснаженні* (В. Барка); *Тільки розпочавши свій артистичний шлях, він вже відчував страшенну втому, ні — більше ніж втому — виснаження* (Л. Дмитерко); *Юнак хитався від виснаження. Крізь брудні діряві лахи просвічувало худюще, аж зелене тіло, випирали гострі ключиці* (В. Малик); — *Виснаження ґрунту я компенсую звичайними заходами угноєння, тільки більш удосконаленим способом* (Ю. Смолич); *Повільно, дуже повільно відновлюється виснажена земля! Тому набагато розумніше не доводити її до виснаження* (М. Руденко); *Висвітлено водоохоронні заходи, методи і способи очищення води, захисту малих рік від забруднення та виснаження* (із журн.).

ВИ́СНАЖИТИ *див.* **висна́жувати.**

ВИ́СНАЖИТИСЯ *див.* **висна́жуватися.**

ВИСНА́ЖЛИВИЙ, а, е. Який позбавляє сил, виснажує. *Виснажлива спрага примусила його встати. Витираючи рукавом сльози, він пішов шукати води* (Я. Галан); *Та не скоро ще ця виснажлива праця принесла радість своїм трудівникам* (О. Довженко); *Виснажлива хвороба зробила його якимось крихким, тендітним — в обличчі ні кровинки, руки, мов тріски* (О. Гончар); *Після виснажливого дня хутір відпочивав* (Б. Левін); *Тиждень Добриня з Янкою відпочивали після виснажливої дороги, від'їдалися на воєводиних харчах* (В. Малик); *Війна справді була тяжка й виснажлива, недостача продуктів давалася взнаки* (П. Загребельний).

ВИСНА́ЖЛИВІСТЬ, вості, *ж.* Властивість і стан за знач. **висна́жливий.** *У хворих на травматичну епілепсію було виявлено підвищену виснажливість і легку загальмованість вищої нервової діяльності* (з наук. літ.); *Мінімальна мозкова недостатність проявляється у високій виснажливості мозку, розпорошеності уваги, слабкості довільного*

запам'ятовування (з навч. літ.); * Образно. *Гіркота щоденного прагнення і виснажливість мрій, що він у місті дізнав, обертались тепер у щасливу стому й щемлячий потяг до заспокоєння* (В. Підмогильний).

ВИСНА́ЖЛИВО. Присл. до **висна́жливий.** *Вимордувані, наче по виснажливо тяжкій селянській роботі.., п'яно переступали* [ґазди] *з ноги на ногу.., намертво тримаючись за барки, далі толочили ніжні стебла озимини* (І. Нижник); *А якби не було того виснажливо довгого слідства й суду?* (із журн.).

ВИСНА́ЖНИ́Й, висна́жна́, висна́жне́. Те саме, що **висна́жливий.** *Коли солдат повернеться додому Й стару шинель повісить на гвіздку, Він разом з нею скине з себе втому, Солдатську втому, виснажну й важку* (Л. Первомайський); *Європейські лицарі здобувалися на далекі й виснажні походи до Святої землі* (з наук. літ.).

ВИСНА́ЖНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість за знач. **висна́жни́й.** *На тлі загального збудження, виснажності, нестійкості й постійних сумнівів мова у дітей із заїканням звичайно піддається поліпшенню лише на короткий час* (з наук. літ.).

ВИСНА́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **висна́жувати.** *У мандрівках я* [апостол Павло] *часто бував, бував у небезпеках на річках, у небезпеках розбійничих, у небезпеках свого народу, .. у небезпеках між братами фальшивими, у виснажуванні та в праці, часто в недосипанні, у голоді й спразі* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Все його єство протестувало проти цього насильства, безглуздого фізичного висна́жування* (З. Тулуб); *Поставивши перед собою завдання знищити Україну як державу, .. гітлеризм кинувся виконувати це завдання з небаченою ненажерливою люттю. Почалося нещадне нечуване грабування України, страшне виснажування її* (О. Довженко).

ВИСНА́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́СНАЖИТИ,** жу, жиш, *док.* 1. *кого, що.* Дуже ослабляти, знесилювати кого-, що-небудь (про втому, голод, хворобу і т. ін.). *Дедалі все частіше ти заводила розмову про те, що я занадто багато пишу, що се збавляє мені здоров'я, виснажує мозок* (Леся Українка); *Науковий діяч .. повинен бути фізично міцний, щоб витримати вагу наукової праці, бо вона виснажує організм, як ніяка інша* (В. Підмогильний); *Після того, як загін відірвався від переслідувачів, Палехо порадив іти далі пішки, щоб не виснажувати тварин лісовою дорогою* (Ю. Бедзик); *Безсонні ночі, одна й друга, сердечні тривоги, а потім оця гонитва шалена гірськими плаями виснажили її до кінця* (Г. Хоткевич); *Дівчина хиталася, як п'яна. Переживання останніх днів виснажили її до краю* (Б. Лепкий); *Турботна зима виснажила, взяла чимало сили в лікаря* (Іван Ле).

2. *що.* Засівами, саджанням без угноєння, добрив позбавляти ґрунт родючості. — *Моя ж система зрошування і хімізації не тільки не виснажує землі, а навпаки — з року в рік угноєння треба менше* (Ю. Смолич); *Тисячі, десятки тисяч заводів отруюють повітря Землі, безвідповідальні уряди виснажують гумус планети* (О. Бердник); *Виснажили землю, занехаяли поле. Волошки ростуть* (Ю. Мушкетик).

3. *що.* Вичерпувати, повністю використовувати запаси чого-небудь, якісь ресурси і т. ін. *Чи маємо ми право виснажувати землеробство й тваринництво, аби їхнім коштом вдихнути життя в змертвілі гіганти?..* (М. Руденко); *П'ять років лікування дитини від тяжкого захворювання повністю виснажили фінансові запаси сім'ї* (з газ.).

ВИСНА́ЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВИ́СНАЖИТИСЯ,** жуся, жишся, *док.* 1. Дуже ослаблятися, втрачати сили, знесилюватися (від утоми, голоду, хвороби і т. ін.). *Важкі битюги й красиві чистокровні рисаки спадали в тілі за кілька важких переходів, виснажувались на очах і падали в горах на кожнім кілометрі* (О. Гончар); *Маруся виснажилась, висохла, як скіпка, одначе була проворна, жвава, навіть весела* (І. Нечуй-Левицький); *За кілька днів безперервних боїв противники так виснажилися, що тепер здібні були тільки досить в'яленько перестрілюватись* (М. Хвильовий); *Перед цим за ніч я пройшов чимало кілометрів.., вимок, змерз і виснажився* (Ю. Яновський); [Бережна:] *Спочатку він не дозволив* [оперувати], *а тепер уже й лікарі не беруться. Виснажився Олексій, ослабів...* (С. Голованівський); *Коні провалювалися в мокрий, ніздрявий сніг.., воли схудли й виснажились, і Гатило наказав зупинити ополчення* (І. Білик).

2. Утрачати родючість (про ґрунт). *Що ж тут, власне, вміти? Вивозь вдосталь гною — і земля виснажуватися не буде* (М. Руденко); *На дідовому полі хліб родить без вигнойки* [вигноєння]: *земля ще не виснажилась* (І. Нечуй-Левицький).

3. Ставати вичерпаним, утрачаючи які-небудь запаси, ресурси і т. ін. *Давно помічено, що ядра періодичних комет виснажуються, з кожним обертом вони світяться дедалі слабше* (з навч. літ.); *Електричний струм у Івана Семеновича виснажився* (М. Івченко); *Ліхтарик більше не світив. Батарея виснажилась* (М. Трублаїні); *Наша славна Шебелинка виснажилася, на Хрестищенському газоконденсатному родовищі також настає завершальна стадія розробки* (з публіц. літ.).

ВИ́СНИТИСЯ, нюся, нишся, *док., поет.* Уявитися, привидітися уві сні; наснитися. *Послухай вересня — і він повість В своїй осклізло-мерехкій задумі: Те, що в веснянім виснилося шумі, Іще й подосі* [досі] *жде на благовість* (В. Стус); *Що буде — буде. Більше — помаленько* [помаленьку]. *А якщо ні, то виснится мені На зорянім коні .. Шевченко, Довженко й Київ в серці на коні* (М. Вінграновський).

ВИ́СНОВОК, вку, *ч.* Остаточна думка про що-небудь, логічний підсумок, зроблений на основі спостережень, міркувань або розгляду певних фактів. — *Коли місто бомбардують, це значить, що й мене бомбардують .. Гомеричний сміх був відповіддю на ці жалібні висновки* (І. Франко); *Грошові перекази, надписані Пашиною рукою, припинилися, із чого Оксана Сергіївна зробила висновок, що лист її дійшов* (Ю. Яновський); *Обмаль відомих археологічних пам'яток давала привід до цілком невірних висновків* (В. Домонтович); *Воюючи, командуючи, Черниш водночас невтомно вчився, з кожного бою виносив повчальні висновки, наче був і на війні весь час курсантом* (О. Гончар); // *перев. мн.* Завершальна частина наукової праці (реферату, дисертації і т. ін.). *Реферована дисертація складається зі вступу, трьох розділів і висновків* (з наук. літ.); *Висновки — надзвичайно важливий розділ наукової доповіді, який, імовірно, уважно вислухає навіть той, хто протягом основної частини виступу був неуважним* (з наук.-попул. літ.).

(1) Ауди́торський ви́сновок — офіційний документ, що містить результати аудиторської перевірки. *Кваліфікований аудиторський висновок вказує на недоліки у постановці бухгалтерського обліку, прорахунки та інші, виявлені в ході перевірки, проблеми, які потребують виправлення* (з навч. літ.); *Аудиторський висновок має містити інформацію про склад перевіреної звітності та дату її складання* (з мови документів); **(2) Експéртний ви́сновок** — документ, що містить результат проведеної експертизи. *Експертний висновок — це докладний опис проведених досліджень, а також зроблені висновки й обґрунтовані відповіді на поставлені судом питання* (з мови документів); *Мовознавці НАН України підтримують творчі зв'язки з вищою школою, постійно готують експертні висновки, відповіді та роз'яснення на запити, що надходять від органів влади, установ і окремих громадян* (із журн.); **(3) Організаці́йний ви́сновок** — певне рішення щодо діяльності кого-, чого-небудь, яке є підставою для конкретних заходів. *Організаційні висновки про підлеглих били по його нервах* (Ю. Мушкетик).

◊ **Дохóдити (прихóдити) / дійти́ (прийти́) [до] ви́сновку (ду́мки)** *див.* **дохóдити.**

ВИСНÓВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́СНУВАТИ,** ую, уєш, *док.* 1. Робити висновок, висновки. *З уривчастих згадок, схоплених протягом розмови, товариші висновували.., що, крім Калиновичів, був іще інший претендент до спадку* (І. Франко); *Сни мені сняться досить рідко, з чого висновую, що я таки цільна і здорова натура* (Валерій Шевчук); *Що вони були таки перед фронтом, можна було виснувати з досить близької канонади...* (І. Багряний); *Він* [цісар] *трон обняв за юних літ І з того виснував фальшиво, Що нібито цілком можливо Великим царством правувать І водночас розкошувать* (М. Лукаш, пер. з тв. Й.-В. Гете); // *що.* Виводити з чого-небудь певне твердження, умовивід. *Дядькові були властиві такі несподівані повороти думки, що спершу слід, мабуть, перечекати збудження, вислухати його, а тоді вже щось висновувати* (М. Руденко); *Маєш ти виснувать думку: нічого з того, що ми бачим, Не пропадає: одне з одного поновляє природа* (М. Зеров); *Насамперед він зауважив, що це, без сумніву, не звичайні солдати, а відібрані.. Це він виснував із багатства їх озброєння та спорядження* (І. Багряний).

2. *що, перен., рідко.* Створювати в уяві. *Зажив Грицько тихим пахарським життям, хоч не таким, яке йому за парубоцтва думка висновувала* (Панас Мирний).

ВИСНÓВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **виснóвувати.** *На першому плані перебуває ідеал рівності можливостей. Норма нерівності доходів висновується з цього ідеалу з урахуванням постулату найширшої економічної свободи* (із журн.).

ВИ́СНУВАТИ *див.* **виснóвувати.**

ВИ́СНУТИ[1], ну, неш; *мин. ч.* вис, ла, ло *і* виснув, нула, ло; *недок.* 1. Перебувати у висячому положенні, висіти на чому-небудь. *І довго виснув ти* [годинник] *у нас, І вірно дзенькав жаден раз* (Я. Щоголів); *Біла нитка павутини висне, Жовті осокори обвива* (П. Дорошко); *По деревах вився хміль, на ньому вже закипіли блідо-зеленаві султани, висли вниз* (Ю. Мушкетик); * Образно. *Старі найчастіше гомоніли собі, поперехилявшись на тин: сільські новини на тинах виснуть* (Б. Харчук); // Звисати, нахилятися під власною вагою. *Виснуть тяжко за тини антонівки* (К. Герасименко); // Повисати, звисати без руху. *Маруся вже стомилася .. Висла на руках у опришка, як травичка скошена* (Г. Хоткевич); *Хай спотикаються ноги, хай безпорадно виснуть обважнілі руки, хай безсило схиляється голова, все одно — вперед!* (В. Владко); *Не метнуть йому гранати П'ятижильною рукою, Бо вона смертельно висне, Не підкорена відроду* (А. Малишко).

2. Нависати, бути над ким-, чим-небудь. *Висла пітьма німа...* (П. Грабовський); *Висло небо чуже наді мною* (Я. Шпорта); *В одному місці дорога йшла через потік. Він виривався з-за скелі, що висла над неглибоким проваллям* (М. Олійник); // Триматися в повітрі. *В синьому небі легким мереживом висли пухнасті хмаринки* (А. Хижняк); *Зачіплянка нарешті поринає в сон, і висне над нею з просторів неба місяць* (О. Гончар).

3. *перен., розм.* Перебувати на одному місці. *Громада гула, неначе вітер в лісі. Задні лави заколивались і посунули з двору.., вони погнали поперед себе купи дітвори, хлопців та молодиць, котрі висли коло воріт* (І. Нечуй-Левицький); *Олексій Федотович .. саме виснув біля телефонної бандури* [телефонного апарата] *і до прибулих усміхнувся крізь вузький проріз очей* (В. Речмедін).

4. *перен., розм.* Не відходити від кого-небудь, виявляючи увагу, прихильність і т. ін. *Менші діти так і виснуть; вітається з ними батько, беручи їхні лиця в свої змерзлі долоні* (В. Барка); // Чіплятися до кого-небудь, набридати комусь. — *Отепер я в діда в хаті й наймичка, й господиня. Над моєю шиєю не виснутиме хазяйка, не .. гризтиме мене щогодини, — подумала Сиклета* (І. Нечуй-Левицький).

Повисáти (ви́снути) / пови́снути на ши́ї (на ши́ю) *див.* **повисáти.**

ВИ́СНУТИ[2], ну, неш, *док.* Однокр. до **вищáти.** *Собака тихо й коротко виснула, звернула вбік і подалась швидше* (С. Васильченко); — *Брешете! Всі все брешете!* — *виснула Катря і закусила край хустки, щоб не закричати* (В. Кучер).

ВИСÓВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **висóвувати.** *При тривалому вживанні препарату можуть з'являтися ритмічні мимовільні рухи язика, м'язів обличчя, рота або щелепи (наприклад, висовування язика, надування щік, скривлення рота, жувальні рухи)* (із журн.); *Стара манера була завузькою для М. Коцюбинського. Він пробує її роздати, більше уваги даючи психологічному аналізові, характеристиці героїв, висовуванню наперед їхньої вдачі* (із журн.).

ВИСÓВУВАТИ *див.* **висувáти.**

ВИСÓВУВАТИСЯ *див.* **висувáтися.**

ВИСÓК[1], скá, *ч.* 1. Те саме, що **скрóня.** *Його лице горіло, очі горіли, у висках стукала кров* (І. Франко); *На лицях та на висках видко зеленкуваті жилочки, а очі сині-сині* (В. Винниченко); *Увіходить суддя Дубровський, невелика на зріст, суха людина з живим блискучим поглядом.., тонкими рисами нервового обличчя. Чорне волосся трохи посивіло на висках* (І. Кочерга); *Северин вишкірив зуби, рукояткою пістолета вдарив Василя у висок* (Григорій Тютюнник).

2. *мн.* Волосся, що росте на скронях. *Не одну білу волосину у висках запримітила Христя* (Панас Мирний); *Здавалось, що Шегута дуже постарів і змінився за останній час. Сивина вже густо повила його виски, заглибились зморшки на обличчі* (С. Скляренко).

ВИСО́К[2], ска́, *ч.* Прилад, який складається із шнурка та підвішеного до нього тягарця і використовується для визначення вертикальності положення. *Ефект виска використовують для створення випрямного зусилля, що виникає за рахунок ваги нижньої частини бурильної колони, яка не торкається стінки свердловини* (з наук.-попул. літ.).

ВИСО́КИЙ, а, е; *вищ. ст.* **ви́щий,** а, е. 1. Який має велику відстань знизу вгору; протилежне н и з ь к и й. *Хилилась І слалась, плачучи, трава; Високі гнулись дерева...* (Т. Шевченко); *Великеє місто, Будинки високі, Людей тих — без ліку!* (Леся Українка); *Будучність ласкаво й привітно всміхалася, як всміхався мій візник до високих і пишних хлібів* (В. Винниченко); *На високих горах червоніють від сонця шпилі, червоніють крони ялинового лісу* (А. Шиян); // Який має висоту, більшу від звичайної, середньої. *Левко таки сам гарний та бравий .. шапка висока з червоним верхом і з сірою околицею* (Г. Квітка-Основ'яненко); *У світлицю ввійшли обидві дочки, високі, рівні, чорняві, в тих самих білих сукнях, у котрих вони гуляли в царськім садку* (І. Нечуй-Левицький); *Нагинаючися в низеньких дверях, один за одним .. почали входити високі, рослі молодці* (Г. Хоткевич); // Який має рівень, більший від звичайного. *От уже тижнів зо два, як пішла висока вода, прибуваючи з поліських верхів'їв Дніпра* (Г. Коцюба).

2. Розташований на далекій або значній віддалі від землі, від якої-небудь поверхні. *Небо високе-високе, синє та холодне* (В. Винниченко); *Була тільки висока вранішня зоря серед ночі* (О. Гончар); *Під склепінням високих бань котиться багатоголоса осанна Богові* (Р. Іванченко); *В центрі високої стелі сяяла в місячному промінні кришталева люстра* (В. Чемерис); // Який міститься на великій висоті. *Він* [Іван] *вже стояв на ній, на сій високій луці, вкритій густою травою* (М. Коцюбинський); *В горах вже холодно, навіть сніг почав було перепадати на високих полонинах* (Леся Українка).

3. Дуже великий, значно більший від звичайного кількістю, інтенсивністю і т. ін. *Усю гору перетинають ажурні металеві опори, по яких біжать проводи високої напруги* (О. Корнійчук); *Висока температура в Якова, Він сидить з заплющеними повіками* (А. Шиян); *— Ну, як воно вже не буде, а без грошей додому не повертайся, бо таки влізли в позички під високий процент* (М. Стельмах); *З виду капітан ще моложавий, має здоровий колір обличчя, особливо якщо прийняти за ознаку здоров'я і отой, від високого тиску, палаючий рум'янець...* (О. Гончар); *— Прийміть, Федоре Васильовичу, моє щире поздоровлення з високим урожаєм!* (Є. Доломан).

4. Дуже добрий, відмінний або розвинений. *Він переповідав "Мадам Боварі" Густава Флобера. Висока культура й точність переказу вразила Андрія* (І. Багряний); *Головне багатство постіндустріальної цивілізації — людина. І не просто людина, а фахівець високого класу* (із журн.); // Надзвичайний, винятковий. *Він* [І. Я. Франко] *слухав голоси з низин і з-понад хмар, І хоч хитався він, та мав високий дар* (М. Рильський).

5. Небуденний, значніший від звичайного, сповнений глибокого змісту. [Ж і н к а:] *Я знаю, в вас думки либонь премудрі. Все про науки, про високі справи* (Леся Українка); *Було щось вічне, високе, всім дороге і доступне — віра і батьківщина* (О. Довженко); *Йому тепер хотілося написати про високі людські почуття простих людей* (О. Іваненко); *Ішов* [Сеспель], *а серце гупало схвильовано, думки, високі, солодкі, змінювали одна одну* (Ю. Збанацький); *У морі чистім ми і душами високі* (М. Вінграновський); *Високі моральні якості душі не пов'язані з певним суспільним станом* (з публіц. літ.); // Спрямований на здійснення благородної мети. *Не за кривду ми йдемо, за правду На високий, чесний ратний подвиг* (М. Рильський); *Були тут* [на заводі] *і старі, і молоді, Та всіх єднав один порив високий* (В. Бичко); // Піднесений, урочистий. *— Ось на цім місці присягаємося, що... — Давайте відійдемо, бо це місце не годиться для високих присяг, — порадив сеньйор Гаспероні* (С. Тельнюк).

6. Важливий за своїм значенням; видатний, почесний. [Р і д Б о г у с л а в ч и н і Т е т е р я:] *Ясне товариство, висока Радо! Нечисті бусурмани занапастили наш рід .. Просимо вашої оборони, просимо кривавої помсти* (І. Нечуй-Левицький); [К а т р и ч:] *Ви ж знаєте, ніхто не може сказати, та й ви не скажете, щоб я коли-небудь тягся до високої посади, до високих чинів* (З. Мороз); *Коли прем'єр-міністр .. сказав, що уряд чекає від нього, Георге, "енергійних дій, які б дали добрі наслідки", Доброшану пообіцяв виправдати високе довір'я* (М. Чабанівський); *Байрачний похвалився, що значна частина особового складу роти, хто відзначився в бою, представлена до високих урядових нагород* (Є. Доломан); // Який займає відповідальну державну посаду, має широкі повноваження. *Я пішов до заприязненого зі мною високого урядника в найближчій канцелярії* (І. Франко); *Тут його тільки терплять, як високого посланця* (Іван Ле); *Каяття його* [Милі] *було праведне, це побачив високий суд і присудив йому рік .. у монастирі* (Ю. Мушкетик).

7. Урочисто-піднесений, вишуканий (про стиль, слова, мову). *Уміння розрізняти слова високого і звичайного регістру — уміння для перекладача потрібне і велике* (М. Зеров); *— То це і прошеніє од вас знову я писати мушу? — .. Як до прокурора і до міністра. — До царя треба інакше писати. Високим стилем і сльозу підпустити* (Ю. Хорунжий); *Людині потрібна, кажучи високим стилем, і ідеальна, і реальна життєва пожива* (з наук. літ.); *Уведення до тексту слів високого звучання є одним із засобів відторгнення поетичної мови від повсякденної розмовної* (з наук.-попул. літ.).

8. Тонкий, пронизливий (про звук, голос і т. ін.). *Тяжко, невимовно тяжко плакала Мотря. Дух затнеться у грудях, замре. Це неначе що лусне і — роздається високий крик гіркого плачу* (Панас Мирний); *Високий тенор почина пісню — веселу, бадьору, ясну* (М. Коцюбинський); *— Товариші поранені, звволено Київ! — пролунав високий, чистий голос сестри ще з порога* (О. Довженко); *Висока тривожна автомобільна сирена пролунала десь за вікнами на подвір'ї* (В. Собко); *Раптом, перекриваючи гамір, сміх, вигуки й музику, угору б'ють високі звуки сурми. Лелюк грає збір* (Є. Доломан).

9. *заст.* Пов'язаний із владою монарха. *І од глибокої тюрми Та до високого престолу — Усі ми в золоті і голі* (Т. Шевченко); *Навіть валіде й Ібрагім — люди, найближчі до Сулеймана, не могли сказати з певністю, як поведеться він на високому троні* (П. Загребельний); // Знатний, аристократичний. [Х у с а:] *Сьогодні в мене будуть гості з Риму, високі родом гості!* (Леся Українка).

Висо́кий бал *див.* **бал**[2]**; Висо́кий (відкри́тий) лоб <Висо́ке (відкри́те) чоло́>** *див.* **лоб; Висо́кий ста́ном** — висо-

кий на зріст. *Серед села вдова жила У новій хатині, Білолиця, кароока І станом висока* (Т. Шевченко); *І брови йому чорні, й уста рум'яні, і станом високий* (Марко Вовчок); **Висо́кі бро́ви** *див.* **брова́; Висо́кі гру́ди** *див.* **гру́ди; Висо́кі чо́боти** *див.* **чо́боти.**

△ **Висо́кі широ́ти** *див.* **широта́; Звук висо́кого підне́сення** *див.* **звук.**

◊ **Бу́ти висо́кої ду́мки** *див.* **бу́ти; Вели́кого (висо́кого) колі́на** *див.* **колі́но; Випада́є / ви́пала [висо́ка (вели́ка)] честь** *див.* **честь; Висо́кі матері́ї** *див.* **матері́я; Висо́кі поро́ги** *див.* **порі́г; Висо́кого (вели́кого) ле́ту (льо́ту)** *див.* **лет; Висо́кої (найкра́щої, пе́ршої** *і т. ін.)* **ма́рки** *див.* **ма́рка**[1]**; Висо́кої про́би** *див.* **про́ба; До́рого (дорого́ю (висо́кою) ціно́ю) заплати́ти** *див.* **заплати́ти; З вели́кою (висо́кою, глибо́кою** *і т. ін.)* **пова́гою (поша́ною) <З вели́ким (висо́ким, глибо́ким** *і т. ін.)* **поважа́нням>** *див.* **пова́га; На висо́ких но́тах** *див.* **но́та**[1]**; Плюва́ти / наплюва́ти з висо́кого де́рева (з висо́кої дзвіни́ці)** *див.* **плюва́ти; Птах (пти́ця) висо́кого ле́ту (польо́ту)** *див.* **птах; (1) Ро́зумом висо́кий** — дуже розумний. — *Гордий, пишний і розумом високий гетьман! — подумав Петро* (П. Куліш).

ВИСО́КІСТЬ, кості *і поет.* ко́сті, *ж.* 1. Те саме, що **висота́** 2. *Небо синіло в високості чисте, безхмарне* (М. Коцюбинський); *Розбуджена .. невтомним щебетанням жайворонка у високості, трубним криком журавлів, відчуває людина стремління пригорнути весь голубий світ* (Григорій Тютюнник); *У високості, в синяві ясних небес кружляв неквапно сокіл* (Василь Шевчук).

2. Висока, гірська місцевість. *Подекуди на половині високості гір виступали тераси* (І. Нечуй-Левицький); *Не забуду ті долини, Сині високості, Як із кожної хатини Нас гукали в гості* (М. Нагнибіда).

3. *перен.* Велич, величчя. *Не згинув ти* [український народ]; *Зберіг високість духу, Не витратив багатої снаги* (П. Грабовський); *Вогнем схопився Київ у творчій високості!* (П. Тичина); — *Кохана! — сказав поет. — Я відкрию тобі високості радощів!* (А. Крижанівський).

4. *(в офіційних текстах — з великої літери) у сполуч. із займ.* в а ш а, й о г о, ї ї, ї х. Титулування деяких осіб, належних до роду монарха, при звертанні до них або в розмові про них. — *Ваша високість, які ж ласощі для чоловіка, що йому завтра відрубають голову?* (П. Загребельний); — *Їдьте і не зволікайте .. — Обов'язково, ваша високість!* (Г. Колісник).

ВИ́СОКО, *рідше поет.* **ВИСО́КО.** Присл. до **висо́кий.** *Вінсент кинувся до Франсуа. Той лежав нерухомо. Груди його здіймалися високо, він зі свистом дихав крізь ніздрі* (М. Йогансен); *Дід підіймає голову й скоса дивиться, чи високо підбилося сонечко* (С. Черкасенко); *Ущелина ставала дедалі вужчою. Скелі змикалися високо над головою, закриваючи сонце* (О. Бердник); [О н о м а й:] *Я соромливість високо поважаю* (Леся Українка); *Ревуть бики, хтось верещить високо* (М. Бажан).

ВИСО́КО *див.* **ви́соко.**

ВИСОКО... Перша частина складних слів, що відповідає: 1) слову **висо́кий** у 1 знач., напр.: в и с о к о н о́ г и й, в и с о к о с т е́ б л и й, в и с о к о с т о́ в б у р н и й; 2) словам **ду́же, ви́щою мі́рою,** напр.: в и с о к о а в т о р и т е́ т н и й, в и с о к о а м п л і т у́ д н и й, в и с о к о в у г л е ц е́ в и й, в и с о к о в у л к а н і з о́ в а н и й, в и с о к о г л и н о з е́ м и с т и й, в и с о к о к о н ц е н т р о́ в а н и й, в и с о к о м е х а н і з о́ в а н и й, в и с о к о о к т а́ н о в и й, в и с о к о п л а в к и́ й, в и с о к о п о ж и́ в н и й, в и с о к о с в і д о́ м и й, в и с о к о с л а́ в н и й, в и с о к о т а л а н о в и́ т и й, в и с о к о т е х н і́ ч н и й, в и с о к о у р о ч и́ с т и й, в и с о к о х р о́ м и с т и й, в и с о к о ц і́ н н и й; 3) дореволюційному титулуванню чинів вищих рангів (у сполуч. із займ. в а ш е, й о г о, ї х): в и с о к о б л а г о р о́ д і є, в и с о к о п р е в о с х о д и́ т е л ь с т в о; 4) титулуванню вищих рангів духівництва (митрополитів і архієпископів) у православній церкві (у сполуч. із займ. в а ш е, й о г о, ї х): в и с о к о п р е о с в я щ е́ н с т в о.

ВИСОКОАВТОМАТИЗО́ВАНИЙ, а, е. Який характеризується високим ступенем автоматизації. *Офсетний друк є потужною промисловою галуззю, високомеханізованою і високоавтоматизованою, яка широко використовує у своїх технологіях усі досягнення сучасної науки* (з наук.-попул. літ.); *Для більш точних досліджень обсерваторія збирається побудувати високоавтоматизований телескоп* (з наук.-попул. літ.); *У діагностичному центрі запропоновано високоавтоматизований комп'ютерний метод обстеження хворих* (із журн.); *Рух потягів метро високоавтоматизований, використовуються сучасні комп'ютерні системи управління* (із журн.).

ВИСОКОАВТОРИТЕ́ТНИЙ, а, е. Який має високий авторитет. *Рейтинг конкурентоспроможності національних економік визначається високоавторитетними міжнародними центрами на основі апробованих методик* (з наук. літ.); *За книги "Климко" і "Вогник далеко в степу" Григорові Тютюннику присуджено високоавторитетну Літературну премію імені Лесі Українки* (з публіц. літ.); — *Передусім я хочу подякувати за можливість поділитися своїми думками в такій високоавторитетній аудиторії* (з газ.).

ВИСОКОАВТОРИТЕ́ТНО. Присл. до **високоавторите́тний.** *Комісія високоавторитетно оцінила творчість та ентузіазм студентів і справедливо розподілила призовий фонд* (з газ.).

ВИСОКОАКТИ́ВНИЙ, а, е. Який характеризується високим ступенем активності. *Сховища, призначені для зберігання відпрацьованого ядерного палива або високоактивних радіоактивних відходів, належать до ядерних об'єктів, які мають загальнодержавне значення* (з мови документів); *Пропонуємо високоактивний засіб захисту рослин проти абсолютної більшості комах-шкідників, що завдають серйозних збитків сільському господарству* (з мови реклами).

ВИСОКОАКТИ́ВНО. Присл. до **високоакти́вний.** *Препарат діє високоактивно стосовно багатьох хвороботворних мікроорганізмів, у тому числі збудників бактеріальної та амебної дизентерії* (з наук. літ.).

ВИСОКОАМПЛІТУ́ДНИЙ, а, е. Який характеризується високою амплітудою. *Під час землетрусів у межах розломів та в місцях їх перетину відбуваються високоамплітудні зміщення гірських порід, деформації, які проявляються зсувами, обвалами, селевими потоками і т. ін.* (з наук. літ.).

ВИСОКОБІЛКО́ВИЙ, а, е. Який містить велику кількість білка (у 2 знач.). *Горох, вика, соя, кормові боби — це ґрунтоутворювальні, азотофіксувальні, високобілкові культури, які сприяють підвищенню родючості ґрунтів* (з наук.-попул. літ.); *На відмерлих рослинних рештках поселя-*

ються гетеротрофні мікроби, які асимілюють вуглекислоту ґрунту та ґрунтового повітря і створюють нову високобілкову речовину (з навч. літ.).

ВИСОКОБІЛКО́ВІСТЬ, вості, *ж.* Властивість за знач. **високобілко́вий.** *Кормова і харчова цінність люпину зумовлені його високобілковістю та високою якістю цього білка* (з наук. літ.).

ВИСОКОБЛАГОРО́ДІЄ, я, *с., перев. із займ.* в а ш е, й о г о, ї х, *іст.* У дореволюційній Росії — титулування штаб-офіцерів: майора, підполковника, полковника та інших рівних їм чинів, а також форма звертання до них. *Їх високоблагородіє пан справник, покінчивши своє діло з головою, вийшов сідати на повозку* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Як утомився вже начальник, тоді Зінько й собі озвався: — Чи під суд, ваше високоблагородіє, то й під суд, аби було за що* (Б. Грінченко); *Його високоблагородіє зліз із коня, підійшов до Юхима Олійника. — Вставай, служивий. Прошу тебе як старий солдат старого солдата* (Ю. Хорунжий); — *Ласкаво просимо, ваше високоблагородіє! Давно на Вас чекаємо* (Василь Шевчук).

ВИСОКОБО́РТНИЙ, а, е. Який має високі борти. *Одна з чайок тихо випливла з круга і, тягнучи за собою на прив'язі невеликого, але високобортного човна, попливла вниз за течією* (В. Малик); *На носі судна встановлювався гострий таран для атаки високобортних ворожих кораблів* (із журн.).

ВИСОКОБЮДЖЕ́ТНИЙ, а, е. У який вкладено значні кошти. *Споживачі, піддаючись впливу високобюджетної реклами, починають щиро вірити в те, що саме ці постійно рекламовані товари варто купувати* (з публіц. літ.); *Крім основної програми, до якої ввійдуть хіти останніх сезонів, будуть також показані документальні фільми, блок високобюджетних телевізійних картин* (із журн.).

ВИСОКОВЕ́РХИЙ, а, е. Який має високий верх або високу вершину. *Цвітуть-процвітають маки городні, і високоверхі коноплі зеленіють* (Марко Вовчок); *Прибулець не вдався до критики, видно, був із розряду людей делікатних, навіть підхвалив дівчат: постарались, мовляв, отакі світлі, високоверхі корпуси звели на голому пустирищі...* (О. Гончар); *В високоверхому домі на учті весільній сиділи Всі Менелая славетного родичі, друзі й сусіди* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ВИСОКОВІДПОВІДА́ЛЬНИЙ, а, е. Який відзначається високим рівнем відповідальності. *В основі застереження науковця — глибоке і високовідповідальне наукове й громадянське проникнення в проблему сільського господарства* (з наук. літ.); *Він зарекомендував себе як високовідповідальний, вимогливий до себе та підлеглих керівник* (із журн.).

ВИСОКОВІДСО́ТКО́ВИЙ, а, е. Який характеризується високим відсотком. *Іноді емісія проводиться з метою реконверсії, тобто заміни одних цінних паперів іншими. Наприклад, високовідсоткові папери замінюються іншими паперами з нижчим відсотком доходу* (з наук. літ.); *Ви отримуєте можливість збільшити вкладений капітал у декілька разів, якщо берете в банку накопичувальну програму або високовідсотковий депозит* (з газ.).

ВИСОКОВІРУЛЕ́НТНИЙ, а, е, *біол.* Який має високий рівень вірулентності. *За умов природної чи набутої резистентності (імунітету) організм втрачає сприйнятливість до високовірулентного вірусу* (з наук. літ.).

ВИСОКОВІТАМІ́ННИЙ, а, е. Який має підвищений вміст вітамінів. *До високовітамінних ягідних культур належать чорна смородина, малина, суниці лісові* (із журн.); *Настій на основі березового соку із додаванням трав і сушених фруктів уживають навесні як високовітамінний продукт* (з газ.).

ВИСОКОВОГНЕТРИВКИ́Й, а, е, *техн.* Який витримує надвисоку температуру, не змінюючи своєї форми і не загоряючись. *Академік П. С. Кислий створив нові високовогнетривкі композиційні матеріали і вироби з них для застосування в металургії, електротехнічній та машинобудівній промисловості* (із журн.); *Пропонуємо високовогнетривкі вироби для футерування обертових печей* (з мови реклами).

ВИСОКОВОЛО́ГИЙ, а, е. З високим вмістом вологи. *Для сушіння високовологих термочутливих матеріалів органічного походження розроблено нову технологію з використанням теплового апарата — агрегата для сушіння* (з наук.-попул. літ.).

ВИСОКОВОЛОКНИ́СТИЙ, а, е. З високим вмістом волокна. *Завдяки багаторічній наполегливій праці науковців були створені нові високоволокнисті сорти однодомних конопель з умістом волокна близько 30 %* (із журн.).

ВИСОКОВО́ЛЬТНИЙ, а, е, *ел.* Стос. до струму високої напруги. *Дослідження показали, що високовольтний іскровий розряд складається з іскрового розряду і дугового процесу* (з наук. літ.); *На думку Самборського, тунель мусив мати п'ять потужних електростанцій з лініями високовольтних передач на віддаль до семисот кілометрів* (М. Трублаїні); *Сам же капітан у минулому працював інженером-електриком на високовольтній мережі, яка живилася з Дніпрогесу* (О. Гончар); *Попереду сліпучо засяяла на сонці золота баня якоїсь дзвіниці. А праворуч од бані... Знайоме діло! Щогли високовольтної лінії* (В. Нестайко).

ВИСОКОВО́ЛЬТНИК, а, *ч.* Електрик, фахівець із високовольтного устаткування. *Володимир Сергеєв у важкі дев'яності взявся за створення підприємства з перемотування електрокотушок. Колись починав як бригадир високовольтників, будував шахти, тому цю справу добре знав* (із журн.); *Підприємству потрібен електромонтер (високовольтник)* (з газ.).

ВИСОКОВРОЖА́ЙНИЙ, а, е. Здатний давати високі врожаї. *Агротехнік захоплено і любовно, мов про своїх обдарованих дітей, розповідає про окремі високоврожайні сорти* [цитрусових] (І. Волошин); *Пригадую, був при ньому тоді клумак зерна, як пізніше з'ясувалося — новий сорт високоврожайної озимої пшениці, виведений нашими селекціонерами* (Є. Доломан); *Реалізовуємо високоврожайний посівний матеріал кукурудзи* (з мови реклами).

ВИСОКОВРОЖА́ЙНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість за знач. **високоврожа́йний.** *Дізналися вони і про основні характеристики елітної* [пшениці] — *високоврожайність, посухота морозостійкість* (Є. Доломан); *Сорт томатів Юджина характеризується чудовим поєднанням високоврожайності, транспортабельності і відмінними смаковими якостями* (з наук.-попул. літ.).

ВИСОКОВУГЛЕЦЕ́ВИЙ, а, е. З високим вмістом вуглецю. *Подано принципи і методи побудови моделей металевих сплавів, конкретні приклади насамперед для високовуглецевих сплавів заліза* (з наук. літ.); *В Україні високовуглецевий фе-*

ромарганець виробляють Нікопольський, Стахановський та Запорізький феросплавні заводи (з газ.).

ВИСОКОГІ́РНИЙ, а, е. 1. Який міститься, розташований, росте високо в горах. *Прохолодне нічне повітря було настояне на розкішних пахощах високогірних луків і лісів* (В. Малик); *Карпатський національний парк має густу гідромережу і передусім водотоки басейну річок Прут та Чорний Черемош, а також систему високогірних озер* (з наук. літ.); // Власт. високій гірській місцевості. *Різновид гірського клімату — високогірний клімат — формується на висоті 2–3 тисячі метрів* (з навч. літ.).

2. Пов'язаний із перебуванням у високій гірській місцевості. *Фотохудожника, який брав участь у багатоденній високогірній журналістській експедиції, хвилюють проблеми екології та збереження карпатських лісів* (з газ.); // Признач. для перебування у високій гірській місцевості. *Універсальний гірський намет призначений для використання в умовах високогірного туризму, альпіністських сходжень* (із журн.); *Високогірне взуття.*

ВИСОКОГІ́РНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **високогі́рний.** *Значна віддаленість, важкодоступність і високогірність суттєво впливають на побут, спосіб життя верховинського села* (із журн.).

ВИСОКОГІ́Р'Я, я, *с.* Місцевість, розташована високо в горах. *Черепиця. Жовті мури. Тиша, десята, ні, одинадцята ранку, п'ятниця, зимно, високогір'я, Високоальп'я .. Це Інсбрук, мої панове* (Ю. Андрухович); *Поряд із високогір'ями Карпат представлені значні масиви пралісів, що характеризуються великою різноманітністю флори і фауни* (з наук.-попул. літ.); *Пізньої осені Дарина переходила високогір'ям від села до села, провідуючи лісові санпункти і шпиталі* (із журн.).

ВИСОКОГРУ́ДИЙ, а, е. Який має високі груди. *Прийшов за мною .. санітар. Це був волохатий і високогрудий гігант .. з тупим і байдужим вузьколобим обличчям* (В. Сосюра); *Була дівчина середнього зросту, високогруда і гнучка, мов лозина* (М. Стельмах); *Нагодилася молода Тимкова дружина Оленка .. Тонка в стані, високогруда, довговида, з плисовими бровами* (Ю. Мушкетик).

ВИСОКОГУМА́ННИЙ, а, е. Який відзначається особливою людяністю, гуманізмом. *Одну й другу поему* ["Сон" і "Кавказ" Т. Шевченка] *треба вважати творами переважно ліричними та оцінювати їх значення .. мірою вилитого в них високогуманного чуття* (І. Франко); *Народне звичаєве право виробило високогуманний звичай: передусім починали оранку в сиріт та вдів* (з наук.-попул. літ.); *Медична етика — це вчення про роль моральних засад у діяльності медичних працівників, про їх високогуманне ставлення до людини як необхідну умову успішного лікування хворого* (із журн.).

ВИСОКОГУМА́ННІСТЬ, ності, *ж.* Властивість за знач. **високогума́нний.** *Діяльність вихователя пов'язана з людським чинником, комунікативно спрямована; притаманні педагогу доброта, оптимізм та інші позитивні якості виявляються під час спілкування, і це передбачає його високогуманність* (з навч. літ.).

ВИСОКОГУМА́ННО. Присл. до **високогума́нний.** *Позитив від надання матеріальної допомоги соціально вразливим верствам очевидний, але є побоювання, що вона не завжди потрапляє до тих, кому найбільше потрібна; звідси і постала потреба у формуванні критеріїв першочергового її надання, що справедливо і високогуманно* (з газ.).

ВИСОКОДИНАМІ́ЧНИЙ, а, е. Який характеризується високим рівнем руху, розвитку. *Якщо раніше навколишнє середовище характеризувалося відносною усталеністю, то тепер воно виявляється як високодинамічний, складний, непередбачуваний організм* (з наук.-попул. літ.); *Сучасна фармацевтична галузь народного господарства країни являє собою високодинамічний, доволі складний і багатовекторний комплекс правових взаємовідносин* (із журн.).

ВИСОКОДИСПЕ́РСНИЙ, а, е, *спец.* Який відзначається високим ступенем подрібненості на частинки. *Аерозолі мийного порошку є високодисперсними: кількість частинок розміром 2 мкм становить 72 %* (з наук. літ.).

ВИСОКОДОСВІ́ДЧЕНИЙ, а, е. Який має великий життєвий досвід, високий рівень обізнаності у чому-небудь, професійні знання в певній галузі. *Професор Отава очолює групу високодосвідчених німецьких реставраторів у Софійському соборі* (П. Загребельний); *Відомий український геронтолог О. Коркушко — чудовий лікар-терапевт, високодосвідчений кардіолог і пульмонолог* (із журн.); *В академії працює високодосвідчений професорсько-викладацький склад* (із журн.).

ВИСОКОДОСТО́ЙНИЙ, а, е. Який має високі позитивні риси, достоїнства. *Стільки злочинів вчинено за тридцять років володарювання Генріха .. Знищено многі тисячі, вбито таких високодостойних мужів* (П. Загребельний); // Форма офіційно-ввічливого звертання до особи, групи осіб і т. ін. *Високодостойний пане верховний отамане! Користуючись нагодою, шлемо своє щире козацьке вітання!* (з Інтернету).

ВИСОКОДОХІ́ДНИЙ, а, е. 1. Який приносить високий дохід. *Продаж тренажерів — перспективний і високодохідний бізнес* (з газ.).

2. Який має, отримує високий дохід. *Високодохідні верстви населення — група людей, що мають доходи, які набагато перевищують середній рівень* (із журн.).

ВИСОКОДОХІ́ДНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **високодохі́дний.** *Багато фермерських підприємств через сезонність сільськогосподарського виробництва не в змозі забезпечувати високодохідність виробництва без найму на роботу інших громадян за трудовим договором* (з навч. літ.).

ВИСОКОДУ́МНИЙ, а, е. 1. Який виявляє високодумство, сповнений зарозумілості; пихатий. *Єремія був найбагатіший за всіх магнатів, гордий та високодумний* (І. Нечуй-Левицький); *Зроблю, як ти просиш, і дам тобі я кобилицю, Хоч і належну по праву мені, щоб знали всі інші, Що не злостивий вдачею я і не високодумний* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

2. Піднесений, урочистий. *Формувався стиль, манера викладу, творче обличчя людини, що стає письменником мужнім, бездоганно чесним і високодумним* (М. Бажан); *Дзвонили в усіх церквах, і той перегук .. створював високодумний настрій в його* [Тарасовій] *душі* (Василь Шевчук).

ВИСОКОДУ́МНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **високоду́мний** 1. *Господь Бог .. по заслузі покарав нашу високодумність* (І. Нечуй-Левицький); *Нині ж я страшно боюсь прудконогого сина Пелея. Високодумності сповнений, він не захоче лишатись Тут, на рівнині оцій* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ВИСОКОДУ́МНО. Присл. до **високоду́мний** 1. *Син високодумно проголошував щось далі. Та батько зовсім перестав його слухати* (Ю. Шовкопляс); *Нікольський, старший лікар форту, не перейнявся його тривогою .. Помітивши Тарасів стан, промовив високодумно: — Людина, поки вона мала, повинна всім перехворіти... Як витримає, то буде жить...* (Василь Шевчук); *— Занадто високодумно! — не витримав Славинський, як тільки Микола Васильович закінчив* (М. Олійник).

ВИСОКОДУ́МСТВО, а, *с.* Зверхнє, зарозуміле ставлення до кого-, чого-небудь; пиха. *З усього того панського брикання, того високодумства, гордощів для вас користі, як з цапа — молока* (І. Нечуй-Левицький); *Старшини відводили очі, кожному боліло тільки своє: одному — добутий статок, другому — високий уряд, ще іншого спопеляли заздрощі, комусь не подобалося високодумство гетьмана* (Ю. Мушкетик).

ВИСОКОДУХО́ВНИЙ, а, е. Якому притаманна висока духовність. *Слід йому* [письменнику-фантастові] *розвивати саме людинознавчий аспект, щоб читачам закортіло жити поміж його героями, щоб вони, готуючись до появи нової техніки й науки, разом з тим готувалися до співжиття з людьми великодушними, високодуховними, мудрими* (О. Бердник); *Українська народна пісня має планетарне значення, оскільки вона є високодуховною, мистецьки довершеною* (з газ.).

ВИСОКОДУХО́ВНО. Присл. до **високодухо́вний.** *Уже сьогодні, чесно дивлячись один одному в очі, слід сказати правду, нехай і гірку, про те, що нам заважає жити заможно і високодуховно, в гармонії з собою та оточуючими нас людьми* (із журн.).

ВИСОКОЕКОНОМІ́ЧНИЙ, а, е. Який характеризується високим рівнем економічності. *Електрокультиватор "Надія" — екологічно чистий агрегат, високоекономічний, має низький рівень шуму та вібрації, надійний і простий в експлуатації* (з наук.-попул. літ.); *Кроком уперед у створенні сучасних високоекономічних систем одержання води аналітичної якості є прогресивні технології, що замінять практику деіонізації та дистилювання* (із журн.).

ВИСОКОЕЛАСТИ́ЧНИЙ, а, е. Який має високу еластичність. *Високоеластичний двокомпонентний ізоляційний матеріал на основі епоксидної смоли може використовуватися як клей* (із журн.); *Пропонуємо високоеластичний покрівельний матеріал для ремонту та гідроізоляції бетонних дахів і стін* (з мови реклами).

ВИСОКОЕЛАСТИ́ЧНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість за знач. **високоеласти́чний.** *Високоеластичність є специфічною властивістю полімерних розплавів* (з навч. літ.).

ВИСОКОЕМОЦІ́ЙНИЙ, а, е. Який характеризується високим рівнем емоційності. *Високоемоційний заспів усьому дійству зробила Народна академічна хорова капела імені Павла Чубинського, натхненно виконавши гімн України* (з газ.).

ВИСОКОЕМОЦІ́ЙНО. Присл. до **високоемоційний.** *Журі та глядачі високоемоційно сприйняли виступ співака-конкурсанта* (з Інтернету).

ВИСОКОЕНЕРГЕТИ́ЧНИЙ, а, е. Пов'язаний з використанням великої кількості енергії (у 2–6 знач.). *Джерелом високоенергетичного лазерного випромінювання служив діодний лазер, який працює у режимі як постійного, так і модульованого випромінювання* (з наук. літ.); *Проведені дослідження стали значним внеском у становлення вітчизняної високоенергетичної спектроскопії — науки про електронну будову речовин* (із журн.).

ВИСОКОЕРУДО́ВАНИЙ, а, е. Який має високу ерудицію, глибокі знання. *Менеджер — це високоерудований, упевнений у собі професіонал, інтелігентна людина з вишуканими манерами, толерантна, національно свідома, приємний співрозмовник* (з навч. літ.); *Компетентний, високоерудований учитель-словесник має плекатися в рідному слові* (із журн.).

ВИСОКОЕФЕКТИ́ВНИЙ, а, е. Який відзначається високою ефективністю, результативністю, продуктивністю. *З відкриття Дашавського родовища практично розпочався розвиток високоефективної газової промисловості в Україні* (з наук.-попул. літ.); *Виникнення ремесла означало закріплення виробника за окремим видом трудового процесу, що давало можливість швидко вдосконалювати професійні навички, створювати нові високоефективні знаряддя праці* (з навч. літ.); *Подано відомості про сучасні технології діагностики і лікування хворих, високоефективні апарати та прилади медичного призначення* (із журн.).

ВИСОКОЕФЕКТИ́ВНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **високоефекти́вний.** *Конкуренція — важливий і дієвий механізм, який забезпечує високоефективність, пропорційність та динамічність ринкових відносин* (з наук.-попул. літ.); *Правова охорона Конституції є неодмінною умовою забезпечення її верховенства і стабільності, високоефективності дії положень у всіх сферах життєдіяльності нашої держави* (з мови документів).

ВИСОКОЕФЕКТИ́ВНО. Присл. до **високоефекти́вний.** *Напрямки науково-виробничої діяльності дозволяють високоефективно використовувати енергоресурси та кошти, які виділяє держава для створення новітніх розробок в усіх галузях економіки* (з наук.-попул. літ.); *Високоефективно у зразковому господарстві на Херсонщині працює зрошення* (із журн.).

ВИСОКОЗАБЕЗПЕ́ЧЕНИЙ, а, е. Який характеризується високим рівнем забезпеченості ким-, чим-небудь. *Сорт озимої пшениці, стійкий до вилягання та хвороб, підходить для вирощування в умовах зрошення та на високозабезпечених добривами ґрунтах* (із журн.); // Який має високу матеріальну забезпеченість. *Страхування, призначене для високозабезпечених громадян, відзначалося кращими сервісними умовами, переважно за рахунок використання медичних закладів недержавного сектору* (з наук. літ.).

ВИСОКОЗАРА́ЗЛИВИЙ, а, е, *вет., мед.* Який відзначається високим рівнем небезпеки зараження людей, тварин. *За словами завідувачки дитячої поліклініки, вітряна віспа — захворювання високозаразливе* (з газ.).

ВИСОКОЗАРА́ЗНИЙ, а, е, *вет., мед.* Те саме, що **високозара́зливий.** *Туберкульоз — високозаразне захворювання. При кашлі та спльовуванні мокротиння утворюються дрібні крапельки, що містять бактерії, які при вдиханні здатні викликати хворобу* (із журн.).

ВИСОКОЗАТРА́ТНИЙ, а, е. Який характеризується високим рівнем затрат. *Кардіохірургічні операції належать до високозатратних медичних послуг, які надає обласна лікарня* (із журн.); *Попереду на аграріїв чекає складний, високозатратний і довготривалий комплекс осінньо-польових робіт* (з газ.).

ВИСОКОЗБАГА́ЧЕНИЙ, а, е, *спец.* Який має підвищений вміст корисних речовин. *З метою зменшення ризиків, що існують в Україні стосовно зберігання та захисту ядерних матеріалів, керівництвом нашої держави було прийняте рішення щодо поступового вивезення високозбагачених ядерних матеріалів* (з публіц. літ.).

△ **Високозбага́чений ура́н** *див.* **ура́н.**

ВИСОКОІДЕ́ЙНИЙ, а, е. Який відзначається високою ідейністю, сповнений передових ідей. *У концертних програмах аматорської хорової капели "Посвіт" переважають високоідейні патріотичні пісні часів національно-визвольного руху* (із журн.); *Національну премію України імені Тараса Шевченка було запроваджено як відзнаку за високоідейні та високохудожні твори в галузі літератури, журналістики, образотворчого мистецтва, театру, кіно, архітектури і виконавської діяльності* (з газ.).

ВИСОКОІДЕ́ЙНО. Присл. до **високоіде́йний.** *Класик тому й класик, що він здатний високоякісно, високоідейно, високолітературно відобразити глобальні соціальні явища* (із журн.).

ВИСОКОІНДУСТРІАЛІЗО́ВАНИЙ, а, е. Те саме, що **високоіндустріа́льний.** *Особливо прискіпливим ставленням до іммігрантів характеризується сучасна політика високоіндустріалізованих держав, оскільки розвинута економіка та ліберально-демократичні традиції цих держав є свого роду потужним магнітом для сотень тисяч мігрантів з менш економічно та політично стабільних регіонів світу* (з наук. літ.); *Донбас — це типово високоіндустріалізований регіон із високою концентрацією промисловості й високим рівнем урбанізації* (з наук. літ.).

ВИСОКОІНДУСТРІА́ЛЬНИЙ, а, е. Який має високорозвинену промисловість. *Тільки Київська область (включно із Києвом) серед шести найрозвинутіших регіонів країни значно вирізняється найбільшою часткою у ВВП, перевищуючи такі високоіндустріальні області, як Донецька, Дніпропетровська, Харківська* (з наук. літ.); *За часів холодної війни високоіндустріальні держави утворювали блоки для відвернення зовнішніх загроз* (з навч. літ.).

ВИСОКОІНТЕЛЕКТУА́ЛЬНИЙ, а, е. Який відзначається високим інтелектом. *Виростала Леся у високоінтелектуальному оточенні, де панувала рідна мова, жили передові демократичні ідеї* (з публіц. літ.); *Головним завданням державного рівня має бути визначення як пріоритетних найпередовіших, високоінтелектуальних і наукомістких галузей економіки* (з наук.-попул. літ.); *Впровадження високоінтелектуальних технологій завжди дає можливість багаторазово перевищити доходи над витратами* (з навч. літ.).

ВИСОКОІНТЕЛЕКТУА́ЛЬНО. Присл. до **високоінтелектуа́льний.** *Під час формування висококваліфікованого фахівця важливим є те, щоб студент отримав комплексне знання, був високоінтелектуально підготовленим* (із журн.); *Саме в бібліотеці діти вчаться проводити дозвілля змістовно, високоінтелектуально, з отриманням нової інформації* (з газ.).

ВИСОКОІНТЕЛІГЕ́НТНИЙ, а, е. Якому властива висока інтелігентність, культура у поведінці, спілкуванні та ін. *— І це говорите ви, високоінтелігентна людина?* (М. Хвильовий); *Надзвичайно цікавим був один військовий літун .. на прізвище Шклярук. Висока, чорнява, струнка, високоінтелігентна людина* (І. Багряний).

ВИСОКОІНТЕНСИ́ВНИЙ, а, е. Який характеризується високою інтенсивністю. *Сорт озимої пшениці Колумбія — короткостебловий, стійкий до вилягання, високоінтенсивний, ранньостиглий із середньою зимостійкістю* (з наук.-попул. літ.).

ВИСОКОІОНІЗО́ВАНИЙ, а, е, *фіз.* Який характеризується високим ступенем іонізації, містить багато іонів. *Повітря, насичене пахощами моря і степового полину, сухе й чисте, високоіонізоване, без пилу та мікроорганізмів — одна з особливостей Південно-Східного Криму* (з наук.-попул. літ.).

ВИСОКОКАЛОРІ́ЙНИЙ, а, е. Який відзначається високою калорійністю. *Висококалорійний харч і споживання деяких напоїв трохи псували йому .. талію* (О. Довженко); *Хворому на туберкульоз легенів призначають висококалорійну дієту, що містить багаті на легкозасвоюваний білок продукти* (з навч. літ.); *Пропонована технологія дозволяє одержати із вугілля з високим вмістом сірки висококалорійне малосіркове тверде паливо* (із журн.).

ВИСОКОКАЛОРІ́ЙНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість за знач. **висококалорі́йний.** *Вівсяне печиво має круглу форму, ніжну крихку структуру, вирізняється багатою рецептурою, цінними харчовими властивостями, висококалорійністю* (із журн.).

ВИСОКОКАЛОРІ́ЙНО. Присл. до **висококалорі́йний.** *Щоб досягти значної м'язової маси, слід харчуватися поживно і висококалорійно* (із журн.).

ВИСОКОКАНЦЕРОГЕ́ННИЙ, а, е. Який характеризується великою здатністю спричиняти появу злоякісних пухлин. *У донних відкладах практично всіх дніпровських водосховищ виявлено висококанцерогенний бензопірен* (з наук. літ.); *Нітрати негативно впливають не лише на весь організм, учені оцінюють їх як попередників висококанцерогенних сполук* (із журн.).

ВИСОКОКВАЛІФІКО́ВАНИЙ, а, е. Який має високу кваліфікацію. *— Для дослідів потрібен висококваліфікований іригатор, як, скажімо, Синявін* (Іван Ле); *Роботу, яка передбачалася, можна було доручити тільки висококваліфікованим майстрам гірничорудної справи, людям, які б не боялися виробничого риску* (Д. Ткач); *— Це досвідчені, висококваліфіковані реставратори, ви не розчаруєтесь в їхньому вмінні і в їхньому працелюбстві...* (П. Загребельний); // Який потребує високої кваліфікації. *На сучасних підприємствах використовують висококваліфіковану працю у поєднанні з новою технікою, застосуванням нових прогресивних технологій* (із журн.).

ВИСОКОКВАЛІФІКО́ВАНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість за знач. **висококваліфіко́ваний.** *Тактовність, доброзичливість, висококваліфікованість, любов до праці цих медичних працівників заслуговують найкращих слів подяки* (з газ.).

ВИСОКОКИПЛЯ́ЧИЙ, а, е. Який закипає, кипить за високої температури. *Хінолін застосовується як висококиплячий розчин, а також для синтезу лікарських препаратів і барвників* (з наук. літ.).

ВИСОКОКЛА́СНИЙ, а, е. 1. Який характеризується високою якістю. *У центрі міста розташований приватний висококласний п'ятизірковий готель* (із журн.); *— Це справді висококласна сільськогосподарська техніка, — розповідає механізатор Михайло Кравченко* (з газ.); *Ресторан про-*

понує висококласний сервіс, смачні страви, послуги кухарів (з мови реклами).

2. Який характеризується високим рівнем майстерності в чому-небудь. *Хірург зарекомендував себе як висококласний професіонал, який повернув радість життя тисячам земляків* (з газ.); *Учора місто спостерігало висококласний виступ молодих виконавців* (з газ.).

ВИСОКОКЛА́СНО. Присл. до **висококла́сний.** *Пропонуємо послуги з комплектування екіпажів, забезпечення здібними, компетентними, висококласно підготовленими морськими спеціалістами* (з газ.); *Працюють муляри висококласно і зовсім недорого* (з газ.).

ВИСОКОКОМПЕТЕ́НТНИЙ, а, е. Який має високий рівень компетентності. *Аж ніяк не прагнемо виносити власних остаточних оцінок, які має зробити лише висококомпетентна група фахівців* (із журн.); *Вибирати кращого співака з-поміж виконавців буде висококомпетентне журі* (з газ.).

ВИСОКОКОМФОРТА́БЕЛЬНИЙ, а, е. Який характеризується високим рівнем комфортабельності. *Між Києвом і Краковом почав курсувати висококомфортабельний потяг, що перетинає українсько-польський кордон без багатогодинної процедури переставляння колісних пар з вітчизняної колії на вузьку європейську* (з газ.).

ВИСОКОКОМФОРТА́БЕЛЬНІСТЬ, ності, *ж.* Якість за знач. **висококомфорта́бельний.** *Висококомфортабельність автомобіля дозволить насолоджуватися поїздкою навіть під час тривалих подорожей* (із журн.).

ВИСОКОКОНКУРЕ́НТНИЙ, а, е. Який характеризується високим рівнем конкурентності. *Міжнародні науково-технічні зв'язки в умовах глобалізації контролюються транснаціональним капіталом з метою досягнення висококонкурентних позицій на світовому ринку* (з наук.-попул. літ.).

ВИСОКОКОНТАГІО́ЗНИЙ, а, е, *вет., мед.* Те саме, що **високозара́зливий.** *Грип висококонтагіозний, особливо в умовах скупченості людей* (з наук.-попул. літ.).

ВИСОКОКОНТРА́СТНИЙ, а, е. Який відзначається високим рівнем контрастності. *Нове рентгенодіагностичне обладнання дає змогу отримувати висококонтрастні, а отже — якісні рентгенівські зображення* (із журн.); *Дисплей мобільного телефона кольоровий, графічний, висококонтрастний* (з мови реклами).

ВИСОКОКУЛЬТУ́РНИЙ, а, е. Який вирізняється високим рівнем культури (у 1–3 знач.). *Вадим Бабенко — свідомий громадянин, чуйний товариш, висококультурна людина...* (Ю. Мушкетик); *Необхідно постійно шукати шляхи покращення соціокультурної ситуації в Україні, щоб у кінцевому результаті прийти до створення у нас справді висококультурного, гармонійного суспільства* (з наук. літ.); *Сирійський архідиякон Павло з Алеппо в своїх подорожніх записках змалював Брацлавщину як багатий край, густозаселений і висококультурний* (з навч. літ.); *За часів державного будівництва Ярослава* [князя] *висококультурні люди допомагали йому — чи то в школах, чи у створенні бібліотеки, у розвитку мистецтва* (з навч. літ.).

ВИСОКОКУЛЬТУ́РНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **висококульту́рний.** *Проблема висококультурності нації є однією з основних у часи становлення і розвитку будь-якої держави* (з публіц. літ.).

ВИСОКОЛЕГО́ВАНИЙ, а, е, *мет.* Який містить леговані елементи у великій кількості. *Досліджено зміни структури та властивостей високолегованого чавуну під впливом титану* (з наук. літ.); *У мартенівських дугових електропечах виготовляють переважно високолеговані, інструментальні, неіржавіючі, жароміцні й жаростійкі сталі* (з наук.-техн. літ.).

ВИСОКОЛІКВІ́ДНИЙ, а, е, *спец.* Якому притаманна висока ліквідність. *Приватний інвестор є більш обережним і зацікавленим у зростанні власного прибутку, тому він намагається вкладати кошти лише на короткий термін у прибуткові галузі з високоліквідними активами* (з навч. літ.); *Постійно зростає експорт високоліквідної продукції, зокрема металургійної, хімічної та нафтопереробної промисловості й сільського господарства* (із журн.).

ВИСОКОЛІКВІ́ДНІСТЬ, ності, *ж., спец.* Абстр. ім. до **високоліквíдний.** *Аграрії, з огляду на значну рентабельність та високоліквідність соняшнику, не звертають уваги на те, що значне розширення посівів цієї культури призводить до виснаження ґрунтів та зниження їх родючості* (із журн.).

ВИСОКОЛІ́ТТЯ, я, *с., уроч.* Ювілейна дата народження (перев. з досягненням 60 і більше років). *Якщо спробувати одним словом окреслити, що є найвизначальнішим у творчості Майстра* [Олеся Гончара], *котрий нині відзначає своє високоліття, то цим словом вочевидь мусить бути неповторність* (із журн.); *Сердечно дякую всім, хто привітав мене з нагоди мого високоліття* (з газ.).

ВИСОКОЛО́БИЙ, а, е. Який має високий лоб. *Гарний, стрункий, високолобий, приємний у бідній своїй елегантності юнак, на якого заглядалися всі друкарки редакції, він охоче виступав на літературних вечорах* (М. Бажан); *І цей повносилий високолобий юнак, він може бути вбитий? Невже зітліє в землі оця сліпуча юнацька усмішка?* (О. Гончар); *Високолобий, стрижений під нуль, голова правильної форми, навіть гарно йому було без волосся, виглядав він майже на молодого римського воїна* (Ю. Покальчук).

ВИСОКОМАЙСТЕ́РНИЙ, а, е. 1. Який володіє високою майстерністю. *До менш впливових і бідніших городян належали дрібні торгівці, крамарі, високомайстерні ремісники, зокрема зброярі, каменярі, гончарі, ювеліри, що гуртувалися в ремісничі корпорації (цехи)* (з навч. літ.).

2. Те саме, що **високомисте́цький.** *Прекрасним прикладом високомайстерного використання діалектизмів є "Лісова пісня" Лесі Українки* (з навч. літ.).

ВИСОКОМАЙСТЕ́РНО. Присл. до **високомайсте́рний.** *Центральна частина ікони "Святий Георгій на коні вбиває змія" покрита високомайстерно виконаним срібним окладом* (з наук.-попул. літ.); *У програмі "Арлекін" виконавці високомайстерно демонстрували техніку циркового мистецтва* (з газ.).

ВИСОКОМАНЕ́ВРЕНИЙ, а, е. 1. Який ведеться із застосуванням стрімкого маневру (у 1, 3–5 знач.). *Високоманеврений характер сучасного бою та різкі зміни обстановки потребують від командира стійкого, безперервного оперативного управління* (із журн.).

2. Здатний швидко змінювати напрямок руху, місце розташування. *Під потужним вогневим прикриттям ескадри бомбардувальник у супроводі ескорту із двох десятків висо-*

команеврених винищувачів поспіхом залишив район бойових дій (із журн.).

ВИСОКОМАНЕВРО́ВИЙ, а, е. Те саме, що **високомане́врений.** *До характерних рис сучасної збройної боротьби належать високоманеврові (мобільні) дії військ на розрізнених напрямках із широким застосуванням сил швидкого реагування* (з мови документів); *Японці в 1941 році мали наймогутніший у світі військово-морський флот, швидкохідні й високоманеврові винищувачі "Зеро", досвідчених пілотів* (з навч. літ.).

ВИСОКОМА́РОЧНИЙ, а, е. Те саме, що **високосо́ртний.** *На вітчизняному ринку простежується збільшення попиту на високомарочний цемент* (з газ.); *Пропонуємо вироби із високомарочного декоративного бетону високої якості з можливістю імітації мармуру* (з мови реклами).

ВИСОКОМЕХАНІЗО́ВАНИЙ, а, е. Який має високий ступінь механізації. *На виставці пропонуються перспективні, високомеханізовані технології вирощування, догляду та збирання овочів і баштанних культур* (із журн.); *Міський хлібозавод сьогодні — це високомеханізоване підприємство, яке має славне минуле і великі можливості в майбутньому* (з газ.).

ВИСОКОМИСТЕ́ЦЬКИЙ, а, е. Зроблений мистецьки, з великою майстерністю. *Виносилися надвір картини, серед яких були дійсно високомистецькі зразки* (Ірина Вільде); *Доброго слова заслуговують майстри, які забезпечили високомистецьке оформлення книг* (з наук.-попул. літ.); // Сповнений високого мистецтва, великої майстерності. *Ніхто з нас, акторської молоді, навіть не уявляв такого високомистецького виконання, а тим більше такого глибокого аналізу, такого психологічного і соціального розкриття літературного твору* (з мемуарної літ.).

ВИСОКОМІНЕРАЛІЗО́ВАНИЙ, а, е. Який має високий ступінь насиченості мінеральними солями. *Особливо цінним є високомінералізований розсіл із підвищеним вмістом іонів брому та калію, який знаходить усе ширше застосування у бальнеотерапевтичній медицині* (з газ.).

ВИСОКОМІЦНИ́Й, а, е, *техн.* Який відзначається високою міцністю. *З поліпропілену виготовляють високоміцну ізоляцію, труби, деталі машин, хімічну апаратуру* (з навч. літ.).

ВИСОКОМО́ВНИЙ, а, е. 1. Урочисто-піднесений, вишуканий. *Слова високомовні "честь", "вітчизна" всевладно й просто входять у життя* (Н. Забіла); // *ірон.* Витіюватий, пишномовний. *У хаті, завсігди холодній, Високомовний та голодний На показ прейскурант висить, Щоб апетит лише дражнить* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна).

2. Який добирає вишукані слова, розмовляє вишуканою мовою. — *Що ти сказав, Телемаху, шаленцю ти високомовний!* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ВИСОКОМО́ВНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **високомо́вний.** *Софроній Почаський у панегірику на честь Петра Могили змальовує небесний простір високим стилем, водночас позбавленим високомовності* (з наук. літ.).

ВИСОКОМО́ВНО. Присл. до **високомо́вний** 1. — *Ви нагадуєте мені напіврозкритий бутон, з якого через короткий час розцвіте чудесна троянда,* — *високомовно сказав директор ательє* (В. Собко); *Він став коло людей, привітався, а тоді розстебнув сюртук, подивився на золотий годинник і заговорив високомовно* (Г. Коцюба).

ВИСОКОМОЛЕКУЛЯ́РНИЙ, а, е. Який має високу молекулярну масу. *Тонкодисперсний гумус утворюється на кінцевій стадії розкладання рослинних решток і є сукупністю власне гумусових органічних речовин високомолекулярної природи* (з наук. літ.).

△ **Високомолекуля́рні сполу́ки** *див.* **сполу́ка.**

ВИСОКОМОРА́ЛЬНИЙ, а, е. Який характеризується високим рівнем моральності. *Після довгих дебатів з адвокатом і прокурором ми вирішили зупинитися саме на їхніх кандидатурах, яко людях виважених, високоморальних і таких, що не мають особистих зацікавлень у цій справі* (Ю. Винничук); *Волелюбний, щирий, високоморальний — і до краю знедолений... Таким, завдяки поетичному генію Шевченка, наш народ утвердився в очах світу* (з публіц. літ.); *Щиро бажаючи припинення чвар в Україні, Л. Баранович і його послідовники пропагували взірці та норми високоморальної поведінки, християнського способу життя* (з наук.-попул. літ.).

ВИСОКОМОРА́ЛЬНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **високомора́льний.** *Справедливість, істина, високоморальність, краса вартісні самі по собі, а не тільки з огляду корисності для життя* (з наук.-попул. літ.); *Високоморальність та високодуховність війська — запорука могутності і багатства держави* (із журн.).

ВИСОКОМОРА́ЛЬНО. Присл. до **високомора́льний.** *Після святкової зустрічі з парафіянами церкви єпископ закликав місцеву громаду вести християнський спосіб життя, поводитися високоморально* (із журн.); *Телестрічки загальнодоступної категорії розраховані на глядачів будь-якого віку, в тому числі дітей, де реалії нашої складної дійсності подаються коректно, високоморально* (з газ.).

ВИСОКОНАДІ́ЙНИЙ, а, е. Який має високий ступінь надійності в експлуатації. *Електронна платіжна картка зарекомендувала себе як високонадійний, зручний і доступний для масового клієнта засіб платежу* (з наук.-попул. літ.); *На Тернопільському комбайновому заводі ретельно відпрацьовано високонадійний гичкоріз, призначений для зрізування гички цукрових буряків* (із журн.).

ВИСОКОНАДІ́ЙНО. Присл. до **високонаді́йний.** *Обладнання в сучасних системах охоронно-пожежної сигналізації працює високонадійно, енергонезалежно, в експлуатації досить зручне* (з наук.-техн. літ.); *Сучасні прилади для упакування і герметизації рідини працюють високонадійно і безвідмовно саме завдяки використанню пневматичної системи* (із журн.).

ВИСОКОНАПІ́РНИЙ, а, е. Який характеризується високим напором. *Підготовлений газ запроектованим трубопроводом буде подаватися для транспортування у високонапірний газогін* (із журн.); *Продаються електричні високонапірні мийні апарати* (з мови реклами).

ВИСОКОНЕБЕЗПЕ́ЧНИЙ, а, е. Який має високий рівень небезпеки. *Особливу групу високонебезпечних відходів становлять непридатні та заборонені до застосування пестициди та агрохімікати, хлорорганічні сполуки, бензопірен, формальдегід* (з наук. літ.).

ВИСОКОНО́ГИЙ, а, е. Який має високі ноги. *Йому було трохи більше сорока. Високоногий, довгорукий, високошиїй, живіт утягнутий, груди хоч і трохи запалі, але великі, плечі міцні* (Б. Харчук); *Три червоні курки і зозулястий півень з'явились з-за хати. Потім два смугастих коти і ху-*

дий як смерть, високоногий старий хорт (Ю. Логвин); *Лось — високонога тварина, із потужною грудною кліткою і важкою горбоносою головою* (з наук.-попул. літ.).

ВИСОКООБДАРО́ВАНИЙ, а, е. Який відзначається великою обдарованістю, значним талантом. *Староукраїнська і старослов'янська мови стали тим художнім матеріалом, який по-справжньому міг оцінити високообдарований митець* (В. Русанівський); *Для високообдарованого поета, новеліста, громадського та культурного діяча Б. Лепкого вищою цінністю завжди була незалежність, соборність та свобода України* (з газ.).

ВИСОКООБ'Є́МНИЙ, а, е. Який має високий питомий об'єм. *В Українському науково-дослідному інституті текстильної промисловості розроблено технологію виробництва високооб'ємної пряжі* (з навч. літ.).

ВИСОКООБОРО́ТНИЙ, а, е. Який характеризується високою частотою обертів (про машини, механізми). *Високовольтне магнето спільно із запальними свічками дозволило створити високооборотний двигун* (із журн.); *Пропонуємо високооборотні пральні машини* (з мови реклами).

ВИСОКООКТА́НОВИЙ, а, е, *хім.* Який має високе октанове число. *Високооктанове паливо стійке до детонації і забезпечує плавну роботу двигуна без порушення процесу згоряння* (із журн.); *Для підвищення октанового числа палива використовуються високооктанові компоненти* (з газ.).

ВИСОКООЛІ́ЙНИЙ, а, е. Який характеризується високим вмістом олії. *У виведеному високоолійному сорті соняшнику вміст олії сягає 56 %* (з наук.-попул. літ.).

ВИСОКООПЛА́ЧУВАНИЙ, а, е. Який оплачується або одержує заробітну плату за високим тарифом. *До середнього класу за рівнем доходів можна зарахувати високооплачуваних спеціалістів і менеджерів, власників малого й середнього бізнесу та ін.* (з наук. літ.); *Усе більше людей вітають приплив іноземного капіталу, вони на своєму досвіді переконуються, що ці інвестиції ведуть до появи нових продуктів і послуг, надають шанс на високооплачувану роботу* (з навч. літ.); *Оскільки шахтарська праця була в СРСР однією з найбільш високооплачуваних, Донбас вважався, за радянськими мірками, досить заможним регіоном* (із журн.).

ВИСОКООРБІТА́ЛЬНИЙ, а, е. Який рухається по високій орбіті. *На високоорбітальні супутники (висота — тисячі кілометрів) значно менше впливає атмосфера Землі* (з наук. літ.); *Запропоновано високоорбітальну космічну систему УС-К як основний засіб виявлення ракет на активній ділянці польоту* (з наук.-попул. літ.).

ВИСОКООРГАНІЗО́ВАНИЙ, а, е. 1. Який має найскладнішу і найдосконалішу будову (звичайно про живу матерію). *У високоорганізованих тварин і людини традиційно описують п'ять найочевидніших чуттів: зір, слух, смак, нюх і дотик* (з наук. літ.); *Мислення — це властивість високоорганізованої матерії, а саме — властивість мозку* (з навч. літ.).

2. Який має дуже високу, досконалу організацію, структуру. *Р. Бредбері — майстер винятково прозорої та ясної мови з високоорганізованим синтаксисом, зі своїм ритмічним плином оповіді* (з наук.-попул. літ.).

ВИСОКООРГАНІЗО́ВАНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **високоорганізо́ваний.** *Високоорганізованість мови всіх рівнів проявляється, зокрема, у гармонії структури, що підкреслює глибину і значущість інформації, яка в ній міститься* (з наук. літ.); *На посаду адміністратора запрошуються молоді люди віком 25–35 років. Основні вимоги до претендентів: ініціативність, високоорганізованість, працелюбність, пунктуальність* (з мови реклами).

ВИСОКООРГАНІЗО́ВАНО. Присл. до **високоорганізо́ваний.** *Громада високоорганізовано провела слухання, і протягом чотирьох годин точилась розмова із представниками влади з трьох різних питань* (з газ.).

ВИСОКООСВІ́ЧЕНИЙ, а, е. Із ґрунтовною освітою, з глибокими знаннями. *На щастя, вітчим (до речі, теж учитель) був людиною великої і щедрої душі, високоосвіченою й інтелігентною* (Д. Бузько); *Директора спокусила перспектива мати в ролі коректора високоосвічену людину* (Б. Антоненко-Давидович); *Серед них* [заарештованих] *теж були поети, високоосвічені люди* (І. Пільгук).

ВИСОКООСВІ́ЧЕНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість за знач. **високоосві́чений.** *Англійський філософ і педагог Джон Локк у праці "Думки про виховання" зосереджується на проблемі виховання джентльмена — людини, в якій поєднуються високоосвіченість з діловими якостями* (з наук. літ.); *"Покозачена" шляхта з полонізованих раніше українських родів внесла в стихію визвольної революції високоосвіченість, державний досвід, отриманий на високих посадах у Речі Посполитій* (з навч. літ.).

ВИСОКООСНА́ЩЕНИЙ, а, е. Який характеризується високою оснащеністю. *Високооснащений автомобільний комплекс призначений для проведення аварійно-ремонтних і рятувальних робіт* (із журн.); *Україна має вісім високооснащених суднобудівних заводів, три з яких розташовані у Миколаєві* (з газ.); *Маючи високооснащену лабораторію і кваліфікований персонал, підприємство робить акцент на випуску якісної конкурентноспроможної продукції* (з мови реклами).

ВИСОКООСНА́ЩЕНІСТЬ, ності, *ж.* Стан і властивість за знач. **високоосна́щений.** *Характеристика сучасних літаків — комфортабельність і високооснащеність* (із журн.).

ВИСОКОПАТРІОТИ́ЧНИЙ, а, е. Сповнений палкого патріотизму. *Дисципліна є дисципліною, вона не терпить жодних нарікань на дії командування, навіть якщо нарікання оті породжені високопатріотичними почуттями* (А. Дімаров); *Роман "Тигролови" І. Багряного — високопатріотичний актуальний твір, глибоко національний, з несподіваною й новою для української літератури тематикою, який виводить її з вузьких національних рамок на світові обрії* (із журн.).

ВИСОКОПЛАСТИ́ЧНИЙ, а, е. Якому властива висока пластичність. *Високопластичні глини в'язкі, ніжні на дотик, добре тягнуться, легко поліруються* (із журн.); *Пропонуємо високоврожайний, високопластичний до умов вирощування гібрид дині сітчастого типу* (з мови реклами).

ВИСОКОПОВА́ЖАНИЙ, а, е. Те саме, що **високошано́вний.** *Високоповажаний Іване Семеновичу! Сердечне спасибі Вам за поздоровлення з святками* (М. Коцюбинський); *— Високоповажаний добродію! — розвів я руками* (В. Винниченко); *Яків приймав високоповажаного тестя щедро, сердечне* [сердечно] *й водночас поштиво, шанобливо, й виходило це в нього просто та гарно* (Ю. Мушкетик).

ВИСОКОПОВА́ЖНИЙ, а, е. Те саме, що **високошано́вний.** *— Княгине моя, золото моє! — каже їй Гвинтовка. —*

Привітай же моїх гостей щирим словом і ласкою. От моя сестра з дочкою; от мій зять; а ось високоповажний пан Шрам із сином (П. Куліш); *Я певен, що високоповажний пан Казановський запише весь свій маєток своїй жінці...* (Г. Хоткевич); — *Я хочу запевнити вас, що ми — ми, румунська інтелігенція, — дуже шануємо високоповажного доктора Гальванеску* (Ю. Смолич).

ВИСОКОПОЕТИ́ЧНИЙ, а, е. Який характеризується високим ступенем поетичності. *Якого б поета М. Рильський не перекладав, він завжди дає високопоетичний твір, збагачуючи скарбницю української літератури* (з наук.-попул. літ.).

ВИСОКОПОЕТИ́ЧНО. Присл. до **високопоети́чний.** *Як згадували друзі поета, досить часто сам А. Малишко складав слова до написаної музики і робив це завжди легко й високопоетично* (із журн.).

ВИСОКОПОЖИ́ВНИЙ, а, е. Який характеризується високою поживністю. *Кукурудза дає високі врожаї і є високопоживним кормом, завдяки чому має вирішальне значення в розвитку тваринництва* (з наук.-попул. літ.); *Високий попит серед населення України має мед. Це не тільки приємний, високопоживний, дієтичний, а й лікувальний продукт* (із журн.).

ВИСОКОПОРО́ДНИЙ, а, е. Який має ознаки чистої породи. *Розвиватися птахофабриці допомагає постійна селекційна робота на науковій основі. Фермери розводять високопородних пернатих, які швидко ростуть і набирають вагу, та й м'ясо їхнє має високі поживні якості* (із журн.); *На конезаводі вирощують високопородних спортивних скакунів* (з Інтернету).

ВИСОКОПОСАДО́ВЕЦЬ, вця, *ч.* Працівник, службовець, який обіймає високу посаду. *Віддати шану пам'яті полководця прийшли не тільки державні високопосадовці, а й надзвичайні та повноважні посли Російської Федерації та Республіки Польща в Україні* (із журн.); *Під час офіційного візиту високопосадовець зустрівся з лідерами політичних партій, представниками ділових кіл та громадських організацій України* (з газ.); *Високопосадовці Закарпатської області обговорили питання ефективного використання лісових фондів* (з Інтернету).

ВИСОКОПОСАДО́ВИЙ, а, е. Який обіймає високу посаду. *"Консультації з членами Ради Безпеки необхідні", — заявив високопосадовий дипломат* (із журн.); *Україну відвідав високопосадовий представник адміністрації Європейського Союзу* (з газ.); *Хоча і накрапав дрібний дощ та віяв досить холодний вітер, проте людей, які прийшли поглянути на урочисте перерізання стрічки та послухати високопосадове начальство, не бракувало* (з газ.).

ВИСОКОПОСТА́ВЛЕНИЙ, а, е. Який посідає високе суспільне чи службове становище. *У дверях стояв наймолодший — Андрій Чумак. Але такий, якого ніхто не сподівався бачити. Уявлюваний замученим каторжником, обдертим і худим, і нещасним, він, тим часом, мав вигляд гордої, сильної й високопоставленої особи* (І. Багряний); *Чи ж може він втрутитися в розмову двох таких високопоставлених осіб, як міністр внутрішніх справ і його власний шеф?..* (В. Владко); *Ждуть, що ж скаже на їхнє одкровення високопоставлений зять, намісник Фракії і прилеглих до неї провінцій* (Д. Міщенко); *Прибув польний гетьман з кінною. Станіслав Потоцький вибіг навстріч своєму високопоставленому брату* (В. Чемерис).

ВИСОКОПОТУ́ЖНИЙ, а, е. Який має або розвиває велику потужність. *Високопотужне обладнання для подрібнення рослинної маси дає змогу переробляти до 2 тонн сировини за зміну на одиниці обладнання* (з наук.-попул. літ.); *У базі представлено серію високопотужних тракторів універсального застосування (від глибокої оранки до безорного висіву насіння)* (із журн.).

ВИСОКОПРЕОСВЯЩЕ́НСТВО, а, *с., у сполуч. із займ.* в а ш е, й о г о, ї х *(в офіційних текстах — з великої літери).* Титулування архієпископа і митрополита у православній і католицькій церквах, а також форма шанобливого звертання до них. — *Ну, чого ж ти плутаєшся? — сміявся митрополит. — Адже ж Гегель був єретик? — Єретик, ваше високопреосвященство, — потакав Воздвиженський* (І. Нечуй-Левицький); — *Такі-то ми християни, ваше високопреосвященство. Де Христос, а де ми?* (Б. Лепкий).

ВИСОКОПРЕСТИ́ЖНИЙ, а, е. Який характеризується високим престижем, авторитетністю. *Серед книжок, виданих церковнослов'янською мовою, були і високопрестижні видання, які потім передруковувалися і навіть переписувалися не лише в Україні, але й поза її межами, зокрема в Росії, Румунії, згодом у Сербії* (з наук. літ.); *Професія вченого поза сумнівом має належати до кола елітних, високопрестижних спеціальностей* (з наук.-попул. літ.).

ВИСОКОПРИБУТКО́ВИЙ, а, е. Який дає високі прибутки. *На додаток до руйнувань, викликаних війнами, місто підривав його давній ворог — шляхта. Міщанам заборонялося займатися млинарством, ткацтвом, виробництвом поташу й особливо високоприбутковим винокурінням* (з навч. літ.); *Бджільництво — традиційна галузь сільського господарства Полтавщини, що дає цінні високоприбуткові продукти: мед, віск, бджолину отруту, квітковий пилок і т. ін.* (із журн.).

ВИСОКОПРИБУТКО́ВІСТЬ, вості, *ж.* Абстр. ім. до **високоприбутко́вий.** *Туризм у багатьох країнах світу є пріоритетним напрямом розвитку національної економіки та культури, що зумовлено його динамічністю, високоприбутковістю та великим позитивним соціально-економічним і культурним впливом* (з наук. літ.); *Поєднання ефективних дій на всьому ланцюжку операцій від посіву до заготівлі корму дозволить отримати якісний продукт, що забезпечить високоприбутковість тваринництва* (із журн.).

ВИСОКОПРИБУТКО́ВО. Присл. до **високоприбутко́вий.** *За результатами фінансово-господарської діяльності в поточному році фабрика працює високоприбутково, нарощуючи обсяги виробленої продукції* (із журн.).

ВИСОКОПРО́БНИЙ, а, е. Який має високу (72-гу і вищу) пробу (про золото, срібло). *Греки розплавлювали метал, а він* [золотар] *тільки сковував та дрібнесенькими гвіздками зчіплював докупи. Але золото давав добре, високопробне* (Б. Лепкий); *Назва "червінець" походить від кольору високопробного золота, яке мало назву "червоне золото"* (з наук.-попул. літ.).

ВИСОКОПРОДУКТИ́ВНИЙ, а, е. Який характеризується високою продуктивністю. — *От би дати рослині .. досхочу тепла, вологи, поживних речовин... — Належить до цього всього мати високопродуктивний сорт* (М. Циба); *У конструкторському бюро був створений високопродук-*

тивний зернозбиральний комбайн "Славутич", який успішно пройшов державні приймальні випробування (з наук.-попул. літ.); *Основним завданням селекційної роботи у м'ясному скотарстві є створення високопродуктивних стад з метою отримання високопродуктивних тварин, здатних за конкретних природно-кліматичних і технологічних умов інтенсивно рости й давати високоякісну продукцію* (з навч. літ.).

ВИСОКОПРОДУКТИ́ВНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість за знач. **високопродукти́вний.** *Молодий спеціаліст із бджільництва повинен уміти охарактеризувати умови високопродуктивності льотної роботи бджіл* (з навч. літ.); *Простота в обслуговуванні, надійність у роботі, високопродуктивність і невисока ціна нового культиватора приваблюють споживачів* (із журн.).

ВИСОКОПРОДУКТИ́ВНО. Присл. до **високопродукти́вний.** *Сорго дуже економно та високопродуктивно витрачає вологу на формування одиниці сухої маси (в кілька разів менше, ніж у таких традиційних кормових культур, як кукурудза, люцерна, соя, горох та інші)* (з наук. літ.); *Щоб жнивний конвеєр працював високопродуктивно і безперебійно, організовано харчування хліборобів безпосередньо в полі* (з газ.).

ВИСОКОПРОФЕСІ́ЙНИЙ, а, е. Який характеризується, володіє високим професіоналізмом, майстерністю. *Виходячи з потреб сучасного суспільства, робиться акцент не тільки на здатності майбутнього фахівця до інноваційного мислення, ініціативної високопрофесійної діяльності, але й на його гуманістичних, духовних якостях* (з наук. літ.); *Ринкові перетворення в Україні висунули в ряд першочергових завдань підготовку високопрофесійних фахівців у сфері бізнесу* (із журн.).

ВИСОКОПРОФЕСІ́ЙНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість за знач. **високопрофесі́йний.** *Під час реформування медичної галузі ми маємо зберегти основні канони медицини: доступність, високопрофесійність і безоплатність там, де вона має бути гарантована державою* (із журн.); *Для учнів, студентів украй важливо, щоб учитель, викладач був взірцем не лише високопрофесійності, а й порядності* (з газ.).

ВИСОКОПРОФЕСІ́ЙНО. Присл. до **високопрофесі́йний.** *Неможливо змінити суспільство на краще, якщо не будуть змінюватися на краще ті, з кого це суспільство складається, — його громадяни. Перше, що можна порадити, це намагатися максимально високопрофесійно ставитися до своїх обов'язків та відповідно їх виконувати* (з навч. літ.); *Учасники камерного хору не тільки високопрофесійно співають, але й талановито грають на різних музичних інструментах — фортепіано, скрипці, сопілці, бандурі* (із журн.).

ВИСОКОРЕ́ЙТИНГОВИЙ, а, е. Який має високий рейтинг. *Вперше отримано низку пріоритетних результатів, які опубліковані у високорейтингових міжнародних журналах* (з наук. літ.); *Багаторічний досвід і найкращі традиції — ось фундамент, на якому вибудувано високорейтинговий навчальний заклад* (з наук.-попул. літ.); *Високорейтингова телепередача.*

ВИСОКОРЕНТА́БЕЛЬНИЙ, а, е, *екон.* Те саме, що **високоприбутко́вий.** *Як свідчить детальний аналіз, високорентабельного виробництва яловичини та ефективного ведення молочного скотарства досягнуто передусім завдяки високій продуктивності молочного стада корів та відгодівельного поголів'я великої рогатої худоби* (із журн.); *Соняшник — високорентабельна культура. Саме завдяки його посівам значна кількість підприємств утримують свою економіку в задовільному стані* (з газ.).

ВИСОКОРЕНТА́БЕЛЬНІСТЬ, ності, *ж., екон.* Абстр. ім. до **високорента́бельний.** *Зерно тритикале відзначається високорентабельністю при вирощуванні та екологічною чистотою у процесі перероблення* (із журн.); *Аудит підприємства засвідчив успішність і високорентабельність його діяльності* (з газ.).

ВИСОКОРО́ГИЙ, а, е. Який має високі, круті роги; круторогий. *Як я до свого корабля крутобокого сходив, Хтось із безсмертних на мене, самотнього, зглянувсь ласкаво. Високорогого він величезного оленя вислав Навстріч мені* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); * У порівн. *Гавань, оточена викладеною із тесаного каменю стіною, рельєф корабля на стіні, мов високорогий турецький півмісяць* (П. Загребельний).

ВИСОКОРО́ДІЄ, я, *с., у сполуч. із займ.* в а ш е, й о г о, ї ї, ї х, *іст.* У дореволюційній Росії — титулування чиновників (статських радників) і їхніх дружин при звертанні до них або в розмові про них. — *Та найлучче, — казав далі Зінько, — прошу, ваше високородіє, — зробіть слідство. Нехай .. вся громада скаже, чи воно тому правда, що про мене написано* (Б. Грінченко); — *Ваше високородіє! — підносячи в цей мент на витягнутих руках, як дитину, пачки прокламацій, сказав високий рудий поліцай* (В. Винниченко); *До Чигирина прибули його превосходительство пан київський губернатор та його високородіє член губернського присутствія* (Ю. Хорунжий).

ВИСОКОРО́ДНИЙ, а, е, *заст.* Знатного, аристократичного роду. [П а р в у с:] *Щось я не маю віри до тих патриціїв високородних* (Леся Українка); *Високородні квітникарки в білих платтях засипали губернатора дощем квітів і конфеті* (Ю. Смолич); *В саме небо врізається замок германських імператорів, твердо стоять палаци, собори, монастирі, де імператора ждуть ліпші мужі, а імператрицю прагнуть побачити високородні жони* (П. Загребельний).

ВИСОКОРО́ДНІСТЬ, ності, *ж., заст.* Абстр. ім. до **високоро́дний.** *При виборі нареченої візантійці піклувалися, щоб вона була ґречна та гарна, високородність тут відігравала другорядну роль* (з наук.-попул. літ.).

ВИСОКОРОЗВИ́НЕНИЙ, а, е. Який відзначається високим рівнем розвитку. *На сесіях ООН раз у раз постає питання про деколонізацію й допомогу від високорозвинених індустріальних країн відсталим, слабким державам третього світу, цебто вчорашнім колоніям* (Б. Антоненко-Давидович); *Поряд з високорозвиненою промисловістю ремісників існувала широко розгалужена система торгівлі* (І. Білик); *Українці — нація зі стародавньою високорозвиненою землеробською культурою* (з наук. літ.).

ВИСОКОРОЗВИ́НЕНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **високорозви́нений.** *Національна ідея — це всебічне утвердження української нації у світі; в економічному аспекті — високорозвиненість усіх найважливіших галузей: важкої та легкої промисловості, сільського господарства та ін.* (з публіц. літ.).

ВИСОКОРОЗВИ́НУТИЙ, а, е. Те саме, що **високорозви́нений.** *Фашистська ніч огорнула Європу.., високорозви-*

нута, культурна нація раптом породжує армію бандитів, убивць (О. Гончар); *Професіоналізм держслужбовців — визначальна риса країн з високорозвинутою демократією* (з публіц. літ.); *Високорозвинута інфраструктура дає змогу корпорації виконувати весь комплекс робіт — від проектно-пошукових до здачі об'єктів (залізниць, портів, мостів, аеродромів та ін.)* (із журн.).

ВИСОКОРОЗУ́МНИЙ, а, е. Те саме, що **великорозу́мний.** *Український гетьман І. Мазепа в історичних розвідках характеризується як людина інтелігентна та високорозумна* (із журн.); *Багато високорозумних філософів, не маючи істини, думають, що мають, і не намагаються пізнати істину, яка тільки від Христа походить* (з рел.-церк. літ.); *— Я хочу сказати, сер, що я вважав вирішення президії* [Королівського медичного товариства] *високорозумним і високодостойним* (Ю. Смолич).

ВИСОКОРО́СЛИЙ, а, е. Який має велику висоту або високий зріст. *Вчора зайшов я до театру купити собі білет на Гергарта Гауптмана "Затоплений дзвін" і застав уже біля каси чималий гурт. Я високорослий і, ставши поза перший гурток, — жду* (О. Кобилянська); *Високорослі сорти помідорів вирощують кілковим способом (стебла рослин прив'язують до кілків)* (з навч. літ.).

ВИСОКОРО́СЛІСТЬ, лості, *ж.* Властивість за знач. **високоро́слий.** *Високі показники лінійного росту дитини, що перевищують середні для певного хронологічного віку і статі, називаються високорослістю* (з наук. літ.); *Високорослість тюльпанів деяких сортів сягає 50–60 см* (з наук.-попул. літ.).

ВИСОКОСЕЙСМІ́ЧНИЙ, а, е. Який характеризується високою сейсмічністю. *Район Ірану високосейсмічний: тільки у XX столітті тут відбулося 22 найсильніших землетруси* (з наук. літ.); *Західна зона Кордильєр найскладніша за структурою, із численними зсувами, з яких найбільш високосейсмічний — Сан-Андреас* (з наук.-попул. літ.).

ВИСОКО́СНИЙ, а, е: **Високо́сний рік** *див.* **рік.**

ВИСОКОСО́РТНИЙ, а, е. Високого, найвищого сорту. *Зараз ось він* [Мина] *розкошує серед моря виведених селекціонерами високосортних сильних пшениць* (О. Гончар); *На Поділлі та Волині існували величезні легкодоступні поклади високосортного кременю, із якого виготовляли знаряддя, що не поступалося за своїми технологічними якостями виробам із бронзи* (з навч. літ.).

ВИСОКОСПЕЦІАЛІЗО́ВАНИЙ, а, е. Який характеризується високим ступенем спеціалізації. *У практичних підрозділах інституту проводиться сучасна діагностика і надається високоспеціалізована медична допомога гематологічним хворим* (із журн.).

ВИСОКОСТЕ́БЛИЙ, а, е. Який має високе стебло (про трав'янисті рослини). *Квадратний і квадратно-гніздовий способи сівби застосовують при висіванні високостеблих просапних культур (кукурудзи, соняшнику, рицини та ін.)* (з навч. літ.); *Ще одна перевага високостеблого сорту помідорів — їхня холодостійкість, отож плодоносять вони аж до заморозків* (з газ.).

ВИСОКОСТІЙКИ́Й, а́, е́. Який характеризується високою стійкістю до хвороб, природних умов, руйнування і т. ін. *Пропонуємо сорт ячменю, високостійкого до борошнистої роси та карликової іржі* (із журн.); *Керамічне теплоізоляційне покриття екологічно чисте, високостійке до атмосферних опадів і кліматичних перепадів температур, до впливів сонячного й радіоактивного випромінювання* (з мови реклами).

ВИСОКОСТІ́ЙКІСТЬ, кості, *ж.* Властивість за знач. **високостійки́й.** *Під час капремонту басейнів виконують гідроізоляційне просочення і зміцнювання бетону, що забезпечує їх водонепроникність, високостійкість до впливу агресивних середовищ* (з газ.).

ВИСОКОСТО́ВБУРНИЙ, а, е. Який має високий стовбур (про дерева, кущі). *Хрест-навхрест обіймаються партизани, бо хто знає, яким буде цей тиждень, і зникають за розімлілими високостовбурними дубами* (М. Стельмах); *Античний автор Лукан залишив нам безцінний опис високостовбурних непрохідних лісів Середземноморського узбережжя поблизу Марселя* (із журн.).

ВИСОКОТАЛАНОВИ́ТИЙ, а, е. Який має великий талант; надзвичайно талановитий. *Перед очима стоїть постать Миколи Джері, невіддільна від його втілювача на екрані — високоталановитого Амвросія Бучми* (з мемуарної літ.); *Виняткову обдарованість видатний український композитор Станіслав Людкевич, очевидно, успадкував від своїх предків, які належали до українського священицького шляхетського роду і були високоталановитими особистостями* (із журн.).

ВИСОКОТЕМПЕРАТУ́РНИЙ, а, е. Пов'язаний із дією високої температури; який відбувається під дією високої температури. *На прикладі різних високотемпературних реакцій показано взаємозв'язок між термодинамікою процесу і стадійністю хімічних перетворень* (з наук. літ.); *Сонячна високотемпературна установка призначена для вироблення теплової та електричної енергії* (з газ.).

ВИСОКОТЕРМОСТІЙКИ́Й, а́, е́. Стійкий до нагріву, до дії високих температур. *Матеріал для гумово-кремнеземних покришок є високотермостійким: оптимальна температура склеювання — 130 °С* (з наук. літ.).

ВИСОКОТЕХНІ́ЧНИЙ, а, е. 1. Пов'язаний із використанням висококваліфікованої праці та високих технологій. *Сучасними високотехнічними галузями називають електронну, електротехнічну, хімічну промисловість, машинобудування та виробництво устаткування* (з навч. літ.); *Важливим напрямом удосконалення зайнятості є створення нових робочих місць, орієнтованих на динамічні високотехнічні виробництва* (із журн.); *Використання нового і високотехнічного обладнання зумовило зниження енергоємності та підвищення якості продукції* (з газ.).

2. Який володіє високою майстерністю; майстерний. *Творчість майстрів нецке дивує авторською фантазією і високотехнічним використанням найрізноманітніших матеріалів (дерево, кістка та ін.)* (з газ.); // Який характеризується досконалою технікою, високою майстерністю виконання. *Український боксер — чемпіон світу — показав високопрофесійний та високотехнічний бій* (з газ.).

ВИСОКОТЕХНІ́ЧНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість за знач. **високотехні́чний.** *Серед переваг нового двигуна, що працює на рідкому водні або на рідкому кисні, — високотехнічність і висока якість* (з наук.-попул. літ.); *Майданчики для пейнтболу — невеликого розміру, з однаковими накриттями, які розташовані симетрично. Це забезпечує швидкість і високотехнічність гри* (з Інтернету).

ВИСОКОТЕХНІ́ЧНО. Присл. до **високотехні́чний.** *Внесок різних країн у вирішення глобальних проблем сучасності не може бути однаковим з боку як високотехнічно розвинутих, так і слаборозвинутих країн* (з наук. літ.); *На таких хлібокомбінатах, як підприємства-гіганти у Сумах, Полтаві, Харкові, Дніпропетровську, стоять високотехнічно оснащені лінії з виробництва хліба* (з газ.).

ВИСОКОТЕХНОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Пов'язаний із використанням високих технологій. *Суднобудування в Європі на сьогодні визначається як високотехнологічна і системна галузь промисловості* (з наук. літ.); *Пріоритетом промислової політики визначено забезпечення випуску високотехнологічної, наукомісткої продукції* (з наук.-попул. літ.); *Кардіохірургія як одна з найбільш затратних і високотехнологічних галузей медицини потребує високовартісного обладнання* (із журн.).

ВИСОКОТОКСИ́ЧНИЙ, а, е. Якому властивий високий рівень токсичності. *Застосування нових технологій дає змогу розв'язати проблему знешкодження високотоксичних відходів на екологічному та економічному рівні* (з наук. літ.); *Причиною масового захворювання людей на токсикодермію стало гостре отруєння комплексом високотоксичних хімічних речовин* (з газ.).

ВИСОКОТОКСИ́ЧНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість за знач. **високотокси́чний.** *Деякі пестициди належать до групи так званих стійких органічних забруднювачів, які характеризуються високотоксичністю* (із журн.).

ВИСОКОТО́ЧНИЙ, а, е. Який вирізняється високим ступенем точності; який забезпечує високу точність. *Бойові операції в такій війні, де однією із сторін використовується високотехнологічна і високоточна зброя, нерідко відбуваються без візуального контакту, за допомогою супутникового наведення* (із журн.); *Вчений-сейсмолог здійснював сейсмічні спостереження за допомогою сучасної високоточної апаратури, що була в розпорядженні українських науковців* (з газ.); * Образно. *Зіходить доля тихо на орбіту Високоточних дум і почуттів* (М. Вінграновський).

ВИСОКОТО́ЧНІСТЬ, ності, *ж.* Якість за знач. **високото́чний.** *Створено нові можливості автоматизованих систем комерційного обліку електроенергії підприємствами нафтогазової галузі, що забезпечують високоточність обліку енергії* (з наук.-попул. літ.).

ВИСОКОТО́ЧНО. Присл. до **високото́чний.** *Біодатчик, розроблений ученими, здійснює аналіз швидко, дешево й високоточно, що дозволить водоочисним станціям регулярно перевіряти якість води* (з мови реклами).

ВИСОКОТРА́ВНИЙ, а, е. Стос. до **високотра́в'я.** *Степ квітував. Незайманий, звіку неораний, високотравний* (О. Гончар); *Високотравні обводнені болота характерні насамперед для лісостепу і степу, вони дуже поширені в пониззях заплав степових річок (у плавнях)* (з навч. літ.).

ВИСОКОТРА́В'Я, я, *с.* Трав'яниста рослинність заввишки 2–4 метри, що розвивається за підвищеної вологості повітря та ґрунту. *Коні поволі ступали звіриними стежками поміж високотрав'ям, що сягало буйноквіттям вище голів вершників* (О. Бердник); *Для південно-східної частини Чернігівського Полісся характерними ознаками є переважання осокових евтрофних боліт і болотних угруповань високотрав'я* (з наук. літ.).

ВИСОКОУДІ́ЙНИЙ, а, е. Який дає високі надої молока (про худобу). *На сільськогосподарських підприємствах упроваджено інтенсивну технологію вирощування високоудійних корів* (із журн.); *Господарство спеціалізується на виробництві рослинницької продукції, є також молочна ферма з високоудійним стадом і невелика свиноферма* (з газ.).

ВИСОКОУРОЧИ́СТИЙ, а, е. Який виконується, проводиться надзвичайно урочисто, піднесено. — *Сердечно радіючи з настання свята Різдва Христового, прошу Вас прийняти мої щирі вітання з цим високоурочистим великим днем!* (з газ.).

ВИСОКОХУДО́ЖНІЙ, я, є. Який має високу мистецьку цінність. *Дала вона* [Леся Українка] .. *оригінальні й високохудожні твори — шедеври в повному розумінні цього слова* (М. Драй-Хмара); *Черняхівська культура відзначалася своїм досконалим високохудожнім гончарським посудом і значною кількістю великих поселень* (з наук.-попул. літ.).

ВИСОКОХУДО́ЖНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість за знач. **високохудо́жній.** *Несправедливо було б не відзначити високохудожність образів героїв із творів І. Нечуя-Левицького* (з навч. літ.); *Художньо-творча діяльність студентів мала дослідницький характер і полягала у виборі репертуару, його обґрунтуванні з настановою на цінність, високохудожність* (із журн.).

ВИСОКОХУДО́ЖНЬО. Присл. до **високохудо́жній.** *Принциповою і для актора, і для театру стала перша роль А. Бучми, в якій успішно і високохудожньо поєдналися два напрямки тогочасного українського театру: театр "перетворення" і внутрішньої правди життя* (з наук.-попул. літ.); *На виставці були представлені книги, вишиванки, тканини, дерев'яні різьблені вироби, високохудожньо виконані місцевими майстрами* (з газ.).

ВИСОКОЦІ́ННИЙ, а, е. Дуже цінний своїми якостями, властивостями. *Високоцінна "Книга житія святих", або "Четьї мінеї", Димитрія Туптала до 1759 року виходила тільки в Києві, великого листового розміру* (І. Огієнко); *Мед — високоцінний продукт, який містить багато вітамінів і швидко засвоюється організмом* (із журн.); *Пропонований тонкостеблий сорт суданської трави є високоцінним для вирощування на сіно* (із журн.).

ВИСОКОЧАСТО́ТНИЙ, а, е. 1. *спец.* Стос. до високої частоти (у 2 знач.). *Поступово розширюється застосування у промисловості нових інтенсивних і швидкісних процесів обробляння сировини і напівфабрикатів — вібраційних, з використанням ультразвукових і високочастотних коливань* (з наук. літ.); // Пов'язаний із струмом високої частоти. *Сучасні електронні стабілізатори забезпечують миттєве ввімкнення та безперервне живлення люмінесцентних ламп стабілізованою високочастотною напругою* (з наук.-попул. літ.); *Високочастотна цифрова рентгенівська система забезпечує найбільшу зону дослідження при всіх загальних рентгенографічних обстеженнях* (з мови реклами).

2. Який часто вживається, використовується де-небудь. *Суттєвою ознакою дипломатичного мовлення є й високочастотне використання стійких словосполучень, які усталились як мовні формули (назви міжнародних організацій, представництв і офіційних осіб за посадами, рангами і т. ін.)* (з навч. літ.).

△ **Високочасто́тне випромі́нювання** *див.* **випромі́нювання.**

ВИСОКОЧАСТО́ТНІСТЬ, ності, *ж., спец.* Властивість за знач. **високочасто́тний** 1. *Основними вимогами до динаміка є високочастотність і малогабаритність* (з газ.).

ВИСОКОЧО́ЛИЙ, а, е. 1. Який має високе чоло. *Вона стояла зараз біля рясно обставленого клечальним гіллям шинквасу, високочола, цікава молодичка* (О. Ільченко); *Галі стало раптом смутно. Побачила перед собою високочоле, гарне обличчя діда Івана, — ішов він за козами, і вітер кошлатив його сиве волосся...* (Валерій Шевчук); // *перен.* Який відзначається високим інтелектом. *Пишеш їм у блокнотах, на своїх книжках, на своїх портретах усілякі дурниці, Мартофляче, бо найважливіше — ніде не повторити жодного з автографів, усюди слід бути лаконічним, дотепним, глибокодумним, великодушним, самодостатнім, високочолим* (Ю. Андрухович); *Спудеї знайомляться із блискучими теоріями виборсування із економічної прірви високочолих оксфордських та гарвардських геніїв* (С. Процюк).

2. *перен., уроч.* Поважний, гордий. *Ми посадимо тополі, Хай ростуть високочолі, — Буде в ріках більш води!* (Т. Масенко); * У порівн. *Попід горою, яром, долом, Мов ті діди високочолі, Дуби з гетьманщини стоять* (Т. Шевченко).

ВИСОКОЧУТЛИ́ВИЙ, а, е. Здатний відображати певні прояви чого-небудь на високому рівні (про прилади, методи, засоби і т. ін.). *Розроблено методики швидкого і високочутливого виявлення у водах хлоридів та інших галогенів, які можуть викликати корозію металів* (з наук. літ.); *Після проведення діагностики зроблено висновок щодо необхідності впровадження високочутливих експрес-методів контролю захворювань, що передаються статевим шляхом* (із журн.).

ВИСОКОЧУТЛИ́ВІСТЬ, вості, *ж.* Властивість за знач. **високочутли́вий.** *При проведенні досліджень доведено надійність і високочутливість тест-системи* (з наук. літ.).

ВИСОКОШАНО́ВАНИЙ, а, е. Те саме, що **високошано́вний.** *Що це за Симон, що його зустрічають з хлібом, як високошанованого гостя?* (О. Воропай).

ВИСОКОШАНО́ВНИЙ, а, е. Гідний великої пошани, поваги (уживається при офіційно-ввічливому звертанні до кого-небудь або в розмові про когось). *Гонта, виїхавши наперед, звернувся до схвильованого люду із палкою промовою: — Високошановні городяни! Ваші нарікання свідчать про вашу надію на вірне військо й про страх з приводу його від'їзду з фортеці...* (М. Старицький); *Високошановний Михайле Петровичу! Засилаючи своє вітання сердечне в цей веселий день, бажаю Вам здоров'я* (Леся Українка); *Високошановний учений П. Г. Житецький довів своєю науковою працею, що між старою і новою українською літературою не було порожньої прірви* (Л. Старицька-Черняхівська); *Про те знали Богдан і Сашко, а згодом довідалася й Люка, — сьогодні мали прийти до лабораторії, до нового генератора мікрохвиль .. поважні, високошановні професори* (В. Владко); — *Спасибі, високошановне товариство, і тобі, славний бей-заде, за дружбу!* (Б. Левін).

ВИСОКОШВИ́ДКІСНИЙ, а, е. Який відзначається високою швидкістю. *На високошвидкісний транспорт поступово перекладається пасажирський рух і частина вантажного (легковагові вантажі)* (з мови документів); *Одним із важливих компонентів організації дистанційного навчання є наявність надійних високошвидкісних ліній зв'язку та можливість доступу до Інтернету* (із журн.).

ВИСОКОШИРО́ТНИЙ, а, е. Який перебуває, знаходиться на високих географічних широтах — за полярними колами та у приполярних областях. *Полярні сяйва можна побачити у високоширотних районах Землі* (з навч. літ.); *Космічний апарат призначений для вимірювання товщини і площі льодового покриття Антарктиди, Гренландії, Ісландії, високоширотних океанських зон, а також гірських льодовиків* (із журн.); *Бентосні рослини Антарктики представлені типовими високоширотними холодноводними видами червоних і зелених водоростей* (з газ.).

ВИСОКОЯ́КІСНИЙ, а, е. Який відзначається високою якістю. — *Я зажадав од нього високоякісної роботи всієї лабораторії, — відрубав Каргат* (Ю. Шовкопляс); — *Одна піщанська шахта буде давати високоякісного палива стільки, скільки дає половина шахт Львівсько-Волинського басейну, — вела своє, не звернувши уваги на запитання сина* (Микита Чернявський); // Майстерно зроблений, створений, виконаний. *Коли ми говоримо про те, що піаніст читає з листа, то маємо на увазі високоякісне в технічному та художньому відношенні виконання твору* (з газ.).

ВИСОКОЯ́КІСНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість за знач. **високоя́кісний.** *Високоякісність наукового й технологічного розвитку є ключовим моментом забезпечення майбутнього Європи* (із журн.); *Закарпатська кухня славиться народними традиціями, вирізняється розмаїттям і високоякісністю страв* (з Інтернету).

ВИСОКОЯ́КІСНО. Присл. до **високоя́кісний.** *У Києві, починаючи від Володимира та Ярослава, значно раніше, ніж в інших містах Русі, склалися умови для виготовлення високоякісно переписаних та художньо оздоблених книжок* (з наук. літ.); *Основний обробіток ґрунту й удобрення слід проводити своєчасно та високоякісно* (з навч. літ.).

ВИ́СОЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́солити.** *Висолені ацетатом амонію антитіла після діалізу було використано в подальших дослідженнях* (з навч. літ.); // Який висолився. *Висолений білок збирали шляхом фільтрування* (з наук. літ.).

ВИ́СОЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́солити.** *Висолення альбумінів, що мають велику водну оболонку, відбувається лише при стовідсотковому насиченні розчину сульфатом амонію* (з наук. літ.).

ВИ́СОЛИ, ів, *мн.* Білі плями (солі) на поверхнях із цегли, бруківки та інших матеріалів, які утворюються при порушенні технології мурування або підготовки розчину. *Висоли можуть утворюватися майже на всіх традиційних пористих будівельних матеріалах (цеглі, бетоні, вапняку, штукатурці тощо), але найбільш яскраво вони проявляються на фасадах будинків із червоної цегли* (з наук.-техн. літ.); *Висоли погіршують вигляд поверхні і є сигналом про початок руйнування будівельного матеріалу* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́СОЛИТИ *див.* **висо́лювати.**

ВИ́СОЛОПИТИ *див.* **висоло́плювати.**

ВИ́СОЛОПИТИСЯ *див.* **висоло́плюватися.**

ВИ́СОЛОПЛЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **ви́солопити.** *Невже завтра, позавтра ці молоді, веселі, незлі люди будуть непорушні, задубілі трупи? І він висітиме десь на площі, страшний, синій, із висолопленим із рота язиком?!* (В. Винниченко); *Зачувши воду, хорти з висолопленими червоними язиками щосили потягли до ставка* (П. Панч).

ВИСОЛО́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́СОЛОПИТИ,** плю, пиш; *мн.* ви́солоплять; *док.*, *що*, *розм.* Висувати, вивалювати назовні з рота, пащі (про язик). *Дядьки пищали, вищали, висолоплювали язики, вищиряли зуби* (І. Нечуй-Левицький); *Ще довго лікар морочив хлопця: стукав молоточком по колінах, по п'ятах, змушував витягувати руки, заплющувати очі й висолоплювати язика* (С. Добровольський); *Батько смикнув віжками, вороний коник Шалапут висолопив язика й напружився* (О. Донченко).

◊ **(1) [Аж] ви́солопити (ви́валити) язи́к (язика́),** *зневажл.* — дуже задихатися, захекатися від швидкого бігу або напруженої роботи. *Микита й Дорофтей побігли за бричкою. Доки добігли, аж язики вивалили* (з казки); *— Гляньте, як працює, бідолаха, аж язика висолопив* (І. Нечуй-Левицький); *Як повів* [Сенько] *Славка тими стежками, то він аж язик вивалив із утоми, бо ті стежки крутилися дебрями й горбами* (Л. Мартович); [М а к с и м:] *Геть чисто шию спекло, а Юхим зовсім язика вивалив... Буде знати, як зо мною робити!..* (С. Васильченко); **(2) Ви́солопивши (ви́валивши) язи́к (язика́),** *зневажл., зі сл.* б і г а т и, т і к а т и *і т. ін.:* а) дуже швидко. *— Ну, що тобі таке? Чого ти прилетів, язик висолопивши? Що там таке сталося, що за тобою мов собаки гнали?* (І. Франко); б) до повного виснаження, надзвичайно напружуючи сили. *— Тепер, якщо потрібні тобі гроші, — побігаєш не день, не два, висолопивши язика, заким позичиш* (М. Коцюбинський); *— А в селі в цей час робилось таке: лисий Лукан, висолопивши язика, бігав з подвір'я на подвір'я, збирав білі, як лебедине пір'я, листівки* (Ю. Збанацький).

ВИСОЛО́ПЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ВИ́СОЛОПИТИСЯ,** иться; *мн.* ви́солопляться; *док.*, *розм.* Висуватися, вивалюватися з рота, пащі (про язик). *Ой як воно* [сонце] *пече! Голова пухне! Язик висолоплюється...* (Остап Вишня); *Сатана вищирив зуби... витріщив очі; з рота запашів жар; висолопився червоний довгий язик* (І. Нечуй-Левицький).

ВИСО́ЛЮВАННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **висо́лювати.** *Висолювання риби.*

2. *хім.* Виділяння розчиненої речовини з розчину додаванням іншої речовини (найчастіше солі), яка має більшу розчинність. *Велика кількість хлоридів може утворюватися в процесах концентрування розчинів, іонного обміну, висолювання тощо* (з наук. літ.); *Висолювання застосовується в аналітичній хімії та хімічних виробництвах (висолювання мила, висолювання барвників і т. ін.)* (з наук.-попул. літ.).

ВИСО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́СОЛИТИ,** лю, лиш, *док.*, *що.* 1. Насичувати сіллю. *Висолити сало.*

2. *хім.* Здійснювати висолювання (у 2 знач.). *Фракції, що містили лектин, об'єднували, висолювали сульфатом амонію* (з наук. літ.).

ВИСО́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ВИ́СОЛИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Насичуватися сіллю. *Щоб перевірити, чи висолилася риба, потрібно взяти її за голову та хвіст і потягнути. Якщо хребет тріщить — страва готова* (із журн.).

2. *хім.* Виділятися внаслідок оброблення солями або іншими речовинами. *Першими висолюються молекули білка з більшою молекулярною масою, а для висолювання легших фракцій білкових молекул треба застосувати розчини солей більшої концентрації* (з навч. літ.).

3. *тільки недок.* Пас. до **висо́лювати.** *Казеїноген висолюється нейтральними солями (хлоридом натрію, сульфатом амонію та ін.)* (з навч. літ.).

ВИСОТА́, и́, *ж.* 1. Довжина по вертикалі знизу вгору. *Там* [на палаці].., *на страшенній висоті, стояло щось біле* (Панас Мирний); *Не висотою хмарочосів вимірюється гідність народів, а високістю мети і намірів!* (О. Довженко); *Висота такси — 22–27 сантиметрів* (з наук.-попул. літ.); // Віддаль від земної поверхні по вертикалі вгору. *З висоти старої груші видно довкола величезні горизонти прекрасного світу* (Ю. Смолич); *Волох вів літака на висоті двохсот метрів* (В. Собко); // Відстань якоїсь точки, частини земної поверхні по вертикальній лінії від рівня моря. *Висота Уральських гір під п'ятдесят шостою паралеллю навряд чи більша за п'ятсот метрів над рівнем моря* (М. Трублаїні); *Середня висота рельєфу Львівської області сягає 376 м над рівнем моря* (із журн.).

2. Простір на великій віддалі від землі; височінь. *Проси ти від Бога, свойого* [свого] *Отця, і Він допоможе тобі, і проси Всемогутнього, і Він благословить тебе благословенням небес, що на висоті* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Лелека пливе в висоті* (М. Рильський); *Сіє сонце з висоти* (І. Нехода).

3. Будь-яка частина земної поверхні, вища від навколишнього простору. *І ви, канівські рідні висоти із живим, вічно трепетним серцем Тараса, ви ж для нас вищі од усіх на світі гір!* (П. Тичина); *Один по одному підіймалися мінометники на висоту за командиром роти* (О. Гончар).

4. *перен.* Високий рівень розвитку чого-небудь. [М о й с е й:] *Так, з низин .. Я хотів їх* [рабів] *підвести Там* [туди], *де сам став, до світлих висот, І свободи, і чести* [честі] (І. Франко); *Мрію я про той близький час, коли .. всі висоти культури будуть і в селянина напохваті* (Ю. Яновський).

5. Величина, розмір, рівень чого-небудь. *Висота зарплати мала б базуватися на принципі маргінальної продуктивності* (з наук. літ.); *Висота температури; Висота тиску.*

6. *мат.* Перпендикуляр, опущений із вершини фігури або тіла на основу, а також довжина цього перпендикуляра. *Висота піраміди — перпендикуляр, опущений із вершини піраміди на площину основи* (з навч. літ.); *Висота, проведена до основи рівнобедреного трикутника, дорівнює 25 см, а радіус вписаного кола дорівнює 8 см. Знайти основу трикутника* (з навч. літ.).

7. *астр.* Кут між площиною горизонту й напрямком на світило. *Визначаючи висоту Сонця опівдні, помітили, що двічі на рік воно буває на небесному екваторі у так званих точках рівнодення* (з навч. літ.); *Щоб визначити географічну широту місцевості, досить виміряти висоту полюса світу над горизонтом* (з навч. літ.).

Набира́ти / набра́ти висоту́ (*рідко* **височі́нь)** *див.* **набира́ти.**

△ **(1) Абсолю́тна висота́** — відстань по вертикалі від якої-небудь точки земної поверхні до середнього рівня поверхні океану. *Абсолютна висота дає змогу порівнювати за висотою різні, навіть дуже віддалені між собою, точки земної кулі* (з наук. літ.); **(2) Висота́ зву́ку,** *фіз.* — характеристика звуку як хвилі, що визначається перев. частотою коливань. *Висота звуку залежить від частоти коливань пружного тіла, тобто від кількості стисків-розріджень повітря за одну секунду* (з наук.-попул. літ.); **(3) Відно́сна висота́** — висота, що показує перевищення однієї точки

поверхні Землі над іншою. *Нівелір — прилад для визначення відносної висоти місця на земній поверхні* (з навч. літ.); **(4) Кома́ндна висота́ (пози́ція)** — найвища висота в якій-небудь місцевості, що дає військам досить багато переваг над супротивником. *Михайло Фрітьйофович запропонував зійти на гору Аную, командну висоту над Псирцхою* (М. Трублаїні).

◊ **Бра́ти / взя́ти висоту́ (висо́ти)** *див.* **бра́ти; Бра́ти / взя́ти нові висо́ти** *див.* **бра́ти; (5) З висоти́ пташи́ного ле́ту (польо́ту):** а) згори, звисока. *Для початку слід цілком виразно, з висоти пташиного лету, побачити залізничну станційку в горах — з тих, які своїми неодноразово і безглуздо змінюваними фасадами все ж натякають на часи віденського модерну* (Ю. Андрухович); *Якщо подивитись у вечірні години на наше місто з висоти пташиного польоту, то перед очима постане казкова панорама* (з газ.); б) небуденно, з глибшим змістом, ніж звичайно. *Авторка дивиться на європейську історію з висоти пташиного лету — і вільно поєднує долі сучасників, переплітаючи їх у неймовірних конфігураціях* (із журн.); **(6) На висоті:** а) *(чого)* відповідно до найсуворіших, найвищих вимог чого-небудь. *Коли я остро критикую публіцистику "Вільної України", то це єдино тому, бо бажав би, щоб вона справді стояла на висоті нашого часу* (І. Франко); *Ми повинні бути на висоті завдань, поставлених життям* (з газ.); б) який відповідає найсуворішим, найвищим вимогам; найкращий. [Соняшник:] *Потрібно, щоб і цемент, і вапно, і все інше — було на висоті* (Л. Дмитерко); *— А це правда, що Валерій наш на трасі знаменитого якогось механізатора врятував? На висоті виявився?* (О. Гончар).

ВИ́СОТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́сотати.** *Коли батько і син, вкрай висотані денною працею, поверталися ввечері додому.., то вони не могли навіть вогню розпалити в жаровні, щоб зігріти свою юшку* (Ю. Логвин); *На сухій, потрісканій землі лежало висотане життям легке тіло* (Микита Чернявський).

ВИ́СОТАТИ *див.* **висо́тувати.**

ВИ́СОТАТИСЯ *див.* **висо́туватися.**

ВИСО́ТКА, и, *ж.* 1. Зменш. до **висота́** 3. *З маленької висотки спостережного пункту Микола Шрам ясно бачив, як востаннє хитнулися і застигли кущі* (В. Собко); *На висотку видряпувався туман. Противник міг скористатися цим, та, видко, й там спорожніло в траншеях* (Р. Андріяшик).

2. *розм.* Багатоповерховий будинок. *— Куди це нас занесло? Тут навіть немає пристойного пляжу! Чому я повинен жити в цій висотці? Де море? Одне каміння!!! — голосом примхливої дитини говорив він* (І. Роздобудько); *Сьогодні багато людей обирають як житло не міські висотки, а приватні будинки й котеджі* (із журн.); *У місті дедалі більше зводять висотки, а то й хмарочоси на понад тридцять поверхів* (з газ.).

ВИСО́ТНИЙ, а, е. 1. Стос. до висоти (у 1–3 знач.). *Чим вище піднімаються гори і чим ближче вони розташовані до екватора, тим більшу кількість висотних поясів вони мають* (з наук.-попул. літ.); *Мама вважає, що час од часу ми повинні дихати висотним повітрям* (А. Дімаров); *Сонце просвітлювало* [просвічувало] *через вуаль висотних тонесеньких хмарок* (Л. Дереш).

2. Дуже високий, багатоповерховий (про споруду). *Мов голі, височенні скелі, виднілися витягнуті вгору висотні будинки* (Л. Дмитерко); *Осторонь димарів, просто посеред кучерявого виноградника, зростала третя висотна споруда* (І. Волошин); *Знялися в небо легкі висотні будинки, і ти біля них — маленький-маленький* (В. Стус).

3. *спец.* Признач., пристосований для польотів на великій висоті. *Поодинокі зірки. Але декотрі з них рухаються в просторі, і виявляється, що то всього-на-всього сигнальні вогні висотних літаків* (О. Гончар); *Висотні ракети піднімаються на розвідку "верхньої атмосфери"* (із журн.); *Висотний двигун;* // Який відбувається на великій висоті. *Потім будуть стрибки — нічні й висотні, затяжні й на точність приземлення* (з газ.).

△ **Висо́тна хворо́ба** *див.* **хворо́ба.**

ВИСО́ТНИК, а, *ч.* 1. Робітник, який працює на великій висоті. *У вільні свої хвилини Василь став допомагати висотникам-баштокладам колоти цеглу на половинки* (І. Волошин); *Кожен із нас не раз бачив, як працюють оздоблювальники-висотники* (з газ.); *Послуги висотників: зовнішнє фарбування рам, комплекс висотних робіт із герметизації та оздоблення зовнішніх відкосів після заміни вікон, герметизація відливів і козирків на висоті* (з мови реклами).

2. Льотчик, який здійснює висотні польоти. *Досвідчені висотники повинні були стати ядром якісно нової авіації, яка могла б у будь-яку погоду прориватися на великих висотах у глибокий тил ворога й завдавати потужних бомбардувальних ударів по його військових об'єктах* (з мемуарної літ.).

3. Спортсмен, який займається сходженнями на великі висоти чи спеціалізується на стрибках у висоту. *Альпініст-висотник; Змагання стрибунів-висотників.*

ВИСО́ТНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **висо́тник.** *Чемпіонкою континенту зі стрибків у висоту стала бельгійська висотниця* (з газ.).

ВИСО́ТНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **висо́тний.** *Висотність — важливий фактор, який суттєво впливає на розподіл видів рослин у гірських місцевостях* (з наук. літ.); *Фахівці пропонують нарощувати висотність житлових будинків перших масових серій, впроваджувати нові технології утеплення квартир і розширення їхньої площі* (з газ.); *Підвищення ефективності та потужності двигунів разом із прогресом у сфері аеродинаміки й авіації в цілому дозволили помітно збільшити висотність і швидкість літальних апаратів* (з наук.-попул. літ.).

ВИСОТОМІ́Р, а, *ч.* Загальна назва приладів для вимірювання висоти (точок земної поверхні, дерев, польоту літальних апаратів і т. ін.); альтиметр. *Стрілка висотоміра наближалась до цифри 7000 метрів .. Дмитро зрозумів, що з такої висоти їм нічого не побачити, і почав знижуватись* (А. Хорунжий); *Радіолокаційний літаковий висотомір дозволяє визначити дійсну висоту польоту* (з навч. літ.); *Обмір дерева на висоті 1,3 метра проводиться інструментами (мірна вилка, висотомір та ін.)* (з мови документів).

ВИСОТОМІ́РНИЙ, а, е. Прикм. до **висотомі́р.** *Шкала висотоміра завжди проградуйована в метрах. Тому висотомірна стрілка навіть у літака, який стоїть на аеродромі, при зміні барометричного тиску може вказувати на наявність висоти* (з наук.-попул. літ.); // Признач. для вимірювання висоти. *Висотомірне обладнання.*

ВИСО́ТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **висо́тувати і висо́туватися.** *Висотування ниток; Висотування природних ресурсів.*

ВИСО́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́СОТАТИ,** аю, аєш, *док., що.* 1. Мотаючи, витягати з мотка, з клубка (нитку, мотузку і т. ін.); вимотувати (у 1 знач.). *Мишко висотав один кінець дроту з мотка, що висів у нього на плечах* (І. Микитенко).

2. Утягувати в себе, поглинати. *За найбільшої посухи, висотуючи вогкість з глибинних ґрунтів, вистоювали зеленими самі очерети* (Г. Колісник); *Гриби мають здатність висотувати з ґрунту все, що в ньому накопичилось* (з газ.).

3. *перен.* Забирати що-небудь, позбавляти чогось, виснажувати. *Водій висотував з машини все, на що вона здатна* (І. Білик); *Коштів на ремонт приміщення не вистачало — їх висотували судові витрати* (з газ.); *Був такий звичай — висотати з арештанта дух протесту* (Г. Косинка); *Хто висотав з нього здорові соки душі, на яких духовних раціонах доводилось йому жити?* (О. Гончар).

◊ **Вимо́тувати (висо́тувати) / ви́мотати (ви́сотати) [всі] жи́ли** *див.* **вимо́тувати; (1) Висо́тувати / ви́сотати си́ли (си́лу)** *з кого — чого, кого* — виснажувати, знесилювати кого-, що-небудь. *Зникло свердляче око, що впивалося йому в душу, висотувало з неї сили* (Ю. Бедзик); *Але й тяжкий молот неспроможний був висотати молоду силу невгамовного хлопця* (А. Іщук); **(2) Висо́тувати (сота́ти) / ви́сотати не́рви** *з кого і без дод.* — виснажувати кого-небудь, спричинюючи знервованість. *Вимагали збільшить плани, Наполігши на резерви... Нащо Лесю критикани, Що сотають тільки нерви?..* (С. Воскрекасенко); *Учительська робота висотує нерви, та й вік уже, мабуть, дається взнаки* (з газ.); *Про те, скільки йому крові зіпсували, нервів з нього висотали, зараз і не згадують* (В. Кучер).

ВИСО́ТУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВИ́СОТАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док.* 1. Мотаючись, витягатися звідки-небудь; вимотуватися (про нитку, мотузку і т. ін.). *Нитки, які висотувалися з бинтів, Марія збирала і з них училася плести мереживо* (з газ.).

2. *перен., розм.* Поступово видалятися звідки-небудь. *Ось він .. торкається невеличких одинарних дверей, крізь щілини яких висотується тепло* (М. Стельмах); *Як заграли музики, то з хати так всі й висотались, та в клуню* (А. Свидницький); *Ми похапали свої торбини з книжками й тихо висоталися з класу* (Р. Федорів).

ВИ́СОХЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **ви́сохти, ви́сохнути.** *З витрухлої одежі випав на дорогу давно висохлий кістяк* (Валерій Шевчук); *Отець Іван, зовсім постарілий, ще більше висохлий, але такий же невгамовний, як і в молодості* (В. Малик); // *у знач. прикм.* Який став сухим, засохнув. *Правий берег був уривистий, вищий, як звично, за лівий і густо поріс лозами, кущами глоду й калини, а лівий — низький, положистий, сивів висохлою травою* (М. Малиновська).

ВИ́СОХНУТИ *див.* **висиха́ти.**

ВИ́СОХТИ *див.* **висиха́ти.**

ВИСОЧЕ́ЗНИЙ, а, е. Те саме, що **височе́нний.** *Коло дому бовваніли височезні осокори* (І. Нечуй-Левицький); *Височезний паркан відділяє подвір'я притулку від вулиці* (О. Донченко); *Перед нами були височезні гори із скелями червоного кольору* (А. Дімаров).

ВИСОЧЕ́ННИЙ, а, е. Дуже високий. *Синіються кришталевою стіною височенні гори, покриті вічним снігом* (І. Франко); *Такий він був височенний, що лікарський халат не прикривав йому й колін* (Ю. Шовкопляс); *Височенні будинки заглядають своїми широкими вікнами у Дніпро* (В. Собко); *А потім вже подвижники і вчені взялись вивчать кургани височенні* (Л. Костенко).

ВИСОЧЕ́ННО. Присл. до **височе́нний.** [Семен Мельниченко:] *Он сояшник* [соняшник] *як височенно вигнався* (М. Кропивницький).

ВИСОЧЕ́НЬКИЙ, а, е. Досить високий. *З-за кущів уявилась височенька, але тонка Дарчина постать* (Леся Українка); *Стоять на височеньких протилежних берегах дерева і ніби вітаються між собою, простягаючи одне одному зелені віти-руки* (Остап Вишня); *Вітер облягав худеньку височеньку постать, і здавалася Яринка Василеві нетутешнім, неземним створінням* (О. Бердник).

ВИСОЧЕ́НЬКО. Присл. до **височе́нький.** *Тільки що піднялася* [Пріська] *височенько, бачить — між деревом щось за звір лежить* (Панас Мирний); *Вже зіроньки гожі Сіяють на небі ясному, І вже височенько Ясний місяченько* (Леся Українка); *Сонце вже підбилося височенько* (І. Багмут).

ВИСОЧИНА́, и́, *ж.* 1. Те саме, що **висота́** 1–4. *Дуб здалеку вирізнявся серед інших дерев своєю височиною* (А. Шиян); *Величний Господь, бо на височині пробуває; Він наповнив Сіон правосуддям та правдою* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Він* [жайворон] *заливається нестримною, радісною піснею на такій височині, що його не видко зовсім* (О. Копиленко); *Кулеметний взвод займе цю височину з лівого флангу* (М. Трублаїні); *Працюй далі над собою, готуй себе бути на височині науки, досвіду, знання людей і свого великого народу* (В. Винниченко).

2. *геогр.* Підвищена частина суходолу (від 200 до 600 м), що має подекуди рівну, а частіше хвилясту поверхню, розчленовану долинами, балками, ярами. *Україна має досить різноманітний рельєф. 70 % її території займають низовини, 25 % — височини і лише 5 % — гори* (з наук. літ.); *— Діти, зараз Музиченко покаже нам на фізичній карті низовини, височини та гори нашої Батьківщини* (О. Донченко).

ВИСОЧИ́ННИЙ, а, е, *геогр.* Прикм. до **височина́** 2. *Лісостепова зона займає територію, на якій переважає височинний рельєф* (з наук.-попул. літ.); *Озерність і заболоченість території низька, штучні водойми поширені здебільшого на височинній передгірній частині* (з навч. літ.).

ВИ́СОЧИТИСЯ *див.* **висо́чуватися.**

ВИСОЧИ́ТИСЯ, и́ться, *недок.* Вирізнятися висотою, міститися вище від чого-небудь; височіти. *Темними велетнями височились купи дерев* (В. Підмогильний); *Перед вами розкинувся білий сад, височиться гостроgranний величавий пам'ятник Шевченку* (К. Гордієнко).

ВИСОЧІ́НЬ, і, *ж.* Те саме, що **висота́** 1, 2, 4. *Яка широчінь та височінь! Як широко розступилось навкруги небо!* (І. Нечуй-Левицький); *Весь ясний соняшниковий світ стояв нерухомо, наче хор вродливих дітей, що втупили у височінь свої радісні обличчя* (О. Довженко); *Зщулься, зберись у крихітну грудочку, мізерну, безпорадну перед цією величчю, перед височінню гранітних стін, об'єднаних кольоровим склом бані* (В. Винниченко); *І коли тепер у нас спорт організовано, піднесено на нечувану височінь, .. в кожній сім'ї — чи стрибун, чи бігун, чи штангіст* (Остап Вишня); *Це його заслуга, що завод піднісся на втрачену за роки розрухи височінь!* (Ю. Шовкопляс).

Набира́ти / набра́ти висоту́ *(рідко* **височі́нь)** *див.* **набира́ти.**

ВИСОЧІ́ТИ, чи́ть *і* чіє, *недок.* 1. Вирізнятися висотою, підноситися над чим-небудь, міститися вище від чогось. *Кілька високих струнких димарів височіли над будівлями заводу* (М. Трублаїні); *Височить гора Чернеча В ранішній імлі...* (М. Шпак); *Роман з Олесею йдуть міським парком, над яким упівнеба височить яскраве чортове колесо* (В. Яворівський).

2. *перен.* Виділятися серед інших визначними досягненнями, видатними особливостями. *Багато породила польська земля славетних учених — серед них, як маяк у століттях, височіє Коперник* (М. Рильський); *Зовсім осібно, як чарівний заквітчаний острів, височіє у творчій спадщині Лесі Українки драма-феєрія "Лісова пісня"* (з наук. літ.).

ВИСО́ЧОК, чка, *ч.* Зменш.-пестл. до **висо́к**[1]. *Дивилися на ту смужку чорну уподовж височка* [покійниці] (Марко Вовчок); *Примаже* [отець Василь] *височки оливою, візьме парасоль у руки — ну прямо реготатися з нього* (Г. Хоткевич); *І поруч внук, синок того солдата, І рана запеклася на височку* (М. Рильський).

ВИСО́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **висо́чувати** і **висо́чуватися.** *Горизонтальні променеві дренажі слід застосовувати в зонах височування ґрунтових вод для осушення водоносних горизонтів* (з навч. літ.).

ВИСО́ЧУВАТИ, ує, *недок., що.* Виділяти що-небудь краплями. *Приймочка в насінних рослин вистилається пухкою тканиною, що височує із себе густу цукристу вологу і приймає плідний пилок* (з наук. літ.).

ВИСО́ЧУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ВИ́СОЧИТИСЯ,** иться, *док.* Витікати краплями. *Ділянки, де височується вода на поверхню ґрунту й стікає по ній униз або випаровується, називаються проміжками височування* (з наук. літ.); * Образно. *Сум до решти височується з грудей панотця* (М. Стельмах).

ВИ́СПА, и, *ж., діал.* Острів. *Так була, кажу, попід панським садом, на великому ставу, роблена виспа* (Марко Вовчок); *Там, мій сину, на тім морі, На гирлі Дунаю, Стоїть виспа невелика З крутими скалами* (С. Руданський).

ВИ́СПАНИЙ, а, е, *розм.* Який виспався. *Він був виспаний, здоровий і сильний, тіло переливалося мускулами* (Григорій Тютюнник); *Пан Тавхен цілу ніч пітнів, зовсім не виспаний прийшов уранці відчиняти крамницю* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ВИ́СПАТИ *див.* **висипля́ти.**

ВИ́СПАТИСЯ *див.* **висипля́тися.**

ВИ́СПІВ, у, *ч.* 1. Пісня або її мелодія. *Коли .. в'їхали в густе зело, — святочність його через вінця заливала землю і в нім купались рясні пташині виспіви* (М. Івченко); *Нур'ялі звик до цієї краси і задумливо гріб веслами, мугикаючи протяжний виспів* (З. Тулуб); *Гомін ясен, Виспів красен — весна на порозі* (П. Усенко); *Тричі обійшов хресний хід довкола собору під молитви й церковні виспіви* (П. Загребельний).

2. Своєрідність виконання пісні в певній місцевості. *Якийсь час Хаєцький мовчав. Потім, набравшись духу, затяг зі своїм повноголосим подільським виспівом* (О. Гончар).

ВИ́СПІВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ви́співати** 2, 7–9. *Серед багатьох факторів, які особливо впливають на виховання дітей, автор у перший ряд ставив мамину пісню, виспівану над колискою свого немовлятка* (з наук.-попул. літ.); *Хлоп'я поспішає вигукувати слова, воно нетерпляче чекає на виспівану копійку* (Б. Антоненко-Давидович); *Заволодіти серцем поспіша Твоя, ніким не виспівана, тема* (Л. Дмитерко); // **ви́співано,** *безос. пред. Неначе про мене оце виспівано: Ой хоч же я невеличка, та ще й недоросла, Поставила і виткала шовковії кросна* (Ганна Барвінок).

2. Удосконалений тренуванням у співі. *Баритон, немолодий, але гарно виспіваний, провів ту ж саму фразу, але з певністю, з свідомістю достиглої душі, якої годі було сподіватись у попередньому голосі* [дівочому сопрано] (Дніпрова Чайка).

ВИСПІВА́ННЯ, я, *с.* Стан за знач. **виспіва́ти** 1, 2. *У серпні припиняється ріст плодових дерев, усі їхні сили переключаються на виспівання плодів* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́СПІВАТИ *див.* **виспі́вувати.**

ВИСПІВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВИ́СПІТИ,** ію, ієш, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Досягати спілості (про злаки, фрукти, ягоди і т. ін.); дозрівати. *Коли ж виспіє садовина, то Роман і не вилазить звідтіля од ранку до ночі* (С. Васильченко); *Ще не виспіли в садах груші, не загускли пахучі меди, літо ще входить у повну силу, ще попереду його принади* (Ю. Мушкетик).

2. *тільки 3 ос., розм.* Доходити до певної кондиції, ставати готовим до вжитку. *Жде крупа тебе давно, В ступах виспіло пшоно* (Я. Щоголів); *Відпочину годину-другу, а там і перепічка виспіє* (Ю. Збанацький).

3. *тільки 3 ос., перен.* Те саме, що **визріва́ти** 2. — *Та це ж оцей базікало! — на Якова він гнівно глянув. — Все плани в нього не виспіли* (А. Головко); *Ідея проїхати на весняних канікулах по Україні виспіла давно* (з газ.).

4. *діал.* Устигати зробити що-небудь вчасно. — *Поможіть, щоб я сьогодні виспіла до панянки нашої хорунжівни* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Кажу Вам: не виспію, не зможу виспіти з другою частиною "Повії"* (Панас Мирний).

ВИ́СПІВАТИСЯ *див.* **виспі́вуватися.**

ВИСПІ́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **виспі́вувати** 2, 9. *Примітивні* [тони пісні], *як стогнання або зітхання потомленої душі, а проте виспівувані зовсім не примітивним, а, бачилось, .. інтелігентним голосом* (І. Франко); *Хлопець із зацікавленням прислухався до виспівуваних пісень* (із журн.); // **виспі́вувано,** *безос. пред. Ніхто не здригнувся, ніщо не змінилося, процесія посувалася далі, виспівувано гімни, проказувано молитви* (П. Загребельний).

ВИСПІ́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виспі́вувати** 1, 2, 4–6, 9, 10. *Майстер був занадто повільний у своїх словах і в думаннях, щоб аж дійти до такої жвавості, як складання чи виспівування пісеньок* (П. Загребельний); *Із лісу долинали чудернацькі пташині виспівування* (із журн.); *Крім художнього оброблення деяких тем з історії України, Кухаренкові належить виспівування Кубані як рідного краю* (М. Драй-Хмара); *Я .. виказував свої кривди всім .. Не знаю, чи Полуботкові доповіли про моє виспівування, чи почув його сам, але незабаром козак припровадив мене до світлиці* (Ю. Мушкетик).

ВИСПІ́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́СПІВАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. *тільки недок.* Співати, старанно виводячи мелодію, довго, натхненно. *Та сам собі у бур'яні, Щоб не почув хто, не побачив, Виспівую та плачу* (Т. Шевченко); *Марина, збираючи в огороді огірки та стиха виспівуючи, думала про те, з ким то їй доведеться рядом у полі жати* (Панас Мирний); *Оленка виспівувала на все горло* (К. Гордієнко).

2. *що.* Співати що-небудь. *Сестра Катря на городі од початку до краю виспівує легенду про брата та сестру, що*

звінчалися, не впізнавши одне одного (С. Васильченко); *Діти підводили до нього* [дощу] *свої смагляві мокрі личка і виспівували: "Дощику, дощику, перестань, поїдемо на баштан!.."* (О. Довженко); *Дездемона дуже гарно виспівала пісню про вербу* (Леся Українка).

3. *тільки док., що.* Проспівати все або багато чого-небудь. — *Я тебе довго ждала і ждати вже перестала. Виспівала усі пісні, тебе сподіваючись, і доспівалася до сліз* (І. Нечуй-Левицький); *Народила мати дитя, виспівала йому всі пісні* (Ю. Мушкетик); *Не один десяток пісень складе і виспіває за своє коротке життя Марусенька — надзвичайно вродлива, горда й талановита дочка Гордія Чурая* (В. Чемерис).

4. *тільки недо́к.* Співати гарно, довго (про птахів). *На дерезі сидів соловейко, та так же виспівує прехороше та голосно!* (І. Нечуй-Левицький); *Барвистий щиголь .. радісно виспівував, зустрічаючи весну* (А. Шиян).

5. *тільки недок., перен.* Видавати тонкі протяжні звуки під час певної дії (про інструменти, машини і т. ін.). *Над Дніпром виспівують косарки* (І. Гончаренко); *Гостра пилка, заглиблюючись в дерево, виспівує зовсім так, мов жучок-музичка* (М. Стельмах); *Шторм бив з гуком і грюком, тонни сизого дроту вже не виспівували й не висвистували, а зловісно сичали, мов тисячі гадюк* (П. Загребельний).

6. Проводити певний час у співах, співаючи. *Таке співуче, що ввесь день тобі виспіває* (Сл. Гр.).

7. *тільки док., кого, що, розм.* Добути співами. *Виспівав собі дівчину любу та гарну* (Марко Вовчок); — *Ми щось таки виспіваємо. То вже так... Хм! Ну, грай, грай...* (В. Винниченко).

8. *тільки док., що.* Довго співаючи, втратити голос, здатність співати. *Колись співав по ярмарках, а тепереньки тільки луна ходить по світу од його пісень: увесь голос виспівав і бандуру потрощив* (О. Стороженко).

9. *що.* Розповідати про що-небудь у пісні, передавати щось у мелодії; оспівувати. *Шевченкова слава все більше та більше зростала. Це вже був не Кобзар, що виспівує долю рідного народу, а український пророк, що проповідував людям любов, правду та братерство* (Панас Мирний); *Еге, багато пригод знає чумацький отаман і не про одну виспівує йому, вимовляє голосна сопілка* (М. Коцюбинський); *В пісні бажаю життя виспівати, перетопити в пісню усе, що має світ* (Уляна Кравченко); // Виливати, передавати піснею яке-небудь почуття. [С е м е н:] *Наодинці й балакаєш з серцем, ніби з людиною, і виспіваєш його й скарги, його й радощі...* (М. Кропивницький); *Повій, буйний вітре, од самого моря, Навій мені пісню, щоб виспівать горе* (В. Самійленко); // Вихваляти, прославляти. — *Ти не згоджуєшся? — спитав Петро. — Любов виспівувати? — бевкнув Жук* (Панас Мирний); — *Справді, чому я не поетеса? Чому б мені не виспівувати пишними сонетами хоч би й оце зелене зачарowання* [зачарування]? (Іван Ле).

10. *що і без прям. дод., перен., розм.* Говорити багато й довго, твердячи що-небудь або докоряючи комусь. — *Мушу Вам сказати, .. що так не годиться. І почала виспівувати йому за те, що вчора не з'явився на обід та вечерю* (В. Козаченко); // *тільки док.* Розповісти щось, признатися в чомусь. — *Чекай, зараз ти нам більше виспіваєш! — сказали* [сторожі] *і зачали переводити з ним слідство по-свойому* [по-своєму] (І. Франко); — *Розложити огонь, — наказав Дрозд, — припечемо його трошки, то все виспіва* (А. Чайковський); — *Тут він* [шпигун] *признається. Я вам кажу! Мені він .. виспіває все...* (Мирослав Ірчан).

ВИСПІ́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВИ́СПІВАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док.* 1. Виливати, передавати свої почуття в пісні, співі. — *Мені було так тяжко на душі... я мусила виспіватися!* (О. Кобилянська); // *перен.* Відтворюватися в пам'яті, уяві, сприймаючись внутрішнім слухом (про пісню, мотив і т. ін.). *В душі моїй сама собою виспівувалася .. ота хвацька солдатська пісня: "В путь... в путь... в путь..."* (В. Нестайко).

2. Удосконалювати майстерність співу тренуванням. *Він старанно виспівувався щодня* (з газ.).

3. *тільки док.* Довго співаючи, втратити голос, здатність або бажання співати. *Потьохкував сонно соловейко — виспівався за ніч* (Ю. Мушкетик).

4. *тільки недок.* Пас. до **виспі́вувати** 2, 9. *З щедрівок, які взимку виспівувались під вікнами добрих людей, я знав, що за плугом навіть сам Бог ходив, а Богоматір носила їсти орачам* (М. Стельмах); *Отак узяв би її* [скрипку].., *пригорнув би й запитав: — Якими піснями виспівується радість?* (Іван Ле).

ВИ́СПІЛИЙ, а, е. Який став спілим, достиг (про злаки, овочі, фрукти і т. ін.). *Розтерті в долонях колоски звільнили виспілий, багатий плід* (Я. Качура); *Він, трохи сутулячись, пустив човном розмашисті грабки у виспілий овес* (М. Стельмах).

ВИ́СПІТИ *див.* **виспіва́ти.**

ВИ́СПОВІДАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́сповідати;** який висповідався. *Висповідані, вони причастилися рядочком. А дитинку Васа підставляла аж двічі, щоб батюшка дав меду* (Б. Харчук); *Катрінка, .. очищена та висповідана в церкві, довго не думала й ради ні в кого не питала, а тільки найперше охрестила дівчинку... Севериною* (М. Матіос); *Пристрасно висповідана В. Симоненком свята синівська любов до України, незборимий протестний дух проти тиранії і фальші піднесли це ім'я і до висот справжньої народної поезії, і до висот непідробної всенародної любові* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́СПОВІДАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́сповідати** і **ви́сповідатися.** *Ігумен наставляв монахів, щоб сповідали кожного вечора свої гріхи, тому що висповідання гріхів — основа духовного життя* (з газ.); — *Вся душа діда Савки була в музиці. А музика — то чистота і небесність. І оте, що він грав нам перед своєю смертю, то і є його висповідання...* (С. Тельнюк).

ВИ́СПОВІДАТИ, аю, аєш, *док., кого, що.* 1. *рел.-церк.* Вислухати на сповіді покаяння кого-небудь у гріхах і відпустити їх або накласти єпитимію. *Ксьондзи висповідали загалом військо. Король сказав до війська промову* (І. Нечуй-Левицький); *Батько все бурчали, що нема попа тебе висповідати, може, кажуть, полегшало б, бо в тебе гріхів, мабуть!..* (І. Багряний); *Тюремна адміністрація ще раніше запросила його* [священика] *висповідати й запричастити засуджених до розстрілу* (С. Скляренко); — *Висповідайте мене і причастіть, отче преподобний!* (І. Чендей).

2. *перен.* Гостро вказати на хиби в поведінці, діях; вилаяти. — *Гарне дівча, не взяв би його кат, — думав козак, не рухаючися з місця, — далебі гарне... І те гарно навіть, що сміливо одшила мене, та ще й висповідала* (С. Черкасенко); *Ко-*

ли сьогодні прибігла до нього Ганна Щербина й підняла ґвалт.., — він добре її висповідав (М. Руденко); *Він весь час палав гнівом, ладен був хоч будь-кого вибатькувати, висповідати — за легковажність, недогляд і ще за безліч .. гріхів* (М. Олійник).

ВИ́СПОВІДАТИСЯ, аюся, аєшся, *док.* 1. *рел.-церк.* Покаятися на сповіді у своїх гріхах. *Висповідавшись, прийшла вона з церкви і .. лягла мерщій спати* (Панас Мирний); *Він висповідався в панотця й причастився* (М. Грушевський).

2. *перен.* Відверто розповісти про свої переживання, заповітні думки, висловити погляди і т. ін. *Опанас, очевидячки, рад був, що може перед кимось висповідатися, що знайшов слухача, який розуміє його* (І. Франко); — *Настала пора висповідатись перед тобою. Перед вами... Немає у мене ближчих за вас людей* (Р. Іваничук).

ВИ́СРІБЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́сріблити.** *Інтер'єр прикрашає рідкісний старовинний іконостас і висріблена люстра* (з газ.); *Висріблені пасма волосся спадають на чоло* (Н. Рибак); *Половина течії .. була зовсім чорною, а з цього боку простяглася неширока висріблена місяцем стрічка* (С. Журахович).

ВИ́СРІБЛИТИ *див.* **висрі́блювати.**

ВИСРІ́БЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́СРІБЛИТИ,** лю, лиш, *док., що.* 1. Покривати тонким шаром срібла. *Висріблити браслет.*

2. *перен.* Надавати сріблястого кольору, блиску. *Гетьман спинився якраз там, де місяць висріблював майдан* (Б. Лепкий); *Мандри на чужині .. густо висріблили сивиною колись чорну, як вороняче крило, чуприну Софрона* (Н. Рибак); *Павутина висріблила русяву, через плече перекинуту косу дівчини у вишиванці* (Є. Пашковський).

ВИ́ССАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́ссати.** *Марічка посміхається тими своїми блідими, як пелюсток виссаної півонії, губами* (Ірина Вільде); *І ось він знову сидить у кабінеті Химочки — жалюгідна подоба людини, виссана недугою істота з самої тільки шкіри й кісток* (А. Дімаров); * Образно. *Тихий заговір, виссаний із грудей матері, носить кождий у своїм серці* (Л. Мартович).

◊ **(1) Ви́ссаний (ви́смоктаний) з па́льця** — вигаданий, неправдивий. — *Рубен багато знав про партизанів, а тут відомості з пальця висмоктані німецькими пропагандистами* (П. Автомонов); *Цілі череди неіснуючих корів і бичків, сотні тисяч виссаних з пальців* [пальця] *свиней та овець мандрували із звіту в звіт, щоб лягти потім в переможні реляції* (А. Дімаров).

ВИ́ССАТИ *див.* **висиса́ти.**

ВИСТА́ВА[1]**,** и, *ж.* 1. Показ п'єси, опери, балету і т. ін.; сценічне видовище; спектакль. *Городяни запрохують Вас прийняти* [взяти] *участь в виставі "Наталки Полтавки"* (Панас Мирний); *Святково вбрані люди спішили до клубу на виставу* (В. Козаченко); *У понеділок нас запросять на вечірню виставу до театру* (Ю. Андрухович).

2. *перен., розм.* Розіграна або незвичайна дія. [О л ь г а:] *Ноги вашої щоб більше тут не було! Спеціально для мене виставу влаштували? Так?* (В. Собко); *Кость вийшов на рундук, де зібралось багатенько цікавих, і сказав Насті: — Йди додому. А потім до всіх: — Розходьтеся, вистави не буде* (Микита Чернявський).

ВИСТА́ВА[2]**,** и, *ж., заст.* 1. *зах.* Вітрина. *В його головці під впливом бабиних слів почали вже роєм тиснутися картини високих-високих домів, великих вікон, блискучих вистав* (І. Франко); *Гіацинти, орхідеї .. цвітуть уже й на виставах пишаються, приманюють, мов напрошуються в кімнати* (О. Кобилянська).

2. Виставка. *На довгих столах цілі оберемки огню-світу..; цілі купи усяких наїдків та напитків; вистави штучних виробок з скла* (Панас Мирний); *Я переглядав на малярській виставі довгий, довгий рядок картин Трутовського, братів Маковських, Бодаревського* (І. Нечуй-Левицький).

ВИСТАВА́ТИ[1]**,** стає, *недок.*, **ВИ́СТАТИ,** стане, *док., чого і без дод., безос., розм.* Вистачати (у 1 знач.). *Сил моїх заледве вистає, аби в собі зберегти святиню* (Є. Пашковський); *Як вистало на юшку, то вистане й на петрушку* (Номис); *Зрубаю три старі дерева, то вистане матеріалу на рік або й на два* (І. Франко); *Ні віків, ні літ, ні миті вже не вистане — рушаю — і перебіжне обрій озираю* (В. Стус).

ВИСТАВА́ТИ[2]**,** стає, *недок.*, **ВИ́СТАТИ,** стане, *док., діал.* Виступати (у 2, 4 знач.). *Ніч лягла на землю та й вкрилась великою, чорною плахтою, з-під котрої виставали якісь страшні, темні мари* (Н. Кобринська); *Наперед виставав високо підмурований ґанок* (І. Франко); *Два передні верблюди виставали високо своїми головами понад товпу* (О. Назарук).

ВИ́СТАВИТИ *див.* **виставля́ти.**

ВИ́СТАВИТИСЯ *див.* **виставля́тися.**

ВИ́СТАВКА, и, *ж.* Публічний показ спеціально підібраних предметів і місце цього показу. *Ми ходили два рази в театр в Києві і на виставку картин* (Леся Українка); *Виставку мали відкрити для відвідувачів тільки з десятої години* (О. Донченко); *Я бачив роботів, панове, на одній технічній виставці і маю уявлення, що це таке* (М. Білкун); // Сукупність предметів, виставлених для огляду. — *Заспокойтеся, діти. Дідусь тільки в гості прийшов, покажіть краще йому виставку наших робіт* (О. Іваненко); *Учні представили виставку своїх малюнків на музичну тематику та взяли участь у вікторині* (із журн.).

◊ **(1) Як на ви́ставку** — дуже добре, на належному рівні. *Так старалася* [Єлька] *чепурно уснопкувати, що на перший сніп аж Катратий задивився. Уснопкувала, мовляв, як на виставку* (О. Гончар); *Зразкова садиба. Город попораний як на виставку* (із журн.); **(2) Як на ви́ставці:** а) дуже гарно, по-святковому. *Усі дівчата були одягнені як на виставці — вишукані, елегантні сукні зачаровували своєю красою* (із журн.); б) на належному рівні; якнайкраще або якнайкращий. *Темно-зелені ряди кущів, рівні, з чистими міжряддями і великими, але ще не стиглими плодами, замилували б око найприскіпливішого аграрія. "Як на виставці!" — не втримався від похвали хтось із учасників конференції* (із журн.); *У нього кукурудза була як на виставці — бур'яни хіба що в збільшувальне скло й вгледиш* (з газ.); в) на виду у всіх. — *Якщо чесно, я, коли танцював, якось себе не дуже комфортно відчував: здавалось, що ти як на виставці, але що мав робити, танцював трохи* (з газ.); г) нічого не роблячи; бездіяльно. [М а р и н а:] *Здрастуйте, товариші. Що ж це ви, .. стоїте як на виставці, в той час як довгоносик вже буряк доїдає* (О. Корнійчук).

ВИ́СТАВКА-ПРО́ДАЖ, ~и-~у, *ж.* Те саме, що **ви́ставка-я́рмарок.** *Добре підготовлена виставка-продаж може служити експериментом для прогнозу попиту на той період, коли в магазині буде широкий асортимент товарів*

(з навч. літ.); *У Києві та інших регіонах України працюють виставки-продажі, де можна ознайомитися з новинками видавництв і придбати літературу* (з газ.).

ВИ́СТАВКА-Я́РМАРОК, ~и-~рку, *ж.* Виставка, що поєднує публічний показ і торгівлю представленими на ній товарами. *М'які крісла здобули високу оцінку на виставці-ярмарку у Львові* (з газ.); *На Хрещатику відбудеться перша в цьому сезоні велика виставка-ярмарок для садівників, городників і фермерів* (з газ.).

ВИСТАВКО́ВИЙ, а, е. 1. Стос. до виставки, виставок. *Ми всі разом пішли на виставку Семена Каплана у щойно відкритому виставковому павільйоні* (І. Жиленко); *Відродження виставкової діяльності на ринкових засадах в Україні, як і в інших пострадянських державах, припадає на середину 90-х років* (з наук. літ.).

2. Який відповідає вимогам, що ставляться до експонатів; характерний для експонатів. *Комбайн "Лан" — виставковий красень, жнивний трудівник* (з газ.); *Цей сорт яблук має виставковий вигляд.*

ВИ́СТАВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́ставити.** *Збори жіночі під школою у садку .. На шкільних партах, виставлених сюди через ремонт приміщення, чималенько жінок* (А. Головко); *Взагалі зараз видно, що він* [Орядин] *виставлений в романі тільки для Наталки, а не для нього самого* (Леся Українка); *Всі прагнуть якимись доброчинностями і виставленими напоказ чеснотами вивищитися над іншими* (М. Слабошпицький); // **ви́ставлено,** *безос. пред. Посеред табору в одній хвилі виставлено шатра для старшин, — решта війська мала ночувати під голим небом, на розігрітій пожежею землі* (І. Франко); *Несподівано прибула Лена, я побачив її здалека на мистецькій виставі, де було виставлено також кілька її картин* (У. Самчук).

ВИ́СТАВЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́ставити** 1–5, 7–10. *Кількість робочих бджіл у сім'ї дуже коливається. Найменше їх весною, особливо через 2–3 тижні після виставлення вулика із зимівника чи першого обльоту тих бджіл, які зимували надворі* (з навч. літ.); *Завжди мені здавалося, що виставлення на всезагальний розгляд подробиць інтимного побуту хоч би давно померлих людей межує з нескромністю* (Л. Первомайський); *З часу виставлення поста об'єкт вважається прийнятим під охорону* (з мови документів); *Участь студентів у семінарських заняттях враховується при виставленні підсумкової оцінки з відповідної навчальної дисципліни* (з навч. літ.).

ВИСТАВЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виставля́ти** 1–5, 7–10. *Полиці використовуються для виставляння ікон, зберігання посуду, продуктів тощо* (з навч. літ.); *Я стою при своїм у справі "виставляння особи автора на позорище"* (Леся Українка); *Спасибі, люди добрі, за шану, а тільки я в батька-матері ще хліба не переїла, .. вбачаючи щось і для себе понижаюче в такому безецному* [безсовісному] *виставлянні парубка на глум* (О. Забужко); *— Минулі роки в нас практикувалося виставляння оцінок лише тим, хто навчався фактично...* (Ю. Збанацький).

ВИСТАВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ВИ́СТАВИТИ,** влю, виш; *мн.* ви́ставлять; *док.* 1. *що.* Виймати що-небудь вставлене, укріплене (вікно, раму, двері і т. ін.). *Микола .. виставив вікно, поставив його коло стіни і поліз у кімнату* (І. Нечуй-Левицький); *— Це — дурниця, вп'ятьох витягнемо* [друкарський прес] *через вікно, — потер руки Давиденко. — Хлопці виставлять раму, і собака не гавкне* (Ю. Хорунжий).

2. *що.* Ставити, розміщувати де-небудь, забираючи звідкись. *Бджоли облітались, і дід з Дмитром урочисто заносять вулики в омшаник — хай там постоять тижнів зо два, а потім їх зовсім можна буде виставляти* (М. Стельмах); *На моєму столі, потіснивши книги й письмове приладдя, він виставляє дюжину .. банок з медом, сметаною, варенням* (В. Логвиненко); *Він простежив, як донька виставляє посуд з таці, наморщив чоло* (Р. Андріяшик); *Дерев'яні меблі .. протягом зими покололися. Тоді Ладишко їх виставив і купив собі металеві* (М. Руденко); // Ставити назовні, приладновуючи для чого-небудь. *Пастку виставили на кризі, недалеко від шхуни* (М. Трублаїні).

3. *кого, що, перен., розм.* Проганяти, виводити, випроваджувати, примушувати піти (з приміщення, двору і т. ін.). *І от спостерігаю мерзенну картину: нетесаний швейцар виставляє з вестибюля інтелігентну жертву при золотому пенсне* (А. Крижанівський).

4. *що.* Висувати що-небудь звідкись або з-за чогось. *Хазяїн, смішно вивертаючи ногами у прозорій воді, підпливає до берега, але з води не вилазить, тільки виставляє голову* (В. Винниченко); *Тут Емене не витримала, .. виставила голову з-за дерева* (М. Коцюбинський); *Гапка вже визирала, власне, виставила пласке обличчя з-за тину* (Валерій Шевчук); // Висувати вперед, випинати що-небудь. *Стрілець обережно зробив два кроки вперед і, виставивши гвинтівку, запитав: — Пропуск?* (М. Трублаїні); *Їжак скрутився в клубок і виставив гострі голки* (О. Копиленко).

5. *що.* Представляти, демонструвати, поміщати що-небудь для публічного показу, огляду, продажу і т. ін. *Харчували нас* [шевців] *добре, бо ми майже щодня виставляли на лутку вікна новенькі чоботи* (М. Чабанівський); *Очевидно, що зміна форми власності ніяк не позначиться на бажанні банків виставляти котирування своїх акцій* (з газ.); *— З вашого, Григорію Тарасовичу, коня треба б негайно здерти шкуру, напхати соломою й виставити в музеї. Це — феноменальне явище* (О. Довженко); // Показуючи що-небудь, привертати увагу до чогось. *Сафар мовчки виставляв усі Настині принади: спритно розплів їй косу — і волосся вкрило її аж до п'ят каштановим шовковим плащем* (З. Тулуб).

6. *що.* Показувати, здійснювати на сцені виставу. *— Ви таки думаєте виставляти п'єсу? — обізвався Абдураїм* (М. Коцюбинський); *Трупа П. Саксаганського з великим успіхом виставляла "Лимерівну" Панаса Мирного* (з наук. літ.); *Скільки разів доводилося нам милуватися .. вашим* [братів Тобілевичів] *талановитим хистом виставити на кону кожну п'єсу так, що вона била у вічі справжнім життям* (Панас Мирний).

7. *кого, що.* Виділяти, висувати кого-небудь для виконання певного завдання, участі в чомусь. *Звечора радилися — кому йти* [на жнива]; *цілою громадою вибрали й щось шепталися. На ранок виставили дванадцять чоловік, та все здорових* (Панас Мирний); *Коли вона* [радикальна партія] *виставила двох кандидатів своїх і кандидатура їх потверджена, то се таки щось та значить* (Леся Українка); // Посилати на бій або змагання (військо, окремі команди, поодиноких видатних осіб і т. ін.). *Тож посила* [Еней] *зробить умову, Як завтра виставляти рать* (І. Котляревський); *Я зупинився. "Знаєш що, — сказав переслідувач, — я тебе, рисака, ви-*

ставлю на крос! Такі ноги дурно пропадають!" (Ю. Яновський); *На початку війни Росія змогла виставити проти Наполеона три армії* (з наук. літ.); * Образно. *Народ виставляв на бій з лихом своїх бійців, мужніх і відважних, таких, як Кармелюк, Довбуш і Шевченко* (М. Чабанівський); // Ставити для охорони, вартування (дозори, пости і т. ін.). *Піхота .. тепер вже не виходила з шанців. Виставляли дозори та облягалися спати* (Ю. Смолич); *Одного разу, розказують, щоб захистити себе від нових несподіваних нападів, жителі села вирішили варту виставити* (з переказу); *"Побратими" нашвидку виставили на всіх підступах до Борислава охоронні пости* (П. Колесник).

8. *що.* Проголошувати, оголошувати вимоги, принципи і т. ін.; пропонувати що-небудь для обговорення, прийняття, визнання. *Приємно було спустити цих загадкових людей .. на грішну землю, спостерігати їхнє перетворення на простих смертних, виставляти їм вимоги: де мають мешкати, скільки працювати, які свята справляти* (П. Загребельний); *Думка, що доріжку до троянди уторовує той, хто її прищепив, Павлові не подобалася, бо проти такого претендента він не міг виставити свої права* (М. Томчаній).

9. *кого.* Проголошувати, показувати кого-небудь якимсь або кимсь. *А Галя — Галя радіє, не дивлячись* [незважаючи] *на те, що мати її перед Василем такою* [дурною] *виставляє* (Панас Мирний); *Він оберігав від інших внутрішній світ чистих почуттів і вважав, що найкращий спосіб для цього — виставляти себе гіршим, ніж був насправді* (І. Багмут); // *кого, що.* Виявляти, показувати які-небудь риси. — *Чого тебе понесло у ті вирви самого, куди люди й не потикаються? Геройство своє виставляєш чи, може, дикому кабанові на зуб закортіло потрапити?* (О. Бердник); *Здавна народна мораль засуджувала тих, хто надміру хвалиться, виставляє себе з-поміж інших* (з наук.-попул. літ.); // *кого, що.* Зображувати, змальовувати кого-, що-небудь засобами мови (на письмі або в розмові). *Кравченко вже щось написав .. Каже, що й мене там виставив* (М. Коцюбинський).

10. *що.* Вписувати в що-небудь, проставляти в чомусь (у журналі, відомості і т. ін.). *Оце ж провела останні контрольні роботи, хочу виставити гімназисткам підсумкові оцінки* (М. Сиротюк); — *Я ще оцінок у журналі не виставив. Так що... Коли Лимар видужає, хай підійде до мене* (Г. Усач).

(1) Виставля́ти / ви́ставити напока́з *кого, що* — вихваляючись, робити що-, кого-небудь видимим, доступним для спостереження, огляду, ознайомлення; показувати, демонструвати. *Олеся танцювала.., виставляючи напоказ пальці, обсаджені золотими перснями* (І. Нечуй-Левицький); *А проте він більше, ніж Олена, любив виставляти Нелю напоказ: захоплення гостей небуденною красою дівчинки брати нерозумно на рахунок своїх особистих заслуг* (Ірина Вільде).

△ **(2) Ви́ставити звіра,** *мисл.* — вигнати звіра на мисливців гончаками або загоничами. *Собака допомагає загоничам виставити звіра* (з газ.).

◊ **(3) Виставля́ти (виво́дити, вести́) / ви́ставити (ви́вести) за две́рі (за порі́г,** *рідко* **за воро́та)** *кого* — проганяти, випроваджувати кого-небудь звідкись. *Непроханого за двері ведуть* (прислів'я); *Він вивів за двері обох Гандзюків* (Г. Косинка); *Начальник табору виставив полоненика за ворота разом з папірцем* (Ю. Яновський); *Гаркуша, роз'ярившись, поспішив виставити Тимоху за двері* (О. Гончар); — *Та чого ж ви хочете? — вигукнув я. — Невже ви ніколи не допомагали ближнім? Ця думка злякала мене самого. Якщо вона була тут — така маленька і слабка — її теж могли так само виставити за поріг* (із журн.); **(4) Виставля́ти / ви́ставити на по́сміх (на посміхо́висько)** *кого, що* — робити об'єктом загального осуду, висміювання. *Вона* [баронеса] *мене ще в ярмо запрягає, на посміх людський виставляє!* (Леся Українка); *О ні, в емоціях йому не відмовиш, в його* [Кульбаки] *їх, може, вже занадто, тільки всі свої, химерні, як і ця комишанська його затятість, що одним махом звела нанівець, на посміх виставила всі твої ілюзії* (О. Гончар); *Заслуга сатирика в тому й полягає, щоб вчасно викрити ретельно замасковане соціальне зло й безстрашно виставити його на вселюдське посміховисько* (із журн.); **(5) Виставля́ти / ви́ставити на пу́бліку** *кого* — привселюдно ганьбити, соромити кого-небудь. — *Чим я провинився, кого забив або запалив, щоби мене перед цілою громадою виставляли на публіку?* (І. Франко); **(6) Виставля́ти / ви́ставити ро́ги** — зустрічати кого-небудь із відвертою неприязню, вороже. [М е л е ш к о:] *А квартира то вже й зовсім не та — одразу роги виставила. Тут чиїсь чужі речі* (І. Кочерга).

ВИСТАВЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.,* **ВИ́СТАВИТИСЯ,** влюся, вишся; *мн.* ви́ставляться; *док.* 1. Висуватися звідки-небудь. *З дверей виставляється голова хлопчика в пошарпаній, занадто великій шапці* (Леся Українка); // Показуватися або виступати наперед. *Йому захотілося припасти до тої шиї, якраз там, де вона виставлялася з грубої тканини* (П. Загребельний); *Вкриті білою пеленою гори, що виставились одна поперед другої, ніби теж насторожилися* (А. Турчинська).

2. Робити помітними які-небудь свої якості. *Перепрошую, на мене часом, як на того Івана, "находить". Починаю виставлятися, ніби поганенький актор обласної філармонії на районній сцені* (В. Дрозд); *Меласі страх як бажалось виставиться перед киянами, та ще як можна пишніше* (І. Нечуй-Левицький).

3. *тільки недок.* Пас. до **виставля́ти.** *На бруствері окопу виставлялися не зовсім звичайні мішені* (В. Кучер); *Картини художника виставлялися в різних галереях світу* (з газ.); *Драма "Украдене щастя" І. Франка виставлялася на сцені майже всіх драматичних театрів* (з наук. літ.); *До президії вперше виставлялася кандидатура Литчиного наймита* (Г. Епік).

ВИСТАВНИ́Й, а́, е́. 1. Який можна виставити, вийняти звідки-небудь. *Щоб виріб після випікання легше було вийняти з форми, у ній робиться виставне дно* (із журн.); *Виставна віконна рама.*

2. Який розрахований на те, щоб привернути увагу; показний. *Дами .. недостачу молодості і красоти старались покрити пишним і виставним багатством* (І. Франко); *Розкішне і виставне життя, забави, бенкети, лови коштували багато, а гроші на них можна було добути тільки з підданих, — отже, шляхта безнастанно підвищувала свої вимоги до селян* (з навч. літ.).

ВИ́СТАВОЧНИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **виставко́вий.** *Річ ішла про його участь в черговій виставці.., вибір місця для його картин в виставочній залі* (В. Домонтович); *Після*

дванадцяти він майже побіг до виставочного павільйону (П. Загребельний).

ВИ́СТАЛИТИ, лю, лиш, *док., що.* Наварити сталлю і вигострити що-небудь. *Пішов* [дід] *до коваля, височив ніж* (з казки); * Образно. *В голові Шевченка все настирливіше роїлися думки про той час, коли повстане народ, виста-лить обух, сокирою зачне будити хиренну волю* (Ф. Бурлака).

ВИ́СТАРАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., розм.* Домогтися чого-небудь власними стараннями. *Посилав* [брат] *йому врядигоди гроші на прожиток, доки він добув собі через свою падковитість до науки чималу стипендію од консерваторії й вистаравсь на артиста* (І. Нечуй-Левицький); — *Завтрашній день запам'ятаєш — на сході оберемо тебе старостою! Дождалися таки свого! Дождалися і вистарались!* (М. Стельмах); // *перед ким, проти кого.* Прислужитися, догодити кому-небудь. *Дбаємо про те, щоб і проти Бога і проти людей вистаратись гаразд* (Ганна Барвінок).

ВИ́СТАРЦЮВАТИ, юю, юєш, *док., що і без прям. дод., розм.* Те саме, що **ви́жебрати.** *Опинившись за межами пасіки, стрімголов кидаємось тікати в темноту. Самі ми собі нестерпні після цього. Краще б ми вижебрали, вистарцювали в того старого, ніж отак...* (О. Гончар).

ВИСТАРЧА́ТИ, áє, *недок.,* **ВИ́СТАРЧИТИ,** ить, *док., діал., безос.* Вистачати (у 1 знач.). *Часу на пляж вистарчало* (Д. Бузько); [Ю л і я:] *Ми тут тільки четвертий день, але стілько гризоти зазнали, що й на рік би вистарчило* (І. Франко); *Далі в нього вже не вистарчило сили йти в опорках і він зупинився* (І. Багряний).

ВИ́СТАРЧИТИ *див.* **вистарча́ти.**

ВИ́СТАТИ[1] *див.* **вистава́ти**[1].

ВИ́СТАТИ[2] *див.* **вистава́ти**[2].

ВИСТАЧА́ТИ, áю, áєш, *недок.,* **ВИ́СТАЧИТИ,** чу, чиш, *док.* 1. *чого і без дод., безос.* Бути достатнім для чого-небудь. — *Чи вистачає ж вам на прожиток? — спитав Кміта* (І. Нечуй-Левицький); *Водички з джерела лиш на потреби вжитку ледве вистачає* (Іван Ле); *Вистачило сили волі встати й сміливо йти вздовж річки навпростець через лінію ворожих постів* (М. Трублаїні).

2. *що і без прям. дод., заст.* Забезпечувати чимсь, давати, постачати щось у достатній кількості. *Брат йому усе вистача, чого тільки треба* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *А там ще як почнуть* [дочки] *вигадувати свої витребеньки .. Та все по моді .. Я тобі кажу, що на силу велику вистачаю!* (І. Нечуй-Левицький); *Я не обіцяю вистачити другу частину* (Панас Мирний).

◇ **[І] котóві на сльóзи немá (немáє, не ви́стачить** *і т. ін.)* *див.* **немá; (1) [І] рук не ви́стачить** — дуже багато. — *У неї, мабуть, і своїх речей, що й рук не вистачить, а тут ще й ми* (В. Кучер); **[І] слів немá (не вистачáє)** *див.* **немá; (2) Не вистачáє (не стає) / не ви́стачить (не стáне) дýху** *у кого і без дод.* — хто-небудь не наважується зробити, здійснити щось. *Шкода йому свого безталанного товариства .. А сказати їм Галину правду — не ставало духу* (Панас Мирний); *Не вистачало духу спитати про найстрашніше, але й найважливіше: за що і хто посмів зробити таке з поетом* (З. Тулуб); *Так жити треба: якщо припала до серця — підійшов, взяв за руку й повів! На це без любові духу не вистачить! Тільки любов дає право на це!* (О. Гончар); **Немá (немáє, не булó, не вистачáє, бракýє** *і т. ін.)* **[однієї (трéтьої, деся́тої** *і т. ін.)***] клéпки у головí** *див.* **немá; (3) Скíльки дýху ви́стачить,** *з дієсл. руху* — на повну силу; щосили. [О г н є в:] *А ми з основними силами разом з твоїми кіннотниками, як тільки смеркне, — сюди вийдемо, на цю нову доріжку, і рвонем скільки духу вистачить, прямо в задні ворота* (О. Корнійчук); *Траса, яку ніщо не перетинає. Відкрита для швидкостей... Бетон і вітер! І ти! Жени скільки вистачить духу! Розшматоване повітря свистить мимо нас* (О. Гончар); **Тíльки (хібá, хібá що, лиш) пташи́ного (пти́чого) молокá немá (не вистачáє, бракýє** *і т. ін.)* *див.* **немá.**

ВИ́СТАЧИТИ *див.* **вистачáти.**

ВИ́СТЕЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́стежити.** *Вужака, вистежений нами в траві чи кущах, правив нам* [дітям] *за величезну гадюку — пітона* (Л. Смілянський); *Гринь Бойчук, який мав повстанське псевдо "Орлик", вистежений енкаведистами на вокзалі в Бистричанах* (Р. Федорів); *Оперативники затримали вистежений автомобіль* (з газ.); // **ви́стежено,** *безос. пред. Вистежено й знешкоджено групу злочинців, які впродовж багатьох років розкрадали металеві труби* (з газ.).

ВИ́СТЕЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́стежити.** *Для вистеження й винищення втікачів застосовували розвідувальні літаки* (з наук. літ.); *Урочище Могила — найвища точка вододілу, з якої відкривається широка панорама навколишніх долин і лук. У стародавні часи ця місцевість була зручною височиною для вистеження стад промислових тварин* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́СТЕЖИТИ *див.* **вистéжувати.**

ВИСТÉЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вистéжувати.** *Слід було пережити цей страх: бути вистежуваним, провокованим* (Ю. Андрухович).

ВИСТÉЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вистéжувати.** *Торд-старший .. мав чималий досвід у вистежуванні значних людей* (П. Загребельний); *Коли б працював, не мав би стільки часу на вистежування матері, оці безцільні сидіння та блукання* (Валерій Шевчук); *Для справжніх мисливців цікавий сам процес вистежування тварини* (із журн.).

ВИСТÉЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́СТЕЖИТИ,** жу, жиш, *док., кого, що.* Шукати кого-, що-небудь по слідах чи за іншими прикметами. *По всій Бессарабії ганяли дозорці, вистежуючи скрізь по ровах, стогах сіна, комишах болотних річок збіджених, змордованих людей* (М. Коцюбинський); *Була думка вистежити якусь дичину* (О. Донченко); // Стежачи, виявляти, викривати. *Засівши на протилежному узліссі, через поле, ворог мовчки вистежував найменший рух на нашім боці* (Я. Качура); — *Чи не тітки часом оце вистежили мене?* (І. Нечуй-Левицький); — *Але як вистежив* [Юрія]! *Чудово! Він іде, а я за ним, зовсім так непомітно* (В. Підмогильний).

ВИ́СТЕЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́стелити.** *Долівка вистелена килимами, кругом невеличкі гарні кріслечка* (Панас Мирний); *Напружуючи всі сили, тамуючи біль.., він поповз по слизькій, вистеленій мохом землі* (С. Скляренко); *Крізь скляну, вистелену пилюгою віконину у стелі.., світло ледве цідилося* (В. Дрозд); *Вистелений градом ячмінь.*

ВИ́СТЕЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́стелити.** *У кутках вистелення жертовника знайдено низи чотирьох шиферних стовпів, верхи яких відбиті* (І. Жиленко); *Перед зберіганням зерна необхідно провести підготовку приміщень: очищення, вистелення захисним матеріалом* (із журн.).

ВИ́СТЕЛИТИ *див.* **вистеля́ти.**

ВИ́СТЕЛИТИСЯ *див.* **вистеля́тися.**

ВИСТЕ́ЛЮВАТИ *див.* **вистеля́ти.**

ВИСТЕ́ЛЮВАТИСЯ *див.* **вистеля́тися.**

ВИСТЕЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вистеля́ти.** *Дно форми для кексу можна вистелити промащеним пергаментом, але краще — фольгою, яку потім легко зняти, до того ж вона не утворює складок при вистелянні* (із журн.); *Вистеляння тротуарів.*

ВИСТЕЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *рідко* **ВИСТЕ́ЛЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.,* **ВИ́СТЕЛИТИ,** лю, лиш, *док., що.* Укривати чим-небудь усю поверхню чогось. *В кімнаті було свіжо від лугової трави, якою щоранку жінка вистеляла долівку* (Я. Гримайло); *Циганки лізуть до Гната, відьмують очима, чорними косами сідло вистелюють* (Григорій Тютюнник); [М и х а й л о:] *Я вистелив би тобі сю стежку найкращими килимами* (О. Кобилянська); // Розкладати, розстеляти що-небудь на чомусь. *Брала дівка льон дрібненький, Брала, брала, тонко вистеляла* (з народної пісні); // *тільки док., рідко.* Нагнути до самої землі; викласти (траву, злаки). *Злива тривала, проте зовсім недовго, страшним могутнім потоком вона прибила городи і вистелила траву* (Ю. Смолич).

ВИСТЕЛЯ́ТИСЯ, я́ється, *рідко* **ВИСТЕ́ЛЮВАТИСЯ,** юється, *недок.,* **ВИ́СТЕЛИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Стелячись, укривати собою поверхню чого-небудь. *Там, далеко, все, як і тут, гуркоче, рухається вперед, все, як і тут, охмарене зараз червоно-бурим димом, що вистеляється повільними хвилями на довколишні словацькі нивки* (О. Гончар); *У пітьмі вистелився Дністер із частими закрутнями і схожими на байдаки островами* (Р. Андріяшик).

2. Пас. до **вистеля́ти.** *Спід кошеля* [саней] *вистеляється оленячими шкурами* (В. Гжицький).

ВИ́СТЕРЕГТИ *див.* **вистеріга́ти.**

ВИСТЕРІГА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вистеріга́ти.** *Вистерігання здобичі.*

ВИСТЕРІГА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВИ́СТЕРЕГТИ,** ежу, ежеш; *мин. ч.* ви́стеріг, ви́стерегла, ло; *док., кого, що.* Стежити за ким-, чим-небудь, підстерігати когось, щось. *Її* [Параскіцу] *вистерігали, підглядали, шептались при ній* (М. Коцюбинський); *Переконався: сидить тут не просто, а простромлений десятками голок-очей, що вистерігали кожен його рух* (Валерій Шевчук); *Тато вірять, що я не обманюватиму, прокрадуся й цього разу на містечко, й хороби мене хто вистереже* (В. Медвідь).

ВИСТЕРІГА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок., заст.* Остерігатися. *Вистерігайсь нерозумних змагань, і родоводів, і спорів, і суперечок про Закон, бо вони некорисні й марні* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Пий, та не впивайся, між чужими людьми вистерігайся* (Номис); *О. Нестор так пильно замикався, так дуже вистерігався впускати кого-небудь із прислуги до свого покою, що Гадина про те тільки й думав* (І. Франко).

ВИСТИГА́ННЯ[1], я, *с.* Стан за знач. **вистига́ти[1].** *Для начинки мак запарити (залити окропом, накрити кришкою і залишити до повного вистигання)* (із журн.).

ВИСТИГА́ННЯ[2], я, *с.* Стан за знач. **вистига́ти[2]** 1. *Три тижні стояла неймовірна спека, прискорила вистигання колоскових* (Іван Ле).

ВИСТИГА́ТИ[1], а́є, *недок.,* **ВИ́СТИГНУТИ, ВИ́СТИГТИ,** гне; *мин. ч.* ви́стиг, ла, ло; *док.* Ставати холоднішим, холодним, втрачати тепло; охолоджуватися. *Недоїдки риби вистигали на столі* (М. Коцюбинський); [А н н а:] *Поки ти там упораєшся, то вже вистигне* [обід] *як слід* (І. Франко); *Вечеря вже вистигла* (О. Маковей).

ВИСТИГА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *недок.,* **ВИ́СТИГНУТИ, ВИ́СТИГТИ,** гну, гнеш; *мин. ч.* ви́стиг, ла, ло; *док.* 1. Ставати цілком стиглим (про злаки, овочі, фрукти і т. ін.); дозрівати. *Почувався південь: у такому теплому повітрі вистигає виноград* (В. Домонтович); *У садках вистигли червонобокі яблука, запашні солодкі груші* (С. Добровольський); *Швидко вистигне тут колос* (І. Волошин); *З весни хіба думали, що хліба вистигнуть отакими дорідними?* (Микита Чернявський).

2. *перен.* Остаточно оформлюватися (про думку, рішення і т. ін.); визрівати. *Нова думка вистигає в бойовій голові* [Мухамедова] (О. Донченко); *План нападу на бургомістра вистигає в усіх деталях* (М. Стельмах); *А коли через два дні підвівся, в нього вистигло рішення* (Л. Смілянський).

3. *заст.* Встигати. *Ой вистигайте, славні чумаченьки, зимувати до лугу* (Сл. Гр.).

ВИ́СТИГЛИЙ[1], а, е. Який утратив тепло, охолодився. *І що залишилось? Доцмулити вистиглий чай, поставити вірш — як свічу незабутому предку* (І. Римарук); *Вистиглий компот — найкращий напій від спраги* (з газ.).

ВИ́СТИГЛИЙ[2], а, е. Який став стиглим, дозрів (про злаки, овочі, фрукти і т. ін.). *Чемериця поглянув на червоне, як вистигла калина, обличчя Зіни* (Г. Коцюба); *Не малюй мені сонця, як вистиглий овоч, Покажи мені сонце, що в бурі суворе* (А. Малишко); *Хліборобська надія шугає далеко-далеко і спочиває на посивілому вистиглому полі* (М. Стельмах).

ВИ́СТИГНУТИ[1] *див.* **вистига́ти[1].**

ВИ́СТИГНУТИ[2] *див.* **вистига́ти[2].**

ВИ́СТИГТИ[1] *див.* **вистига́ти[1].**

ВИ́СТИГТИ[2] *див.* **вистига́ти[2].**

ВИСТИЛА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вистила́ти.** *При всій розмаїтості сучасних матеріалів для вистилання підлоги багато хто вибирає традиційний матеріал — цільну деревину* (з газ.).

ВИСТИЛА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВИ́СЛАТИ,** стелю, стелеш, *док., що, чим і без дод.* Те саме, що **вистеля́ти.** — *Вимощу.., — хвалився він, вибиваючи та вимощуючи, щоб не було ні згористо, ні з ямами. Вимостивши* [солому], *він стрибнув з воза і почав вистилати рядном, що винесла Оришка* (Панас Мирний); — *Приліг би ти, синку, відпочив трохи .. — І вже на полу вистилає* (Ю. Збанацький).

ВИСТИЛА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* 1. Те саме, що **вистеля́тися** 1. * Образно. *Все краща та краща картина вистилалася перед Христиними очима* (Панас Мирний).

2. Пас. до **вистила́ти.** *Підлога умивальних кімнат повинна вистилатися плиткою* (із журн.); *Чай перевозиться у фанерних ящиках, що вистилаються зсередини обгортковим папером, фольгою та пергаментом* (з газ.).

ВИ́СТОГНАТИ, ну, неш, *док., розм.* 1. Простогнати протягом певного часу. [З а х а р к о:] *А як сердешна Домаха вимучилася: двоє день* [днів] *і дві ночі вистогнала та виквилила так* (М. Кропивницький).

2. *що.* Стогнучи, вимовити, через силу сказати що-небудь. *Гриць піднісся з землі і витріщив на пана свої сиві очі. — Біда, паночку? — вистогнав* (І. Франко); *Вистогнала з*

себе [Оля] *щось рівнозначне з "вибачте, що забрала вам стільки часу" і пішла до дверей* (Ірина Вільде).

ВИСТО́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **висто́ювати** 1 і стан за знач. **висто́юватися.** *Найбільше дратувало Дейнеку відвідування церкви .. Двогодинне вистоювання під час відправи стомлювало його більше, ніж важка робота* (С. Добровольський); *Після вистоювання пироги змастити меланжем і випікати при температурі 200–220 °С* (з навч. літ.).

ВИСТО́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́СТОЯТИ,** ою, оїш, *док., що і без прям. дод.* 1. Стояти протягом певного часу. *Чого я відтак ще якийсь час коло того дому вистоював і мов чого вижидав, я сьогодні не знаю* (О. Кобилянська); *Довгі хвилини вистоюють перед тією картиною гуртки людей* (В. Козаченко); *Підійшов* [Саїд] *до вікна, біля самого виходу з вагона, і так вистояв до третьої зупинки* (Іван Ле); *Я бачу, що матроси годні вистояти по команді "струнко" перед майором.., скільки треба вистояти* (В. Логвиненко); // Стоячи, виконувати або відбувати що-небудь. *Вдень і вночі вистоювали вахту молоді хлопці по своїх місцях, чергували біля гармат бойові обслуги* (О. Гончар).

2. *тільки док.* Утриматися в певному положенні, не звалитися, не опасти. *Між молодої зелені Дуби зимові — нелині. Із міді, мабуть, листя їх, Що в хуртовину вистоїть!* (Л. Дмитерко); *А де ж той могутній праявір над водою?.. Ага, ось і він стоїть над руїнами .. Вижив-таки, діду! Вистояв негоду!* (М. Стельмах).

3. *перен.* Витримувати певні випробування, не піддаватися в боротьбі, суперечці і т. ін. *Солдатам в війні — не однакова путь. Хто — бивсь під Москвою, .. А хто в Ленінграді в нічну каламуть Блокаду вистоював* (І. Нехода); [Я в д о х а:] *А то, може, Грицько не вистоїть проти твого Луки Семеновича?* (Панас Мирний); *Він — Бармаш — може вистояти, може впасти мертвим, але гарнізон вистоїть* (В. Козаченко); *— Не забувайте про радість! Нам треба вистояти... і засіяти зернами життя й творчої радості всесвіт* (О. Бердник); // Залишатися стійким, утримуватися від якої-небудь спокуси, не піддаватися якомусь впливові. *Нехай вони смерди — і він, і Малуша, і ще багато таких людей. А проте ще є в них щось таке, проти чого не може вистояти навіть князь* (С. Скляренко); *Є очі, перед якими не вистоїш, яким нічого не відмовиш, очі, які підкоряють* (П. Загребельний).

ВИСТО́ЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ВИ́СТОЯТИСЯ,** оїться, *док.* 1. Стоячи, відпочивати; довго стояти (про коней, овець і т. ін.). *Вівці, вистоявшись за день, ідуть швидко* (Сл. Гр.); *Він правив кіньми .. баскими, вороними, що вистоялися в хазяйській стайні без роботи і тепер зміями рвалися з упряжі* (В. Речмедін); *Скажи, коню? Чого пирхаєш? .. Чого вихиляєш, пройдисвіт?! Вистоявсь у конюшні!* (В. Дрозд).

2. Набувати необхідних якостей, придатності для чогонебудь унаслідок витримування в певних умовах. *Вишнівка .. одразу нагадала гетьману ту, що вистоювалась у високих суліях з тонкими шийками в батьковім домі* (Ю. Мушкетик); *— Постав же* [цід] *на піч, хай вистоїться* (Панас Мирний); *Фундамент після заливання повинен вистоятися протягом 30 днів і набути необхідної міцності* (з наук.-техн. літ.).

3. Приходити до стану готовності, зрілості (про трави, злаки і т. ін.). *Палило сонце, копи вистоювались, мотався люд по стерні, возили снопи, скиртували* (К. Гордієнко); *Трава на луках понад Здвижем вистоялася вже, а жита по той бік битого шляху вже половіють* (Ю. Смолич); *— Сіно мокре — не той ще запах, — казав йому молоденький прикордонник, ведучи до командира застави. — Коли вже ляже в копиці, вистоїться — от тоді запах...* (М. Малиновська).

4. *перен.* Набувати певних рис, якостей, розуміння і т. ін. *Я мовчу. Став такий потайний та обережний, що в мені вистоявся якийсь життєвий наряд: ліпше змовчати, ніж сказати* (І. Білик); *Те, що поволі вляглося й вистоялося в душі, знову скаламутилось* (К. Мотрич).

ВИ́СТОЯНИЙ, а, е. Який вистоявся. *Сіла Горленко поруч з завгоспом на двоколісну одноколку, запряжену вистояним породистим конем* (Є. Кротевич); *— Хто поспішає, той п'є кисле вино замість міцного і вистояного...* (Я. Гримайло); *Невже все оте колись було — і перші любощі з Петром.., й п'янливий дух вистояного різнотрав'я, і цвіркуни, й веселе палахкотіння зірок?* (Микита Чернявський).

ВИ́СТОЯТИ *див.* **висто́ювати.**

ВИ́СТОЯТИСЯ *див.* **висто́юватися.**

ВИ́СТРАЖДАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ви́страждати** 2. *Вона сказала слова, добре обмірковані і вистраждані, рішення прийняла безповоротно і змінювати його не збиралася* (В. Собко); *Цінуйте серцем вистраждану мить* (І. Гнатюк); [Ф л о р е н т і є ц ь:] *Мій перший твір! Мій вистражданий. Досі Я пам'ятаю жар того литва* (Л. Костенко).

2. *у знач. прикм.* Який зазнав багато страждань. *Не мав наміру* [Саїд] *в чімсь перечити, терзати болями стару, вистраждану жінку, матір!* (Іван Ле); *Добриня раптом відчув, як щось здригнулося в його вистражданій душі* (В. Малик).

ВИ́СТРАЖДАНІСТЬ, ності, *ж.* Стан за знач. **ви́стражданий.** *Твори українських поетів заворожують особливим чаром щирості, вистражданості, неспокою духу й чистоти почувань, високої людської гідності* (з навч. літ.).

ВИ́СТРАЖДАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́страждати** 2. *Щасливе особисте життя відбиває охоту до вистраждання творів* (з газ.).

ВИ́СТРАЖДАТИ, аю, аєш, *док.* 1. Зазнати великих страждань. *Занадто багато вистраждали вони обоє, щоб зрозуміти одне одного й допомогти* (Б. Антоненко-Давидович); *Багато довелося пережити й вистраждати Доростолу від імператорів римських* (С. Скляренко); *Мій народ вистраждав стільки, що мав би давно окупити всі свої гріхи, а кінця його стражданню не видно* (Ю. Мушкетик).

2. *що.* Здобути що-небудь ціною багатьох страждань. *Цю землю вистраждали ми, омріяли в думках, прикрили власними грудьми в нечуваних боях* (І. Гончаренко); *— Не можу я спокійно дивитися на те, як гине в неволі все, що вистраждав народ впродовж тяжких століть, що, власне, є його єством, душею* (Василь Шевчук).

ВИ́СТРАЖДАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., рідко.* Зазнати багато страждань. *— Диви, заснув... А може, вмер?.. — долинуло під стук коліс. — Знемігся, бідний, вистраждався... — сказав Андрій* (Василь Шевчук).

ВИ́СТРЕЛИТИ *див.* **вистрі́лювати**[1].

ВИСТРЕ́ЛЮВАТИ *див.* **вистрі́лювати**[1].

ВИ́СТРЕЛЯТИ *див.* **вистрі́лювати**[2].

ВИ́СТРИБ, у, *ч., рідко.* Енергійний, жвавий стрибок. *Він тримав за руку хлопчика і в такт вистрибам свого синка пустотливо підстрибував і сам* (Олесь Досвітній); *Ну, тут*

уже такий іде вистриб, що Бровко починає й собі стрибати (Остап Вишня).

◊ **З ви́скоком (з ви́стрибом, з ви́бриком)** *див.* **ви́скік.**

ВИ́СТРИБА, *присл., діал.* Вистрибом. *Я йому таке скажу, що він від мене вистриба піде* (Сл. Гр.).

ВИ́СТРИБАТИ, аю, аєш, *док.* Стрибаючи, видалитися звідки-небудь, з'явитися десь. *На дорогу з двору вистрибали кізки, Стали гризти кору білої берізки...* (П. Воронько); // Простривати певний проміжок часу або певну відстань. *Майже всю дорогу до свого будинку хлопець вистрибав на одній нозі, бо друга нестерпно боліла* (з газ.).

ВИ́СТРИБНУТИ *див.* **вистри́бувати.**

ВИ́СТРИБОМ, *присл.* Стрибаючи, підстрибуючи. *Білоголовий бичок задрочився: задравши хвіст угору і опустивши голову униз, він пішов вздовж поля вистрибом-вистрибом!* (Панас Мирний); *Схопившись, вистрибом через капусту, через буряки подався* [Семен] *до лугу, широко розставляючи руки* (С. Васильченко); *Машина ковзається, виявляє тенденцію до руху вистрибом* (Ю. Яновський).

ВИСТРИ́БУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вистри́бувати.** *Найвірогіднішою ознакою присутності коропів у водоймі є їх вистрибування з води, часом на висоту до півтора метра* (із журн.); *Для розвитку "вибухової" сили використовують стрибкові вправи вглибину, по сходах угору, вистрибування на тумбу* (з наук. літ.).

ВИСТРИ́БУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́СТРИБНУТИ,** ну, неш, *док.* 1. Стрибати звідки-небудь, із чогось назовні; вискакувати. *З густої конюшини .. полохливо вистрибував високими скоками заєць і перебігав у інші місця* (О. Кобилянська); *З уквітчаної квітами вантажної автомашини легко вистрибують дівчата у вінках, в барвистому українському одязі* (О. Воропай); *Вистрибнув* [начальник варти] *у вікно, як був: в одній сорочці, у галіфе, але босий. Пальнув двічі з нагана вгору* (А. Головко); *Лейтенант Росовський вистрибнув із кабіни літака* (В. Собко).

2. Стрибком забиратися на кого-, що-небудь. *Він наганяє віз, з рішучим і непохитним виразом вистрибує на його* [нього] *й, беручи віжки з рук мужика, повертає назад* (В. Винниченко); *Коли гомін вщух, на імпровізовану трибуну — на великий гранітний камінь, що здавна лежав тут, на майданчику, — вистрибнув Гавриш* (Г. Коцюба); *Він спритно й легко вистрибнув на коня* (П. Панч).

3. *тільки недок.* Рухатися, переміщатися стрибками. *Тепер вони разом бігли: бичок, вистрибуючи, уперед, Івась, задержуючи його, — за ним* (Панас Мирний); *Дженні не йшла, а вистрибувала, пориваючись уперед* (В. Чемерис); // Стрибати протягом певного часу. *Вона почала вистрибувати, щоб нагрітись* (О. Донченко); *Весь вечір крутився* [Іванко] *біля матері, вистрибував на одній нозі* (С. Чорнобривець).

4. *тільки недок.* Танцювати зі стрибками. *Зараз і почали танцювать .. Не вдержався і старий, ну й собі по-запорізьки: .. вистрибує, ноги вище голови задира* (О. Стороженко); *Інша* [дівчина] *зскочить та почне вистрибувати дибки-дибки, щоб пані не почула, — крутиться, вертиться, тільки рукава май-май-май...* (Марко Вовчок).

◊ **Ви́скочити (ви́стрибнути, ви́хопитися) як (мов, ніби** *і т. ін.)* **Пили́п** *(рідко* **Кузьма́)** **з конопе́ль** *див.* **виска́кувати.**

ВИ́СТРИБЦЕМ, *присл.* Те саме, що **ви́стрибом.** *Вона йшла спереду, а за нею вистрибцем грав Араб* [кінь] (Іван Ле); *Вона йшла вистрибцем по тому непевному містку, вигиналася спиною, усією постаттю, молода, витка, жадібна до життя* (П. Загребельний).

ВИСТРИГА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вистрига́ти.** *За мусульманською традицією, на сьомий день життя дитини здійснюється обряд вистригання пасма волосся з її голови* (з наук.-попул. літ.).

ВИСТРИГА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВИ́СТРИГТИ,** ижу, ижеш, *док.* 1. *що.* Зрізувати ножицями або машинкою волосся, вовну і т. ін. *Вона зціпила зуби, взяла в руки ножиці і почала ніби вистригати вузлики на сукні* (І. Нечуй-Левицький); *Позапускаємо собі волосся та кричимо в один голос, що вдома немає ножиць, що батькам ніколи нас стригти. Тоді Віктор Михайлович приносить із собою машинку .. та й вистригає підряд усім хлопцям великі хрести: од вуха до вуха, од чола до потилиці* (А. Дімаров); *Тимко не став чекати, пішов шукати санітарів. Вони скинули з нього шапку, вистригли навколо рани волосся і змазали йодом* (Григорій Тютюнник); // *кого, що.* Позбавляти волосся, вовни, стрижучи. *Вистригти вівцю; Вистригти латку на голові.*

2. *тільки док., кого, що.* Постригти, перестригти багатьох, усіх. *Вистригти отару.*

3. *що.* Підрізувати, вкорочувати (траву, кущі і т. ін.), надаючи певної форми. *У цивілізованих місцях природа дуже доглянута, її краса майстерно підкреслена. Наприклад, модно вистригати кущі, дерева і газони у формі казкових звірів* (із журн.); *Зелені насадження Києва максимально стилізують під символіку турніру — кущі та дерева вистрижуть у формі м'ячів* (з газ.).

ВИ́СТРИГТИ *див.* **вистрига́ти.**

ВИ́СТРИЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́стригти.** *Сиве волосся, вистрижене, як щітка, рясно вкривало його круглу голову* (М. Йогансен); *З дверей на дівочий гомін спочатку визирнула непокрита, вистрижена голова солдата* (Іван Ле); *Місця для ін'єкцій у собак повинні бути вистрижені та очищені* (з газ.); // **ви́стрижено,** *безос. пред. Ситняг було вистрижено до води* (Ю. Мушкетик).

ВИ́СТРИЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́стригти.** *Узяття зразка волосяного покриву для вивчення гістологічної структури шкіри тварини здійснюють шляхом вистриження з 1 кв. см шкіри на рівні середини останнього ребра* (з наук. літ.).

ВИ́СТРІЛ, у, *ч., заст.* Те саме, що **по́стріл.** *Були тут страшнії гармати, Од вистрілу дрижали хати, А пушкарі то клались ниць* (І. Котляревський); *Я прицілився, гуркнув вистріл* (І. Франко); *Стрілець — той знає смак, коли запахне перший вистріл* (М. Хвильовий).

ВИ́СТРІЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́стрілити** 1. *Біля фортеці стоять дві поіржавілі велетенські гармати. Ядра, вистрілені колись із цих гармат, пробили віковічні мури Константинополя* (Р. Іваничук); // **ви́стрілено,** *безос. пред. Назустріч йому* [Хмельницькому] *виїхала козацька хоругов (сотня) чигиринська; при в'їзді з замку вистрілено з п'яти гармат* (М. Грушевський).

ВИ́СТРІЛИТИ *див.* **вистрі́лювати[1].**

ВИСТРІ́ЛЮВАННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **вистрі́лювати[1]** 1. *Якщо на гірськолижних трасах снігового покриву недостатньо, то за допомогою снігонапилювачів, тобто гармат для вистрілювання снігу, його наносять штучно* (із журн.).

ВИСТРІ́ЛЮВАННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **вистрі́лювати[2]**. *Вистрілювання останніх патронів.*

ВИСТРІ́ЛЮВАТИ[1], *рідко* **ВИСТРЕ́ЛЮВАТИ**, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́СТРІЛИТИ**, *рідше* **ВИ́СТРЕЛИТИ**, лю, лиш, *док.* 1. Робити постріл. — *Дивіться, як ми її зараз, — сказав він* [мисливець] *і вистрелив. Качка полетіла собі далі* (народний жарт); *Радюкові здалось, що хтось вистрелив* (І. Нечуй-Левицький); *Із нагана вистрілив навздогін по них* [уланах] *кучерявий Оксен* (П. Тичина); *Важек вихопив револьвер і вистрілив у поліцейського* (І. Цюпа).

2. *перен.* Вискакувати, вилітати з чого-небудь із тріском, із силою (перев. про зерно з колоска, насіння з насіннєвої коробочки, корок із пляшки і т. ін.). *Сухі стебла* [пшениці] *потріскували в колінцях, зерно вистрілювало з тугих колосків* (В. Кучер); *Багаття давно догоріло, лиш зрідка вистрілювала іскрою обвуглена гілка* (А. Михайленко); *За хвилину вистрелив під стелею корок, і в кришталеві високі келихи полився перлистий трунок* (В. Гжицький).

3. *перен.* Викидати стебло, стрілку, листки (про рослини). *Кропива вистрілювала мало не до вікон, а лопухи — наче парасолі* (Ірина Вільде); *В самім куті городця одинокий могучий соняшник вистрілив високо понад усю оту квітчасту та запахущу юрбу* (І. Франко).

4. *перен.* Казати що-небудь швидко, емоційно, голосно і т. ін. — *А в мене не тільки руки! — розчервонівшись, нічого не чуючи, вистрілювала Єлька. — В мене ще й душа є!* (О. Гончар); *Вона .. як вистрілить прямо так: "Я, — каже, — украла миндаль* [мигдаль]" (В. Винниченко); — *Вона дала мені перстень з синім діамантом! — на одному подиху вистрілив сло́вами Алі* (Ю. Логвин).

5. *перен.* Раптово й бурхливо виявлятися (про успіх, популярність, значний суспільний резонанс і т. ін.). *Це не те ефектне письмо, яке "вистрілює" відразу, з першої фрази, інтригує, багато обіцяє .. Тут усе зрозуміло, усе начебто аж надто просто* (М. Слабошпицький); *Запрошували* [акторів] *до реклами настільки часто й нерозбірливо, що їхні заяложені фізії просто перестали вистрілювати, відчутно набриднувши всьому світові чи принаймні окремо взятій країні* (Ю. Андрухович); *У журналі висвітлюються інноваційні ідеї, які можуть вистрілити в наступному році* (із журн.).

ВИСТРІ́ЛЮВАТИ[2], юю, юєш, *недок.*, **ВИ́СТРІЛЯТИ**, *рідко* **ВИ́СТРЕЛЯТИ**, яю, яєш, *док.* 1. *що.* Стріляючи, витрачати, використовувати патрони, снаряди і т. ін. — *Товаришу лейтенанте, вистрілюємо останні патрони...* (Л. Смілянський); *Уся сотня гуляла три дні і три ночі; самих порохів дві мірки вистреляли* (П. Куліш); *На камінній гряді, обливаючись холодним потом, Варивон вистріляв передостанню обойму* (М. Стельмах); *Вистріляють* [лучники] *стріли і за мечі візьмуться* (А. Хижняк).

2. *кого, що.* Стріляючи, знищувати всіх або багатьох (людей, тварин) у певному місці, на певній території. *Вистрілював* [Сава] *усі .. зайці, що лізли аж під хату в сад і обгризали молоді овочеві дерева* (О. Кобилянська); *Губернатор Табан запросив їх* [запорожців] *до себе на обід, понапоював й пов'язав. А потім вистріляв усіх як гайдамаків* (Г. Хоткевич).

ВИ́СТРІЛЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́стріляти**. *Лежать навколо гармати вистріляні гільзи* (О. Довженко); *Старшина вибив геть вистріляний диск, загнав повний і знову дав чергу* (О. Гончар); *Начальник змусив у своєму відділку за кожен вистріляний патрон приносити новий* (А. Кокотюха); *Медвідь же знав: рід його, вистріляний позаминулої осені, закінчується на ньому* (Є. Пашковський); // **ви́стріляно**, *безос. пред. Вистріляно навіть вовків, і в Наливачі тепер найбільшим звірем* [звіром] *зосталася лисиця* (А. Кащенко).

ВИ́СТРІЛЯННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́стріляти**. *Одному капралові панцирного полку закидали втечу з попереднім вистрілянням цілої обслуги танка* (із журн.).

ВИ́СТРІЛЯТИ *див.* **вистрі́лювати[2]**.

ВИ́СТРІПАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́стріпати**. *Христя дивилася на вистріпані поділки Мелащиної сорочки* (Г. Косинка); *Попереду стояла селянка в зеленастому пальті, мабуть, колись теплому, тепер вистріпаному і витертому* (В. Барка); *Коли Петро Галабан ішов вулицею, здавалось, у нього замість ніг дві мітли — вистріпаними внизу штанами тротуар замітав* (М. Томчаній).

ВИ́СТРІПАТИ *див.* **вистрі́пувати**.

ВИ́СТРІПАТИСЯ *див.* **вистрі́пуватися**.

ВИСТРІ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́СТРІПАТИ**, аю, аєш, *док.*, *що.* Висмикувати нитки з тканини. *Вистріпувати нитки з ковдри;* // Зношувати до того, що з країв висмикуються, випадають нитки (про одяг із тканини). *Вистріпати поділ.*

ВИСТРІ́ПУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВИ́СТРІПАТИСЯ**, ається, *док.* Ставати зношеним до того, що з країв висмикуються, випадають нитки (про одяг із тканини). *Рукава вистріпались* (Сл. Гр.).

ВИ́СТРОЄНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́строїти** і **ви́строїтися**. *В античній залі, вистроєні рівними рядами, стояли вихованці Академії* (О. Іваненко); [П е т р о:] *Ні, се не город і не містечко, а в городі вистроєний великий будинок* (І. Котляревський); *За ним повагом ішла Матвіїха, здорова, кремезна жінка, вистроєна по-святочному* (О. Маковей).

ВИ́СТРОЇТИ *див.* **вистро́ювати**.

ВИ́СТРОЇТИСЯ *див.* **вистро́юватися**.

ВИ́СТРОМИТИ *див.* **вистро́млювати**.

ВИ́СТРОМИТИСЯ *див.* **вистро́млюватися**.

ВИ́СТРОМЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́стромити**. *Краєчок очеретини, вистромлений з води поміж очеретом та осокою, зовсім був непомітний, а проте козак через нього дихав і міг досидіти під водою, поки татари відходили далі* (А. Кащенко); *Злегка погойдувався вистромлений з-під глибокої кресані гострий та сухий, як соснова скіпка, Гнатів ніс* (І. Нижник).

ВИСТРО́МЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вистро́млювати** і **вистро́млюватися**. *На подушці і спинці сидіння в кабіні машини не допускаються гострі кути, провали, вистромлювання пружин* (з навч. літ.).

ВИСТРО́МЛЮВАТИ, юю, юєш, **ВИСТРОМЛЯ́ТИ**, я́ю, я́єш, *недок.*, **ВИ́СТРОМИТИ**, млю, миш; *мн.* ви́стромлять; *док.*, *що.* Виставляти що-небудь звідки-небудь або з-за чого-небудь, із-під чогось назовні. *Пси нехотя вистромляли голови в спідню ворітницю й не то ліниво, не то здивовано гавкали* (Іван Ле); *Під дівочими чобітками в молодій мураві то тут, то там вистромлює свої голівки первоцвіт* (Р. Федорів); *Вистромив дід Іванюта свою сиву голову з-за комина, витяг шию, уважно слухає нову людину* (І. Кириленко);

Вистромивши бороду із-під рядна, спить [Іустин] *на дивані* (П. Тичина).

◊ **Ви́ткнути (ви́сунути, ви́стромити** *і т. ін.)* / **витика́ти (висо́вувати, вистро́млювати** *і т. ін.)* **но́са** *див.* **витика́ти**[1].

ВИСТРО́МЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, **ВИСТРОМЛЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.*, **ВИ́СТРОМИТИСЯ,** млюся, мишся; *мн.* ви́стромляться; *док.* Висуватися звідки-небудь або з-за чого-небудь, із-під чогось назовні. *На землі подекуди вже вистромлялись зелені голочки свіжої травички* (Б. Антоненко-Давидович); *Лесь підіймає вгору кулака, з якого вистромлюється пожмакований корінець люльки* (М. Стельмах); *Знову з-за колодок вистромились хлоп'ячі голови* (С. Васильченко); *Рипнули двері, і над клямкою вистромилась розпатлана, не зачесана ще голова Павлуші* (В. Нестайко).

ВИСТРОМЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вистромля́ти** і **вистромля́тися.** *Тримаючи рушницю так, щоб мати її весь час напоготові та щоб не видно вистромляння вперед дула, мисливець із надзвичайною обережністю ішов далі* (із журн.).

ВИСТРОМЛЯ́ТИ *див.* **вистро́млювати.**

ВИСТРОМЛЯ́ТИСЯ *див.* **вистро́млюватися.**

ВИ́СТРОЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́строчити.** *На вистрочені узорні груди святкових свиток повиставляли дукачі дівчата, а з-під квітчастих хусток маковіють обличчя на сонячному морозі* (А. Головко); *Ось як одягаються татари. За одяг цьому народу служить коротка сорочка з бавовняної тканини, шаровари й короткі, до колін, штани для верхової їзди із сукна або найчастіше з бавовняної тканини, вистрочені зверху* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́СТРОЧИТИ *див.* **вистро́чувати.**

ВИСТРО́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вистро́чувати.** *На корсетках вишивку інколи розміщували на спині та по лінії талії. Одночасно широко використовували аплікацію, вистрочування швами* (з наук.-попул. літ.).

ВИСТРО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́СТРОЧИТИ,** чу, чиш, *док.*, *що.* 1. Робити на чому-небудь шов, шви строчкою, рівними стібками. *На передніх полах у нагрудному одязі зрідка робили кишені. Найчастіше пришивали кишенні клапани, які вистрочували, вишивали* (з навч. літ.); *Панно виконане з різноманітних клаптиків тканини. Воно дуже майстерне й мальовниче. Аж не віриться, що таке можна вистрочити на швейній машинці* (з газ.).

2. *що, перен.* Швидко писати або друкувати що-небудь. *По станціях, по редакціях, по бюрах* [бюро] *урядів цокотять машинки, вистрочують статистики, вистрочують накази* (У. Самчук); // Швидко говорити. — *А що, хіба не правда? — вистрочив Ваня-Ваня. — Правда!* (Григір Тютюнник).

ВИСТРО́ЧУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **вистро́чувати.** *Підкладка до низу зимового пальта вистрочується разом з утепленою прокладкою* (із журн.).

ВИСТРО́ЮВАННЯ, я, *с.*, *рідко.* Дія за знач. **вистро́ювати** 1, 2. *Зліт розпочався з вистроювання колони мотоциклістів, яка вирушила в супроводі державної автоінспекції* (з газ.).

ВИСТРО́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́СТРОЇТИ,** ою, оїш, *док.* 1. *кого, що, рідко.* Те саме, що **вишико́вувати.** *Янош їх* [жандармів] *вистроював, подавав команди, проводив бойовим порядком вулицями села* (С. Скляренко); *Дід Овсій вистроїв усіх в одну лінію, а сам пішов попереду* (М. Коцюбинський); *Вистроївши матросів у два ряди, повідомив* [Зеленцов] *про наказ командування* (В. Кучер); *Софія, перебивши його* [Гаркушу], *наказала вистроїти прибулих для огляду* (О. Гончар).

2. *рідко.* Те саме, що **стро́їти**[1] 3. — *"Що ж ви їй дасте?" — пита панич. "Заміж віддам, огород дам, хату вистрою", — одказує* (Панас Мирний).

3. *кого, діал.* Гарно, святково одягати кого-небудь. *На Великдень мати вистроїла донечку в новеньку вишиту сорочку* (із журн.).

4. *що, діал.* Робити, влаштовувати що-небудь (перев. неприємне). *Анна йому щось вистроїть. Недурно вона пережила оце все* (О. Кобилянська); — *Не так швидко, козаче, мені саме з тобою, а не з батьком треба поговорити, щоб ти якої нісенітниці згаряча не вистроїв...* (А. Чайковський).

ВИСТРО́ЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ВИ́СТРОЇТИСЯ,** оюся, оїшся, *док.* 1. *рідко.* Те саме, що **вишико́вуватися.** *Там* [на пероні] *уже готуються до потяга. Розклали вузли речей, вистроїлись в довгий ряд* (М. Івченко); *Воропаєв запропонував вистроїтися і військовим строєм рушити* (Ю. Смолич); *Школярі вистроїлися ланцюжком від ґанку школи до машини* (В. Нестайко).

2. *діал.* Гарно, святково одягатися. *Вистроїлась, як лялечка* (Номис); *Міщило звелів усім вистроїтися в ромейські святкові шати* (П. Загребельний).

ВИ́СТРУГАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́стругати.** *Вишки ще білі, гладенько вистругані, пахнуть нагрітим на сонці деревом* (О. Донченко); *По кутках стояли вистругані дошки та брусочки* (Ю. Збанацький); *В ній* [кімнаті] *зручно вмістилися стіл, чотири стільці, ліжко й маленький, дбайливо виструганий ослінчик біля груби* (М. Сиротюк).

ВИ́СТРУГАТИ *див.* **вистру́гувати.**

ВИ́СТРУГАТИСЯ *див.* **вистру́гуватися.**

ВИСТРУ́ГУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вистру́гувати, вистру́гуватися.** *Далеко не кожний бачив чудові народні обряди Карпатського краю, спостерігав таїнство народження гуцульських ліжників чи вистругування сопілки* (із журн.).

ВИСТРУ́ГУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́СТРУГАТИ,** ви́стружу, ви́стружеш *і* ви́стругаю, ви́стругаєш; *наказ. сп.* ви́стружи *і* ви́стругай; *док.*, *що.* 1. Вирівнювати, вигладжувати що-небудь, стругаючи, зчищаючи його поверхню гострим інструментом. *Євстафій .. заходився вистругувати букову дошку* (С. Чорнобривець); *Кряж вистругує фуганком планки* (М. Зарудний); // Зчищати, знімати що-небудь. *Вона звеліла невольникам вистругать дерен і прочистити заступами доріжку* (І. Нечуй-Левицький); *Коли дістали заступ, козак Приблуда виstругав стерню й припав вухом до землі* (П. Панч).

2. Стругаючи, надавати певної форми; робити, вирізувати що-небудь. — *Руки в мене міцні. Давайте кусок деревини — ложки вистругуватиму* (Є. Кравченко); *Йшлося до жнив: клепали коси, вистругували до грабель і грабок* [грабків] *зубці* (А. Іщук); — *А коли вистругали з тої калини сопілку, вона й заквилила, — повів далі стару казку Омелько* (О. Ільченко).

ВИСТРУ́ГУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВИ́СТРУГАТИСЯ,** ви́стружеться *і* ви́стругається, *док.* 1. Піддаватися струганню. *Дошки з дуба погано вистругуються.*

2. *тільки недок.* Пас. до **вистру́гувати.** *Хатнього начиння було саме стільки, скільки потрібно для щоденного вжитку окремої родини: сім'я із семи осіб мала спільну миску для обіду й сім ложок, восьма ложка вистругувалася з груші тоді, коли родина поповнювалася дитиною* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́СТРУНЧЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ви́струнчити.** *Колись у дитинстві вони з дівчатами любили мало не щодня після уроків заходити до галантереї і просто роздивлятися виструнчені на окремій полиці флакони та коробочки з дорогими парфумами* (А. Кокотюха).

2. *у знач. прикм.* Який тримається, стоїть дуже прямо, струнко. *Уся її* [дівчини] *постать — легка, підібрана, виструнчена* (В. Козаченко); *Повз вартового, — виструнченого, як на параді, — ввійшли в якісь високі двері* (Василь Шевчук); // Рівний, прямий, спрямований угору (про що-небудь). *А ще далі — виструнчені в блакить димарі дрогобицьких заводів* (І. Нижник); *Далі — сосновий лісок із виструнчених рядочками сосен* (із журн.).

ВИ́СТРУНЧЕНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість за знач. **ви́струнчений.** *Класицизм відзначається гармонійністю світосприйняття, раціоналізмом, нормативністю, виваженістю творчих задумів, виструнченістю й довершеністю форм, драматургії і т. ін.* (з наук. літ.); *Вишукані вечірні сукні виконавиць, бездоганні фраки солістів, їхня схвильованість, виструнченість створюють у глядацькому залі особливу атмосферу урочистості моменту, очікування чогось незвичайного* (із журн.).

ВИ́СТРУНЧЕНО. Присл. до **ви́струнчений** 2. *Вона делікатно, ви́струнчено присіла, старанно прикрила коліна полами халата, загадково посміхнулася* (У. Самчук); *Государ .. стрілою помчався до військ, що виструнчено стояли на плац-парадному полі вже з раннього ранку* (Валерій Шевчук).

ВИ́СТРУНЧИТИ *див.* **вистру́нчувати.**

ВИ́СТРУНЧИТИСЯ *див.* **вистру́нчуватися.**

ВИСТРУ́НЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́СТРУНЧИТИ,** чу, чиш, *док.* 1. *кого, що.* Випрямляти, вирівнювати, робити стрункішим. *Хоч рядовий, та відставний, і в цьому суть! Ніхто його не виструнчить, не крикне йому охриплим від перепою голосом — "тягни носок!"...* (Василь Шевчук); *Насправді дзеркало .. все-таки трохи брехало: воно ледьледь витягувало і тим самим виструнчувало постаті — цього разу якраз настільки, аби пані Рома лишилася цілком задоволеною своїм тілом* (Ю. Андрухович); *І підходить один, пружно виструнчив ногу, Став на груди поетові (чи це ява, чи сни?)* (І. Драч).

2. *перен., кого.* Дисциплінувати, організовувати, впливати. *Тих, хто протестував проти колективізації відмовою працювати на землі, держава швидко виструнчила новими законами* (з наук. літ.); // *що.* Організовувати, формувати словесний матеріал (художній, науковий і т. ін.). *Заголовок виструнчує новелу, добрий заголовок — половина справи* (В. Дрозд); *Збірку виструнчують філігранні дев'ять сонетів, написаних у неокласичному дусі* (з наук. літ.).

ВИСТРУ́НЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВИ́СТРУНЧИТИСЯ,** чуся, чишся, *док.* 1. Випрямлятися, ставати дуже прямо, струнко. *Лейтенант виструнчувався, скільки мав сили. Здавалося, що його хребет от-от переломиться* (С. Скляренко); *— Авраменко! — Я! — виструнчується селюк у смугастому піджаці* [піджаку] (Є. Доломан); *Якименко говорив таким змужнілим командирським голосом, що Гороха навіть не помітив, як виструнчився* (В. Поліщук); *Лукію наче кольнуло щось. Виструнчилася, заніміла. Очі з тривогою вп'ялися в гостя* (О. Донченко); // Ставати струнким. [П а н С т а с ь:] *Ви гляньте, як наш дядя зразу розгулявся! Одмолодів, виструнчився, прямо не впізнаєш. Що то — волю почув!* (С. Васильченко).

2. *перен.* Розміщуватися рівно, прямо, спрямовуючись угору (перев. про рослини). *Вона йшла, як завжди, алеєю молодих осокорів, що виструнчилися вздовж тихого завулка* (С. Журахович); *Хліба, змиті дощем, яскраво зеленіли. Понад самим кюветом виструнчились гінкі стебла, однакові, незліченні, як солдати* (О. Гончар); *Уздовж залізничного полотна виструнчився предковічний ліс* (Р. Андріяшик).

ВИ́СТУДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́студити.** *Вона схоплювалась з ліжка в темній, вистудженій за ніч хаті* (М. Коцюбинський); *Захар їхав на голі, вистуджені вітрами простори* (Іван Ле); *На вистудженій плиті п'ять гарбузяних бубок пахли злиденством* (Є. Пашковський).

ВИСТУ́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **висту́джувати** і **висту́джуватися.** *Вистуджування квартири.*

ВИСТУ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́СТУДИТИ,** джу, диш, *док., що.* 1. Охолоджувати що-небудь, позбавляти тепла. *Вечірні краплини дрібно цюкали Андрієве лице, вистуджували голову* (Є. Пашковський); *Коли з топленої хати йде, то вже й дверей не зачиняє, бо, бач, тепло, а того не розсудить, що вистудити хату не довго і в ній холодно буде* (Г. Квітка-Основ'яненко); // Дуючи на гарячу страву, охолоджувати її. *Вона підносила до рота ложку, довго вистуджувала й спостерігала, як Данило втішався гарячим борщем* (С. Чорнобривець).

2. *перен.* Зменшувати, послаблювати силу вияву чиїх-небудь почуттів, поривань; тамувати. *Те саме убожество, позбавляючи людей всяких утіх.., руйнуючи красу їх тіла, веселість їх вдачі, силу їх здоров'я, — швидко вистуджує і любов між ними* (І. Франко); *Берегине ви наша: ні горе, ні втрата близьких, ні воєнні вітри не вистудили у вашому люблячому материнському серці доброту й ніжність* (з газ.).

ВИСТУ́ДЖУВАТИСЯ, уується, *недок.,* **ВИ́СТУДИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Охолоджуватися, втрачати тепло. *Вистуджується день, холоне між дверей блукаюча вода* (С. Жадан); *Все світло на кораблі погасло, печі вистудилися, і пасажири сиділи в холоді й темноті* (з газ.).

2. *перен.* Зменшуватися, втрачаючи колишню силу, запал. *— Не переживай: і в найщасливіших шлюбах почуття подружжя періодично вистуджуються* (із журн.); *Коли вляглися почуття, вистудилися надмірні емоції, хлопець прийшов до тями* (із журн.).

3. *тільки недок.* Пас. до **висту́джувати.** *Все, крім холодної води, вариться (як маринад, щоб розчинилися компоненти) і вистуджується* (із журн.).

ВИ́СТУДИТИ *див.* **висту́джувати.**

ВИ́СТУДИТИСЯ *див.* **висту́джуватися.**

ВИ́СТУДІЮВАНИЙ, а, е, *книжн.* Дієпр. пас. до **ви́студіювати.** *Праця Граб'янки була на Україні дуже популярна, багато списувалась і перероблялась, і сей рукописний матеріал досі не вистудіюваний* (М. Грушевський).

ВИ́СТУДІЮВАННЯ, я, *с., книжн.* Дія за знач. **ви́студіювати.** *Підґрунтям до вистудіювання як похоронної, так*

і весільної обрядовості послужили зібрані на Гуцульщині, Бойківщині й Буковині етнографічні матеріали, видрукувані здебільшого в "Етнографічному збірнику" (з наук. літ.); *Творча спадщина Івана Кочерги ввібрала досвід західноєвропейської класики, спадкоємно продовжила велику традицію української драматургії XIX — початку XX ст. щодо поетичного вистудіювання уроків минулого у зв'язках із сучасністю* (з навч. літ.).

ВИ́СТУДІЮВАТИ, юю, юєш, *док., що, книжн.* Студіюючи, вивчити що-небудь, опанувати щось. *Людина без вищих студій, без консерваторії та драматичної школи кожну роль, яку їй дали, вистудіювала, зрозуміла* (Б. Лепкий); *Все це* [бібліотеку] *він не тільки зібрав, але й перечитав, вистудіював, обміркував* (В. Підмогильний); *Завжди зупинявся* [Максим] *перед цією фрескою й довго простоював, задерши голову. Він її вистудіював до найменших подробиць* (І. Багряний).

ВИ́СТУКАТИ *див.* **вистýкувати.**

ВИСТУ́КУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вистýкувати** і звуки, утворювані цією дією. *Продовжувався .. танець без музики, під глухі удари, під вистукування каблуків* (Ю. Винничук); *Почуття ритму в учнів перевіряється вистукуванням нескладних ритмічних малюнків* (з навч. літ.); *Через наушники* [навушники] *він вслухався до вистукування ключа* (Д. Бедзик); *Вистукування (перкусія) застосовується для дослідження багатьох органів і систем, але найбільше значення воно має при обстеженні органів дихання* (з навч. літ.).

ВИСТУ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́СТУКАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. *тільки недок.* Стукати раз у раз протягом якого-небудь часу. *Діти починають стрибать, танцювать, бігати по лавках: одно співає, друге сміється, те в заслонку вистукує* (С. Васильченко); *Десь вдалині вистукував дятел* (М. Трублаїні); *По рейках колеса вистукують дзвінко* (І. Муратов); *На кухні голосно вистукували "ходики"* (С. Чорнобривець).

2. *що.* Відтворювати ритм пісні, мелодії і т. ін. за допомогою стуку. *Якась пташка сіла на стріху й вистукувала: "цвірінь-цвірінь"* (М. Хвильовий); *Хтось мугикав пісню, і Кузьма мимоволі вистукував такт пісні ногою* (В. Петльований); *Він вистукав* [щітками] *і висвистів з надзвичайною вправністю ще один мотив, потім раптом почав швидко чистити мені черевики* (Л. Смілянський); // Передавати, повідомляти що-небудь, користуючись умовним стуканням. *Водолаз вистукав азбукою Морзе запитання* (М. Трублаїні).

3. *що і без прям. дод.* Виконувати роботу, ударяючи по клавішах друкарської машинки, ключем телеграфного апарата і т. ін. *Весь час, поки ад'ютант вистукував на машинці, жадібно затягувався* [ротмістр] *цигаркою* (А. Головко); *Телеграфіст зрозумів, що тут щось особливе й таємниче, і вистукав цю довжелезну телеграму* (О. Іваненко).

4. *що.* Стукати по чому-небудь для виявлення чогось (порожнини, схованки і т. ін.). *Ці чотири мужі ходили з кімнати до кімнати і вистукували облуплені стіни* (О. Донченко); *Голосно вистукують суху деревину одуди...* (М. Олійник); // *кого, що, вет., мед.* Досліджувати стан внутрішніх органів за звуками, утворюваними легким постукуванням молоточка чи пальців по тілу. *Аналіз крові й просвічування зробили ще вчора. І коли його почали вистукувати й обмацувати, Артур Натьє зрозумів, що сьогодні кінця ще не буде* (О. Донченко).

5. *що.* Стукаючи об що-небудь, видаляти щось зсередини. *З розмаху вистукав* [Наливайко] *об дуба недогарки з люльки, недбало сховав її в кишеню* (Іван Ле).

Вибива́ти (вистýкувати) чечíтку *див.* **вибива́ти.**

ВИ́СТУП, у, *ч.* 1. Частина чого-небудь, що видається, виступає наперед. *Виступи гір закривали дорогу* (М. Коцюбинський); *Матроси засіли під кам'яним виступом високої скелі* (В. Кучер); *Лютує парубок, і кінчики пальців до крові втискаються в розтріскані шпарини верби, зривають виступи холодної омертвілої кори* (М. Стельмах); *Капітан і лейтенант сиділи в кутку окопу на піщаному виступі і про щось розмовляли* (Ю. Бедзик).

2. Залишення попереднього місцеперебування, стоянки, вирушання в похід, бій і т. ін. [П о л о в е ц ь:] *Наказ загонові: приготуватися до виступу!* (Ю. Мокрієв); *Отримавши доручення трембітати на виступ, святий Юрій відкриває сезон випасу худоби* (О. Воропай).

3. Публічне виголошення доповіді, промови, заяви, інформації і т. ін. *Велике зворушення серед присутніх викликав виступ Костя* (О. Донченко); *Після доповіді почались виступи делегатів* (Ірина Вільде); *Виступ, який складається тільки із самих логічних міркувань, погано сприймається, важко запам'ятовується* (з навч. літ.); // Виконання перед глядачами літературного, музичного, драматичного або іншого твору, гімнастичних вправ і т. ін. — *Сьогодні ж перший виступ знаменитого тенора, що то про його* [нього] *було стільки мови* (Леся Українка); *Після ділової частини вечора продовжувались виступи художньої самодіяльності* (О. Гуреїв); // Публікація свого твору, статті чи окремого твердження, думки з певного питання. *Побачив* [Каргат], *що виступами в пресі нічого нашим консерваторам не доведеш, і вирішив доводити свою правду ділом* (Ю. Шовкопляс).

4. Дія, спрямована проти кого-, чого-небудь. *Як приходив хтось із людей і оповідав про нові виступи молодого отамана* [опришків], *умисне кликав Юріштан жінку до хати, аби й вона чула* (Г. Хоткевич); // Вияв незадоволення, протесту у формі активної дії (через повстання, страйк, демонстрацію). *За задумом Яворського, виступ робітників Турківських заводів мусив стати поштовхом до демонстрацій робітників у Самборі* (С. Чорнобривець); *Повстання 1591–1596 рр. були першим широким спільним виступом селянства, козацтва й міських низів України проти феодального гніту* (з наук. літ.).

ВИСТУПА́ЛЬНИК, а, *ч.* Той, хто виступає (у 5 знач.). *На засіданні ради виступальнику забороняється вживати образливі висловлювання та непристойні слова, закликати до незаконних і насильницьких дій* (з навч. літ.).

ВИСТУПА́ННЯ, я, *с.* 1. Стан за знач. **виступа́ти** 4. *Надлишкове виступання вушних раковин (часто неоднакове з обох сторін) є помітним косметичним дефектом* (з наук.-попул. літ.); *Якщо батьки помітили в дитини виступання нижніх зубів уперед, треба терміново звернутися до ортодонтів* (з наук.-попул. літ.); *Перед купівлею автомобіля зверніть увагу також на виступання навісних деталей (дверей, капота, кришки багажника) щодо суміжних поверхонь* (з газ.).

2. Дія за знач. **виступа́ти** 6. *Виступання крапель води на поверхні будівельного елемента характерне для конденсату* (з наук. літ.).

ВИСТУПА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВИ́СТУПИТИ,** плю, пиш; *мн.* ви́ступлять; *док.* 1. Виходити наперед, відокремившись від кого-, чого-небудь. — *Корнію, Корнію! А де ти? — Ось де, тутечка, ніде не згубився, — озивається поволі Корній, виступаючи з гурту товаришів* (Леся Українка); — *Так от се вони?.. — виступив наперед дід* (В. Винниченко); *Стояли мовчазні навколо, Лиш вітер розвівав чуби. І виступив кобзар з юрби* (Д. Павличко); // *тільки док.* Вийти звідки-небудь, із-за чогось. *Весною затопляє так, хоч човном їдь, як із сінець* [сінців] *виступиш* (Ганна Барвінок); *З темряви виступив Денис, пильно придивляючись до прибулих* (Григорій Тютюнник); *Із-за товстого дуба нам назустріч виступив невисокий, круглий, як качан, хлопчина* (Ю. Збанацький).

2. Ставати видним, з'являтися, показуватися. *Погасне світло; та палають очі, Аж поки досвітки в вікно тихенько Заглянуть сивими очима, і всі речі Почнуть із темряви помалу виступати* (Леся Українка); *Корма так високо піднялася вгору, що стерно на три чверті виступало з води* (М. Трублаїні); *Смуга берега .. все ясніше виступала з туману, який хутко розвіювався* (О. Донченко); *Перед очима — тільки зорі... Вони виступали на чорному небі, немов буйна роса* (І. Багряний); // *перен.* Виявлятися, проявлятися (про почуття, переживання і т. ін.). *На обличчі в нього виступило здивування.*

3. *тільки недок.* Іти поважно, не поспішаючи. *Прищенко гордо виступає і, граючи очима, допитується: — А що — узяв?* (Панас Мирний); *Виступала вона тихо, як пава, але твердо і ніби гордо* (Д. Мордовець); *Векла враз пішла в танець, плавно виступала, вигиналася, смуглява та вродлива* (К. Гордієнко).

4. *тільки недок.* Видаватися наперед; випинатися. *Коло .. стіни притулилася груба, виступаючи в хатину широкою лежанкою* (Панас Мирний); *З боків гори місцями виступало сіре каміння* (І. Нечуй-Левицький); *На вугластому обличчі з твердим підборіддям виступав прямий ніс* (П. Панч).

5. Говорити перед публікою, виголошувати доповідь, промову, робити заяву, інформацію і т. ін. (на зборах, конференції, мітингу і т. ін.). *Він нині виступав на зборах* (М. Рильський); *Дозвольте висловити подяку за надану можливість виступити перед такою високою аудиторією* (з публіц. літ.); // Виконувати перед глядачами літературний, музичний, драматичний або інший твір, гімнастичні вправи і т. ін. *У нас виступатимуть гуртки: музичний, драматичний, літературний, фізкультурний...* (О. Іваненко); *Хтось із дівчат подав записку, щоб виступив ще один наш співак* (В. Кучер); // Публікувати свій твір, статтю і т. ін. *Ю. Яновський успішно виступав і в жанрі реалістичної драми, і в жанрі комедії* (з навч. літ.); *В літературі вперше виступив 1890 року, у Львові, в часописі для дітей "Дзвінок"* (М. Коцюбинський); // У друкованій праці публічно висловлювати свої думки, погляди. *Від 1912 р. М. Зеров друкується в українському педагогічному журналі для сім'ї і школи "Світло", а з наступного року досить регулярно виступає з рецензіями в газеті "Рада"* (з навч. літ.).

6. З'являтися на поверхні чого-небудь, проступати зсередини; показуватися. *Христя то почервоніє, то побіліє, аж сльози їй на очі виступають* (Панас Мирний); *Знала дівчинка в лісі дуб, з якого виступав сік* (О. Донченко); *Стала поправлятись Оленка .. Щодня вона міцніла, іноді на білому, як полотно, лиці виступить рум'янець* (К. Гордієнко).

7. Виходити за свої межі (про річку, воду); розливатися. *Ріка хвилювала. Вона була зворушена і, здавалось, хотіла виступати з свого русла* (О. Кобилянська).

8. Залишати попереднє місцеперебування, стоянку, вирушати в бій, похід і т. ін. *Із города, із Глухова Полки виступали* (Т. Шевченко); *Левченко позавчора виступив кудись із своїм загоном* (І. Микитенко).

9. Активно діяти, боротися чи воювати за кого-, що-небудь, проти кого-, чого-небудь. *Волиняни, які були прославленими воїнами, часто виступали проти турків, татар та вкривали славою українську зброю* (Ю. Мельничук); [Н е о ф і т - р а б:] *А я піду за волю проти рабства, я виступлю за правду проти вас!* (Леся Українка); // Діяти, виявляючи себе в якій-небудь діяльності, у ролі кого-небудь. *Виступивши як неоромантик, М. Хвильовий наповнив свої новели революційною стихією, героїко-романтичним пафосом* (з наук. літ.).

10. Уживатися, використовуватися (про слова, речення, образи і т. ін.). *У Т. Шевченка добро виступає в образах матері й дитини, Христа і Його апостолів* (В. Русанівський); *Елементами ритмотворення виступає не так сюжет, як синтаксис і стилістика пісні* (з наук. літ.); *У реченні прислівник найчастіше виступає обставиною* (з навч. літ.).

(1) Виступа́ти / ви́ступити в пре́сі — друкувати що-небудь, у чому висловлювати свої думки, погляди. *Цю статтю вже можна було написати давно, але його до останнього часу невідступно мучила думка, чи має він право виступити в пресі* (М. Стельмах); **Вихо́дити (виступа́ти) / ви́йти (ви́ступити) з берегі́в** *див.* **вихо́дити; Гра́ти (виступа́ти) на сце́ні** *див.* **гра́ти; Іти́ (руша́ти, виступа́ти** *і т. ін.)* **в похі́д (похо́дом)** *див.* **іти́.**

◇ **Аж пі́на з ро́та (на губа́х) ска́че (лети́ть, виступа́є** *і т. ін.)* *див.* **пі́на; (2) Виступа́ти (вихо́дити, сплива́ти) / ви́ступити (ви́йти, спливти́) наве́рх** *(рідко* **напове́рх)** — ставати відомим для інших, переставати бути прихованим або виявлятися. *На ловах виходить наверх первісний інстинкт — убивати* (Б. Лепкий); *Воно* [кохання] *спливало наверх і кидало йому докори* (М. Томчаній); *Докори й сварки підіймали стару ворожнечу, наповерх сплили забуті кривди й гріхи* (М. Коцюбинський); *Читання Т. Шевченком власних віршів перейняло всіх слухачів. Українська задума, рахманність і поетична цівка, що була у Шевченка, виступили тоді наверх* (з мемуарної літ.); **Ходи́ти (стоя́ти, виступа́ти) ко́зирем (короле́м, ту́зом)** *див.* **ходи́ти.**

ВИСТУПА́ЮЧИЙ, чого, *ч., розм.* Те саме, що **виступа́льник.** *Не встигли стягнути цього виступаючого з трибуни, як вийшов другий* (М. Циба).

ВИ́СТУПЕНЬ, пня, *ч.* Те саме, що **ви́ступ** 1. *Ряди темнозеленої сосни виступали на синьому небі, як темна широка стіна з одним нижчим виступнем* (І. Нечуй-Левицький); *Полонянка вискочила за зубчастий виступень стіни* (В. Чемерис).

ВИ́СТУПЕЦЬ[1], пця, *ч.* 1. Малий, неширокий крок. *Ось чимала купа панянок проходе* [проходить], — *перепеличка не зрівняється з їх дрібненькими виступцями!* (Панас Мирний); // Назва танцювального руху дрібушок. *Танець з елементами виступця.*

2. Груповий танок, який виконують, рухаючись по колу, підскакуючи й виставляючи руки всередину, то звужуючи, то розширюючи коло. *Вона вміла краще за всіх грати на цимбалах .. і ловко танцювала виступця* (М. Лукаш, пер. з тв. Д. Боккаччо).

ВИ́СТУПЕЦЬ² *див.* **ви́ступці.**

ВИ́СТУПЕЦЬ³, пця, *ч.* Невеликий виступ (у 1 знач.). *Оздобами і виступцями, карнизами і щедрою ритмікою віконного рисунка окреслювалася* [церква] *в ранковій просвітленості* (В. Барка).

ВИ́СТУПИТИ *див.* **виступа́ти.**

ВИСТУПНИ́Й, á, é. Який виступає (у 4 знач.), видається наперед. *Щоб виступні або навислі балки не виділялись на фоні стелі, їх фарбують таким самим кольором, що і стелю* (з наук. літ.); *Усі виступні архітектурні деталі добре видно на кольоровому тлі фасаду* (з навч. літ.).

ВИСТУПНИ́К, á, *ч., рідко.* Те саме, що **виступа́льник.** *Досвідчений виступник не лише доступно та зрозуміло доносить свою інформацію до слухачів, а й добре відповідає на поставлені запитання* (із журн.).

ВИ́СТУПЦЕМ, *присл.* Дрібно ступаючи. *Виступцем тихо йду* (Сл. Гр.); *Пішов він знову виступцем по хаті* (Панас Мирний); *Королева .. стала в коло разом з іншими панянками та двома кавалерами і повела виступцем таночок* (М. Лукаш, пер. з тв. Д. Боккаччо).

ВИ́СТУПЦІ, ів, *мн. (одн.* **ви́ступець,** пця, *ч.), розм.* Хатні туфлі. *А одежа яка: .. шовкова плахта, виступці золотом вигаптувані* (О. Стороженко); *Я підвелась і наділа виступці* (М. Хвильовий); *По підлозі зашаркав хтось виступцями* (П. Панч).

◊ **(1) На ви́ступці,** *ірон.* — геть. [С е к л и т а:] *Вчили вас, та мало: прийдеться ще доучувати!* [Я в д о к і я П и л и п і в н а:] *Не вашого, сестро, розуму діло!* [П р о н я *(до матері):*] *Та попросіть її на виступці!* (М. Старицький); — *Ну, а тепер — з хати на виступці! — весело загомоніла вона, — незабаром батько з матір'ю буде* (Панас Мирний).

ВИ́СТЬОБАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́стьобати.** *Пояс вистьобаний оздоблювальним малюнком у вигляді ромбів* (із журн.).

ВИ́СТЬОБАТИ *див.* **вистьо́бувати.**

ВИСТЬО́БУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вистьо́бувати** 1. *Зигзагоподібний стібок застосовується також для пришивання мережив, тасьми, оброблення комірів, при вистьобуванні бортової прокладки і т. ін.* (з наук. літ.); *Вистьобування ковдри.*

ВИСТЬО́БУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́СТЬОБАТИ,** аю, аєш, *док., що і без прям. дод.* 1. Прошивати що-небудь стібками. *У школі на уроках трудового навчання можна навчитися пришивати ґудзики, вистьобувати, вишивати хрестиком тощо* (із журн.).

2. *тільки док., розм.* Вибити, висікти кого-небудь батогом, різкою; б'ючи, позбавити чогось. *Добрий господар зуміє вистьобати норови з коня: не басуватиме у повозці* (Л. Яновська).

ВИСТЬО́БУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.* 1. *фам.* Поводитися нечемно, зарозуміло. *Дівчина не витримує: — Перестань вистьобуватися, спробуй бути собою!* (із журн.); *Найбільше дозволяють вистьобуватися вболівальникам (особливо щодо піротехніки) у тих країнах, де футбольні керманичі почуваються непевно, намагаються всілякими способами "купити" їхню любов* (з газ.).

2. Пас. до **вистьо́бувати** 1. *Короткі штани в іспанців вистьобувалися з підкладанням вати для того, щоб вони мали кулеподібну форму* (з наук.-попул. літ.).

ВИСУВА́НЕЦЬ, нця, *ч.* 1. *іст.* Той, кого висунуто, рекомендовано на відповідальну, керівну роботу, вищу посаду (у радянський час). — *Ви, щасливці, захопили столицю, а ми можемо попасти туди тільки як висуванці* (М. Хвильовий).

2. *розм.* Узагалі про того, кого висунули на відповідальну, керівну роботу, вищу посаду. *На цьому посту Антонович несподівано застав свого висуванця* (О. Гончар); *За .. столом сидів .. головний інженер Юрій Гнатович. Висуванець Чижова* (В. Яворівський).

ВИСУВА́НКА, и, *ж.* Жін. до **висува́нець.** *Маячка останні місяці працювала як висуванка в галузі культроботи по жіночих бараках* (Г. Коцюба).

ВИСУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **висува́ти.** *Під час експлуатації меблів не слід докладати надмірних зусиль для відчинення дверцят, висування шухляд та інших рухомих частин* (з Інтернету); *Коли з моїм висуванням справа піде так і далі, то швидко долечу й до обласного масштабу* (Ю. Збанацький); *Висування Фрейдом психоаналітичних ідей супроводжувалося переосмисленням поширених у кінці XIX століття методів лікування істеричних хворих* (з навч. літ.).

ВИСУВА́НСТВО, а, *с., іст.* Висування передових працівників (робітників, колгоспників, службовців) на відповідальну, керівну роботу, вищу посаду. *Висуванство становило нову форму підготовки кадрів соціалістичної інтелігенції* (з наук. літ.).

ВИСУВА́НСЬКИЙ, а, е, *іст.* Стос. до висуванства, висування; який складається з висуванців. *Висуванський актив.*

ВИСУВА́ТИ, áю, áєш, **ВИСО́ВУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ВИ́СУНУТИ,** ну, неш, *док.* 1. *що.* Сунучи, соваючи, переміщати що-небудь наперед, на видне місце. *Панас Голуб висував на середину хати стола* (В. Кучер); // Витягати, виставляти що-небудь назовні. *Він розкидав усі речі, шпурляв чемодани, висував шухляди* (Ю. Смолич); *Мати висунула з печі макітру вареників* (І. Нечуй-Левицький); // Робити рух уперед якою-небудь частиною тіла, виставляти її звідкись або з-за чогось. *Під шкурами на помості ще щось заворушилось, і звідти висунула спочатку голову, а потім вилізла дівчина* (С. Скляренко); *Висунувши малинового язика, він* [собака] *часто дихав* (А. Шиян); // *кого, що.* Розміщати попереду кого-, чого-небудь або в певному місці (про військо, полк, загін і т. ін.). *Ігоревий полк висунув свої запасні частини на лівий бік* (Б. Лепкий).

2. *кого, перен.* Пропонувати чию-небудь кандидатуру для виконання якогось завдання, на вищу посаду, важливішу роботу. *Почали висувати кандидатів у президію* (А. Іщук); — *Пропоную: на голову сільради висунути Матвія* (І. Микитенко); *Ляпшея висунули на посаду помічника завідуючого шахтою* (О. Гуреїв).

3. *що, перен.* Ставити на передній план. *Боротьба йде уперта, завзята, кожен день висуває якісь нові чинники на історичну арену* (М. Коцюбинський); *Формування терміносистем висуває перед лінгвістами різні проблеми* (з наук. літ.); // Пропонувати що-небудь, подавати якусь думку. *Міркування мої були досить конкретні. Я висував той варіант, доводячи нераціональність і дорожнечу цього* (Іван Ле);

Найодчайдушніший проект висував наймовчазніший з них — пілот (І. Багряний).

(1) Висува́ти / ви́сунути вимо́гу — ставити перед ким-, чим-небудь певні вимоги. *Якщо раніше вимагали від артиста урочистих жестів та інтонацій, то життя висуває нові вимоги артистичності* (І. Пільгук); *Кожна епоха висувала свої закони, свої вимоги й до людей, і до міст* (І. Білик); *У своїх працях М. Левицький висунув вимогу дотримання фонетичної милозвучності української мови, яка досягалася чергуваннями* (з наук. літ.); **(2) Висува́ти / ви́сунути ло́зунг** — виступати з певним закликом. *Чи варто взагалі висувати лозунги, які неможливо реалізувати?* (з публіц. літ.); *І. Ньютон та інші дослідники природи — представники емпіризму — висунули лозунг: "Фізико, бійся метафізики!"* (з наук.-попул. літ.).

◊ **(3) Ви́сунути ши́ю з ярма́** *чийого* — звільнитися з-під залежності від кого-небудь, з якоїсь неволі. *Коли Остап .. здіймав річ про те, що пора вже висунути шию з панського ярма, люди спочували* [співчували] *йому, але далі спочуття* [співчуття] *діло не йшло* (М. Коцюбинський); **Ви́ткнути (ви́сунути, ви́стромити** *і т. ін.)* **/ витика́ти (висо́вувати, вистро́млювати** *і т. ін.)* **но́са** *див.* **витика́ти**[1].

ВИСУВА́ТИСЯ, áюся, áєшся, **ВИСО́ВУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок.*, **ВИ́СУНУТИСЯ,** нуся, нешся, *док.* 1. Частково або повністю виставлятися звідки-небудь; показуватися. *З-за колодок у бур'яні висовуються цікаві хлоп'ячі головки й пильними очима стежать за високою тінню* (С. Васильченко); *Явдоха зупиняється. З-за стовбура крайньої модрини висувається дуло рушниці* (О. Донченко); *Сінешні двері відчинилися і — висунулася кочерга* (Панас Мирний); *Подушка висунулася з-під голови й упала на землю* (Н. Кобринська); // Рухаючись, виходити, переміщатися вперед, на відкрите місце або назовні. *Він висунувся з-поза стола і сів коло баби Семенихи* (В. Стефаник); *Висунулась із далекого ліска лава піхоти* (Ю. Яновський); *Бронко висунувся на середину цеху* (Ірина Вільде); // Видаватися наперед. *Місто висувалось у море зеленим рогом, на якому розташувався парк* (П. Панч); *Лаврінова половина* [городу] *виходила довша на цілий пояс, ще й висунулась ріжком на вулицю в бузину* (І. Нечуй-Левицький).

2. *перен.* Виділятися серед інших, ставати визначним, відомим. *Дівчина, очевидно, мала якусь оригінальну ідею .. Вона цим одразу висувалася з свого оточення, й Бойко несамохіть став їй симпатизувати* (Г. Шкурупій); *За ці роки він швидко висунувся як учений в перші ряди фізиків* (В. Домонтович); *Франко як поет, романіст, перекладач і вчений висунувся на перше місце серед своїх сучасників* (із журн.); // Переходити на відповідальну, керівну роботу, обіймати вищу посаду. *Лобода відає культурою всього заводського району. Якраз на соборі висунувсь* (О. Гончар); *Я знаю, заздрять мені люди: "От висунувсь Кузьма Слимак!"* (Д. Білоус).

3. *тільки недок.* Пас. до **висува́ти.** *Ящики в столах, буфетах, комодах легко висуватимуться, якщо пази натерти сухим милом або свічкою* (з наук.-попул. літ.); *Всяка письменна людина поважалася запоріжцями, висувалася в колі* [козаків] (Іван Ле); *Прикриваючись революційними гаслами, висувались імперіалістичні відозви молодої войовничої буржуазії* (Г. Шкурупій).

ВИСУВНИ́Й, á, é. Який можна висувати, який може висуватися з чого-небудь назовні. *Машиніст сховався в кабіні, щільно закриваючись там, а ми полізли наверх і розмістилися на висувних драбинках* (М. Трублаїні); *На кормі мінівітрильника є висувний трап для купання* (із журн.).

ВИСУ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́СУДИТИ,** джу, диш, *док.*, *що*, *розм.* 1. Домагатися через суд чого-небудь. — *Тепер він хоче цей недобудований будинок у мене висуджувати, мене завтра викликають до суду* (з Інтернету); *Як судився за півня з сусідою, то три роки, аж поки не висудив...* (М. Куліш); — *Це ж і раніше ви своє право висудили!* — *Тоді висудили, а тепер вже й не знаю, як буде. Витягнули, видряпали мирові посередники всілякі закони — і всі проти мужика* (М. Стельмах).

2. Виносити вирок. *З яких законів волосні судді висудили той рішенець, того ні Семен, ні Мартоха, ні самі судді не знали* (Леся Українка).

ВИСУ́ДЖУВАТИСЯ, ується, *недок.*, *розм.* Пас. до **вису́джувати** 1. *Право навчатися рідною мовою висуджувалося студентом два роки* (з газ.).

ВИ́СУДИТИ *див.* **вису́джувати.**

ВИ́СУКАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́сукати.** *Висукані прядильницею нитки;* * Образно. *Радість серце має писати тільки щиро про той люд, який собі подібного спасає від цупко смертю висуканих пут* (Т. Осьмачка).

ВИ́СУКАТИ *див.* **вису́кувати.**

ВИСУ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́СУКАТИ,** ви́сукаю, ви́сукаєш *і* ви́сучу, ви́сучиш; *наказ. сп.* ви́сукай *і* ви́сучи; *док.*, *що.* Сукаючи, робити з прядива нитки, мотузки і т. ін. *Пріська сидить на днищі, висукує та виводить нитку за ниткою* (Панас Мирний); * Образно. *Він і далі сукав свою ниточку й висукав трикімнатну ізольовану квартиру в колишньому професорському будинку, й дачку над Десною, і сіренькі "Жигулі"* (Ю. Мушкетик).

ВИСУ́КУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **вису́кувати.** *У давнину з конопель та льону вручну висукувалися нитки, з яких пізніше ткалося полотно* (із журн.).

ВИ́СУНЕНИЙ, ВИ́СУНУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́сунути.** *Явдоха .. чула їхнє* [вовків] *важке дихання, бачила їхні висунуті червоні язики* (О. Донченко); *Сам же Наполеон розумів, що в Смоленську була лише заслона, висунена російською армією, але не вся армія* (П. Кочура); *Він ішов з повагою, але й не без пихи, властивої молодій людині, несподівано висунутій на начальника* (Іван Ле); *Твердження це висунене було як висновок гіпотетичний* (В. Домонтович).

ВИ́СУНЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́сунути** 2, 3 і **ви́сунутися** 2. *Право висунення кандидатів на посаду Президента України належить безпосередньо виборцям* (з навч. літ.); *Висунення якоїсь одної нації як найвидатнішої в світі — це расизм і як такий заслуговує тільки засудження й затаврування* (з газ.); *Процес розроблення нового товару починається з висунення ідей* (з наук. літ.).

ВИ́СУНУТИ *див.* **висува́ти.**

ВИ́СУНУТИЙ *див.* **ви́сунений.**

ВИ́СУНУТИСЯ *див.* **висува́тися.**

ВИ́СУРМИТИ, млю, миш, *док.*, *що.* Зіграти (на розі, трубі і т. ін.). *Висурмити сигнал тривоги.*

ВИ́СУШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́сушити.** *Не ворухнеться гаряче, висушене спекою повітря* (В. Козаченко); *На горищі він знайшов давно висушений бучок* [ціпок] (С. Чор-

нобривець); *В напівтемному коридорі, мов тіні, сновигають висушені ранами і хворобами люди* (М. Стельмах); *Ірена зараз нічого не бачила, окрім висушеного старістю Себастьянового обличчя* (М. Руденко); // *у знач. прикм., перен.* Дуже худий. *"Вона така стара, слаба, виморена, висушена!" — думала Галя* (Панас Мирний); *Посмішка зійшла з його жовтого висушеного обличчя* (Ю. Бедзик); // **ви́сушено,** *безос. пред. Під впливом господарської діяльності людини природний рослинний покрив значно змінився: розорано степи, на значних площах викорчувано та замінено сільськогосподарськими угіддями ліси, висушено багато боліт* (з наук. літ.); *При доборі кмину особлива увага приділяється тому, чи правильно висушено насіння, чи зберігся його колір і аромат* (з навч. літ.).

ВИ́СУШЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́сушити** 1 і **ви́сушитися.** *Білоруські геологи продовжили розпочаті П. А. Тутковським роботи з болото- і ґрунтознавства, підсумком яких стало розроблення схем висушення районів Полісся* (з навч. літ.); *Однією з причин крихкості й ламкості нігтів може бути їх висушення під дією мийних засобів та частого контакту з водою* (із журн.).

ВИ́СУШИТИ *див.* **вису́шувати.**

ВИ́СУШИТИСЯ *див.* **вису́шуватися.**

ВИСУ́ШУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вису́шувати** 1. *Конструкція та режимні параметри сушильних установок залежать від типу висушуваного ними матеріалу та відзначаються великою різноманітністю* (з наук. літ.); *Методи сушіння шпону також класифікують за способом передачі тепла до висушуваного матеріалу* (з наук.-попул. літ.).

ВИСУ́ШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вису́шувати** 1 і **вису́шуватися.** *Агроном бомбив людей своїми ідеями .. про висушування боліт, .. про гігантські водоймища, про повернення рік з півночі на південь або з півдня на північ* (О. Бердник); *Основна цінність кураги в тому, що при висушуванні зберігається більшість вітамінів і мікроелементів* (із журн.).

ВИСУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́СУШИТИ,** шу, шиш, *док.* 1. *що.* Робити що-небудь сухим; позбавляти вологи. *Сонце вже пригрівало, висушуючи рештки роси на придорожніх квітах і бур'янах* (В. Гжицький); *Не висушать тебе* [джерело] *пекучі літа дні* (М. Зеров); *Вранці, коли зійшло сонце, юнак, висушивши одяг, міцно заснув* (О. Донченко); *Висушив вітер степові шляхи* (Н. Рибак); * Образно. *Жар знищив силу тіла I соки мислі висушив* (І. Франко).

2. *кого, що, перен.* Робити худим; виснажувати. *Глибокі зморшки порізали високе чоло, покарбували колись повне рум'яне обличчя, спершу висушивши та вив'яливши його* (Панас Мирний); // Позбавляти життєвих сил; знесилювати. *Старість, що не кажи, висушує не тільки тіло, а й мозок* (М. Стельмах); *Твердохліб уже три місяці не виходить з хати .. Висушила клята хвороба* (А. Хижняк); // Змучувати, доводити до повного виснаження. [Р о м ц я:] *Бач, як спалила, як висушила його туга* (С. Васильченко).

3. *що, розм.* П'ючи, спорожняти посуд; випивати до дна. *Барильця, пляшечки, носатку, Сулії, тикви, баклажки, Все висушили без остатку* (І. Котляревський); *На щастя, я не встиг сам до кінця висушити сулію вишнівки і почастував його* [пана Порадовського] *добряче* (В. Малик); *Цяпка відняв у мене флягу, .. задер голову і дудлив, поки не висушив до дна* (Р. Іваничук).

◊ (1) **Вису́шувати / ви́сушити сльо́зи (сльозу́)** *у кого, чиї, чию* — втішати, заспокоювати того, хто плаче. *Поцілунками він висушував її сльози, і вона заспокоювалась, і знову було їй так хороше з милим, як завжди* (А. Шиян); *Рідна пісня заплете розмову, у стареньких висушить сльозу* (А. Малишко); **Суши́ти / ви́сушити се́рце (се́рденько)** *див.* **суши́ти; Суши́ти / ви́сушити [собі] го́лову (мо́зок,** *діал.* **мі́зки)** *див.* **суши́ти.**

ВИСУ́ШУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВИ́СУШИТИСЯ,** шуся, шишся, *док.* 1. Ставати сухим; висихати, обсихати. *Галявина вже освітлювалась сонцем, і людина, мабуть, вирішила тут обігрітись і висушитись* (І. Цюпа); *Самосійна квітка, мабуть, цвіла торішньої осені. Мороз прибив її, поруділи, .. листочки, прим'явся, висушився, та не згубився цвіт* (Б. Харчук).

2. *тільки недок.* Пас. до **вису́шувати.** *Білий чай відрізняється від інших тим, що не проходить жодної переробки. Листки просто висушуються на спеціальних решітках і упаковуються* (з газ.).

ВИСХІДНИ́Й, а́, е́. 1. Який підіймається вгору; протилежне н и з х і д н и й 1. *Наше навчання почалося при перших же променях висхідного сонця* (Ю. Смолич); *Перед грозою йшли висхідні потоки повітря* (В. Собко); *Ген за Мукачевим ллють проливні дощі. Десь холодні низхідні потоки крають теплі коржі висхідних .. повітряних мас. Десь завихрюється циклон* (Л. Дереш).

2. *перен.* Який наростає, збільшується, розвивається в напрямку до вищого рівня; протилежне с п а д н и й. *Шістдесятництво об'єктивно поновлювало ту висхідну лінію української літератури 20-х років XX ст., що була обірвана в 30-ті* (з публіц. літ.); *Висхідна динаміка експорту товарів наблизилася до свого потенціалу* (з газ.).

△ **Висхідна́ інтона́ція** *див.* **інтона́ція; Висхідни́й на́голос** *див.* **на́голос.**

◊ **Іти́ (ру́хатися) / піти́ по висхідні́й** *див.* **іти́.**

ВИ́СХЛИЙ, а, е. Те саме, що **ви́сохлий.** *Вузьку покручену вулицю, глибоку й каменисту, як дно висхлої річки, тіснили крамниці* (М. Коцюбинський); *Маленька, сухенька, червоноока й висхла, як грушка-кисличка, вся в темному, вона* [баба] *здається їм страшною і могутньою* (В. Винниченко); *Баба Марта ніби й не чує онуків, її голова схилена, очі заплющені, висхлі пальці поволеньки перегортають гаряче просо* (М. Сиротюк).

ВИ́СХНУТИ *див.* **висиха́ти.**

ВИ́СХОДИТИСЯ, иться, *док., розм.* Зійти, піднятися (про тісто). *Жінка .. важка, низька, широка, як печериця, товста, ситенька, неначе от-от репне посередині, як та паляниця, що висходилась через міру* (І. Нечуй-Левицький); *Тісто бродило й сходило. Коли воно висходилося й починало осідати, господиня висипала в діжку решту борошна й вимішувала* (з наук.-попул. літ.).

ВИСЬ, і, *ж., поет.* Простір на великій відстані від землі. *Нитки дощу сріблясті єднають землю й вись. Земля і небо в щасті жагучо обнялись* (В. Сосюра); *А жайворон несе дзвінку тривогу В небесну вись, в багрові хвилі хмар* (М. Руденко); *Задивився в вись — і падаєш* (В. Стус).

ВИ́СЬКАТИ, аю, аєш, *кого, що, розм.* Док. до **ська́ти.** *Ой, немає дочки З чужої сторонички, Та нікому на чужині Виськать й головочки* (з народної пісні); [К а л и н а:] *При-*

йде, було, я йому [Конону] *й повечеряти дам, і голову змию, і виськаю...* (М. Кропивницький).

ВИ́СЬОРБАТИ *див.* **висьо́рбувати.**

ВИ́СЬОРБНУТИ, ну, неш, *док., що.* Однокр. до **висьо́рбувати.** *Решту* [юшки] *висьорбнули, перехиливши миски* (І. Багряний).

ВИСЬО́РБУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́СЬОРБАТИ,** аю, аєш, *док., що.* Сьорбаючи, випивати або з'їдати що-небудь без залишку. *Висьорбував* [Микола] *миску юшки, де вчора варилась картопля, та йшов з косою* (Ю. Яновський); *Мовчки висьорбали його* [розсіл], *з'їли м'ясо* (І. Франко); *Висьорбавши чуть тепленький, олією засмажений борщ, він якимсь, зрозумілим тільки Мокрині, натяком виказав, що поїв би ще чого-небудь* (А. Іщук); *Ілько встиг кухлик кислячку висьорбати та окраєць хліба зажувати* (Ю. Логвин).

ВИ́СЯКАТИ *див.* **вися́кувати.**

ВИ́СЯКАТИСЯ *див.* **вися́куватися.**

ВИСЯ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́СЯКАТИ,** аю, аєш, *док., що.* Сякаючи, очищати ніс. *Старший питає мене: — Як себе кличеш? — Я сказав йому своє ім'я й заходився висякувати ніс* (І. Білик); [М а р и н а:] *Та висякай-бо, капосна личино, носа!.. А гидкий, а замазура!..* (М. Кропивницький); *Тарновський вийняв хустку і смачно, з шумом висякав свого великого важкого носа* (Василь Шевчук).

ВИСЯ́КУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВИ́СЯКАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док.* Сякаючись, очищати ніс. *У разі запальних захворювань органів дихання (нежить, бронхіт тощо) потрібно ретельно стежити за тим, щоб весь слиз виводився назовні — постійно висякуватися та відхаркувати мокротиння* (з газ.); *Кузь зразу ж, як приїхали, глянув, висякався і сказав, що се не економія, а старий свинюшник* (В. Винниченко); *Фурман рухнув плечима, висякався і торкнув коні* (Олесь Досвітній).

ВИСЯ́ЧИЙ, а, е. Який висить, звисає. *Часом пташка чіпляється ніжками на тоненькій висячій гіллячці* (І. Нечуй-Левицький); // Зроблений так, щоб висіти; підвісний. *При світлі, що падало ясно з висячої лампи, побачила я його ліпше* (О. Кобилянська); *За селищем, під самою горою, на висячім мосту виднілись вагонетки* (О. Гончар); *По намерзлій драбині Богдан піднявся на висячий ґанок вітряка* (М. Стельмах).

ВИСЯ́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.* Яскраво сяяти, виблискувати. *Біля вівтаря стоїть .. років тридцяти п'яти горбоносий красень, на грудях якого висяюють ордени і медалі* (М. Стельмах); *Попереду висяював океан!* (О. Гончар); *Стояв срібний, начищений, аж висяювали боки, дзбанок* (Валерій Шевчук).

ВИТАВРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ТАВРУВАТИ,** ую, уєш, *док., що.* Ставити, накладати тавро, витискати або випікати певні знаки, слова чи літери. * Образно. *Що говорили далі — Василь Григорович забув, зате два слова врізались у пам'ять і витаврували дві чорних цятки: "Клопфер" і зміна...* (Б. Антоненко-Давидович).

ВИ́ТАВРУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́таврувати.** *Тяжко їй запам'ятати оці страшні п'ять знаків, витавруваних на руці* (А. Хижняк); // **ви́таврувано,** *безос. пред. Варнак — каторжник, у якого на обличчі було витаврувано букви В, О, Р* (з навч. літ.).

ВИ́ТАВРУВАТИ *див.* **витавро́вувати.**

ВИТАНЦЬО́ВУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **витанцьо́вувати** 1, 2. *Хлопця вразила не так екзотична краса дівчини, як її запальне витанцьовування під якусь божевільну музику* (із журн.).

ВИТАНЦЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ТАНЦЮВАТИ,** юю, юєш, *док., розм.* 1. *тільки недок., що і без прям. дод.* Танцювати із запалом, із натхненням або довго. *Як вітер, літає Марина, танцює-витанцьовує* (І. Нечуй-Левицький); *Яків і Зуб, схопившись за руки, безшумно витанцьовували по кімнаті якийсь дикий танок* (С. Васильченко); *— А туточки* [тутечки] *мої русалки витанцьовують* (В. Дрозд).

2. Іти, виходити, рухаючись, як у танці. *Попереду витанцьовував круторогий баранець, за ним вівці, далі йшов Ясь і грав на скрипці* (О. Іваненко); *Назустріч в шанобливому поклоні не вийшов, а витанцював бровастий гардеробщик* [гардеробник] (Ю. Збанацький).

3. *тільки док., що, заст.* Танцюючи, здобути що-небудь. *— Ах, Женю! Дивіться! Тут сто тисяч! Купа марок. Це ж ми витанцювали. Рахуйте!* (У. Самчук).

4. *тільки док., що і без прям. дод., заст.* Перемогти в танці майстерністю чи тривалістю виконання. [Р а д ь к о:] *І на співи* [Павло] *митець. Або нехай хто проти нього витанцює гайдука .. чи хоч і запорізького козака?* (М. Кропивницький).

5. *тільки недок., перен.* Швидко рухатися, раз у раз міняючи положення. *Промені прожектора витанцьовували на воді* (Д. Ткач); *Витанцьовують на потилиці* [о. Вікентія] *рештки заялożених патлів, а на рясі відстовбурчуються необтрушені соломинки* (М. Стельмах).

◊ **[Вогне́нні (те́мні)] ко́ла бі́гають (стриба́ють, витанцьо́вують** *і т. ін.)* **/ забі́гали в оча́х (пе́ред очи́ма)** *див.* **ко́ло**[1].

ВИТАНЦЬО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВИ́ТАНЦЮВАТИСЯ,** ююся, юєшся, *док., розм.* 1. Багато танцюючи, витрачати всі сили. *Одарка береться в боки, починає танцювати. Катря дивиться на неї, сміється. Одарка спиняється.* [К а т р я:] *Ну, вже витанцювалась?* (С. Васильченко).

2. *перен.* Успішно завершуватися, удаватися. *Оридорога нагадав, що Ракитна обіцяла викроїти для Михайла та Флорини якусь кімнатку. Чи витанцьовується що-небудь?* (С. Чорнобривець); *Перечитав я Ваші байки .. Видно, вони у Вас, як казав колись Гоголь, не витанцювались* (Панас Мирний); // *безос. Художник скаржиться дяді Кості, що в нього щось не витанцьовується з новою картиною* (В. Козаченко); *Головне тут .. як він уміє справи вершити! Куди кивне — туди й пішло, де тупне — вже й витанцювалося!* (Я. Гримайло).

ВИ́ТАНЦЮВАТИ *див.* **витанцьо́вувати.**

ВИ́ТАНЦЮВАТИСЯ *див.* **витанцьо́вуватися.**

ВИ́ТАРУВАНИЙ, а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **ви́тарувати.** *Диференційний манометр був так витаруваний, щоб 10 мм водяного стовпа дорівнювали 100 Па* (з наук.-техн. літ.).

ВИ́ТАРУВАТИ, ую, уєш, *док., що, спец.* Док. до **тарува́ти.** *Витарувати терези.*

ВИ́ТАСКАТИ *див.* **вита́скувати.**

ВИ́ТАСКАТИСЯ *див.* **вита́скуватися.**

ВИТА́СКУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **вита́скувати.** *Незважаючи на свої розміри й силу, піймана на гачок полярна акула, навіть найбільша, зовсім не чинить опору при витаскуванні з води* (із журн.).

ВИТА́СКУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ТАСКАТИ,** аю, аєш, *док., кого, що, розм.* Виволікати, виносити кого-, що-небудь звідкись, кудись. *Як віл ревів Прокіп Ригорович і спиняв людей, щоб не витаскували назад Векли* [з води] (Г. Квітка-Основ'яненко); *Шульман .. хватає Браша за чуба й витаскує його на середину кімнати* (У. Самчук); *Поки Лушня з Матнею вели таку розмову, другі, кожен вхопивши по оберемку, витаскали всю солому з хати* (Панас Мирний); // Витягати що-небудь (застрягле, закріплене і т. ін.). *Але коли раз і добрі коні Поліщука застрягли в калюжі, Карпцева кобилка візьми й покажи себе — витаскала подвійну ношу* (М. Стельмах); // Витягати, виносити кудись нагору. *Насилу корець хмелю витаскали на гору* (Номис); — *Спіймав би тебе тихенько.., привіз на свій двір і на твоїй голові потрощив би кілька рам, які ти на хату витаскав* (М. Стельмах).

ВИТА́СКУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВИ́ТАСКАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док., розм.* 1. Вибиратися знизу вгору. *Упавши в глибоку яму серед поля, чоловік ледве витаскався з неї* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **вита́скувати.**

ВИТА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., книжн.* 1. Літати, ширяти в повітрі. *Орел за хмарами витав, Неначе вперше так літав* (П. Грабовський); *На деревах скачуть казкові папуги, граються мавпи, понад пишними квітами витають, ніби мініатюрні психеї, небачені метелики* (О. Бердник).

2. *заст.* Перебувати, бути присутнім, жити де-небудь. *Повій, вітре, повій, буйний, Повій з того краю, Де живе моє серденько — Де милий витає* (Л. Боровиковський).

3. Бути відчутним, незримо присутнім де-небудь. *Вони* [хлопці-підлітки] *наповнили голосом тихий дідинець, де беззвучно витали тіні мерців* (М. Грушевський); *Та як ти далеко, запашний мій раю, Де радість витає, сміється блакить* (М. Зеров); // Носитися десь (про думки, мрії і т. ін.). *Думки її витали десь далеко-далеко, а сама була близько-близько, так мені здавалося* (Ю. Мушкетик); *Іншим разом Местиша знайшов би для жони втішне слівце, але нині думка його витала десь-інде* (І. Білик).

◊ **(1) Вита́ти (літа́ти,** *рідко* **ширя́ти) в хма́рах (в небеса́х, в емпіре́ях** *і т. ін.):* а) сприймати дійсність нереально, наївно. [М а р ф а В а р ф о л о м і ї в н а:] *Ти ще й досі у хмарах літаєш, а я вже .. перейшла на практичний ґрунт* (М. Кропивницький); *А в кого ж було питати* [поради]? *У Катрі? Дожила до сивого волосся, а все ще у хмарах витає* (І. Муратов); *І консисторія бере хабарі? — Ви просто дитина! І досі в емпіреях витаєте!* (М. Стельмах); *Треба бути практичним, а не витати в небесах, треба просто рятуватися, перебути якийсь час у підпіллі* (М. Ю. Тарновський); б) перебувати у стані замріяності, втрачати здатність зосередитися на чому-небудь реальному. [Д у б и н а:] *Так от, розказую Юлічці про цей чудовий витвір природи* [рідкісну квітку], *а вона наче у захмарних висях витає* (З. Мороз); — *Вони* [теоретики] *кричали: не на землі Каргат живе, а ширяє десь у позахмарному просторі* (Ю. Шовкопляс); *Він розповідав про режим прокатки, а сам витав десь у хмарах, бачив тільки її* [Лесині] *променисті очі* (А. Хижняк); — *Отакий, як ти оце, в мене брат був... Не думав про себе, все тільки у високих сферах витав* (О. Гончар); **Ли́нути (вита́ти, лете́ти) / поли́нути (полеті́ти) ду́мкою (думка́ми, ду́мою,** *рідше* **в ду́мці, мрі́ями, се́рцем)** *див.* **ли́нути.**

ВИ́ТАТУЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́татуювати.** *Був це прекрасно збудований атлет, засмалений морськими вітрами, з витатуюваним орлом* (І. Багряний); *П'ятизначний номер у неї* [жінки] *витатуюваний на руці* (О. Гончар); // **ви́татуювано,** *безос. пред. Читач, мабуть, давно б хотів мати деякі пояснення щодо роману, хто такий, наприклад, Мартин і чому в нього на грудях витатуювано птицю?* (М. Йогансен).

ВИ́ТАТУЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Татуюючи, зробити малюнок або напис на тілі людини. *Добре, що вони недовго були ще в концтаборі і в них на руках не витатуювали номерів* (П. Загребельний).

ВИТВЕ́РДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ТВЕРДИТИ,** джу, диш, *док., що і без дод., розм.* Те саме, що **зау́чувати.** *Найпаче як за день утомишся .. з учителем нудні уроки витверджувати та поведе мене Марта спати вкладати... Отам-то ми з нею набалакаємось!* (Панас Мирний); *На його гадку, ті, що всі предмети рівно добре знали й кожну лекцію витверджували .. можуть стати дуже чесними громадянами, але середньої міри, а йому, як директорові, хотілося, щоб з Бережан виходили люди знатні й імениті* (Б. Лепкий); *Та він же овсі неписьменний! Як же він буде читати? Може, навмання, без книжки; може, витвердив напам'ять?* (Г. Квітка-Основ'яненко); *На пошану різок складалися вірші, і бідні учні мусили їх витвердити, як доказ того, що вчителі бажають їм добра* (З. Тулуб).

ВИ́ТВЕРДИТИ *див.* **витве́рджувати.**

ВИ́ТВЕРЕЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́тверезити.**

ВИ́ТВЕРЕЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́тверезити** 1 і стан за знач. **ви́тверезитися.** *Строк адміністративного затримання обчислюється з моменту доставлення порушника для складення протоколу, а особи, яка була в стані сп'яніння, — з часу її витвереження* (з мови документів).

ВИТВЕРЕ́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **витвере́жувати** і стан за знач. **витвере́жуватися.** *Мед — прекрасне джерело калію, що відвертає від спиртного, сприяє витверезжуванню й допомагає перемогти шкідливу звичку* (з навч. літ.); *Для витверезжування п'яного використовують 8 крапель нашатирного спирту на склянку води* (із журн.).

ВИТВЕРЕ́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ТВЕРЕЗИТИ,** ежу, езиш, *док., кого і без прям. дод.* 1. Робити тверезим після сп'яніння. *Кава, випита після прийняття алкоголю, не тільки не витверезжує, але, навпаки, підсилює сп'яніння* (із журн.); *Постригли* [Валер'яна], *побанили, витверезили і відпустили* (Є. Кравченко); — *П'ятнадцять діб! Це Миколу трохи витверезило, він стукнув себе кулаком в лоб і почав долати навкосяки* [навкосяка] *вуличку* (Б. Харчук).

2. *перен.* Повертати здатність тверезо мислити, сприймати щось, діяти, звільняти від яких-небудь ілюзій. *Кониський пильно дивився на Косачівну, затамована лють все більше витверезжувала старого* (М. Олійник); *Спокійний, холодний тон голови профкому наче витверезив начальника депо* (О. Донченко); *Поява в окопі старшини Захарченка остаточно витверезила Захара* (Іван Ле).

ВИТВЕРЕ́ЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВИ́ТВЕРЕЗИТИСЯ,** ежуся, езишся, *док.* 1. Ставати тверезим після сп'яніння. *Він ось уже кілька місяців майже не витверезжується, вкрай розбестився, втратив людську подобу* (В. Козаченко); — *Усе, що має* [Довбня], *проп'є .. Візьмуть тоді у шпиталь; вилежиться, витверезиться, і вийти б — та ні в*

чому (Панас Мирний); *Іван Тимофійович вже, видно, добре витверезившись, сидів блідий, перемучений* (О. Гончар).

2. *перен.* Ставати здатним тверезо мислити, діяти і т. ін. *Раптом .. завалився дах Перунового храму, обсипаючи люд дощем іскр* [іскор]. *Натовп витверезився. І несподівано стало жаль старої святині* (Н. Королева).

ВИ́ТВЕРЕЗИТИ *див.* **витвере́жувати.**

ВИ́ТВЕРЕЗИТИСЯ *див.* **витвере́жуватися.**

ВИТВЕРЕ́ЗЛИВИЙ, а, е. Те саме, що **витверезни́й.** *Витверезливий напій повернув йому здатність логічно мислити* (з газ.); *У Греції була оголошена мобілізація. Однак неспроможність провести призов резервістів справила витверезливий вплив на грецьку військову верхівку* (з навч. літ.).

ВИТВЕРЕЗНИ́Й, а́, е́. Який витвережує. *Народна медицина настійно радить плоди малини для поліпшення травлення, при болях у шлунку та як витверезний засіб при сп'янінні* (з навч. літ.); *Міліція примусово забирала до спеціальних витверезних закладів будь-кого, хто з'являвся п'яним у громадських місцях* (з газ.); *Витверезний вплив справила на Олександра І звістка про повстання Семенівського полку (1820), сприйнята ним як загроза революційного вибуху в Росії* (з наук. літ.).

ВИТВЕРЕ́ЗНИК, а, *ч.* Санітарно-медична установа для витвережування п'яних. *Два міліціонери впихали в свою буду на колесах, щоб відвезти у витверезник, Семка Коцюха* (Р. Федорів); *Років так із три тому мій фас і профіль знали в усіх витверезниках України* (Ю. Андрухович).

ВИ́ТВІР, вору, *ч.* 1. Те, що зроблене, створене і т. ін. ким-небудь і реально існує в тій чи іншій формі. *Різьбярі розіклали свої витвори найтоншої роботи, всипані намистом, міддю, бісером* (В. Кучер); [Ф л о р е н т і є ц ь:] *Які були там витвори мистецькі! І все для нас натура і модель — етруська ваза, музи давньогрецькі, античні маски, римська капітель* (Л. Костенко); *В основному на полотнах Катерини Білокур зображено дари природи — квіти, плоди, а також витвори людської праці — хліб і цукор* (з публіц. літ.).

2. Те, що утворилося в результаті якоїсь дії або розвитку чого-небудь, є породженням, наслідком чогось. *В мені завше зіставалась любов до витворів людської фантазії* (В. Самійленко); *— Та й то, я гадаю, Миколо Сидоровичу, що ці терміти — витвір його* [брата] *хворого мозку. Як, зрештою, і весь його лист* (В. Винниченко); *Мій нічний переслідувач хіба не міг бути витвором уяви?* (Ю. Винничук).

(1) Ви́твір приро́ди — те, що утворилося, розвинулося, удосконалилося природним чином. *Ягідка гойдалась на тоненькій ниточці, мов справжня сережка, а зверху її прикривала, як парасолька, блідо-червона гранчаста шкірка. Це було маленьке прекрасне диво, художній витвір природи* (О. Донченко); *Людина — вінець природи, найскладніший її витвір, найвищий щабель її розвитку* (М. Руденко).

ВИ́ТВОРЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́творити**[1]. *— А хіба ж казки мною витворені?* (Панас Мирний); *Це чарівне слово* [воля], *споетизоване столітнім дідом, розпалювало кров у хлопця, а дедалі, з літами, під впливом витворених панщиною умов, прибирало більш конкретну форму, глибше значення* (М. Коцюбинський); *Кожне дерево, кожна квітка і кожна бадилина були витворені його, Майстра, уявою та руками* (В. Дрозд); // **ви́творено,** *безос. пред. І український фольклор, і літературна класика здавна пильно дотримувалися кличного відмінка. Упродовж століть витворено великий арсенал мовних засобів для звертань, здатних задовольнити найвибагливіші смаки* (з газ.).

ВИ́ТВОРЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́творити**[1]. *Змагання до її* [літературної мови] *витворення почалось тільки недавно* (І. Франко); *Згодом, при витворенні єдиної літературної мови, Східна Україна здебільшого не приймала русизмів; що ж до полонізмів, то вони частково влилися в літературний лексикон* (В. Русанівський).

ВИ́ТВОРИТИ[1] *див.* **витво́рювати**[1].

ВИ́ТВОРИТИ[2] *див.* **витворя́ти.**

ВИ́ТВОРИТИСЯ *див.* **витво́рюватися**[1].

ВИТВО́РНИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **примхли́вий.** *Шляхтянка пишна і витворна, куди дівалася й пиха?* (Л. Костенко); *Справляють* [ченці] *собі ряси просторі, пишні, з тонкого єдвабу, такого витворного крою, що хоч би й на архієпископа* (М. Лукаш, пер. з тв. Д. Боккаччо).

ВИТВО́РЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **витво́рювати**[1]. *Торбинка була заткана золотом, маленький шедевр мистецтва, розрахованого на дрібниці й витворюваного для жінок* (В. Домонтович); *Класичним .. феноменом є вельми своєрідний, впродовж мало не цілого століття витворюваний українським чоловіцтвом .. культ Роксолани — жінки безумовно видатної* (О. Забужко).

ВИТВО́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **витво́рювати**[1]. *Слово як продукт пізнання є засобом не відображення готової думки, а витворювання її* (з наук. літ.).

ВИТВО́РЮВАТИ[1], юю, юєш, *недок.*, **ВИ́ТВОРИТИ,** рю, риш, *док.*, *що.* 1. Робити що-небудь існуючим, створювати у процесі творчої праці. *В нас уже кілька комісій, котрі впорядковують термінологію всякого роду, витворюють і ухвалюють ті чи інші неологізми* (В. Самійленко); *Мова така ж жива [і]стота, як і народ, що її витворив* (Панас Мирний).

2. Породжувати що-небудь, викликати появу чогось. *Давала себе знати пропасниця, витворюючи стан фізичної й душевної прострації* (І. Багряний); *Життя не встигло ще витворити в ній тої злоби, що буває найсумнішою прикметою всіх людей, покривджених природою* (І. Франко); *Війна вже витворила свою, воєнну, мораль і встановила свої, воєнні, звичаї* (Ю. Смолич).

ВИТВО́РЮВАТИ[2] *див.* **витворя́ти.**

ВИТВО́РЮВАТИСЯ[1], юється, *недок.*, **ВИ́ТВОРИТИСЯ,** иться, *док.* 1. З'являтися, ставати реальністю; утворюватися. *Арсен Петрович здобув собі авторитет. Його поважали. На нього зважали. Витворювалася якась ілюзія нібито сталості або певності* (В. Домонтович); *На тім місці, де була колись віра в ті кличі* [про братерство й любов], *витворилася застрашлива порожнеча* (І. Багряний).

2. *тільки недок.* Пас. до **витво́рювати**[1]. *Все тут потрібне, що належить до культурного життя і витворюється ним* (І. Франко).

ВИТВО́РЮВАТИСЯ[2] *див.* **витворя́тися**[1].

ВИТВОРЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **витворя́ти** і **витворя́тися.** *Лапки під ним* [цуциком] *роз'їхалися, і він мене нібито спитав: і хто з ним таке витворяє? Та витворяння лише почалося!* (М. Вінграновський).

ВИТВОРЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *рідко* **ВИТВО́РЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.*, **ВИ́ТВОРИТИ,** рю, риш, *док.*, *що*, *розм.* Робити що-небудь незвичайне, дивне, несподіване або таке, що виходить за межі звичайної поведінки. *Боже! Що він тіль-*

ки не витворював на своїм віку! Яких темних діл, людських сліз не лежить на його душі (Панас Мирний); — *Подивись, що твоя невісточка витворяє! — крикнула Кайдашиха* (І. Нечуй-Левицький); — *Ось, бачите, що ваш синок витворяє, — залементувала вона, побачивши механіка. — Гуску з рогатки вбив!* (О. Донченко); *Я почала боятися, що зараз він витворить щось жахливе* (Ю. Андрухович); // Витівати що-небудь жартуючи. *Протаз .. витворяв такі кумедні штукенції, що всі до одного лягали покотом од сміху* (Олесь Досвітній).

ВИТВОРЯ́ТИСЯ, я́ється, *рідко* **ВИТВО́РЮВАТИСЯ,** юється, *недок., розм.* Діятися, відбуватися (про незвичайний вияв чого-небудь). — *Гляньте в його* [серце] *правдивим оком, то й побачите: що там діється, що там витворяється* (Панас Мирний).

ВИ́ТЕКТИ *див.* **витіка́ти.**

ВИ́ТЕЛЬБУШИТИ, шу, шиш, *кого, що, розм.* Док. до **тельбуши́ти.** *Тушку качки потрібно вительбушити, зняти шкірку разом із крилами. Натерти зсередини сіллю та перцем* (із журн.).

ВИ́ТЕРЕБИТИ *див.* **витере́блювати.**

ВИ́ТЕРЕБИТИСЯ[1] *див.* **витере́блюватися.**

ВИ́ТЕРЕБИТИСЯ[2], блюся, бишся; *мн.* ви́тереблятьcя; *док., розм., рідко.* Із труднощами вилізти на що-небудь. *Двоє малих музик з великими басами витеребились аж на піч під саму стелю* (І. Нечуй-Левицький); — *На таку гору не всякий огир витеребиться* (Д. Міщенко).

ВИТЕРЕ́БЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВИ́ТЕРЕБИТИ,** блю, биш; *мн.* ви́тереблять; *док., що.* Вилущувати, звільняти з качана, стручка (про зерно кукурудзи, боби гороху, квасолі і т. ін.). *Зерно витереблювали в полі руками і змішували з посівним насінням, а солому клали у формі хреста на загоні, присипаючи середину землею* (з наук.-попул. літ.); *Збирають коріандр наприкінці липня — на початку серпня. Добрі господарі завжди дбають про те, щоб кращі зонтики відібрати, витеребити та зберегти насіння* (з навч. літ.).

ВИТЕРЕ́БЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ВИ́ТЕРЕБИТИСЯ,** иться; *мн.* ви́тереблятьcя; *док.* Вилущуватися, випадати з качана, стручка (про зерно кукурудзи, боби гороху, квасолі і т. ін.). *При ударі качани можуть розкришуватися й витереблюватися* (з газ.).

ВИ́ТЕРПІТИ *див.* **вите́рплювати.**

ВИТЕ́РПЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВИ́ТЕРПІТИ,** плю, пиш; *мн.* ви́терплять; *док.* 1. *що.* Терплячи, витримувати, зносити біль, образу, страждання і т. ін. *Все горіло в ньому, ятрилося раною, яку досі завжди витерплював у собі* (О. Гончар); *Що, коли б Доля з тобою навіки мене розлучила, Що б ти відчула тоді, бідолашна? І як спромоглася б Витерпіть жах, залишившись сама?* (М. Зеров); — *Не край серце, Василечку, я люблю тебе й витерплю всі муки, і стануть вони мені солодкими* (О. Бердник).

2. *перев. із запереч.* н е. Виявляючи витримку в чому-небудь, не показувати чогось (про почуття, дії і т. ін.); стримуватися. *Оце згадую, і так у мене душу й шматує, не витерплю, плакать буду* (з переказу); *Яків не витерпів і зареготався на всю хату* (Панас Мирний); *Та недовго Хівря витерпіла: призналась якось-то сама матері* (Грицько Григоренко).

ВИ́ТЕРТИ *див.* **витира́ти.**

ВИ́ТЕРТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́терти** 1, 2. *Витерта старанно матроськими щітками, вона* [палуба] *одсвічувала раннє сонце й ніби горіла вся* (Г. Епік); *Камінь підлоги витертий був до блиску тисячами ніг* (С. Скляренко); // *у знач. прикм.* Потертий, виношений (про одяг). *Крізь витерті рукави пошарпаної свитки світились лікті* (М. Коцюбинський); *Над ліжком Кузьміна висів витертий, але ще акуратний шкіряний кашкет* (Ю. Збанацький); // *у знач. прикм.* Гладкий від частого тертя. *Вони* [моряки] *зійшли на балкон і зупинилися в задумі, схилившись на витерті дерев'яні бильця* (В. Кучер); // **ви́терто,** *безос. пред. Коли прибирає Нюргустана, тоді не тільки підметено та витерто, але й на столі охайно складено всі папери* (М. Сиротюк).

ВИ́ТЕРТИСЯ *див.* **витира́тися.**

ВИ́ТЕСАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́тесати.** *Вся хата була зложена з липових .. брусів, гладко витесаних* (О. Стороженко); *В класі стеля низенька, вікна маленькі, мутні і всього чотири парти. Довгі, нефарбовані, грубо сокирою витесані* (С. Васильченко); *За велетенським каркасом майбутнього вітрильника виднівся наполовину вже обшитий корабель. Аж сліпив очі білими, рівненько витесаними дошками* (Ю. Логвин); * У порівн. *Всі жінки посхоплювалися з лав, .. стояли, як з дуба витесані* (В. Стефаник); // **ви́тесано,** *безос. пред. Поряд з цим постаментом було збудовано інший, на якому витесано з каменю віз і на ньому скриню* (М. Циба).

ВИ́ТЕСАТИ *див.* **виті́сувати.**

ВИ́ТИ[1], вию, виєш, *недок.* 1. Видавати протяжний, високий, жалібний звук (про собак, вовків та деяких інших тварин). *Чуючи такий ґвалт, собаки то брехали, а то вже стали вити* (Г. Квітка-Основ'яненко); *В пустині вили шакали* (І. Франко); *Десь скавучав собака, а потім вив на хмари* (М. Хвильовий); *Десь вийшли звірі з темних хащ і виють тужно...* (В. Сосюра).

2. Утворювати голосні, протяжні, тужливі звуки (про вітер, заметіль та інші явища природи). *По діброві вітер виє, Гуляє по полю, Край дороги гне тополю До самого долу* (Т. Шевченко); *Страшна була осіння ніч: скрипів будинок, буря вила* (П. Тичина); // Утворювати довгі протяжні звуки (про сирену, музичні інструменти, механізми, машини і т. ін.). *Вгорі кружляли, вили літаки* (І. Багряний); *Над містом гудуть ворожі бомбардувальники, і десь на околицях виють сирени* (В. Кучер).

3. *перен., розм.* Видавати звуки, що нагадують виття тварин (про людей). *Чувся нестямний крик людей — одні вили та голосили, другі хижо реготалися* (Панас Мирний); [К а с с а н д р а:] *Я чую крик... ридає, плаче, скиглить, виє, виє... то наша мати!.. Я пізнала голос!..* (Леся Українка); — *Де ти, Олюсю? — вила вона. — Де ти, доню?* (В. Підмогильний).

◊ **(1) Ви́ти (завива́ти) / зави́ти во́вком (звíром)** — бути у стані великого розпачу. *Звіром вити, горілку пити — і не чаркою, поставцем...* (В. Стус); — *Місяць у казенці та на цегляних ребрах спати, — тут, діду, чоловік вовком завиє* (І. Франко); **(2) На мі́сяць ви́ти** — нудьгувати, тужити. — *А те, що Орися на вулиці була, то хоч і хлопців поспитай. Цілий день на місяць вила з нудьги. Тебе там шукала* (Григорій Тютюнник); **Соба́ки ви́ють** *див.* **соба́ка; (3) Хоч во́вком вий (труби́)** — уживається для вираження відчаю, досади і т. ін. через неможливість що-небудь змінити; що не роби, нічого не допоможе. *Нам, неписьменним, хоч вовком вий. Попросиш котрогось, а він тобі як гаркне — хіба ж людині*

до того, щоб у такому пеклі ще для когось і листи писати (Ю. Збанацький); — *Як ми поживаємо... Коли є люди, то добре, а коли нема — хоч вовком труби: так прямо й чахнеш по цьому відлюдді* (М. Стельмах); — *Хоч би, думаю, яка-небудь грішна душа на дорозі трапилась. Хоч вовком вий — нікого* (В. Логвиненко); — *На узбіччі дороги, спиною обпершись об стовбур, роззирався я на осінню Яблунівку, вродливу, мов молодиця уповні літа, і така мене брала досада, хоч вовком вий, хоч скачи гопки, хоч на небо дерися!* (Є. Гуцало).

ВИ́ТИ[2], в'ю, в'єш, *недок., що.* 1. Скручуючи, зсукуючи, з'єднувати в одне ціле (волокна, нитки і т. ін.). *Синові дав волоки вити* (Сл. Гр.); // Сплітати що-небудь із чогось. *Вінок виходив великий, пелехатий, але Дарка хапалась вити скоріше і ні на що не вважала* (Леся Українка); // Влаштовувати гніздо (про птахів). *А над тою ямою стояло дерево, а на дереві дрозд гніздо в'є* (І. Франко); *Одвічний інстинкт гнав їх* [журавлів] *з пекучого півдня на болотисті низовини, де щороку вили вони свої кубла* (З. Тулуб).

2. Закручуючи волосся, робити кучері. — *Яке волосся м'якеньке... йому в кучері волосся в'ють?* (Марко Вовчок); *Кучерики вила, Кучері чесала, Кучерики пригортала, В личко цілувала!* (І. Чендей).

◊ **(1) Ви́ти ли́нви (моту́зки, вірьо́вки)** *з кого* — повністю підпорядковувати кого-небудь собі, своїй волі, змушувати когось поводитися відповідно до своїх бажань, намірів і т. ін. — *Бач, скажуть, як заначальникував, так уже і взявся з нас линви вити... Взявся, скажуть, Хома собакою на земляків...* (О. Гончар); — *З кого можна було б і вірьовки вити, а на Хомі Хомовичу не поїздиш, як і на їжаку* (Є. Гуцало); *Ярополк відчув: світлий князь волів би мати Ольга голісінького, без оружжя й без мужів, так з нього легше було б вити мотузку* [мотузки] (І. Білик); **Зви́ти / звива́ти (ви́ти) гніздо́ (гнізде́чко, кубло́, кубе́лечко, кубе́льце)** *див.* **звива́ти.**

ВИ́ТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ви́ти**[2]. *Вите пташкою гніздо;* * Образно. *Ой зачиняй, мій татоньку, ворота, Бо прийде з боярами сирота. Бо прийде сирота з боярами, Повиносять вінок, витий копитами* (з народної пісні); // *у знач. прикм.* Зроблений скручуванням, зсукуванням. *Срібна пряжка красувалася на витому паску кожного* [хлопчика] (Валерій Шевчук); *Шпори були з витого золота із смарагдами* (з наук.-попул. літ.).

2. Петлястий, нерівний, який має звивини. *Звірині тропи, кручені та виті, Він по снігу й чорнотропу читав Нехибно* (М. Рильський); *Вибігла* [Мальва] *витими сходами наверх* (Р. Іваничук).

ВИ́ТИКАНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **ви́тикати.** *Трохи вище від селища, на високому вигорбі* [пагорбі], *стояло прадавнє городище, витикане грубезними дубовими палями, котре називалося Витичем* (О. Бердник).

ВИТИКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **витика́ти**[1] і **витика́тися**[1] 1. *Витикання перших паростків пшениці.*

ВИ́ТИКАТИ *див.* **витика́ти**[2].

ВИТИКА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *недок.*, **ВИ́ТКНУТИ,** ну, неш, *док., що.* Виставляти що-небудь назовні, висувати. *Дрібнесенькі рибки, що вдень тисячами снуються під поверхнею води і щохвилі витикають свої ротики на повітря, тепер ще сплять* (І. Франко); *Майборода повз, іноді зупинявся, витикав безкозирку, і по ній бив снайпер* (В. Кучер); *Біля самого берега, виткнувши з води гладку голову, пливе грубий, мов сплетений, вуж* (М. Стельмах).

◊ **(1) Ви́ткнути (ви́сунути, ви́стромити** *і т. ін.)* **/ витика́ти (висо́вувати, вистро́млювати** *і т. ін.)* **но́са** *звідки, куди:* а) вийти, виїхати звідки-небудь або покинути щось. *Надворі був такий мороз, що аж дахи тріщали. З хати не можна було і носа висунути* (з казки); — *Ну й хуртовина!.. — насилу вимовив. — Коли б не таке діло, бабо Федоро, носа б не виткнув на вулицю* (О. Донченко); *Зима була довга й холодна. Заціпеніло мовчав заметений снігом степ, люди не витикали носа з сіл, ще завидна зачинялися на довгу зимову ніч у хатах* (П. Загребельний); б) *(тільки док.)* виглянути, визирнути звідки-небудь кудись або з'явитися десь. *Серед панства переляк поволі проходить. Дехто насмілюється виткнути носа за двері і сповіщає, що .. "розбійників" уже нема* (Ф. Бурлака); *Така дрібнота, як зайчик, білочка, лісові мишки, хоч вони і в хутряних шубках, боялися й носа вистромити на мороз* (О. Іваненко); *Танки закрутилися на краю яру, ждучи, коли ж до них почнуть підніматися піхотинці, .. але піхота сиділа в яру й боялася звідти навіть носа виткнути* (П. Загребельний).

ВИТИКА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *недок.*, **ВИ́ТИКАТИ,** аю, аєш, *док., що, чим, рідко.* Встромляти багато чого-небудь у щось. *Витикати гарбузове насіння.*

ВИТИКА́ТИСЯ[1], а́юся, а́єшся, *недок.*, **ВИ́ТКНУТИСЯ,** нуся, нешся, *док.* 1. Протикаючи, пробиваючи що-небудь, з'являтися назовні (про рослини). *Насіння бобів, збіжжя, овочів, цибулини лілій бубнявіли від весняної життєдайної сили, й стебла витикалися з землі назустріч сонцю* (О. Довженко); *Бувало, лиш надійде квітень — Село поліське ожива. Дерев зазеленіють віти І перша виткнеться трава* (О. Підсуха); *На засіяному лані виткнулися зелені стрілки ярини* (Ю. Хорунжий).

2. Висуватися назовні звідки-небудь, із-за (з-під) чогось. *Чиясь маленька нога виткнулась з-під рядна* (М. Коцюбинський); *Сашко виткнувсь з-за ожереду й прислухався* (А. Головко); // З'являтися, показуватися звідки-небудь, із-за чогось. *Тільки на ранок поверне зоря, Сонце почне витикатись, Вже почина і сусіда моя, Бджілка свята, обзиватись* (І. Манжура); *Із-за обрію витикалися дивні силуети* (О. Гончар); *Виткнулась десь далеко з жита червона хустка молодиці.., і Харитя згадала і хору маму, і чого прийшла* (М. Коцюбинський); // Виходити звідки-небудь, із-за чогось, виступати наперед. *Як тільки я витикаюся з-за хати і хочу попід призьбою тихенько пройти до дверей, як татова рука хапає мене за праве вухо* (І. Микитенко); *Собака виткнулась з хащів* (Панас Мирний).

3. *тільки недок., перен.* Трохи виднітися, частково бути видним. *Витикались білі шпичасті верхи скель серед невеличкого темного лісу* (І. Нечуй-Левицький); *З намету витикався кущ шипшини з почорнілими зморшкуватими плодами* (О. Донченко); *Важкий дерев'яний чемодан і клунок витикалися з-під полиці* (С. Журахович); *Може, й стріх вже катма? Витикаються деінде* (А. Крижанівський).

ВИТИКА́ТИСЯ[2], а́ється, *недок., рідко.* Пас. до **витика́ти**[2].

ВИ́ТИН, у, *ч.:* **(1) Ви́тин ка́меня,** *вет., мед.* — хірургічна операція, за допомогою якої видаляють камені із сечового, жовчного міхурів і т. ін. *Із хірургічних методів лікування в Стародавній Індії застосовувалися цісарський розтин, по-*

ворот плода на ніжку при поперековому положенні, витини каменів із сечового міхура, трепанація черепа, ампутації кінцівок, зупинка кровотечі лігатурами (з наук.-попул. літ.).

ВИТИНА́НКА, и, *ж.* 1. Ажурний візерунок, вирізаний ножицями або ножем зі складеного вдвоє, вчетверо, увосьмеро й більше білого чи кольорового паперу. *Це страшно, коли те, що жило в народі упродовж століть, відходить у небуття. Мовляв, для чого нашим сучасникам паперова витинанка на стіні, коли маємо багаті розкішні килими* (з публіц. літ.); *Сучасні витинанки використовують у дизайні інтер'єрів клубів, ресторанів, готелів* (із журн.).

2. Різновид українського народного декоративного мистецтва. *Витинанка була невід'ємною частиною українського побуту. По ній можна було читати, що відбувається в селі, хто народився, де весілля, які свята* (із журн.).

ВИТИНА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **витина́ти** 2, 4. *До техніки витинання й мотивів народних візерунків усе частіше звертаються сучасні художники* (з навч. літ.); *Усі танцюють під витинання скрипок, мелодії цимбалів, бухкання бубна* (з газ.).

ВИТИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВИ́ТНУТИ,** *рідко* **ВИ́ТЯТИ,** ви́тну, ви́тнеш, *док.* 1. *що.* Відокремлювати, відрізати що-небудь від чогось. *Змій яблуко ріже надвоє І витинає ядро з половинок* (І. Драч); *Витяв з ременю шматок на підошву* (Сл. Гр.).

2. *що.* Виготовляти що-небудь за допомогою вирізання. *Я витинала смужку за смужкою, поки не зрозуміла, що майструю ангела* (з мемуарної літ.); *Здебільшого при витинанні окремих фігур папір не перегинають, орнаментальні ж візерунки та прикраси витинають, складаючи аркуш удвоє, учетверо, увосьмеро і навіть ушістнадцятеро* (із журн.).

3. *кого, що.* Вирубуючи, вирізаючи і т. ін., знищувати кого-, що-небудь. *Коли можна — палитиме* [Баян] *все, що піддаватиметься вогню, витинатиме всіх, хто потрапить під руку, братиме все, що можна взяти* (Д. Міщенко); *Витяли пани ліс* (А. Свидницький).

4. *що і без прям. дод.* Грати або виконувати із запалом (перев. музичні твори, танці). *Ой, десь гуде, ой, десь грає, Скрипка витинає: Оце вдова своїй доні Весілля справляє* (з народної пісні); *А брат мій сам вже далі Добрав, як витинать мазурку чи кадриль* (М. Рильський).

◊ **Викида́ти** *(рідко* **витина́ти)** / **ви́кинути шту́ку (фо́ртелі, фо́ртель, фо́куси** *і т. ін.)* *див.* **викида́ти; (1) Витина́ти го́пки** — танцювати, підстрибуючи, притупуючи. *Грає скрипка, грає кобза І бандура грає; Чумак літом у кожусі Гопки витинає* (С. Руданський); — *Може, встали б ви вже та подивились на це .. побоїсько, де, можна подумати, п'яні чорти гопки витинали* (І. Нижник).

ВИТИНА́ТИСЯ, а́ється, *недок.*, **ВИ́ТНУТИСЯ,** *рідко* **ВИ́ТЯТИСЯ,** ви́тнеться, *док.* 1. *перен.* Вирізнятися, виразно виділятися. *Там, схожі на грудки здаля, Безсило витинались з жита Руді, мов зорана земля, Коня розкинуті копита* (Є. Фомін); *Жовтий прямокутник* [вікна] *витинається з ночі* (Ю. Яновський).

2. *тільки недок.* Пас. до **витина́ти.** *Звичайно силует виконується чорною тушшю по білому, витинається з темного паперу й наклеюється на світле тло (може бути й навпаки)* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́ТИНКА, и, *ж.* Те саме, що **ви́різка** 2. *Я нетерпляче розірвав конверт, у якому, крім листа, було багато витинок зі шведських газет* (У. Самчук); *Театральне мистецтво по суті живе у наших емоціях. Є ще фотознімки, витинки з газет із рецензіями* (з публіц. літ.).

ВИТИРА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **витира́ти** 1, 2, 4, 5. *Гарні просторі сіни* [школи] *з чистими білими стінами.., мотузяні матки до витирання ніг та густі-часті вішалки для одежі, — ні за що було зачепитись начальницькому окові* (Дніпрова Чайка); *На вовняному костюмі може з'явитися негарний блиск у місцях найбільшого витирання тканини* (із журн.); *Витирання .. водою і ванни принесли мені користь видиму* (Леся Українка); *Найпростіший спосіб обмолоту хліба — це витирання зерна з колоса руками або якимось примітивним пристроєм* (з наук.-попул. літ.).

ВИТИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВИ́ТЕРТИ,** тру, треш; *мин. ч.* ви́тер, ла, ло; *док.* 1. *що.* Робити що-небудь сухим або чистим, стираючи щось із його поверхні. *Невеличкі рученята невпокійно бігали по личку, витираючи сльози* (Панас Мирний); — *Чому ви без галош? Хоч витріть ноги!* — *Гукнула та, що прибира підлоги* (Л. Дмитерко); *Дівчина схопила ганчірку й похапцем витерла стіл* (Ю. Шовкопляс); *Люба витерла піт з чола* (Р. Іваничук); * Образно. *Білий ранок рушник носить, Витирає очі* (М. Вінграновський).

2. *що.* Довго носячи, робити потертим, зношеним (про одяг). *Витерти рукава довгим носінням;* // Часто тручи, робити гладким, стертим. *Витерти ногами бруківку.*

3. *що, чого.* Тертям (сірника по вкритій сіркою поверхні, шматків дерева один об одний і т. ін.) добувати вогонь. *Пропустивши гостей, Бараболя засовує двері, входить до майстерні і витирає сірник* (М. Стельмах); *Іван-царенко взяв того зайця, оббілував, витер вогню деревом об дерево, спік, з'їв* (з казки); *Іван тремтячою рукою шукає сірників і ніяк не може витерти вогню* (М. Коцюбинський).

4. *кого, що.* Наносячи на шкіру певну рідину або мазь, утирати їх з лікувальною метою чи робити масаж. *Баба Федора витерла старого оцтом, на ніч напоїла чаєм з липового цвіту, поклала на піч і вкрила кожухом* (О. Донченко).

5. *що.* Відокремлювати насіння від лузги способом тертя між чим-небудь. *Молотильний апарат комбайна С-4 в передній робочій частині вимолочує, а в задній витирає насіння* (з газ.).

◊ **(1) Ви́терти во́рсу** *кому:* а) побити, жорстоко покарати кого-небудь. *Убив* [Еней] *Лутага, Лавза, Орсу, Парфену, Палму витер ворсу. Згубив багацько ватажків* (І. Котляревський); б) гостро покритикувати кого-небудь. *Звісно, ми не такі вчені та муштровані, як Гасанчук, з нами можна всякому пащекувати... Ні, попались би ви до нього, він би вам ворсу витер!* (О. Гончар); **(2) Моло́ко́** *(рідко* **мо́ню) на губа́х ви́три,** *зневажл.* — уживається для підкреслення чиєїнебудь молодості, незрілості та недосвідченості (при застереженні не робити чогось або не втручатися у щось). — *Ніколи цього не буде!* — *Ич, який комісар виськався* [знайшовся]. *Моню на губах витри* (Григорій Тютюнник); *Вже траплялось, що й з дівчатками десь біля перелазу простоював. Правда, мені ще старші радили: "Молоко на губах витри",* — *але я намагався пропускати те повз вуха* (Ю. Збанацький); **Обтира́ти (отира́ти, витира́ти** *і т. ін.)* **кутки́** *(діал.* **вугли́)** *див.* **обтира́ти.**

ВИТИРА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ВИ́ТЕРТИСЯ,** труся, трешся, *док.* 1. Витирати себе. *Ігор спохвачується, бризкає водою Костеві в обличчя. Обидва з реготом вити-*

раються (І. Багмут); *Василь умився біля недалекого озерця, витерся коміром сорочки* (А. Кащенко); *Данюша, червоний і спітнілий, витерся хусточкою й повів розгублено плечима* (А. Головко).

2. Від тривалого носіння ставати потертим, зношуватися (про одяг). — *А чого ж ти мою цигейкову підкладку не спалила, а носиш усеньку війну, аж витерлася на спині, плечах, і тепер одягла?* (М. Малиновська); // Від частого використання, тертя ставати гладким, стертим. *Скрипалі підсовували під свої підборіддя складені вчетверо білі хусточки, щоб не витиралася дека скрипки* (П. Загребельний); *Переступивши кілька кам'яних східців, що посередині витерлись за довгі роки, .. князь Володимир зайшов до хижі* (В. Скляренко); *Літери, хімічним олівцем писані, на згинах витерлись* (В. Дрозд).

3. Пас. до **витира́ти** 1, 5. *На, дитино, рости здорова й гарна... І яблуко витиралося долонею перед тим, як тобі його дадуть, неодмінно витиралось, і блищало, мов полаковане* (П. Загребельний).

ВИ́ТИСК, у, *ч.* Заглибина певної форми, утворена від натискання одного предмета на інший. *Писала* [Євпраксія] *Журилові листи. Не справжні листи, не пергаментні хартії з печатями імператриці германської на червоному воску, двосторонніми, з .. витисками з обох боків* (П. Загребельний); *Окремі шкіряні пояси з витисками на них було знайдено в чернецьких похованнях XIII–XV ст. у Москві, Новгороді та Смоленську* (з наук. літ.).

ВИТИСКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **витиска́ти.** *Окрім основної функції — перемелювання, м'ясорубка може мати насадку для витискання томатного соку та прес для цитрусових* (із журн.); *Ш. Фур'є стверджує, що третя фаза цивілізації розвивається через витискання дрібних і середніх підприємств великими й найбільшими, а також через злиття капіталів унаслідок організації акціонерних товариств* (з наук. літ.); *Для XV–XVIII ст. характерне витискання орнаментальних смуг на горщиках і глечиках, на вінцях макітер, берегах полумисків за допомогою коліщатка, штампика або орнаментального валика* (з наук.-попул. літ.); *З'являлися й правдиві сльози, особливо в меншенького (був він до витискання сліз незрівнянний майстер)* (Валерій Шевчук).

ВИ́ТИСКАТИ *див.* **витиска́ти.**

ВИТИСКА́ТИ, а́ю, а́єш, **ВИТИ́СКУВАТИ,** ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ТИСКАТИ,** аю, аєш, **ВИ́ТИСНУТИ,** ну, неш, *док.* 1. *що.* Витісняти що-небудь, натискаючи на нього; вичавлювати, видавлювати. *Вода не вміщувалась в порах ґрунту і, де тільки могла, витискувала з них повітря* (М. Трублаїні); *Металічний цинк витискує з ацетату свинцю вільний метал* (з наук. літ.); // Натискаючи на що-небудь, видушувати з нього щось. — *Ти знову, Васю, бавився з моїми тюбиками, витискав фарбу?* — *грізно обернулась до нього Ніна Олександрівна* (Б. Антоненко-Давидович); *Ганнуся перевернулася, проплила трохи до берега, повільно вийшла на пісок, витискала воду з коси* (О. Бердник).

2. *що.* Тиснучи, виламувати, примушувати випасти, вивалитися. *Вітер вікна витискає* (П. Воронько); — *Знаєте, що могло трапитися? Могло на швидкому ходу витиснути покришку циліндра* (О. Донченко).

3. *кого, що, перен.* Силою примушувати йти, відходити геть, залишати що-небудь. — *Тримаймося до вечора, то наша буде виграна. Повстануть передмістя, витиснемо військо з міста* (І. Франко); *За нами рушило кілька хлопців. Підпираючи нас, вони витиснули мене в підворіття* (Р. Андріяшик); // *що.* Займати місце чого-небудь; заміняти собою, усуваючи щось. *Гармонії і гармонійки ревли так, що витиснули геть румбу і навіть рідного Дунаєвського, роздираючи вуха і душу не тільки пасажирам, а й станційним диспетчерам та кочегарам* (І. Багряний); *"Він має якусь Катерину і, певне, її любить, любить..." Тільки ця думка, витиснувши всі інші, застряла у неї в голові* (А. Шиян).

4. *що.* Натискуючи, надушуючи чим-небудь, робити на чомусь заглиблення певної форми (знаки, візерунки і т. ін.). *Оправу робили з дерев'яних дощок, обтягали шкірою, робили металеві застібки, прикраси, витискували герби* (О. Іваненко); *Алі, взявши одну з тих шкур на жезло, поглянцював її і витиснув на ній візерунки* (З. Тулуб).

5. *що, перен.* Впливаючи різними способами на кого-, що-небудь, одержувати щось. *Нехай вони складуть реєстр усіх боргів Джафара... А потім витискай з Джафара усі гроші* (Ю. Логвин); *Вона* [комета] *набирає шаленої швидкості, і треба витиснути з атомних двигунів корабля всю потужність, щоб наздогнати її* (О. Бердник); // Викликати зовнішній вияв почуттів, переживань і т. ін. *Щастя переповняє так мене всього, що витискає з мене навіть слова* (М. Коцюбинський); *Березовий сік був для неї* [Ганни] *кров'ю дерева, а кожен поріз на корі — раною, яка витискувала з дівочих очей сльози обурення* (В. Козаченко); *Власне запах сього тютюну .. витиснув із його горла такий окрик і змусив його перервати розмову* (І. Франко); // Вимушено, через силу робити що-небудь (говорити, усміхатися і т. ін.). *Огей зіщулюється, немовби йому раптом стає зимно, і витискає собі на обличчі люб'язну усмішку* (Олесь Досвітній); *Це не був отой півсонний, виморений чоловік, що в вагоні ледве витискав із себе пару фраз у відповідь на його зацікавлені запитання* (Іван Ле); — *Нащо ж тато казали, що справлять мені червоні чобітки, а потім пошили та й продали,* — *витиснула з себе Пріся і заплакала голосно* (З. Тулуб).

ВИТИСКА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, **ВИТИ́СКУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок.*, **ВИ́ТИСНУТИСЯ,** нуся, нешся, *док.* 1. Виступати, виходити назовні при тисненні. *Якщо куля нагрівалася і тиск посилювався, — водень витискувався з неї крізь клапан і надходив до хімічного приладу, який і поглинав його* (В. Владко); *Дивлячися на гострий, незагоєний цілком шрам коло її виска, не можу позбутися почуття, що, при найменшім зворушенні або напруженні.., з нього мусить на чолі витиснутися кров* (О. Кобилянська).

2. Із труднощами виходити, вибиратися звідки-небудь, кудись. *З натовпу витискувалося двоє жандарів* (В. Винниченко); *Андрій з Ольгою витиснувся на край дороги і пильно стежив за охоронником, що йшов біля нього* (М. Стельмах); *Я відчував, що затівається щось страшне, немилосердне, жорстоке, і тому про всяк випадок витиснувся з гурту, щоб легше було втікати* (А. Михайленко); // Зникати під тиском чого-небудь. * Образно. *Похмілля витиснулося гнівом, запалав пекельний вогонь в серці обуреного мужа* (Іван Ле).

3. Утворюватися від натискування, втискування (про сліди, візерунки і т. ін.). *На сирій від осінньої вогкості землі виразно витискалися сліди пари городянських чобіт на кривий копил, з високими корками* (Б. Грінченко).

4. *тільки недок.* Пас. до **витиска́ти** і **вити́скувати.** *Закономірно, що будь-який товар рано чи пізно витискається з ринку іншим, досконалішим* (з наук. літ.); *На дні деяких чаш інколи витискалося ім'я власника майстерні* (з наук. літ.).

ВИТИСКНИ́Й, а́, е́, *техн.* Який приводиться в дію за допомогою натискування; вижимний. *Витискний пристрій для рідких і пастоподібних продуктів.*

ВИТИ́СКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вити́скувати.** *Застосовуючи традиційний метод розробки нафтових родовищ, зокрема витискування нафти водою, з надр можна вилучити до 35–40 % розвіданих геологічних запасів нафти* (з наук. літ.); *Кадрова політика уряду А. Денікіна була спрямована на витискування єврейського елементу з усіх владних структур і особливо з армії* (з наук. літ.); *Палітурництво готувало ґрунт для друкарства не тільки тому, що застосовувало витискування орнаменту з набірних штампів, але й насамперед тому, що палітурницький прес XV–XVI ст. без істотних змін застосовувався й тогочасними друкарями* (з наук. літ.).

ВИТИ́СКУВАТИ *див.* **витиска́ти.**

ВИТИ́СКУВАТИСЯ *див.* **витиска́тися.**

ВИТИ́СКУВАЧ, а, *ч.* Пристрій, що застосовується для подання рідини за допомогою витиснення її тиском іншого середовища. *Прототипи витискувачів, згідно зі свідченням Герона, виготовлялися вже в Давній Греції (пристрої для витиснення з посудини води підігрітим повітрям чи водяною парою)* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́ТИСНЕНИЙ, ВИ́ТИСНУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́тиснути.** *Натовп, витиснений з воріт Царського саду, розливається струмками в різні боки* (В. Винниченко); *Під фотографіями стояла і дата — золотом витиснений 1901 рік* (І. Сенченко); *Звідси можна було скочити на самий окраєць калюжі, де підсихали витиснуті худобою сліди* (М. Стельмах); *— Ну! — Це "ну", витиснене з уст, ніби погроза* (У. Самчук); // **ви́тиснено, ви́тиснуто,** *безос. пред. Корінне чорноморське населення Катеринодара, як зазначає В. Мова, майже все витиснено адміністративними заходами в станиці* (з наук.-попул. літ.); *Показував* [моряк] *стрічки з безкозирки, на якій золотом було витиснуто: "Звонкий"* (Григорій Тютюнник).

ВИ́ТИСНЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́тиснути.** *Горішки та макуха бука лісового після витиснення олії йдуть на корм свиням і птахам* (з наук.-попул. літ.); *Після витиснення литовським князем Ольгердом ординців із Поділля, Волині, Подніпров'я Переяслав відіграв роль оборонного форпосту на південно-східних кордонах Великого князівства Литовського* (з наук.-попул. літ.); *Чоловічі шкіряні пояси — череси — оздоблювалися витисненням на шкірі, мідними ланцюжками, плетінкою з кольорової шкіряної тасьми* (з навч. літ.).

ВИ́ТИСНУТИ *див.* **витиска́ти.**

ВИ́ТИСНУТИЙ *див.* **ви́тиснений.**

ВИ́ТИСНУТИСЯ *див.* **витиска́тися.**

ВИ́ТИСЯ, в'ю́ся, в'є́шся, *недок.* 1. Обвиватися, плестися навколо чого-небудь, по чомусь (про рослини). *Отут, бувало, із-за тину Вилась квасоля по тичині* (Т. Шевченко); *Густо-зелений плющ вився по кам'яній стіні* (В. Кучер); *Сивіють величезні, обтяжені росою листки папороті, в'ється низом колюча ожина* (О. Гончар); *Під вікна вився виноград зелений, Немов землі несказані думки* (М. Вінграновський); // Закручуватися кучерями або бути кучерявим, непрямим (про волосся). *Чорне кучеряве волосся .. чудовно вилося коло білого чола* (Панас Мирний); *Коло вух і на шиї* [молодички] *вилося, вибившися з-під очіпка, непокірне русяве волосся* (Б. Грінченко); *Кучері ясні та легкі вилися над чолом лагідним* (Леся Українка).

2. Робити звивисті рухи. *Гадюки вилися клубками* (І. Котляревський); *Ох, як там коні в'ються, що рвучкі, що грізні!* (К. Гриневичева); // Вигинатися, корчитися. *— Ой! Ой! Ой! — стогнав Ґава, держачися за литку правої ноги і в'ючися по землі. — Ой, болить!* (І. Франко); *Вітя стогне й в'ється од подвійного болю — морального й фізичного* (С. Васильченко); *Вона вилася на постелі, як навіжена, з болю й колотьби* (П. Козланюк); // Рухатися навколо чого-небудь; крутитися, обертатися. *В контору артілі вбіг Прокіп: картуз на потилиці, черемхове пужално так і в'ється в руках, обличчя розгублене, піт очі заливає* (Григорій Тютюнник); *Веретенце завжди в'ється тихо .. Скільки ж ти напряла, Стоянихо, за свої літа тонкої пряжі?* (П. Воронько); // Рухатися закручуючись. *Виють і в'ються мотками безконечних, поплутаних білих дротів завірюхи* (Б. Антоненко-Давидович); *Богдан цапнув рукою по воді й ухопився за тверде, мов дерев'яне, змійовисько линви й почав тягти його.., коли ж натяг, загріб у той бік, звідки вилася линва* (І. Білик).

3. Протікати, пролягати, маючи звивисту форму (про річку, дорогу і т. ін.). *Там, де Ятрань круто в'ється, З-під каменя б'є вода — Там дівчина воду брала, Чорнобрива, молода* (з народної пісні); *Вузенькі, майже невидні стежки в'ються між золотистою пшеницею* (О. Кобилянська); *Білою змією в'ється дорога* (Г. Хоткевич); *Балка була продовженням долини, де тихо вилась річка Уга* (О. Копиленко); *Стежка вилася по зелених левадах з ясно-білими, у квіту, кущами калини* (В. Дрозд).

4. Літати, кружляючи в повітрі. *Столітні липи ожили: на кожній гілці, коло кожної квітки вилася .. бджола* (Панас Мирний); *Над церквою кричать стрижі. В синьому небі, в сліпучому зеніті вони в'ються зграями над гарячо-золотим хрестом* (І. Багряний); * Образно. *Не раз і не два молоді гості, всі хороше повбирані, вилися роєм по блискучих світлицях та дорогих килимах* (І. Нечуй-Левицький); // Клубочачись, підніматися в повітря (про дим, пил і т. ін.). *Стовп пороху під небо в'ється* (І. Котляревський); *І всі ринуть туди, де хмарою в'ється чорний дим, попереджаючи хвилі полум'я...* (М. Коцюбинський); *Вились високо вгору стрункі дими* (Василь Шевчук); // Колихатися, маяти в повітрі. *Люди, обличчя, одежина, .. в'ються по вітру стрічки дівочі різноцвітні* (Марко Вовчок); *Чи над лавами ще в'ється Корогва хрещата наша?* (Леся Українка).

5. Часто перебувати біля кого-небудь, всіляко виявляючи свою увагу; крутитися. *Несе Галя воду, коромисло гнеться. За нею Іванко, як барвінок, в'ється* (з народної пісні); [Н а т а л к а:] *Коло мене хлопці в'ються І за мене часом б'ються* (І. Котляревський); *А дітки ростуть, уже й в'ються коло мене, і щебечуть — мої соловейки* (Марко Вовчок); *Біля мене всі товчуться — І веселі діти в'ються* (Л. Глібов); *— Зацвітає наша Марія, мов калина, в'ються біля неї парубки* (В. Кучер).

6. *перен.* Бути відчутним, безперервно виявляючись (про почуття). *В його серці туга в'ється* (Леся Українка); *— Хто ж вона? — злився* [Яків] *на гордовиту дівчину і чув, що, крім злоби і цікавості, щось інше вилося навколо серця* (М. Стельмах).

7. *перен.* Звучати переливчасто. *І ось раптом .. почув він тиху музику, яка так довго і невловимо вилась круг його вуха* (М. Коцюбинський); *Тужить та в'ється в яру дівочий спів* (С. Васильченко); *І нова пісня виплива, як цвіт, Колишеться, і в'ється над степами, І плаче, ніби жалібний мотив У казці про калину та братів* (М. Рильський).

◊ **(1) Ви́тися (звива́тися, крути́тися, викру́чуватися** *і т. ін.)* **в'юно́м (ли́сом)** *біля (навколо, коло) кого* — підлещуючись, догоджати кому-небудь, упадати біля когось. *Як відходили* [панотчики], *то червоний ступав тяжкою ходою, неначе ведмідь, блідий же вився лисом коло нього* (Л. Мартович); *Біля нього* [Піскового] *в'юном крутився старий Митрофан Лизя* (Іван Ле); *Мати в'юном викручувалася навколо знатної гості і аж надто принижувалася улесливістю* (А. Хижняк).

ВИ́ТИЧЕНИЙ, а, е, *діал.* Дієпр. пас. до **ви́тичити.** *Побратимство ріпників, до котрого так несподівано зістав* [пристав] *прийнятий Бенедьо зараз на вступі в бориславське життя, живо заняло* [зайняло] *відразу його мислі і надавало їм певний, хоть зразу не дуже ясно витичений напрям* (І. Франко); *Літературна діяльність І. Нечуя-Левицького була розважливою роботою людини, яка до літератури заходила з певним планом, накреслила собі ясно витичену путь і нею неухильно простувала* (із журн.).

ВИ́ТИЧИТИ *див.* **вити́чувати.**

ВИ́ТИЧКА, и, *ж., діал.* Віха (у 2 знач.). *Літературні враження, як бачимо, тільки поглиблювали те, що вже прищепили І. Левицькому життя і природа, і вже самий характер його читання, всуміш із згаданими попереду творами з української історії та поезії, надто показні становить витички на літературному шляху Левицького* (С. Єфремов).

ВИТИ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ТИЧИТИ,** чу, чиш, *док., що, діал.* 1. Намічати, прокладати пряму лінію на поверхні землі за допомогою тичок. *Мій батько сам витичував її* [дорогу] *на протязі п'ятьох миль* (І. Франко); *Іван Чорнота, наставлений тепер генеральним обозним, заходився коло організації війська. Тут, під Білою Церквою, витичив військовий табір, та він щораз показувався замалий* (А. Чайковський).

2. *перен.* Те саме, що **накре́слювати** 2. *Часом Лазюк вставав, часом ходив. Рухами рук витичував перед своїм молодим гостем його життєву дорогу* (У. Самчук); *Все, що десь Данило твердо витичив, Витерла злочинная рука* (Є. Маланюк).

ВИТІВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВИ́ТІЯТИ,** ію, ієш, *док., що і без прям. дод.* Вигадувати що-небудь, робити щось незвичайне. — *То вона тільки таку ману пуска та витіва і грамоти, і школу* (Панас Мирний); *Обраний і визнаний* [письменник], *міг тепер клеїти дурня, .. витівати різні непристойності — завжди знаходились люди, що приймали це за оригінальність письменницьку* (Б. Антоненко-Давидович); *Бравсь* [Юра] *за найважчі справи і навіть витівав неймовірні речі* (В. Козаченко); // Вигадувати різні витівки (у 2 знач.), жартувати, пустувати. *Вперше Юхимині перехотілося дуріти, як завжди вона витівала з парубками* (Ю. Яновський); — *На шостий день після операції сто грам* [грамів] *уже забажав, і молодиця, каже, приснилася. Ох, Дудка, сміх один! Як почне витівати, вся палата регоче, аж шви на хлопцях тріскаються!* (О. Гончар).

ВИ́ТІВКА, и, *ж.* 1. Учинок, дія, вигадка, що виходять за межі узвичаєних норм поведінки. *Муляр почав висміювати панську витівку* (С. Васильченко); *Остання витівка княгині Ольги дуже роздратувала і вкрай розсердила імператора* (С. Скляренко); *Знайшов* [Антін] *стару шлею, зняв її, примірив до себе, закріпив посторонки, а Катерина тільки дивилася на його витівку* (С. Чорнобривець); // Вигадка з метою обдурити кого-небудь або нашкодити комусь. *Оверко, Зінько на всякі витівки вдаються, якусь капость неодмінно встругнуть* (К. Гордієнко).

2. Що-небудь сказане або зроблене для розваги, сміху; жарт. *Омелько вважав себе за надзвичайного коміка, і не раз увесь клас сміявся з його витівок* (О. Донченко); *Коли б тільки не повсякденні витівки дівчат, яким неодмінно ото кортіло шарпнути його за чуба, бринькнути по губах і конче сховати під час обіду Мишунину ложку* (Ю. Яновський); *Хто тепер розважатиме Веселу своїми витівками, жартами?* (О. Гончар).

◊ **Метки́й (хва́цький) на ви́гадки (на ви́тівки)** *див.* **метки́й.**

ВИТІВКО́ВИЙ, а, е. Стос. до витівки. *Гостей вечірки чекає парад-вернісаж від "Забави", "Веселих розваг", невгамовної Солохи у ролі ведучої, витівкового блазня та оркестру бравих барабанщиць* (з газ.).

ВИТІВНИ́К, а́, *ч.* 1. Людина, схильна до витівок; вигадник. *Колись .. юнак славився як кращий механік, а серед молоді — неперевершений витівник* (Я. Гримайло); *Жартуни та витівники, найвірніші наші друзі, надовго вони тепер помандрують по чужих стежках, зникнуть для нас на все літо, загубляться у безвісті хуторів...* (О. Гончар); // Людина, родом занять якої було розважання публіки різними витівками, трюками, фокусами і т. ін. *Кілька разів під час обіду до палати заходили карлики-блазні й витівники, що розважали гостей всілякими жартами, робили дивні вправи, поглинали вогонь* (С. Скляренко).

2. Те саме, що **масови́к** 2. *У камері виділявся рухливістю й балакучістю молодий чоловік Рум'янцев, що донедавна працював витівником у місцевому робітничому клубі* (Б. Антоненко-Давидович); *Молодих запрошують до хати, у якій вступає в свої права весільний староста — розпорядник весілля, масовик-витівник* (із журн.).

ВИТІВНИ́ЦЯ, і, *ж.* Жін. до **витівни́к** 1. *Зростає маленька Ясочка, вигадниця та витівниця. Навіть якщо вона захворіє, то і вдома знаходить гру — організує свій дитячий садок, в якому живуть її іграшки* (Н. Забіла).

ВИТІ́ЙСТВО, а, *с., заст., книжн.* Красномовство. *То — не витійство урочисте, а копіткі діла щодня* (М. Упеник).

ВИТІ́ЙСТВУВАТИ, ую, уєш, *недок., заст., книжн.* Вправлятися в красномовстві, говорити вишукано, пишномовно; ораторствувати. *Люди, коли там* [у шинку] *витійствував дяк, засиджувалися чи приходили саме задля цього* (Валерій Шевчук); — *Так, він не наділений даром витійствувати і вражати красномовством, але він чесний, прямодушний і благородний* (із журн.); * Образно. *Надвечір'я сповнюється тріумфальним щебетанням: витьохкують зяблики, цикає і кулеметить дятел, висвистує повзик, витійствують чорні дрозди* (із журн.).

ВИ́ТІК, току, *ч.* 1. Місце, де ріка бере початок. *А потому була мандрівка до витоку Дністра* (Є. Куртяк); *За Озерним до Дінця — два кілометри густим пралісом, що бере поча-*

ток десь на витоках річки (Микита Чернявський); *Витоки Тиси і більшість її правобережних приток починаються високо в горах* (з наук.-попул. літ.).

2. Те саме, що **витіка́ння.** *По всій довжині греблі споруджується протифільтраційна завіса, яка дасть змогу запобігти витокові води* (з газ.); *У разі витоку струму необхідно поліпшити ізоляцію* (з навч. літ.).

3. *чого, перев. мн.* **ви́токи,** ів, *перен.* Початок, першоджерело, начало чого-небудь. *Хотів* [В. Сухомлинський], *щоб кожний день став для дівчаток і хлопчиків новим кроком до витоків, джерел рідної мови, мандрівкою у світ дивної краси природи* (І. Цюпа); *Математичні та психологічні витоки поняття числення сягають глибокої давнини* (з наук. літ.); *Витоки карате — в Індії, де його родоначальниками були буддистські ченці* (з газ.); *Щоб збагнути, хто ми є нині, необхідно звернутися до наших духовних витоків* (з Інтернету).

4. Небажана втрата яких-небудь цінностей, інформації і т. ін. *Адмірал-фельдмаршал .. грізно поглянув на Клода Брісо: — Це ви проговорилися? Той почав палко відхрещуватися від своєї причетності до витоку інформації* (О. Авраменко); *Плутанина, що супроводжувала приватизацію, на якийсь час викликала скорочення загального виробництва в Чехії, а в Росії призвела до помилок в економічній політиці, до тривалої кризи і витоку капіталу за кордон* (з наук.-попул. літ.).

ВИТІКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **витіка́ти.** *Е. Торрічеллі вивчав витікання води з посудин, тому що це явище використовувалося у водяних годинниках* (з наук.-попул. літ.); *Прибувши на місце, рятувальники забезпечували пожежну безпеку — була ймовірність витікання мазуту* (з газ.); *Ускладнення полягало в тому, що за тих часів швидкість витікання газів з рідинних ракетних двигунів не перебільшувала трьох кілометрів на секунду* (В. Владко); *Тож тепер він лежав горілиць, думаючи про те, чи можна таке сновидіння вважати еротичним, чи не є воно ще одним свідченням проминання часу, витікання життя і — найголовніше — чи не віщує чогось цілком недоброго* (Ю. Андрухович).

ВИТІКА́ТИ, áє, *недок.*, **ВИ́ТЕКТИ,** ече; *мин. ч.* ви́тік, текла, ло; *док.* 1. Текти, виливатися звідки-небудь (про рідину). *З тої ж хрещальниці витікає вода по ринві в дерев'яну купальню* (М. Коцюбинський); *З щілин березової кори з тихим шумом витікав пахучий сік — підставляй рот і пий* (С. Чорнобривець); // Повільно залишати яку-небудь посудину, балон і т. ін., виходити назовні (про газ, сипку речовину і т. ін.). — *Отвір, з якого витікає газ, зрештою, не такий уже великий* (В. Владко); *Покинути дірку незатулену — зерно витече на землю, завтра побачать, знайдуть* (Б. Грінченко); — *Антифашисти, не маю сумніву,* — *запевнив Шаміль і розповів, що чув від станційних: самі ж ті, що навантажують платформи, потай продірявлюють їх, щоб земля витекла, розтрусилася, коли ешелон рушить* (О. Гончар).

2. *тільки недок.* Виходячи з чого-небудь, з-під чогось назовні, брати початок (про річку, струмок і т. ін.). *Сіли на камені, з-під якого витікало джерельце* (Я. Галан); *За селом .. з Конки праворуч витікає невеличка, густо-прегусто вербами закучерявлена річечка Басанка* (Остап Вишня); *Пообідавши, шукачі припали до прозорої кринички, що витікала прохолодним струмочком з-під кореня товстезної столітньої верби* (О. Бердник).

3. *перен.* Просочуватися звідки-небудь назовні. *Хай світло не витікає на двір і не ллється з двору* (М. Стельмах); *Я зачиняю двері, наче боюся, що світло лампи витече все крізь шпалери* (М. Коцюбинський).

4. *перен.* Виходити з кого-, чого-небудь, полишати кого-, що-небудь. *Стара чула, що життя вже витікає з неї, і душа її ледве держиться в безсилому, обважнілому тілі* (Б. Антоненко-Давидович); *Невідомо чого, мені стає сумно. Я дивуюсь: звідки йде цей сум? Через що? Де є той резервуар, із якого витікають чуття?* (В. Винниченко); *Чи ж не витікає з тими краплинами короткими віддихами й душа з тіла?!..* (Н. Королева).

ВИ́ТІПАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́тіпати.** *Витіпані порції довгого волокна розвішували на спеціально обладнаних пристроях для просушування* (з наук.-попул. літ.); *Паклі — оброблений на терниці й витіпаний тріпачкою льон* (із журн.); *Вицвілі, витіпані на дощах і вітрах до сивої білості, до майже безбарвності, ковила й типчак текли, як спінена вода, навівали журбу* (Ю. Мушкетик); *І от він, знесилений, витіпаний страхом і болем, став посеред тієї землі, яку йому нарізали за чорну зраду* (М. Стельмах); * У порівн. *Страх, сумнів, надія — все це роздирало толочену, наче витіпаний куль конопель, душу* (з газ.).

ВИ́ТІПАТИ *див.* **витíпувати.**

ВИ́ТІПАТИСЯ *див.* **витíпуватися.**

ВИТІ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ТІПАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. *що.* Тіпаючи, очищати волокно льону, конопель і т. ін. від костриці. *Притихла баба. Витіпувала жменю* [конопель], *а до них* [Ілька та Зіньки]: — *І що то — молоді: шу-шу, шу-шу* (А. Головко); *Полотно як для одягу, так і для рушників та скатерок колись виробляли самі: сіяли коноплі чи льон, вимочували їх стебла, витіпували, пряли, потім з ниток його ткали* (із журн.); *Як заробить* [Мотря] *конопель, — то й добре. Помочить їх, висушить, витіпа* [витіпає] (Панас Мирний).

2. *що.* Тіпати, шарпати (про вітер, дощ і т. ін.). *Її* [стерню] *ще не витіпала негода, не зчорнила бита дощами земля, .. добрий од неї йде дух, хлібний, дух достиглого збіжжя* (Є. Гуцало).

3. *кого, перен.* Вимучувати, виснажувати, позбавляти кого-небудь сил. *За кілька годин хвороба стермосувала і витіпала мене до краю* (Ю. Мушкетик).

ВИТІ́ПУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВИ́ТІПАТИСЯ,** ається, *док.* 1. Очищатися в процесі тіпання (про волокно льону, конопель і т. ін.).

2. *тільки недок.* Пас. до **витíпувати.** *Костриця з льону витіпувалася на паливо, волокно лишалося на прядиво* (з навч. літ.).

ВИ́ТІСНЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́тіснити.** *Багаторічні насадження, які раніше розташовували на вирівняних ділянках території, були витіснені на схили* (з навч. літ.); *Мислі дипломата губилися, витіснені очевидним страхом* (Іван Ле); *Запозичили русичі у кочівників і шаблю, хоча меч був витіснений лише у XVI ст.* (з наук. літ.); // **ви́тіснено,** *безос. пред. Опівдні, .. на Миколин день, — кілька сотен* [сотень] *украй знесилених киян було витіснено .. на Бабин торжок — стародавній, первісний майдан міста* (В. Малик); *В*

останні десятиліття дерев'яні фундаменти витіснено каменем і бетоном (з газ.).

ВИ́ТІСНЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́тіснити** і **ви́тіснитися.** *Зважаючи на погіршення ситуації в Україні і поступове витіснення з Правобережжя гетьманом П. Дорошенком польських військ, на засіданні ради польського сенату було вирішено прийняти московські вимоги і підписати мирний договір* (з наук. літ.); *Інонаціональні впливи далеко не завжди корисні для певної культури, особливо коли йдеться не про взаємодію, а про витіснення традицій* (з публіц. літ.); *У червні 1986 р. проти витіснення з ужитку в школах республіки української мови виступило багато відомих українських письменників, серед них Олесь Гончар, Дмитро Павличко, Іван Драч, Сергій Плачинда* (з навч. літ.).

ВИ́ТІСНИТИ *див.* **витісня́ти.**

ВИ́ТІСНИТИСЯ *див.* **витісня́тися.**

ВИТІСНЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **витісня́ти** і **витісня́тися.** *Нова технологія розробки родовищ (витісняння парою, вуглекислотою і т. ін.) дозволяє за рахунок підвищення нафтовіддачі пластів збільшити запаси нафти країни вдвічі* (з наук. літ.).

ВИТІСНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ВИ́ТІСНИТИ,** ню, ниш, *док.* 1. *кого, що.* Створюючи нестерпні умови, утисками, погрозами і т. ін. примушувати кого-небудь залишити місце проживання. *Російські колонізатори захоплювали в казахів найліпшу землю, витісняючи їх усе далі й далі в гори* (О. Донченко); *Скіф потиснув кімерійця, скіфа витіснив сармат* (Д. Білоус); // Ведучи бій, примушувати ворога відступати. *Штурмові групи витіснили їх з скверу, і німці тепер вели вогонь з-за колон парламенту* (О. Гончар).

2. *що, перен.* Примушувати зникнути, замінюючи собою. *Там, де березина витісняла сосну та пропускала паруси сонця, все, здавалось, залите було зеленим бенгальським вогнем* (М. Коцюбинський); *Ніна спочатку думала про Якова Македона, що привернув її увагу, та згодом сильніші спогади витіснили його образ* (А. Шиян); // Заміняти собою, виводячи з ужитку. *Модне слівце швидко витісняє звичайний, буденний вислів і ніби розцвічує, збагачує стиль* (з наук.-попул. літ.); *Плуг витісняв соху. Особливо процес цей активізувався на початку XX ст.* (із журн.).

ВИТІСНЯ́ТИСЯ, я́ється, *недок.*, **ВИ́ТІСНИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Зникати під дією чого-небудь, поступатися місцем чомусь іншому. *Старі традиції в селі стали витіснятися* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **витісня́ти.** *Робоча худоба витісняється машинами, а вони надзвичайно посилюють ерозію землі* (М. Руденко); *У давньоруській мові форми двоїни почали витіснятися формами множини* (з навч. літ.).

ВИТІ́СУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виті́сувати.** *На Поліссі у XIX ст. в декорі витісування нерідко замінюється випилюванням* (з наук.-попул. літ.); *На столі у гончаря — макітра з водою і стеки для витісування візерунків* (з газ.); *Виконуємо витісування сходинок, парапетного та арочного каміння* (з мови реклами); * Образно. *Болісне й тяжке витісування слова, Його кування в пломені душі* (В. Бичко).

ВИТІ́СУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ТЕСАТИ,** ешу, ешеш, *док., що.* Тешучи, вистругуючи тесаком, сокирою і т. ін., виготовляти що-небудь або робити рівним, гладким. — *Були такі, що нас навчили, — відказали майстри і прийнялися з сильного букового пня витісувати щось на подобу величезної ложки* (І. Франко); *Цюкав* [Верига] *сокирою, старанно витісуючи гостряк завдовжки ліктів три* (П. Панч); *Витісував* [Андрій] *клинчики, вкладки* (Р. Іваничук); *Петро — той мав кебету до столярського ремесла. І лаву зробить, і топорище витеше* (Ю. Мушкетик); * Образно. *Витісуєш Нове — і синій виднокруг Обійми розкрива скорителеві неба* (М. Рильський).

ВИТІ́СУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **виті́сувати.** *У майстерні різьбяра дерев'яні скульптури витісуються з липи, — з цим деревним матеріалом легше працювати* (з газ.).

ВИТІЮВА́ТИЙ, а, е, *книжн.* 1. Вигадливий, позбавлений простоти; надмірно вишуканий, пишномовний. *Він якраз складав витіювате послання своєму троюрідному братові, герцогові Неверському* (О. Авраменко); *Усе почалося з витіюватих фраз і відмови від переговорів* (з газ.).

2. Витончений, складний, із великою кількістю елементів, деталей. *Поважно, невеличкими купами походжали вони.., зупиняючись обдивитися то який-небудь будинок витіюватий, то церкву* (Панас Мирний); — *Ви маєте перебувати під пильним і таємним наглядом поліції, — подав Кадницький йому* [Шевченкові] *папір з гербом і пишним витіюватим підписом* (Василь Шевчук).

ВИТІЮВА́ТІСТЬ, тості, *ж., книжн.* Властивість за знач. **витіюва́тий.** *Висота думки письменника і почуття, висловлені в його творах, не перекреслені витіюватістю слова, засиллям художніх образів* (з наук.-попул. літ.); *М'які меблі виготовлені в стилі модерн, якому властиві витіюватість і асиметричність. Метал і дерево поєднуються разом, а тканини використовуються найяскравіші та насичені* (з Інтернету).

ВИТІЮВА́ТО, *книжн.* Присл. до **витіюва́тий.** *Хоч Ніколає висловився надто туманно і витіювато, однак Петру зрозумів, що він хоче познайомити його з такою людиною, яка ховається від* [королівської] *влади* (М. Чабанівський).

ВИТІ́Я, ї, *ч., заст., книжн., перев. ірон.* Оратор, майстер красномовства. — *Вам доведеться .. виконувати роль витії. Тобто проголошувати підготовлені повідомлення, зачитувати твори, що поступатимуть до нас, на зразок того вірша, з яким ми познайомились сьогодні* (І. Пільгук).

ВИ́ТІЯТИ *див.* **витіва́ти.**

ВИ́ТКАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́ткати.** *Витканий матір'ю червоний пояс туго обхоплював її стрункий стан* (І. Цюпа); *Поліська сукня не вишивається, а обшивається спеціально витканими стрічками з червоних вовняних ниток* (О. Воропай); *На килимі були виткані не квітки, а якісь дуже ясні, ніби квітчасті, плями* (І. Нечуй-Левицький); // **ви́ткано,** *безос. пред. На одному з давніх гобеленів брунатними, зеленими і жовтими нитками виткано облямівку з квітів і пуп'янків лотоса* (з наук. літ.); * Образно. *Весь простір виткано із нот і звуків* (М. Руденко).

ВИ́ТКАТИ, тчу, тчеш, *док., що і без прям. дод.* 1. Виготовити способом ткання (килим, тканину і т. ін.). *Дали п'ять кошиків льону, звеліли до завтра напрясти, полотно виткати, побілити та в сувої покачати* (з казки); *Напряде* [Мотря] *отак літ за двоє, оснує, витче, та й сорочка є* (Панас Мирний); * Образно. *Безжалісна музо!.. Усі таємні свої скарби тобі я повинна віддать, І килим, що виткали мрії, під ноги тобі простелити* (Леся Українка); *Мати була чудова ткаля, ткала дорогі плахти і килими для панського двору, пояси і рушники, але не змогла виткати собі долю*

(Ю. Мушкетик); * У порівн. *Метелики були ще красивіші. Кожного з них наче виткала невідома ткаля з золотих пушинок* (Є. Гуцало).

2. Зробити в процесі ткання візерунок або малюнок на чому-небудь. *Жона якогось царственого скіфа зеленим шовком виткала цей луг* (Л. Костенко); * Образно. *Хай ненависник мій і обидчик Позабуде всі кривди оті І узорами синіми витче Мої мислі на самоті* (А. Малишко).

3. Використати до кінця на ткання певну кількість ниток. *Бувало — як цівку витче вже й нову закладе, а сидить задуманий, мов забув, що далі робити* (А. Головко).

ВИ́ТКАТИСЯ, ви́тчеться, *док.* Виготовитися в процесі ткання. *Се килим-самольот* [килим-самоліт] *чудесний, За Хмеля виткався царя* (І. Котляревський); *Уже вона передумала й те, скільки в них хліба на цей рік буде, і скільки полотна витчеться з того прядива, що натіпала* (Б. Грінченко); * Образно. *В куточках очей та під очима уже виткалося тонке плетиво зморщок* (М. Стельмах).

ВИТКИ́Й, а́, е́. 1. Який має властивість під час росту витися, плестися навколо чого-небудь, по чомусь; в'юнкий (про рослини). *Вікна виходили в сад, де на тлі безкрайого моря повзли візерунчастим різьбленням альтанок виткі троянди* (З. Тулуб); *Щороку навесні з кореневищ хмелю виростають довгі, іноді до 18 м, виткі стебла* (з наук.-попул. літ.).

2. Який закручується кучерями; кучерявий, непрямий (про волосся). *На темному виткому волоссі* [дівчини] *— білий вовняний шарфик* (А. Хорунжий); *Виткі, чорні до блиску коси розкішно спадали їй на плечі* (О. Гончар).

3. Звивистий. *Од них* [верб] *цілий день стоїть холодок у затишних витких уличках* (В. Винниченко); *Сходи були такі тісні, круті й виткі, що спускатися вниз було старому тяжче, ніж лазити нагору* (О. Ільченко); *Тут ріка, стежина в ліс біжить витка* (П. Дорошко).

ВИ́ТКНУТИ *див.* **витика́ти**[1].

ВИ́ТКНУТИСЯ *див.* **витика́тися**[1].

ВИ́ТКО. Присл. до **витки́й.** *Витко стелиться шлях у гори* (з газ.).

ВИТКО́ВИЙ, а, е. Стос. до витка (у 1, 2 знач.). *Марія передала мені ліхтар, а сама відмикала двері — спочатку відкрутила ключем дві шпуги, відтак ще одним витковим ключем одімкнула внутрішній замок* (Ю. Мушкетик); *До компетенції намотувальника котушок і секцій електромашин входить знання способів перевірки котушок різних видів на виткове замикання* (з навч. літ.); *Пропонуємо спіральні виткові пружинні нагрівачі, обігрівачі* (з мови реклами).

ВИТЛІВА́ТИ, а́є, *недок.*, **ВИ́ТЛІТИ,** іє, *док.* Тліючи, згнивати зовсім, перетворюватися на порох. *Форма* [загиблих офіцерів] *витліла, по кишенях розтикали злоті, марки, німецькі газети, всякий побутовий дріб'язок* (Є. Пашковський); *Стовбур дерева витлів;* * Образно. *Опущені Марїїні плечі, схилена голова й очі, в яких витліли рештки надії, говорили мовчки* (Р. Іваничук).

ВИ́ТЛІТИ *див.* **витліва́ти.**

ВИ́ТЛУМАЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́тлумачити.** *Реєстрове слово у тлумачному словнику має бути витлумачене з достатньою повнотою* (з наук. літ.); *Ягничева майже сердита мовчанка була витлумачена присутніми в той спосіб, що діла, вважайте, не буде, каші з цим Чорномором не звариш...* (О. Гончар); // **ви́тлумачено,** *безос. пред. Книжні старослов'янські слова на сторінках "Лексикону" Памва Беринди витлумачено українською мовою* (з наук.-попул. літ.); *Невинні речі, що їх я казав, було тут криво витлумачено* (Валерій Шевчук).

ВИ́ТЛУМАЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́тлумачити.** *Церква не лише стверджувала авторитет Біблії, а й узяла на себе місію збереження чистоти і недоторканності Слова Божого, його пропаганди й витлумачення* (із журн.); *Розгляд власне Шевченкового поетичного словника, на який спирається його образна система, покликана відтворити індивідуальне сприйняття й витлумачення світу, дозволяє дещо повніше збагнути взаємозв'язок основоположних ідей поета* (В. Русанівський).

ВИ́ТЛУМАЧИТИ *див.* **витлума́чувати.**

ВИ́ТЛУМАЧИТИСЯ *див.* **витлума́чуватися.**

ВИТЛУМА́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **витлума́чувати.** *Немає підстав вважати наведення антоніма у тлумаченні окремим способом семантичної характеристики слова, оскільки самостійно вживані антоніми подають дуже незначну допомогу в розкритті значення витлумачуваного слова* (з наук. літ.); *Центральним при поясненні суспільства і держави поняттям стає "закон природи", витлумачуваний як закон розуму і як істинна основа моральної поведінки людей* (з наук. літ.); // **витлума́чувано,** *безос. пред. У фільмі проведено межу ірраціоналізації простору, а низку безглуздих покарань ніяк не витлумачувано* (з газ.).

ВИТЛУМА́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **витлума́чувати.** *Оскільки категорія "верховенство права" належить, очевидно, до загальнотеоретичних, то її витлумачування й визначення має здійснювати насамперед загальнотеоретична юриспруденція* (з наук. літ.); *Мистецтво витлумачування текстів (класичної давнини, Біблії та ін.) — герменевтика — зародилося на початку XX ст.* (з навч. літ.); *Витлумачування стосунків між представниками жіночої і чоловічої статей є предметом гендерних досліджень* (з газ.).

ВИТЛУМА́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ТЛУМАЧИТИ,** чу, чиш, *док.*, *що.* 1. Давати тлумачення чого-небудь, пояснювати якимось чином. *Голота ж не вважала за потрібне витлумачувати перед кимсь свої вчинки* (Ірина Вільде); *Пригадували* [в'язні] *найдрібніші деталі і часто, витлумачуючи той чи інший сон, сперечалися палко* (А. Дімаров); *Капітан Пабло не може втямити жодного слова з швидкої, гарячої балаканини Самсонова .. Крутояр витлумачує капітанові те, що допіру сказав молодий географ* (Ю. Бедзик); *Негр показав, що мандрівець разом з воїнами має поспішати на південь. Далі він показав, здіймаючи руки до грудей і все вгору та вгору. І це .. можна витлумачити, що треба поспішати до когось великого* (Ю. Логвин); // Перекладати. *За перекладача був болгарський солдат. Сяктак він витлумачив Павлові комендантові слова* (В. Кучер).

2. Розуміти, трактувати, пояснювати собі так чи інакше що-небудь. *Харкевич ніколи не знав, як витлумачує Козлов його думки* (С. Голованівський); *Моє застереження хитрючі майстри витлумачили по-своєму* (Ю. Збанацький); *Він не подумав про те, що громадськість може саме так витлумачити його вказівку* (М. Руденко).

ВИТЛУМА́ЧУВАТИСЯ, уєтся, *недок.*, **ВИ́ТЛУМАЧИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Діставати визначення; визначатися, пояснюватися. *У слов'янському трактуванні слово "мега-*

ном" витлумачилося у таких варіантах: "велике поселення", "велике житло", "велике пасовисько" (з навч. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **витлума́чувати.** *Усі сумніви стосовно доведення вини особи витлумачуються на її користь* (з мови документів).

ВИ́ТЛУМИТИ *див.* **витлумля́ти.**

ВИТЛУМЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ВИ́ТЛУМИТИ,** млю, миш, *док., діал.* Винищувати. *Та лихо в тому, що вона* [темрява] *стає Царями та отцями всіх народів І павутиння розгорта своє, Щоб витлумити зела добрих сходів* (М. Руденко); *Силу українського театру не вдалося витлумити: на 1910 рік українські автори мали у своєму доробку 760 п'єс!* (із журн.).

ВИ́ТНУТИ *див.* **витина́ти.**

ВИ́ТНУТИСЯ *див.* **витина́тися.**

ВИ́ТОВКМАЧИТИ *див.* **витовкма́чувати.**

ВИТОВКМА́ЧУВАТИ, ВИТОВМА́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ТОВКМАЧИТИ, ВИ́ТОВМАЧИТИ,** чу, чиш, *док., що, розм.* Те саме, що **витлума́чувати.** *Маруся вийшла й собі слідком за матір'ю, сіла на канапі і почала читати, а часом і витовмачувати деякі незрозумілі для матері місця* (І. Нечуй-Левицький).

ВИ́ТОВКТИ *див.* **вито́вкувати.**

ВИТО́ВКУВАТИ, ую, уєш, *недок., рідко,* **ВИ́ТОВКТИ,** вчу, вчиш, *док.* 1. *що.* Ударяючи або топчучи, витолочувати посіви, городину, траву і т. ін. — *Ваша десятинка над шляхом згодилась би мені. Щоправда, не дуже вона зручна, витовкують її на розхристі* [розхресті], *та й земелька теж могла б кращою бути, — хитренько ганить* [Володимир] *наше найбільше багатство* (М. Стельмах); *Максим Горох посіяв в просі. Що ж вийшло? Дітвора — іще й огуд не ссох — І просо витовкла, і обнесла Горох* (Л. Боровиковський); — *Біда, .. вчорашній град витовк нам лан вівса під лісом* (І. Франко); [К о л о д к а:] *Єсть у мене смужка землі над шляхом, .. на їй, опріч бур'яну, нічого не родило, та й то, було, товар витовче* (В. Самійленко).

2. *що, розм.* Тручи, ударяючи певним знаряддям, вибивати, видаляти що-небудь із чогось. — *Вижну два, три снопи, витовчу зерно* (І. Франко).

3. *кого, що, розм.* Товчучи, вивалювати в чому-небудь. *Надто кортіло стягти дужих усанів з коней, витовкти в болотюці* [в багнюці]... (К. Гордієнко).

4. *що, перен., розм.* Заучувати що-небудь, механічно повторюючи. — *Коли ти, Попенко, наїсися?.. — Тоді, коли ти свого Цицерона витовчеш. — Я вже вивчив* (Панас Мирний).

5. *кого, що, перен., розм.* Знищувати, спустошувати. *Правобережжя геть витовкли кримчаки, шляхта, яничари та свої ж таки дурноверхі гетьманята* (В. Малик); *Тоді ми ще могли впоратися і не з такими зграями. Шарпали навіть частини регулярного війська, як от, приміром, спільно з отаманом Гонтою-Лютим в одному бою під Звенигородкою витовкли до сотні "червінців"* (В. Шкляр).

ВИ́ТОВМАЧИТИ *див.* **витовкма́чувати.**

ВИТОВМА́ЧУВАТИ *див.* **витовкма́чувати.**

ВИ́ТОВЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́товкти.** *Бійці стояли попід деревами, сиділи групами на витовченій траві серед нової своєї зброї і слухали простеньку ту пісню, мовби прощалися з нею* (О. Гончар).

ВИТО́К, тка́, *ч.* 1. Закручена частина чого-небудь виткого, звивистого; закруток; звій. *Потилиця його з рудими витками волосся звернена до Поляруша* (М. Стельмах); *Заплетені коси, що покладені на голові тугими витками, роблять її ще вищою* (О. Гончар); *Трубка валторни має три витки* (з навч. літ.).

2. Один оберт гвинтової, спіральної лінії, а також один оберт рухомого предмета по спіральній лінії навколо чого-небудь. *Оксана дістала аркуш ватманського паперу зі схемою контролера для шукання замкнених витків у котушках* (П. Автомонов); *Дія електромагніту залежить від сили струму і числа витків обмотки* (з наук. літ.); *Первинна обмотка трансформатора виконана у вигляді декількох витків спіралі з товстого мідного дроту* (з навч. літ.); *Бинт накладають на рану таким чином, щоб кожний наступний виток наполовину закривав попередній* (з навч. літ.).

3. Оберт по орбіті під час польоту. *Програма першого польоту людини у космосі була розрахована на один виток навколо Землі* (з наук.-попул. літ.); *Вони здійснили десять витків навколо Місяця й успішно повернулися на Землю* (із журн.); *Виток за витком оперізувала станція "Салют" нашу планету* (із журн.); // Частина орбіти, що відповідає одному обертові супутника навколо Землі. *Початком витка зазвичай вважають точку, в якій супутник перетинає екватор Землі, рухаючись з півдня на північ* (з навч. літ.); *Виконуються замовлення на проведення знімання об'єкта на поверхні Землі чи частині території, яка обслуговується на одному орбітальному витку* (із журн.).

4. *перен.* Один з етапів у процесі розвитку, становлення чого-небудь. *Зміщення пріоритетів у бік економічних проектів відбувається на новому витку відносин між Європою та країнами Півдня Середземномор'я* (з наук. літ.).

ВИТОЛКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ТОЛКУВАТИ,** ую, уєш, *док., діал.* Пояснювати, тлумачити. *Все .. він витолковував собі на добро* (І. Франко); — *Отже, як витолкували ви собі свій сон? — спитала знов Наталя* (О. Кобилянська); *Витолкуйте їм, що я борше не можу приїхати, бо маю тут справу* (В. Стефаник); *Треба було відмовити, витолкувати, сказати — ні! І на тім край* (Б. Лепкий).

ВИ́ТОЛКУВАТИ *див.* **витолко́вувати.**

ВИ́ТОЛОЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́толочити.** *Всі висадки були витолочені, неначе по їх качались коні* (І. Нечуй-Левицький); *Влітку, мабуть, не заходили сюди учні, бо вигнався високий, ніким не витолочений бур'ян* (Ю. Збанацький); *Крес ступив додолу, пустив повідець і сів на витолочену траву* (І. Білик); *Коло води стриміли витолочені очерети* (Г. Колісник); // **ви́толочено,** *безос. пред. Обабіч шляху траву було витолочено, і вона припала товстим шаром рудуватого пилу* (Ю. Логвин); *А ще більше було вбито нещадним вогнем ворога або витолочено танками* (І. Багряний).

ВИ́ТОЛОЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́толочити.** *Наїзд було здійснено перед початком жнив. Наслідком його стало витолочення запряженими у вози кіньми всього незібраного врожаю жита, пшениці, ячменю, вівса, проса, гречки та ін.* (із журн.).

ВИ́ТОЛОЧИТИ *див.* **витоло́чувати.**

ВИТОЛО́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **витоло́чувати.** *Приорювання тракторами хлібів у полі, витолочування ланів пшениці табунами худоби наддніпрянське селянство зу-*

стріло відкритим спротивом (із журн.); *У процесі суцільного обробітку поля за допомогою тракторних обприскувачів неминучі втрати врожаю через витолочування* (із журн.).

ВИТОЛО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ТОЛОЧИТИ,** чу, чиш, *док.* 1. *що.* Псувати або знищувати посіви, городину, траву і т. ін., ударяючи, ходячи, їздячи по них, пасучись на них і т. ін. *До косаря прямо травою, витолочуючи її, під'їжджає економ* (М. Стельмах); *Не дав Бог жабі хвоста, а то б усю траву витолочила* (приказка); *— Одарко! — гукнув він в пекарню. — Хто це витолочив квітки?* (І. Нечуй-Левицький); *Давно вже чужі винищили могутні дуби, витолочили очерети і вибили дичину, тепер плавні світять пеньками й невеликим чагарником* (Б. Антоненко-Давидович); *Сильна злива і град витолочили городи* (з газ.).

2. *кого, що, перен.* Нищити, убивати кого-, що-небудь. *Богун .. з останнім військом .. налетів на татарів* [татар], *витолочуючи кіньми тих, що ще спали, і рубаючи тих, що вже прокинулися* (А. Кащенко); *— Найгірше, що вся місцевість навколо танкодоступна, — скаржився Маковей через бруствер Хаєцькому. — Якби він був зіпхнув нас звідси, з цього насипу, то ніхто б не добіг до лісу... Витолочив би всіх серед поля гусеницями...* (О. Гончар).

Вибива́ти (витоло́чувати) / ви́бити (ви́толочити) ти́рло (ти́рла) *див.* **вибива́ти.**

ВИТОЛО́ЧУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **витоло́чувати.** *Якщо ваш газон у дворі, на гральному майданчику, стоянці автомобілів витолочується, застосуйте пластикову сітку для його захисту* (з газ.).

ВИ́ТОНЧЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ви́тончити.** *— Увесь свій талант і многолітній труд поклав* [Микола Лисенко] *на те, щоб знайти, зберегти перли народної творчості, обробити їх і повернути народу, повернути нам, любовно очищені й витончені* (О. Довженко).

2. *у знач. прикм.* Дуже гарний, із тонкими рисами, досконалої форми. *Колись тітка Клавда була красивою брюнеткою .. Її грація, витончена постать будили загальний подив* (Ірина Вільде); *Валентина частенько заздрила витонченій красі Лідиного обличчя* (М. Руденко); *Він* [грек], *може, навіть говорив комусь, що скіфська баба — добре одоробло супроти грецьких витончених муз* (Л. Костенко).

3. *у знач. прикм.* Який відзначається особливою вишуканістю. *Чорне, строге, розраховане на витончений смак убрання облягало її постать* (Я. Качура); *Відповідаючи на витончену чемність господаря, як могла, відказала йому в тон* (Ю. Смолич); *Юна наречена — у витонченому вінчальному вбранні, урочистий фон їй створює темний костюм нареченого* (із журн.).

4. *у знач. прикм.* Чудово розвинений, із гострим сприйманням. *У нього велике опукле чоло, і весь він громіздкий не по літах, але внутрішньо витончений* (О. Довженко); *Валіде наперед здогадувалася, як різонуть оті простонародні пісеньки .. витончений слух повелителя, що з дитинства писав наслідування-назіре на блискучі касиди й газелі Ахмеда-паші* (П. Загребельний); *Лесь Курбас засвоює естетичні принципи й виражальні засоби актора нового типу, актора витонченого психологізму, нервової емоційності, загостреної інтелектуальної наповненості* (з публіц. літ.); // Який відзначається особливою досконалістю або крайньою загостреністю. *Тамара добре знає історію: ні Чингісхан, ні пси-рицарі, ні Наполеон не додумувались до таких витончених катувань* [як фашисти] (А. Хижняк); *Коропов любив стояти в кузні й дивитись на витончену роботу Степана Васильовича* (В. Земляк).

ВИ́ТОНЧЕНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість за знач. **ви́тончений** 2–4. *Васса ще озирнула себе з ніг до голови... і, цілком певна неабиякої краси й витонченості свого тіла, сіла до рояля* (Г. Епік); *Згодом художник став надуживати як вишуканістю кольорів, так і витонченістю форм* (Л. Дмитерко); *Ад'ютант мав феноменальну пам'ять і виключну хоробрість. Генералу подобалась його витонченість, і такт, і навіть його романтично-донжуанська душа* (Григорій Тютюнник).

ВИ́ТОНЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́тончити.** *Говорячи про ненастанне збагачення, витончення й поглиблення нашої літературної мови, .. ми мусимо, проте, з душевною прикрістю визнати, що дехто з наших письменників мало ще працює над своєю лексикою, над своїм синтаксисом, над своєю фразеологією* (М. Рильський).

ВИ́ТОНЧЕНО. Присл. до **ви́тончений** 2–4. *Та чи не більше враження на Коржеве батьківське серце справив витончено зроблений — чисто як справжній — пістолетик* (Б. Антоненко-Давидович); *В характері орнаменту середньоазіатських та закавказьких промислів багато спільного з килимами Індії; і там, і там узорні елементи витончено здрібнені, вільні і в той же час підкорені ритмові* (І. Волошин); *Нічого сказати, виучка у панів із міністерства відмінна, певного не обіцяють, але витончено привітні — не прискіпаєшся* (Б. Левін).

ВИ́ТОНЧИТИ *див.* **вито́нчувати.**

ВИ́ТОНЧИТИСЯ *див.* **вито́нчуватися.**

ВИТО́НЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вито́нчувати.** *Якщо порушується кровообіг і живлення тканин порожнини рота, то простежується витончування слизової оболонки ясен, при цьому оголюються шийки зубів — найбільш чутливі ділянки, не покриті емаллю* (із журн.).

ВИТО́НЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ТОНЧИТИ,** чу, чиш, *док.* 1. *що.* Робити тоншим. *Біль .. сплющував тіло, витончував тканини, лишав тільки один шар клітин* (П. Загребельний); *В обробленні таких видів хутра головні умови: зберегти їх природну красу, витончити і надати м'якості та еластичності* (з газ.).

2. *кого, що.* Робити розвиненішим, гострішим *(див.* **го́стрий** 3, 7). *Все життя так, — роздратовано подумав Марек, — усе життя жити своєю уявою, почуттями, витончуючи їх* (М. Малиновська); *Ця мертвецька тиша, що панує довкруги, витончує наш слух: ловимо найменший шелест трави* (з мемуарної літ.); *— Поступ змінив наш побут, додав нам вигод, витончив нас психічно, але суті людської він не порушив* (В. Підмогильний); *Ми шукали нової форми, нового вислову, намагалися витончити наші творчі засоби у формі і змісті* (Ю. Андрухович).

ВИТО́НЧУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВИ́ТОНЧИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Ставати тоншим, тонким. *Хвіст у бергамської вівчарки мечоподібної форми, біля основи товстий і міцний, до кінця витончується* (з наук. літ.); *Оленка дивилася, сидячи на постелі, — худенька, аж прозора, як мармурова, і носик зовсім витончився* (В. Барка); * Образно. *Та лінія, яка звичайно чітко розмежовує в людей життя і смерть, так витончилася тепер у батька, що вже важко добрати, де*

кінчається одне й починається друге (Б. Антоненко-Давидович).

2. Ставати розвиненішим, гострішим *(див.* **го́стрий** 3, 7). *Гумор автора витончується, оповідання стає докладнішим* (М. Зеров); *Виливався в тих словах увесь її дух, що витончувався, загострювався і гартувався в протиборстві з найбільшим ворогом її життя* (П. Загребельний).

ВИ́ТОП, у, *ч.* 1. Те саме, що **вито́плювання.** *Поступово камінь почав поступатися перед виробами із заліза, мистецтво витопу якого поширилося з гір Вірменії у XIV ст. до н. е.* (з наук.-попул. літ.).

2. Те, що витоплене. *Пломеняться печі В витопах руди* (П. Усенко); *І ввижаються* [синові] *великі рукавиці сталеварів, витопів багряні бліки* [полиски], *синюваті окуляри* (М. Рудь).

ВИ́ТОПИТИ[1] *див.* **вито́плювати**[1].

ВИ́ТОПИТИ[2] *див.* **вито́плювати**[2].

ВИ́ТОПИТИСЯ *див.* **вито́плюватися.**

ВИ́ТОПКИ, ів, *мн., спец.* Залишки від витоплювання чого-небудь. *Тільки одне потомство від метелика великої воскової молі здатне з'їсти до чотирьох кілограмів чистого воску, якщо залишити стільники і витопки без належного догляду* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́ТОПЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́топити**[1]. *Здорова піч була вже витоплена й пашіла вогнем* (І. Нечуй-Левицький); *Більшу частину витопленого на пасіках воску переробляють на вощину* (із журн.); *І витоплений із руди метал з печей виходить, його вантажні поїзди розвозять на заводи* (Н. Забіла).

ВИ́ТОПЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́топити**[1] 2, 3 і **ви́топитися** 2, 3. *Право на додаткову відпустку як працівники шкідливого виробництва мають і робітники, зайняті безпосередньо у відділеннях миття вовни,варіння клею та витоплення сала* (з мови документів); *Студенти-ливарники вивчають будову печі для витоплення кольорових металів та сплавів* (з навч. літ.).

ВИТО́ПЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вито́плювати**[1]. *Витоплюваний із печінки та інших нутрощів тріски жир багатий на вітаміни і є лікувальним засобом* (з наук.-попул. літ.); *Пропонуємо прес-форму із пластичного матеріалу для виробництва витоплюваних моделей* (із журн.).

ВИТО́ПЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вито́плювати**[1] 2, 3 і **вито́плюватися** 2, 3. *Після витоплювання свинячого жиру або жиру інших тварин лишається плівкова тканина (шкварки)* (з навч. літ.); *Марганець підвищує зносостійкість сталі; крім того, замінює дефіцитний нікель під час витоплювання нержавіючої сталі* (з наук.-техн. літ.).

ВИТО́ПЛЮВАТИ[1], юю, юєш, *недок.,* **ВИ́ТОПИТИ,** плю, пиш; *мн.* ви́топлять; *док.* 1. *тільки док., що* і без *прям. дод.* Нагріти приміщення, спаливши яке-небудь паливо в печі, грубі і т. ін. *І ти осталася, небого. І не осталося нікого З тобою дома. Наготи Старої нічим одягти І витопить зимою хату* (Т. Шевченко); — *Робота моя неважка,* — *витоплю піч, зварю їсти* (Панас Мирний); *Демко в хаті довго ждав на брата. Жінка його уже витопила в печі* (І. Франко); *У хаті — справжня текстильна фабрика. Як тільки витоплять жінки, мерщій за прядки сідають* (А. Головко).

2. *що.* Нагрівати що-небудь (сало, вощину, смолу і т. ін.), щоб воно стало рідким або щоб виділилося що-небудь рідке, плавке. — *Новинка, в мене в першого це ви побачите: сонце витоплює віск,* — *пояснює господар не без гордощів* (О. Гончар); *Із сала на невеликому вогні витоплюють смалець* (з газ.); * Образно. — *Побачить вона* [Параска]! *Згадає тоді мене, як чорти витоплять з неї те сало, що придбала в піст* (І. Нечуй-Левицький).

3. *що.* Одержувати метал, розжарюючи руду. *Порались біля горнил і чорношкірі гамарники, витоплюючи залізо* (О. Ільченко); — *Отут, на цьому схилі, добувають руду. Виносять її з ями корзинами. Тут-таки недалеко й витоплюють метал з руди* (В. Владко); *Я з батьком та братами копав болотну руду і витоплював з неї крицю, сиріч залізо, і возив до Києва на продаж* (В. Малик); *Скільки витопив металу мій хороший, добрий дід* (М. Упеник).

ВИТО́ПЛЮВАТИ[2], юю, юєш, *недок.,* **ВИ́ТОПИТИ,** плю, пиш; *мн.* ви́топлять; *док., кого, що.* Топити у воді всіх або багатьох. *Розсію, розвію я сам ворогів, В дунайській їх витоплю хвилі, А сам відпочину посеред степів, З конем на високій могилі...* (Л. Боровиковський); *Тухольці, очевидно, не хотіли дожидати, аж поки вода настілько* [настільки] *прибуде, щоб спокійно витопити нужденні останки монголів* (І. Франко).

ВИТО́ПЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ВИ́ТОПИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Нагріватися (про піч, грубу і т. ін.). *Замісив він тісто, приніс дров, розпалив у печі. А як піч витопилась, посадив у неї пироги* (з казки); // *безос. У печі витопилось* (Сл. Гр.).

2. Виділятися з нагрітого сала, вощини і т. ін. (про жир, віск і т. ін.). *Коли матері захочеться зробити для всіх приємну несподіванку — зготує вона качку. Покладе на сковороду, смажить, поливаючи салом, що витоплюється з неї* (Є. Гуцало); *Тушковану капусту готують зі шпиком або копченою грудинкою, їх необхідно попередньо обсмажити і покласти в капусту на початку тушкування, а жир, що витопився, використати для пасерування овочів* (з навч. літ.).

3. Виділятися з розжареної руди (про метал). *У цеху вирує робота, витоплюється метал, з якого згодом виготовлять агрегати і машини* (з газ.).

4. *тільки недок.* Пас. до **вито́плювати**[1] 2, 3. *Модель виготовляється з легкоплавкого матеріалу, заформовується і під час заливання розплавленого металу витоплюється* (з наук.-попул. літ.).

ВИТОПНИ́К, а́, *ч.* Робітник, який витоплює метал; плавильник. *В основу найменування назв осіб за професією та видом діяльності покладено також мотивувальну ознаку — назву основної виробничої дії: плавильник (витопник), шліфувальник, гартувальник (гартівник)* (з наук. літ.).

ВИ́ТОПТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́топтати.** *За витоптані буряки Митько приніс бабі Христі щуку вагою в п'ять кілограмів, і тільки це втішило гнів старої* (О. Донченко); *Витоптана копитами дорога веде через луг до похилених верб, під якими вигинається Орілька, вузенька річка в низьких берегах* (С. Журахович); // **ви́топтано,** *безос. пред. Лейтенант спокійно курив, і Юрко здивувався, як можна отак курити, наче нічого й не сталося, коли в двір наїхало стільки машин, коли виламано всі деревця й витоптано гумовими шинами всі клумби* (О. Сизоненко).

ВИ́ТОПТАТИ *див.* **вито́птувати.**

ВИ́ТОПТАТИСЯ *див.* **вито́птуватися.**

ВИТО́ПТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вито́птувати.** *Дуже популярна рослина, витривала до витоптування,* —

спориш звичайний, що росте у дворах (з наук. літ.); *Дослідження показали, що, наприклад, у лісах внаслідок витоптування знищується лісова підстилка, ущільнюється ґрунт* (з навч. літ.); *Газонна решітка укладається зверху на газон і захищає його від зовнішніх чинників, зокрема від витоптування або знищення колесами автомобілів* (із журн.); *Витоптування стежок.*

ВИТО́ПТУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ТОПТАТИ,** пчу, пчеш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Псувати або знищувати посіви, городину, траву і т. ін., топчучи їх. — *Ну, не буде ж у тебе хоч на городі нічого! — сичить, одужавши, баба .. Вийшла баба на город, давай витоптувати* (Ганна Барвінок); [М а т и:] *І в сім тобі поможуть басурмани? Та подивись же ти й тепер навкруг, Що роблять скрізь вони: містечка й села Вигублюють, витоптують весь хліб, В полон беруть жінок, дітей дрібненьких* (Л. Старицька-Черняхівська); *Кіннота ворога витоптувала посіви, руйнувала села й міста* (П. Тичина); *Шкідливих горобців та ґав Він* [Осел] *щиро так ганяв, Що витоптав всі кавуни і дині* (Л. Глібов).

2. *що.* Утоптувати, прокладати стежку, дорогу і т. ін. *Брели люди, зв'язані по кількадесят воловодами, витоптували в степу чорний шлях, і лише гайвороння летіло слідом* (Р. Іваничук); *Вона* [отара] *бігла все далі й далі, переходячи нові села і нові міста, витоптуючи нові дороги і перетинаючи шляхи* (Валерій Шевчук); *Тут я всі стежечки витоптав* (С. Журахович); // Топчучи, стискувати, зменшувати в об'ємі. *Дід Остап вивершив скирту, старанно витоптуючи її* (Г. Епік).

3. *що.* Вибивати, ходячи по чому-небудь, топчучи щось. *Там біля стогу стояла пара волів, що саме перед хвилиною витоптувала ногами зерно із снопів* (О. Маковей).

4. *що, рідко.* Зношувати, стоптувати (взуття). *Витоптала черевички, по садочку проходжаючи* (П. Чубинський).

5. *кого, що, перен.* Знищувати, руйнувати, убивати кого-, що-небудь. *Вирізали* [татари] *всіх, хто через старість був уже негодящий до невольницької роботи.., витоптували кіньми таких дітей, що ще не мали сили втекти, останніх же бранців: молодиць, дівчат, парубків та чоловіків .. поділяли поміж себе* (А. Кащенко); *Витоптуючи своїм залізним військом півсвіту, сам султан завжди керувався неписаним правом збереження життя, незнищенною силою інстинкту, пожадання тілесного, яке, зрештою, веде до продовження роду* (П. Загребельний); *Зажурилась Україна, Бо нічим прожити, Витоптала орда кіньми Маленькії діти* (з думи); — *До чого довели землю нашу! — з почуттям сказав Палій. — І турки, і татари... І свої яничари... Витоптали, випалили, сплюндрували дощенту* (В. Малик).

ВИТО́ПТУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВИ́ТОПТАТИСЯ,** пчеться, *док.* 1. *рідко.* Зношуватися, стоптуватися (про взуття). *Витопталися капці.*

2. *тільки недок.* Пас. до **вито́птувати.** *Дорога розтанула в травах. Трави не витоптувалися до кореня, тож були густіші, ситіші* (Ю. Мушкетик); *Копитами кінноти витоптувалися гінкі стежки по тому шляху* (Іван Ле).

ВИ́ТОРГ, у, *ч.* Гроші, одержані від продажу чого-небудь. *На картоплі добре заробили, славний виторг. І так щобазару* (К. Гордієнко); *Якесь хлоп'я взяло два пиріжки й сунуло розірвану сотню. Вчитель помітив її, закладену в цілу, аж коли лічив виторг* (Б. Антоненко-Давидович); *І в сільмазі на неї не жаліються. Ще й разу не опізнилася на роботу, недостачі у виторгу не мала* (В. Кучер).

△ **(1) Валю́тний ви́торг** <**Валю́тна ви́ручка**>— сума надходжень в іноземній валюті від експорту товарів і послуг, від міжнародних кредитів. *Для досягнення найбільшого економічного ефекту від участі в міжнародному поділі праці потрібно розвивати експорт тієї продукції, яка дає найбільший валютний виторг на одиницю затрат суспільної праці* (з наук. літ.); *Дохід підприємства від експорту товарів — це валютний виторг, що надходить на розрахунковий рахунок підприємства* (з наук.-попул. літ.); *Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності після сплати передбачених законом податків та зборів самостійно розпоряджаються валютною виручкою від проведених ними операцій, крім випадків, визначених законом* (з мови документів).

ВИТОРГО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ТОРГУВАТИ,** ую, уєш, *док., що.* 1. Одержувати гроші від продажу чого-небудь. *Заставляла* [Юля] *на останні копійки, які він виторговував за рибу, купувати морожене* [морозиво], *водити в кіно, слідувати за нею по п'ятах, куди б вона не йшла* (Григорій Тютюнник); *На гроші, що їх виторгувала Євка, в Стефана було десять дірок, і він не знав, яку з них запхнути* (С. Чорнобривець); *А дехто вже пускався берега, прикидаючи, скільки можна виторгувати за свої статки* (М. Стельмах).

2. *розм.* Торгуючись, домагатися вигідної ціни. *Михайло крадькома потиснув Іванові руку, і той пішов виторговувати в наглядача .. тютюн за останні Михайлові марки* (Р. Іваничук); *За щасливий п'ятак Моня виторгував у знайомої булочниці велику суху булку* (П. Козланюк); *Цілу годину торгувався, щоб виторгувати більше двох тисяч калиму за Тозіхон* (Іван Ле); — *Гроші витратив до останнього шеляга, зате купив усе, що наказувалось, до того ж виторгував дещо, збавив ціну* (Б. Левін).

3. *перен.* У ході переговорів, дискусій домагатися чогонебудь бажаного. *Навіть право на писання листів приходиться виторговувати, бо мій лікар кожний раз, коли .. застає мене з пером в руках, лається зо мною* (Леся Українка); *Звіт цей не відбігав далеко від того, що привіз Заленський, вони ніби порозумілися, щоб виторгувати дещо від гетьмана в користь Польщі і католицизму* (Б. Лепкий); *Перси .. втратили сліди втікача, але мітіленці виявились не такими богобоязливими: хотіли щось виторгувати за лідійського повстанця, якого волів бачити живим перський цар* (І. Білик).

ВИ́ТОРГУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́торгувати.** *Приймаючи виторгувані за них* [картини] *гроші, Короджій розповів друзям-художникам про те, що справді робиться на Верховині* (С. Скляренко); *У разі несвоєчасної оплати за виторгувані на аукціоні антикварні речі результат аукціону з цього лота анулюється* (з мови документів); *Попередні вимоги щодо виділення траншу, попри виторгувані поступки, залишилися досить жорсткими* (з газ.); // **ви́торгувано,** *безос. пред. Батько хазяїна .. беріг макуху в дірявому лантусі під лавою. От чотири кружки виторгувано, масні на дотик, з різком і густим пахощем* (В. Барка).

ВИ́ТОРГУВАТИ *див.* **виторго́вувати.**

ВИ́ТОРЕНИЙ, а, е, *рідко.* Добре в'їжджений; утоптаний. *Йшли солдати із-за Псла .. Яром, долом, битим полем, Шляхом витореним, голим* (А. Малишко).

ВИ́ТОРОПИТИ, плю, пиш; *мн.* ви́тороплять; *док., що, розм.* Широко розплющити очі від здивування, несподіванки і т. ін.; витріщити. — *Отуди к лихій годині! — виторопивши очі, сказав Грицько та й замовк* (Панас Мирний); *Я виторопив очі, дивлюсь і питаю: — То ви ж хто такий і чого вам треба у моїй квартирі?* (С. Васильченко).

ВИ́ТОРОПИТИСЯ, плюся, пишся; *мн.* ви́тороплятъся; *док., розм.* Широко розплющитися від здивування, несподіванки і т. ін. (про очі); втупитися в кого-, що-небудь такими очима. *Урядник із старостою .. так і виторопились, як на звірів, а урядник підійшов та мерщій: "Що за люди? Що за діла такі серед ночі?"* (А. Головко).

ВИ́ТОРОХТІТИ, хчу, хтиш, *док., розм.* 1. Проторохтіти, створюючи шум протягом певного часу. *Виторохтіла миша всю ніч* (Сл. Гр.).

2. *перен., що.* Добитися чого-небудь настирливою розмовою. — *Тітка цікава на язик, та й дядько добрий торохтій: щось-таки та виторохтять* (І. Нечуй-Левицький).

ВИ́ТОРОЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́торочити.** — *Як .. де буде одна нитка виторочена, то нещастя ваше!* (І. Франко).

ВИ́ТОРОЧИТИ *див.* **виторо́чувати.**

ВИ́ТОРОЧИТИСЯ *див.* **виторо́чуватися.**

ВИТОРО́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виторо́чувати.** *Технологія виготовлення аплікації з торочок: нарізування тканини на смужки, виторочування ниток (із половини ширини смужки), приєднання смужок з торочками до основи* (з навч. літ.).

ВИТОРО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ТОРОЧИТИ,** чу, чиш, *док., що.* Висмикувати нитки з тканини. *Матеріал для вишивання традиційний — канва, кольорові нитки, які майстриня виторочує із хусток* (з газ.).

ВИТОРО́ЧУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ВИ́ТОРОЧИТИСЯ,** иться, *док.* Висмикуватися, випадати з непідрубленого чи обшарпаного краю тканини (про нитки). *Марта стояла, опустивши квіти кульбаби у правій руці. Лівою, од незручності, теребила червону ниточку, що виторочилася з кишені* (із журн.); * Образно. *Понад Львовом перекликаються великодні дзвони .. Святково одягнені люди виторочуються з церков, мов барвисті пацьорки вервечок* (Р. Іваничук).

ВИ́ТОЧЕНИЙ[1], а, е. 1. Дієпр. пас. до **ви́точити**[1]. *В ярмаркові дні до канатів і гаків* [гойдалки] *чіплялося два збиті з дощок човни з виточеними жіночими погруддями на носах* (Ю. Смолич); *Іван привітно махнув кепкою своєму напарнику, що вже помітив його, і весело показав очима на гору виточених за ніч деталей* (В. Кучер); *Залізняк нарешті зібрав усю силу, .. знайшов глибоку, вітром виточену ямку, міцно зачепився пальцями* (В. Собко).

2. *у знач. прикм.* Який має досконалу форму, витончені лінії. *Смугляве обличчя з рівним виточеним носом .. нагадувало одно з тих облич, що їх .. митці пензля беруть для Іродіад, Саломей і інших красунь давнини* (Олесь Досвітній); *Хлопець підвів свої .. очі й напружено дивився на отамана. Той оглядав його безвусе обличчя з рівними виточеними рисами, прямим носом і високим чолом* (В. Підмогильний).

◊ **(1) Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **ви́точений [із слоно́вої ко́сті (кі́стки)]** — який має правильну, досконалу форму або витончені лінії; дуже гарний. *Уся* [дівчина] *— як виточена, а довга коса, чорна, як гадюка, так і обвивається круг тонкого стану* (М. Старицький); *Тихий рожевий світ обливав її чудове, матово біле лице та руки, одслонені до плечей, неначе виточені з слонової кості* (І. Нечуй-Левицький); *Се був високий, вродливий парубок з високим чолом, отіненим золотистими кучерями, з простим, мов із слонової кості виточеним носом* (І. Франко); *Бісова Улька, ноги як виточені і пошкрябані соломою, мабуть, у полі пошкрябала* (І. Микитенко); *Трапляється така краса, що одразу скажуть — "яка мила", а потім уже "красива", бо це якась людяна рідна краса, в присутності якої легше дихати. Це одразу відчуває Марія і дружньо потискує немов виточену білу ручку* (О. Іваненко); *Античний, мов виточений із слонової кістки, профіль.*

ВИ́ТОЧЕНИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **ви́точити**[2]. *Кров була виточена вся. Доктор Гальванеску був мертвий* (Ю. Смолич); * У порівн. *Їм бракувало хліба, пшона, олії, зуживалось останнє дрантя одягу, гомінкий, порожній, як виточене барило, шлунок глушив їм думку, .. але сонця їм не бракувало* (Б. Антоненко-Давидович); // **ви́точено,** *безос. пред.* — *Цьому добродієві кров виточено всього кілька днів тому* (Ю. Смолич).

ВИ́ТОЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́точити**[1]. *В обов'язки токаря входить виточення елементів на токарному верстаті згідно із замовленням* (з газ.).

ВИ́ТОЧИТИ[1] *див.* **вито́чувати**[1].

ВИ́ТОЧИТИ[2] *див.* **вито́чувати**[2].

ВИ́ТОЧИТИСЯ *див.* **вито́чуватися**[2].

ВИ́ТОЧКА, и, *ж.* 1. *крав.* Зашита з вивороту невелика складка на одязі. *Учні здійснювали розрахунок і побудову нагрудної виточки і виточки на випуклість лопаток* (з навч. літ.).

2. *спец.* Заглибина на якій-небудь деталі. *У середній частині поршня двигуна є кільцева виточка, призначена для рівномірного розподілу масла по поверхні дзеркала циліндра* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́ТОЧКИ, чок, *мн.* Залишки від просівання чого-небудь; висівки, відсівки. *У голодні роки ми, малі, ходили у поле, де зійшли колоски-самосіви. Обмолочували, провівали. З зерна мама варила юшку, що була рідка та синя, а виточки змішувала з травою* (з мемуарної літ.).

ВИТО́ЧУВАННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **вито́чувати**[1]. *Спеціалізація у майстра найширша: від виточування клинка до оброблення держака, фінішного полірування й заточення леза, тобто повністю виготовлення ножа* (із журн.).

ВИТО́ЧУВАННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **вито́чувати**[2] 1. *Виточування крові з собаки.., а пізніше оживлення — факт, відомий кожному студентові останнього курсу* (Ю. Смолич).

ВИТО́ЧУВАТИ[1], ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ТОЧИТИ,** чу, чиш, *док., що.* 1. Виготовляти, обробляти на токарному верстаті з дерева, металу і т. ін. який-небудь предмет. *У нас є чудова майстерня. Тут ми вивчаємо мотори, навчаємось виточувати на верстатах різні речі* (Ю. Збанацький); *Як зварили хлопці сталь, Токар виточив деталь* (Я. Шпорта); *Ось соснина пахне, це — да! Поки виточиш з неї, приміром, ніжку до столу — п'яний робишся* (Д. Ткач); * Образно. *Говорив Воронцов, виточуючи кожне слово, наче токар біля верстата* (О. Гончар).

2. Робити гострим; вигострювати. *Виточити ніж;* * Образно. *Слово, чому ти не твердая криця, Що серед бою так*

ясно іскриться? .. Вигострю, виточу зброю іскристу, Скільки достане снаги мені й хисту (Леся Українка).

3. Вигризаючи, виїдаючи, ударяючи і т. ін., робити в чому-небудь заглибину, виїмку. *Зсередини* [деревини] *шашіль виточує гниле суччя* (Панас Мирний); — *Пшениця — ну як очерет, а мишва йде тьмою, спершу підгризає стебло, валить і тоді, вже на землі, виточує молоде зерно...* (О. Гончар); *Сила удару кожної піщинки невелика, але вона в твердій породі виточує заглиблення* (з навч. літ.).

ВИТО́ЧУВАТИ[2], ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ТОЧИТИ**, чу, чиш, *док.*, *що*. 1. Повільно випускати щось рідке або сипке крізь вузький отвір, щілину і т. ін. *Розплакуються берези, і винахідливий ветеринар Гнат Яворина виточує з них сік для поранених і простуджених* (В. Земляк); — *Тебе обдурив, налякавши, той мізерний земляний черв'як, і ти даремно стільки сліз виточуєш* (Валерій Шевчук); * Образно. *Відчув* [Івоніка], *як страх виточив йому краплі поту на чоло* (О. Кобилянська).

2. *перен.* Поступово забирати, віднімати що-небудь у когось, позбавляти чогось. *Всі оті гравці в кості, і Верблюд, і Тариф, і Куввас, вони з тобою грають фальшивими кістками. Як п'явки, вони з тебе всі монети виточують!!!* (Ю. Логвин); *Мені бої не виточили сили, І, надточивши, не зрідили кров* (М. Стельмах).

◊ **(1) Ви́точити кров** *з кого — чого* — знесилити, виснажити, ослабити кого-, що-небудь. *"Виточить він усю кров з рідної України, .. щоб дати змогу й силу полякам запанувати на Україні"*, — *думала Тодозя, йдучи слідком за князем до палацу* (І. Нечуй-Левицький); — *Я б тобі утер маку,* — *думав він,* — *коли б москаль не виточив з мене крові* (М. Коцюбинський); **(2) Ви́точити сльо́зи з оче́й** *чиїх, кого* — своїми вчинками, поведінкою змусити кого-небудь страждати, довести до плачу. *А як пішов мені шостий рік, то багацько сліз виточив я з очей бідної моєї неньки* (О. Стороженко); *Вона кинулася була розважати Пріську, .. та ще гірше розразила її серце, ще більше виточила сліз з її старих очей* (Панас Мирний).

ВИТО́ЧУВАТИСЯ[1], ується, *недок.* Пас. до **вито́чувати[1]**. *Виточується деталь приладу у вигляді прямокутного паралелепіпеда* (з наук.-техн. літ.); *На токарних верстатах виточувався дерев'яний посуд і різні вироби з кістки* (з навч. літ.); *Мармурова ванна виточується з моноліту на верстатах, керованих комп'ютером* (із журн.).

ВИТО́ЧУВАТИСЯ[2], ується, *недок.*, **ВИ́ТОЧИТИСЯ**, иться, *док.* 1. Повільно витікати крізь вузький отвір, щілину і т. ін. (про щось рідке або сипке). *Федір .. оповідав детально свою історію, і його голос був уподібнений до шуму жорна, та й не припиняв він .. своєї безперервної роботи: крутив і крутив, а з-під каміння виточувалося біле борошно* (Валерій Шевчук); *Інна відчула себе так, наче вся кров раптом виточилася з її тіла* (Ю. Шовкопляс); * Образно. *Соляним шляхом, що вибирався з дубового лісу, виточилась коротка ниточка комонників* (І. Білик).

2. *тільки недок.* Пас. до **вито́чувати[2]**.

ВИ́ТРАВИТИ[1] *див.* **витра́влювати[1]**.

ВИ́ТРАВИТИ[2] *див.* **витра́влювати[2]**.

ВИ́ТРАВИТИСЯ[1] *див.* **витра́влюватися[1]**.

ВИ́ТРАВИТИСЯ[2] *див.* **витра́влюватися[2]**.

ВИ́ТРАВЛЕНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **ви́травити[1]**. *Насолода від усього цього збуджувала в Мухтарові витравлені часом старі звички* (Іван Ле); *Повертаються до нас все нові й нові імена тих, хто був знищений, витравлений із людської пам'яті сталінським репресивним апаратом* (з публіц. літ.); *Виконують написи на склі за допомогою парафіну і плавикової кислоти, і в результаті на склі залишається витравлений напис або малюнок* (з навч. літ.).

ВИ́ТРАВЛЕНИЙ[2], а, е, *мор.* Дієпр. пас. до **ви́травити[2]**. *Великотоннажні судна зобов'язані враховувати довжину судна і витравленого якірного ланцюга для того, щоб не вийти за межі якірної стоянки* (з навч. літ.).

ВИ́ТРАВЛЕННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **ви́травити[1]**. *До поняття підроблення документа входить також зміна його змісту або характеру шляхом механічних маніпуляцій (дописування, підчищення, витравлення тексту і т. ін.)* (з мови документів); *У повісті "Смерть" Б. Антоненко-Давидович глибоко дослідив процес витравлення національної свідомості й гідності в українського інтелігента* (з публіц. літ.).

ВИ́ТРАВЛЕННЯ[2], я, *с.*, *мор.* Дія за знач. **ви́травити[2]**. *Перевіряючи буксирні лебідки, звертають увагу на їх нормальну роботу під час витравлення буксирного каната, а також на надійне кріплення каната* (з Інтернету).

ВИТРА́ВЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **витра́влювати[1]**. *На виставці експонувалися малюнки, витравлювані спеціальним розчином на офорті* (із журн.).

ВИТРА́ВЛЮВАННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **витра́влювати[1]**. *Визначення глибини поширення напруг звичайно проводиться шляхом послідовного витравлювання або анодного розчинення поверхневих шарів металу* (з наук. літ.).

ВИТРА́ВЛЮВАННЯ[2], я, *с.*, *мор.* Дія за знач. **витра́влювати[2]**. *Під час витравлювання ланцюга оператор повинен бути в захисних окулярах, щоб убезпечити очі від попадання бруду і частинок іржі* (з мови документів).

ВИТРА́ВЛЮВАТИ[1], юю, юєш, **ВИТРАВЛЯ́ТИ**, яю, яєш, *недок.*, **ВИ́ТРАВИТИ**, влю, виш; *мн.* ви́травлять; *док.* 1. *кого, що, рідко.* Цькуючи, переслідуючи звіра, виганяти звідки-небудь. [С о т н и к:] *Сьогодні з нами буде полювати .. моя жінка .. Всіх ведмедів і вепрів вилущимо, всіх вовків, лисиць витравимо* (О. Стороженко).

2. *що.* Виводити, знищувати, видаляти що-небудь хімічним обробленням. *Плями на шпалерах чи меблях (плісняву) витравити складно, — вони з'являються знову і знову* (із журн.).

3. *що, перен.* Викорінювати, усувати, знищувати що-небудь. *Невиразним болем, як нудота, як страшний сон, зринув спогад, що він так шалено гнобив його, стирав, витравлював його сліди в свідомості, .. спогад про Надійку* (В. Підмогильний); — *Ці держиморди виводять мене з терпіння,* — *обурювався Микола Віталійович.* — *Вони вважають, що забороною можна витравити любов до рідної культури...* (М. Олійник); *Смисл колективізації крився, між іншим, і в тому, щоб назавжди витравити оцю сутнісну для селянської культури природність, прирідненість — до свого поля, до з дитинства знаної оку кринички на дні ярка, до населеного духами з бабиних казок байраку за селом* (О. Забужко).

4. *що, спец.* Наносити малюнок, візерунок, напис їдкою речовиною на тканину, метал і т. ін. *На білосніжній бавовні, наприклад, витравлюють малюнок — напівпрозорі візерунки, що роблять тканину схожою на папір* (із журн.); *Щоб витравити якийсь візерунок, майстер покривав метал особливою мастикою, на якій видряпував голкою малюнок і заливав заглибини кислотою* (з наук. літ.).

(1) **Витра́влювати / ви́травити па́м'ять** *яку, про що і без дод.* — певними продуманими діями або поведінкою сприяти забуттю чого-небудь. *Витравлювати історичну пам'ять із свідомості народу — це прирікати його на духовну деградацію* (з газ.); *Минуле не можна затерти, не можна знову закрити вже відкриті архіви, не можна спалити опубліковані документи, не можна витравити пам'ять* (з наук.-попул. літ.).

◇ **Викре́слювати (витра́влювати) / ви́креслити (ви́травити) з [своє́ї] па́м'яті (з [свого́] життя́)** *див.* **викре́слювати.**

ВИТРА́ВЛЮВАТИ², юю, юєш, **ВИТРАВЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.*, **ВИ́ТРАВИТИ,** влю, виш; *мн.* ви́травлять; *док., мор.* Те саме, що **попуска́ти¹** 1; випускати, поступово послаблюючи, вивільнюючи від чогось (канат, якірний ланцюг і т. ін.). *Ми стаємо на якір, докладаючи всіх зусиль, щоб утримати судно. Якорі ковзають, не бажаючи зачіплятися. Доводиться витравлювати весь ланцюг* (з мемуарної літ.).

ВИТРА́ВЛЮВАТИСЯ¹, юється, **ВИТРАВЛЯ́ТИСЯ,** я́ється, *недок.*, **ВИ́ТРАВИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Зникати, знищуватися внаслідок хімічного оброблення. *У кремнії витравлюються деякі домішки* (з наук. літ.).

2. *спец.* Утворюватися на тканині, металі і т. ін. під дією їдкої речовини (про малюнок, візерунок, напис і т. ін.). *Офортною голкою гравірують зображення. Готовий рисунок витравлюється, коли дошку-пластину опускають у розчин кислоти* (з навч. літ.); *У писанкарстві існує давня техніка досягнення білого кольору за допомогою кислоти, при цьому він витравлюється на пофарбованому яйці* (з газ.).

3. *тільки недок.* Пас. до **витра́влювати.** *Хто знає, чи зрозуміють вони одне одного, відділені безмежними просторами долі, чи залишиться між ними той пал, що живив їхні почуття.., чи .. витравиться часом, війною, горем і нещастям* (Григорій Тютюнник); *У часи тоталітарного режиму українська мова свідомо принижувалася, витравлювалася із свідомості* (з газ.).

ВИТРА́ВЛЮВАТИСЯ², юється, **ВИТРАВЛЯ́ТИСЯ,** я́ється, *недок.*, **ВИ́ТРАВИТИСЯ,** иться, *док., мор.* Попускатися, вивільнюватися з чогось (про канат, якірний ланцюг, трос і т. ін.). *Під час проведення швартовних робіт не дозволяється затримувати руками чи ногами канат, що швидко витравлюється* (з мови документів).

ВИТРА́ВЛЮВАЧ, а, *ч., спец.* Хімічна речовина, препарат, за допомогою яких витравлюють *(див.* **витра́влювати¹** 2, 4) що-небудь. *Оброблення (різання або полірування) напівпровідників та деяких металів виконується без контакту виробу з інструментом у тонкому контрольованому шарі витравлювача, завдяки чому підвищується точність виконуваних операцій* (з наук.-техн. літ.); *Витравлювач використовують при виготовленні верстатів для бездефектного різання кристалів, хіміко-механічного полірування пластин, як матеріал у стоматології* (з газ.).

ВИТРАВЛЯ́ННЯ¹, я, *с.* Дія за знач. **витравля́ти¹**. *Ультрафіолетовий детектор валют, призначений для визначення достовірності банкнот і документів, умить виявить підроблені банкноти, сліди витравляння написів і друку хімічними речовинами* (з мови реклами).

ВИТРАВЛЯ́ННЯ², я, *с., мор.* Дія за знач. **витравля́ти²**. *При виборі місця тривалої стоянки на якорі необхідно враховувати можливість розгортання яхти під дією вітру і течій, витравляння якірного ланцюга на повну довжину, а також дрейфу яхти* (з навч. літ.).

ВИТРАВЛЯ́ТИ¹ *див.* **витра́влювати¹.**

ВИТРАВЛЯ́ТИ² *див.* **витра́влювати².**

ВИТРАВЛЯ́ТИСЯ¹ *див.* **витра́влюватися¹.**

ВИТРАВЛЯ́ТИСЯ² *див.* **витра́влюватися².**

ВИТРАВНИ́Й, а́, е́, *спец.* Стос. до витравлювання *(див.* **витра́влювання¹**) малюнка, візерунка, напису на тканині, металі і т. ін. *Базовим приладом при оцінці концентрації радону в будівельних об'єктах є іскровий лічильник, який комплектується матеріалами для приготування витравного розчину* (з наук.-техн. літ.); *Розрізняють такі способи нанесення друкованих візерунків на текстильний матеріал: машинний і ручний друк, прямий, витравний, резервний друк* (з навч. літ.).

ВИТРА́ВНИК, а, *ч.* Робітник, який витравлює *(див.* **витра́влювати¹** 4) малюнок, візерунок, напис на тканині, металі і т. ін.

ВИТРА́ВНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **витра́вник.**

ВИ́ТРАЛЕНИЙ, а, е, *мор.* Дієпр. пас. до **ви́тралити.** *Сапери добували вибухові речовини з нерозірваних снарядів противника і витралених на морі мін* (з навч. літ.); // **ви́тралено,** *безос. пред. За період тралення нового фарватеру витралено 17 мін, дві з них вибухнули від авіабомбування при нальоті німців* (з газ.).

ВИ́ТРАЛИТИ *див.* **витра́лювати.**

ВИТРА́ЛЮВАННЯ, я, *с., мор.* Дія за знач. **витра́лювати.** *Учені розробили засіб проти витралювання мін противником. Це мінні захисники* (із журн.).

ВИТРА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́ТРАЛИТИ,** лю, лиш, *док., кого, що, мор.* Виловлювати кого-, що-небудь тралом. *Витралили* [матроси] *лише одну маленьку рибку* (М. Трублаїні); *Протягом двох днів "Пильний" витралив і розстріляв чотири міни* (Д. Ткач).

ВИТРА́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок., мор.* Пас. до **витра́лювати.** *Магнітні міни витралювалися магнітним або електромагнітним тралом* (з навч. літ.).

ВИТРАМБО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **витрамбо́вувати.** *Вдалося повністю ліквідувати просідання основ будинку шляхом витрамбовування ущільнених ґрунтових товщ, попереднього замочування і т. ін.* (з наук.-техн. літ.); *Виконуємо витрамбовування основ під фундаменти* (з мови реклами).

ВИТРАМБО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ТРАМБУВАТИ,** ую, уєш, *док., що.* Добре, старанно трамбувати. *При розробленні проектів для будівництва на товщах необхідно витрамбовувати ґрунт важкими трамбівками або ґрунтовими подушками, а також улаштовувати фундаменти в котлованах* (з наук.-техн. літ.); *Витрамбувати майданчик.*

ВИТРАМБО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **витрамбо́вувати.** *На заздалегідь підготовленій поверхні будівельного майданчика витрамбовуються котловани певної форми і глибини* (з газ.).

ВИ́ТРАМБУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́трамбувати.** *На витрамбуваному, .. витоптаному вигоні над крутим берегом річища вже весело кружляли танцюючі пари* (О. Бердник); *Останніми роками сформувався й успішно розвивається напрям упорядкування фундаментів без порушення ґрунту — фундаменти у добре витрамбуваних котлованах* (із журн.).

ВИ́ТРАМБУВАТИ *див.* **витрамбо́вувати.**

ВИ́ТРАТА, и, *ж.* Те саме, що **ви́трачення.** *За палубою було трохи вільного місця і відкидна дошка для сидіння.., щоб гребти на випадок аварії мотора, витрати пального абощо* (Ю. Смолич); *— Можеш залишити прилад, Олесю, — наказав Ернан Раміро. — Зараз машина працюватиме рівніше, бо витрата водню зменшилася* (В. Владко); *Доведеться підшукувати і посилати на завод іншу людину. Це пов'язано з витратою часу і коштів* (М. Руденко).

ВИ́ТРАТИ, ат, *мн.* Гроші, кошти, витрачені на кого-, що-небудь. *— Так, обійшлося будівництво в копієчку, — енергійно перебив Синявін. — І може, надаремно ви затвердили ці витрати, доки не маємо економії на греблі* (Іван Ле); *Поради, та ще здалеку, давати найліпше, це не вимагає ні зусиль, ні мужності, ні витрат* (П. Загребельний).

(1) Кишенько́ві ви́трати — дрібні витрати або невеликі гроші. *Коли дитина дорослішає, суму на її кишенькові витрати необхідно збільшувати* (із журн.).

△ **(2) Валові ви́трати** — суми будь-яких витрат, сплачених (нарахованих) протягом звітного періоду і пов'язаних з підготовкою, організацією, веденням виробництва, продажем продукції (робіт, послуг), а також охороною праці. *Порівнюючи середні валові витрати з ціною продукції, можна визначити ступінь прибутковості виробництва* (з наук. літ.); *Закон дозволяє всім підприємствам додавати до складу валових витрат витрати на страхування ризиків, пов'язаних із господарською діяльністю суб'єкта* (з газ.); **(3) Накладні ви́трати (вида́тки)** — додаткові витрати, пов'язані з господарсько-організаційними потребами виробництва і розподілом товарів. *При зміні тривалості робіт змінюються накладні витрати на тимчасові будинки і споруди* (з наук.-попул. літ.); **(4) Непродукти́вні ви́трати** — витрати, що виникають унаслідок певних недоліків організації виробництва, порушення технології і т. ін. *Непродуктивні витрати підприємства, пов'язані з виробничою діяльністю, в межах установлених норм входять у фактичну собівартість продукції* (з навч. літ.).

ВИ́ТРАТИТИ *див.* **витрача́ти.**

ВИ́ТРАТИТИСЯ *див.* **витрача́тися.**

ВИТРА́ТНИЙ, а, е. Стос. до витрати і витрат. *Без надійного прогнозування валютного курсу неможливо правильно оцінювати результати зовнішньоекономічної діяльності, планувати дохідну та витратну частини бюджету тощо* (з наук. літ.); *Економісти розрізняють два аспекти ефективності управлінських рішень. Один (цільовий) відбиває міру досягнення цілей організації, а інший (витратний) — економічність способів перетворення ресурсів у результати виробництва* (з наук. літ.); *Припинення руху безготівкових грошових коштів у частині витратних операцій дасть можливість проведення перевірки і виявлення наявності всіх грошових коштів банку* (із журн.).

ВИТРА́ТНО. Присл. до **витра́тний.** *Усе-таки створення серйозних публіцистичних програм — це і досить складно, і витратно (потрібен продюсер, автор, необхідне всебічне опрацювання матеріалу)* (з газ.).

ВИТРАТОМІ́Р, а, *ч.* Прилад для вимірювання витрати речовини. *Засоби вимірювання витрати речовини називають витратомірами або перетворювачами витрати, якщо вони не мають шкали* (з наук. літ.).

ВИТРАТОМІ́РНИЙ, а, е. Стос. до витратоміра. *Перетворювачі застосовуються для контролю і регулювання технологічних процесів в енергетиці, а також у складі витратомірних пристроїв для обліку, в тому числі комерційного, рідин або газів* (з наук.-техн. літ.); *Відділ проводить метрологічну експертизу витратомірних вузлів обліку природного газу, теплової енергії та води* (із журн.).

ВИТРАЧА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **витрача́ти.** *Чи не пора вже нам заговорити про економне витрачання природних запасів?* (М. Чабанівський); *Вся справа в Панаса Павловича в тому, що йому треба постановити що-небудь остаточно, бо далі йому вже несила так жити. Це не життя, а безпотрібне, безладне витрачання часу й постійне дратування* (В. Винниченко).

ВИТРАЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *рідко* **ВИТРА́ЧУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ТРАТИТИ,** ачу, атиш, *док., що.* 1. Використовувати, віддавати що-небудь для чогось. *Не шкода б було, якби витрачував сили на роботу, потрібну для нас* (М. Коцюбинський); *Микола Васильович стільки витрачає води на вмивання, що мимоволі порівнює самого себе з якоюсь водяною птицею* (М. Трублаїні); *Я почала його* [листа] *увечері, витративши енергію на перекладі* (Леся Українка); *— Всі сірники витратив і не закурив через вас! — промовив він сердито і глянув на писаря* (С. Васильченко); // Тратити в певній кількості на що-небудь (про гроші, кошти). *Ні на родину, ні на котів цих грошей* [з пенсії] *баба не витрачала ні копійки* (Ю. Смолич); *Був час, коли Сташка витрачала чималі кошти на різні мастила проти ластовиння* (Ірина Вільде); *Прочитав я його вірші — бачу: талант. Плювать, думаю, — витрачу дві-три сотні, а виведу чоловіка в люди* (С. Васильченко).

2. *перев. зі сл.* м а р н о, д а р е м н о *і т. ін.* Губити, втрачати. *— Ні, спасибі. Я чаю більше не хочу, — відказав він, — шкода таке добро марно витрачати!* (Панас Мирний); *— Ви даремно витрачаєте час: своїми голослівними твердженнями ви нічого мені не доведете* (Ю. Шовкопляс); *Довелось бігти аж у селище до базарної площі. І знову витратила* [дівчина] *з півгодини, коли не більше* (В. Козаченко).

◊ **(1) Витрача́ти (тра́тити) по́рох** — докладати значних зусиль для здійснення, досягнення чого-небудь (перев. марно, без сподіваних наслідків). *Лінія знову замовкла. Маковейчик ще деякий час надсадно кричав у трубку, лаючи свого напарника .. Одначе, видно, даремно витрачав Маковей свій порох: напарник таки мовчав* (О. Гончар); *— У мене, наприклад, всі корови високоудійні .. — Ясно? — ущипливо резюмував Кологойда. — А ви нас, рабів Божих, викликали серед ночі, агітуєте, накачуєте. Тратите порох, ламаєте, як ото кажуть, двері* (І. Рябокляч); **Папі́р перево́дити (тра́тити, витрача́ти) / перевести́ (ви́тратити)** *див.* **перево́дити; Тра́тити (витрача́ти) ду́рно (даре́мно, ма́рно) слова́** *див.* **тра́тити.**

ВИТРАЧА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ВИ́ТРАТИТИСЯ,** ачуся, атишся, *док.* 1. Використовуватися, вживатися для чого-небудь. *Пошук будь-якої інформації забирає певний час у фахівця, в основному цей час витрачається на правильне формулювання запиту для пошуку необхідної інформації* (з наук. літ.); *Обчислення продуктивності праці дає змогу також виявити, скільки витрачається праці на одиницю продукції* (з наук.-попул. літ.).

2. Губитися, втрачатися, пропадати даремно. *Кладовщика* [комірника] *не було, довелося чекати його хвилин п'ятнадцять .. Напевно, в кожного немало отак витрачається часу* (О. Донченко).

3. Витрачати багато грошей, коштів; робити великі витрати. — *Краще кинути більше коштів на експлуатацію тих, що є, плантацій, аніж даремно витрачатись на цю...* (Іван Ле); *Грошей у них не було, чи, може, не хотіли витрачатись, тож заплатили за вхід курячими яйцями* (А. Михайленко); — *Оце я так витратився на клуню та на хату, що вже не маю ні шага грошей* (І. Нечуй-Левицький).

4. *тільки недок.* Пас. до **витрача́ти.** *Депутати висловилися за запровадження так званої гірської надбавки для автодоріг у горах, прибутки від якої мають витрачатися на будівництво паралельних транспортних коридорів* (з газ.).

ВИ́ТРАЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́тратити.** *А сон — це велика благодать! Витрачені дниною сили тілові нашому вертає, а для душі приносить мир і благодать забуття* (Б. Лепкий); *Витрачені кошти повернуться за два виробничі роки* (Іван Ле); *Що ж до археолога, то він бажав надолужити витрачений на розмови час* (В. Владко); *Я витратив учора цілий день, але то не був марно витрачений день* (П. Загребельний); *Діти чинно розповідають про вивчені уроки й витрачені копійки* (Ю. Мушкетик); // **ви́трачено,** *безос. пред. Що скаже Сірко, коли довідається, що кошти витрачено не за призначенням, а на якихось чужих німічних людей?* (В. Малик); *Скільки витрачено сил, скільки нервів, аби хоч зупинити хворобу, а вона вже смертю проглядає крізь Сергієві очі* (М. Олійник); *В калиському бою пороху було витрачено вдесятеро менше, ніж на феєрверки на честь тієї перемоги* (Ю. Мушкетик).

ВИ́ТРАЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́тратити** 1. *За головний критерій узято призначення продукції, оскільки це визначає доцільність витрачення енергії та ступінь забезпечення зернового ринку* (із журн.); *Завдяки бюджету фінансова діяльність органів управління набуває цілком визначеної в законодавчому і нормативному плані основи щодо залучення і витрачення грошових коштів* (з навч. літ.).

ВИТРА́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **витра́чувати.** *Вивчався вплив на ефективність праці робітників таких особливостей, як швидкість робочих реакцій, обсяг витрачуваної енергії, а також необхідна для відновлення сил кількість перерв для відпочинку за кожну робочу зміну* (з навч. літ.); *Машиніст сушильної установки здійснює регулювання режиму процесу спалювання палива на шахті, робить замір температури в печах, веде облік витрачуваного палива і т. ін.* (з мови документів).

ВИТРА́ЧУВАТИ *див.* **витрача́ти.**

ВИТРЕБЕ́НЬКА *див.* **витребе́ньки.**

ВИТРЕБЕ́НЬКИ, ньок *і рідко* ньків, *мн. (одн.* **витребе́нька,** и, *ж., рідко), розм.* 1. Вигадки, примхи, забаганки. *Брала льон, брала льон, брала конопельки: Не вчилася до роботи, та на витребеньки!* (П. Чубинський); [Ю л і а н:] *Ти зачинаєш уже зовсім пусте балакати. Я не маю часу слухати твоїх витребеньків* (І. Франко); *Тетяна Платонівна — різка протилежність сестри. Тиха, скромна і працьовита, без витребеньок і зайвих вимог до життя* (О. Десняк); *Жіночність, темперамент, вередливість та інші чарівні витребеньки у письменницьких дружин дещо притлумлені. Або приховані* (А. Крижанівський).

2. Те, що не має практичного значення і звичайно служить для прикрашання. *По всьому садуназбудували* [набудували] *гульбищ, печер, халабудок і усяких панських витребеньок* (О. Стороженко); *Доти не відчепиться* [хазяїн], *поки аж жінка не заплаче або хоч заходиться на плач — тоді він .. пожалує її і обіцяє купити якусь там витребеньку нову* (Марко Вовчок); [Ш е л е с т:] *Цікаво, що там* [у чемоданчику] *всередині? Парфуми, цукерки, мереживо, принадні витребеньки жінок* (І. Кочерга); *Щось шукає* [пан] *в комоді, на якому розставлені різні витребеньки з кришталю, порцеляни, мармуру, кості* (І. Чендей); // Незвичайні страви, напої або приправи до них. *Їли Буханчики пшеничні, білі, Кислиці, ягоди, коржі І всякі-разні* [різні] *витребеньки* (І. Котляревський); — *Тягни нам цілого барана. Та горілки, та не з озюмом* [ізюмом] *та всякими там витребеньками, а чистої, щоб грала, як скажена* (О. Довженко).

ВИТРЕБЕ́НЬКУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Виявляти примхи, вигадувати що-небудь; вередувати. *Ну, годі витребенькувати! Слухай сюди* (Ганна Барвінок); — *Кожна дівка, поки не вийшла заміж, то й добра, а як зв'язали руки, то зараз і почне витребенькувати... І те не так, і друге не по ній!..* (Панас Мирний).

ВИТРЕБЕ́НЬКУВАТИЙ, а, е, *розм.* Вигадливий (у 2 знач.), незвичайний. *Під письмом пишався підпис із витребенькуватими викрутасами* (Б. Лепкий); *Все це якось дивно пасує до непередавано ніжної просвітленості, в якій купаються і витребенькуваті будинки, і зелені дерева у блідо-рожевому цвітінні, і святкові люди* (П. Загребельний).

ВИ́ТРЕБУВАНИЙ, а, е, *канц.* Дієпр. пас. до **ви́требувати** 1. *Відсотки на суму банківського вкладу виплачують вкладникові на його вимогу після закінчення кожного кварталу окремо від суми вкладу, а не витребувані у цей строк відсотки збільшують суму вкладу, на який нараховуються* (з навч. літ.).

ВИ́ТРЕБУВАННЯ, я, *с., канц.* Дія за знач. **ви́требувати** 1. *Справи у спорах про право власності на майно або витребування майна з чужого незаконного володіння розглядають місцеві арбітражні суди за місцезнаходженням майна* (з навч. літ.); *Підсудний на судовому засіданні має право клопотатися про витребування додаткових доказів* (з мови документів).

ВИ́ТРЕБУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* 1. *канц.* Одержати що-небудь на вимогу. *Рушель .. поїхав до Станіслава, витребував собі кілька жовнірів станіславської залоги, озброїв своїх гайдуків і установив .. варту* (Г. Хоткевич).

2. *розм., рідко.* Змусити кого-небудь прийти або з'явитися кудись; викликати листом і т. ін. *То були Христя із Мариною, котру Довбня з п'яних очей витребував собі у губернію* (Панас Мирний).

ВИ́ТРЕНУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́тренувати.** — *Загін дарує вам п'ять пар витренуваних військово-поштових голубів з власного голубника* (О. Донченко); *Прозаїків я впізнаю з кесаревої прямоти на лицях, .. з погляду, дещо побіжного, вовчого, щоб приховати пам'ятливість, витренуваного звичкою .. тримати голову в холоді* (Є. Пашковський).

ВИ́ТРЕНУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Навчити кого-небудь чогось систематичними вправами, тренуванням. *Тренер прагне витренувати спортсмена так, щоб на змаганнях він міг виявити максимальну силу або витривалість*

(із журн.); // Удосконалити майстерність систематичними вправами, тренуванням. *А це пан Ервін Майєр.., це він навчив Еріку бігати й витренував на рекорд* (В. Собко); // Постійною, систематичною працею, тренуванням розвивати, зміцнювати що-небудь. *Він* [Максим] *мав те шосте чуття, що властиве не так людям, як тваринам, і що він його витренував у собі в час ув'язнення в Сибіру* (І. Багряний).

ВИТРИВА́ЛИЙ, а, е. Міцний, стійкий, здатний витримувати велике фізичне чи моральне навантаження, напруження. *Вона втратила свою давню, до подиву витривалу силу й енергію* (О. Кобилянська); *Микола Павлович здавався кволим і недолугим, а насправді — це дуже міцна, витривала і невтомна людина* (О. Копиленко); *Хропли коні, летіли, мов ошалілі, і мчав поруч з такою ж швидкістю сильний, витривалий кінь Якова* (А. Шиян); // Стійкий до несприятливих умов (про рослини). *Смерекові ліси, більш витривалі й невибагливі, поросли на місцях давніх букових* (М. Грушевський); *Лиш десь-не-десь дрижало замираюче пожовкле листя на чорному гіллі, зеленілась якась витривала ростинка на землі, зрештою лежали лиш грубі верстви обпалого листя у пнях дерев і панувала тиша...* (О. Кобилянська); // Здатний зберігатися, існувати в несприятливих умовах (про матеріали, механізми і т. ін.). *Для реактивних двигунів потрібні жаротривкі матеріали, які були б витривалі при високих температурах* (з наук.-попул. літ.).

ВИТРИВА́ЛІСТЬ, лості, *ж.* Властивість за знач. **витрива́лий.** *Його тонка, сухорлява постать широкоплеча і неначе виконана з червоної міді, по ній знати вперту, незламну силу, якусь немов нелюдську витривалість* (Леся Українка); *— Ну? — слідчий важко одкидається на спинку крісла і вперше оглядає Івана. Оглядає так, наче оцінює силу і витривалість противника* (П. Колесник).

ВИТРИВА́ЛО. Присл. до **витрива́лий.** *Ідіть лиш витривало далі: сильна воля поборе все* (О. Кобилянська); *Він* [дід] *чесно прожив .. сотню літ, не жалував трудів, не жахався ні ран, ані мук, витривало боровся за волю і за славу* (Б. Лепкий); *Навколо розіслалась посвятна тиша. Тільки ятлик, десь далеко! — довбав дерево: вперто й витривало...* (Н. Королева).

ВИ́ТРИВАТИ, аю, аєш, *док., що і без прям. дод., діал.* Витримати. *Йому ще байдуже, але бідна Настя навряд чи витриває* (М. Коцюбинський); *Нехай тобі Господь поможе витривати в тім намірі добрім. Таких людей нині якнайбільше треба* (Б. Лепкий).

ВИ́ТРИМАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ви́тримати** 6, 7. *Ви он кажете, що в моїй "Одержимій" епічний тон не витриманий, що навіть і вона лірична* (Леся Українка); *Це був кабінет вченого. Витриманий в темно-бордових тонах, він настроював, сприяв поглибленій, наполегливій роботі* (О. Іваненко); *Самий обрис площі й розташування на ній шестикутних призматичних будівель також витримані у формі шестикутника* (Ю. Смолич); *У народному дусі витримані М. Лисенком фантастичні танці в опері "Утоплена"* (з наук. літ.); // **ви́тримано,** *безос. пред. У народному стилі витримано також гостроверхі стіни споруди* (з наук.-попул. літ.); *Вино витримано не менше одного року* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який відповідає певним канонам, традиціям. *Бал-маскарад — це благодійність, спілкування, танці, бенкет і витриманий дрес-код* (з Інтернету).

3. *у знач. прикм.* Який уміє володіти собою в будь-яких обставинах, відзначається стриманістю. *Шахай такий, як і всі. Але він витриманий неймовірно. Він спокійний з виду, як гіпнотизер, що тримає в себе ключі від душі цілого війська* (Ю. Яновський); *Як хотів і Короджій дізнатись про Ружену у лікаря! Але обоє вони були обачливі, витримані люди і говорили тільки про хворобу* (С. Скляренко); *Чумаченко був спокійний і витриманий у бою* (О. Гончар).

ВИ́ТРИМАНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість за знач. **ви́триманий.** *М. Хвильовий мав довести свою "ідеологічну витриманість" перед лицем шалених політичних атак на нього* (з наук. літ.); *Для орнаментів характерна стилістична витриманість, орієнтація на візантійський стиль* (з навч. літ.); *— Оце добре! Оце справді штука! — палко вигукував він, забувши свою витриманість і поважність* (З. Тулуб); *У кожному слові і поруху* [порусі] *хлопця була витриманість і глибоке почуття гідності — лікарської і людської* (Ю. Щербак).

ВИ́ТРИМАНО. Присл. до **ви́триманий** 3. *Пішла* [Галя] *не поспішаючи, поважно, витримано* (О. Копиленко).

ВИ́ТРИМАТИ *див.* **витри́мувати.**

ВИ́ТРИМКА, и, *ж.* 1. Уміння володіти собою в будь-яких обставинах. *Вона підійшла ближче до столу президії. Зібрала всю свою силу й витримку* (І. Микитенко); *Витримку, розсудливість і спокій Ми повинні завжди зберігать* (М. Шеремет); *Звичка бути завжди напоготові.., покладатися на зброю і на себе усталили його характер, якому не бракувало ні сили волі, ні витримки* (Б. Харчук).

2. *спец.* Те саме, що **витри́мування.** *Тривала витримка зразків високоміцного титанового сплаву під навантаженням, близьким до руйнівного, підтвердила стабільність характеристик тривалої міцності матеріалів* (з наук.-техн. літ.); *Начальник цеху витримки й купажування розповіла, що нині підприємство виготовляє шість видів коньяку, серед них — марочний "Ужгород" — старий напій (витримка десять — дванадцять років)* (з газ.).

3. При фотографуванні — час, протягом якого залишається відкритим об'єктив фотоапарата. *Тим, хто цікавиться фотографією, добре відомо: якщо об'єкт знімання освітлений слабко, треба збільшити витримку — час експозиції* (з навч. літ.); *Я не завжди давав потрібну витримку, коли фотографував останні години Севастополя* (В. Кучер).

◊ **Заклика́ти / закли́кати на допомо́гу свою́ во́лю (ви́тримку)** *див.* **заклика́ти.**

ВИТРИ́МУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **витри́мувати** 6, 7. *Витримувані звук, мелодія, які відтворюються на баяні (акордеоні) легато-легатисимо, завжди мають безперервну наповненість, плинність при найвишуканішому нюансуванні* (з навч. літ.); *Виявлено, що на зразках, експонованих в агресивних і дуже агресивних ґрунтах, вміст бактерій на 2–4 порядки більший, ніж на зразках, витримуваних у потенційно агресивному ґрунті* (з навч. літ.); *Витримуване у підвалах вино зберігалося у пляшках* (з газ.).

ВИТРИ́МУВАННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **витри́мувати** 6, 7. *Витримування цієї температури печі супроводжувалось у будь-якій точці всередині екзоклава коливанням температури* (з наук.-техн. літ.); *При подальшому витримуванні в агресивному середовищі корозійні процеси пригальмовуються і поверхнева плівка на титані зберігається* (з наук. літ.).

ВИТРИ́МУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ТРИМАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Зберігати свої властивості, попередній стан, незважаючи на несприятливі умови (дію великої ваги, тиску, удару, стрімкого руху чого-небудь і т. ін.). *Понад шляхом дбайливо виставлені тички з віхтями вгорі не витримували вітрів і здебільшого лежали* (Іван Ле); *Такі шоломи не витримували удару мечем зверху: розколювались напополам* (І. Білик); *Ведмеді забралися на саму верхівку дуба. Дуб не витримав, тріснув і впав* (з казки); *Плив корабель .. не день, не годину, Витримав бурі, не збився з дороги в тумані* (Леся Українка); *Ще одне влучання — на цей раз в моторну групу. Броня витримала* (Ю. Яновський).

2. *що і без прям. дод.* Стійко переносити велике фізичне або моральне напруження, біль, несприятливі умови і т. ін.; терпіти. *Довга й запаморочлива дорога змучила Ананія й виснажила. Його залізне тіло витримувало й не таку біганину, але час був і відпочити* (Ю. Яновський); *Стояла така холоднеча, що навіть найтерплячіший з художників — Костянтин Павлович — міг тепер витримувати на морозі не більше десяти хвилин* (В. Козаченко); *Страх обгорнув Семена. Семен чув, що не витримає довго натуги, в якій були його нерви...* (М. Коцюбинський); *Їй думалось, що, замкнувшись у панцир невразливої байдужості, вона зможе легше витримати жорстокі катування, яким піддасть її ворог* (Ю. Бедзик); // Зносити несприятливі умови, продовжувати існувати. — *Через нестачу води ніяке й дерево в нас тут не росте, одна тільки жилава акація маловоддя наше витримує* (О. Гончар); *Зима була скажена. Горобці на льоту мерзли, падали, так куди вже телятам витримати?* (Григорій Тютюнник).

3. *що.* Відбивати наступ, вистоювати в битві, у бою, не відступати. *Відкритого багнетного бою вони* [румуни] *не витримували і бігли врозтіч* (В. Кучер); *Г.-Л. Боплан відзначав, що 100 козаків з успіхом витримували бій проти 1000 татар під прикриттям зв'язаних возів* (з наук. літ.); *П'ять шалених атак витримала Гостра Могила в той сонячний весняний день* (А. Трипільський).

4. *перев. із запереч.* н е. Виявляти витримку (у 1 знач.), терпіння в почуттях, учинках, діях. *Часом Юзя не витримувала, кидалась в обійми до Зоні і заливалася слізьми* (Леся Українка); *Цятки води спадали поза ковнір, і Андрійко ледве витримував, аби не плакати* (В. Стефаник); *Хлопець мріяв, його тягло до іншого світу. І, нарешті, він не витримав. Попрощався з батьком і гайнув до міста* (О. Донченко).

5. *що.* При перевірці, випробуванні виявлятися гідним певних вимог. *Витримувати отой його шал, либонь, уміє лише Борозна. Він спокійно очікує, доки Карпо Федорович виклекочеться, а тоді кладе на стіл папірця й каже: — Цю бумаженцію підписали ви самі* (Ю. Мушкетик).

6. *що.* Дотримуватися чого-небудь, не допускаючи відхилень, відступів. *Більшість підприємств-суміжників витримує строки поставок* (з газ.); *Якщо порушити план, не витримати термін, — ми загубимося в міжпланетному просторі і нам не вистачить ніяких запасів палива* (В. Владко).

7. *що, спец.* Зберігати що-небудь протягом тривалого часу в спеціальних умовах для набуття певних якостей. *Багато виноградників у Шампані, де в довгих підземних галереях витримують всесвітньо відомі шампанські вина* (з навч. літ.); *Суміш коренів живокосту лікарського та верхівок ялиці білої з лікувальною метою витримують на водяній бані* (із журн.).

(1) Витри́мувати / ви́тримати вида́ння — бути виданим, маючи попит (про друковану продукцію). *Сім видань витримав вільний віршований переклад українських народних сюжетів "Українські казки" Г. П. Данилевського — українського і російського письменника* (з наук. літ.); *Роман І. Багряного "Сад Гетсиманський" приніс успіх і славу авторові, витримав кілька видань, був перекладений іноземними мовами* (з наук.-попул. літ.); **(2) Витри́мувати / ви́тримати па́узу** — робити паузу під час розмови з певною метою. *Павлусь витримав паузу і тільки тоді, коли до краю розпалив цікавість і нетерплячку товаришів, випалив: — Нафта тут!* (О. Донченко); *Звенигора витримав паузу, що була красномовніша за слова* (В. Малик); *Лятошинський витримав паузу, мабуть, дошукуючись переконливих аргументів* (М. Руденко); **Склада́ти** *(рідше* **держа́ти) / скла́сти** *(рідше* **ви́держати, ви́тримати,** *заст.* **здержа́ти) іспит (екза́мен, за́лік)** *див.* **склада́ти.**

◇ **(3) Витри́мувати / ви́тримати роль** — послідовно проводити накреслену лінію поведінки; удавати себе кимнебудь або якимсь. *Йому було майже приємно, що не він сам згоджується на поступки, а стороння особа його умовляє. Треба тільки витримати роль ображеної шляхетності* (З. Тулуб); — *Першими не стріляти,* — *наказав Андрій. — Хай вони починають. Ми до кінця повинні витримати роль утікачів* (П. Загребельний); **(4) Витри́мувати / ви́тримати хара́ктер** — виявляти стійкість, не відступати від власної думки, намірів і т. ін. *Карпо Власович аж сопів, так хотів щось сказати, але витримував характер до кінця* (В. Кучер); *Всі замовкають. Ігор, відчуваючи підступ, хоче витримати характер* (І. Багмут); *А що, коли вона мала рацію і треба було спробувати запустити ще одну ракету? Ні, він правильно зробив, коли витримав характер до кінця і не погодився* (В. Собко); **Не ви́тримає (не ви́держить) кише́ня** *див.* **кише́ня; (5) Не витри́мувати кри́тики** — виявлятися зовсім непридатним для чого-небудь, незадовільним за своїми якостями, властивостями і т. ін.; не відповідати певним вимогам. — *Спочатку покажіть мені ваш садок. А по-друге, я вам наперед скажу: все це не витримує критики* (О. Довженко); — *І коли взяти до уваги точку зору Ірини Леопольдівни, то багато сільських десятикласників залишиться поза вузами. — Так, так. Теорія Ірини Леопольдівни не витримує... критики* (Григорій Тютюнник); **Папір ви́тримає** *див.* **папір; Трима́ти / ви́тримати ма́рку** *див.* **трима́ти.**

ВИТРИ́МУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **витри́мувати.** *Чоловіки мали воювати, а жінки тільки надихати їх на перемогу; щоправда, в Радогості це правило послідовно не витримувалося* (П. Загребельний); *Якщо ви навіть досвідчений промовець, але маєте виступати на зібранні, де регламент витримується надзвичайно строго, текст виступу краще зачитати* (з навч. літ.); *Екологічний моніторинг на всіх об'єктах нового будівництва проводиться для того, щоб установити, чи витримуються екологічні нормативи* (з мови документів); *Система продувається стиснутим воднем, де після попереднього очищення газу створюється середовище необхідних параметрів. У такому стані зразок сталі витримується 140 годин* (з наук. літ.).

ВИ́ТРІПАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́тріпати.** *Я не бачу облич. Тільки — білі плями. Маски. Ширми .. Краєм троту-*

ару пливе витріпана, в зморшках ширма, за нею — інша — ясна, чітка, з намальованою усмішкою (Ю. Мушкетик); *Охрипнуть голоси вантажників біля магазину і чисто запахне мукою, витріпаною об дерево з білого мішка* (Є. Пашковський); * Образно. *Ніби ж і життям не витріпаний, і роками не перевантажений — ледь за п'ятдесят, ровесник Лисенкові та Катрусі, а здається набагато старішим за них* (Микита Чернявський).

ВИ́ТРІПАТИ *див.* **витрі́пувати.**

ВИТРІ́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **витрі́пувати.** *Усі м'які предмети (портьєри, чохли та інше) у приміщенні для занять гуртків очищаються від пилу і виносяться на відкрите повітря для провітрювання й витріпування* (з мови документів).

ВИТРІ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ТРІПАТИ,** аю, аєш, *док., що.* Тріпаючи, витрушуючи, очищати що-небудь від пилу, бруду і т. ін. — *Отак, як бачите, день у день, одно чисть, одно витріпуй* (Леся Українка); *Пушок витріпував з вовни краплини, бризкав ними Марії в лице* (В. Яворівський); *Крім Марисі, прислуговує ще старша жінка Янова, до обов'язків якої входить наносити дров з підвалу, витріпати килим та доріжки, натерти підлоги* (Ірина Вільде); *Сама Олександра Панасівна .. витріпає і вивітрить дитячі постелі і побіжить до сторожа Степана купити яєць — сьогодні іменини в її найменшенької* (Валерій Шевчук).

ВИТРІ́ПУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **витрі́пувати.** *Витріпується весь пил, вимивається бруд, очищується павутиння в кожному закуткові, щоб хата була чистою, свіжою й оновленою на прихід свята* (із журн.).

ВИ́ТРІСКАТИ, аю, аєш, *док., що, вульг.* Виїсти або випити (багато чи жадібно). *Балабуха допався й витріскав трохи не всю макітру* [вареників] (І. Нечуй-Левицький).

ВИ́ТРІШКИ, ів, *мн., розм.* Витріщання очей; розглядання кого-, чого-небудь. *Не дуже розгонився купувати заробітчанський люд, вдовольняючись більше витрішками, безкоштовно користуючись видовиськом численних ярмаркових спокус* (О. Гончар); *Перерва між лекціями. Йде велике переселення студентів з аудиторії до аудиторії, штовханя в коридорах, витрішки* (П. Загребельний).

◊ **(1) На ви́трішки,** *зі сл.* і т и, п р и й т и *і т. ін., зневажл.* — для того, щоб роздивлятися навкруги, перев. без діла. — *Ти думаєш, як ти йдеш до церкви витріщати очі на дівчат, то й всі молодиці й дівчата ідуть до церкви на витрішки?* (І. Нечуй-Левицький); — *Хіба знаю твою думку? Може, ти не хочеш тут робити, а так лишень, на витрішки сюди прийшов,* — *хитрував Коритний* (М. Ю. Тарновський); **Продава́ти (купува́ти, справля́ти, лови́ти) ви́трішки** *див.* **продава́ти; Торгува́ти ви́трішками** *див.* **торгува́ти.**

ВИТРІШКОО́КИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **витрішкува́тий.** *Незабаром .. неначе провалилась стіна, і з чорної провалини виступив, як тінь, червоний патер, з круглою, неначе гарбуз, головою, лисий, червоновидий та витрішкоокий* (І. Нечуй-Левицький).

ВИТРІШКУВА́ТИЙ, а, е. 1. Дуже опуклий, випнутий з орбіт (про очі). — *Сватай, Карпе, Палажку. — Коли в Палажки очі витрішкуваті, як у жаби* (І. Нечуй-Левицький); *Мануйло великими витрішкуватими очима обвів притихлі ряди бригадників* (О. Донченко); *У хворих на базедову хворобу щитоподібна залоза збільшена, очі витрішкуваті* (з навч. літ.).

2. Який має дуже опуклі, випнуті з орбіт очі. *За столом сидить молодиця, огрядна, червона, витрішкувата, носик маленький, а уста, як ворота* (Марко Вовчок); *Зупинившись перед дзеркалом, солдат підкрутив вуса, підморгнув до витрішкуватого обличчя в дзеркалі* (П. Панч).

ВИТРІШКУВА́ТІСТЬ, тості, *ж., вет., мед.* Патологічне випинання очного яблука з очної западини; екзофтальм. *Найпоширенішою причиною витрішкуватості є дифузна токсична базедова хвороба* (з наук.-попул. літ.).

ВИТРІШКУВА́ТО, *присл.* Присл. до **витрішкува́тий** 1. *З комина витрішкувато дивились червоні голуби з підведеними білою глиною ногами* (М. Стельмах); *Дід Медок перекинувся на живіт, виповз на край печі й витрішкувато поблимував на Недєліна* (В. Логвиненко).

ВИТРІЩА́ННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **витріща́ти.** *Збільшення рівня гормонів у щитоподібній залозі може супроводжуватися втратою ваги, витріщанням очей, пришвидшеним серцебиттям, тремтінням кінцівок і нервозністю* (із журн.).

ВИТРІЩА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВИ́ТРІЩИТИ,** щу, щиш, *док., що, розм.* 1. Широко розплющувати (очі). *Надаремне витріщала вона очі — вона не могла навіть одрізнити пальців на власній руці* (М. Коцюбинський); *Наче й техніка.., телевізори всякі, а чогось нема. Сидять вечорами коло мигалки тієї, витріщать очі, дивляться* (О. Бердник); *Наша чиновницька братія з цинковими ґудзиками, як висловився поет, стоїть собі, витріщивши очі* (Є. Гуцало).

2. *на кого — що.* Втуплювати в кого-, що-небудь погляд, широко розплющуючи очі. [Ф е д о р а:] *Бач, який святий та божий. Женитись збирається, а на молодиць очі витріщає* (С. Васильченко); *Сашко по-змовницькому витріщив очі на Данила і зробив гримасу* (О. Копиленко); *Омелько, зловивши на собі уважний погляд Гуляйдня, спитав: — Що баньки витріщив на мене? Скучив, мабуть, небоже Іване?* (Н. Рибак); *Староста витріщив очі на Мартинчука, ніби хотів його спопелити* (Ірина Вільде).

3. *рідко.* Виставляти зуби, ікла, відкривши рот, пащу; вишкіряти. *Підійшло* [до дитини] *страшне вусате страховисько, нагнулося .. і витріщило білі ікла* (Я. Качура); * Образно. *Скелясті схили оголилися, грізно витріщивши свої жовті зуби* (М. Чабанівський).

◊ **(1) Ви́тріщити (ви́валити, ви́рячити, ви́лупити, ви́балушити** *і т. ін.)* **/ витріща́ти (вива́лювати, виря́чувати, вилу́плювати, вибалу́шувати** *і т. ін.)* **о́чі (баньки́,** *рідко* **бульки́),** *зневажл.* — виразити здивування, безтямність, гнів і т. ін., широко розкриваючи очі. *Приятель мій і очі виставив. — Та Др[агоман]ов і не був у Галичині цього року* (М. Драгоманов); — *На кому ж женитесь? — Та на Марині ж! Проценко тільки очі витріщив* (Панас Мирний); [П а в л о:] *Хочеш, я тебе зразу одним словом остовпиню* [спантеличу]? *Скажу таке слово, що ти тільки баньки витріщиш* (М. Кропивницький); [М а р т и н:] *Скажи там, щоб дали на дорогу дві мірки вівса — ну, чого очі вивалив?* (І. Карпенко-Карий); — *А ви, хлопи, чого очі вибалушили?* (П. Козланюк); *Козак вилупив перелякані очі* (П. Панч); *Какура отетеріло витріщив очі* (М. Чабанівський); — *Абись не втратила того, що маєш! — вихопилося у Марічки отак раптово, як, бува, іншим разом ікнеться людині знічев'я .. Доцька вирячила бульки, а стара .. — Ти що? На чуже зазіхаєш?* (Ірина Вільде); *Господар вирячив від здивування очі*

(А. Шиян); *"Ти начепи йому* [Ослу] *на шию срібний дзвоник".. На вигоні телят перелякав: Ускочив у село — всяк очі витріщає* (Л. Глібов); *Мати прислухалась і витріщала з дива очі: хлопець розказував українською мовою мужицьку казку* (І. Нечуй-Левицький).

ВИТРІЩА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ВИ́ТРІЩИТИСЯ,** щуся, щишся, *док., розм.* 1. Широко розплющуватися (про очі). *Витріщаються підсліпі очі, уздрівши перед собою польову квітку* (Панас Мирний).

2. Широко розплющувати (очі). *Рушила* [Ольга] *заглянути в вікно, але на півдорозі поточилася, зів'яло витріщилася розкритими зіницями і так застигла* (Я. Качура); // *на кого — що і без дод.* Втуплюватися в кого-, що-небудь поглядом, широко розплющивши очі (від здивування, гніву, жаху і т. ін.). *Маленьку хвилинку економ дивився на хлопця мовчки, .. далі червоніє і люто витріщається: — А корови, корови де твої, чортове іродча!* (С. Васильченко); *Капрал якусь мить дурнувато витріщався на Косачова, потім поступово почав набирати бундючного вигляду* (Ю. Збанацький); *Він повернув раптом голову до людей і витріщився на них страшно* (О. Кобилянська); *— Ач, як витріщився... Чого б, спитатись? Лупає тими очима...* (В. Винниченко); *В камері було кілька людей, хтось з них витріщився здивовано, але Андрій дав їм знак мовчати* (І. Багряний).

3. *рідко.* Висуватися звідки-небудь, показуватися або виступати наперед. *В найдальшім куті острова висока гора шпилем подралась до неба... У сій-то горі з-під кручі, неначе скеля, витріщились кілька печер* (О. Стороженко); *У побиті вікна не світ заглядає, а на світ витріщилося ганчір'я з вікон* (Панас Мирний).

ВИ́ТРІЩЕНИЙ, а, е, *розм.* Широко розплющений (звичайно про очі). *Її* [Раїси] *витріщені очі і зблідлий, схудлий зразу вид світились у темряві фосфором* (М. Коцюбинський); *Хазяїн і хазяйка бачили витріщені цікаві очі хлопців* (О. Іваненко); // З широко розплющеними очима. *Павло біг, витріщений, і з його грудей неслося ревище* (Григорій Тютюнник).

ВИ́ТРІЩИТИ *див.* **витріща́ти.**

ВИ́ТРІЩИТИСЯ *див.* **витріща́тися.**

ВИ́ТРОЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́трощити.** *От він раз іде на охоту, коли гляне на садки — аж вони так тільки одні стовпи стоять де-де, а то всі витрощені* (Панас Мирний).

ВИ́ТРОЩИТИ, щу, щиш, *док., кого, що.* Виламати, перебити, знищити кого-, що-небудь (всіх, все або багатьох, багато). *Вони* [фашисти] *й тоді, як прийшли, зчинили таку стрілянину по курях, наче у висілку точився бій. Так де ж ті кури зараз, як їх витрощили до одної?* (Григір Тютюнник); *— Маєш вудки? — Маю, звичайно. Але на річку нічого йти. Тут електровудочники витрощили все живе* (із журн.).

ВИ́ТРУБИТИ *див.* **витру́блювати.**

ВИТРУ́БЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВИ́ТРУБИТИ,** блю, биш; *мн.* ви́трублять; *док.* 1. *що і без прям. дод., рідко.* Граючи на трубі, видавати яку-небудь мелодію. *Міський трубач з верху вежі витрублював різні мелодії* (І. Крип'якевич).

2. *заст.* Подавати сигнали на трубі, скликаючи кого-небудь. *— Сьогодні в місті чую: Витрублюють, вибубнюють на ринку* (І. Франко).

ВИ́ТРУДИТИ, джу, диш, *док., що, діал.* Натрудити. *Витрудив Грицько руки ту весну й те літо* (Панас Мирний).

◊ **(1) Го́ру (го́ри) труда́ ви́трудити** — дуже багато зробити; напрацюватися. *І попоробив же ж я, якби ти знав, .. гору труда витрудив...* (Остап Вишня); *Не боявся в житті найтяжчої роботи — гори труда витрудив, гори солі із Сиваша на собі виносив* (О. Гончар).

ВИ́ТРУЄННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́труїти.** *Витруєння пацюків; Витруєння тарганів.*

ВИ́ТРУЇТИ *див.* **витру́ювати.**

ВИ́ТРУСИТИ *див.* **витру́шувати.**

ВИ́ТРУСИТИСЯ *див.* **витру́шуватися.**

ВИ́ТРУТИТИ *див.* **витру́чувати.**

ВИТРУХА́ТИ, а́є, *недок.,* **ВИ́ТРУХНУТИ,** не; *мин. ч.* ви́трух, ла, ло, *док.* Ставати трухлявим; вигнивати. *Одним із способів створення вуликів у давньоруські часи був такий: з придатного дерева зрубували верхівку, вибирали зверху в стовбурі заглиблення, щоб у ньому збиралася вода і витрухала середина* (із журн.); *Скрипить дуплиняна деревина від вітру! Зовсім, здається, зогнила: середина витрухла, випала, а не пада — скрипить* (Панас Мирний); * Образно. [К а р м е л ю к:] *Легше зрушити гору кам'яну, ніж панську душу. Душа їх скам'яніла і витрухло серце* (С. Васильченко).

ВИ́ТРУХЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **ви́трухнути;** // *у знач. прикм.* Трухлий. *Феоген пошукав очима молотка, але на перекошеному одвірку чорніла сама дірка від витрухлого кілочка* (Ю. Мушкетик); * Образно. *— Свіжа кров уливається у витрухлий світ, щоб замістити стару* (Валерій Шевчук).

ВИ́ТРУХНУТИ *див.* **витруха́ти.**

ВИ́ТРУЧЕНИЙ, а, е, *діал.* Дієпр. пас. до **ви́трутити.** [Т а н я:] *Я хіба Не витручена з-між людей, хіба Не нап'ятнована знаком погорди?* (І. Франко).

ВИТРУ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ТРУТИТИ,** учу, утиш, *док., кого, що, діал.* 1. Виганяти, виштовхувати. *Як не витрутив, то випхав* (Номис); *Недарма ж жінка та діти витрутили тебе з хати!* (М. Коцюбинський); * Образно. *— Мати-ігуменя казала просити вашу ясновельможність до своєї келії, — озвалася воротарка, витручуючи гетьмана з задуми* (Б. Лепкий).

2. Виривати, відбирати що-небудь. *Якась невидима рука витручувала йому з рук роботу* (І. Франко); *Чує дід, що сон його ломить, до сіна його голову нахиляє і притискає, із рота папіроску витручує, очі йому заклеює* (Марко Черемшина).

ВИ́ТРУШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́трусити.** *Горобці цвірінькали та чубились коло стіжків, де було чимало витрушеного зерна* (М. Коцюбинський); *Найсолодшою стравою з усіх земних була м'ялиця з сухарів, витрушена з мішка й розділена рівно поміж усіма козаками* (Ю. Мушкетик); // **ви́трушено,** *безос. пред. Килими й гобелени витрушено, дзеркала і вікна помито* (Ю. Андрухович); *— Але ж у вашого нареченого витрушено бомби! За це — каторга. Ми не можемо таких злочинців випускати на поруки! — розводить руками губернатор* (В. Винниченко).

ВИТРУ́ШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **витру́шувати** 1, 2. *Цілий тиждень Христя.., наче в каторжній роботі, коло печі крутилася, уриваючи післяобідній зайвий час на підмазування, витрушування* (Панас Мирний); *Витрушування насіння з шишок проводять у спеціальних барабанах* (із журн.).

ВИТРУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ТРУСИТИ,** ушу, усиш, *док.*, *що*. 1. Трусячи, витріпуючи, очищати що-небудь від пилу, бруду і т. ін. *Мили підлоги, протирали вікна, провітрювали кімнати, підчищали стежки, витрушували килими* (В. Козаченко); *Ганна Сивокінь з дочкою Марусею .. прибирали все приміщення: мили підлоги, вікна, двері, .. витрушували доріжки* (Б. Левін); *За наказом санітара хворі витрушували постелі, й пилюка золотилася проти вікон* (Є. Пашковський); // Видаляти пил, бруд і т. ін. із чого-небудь, трусячи. *Витрушувала* [Лукія] *пилюку з численних подушечок, які заповнювали кімнати* (О. Донченко).

2. Трусячи, висипати, викидати що-небудь назовні. *Петро став витрушувати поза підкладкою тютюн та сірники* (С. Васильченко); *Бронко роззувся, витрусив з черевиків пісок, перейшов босоніж рукав ріки* (Ірина Вільде); // Трусячи, видаляти воду з людини, яка тонула. *Норвежця підняли* [з води] *і, тримаючи спиною догори, почали трусити. Витрусивши з нього воду, почали робити штучне дихання* (М. Трублаїні).

3. *розм.* Знаходити що-небудь під час обшуку. *На столі лежала книжка у жовтій палітурці, та сама книжка, котру не раз читав Петрові Жук і котру витрусив у його* [нього] *надзиратель* (Панас Мирний); *Хіба ж давно витрусили в його клуні в засторонку копу чужої пшениці?* (І. Нечуй-Левицький); *Серед політичних каторжан звертала на себе увагу колишня студентка .. В кошику* [у неї], *під старою білизною, жандарми витрусили револьвер* (О. Донченко).

◊ **Вивертáти (витрýшувати) / ви́вернути (ви́трусити) кишéні** *див.* **вивертáти; Ви́кинути (ви́трусити) / викидáти з головú (з пáм'яті, з дýмки,** *рідко* **з умá** *і т. ін.) див.* **викидáти.**

ВИТРУ́ШУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВИ́ТРУСИТИСЯ,** ушуся, усишся, *док.* 1. Обтрушуючи себе, очищати одяг від чого-небудь. *Їй пригадалося, як вона уперше з Кирилом простувала у N, пригадалося, як той шубовснув у протічок, як лаявся, витрушувався* (Панас Мирний).

2. *тільки док., перен., розм.* Витратити всі гроші. — *Кажу тобі, — витратився й витрусився до останньої гривні, ні шага за душею нема.., — дріботів дід Грицай* (І. Нечуй-Левицький).

3. *тільки недок.* Пас. до **витрýшувати** 1, 2. *Витрушувалися та провітрювалися літні плаття і макінтоші* (Ірина Вільде); *Ковдри без підковдр повинні підшиватися білою тканиною. Після кожного застосування білу підшивку здають до прання, а ковдри витрушуються і вибиваються* (з мови документів); *Обшук тривав кілька годин. В усій квартирі, кімната за кімнатою, пересувалися меблі, витрушувалися шухляди і ящики* (А. Дімаров).

ВИТРУ́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **витрýювати.** *Суцільну дератизацію (витруювання гризунів), говорить депутат, проводять у місті два рази на рік* (з газ.); *Свідомо й систематично насаджуване фарисейство — це неабиякий елемент загальної культури, точніше, масштабне витруювання культури* (з публіц. літ.).

ВИТРУ́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́ТРУЇТИ,** ую, уїш, *док.* 1. *кого, що.* Винищувати всіх, усе або багатьох, багато отруйними речовинами. *Каменоломні були перетворені бійцями і командирами резерву Кримського фронту в неприступну підземну фортецю. Фашисти витруювали їх газами, розстрілювали з танків, підривали з поверхні потужними фугасами з авіабомб* (із журн.); *Микола Назарук, батько героя. Син його під рейхстагом поліг, а він працював тут бригадиром і якимись хімікатами очі йому витруїло...* (О. Гончар).

2. *що, перен.* Знищувати що-небудь дощенту. — *Та як ті писарі, то вони, здається, і душу і серце у себе прописали, витруїли, — своє співає Настя. — Уже де тільки писар — то так і стережися як огню* (Панас Мирний); *Обрахунок витруїв у її, як кажуть, серці будь-яку здібність до щирого почуття* (Д. Бузько); *Якась непереможна впертість сидить у ньому, сидить так міцно, що її не витруїти ні голодом, ні муками, ні оцим тюремним життям* (А. Дімаров).

ВИТРЯСА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **витрясáти** 1. *Для обривання бобів арахісу створена спеціальна машина, яка виконує такі операції: обривання бобів, відсівання землі, витрясання бобів із стеблової маси* (з наук. літ.).

ВИТРЯСА́ТИ, áю, áєш, *недок.*, **ВИ́ТРЯСТИ,** су, сеш, *мин. ч.* ви́тряс, ла, ло; *док.* 1. *що.* Трясучи, викидати, висипати що-небудь. *Ми приходим молотити, в понеділок калатаєм, а в вівторок витрясаєм, а в середу б'єм солому* (Сл. Гр.); [М а р у с я к:] *Мовчать! Ось гроші!.. (витрясає з череса гроші)* (І. Франко).

2. *що, перен.* Стражданнями, погрозами, насильством і т. ін. позбавляти кого-, що-небудь чогось. *Той біль витряс геть із голови й з душі каламутний чад, млость* [млість] *і туман* (І. Багряний); *Він тішився своєю владою над студентами, своїм правом вдиратися на світанні до них у намети і витрясати з інтелектуалістів їхній ранковий сон* (О. Гончар).

3. *що, чого, діал.* Танцювати. *Взявся в боки .. і ну витрясать польки* (А. Свидницький).

◊ **(1) Ви́трясти / витрясáти печíнки́** *з кого і без дод.* — дуже натрясти кого-небудь при їзді по нерівній дорозі. — *Воно через греблю набагато ближче, та тільки... там не справили шляху. Мабуть, такі рівчаки та груддя, що й печінки витрясе* (О. Донченко); *У кузові нас здорово трясе, підкидає, витрясає з нас печінки, але почуваємо ми себе справді чудово, на лихацьку їзду водія не скаржимось* (О. Гончар); **(2) Ви́трясти дýшу** *з кого:* а) будь-якими засобами (перев. погрозами, суворими вимогами) домогтися чого-небудь від когось. — *А ти домовся з теслями й огородись. Гроші знайдемо. — І огороджусь. Я з вас душу витрясу, а школу обгороджу* (Ю. Збанацький); — *Але чи вміємо прощати? А може, готові витрясти душу з боржників наших, які заборгували нам?* (із журн.); б) украй виснажити, змучити кого-небудь, майже доводячи до смерті. *А вони* [русалки] *вхопили його знову, мало з нього не витрясли душу, так обертали в танці* (з легенди); [Г о с т р о х в о с т и й *(тихо):*] *Ой, страшна ж її мати! Ще як попаде мене в свої лапи, то витрясе з мене душу* (І. Нечуй-Левицький); в) уживається як погроза дуже побити, покарати кого-небудь або просто сильно побити когось. — *Кажи, а то я з тебе душу витрясу! — Іван Федотович припер Касяненка в куток і так здавив за горло, що тому виперло з лоба очі* (С. Васильченко); — *Я з нього душу витрясу* (П. Панч).

ВИТРЯСА́ТИСЯ, áється, *недок.*, **ВИ́ТРЯСТИСЯ,** сеться, *док.* Випадати, висипатися при трясінні. — *Ов, десь тут у мене був ніж, — похопився Андрій, мацаючись по кишенях, — та й десь, бачу, чи витрясся, чи що!* (І. Франко).

ВИ́ТРЯСТИ *див.* **витрясáти.**

ВИ́ТРЯСТИСЯ *див.* **витряса́тися.**

ВИТТЯ́[1], я́, *с.* Дія за знач. **ви́ти**[1] і звуки, утворювані цією дією. *Раптом все покривається протяглим сумним вовчим виттям* (Леся Українка); *Десь кричали вранішні півні, а ще далі вили собаки безвихідним виттям* (М. Хвильовий); *Тепер же, під холодне й зле виття вітру, вона* [пісня] *співається майже з побожністю* (В. Винниченко); *Раптово змовкли кулемети, Ввірвалось мін глухе виття* (М. Бажан); *Із навісним виттям випустили татари хмару стріл і миттю скотились назад до річки* (Ю. Логвин).

ВИТТЯ́[2], я́, *с.* Дія за знач. **ви́ти**[2]. *Таким чином, найбільш урочиста процедура виття весільного гільця була розпочата* (Ю. Смолич).

ВИ́ТУМАНИТИ *див.* **витума́нювати.**

ВИТУМА́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́ТУМАНИТИ,** ню, ниш, *док.*, *що*, *діал.* Видурювати, виманювати. *Циганка витуманювала гроші у довірливих перехожих* (з газ.); *Я не такий, як отой війт із глухого села, що витуманить у дурного п'ятку* (Л. Мартович); *— Одну часть проп'є він сам, а три часті витуманять і вкрадуть у нього його добрі товариші* (О. Кобилянська).

ВИ́ТУПАТИ, аю, аєш, *док.*, *розм.* 1. *що.* Те саме, що **ви́топтати.** *Ой, хто ж цюю стежечку витупав, до тебе ходячи?* (Сл. Гр.).

2. Ходити, тупати певний час. *Цілий день витупала, пораючись* (Сл. Гр.).

3. *що.* Тупаючи, обтрусити, обчистити (про ноги у валянках, чоботах і т. ін.). *Витупав* [Гопченко] *у сінцях ноги, зайшов до хати і з погордою кинув Любці до ніг зайця* (В. Земляк).

ВИ́ТУПИТИ *див.* **виту́плювати.**

ВИ́ТУПИТИСЯ *див.* **виту́плюватися.**

ВИТУ́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́ТУПИТИ,** плю, пиш, *мн.* ви́туплять; *док.*, *що.* Робити тупим, часто використовуючи. *Витуплювати ніж.*

ВИТУ́ПЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ВИ́ТУПИТИСЯ,** иться; *мн.* ви́тупляться; *док.* Робитися тупим від частого використання. * Образно. *Я пішов в житейську боротьбу. Меч витупився, а рани не загоєні* (М. Яцків).

ВИТУ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.* 1. Те саме, що **ту́пати** 2, 3. *Попід садочок ходив паночок, Черевичками витупуючи, Дрібними ключми* [ключами] *вибренькуючи* (з народної пісні); *— Відданий Маг вже витупує під балконом фрейлен Лю, — вказав на їхнього однокласника Магнія, котрий стояв біля будинку* (О. Гончар); *Він приклав руку до вуха, вслухався в гул із темряви, а ноги самі переступали, намацували стежку і швидше, швидше витупували — туди, на гул з ночі* (В. Близнець).

2. *що і без прям. дод.* Рухатися у танці, тупаючи ногами. *Марія витанцьовує, витупує. Дрібно-дрібно снують ноженята* (У. Самчук); *Флояра вифівкувала* [виграваля], *молоді ноги дужо витупували та вибивали танець* (М. Олійник); *Довкола стрибала юрба танцюристів. Молодь розважалася. Шпарко витупували по камінні патинками й босими ногами* (Валерій Шевчук).

ВИТУПЦЬО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **витупцьо́вувати.** *Він зміг зупинитися у своєму безглуздому витупцьовуванні та став непорушно на початку вулиці спиною до ріки* (із журн.).

ВИТУПЦЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ТУПЦЮВАТИ,** юю, юєш, *док.*, *що і без прям. дод.*, *розм.* 1. Іти або танцювати дрібними кроками. *За стіною Парася невпинно витупцьовувала модний чарльстон* (Г. Епік); *Відтак, надибавши тверду місцинку в центрі, почала* [дівчина] *легко, граційно витупцьовувати густий перебір* (Є. Доломан); *Солдати витанцьовували й витупцьовували в холоді* (П. Загребельний).

2. *тільки док.* Багато пройти або багато часу пробути на ногах, переходячи з місця на місце. *Оце восени буде понад тридцять років, як людям пошту ношу. Ви ж тільки уявіть собі, скільки кілометрів витупцював я оцими ногами, га?* (О. Копиленко).

ВИ́ТУПЦЮВАТИ *див.* **витупцьо́вувати.**

ВИ́ТУРЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **ви́турити.** *Юстина думала, що вони витурені із села і от нікому до них немає діла* (Б. Харчук).

ВИ́ТУРИТИ *див.* **виту́рювати.**

ВИ́ТУРЛИТИ, лю, лиш, *док.*, *кого*, *розм.* Те саме, що **ви́турити.** *— Я, бувши тобою, давно б витурлив їх простотаки стусанами та потиличниками.., —* сказав Павлусь (І. Нечуй-Левицький); *"Втікачі, — радо думає Дмитро. — Нам поповнення йде. Відтоді, як ляхів з Кодака витурлили і шлях на Січ вільним став, багато їх перейшло і Дніпром перепливло..."* (В. Чемерис).

ВИТУ́РЮВАТИ, юю, юєш, **ВИТУРЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.*, **ВИ́ТУРИТИ,** рю, риш, *док.*, *кого*, *розм.* Спроваджувати кого-небудь, звільнятися від чиєїсь присутності. *— Ого, — мовила сама собі Оксана Сергіївна, — доведеться витурювати непроханих пожильців!* (Ю. Яновський); *Почали вдвох радитися, як би дідову дочку витурити з дому, щоб її не було!* (з казки); *Усе думав* [Корній] *про те, як би йому відсіля, з хутора, Демка витурити* (Б. Грінченко); // Грубо виганяти, проганяти кого-небудь. *Він з тріском розчинив протрухлі двері і, покриваючись шашільним пилком, витурив Матвія* (М. Стельмах); *Він затопив мені в пику і, щоб підняти свій авторитет, витурив за двері* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ВИТУРЯ́ТИ *див.* **виту́рювати.**

ВИТУ́ШКА, и, *ж.* Прилад, на обертальну хрестовину якого накладають міток (півміток) пряжі, щоб перемотати нитки у клубок. *Батько по тому витягнув витушку з-під полу і почав мовчки мотати півмітка* (А. Головко); *Кожна господарська річ, така як вила, граблі, лопата, сокира, .. прядка, витушка, веретено.., — усе це ув'язувалося, бичувалося, обмощувалось, щоб ніде ніщо не стукнулося по дорозі* (Григорій Тютюнник); * У порівн. *Пріська слухала і нічого не розібрала .. В очах у неї жовто, аж темно, світ витушкою йде кругом неї* (Панас Мирний).

ВИ́ТХАТИСЯ, ається, **ВИ́ТХНУТИСЯ,** неться, *док.*, *розм.* Вивітритися, втратити запах, міцність, смак; ви́дихатися (у 1 знач.). *Хрін вже й витхався* (Сл. Гр.); *Приставляють комісари харчі і фураж до команд, то командири його не приймають, а кажуть, що він, завчасу приготовлений, протухне або витхнеться* (з навч. літ.); * Образно. *На таких просторах, як від Києва до Сан-Ремо, всяке слово може "витхнутись", поки доїде* (Леся Українка).

ВИ́ТХНУТИСЯ *див.* **ви́тхатися.**

ВИТЬО́ХКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **витьо́хкувати.** *Солов'їні трелі, витьохкування, посвисти сиплються, як перли, тобі на голову... сиплються і чарують* (Р. Федорів).

ВИТЬО́ХКУВАТИ, ую, уєш, *недок., що і без прям. дод.* 1. Співати тьохкаючи (про соловейка). *Мар'яна одхилила голову вбік, зацікавлена слухала, що витьохкував недалечко в гіллі соловей* (С. Васильченко); *І соловей в просвітленому гаї витьохкує* (І. Гончаренко); *В густих кущах калини витьохкували солов'ї* (В. Малик).

2. Видавати звуки, схожі на тьохкання. *Хтось прорубував ополонку, і поміж берегами витьохкувало і ляскало* (Григорій Тютюнник); *Жовті сап'янці стукотіли, й витьохкували під ними мостини, й повискувала скрипка, бубни вже не бубоніли, не дудоніли, а ахкали і заливчасте* [заливчасто] *сміялися брязкальцями* (Ю. Мушкетик); *Розпечений бетон витьохкував під дощем* (Є. Пашковський).

ВИ́ТЯГ, у, *ч.* Невеликий уривок, частина чи цитата з якого-небудь тексту. *Жваво взявся я до праці і зробив .. силу цікавих витягів з листів та щоденників Федоровича* (І. Франко); *Під знімком як текст до ілюстрації — витяг з телефонограми* (Іван Ле); *Витяг* [із промови] *узято навмання, він абсолютно типовий* (О. Забужко); *Крім повного протоколу, є ще коротка форма — витяг із протоколу* (з навч. літ.).

ВИТЯГА́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Який служить для витягання чого-небудь. *Важливі дослідні роботи у тридцятих роках XX ст. виконувалися з питань рудникового транспорту: з кінематики та динаміки транспортних машин, зі створення досконалих приводів, витягальних лебідок, стрічкових транспортерів та ін.* (з наук.-техн. літ.); *На машинах для вибивання тканини жало витягальних валів повинно мати запобіжні пристрої, що унеможливлюють попадання рук працівника між валами* (з наук.-техн. літ.).

ВИТЯГА́ЛЬНИК, а, *ч., спец.* Робітник заводу з виробництва шкіри, який працює на витягальній машині. *Витягальник ременів.*

ВИТЯГА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж., спец.* Жін. до **витяга́льник.** *Витягальниця шкір.*

ВИТЯГА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **витяга́ти** 1–7 і **витяга́тися** 1–3. *Сьогодні виробники парапланів використовують комп'ютерні програми динамічного моделювання, які дозволяють дуже точно розрахувати всі аспекти, у тому числі й витягання тканини* (з наук.-попул. літ.); *Розроблено методологію оцінки ресурсозбережних технологій на поверхні гірничого відведення, зокрема витягання вугілля з породи і її утилізації* (з наук. літ.); * Образно. *Українці зайняті були головно геройчним витяганням учорашньої народної говірки на горішній поверх понятійного дискурсу* (О. Забужко).

2. *вет., мед.* Метод лікування при переломах, вивихах і певних захворюваннях кінцівок і хребта створенням тяги ручним способом або за допомогою спеціальних апаратів. *Скелетне витягання при переломах нижніх кінцівок приковує хворого до ліжка і дозволяє йому встати і ходити лише після зняття іммобілізації* (з наук. літ.); *Здійснювалося консервативне лікування хворого: розвантаження нижніх кінцівок (милиці, постільний режим, лейкопластирне витягання)* (з навч. літ.).

ВИ́ТЯГАТИ, аю, аєш, *док., що.* Вибрати що-небудь звідкись за кілька чи багато разів. [В а с и л и н а:] *Мусила знов бігати по воду аж на чужу вулицю, бо з нашої криниці знов воду витягали* (М. Кропивницький).

ВИТЯГА́ТИ, а́ю, а́єш, **ВИТЯ́ГУВАТИ,** ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ТЯГТИ, ВИ́ТЯГНУТИ,** гну, гнеш; *мин. ч.* ви́тяг, ла, ло *і* ви́тягнув, нула, ло; *док.* 1. *що.* Тягнучи, розтягаючи, збільшувати що-небудь у довжину. *В кожнім коридорі ходив, як тінь, навшпиньках стандартний наглядач — ходив нечутно й до чогось прислухався, витягуючи шию, мов пес* (І. Багряний); *Як короткий* [язик], *то витягнуть* (Номис).

2. *що.* Випрямляти, вирівнювати, простягати в якому-небудь напрямку (руку, ногу і т. ін.). *Почали нас муштрувати з рушницями. "Праву ногу вперед!" — було, крикне. Ти й витягаєш її поперед себе, як ломаку* (І. Нечуй-Левицький); *Гусак ґелґоче, витягує довгу шию* (О. Донченко); *На цій глибині було дуже темно. Варивода витягнув руку і ледве розглядів пальці* (М. Трублаїні); *Плигнув* [Микола] *під ковдру, витягнув ноги і блаженно посміхнувся — нагасався-таки за день* (Ю. Збанацький); // *кого, що.* Розташовувати, ставити кого-, що-небудь в одну лінію. *Офіцер скрикнув: "Заходи!" Уперед вискочив один москаль, за ним другий, третій, — мов з мички виводила молодиця довгу нитку, — так одним словом офіцер витягав у довгу вірьовку москалів* (Панас Мирний); // *що.* Випинати вперед, виставляти. *— Цип, цип, цип... — витягала губи Марія і тулила до рожевої шиї жовтий пушок* (М. Коцюбинський); *З-під ряднини витягали* [діти] *шиї й чуйно прислухались до розмови* (А. Головко).

3. *кого, що.* Тягнучи, виволікати кого-, що-небудь звідкись. *Варвара повзала по полю від танка до танка, від окопу до окопу, перев'язувала поранених і витягала їх на собі з-під вогню* (Л. Первомайський); *Парубок, згинаючись, витягає з кущів човен* (М. Стельмах); *Артилеристи витягували ув'язлу в багнюці гармату* (О. Гончар); *Катря витягла з-під себе другий край ряднини і вкрила нею сина* (Панас Мирний); // Піднімати, тягти кого-, що-небудь знизу вгору. *— Ану, ти там! Хочеш раків половить? — кричить хто-небудь з дорослих на молодця. — Злізай на берег!.. Шубовсне в воду, витягай його...* (В. Винниченко); *Македон пішов з дідом до криниці, витягнув відро води* (А. Шиян); // Діставати, виймати кого-, що-небудь звідкись, із чогось. *Доки Саможук витягав із свого чемодана їстівне і кип'ятив чай на газовій плитці, Марта вже встигла повернутися* (В. Собко); *Іван Іванович поліз у теку і почав там ритись.., раптом натрапив на якийсь документ. Він витяг його* (М. Хвильовий); *Він з усмішечкою витягнув з кишені перев'язану мотузочком пачку грошей* (М. Стельмах); *Вівчар .. сказав подорожньому: – Щось тебе не полюбили мої пси. Еобаз подумав і витяг кошеня з-за пазухи: – Мабуть, відчули котячий дух* (І. Білик); // *розм.* Красти, непомітно виймаючи з чого-небудь. *Яке ж ви маєте право судити мене — добре я роблю чи погано я роблю? Ще б ви мали право, якби я проти громадської користі йшов, з ваших кишень гроші витягав* (Панас Мирний); *— Така прикрість у дорозі трапилася — витягли гаманець з грошима* (О. Іваненко).

4. *кого, що, перен., розм.* Допомагати кому-, чому-небудь вибратися, вийти зі скрутного становища. *— Пане поручнику! Старший десятник Балицький і десятник Бариляк просять дозволу відійти .. — Щоб тільки не влетів де на фельджандармерію! — журиться Денисюк. — Вже двічі мусів* [мусив] *я його витягати з біди* (О. Лисяк); *— Два слова тобі сказати хочу, — зашепотів Джмелик. — Мені б у тебе перебути кілька днів. Колись я тебе з виру витяг, тепер ти мене витягай* (Григорій Тютюнник); *Вона ніколи Йосипа не любила; він їй потрібен був, щоб витягти її з неволі* (Панас Мирний); *Люди сподіваються, що підприємство вдасться витягнути з боргової ями* (з газ.); // Примушувати або за-

охочувати кого-небудь піти, поїхати звідкись, кудись. *Дівчата прибіжать, нащебечуть, а коли, то й за собою витягнуть* (Марко Вовчок); *Я так би хотіла витягти Вас із Гадяча* (Леся Українка); — *Коли ми усіх студентів на змагання витягнемо, перемога і повний тріумф забезпечені* (В. Собко); *Не зрозуміло було, чого це вона витягла дівчат у місто саме у таку пору* (Ірина Вільде).

5. *що, перен.* Примушувати дати, одержувати з труднощами, виманювати, видурювати. — *От уже менші панки та полупанки, так там уже тільки держись! І даєш, і не надаси.., віддаси, — ще мало, ще витягає* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Нові податки хотять* [хочуть] *з нас витягти, от що! Знаємо їх! — хвилювались роздратовані попередніми поголосками молдувани* (М. Коцюбинський); // Докладаючи зусиль, примушувати дати відповідь, домагатися розповіді про що-небудь. *Вони всадовлюють мене на канапу, самі вмощуються по обидва боки й витягають із мене ріжні тюремні історії* (В. Винниченко); — *Так, я думав, — з ненавистю в голосі промовив Марко. — Вам нічого не вдасться витягнути з мене* (М. Трублаїні).

6. *що.* Знаходячи, вибираючи, використовувати, виписувати з тексту. *Оце хочу зладити видання своїх віршів.., витягну дещо з попередніх своїх збірників, .. а то ще додам дещо нового* (Леся Українка); *Ламає* [Юхим] *всі перешкоди й незвичайно радіє й дивується, коли удається йому витягнути із книги рідну фразу* (С. Васильченко); — *Витягнули, видряпали мирові посередники всілякі закони — і всі проти мужика* (М. Стельмах).

7. *що і без прям. дод.* Видаляти що-небудь із чогось усмоктуванням, висмоктуванням, протягом і т. ін. — *Причинила б трохи заслінку! — знову бабуся. — Все тепло витягне* (Г. Колісник); // *тільки док., розм.* Випити багато або все (звичайно про алкогольні напої). *Витягли* [хорунженко з панотцем] *самотужки по носатці тернівки, а вишнівкою на дорогу запили* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Ану, порадннце! — промовляє Федір до пляшки. — Заговори мою тугу! — і витягне зразу до половини* (Панас Мирний).

8. *що і без прям. дод.* Співаючи, довго тримати, протягувати звук (звичайно на верхніх нотах). *Ніколи ще Оленка не співала з таким запалом. На всю силу легенів, щиро виводила. Треба знати, що на сільськім кутку краще вже ніхто не витягав* (К. Гордієнко); *На всю душу заливався Данько, витягував на найвищих нотах, аж жили набрякали на шиї* (О. Гончар); *Він ухопив хлопця за вухо, покрутив його так, що сей поневолі витягнув високе "ой"* (І. Франко).

9. *тільки док., що і без прям. дод., розм.* Витримати, осилити. *У нього справи поки що йшли непогано. Вже здав українську мову і має дві п'ятірки, попереду ще російська та історія. Ну, та нічого, витягне. Він жилавий* (І. Цюпа); // Виконати що-небудь, справитися з чимсь. *В обід здивувалі хлопці механіка. Обідню перерву .. скоротили на півгодини. Боялися — не витягнуть до двадцять п'ятого жовтня* (М. Трублаїні); *Окремі бригади можуть брати такі зобов'язання, але цех такого плану не витягне* (В. Собко).

10. *кого, розм.* Бити батогом, нагаєм, києм і т. ін., протягуючи по тілу. *Козак вип'є кухоль горілки, закусить, а тоді бере в руки кий і витягає ним по плечах свого ж товариша, коли він чим завинив* (П. Панч); *Кірасирський офіцер підбасував конем і витягнув Дзевалтовського нагаєм по плечах...* (Ю. Смолич).

(1) Витяга́ти (витя́гувати) / ви́тягти (ви́тягнути) жар — знижувати високу температуру (про дію примочок або лікарських рослин, прикладених до хворого місця). *Мокрий холодний рушник, якого Гук щохвилини прикладав до палаючого лоба, витягував з голови жар, а гарячі висівки змусили застиглу кров швидше зануртувати в ногах, і вони небавом зігрілися* (В. Малик); *Для того щоб позбутися важковиліковної екземи, стиглі суниці прикладають на уражені місця, що очищає хворе місце і відкриває його для наступного етапу лікування примочками, які повинні витягувати жар* (із журн.); **(2) Витяга́ти (витя́гувати) / ви́тягти (ви́тягнути) ко́ристь** *з кого — чого* — домагатися користі, вигоди, прибутку. *О. Артемій, дуже розумний зроду, був чоловік практичний, запопадний і вмів витягати якусь користь для себе з усіх тих повітових та сільських начальників* (І. Нечуй-Левицький); [Ф е н о г е н:] *І сам хазяїн наш всіх научає: з усього, каже, треба користь витягать* (І. Карпенко-Карий).

◊ **Ви́везти (ви́тягти, ви́нести, понести́) / виво́зити (витяга́ти, вино́сити, нести́) на свої́х плеча́х (на собі)** *див.* **виво́зити; Вида́влювати (вижима́ти, витяга́ти** *і т. ін.)* **/ ви́давити (ви́жати, ви́тягнути** *і т. ін.)* **[всі] со́ки** *див.* **вида́влювати; Вимо́тувати (мота́ти, витяга́ти, тягну́ти) / ви́мотати (ви́тягти) [всю] ду́шу** *див.* **вимо́тувати; Вимо́тувати (мота́ти, тягну́ти, тягти́) / ви́мотати (ви́тягти) [всі] кишки́** *див.* **вимо́тувати; Висиса́ти (висмо́ктувати, витяга́ти, випива́ти) / ви́ссати (ви́смоктати, ви́тягти, ви́пити) [всю] кров (си́лу, [всі] си́ли (со́ки))** *див.* **висиса́ти; (3) Витяга́ти / ви́тягти (ви́тягнути) на світ Бо́жий** *кого, що* — робити кого-, що-небудь відомим для багатьох. *Заглибившись в архіви, дослідники витягають на світ Божий сотні грамот, документів, світлин, які розширюють наше уявлення про минуле та сучасне України* (з наук.-попул. літ.); *Володька, запалюючись, став розповідати про тих, що Титана заводського під час окупації врятували. Виявлено ж їх, нарешті! І в числі рятівників .. Катратий. Отакий! По суті ж герой, а мовчав як риба. А інші теж .. — Ну, тепер ми... витягнемо цих скромняг на світ Божий, вони ще в нас у президіях сидітимуть!* (О. Гончар); **(4) Витяга́ти / ви́тягти з архі́вів** *що* — повертатися до чого-небудь забутого, старого, починати використовувати його. *Андрій Хвиля особливо емоційно заперечує думку Дмитрія Карамазова .. про потребу починати з революційної абетки, витягти з архівів старі гасла і чесно їх реалізовувати* (М. Хвильовий); **(5) Витяга́ти (витя́гувати) / ви́тягнути (ви́тягти) за чу́ба** *кого* — силоміць виводити, проганяти кого-небудь звідкись. *Так глипнула* [молодиця] *.. на чоловіка, що він аж зіщулився, бо всі знали — рука в Корніїхи важка і не раз вона витягала господаря за чуба з чайної на Центральній* (О. Гончар); **(6) Ви́тягти (ви́тягнути) / витяга́ти (витя́гувати) з боло́та (з багна́, з калю́жі, з грязю́ки** *і т. ін.)* *кого:* а) допомогти кому-небудь вийти з принизливого становища або позбутися злиднів. *Витяг мене Він* [Бог] *із згубної ями, із багна болотистого, і поставив на скелі ноги мої, і зміцнив мої стопи* (Біблія. Пер. І. Огієнка); — *Я, дурна, жалувала, що нею всі нехтували, — так їй і треба було, пройдисвітці! Я ж її .. з грязі витягла, в люди вивела!* (Леся Українка); *Так ось знайте, що .. я отим самим "лібералізмом" витягнув Горецького з болота* (М. Ю. Тарновський); — *Ти — смерд, холоп, раб! Я витягнув тебе з грязюки, а ти мені так віддячив?* (В. Малик); б) допомогти кому-небудь позбутися не-

пристойного товариства, середовища, вийти з-під його впливу. *Щаслива і я. І горда. Адже це я тебе відвоювала в тієї нечисті, адже це я витягла тебе з того бруду, в якому ти погрузав* (В. Речмедін); **(7) Ви́тягти (ви́тягнути, простягти́, простягну́ти, протягну́ти) / витяга́ти (витя́гувати, простяга́ти) но́ги,** *зневажл.:* а) померти (про людину). *Занедужала небога та й вмерла. За нею вслід і батько наш ноги простяг* (М. Старицький); *Всі пішли, а його* [Зарубу] *покинули. Ще, чого доброго, колись отак і ноги витягне. Усі розійдуться, серце здушить спазма, почнеться знову приступ — і край* (В. Кучер); *Он у людей комори тріщать, стільки того добра понабирали, а ти, старий дурню, до жнив ноги витягнеш* (А. Іщук); — *Ген скільки дурних, що тягнуться, тягнуться, піт їм очі заливає, вони його злизують, а потім — бац — простягнув ноги, нічого вже йому не треба, все зосталось* (Є. Гуцало); *Подекуди вже й ноги витягують з голоду* (Ю. Збанацький); б) здохнути (про тварину). *Ґазда так узлостився, що вхопив кіл та тєкнув* [ударив] *ним свиню по голові, що вона покрутилася, повертілася та витягла ноги* (Г. Хоткевич); — *От що, небоже, їдь ти, мабуть, у Новосельці .. Візьмеш моїх пару коней, бо і їм тут несолодко. Того й дивись, що ноги протягнуть* (С. Добровольський); *Так в один з днів стало відомо, що кінь Якова Степановича до того зледащів, що витягнув біля озера ноги* (Ю. Збанацький); **(8) Витя́гувати (витяга́ти, тягти́, тягну́ти) / ви́тягти (ви́тягнути) за ву́ха** *кого* — всіляко допомагати тому, хто сам не прагне або не здатний до якоїнебудь діяльності, якогось заняття. *Не раз витягував* [Віталик] *Тоню за вуха по фізиці та математиці...* (О. Гончар); **(9) Не ви́тягнеш і копі́йки** *з кого* — хто-небудь надзвичайно жадібний, скупий. *Кажуть, майновита людина скупа, з неї й копійки не витягнеш* (з газ.); **(10) Не ви́тягнеш (не ви́рвеш [обце́ньками]) сло́ва** *з кого і без дод.* — хто-небудь не хоче або не любить говорити. [Г а н н а:] *Спочатку все про війну розказував* [Степан], *про інші краї, а тепер зовсім замовк, слова не витягнеш* (О. Корнійчук); *І, вона знає, вже більше нічого питати Андрія: обценьками не вирвеш зайвого слова* (М. Стельмах); *Зайвого слова з нього не витягнеш: така вже вдача в цього чоловіка* (із журн.); **Тягти́ (тягну́ти, витяга́ти, витя́гувати, висми́кувати) слова́ [з ро́та]** *див.* **тягти́; Тягти́ (тягну́ти, витяга́ти, витя́гувати) / ви́тягти (ви́тягнути) [оста́нні (всі)] жи́ли** *див.* **тягти́.**

ВИТЯГА́ТИСЯ, áюся, áєшся, **ВИТЯ́ГУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок.*, **ВИ́ТЯГТИСЯ**, **ВИ́ТЯГНУТИСЯ**, гнуся, гнешся; *мин. ч.* ви́тягся, лася, лося *і* ви́тягнувся, лася, лося; *док.* 1. Розтягатися в довжину, довшати. *Від струсу у лампах то витягувалися, то притухали вогненні язики* (В. Кучер); *За той місяць він міцно похудів, очі запали в голову, і уста ще дужче витягнулися та поблідли* (І. Франко); // Розміщатися низкою в одну або кілька ліній. *Татари злазили вгору добре відомою їм стежкою, витягшись у лінію, як колонка мандруючих мурах* (М. Коцюбинський); *Вийшовши на галяву, за якою далі починався порідилий ліс і чисте поле, взвод на ходу витягнувся довгим ключем* (Я. Качура); // *розм.* Виростати, ставати вищим. *Подивився* [Гішка] *з жалем на дівчаток, що за останні роки витягнулись, як бадилинки* (С. Скляренко); *За цю зиму парубок якось витягнувся, став спокійнішим і по ночах не кликав тата* (М. Стельмах); // *перев. док.* Видовжитися, схуднувши (звичайно про обличчя). *Він виріс, лице якось витяглось і загострилося* (І. Микитенко); *За дні штурму Черниш помітно схуд, і його смугляве хлоп'яче обличчя ще більше витяглося* (О. Гончар).

2. Випрямляти, вирівнювати своє тіло. *А інший* [хлопець] .. *Пряменько витягнувсь та й скочив через тин* (Є. Гребінка); *Лисиця підняла вгору гостру морду, вся витяглась, немов пожадливо нюхала повітря* (О. Донченко); *Першим отямився Остап. Він хижо витягся над гривою коня і вітром полетів навздогін* (П. Панч); // Ставати дуже прямо, рівно; виструнчуватися. *Як хто поважно виступав та згорда дивився, то він* [швейцар], *як та верства, витягався* (Панас Мирний); *Командир взводу враз витягся струнко* (І. Багмут); // Лягати, випрямивши ноги. — *Мати буде завжди матір'ю,* — *кинув згодом Михайло, витягаючись на лаві* (Олесь Досвітній); *Якось під час перепочинку, витягшись горілиць край шляху, задрімав Данько* (О. Гончар); // *рідко.* Те саме, що **потяга́тися**[1]. *В сінях кашляє Ясько, потім входить заспаний, лінивий, часто витягається, позіхає* (Мирослав Ірчан).

3. Тягнучись, висмикуватися з чого-небудь. *Перебираючи дротами, нагадала собі, коли ще маленькою дитиною вчилася цієї штуки від своєї старшої сестри. Як незручно плутались тоді пальці, зачіпали дроти, витягалася нитка, що її придержувала вчителька* (Н. Кобринська); // Виставлятися з-за чого-небудь, витикатися, випинатися вперед. *Із-за темного дуба то калинова вітка витягнеться й червоний китяг ягід горить, як жар, то колюча гайова рожа покаже дрібні листочки й пахучу квіточку* (Марко Вовчок); *Незграбна Селенова постать прикипіла до сідла, голова витяглась уперед* (Л. Смілянський).

4. *тільки док., перен., розм.* Умерти (про людину), здохнути (про тварину). *Чабан прокинувся — аж перед ним Гадюка, Він києм бух — і витяглась зміюка* (Л. Глібов).

5. *тільки недок.* Пас. до **витяга́ти** 1, 3–7. *Витягалось найкраще лудінє* [одяг], *нові крашениці, писані кептарі, череси* (М. Коцюбинський); *Набиваються набої крупним шротом, витягаються теплі штани й піджак, мастяться грубіші чоботи, деруться на онучі теплі підштаники* (Остап Вишня).

(1) Витяга́тися (витя́гуватися) / ви́тягтися (ви́тягнутися) в стру́нку (в струну́, *рідше* **в стру́ночку)** — виструнчуватися, вирівнюватися (перев. перед старшим за військовим званням, віддаючи честь). *Увійшли* [діти] *в хату, стали, витяглися в струночку* (Панас Мирний); *Батько витягся в струнку, оддавав комусь честь, а його біла у рукавичці рука з зігнутим ліктем немов тремтіла* (М. Коцюбинський).

◊ **(2) Ви́тягтися (ви́тягнутися) вздовж ла́ви,** *зневажл.* — померти, загинути. — *Я колись таки спишу твою шкуру вздовж і впоперек! — У жовтих очах* [Терентія] *густішає злоба. — То й сам вздовж лави витягнешся! —* *стиснув* [Яків] *сухий кулак* (М. Стельмах); **(3) Ви́тягтися (ви́тягнутися) у ни́тку** — докласти надзвичайних зусиль, щоб здійснити, зробити що-небудь незвичайне, майже неможливе. — *І певен, що впораєшся? — У нитку витягнусь, а зроблю, як кажеш* (Д. Міщенко); *Я .. пам'ятатиму, як Ви, мій дорогий тату, витяглися в нитку, щоб дати мені освіту, і як тішилися, що колись із мене будуть люди* (В. Шкляр).

ВИ́ТЯГНЕНИЙ, ВИ́ТЯГНУТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ви́тягнути, ви́тягти** 1–8. *Руки, витягнуті роботою, тулили до себе розкуйовджені дитячі голівки* (М. Стельмах); *У повітрі майнули витягнені вгору руки, бронзова спина, і по-*

чувся різкий сплеск води (О. Донченко); *Легенький каюк "Альбатрос", що його вже місяць Марко возив на шхуні, був просто витягнений за борт, і Левко скинув у нього мішок із скумбрією* (М. Трублаїні); // **ви́тягнено, ви́тягнуто,** *безос. пред. Звіра витягнено з-поміж вивертів і обдерто зі шкури* (І. Франко).

2. *у знач. прикм.* Довгий, довгастий, видовжений. *Вінтер, увесь витягнений, як тонюсінька злякана гадючка, нечутно біжить од вікна до вікна, швиденько зачиняє їх* (В. Винниченко); *З витягненими обличчями, з розширеними очима прислухалися мандрівники до якогось дуже дивного й невідомого явища* (О. Донченко); *Гордовито, упевнено тримається його сива голова на високій витягнутій шиї* (О. Гончар).

ВИ́ТЯГНЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **ви́тягнути** 1–3. *Молодий хорунжий .. стукає приписово закаблуками, одночасно здоровлячи зібраних старшин урядовим витягненням руки* (О. Лисяк); *Витягнення паливовмісних мас потребує розроблення спеціальних технологій, інфраструктури з переміщення та остаточного поховання високоактивних відходів* (з наук. літ.).

2. *вет., мед.* Те саме, що **витяга́ння** 2. *Витягнення кінцівки здійснюється вантажами від чотирьох до семи кілограмів протягом п'яти-шести тижнів із наступним накладанням гіпсової пов'язки на шість-вісім тижнів* (із журн.); *У пансіонаті є басейн для вертикального витягнення хребта в сірководневій воді* (з газ.).

ВИ́ТЯГНУТИ *див.* **витяга́ти.**

ВИ́ТЯГНУТИЙ *див.* **ви́тягнений.**

ВИ́ТЯГНУТИСЯ *див.* **витяга́тися.**

ВИ́ТЯГОМ, *присл., діал.* Протяжно. *Семен Сомов, нарешті раптово збагнувши, куди, навіщо та як надовго втрапив, опустився в крісло й витягом завив* (із журн.).

ВИ́ТЯГТИ *див.* **витяга́ти.**

ВИ́ТЯГТИСЯ *див.* **витяга́тися.**

ВИТЯ́ГУВАЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Те саме, що **витяга́льний.** *Для покращення витягування заготовки додатково встановлюється гумований витягувальний валець* (з наук.-техн. літ.); *Працівник здійснює дистанційне керування витягувальною лебідкою; відчіплює навантажені вугіллям вагонетки* (з наук.-техн. літ.); *Намотування нитки на бобіну витягувальним механізмом.*

ВИТЯ́ГУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **витя́гувати** 1–7 і **витя́гуватися** 1–3. *Сунуло площею різнобарвне воїнство, їхали машини з берлінськими реєстраційними знаками, козиряння, витягування в струнку, вистукування каблуків* (П. Загребельний); *Наведено результати спостережень і промислових дослідів впливу гідростатичного тиску в свердловині під час спуску та витягування бурильних труб* (з наук. літ.).

2. Те саме, що **витяга́ння** 2. *Або розпеченою голкою протикати щомісяця хворій суглоб, або витягування. Погодились на витягування. Хоч не різатимуть, не штрикатимуть, мов у тому пеклі, голками* (М. Олійник).

ВИТЯ́ГУВАТИ *див.* **витяга́ти.**

ВИТЯ́ГУВАТИСЯ *див.* **витяга́тися.**

ВИ́ТЯЖКА, и, *ж.* 1. Витягнений суцільний шматок шкіри для передка чобота й халяви. *Чоботар виготовив витяжку з волової шкіри* (з газ.); // *також мн.* **ви́тяжки,** жок, *розм.* Те саме, що **Витяжні́ чо́боти** *(див.* **чо́боти).** *Він з безформного товару ліпив .. красиві витяжки, модні в той час* (М. Чабанівський); *Вони виблискують на глабцях, Юхтові витяжки міцні* (П. Воронько).

2. Пристрій, що вентилює закрите приміщення, проганяючи повітря через фільтр і виводячи у вентиляційний хід шкідливі речовини, випари, запахи і т. ін. *У другій кімнаті гуділа кліматична установка і хурчав млинок витяжки* (Ю. Мушкетик); *Сопе витяжка, над головою висить вентиляційний рукав* (Є. Пашковський).

3. Речовина або сукупність речовин, добута з рослинної чи тваринної сировини за допомогою якого-небудь розчинника (спирту, ефіру, води, пари і т. ін.); екстракт. *Водний напар меліси заміняють іноді спиртовою витяжкою: одна частина листків за вагою на три частини спирту* (з наук. літ.); *Половина респондентів при використанні лікарських рослин у лікувальному процесі віддає перевагу водяним витяжкам: настоям, відварам, чаям* (із журн.).

ВИТЯЖНИ́Й, а́, е́. 1. Оброблений, виготовлений способом витягання, розтягання. *Витяжне тісто готується як прісне, потім його потрібно розкачати якомога тонше і витягнути руками на зворотному боці долоні, щоб не порвати тісто пальцями* (з газ.); *Витяжна шкіра;* // Вигот. із витягненої, розтягненої шкіри. *Слугу присилав з просьбою пошити для "свого" пана сап'янові чоботи руського крою з витяжними халявами* (Р. Іваничук).

2. Який служить для витягання, висмикування, діставання чого-небудь звідкись, із чогось. *Перші невеликі модельки вертольотів розкручувалися за допомогою витяжного шнура і цілком пристойно літали* (з наук.-попул. літ.); *Витяжне кільце парашута.*

3. Признач. для вентиляції, для витягання шкідливих речовин, випарів, запахів, пилу і т. ін. із закритого приміщення. *Певно, тут був колись гараж або майстерня, бо вгорі зі стіни виглядала витяжна труба* (Ю. Яновський); *Стріляли живицею на свічаді — під витяжною трубою .. соснові скіпки, які Драбиха міняла одну по одній, а тоді перестала, бо й начаділо в хаті* (Ю. Мушкетик); *Витяжний вентилятор.*

4. *діал.* Протяжний. *Пісня та не дрібна, не швидка та весела, а жалібна, витяжна, плакуча* (І. Нечуй-Левицький).

Витяжна́ ша́фа *див.* **ша́фа; Витяжні́ чо́боти** *див.* **чо́боти.**

△ **Витяжна́ вентиля́ція** *див.* **вентиля́ція.**

ВИТЯ́ЖНО, *присл., діал.* Протяжно. *А під лісом один козак, мандруючи на улицю, розпочав* [співати] *"чумака" голосно та витяжно* (І. Нечуй-Левицький).

ВИ́ТЯЗІВСЬКИЙ, а, е, *поет.* Прикм. до **ви́тязь.** *Він вдягав одежу, для значних купців звичайну, А тепер вдягнув обнову витязівську, злотосяйну* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі).

ВИ́ТЯЗЬ, я, *ч., поет.* Хоробрий воїн, герой, богатир. *Бились витязі аж три цілих дні* (П. Грабовський); [А н н а:] *Під Вишгородом я На лебедів уранці полювала. Аж гульк, дивлюсь, із лісової мли Ватага суне витязів удалих З богатирем прегарним на чолі* (І. Кочерга); *Ми розглядаємо отой камінь скелястий, на якім викарбувано по міді, що тут загинув у бою з печенігами славний витязь Святослав* (О. Гончар); * У порівн. *Наш рідний Севастополь! Над тобою нависли знову тучі у горах, і ти, мов витязь, вирушив до бою, перепинивши ворогові шлях* (І. Гончаренко); // *перен.* Людина, яка відзначається небуденними, героїчними ділами. *Він* [Шота Руставелі] *сам був могутнім витязем, бо не злякався двобою із своїм жорстоким часом* (з публіц. літ.).

ВИ́ТЯТИ *див.* **витина́ти.**

ВИ́ТЯТИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **ви́тяти** 1–3. *Не розпалюйся лютістю, щоб чинити лиш зло, бо витяті будуть злочинці, а ті, хто вповає на Господа, землю вспадкують!* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

ВИ́ТЯТИСЯ *див.* **витина́тися.**

ВИ́УДЖЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **ви́удити.** *Виуджена риба.*

ВИУ́ДЖУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **виу́джувати.** *Асортимент рибальського приладдя для виуджування риби.*

ВИУ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́УДИТИ,** джу, диш, *док., кого, що, розм.* Те саме, що **виву́джувати.** *Коли дід був молодий, він частенько виуджував .. у пана Безбородського карасів* (С. Добровольський); *Діти .. виуджують з нірок павуків-тарантулів* (О. Донченко); *Нема часу поритися в "Полном собрании законов". Сьогодні трошки був копирснув, та нічого не виудив* (Панас Мирний); *Так вам до ладу вміє* [жебрачка] *вивести голосом жалібненько та гарненько, .. що одразу .. й виуде* [виудить] *шага або й гривню* (І. Нечуй-Левицький).

ВИУ́ДЖУВАТИСЯ, ується, *недок., розм.* Пас. до **виу́джувати.** *Ловити рибу заборонено, але місцевих умільців це не бентежить: форель потихеньку виуджується з озера* (із журн.).

ВИ́УДИТИ *див.* **виу́джувати.**

ВИ́УЧЕНИЙ *див.* **ви́вчений.**

ВИ́УЧЕНИК, а, *ч., заст.* Людина, яка вчилася в кого-небудь певного фаху, ремесла і т. ін., пройшла чиюсь школу; учень, послідовник. *Коли прибув до Константинополя та заговорив .. про свою місію, не міг не завважити: ромеї подивовані, ба сполошилися, чуючи з уст свого виученика наміри антів втрутитися у їхню суперечку з склавинами* (Д. Міщенко); *Особливий інтерес до осмислення минулого і сучасного становища слов'янських народів виявив інший виученик Київського колегіуму, а згодом професор і ректор Києво-Могилянської академії Феофан Прокопович* (з наук. літ.).

ВИ́УЧЕНИЦЯ, і, *жс., заст.* Жін. до **ви́ученик.** *На чолі ксилографічної майстерні стає художниця С. Налепинська-Бойчук — виучениця петербурзьких, мюнхенських та паризьких студій* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́УЧИТИ *див.* **вивча́ти.**

ВИ́УЧИТИСЯ *див.* **вивча́тися.**

ВИ́УЧКА, и, *ж.* 1. *розм.* Дія за знач. **вивча́ти, виу́чувати, ви́вчити, ви́учити.** *Орієнтація на технічну Європу помічається по всіх галузях нашого життя (переважно економічного), коли десятки талановитої молоді ідуть на виучку до Німеччини* (М. Зеров); *Щодня ходили* [робітники] *з інженером на виучку і вже сміливіше підходили до машин* (П. Панч); *Кошовий взяв собі хлопця в послуги й на виучку* (Ю. Мушкетик).

2. Сукупність знань, навичок, здобутих у результаті навчання чого-небудь. *Я .. такий собі сталевар, майстром у нас Федір Іванович .. Це майстер старої виучки* (Ю. Яновський); *Молоді загони партизанів ще не мали потрібної виучки* (С. Скляренко); *Всі три висотні споруди викладають муляри спеціальної виучки, навиклі до сміливої праці* (І. Волошин); *— Найкраща виучка на полі бою, — не здається Сашко* (Є. Доломан); *Мужність, виучка, витривалість — ось складники успішних дій охоронців правопорядку* (з газ.).

ВИУ́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **виу́чувати.** *Логіка допомагає знайти і виділити головне у виучуваному студентами матеріалі, краще засвоїти його зміст* (з наук. літ.); *Варто порівняти виучуваний твір із народними й літературними казками на тему боротьби добра і зла* (з навч. літ.); *Щоб учні свідомо і глибоко засвоїли виучуваний прийом, важливо своєчасно і детально повторити на конкретних прикладах властивості чисел і дій, на яких ґрунтується його застосування* (з навч. літ.).

ВИУ́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виу́чувати.** *Учені люди, що немало попрацювали над виучуванням старих мов, знаходять немало однакових слів .. задля виразу якого-небудь враження або думки* (Панас Мирний); *Сей рух в Європі в недавні часи став демократичний, і тоді само* [сам] *по собі появився інтерес і до виучування масового життя і разом з тим до оборони його людського права* (І. Нечуй-Левицький).

ВИУ́ЧУВАТИ *див.* **вивча́ти.**

ВИУ́ЧУВАТИСЯ *див.* **вивча́тися.**

ВИФОРМО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виформо́вувати** і **виформо́вуватися.** *Виформовування обличчя на барельєфі.*

ВИФОРМО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ФОРМУВАТИ,** ую, уєш, *док., що.* Те саме, що **формува́ти** 1, 2. *Уся сукупність податків, узята у взаємозв'язку між собою та класифікована на основі певних ознак, виформовує податкову систему* (з навч. літ.); *Доленосні явища, об'єкти, уявлення про навколишній світ поступово виформовують систему цінностей, життєві ідеали* (з наук.-попул. літ.); *На майстер-класі з різьблення учні виформовують скульптури з деревини* (з газ.).

ВИФОРМО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВИ́ФОРМУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *док.* 1. Те саме, що **формува́тися** 1. *Поволі, з дозріванням хисту із мішаної манери "Осінніх зорь"* [зір] *виформовується, коли хочете, класичний стиль, з його зрівноваженістю і кларизмом, мальовничими епітетами, міцним логічним побудуванням і строгою течією мислі* (М. Зеров); *Плоскі, позбавлені щонайменших натяків рельєфності постаті виформовуються, виникають із стін, мов тіні або привиди* (П. Загребельний); *Кожна нація, кожний народ, навіть кожна соціальна група має свої свята, звичаї, що виформовувалися впродовж багатьох століть і освячені віками* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **виформо́вувати.**

ВИ́ФОРМУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́формувати.** *Дбайливо виформувані, щедрі на алюзії та ремінісценції зі всього європейського письменства, вірші І. Качуровського завжди несуть високу мисленнєву напругу* (з навч. літ.); // **ви́формувано,** *безос. пред. У царині культури мови маємо великі досягнення: виформувано норми української літературної мови, створено посібники, підручники з культури мови, опубліковано великими накладами словники* (із журн.).

ВИ́ФОРМУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́формувати** і **ви́формуватися.** *Еволюція виформування мовознавчих парадигм супроводжується визначенням статусу ряду лінгвістичних категорій, зокрема моделі світу, концепту і т. ін.* (з наук. літ.); *Т. Г. Шевченко є творцем нової української літературної мови, він достойно завершив нелегкий і тривалий процес виформування української мови на живій народній основі* (з навч. літ.).

ВИ́ФОРМУВАТИ *див.* **виформо́вувати.**

ВИ́ФОРМУВАТИСЯ *див.* **виформо́вуватися.**

ВИ́ФРАНТИТИСЯ, нчуся, нтишся, *док., розм.* Одягтися франтом, франтихою. *Був тут Матвій Гусак із двома доньками, що вифрантились у найкоштовніше* (В. Земляк); *— Роздягайся... Давай сюди пальто, циліндр. Вифрантився! Одразу й не впізнати* (М. Олійник); *— Весь в Івана, мусить вигулятися* [Грицько]. *Ич* [іч], *як вифрантився. Наче з гульок* (В. Яворівський).

ВИ́ФРАНЧЕНИЙ, а, е, *розм.* Який вифрантився. *Слухняно повернулися* [діти] *під штовханами унтера, який намагався догодити вифранченому морському льотчикові-офіцеру, і вийшли з кабінету* (Іван Ле); *Одного разу на Бляхарську до нього* [Лискевича] *завітав вифранчений панок у капелюсі з павичевим пір'ям та зі шпагою при боці* (Ю. Винничук).

ВИ́ФУРКНУТИ, ну, неш, *док., діал.* 1. Швидко, із шумом вилетіти звідки-небудь (про птахів). *Волове очко .. вифуркнуло зі своєї схованки* (І. Франко).

2. *перен.* Швидко вийти, вибігти. *Я розлютилася .. та й вифуркнула з хати!* (О. Кобилянська).

ВИХА́ННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **виха́ти** і **виха́тися.** *— А вже ті вихання головою та станом... — почав отець Тарасій* (І. Нечуй-Левицький).

ВИ́ХАПАТИ *див.* **виха́пувати.**

ВИХА́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ХАПАТИ,** аю, аєш, *док., кого, що, розм.* Поспішно вибирати, витягати кого-, що-небудь звідкись. *— Як скажу: "Ну" — всі разом вихапуйте дрюки і враз від ями! Розумієте?* (І. Франко); *Він вихапував рибу руками, без ніяких приладів, а як наловив повний кошіль, то виліз з води* (В. Стефаник); *Вихапавши все з казанка, Муравйов потягся рукою до чиєїсь фляги* (О. Гончар); // Хапаючи, віднімати, викрадати. *— Виплодилось багато* [поросят], *та половину вовки вихапали в чагарях, — обізвалась Онися* (І. Нечуй-Левицький).

ВИХА́ПУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок., розм.* Те саме, що **вихо́плюватися.** *Сагайдачний присів до землі і надслухував. — Не завадить оглянути порох на пістолетах та шаблю під рукою мати. Лише прошу: не вихапуйтеся наперед, а дивіться, що я робитиму* (А. Чайковський); [Жандарм *(насмішливо):*] *— Ну, ну, Миколо! Так не говори! Особливо перед шандарем з такими словами не вихапуйся* (І. Франко).

ВИ́ХАРКАТИ *див.* **viха́ркувати.**

ВИ́ХАРКАТИСЯ *див.* **виха́ркуватися.**

ВИ́ХАРКНУТИ, ну, неш, *док., що.* Однокр. до **виха́ркувати.** *Хай злодій батькові рідному і дітям своїм закаже ніколи не красти копи... З кров'ю вихаркне він Смолярчукове просо!* (Г. Косинка); * Образно. *Бомба влучила якраз всередину будинку, і, оглушений страшним ударом, він вихаркнув з своїх дверей і вікон криваву піну дрібних уламків, пороху, шматтяя* (С. Журахович).

ВИ́ХАРКНУТИСЯ, нуся, нешся, *док.* Однокр. до **виха́ркуватися** 1. * Образно. *Уже кілька десятків років пройшло з тієї гарячої днини, коли з вогняних жерл вихаркнулося назовні оте розпечене до тисяч градусів підземне вариво* (із журн.).

ВИХА́РКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виха́ркувати.** *Вихаркування слизу.*

ВИХА́РКУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ХАРКАТИ,** аю, аєш, *док., що.* Харкаючи, видаляти мокроту або що-небудь інше з горла. *Іноді кашляв і вихаркував шматки крові, які безсило падали йому на груди* (М. Хвильовий); *Вихаркуючи воду, вицокуючи зубами, ладижинський посланець Пархім Губа сказав, що цидула, яку віз, розмокла у воді й загубилася* (Ю. Мушкетик).

ВИХА́РКУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВИ́ХАРКАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док.* 1. Харкаючи, прочищати собі горло від мокроти або чого-небудь іншого. *Враз схватився* [Тихін] *за груди рукою, закашляв довго із хрипом. Потім вихаркався з кров'ю і мовчки пішов* (А. Головко); * Образно. *Січ шаленіла .. сьогодні вранці гультяї вчинили розгромисько на крам-базарі .. декотрі взялися за шаблі, й не одній буйній голові похмілля вихаркувалося кров'ю* (Ю. Мушкетик).

2. *тільки недок.* Пас. до **виха́ркувати.**

ВИ́ХАРЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що, розм.* З'їсти багато або всі харчі, продуктові запаси. *Мати з дочкою поїхали по продукти, бо вже все вихарчували* (із журн.).

ВИ́ХАРЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *док., розм.* Те саме, що **ви́харчувати.** *Ми вже так вихарчувались, що їмо самий хліб та цибулю* (І. Нечуй-Левицький).

ВИХА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., розм.* 1. *чим.* Махати, хитати або маяти чим-небудь. *Язиком вихати — не ціпом махати* (прислів'я); *Микола зняв шапку і вихав нею над головою* (І. Нечуй-Левицький); // Пересмикувати. *— А це вам й пожіночому! — гукає він знову, розпластується на воді, мов жаба, вихає спиною, перебирає ногами* (Панас Мирний).

2. Брикати, бити однією або обома задніми ногами (про копитних тварин). *Кінь занепокоєно вихав і від запаху пожежі, і від брехоту здичавілих псів* (Ю. Логвин).

ВИХА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок., розм.* 1. Хитатися, гойдатися, колихатися. *Перед ним вихалась хтива веремія людського спітнілого, фарбованого і пудрованого м'яса* (І. Багряний); *Федір Васильович не знаходив собі місця. Вихався на милицях по палаті, іноді затримувався біля вікна, ніби когось виглядав* (Є. Доломан); *Ярослав незграбно вихався й перехилявся, але чепіг не випускав* (І. Білик).

2. Брикатися, битися однією або обома задніми ногами (про копитних тварин). *Коні почали вихатися, але були приборкані візником* (із журн.).

ВИ́ХВАЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́хвалити.** *У колядці образ молодця-князя надмірно вихвалений, гіперболізований, овіяний казковими особливостями* (з навч. літ.); *Виявляється, що гроші для отої вихваленої "ліквідації заборгованості" було просто брутально відібрано в наших же людей!* (з газ.).

ВИ́ХВАЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́хвалити** і **ви́хвалитися.** *Він закінчив свою полум'яну промову черговим вихваленням "нашої улюбленої і дорогої, доброї та ласкавої іменинниці"* (із журн.); *— Не вважайте за вихвалення, але в нас усі відповідально ставляться до роботи* (із журн.).

ВИ́ХВАЛИТИ *див.* **вихваля́ти.**

ВИ́ХВАЛИТИСЯ *див.* **вихваля́тися.**

ВИ́ХВАЛКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **хва́стощі.** *Такі походи хоча спершу й будили якийсь сум і острах у душі Максимовій неправдою, крадіжкою, .. при такому товаристві, при гульні та вихвалках одного перед другим своєю силою, своєю вдатністю — стирали ту чорну думку* (Панас Мирний); *Секретар .. сидить серйозний, слухає рясні вихвалки, підтакує* (О. Гончар); *Як колись проклинала порання коло*

свиней, науку у вікарія Скарбського, п'яні вихвалки отця Лісовського, а тепер усе це згадувалося, мов утрачений рай (П. Загребельний).

ВИХВА́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вихваля́ти** і **вихва́лювати.** *Така неглибокість, така нетривкість були в нашій вихвалюваній цивілізації* (В. Винниченко); *Нібито має* [патер Цитринус] *за свій ідеал .. вихвалюваний бенедиктинський спокій, а в дійсності ж не дає собі ані хвилинки спокою: літає сюди й туди* (Н. Королева); *Шувар звичайний (аїр), або татарське зілля, прийшов до нас десь з Азії, може, за часів Хмельницького чи Сагайдачного. Рослина ця ще недавно була вихвалювана лікарями під небеса, а за останні 50–60 літ минула її слава, що не зовсім слушно* (із журн.).

ВИХВА́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вихва́лювати** і **вихва́люватися.** *Пани їм не ймуть віри і, очевидячки, не вважають на їх облесливе вихвалювання* (І. Нечуй-Левицький).

ВИХВА́ЛЮВАТИ *див.* **вихваля́ти.**

ВИХВА́ЛЮВАТИСЯ *див.* **вихваля́тися.**

ВИХВАЛЯ́КА, и, *ч. і ж., розм.* Той (та), хто вихваляється; хвалько. *Всі прозвали вихваляку, Вихваляку, задаваку: Кіт-хвастун* (Г. Бойко); *— Ти невимовний вихваляка, Лесе. Звичайно, все лісове товариство шанує вашу працю. Таж не ви одні пильнуєте Ліс!* (Ю. Покальчук).

ВИХВАЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вихваля́ти** і **вихваля́тися.** *Пропаганда й вихваляння забороняється, тільки критика та роз'яснювання* (В. Винниченко); *— Але ж огидно слухати таке нахабне вихваляння! — не вгавав перший* (В. Владко); *Віра була вродлива, знала про це, а тьотя Даша непомірним вихвалянням підтримувала в ній упевненість* (М. Руденко).

ВИХВАЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ВИХВА́ЛЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.,* **ВИ́ХВАЛИТИ,** лю, лиш, *док., кого, що.* Дуже хвалити, підкреслювати добрі якості кого-, чого-небудь. [Терпилиха:] *Хоть і не годиться своєї дочки вихваляти, та скажу вам, що вона добра у мене дитина* (І. Котляревський); *Всюди стрічала* [Анна] *його ім'я, чула щось про нього, чула, як його вихвалювали* (О. Кобилянська); *Інша пісня вулиці вихваляє дівочу красу й насміхається над парубочою* (О. Воропай); *Вихваливши ту кімнату, що ми з хлопчиком собі найняли, хазяйки повели дивитись, показували столову* [їдальню], *де обідають* (Марко Вовчок).

ВИХВАЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, **ВИХВА́ЛЮВАТИСЯ,** ююся, юєшся, *недок.,* **ВИ́ХВАЛИТИСЯ,** люся, лишся, *док.* 1. Хвастати, хвалити самого себе. *— Не дурніший же я, справді, від його! — вихвалявся Пищимуха* (Панас Мирний); *— Так це ж відомо здавна, що сміливці чи істинні відчайдухи не люблять вихвалятися, — стиха озвався Євген Співак, не повертаючи до нас забинтованої голови* (Є. Доломан); // *ким, чим.* Хвалити щось своє, своїх близьких і т. ін. *Любив* [Терентій] *вихвалятися своєю фізичною силою* (Л. Смілянський); *Сестра вихвалятиметься своїми успіхами і п'ятірками* (Ю. Смолич); *Гапка далі спідницею вихвалюється* (У. Самчук); *Перед людьми Мар'ян поспішив вихвалитися і своїм сином Юрком* (С. Чорнобривець).

2. Хвалькувато погрожувати; нахвалятися. *— Вони* [шляхтичі] *вихваляються порізати всю старшину* (З. Тулуб).

3. *тільки недок.* Пас. до **вихваля́ти, вихва́лювати.** *В колядках славиться праця скотарів, хліборобів, вихваляються доброти й чесноти людей* (І. Пільгук); *Чесна бідність — споконвічне й славне насліддя благородних римських громадян, хоч вона й засуджується простолюдом, а багатство всіма вихваляється* (М. Лукаш, пер. з тв. Д. Боккаччо).

ВИ́ХВАТИТИ *див.* **вихва́чувати.**

ВИ́ХВАТИТИСЯ *див.* **вихва́чуватися.**

ВИ́ХВАТКА, и, *ж., розм.* Несподіваний різкий виступ (у 4 знач.), недоброзичлива або ворожа дія проти кого-небудь. *Не відчувала* [Любов Прохорівна] *себе якось зачепленою тими вихватками злого Преображенського* (Іван Ле); *Флорина зааплодувала й розрядила напруження, викликане недоречною Михайловою вихваткою про оплату* (С. Чорнобривець); *Ризикуючи наразитися на якусь вихватку, він повернувся обличчям до гостей і мовчки став перед ними* (О. Полторацький); // Учинок, що виходить за межі узвичаєних норм поведінки; витівка. *І все ж... Не було ні одної хуліганської вихватки Жолудя, над якою не витав би дух Сашки Інтелігента* (І. Микитенко); // Жарт, вигадка. *І Майбородиха, і Галецька трошки якось повеселішали од тієї дурненької вихватки й розбалакались* (І. Нечуй-Левицький); *Рідкодуб і Карась разом з усіма реготали з вихватки хитрого Христича...* (І. Кириленко).

ВИ́ХВАЧЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **ви́хватити.** *Дзевановський кинувся на Дзержка з вихваченою з піхов шаблею, але їх розняли* (з мемуарної літ.); *Режисер залишається вірним своєму принципу кінодокументаліста — про кожну людину, вихвачену з натовпу, можна зняти неповторну історію* (із журн.); *— Нас дуже турбує, що в кодексі передбачені вихвачені із загального контексту заходи, які не дадуть очікуваного результату* (з газ.).

ВИ́ХВАЧЕННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **ви́хватити.** *Вихвачення з історії окремих "вигідних" подій, укладання їх у струнку концепцію рано чи пізно мали зіграти злий жарт не тільки з істориками, але й із політиками* (з газ.).

ВИХВА́ЧУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **вихва́чувати.** *— Я ще раз наголошую на неприпустимості вихвачування з тексту документа напівфраз і трактування їх по-своєму* (із журн.).

ВИХВА́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ХВАТИТИ,** ачу, атиш, *док., розм.* 1. *кого, що.* Те саме, що **вихо́плювати.** *Тут хлоп'я у старости і вихватило паличку* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Галя, втершись, мовчки вихватила з рук у найближчого школяра бузкову лозину й кинулася зразу до Павлушки* (С. Васильченко); *Капітан вихватив у безвухого китайця рушницю і, стріляючи, перебіг корму* (Ю. Яновський); [Юсуф *(вихвачує з піхви шаблю):*] *Що це за бунт?* (І. Нечуй-Левицький); *Юхим вихватив косу з пашні, дзвінко задзеленчав мантачкою* (С. Добровольський).

2. *тільки док., що, перен.* Швидко, вчасно зібрати урожай чого-небудь перед негодою. *— Думаємо вихватити* [буряки] *і перевезти до дощів* (О. Донченко).

ВИХВА́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВИ́ХВАТИТИСЯ,** ачуся, атишся, *док., розм.* 1. Те саме, що **вихо́плюватися** 1–4. *Козаки й поляки вихвачувались на конях і билися подекуди поодиноко* (І. Нечуй-Левицький); *У бокові двері .. раптом вихватились двоє охоронників і пробили в натовпі прохід на вулицю* (А. Головко); *Високо піднімаючи темряву над садом, із стогів і ожередів вихвачувався вгору, як казковий звір, крилатий огонь, кидав полум'я кудись під небо* (С. Васильченко); *Де-не-де вихвачувались: купка листу... гілка... освітлений шмат стовбура...* (І. Багряний).

2. Вириватися наперед, проявляючи свої здібності, вміння, бажання і т. ін. *Тихон Брус був старий чоловік, розумний на усе те село, де жив, та розум мав про себе, не дуже з ним вихвачувався* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Скоро все затяглося горілчаним духом, зблідло й забулося. А там уже вихватився хтось танцювати, та так і пішло* (Г. Хоткевич).

3. *тільки недок.* Пас. до **вихва́чувати** 1.

ВИ́ХВОРІТИ, ію, ієш, *док., розм.* Довго прохворіти; дуже перехворіти. *Був же, як дуб, а помер трухлявим пеньочком, вихворівши, вимученим* (із журн.).

ВИ́ХВОРОСТИТИ, ощу, остиш, *док., кого, розм.* Побити хворостиною, батогом і т. ін. *Якби хоч раз вихворостила отого голованя, — він би не робив того, що при всіх робить* (Панас Мирний); [Д о м а х а:] *А що, як Пріська знов вернеться, ти не проженеш її від себе?* [К а р п о:] *Не вернеться!.. і люде* [люди] *раїли: "Вихворости, кажуть, гарненько, схаменеться"* (М. Кропивницький).

ВИХИЗО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок., розм.* Дуже хизуватися перед ким-небудь, намагаючись показати себе найвигідніше. *Іванові було видно, як рухалися, вихиляючись у всі боки та вихизовуючись самі перед собою, пари* (С. Чорнобривець); *Вихизовувалась* [Тоня] *безтурботно перед сержантами* (О. Гончар).

ВИ́ХИЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́хилити** 1 і **ви́хилитися** 1. *Кілька тих крапель упало Миронові на лице, вихилене .. з-під оборогу* (І. Франко); *Задер* [Руслан] *голову догори й побачив тебе, вихиленого з вікна* (Ю. Андрухович).

ВИ́ХИЛИТИ *див.* **вихиля́ти.**

ВИ́ХИЛИТИСЯ *див.* **вихиля́тися.**

ВИХИ́ЛЮВАТИ *див.* **вихиля́ти.**

ВИХИ́ЛЮВАТИСЯ *див.* **вихиля́тися.**

ВИХИЛЯ́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **вихиля́ти** 2. *Значить, нектар близько, бо коли б він був далеко, бджола стала б танцювати по-іншому — почалося б виписування своєрідних вісімок та ще й вихиляння черевцем* (із журн.); *Згадуючи про свою участь у танцювальному шоу, він жартує, що найважче йому було оволодіти мистецтвом вихиляння стегнами* (з газ.).

2. *розм.* Дія за знач. **вихиля́ти** 3. — *Наповняється кубок до країв. А ти маєш його вихилити одним духом аж по першу обручку. Ні краплі більше, ні краплі менше .. Витівка подобалася. Зібралося коло. Почалося вихиляння* (Г. Хоткевич); *Після традиційного конкурсу на швидкість вихиляння кухля пива організатори обіцяють влаштувати дискотеку* (з газ.).

ВИХИЛЯ́СИ, ів, *мн., розм.* Примхливі, химерні рухи усім тілом у танці, при ходінні і т. ін. *Терешкова жінка .. веселила усіх і танцями, і усякими вихилясами* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Дівчатка-підлітки, контрабандою від батьків, пробували й собі вивчитися отих найскладніших вихилясів* (Л. Смілянський); *Підібравши високо свої сорочки з сирового полотна, вони* [циганчата] *щоразу робили шалені вихиляси, і тоді все подвір'я розлягалося дужим реготом* (О. Гончар); *Танок був нескладний, ми йшли вільними вихилясами по колу* (Валерій Шевчук).

◊ **Стро́їти вихиля́си та викрута́си** *див.* **стро́їти**[1].

ВИХИЛЯ́СОМ, *присл., розм.* Вигинаючись, звиваючись, роблячи вихиляси. *Не вдержався і старий, ну й собі по-запорізьки: і викрутасом, і вихилясом, цокотить підківками, вистрибує* (О. Стороженко); *Знов іншим часом Шукає* [Сашко] *витівок, забав, Ще й ходить якось вихилясом* (М. Рильський); // Згинаючись набік. — *Друзі! — раптом вигукнув Іван. Він вихилясом, кульгаючи на одну ногу, підвівся на ослін* (Олесь Досвітній).

ВИХИЛЯ́СТИЙ, а, е. Із вигинами, викрутами. *Та протока була дуже вихиляста, і човен довго крутився по ній* (із журн.); *Жовті вогники утворювали довгий вихилястий пояс, який губився за голими горбами* (із журн.).

ВИХИЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *рідко* **ВИХИ́ЛЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.,* **ВИ́ХИЛИТИ,** лю, лиш, *док., що.* 1. Висувати з чого-небудь або звідкись голову, тулуб і т. ін. *Лисичка вихилила голову з нори, аж тут рушниця грим!* (І. Франко); *Та як тільки вихилив Панько голову понад браму, в ту ж мить пустився руками й зіскочив на землю, як кіт* (Л. Мартович); *Вихиливши у вікно голову, вона кидала очима затурбовані погляди, пильно дослухалася* (С. Васильченко); * Образно. *Холодна ніч... З густої тьми журба якась могильна Вихилює лице своє бліде* (І. Франко).

2. *тільки недок., також чим.* Крутити, хитати, вигинати (звичайно про частини тіла). *Труда .. бере в жмені сипкого, голчастого, колючого снігу і, по-хлоп'ячому вихиляючи плечима, рішуче біжить до старої, засипаної снігом оранжереї* (В. Винниченко); *Кожному лебедю давано кличку, чоловік і жінка розмовляли з птахами, і ті їх слухали, граціозно вихиляючи шиї* (П. Загребельний); *Вдарила дрібна тріскотня по барабану .. Джарія клацнула пальцями і задріботіла на місці, з усіх сил крутячи сідницями та вихиляючи стегнами* (Ю. Логвин).

3. *розм.* Випивати до дна (перев. про алкогольні напої). *От зеленого налили вина, Піднесли його Соловейкові; В одну руку він брав легесенько, Вихиляв усе за один ковток* (П. Грабовський); *Марія Федорівна хотіла щось казати, так сльози не дали. Мовчки вихиляли чарки* (Б. Лепкий); *Одним духом вихиляє* [Клим] *чарку* (М. Стельмах).

ВИХИЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *рідко* **ВИХИ́ЛЮВАТИСЯ,** ююся, юєшся, *недок.,* **ВИ́ХИЛИТИСЯ,** люся, лишся, *док.* 1. Висуватися з чого-небудь або звідкись, з'являтися, показуватися назовні. *Сам* [Мемет] *вихилявсь у двері, щоб одітхнути вогким холодком* (М. Коцюбинський); — *Що там таке? — запитав він.., вихилившись через вікно* (Н. Кобринська); *Прокинувся від того, що сонце вихилилося з-поза високого берега і заглянуло йому в вічі* (А. Чайковський); *За чорною книжковою полицею щось грюкнуло, і з-за неї вихилилася мала постать короткозорого Шибая* (Мирослав Ірчан).

2. *тільки недок.* Згинатися в різні боки; звиватися. *Не біжить* [Галочка], *а, мов рибонька, прудко пливе і рученятами не мота, а тільки вихиляється, мов той молоденький ясенок* (Г. Квітка-Основ'яненко); [Т е к л я:] *Я своїми очима бачила, як вона* [Оксана] *на тім тижні плоскінь вибирала, та все вихилювалася, та за поясницю хапалася* (Марко Кропивницький); *Пішли навприсядки, напідскоки, вихиляються, руками вимахують — усі разом, як одно* (С. Васильченко); *Коли я розповідаю щось, то обов'язково розмахую руками, вихиляюся всім тілом* (Л. Смілянський).

3. *діал.* Вигинатися. — *А чого, коню, вихиляєшся? Чи я важко на тобі сидю* [сиджу]? (Сл. Гр.).

ВИ́ХИТАТИ *див.* **вихи́тувати.**

ВИ́ХИТАТИСЯ *див.* **вихи́туватися.**

ВИ́ХИТРИТИ *див.* **вихи́трювати.**

ВИ́ХИТРИТИСЯ *див.* **вихи́трюватися.**

ВИ́ХИТРУВАТИ *див.* **вихи́трювати.**

ВИХИ́ТРЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́ХИТРУВАТИ,** ую, уєш, **ВИ́ХИТРИТИ,** рю, риш, *док.*, *що і без прям. дод.*, *розм.* Діставати, здобувати що-небудь або добиватися чогось хитрощами. *Дід скаржився Дорошеві: — Не дитина, а зарізяка росте: повні стріхи понапихав оружія* [зброї]. *Оце перед вашими чого каблучився — точно якусь залізяку вихитрював* (М. Стельмах); *Втік* [Робусинський] *би або вихитрував, та за вуха держать цупко й чуб аж тріщить* (А. Свидницький); *Дід хитрий: певно, хоче вихитрувать в мене з кишені багато грошей* (І. Нечуй-Левицький); *Тепер він* [ворог] *хоче вихитрувати собі життя* (О. Гончар).

ВИХИ́ТРЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ВИ́ХИТРИТИСЯ,** рюся, ришся, *док.*, *розм.* Застосовувати все своє вміння, хитрі прийоми для досягнення чого-небудь; приловчатися. *Як гарно людині в цій картині!.. І комікувати не треба на догоду любителям реготу, ні вихитрюватись в складності сюжетних колізій* (О. Довженко); *Боженко вихитрився, вихилився і садонув поручика Драгомирецького носком чобота* (Ю. Смолич); *В бою Самуїла прикривали з усіх боків, і все ж якийсь ромей вихитрився й ударив царя з-за спини по шолому, розкривавив йому вухо* (П. Загребельний).

ВИХИ́ТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вихи́тувати.** *Їй важко втримати рівновагу, тому вона швидше й швидше викидає наперед штивні ноги і вибиває каблуками.., а сама виплітає з заплутаних мереж свого вихитування нелегку доріжку просування вперед* (П. Загребельний).

ВИХИ́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ХИТАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. *що.* Хитаючи, вивалювати, виставляти що-небудь. — *Тепер уже можна вихитувати камінчики по одному* (Іван Ле); *Обережно, помалу натискаючи, вона вихитала вікно з луток так, що могла в щілину просунути руку спершу з одного боку, тоді з другого* (Б. Грінченко).

2. *тільки недок., що, чим, розм.* Часто хитати; похитувати. — *Скільки ж труда вклали! — жалібно вихитував головою Йонька, оглядаючи розкішні валки скошеного сіна* (Григорій Тютюнник); *Згинає, розгинає Лесь, вихитує вправо, вліво широку та білу — цілу ж довгу зиму сонця не бачила — спину, поправляє грядку свою, хапаючи до рук то мотику, то власної роботи граблі* (І. Нижник).

ВИХИ́ТУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВИ́ХИТАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док.* 1. Хитаючись, вивалюватися, звалюватися. *Під чоботом перелаз вихитався* (з газ.).

2. *тільки недок., розм.* Гойдатися, колихатися, погойдуватися. *Пливе човен води повен та й вихитується* (з народної пісні); *Високий буркун все вихитується на вітрі край дороги* (С. Васильченко); *Не можна було без сміху дивитися, як він* [Йонька] *вихитується та спотикається на тих каблуках* (Григорій Тютюнник).

ВИ́ХІД, ходу, *ч.* 1. Рух звідки-небудь назовні, за межі чогось. — *Кажу ж: сидить собі в хаті. Ото тільки й виходу у нього, що служба* (Панас Мирний); *Юра звів голову догори і наставив вуха до вікон. Ні, там було все тихо і спокійно, його виходу ніхто не помітив* (Ю. Смолич); // Вибуття звідки-небудь, залишення чогось. *Після виходу пересельців стало на селі трохи просторіше* (Грицько Григоренко); *Вихід когось із ув'язнення на волю був незвичайною подією в житті камери* (П. Колесник).

2. *перен.* Форма вияву (звичайно про почуття). *Я рішаюсь уперто дивитись на панну Анелю. Се грубо, я розумію, але я хочу, се вихід для злості, що кипить в мені* (М. Коцюбинський); *Інші йдуть то до ясно освітленої церкви, то до темного цвинтаря, щоб дати вихід радісному екстазу* (М. Грушевський); *Горе її, знайшовши собі вихід у тужливому лементуванні, не знало впину, не знало перепони* (Ю. Бедзик).

3. Поява кого-, чого-небудь десь. *Поздоровляю з виходом на повітря* (М. Коцюбинський); *Туди* [на другий поверх] *вели широкі сходи, в кінці яких була людна палата, де звичайно збирались ті, що ждали виходу княгині* (С. Скляренко); * Образно. *Рік 1961-й був роком виходу людини в Космос* (з публіц. літ.); // Поява на сцені дійової особи. [Лучицька:] *О! То я вспію, — ще багато часу... мій вихід останній. Добре, що я маю звичку дома одягати костюм. (Починає гримуватися.)* (М. Старицький); *Мене ще ніколи не зустрічали оплесками при першому виході* (Ю. Смолич); // Надходження у продаж, у бібліотеки із друку (книги, журналу і т. ін.). *Перша книга! Перший "Кобзар". Як нетерпляче чекає його виходу Тарас* (О. Іваненко); *Вихід книги про історію львівського дому Михайла Грушевського став доречним напередодні відкриття у Львові Державного меморіального музею М. Грушевського* (із журн.).

4. Місце, через яке виходять або через яке можна виходити назовні з чого-небудь, звідкись. *Одскочивши од вікна, вона кинулась до виходу* (М. Коцюбинський); *Тепер військо, поділившись на купки, почало охоплювати всі виходи із села* (М. Стельмах); *Дим стелився попід просмаленим дахом, шукав виходу, крізь який можна б вирватися на простір, виїдав очі* (І. Чендей).

5. *перен.* Можливість, спосіб вийти зі складного, тяжкого становища, позбутися небезпеки і т. ін. *І іду я відціля все для того ж: шукати виходу з цього тупика, з цієї буденної мізерії* (М. Хвильовий); *Втікати? Але як? Тамара питала про це, Зара розводила руками. Вона не знає, як це зробити, але втеча — єдиний вихід* (А. Хижняк).

6. Кількість вироблених, вирощених і т. ін. продуктів, товарів. *Ягоди аронії добре віддають сік — вихід його становить близько 80 відсотків від ваги плодів* (з наук.-попул. літ.); *Бактерії роблять клейкою поверхню, і в процесі перероблення волокна заплутуються. Зменшується вихід прядива, збільшуються відходи* (із журн.).

7. Оголення гірських порід, пластів. *При виході на поверхню тверді гірські породи інтенсивно руйнуються* (з наук.-попул. літ.); // Те, що виступає на поверхню. *Дід згадав стару науку, розкопав на березі Сугаклею вихід граніту на поверхню* (Ю. Яновський); *На Житомирщині виходи гранітів на поверхню землі обумовлюють подекуди підвищений природний фон радіації* (з наук.-попул. літ.).

(1) Ви́хід у мо́ре, *мор.* — відплиття судна від берегів у відкрите море, відбуття в рейс. *Повідомлення про загибель човна спричинилось до відміни наказу про вихід у море інших есмінців* (М. Трублаїні); *Перед виходом катера в море командир має коротку ділову розмову з начальником загону* (О. Донченко); *Хоч капітан аж зубами скреготів, а змушений був брязнути гаманцем і позолотити ручку командиру*

стражі, і зразу ж отримали дозвіл на вихід у море (Ю. Логвин).

△ **(2) Ви́хід з громадя́нства,** *юр.* — позбавлення, втрата правової і політичної належності особи до певної держави з припиненням поширення дії на неї державних законів та відсутністю встановлення її громадських прав і обов'язків. *Вихід з громадянства України не допускається, якщо особу притягнуто до кримінальної відповідальності* (з мови документів); *Право громадянина на вихід з громадянства випливає з Міжнародного пакту про громадянські та політичні права і передбачається законами більшості країн світу* (з публіц. літ.); **(3) Ви́хід на ри́нок,** *екон.* — перше пропонування своїх товарів, послуг на ринку. *Дійсно, вихід на ринок з новою продукцією є дуже важливим кроком, який за підтримки належної рекламної кампанії може суттєво вплинути на зростання продажів та створення позитивного інноваційного іміджу компанії* (з наук.-попул. літ.); *Необхідно шукати ефективні шляхи виходу на ринок високотехнологічних виробів* (з газ.); **(4) Ви́хід у стрі́лку (у тру́бку),** *бот., с. г.* — перетворення стебла рослини у процесі росту на стрілку, трубку (перев. про злаки). *Яйцекладка в мух відбувається під час виходу ярих злаків у трубку* (з наук. літ.); *Забур'янені гірчаком сходи озимої пшениці до виходу їх у стрілку обприскували бутиловим ефіром* (з наук.-попул. літ.); **Робо́та ви́ходу** *див.* **робо́та.**

◊ **(5) Ви́хід за ра́мки (за ме́жі)** *чого* — відсутність обмеження чим-небудь. *В. І. Вернадському були притаманні не тільки глобальність мислення, а й вихід за рамки експериментальної науки* (з наук.-попул. літ.); *Творче застосування в опері мелодії народної пісні забезпечує вихід її за межі етнографічно-побутових сцен* (із журн.); *Творчість — це вихід за рамки заданого* (з газ.); **(6) Ви́хід з ла́ду** — псування, пошкодження чого-небудь. *Особливо небезпечним є вихід з ладу бортових вимірювальних приладів для безпілотних літальних апаратів* (з наук.-техн. літ.); *Часте різке гальмування викликає передчасний вихід автомобіля з ладу* (із журн.); **(7) Ви́хід у світ:** а) видання (про друковану продукцію). *Вихід у світ великого словника — сама по собі культурно-історична подія, адже в цей момент лексикографічний твір стає документом історії, набутком культури* (з наук. літ.); *Серед статей, що з'явилися з нагоди виходу у світ празького "Кобзаря", найґрунтовнішою та найціннішою була розвідка Е. Дюрана* (із журн.); б) поява кого-небудь серед людей, у якомусь товаристві. *Перед виходом у світ Сідалковський (якщо в кімнаті не було нікого) обов'язково сідав навпроти дзеркала у великій ажурній рамці і виробляв не лише жести, а й найпристойнішу міміку* (О. Чорногуз); *Поглядаю на парочку. Зблизька добре видно, що такий вихід у світ для них не перший і не останній* (І. Роздобудько); **[Всі] вхо́ди (хо́ди́) і ви́ходи <[Всі] ви́ходи і вхо́ди>** *див.* **вхід; Нема́ (нема́є) ви́ходу** *див.* **нема́; Не ма́ти [ніяко́го] ви́ходу** *див.* **ма́ти**[2].

ВИХІДНИ́Й, á, é. 1. Який служить для виходу (у 1 знач.). *Дзвінок. Наталя виходить з їдальні, йде у вихідні двері й повертається до кімнати з листом* (І. Микитенко); *З тих дверей, що були поруч з вихідними і яких Лундик не помічав до цієї хвилини, вийшов кремезний чоловік у засмальцьованім, колись, видно, білім фартусі* (Т. Осьмачка); *Вони рушили коридором до вихідного люка* (О. Бердник).

2. Пов'язаний із виходом (у 3 знач.). *Вихідний примірник.*

3. Вільний від роботи або навчання (про день). *Барабаш і Микола Калач увечері проти вихідного дня пішли до Уляни* (Л. Смілянський); // *у знач. ім.* **вихідни́й,** но́го, *ч.; мн.* **вихідні́,** *них, розм.* День, вільний від роботи або навчання. — *У вихідний їду рибалити, — рішуче заявив він* (О. Донченко); *Тато ж для свят, для вихідних, коли можна не відходити од нього й на крок, .. ні з ким не було Васькові так цікаво, як із татом* (А. Дімаров); // *у знач. присудка, розм.* Який користується своїм вільним від роботи або навчання днем. *Ованес цього дня був вихідний* (Яків Баш); [В а р в а р а:] *Я сьогодні вихідна, працювала в неділю* (О. Корнійчук).

4. Від якого або з якого починається що-небудь; початковий. *Коли вщухла пекельна громовиця і наші війська з вихідних позицій рушили вперед, з'ясувалося: не все згоріло, не все перемололося у ворожій обороні* (Є. Доломан).

5. Признач. для одягання, взування у святкові дні, в урочистих випадках або для виходу в театр, у гості і т. ін. *Вона надіне спідницю і вихідну білу кофточку* (І. Муратов); *Уляна на радощах надумала збігати одного дня .. на базар, виміняти для чоловіка на зиму хоч якісь черевики, .. прихопила з його дозволу вихідний костюм* (Микита Чернявський).

6. *канц.* Який посилається з установи (про документ, ділові папери і т. ін.). — *Сам ти премудрості кладезь, і мені незмірне жаль, що марнуєш кращі роки свої на писання вихідних та вхідних паперів... А твій талант, сину? Де він?* (Б. Левін); — *Слухай, хто у нас вихідною документацією завідує?* (А. Крижанівський).

Вихідні́ да́ні *див.* **да́ні.**

△ **Вихідна́ допомо́га** *див.* **допомо́га; Вихідна́ роль** *див.* **роль.**

◊ **Вихідна́ то́чка <Вихідни́й пункт>** *див.* **то́чка.**

ВИ́ХІДЧИНИ, чин, *мн.* Народний звичай відзначати залишення певного місця при переїзді, виїзді і т. ін. *Завтра вони* [рибалки] *мали виряджатись на ціле літо на море .. Рибалки пообідали надворі, потім поскладали на віз здорові мережі й посуд, набрали харчі .. й ввійшли в світлицю, щоб сповнить звичай вихідчин* (І. Нечуй-Левицький).

ВИ́ХІСНУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що, діал.* Використати. — *Тобі, батьку, нічого за народ боятись, він піде сліпо за тобою. — Поки мені таланить... Врешті я хочу це вихіснувати* (А. Чайковський).

ВИ́ХЛЕБТАТИ *див.* **вихле́бтувати.**

ВИХЛЕ́БТУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ХЛЕБТАТИ,** бчу, бчеш, *док., що.* 1. Хлебчучи, виїдати щось рідке або випивати (звичайно про собак, котів і т. ін.). *Собака вихлебтував воду з миски* (з газ.); *Кіт вихлебтав молоко та аж замурчав від задоволення* (з казки); *Іван почав питати, як їдять молоко чорти. А вони* [сестра і дружина] *сказали: — Хлебчуть, як пси. А як вихлебчуть половину, залазять у бочки* (А. Калин).

2. *розм.* Випивати що-небудь або виїдати рідку страву (про людину). [Л у к і я:] *Доки дійдеш, геть воду вихлебчеш* (М. Кропивницький); *Коли той* [медовар] *налив йому великого срібного ковша і подав, черевань вихлебтав мед трьома потужними ковтками* (П. Загребельний); *Хутко вихлебтав циган повну миску борщу — наче його там і не було. Видно, дуже виголоднівся неборака...* (І. Нижник).

ВИ́ХЛЕСТАТИ, ещу, ещеш, *док., що, розм.* Те саме, що **ви́хлистати.** *Наварила борщу, та й не вихлещу* (Номис).

ВИ́ХЛИСТАТИ *див.* **вихли́стувати.**

ВИХЛИ́СТУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ХЛИСТАТИ,** ищу, ищеш, *док., що, розм.* Випивати що-небудь або виїдати рідку страву (про людину); вихлебтувати (у 2 знач.). *Хлопець радий був і компоту, вихлистав його, ще й кришеники повиїдав* (з мемуарної літ.).

ВИ́ХЛОП, у, *ч., техн.* Вихід відпрацьованих газів із циліндра у двигунах внутрішнього згоряння після робочого ходу поршня. *Нова марка автомобіля вирізняється низьким рівнем шуму та безпечним для навколишнього середовища вихлопом* (із журн.); // Звук, що виникає у процесі такої дії. *Віктор раптово спинив саперів і повернув з ними до ярочка, біля якого тільки що вони пробігли. — Вихлоп газів, а чи постріл, товариші? — запитав, переводячи дух* (Іван Ле); *Як ухають, працюючи навзаводи, мотори! Вигук. Вихлоп. Спазм. Виття* (М. Бажан).

ВИХЛОПНИ́Й, а́, е́, *техн.* Який служить, признач. для вихлопу. *Безперервно бахкали вибухи газу з вихлопної рури* (І. Багряний); *Відчуваю трохи чадний запах гасу і кіптяви — так пахнуть гази із вихлопних труб* (Є. Доломан); // Який виділяється при вихлопах. *Автобус, лунко стріляючи вихлопними газами, рвонувся вперед* (О. Гончар).

ВИХЛЬО́СКУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **вихльо́скувати** і звуки, утворювані цією дією. *Вихльоскування батогом.*

ВИХЛЬО́СКУВАТИ, ую, уєш, *недок., чим і без дод., розм.* Те саме, що **хльо́скати.** *Коло дачі, вихльоскуючи нетерпляче батогом, стоять візники* (С. Васильченко); * Образно. *Дерева вихльоскували голим віттям над головою в майора* (П. Загребельний).

ВИХЛЬО́СТУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **вихльо́стувати** і звуки, утворювані цією дією. *Вихльостування гілкою.*

ВИХЛЬО́СТУВАТИ ую, уєш, *недок., чим і без дод., розм.* Те саме, що **хльо́стати.** *Антосьові байдуже: бігав собі понадворі та батогом вихльостував* (А. Свидницький).

ВИХЛЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *недок., діал.* Хитатися, коливатися. *Коло грубок стоїть червоне сяйво; по кутках вихлюють тіні* (С. Васильченко).

ВИХЛЮВА́ТИЙ, а, е, *діал.* Хиткий. *Вихлюватий човен* (Сл. Гр.).

ВИ́ХЛЮПАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́хлюпати.** *Вихлюпана вода.*

ВИ́ХЛЮПАТИ *див.* **вихлю́пувати.**

ВИ́ХЛЮПАТИСЯ *див.* **вихлю́пуватися.**

ВИ́ХЛЮПНУТИ, ну, неш, *док.* 1. *що.* Однокр. до **вихлю́пувати.** *Похапавши відра з водою, брати кинулись до Струка. Прибігли на пожежу разом з ним і вихлюпнули на вогонь усі троє по відру води* (Б. Грінченко); *Хто був дуже сонний, того Володька тягнув за носа або за вуха, а на одного навіть вихлюпнув відро води* (М. Трублаїні); *Холодну воду з миски вихлюпнула* [Ніна] *просто за поріг* (О. Копиленко); *Олег мчав угору, перестрибуючи одразу по три східці. Злість клекотіла йому в грудях, він поспішав, щоб вихлюпнути її* (О. Гончар).

2. Те саме, що **ви́хлюпнутися.** — *Візьмеш камінь і пожбуриш його в казан, де вариться зілля. Окріп вихлюпне на чаклунку і ошпарить її* (Ю. Винничук); *Ледве минуло те лихоліття.., і пісня знову вихлюпнула з її грудей* (Ю. Мушкетик).

◊ **(1) Ви́хлюпнути / вихлю́пувати [ра́зом] з ку́пелем (з водо́ю) [і] дити́ну** — за другорядним, непотрібним і т. ін. не визнати, не помітити і т. ін. істотного, основного. *Потрібні нові моделі вступу до вищих навчальних закладів, цього вимагає і Болонська система, але треба зважати, щоб ми разом із водою не вихлюпнули дитини* (із журн.); — *По-вашому, ця хапливість приводить до гірших наслідків, ніж сердите мовчання? — Я цього не казав, але що правда, то правда: в нас уміють з водою вихлюпувати дитину* (Р. Андріяшик); *У справедливому гніві проти "віршоробів" чи не губимо ми уваги до особливостей віршованого слова, чи не вихлюпуємо разом з купелем і дитину?* (з газ.).

ВИ́ХЛЮПНУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́хлюпнути.** *Дві склянки холодної води, вихлюпнуті на обличчя, повернули йому свідомість* (В. Кучер); * Образно. *На підлозі коло грубки дотліває вихлюпнутий жовто-червоний відблиск вогню* (В. Винниченко).

ВИ́ХЛЮПНУТИСЯ, неться, *док.* Однокр. до **вихлю́пуватися** 1, 2. *Вода, що він хотів напитись, вихлюпнулась на коліна* (В. Підмогильний); *Із гір по річищу Небугу вихлюпнувся водяний вал заввишки два метри* (з наук.-попул. літ.); *Дарчине серце забилося: та пісня — той стогін — це був голос її душі! І пісня вихлюпнулася і затремтіла в сонному повітрі печальною, невтішною скаргою* (Л. Старицька-Черняхівська); // Викинутися разом із рідиною або з рідини. *Раптом з води вихлюпнулось щось велике, чорне* (М. Трублаїні).

ВИХЛЮ́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вихлю́пувати** і **вихлю́пуватися.** *Камені печі в лазні не повинні розширюватися від тепла, кришитися, розтріскуватися при нагріванні до високої температури і вихлюпуванні на них води* (із журн.); *Ми часто не помічаємо, як стереотипно користуємося при дітях словесною агресією з приводу і без приводу, заради красного слівця, заради вихлюпування емоцій або ж просто за інерцією* (з навч. літ.).

ВИХЛЮ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ХЛЮПАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. *що.* Виливати рідину різким рухом; розливати частинами з посудини, розплюскуючи під час носіння, перевезення, купання і т. ін. *Обзивалися міномети і гармати, зрізаючи розкішні крони дерев та вихлюпуючи воду з лісових ставів* (М. Стельмах); *Головиха стає на ґанку, з залізної балії, яку тримає в руках поперед себе, вихлюпує помиї під кущ бузку* (Є. Гуцало); *Прибігла Параска з одним відром додому, — тільки на дні зосталось: усю вихлюпала* (Ганна Барвінок); — *Гляди краще, щоб ряжанку не розтрусило, — відповіла жінка, — бо на такій дорозі якраз вихлюпаєш усю дощенту* (О. Донченко); // Виливати, вибирати воду з чого-небудь частинами. *Човен, сказати правду, плохенький, тече .. Та то нічого, він видержить, частіше тільки воду вихлюпуйте* (Остап Вишня); *На високому пероні ходив чоловік, мітлою вихлюпував з вибоїн дощову воду* (В. Кучер).

2. *що, перен.* Те саме, що **вилива́ти** 2. *І ми народжені од щедрості любові, Нас годувала щедрість матерів. Ми теж її вихлюпувать готові Із душ своїх* (В. Симоненко); *Лише біль свій виливала.., вихлюпувала свою невигойну тугу за тими далекими днями* (Микита Чернявський).

3. Те саме, що **вихлю́пуватися** 1, 2. *Бажано до самого верху не складати голубці, бо при варінні рідина буде вихлюпувати з каструлі* (з наук.-попул. літ.); *Змагала Сірка відвага, й такий у серці бринів жаль до кайданників, така вели-*

кодушність вихлюпувала з серця, що він бив молотом по ланцюгові, а сам плакав, як дитина (Ю. Мушкетик).

◊ **Ви́хлюпнути / вихлю́пувати [ра́зом] з ку́пелем (з водо́ю) [і] дити́ну** *див.* **ви́хлюпнути.**

ВИХЛЮ́ПУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВИ́ХЛЮПАТИСЯ,** ається, *док.* 1. Виливатися, переливатися через край від різкого руху, хитання, струсу і т. ін. (про рідину). *Дрібно тремтів у піднятій руці келих, і з нього вихлюпувався багряний, мов кров, напій* (В. Малик); *Черевики чавкали, з них вихлюпувалась вода* (М. Руденко); *Стала Василева мати частувати; чарка тремтить у мене в руці, — усе й вихлюпалось* (Ганна Барвінок); *Гаряча гарбата* [чай] *хлюпала їм на руки, на сорочку й на лице. Вихлюпалася майже вся* (Л. Мартович).

2. *перен.* Те саме, що **вилива́тися** 2. *Нарешті Артем угамувався. Витираючи сльози на очах, він намагався разом з ними стерти і залишки сміху, що нестримно вихлюпувався зсередини назовні* (В. Владко); *Дивився наївно-голубими очима на всіх, і всі відразу збагнули, що ці очі неспроможні ховати в собі жодного почуття, воно вихлюпується з них, як тільки зародилося в Юрчиковому серці* (П. Загребельний).

3. *тільки недок.* Пас. до **вихлю́пувати.** *Тепер треба човна нахилити — воду вилити, бо вже не вихлюпується* (В. Нестайко).

ВИХЛЯ́ННЯ, я, *с.*, *розм.* Дія за знач. **вихля́ти** і **вихля́тися.** *Прихід Володі він* [собака] *зустрічав тепер веселим вихлянням хвоста* (О. Донченко); *Сірко, не знати чого, враз озлився на свою поведенцію, на оце дратівливе вихляння зеленими потертими сап'янцями перед його носом* (Ю. Мушкетик).

ВИХЛЯ́СТИЙ, а, е, *розм.* Який рухається, вигинаючись на різні боки. *Пливе вихлястий дим з фаянсових люльок* (М. Бажан); * Образно. *Черга біля буфету лякливо ховає кудись свого довгого вихлястого хвоста* (О. Донченко); // Нерівний, хиткий. *Нестор ішов з лопатою й відром. Ішов повагом, вихлястою ходою, трохи подаючись корпусом уперед, як ходять футболісти* (Л. Дмитерко).

ВИХЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, *розм.* 1. *чим.* Махати, хитати. *Жучка, що потяглась була до хліба, враз одскочила назад. Вона переступала з ноги на ногу, вихляла хвостом* (Б. Антоненко-Давидович); *Жирні коропці лінивим ходом, тягнучи за собою хвилю, пішли по течії. Вони плавно й поважно вихляли хвостами, луска на їхніх боках відсявала золотом* (В. Близнець); *Той* [лев] *ішов попереду, вихляв тілом і начебто тікав* (Валерій Шевчук).

2. Рухатися нерівно, похитуючись, звертаючи з боку на бік. *У шлюпі вирушала на гулянку весела компанія морячків .. Весла лягли на воду, і шлюп почав п'яно вихляти по Практичній гавані* (Ю. Смолич); *Авто несамовито неслося, вихляючи по мосту і за мостом* (Іван Ле); *Микола розслаблено вихляв у такт кінській ступі, поки не заплющив очі* (Р. Андріяшик).

3. *перен.* Хитрувати, говорити неправду. *Вихляв штабс-капітан чи говорив щиро, — трудно було зрозуміти* (С. Добровольський).

ВИХЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.*, *розм.* Рухаючись, вигинатися, згинатися, хитатися. *Кінь сам іде в воду... По груди в воді, повагом ступає по каміннях дна ріки, іноді вихляється, хропе, щоб не впасти* (Олесь Досвітній); *Татарський богатир, звіроподібний мурза, вихлявся на коні, глузуючи, показував панам свою спину* (Я. Качура).

ВИ́ХМЕЛИТИСЯ *див.* **вихмеля́тися.**

ВИХМЕЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.*, **ВИ́ХМЕЛИТИСЯ,** люся, лишся, *док.*, *розм.* Те саме, що **витвере́жуватися.** *З горя удвох з дядьком Мусієм випили півкварти, яку приніс із собою. І з цього вечора вже і не вихмелявся Грицько всі оці дні дома* (А. Головко); *Щоб трохи вихмелитись, він не взяв звощика і пішов пішки* (Панас Мирний).

ВИХНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док.*, *розм.* Однокр. до **вихáти.** *Клава побігла слідом, вихнувши біля Андрія спідницею* (І. Багряний); *Зовні Рубін в цю хвилину був схожий на молодого стригуна, що, прищуливши вуха, наготувався вихнути* (І. Сенченко).

ВИХНУ́ТИСЯ, ну́ся, не́шся, *док.*, *розм.* Однокр. до **виха́тися.** *Відьма .. з беззвучним сміхом назад вихнулась, знов наперед схилилась, аж підборіддям торкаючись візникового волосся* (Н. Королева); *Чопик рвучко обернувся на ті слова од кулеметного щитка і .. жбурнув гостроребрюю каменюкою в Миколу. Той перелякано вихнувся всім тілом, рятуючись од наглої смерті* (Є. Доломан).

ВИХОВА́ЛЬНИЙ, а, е. Те саме, що **виховни́й.** *Марина вже, мабуть, сотню разів повторювала свою виховальну настанову* (О. Копиленко); *Виховальний вплив сім'ї відіграє головну роль у формуванні та розвитку особистості школяра* (з навч. літ.).

ВИ́ХОВА́НЕЦЬ, ви́хова́нця, *ч.* 1. Дитина або молода людина, яка виховується чи виховувалася ким-небудь або денебудь. [Х і л о н:] *Або поїду в Рим. Там дуже добре ведеться вихованцям Мецената* (Леся Українка); *На воротях ціла юрба дітей — вихованців дитячого будинку* (А. Головко); *Не забувають свою вчительку колишні її вихованці* (О. Гончар); *Вихованці Андрія Івановича вдячні своєму першому майстрові: будь-яка професія дається їм легше, ніж учням інших шкіл* (Г. Усач); // Дитина, взята ким-небудь на виховання *(див.* **вихова́ння** 1). *Написавши ще в опікунськім суді потрібну заяву, подався* [господар] *зі своїми новими вихованцями на Вільку* (І. Франко).

2. Людина, яка вчиться або здобула освіту в якому-небудь навчальному закладі. *Карл Павлович сам був вихованцем Петербурзької Академії художеств* [мистецтв] (О. Іваненко); *М. Грушевський, вихованець Київського університету — учень професора В. Антоновича — найвидатніший український історик, людина величезної ерудиції* (з наук.-попул. літ.).

3. Тварина, за якою доглядають і якій прищеплюють певні навички. *Він був ініціатором голубника, .. він з любов'ю тренував швидкокрилих вихованців* (О. Донченко); *— А ось тут стоїть мій улюбленець, — сказав Євдоким, ласкаво оглядаючи свого вихованця. — Скоро піде звідси на іподром* (А. Шиян).

ВИ́ХОВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ви́ховати**[1]. *Всі вважали дочок станового за розумних, добре вихованих* (І. Нечуй-Левицький); *— Се мене тривожить. Адже ж знаєте, як вона в мене вихована. Ніколи не брехала* (І. Франко); *Ніжність велику почував Тарас Шевченко до дітей, — ніжність, яка відрізняє всіх нас, слов'ян, вихованих на принципах гуманності* (П. Тичина); *Багато розмовляв з полковником Галієвим про трагедію безпорадності погано вихованих нещасних дівчаток* (О. Довженко); // **ви́ховано,** *безос.*

пред. Він [молодий шляхтич] *згорда відповів: — За мене .. не знадобиться червоніти нікому: хоча мене вигодовано і виховано у хлопській сім'ї, але ті хлопи мене змалку вчили правди, і честі, й добра* (М. Старицький); *— Жінка повинна бути помічником своєму чоловікові. Так мене виховано, і так я виховувала...* (В. Підмогильний).

2. *у знач. прикм.* Який унаслідок виховання набув навичок пристойного поводження; чемний, ввічливий. *Він* [Толя] *був хлопчик делікатний, вихований* (В. Винниченко); *Як йому краще зробити, щоб і виявити своє ставлення до Мирослави, й одночасно додержати пристойності вихованої людини?* (Я. Качура).

ВИ́ХОВАНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість за знач. **ви́хований** 2; уміння добре поводити себе в товаристві, володіти своїми почуттями, емоціями. *Почувалася в його* [Самійленка] *поводженню вихованість і душевна лагідність* (Л. Старицька-Черняхівська); *— Дякую, дякую за цей вечір, — розчулено мовила Тетяна Петрівна, дуже задоволена з такої чемності й вихованості сина* (О. Іваненко); *— Я відзначаю природність, відсутність фальші у вашому поводженні. Ніякої манірності, вихованість, але не криклива* (О. Гончар); *Чорний гнів піднімався з дна серця, одначе мали силу вихованість, шляхетність, проте, врешті, терпець йому* [Виговському] *увірвався: — Вам, бачу, треба такий гетьман, якого б можна водити за чуба* (Ю. Мушкетик).

ВИ́ХОВА́НКА, и, *ж.* Жін. до **ви́хова́нець.** *Багато колишніх вихованок нашої семінарії їдуть сюди, на Верховину* (С. Скляренко); *Віра Костянтинівна .. сидить серед них, з обличчям аж ніяк не першої молодості. Невже мине час, і вони, її вихованки, теж стануть такими?* (О. Гончар); *В гімназії було багато монастирського світу, релігійного духу: чимало вихованок .. залишалися в монастирі, приймали постриг* (Р. Федорів); *Настя Дмитрівна .. вибігла попрощатися з веселою вихованкою своєю Дідоною. (В ніч, коли народилася теличка, Катруха прочитав якраз "Енеїду" і назвав жартома пустотливу скакуху Дідоною)* (Микита Чернявський).

ВИ́ХОВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́ховати**[1]. *Добре, що хоч довелося Вам з сім'єю укупі проживати: це задля виховання дітвори найголовніша потреба* (Панас Мирний).

ВИХОВА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **вихо́вувати**[1], **виховати**[1]. *Васю вона карає часто без усякої потреби, і взагалі ляпаси й потиличники — не метод виховання, але він промовчав* (Б. Антоненко-Давидович); *Ада розповіла про те, що народилася в Америці, що рано втратила матір, і батько віддав її на виховання за океан* (Ю. Андрухович).

2. Сукупність знань, культурних навиків, поглядів, що становлять загальний рівень духовного розвитку людини та є наслідком систематичного впливу, навчання. *— Ну, то вона, можна сказати, .. має досконале виховання* (Леся Українка); *Данко не забуває про своє добре виховання навіть в цьому перехресному вогні Дарчиних питань* (Ирина Вільде).

(1) Розумо́ве викова́ння — виховання, яке сприяє формуванню основ світогляду, знань, навичок, розвиткові розумових здібностей, мислення і т. ін. *Розумове виховання у вищій школі включає постійне поповнення своїх знань, особливо з обраної наукової галузі, здатність логічно обґрунтовувати власні думки і т. ін.* (з навч. літ.); *І. Огієнко вважав, що глибока духовність учнів успішно формується тоді, коли розумове виховання ґрунтується на міцній основі національних традицій і звичаїв* (з навч. літ.); *Важливим складником всебічного розвитку особистості є розумове виховання* (із журн.); **(2) Спарта́нське викова́ння** — суворе виховання, спрямоване на вироблення витривалості, уміння долати труднощі. *Для загартування тіла потрібне спартанське виховання, а для загартування духу необхідні ідеали, уявлення про щастя, здорова моральність* (з навч. літ.); *Спартанське виховання хлопця минуло серед бараків робітничої слобідки* (із журн.); *"А чого тебе жаліти? — здивувалася мама, коли я, підрісши, поцікавилась причинами свого спартанського виховання. — Жаліють тих, хто не може дати собі ради. А ти раду собі даєш"* (із журн.); **(3) Фізи́чне викова́ння** — система заходів, спрямованих на зміцнення здоров'я людини, загартування її організму, розвиток фізичних можливостей, рухових навичок і вмінь. *Надзвичайного значення надавалося спортивному та фізичному вихованню; олімпійський рух охоплював територію всієї країни* (Ю. Андрухович); *Знання вікових особливостей органів опорно-рухового апарату та умов, що сприяють їх нормальному розвитку, необхідні для розроблення ефективних засобів і методів фізичного виховання, трудового навчання, організації режиму дня учнів* (з навч. літ.).

ВИ́ХОВАНО. Присл. до **ви́хований** 2. *Учень повинен відвідувати школу у вигляді, що відповідає статусу учня. Виховано поводитись у школі, громадських місцях та дома* (з мови документів).

ВИХОВА́ТЕЛЬ, я, *ч.* Той, хто займається вихованням кого-небудь. [М о т р я:] *Це миргородський полковник, вихователь гетьманича Юрася* (Л. Дмитерко); *З наказу Нерона вбито сотні людей, навіть його .. вихователя — видатного філософа Сенеку* (М. Слабошпицький); // Наставник, педагог, який стежить у певному закладі за поведінкою дітей і відповідно її спрямовує. *Вихователь за столом роздає посвідчення, прикладає до їх* [них] *печатку* (С. Васильченко); *Праця всього колективу вихователів, учителів і адміністрації* [дитячого] *будинку спрямована лише на виховання, навчання і обслуговування дітей, у яких війна відняла батьків* (П. Панч).

ВИХОВА́ТЕЛЬКА, и, *ж.* Жін. до **вихова́тель.** *Вона* [М. Заньковецька] *була не тільки чудовою актрисою, не тільки розумною вихователькою театральної молоді, але й громадською діячкою, яка послідовно боролася за реалізм і демократизм у театрі* (М. Рильський); *Ранком його одвідали вихователька та директор дитбудинку* (М. Трублаїні); *Лукія Федорівна працювала в дитячому будинку вихователькою* (О. Донченко).

ВИХОВА́ТЕЛЬСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **вихова́тель.** *Ганно, хвала і слава тобі, оскільки ж виростила достойного сина — штурмана для степового корабля, виховательські здібності виявила* (О. Гончар); *Рита подарувала свекрові зелену нейлонову сорочку з твердим, ніби луб'яним, коміром, а свекрусі в'язану кофту й донську пухову хустку — все дороге й гарне, придбане за дві виховательські зарплати* (Григір Тютюнник).

ВИ́ХОВАТИ[1] *див.* **вихо́вувати**[1].

ВИ́ХОВАТИ[2] *див.* **вихо́вувати**[2].

ВИ́ХОВАТИСЯ[1] *див.* **вихо́вуватися**[1].

ВИ́ХОВАТИСЯ[2] *див.* **вихо́вуватися**[2].

ВИ́ХОВЗНУТИ *див.* **вихо́взувати.**

ВИ́ХОВЗНУТИСЯ *див.* **вихо́взуватися.**

ВИХО́ВЗУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ХОВЗНУТИ,** ну, неш, *док.*, *діал.* Вислизати. *Тільки дратва виховзнула з рук* (І. Андрусяк); *Юра оповів, як .. в Сигорі якісь типи хотіли його задержати та йому ледве вдалося виховзнути* (У. Самчук).

ВИХО́ВЗУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВИ́ХОВЗНУТИСЯ,** нуся, нешся, *док.*, *діал.* Те саме, що **вихо́взувати.** *Огонь розгоряється. Зразу він немов боязко виховзується з-поміж вугля синявими язичками* (І. Франко); *Зелено-золотиста ящірочка виховзнулася безшелесно з-під каміння* (О. Кобилянська); *Рівно з дзвінком Мігалаке виховзнувся із класу* (Ірина Вільде).

ВИХОВНИ́Й, а́, е́. Стос. до виховання (*див.* **вихова́ння** 1). *Питання про порізану ножиком парту обговорюється і на класних зборах, і на виховній годині* (О. Донченко); *Воронцов вважав ці дуети за одну з форм виховної роботи серед особового складу* (О. Гончар); *Виховне батькове слово найвагоміше за столом, біля заробленого ним хліба* (Ю. Мушкетик); *Після довгих пошуків я врешті з'ясував, що неповнолітній Василь Вовк .. перебуває у Прилуцькій виховній колонії* (Ю. Покальчук).

ВИХОВНИ́К, а́, *ч.* Те саме, що **вихова́тель.** *Ось ти .. маєш певність, що ти провідник для сліпих, світло для тих, хто знаходиться в темряві, виховник нерозумним, учитель дітям, що ти маєш зразок знання й правди в Законі* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Справедливим є твердження, що виховник не може зробити іншу людину кращою, ніж він сам* (з публіц. літ.).

ВИХОВНИ́ЦЯ, і, *ж.* Жін. до **виховни́к.** *Щоб стати виховником чи виховницею у "Пласті", потрібно здобути певну кваліфікацію* (з газ.).

ВИХО́ВОК, вку, *ч.*, *діал.* Виховання. *Сюди-туди він вкрутився за опікуна над нами і взяв наш ґрунт в уживання, а нас на виховок* (І. Франко).

ВИХО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вихо́вувати[1].** *На загальний стан організму довгожителів Пакистану впливають деякі риси характеру, як-то: працелюбність, життєрадісність, терпіння, виховувані місцевим укладом життя* (з наук.-попул. літ.); // *у знач. ім.* **вихо́вуваний,** ного, *ч.* Той, кого виховують. *Високе мистецтво виховання саме і полягає у тому, щоб виховуваний і не підозрював, що його виховують* (з наук. літ.).

ВИХО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вихо́вувати[1].** *Вона замислено зауважує: — Флобер колись написав роман: "Сантиментальне* [сентиментальне] *виховання". — Так, — підхоплюю я, — "Виховування почуттів"* (В. Домонтович); *Виховування шанобливого ставлення до особистісних і культурних прав людини, формування толерантної поведінки і т. ін. сприятимуть подальшій розбудові громадянського суспільства в Україні* (з наук. літ.).

ВИХО́ВУВАТИ[1], ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ХОВАТИ,** аю, аєш, *док.*, *кого, що.* 1. Ростити, навчаючи правил поведінки, даючи освіту і т. ін. (про дітей). *Батьки, не дратуйте дітей своїх, а виховуйте їх в напоминанні* [нагадуванні] *й остереженні Божому!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); [Л ю б о в:] *Він* [татко] *не виховував мене, він просто любив мене. (Зітхає.) Він не боронив мені нічого* (Леся Українка); *Батькові й матері завжди було ніколи, і виховував мене дід* (В. Нестайко); *Та, може, й справді не та ще тільки мати людині, яка породила, а яка виховала — згадала Галина розповідь Гордія Ясена* (Є. Кротевич); // Вирощуючи своїх малят, навчати їх поводити себе певним чином у тих чи інших обставинах (про тварин). [К н у р:] *Люта звірина і та своїх дітей доглядає та виховує* (Панас Мирний); *Пташки покинули співи та взялися вигодовувати та виховувати діток своїх* (Л. Яновська).

2. Систематично впливати на культурний розвиток, світогляд, моральні принципи кого-небудь у певному напрямі. *Наших читачів ще треба виховувати і доводиться робити це обережно* (М. Коцюбинський); *Національна ідея пронизує, об'єднує, виховує різні соціальні верстви і політичні сили .. країни* (Д. Павличко); // *що.* Систематичним впливом викликати, розвивати якесь почуття, рису вдачі, особливість, прищеплювати що-небудь. *Колектив (родина, територіальна громада, етнос, релігійне об'єднання, держава, нація) виховує в людей почуття солідарності, згуртовуючи їх в одну спільноту* (із журн.); *— Навіщо вам здалося дратувати мене цим портретом?.. Таке дратування схоже на знущання і може виховати ненависть* (Іван Ле); *Треба виховати в собі смак до хорошої мови, як виховують смак до гравюри, гарної музики тощо* (з публіц. літ.).

3. Цілеспрямовано, за певною системою вирощувати (тварин). *— Коней розводять і виховують .. кінські заводи* (Ю. Яновський); *Якщо качок виховувати на 16-годинному світловому дні, то й у них яйцекладка почнеться в 135–140-денному віці* (з навч. літ.).

ВИХО́ВУВАТИ[2], ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ХОВАТИ,** аю, аєш, *док.*, *розм.* 1. *кого, що.* Довго ховати, переховувати кого-, що-небудь. *— Моя матінко, мій дорогий кришталю! Де тебе виховати з зими да на літечко?* (Ганна Барвінок).

2. *що.* Таїти що-небудь. [М о к р и н а:] *А ти на мою голубоньку не гнівайся!..* [К и л и н а:] *Хіба ж я не людина, щоб так довго виховувала гнів та лютість. Бог з нею!* (М. Кропивницький).

ВИХО́ВУВАТИСЯ[1], уюся, уєшся, *недок.*, **ВИ́ХОВАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док.* 1. Перебуваючи під чиїм-небудь опікуванням, навчатися правил поведінки, здобувати освіту і т. ін. *Його, тобто Йоганеса, взяв за свого один далекий бездітний родич його матері в Моравії, і там він виховувався* (О. Кобилянська); *У Мехтодія виховуються онуки — діти померлої доньки* (Ю. Яновський); *Комісар підвівся, пройшовсь по підвалу, присів на ящику навпроти Спартака. — Товаришу комсорг, в якій ви сім'ї виховувались?* (О. Гончар).

2. Розвиватися духовно, набувати знань, певного світогляду, моральних переконань завдяки систематичному впливові певних ідей, людей. *Де зіставсь старий Піня, де в йому* [ньому] *виховувався новий, коли саме почалось перерождіння* [перероджєння], *все було тайною* (В. Винниченко); *Часто пишуть, що людина з часом виховується, формується* (В. Дрозд); *На його* [І. Франка] *творах, в його ідеях виховалось уже ціле покоління* (М. Коцюбинський).

3. *тільки недок.* Пас. до **вихо́вувати[1].** *Ілько пильно слідкував за нею* [Мотреєю], *проти волі задивився на красу її. То була краса, що виховується тільки на Україні* (В. Винниченко); *Дід мій, по батькові, виховувався поміщиком як талановитий селянський хлопчик* (В. Сосюра); *— Нестримний, — сказав він. — Нема терпіння. Але терпіння виховується в муках* (О. Бердник).

ВИХО́ВУВАТИСЯ², уюся, уєшся, *недок.*, **ВИ́ХОВАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док., розм.* 1. Довго переховуватися, ховатися. *Потім пішов на розшуки садка, в якому, на його думку, повинен був виховуватись Михась* (М. Томчаній); — *Петре! Чи ти чуєш, що там твориться? Петро підвівся, протер очі і слухав теж.* — *Це нічого іншого, лише вовки. Отож ми були б виховалися на вітряку!* (А. Чайковський); // *тільки док.* Довго переховуючись, ховаючись, залишитися непоміченим, невикритим, невпійманим і т. ін. [Ч о п о р і й:] *Насилу виховався в солом'янику, на току, сказавши сусідам, що їду до города* (М. Кропивницький); *Всіх курей повиловлював поліцай для свого начальства, а він* [півень] *якось у кущах — молодець! — виховався* (І. Вирган).

2. Таїти що-небудь, не признаватися в чомусь. [Х в е д о с к а:] *У чім ти провинив проти мене?* [Р о м а н:] *Мені слід було зразу сказати тобі... Я виховувався перед тобою...* (М. Кропивницький).

ВИХОДЕ́НЬКИ, ньок, *мн., діал.* Походеньки. *Вона почала пригадувати сьогоднішні виходеньки, — розмову з Горпиною* (Панас Мирний).

ВИ́ХОДЕЦЬ, хідця, *ч.* 1. Людина, яка переселилася з іншої країни, краю, області і т. ін. — *Відкіль такі се гольтіпаки? Чи рибу з Дону везете? Чи, може, вихідці-бурлаки?* (І. Котляревський); *Для нього .. полтавцями були і київські, і чернігівські, і вихідці з інших губерній* (О. Гончар); *Ще й інші є гіпотези і версії.., що ніби скіфи — вихідці із Персії* (Л. Костенко).

2. Людина, яка перейшла з одного соціального середовища до іншого. *В свій час царські тупі чиновники всіма засобами ставили перепони вихідцю з народу* [М. Ломоносову] (П. Тичина); *Слідчий був .. вихідцем із робітничої сім'ї* (М. Руденко).

◊ **(1) Ви́ходець з то́го́ сві́ту:** а) мрець. *Вибрав я хороше місце, Досхочу міг надивитись На непевную забаву Виходців* [вихідців] *із того світу* (Леся Українка, пер. з тв. Г. Гейне); б) людина, яка має дуже виснажений, хворобливий вигляд. *То не мати, то не жива людина, то — виходець з того світу* (Панас Мирний).

ВИХОДЖА́ТИ, *рідко* **ВИХОЖА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок., поет.* Іти звідки-небудь або кудись; виходити. *Скоро стала козачка козацький голос зачувати, Та вона не стала проти нього дверми виходжати, Стала, мов сивою голубкою, в вікно вилітати* (з думи); *Тойді* [тоді] *на ґанок вихожає І до громади промовляє Петрусь. І каже: — Я зробив, Я генерала отруїв* (Т. Шевченко); *Я уранці виходжала, Золотеє жито жала* (М. Рильський); *З куреня виходжає знайомий рибалка* (О. Ющенко); // Повагом ходити, виступати. *Увечері, мов зоря тая, Марія з гаю вихожає Заквітчана* (Т. Шевченко); *Яке безмежжя! Небеса безкраї. Ромашка сяє, ніжна і проста. У тім степу людина виходжає, Надурожай безмежно вироста* (А. Малишко).

ВИ́ХОДЖЕНИЙ¹, а, е. Дієпр. пас. до **ви́ходити¹** 1, 2. *Всі стежки тут виходжені, всі закамарки землі знані, всі кущі, й горбики, й вибалки відомі* (І. Багряний); *Виходжений вздовж і впоперек, Труханів острів — улюблене місце відпочинку киян* (з газ.); // **ви́ходжено,** *безос. пред. Наступного дня було виходжено весь острів, переглянуто кожен кущик, перевірено кожен човен, чи на своєму місці* (М. Трублаїні); *Скільки вже бабою Килиною виходжено по весіллях, та все ж разом із тобою, бо ти в неї за посох* (Є. Гуцало).

ВИ́ХОДЖЕНИЙ², а, е. Дієпр. пас. до **ви́ходити²**. *В один момент запріг* [Дмитро] *свої ще не виходжені коні і погнав до Бондарів* (М. Стельмах); *Утішає те, що у відділенні реанімації новонароджених нещодавно виходили трійню, а найменший виходжений малюк мав вагу усього 600 грамів* (з газ.).

ВИ́ХОДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́ходити²** і **ви́ходитися²** 1. *Виходження недоношених дітей потребує залучення чималих коштів та обладнання* (із журн.).

ВИХО́ДЖЕННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **вихо́дити** 1, 5. *Клінічні ознаки дозволяють констатувати виходження черевних органів у грудну клітку і підозрювати грижу діафрагми* (з навч. літ.).

ВИХО́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вихо́джувати²** і **вихо́джуватися²** 1. — *Ми завершили величезну і дуже важливу програму — розроблено клінічні протоколи щодо ведення і виходжування новонароджених дітей з малою масою тіла* (із журн.).

ВИХО́ДЖУВАТИ¹, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ХОДИТИ,** джу, диш, *док.* 1. *що.* Обходити в усіх напрямках яке-небудь місце, місцевість, проходити багато місць. — *Усі нишпорки, усі глухі кутки виїздили та виходили, — немає, нігде немає!* (Панас Мирний); *Бувайте здорові, пороги дубові. Не виходила я вас, та й не витоптала я вас, тільки сили свої на вас лишила* (Б. Лепкий).

2. *що і без прям. дод., розм.* Добувати, діставати що-небудь або домагатися успішного вирішення якоїсь справи, багато ходячи. — *Ну, і що ж нам пан радять робити? Виходжувати тото увільнення чи ні?* (І. Франко); — *Сказано: віддай руками, та не виходиш і ногами...* (Г. Квітка-Основ'яненко).

3. *розм.* Ходити певний час. — *Хай менше попадю пускає з паничами виходжувати, то й доходи будуть, — додав* [диякон] *і побрався геть* (Панас Мирний); — *Цілий день отак виходив* (А. Головко).

4. *що.* Стоптувати, збивати, псувати. *По байраках виходжували копита розлякані стріляниною коні* (Є. Пашковський).

◊ **(1) Ви́ходити (відходи́ти, відбі́гати) но́ги** — втомитися від довготривалого ходіння. — *От той козак Савлук ходив, ходив — і набрів оце й низькоділ, де тепер село; та чи він уподобав, чи то вже ноги одходив, оселився тут* (Марко Вовчок); [М у с і й:] *За чотири місяці зовсім одбігав ноги* (М. Кропивницький); — *Ідіть до ворожки, вона вам порадить.* — *Я вже ноги свої виходила. Нічого не допомагає* (Ірина Вільде).

ВИХО́ДЖУВАТИ², ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ХОДИТИ,** джу, диш, *док., кого, що.* Старанно доглядаючи, виліковувати хворого, немічного, пораненого і т. ін. — *Вона, Денисе Івановичу, .. виходжувала навіть таких, які однією ногою в могилі стояли* (М. Стельмах); *Посічений осколками солдат їхав додому виходжувати своє понівечене тіло* (М. Циба); [О к с а н а:] *Він тяжко був поранений?* [Л і д а:] *Дуже. Довго пролежав. Ледве його виходила. Врятувала від смерті* (О. Корнійчук); *Вони виходили її, зовсім немічну й хвору* (І. Цюпа); // Дбайливо ростити кого-небудь або щось. *Марія набурмосила губки. — Знаю, як тебе сестри виходжували та викохували* (Ю. Бедзик); *Дванадцять нових сортів яблук, груш, ягідників взялися ми виходити цього року* (Я. Грималйо).

ВИХО́ДЖУВАТИСЯ[1], ується, *недок.*, **ВИ́ХОДИТИСЯ,** иться, *док.* Псуватися внаслідок носіння (про взуття); зношуватися. *При плоскостопості взуття виходжується нерівномірно, особливо підбори* (із журн.); *Писав син-одинак до своєї матері з війська: "Присилайте мені, мамо кохана, черевики, бо старі виходилися"* (з казки).

ВИХО́ДЖУВАТИСЯ[2], уюся, уєшся, *недок.*, **ВИ́ХОДИТИСЯ,** джуся, дишся, *док., розм.* 1. Поправлятися, одужувати після хвороби, пологів, поранення і т. ін. — *Не од таких ран виходжувався я, як був козаком* (І. Нечуй-Левицький); *Ще не дуже після родин виходилась, а він вже і привіз її вп'ять до себе* (Г. Квітка-Основ'яненко); [Л и ч а к *(обдивляється рану):*] *У груди садонув, падлюка... В серце націлявся, та промазав... Нічого, Матвію Івановичу... Виходишся...* (Я. Мамонтов).

2. Те саме, що **виростáти** 1. *Коли це була дівчинка, її зоставляли при матері; коли хлопчик — віддавали спеціальним жінкам-годувальницям, але з тих дітей мало виходжувалося* (Г. Хоткевич); *Такий-то виходився* [Іван] *хороший, моторний, і не пізнати його, що в гіркому кріпацтві зріс* (Марко Вовчок); — *Та він завзятцем виходився у нас! Ще як навчиться руки-ноги мити, ціни йому не складеш!* — *підхвалив мене батько, який дуже любив воду, з нею не розлучався до самих заморозків* (М. Стельмах).

ВИ́ХОДИТИ[1] *див.* **вихóджувати**[1].

ВИ́ХОДИТИ[2] *див.* **вихóджувати**[2].

ВИХО́ДИТИ, джу, диш, *недок.*, **ВИ́ЙТИ,** йду, йдеш; *мин. ч.* ви́йшов, йшла, ло; *док.* 1. Іти звідки-небудь назовні, за межі чогось. *По правді кажу, не побачать ці люди, що виходять з Єгипту, .. тієї землі, що Я* [Бог] *присягнув був Авраамові, Ісакові та Якову, бо вони не виконували наказів Моїх* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Цілий тиждень лив дощ як з відра. Цілий тиждень не виходив Чіпка з двору* (Панас Мирний); *І згадав* [Кметь] *ту весну, коли він перший раз виходив із села* (М. Хвильовий); *Ярина тихесенько встає з ліжка, навшпиньки, щоб не розбудити Василя, виходить надвір* (О. Бердник); *Вийшли з хати батько й мати В садок погуляти* (Т. Шевченко); // Рухатися звідки-небудь, за межі чогось. *Запалена піч розгоряється й тріщить, червоне полум'я грає на віконечку, з пічних розколинок виходять струмки диму* (Марко Вовчок); // Вилітати з вулика, шукаючи іншого місця для життя (про бджолиний рій). [К и р и л о *(не дочуваючи):*] *Пріська репетує на увесь садок .. А тут саме рій вийшов...* (Панас Мирний).

2. Вибувати звідки-небудь, із чогось, залишати якийсь заклад, установу, організацію і т. ін. *Вона вступила в наш клас, тільки недовго була, хутко вийшла з гімназії, щось через півроку* (Леся Українка); *Через деякий час вона* [С. Тобілевич] *вийшла з трупи* (з мемуарної літ.); // Вибувати, виписуватися (з лікарні, госпіталю і т. ін.). — *А твоє ж здоров'я як?* — *Та поправляюсь. Просився, щоб виписали. Не пускають. Думаю, що скоро вийду звідси* (І. Цюпа); // *перен.* Одержувати волю, звільнятися (із в'язниці, з-під арешту і т. ін.). *Та не краще, а може, й гірше жилось Франкові, коли він вийшов з тюрми* (М. Коцюбинський).

3. *перен.* Переставати брати участь у чому-небудь, у якійсь дії. *Полк за наказом виходив з важких боїв* (В. Кучер); // Переставати бути в якому-небудь стані. *Ще тільки, мов з теплої хвилі, виходячи зі сну, вона зразу ж, за звичкою, лякається і холоне: чи не проспала* (М. Стельмах); // Мати певний вигляд, набувати якого-небудь стану після чогось. *Скривджений і побитий він* [Грицько] *вийшов з того змагання, яке сам завів* (Панас Мирний); *Хороше вийшла з зими, густо врунилась, залягла щільно повсюди яскраво-зелена пшениця* (Є. Кротевич).

4. Ідучи, підніматися на яке-небудь підвищення, на щось високе. *І на гору високую Виходжу, дивлюся, І згадую Україну, І згадать боюся* (Т. Шевченко); *Абібула вийшов на гору і сів спочити* (М. Коцюбинський); *Вийшовши на вал городища, Ант довго дивився й прислухався* (С. Скляренко).

5. Ідучи, з'являтися, опинятися де-небудь, у певному місці. — *Не можна мені до тебе на вулицю виходить,* — *казала Нимидора Миколі в неділю ввечері* (І. Нечуй-Левицький); *Виходжу на засніжене подвір'я — І раптом стану юний і радий* (М. Рильський); *Марта хутенько вийшла на стежку: побачивши мене, зчервоніла і зупинилася* (Марко Вовчок); // Переміщатися, виступати із-за чого-небудь на вільне місце. *Перехрестившись, Семен вийшов з-за стола, постояв трохи* (Леся Українка); // З'являтися, прибувати для участі в чому-небудь. *Еней од радості не стямивсь, Що Турн виходить битись з ним* (І. Котляревський); *Як загув перший гудок, він* [Остап] *і не подумав виходити до сніданку* (В. Кучер); // Рухаючись знизу догори, з'являтися на поверхні. *З .. шахт вийшло на-гора перше вугілля* (Ю. Шовкопляс); *Ще одна, ще дві хвилини, на поверхню вийшла кліть* (М. Рудь); // З'являтися із землі; сходити (про рослини). *Весна іде. Сніги чорніють; З-під них пожовклі та бліді Виходять руна* (М. Старицький); *Давно вже зелень вийшла із землі* (В. Сосюра); // *тільки недок.* Мати вихід на поверхню; бути видним. *В селі Усатові, де виходять славнозвісні одеські катакомби, збереглися археологічні пам'ятки* (В. Кучер); *Тут руди вже виходять на поверхню, і урвища розламує граніт* (Л. Костенко); *В дуже зруйнованих горах породи, що колись залягали глибоко, опиняються близько від поверхні, а іноді цілком виходять на поверхню* (з навч. літ.).

6. *перен.* Добиватися певних (перев. значних) результатів, високих показників і т. ін. *Він бився мовчки, від ударів ніколи не плакав і завжди виходив переможцем* (В. Сосюра); *Поступово група її* [Докії] *корів почала виходити на перше місце по надою, а разом з тим виросла й зарплатня* (Микита Чернявський).

7. *перен.* Встановлювати зв'язки, контакти, вступати в певні стосунки з ким-, чим-небудь. *Книш .. мав певні знайомства, і саме він виходив на зв'язок із сторожем* (з мемуарної літ.); *Комісія з надання допомоги окремим категоріям громадян (найбільш нужденним) має право виходити до керівництва районної державної адміністрації, органів місцевого самоврядування і т. ін. з відповідними пропозиціями* (з мови документів).

8. *тільки недок., з чого.* Мати що-небудь вихідним пунктом, базуватися на чомусь. *Світовий досвід свідчить, що енергетичну політику необхідно будувати, виходячи насамперед із власних ресурсів* (з наук. літ.); *Важливо, щоб люди, які повинні контролювати якість продукції, виходили з об'єктивних критеріїв* (із журн.).

9. Набувати чинності, будучи виданим (про закон, указ і т. ін.). [К а р м е л ю к:] *Скажи мені щиро, як би своєму серцеві: вийде воля людям?* (С. Васильченко); — *Я сидів усього сім місяців, бо амністія саме вийшла* (Ю. Збанацький); // Видаватися, публікуватися, бути надрукованим. *В Нашо-*

му [назва міста] *виходила жіноча газета* (Ірина Вільде); *Загальнослов'янський атлас виходитиме в двох серіях: граматично-фонетичній і лексико-словотворчій* (з наук.-попул. літ.).

10. *тільки недок.* Бути оберненим у напрямку до чого-небудь, у який-небудь бік. *Балкон мій виходить в квітник* (М. Коцюбинський); *З вікон, що виходять на Кожум'яки, видко Щекавицю* (Ю. Яновський); *Хати на Півдні, як правило, виходили на вулиці причілковими стінами* (з наук.-попул. літ.).

11. *з кого — чого.* Походити з певного середовища, соціальної групи або з якого-небудь місця, з якої-небудь місцевості. *Він не крився ні від кого, що сам вийшов з давнього козачого роду* (Панас Мирний); [Д е ї ф о б:] *Атрідова дочка була величніш, недарма еллінки проти троянок так величаються, бо вийшла з них славутня Іфігенія* (Леся Українка).

12. Витрачатися, вичерпуватися (про гроші, кошти, які-небудь запаси). *Окрім театру, ми вже ні на що лишнє грошей не тратим, а все-таки їх виходить дуже багато* (Леся Українка); *Баба Федора бідкалась: — Ой лишенько ж моє, виходить борошенце* (О. Донченко); *Мотор затих, і бот спинився. — Кришка, — сказав моторист. — Бензин увесь вийшов* (Л. Дмитерко).

13. *розм.* Минати, закінчуватися (про певний час). *Недавно ж ростила малого, Сорочку пошила йому, Сама виряджала в дорогу, Виходить два роки тому* (А. Малишко); *Коли вийшов рік, нараз одної ночі міщани нападали на царську палату* (І. Франко); // *кому.* Сповнюватися (про роки як досягнення певного віку). *Йому ще й года* [годи] *не вийшли жениться, а мені — вісімнадцятий пішов* (Ганна Барвінок).

14. Утворюватися, удаватися яким-небудь унаслідок певної дії. *Квітки виходили здорові та лапаті, неначе вона вишивала їх на мішку або на рядні* (І. Нечуй-Левицький); [П о е т *(Перестроївши струну сі на сі-бемоль, бере кілька акордів):*] *Тепер виходить щось зовсім сумне* (В. Самійленко); *Зюзін нишком малював карикатуру .. Северинов у нього виходив схожим, але неприродно присадкуватим* (Ю. Збанацький); *Майже всі знімки вийшли добре* (Л. Первомайський); // *тільки док.* Стати ким-небудь або подібним до когось, набути певних рис, якостей і т. ін. *З Ваті вийшла дуже добра й розумна господиня, якою була й її мати* (І. Нечуй-Левицький); *— Бігме, ви чудовий фантаст. Із вас вийшов би непоганий Шерлок Холмс* (Олесь Досвітній); // Траплятися. *Розкажи ж, як се воно так вийшло?* (Панас Мирний); [Л и с е н к о:] *Бачу по обличчях — щось у вас із Геннадієм вийшло.* [Л е с я:] *Він відмовився обороняти на суді одного мого знайомого, політичного* (Л. Смілянський); // Ставати розв'язаним, завершеним і т. ін. *Недаремно Марусяк морщив брови, думаючи, тер собі чоло — з того нічого не виходило. В голову лізли самі дурниці* (Г. Хоткевич); *— А слухайте пак — чи вийшла у вас задача? — спитала Галя* (С. Васильченко); // Закінчуватися, складатися певним чином. *— Треба вибиратись з Лубен зовсім, треба вивезти з Лубен хапком, що можна вивезти. Я гадав, що справа вийде інакше* (І. Нечуй-Левицький).

15. *в кого, на кого.* Ставати ким-небудь унаслідок досягнення певного віку. *Сім років Оленка в наймах у Паськів вибула .. Не помітила, як і в дівчата вийшла* (К. Гордієнко); // Ставати ким-небудь, здобуваючи певну професію, одержуючи нагороду і т. ін. *— Як же ви вийшли на дяки? — А самі ж кажете, що на віку усього трапляється, — трапилося й мені* (Марко Вовчок); [К н и ш:] *Слава! Слава! Хай живе дід Сава! Ого, я ще на поета вийду...* (І. Микитенко); *— Здрастуйте, — відповів Петро Петрович, який вставляв у рамки смужки штучної вощини, — так воно й мусить бути, раз вийшли в герої. І в чім, власне кажучи, справа?* (Ю. Яновський); *Це був один з обдарованих фахівців уже нової генерації, який вийшов в інженери безпосередньо з цеху* (Яків Баш).

16. Одружуватися (про жінку). *Скоро .. у Франка вмирає батько, а мати виходить за другого* (М. Коцюбинський); *Отака я дівчина, Така я! Сватай мене, серденько, Вийду я* (Т. Шевченко).

17. *розм.* Те саме, що **ко́штувати.** *Ця керсетка мені чотири з половиною* [карбованця] *вийшла* (Сл. Гр.); [Б р у к л і:] *Се ще дорожче вийде... але що ж, я б, може, відробила при нагоді...* (Леся Українка).

18. **вихо́дить,** *у знач. вставн. сл.* Уживається в знач. слів о т ж е, т а к и м ч и н о м, з н а ч и т ь. *Павлусь, виходить, уже встиг широко оголосити про майбутню експедицію* (О. Донченко); *— Шкода. Виходить, що нормальні людські взаємини тут виключені* (І. Багряний); *Прощатись, виходить, нелегко Закоханим і молодим!* (А. Малишко).

(1) Ви́йти / вихо́дити на тра́верс (на тра́верз) <Опини́тися / опиня́тися на тра́версі (на тра́верзі)> *чого* — порівнятися з чим-небудь у напрямі, перпендикулярному до курсу судна, літака. *Зійшло трохи більше години — і запорозька флотилія опинилася на траверзі острова, огинаючи його з лівого боку* (С. Добровольський); *Ось корабель вийшов майже на траверс маяка* (Д. Ткач); *Судно виходило на траверз ближніх маяків* (з газ.); **(2) Вихо́дити (вибува́ти) / ви́йти (ви́бути) з гри:** а) переставати грати в якій-небудь спортивній команді або грі. *Умова була така: хто потерпить поразку в рукопашному бою, той негайно вибуває з гри* (П. Запаренко); *Він майже не курив і зовні нагадував тренера з боксу чи футболу, який вже вийшов з гри і вчить інших* (М. Рудь); б) *(перен.)* переставати виконувати звичну для себе роботу. *— Оскільки я вибуваю з гри, — говорив далі ван Гофф, — я можу вам допомогти. — З цими словами він дістав з кишені якийсь папірець і поклав його перед інспектором на столі* (В. Чемерис); *Рецензувати такі тексти — неймовірно велика праця, ось чому я вийшов із гри* (з мемуарної літ.); **(3) Вихо́дити / ви́йти в ефі́р** — транслюватися по радіо або телебаченню. *Згідно з чинним законодавством для того щоб виходити в ефір, потрібно пройти складну процедуру, а саме: отримати ліцензію Нацради з питань телебачення і радіомовлення, ліцензію Держкомзв'язку, дозвільні документи від фіскальних органів* (з газ.); *В ефір вийшло "Молоде радіо", це була перша радіостанція Києва, яка зробила ставку на сучасну українську музику та громадське мовлення* (з газ.); **(4) Вихо́дити / ви́йти в мо́ре** — відпливати від берегів у відкрите море, відбувати в рейс (про судно). *— Ще кілька день — і ми на парусах. Можна буде виходити в море, — сказав він* [хазяїн трамбака] (Ю. Яновський); *Ті десятеро, остров'яни, могли зчинити паніку, побитися за невелику барку і вийти в море* (Василь Шевчук); **(5) Вихо́дити / ви́йти дру́ком** — бути надрукованим, виданим. *Перші її* [Ольги Кобилянської] *твори виходять друком у 90-х роках XIX ст.* (В. Русанівський); *Нова*

повість вийде друком (А. Малишко); **(6) Вихо́дити / ви́йти з важко́го (при́крого, скрутно́го** *і т. ін.)* **стано́вища (ста́ну) <Вихо́дити / ви́йти зі скру́ти>** — знаходити можливість позбутися труднощів, ускладнень. *Миронець зціпив зуби і вирішив не здаватися. Люди довірили йому господарство, перед людьми й звітуватиме .. Не з такої скрути виходив Семен Парамонович!* (Д. Бедзик); *Він* [Йоч] *радив .. оглянути дівчину .. Дехто потакував йому, і навіть Прохіра, щоб вийти з прикрого становища, схилилася до Йочевого способу* (М. Коцюбинський); — *Ми на правлінні голови ламаємо, як би його вийти з скрути* (В. Минко); *Прийшла схвильована сусідка, що жила через стінку, почала заспокоювати нас, допомагати вийти з важкого стану* (із журн.); **(7) Вихо́дити / ви́йти з діте́й,** *заст.* — виростати з дитячого віку; ставати дорослим. *Діла небагато в Насті: ще тоді вона тільки з дітей виходила* (Марко Вовчок); **(8) Вихо́дити / ви́йти з мо́ди** — переставати бути модним. — *Звикають і до костюма, — схопився за соломинку Сідалковський. — Але потім, як він зношується чи виходить з моди, його міняють...* (О. Чорногуз); [М у з а:] *Ти мусиш буть покірний всьому, що накажу. Звелю писати оди ..* [П о е т *(роздратовано перебиває):*] *Сто літ як вийшли з моди!* (Л. Дмитерко); **(9) Вихо́дити / ви́йти з ужи́тку** — переставати використовуватися. *Паперові гроші вже вийшли з ужитку. Їм не довіряли, ні старим, ні новим* (Л. Дмитерко); **(10) Вихо́дити / ви́йти на [вели́кий (широ́кий)] екра́н** — починати демонструватися в кінотеатрах на звичайному екрані на відміну від телевізійного (про кінофільм). *В'їдливі мемуари Тобі Янга про життя нью-йоркського журналіста виходять на великий екран* (з газ.); *Аморальні фільми не повинні виходити на широкий екран* (з газ.); *Найближчим часом вийде на екрани друга серія кінофільму* (Ф. Маківчук); **(11) Вихо́дити / ви́йти на до́бре (на добро́)** — закінчуватися вдало, добре. *Трудно, аби на добре вийшло, що із злих рук прийшло* (Номис); **(12) Вихо́дити (вилива́тися, виступа́ти) / ви́йти (ви́литися, ви́ступити) з берегі́в:** а) розливатися, затоплювати береги під час повені або сильної зливи (про річку, озеро і т. ін.). *Жвавість маленьких ручаїв уділялася і потокові, і тоді він шумів і виливався з берегів* (Н. Кобринська); *Колись Полтва була бурхливою річкою і не тільки крутила лотоки млинів, але й виходила з берегів, затоплюючи обійстя, зриваючи хліви й хати* (Ю. Винничук); *Від такої зливи рівнини обертаються на озера, струмки — на бурхливі потоки, річки виходять з берегів, затоплюючи величезні простори* (із журн.); *Вода виступила з берегів і тисячними потоками розливалася по таборі* (І. Франко); *А навкруги вирувала, пінилась стрімка вода, і річка вийшла з берегів, несучи у водоверті ломаччя, солому — все, що змила з доріг і долин...* (К. Гриб); б) *(перен.)* перевершувати міру звичайного або усталеного. *Хима не розуміє гаразд, про що читають, але вона знає, що читають про святі речі, і те читання видається їй жалібним, таким дивно жалібним, що повне Химине серце виступає з берегів* (М. Коцюбинський); *Гнів людський виходить з берегів* (Л. Первомайський); *І знову задзвеніли бокали, бризнуло святковим салютом шампанське. Лунала музика. Весілля виходило з берегів* (В. Вільний); **(13) Вихо́дити (іти́) / ви́йти (піти́) за́між** — одружуватися з ким-небудь (про дівчину, жінку). — *Тепер слухай мене, Марусю: не раз тобі казав, що дівкою тобі зоставатись не можна, треба заміж іти* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Сімнадцять років було моїй матері, коли я народився. Тоді рано виходили заміж* (М. Томчаній); *Нехай не дума* [Давид] *(знов похилилась) погано про неї: що й заміж вийшла без любові за Тихона* (А. Головко); **(14) Вихо́дити (става́ти) / ви́йти (ста́ти) на старт:** а) займати вихідне положення перед початком змагання з подолання якої-небудь відстані. *Ярина стала на старт, Ніна опустилась перед білою лінією поруч неї* (В. Собко); б) брати участь у спортивному змаганні. *Разом з іншими вступниками Ніна вийшла на старт забігу на 500 метрів* (з публіц. літ.); **(15) З-за сто́лу не вихо́дити** *у кого* — постійно харчуватися у кого-небудь. — *В неї оті странники та ченчики, та богомолки з богомолами і з-за столу не виходять* (Г. Хоткевич); **Іти́ (вихо́дити) / піти́ (ви́йти) на за́сідку (на за́сіди)** *див.* **іти́; Іти́ (вихо́дити) / піти́ (ви́йти) на пе́нсію** *див.* **іти́; Іти́ (вихо́дити, подава́ти) / піти́ (ви́йти, пода́ти) у відста́вку <Бра́ти / взя́ти відста́вку>** *див.* **іти́; (16) На пра́вду ви́йшло,** *безос.* — сталося, здійснилося справедливо. *Аж бач! Так воно й на правду вийшло, хлопці. Прибіг Петро, гукнув, загурчав* (П. Гулак-Артемовський).

△ **(17) Вихо́дити / ви́йти з громадя́нства,** *юр.* — позбавлятися правової і політичної належності особи до певної держави з припиненням поширення на неї дії державних законів та відсутністю встановлення її громадянських прав і обов'язків. *При зміні громадянства батьків, унаслідок якої обоє стають громадянами України або обоє виходять з громадянства України, змінюється відповідно громадянство їхніх дітей, які не досягли 14 років* (з мови документів); **(18) Вихо́дити / ви́йти на ри́нок,** *екон.* — робити перше пропонування своїх товарів, послуг на ринку. *Виходити на ринок з надією на подальший розвиток можна тільки тоді, коли у тебе як бізнесмена є певна перспектива розвитку в сфері, яка недостатньо освоєна і розроблена* (із журн.); *Зазвичай банки, які вирішили вийти на ринок, вважають за краще створювати свої представництва, а вже потім робити рішучіші кроки на ринку* (з газ.); **Іти́ (вихо́дити) / піти́ (ви́йти) в стрі́лку (в тру́бку)** *див.* **іти́.**

◇ **Бу́дуть (ви́йдуть) лю́ди <Бу́де (ви́йде) люди́на>** *див.* **лю́ди; (19) Ви́йти (ви́битися, ви́рватися,** *зневажл.* **ви́скочити** *і т. ін.)* **/ вихо́дити (вибива́тися, време́ватися,** *зневажл.* **виска́кувати** *і т. ін.)* **в лю́ди** — домогтися певного становища в суспільстві. *Що буде, те й буде. Будеш знов чумакувати, Поки вийдем в люди* (Т. Шевченко); *Писарям та головам заздро було, як то москальчук, ще недавній голодранець, волоцюга, ледащо, посівши за жінкою багатство, вискочив у люди, між пани, куди вони перлися з самого малку* (Панас Мирний); — *Коло мене ти можеш у люди вийти, а без мене залишишся таким гольтіпакою, як тепер* (Б. Лепкий); *Він гордився, що всього добивається сам. Він знав: вирветься в люди, дійде до мети* (Є. Куртяк); *От і ти справлялась, вчилась та потрошку Вибиралась в люди на пряму дорожку* [доріжку] (Я. Щоголів); *Час вибиватися в люди* (з газ.); **(20) Ви́йти (ви́дряпатися) з то́го сві́ту** — одужати після тяжкої хвороби. *Данило ворухнувся, застогнав, а поруч тихо, наче журавель над криницею, заскрипів старечий голос: — От і гаразд, хлопче, що видряпався з того світу. Тепер будеш жити, як не помреш* (М. Стельмах); **(21) Ви́йти / вихо́дити на моє́ (твоє́, його́** *і т. ін.)* — здійснитися, відбутися, статися так, як хочеться кому-небудь (мені, тобі, йому і т. ін.) або як передбачав хтось (я, ти, він і т. ін.).

— А що, сину, кажу тоді, не на моє вийшло? (Марко Вовчок); *Якби я був усе розумно виговорив, хто знає, чи не на моє би вийшло* (Л. Мартович); *— То будемо моноплан будувати? — Моноплан! Моноплан! А що? На моє вийшло! — радів Андрій* (С. Васильченко); *І побачиш, як не на моє вийде* (М. Куліш); **(22) Ви́йти із борозни́,** *ірон.* — стати неспроможним займатися активною діяльністю. *Усі лави під кленами та тополями, лави літнього кінотеатру обсіли жінки й чоловіки, .. діди й баби, котрі вже, як кажуть, вийшли з борозни, одержували пенсійний хліб і до хліба* (М. Рудь); **Ви́лізти (ви́йти,** *рідко* **полі́зти) / вила́зити (вилiза́ти, вихо́дити) бо́ком** *див.* **вила́зити; Виступа́ти (вихо́дити, сплива́ти) / ви́ступити (ви́йти, спливти́) наве́рх** *(рідко* **напове́рх)** *див.* **виступа́ти; (23) Вихо́дити (вибува́ти) / ви́йти (ви́бути) з ла́ду́:** а) переставати діяти; псуватися, ламатися. *У разі якоїсь аварії вибуватиме з ладу лише частина нашої підземної ріки* (М. Трублаїні); *Коли кінескоп старого телевізора виходить з ладу, його можна замінити на більший розміром* (із журн.); б) втрачати боєздатність. *Вогонь з плавбатарей був настільки влучний, що ворожі судна лускались, мов кукурудзяні баранці на черені, і один за одним виходили з ладу* (С. Добровольський); в) втрачати працездатність, можливість виконувати що-небудь (про людину). *Одна з мін вибухнула поблизу пушкарів. Хтось з-поміж них, видно, вийшов з ладу, бо Сіверцев сам підскочив до гармати* (О. Гончар); *Троє з членів бюро вибули з ладу* (Є. Доломан); **(24) Вихо́дити / ви́йти в світ:** а) видаватися, друкуватися. *Ті нечисленні українські книжки, які тоді* [у 80-х роках XIX ст.] *виходили в світ, друкувалися майже виключно в Києві* (В. Самійленко); *Повністю "Енеїда" вийшла в світ після смерті І. Котляревського* (з наук.-попул. літ.); б) з'являтися серед людей, у якому-небудь товаристві. *Не люблю одна кудись виходити в світ: мені потрібний мій чоловік* (із журн.); *Психологи зазначають, що молоді пари намагаються частіше виходити в світ, на презентації, концерти, в театр, ресторани разом* (з газ.); **(25) Вихо́дити / ви́йти за ра́мки (за ме́жі):** а) *(чого)* поширюватися поза чим-небудь. *Гучна слава народного поета Т. Г. Шевченка, його величезна популярність не тільки серед народу, а й серед передових кіл російської інтелігенції, популярність, що виходила вже далеко за межі країни, колола очі самодержавним сатрапам* (з наук.-попул. літ.); б) *(чого)* не обмежуватися чим-небудь. *Підготовка випуску нової продукції виходить за рамки звичайної діяльності підприємства і потребує додаткових затрат робочої сили і засобів виробництва* (з газ.); *Промислові міністерства та відомства повинні вийти за рамки чисто адміністративних функцій і стати безпосередніми учасниками господарських процесів* (із журн.); в) *(які, чого і без дод.)* перевершувати що-небудь узвичаєне, прийняте чи встановлене. *Гордіюк розумів лиш одну форму відносин: низький уклін, підлесливу усмішку і виконання всіх, найдурніших навіть, велінь. Все, що виходило за ті межі, найменший опір приводив його до шалу* (Г. Хоткевич); *— Сміх не повинен виходити за рамки* (Є. Гуцало); **(26) Вихо́дити / ви́йти з-під пера́** *кого, чийого* — створюватися ким-небудь (про художні, наукові та інші твори). *Все нові й нові книги віршів, публіцистики, нові переклади виходять з-під його* [М. Рильського] *пера* (С. Крижанівський); *З-під його* [І. Франка] *пера вийшов цілий ряд солідних наукових праць* (М. Коцюбинський); *Усе, що вийшло з-під пера Яворницького, позначене винятковим захопленням* (із журн.); **(27) Вихо́дити / ви́йти з по́слуху:** а) переставати слухати кого-небудь, коритися чиїйсь волі. [Є п и с к о п:] *А ви шануйтесь та з послуху ніколи не виходьте* (Леся Українка); *Василь відчув біду, відчув, що його покірна челядь вийшла з послуху* (В. Речмедін); б) переставати нормально працювати, діяти (про машину, апарат і т. ін.). *Домна вийшла з послуху. Хтось порушив її нормальний хід, хтось допустив помилку* (П. Загребельний); **(28) Вихо́дити / ви́йти з рівнова́ги (з се́бе)** — перебувати в стані сильного роздратування, нервового збудження; втрачати спокій, самовладання, терпіння. *Я розумію Галю, що вона, було, завжди металась і виходила з себе в такі часи* [весною] (Леся Українка); *— Кидати роботу треба! — виходили вони з рівноваги. — Роботу знайти де завгодно можна* (Іван Ле); *Марія Федорівна злякалася, що Мотря знов вийде з рівноваги* (Б. Лепкий); *Ніколи не думав, що вийду з рівноваги. Адже я — літня людина, лікар...* (Ю. Мушкетик); **(29) Вихо́дити / ви́йти з ро́лі:** а) *(якої, кого і без дод.)* переставати дотримуватися певної лінії поведінки, поводитися певним чином. *— Не роби ніяких вибриків! Не виходь з ролі. Неси своє звання з гідністю* (Г. Колісник); *Нехай хтось не катує себе і не вважає пониженим. Чим понижився він?! Що вийшов з пасивної ролі і схотів рішити свою долю сам з риском зламати її? Що тут низького?* (Леся Українка); б) *(кого і без дод.)* переставати видавати себе за кого-небудь, прикидатися кимсь. *— Чому ти так думаєш? — зацікавився Прудивус та й зовсім вийшов з ролі, забувши про всі німецькі штуки, які йому варто було б викидати в такім скрутнім становищі* (О. Ільченко); **(30) Вихо́дити / ви́йти** *(ірон.* **ви́летіти) в тира́ж:** а) ставати неспроможним займатися активною діяльністю. *— Вам не здається, що ми з вами вже, так би мовити, виходимо в тираж, і треба на наші місця пропустити молодих інженерів?* (В. Собко); *— От уявіть собі таку ситуацію: минає п'ятнадцять, ну од сили двадцять років, і ми виходимо в тираж. Усі: од двірника до Генсека* (А. Дімаров); *— Плаче муза твоя, плаче, Бо загнав її ти в саж. Схаменись, кажу, земляче, Щоб не вилетіть в тираж* (С. Воскрекасенко); б) ставати непридатним для роботи. *— Це знаменита "Куїн Мері", колишня гордість англійського пасажирського флоту. Скоро вона вийде в тираж* (із журн.); **(31) Вихо́дити / ви́йти на доро́гу (на шлях)** *яку, який* — визначати напрям діяльності або своє місце в суспільстві, в житті. *Олесь Гончар належав до тих письменників, хто починав виходити на літературний шлях в останні передвоєнні роки* (із журн.); *Анатолій скоро вийде на самостійний шлях* (М. Руденко); *Ледве вийшовши на вірну дорогу, я знов пішов назад* (з мемуарної літ.); *На певну дорогу легше вийти вдвох* (з газ.); **(32) Вихо́дити / ви́йти на одно́** — зводитися до того самого. *Чи іде, чи ходить, — на одно виходить* (прислів'я); *Всюди виходило на одно: ніде нема таких безтолкових дітей та жінки, як у нього* (М. Стельмах); **(33) Вихо́дити / ви́йти на пе́рші ро́лі** — мати найкращі успіхи у чому-небудь; ставати найкращим. *У київському середовищі авіаторів І. Сікорський незаперечно виходив на перші ролі, і на нього покладали великі надії* (із журн.); **(34) Вихо́дити / ви́йти на широ́ку доро́гу** — діставати значного розвитку, розквіту або досягати великих успіхів у чому-небудь. *Історики авіації вважають 1950 рік переломним у вертольотобудуванні. З цього року вертольоти вийшли на*

широку повітряну дорогу (з наук.-попул. літ.); **(35) Вихо́дити / ви́йти** *(рідко* **ви́скочити) сухи́м з води́:** а) будучи винним, уміло уникати покарання чи дорікання; залишатися непокараним або незаплямованим. *Кажуть, що є такі шахраї, які виходять з води сухими* (О. Донченко); [Х а р ь к о *(сам):*] *Дивуюсь і своєму нещастю, і хитромудрим викруткам моєї в'юнкої бестії жінки, котра вміє завжди вийти сухою з води: все звернуть на мене* (М. Кропивницький); — *Треба ж до такої міри втратити глузд, щоб повірити, начебто можна чинити такі речі — палити, топтати чужу землю, нищити народ і потім сухим вийти з води* (Ю. Бедзик); б) знаходити вихід із складних, скрутних обставин. — *Не раз доводилось бувати в та́ких бувальцях, що, може, кому й не снилось... Але нічого, виходили, як мовиться, сухими з води* (Ю. Збанацький); *Десь гниють кості отамана, розметалися-розкидались в безславних січах тіла його невдалих "дітей", один Гайдук лише зумів врятуватися, вискочити сухим із води* (А. Дімаров); **(36) Вихо́дити (іти́) / ви́йти з літ (з ро́ків, з ві́ку):** а) ставати немолодим; старіти. — *Та дай же роздивитися на тебе... Сідай де-небудь! Голос молодий І очі теж, а чуб таки посивів... І ти вже з літ ідеш* (І. Вирган); *Час ішов, виходили з літ батьки* (з газ.); б) *(безос., кому, заст.)* хто-небудь стає немолодим, старим. *Роди, бабо, дитину, коли бабі з літ вийшло* (Номис); **(37) Вихо́дить / ви́йшло з рук** *чиїх, кого* — хто-небудь сам, власноручно робить, виготовляє що-небудь. *Але коли що вже виходило з Денисових рук, то мало на собі печать довершеності. Минуло вже років двадцять зо дня його смерті, а ложками його роботи й досі ще сьорбають борщ мої земляки* (М. Рильський); *На геми час зовсім не впливає, і вони мають такий вигляд, нібито тільки що вийшли з рук майстра* (з наук. літ.); **Ду́мка (ду́ма) не вихо́дить з голови́** *див.* **ду́мка; Дух ви́йшов (ви́скочив,** *грубо* **ви́пер)** *див.* **дух; Літа́ (ро́ки́) вихо́дять / ви́йшли** *див.* **літа́; (38) Не вихо́дити з горі́лки** — бути постійно п'яним, весь час пиячити. *До самого дівич-вечора я з горілки не виходила* (Сл. Гр.); **(39) Не вихо́дити з рук** — перебувати у постійному вживанні, використанні. *Уявлялося, як щодня, щороку рулетка чи рейсфедер не виходять з рук* (Іван Ле); **(40) Не вихо́дити з ха́ти** — постійно бути вдома, не бувати серед людей. *Давненько ми вже Марусю не бачили, то за горем своїм, то за сваркою тією межи старими, та й Маруся наче ховалася: з хати, сливе, не виходила* (Марко Вовчок); *Десь, певно, вітер продійняв мене, і я схопив бронхіт, два дні не виходжу вже з хати* (М. Коцюбинський); **(41) Не вихо́дити із сла́ви** — постійно мати успіх, бути відомим протягом тривалого часу. *Город став розселюватися, і якого у ньому народу не завелося, а усе гончарівські дівчата не виходять з слави* (Г. Квітка-Основ'яненко); **(42) Не вихо́дити (не йти) з па́м'яті** *(рідко* **з па́мки)** *у кого, кому* — ніяк не забуватися, завжди пам'ятатися. *Вона ніколи в мене з пам'яті не виходила* (О. Кониський); *Уже пшеницю звезли і вимолотили, а Василя так і манило, так і тягло в поле. Той майовий* [травневий] *день не виходив у його* [нього] *з памки* (Панас Мирний); *Мені з пам'яті не йде "розмова" з паном лейтенантом. Чого він докопувавсь?* (П. Колесник); **(43) Не вихо́дити (не схо́дити, не йти) з голови́ (з ду́мки, з ума́):** а) *(кому, у кого, кого)* хто-небудь постійно думає про когось, щось. *Дівчина в його* [нього] *з думки не йшла* (Марко Вовчок); — *Мені він усе з ума не сходить, все перед очима, — хороший та красний, як сонце, любий, як щастя, — усміхається...* (Панас Мирний); *З думки Яся не виходив вид смирної, тихої Гані, балакаючої з наймичками запанібрата* (І. Нечуй-Левицький); *Мені з думки не сходить Оксана з її істерією* (Леся Українка); *Коли подруга повернулася — свіжа, сяюча, — вона сказала: — А в мене з голови не виходить поїздка* (О. Гуреїв); б) бути предметом постійних роздумів. *Револьвер системи "бравнінг"* [браунінг] *не виходив із голови* (М. Хвильовий); *Михайло Щерба не виходив з голови* (Д. Бедзик); **Ро́гом вила́зити (вихо́дити) / ви́лізти (ви́йти)** *див.* **вила́зити; Хміль ви́йшов (ви́летів, ви́вітрився** *і т. ін.)* **/ вихо́дить (виліта́є, виві́трюється** *і т. ін.)* **з голови́** *див.* **хміль; [Цей] но́мер не про́йде (не ви́йде)** *див.* **но́мер.**

ВИ́ХОДИТИСЯ[1] *див.* **вихо́джуватися**[1].

ВИ́ХОДИТИСЯ[2] *див.* **вихо́джуватися**[2].

ВИХО́ДИТИСЯ, иться, *недок., безос., діал.* Про наявність дії за знач. **вихо́дити** 1. — *Що за діло маєш тепер у вчительки музики? Надворі ллє дощ немов із коновки, і я думаю, що в такий час не виходиться* (О. Кобилянська); *Забувалося, що це театр, і до того ще мандрівний театр, виходилося з нього, мов із якоїсь цілющої купелі, оновленим і облагородженим. Чудеса високого, справжнього мистецтва!* (Б. Лепкий); *Дуже багато .. від душі говорилося, ще більше сміялося, робилося намагання співати, ходилося з місця на місце, вставалося, сідалося, танцювалося, залицялося, спостерігалося широкий, білий, нічний краєвид з вікна, виходилося під сніжок* (У. Самчук).

ВИХО́ДОК, хідка, *ч., діал.* Туалет. *Надворі мороз, сніг. Виходок — за 200 метрів. У мене пара милиць і гіпсові черевики, з яких виглядають пальці* (В. Стус).

ВИ́ХОДЬКО, а, *ч., діал.* Виходець. *А оце виходьки з округи, що прийшли з полону вигнання, яких вигнав був Навуходоносор, цар вавилонський* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Будучи ренегатом, виходьком з робітничої верстви, зрадивши її, він ненавидить тепер її з подвійною силою отруєної душі* (В. Винниченко).

ВИХОЖА́ТИ *див.* **виходжа́ти.**

ВИ́ХОЛОДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́холодити.** *Повернувшись пізно вночі до інтернату, Павло здивувався: там стояв шум, і луна від молодих голосів гучно розкочувалась порожніми вихолодженими кімнатами* (І. Кириленко); *Хата була вже вихолоджена, бо ніхто вночі не підтримував вогонь у печі* (із журн.); *Теплі південні вітри і лагідні промені весняного сонця зігріють вихолоджену землю, розбудять рослинне царство* (із журн.).

ВИ́ХОЛОДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́холодити** і стан за знач. **ви́холодитися.** *Пластикові вікна допомагають знизити витрати на опалювання завдяки герметизації віконних отворів, що запобігає вихолодженню приміщень* (із журн.).

ВИХОЛО́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вихоло́джувати** і стан за знач. **вихоло́джуватися.** *Узимку з антициклоном у помірних широтах пов'язане різке зниження температури (внаслідок нічного вихолоджування земної поверхні)* (з наук. літ.); *Льодовий покрив Світового океану в арктичних районах захищає воду від дальшого вихолоджування* (з наук.-попул. літ.); *Хмари зменшують приплив прямої сонячної радіації вдень, а вночі захищають землю від вихолоджування, несуть дощі і сніг, грози і град* (з наук.-попул. літ.).

ВИХОЛО́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ХОЛОДИТИ,** джу, диш, *док.* 1. *що.* Випускати звідки-небудь тепло, робити щось холодним. [Старшина:] *Ми до вас гуртом, щоб поодинці хати не вихододжувати* (М. Кропивницький); *Марія Миколаївна переступила поріг і зразу ж причинила за собою двері, щоб не вихододжувати доччиного покою* (В. Підмогильний); *Було парко: ніч не вихододжувала землі* (Валерій Шевчук); — *Сиди лишень вдома та не рипайся, бо вихододиш хату..* (І. Нечуй-Левицький).

2. *кого, що, перен., розм.* Зменшувати силу почуття, робити спокійнішим кого-небудь. — *Що мені до того — чи гаряча* [пора], *чи яка? Я вас вихододжу, як не буде громади!* (Панас Мирний); *Виповнилося марення всього його життя. Навіть братова прочуханка цупкими віжками по голій сідниці не вихододила Тимну* (І. Білик).

ВИХОЛО́ДЖУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ВИ́ХОЛОДИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Утрачати тепло, робитися холодним. *Тісто ото не любить, коли рипають двері й вихододжується горниця* (Ю. Яновський); — *Я думав, як краще, — спека, курява, нехай, думаю, вода вихододжується* (О. Довженко); *У ясні морозні ночі поверхня снігу вихододжується, але під снігом зберігається вища температура, ніж на його поверхні* (із журн.); *Коли торт добре вихододиться, прикрашаємо його зверху горіхами* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **виходо́джувати.** *Напій вихододжується льодом.*

ВИ́ХОЛОДИТИ *див.* **виходо́джувати.**

ВИ́ХОЛОДИТИСЯ *див.* **виходо́джуватися.**

ВИ́ХОЛОНЕННЯ, я, *с.* Стан за знач. **ви́холонути.** *Відвар трави вербени лікарської потрібно настоювати до вихолонення* (з газ.); *Зайва тяга в трубі спричиняє швидке вихолонення каміна* (з газ.).

ВИ́ХОЛОНУТИ *див.* **вихолоня́ти.**

ВИХОЛОНЯ́ТИ, я́є, *недок.,* **ВИ́ХОЛОНУТИ,** не, *док.* Утрачати тепло, робитися холодним. *Нехай вихолоняє борщ* (Сл. Гр.); — *Та пий чай, голубчику мій дорогий! Пий чай, бо вихолоне зовсім! — прохала мати* (І. Нечуй-Левицький); — *І чого ж ото вона забарилася?! Та вареники ж вихолонуть!* (Остап Вишня); *Хата вже старенька і холодна. Хоч як натопи лежанку звечора, а однаково до ранку вихолоне* (В. Кучер).

ВИ́ХОЛОСТИТИ *див.* **вихоло́щувати.**

ВИ́ХОЛОЩЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ви́холостити.** *З білого прямокутного аркуша паперу дивився чоловік, дуже схожий на тупого вихолощеного бика* (А. Кокотюха); * Образно. *Його вихолощений голосок пустив хрипкого дитячого півника* (Ю. Смолич).

2. *перен.* Позбавлений живого змісту, творчої сили. *Панас Мирний виступав проти схоластичної науки, проти формалістичного навчання, з якого вихолощена життєва суть* (з наук. літ.); // **ви́холощено,** *безос. пред. У першому виданні роману через політкоректуру було вихолощено багато авторських задумів щодо зображення історичної правди* (із журн.).

ВИ́ХОЛОЩЕНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість і стан за знач. **ви́холощений.** *Безсилля — це нездатність дати радість іншому, це вихолощеність, егоцентризм і нарцисизм, приреченість на самотність* (з публіц. літ.); *Несистемні дії щодо забезпечення задекларованого сталого розвитку в країні спричинили вихолощеність сприйняття самого поняття сталого розвитку* (із журн.).

ВИ́ХОЛОЩЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́холостити.** *Вихолощення кабана; Там, де мова втрачає споконвічну престижність, панує масова культура, яка призводить до духовного вихолощення* (з наук. літ.).

ВИХОЛО́ЩУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вихоло́щувати.** *Панські звички не заважали Миколаю Кириловичу бути добрим фахівцем у багатьох селянських справах, навіть у таких специфічних, як вихолощування кабанчиків* (із журн.); *М. Лукаш творив у непросту добу, коли — всупереч ідеологічному тиску, цензурним обмеженням та вихолощуванню української мови — простежувалося нестримне зростання творчих сил, піднесення української перекладацької творчості* (з наук. літ.).

ВИХОЛО́ЩУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ХОЛОСТИТИ,** ощу, остиш, *док.* 1. *кого.* Те саме, що **каструва́ти.** *"Верхня" межа стерилізації чи кастрації — вік, після досягнення якого тварину (домашнього пса або кота) краще не вихолощувати, — є дуже розмитою. Умовно її можна означити сімома-вісьмома роками* (з газ.).

2. *кого, що, перен.* Позбавляти кого-, що-небудь чогось дуже цінного, змістовного, плідного, здатного до дальшого розвитку. *Вона* [цензура] *звужувала коло тем, вихолощувала соціальність змісту чи образу* (М. Кропивницький); *Егоїзм здатний вихолостити душу, погасити вогонь у серці* (М. Чабанівський); — *Колорит у характерах завсіди буде існувати .. — В тому-то річ, що цей колорит нищать злигоднями і неволею. Це перший крок до того, щоб знебарвити і вихолостити народ* (Р. Андріяшик).

ВИХОЛО́ЩУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **вихоло́щувати.** *Інтелект, досвід і патріотизм — три основоположні цінності в дипломатії, без яких вона вихолощується й перетворюється на відбування чиновницької повинності* (із журн.).

ВИХОНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., однокр., розм.* Підсил. до **вихну́ти.** *А кобила як вихоне задом, як дасть копитами в пику вовкові* (з казки).

ВИ́ХОПИТИ *див.* **вихо́плювати.**

ВИ́ХОПИТИСЯ *див.* **вихо́плюватися.**

ВИ́ХОПЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́хопити.** *Кругом діда стояло вже кількох* [кілька] *парубків з головнями, вихопленими з огня* (Б. Лепкий); *Шуліка вихоплених курчат до віку не вертає* (Т. Осьмачка); *Там трапляються щонайменше сторінки, а то й цілі ролі, немов живцем вихоплені з дійсності* (Леся Українка); *Якось дивно відчувати себе вихопленим з шумного виру, з оточення, створеного людським розумом та руками* (Ю. Шовкопляс); // **ви́хоплено,** *безос. пред. Прагу було врятовано .. З важких фугасів, що дрімали попід влтавськими мостами та під фундаментами міста, в останню мить було вихоплено запали* (О. Гончар).

ВИ́ХОПЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́хопити.** *На фотовиставці презентовано близько сорока робіт фотожурналістів, які віддали роки улюбленій справі — вихопленню неповторних миттєвостей життя Хмельниччини* (із журн.).

ВИХО́ПЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вихо́плювати.** *На занятті з хортингу було відпрацьовано прийоми вихоплювання зброї з рук нападника* (із журн.); *Якщо знехтувати загальним методологічним принципом науки, який полягає у всебічному охопленні і вивченні досліджуваного предмета*

чи явища, можна прийти до софістики, тобто до абсолютизації та вихоплювання окремих його сторін (з навч. літ.).

ВИХО́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́ХОПИТИ,** плю, пиш; *мн.* ви́хоплять; *док.* 1. *кого, що.* Швидко виривати, віднімати, висмикувати кого-, що-небудь у когось. [К и л и н а:] *Дай-но я! (Вихоплює від Лукаша сокиру і широко замахується на вербу)* (Леся Українка); *Зараз вихопила* [Оксана] *у матері гребінь і почала прясти — аж хурчить веретено* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Вихопивши у секретаря кілька списаних олівцем листочків, Матюша швидко розірвав їх на дрібні шматочки* (А. Шиян); *Він* [німець] *різко вихопив дитину з материних рук* (Є. Гуцало).

2. *що.* Рвучко витягати, виймати що-небудь із чогось, звідкись. *Біла пара хмарою звилась над горщиком, а старі, присунувшись близенько до нього, руками вихоплювали гарячу бараболю* (М. Коцюбинський); *Дмитро легко випростується і звичним рухом вихоплює з піхов гостру шаблю* (М. Стельмах); *Барило вихопив із-за пояса пістоль* (О. Стороженко); *Присоромлений, хлопець вискочив з машини, вихопивши з неї, мов з гарячого полум'я, свої пожитки* (І. Цюпа); // *кого.* Допомагаючи комусь, швидко витягати його звідкись, рятувати. *Оксану вихопив чуть живу Ярема з льоху та й полинув У Лебедин...* (Т. Шевченко); *— І ти не врятував його? І не кинувся у вогонь, щоб вихопити Вихора? — спалахнула Марія* (В. Кучер); // *кого, що.* Швидко брати, вибираючи або хапаючи навмання з-поміж кого-, чого-небудь. *Підійшов Микита і, вихопивши з вогню жаринку та прикуривши від неї, сів біля Охріма* (Григорій Тютюнник); *Найверткішу вівцю можна підчепити карлючкою-ґирлиґою, вихопити з гурту, підтягнути до себе* (О. Гончар); // *кого, що, перен.* Раптово виділяти кого-, що-небудь на короткий час (освітивши, донісши і т. ін.). *Він* [вітер] *часом вихоплює .. жіночий зойк* (В. Кучер); *Камера невпинно працювала — Артур Пепа міг судити про це з її червоного ока, що стрибало коридором, наче снайперський "зайчик", на мить вихоплюючи з місячного туману поодинокі предмети* (Ю. Андрухович); *Світло вихопило кімнату, захаращену полицями з книгами* (Г. Колісник); *Зблиснув спалах, і те світло вихопило Станіслава біля фортепіано й застиглі постаті та обличчя його родичів* (Валерій Шевчук).

3. *кого, що, перен.* Виділяти, вибирати, вирізняти. *Його пам'ять вихоплює з далеких літ високу двогорбу могилу, широкий луг* (О. Гончар); *Старий .. пильно приглядався до всього, що відбувалося довкола, його вухо ловило кожне слово, його прикриті важкими зів'ялими повіками очі вихоплювали з людського вировиння все потрібне їхньому господареві* (П. Загребельний); *І зразу в мерехтінні людських постав, рухів, барв Ількові очі вихопили пласколицього, горбоносого Захарковича* (Ю. Логвин).

ВИХО́ПЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ВИ́ХОПИТИСЯ,** плюся, пишся; *мн.* ви́хопляться; *док.* 1. Швидко вибігати, виїжджати, вискакувати куди-небудь, раптово з'являтися десь. *Застояні коні, вибиваючи гнізда в снігу, з польової дороги вихоплюються на вузьку просіку* (М. Стельмах); *Вихопившись ген аж за місто, молодий хорунжий обернувся на коні до замку* (Я. Качура); *"Яструбок"* [літак] *сховався в білій хмарі. На ворога він вихопився, як блискавка* (Ю. Яновський); // Рвучко, швидко підніматися кудись, на що-небудь. *Семен вихопився в сідло, до Силантія нагнувся з коня, ледве встиг кинути: — Рятуй, брате, хлопця з кобзарем!* (Іван Ле); *З розгону грузовик вискочив на греблю з кривими вербами, заревів і вихопився на горб* (О. Донченко).

2. Швидко вискакувати, вибиратися звідки-небудь. *Злякано пробираючись серед несамовитого собачого ґвалту, вони* [дівчата] *вихоплювались з хутора, мов з пекла* (О. Гончар); *Вихопившись з палаючої машини, поранений, він добрався до своїх окопів* (І. Цюпа); // Швидко або раптово вириватися з чого-небудь (про подих, голос і т. ін.). *Піт заливав очі* [Хоми], *важкий подих вихоплювався з пересохлого горла* (О. Довженко); *З грудей Лариси вихопився приглушений зойк* (М. Руденко); // *перен.* З'являтися раптово й виразно на короткий час (про світло, звуки і т. ін.). *"Туру-туру... та!.. туру-туру... та!.." — гриміла сурма, .. і лиш інколи в хвилину віддишки вихоплювалось з-під гніту її тонке телікання* [тілікання] *скрипки або різкий, верескливий голос кларнета...* (М. Коцюбинський); *Лара помітила, що двері до кімнати, в якій давно вже ніхто не жив, напіввідчинені, і в коридор вихоплюється світло* (Ю. Шовкопляс); *Язики ясних денних пожеж вихоплювалися то тут, то там* (О. Гончар); // *перен.* Раптово виявлятися, виникати (про емоції, почуття, думки). *Рясно обсіли думки, як восени птиця горобину. Одна перед одною вихоплюються, непокоять розбуджене серце* (М. Стельмах); *Зараз в цій скруті він став ще дорожчий для неї, ніжність до нього росла, гаряче почуття вихоплювалось з душі через край...* (О. Гончар).

3. Несподівано, поспішно вириватися наперед із словом, фразою або говорити що-небудь, запитувати, стверджувати. *— Овва! не вихоплюйся, синку, з нерозумним словом, бо назад ніяково вертатися* (М. Коцюбинський); *Він не хотів вихоплюватись з власною думкою, краще послухати, що скажуть бувалі люди* (С. Скляренко); *— Не бійтеся, вуйку Юро, я за вас і ні за кого не промовлюсь, — вихопився Василько* (А. Турчинська); // Раптово бути сказаним, несподівано звучати (про слово, фразу, вигук). *І сам не стямивсь, як вихопилось сеє слово* (Ганна Барвінок); *Ще трохи, і в неї вихопилося б уголос, що вони, власне, й не рідня* (Ірина Вільде).

4. *перен.* Виділятися, вибиратися, вирізнятися. *Світ нагадує збомблений музей .. З хаосу, з диму й кіптяви вихоплюються то там, то там окремі уцілілі образки, окремі шкіци, — химерна мозаїка румовища, мозаїка руйнованого світу* (І. Багряний); *А роки сунуть повз неї, як лави розбитого ар'єргарду, і, як недобитки перемішаних полків, з них вихоплюються на мить люди й події* (Б. Антоненко-Давидович).

5. *тільки недок.* Пас. до **вихо́плювати** 2. *Ми поспішаємо: речі швидко вихоплюються з шафи і складаються в чемодан* (з Інтернету).

◊ **Ви́скочити (ви́стрибнути, ви́хопитися) як (мов, ніби** *і т. ін.)* **Пили́п** *(рідко* **Кузьма́)** **з конопе́ль** *див.* **виска́кувати.**

ВИ́ХОР[1], хору *і* хру, *ч.* 1. Рвучкий, стрімкий круговий рух вітру. *Не хмара сонце заступила, Не вихор порохом вертить* (І. Котляревський); *На курних дорогах знявся вихор, закрутився клубком і помчав у жита* (О. Десняк); // Сильний, поривчастий вітер. *Двері вихор відхилив* (Л. Боровиковський); *Вихор клав на землю збіжжя, ломав* [ламав] *гілляки дерев, свистів вербовим пруттям біля оборогу* (І. Франко); *А вихор-вітер — чорний норд! — гойдає дерева* (Л. Первомайський); // Підняті вітром пил, листя, сніг і т. ін., що швидко крутяться стовпом. *Здіймається цілий вихор із землі торішнього опалого листя* (Ю. Яновський); *Він* [вітер]

налітав тугими хвилями і підіймав високі вихри пилюги (В. Собко); *Аж білий вихор здійметься довкола, як нас по схилу сани розтрясуть* (Л. Костенко); *В сірих сутінках світанку Устилуг щільно сповили високі, їдкі вихори диму й пилюги* (М. Малиновська).

2. *чого, перен.* Надзвичайно швидкий хід, розвиток чого-небудь. *У вихорі нових вимог і в калейдоскопі численних змін часто-густо нормальне сьогодні завтра оголошувалось шкідницьким* (Б. Антоненко-Давидович); *Вихор війни; Вихор революції;* // Про що-небудь численне й надзвичайно швидке в перебігу, в розвитку, у дії. *Аж ось із естради зашумів вихор звуків, усе потопляючи* (С. Васильченко); *Слова вожатого про те, що Кукобі загрожує виключення, викликали в Олега вихор тривожних почувань і думок* (О. Донченко); *Замовкли гармати, стих вихор атак...* (І. Нехода).

3. *у знач. присл.* **ви́хором (ви́хром).** Надзвичайно швидко. *Ой лети, лети, мій коню, Та й вихром несися* (з народної пісні); *Коли погоня наблизилася на два постріли, гайдамаки знову скочили на коней і вихром помчали вперед* (М. Старицький); *Думки вихором металися в розпаленій голові хлопця* (О. Донченко); *Баскі коні рвонули з місця й понеслись вихором* (І. Багряний).

◊ **(1) Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **ви́хор** — дуже швидко або раптово. *До кінолабораторії я влетів як вихор* (Ю. Яновський); *Час летить неначе вихор...* (М. Упеник); — *Татку, заждіть, я зараз! — скочив* [син] *з розлогих саней і навпростець городом побіг до хати. Влетів мов вихор і в чому був поліз на полик* (Валерій Шевчук).

ВИ́ХОР², хра, *ч.* Закручене витком пасмо волосся, яке стирчить догори. *Шестірний устав, зложив книжки, підійшов до дзеркала, причесав уже трохи не вдесяте свій вихор* (Панас Мирний); *Жінка, ніби вгадавши його думку, співчутливо похитала головою і ще раз погладила неслухняний вихор* [Юри] (І. Багмут); *Водій автомобіля — юнак-француз з кирпатим веселим носом і рудим вихром на голові — зацікавлено обернувся до Леоніда* (О. Бердник); // Волосся, яке лежить або збилося окремим пасмом. *Над чолом Ігоря вітер збив вихор непокірного волосся* (Н. Рибак).

ВИХОРЕ́ЦЬ¹, рця́, *ч.* 1. Зменш. до **ви́хор¹** 1. *Попереду з путівця пурхає клапоть пилу, другий, зводиться вихорець* (Ю. Яновський); *Колосовський дивився на порожню дорогу, що зривалась де-не-де пилюкою вихорців між розімлілими гречками* (О. Гончар); *Ген біля Домашиної хати зав'юнилось, завирувало, затріпотіло — народжувався малий вихорець* (Є. Гуцало).

2. *у знач. присл.* **вихорце́м.** Швидко. *Та лиш тільки вона* [Ганна Михайлівна] *наблизилась, дівчатка зірвалися вихорцем і побігли* (С. Журахович).

ВИХОРЕ́ЦЬ², рця́, *ч.* 1. Зменш. до **ви́хор².** — *Приїде* [тато], *синку, — поцілувала білястий вихорець...* (Микита Чернявський); *Вітер пустував у вихорці, що розділяв його* [Михайла] *тверде русяве волосся над випуклим чолом* (Р. Іваничук).

2. *у знач. присл.* **вихорце́м.** Сторчма (про волосся). *Ітимуть діти — вихорцем чуби...* (В. Бичко).

ВИ́ХОРИТИ, рю, риш, **ВИ́ХРИ́ТИ,** ви́хрю́, ви́хри́ш, *недок.* 1. *що, чим і без дод.* Крутити що-небудь, чим-небудь, утворюючи вихор, вихори *(див.* **ви́хор¹** 1). *Вітер .. рвав сніг з землі, крутив його на всі боки, вихорив на всі сторони* (Панас Мирний); *Херсонські суховії вихрили хмари червоного рудного пилу на шляхах* (Іван Ле); *А вже по дорогах лютує І вихрить снігами зима* (Л. Первомайський); // Крутити швидко чим-небудь навколо себе. *Смолярчук вихрить перед ним ціпком* (Г. Косинка); *Газетярі вихрили пакунками вечірніх газет* (С. Скляренко).

2. *кого.* Трясти голову, схопивши за волосся. *Ось привезли .. Патрети* [портрети] *всіх багатирів* [богатирів]..; *Як Муромець Ілля гуляє.., Як Переяслів* [Переяслав] *боронив; Бова з Полканом як водився, Один другого як вихрив* (І. Котляревський); — *Він мене за чуба та як почав вихрити то направо, то наліво — трохи голови не зірвав з шиї* (І. Нечуй-Левицький).

3. Те саме, що **ви́хоритися¹**. *Тихо. Не вихорить метелиця. Чисте небо, і від того холоднішає повітря* (А. Шиян); *Тремтливий диск пропелера рвав круг себе густе повітря, скажено вихрив, збиваючи бурю в ясний день* (В. Кучер).

ВИ́ХОРИТИСЯ¹, иться, **ВИ́ХРИ́ТИСЯ,** ви́хри́ться, *недок.* Здійматися, крутитися вихором *(див.* **ви́хор¹**). *Золотистим пилом вихориться сніг за гуртом дітлахів, що "поїздом" санчат мчать з гори* (І. Волошин); *Флорина задивилася у вікно, на осінній сад, що вихорився жовтавим листом* (С. Чорнобривець); *Все помішалося вкупу — і заводи музики, і людський гук, гомін, .. — все гуде, гукає, лящить, верещить, все вихориться, наче завірюха зимою...* (Панас Мирний); *В кожного безліч думок вихрилось в голові* (О. Копиленко).

ВИ́ХОРИТИСЯ², иться, **ВИ́ХРИ́ТИСЯ,** ви́хри́ться, *недок.* Стояти вихром, вихрами *(див.* **ви́хор²**). *Над скронею в неї вихорилося пополовіле волосся* (С. Чорнобривець); *Невпорядкований чуб вихрився, надаючи Саїдові вигляду людини, що здатна упертися плечем у землю і спинити її одвічний біг* (Іван Ле); *Під кашкетом сторч, скуйовджено і без пуття вихрилося руде волосся* (Ю. Смолич).

ВИ́ХОРІТИ, ію, ієш, *док., діал.* Вихворіти. *А що вже цьому Андрійкові безталанному, то й за всіх краще: і вихорів, і виболів...* (С. Васильченко).

ВИХОРОПОДІ́БНИЙ, а, е. Подібний до вихору *(див.* **ви́хор¹** 1); в основі якого лежить вихровий рух чого-небудь. *Тайфун, характерний для Південно-Східної Азії та західної частини Атлантичного океану, являє собою вихороподібний ураган великої руйнівної сили* (з наук.-попул. літ.); *Рух диму під час пожежі нерівномірний, вихороподібний і залежить від розмірів та температурного режиму зони горіння* (з навч. літ.).

ВИХОРО́ШУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок., розм.* Чепуритися, гарно, пишно вбиратися. — *Ми робимо, ми жнемо, ми в коломазі, — а вони, не робивши, вихорошуються* (Ганна Барвінок).

ВИХРА́СТИЙ, ВИХРЯ́СТИЙ, а, е. З вихром, вихрами *(див.* **ви́хор²**). *Прислали його* [вчителя] *прямо з шкільної парти, й через те од його вихрястого чуба й навіть од кожної складочки одежі так і несло ще веселою, вахлакуватою бурсою* (С. Васильченко); *Іван Ярош з вихрастим хлопчиною грають у шахи* (А. Головко); *На вихрястій голові казна-як тримається картуз старого фасону — тугим колесом* (О. Довженко); *Перед нею, безперечно, стояв узбек. Йому б тільки .. кучері вихрасті на голові, оповиті білою чалмою...* (Іван Ле).

ВИ́ХРЕСТ, а, *ч.* Той, хто перейшов у християнство з іншої релігії. *А то — беззубий, говорливий, Сухий, невірний, як*

шкелет, І лисий, і брехун сварливий? То вихрест (І. Котляревський); *Олександер* [Олександр] *з братом-вихрестом Яцком-кравцем, Панасом-броварником і Яцком Тягликом вдерлися до господи* (М. Грушевський); *Під горою притулилося дві корчми — Купріянова і єврея-вихреста Шийки* (Ю. Мушкетик).

ВИ́ХРЕСТИТИ *див.* **вихре́щувати.**

ВИ́ХРЕСТИТИСЯ *див.* **вихре́щуватися.**

ВИ́ХРЕСТКА, и, *ж.* Жін. до **ви́хрест.** *Очища чорні, здоровецькі, а бровища загнуті та аж кучеряві на кінчиках, неначе кучері в качура на хвості: так і знать, що вихрестка!* (І. Нечуй-Левицький).

ВИ́ХРЕЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́хрестити.** *Була вихрещеною.., бездітна і на одно око цілком сліпа* (О. Кобилянська); *Сам пан полковник Джалалій татарин, вихрещений і вихований козаками, тепер воює за справу православного люду християнського* (Р. Іванченко); *Вихрещений кубанець гірко ридав, розмазуючи кров* (Ю. Андрухович).

ВИХРЕ́ЩУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ХРЕСТИТИ,** ещу, естиш, *док.* 1. *кого, що.* Здійснювати обряд хрещення над людиною, яка переходить у християнство з іншої релігії. *Ягайло пристав на все, що пани польські хотіли: обіцяв вихрестити на католицтво всю нехрещену Литву* (М. Грушевський); *Сусіда .. упокорився, вихрестив у церкві дитину, народжену рік тому* (Ю. Хорунжий).

2. *кого, перен., розм.* Бити кого-небудь. — *Що ж тепер з ними будуть робити? — Вихрестити! —* *хтось крикнув* (Панас Мирний); // Глузувати з когось. *Вже вони встигли перемити кісточки коханці якогось дивізійного начальника, вже вихрестили знайомого скнару інтенданта, вже добралися до Антоновича* (О. Гончар).

ВИХРЕ́ЩУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВИ́ХРЕСТИТИСЯ,** ещуся, естишся, *док.* 1. Переходити в християнство з іншої релігії. *Вихрещується раба Божа Ольга... Во ім'я Отця... амінь!* (Я. Качура); *Марк Аврамович Маркевич, вихрестившись, одружився на дочці багатого міщанина* (Ю. Мушкетик); *Він* [Башкирцев] *попередив Шапіро, що йому доведеться вихреститися, бо інакше з їхньої затії нічого не вийде* (М. Слабошпицький).

2. *перен., розм., заст.* Змінювати своє ім'я або прізвище на інше. — *От теперечки ми вже й справді не Посмітюхи, — промовив Микола, — доведеться знов вихрещуватись заново на старі прізвища* (І. Нечуй-Левицький).

ВИ́ХРИК[1]**,** а, *ч.* Зменш. до **ви́хор**[1] 1. *Коли-не-коли проїде селянин возом, пастушата переженуть худобу через дорогу, схопиться вихрик куряви* (О. Гончар).

ВИ́ХРИК[2]**,** а, *ч.* Зменш. до **ви́хор**[2]. *Він знову підстригся. Чорний вихрик, здивовані очі, шляхетні рухи* (І. Жиленко).

ВИ́ХРИ́ТИ *див.* **ви́хорити.**

ВИ́ХРИ́ТИСЯ[1] *див.* **ви́хоритися**[1]**.**

ВИ́ХРИ́ТИСЯ[2] *див.* **ви́хоритися**[2]**.**

ВИХРОВИ́Й, а, е. 1. Прикм. до **ви́хор**[1] 1. *Рухається величезний колодязь порожнечі, оточений тисячокілометровим кільцем .. суцільно вируючих хмар, де все кипить, закручується спіралями на вихрових обертових швидкостях* (О. Гончар); *Летять у далеч роки, Як вітер вихровий* (С. Крижанівський).

2. Який діє за допомогою вихороподібного руху повітря, рідини чи газу. *Вихрова система профілю крила складається з двох поверхонь: верхньої і нижньої* (з наук. літ.); *Котушка індуктивності створює змінне магнітне поле, в якому розміщують випробувану деталь з покриттям. У поверхневому шарі деталі виникають вихрові струми, магнітне поле яких взаємодіє з полем котушки* (з наук.-техн. літ.).

3. *перен.* Стрімкий, швидкий. *Шпіндлери досить здивовані таким раннім вихровим візитом* (В. Винниченко); *Пари кружляють у шаленому вихровому танці* (із журн.).

ВИХРУВА́ННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **вихрува́ти.** *Наче широке, глухими рябіючи брижами, море, В передчутті гомінкого бурхливих вітрів вихрування, Ще ні туди ні сюди не спрямовує хвилі своєї .. — Так і старець .. у серці своєму вагався Поміж двох рішень* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ВИХРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., рідко.* Літати, кружляти вихором, вихрами. *Вулицею вихрував сніговій, замітаючи все навкруги* (із журн.).

ВИХРУВА́ТИЙ[1]**,** *рідко* **ВИХРЮВА́ТИЙ,** а, е. З вихором, вихрами *(див.* **ви́хор**[1] 1). *Зима вихрувата* (Сл. Гр.); * Образно. *Таємничість і гострота моменту, — все це так відповідало вихруватій Даньковій вдачі* (О. Гончар).

ВИХРУВА́ТИЙ[2]**,** *рідко* **ВИХРЮВА́ТИЙ,** а, е. З вихром, вихрами *(див.* **ви́хор**[2]**).** *Коротка, товста червона шия* [чоловіка] *непомітно переходила в круглу баранячу голову з вихруватою чуприною* (П. Колесник); *Хлопець перед нею .. стовбичив незавидний, худий, вихруватий* (О. Гончар).

ВИХРЮВА́ТИЙ[1] *див.* **вихрува́тий**[1]**.**

ВИХРЮВА́ТИЙ[2] *див.* **вихрува́тий**[2]**.**

ВИ́ХРЯКАТИ *див.* **вихря́кувати.**

ВИ́ХРЯКНУТИ, ну, неш, *док., що, діал.* Однокр. до **ви́хрякати.** — *Я її, — каже Сергій, — видно, добре струснув у своїм жалю, що вона й вихрякнула* [каблучку] *з гортані* (Ганна Барвінок).

ВИХРЯ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ХРЯКАТИ,** аю, аєш, *док., що, діал.* Вихаркати. *Хворий вихрякав мокротиння, а далі зайшовся кашлем* (із журн.).

ВИХРЯ́СТИЙ *див.* **вихра́стий.**

ВИ́ХУДІЛИЙ, а, е, *діал.* Дієпр. акт. до **ви́худіти.** *Великі темні блискучі очі витріщилися з вихуділого лиця на мене* (О. Кобилянська).

ВИ́ХУДІТИ, ію, ієш, **ВИ́ХУДНУТИ,** ну, неш, *док., діал.* Схуднути. *Станеться в день той, слава Якова знидіє, і вихудне товщ його тіла* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Його тіло вихуділо, його волосся за тих кілька день побіліло, як сніг* (І. Франко); *Тетяна за цей короткий час вихуділа, зблідла* (О. Кобилянська); *Він так змарнів і вихудів, що я ледве впізнала його* (І. Жиленко).

ВИ́ХУДЛИЙ, а, е, *діал.* Дієпр. акт. до **ви́худнути.** *Поміж деревами, не дуже побоюючись нас, проскакує вихудлий за зиму вухань і зникає в підліску* (М. Стельмах); *У нього* [князя] *зникло бажання до їжі, вихудлий, із запалими щоками, неголений, з посірілим обличчям, одлякував навіть сторожу* (Ю. Винничук).

ВИ́ХУДНУТИ *див.* **ви́худіти.**

ВИ́ЦВІЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **ви́цвісти.** *Гості кинулися до стіни, припали очима до вицвілої на сонці фотографії трьох солдатів* (В. Кучер); *Чужа була немолода, негарна, з подовгастим лицем, з товстими, вивернутими губами, передчасно вицвіла жінка* (Ірина Вільде); // *у знач. прикм.* Невиразного кольору; безбарвний. *Настя майже одних літ зо мною, але в неї вже двойко дітей і жовте, вицвіле обличчя*

(Я. Качура); *Карі, вицвілі, розумні очі Безпалого дивилися сумно і ледь винувато* (Ю. Мушкетик).

ВИ́ЦВІРІНЬКАТИ *див.* **вицвірíнькувати.**

ВИЦВІРІ́НЬКУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ЦВІРІНЬКАТИ,** аю, аєш, *док., розм.* 1. Довго, голосно цвірінькати (про птахів). *Дві жовтогрудки, що досі веселенько вицвірінькували в припорошеному гіллі, вже чули весну* (Григір Тютюнник); *Дрібне птаство гнізда звило, вицвірінькує* (В. Дрозд); *Горобці, вицвірінькавши свої пісні, полетіли далі в ліс* (з газ.).

2. *перен., жарт.* Дзвінко, жваво говорити (перев. про жінок і дітей). — *Ми їдемо по Хрещатику,* — *вицвірінькувала дівчина-екскурсовод* (П. Загребельний).

ВИЦВІ́РКУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* 1. Цвірчати щосили. * Образно. *Гай співа, щебече, цвігоче і вицвіркує, грухає, сокоче, турчить і квилить* (Марко Вовчок).

2. *що.* Випускати крізь зуби. *Цигарковий тютюн ледве тлів. Я часто й глибоко затягувався, недбало вицвіркуючи куточками уст важкий жовтий дим* (В. Дрозд).

ВИ́ЦВІСТИ *див.* **вицвітáти.**

ВИ́ЦВІТ, у, *ч., діал.* 1. Цвіт, квіти. — *І сонце клекоче В синім вицвіті стежок і піль* [полів] (А. Малишко); *Я вийшов з села. Знаю степу весняного вицвіт, Душею вітаю конвалію, сон і горицвіт* (С. Крижанівський).

2. *перен.* Кращий витвір, краща частина чого-небудь. *Там знайду завзяте плем'я, Люд свобідний і гулящий, Повний сили й волі, вицвіт Роду людського найкращий* (І. Франко); *Натуральність і простота Саксаганського — наслідок величезної напруженої роботи, вицвіт акторської майстерності, поєднаної з колосальним обдаруванням* (М. Рильський).

ВИЦВІТА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вицвітáти** 1. *Тривалу хімічну дію світла ми простежуємо при вицвітанні фарб* (з навч. літ.); *Ламінація подовжує життя документа, який стає стійким до води, бруду, механічних та хімічних пошкоджень, впливу ультрафіолету чи вицвітання* (із журн.).

ВИЦВІТА́ТИ, áю, áєш, *недок.*, **ВИ́ЦВІСТИ,** іту, ітеш, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Втрачаючи попереднє забарвлення, набувати невиразного, нерівного кольору; линяти. *Чорнило вицвітає від часу, повітря і сонця* (С. Скляренко); *Вона бачила, що сорочка й шаровари в його* [нього] *приношені, з латками, що червоний пояс вицвів* (Марко Вовчок); *Очі, що були колись схожі на сизувато-синій тернослив, втратили свою голубизну, вицвіли* (І. Цюпа).

2. *перен.* Ставати змарнілим, зблідлим, зів'ялим. *Жінки .. мали дивні очі і розтинали хлопця тими поглядами; він блід, білів і вицвітав, кров у ньому переставала струмувати.., — немічний і кволий робився* (Валерій Шевчук); — *Критикуйте, що посивів та вицвів ваш батько за чотирнадцять років головування в "Червонім лану"* (О. Гончар).

ВИЦВЯХО́ВУВАТИ, ВИЦВЯ́ХУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ЦВЯХУВАТИ,** ую, уєш, *док., що.* Оббивати цвяхами. *Вицвяховувати двері;* // Прикрашати цвяшками, бляшками і т. ін. * Образно. *Мороз мережками вицвяхує віконце* (М. Костомаров).

ВИ́ЦВЯХУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́цвяхувати.** *Кроки трьох наближалися. Глухо шурхотіла щебінка під грубими, вицвяхуваними підошвами чобіт* (П. Загребельний); *Підперізувались вони* [козаки, табунники і чабани] *шкуряним поясом і прив'язували до його* [нього] *гаман, вицвяхуваний і ґудзиками, і мідними бляшками* (О. Стороженко).

ВИ́ЦВЯХУВАТИ *див.* **вицвяхóвувати.**

ВИЦВЯ́ХУВАТИ *див.* **вицвяхóвувати.**

ВИ́ЦИГАНЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **ви́циганити.** *Швидше за все, його* [хворого] *перевезуть від вас ще вдень. Так що другу половину вициганеного відгулу зможете спокійно від нас відпочити* (А. Кокотюха).

ВИ́ЦИГАНИТИ *див.* **вицигáнювати.**

ВИЦИГА́НЮВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **вицигáнювати.** — *Обслуговування дуже сподобалося. Персонал чудовий, ввічливий, обов'язковий, ніякого вициганювання грошей і хамства* (із журн.).

ВИЦИГА́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́ЦИГАНИТИ,** ню, ниш, *док., що, розм.* Здобувати, настирливо просячи, вимагаючи; випрошувати. *Коли ви вже, Клавдію Миколайовичу, наберетесь скромності? .. Де це ви бачили, щоб людина сама собі посаду вициганювала?* (О. Чорногуз); — *Отже ж і я вициганив горбом та кривим ротом карбованця!* (І. Нечуй-Левицький); *Арсен оглянувся: Іваник уже присусідився до кашоварів і, вициганивши у них миску кулешу, сьорбав рідке гаряче вариво* (В. Малик); *Прибіг додому малий та й показує те сало татові. Цілий табір збігся подивитися, як такому малому вдалося вициганити стільки сала* (Ю. Винничук).

ВИ́ЦІДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́цідити.** — *За ними, друзі, незліченні жертви і моря виціудженої крові наших ближніх* (У. Самчук); *Пан Субота аж жахнувся, слухаючи сеї приятельської ради, виціодженої так спокійно* (І. Франко).

ВИЦІ́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виці́джувати.** *Морський леопард живиться крилем та іншими дрібними морськими тваринами, що залишаються у пащі після виціджування з неї води, яку він випускає через отвори в зубах* (з наук.-попул. літ.).

ВИЦІ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ЦІДИТИ,** джу, диш, *док.* 1. *що.* Цідячи, повільно виливати, випускати звідки-небудь (про рідину, сипку речовину). *Коли кухар різав курку, то він виціджував з неї кров на дно розбитого горщика, довго струшував, щоб усі краплини крові впали на денце* (Ю. Логвин); *Майборода вийняв свою баклагу і виціддив з неї останню чарку вина* (В. Кучер); *Присмаленою коцюбою відгріб* [Лесь] *жар убік, витягнув на припічок горщика, рештки окропу в цеберку вицідив. На всю хату відразу ж запахло вареною картоплею* (І. Нижник); * У порівн. *Обличчя те було блідим, аж посірілим, ніби з нього виціддили кров* (В. Козаченко).

2. *що, розм.* Поволі випивати (перев. про алкогольні напої). *От як вицідили вони самотужки глек слив'янки, .. прибігла й наша Олена з поля* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Другу чарку вона вже ніби цідила через губи, наче солодкий лікер, вицідила ще й смажні губи облизала* (І. Нечуй-Левицький); — *Пий, а то!.. Та однаково!.. Пий, веселіш буде, браток! Тоді я одважився, підійшов і в один раз вицідив усю горілку* (М. Івченко); *Вицідивши до денця склянку каламутного самогону, Ярошенко враз повеселішав* (В. Речмедін).

3. *що і без прям. дод., перен., розм.* Говорити повільно, мало, крізь зуби, неохоче. *Маєвський не говорив, а зневажливо виціджував слова* (Ю. Шовкопляс); *Стіліанос і грецькою володіє так собі: недбало виціджує слова впереміш з іншомовними, спотворює їх, псує, калічить* (П. Загребельний); — *Зухвалець! — вицідив він крізь зуби* (І. Франко).

4. *що, перен., розм.* Брати, вибирати з кого-, чого-небудь. *— Зізнаюся .. Все на щось сподівався... Дурив власне серце... Та угода — оманна. Аби нас одурити. Вицідили з мене віру...* (Ю. Мушкетик); *— Хай чорнолиця богиня Гатор повикручує тобі всі суглоби, хай бог мудрості Тот вицідить увесь розум із серця твого!* (І. Білик).

ВИЦІ́ДЖУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВИ́ЦІДИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Поволі витікати, цідитися з чого-небудь через вузький отвір. *Олеся набирає в жмені теплого піску, що повільно вициджується між пальцями* (В. Яворівський); *Чути було, як її якась жінка почала вкоськувати: — Чи ти не здуріла, що так трохи не на увесь світ кричиш... Та якби у тебе з голови мозок вицідився, то ти ж би лежала на землі недвиженною* [недвижимою], *як ота колода...* (Т. Осьмачка); * Образно. *На самоті перед завісою невідомого сміливість з кожним кроком по краплі почала вициджуватись на росяну землю* (М. Стельмах).

2. *тільки недок.* Пас. до **вици́джувати.** *Текілове вино вициджується в цистерни з нержавіючої сталі після чотирьох років витримки* (із журн.).

ВИ́ЦІДИТИ *див.* **вици́джувати.**

ВИ́ЦІДИТИСЯ *див.* **вици́джуватися.**

ВИ́ЦІЛИТИ *див.* **вици́лювати.**

ВИ́ЦІЛИТИСЯ *див.* **вици́люватися.**

ВИЦІЛО́ВУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **вицило́вувати.** *А тепер позірно забудькуватий Хронос люб'язно підносить на віртуальній таці спогади про твоє принизливе виціловування рук колишньої коханої* (С. Процюк).

ВИЦІЛО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ЦІЛУВАТИ,** ую, уєш, *док., кого, що, розм.* Цілувати багаторазово, палко. *Семен Іванович не дасть їй слова промовити: цілує її у вічі, руки їй виціловує і усе дякує, що й вона його так любить, як він її* (Г. Квітка-Основ'яненко); *"Живий! Живий, мій хлопчику, моє дитятко, мій зайчику!" — вигукувала в думках найщасливіша з-поміж людей планети Галина й мовчки виціловувала синове обличчя* (Б. Антоненко-Давидович); *Мама видалася Дарці якась така відмолоджена, така свіжа, що вона кинулась їй на шию, щоб тільки виціловувати це молоде, як у дівчини, гарне личко* (Ірина Вільде); * Образно. *Вітер, що мчить назустріч мотоциклу, виціловує мої сльози* (В. Дрозд).

ВИЦІЛО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВИ́ЦІЛУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *док., розм.* 1. Цілуватися багаторазово, палко. *Рибалки, витріщившись, дивувались, що панич так обнімається та виціловується з їх чорним товаришем* (Панас Мирний); *— Виціловувались? — Тихіше, ви. Таке скажете. Хіба великі люди цілуються* (В. Дрозд).

2. *тільки недок.* Пас. до **вициловувати.** * Образно. *Молоденьке деревце виціловується сонечком, немов маленьке дитя своєю мамою* (із журн.).

ВИ́ЦІЛУВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **ви́цілувати.** * Образно. *Бачив* [Дорош] *курний шлях, вицілуваний сонцем* (Григорій Тютюнник); *У моря викрадена рінь, геть вицілувана до краю* (В. Стус).

ВИ́ЦІЛУВАТИ *див.* **вициловувати.**

ВИ́ЦІЛУВАТИСЯ *див.* **вициловуватися.**

ВИЦІ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́ЦІЛИТИ,** лю, лиш, *док., розм.* 1. Те саме, що **вціля́ти.** — *У мене очі мало з голови не вискочать, так призираюся, щоб вицілити йому* [ведмедеві] *просто під ліву лопатку* (І. Франко); *Отаман підвів свій* [мушкет], *холодно вицілив вершника зі значком на списі* (Ю. Мушкетик).

2. Те саме, що **прицілюватися** 1. *— У них, мабуть, щось зіпсувалося, що вони не падають, — я ж так вицілював... — показав він на нерухомі мішені* (Б. Антоненко-Давидович); *— Сіла біля крякухи сила-силенна крижня! .. Я вицілив та як попхну з обох стволів разом!* (Остап Вишня).

ВИЦІ́ЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ВИ́ЦІЛИТИСЯ,** люся, лишся, *док., розм.* Те саме, що **вицілювати** 2. *Селім любив приходити з своїми гуляй-братами вночі до орлів, з п'яним реготом вицілювався з мушкета, бив під низ їхніх кліток* (П. Загребельний); *— Кидай! — скомандував Микола. Я вицілився і кинув. Бита покотилась, покотилась і лягла на край ямки!* (А. Дімаров).

ВИ́ЦМУЛЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **ви́цмулити.** *Опісля всієї нещодавно вицмуленої кількости сивухи мені тепер украй важко та ліньки витлумачувати будь-які фольклорно-етнографічні тонкощі* (з Інтернету).

ВИ́ЦМУЛИТИ *див.* **вицму́лювати.**

ВИЦМУ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́ЦМУЛИТИ,** лю, лиш, *док., що, розм.* Випивати до дна (перев. про алкогольні напої). *Чоловік .. вицмулював гальбу пива* (Р. Федорів); *Миля вицмулив її* [пляшку горілки] *вдвох з титарем* (Ю. Мушкетик).

ВИЦО́КУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **вицо́кувати.** *У палісаднику чулося вицокування молотка* (М. Циба).

ВИЦО́КУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* 1. Цокати, стукати раз у раз, часто. — *А що, не казав я, що він* [Альоша] *не при своїх? Хлопці погодились мовчки, вицокуючи зубами з жаху та з холоду, що вривався в розбиті вікна* (І. Микитенко); *Вицокують коні об кригу та брук* (Я. Шпорта); // Безперервно цокати, стукати (про механізми). *Кожен думав про своє. Було чутно, як вицокував годинник за стіною* (М. Руденко).

2. Виконувати роботу, цокаючи клавішами друкарської машинки, ключем телеграфного апарата і т. ін.; вистукувати. *Сахно не покидала своєї машинки. Вона зовсім не звернула уваги на того, що прийшов, і далі вицокувала на клавіатурі* (Ю. Смолич); *Не перестаючи вицокувати правою рукою, він* [телеграфіст] *відсахнувся від стрічки, як від лотерейного білета, і, ніби вражений виграшем, коротко скрикнув: — Ну?* (П. Панч); *Василько з радістю кинувся допомагати батькові і за хвилину хвацько вицокував кісточками рахівниці* (І. Цюпа).

ВИ́ЦУПИТИ, плю, пиш; *мн.* ви́цуплять; *док., кого, що, фам.* Те саме, що **ви́тягти** 3. *Інколи вицупить риби і на дві цілих мажі* (Сл. Гр.); *Дід вицупив із-за сволока батуру, якою, певно, не раз повчав свого внука Миколку, загнав Чумаченка між кочерги* (Григорій Тютюнник); *Микола вицупив з болота чорного слизького лина та вловив кілька краснопірок* (Ю. Мушкетик).

ВИЦЯТКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ЦЯТКУВАТИ,** ую, уєш, *док., що.* Укривати візерунками, прикрашати бляшками і т. ін. *Вицятковувати комір сукні.*

ВИЦЯТКО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВИ́ЦЯТКУВАТИСЯ,** ується, *док.* 1. Укриватися візерунками, прикрашатися бляшками і т. ін. * Образно. *Безхмарне небо вицятковувалося зірками, ніби коштовним камінням* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **вицятко́вувати.** *Новорічна сукня маленької школярки красиво вицятковувалася маминими руками* (із журн.).

ВИ́ЦЯТКУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́цяткувати.** * Образно. *Густе, темно-синє небо України, вицятковане зірками, висить над містом* (Н. Рибак).

ВИ́ЦЯТКУВАТИ *див.* **вицятко́вувати.**

ВИ́ЦЯТКУВАТИСЯ *див.* **вицятко́вуватися.**

ВИЦЯЦЬКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ЦЯЦЬКУВАТИ,** ую, уєш, *док.*, *кого, що, розм.* Прикрашати (розмальовувати, вишивати і т. ін.). *Мати Тетяни хату вибілила, піч вицяцькувала, долівку вигладила* (К. Гордієнко); * Образно. — *Та де ж ти... де тебе так вицяцькувало? — нарешті видушив із себе пасічник* (З. Тулуб).

ВИ́ЦЯЦЬКУВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **ви́цяцькувати.** *Пишно розряджена* [Христя] *у новий одяг: білі рукава сорочки хороше вицяцькувані квітками, червоногаряча спідниця як не займеться* (Панас Мирний); *Двоє донців намагалися повідколупувати шаблями золоті літери, що ними були вицяцькувані товсті мідні двері* (Ю. Мушкетик).

ВИ́ЦЯЦЬКУВАТИ *див.* **вицяцько́вувати.**

ВИ́ЧАВИТИ *див.* **вича́влювати.**

ВИ́ЧАВИТИСЯ *див.* **вича́влюватися.**

ВИ́ЧАВКИ, ів, *мн.* Те, із чого вичавлено сік або олію; залишки після вичавлювання соку, олії. *Макуха — приємний на запах, малокорисний побічний продукт (вичавки), який залишається після вичавлення олії з насіння соняшнику, ріпаку, сої та інших олійних культур* (з наук.-попул. літ.); *Журавлину перебрати, промити і віджати сік. Вичавки залити гарячою водою і кип'ятити 5–8 хв, а потім процідити* (з навч. літ.); * Образно. — *Ви помиляєтесь, пане офіцер, — насилу одірвав десь з живота* [Поцілуйко] *не округлість слів, а якісь пересохлі вичавки їх, бо жах заглинув* [поглинув] *увесь дар його красномовства* (М. Стельмах).

ВИ́ЧАВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́чавити.** *Стугонить, торготить, гуде цех .. Пересуваються по рольгангах болванки.., з розгону налітають на валки, а звідти обтиснуті, вичавлені вискакують і мчать далі, до стелажів* (А. Хижняк); *У церкві повно хліба, зібраного, зсипаного, вичавленого з земної утроби, вирваного з кулака-селюка, видушеного з живота ридаючої дитини* (У. Самчук); *Краплинами отрути закапали ворожі поголоски, зітхання, поганенький, вичавлений смішок* (М. Стельмах); // **ви́чавлено,** *безос. пред. Для кращого самопочуття рекомендується щоранку випивати склянку теплої води, у яку вичавлено сік лимона* (із журн.).

ВИ́ЧАВЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́чавити.** *Макуха — це залишки після вичавлення олії з насіння олійних культур* (з наук.-попул. літ.); *Німецька окупаційна влада свою діяльність направила на вичавлення з України матеріальних ресурсів, моральну та духовну деградацію суспільства* (з наук. літ.).

ВИЧА́ВЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вича́влювати.** *Розмелену масу з винограду білих сортів кладуть під прес; вичавлюваний пресом сік зливають у підготовлену тару* (із журн.); *Вичавлювані, вибивані зараз із судів рішення про визнання недійсними договорів купівлі-продажу земельних ділянок під будівництво термінала інвестори можуть розцінити як небезпечний прецедент* (з газ.).

ВИЧА́ВЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вича́влювати.** *Для всіх технологій (одержання харчового білка з рослин) початковий етап однаковий: подрібнення зеленої маси й вичавлювання з неї соку* (з навч. літ.); *Процес вичавлювання колишніх стереотипів із свідомості болючий. Чимало людей узагалі намагаються не зазирати в минуле* (з публіц. літ.).

ВИЧА́ВЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́ЧАВИТИ,** влю, виш; *мн.* ви́чавлять; *док.* 1. *що.* Стискаючи, здавлюючи що-небудь, витісняти, видаляти назовні рідину, рідку масу і т. ін.; витискати. *Беруть йоржів, відварюють. Потім починають їх проціджувати й вичавлювати* (О. Довженко); *Джошуа Сміт і вухом не повів, він вичавлював з тюбика якусь масу* (М. Білкун).

2. *що, перен.* Впливаючи різними способами на кого-, що-небудь, одержувати щось. *Іван робив по двору коло за колом, нещадно газуючи і вичавлюючи з перегрітого мотора все, що можна було вичавити* (В. Дрозд); *Ганський вдоволено потирав руки. З цього недоумкуватого камердинера він вичавить усе, що треба* (Н. Рибак); — *Досі думав, що ваша рука лише на карбованці лежить, а тепер ви її на душу положили, хочете з неї зиск вичавити* (М. Стельмах); // Примушувати кого-небудь позбавитися чогось. — *Фронт вичавив з тебе всі дурні ілюзії і випхав на роздоріжжя* (П. Колесник); // Примушувати себе або кого-небудь до зовнішнього вияву чогось. *Вже несила сміятися — задихався, гортаючи закляклими пальцями папери на столі, і все одно вичавлював з грудей штучні клекоти* (В. Дрозд); *Вичавивши на своєму обличчі ласкаву посмішку, я промовив: — Прошу вас, мадам, сідайте* (Л. Смілянський).

3. *кого, що, розм.* Знищувати всіх, багатьох. *Вичавлювали нас танками по степах, вибомблювали з літаків по лісах та перелісках* (О. Гончар); *Не вичавиш бджіл в вулії* (Сл. Гр.).

ВИЧА́ВЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ВИ́ЧАВИТИСЯ,** иться, *док.* 1. При натискуванні, надушуванні виділятися з чого-небудь (про рідину, рідку масу і т. ін.). *Щоб одержати цеглу, так зване тісто подають у машину, а на виході з мундштука одна за одною вичавлюються цеглини* (з наук.-попул. літ.); *Ярополк сів на вбитого кабана й почав розтирати вдарену ногу. З ніздрів тварини вичавилася піна й кров* (І. Білик).

2. *тільки недок.* Пас. до **вича́влювати.** *Із добірних сортів білого винограду вичавлюється сік спеціальними пресами* (з навч. літ.); * Образно. *Кисіль .. тремтячою рукою вийняв з кишені хустинку і почав обтирати піт, що вичавлювався не сонцем, а болісним смутком* (М. Стельмах).

ВИЧАВНИ́Й, а́, е́, *спец.* Признач. для вичавлювання, видавлювання рідини, рідкої маси і т. ін. з чого-небудь. *Тростину спочатку подрібнюють, щоб полегшити подальше видавлювання з неї соку. Потім вона надходить на тривальцьовий вичавний прес* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́ЧАПАТИ *див.* **вича́пувати.**

ВИЧА́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ЧАПАТИ,** аю, аєш, *док.*, *розм.* Чапаючи, виходити звідки-небудь. *Критично прискаливши на свою роботу око, професор вичапує з палати* (О. Гончар); *Ледве вичапав відтіля* (Сл. Гр.).

ВИЧАРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ЧАРУВАТИ,** ую, уєш, *док.*, *що.* 1. Здобувати щось за допомогою чарів. *Звенислава сказала, що в нього* [Сивоока] *між оком і рукою є те, чого нема ні в кого з людей, а саме цим і визначається той, що може вичаровувати з небуття новий світ богів і візе-*

рунків (П. Загребельний); *Чарівник! Розуміється, чарівник. Бо ось він вичарував з нічого сливе все те, що іншим ніяк не дається...* (У. Самчук).

2. *перен.* Створювати, показувати, змальовувати і т. ін. особливо, незвичайно, винятково. *Ідеалізмом, величністю та ієрархічністю віє від цих зображень, які є наче відблиском того вищого, надприродного життя, що його так уміло вичаровує перед нашими очима візантійське мистецтво* (з наук.-попул. літ.); *На тлі химерної південної природи, вічних символів, побуту і звичаїв прадавніх народів письменниця вичаровує мерехтливий орнамент долі двох своїх улюблених героїв* (з навч. літ.); *О. Ольжич вичаровував скарби людства з різних епох, культур і народів* (з навч. літ.).

ВИЧАРО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВИ́ЧАРУВАТИСЯ,** ується, *док.* 1. З'являтися, як нібито за допомогою чарів. *Раптом із метушні-біганини сонячних зайчиків і тіней вичаровується щось несподіване* (Є. Гуцало).

2. *тільки недок.* Пас. до **вичаро́вувати.** *Велика вогняна куля за одну мить вичаровується чаклуном і летить за нами* (із журн.).

ВИ́ЧАРУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́чарувати.** *Яка вічна поезія може бути вичарувана із слова, із звичайнісінького, ніби ж буденного матеріалу!* (О. Гончар); * У порівн. *Жодне багаття не розпалене в Радогості, бо всі кинулися назустріч небезпеці, ще не вірячи в неї, .. ще кленучи не ворога, який з'явився, немов вичаруваний пущами, .. а проклинаючи Родолюба* (П. Загребельний).

ВИ́ЧАРУВАТИ *див.* **вичаро́вувати.**

ВИ́ЧАРУВАТИСЯ *див.* **вичаро́вуватися.**

ВИ́ЧАСТУВАТИ, ую, уєш, *док., що, розм.* Витратити на частування. [М и х а й л о:] *Оставалась пляшка спотикачу. Піди ж* [Тетяно], *принеси, коли не вичастувала ким* (І. Котляревський); *Стара Ковбаниха .. всі трунки на весіллі добрим людям вичастує* (Панас Мирний).

ВИЧАХА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вичаха́ти** 1, 2. *Коли гарячий шлак залишає конвертер, його не завжди легко розбити, а також необхідно багато часу для його вичахання* (з наук.-попул. літ.); *Зрада заповіді "шануй свого батька та матір свою" — це один з проявів неблагодатності, вичахання духу в родині, родоводі, породжений якимось гріхом* (К. Мотрич).

ВИЧАХА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВИ́ЧАХНУТИ, ВИ́ЧАХТИ,** хну, хнеш, *док.* 1. Втрачати тепло, ставати холоднішим; охолоджуватися. *Мало не третю частину кімнати займало величезне, широке ліжко..; другу третину — два поруч поставлених столи, де вичахали уготовлені до торгу пряники* (Л. Яновська); [Д і д П е т р о:] *Ану-ну! Хай іще я послухаю. Все одно вечеря вичахла на столі* (С. Васильченко); *В печі жар не вичах. Ольга добре ним обгорнула горщика з борщем* (В. Кучер).

2. *перен.* Ставати пасивним, менш діяльним; утрачати запал, силу. *Здалося, що начальницький настрій осаула* [осавула] *поволі вичахав, замінившись людською заздрістю молодого вояка* (Іван Ле); *Чим ближче підходили прапороносці, тим помітніше вгамовувався командир полку. Притихав, вичахав на виду* (О. Гончар).

3. *перен.* Поволі втрачати сили, здоров'я; хиріти. *Він ставав щодень кволішим і танув, вичахав, як осінній вечір, восковів у них на очах* (М. Слабошпицький); *Не пізнала* [жінка] *сердешного: од праці висох, вичах, аж очі йому в лоб позападали* (О. Стороженко); — *Годі вам воювати!* — *кричала весело молодиця.* — *Повбиваєтесь, дівчата вичахнуть* (О. Довженко).

ВИ́ЧАХЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **ви́чахти.** *Мачуха .. внесла з комори грушок, помила, налила* [залила] *окропом і поставила у ще не вичахлу піч* (Василь Шевчук); *Хижувато згорбившись, сидить* [солдат] *на ще не вичахлім після бігу коні* (О. Гончар).

ВИ́ЧАХНУТИ *див.* **вичаха́ти.**

ВИ́ЧАХТИ *див.* **вичаха́ти.**

ВИ́ЧВАЛАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Повільно вийти. *Приловчилась* [Маріка], *двері одчинила, вичвалала надвір* (С. Васильченко); *Кульбака залишив стрій, знехотя вичвалав аж на середину майдану й, набравши повні груди повітря, видмухнув із себе на всю силу:* — *Правда!* (О. Гончар); *З сараю вичвалав обліплений соломою та остюками здоровань Шуляк* (Є. Доломан).

ВИ́ЧЕКАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́чекати.** *Петро обіцяв їй, що обов'язково з горілкою зав'яже, і вони ще будуть щасливими, як двадцять років тому, коли Галя зустріла вичеканого довгих два роки воїна-афганця* (із журн.).

ВИ́ЧЕКАТИ *див.* **вичі́кувати.**

ВИ́ЧЕПУРЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **ви́чепурити.** *Ряд стильних, вичепурених хат із садками. Коло однієї гуляють парубки й дівчата, водять танок* (С. Васильченко); // Який вичепурився. *Напевно, ті кілька кроків, що йому доводилося робити поміж вичепурених на танці дівчат, здавались йому милею* (Ірина Вільде).

ВИ́ЧЕПУРИТИ *див.* **вичепу́рювати.**

ВИ́ЧЕПУРИТИСЯ *див.* **вичепу́рюватися.**

ВИЧЕПУ́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́ЧЕПУРИТИ,** рю, риш, *док., розм.* 1. *кого, що і без прям. дод.* Прибирати, прикрашати кого-, що-небудь. *Одчинить, було,* [Олексій] .. *двері в стайні та зачне скрізь вичепурювати* (П. Куліш); — *От якби ти, небого, стала йому подружжям,* — *старого б доглянула.., хату б вичепурила* (Ганна Барвінок); *Вичепурили* [брати] *своїх коників, повісили на них балабони* (У. Самчук).

2. *кого.* Гарно, чепурно, пишно одягати кого-небудь. *Вичепурити доньку.*

ВИЧЕПУ́РЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ВИ́ЧЕПУРИТИСЯ,** рюся, ришся, *док., розм.* 1. Гарно, чепурно, пишно одягатися. [П л а т о н:] *У нас гості будуть чи сама в гості зібралася? Так вичепурилася.* [Л і д а:] *Петро з хвилини на хвилину прийде* (О. Коломієць).

2. *тільки недок.* Пас. до **вичепу́рювати.** *Хата вичепурюється до свята.*

ВИ́ЧЕРВОНИТИ, ню, ниш, *док., що, рідко.* Пофарбувати в червоний колір. *Вичервонити паркан;* // *кого, що.* Залити, заплямувати чим-небудь червоним. *Шестеро турків, порубані старим Чумаковим, вичервонивши своєю кров'ю сніг, валяються на подвір'ї* (Н. Рибак).

ВИ́ЧЕРПАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́черпати.** *Іцко пригадав собі, що .. є стара, давно вичерпана від нафтових засобів яма* (І. Франко); — *Питання вичерпане,* — *сказав пілот пересохлими губами* (Ю. Яновський); // **ви́черпано,** *безос. пред. Дискусію було вичерпано без зайвих слів* (І. Багряний); *Відчувши, що розмову вичерпано, Богданко торкнув острогами коня і рушив, побажавши полянам щасливої путі* (Д. Міщенко).

ВИ́ЧЕРПАНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість і стан за знач. **ви́черпаний.** *Не помітила* [Євпраксія] *вичерпаності Генріхової, його передчасних старощів, не знала, що входить по саму шию в мертві води високих державних клопотів, де для людських пристрастей немає ні місця, ні часу, ні снаги* (П. Загребельний); *Ці хвилі ослабу* [ослаблення] *й вичерпаності минали поки що швидко — клопотів у неї була повна голова, руки не встигали переробити всієї роботи* (Валерій Шевчук).

ВИ́ЧЕРПАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́черпати.** *Депресивний стан у людини залежить найчастіше не від вичерпання енергії, а від надміру її* (В. Підмогильний); *Вичерпання повністю важливої теми ще не може зробити твір потрібним і цікавим для глядача* (з публіц. літ.).

ВИ́ЧЕРПАТИ *див.* **вичéрпувати.**

ВИ́ЧЕРПАТИСЯ *див.* **вичéрпуватися.**

ВИЧÉРПНИЙ, а, е. 1. Який охоплює все в деталях, подробицях; усебічний, повний. — *Я хочу якнайдокладніше вивчити завод, мати вичерпні відомості про технологічні процеси на ньому* (Ю. Шовкопляс); *Лектор уважно записує всі запитання і на кожне з них дає вичерпну відповідь* (А. Шиян); *Порядок видачі і позбавлення сертифіката, термін його дії, а також вичерпний перелік видів житлово-комунальних послуг, які підлягають сертифікації, встановлює Кабінет Міністрів України* (з мови документів).

2. Який можна вичерпати, витратити і т. ін. *Ресурсами ефективного функціонування держави є земля, вода, корисні копалини. Але всі вони, по-перше, вичерпні, по-друге, ефект їх використання теж обмежений* (з наук. літ.); *Важливим є глобальний захист саме вичерпних ресурсів — ґрунтів та води* (з наук.-попул. літ.).

ВИЧÉРПНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **вичéрпний.** *Основними вимогами до видань науково-інформаційної літератури є максимальна вичерпність охоплення вітчизняних і зарубіжних джерел, новизна, актуальність, вірогідність, теоретична та практична значущість наведених відомостей* (з наук. літ.); *Запуск інноваційного мотора української економіки — це шлях до довгострокового зростання в умовах вичерпності ресурсів індустріальної моделі розвитку* (із журн.).

ВИЧÉРПНО. Присл. до **вичéрпний** 1. — *Я вас про це не питаю, голубе, — перебив майор. — Мені це не потрібно. Що ж до цього ось (труснув ескізом), то мені здається — тут також ніякі коментарі не потрібні. Все вичерпно ясно* (І. Багряний); *Усе в житті складається з випадковостей, і, певно, Галина і Андрій Степанович ніколи б не зблизились, якби .. вона не підійшла до нього з кількома практичними запитаннями, на які він вичерпно відповів* (Б. Антоненко-Давидович).

ВИЧÉРПУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вичéрпувати;** який вичерпується. *Той факт, що світові запаси мінерального палива є вичерпуваними, а виробництво енергії з альтернативних (поновлюваних) джерел зростає і зростатиме надалі, ні в кого не викликає сумніву* (із журн.).

ВИЧÉРПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вичéрпувати.** *У човні була невелика дірка, тому ми взяли з собоюківшик для вичерпування води* (із журн.); *Багаторічне інтенсивне вичерпування природних ресурсів України призвело до їх виснаження* (з навч. літ.).

ВИЧÉРПУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ЧЕРПАТИ,** аю, аєш, *док., що.* 1. Черпаючи чим-небудь, вибирати, виливати звідкись воду або іншу рідину. *Одкинула* [Килина] *повним ліктем волосся і стала вичерпувати горщиком воду з казана і виливати її в цебер* (В. Винниченко); *Окопи весняна вода залива, — Вичерпують касками воду солдати* (І. Нехода); *Ватя встала і гукнула на паничів: — Та візьміть з собою корячóк, щоб вичерпати воду з човна* (І. Нечуй-Левицький); *Се було місце, де колись почали були перший раз копати ями. Але, вичерпавши кип'ячку, позакидували ті ями* (І. Франко).

2. *перен.* Забирати що-небудь повністю, до кінця. *Зимові дні тягнулися безконечно довго і були переповнені одностайністю і скорботою, вичерпували часто всі її сили* (О. Кобилянська); *В ньому знову прокинулась упертість та посидючість, що їх робота тільки підсилювала, не вичерпуючи* (В. Підмогильний); // Використовувати, з'ясовувати, розкривати повністю, всебічно. *Однак бабина відповідь не вичерпувала цілої низки питань, що враз постали передо мною, і я замислився* (Б. Антоненко-Давидович); *Правда, і ся найновіша праця* [Житецького], *при всіх її добрих прикметах, не може вичерпати теми* (І. Франко).

◊ **(1) Ви́черпати [самóго] себé:** а) перестати бути актуальним, не викликати в кого-небудь зацікавленості. *Урочистості, як і звеличання, не вичерпали себе на плацу перед святковим людом і святковими турмами, вони продовжувались і за столом* (Д. Міщенко); б) утратити здатність продовжувати яку-небудь діяльність, займатися чимсь або перестати діяти. *Хворій людині, знесиленій від великої крововтрати, може навіть на якийсь час полегшати, їй раптом починає здаватись, ніби хвороба вичерпала саму себе і ось уже кінець їй, за яким почнеться одужання* (Б. Антоненко-Давидович); *Сидів* [художник] *кволий, виснажений, фарби і пензлі валялися на підлозі, мольберт пустував. Я зрозумів, що він вичерпав себе* (Р. Андріяшик).

ВИЧÉРПУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВИ́ЧЕРПАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док.* 1. Витрачатися повністю, до кінця; кінчатися. *Сагайдачний нервувався. Запаси вичерпувалися* (З. Тулуб); *Максим гнав саму думку про те, що може настати мить, коли сила його волі вичерпається остаточно* (І. Багряний); *Вже, здається, вичерпався весь його репертуар, а зал не вгавав, усе вимагаючи нових і нових пісень* (В. Кучер).

2. Обмежуватися чим-небудь; не мати продовження. *Як бачите, .. цими назвами не вичерпується все, що містять у собі томики* (Панас Мирний); *Підвівся* [президент академії] *за столом, що означало: розмова вичерпана. Але для Куцевича цим розмова не вичерпалася* (Н. Рибак).

3. Повністю виявивши свої можливості, ставати нездатним продовжувати свій розвиток. *І хай що хочуть — і земля страждення ця, і все, і всі, — я вичерпавсь до дна* (Л. Костенко); *Найвидатніші твори вже написано, .. література вичерпалася ще на класицистах і романтиках* (М. Слабошпицький).

4. *тільки недок.* Пас. до **вичéрпувати.** *Вичерпується і найглибший колодязь* (П. Загребельний).

ВИ́ЧЕСАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́чесати.** *Все те нове, блискуче, як блискучі чорні її очі, як і довга коса, вичесана та заплетена рожевими кісниками...* (Панас Мирний); *Ми з мамою стояли на узбіччі шляху і не могли відірвати*

погляду від викупаних та вичесаних коней (П. Запаренко); *На вечорницях передусім пряли. У дірку в лавці устромляли спеціальну палицю — куделю. Брали жмут вичесаного льону й огортали ним угорі куделю, не надто міцно обв'язуючи шнурком* (із журн.).

ВИ́ЧЕСАТИ *див.* **вичі́сувати.**

ВИ́ЧЕСАТИСЯ *див.* **вичі́суватися.**

ВИ́ЧИНЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́чинити.** *Може бути, що портфель був зроблений з погано вичиненої шкури* (В. Самійленко); *На старих портретах наших гетьманів та козаків ми також здебільшого зустрічаємо кольорові гостроносі чоботи, які шилися, очевидно, з добре вичиненої шкіри* (О. Воропай); *Добриня вклав у руки Іллі важку дубову качалку, якою чинбарі розкачують і рівняють вичинені шкіри* (В. Малик).

ВИ́ЧИНЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **вичи́нювати, вичиня́ти** і **ви́чинити.** *Й. Мартинович вивчав нафту, видобуту поблизу м. Калуш, описав у 1788 р. властивості її фракцій і дав рекомендації щодо їх використання як ліків проти шкірних хвороб овець, для консервації деревини та вичинення шкури* (з наук.-попул. літ.).

2. Спосіб, якість оброблення шкури. *Відповідно до широкого спектра призначення шкіряних виробів за доби бронзи напрацьовувалися різні способи оброблення сировини для отримання хутра та різної сортності шкір — грубої й тонкого вичинення* (з наук. літ.).

ВИ́ЧИНИТИ *див.* **вичи́нювати.**

ВИ́ЧИНКА, и, *ж.* Те саме, що **ви́чинення.** *Оддасть шкурку за вичинку* (Номис); *Він піде до неї і попросить, щоб дістала у друкарів фарби. Мовляв, для вичинки конячих та волячих шкур. Щоб фарбувати їх* (К. Гриб); *Шкіра трапилася свиняча, зате дуже доброї вичинки* (О. Забужко).

ВИЧИ́НЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вичи́нювати.** *Важливе місце в стародавньому світі займало вичинювання шкур, виробництво папірусу в Єгипті та паперу в Китаї* (з наук.-попул. літ.).

ВИЧИ́НЮВАТИ, юю, юєш, **ВИЧИНЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.*, **ВИ́ЧИНИТИ,** ню, ниш, *док.*, *що.* Піддаючи сиру шкуру спеціальному обробленню, робити її придатною для використання. *Знайшлися серед них і чинбарі, які досить уміло вичиняли смушки з овечих шкур* (А. Іщук); *Третина палеолітичного населення виконувала різноманітну домашню роботу — виховувала дітей, готувала їжу, вичинювала шкури тощо* (з навч. літ.); *— Прийшлося чинбаря наняти, сяк-так вичинили їх* [шкури] *уже по-нашому та спродали за якийсь там безцінок* (Панас Мирний).

ВИЧИНЯ́ТИ *див.* **вичи́нювати.**

ВИ́ЧИРКАТИ, аю, аєш, *док.*, *що*, *розм.* Чиркаючи сірники, видобути вогонь. *Хлопець швидко вичиркав вогонь і розпалив багаття* (із журн.); // Чиркаючи, витратити (про сірники). *— Не горить, — промовив він розпачливо, вичиркавши коробочку сірників. — Це ви на них дмухаєте* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ВИ́ЧИСЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́числити.** *Ні одного з вичислених вище літописів не маємо окремо, в первописі (оригіналі), але у відписах* (з наук. літ.).

ВИ́ЧИСЛИТИ *див.* **вичи́слювати.**

ВИЧИ́СЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вичи́слювати.**

ВИЧИ́СЛЮВАТИ, юю, юєш, **ВИЧИСЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.*, **ВИ́ЧИСЛИТИ,** лю, лиш, *док.* 1. *діал.* Рахувати. *Він* [Павлик] *уже до тисячі вичислить* (К. Гордієнко).

2. *кого, що, діал.* Перераховувати. *І тліють огні тут могучі; усіх тут вичислювать я не берусь* (І. Франко); *Микольцьо став вичисляти всіх знакомих і про кождого розповідав, що він робитиме, як уп'ється* (Л. Мартович); *Розстрига вичислював полки і подавав число сотень* (Б. Лепкий); *Іван присяг би, що професор не вміє сам вичислити всіх міст у Німеччині або всіх гір у Франції, а йому двійку дав за це* (А. Крушельницький).

3. *рідко.* Роблячи обчислення, знаходити шукане; вираховувати; обчислювати. *Розумом можна виміряти, вичислити, ствердити, спізнати* (М. Івченко).

4. *кого, що, перен., розм.* Те саме, що **вирахо́вувати** 3. *За отцем Назаруком .. напевно стежили.., не було великих труднощів й вичислити хрещення нашої малої* (Р. Федорів); *Він вичислив, що переважна більшість запорожців хотіла йти на підмогу царю, а не королю і Мазепі* (Г. Колісник); *— Він на якомусь вокзалі тебе вичислив, — уточнила Ліля позіхаючи* (Ю. Андрухович).

ВИЧИСЛЯ́ТИ *див.* **вичи́слювати.**

ВИ́ЧИСТИТИ *див.* **вичища́ти.**

ВИ́ЧИСТИТИСЯ *див.* **вичища́тися.**

ВИ́ЧИТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́читати** 1–3, 6. *Перед її уявою поставали дуже зворушливі сцени, вичитані переважно з повістей* (Н. Кобринська); *Чернишеві пригадались вичитані в дитинстві фантазії про далеке майбутнє* (О. Гончар); *Саня тихенько розмовляла з Комашком за вичитані недавно погляди* (І. Нечуй-Левицький); // **ви́читано,** *безос. пред. — Треба якось жити. — Ніби з моїх думок вичитано* (Р. Андріяшик).

ВИ́ЧИТАТИ *див.* **вичи́тувати.**

ВИ́ЧИТИ, ів, *мн.*, *діал.* Повчання. *Полюбились йому дідові вичити, розумні, правдиві, добрі* (Панас Мирний).

ВИ́ЧИТКА, и, *ж.*, *рідко.* Те саме, що **вичи́тування.** *Володько волів сто разів більші терпіти болі, ніж вислухувати оті вичитки* (У. Самчук); *Леся Українка пише листа В. Гнатюкові в справі друкування її перекладу "Атта Троля" Г. Гейне і головне — вичитки верстки, яку вела в Дерпті, але послати не змогла* (з наук. літ.).

ВИЧИ́ТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вичи́тувати** 4, 6. *Я слухав його вичитування, а сам скоса позирав на книжку, подаровану Катюшею* (М. Чабанівський); *Ще з коридору почув: у вітальні шаленіла сварка. Саме сварка, а не повчання, вичитування, виховні нотації* (Ю. Мушкетик); *Вичитування верстки є необхідним виробничим етапом, оскільки в процесі верстки у тексті можуть бути неправильно розміщені переноси, можуть "загубитись" окремі слова, літери, цифри і т. ін.* (із журн.).

ВИЧИ́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ЧИТАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. *що.* Читати протягом певного часу (перев. уголос). *Мов учора було: батько з моїми братами молоточками постукують, а той* [сусід] *вголос "Тараса Бульбу" вичитує* (С. Васильченко); *В обід пригнав звідкілясь замиленими кіньми Заєць і, наробивши рейваху, поскликав карначів* [караульних начальників] *і всю охорону, вичитуючи їм якісь інструкції* (І. Багряний); *Іов Борецький стояв за столом і повільно й гучно вичитував братський статут* (З. Тулуб).

2. *що.* Читаючи, довідуватися про що-небудь нове, здобувати якісь відомості. *Два Васькові сусіди пильно вичитували разом щось у газеті* (Б. Антоненко-Давидович); — *Я те кажу, що вичитав в законі* (Леся Українка); *Коли товмач вийшов, Палій переказав полковникам, що вичитав з листа* (Ю. Мушкетик); // Читати що-небудь вибірково. *Він гортав книжечку в чорних палітурках і вичитував звідти прізвища людей, родинний стан* (Ю. Яновський); *А він заглядає в якийсь папірець, вичитує звідти цитату: "Щомісяця має Олекса Кравець По тресту найбільшу зарплату!"* (С. Олійник).

3. *що, перен.* Виявляти що-небудь із виразу очей, обличчя і т. ін. *З усмішкою дивиться на парубка Роман і вичитує на його чолі точнісінько ті самі думки й надії, які на все життя оселились в душі Романової матері* (М. Стельмах); *Моя мати поглянула на мене майже з переляком — і я вичитав запитання з затривожених її очей* (О. Кобилянська); [Л ю б и н а:] *Признайсь, признайсь. В очах твоїх кохання ще я з осені читаю. Хіба ж його не вичитать мені, коли вогнем сама я обійнята* (А. Турчинська).

4. *кого, кому і без дод.* Робити зауваження за що-небудь, дорікаючи, виговорюючи. — *Ну, що якби їй оце почав вичитувати, як вона знущалася над нами?* (Ганна Барвінок); *Копанка весь зробився сірий, як вичитував його Терень* (В. Винниченко); *Петро Сидорович під час перерви вичитував дружині, що вона так грубо перервала доповідача* (О. Копиленко); *Він* [лейтенант] *вичитав сержанта різко і гнівно* (Ю. Бедзик).

5. *розм.* Промовляти плачучи. — *Хоч би я його ще хоч раз побачила!.. Почула його голос... обняла його голову...* — *ридаючи, вичитувала стара* (Панас Мирний).

6. *що.* Читаючи, виправляти помилки. *Крайнюк вичитував коректуру свого нарису про розвідників* (В. Кучер); — *Нарис товариша Хаблака передрукувáти й вичитати до дванадцятої години* (В. Дрозд).

(1) Вичи́тувати / ви́читати [свої́] годи́ни — проводити всі заплановані заняття в навчальних закладах. *У цей час науковець має перейматися навчальним процесом — йому потрібно вичитувати свої години, лекції в університеті* (із журн.); *Професор вичитав свої години у першому семестрі* (з газ.).

◊ **Чита́ти (вичи́тувати) / прочита́ти (ви́читати) моли́тву** *див.* **чита́ти; Чита́ти (вичи́тувати) / прочита́ти (ви́читати) нота́ції (нота́цію, мора́ль)** *див.* **чита́ти; Як (мов, ні́би** *і т. ін.*) **з кни́жки (по Псалтирю) чита́ти (вичи́тувати)** *див.* **чита́ти.**

ВИЧИ́ТУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **вичи́тувати** 1–3, 6. *Коли на козацькій раді у Січі вичитувалися ті листи, то голоси запорожців поділилися: чималі купи козаків ставали на бік короля, а все-таки більшість .. не хотіла й слухати про польську зверхність* (А. Кащенко); *Та й без мови вичитуються на дівочому личеньку усі дівочі мислоньки і думоньки* (Марко Вовчок); *Виснаженість вичитується вже в самому погляді Генріха* (П. Загребельний); *Уже готові газетні статті вичитуються коректором на помилки: орфографічні, стилістичні та пунктуаційні...* (з газ.).

ВИЧИ́ТУВАЧ, а, *ч.* Співробітник редакції, видавництва, який робить вичитування текстів. *Вичитувач усуває орфографічні, пунктуаційні, друкарські помилки; обирає такий варіант розміщення розділових знаків й таку графічну форму слів, при яких смисл тексту сприймається швидше й легше; відзначає смислові, стилістичні, фактичні помилки тощо* (з навч. літ.).

ВИЧИ́ХУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вичи́хувати.** *М'язи мають свій спосіб (називається тремор) позбавлення від токсинів. Таким чином, можна вважати тремор м'язовим варіантом викашлювання або вичихування подразливих субстанцій* (з наук. літ.).

ВИЧИ́ХУВАТИ, ую, уєш, *недок., рідко,* **ВИ́ЧХАТИ,** аю, аєш, *док., що.* Видаляти слиз із носа чханням. *Часто люди стримують себе від чхання, через що мікроорганізми потрапляють у середнє вухо. Правильно було б вичхати в носовичок слиз разом із бактеріями* (з наук.-попул. літ.).

ВИЧИ́ХУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок., рідко,* **ВИ́ЧХАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док., розм.* 1. Довго чхаючи, позбуватися нежитю, застуди і т. ін. [Г о р л о в:] *Від ставка мулом несе, під ногами вогко, .. а нежитю такого тут здорового можна схопити.* [М а к с и м:] *Еге, що й тиждень, мовляв, не вичхається* (М. Кропивницький).

2. Закінчувати чхати. — *Мій demigenie,* — *почав, вичхавшися, Люксембург,* — *дурак.* — *Бо не любить жінок,* — *докінчив Рачок* (Б. Лепкий).

ВИЧИЩА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вичища́ти.** *Лікування карієсу зводиться до інструментального вичищання каріозної порожнини від зруйнованих та інфікованих тканин зуба, стерилізації порожнини з наступним її пломбуванням* (з навч. літ.); *В обов'язки оператора, що обслуговує верстат, входить щоденне вичищання верстата від стружки та інших забруднень* (із журн.).

ВИЧИЩА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВИ́ЧИСТИТИ,** чищу, чистиш, *док.* 1. *що.* Робити чистим що-небудь, видаляючи, викидаючи гній, болото і т. ін. *Терешко кинув вичищати загороду й довго дивився вслід хазяїнові* (Г. Епік); *Вона взялася ретельно вичищати стійла* (М. Руденко); *Помили* [молодиці] *вікна, вичистили двір, вимели доріжки в садку* (І. Нечуй-Левицький); // *кого, що.* Робити чистим, знімаючи пил, бруд щіткою, ганчіркою і т. ін. *Як на мене, то цілісінький би день чистив коней. Було, нікому не дам і одного коня вичистить* (О. Стороженко); *Старанно зав'язавши галстук, Каргат вичистив піджак, не зоставивши на ньому жодної порошинки* (Ю. Шовкопляс); // *що.* Натирати ваксою чи іншою маззю взуття, надаючи блиску. *Отже, Юрко матиме свої черевики на перший сніг. Він вичистить їх чорним "шварцем"* (П. Козланюк); // *що.* Робити чистим, шкребучи або натираючи поверхню і знімаючи плями, бруд (про металеві й дерев'яні предмети). *Уранці схопивсь Олексій рано, вичистив свого ківера* (П. Куліш); // *кого, що.* Викидати, видаляти. *Павло мовчки узяв вила і заходився добросовісно вичищати із корівника гній* (Григорій Тютюнник); *Півник нагодував і півня, і порося, і Реп'яха, і взявся за коней. Вичісував їм гриви і хвости, вичищав кошлаті бабки* (Ю. Логвин).

2. *що, перен., розм.* Обкрадаючи, спорожняти що-небудь. — *На Третій авеню обчищав у перехожих кишені,* — *замість нього відповів полісмен, котрий і привів кишенькового злодія в суд.* — *На ходу вичищає! Маг і фокусник!* (В. Чемерис); — *Щось-то казав* [Тимоха], *що й батькову скриню вичистив... Мабуть, зовсім обікрав та і втік від нього?* (Г. Квітка-Основ'яненко).

3. *кого, що, перен., розм.* Позбавлятися кого-, чого-небудь небажаного. [Г у р а л ь с ь к и й:] *Щоби вичистити повіт,*

нам замало арештувати 10 чи 20 сільських парубчаків або міських робітників. Цим ми не вб'ємо їхнього руху (Мирослав Ірчан); — *Для чого комісія? Для чого обслідування?* — *спитав зблідлий за ніч Іван Іванович, безсило сідаючи в крісло.* — *Ну, скажіть мені, для чого?* — *А хіба вам не ясно? Мабуть, хочуть когось вичистити* (М. Хвильовий); *Не можна без болю читати листа Д. Яворницького до його приятеля О. Коваленка: "Так, друже мій, Олексо Васильовичу, мене зовсім вичистили з музею... Настрій у мене надзвичайно тяжкий. Боюсь сам за себе"* (з наук. літ.).

4. *кого, розм.* Видаляти сім'яні залози у тварин; каструвати. *Вчора у кума вичищали кабанчиків, бідні поросята верещали так, що чули всі сусіди* (із журн.).

ВИЧИЩА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ВИ́ЧИСТИТИСЯ,** чищуся, чистишся, *док.* 1. Очищати на собі одяг і взуття від пилу, бруду. *Хлопець вичистився у дворі, постукав у двері* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **вичища́ти.** *Санітарне оброблення проводилося завжди: все виміталося, вичищалося, оброблялося спеціальними дезінфекційними засобами* (з газ.).

ВИ́ЧИЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́чистити** 1, 4. — *А тут ще і Йосипенко підпіка та підогріва. То конюшня чому не вичищена, то сарай не виметений* (Панас Мирний); *Воднораз пролунали густим цокотанням сотні підвід, блиснули на сонці сріблом старанно вичищеного реманенту* (Г. Епік); *Семен був чисто виголений, одяг і чоботи вичищені, і сама виправка Семенова приємно вражала* (Л. Смілянський); // **ви́чищено,** *безос. пред. Все в світлицях було поновлено, вичищено, вибілено* (І. Нечуй-Левицький); *Вулиці і площі було вичищено ще, напевно, вдосвіта...* (Ю. Андрухович).

ВИ́ЧИЩЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́чистити.** *Лікування пародонтиту проводиться після видалення зубних відкладень та вичищення патологічних ясенних карманів* (з наук. літ.); *Після вичищення Європи й Америки від Сонячної машини на цих континентах мусить на довший час запанувати залізний режим абсолютної диктатури вибраних* (В. Винниченко); *Тисячі звернень щодо реабілітації після незаконного вичищення з лав партії розглядалися самими районними комісіями з чистки* (з наук. літ.).

ВИЧІ́КУВАЛЬНИЙ, а, е. Який виражає вичікування. *Був настрій вичікувальний. Зараз усі селяни проти німців* (О. Довженко); *Віддав* [Потоцький] *свою мисочку Березисі, взяв низенький стільчик, примостився біля дверей і застиг у вичікувальній позі* (М. Томчаній); *Євген Панасович оглянув присутніх і зустрівся з зацікавленими, вичікувальними і, здається, трохи насмішкуватими поглядами* (В. Речмедін).

ВИЧІ́КУВАЛЬНО. Присл. до **вичі́кувальний.** *Капітан вичікувально мовчав* (В. Собко); *Ми вичікувально дивились на щасливе обличчя старої Цибарихи* (Ю. Збанацький); *Я нічого не розумів і вичікувально дивився на вчителя* (Г. Усач).

ВИЧІ́КУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вичі́кувати.** *Врешті прийшов довго вичікуваний вечір* (з мемуарної літ.); // **вичі́кувано,** *безос. пред. Тимчасом як з усякими такими проволоками вичікувано день за днем неприятеля, осіння непогода і зимові приморозки так сильно почали даватися взнаки, що чужоземська піхота гинула з голоду, біди і негоди* (М. Грушевський).

ВИЧІ́КУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вичі́кувати.** *В Станіславові тим разом я мав багато справ до полагодження, треба було стратити багато часу на вичікування своєї черги* (А. Чайковський); *Та були й інші, які шукали абиякої зачіпки, щоб не лишатися самим з собою, не томитися щохвилини вичікуванням почути своє прізвище з дверей кабінету* (Іван Ле); *Калинка не знав, що оце вичікування .. входило в докладно розроблений комплекс психологічної обробки затриманих* (А. Дімаров).

ВИЧІ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ЧЕКАТИ,** аю, аєш, *док., кого, що, чого і без дод.* Чекати сприятливого моменту для здійснення, виконання чого-небудь. *Здобичники .. вичікують слушного часу, коли б в одну мить, по слову ватажка, кинутися на табір* (М. Коцюбинський); *В дуплі заховався Василій Чепиж. Вичікує снайпер,* — *потрібне терпіння!* (І. Нехода); *Василюк вичекав, доки мати впорається та вийде, і, дочекавшись, підійшов до батька* (Г. Епік); *Любина побігла. Милана вичекала, поки не стало видно Любини, пішла в напрямку лісу* (А. Турчинська); // Чекати приходу, приїзду, появи кого-небудь. *Він цілий день сидів сам у хаті та нетерпеливо вичікував свого опікуна з Дрогобича* (І. Франко); *Комендант розпитував хворих про ту людину, що стояла біля сараю і нібито когось вичікувала* (М. Хвильовий); // Чекати протягом певного часу настання або закінчення чого-небудь. *Нащо вичікувати тії кабалістичні "три дні", а не вийти зараз-таки в перший день, ледве сторожа хоч трошки одхилить двері?..* (Леся Українка); *Отак він вичекав, поки минула страшна небезпека* (І. Франко).

ВИ́ЧІСКИ, ів, *мн., спец.* Залишки, відходи після вичісування. *Вичіски льону.*

ВИЧІ́СУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вичі́сувати.** *Волосся* [у Катрі] *від пахучої масті та щоденного вичісування вирівнялось* (Панас Мирний); *Вичісування волокна та прядіння ниток у господарському календарі завжди припадали на осінь* (з наук. літ.).

ВИЧІ́СУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ЧЕСАТИ,** ешу, ешеш, *док.* 1. *кого, що.* Чешучи гребенем, очищати волосся, вовну, шерсть і т. ін. від чого-небудь. *Герман-Євген-Сидор не був ані бідним хлопцем, що вичісував вовну.., а вже найменше пастухом* (О. Кобилянська); *Німець .. акуратно вичісує гребінцем із свого арійського чуба пилюку та соняшникову труху* (О. Гончар); *Радісно блеяли вівці, веселим риком обзивались корови* — *ґазда доглядає їх добре, сумлінно, поїть, годує і навіть нині вичесав шерсть* (М. Коцюбинський); // *розм.* Чешучи, шкрябаючи лапою, видаляти кого-, що-небудь із шерсті (звичайно про собак). *Навіть коли він* [собака] *спокійно лежить і вичісує бліх з рожевого живота, пильнують підрізані вуха, дума широкий лоб* (М. Коцюбинський); *Пес вичісує задньою лапою реп'яхи за вухом* (Є. Пашковський).

2. *кого, що, розм.* Те саме, що **розчі́сувати;** причісувати. *Хто ж буде вичісувати, заплітати їх* [дочок] *довгі чорні коси?* (Панас Мирний); *Закликав* [батько] *Гриця додому і там віддав його в руки матері, щоб його вмила, вичесала і вбрала* (І. Франко).

3. *що.* Очищати рослинне волокно від твердих решток стебла за допомогою чесання. *Вичісувала гребінкою та вигладжувала щіткою, як дівочу косу, щоб у волокні не залишилася жодна костричина* (С. Чорнобривець); *Льон вичісували на круглій щітці з густо вбитими цвяхами* (з наук. літ.); // Очищати, обробляти способом, що нагадує чесання. *Після корчування вичісують коріння корчувальними боронами або розпушувачами* (з наук. літ.).

ВИЧІ́СУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВИ́ЧЕСАТИСЯ,** ешуся, ешешся, *док.* 1. *розм.* Те саме, що **розчі́суватися;** причісуватися. *В неділю він вичісувався, одягав нову чумарку, несміливо пробирався на крилас і співав з насолодою, закриваючи очі* (М. Івченко); *Вимилась, вичесалась я, убралася — як та маківка серед огороду* (Панас Мирний); *Він умився, вичесався, глянув разів кілька через вікно* (І. Франко).

2. Випадати, відділятися під час чесання. *При щоденному розчісуванні довгошерстих собак металевим гребінцем і спеціальною щіткою всі відмерлі волосинки вичісуються* (з наук.-попул. літ.); *Якісний лак швидко висихає, не склеює волосся і легко вичісується* (із журн.).

3. *тільки недок.* Пас. до **вичі́сувати.** *Вовна — це волосяний покрив, який зістригається з тварин, вичісується або збирається* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́ЧЛЕНЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́членити.** *З позицій суттєвого підходу у філософії кожна людина складається з декількох аналітично вичленених пластів* (з наук. літ.); // **ви́членено,** *безос. пред. Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що вперше вичленено в українській духовній культурі проблему сенсу життя людини і простежено її розуміння й трактування українськими мислителями протягом усього середньовіччя* (з наук. літ.); *Вичленено та систематизовано етапи й причини поширення англійської мови в країнах, колонізованих Великою Британією* (з наук. літ.).

ВИ́ЧЛЕНЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́членити.** *Вичленення Шевченкової мовотворчості із загальномовного словника дає змогу ще раз переконатися в тому, що народний поет — це не співець народної пісні, а творець нового поетичного слова, яке народ сприйняв за своє* (В. Русанівський); *В історії вичленення малого розповідного жанру, який кваліфікують нині як анекдот, надзвичайно важливу роль відіграли середньовічні різновиди коротких розповідних жанрів* (з наук. літ.).

ВИ́ЧЛЕНИТИ *див.* **вичлено́вувати.**

ВИ́ЧЛЕНИТИСЯ *див.* **вичлено́вуватися.**

ВИЧЛЕНО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вичлено́вувати.** *Одиницею тексту є реально вичленовуваний найменший словесний масив, що складається з лінійно розташованої сукупності речень, об'єднаних у тематичну і структурну цілісність* (з навч. літ.).

ВИЧЛЕНО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вичлено́вувати.** *Спостереження за рефлексами праслов'янського кореня* *ver- *дозволяє встановити основні напрямки розвитку їх семантики. Це є необхідною передумовою і для вичленовування архаїчних префіксів* (з наук. літ.).

ВИЧЛЕНО́ВУВАТИ, ую, уєш, *рідше* **ВИЧЛЕНЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.*, **ВИ́ЧЛЕНУВАТИ,** ую, уєш, *рідше* **ВИ́ЧЛЕНИТИ,** ню, ниш, *док., що.* Відокремлювати від цілого; виокремлювати. *Цілком логічно в розвитку нашої мови вичленовувати хронологічні межі* (з наук. літ.); *Уміння оцінювати обстановку, приймати рішення, створювати команду для розв'язання завдань, вичленяти ключову ланку з ряду завдань — от які основні знання дає нам військова служба* (з газ.); *Автор надає перевагу основним науковим методам, які дозволяють вичленити ключові елементи системи* (з наук. літ.); *Дослідження історії земельних громад допомагає вичленувати форми самоврядування, до яких селяни найбільш звичні, оцінити потенціал саморегулювання, громадської активності, організаційної спроможності селянства* (з наук.-попул. літ.).

ВИЧЛЕНО́ВУВАТИСЯ, ується, *рідше* **ВИЧЛЕНЯ́ТИСЯ,** я́ється, *недок.*, **ВИ́ЧЛЕНУВАТИСЯ,** ується, *рідше* **ВИ́ЧЛЕНИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Відокремлюватися від цілого; виокремлюватися. *У структурі моральної самосвідомості вичленовуються когнітивний, емоційно-мотиваційний та поведінковий (регулятивний) складники* (з наук. літ.); *У країнах Європи та США наука про політику вичленяється з державознавства та правознавства* (з навч. літ.); *Польські дослідники в праслов'янській прамові виділяють групу західнослов'янських говірок, із якої вичленилися групи чесько-лужицька та лехітська* (з наук. літ.); *Історично наука вичленувалася з філософії* (з наук.-попул. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **вичлено́вувати, вичленя́ти.** *Фраза вичленовується інтонацією та паузами* (з навч. літ.).

ВИ́ЧЛЕНУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́членувати.** *Логічний редукціонізм пов'язаний з ідеєю про те, що значення (як і поняття) — це невеликий набір логічно вичленуваних ознак названого явища, який відображає його сутність* (з наук. літ.); // **ви́членувано,** *безос. пред. У дисертаційному дослідженні вичленувано основні проблеми польського українства та окреслено шляхи їх можливого розв'язання* (з наук. літ.).

ВИ́ЧЛЕНУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́членувати.** *Метою роботи є вичленування ключових слів у мовній картині світу М. Коцюбинського* (з наук. літ.); *Для української літератури XX ст., її розуміння й трактування особливостей поетики досить важливим є вичленування образу степу як особливого архетипу* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́ЧЛЕНУВАТИ *див.* **вичлено́вувати.**

ВИ́ЧЛЕНУВАТИСЯ *див.* **вичлено́вуватися.**

ВИЧЛЕНЯ́ТИ *див.* **вичлено́вувати.**

ВИЧЛЕНЯ́ТИСЯ *див.* **вичлено́вуватися.**

ВИ́ЧОВГАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **ви́човгати.** *Нікітіна посадовили поруч із стерновим, який тримав під плечем вичовганий руками кінець стерна* (П. Панч); *Три камені лежать перед порогом, рівні й вичовгані тисячами ніг* (В. Кучер); *Стовбур блищить, вичовганий посиденьками: бабусі, дідусі і молодші та діти сходяться сюди щонеділі на балачку* (Григір Тютюнник); // **ви́човгано,** *безос. пред. Зайшла Єлька того ранку до заводоуправління, нервово постукала у те віконечко, в яке багато хто стукав і до неї, аж ліктями вичовгано карниз* (О. Гончар).

ВИ́ЧОВГАТИ *див.* **вичо́вгувати.**

ВИ́ЧОВГАТИСЯ *див.* **вичо́вгуватися.**

ВИ́ЧОВГТИ, гну, гнеш, *док., розм.* Вийти, човгаючи ногами. *На світанні вичовг з хати на двір* (Сл. Гр.).

ВИЧО́ВГУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **вичо́вгувати.** *Селі — джерело небезпеки для туристів, а великий їх потік спричиняє ерозію схилів і вичовгування каменю, де є цінний історичний шар* (з газ.).

ВИЧО́ВГУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ЧОВГАТИ,** аю, аєш, *док., розм.* 1. *що.* Часто ходячи по чому-небудь або беручись руками за щось і т. ін., витирати, робити гладким. *Ось .. старе, вичовгане долонею топорище. Воно аж жовте, здається, вигризене. Це вичовгали його батькові руки, батькові мозолі* (У. Самчук); *— Дмитре! — штовхнув у бік Чумака Голобля. — Глянь, як східці вичовгали* (Ю. Збанацький); *Зем-*

ля коло плитки утоптана, я її до блиску вичовгав штаньми (В. Близнець).

2. *що.* Робити витертим або забрудненим, часто торкаючи, тручи об що-небудь. *Вичовгати підошви черевиків.*

3. Те саме, що **чо́вгати** 2. *Ти мусив .. вичовгувати по заметах на втрамбовану тракторами .. польову дорогу* (Є. Пашковський); *Вийшовши, вірніше, вичовгавши зі штабу, хлопці було хотіли сісти на мотоцикл та й десь їхати* (І. Багряний).

ВИЧО́ВГУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВИ́ЧОВГАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док., розм.* 1. Ставати потертим, гладким і т. ін. від частого човгання, тертя. — *А що то таке скремейда?.. — питає мати. Володько відповів не відразу .. — То палиця така з кривулькою на кінці. Нею їздять або верхи, або женуть перед собою. Кривулька вичовгається і дуже гладенька* (У. Самчук).

2. Виходити повільно, ледве піднімаючи ноги. *Фізичних сил швидко прибувало: він .. до виходку* [вихідка], *відділеного від великої кімнати вузьким п'ятиметровим коридором, добирався самотужки, хай і держачись за стіни, і "на прохід" на повітря теж став помалу вичовгуватися* (О. Забужко).

3. Пас. до **вичо́вгувати** 1, 2. *Підлога вичовгується взуттям.*

ВИ́ЧОРНЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́чорнити.** *Брови були вичорнені прямими лініями, насинені були повіки, вії стирчали прямі й довгі, як стріли* (В. Домонтович); * Образно. *Біля клечання, що веде до кринички, сидять два лірники, джмелями дзижчать і поскрипують роками вичорнені ліри* (М. Стельмах).

ВИ́ЧОРНЕННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **ви́чорнити.** *І тут я зрозумів не лише Варлаамову, а й свою помилку: вичорнення на невирваному аркуші очевидне* (Валерій Шевчук).

ВИ́ЧОРНИТИ, ню, ниш, *док., що.* Пофарбувати в чорний колір. *Маляр вичорнив її* [труну], *та на кришці змалював хрест святий, та кругом пописав слова усякими красками* (Г. Квітка-Основ'яненко); // *кого, що.* Забруднити чим-небудь чорним. * Образно. *Висока, худа й темна з лиця його Параска .. Життя її так вичорнило і висушило* (В. Дрозд).

ВИ́ЧОРНИТИСЯ, нюся, нишся, *док.* Стати чорним, пофарбуватися в чорний колір. *Найстаріишим методом виявлення жиру є чорніння його осмієвою кислотою. Вважається, що ненасичені жирні кислоти відновлюють осмієву кислоту вже при 15 °С, насичені — при 37 °С; ліпоїди, щоб вичорнитися, потребують, крім того, довшого терміну* (з наук. літ.); // Забруднитися чим-небудь чорним. *Вичорнитися сажею.*

ВИ́ЧУБИТИ, блю, биш; *мн.* ви́чублять; *док., кого, розм.* Те саме, що **відчу́бити.** *І така на себе досада мене допікає, що якби се не я, а хтось інший, то б до ладу його вичубив* (Марко Вовчок).

ВИ́ЧУДИ, ів, *мн., діал.* Чудеса. *Ох і вичуди на тій вулиці поробила зима!* (К. Гордієнко).

ВИ́ЧУДИТИ, джу, диш, *що, розм.* Док. до **чуди́ти.** — *Просто мені з ним весело: він завжди може вичудити щось несусвітнє* (із журн.).

ВИ́ЧУМАКУВАТИ, ую, уєш, *док., що, заст.* Одержати, заробити чумакуванням. * Образно. — *Нехай хто хоче чумакує! Не вичумакує собі такої веселості серед безкраїх степів!* (Ганна Барвінок).

ВИЧУ́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́ЧУНЯТИ,** яю, яєш, *док., розм.* Те саме, що **виду́жувати** 1. *Підбадьорений доброю надією, юнак почав швидко вичунювати* (М. Лукаш, пер. з тв. Д. Боккаччо); *Усе літо я хворіла, і тільки як почалися жнива — я вичуняла* (Панас Мирний); — *Був ще двічі поранений .. Андрій-столяр. Усе ж вичуняв якось* (Є. Кротевич).

ВИ́ЧУНЯТИ *див.* **вичу́нювати.**

ВИ́ЧУТИ, ую, уєш, *док., діал.* Почути, відчути щось. *Мимоволі Максим почав дослухатися до розмов, — йому хотілося вичути, вловити тут душу людини* (І. Багряний); *Ферхад-паша мав би вичути в цьому спокої загрозу для себе, але, захоплений своїми звинуваченнями, він утратив будь-яку обачність* (П. Загребельний).

ВИ́ЧУХАТИ *див.* **вичу́хувати.**

ВИ́ЧУХАТИСЯ *див.* **вичу́хуватися.**

ВИ́ЧУХРАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́чухрати.** *Вичухрана вовна.*

ВИ́ЧУХРАТИ *див.* **вичу́хрувати.**

ВИЧУ́ХРУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ЧУХРАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. *що.* Чухраючи, очищати дерево від листя, кори. *Колоду вичухрують, як правило, без застосування механізованого інструменту* (із журн.).

2. *що.* Чухраючи, очищати вовну від домішок, сміття. *Вичухравши вовну, господар заходився поратися біля худоби* (із журн.).

3. *розм.* Швидко виходити, вибігати звідки-небудь. *Я вибачився перед ними і швидко вичухрав з хати* (із журн.).

ВИЧУ́ХРУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **вичу́хрувати** 1, 2. *Процес відбувається таким чином: сировина сортується відповідно до діаметра, потім дерево вичухрується і проходить через систему фрез* (з наук.-попул. літ.).

ВИЧУ́ХУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ЧУХАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. *кого, що.* Чухаючи, очищати волосся, шерсть і т. ін. від кого-, чого-небудь. *Тітоньки в коротких халатах .. вичухують парші з волосся* (Є. Пашковський).

2. *перен., фам.* Те саме, що **вичу́хуватися** 2. *Розгойдували* [ковбасники] *й кидали* [злодюгу] *вниз .. Чи плюхнеться той у воду й потоне, чи розіб'ється об прибережне каміння, а чи якось вичухає і забереться геть — то вже не їхній клопіт* (Б. Антоненко-Давидович).

ВИЧУ́ХУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВИ́ЧУХАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док., розм.* 1. Чухатися довго, досхочу. *Качки вичухуються на сонечку* (Сл. Гр.); *Зараз схопивсь* [сотник], *випозіхався, вичухався* (Г. Квітка-Основ'яненко).

2. *перен., фам.* Те саме, що **виду́жувати** 1. *Ти зараз підеш до камери, бо з таким героєм, як ти є от зараз, мало потіхи мати справу, вичухуйся* (І. Багряний); *Я з 1-го листопада занедужав та ще й досі після хвороби як слід не вичухався* (Панас Мирний); *Його, діда твого, вдарив перший інфаркт, ледве вичухався* (Валерій Шевчук).

ВИ́ЧХАТИ *див.* **вичиха́ти.**

ВИ́ЧХАТИСЯ *див.* **вичиха́тися.**

ВИШ, у, *ч.* Скорочення: вища школа. *Перший рік у виші, де* [куди] *він потрапив з робфаку, хлопець через малу підготовленість свою почав фатально відставати* (В. Підмогильний); [Люба:] *Потім ми поступимо в виш. Я — в інститут авіації, а ти — в хімічний* (І. Микитенко); *Молода єврейка з Одеси, яка допіру скінчила виш, принесла мені якось свої вірші українською мовою* (Б. Антоненко-Давидович).

ВИ́ШАР, у, *ч., діал.* Торішня трава. *І на диво всім, заговорила Мелашка, розігнувшись від посланої по вишарі скатертини* (Іван Ле).

ВИ́ШАРЕЦЬ, рцю, *ч., діал.* Зменш. до **ви́шар.** *Ранкова роса тільки зараз воложила вишарець* (Іван Ле).

ВИШАРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ШАРУВАТИ,** ую, уєш, *док., кого, що.* Старанно вимивати тверді предмети, поверхні, скребучи щіткою, тручи піском і т. ін. *Онися кинулась сама підмазувати та прибирати в покоях, вишаровувала жовтим піском поміст, помила вікна* (І. Нечуй-Левицький); *Одні* [жінки] *сиділи, картоплю чистили, інші, склавшись навпіл, вишаровували піском великі котли, невживані звідтоді, як війна почалася* (Г. Колісник); // Старанно вимивати кого-, що-небудь, енергійно чимсь тручи. [Д о к і я *(бере з запічка мило)*:] *На ось шматочок мила та вишаруй гарненько руки* (М. Кропивницький); *Роздягла* [Оксана Сергіївна] *дівчину, вимила їй голову, вишарувала милом та віхтем, сполоснула* (Ю. Яновський).

ВИШАРО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВИ́ШАРУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *док.* 1. Старанно вимиватися, енергійно тручи себе. *Пішов Побратим, викупався знову, вишарувався добре* (С. Васильченко).

2. *тільки недок.* Пас. до **вишаро́вувати.** *Брудні казани добре вишаровуються піском.*

ВИ́ШАРПНУТИ *див.* **виша́рпувати.**

ВИША́РПУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ШАРПНУТИ,** ну, неш, *док., кого, що, розм.* Різко смикаючи, шарпаючи, витягати, виривати, вихоплювати кого-, що-небудь звідкись, із чогось. *Ні міліція, ні червоні жандарі чи, як їх назвав дідок, "круки душоїдні" з гострими очима, анітрішки не зважали на горе: злісно вишарпували злиденні бебехи з жіночих рук; штурханами і їдкою лайкою відганяли геть* (В. Барка); *Надворі з обвислих хмар вітер вишарпнув сніжок, і на шляху стогнали дерева* (М. Стельмах); *Зціпивши зуби, Богдан потяг його на себе і, вишарпнувши з натовпу, так піддав йому ногою ззаду, що він .. відлетів на дорогу сторчаком* (О. Гончар).

ВИ́ШАРУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́шарувати.** *Непомальований поміст був вишаруваний піском і чисто вимитий* (І. Нечуй-Левицький); *Лави кругом хати вистругані, вишарувані, наче з воску, жовтіють* (Панас Мирний).

ВИ́ШАРУВАТИ *див.* **вишаро́вувати.**

ВИ́ШАРУВАТИСЯ *див.* **вишаро́вуватися.**

ВИ́ШАТИРИТИ, рю, риш, *док., що, діал.* 1. Старанно обшукати. *Як лис, по стежках покотив; Все вишатирив, обходив* (Є. Гребінка).

2. Старанно вимити. *Вишатирити підлогу.*

ВИШАХРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ШАХРУВАТИ,** ую, уєш, *док., що, розм.* Здобувати що-небудь шахрайством. — *Ви, Маврикію Павловичу, здержуйте її загонистість, бо вона вишахрує на ті витребеньки багацько грошей* (І. Нечуй-Левицький); *Він* [князь Януш] *ту грамоту у короля виманив, вишахрував, замовчав, що Рокитна моя* (А. Чайковський).

ВИ́ШАХРУВАТИ *див.* **вишахро́вувати.**

ВИ́ШЕННЯ, я, *с., збірн., рідко.* Вишневі дерева. *Коло білої хатки червоніє рясне вишення чи високий кущ калини стріху підпирає* (Марко Вовчок); *Під гору — чийсь город, вишник, присадкувата хата під залізом. Попід вишенням до Ворскли — стежка* (І. Вирган).

ВИ́ШЕНЬКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **ви́шня.** *Як ягідка на вишеньці, Спить дитина в колисоньці* (з народної пісні); *Незчулася* [Горлиця], *як минула і весна, Не вгляділа, як одцвівся і садок, І черешні, і вишеньки, і бузок* (Л. Глібов); *На вишеньку біля порога прилетіли зграйкою горобці* (О. Донченко); — *А там уже — ти бачив? — червоні трохи вишеньки, — втішала його Наталя. — Хочеш їх скуштувати?* (Василь Шевчук).

ВИ́ШЕПТАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **ви́шептати.** *Ніхто не злічить кількості випитих разом пляшок .. Як ніхто не зможе порахувати кількості вишептаних, викричаних, вирваних .. навзаєм рядків* (Ю. Андрухович).

ВИ́ШЕПТАТИ *див.* **вишíптувати.**

ВИ́ШЕПТАТИСЯ *див.* **вишíптуватися.**

ВИ́ШЕРЕТУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Шеретуючи, очистити зерно, насіння від зовнішньої оболонки, лузги. *У млині вишеретували зерно від лушпиння.*

ВИ́ШЕРЕТУВАТИСЯ, ується, *док.* Пас. до **ви́шеретувати.**

ВИШИВА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до вишивання. *Монастир був наче велике підприємство з багатьма цехами: церковним, свічковим, вишивальним, хрестиковим і навіть деревообробним* (О. Донченко); *Чорнооку козачку не одіслав* [візир] *у вишивальні кімнати, а наказав поселити окремо й часто заглядав до неї, купляв подарунки і навіть сам учив говорити по-турецьки* (Ю. Мушкетик).

ВИШИВА́ЛЬНИК, а, *ч.* Той, хто вишиває, має своїм заняттям, ремеслом вишивання. — *Дуже важливо підібрати нитки однакового відтінку, — ділиться досвідом юний вишивальник. — Бо в кожному кольорі є кілька відтінків, а тому треба бути особливо уважним* (з газ.).

ВИШИВА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **вишива́льник.** *Кращої вишивальниці, як Франка, не було в селі Руському* (С. Чорнобривець); *Маринка зі мною лагідна така, ласкава, і все вона вміла, бригадиром в артілі вишивальниць була* (О. Іваненко).

ВИШИ́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **вишива́ти** 1. *З-під її тонких пальців виходили .. вишивані барвистими шовками квіти* (Н. Кобринська); [Г а п к а:] *У мене була зелена запаска, по берегах жовтим шовком вишивана* (В. Самійленко); *Княгиня йому всміхнулася і подала, замість серветки, вишиваний червоно-чорним сільський рушник* (Василь Шевчук).

2. *у знач. прикм.* Оздоблений вишивкою. [І в а н:] *Коли б мене так дівчина любила, то була б у мене й сорочка вишивана, і стьожка шовкова* (М. Кропивницький); *Підлогу позастилано рядниками, на вікнах вишивані рушники* (І. Микитенко); *Солдат дістав з-за халяви вишиваний кисет* (Р. Андріяшик).

ВИШИ́ВАНКА, и, *ж.* Вишита сорочка. *Я сорочку знайду вишиванку І надіну, як хлопчик, радий* (А. Малишко); *Вона в полотняній вишиванці сиділа недалеко від лежанки й пряла кужіль* (М. Стельмах); *На міцній, рівній шиї розхристалася тонкого полотна вишиванка з багатим і вигадливим чорно-червоним узором* (М. Малиновська).

ВИШИВА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **вишива́ти** 1. *За вишиванням вони придумували собі костюми на бал* (І. Нечуй-Левицький); *Сьогодні в притулку облишено всю іншу роботу — і прання, і вишивання* (О. Донченко); *Її* [Лукину] *взяли не на чорний двір у ткацьку хату, а в двір при палаці, де є дві кімнати для вишивання* (Ю. Мушкетик).

2. Вишитий предмет або той, що вишивається. *Як же їх* [Галочку з Миколою] *обдарили подарками, усе хустками хорошими, і вишиваннями, і платками шовковими, так вони* [родичі] *і замовкли* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Ти ще не знаєш, Ганнусю, нашого панича, — говорила згодом Любаша, розіклавши на колінах вишивання* (О. Гончар); // Вишитий на чому-небудь візерунок. *Блискучою хвилею спадали вони* [разки намиста] *на високі груди, на білу тонку сорочку з мистецьким вишиванням* (Б. Грінченко); *А які килими! Яке вишивання, мережки, рушники, шиті золотом та перлами, вигаптувані квітами* (А. Шиян).

ВИШИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВИ́ШИТИ,** шию, шиєш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Робити на тканині або шкірі візерунки нитками, бісером і т. ін. *Хто йде — не мине, То кивне, то моргне. А я шовком вишиваю, В кватирочку виглядаю* (Т. Шевченко); *Тітка за роботою. Сорочку дядькові вишиває* (М. Коцюбинський); *Марія Пилипівна, напнувши на якусь округлу штуку, подібну до сита, сіру матерію, вишиває великою голкою подушку на канапу* (В. Винниченко); *Вишиють* [дівочі руки] *рушник — горітиме, мов жива калинова гілка!* (О. Гончар).

2. *тільки док., що.* Витратити всю нитку, нитки на вишивання або шиття. *Ниточку шовку вишила* (Сл. Гр.).

3. *тільки недок., перен., жарг.* Вештатися, прогулюватися де-небудь. *Протанцьовували повз мене перуанки, кореянки, малагасійки, марокканки та філіппінки; десь і моя згуба ґубата вишивала поміж них* (Ю. Андрухович); *Лікар порядний, піжаму дозволив носити, одна голь нещадима вишиває в трусах* (Є. Пашковський).

ВИШИВА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* Пас. до **вишива́ти** 1. *А колись... Давно колись-то! Рушники вже ткались. І хустина мережалась, Шовком вишивалась* (Т. Шевченко); *В молодих господинь білі очіпки звичайно вишиваються і часом перетворюються на дуже гарне вкриття голови* (О. Воропай).

ВИ́ШИВКА, и, *ж.* 1. *розм.* Те саме, що **вишива́ння** 1. *Научіть мене вишивки, мамо!* (Т. Масенко); *У вишивках сорочок виявляється багатство різних технік* (з наук. літ.).

2. Вишитий на чому-небудь візерунок. *Хлопці та чоловіки стояли купами .. В білих свитах з червоними та синіми вишивками і взорцями на комірах* (І. Нечуй-Левицький); *Дівчина в сорочці з червоною вишивкою на рукавах була схожа на квітку* (С. Чорнобривець); *Ганна з насолодою розгорнула пакуночка і показала маленькі, чудесні, оздоблені вишивкою сорочечки* (В. Собко); // Вишитий предмет. *Першій їй прийшла ідея закласти .. крамниці з українськими народними вишивками* (Ірина Вільде).

ВИШИВНИ́Й, а́, е́. Те саме, що **ви́шитий** 2. *Знімає з пліч* [Кармелюк] *і кидає додолу Свитину чорну, пояс вишивний* (А. Малишко).

ВИШИКО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вишико́вувати** і **вишико́вуватися.** *Урочистості розпочалися з традиційного вишиковування учасників змагань* (з газ.).

ВИШИКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ШИКУВАТИ,** ую, уєш, *док., кого, що.* 1. Ставити, розміщати кого-, що-небудь у ряд, шеренгу або рядами, шеренгами. *В два ряди вишиковували солдатів* (О. Іваненко); *Сержант Михайло Гайворон вишикував своє відділення* (В. Собко); *Повернувся Байрачний зі штабу батальйону. Наказав лейтенантові Розторгуєву вишикувати роту* (Є. Доломан).

2. *тільки док., перен.* Розмістити в одну лінію, ряд. *Шах струсив китайкову скатертину, вишикував рядком стільці за столом президії* (О. Гончар); *Я .. вишикував перед чорнодзеркальним вікном і зайченя, і гнома, і лампу Аладдіна, .. і білого гриба* (Є. Пашковський).

ВИШИКО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВИ́ШИКУВАТИСЯ,** ується, *док.* 1. Ставати, розміщатися в ряд, шеренгу або рядами, шеренгами. *Кораблі вишиковуються на зовнішньому рейді* (В. Кучер); *Полк був кадровий, червонопрапорний, ще недавно він вишиковувавсь на оглядах у повному складі, а тепер...* (О. Гончар); *Навскоси вишикувались дев'ятий і десятий класи* (О. Донченко).

2. *тільки док., перен.* Розміститися в одну лінію, ряд. *Вздовж залізничної колії вишикувались численні циліндричні сховища* (Ю. Шовкопляс); *Столики вишикувались просто надворі* (І. Білик).

(1) Вишико́вуватися (шикува́тися) / ви́шикуватися в шере́нгу (шере́нгами): а) ставати, розміщуватися в ряд або рядами. *Солдати швидко одягались, вибігали на подвір'я, шикувались у дві довгі шеренги* (А. Шиян); *Всі школярі рівними шеренгами вишикувалися на шкільному подвір'ї* (О. Донченко); б) бути розміщеним, побудованим, поставленим і т. ін. в один ряд або рядами (про предмети). *Ці присадкуваті широкі циліндри двома довгими шеренгами вишикувались удовж під'їзних колій* (Ю. Шовкопляс).

ВИ́ШИКУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́шикувати.** *Біля високих штабелів дров вишикувані в два ряди стоять двадцять чотири самохідних бензоцистерни і з десяток мотоциклів з кулеметами* (Іван Ле); *Завмерли вишикувані полки* (О. Гончар); *Чопик стоїть перед вишикуваним батальйоном, червоний од сорому, злий на себе за дурну витівку* (Є. Доломан); *Кількасот сейменів стояли вишикувані півмісяцем перед ханським наметом* (Р. Іваничук); // **ви́шикувано,** *безос. пред. Поруч на спеціальному столику вишикувано тринадцятеро білих слонів* (В. Підмогильний); *Попід стіною вишикувано 38 щойно привезених в'язнів* (І. Багряний).

ВИ́ШИКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́шикувати** і **ви́шикуватися.** *Кришку королівського саркофага майстерний скульптор Жан Тібо оздобив барельєфом, який із фотографічною точністю зобразив достовірні епізоди великої баталії від порядку вишикування військ до найдрібніших деталей одягу та обладунку* (з наук. літ.).

ВИ́ШИКУВАТИ *див.* **вишико́вувати.**

ВИ́ШИКУВАТИСЯ *див.* **вишико́вуватися.**

ВИШИНА́, и́, *ж.* Те саме, що **висота́** 1–3. *А той храм, що цар Соломон збудував для Господа, шістдесят ліктів довжина його, а двадцять — ширина його, а тридцять ліктів вишина його* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *І росте той Бух Копитович не часами* [годинами], *а хвилинами, і в ширину і в вишину* (з казки); *Крізь віття синє небо прогляне в вишині, — Ізольдині він очі спогадує ясні* (Леся Українка); *Громами ревло з вишини і світ роздирало на частки...* (В. Сосюра).

ВИ́ШИНК, у, *ч., заст., розм.* Продаж вина, горілки і т. ін. вроздріб. *Євреї як орендарі держать в руках вишинк гарячих напоїв і стараються якнайширше "пропагувати" їх* (І. Франко); [К у м 1:] *Хвалитися не хочу, а на вишинк В двір шинковий, в Єлисавет післав П'ятнадцять кухв* [кухов] *горілки та в Горішки — Великих п'ять і вісім ще малих* (Л. Старицька-Черняхівська).

ВИ́ШИНКУВАТИ, ую, уєш, *док., що, заст., розм.* Розпродати вроздріб, частинами (горілку, вино і т. ін.). — *Вези, мовляв, барило меду та барильце горілки і, поки не вишинкуєш геть усе до останньої кварти, не смій додому повертати* (З. Тулуб).

ВИ́ШИТИ *див.* **вишива́ти.**

ВИ́ШИТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ви́шити** 1. *Пішла Маруся у кімнату і винесла на дерев'яній тарілочці два рушники довгих та мудро вишитих* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Закури, браток, тут можна, — озвався П'ятниця і подав Вихору оксамитовий, вишитий бісером, кисет* (В. Кучер); // **ви́шито,** *безос. пред. Рушник, де вишито сині квіти й червоні пташки, дівчина чи дружина може дати лише милому своєму — на знак вірності й пам'яті...* (О. Гончар).

2. *у знач. прикм.* Оздоблений вишивкою. *Батько мовчки розглядав на собі вишиту сорочку* (О. Донченко); *Федот із Юлею сиділи на покуті, мати їм прослала новий вишитий рушник на коліна* (Григорій Тютюнник); *Під полотном вишитої сорочки вгадувалося сильне жилаве тіло* (О. Бердник).

ВИ́ШІВЕЦЬ, вця, *ч., розм.* Студент вишу. *Вишівці гордяться музеєм історії університету та геолого-мінералогічним музеєм, де зібрана унікальна колекція мінералів* (з газ.).

ВИ́ШІВКА, и, *ж., розм.* Жін. до **ви́шівець.** *На показі нашу країну представлятимуть вишівки Київського національного університету технології і дизайну зі своєю колекцією "Мульті", виконаною у стилі візуального поп-арту* (з газ.).

ВИ́ШІВСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **виш.** *Обоє* [Дрогодза і Мефодій Гнатович], *ще раз чокнувшись, жваво заходились обговорювати вишівські справи* (М. Івченко); *Уся мережа навчальних закладів різних ланок (дошкільних, шкільних, вишівських) має бути охоплена цілісною системою мовного виховання* (з наук. літ.).

ВИШІ́ПТУВАННЯ, я, *с., заст.* Дія за знач. **вишіптувати** 2. *Згадка про собаку трапляється у замовляннях, вишіптуваннях знахарів* (з наук. літ.); *Вишіптування переляку.*

ВИШІ́ПТУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ШЕПТАТИ,** пчу, пчеш, *док., що і без прям. дод., розм.* 1. Пошепки говорити, висловлювати, розповідати що-небудь. — *Що це? — ледь вишіптує Юрко з перестраху* (П. Козланюк); — *А відки се має бути лист? — спитала вона. — Місцевий, — ледве вишептала я, закриваючи лице хусткою* (І. Франко); *"Нехай Бог простить", — вишептали його губи* (Б. Лепкий); *Вночі таткове ліжко мусить бути поряд з Дарчиним, щоб можна вишептати, витрясти з наболілої душі всі болі й сумніви* (Ірина Вільде).

2. *заст.* Лікувати шептанням, замовлянням. *Довго знахурка вишіптувала і над Хведором, і над воском, і над водою* (Панас Мирний); *Кликали бабу. Вишіптувала "з ручок і ніжок", виливала переполох* (С. Васильченко); *І що ми вже Грицькові не робили, — вишіптували, терли, .. свячене зілля клали на потилицю, .. — не помогло* (Л. Костенко); [Вареник:] *Бабу Репиху покличте, щоб злизала або вишептала!* (М. Кропивницький).

ВИШІ́ПТУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВИ́ШЕПТАТИСЯ,** пчуся, пчешся, *док., розм.* Наговорюватися пошепки досхочу; пошепки висловлюватися. *Микола вишіптувався про своє горе товаришам, трохи журився* (із журн.).

◊ (1) **Ви́шептатися як рак у то́рбі** — віджити свій вік. *Вишептавсь як рак в торбі* (Номис); *Ще раз дід обвів поглядом усіх, склав руки на грудях і промовив: — Ну, прощавайте, я вже вишептавсь як рак у торбі, — і тихенько вмер* (із журн.).

ВИ́ШКА, и, *ж.* 1. Надбудова над спорудою. *Кам'яний палац, наче іграшечка, з своїми вишками, різними візерунками понад вікнами та понад дверима* (Панас Мирний); *Чуттям дерзновенного лету І захватом височини На вишці університету Серця напоїли вони* (М. Бажан).

2. Вузька висока споруда або майданчик на високих стовпах, що має спеціальне призначення. *Василько вважав, що будинок і справді гарний, та телевізійна вишка краще* (Л. Смілянський); *Арсен задер голову й на вишці для стрибання в воду побачив молоду струнку дівчину в смугастому купальному костюмі* (Л. Дмитерко); *Ліворуч.., на сірих узгір'ях, зводились нафтові вишки* (В. Кучер); *Над могутнім розливом хлібів де-не-де маячать сторожові вишки* (О. Гончар); *Вона* [дівчина] *в сторожці, біля пожежної вишки* (О. Бердник).

3. *жарг.* Вища міра покарання, смертна кара. *Ви справді можете мене вбити — одним убивством менше, одним більше — яка різниця? До того ж на ваш слід справді натрапив я. Чому б і не поквитатися вам за це, якщо все одно світить вишка* (В. Шкляр); — *Скільки йому років, кажеш? Сімдесят чотири? Міг би ще потоптати рясту, звичайно, але .. вишку заробить* (Ю. Андрухович).

ВИ́ШКАНДИБАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Вийти звідкись або кудись, шкандибаючи, кульгаючи. *Вишкандибав з хати* (Сл. Гр.); *Назустріч .. вишкандибав Юхим* (Іван Ле); *Він повагом вишкандибав з дерези на вулицю, подибав додому* (О. Бердник).

ВИ́ШКВАРЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́шкварити.** *На тарілці лежали шматочки добре вишкваренного сала* (із журн.).

ВИ́ШКВАРИТИ *див.* **вишква́рювати.**

ВИ́ШКВАРИТИСЯ *див.* **вишква́рюватися.**

ВИ́ШКВАРКА *див.* **ви́шкварки.**

ВИ́ШКВАРКИ, рок *і рідше* рків, *мн. (одн.* **ви́шкварка,** и, *ж. і рідше* **ви́шкварок,** рка, *ч.).* 1. Добре просмажені шматочки сала й залишки від сала після витоплення з нього жиру. *В хаті було тихо, тільки в печі на жару шкварчала ринка з вишкварками* (І. Нечуй-Левицький); *Христя запросила гостей до столу. На ньому вже парувала гречана каша з вишкварками* (П. Панч); *Першими днями немічні хлібороби ступали мляво і втинали небагато; згодом, підкормлені теплою юшкою і кашею, де було трохи вишкварок, випростали плечі, і праця сяк-так пішла* (В. Барка).

2. *перен., розм.* Про надто нестриману, гарячу в поведінці людину. — *Це вишкварка, а не Оникій! Побіг, неначе його хтось впік гарячим залізом.., — обізвався дід Грицай* (І. Нечуй-Левицький); *Дівчина, мов ошпарена, схопилась на ноги, .. засміялась і гукнула: — Не будь вишкваркою!* (М. Стельмах).

3. *перен., зневажл.* Про слабосилу, мізерну людину. *Та й де їм, вишкваркам, горілку ту круглять, Як їх батьки колись та їх діди кругляли!..* (П. Гулак-Артемовський); // *лайл.* — *Та ви його* [хлопчика] *паличкою! — порадив хтось і додав: — Анубо, вишкварок, додому гиля!* (М. Хвильовий).

◊ **Зроби́ти ви́шкварки** *див.* **зроби́ти; (1) Ма́сляні (поза́торішні) ви́шкварки,** *зневажл.* — що-небудь незначне, не варте уваги; дрібниці. — *За що ж його* [сина] *узяли? — А враг їх матір знає. За масляні вишкварки!* (Панас Мирний); — *Толкуються* [говорять]! *Про що толкуються? Про позаторішні вишкварки?..* (Панас Мирний); — *Та годі вам гризтись за масляні вишкварки!* (І. Карпенко-Карий); **Не ва́ртий (не варт) [і] ви́їденого яйця́ (ви́шкварки, ді́рки з бу́блика, фу́нта кло́ччя, то́рби сі́чки** *і т. ін.) див.* **ва́ртий.**

ВИ́ШКВАРОК *див.* **ви́шкварки.**

ВИШКВА́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вишква́рювати.** *Вишкварювання сала.*

ВИШКВА́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́ШКВАРИТИ,** рю, риш, *док.* 1. *що.* Витоплювати жир із сала. *Потрібно вишкварити сало, злегка обсмажити в ньому свинину, заправити сіллю, перцем, часником, грибами, томатною пастою та зеленню петрушки* (із журн.); * Образно. *Не кров, а полум'я бухнуло тоді в мізок Поцілуйка. Слова партизана вишкварювали з нього всі соки* (М. Стельмах).

2. *що і без дод., перен., розм.* Пристрасно, азартно, з особливою силою робити що-небудь. *На одній* [футболці] *вишкварював оркестр якихось патланів, на другій хизувалася зеленоока смаглява красуня, третя була чиста, голуба й чиста. Едик вибрав третю* (Ю. Мушкетик); *Хлопці заходилися вишкварювати гопака* (із журн.).

3. *чим, перен., розм.* Пекти, палити (про сонце, спеку). *Тепер сонечко піднялося, вишкварює ультрафіолетом по-гірському, сильно* (із журн.).

ВИШКВА́РЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ВИ́ШКВАРИТИСЯ,** иться, *док.* Витоплюватися (про жир). *Під час смаження птицю треба час від часу поливати жиром, що вишкварився* (із журн.).

ВИ́ШКІЛ, колу, *ч.* Ретельне навчання чого-небудь, прищеплення певних навичок, привчання до дисципліни і т. ін. *Він* [Андрій] *все більше й більше підковувався, як то кажуть, "на всі чотири ноги", мовби проходив спеціальний курс попереднього вишколу* (І. Багряний); *Завтра виїжджаємо у Сколе, а звідти до коша.., де пройдемо вишкіл* (Р. Іваничук); *Потім — заняття в Академії, де мав* [Ж. Лепаж] *пройти вишкіл ремеслом, збагнувши, що без нього мистецтва не буває* (М. Слабошпицький).

ВИ́ШКІЛЬНИЙ, а, е. Прикм. до **ви́шкіл.** *Армія Директорії УНР формувалася, по суті, як повстанська з характерними для іррегулярних військ рисами — відсутністю єдиної вишкільної і виховної системи* (з наук. літ.); // Признач. для вишколу. *У вишкільному військовому таборі біля Умані під керуванням полковника Івана Гонти формовано нові повстанські загони, які вирушили на захід і північ, щоб звільнити від поляків Поділля, Галичину, Волинь і Полісся* (з наук.-попул. літ.).

ВИШКІ́ЛЬНИК, а, *ч.* 1. Особа, яка проводить вишкіл; інструктор. *Під час змагань за незалежність фінляндці виявилися дуже цінними як інструктори-вишкільники і провідники-командири Фінляндської національної армії* (з наук. літ.).

2. Той, кого вишколюють. *Усі вишкільники тільки перед двома тижнями перший раз узяли зброю в руки* (із журн.); *Юні серця вишкільників хвилювалися і вже вбирали в себе увесь жах правдивого бою* (із журн.).

ВИ́ШКІР, у, *ч., розм.* 1. Загальний вигляд рота, пащі з розтуленими губами й відкритими зубами, а також манера вишкірятися. *Селімбей примусив себе навіть усміхнутися, .. правда, усмішка його скоріше нагадувала вовчий вишкір* (Б. Левін); *Он тіні якісь ворухнулись вночі. І жахом дихнула руда каламуть. І чоботи з ночі, як фатум, ідуть. Немає облич. Тільки вишкір зубів* (Б. Олійник); — *Молодець! — рука Фіделя лишалася людською, а вишкір знову став звіриним* (А. Кокотюха).

2. *чого, який, перен.* Вияв чого-небудь жахливого, страшного, агресивного. *Диктатура показала ядерний вишкір; Звірячий вишкір фашизму.*

ВИ́ШКІРЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **ви́шкірити.** *Ганна побачила через тин барбосову морду з роззявленим ротом, з вишкіреними зубами* (І. Нечуй-Левицький); *Ждан до ранку не склепив повік. Все йому увижався жовтий пес з вишкіреними іклами і кінський череп* (Ю. Мушкетик); * Образно. *Скриня вже спала. Хитра і жадна, вона спала з вишкіреними напоготові зубами* (В. Винниченко).

ВИ́ШКІРЕННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **ви́шкірити.** *Посмішка буває поблажливою, презирливою, бридливою, щасливою, іронічною, саркастичною, буває посмішка переможця й переможеного, посмішка того, хто опинився в неприємному становищі, або загрозлива, близька до вишкірення* (з навч. літ.).

ВИ́ШКІРЕНО, *розм., рідко.* Присл. до **ви́шкірений.** *Удовільнивши грайливих японок, Респондент вишкірено попрощався з ними і, знову споважнівши, пішов .. всередину церкви Сан-Дзаніпольйо* (Ю. Андрухович).

ВИ́ШКІРИТИ *див.* **вишкіря́ти.**

ВИ́ШКІРИТИСЯ *див.* **вишкіря́тися.**

ВИШКІ́РЮВАТИ *див.* **вишкіря́ти.**

ВИШКІ́РЮВАТИСЯ *див.* **вишкіря́тися.**

ВИШКІРЯ́ННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **вишкіря́ти.** *Вишкіряння зубів збереглося від акту нападу на супротивника і до цього часу використовується людиною, коли вона злісно посміхається або виявляє свою ворожість якимсь іншим чином* (з наук.-попул. літ.).

ВИШКІРЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ВИШКІ́РЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.*, **ВИ́ШКІРИТИ,** рю, риш, *док., що, розм.* Розсуваючи губи, розтуляючи рот, пащу, відкривати, показувати зуби. *Пес, прип'ятий біля буди, не встає зі свого леговища, а, побачивши його* [комісара], *вишкірює зуби* (І. Франко); *Акула важко дихає розтуленою пащекою і вишкіряє три ряди зубів* (Л. Смілянський); *Вовк озирнувся на нас, сердито вишкірив зуби* (О. Копиленко).

◊ **(1) Вишкіря́ти (вишкі́рювати, шкі́рити, щи́рити) / ви́шкірити (ви́щирити) зу́би,** *зневажл.:* а) *(до кого і без дод.)* сміятися, усміхатися. *На ринку стоїть комедіянтська буда; якісь страшні музики вигравають у ній, страшні бестії вишкірюють зуби з полотен буди, і якась панна воскова гримає в брязкучі тарелі* (В. Стефаник); *А Калістрат Пилипович пихкає цигаркою й усміхається... — І чого б я ото зуби шкірив? Он в газетах пишуть, що озимина підгуляла, що шкідник насувається* (Остап Вишня); *Враз дама дожовує, ковтає і премило вишкіряє золоті зуби до Юри* (Ю. Смолич); — *Ти чого, підмагачу, зуби шкіриш? — дивується дядько Микола* (М. Стельмах); *У Джантемира відлягло від серця: отже, можна спокійно сидіти на Орі до весни, і він із непідробною радістю вищирив свої рідкі жовті зуби*

(З. Тулуб); *Військо! Лаврентій єхидно вишкірив зуби: яке то військо? Отара овець!* (А. Хижняк); *Стиляга удавано здивувався: — Що, важний птах? Може, вихователь який? Тепер уже всі глянули на Миколу, вишкірили зуби, сміються* (Ю. Збанацький); б) робити грізний вигляд. *Ще й, на моє нещастя, прийшла мені на думку та страшна тітка Наталія: так-таки, неначе вона стоїть передо мною та вишкіряє зуби* (І. Нечуй-Левицький); *А коли він* [прапорщик] *блимнув білками і вишкірив зуби, Василько зі страху аж скрикнув* (П. Панч); *Юля, щоб не трудити ніг, сіла на дривітню. Андрій люто вишкірив зуби і гримнув, щоб вона встала* (Григорій Тютюнник); в) *(на кого і без дод.)* злісно накидатися на кого-, що-небудь, виступати проти когось, чогось. *— Дарма що ми мужики, а несправедливої кривди не потерпимо. Петрова відповідь, видно, сподобалася козакові. — Ге, та ти, парубче, вмієш, як я бачу, й зуби вишкіряти, — відповів він уже лагіднішим тоном* (М. Старицький); *— Братова часто вишкіряла зуби на невістку, бо вона мало допомагала їй по господарству* (з газ.).

ВИШКІРЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, **ВИШКІ́РЮВАТИСЯ,** ююся, юєшся, *недок.*, **ВИ́ШКІРИТИСЯ,** рюся, ришся, *док.*, *розм.* 1. Ставати видним, оголеним при розсунутих, розтулених губах (про зуби). *Його зуби скреготали і вишкірялися, мов у вовка* (І. Франко); *Он, ввижається йому, немовби з хащів висувається вовча морда .. Здоровенні два ряди зубів вишкірились на нього, близяться, ось-ось дістануть йому до горла* (Д. Бедзик); * Образно. *Тріскаючи, вишкірились червоні ребра кроков* [кроков] (О. Гончар).

2. *до кого і без дод.* Розтуляючи губи, відкривати, показувати зуби. *Прикажчик не зрозумів, вишкірився, бо зухвалий тон малюка вразив його* (О. Ільченко); *Іван вишкірився до Максима, блиснувши з-під вусів разками зубів* (Ю. Смолич); // *до кого, на кого і без дод., перен.* Говорити, відповідати кому-небудь дуже гостро, виявляючи роздратування, злість. *Коли санітар підійшов до Альоші, щоб одвести в палату, він раптом вишкірився до лікаря: — Не піду! Там страшно...* (І. Микитенко); *— Дурне ви говорите! — вишкірився лакуза на неї. — Де це видано, щоб я .. збрехав?* (М. Стельмах).

ВИ́ШКОЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́школити.** *Випуск того року вважався небувалим в історії гімназії багатством здібних, .. добре вишколених випускників* (М. Грушевський); *Тепер Хома ось саме розгортався. Надбав уже вроті господарство більше, ніж було раніш. Вишколений Багіровим, упевнено гнув свою старшинську лінію* (О. Гончар); *Якби в отамана Івана був не такий вишколений кінь, вже давно вилетів би козак із сідла* (Ю. Логвин).

ВИ́ШКОЛЕНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість за знач. **ви́школений.** *Краща зброя, вишколеність, дисципліна та організація польського війська взяли гору. Шляхта розбила козацько-селянські загони* (з навч. літ.); *Зовнішній вигляд і манера поводження офіціантів говорять про вишколеність, дисципліну та повагу до клієнтів* (із журн.).

ВИ́ШКОЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́школити.** *Ваші міліціянти, може, й мають одушевлення, та не мають витривалості, ні досвіду, ні вишколення* (А. Чайковський); *Під Броди дивізія прибула в перших числах липня, і тут зразу виявилося, що ніякого часу для вишколення та для завершення формування їм не дано* (І. Багряний).

ВИ́ШКОЛЕНО. Присл. до **ви́школений.** *Романчук, потрясаючи своєю сивою чуприною, вишколено сипав цілими жмутками урочисто-патріотичних слів* (І. Пільгук); *Хлопці з нового музичного гурту грають строго і вишколено* (із журн.).

ВИ́ШКОЛИТИ *див.* **вишко́лювати.**

ВИ́ШКОЛИТИСЯ *див.* **вишко́люватися.**

ВИШКО́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вишко́лювати.** *Запасний полк не був ще ніким вишколюваний* (з мемуарної літ.).

ВИШКО́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вишко́лювати.** *Про жінок-воїнів майже не збереглося свідчень. Але з історичних джерел ми довідалися, що вони були. Навіть знаємо, чим вони займалися, і лише методом аналізу можна здогадатися, як проводилося вишколювання* (з наук.-попул. літ.); *Січовики дістались лісу, де на звичному та добре підготовленому для вишколювання місці провели інші, внесені у тренувальний план, вправи* (із журн.).

ВИШКО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́ШКОЛИТИ,** лю, лиш, *док.*, *кого, що.* Ретельно навчати чого-небудь, прищеплювати певні навички, привчати до дисципліни і т. ін. *Полковник так мене ганяв по всіх дисциплінах, так вишколював на торпедних апаратах і грів на бойових катерах у морі, що мені вгору ніколи було глянути* (В. Кучер); *М. Кропивницький виховував і вишколював цілі кадри акторів* (з мемуарної літ.); *Як і раніше, майже щовечора збирався наш оркестр. Іван Маркович так його вишколив, що ми вже грали не гірше якогось маленького професіонального оркестру* (Ю. Збанацький); *— Я з вами ще побесідую. Сава Йосипович у школі вас не вишколив, так я спуску не дам...* (П. Автомонов).

ВИШКО́ЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ВИ́ШКОЛИТИСЯ,** люся, лишся, *док.* Проходити вишкіл. *Багато бездоганних, але небагатих молодиків із панят на Русі, Поділлі й Польщі їздить на Дніпро, щоб привчитися до лицарського діла, бо між ними можна добре вишколитися в лицарському порядку й чуйності* (з наук. літ.).

ВИШКОМОНТА́ЖНИК, а, *ч.* Робітник, який займається монтажем бурових установок. *Вишкомонтажники працюють у геологорозвідувальних організаціях і на нафтогазодобувних підприємствах* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́ШКРЕБЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́шкребти.** *В цілому Лобода був задоволений станом їдальні: столи ножами вишкребені, з кухні пахло смачним, помитий посуд* (О. Гончар); *— Отож, — продовжував розповідь Сивоок, — там бували коні, натерті оливою, вишкребені срібними шкребницями* (П. Загребельний).

ВИ́ШКРЕБКИ, ВИ́ШКРІБКИ, ВИ́СКРЕБКИ, ВИ́СКРІБКИ, ів, *мн.*, *розм.* Залишки чого-небудь, вишкрябані із дна або стінок якогось посуду. *Не минуло й кілька хвилин, як проглянуло дно горщика. Ладик запитально подивився на мене: — Чекай, а що матросові залишиться? Вишкребки?* (К. Гриб); *Вишкребки каші віддали кішці* (з газ.); * Образно. *До Тифліса стягувалися вишкребки каральних загонів і не добитих японцями військових частин* (М. Олійник).

ВИ́ШКРЕБОК, бка, *ч.*, *розм.* 1. Невеликий хліб із залишків тіста на дні та стінках макітри, діжі. *В обід ми з'їли весь хліб, залишився тільки недопечений вишкребок* (із журн.).

2. *перен.*, *жарт.* Про останню дитину в сім'ї. *— А де стара — Марія? В неї ще й вишкребок — Роман, парубчак*

(Б. Харчук); // *лайл.* Про неповноцінну, зневажувану людину. *Якийсь вишкребок, якась недобита нікчемність може панувати над всіма. І то тільки через те, що йому дали владу* (В. Винниченко); — *О, я помирюся з цим вишкребком Косинським. Не інакше, як Замойський його й підкинув нам для розбрату* (Іван Ле).

ВИ́ШКРЕБТИ *див.* **вишкріба́ти.**

ВИШКРІБА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вишкріба́ти.** *Потрібно ретельно видаляти наліт чищенням зубів щіткою, ниткою і вишкрібанням язика* (з наук.-попул. літ.).

ВИШКРІБА́ТИ, ВИСКРІБА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВИ́ШКРЕБТИ, ВИ́СКРЕБТИ,** бу, беш; *мин. ч.* ви́шкріб (ви́скріб), ви́шкребла (ви́скребла), ви́шкребло (ви́скребло); *док., кого, що і без дод.* 1. Шкребучи, чистити кого-, що-небудь. *Вона взяла ніж і почала вишкрібать вінця старого засаленого горшка* (І. Нечуй-Левицький); *Німка починає лазити по підлозі, замітати, підмітати, вискрібати, витирати* (Леся Українка); *На другий день цілий ранок вишкрібав я черінь* (Григорій Тютюнник); *Було, нікому не дам і одного коня вичистить, сам усіх вискребу* (О. Стороженко).

2. Шкребучи, діставати, вибирати що-небудь ізсередини. *Він узяв чайник, старе долото, щоб вишкрібати накип всередині, миску з піском і ганчіркою і сів у холодок під стіною* (І. Сенченко); *Треба тільки вишкребти нігтем із стрючка* [стручка] *зернятка і знову стулити обидві половинки. От вам і пищик!* (О. Донченко); // *перен.* Вибирати, виймати все (звичайно про залишки). *Із хати в хату ходили сільські активісти. Вигрібали квасолю, горох, навіть квашену капусту на дні бочки вишкрібали* (з мемуарної літ.); *Вихватив бумажник і вишкріб відтіля всі гроші* (О. Десняк); *Посьорбав самої води: зогріти душу; потім, смакуючи, їв картоплю. Все вискріб, що понакипало на чавунці* (В. Барка).

ВИШКРІБА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* Пас. до **вишкріба́ти.** *Вишкрібалися ножем і милися гарячою водою дерев'яні лави, підлога* (з газ.); * Образно. *З найдальших закапелків пам'яті вишкрібалося все для згадування* (П. Загребельний).

ВИ́ШКРІБКИ *див.* **ви́шкребки.**

ВИ́ШКРЯБАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́шкрябати.** *Тепер камера мала інший вигляд: столи були винесені, дірява підлога вимита, вишкрябана* (С. Васильченко); *Шинок — великий, світлий і хоч не найкращого штибу, але чистий — добре вимиті мостини, вишкрябаний до білого ножем стіл, пофарбований у зелене шинквас* (Ю. Мушкетик); // **ви́шкрябано,** *безос. пред. Смуги були від ножа на тому місці, де була на малюнку голова. Від неї не лишилось нічого, крім одного куточка рота — червоної смужечки. Все було ретельно стерто, вишкрябано, замазано фарбами з фону* (В. Винниченко).

ВИ́ШКРЯБАТИ *див.* **вишкря́бувати.**

ВИ́ШКРЯБАТИСЯ *див.* **вишкря́буватися.**

ВИШКРЯ́БУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вишкря́бувати.** *Є два основних різновиди нанесення візерунків на писанки: розмальовування яйця воском за допомогою писачка та вишкрябування малюнків голкою на пофарбованому яйці* (з газ.).

ВИШКРЯ́БУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ШКРЯБАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. *що.* Шкрябаючи, знімати, зчищати що-небудь. *Ножами вишкрябують хлопці ґрунт з-під скель. Роблять глибокі діри* (М. Трублаїні); *Вишкрябує* [Федя] *великим важким ножем масні плями на столі; миє шваброю підлогу* (Д. Ткач); — *Та-ак... — бурмоче Гутман, старанно вишкрябуючи шматки присохлої до підлоги глини* (П. Колесник); // Шкрябаючи, робити подряпини, якісь знаки на чому-небудь. *Візерунки вишкрябували на вареному пофарбованому в один колір яйці гострою шпилькою* (з наук. літ.); *У тюрмі Швейк залишив по собі невелику пам'ятку, вишкрябавши на стіні уламком тріски список усіх юшок, підлив і гарнірів, які він їв до війни* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); // *перен.* Вибирати, виймати все (звичайно про залишки). *Бабралася в казані, вишкрябуючи, вигризаючи рештки каші, людина* (Ю. Мушкетик); *Вони закурили, вишкрябавши з кишень всі рештки тютюну* (І. Багряний).

2. *кого, що, перен.* Діставати, знаходити з труднощами. *З інших районів вишкрябав кількох викладачів загальноосвітніх дисциплін* (І. Микитенко); — *Де ж ти її* [жінку] *вишкрябав отаку? — поцікавився .. староста* (Ю. Збанацький).

ВИШКРЯ́БУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВИ́ШКРЯБАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док.* 1. *розм.* Вилазити, вибиратися нагору з труднощами, упираючись ногами й руками. *Вам хочеться підстрибнути, вхопитись руками за канат, що прив'язаний до язика* [дзвона], *упертись п'ятою і вишкрябатись на великий дзвін, а звідти — вгору і вгору! — до горобиних гнізд* (І. Микитенко); *Такого слона оговтали і ним їздять. Вишкрябається на нього з п'ять чоловік, і той пре* (У. Самчук).

2. *тільки недок.* Пас. до **вишкря́бувати** 1. *На пофарбованому яйці малюнок вишкрябується спеціальним інструментом або голкою* (з наук.-попул. літ.).

ВИШЛІФО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вишліфо́вувати.** *На вишліфовування коштовного каменя майстер витратив багато часу* (із журн.); *В ідеалі треба витрачати життя на вишліфовування однієї книги, одного стилю, однієї мови* (з газ.).

ВИШЛІФО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ШЛІФУВАТИ,** ую, уєш, *док.* 1. *що.* Робити гладеньким, блискучим, обточуючи, шліфуючи. *Робота легка, чепурна, цікава: вишліфовувати скляні та глиняні вироби та розмальовувати їх власноручно із суто народних рисунків* (В. Винниченко).

2. *кого, що, перен.* Робити кого-, що-небудь кращим, досконалішим. *Минув місяць безтурботного спокою, дні праці й ночі кохання, що поглиблює і вишліфовує свідомість* (В. Підмогильний); *Т. Шевченко вишліфовував свою мову від таких висловів, що були б незрозумілі широким читацьким колам* (з наук. літ.); *Суспільство як фактор формування особистості здатне виховувати людину, вишліфовувати її характер* (з наук. літ.).

ВИШЛІФО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВИ́ШЛІФУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *док.* 1. Обточуватися, ставати гладеньким, блискучим. *Морський камінчик так вишліфувався, що аж виблискував на сонці* (із журн.).

2. *перен.* Ставати кращим, досконалішим. *Тривалий час вирізьблюється, виформовується, вишліфовується певна національна формація зі своєю унікальною культурою* (з наук. літ.); *Приємна проста гармонія народних пісень вишліфовувалася віками і була дуже природною* (з наук.-попул. літ.); // Засвоювати пристойні, хороші манери. *За допомогою виховання, уроків етики та етикету хлопець став потроху вишліфовуватися* (із журн.).

3. *тільки недок.* Пас. до **вишліфо́вувати.** *Деталь швидко вишліфовується досвідченими руками майстра* (із журн.); *З бурштину вишліфовується намисто та інші вироби* (із журн.).

ВИ́ШЛІФУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́шліфувати.** *Скло — як скло. Поганенько вишліфуване; опукле, розуміється* (В. Винниченко); *Стерновий недбало тримався за вишліфувані ручки штурвала* (П. Загребельний).

ВИ́ШЛІФУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́шліфувати.** *Г. Хоткевич подає понад 20 рецептів лаків і фарб для вишліфування бандури, способи їх приготування в домашніх умовах* (з наук. літ.).

ВИ́ШЛІФУВАТИ *див.* **вишліфо́вувати.**

ВИ́ШЛІФУВАТИСЯ *див.* **вишліфо́вуватися.**

ВИ́ШМАГАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́шмагати.** *Почуваючи себе вишмаганим, він, проте, став у думках виправдувати Глобу* (О. Гончар); * Образно. *Мій прокажений притулок розуму Ударами дорікань вишмаганий* (І. Драч).

ВИ́ШМАГАТИ, аю, аєш, *док., кого.* Побити батогом, нагайкою і т. ін. *Отак би взяти й вишмагати геть усіх отих!.. Посікти на дрібну локшину, на січку* (І. Багряний); — *Тобі, напевно, теж перепало?* — *Вишмагали за паршивеньку свічку. Я малював* (Василь Шевчук); *Я був покараний різками ще в утробі матері. Вона заступилася за іншу наймичку, і її вишмагали в саду на лаві, а разом з нею і мене* (Ю. Мушкетик).

ВИ́ШМАРУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́шмарувати.** *На гвіздках висіли розіпнуті домоткані сіряки, сорочки з грубого полотна, ще чумацькі, вишмарувані смолою від чуми й холери* (В. Кучер); *Мамайчук за хвилину виволік уже вишмарованого глиною техніка надвір* (О. Гончар).

ВИ́ШМАРУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Змазати що-небудь якимсь мастилом, дьогтем і т. ін. або глиною, землею. *Вишмаруй-но добре колеса, бо далеко поїдем* (Сл. Гр.); *"Старці-сіромахи" посідали в ряд шляхом, вишмарувавши землею лице й розпатлавши чуби* (С. Васильченко); *Хоч і непоказні, а проте чобітки, а як дьогтем вишмарували, ще й блистять* (Остап Вишня).

ВИ́ШМИГНУТИ, ну, неш, *док., розм.* Швидко й непомітно вискочити, вийти куди-небудь. *Мов миш* [миша] *діркою, вишмигнула* [Параска] *з возівні* (І. Франко); *Із кущів вишмигнув засмаглий Олег, одягнений у червоні трусики* (М. Руденко); *Дід нічого не відповів, і ми вишмигнули з хати* (В. Нестайко); * Образно. *Теплий і вільний степовий вітрець прожогом вишмигнув з байраку* (Ю. Смолич).

ВИШНЕ́ВЕНЬКИЙ, а, е, *нар.-поет.* Пестл. до **вишне́вий.** *І ставок, і млинок, і вишневенький садок* (з народної пісні); *Зазеленів вишневенький садочок* (Л. Глібов).

ВИШНЕ́ВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **ви́шня.** *Садок вишневий коло хати, Хрущі над вишнями гудуть* (Т. Шевченко); *Загледіла — вишня в саду цвіте: "Принесіть мені, бабусю, вишневу квіточку... принесіть, бабусенько!"* (Марко Вовчок); *Я знайшов вишневу гілку і зробив собі сопілку* (Ю. Рибчинський); *Віра нагинала віти, вибираючи найспіліші з них* [вишень], *зривала, і там, де відривався хвостик, з'являлася червона кисло-солодка краплинка вишневого соку* (А. Шиян); // Вигот. із вишень (у 2 знач.). *Коло графина стояла тарілка з скибками паляниці і мисочка з вишневим варенням* (І. Нечуй-Левицький).

2. Темно-червоний, кольору стиглої темної вишні. *У старшої невістки два очіпки, один блакитний, другий вишневий* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Тендітна жінка підвела свої вишневі очі й хутко заговорила* (М. Хвильовий); *Нове плаття вишневого кольору .. робило її ще привабливішою* (О. Копиленко); * Образно. *Заспіваю твоє ім'я, Твоє тихе ім'я вишневе* (М. Вінграновський).

ВИШНЕ́ВО. Присл. до **вишне́вий** 2. *І знову, як тоді, покірнеє обличчя вишнево зацвіло під поглядом моїм...* (В. Сосюра); *На воді вишнево темніє забуте сонячне проміння, на небо виходять перші зорі* (М. Стельмах); *Сонце вишнево пірнуло за степовим берегом* (О. Гончар).

ВИ́ШНИ́К[1], ви́шнику́, *ч.* Садок із вишневих дерев або молода вишнева поріст. *Я ж мій город та вишник доглядала, Хусточки шила та пісні співала...* (Я. Щоголів); *В кінці садка густий вишник неначе вхопився за крутий бік гори й повис над кручею, як густе зелене руно* (І. Нечуй-Левицький); *Вітер вривався у вишник, крутив білі пелюстки, здіймав вишневу завірюху* (О. Донченко).

ВИ́ШНИ́К[2], ви́шника́, *ч., розм.* Те саме, що **да́ма** 4. *Хто, бач, вишник, той не король* (Номис); — *А ти бий вишником!* — *кричав знову Гапці, котра намірювалася бити тузом* (Панас Мирний).

ВИШНИ́НА, и, *ж.* 1. Вишневе дерево. *Ой вишнино-черешнино, чом ти листу не пускаєш?* (П. Чубинський); *І тут щось хруснуло. Він одсунув ногу і побачив люльку з переломаним чубуком .. Чубук із сушеної вишнини, ще й міддю покільцьований* (Григорій Тютюнник).

2. *розм.* Густа вишнева поріст. *Поміж зеленою гущавиною колючих груш, плакучих верб, темно-зеленої вишнини біліли чепурні мазанки* (Панас Мирний); *За будинком, у тісному міському подвір'ї, клаптик землі заріс вишниною* (Б. Грінченко).

ВИШНИЧО́К, чка́, *ч.* Зменш.-пестл. до **ви́шни́к**[1]. *Дівчина вийшла у вишничок помилуватися цвітом молоденьких вишень* (із журн.).

ВИШНІ́ВКА, и, *ж.* Вишнева наливка. *Стіл застеляється у них, І показалася горілка, І деренівка, і вишнівка, І мед, і пиво* (С. Руданський); *Гребінка встав, налив йому* [Тарасові] *вишнівки і знову сів* (Василь Шевчук).

ВИШНІ́ВОЧКА, и, *ж.* Пестл. до **вишні́вка.** — *Та сядьте-бо, щоб старости сідали; та ще вишнівочки!* (А. Свидницький); [С т е х а:] *Приходь, приходь .. Я тобі й варенички приховаю .. І вишнівочки вточу* (В. Самійленко).

ВИ́ШНІЙ, я, є. 1. *заст.* Який знаходиться, міститься на великій відстані від землі. *Високо над усім грає-сяє вишнє променясте сонечко...* (Марко Вовчок).

2. *рел.-церк. (з великої літери).* Який виходить із неба, від Бога. *Ти з узвичаєної щирості, із дружби вирвалась на волю і знов прийшла по Вишній милості з весною, з квітами, з любов'ю...* (В. Стус); *Не любіть і не ненавидьте тіло своє — дайте йому жити за природою своєю, Вишній промисел ви цим прославите і в марнотну боротьбу із собою не вдаватиметеся!* (Валерій Шевчук).

3. *у знач. ім.* **Ви́шній,** нього, *ч., рел.-церк. (з великої літери).* Бог. — *Чули глас труб небесних? Але бійтеся вчути голос Вишнього самого! Бійтеся!* (Г. Хоткевич); *І співав, поклони б'ючи, аж до втоми, знеможення: — Живий у помочі Вишнього...* (Н. Королева); *Від щедрості, дарованої Вишнім, Писалось легко* (Б. Олійник).

ВИ́ШНЯ, і, *ж.* 1. Плодове дерево (іноді кущ) родини розових звичайно з довгими тонкими гілками, соковитими

темно-червоними (рідше ясно-червоними) ягодами і цілісним темно-зеленим листям. *Межи білих хаток цвіте й вишня рясна, й тонковерха тополя пахучим листом шелестить* (Марко Вовчок); *Під вишнею розлогою струмочок гомонить* (М. Терещенко); *За хатою кілька груш, дві високі старі черешні і одна .. вишня* (У. Самчук); * У порівн. — *З маленького личка хоч води напийся, а сама* [Одарка] *пишна, як у саду вишня* (І. Нечуй-Левицький).

2. Плід цього дерева (куща). *Лунали окрики перекупців, що продавали .. вишні і морелі* (І. Франко); *Вишні були аж чорні, перестиглі, надзвичайно солодкі* (В. Собко); *Кидала ті вишні в берестяну коробку, часом кладучи найстиглішу й до рота, і вишня ця, входячи їй в уста, рубіново спалахувала* (Валерій Шевчук).

ВИШНЯ́К, у́, *ч.* 1. Те саме, що **ви́шник**[1]. *У городі під самими вербами ріс густий вишняк* (І. Нечуй-Левицький); *У вишняку на всі голоси заливався соловей* (Ю. Збанацький); *Дві розлогі шовковиці за нею, і яблуні, й груші, й вишняк під хатою* (Ю. Мушкетик).

2. *розм.* Те саме, що **вишні́вка.** [П и с а р *(наливає і п'є):*] *А славний наш вишняк! Варто й повторити* (І. Франко); *Мати одразу ж загриміла рогачами, а батько пішов до комірчини по вишняк* (М. Стельмах).

ВИШНЯЧО́К, *ч.* 1. *род.* чка́. Зменш.-пестл. до **вишня́к** 1. — *Ах ти ж, вражий соловейку, — шкодувала тихо молодиця. — Це, бач, викорчували старий вишнячок, а в молодняку не схотів... погордував...* (С. Васильченко).

2. *род.* чку́, *розм.* Пестл. до **вишня́к** 2. *Всі гарненько привітались, Про здоров'я розпитались, Випив вишнячку Бабай* (І. Франко).

ВИ́ШПАРИТИ *див.* **вишпа́рювати.**

ВИ́ШПАРИТИСЯ *див.* **вишпа́рюватися.**

ВИ́ШПАРУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́шпарувати.** *Дмитро підібрав з землі обвуглений цурупалок і провів ним раз і вдруге по гладенькому вишпаруваному квадратику стіни* (В. Козаченко); *Пріск ходив то в один бік вулиці, то в інший, .. роздивлявся на чепурні скіфські оселі, рівненько вишпарувані глиною, побілені й підведені в кого руденьким, у кого синім або ж зеленим* (І. Білик).

ВИ́ШПАРУВАТИ, ую, уєш, *що.* Док. до **шпарува́ти.** *Там, казали, була холодна. Коли в ній поселявся комнезам, молодиці вивітрили в'язницький дух, вишпарували і вибілили стіни* (В. Речмедін).

ВИШПА́РЮВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **вишпа́рювати.** *Комах можна знищити вишпарюванням.*

ВИШПА́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВИ́ШПАРИТИ,** рю, риш, *док., розм.* 1. *що.* Обливаючи окропом, добре пропарювати. *Курячу печінку слід промити, вишпарити окропом, розділити на 3–4 частини й обсмажити* (із журн.); // *кого, що.* Обливаючи окропом, пошкоджувати, знищувати. *Вхопила* [пані] *ту каструлю і кип'ячим молоком дівчині — в обличчя! Ошпарила все лице і очі вишпарила, звірюка...* (О. Гончар); *Вишпарювати тарганів.*

2. *тільки док., кого, що, перен.* Побити батогом, нагайкою і т. ін., висікти різкою. — *Він, дідусю, тютюн курить .. — Вишпарити поганця, вишпарити ремінякою* (С. Черкасенко); *Третя* [сусідка] *впіймала Хлопця, коли забрався до неї в комору і їв там сметану. Вона ж спустила йому штанці і вишпарила задка кропивою* (Валерій Шевчук).

ВИШПА́РЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ВИ́ШПАРИТИСЯ,** рюся, ришся, *док., розм.* 1. Обливаючись гарячою водою, добре пропарюватися. *Я гарно вишпарився у вербових ночвах, надихався свіжої пари й одягнув нове вбрання* (із журн.).

2. Пас. до **вишпа́рювати.** *Ваза добре вишпарюється від бруду окропом* (із журн.).

ВИ́ШПЕТИТИ, ечу, етиш, *док., кого, розм.* Дуже вилаяти. *Гетьман знає, що то за спілка! Видеруть з рук булаву, віддадуть, кому самі схочуть. Що буде, коли не виконає оце веління Москви? Надішлють грамотку, вишпетять* (Ю. Мушкетик); *Наступного вечора на слізне прохання хлопця Кулаківський згодився, добряче вишпетивши малого за його дурний страх не йти грати в карти* (Валерій Шевчук).

ВИШПИГО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ШПИГУВАТИ,** ую, уєш, *док., кого, що.* Стежити за ким-, чим-небудь потай, шпигуючи. *Про що б не заходила мова, вони вишпиговували одна одну, але, здається, без користі* (Б. Харчук); *Він має вишпигувати в Мюнхені ідейного керівника однієї української політичної групи* (із журн.); // *що.* Добувати що-небудь, шпигуючи. *Вишпигувати секретні дані.*

ВИ́ШПИГУВАТИ *див.* **вишпиго́вувати.**

ВИ́ШПОРТАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **ви́шпортати.** * Образно. *Коли кажуть, що поет шукає мову, то це означає, що він болісно роздумує, які йому вибрати слова — ті, що справді належать йому, чи інші — вишпортані в книгах або підслухані на вулиці* (із журн.).

ВИ́ШПОРТАТИ *див.* **вишпо́ртувати.**

ВИШПО́РТУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ШПОРТАТИ,** аю, аєш, *док., що, розм.* Шпортаючи, риючи, діставати, витягати що-небудь звідкись. *Брудні, обдерті, вишпортували* [діти] *напівбосими ногами паливо із звалищ, зникали з оберемками трісок у бічних вуличках і знову поверталися* (Р. Іваничук); *Вишпортувала* [Олена] *вилами гній з-під корови* (Є. Гуцало); *Він своїм закованим костуром почав шпортати землю, відважив одну дернину, другу, вишпортав трохи глини — люди зирнули і ахнули* (І. Франко); *Вишпортавши ключа з ямки, мало не підбіг* [Лесь] *до скрині, відімкнув колодку і смикнув віко догори* (І. Нижник).

ВИ́ШПУРЛЯТИ, яю, яєш, *док., що, розм.* Шпурляючи, ви́кидати геть. *Увесь цей паперовий мотлох вишпурляв би на смітник* (із журн.).

ВИ́ШПУРНУТИ *див.* **вишпу́рювати.**

ВИШПУ́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВИ́ШПУРНУТИ,** ну, неш, *док., кого, що, розм.* 1. Із силою викидати геть. *Я відчиняю вікно і вишпурюю будильник* (із журн.); *Бідолашний удівець, закипаючи від гніву, заходився вбиратися, а що одяг його пані Ліндерова вишпурнула у вікно, то зодягся він у мундир* (Ю. Винничук); *Лукаш не втримався і погрозив: — Ось я вас вишпурну, розповідайте коротко, але зв'язно* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

2. *перен.* Виганяти звідкись, куди-небудь. *Ці представники світових убийць* [убивць] *і грабіжників, представники "товарних джентльменів" були у нас тільки через те, що большевики* [більшовики] *вишпурнули їх од себе* (В. Винниченко).

ВИШРУБО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ШРУБУВАТИ,** ую, уєш, *док., що, діал.* 1. Вигвинчувати. *Звели вони бій за оті гвинти, що їх старанно вишрубовували з великої мо-*

лотарки, що ото стоїть перед клунею і чекає, поки її не забере власник (У. Самчук).

2. *перен.* Дуже піднімати, збільшувати, роздувати. *"Спілка" випустила вже багато акцій і старалася при помощі* [за допомогою] *реклами вишрубовувати їх курс чимраз вище* (І. Франко).

ВИ́ШРУБУВАТИ *див.* **вишрубо́вувати.**

ВИШТАМПО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виштампо́вувати.** *На металевих консервних банках наносять маркування шляхом виштамповування умовних позначень* (з наук. літ.).

ВИШТАМПО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ШТАМПУВАТИ,** ую, уєш, *док.*, *що.* Те саме, що **штампува́ти** 1, 2. *Ненаскрізну різьбу виштамповують штемпелями — стальними стрижнями, на одному кінці яких є той чи інший малюнок* (з наук.-попул. літ.); *Маркування банок здійснюється одночасно з герметизацією; на кришці банки виштамповують умовну позначку (назву консервів, місце та час виготовлення)* (із журн.).

ВИШТАМПО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **виштампо́вувати.** *Складові частини колеса — обід і диск — виштамповуються зі стального листа, вальцюються та приварюються одне до одного* (з наук.-попул. літ.); *Кожному автомобілю при виготовленні присвоюється власний ідентифікаційний номер, який виштамповується безпосередньо на кузові або на металевій табличці* (із журн.).

ВИ́ШТАМПУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́штампувати.** *Ключ був виштампуваний із плоского шматка металу* (із журн.); *Діамантова обробка конічної апертури дисплея телефона та виштампуваний логотип свідчать про високий рівень майстерності ювеліра* (з мови реклами).

ВИ́ШТАМПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́штампувати.** *Нова передня частина з масивною радіаторною решіткою та виштампування вздовж борту автомобіля надає його вигляду додаткової динаміки* (з Інтернету).

ВИ́ШТАМПУВАТИ *див.* **виштампо́вувати.**

ВИ́ШТОВХАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́штовхати.** * У порівн. *Наче виштовханий од себе тими будинками го́рода, самотою стояв він* [будинок] *і злісно вишкіряв на їх* [них] *довгі ряди своїх вікон* (В. Винниченко).

ВИ́ШТОВХАТИ *див.* **виштовхувати.**

ВИ́ШТОВХАТИСЯ *див.* **виштовхуватися.**

ВИ́ШТОВХНУТИ, ну, неш, *док.*, *кого, що.* Однокр. до **виштовхувати.** *Добриня безнадійно махнув рукою й виштовхнув Малушу поперед себе* (С. Скляренко); *Йонька посунувся було* [в хату] *за тютюном, але Уляна виштовхнула його в сіни* (Григорій Тютюнник); *Узяв старший брат жорна і виштовхнув з хати. Вони покотилися з гори прямо в море та й потонули* (з легенди); *Грушевич ліг на землю і виштовхнув за ворота клунок з пожитками* (Р. Андріяшик).

ВИ́ШТОВХНУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́штовхнути.** *Тулився* [аеродром] *до невисокого пасма гір, виштовхнутих на поверхню землі могутніми вулканічними силами* (П. Загребельний); * У порівн. *Я лежу в чужому корівнику на соломі, ніби виштовхнутий за межі часу* (Є. Доломан).

ВИ́ШТОВХНУТИСЯ, нуся, нешся, *док.* Однокр. до **виштовхуватися.** *Несподівано виштовхнувсь наперед з-поміж сусідів, що тісно стояли, хліборобик* (В. Барка); *Він відчаєно* [відчайно] *виштовхнувся руками з нагрітої постелі* (П. Загребельний).

ВИШТО́ВХУВАЛЬНИЙ, а, е. Який використовується, пристосований для виштовхування чогось. *Модель правильно описує бар'єрний виштовхувальний механізм провідності у фільтрі* (з наук. літ.); *Є кілька видів міграції: примітивна, вимушена, вільна, ланцюгова... У нас за цією класифікацією найпоширеніша саме перша: примітивна, що зумовлена не притягальними факторами, а виштовхувальними* (з публіц. літ.).

ВИШТО́ВХУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вишто́вхувати.** *Захоплення їжі і виштовхування неперетравлених решток відбувається в амеби у будь-якій ділянці тіла* (з навч. літ.); *Здебільшого цінова конкуренція використовується для виштовхування з ринку слабших суперників або проникнення на вже освоєний ринок* (з навч. літ.).

ВИШТО́ВХУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ШТОВХАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. *кого.* Штовхаючи, примушувати кого-небудь вийти звідкись або кудись. *Директор власноручно виштовхує Дарку за двері* (Ірина Вільде); *Пана й осавула хлопці виштовхали на ґанок* (В. Кучер); // Примушувати вийти звідки-небудь, піти кудись. *Надходила та година, коли треба виштовхувати активних відвідувачів і зачиняти бар* (М. Білкун); * Образно. *Ця думка виштовхує його з кабінету, змушує одягти пальто, іти в заметіль, в хурію* (О. Гончар).

2. *що.* Поштовхами витискати, викидати що-небудь звідкись. *Море виштовхувало на землю шматки криги* (Ю. Яновський); *Спочатку спробували просто заткнути трубу гострим кінцем* [колоди], *але вода виштовхувала затичку з такою силою, що вона мало не вирвалася з рук* (С. Голованівський); // *перен.* Уривчасто, із зусиллям вимовляти. — *Відпустки тобі чекати ще довго, дівчино, — по одному, роздільно виштовхувала* [Ліна] *з себе слова* (В. Козаченко); *Отава виштовхував з себе поодинокі слова, насилу стримуючись* (П. Загребельний).

ВИШТО́ВХУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВИ́ШТОВХАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док.* 1. Штовхаючись, вийти, вибратися звідки-небудь або кудись. *З гурту виштовхався Анатолій, взяв дядька за лікоть* (М. Руденко); — *Сховавсь єси? — з надією кинув Рогволод, але помилився, бо з юрмища виштовхався ще не старий смерд* (І. Білик).

2. *тільки недок.* Пас. до **вишто́вхувати.** *Хоч аорта є найширшою судиною, проте вона єдина в організмі, якою протікає вся кров, що виштовхується лівим шлуночком* (з наук. літ.).

ВИ́ШТРИКАТИ *див.* **виштри́кувати.**

ВИ́ШТРИКАТИСЯ *див.* **виштрика́тися.**

ВИШТРИКА́ТИСЯ, а́ється, *недок.*, **ВИ́ШТРИКАТИСЯ,** ається, *док.*, *розм.* Бути видним, з'являтися де-небудь (про щось загострене). *Нижче, з-за луток вікон, виштрикалися гострі вершки молодих тополь — на них метушилися горобці* (Ю. Смолич).

ВИ́ШТРИКНУТИ, ну, неш, *док.*, *що, розм.* Однокр. до **виштри́кувати.** — *Я вже й кричу, й біжу, спотикаюся, замалим око не виштрикнув на гілляку* [гіллякою] (Г. Хоткевич).

ВИШТРИ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ШТРИКАТИ,** аю, аєш, *док.*, *що, розм.* Виколювати, вибивати (звичайно про очі). *Незважаючи ні на втому, що валила з сідел, ні на темряву, що мокрим галуззям виштрикувала хлопцям очі, всі були сповнені пориву й рішучості будь-що пробитись до Києва* (О. Гончар); — *Та що ти мені отеє, пане писарю, ти-*

каєш у вічі? Чи їх виштрикати хочеш, чи що? (Г. Квітка-Основ'яненко).

ВИ́ШТУКАТУРЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́штукатурити.** *Навіть якщо стіни ідеально виштукатурені, краще дотримуватися технології та клеїти шпалери на пошпакльовану поверхню* (із журн.).

ВИ́ШТУКАТУРИТИ *див.* **виштукату́рювати.**

ВИ́ШТУКАТУРИТИСЯ *див.* **виштукату́рюватися.**

ВИШТУКАТУ́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виштукату́рювати.** *Мета уроку — навчити виконувати виштукатурювання декоративною штукатуркою певної марки* (із журн.).

ВИШТУКАТУ́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́ШТУКАТУРИТИ,** рю, риш, *док., що.* Покривати штукатуркою. *Кам'яні або цегляні стіни підвалу із зовнішнього боку виштукатурюють цементно-піщаним розчином* (із журн.); *Стіни можна виштукатурити різним покриттям — від стандартного до шумоізоляційного* (із журн.).

ВИШТУКАТУ́РЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ВИ́ШТУКАТУРИТИСЯ,** рюся, ришся, *док.* 1. *розм., ірон.* Те саме, що **штукату́ритися** 2. *Сучасні модниці занадто виштукатурюються* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **виштукату́рювати.** *Шви затираються цементно-піщаним розчином, виштукатурюються елементи кутів та віконних прорізів* (із журн.).

ВИ́ШТУРХАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **ви́штурхати.** * Образно. *Невдовзі лідери обох наддержав були брутально усунуті від влади: Хрущов виштурханий на пенсію, а Кеннеді загадково застрелений* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́ШТУРХАТИ *див.* **вишту́рхувати.**

ВИШТУ́РХУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **вишту́рхувати.** *Таке настирливе виштурхування з хати Ганну образило і навіть обурило* (В. Козаченко).

ВИШТУ́РХУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ШТУРХАТИ,** аю, аєш, *док., кого, розм.* Штовхаючи, примушувати кого-небудь вийти звідкись. *Пасажирів було — як оселедців у діжці. Провідники виштурхували їх геть, але тут же налазили інші* (з мемуарної літ.); *— Геть! Роберт виштурхав Довговуха з кабінету* (А. Хижняк).

ВИ́ШУГНУТИ *див.* **вишу́гувати.**

ВИШУ́ГУВАТИ, ую, уєш, *недок*, **ВИ́ШУГНУТИ,** ну, неш, *док.* 1. Швидко пересуваючись у повітрі, вилітати звідки- або куди-небудь. *Вони* [соколи] *вишугували в піднебесся з такою нагальністю, з таким завзяттям, аж ніби в тобі теж щось зривалося й летіло за ними* (П. Загребельний); *З броньованих обладунків вишугнуло кілька жовтих ракет* (М. Вінграновський).

2. *розм.* Вибігати, вискакувати. *Йосип копався через поля. Роздягнений, без шапки, забрьоханий по пояс: провалювався і вишугував з якихось ковбань, утікав* (Б. Харчук); *Погляди наші самі собою звернулись до того редакторського вікна, у яке, втікаючи, вишугнув наш доморощений акробат* (О. Гончар).

ВИ́ШУКАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ви́шукати.** *За Берліном на широченному полі безупинно гарячково кипить робота. Автобендюги звозять матеріали, вишукані по старих складах, армія грабарів блискає до сонця лопатами* (В. Винниченко).

2. *у знач. прикм.* Який характеризується витонченістю, досконалістю, елегантністю. *Владко поводився з нею* [Регіною] *вільно, без тіні боготворення* [боготворіння], *але з тією вишуканою чемністю й увагою, яка завсіди характеризувала його* (І. Франко); *З вишуканими рухами, церемоніально запросив* [Савченко] *товаришів на обід* (М. Коцюбинський); // Який відзначається добірністю; зробл. із тонким смаком. *Він підстрибував, хизуючись перед дівчатами своїм вишуканим вбранням* (М. Чабанівський); *У кожному кутку стелю підпирав стовп з вишуканою різьбою* (А. Хижняк).

ВИ́ШУКАНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **ви́шуканий** 2. *По вишуканості будови* [осетинських казок] *я не знаю таких других в світовій народній літературі* (С. Васильченко); *Господар неприховано хизувався своїм аристократизмом та пишнотою і вишуканістю столу* (Іван Ле); *У розміщенні картин .. була вишуканість, підказана, безумовно, вродженим почуттям естетики* (Ірина Вільде).

ВИ́ШУКАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́шукати** 1. *Проблема вишукання і вивчення нових антибіотиків має не тільки наукове, а й важливе практичне значення* (з наук.-попул. літ.); *Основне завдання звітності — вишукання резервів подальшого росту та вдосконалення діяльності підприємства, стабільності на ринку* (з мови документів).

ВИ́ШУКАНО. Присл. до **ви́шуканий** 2. *Андрій вишукано, урочисто показав на будову* (О. Копиленко); *Він* [М. Костомаров] *був .. одягнений охайно і вишукано, немовби знав, що будуть гості в хату* (Василь Шевчук).

ВИ́ШУКАТИ *див.* **вишу́кувати.**

ВИ́ШУКАТИСЯ *див.* **вишу́куватися.**

ВИШУКО́ВУВАННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **вишуко́вувати.** *Окремий напрямок роботи управління — це організація роботи щодо залучення в галузь зовнішніх та внутрішніх інвестицій, тобто вишуковування додаткових коштів* (з газ.).

ВИШУКО́ВУВАТИ *див.* **вишу́кувати.**

ВИШУКО́ВУВАТИСЯ *див.* **вишу́куватися.**

ВИШУ́КУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вишу́кувати.** *Вишукуваний факт; Вишукувані кошти.*

ВИШУ́КУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вишу́кувати.** *Лабораторія металів займалася вишукуванням нових металевих сплавів* (М. Трублаїні); *Весь свій вільний час .. оддавав* [Михайло Федорович] *вишукуванню та збиранню рідкісних українських видань і бібліографічних даних про письменників* (М. Олійник).

ВИШУ́КУВАТИ, *рідко* **ВИШУКО́ВУВАТИ,** ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ШУКАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. *кого, що.* Старанно шукаючи, знаходити; відшукувати. *На другий день кинулись хлопці вишукувати купця* (Панас Мирний); *Возії позлазили з возів і теж стали ходить і вишукувать місця, де б зручніше підмостити спину* (В. Винниченко); *Малі й веселі, вони* [перелесники] *гайсали по землі, .. вишуковували яри й темні ями, чагарі й кропив'яні нетрі* (Валерій Шевчук); *Насамперед треба було вишукати місце, де лежали закопані гроші* (І. Франко); // *що.* Виявляти, здобувати завдяки наполегливим старанням, зусиллям. *Велику кімнату вирішили перегородити на дві частини .. Довелось вишукати матеріали для перегородок* (М. Трублаїні).

2. *тільки док., що.* Ретельно обшукати що-небудь. *Я вишукав кожну щілинку, але нічого цінного так і не знайшов* (із журн.).

◊ **[Тре́ба] вдень [се́ред бі́лого дня] з вогне́м [та ще] (зі сві́чкою, зі сві́тлом, при со́нці** *і т. ін.)* **[тако́го] шука́ти (вишу́кувати) / пошука́ти** *див.* **тре́ба**[1].

ВИШУ́КУВАТИСЯ, *рідко* **ВИШУКО́ВУВАТИСЯ,** ується, *недок.*, **ВИ́ШУКАТИСЯ,** ається, *док.* 1. Бути знайденим унаслідок шукання, шукань; знаходитися. — *А ми все тут шукали кандидата, — почав бригадир. — Не вишукується, куди не кинь* (О. Гончар); — *Не плач, мамо, — каже старший син. — Як хазяїн вишукається, я знов служитиму* (Марко Вовчок); [С а в к а:] *А ти не цвірінчи там, вилупок! Розумна яка вишукалася!* (С. Васильченко).

2. *тільки недок.* Пас. до **вишу́кувати.** *Троянова земля велика, і сила в ній завжди вишукувалась така, що всякому могла заступити путь* (Д. Міщенко); *Влучні вислови не обов'язково вишукуються десь, добираються звідкись, а й безпосередньо творяться самими мовлянами* (з наук. літ.).

ВИ́ШУМІТИ, мить, *док.*, *розм.* Те саме, що **ви́шумувати** 2. *Молоде пиво мусить вишуміти і устаткується* (А. Чайковський); * Образно. [Є п и с к о п:] *Що вступило в нього?* [Н а р т а л:] *Що? Жовч! Бо ви їй не давали волі помалу вишуміти* (Леся Українка).

ВИШУМО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВИ́ШУМУВАТИ,** ую, уєш, *док.*, *розм.* 1. *тільки недок.* Сильно шуміти. *Чим ближче потік, тим гучніше, майже з видзвоном вишумовує він з-поміж каміння* (О. Гончар); *Вишумовує море, і повняться дерева неспокоєм магми* (В. Стус).

2. *тільки док.* Закінчити шумувати, бродити; перебродити (про вино, пиво і т. ін.). [В а с и л и н а:] *Дівчина, як теє пиво, почало шумувати — не борони: швидше вишумує* (С. Васильченко).

ВИ́ШУМУВАНИЙ, а, е, *розм.* Який вишумував. *Довкола й справді була чудова рання осінь, що п'янила, як давнє, вишумуване вино* (Л. Смілянський).

ВИ́ШУМУВАТИ *див.* **вишумо́вувати.**

ВИ́ШУМУВАТИСЯ, ується, *док.*, *розм.* Закінчити шумувати, бродити; перебродити (про вино, пиво і т. ін.). *Молодість — те саме, що молоде вино: не дай йому вишумуватися, заткни всі отвори й шпарини — воно зірве бочку, наробить лиха* (П. Колесник); * Образно. *В першому разі ми могли б радити д. Філянському не спішити з виданням другого тому, аж поки його муза не вишумується* (М. Коцюбинський).

ВИЩА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вища́ти.** *Дорогу перебігає табунець дівчат, хтось помічає Дмитра, .. і всі з вищанням раптом зникають за тинами* (М. Стельмах); *Юлдаш чув гудки паровозів, далеке вищання заліза, сичання пари* (О. Донченко).

ВИ́ЩАТИ, аю, аєш, *недок.* Ставати, робитися вищим. *Стіжки в току вищають, усе ніби ростуть, як гори* (І. Нечуй-Левицький); *Гори вищали, нагромаджувалися, заступали обрій титанічними руїнами* (З. Тулуб); *Гори чимраз вищають, з лісів пахне листям і джерельною водою, ревуть олені, кують зозулі* (Ю. Андрухович).

ВИЩА́ТИ, щу́, щи́ш, *недок.* Видавати уривчасті, різкі, пронизливі звуки. — *Ти підеш мені зараз! — вищала вона тонким голосом* (М. Коцюбинський); *Пес вищав із такою силою, що перекрив брехіт інших собак* (Ю. Логвин); // Утворювати різкі, пронизливі звуки. *Вітер у берегах ріки свистить, вищить, завиває, мов сердиться* (І. Франко); *Сніг не скрипів під ногами, а вищав* (Григорій Тютюнник); *В майстернях стукотять молотки, весело вищать станки* (О. Гончар).

ВИ́ЩЕ, *присл.* 1. Вищ. ст. до **ви́соко** і **висо́ко.** *В холодну ніч самотній мандрівець в глухім бору знайшов старе кострище; .. стриміло скільки цілих ще дровець, були сирі ті, що лежали вище* (Леся Українка); *Бійці з захопленням дивилися, як молодший лейтенант став на якийсь широкий карниз і швидко пішов босими ногами усе вище й вище навскоси по скелі* (О. Гончар); *Коли я дивлюсь на хмари, ті діти землі і сонця, що, знявшись високо, все вище і вище мандрують блакитним шляхом, — мені здається, що бачу душу поета* (М. Коцюбинський); *Там базікали, все вище та вище підіймаючи голос, там реготалися* (Панас Мирний).

2. Ближче до витоку, верхів'їв річки від якого-небудь місця. *Тече, шумить Дніпро славний, Дорога весела: Луги, піски, ліси, гори, Городи і села. Городище стоїть вище, а Власівка нижче* (Л. Глібов).

3. Раніше, перед чим-небудь (перев. написаним, сказаним і т. ін.). *В 1880 р. п. Піскунов видав "Збірник творів" Кухаренка, куди увійшли всі показані вище праці* (М. Коцюбинський); *А все ж я ще раз, слідом за Петром Карманським, автором наведеного вище уривка зі спогадів "Українська богема", запитаю: чи сьогодні змінилося в нас на краще?* (Ю. Андрухович).

4. *у знач. прийм., з род. в.* Уживається при вказуванні на те, над чим хто-, що-небудь піднімається або перебуває. — *Їй-богу, підняла свиту зумисне вище колін та показує жовті сап'янці* (І. Нечуй-Левицький); *І от на висоті Ай-Петрі Ми опинились — вище хмар* (М. Рильський); // Уживається при вказуванні на міру, ступінь вияву ознаки або дії: понад що-небудь. *Одинець надумав прославити себе ще й... віршами. Дарма, що його поетичний хист не підносився вище звичайної графоманії* (Б. Антоненко-Давидович); — *Що найцінніше в людині? — Розум, дитино. — Наскільки розум вище всіх багатств...* (Р. Андріяшик).

◊ **Бери́ (despite) (бері́ть) ви́ще** *див.* **бра́ти; (1) Ви́ще го́лову** — уживається для вираження підбадьорення кого-небудь, застереження його від зневіри. — *Ми з тобою себе ще покажемо — наллємо пшеницею отой елеватор по вінця, еге ж? Тож вище голову, товаришу ударник хлібовивозу!..* (О. Гончар); — *Не будемо роззявами, то виконаємо завдання .. Зрозумів? Ну, не вішай носа! Вище голову!* (П. Загребельний); *Вище голову, ви молодий іще, від життя візьмете багато прекрасного* (із журн.); **Вско́чити ви́ще халя́в** *див.* **вска́кувати; Підніма́тися (підійма́тися, підно́ситися** *і т. ін.)* **/ підня́тися (підійня́тися, піднести́ся** *і т. ін.)* **на го́лову (на бага́то голі́в) [ви́ще]** *див.* **підніма́тися; Стоя́ти на го́лову (на бага́то голі́в) ви́ще** *див.* **стоя́ти; Стоя́ти ра́нгом ви́ще** *див.* **стоя́ти.**

ВИЩЕ... Перша частина складних слів, що відповідає словам **раніше, пе́ред цим, що́йно,** напр.: в и щ е в і д з н а́ ч е н и й, в и щ е н а в е́ д е н и й, в и щ е н а́ з в а н и й, в и щ е о п и́ с а н и й, в и щ е п о́ д а н и й, в и щ е п о к а́ з а н и й.

ВИ́ЩЕБЕТАТИ, бечу, бечеш, *док.*, *розм.* 1. Проспівати щебечучи. *Запустити душу у пухкі землі .. І прислухатись, що вона скаже в тихім подиху вітру, в пісні жайворонка, що цілий день вищебече в золотих струнах сонця* (М. Івченко).

2. *що, перен.* Щось сказати, повідомити щебечучи (у 2 знач.). *А ти звідкіля знаєш, що вчора було? То, певне, цей спудей виговорився... От який хитрий... Прикидався, буцімто спить, .. а все вищебетав, мов соловейко...* (А. Чайковський).

ВИЩЕБЕ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* 1. Щебетати, співати на всі лади (про птахів). *Три пташки вищебечують в зеленім у саду* (П. Тичина).

2. *перен., жарт.* Говорити дзвінко, жваво (перев. про жінок і дітей). *І пішла Параска вищебечувати та розпитувати кума, де і як живе* (Панас Мирний).

ВИЩЕВИ́КЛАДЕНИЙ, а, е, *книжн.* Викладений перед цим, раніше, у попередньому тексті. *Начальникам митниць довести вищевикладений порядок митного оформлення вантажів до відома суб'єктів господарювання України в зонах діяльності своїх митниць* (з мови документів); // *у знач. ім.* **вищеви́кладене,** ного, *с.* Те, що викладене перед цим, раніше, у попередньому тексті. *Підсумовуючи вищевикладене, ми бачимо, що середньовічна філософія є специфічним поєднанням християнської теології та філософії античності* (з наук. літ.).

ВИЩЕВІДЗНА́ЧЕНИЙ, а, е, *книжн.* Відзначений перед цим, раніше, у попередньому тексті. *Враховуючи вищевідзначені фактори, а також недостатність досліджень у цьому напрямку, уявляється доцільним вивчення стану ваговозного конярства в Україні та його всебічний аналіз* (з наук. літ.); // *у знач. ім.* **вищевідзна́чене,** ного, *с.* Те, що відзначене перед цим, раніше, у попередньому тексті. *Відповідно до вищевідзначеного поліуретанові іономери оцінювали за показниками міцності при розриві й еластичності* (з наук. літ.); *Вищевідзначене не може не мати свого негативного ефекту при загальній оцінці видання запорізьких істориків* (з наук. літ.).

ВИЩЕВІДМІ́ЧЕНИЙ, а, е, *книжн., рідко.* Те саме, що **вищевідзна́чений.** *Перший етап профвідбору абітурієнта може проводитись у формі профорієнтаційного екзамену. Його зміст визначають вищевідмічені три взаємозв'язані між собою елементи* (з навч. літ.).

ВИЩЕВКА́ЗАНИЙ, а, е, *книжн.* Вказаний перед цим, раніше, у попередньому тексті. *Цариця Єлизавета Петрівна видала указ, яким ліквідовувала митну систему Гетьманщини. Отримавши вищевказане розпорядження, гетьман К. Розумовський відразу ж його опротестував* (з наук. літ.); // *у знач. ім.* **вищевка́зане,** ного, *с.* Те, що вказане перед цим, раніше, у попередньому тексті. *Зважаючи на вищевказане, слід суттєво підвищити питому вагу законів у сфері виконавчої влади* (з наук. літ.).

ВИЩЕЗАЗНА́ЧЕНИЙ, а, е, *книжн.* Зазначений перед цим, раніше, у попередньому тексті. *Негативно впливають на генеративну систему лісових птахів хімічні оброблення насаджень, особливо хлорорганічними речовинами. Вищезазначені фактори справляють негативний вплив не тільки на дроздів, але й на види, що утворюють із ними угруповання* (з наук. літ.); // *у знач. ім.* **вищезазна́чене,** ного, *с.* Те, що зазначене перед цим, раніше, у попередньому тексті. *З вищезазначеного робиться висновок про те, що в правознавстві та юридичній практиці поняття форми і джерела права розуміється багатозначно, а іноді й тотожно* (з наук. літ.).

ВИЩЕЗА́ТИ, а́ють, *недок.,* **ВИ́ЩЕЗНУТИ,** нуть; *мин. ч.* ви́щез, ла, ло; *док., розм.* Зникати безслідно, пропадати одне за одним. *Тебе .. згодом допитували: чого твій народ десь вищезає мільйонами?!* (Є. Пашковський); *Каченята вищезли: ворони вихапали* (Сл. Гр.); *Після того згодом, як була знесена панщина, .. вищезли коло гімназії ті карети й фаетони і лакеї в лівреях* (І. Нечуй-Левицький); *Ярмарки вирували круг нього, яскраво гомоніли, бурунили, буйно сміялись червоним, сивіли шапками, саньми красувались в різьблених оздобах... Чи так уже воно й вищезло усе?* (О. Гончар).

ВИЩЕЗГА́ДАНИЙ, а, е, *книжн.* Згаданий перед цим, раніше, у попередньому тексті. *Перший висновок обстоювала група, очолювана вищезгаданим бородатим асистентом* (Ю. Смолич); // *у знач. ім.* **вищезга́дане,** ного, *с.* Те, що згадане перед цим, раніше, у попередньому тексті. *Із середини 1920-х років українська історична наука, її представники втрачають право на багатоканальність мислення. Вищезгадане особливо негативно позначається на дослідженні стану історичної науки в кінці XIX — на початку XX ст.* (з наук. літ.).

ВИ́ЩЕЗНУТИ *див.* **вищеза́ти.**

ВИЩЕНАВЕ́ДЕНИЙ, а, е, *книжн.* Наведений перед цим, раніше, у попередньому тексті. *Без реалізації вищенаведених завдань майбутнє паливно-енергетичного комплексу неможливе* (з наук. літ.); // *у знач. ім.* **вищенаве́дене,** ного, *с.* Те, що було наведене перед цим, раніше, у попередньому тексті. *Враховуючи вищенаведене, суми вищезазначених штрафів, що сплачуються на користь енергопостачальника у зв'язку із правопорушеннями в електроенергетиці, не додаються до складу валових витрат споживача електричної енергії* (з мови документів).

ВИЩЕНА́ЗВАНИЙ, а, е, *книжн.* Названий перед цим, раніше, у попередньому тексті. *Коли Варя чотирнадцяти років тільки мріяла про вищеназваних прапорщиків з золотими погонами, то сімнадцяти вона вже ходила з ними по алеях* (М. Хвильовий); *Без знання вищеназваних наукових сфер кримінолог не може вважатися підготовленим* (з наук. літ.); // *у знач. ім.* **вищена́зване,** ного, *с.* Те, що назване перед цим, раніше, у попередньому тексті. *Просимо довести вищеназване до підлеглих державних податкових інспекцій* (з мови документів).

ВИЩЕОГОЛО́ШЕНИЙ, а, е, *книжн., рідко.* Оголошений перед цим, раніше. *Коли всі вищеоголошені чини і ватажки з почестями до правителя намісництва прибудуть, тоді під керівництвом його повинні слідувати в дім царевого намісника* (з навч. літ.); // *у знач. ім.* **вищеоголо́шене,** ного, *с.* Те, що оголошене перед цим, раніше. *Колеги ще дуже довго обговорювали вищеоголошене* (із журн.).

ВИЩЕОЗНА́ЧЕНИЙ, а, е, *книжн., рідко.* Те саме, що **вищезазна́чений.** *У "чорному списку" опинилася редакція журналу "Жовтень", у якій готувався вищеозначений лист і здійснювався організований збір підписів* (з наук. літ.); // *у знач. ім.* **вищеозна́чене,** ного, *с.* *Вищеозначене надає проблемі впливу неорелігій як соціокультурного феномену на духовний світ особистості актуальності і значущості* (з наук. літ.).

ВИЩЕОПИ́САНИЙ, а, е, *книжн.* Описаний перед цим, раніше, у попередньому тексті. *До речі, раз уже мова зайшла про погоду і про мисливця, який одмовився вбивати вищеописану ворону, доведеться описати й самого мисливця* (О. Довженко); *Незалежно від спорудження вищеописаної системи магістральних газопроводів у Прикарпатті розпочалася послідовна розбудова локальних газопроводів високого тиску* (з наук.-попул. літ.); // *у знач. ім.* **вищеопи́сане,** ного, *с.* Те, що описане перед цим, раніше, у поперед-

ньому тексті. *Вищеописане схематично зображено на рисунку* (з наук. літ.).

ВИЩЕПЕРЕЛІ́ЧЕНИЙ, а, е, *книжн.* Перелічений перед цим, раніше, у попередньому тексті. *Результати дослідження показують, що з усіх вищеперелічених форм діяльності в галицькій "Просвіті" найкраще розвивалася видавнича справа* (з наук. літ.); *Згідно з рішенням загальних зборів Товариства, виконання окремих вищеперелічених функцій може бути покладене на спостережну раду, правління або голову правління* (з навч. літ.); // *у знач. ім.* **вищепереліче́не,** ного, *с.* Те, що перелічене перед цим, раніше, у попередньому тексті. *Вищеперелічене знайшло відображення та застосування в блоці охорони ґрунтів від ерозії Державної програми охорони ґрунтів* (з наук. літ.).

ВИЩЕПЕРЕРАХО́ВАНИЙ, а, е, *книжн.* Те саме, що **вищепереліче́ний.** *Вищеперераховані характеристики громадянського суспільства дозволяють визначити його як багаторівневе полісекторне поле самоорганізації індивідів* (з наук. літ.); *Вищеперераховані візити, на наш погляд, відіграли важливу роль в історії двобічних торговельно-економічних контактів* (з наук. літ.); // *у знач. ім.* **вищеперерахо́ване,** ного, *с. На прибережних захисних смугах забороняється: влаштування звалищ сміття, розорювання земель, садівництво та городництво, будівництво будь-яких споруд (крім гідротехнічних) тощо. На жаль, вищеперераховане вздовж річки і розташоване, а береги засмічені* (з публіц. літ.).

ВИЩЕПІДПИ́САНИЙ, а, е, *книжн.* Підписаний перед цим, раніше, у попередньому тексті. *Вищепідписані пункти договору;* // *у знач. ім.* **вищепідпи́сане,** ного, *с.* Те, що підписане перед цим, раніше, у попередньому тексті. *Погоджуюся із вищепідписаним: "Протистояння" — один із найкращих детективів* (із журн.).

ВИЩЕПО́ДАНИЙ, а, е, *книжн.* Поданий перед цим, раніше, у попередньому тексті. *Вищеподані спостереження про названу дичину можна зробити, звичайно, в тому випадку, коли не взяти до уваги, що справа йде не стільки про бекасину любов, скільки про бекасине нещастя* (М. Хвильовий); // *у знач. ім.* **вищепо́дане,** ного, *с.* Те, що подане перед цим, раніше, у попередньому тексті. *Пізніше письменник Микола Куліш дослівно повторив вищеподане у своїй комедії 1929 року "Мина Мазайло"* (з навч. літ.).

ВИЩЕПОЙМЕНО́ВАНИЙ, а, е, *книжн.* Пойменований перед цим, раніше, у попередньому тексті. *Я не укривала виразу ввічливої нудьги — незмінного почуття, що вселяють у мене вищепойменовані панове* (О. Забужко).

ВИЩЕПОКА́ЗАНИЙ, а, е, *книжн.* Показаний перед цим, раніше. *Вищепоказана нестача товару була зафіксована у присутності капітана судна* (з мови документів); // *у знач. ім.* **вищепока́зане,** ного, *с.* Те, що показане перед цим, раніше. *У наступній частині документального фільму були цікаві історичні факти, але вищепоказане справило на мене більше враження* (із журн.).

ВИЩЕПОСТА́ВЛЕНИЙ, а, е, *книжн.* 1. Те саме, що **ви́щий** 2. *Сапогівський піп головою цілою стояв вище звичайних півграмотних сільських попиків, знав латину, був очитаний, вів переписку з якимись вищепоставленими людьми* (Г. Хоткевич); *Цей намір, як відомо, не увінчався успіхом, хтось із вищепоставлених господарників сказав: "Досить!"* (Р. Іваничук).

2. Поставлений перед цим, раніше. *Актуальність вищепоставлених проблем стала предметом обговорення на міжнародній науково-практичній конференції* (з наук. літ.); *Відповідь на вищепоставлене податкове питання потрібно шукати за допомогою ще одного питання* (з газ.).

ВИ́ЩЕРБИТИ *див.* **вище́рблювати.**

ВИ́ЩЕРБИТИСЯ *див.* **вище́рблюватися.**

ВИ́ЩЕРБЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́щербити.** *Вода стікає на поріг, Вищерблений взимку чобітьми* (Я. Шпорта); // *у знач. прикм.* Із щербиною, щербинами; щербатий. *Вони ретельно доїдали решту затірки з великої вищербленої миски* (Я. Качура); *Відчинила двері нестара ще жінка з вищербленими передніми зубами* (О. Донченко); // **ви́щерблено,** *безос. пред. В одній частині траншеї, якої довго не лагодили, було вищерблено схили* (із журн.).

ВИ́ЩЕРБЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́щербити.** *На іншому хресті краєзнавцю вдалося прочитати лише частину напису, оскільки лицьова його частина зазнала і на той час значних пошкоджень. Олексій Єфимович висловлює припущення, що на місці вищерблення міг бути напис "Син"* (з наук.-попул. літ.); * Образно. *Вищерблення історичної пам'яті видимо позначається на світогляді народу* (з газ.).

ВИЩЕ́РБЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вище́рблювати.** * Образно. *Совість судді несподівано сильно застукала до душі великого володаря. Але ще сильніше відчув скрегіт вищерблюваного в собі кришталю влади* (О. Назарук).

ВИЩЕ́РБЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́ЩЕРБИТИ,** блю, биш; *мн.* ви́щерблять; *док., що.* Робити щербину, щербини (на металі, кістці і т. ін.). *Тесав віс та якось і вищербив сокиру — пішов до Карпа позичати* (М. Коцюбинський); *Мого несхибного ножа Не з'їсть, не вищербить іржа* (М. Рильський); *На нас ішла стіна рухомогруда. Летіло все, закуте у броню. Гусар крилатий — то така споруда, що тільки шаблю вищербиш об ню* [неї] (Л. Костенко); * Образно. — *Хіба я плачу, — спливаючи великими сльозами, ступила крок до сина. — То горе моє плаче — серце вищерблює...* (М. Стельмах).

ВИЩЕ́РБЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ВИ́ЩЕРБИТИСЯ,** иться; *мн.* ви́щербляться; *док.* Покриватися щербинами. *Стальні сокири стають крихкими, леза вищерблюються. Ось що таке, коли в тайзі сорок градусів морозу* (із журн.); *Не вищербився меч, спис не зломився, Дажбога внук оставсь непереможний* (Б. Лепкий); *Перший меч вищербився ще на ковадлі, другий теж дав ледь помітну тріщину* (І. Білик); * Образно. *Він вважав, що його невеличкий колектив ніколи не вищербиться, що тут не буде ні дезертирів, ні перебіжчиків...* (Д. Бедзик).

ВИЩЕРОЗМІ́ЩЕНИЙ, а, е, *книжн.* Те саме, що **вищерозташо́ваний.** *Внутрішні міжреберні м'язи починаються від верхнього краю ребра, напрямлені вгору та вперед і закінчуються на нижньому краї вищерозміщеного ребра* (з наук. літ.); *Поверхнею Сонця прийнято вважати той його шар, у якому формується безперервний спектр випромінювання, так звана фотосфера, що значно щільніша за вищерозміщені шари* (з наук.-попул. літ.).

ВИЩЕРОЗТАШО́ВАНИЙ, а, е, *книжн.* Розташований вище, над цим. *Затримання й поглинання лісонасадженнями стічних вод, що надходять із вищерозташованих земельних ділянок, зумовлюється ступенем розпилення стоку*

і характером надходження води у насадження та інфільтраційною властивістю ґрунту (з навч. літ.).

ВИЩЕСКА́ЗАНИЙ, а, е, *книжн.* Сказаний перед цим, раніше. *За весь час нашого свідомого полювання нам доводилось бачити лисиць по всіх вищесказаних місцях і на всіх тих місцях стріляти* (Остап Вишня); // *у знач. ім.* **вищеска́зане,** ного, *с.* Те, що сказане перед цим, раніше. — *Отже, товариші, на підставі вищесказаного пропоную голосувати резолюцію товариша Шпіндлера* (В. Винниченко); — *Тому, зважаючи на вищесказане, не доведеться мені шкапові селянські чоботи міняти на модельне взуття* (М. Стельмах).

ВИЩЕСТОЯ́ЩИЙ, а, е, *книжн., рідко.* Те саме, що **ви́щий** 2. *Найбільше пильний сількор налягав на те, як це можна було відпустити бандита додому без погодження, дозволу й документації вищестоящих органів* (М. Стельмах); // *у знач. ім.* **вищестоя́щий,** щого, *ч.;* **вищестоя́щі,** щих, *мн.* Той, хто має більші повноваження, владу. *У поводженні з вищестоящими треба завжди бути скромним і не втрачати шанобливості* (О. Довженко).

ВИ́ЩИЙ, а, е. 1. Вищ. ст. до **висо́кий** 1, 3–6, 8. *І мир Божий, що вищий від усякого розуму, хай береже серця ваші та ваші думки у Христі Ісусі* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Там виростають гори, одна вища за другу* (М. Коцюбинський); *Ранком вивели їх* [некрутів] *з казарми на двір; розставили лавами: вищий з вищим, нижчий з нижчим* (Панас Мирний); — *Сто вісімдесят шкурок вищого сорту, дванадцять першого і вісім — другого, — виніс свій присуд старий* (І. Багмут); *Усі за столом стали шумніші. Кожен говорив вищим тоном од звичайного, і говорили багато* (А. Головко); *Раз побували греки в городищі Дізнатися, на що там ціни вищі* (Л. Костенко).

2. Який має більші або найбільші повноваження, владу; головніший або головний. *Через деякий час полонені написали протест і вручили його коменданту для передачі вищому командуванню* (Н. Рибак); — *Дозвольте, — перебиває мене тоді режисер, — на це була відповідна вказівка. Вищих інстанцій* (А. Дімаров).

3. Найскладніший, найдосконаліший за ступенем розвитку. *Під дією неймовірно потужних сил гравітації речовина з нейтронного стану переходить у стани вищого порядку* (з наук.-попул. літ.); *Разом із яйцекладними сумчасті належать до нижчих ссавців. Усі інші ссавці об'єднуються під назвою вищих* (з навч. літ.).

4. Який належить до привілейованих верств, груп населення. *Карпенко покинув писати з народного побуту, а почав зачіпати вищі стани* (Панас Мирний); *Жінка була дуже вродлива й мала добрих друзів у вищих колах* (І. Багряний).

5. Який іде за середнім (у системі освіти). *Ви вчилися на вищих жіночих курсах?* (Д. Бедзик); *В Острозі з 1576 року діяла перша українська школа вищого рівня або, як тоді її називали, академія* (з наук.-попул. літ.).

Ви́ща атестаці́йна комі́сія *див.* **комі́сія; Ви́ща вла́да** *див.* **вла́да; Ви́ща осві́та** *див.* **осві́та; Ви́ща ра́да юсти́ції** *див.* **ра́да; Ви́ща шко́ла** *див.* **шко́ла; Ви́щий навча́льний за́клад** *див.* **за́клад; Ви́щі ешело́ни вла́ди** *див.* **вла́да.**

△ **Ви́ща матема́тика** *див.* **матема́тика; Ви́ща нерво́ва систе́ма** *див.* **систе́ма; Ви́щий сту́пінь** *див.* **сту́пінь; Ви́щі (теломні) росли́ни** *див.* **росли́на.**

◇ **Ви́щий пілота́ж** *див.* **пілота́ж; Ви́щою мі́рою** *див.* **мі́ра; На ви́щому (найви́щому) рі́вні** *див.* **рі́вень; (1) На го́лову ви́щий** *від кого* — набагато кращий чим-небудь. *О, це хитрий дядько! .. Він же у своєму селянському інтелектуальному масштабі на цілу голову вищий від Славіної* (Б. Антоненко-Давидович); *Чемпіони III Спартакіади профспілок України з хокею були на голову вищі від своїх суперників* (з газ.); **Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти** *і т. ін.)* / **піднести́ (підня́ти, підійня́ти** *і т. ін.)* **на [ще оди́н] ви́щий (нови́й) сту́пінь (щабе́ль)** *див.* **підно́сити.**

ВИ́ЩИП, а, *ч.* Тавро у вигляді вирізки на вусі тварини або на нозі водоплавного птаха. *Мітять тварин татуюванням, металевими сережками та вищипами на вухах* (з наук. літ.).

ВИ́ЩИПАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́щипати.** *Устав довготелесий чорний рабин з короткою вищипаною борідкою й туго скрученими пейсами* (М. Старицький); *Далі, за вищипаною гусячою цариною аж до самого лісу, стелилися луки* (В. Дрозд); *Довга чорна коса переливалася на сонці.., а чорні брови на білому обличчі були трохи вищипані* (М. Руденко).

ВИ́ЩИПАТИ *див.* **вищи́пувати.**

ВИ́ЩИПНУТИ, ну, неш, *док., що.* Однокр. до **вищи́пувати.** *Якщо є безплідні пагони, їх слід вищипнути якомога раніше* (з наук.-попул. літ.); *Швидкий тест на якість справжньої вовни — вищипнути маленький клаптик із килима та підпалити. Якщо пахне горілою пластмасою, то це — акрилове волокно* (із журн.).

ВИЩИ́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вищи́пувати.** *Проріджувати посіви рекомендується після дощу або поливу висмикуванням, вищипуванням* (з наук. літ.); *Пірсинг зараз входить до переліку послуг косметологічних салонів так само, як і педикюр та вищипування вусів* (із журн.).

ВИЩИ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВИ́ЩИПАТИ,** аю, аєш, *док., що.* Щипаючи, виривати, висмикувати що-небудь. *Гнідко пішов попаски, вищипуючи свіжу траву* (Панас Мирний); *Малий Андрійко лазив навколішках і вищипував біля стовбурів бур'янець* (О. Донченко); *Пустив коня у барвінок, А сам пішов у васильок. Кінь барвінок витоптав, А сам васильок вищипав* (з народної пісні); // Виривавючи волосини, надавати певної форми бровам, робити їх тоншими. *Взялися Настасю знову мити, парити, як ріпу, натирати пахучими мазями, .. вищипували брови, вибілювали і без того біле лице* (П. Загребельний); *Підходив* [генерал-губернатор] *до дзеркала.. й пильно обзирав власні, жіночої форми, брови. Щоб привести їх до належного вигляду, вищипав з однієї й другої по вісім волосин і залишився задоволений* (Валерій Шевчук).

ВИЩИ́ПУВАТИСЯ, ується, *недок.* 1. Займатися вищипуванням. — *Птахи півжиття те тільки й роблять, що вищипуються, — примирливо сказав Демид* (О. Гончар).

2. Піддаватися вищипуванню.

3. Пас. до **вищи́пувати.** *Брови вищипуються пінцетом.*

ВИ́ЩИР, у, *ч., розм.* Те саме, що **ви́шкір** 1. *Керівник .. тут сіпнувсь і відкрив губи в такий вищир, що Отроходіна пройняло остиглістю...* (В. Барка); * У порівн. *Сафар усміхнувся, вищиривши свої рідкі зуби, і важко було сказати, що гірше: ця усмішка, ніби вищир хижака, чи все те, що діялося в таборі* (З. Тулуб).

ВИ́ЩИРЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **ви́щирити.** *Трохи підняті краї каменя здавалися нашорошеними вухами тварини, а найвужча частина його .. була точнісінькою копією кабанячого рила з грізно вищиреними іклами* (М. Старицький); *Гавкнуло, як із бочки, — і кудлатий собацюга летів із-за куща на Якова з вищиреними зубами* (С. Васильченко).

ВИ́ЩИРИТИ *див.* **вищиря́ти.**

ВИ́ЩИРИТИСЯ *див.* **вищиря́тися.**

ВИЩИ́РЮВАНИЙ, а, е, *розм., рідко.* Дієпр. пас. до **вищи́рювати.**

ВИЩИ́РЮВАТИ *див.* **вищиря́ти.**

ВИЩИ́РЮВАТИСЯ *див.* **вищиря́тися.**

ВИЩИРЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *рідко* **ВИЩИ́РЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.,* **ВИ́ЩИРИТИ,** рю, риш, *док., що, розм.* Те саме, що **вишкіря́ти.** *Чорна морда сердито мигала очима й вищиряла білі зуби* (І. Нечуй-Левицький); *Ото старий Клименко й зрадів був, і зуби вищирив, як той вовк* (Д. Бузько); *В хижій посмішці вищирила* [Сянка] *білі зуби* (Г. Колісник); * Образно. *Ота книжна погорда до селянина і його кревної праці породила в мені першу відразу до пихи, де б не вищирювала вона свої ікла* (М. Стельмах).

◊ **Вишкіря́ти (вишкі́рювати, шкі́рити, щи́рити) / ви́шкірити (ви́щирити) зу́би** *див.* **вишкіря́ти.**

ВИЩИРЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *рідко* **ВИЩИ́РЮВАТИСЯ,** ююся, юєшся, *недок.,* **ВИ́ЩИРИТИСЯ,** рюся, ришся, *док., розм.* Те саме, що **вишкіря́тися.** — *Не міг же я з ним розмовляти по-дружньому, якщо він... ну, просто гарчав на мене. Ви помітили, у нього навіть вищирялися ікла, наче в собаки?* (В. Владко); *Скочив Юхрим, од злості в нього вищирились зуби, наче в печеного кабана* (М. Стельмах); *Оглянулись обличчя з усміхом. На лутці Гнида вищирився, і Тягнирядно зареготався на всю хату* (А. Головко); *Розлючений пес, наче наштовхнувшись на невидиму стінку, враз ударив з розгону усіма лапами об землю і став як укопаний. Потім схилив голову набік, вищирився, наче усміхнувся, і заметляв хвостом* (В. Нестайко).

ВИ́ЩІСТЬ, щості, *ж.* Наявність кращих рис, якостей, перевага в чомусь порівняно з кким- або чим-небудь. *Йон з почуттям власної вищості звернувся до Гашіци: — А знаєш ти, що таке присяга?* (М. Коцюбинський); *Після кожного прочитаного роману вона ще глибше, ще сп'яніліше свою вищість почувала* (В. Підмогильний).

ВИ́ЩУПАТИ *див.* **вищу́пувати.**

ВИЩУ́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вищу́пувати.** *Учень чародія, що біг попереду, забезпечував захист від пасток навряд чи не більш надійний, ніж обережне вищупування стін і підлоги* (із журн.).

ВИЩУ́ПУВАТИ, уюю, уєш, *недок.,* **ВИ́ЩУПАТИ,** аю, аєш, *док., кого, що.* Те саме, що **вима́цувати.** *Висушує* [Катерина] *бадилля, обриває стручки і руками вищупує кожну бобину* (С. Чорнобривець); *Покупець довго роздивлявся іграшку та вищупував її з усіх сторін* (із журн.).

ВИЩУ́ПУВАТИСЯ, уеться, *недок.* Пас. до **вищу́пувати.**

ВИ́ЮЧИЙ, а, е. Який виє *(див.* **ви́ти**[1]), видає виття. *Щодалі йшов він, то все менше озирався назад і частіше зупинявся, розпитував і болячими великими очима дивився на дрижачих дітей, на виючих собак* (В. Винниченко); *Гуркіт моторів то ставав глухішим, то хвилинами здіймався до виючих нот* (Ю. Бедзик).

ВИ́ЯВ, у, *ч.* Дія, процес, що робить явним, помітним стан, почуття, наміри і т. ін. *Такі вияви селянського самосуду проривалися тоді досить часто* (І. Франко); *І завагався Наливайко .. А може... може, і просити пробачення в гетьмана за вияв недовіри?* (Іван Ле); *Лариса не виривала своєї руки, боячись виказати, що вона надає його жестові якогось більшого значення, ніж простому виявові дружби* (М. Руденко); // Вираження чого-небудь; те, у що втілюються якісь дії, стан, почуття, наміри і т. ін. *Її рідні не знають іншого вияву для своїх почуттів: радіючи чи сумуючи, вони завжди заспівують* (Ю. Смолич); *Всім внутрішнім життям своїм Семенко служив поезії, і сам її творив, і цінував, стежачи за всіма її виявами* (М. Бажан).

ВИ́ЯВИТИ *див.* **виявля́ти.**

ВИ́ЯВИТИСЯ *див.* **виявля́тися.**

ВИ́ЯВЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ви́явити** 1, 3. *Хто в невинності ходить, той ходить безпечно, а хто кривить дороги свої, буде виявлений* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *На їхніх обличчях Сергій прочитав яскраво виявлену образу* (Г. Епік); // **ви́явлено,** *безос. пред. Останнім часом величезне родовище нафти виявлено поблизу Долини* (І. Цюпа); *Він* [батальйон] *також не встиг ще спуститися з висоти вниз, хоч розвідка доповідала, що і в першому містечку, і далі противника не виявлено* (О. Гончар).

2. *у знач. прикм.* Виразний, помітний. *Арабські коні мають виявлений верховий тип.*

ВИ́ЯВЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́явити.** *Хотілось Каринському підійти до Каргата, схопити його руку, щосили потиснути. Але щось стримало директора від такого одвертого виявлення почуттів* (Ю. Шовкопляс); *Добре, що хоч продовжували справно працювати наші радіолокатори, встановлені в носовій частині корабля для виявлення зустрічних метеоритів* (В. Владко); *Українська літературна мова має дві форми свого виявлення: писемну та усну* (з навч. літ.).

ВИЯ́ВЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **виявля́ти.** *Глибина розташування виявлюваних об'єктів до 5 м* (з наук.-техн. літ.); *Кожна людина перебуває у подвійному світі — світі речей фізичного плану й у світі об'єктів і предметів, що постали за її активністю, виявлюваною вже у природному акті сприйняття* (з наук. літ.).

ВИЯВЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виявля́ти** і **виявля́тися** 2. *Р. Богранд виокремлює певні конвенційні програми, на базі яких відбувається виявляння нової інформації в тексті* (з навч. літ.); *Мовлення — це звукове виявляння і надавання руху людським душевним переживанням* (з наук. літ.).

ВИЯВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ВИ́ЯВИТИ,** влю, виш; *мн.* ви́являть; *док.* 1. *що.* Показувати, робити явним, помітним (почуття, стан, наміри і т. ін.). *Пани, виявляйте до рабів справедливість та рівність і знайте, що й для вас є на небі Господь!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Вона* [Маруся Богуславка] *лежить, як цвіт лелії пишний, Косою скошений. Печаль німую Світ ув очах виявлює огнистий Та вираз на лиці понуро-урочистий* (П. Куліш); *Мати ж — вона зітхала й журилася, та нікому не виявляла свої гризоти* (Л. Мартович); — *Навіть тоді, коли хлопці підіймали бучу, Галя виявляла охоту взяти найближчу участь у ній* (С. Васильченко); *Він знав, що ми завтра вранці від'їздимо, і хтів наостанці ви-*

явити до нас свою прихильність (Олесь Досвітній); *Молодик весь вечір промовчав і тільки коли мова зайшла про футбол, виявив блискучу ерудицію* (В. Дрозд); // Виражати, передавати почуття, стан, наміри і т. ін. певними зовнішніми ознаками, проявами. *Лукія мовчала. Все її бліде обличчя з червоними очима, з тонкими тремтячими губами виявляло велику борню душевну* (Б. Грінченко); *Вся невелика фігура його була розтріпана, виявляла переляк, неначе він тільки що вирвався з рук якогось страховища* (М. Коцюбинський); *Жодним .. необережним жестом не виявила* [Желізнякова] *своїх почуттів* (Іван Ле і О. Левада).

2. *що.* Розповідати про що-небудь, висловлювати щось. *Не моїм слабким голосом виявити мирові про той закуток щастя, де краса світова побраталася з тихим спокоєм, де чарівна врода заручилася з незвичайним дивом!* (Панас Мирний); *Вона постерігала, що треба виявити таку думку перед Леонідом Семеновичем, щоб підійти під його напрямок* (І. Нечуй-Левицький); // Розповідаючи, зізнаючись, робити відомим що-небудь. [З і н ь к а:] *Мовчіть, мамо!.. все виявлю, все!.. Привселюдно виявлю!* (М. Кропивницький).

3. *кого, що.* Шукаючи, знаходити кого-, що-небудь. *Кряжі гірські виявляли* [океанологи] *під водами океану* (О. Гончар); *Дехто* [з дівчат] *таки прорвався на пароплав, і їх виявили тільки в Одесі* (В. Кучер); // Викривати кого-, що-небудь. *Коли .. він сам украв коняку, то вже б розслідування виявило* (А. Головко); // Перевіривши що-небудь, установлювати якийсь факт. *Вона перерахувала куверти і, виявивши, що все зійшлося точно, полегшено зітхнула* (В. Собко); *Денис оком знавця оглянув німецький міномет і, виявивши, що він непошкоджений, наказав братові: — Зривай плиту. Перенесемо* (О. Гончар).

◊ **(1) Ви́явити / виявля́ти себе́** *ким і без дод.* — показати, відкрити свої здібності, позитивні якості або недоліки в чому-небудь. *Чотирнадцятилітній Коля виявив себе прекрасним розвідником* (М. Шеремет); *Закохані й так аматори романтичних пригод мали ідеальні умови, щоб виявити себе вповні* (І. Багряний).

ВИЯВЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.,* **ВИ́ЯВИТИСЯ,** влюся, вишся; *мн.* ви́являться; *док.* 1. *заст.* Ставати видним, з'являтися; відкриватися погляду, виднітися. *Хати, оточені вишневими садочками, привітно виявлялись із-за липових і кленових заростей* (О. Стороженко); *Коли на мертвій дошці з-під пензля маляра виглянули людські очі, мов із туману, почало виявлятись живе обличчя* (С. Васильченко); *Кармелева дружина стояла в своєму садочку під вишнею, .. поки не виявилася висока постать від долинки, — тоді вона кинулася назустріч* (Марко Вовчок).

2. Ставати явним, помітним; проявлятися. *Любов до книжки виявляється і в тому, що з шостого класу Франко починає збирати свою бібліотеку* (М. Коцюбинський); *Немає нічого захованого, що воно не відкриється, ані потаємного, що не виявиться* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Його* [Пронька] *різноманітний талант з силою виявився на наших очах в галузі мистецтва* (О. Донченко); // Виражатися, передаватися певними зовнішніми ознаками. *Ватя вийшла в прихожу і переглянулась з матір'ю. В її очах виявлялась насмішкуватість* (І. Нечуй-Левицький); *З кожною наступною хвилею з'являлися нові обличчя, чулися нові голоси, інакше звучав і сміх, і спів, і плач... Як багатогранно може виявлятися людська радість!* (С. Журахович).

3. *заст.* Освідчуватися. *Розповідає, скажемо, Тетяна про те, як писарчук із волості "по-панському" виявлявся їй в своєму коханні* (С. Васильченко).

4. Знаходитися, траплятися серед кого-, чого-небудь. *Щодня виявлялися серед залізничників нові активісти* (О. Донченко); *Серед молодих друкарів виявилися охочі їхати на фронт* (С. Скляренко); *У сундучку .. виявились ще якісь ножички, швайки, навіть циркуль, трохи більший за шкілярський* (О. Гончар).

5. *безос.* Ставати відомим, з'ясовуватися. *Хоч на суді і виявилося, що Грицько плів ті нісенітниці, тільки Грицька не обвинуватили* (Панас Мирний); *Виявилося, що хлопець не вчинив жодної шкоди* (Ю. Смолич).

6. Як частина складеного присудка вживається в знач.: бути ким, чим або яким насправді, у дійсності. *Купина зблизька виявляється значно вищою* (Ірина Вільде); *Коли ж він ближче зазнайомився з Гнатом Яворським, той виявився таким же простим, як усі робітники* (С. Чорнобривець); *Команди виявились однакової сили — коли одна забивала гол, то й друга не лишалася в боргу* (Ю. Збанацький); *Такий причепа виявивсь* [новий наглядач], *що хлопці одразу його не злюбили* (О. Гончар).

7. *у знач. вставн. сл.* **виявля́ється.** Як стає відомо. *Я не зважив на годинник і, виявляється, потрапив на кінцевий етап цієї цікавої події* (Іван Ле); *Він вночі потривожив механіка і, виявляється, зовсім даремно* (А. Шиян); *Мене, виявляється, всі чекають у Венеції* (Ю. Андрухович).

8. *тільки недок.* Пас. до **виявля́ти.** *Ультразвук використовується також у приладах, за допомогою яких виявляються підводні скелі, айсберги та інші небезпечні для судноплавства об'єкти* (з наук. літ.).

ВИЯВЛЯ́Ч, а́, *ч., рідко.* Те саме, що **ви́явник.** *На підставі науки, так званої психофізіології, ми знаємо, що мова є однією з найважливіших прикмет, яка найдужче виявляє внутрішній зміст національний, що мова — орган духу і виявляч психології народної* (з наук. літ.).

ВИ́ЯВНИЙ, а, е. Якого можна виявити. *Екзистенційний антропоцентризм Т. Шевченка виявний і в його ставленні до релігії, яку він розглядав як реальну силу, засіб боротьби за свободу й щастя людини* (з наук. літ.); *Відповідно до української духовно-культурної традиції, що яскраво виявила себе в XIX ст., у всіх, кого єднає батьківщина, мова, культура, виявний спільний архаїчний алгоритм світосприйняття* (із журн.).

ВИ́ЯВНИК, а, *ч.* 1. Той, хто виявляє чи викриває кого-, що-небудь, свідчачи про якісь факти; викривач. *Скликавши на світанку наступного дня засідання сенату в храмі Згоди, Цицерон прочитав сенаторам перехоплені листи й вислухав свідчення виявників* (з наук. літ.); *Я заговорив словами єретика і протестанта, а голос мій затанцював на зривних нотках пристрасного виявника і нестримного бунтаря* (з мемуарної літ.).

2. Прилад, дія якого спрямована на виявлення певних предметів, процесів, явищ і т. ін. *Розроблені алгоритми просторової та просторово-часової обробки вихідних сигналів дозволяють створити виявник з поліпшеними характеристиками виявлення оптичних сигналів, який є складовою частиною астрономічної телевізійної системи* (з наук. літ.); *Виявник диму; Виявник мін; Виявник розриву труб.*

ВИЯ́ВНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **вия́вник** 1. * Образно. *Виявницею культурної належності особистості є мова* (з наук. літ.).

ВИ́ЯВОК, вку, *ч., діал.* Вияв. *На його виду майнув одчайдушний виявок журби* (І. Нечуй-Левицький).

ВИ́ЯМКА, и, *ж.* Те саме, що **ви́ямок.** *На ніжному ворсистому полотні снігів розтікався і снував свої дивовижні узори малиновий відсвіт, а у виямці городу лід був такої чистоти, що на ньому трепетали блищики молодих зірок* (М. Стельмах); *Раптом: "Ой!" — я підсковзнувся, шурхнув у темінь, у мокру виямку* (В. Близнець).

ВИ́ЯМОК, мка, *ч.* Невелике заглиблення, ямка в чому-небудь. *Біля олійниці вибоїни такі, що швидко не перескочить* [шофер]. *А там ще й коло мосту, перед самим настилом, виямок буде* (Григір Тютюнник); *Вона обережно взяла писанку і потримала її в жолобі долонь. Тоді подякувала, торкнувши губами свій улюблений виямок у нього* [Артура] *під адамовим яблуком* (Ю. Андрухович).

ВИ́ЯРОК, рка, *ч.* Невеликий яр із пологими схилами. *Коли сонце повернуло знову на захід, Галя помітила збоку, в неглибокому виярку, село* (Ю. Збанацький); *Опівночі у виярок, обжитий мінометниками, гунули важкі танки* (О. Гончар); *Грицько спершу лише пригинається, а далі, де кінчається улоговина, повзе по-пластунськи з Миколою на спині, повзе цілі гони, аж до виярка, де біліє жито* (Є. Доломан).

ВИ́ЯСКРАВИТИ *див.* **вияскра́влювати.**

ВИ́ЯСКРАВИТИСЯ *див.* **вияскра́влюватися.**

ВИ́ЯСКРАВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́яскравити.** *Творча спадщина Г. Ващенка розкривається перед сучасним читачем вже у достатньо вияскравленому вигляді* (з наук. літ.); // **ви́яскравлено,** *безос. пред. Вдень і вночі кожний фрагмент величної споруди у стилі бароко буде вияскравлено для огляду завдяки 50 діодним світильникам* (з газ.); *У статті висвітлено загальну проблематику творчості письменника, вияскравлено специфіку його художності на загальноукраїнському літературному тлі* (з наук. літ.).

ВИ́ЯСКРАВЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ви́яскравити.** *Літературні моделі та алюзії створюють у романі М. Пруста "У пошуках утраченого часу" необхідне тло для вияскравлення особистої письменницької концепції героя* (з наук. літ.).

ВИЯСКРА́ВЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВИ́ЯСКРАВИТИ,** влю, виш; *мн.* ви́яскравлять; *док.* 1. *кого, що.* Робити яскравішим, виразнішим (про колір, зображення, постать і т. ін.). *Ліхтар вияскравлює дерево, голі віти якого поступово огранюються неторкнутим снігом* (із журн.); *Фотографія не додає кольорів, вона лише може вияскравити ті, які є* (із журн.).

2. *що, перен.* Те саме, що **висві́тлювати** 2. *Невеликі уривки з деяких зазначених тут творів наводяться в додатку. Вони вияскравлюють добу, в яку жив Сірко, а також змальовують кошового отамана таким, яким його бачили сучасники* (з наук. літ.); *Справжній поет досконало володіє словом і вміє в ньому глибоко приховати власні емоції, щоб вияскравити думку* (з газ.).

ВИЯСКРА́ВЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ВИ́ЯСКРАВИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Ставати яскравішим, виразнішим (про колір, зображення і т. ін.). *Варто знати, що чорний колір старить людину. І не тільки тому, що це колір жалоби, а й тому, що на чорному тлі вияскравлюються зморшки* (з Інтернету).

2. *перен.* Те саме, що **висві́тлюватися** 2. *Багато в чому образ Марка Вовчка вияскравлюється саме в контексті її численних взаємин із О. Марковичем, І. Тургенєвим, П. Кулішем, Д. Писаревим та ін.* (з наук. літ.); *У поетичних творах вияскравлюються міфологічні та фольклорні первні етнокультури* (з навч. літ.).

3. *тільки недок.* Пас. до **вияскра́влювати.** *Попри всю очевидну різницю сюжетів, конфліктів образи-характери Малахія, Амара й Еріка вияскравлюються драматургами не стільки як постаті-індивідуалісти, скільки мученики індивідуалізму* (з наук. літ.).

ВИ́ЯСНЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ви́яснити** 1, 3. *У руці — серп, уже вияснений. І його полоще сонце* (А. Головко); *Механізм токсичної дії іприту вияснений ще не до кінця* (з наук. літ.); // **ви́яснено,** *безос. пред. Максим обдумував, як саме внести у все це ясність. З чого б почати? Все одно ж їх уже заарештовано, значить, рано чи пізно все буде вияснено* (І. Багряний); *Трактат укладався спішно і багато дечого в ньому ще не було продумано й вияснено* (з наук.-попул. літ.).

ВИ́ЯСНЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **виясня́ти, ви́яснити** 1, 3, 4. *Тільки не відкладай надовго вияснення сеї справи* (Леся Українка); *Вияснення бойової обстановки забрало у Федоренка небагато часу* (Я. Качура); *Не чекаючи на Дарчине оправдання чи вияснення, почав* [Мігалаке] *сміятись сам до себе* (Ирина Вільде); *Я не протестував, не робив розпачливих рухів, не вимагав більше вияснень* (У. Самчук).

ВИ́ЯСНИТИ *див.* **виясня́ти.**

ВИ́ЯСНИТИСЯ *див.* **виясня́тися.**

ВИЯ́СНЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **вия́снювати** 1, 3. *Свобода є найраціональніше виснюваним чинником уможливлення дій людини у спільноті й суспільстві* (із журн.).

ВИЯ́СНЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вия́снювати** 1, 3, 4 і **вия́снюватися** 1, 3. *Антонич не міг не пробувати шукати виходу з розчарування в суспільних ідеалах, у виясненні свого людського зв'язку із життєдайними силами природи* (з наук. літ.); — *Не поможе вияснювання, — з заклопотанням у голосі мовив староста. — Справа реформи тої каси дуже непопулярна* (І. Франко).

ВИЯ́СНЮВАТИ *див.* **виясня́ти.**

ВИЯ́СНЮВАТИСЯ *див.* **виясня́тися.**

ВИЯСНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ВИЯ́СНЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.*, **ВИ́ЯСНИТИ,** ню, ниш, *док.* 1. *що.* Робити ясним, яскравим. *Марта вийняла з кофти шпильку, вияснила гнотика в каганці, що почав притухати* (В. Кучер); // Робити чистим, вичищати до блиску. *Козаки були закіптюжені, чорніші за турків та татар, од їдкого диму потьмяніла навіть криця блискучих шабельних лез. Їх вияснювали кров'ю* (Ю. Мушкетик); *Вияснè добре стремена та й їздь тоді верхи* (Сл. Гр.).

2. *безос.* Те саме, що **виясня́тися** 3. *Коли виясниться?* (Марко Вовчок).

3. *що.* Робити що-небудь ясним, зрозумілим; з'ясовувати. — *Я не нехтую боротьби з філоксерою, а тільки вияснюю причину ворожнечі молдуван* (М. Коцюбинський); *Соколова викликала головного інженера і разом з Крайнєвим і Валенсом почала виясняти строки .. подачі перших рисунків крейсера* (В. Собко); *Віктор пішов туди* [до поранених] *вияснити, що діється, навести порядок* (Л. Дмитерко).

4. *що, діал.* Пояснювати. — *Загнати гуску? — запитала глуха бабуся, і Чимчикевич, не маючи охоти кричати голосніше, почав на пальцях вияснювати їй, чого йому треба*

(І. Франко); *Учитель вияснював Василеві, що там* [у письмі] *стоїть* (Л. Мартович); — *Гвардєйці* [гвардійці]... — *прошепотів Василенко до Максима, виясненюючи йому те, що той знав і без нього* (І. Багряний).

ВИЯСНЯ́ТИСЯ, я́ється, **ВИЯ́СНЮВАТИСЯ,** юється, *недок.*, **ВИ́ЯСНИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Виходити, з'являтися з-за хмар, туману і т. ін. або ставати яснішим, світлішим (про сонце, місяць, зірки). *Ранками над Голою горою пропливали прозорі тумани, виснювалося сонце й парувала земля* (С. Чорнобривець); *Внизу шурхотіло море, а місяць так виснявся, що починали блищати крупні піщини* (М. Рудь); *Як серпанком, укрила* [роса] *степ; небо потемніло, зорі виснились* (О. Стороженко); // Світлішати, ставати ясним, безхмарним або малохмарним (про небо, обрій і т. ін.). *Небо виснилося, перетнуте барвистою веселкою* (В. Кучер).

2. *перен.* Ставати веселішим, привітнішим (звичайно про обличчя). *Аж минає кілька хвилин, і обличчя у Тасі починає знову виснятись, як небо на годину* (С. Васильченко); *Та все ж помітила Марина, як висвітлюються його очі, як виснюється обличчя* (Микита Чернявський); *За малу годину виснилось бліде та понуре обличчя Грицькове, загомонів знов звичайним робом* (Ганна Барвінок).

3. *безос.* Яснішати, світлішати (про погоду); випогоджуватися. *У долині лежав ще густий смерк, але за кілька хвилин виснюватиметься і тут* (Ю. Смолич); *Нехай лишень виясниться, бач, нахмарило* (Г. Квітка-Основ'яненко); *На заході трохи виснилося, і на мутному небі вирізалися контури чорних, мов важкі хмари, гір* (М. Коцюбинський); *Був дощ, і надворі ще не зовсім виснилось* (В. Винниченко).

4. *тільки док., безос., перен., заст.* Стати кращим, веселішим (про життя). — *Сину мій, одружися! — Добре, моя мати, — одкаже, — одружуся, чи не виясниться мені з хорошою людиною!* (Марко Вовчок); — *Піду* [жити на віру], — *думала Олександра, — він поховав трьох жінок, то буде мене жалувати, бо вчетверте не ожениться. Може, мені хоч трохи виясниться...* (М. Коцюбинський).

5. Ставати ясним, зрозумілим; з'ясовуватися. — *Ну, та йди вже! — наказує йому становий. — Як скінчимо діло, тоді виясниться, — додав наприкінці* (Панас Мирний); *Може, нарешті, виясниться справа, чи він* [А. Кримський] *отримав мій лист з Сан-Ремо і ще раніше з Буковини* (Леся Українка); *Виснилося, що він справді не думав надовго зв'язуватися з дівчиною* (М. Драй-Хмара).

ВІ *див.* **в**[2].

ВІАДУ́К, а, *ч.* Міст через яр, провалля, ущелину, залізничні колії і т. ін. *Авто майнуло через віадук і зникло в гущавині парку* (Ю. Смолич); *Ще хвилина — й поїзд пірне під навіс і в тіні віадука сховається від сліпучого сонця* (І. Муратов); *Над водоспадом вигнувсь віадук* (П. Дорошко).

ВІАНДО́Т, а, *ч.* Порода курей, яка відзначається великою несучістю та високоякісним м'ясом. *Із яйце-м'ясних курей, що розводять в Україні, заслуговують поширення такі породи: первомайські, місцеві українські зозулясті, віандот* (з наук. літ.).

ВІБРА́НТ, а, *ч., лінгв.* Дрижачий приголосний звук. *При вимові дрижачих, або вібрантів, кінчик язика або притискується до альвеол, або відходить від них, утворюючи своєрідне дрижання, чи вібрацію* (з навч. літ.); *Р — передньоязиковий, належить до так званих вібрантів (дрижачих)* (з навч. літ.).

ВІБРА́ТО, *невідм., с., муз.* Періодичне коливання висоти, сили, тембру якого-небудь звука (голосу, музичного інструмента), яке надає йому особливого забарвлення. *Періодично змінюючи в невеликих межах висоту звуків, вібрато надає їм особливого забарвлення і співучості, підвищує їхню динамічність та емоційну виразність* (з наук. літ.); *Як скрипаль, Богодар Которович володіє відмінною штриховою технікою, гнучким вібрато* (з публіц. літ.).

ВІБРА́ТОР, а, *ч.* Прилад, пристрій, який утворює та передає коливання в простір або предметам чи матеріалам, з якими він стикається. *При виконанні бетонних робіт застосовують вібратори* (з наук. літ.); *Вібратор завжди є джерелом хвиль* (з наук.-попул. літ.).

ВІБРА́ТОРНИЙ, а, е. Стос. до вібратора. *Вібраторний механізм кабелеукладача розхитує його лезо з частотою 1500 разів за хвилину* (із журн.).

ВІБРАФО́Н, а, *ч.* Ударний музичний інструмент, що складається з розміщених у два ряди і поєднаних із набором трубок-резонаторів металевих пластинок, по яких ударяють спеціальними паличками. *Як правило, діапазон вібрафона — три октави (від фа малої октави). Спочатку його використовували у джазі, а нині інколи застосовують у камерних ансамблях* (з наук.-попул. літ.); *На вібрафоні грають паличками з кулеподібними головками різної твердості* (з наук.-попул. літ.).

ВІБРАФО́ННИЙ, а, е. Стос. до вібрафона. *Повільно рухаються розмиті кольорові плями. Звучить розслаблювальна вібрафонна музика* (із журн.).

ВІБРАЦІ́ЙНИЙ, а, е. Який ґрунтується на вібрації, пов'язаний з нею. *Студенти розробляють і впроваджують у харчову промисловість вібраційну і пульсаційну техніку* (із журн.); *Вібраційний метод обробки деревини; Вібраційний молот;* // Який здійснюється за допомогою вібрації. *Вібраційне штампування;* // Спричинений вібрацією. *Проміжне положення між тактильними і слуховими відчуттями займають вібраційні відчуття, які сигналізують про вібрацію предмета* (з навч. літ.).

△ **Вібраці́йна хворо́ба** *див.* **хворо́ба.**

ВІБРА́ЦІЯ, ї, *ж.* Механічне коливання пружного тіла, що відбувається з великою частотою і невеликою амплітудою; дрижання. *Текстоліт має високі механічні властивості і здатність добре поглинати вібрації* (з навч. літ.); *Шура відразу ж відчула, що залишилась дрібна вібрація* [верстата] (О. Донченко); *Ракетні двигуни вимкнулися. Зникла помітна вібрація, яка свідчила досі про їх напружену працю* (В. Владко); // Коливання висоти тону якого-небудь звуку (голосу, струни і т. ін.). *Він співав з вібрацією в голосі* (Леся Українка); *Щур почув, як колись давно, тонкі вібрації гудка* (С. Скляренко); *Франциска говорить спокійно, тільки вібрація її голосу видає глибоке емоційне обдарування* (С. Процюк).

ВІБРИ́СИ, ів, *мн., біол.* Довгі чутливі жорсткі волосини, які виконують функцію допоміжних органів дотику (перев. у ссавців). *Вібриси, як правило, розміщені пучками навколо очей, на верхній і нижній щелепах (наприклад, вуса), іноді на лапах (у багатьох сумчастих), а в деяких деревних форм (наприклад, у білки) на череві* (з наук. літ.); *Вібриси можуть бути значних розмірів: у шиншили їхня довжина досягає третини розміру тіла, а у моржа товщина деяких вібрисів дорівнює товщині олівця* (з наук.-попул. літ.).

ВІБРІÓЗ, у, *ч., вет.* Інфекційне захворювання тварин, зумовлене бактеріями — різновидами вібріонів. *Вібріоз передається тваринам під час природного або штучного запліднення та призводить до безпліддя й абортів* (з наук.-попул. літ.).

ВІБРІÓЗНИЙ, а, е, *вет.* Стос. до вібріозу. *Вібріозний викидень, як правило, супроводжується затримкою плаценти, ендометритом* (з наук. літ.); *Аборти вібріозного походження у корів можуть траплятися в будь-яку пору року, але восени і взимку вони бувають частіше* (з наук.-попул. літ.).

ВІБРІÓН, а, *ч.* Бактерія, що має форму короткої, зігнутої, як кома, палички. *Вібріонів нараховується понад 100 видів, серед яких дуже багато хвороботворних для людини* (з наук.-попул. літ.); *Збудником холери є холерний вібріон* (з навч. літ.).

ВІБРІÓННИЙ, а, е. Стос. до вібріона. *Вібріонний гепатит зустрічається у всіх видів птахів, у тому числі декоративних і співочих* (з наук. літ.).

ВІБРІОНОНОСÍЙ, я́, *ч., вет., мед.* Той, хто є носієм холерного вібріона. *Джерело холерної інфекції — людина (хворий на холеру або вібріононосій)* (з наук. літ.); *Усі хворі на холеру та вібріононосії підлягають обов'язковій госпіталізації у стаціонари з особливим режимом* (з наук.-попул. літ.).

ВІБРІОНОНОСÍЙСТВО, а, *с., вет., мед.* Наявність холерних вібріонів у живому організмі та виділення їх у навколишнє середовище без клінічно вираженого прояву захворювання. *Циркуляція холерних вібріонів серед людей зумовлена наявністю легких форм хвороби, формуванням вібріононосійства та забрудненням водоймищ* (з наук. літ.); *Обов'язковому бактеріологічному обстеженню на вібріононосійство підлягають особи, які контактували з хворим на холеру або вібріононосієм* (з мови документів).

ВІБРО... Перша частина складних слів, що відповідає слову **вібраційний**, напр.: вібробýр, віброгáсник, вібродáтчик, вібродинамíчний, віброзанýрювач, віброзóнд, віброінструмéнт, віброкотóк, вібромасажéр, вібромеханíзм, віброперетвóрювач, вібропоглинáч, вібростíл, віброущíльнювач.

ВІБРОБЕЗПÉКА, и, *ж.* Умови праці, за яких виробнича вібрація не впливає на працівника несприятливо. *Гігієнічне нормування вібрацій забезпечує вібробезпеку умов праці* (з наук. літ.); *Основним способом забезпечення вібробезпеки має бути створення й застосування вібробезпечних машин* (з навч. літ.).

ВІБРОБЕЗПÉЧНИЙ, а, е. Безпечний щодо шкідливої дії вібрації. *Профілактика віброхвороби полягає в застосуванні так званих вібробезпечних інструментів, дотриманні оптимального режиму праці* (з наук. літ.).

ВІБРОБРÝС, а, *ч.* Будівельний вібраційний пристрій, признач. для ущільнення піску, цементобетонних, асфальтобетонних сумішей і т. ін. *У дорожньому будівництві застосовуються різноманітні вібробруси й котки* (із журн.).

ВІБРОБÝР, а, *ч.* Прилад для буріння, що використовує механічні коливання високої частоти для послаблення чи повного порушення зв'язку між частинками (зернами) речовини. *При ударно-обертальному бурінні долото здійснює коливання з визначеною амплітудою і частотою. Для реалізації цього буріння були створені вібробури* (з наук. літ.); *Биков із захопленням спостерігав, як скерований спритними руками Юрковського вібробур швидко височерлив у замшілій гранітній брилі вузьку глибоку свердловину* (із журн.).

ВІБРОБУРÍННЯ, я, *с.* Буріння за допомогою спеціальних вібраційних приладів. *До механічних способів руйнування гірських порід спеціальними інструментами належать: неглибоке вібробуріння, обертальне, ударно-обертальне й ударне буріння* (з наук.-техн. літ.).

ВІБРОВÁКУУМНИЙ, а, е, *спец.* Який діє за допомогою вакууму та вібрації. *Вібровакуумна установка забезпечує не тільки ущільнення бетонної суміші, але й збільшення кількості витисненої з бетону води* (з наук.-техн. літ.); *Вібровакуумний масаж допомагає прибрати зайві жирові відкладення і зменшити зашлакованість організму* (з Інтернету).

ВІБРОВАКУУМУВÁННЯ, я, *с., буд.* Ущільнення бетонної суміші з одночасним вібруванням і вакуумуванням. *Вібровакуумування використовують для ущільнення рухливих бетонних сумішей* (з наук. літ.).

ВІБРОВИМÍРЮВАЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Признач. для вимірювання вібрації. *Перевірка вібраційного стану може здійснюватись із застосуванням вібровимірювальних приладів загального призначення* (з мови документів).

ВІБРОВИМÍРЮВАННЯ, я, *с., спец.* Вимірювання вібрації за допомогою спеціальних вібровимірювальних засобів. *З використанням сучасних засобів вібровимірювання щорічно проводять обстеження близько 400 одиниць енергетичного обладнання з виявленням дефектів на ранній стадії їх виникнення* (з газ.).

ВІБРОВИМÍРЮВАЧ, а, *ч.* Те саме, що **вібрóметр.** *Для визначення загальної вібрації на робочих місцях використовують вібровимірювачі* (з наук.-техн. літ.).

ВІБРОГАСÍННЯ, я, *с., техн.* Послаблення або припинення дії вібрації. *Кардинальним заходом віброгасіння загальної вібрації від потужних машин та агрегатів є розрахунок віброізоляційних систем і фундаментів* (з навч. літ.).

ВІБРОГÁСНИЙ, а, е, *техн.* Який використовується для віброгасіння. *Щоб знизити шкідливий вплив вібрації під час експлуатації гірських машин, їх необхідно обладнати спеціальними віброгасними пристроями* (з навч. літ.); *При роботі з пневматичним інструментом необхідно користуватися захисними окулярами, віброгасними рукавицями та взуттям* (з мови документів).

ВІБРОГÁСНИК, а, *ч.* Пристрій для віброгасіння. *Кутова шліфувальна машина має додаткову ручку з віброгасником, що зменшує вібрацію на 50 %* (з мови реклами).

ВІБРОГІДРОПРЕСУВÁННЯ, я, *с., буд., техн.* Метод виготовлення залізобетонних труб та інших виробів із застосуванням вібрації та води. *На спеціальному обладнанні для віброгідропресування формують напірні труби* (з наук. літ.).

ВІБРОГÓЛКА, и, *ж.* Глибинний вібратор для ущільнення бетонної суміші. *При омонолічуванні швів шириною до 20 см бетонну суміш ущільнюють віброголкою* (із журн.).

ВІБРОГРÁМА, и, *ж., спец.* Запис вібрацій, здійснений за допомогою вібрографа. *На основі віброграми можна визначити період, частоту, амплітуду та вид кривої коливання машин, конструкцій, їх деталей і т. ін.* (з наук.-техн. літ.).

ВІБРО́ГРАФ, а, *ч.* Самописний прилад для запису вібрації, вимірювання зміщень вібруючих тіл. *Віброграф був винайдений О. М. Криловим для дослідження вібрації корабля* (з наук. літ.).

ВІБРОДА́ТЧИК, а, *ч.* Прилад для фіксації вібрацій, що працює за принципом перетворення механічних коливань в електричний сигнал. *Охоронна система "Трек-100" комплектується електромагнітним вібродатчиком нового покоління, що дозволяє ефективно реєструвати будь-який механічний вплив на автомобіль* (з мови реклами).

ВІБРОЗАНУ́РЮВАЧ, а, *ч.* Вібраційна машина для занурення в ґрунт паль, труб і т. ін. *У водонасичені піщані ґрунти низькочастотними вібрзанурювачами занурюють важкі палі й оболонки великого діаметра, а високочастотними — легкі* (з навч. літ.).

ВІБРОЗАХИСНИ́Й, á, é. Признач. для захисту від шкідливої дії вібрації. *До засобів індивідуального захисту рук від вібрації належать: рукавиці, рукавички, а також віброзахисні прокладки або пластини, які кріпляться до рук* (з навч. літ.); *Вентилятори повинні встановлюватися з урахуванням шумо- і віброзахисних вимог* (з газ.).

ВІБРОЗА́ХИСТ, у, *ч.* Захист від шкідливої дії вібрації. *Засоби індивідуального віброзахисту — це спеціальне взуття на вібропоглинальній платформі, віброзахисні рукавиці, наколінники, нагрудники, пояси, костюми* (з навч. літ.).

ВІБРОЗБУ́ДНИК, а, *ч.* Пристрій, признач. для збудження вібрації, що використовується самостійно або у складі іншого пристрою. *Ефективність ущільнення шляхобудівельних матеріалів вібруванням залежить від амплітуди коливань, їх частоти та маси віброзбудника* (з наук.-техн. літ.).

ВІБРОЗМІ́ШУВАЧ, а, *ч.* Прилад для змішування речовини за допомогою вібрації. *Безперервне інтенсивне змішування розведеної емульсії з борошном при одночасному впливові вібраційних коливань дозволяє приготувати тісто у віброзмішувачі за 13–15 секунд* (з наук. літ.).

ВІБРОЗО́НД, а, *ч.* Спеціальна труба, нижній кінець якої оснащено кільцем із гострою різальною гранню, признач. для вібраційного буріння порід. *Після витягнення віброзонда зі свердловини зачищають його проріз і роблять візуальний огляд ґрунту для визначення глибини залягання й потужності окремих шарів, прошарків, послаблених зон і т. ін.* (з наук.-техн. літ.).

ВІБРОІЗОЛЯ́ТОР, а, *ч.* Пристрій для віброізоляції. *Стук головок жорсткого магнітного диска комп'ютера суттєво зменшується, якщо між ним і корпусом установлений віброізолятор* (з наук.-попул. літ.).

ВІБРОІЗОЛЯЦІ́ЙНИЙ, а, е. Стос. до віброізоляції. *Віброізоляційний шар стінової панелі; Віброізоляційні матеріали.*

ВІБРОІЗОЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.* Захист кого-, чого-небудь від шкідливої дії вібрації за допомогою різних амортизаторів. *Застосування віброізоляції забезпечує зниження рівнів шуму та вібрації до 85 % у діапазоні від 20 до 1000 Гц* (з наук.-попул. літ.); *Віброізоляція будинку.*

ВІБРОІНСТРУМЕ́НТ, а, *ч.* Інструмент, що працює за принципом ударної або вібраційної дії. *Найбільші перевищення рівня локальної вібрації зафіксовані на робочих місцях ливарників, які використовують ручний віброінструмент для обрубування й очищення литва* (з наук. літ.).

ВІБРОКАРДІОГРА́МА, и, *ж., мед.* Графічне зображення низькочастотних коливань грудної клітки, зумовлених серцевими скороченнями, за допомогою вібрoкардіографа. *Лікар повідомив пацієнтові приємну новину, що вібрoкардіограма не показала ніяких порушень у серцевій діяльності* (із журн.).

ВІБРОКАРДІО́ГРАФ, а, *ч.* Прилад для реєстрації низькочастотних коливань грудної клітки, зумовлених серцевими скороченнями. *Віброкардіограму серцевої діяльності лікарі реєструють за допомогою віброкардіографа* (з навч. літ.).

ВІБРОКАРДІОГРА́ФІЯ, ї, *ж., мед.* Метод дослідження серцевої діяльності, що полягає в реєстрації й аналізі віброкардіограм. *Інформацію про стан серцевої діяльності людини медики можуть отримати за допомогою методу віброкардіографії* (з наук.-попул. літ.).

ВІБРОКОТО́К, тка́, *ч.* Дорожній коток, що ущільнює ґрунт або іншу основу не тільки своєю вагою, а й вібрацією. *Ущільнення ґрунтів і шляхового покриття з використанням вібрoкотка є в декілька разів ефективнішим за ущільнення звичайними котками тієї ж маси* (з наук.-техн. літ.).

ВІБРОМАЙДА́НЧИК, а, *ч.* Вібраційна машина для ущільнення бетонної суміші при виготовленні бетонних і залізобетонних виробів. *За характером коливань розрізняють вібромайданчики з коловими, вертикальними, горизонтальними коливаннями й ударні; за конструкцією — вібромайданчики рамного і блокового типу* (з наук. літ.).

ВІБРОМАСА́Ж, у, *ч.* Масаж, що здійснюється за допомогою вібромасажера. *Вібромасаж усуває застій у тканинах, поліпшує циркуляцію крові й лімфи* (з наук. літ.).

ВІБРОМАСАЖЕ́Р, а, *ч.* Спеціальний апарат для масажу, що створює вібрацію тієї чи іншої ділянки тіла для стимуляції кровообігу, обміну речовин і т. ін. *Вібромасажер підтягує шкіру, підтримує м'язи в тонусі та знімає втому* (з мови реклами); *Електронний вібромасажер.*

ВІБРОМАСА́ЖНИЙ, а, е. Стос. до вібромасажу. *Масажер для очей поєднує вібромасажний, акупунктурний і тепловий вплив* (з мови реклами); // Признач. для вібромасажу. *Вібромасажне крісло; Вібромасажний апарат; Вібромасажний пояс.*

ВІБРО́МЕТР, а, *ч.* Прилад, яким вимірюють вібрації машин, споруд і т. ін. *Віброметри дозволяють вимірювати рівень вібрації обладнання та машин у виробничих і лабораторних умовах* (з Інтернету).

ВІБРОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж.* Сукупність засобів і методів для вимірювання вібрації. *Вимірюванням параметрів вібрацій (переміщень, швидкостей і прискорень, частот, фаз, амплітуд) займається віброметрія, до засобів якої належать віброметри й акселерометри* (з наук. літ.).

ВІБРОМІЦНИ́Й, á, é, *спец.* Який зберігає міцність під дією вібрації. *Світлодіодні лампи ударо- і віброміцні й не містять небезпечних або шкідливих для здоров'я речовин* (з Інтернету).

ВІБРОМІ́ЦНІСТЬ, ності, *ж., спец.* Властивість за знач. **віброміцни́й.** *Випробування на віброміцність полягає в перевірці здатності виробів протистояти руйнівній дії вібрації і зберігати параметри після випробувань* (з наук.-техн. літ.); *Якщо поява тріщин у фундаментах та інших конструкціях викликана вібрацією, то ці конструкції повинні бути обстежені на віброміцність* (з наук.-техн. літ.).

ВІБРОМО́ЛОТ, а, *ч.* Ударно-вібраційна машина для забивання в ґрунт і витягування з нього паль, шпунтів, труб і т. ін. *Порівняно з віброзинурювачем вібромолотом забивають палі на більшу глибину і з більшою швидкістю* (з наук.-попул. літ.); *Частота ударів вібромолота наближається до 480 за хвилину* (з наук.-попул. літ.).

ВІБРОМОЛОТО́К, тка́, *ч.* Інструмент ударної дії з невеликою переміщуваною масою, великою швидкістю переміщення та частотою ударів до 6000 за хвилину. *Другий спосіб виготовлення виробів зі штучного каменю називається методом напівсухого вібропресування. У форму поступово засипається напівсуха суміш, і кожен новий шар утрамбовується за допомогою вібромолотка* (із журн.).

ВІБРОНЕБЕЗПЕ́ЧНИЙ, а, е, *спец.* Пов'язаний зі шкідливою дією вібрації. *Роботи з використанням вібронебезпечних ручних інструментів слід проводити із застосуванням режимів праці, які повинні забезпечити обмеження часу дії вібрації протягом робочої зміни* (з наук.-техн. літ.); *До вібронебезпечного обладнання на кар'єрах належать відбійні молотки, перфоратори, бурові верстати, бензопили, дрилі, електропили, вібратори тощо* (з навч. літ.).

ВІБРОНО́ЖИЦІ, иць, *мн.* Ножиці, що складаються з коротких ножів, один із яких вібрує; признач. для різання листового металу, пластику та інших матеріалів. *Листові ручні віброножиці розроблені для різання (без утворення стружки) деталей із листових матеріалів, таких, як сталь, алюміній, пластик і т. ін.* (з мови реклами).

ВІБРОПЕРЕМІ́ЩЕННЯ, я, *с., спец.* Переміщення об'єкта під дією вібрації. *Перетворювачі відносних переміщень можуть використовуватися для вимірювання вібропереміщень (амплітуди) або швидкостей (інтенсивності вібрацій)* (з наук.-техн. літ.).

ВІБРОПЕРЕТВО́РЮВАЧ, а, *ч.* Електромеханічний апарат, який перетворює постійний струм низької напруги в постійний струм високої напруги. *Віброперетворювачі випускалися як джерело електричного живлення переважно в малогабаритній радіоапаратурі. З появою радіопристроїв на транзисторах, що працюють при низьких напругах джерела струму, виготовлення віброперетворювачів різко скоротилося* (з наук. літ.).

ВІБРОПЛИТА́, и, *ж.* Робоча частина вібраційних ущільнювальних машин або самостійна вібраційна установка для ущільнення сипких ґрунтів та інших матеріалів. *Віброплити використовують для ремонту й будівництва доріг, тротуарів, пішохідних і велосипедних доріжок, ігрових та спортивних майданчиків, тенісних кортів, траншей під фундамент і т. ін.* (з Інтернету).

ВІБРОПОГЛИНА́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Признач. для послаблення (поглинання) вібрації. *Для зниження рівня структурного шуму металічні деталі кузова слід обробити віброполинальним матеріалом* (з наук.-техн. літ.).

ВІБРОПОГЛИНА́ННЯ, я, *с., спец.* Спосіб поглинання вібрації шляхом використання спеціальних покриттів або пристроїв. *У гірничій справі найбільшу небезпеку, пов'язану з вібрацією, становлять ручні пневматичні інструменти (відбійні молотки, бурильні машини), у яких для віброполинання використовують віброгасні держаки й каретки* (з наук.-техн. літ.).

ВІБРОПОГЛИНА́Ч, а́, *ч.* Пристрій для поглинання вібрації. *Обладнавши свій комп'ютер віброполиначем, ви більше не турбуватиметеся через вібрацію і шум* (з мови реклами).

ВІБРОПРЕ́С, а, *ч.* Пристрій для ущільнення бетонної суміші за допомогою вібрації і статичного тиску. *Пресований брук виготовляється методом вібропресування напівсухого бетону на вібропресі* (з наук.-техн. літ.).

ВІБРОПРЕСУВА́ЛЬНИЙ, а, е, *буд., техн.* Признач. для вібропресування. *Пресовану плитку виготовляють на спеціальних вібропресувальних верстатах* (із журн.).

ВІБРОПРЕСУВА́ННЯ, я, *с., буд., техн.* Спосіб ущільнення бетонної суміші шляхом застосування вібраційних навантажень і статичного тиску. *Стінові блоки виготовляються методом сухого вібропресування з гравію різних кольорів і цементу з додаванням барвників* (із журн.).

ВІБРОПРОКА́Т, у, *ч., техн.* Спосіб виготовлення великорозмірних збірних залізобетонних конструкцій та виробів (панелей, плит і т. ін.) на вібрувальних прокатних станах. *Великогабаритні вироби виготовляють способом неперервного вібропрокату на спеціальних станах* (з наук.-техн. літ.).

ВІБРОПРОКА́ТНИЙ, а, е, *техн.* Стос. до вібропрокату. *Виготовлення залізобетонних виробів на вібропрокатному стані зумовлює високий рівень продуктивності праці та низьку трудомісткість* (з наук.-техн. літ.).

ВІБРОРЕ́ЙКА, и, *ж.* Металева планка з вібратором, що використовується для ущільнення бетонної суміші та для вирівнювання, загладжування її поверхні. *Віброрейки використовуються для вирівнювання й ущільнення свіжоукладених бетонних розчинів та сумішей при бетонуванні підлоги, бетонного покриття в промисловому і цивільному будівництві* (з наук.-техн. літ.).

ВІБРОСИ́ТО, а, *с.* Пристрій для поділу сипких матеріалів, сумішей (піску, гравію, розчину для вібропресування і т. ін.) на фракції. *Вібросита є високопродуктивними, ефективними й надійними апаратами для розсівання порошкоподібних, зернистих та кускових матеріалів* (з Інтернету).

ВІБРОСКО́П, а, *ч.* Прилад для спостереження за механічними коливаннями тіла. *У XIX ст. було створено віброскоп для фіксації звукових коливань музичних інструментів* (з наук.-попул. літ.).

ВІБРОСТЕ́НД, а, *ч.* Дослідний пристрій для перевірки працездатності людей і приладів під час вібрації. *Мотоцикл з льоту раз у раз шугає в нього* [в пісок], *заривається, трясеться на місці, і тоді хлопець озирається до своєї супутниці трохи винувато й захоплено: — О, дає! Як на вібростенді!* (О. Гончар).

ВІБРОСТІЙКИ́Й, а́, е́, *спец.* Який зберігає певні властивості в умовах вібрації. *Алюміній у 2–2,5 раза міцніший і в 3,3 раза легший за свинець, більш вібростійкий і менш дефіцитний* (з наук. літ.); *Вібростійкі різці.*

ВІБРОСТІ́ЙКІСТЬ, кості, *ж., спец.* Властивість за знач. **вібростійки́й.** *Низька вібростійкість системи шліфування негативно впливає на якість оброблюваної поверхні виробів із ситалів* (з наук. літ.); *Клейові сполуки мають високу міцність, вібростійкість, герметичність та інші цінні показники* (з наук.-техн. літ.).

ВІБРОСТІ́Л, стола́ *і* сто́лу, *ч.* Конструкція (рухомий стіл із вібратором) для ущільнення вібрацією будівельних сумішей, розчинів і т. ін. *Вібростіл використовують у виробництві тротуарної плитки, для виготовлення парканів, ма-

лих архітектурних форм, виноградних стовпчиків, будівельних блоків та ін. (із журн.).

ВІБРОТЕРАПІЯ, ї, *ж., мед.* Метод лікування деяких захворювань за допомогою вібрації, створюваної спеціальними пристроями. *Вібротерапія — нова прогресивна методика, яка ґрунтується на дії енергії механічних коливань на глибокі шари шкіри, підшкірну жирову клітковину, нервові і м'язові волокна* (з наук.-попул. літ.); *Дія вібрацій може бути корисною, лікувальною: вібротерапія і вібромасаж* (з навч. літ.).

ВІБРОТРА́ВМА, и, *ж., мед.* Патологічна зміна у тканинах та органах, що виникає під дією інтенсивної вібрації. *Під вплив вібрації потрапляють лісоруби, трактористи та ін. У деяких випадках під впливом інтенсивної вібрації виникає гостре ураження — вібротравма, що супроводжується порушенням функцій внутрішнього вуха, струсом мозку та змінами в інших органах і тканинах* (з наук. літ.).

ВІБРОТРО́Н, а, *ч.* Електровакуумний прилад, у якому керування електричним або іонним струмом здійснюється механічно (переміщенням одного або кількох електродів відносно один одного); механотрон. *Вібротрони призначені для перетворення механічних величин в електричні* (з наук.-техн. літ.).

ВІБРОУДА́РНИЙ, а, е, *спец.* Пов'язаний з одночасною дією вібрації та ударів. *Більшість сучасних віброкотків працює у визначеному віброударному режимі, який залежить від їхнього статичного тиску і вібраційних параметрів* (із журн.).

ВІБРОУСТАНО́ВКА, и, *ж.* Стаціонарна вібраційна установка для виготовлення шлакоблоків, керамзитоблоків, залізобетонних виробів і т. ін. способом вібропресування. *Віброустановка влаштована таким чином, що вся ефективна вібрація спрямовується безпосередньо в ущільнюваний матеріал* (з наук.-техн. літ.).

ВІБРОУЩІ́ЛЬНЕНИЙ, а, е, *спец.* Ущільнений за допомогою вібрації. *Через технологічні особливості виробництва панелей із віброущільненого бетону їхня товщина й габарити можуть коливатися в межах 3–5 мм* (із журн.); *Віброущільнене паливо.*

ВІБРОУЩІ́ЛЬНЕННЯ, я, *с., спец.* Ущільнення під дією вібрації. *Віброущільнення бетонної суміші здійснюють штангоподібними (глибинними) або стаціонарними вібраторами* (з наук. літ.).

ВІБРОУЩІ́ЛЬНЮВАЧ, а, *ч.* Пристрій, за допомогою якого здійснюється віброущільнення. *Необхідною умовою для укладання тротуарної плитки є сухий, обов'язково річковий, пісок та цемент, а також спеціальні віброущільнювачі* (з газ.).

ВІБРОХВОРО́БА, и, *ж.* Те саме, що **вібраці́йна хворо́ба** *(див.* **хворо́ба***).* *Вібрації та струси шкідливо впливають на організм людини, викликаючи віброхворобу* (з наук.-попул. літ.); *Віброхвороба, як правило, характерна для людей специфічних професій, змушених довго працювати з вібрувальними інструментами (наприклад, гірників, які працюють з відбійним молотком)* (з наук.-попул. літ.).

ВІБРОХО́БОТ, а, *ч.* Пристрій з вібраторами для подавання бетонної суміші на потрібну глибину. *Для подачі бетонної суміші на глибину до 10 м використовують вертикальні ланкові хоботи, понад 10 м — віброхоботи* (з навч. літ.).

ВІБРОШВИ́ДКІСТЬ, кості, *ж., спец.* Швидкість руху об'єкта під дією вібрації. *Віброшвидкість звичайно вимірюють у м/с або в мм/с, в англомовних країнах — дюйм/с* (з наук.-попул. літ.).

ВІБРОШТАМПУВА́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Стос. до віброштампування. *Стінові плити можна виготовляти за допомогою різних вібраційних, віброштампувальних, вібропресувальних, прокатних та інших установок* (з наук. літ.); *Віброштампувальний верстат.*

ВІБРОШТАМПУВА́ННЯ, я, *с., спец.* Спосіб формування залізобетонних конструкцій та виробів складного профілю за допомогою вібрації й тиску штампів. *Для формування й ущільнення бетону застосовують досить ефективні методи: вібропресування (напірні труби), центрифугування (труби, опори), віброштампування (палі, лотки)* (з наук.-техн. літ.).

ВІБРУВА́ЛЬНИЙ, а, е. Те саме, що **вібраці́йний.** *Маса вібрувального устаткування (інструменту) або його частин, які утримуються руками в різних положеннях у процесі роботи, не повинна перевищувати 10 кг, якщо технічні вимоги не передбачають більш жорстких обмежень* (з мови документів).

ВІБРУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вібрува́ти.** *Ми танцювали вдруге. Я відчував її тепле, пружне тіло, і здавалося, що воно випромінює якесь особливе хвилююче і п'янюче вібрування...* (У. Самчук); *Ще кілька секунд звук тремтів у вухах по інерції вібрування* (О. Копиленко).

ВІБРУВА́ТИ, у́є, *недок.* Перебувати у стані вібрації. *Пригрівало травневе сонце, вібрувало повітря від гомону й пісень* (Л. Смілянський); *Відчуває Котик, як вібрує і здригається літак* (В. Собко); *За вікнами було тихо, лише іноді глухо вібрували шибки від далекого заводського гулу* (М. Руденко); // Дрижати, переливатися (про голос, звук). *Голос чистий, тихий, з особливою ласкою вібрує на високих нотах* (М. Івченко); *Голос його тремтів та вібрував на неприродно високих тонах піднесення* (Ю. Смолич).

ВІБРУ́ЮЧИЙ, а, е. Який вібрує. *Біліло небо, білястим здавалось тонке вібруюче повітря* (О. Гончар); *Вібруючий голос* [о. Василя] .. *викидав цілі стоси .. слів* (М. Коцюбинський); *А здалеку по рейках уже наближається вібруючий перестук ешелону* (М. Стельмах).

ВІВА́РІЙ, ю, *ч., спец.* Приміщення для утримування тварин із навчальною та експериментальною метою. *У невеличких приміщеннях сиділи самітно кролі й собаки .. Юнак догадався, що це — віварій* (О. Донченко); *Приміщення, у яких утримують лабораторних тварин (віварії), повинні бути ізольованими, мати окремий вхід та систему підготовки (обробки) повітря* (з мови документів).

ВІВА́Т. 1. *виг.* Уживається для вираження побажання: "хай живе". *П'яниці, знай собі, кричать: — І патріот! І брат убогих! Наш славний князь! Віват! Віват!* (Т. Шевченко); *— Віват! — гострим огнем оддалося по той бік* (С. Васильченко); *— Віват! — гукнув панок, що вже набрався зранку* (Василь Шевчук).

2. *у знач. ім.* **віва́т,** у, *ч., муз.* Поширена у XVIII ст. форма урочистого співу. *Потому йшла музика військова, граючи віват із боєм на котлах* (з наук.-попул. літ.).

ВІВА́ТНИЙ, а, е, *муз.* Стос. до вівату (у 2 знач.). *Обидві пісні, рекрутська та весільна, мають пізніше походження та стильові особливості віватного співу* (з наук. літ.).

ВІВА́ЧЕ, *муз.* 1. *присл.* Швидко, жваво (про темп виконання музичного твору, швидший від алегро, але повільніший від престо).

2. *у знач. ім., невідм., с.* Назва музичного твору або його частини, що виконується в такому темпі. *Позначення темпу може використовуватися і для назви цілої п'єси, витриманої у відповідному темпі (адажіо, алегро, віваче та ін.)* (з наук. літ.).

ВІВЕ́НДІ, *невідм.*: △ **Мо́дус віве́нді** *див.* **мо́дус.**

ВІВЕ́Р, а, *ч., заст.* Людина, яка живе для власного задоволення. *Основний образ в О. Уайльда — денді-вівер, апологет аморального егоїзму і гультяйства* (з навч. літ.).

ВІВЕ́РА, и, *ж.* Невеликий хижий ссавець родини віверових, який живе в Африці, Південній Азії та на Малайських островах. *Учені припускають, що, можливо, лемури й дрібні хижаки — вівери потрапили на Мадагаскар близько 30 мільйонів років тому на великих плавучих островах, які іноді відриваються від берегів тропічних рік і пливуть униз за течією* (з наук.-попул. літ.).

ВІВЕ́РИЦЯ[1], і, *ж., діал.* Те саме, що **ви́вірка**[1]. *Людська душа дрижить, як море, в незручній западині екзистенції. Ще потерпає вівериця битий горіх брати з твоєї руки* (В. Стус).

ВІВЕ́РИЦЯ[2], і, *ж., іст.* Найдрібніша давньоруська грошова одиниця; векша. [Свічкогас:] *Їй-богу ж, ні! Поперше, я не п'ю І жодної вівериці не маю* (І. Кочерга); *Основою монетної системи була гривня, тобто фунт срібла. Але на практиці гривня дорівнювала півфунтові срібла. Менші одиниці були: ногата, куна, різана і вівериця* (з наук. літ.).

ВІВЕ́РОВІ, их, *мн., зоол.* Родина ссавців ряду хижих, які живуть у Південній Азії, Африці (включаючи Мадагаскар) та Південно-Західній Європі. *Віверові — це переважно невеликі стрункі тварини з короткими ногами і довгим хвостом; багато віверових зовні схожі на представників родини куницевих* (з наук.-попул. літ.).

ВІВІАНІ́Т, у, *ч.* Мінерал зеленувато-синьо-сірого кольору зі скляним блиском, що використовується для виробництва синьої фарби, а також у сільському господарстві як фосфорне добриво. *Вівіаніт утворюється у торфовищах і бурих залізняках озерно-болотного або морського походження в умовах відновного середовища, а також у порожнинах черепашок і кістках тварин* (з навч. літ.); *В Україні вівіаніт є в Керченському залізорудному басейні, торфовищах Волині, у Закарпатті* (з навч. літ.).

ВІВІАНІ́ТОВИЙ, а, е. Прикм. до **вівіані́т.** *Через подібність із бірюзою вівіанітові кірки, які часто знаходять на зубах мамонтів, мастодонтів або динотеріїв, називають зубною бірюзою* (з наук.-попул. літ.); *Добування вівіанітових утворень із глин є доволі складним завданням, оскільки для вивільнення дуже крихкого і м'якого вівіаніту із в'язкої та щільної глини потрібно багато часу й терпіння* (із журн.).

ВІВІПАРІ́Я, ї, *ж., біол.* Те саме, що **живороді́ння.** *Живородіння (вівіпарія) протиставляється яйцеродінню, при якому розвиток зародка і звільнення його від яйцевої оболонки відбувається поза материнським організмом (після відкладення яєць)* (з наук.-попул. літ.).

ВІВІСЕ́КТОР, а, *ч.* Фахівець, який робить вівісекції. *Він* [Франц] *відчув себе безпорадним кролем, що попався до рук напівдиким вівісекторам* (Б. Антоненко-Давидович).

ВІВІСЕКЦІ́ЙНИЙ, а, е, *анат.* Прикм. до **вівісе́кція.** *До І. Павлова у фізіології панував вівісекційний метод, який був дуже недосконалим* (з навч. літ.).

ВІВІСЕ́КЦІЯ, ї, *ж., анат.* Операція, яку роблять на живій тварині з метою наукового дослідження. — *Жаль шкідливий і смішний. Він породжує дурні товариства проти вівісекції, вегетаріанство, пацифізм* (В. Підмогильний); *Артурові Натьє здалося, що він бачить на ньому* [столі] *руді плями крові від колишніх вівісекцій* (О. Донченко).

ВІВІФІКА́ЦІЯ, ї, *ж., вет., мед.* Відсвіження країв рани вирізуванням. *У лікарні потерпілому зробили вівіфікацію.*

ВІ́ВКАННЯ, я, *с., діал.* Дія за знач. **вівкати** і звуки, утворювані цією дією. *Чув, як вони* [товариші] *у воді хлюскалися та били ногами або з вівканням оббризкували себе долонями* (І. Франко).

ВІ́ВКАТИ, аю, аєш, *недок., діал.* Вигукувати звук "і". — *І-і-і-іхх! — вівкають дівчата, а облич не видно, тільки червоні хустки .. миготять по колу* (Р. Іваничук).

ВІ́ВКНУТИ, ну, неш, *док., діал.* Однокр. до **вівкати.** *Ударив Сенько Юрця .. із усієї сили, і сам вівкнув не своїм голосом* (С. Ковалів); *Мельник стрілив, один з них* [вовків] *підскочив, скрутився, вівкнув і впав* (Б. Лепкий).

ВІ́ВО, *присл., муз.* Жваво, швидко (про темп виконання музичного твору, близький до віваче). *Коли піаніст заграв віво, всі глядачі у залі слухали його, затамувавши подих* (із журн.).

ВІВОДІА́ЛІЗ, у, *ч., заст.* Загальна назва методів очищення організму від ендогенних та екзогенних токсичних речовин шляхом діалізу. *Діаліз інтракорпоральний — метод вівoдіалізу, що ґрунтується на використанні напівпроникних якостей природних мембран організму* (з наук. літ.).

ВІ́ВСИК, а, *ч.* 1. Зменш.-пестл. до **ове́с.** — *Чи дати тобі хлібця, чи вівсика, чи кашки, чи молочка?* (І. Франко); *Турчанський повіт, відколи існує, не бачив на своїх нивках твердого зерна, хіба вівсик* (А. Чайковський); *У весільних піснях мати посіває молодих на щастя вівсиком* (з наук.-попул. літ.).

2. *діал.* Вівсюг. *Усе поле всіяне вівсиком.*

ВІВСИ́НА, и, *ж.* 1. Зернина вівса. *Кожен кінь мовчки переживав своє зле розчарування. Першим оговтався енергійний молодик. — Щоб я тепер хоч на вівсину постирався! — вискляво заіржав. — Хоч на вівсину...* (В. Дрозд).

2. Стебло вівса. *На полі ні травинки. Тільки одинока вівсина сумно хитається на вітрі* (з мемуарної літ.).

ВІ́ВСИЩЕ, а, *с.* Поле, з якого скосили овес. *Восени на вівсищі селяни пасли корів* (із журн.).

ВІВСЮ́Г, а́, *ч.* Трав'яниста рослина родини злакових, що зовні схожа на овес; дикий овес. — *І звідки воно: сієш пшеницю-жито, а родить самий вівсюг?* (Д. Бузько); *Вівсюг тільки шершавий, а овес гладенький* (М. Стельмах); *А ще вознеслися тонконіг і вівсюг, осока, ситняги, комиші* (Є. Гуцало); *Одним із найшкідливіших і найбільш поширених в Україні однорічних бур'янів є вівсюг* (з наук. літ.).

ВІВСЮГУВА́ТИЙ, а, е. Зарослий вівсюгом або змішаний із ним. *Всюди по степу .. блукали постаті. То нетерплячі ступнями міряли землю — дізнатись .. й оком накинути, де яка нива: чи солонці, чи вівсюгувата дуже, щоб, як буде нарізка, та не вловити ґаву* (А. Головко).

ВІВСЮЖО́К, жка́, *ч.* Зменш. до **вівсю́г.** *Якийсь скороспілий вівсюжок .. заколосився* (О. Донченко); *Оленка про-*

водить колосочком вівсюжка по вустах коханого, намагається викликати усмішку (Микита Чернявський).

ВІВСЮНÉЦЬ, нцá, *ч.* Багаторічна степова та лучна рослина з волотистим суцвіттям родини злакових. *Серед рослин у степах переважають багаторічні трави, в основному злаки: ковила, костриця, житняк, вівсюнець* (з наук.-попул. літ.).

ВІВСЯ́НИЙ, а, е. 1. Прикм. до **овéс.** *Микита підносить з землі один колос вівсяний* (П. Козланюк); *За озером — поле: вівсяне, гречане...* (І. Нехода); *На голівоньці бриль з вівсяної соломи...* (Л. Забашта); // Вигот. із зерен вівса або з продуктів його оброблення (борошна, крупів). *Одна молодиця показала мені житній та вівсяний хліб* (І. Нечуй-Левицький); *З-під них* [жорен] *у дерев'яну миску .. падало вівсяне борошно* (С. Чорнобривець).

2. Кольору соломи вівса; світло-жовтий. *Такий молодий* [Уланов], *вродливий, з вівсяними бровами над синіми, чистими-чистими очима* (Ірина Вільде); *У приймальні при тьмяному світлі гаснички дрімав Онисько. Давно не стрижене вівсяне волосся спадало йому на широкий лоб, на відстовбурчені вуха* (Микита Чернявський).

ВІВСЯ́НИК, а, *ч.* Хліб, корж, печиво і т. ін. з вівсяного борошна. *Голодному й вівсяник добрий* (Номис); *Стара .. винесла косарям кислого з щавлю борщу та, мабуть, ще торішніх вівсяників* (С. Чорнобривець); *На столі — кухлик, до половини з молоком, прикритий тонким шматком вівсяника* (А. Михайленко).

ВІВСЯ́НИЦЯ, і, *ж.* 1. Трава — злакова кормова рослина з волотистим суцвіттям, що росте на вологому ґрунті. *Яке щастя, що така якраз погода, що можна жити без вікон, молотити під відкритим небом, спати на скирдах* [скиртах] *свіжої вівсяниці* (У. Самчук); *І цвітіння вівсяниці та стоколосу, і дух прив'ялої грястиці та люцерни .. — все переносило його в дні дитинства* (М. Рудь); *Бориско ніс від стіжка оберемок вівсяниці* (В. Дрозд).

2. *діал.* Вівсянка *(див.* **вівся́нка**[2]*). У лісі співає вівсяниця.*

ВІВСЯ́НКА[1], и, *ж.* 1. Борошно або крупа, вигот. з вівса. *Пшеничну крупу, вівсянку, перловку миють спочатку в теплій, а потім у гарячій воді* (з наук.-попул. літ.); // Вівсяна каша або юшка. *Мама однаково турбувалася як про те, чи поїв Вітя суп, так і про те, чи Марс* [собака] *вилизав свою вівсянку* (О. Іваненко); *Я коли ото у пана коні випасав, то сам бачив, як його псар хворих чи змучених гончаків вівсянкою вигодовував* (Ю. Логвин).

2. Вівсяна солома. *Сафрон скочив з брички, м'якою вівсянкою ретельно і туго витер коням спини, боки* (М. Стельмах); *За хутором, над Ближнім рівчаком, стояла з осені скирточка вівсянки* (В. Дрозд).

ВІВСЯ́НКА[2], и, *ж.* Маленький перелітний жовтогрудий птах родини вівсянкових. *Краса в лісі влітку, скільки пташиного дзвону-передзвону! Та всі голоси — і зяблика, і вівсянки, і зеленушки* (О. Донченко); *Парами літають жовтогруді вівсянки* (О. Копиленко); *По всьому лісу лунає весняний спів зябликів та вівсянок* (Л. Дмитерко); *Ні, то не жайвір, то витинає вівсянка в кущах при долині* (Ю. Мушкетик).

ВІВСЯ́НКА[3], и, *ж.* Дрібна ставкова риба родини коропових. — *Рибу і раки вкинути в воду! — приказав пан хлопцям, що рились у кушир, збираючи вівсянку* (Панас Мирний); *У ставах, у яких не спускається вода, риба представлена малоцінними видами (окунь, плітка, вівсянка)* (з наук. літ.).

ВІВСЯ́НКОВІ, вих, *мн.* Родина невеликих птахів ряду горобцеподібних. *Представники вівсянкових оселяються на відкритому просторі (кам'янисті тундри, сухі схили гір, чагарники), рідше в лісах* (з наук. літ.).

ВІВСЯ́НОЧКА[1], и, *ж.* Зменш.-пестл. до **вівся́нка**[2]. *Ніжну мелодію виводить жовтогруда вівсяночка* (з газ.).

ВІВСЯ́НОЧКА[2], и, *ж.* Зменш.-пестл. до **вівся́нка**[3]. *За день риболовлі хлопцям вдалося виловити тільки чотири маленькі вівсяночки* (із журн.).

ВІ́ВТА́Р, вівтаря́, *ч.* 1. У давніх народів — місце для жертвоприношень; жертовник. *Вівтар жертовний богові Аресу такий там скіфи возвели, що ну!* (Л. Костенко); *Правителі Херсонеса поставили бронзову статую Діофанта у повному озброєнні в акрополі міста біля вівтаря найбільш шанованої богині* (з навч. літ.).

2. Відокремлене іконостасом підвищення в церкві, де розташований престол. *Після Апостола Филин виніс з вівтаря дванадцять засвічених ставників* (І. Нечуй-Левицький); *Зайшов Сидір до церкви, православні дивляться на попа й на вівтар* (М. Малиновська); *Через рівні проміжки часу священик виходить з вівтаря, читає одну й ту ж коротку молитву, а всі присутні кланяються* (із журн.).

◊ **Кла́сти (нести́, прино́сити, склада́ти** *і т. ін.)* / **покла́сти (принести́, скла́сти** *і т. ін.)* **на вівта́р (на олта́р)** *див.* **кла́сти.**

ВІВТА́РИК, а, *ч.* Зменш. до **вівта́р** 2. — *Зробив* [я] .. *вівтарик і зачав відправляти службу для вар'ятів* (Ю. Винничук); *У Музеї історії запорізького козацтва на острові Хортиця зберігається вівтарик трикутної форми* (з наук. літ.).

ВІВТА́РНИЙ, а, е. Стос. до вівтаря. *Чи ж не ходила так ранком і сама Ольга до посвятного гаю з квітами Ладі? Медом кроплячи камінь вівтарний, долі собі закликаючи: — Дай щастя-долі, Ладо-богине ласкава!* (Н. Королева); *Під стінкою стояв вузенький столик, на зразок вівтарного престолу* (О. Довженко); *Фреску вміщено на північній стіні у своєрідній округлій ніші з лавою. Цікаво, що іншого розпису у храмі, зокрема і в огородженій кам'яним парапетом великій вівтарній частині, не було* (з наук. літ.).

ВІВТА́РНИК, а, *ч.* У православній церкві — вівтарний служка. *Вівтарник має можливість глибше пізнати суть богослужінь, у яких бере безпосередню участь* (із журн.); *У вівтарників багато роботи при церкві. Вони подають отцеві кадило, аналой, тримають свічки та дискос і т. ін.* (з газ.).

ВІВТО́РКОВИЙ, а, е. Прикм. до **вівто́рок.** *Вівторковий снігопад наробив шкоди в обласному центрі* (з газ.); *У вівторковій програмі було багато розмов про геополітику* (з газ.).

ВІВТО́РОК, рка, *ч.* Назва другого дня тижня (після неділі). *Отже і вівторок настав* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Ніч з вівторка на середу була тривожна* (У. Самчук); — *Бувай, солдат! — Прощавай, солдат! — Який-бо день: понеділок? Вівторок?* (А. Малишко); *Сьогодні, слава Богу, йому і справді легше. Як так піде, то, може, він до вівторка видужає* (Василь Шевчук).

ВІВЦЕБИ́К, á, *ч.* Парнокопита тварина родини порожнисторогих, що має ознаки барана й бика; живе перев. у тундрі. *Представник парнокопитих тундри — вівцебик, або мускусний бик, — живе тільки у східній частині тундр Америки* (з навч. літ.); *Сьогодні вівцебиків розводять у на-*

півдомашніх умовах на фермах Норвегії, Канади та Аляски (із журн.).

ВІВЦЕМА́ТКА, и, *ж.* Плідна вівця. *В Україні практикують зимове й весняне ягніння вівцематок, тому парувальний сезон припадає на серпень — листопад* (з наук. літ.); *На кожні 100 вівцематок одержано по 157 ягнят* (з газ.).

ВІВЦЕРАДГО́СП, у, *ч., іст.* Вівчарський радгосп. *У перші роки існування радянської держави стояло завдання швидкого розвитку тонкорунного й напівтонкорунного вівчарства. З цією метою створювалися великі вівцерадгоспи* (з наук.-попул. літ.).

ВІВЦЕФЕ́РМА, и, *ж.* Вівчарська ферма. *На вівцефермі — 376 овець* (з наук. літ.); *Клімат у центральних районах Австралії надто посушливий для вирощування зернових культур, але вівцеферми займають там тисячі гектарів землі* (з наук.-попул. літ.).

ВІВЦЯ́, і, *ж.* 1. Невелика тварина родини порожнисторогих, яка дає вовну, м'ясо, молоко; самиця барана. *Добра штука оті вівці: і кожух, і свита, і губа сита!* (прислів'я); *Була одна білоголова вівця, та така шкодлива, що в кожний посів ускакувала* (В. Стефаник); *Чудне створіння вівця. Спокійне, мирне і незахищене. Ні рогів, ні ікол* [іклів], *ані копит, якими можна оборонятися. І все ж живе!* (Василь Шевчук); * У порівн. *І, як вийшов Ісус, Він побачив багато народу, і змилувався над ними, бо були, немов вівці, що не мають пастуха. І зачав їх багато навчати* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

2. *перен., зневажл.* Про покірну, лякливу людину. *Молодець проти овець, а проти молодця і сам вівця* (прислів'я); — *Куди ти, вівце дурна!* — *коли котра-небудь* [сестра] *хотіла подивитися у книжку, що він читає* (Панас Мирний); *Хорунжий повернувся до сходу. — Ей, ви! Вівці! — гаркнув він. — Я що сказав? Швидко в два ряди!* (І. Багмут).

3. *перен., бібл.* Про людину, яка перебуває під наглядом, опікою, захистом Бога. *Я* [Ісус Христос] *Пастир Добрий! Пастир добрий кладе життя власне за вівці* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

△ **(1) Кара́кульська вівця́** — порода смушкових грубововнових жирнохвостих овець, яку розводять заради каракулевих смушків. *В Україні поширені чорні й сірі каракульські вівці* (з наук.-попул. літ.); **Кру́чений бара́н <Кру́чена вівця́>** *див.* **бара́н; (2) Курдю́чна вівця́** — порода грубововнових м'ясо-жирових овець. *Незграбно .. стрижені курдючні вівці здіймали пилюгу* (Іван Ле); **(3) Сму́шкові ві́вці** — породи овець, признач. для забою у 2–3-денному віці на смушки. *Смушкові вівці є одними з найпоширеніших у західних, особливо прикарпатських, областях* (з наук.-попул. літ.); *В Україні розводять чорних і сірих каракульських овець, хоч у каракулівництві існують ще смушкові вівці* (з наук.-попул. літ.); **(4) Шльо́нська вівця́** — порода овець із довгою тонкою вовною; меринос. *Де їх брати, за які гроші купувати, в указі не писалося, просто там розповідалося, які хороші шльонські вівці та погані наші й дурні наші вівчарі, бо не розводять шльонських овечок* (Ю. Мушкетик).

◊ **(5) Вівця́ в ста́ді** — про покірну, перев. несвідому людину. [1-й молодий християнин:] *Благаємо тебе: дай нам листа до нашої громади, хай простить нас, ми будемо слухняні вівці в стаді .. Святий, велебний отче, порятуй!* (Леся Українка); **(6) Заблу́кана (блу́дна, приблу́дна) вівця́** — про людину, яка розірвала стосунки з тим середовищем, до якого раніше належала, або яка зійшла з правильного життєвого шляху. *В'яжуться люди в товариства... та й Івана беруть між себе. А він ходить, наче та блудна вівця* (Л. Мартович); — *Так, нас запрошують. Бачиш, он вогнище, заблукана вівця!* (П. Панч); *Піп вовчими очима проводжав свою заблукану вівцю* (П. Колесник); **Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **[голо́дні] вовки́ на вівцю́** *див.* **вовк[1]; Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **ци́ган у ві́вцях** *див.* **цига́ни.**

ВІВЧА́Р, я́, *ч.* 1. Той, хто доглядає овець; овечий пастух, чабан. *Був на селі Вівчар Тарас; Він панових овечок пас* (Л. Глібов); *Дітвора, як овечки без вівчаря, розбрелись по велетенському зеленому килимові* (С. Черкасенко); *Ой по горі, по горі Гонять вівці вівчарі* (І. Нехода).

2. Той, хто займається вівчарством. *Важливим завданням вівчарів є збільшення племінного поголів'я овець* (із журн.).

ВІВЧА́РИК[1], а, *ч.* Зменш.-пестл. до **вівча́р** 1. — *Не піду за багацького сина, я для Івоніки-вівчарика суджена* (з легенди); *Вівчарик на ґерлиґу похиливсь* (Я. Щоголів); *Ой як будуть вівчарики Білі вівці пасти, Будуть мої співаночки За кресаню класти...* (М. Коцюбинський).

ВІВЧА́РИК[2], а, *ч.* Дрібний перелітний співочий птах родини кропив'янкових жовтувато-зелено-сірого забарвлення із шилоподібним дзьобом. *Далеко запідпадьомкала перепілочка, і раз у раз висвистував вівчарик* (О. Стороженко); *На різні голоси славлять весну дрозди, коноплянки, вівчарики, щиглики* (О. Копиленко).

ВІВЧА́РИТИ, рю, риш, **ВІВЧАРЮВА́ТИ,** ю́ю, ю́єш, *недок.* Доглядати, пасти вівці. *Ти вівчариш в полонині, пасеш вівці білі* (з коломийки); *То можна вік цілий жити і не бачити тої краси, не зазнати тих величних вражень сили, що їх зазнаєш, ось так вівчарюючи* (А. Крушельницький); *За довгі роки життя в горах він багато наслухався легенд, казок, оповідань, багато пригод сам пережив замолоду .. та й потім, коли вівчарював* (В. Гжицький); — *Ого-го, як ти за літо виріс! Дивись, на ту весну підеш зі мною вівчарити!* — *хвалив Бучина внука* (І. Чендей).

ВІВЧА́РКА, и, *ж.* Порода собак, яких використовують для охоронної, розшукової і т. ін. роботи; собака такої породи. *Вівчарки нюхають вітер і одним оком скоса поглядають на вівці, чи все в порядку* (М. Коцюбинський); *Величезна вівчарка з розгону стрибала на Василя й збивала його з ніг* (О. Донченко); *Семко Дейнека подав думку, що треба міліціонера б викликати, щоб вівчарку привів та пустив її по сліду* (О. Гончар).

ВІВЧА́РНЯ, і, *ж.* Хлів або повітка для овець; кошара. *Візьми грабарку, прокидай стежку попід хлівами, заглянь у вівчарню. А там кучерявеньке, ще мокре і слизьке, мекає ягня* (М. Циба); *Біля вівчарні, що на краю загального двору, він зупинився і звернув на стежку, що вела на хутір* (В. Дрозд); *У вівчарні необхідно підтримувати чистоту і сухість* (з наук. літ.).

ВІВЧА́РОЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **вівча́рка.** *Гарна вівчарочка.*

ВІВЧА́РСТВО, а, *с.* Розведення овець як галузь тваринництва. *Він згадує про те, як тепер переводиться вівчарство* (І. Франко); *Вівчарство відігравало важливу роль у господарстві скіфів* (з наук.-попул. літ.); *Вівчарство — головна галузь тваринництва в посушливих і гірських районах* (з навч. літ.).

(1) **Грубово́вня́не (грубово́вне, грубово́внове) вівча́рство** — галузь тваринництва, пов'язана з розведенням овець із грубою вовною. *На степових ділянках переважає вовняне, насамперед тонкорунне і напівтонкорунне вівчарство, а в Карпатах — грубововняне* (з наук.-попул. літ.); *Гірські райони Карпат мають сприятливі умови для розвитку грубововного вівчарства* (з навч. літ.); **(2) Напівтонкору́нне вівча́рство** — галузь тваринництва, пов'язана з розведенням овець із не зовсім тонким руном. *Велику питому вагу в Україні має напівтонкорунне вівчарство* (з наук.-попул. літ.); **(3) Тонкору́нне вівча́рство** — галузь тваринництва, пов'язана з розведенням овець, які мають тонке руно. *На півдні України може успішно розвиватися тонкорунне вівчарство* (з газ.); **(4) Шу́бне вівча́рство** — розведення овець особливих порід для одержання шкур, що йдуть на виготовлення шуб, кожухів, кожушків та інших виробів. *На Поліссі й у Карпатах переважає шубне вівчарство, що дає високоякісні, міцні, теплі овчини, із яких виготовляють кожухи* (з газ.).

ВІВЧА́РСЬКИЙ, а, е. 1. Прикм. до **вівча́р** 1. *Лилися звуки вівчарської трембіти, лунаючи від верха до верха* (І. Франко); *Ніде ані людини, Лиш чути — здалека вівчарська пісня лине* (М. Рильський); *Старого привели не відразу — він ніколи не квапився, та й сам уже ходив поволі, спираючись на довгий вівчарський ціпок* (І. Білик).

2. Стос. до вівчарства. *На вівчарських стійбищах для дійних овець споруджували стаю* (з наук.-попул. літ.).

ВІВЧАРЮВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **вівчарюва́ти.** [Пастух:] *Хліб з'їв коня, царівно, це значить: у мене був кінь, якого я заслужив за багато років вівчарювання. З'їв той кінь хлібину, а вона була отруєною, от і загинув мій кінь* (з казки).

ВІВЧАРЮВА́ТИ *див.* **вівча́рити.**

ВІВЧУ́Р, а́, *ч., діал.* Самець вівчарки. *Приблудний пес, напівздичавілий вівчур з відділу зв'язку ні з того ні з сього сів на хвіст і завив тоскно* (І. Багряний); *Вівчур, .. гадаючи простим собачим розумом, що з ним граються, .. довго ганяв табором* (Е. Андієвська).

ВІГ *див.* **віги.**

ВІГВА́М, а, *ч.* Банеподібне житло з гілок, кори або шкур в індіанців Північної Америки. — *А тут гарно, правда? Наче індійський* [індіанський] *вігвам, чи як то у їх* [них] *зветься?* (В. Винниченко); *Шкура та великі кістки мамонтів були потрібні для спорудження жител на зразок вігвамів* (з наук.-попул. літ.).

ВІ́ГИ, ів, *мн. (одн.* **віг,** а, *ч.), іст.* Англійська політична партія XVII–XIX ст., попередниця ліберальної партії, що відстоювала інтереси великої торговельної та фінансової буржуазії і дворянства, а також члени цієї партії. *У партії вігів, крім великих землевласників, були банкіри, купці, власники заморських плантацій* (з навч. літ.).

ВІГІ́Л *див.* **вігіли.**

ВІГІ́ЛИ, ів, *мн. (одн.* **вігіл,** а, *ч.), іст.* Вартові, сторожа в римському війську. [Кай Летіцій:] *Я зараз же піду розпорядити вігілам та й усім центуріонам, щоб пильнували християнських зборів по цілім Римі* (Леся Українка).

ВІГІ́ЛІЇ, їв, *мн. (одн.* **вігілій,** я, *ч.), іст.* Те саме, що **вігіли.** — *Багато було римських гостей?* — *Багато... Але як бігла додому, мене спинили нічні вартові — вігілії. Тепер їх сила ходить по вулицях* (Н. Королева).

ВІГІ́ЛІЙ *див.* **вігілії.**

ВІГІ́ЛІЯ, ї, *ж.* 1. Одиниця виміру нічного часу в римській армії. *У легіонах Стародавнього Риму час нічної варти поділявся на чотири вігілії, тривалість яких варіювалася залежно від пори року* (з наук.-попул. літ.).

2. Усеношна в християн римського обряду. *У режимі вігілій у ранньохристиянські часи могли проходити не тільки недільні чи святкові служби, але й заупокійні* (з наук.-попул. літ.); *Літургія вігілії може включати читання і спів псалмів, молитов і гімнів, проповіді й читання з Біблії тощо* (з наук.-попул. літ.).

ВІГІ́ЛЬНИЙ, а, е, *псих.* Здатний зосереджувати увагу на нових враженнях; спостережливий, пильний. *Людина, вігільна до ознак небезпеки, діє обережно і цілеспрямовано, уникаючи необачності й непотрібного ризику* (з наук. літ.).

ВІГІ́ЛЬНІСТЬ, ності, *ж., псих.* Здатність зосередити увагу на нових враженнях; спостережливість, пильність. *Людина дуже часто при травмах, хворобах, інших напастях утрачає вігільність свідомості* (з наук.-попул. літ.).

ВІГО́НЕВИЙ, а, е. Прикм. до **віго́нь.** *Вігонева шерсть;* // Зробл., вигот. з вігоні (у 2, 3 знач.). *Вігоневу пряжу виготовляють із суміші низькосортних бавовняних волокон і грубих волокон натуральної шерсті зі штучною* (з навч. літ.); *Він витяг сірий вігоневий светр із свіжими, невмілою рукою пришитими латками на рукавах* (В. Нестайко).

ВІГО́НЬ, і, *ж.* 1. Південноамериканська тварина родини верблюдових, що має тонку, м'яку вовну. *Довжина вігоні становить 150 см, зріст у холці близько метра, а вага — 50 кг* (з наук.-попул. літ.); *Вігонь дуже ляклива тварина, тому втікає, відчувши найменшу небезпеку* (з наук.-попул. літ.); *Представлені лами в Патагонсько-Чилійській підобласті двома дикими видами: вігонь та гуанако* (з навч. літ.).

2. Високоякісна м'яка довга вовна цієї тварини. *Вігонь надзвичайно тонка, червонувато-бурого кольору, складається переважно з пухових волосин* (з наук.-попул. літ.).

3. Тонка, м'яка тканина з вовни вігоні або її імітація. *Шарф із чорної вігоні.*

ВІД, *прийм., з род. в.* Сполучення з прийм. **від** виражають:

Просторові відношення

1. Уживається на позначення місця або предмета, що є вихідним пунктом руху, переміщення кого-, чого-небудь; протилежне до. *Від міста шляхом надходила молодиця* (Марко Вовчок); *Оленка йшла двором від річки* (Іван Ле); // Уживається при визначенні напрямку руху, поширення чого-небудь. *У хаті тепло: від печі йде дух, розходиться по всіх закутках* (М. Коцюбинський); *Від моря дув сильний вітер;* // Уживається на позначення послідовності дій. *Розвиток іде від простого до складного;* // Уживається при вказуванні на предмет, особу і т. ін., від яких хто- або що-небудь відокремлюється. *Пішов він далеко від тої громади, Але не до білого двору, Пішов до діброви шукати поради* (Леся Українка); *Земля відірвалася від підошов* (І. Нехода).

2. Уживається при визначенні віддалення предмета, місця і т. ін. від якого-небудь вихідного пункту. *Бурлаки були вже далеко од Стеблева* (І. Нечуй-Левицький); *Він* [стовбур] *був низький, і перша гілляка відходила од нього за півтора метра від ґрунту* (І. Сенченко); // *у сполуч. з ім. і наступним прийм.* до *плюс ім.* Уживається при визначенні відтинка простору або просторових меж якої-небудь дії, ру-

ху. *Од Лимана до Трубайла Трупом поле крилось* (Т. Шевченко); *Ми пройшли од моря і до моря* (Л. Первомайський).

3. Уживається на позначення невеликої відстані між кимсь, чимсь. *Від берега, під вербами, вода була наче зеленаста* (М. Коцюбинський); *А кругом у полі, в полі теж робота і пісні. Од дороги три тополі, легка хмарка вдалині...* (П. Тичина).

Часові відношення

4. Уживається на позначення моменту початку дії, стану і т. ін. *І почав Саул підозрівати Давида від того дня* (Леся Українка); *Від минулого ранку у нього в роті не було і ріски* (В. Хрущак).

5. *у сполуч. з ім. — назвами часу й наступним прийм.* до. Уживається при вказуванні на період часу, протягом якого відбувалася чи відбувається дія. *Дожидали удосвіта, і ранком, і вдень, і ввечері, й опівночі — од зоряниці до зоряниці, від ночі до ночі усе дожидали* [Кармеля] (Марко Вовчок); // *розм., у сполуч. з ім. — назвами часу.* Уживається у знач. прийм. протягом. *Від трьох неділь ані одного чіпця не продав* (І. Франко); *Від тижня хорую на нервові болі* (Леся Українка).

6. *у сполуч. з ім., що означають день, число, рік і т. ін.* Уживається при вказуванні на час, дату виникнення чого-небудь. *Тему дисертації затверджено вченою радою факультету (протокол № 16 від 12 вересня)* (з мови документів); *Наказ від 6 грудня; Постанова від 15 грудня.*

Причинові відношення

7. Уживається при визначенні причини якої-небудь дії або стану. *Богинь напав від чаду дур* (І. Котляревський); *Повітря тремтить від спеки* (М. Коцюбинський); *І я дивлюся на ці зорі, І весь од радості горю* (В. Бичко).

Об'єктні відношення

8. Уживається на позначення особи, предмета, явища і т. ін., які є джерелом чого-небудь. — *Годі, дочко, годі! — мовить батько. — Я такого слова щоб більше не чув від тебе!* (Марко Вовчок); *Гаряча пара від галушок знялась над мискою* (М. Коцюбинський); *Добре мати в серці пісню Від таких людей!* (Д. Павличко).

9. Уживається на позначення особи, від якої що-небудь одержано, придбано і т. ін. або яка є джерелом яких-небудь відомостей, знань і т. ін. *Я дістав знов телеграму від нього* (М. Коцюбинський); *Дарма, я знала се! Тоді ще, як приймала Від тебе зброю, що сріблом сіяла* (Леся Українка); *Петро Бережник сторгувався .. і купив від нього плуга* (І. Чендей).

10. Уживається при вказуванні на походження кого- або чого-небудь. — *Я забуду, Що колись кохалась, Що од тебе сина мала* (Т. Шевченко); *Він, певно, подумає перше, ніж скаже, від кого родився* (М. Коцюбинський); *Назва гірського міста Турка і пішла від того, що в глибокій долині ріки Стрий руське військо наголову розгромило турка* (С. Чорнобривець).

11. Уживається на позначення предмета, особи, стану, явища і т. ін., що усуваються за допомогою якоїсь дії. *Зненацька проміння ясне Од сну пробудило мене* (Леся Українка); — *Ну, і дома у старих усе гаразд — Зінька оце була якось на слободі .. І від продподатку звільнили, нібито накладено неправильно було* (А. Головко); *Ні ті, що чистили тротуар від снігу, ні прохожі не сердилися, а навіть підставляли снігові свої обличчя* (М. Томчаній).

12. Уживається при вказуванні на предмет, признач. для захисту від чого-небудь. *Накинула* [Оксана] *на плечі велику хустку від дощу і вийшла з хати* (А. Головко); *Хуррем згадала, що звечора не закрилася мусліновою запоною від москітів* (П. Загребельний).

13. *у сполуч. з наступним прийм.* до. Уживається на позначення змін, що сталися з кимсь порівняно з початковим його суспільним станом. *Пройти шлях від рядового робітника до інженера-винахідника.*

14. Уживається на позначення предмета за його складником. *На шиї* [у Проценка] *золотий ланцюг від дзиґарів теліпається* (Панас Мирний); *На цегляній долівці лежали кружки від кадоба та купа мокрої мерви* (М. Коцюбинський).

15. Уживається при назві організації, установи, особи і т. ін., представником яких є хто-небудь. *Латину тільки що сказали, Що од Енея єсть посли* (І. Котляревський); // *також ірон.* Уживається при вказуванні на безпосередній зв'язок із чим-небудь, із якою-небудь діяльністю. *Перезнайомився з масою корифеїв науки і від науки* (А. Крижанівський); *Між лікарем і пацієнтом стоїть досить велика кількість бюрократів від медицини* (з газ.).

16. Уживається на позначення різниці між явищами, особами, предметами і т. ін. [Кассандра:] *А як же ти, Гелене, одріжняєш* [відрізняєш] *брехню від правди?* (Леся Українка); *Сам тутешній гуцул, Дідушок, проте, помітно відрізнявся від одноплемінників* (В. Гжицький); *Жовті сливи відрізняються від абрикос.*

Порівняльні відношення

17. Уживається при ступенях порівняння у знач., близькому до сполучника ніж. *Ось і тягнеться низка їх* [дівчат], *та .. одна від другої чорнявіша, одна від другої краща* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Вищий Грицько, бо двома роками старший від брата* (Панас Мирний).

Кількісні відношення

18. *у сполуч. з числ. і наступним прийм.* до. Уживається для приблизного визначення якої-небудь величини (ваги, вартості, розміру предмета і т. ін.). *За прогнозами Організації Об'єднаних Націй до 2000 р. населення нашої планети мало зрости від 5 до 7 мільярдів людей* (з наук.-попул. літ.); *Там були діти від трьох до п'яти років; Вартість квитків від 5 до 30 гривень.*

Обставинні відношення

19. Уживається при позначенні способу дії. *Провісницю чар тих, фантазію милу, Від щирого серця вітаю...* (Леся Українка); *Подивилась я: написано гарно, хоч і від руки* (Є. Кравченко).

◊ **(1) Від і до:** а) абсолютно всі або все, без винятку. *Ніякої роботи наші хлопці не цуралися. — Пиши! — Що писати? — .. Що все виконуватимеш — від і до!* (О. Гончар); *Поет справді був відвертий, говорив усе: від і до; відвертий до безтактності* (із журн.); б) повністю або до найменших дрібниць. *В самій семирічці нашій була навіть чимала бібліотека (яку, я насмілюсь запевнити, перечитав, як то нині говориться, від і до)...* (О. Левада); *Є також думка — написати історію свого заводу. Маленька ще вона, проте подій багато. Викласти б усе це, від і до* (із журн.); в) без будь-

яких потурань; якнайсуворіше. — *Не перебивайте. Якби таке вчинив я, порушив порядок, не сказав би й слова. Судіть! На всю котушку! Від і до!* (Ю. Мушкетик).

ВІДА, и, *ж., діал.* Звістка, чутка, повідомлення. *Друга знов віда така була, що вона* [Кармелиха] *у місті ходила на поденщину* (Марко Вовчок).

ВІДАВ, *вставн. сл., діал.* Мабуть. *Ой, відав, ти слабий, хорий* (Сл. Гр.); — *Мабуть, забули .. як я малим хлопцем приходив у ваш садок, а ви стрясали для мене яблука щонайкращі... Відав, забули!* (Б. Лепкий).

ВІДАДВЕРБІАЛЬНИЙ, а, е, *лінгв.* Те саме, що **відприслівниковий.** *Відадвербіальне словотвірне гніздо.*

ВІДАД'ЄКТИВНИЙ, а, е, *лінгв.* Те саме, що **відприкметниковий.** *Особливий розряд дієслівної лексики становлять відад'єктивні дієслова — тобто ті, які мотивуються прикметниками* (з наук. літ.).

ВІДАЙ, *вставн. сл., розм., рідко.* Можливо, мабуть. *Ледве чутно скрипнули двері, — відай, хтось вийшов із хати* (І. Франко); *Старшина пив воду, відай, чи не біля Мицькової хати* (Ю. Яновський).

ВІДАННЯ, я, *с.* 1. *тільки одн., книжн.* Сфера управління, керування або повноваження кого-, чого-небудь. *Хоч Ібрагім вважався головним наглядачем султанських покоїв і хоч Баб-ус-сааде теж належала до його відання, але переступити за четверту браму, .. він не міг так само, як будь-який інший чоловік, окрім самого султана* (П. Загребельний); *Внизу я постукав у двері і звістив Охоцькій про перевірку казенних квартир, що підлягають віданню гімназії* (Валерій Шевчук); *Верховна Рада України затверджує кількість комітетів, їх назви та предмети відання* (з мови документів).

2. *заст., рідко.* Знання, обізнаність. *Знання не затуманене аж нічим, Відання, що хитань не відає, Справжнє своєю природою* (І. Драч).

3. *діал.* Звістка, повідомлення. *Добре відання.*

ВІДАННЯЧКО, а, *с., діал.* Зменш.-пестл. до **відання** 3. *Дають віданнячко* (Сл. Гр.); *Впало до села віданнячко* (Марко Черемшина).

ВІДАТИ, аю, аєш, *недок.* 1. *що, також із спол.* як, що. Знати, мати про що-небудь уявлення, відомості. *Хто відає, як хто обідає* (Номис); [Настя:] *Ой, хто знає, хто відає моє велике горе!* (І. Нечуй-Левицький); [Маруся:] *Якби ти відав, що то є кохання* (В. Самійленко); *Ніхто не відав їхніх справжніх імен* (Ю. Яновський); *Відає* [Марійка], *в чиїх руках її життя* (Ю. Мушкетик).

2. *діал.* Розвідувати, збирати відомості. *Відаю я далі, у одного, другого, третього, — ба ні, таки правда. Кажуть, що вже є така машина* (І. Франко).

3. *чим.* Керувати, розпоряджатися чим-небудь. *Я запитував у декого з членів комітету, що відає нашою публічною книгарнею, чи не взявся б склад при книгарні розповсюджувати Ваше "Дорогою ціною"?..* (Панас Мирний); *Старий Шаптала відав молочарнею .. у дідича* (В. Підмогильний).

◊ **Бог** *(рідко* **Біг, Господь) [його** *(їх, тебе і т. ін.)]* **[святий] знає (зна, відає, віда)** *див.* **Бог; (1) Відом не відати** *чого* — зовсім нічого не знати про що-небудь; не мати жодних відомостей про когось, щось. *Мавра перед начальниками стала одрікатися: відом не відає, де Мусій Завірюха...* (К. Гордієнко); **Знать не знати, відать не відати <Не знати, не відати>** *див.* **знати; Один Бог [тільки] знає (відає)** *див.* **Бог.**

ВІДАТИСЯ, аюся, аєшся, *недок., діал.* Мати з ким-небудь справу. *Наприймали спершу чужих, не дали їм заробленої плати — от і відайтеся з ними!* (Панас Мирний).

ВІДБАБУВАТИ, ую, уєш, *док., розм., заст.* Закінчити приймання пологів. *Пішла, відбабувала і вернулась додому* (Сл. Гр.); // Перестати займатися акушерством.

ВІДБАВИТИ *див.* **відбавляти.**

ВІДБАВИТИСЯ *див.* **відбавлятися.**

ВІДБАВЛЯТИ, яю, яєш, *недок.,* **ВІДБАВИТИ,** влю, виш; *мн.* відбавлять; *док., кого, що і без прям. дод., розм.* Зменшувати кількість, віднімаючи частину від цілого. *Подаруємо на пам'ять колгоспові свій заступ, тормозки, і ще на пам'ять — трирічні борги, і хай добавлять чи нехай відбавлять — не буде тут моєї і ноги* (В. Стус).

◊ **(1) Хоч відбавляй** *(рідко* **відсипай)** — дуже багато. — *Танцюристів і співаків у Браному Полі хоч відбавляй* (В. Чумак); — *Роботи в нас хоч одбавляй. Маємо от поки!* — *черкнув пальцем по горлу* (Г. Коцюба); *У нього було дуже туге вухо, зате терпіння хоч одсипай* (із журн.).

ВІДБАВЛЯТИСЯ, яюся, яєшся, *недок.,* **ВІДБАВИТИСЯ,** влюся, вишся; *мн.* відбавляться; *док., розм.* 1. Зменшуватися, зникати. *Фантазії у старого художника не відбавлялося* (із журн.).

2. *діал.* Відлучатися. *Страшне життя почалося Варці; нікуди на сторони одбавитись* (Марко Вовчок).

ВІДБАЛАКАТИСЯ *див.* **відбалакуватися.**

ВІДБАЛАКУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВІДБАЛАКАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док., розм.* 1. Те саме, що **відмовлятися** 4. *Він одбалакуваться давай: "Я й не нагулявся ще"* (А. Тесленко); *Сьома кавалерійська пішла, отже, Сиваш для кінноти прохідний, відбалакуватись їм більше нічим...* (О. Гончар).

2. *рідко.* Те саме, що **відповідати** 1. *Вони* [дівчата] *й зараз перепиняють Олексі шлях, засипають наївно-жартівливими запитаннями. Він не встигає одбалакуватись на всі боки* (Ю. Мушкетик).

ВІДБАРАБАНИТИ, ню, ниш, *док.* 1. Закінчити, перестати барабанити. *Нарешті юні музиканти відбарабанили, зняли свої барабани і пішли снідати* (з газ.).

2. *що і без прям. дод., перен.* Програти на музичному інструменті швидко, голосно й недбало. *Відбарабанити польку;* // Голосно, швидко й недбало прочитати, продекламувати або розповісти що-небудь. *Відбарабанивши в одному місці, старий возний ішов далі* (В. Гжицький); *Відбарабань по конспекту, як записано, слово в слово, одержуй свою п'ятірку і лети на всі боки!* (М. Циба).

3. *перен., розм.* Відпрацювати, відслужити і т. ін. певний час де-небудь, займаючись чимось утомливим, одноманітним. *Мама віддала мене в музичну школу, де я відбарабанила вісім років, щодня пручаючись наполяганню батьків і вчителів* (із журн.); *Я набагато більше співчуваю тим, хто чогось хоче і робить, навіть якщо не поділяю його цілі й методи, ніж тим, чия мрія — відбарабанити на роботі день до вечора і випити з друзями пива* (з Інтернету).

ВІДБАТОВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **відбатувати.** *Чорна пахуча скиба землі, одбатована плугом, перевертаючись, падала в борозну* (А. Головко); *Потужні крани підхоплювали багатотонний, щойно відбатований брухт,*

перекидали його на берег, там була його вже ціла заваль (О. Гончар); *Мій ніж зручно й легко перерізав смаженину, а виделка пришпилила відбатований шматок до порцелянового дна* (Валерій Шевчук).

ВІДБАТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДБАТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що, розм.* 1. Відрізувати частину чого-небудь. *Ми дістаємо наші складані виделки та кишенькові ножі й відбатовуємо собі по ніжці засмаженої гуски* (із журн.); *Відбатував шматок хліба* (Сл. Гр.); *А плуг повзе повз борозну, чересло одбатувало скибу чорної пахучої землі* (А. Головко); * У порівн. *Немов відбатували старому Процеві окраєць серця — що не дихне, то й штрикне* (Ю. Яновський).

2. *перен.* Забирати в когось певну ділянку землі. *То він оце одгороджується і одбатував у мене сажнів півтора моєї землі* (О. Копиленко).

ВІДБАТО́ЖЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **відбато́жити.** *Хто прийде на весілля непрошений, той піде додому відбатожений* (прислів'я).

ВІДБАТО́ЖИТИ, жу, жиш, *док., кого, розм.* Побити, відшмагати батогом. *Я знаю, що мене варто за такі думки відбатожити, але не можу перебороти спокуси. Скочивши на долівку, взяв із мисника гранчасту склянку і, холонучи, почав на печі міряти насіння — дві склянки в одну кишеню, дві — в другу* (М. Стельмах); *— Правильна у циган політика, — випивши і вкинувши пучкою у рот капусти й цибулі, сказав Мацюня. — Винен чи не винен, а для науки треба добряче відбатожити* (А. Михайленко).

ВІДБАТУВА́ТИ *див.* **відбато́вувати.**

ВІДБЕНКЕТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм.* 1. *що.* Відзначити яку-небудь подію або дату бенкетом. *Відбенкетувати ювілей.*

2. Провести час бенкетуючи. *Я вчора весь день відбенкетував* (із журн.); // Закінчити бенкетування, перестати бенкетувати. *Затихли вулиці, відбенкетував Стамбул* (Р. Іваничук).

ВІДБЕРЕ́ЖНИЙ, а, е: **Відбере́жний ві́тер (вітере́ць)** *див.* **вітер.**

ВІДБИ́В, у, *ч., рідко.* Удар, яким відбиваються, захищаючись від удару супротивника. *Котовський удар зберігав свій десь наостанок, а тільки одбиви вправно робив він* (П. Тичина).

ВІДБИВА́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Те саме, що **відбивни́й** 3. *При фотографуванні вдень для підсвічування треба користуватися відбивальним екраном, що пом'якшує тіні на обличчі* (з наук. літ.); *Скло може бути забарвлене повністю, може містити поглинальний або відбивальний шар* (з навч. літ.).

ВІДБИВА́ЛЬНИК, а, *ч.* Робітник друкарні, який виготовляє відбитки. *У Друкарському дворі в Москві верстат обслуговували два складальники, по чотири накатники фарби й відбивальники* (з наук. літ.).

ВІДБИВА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **відбива́льник.** *Відбивальниці друкували на ручному верстаті відбитки, призначені для коректури* (з наук. літ.).

ВІДБИ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відбива́ти.** *Скоро по всьому світі стали поширюватись більші чи менші олеографи, копії чудотворної ікони Божої Матері Неустанної Помочі, як і медальйони та медальки, друковані і відбивані тисячами й мільйонами у всіх головних містах* (із журн.); // **відби́вано,** *безос. пред. Тухольська дорога не була ще в руках боярських, була вільна для кождого, хоч громадяни .. пильно стерегли її від усякого ворожого нападу і давали собі взаїмно* [взаємно] *знати про всяку .. небезпеку, яку таким способом відбивано завчасу і тихо* (І. Франко).

ВІДБИ́ВАНІСТЬ, ності, *ж., фіз.* Властивість за знач. **відби́ваний.** *Одержана структура повітряних рухів у зоні теплого фронту, побудована його динамічна модель, а також вертикальний розріз поля вітру і радіолокаційної відбиваності під час проходження холодного фронту* (з наук. літ.).

ВІДБИВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відбива́ти і відбива́тися** 1–11. *З інтересом знайомляться відвідувачі з даними про механізоване зарубування і відбивання вугілля в очисних вибоях* (з наук.-попул. літ.); *При падінні світлового потоку на поверхню тіла можна спостерігати явища відбивання і заломлення* (з навч. літ.); *Знаєш аксіому, що кут падіння дорівнює кутові відбивання?* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); *Відбивання звуку від стін, підлоги або стелі дуже впливає на чутність його в приміщеннях* (з навч. літ.); *Коли правдою є той погляд на штуку* [мистецтво], *що вона повинна одбивати в собі життя, організуючи в собі це одбивання, то, власне, про драматичну творчість І. Карпенка-Карого можна сказати, що вона була реальним одбитком життя нашого народу* (з мемуарної літ.).

ВІДБИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВІДБИ́ТИ,** віді́б'ю́, віді́б'є́ш; *мин. ч.* відби́в, би́ла, ло; *наказ. сп.* відби́й; *док.* 1. *що.* Ударами відокремлювати частину від цілого. *Майка відбивала іноді молотком від якоїсь скелі шматочок каменю й ховала собі в рюкзак* (О. Донченко); *Улас .. найгрубшу гілляку за одним ударом відбивав від пня* (У. Самчук); *Староста взяв палицю, відбив роги з бика і подав дівчині у руки* (А. Калин); *Снаряд гахнув в усипальницю на польському цвинтарі та й відбив голову в мармурової статуї* (М. Малиновська); // *що.* Ударами відокремлювати що-небудь прикріплене, прибите; відкривати. *Зачинили лавку і стали відбивати ящики* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Злодій відбиває колодку... Василь схопив злодія за руки...* (М. Коцюбинський); *Він одбив барильце* (І. Нечуй-Левицький); *— Час і залізо переїдає, сину, — відповів батько і відбив молотком скобля, щоб віддати цепок ковалеві для переробки* (В. Малик); // *чим, безос.* Віддаляти кого-, що-небудь від певного місця. *— То, видно, його* [човна] *дощем відбило, — промовив Карпо* (Панас Мирний).

2. *перев. док., що.* Ударами пошкодити що-небудь в організмі. [Ї д е ц ь:] *Ой! Йой! (Хапає ротом повітря). Відбив мені... Ой! Легені!.. Нічим дихати* (А. Шиян).

3. *що.* Відкидати зустрічним ударом (м'яч, шаблю і т. ін.). [М о л о д и ц і й д і в ч а т а:] *Ой, коли б ми, нещасливі, Зозулині крила мали, То б ми з вами, козаками, День і ніч літали; .. Гострі стріли татарськії На татар одбивали* (І. Нечуй-Левицький); *І, шаблю відбивши, в лікоть Пшесмицького ранив* (П. Тичина); // *кого, що.* Успішно протидіяти наступові супротивника, боєм примушувати його відступити. *Слава тому, хто в бою за Вітчизну відбиває навалу залізну там, на фронтах* (В. Сосюра); *Бійці піднялися і йшли у вогонь і атаку ворожу відбили* (С. Голованівський).

4. *кого, що.* Відбирати кого-, що-небудь, повертати назад силою, боєм. *Як з Гонтою ми одбивали Умань, я пішов навідаться до своїх* (О. Стороженко); *— В чистім полі на та-*

тар будем полювати, своїх людей з неволі будем одбивати! (І. Нечуй-Левицький); *Дід похвалив Чіпку за те, що не побоявся вовка, одбив ягнятко* (Панас Мирний); *Всі ті втрати можна було якось відбити* (Б. Лепкий); *Його шалені кіннотники .. вирішили вмерти, а відбити командира* (Ю. Яновський).

5. *кого, розм.* Переманювати когось до себе. — *Це благочинна одбиває од мене наймичок* (І. Нечуй-Левицький); *Парасці заманулося переманити усіх сусід* [сусідів] *до себе, відбити усіх людей від Якова* (Панас Мирний); // Викликати в когось кохання до себе, заставляючи розлюбити іншого. — *Нас б'ють поодинці, у нас дівчат одбивають, а ми будемо мовчати?* (С. Васильченко); [Лукерія Степанівна:] *Вже ніхто ні вас від мене, ні мене від вас не відіб'є* (М. Кропивницький); *Вони* [дівчата] *бояться, щоб я у них якого жениха не відбила* (І. Франко); // Відвертати когось від кого-небудь. *Маргарита знов забастувала писати мені .. Взагалі сім'я дуже одбиває людей від їх давніх друзів* (Леся Українка).

6. *кого, перен.* Відмовляти, відраджувати кого-небудь від певної дії, вчинку. *Старі відбивали його, щоб не женився на наймичці, а взяв собі хазяйську дочку* (Панас Мирний); [Ганна:] *А не хочеш допомогти, то хоч не відбивай нікого від роботи* (З. Мороз); // *що.* Позбавляти бажання робити щось. *Ми самі часом відбиваємо бажання у глядача відвідувати наші вистави, показуючи йому не тільки сирий спектакль, але й пусту п'єску* (з наук. літ.); // *кого.* Відвертати (у 5 знач.). *Інша праця .. затамувала б мій розвиток, відбиваючи мене від читання* (Леся Українка).

7. *що.* Ударами, дзвоном позначати час (про годинник). *Годинник раз за разом одбивав все пізнішу добу* (С. Васильченко); *Дзвін мелодійно відбивав чверті годин* (В. Собко); *Дзиґарі на першому поверсі у вестибюлі непоквапно відбили вісім ударів* (Ю. Смолич); // *розм.* Повідомляти, передавати за допомогою телеграфного зв'язку. *Панкевич відбив телеграму до Києва* (Ю. Хорунжий).

8. *що, перен., розм.* Чітко й уривчасто вимовляти слова, речення та ін. *Дарка співала, .. відбиваючи кожне слово* (Леся Українка).

9. *що, кул.* Сікти, розм'якшувати м'ясо, б'ючи чим-небудь. *Очищене від сухожиль м'ясо нарізують тонкими шматочками, злегка відбивають сікачем* (з наук.-попул. літ.).

10. *що, фіз.* Відкидати у зворотному напрямку (світло, радіохвилі і т. ін.). *Ми планети бачимо лише тому, що вони відбивають проміння Сонця, яке падає на них* (з навч. літ.); // *чим.* Віддавати якимсь кольором. *Обличчя її відбиває смертельною блідістю проти яскравої одежі* (Леся Українка); // *кого, що.* Віддзеркалювати кого-, що-небудь на гладкій поверхні. *Ставок, наче дзеркало, відбивав у своїх тихих водах усю гору з слободою* (Панас Мирний); *Дніпро зітхає, як живий, Огонь рибальський одбиває На тому боці* (М. Рильський); *Пришерхла земля, взявшись морозцем, тихо відбивала зорі в свічадах примерзлих калюж і калюжок* (І. Багряний).

11. *що.* Відлунювати якийсь звук. *Все співало, кричало, а гори двадцятиголосною луною одбивали тріскотню ракет і бомб* (М. Коцюбинський); *Височезні стіни соснового бору швидко відбивали гуркіт коліс і кованого кроку сотні коней* (Л. Смілянський); *Вітер підхопив той регіт і вдарив ним об якусь невидиму стіну. А стіна відбила його і знову послала до Марини: "Ха-ха-ха!"* (Микита Чернявський).

12. *що.* Залишати на чому-небудь слід від чогось. *Оддзвеніли панські ковані підкови, В камені відбивши свій кривавий слід* (М. Рильський); // *розм.* Проводити межу під час обміру; відмірювати. *Прийшовши на свою сіножать, Григорій наламав вільхових гілок і відбив межу, щоб не вкоситися в сусідське* (О. Десняк).

13. *що, полігр.* Робити відбитки. *Титри я віддав до друкарні кінофабрики, мені їх набрали зараз же, відбили* (Ю. Яновський); *Він наказав друкареві відбити триста примірників номера* (В. Дрозд).

14. *що, перен.* Виражати чиї-небудь внутрішні якості або властивості. *Він* [почерк] *так одбиває твою вдачу!* (Леся Українка); *Лікар посміхнувся приємною теплою посмішкою, що відбивала його душевну врівноваженість і певність своїх сил* (Д. Бедзик); // Відображати, виражати. *Категорія "продуктивні сили" відбиває відносини між людиною і природою* (з наук. літ.); *Запорізька Січ відбивала прагнення українського народу визволитися від іноземних поневолювачів* (з наук. літ.); *Діалекти можуть відбивати особливості племінних мов* (з наук. літ.).

15. *що.* Відтворювати, зображати, втілювати в образах життя, ідеї і т. ін. *"Словник української мови" П. Білецького-Носенка відбиває українську мову першої половини XIX ст.* (з наук.-попул. літ.).

16. Різко штовхати під час пострілу; віддавати (про вогнепальну зброю). *Ця рушниця відбиває сильно.*

Вибива́ти (відбива́ти, руба́ти) крок *див.* **вибива́ти; Вибива́ти (відбива́ти) такт** *див.* **вибива́ти.**

◊ **(1) Відбива́ти (відбира́ти, перебива́ти) / відби́ти (відібра́ти, переби́ти) хліб** *чий, у кого, від кого, рідко кому:* а) позбавляти кого-небудь заробітку, беручись за ту саму роботу. [Галя:] *Я, каже, вивчу як слід якого хлопця, а він мені буде хліб одбивати...* (Панас Мирний); — *Голову мені рубайте, не виноград... не відбирайте від мене хліба...* (М. Коцюбинський); *І не криється баба* [знахарка]: *тільки зачепи — вона тобі повну торбу розкаже, аби підхвалили. Ото слухають, слухають дівчата, та: "Бабо-бабо! От ми од вас хліба* [хліб] *одіб'ємо — нащо все порозказували?"* (Дніпрова Чайка); — *На кого ж ви вчились? — Теж на вчителя! Мало не перебив ваш хліб, — білозубо засміявся Марко* (М. Стельмах); б) перехоплювати чию-небудь роботу, чиїсь обов'язки, завдання і т. ін. *Козаков, ревниво заздрячи танкістам, був, однак, щиро задоволений з того, що вони так прудко пішли вперед. — Хоч і відбивають наш хліб, але ж зате в Прагу встигнуть, — втішав він своїх "вовків"* (О. Гончар); **(2) Відбива́ти / відби́ти охо́ту** — перешкоджати виявленню інтересу до чого-небудь (роботи, розваг і т. ін.); викликати небажання робити, здійснювати і т. ін. що-небудь. *Боялися ми: що, як піде робота нанівець? Що, як не вийде в нас нічого? Розхолодило б це наших хлопців, одбило б охоту* (О. Донченко); *Саме це* [розмова з Русевичем] *й спонукало тоді Каргата замкнутися в собі, враз відбило охоту ділитися своїми планами з головним інженером* (Ю. Шовкопляс); **(3) Відби́ло ба́ки (па́м'ять),** *безос., кому, фам.* — хто-небудь забув про когось, щось. *Доживеш ти до сімдесяти годочків, ніякий чорт і не згадає про тебе, ніби ти їм і не батько, хоча б один сучий син навинувся чи телеграму вдарив! Навіть Оксані баки одбило* (І. Драч); **(4) Відби́ти /**

відбива́ти від до́му *кого* — відохотити кого-небудь бувати вдома або від виконання своїх домашніх, сімейних справ. — *А вам заздро на мого чоловіка? — вмішається Галя. — Та ще б, дивіться, не заздро було! Де ж таки — чужу жінку зовсім від дому одбив!* (Панас Мирний); **(5) Відби́ти (надсади́ти) бе́бехи (печінки́)** *кому, грубо* — дуже побити кого-небудь. — *А такий гладкий і завзятий* [січовик], — *знов почав Щука, — що насилу десять чоловік його подужали; деяким таки добре надсадив бебехи...* (О. Стороженко); [І в а н:] *Вже я хотів йому ребра полічить, та здорова бісова личина: боюсь, щоб самому часом печінок не відбив...* (М. Кропивницький); — *Одбилися від ватаги, — гунявить шаландьор* [човняр] *із проваленим носом, — а тобі печінки відіб'ємо, чортів баклажан, щоб знав морську дисципліну* (Ю. Яновський); **(6) Відби́ти па́мороки (по́мки, тя́мки):** а) *(кому і без дод.)* позбавити кого-небудь здатності нормально мислити або сприймати щось. [Б и ч о к:] *Ну, наробив я халепи, ускочив аж по самісінькі вуха! Правду кажуть, що кого Бог захоче покарати, то перш усього памороки одіб'є!..* (М. Кропивницький); б) *(кому, у кого)* хто-небудь втратив здатність нормально мислити або сприймати щось. *Зайшов я вже далеченько, бо мені неначе памороки одбило; але сльози перестали литись. Я став та й роздивляюсь, куди це я зайшов* (І. Нечуй-Левицький); *Мені відбило тямки. Певне, те саме було і з Жабі. Ми щось мололи поручикові чи, мабуть, потакували на те, що він нам торочив* (Олесь Досвітній); — *А ви мене послухайте, начальники дорогі. Не дивіться, що я баба немічна, у мене ще помки не відбило* (Ю. Бедзик); **(7) Хри́пи відби́ти** *кому* — дуже побити кого-небудь, пошкодивши легені. [С о ц ь к и й:] *Інший чоловік б'є-б'є жінку, хрипи їй одіб'є, в'язи зверне* (М. Кропивницький); *Як Прохор вертався з корчми, підстерегли* [сусіди] *його, напались і так побили, що одбили йому хрипи: кров полилась носом і ротом. Прохор од того часу кашляв, хирів та й умер перед самою волею* (І. Нечуй-Левицький).

ВІДБИВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ВІДБИ́ТИСЯ,** відіб'ю́ся, відіб'є́шся; *мин. ч.* відби́вся, би́лася, лося; *наказ. сп.* відби́йся; *док.* 1. Відламуватися, відпадати, відколюватися внаслідок ударів, падіння і т. ін. *Півмеча відбилось і загрузло кінцем у землю* (І. Білик); *Від горшка відбилася ручка.*

2. Захищаючись від когось, завдавати ударів. *Кинулися улани живо боронити майора, що був вже кріпко поранений, та ще таки відбивався* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Матрос відбивався ногами й так ударив одного в живіт, що жандарм відлетів і покотився до присінців* (Олесь Досвітній); *Кирило Іванович насилу одбився від собак* (Панас Мирний); *Тільки твердо так трималось Місто гордеє, уперте, Раз одбилось, потім вдруге* (Леся Українка); // *перен.* Виправдовуючись, наводячи докази, захищатися від чиїхось закидів, звинувачень. — *Адже ж кажуть, що й сова хвалила своїх дітей, що, мов, кращих і на світі нема, — одбивалась Уляся* (І. Нечуй-Левицький); — *Та що ви, хлопці, — одбивався Павло, але дружня розмова була порушена, спалахнула сварка* (В. Кучер); *Удовенко захотів відбитися жартом: — А що ж, можна з переляку і померти* (Д. Бедзик).

3. Відходити, віддалятися від товариства, гурту, стада і т. ін. *Риба ходить у морі великими табунами, а від того табуна відбиваються менші табуни* (Ю. Збанацький); *Б'ється Остап і рубається, аж правиця козацька зомліває, одбився далеко від своїх* (Марко Вовчок); *Одна галка чомусь одбилась від зграї, піднялась вище за всіх* (О. Донченко); // Відставати від тих, із ким разом ішов, біг, летів і т. ін. *Йдуть та й ідуть* [заробітчани], *чорні, похилені, мокрі, нещасні, немов каліки-журавлі, що відбились од свого ключа* (М. Коцюбинський); *Вона, захопившись красою весняного лісу, зайшла дуже далеко, відбилася від подруг, стомилася* (Я. Гримайло); // Утрачати зв'язок із товариством. *З весною дехто* [із хлопців] *почав одбиватися від гурту* (І. Микитенко); *На музики перестала ходити, од дівчат одбилася* (Ганна Барвінок); *Докладно Вам сказати, що і як звертає на себе увагу .. я тепер не можу, бо вже давно, як відбилась від всякого товариства* (Леся Українка); // Віддалятися, відходити від певного місця. *Від берега непомітно відбивається човен, на якому .. сидить сивобородий Іванів дід* (М. Стельмах).

4. *розм.* Переставати займатися чим-небудь. *Боліло в неї серце дивитись, як її Романко ходить до школи, .. відбивається від хліборобства* (М. Коцюбинський); *Ось Женя не відіб'ється від роботи* (Іван Ле); // Відхилятися в розмові від певної теми, питання і т. ін. [М а г і с т е р:] *Колеги, ми відбилися від теми* (Леся Українка).

5. *на чому, у чому.* Залишати свій слід. *Листок відбився на твердій породі* (О. Ющенко); // Залишатися (про слід від чогось). *На снігу добре відбився слід його* [вовка] *лап* (О. Донченко).

6. *фіз.* Зустрівши перепону, повертатися у зворотному напрямку (про світло, радіохвилі і т. ін.). *Світло електрики відбивалося від дзеркального скла* (О. Копиленко); *Якщо на шляху поширення радіохвиль зустрінеться який-небудь об'єкт, енергія імпульсів відіб'ється від нього і почне поширюватись в усі боки* (з навч. літ.); // Віддзеркалюватися на гладенькій, блискучій поверхні. *В її* [річки] *темній глибині відбивається і ліс, і гори, і село з хатками та садками* (Панас Мирний); *У шибці, як у дзеркалі, відбилося .. її обличчя* (С. Чорнобривець); // Віддавати луною, відлунювати. *Голосна луна розляглася серед тихої ночі, одбиваючись по кілька раз од гори, од скелі до скелі* (І. Нечуй-Левицький); *А з криниці як не відіб'ється його голос ще вдвоє сильніше* (І. Франко); *Тисячоголосе "ура" сколихнуло сільську тишу й луною відбилося від лісу* (П. Панч).

7. Виділятися, вирізнятися на тлі чогось. *Здоровий, засмалений морським вітром вид* [Алі] *та червона хустка на голові прегарно одбивались на тлі блакитного моря* (М. Коцюбинський).

8. Проявлятися, виявлятися (про зовнішній вияв почуттів, стану і т. ін.). *В його чорних блискучих очах відбивався внутрішній спокій душі* (І. Франко); *Щире співчуття .. відбилося на Любчинім лиці водночас з неприхованим здивуванням* (Іван Ле); *Нерівне й неспокійне Шевченкове життя надзвичайно сильно відбилося на характері його письма* (з наук.-попул. літ.).

9. Відображатися в чому-небудь. *Духовне життя людини відбивається на її обличчі* (з наук.-попул. літ.); *Нові досягнення науки і техніки відбиваються і на вивченні термінології* (з наук.-попул. літ.).

10. Знаходити своє вираження в художніх образах, картинах і т. ін. *Вплив Біблії яскраво і виразно відбивається скрізь у поезіях Шевченка* (О. Кониський); *В них* [піснях] *відбивалась сумна історія батьків* (Іван Ле); *В його картині чарівній Відбився край в усій красі своїй* (М. Бажан).

11. Впливати на кого-, що-небудь, позначатися на комусь або чомусь. *Як же побуваю в гостях, то нервове напруження одбивається часом на тому, що голова вранці не свіжа і груди щемлять, їм гірше* (М. Коцюбинський); *Згодовування тваринам зеленої маси люпину і конюшини добре відбивається на прирості ваги і якості тваринницької продукції* (з наук. літ.); *Я й так боюсь, мамочко, що моє лихо відіб'ється на твоїх і без того неміцних нервах* (Леся Українка); *Соколова відповіла Валенсу, що катастрофа не відіб'ється на темпі будівництва і воно буде закінчене точно в строк* (В. Собко).

12. *тільки недок.* Пас. до **відбива́ти** 1–4, 6–10, 12–15. *Найкращі сорти рослин засвоюють лише 1,5–2 % сонячної енергії, яка падає на нашу планету, а решта її відбивається земною кулею в космос* (з наук.-попул. літ.); *Про свої переклади з Гейне довідалась я, що вони таки не загублені, але мають перше бути видруковані у "Віснику", а потім вже відбиватися окремим виданням* (Леся Українка).

◊ **(1) Відбива́тися (відма́хуватися, відхре́щуватися) / відби́тися (відмахну́тися, відхрести́тися) рука́ми [й нога́ми]** *від кого* — рішуче відмовлятися від кого-, чого-небудь. *Він почав питать в наймичок, в прикажчиків, але ті одмахувались руками і казали, що ті книжки їм зовсім ні для чого не потрібні* (І. Нечуй-Левицький); — *У медичному штаті працювало двоє — Хлипалів двійник, від якого наш Хлипало відхрещувався руками й ногами — не визнавав родичівства, та лікар-стоматолог панна Нонна* (Ю. Збанацький); *Робітники намагалися відбитися руками й ногами від участі в розробці неперспективного проекту* (з газ.); **(2) Відби́тися / відбива́тися від до́му (від сім'ї́)** — перестати бувати вдома або втратити інтерес до домашніх, сімейних справ. *Поступлю я, тату, в суд або десь в урядники, таки в нашому місті. І од дому не одіб'юся, і до чину дослужуся* (І. Нечуй-Левицький); — *За роботою і товариством зовсім, Іване, відбився ти від сім'ї* (М. Стельмах); **(3) Відби́тися / відбива́тися від рук** *кого, чиїх і без дод.* — перестати коритися кому-небудь, слухати когось, стати неслухняним. [Т и м і ш:] *Чортяка б вас обох вхопила з вашою грамотою! .. Одбились обоє від рук, хоч візьми та обом поскручуй голови!..* (М. Кропивницький); *А закінчилося це тим, що хлопець перестав слухати батька й відбився від рук матері* (С. Чорнобривець); *Надто вже заадмініструвався наш шановний Павло Антонович... Мало, що сам од рук відбивається, ще й Кужеля за собою тягне* (С. Добровольський); — *Тільки гляди мені, Ігоря нашого стримуй. Геть від рук почав одбиватися. Дивися за ним, — строго сказав Громов* (В. Кучер); **Відбі́гти (відби́тися) ро́зуму (глу́зду)** *див.* **відбіга́ти; Відклада́тися (відбива́тися, відкарбо́вуватися) / відкла́стися (відби́тися, відкарбува́тися) в па́м'яті** *(рідко* **в па́м'ятку)** *див.* **відклада́тися.**

ВІДБИВА́Ч, á, *ч.* 1. Прилад для відбивання променів світла, тепла і т. ін. *Щоб збільшити відбиття радіохвиль локатора, до кулі радіозонда прикріплюють невеликий відбивач радіохвиль* (з наук.-попул. літ.); *В Україні й багатьох інших країнах прийнято ставити на велосипеди білий відбивач спереду, червоний — ззаду, жовті — на колесах, червоні — на педалях* (із журн.).

2. *військ.* Частина прицільного пристрою в гарматі, мінометі і т. ін. *Як тільки гільза залишить патронник, вона натикається на відбивач, одержує обертальний момент і викидається* (з навч. літ.).

ВІДБИВНИ́Й, á, é. 1. Яким що-небудь відбивають (у 1 знач.). *Відбивний молот.*

2. *кул.* Виготовлений биттям, січенням, розм'якшенням. *Зрази відбивні — нарізають із м'яса верхньої і внутрішньої частини задньої ноги* (з наук.-попул. літ.); *Михайло Ісайович сидів і смаковито уминав теплі відбивні котлети* (М. Івченко); // *у знач. ім.* **відбивна́,** ної, *ж.* Виріб, вигот. із суцільного шматка м'яса, розм'якшеного биттям. *Сіли ми за крайній столик, під фікус, замовили пляшку вермуту, салат і дві відбивні* (В. Дрозд); — *Коли ти наступного разу запросиш мене на вечерю, буде картопля з відбивними і салат з свіжих тепличних овочів* (А. Кокотюха); *Гречана каша з відбивними і з смаженими яйцями парувала на кухонному столику* (з мемуарної літ.).

3. *спец.* Стос. до відбиття (у 2 знач.). *Для створення лазера потрібен ще й оптичний резонатор, дзеркала якого повинні мати високу відбивну здатність* (з наук.-попул. літ.); // Признач. для відбивання світла, звуків і т. ін. *Зображення попадають в очі за допомогою відбивних призм* (з наук.-попул. літ.); *Не ставте холодильник поруч із плитою. Якщо іншого виходу немає, поставте між ними відбивний екран* (з наук.-попул. літ.).

ВІДБИ́РАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відбира́ти; // відби́рано,** *безос. пред. Самотності ще не було, вона .. ще тільки загрозливо, по-тигрячому підкрадалась до молодої жінки, раз по раз хижо шкірячись, коли одбирано в Роксолани синів, щоб передавати їх наставленим султаном вихователям* (П. Загребельний).

ВІДБИРА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відбира́ти.** *Прокляття і відбирання майна було далеко не найстрашнішим із вчинків Дорбатая* (В. Владко); *Відсутність у царській Росії наукових принципів відбирання архівних документів негативно позначилася на їх збереженні* (із журн.).

ВІДБИРА́ТИ, áю, áєш, *недок.,* **ВІДІБРА́ТИ,** відберу́, бере́ш; *мин. ч.* відібра́в, бра́ла, ло; *док.* 1. *кого, що.* Віднімати, забирати кого-, що-небудь насильно. *Почали курей по хатах однімати, яйця одбирати* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Одібрали* [розбійники] *гроші в брата та й пустили* (Марко Вовчок); *Я відібрав у хлопців три гранати* (Ю. Яновський); // *що.* Позбавляти права володіти чим-небудь, мати що-небудь. — *Якби-то багатство... А то от останню землю одбирають* (Панас Мирний); *Добре запам'ятав посол умови, що відбирали в козаків усі їх вольності й права* (З. Тулуб); // *що.* Брати в кого-небудь те, що належить віддати. [П е р у н:] *Пора нам іти податки відбирати, там уже десь люди з книжечками чекають* (І. Франко); *У ліжку вже вирішила Дарка, що зустріне завтра вранці листоношу перед ворітьми. Відібрати листівку в нього і заховати так, щоб про неї ніхто ніколи не дізнався* (Ірина Вільде); // *що.* Брати, забирати що-небудь назад. *Антосьо і вухом не вів: підцапивши гроші, порозпозичав, а після лиш відбирав та гайнував* (А. Свидницький); — *Пан з людей надрав, — уверне Чіпка... — У пана своє одбери* (Панас Мирний).

2. *що, перен.* Позбавляти когось яких-небудь якостей, властивостей, почуттів і т. ін. *Його мутні, непритомні очі, раз у раз звернені на мене, відбирають мені спокій, сон* (М. Коцюбинський); [А н д р о м а х а:] *Ти одібрала Гектору*

одвагу, зламала дух зловісними речами, убила віру й певність (Леся Українка).

3. *що.* Змушувати витрачати час, енергію і т. ін. [І з о г е н *(устає):*] *То я не буду відбирати часу. Зостанься з миром, брате* (Леся Українка); *Трос завдав чимало мороки хлопцям, відібравши силу часу й зусиль* (М. Трублаїні).

4. *кого, що.* Брати, вибирати кого-, що-небудь, виділяючи із загальної сукупності за певними ознаками. *Кропивницький умів відбирати типові явища в житті і вносив їх у свої п'єси* (з мемуарної літ.); *— Ану, стара!.. — Яку тобі і дочкам треба одежу, .. те собі відбери* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Серафима Миколаївна, помітивши мій голос і слух, відібрала мене до свого хору* (П. Тичина).

5. *що.* Брати частину чого-небудь для промислового використання, проведення аналізів, проб і т. ін. *Якщо під час буріння свердловини з'являються вода, газ або нафта, слід відбирати їх проби* (з навч. літ.).

6. *що, заст.* Одержувати що-небудь від когось. *Уже з місяць як одбираю і од роду і од добрих людей звістки!* (Панас Мирний); *До дев'ятої одягався* [Русович] *і снідав, о дев'ятій відбирав пошту і до десятої прочитував листи й часописи* (Б. Лепкий); [Н е р і с а:] *Та й ти, як спадок одібрав по батьку, то не питав, хто й як його надбав* (Леся Українка).

(1) Відбира́ти (забира́ти) / відібра́ти (забра́ти) си́ли (си́лу) *у кого, рідко кому і без дод.* — робити безсилим кого-небудь; виснажувати, знесилювати. *Все його існування — гірка і тяжка праця, яка забирала силу, молодість, здоров'я, навіть саме життя* (із журн.); *Як згадаю дорогу додому, то аж страх бере, стільки вона забере у мене сил* (М. Коцюбинський); [К а с с а н д р а:] *Ти одібрав мені остатню* [останню] *силу тим спогадом* (Леся Українка).

◊ **Бог (Госпо́дь) ро́зум відібра́в (відня́в, забра́в** *і т. ін.)* *див.* **Бог; Бра́ти (забира́ти,** *рідко* **відбира́ти) / взя́ти (забра́ти,** *рідко* **відібра́ти) сло́во** *див.* **бра́ти; Відбива́ти (відбира́ти, перебива́ти) / відби́ти (відібра́ти, переби́ти) хліб** *див.* **відбива́ти; (2) Відбира́ти / відібра́ти но́ги (ру́ки, ру́ки й но́ги)** *перев. безос., кому і без дод.* — позбавляти кого-небудь здатності володіти ногами, руками. *Втома одбирає руки й ноги; лежав би так і не ворухнувся!* (Панас Мирний); *Рицар не міг зійти з місця і падав на коліна, лякаючись, що йому відібрало ноги* (П. Загребельний); **(3) Відбира́ти / відібра́ти па́мороки (тя́му):** а) *(у кого, кому)* хто-небудь втрачає здатність ясно осмислювати, усвідомлювати або сприймати щось. *Знов почало в мене одбирати памороки* (І. Нечуй-Левицький); б) *(у кого)* позбавляти кого-небудь здатності ясно осмислювати, усвідомлювати або сприймати щось; запаморочувати когось. *— Усе .. привиджуються його чорні очі, неначе він одібрав у мене памороки* (І. Нечуй-Левицький); **(4) Відбира́ти / відібра́ти ро́зум** *кому:* а) позбавляти кого-небудь здатності нормально мислити, розуміти щось. *Вона* [Рахіра] *відбирала йому весь розум і всю свідомість його єства* (О. Кобилянська); *Кого хоче Бог покарати, тому розум відбирає* (П. Козланюк); б) хто-небудь втрачає здатність нормально мислити, розуміти і сприймати щось. *Розум мені відібрало, а коли став потроху оговтуватись, .. згадалось мені, що такі самісінькі очі, як у Петра Зосимовича Варави, бачив я і в тієї славної телички, за яку рідна жінка Мартоха позичила мене Дармограїсі* (Є. Гуцало); **(5) Відбира́ти / відібра́ти слух** — позбавляти кого-небудь здатності чути. *Ні слова Мотря, пішла, зігнувшись, мов не до неї річ. Тяжка печаль одбирає .. слух* (Панас Мирний); **(6) Відбира́ти (відніма́ти) / відібра́ти (відня́ти) життя́:** а) *(у кого, рідко кому)* доводити до смерті, умертвляти, убивати кого-небудь. *Двоє відбирають життя в третього і закопують його в вугілля* (Ю. Яновський); *Вона бачила нещасливу матір, котра .. хотіла відібрати собі й дітям життя* (Н. Кобринська); *Знов загинула душенька праведна .. Доле зненавидна* [зненависна], *Ти за що їй життя відняла?* (П. Грабовський); б) знищувати що-небудь. *І не віддає* [філоксера], *що над нею стоїть істота, котра сильною рукою відбере життя мільярдам ворогів винограду* (М. Коцюбинський); **(7) Відбира́ти (відніма́ти) / відібра́ти (відня́ти) мо́ву** *кому, у кого:* а) *(безос.)* хто-небудь втрачає здатність говорити від несподіванки, здивування, хвилювання, переляку, гніву і т. ін. *Біленьке, злегка пойняте загаром, воно* [дівча] *так невимушено розглядало Данька, що йому притьмом відбирало мову* (О. Гончар); *Треба було озватися до неї, привітатись, а в мене відібрало мову, стояв як пень* (Ю. Збанацький); *Оля ж, видно, всього сподівалась, тільки не того дружнього усміху. Може, через те й мову їй відібрало?* (Є. Гуцало); *— Ні, ні, я точно знаю! — Сидорчук так наполошився, що йому мало не відняло мову* (Ю. Бедзик); б) позбавляти кого-небудь здатності говорити. *У старої нахабство гостя відібрало мову, вона тільки показувала йому на інший стілець* (Ю. Яновський); **(8) Відбира́ти (відніма́ти) / відібра́ти (відня́ти) се́рце (ду́шу, се́рце й ду́шу)** *у кого і без дод.* — позбавляти кого-небудь спокою, душевної рівноваги. *— За що в мене душу віднімаєте?.. Не можу без вашої Марусі жити!* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— Усе бачу перед собою його смуглявий вид, привиджуються його чорні очі, неначе він .. одібрав серце й душу* (І. Нечуй-Левицький).

ВІДБИРА́ТИСЯ, áється, *недок.*, **ВІДІБРА́ТИСЯ,** відбере́ться; *мин. ч.* відібрáвся, брáлася, лося; *док.* 1. Складатися в групу внаслідок відбору; підбиратися. *Одібралось нас двадцять чотири. Шурка, Ванька і я — першими* (Ю. Яновський).

2. *тільки недок.* Пас. до **відбира́ти** 1, 3, 4. *Та й навіщо вони* [сінокоси] *йому, раз земля восени відбирається* (А. Головко); *З допомогою місцевих холуїв землі силоміць відбиралися в місцевого населення — всупереч статтям законів* (Є. Гуцало); *Події, гідні запису, відбираються за неухильною логікою, а все дрібне й неважливе закономірно відсівається* (Валерій Шевчук).

ВІДБИ́ТИ *див.* **відбива́ти.**

ВІДБИ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відби́ти.** *Він підніс праву руку, на якій бракувало двох пальців — великого і вказівного, відбитих колись на ковадлі недотепою помічником* (Д. Бедзик); *Раптом м'яч, відбитий нашим захистом, дивно проплив у повітрі через усе поле* (Ю. Яновський); *Хлопці підхопили Оленєва на руки й понесли в дот, щойно відбитий у ворога* (П. Автомонов); *Кожне слово команди, кожна відбита годинником секунда назавжди карбується тобі в пам'ять* (О. Гончар); *І повні очі сяйва сонця, бо кожна стеблина бере від нього і назад вертає відбитий від себе блиск* (М. Коцюбинський); *Яснозорі води, Одбите в них святе лице природи, Заквітчана берегова трава* (М. Рильський); *Прекрасний Києве, .. Стоїш ти гордий на горі, Відбитий в чистому Дніпрі* (Є. Фомін); *На лиці в нього відбита школярська ніяковість і .. блазенська покора* (Іван Ле); *У мові відбита вся минувшина народу, його історія, його боротьба за найсвітліші людські ідеали* (з наук.-попул. літ.); // **відби́то,** *безос.*

пред. Вежу було відіпхнуто від стіни, ромеїв одбито (П. Загребельний); *Вночі атаку бандитів було відбито, і партизани вступили в село Дрозди* (із журн.); *"Такого-то числа такого-то убито..." Яку трагедію в тім написі відбито, Хто був незнаний той, чи написав він сам, На страту ідучи, .. чи друг його й товариш, — Не знати* (М. Рильський).

ВІДБИ́ТИСЯ *див.* **відбива́тися.**

ВІДБИ́ТКА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **відби́ток** 3. — *Казка Ваша нам всім відома, у мене навіть є окрема відбитка* (М. Коцюбинський); *Буде надрукована моя "Одержима" і, здається, вийде окремою відбиткою* (Леся Українка).

ВІДБИ́ТОК, тка, *ч.* 1. Слід, витиснений на чому-небудь, у чомусь. *Відбитки широких лап показували, що завдовжки він* [ведмідь] *сягав до двох метрів* (М. Трублаїні); *Ось відбитки-ямочки якісь, мовби овечка походила* (І. Багряний); *Електронний охоронець, блискавично впевнившись із відбитка пальця, що це господар, безшумно відчинив броньовані двері .. і так само безшумно зачинив їх, тільки-но господар переступив поріг* (В. Чемерис).

2. Пробний текст, малюнок і т. ін., виготовлений друкарським способом. *Він чергував по редакції, читав відбитки газетних сторінок* (Д. Ткач); *Друкар Шульга ніс на випростаних руках перший відбиток номера* (В. Дрозд); *Коректурний відбиток.*

3. Окремо зброшурована стаття, невеликий твір і т. ін. зі збірника, журналу. *Ось уже минає 4 роки, як подав я свого "Морозенка" до "Київської старини", що так його приємно прийняла і випустила поміж люди окремим одбитком* (Панас Мирний); *В Інституті літератури зберігається особиста бібліотека І. Франка — книжки різними мовами й оправлені комплекти різноманітних брошур і відбитків* (з наук. літ.).

4. Знімок, виготовлений відбиванням із негатива. — *З того часу, як почули про музей, усі фотографи здають мені відбитки* (В. Кучер); *Перед нами знімок. Цей відбиток зроблено за допомогою телефаксу* (з газ.).

5. Відображення кого-, чого-небудь на дзеркальній, полірованій поверхні, у воді і т. ін.; віддзеркалення. *З великою грацією вона повертала голову, дивилась то на одну сережку, то на другу, оглядала намисто, закидала голову назад, наддавала очам втому, осміхалась до себе в дзеркалі, потім реготалась, сварилась пальчиком на свій одбиток в дзеркалі* (І. Нечуй-Левицький); *Темні верби посхиляли Свої віти молоді. Не здригне, не сколихнеться їх відбиток у воді...* (Є. Фомін); *Може, просто ми заглянули у дзеркало любові й побачили там свій відбиток?* (О. Бердник); // Тінь від когось, чогось. *Враз блиснула .. лампа на вартівні й на стелі задрижав гострий відбиток ґрат решітчастих* (П. Козланюк).

6. *перен.* Ознака, яка є результатом впливу чого-небудь (стану, середовища, подій і т. ін.). *Леся не могла помітити на нім* [обличчі Шаптали] *ані відбитка тії скаженої праці* (В. Підмогильний); *Помітивши на лиці в нього відбиток не то жаху, не то нелюдського здивування, .. відрекомендував: — Моя донька — Назірахон* (Іван Ле); // Відображення, відбиття чого-небудь у художніх творах. *Уважаємо їх* [літератури] *більше або менше докладними і живими відбитками сучасного життя народного* (І. Франко); *Про драматичну творчість І. Карпенка-Карого можна сказати, що вона була реальним одбитком життя нашого народу, його інтересів, його психології* (з наук. літ.).

◊ **Наклада́ти (кла́сти) / накла́сти (покла́сти) тавро́ (клеймо́, печа́ть, знак, відби́ток)** *див.* **наклада́ти.**

ВІДБИТТЯ́, я́, *с.* 1. Дія за знач. **відби́ти** 3, 4. *Після відбиття штрафного удару воротар утратив пильність* (з газ.); *Подавалося повідомлення про черговий конфлікт на маньчжурському кордоні. Про кількагодинний бій і відбиття великої диверсійної групи ворога* (І. Багряний); *Большевики* [більшовики], *розуміючи, що на одбиття Києва німцями буде кинено значну кількість своїх сил і що боротись з цими силами є справа цілком безнадійна, рішили здати місто без бою* (В. Винниченко).

2. *фіз.* Відкидання світла, радіохвиль і т. ін. у зворотному напрямку. *У 1897 році видатний російський учений О. С. Попов відзначив явище відбиття радіохвиль від металевих предметів* (з наук. літ.); *Для будь-якої речовини здатність відбивати світло найпростіше визначається коефіцієнтом відбиття* (з наук.-попул. літ.).

3. Те, що відображене на дзеркальній, полірованій поверхні, у воді і т. ін. *Дивився* [Георгіс] *на воду, бачив своє відбиття* (П. Загребельний); *Тут все блакить: і пісок, і зелень, і темні вільхи, і вицвіла блакить неба у відбитті склистого річкового плеса* (Ю. Логвин).

4. *перен.* Відображення життя, вираження ідей і т. ін. у творі. *Мова для письменника є знаряддям для відбиття в художніх образах своїх думок* (з наук.-попул. літ.); // Те, у чому виявляються наслідки впливу або дії чого-небудь. *Біблійські сюжети знаходять своє відбиття в багатофігурних композиціях, які вельми нагадують зображення подвигів античних героїв* (П. Загребельний); *Контактування з балтійськими мовами в XIV–XVI ст. знайшло своє відбиття в топонімії* (з наук. літ.).

5. *філос.* Здатність свідомості відтворювати матеріальний світ, що існує незалежно від нас. *Я розумію, що сни — це скривлене відбиття дійсності, однак коли людина надає їм побільшеного значення — це таки ознака душевного нездоров'я* (Валерій Шевчук).

ВІДБІГА́ННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **відбіга́ти** 4. *Римо-католицько-арістотелівський вплив був дуже сильний у Москві й охопив навіть старовірські осередки. Це було б відбіганням від основної течії нашої розмови, але можна дуже легко показати, які сильні були впливи римського католицизму на мислення й ідеологію старовірів* (з наук. літ.).

ВІДБІ́ГАТИ, аю, аєш, *док.* Закінчити бігати, бути вже не в змозі бігати. *Я вже своє відбігав* (Сл. Гр.); *Дідусь усе життя своє одбігав по наймах* (з мемуарної літ.).

◊ **Ви́ходити (відходи́ти, відбі́гати) но́ги** *див.* **вихо́джувати**[1].

ВІДБІГА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВІДБІ́ГТИ,** іжу́, іжи́ш; *мин. ч.* відбіг, ла, ло; *док.* 1. Бігом віддалятися від кого-, чого-небудь. *Лукаш не чує, захоплений гонитвою, і відбігає геть далеко від Мавки* (Леся Українка); *Коли вчителька підходила до Романа ближче й манила рукою до себе — він зразу зіскакував з вікна, одбігав геть-геть* (С. Васильченко); *Тамара червоніє, .. відбігає від дзеркала в куток* (А. Хижняк); *Вона відбігла вже досить далеко від свойого* [свого] *кошика* (І. Франко); *Собака глянула розумними очима на свого господаря, відбігла від нього, лягла на вказане їй місце* (А. Шиян).

2. *перен.* Швидко віддалятися, відкочуватися. *Вода одбігала від острова* (М. Трублаїні); *Відбігли .. Посейдонові коні-хвилі від берега, а на дні морськім побачив Пан веселкосяйливі істоти* (Н. Королева); *Відбіжать від берега оцього Ці ж вали і на Босфор підуть* (М. Бажан).

3. *перен.* Тягнутися, простягатися вбік від чого-небудь головного (про шлях, річку і т. ін.). *Колись цвіли сади Семіраміди, і одбігали з Нілу сто двадцять рівчаків* (П. Тичина); *Стежка одбігала вліво, крутилась по прибережних горбах* (В. Козаченко); *Крайня хата з того села, відбігши від усіх, зійшла униз і стала аж біля ополонки* (І. Багряний).

4. *перен., рідко.* Відходити, ухилятися від теми розмови. [Є л е н а:] *Годі вже! Не відбігай від речі, до кінця доводь!* (М. Лукаш, пер. з тв. Й.-В. Гете); *Коли я вже відбіг від теми, то хай мені буде вільно навести два спомини вже з тих пізніших літ мого життя* (Б. Лепкий).

5. *перев. кого, заст.* Залишати, покидати кого-, що-небудь. *Орина Була єдиная людина, Що не відбігла ще її* (І. Франко); [А н т е й:] *Хілон мене одбіг* (Леся Українка); *І сон мене відбіг, — і ніч уже десь відсунулась до світанку* (П. Тичина); *І горе зітреться на мерву. І відбіжить її* [України] *синів* (В. Стус).

6. *тільки док., від чого і заст. чого, перен.* Перестати займатися чимсь. *Хай товариство сміється з мене, що я й отаманства відбіг* (Ганна Барвінок); *Розумію, що Вам докучили вже наші спільні справи .. Я теж часом хотів би одбігти од них як можна далі* (М. Коцюбинський); *І я радів свідомістю, що я так глибоко відбіг від усього, що тяжіло на мені* (М. Грушевський).

7. *тільки док., що, заст.* Загубити, утратити щось. *Гірко йому все теє пригадалося, як гірко згадується добро, що було колись тобі навіки миле, і тебе не зрадило воно, .. а одбіг його сам чоловік невситимий* (Марко Вовчок); *Чи одбіжить* [Максим], *бува, люльку в спірці, а грошей на нову катма, — вони* [товариші] *складалися по шагу .. і купували* (Панас Мирний).

◊ **(1) Відбігти (відби́тися) ро́зуму (глу́зду)** — стати божевільним; збожеволіти. *Він був би розцілував їх* [стрільців], *але боявся викликати новий переполох. Подумали б, що старий Матвій Шавала відбіг (не дай Боже) розуму* (Мирослав Ірчан); [Ш т е ф а н:] *Отче! Ви ж бачите: стара вже відбилася глузду й казна-що верзе...* (Я. Галан); *У селі говорили всячину. Казали, що над книжками розуму одбіг, казали, що й з чортом злигався* (Б. Антоненко-Давидович).

ВІДБІ́ГТИ *див.* **відбіга́ти.**

ВІДБІ́Й, бо́ю, *ч.* 1. Звуковий сигнал про закінчення яких-небудь дій, занять, про перехід до сну і т. ін. *Раптом чути сигнали одбою. І зараз же спалахує світло* (І. Кочерга); *О четвертій годині сорок хвилин було дано відбій повітряної тривоги* (В. Кучер); *Порядок витримували казармений, підйом, відбій, перевірка кімнат* (Є. Пашковський); // *у знач. виг.* Уживається як команда для припинення якої-небудь дії. *Курсант почекав, поки секундна стрілка стала на 60 і крикнув: — Відбій!* (І. Багмут); *Сагайда .. з'явився на бруствері і подав команду, яку він любив над усе в світі: — Відбій! Міномети на в'юки!* (О. Гончар); // Дзвінок, сигнал, який повідомляє про роз'єднання телефонних абонентів після розмови. *Операторам забороняється тарифікувати всі технічні процедури при здійсненні дзвінка: набір номера, отримання сигналу "зайнято", відбій* (з мови документів).

2. *військ.* Поштовх назад механізму вогнепальної зброї під час пострілу. *У сучасній артилерії при відбої відкочується тільки ствол гармати, а лафет лишається на місці* (з навч. літ.); *Він так і не спромігся зрозуміти, як неміцної статури дівчина витримує скажений відбій такої зброї* (із журн.).

3. *гірн.* Відбивання кам'яного вугілля, руди та іншої породи від масиву. *Семен Родіонович цікавився кожною дрібницею, випитував, .. скільки шпурів просвердлив* [Микола], *як відбувався відпал, а потім відбій і зачистка вибою* (В. Гжицький).

Ударя́ти (би́ти) / уда́рити відбі́й *див.* **ударя́ти.**

◊ **Дава́ти / да́ти відбі́й** *див.* **дава́ти; Нема́ (нема́є, не було́) відбо́ю** *див.* **нема́; Не ма́ти відбо́ю** *див.* **ма́ти**[2].

ВІДБІЙНИ́Й а, е, *гірн.* Стос. до відбою (у 3 знач.). *Інструменти для найважчих відбійних робіт потрібно завжди шукати у наших магазинах* (з мови реклами).

△ **Вибійни́й (відбійни́й) молото́к** *див.* **молото́к.**

ВІДБІ́ЙНИК, а, *ч.* 1. Інструмент, знаряддя для відбивання твердих порід. *Знахідки ліпної кераміки, кам'яних шліфованих сокир, булав, молотків, відбійників на деяких поселеннях свідчать, що ці місця були заселені ще за доби пізньої бронзи населенням білозерської археологічної культури* (з наук. літ.); *Поміж більш ніж тисячі знарядь із кременю знайдено тут також силу відбійників, ножів, шпильок і свердликів* (з наук.-попул. літ.).

2. Металева або залізобетонна огорожа, яка служить перепоною вильоту машини з траси і встановлюється на мостах, схилах і т. ін. *Спеціалісти "Київавтодору" встановили на Московському мосту нові відбійники, які зможуть зробити ДТП менш згубними* (з газ.); *Машини на трасі утримав відбійник, за яким ішов семиметровий схил* (з Інтернету).

3. *рідко.* Те саме, що **вибі́йник** 1. *То був шахтар-одбійник* (А. Малишко); *Ластівки іще літали у шахтарському саду, А відбійники вітали... Филимона Лободу* (С. Воскрекасенко).

ВІДБІ́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відбіли́ти.** *Ева-Марія ледь торкнула губами його все ще не відбілений від карпатської засмаги виямок під адамовим яблуком* (Ю. Андрухович); *Відбілений дуб став останніми роками одним із найпопулярніших матеріалів для кухонь* (з мови реклами).

ВІДБІ́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відбіли́ти.** *Відбілення шкіри обличчя — складна процедура, яка потребує професійного підходу* (з наук.-попул. літ.); *У нашій клініці широкий спектр послуг із відбілення зубів* (з Інтернету); *У медіа, здається, почалася нова кампанія із дещо завуальованого відбілення ще недавно найбільш одіозних фігур* (з газ.).

ВІДБІЛИ́ТИ *див.* **відбілювати.**

ВІДБІЛІ́ТИ, іє, *док.* Перестати біліти. *Згаса цвіт, поруділи гречки, .. одбіліли бугри* (К. Гордієнко); *Метелик на озоновій течії вмить стулив крила і відлетів назад, відбілів на минулій дорозі* (Є. Пашковський).

ВІДБІ́ЛЮВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до відбілювання. *У XIX ст. було виявлено, що хлорній воді властива не лише відбілювальна, але й дезінфікувальна дія* (з наук. літ.); *Відбілювальні глини використовуються для очищення різних речовин, головним чином рідин, від шкідливих домішок* (з наук.-попул. літ.); *Надати вашому обличчю природної свіжості та запобігти появі пігментних плям допоможе відбілювальна маска на основі екстрактів рослин і біологічно активних речовин* (з мови реклами).

ВІДБІ́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відбілювати.** *Якість хірургічних ниток покращується за рахунок використання ефективних мийних засобів під час знежирення та відбілювання сировини* (з наук. літ.); *Боротися з пігментацією можна, однак вибір методу відбілювання шкіри повинен бути правильним і продуманим* (із журн.); *Замість активних дій партія нічим не займалась, вважаючи, що до наступних виборів буде ще достатньо часу для відбілювання іміджу* (з газ.).

ВІДБІ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВІДБІЛИ́ТИ,** ілю́, і́лиш, *док., кого, що.* Те саме, що **вибілювати** 2, 3. *Жила колись красуня Зюлейка. Була вона вправною ткалею, а співала так гарно, що, коли відбілювала полотно на річці, навіть вода зупинялась, аби пісню її послухати* (з переказу); *Стоматологи одностайно застерігають: "Ні в якому разі не відбілюйте зуби самостійно сумнівними засобами! Ціна білосніжної усмішки може виявитися занадто високою"* (із журн.); *Хотів би, спонукуваний темними і недослідженими анналами підсвідомості, позбутися чорних грошей і, подаючи бідним, таким чином відбілювати себе від чорного піару* (С. Процюк).

ВІДБІ́ЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ВІДБІЛИ́ТИСЯ,** ілю́ся, і́лишся, *док.* 1. Ставати білим, відбіленим. *За один курс зуби відбілюються на 1,5–2 тони* (з навч. літ.).

2. *перен.* Виправдовуватися від звинувачень, доводити свою правоту, невинуватість. *Оббреше приватна газета керівника міста чи регіону — де йому відбілюватися? На мітингах?* (з газ.); *Тепер скандальна і небайдужа до алкоголю модель намагається відбілитися перед громадськістю* (з Інтернету).

3. *тільки недок.* Пас. до **відбілювати.** *Технічна целюлоза додатково обробляється, сушиться та відбілюється* (з Інтернету).

ВІДБІ́ЛЮВАЧ, а, *ч.* Засіб для відбілювання. *Пероксид натрію широко використовується в промисловості як відбілювач для волокон, паперової пульпи, шерсті і т. ін.* (з наук. літ.); *Відбілювач для всіх типів тканин може використовуватися як для попереднього замочування білизни, так і для прання разом із порошком* (з мови реклами).

ВІДБІ́Р, бо́ру, *ч.* Дія за знач. **відбира́ти** 4, 5. — *Коли ми спаровуємо за відбором тварин, і це має там велику вагу, то чого ж ви заперечуєте це для рослин?* (М. Івченко); *То життя, доля провадять свій вічний відбір* (Ю. Мушкетик); *Відбір проб води може проводитися запрошеним спеціалістом із лабораторії або замовником самостійно* (з мови документів).

△ **(1) Приро́дний відбір (до́бір),** *біол.* — процес диференційованого виживання і відтворення організмів у ході еволюції. *Природний відбір відіграє велику роль, яка полягає у перетворенні популяції організмів, що, звичайно, приводить до появи нових видів* (з наук.-попул. літ.); *Навіть прийнявши суть еволюції за природний добір, треба визначити основні його закономірності* (О. Бердник); **(2) Шту́чний відбір (до́бір),** *біол.* — цілеспрямований вибір тварин і рослин з потрібними властивостями для виведення нових порід або сортів. *У вченні Ч. Дарвіна про штучний відбір узагальнена тисячолітня практика людини, і воно стало теоретичною основою сучасної селекції* (з наук. літ.); *У процесі штучного добору селекціонер ставить собі за мету вивести нову форму тварин чи рослин, які б мали певні, цінні для сільськогосподарського виробництва ознаки чи властивості* (з наук. літ.).

ВІДБІ́РКА[1], и, *ж.* Те саме, що **підбір** 2. *На виставці представлена унікальна відбірка експонатів старовинних книг, аналогів яким годі знайти не лише в Україні, а й за її межами* (із журн.); *Київський регіональний комітет профспілки підготував, а присутні змогли отримати бюлетень із відбіркою нормативної, правової та економічної інформації* (з газ.).

ВІДБІ́РКА[2], и, *ж.* Рубанок для вистругування фігурних ліній. *Деталі віконних переплетень, фрамуги і кватирки оброблялися такими інструментами, як рубанок, відбірка, стамеска, долото, молоток* (із журн.).

ВІДБІ́РНИЙ, а, е. Те саме, що **добірний** 1; найкращий. *Вночі на переполовинені сили шахтарів кинулася свіжа танкова частина, прикриваючи навалу відбірних померанських стрільців, що з боями пройшли Польщу, Бельгію і Францію* (М. Стельмах); *З року в рік безконечними валками рухались сюди .. мажари, навантажені відбірним експортним зерном* (О. Гончар); — *Я ж для них* [гостей] *уже ікорки придбав відбірної — зернина в зернину — і баличку осетрового свіжого копчення* (В. Канівець).

ВІДБІРНИ́Й, а́, е́. Признач. для відбору кого-, чого-небудь. *Відбувся четвертий у цьому році відбірний тур фестивалю документальних туристичних фільмів "Вітер мандрів"* (з газ.); *Черговий вояж нашої збірної в рамках підготовки до відбірного циклу чемпіонату світу завершився благополучно* (з газ.).

ВІДБІРНИ́К, а́, *ч.* 1. Робітник, фахівець, який відбирає що-небудь або сортує. *Потрібні відбірники на склад кондитерських виробів* (з мови реклами); *Відбірник анатомічного матеріалу; Відбірник геологічних проб.*

2. Прилад, інструмент для відбирання, сортування чого-небудь. *Проби для бактеріологічних досліджень відбирають у стерильний посуд за допомогою стерильних відбірників* (з наук.-техн. літ.); *Відбірник проб повітря; Відбірник проб рідини.*

ВІДБІРНИ́ЦЯ, і, *ж.* Жін. до **відбірни́к** 1. *Ольга працювала комплектувальницею-відбірницею товарів на складі, комплектуючи їх згідно з накладними* (із журн.).

ВІ́ДБЛИСК, у, *ч.* 1. Сяяння відбитого світла; відсвіт на якій-небудь поверхні. *Відблиски світла тремтіли на землі круг вогнища, як сріблясту сітка* (М. Коцюбинський); *Експрес зупинився, десь на грець його зна якій лінії, серед моря товарних вагонів, освітлених відблисками деяких ліхтариків...* (І. Багряний); *Відблиски полум'я переливалися в його чорних, широко відкритих очах* (О. Гончар); *Потріскують дрова в печі, шкварчить сковорода .. І по всій хатині — червоний відблиск теплого, смачного полум'я* (В. Дрозд); // Відтінок якогось кольору; полиск. *Зоря жевріла червоним світлом, і хмари були з червоним відблиском* (Марко Вовчок); *Темне, з рудуватим відблиском волосся падало на лоб, як у наших сільських парубків* (В. Винниченко); *Просто проти вікна, під купою хмизу, стояв чорний, з металевим відблиском грак* (О. Копиленко); *Темрява навколо втікача, густіючи, вгортала дерева і ґрунт, на якому струмок перебігав, ніби чорний, з відблиском від прірви* (В. Барка).

2. *перен.* Відбиття якихось переживань, почуттів і т. ін. *Розумні гнівні очі малої людини на мить зустрілись із зажерливими очима темної тварини, в яких світився одблиск*

хижої думки... (С. Васильченко); *З очей його майже не зникав відблиск прихованої хитрої посмішки* (Ю. Смолич); *Та ось повертається він — запилений, змужнілий, з смутком і трохи жорстким відблиском в очах* (О. Бердник).

ВІДБЛИ́СКАТИ, ає, *док.* Перестати блискати. *Відгриміло, відблискало, і тільки зосталась темрява, і лив, лив дощ* (О. Гончар); *Відгомонівши й відблискавши, минуло довгоочікуване міське свято* (з газ.).

ВІДБЛИСКОТІ́ТИ, отить, *док.* Перестати блискотіти. *Відблискотіли блискавки, відгриміла канонада грому* (із журн.); * Образно. *Відблискотіли, назавжди у хмарах погасли ті сяючі голуби її короткого щастя* (О. Гончар).

ВІДБЛИ́СКУВАТИ, ує, *недок.* Давати відблиск; відсвічувати. *Очі в його* [діда], *правда, одблискують, як луска, проте допитливі й проникливі* (С. Васильченко); *Коні гиржать* [іржуть], *списи відблискують у сонці, шаблі бряжчать* (У. Самчук); *Сашкове обличчя було бліде, у карих очах відблискував вогонь від свічок* (К. Гриб); *Ген-ген червонів череп'яною стріхою склад, дивився віконцями, в яких відблискували останні промені згасаючого сонця* (І. Чендей); // Мати якийсь додатковий колір, відтінок; відливати, відсвічувати. *Під прапором горить лампочка, і серед чорного масиву осінньої ночі прапор червоно відблискує на далекі околиці* (Б. Антоненко-Давидович).

ВІДБЛИЩА́ТИ, щить, *док.* Перестати блищати. *Але ось відблищали блискавки, люта злива спочатку призупинила, а потім і зовсім вгамувала свій шал* (із журн.).

ВІДБЛУКА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док., від кого — чого і без дод., діал.* Відійти від тих, із ким був разом. *Одного молодого гусака, красу і надію череди, забив яструб, коли раз відблукався від своєї рідні* (І. Франко); *Звичайно він* [ватаг] *пасе .. у гущавині з невисоких кущів, де вола видно й він не може відблукатися* (Г. Хоткевич).

ВІДБОМБИ́ТИ, блю́, би́ш; *мн.* відбомбля́ть; *док.* 1. *що.* Піддати що-небудь бомбуванню, провести бомбування чого-небудь. — *Спробуєте відбомбити їх з повітря* (з мемуарної літ.); *Поверталися назад, відбомбивши Київ, тяжкі бомбардувальники* (із журн.).

2. Те саме, що **відбомби́тися.** *Наближалася нова ланка бомбовозів, і Петро падав ниць... Так відбомбила перша хмара й, розвантажена, погуготіла на північ* (І. Багряний).

3. *що і без прям. дод., перен., розм.* Провести напружену, інтенсивну роботу, захід і т. ін. *Він шість років відбомбив на посаді міністра екології та ядерної безпеки і може за кожен день своєю конкретною справою відзвітувати* (із журн.); *В Україні немає жодного телеведучого, який би міг відбомбити вісім годин прямого ефіру так, як цей американський тележурналіст, — не затинаючись, без заготовлених заздалегідь сюжетів* (з газ.); *Музиканти відбомбили потрясний десятиденний концертний тур по Німеччині* (з газ.).

ВІДБОМБИ́ТИСЯ, блю́ся, би́шся; *мн.* відбомбля́ться; *док.* Провести, закінчити бомбування. [Р а л ь ф:] *Настрій, Таню, такий, ніби я по власних своїх військах відбомбився* (В. Собко); *Коли, відбомбившись, знов відлітали* [літаки] *на польовий аеродром за Дніпро, полишивши після себе вулкани вогню, підлітки з довколишніх хуторів поспішали до станції дивитися на розгром, на цю вируючу в полум'ї степову Помпею* (О. Гончар).

ВІДБОРО́НА, и, *ж., діал.* Оборона, захист. *Парубки були за ним кинулися, так він, схопивши у руки по каменюці, став на відборону* (Марко Вовчок).

ВІДБОРОНИ́ТИ *див.* **відбороня́ти.**

ВІДБОРОНИ́ТИСЯ *див.* **відбороня́тися.**

ВІДБОРОНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ВІДБОРОНИ́ТИ,** оню́, о́ниш, *док., кого, що.* Те саме, що **обороня́ти.** — *А пам'ятаєте вчительку в Каховці, що ви її від стражників на пристані відбороняли?* (О. Гончар); [М и к о л а:] *Я й не стямився, коли, і хто, і як мене відборонив* (І. Франко); *Він відборонив гостей від Рябка і завів до хати* (М. Коцюбинський); [К е з г а й л о:] *Що б він за хлопець був, якби свою Та дівчину не міг одборонити* (І. Кочерга).

ВІДБОРОНЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.*, **ВІДБОРОНИ́ТИСЯ,** оню́ся, о́нишся, *док.* Те саме, що **обороня́тися.** *Коні не стояли, танцювали, відбороняючись від комах* (І. Багряний); — *Критику визнаю, — відбороняється напівжартливо редактор* (О. Гончар); *Озброєними гуртами ідуть по рибу, ловлять звіра, вибирають мед, відправляються по сіль, коли треба, відбороняються від татар, а коли можна, то нападають на них* (з наук.-попул. літ.); *Як, де пройти, куди найближчий і найбезпечніший шлях, які пригоди тебе можуть на тім шляху зустріти й як від них відборонитися?* (Г. Хоткевич).

ВІДБРАКО́ВАНИЙ, а, е Дієпр. пас. до **відбракува́ти.** *Обов'язково зазначаються такі відомості: умовна назва голографічних захисних елементів, що відбраковані, їх кількість та маркування* (з наук.-техн. літ.); *Для зберігання відбракованих, відкликаних або повернутих матеріалів, вихідної сировини або продукції повинні бути передбачені окремі зони* (із журн.); // **відбрако́вано,** *безос. пред. У зв'язку з високим ступенем самоконтролю деяких обстежуваних, їх нещирістю й намаганням прорахувати результати опитування було відбраковано 39 анкет (9,1 %)* (із журн.).

ВІДБРАКО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відбрако́вувати.** *Ветлікар здійснює систематичні профілактичні заходи (щеплення, відбраковування тварин і т. ін.), суворо контролює виконання санітарно-гігієнічних норм на фермах* (з наук. літ.); *Важливе значення як захисний захід має відбраковування посадкового матеріалу, заготівля його тільки зі здорових плантацій* (із журн.).

ВІДБРАКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДБРАКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.* 1. *кого, що.* Відокремлювати брак під час сортування, оцінки за якістю. *На третьому етапі система перевірок починає відбраковувати неякісні вироби* (з наук.-техн. літ.); *Після вилову риби її слід одразу заморозити або ж риба має залишатися живою до моменту переробки. Слабких і сонних риб слід відбраковувати* (із журн.); *Перебирають тимчасові бурти на сортувальних столах вручну, цей спосіб дає змогу ретельніше відбраковувати хворі бульби* (із журн.).

2. *що.* Відхиляти що-небудь через невідповідність певним вимогам, нормам, стандартам. *Існування заборонених комбінацій символів дозволяє відбраковувати помилкові символи* (з наук. літ.); *Перший етап оцінки якості матеріалів аерокосмічних знімань шельфових зон включає їх візуальний аналіз, який дає змогу відбраковувати зображення з низькою інформативністю* (з наук. літ.).

3. *кого, що.* Визнавати кого-, що-небудь поганим, непридатним для якої-небудь мети; відкидати. *Знеособлений під-*

хід до підбору персоналу дозволяє підібрати людей із стандартною підготовкою і компетентністю, хоча при цьому великий ризик відбракувати нестандартно мислячих і талановитих кандидатів (з наук.-попул. літ.); *Завдання фахівців — уважно стежити за тим, із якими посібниками діти займаються охоче, і відбраковувати ті, до яких вони не особливо тяглися* (із журн.).

ВІДБРАКО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **відбрако́вувати.** *У процесі підготовки посівного матеріалу відбраковується до 20 % насіння — дрібне, бите тощо* (із журн.); *Письменники (особливо поети) часто тішаться неологізмами, але практично всі вони відбраковуються стихійномудрим мовним процесом* (з наук.-попул. літ.); *Ще на стадії пошуку кадрів відбраковуються особистості, які цікавляться виключно фінансовим боком справи* (з Інтернету).

ВІДБРАКУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відбракува́ти.** *Критерії з відбракування труб установлюються згідно з вимогами чинних нормативних документів* (з наук.-техн. літ.); *В основі процесу пристосування лежить механізм природного добору, що забезпечує відбракування нежиттєздатних форм життя й відповідно закріплення життєздатних* (з наук. літ.).

ВІДБРАКУВА́ТИ *див.* **відбрако́вувати.**

ВІДБРЕСТИ́ *див.* **відбріда́ти.**

ВІДБРЕХА́ТИСЯ *див.* **відбрі́хуватися.**

ВІДБРИКА́ТИСЯ *див.* **відбри́куватися.**

ВІДБРИ́КУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВІДБРИКА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *док.* 1. Брикаючи, відбиватися ногами (про копитних тварин). *Жеребці відбрикувалися, іржали, гризлися між собою, аж врешті помчали на болота разом зі своїми вершниками* (із журн.); // Робити різкі рухи ногами (про людей); дригатися. *Швейк відклав трубку і почав будити фельдфебеля рахівника Ванека. Той скажено відбрикувався, а коли Швейк почав його торсати, вдарив його в ніс* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

2. *перен., розм.* Те саме, що **брика́тися** 2. *Можна, безумовно, відкидати все, відбрикуватись, але ж факти фактами* (Ю. Збанацький); *Сеньйор Гаспероні відбрикувався, страшенно лаявся, називав Джузеппе, Петра та Йована дурними турками, аж поки Йован не дав йому по потилиці* (С. Тельнюк); *Відрізала шматок і, поклавши його на блюдечко, підсунула мені. — Їж. Я не став відбрикуватись* (Г. Усач).

ВІДБРИНІ́ТИ, ни́ть, *док.* Перестати бриніти. *На Рибальській теж співали вже тільки солов'ї: весільні співи давно відбриніли* (Ю. Смолич); *Пісня скоро одбриніла, завмерла* (В. Козаченко).

ВІДБРИ́ТИ, и́ю, и́єш, *док.* 1. *що.* Те саме, що **збри́ти.** *Актор скаржився, що йому довелося навіть відбрити вуса, щоб краще було видно міміку губів* (з газ.).

2. *кого, що і без прям. дод., перен.* Різко відповісти, вилаяти. — *Отак ти мене, Ваню, й тоді одбрив* (Ю. Яновський); — *Добре, козаче, відбрив! — не розсердився, а засміявся вусань* (М. Стельмах); *Навіть посміхнувся: дівча, а як відбрило, як провчило тебе, лисого. От тобі й Інка!* (О. Гончар).

ВІДБРІДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВІДБРЕСТИ́,** еду́, еде́ш, *мин. ч.* відбрі́в, брела́, ло́; *док.* 1. Повільно відходити, віддалятися. *Хлопчаки йшли поряд, покрикуючи на корів, які намагалися відбрести від стада* (із журн.); *Хитаючись, Володя відбрів від місця аварії десь на півсотню метрів* (із журн.).

2. Відходити вбрід від якого-небудь місця. *Коли наші ноги почали все більше грузнути в болотистому дні, ми почали відбрідати назад* (із журн.); *Відбрів од берега трохи* (Сл. Гр.); *Руси ж, бачивши полум'я, кидались у воду морську і намагалися подалі відбрести* (із журн.).

ВІДБРІ́ХУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **відбрі́хуватися.** *Давид Онопрійович почував, що його відбріхування на нараді нічому не допомогло, і ходив по хаті в пригніченому настрої* (С. Добровольський).

ВІДБРІ́ХУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВІДБРЕХА́ТИСЯ,** ешу́ся, е́шешся, *док., розм.* Виправдовуватися за допомогою брехні. *Не буду вже нічим одбріхуватись, а тільки скажу, що я сама не знаю, як я могла так довго не писати до Вас* (Леся Українка); *Будемо відбріхуватися перед ними, коли вони спитають про тестамент* (М. Грушевський); *Брехнею не відбрешешся* (Номис); *Хівря не вміла ні одказати, ні одбрехатись* (Грицько Григоренко).

ВІДБРУНЬКО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відбрунько́вуватися.** *Із рослин відбруньковуванням розмножуються деякі сумчасті гриби, ряд базидіальних грибів, а також деякі мохи* (з наук. літ.); *У 1975 році відбулося відбруньковування від року нового поп-напрямку — диско* (з газ.).

ВІДБРУНЬКО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВІДБРУНЬКУВА́ТИСЯ,** у́ється, *док.* 1. *біол.* Відділятися, виникати брунькуванням (про рослини і деяких нижчих тварин). *Базидіоміцетні дріжджі відбруньковуються так: клітинна стінка материнської клітини розривається, з розриву виходить брунька і синтезує свою клітинну стінку з нуля* (з наук.-попул. літ.).

2. *перен.* Відділятися, відчленовуватися від чогось. *Від великої мурашиної сім'ї відбруньковується багато відводків, між якими пізніше підтримуються "родинні" стосунки* (з наук.-попул. літ.); *У процесі диверсифікації суднобудівельні компанії починають ділитися, від них відбруньковуються дочірні компанії нових напрямків* (із журн.); *З одного боку, від ранніх шістдесятників відбрунькувалися політики, з іншого боку, — митці* (із журн.).

ВІДБРУНЬКУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відбрунькува́тися.** *Відбрунькуванням розмножуються найпростіші, губки, кишковопорожнинні, деякі черви та інші тварини* (з навч. літ.); *Техніка відбрунькування — відділення нових компаній від великих монополій — відбувається тоді, коли в рамках великої компанії з'являється новий напрям діяльності* (з наук. літ.); *Процес створення передумов соціальної психології — це зародження соціально-психологічних ідей спочатку в лоні філософії, а потім поступове відбрунькування їх від системи філософського знання* (з наук. літ.).

ВІДБРУНЬКУВА́ТИСЯ *див.* **відбрунько́вуватися.**

ВІДБРЯЗКОТІ́ТИ, очу́, оти́ш, *док.* Перестати брязкотіти. *Відбрязкотіли по металу десь біля кузні молотки* (І. Гончаренко).

ВІДБУБОНІ́ТИ, ню́, ни́ш, *док., що, розм.* Проговорити швидко й невиразно; пробурмотіти. *Такеньки усе чисто одбубонів і дожидає, що пані йому одкаже* (Марко Вовчок); *У відповідь я була в змозі лише відбубоніти: "Прошу Вас, високоповажний пане, проекзаменуйте мене"* (із журн.).

ВІДБУВА́ЙЛІВКА, и, *ж., розм.* Обтяжливе, примусове здійснення чого-небудь, перебування де-небудь і т. ін., пов'язані з виконанням якихось обов'язків, доручень. *Незалежність розміру оплати праці від реальних результатів*

приводить до відбувайлівки окремих державних службовців на своїй роботі (із журн.); *Кожен виїзд для керівництва Головного управління Фонду до людей в області — не просто робоча поїздка чи відбувайлівка* (з газ.).

ВІДБУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відбува́ти** 1 і **відбува́тися** 2. *Неминуче по святах мають настати будні, бо навіть найвищі особистості на цій землі покликані не до відбування урочистостей, а до сповнення обов'язків* (П. Загребельний); *Установлювався певний порядок відбування панщини й точно зазначалося число днів, які селяни мали працювати на своїх дідичів* (з наук. літ.); *Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання може бути застосоване, якщо засуджений сумлінною поведінкою і ставленням до праці довів своє виправлення* (з мови документів); *Вважаю так: є робота, а є відбування роботи, є звичка лямку тягти і є горіння, як то кажуть, артистизм праці!* (О. Гончар).

ВІДБУВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВІДБУ́ТИ,** бу́ду, бу́деш; *мин. ч.* відбу́в, була́, ло́; *мн.* відбули́; *док.* 1. *що.* Виконувати протягом певного строку яку-небудь роботу, повинність, обов'язок. *Під нашою пущею саме одбували косовицю* (Марко Вовчок); *В бараці було повно людей — колгоспи відбували трудобов'язок на лісорозробках* (І. Багряний); *Рядові козаки — підпомічники — не тільки працювали для військових потреб, але й відбували повинності на користь козацької старшини* (з наук. літ.); *Потім він служив у війську, відбув італійську кампанію 1859 р.* (І. Франко); // Переносити кару, страждання, труднощі; терпіти. *Бодай же вас, чорні брови, Нікому не мати, Коли за вас таке лихо Треба одбувати* (Т. Шевченко); *Він залюбки згодився б тепер одбути кару за Грицька* (С. Васильченко); *У Букачачинському таборі ГУЛАГу відбували десятирічне покарання троє братів чеченців, чи, як їх називали, чеченів* (Б. Антоненко-Давидович); // Проходити курс чого-небудь. *Звичайно ж, тільки Захара Билину могли призначити на виїзд, коли всі студенти відбувають практику при академії* (Іван Ле); *У Харкові, де Кухаренко відбув науки, спізнався він в сорокових роках з Костомаровим* (М. Коцюбинський); // Проводити певний час відпочиваючи або працюючи. *Тепер Хома саме відбував цей тиловий медовий період* (О. Гончар); *Доктор же відбув при ній службу доброї няні* (В. Винниченко); // Відзначати урочисте свято, справляти весілля, влаштовувати вечірку і т. ін. *Вона .. рушники подавала, а у неділеньку і весілля відбули* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— Допоможіть нам відбути наше святкування* (Панас Мирний); *Мати й діти смерть не обговорювали, і взагалі, відбувши належні дев'ятини і сороковини, мама почала клопоти по обміну* (А. Кокотюха); // *тільки док.* Провести якийсь захід. *Андрій зразу попросив відбути тут очну ставку з Донцем* (І. Багряний); *Панахиду над небіжчиком у супроводі митрополичого хору відбув протоієрей Василь Флоровський* (із журн.); // *кого, що.* Приймати й частувати гостей, запрошених з якоїсь важливої побутової нагоди (похорон, весілля і т. ін.). *Вона вирішила одбути гостей по-людськи* (М. Лукаш, пер. з тв. Д. Боккаччо).

2. *тільки док., кого, що і без прям. дод.* Позбутися, уникнути кого-, чого-небудь небажаного. *Було, чи яке судове ледащо вчепиться, то я вмію лагідненько його малими грішми відбути* (Ганна Барвінок); *— Ох, братці! Лишенька мого Абияк не відбудеш...* (Л. Глібов); *— Жартом хочете відбути? — не піддавався на веселий тон міліціонер* (О. Бердник).

3. Від'їжджати, відходити. *З Чигирина в Переяслав Богдан одбуває* (з думи); *Обідаючи безпосередньо на робочих місцях, працівники на годину раніше відбувають додому* (А. Крижанівський); *Митрофан відбув з якимось посольством на Дон і мав лишитися там аж до осені* (Ю. Мушкетик).

◊ **(1) [Як (мов, ніби, аби́** *і т. ін.)*] **відбува́ти / відбу́ти че́ргу** — робити, виконувати що-небудь неохоче, абияк, без будь-якого бажання. *Кінцівку зустрічі футболісти догравали, неначе відбували чергу* (з газ.); *Зиркав* [Коваль] *на всіх спідлоба, сопів та все придивлявся до Чумачихи, як вона обідає: з смаком чи так собі, аби одбути чергу?* (В. Кучер); **(2) [Як (мов, ніби** *і т. ін.)*] **відбува́ти па́нщину,** *заст.* — робити що-небудь без бажання, неохоче. *Навроцька обзивалась до його* [нього] *знехотя, неначе одбувала панщину* (І. Нечуй-Левицький).

ВІДБУВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ВІДБУ́ТИСЯ,** бу́дуся, бу́дешся; *мин. ч.* відбу́вся, ла́ся, ло́ся; *мн.* відбули́ся; *док.* 1. *тільки 3 ос.* Проходити, тривати; здійснюватися. *Всередині цього другого будинку — велика світлиця, куди ми збираємося .. втішати себе всякими забавками — музикою, співами, виставами, що відбуваються кожного тижня в неділю* (Панас Мирний); *В близькому селі відбувалася в церкві служба Божа* (І. Багряний); *Поки відбувався касаційний період, натхненник і проектувальник СІЗО став його першим і єдиним поки що в'язнем* (Б. Антоненко-Давидович); *Ніч. Великий курінь, де відбувається рада старшин Запорізької Січі* (О. Корнійчук); *Тож ніхто, крім самого Артура Пепи, не міг знати, що все це з ним відбувається саме через втрату любові* (Ю. Андрухович); *Зважено було, що шлюб має відбутися через два тижні* (Леся Українка).

2. *чим.* Не бажаючи робити що-небудь, ухиляючись від чогось, обмежуватися чимось незначним, несуттєвим. *Оце на перших порах понаписую такі листи, а потім буду переважно одкритками* [листівками] *відбуватись, бо інакше не ставатиме часу на роботу* (Леся Українка); *Нас впустили на кухню і хотіли цим одбутися* (І. Рябокляч).

3. *перев. док.* Зазнати чого-небудь неприємного меншою мірою, ніж можна було чекати. *В однім місці я мало не вскочив у безодню трясовини, але притримався за дружину. Я відбувся тим, що права моя нога геть вище колін облипла грязюкою* (Олесь Досвітній).

4. *від чого, розм.* Уникати чого-небудь небажаного. *Вона прийшла, щоб тільки відбутись від людського нарікання* (І. Нечуй-Левицький).

◊ **(1) Відбува́тися / відбу́тися жа́ртом (жа́ртами)** — намагатися жартом вийти з неприємного становища або уникнути прямої відповіді, виконання чого-небудь. *Коли заходила мова про виїзд з міста, дружина відбувалася жартами* (Ю. Збанацький); *— Не пущу одного, досить з мене, — раптом заявила Марія Дмитрівна таким тоном, ніби чоловік тільки те й робив увесь вік, що по евакуаціях віявся. Спочатку хотів жартом відбутися: — Якщо без праника, візьму...* (Микита Чернявський); *— Це я йому пораяла жупанця скинути, хоч міг би скинути і в хаті, але пан дяк відбувся жартом, сказавши, що ніяка нетіпаха такого потертого жупанця не вхопить, але тут він помилився, бо таки вхопила* (Валерій Шевчук); **(2) Де́шево (ле́гко) відбу́тися** — уникнути можливих дуже важких наслідків чого-небудь. *— Тільки ще один, крім нього* [Артема], *був легко поранений. — Ну, ще ми дешево одбулись! — озвавсь котрийсь* (А. Голов-

ко); *А "тридцятьчетвірка" легко відбулася — зосталася зяюча дірка на башті біля напису "Гвардія"* (Є. Доломан); *— Ось, — показав фельдфебель безпалу ліву руку, — бачив, як одчесало? Мов бритвою! — Скажи спасибі, що дешево відбувся* (П. Загребельний).

ВІДБУДÓВА, и, *ж.* Дія за знач. **відбудóвувати.** [Г а н н а:] *Товариші, ухвалу уряду про відбудову сіл усі читали. Зараз поговоримо.., як наше Дзвонкове відбудувати* (О. Корнійчук); *Віктор уперше пожалкував, що йому не довелося взяти участь у відбудові рідного заводу* (М. Руденко); *Тільки все збирався жити, та за битвами, за відбудовами, за перебудовами не було часу* (М. Стельмах); *Сім останніх років свого життя віддав* [Петро Могила] *прикрашенню й відбудові Києва, найперше ж — великої Софії* (П. Загребельний); *За відбудову Української національної церкви висловилися делегати багатьох повітових та єпархіальних з'їздів духовенства і мирян* (з наук. літ.).

ВІДБУДÓВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відбудувáти.** *Перед вечором заманячіли в степу Лубни, вирнули з туману стіни твердині та верхи домініканського, заново одбудованого монастиря* (І. Нечуй-Левицький); *Радість цієї творчої праці переливається в гудках відбудованого Донбасу* (М. Рильський); *Товстезні кам'яні стіни, вузенькі вікна-бійниці наводили на думку, що ця кам'яниця — відбудований залишок старезного замку* (Є. Доломан); *Кончак, розділивши свої сили на кілька загонів, напосівся на Посулля і винищував ті поодинокі селища й городки, які уціліли від попередніх нападів або зусиллями Володимира Переяславського були відбудовані* (В. Малик); *В цвіту — вінку вишневому, У запаху травневому Розкинулась вона: Фашистами плюндрована, Та знову відбудована Кохана сторона* (М. Гірник); // **відбудóвано,** *безос. пред. Другий замок має бути відбудовано на Щекавиці, місці біскупської резиденції* (Валерій Шевчук); *У повоєнний період усі промислові підприємства Бойківщини відбудовано і значно розширено* (з наук. літ.).

ВІДБУДÓВНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **відбудóва.** *Відбудовний період закінчено — починався новий, творчий період* (Ю. Смолич).

2. Стос. до відбудови. *Уряд навіть у ході війни виділяв великі кошти для відбудовних робіт* (з наук. літ.); *Відбудовні загони знову нагрібали насип й укріплювали шпали* (із журн.).

ВІДБУДÓВНИК, а, *ч.* Той, хто бере участь у відбудовній роботі. *Того ж таки дня рушив* [Михайло] *до райцентру одержувати путівку відбудовника Донецького басейну* (Ю. Яновський); *За заслуги перед церквою нагороджено групу відбудовників зруйнованих святинь Криму* (з газ.); *Майстри-відбудовники дуже дбайливо поставилися до руїн давньої пам'ятки, зберігши навіть незначні рештки її мурування* (з газ.).

ВІДБУДÓВНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **відбудóвник.** *Працювала жінка відбудовницею на станції Товстий Ліс* (з газ.).

ВІДБУДÓВУВАННЯ, я, *с.* Те саме, що **відбудóва.** *Незважаючи на величезний ентузіазм усього колективу і допомогу військових, відбудовування Інституту давалося важко: не вистачало матеріалів, скла, скрутно було з електрикою, різним устаткуванням, меблями і т. ін.* (з мемуарної літ.); *Академік Євген Оскарович Патон створив нові методи розрахунку способів відбудовування зруйнованих мостів, розрахунку і міцності зварних конструкцій, основ електрозварювання* (з наук. літ.).

ВІДБУДÓВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДБУДУВÁТИ,** ýю, ýєш, *док., що.* 1. Відновлювати що-небудь зруйноване або занедбане. *"Запоріжбуд" одбудовує "Запоріжсталь"* (Остап Вишня); *Зупинилися вони у своїх друзів Бондаренків, теж будівельників, з якими батьки подружили в Ташкенті, коли відбудовували узбецьку столицю після землетрусу* (В. Нестайко); *Можна відбудувати цей храм, але не можна відбудувати те, що непоправно привалено уламками всього життя* (І. Багряний); *Насправді індустрія може "годуватися" з кількох джерел, але треба, щоб для цього було створено умови. На старті — пільгові, щоб упродовж кількох років відбудувати зруйновану кіноіндустрію* (з газ.).

2. Те саме, що **відтвóрювати** 1, 2. *Звісно, там, де був болісний розлам цивілізацій, люди гостріше відчувають необхідність відбудовувати не тільки міста, а й самих себе* (з наук. літ.); *О. О. Шахматов, як типовий синтетик, завжди намагався за всяку ціну відбудовувати історію мови як щось суцільне і точно визначуване* (з наук. літ.); *Історик мусить писати лише правду, відбудовувати події так, як вони відбулися направду* (із журн.).

ВІДБУДÓВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВІДБУДУВÁТИСЯ,** ýюся, ýєшся, *док.* 1. Будуватися заново. *З лісів давав дрова на школи, погорільцям помагав відбудуватися, як хто попав у біду, то витягав його* (Б. Лепкий); *Люди .. відбудувались виселком недалеко села* (Л. Смілянський); *Весною кілька разів скликав толоку, відбудувався і знову зажив на старому місці* (М. Стельмах).

2. *тільки недок.* Пас. до **відбудóвувати.** *Пожежею 1651 р. був знищений монастир бернардинів, який уже не відбудовувався* (із журн.).

ВІДБУДÓВЧИЙ, а, е. Те саме, що **відбудóвний.** *Наступного вечора, ледь протиснувшись у зал робітничого клубу, ще обплутаного відбудовчим риштуванням, у ролі слухачів уже були ми, а на сцені стояв Володимир Миколайович Сосюра* (з мемуарної літ.); *У післявоєнний відбудовчий період поступово організовувалась робота шкіл* (з навч. літ.).

ВІДБУДУВÁННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відбудувáти.** *Хоча після війни на місці заводу залишились руїни, одразу ж після визволення Кіровограда починається відбудування заводу, яке тривало два роки* (з мемуарної літ.); *Відбудування комунальних підприємств та служб у місті — складова частина реформи ЖКГ* (з газ.).

ВІДБУДУВÁТИ *див.* **відбудóвувати.**

ВІДБУДУВÁТИСЯ *див.* **відбудóвуватися.**

ВІДБУКСИРÓВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відбуксирувáти.** *Якщо неможливо усунути причини зниження опору ізоляції, тролейбус повинен бути відбуксирований у депо* (з наук.-техн. літ.); *Німецький бомбардувальник часів Другої світової війни був піднятий з дна Егейського моря біля острова Родос із глибини 15 м і відбуксирований у найближчий порт* (з Інтернету).

ВІДБУКСИРÓВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відбуксирóвувати.** *Тральщики повинні були зайняти місця позаду бойової лінії для виконання допоміжних задач — відбуксировування пошкоджених кораблів, порятунок людей і т. ін.* (з мемуарної літ.); *— Кращим варіантом ми вважаємо відбуксировування "Бриза" на мілководдя, щоб не дати йому піти на дно, — в корпусі контейнеровоза глибокі тріщини* (з газ.).

ВІДБУКСИРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДБУКСИРУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.*, *що.* Відводити судно, машину і т. ін. куди-небудь на буксирі. *Два кораблі негода застала неподалік берега — їх довелося відбуксировувати в порт за допомогою тягачів* (з газ.); *Деякий час, поки літак відбуксировували до місця стоянки, аеропорт був закритий* (з Інтернету); *Сьогодні ж закінчують дослідження морського дна, куди планують відбуксирувати міну для ліквідації* (з газ.); *При паркуванні в Італії потрібно звертати увагу на знаки: поліція суворо ставиться до порушників — машину можуть відбуксирувати* (з Інтернету).

ВІДБУКСИРО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВІДБУКСИРУВА́ТИСЯ,** у́ється, *док.* 1. Відходити на буксирі (перев. про судно). *У ході бою корабель був віднесений течією до берега, потрапив під рушничний вогонь турків і був змушений відбуксируватися за допомогою шлюпок до острова Мавро* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **відбуксиро́вувати.** *Уперше змагання будуть проводитися за новими умовами: спочатку дельтаплани за допомогою легких повітряних суден будуть відбуксировуватися на висоту 500 метрів, а потім стартуватимуть* (із журн.); *Автомобілі, припарковані у заборонених місцях, будуть відбуксировуватися евакуатором* (з газ.).

ВІДБУКСИРУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відбуксирува́ти.** *Українські флотські рятувальники оперативно організували відбуксирування судна* (з газ.); *За допомогою пожежного потяга здійснили відбуксирування трьох цистерн від палаючих і подали воду для гасіння та охолодження цих місткостей* (з газ.).

ВІДБУКСИРУВА́ТИ *див.* **відбуксиро́вувати.**

ВІДБУКСИРУВА́ТИСЯ *див.* **відбуксиро́вуватися.**

ВІДБУ́РКНУТИ, ну, неш, *док.*, *розм.* Відповісти зі злістю або невиразно. *— Ага, не допоминався! — сердито відбуркнув Бовдур* (І. Франко); *— Умгу, — непевно відбуркнув Борис, лякаючись, що Валерій почне розпитувати про його неіснуючу дружину* (П. Загребельний).

ВІДБУРХА́ТИ, а́є, *док.* Перестати бурхати. *Відбурхали грози, відпалали зірниці* (із журн.); // *безос.* *— Друже, а чи не змогли б ви намалювати весь, як є, ураган? Показати його в самісінькому розпалі, коли з одного боку острова вже відбурхало й ущухло, а з другого ще тільки зривається?* (із журн.).

ВІ́ДБУТ, у, *ч.*, *діал.* Збут. *Вони віддавна вже метались на всі боки, щоб здобути для бориславського воску який ліпший і певніший відбут, ніж досі* (І. Франко).

ВІДБУ́ТИ *див.* **відбува́ти.**

ВІДБУ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відбу́ти** 1. *Аж над раном* [ранком] *по відбутих муках зложено пов'язаних в'язнів на драбинястий віз і повезено до міста* (І. Франко); *Денис усе оповідав, не помічаючи того нічого, розпалений своїм оповіданням, згадкою про відбуту боротьбу* (Б. Грінченко); *Дали хлопцям від двох до п'яти років. Комусь навіть зарахували час, відбутий під слідством, — рік і дев'ять місяців* (Л. Костенко); // **відбу́то,** *безос. пред. Нарешті всі паради, всі приватні й урочисті засідання відбуто* (В. Винниченко).

ВІДБУ́ТИСЯ *див.* **відбува́тися.**

ВІДБУ́ТОК, тку, *ч.* 1. *іст.* У період кріпацтва — обов'язкова неоплачувана праця на поміщика; панщина. *Козаки тоді панували; подушного, відбутків не знали* (Ганна Барвінок); *Ви, каже* [пан], .. *на моїй землі багатієте, а мені ніяких відбутків не відбуваєте* (Панас Мирний); *Ті, що залишилися, такий собі наказ дали — аби пана ні в чому не слухати .. й одбутку не справляти* (П. Панч).

2. *рідко.* Те саме, що **відбува́ння.** *Проти власної волі Генріх вимушений був узяти в жони Берту Савойську. Була йому така ненависна, що не міг бачити її після весілля, та й весілля відбуто для відбутку* (П. Загребельний); *Складається враження, що турбота про етнокультурний імідж України — це часто всього лише функціональний відбуток, якщо не морока для державних чиновників* (з газ.).

3. *діал.* Втрата, розтрата. *Кому на відбуток, а мені на прибуток* (приказка).

ВІДБУТТЯ́, я́, *с.* Дія за знач. **відбу́ти** 1, 3. *Коли треба було сказати образно, що хтось дістав якийсь термін каторги чи тюрми з позбавленням додатково ще тих чи тих прав (права листуватися, права жити в певних містах після відбуття тюрми чи таборів тощо), тоді говорилося: "Дістав десять (або 15 — 20 — 25) років з приколкою"* (І. Багряний); *Серед них* [паперів] *було коротке й скупе повідомлення, що в Ковалівку, після відбуття покарання, повертається за місцем проживання громадянин Ігор Княжевич* (В. Кучер); *Тільки трохи їх і втішило те, що хлопці відправлялись, як сказав Лимар, в доброму настрої та що вже після їхнього відбуття прийшла на штаб Богданові звістка про орден, яким його нагороджувалось за якісь подвиги ще за Дніпром* (О. Гончар).

ВІДБУ́ХАТИ, аю, аєш, *док.* 1. Перестати бу́хати (у 1 знач.). *Відбухали новорічні салюти, розпито останній келих шампанського, і всі з надією дивляться в майбуття* (з газ.); // *безос. Відбухало, відгриміло за селом* (із журн.).

2. *що*, *фам.* Збудувати що-небудь велике. *На руїнах прадідівських палаців одбухав* [Шамрай] *будиночок на вісім кімнат* (Григорій Тютюнник); *Корупціонери мусять пояснювати, за які такі грошенята вони відбухали собі кількаповерхові будиночки, а їх дружини катаються на новеньких "мерсах"* (з газ.).

3. *що і без прям. дод.*, *фам.* Те саме, що **відбу́ти** 1. *Десять літ відбухав як "ворог народу", бо не зумів підірвати цукровий завод перед приходом німців* (з мемуарної літ.); *Спати хочеться! Відбухати третю зміну на будівництві в таку ось погоду — це ого-го!..* (із журн.).

ВІДБУ́ЧА, і, *ж.*, *заст.* Повинність. *Хай одбуває одбучі* (Панас Мирний).

ВІДБУШУВА́ТИ, у́є, *док.* 1. Перестати бушувати (у 1 знач.). *Порив гарячого самуму відбушував. Сахара спить* (І. Муратов); *Не встигли відбушувати урагани Чарлі і Френсис, як у Флориді чекають наступного* (з газ.); // *безос. Відбушувало, намело, вляглося* (О. Гончар).

2. *перен.* Пройти, минути (перев. бурхливо, інтенсивно, неспокійно). *Тепер ця боротьба повинна відбушувати в твоєму серці, і тоді виявиться, як ти використаєш свою свободу — собі на благо і на порятунок чи на погибель* (із журн.); *Відгриміли виборчі баталії, відбушували пристрасті щодо структурування парламенту* (з газ.); *Недавно відбушувала дискусія з проблеми захисту авторських прав* (з газ.).

ВІДВА́БИТИ *див.* **відва́блювати.**

ВІДВА́БЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВІДВА́БИТИ,** блю, биш; *мн.* відва́блять; *док.*, *кого.* Ваблячи, відвертати когось від чого-небудь. *І Підкоморій, мабуть, Од діла чесного хлопчини не одвабить* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

ВІДВА́ГА, и, *ж.* Сміливість, хоробрість, відсутність страху перед небезпекою. *Очі козацькі променіли одвагою* (Марко Вовчок); *Новий приплив енергії, шалена відвага поняли її волю, і вона кинулась вперед .. з сліпою завзятістю зраненого оленя* (М. Коцюбинський); *Героїзм — це раптовий, величний, запаморочливий для інших вчинок, це блиск раптової відваги* (І. Багряний); *Танки йдуть по мосту! Їх не спинено! Крізь пляшки, крізь гранати прориваються, крізь усю відвагу їхнього студбату!* (О. Гончар).

◊ **Зна́тися з відва́гою** *див.* **зна́тися.**

ВІДВА́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДВА́ДИТИ,** джу, диш, *док., кого, розм.* 1. Примушувати когось переставати що-небудь робити, відучувати від якоїсь звички. *Аби відвадити інших від пошуків такої слави, ефеська влада не лише стратила Герострата, а й заборонила згадувати його ім'я під страхом смертної кари* (з наук.-попул. літ.); *Перспективи померти передчасно, а до цього страждати від виснажливих захворювань виявилося недостатньо для того, щоб відвадити курців від шкідливої звички* (із журн.).

2. Відбивати охоту ходити куди-небудь, до когось. *З весною, одваджуючи хлопців, до неї щовечора почав приходити Лаврін* (М. Стельмах); *— Хіба ж не сама я, — казала далі дівчина.., — не сама одвадила од себе всіх хлопців?* (С. Васильченко).

ВІДВА́ДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВІДВА́ДИТИСЯ,** джуся, дишся, *док., розм.* Позбавлятися від якоїсь звички, переставати робити що-небудь звичне; відвикати. *Суд прийняв рішення, що зірка естради проведе у виправному закладі лише два тижні, а далі її чекає інший заклад — клініка, у якій вона буде відваджуватися від своїх шкідливих звичок* (з газ.).

ВІДВА́ДИТИ *див.* **відва́джувати.**

ВІДВА́ДИТИСЯ *див.* **відва́джуватися.**

ВІДВА́ЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відва́жити.** *Ввечері Нимидора з Джерихою принесли в рядних одважене панське прядиво* (І. Нечуй-Левицький); *Відважені складові частини* [шихти] *потрапляють у великі барабани-мішалки* (Д. Бузько); * Образно. *Люди одцвітали, не встигши навіть розгорнутись на повню своїх можливостей та одважених од природи талантів* (С. Єфремов); // **відва́жено,** *безос. пред. — Досі на мені вся шкура болить, наче самому тисячу київ одважено* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса).

ВІДВА́ЖИТИ *див.* **відва́жувати.**

ВІДВА́ЖИТИСЯ *див.* **відва́жуватися**[1].

ВІДВА́ЖНИЙ, а, е. Сміливий, хоробрий, безстрашний. *І сказав Давид до сина свого Соломона: Будь сильний і будь відважний, і роби, не бійся та не лякайся, бо Господь Бог, Бог мій, з тобою* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Та дитина, мабуть, була смілого, одважного козацького роду* (Марко Вовчок); *Яка б страховина перед ним* [Чіпкою] *не вставала — не злякати їй його відважного духу* (Панас Мирний); *— Відважні хлопчаки! І я колись був таким* (І. Франко); *Хай славлять поети своїми піснями героїв відважних твоїх* (В. Сосюра); // Який виражає відвагу. *Інші будуть лунати пісні, Вільні, гучні, одважні та горді* (Леся Українка); *Доктор Рудольф ясними, відважними, сталевими очима обводить набиту обличчями, як насінням огірок, залу* (В. Винниченко); // Який свідчить про відвагу. *Життя в рибінспекторів відважне та ризиковане* (О. Гончар); *Оверко сів навпочіпки, всі п'ятеро присунулися до нього, і через годину відважний план визволення вчительки був розроблений у всіх подробицях* (К. Гриб); // *у знач. ім.* **відва́жний,** ного, *ч.* Той, хто не боїться небезпеки; сміливець. *Троянці всі тут заревли. Одважних стали обнімати* (І. Котляревський); *Ніч — спільниця всіх відважних* (І. Багряний).

ВІДВА́ЖНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **відва́жний.** *Тоді мене вабить — розчулитись до ніжного дитинства, впасти на коліна й уклонитись їй* [матері] *за великі страждання, за її дивну відважність: родити й множити життя* (М. Івченко); *— Панове військові! Рішучість і одважність — найкраща зброя* (В. Винниченко); *Хоч потім виявилося, що в усіх інших науках київським спудеям я не поступався, одначе вельми поступався в нахабстві та у відважності* (Ю. Мушкетик).

ВІДВА́ЖНО. Присл. до **відва́жний.** *А до синагоги ввійшовши, промовляв він* [апостол Павло] *відважно, три місяці про Боже Царство навчаючи та переконуючи* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *І так одважно наша пара Пустилася в рутульський стан* (І. Котляревський); *Месники дужі приймуть мою зброю, Кинуться з нею одважно до бою...* (Леся Українка); *Справа в тому, що я, як це потім виявилось, відважно намагалася протиставити себе своєму вікові, а він, вік, глузував із мене* (М. Хвильовий); *Петя відважно захищав переправу* (О. Донченко).

ВІДВА́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відва́жувати** 1. *Відважування (відмірювання) діючих і допоміжних речовин здійснюють послідовно відповідно до визначеного порядку введення інгредієнтів у лікарську форму* (з наук. літ.); *Пропонуємо ваги для відважування визначених порцій матеріалу в мішки чи контейнери* (з мови реклами).

ВІДВА́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДВА́ЖИТИ,** жу, жиш, *док.* 1. *що.* Зважувати, відділяючи від загальної кількості, від цілого. *Грубер стежив, щоб точно відважували складові частини шихти, — соду, пісок та крейду* (Д. Бузько); *Бачив він і .. лавочки та євреїв, що сиділи біля прилавків, відважували чи відмірювали крам* (Валерій Шевчук); *Собі і жінці стільки ж відважив* [хліба], *а останнє заховав до себе* (Г. Квітка-Основ'яненко); *На цей папірець він тобі відважить десять фунтів жита* (М. Стельмах).

2. *що.* Відхиляти, відкривати що-небудь важке. *Дивиться* [стрілець], *а там плита в однім місці відстає. "Ано-ко я відважу, — гадає. — Що там є". Дивитси* [дивиться], *а то є печера* (Г. Хоткевич); *Семен з Марією відсунули у ванькирі стару ковану скриню. Відважили дві дошки в долівці і відкрили мощену яму* (Б. Лепкий); *Солдат .. взяв лопату, Одважив груду сухувату, Поклав зернину — хай зроста* (Я. Шпорта).

3. *що, чого, чим, перен., розм.* Ударяти кого-небудь. *Як одважить киякою, то хліба більш не їстимеш* (Номис).

4. *що, перен.* Те саме, що **говори́ти** 2. *Ми взагалі були досить строгими у стосунках, відважувати компліменти у нас було не прийнято* (з мемуарної літ.).

◊ **(1) Відва́жити / відва́жувати бе́беха (ля́паса, стусана́)** *кому і без дод.* — ударити кого-небудь. *За віщо се він мені бебеха відважив межи плечі?* (Сл. Гр.); *Я відважив дзвінкого ляпаса по потилиці, так що Хіппі аж спіткнувся* (Л. Дереш); *Корж методично відважував йому замашні стусани* (З. Тулуб); **(2) Відва́жити со́лі [до́бре]** — відповісти грубо, образливо, уїдливо. *А Черевань: — Здається, Сомко налаяв Іванця свинею, чи що? — Не свинею, а собакою, да .. ще не на самоті... — Га-га-га! — засміявся Чере-*

вань. — Одважив солі добре! — каже Божий Чоловік. — Да зробив негаразд (П. Куліш); **(3) Відва́жувати / відва́жити потили́чника** *кому і без дод.* — сильно бити кого-небудь по потилиці. *Іванко підходить до нього* [старшого брата] *з трепетом і захопленням. Якщо навіть доброго потиличника відважить, і то не біда — йому все можна* (М. Руденко); *— Пане, — заблагав він далі, — дорогий друже, відважте мені потиличника* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); **Віддава́ти (відва́жувати,** *заст.* **покладати, складати) / відда́ти (відва́жити, скла́сти) [земни́й (низьки́й, поясни́й)] поклін (уклін)** *див.* **віддава́ти; Дава́ти** *(рідше* **наклада́ти, відва́жувати) / да́ти** *(рідше* **накла́сти, відва́жити) здачі** *див.* **дава́ти; Да́ти (відміряти, відмірити, відва́жити, вліпи́ти, заліпи́ти** *і т. ін.)* **/ дава́ти (відмі́рювати, відва́жувати, заліплювати** *і т. ін.)* **ля́паса (ляща́)** *див.* **дава́ти.**

ВІДВА́ЖУВАТИСЯ[1], уюся, уєшся, *недок.*, **ВІДВА́ЖИТИСЯ,** жуся, жишся, *док.* Наважуватися діяти, робити що-небудь, перев. пов'язане з небезпекою, труднощами, проблемами; насмілюватися. *Є речі такі, що людина мусить на них одважуватись сама, не питаючи ради нічиєї* (Леся Українка); *Я зупиняюсь, не відважуючись далі говорити при Галі* (В. Винниченко); *На сходах веранди з'являється дівчинка років 12 зі скрипкою в руці. Не відважується увійти* (І. Кочерга); *Він чув те, що в його оточенні люди відважувалися носити лише в глибині душі* (І. Багряний); *От якось-то й одважилось* [щеня] *вхопить Шматок м'ясця, щоб не кортіло* (Л. Глібов); *Вона була першою у слободі жінкою, яка відважилася виступити на трибуні* (А. Шиян).

ВІДВА́ЖУВАТИСЯ[2], ується, *недок.* Пас. до **відва́жувати.** *Наркотичні лікарські засоби, психотропні речовини, прекурсори, які входять до складу ліків, повинні відважуватися рецептурником-контролером у місці їх зберігання, в присутності асистента* (з мови документів).

ВІДВА́Л, *ч.* 1. *род.* у. Дія за знач. **відвали́ти** 1 і **відвали́тися** 1. *Гейзо .. відтяв Ратиборові голову з відвалом* (І. Білик); *Відвал землі плугом.*

2. *род.* а. Різальна частина плуга або землерийної машини, що відділяє та перевертає ґрунт. *Модифіковані плуги мають удосконалені залізні лемеші і відвали* (з наук. літ.); *Відвал грейдера з ножем змонтований на рамі машини, його можна піднімати, опускати, повертати* (з наук. літ.).

3. *род.* у. Купа землі, накидана під час копання, риття ями і т. ін. *На одвалах нір вигрівались на сонці байбаки* (Н. Рибак); *Кинувши реманент, посідали землекопи під високими відвалами* (із журн.); // *спец.* Насип із пустих порід, шлаку і т. ін., утворений при розробленні родовищ корисних копалин. *В тих бурках нас і виганяли на роботу. Працювали в шахті на породному відвалі* (І. Андрусяк); *Залежно від способу укладання розрізняють такі відвали: конічні, хребтові, пласкі* (з наук.-техн. літ.).

ВІДВА́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відвали́ти** 1. *А дня першого в тижні, рано-вранці, як ще темно було, прийшла Марія Магдалина до гробу та й бачить, що камінь від гробу відвалений* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Панас Кандзюба, важкий і сірий у своїй свиті, як скиба, одвалена плугом, сіяв очима нудьгу питання: куди йти?* (М. Коцюбинський); *Взявши в руки грудочку бетону, відваленого від кубика під час проби на пресі, вона, показуючи його головному, провадила далі: — Бетон хоч куди* (Г. Коцюба).

ВІДВАЛИ́ТИ *див.* **відва́лювати.**

ВІДВАЛИ́ТИСЯ *див.* **відва́люватися.**

ВІДВА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до відвалу (у 1, 3 знач.). *Будівництво відвалів починають із створення початкового відвального насипу, при цьому використовують драглайни, механічні лопати, абзетцери, бульдозери, скрепери* (з наук.-техн. літ.); *Відвальна оранка; Відвальні породи; Відвальні роботи.*

ВІДВАЛЬНИ́Й, а́, е́. Признач. для відвалювання. *У залізорудних кар'єрах працюють відвальні мости і потужні екскаватори, які наповнюють рудою спеціальні залізничні потяги* (з наук.-попул. літ.); *Відвальний екскаватор; Відвальний ніж грейдера; Відвальний плуг.*

ВІДВА́ЛЬНИК, а, *ч.* 1. Робітник, який працює на відвалюванні чого-небудь. *У 14 років хлопець уже працював відвальником вугілля на шахті біля станції Лоскутівка на Луганщині* (із журн.).

2. Те саме, що **відва́л** 2. *Знищення дрібних однорічних бур'янів у рядках досягається з високою ефективністю за допомогою прополювальних борінок та присипних відвальників* (з наук. літ.).

ВІДВА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **відва́льник** 1.

ВІДВА́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відва́лювати** 1. *У разі виконання земляних робіт поблизу трас діючих комунікацій не дозволяється відвалювання ґрунту на ці траси* (з наук.-техн. літ.).

ВІДВА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВІДВАЛИ́ТИ,** алю́, а́лиш, *док.* 1. *що.* Перекидаючи або піднімаючи що-небудь важке, відсувати або відкидати вбік. *Парфен з розмаху заганяє лопату в землю, з люттю відвалюючи глибу за глибою* (О. Гончар); *Андрій і собі причепився до каменя — і з невеликим трудом відвалили його* (І. Франко); *Скільки йому треба було зусилля, щоб ослабілими руками одкрутить гвинти люка, а потім плечима одвалить тяжку кришку* (В. Кучер); // Відділяти, відколювати пласт, брилу і т. ін. *Молоток грав у руках, глибоко врізаючись у пласт і відвалюючи брили вугілля* (із журн.); // *розм.* Відокремлювати, відрізувати велику частину чого-небудь. *Той чоловік аж зігнувся до землі, а рало відвалює масну чорну скибу* (Валерій Шевчук); [О р и с я:] *Адзез* [адже ж] *ти мені невеличкий сматоцок* [шматочок хліба] *одрізав, а собі — он який одвалив* (Панас Мирний).

2. *перен., розм., що.* Давати що-небудь у великій кількості. *— Нам щодня по дев'ять цигарок відвалює* [тюремне начальство] (М. Стельмах); *Кращими акустичними гітарами вважаються саме інструменти, зроблені в 40–50-х роках. Колекціонери відвалюють круглі суми за ці інструменти* (з наук.-попул. літ.); *— Півсотні овець їм відвалив* [пан], *щоб мовчали...* (О. Гончар).

3. *перен., жарг.* Іти, відходити геть. *— Чого треба? Ану одвалюй звідси!* (О. Гончар); *Грузин ще трохи попфиркав і зі словами "Ночью в битовкє" відвалив* (Ю. Андрухович).

4. *перен., розм.* Відходити, відпливати від пристані, берега, іншого судна (про судно). *Невеликий пором, на якому ледь розмістилися чотири машини, повільно відвалює від берега* (із журн.).

ВІДВА́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ВІДВАЛИ́ТИСЯ,** а́литься, *док.* 1. Відокремлюючись від чого-небудь, падати; відпадати. *Вода підливала ту цеглу, одривала її; потроху земля одвалювалась* (І. Нечуй-Левицький); *Мокра глина дене-де відвалилась, і липова заміть біліла, як ребра кістяка*

(М. Коцюбинський); — *П'явка нассеться та й відвалиться, а він* [пан], *як всмоктався, так і не відірвеш* (З. Тулуб).

2. *перен., розм.* Відходити, віддалятися. *Марічка з своїми перечікує, аж та "процесія" відвалиться трохи* (І. Вільде).

3. *тільки недок.* Пас. до **відва́лювати** 1. *На тих гонах, що обезводніли, цим літом вже гуркотіли трактори. Скиби відвалювалися масні: сій пшеницю і смійся* (Б. Харчук).

◊ **Но́ги відва́люються (відпада́ють)** *див.* **нога́; Ру́ки відва́люються (відпада́ють)** *див.* **рука́; Ру́ки не відпаду́ть (не відва́ляться)** *див.* **рука́.**

ВІДВАНТА́ЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відванта́жити.** — *На території всіх округ, які межують на сході з лінією фронту, слід залишити тільки потрібні для армії підприємства, всі ж інші повинні бути у найкоротший час демонтовані і терміново відвантажені на захід, у глибокий тил* (С. Скляренко); *Закон "Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті" обмежує термін повернення грошей за відвантажену продукцію 90 днями* (з мови документів); // **відванта́жено,** *безос. пред. Сільгоспвиробникам України було відвантажено 36,75 тис. тонн дизельного палива за пільговою ціною 2400 грн/т* (з газ.).

ВІДВАНТА́ЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відванта́жити** 1, 2. *Основну масу* [людей] *забрав собі бригадир Коза на відвантаження вагонів* (О. Копиленко); *У договорі поставки за згодою сторін може бути передбачений порядок відвантаження товарів будь-яким видом транспорту* (з мови документів).

ВІДВАНТА́ЖИТИ *див.* **відванта́жувати.**

ВІДВАНТА́ЖУВАЛЬНИЙ, а, е. 1. Стос. до відвантажування. *Одиниця виміру кількості товару вказується у відвантажувальних та супровідних документах* (з мови документів); *Відвантажувальне маркування.*

2. Признач. для відвантажування. *На Херсонському хлібокомбінаті виконано реконструкцію потужного відвантажувального комплексу* (з газ.); *Відвантажувальне обладнання; Відвантажувальний транспортер.*

ВІДВАНТА́ЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відванта́жувати.** *Запропоновано фонд оплати праці комбінату розраховувати з урахуванням премії за виконання базових показників за якістю відвантажуваної підприємством руди* (із журн.).

ВІДВАНТА́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відванта́жувати** 1, 2. *Особливістю нового заводу є унікальний цех готової продукції, відвантажування з якого ведеться безпосередньо в залізничні вагони* (з газ.).

ВІДВАНТА́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВІДВАНТА́ЖИТИ,** жу, жиш, *док.* 1. *що.* Навантаживши, відправляти що-небудь кудись. *Самборський залишив нас на робітникамонтера, що порався біля телефонних проводів, а сам пішов глянути, як відвантажують роздрібнену породу* (М. Трублаїні); *Постачальник відвантажує продукцію на адресу покупця за цінами, передбаченими чинними прейскурантами* (з мови документів); — *Комбінат "Запоріжсталь" цього року відвантажив і реалізував на внутрішньому ринку вдвічі більше продукції, ніж минулого року. Я вважаю це великим досягненням* (з газ.).

2. *що.* Знімати частину вантажу; перевантажувати в інше місце. *Самоскиди відвантажували бетон у приймальні бункери* (з газ.).

3. *тільки док., що і без прям. дод., розм.* Закінчити, перестати вантажити. *Уже відвантажили своє.*

ВІДВАНТА́ЖУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **відванта́жувати** 1, 2. *Продукція, що постачається за цим договором, відвантажується на адресу покупця щоквартально однаковими партіями* (з мови документів); *Із котловану щодня відвантажувалося до 10 тисяч кубометрів ґрунту* (з газ.).

ВІДВАНТА́ЖУВАЧ, а, *ч.* Підприємство, яке займається відвантаженням продукції. *У прямих розрахунках відвантажувач та одержувач товару одночасно виступають як одержувач коштів і платник* (з мови документів); *Відвантажувач несе відповідальність за псування або погіршення якості олії внаслідок її відвантаження у непридатні цистерни* (з мови документів).

ВІДВА́Р, у, *ч.* Рідина, насичена соком того, що в ній варилося. *Дівчина випила приписану порцію відвару* (І. Франко); *Тайфіде силоміць заливала їй у горло настоянку з лавровишні, змішану з огидним одваром ріжків* (З. Тулуб); *Сучасна фітотерапія рекомендує настої, витяжки, відвари, свіжий сік із різних частин кропиви* (з наук.-попул. літ.).

ВІДВА́РЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відвари́ти** 1. *Глафіра з печі дістала казан відвареної картоплі* (С. Чорнобривець); *Вже випито першу чарку, і молодий, відварений по чабанському способу валашок, парує в мисках* (О. Гончар); *Дівчина несла таріль із відвареним рисом та м'ясом* (Валерій Шевчук).

ВІДВАРИ́ТИ *див.* **відва́рювати.**

ВІДВАРИ́ТИСЯ *див.* **відва́рюватися.**

ВІДВАРНИ́Й, а́, е́. Який приготовлено відварюванням. *Дівчина сповістила юнгу, що вона знає, як готувати рибу смажену, рибу з підливою, відварну з картоплею, риб'ячий холодець, рибу мариновану, рибу фаршировану, риб'ячі котлети і ще п'ять чи шість способів* (М. Трублаїні); — *Я б нагодувала вас рисовою кашею з відварною курятиною* (А. Кокотюха).

ВІДВАРТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., що і без прям. дод., розм.* Закінчити вартувати; провартувати належне. *Залунали відміряні, важкі кроки: йшла палацова варта на зміну сторожі, що вже відвартувала свій час* (Н. Королева); *Катуванням для Степури обернулося оце їхнє весілля! Вони і його запрошували, щоб заходив, коли відвартує своє* (О. Гончар).

ВІДВА́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відва́рювати.** *Зберігають кожний вид відварених овочів у окремому посуді при температурі 8–10 °С не більше ніж 12 год з моменту їхнього відварювання* (з наук.-попул. літ.); *Відварювання рейок.*

ВІДВА́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВІДВАРИ́ТИ,** арю́, а́риш, *док., що.* 1. Варінням доводити до готовності (картоплю, м'ясо і т. ін.). — *Беруть йоржів, відварюють. Потім починають їх проціджувати й вичавлювати* (О. Довженко); — *Відвари її* [курку], — *товстун загинав пальці,* — *подруге* — *розділи на частини і залий часниковим розчином* (Ю. Логвин).

2. *техн.* Нагріваючи місце зварення, відокремлювати що-небудь від чогось. *Вони приварювали до підлоги все, що попадало під руку, а наступна вахта відварювала: може, це і не найкращий спосіб гаяти час, але їм, здавалося, він подобався* (із журн.).

ВІДВА́РЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ВІДВАРИ́ТИСЯ,** а́риться, *док.* 1. Варитися, ставати готовим для їди в результаті варіння. *Яловичина обов'язково повинна відварюватися на повільному вогні досить довгий час, щоб наситити*

ароматом бульйон (з наук.-попул. літ.); *Коли рис відварився, молодий рибалка пішов і нарвав .. лопухів, акуратно розіклав листя за числом присутніх: першому поклав мені, потім старому рибалці, потім усім іншим* (О. Гончар).

2. *техн.* Відокремлюватися, відпадати внаслідок нагрівання. *Деталь приладу відварилася.*

ВІДВЕ́ДЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відвести́.** *З правої, відведеної до краю руки* [Мар'яни], *крутячись, опускався важкий починок, а ліва — скубла й скубла м'яку пряжу* (М. Стельмах); *Одведена для неї кімната була прибрана* (Ю. Смолич); // **відве́дено,** *безос. пред. Для діда було відведено окрему малу каюту, в якій просиджував він днями і ночами* (Мирослав Ірчан); *Значне місце на семінарі відведено питанням методики навчання* (з наук.-попул. літ.).

ВІДВЕ́ДЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відвести́** і **відво́дити.** *Відведення тепла з реактора відбувається шляхом циркуляції води* (з наук.-попул. літ.); *Єдиним можливим засобом для відведення соціальної катастрофи, що насувалася на країну, було введення нової економічної політики* (з наук. літ.); *Відведення земельних ділянок.*

ВІДВЕ́ЗЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відвезти́.** *Сам Маховський попав у полон і був відвезений до Криму* (з мемуарної літ.); // **відве́зено,** *безос. пред. Весною того ж таки 1861 року одвезено його* [Т. Шевченка] *тіло у Київ, а звідти на ту Чернечу могилу коло Канева, що він купив собі для проживання* (Панас Мирний); *На Стугну-ріку, де городище Васильків, коло Києва стольного, відвезено Рогніду* (Н. Королева).

ВІДВЕ́ЗЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відвезти́.** *Усталеним звичаєм у багатьох районах України на сучасному весіллі є відвезення посагу нареченої до хати молодого* (з наук. літ.); *Потокова технологія збирання передбачає відвезення зібраних коренеплодів безпосередньо від збиральної машини на приймальний пункт цукрового заводу, гичку — на ферму або силососховище* (із журн.).

ВІДВЕЗТИ́ *див.* **відво́зити.**

ВІДВЕ́РНЕНИЙ, ВІДВЕ́РНУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відверну́ти.** *Підняла Олена голову і з відверненим лицем оперлась мовчки о поруччя крісла* (О. Кобилянська); *Цього разу Ситникові довелося спостерігати не виспі плечі Родимові, відвернуті від нього, а короткий змах важкої правиці, якою Родим показував медоварові мерщій забиратися геть* (П. Загребельний); *Запарувала рілля, тьмяно заблищали на сонці одвернуті лемешами скиби землі* (Григорій Тютюнник); // **відве́рнено,** *безос. пред. Та від мене, молодої, хлопців відвернено* (з народної пісні).

ВІДВЕ́РНЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відверну́ти** 4, 5. *З кожною годиною небесний гість* [астероїд] *помітно більшає, розбухає в небі, і хоч уже запропоновано безліч способів відвернення небезпеки, але гарантованого, надійного поки що нема* (О. Гончар); *— Мусимо визнати, що ми на порозі катастрофи. Повторюю: на порозі. Чи маємо шанси для її відвернення?* (Ю. Андрухович); *Відвернення машиніста від спостереження за сигналами при виникненні несправностей у рухомому складі, у тому числі й у системі керування, може бути загрозою для безпеки руху* (з наук. літ.).

ВІДВЕРНУ́ТИ *див.* **відверта́ти.**

ВІДВЕ́РНУТИЙ *див.* **відве́рнений.**

ВІДВЕРНУ́ТИСЯ *див.* **відверта́тися.**

ВІДВЕРТА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відверта́ти** 1, 4, 5 і **відверта́тися** 1, 4, 5. *Уже тоді у мами був неприємно холодний вираз в його присутності, одвертання очей* (Леся Українка); *Розроблена система профілактичних заходів, спрямованих на відвертання розбоїв з проникненням у житло* (з мови документів); *Відвертання небезпеки; Відвертання уваги.*

ВІДВЕРТА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВІДВЕРНУ́ТИ,** ерну́, е́рнеш, *док.* 1. *що.* Повертати, відводити що-небудь убік від кого-, чого-небудь. *Лице його було зле, очі грізні, похмурі. Він одвертав їх і від жінки, і від дитини* (Панас Мирний); *Та жовнір жовніром, .. як відвернув руку, як загатив у зуби* (В. Стефаник); // Спрямовувати в інший бік. *Еол молебнем вдовольнився І вітрів зараз одвернув* (І. Котляревський).

2. *що, розм.* Відвалювати або зсувати що-небудь убік. *Одвернув камінь* (Сл. Гр.); // Відорюючи, відкидати вбік (скибу землі). *Краще б .. піти гуртом на .. поле, пустить по ньому плуг. Побачити швидше, як він крає незміряні ниви, одверта скибу* (М. Коцюбинський); *— Годі! — крикне, мов опарений, — годі орати! — Як годі? — каже чоловік. — Дві скиби тільки одвернути, та й упруг* (Ганна Барвінок); *Він .. відвернув великий, крихкий ком'ях землі* (І. Микитенко).

3. *що.* Відгинати край або кінець чого-небудь; відгортати. *Я посміхаюсь і навшпиньках простую до ліжечка. Обережно відвертаю запинало й нахиляюсь* (В. Винниченко); *Покрила* [ковдрою] *зразу всю постелю, ще й один бік загорнула, щоб зручно було за нього взятися та одвернути* (Панас Мирний); *Архип миттю одвернув полу короткої кавалерійської бекеші і .. витяг звідти чималу паку якихсь* [якихось] *паперів* (Г. Епік).

4. *що, перен.* Запобігати чомусь, усувати (біду, небезпеку і т. ін.). *Мов лопатою хто гріб до двора достатки всякі, а нещастя відвертав* (І. Франко); *Чиї ж це руки одвертають пором від неминучої загибелі?* (А. Шиян); [К а с с а н д р а:] *Ох, якби тільки можна, то я б сама те горе одвернула!* (Леся Українка); // *розм.* Чаклуванням здійснювати певні магічні обряди. *Він ходив до ворожки, та одвертала, не помогло* (М. Коцюбинський); *Та* [Домніка] *мала примівкою відвернути слабість і смуток від сина* (О. Кобилянська).

5. *що, перен.* Спрямовувати чиюсь діяльність, увагу і т. ін. в інший бік від чого-небудь. *Просити грошей у батьків ми не наважувались, — вони могли бути невдоволені з нашої витівки, яка нібито відвертає нас від навчання* (з мемуарної літ.); *Думки про Мар'ю на який час одвернули її від міста* (Панас Мирний); // Викликати бажання, намір відмовитися від чогось, не робити чого-небудь. *Вони* [пророки] *об'являли б народові Моєму слова Мої, і їх відвертали б від їхньої злої дороги та від зла їхніх учинків* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Коли він вирішив, то марна річ намагатися відвернути його від прийнятого рішення* (В. Собко).

6. *кого, що, перен.* Відштовхувати від себе своєю поведінкою, виглядом і т. ін. *Оця Марта така некрасива, що, здається, кожного б повинна одвертати від себе, а проте вона не то що не одвертала, а завжди кожному кидалася* [впадала] *в очі* (Панас Мирний); *У цьому балеті був ні до ладу ні до прикладу вставлений номер танців, який ми проходили з учителем. Це вже пахло уроком і через те відвертало* (з мемуарної літ.); // Викликати негативні почуття до кого-небудь. *— Не любить тебе твій Яків — причарували його до себе злії люди, одвернули його од твого серця!..*

(О. Стороженко); *Не було сили Лукина від Маланки відвернути* (Н. Кобринська).

7. *що, розм., рідко.* Вираховувати, робити вирахунок. *Іду повз пана: "Дайте ж, — кажу, — хоч за півмісяця, коли за місяць одвертаєте..."* (А. Тесленко); [Цокуль:] *А грошей тобі не слідує?* [Харитина:] *Одвернули всі гроші за телицю* (І. Карпенко-Карий).

8. *що, діал.* Повертати щось назад, не прийнявши. *У нас на селі ні одна дівка за його* [нього] *не хоче йти. Куди не потикались старости, так і одвернуть хліб* (Ганна Барвінок).

9. *що, рідко.* Те саме, що **відкру́чувати;** відгвинчувати. *Вентиль він відвертав з підвищеною обережністю* (Ю. Шовкопляс).

(1) Відверта́ти (відволіка́ти, відтяга́ти, відхиля́ти) / відверну́ти (відволікти́, відтягти́, відхили́ти) ува́гу *кого, чию* — заважати кому-небудь зосереджуватися на чомусь, думати про щось. *Тактика печенігів зводилася до того, щоб у напрузі тримати оборонців і тим самим відволікати їх увагу від свого справжнього наміру* (Б. Лепкий); *Сівши в крісло, хотів* [Ваденін] *переглянути деякі папери, що лежали на столі, та враження дня відтягали його увагу* (Г. Коцюба); *Ми говорили про інше, але мою увагу весь час одволікали гнізда лелек на хатах* (Ю. Смолич); *Потім я придумав їм цілу сцену, яка відвертала увагу глядачів від діючих на авансцені аматорів* (з мемуарної літ.); *Якби хоч жестом відвернув від дум важких увагу, можливо б, другові вернув душевну рівновагу* (П. Дорошко); *Коли починала читати* [Л. Ліницька], *то хотіла лише відволікти увагу товаришів од гірких думок* (Ю. Мартич); *Проти московських посягань на Крим і Молдову виступила Австрія, а прусський король, бажаючи відхилити увагу Росії від турецького Півдня, зумів зацікавити її в розборі Польщі* (з навч. літ.).

◊ **Верну́ти (відверта́ти) ніс (но́са, фізіоно́мію,** *зневажл.* **ри́ло, пи́ку)** *див.* **верну́ти**[1]; **(2) Відверну́ти се́рце** *від кого* — перестати любити кого-небудь; розлюбити. [Лукія:] *Що ж, нехай і правда буде!.. Скільки намагалася відвернути від нього серце — несила моя; наважилась покохати Митьку...* (М. Кропивницький); [Сербин:] *Ти .. так мене приворожила, що серце моє ніяк одвернути від тебе не зможу* (С. Васильченко); **Поверта́ти (відверта́ти) / поверну́ти (відверну́ти) хліб** *див.* **поверта́ти**[1].

ВІДВЕРТА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ВІДВЕРНУ́ТИСЯ,** ерну́ся, е́рнешся, *док.* 1. Повертати від кого-, чого-небудь обличчя вбік; повертатися до інших спиною. — *Чого ж ти закриваєшся, чого відвертаєшся від мене!* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Світловидов, побачивши Бережного, різко одвертається й виходить* (Яків Баш); *А пан глянув .. одвернувся... Пізнав, препоганий, .. Пізнав батько свого сина, Та не хоче взяти* (Т. Шевченко); *Гайченко відвернувся, нетерпляче змахнув рукою — мовляв, тебе не переслухаєш, рушив до машини* (Ю. Збанацький); * Образно. *Його переслідувала вже від тижня думка, що щастя починає відвертатися від нього* (І. Франко).

2. Відвалюватися, відпадати (про скибу землі). *Земля здималась поперед плуга, репалась і одверталась чорними соковитими скибами набік* (Б. Грінченко).

3. Відгинатися, відгортатися (про край або кінець чого-небудь). *Складіть обидві частини коміра, загнувши кути (це необхідно зробити, щоб краї готового коміра не відверталися нагору), сколіть шпильками і зметайте* (з наук.-попул. літ.).

4. *перен.* Припиняти, поривати з ким-небудь стосунки, взаємини. *Кого я любив, ті забулися, А з ким я дружив — відвернулися* (І. Франко); *З того часу, як усі відвернулись од Павлика, з того часу великий тягар упав Євгещі на груди* (О. Донченко); // Відчувати неприязнь, відразу до кого-небудь. *Трапляється часом, що іншого якось не прийма серце, відвертається від нього, до іншого так зразу приляже, як до рідної мами...* (Марко Вовчок).

5. *перен.* Виявляти небажання, нехіть робити що-небудь. *І. Манжура гостро картає письменників-естетів, що відвертаються від зображення тяжкого становища народу і, прикриваючись розмовами про "чисте мистецтво", служать інтересам "дук", "багачів"* (з навч. літ.); // Відмовлятися від чого-небудь. — *Що? Таки не витримав? Ще б пак. Само добро в руки тече, а ти відвертаєшся* (Григір Тютюнник); *Воскресивши Свого Отрока, Бог послав Його перше до вас, щоб вас поблагословити, щоб кожен із вас відвернувся від злих своїх учинків!* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

6. *розм., рідко.* Те саме, що **відлуча́тися** 1. *Нікуди він і не одвертався з пасіки* (Сл. Гр.); — *Не встигла я на якусь часинку одвернутися до куми, а він почав з дітьми пиріжки з квасолею ліпити* (М. Стельмах).

7. *тільки недок.* Пас. до **відверта́ти** 1–6, 9. *Часом зляканість виростала в найдикіший жах, що обгортав зір, і вона знічувалась рештою думок. Відверталася ними від нещастя, ніби від чийогось близького нападу і помсти* (В. Барка).

ВІДВЕ́РТИЙ, а, е. 1. Який щиро виявляє почуття, думки; щиросердий, правдивий, прямолінійний. *Пригадала собі те, що Ви писали про повість "Жаль", добре, що з Вас такий одвертий критик* (Леся Українка); — *Дуже люблю радісних людей... Щирих, відвертих, ясних, веселих* (О. Бердник); *Принаймні чоловік не криводушний, відвертий іноді аж до дурості* (П. Загребельний); // Який виражає прямоту й щирість. *Входить майор Дрозденко. Це вродливий, ставний чоловік з мужнім, одвертим обличчям* (І. Кочерга); *В його кремезній постаті і в одвертому погляді було щось владне* (П. Панч); *Відверта розмова.*

2. Явний, очевидний, неприхований. *Гвоздь подивився на мене з відвертим презирством* (І. Микитенко); *Хлопець відгадав у тоні цих слів їдку насмішку, відверте глузування* (О. Донченко); — *Чи ти міг би все-таки сюди приїхати?* — *У голосі його відверте занепокоєння, що межує з розгубленістю* (Ю. Андрухович).

3. Який зображає, відтворює людину в оголеному вигляді, в сексуальних позах і т. ін. *Кількаразове і дедалі більш нетерпляче нишпорення по шухлядах і шафах підкидало їй лише всілякий непотріб у вигляді старих рахунків, газетних реклам і, що найдошкульніше, надто відвертих фотознімків з вуличними красунями* (Ю. Андрухович); // Який занадто оголює, відкриває тіло (про одяг). *Особливості класичного ділового стилю: тканина — лише якісна і дорога, колготки — обов'язкові, ніяких відвертих вирізів і оголених рук, а також біжутерії* (із журн.).

ВІДВЕ́РТІСТЬ, тості, *ж.* Властивість за знач. **відве́ртий** 1, 3. *Високий і білявий, .. він був увесь порив і одвертість* (М. Коцюбинський); *Я люблю щиру відвертість і не таюсь, що дома Оришка іноді бере наді мною верх* (О. Гон-

чар); *Прохор і відразу пошкодував, що вдався зі слугою у відвертість* (Валерій Шевчук).

ВІДВЕРТІ́ТИ *див.* **відві́рчувати.**

ВІДВЕРТІ́ТИСЯ *див.* **відві́рчуватися.**

ВІДВЕ́РТО. Присл. до **відве́ртий** 1, 2. — *Я говоритиму з вами відверто й щиро* (О. Донченко); *Кожен мусить робити доручену справу якнайкраще, тільки тоді можна відверто дивитися людям в очі* (Є. Доломан); *Ганна Іванівна одверто заздрила тим, хто вміє веселитися* (Ю. Шовкопляс).

ВІДВЕСТИ́ *див.* **відво́дити.**

ВІДВИКА́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **відвика́ти.** *Тяжкі суб'єктивні явища, що супроводять відвикання від алкоголю, полегшуються за допомогою снотворних засобів, теплих ванн, ін'єкцій вітаміну С і т. ін* (з наук.-попул. літ.); *Деяке відвикання від тексту робить погляд "свіжішим", що дає змогу побачити пропущені помилки та виправити їх* (із журн.).

ВІДВИКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВІДВИ́КНУТИ,** ну, неш, *док., від чого і з інфін.* 1. Утрачати звичку до чого-небудь, розучуватися робити що-небудь. — *Я тобі, Григорію, раджу: .. від беззаконня пора відвикати* (О. Гончар); *Живучи в городі, він так одвик од сього простору польового, од сього повітря свіжого, що він, наче зачарований, ішов...* (Панас Мирний); — *За час дванадцятилітньої військової служби відвик я від праці наріллі* (І. Франко); *Хвилюватись одвик, Хоч робота складна* (П. Воронько).

2. *від кого — чого.* Забувати кого-, що-небудь, не спілкуючись, перебуваючи далеко. *Ти пишеш, що ти одвикла од мене* (М. Коцюбинський); — *Я відвик від цієї усмішки, встиг забути цей погляд... Як давно ми не бачились?* (із журн.).

ВІДВИ́КЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **відви́кнути.** *Ганс Штор .. веде принцесу Елізу нагору до її покоїв, з суворою, старечою, одвиклою галантністю розчиняючи перед нею двері* (В. Винниченко); *Одвиклими очима оглядав* [М. В. Гоголь] *свою стару квартиру — не тільки тому, що забув її за літо, а й тому, що сам став іншою людиною* (О. Полторацький); *Ягнич почуває незграбність своїх рук, відвиклих від хліборобства, та все ж косить чепурно, із зворушливою старанністю* (О. Гончар).

ВІДВИ́КНУТИ *див.* **відвика́ти.**

ВІДВИЛЬНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., розм.* Відлучитися на короткий час. *Тільки одвильне куди мати, — то вже дитина й долі* (Сл. Гр.).

ВІДВИНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., що, діал.* Відвести, розправити (про руку). *Як не відвине руку, як не вцідить чорта його власним дрюком по хребті* (І. Франко).

ВІДВИНУ́ТИСЯ, ну́ся, не́шся, *док., діал.* 1. Відхилитися. *Він на мене з києм, я насилу відвинувся* (Сл. Гр.).

2. *перен.* Уникнути, ухилитися. *Ні ковальчуки, ні сам Корній Шутов не могли одвинутись від кабальної роботи* (О. Ільченко).

ВІДВИРУВА́ТИ, у́є, *док.* Перестати вирувати. *Одвирує війна, одлунають бої, світ не знатиме лиха і горя* (І. Гончаренко).

ВІДВИСА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відвиса́ти.** *Унаслідок гіпотонії виникає ще один постійний симптом — відвисання паралізованої стопи назовні* (з наук. літ.); *У кінці операції одягають спеціальну компресувальну білизну для профілактики утворення гематом і відвисання шкіри* (з навч. літ.); *Шведська стінка підходить як для виконання вранішньої зарядки, так і просто для відвисання на ній* (із журн.).

ВІДВИСА́ТИ, а́є, *недок.*, **ВІДВИ́СНУТИ,** не, *док.* Опускатися, відтягуватися донизу; звисати. *Його довгі незграбні руки як би* [ніби] *відвисали від плечей* (Н. Кобринська); *Нижня щелепа неприродно заходила ходором і почала одвисати* (В. Кучер); *Біля перелазу з чорних черешень одвисали важкі краплини роси* (М. Стельмах); *Петро витріщається на мене, в нього аж відвисає, як у віслюка, нижня губа* (Ю. Мушкетик); *З-під очіпка одвисло пасмо сивої коси* (І. Нечуй-Левицький).

ВІДВИ́СЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **відви́снути.** *Приїхав з полку старший панич — .. з розумними сірими очима, з товстою, униз одвислою губою* (Панас Мирний); *Лиска* [корова], — *низенька з відвислим підгорлям .. — довірливо тягнеться до материної руки* (В. Козаченко); *На те князь засміявся. Затрусилося за столом його тлусте тіло, задвигтів стіл; щоки, і без того відвислі, дрижали, як холодець, а очі вирячилися* (Валерій Шевчук).

ВІДВИ́СЛІСТЬ, лості, *ж.* Властивість за знач. **відви́слий.** *У самиць собак з'являються ознаки, які можна розглядати як провісники пологів: відвислість живота, відмова від корму, занепокоєння та ін.* (з наук.-попул. літ.); *Послуги нашої клініки: усунення подвійного підборіддя, контурна пластика обличчя, усунення відвислості шкіри живота, стегон, рук* (з мови реклами).

ВІДВИ́СНУТИ *див.* **відвиса́ти.**

ВІДВИХА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ВІДВИХНУ́ТИСЯ,** ну́ся, не́шся, *док., розм.* 1. *тільки док.* Раптово відсторонитися від кого-, чого-небудь. *У першу мить чоловік лише відвихнувся від кулака, потім захистив лице від наступних ударів* (Іван Ле).

2. *рідко.* Відходити, відлучатися. *Од челюстей* [челюстів] *печі одвихалася баба Гапка й скубла Свиридона за блюзнірську мову* (Ю. Яновський); *От, увечері дід з бабою кудись відвихнулись, а дочка й давай шукать* (Сл. Гр.); *Я так загаявся, що далеко відстав, .. очевидно, відвихнувся кудись убік і вже не бачив нікого* (Ю. Мушкетик).

ВІДВИХНУ́ТИСЯ *див.* **відвиха́тися.**

ВІДВИ́ЧКА, и, *ж., розм.* Утрата якої-небудь звички. *На всяку привичку є одвичка* (прислів'я).

ВІДВІВА́ТИ, а́ю, а́єш, **ВІДВІ́ЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.*, **ВІДВІ́ЯТИ,** і́ю, і́єш, *док.* 1. *що.* Відокремлювати полову, бур'ян і т. ін. від зерна на вітрі або очищувальними машинами. *Знову й знову молотять, відгрібають солому, а полову відвіюють на вітрі* (М. Циба); *У негоду комбайни не зможуть повністю відвівати полову і особливо залишки бур'янів* (з газ.); *Текля порядкує на току — треба нам з цього врожайного поля на сівбу перечистити пшеницю.., одвіяти, переточити, перечистити від битого, дрібного...* (К. Гордієнко); * Образно. *Я — тільки порошина в світі, у якому добро і зло, й часом вони невіддільні. Отож відвівати зло від добра й нищити його?* (Ю. Мушкетик).

2. *тільки док., що і без прям. дод., розм.* Перестати, закінчити віяти. *Уже відмолотив та відвіяв своє селянин* (із журн.).

ВІДВІВА́ТИСЯ, а́ється, **ВІДВІ́ЮВАТИСЯ,** юється, *недок.*, **ВІДВІ́ЯТИСЯ,** і́ється, *док.* 1. Відокремлюватися від зерна за допомогою дії вітру, руху повітря або очищувальних машин (про полову, бур'ян і т. ін.); *Полову, яка відвіялася після обмолочення й очищення зерна, використовують як корм для худоби* (з навч. літ.); // Відокремлюватися від чого-небудь від дії вітру, руху повітря. *Синя паморозь обтіка-*

ла перкаль вільної сукні й густі, повиті сріблинами коси, що важкою фатою відвівалися з лиця Анни (Є. Пашковський); * Образно. *Одвійся ти, фашистськая полово! Одвійсь, щоб під мітлою й замелась...* (П. Тичина); *Тут же пригадував* [Максим] *знову слова Соломона про вагоме й штучне — про те, що відвіюється, й про те, що лишається* (І. Багряний).

2. *тільки недок.* Пас. до **відвіювати** 1. *Через дощову погоду зерно на току відвіювалося повільно* (із журн.).

ВІДВІ́Д, во́ду, *ч.* 1. Дія за знач. **відво́дити і відвести́** 3, 6, 7. *Необхідно споруджувати нові дренажні насосні станції для відводу і відкачування ґрунтових вод від населених пунктів та сільськогосподарських угідь* (з наук. літ.); *Існував інститут відводу свідка за заявою однієї із сторін. Проте заявляти про відвід необхідно було до початку судової процедури* (з наук.-попул. літ.); *Проект передбачав відвід під поселення волонтерів земельної ділянки с. Митрополитське* (з наук. літ.).

2. Відгалуження чого-небудь (труби, кабелю і т. ін.). *Збудовано магістральні газопроводи та відводи від них довжиною 48 тис. кілометрів* (з газ.).

3. Неприйняття або відсторонення кого-, чого-небудь як непідходящого, невідповідного чому-небудь. *Члени колективу мають право заявляти адміністрації про відвід членів колективу, в тому числі керівника колективу, які, на їхню думку, не можуть забезпечити зберігання цінностей* (з мови документів); // Вимога однієї зі сторін про відсторонення свідка, прокурора, судді і т. ін. від участі в судовому процесі. *Підстави для відводу (самовідводу) суддів передбачають усунення суддів із процесу, якщо справа, що розглядається, прямо чи побічно зачіпає їх інтереси, інтереси їх родичів, які є особами, що беруть участь у справі* (з наук. літ.).

ВІДВІ́ДАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відві́дати.** *Поводьтеся* [християни] *поміж поганами добре, щоб за те, за що вас обмовляють вони, немовби злочинців, побачивши добрі діла, славили Бога в день відвідання* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Вільний час сьогодні, за браком чогось кращого, можна повернути на відвідання білявого художника, який уже двічі запрошував його подивитися на свої пейзажі* (В. Підмогильний); *Це вона* [вчителька] *тоді, під час мого першого відвідання школи, .. просила відпустити мене* (Л. Смілянський); *Чотириповерховий будинок поліклініки на 750 відвідань за день здано в експлуатацію в обласному центрі* (з газ.).

ВІДВІ́ДАТИ *див.* **відві́дувати.**

ВІДВІ́ДАЧ, а, *ч., рідко.* Те саме, що **відві́дувач.** *У хаті загомоніли веселіш, не так вже побагату набігає одвідачів...* (Марко Вовчок); *Одвідачі кидаються прощатися з в'язнями* (Леся Українка).

ВІДВІ́ДИНИ, дин, *мн.* Прихід або приїзд до кого-небудь з метою провідати, погостювати і т. ін. *Треба було віддячити за відвідини відвідинами, і Ганна Федорівна їхала в Саківку* (Марко Вовчок); *Хоч би він так не любив її, а то ще більшого жалю завдав їй своїми одвідинами* (Ганна Барвінок); *Відвідини вчителя зразу ж нагадали Мірошниченкові його провину перед школою* (М. Стельмах); *Солод не любив раптових відвідин* (М. Руденко).

ВІДВІДНИ́Й, а, е. Який служить для відведення чого-небудь убік. *В себе на батьківщині, в Англії, капітан Джон Перрі будував відвідні канали, перетинав, випрямляв русла рік* (М. Рудь); *Навколо траншеї роблять відвідну канавку для стікання талої і дощової води* (із журн.).

ВІДВІ́ДУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відві́дувати.** *Ввижались черешні в білих хмаринках цвіту .. і ширококронні яблуні, рожевим цвітом укриті, роями бджіл відвідувані...* (В. Гжицький); *Оприлюднено список найбільш відвідуваних сайтів у світі* (з Інтернету).

ВІДВІ́ДУВАНІСТЬ, ності, *ж.* Кількість відвідувань чого-небудь. *Надзвичайно висока відвідуваність Софіївського парку в Умані призводить до утоптування ґрунту, в результаті чого гинуть дерева й кущі* (із журн.); *Єдиною вадою нинішнього фестивалю є недостатня розрекламованість заходу, що відбилося на відвідуваності* (з газ.).

ВІДВІ́ДУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відві́дувати.** *Коли почався час відвідувань, ми з Ромкою перші пройшли до саду лікарні* (Л. Смілянський); *Федора Дикуна теж кортіло побувати в Новосельцях, що після дворазового одвідування стали для нього рідним куточком* (С. Добровольський); *Початок цій дружбі поклали їх мало не щовечірні відвідування дослідної лабораторії* (Ю. Шовкопляс).

ВІДВІ́ДУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВІДВІ́ДАТИ,** аю, аєш, *док., кого, що.* Ходити, їздити до когось або кудись, бувати в когось або десь. *У свято мама ходила його* [брата] *одвідувати* (Марко Вовчок); *Прекрасні люди відвідують мене щодня, приносять мені все, що я люблю* (Л. Смілянський); *Я прийшов вас відвідати, порадитися...* (І. Франко); *Готуючись відвідати концерт, Марина пожвавішала* (Л. Дмитерко); * Образно. *Нічка тиха Україну Одвідать прийшла* (Л. Глібов); // *тільки недок.* Систематично ходити кудись (у школу, музеї, театри і т. ін.). *Вона буде вчитись на лікаря і заразом відвідувати вечірню консерваторію* (Ю. Бедзик); *Я зрозумів потребу відвідувати музеї* (з мемуарної літ.).

ВІДВІ́ДУВАТИСЯ, ується, *недок.* 1. Пас. до **відві́дувати.** *У другій половині дня в гімназії проводяться навчально-виховні заходи, відвідуються гуртки та клуби, організовуються екскурсії та прогулянки* (з газ.).

2. *заст.* Відвідувати один одного. *Сусіди до мене ходять, а я знов до їх — одвідуємось* (Марко Вовчок).

ВІДВІ́ДУВАЦЬКИЙ, а, е, *рідко.* Стос. до відвідувача. *Основною метою відвідувацької аудиторії (фахівці й рядові споживачі) виставки "Будівництво. Благоустрій. Інтер'єр" було знайомство з новинками й одержання інформації для подальшого придбання товару* (із журн.).

ВІДВІ́ДУВАЧ, а, *ч.* Той, хто відвідує кого-, що-небудь. *Це було кафе "вищого" світу .. В білих .. куртках кельнери метушилися.., запобігливо зазираючи у вічі одвідувачам* (Олесь Досвітній); *На порозі став, струшуючись від снігу, ще один відвідувач* (О. Гончар); *Серед широких мас відвідувачів старого українського театру М. П. Старицький як драматург мав найбільшу популярність* (з мемуарної літ.).

ВІДВІ́ДУВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **відві́дувач.** *Вона зробилась щоденною відвідувачкою бібліотеки, вона читала тепер завзято й упереджено* (В. Підмогильний); *З того, як мовчки провели одвідувачку й хутко дали халата, Горпина зрозуміла, що Дорчині справи кепські* (Ю. Яновський); *Віктор відклав книжку, здивовано глянув на несподівану відвідувачку* (М. Руденко).

ВІДВІ́З, во́зу, *ч., рідко.* Те саме, що **відве́зення.** *За відвіз молока кіньми в Умань платили півтора трудодні* (з мемуарної літ.).

ВІДВІЗНИ́К, а́, *ч.* Робітник, який займається відвезенням чого-небудь. *Список виробництв, робіт, професій, посад і показників зі шкідливими та важкими умовами праці, зайнятість у яких дає право на пенсію за віком на пільгових умовах: розбивачі відходів, щетини і волосся, збирачі мокрих відходів, збирачі-відвізники мокрих відходів, сортувальники виробів та ін.* (з мови документів).

ВІДВІЗНИ́ЦЯ, і, *ж.* Жін. до **відвізни́к.** *Відвізниця золи і шлаку.*

ВІДВІ́ЙКИ, йок, *мн.* 1. Відходи зерна після молотьби та віяння; погане, засмічене зерно. — *У вас є й висівки, й полова, .. а в комірці стоять і одвійки, .. буде чим годувати поросята* (І. Нечуй-Левицький); *Якийсь любитель .. кине їм* [пташкам] *жменю-другу одвійок, і живуть собі пташки* (Остап Вишня).

2. Пісне молоко, відділене від вершків за допомогою сепаратора. — *З відвійок будемо робити пісний сир* (М. Стельмах); — *Ага! — хихикає Корній. — Під стіл пішки ходить, а вже й воно розібралося, де вершки, а де відвійки* (О. Гончар).

ВІДВІ́КУ, *присл.* З давніх-давен, споконвіку. *Небо, наче море. Землю обхопило: Сонце плине й гріє, Як одвіку гріло* (Я. Щоголів); *Одвіку ми прив'язані були До тебе, Земле, всім єством, хотінням* (Л. Дмитерко); // *із запереч. част.* н е. Ніколи. *Вже мені не було того щастя одвіку, та й повік не буде* (Марко Вовчок); *Залізниця має пройти по перелогах степу, що одвіку не орався* (О. Гончар).

ВІДВІНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., кого, діал.* Наділити посагом. *Багач буде вінувати кіньми та волами, Мене ненька відвінує чорними бровами* (з народної пісні); *Він мав лише півхати і дві грядки в городі, та ще й сестру мав відвінувати* (Н. Кобринська).

ВІДВІ́РЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВІДВЕРТІ́ТИ,** рчу́, рти́ш, *док., що, рідко.* Те саме, що **відкру́чувати** 1; відгвинчувати. *Відвертівши гайки кріплення і знявши пошкоджене колесо автомобіля, він поклав його на землю* (із журн.).

ВІДВІ́РЧУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ВІДВЕРТІ́ТИСЯ,** ти́ться, *док., рідко.* Те саме, що **відкру́чуватися** 1; відгвинчуватися. *Велика кулька припаяна до стрижня, а маленька відвірчується* (із журн.).

ВІДВІ́СИТИ *див.* **відві́шувати.**

ВІДВІСТИ́ТИ, іщу́, істи́ш, *док., заст.* Відповісти. *Вона його пита: чи дуже втомивсь на роботі? — Ні, — одвістив* [Павло] (Марко Вовчок).

ВІДВІ́Т, у, *ч., заст.* 1. Відповідь. *Хто не спитає, за кого вона йде, "за Левка" — один одвіт* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Ну, ми напишемо такий одвіт, що довго він нас пам'ятатиме!..* (Б. Грінченко); *Тільки друг не шле одвіту, Ні привіту, ні слівця* (А. Малишко); *Полуботок давно знав про ту лиху байку й зажадав листовне* [листовно] *від Самборовича відвіту* (Ю. Мушкетик).

2. Відповідальність. *Сім бід — один одвіт* (Номис).

Бу́ти в одві́ті *див.* **бу́ти; Дава́ти / да́ти відві́т** *див.* **дава́ти; Нести́ відповіда́льність** *(рідше* **одві́т)** *див.* **нести́.**

○ **(1) У (на) відві́т,** *у знач. присл.:* а) відповідаючи. — *І чого в тебе такі очі смутні? — Да того, може, що нездужаю, — сказала на одвіт* (Марко Вовчок); б) реагуючи на що-небудь. *Троянці так дали в одвіт, Що Турн собі розчухав литку* (І. Котляревський).

◊ **(2) Ні одві́ту, ні приві́ту <Ні приві́ту, ні одві́ту>:** а) *(перев. зі сл.* н е м а, н е м а т и *і т. ін., жарт.)* ніякої відповіді, жодної реакції від кого-небудь на щось. *Просила я ще літом одного його університетського товариша прислати мені які спомини, але досі не маю ні одвіту, ні привіту* (Леся Українка); б) не мати відповіді, реакції на що-небудь. *Близько грудня се творилось, Кругом пітьмою все крилось; Меркло вугілля в печі. Ждав я ранку, ждав я світу: Ні привіту, ні одвіту; Занудився я ждучи...* (П. Грабовський); *Кілька місяців тому редакція надіслала до райвиконкому лист сількора — як камінь у воду! Ні одвіту, ні привіту* (з газ.).

ВІДВІ́ТИТИ *див.* **відвіча́ти.**

ВІДВІ́ТНИЙ, а, е, *заст.* Який є відповіддю на що-небудь або містить відповідь. *Як же усе староста розказав і прийшлося батькові одвітне слово казати, вона так і припала до дверей* (Г. Квітка-Основ'яненко); *На мій рух жінка не одповіла одвітним рухом* (М. Коцюбинський); *Голова ради обвів усіх казахів схвильованими чорними очима. У багатьох очах він зустрів гарячі відвітні вогники* (О. Донченко).

ВІДВІ́ТУВАТИ *див.* **відвіча́ти.**

ВІДВІЧА́ЛЬНИЙ, а, е, *заст.* Відповідальний. *Одразу почув себе* [Олекса] *відвічальним за становище, одразу злетіли з нього колективні страхи і влилася в серце індивідуальна сила* (Г. Хоткевич); — *Я людина за це відвічальна, і я того від усіх вимагаю!* (Остап Вишня).

ВІДВІЧА́ЛЬНІСТЬ, ності, *ж., заст.* Відповідальність. *І все те, ціле пекло страховищ, упаде на його бідну голову, на його відвічальність* (І. Франко); *Ну, нічого: все поправлю. Скину всяку одвічальність* (В. Самійленко); — *Ще не знають вони, що таке одвічальність* (М. Стельмах).

ВІДВІЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *рідко* **ВІДВІ́ТУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ВІДВІ́ТИТИ,** і́чу, і́тиш, *док., заст.* 1. Відповідати (у 1 знач.). *Одвічай мені, мій Орле, Каже йому мати: Із якої сторони я Буду сина ждати?* (Я. Щоголів); — *Пан теє знають, — відвітував війт, — як перемінити, що й перемінити* (А. Свидницький); *Де каганчик світить — Відтіль буде милий твій... Під віконечком постій — Слухай, хто одвітить...* (Л. Боровиковський); *Не зразу земляк мій одвітив, Подумав чимало таки* (П. Дорошко).

2. Відповідати (у 5 знач.). — *Дай нам спокійно віку дожити й не доведи нас відвічати за неї* [Марусю] *на тім світі!* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Смійся-смійся, а за смішки плачем одвітиш* (Номис).

ВІДВІ́ЧНИЙ, а, е. Який існує споконвіку, з давніх-давен. *Піднесіте верхи свої, брами, і будьте відчинені, входи відвічні, і ввійде Цар слави!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *І починається відвічний бій між сонцем і темними хмарами* (В. Стефаник); *Одвічний інстинкт гнав їх* [журавлів] *з пекучого півдня на болотисті низовини, де щороку вили вони свої кубла* (З. Тулуб); *Хай меле млин свою одвічну дерть* (Л. Костенко).

◊ **Ві́чна (відві́чна, стара́) істо́рія** *див.* **істо́рія; Почи́ти одві́чним сном** *див.* **почива́ти.**

ВІДВІ́ЧНІСТЬ, ності, *ж.* Стан за знач. **відві́чний.** *В Україні жінка з відвічності вважається берегинею життя* (із журн.).

ВІДВІ́ЧНО. Присл. до **відві́чний.** *Віють одвічно солоні вітри* (М. Нагнибіда); — *Зовуть мене Миколою, а прізвище з діда-прадіда маю — Чабан, бо відвічно і довічно ми чабани* (М. Стельмах).

ВІДВІ́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДВІ́СИТИ,** ішу, ісиш, *док.*, *що.* 1. Знімати з чого-небудь завісу, відкривати що-небудь завішене. *Надя одвішує замасковані вікна* (О. Гончар); *— Коли вранці встаю, то фіранки одразу відвішую, щоб люди знали, що ще жива, — намагається з іронією пожартувати Серафима Федотівна* (із журн.).

2. *спец.* Визначати вертикальний напрям за допомогою виска *(див.* **висо́к**[2]*). Відвішувати кут будинку.*

ВІДВІ́ЮВАТИ *див.* **відвіва́ти.**

ВІДВІ́ЮВАТИСЯ *див.* **відвіва́тися.**

ВІДВІ́ЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відвіяти.** *Надвечір склали відвіяне зерно* (із журн.).

ВІДВІ́ЯТИ *див.* **відвіва́ти.**

ВІДВІ́ЯТИСЯ *див.* **відвіва́тися.**

ВІДВО́ГЛИЙ, а, е, *поет.* Відволожений, пройнятий рідиною. *Вже міські явори відвоглі Через дахи з далечини, Мов потужні радіощогли, Наслухають шерех весни* (І. Вирган); *Як срібно, як ніжно берези дзвенять, із лат кришталевих випручують плечі, а вітер, відвоглий у леті, — предтеча теплінї, лелек і клейких бруненят* (із журн.).

ВІДВО́ДИТИ, джу, диш, *недок.*, **ВІДВЕСТИ́,** еду́, еде́ш; *мин. ч.* відвів, вела́, ло́; *док.* 1. *кого, що.* Супроводжуючи, доставляти кого-небудь кудись. *Як прийшлось одводить до Підпари Гафійку, Маланка була мов з хреста знята* (М. Коцюбинський); *Ти взяла Мене, маленького, за руку І в школу хлопця одвела До п'яного дяка в науку* (Т. Шевченко); *На новому аеродромі пілотів відвели у будинок і кожному вказали ліжко* (В. Собко); // Проводжати кого-небудь. *Читання кінчалось пізно. Іван одводив курсистку додому* (М. Коцюбинський); *— Я Христю одведу, — сказав Тимофій* (Панас Мирний); // Переводити, переміщати з якого-небудь місця, позиції на іншу позицію, у тил і т. ін. (про військові частини). *Дмитро швидко відводить на південний захід свою групу* (М. Стельмах).

2. *кого, що.* Вести із собою когось на певну відстань від кого-, чого-небудь. *Бере її за руку і одводить у найдальший від дому куток садка* (Леся Українка); *Юдка відвів Яця набік за шопу* (І. Франко); *Дівчина побачила, що з Івановою матір'ю сталося недобре, підхопила її під руки й відвела вбік* (С. Чорнобривець); // Манячи когось чимось, вести за собою, щоб відвернути небезпеку від кого-, чого-небудь. *— То посмітюшка, — одповів Петрусь .. Вона нас од гніздечка свого одводить. Вона хитра пташка...* (Ю. Яновський); *Перепелиця-мати, черкаючи крилом землю, падаючи і знову злітаючи, біжить перед мисливцем, відводячи його від своїх дітей...* (І. Багмут).

3. *що.* За допомогою спеціального пристосування спрямовувати воду, газ і т. ін. в потрібне місце. *Друга* [лаборантка] *вертілась коло комунікаційних труб, що відводили сюди розчин їдкого лугу* (Ю. Шовкопляс); *Русла річок відводять від населених пунктів* (з наук.-попул. літ.); *Воду одвели в бистрінь ріки* (С. Крижанівський).

4. *що.* Змінювати положення чого-небудь відносно чогось; переміщати. *Яким замахнувся кулаком на гнідка. Той, прищурюючи око, геть одвів голову на бік* (Панас Мирний); *Уже намірився* [стрілець], *вже курок відвів, щоби вбити Селезня* (І. Франко); *Раз вона одвела руки з шитвом далі поперед себе, подивилась на нього в захваті* (Леся Українка); // Відстороняти, відхиляти щось від кого-, чого-небудь. *Іван поспішавсь, стукавсь колінъми в смереки, одводив руками гіллячки і жмурив очі* (М. Коцюбинський); *Здається, збагнув щось солдат. Відводить дуло нагана від машиністової скроні* (О. Довженко); *Старий Дорошко одвів прояснілe лице від репродуктора* (І. Цюпа).

5. *що, перен.* Запобігати чомусь неприємному або небезпечному; відвертати. *Провина викуплюється* [спокутується] *через милість та правду, і страх Господній відводить від злого* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Треба, щоб і ми любили один одного, як брата, у нужді помагали, один від одного біду відводили* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Їй хотілось .. одвести од людей лихо* (М. Коцюбинський); *— Конвойний своїм ударом відвів у той момент від мене смерть* (Ю. Збанацький); // *кого.* Відвертати від якихось дій, думок і т. ін. *Згодом до кожного болотця* [болітця] *підбігали* [гості] *загасити спрагу, і тільки рішуче заперечення Семенове одводило їх од спокуси* (Ю. Яновський); *— Що пише Гриша? — спитав батько не так від нетерпіння.., як для того, щоб одвести дочку від тяжких думок* (А. Головко).

6. *кого, що, перен.* Відхиляти, відстороняти, відкидати кого-, що-небудь як непідходяще, невідповідне кому-, чому-небудь. *Питання про відвід (самовідвід) судді вирішується іншими суддями колегії суддів без участі судді, якого відводять* (з мови документів); *Щоб відвести підозру від себе, він намагався убити тебе, щоб потім безкарно обвинувачувати в зраді* (В. Малик).

7. *що.* Давати, виділяти комусь що-небудь для користування, у розпорядження; призначати, виділяти для якихось цілей. *Конституція Польщі відводить правовій регламентації державного контролю окремий розділ, що має назву "Органи державного контролю і захисту прав"* (з наук. літ.); *Під суниці треба відводити добре освітлені і захищені від вітру місця* (із журн.); *— Спершу, каже* [пан], *я хотів .. землі відвести і на волю випустити за твою службу* (Панас Мирний); *Саїд дізнався.., що серед практикантів прибув і його брат .. Першою думкою було відвести їм свою невелику квартиру* (Іван Ле).

8. *що, перен.* Надавати того чи іншого значення, визначати роль, місце кому-, чому-небудь. *У наступному листі Борис знову багато місця відводить закликам переїхати до Алма-Ати* (Б. Антоненко-Давидович); *Йому було важко змиритися з тією роллю* [друга], *яку вона йому відводила* (Ю. Збанацький).

◊ **(1) Відво́дити / відвести́ го́лос** — давати відпочинок голосовим зв'язкам. *Прочитавши перших дві-три сторінки, я спинилась, щоб одвести голос, і почула голосне, мірне дихання Алли Михайлівни, — вона спала* (Леся Українка); **(2) Відво́дити / відвести́ ду́шу:** а) *(з ким, кому, перед ким і без дод.)* звірятися кому-небудь, ділячись своїми думками, переживаннями, намірами і т. ін. *Веселий, гостинний, він любив товариство і скоро зібрав біля себе гурток молоді більш поступової та й відводив там душу* (М. Коцюбинський); *Відчув* [Левко] *— не хочеться чомусь розмовляти з Михайлом. Скільки мріялось одвести душу з кимсь рідним в розмові, викласти свої сумніви і вагання, а от приїхав друг і не виходить розмова* (З. Мороз); *Натерпівся старий у синовій хаті, тож йому хочеться душу перед молодими відвести* (К. Гордієнко); *— Я давно мрію про братство людей, про друзів щирих і відвертих, з якими можна було б відвести душу, поділити і горе і радість* (О. Іваненко); *Людина завжди потребує когось, кому б могла вилити своє горе і*

відвести душу (В. Козаченко); б) заспокоювати, розраювати кого-небудь. [М о л о д и ц я:] *Спасибі вам, дядечку, що хоч трохи душу одвели. Оставайтесь здорові!* (С. Васильченко); в) знаходити собі втіху, розраду чи розвагу в чому-небудь; втішатися. *Щоб чим-небудь хоч трохи одводити душу, обзавівся* [Максим] *якоюсь повійницею та й гуляв іноді з нею* (Панас Мирний); *Скільки раз уже його охота забирала шпурнути серпом та хоч побалакати за їду (уже відвів би душу), так же не міг із важитися, бо, видить, жінка жне й раз не застогне* (Л. Мартович); *Як збережемось, то хоч душу відведемо — пісень своїх наспіваємось* (О. Гончар); г) насолоджуватися здійсненням чого-небудь (бажання, мрії і т. ін.). *Коломієць був завзятий курець, і Ярошенко відводив душу, посмоктуючи свою люлечку. Незабаром в кімнаті стало димно* (В. Речмедін); *А як хотілося вхопити отут у темряві горло ворога й мовчки, щоб не заважали свідки, відвести душу* (Іван Ле); *Ні, Василю, не натішився я нею* [землею]. *Дай мені душу відвести, наробитись на ній до солодкої втоми, щоб аж хребет мій згорблений занив* (І. Цюпа); **(3) Відво́дити / відвести́ о́чі:** а) *(від кого — чого)* переставати дивитися на кого-, що-небудь. *Копистка відвів очі від вікна, низько увігнув голову і замислився* (Я. Гримайло); *Наталка не могла одвести від нього очей* (О. Гончар); б) *(від кого — чого і без дод.)* намагатися не дивитися на кого-небудь; уникати зустрічі очима з кимсь. *Помирає їх* [товаришів] *улюблений командир Андрій Федорченко .. Молодший їздовий Тягнибіда відводить очі набік, щоб приховати сльози* (О. Довженко); *Аж од дверей ніс на собі Давид її погляд, а це тільки вловив. І щось було в ньому, від чого парубок швидко відвів очі* (А. Головко); *Галка розглядала по кімнаті; її таки щось непокоїло. Ярослав уловив її погляд, відвів очі* (Ю. Мушкетик); в) *(кому, від кого)* навмисне відвертаючи увагу від кого-, чого-небудь, обдурювати когось. *Іч, як він, падлюка, викручується! Жолкевський їде до нас по виписчиків, а він* [Сагайдачний] *нам очі відводить!* (З. Тулуб); *Украде* [Тимошко], *бувало, .. та й підкине другому, щоб від себе очі одвести* (Панас Мирний); *— Доведеться, панове-товариші, — каже отаман, — туркові очі одвести. Чи є охочі?* (П. Панч); **(4) Відво́дити / відвести́ по́гляд (зір):** а) *(від кого — чого)* переставати дивитися на кого-, що-небудь. *Що таке слава? Це сонце — яскраве, тепле, красиве, життєдайне. Хочу бути сонцем, щоб до мене посміхалися і відводили погляди від яскравості* (О. Тесленко); *Погиба подивився на скривлене болем і ненавистю обличчя Бараболі .. і одвів од нього погляд* (М. Стельмах); б) *(від кого і без дод.)* намагатися не дивитися на кого-небудь, уникати зустрічі очима з кимсь. *Тітка, ласкаво дивлячись на неї* [молодичку], *сказала: — Нічого собі, дорідна ягода... — Й помітивши, що я відводжу погляд, додала докірливо: — А ти, бачу, й досі сором'язливий* (Є. Гуцало); *— Говори, Галино, що маєш, — попередив її. І тоді дружина почервоніла, відвела від нього зір: — Даниле, хтось із нас має піти до Григорія* (М. Стельмах); **(5) Відво́дити / відвести́ уда́р** *від кого* — захищати, оберігати кого-небудь від чогось. *Староста не міг пропускати занять .. Староста мусив відводити удари від інших і приймати їх на себе* (Ю. Андрухович); *Всі могутні сили природи будуть послушні людській волі. А ти .. не можеш зрушити з місця купу залізного брухту, не можеш викресати іскру вогню. Не владен відвести від своєї Тоні удар* (О. Гончар); **(6) [І] го́лосу не відво́дити (не відтяга́ти) / не відвести́ (не відтягну́ти, не відтягти́):** а) не могти, втрачати здатність говорити, розмовляти (перев. через хворобу, перевтому і т. ін.). *Часом так груди заложить, що й голосу не одведу* (О. Стороженко); б) бути дуже слабим, кволим, немічним. *Ішов князь з Новгорода, а по путі в усіх селах і волостях голод, люд повмирав, а де хто вцілів, то вже й голосу не відводив* (П. Загребельний); *Серце Насті розривалося, коли вона дивилася на свою дитину: бліде, голодне й голосу не відтягне* (із журн.); **Не відрива́ти (не відво́дити) / не відірва́ти (не відвести́,** *заст.* **не зру́шити) оче́й (по́гляду)** *див.* **відрива́ти[1]; Не відрива́ючи (не відво́дячи) оче́й (по́гляду)** *див.* **відрива́ти[1]; (7) Оче́й не відведе́ш (не відірве́ш) <Оче́й не [мо́жна] відвести́ (відірва́ти)>:** а) вродливий, гарний, привабливий зовні. *— В Ганни Іванівни он яка чорнобурка! І рушниці нема, і собак нема, — а чорнобурка — очей одірвать не можна* (Остап Вишня); [Г а л я:] *Я знаю деяких дівчат... Обличчя в них — очей не відірвеш, а душа — плюскла, крихітна, сіра* (О. Левада); б) *(перев. від кого — чого і з словоспол.* т а к и й, щ о) уживається для підкреслення надзвичайної вроди, краси, привабливості кого-, чого-небудь. *— Була в нього улюблена сорочечка, така, що й очей від неї не одірвеш* (О. Копиленко); *Яблука й груші, справді, були такі манливі, що від них очей не можна було відвести* (Ю. Збанацький).

ВІДВО́ДИТИСЯ, иться, *недок.* Пас. до **відво́дити** 3, 5–8. *Суть охолодження двигуна полягає в тому, що значна частина тепла відводиться в атмосферу* (з навч. літ.); *Товмач провів Юлю довгим широким коридором і .. показав їй кімнату, додавши, що за наказом коменданта оце тут їй відводиться мешкання і що про неї не забудуть* (Григорій Тютюнник); *У здійсненні контролю за фінансовим станом підприємства велика роль відводиться головному бухгалтеру та іншим працівникам цієї сфери* (з наук. літ.).

ВІДВО́ДКА, и, *ж., спец.* Бічне відгалуження (труби, проводу і т. ін.). *— Ми разом тут відводку оце робили* (О. Гончар); *Прокладено майже 70 кілометрів газопроводу, зроблено відводки у двори селян* (з газ.).

ВІДВО́ДОК, *ч.* 1. *род.* дку. Штучно створений рій шляхом виділення в окремий вулик частини бджіл із молодою маткою. *Найбільш поширеним методом штучного роїння є формування відводків, що в різних умовах здійснюється різними способами* (з наук.-попул. літ.); *Через 50–60 діб відводок стає повноцінною сім'єю* (із журн.).

2. *род.* дку. Частина сім'ї мурашок, яка відділилася від материнської. *Відводок мурашок може поселятися на різній відстані від материнської сім'ї* (з наук. літ.); *Чим більший материнський мурашник, тим більший від нього відділяється відводок* (із журн.).

3. *род.* дка. Те саме, що **відса́док.** *Способи вегетативного розмноження: щеплення, живцювання, поділом куща, відводками, сланкими пагонами, кореневими паростками та ін.* (з наук. літ.); *Айва легко розмножується насінням, живцями й відводками* (з наук.-попул. літ.).

ВІДВО́ЗИТИ, о́жу, о́зиш, *недок.*, **ВІДВЕЗТИ́,** зу́, зе́ш; *мин. ч.* відві́з, везла́, ло́; *мн.* відвезли́; *док., кого, що.* Везучи, доставляти куди-небудь. *Христя глянула на його — се ж мар'янівський Кирило. Се ж той, що вперше одвозив її у місто* (Панас Мирний); *Він відвозив у місто вироби гуцулів і повертався з різним крамом* (Н. Рибак); *Взяли Петруся*

молодого Та в город в путах одвезли (Т. Шевченко); *Просять машиною відвезти їх на станцію* (Іван Ле).

ВІДВОЗИ́ТИ, ожу́, о́зиш, *док., кого, що.* Закінчити, перестати возити. *Уже відвозили зібраний з полів урожай* (із журн.).

ВІДВО́ЗИТИСЯ, иться, *недок.* Пас. до **відво́зити.** *Нічого цього року не відвозилось, не продавалось, не віддавалось на "хлібозаготовку" чи деінде, а все споживалося вдома* (У. Самчук); *Частина міського сміття буде не відвозитися на полігон, а розміщатися в ями і перетворюватися в органічні добрива для газонів і парків Києва* (з газ.).

ВІДВОЙО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відвоюва́ти** 1, 2. *І лежить, наче скарб найсвятіший, Одвойований округ землі* (А. Малишко); *Щасливе життя, відвойоване цими руками, В наші очі погляне негаснучим сяйвом своїм* (Л. Забашта); *Топонімія Полісся як у дзеркалі відбиває характер землеробського використання кожної відвойованої в болота ділянки суші: Нивки, Крива Нива, Довга Нива, Десятина та ін.* (з наук. літ.); // **відвойо́вано,** *безос. пред. Розливи Амуру не раз загрожували затопити все, що з такими труднощами було відвойовано в тайги* (з навч. літ.).

ВІДВОЙО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відвойо́вувати** 1, 2. *Вирішив князь чимшвидше податися до Новгорода, .. до свого тестя, короля свейського, просити в нього помочі на відвойовування Києва, де лишилася навіть дочка його Інгігерда, княгиня Ярославова Ірина* (П. Загребельний); *Сьогодні йдеться не тільки про відвойовування політичними силами вигідних власних стартових виборчих позицій, але й про встановлення правил, за якими наступні перегони відбуватимуться* (з газ.); *Телеканали використовують усі можливі засоби виживання у конкурентній боротьбі та відвойовування глядацької аудиторії* (з Інтернету).

ВІДВОЙО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВІДВОЮВА́ТИ,** ю́ю, ю́єш, *док.* 1. *що.* Війною повертати, відбирати що-небудь захоплене ворогом, супротивником або здобувати те, що йому належить. — *За п'ятсот год передніше один прапра-пращур-щур парапетів напав на наше царство і одвоював од нас оті землі, поля та сіножаті* (І. Нечуй-Левицький); *Ярослав і Мстислав в 1031 р. відвоювали Червенські міста, захоплені в 1018 р. Болеславом Хоробрим* (з наук. літ.).

2. *кого, що, перен.* Боротьбою, працею, переконуванням і т. ін. домагатися кого-, чого-небудь. *Здоровий поклик до життя, до праці знову відвойовував свої права* (Я. Качура); *Він посувався* [у натовпі] *наперед уже повільно, але не відступав, одвойовуючи крок за кроком, щоб дійти до машини* (Г. Епік); *Ми тут* [у Каховці] *одвоюємо землю у спеки* (В. Бичко); *Щаслива і я. І горда. Адже це я тебе* [коханого] *відвоювала в тієї нечисті, адже це я витягла тебе з того бруду, в якому ти погрузав* (В. Речмедін); // Повертати, забирати втрачене або належне чому-небудь. *Хоча відвоювати 50 % ринку, як це було до впровадження квот, ВАЗам навряд чи вдасться, вийти цього року на 35 % частки українського ринку, схоже, є цілком можливим* (з газ.); *У червні гривня відвоювала у долара 0,3 %* (з газ.).

3. *тільки док.* Закінчити, перестати воювати. *Він мужик, йому земля потрібна, та й відвоював давно, ще на японській війні* (І. Цюпа).

4. *тільки док., що і без прям. дод., розм.* Провоювати певний час; закінчити воювати. *Одвоював своє Твердохліб* (А. Хижняк).

ВІДВОЙО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВІДВОЮВА́ТИСЯ,** ю́юся, ю́єшся, *док.* 1. *тільки док., розм.* Закінчити воювати. — *А ти що це, у відпустку, чи зовсім уже відвоювався?* (А. Головко); — *А ти, значить, одвоювався. Високих чинів заслужив? — Найвищих, — посміхнувся Кобзар. — Рядовий* (С. Журахович).

2. *тільки недок.* Пас. до **відвойо́вувати** 1, 2. *Царські воєводи ті українські міста, які відвойовувались силами союзників, вважали здобутком царя* (з наук.-попул. літ.); *І коли, буває, зберуться біля нього жінки, чиїми зіллями та припарками йому відвойовується життя, то навіть у грубуватих жартах своїх рятівниць він вчуває, як багато важить для них сама його присутність у цьому загубленому в степах .. хутірцеві* (О. Гончар).

ВІДВОЛА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., розм.* 1. *кого.* Старанним доглядом вилікувати важкохворого або домогтися покращення його здоров'я, стану. *Бабусю Настю поховали І ледве-ледве одволали Трохима діда* (Т. Шевченко); *Старого таки відволали, але мову йому відібрало, хоч, здається, він усіх упізнавав* (із журн.).

2. *кого, що, заст.* Урятувати кого-небудь від чогось небезпечного, неприємного, відвести щось небажане. *Мені тебе хоч жалко, мила, Біди не можна одволать* (Є. Гребінка); [Горпина:] *Спасибі вам, голубонько, що відволали мене від напасті!..* (М. Кропивницький); *Може, пощаститься Сю жертву з горла смерті відволать* (І. Франко).

ВІДВОЛІКА́ЛЬНИЙ, а, е, *рідко.* Який відволікає; признач. для відволікання. *Гірчичну ванну призначають як відволікальний засіб у разі катару верхніх дихальних шляхів, бронхітів, підвищення артеріального тиску* (з наук.-попул. літ.); *Було вирішено учинити відволікальний напад на турецьку фортецю Азов* (із журн.).

ВІДВОЛІКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відволіка́ти.** *Цілий ряд обставин заважав роботі школи: тіснота приміщення, літня спека, .. одволікання на сільськогосподарську працю* (І. Микитенко); *Я намагався пригадати психологічні методи відволікання від болю, але в мене нічого не вийшло* (із журн.); *Там, де застосовуються взаємозаліки за спрощеною схемою, виникають сприятливі умови для відволікання грошей від платежів до бюджету і для інших зловживань* (з газ.).

ВІДВОЛІКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВІДВОЛОКТИ́,** очу́, оче́ш, **ВІДВОЛІКТИ́,** ічу́, іче́ш; *мин. ч.* відволі́к, локла́, ло́; *док.* 1. *кого, що.* Волочучи кого-, що-небудь, віддаляти від певного місця; відтягувати. *Я вже живосилом одволокла Катрю од дверей хатніх* (Марко Вовчок); [Стеха:] *Весною коровка* [корівка] *одійшла, думка була, що ось-ось буде з телям, аж прийшлось у прірву її відволокти* (М. Кропивницький).

2. *тільки* **відволіка́ти, відволікти́,** *кого, що, перен.* Відвертати, відривати когось або щось від кого-, чого-небудь. *Згадка на якусь мить відволікає думи Христини від дійсності* (М. Стельмах); *Вже минула буря. Бенедикт зробив своє, відволік від себе Андріїв гнів* (А. Хижняк).

3. *тільки* **відволіка́ти, відволікти́,** *що, також без дод. і з інфін., перен.* Відтягувати виконання чого-небудь на пізніше. — *Казав — затули* [вікно] *чим-небудь, чого одволікаєш?* (С. Васильченко); *Фурманам сподобалась шляхтичева садиба, і вони все одволікали запрягати: в одного з возом щось трапилось, а другий, бач, коні не встиг підгодува-*

ти (Олесь Досвітній); *Він, одержавши листа, не квапився навмисне його розпечатувати, відволікаючи ту приємну й хвилюючу мить* (І. Багряний).

4. *що, перен.* Забирати, вилучати що-небудь. *Лізинг дозволяє підприємствам отримувати обладнання і розпочинати його експлуатацію, не відволікаючи коштів з обороту* (з наук. літ.); *Тіньова сфера змушує працювати на себе, відволікаючи загальнодержавні ресурси, створює новий порядок розподілу суспільного продукту* (із журн.).

Відверта́ти (відволіка́ти, відтяга́ти, відхиля́ти) / відверну́ти (відволікти́, відтягти́, відхили́ти) ува́гу *див.* **відверта́ти.**

ВІДВОЛІКА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ВІДВОЛІКТИ́СЯ,** ічу́ся, іче́шся, *док.* 1. Перериватися на щось інше, звертати увагу на щось інше. *Сказав те, аби лиш розряджувати напругу, аби лиш відволікатись від того протоколу, що лежить на краєчку стола* (І. Багряний); *Коли хтось з нас* [військовополонених] *підставляв під удар себе, щоб прикрити Дмитра, його били .. Але, ударивши чи побивши, знову поверталися до Дмитра, не відволікаючись і не забуваючи* (В. Козаченко); *Олег приклав флягу до вуст, на кермі лежала тепер одна рука, на мить він відволікся від шосе, аби ковтнути* (А. Кокотюха).

2. *тільки недок.* Пас. до **відволіка́ти** 1, 4. *Загрозою, пов'язаною зі збільшенням державних боргів, є те, що від реальної економіки відволікаються значні кошти, що спрямовуються на обслуговування і погашення цих боргів* (з наук. літ.).

ВІДВОЛІКТИ́ *див.* **відволіка́ти.**

ВІДВОЛО́ГА, и, *ж.* 1. *діал.* Відлига. *Відволога була у розпалі. Із сосон падав тяжкий, мокрий сніг* (із журн.).

2. *рідко.* Те саме, що **во́лога** 1. *Повітря було насичене туманною відвологою* (із журн.); * Образно. *Заснув він, вичерпавши пал; Та тільки сонна одволога Йому торкнулася чола, Сусіда постать увійшла* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна).

ВІДВОЛО́ГЛИЙ, а, е. Який став вологим, вогким. *Відвологлий порох не спалахував, і гармати замовкли* (З. Тулуб); *Василь зняв пальто, шапку, .. старанно витер відвологлі чоботи об килимок* (І. Рябокляч).

ВІДВОЛО́ГНУТИ, ВІДВОЛО́ГТИ, гне; *мин. ч.* відволо́г, гла, ло *і* відволо́гнув, нула, ло; *док.* Стати вологим, пройнятися вологою. *Од того грому одвологло й почистішало повітря* (І. Нечуй-Левицький); *Доки Настя зачиняла та защіпала двері, сніг на чоботях трохи пом'якшав, відволог* (І. Рябокляч); *Сіно відвологло й поїло повітря багатими пахощами* (І. Чендей).

ВІДВОЛО́ГТИ *див.* **відволо́гнути.**

ВІДВОЛО́ДАТИ, аю, аєш, *док., кого, розм.* Те саме, що **відвола́ти** 1. — *Прісько, моя голубко, визволяй нас із біди! Одволодай мою дитину єдину* (Ганна Барвінок); — *Несіть її в шпиталь!* — *Сказав старший.* — *Нехай її черниці Там одволодають* (Леся Українка); *Одхаяла, відволодала його мати, підлікувала, з могили видерла* (О. Гончар); // Привести до пам'яті. *Діда прикопали землею і відволодали* (Є. Пашковський).

ВІДВОЛО́ДАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., розм.* Те саме, що **ви́дужати.** *Остап уже одволодався і сидів на призьбі* (Ф. Бурлака).

ВІДВОЛО́ЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відволо́жити.** *Відволожена річкою деревина неохоче бралася вогнем* (Іван Ле); *Сонце заіскрилося на синьому тумані роси, на задуманих нивах, на кожному, досвітом одволоженому колоску* (М. Стельмах); *Тут гарно: сонце пригріває, земля пахне, а ти в неї, в теплу, відволожену, насіннячко кидь та кидь!..* (О. Гончар).

ВІДВОЛО́ЖИТИ *див.* **відволо́жувати.**

ВІДВОЛО́ЖИТИСЯ *див.* **відволо́жуватися.**

ВІДВОЛО́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відволо́жувати.** *Препарат зберігати в сухому місці при температурі від 15 до 25 °C для запобігання відволожуванню* (з мови документів); *Зерноочисне відділення з місткостями для відволожування зерна.*

ВІДВОЛО́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДВОЛО́ЖИТИ,** жу, жиш, *док., що.* Робити вологим, вогким, проймати рідиною. *Водяна прохолода одволожувала сухе запашне повітря й напувала цілющою росою .. родючу силу землі* (Панас Мирний); *Перед початком сортування висушений тютюн злегка відволожують до стану, що виключає можливість утрати внаслідок подрібнення сухих листків* (із журн.); *Він задумливо одволожив у губах хімічний олівець і написав перші рядки* (І. Микитенко); // *безос. Після грози в оту ніч випали ще дощі тихі, з сонцем. Спалені трави одволожило* (А. Головко).

ВІДВОЛО́ЖУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВІДВОЛО́ЖИТИСЯ,** иться, *док.* Ставати вологим, вогким. *За мить він знову сидів у машині, і сніг танув на ньому, одяг відволожувався, ставав мокрим* (О. Гончар); *Відволожилися очі в старшин, добрість і гостинність світилися в них* (Іван Ле); *Всіма визнаний на кораблі акуратист, він ретельно приглядався, чи не пом'явся та чи не відволожився одяг* (Д. Ткач).

ВІДВОЛО́КА, и, *ж., заст.* Зволікання. [В і с в а м і т р а:] *Із свого дому і з усього краю Ти з жінкою своєю й сином маєш Ще нині геть іти без відволоки* (І. Франко); *Воно, власне, ніби й абищо, оця одволока на день, на два* (А. Головко).

ВІДВОЛОКТИ́ *див.* **відволіка́ти.**

ВІДВОРІ́Т *див.* **відворо́т.**

ВІДВОРКНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., діал.* Відповісти незадоволено, глухо бурмочучи. — *Максимове слово таке, що воно не має сили в устах іншого ..* — *Ну, то чорт його бери!* — *відворкнув гнівно боярин* (І. Франко); — *Казав: "Не потрібую ані крихітки землі від вас!" От що лише відворкнув* (О. Кобилянська); — *Ет, що ти знаєш!* — *відворкнув Гримала* (О. Маковей).

ВІДВОРОЖИ́ТИ *див.* **відворо́жувати.**

ВІДВОРО́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДВОРОЖИ́ТИ,** ожу́, о́жиш, *док., кого, що.* Ворожінням здійснювати певні магічні обряди. — *Біжи, Ватю, до ворожки, до баби Чуприниxи,* — *нехай одворожить оте лихо* (І. Нечуй-Левицький); *Усі ці чорні маги, чаклуни, астрологи, відьми, цілителі та екстрасенси приваблюють до себе приманками на зразок "приворожу-відворожу, врятую від усіх проблем і хвороб за один прийом, поставлю вічний захист"* (з газ.).

ВІДВОРО́Т, ВІДВОРІ́Т, ро́ту, *ч.* 1. *діал.* Відступ. *Відворот монголів швидко перемінився на .. безладну втіканину* (І. Франко); *Печеніги .. збагнули дуже швидко, що по тому боці Стугни нема вже вартових та що Олешич ладиться до відвороту, а не до нападу* (Юліан Опільський); — *Вістка про зречення Фрайтага тепер облетіла всі наші частини й тепер іде загальний відворот... Все біжить...* (І. Багряний).

2. Викликання за допомогою певних магічних обрядів, а також певного зілля почуття неприязні, огиди до когось; протилежне п р и в о р о т. — *Та мені й не треба* [привороту], *— лицемірно мовила Екбаль і навіть позіхнула трошки при тому, — мені вже скоріш відворіт потрібен* (Леся Українка).

3. Те саме, що **зако́т.** *Він бере Макса за відвороти блузи й ніжно, благальне* [благально], *заклопотано вдивляється в лице його* (В. Винниченко); *Гаркуша прибігав з контори, з годину топтався у корівнику в своїх білих, з одворотами, валянках* (І. Рябокляч); *Петро приходив у тому одязі, в якому був під час бою — зеленому каптані з червоними відворотами, зелених панчохах, старому капелюсі, з списом у руці* (Ю. Мушкетик).

ВІДВОРО́ТНИЙ, а, е. 1. Який відштовхує своєю поведінкою, зовнішнім виглядом і т. ін.; противний, гидкий, огидний. *Як зненавиділа, то й дивитись не хоче на його* [нього] *— якийсь одворотний став він їй* (С. Васильченко); *Григорій поклав ложку, їжа не йшла йому, стала відворотною, огидною* (Г. Епік); *Сам він* [Потоцький] *був людиною малокультурною, брутальною, а суміш побожності, розпусти і гордині робили його й зовсім одворотним* (П. Панч); *Часто навіть влада, яка дісталася людям порочним, завдяки їхньому відворотному прикладу сприяє вихованню доброчинства у багатьох* (П. Загребельний).

2. *рідко.* Те саме, що **зворо́тний** 2, 4. *Нетерпимість до чужих богів — лиш відворотний бік непохитної віри в своїх* (з наук.-попул. літ.); *Нам треба добре усвідомити собі, що відворотним процес уже не буде* (з газ.).

3. *заст.* Який за допомогою певних магічних обрядів діє проти привороту (чарів). *— Не діють корені наговорні, не діють трави одворотні. Жди, доню, горобиної ночі* (А. Шиян).

ВІДВОРО́ТНІСТЬ, ності, *ж.* 1. Стан за знач. **відворо́тний** 1. *Вони* [правопорушники] *йшли до цієї майстерні, ніби на якусь муку .. Перемагаючи глибоку одворотність до праці, пішов з ними й Марко* (І. Микитенко); *— Отак?! — дихнув* [хан Заверган] *у лице хмільними випарами й збудив у ній всю, яка була, відворотність, весь, що мала в серці, супротив* (Д. Міщенко).

2. *рідко.* Можливість уникнення, відвернення чогось. *Будь-який тиск не вплине на законність розслідування справи, на відворотність покарання та подальшу публічну позицію СБУ стосовно корупціонерів у органах державної влади* (з мови документів); *— Його серце було настільки хворим, що говорити про відворотність смерті, навіть якби можна було надати допомогу, на жаль, малоймовірно* (із журн.).

ВІДВОРО́ТНО. Присл. до **відворо́тний** 1. *В піщаній пилюзі лежав неприродно скорчений командир жовнірів, .. лежав, одворотно висолопивши посинілого .. язика* (Іван Ле); *Гіпертрофоване користолюбство відворотно діє на наших людей, викликає в них роздратовано-негативну реакцію* (з публіц. літ.).

ВІДВОЮВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відвоюва́ти** 1, 2. *У перебігу боротьби за відвоювання Волині Данило Романович реформував своє військо, почавши створювати регулярну піхоту з городян* (з наук. літ.); *Було б дивно, якби нові банки вийшли на ринок із порожніми руками, заздалегідь не домовившись зі своїми потенційними клієнтами й не маючи стратегії відвоювання ніш у конкурентів* (із журн.).

ВІДВОЮВА́ТИ *див.* **відвойо́вувати.**

ВІДВОЮВА́ТИСЯ *див.* **відвойо́вуватися.**

ВІ́ДВУД, а, *ч., діал.* Одуд. *Краснеє пір'я на відвуді, але сам смердить* (Номис).

ВІДВ'Я́ЗАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відв'яза́ти.** *І кущ трояндовий у полум'ї суцвіть, Чомусь відв'язаний, припну до палі знову* (М. Рильський); *Чернець Григорій нікому не встиг оповісти ні про свої злопригоди, ні про своє каяття: мор забрав його, як забирає хвиля відв'язаний човен* (Валерій Шевчук); *— Як же ж здивувались усі, коли побачили уранці, що одв'язаний ведмідь не втік* (Я. Качура).

ВІДВ'ЯЗА́ТИ *див.* **відв'я́зувати.**

ВІДВ'ЯЗА́ТИСЯ *див.* **відв'я́зуватися.**

ВІДВ'Я́ЗУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відв'я́зувати.** *Утримання тварин на прив'язі дозволяє точніше нормувати годівлю, краще проводити догляд, але разом з тим збільшує затрати праці на прив'язування і відв'язування, роздачу кормів тощо* (із журн.); *Питання відв'язування ціни на газ від цін на нафту і нафтопродукти — проблема не сьогоднішнього дня, але в перспективі таке можливе* (із журн.); *Багато експертів виступають проти відв'язування гривні від долара* (з газ.).

ВІДВ'Я́ЗУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВІДВ'ЯЗА́ТИ,** яжу́, я́жеш, *док.* 1. *що.* Розв'язуючи, відокремлювати від прив'язі що-небудь прив'язане. *Хто важниці відв'язував, хто воли виганяв за табір у поле* (Ганна Барвінок); *Одв'язує* [чоловік] *тиковку від ціпка, переливає в неї всю воду з кухля і знов прив'язує* (Леся Українка); *Вони вийдуть на берег уранці, одв'яжуть чужий човен і випливуть на річку* (М. Коцюбинський); *Служники відв'язали від сідел ведмежі шкури* (А. Хижняк); // *кого.* Звільняти кого-небудь від прив'язі, робити вільним. *Ка́т скочив на віз й, одв'язавши, звів Солоху й повів до стовпа* (Панас Мирний); *Гнат відв'язав коня і, намацавши стремена, хвацько влетів у сідло* (Григорій Тютюнник).

2. *що, перен.* Відокремлювати що-небудь від чогось, позбавляти залежності. *Центробанки країн Близького Сходу думають відв'язати свої національні валюти від долара, щоб запобігти подальшому росту інфляції* (з публіц. літ.); *Ціну на газ можуть відв'язати від вартості нафти* (з газ.).

ВІДВ'Я́ЗУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВІДВ'ЯЗА́ТИСЯ,** яжу́ся, я́жешся, *док.* 1. Розв'язуючись, відокремлюватися від чого-небудь. *Хлопчик не втопився, бо камінь у воді одв'язався, а Кім плавав, як риба* (О. Донченко); // Звільнятися від прив'язі, ставати вільним. *Сміху було одного разу, коли одв'язався сусідський собака Дерихвіст* (із журн.).

2. *тільки док., перен.* Перестати надокучати, дати спокій кому-небудь; відчепитися. *— Чи я тобі лікар, чи знахар, — одв'яжися від моєї душі, — процідив крізь зуби Никін* (Л. Яновська).

3. *тільки док., перен.* Позбутися кого-, чого-небудь; відкараскатися. *Щоб од яги як одв'язатись, То мусив в військо записатись* (І. Котляревський); *— То Загнибіда бенкетує. Причепиться — не одв'яжешся!* (Панас Мирний); *— Та що це воно за мара така, що б'ється так дуже? А Побратим до нього: — Ото, — каже, — як не одв'яжешся, то й буде бити* (С. Васильченко); *— Бабцю, у мене болить голова... я, може, засну... — придумує отаке Дарка, щоб відв'язатися від бабці* (Ірина Вільде).

4. *перен.* Відокремлюватися від чогось, позбавлятися залежності. *Експерти радять українцям відв'язатися від долара* (з газ.).

ВІДГА́ВКАТИСЯ *див.* **відга́вкуватися.**

ВІДГА́ВКУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВІДГА́ВКАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док.*, *розм.* 1. *тільки недок.*, *рідко.* Гавкати, огризаючись або у відповідь на гавкання інших собак. * У порівн. *На кутку вперто, приглушено, мовби відгавкуючись, їм* [чайкам] *підвивав собака* (Є. Пашковський).

2. *перен.*, *вульг.* Відповідати на що-небудь лайкою. *Попрощався зі всіма, .. а ти, дівчино, жди його і в снах і наяву, відгавкуйся од масних натяків управителя* (М. Стельмах); *Певне, її били перший раз у житті. Бо верещала дружина Пал Палича на весь мікрорайон. Верещала, але відгавкувалась* (А. Крижанівський).

ВІДГА́ДАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відгада́ти.** *Повчальні вирази або майстерно відгадані мудрі загадки становлять основний зміст повісті про Акіра Премудрого* (з наук. літ.).

ВІДГАДА́ТИ *див.* **відга́дувати.**

ВІДГА́ДКА, и, *ж.* Відповідь, яка розкриває загадку, таємницю. *За столом тривало пожвавлення, відгадка була справді дотепною* (Л. Дмитерко); *Оце ж і рішенець. І здогадів його, і неясної мрії, Одгадка таємниць і здійснення надії!* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича); *В останні роки життя Л. Глібов написав понад 50 віршованих загадок і відгадок* (з навч. літ.).

ВІДГА́ДЛИВИЙ, а, е, *рідко.* Який легко і швидко відгадує. — *Молодець! Відгадливий, що й казати!* (із журн.).

ВІДГА́ДНИК, а, *ч.* Те саме, що **відга́дувач.** *То, друзі, був Мартин Задека, Глава халдейських мудреців, Тлумач, одгадник людських снів* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна); *Констатуючи необхідність визначення тематичних груп типів сюжетів, дослідники відзначають, що класифікації за тематичним принципом (про дурнів, поганих дружин, про спритних і розумних відгадників і т. ін.) та за типами сюжетів повинні збігатися* (з наук. літ.).

ВІДГА́ДНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **відга́дник.** — *Ану скажи, відгаднице снів, мені привиділася чорна кішка, яка залізла до мене у кватирку. Що б це могло означати?* (із журн.).

ВІДГА́ДУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відга́дувати.** — *Сьогодні в нас, як я бачу, день відгадування страшних таємниць!* (із журн.); *Навіть .. черниці, які прийняли постриг, і ті часто спокушались на відгадування снів своєї ігумені* (О. Донченко).

ВІДГА́ДУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДГАДА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.*, *що.* Давати правильну відповідь на загадку; розкривати щось невідоме за допомогою здогаду. *Так йому у вічі й дивиться, думку його відгадує, бо Павлусь за ввесь день і пари з рота не пустить* (О. Стороженко); *Отаман відгадував майже кожен порух Нечепиної душі, тільки не подавав знаку, навпаки, намагався підбадьорити, підвеселити жартом* (Ю. Мушкетик); *Дідона зараз одгадала, Чого сумує пан Еней* (І. Котляревський); *І радіє Балькаїза, Мов дитина, якщо владар Загадки не відгадає* (Леся Українка); // *кого, що, розм.* Пізнавати, розпізнавати. — *Люди для мене дуже, дуже інтересні, — говорив задумчиво* [задумливо] *далі, — ще більше, як природа. Люблю в них вглиблятися, відгадувати їх* (О. Кобилянська); *Треба вміти відгадати друга* (Л. Дмитерко); // Давати яке-небудь пояснення або тлумачення снам. — *Недурно мені сю ніч чорна собака снилася, — похвались голова. — Жінка одгадувала: напасть... Так воно й є!* (Панас Мирний); — *Я без тебе давно сон відгадала* (О. Донченко).

ВІДГА́ДУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **відга́дувати.** *Це ще та перша несмілива, напіврозбуджена весна, ще замкнена в собі, і котра свою красу ще лиш заповідає лагідним теплим воздухом* [повітрям], *а краса її відгадується більше чуттям...* (О. Кобилянська); *Деякі компанії та фірми закладають у свої програми спеціальні коди, щоб запобігти незаконному копіюванню, але коди часто відгадуються* (з навч. літ.).

ВІДГА́ДУВАЧ, а, *ч.* Той, хто вміє що-небудь відгадувати (сни, думки і т. ін.). *Одного з гравців обирають відгадувачем* (із журн.).

ВІДГА́ДУВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **відга́дувач.** — *З мене не дуже добра відгадувачка, — сказала я, усміхнувшись. — Якщо ви хочете, щоб я про це дізналася, то краще відразу скажіть* (із журн.).

ВІДГА́ДЬКО, а, *ч.*, *розм.* Те саме, що **відга́дувач.** *Кмітливий відгадько.*

ВІ́ДГАЛ, у, *ч.*: ○ **(1) Без ві́дгалу,** *у знач. присл.*, *розм.* — не припиняючись, безперестанку, безперервно. *Без відгалу сіяв густий та дрібний дощ* (С. Васильченко); *Чотири чоловіки без відгалу довбали землю* (Олесь Досвітній); *Учні трохи втомилися: працювали без одгалу три години* (Г. Усач).

ВІДГАЛУ́ЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відгалу́зити.** *На відгалуженій колії .. слюсарі ремонтували вагонетки* (О. Гуреїв); *Іноді відгалужені від річки рукави зливаються з іншою річкою* (з навч. літ.).

ВІДГАЛУ́ЖЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **відгалу́зити** і **відгалу́зитися.** *Зростання значних племінних утворень тривало до досягнення певного рівня господарського та демографічного потенціалів. Порушення балансу між останніми приводило до відгалуження нових громад та культурного диференціювання* (з наук. літ.).

2. Відросток або бокова гілка рослини чи її кореня. *Коренева система складається з одного головного кореня та великої кількості відгалужень* (з наук. літ.); // Гілка кровоносної, нервової та ін. систем організму людини й тварин. *Друге відгалуження від дуги аорти — ліва сонна артерія* (з наук. літ.); *Безпосередньо до лицевого нерва прилягає (і є його відгалуженням) проміжний нерв* (з навч. літ.).

3. Неосновна частина чого-небудь (гірського хребта, залізничної колії і т. ін.), яка відходить убік від основного напрямку. *Чимало людей вийшло біля Іркутська, де вони пересіли у вагони, що повертали відгалуженням від головного шляху на південь* (М. Трублаїні); — *Канали проклали — це ж чудово, відгалуження нам будують — це ж іще чудовіше, так?* (О. Гончар).

4. Відокремлена, відділена частина чого-небудь. *Соціальна екологія визначає себе як відгалуження від загальної, біологічної екології з акцентуванням уваги на оптимізації взаємодії між категоріями (системами): "суспільство" — "людина" — "техніка" — "природне середовище"* (з наук. літ.); *Особливо актуальна термінологічна праця для молодих відгалужень науки і виробництва* (з наук.-попул. літ.).

ВІДГАЛУ́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відгалу́жувати** і **відгалу́жуватися.** *Використання заземлювальних провідників розподільних пристроїв може призвести до відгалужування струму на металеві оболонки розташованих поблизу контрольних кабелів, їх пошкодження* (з наук.-техн. літ.).

ВІДГАЛУ́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДГАЛУ́ЗИТИ,** у́жу, у́зиш, *док.*, *що.* 1. Робити відгалуження (у 2–4 знач.).

Язикова артерія відходить від зовнішньої сонної артерії на рівні під'язикової кістки, відгалужує під'язикову артерію, яка постачає кров'ю м'язи діафрагми рота (з наук. літ.).

2. Відокремлювати, відділяти що-небудь. *Від проміжної радіостанції можна відгалужувати телевізійний сигнал до телевізійного ретранслятора* (з наук.-техн. літ.).

ВІДГАЛУ́ЖУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВІДГАЛУ́ЗИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Утворювати відгалуження (у 2–4 знач.). *Відразу впадає в око* [лікаря] *темна пляма на ній* [аорті] *— там, де відгалужується горішня артерія* (Ю. Шовкопляс); *Від шосейки відгалужується ще одна дорога* (Ю. Андрухович).

2. Відокремлюватися, відділятися від чого-небудь. *На початку своєї історії філософія як сукупність знань про світ містила елементи природознавчих наук, які згодом поступово відгалузилися* (із журн.).

ВІДГАЛУ́ЖУВАЧ, а, *ч.* Прилад, який використовується для відведення частини електромагнітної енергії від основного проводу до допоміжного. *Якщо необхідно підключити до телевізійної антени два-три телевізори, потрібно використовувати активний відгалужувач* (з наук.-техн. літ.).

ВІДГАЛУ́ЗИТИ *див.* **відгалу́жувати.**

ВІДГАЛУ́ЗИТИСЯ *див.* **відгалу́жуватися.**

ВІДГАНЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відганя́ти.** *Хвіст дорослої корови, що служить для відганяння комах, має довжину до 150 сантиметрів* (із журн.).

ВІДГАНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *рідко* **ВІДГО́НИТИ,** ню, ниш, *недок.*, **ВІДІГНА́ТИ,** віджену́, жене́ш; *мин. ч.* відігна́в, гна́ла, ло; *док.* 1. *кого, що.* Силою або погрозою змушувати когось віддалитися від кого-, чого-небудь. *Од каюка* [перевізник] *всіх одганяє* (І. Котляревський); *Вискочило із-за кущів* [щеня] .. *Вдарилась Настя об поли. — Жучок! — кинулася вона його одгонити* (С. Васильченко); *Вже й стріли всі вийшли, нічим було відганяти татар* (А. Хижняк); *Вибігли за село, якісь люди стоять. Не питали, а кинулись бити. Били на смерть, куди попало, аж поки не одігнали* (М. Коцюбинський); *— Вовків недавно відігнали собаки, — жаліється пастух* (О. Донченко); // Переміщати, захопивши що-небудь своєю течією, рухом і т. ін. *Дим відганяє комашню, і діти спокійно бавляться собі в курені* (О. Воропай); *— Не дощем, видно, той човен одігнало, бо догори дном плаває, — каже, вертаючись, Карпо* (Панас Мирний).

2. *що, перен.* Намагатися позбутися чого-небудь (про думки, спогади і т. ін.). *Стадницький одганяє від себе видіння минувшини, люто б'є ногами коня і повертає на шлях* (М. Стельмах); *Удовенко відганяє від себе осоружний страх* (Д. Бедзик); *Коли йому молодиці радили, щоб ще раз женився, він тільки рукою махав, немов хотів зовсім відігнати від себе сю думку* (І. Франко).

3. *кого, що.* Гнати куди-небудь (тварин). *— Мотре!.. видій корову та оджени вівці до череди* (І. Нечуй-Левицький); *— Закидай пшоно, а я піду оджену волів до воловика* (Л. Яновська).

4. *що, спец.* Відділяти що-небудь шляхом перегону. *Із живиці відганяють скипидар, з якого добувають каніфоль для мийних засобів, замазок, ізоляції і т. ін.* (з навч. літ.).

◊ (1) **Відганя́ти (проганя́ти, розганя́ти** *і т. ін.)* **/ відігна́ти (прогна́ти, розігна́ти** *і т. ін.)* **сон (дрімо́ту)** — не давати можливості заснути, задрімати. *Ранній вітер, тихий і свіжий, .. одганяв дрімоту .. і навівав милі думки* (І. Нечуй-Левицький); *Стручисі не спалося .. Думки всякі розганяли сон* (Б. Грінченко); *Хотілося спати, але він відганяв сон, хапаючи губами ніжний чистий сніг та смикаючи себе за вуса* (В. Малик); *Зайнявся ранок; кроками своїми Від мене сон легкий він відігнав* (М. Рильський); *Щоб прогнати сон, що навалювався на нього теплою хвилею.., хлопець бродив по світлиці* (Григорій Тютюнник).

ВІДГАНЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.*, **ВІДІГНА́ТИСЯ,** віджену́ся, жене́шся; *мин. ч.* відігна́вся, гна́лася, лося; *док.* 1. Захищатися від чийогось нападу, атаки і т. ін. *По пояс у вівсі стоїть Сафрон Варчук і розмахує грабками, відганяючись від розлюченого Ласія* (М. Стельмах); *Якийсь наївний чоловічок намагався одігнатися від них* [куль] *руками* (Я. Качура); *Коні тягли важкі гармати майже по цілині кудись на невідомі позиції, йшли поволі, помахували гривами й куцими, підстриженими хвостами, відганяючись від ледачих надвечірніх мух* (І. Багряний).

2. *тільки недок., спец.* Пас. до **відганя́ти** 4. *Оскільки азот має нижчу температуру кипіння, ніж кисень, то при нагріванні рідкого повітря спочатку відганяється азот, а рідке повітря збагачується киснем* (з наук. літ.).

ВІДГА́РКУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, *вульг.* Відповідати на чиїсь присікування, причіпки грубо, зі злістю. *У хаті стало тихо-тихо, тільки коли-не-коли якось сердито одгаркувався Порох* (Панас Мирний); *Я раніше мордувала Саву, чи питають вони, мовляв, щось про мене, коли я відсутня; він завжди відгаркувався...* (С. Процюк).

ВІДГВИНТИ́ТИ *див.* **відгви́нчувати.**

ВІДГВИНТИ́ТИСЯ *див.* **відгви́нчуватися.**

ВІДГВИ́НЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відгви́нчувати.** *Гайковий ключ є ручним інструментом для відгвинчування та загвинчування гайок, а також інших деталей, що мають внутрішню різьбу* (з наук.-техн. літ.).

ВІДГВИ́НЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДГВИНТИ́ТИ,** нчу́, нти́ш, *док.*, *що.* Обертаючи що-небудь за гвинтовою нарізкою, знімати, відокремлювати. *Помалу, вже зовсім машинально Крайнєв почав одгвинчувати і загвинчувати гайки* (В. Собко); *Допізна цієї місячної ночі сиділи в літаку два хлопчики, відгвинчуючи все, що можна було відгвинтити* (М. Чабанівський); *Віконниці на залізному прогоничі, а прогонича Маланка ще не одгвинтила* (І. Микитенко).

ВІДГВИ́НЧУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВІДГВИНТИ́ТИСЯ,** и́ться, *док.* 1. Обертаючись за гвинтовою нарізкою, відокремлюватися, зніматися. *Гайки і нарізна шпилька можуть відгвинчуватися через високу температуру випускного колектора* (з наук.-техн. літ.); * Образно. *— Коли подумаєш, то голова йде обертом і сама відгвинчується від плечей* (З. Тулуб).

2. *тільки недок.* Пас. до **відгви́нчувати.** *Після натиснення на клямку корпус приладу для беззвучної і безполуменевої стрільби повинен відгвинчуватися зусиллями рук* (з наук.-техн. літ.).

ВІДГИКНУ́ТИСЯ, не́ться, *док.*, *кому, розм.* Відбитися на комусь, датися взнаки. *Німецькі холуї жили в моїй кімнаті, все запаскудили. Та нічого, їм ще все це одгикнеться...* (Н. Рибак).

ВІДГИ́Н, у, *ч.* 1. *техн.* Те саме, що **відгина́ння.** *Малий фальцезгинальний верстат використовують для відгину крайок по коротких сторонах листів покрівельної сталі* (із журн.).

2. Відігнута частина чого-небудь. *Установлюють на відгині осі кінного плуга польове колесо* (з наук. літ.); *Гніздо оси є бездоганною за формою кулею з тонкою шийкою і відгином навколо отвору, що робить його схожим на глечик* (з наук.-попул. літ.).

ВІДГИНА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відгина́ти.** *У молодому саду в серпні продовжують відгинання, підв'язування, скручування зайвих сильних однорічних пагонів та гілок* (з наук. літ.).

ВІДГИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВІДІГНУ́ТИ,** ігну́, і́гне́ш, *док., що.* 1. Вирівнювати щось загнуте чи зігнуте; розгинати. *Роман одігнув гвіздок той, що їм* [ним] *забито було дверці, і вони ввійшли в порожній партер* (Б. Грінченко); *Карпо Петрович одігнув палець, ткнув ним назад себе, в вікно, й застиг у гніву вирячкуватих очей та червоного кулака* (М. Коцюбинський).

2. Відхиляти край, кінець чого-небудь або відводити що-небудь убік, вгору, вниз. — *Завтра, позавтра ви від'їжджаєте... — тягнув я далі, зближаючись до неї й відгинаючи широке крило сосни, що мов загороджувало їй дорогу* (О. Кобилянська); *Спритні пальці лікарки обережно відігнули марлю, і з-під неї показалось спершу одне, а потім і друге вухо* (М. Трублаїні); *Андрій відігнув загнуту частину аркуша й глянув: там, в самім низу, написаний іншим чорнилом, стояв підпис... "Микола Чумак"* (І. Багряний).

ВІДГИНА́ТИСЯ, а́ється, *недок.*, **ВІДІГНУ́ТИСЯ,** і́гне́ться, *док.* 1. Вирівнюватися, ставати прямим (про щось загнуте або зігнуте). *Степан ізняв руку з лозини, — та, одігнувшись пружиною, журно вгорі захиталась* (П. Тичина).

2. Відхилятися від чого-небудь. *При розгортанні бруньки листки відгинаються від стебла та розсуваються* (з навч. літ.); *У деяких видів павуків кінцеві членики відгинаються донизу* (з навч. літ.).

3. *тільки недок.* Пас. до **відгина́ти.** *З'явилися так звані дивани-гіпертрансформери, в яких при розкладанні забирається (або відгинається) буквально все: підлокітники, спинка, подушки і т. ін.* (із журн.); *Для любительок вишивання є малі магнітні дошки, в яких задня частина відгинається* (з Інтернету).

ВІДГИ́РКУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок., розм., рідко.* Те саме, що **відгриза́тися** 3. — *Ів, пішли додому, — наполягала Симона. — Та чого ти присікалась? — відгиркувався Ів* (Ю. Збанацький); — *Робиш все охляп, дарма що молодий! Служиш, як фірмі, а мусиш вкладати душу! Красуля відгиркується: — Не настачиш душі* (О. Гончар).

ВІДГІ́Н, го́ну, *ч.* 1. Перебування худоби на далеких пасовищах. *Він чабан, тому може під час відгону табунів непомітно для інших зникнути з пасовища і за кілька днів домчати до Воїня чи Лубна і повернутися назад...* (В. Малик).

2. *спец.* Дія за знач. **відго́нити**[2] 4. *У 1912 р. починають добувати бензин з нафти способом прямого відгону* (з наук. літ.).

3. *спец.* Продукт відганяння якої-небудь речовини. *Відгін, який отримують під час переганяння спирту з відходів лікеро-горілчаного виробництва, називають дистилятом* (з наук. літ.).

ВІДГІ́ННИЙ, а, е. 1. Пов'язаний із відгоном худоби. *Господарювали скотарі за двома різновидами організації праці: відгінним та перегінним* (з наук. літ.); *Відгінна форма випасу худоби, при якій худобу виганяли на віддалені пасовища, де вона утримувалася до осені, набула завершеного вигляду у гірському скотарстві Карпат, особливо Гуцульщини* (з наук.-попул. літ.).

2. *спец.* Признач. для відгону (у 2 знач.). *Для зневоднювання високов'язких нафтопродуктів необхідні автоклави, перегрівачі та відгінні апарати з рухомими дисками* (з наук.-техн. літ.).

ВІДГНИВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відгнива́ти.** *Нематодні хвороби рослин призводять до сильного розгалужування кореневої системи та відгнивання дрібного коріння* (з наук. літ.); *В автосервісах вирішуються проблеми, пов'язані з відгниванням дротів від датчиків* (з мови реклами).

ВІДГНИВА́ТИ, а́є, *недок.*, **ВІДГНИ́ТИ,** ниє́, *рідше* **ВІДГНИ́СТИ,** ниє́, *док.* Гниючи, відпадати. *Якщо на листя фіалки потрапляє вода, воно починає відгнивати* (з наук.-попул. літ.); *Унаслідок потрапляння води до блока керування відгнили дроти, а потім згоріла схема* (з наук.-попул. літ.).

ВІДГНИ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **відгни́ти** і **відгни́сти**. *Вказав* [Радослав] *спотвореною, з відгнилими пальцями рукою на Аліпієву мотику: — Отче милосердий! Викопай мені могилу. Ляжу в неї, а ти на смерть благослови* (Н. Королева).

ВІДГНИ́СТИ *див.* **відгнива́ти.**

ВІДГНИ́ТИ *див.* **відгнива́ти.**

ВІДГОВІ́Р, во́ру, *ч., діал.* Відмовка. *У всякої Федори свої одговори* (прислів'я).

ВІДГОВІ́ТИСЯ, і́юся, і́єшся, *док.* Висповідатися та причаститися після тривалого посту й відвідання церковної служби. [С о т н и к:] *А повінчаємось в неділю?* [Н а с т у с я:] *Авжеж! Так ми ще не говіли; Як одговіємось — тоді* (Т. Шевченко); *З нашого села велика сила людей ходить до Києва* [Києва] *святого відговітися к Тройці* (О. Кониський); [Д е н и с:] *Ніби не мали часу за піст відговітись?* (М. Кропивницький); *Згадав Кметь, що йде останній тиждень перед Великоднем. Гарно. Це дуже гарно. Він не говів і буде вимагати, щоб його одпустили одговітись* (М. Хвильовий).

ВІДГОВО́РЕННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **відговори́ти** 1. *Одговоряла, одговоряла, але Артем, такий собі хлопець — раз уже надумав, буде так. Не помогло материне одговорення* (А. Головко).

ВІДГОВОРИ́ТИ *див.* **відгово́рювати.**

ВІДГОВОРИ́ТИСЯ *див.* **відгово́рюватися.**

ВІДГОВО́РЮВАТИ, юю, юєш, *рідко* **ВІДГОВОРЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.*, **ВІДГОВОРИ́ТИ,** орю́, о́риш, *док., розм.* 1. *кого.* Те саме, що **відмовля́ти** 3. — *Хто ж і порадить сироту, — одказують старі козачки, — як не ми? Се б нам од Бога гріх був великий, коли б її не одговоряли од сього лиха* (Марко Вовчок); *Я їх* [письменників-початківців] *ніколи не розчаровую, ніколи не одговорюю* (П. Тичина); *Закінчивши піч, Байбал хотів перекласти й грубу. Ледве відговорили його* (М. Сиротюк).

2. *тільки док., рідко.* Проговорити певний час. *Відговорити годину.*

3. *тільки док., рідко.* Закінчити, перестати говорити. * Образно. *Здається, бачу: рвуться буйні трави, де вже відговорили всі струмки* (В. Стус).

ВІДГОВО́РЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *рідко* **ВІДГОВОРЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.*, **ВІДГОВОРИ́ТИСЯ,** орю́ся, о́ришся, *док., розм.* Те саме, що **відмовля́тися** 4. *Встала я, кручуся, верчуся, боюся пристати до них, а одговорюватись ніяково* (І. Нечуй-Левицький); — *Хто ти такий? — питає його цар. Мишко відпрошується, відгово-*

рюється і так і сяк (А. Калин); *Тимоха дуже було часто гроші бере в батька, а той, не вміючи одговоритись.., дає йому, скільки він забажає* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ВІДГОВОРЯ́ТИ *див.* **відгово́рювати.**

ВІДГОВОРЯ́ТИСЯ *див.* **відгово́рюватися.**

ВІДГОДІВЕ́ЛЬНИЙ, а, е. Пов'язаний із відгодівлею. *Качки цієї породи відзначаються високими відгодівельними якостями* (з наук. літ.); // Признач. для відгодівлі. *Оглядаємо відгодівельний комплекс на вісім тисяч голів. Заходимо до приміщення: свині лежать чисті, нагодовані* (Ю. Хорунжий); *Грицько закінчив ветеринарний інститут і тепер працює на Волині директором відгодівельного пункту* (Ю. Мушкетик); *Роль відгодівельних господарств у виробництві м'яса і надалі зростатиме* (з газ.).

Відгоді́ве́льний майда́нчик <Відгодіве́льна площа́дка> *див.* **майда́нчик.**

ВІДГОДІВЕ́ЛЬНИК, а, *ч.* Приміщення для відгодівлі тварин. *У відгодівельниках шириною понад 10 метрів корми згодовують свиням із годівниць* (з наук. літ.).

ВІДГОДІ́ВЛЯ, і, *ж.* Те саме, що **відгодо́вування.** *Жадібний до нового, він ухопився за спеціалізацію — відгодівлю молодняку великої рогатої худоби на м'ясо* (Микита Чернявський); *Жирові складки у гусей на животі свідчать про добру здатність до відгодівлі* (з наук. літ.); *Особливого значення надавали бойки відгодівлі на полонинах волів, які служили основною робочою худобою* (з наук. літ.).

△ **Поста́вити (помісти́ти) на відгоді́влю** *див.* **поста́вити**[1].

ВІДГОДО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **відгодува́ти.** *На придорожній покаліченій вербі каркнув відгодований війною ворон* (М. Стельмах); *Відгодовані зерном гуси.*

2. *у знач. прикм.* Гладкий, угодований. *Мчали широкі селянські сани, запряжені парою одгодованих коней* (І. Микитенко); *По дворах блукають кури, поросята, відгодовані свині* (Григорій Тютюнник); * Образно. *Нема нічого огиднішого за відгодовану казенну мудрість* (з публіц. літ.).

ВІДГОДО́ВАНІСТЬ, ності, *ж.* Якість за знач. **відгодо́ваний** 2. — *Налигайте по парі кращих бичків, бо треба нам подивитися, якої вони одгодованості* (Остап Вишня).

ВІДГОДО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відгодо́вувати.** *За відгодовуваною худобою старанно доглядають вісім працівників господарства* (з газ.).

ВІДГОДО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відгодо́вувати.** *Строк відгодовування можна встановити залежно від ступеня вгодованості індичок; тих, що досягли потрібної вгодованості, відбирають для забою на м'ясо* (із журн.); *Тваринницький комплекс із відгодовування свиней м'ясних порід на 50 000 голів у рік було введено в експлуатацію* (з газ.).

ВІДГОДО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДГОДУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що.* Добре годуючи, вирощувати гладкими (тварин). *Восени він відгодовував птицю кашею та волоськими горіхами* (М. Стельмах); *Завів* [Лук'ян] *велику отару овець, відгодував на продаж по кілька кабанів на рік і навіть купив січкарню* (А. Іщук); // *розм.* Добрим харчуванням сприяти погладшанню когось. *Вже ж вона мене й годує! Одгодовує!* (Леся Українка); *Здається, були вони* [австрійські офіцери] *не в облозі, а десь в гостині, де їх одгодовували, як на сало* (С. Васильченко).

◊ **Годува́ти** (*рідко* **відгодо́вувати**) **во́ші (во́шей, бліх, ну́жу, блощи́ці** *і т. ін.*) *див.* **годува́ти.**

ВІДГОДО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВІДГОДУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. Ставати гладким унаслідок доброго годування (про тварин) або харчування (про людей). *Найкраще відгодовуються гуси з 1 жовтня по 15 грудня* (з наук. літ.); *Янек відгодувався на степовому молоці та баранині* (З. Тулуб); *За осінь Караїмович відгодувався на панських харчах, приодягся, ожив* (В. Чемерис).

2. *тільки недок.* Пас. до **відгодо́вувати.** *Створено пункт відгодівлі великої рогатої худоби, на якому вже відгодовується 850 голів* (із журн.).

ВІДГОДУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відгодува́ти.** — *Наше фермерське господарство закуповує поросят і після їх відгодування продає живою вагою переробним підприємствам* (із журн.); *На відгодування одного страуса до 100 кг (забійна вага) іде 13–14 місяців* (з газ.).

ВІДГОДУВА́ТИ *див.* **відгодо́вувати.**

ВІДГОДУВА́ТИСЯ *див.* **відгодо́вуватися.**

ВІ́ДГОЛОС, у, *ч.* Те саме, що **ві́дгомін.** *Знов гори розгомонілись страшними голосами і відголосами громів* (І. Франко); *Про турбаївське повстання Данько чув ще і вдома, в Криничках, але там його відголоси жеврілі більше в піснях про Мар'янушу* (О. Гончар); *Найбільшою архаїкою позначені ігри, близькі до східнослов'янських ігор-хороводів (відголос ігрищ), у яких відображена тема вибору пари* (з наук. літ.).

ВІДГОЛОСИ́ТИ, ошу́, о́сиш, *док.* Закінчити, перестати голосити. *Слізно дякував* [дід Петро] *за відвідини, чекав, поки Зіна відголосить, відмолиться* (Є. Пашковський).

ВІ́ДГОЛОСОК, ску, *ч., розм.* Зменш. до **ві́дголос.** *В степу довго й протяжно кричав паровик, затихаючи неясним відголоском за дальнім перевалом* (М. Хвильовий); *Саїд Алі ось уже з десяток днів чекав неприємних відголосків його гарячого вчинку* (Іван Ле).

ВІ́ДГОМІН, мону, *ч.* 1. Відбиття звуку; луна. *Нігде ні одклику, ні одгомону, — тільки собаки завалували на селі* (Панас Мирний); *Ревнули гори п'ятикратним відгомоном від вистрілу* (І. Франко); * У порівн. *Тихо, як відгомін, долітають слова партизанської пісні* (І. Микитенко); // *чого.* Звук, послаблений віддаллю. *Відгомін луни пішов аж до само́го Дніпра* (П. Панч).

2. *перен.* Невиразний слід, неясна вказівка на щось; відбиття чого-небудь. *Певним відгомоном давнини є й згадування в старих колядках та щедрівках Прикарпаття "князя" і "княгині"* (з наук. літ.); * У порівн. *Устами стиха шепотіла якісь слова, мов відгомін тих дум, що бурхали в душі* (І. Франко); // Розмови, перекази про якусь подію. *Відгомін про цю страхітливу розправу на́д Оксаною швидко рознісся по селах Переяславщини* (Д. Бедзик).

ВІДГОМОНІ́ТИ, ню́, ни́ш, *док.* Закінчити, перестати гомоніти. *Уже комбайни стихли по степах, Одгомоніли всюди молотарки* (І. Вирган); *Одгомоніло голубе з весни і зеленкувате восени море* (М. Рудь); * Образно. *Одшуміла, одгомоніла весна* (С. Васильченко).

ВІ́ДГОМОНОК, нку, *ч., рідко.* Зменш. до **ві́дгомін.** *Сад, ще повний гомону, луною повторює в найдальших кутках відгомонки проминулого співу* (Дніпрова Чайка).

ВІДГО́НИТИ[1], ить, *недок., чим.* 1. Мати присмак або запах чого-небудь; віддавати. *З курної хати всі речі димом відгонять* (Леся Українка); — *Чудове меню! — посміхнувся Іван Іванович, — .. смачне й ніжне м'ясо, яке трохи відгонить морем і водоростями* (О. Донченко); *Ми в редакції*

любили одержувати її акуратні карлючки на папері, що одгонив ліками (Ю. Яновський).

2. *перен.* Нагадувати або навівати що-небудь. *Місцина справді стала пустирем одгонити* (Панас Мирний); *Передосіннє небо повите було в голубу задуму. Голе поле одгонило сумом* (С. Васильченко); *Кожне нове розпорядження варшавського керівництва відгонило панікою та шахрайством* (Ю. Андрухович).

ВІДГО́НИТИ² *див.* **відганя́ти.**

ВІДГОРА́ТИ *див.* **відгоря́ти.**

ВІДГОРІ́ТИ *див.* **відгоря́ти.**

ВІДГО́РНЕНИЙ, ВІДГО́РНУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відгорну́ти** 1, 2. *Напередодні випало багато снігу, і смуга для зустрічного транспорту була звужена відгорненим снігом* (з газ.); *Кінець фіранки з одного боку відгорнутий* (О. Донченко); *Він тримав полу піджака одгорнутою, але дістати з неї білет не було сили* (Григорій Тютюнник); *Відгорнуте брезентове запинало ллє метушливе світло на двір* (Є. Пашковський); // **відго́рнено, відго́рнуто,** *безос. пред. А голос гойдає небесні відроги. Завісу відгорнуто тільки на мить. — Там інші світи, потойбічні дороги... Ударте, копита, в висотах крутих* (із журн.).

ВІДГОРНУ́ТИ *див.* **відгорта́ти.**

ВІДГО́РНУТИЙ *див.* **відго́рнений.**

ВІДГОРНУ́ТИСЯ *див.* **відгорта́тися.**

ВІДГОРО́ДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відгороди́ти.** *Коло дому бовваніли височезні осокори, зеленів старий садок, не одгороджений од двору* (І. Нечуй-Левицький); *Дід, відгороджений від Леся столом і пічечкою, ступив крок назад до дверей* (Ю. Яновський); *Київ, який контролював дніпровську магістраль і був відгороджений від степових набігів широкою смугою, став природним центром процесу інтеграції східнослов'янських племінних союзів* (з наук. літ.); // **відгоро́джено,** *безос. пред. В темній гущавині саду розсипаються тихі, меланхолійні звуки рояля і .. вилітають за сад, що глибоким ровом одгороджено од селянських хат* (С. Васильченко).

ВІДГОРО́ДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відгороди́ти.** *Усім своїм єством Кобзар дійшов до вищого розуміння потреб не тільки свого рідного, а кожного народу: потреб єднання проти спільного лиха, а не відгородження національними перегородками* (О. Іваненко); *Розрив змісту і форми, штучне відгородження їх з'являється внаслідок однобічного підходу до твору* (з наук. літ.).

ВІДГОРО́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відгоро́джувати** і **відгоро́джуватися.** *Ні, європейський спосіб відгороджування за поміччю дверей не годиться* (Г. Хоткевич); *Покривна тканина є різновидом епітеліальної і служить для відгороджування інших тканин від зовнішнього середовища* (з наук. літ.); *Розвиток національної культури в країні .. не є і не може бути чинником відгороджування нації від нації, народу від народу* (М. Рильський).

ВІДГОРО́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВІДГОРОДИ́ТИ,** оджу́, о́диш, *док., кого, що.* 1. Парканом, тином, стіною і т. ін. відокремлювати когось або щось від кого-, чого-небудь. *Євдоким спокійно виходить із хати, дверима відгороджує від себе жінчину лайку* (М. Стельмах); *Смутний і невеселий сидів собі* [Забрьоха] *на лавці, у новій світлиці, що відгородив від противної хати* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Дід Харко .. кожного вулика сам довів до пуття, поставив на новому місці, одгородив од скотини* (Ю. Яновський); * Образно. *Вечір вже господарював у Вербівці, густо розкидав тіні, одгороджуючи від людей сонце* (А. Іщук); // Відокремлювати, відділяти собою кого-, що-небудь від когось, чогось. *Од .. грубки до другої стіни йшла з вирізками перегородка і одгороджувала хату од кімнати* (О. Стороженко); *Глибока розколина в кризі відгородила мандрівників зовсім від берега* (М. Трублаїні).

2. *перен.* Позбавляти зв'язку когось із ким-, чим-небудь; відокремлювати. *Все ще утішає* [бабуся] *своїх маленьких онучат, все казкою відгороджує їх від незнаного лиха* (П. Воронько); *Діти відгороджували її від минулого назавжди, навіки* (П. Загребельний); *Щось розмежувало й відгородило мене з батьком від тої нашої матусі — чи піп у чорних ризах та дяк з півчими, чи сама невблаганна смерть, що послала їх забрати від нас матусю* (І. Багряний); *Учитель Степан Васильович Левченко .. не відгородив себе од мужика ні вченою погордою, ні формою, ні пихатим словом* (М. Стельмах).

◊ **(1) Відгороди́ти / відгоро́джувати му́ром (стіно́ю)** *від кого — чого і без дод.* — повністю ізолювати кого-, що-небудь від когось, чогось, позбавити когось чого-небудь. *Царський уряд робив усе, щоб відгородити височенним муром невмируще слово Кобзаря від трудящих мас* (із журн.); *Є інша культура, без пари й електрики. Та, що наближує людину до людини, не відгороджує мурованими стінами, знає ціну людського слова* (Г. Хоткевич).

ВІДГОРО́ДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВІДГОРОДИ́ТИСЯ,** оджу́ся, о́дишся, *док.* 1. Якою-небудь перепоною відокремлювати, відділяти себе або свої володіння від кого-, чого-небудь. [Т і р ц а:] *Посій понад границями пшеницю добру, відгородись житами від пустині* (Леся Українка); *Однієї ночі вона* [Маруся] *покинула одинокого батька і втекла до Степана. Тоді Микита прокляв її, прокляв увесь рід її аж до сьомого коліна, .. купив верболозу й одгородився від усіх людей величезним тином* (Л. Яновська); *Замоскворіччя, відгородившись із півдня новим широким валом, тяглося дружно вгору* (Василь Шевчук).

2. *перен.* Позбавляти себе зв'язку із ким-, чим-небудь; ізолюватися. *Ми .. повинні строго окреслити обсяг етнографії, .. відмежуватись від інших областей знання. Але відмежуватись — не значить одгородитись* (М. Рильський); *Розгородилися кордонами, богами, ненавистю, а хто може відгородитися від часу?* (П. Загребельний); * У порівн. *Іван Біляк. Неймовірно ерудований, як на свій вік. Книжкова міль. Своїми окулярами немов відгородився від світу* (Р. Іваничук).

ВІДГОРОДИ́ТИ *див.* **відгоро́джувати.**

ВІДГОРОДИ́ТИСЯ *див.* **відгоро́джуватися.**

ВІДГОРТА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відгорта́ти** 1, 2. *Догляд за підщепами, посадженими восени, полягає у відгортанні від них землі та розпушуванні ґрунту* (з наук. літ.); *Носили капелюхи набакир, насунутими на очі, з різними способами відгортання крисів* (із журн.).

ВІДГОРТА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВІДГОРНУ́ТИ,** орну́, о́рнеш, *док.* 1. *що.* Відкидати, відсувати що-небудь руками або за допомогою знаряддя. *Шестірний цідив юшечку, одгортав бурячки, цибулю, кріп* (Панас Мирний); *Селяни брались лопатами відгортати піщані замети від своїх облуплених мазанок, як узимку відгортають на Півночі сніг* (О. Гончар); *Андрійко Дорошко забіг у курник. Відгорнув пі-*

дозрілу купу соломи .. в кутку (І. Цюпа); // *з чого, від чого.* Переміщати волосся, коси і т. ін. *Вона .. одгортала волосся з чола* (М. Коцюбинський); *Мати присіла до Миколи, гладить йому чоло, відгортаючи чуб* (В. Барка); *— Ге-ге-ге! — аж схопився Григорко і відгорнув чуприну від вух* (П. Козланюк).

2. *що.* Відхиляти край одягу, завіси і т. ін. *Вітер ріже осокою в очі, відгортає поли кожушка, здирає темно-синій берет* (В. Винниченко); *Він обережно одгортав полу кожушини й, заглядаючи на груди, подовгу милувався з нього* [жетона] (Г. Епік); *Юрко відгорнув край завіси й глянув у зал* (О. Донченко); // Відхиляти вбік від природного положення. *Калина відгортає рукою високі стебла* (В. Козаченко).

3. *кого, розм., рідко.* Те саме, що **відпиха́ти;** відстороняти. *Радивон Михайлович розправив лікті і, легко одгорнувши набік своїх сусідів, зробив кілька кроків наперед* (Г. Епік); *Рукою грубо .. відгорнув захисника, а той поточився серед хати* (Іван Ле).

ВІДГОРТА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ВІДГОРНУ́ТИСЯ,** орну́ся, о́рнешся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Відхилятися від звичайного положення (про одяг, волосся і т. ін.). *Поруч з нею стоїть Роман, певно, милується з неї: рука його по-молодечому підкручує вуса, волосся відгорнулося від лоба, очі виблискують — ставний козак!* (Л. Старицька-Черняхівська); * Образно. *Вони* [хмари] *повагом пропливали над селом .. і десь зникали, повагом одгортаючись на схід до низького сірого обрію* (Г. Епік); *Неначе поділ ночі відгорнувся перед нею* (Валерій Шевчук).

2. Відсторонятися від кого-небудь. *Пригорнулась дівчина до козака, як сонечко зійшло, а відгорнулася, як сонечко зайшло* (Сл. Гр.).

3. *тільки недок.* Пас. до **відгорта́ти** 1, 2. *Раптом край килима одгортається, виходить Кочубей* (Г. Колісник).

ВІДГОРТА́ЧКА, и, *ж., розм.* Знаряддя для відгортання зерна, снігу і т. ін. *Дівчата одгортали од віялки не одгортачкою, а, ставши навколішки, руками* (І. Кириленко).

ВІДГОРЯ́ТИ, я́є, **ВІДГОРА́ТИ,** а́є, *недок.*, **ВІДГОРІ́ТИ,** рі́ть, *док.* Згорівши, відпадати від чого-небудь. *Уже на коневі і хвіст одгорів* (Сл. Гр.); // Кінчати горіти. *Чотири сонця відгорять вгорі, чотирикрилий день відмайоріє* (В. Стус); * Образно. *За днем, що одгоряє, трохи жалко. Але вперед, чекає нас майбуть!* (В. Сосюра).

ВІДГОСПОДАРЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док.* Закінчити, перестати господарювати. *— Автомобіль продав, за виручені кошти спромігся на тракторця, плуга, культиватора. Відгосподарював з ними лише навесні* (з газ.); *Відгосподарював своє батько, тепер черга за сином* (з газ.).

ВІДГО́СТРЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відгостри́ти.** *Дід Квірквелія сів на камінь, витяг із кишені довгого кривого ножа з відгостреним блискучим лезом* (В. Собко); *А після того відгострений вихопив меч свій із піхов* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); *Логіка Лесі Українки відгострена, як бритва* (М. Рильський).

ВІДГО́СТРЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відгостри́ти.** *На якість цукру, що виробляється, суттєво впливає ступінь відгострення ножів бурякорізки* (з наук.-техн. літ.).

ВІДГОСТРИ́ТИ *див.* **відго́стрювати.**

ВІДГО́СТРЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відго́стрювати.** *Головна увага приділяється способу досягнення результатів, а мета полягає у подальшому відгострюванні панівної парадигми, що сприяє розширенню сфери її застосування* (з наук. літ.).

ВІДГО́СТРЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВІДГОСТРИ́ТИ,** острю́, о́стриш, *док., що.* Те саме, що **виго́стрювати.** *Мазур говорив далі: — Ми маємо військо і зброю .. Меч той відгострили на голови ворогів народних* (Іван Ле); *Ввесь час і поезію свою повинні ми .. зміцнювати, одгострювати її на боротьбу з фашизмом* (П. Тичина).

ВІДГОСТЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док.* Погостювати, закінчити гостювати. *Ждуть, поки я відгостюю* (І. Муратов); *Дітям зі східних областей України була надана можливість відгостювати Різдвяні свята в Галичині* (з газ.).

ВІДГРАНИ́ТИ *див.* **відгра́нювати.**

ВІДГРАНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що.* Док. до **гранува́ти.** *Відгранувати дорогоцінне каміння — це підкреслити форму каменя, його кристалічну будову, колір і блиск, у найдорожчих каменів навіть з'являється власне світіння* (з наук.-попул. літ.); *Природжений свій талант письменник відгранував щоденною кропіткою роботою над словом, досягши вершин майстерності* (із журн.).

ВІДГРА́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВІДГРАНИ́ТИ,** ню́, ни́ш, *док., що.* Те саме, що **вигра́нювати.** *Свою популярність як дорогоцінний камінь алмаз отримав лише тоді, коли люди навчилися його відгранювати* (з наук.-попул. літ.); *Нашу мову любили, розвивали, відгранювали, шліфували талановиті митці, мудрі володарі у царстві слова* (з публіц. літ.); *Поети із Києва, Харкова, Львова, Донецька, Запоріжжя, Одеси, Луганська, Дніпропетровська та Чернівців змагатимуться, щоб відгранити свою майстерність* (з газ.).

ВІДГРЕБТИ́ *див.* **відгріба́ти.**

ВІДГРЕБТИ́СЯ *див.* **відгріба́тися.**

ВІДГРИЗА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відгриза́ти.** *Усі гризуни мають великі зуби, добре пристосовані до відгризання та розжовування корму* (з навч. літ.).

ВІДГРИЗА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВІДГРИ́ЗТИ,** изу́, изе́ш, *док., що.* Гризучи, відокремлювати що-небудь; відкушувати. *Одна комашка другій головоньку одгризає...* (Остап Вишня); *Щука без хвоста лежить: Прокляті пацюки одгризли* (Л. Глібов); [Т о й, щ о г р е б л і р в е:] *Найкраще для Русалки сидіти край рибалки, глядіти неборака від сома та від рака, щоб не відгризли чуба* (Леся Українка).

ВІДГРИЗА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ВІДГРИ́ЗТИСЯ,** зу́ся, зе́шся, *док.* 1. Гризучи, звільнятися від прив'язі. *Хоч прив'яжи, то одгризеться* (Номис).

2. Кусаючись, захищатися. *У сліпій люті хлопець і тут ще відбивався руками й ногами, відгризався зубами, мов зацьковане звіря* (О. Гончар); *Вовк відгризався від собак.*

3. *перен., розм.* Захищаючись, на чию-небудь лайку відповідати лайкою. *Солоха ж сама не знала, за що її лають, проклинають і то одгризалася, то одмовчувалася* (Панас Мирний); // Захищатися від присікування, причіпок. *Вона... відгризається від докорів старої свекрухи* (І. Франко); *В пізню ніч Зіна, Вася і "той" сміялися вдоволено над Климом. А Клим відгризався* (Мирослав Ірчан); *Як напало на мене сім зарічанок, а я сама, то насилу відгризлась* (Номис); *Найперше до Масі вчепилась: — То ти, каже, вкрала* [гроші]? *Та ця не далась: зараз відгризлася* (А. Свидницький).

4. *перен., розм.* Оборонятися, відбиватися. *— Взяти фортецю голими руками — це фантазія. Ворог зубами відгри-*

затиметься в кожному закутку (Іван Ле); *Тоді він вирішив послати сержанта Чохова на лівий край, де, як було чути по стрілянині, хтось відгризався* (Григорій Тютюнник).

ВІДГРИ́ЗЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відгри́зти.** *Для будівництва житла бобри використовують вільху й осику: відгризені шматки вони переносять у зубах і втикають гострими кінцями в дно річки так, щоб не віднесло течією* (з наук. літ.); *Лялечкова камера вусача оточена характерною облямівкою, яка складається з довгих волокон, відгризених від кори* (з наук.-попул. літ.).

ВІДГРИЗНУ́ТИСЯ, ну́ся, не́шся, *док., перен., розм.* Однокр. до **відгриза́тися** 3. *Він встав і пацнув Дарку з розмаху по плечах. — Одчепися, холеро! — відгризнулась Дарка* (Леся Українка); *Жінки відгризнулись, але кватирку причинили* (Ю. Смолич); *— Це ще побачимо, хто кому, — відгризнулася Олена* (У. Самчук).

ВІДГРИ́ЗТИ *див.* **відгриза́ти.**

ВІДГРИ́ЗТИСЯ *див.* **відгриза́тися.**

ВІДГРИМІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **відгриміти.** *У очах крізь одгримілий бою жах сіяють сльози* (В. Сосюра); *Здалеку засурмили над Дніпром прадідівські сурми, заіржали коні на степових пагорбах, потягло потом і кров'ю древніх січ, і могутній брязкіт старих мечів розлігся над гуркотом нещодавно відгримілих рідних гармат і танків* (О. Довженко); *Море і море — мільйони кубометрів прісної води! Лише подекуди — нагадуванням про світ відгримілий, недавній — стирчать із води кущі, потемнілі залишки плавнів, яких тоді, видно, не встигли дорубати й спалити* (О. Гончар).

ВІДГРИМІ́ТИ, ми́ть; *мн.* відгримля́ть; *док.* Перестати гриміти. *Відшуміли, відгриміли грози, засяяв чистий голубий обрій на сході* (І. Цюпа); *Ще не одгриміли оплески, щасливий молодий поет ще прикладав до серця свою першу збірочку поезій, як на сцену вийшов критик* (Я. Качура); // *перен.* Закінчитися (про що-небудь бурхливе, бучне). *В лісах партизанських моєї Вкраїни давно одгриміли бої* (В. Сосюра); *Кінчилась війна, відгриміли переможні салюти* (О. Гончар); *Нема куди вечорами дітися — периферія, а футбольні баталії відгриміли* (В. Дрозд).

ВІДГРИ́МНУТИ, ну, неш, *док., розм.* Голосно відповісти, зауважити. *— Хіба мене не впізнали? Чи жартуєте? — Жартую? — одгримнув Охрім... — А ти, єретичний сину, позавчора не втік?* (Марко Вовчок).

ВІДГРИ́МНУТИСЯ, нуся, нешся, *док., розм.* Те саме, що **відгри́мнути.** *— Горілочка, здається, добра, — каже хазяйка. — Бодай тому шинкареві таке життя добре! — одгримнувсь дядько* (Марко Вовчок).

ВІДГРИ́МУВАТИ, ує, *док.* Відлунювати громом, гуком, шумом. *Входжу — у хаті темно, бо надворі нахмарило, далеко грім одгримує, вітерець заліг весь, тиша* (Марко Вовчок); [Ф а у с т:] *В бору реве-бушує буря, І падає стовбур'я дужих сосен, ламаючи і тлумлячи сусідів, — Аж хряскотом одгримує од гір* (М. Лукаш, пер. з тв. Й.-В. Гете).

ВІДГРІБА́ЛЬНИК, а, *ч.* Робітник, який відгрібає що-небудь (вугілля, зерно, солому, сніг і т. ін.). *Для обслуговування молотарки потрібно 10–12 осіб, серед яких два відгрібальники* (з наук. літ.).

ВІДГРІБА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **відгріба́льник.** *Відгрібальниці та накладальниці забезпечували безперервну подачу соломи на скирту* (із журн.).

ВІДГРІБА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відгріба́ти** і **відгріба́тися.** *У рівнинних умовах і на схилах крутістю до 20 градусів за наявності снігового покриву товщиною більше 30 см слід проводити відгрібання снігу в радіусі 0,7 м* (з мови документів).

ВІДГРІБА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВІДГРЕБТИ́,** бу́, бе́ш; *мин. ч.* відгріб, гребла́, ло́; *мн.* відгребли́; *док.* 1. *що.* Відкидати, відсувати що-небудь лопатою, граблями, руками і т. ін. *Вуси лізли йому в рот .. Він одгрібав їх пальцями* (І. Нечуй-Левицький); *Матроси, зрозумівши, чого він хоче, починають одгрібати гільзи в куток* (В. Кучер); *Не взявся* [Павлусь] *й за лопату, щоб одгребти сніг од порога* (О. Стороженко); [М и х а й л о в:] *Тунель низький — щоб землю відгребти, пересуватись можна тільки плазом* (С. Голованівський).

2. *що, рідко.* Те саме, що **вигріба́ти.** *Які руки загрібали, щоб і ті відгрібали* (П. Чубинський); *Одгребла* [Христя] *руками шматок льодини і пошпурила* (Панас Мирний).

3. *від чого, розм.* Гребучи веслами, гвинтами і т. ін., віддалятися, відпливати від чого-небудь. *Він відгріб досить далеко від пристані, сподіваючись на гарний улов на глибині* (із журн.); *Четверо хлопців з команди знімають черевики та закочують штани. Сідають на катамаран та пробують відгребти від берега, але їм це не вдається: вітром і хвилями їх прибиває назад* (з газ.).

ВІДГРІБА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ВІДГРЕБТИ́СЯ,** бу́ся, бе́шся; *мин. ч.* відгрібся, гребла́ся, ло́ся; *мн.* відгребли́ся; *док.* 1. Відкидати що-небудь (землю, сніг і т. ін.) від себе лопатою, граблями, руками і т. ін.; звільнятися від землі, снігу і т. ін. *Все дужче випручуюсь і відгрібаюсь, а чую: землю жую, бо в роті її повно* (В. Барка); *Землею в окопі його привалило... Одгрібся. Отямився* (І. Нехода); * Образно. *— Якесь лихо з самого малку мене* [Чіпку] *окривало, — з самого малку воно вчепилося за мене, ніяк я від нього ні одіб'юся, ні одгребуся!* (Панас Мирний).

2. *від чого, розм.* Те саме, що **відгріба́ти** 3. *Даремне силкувалися вони* [мореплавці] *од острова одгребтися: супутній вітер не давав їм вийти з затоки в море* (М. Лукаш, пер. з тв. Д. Боккаччо).

ВІДГРІВА́ТИ *див.* **відігріва́ти.**

ВІДГРОМА́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВІДГРОМА́ДИТИ,** джу, диш, *док, що.* Відгрібати, відкладати сіно, листя і т. ін. в одне місце. *— Побіжу, звуть Онищенки до себе допомогти відгромадити сіно* (із журн.).

ВІДГРОМА́ДИТИ *див.* **відгрома́джувати.**

ВІДГУГОТІ́ТИ, ти́ть, *док., розм.* Перестати гуготіти (про сильний вогонь). *Відгуготіла пожежа на складі будівельних матеріалів* (з газ.).

ВІДГУДІ́ТИ, ду́, де́ш, *док.* Закінчити, перестати гудіти. *Відгуде буря весільна, прапор з хати знімають, дають спокій молодому подружжю...* (О. Гончар); *Відгудів гудок.*

ВІ́ДГУК, у, *ч.* 1. Відбиття звуку; луна, відгомін. *Гуркіт, грім, гук, одгук розбігся на весь небозвід* (К. Гордієнко); * Образно. *Прилинув вітер, .. А з ним прилинули пісні пташині, І любий гай свій відгук з ним прислав* (Леся Українка); // *чого.* Звук, послаблений віддаллю. *Десь далеко в місті заграв оркестр. Тихі далекі одгуки мелодій полились по долині Росі* (І. Нечуй-Левицький); *Здалека чутно відгуки музик, пісень, гомону веселого* (Леся Українка).

2. Відповідь на чий-небудь поклик, звертання. — *Христе! доню! — гукав він, і його голос гучно розкотився по садкові. Він стояв, дожидаючи одгуку* (Панас Мирний); *Ось наче лайка... Там хтось-таки є. Але й цього разу його волання залишилося без відгуку* (Ю. Винничук).

3. *перен.* Душевний стан або дія, що є відповіддю на що-небудь. *Не кваплячись, він докладно розповів про свій багатозабійний метод, і було видно, як слова його знаходять активний відгук у присутніх* (О. Гуреїв); *Написання роману "Бур'ян" — прекрасний зразок оперативного відгуку письменника на животрепетні питання часу* (з навч. літ.).

4. *перен.* Те, у чому виявляються сліди впливу чого-небудь; відбиття, наслідок чого-небудь. *Складались першії мої пісні, слабії відгуки твоїх пісень чудових* (І. Франко); *Шевченку! Відгук дум своїх Чи чуєш ти у нашім співі?* (М. Рильський); * Образно. *Хтось давно ще сказав, що спів, — то мова душі, .. найнепримітніші одгуки душі до всього* (Панас Мирний).

5. Думка, судження про кого-, що-небудь, оцінка кого-, чого-небудь. *Не знаючи, як підтримати розмову, я не зовсім до ладу промимрив: — Дякую, стараюся, скільки можу... На що почув одразу ж хвальний відгук: — Це зо всього видно... Хвалю!* (Б. Антоненко-Давидович); // Критична стаття, рецензія, відзив і т. ін., зумовлені появою якоїсь книги, виступом громадського діяча і т. ін. *Се, властне, відгук, тож не дивуйтесь, коли в ньому бракуватиме об'єктивності* (Леся Українка); *Роман-есе Ю. Канигіна "Шлях аріїв" викликав багато відгуків — від захоплених до обурених* (з публіц. літ.); *Відгук про автореферат дисертації.*

ВІДГУКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, розм., рідко.* Гукаючи, викликати кого-небудь, домогтися відповіді. *Куди се ти так забрався, що ледве-не-ледве відгукав тебе* (Сл. Гр.).

ВІДГУКА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док., розм., рідко.* Те саме, що **відгукну́тися** 1. *На кожний гук не одгукаєшся* (Номис).

ВІДГУКНУ́ТИ *див.* **відгу́кувати.**

ВІДГУКНУ́ТИСЯ *див.* **відгу́куватися.**

ВІДГУ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВІДГУКНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док.* 1. Гукаючи, відповідати кому-небудь. — *Прощавай! — відгукує, — ех, шкода, нема вчителя!* (М. Коцюбинський); — *Чого ви це позачинювали ворота, чому не пускаєте князів і мене? — Бо не треба вас тут, — відгукують йому* (Б. Лепкий); *Чіпка озирнувся — і одгукнув з дороги: — Грицьку! поклонись матері...* (Панас Мирний).

2. Те саме, що **відлу́нювати.** *Напружує* [Мирон] *свою уяву, щоб зміркувати, що таке в селі могло б видавати подібний голос і викрикати* [викрикувати] *подібні слова, які б відгукував ліс* (І. Франко); *Гунява луна .. дерев'яними словами одгукувала з усіх боків чужі слова, перекривляла, реготалася* (С. Васильченко); *Коли це раптом навдалі* [вдалині] *щось блискавицею свіргонуло; через хвилину гуркіт розлігся і полохлива луна відгукнула його по долині* (М. Старицький).

ВІДГУ́КУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВІДГУКНУ́ТИСЯ,** ну́ся, не́шся, *док.* 1. Гукати у відповідь на чий-небудь поклик. *Як гукають, так і одгукуються* (Номис); *Механік, що мав сильний голос, загукав, але ніхто не відгукувався* (М. Трублаїні); — *Івасю! Івасю! — трохи перегодом гукав Грицько, несучись полем до бурти. — Чого? — одгукнувся Івась, забуваючи про недавню спірку* (Панас Мирний); * Образно. *Ніч одгукнулась ще двома пострілами* (А. Головко); // Відповідати на звертання; відзиватися. — *Батьку, — з одчаєм відгукується хлопець, — вона* [Палазя] *мене до нещастя доведе!* (Ю. Яновський); *В двері постукали. І коли Наринський одгукнувся, в кабінет увійшов Русевич* (Ю. Шовкопляс); // Давати звістку про себе. *Є в неї три сини, але всі вони десь далеко і тільки час від часу відгукуються листами* (О. Гуреїв); *Українці, браття милі, Відгукніться, де ви є* (П. Грабовський); // *перен.* На дію відповідати іншою дією. *З блакитної високості впаде на землю сріблом жайворонкова пісня, .. а широкий степ відгукнеться на ті згуки тихим шелестінням тирси* (М. Коцюбинський); *Захар чув, що від мосту міномет двічі відгукнувся на ворожі постріли* (Іван Ле); *Несподівано зазвучав баян, і зразу на другому кінці площі відгукнулася весела пісня* (В. Собко).

2. *перен.* Виражати своє ставлення до яких-небудь подій, явищ і т. ін. *Дуже мені бажалося відгукнутись на Ваші ласкаві запросини — прислати що до збірника* (М. Коцюбинський); *На заклик вступати до легіону Українських січових стрільців добровільно відгукнулося близько семи тисяч юнаків* (з наук.-попул. літ.); // Виявляти співчуття, готовність сприяти чому-небудь. *Ось навіть він, хлопець з щирою душею, здатний відгукуватися на страждання й лихо* (О. Бердник); *Хай же ніч минеться, ранок усміхнеться І до серця серце знову відгукнеться* (Т. Масенко).

3. Відбиватися (про звук); відлунювати. *Луна стихала далеко десь в лісі, а там далі знов одгукувалась дрібно та часто* (І. Нечуй-Левицький); *Самотньо й лунко одгукується в німих стінах* [класу] *моя помірна хода* (С. Васильченко); *Почувши домівку, коні заржали. Високим тонким металевим іржанням їм одгукнулась луна в просвіжілім повітрі* (П. Тичина).

4. *перен.* Позначатися на кому-, чому-небудь. *Пішла ворожнеча між старим і новим. Та ворожнеча і те змагання одгукнулися не в одному тільки чиновному стані, .. одгукнулися й у сім'ї* (Панас Мирний); *Поразка Ігоря великим горем відгукнулась на Русі: похід коштував народові великих жертв* (з навч. літ.).

ВІ́ДГУЛ, у, *ч., рідко.* Те саме, що **відгомін** 1. *І над одгулами прибою у барвінковій вишині Йдуть хмари темною юрбою* (Л. Первомайський); — *Я чув відгул гармат* (А. Малишко).

ВІДГУ́Л, у, *ч.* Звільнення від роботи на день або кілька днів як компенсація за понаднормову працю. *Приїздять же мало не щодня з Києва ковалівці, коли трапляються їм вільні дні, чи на відгул, а то й просто у відпустку* (В. Кучер); — *Її нема!.. В неї сьогодні відгул, — сміливо відказуєм, хоч обидва певні, що Ольга зараз десь там тремтить у кутку, сховавшись за касами і з жахом вислуховуючи нашу розмову* (О. Гончар); *Ми нарешті купили, і сьогодні нам привезуть меблі! Тато відпросився з роботи. Мама взяла відгул* (В. Нестайко).

ВІДГУ́ЛЬНИЙ, а, е, *розм.* Стос. до відгулу *(див.* **відгу́л).** *Якось випав відгульний день чи цілих два, і мене поманили хлопці поїхати в Москву* (із журн.).

ВІДГУ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.* **ВІДГУЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., розм.* 1. Проводити певний час гуляючи, не працюючи, відпочиваючи. *Ми якось пробрались у тюремний двір, підбігли до загорожі .. і крізь щілину бачили, як одгулював свої десять хвилин "білий"* (В. Винниченко); *Остання*

неділя перед Великим постом, тра відгуляти (Л. Костенко); *Відгуляти відпустку.*

2. *тільки док., що.* Провести свято, весілля і т. ін.; відсвяткувати. *Святки відгуляли... а дощику ніхто й крапелинки не бачив* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— От коли б тут був Богдан, можна би зараз і засватати, і заручини відгуляти* (А. Чайковський); *— Коли б, Левку, я з тобою пішов до Тетяни — уже давно б твоє весілля відгуляли...* (М. Стельмах).

3. *тільки док., що і без прям. дод.* Закінчити, перестати гуляти. *Коли ввечері, відгулявши з своїми одчайдушними супутниками вісім годин серед ланів, він повертається до маєтку, почуває себе майже юнаком* (Л. Смілянський); *Відсміявся Дробаха, відгуляв* (О. Гончар); // Погулявши в молоді роки, перестати гуляти. [П а л а ж к а:] *Гуляй уже ти, молода, а я своє одгуляла* (Панас Мирний).

4. Використовувати відгул. *Відгуляти за чергування.*

ВІДГУ́ЛЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відгуля́ти.** — *Уже забулося відгуляне весілля, а борги ще досі віддаємо* (із журн.).

ВІДГУЛЯ́ТИ *див.* **відгу́лювати.**

ВІДГУРКОТІ́ТИ, очу́, оти́ш, *док.* Закінчити, перестати гуркотіти. *Видно, вже ніхто не привозив сюди збіжжя для помолу, давно відгуркотіли і зупинилися кам'яні жорна* (В. Малик); *Одгуркотіли битви, тихо стало* (М. Рудь); *Трактор уже відгуркотів, зник за горбом* (О. Гончар).

ВІДГУСТИ́, уду́, уде́ш; *мин. ч.* відгу́в, гула́, ло́; *мн.* відгули́; *док.* Закінчити, перестати густи. *На білу гречку впали роси, Веселі бджоли одгули* (М. Рильський); *Гудки на п'ятдесяти промислових підприємствах вже відгули* (Ю. Смолич); *Давно відгриміли бубни, відгули перегудниці, .. не чути в княжім теремі й гуку та гаму гостей* (Д. Міщенко); // *перен.* Закінчитися (про що-небудь гучне, бурхливе). *Відгриміло минуле війною, в переможних боях одгуло* (І. Гончаренко); // *безос. Сім десятків дідові старому, Сам незчувсь, коли і відгуло* (В. Симоненко).

ВІДДА́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **віддава́ти** 1–3, 5–10, 16. *Серед неї* [тиші] *чулись десь тільки окремі слова тихо відданого наказу старшинам* (І. Багряний).

ВІДДАВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **віддава́ти** 1–11, 15, 16 і **віддава́тися** 1–5. — *Я чекаю тобі, — каже* [Короп], *— за гроші вже десятий рік, а тобі ні в гадці віддавання* (Л. Мартович); *Милосердя — не хвилинне поривання, це щоденна напружена праця, віддавання всіх душевних і фізичних сил* (з наук.-попул. літ.).

ВІДДАВА́ТИ, даю́, дає́ш, *недок.*, **ВІДДА́ТИ,** да́м, даси́, *док.* 1. *кого, що.* Повертати назад узяте (позичене, дане, привласнене, належне). *Коли прийде віддавати, то нема що дати* (Номис); *— Досить уже, підвередитесь, — жінка з внутрішнім побоюванням і вдячністю кілька разів зупиняла парубка, але він довго не віддавав їй заліплену лопату* (М. Стельмах); *— Ох, мені лихо! загубила хустку... Коли б хто підняв та віддав* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— Віддати дитину назад якось ніяково... Сам просив, щоб дали...* (М. Коцюбинський).

2. *що.* Виділяти із себе тепло, холод і т. ін. в навколишнє середовище. *Ягоди аронії добре віддають сік — вихід його становить до 80 відсотків від ваги плодів* (з наук.-попул. літ.); *Вода повільніше нагрівається і повільніше віддає тепло, а суша — навпаки* (з навч. літ.); *Гемоглобін має здатність легко приєднувати кисень і так само легко його віддавати* (з навч. літ.).

3. *що, спорт.* Повертати ударом назад; відбивати. *Якщо воротар упіймав шайбу, він відразу ж приймає рішення або здійснити вкидання у своїй зоні, або віддати пас комусь із своєї команди, або здійснити викидання шайби із зони* (з наук.-попул. літ.); *Замість того, щоб віддати м'яч партнеру, який перебував у вигіднішому положенні, він почав обводити суперників* (з газ.).

4. *чим, за що, перен., розм.* Віддячувати за що-небудь. *Глядіть, щоб ніхто нікому не віддавав злом за зло, але завжди дбайте про добро один для одного й для всіх!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); [П е т р о:] *Його повинність дітей до розуму довести... А їх повинність — віддати батькові тим добром, що за його поміччю добули...* (Панас Мирний); *До мене самої він і тоді, і потім був таким уважним, що коли б хотіли віддати мірою за міру, то певне б знов математика зрадила б* (Леся Українка).

5. *кого, що.* Давати, передавати, вручати комусь кого-, що-небудь. *Він такий педант, що тільки в руки адресатові віддає рекомендовані листи* (Леся Українка); *— Піду! — сказала Василина. — Посесор звелів мені вернутись сьогодні, він оддав гроші вперед за рік* (І. Нечуй-Левицький); *Він ніс при собі терміновий пакет, який мав віддати у власні руки контр-адміралу Багрову* (В. Кучер).

6. *що.* Давати комусь що-небудь для користування, у власність; відмовлятися від чого-небудь свого на чиюсь користь. *Бувши вдовою, віддавала* [пані Чужинська] *одну кімнату з харчуванням* (В. Підмогильний); *Він* [Маковей] *оддавав свій спирт Хомі* (О. Гончар); *Якби я багатий, То оддав би я все золото Оцій Катерині* (Т. Шевченко); *Се вже знають, що землю оддали людям* (М. Коцюбинський); // *розм.* Подавати на стіл їжу. *Сяк-так віддавши вечерю, Маруся пішла до корів* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— Робота моя неважка, — витоплю піч, зварю їсти, віддам — і вільна на увесь день* (Панас Мирний); // Програвши битву, відступивши, залишати ворогу; здавати. *З 1093 р. князь Володимир вів боротьбу проти половців та їх союзника Олега Святославовича, якому був змушений віддати місто Чернігів (1094)* (з наук. літ.); // *перен.* Присвячувати комусь або чомусь що-небудь (пісні, думи і т. ін.). *Кожну думу, кожну пісню я Вітчизні віддаю* (В. Сосюра); // *перен.* Витрачати час, сили, здоров'я і т. ін. на що-небудь. *Відчуваю .. правдиве поважання до людини, що свій час, свої сили і своє здоров'я оддає для спільного і дорогого нам діла* (М. Коцюбинський); *Як я люблю тебе, мій рідний краю, Як я люблю красу твою, твій люд, Як гаряче молюся і бажаю Для твого щастя свій віддати труд!* (І. Франко); // *перен.* Жертвувати кимсь або чимсь заради кого-, чого-небудь. *Вона віддала свого сина за щастя народів усіх* (В. Сосюра); *Соломія Антонівна .. віддала своє здоров'я й снагу для того, щоб її рідне село розквітало* (О. Бердник).

7. *що.* Давати щось куди-небудь або кому-небудь із певною метою. *Віддаю свою працю до друку* (Панас Мирний); *Інші подарунки вона ставила далі або віддавала меншій сестрі сховати* (Леся Українка); // *кого.* Відправляти когось куди-небудь із певною метою. *Маленьких хлопчиків силоміць забирали в батьків, везли в Стамбул, де віддавали в школи аджемів, які готували майбутніх яничарів* (П. Загребельний).

8. *кого, за кого.* Видавати кого-небудь заміж. *Радість і веселощі панували у Володимирі-граді 1261 року: князь Ва-*

силько віддавав свою доньку Ольгу за чернігівського князя Андрія Всеволодовича (з наук.-попул. літ.); *Співає Мар'яна: "Оддай мене, моя мамо, Та не за старого..."* (Т. Шевченко); [М а к с и м:] *Вірю тобі, моє серце, А що скаже мати? Не віддасть тебе за мене, Бо я небагатий!* (М. Кропивницький).

9. *що, розм.* Продавати що-небудь за певну ціну. [Х и м к а:] *А скільки за неї* [хату] *просять?* [І в а н:] *Хвалились люди, за п'ятсот віддають...* (Панас Мирний); *В мене овесець важненький, дешево віддам* (Г. Квітка-Основ'яненко); // Платити за куплене. — *Що ти зробиш йому, гладкому? — думав Андрій .. Він худобу пожалує швидше, бо оддав гроші за неї* (М. Коцюбинський).

10. *що.* У сполученні з іменниками (перев. дієслівного походження) означає дію, зміст якої визначається значенням відповідного іменника. *Я оддав наказа* [наказ] *розіслати роз'їзди на завтра і відпустив його* (Л. Старицька-Черняхівська); *Господар віддав розпорядження прибрати грабіжника з ліжка і міцно зв'язати* (О. Авраменко).

11. *що.* Передавати характерні риси кого-, чого-небудь у творах літератури, мистецтва і т. ін.; відтворювати. *Як на мене, переклад віддає головне в оригіналі, — а це і є головне в перекладанні* (М. Рильський); *Мені не стає слів, аби віддати те, що я зараз так сильно пережив* (М. Коцюбинський); *Я зовсім не в стані віддати нашого волинського народного стилю по-німецьки* (Леся Українка).

12. *чим.* Мати присмак, запах чого-небудь; відгонити чимсь. *Сухе, жовте, аж червоне повітря віддавало горілим* (Панас Мирний); *Променисте жовтневе повітря віддає медом* (З. Тулуб); *На сонці гній розпарився й віддавав запахом перегною* (С. Чорнобривець); // Нагадувати собою щонебудь. *Простора хата у відьми, а якось пусткою оддає* (О. Стороженко); // Мати ознаки, властивості чого-небудь. *Смагляве лагідне лице віддавало молодістю* (О. Кобилянська); *Тишею й покоєм оддавало кругом, і в Грицька од серця помалу одлягло* (С. Васильченко).

13. Відбивати який-небудь колір, відтінок світла; відсвічувати. *Світилися огні по хатах, віддаючи крізь туман жовтими кружалами* (Панас Мирний); *На захід сонця — зелене небо: луки віддають свої соковиті барви* (К. Гордієнко); *Хмарки .. віддавали перловою рожевістю і синню, забарвлюючи повітря відсвітами* (В. Барка); * Образно. *Душа ласкава, наче озеро, І трохи синім віддає* (В. Стус).

14. Відбивати звук, відлунювати. *Сам* [ведмідь] *пропав з очей, а важка ступа ще оддавала по полю!..* (Марко Вовчок); *Вереск флейт, литаврів* [литавр] *гуркіт В морі гуком віддає* (М. Бажан).

15. Робити різкий рух назад (про зброю, механізм і т. ін.). *Розлігся постріл, рушниця, віддаючи, дуже штовхнула Юлдаша в плече* (О. Донченко); *Кулемет затрясся, боляче віддавав у груди, та дівчина нічого не відчувала й не бачила, крім вузенького прорізу на прицілі* (М. Олійник); // *безос., перен., розм.* Передаватися в іншу ділянку тіла (про біль). *Голова, здавалося, от-от не витримає і трісне, гупало в скронях, тупим болем віддавало в потилиці* (М. Олійник).

16. *що, мор.* Відв'язувати, відпускати, послаблювати (якір, швартові, вітрила і т. ін.). *А кораблі все йшли і йшли, віддаючи якорі на рейді* (В. Кучер); *Кар звелів стерновому наблизитись до берега, а Вершометові гукнув приготуватись віддати якір* (М. Трублаїні).

17. *безос., розм.* Те саме, що **теплі́шати.** *Уранці було холодно, а вдень трохи оддало* (Сл. Гр.).

(1) Віддава́ти (видава́ти) / відда́ти (ви́дати) за́між — одружувати дочку, сестру і т. ін. *Мати так само була привітна до Балабухи, бо вже був час видавати Олесю заміж* (І. Нечуй-Левицький); — *У батька ще дві дівки, треба їх заміж віддавати* (І. Франко); [Є в д о к і я К о р н і ї в н а:] *Та то ми, сестро, оце радились, за кого б нам свою дочку віддати заміж* (І. Нечуй-Левицький); *Вона оддасть її заміж. За хазяйського сина. Дівка здорова, чиста, хоч води напийся* (М. Коцюбинський); **(2) Віддава́ти / відда́ти в нау́ку** *кого* — посилати куди-небудь навчатися. *Петро Антонович якось сказав дружині: — Час, Олю, віддавати дітей у науку* (М. Олійник); *Тарасів батько, ще за життя свого, віддав був Тараса до дяка у науку* (Панас Мирний); — *Значить, у науку сина хочете віддати? — спитала гостя тітка Ликера* (С. Добровольський); **(3) Віддава́ти / відда́ти в солда́ти (у ві́йсько),** *іст.* — посилати на військову службу. *Єдиного сина, єдину дитину, Єдину надію! в військо оддають!* (Т. Шевченко); *Збирався* [писар] *Тимоху .. оддать у солдати, а самому всім орудувати* (Г. Квітка-Основ'яненко); **(4) Віддава́ти / відда́ти го́лос** — голосувати за кого-, що-небудь під час виборів. — *Розступіться, люди! — загуло в громаді. — Видите, хорого ведуть. Хорий чоловік приїхав, щоби голос віддати* (Б. Лепкий); *Священики-виборці віддали голос за того радника* (Р. Горак); **(5) Віддава́ти / відда́ти кома́нду (нака́з, розпоря́дження** *і т. ін.) кому* — наказувати кому-небудь щось робити, виконувати, командувати. *Який у нього енергійний голос: звик, видно, ним віддавати розпорядження* (Є. Кротевич); *Молодий моряк тримав мене на руках і віддавав накази стерновому та гребцям* (М. Трублаїні); *Комендант викликав кожного по прізвищу, голосно і суворо віддавав команду виходити на двір* (Д. Бедзик); *Тільки-но Сіверцев, припавши очима до панорами, хотів віддати команду, як важка гаряча болванка просвистіла над самою його головою і знесла щит* (О. Гончар); **(6) Віддава́ти / відда́ти луно́ю (відлу́нням)** — відбивати звук; відлунювати. *Чого тільки не наслухався цей сад, що вбирає кожен вигук з поля, кожен гомін з села, вбирає та, поширивши удесятеро, віддає луною* (Дніпрова Чайка); *Кулемет мовби затанцював, віддаючи відлунням кожну чергу* (із журн.); **(7) Віддава́ти / відда́ти [на] добри́день ([на] добри́вечір, [на] добра́ніч)** — бажати доброго дня (вечора, ночі), вітаючись або прощаючись. *Гнат ішов з косовиці, Настя — з буряків. Вони розминулись, віддавши один одному на добривечір* (М. Коцюбинський); *Спіть спокійно, злодійщини у нас не чути. Оддав добраніч, пішов...* (С. Васильченко); **(8) Віддава́ти / відда́ти оста́нню ша́ну** *кому* — виражати пошану померлому, прощаючись із ним. *В голубе квітневе небо вдарили раптом рушниці, віддаючи останню шану політрукові і його бойовим товаришам* (І. Цюпа); *Вдарив і дзвін похоронний... Нічого, мабуть, ждать: Треба людині сторонній Шану останню віддать* (П. Грабовський); **(9) Віддава́ти / відда́ти переві́гу** *кому, чому* — визнавати кого-, що-небудь кращим порівняно з іншими. *Батько мій не дякував поетам, А точніше — він їх не читав, Перевагу віддавав газетам* (П. Дорошко); *Це такі легкі, ніжні вірші, .. що, читаючи їх, не знаєш, кому оддати перевагу* (М. Коцюбинський); **(10) Віддава́ти / відда́ти під суд (до су́ду)** *кого* — порушувати проти кого-небудь цивільну, кримінальну або адмініс-

тративну справу через судочинство. *Інтендантів та постачальників за найменшу провину віддає* [Обручов] *до суду* (З. Тулуб); — *За такі слова ми зможемо вас під суд віддати* (Григорій Тютюнник); **(11) Віддава́ти / відда́ти ті́ло землі́,** *уроч.* — справляти похорон, ховати кого-небудь. *Тіла віддаємо землі* (П. Загребельний); *Багато воїв* [воїнів] *пішли в поле, щоб узяти з собою покалічених, стогони яких долітали звідти, і щоб віддати землі чесні тіла вбитих* (С. Скляренко); **(12) Віддава́ти / відда́ти ува́гу** *кому, чому* — зосереджувати на кому-, чому-небудь увагу, захоплюватися кимсь, чимсь або вживати, використовувати щось. *Безпечний Чипаріу ще менше зважив на дідову мову і більше віддавав увагу надзвичайному мускатові* (Ю. Смолич); *Автори статей, нарисів усю свою увагу віддають пошукам такого слова, якого давно вже ніхто не вживав у певній мовній ситуації* (з наук.-попул. літ.); **(13) Віддава́ти / відда́ти честь:** а) *(кому і без дод.)* вітати військового, старшого за званням, приклавши руку до головного убору. — *Слухаю, товаришу майор! — віддаю честь і думаю, яка може бути до мене справа в офіцера стройового відділу штабу бригади?* (Є. Доломан); — *Дозвольте виконувати завдання? — Ідіть... Орлюк віддав честь і, круто повернувшись, вийшов* (О. Довженко); б) *(кому, перен.)* виражати повагу до кого-небудь. [Н е о ф і т - р а б:] *Я честь віддам титану Прометею, що не творив своїх людей рабами* (Леся Українка); в) *(чому, перен.)* схвалювати, вітати що-небудь. *Треба зразу ж віддати честь прекрасному арештантському звичаєві, вірніше, людській арештантській солідарності* (І. Багряний); **(14) Віддава́ти (здава́ти) / відда́ти (зда́ти) в на́йми,** *заст.:* а) *(що)* здавати що-небудь комусь у тимчасове користування, в оренду. *Господарство у Мошка було мізерне, поля Гершкового не оброблював, а віддавав його в найми за другий сніп* (І. Франко); — *Кімната, яку ми вирішили здати в найми, — одна з найкращих* (Ірина Вільде); б) *(кого)* наймати кого-небудь до когось на службу, роботу. *Віддали його у найми до попа* (Панас Мирний); — *Нащо ж ви радите оддати Гафійку в найми?* (М. Коцюбинський); **(15) Віддава́ти (піддава́ти) / відда́ти (підда́ти) ана́фемі:** а) *(кого)* відлучати від церкви. *Коли вони встигли змовитися за його спиною? Рогоза — цей ревнитель православія, який каплицю Трьох святителів братчикам освячував, а Балабана віддавав анафемі!* (Р. Іваничук); *Як тільки єретиків піддавали анафемі, їхні імена викреслювалися із церковних списків (диптихів) живих та мертвих, і церква переставала молитися за них* (з наук.-попул. літ.); б) *(що)* засуджувати що-небудь, не визнавати чогось. *Ось домовляться всі правителі, щоб війну навіки-вічнії віддати анафемі* (М. Циба); **(16) Віддава́ти (прино́сити) / відда́ти (принести́) в же́ртву:** а) *(зі сл.* с е б е*)* гинути, страждати заради кого-, чого-небудь. *Герої Крут і Базара принесли себе в жертву заради свободи й незалежності України* (з газ.); б) *(що)* добровільно відмовлятися від чого-небудь, утрачати що-небудь дороге, цінне, важливе заради чогось іншого. *Перед велінням Бога безпорадний. Закоханий у панцир свій і спис, Енеїв син у жертву їм приніс Свою любов і серце Аріадни* (М. Зеров); **(17) Віддава́ти (склада́ти) / відда́ти (скла́сти) ша́ну (поша́ну, пова́гу** *і т. ін.) кому, чому:* а) шанувати кого, що-небудь, виражати шану, повагу комусь, чомусь. *Зевес їй оддавав повагу І посилав од столу брагу, Яку Юнона лиш пила* (І. Котляревський); *Цезар богам італійським обіцяну почесть складає* (М. Зеров); *Складає* [кобзар] *пошану коню і підкові* (А. Малишко); *Не доходячи до головних воріт, ми спинилися віддати шану полеглим тут чеським патріотам* (Іван Ле); *Ми шану віддамо тому, хто заслужив* (Л. Дмитерко); б) шанобливо вітатися до кого-небудь. *На арену вийшли .. гімнасти. Вони .. віддали пошану публіці і стали літати по арені* (Ю. Яновський); **(18) Відда́ти (да́ти) до схо́ву (на схов, до схо́ви, до схо́ванки, на схо́ванку** *і т. ін.) кому* — передавати, вручати кому-небудь щось для зберігання. *Присудили зараз віддати двадцять п'ять.., а останні віддали до схову старому унтерові* (Панас Мирний); [Т о р о х т і й:] *Єжели* [якщо] *при вас є .. багато грошей, то краще віддайте мені до схови, безпечніше буде...* (М. Кропивницький); *А навіщо ж ви дали гроші шинкарці до схованки?* (І. Нечуй-Левицький); [О л е н а:] *Сьогодні вже знімемо цю форму зовсім і здамо її вам, мамо, на схованку* (З. Мороз); *Замкне* [Марко гамазею], *віддасть ключі на схов, все чинно та благородно* (М. Чабанівський).

○ **(19) Віддава́ти / відда́ти приві́т (привіта́ння),** *у знач. дієсл., кому і без дод.* — вітати кого-небудь, вітатися з кимсь. *Раптом з другого боку танка підходить хтось поранений і віддає привітання: "Здрастуйте, товариші!"* (Ю. Яновський); **(20) Віддава́ти / відда́ти ра́порт,** *у знач. дієсл., кому* — рапортувати. *Ротний віддав рапорт командирові полку* (з газ.); **(21) Віддава́ти / відда́ти салю́т,** *у знач. дієсл., кому* — салютувати. *Проходячи повз капітана, віддав* [Ігор] *йому салют рапірою так вправно, що позаздрив би і віце-сержант Віктор Бродов* (І. Багмут); *Завмерли постріли на мить і стали в ряд солдати, щоб .. їй* [дівчині, яка загинула в Іспанії] *салют віддати* (С. Голованівський); **(22) Віддава́ти / відда́ти сла́ву,** *у знач. дієсл., кому* — славити, прославляти когось. *Побійтеся Бога та славу віддайте Йому, бо настала година суду Його, і вклоніться Тому, Хто створив небо, і землю, і море, і водні джерела!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); **(23) Віддава́ти / відда́ти хвалу́,** *у знач. дієсл., кому, чому* — хвалити кого-, що-небудь. *Сміялася, на нас дивившись, жінка, Але трояндам віддала хвалу* (М. Рильський).

△ **(24) Віддава́ти / відда́ти кінці́:** а) *(мор.)* відчалювати від берега (про судно). *Згори з капітанського містка чути сердитий, але поважний, що знає собі ціну, бас капітана: — Віддай кінці!* (Б. Антоненко-Давидович); б) *(перен., фам.)* умирати. *Крізь дрімотний і болісний сон, який межував із забуттям, пробивалась думка, що він уже ніколи не прокинеться і тут йому прийде край. От і прийшла твоя пора. Віддавай, брате, кінці* (В. Кучер); *Не такої ми, моряки, породи, щоб кінці віддати* (Д. Ткач); — *Думав, що й кінці віддам, так і не відчувши цілющого дотику ваших милих пальчиків* (Є. Доломан); в) *(перен.)* втікати або від'їздити, відбувати кудись. — *Значить, і ти віддаєш кінці? — похитав головою шофер і пішов до автобуса* (В. Кучер); [А р с е н:] *А як тільки хоч натякнете про мене, так я .. Я зразу кінці віддам! Зразу — на поїзд, і все!* (З. Мороз).

◊ **Вино́сити (віддава́ти) / ви́нести (відда́ти) на суд** *див.* **вино́сити; (25) Віддава́ти (відва́жувати, кла́сти,** *заст.* **поклада́ти, склада́ти) / відда́ти (відва́жити, скла́сти) [земни́й (низьки́й, поясни́й)] покло́н (укло́н)** *кому і без дод.:* а) кланятися, вклонятися кому-небудь. *Які чуття із мрій напівзабутих плачем вставали в синій далі гін, коли земний віддаючи поклін, вони торкались рук його закутих!*

(А. Малишко); *Іщинський незмінне* [незмінно] *скидав кашкета і, блискаючи лисиною, віддавав поклін якнайщиріше* (Валерій Шевчук); *Я ладен на коліна упасти, але не відаю, в який бік поклони відважувати* (із журн.); *Вийшла дівчина на кін, глянувши привітно в залу, склала всім низький уклін* (С. Воскрекасенко); *Побачивши гостя, матушка зразу ж здригнулася всередині і по-черничи віддала поясний уклін* (М. Стельмах); б) *(кому, чому)* виражати почуття глибокої поваги, пошани, схилятися перед ким-, чим-небудь. *Гетьман старий ридає, До Бога руки знімає, Три поклони покладає Великій громаді* (Т. Шевченко); *Кавказу вартовий, Казбеку, Тобі складаю я поклін* (М. Зеров); *Народе! Я кладу земний уклін твоєму полю і твоєму дому!* (М. Рильський); **(26) Віддава́ти / відда́ти [всього́] себе́:** а) *(чому)* максимально напружувати свої сили в чому-небудь. *Ось уже чимало років Михайло Єгорович знову ковалює. І де б не трудився, він завжди віддає всього себе роботі* (із журн.); б) *(чому, за що)* присвячувати весь свій час, сили і т. ін. чому-небудь. *Неможливо жити без любові до чогось або ж до когось, — жити, не віддаючи чи не всього себе цій любові...* (Ю. Шовкопляс); *Мені дев'ятнадцять літ .. В таку пору думається, що .. кожному любо віддати себе за страждання ображених* (В. Винниченко); **(27) Віддава́ти / відда́ти дани́ну** *(рідко* **дань):** а) *(кому, чому)* належно оцінювати, визнавати значення, важливість і т. ін. кого-, чого-небудь. *Шахай похвалив прекрасного коня, що вартий більш за іншого чоловіка, а Остюк, віддаючи дань красі й бігові четвероногого друга, хотів щиро вилаятись із цього, але вчасно прикусив язика* (Ю. Яновський); *Доволі! Доволі! Ми всі віддавали Віддаленій молодості данину, Ми всі відчували, як зморених чвалом Вона відлітала в сумну далину* (Л. Первомайський); — *Тільки ж ми по-справжньому віддаймо данину старанням мого старого* (Іван Ле); б) *(кому, чому зі сл.* п о в а г и) виявляти своє шанобливе ставлення, відповідно цінуючи, поважаючи кого-, що-небудь. *Щиру данину поваги віддавали Івану Петровичу Котляревському декабристи та О. Герцен* (із журн.); *Десятки разів бував* [Синявін] *в Узгені й не міг відмовити собі віддати данину поваги цьому свідкові древніх віків* [мінаретові] (Іван Ле); в) *(чому)* приділяти належну увагу чому-небудь, робити щось об'єктом уваги. *Пісня віддавала дань романтичній привабливій постаті народного героя...* (Я. Качура); *Він поспішав разом з синами віддати данину захопленню прекрасним* (О. Полторацький); *Питанням стилю і майстерності М. Стельмаха щедру данину віддали і В. Бєляєв, і П. Колесник* (із журн.); г) *(чому)* наслідувати що-небудь, захоплюватися чимсь. *Незважаючи на те, що цею* [цією] *повістю Франко оддав данину тодішній літературній школі, ми бачимо в ній вже й соціальні мотиви* (М. Коцюбинський); *В свій час віддавши данину символічно-абстрактній, філософсько-невиразній поезії, вже в книзі "Плуг" він* [П. Тичина] *виступив як поет-громадянин* (А. Малишко); г) *(чому)* брати участь у чому-небудь. — *Дочка у вас надзвичайно добра: як ніхто, віддає данину нашій складній роботі, допомагає, як може* (із журн.); *Був ще двічі поранений — віддав свою данину всесвітній бійні Андрій-столяр* (Є. Кротевич); **(28) Віддава́ти / відда́ти [і] ру́ку [і се́рце]** *кому, заст.:* а) одружуватися з ким-небудь. *Що дівчина нерадо віддає свою руку вдівцеві, се річ зовсім природна: сили вдівця вже зужиті, надломлені, чуття застигло* (І. Франко); *Я їй віддав і серце й руку* (В. Сосюра); б) *(чию, чиє)* погоджуватися на одруження дочки, сестри з ким-небудь. *На цьому місці, де ви доказали свою любов такими доводами, я віддаю вам руку своєї коханої єдиної дитини* (І. Нечуй-Левицький); **(29) Віддава́ти / відда́ти нале́жне** *(рідко* **справедли́ве)** *кому, чому* — гідно оцінювати кого-, що-небудь; визнавати позитивні якості кого-, чого-небудь. — *Ми віддаємо належне вашому патріотичному бажанню* (О. Гончар); *Саме Рильський, звертаючись до образу великого гетьмана України, віддає належне його державному розумові і передбачливості...* (С. Крижанівський); — *Треба віддати йому належне, — каже Віталій. — Анонімки свої він розсилає за власним підписом: "Я, каже, не боюсь, не ховаюсь"* (О. Гончар); *Треба, однак, віддати належне й совісті Федора; вона знала міру: закрутить своїм господарем, зажене його в якусь безвихідь, а потім одразу тягне назад, примушує каятися* (М. Ю. Тарновський); **(30) Віддава́ти / відда́ти на пота́лу** *кого, що* — ставити в умови приниження, зневаги, знущання і т. ін. *Міріам ненавидить не тільки ворогів Месії, але й друзів Його, через те ненавидить, що вони не боронять Його, віддають на поталу вовкам Божого Сина* (М. Драй-Хмара); *І .. наші, і татари, і козаки, і хто тільки там не був! І тут відступати? Віддавати на поталу все!* (У. Самчук); **(31) Віддава́ти / відда́ти па́льму пе́ршості** *кому, чому* — визнавати кого-, що-небудь найкращим; ставити когось, щось на перше місце. *Славити буду я вроду твою, Мій Києве рідний!.. Я першості пальму — тобі віддаю!* (Л. Дмитерко); *Чи мається на увазі нас обох, а чи, може, вона вирішила винагородити Володю, віддати пальму першості тільки йому* (Ю. Бедзик); *Глядачі вагалися, кому з акторів — виконавців п'єси "Глитай, або ж Павук" — віддати пальму першості, і, врешті, розподілили її між усіма учасниками* (із журн.); **(32) Віддава́ти / відда́ти се́рце:** а) *(кому)* щиро, віддано любити когось. *Франко оддає своє серце і всі свої симпатії тим, хто в "поті чола" добуває хліб* (М. Коцюбинський); — *На крайнім порозі життя оддав старий своє літами та негодами побите серце малій дитині!* (Панас Мирний); *Іншим уявлявся нам той, кому б випало щастя постукати в Надьчине вікно й кому вона віддала б своє серце* (О. Гончар); б) *(чому і без дод.)* робити що-небудь або працювати з великою любов'ю. [Г о д в і н с о н:] *Всяк різьбяр і будівничий... серце своє віддає, аби вдати гаразд покрасу...* (Леся Українка); — *А ти стань господарем землі.., почесною людиною, що своїй рідній державі увесь талант, усю силу, усе серце віддає* (М. Стельмах); **(33) Віддава́ти (здава́ти) / відда́ти (зда́ти) в ру́ки (до рук)** *кого, кому* — передавати в чиєсь розпорядження, робити кого-небудь залежним від когось. *Йому б чужої волі, його б комусь віддати до рук, самому ж собою розпоряджатися під такий бурхливий темп життя — важко* (Іван Ле); *"Так ось хто віддав його в руки панові", — зупинився* [дід Дунай] *від страшного потрясіння* (М. Стельмах); *За свідченням "Столичних новин", які записали на диктофон зізнання К., його нібито здали в руки міліції* (з газ); **(34) Відда́ти / віддава́ти Бо́гу (Бо́гові) ду́шу (дух)** — померти. *Одпочивала* [княжна], *Та й Богу душу оддала* (Т. Шевченко); *Його жінка віддала Богу духа* [дух] *в тій самій хвилі, коли виносили з хати її сердешного Михайлика* (І. Франко); — *Аби не він, — кивнув на Грицька Грищенка, — котрий затяг тебе напівживого до підвалу, ти давно б уже Богові душу віддав* (Є. Доломан); *Він усе хрипів у землянці своїй і ніяк не міг*

віддати Богові .. душу (В. Дрозд); *Дивись в обід розгорілося* [дитя], *розпалилося, на горлянку жаліється, а на другий день і Богові душу віддає...* (Панас Мирний); **(35) Відда́ти / віддава́ти життя́:** а) *(перев. за кого — що)* загинути, борючись за кого-, що-небудь, захищаючи когось, щось. — *Хто не охочий віддати своє життя за волю України, той нехай іде геть з нашого табору* (А. Кащенко); [Д е ї ф о б:] *Наш Гектор міг життя віддати, жінку залишити, осиротити сина для рятунку або для честі Трої* (Леся Українка); *Готова за волю щохвилини життя віддати молоде* (В. Сосюра); *Синам, що віддають життя за отчий дім, Що волю принесли крізь непроглядний дим, наш Київ Золоті розкрилює ворота* (М. Рильський); б) *(кому, чому)* повністю присвятити себе кому-, чому-небудь. [Р і ч а р д:] *Я все життя віддав зрадливому, невдячному кумиру...* (Леся Українка); *Уже восьмий рік зустрічаюсь з дітьми багатьох країн світу на фестивалі, з великим задоволенням і радістю спостерігаю за їх відкритим і щирим спілкуванням, дружбою, талантами. Цьому варто віддавати життя* (з газ.); **(36) Відда́ти (віднести́) миша́м на сніда́нок (на сні́дання)** *що* — занедбати що-небудь, зіпсувати або знищити. *Поки б химерив мудрий дід, Творили б, лежа* [лежачи], *епопею, Парили б скрізь понад землею, Та все б гекзаметри плели, Та на горище б однесли Мишам на снідання* (Т. Шевченко); *В бібліотеці .. висять портрети поважних предків; дивляться вони розумними очима на виснажених нащадків, що не тільки не заклали нової бібліотеки, а навіть стару оддали мишам на сніданок* (М. Коцюбинський); **(37) Відда́ти [і] се́рце і ду́шу:** а) *(чому)* присвятити себе чому-небудь, витрачаючи всю свою силу, енергію, життя. *Сей змінив на домівку і шану і владу, Щоб знайти біля комина тишу й пораду, Він сім'ї своїй серце і душу оддав, Та й незчувся, як рідне за рідним сховав* (Я. Щоголів); б) *(кому)* закохатися у кого-небудь. [М а р у с я:] *Орел, а не парубок! Раз тільки я учула його закохану розмову і стерялась: і серце і душу йому віддала* (М. Кропивницький); **(38) Відда́ти оста́нній по́дих** — умерти. *Він* [Гризлов] *заворушив вусами пошерхлими вустами, певно, хотів щось сказати, але так і не сказав, віддавши останній подих* (В. Кучер); *Мати недовго протрималася на цьому світі. Перед тим, як віддати останній подих, вона покликала до себе Тараса* (із журн.); **(39) Відда́ти** *(рідко* **покла́сти) / віддава́ти** *(рідко* **поклада́ти) [свою́] ду́шу:** а) *(за кого — що, заради кого — чого)* пожертвувати собою або бути готовим померти заради кого-, чого-небудь. — *Жінка моя... Не думав я... ледащо... А проте — люблю її... душу свою віддав би за неї!* (Панас Мирний); — *Стережись, Василино! Колись згадаєш мої слова. Я ж тебе люблю й ладен за тебе душу оддати* (І. Нечуй-Левицький); *Покохав Андрій Семена, як рідного брата, як батька, як неньку... Душу свою готов за нього покласти* (М. Коцюбинський); *Заради подруги душу ладна віддати* [Надія] (Яків Баш); [Х в о р а:] *Ніхто не має більшої любові, Як той, хто душу поклада за друзів* (Леся Українка); б) *(кому, чому, перев. зі сл.* в с ю) охоче, з любов'ю витратити всю силу, всю енергію на кого-, що-небудь. *Почувши про підпільну групу, Володя щиро радів, ладен був віддати організації всю душу* (В. Козаченко); — *Трактористи душу віддають роботі* (П. Автомонов); в) померти. *Вдома, перед тим як приїхала швидка допомога, дихав батько, мов захеканий, руки похололи, очі стали порожні — от-от душу віддасть* (Ю. Шовкопляс); *Щось їй заманулося з канави напитися. Хлепнула й тут же душу віддала* (з газ.); г) *(кому)* щиро полюбити кого-небудь. *І оддав свою душу тривожну я тобі, Лейяніта моя* (В. Сосюра); **(40) Відда́ти (спусти́ти) / віддава́ти (спуска́ти) [свій] дух** — померти. *Іван як хватоне царя Ірода, так цар Ірод і дух спустив* (з казки); — *Ой, лишенько .. умираю! — скрикнула Явдоха та й дух спустила* (Панас Мирний); *Зморений, кволий, тут можу і зовсім я дух свій віддати — Вітром-бо дуже різким повіває з ріки на світанку* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); **(41) Відда́ти чо́ртові (ді́дькові) ду́шу,** *зневажл.:* а) померти. — *Наше діло, брат, таке: то на коні, то під конем. Я сам торік ледве чортові душу не віддав під Білою Церквою* (О. Гончар); б) *(за що і без дод.)* продатися кому-небудь, відступивши від моральних норм. *Був собі чоловік, та такий скупий на ті гроші! За гроші ладен був і душу дідькові віддати* (з казки); — *Це місце закляв старий князь, і ніхто його посісти не зможе, а хіба тільки* [тільки] *оддасть чортові душу, то тоді посяде* (Панас Мирний); **Відпла́чувати (віддава́ти, відді́чувати, плати́ти, спла́чувати** *і т. ін.)* **/ відплати́ти (відда́ти, віддя́чити, заплати́ти, сплати́ти** *і т. ін.)* **стори́цею** *див.* **відпла́чувати; Дава́ти (віддава́ти) / да́ти (відда́ти) чоло́м** *див.* **дава́ти; Дава́ти / да́ти (відда́ти) го́лову** *(рідше* **ру́ку) [відруба́ти (на відру́б, на ві́дсік** *і т. ін.)]* *див.* **дава́ти; Зня́ти (ски́нути) і (та) відда́ти / віддава́ти [оста́нню] соро́чку [з се́бе]** *див.* **зніма́ти; Па́хне (віє, тя́гне, віддає́** *і т. ін.)* **пу́сткою** *див.* **па́хнути.**

ВІДДАВА́ТИСЯ, даюся, даєшся, *недок.,* **ВІДДА́ТИСЯ,** да́мся, даси́ся, *док.* 1. Віддавати себе під чию-небудь владу, у чиє-небудь розпорядження; здаватися. [А н т е й:] *Ти не продався, — гірше! Ти віддався у руки ворогу як мертва глина, з якої кожне виліпить, що хоче* (Леся Українка); * Образно. *Він одбігає од воріт, кидається в широкі розгони вулиць і, віддавшись їхній владі, ходить по місту, мов ступанілий* (І. Микитенко).

2. Присвячувати себе кому-, чому-небудь. *Інтелігенти щиро віддаються праці* (М. Хвильовий); *Її* [Україну] *пізнавши, чи ж я міг Не полюбить її сердечно, Не відректися власних втіх, Щоб їй віддатись доконечно?* (І. Франко); *Потім Я думав ще поезії віддатись* (В. Самійленко); // Захоплюватися чим-небудь. *Ніщо не захоплювало його глибоко; лиш одній фотографії віддавався він з дивним запалом* (М. Коцюбинський); — *Гм, недарма ж я гімнастиці віддавався!* (М. Грушевський); *Федя увесь віддався своїй гітарі та своїм пісням* (Д. Ткач); // Поринати, заглиблюватися в думки, почуття і т. ін. *Хазяйка, у якої жив.., не докучала йому своїм товариством, от і мав Спориш досить часу віддаватися своїм думкам* (І. Франко); *Ігор увесь віддався незвичному і хвилюючому почуттю* (О. Донченко); *Жінка настільки віддалась своїм роздумам, що й не зважила на кроки, які .. почулися* (М. Олійник).

3. *за кого і без дод.* Виходити заміж. *До мого сусіда приїхала підвода, то привіз* [знайомий] *звістку, що моя сестра віддається* (А. Свидницький); *Краще б вона сивим волосом світила, ніж мала втопити свою долю, віддаючись за Гната!* (М. Коцюбинський); — *Хоч і рік стерегтимете мене, а на другий оддамся таки не за кого іншого, як за Йвана Золотаренка* (Марко Вовчок); *Та віддалась Одарка верст .. за сорок од рідного села* (Остап Вишня).

4. Зав'язувати статеві зносини з кимсь (про жінку). *Маланка зразу брала його залицяння за парубоцькі жарти і все*

здалека трималася, але коли він пообіцяв їй женитись, віддалась йому душею й тілом (Н. Кобринська); *Справді, вона засліплена ним .. Вона готова будь-коли віддатись йому, не задумуючись про майбутнє* (О. Гончар).

5. Відбиватися (про звук); відлунювати. *Глухий гуп сотні ніг віддається раз по раз у повітрі* (Панас Мирний); *Гомін глухо віддавався у вільготному повітрі школи* (Леся Українка); *Десь загавкав собака, луна покотилась над річкою і віддалася в степу* (О. Десняк).

6. *перен.* Викликати певне відчуття, почуття у відповідь на що-небудь. *Той глухий гул болем віддавався в кожній клітині Дмитра* (М. Стельмах); *Сей поклик гіркий, безнадійний, вразливий Співцеві у серці віддався, — Мов серце розкраяв...* (Леся Українка).

7. *тільки недок.* Пас. до **віддава́ти** 1, 3–11, 16. *Радісно береться, та смутно віддається* (приказка); *Людмила Михайлівна, певне, скоро переїде на другу квартиру, .. але знайти другу трудно, хоч віддається їх багато* (Леся Українка); *Відомо, що у допушкінські часи віддавалась перевага "високому стилю" і в прозі* (з публіц. літ.).

(1) Віддава́тися / відда́тися спра́ві: а) захоплюватися, працювати охоче, з любов'ю. *Безтурботно ставлячись до інших наук, він міг до самозабуття віддаватися справі, зв'язаній з технікою, роботі в радіогуртку чи в гуртку авіамоделістів* (О. Гончар); б) заглиблюватися у що-небудь, зосереджуватися на чомусь. *Він, посміхаючись і радіючи, що може, нарешті, віддатись улюбленій справі, засвітив свічку, розклав свої малюнки* (О. Іваненко).

◊ **(2) Віддава́тися / відда́тися в душі́ (в се́рці):** а) з'являтися, виникати у кого-небудь як відповідь на щось, як наслідок чогось (перев. про почуття). *Як Тетяна засміється, В душі радість оддається* (І. Котляревський); б) *(кому)* глибоко вражаючи кого-небудь, знаходити відгук у когось, імпонувати комусь. *Сей поклик гіркий, безнадійний, вразливий Співцеві у серці віддався, — Мов серце розкраяв...* (Леся Українка); **(3) Віддава́тися / відда́тися на во́лю:** а) *(чому)* повністю заглиблюватися у що-небудь, зосереджуватися на чомусь, поринати у щось. *Він віддався на волю своїм думкам* (Панас Мирний); б) *(кому, чию)* давати можливість кому-небудь володіти, розпоряджатися собою. *Хлопці потягли дівчинку за собою, і мала, обнявши обома ручками Феліксову шию, мовчки віддалася на їхню волю* (Ю. Яновський); **(4) Віддава́тися (здава́тися** *і т. ін.)* **/ відда́тися (зда́тися** *і т. ін.)* **на ми́лість** *кого, чию* — визнавати себе переможеним, переходити у чиє-небудь розпорядження. *Розгадавши хитрий задум ворога — повністю оточити місто і довгою облогою примусити його здатись на милість переможця, Жижка вивів свої війська на Віткову гору* (з наук.-попул. літ.).

ВІДДАВЕ́ЦЬ, вця́, *ч., заст.* Виборний, якому доручено кого-небудь доставити й здати за місцем призначення.

ВІДДАВИ́ТИ *див.* **відда́влювати.**

ВІДДА́ВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **віддави́ти.** *Звичайний сільський пастушок — сухоногий, лозинуватий, з вухами, геть віддавленими картузом* (О. Гончар).

ВІДДА́ВЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відда́влювати.** — *Сьогодні була така поїздка у маршрутці! Сказати, що погана, це нічого не сказати: задуха, тиснява, віддавлювання ніг!* (із журн.).

ВІДДА́ВЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВІДДАВИ́ТИ,** авлю́, а́виш; *мн.* відда́влять; *док., що.* 1. Давлячи, виготовляти, отримувати що-небудь. *Йому й вершок збере з глечика, й сиру віддавить у ворочку* (І. Вирган).

2. Натискаючи на що-небудь, викликати біль; ушкоджувати. *Професор глянув на неї гостро і знищувально. Так дивляться на трамвайного сусіду, коли він віддавлює вам мозоль* (Ю. Смолич); — *Вдаряй звідси, Пріську, бо так і оддавлю дверима п'яти* (Л. Юхвід).

ВІДДА́ВЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **відда́влювати** 1. *Яблука і гарбуз труться на грубій тертці, потім ця маса віддавлюється* (із журн.).

ВІДДА́ВНА, *присл.* З давніх-давен, з давніх часів. *Поети славили в піснях віддавна Україну* (Леся Українка); *Віддавна сміливості й одвазі Шумить по всесвіту хвала* (М. Рильський); // *розм.* Давно, дуже давно. *Віддавна Захар Беркут прийшов був до того твердого переконання, що як чоловік сам один серед громади слабий.., так і одна громада слаба* (І. Франко); — *Мужики мають право на землю. Не ми обробляємо землю, а вони. Ну, от. Я і кажу се оддавна...* (М. Коцюбинський); *І по її серці розплилося таке щастя, така надземна розкіш, таке внутрішнє вдоволення, якого не зазнала вже віддавна* (А. Крушельницький).

ВІДДА́ВНІЙ, я, є. Який виник давно. *Факти, які засвідчували Данилів віддавній нахил до революційної активності, відразу знайшлися* (Ю. Смолич); // Минулий, колишній. *Бажання самозречення — як поклик віддавніх літ* (В. Стус).

ВІДДАЛЕКИ́, *присл.* Те саме, що **віддалі́к.** *Ще оддалеки чуть було їх веселий сміх, жарти* (І. Нечуй-Левицький); *Аж чую — глухо щось гуде, Віддалеки немов рубає* (П. Куліш); *Валерик зупинився, непомічений, віддалеки, не зважуючись одразу підійти до Івана Тимофійовича* (О. Гончар); *О, наче хтось зітхнув віддалеки!* (Л. Костенко).

ВІДДАЛЕМІ́Р, а, *ч.* Прилад, за допомогою якого вимірюють відстань до певного об'єкта. *Спочатку гусеничному "хижакові" зміцнили броню. Потім обладнали приладдям нічного бачення, лазерним віддалеміром та балістичним обчислювачем* (з газ.).

ВІДДАЛЕМІ́РНИЙ, а, е. Стос. до віддалеміра. *Дисертація присвячена проблемі підвищення точності врахування впливу земної атмосфери на результати денних віддалемірних спостережень штучних супутників Землі* (з наук. літ.).

ВІДДА́ЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **віддали́ти.** *"Цапарем" і "ключем" переносили сіно із важкодоступних і віддалених від хат луків або полонин* (з наук. літ.); * Образно. *Що це за категорія — слуга, йому* [Наливайкові] *ніхто не поясняв. Але й сам збагнув, що категорія ця віддалена цілою прірвою від господарів — князів, графів, можновладців* (Іван Ле).

2. *у знач. прикм.* Який перебуває або розташований на далекій відстані від кого-, чого-небудь; досить далекий. *Не минуло й півгодини, а вже в віддаленім закутку лісу, в ярку, .. палахкотів огник* (І. Франко); *В одну з моїх поїздок .. доля закинула мене на віддалену ділянку фронту* (Ю. Яновський); // Який долітає здалека (про звуки). *Одного разу Нателу розбудив віддалений дужий гуркіт, схожий на грім* (О. Гончар).

3. *у знач. прикм.* Відділений великим відрізком часу; давній. *В іншому з листів, хронологічно не надто віддаленому від щойно цитованого, знаходимо виразно інакші акценти*

(Ю. Андрухович); *Нам доводиться часто розвідувати віддалене геологічне минуле нашої планети* (з наук. літ.); // Який має здійснитися в далекому майбутньому. *Приходила й така думка: чи можна жертвувати добробутом людей заради віддалених перспектив?* (М. Руденко).

4. *у знач. прикм.* Який не пов'язаний із чим-небудь прямо, безпосередньо. *Методом віддаленої гібридизації одержано багато сортів яблунь* (з наук.-попул. літ.); *Відбувається широка міграція наукових термінів як із суміжних, так і з віддалених дисциплін* (з наук.-попул. літ.); // Незначний, слабий. *Що це було — нагадування про своїх юнацьких друзів, а чи якесь віддалене почуття ревнощів — він не знав у першу мить* (Іван Ле).

ВІДДА́ЛЕНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **відда́лений** 2–4. *Плануючи будівництво теплиць і парників, слід ураховувати віддаленість господарства від промислового центру* (з наук. літ.); *Сонце також спричиняє на Землі припливи і відпливи, але через його велику віддаленість вони слабші, ніж місячні* (з навч. літ.).

ВІДДА́ЛЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **віддали́ти** і **віддали́тися.** *Вік Всесвіту учені визначають виходячи зі швидкості віддалення галактик, часу утворення важких хімічних елементів і вигоряння водню в надрах зірок* (з наук.-попул. літ.).

2. Простір, що розділяє два пункти, предмети і т. ін.; віддаль, відстань. *Як се часто лупається* [трапляється] *людям, що не привикли ходити по горах і не вміють оцінювати гірських віддалень, Герман порядно помилився* (І. Франко); *Віддалення між ними блискавично скорочувалось* (Д. Ткач).

На ві́ддалі (на відда́ленні) *див.* **ві́ддаль.**

ВІДДА́ЛЕНО. Присл. до **відда́лений** 2–4. *Десь віддалено, неначе під землею, інтенсивно гуркотіли гармати* (Іван Ле і О. Левада); *В купе було затишно, інтимно, так віддалено від усіх тих клопотів, прикрощів, страхіть, що лишились десь там позаду* (В. Винниченко).

ВІДДА́ЛИНА, и, *ж., поет.* Те саме, що **далина́.** *Бій іде, і гроза доліта до найдальших віддалин* (Л. Первомайський); *Піднявся він до зоряних віддалин найкращої планети посланцем* (О. Левада).

ВІДДАЛИ́ТИ *див.* **віддаля́ти.**

ВІДДАЛИ́ТИСЯ *див.* **віддаля́тися.**

ВІДДАЛІ́, *присл., рідко.* Те саме, що **віддалі́к.** *Два хлопці укупі стояли, А третій дививсь оддалі* (В. Самійленко); *Оддалі стоїть* [панна], *з Любов'ю не вітається, бо не знайома* (Леся Українка).

ВІДДАЛІ́К, *присл.* 1. З певної або досить значної відстані. *От уже й виноградник видніється оддалік* (М. Коцюбинський); *Горобенко слухав віддалік Дружиніна* (Б. Антоненко-Давидович); *Автоматники та кулеметники, котрі, напівроздягнені, раді весняному сонцю, чистили зброю, забачивши Байрачного ще віддалік, полишили все й кинулися нашвидкуруч взуватися та натягувати гімнастерки* (Є. Доломан).

2. На певній або досить значній відстані. *Стояла удовина хатка на луці під горою, оддалік собі від усякого іншого житла* (Марко Вовчок); // Осторонь. *Дарка оглянулась. За нею, трохи віддалік, стояла Юзя і так жалібно-тужно дивилась* (Леся Українка); *Євген Черниш сидів на траві оддалік, спершись підборіддям на руки* (О. Гончар).

○ **(1) Віддалі́к від..,** *у знач. прийм.* — на певній відстані від чого-небудь. *Поїзд запізнився на дві години, і вони чекали віддалік від станції* (М. Томчаній).

ВІДДАЛІ́ТИ, іє, *док., рідко.* Минутися. — *Годі, годі! Усе вже те оддаліло-проминуло — забувай та кохай мене* (Марко Вовчок).

ВІ́ДДАЛЬ, і, *ж.* 1. Простір, який відділяє один об'єкт (предмет, місце і т. ін.) від іншого; відстань. *Віддаль між вовками і оленем, що спочатку була чимала, почала зменшуватись* (М. Трублаїні); *Скільки разів ходила сюди від села і звідси додому, тоді віддаль була коротша, а тепер видовжена в несходимий шлях* (В. Барка).

2. *перен.* Різниця між ким-небудь у чомусь. *Ніколи мене не кидала одна гадка, одно бажання: зменшити віддаль між мною і дамою мого серця* (А. Кримський); *І враз Степан почув між собою і нею велику віддаль, яку проложило горе, почув докір совісті* (М. Стельмах).

3. *перен., рідко.* Проміжок часу. *Гайдар подивився навколо так, ніби в уяві вже бачив ці поля крізь віддаль наступних років* (С. Журахович).

4. *у знач. присл., рідко.* Те саме, що **віддалі́к** 2. *Віддаль безвладною масою лежав недужий* (М. Коцюбинський); *П'ятнадцять блискучих калібрів стоять на столі. Ще один стоїть віддаль на окремому рисунку* (В. Собко).

(1) На ві́ддалі (на відда́ленні) — віддалік кого-, чого-небудь (із зазначенням певної відстані). *Тепер обличчя обох були на віддаленні якихось три чверті метра* (Іван Ле); *Дівчина стояла на віддалі двох кроків від коменданта* (Я. Гримайло); *На південно-західній околиці Одеси, на віддалі 1,2 км від міської забудови, розташований аеропорт* (з газ.).

○ **(2) З ві́ддалі,** *у знач. присл.* — те саме, що **віддалі́к** 1. *Вже дихав з віддалі вологою Дніпро* (Л. Первомайський).

△ **(3) Фо́кусна ві́ддаль** — віддаль від фокуса оптичної системи до вершини її заломлювальної або відбивної поверхні, тобто поверхні лінзи або дзеркала. *Головна фокусна віддаль фотографічного об'єктива виражається в сантиметрах або міліметрах і позначена на оправі об'єктива* (з наук. літ.).

◊ **Трима́ти (держа́ти) на [пе́вній] ві́дстані (ві́ддалі)** *див.* **трима́ти.**

ВІДДА́ЛЮВАТИ *див.* **віддаля́ти.**

ВІДДА́ЛЮВАТИСЯ *див.* **віддаля́тися.**

ВІДДАЛЯ́, *присл.* Те саме, що **віддалі́к.** *Линув віддаля орлів пустельних клекіт* (Н. Забіла); *Оддаля од сієї будівлі, біля ставка, стояв ніби замок який, оточений лісом* (О. Стороженко); *Праворуч від шляху, трохи віддаля, рясніли електричні вогні* (Ю. Смолич); *Поциганили ми пішки. Я випередив гурт і дибав віддаля* (В. Дрозд).

ВІДДАЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **віддаля́ти** і **віддаля́тися.** *Як і на суходолі, в океані густота життя найбільша в екваторіальній зоні й знижується в міру віддаляння від неї* (з наук. літ.); *Часом він пускався в мазохістично-солодкі фантазії й уявляв собі справжні причини такого віддаляння* [дружини], *малюючи при цьому бурхливі сцени її побачень з іншими* (Ю. Андрухович).

ВІДДАЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ВІДДА́ЛЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.,* **ВІДДАЛИ́ТИ,** лю́, ли́ш, *док.* 1. *кого, що.* Переміщати, відстороняти на певну віддаль від кого-, чого-небудь. *Завбудинку неймовірно вдивлявся в його твір; то віддаляв його від себе, то знову підносив до очей* (І. Микитенко); — *Дай ..*

спокій, — сказав Ежен і віддалив рукою Маню (І. Франко); * Образно. *І ніч без місяця квітнева, І ніч оддаляє тебе* (М. Стельмах).

2. *що.* Відтягати виконання й здійснення чого-небудь на пізніший строк. *Середняки пішли разом з біднотою й спільно давали одкоша байським зусиллям якось утриматися, віддалити свій остаточний розгром* (О. Донченко); // *перен.* Усувати. *Війни кривавой* [кривавої] *не страшися, А на олімпських положися, Вони все злеє оддалять* (І. Котляревський).

3. *кого, що, перен.* Послаблювати або припиняти родинні чи дружні зв'язки, стосунки з ким-небудь. *В мене батька немає, й рід мене оддаляє* (П. Чубинський); *Вона сама віддалила від себе всіх дівчат, які хотіли дружити з нею на початку року* (В. Собко); // Сприяти послабленню зв'язків, стосунків із ким-небудь. *Тепер, коли вони були сам на сам, час, що їх віддаляв, наче уступився трохи з-поміж них* (Ірина Вільде); *Фатальним способом вища просвіта, замість зблизити русинів до .. народу і його мови, віддалила їх від нього* (І. Франко).

ВІДДАЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, **ВІДДА́ЛЮВАТИСЯ,** ююся, юєшся, *недок.*, **ВІДДАЛИ́ТИСЯ,** лю́ся, ли́шся, *док.* 1. Переміщатися на певну віддаль від кого-, чого-небудь. *Напружене око вбачало у пітьмі якісь тіні, що снуються в тумані, наближаються, віддаляються* (М. Коцюбинський); *Та де їм* [бранкам] *було поспішати, коли з кожним кроком віддалялися вони від рідної землі і згасала остання надія, що дожене й відіб'є їх козацька сила* (З. Тулуб); *Ми навмисне дали великого гака і віддалилися від Черемошу* (І. Муратов); // Іти, відходити. *Тихою, рівною ходою віддаляється* [Іфігенія] *в храм* (Леся Українка); *Коли Віюк віддалився, Дід обернувся до Івана* (І. Франко); // Послаблюватися, ставати менш чутним унаслідок збільшення віддалі (про звуки). *Рев мотора віддалявся, поволі заглухаючи* (Іван Ле); *Тарас стояв у житі біля дороги й ловив останні звуки, що віддалялись, тихли* (Василь Шевчук); *Оддалилися в ушах перебої поїзда, попливли перед очима поля* (С. Васильченко); // *перен.* Відхилятися від предмета думки, спостереження і т. ін., зосередивши увагу на чомусь іншому. *Він усе фатальніше віддаляється від мети* (Ю. Андрухович); *Долаючи один простір за іншим, Антон спостерігає, що віддаляється від істини буття* (із журн.).

2. *перен.* Ставати далеким, чужим кому-, чому-небудь. *Леонід Семенович почував, що Ватя віддалюється од його* [нього] *навіки і вже ніколи не наближиться* [наблизиться] *до його* (І. Нечуй-Левицький); *З Мартиновим я весь час кокетую .. Останні дні помітила, що він зрозумів моє ставлення до нього й потроху віддаляється* (О. Донченко); *Тепер же я сиротина у світі зосталась, Що від роду оддалилась* (П. Чубинський); [Х і л о н:] *Признаюся тобі: я не покину науки, віддалившися від тебе, бо я вступлю до школи* (Леся Українка).

ВІ́ДДАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **відда́ти** 1–3, 5–10. *Це були прицуплені на аркані полонянки, віддані ханові в рабство* (Григорій Тютюнник); *На тім тижні я вертаю з села в Софію і там буду собі писати і гребтись в дядьковій бібліотеці, що віддана мені на мешкання* (Леся Українка); *Лежать віки, покриті пилом, Позасихала кров на них, Колишнє — віддане могилам, Сіяє сонце для живих* (М. Рильський); *Матусина небога була оддана туди за коваля Ляща* (Марко Вовчок); // **віддано,** *безос. пред. Стерно із рук моїх однято і другому до рук оддано* (І. Карпенко-Карий); *Його* [Т. Шевченка] *оддано в москалі* (Панас Мирний); // Який присвятив себе чому-небудь. *Щось сильно тягне мене до літературної праці — і літературі я відданий цілою душею* (М. Коцюбинський).

2. *у знач. прикм.* Який пройнятий симпатією, любов'ю до когось, чогось, відзначається постійністю, вірністю. — *Усе буде, як кажеш, — промовила вірна, віддана дружина* (Марко Вовчок); *Марина була його другом щирим і відданим, таким, що зустрічаються хіба тільки один раз у житті* (Л. Смілянський); *Є в дівчинки і мрія — мати віддану собаку, але тільки вівчарку* (з газ.).

ВІДДА́НИЦЯ, і, *ж., розм.* Дівчина шлюбного віку; дівчина на виданні. *П'ять літ — як з батога тряснув, пролетять, та чоловіка й не пізнаєш: дівчина з десятилітньої дитини стає відданицею* (А. Свидницький); *Сусанна, багата відданиця, молоденька і роду чесного — за ним пішла* (Леся Українка); *Треба батькові посаг для відданиці старати, аякже!* (Ірина Вільде).

ВІ́ДДАНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість за знач. **відданий** 2. *Оріонець справді імпонує дівчині своєю вдачею, і життєвою чіпкістю, і затятою відданістю тому, що було, може, його першою і останньою любов'ю* (О. Гончар); *Пантелій махнув рукою, не договорив, у погляді струмилась така відданість, що штабс-капітан збентежився* (Б. Левін); *Лаврін подобався йому спокоєм душі, щирістю, побратимською відданістю* (Ю. Мушкетик).

Соба́ча ві́рність (ві́дданість) *див.* **ві́рність.**

ВІДДА́ННЯ́, да́ння́, *с.* 1. Дія за знач. **відда́ти** 1–3, 5–10. *Громадяни України та особи без громадянства, що постійно проживають в Україні, які вчинили злочини поза межами України, не можуть бути видані іноземній державі для притягнення до кримінальної відповідальності та віддання до суду* (з мови документів); [К і н д р а т А н т о н о в и ч:] *Наша Олеся не яка-небудь безприданниця, щоб нам надто хапатись її відданням, розумієте?* (М. Кропивницький).

2. *розм., рідко.* Те саме, що **ві́дданість.** *Біжить назустріч дівча. Щоки пашать, очі горять — і ловить мій погляд з таким запалом, з таким відданням, на які здатні лиш ті, що стрілись на мить, а розстались навіки* (М. Коцюбинський); *Не знає половинчатості* [Дарчине серце] *у своєму захопленні, стриманості у своєму відданні* (Ірина Вільде).

(1) На ві́чне відда́ння́ — без надії на повернення позиченого. *Позичив ледачому гроші — десь на вічне вже віддання* (Сл. Гр.); — *Прибігає вчора до мене Саливон від попа та й каже: "Так і так. Позичте, кажу, ту домовину, у якій спите... На вічне віддання... До Страшного суду, бо немає нігде дощок зробити нову"* (Т. Осьмачка).

◊ **На вида́нні (на відда́нні)** *див.* **вида́ння́.**

ВІ́ДДАНО. Присл. до **ві́дданий** 2. *П'ять років віддано любила Вона лише свого Мишка* (С. Воскрекасенко); *Він різко підвівся.., віддано вклонився і віддано блиснув навскісними очима і двома обоймами металевих зубів* (М. Стельмах); *Пес знов заскиглив, віддано дивлячись на безпомічного господаря* (О. Бердник).

ВІДДАРО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **віддаро́вувати.** *Кожен концерт Заслуженого академічного буковинського ансамблю пісні і танцю — то завжди захопливе дійство віддаровування: мелодії й танці, взяті митцями в народу,*

повертаються йому ж у художньо довершеній оправі, як ідеально відгранений коштовний камінь (з Інтернету).

ВІДДАРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВІДДАРУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.* На подарунок відповідати подарунком. — *Хочеш, я тобі подарую що-небудь? Стрілу або ніж? — Не треба, — відмовив Сивоок, — однаково нічим віддаровувати* (П. Загребельний); *За розквітлу купальську папороть я пером і горбом віддарую* (В. Стус).

ВІДДАРО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВІДДАРУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док., розм.* Те саме, що **віддаро́вувати.** — *Я керуюсь одним принципом: дарую щось таке, щоб людина відчула, що я про неї думаю, стараюсь її порадувати, а не просто віддаруватись* (із журн.).

ВІДДАРУВА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **віддарува́ти.** *Уже у спільних предків індоєвропейських народів дарування як символічний акт вимагало відповідного віддарування, що могло відбуватися і через значний проміжок часу після отримання дару* (з наук.-попул. літ).

2. Те саме, що **віддару́нок.** *Актові книги фіксують величезну кількість дарчих записів подружжя одне одному, причому дар одного, як правило, тягнув за собою віддарування з боку другого* (з наук. літ.).

ВІДДАРУВА́ТИ *див.* **віддаро́вувати.**

ВІДДАРУВА́ТИСЯ *див.* **віддаро́вуватися.**

ВІДДАРУ́НОК, нка, *ч.* Подарунок у відповідь. *Подарунок, звісно, прийняли, — Віддарунок виросте у полі!* (М. Рильський); *Бабуні вдягли на греків по вінку цибулі. На віддарунок греки всім потрошку — тій амулетик, тій боспорську брошку* (Л. Костенко); *Найкращим віддарунком буде, якщо допоможете мені здійснити мандрівку в дитинство* (з публіц. літ.).

ВІДДА́ТИ *див.* **віддава́ти.**

ВІДДА́ТИСЯ *див.* **віддава́тися.**

ВІДДА́ЧА, і, *ж.* 1. Дія за знач. **відда́ти** 1, 2, 6, 10. — *За що ви їй дякуєте? — питали жінки. — Воно ж треба за се горіле* [борошно] *колись добрим віддавати. — Коли-то буде та віддача?* (Панас Мирний); *Вода відіграє провідну роль у розподілі й віддачі тепла в організмі* (з наук.-попул. літ.); *Любов — це велика віддача духовних сил* (з газ.); *Кроки стихли на тій віддалі, яка звичайно зберігається серед військових при віддачі честі* (О. Гончар).

2. Різкий рух вогнепальної зброї під час пострілу. *Підводить карабін, затаює подих .. Невеличка віддача в плече, дзвін у вухах — і парашутист обм'як, немов ганчірка* (М. Стельмах); *Після удару на гармату піде віддача — ударна хвиля певної сили* (з наук.-попул. літ.).

3. *спорт.* Удар у відповідь, відкидання м'яча у грі. *Віддача м'яча своєму партнеру, який виявився на його місці перед воротами суперника, — основний тактичний хід комбінаційної гри цього центрального нападника* (із журн.); *Його знамениті віддачі м'яча п'ятою були несподіваними, дотепними і корисними для гри* (із журн.).

(1) З по́вною відда́чею — максимально напружуючи фізичні та духовні сили. *Оренда швидко виховує почуття господаря. А господар працює з повною віддачею* (з газ.).

ВІДДЕ́РТИ *див.* **віддира́ти.**

ВІДДЕ́РТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відде́рти** 1. *Голі стіни конали останнім диханням оддертих шпалерів* [шпалер] (М. Коцюбинський); *Батько змарнів, аж чорний.., і одіж на ньому .. з рябих ганчірок, позшиваних косо, мабуть, віддертих від негодящих кофт і спідниць* (В. Барка).

ВІДДЕ́РТИСЯ *див.* **віддира́тися.**

ВІДДЗВЕНІ́ТИ, ни́ть, *док.* 1. Закінчити, перестати дзвеніти. *Вже давно оддзвеніли трамваї і в будинках погасли огні* (В. Сосюра); * Образно. *Відгуло, віддзвеніло жнивне літо, і гарячі кольори степу наче пригасли, потьмяніли* (з публіц. літ.).

2. *перен.* Перестати звучати; відлунати (про пісню, мелодію і т. ін.). *Віджурилась, віддзвеніла пісня на шляху, зникли вершники вдалині* (М. Стельмах); *Вечірнє сонце, дякую за день!.. За те, що вчора встигло оддзвеніти* (Л. Костенко).

ВІ́ДДЗВІН, вону, *ч.* Відбиття дзвеніння чого-небудь; луна дзвону. *По лісу лунають віддзвони тарілок на колесах хазяйського воза, неначе з кимсь дражняться* (Іван Ле).

ВІДДЗВОНИ́ТИ *див.* **віддзво́нювати.**

ВІДДЗВО́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВІДДЗВОНИ́ТИ,** оню́, о́ниш, *док.* 1. *тільки док.* Закінчити дзвонити. *Уже й "Достойно" оддзвонили, Уже додому люде* [люди] *йдуть, — не йде Настусенька, не чуть!* (Т. Шевченко); *Вже віддзвонили дзвони по церквах* (Ю. Смолич); * Образно. *Нарешті, коли серце своє оддзвонило, я чую противний запах кислого молока од руки панни Анелі і брязкіт ключів при її боці* (М. Коцюбинський).

2. Відбиватися (луною). *Вони з книжками йдуть до школи тої, де вчився й він, і чутно їхній спів, що у садах віддзвонює луною...* (В. Сосюра).

ВІДДЗЕРКА́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **віддзерка́лити.** *Нічного вітру тихий подих, і ясні зорі угорі, і віддзеркалені у водах на узбережжі ліхтарі* (Н. Забіла); *Тема кобзарства віддзеркалена і в багатьох композиціях екслібрисів* (з наук.-попул. літ.); // **віддзерка́лено,** *безос. пред. У колискових піснях віддзеркалено найвищі, найглибші почуття, властиві людині* (з публіц. літ.).

ВІДДЗЕРКА́ЛЕННЯ, я, *с.* 1. *тільки одн.* Дія за знач. **віддзерка́лити.** *Наука — це віддзеркалення суспільства* (П. Загребельний); *Біографія людини — це віддзеркалення часу, в який вона живе* (з публіц. літ.).

2. Те, що відбилося на гладкій поверхні чого-небудь. *Тут зустрічав він красуню Джевгер, яка довго милувалася своїм віддзеркаленням, перше ніж розбити його, занурюючи в воду свій глек* (З. Тулуб).

ВІДДЗЕРКА́ЛИТИ *див.* **віддзерка́лювати.**

ВІДДЗЕРКА́ЛИТИСЯ *див.* **віддзерка́люватися.**

ВІДДЗЕРКА́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **віддзерка́лювати.** *Віддзеркалюване у воді обличчя.*

ВІДДЗЕРКА́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **віддзерка́лювати.** *Екзотичний ефект "котячого ока" через специфічне віддзеркалювання світла мають 15 прозорих і напівпрозорих самоцвітів* (з наук. літ.); *Кожен чоловік шукає в житті відповідностей та віддзеркалювання себе в інших* (Валерій Шевчук).

ВІДДЗЕРКА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВІДДЗЕРКА́ЛИТИ,** лю, лиш, *док., що.* 1. *тільки 3 ос.* Давати зображення предмета на гладкій поверхні чого-небудь. *Блискуча, навоскована підлога віддзеркалювала його нечищені похідні чоботи* (О. Полторацький); *Віконце оддзеркалювало їхні обличчя і далеке небо з синюватими хмаринками* (П. Автомонов); *Коли затихне вітер у деревах І води віддзеркалять*

рідний дім, .. Згадай про них, товаришів незмінних — Степовиків, поморів, шахтарів (М. Рильський).

2. *перен.* Виявляти, виражати внутрішні якості, властивості. *Чи її обличчя віддзеркалювало мажорний настрій батька, чи опромінювалось своїм, внутрішнім почуттям, але вираз щастя відверто світився на ньому* (Л. Дмитерко); // Відтворювати, відображати, передавати що-небудь. *Створення нової законодавчої бази в сфері оподаткування повинно віддзеркалювати традиції існуючої податкової системи та відповідати світовим тенденціям розвитку податкових систем* (з наук.-попул. літ.); *Назовемо* [назвемо] *тут ім'я Шопена, що з такою зворушливістю й глибиною, з такою грацією і вогнем віддзеркалив музикальну душу своєї вітчизни* (М. Рильський).

ВІДДЗЕРКА́ЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ВІДДЗЕРКА́ЛИТИСЯ,** люся, лишся, *док.* 1. Відбиватися на гладкій поверхні чого-небудь. *У спокійній воді віддзеркалюється кожна гілочка, одсвічується кожний барвистий мазок* (І. Волошин); *Сонце вставало з-за гір. Вершина Казбеку раптом засіяла самоцвітами, стільки променів віддзеркалилося на ній* (В. Собко); * Образно. *Наша мить — це краплина, в якій віддзеркалилась вічність* (Є. Гуцало).

2. *перен.* Виявлятися назовні (про почуття, переживання і т. ін.). *Оля ще не наважується тріумфувати, але на її обличчі вже віддзеркалюється внутрішня радість* (Ірина Вільде); *Мамина посмішка віддзеркалилася на личках дітей* (В. Собко).

ВІДДЗЕРКА́ЛЮВАЧ, а, *ч., рідко.* Те саме, що **відбива́ч** 1. *Вгорі під стелею засвічується цілий ряд додаткових електроламп, прикріплених по цей бік фриза в своїх прожекторних віддзеркалювачах* (П. Тичина).

ВІДДЗЬО́БАТИ *див.* **віддзьо́бувати.**

ВІДДЗЬО́БУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВІДДЗЬО́БАТИ,** аю, аєш, *док., що.* Дзьобаючи, відділяти що-небудь від чогось; від'їдати (про птахів). *Ніч у цім степу старокнязівськім не співає солов'єм, лише стогне грозою, а птаство не колоски віддзьобує на ланах, лише очі полеглим у полі* (із журн.); *Віддзьобувати шматок хліба.*

ВІДДИМА́ТИ, ВІДДУВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВІДДУ́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* 1. Дуючи, відганяти, переміщати, усувати і т. ін. що-небудь. *На фабриці конденсат віддувають повітрям* (із журн.); — *Важко сказати, скільки я прочекала, — сказала Женька, віддуваючи пару із чашки* (із журн.).

2. Робити опуклим, округлим; випинати (про губи, щоки і т. ін.). *Воно* [дитя] *водило оченятами усюди і, оддимаючи губи, хапало, мукало* (Панас Мирний); *На пані подивишся: походжає в шовках, оддуває воло* (А. Тесленко); *Ліворвер* [револьвер] *ледве помітно віддимав кишеню* (Т. Осьмачка); *Сиділа* [Юлька] *відвернена лицем від Бронислава, віддула губи і мовчала* (І. Франко).

ВІДДИМА́ТИСЯ, ВІДДУВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ВІДДУ́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. Важко і з шумом дихати. *Шинкар стояв за стойкою, мов не до його річ, — тільки почервонів та знай оддимався* (Панас Мирний); *Морем плив тюлень. Часом він пірнав .. Потім показувався знов. Віддувався, випускав повітря з грудей, бризкаючи краплинами* (М. Трублаїні).

2. *тільки 3 ос.* Ставати опуклим; випинатися. *Мене зустрів добродій, страшніший від інших з обличчя і в якого кишені віддимались ще більш, ніж в інших* (В. Самійленко); *Незграбно на всі боки стирчав і оддувався на їй недоладно вдягнутий кольоровий крам* (С. Васильченко); *Його губи віддулися, лице зморщилось* (І. Франко).

3. *тільки* **віддува́тися,** *розм.* Відчувати наслідки помилок, промахів, нести відповідальність перев. за інших. *Соломії його оглядини справили втіху, і вона гукнула до сестер: — Чого ж ви? Чи я сама мушу за всіх віддуватися?* (із журн.); *Всі очікували, що міський голова відгукнеться на запрошення і прибуде на збори, але цього, на превеликий жаль водоканальців, не сталося — натомість за міську владу довелося віддуватися його заступникові з комунальних питань* (з газ.).

4. *тільки недок.* Пас. до **віддима́ти, віддува́ти.** *Нарешті вітрило нашого човна почало віддиматися вітром* (із журн.).

ВІДДИРА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **віддира́ти.** *Поліуретанові клеї двокомпонентні, з високою міцністю стосовно віддирання, еластичністю і стійкістю до дії ультрафіолето́вого випромінювання* (з наук.-техн. літ.).

ВІДДИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВІДДЕ́РТИ, ВІДІДРА́ТИ,** віддеру́, віддере́ш, *док., кого, що.* Відривати, відділяти частину чогось або те, що приклеєне, прикріплене до чого-небудь. *Устриці віддирають під водою від скель* (О. Донченко); *Андрій навпомацки віддирає шматок газети, скручує грубу цигарку й закурює...* (І. Багряний); — *Ти оддер шматок моєї одежі* (І. Нечуй-Левицький); *Галченя гляне на мене, віддере довгий тонкий шматочок і швидко ковтне* (О. Копиленко); // *розм.* Силоміць віднімати, відводити того, хто вчепився в що-небудь, або його руки, пальці. *Чужий дядько віддер його руки від полудрабка* (П. Панч).

◊ **(1) Віддира́ти гопака́** — завзято, енергійно танцювати. *Кобзар вшкварив, а козаки — Аж Хортиця гнеться — Метелиці та гопака Гуртом оддирають* (Т. Шевченко); *Четверо чи п'ятеро парубків, підплигуючи скільки духу вверх, оддирали гопака* (Г. Хоткевич); *Вихором мчали по колу танцюристи, пускаючи по вітру чуприни і віддираючи веселого буйного гопака* (З. Тулуб).

ВІДДИРА́ТИСЯ, а́ється, *недок.,* **ВІДДЕ́РТИСЯ, ВІДІДРА́ТИСЯ,** віддере́ться, *док.* 1. Відокремлюватися від чого-небудь унаслідок ривка, смикання. *Раптом комір віддерся і залишився у мене в руці* (із журн.); * Образно. *Ввечері все тіло у неї розламувалося, а ноги так набрякали, що ледве віддиралися від долівки* (З. Тулуб).

2. *тільки недок.* Пас. до **віддира́ти;** // *безос. Щоб люлька була чорна, до пластмаси домішувалася палена гума, для цього віддиралося від галоші шматок гуми, палилося її, а кіптяву збиралося на шкло* (І. Багряний).

ВІ́ДДИХ, у, *ч.* 1. Вбирання й випускання повітря організмом за допомогою органів дихання; дихання. *Сплять рекрути, Тільки рівний віддих чути* (І. Франко); *Ірина метнулась, їй здалось, що в неї ось-ось зупиниться віддих. Схопилася рукою за груди* (О. Донченко); // Повітря, що видихається з легень. *Земля приймала віддих з гарячих Кравцових грудей і разом всотувала його скорботний відчай* (Ю. Бедзик).

2. *рідко.* Те саме, що **по́дих.** *До маленького ліжечка .. присунула вона маленьке бюрко і, серцем пильнуючи кожен віддих, кожен рух слабого, рахувала і рахувала* (Дніпрова Чайка); *Він біг за нею, хоч з кожним віддихом і рухом кололо йому в грудях* (М. Коцюбинський).

3. *чого, рідко.* Те саме, що **зітха́ння.** *Віддих полегшення вирвався з уст Горленкових* (З. Тулуб).

4. *розм.* Те саме, що **перепочи́нок.** — *Не бачите, яка я зігріта й без віддиху?.. Я мушу .. відітхнути* (О. Кобилянська); *Гнались Сірки без віддиху... І догнали!* (І. Багряний).

◊ **[Аж] забива́є (спира́є, захо́плює, запира́є** *і т. ін.)* **/ заби́ло (спе́рло, захопи́ло, запе́рло** *і т. ін.)* **[у гру́дях] ди́хання (по́дих, ві́ддих** *і т. ін.) див.* **забива́ти; До оста́ннього по́диху (ві́ддиху, зітха́ння)** *див.* **по́дих; Перево́дити / перевести́ по́дих (дух, ві́ддих)** *див.* **перево́дити; Тамува́ти (таї́ти, зата́ювати, затамо́вувати** *і т. ін.)* **/ затамува́ти (затаї́ти, зачаї́ти,** *рідше* **притаї́ти** *і т. ін.)* **по́дих (ди́хання, ві́ддих, дух** *і т. ін.) див.* **тамува́ти; Таму́ється по́дих (ві́ддих, ди́хання)** *див.* **по́дих.**

ВІДДИХА́ННЯ, я, *с.* 1. *рідко.* Дія за знач. **віддиха́ти** 2. *Ах, та тюремна служба!.. Вічне віддиханнє* [віддихання] *важкою, затроєною* [затруєною] *атмосферою тюрми* (І. Франко).

2. *розм.* Те саме, що **відпочи́нок.** *Пішов в темний лужок на оддихання* (П. Чубинський).

ВІДДИ́ХАТИ *див.* **віддиха́ти.**

ВІДДИХА́ТИ, а́ю, а́єш, *рідко* **ВІДДИ́ХУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ВІДДИ́ХАТИ,**ودди́хаю, відди́хаєш *і* відди́шу, відди́шеш, **ВІДДИХНУ́ТИ, ВІДІТХНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док.* 1. Те саме, що **віддиха́тися** 1. *Далі утер* [Пархім] *сльози, став віддихати, бо дух йому захвачує* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Коли Юра кінчає, .. він теж починає розповідати. Затинаючись, захлинаючись, ледве віддихуючи від хвилювання* (Ю. Смолич); — *Потривайте, ось я оддишу!* (І. Нечуй-Левицький); *Відітхнувши, він почав звільна .. розв'язувати пакети* (І. Франко).

2. *рідко.* Те саме, що **ди́хати** 1. *Целя стала коло .. вікна і віддихала холодним, бурею освіженим повітрям* (І. Франко); *Важко віддихуючи, опустивши натруджені руки, .. сиділа на лаві ключниця* (С. Скляренко); *Вихилявсь* [Мемет] *у двері, щоб одітхнути вогким холодком* (М. Коцюбинський).

3. *тільки* **відітхну́ти,** *рідко.* Зітхнути після нервового напруження. — *Тьху! пек тобі! цур!..* — *одітхнув він врешті,* — *як налякало!* — *І пішов далі* (М. Коцюбинський); — *А все ж таки хоч двоє чесних знайшлося,* — *завважив Босаковський і відітхнув, буцім йому легше на душі стало* (Б. Лепкий); *Мазепа заглибився в читання. Ковзнувши оком по усіх двадцяти семи пунктах власноручного допису колишнього генерального судді, покійного Кочубея, Мазепа відітхнув з полегкістю.* — *Х-ху!* (Г. Колісник).

4. *розм.* Те саме, що **відпочива́ти.** *Прийшла до неї Олена Кубраківська, перетанцювавши, та й сіла біля неї віддихати* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Побачила* [Муха] *Бджолу близенько, "Добридень!* — *каже їй,* — *Оддиш хоч трохи, моя ненько. Сідай оттут мерщій"* (Л. Глібов); — *Я мушу спічнути* [спочити], *відітхнути* (О. Кобилянська); *Вже добігши до галявини, Сахно спинилася віддихнути* (Ю. Смолич).

ВІДДИ́ХАТИСЯ *див.* **віддиха́тися.**

ВІДДИХА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, **ВІДДИ́ХУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок.,* **ВІДДИ́ХАТИСЯ,** відди́хаюся, відди́хаєшся *і* відди́шуся, відди́шешся, *док.* 1. Відновлювати рівномірне дихання після порушення його внаслідок бігу, напруженої праці і т. ін. *Ускочив* [Щур] *у гурт, оддихається, піт витирає* (С. Васильченко); *Він сопів, віддихувався і водив навколо очманілими очима* (З. Тулуб); *Ніна віддихалась, неначе після швидкого бігу, випросталась, закинула руки за голову, і серце заспокоїлось* (О. Копиленко); — *Я піду ще раз, тільки трохи оддишуся* (О. Іваненко).

2. *тільки док., розм.* Отямитися після непритомності, приступу, стресу і т. ін. *Як .. почули, що щось стогне, та побачили кров, то тільки тоді ледве теплого зняли з коня та на вітер,* — *тільки не скоро оддихався, трохи дуба не дав* (Д. Мордовець).

ВІДДИХНУ́ТИ *див.* **віддиха́ти.**

ВІДДИ́ХУВАТИ *див.* **віддиха́ти.**

ВІДДИ́ХУВАТИСЯ *див.* **віддиха́тися.**

ВІДДІЄСЛІ́ВНИЙ, а, е, *лінгв.* Утворений від дієслова. *Віддієслівні іменники становлять особливу групу слів, споріднених своєю семантикою з дієсловом* (з навч. літ.).

ВІДДІЄСЛІ́ВНІСТЬ, ності, *ж., лінгв.* Абстр. ім. до **віддієслі́вний.** *Надмірна віддієслівність ускладнює синтаксис радіомовлення* (з наук.-попул. літ.).

ВІ́ДДІЛ, у, *ч.* 1. Одна з частин чого-небудь цілого, на які воно поділяється або його поділяють за певними ознаками. — *Ще раз передивися торбу, небоженьку. І ти починаєш порпатися в її порожнечі .. залазити рукою в усі відділи, підвідділи, секції, кишені* (Ю. Андрухович); *Основна роль у процесах швидкого сприйняття, аналізу, опрацювання інформації і прийняття людиною правильних рішень відводиться вищим відділам центральної нервової системи* — *корі головного мозку і підкірковим структурам* (з наук. літ.); *Тіло комах поділяється на три відділи: голову, груди і черевце* (з навч. літ.).

2. Частина установи, закладу, підприємства. *Директор повернувся до завідувача відділу капітального будівництва* (Ю. Шовкопляс); *Єдине, чого запрагнув* [Бузина], — *це перейти у відділ професора Отави* (П. Загребельний); *Він не матиме ні великих чинів, ні великої слави. У найкращому випадку завідуватиме відділом районної газети* (В. Дрозд); // Склад співробітників частини установи, закладу, підприємства. *Відділ наукових і керівних кадрів НАН України відзвітував вчасно* (з газ.); // Установа, що самостійно відає певними питаннями, але входить до складу іншої, більшої установи. *Чепіга взяв трубку, покрутив ручку, попросив відділ освіти* (О. Копиленко); *Йому доручено організувати відділ охорони здоров'я* (Іван Ле).

3. Частина приміщення, що має певне призначення. *Роздивляюсь навколо* — *пасажирів багато .. З-за синього диму в сусіднім оддiлі блищить на сонці золотисте жіноче волосся* (М. Коцюбинський); *Вода ринула крізь пробоїни в трюм, у машинний відділ* (О. Донченко); *Сам я ходив по відділах універмагу й приглядався, як хто купує* (Б. Антоненко-Давидович).

4. Частина журналу або газети, присвячена певному колу питань, певній темі; розділ. *О. Сава передивлявся тільки єдиний журнал.., та й то не все читав, а тільки той відділ, де писалось про награди* [нагороди] (І. Нечуй-Левицький); *О. Василь насамперед розгортав оддiл хроніки* (М. Коцюбинський).

5. Самостійна частина якогось вечора, концерту, вистави. [С а н я:] *Сі* [літературні] *вечори тільки й цікаві для самих учасників. Насилу вирвалась після першого відділу* (Леся Українка); *Андрій прийшов до Палацу культури тільки перед початком другого відділу концерту* (О. Гуреїв).

6. *діал.* Загін. *І станеться, коли урядники закінчать промовляти до народу, то призначать зверхників для військових відділів на чоло народу* (Біблія. Пер. І. Огієнка); — *Дозволь мені з десятитисячним відділом* [монголів] *іти тухольським шляхом* (І. Франко); *На село приїхав карний відділ гетьманців* (І. Багряний).

(1) Ві́дділ ка́дрів — відділ підприємства, установи і т. ін., що відає питаннями прийняття на роботу, звільнення з роботи, фіксуванням посадових переміщень і т. ін. *Ми просили Ольгу Павлівну пошукати через відділ кадрів координати баби Зосі, бо їй це простіше* (Є. Кононенко); *Договір про майнову відповідальність складають у двох примірниках, з яких перший зберігається у відділі кадрів підприємства, установи, організації в особовій справі матеріально відповідальної особи, а другий передається працівникові, який підписав договір* (з мови документів); **(2) Організаційний відділ** — структурний підрозділ установи, закладу, підприємства і т. ін., що займається питаннями організації їх діяльності. *Організаційні відділи районних державних адміністрацій складають щомісячні плани організаційних заходів* (з газ.); **(3) Особли́вий ві́дділ,** *іст.* — підрозділ військової контррозвідки Комітету державної безпеки в СРСР. *Калинку вже викликали в штаб батальйону і попередили, щоб .. чекав представника особливого відділу* (А. Дімаров); *Особливий відділ мав широкі повноваження: співробітники за розпорядженням начальника або його помічника мали право здійснювати арешти в установленому законом порядку* (з мемуарної літ.); *Під час Великої Вітчизняної війни підрозділи особливого відділу діяли при штабах фронтів, армій, дивізій* (з мови документів); **(4) Політи́чний ві́дділ,** *іст.* — партійно-політичний орган, створений для посилення партійного керівництва і політичної роботи; політвідділ. *Секретно-оперативне управління Всеукраїнської надзвичайної комісії проводило боротьбу з політичними партіями й угрупованнями контрреволюційного характеру (політичний відділ)* (з наук. літ.); **(5) Тре́тій ві́дділ,** *іст.* — заснований Миколою I відділ власної імператорської канцелярії, що став органом політичного розшуку та слідства в царській Росії. *До Гатчини він ще тримався, легко прогонив сум, недобрі передчуття і навіть здатний був кепкувати з похмурих церберів, що прагли якнайшвидше привезти й здати його, Шевченка, у Третій відділ* (Василь Шевчук).

ВІДДІ́Л, у, *ч., заст.* Частина виділеного майна, господарства і т. ін. — *Купимо ми ґрунту, хату у садочку; Житимем в одділі, наче у райочку!* (Я. Щоголів); *Він* [Гаврило] *уже був чоловіком сімейним і жив на відділі по-сусідськи з батьком* (Григір Тютюнник).

ВІДДІ́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відділи́ти** 1–4. *Кухня була аж на другому краї дому, відділена від горниць довгим коридором* (Панас Мирний); *Нарешті жінка хитнулась, одділена од дитини* (М. Коцюбинський); *Свідомість людини, штучно відділена від Матері-Природи, втрачає зв'язок з живим джерелом краси* (О. Бердник); *У нього був один син, уже давно жонатий і відділений* (І. Франко); *Дурниця яка, що Грицькові тоді менше припало землі! Уже скільки припало, то припало, а як одділений, то одділений, знай своє, а до чужого не встрявай!* (Б. Грінченко); // **відді́лено,** *безос. пред. У Святій Софії сто вісім колон, вісім з яких взято з храму Діани в Ефесі, вівтар відділено від церкви срібною перепоною з дванадцятьма колонами* (П. Загребельний).

ВІДДІ́ЛЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **відділи́ти** і **відділи́тися.** *І сказав Бог: Нехай будуть світила на тверді небесній для відділення дня від ночі* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Спершу був розгін, наростаючий свист по смузі бетону, потім невловна мить відділення, плавного, майже нечутного відділення від планети* (О. Гончар); *1911 року одділення Північної Монголії від Хіни стало фактом* (з навч. літ.); *Для повнішого відділення обліпихової олії віджимки можна ще раз залити свіжою порцією рослинної олії* (з газ.).

2. Те саме, що **відділ** 2, 3, 5. — *Ось відділення,* — *санітарка розкрила перед ним двері,* — *дев'ята палата друга ліворуч* (Є. Кононенко); *Відкривались відділення банків* (О. Гончар); *Автоматизований цех має два незалежних відділення* (з наук.-попул. літ.); *Реабілітаційне відділення лікарні працювало з постійною напругою* (з газ.); *У першому відділенні концерту звучатиме музика у супроводі клавесина* (з газ.).

3. Те саме, що **рій**². *Сержант Михайло Гайворон вишикував своє відділення* (В. Собко); — *Ти краще скажи, як командир нашого відділення, коли вже нам видадуть взуття та одяг?* (Є. Доломан); *Михайло Скиба організував свій невеликий штаб, мав відділення автоматників* (П. Загребельний).

ВІДДІЛИ́ТИ *див.* **відділя́ти.**

ВІДДІЛИ́ТИСЯ *див.* **відділя́тися.**

ВІДДІЛО́ВИЙ, а, е. Прикм. до **ві́дділ** 2, 3. *Невід'ємною складовою частиною фонду бібліотеки є підручники та навчальні посібники, відділова й художня література, довідково-енциклопедичні видання, періодичні фахові видання* (з навч. літ.); *Відділовий профорг цього разу самостійно відповідав за проведення новорічного свята* (з газ.); *На базі відділової лікарні в місті Коростень було створено Центр для онкологічних хворих* (з газ.); // *у знач. ім.* **відділо́вий,** вого, *ч.* Той, хто відповідає за порядок у відділі установи, підприємства і т. ін. *В'язні .. ходили по залитому сонцем подвір'ю.., перекидалися словами зі знайомими з інших камер під оклики "відділового", що стояв з рушницею на сторожовій будці понад частоколом* (У. Самчук); *"Відділовий", цебто ключник, що мав службу на відділі, відчинив двері до камери майже в кінці темного коридору* (із журн.).

ВІ́ДДІЛОК, лка, *ч.* 1. Те саме, що **відділ** 2. *За міліціонером до відділка потяглася юрба людей в сподіванні на цікавий кінець цієї пригоди* (Ю. Винничук); *За термінологією НБУ, головною банківською установою є материнський банк з урахуванням філій, представництв, відділків на території України і за кордоном* (із журн.).

2. Те саме, що **рій**². *Кожний взвод складається з 3-х стрілецьких відділків та одного кулеметного* (І. Микитенко); *Богдан потрапив у відділок старшого сержанта Фіненка* (М. Стельмах); *Хорунжий Берен зі своїм відділком перейшов на бік росіян* (Р. Іваничук).

ВІДДІЛЬНИ́Й, á, é. Який відділяє що-небудь. *У 1814 р. геніальний чернігівець Петро Прокопович сконструював перший у світовій практиці рамковий вулик з віддільною дошкою (сіткою)* (із журн.); // Який відділений або який можна відділити. *Подальший розвиток людства може призвести до того, що воно утворить інтелектуальний континуум, у якому окремі особистості будуть дедалі менш віддільні одна від одної* (з газ.); *Віддільна клавіатура для ноутбука.*

ВІДДІ́ЛЬНИК, *ч., спец.* 1. *род.* а. Пристрій для виділення чого-небудь з іншого середовища чи речовини; віддільовач. *Для запобігання потраплянню рідини в компресор необхідно встановити на всмоктувальному трубопроводі спеціальний віддільник* (з наук.-техн. літ.); *У консервному цеху працює дробарка томатів з віддільником насіння для майбутнього врожаю* (з газ.).

2. *род.* а. Апарат, признач. для відімкнення пошкодженої ділянки електричної мережі (рідше для операцій ввімкнення). *Застосування віддільників дозволяє спростити схеми перемикальних пунктів і трансформаційних підстанцій та обійтися без дорогих високовольтних вимикачів* (з наук.-техн. літ.).

3. *род.* у. Речовина, що сприяє виділенню з чого-небудь іншої речовини. *Нехімічні віддільники бруду не вступають у реакцію з іншими речовинами, а відділяють бруд від поверхні* (з наук. літ.).

ВІДДІ́ЛЬНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **віддільни́й.** *Ми нині не вважаємо за істину ні дикість та багатосотлітню віддільність наших теренів від центрів світових цивілізацій, ні безроздільне панування на них поганства аж до часів св. Володимира* (І. Жиленко); *Погана віддільність шлакової кірки може бути зумовлена як прилипанням шлаку до поверхні металу шва, так і заклинюванням шлаку крайками зварного з'єднання* (з наук.-техн. літ.).

ВІДДІ́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відді́лювати.** *В основу технології було покладено принцип питомої ваги зерна і відділюваних від нього решток — полови, соломи, насіння бур'янів* (з наук.-попул. літ.); *Префікси в німецькій мові бувають відділюваними і невідділюваними* (з навч. літ.); // *у знач. ім.* **відді́люване,** ного, *с.* Те, що виділяється з організму (про слиз, секрет і т. ін.). *При нанесенні на слизову оболонку носа краплі зменшують набряк, знижують приплив крові до венозних синусів, полегшують носове дихання, зменшують кількість відділюваного* (з наук.-попул. літ.); *На останній стадії загоєння рани кількість відділюваного різко зменшується, рана фактично очищається від мертвих тканин* (з навч. літ.).

ВІДДІ́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відді́лювати.** *Більшість філософів науки згідна з тим, що критерій емпіричної перевірюваності служить для відділювання досвідних, експериментальних наук від абстрактних* (з наук. літ.); *Описана П.-С. Лапласом гіпотеза про формування планет унаслідок відділювання кілець речовини від Сонця не підтвердилася* (з наук.-попул. літ.).

ВІДДІ́ЛЮВАТИ *див.* **відділя́ти.**

ВІДДІ́ЛЮВАТИСЯ *див.* **відділя́тися.**

ВІДДІ́ЛЮВАЧ, а, *ч., спец.* Те саме, що **відді́льник** 1, 2. *Сирна маса подається на відділювач сироватки, де сирне зерно звільняється від рідини і насипається у форми* (з навч. літ.); *Автоматичний відділювач неконденсованих газів поліпшує роботу фреонової холодильної системи* (із журн.); *При пошкодженнях окремих ділянок електричної мережі спочатку спрацьовують вимикачі, а потім відділювачі, які автоматично вимикають пошкоджену ділянку* (з наук.-техн. літ.).

ВІДДІЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відділя́ти** і **відділя́тися.** *Відтискання — це процес відділяння рідини від вологомістких продуктів (для отримання соків, сироватки і т. ін.)* (із журн.); *У районних лікарнях бракує спеціальних центрифуг для відділяння плазми від крові* (з газ.).

ВІДДІЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ВІДДІ́ЛЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.*, **ВІДДІЛИ́ТИ,** ілю́, і́лиш, *док., кого, що.* 1. Розділяючи, відгороджувати від кого-, чого-небудь. *Темна безвітряна ніч. Навіть сніг не мерехтить, тільки ледве одсвічує, відділяючи темряву од землі* (М. Стельмах); *Те, що Мойсей помітно відрізняв їх від інших; те, що давав їм до рук трішки якоїсь влади, — те відділило вже їх від братів тонкою, ледве помітною якоюсь перегородкою* (Г. Хоткевич); *Мене від спільного походу не відділить ні зір колючий, ні колючий дріт* (М. Бажан); *Визрів у Кронаса задум — пустити у світ потік часу, щоб відділити вічного батька — Урана від матері — Геї* (О. Бердник); // Розділяти, відмежовувати собою; бути межею, перепоною між чим-, ким-небудь. *І сказав Бог: Нехай станеться твердь посеред води і нехай відділяє вона між водою й водою* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Високий частокіл йшов од самих воріт до дому і одділяв широкий чистий двір од садка* (І. Нечуй-Левицький); *Потік відділював його* [обійстя Беркутів] *від гостинця* (І. Франко); *Досвідченим поглядом Ван Лун зміряв відстань, яка відділяла його від дівчини* (В. Владко); *Несказанно ніжною смугою відділив* [світанок] *сині сніги від синього неба* (М. Стельмах); // Розділяти, відмежовувати (про певний проміжок часу, період). *Одна тільки хвиля одділяла минуле од того, що сталось, а здавалось, що проминула вічність* (М. Коцюбинський).

2. Брати яку-небудь частину від цілого. *Панночка відділяла пасмо свого чудового чорного волосся, навивала його на щипці* (Леся Українка); // Відокремлювати когось, щось від кого-, чого-небудь. — *Та щоб ото моїх діточок, бідненьких, маленьких немовляточок, од рідної матері відділяли?!* (Остап Вишня); *І злому Трої супостату Макітру одділив* [Низ] *од плеч* [плечей] (І. Котляревський); *Але треба спершу розсортувати виграш, відділити срібло від міді* (О. Гончар); // Своєю поведінкою відстороняти себе від когось; відчужувати. *Неля ніколи не відділяла себе від сестер і матері, їх доля була і її долею* (Ірина Вільде).

3. *від чого, перен.* Позбавляти зв'язку з чимсь; відривати. *Не відділяймо слова від діла...* (М. Коцюбинський); *Шевченко .. не міг відділяти поезії від життя, а, навпаки, брав їх у нерозривній взаємодії* (П. Тичина).

4. Виділяти кому-небудь якусь частину із спільного господарства, землі, майна для окремого господарювання. — *Відділяй мене, батьку! Я сам по собі хочу бути хазяїном* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Брати не схотіли віддати йому тієї десятини, кажучи, що батько йому все віддав ще тоді, як одділяв його* (Б. Грінченко); — *По моїй смерті, як дівкам лучаться люди, віддавай їх та й відділюй їм пайки* (Л. Мартович); — *Ти скажи їм, Йосипе, щоб вони* [батьки] *оддiлили Якова...* (Панас Мирний); — *Казали — перед самою війною дід-покійник відділив мого батька, справив на власне господарство* (Ю. Збанацький).

◊ **Відсіва́ти (відділя́ти) / відсі́яти (відділи́ти) зерно́ від поло́ви** *див.* **відсіва́ти.**

ВІДДІЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, **ВІДДІ́ЛЮВАТИСЯ,**ююся, юєшся, *недок.*, **ВІДДІЛИ́ТИСЯ,** ілю́ся, і́лишся, *док.* 1. Відриватися від цілого або того, до чого приєднане, прикріплене; відставати. *З пуху відділювався щонайдрібніший пушок, сідав на бровах і на сивій голові бабуні* (Б. Лепкий); *Скреготали цвяхи, відділяючись од сухого дерева* (М. Стельмах); *Хвіст ящірки відділяється в результаті різкого скорочення мускулатури* (з наук.-попул. літ.).

2. Відокремлюватися, виділятися зі складу кого-, чого-небудь. *Щоб добре відділялась сметана від молока, дерев'яний посуд випарювали в настої кропиви* (з наук. літ.); *Дистилювання, щоправда, прискорилось, але бензол не відділився начисто від обох інших фракцій* (Ю. Шовкопляс).

3. Відокремлюючись, відходити, віддалятися від кого-, чого-небудь; відсторонятися. *Біля вітряка ні душі. Та ось із затінку, з-під крил, відділяються дві постаті й, щоб нам їх видніше було, виходять на саму дорогу...* (О. Гончар); *Валка душ з п'ять відділилася від громади і напрямилась до шинку* (Панас Мирний); *З Микитою тим часом оддiлилося кілька парубків і пішли гуртом на другу вулицю* (Б. Грінченко); *Враз од стіни відділилась біла фігура* (М. Коцюбинський); *Показалося три кораблі, Відділилася шлюпка від них* (П. Воронько); *Сергій оддiлився од людей і, скрушно похиливши голову та прислухаючись до своїх кроків, — так йому легше було не збитися з дороги — пішов до села* (Микита Чернявський).

4. *рідко.* Виділятися на тлі чого-небудь, відрізнятися кольором від чогось. *Вся підлога, пофарбована чи смолою, чи мазутою* [мазутом], *але без жодної запахучості, різко відділялася від білих стін кімнати* (Т. Осьмачка); *Небо було покрите легким туманом і помітно відділялося від моря ген-ген десь на обрії* (Ю. Збанацький).

5. Беручи частину спільного майна, землі, переходити на самостійне господарювання. *— Як же, Карпе, тепер буде у нас з хазяйством? Чи тільки Мотря оддiлить свої горшки, чи й ти думаєш оддiлятися з худобою та з полем?* (І. Нечуй-Левицький).

6. *чим.* Бути відокремленим, відгородженим від чогось чим-небудь. *Один город оддiляється од другого тільки рядком верб або межами* (І. Нечуй-Левицький); *Решітка, що нею відділюється сад від двору. Помацки* [Василь] *знайшов хвіртку, увійшов до саду* (Г. Хоткевич); *Усі бадьорилися, .. вдоволені з того, що є така сподіванка: узяти в антів усе, що можна взяти мечем та сулицею, відділитися від них широкою, гейби море, рікою і там, за рікою, почувати себе ситими та вдоволеними з ситості* (Д. Міщенко).

ВІДДО́ЄНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **віддо́їти.** *Коли корова має бути віддоєною, її заводять у спеціальне приміщення, обладнане доїльними апаратами, де й відбувається доїння* (з наук.-попул. літ.).

ВІДДОЇ́ТИ *див.* **віддо́ювати.**

ВІДДО́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВІДДОЇ́ТИ,** ою, о́їш, *док., кого, що.* 1. Доячи, зціджувати частину молока з вимені. *Доярки .. сіли віддоювати молоко, щоб не набрякали дійки* (Ю. Яновський); *Віддоїти молоко у молодої корови бабусі ніяк не вдавалося* (із журн.).

2. *тільки док., рідко.* Те саме, що **ви́доїти.** *Я віддоїв свою козу, з молока зробив трохи сиру* (із журн.).

ВІДДО́ЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **віддо́ювати** 1. *Корови віддоюються переважно до зимових холодів* (із журн.); *Коли худоба спокійна, молоко краще віддоюється* (з газ.).

ВІДДРА́ЄНИЙ[1], а, е, *мор.* Дієпр. пас. до **віддра́їти**[1]. *У віддраєний ілюмінатор ледь чутно долітали шерех і слабкий сплеск води за бортом тральщика* (з мемуарної літ.); *Під час тривоги на судні окремі закривки можуть бути віддраєні тільки за командою або за дозволом із головного командного пункту* (з мови документів); // **віддра́єно,** *безос. пред. Люки віддраєно за наказом командира човна* (із журн.).

ВІДДРА́ЄНИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **віддра́їти**[2]. *Після прибирання палуба, як і всі мідні деталі, мала бути віддраєна до блиску, а боцман для перевірки якості прибирання обходив судно з білосніжною хустинкою* (із журн.); *Волонтерами були віддраєні музейні сходи, начищені до блиску бронзові канделябри* (з газ.); // **віддра́єно,** *безос. пред. Очі туристів радує те, що на кораблі все віддраєно до блиску, приміщення чисті, каюти прибрані* (з Інтернету).

ВІДДРАЇ́ТИ[1] *див.* **віддра́ювати**[1].

ВІДДРАЇ́ТИ[2] *див.* **віддра́ювати**[2].

ВІДДРА́ЮВАННЯ[1], я, *с., мор.* Дія за знач. **віддра́ювати**[1]. *Маркування, порядок задраювання (віддраювання) дверей, кришок, люків і горловин, а також запірних пристроїв суднової вентиляції встановлюються відповідно до додатків* (з мови документів); *Час віддраювання закривок записується в судновому журналі* (з мови документів).

ВІДДРА́ЮВАННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **віддра́ювати**[2]. *У вихідний день я зайнялась чищенням килимів, віддраюванням каструль і сковорідок, витиранням пилу* (із журн.).

ВІДДРА́ЮВАТИ[1], юю, юєш, *недок.*, **ВІДДРАЇ́ТИ,** а́ю, а́їш, *док., що, мор.* Відкривати що-небудь щільно, наглухо зачинене (люк, двері каюти і т. ін.). *Хтозна, чи можна віддраювати хоча один з них* [люків]? *Коли за люком вода, то вона враз заповнить і це приміщення, і декомпресаційну камеру* (М. Трублаїні); *У човні є ще кормовий і носовий люки — їх не рекомендується віддраювати в поході, але хто в таких обставинах зважатиме на інструкцію?* (із журн.).

ВІДДРА́ЮВАТИ[2], юю, юєш, *недок.*, **ВІДДРАЇ́ТИ,** а́ю, а́їш, *док., що, мор.* Чистити, натирати до блиску. *Віддраювати палубу;* // *розм.* Старанно вимивати, вичищати. *До шести вечора весь курс віддраював стіни від піни вогнегасника* (з газ.).

ВІДДРУЖИ́ТИ, ужу́, у́жиш, *док., діал.* Віддячити, зробити послугу кому-небудь за дружбу. *— А коли хочеш мені віддякувати.., так от чим мені віддружи... та гляди, не полінуйся і не збреши* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ВІ́ДДРУК, у, *ч.* Те, що віддруковане. *Технічні можливості принтера дозволяють коригувати кольорову гаму віддруків, міняти яскравість та насиченість* (з навч. літ.); *У спеціальній фотолабораторії можна отримати високоякісні віддруки фотографій* (із журн.); *Віддрук статті.*

ВІДДРУКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **віддрукува́ти.** *Наче театральну програмку, читаємо ми гарно віддрукований корабельний бюлетень* (О. Гончар); *— Щоб не піймали, треба не на коней сідати, а в човни. Пливти по Дніпру, приставати до берега, роздавати селянам віддруковані маніфести* (Ю. Хорунжий); *У 1965 році вперше з'явився яскравий календар "Мальовнича Україна", віддрукований у видавництві "Україна"* (з газ.); // **віддруко́вано,** *безос. пред. — Як мені відомо, ніяких зусиль не треба, — спокійно промовив професор, — альбом уже віддруковано, і цілий тираж лежить у друкарні* (П. Загребельний).

ВІДДРУКО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **віддруко́вувати.** *Висловлювалося припущення, що для віддруковування книжки використовувався верстат Івана Федорова, що лишався тоді у заставі в лихварів* (з наук. літ.); *Забороняється тиражувати одержані копії документів, відтворювати їх у будь-якій іншій формі, крім одноразового віддруковування електронного файла* (з мови документів); *Я займався віддруковуванням негативів, проявляв і тиражував знімки* (із журн.).

ВІДДРУКÓВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДДРУКУВÁТИ,** у́ю, у́єш, *док.*, *що.* 1. Те саме, що **друкувáти** 1. *Вільям Баллок є автором понад 1863 винаходів у галузі ротаційного друку (саме його винаходи використовує практично вся сучасна поліграфія). Останній винахід Баллока вважався проривом у поліграфії: цей пристрій міг віддруковувати 30 тисяч газетних аркушів за годину* (із журн.); *У друкарні, де віддрукували газету, було призначено нового генерального директора* (з газ.).

2. Друкувати текст за допомогою комп'ютера або друкарської машинки. *Необхідно своєчасно проводити замовлення та розрахунки з постачальниками за реалізовані товари; будувати прогнозні показники фінансово-господарської діяльності підприємства; вчасно віддруковувати всі звітні документи* (з мови документів).

3. Те саме, що **роздрукóвувати** 1. *У режимі "документи і розрахунки" ви можете формувати відповідні документи на комп'ютері та віддруковувати їх на принтері* (із журн.).

4. *фот.* Робити відбиток із негатива *(див.* **негатúв**[1]) на спеціальному папері, плівці і т. ін. *Батьки наші винайшли фотографію. Ми цю фотографію пристосували до фіксування руху. Віддрукувавши позитиви, ми рухали їх перед щілиною в картоні* (Ю. Яновський).

ВІДДРУКÓВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **віддрукóвувати.** *Типовий контракт віддруковується друкарським способом і містить найбільш характерні права й обов'язки сторін для торгівлі відповідними видами послуг та товарів* (з мови документів); *Заповнюється податкова декларація від руки чорнильною чи кульковою ручкою або віддруковується (заповнення олівцем не допускається)* (з мови документів); *Бюлетені для голосування віддруковуються на спеціальному папері* (з газ.).

ВІДДРУКУВÁННЯ, я, *с.* Дія за знач. **віддрукувáти.** *На звороті заголовного аркуша ставилася печатка такого змісту: "Друк дозволяється з тим, щоб після віддрукування були доставлені в цензурний комітет три примірники"* (з мемуарної літ.); *Абонент гарантує, що одержані з бібліотеки електронні та паперові копії будуть використовуватись лише з науковою або навчальною метою, копії не будуть тиражуватись і відтворюватись у будь-якій іншій формі, крім одноразового віддрукування електронного файла* (з мови документів).

ВІДДРУКУВÁТИ *див.* **віддрукóвувати.**

ВІДДУБÁСИТИ, а́шу, а́сиш, *док.*, *кого, розм.* Сильно побити когось. [З і н ь к о:] *Давно вже кортить мені віддубасить тебе, та рука не здіймається* (М. Кропивницький); [Л і д а:] *Аркадію Семеновичу, вас хлопці ще не били? Чому так подивились? Напевне оддубасять?* (Яків Баш); *Товариші терпіли його п'ять років, а на випускному вечорі завели в темну аудиторію і оддубасили* (Ю. Мушкетик).

ВІДДУВÁННЯ, я, *с.* Дія за знач. **віддувáти і віддувáтися.** *На підприємствах спиртового та лікеро-горілчаного виробництва для віддування осаду від тканини фільтрів використовують стиснуте повітря* (з наук.-техн. літ.); *Для геморагічного інсульту характерні асиметрія обличчя, опущення кутиків рота і віддування обличчя при видихах на стороні ураження* (з наук.-попул. літ.).

ВІДДУВÁТИ *див.* **віддимáти.**

ВІДДУВÁТИСЯ *див.* **віддимáтися.**

ВІДДУ́ТИ *див.* **віддимáти.**

ВІДДУ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **віддýти** 2. *Молодша золотоволоса дочка Льонця має великі голубі очі, .. губи кармінові й наче навмисно віддуті* (Р. Іваничук); // *у знач. прикм.* Збільшений в об'ємі; надутий. *Піхтір хапає себе за носа; щоки його надуваються, як пузирі, червоніють, а з рота, немов з розірваного оддутого пузиря, починає шипіть і пирскать* (С. Васильченко); *Валентин повзав на колінах попід столом, розпатланий, з віддутими губами* (О. Гончар); *Ходять ті ченці.., схожі не на смирних голубів, а на задерикуватих півнів з гордо піднесеним гребенем і оддутим волом* (М. Лукаш, пер. з тв. Д. Боккаччо).

ВІДДУ́ТИСЯ *див.* **віддимáтися.**

ВІ́ДДУХ, у, *ч.*, *техн.* Тонкий канал у ливарній формі для відходу газів, що утворюються при застиганні розплавленого металу. *Важливим моментом для робітників ливарного цеху є вчасне відкриття віддуху* (з наук.-техн. літ.).

ВІДДУХОПЕ́ЛИТИ, лю, лиш, *док.*, *кого, розм.* Сильно побити когось. *Люди, було, торочать: — Вона .. хазяйства не тямить доглядати. А іноді віддухопелять добре, щоб доглядала* (Ганна Барвінок); *Уже на нього хутірські парубки і засідки робили по ярах та дорогах, щоб спіймати та добре оддухопелити* (Григорій Тютюнник); *Спершу хотів розбудити шевця та оддухопелити, а тоді згадав його недужу жінку, згадав дітей, перехрестився й пішов до хліва* (Ю. Мушкетик).

ВІДДУ́ШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **віддушúти** 1. *Щоб сирна паска була смачною, сир треба брати дуже свіжий, добре віддушений* (з навч. літ.); *На Гуцульщині туристів частували овечим сиром, віддушеним у дерев'яній формі* (з газ.).

ВІДДУ́ШИНА, и, *ж.* 1. Невеликий отвір для обміну повітря, витягання диму, газів і т. ін.; продух. *Земляночку викопав Марко під самим дубом.., з дупла проходила оддушина* (О. Стороженко); *Кругом так вогко, сумно. Се вона у льоху чи під землею? І то крізь оддушину доходить неясний світ* (Панас Мирний); *Він тільки кинувся до віддушини в хліві, яка виходила на вулицю, й виглянув звідти* (С. Скляренко).

2. *перен.* Те, що дає вихід якимсь почуттям, прагненням, настроям і т. ін. *Дмитрій випадково найшов собі оддушину в другорядній, на його погляд, ідеї відродження його молодої нації, і ця оддушина може спасти його* (М. Хвильовий); *— Потім ви знайшли для себе сентиментальну віддушину — син! Звичайнісінький самообман. Рятунок від самотності* (М. Руденко).

ВІДДУШИ́ТИ *див.* **віддýшувати.**

ВІДДУШИ́ТИСЯ *див.* **віддýшуватися.**

ВІДДУ́ШКА, и, *ж.*, *розм.* Речовина, яку додають у що-небудь для надання потрібного запаху, аромату. *При виготовленні туалетного мила велику роль відіграють парфумовані віддушки* (із журн.); *Спеціальна багатокомпонентна віддушка, яка входить до складу нової зубної пасти, нейтралізує запах тютюнового диму та на довгий час зберігає свіжість подиху* (з мови реклами).

ВІДДУ́ШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **віддýшувати.** *Віддушування сиру на фермерських господарствах Гуцульщини відбувається за допомогою спеціальних пристроїв* (з наук.-попул. літ.).

ВІДДУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДДУШИ́ТИ,** ушу́, у́шиш, *док.*, *що.* 1. Стискаючи що-небудь, виціджувати рідину. *З буряків (цукрових і кормових) робили мед — їх дробили і оддушували, а вижимки з буряків сушили і їли — ми їх*

називали "цукерки" (з мемуарної літ.); *Настя .. свіжого сиру віддушила* (У. Самчук).

2. Натисканням завдавати болю; ушкоджувати. — *Ти краще скажи, навіщо ти мені пальці на ногах ледь не віддушив?* (із журн.); — *Що з ногою? — запитав у нього Ванько. — Моя корова віддушила* (із журн.).

ВІДДУ́ШУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВІДДУШИ́ТИСЯ,** у́шиться, *док.* 1. Ставати віддушеним (про сир, бринзу і т. ін.). *Під гнітом бринза добре віддушилася і набула товарного вигляду* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **віддушувати.** *Спитайся у мами, чи треба увесь сир ховати для нас, чи можна частину продати, бо його дуже багато оддушується* (Леся Українка); *Виявляється, частіше пальці на ногах віддушуються і купа синяків здобувається на конкурсі саме під час розминки, а не під час танців* (із журн.).

ВІДДЯ́КА, и, *ж.* 1. Винагорода за зроблену послугу, добру справу і т. ін. *Свідомість гнобила його, що він так пізно оцінував офіри сестри, коли віддяка була вже неможливою* (В. Підмогильний); *За такий труд не треба віддяки* (Н. Рибак); *От люди — не звикли, що добро невидимо діється, без віддяки, і дивуються, як воно їм дається просто так...* (О. Бердник); *Навчитеся гарні слова говорити, а за ті слова буде вам шана й оддяка* (Є. Гуцало).

2. *рідко.* Те саме, що **відпла́та.** *Ярослав ще тої осені .. поплив по Прип'яті проти польського Болеслава, щоб ударити по ньому в віддяку за Святополка* (П. Загребельний).

ВІДДЯ́КУВАТИ *див.* **віддя́чувати.**

ВІДДЯ́КУВАТИСЯ *див.* **віддя́чуватися.**

ВІДДЯ́ЧИТИ *див.* **віддя́чувати.**

ВІДДЯ́ЧИТИСЯ *див.* **віддя́чуватися.**

ВІДДЯ́ЧЛИВИЙ, а, е. Який любить віддячувати чим-небудь. *Він такий оддячливий був* (Сл. Гр.); *У СРСР Анна Герман бувала неодноразово. "Такої віддячливої, душевної публіки я не зустрічала ніколи й ніде", — казала співачка* (з газ.).

ВІДДЯ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДДЯ́ЧИТИ,** чу, чиш, *рідко* **ВІДДЯ́КУВАТИ,** ую, уєш, *док., кому, чому і без дод.* 1. На чийсь добрий учинок, подарунок і т. ін. відповідати тим самим. — *За багатиря руку держить! — Аякже: кавуни їсти, то треба чимсь оддячувати* (А. Головко); *Катерина Глущук не знала, чим відплачувати і як віддячувати Яворським за таке добре взуття* (С. Чорнобривець); *Стоїть друге питання на черзі: як достойно оддячити тобі за науку, благий учителю і наставниче...* (С. Васильченко); [К у м а:] *Я ж тебе гріла, і вкривала, і ґудзики... скрізь, де треба, пришивала, і платні не брала. А ти як віддячив?* (І. Микитенко); — *Я не забуду вашої щедрості. Я зумію віддячити* (О. Бердник); * Образно. *Люби свою Вітчизну, й вона тобі віддячить за любов* (В. Сосюра).

2. *перен.* Мститися за вчинене зло, неприємність. — *Мій Василь од мене одцурався! Підожди, підожди! Я тобі добре оддякую* (Марко Вовчок); — *Лев-дідуган на світі довго жив; Багато лиха наробив; .. Тепер усяк йому віддячить норовить* (Л. Глібов); *Тепер усі ті, що їми* [ними] *він гордував, були раді віддячити йому за те гордування лайкою чи глузуванням* (Б. Грінченко); *Ми з Толькою жваво одбивались із свого Порт-Артура — засипаного снігом смітника, але, коли Купрович влучив мене в лоба, я добрав способу віддячити Японії* (Б. Антоненко-Давидович).

◊ **Відпла́чувати (віддава́ти, віддя́чувати, плати́ти, спла́чувати** *і т. ін.)* **/ відплати́ти (відда́ти, віддя́чити, заплати́ти, сплати́ти** *і т. ін.)* **сторицею** *див.* **відпла́чувати.**

ВІДДЯ́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВІДДЯ́ЧИТИСЯ,** чуся, чишся, *рідко* **ВІДДЯ́КУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *док.* Те саме, що **віддя́чувати.** *А як має вдовиця яка дітей чи внучат, нехай учаться перше побожно шанувати родину свою і віддячуватися батькам, бо це Богові вгодно* (Біблія. Пер. І. Огієнка); [П и с а р:] *Ти .. і сам бачиш, що я й досі не одним тобі віддячуюся* (І. Франко); [Г е р р і с о н:] *Чим оддячився я батькам і всім тим, що віддавали останній шматок тяжко заробленого хліба мені, коли я вчився?!* (Мирослав Ірчан); — *А за твою милостиню, що подала ти.., дід тобі зле віддячився* (О. Кобилянська); // *безос.* — *Послухай, сину, слово моє грішне. Чи нам за це віддячиться в раю? Чи, може, ще одне життя — розкішне — доточить Бог за праведність твою?* (Л. Костенко); — *Так-то, не все Оксані ..* [свято]: *оддячилось за Миронову неправду* (Грицько Григоренко).

ВІДЕКЗАМЕНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., кого.* Закінчити екзаменувати. *Цього року викладачі кафедри психології відекзаменували першокурсників першими* (з газ.).

ВІДЕКЗАМЕНУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *док.* Закінчити екзаменуватися. *Від того, як випускник відекзаменується, залежить вибір його майбутньої професії* (із журн.).

ВІ́ДЕНЕЦЬ *див.* **віденці.**

ВІ́ДЕНКА *див.* **віденці.**

ВІ́ДЕНСЬКИЙ, а, е. Стос. до Відня, віденців, належний, притаманний їм. *Довбуш і не підозрівав, що його доля залежить від політики Фрідріха та петербурзького і віденського дворів* (Г. Хоткевич); *Вона вийшла заміж за видатного віденського адвоката і тепер дуже пишна і вродлива фрау* (М. Івченко); *До глибокої ночі безперервним потоком їхали карети віденських аристократів, вози багатих городян, торговців, ремісників* (В. Малик); // Створений, виготовлений і т. ін. у Відні або так, як у Відні. *Тієї весни в парку експонували іноземні розваги — американські гірки, німецьке колесо, віденські автомобільчики* (Ю. Мушкетик).

Ві́денська гармо́нь *див.* **гармо́нь; Ві́денська здо́ба (бу́лочка)** *див.* **здо́ба**[1]**; Ві́денська коля́ска** *див.* **коля́ска; Ві́денський вальс** *див.* **вальс; Ві́денський каблу́к** *див.* **каблу́к; Ві́денські ковба́ски** *див.* **ковба́ска; Ві́денські ме́блі <Ві́денське крі́сло> <Ві́денський стіле́ць (дива́н)>** *див.* **ме́блі.**

ВІ́ДЕНЦІ, ів, *мн. (одн.* **віденець,** нця, *ч.;* **віденка,** и, *ж.).* Мешканці Відня. *Були то переважно листи від знайомих віденців і віденок, бо з земляками він майже не листувався* (Б. Лепкий); *Ще й через сто років показуватимуть віденці місце, на якому стояв намет султана Сулеймана* (П. Загребельний).

ВІ́ДЕО, *невідм., с.* 1. Технології запису, опрацювання і відтворення візуального та аудіовізуального матеріалу. *Відео відрізняється від кінематографа тим, що використовує для запису та відтворення магнітні носії інформації* (з наук.-попул. літ.).

2. Те саме, що **відеоматеріа́л.** *На демонстраційному відео показано, що система завантажується всього за сім секунд* (із журн.).

ВІДЕО... Перша частина складних слів, що відповідає слову **ві́део** у 1 знач., напр.: в і д е о г р а́, в і д е о з о б р а́-

ження, відеому́зика, відеопере́гляд, відеопередава́ч, відеоповто́р, відеоря́д, відеоуро́к.

ВІДЕОАДА́ПТЕР, а, *ч.* Те саме, що **відеока́рта.** *Відеоадаптер посилає на дисплей сигнали керування яскравістю променів і сигнали розгортання зображення* (з наук.-техн. літ.); *Дисплей комп'ютера складається із двох елементів: відеоадаптера, установленого всередині комп'ютера, і монітора, на якому програми відображають усі текстові та графічні елементи* (з наук.-попул. літ.).

ВІДЕОАПАРАТУ́РА, и, *жс., збірн.* Те саме, що **відеоте́хніка.** *Сучасна відеоапаратура розроблена на базі останніх досягнень оптики, мікроелектроніки, електротехніки і комп'ютерних технологій* (з наук.-попул. літ.).

ВІДЕОБА́НЕР, а, *ч.* Засіб інтернет-реклами, який поєднує функції інтернет-банера та відеопрогравача. *Відеобанер поєднує флеш-технології та повноцінне відео* (з наук.-попул. літ.); *Відеобанери є дуже перспективним напрямком і мають ряд переваг перед іншими видами реклами* (з Інтернету).

ВІДЕОБІ́ЗНЕС, у, *ч.* Підприємницька діяльність, пов'язана зі створенням і прокатом відеофільмів. *Останнім часом весільний відеобізнес набуває в Україні все більшої популярності* (з газ.).

ВІДЕОБЛО́Г, у, *ч.* Блог, основним наповненням якого є відеоматеріали. *Практика звернень через Інтернет і відеоблоги у світовій комп'ютерній спільноті не нова, у тому числі й серед глав держав* (з публіц. літ.); *Відвідувачі українського відеоблогу, присвяченого форуму в Давосі, мали можливість ознайомитися з відеозверненням та інтерв'ю учасників круглого столу, а також фрагментами виступів у ході дискусії* (із журн.).

ВІДЕОВЕ́РСІЯ, ї, *жс.* Відеофільм, створений на основі літературного, музичного твору, телепередачі, концерту і т. ін. *До оргкомітету конкурсу "Євробачення" треба подати аудіо- та відеоверсію виступу, мінусову і плюсову фонограми пісні* (із журн.); *На нашому сайті ви можете подивитися повні відеоверсії телевізійних передач* (з Інтернету); *На запропонованому диску представлено відеоверсію книги* (з Інтернету).

ВІДЕОГЕРО́Й, я, *ч.* Герой відеофільму. *Деякі підлітки, перебуваючи під враженням від комп'ютерних ігор та роликів з екстримом, прагнуть наслідувати відеогероїв* (із журн.); *Діти погано зрозуміли сюжет кліпу і назвали відеогероїв інопланетянами* (з газ.).

ВІДЕОГРА́, и, *жс.* Гра, в якій ігровий процес, роль партнера або зв'язок із партнерами забезпечує спеціальна комп'ютерна програма, реалізована з використанням засобів візуального відображення інформації. *Відеоігри за свою історію переросли з дитячих розваг в один із напрямків сучасної культури* (із журн.); *У Вашингтоні відкриється виставка, яка розповість історію відеоігор як новітнього виду мистецтва* (з газ.).

ВІДЕОГРА́МА, и, *жс.* Відеозапис будь-яких зображень, у тому числі зі звуковим супроводом. *Виділяються три групи відеограм: натуральні (предмети, дії), художньо-зображальні (навчальні малюнки, репродукції з картин, слайди, діафільми, карти), графічні (таблиці, схеми)* (з наук.-попул. літ.); *Цивільний кодекс України до об'єктів права інтелектуальної власності відносить літературні та художні твори, комп'ютерні програми, бази даних, фонограми, відеограми тощо* (із журн.).

ВІДЕО́ГРАФ, а, *ч.* Фахівець із відеографії. *Відеограф займається процесом знімання, монтажем, а також усією сукупністю робіт зі створення відеофільму* (із журн.).

ВІДЕОГРА́ФІЯ, ї, *жс.* Створення та поширення відеоінформації, в тому числі зі звуковим супроводом, за допомогою відеоапаратури; виробництво відеопродукції. *Розвиток відеографії пов'язаний з появою на ринку масових моделей відеокамер і відеомагнітофонів у 90-х роках XX століття* (з наук.-попул. літ.); *Відеографія — наймолодший вид екранної творчості* (із журн.).

ВІДЕОГРУ́ПА, и, *жс.* Група фахівців, які займаються підготовкою відеопродукції. *Перед відеогрупою було поставлено завдання створити соціальну рекламу, що пропагує рівноправність* (із журн.).

ВІДЕОДА́НІ, них, *мн.* Дані, представлені у відеоформаті. *На певному етапі комп'ютерна журналістика є самостійним напрямком, оскільки відкриваються принципово нові шляхи роботи з інформацією: представлення текстових, графічних, аудіо- і відеоданих тощо* (із журн.).

ВІДЕОДВІ́ЙКА, и, *жс., розм.* Пристрій, який складається з телевізора і відеомагнітофона. *Відеодвійка цієї серії трохи менша завдяки використанню екрана з діагоналлю 20 дюймів* (із журн.).

ВІДЕОДЗВІНО́К, нка́, *ч.* Сеанс зв'язку за допомогою відеофона або комп'ютерного відео. *Користувачі можуть завантажувати програмне забезпечення, яке підтримує відеодзвінки і голосове спілкування* (з Інтернету).

ВІДЕОДИ́СК, а, *ч.* Диск для запису відеоінформації. *Інформація з відеодиска зчитується лазерним сканером і за допомогою електронного обладнання перетворюється на зображення і звук* (з навч. літ.).

ВІДЕОДИСПЛЕ́Й, я, *ч., інформ.* Те саме, що **моніто́р** 3; дисплей. *Приміщення, де знаходяться комп'ютери і відеодисплеї, має бути достатньо просторим і регулярно провітрюватися* (із журн.); *Новий відеодисплей здатний відображати понад 16 мільйонів кольорів* (із журн.).

ВІДЕОДОКУМЕ́НТ, а, *ч.* Документ на машинному носії інформації, який містить дані, зафіксовані за допомогою відеозапису. *Комплексна програма наукових досліджень НАН України передбачає створення банку електронних іконографічних та фото-, аудіо- і відеодокументів з історії вітчизняної науки і культури, зокрема з історії Національної академії наук України* (з наук.-попул. літ.); *Архівні номери відеодокументам присвоюються в порядку їх надходження в архів* (з мови документів).

ВІДЕОДОМОФО́Н, а, *ч.* Домофон, обладнаний пристроєм для відеоспостереження. *Основною функцією відеодомофона є оповіщання присутніх у приміщенні людей про відвідувачів, які перебувають перед вхідними дверима в офіс, квартиру, будинок* (із журн.); *Відеодомофон у заміському будинку став повноцінною частиною електронної системи безпеки* (з Інтернету).

ВІДЕОДОСЬЕ́, *невідм., с.* Зібрання відеодокументів, що стосуються якого-небудь питання, якої-небудь справи чи особи. *У розділі "Відеодосьє" ви можете ознайомитися з інформацією про відомих людей* (із журн.); *Популярний британський телеканал випустив відеодосьє найкращих голів в історії футболу* (з газ.).

ВІДЕОЕКРА́Н, а, *ч.* Екран, звичайно великого розміру, признач. для відображення відеоінформації у рекламі, спорті, масових заходах і т. ін. *Реклама на відеоекрані дозволяє поєднувати переваги зовнішньої реклами і реклами ЗМІ* (з газ.); *Для представників засобів масової інформації у залі встановлять великий відеоекран* (з газ.); *Вимоги Міжнародної хокейної федерації передбачають наявність на льодових аренах відеоекранів, які демонструють важливу інформацію (рахунок, час, штрафи, імена гравців і т. ін.)* (з Інтернету).

ВІДЕОЖУРНАЛІ́СТ, а, *ч.* Журналіст, який працює в галузі відеожурналістики. *Відеожурналісти повинні мати навички знімання й монтажу* (з газ.); *Телеканал проводить набір відеожурналістів та режисерів для нового проекту* (з газ.).

ВІДЕОЖУРНАЛІ́СТИКА, и, *ж.* Галузь журналістики, що використовує відеотехніку. *Перший фестиваль відеожурналістики та документального кіно присвячений спогадам очевидців історії України XX століття* (із журн.).

ВІДЕОЖУРНАЛІ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **відеожурналі́ст.** *Військові можуть бути проти прикріплення до них відеожурналісток у місцях ведення боїв* (з газ.).

ВІДЕОЗА́Л, у, *ч.* Приміщення, признач. для показу відеофільмів. *На першому поверсі Музею східного мистецтва планується зал для змінних експозицій та відеозал, де можна буде подивитися фільми про релігію, традиції, історію країн Сходу* (із журн.).

ВІДЕОЗА́ПИС, у, *ч.* 1. Запис зображень на магнітну стрічку, оптичний диск чи інший носій інформації для подальшого відтворення. *Аудіовізуальними засобами масової інформації є телебачення, кіно, звукозапис, відеозапис тощо* (з мови документів).

2. Те, що становить результат цього процесу. *При уважному перегляді відеозапису футбольного матчу було видно, що форвард господарів усе-таки підіграв собі рукою* (з газ.); *Компанія опублікувала на своєму веб-сайті відеозапис виступу виконавчого директора* (з газ.); *Можливо, саме цей відеозапис, а також записи камер стеження із сусідніх будинків допоможуть знайти злочинців* (з газ.).

ВІДЕОЗАПИ́СУВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до відеозаписування. *У приміщеннях, де жили конкурсанти, було обладнано десятки звуко- та відеозаписувальних пристроїв, аби кожна, бодай найменша, але цікава деталь була зафіксована для телеглядачів* (із журн.); *Використання радіолокаційних відеозаписувальних вимірювачів швидкості допомагає убезпечити рух на автомобільних дорогах* (з газ.).

ВІДЕОЗАПИ́СУВАННЯ, я, *с.* Те саме, що **відеоза́пис** 1. *При роботі з комп'ютером одним із пристроїв для відеозаписування є веб-камера* (з навч. літ.).

ВІДЕОЗАХО́ПЛЕННЯ, я, *с.* Мультимедійна технологія — захоплення і збереження у цифровому вигляді окремих відеокадрів. *Типова система відеозахоплення — сукупність апаратних засобів комп'ютера і програмного забезпечення, які разом дозволяють користувачеві перетворювати відеосигнал у комп'ютерний формат, переводячи в цифрову форму відеопослідовності* (з наук. літ.); *Пристрої відеозахоплення являють собою невеликі цифрові відеокамери, з'єднані з комп'ютером* (з навч. літ.).

ВІДЕОЗАЯ́ВА, и, *ж.* Заява певної особи або організації, записана на відео. *У мережу Інтернет викладено відеозаяву Президента України* (з газ.).

ВІДЕОЗВЕ́РНЕННЯ, я, *с.* Звернення (у 2 знач.), записане на відео. *У своєму відеозверненні до народу Президент України розповів про нові реформи в економіці* (з газ.).

ВІДЕОЗВІ́Т, у, *ч.* Звіт про що-небудь за допомогою відеоматеріалів. *Кількасекундний відеозвіт про футбольний матч не дав чіткого уявлення про гру команд* (з газ.).

ВІДЕОЗВ'ЯЗО́К, зку́, *ч.* Зв'язок, що здійснюється за допомогою передавання і приймання зображення та звуку, а також пристрій для такого зв'язку. *За своїми психофізіологічними параметрами відеозв'язок досить близький до особистого спілкування і набагато перевищує можливості телефонного зв'язку* (з наук.-попул. літ.).

ВІДЕОЗЙО́МКА, и, *ж.* Те саме, що **відеозніма́ння.** *Вимірювання параметрів пилогазових хмар проводилося дистанційним методом, який ґрунтується на відеозйомці та комп'ютерній обробці експериментальних даних* (з наук. літ.); *Професійна відеозйомка дозволить вам закарбувати найрадісніші моменти вашого життя* (з мови реклами).

ВІДЕОЗНІМА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для відеознімання. *Практично всі обласні й регіональні державні телерадіокомпанії мають цифрове відеознімальне і відеозаписувальне обладнання* (з газ.); *Спостерігач зафіксував на відеознімальному пристрої процес передачі членами окружної виборчої комісії попередніх списків виборців відповідним дільничним виборчим комісіям* (з газ.).

ВІДЕОЗНІМА́ННЯ, я, *с.* Процес фіксування на технічному носієві інформації зображення, в тому числі зі звуковим супроводом. *Фірма пропонує професійне фотографування та відеознімання весіль, випускних вечорів, корпоративних вечірок, урочистих подій* (з мови реклами).

ВІДЕОЗОБРА́ЖЕННЯ, я, *с.* Зображення, що відтворюється за допомогою відеоапаратури. *Відеозображення міських територій у різні моменти часу можна отримувати за допомогою недорогих супутникових знімків із високою роздільною здатністю* (з наук.-попул. літ.); *Навчальні програми на оптичних компакт-дисках дозволяють отримати відомості про предмет не тільки за допомогою тексту, але й звуку та відеозображення* (з навч. літ.).

ВІДЕОІГРОВИ́Й, а́, е́. Стос. до відеогри. *Завдяки новій відеоігровій технології найвидовищніші битви в історії людства записані відтепер на одному диску* (із журн.); *Випуск відеоігрової продукції сьогодні набирає все більших обертів* (з газ.).

ВІДЕОІ́МПУЛЬС, у, *ч.* Короткотривалий відеосигнал. *Важливою характеристикою відеоімпульсів є їхня форма, візуально спостерігати яку можна, наприклад, на екрані осцилографа* (з наук. літ.).

ВІДЕОІ́МПУЛЬСНИЙ, а, е. Стос. до відеоімпульсу. *Спеціальний генератор сигналів виробляє програмно-контрольовані сигнали (неперервні, амплітудно- і частотно-модульовані, радіо- і відеоімпульсні)* (з наук. літ.).

ВІДЕОІНЖЕНЕ́Р, а, *ч.* Фахівець із експлуатації відеотехніки. *Відеоінженер повинен бачити те, що робиться у прямому ефірі, по одному з телевізорів* (із журн.); *Відеоінженер — це та людина, яка допомагає зробити відеоряд зручним для сприйняття* (із журн.).

ВІДЕОІНСТАЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.* Інсталяція з використанням відеозображень. *Глядачів вразила відеоінсталяція середньовічного Кракова, представлена у підземному археологічному музеї* (із журн.); *Виступ співачки показували на двох гігантських плазмових екранах, а на задній стіні сцени оживала фантастична відеоінсталяція* (з газ.).

ВІДЕОІНФОРМА́ЦІЯ, ї, *ж.* Зображення, зафіксоване на технічному носієві інформації. *Відеоінформація, зафіксована на магнітній стрічці чи оптичному диску, може бути відтворена, а також передана каналами електронних комунікацій* (з наук.-техн. літ.); *Сьогодні в бібліотеці можна зустріти читачів, які користуються фондами колекцій на електронних носіях, відеоінформацією, даними мережі Інтернет* (з газ.).

ВІДЕОКА́ДР, у, *ч.* Окремий кадр на відеоплівці. *П'ять місяців ініціативна група збирала аматорські відеокадри про наших воїнів-миротворців* (із журн.); *У телеефірі з'явилися відеокадри з офіційної зустрічі представників двох держав* (з газ.).

ВІДЕОКА́МЕРА, и, *ж.* Портативна телевізійна камера з вмонтованим пристроєм для відеозапису. *На жаль, не було відеокамери. Ярчик Волшебник відзняв би колосальний сюжет* (Ю. Андрухович); *Олежка поспіхом приносить відеокамеру. Кількома словами він викладає Каті ази користування* (Л. Дереш).

ВІДЕОКАНА́Л, у, *ч.* 1. Канал електрозв'язку, який забезпечує приймання і передавання відеоінформації. *Перший тривимірний відеоканал відкрито для італійських глядачів, які мають телевізори з можливістю використання відповідної технології* (з газ.).

2. Телеканал або тематична телепередача. *Однією з найяскравіших програм українського телебачення став літературно-мистецький відеоканал "Плеяда"* (з газ.); *Харківський відеоканал "Перша столиця" було засновано у 1992 році* (з газ.).

ВІДЕОКА́РТА, и, *ж.* Спеціалізована плата комп'ютера, яка забезпечує зображення на екрані дисплея тексту, графіки, відеоматеріалів. *Основними функціями відеокарти є обробка графіки і виведення її на монітор* (з наук. літ.).

ВІДЕОКАСЕ́ТА, и, *ж.* Касета з магнітною стрічкою, признач. для записування і відтворення відеоінформації. *Замкнувшись у номері готелю, Томас увімкнув відеокасету і зручніше вмостився в кріслі* (А. Михайленко); *Працівники бібліотеки постійно намагаються сприяти найширшій інформованості населення та доступу до зібрань друкованих робіт, творів на інших носіях інформації (аудіокасетах, відеокасетах, компакт-дисках)* (з газ.).

ВІДЕОКАСЕ́ТНИЙ, а, е. Стос. до відеокасети. *До вашої уваги пропонуємо півторагодинну українську відеокасетну версію вистави з прологом та епілогом* (з мови реклами).

ВІДЕОКАФЕ́, *невідм., с.* Кафе, у якому обслуговування відвідувачів поєднується з показом відеофільмів. *У приміщенні нового кінотеатру можна розважатися й поза залом для глядачів, скажімо, у відеокафе, де одночасно можна дивитись улюблений фільм і пригощатися чим-небудь смачненьким* (з газ.).

ВІДЕОКІНО́, *невідм., с.* Напрям у кінематографії, пов'язаний зі створенням відеофільмів. *Кінетичне мистецтво використовує естетичні можливості руху і реальних конструкцій, оптичних ефектів, що створюються засобами кінематографії, телебачення, відеокіно* (із журн.).

ВІДЕОКЛІ́П, у, *ч.* Те саме, що **кліп**[2]. *Музичний відеокліп у євроамериканських культурах виник на початку 80-х років XX ст. у зв'язку з бурхливим розвитком кабельного телебачення, побутової відеоапаратури та відеокасет* (з наук.-попул. літ.); *Інформаційно-розважальний тип телепрограм формується з інформаційних відеосюжетів, студійної роботи ведучого передачі, а також відеокліпів, пізнавальних чи гумористичних номерів тощо* (із журн.).

ВІДЕОКОЛЕ́КЦІЯ, ї, *ж.* Колекція відеозаписів. *У бібліотеці відбулася презентація відеоколекції для відвідувачів центру* (з газ.).

ВІДЕОКОМПОЗИ́ЦІЯ, ї, *ж.* Об'єднання відеофрагментів, розташованих у певній послідовності. *Розпочався конкурс серед майбутніх дизайнерів, які прагнуть створювати образотворчі фото- та відеокомпозиції* (з газ.).

ВІДЕОКОНТРАБА́НДА, и, *ж.* 1. Незаконне переміщення відеопродукції через державний кордон. *Заняття відеоконтрабандою та незаконним тиражуванням відеопродукції порушують авторські права і караються законом* (із журн.).

2. *збірн.* Незаконно переміщена через державний кордон відеопродукція. *Вилучену відеоконтрабанду правоохоронці відправили на утилізацію* (з газ.).

ВІДЕОКОНТРАБА́НДНИЙ, а, е. Стос. до відеоконтрабанди. *Відеоконтрабандна продукція.*

ВІДЕОКОНТРО́ЛЕР, а, *ч.* Спеціалізована мікросхема, яка є головним компонентом схеми формування відеозображення на дисплеї. *Відеоконтролер знаходиться в системному блоці комп'ютера* (з навч. літ.); *Текстовий або графічний режим роботи дисплея може задавати відеоконтролер* (з навч. літ.).

ВІДЕОКОНФЕРЕНЦЗВ'ЯЗО́К, зку́, *ч.* Телекомунікаційна технологія інтерактивної взаємодії двох і більше віддалених абонентів, яка забезпечує обмін аудіо- та відеоінформацією між ними у реальному часі. *Відеоконференцзв'язок у режимі реального часу допомагає удосконалити роботу залізничних вузлів* (із журн.).

ВІДЕОКОНФЕРЕ́НЦІЯ, ї, *ж.* 1. Те саме, що **відеоконференцзв'язо́к.** *Адміністратор зможе налаштувати гнучку систему відеоконференції, у якій обмін відео, голосу й документів максимально відповідатиме побажанням* (з навч. літ.).

2. Нарада, конференція, консультація і т. ін., здійснювані за допомогою відеоконференцзв'язку. *У відеоконференції на тему "Основи теорії державного будівництва та їх застосування в умовах України" взяли участь науковці Національної академії наук України* (з газ.).

ВІДЕОКО́ПІЯ, ї, *ж.* Копія відеоматеріалу. *Україна отримала відеокопію щоденника відомого українського і французького політичного діяча, дипломата Пилипа Орлика, оригінал залишиться в архівах МЗС Франції* (із журн.).

ВІДЕОМАГНІТОФО́Н, а, *ч.* Апарат для запису і відтворення на магнітній стрічці візуального зображення і звукового супроводу. *Відеомагнітофони класифікуються за форматами відеозапису, стандартами телемовлення та видами використання* (з наук.-попул. літ.); *Відеомагнітофон допомагає юним спортсменкам переглядати записи виступів провідних гімнасток світу* (з газ.).

ВІДЕОМАГНІТОФО́ННИЙ, а, е. Стос. до відеомагнітофона. *Перегляд кінофільмів та відеомагнітофонних записів дозволяє відтворити рух у динаміці зі сповільненим темпом виконання і виділенням для аналізу окремих моментів* (з навч. літ.); *Відеомагнітофонна установка необхідна для проведення занять із сурдопедагогом для адаптації до слухового апарата* (з навч. літ.).

ВІДЕОМАНДРІ́ВКА, и, *ж.* Те саме, що **відеопо́дорож.** *Телеглядачам сподобалась ідея започаткувати відеомандрівки музеями світу* (з газ.); *Під час святкування Дня міста гості матимуть змогу переглянути різноманітні виставки, здійснити відеомандрівку в його історію* (з газ.).

ВІДЕОМАТЕРІА́Л, у, *ч.* 1. Візуальний або аудіовізуальний матеріал, записаний на технічному носієві інформації. *Кількість (частота) кадрів на секунду — це число нерухомих зображень, які змінюють одне одного при показі однієї секунди відеоматеріалу і створюють ефект руху об'єктів на екрані* (з наук. літ.).

2. Те саме, що **відеоза́пис** 2. *Монтаж відеоматеріалу найчастіше відбувається одразу ж після знімання сюжетів* (із журн.).

ВІДЕОМІ́КС, у, *ч.* Кілька відеофрагментів, об'єднаних у певну безперервну послідовність. *Ви можете переглянути наш відеомікс — збірку невеликих фрагментів із кліпів, випущених за останні роки* (з мови реклами).

ВІДЕОМІ́КШЕР, а, *ч.* Пристрій для опрацювання та мікшування відеозаписів. *Накладання комп'ютерної графіки на відеоряд дуже зручно виконувати за допомогою відеомікшера* (з навч. літ.); *Звичайно відеомікшери застосовуються при професійному виготовленні телевізійної продукції, наприклад, у телестудіях, при виготовленні комерційної відеопродукції, у студіях лінійного відеомонтажу і т. ін.* (із журн.).

ВІДЕОМОНІТО́Р, а, *ч.* Те саме, що **моніто́р** 3. *Перевіркою встановлено, що, на жаль, не витримується відстань від відеомонітора до очей користувача-учня та перпендикулярність лінії зору до центру екрана* (із журн.).

ВІДЕОМОНТА́Ж, у́, *ч.* Монтаж відеоматеріалу. *Відеомонтаж виконують режисер та асистент режисера спільно з відеоінженерами* (з навч. літ.); *Перше завдання студії — надання якісних послуг відеознімання та відеомонтажу весіль, ювілеїв та інших урочистостей* (з мови реклами).

ВІДЕОМУ́ЗИКА, и, *ж.* Музика, що супроводжує відеоряд. *У 2006 році на Міжнародному фестивалі відеомузики перемогу здобув український відеокліп* (з газ.).

ВІДЕОНАВЧА́ННЯ, я, *с.* Навчання за допомогою відеозапису лекцій, уроків і т. ін. *В Ужгороді використовуються інтернет-технології з елементами відеонавчання для сімейних лікарів* (з газ.); *Компанія практикує відеонавчання персоналу* (з газ.).

ВІДЕООПЕРА́ТОР, а, *ч.* Оператор — фахівець із відеозапису. *Буває, що у гарячих точках відеооператор намагається відзняти подію з найбільш ефективної позиції і забуває, що наражається на небезпеку* (із журн.); *Відеооператор на весіллі має бути і трохи психологом, який чітко вловлює, що саме потрібно залишити за кадром* (із журн.).

ВІДЕОПА́М'ЯТЬ, і, *ж.* Частина оперативної пам'яті комп'ютера, у якій розміщено дані, що використовуються для формування зображення на екрані. *Відеопам'ять може бути виділена з основної оперативної пам'яті системи* (з наук. літ.); *Усе, що ми бачимо на екрані дисплея, міститься у відеопам'яті* (з навч. літ.).

ВІДЕОПАНЕ́ЛЬ, і, *ж.* Електронний екран, який відображає візуальну інформацію. *Відеопанелі дають рекламодавцеві можливість створити максимально привабливе рекламне повідомлення* (із журн.).

ВІДЕОПЕРЕ́ГЛЯД, у, *ч.* Цілеспрямований перегляд відеоматеріалу. *З початком нового навчального року освітні заклади держави охопить хвиля диспутів, конкурсів, відеопереглядів тощо, спрямованих на профілактику туберкульозу* (з газ.); *Відеоперегляд є дуже цікавою формою показу будівель майбутнім покупцям чи орендарям для отримання чіткого уявлення про розташування й планування конкретного будинку* (з газ.); *Післяматчевий відеоперегляд підтвердив, що судді помилилися, зарахувавши гол* (з газ.).

ВІДЕОПЕРЕДАВА́Ч, а́, *ч.* Пристрій для передавання відеозображення. *Для журналістів створено спеціальні технічні засоби — мініатюрні диктофони, мініатюрні цифрові фотоапарати, мініатюрні відеопередавачі* (з наук.-попул. літ.).

ВІДЕОПІДСИ́ЛЮВАЧ, а, *ч.* Підсилювач відеосигналів. *Телевізійний телескоп складається з п'яти основних блоків електронної апаратури: передавальної телевізійної трубки, відеопідсилювачів, каналу зв'язку, кінескопа, блоків живлення та регулювання режиму роботи* (з наук. літ.).

ВІДЕОПІРА́Т, а, *ч.* Той, хто займається незаконним тиражуванням, продажем або прокатом відеопродукції. *Основні порушення авторських прав припадають на відеопіратів, які викинули на ринок незаконні копії найкращих українських фільмів* (з газ.); *Голографічна марка має на меті захистити музичні студії від аудіо- та відеопіратів* (з газ.).

ВІДЕОПІРА́ТСТВО, а, *с.* Заняття, діяльність відеопірата. *Відеопіратство суттєво звужує ринок збуту для ліцензійної кінопродукції* (із журн.); *Уряд нарешті усвідомив, що відеопіратство негативно впливає на імідж країни* (з газ.).

ВІДЕОПІРА́ТСЬКИЙ, а, е. Стос. до відеопірата, відеопіратства. *Правоохоронці виявили й ліквідували цілий склад відеопіратської продукції* (з газ.).

ВІДЕОПЛЕ́ЄР, а, *ч.* Різновид відеомагнітофона без відеозаписувального пристрою, який забезпечує лише відтворення запису з відеоплівки; відеопрогравач. *Новий відеоплеєр має зручне меню, що дозволяє з легкістю знайти улюблені мелодії за ім'ям виконавця, за назвою альбому, за назвою пісні* (із журн.).

ВІДЕОПЛІ́ВКА, и, *ж.* Магнітна плівка, признач. для запису і відтворення відеоінформації та звукового супроводу. *На відеоплівці зафіксовано узгоджені дії рятувальників і берегової охорони* (із журн.); *Фізична особа, яка погодилася на знімання її на фото-, кіно-, теле- чи відеоплівку, може вимагати припинення їх публічного показу в тій частині, що стосується її особистого життя* (з газ.); *Запис передачі на відеоплівку тривав протягом кількох годин* (з газ.).

ВІДЕОПОВІДО́МЛЕННЯ, я, *с.* Повідомлення, здійснене за допомогою відеозаписувальної апаратури. *Автоматичне розсилання вказаним абонентам заздалегідь записаних відеоповідомлень відбувається у встановлений час* (з навч. літ.).

ВІДЕОПОВТО́Р, у, *ч.* Повторне відтворення відеозапису. *Арбітр матчу несправедливо попередив одного гравця і*

вилучив з поля іншого, бо на відеоповторах чітко видно, що суперники навіть не торкалися один одного (з газ.); *У тенісі прийняті нові правила використання відеоповторів* (з Інтернету).

ВІДЕОПО́ДОРОЖ, і, *ж.* Відеофільм, у якому подається відеоінформація про різні країни, міста, визначні місця і т. ін.; відеомандрівка. *Відділ мистецтв обласної бібліотеки для дітей запрошує на відеоподорож Африкою* (з газ.); *Представляємо відеоподорож п'ятьма регіональними ландшафтними парками Донеччини* (з Інтернету).

ВІДЕОПОСІ́БНИК, а, *ч.* Навчальний відеофільм. *Відеопосібник має загальну назву "Малі річки України" і складається з трьох п'ятнадцятихвилинних відеофільмів* (із журн.); *Відеопосібник для косметолога; Відеопосібник для молодих батьків.*

ВІДЕОПОСЛІДО́ВНІСТЬ, ності, *ж.* Послідовність відеокадрів. *Молодий дослідник написав програми для приймання цифрової відеопослідовності й збереження її у вигляді бінарного файла на жорсткому дискові комп'ютера* (з наук. літ.).

ВІДЕОПРИЙМА́Ч, á, *ч.* Пристрій для приймання і відтворення відеозображення. *Важливою особливістю даного відеоприймача є те, що він може приймати сигнал із чотирьох відеокамер* (із журн.).

ВІДЕОПРИСТА́ВКА, и, *ж.* 1. Комп'ютерний пристрій, який підключають до телевізора для перегляду відеокасет. *Виробництво відеозаписувальної апаратури, включаючи відеоприставки, регулюється державою* (з мови документів).

2. Те саме, що **приста́вка** 3. *Для відвідувачів виставки встановлять декілька відеоприставок із демоверсіями найпопулярніших ігор* (із журн.).

ВІДЕОПРИ́СТРІЙ, рою, *ч.* Пристрій для запису і відтворення відеозображення. *У класі встановили електронну дошку, яка має вмонтовану акустичну систему і широкий набір гнізд для під'єднання відеопристроїв* (з газ.); *Мобільні відеопристрої дозволять вам зафіксувати дивовижні миттєвості, що трапляються щоденно* (з мови реклами).

ВІДЕОПРОГРАВА́Ч, á, *ч.* Те саме, що **відеопле́єр.** *Це був повноцінний цифровий відеопрогравач, що відтворював аудіо- і відеоінформацію в лінійних потоках* (з навч. літ.).

ВІДЕОПРОГРА́МА, и, *ж.* Відеозаписи пізнавального або навчального характеру. *Під час лекції підлітки переглянули відеопрограму на тему профілактики наркоманії* (із журн.); *Відеопрограма з вивчення англійської мови; Спортивна відеопрограма.*

ВІДЕОПРОДУ́КЦІЯ, ї, *ж., збірн.* Відеофільми, відеозаписи. *Ні для кого не є таємницею, що за розповсюдження піратської відеопродукції передбачено адміністративну та кримінальну відповідальність* (із журн.); *У доробку аматорської студії — документальні та корпоративні фільми, рекламні ролики, кліпи та інша відеопродукція* (з газ.).

ВІДЕОПРОКА́Т, у, *ч.* Прокат відеофільмів. *З-поміж тієї, вже досить значної кількості фантастичних стрічок, що є в нашому відеопрокаті, віднедавна з'явилося кілька дуже цікавих робіт* (із журн.); *Компанія займається кіно-, відеопрокатом фільмів і театрально-концертною діяльністю* (з газ.).

ВІДЕОПРОЦЕ́СОР, а, *ч.* Пристрій, що генерує та обробляє відеозображення. *У сучасних телевізорах використовуються відеопроцесори відомих фірм-виробників, виготовлені за новітніми технологіями* (із журн.); *Спеціалізований цифровий відеопроцесор для відеокамер дозволяє комплексно обробляти зображення у реальному часі* (із журн.).

ВІДЕОРЕЖИСЕ́Р, а, *ч.* Режисер, який створює відеопродукцію. *Студенти підготували сценарій програми і домовилися з відеорежисером про час роботи у телестудії* (з газ.); *Відеорежисери ефіру спершу показали учасницю з України і лише потім її оголосили серед фіналістів конкурсу* (з газ.).

ВІДЕОРЕКЛА́МА, и, *ж.* Реклама, що супроводжується візуальним зображенням. *Відеореклама у місцях продажу — це сучасний високотехнологічний вид реклами* (із журн.); *Відеореклама привертає до себе увагу динамікою та яскравістю* (з газ.).

ВІДЕОРЕКО́РДЕР, а, *ч.* Прилад для записування відеоінформації. *Цифрові відеорекордери відкривають перед користувачами абсолютно нові можливості — вони можуть переглядати замовлені фільми й телепрограми у зручний для себе час* (із журн.).

ВІДЕОРЕПОРТА́Ж, у, *ч.* Різновид інформаційного відеосюжету про реальні події, записаний для певної інформаційної телепрограми. *Вдалий відеорепортаж про змагання кіннотників створив у глядача відчуття присутності на місці події* (з газ.); *Відеорепортаж — це своєрідний відбиток миті, створений професіоналом* (з Інтернету); // Жанр відеожурналістики. *У рамках проекту "Голос громади у медіа" луцькі студенти прослухали тренінги з журналістики, фото- та відеорепортажу* (з Інтернету).

ВІДЕОРИ́НОК, нку, *ч.* Ринок збуту відеопродукції. *Щотижня місцева газета публікує огляд новин відеоринку* (із журн.); *Низькопробна в художньому і змістовому сенсі продукція кіно- та відеоринку потребує посиленої уваги педагогів до виховання засобами медіа* (із журн.).

ВІДЕОРО́ЛИК, а, *ч.* Короткий відеофільм інформаційного, рекламного, навчального або розважального змісту. *Виступи учасників "Євробачення" чергуються з відеороликами про країну, що приймає конкурсантів* (з газ.).

ВІДЕОРЯ́Д, у, *ч.* Сукупність послідовних зображень на екрані. *А з зображенням було ще гірше — досі будь-які спроби реконструювати відеоряд давали в результаті якісь абстрактні розпливчасті картинки* (О. Авраменко); *Техніка побудови відеоряду, на перший погляд, не відрізняється від такої на телебаченні взагалі, але насправді принцип монтажу в телерекламі ближчий до відеокліпу* (з навч. літ.); *Телевізійні новини мають орієнтуватися на відеоряд, адже він може сказати часом набагато більше, аніж геніальний журналіст* (із журн.).

ВІДЕОСАЛО́Н, у, *ч.* Приміщення для демонстрації відеофільмів. *Забороняється переривати для реклами демонстрацію художніх і документальних фільмів у кінотеатрах, відеосалонах та інших закладах, де здійснюється публічний показ кіно-, відеофільмів* (з мови документів); *Обласна профспілкова бібліотека була добре технічно оснащена: відеосалон, магнітофони, кольорові телевізори* (з газ.).

ВІДЕОСВІ́ДЧЕННЯ, я, *с.* Повідомлення про щось присутнім або підтвердження чогось за допомогою відеоматеріалів. *До окружної комісії надійшли скарги, аудіо- та відеосвідчення про порушення виборчого законодавства* (з газ.); *Було продемонстровано відеосвідчення того, хто ніби підслуховував розмову* (з газ.).

ВІДЕОСЕ́РВЕР, а, *ч.* Сервер, признач. для оброблення відеозображень. *Система охоронного відеоспостереження підприємства була побудована на базі відеосервера, до якого під'єднані відеокамери у приміщенні й по периметру території* (із журн.).

ВІДЕОСИГНА́Л, у, *ч.* Змінний електромагнітний сигнал, завдяки якому створюється зображення. *Ступінь впливу перешкод на переданий в аналоговому форматі відеосигнал значною мірою залежить від типу інтерфейсу, а також від якості використовуваного кабелю і його довжини* (з наук.-попул. літ.).

ВІДЕОСИСТЕ́МА, и, *ж.* Комплект апаратури для запису та відтворення відеоінформації. *До сучасних технічних засобів охорони кордону належать тепловізори, радари, відеосистеми та інші сенсори* (з наук.-техн. літ.); *У кімнаті на спеціальній підставці стояла велика відеосистема* (з газ.).

ВІДЕОСПОСТЕРЕ́ЖЕННЯ, я, *с.* Спостереження за допомогою відеоапаратури. *По периметру паркової зони встановлені системи відеоспостереження* (з газ.); *Камери відеоспостереження можуть установлюватися на поворотних пристроях зовні або всередині приміщення і дозволяють здійснювати цілодобове спостереження за охоронюваною територією* (з мови реклами).

ВІДЕОСТЕ́ЖЕННЯ, я, *с.* Те саме, що **відеоспостере́ження.** *У боротьбі з кишеньковими злодіями допомогло встановлення у вагонах метро сучасних систем відеостеження* (з газ.).

ВІДЕОСТРІ́ЧКА, и, *ж.* Те саме, що **відеоплівка.** *Носієм інформації, що є предметом каталогізації у бібліотеці, може бути книга, аудіокасета, платівка, відеострічка, комп'ютерний файл* (з мови документів); *Останній кадр: кінорежисер Леонід Осика, дуже хворий, переглядає відеострічки* (з газ.).

ВІДЕОСТУ́ДІЯ, ї, *ж.* Спеціально обладнане приміщення для підготовки відеоінформації. *При виставковому центрі працює відеостудія, яка займається також створенням науково-технічних, інформаційних, навчальних, документальних та рекламних відеофільмів за тематикою замовника* (із журн.); *У Сімферопольському будинку дитячої творчості є навіть своя відеостудія, в якій набувають майстерності юні телевізійники* (з газ.).

ВІДЕОСУ́ПРОВІД, воду, *ч.* Відеоряд, створений для супроводу концертної програми, виступу, публічної події і т. ін. *Якісний відеосупровід навчального процесу дозволяє не тільки зафіксувати використовуваний навчальний матеріал, а й зберегти інформацію про методи, інструменти і стиль роботи викладача* (із журн.); *Спеціальна служба забезпечує відеосупровід домашніх матчів на мультимедійному табло стадіону* (з газ.).

ВІДЕОСЮЖЕ́Т, у, *ч.* Короткий відеозапис якого-небудь (перев. документального) сюжету. *Інформаційний відеосюжет з обласного центру зайнятості щодо створення нових робочих місць привернув до себе неабияку увагу* (з газ.); *Для того, щоб узяти участь у конкурсі, треба відправити на адресу журі фотографію або відеосюжет на літню тематику* (з газ.).

ВІДЕОТАБЛО́, *невідм., с.* Табло, перев. великої площі, признач. для відображення відеоінформації. *Хід парламентських слухань планується транслювати на широкоформатному відеотабло на майдані Незалежності* (з газ.); *Стадіон частково накриють спеціальною покрівлею, яка пропускатиме сонячне проміння, а вболівати фанатам допоможуть два величезні відеотабло* (з газ.).

ВІДЕОТЕ́КА, и, *ж.* Систематизоване зібрання відеокасет, відеодисків та інших відеоматеріалів, а також місце для їх зберігання. *Коли я налагодив енергопостачання, в одній далекій звідси кімнаті знайшов відеотеку й телецентр* (О. Ірванець); *Міська відеотека закупила багато відеодисків для кабельного телебачення* (з газ.).

ВІДЕОТЕ́КАР, я, *ч.* Працівник відеотеки. *Відеотекар відповідає за зібрання і збереження відеокасет, відеодисків та обслуговування відвідувачів* (із журн.).

ВІДЕОТЕ́КС, у, *ч.* Система, що дає змогу використовувати комп'ютерну клавіатуру в поєднанні зі звичайним телевізором і телефоном. *Характерною прикметою сучасного стану інформації є поява найрізноманітніших інформаційно-комунікаційних служб, однією з яких є відеотекс* (із журн.); *Сьогодні відеотекс використовується для отримання за абонентну плату різноманітної довідкової інформації* (із журн.).

ВІДЕОТЕ́КСТ, у, *ч.* Система інтерактивної відеографії, яка дозволяє користувачеві отримувати на екрані термінала текстову і графічну інформацію з використанням телекомунікацій. *У 80–90 роках XX століття виникли нові засоби масової комунікації — супутникове, кабельне телебачення, відео, відеотекст, супутникове пряме телевізійне мовлення тощо* (з наук.-попул. літ.).

ВІДЕОТЕЛЕФО́Н, *ч.* 1. *род.* у. Вид зв'язку, при якому абоненти чують і одночасно бачать одне одного. *Несподівано завітали в гості Юрко й Алла. Додзвонитися по відеотелефону вони, звісно, не змогли* (І. Росоховатський); *Із появою відеотелефону стало можливим демонструвати абоненту малюнки, фотографії, текст, одержувати наочні довідки, дані з обчислювальної машини* (з наук.-попул. літ.).

2. *род.* а. Апарат для такого зв'язку. *Джо швидко зайшов у свою кімнату і, не роздягаючись, підійшов до відеотелефона* (В. Чемерис); *До ваших послуг також комфортабельні номери з ваннами й телевізорами, відеотелефони, ресторан, бар, нічний бар, казино, плавальний басейн, сауна, дискотека* (Ю. Андрухович).

ВІДЕОТЕЛЕФО́ННИЙ, а, е. Прикм. до **відеотелефо́н.** *Технології мобільного зв'язку третього покоління дозволяють организовувати відеотелефонний зв'язок, переглядати фільми та телепрограми на мобільному телефоні* (з наук.-попул. літ.); *Відеотелефонна апаратура; Відеотелефонна мережа країни.*

ВІДЕОТЕРМІНА́Л, а, *ч.* Термінал для відеоінформації, оснащений екраном візуального контролю. *Робочі місця, обладнані відеотерміналами, повинні мати належне освітлення і оптимальні параметри мікроклімату* (з навч. літ.); *У разі виникнення аварійної ситуації необхідно негайно відключити відеотермінал від електричної мережі* (з мови документів).

ВІДЕОТЕРМІНА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до відеотермінала. *Оброблення контрольно-ревізійної інформації доцільніше здійснювати за допомогою відеотермінальних пристроїв, які є технічними засобами для автоматизації робочого місця* (з навч. літ.).

ВІДЕОТЕ́ХНІКА, и, *ж., збірн.* Апаратура для запису, оброблення, зберігання та відтворення відеоінформації,

звичайно зі звуковим супроводом; відеоапаратура. *Японія впевнено лідирує у світовому виробництві відеотехніки* (із журн.); *Фахівці вважають, що в сегментах аудіо-, відео- й складної побутової техніки ринок сьогодні досить насичений* (з газ.).

ВІДЕОТЕХНІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до відеотехніки. *У звіті було запропоновано ширше використовувати відеотехнічні засоби у навчанні іноземних мов* (із журн.); *Компанією розроблено відеотехнічну частину обладнання відеосалону* (із журн.).

ВІДЕОТЕХНОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Технологія опрацювання відеоінформації, транслювання відеоданих і т. ін. *Міжнародна федерація футбольних асоціацій обговорює питання впровадження сучасних відеотехнологій для визначення взяття воріт* (з газ.).

ВІДЕОУРО́К, у, *ч.* Урок із використанням відеофільмів. *На нашому сайті зібрано кращі відеоуроки з біології для старшокласників* (з Інтернету).

ВІДЕОУСТАНО́ВКА, и, *ж.* Комплекс стаціонарно встановленої або пересувної відеоапаратури для демонстрування відеоінформації. *Мобільну відеоустановку можна використовувати для обслуговування різних культурно-масових зібрань у будь-якому місці і практично в будь-яких кліматичних умовах* (з наук.-попул. літ.).

ВІДЕОФА́ЙЛ, а, *ч.* Файл, поданий у відеоформаті. *Іноді відеоплеєр відмовляється відтворювати відеофайл через пошкодження внутрішньої структури останнього. Це може трапитися при некоректній передачі відеофайла через Інтернет, а також при його неповному скачуванні з мережі, при копіюванні відео з дефектних носіїв* (з наук.-попул. літ.).

ВІДЕОФІ́ЛЬМ, у, *ч.* Фільм, записаний на магнітну стрічку або оптичний диск і признач. для подальшого демонстрування на відеоапаратурі. *У 80-х роках XX ст. українське телебачення дебютувало своїми першими художніми відеофільмами* (з наук.-попул. літ.); *Найперспективнішими для розвитку дистанційної освіти є телевізійні технології. Основні методичні засоби їх реалізації — це навчальні відеофільми та лекції у прямому ефірі* (з навч. літ.).

ВІДЕОФО́Н, *ч.* 1. *род.* у. Вид зв'язку, що дозволяє абонентам чути й бачити один одного; відеотелефон. *Щойно говорив по відеофону з тіткою Павлиною: питала, як татко* (А. Дімаров); *За допомогою відеофону можна буде вести інтерв'ю з командуванням, репортажі з тих об'єктів, на які журналістів не допустять* (з газ.).

2. *род.* а. Апарат для такого зв'язку. *Екран відеофона згас. Я опустився в крісло й заціпенів* (І. Росоховатський); *Відеофон із вмонтованим блоком пам'яті, встановлений на вхідних дверях будинку, записує всіх, хто приходив, коли господарів не було вдома* (з газ.).

ВІДЕОФОНОГРА́МА, и, *ж.* Магнітна стрічка зі звуко- і відеозаписом. *Об'єктами спеціальної експертизи можуть бути відеофонограми, отримані внаслідок проведення оперативно-розшукових заходів* (з навч. літ.); *Переглядаючи відеофонограми, учні знайомляться зі специфікою японської мови та культури* (із журн.).

ВІДЕОФОРМА́Т, у, *ч.* Формат запису і відтворення відеоінформації. *На сьогодні розроблено вже чимало відеоформатів, які мають різні технічні характеристики (ступінь стиснення відеоінформації, кількість кольорів, кольорова роздільна здатність і т. ін.)* (з наук.-попул. літ.).

ВІДЕОФРАГМЕ́НТ, а, *ч.* Окрема частина відеоматеріалу. *Тренери і команда дуже уважно переглянули відеофрагменти останнього баскетбольного матчу* (з газ.).

ВІДЕОХІ́Т, а́, *ч.* Хіт, популярний у певний період часу: відеокліп, відеофільм і т. ін. *Пропонуємо вашій увазі підбірку останніх відеохітів різних напрямків клубної музики для домашнього перегляду* (з Інтернету).

ВІДЕОЦЕ́НТР, у, *ч.* 1. Організація, підрозділ, що займаються збиранням, виробництвом та розповсюдженням відеопродукції. *Фонд природознавства та екології спільно з Одеським зоопарком организували відеоцентр, на базі якого створюються екологічні програми й фільми* (з газ.).

2. Те саме, що **відеоустано́вка.** *У Києві працюватимуть пересувні мобільні інформаційні відеоцентри з великим екраном у кожному районі міста* (з газ.); *Невеликі габарити і вага дозволяють брати відеоцентр за місто на вихідні* (з газ.).

ВІДЕОЦИ́КЛ, у, *ч.* Цикл відеофільмів, об'єднаних спільною темою. *На телебаченні з'явився документальний відеоцикл "Портрети жінок України"* (з газ.).

ВІДЕОЧА́Т, у, *ч.* Спілкування користувачів мережі Інтернет у режимі реального часу за допомогою веб-камер. *Відеочат — це прекрасний спосіб віртуального спілкування! Ваш співбесідник зможе бачити вас на своєму моніторі, листуватися з вами і розмовляти, а ви зможете побачити його* (з мови реклами).

ВІДЕРЕЧКО, *поет.* **ВІДЕРЕ́ЧКО,** а, *с.* Зменш.-пестл. до **віде́рце.** *Ой у полі озеречко, Там плавало відеречко* (з народної пісні); *Напою ж я тебе* [коня] *із криниці, Де дзвенять відеречка брязкучі* (А. Малишко); *Аж за Полярним колом помідори та огірки в теплицях вирощує* [Мина Омелькович], *без сонця, при світлі північного сяйва! Відеречком, кажуть, землю з тундри носив, а таки свого досяг!..* (О. Гончар).

ВІДЕРЕ́ЧКО *див.* **віде́речко.**

ВІДЕ́РКО, а, *с.* Зменш. до **відро́** 1. *От я ж таки любив тягнути горілочку, .. так що хоч відерко улий, то не зостанеться ні краплі* (Г. Квітка-Основ'яненко); *На причілку вхопив* [Юрко] *вудку, відерко з черв'яками і лише залопотів підошвами* (С. Чорнобривець).

ВІДЕ́РНИЙ, а, е. Прикм. до **відро́.** *Речові знахідки археологів були репрезентовані відерними вушками й уламками дужок, фрагментами жорен, залізними виробами, намистинами, уламками скляних браслетів, бронзовим дротом і т. ін.* (з наук.-попул. літ.); *Зі сталевого дроту виготовляють цвяхи, відерні ручки, йоржі, скріпки тощо* (з навч. літ.); // Признач. для виготовлення відер. *Відерна майстерня;* // Який має місткість відра. *Стоять десятки букетів, вино у великих відерних бутлях і в пляшках* (М. Коцюбинський); *Над спорожнілою мискою востаннє перехиляється відерний горщик* (І. Микитенко); *У старого Лук'яна Хомутенка сімеєчка дай Боже: він з жінкою та восьмеро дітей. Зварить Федора відерний чавун борщу — за день як вітром виває* (Григорій Тютюнник); *Яремко недовго думав, тут же подався до корчми, скинув із себе майже нову свиту й одержав од шинкаря Іцика відерну сулію з горілкою* (С. Тельнюк).

ВІДЕ́РНИК, а, *ч.* 1. Робітник, ремісник, який виготовляє відра. — *Відерниками хочуть нас поробити, — похмуро вимовив Інтелігент* (І. Микитенко); *Із XV ст. в Україні дода-*

ються нові ремесла в селі, а відповідно і робітники: токарі, відерники, гончарі, кравці, решітники, ситники (з наук. літ.).

2. Горщик, чавун, який має місткість відра. *Купила собі горщик-відерник* (Сл. Гр.).

ВІДЕ́РЦЕ, я, *с.* Зменш.-пестл. до **відро́** 1. *Та й пішли обоє* [до криниці] *І відерце, і віжечки Понесли з собою* (Т. Шевченко); *Над верхнім краєм дошки прилаштовано бляшане відерце з водою* (Ю. Яновський); *Услід мені візьміть Багряну орхідею у відерці* (М. Вінграновський).

ВІДЕТНО́НІМНИЙ, а, е, *лінгв.* Утворений або похідний від етноніма. *Як і в писемних джерелах XIV ст., у документах XV ст. серед ойконімів Опілля зустрічаємо відетнонімні ойконіми з формантом* -ани (з наук. літ.); *Зібраний матеріал дозволяє виділити дві групи відетнонімних прізвиськ: прізвиська за етнічною належністю та прізвиська за належністю до етнографічних груп* (з наук. літ.).

ВІД'Є́ДНАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **від'єдна́ти.** *У верхній частині ручної осколкової гранати розташована трубка для запалу, яка при від'єднаному запалі закривається пластмасовою пробкою* (з навч. літ.); *Цей острів лежить на півдні Хорватії й від'єднаний від материка вузькою Пелешацькою протокою* (із журн.); *Майстер замінив від'єднані і загублені хлопцями деталі радіоприймача на нові* (з газ.); // **від'є́днано,** *безос. пред. Протягом трьох днів від мережі водовідведення було від'єднано понад 30 квартир боржників* (з газ.).

ВІД'ЄДНА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **від'єдна́ти.** *Зчеплення призначене для тимчасового від'єднання двигуна від трансмісії при перемиканні передач, гальмуванні й зупинці автомобіля* (з навч. літ.); *Комунальне підприємство відповідає за перевірку правильності від'єднання системи центрального опалення та гарячого водопостачання при встановленні автономного опалення* (з мови документів).

ВІД'ЄДНА́ТИ *див.* **від'є́днувати.**

ВІД'ЄДНА́ТИСЯ *див.* **від'є́днуватися.**

ВІД'Є́ДНУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **від'є́днувати.** *У комплект чохла для фотокамери входять пояс і від'єднуваний від нього карабін* (з газ.); *Усе частіше зустрічаються ноутбуки з від'єднуваною клавіатурою* (з газ.).

ВІД'Є́ДНУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **від'є́днувати.** *Нова система забезпечує перехід жниварки в транспортне положення без від'єднування трактора і без перестановки коліс у ній* (з наук.-техн. літ.); *Від'єднування відводків гілок агрусу і смородини проводять у серпні* (з навч. літ.).

ВІД'Є́ДНУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІД'ЄДНА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що.* Відокремлювати що-небудь приєднане. *Головне, що у Галі досі не від'єднали світло, воду і газ* (Ю. Андрухович); *Для регулювання центрального гальма треба від'єднати тягу, яка з'єднує важіль ручного гальма зі стяжним важелем* (з навч. літ.).

ВІД'Є́ДНУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВІД'ЄДНА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *док.* 1. Відокремлюватися, виділятися зі складу кого-, чого-небудь. *У деяких містах городяни почали встановлювати індивідуальне опалення у власних квартирах, від'єднуючись від централізованого теплопостачання* (з газ.); *Космічний корабель успішно від'єднався від Міжнародної космічної станції і почав шлях до Землі* (з газ.); *Лідери забігу від'єдналися від інших учасників через кілометр* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **від'є́днувати.** *Під час перерв у роботі, а також у кінці трудової зміни на підприємствах із перероблення ефіроолійної сировини шланги повинні від'єднуватися і звільнятися від займистих рідин та газів* (з мови документів).

ВІД'Є́МНИЙ, а, е. 1. *заст.* Поганий, негативний. *А за найбільше від'ємний бік нашого галицького життя ми уважаємо апатію до публічних справ* (І. Франко); *Ще більша прикрість те, що певна матеріальна забезпеченість зробилася в нас від'ємною прикметою* (В. Підмогильний); — *Я надто поспішаю, і це одна з перших від'ємних прикмет* (Мирослав Ірчан); // Неприязний, недоброзичливий. *Ніхто не знав, що вона не раз боляче переживала від'ємне, насторожене, а то й просто вороже ставлення до себе однокласників* (О. Донченко).

2. *мат.* Який дорівнює абсолютній величині, взятій зі знаком мінус; менший від нуля. *Від'ємний нахил кривої сукупного попиту пояснюється в макроекономіці впливом так званих цінових факторів* (з наук. літ.); *Скалярний добуток двох векторів може бути додатним або від'ємним числом* (з навч. літ.).

3. *фіз.* Те саме, що **негати́вний**[1] 4. *Коли на розжарену нитку (катод) було подано від'ємний потенціал, а на анод – позитивний потенціал, через лампу пішов струм* (з наук. літ.); *Ядро атома має позитивний заряд, чисельно рівний від'ємному зарядові всіх електронів, які рухаються навколо ядра* (з наук.-попул. літ.).

△ **Від'є́мний при́ріст насе́лення** *див.* **при́ріст.**

ВІД'Є́МНИК, а, *ч., мат.* Число, яке віднімають. *У виразі 57 – 11 = 46 число 11 є від'ємником* (з наук.-попул. літ.); *Щоб помножити різницю на число, можна зменшуване і від'ємник помножити на це число й від першого добутку відняти другий* (з навч. літ.).

ВІД'Є́МНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **від'є́мний.** *Гегель колись стверджував, що смерть — це найближчий спосіб, котрим від'ємність проявляється у суб'єкті* (з наук.-попул. літ.); *Достатньою умовою максимуму для внутрішніх стаціонарних точок є від'ємність другої похідної* (з навч. літ.).

ВІД'Є́МНО. Присл. до **від'є́мний** 1, 3. *Те, чого достатньо чи що пробачається чоловікові-режисеру, для жінки є неконкурентним, оцінюється від'ємно або скептично-поблажливо* (з газ.); *Аніонні речовини в розчинах утворюють від'ємно заряджені частки (аніони), катіонні — позитивно заряджені (катіони)* (з навч. літ.); *Атом .. складається з позитивно зарядженого ядра та .. елементарних від'ємно заряджених часток — електронів* (Н. Рибак).

ВІДЖАЛКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., рідко.* Перестати жалкувати. *Сусідки лише губами поцмокували, а одна не могла віджалкувати, що не має сина...* (Н. Кобринська).

ВІДЖА́ЛУВАНИЙ, а, е, *заст.* Дієпр. пас. до **віджа́лувати.** *Минула година, віджалувана й відмірена на спочинок* (Марко Вовчок).

ВІДЖА́ЛУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. *що, заст.* Не пошкодувавши, віддати, подарувати що-небудь. *Чи ж ви без мене... не вилічили, скільки грошей у посаг їй* [панночці] *віджалує батько* (Марко Вовчок); — *От якби так кожному членові трибуналу по вуликові чистого меду-патоки... Я би вже віджалував для спільного добра* (І. Франко).

2. *розм.* Перестати шкодувати. *Так мені скучно самому, не можу оджалувати, що тебе не намовив поїхати* (М. Коцюбинський).

ВІДЖА́РИТИ, рю, риш, *док., кого, перен., розм.* Сильно побити когось; відлупцювати. — *Узяли його лакеї на стайню та так оджарили, що ні лягти, ні сісти...* (Панас Мирний).

ВІДЖАРТО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВІДЖАРТУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. Давати жартівливу відповідь; відбуватися жартами. *Став шинкар свою жінку зневажати — вона все оджартовувалась, сміялася* (Марко Вовчок); *Вона хотіла віджартуватися, як не раз віджартовувалась од паруботи, але раптом відчула, що десь поділись у неї і жарти, і голос, а щось полохливе і солодке хвилями почало затоплювати її* (М. Стельмах); — *В цій лікарні тебе, бачу, можуть залікувати так, що підеш під білу березу. — А тут під сосну кладуть, — віджартувався* (Ю. Збанацький).

2. *тільки док., рідко.* Те саме, що **віджартува́ти.** — *Жарти? — спалахнув батько. — Та як ти можеш таке казати! Вже оджартувалися* (Л. Юхвід).

ВІДЖАРТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., рідко.* Закінчити, перестати жартувати. *Віджартувавши, учасники гри беруть дари та йдуть до іншої хати* (із журн.).

ВІДЖАРТУВА́ТИСЯ *див.* **віджарто́вуватися.**

ВІДЖА́ТИ *див.* **віджима́ти.**

ВІДЖА́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **віджа́ти** 1, 2. *Господиня поставила на стіл глечики з молоком на будь-який смак і добре віджатий сир, який довелося різати ножем* (із журн.); *В ній* [балії] *здіймалася ціла гора віджатої солдатської білизни* (В. Кучер); *Вологий сірий вітер бив його по обличчі, як погано віджата білизна* (І. Роздобудько); // **віджа́то,** *безос. пред. Технологія перероблення цукрового сорго практично безвідходна. Із напівсухої маси, з якої віджато сік, виготовляють високоякісний папір для банкнот* (з наук.-попул. літ.).

ВІДЖА́ТИСЯ *див.* **віджима́тися.**

ВІДЖАХНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., кого, що і без прям. дод., розм.* Однокр. до **віджа́хувати.** *Я хотів би і сам оджахнути останню пам'ятку по булому* [минулому] (Марко Вовчок); [Д а р и н а:] *Та я вже не плачу... Так не чіпатимеш* [Потапа]? [М а р у с я:] *Та ні, ні! Цур йому! Так віджахну, що й носом закрутить!* (М. Старицький); *Як ворог налягає На рідний край, то се ще не біда, Бо ворога і оджахнути можна* (Л. Старицька-Черняхівська).

ВІДЖАХНУ́ТИСЯ, ну́ся, не́шся, *док., розм.* Злякавшись, відскочити, відсахнутися від кого-, чого-небудь. *Кинулись* [відьми] *на Пантелемона і оджахнулись од круга* (Сл. Гр.); *Люди, як наелектризовані, віджахнулися одне від одного й причаїлися в темряві* (О. Слісаренко).

ВІДЖА́ХУВАТИ, ую, уєш, *недок., кого, що і без прям. дод., розм.* Відлякувати, страшити. *Вода опекла крижаністю, хлюпала до колін, віджахувала клекотом...* (О. Гончар); *І вакансії є, і навіть житлом можна молодих спеціалістів забезпечити, а ось умови праці віджахують охочих* (з газ.).

ВІДЖБУРНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., кого, що, розм.* Те саме, що **відки́нути** 1. *Петро .. спересердя оджбурнув гіллячку, що потрапила йому під ноги* (М. Старицький); *Звір оджбурнув його* [собаку] *геть на кригу* (М. Трублаїні); — *У-у... чортова старість! Не бачу нічого. Віджбурнувши перо, стискаючи голову долонями, гетьман підвівся* (Г. Колісник); // Із силою відштовхнути. *Він буквально віджбурнув Сокола від себе. Вадим Сокіл відлетів по косій лінії, немов снаряд* (В. Владко); *Віджбурнувши від себе Марійку, Петро підхопився* (Г. Колісник).

ВІДЖЕ́Й, я, *ч.* Той, хто створює відеоміксі шляхом монтажу коротких музичних відеофрагментів у реальному часі. *У потрібний момент часу віджей виводить на великий екран заздалегідь заготовлені музичні відеофрагменти* (із журн.); *Віджей, який працює в клубах і на виставках, змішує на великих екранах у реальному часі візуальні образи та відеофрагменти як доповнення до музичної теми* (із журн.).

ВІДЖЕ́РТИ *див.* **віджира́ти.**

ВІ́ДЖЕТ, а, *ч.* Інформаційний блок, який містить фрагмент сайту. *Віджет також може прикрашати екран користувача* (з газ.); *Щоб установити віджет з останніми новинами цього сайту, налаштуйте його розмір, кількість записів та їхню тематику, а потім скопіюйте код і вставте його на потрібне місце у вашому сайті* (з Інтернету).

ВІДЖИВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **віджива́ти.** *У кожному конкретному випадку слововживання можна виявити активні процеси, які свідчать про віджинання одних лексико-стилістичних значень і народження інших* (з наук. літ.).

ВІДЖИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВІДЖИ́ТИ,** иву́, иве́ш; *мин. ч.* віджи́в, жила́, ло́; *мн.* віджили́; *док.* 1. Закінчувати своє життя, припиняти існування; відмирати. *Старе одживає, нове — народжується* (Остап Вишня); *Лише одні сухостої мертво-понурі стоять... (їм не треба сонця, вони вже віджили)* (С. Добровольський); — *Чи ти цар, чи жебрак, скільки тобі нарізано, віджив. Не пручайся, складай руки на живіт і проси свічку* (М. Циба).

2. Ставати знову живим, повертатися до життя; оживати. *Весна! .. Відживає і небо, й земля — квіти на землі, а на небі проміння* (Б. Грінченко); *Коли пригріло весняне сонце і дерева почали відживати, .. знайшлося немало охочих до березового соку* (В. Козаченко); // Повертатися до нормального фізичного стану. *За три дні спочинку .. тіло* [Григорія] *почало відживати* (Д. Бедзик); — *Віджив я при тобі, дитино моя! — каже. — І тілом, і духом віджив* (І. Франко).

3. *перен.* Ставати знову бадьорим, жвавим, життєрадісним. *Чую, як мій дух росте на силі, як він відживає* (О. Маковей); *Між товариством став він скоро одживати, став виявляти здібності до вчення, осмілів* (С. Васильченко); — *Ви відживете знов, Орядин! — намовляла я живо. — Тепер вже піде все ліпше, тепер маєте якийсь маєток, ідіть лише знов вибраним шляхом!* (О. Кобилянська); *Як ти знидів, помарнів собою. І блідий став, ніби той папір. Вийди в поле, радуйся весною, Відживеш — повір!* (Б. Лепкий); *Віджили старі сивоусі діди. Загомоніли, заворушилися. І теж кинули шапки вгору* (З. Тулуб).

4. *перен.* Виникати, з'являтися знову (про почуття, думки і т. ін.). *Давно пережиті дні й події зачали відживати, набирати давніх красок і життя, ясніли давнім промінням* (Н. Кобринська); *При вільнішій годині і минуле горе в серці відживає* (І. Франко); *Чую — одживають десь у грудях свіжі струмочки, підводяться зів'ялі надії* (С. Васильченко).

5. *перен.* Відновлюватися, відроджуватися. *Років десять тому місто почало було відживати, але коли настала криза, то дві третіх втекло знову: на трускавки в Англію чи апельсини в Грецію* (Л. Дереш); *Загальна козацька рада (іноді звуть її Генеральною радою) відживає по смерті*

Богдана Хмельницького і входить у широку практику в часи Руїни (з наук. літ.); *Печерська друкарня знову віджила, пригадала собі кращі часи Петра Могили і зробила надзвичайно багато* (І. Огієнко).

6. Утрачати своє значення; застарівати. *Культурний процес, як і все життя суспільства у перехідну епоху, розвивається суперечливо і неоднозначно. Відживаюmь одні явища і цінності й народжуються інші* (із журн.); *Він аж струснув головою..: — Романтизм минулого віджив* (Ю. Бедзик).

(1) Відживáти / віджи́ти своє́ (свій вік): а) закінчувати свій життєвий шлях, повноцінне життя. *Ми старі, відживаємо свій вік, а ваше все попереду* (М. Сиротюк); *Вона віджила своє, тепер скніє та возиться з ліками* (Леся Українка); б) припиняти своє існування. *Споруда відшумілих епох, уже вона відживає своє, застигла драним крилом у далечі, як знак незловленого вітру, самотності й смутку* (О. Гончар); *Колоніальний режим віджив свій вік* (П. Козланюк); *Невеличкий двоповерховий будиночок .. свій вік віджив і тепер навіть не сподівався на реставрацію* (О. Чорногуз); *Після того, як молоді дерева почнуть плодоносити, старі, коли вони віджнвуть свій вік, викорчовують* (з наук. літ.); *Повністю віджило своє власне кустарне гарбарство і лимарство* (із журн.).

◊ **Оживáти (відживáти) / ожи́ти (віджи́ти) в пáм'яті** *див.* **оживáти.**

ВІДЖИВА́ТИСЯ, áється, *недок., рідко.* Те саме, що **відживáти** 1, 2. *Життя відживається, сходить зітханням. І кров вичахає. Та є ще жадання топтати цей ряст, і розвіювать порох, і погляд ослаблий підносить угору* (П. Мовчан); — *Співай же за мною Про те, як весною Усе відживається знов* (Леся Українка).

ВІДЖИВА́ЮЧИЙ, а, е. Який відживає. *Навіть відживаюча природа не розігнала її байдужості* (О. Кобилянська); *Тиха лагідність ароматних променів, що напоювала відживаючу землю, зм'ягчала* [пом'якшувала] *людську грубість* (Н. Королева).

ВІДЖИВИ́ТИ *див.* **відживля́ти.**

ВІДЖИВИ́ТИСЯ *див.* **відживля́тися.**

ВІДЖИ́ВЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **відживи́ти.** *Пружне, віджнвлене сонячним промінням гілля скидало ніздрюваті сині пластівці обледенілого снігу* (С. Скляренко); *Віджнвлене і повернуте сучасній мові М. Рильським слово "ловитва" має на диво прозору, не затемнену віковими нашаруваннями внутрішню форму* (з наук. літ.).

2. *рідко.* Те саме, що **нагодóваний.** *Дітвора чисто одягнена і добре віджнвлена* (Уляна Кравченко); *Тільки раб здоровий, добре віджнвлений і чистий, має високу ціну* (Б. Лепкий).

ВІДЖИ́ВЛЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **відживи́ти** і **відживи́тися.** *Це тепло .. пророкує сонячні дні, віджнвлення природи й поновлення задубілого чуття людини* (Олесь Досвітній); *Щотижня їздила Марія до Гната і відвозила йому харчі. Він потребував доброго віджнвлення* (У. Самчук); *Поему Павла Тичини "Срібна ніч" було написано у період Великої Вітчизняної війни, коли відбулося одживлення паралізованої в 30-ті роки літератури* (з наук. літ.).

ВІДЖИ́ВЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відживля́ти, віджи́влювати.** *Мова йде не про віджнвлюваний романтичний антураж, а про ту іншість, що виявляється не так в описуванні, як у самому відкритті задзеркалля добра та зла* (з наук.-попул. літ.); *Віджнвлювані розмовами з Надею спогади про ті щасливі часи заполонили мою душу* (із журн.).

ВІДЖИ́ВЛЮВАННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **віджи́влювати** 2. *І посипалися з уст лікаря-приятеля слова докори на тему гігієни спання по ночах, обережної праці, доброго віджнвлювання* (А. Крушельницький); *А яке ж було віджнвлювання нашого селянина при такій тяжкій праці? Тільки багатіші селяни їли чорний хліб разовий, змішаний із гречки й вівса* (з газ.).

ВІДЖИ́ВЛЮВАТИ *див.* **відживля́ти.**

ВІДЖИВЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **відживля́ти** 1. *При виявленні мінімальних ознак життя необхідно негайно розпочати відживляння та надання першої допомоги* (з наук.-попул. літ.).

ВІДЖИВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *рідко* **ВІДЖИ́ВЛЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.,* **ВІДЖИВИ́ТИ,** ивлю́, и́виш; *мн.* віджи́влять; *док.* 1. *кого, що.* Повертати до життя, оживляти. — *Наказав пророк, щоб кожен, хто віджнвить мертву природу, зросить або заоре її, володів нею* (З. Тулуб); — *Оця товаришка показала нам два трупи .. і запропонувала нам їх .. віджнвити* (Ю. Смолич).

2. *кого, що, рідко.* Те саме, що **відгодóвувати.** *Треба було їх* [корів] *добре віджнвлювати, і ми всі надії покладали на літню пашу* (І. Муратов).

3. *що, перен.* Відновлювати в пам'яті що-небудь забуте або втрачене. — *А ви що ж думали? Що ми без жінки заходились "відживляти давні спогади"?* (Леся Українка); *Що тобі іще повісти? Розповів я давню справу. Тяжко згадувать колишнє, відживлять минулу славу!* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі); *Тота споминка віджнвила в моїй голові всі дива, якими в казках заселений ліс* (І. Франко); *Нова думка раптом спала йому в голову, породжена його спогадами й жаданням віджнвити минуле, що досі жило тільки в нім* [ньому] (В. Підмогильний).

4. *кого, що, перен.* Поновлювати фізичні сили, робити когось бадьорим. *Михалко тепер знаходить щастя в тому, щоб копати колодязі для людей, відживляти їх, змучених, джерельною водою* (з наук. літ.); *Те кохання, що його одживило, живу й муку йому собою завдало* (Марко Вовчок); *Здоровий воздух* [повітря], *супокій, часті проїздки зовсім віджнвили його* (І. Франко); *Хоч би маленький шматочок м'яса! Явдоха відчуває — м'ясо віджнвило б її* (О. Донченко).

5. *кого, що, перен.* Пожвавлювати, звеселяти, повертати сили. *Він* [Господь] *душу мою відживляє, провадить мене ради Йменння Свого по стежках справедливості* (Біблія. Пер. І. Огієнка); [К в і т к а:] *Нянечко, лелечко! Ви одживили мене...* (М. Старицький); *Радісна звістка віджнвила хворого гетьмана* (З. Тулуб).

ВІДЖИВЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.,* **ВІДЖИВИ́ТИСЯ,** ивлю́ся, и́вишся; *мн.* віджи́вляться; *док., рідко.* Те саме, що **відживáти** 2, 3. *Жодна з функцій організму не була порушена цією сміливою операцією. Жива кров розтеклася по всіх тканинах тіла і рознесла цілющу поживу організмові. Всі клітини відживлялися* (Ю. Смолич); *Сагайдачний повільно сьорбав міцну каву з медом і відчував, як життєдайне тепло припливає йому до серця, і воно відживляється, заспокоюється* (З. Тулуб).

ВІДЖИВНИ́Й, á, é. Який відживляє (у 4, 5 знач.). *Віджнвне материнське молоко містить усі корисні речовини, необхідні для розвитку маленького організму* (з наук.-по-

пул. літ.); *Весна слала тепло, свіжий аромат віджививної юної зелені сповняв повітря* (Олесь Досвітній); *Музики утнули бадьорий рок-н-рол, що віджививною хвилею прокотився по залі* (із журн.).

ВІДЖИ́ЛИЙ, а, е. 1. Який закінчив своє життя, існування; відмерлий. *Там* [у розарії] *порався садівник, вирізуючи сухі, віджилі гілки* (П. Автомонов); *На уламках і з уламків віджилих небесних тіл унаслідок тривалого процесу виникають інші небесні тіла* (з наук. літ.); *Сильний, приємний жар лазні відкриває і ретельно прочищає всі пори тіла, видаляє бруд, м'яко знімає з верхнього шару шкіри віджилі, омертвілі клітини* (із журн.).

2. *перен.* Який не відповідає сучасності; застарілий. *Станіславський .. виступив на бій проти віджилих театральних форм* (М. Рильський); *Бабуся — людина з віджилими поглядами, досі сердиться, що внука не хрестили* (С. Журахович); // *у знач. ім.* **віджи́ле,** лого, *с.* Те, що застаріло. *В. Винниченко не обмежувався відкиданням віджилого — його, здається, ніколи не покидав потяг до універсальних, масштабних питань* (з наук. літ.).

ВІДЖИ́ЛІСТЬ, лості, *ж.* Абстр. ім. до **віджи́лий.** *Неспроможність старої системи мови, її віджилість і застарілість засвідчила уже творчість символістів на початку XX ст.* (з наук.-попул. літ.); *Як би нас не переконували у віджилості книг та журналів, у Центральній Європі зацікавлення інтелектуалів визначаються переважно книгами та часописами* (із журн.); // Непридатність для вжитку, використання внаслідок руйнування; зіпсованість. *Бричка в'їхала в брід коло млина, який вражав своєю віджилістю: його покривлений дах погрожував завалитися, пройми холодно зяяли* (Б. Харчук).

ВІ́ДЖИЛОК, лка, *ч.* 1. *перев. мн., розм.* Колінне сухожилля. *На останньому тренуванні хлопець серйозно пошкодив віджилки правої ноги* (з газ.).

2. *геол.* Відгалуження рудоносної жили. *Досить частим явищем є розпадання жили на кілька більш тонких чи відділення від головної жильної маси тонких віджилків* (з наук.-попул. літ.).

◊ **[Аж] жи́жки́** *(рідко* **ві́джилки)** **трясу́ться (тру́сяться, тремтя́ть, дрижа́ть** *і т. ін.)* **/ затрясли́ся (затруси́лися, затремті́ли, задрижа́ли** *і т. ін.) див.* **жи́жки́.**

ВІДЖИ́М, у, *ч. спец.* Дія і стан за знач. **віджима́ти;** відтискування, відтискання. *Олію з мезги насіння соняшнику отримують двома методами: віджимом та екстрагуванням* (з наук.-попул. літ.); *Для скорочення часу сушіння та витрат електроенергії необхідно дотримуватись того, щоб за допомогою механічних засобів віджиму довести вологість вовни до 30–40 %* (з наук. літ.); *Неможливо уникнути відхилень (віджимів), що виникають через недостатню жорсткість окремих елементів, які становлять систему верстат–пристосування–інструмент–деталь* (з наук.-техн. літ.).

ВІДЖИМА́ЛЬНИК, а, *ч.* Робітник, який займається віджиманням. *Професія віджимальника, зайнятого обслуговуванням ручних пресів на берегових рибообробних підприємствах, входить до переліку важких робіт, на яких забороняється застосування праці неповнолітніх* (з мови документів); *Кілька місяців він пропрацював віджимальником білизни на центрифугах* (з газ.).

ВІДЖИМА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **віджима́льник.** *Жінка багато років пропрацювала віджимальницею білизни на банно-пральному комбінаті* (з газ.).

ВІДЖИМА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **віджима́ти** і **віджима́тися** 1, 2; відтискування, відтискання. *Квашена капуста під час віджимання втрачає до 40 % вітаміну С* (з навч. літ.); *У сучасній українській кухні салати заправляють найчастіше олією холодного віджимання* (з навч. літ.); *Нормою для старшокласника є десять віджимань від підлоги* (з газ.).

ВІДЖИМА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВІДЖА́ТИ,** віді́жму́, віді́жме́ш; *мин. ч.* віджа́в, жа́ла, ло; *док., що.* 1. Стискаючи, здавлюючи, добувати рідину з чого-небудь. *Наявні в карбонатних породах пори, а також тріщини можуть заповнюватися водами, які регіональні ущільнення віджимають із глин у великій кількості* (з наук. літ.); *Свіжі ягоди протирають, віджимають сік* (з наук.-попул. літ.); *Квашену капусту віджати, порізати дрібніше, потушкувати під кришкою в олії, додавши томатної пасти* (з наук.-попул. літ.).

2. Здавлюючи, викручуючи щось мокре, вологе, видаляти воду, вологу; відтискувати, відтискати. *Мотря стала оджимать сорочки з відмоки, а Кайдашиха навіть хати не вимела* (І. Нечуй-Левицький); *Над балією стояв Майборода і, стріпуючи чубом, віджимав матроську фланельку* (В. Кучер); *Ламаю руками лід, ледве на берег вибрався. Скинув одяг, хоч і зима надворі, віджав воду, одягся* (К. Гриб).

3. Те саме, що **відти́скувати** 4. *Штовхач віджимає клапан, і повітря поступає в шланг* (з наук.-техн. літ.).

ВІДЖИМА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ВІДЖА́ТИСЯ,** віді́жму́ся, віді́жме́шся, *док.* 1. Витікати внаслідок видавлювання, стискання (про вологу, рідину). *Об'єм води, яка віджимається із глинистого розчину, визначають за опусканням плунжера у циліндрі* (з наук. літ.); *За допомогою пари сік віджимається до контейнера, а вичавки можуть бути використані для вторинного перероблення* (з навч. літ.).

2. Піднімати та опускати тулуб із положення лежачи за допомогою згинання і розгинання рук; відтискуватися, відтискатися. *Із води тільки-но вискочив і ну гімнастику робити — присідає, на руках од землі оджимається, підстрибує — як хлопчик* (В. Нестайко); *Я віджимався від підлоги в кращому випадку раз на тиждень, а то й два* (Л. Дереш); *Три рази віджався* [Прошка] *на руках від долівки, тримаючи рівними в струну ноги* (Ю. Логвин).

3. *тільки недок.* Пас. до **віджима́ти.** *Свіжий сік з листя мати-й-мачухи отримують у травні або червні. Листя пропускається через м'ясорубку і віджимається* (з наук.-попул. літ.); *Кам'яна плита віджимається за допомогою спеціального важеля* (із журн.).

ВІДЖИ́МКИ, ів, *мн.* Те саме, що **ви́чавки.** — *А то вже яка хвороба. Одну — горіховим соком виженеш, а іншу віджимками з пагінців молодої таволги* (М. Стельмах); *Ще за часів Стародавнього Єгипту, Греції та Римської імперії люди використовували віджимки олив, попіл, а також сік цибулі або кипарису з метою захисту насіння від шкідників* (з наук.-попул. літ.); *У супровідних документах треба вказувати різницю між вином, винними дріжджами та виноградними віджимками* (із журн.).

ВІДЖИМНИ́Й, а́, е́, *техн.* Те саме, що **відтискни́й.** *Нова пральна машина оснащена реле часу і віджимним пристроєм* (із журн.); *Віджимний прес.*

ВІДЖИ́МНИК, а, *ч.* Пристрій для віджимання чого-небудь. *Спосіб оброблення каменю з часом змінюється: з'являється віджимна техніка, спеціальний інструмент для оброблення каменю — віджимник* (з наук.-попул. літ.).

ВІДЖИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВІДЖЕ́РТИ,** віджеру́, віджере́ш, *док., що, вульг.* Жадібно відгризати, від'їда́ти. *Камера вихопила з темряви величезного варана, що віджирав шматки загиблого буйвола* (із журн.); * Образно. *Рекламні вставки віджирали майже чверть екранного часу і заважали сприймати те, що відбувається* (з газ.).

ВІДЖИ́РІ́ТИ, и́рію, и́рієш, *док., розм.* Обрости жиром; розжиріти. *Качки й гуси віджиріли за літо на щедрих кормах* (з газ.).

ВІДЖИ́ТИ *див.* **віджива́ти.**

ВІДЖИ́ТИЙ, а, е. 1. Який не відповідає сучасності; застарілий, віджилий (у 2 знач.). *Прихильники господарського права, за всіх розходжень їхніх уявлень, вважають поділ права на публічне і приватне (принаймні у сфері підприємницької діяльності) віджитим явищем* (з навч. літ.); // Прожитий, минулий. *Час ліг віджитий — шаром на шар* (П. Мовчан); *Ряд назв містить мотив віджитого часу, визначеного долею, це лексеми від коренів -жи- і -чи-* (з наук. літ.).

2. *рідко.* Який віджив своє, помирає або помер. *Родичі давно вже дивилися на нього як на віджитого чоловіка* (із журн.); // *у знач. ім.* **віджи́тий,** того, *ч.* Той, хто віджив свій вік. [Я:] *Проте живих у землю не закопують, — віджитих і мертвих* (М. Куліш).

ВІДЖНИВУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Завершити жнива. *Журавські бабусі бурчали: за добрих часів весілля гуляли під кінець літа, коли село віджнивує* (М. Циба); *Коли оджнивували у Тоцьких, набив* [Лаврін] *косу й пішов до Білої Груді* (Ю. Мушкетик); *Віджнивували комбайнери — зібрали зернові з площі 200 гектарів кожний і намолотили по 5 тисяч центнерів* (з газ.).

ВІДЖНИВУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *док.* Те саме, що **віджнивува́ти.** — *Оджнивуємось, тоді відіспимось, а зараз... Бачите, скільки ото білих паляниць розкидано по степу — треба ж встигнути позбирати їх вчасно...* (О. Гончар); *Добре, що хоч віджнивуватися до дощів устигли. Всі працювали з ранку до вечора* (В. Нестайко); — *Оце щойно віджнивувались, — промовив утомленим голосом Терентій Михайлович. — Мої двадцяті жнива у Вишеньках* (Ю. Бедзик).

ВІДЖОВТІ́ТИ, іє, *док.* Закінчити, перестати жовтіти. *Йосип лежав на городі, у борозні. Картоплиння ще не віджовтіло, не пожухло, і в глибокій борозні його не було видно* (Б. Харчук).

ВІДЖО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВІДЖУВА́ТИ,** ую́, ує́ш, *док., що.* Жуючи що-небудь, відділяти, відокремлювати; відкушувати, відгризати. [Т и х о н я:] *А рибка в протоці водиться?* [К о р і н ь:] *Хіба ото в тебе льоску* [волосінь] *теля оджувало?* (Яків Баш); — *А вухо чого то у вас перерване? — запитує Ольга. — Пас корів та заснув, а теля підійшло та й віджувало, — каже дід, і оком не зморгнувши* (О. Гончар).

ВІДЖУВА́ТИ *див.* **віджо́вувати.**

ВІДЖУРИ́ТИСЯ, урю́ся, у́ришся, *док.* Перестати журитися. *Журавлі пролітали у вирій. Віджурилися сумно в зеніті* (М. Ткач); * Образно. *Віджурилась, віддзвеніла пісня на шляху, зникли вершники вдалині* (М. Стельмах).

ВІДЗА́ВТРА, *присл.* Починаючи із завтрашнього дня. *Мендель розмовляв далі з ріпником, що відзавтра мав стати до роботи* (І. Франко); — *Я, мамо, — сказав він.., — почну відзавтра читати книжки, які є в нашій бібліотеці* (Валерій Шевчук).

ВІДЗАДКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм.* Відступити назад. *Варта відзадкувала геть до бастіону* (В. Чемерис); *Трохи відзадкував* [бобер] *і оскалився для нового стрибка* (Є. Пашковський).

ВІДЗАЙМЕННИКО́ВИЙ, а, е, *лінгв.* Утворений від займенника. *Слова "відколи, де, доки, звідки, коли, куди, поки, як", частково або повністю утративши питальне значення, не змінили своєї частиномовної належності й надалі залишились відзайменниковими прислівниками з дуже загальною вказівкою на різні обставини дії чи стану* (з навч. літ.).

ВІДЗВИЧА́ЄНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відзвича́їти.** *А він .. починає захитувать пам'ять про чоловіка, завзявшися сповнить живою любов'ю душу дрімливу, німу і давно відзвичаєне серце* (М. Зеров); *Цікаво, до речі, те, що розмови велись німецькою мовою, бо відзвичаєному за кордоном від польської Пшибишевському так було легше* (із журн.).

ВІДЗВИЧА́ЄННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **відзвича́їти** і **відзвича́їтися.** *За хвилю засіріло вже навколо нього і він, розправляючи задеревенілі* [задерев'янілі] *ноги і з відзвичаєння сильно шкутильгаючи на поранену ногу, почав обережно вилазити з своєї криївки* (М. Грушевський); *Ти — моя правда .. навчи відзвичаєнню — я вже умію брехати, Я плакати вмію, безсило ламаючи нігті* (В. Коротич).

ВІДЗВИЧА́ЇТИ *див.* **відзвича́ювати.**

ВІДЗВИЧА́ЇТИСЯ *див.* **відзвича́юватися.**

ВІДЗВИЧА́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **відзвича́ювати** і **відзвича́юватися.** *М. С. Грушевський у 1917 році вказував на таку негативну тенденцію, як "відзвичаювання" від українського слова* (з наук.-попул. літ.); *Примусове відзвичаювання від тютюну не дає швидких позитивних результатів* (з газ.).

ВІДЗВИЧА́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВІДЗВИЧА́ЇТИ,** а́ю, а́їш, *док., кого, що.* Змушувати кого-небудь відвикнути від чогось. *Пан гетьман .. не може навчити (польських вояків) послушенства, відзвичаїти їх від утікання, не може на них впливати* (М. Грушевський); *Я його від цього відзвичаю* (О. Кобилянська).

ВІДЗВИЧА́ЮВАТИСЯ, юююся, юєшся, *недок.,* **ВІДЗВИЧА́ЇТИСЯ,** а́юся, а́їшся, *док.* Те саме, що **відвика́ти.** [О к с а н а:] *Либонь, я одзвичаїлась від співів* (Леся Українка); *Слухачі теж готувалися вхопити перші звуки жіночого голосу, від якого поступово відзвичаїлися в цих самотніх горах* (П. Загребельний).

ВІДЗВІТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Дати звіт про свою роботу, відрядження і т. ін. *"Він* [Богдан-Ігор Антонич] *суттєво змарнів, його шкіра має землистий колір, але духом він цілком бадьорий і ще довго служитиме великій громадянській справі", — так відзвітували члени делегації про свої враження, і більшість часописів підхопили цю їхню формулу* (Ю. Андрухович); *Делегація України повинна відзвітувати перед Радою Європи щодо добровільно взятих на себе зобов'язань* (з публіц. літ.); *Кожен тренер відзвітував про зроблену роботу і результати, показані його підопічними* (із журн.); * Образно. *Зібравши в пам'яті пережите, людина відзвітує ним передусім собі* (М. Іщенко).

ВІДЗВІТУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *док.* Те саме, що **відзвітува́ти.** — *Поїдь он ще раніше сам відзвітуйся, а тоді з інших вимагай* (Ю. Збанацький); — *Ми покликали вас, щоб ви отут перед людьми відзвітувалися, як вчите та чому навчаєте наших дітей* (Р. Федорів); — *Тут ось сто крон, за них відзвітуєтеся потім* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ВІДЗВО́ЛИТИ *див.* **відзволя́ти.**

ВІДЗВОЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ВІДЗВО́ЛИТИ,** лю, лиш, *док., кого, діал.* Визволяти. *Ти одзволив нас од смерті* (Сл. Гр.); [Старий селянин:] *Чимало є між нас таких, Що ваш покійний панотець Одзволив з пазурів чуми, Поклавши пошесті кінець* (М. Лукаш, пер. з тв. Й.-В. Гете).

ВІ́ДЗВУК, у, *ч.* 1. Відбиття звуку; відгук, луна. *А тепер піднесеться моя голова понад ворогами моїми навколо мене, і я в Його скинії буду приносити жертви при відзвуках сурм, і я буду співати та грати Господеві!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Довга знана дорога через поля, ліси, гори і доли рідної землі, йти по ній, чути кожний відзвук твого кроку, бачити барви неба і землі приємно, але боляче* (У. Самчук); *Скінчив* [пісню] *дідик, ще не віддзвеніли останні відзвуки, вже кинувся до старого один з членів комісії* (В. Барка); *Ледь уловиш в шумі лісу Грізний відзвук грому* (О. Ющенко); *Пролунав лункий повний відзвук, як од порожнього, добре всохлого дерева* (В. Стус); // Послаблений простором звук, який доноситься віддалік. *Відзвуки маршу, долетівши до табору, вибивали людину з рівноваги апатії* (Ю. Яновський); *Доносилися відзвуки канонади* (І. Пільгук).

2. *перен.* Те, в чому відображається що-небудь, у чому виявляється вплив чого-небудь. *Прадід згадувався лагідний і старий, древній голос лунав Данилові в усі тяжкі хвилини його юнацького життя. І тоді де знаходилась сила й відвага, де народжувалась пісня — відзвуки волі трудящого роду!* (Ю. Яновський); *Зміст і спрямованість поведінки людини спричиняються вродженими формами поведінки. Відзвуки цих хибних думок зустрічаються в сучасній екології* (з навч. літ.).

ВІДЗВУЧА́ТИ, чи́ть, *док.* Закінчити, перестати звучати. *Ми його поховали, де моря блакитні дороги... І прощальний салют, і скорботний соратників крок Одзвучали давно...* (В. Сосюра); *Звіздар розбудив Алі пізно, коли вже давно відзвучала вранішня молитва* (Ю. Логвин); * Образно. *Так відійшло і одзвучало дитинство тихе і ясне* (С. Голованівський).

ВІДЗЕЛЕНИ́ТИСЯ, ться, *док.* Те саме, що **відзелені́ти.** *Луги відзеленилися, і рижі трави були такі високі, що в них сховалася б людина* (Григорій Тютюнник).

ВІДЗЕЛЕНІ́ТИ, іє, *док.* Перестати зеленіти. — *Чи є підстава для тривоги? Хліба не дійшли ще воскової стадії, ще одзеленіють* (К. Гордієнко); *Відзеленіла весна, відколосилося літо, вже й вересень бреде свіжими стернями* (І. Цюпа).

ВІДЗЕ́МКОВИЙ, а, е. Прикм. до **відзе́мок.** *Звалювання дерев, стовбури яких зрослися у відземковій частині, необхідно виконувати окремо по одному в бік їх природного нахилу* (з мови документів).

ВІДЗЕ́МЛЕНИЙ, а, е, *рідко.* Який відірвався від землі, злетів, піднісся над землею. *І все ж він* [Стратіон] *одривається від нас за своєю давньою звичкою, .. і зникає, .. але ми бачимо його відземленого летючого коня і добре знаємо, що на тому коні не сама тільки його гнівна душа, а живий плотський караючий Стратіон* (В. Земляк); *Інша людина в інакшому майбутньому; інша людина з неспоживацькою іншометою — з іншими звичками, інакшим, відземленим способом прожиття й інакшим життя осмисленням* (Є. Пашковський).

ВІДЗЕ́МОК, мка, *ч.* Те саме, що **окоре́нок.** *Трохи згодом признався* [Іван], *що гепнув головою до якогось відземка, немов довбнею* (Л. Мартович); — *А-а-а! — реве він, відкидає від стіни важке, з тесаних одземків ліжко* (О. Кундзич); *В цьому одземкові справді були видовбані, наче у ступі, дві глибокі ями* (Б. Харчук); * У порівн. *Ціле тіло, як відземок, кріпке* (О. Маковей).

ВІ́ДЗИВ, у, *ч.* 1. Думка про кого-, що-небудь, оцінка кого-, чого-небудь; відгук (у 5 знач.). *Він казав, щоб я вам ще раз нагадав про того нового денщика і що я мушу на нього подивитися й дати про нього свій відзив* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); *П'єса скінчилась, і я чекав відзивів, похвал* (з мемуарної літ.); // Критична стаття, рецензія. *П'ять разів — у дев'ять років раз — робив лікар Нен-Сагор свої доповіді на річних зборах Королівського медичного товариства. І щоразу цілі томи відгуків, відзивів, рецензій на його доповідь та референцій з цієї доповіді друкувалися в офіційних і неофіційних виданнях Медичного товариства* (Ю. Смолич); *Тиснули* [відвідувачі] *ґулі руки, записували просторі відзиви в музейну книгу для вражень* (В. Домонтович); *У своїх численних відзивах про Марка Вовчка І. Франко розкрив характерні художні особливості творчості письменниці* (з наук. літ.); // Офіційний документ, який містить оцінку чиєї-небудь діяльності. *Звіт повинен бути складений і закінчений на виробництві, перевірений керівником практики від підприємства і разом з докладним відзивом-характеристикою представлений у встановлений термін на кафедру* (з навч. літ.).

2. *військ.* Умовна таємна відповідь на пароль. *На явку для побачення з керівником підпілля Сашко йшов уперше в житті і вперше в житті мав сказати пароль та почути відзив — для себе...* (Ю. Смолич); *Скрізь варта у лісі, скрізь оклик! — Хто йде? — Паролі і відзиви...* (І. Нехода).

ВІДЗИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВІДІЗВА́ТИ,** ву́, ізве́ш, *док., кого, що, рідко.* Те саме, що **відклика́ти** 1, 2. *Отаман одзиває Домаху набік і тихо балакає з нею* (І. Карпенко-Карий); *Виборцям забезпечено право відзивати депутатів, які не виправдали довір'я* (з газ.); *Назустріч ішов комунгоспівський зав. Нахмуривсь Пилип, Зава в бік одізвав* (С. Олійник); *Орися вскочила в хату .. Відізвала Чумаченка в сіни: — Чого ви? Чого ви з нього* [Огонькова] *знущаєтесь?* (Григір Тютюнник).

ВІДЗИВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ВІДІЗВА́ТИСЯ,** ву́ся, ізве́шся, *док.* 1. Відповідати на чий-небудь поклик, звертання; відгукуватися, відкликатися. [Голос:] *Гов, Лукашу, гов? го-го-го-го! А де ти?* [Лукаш *(відзивається)*:] *Ось я йду!* (Леся Українка); — *Василю! — крикнув він* [Софрон]. *Дехто озирнувся, але Василь не одзивався* (В. Винниченко); *Іван Голуб прокинувся серед ночі. — Давай закуримо, Васо... Але Васо не відзивався* (Л. Дмитерко); — *Старче Йване! Старче Йване! — довго кликали посланці, — а внизу лиш море вило, та не відізвавсь Іван* (І. Франко); // Подавати голос у відповідь на той чи інший звук (про тварин). *Як тільки гончі заганяли, Загавкали, заскавучали, То муцик, вирвавшись на двір, На голос гончих одізвався* (І. Котляревський); // *діал.* Говорити до кого-небудь. [Мати:] *А ти,*

братуню, вже б не відзивався, коли не зачіпають! (Леся Українка); *Світлійший збентежився. Гетьман ніколи таким тоном не відзивався до нього* (Б. Лепкий).

2. Видавати звуки, звучати у відповідь на звук, стрясання і т. ін. (про предмети). *Надворі знявся вітер. Місяць стояв ясний і вповні, в саді* [саду] *було видно, мов уднину* [удень], *лиш опале листя відзивалось під ногами, а верхи дерев колисались легко...* (О. Кобилянська); *На недалекій дзвіниці відізвався тоненький дзвоник .. на знак, що зараз починається вечірня* (О. Маковей); // Звучати у відповідь на якийсь звук, голос; відбиватися, відлунювати. *В ярах відзивався відгомін* (О. Кобилянська); *– Г-ей! – кликав Іван перед себе. — Г-ей! — відізвалось глухо на його поклик, як з-під води* (М. Коцюбинський).

3. Висловлювати думку про кого-, що-небудь; давати оцінку комусь, чомусь. *Про артисток Кропивницького Руденко одзивається скептично, але він їх давно не бачив* (Леся Українка); *Цехмістр, котрий був завжди до мене прихильний і шанобливо відзивався про мої витвори, зустрів мене чужим поглядом, ніби вперше побачив* (Р. Іваничук).

4. *перен.* Давати про себе знати; виявлятися (про почуття, думки і т. ін.). *— Таке весілля зроблю, що ну! Щоб туга не відзивалася ні в мене, ні в тебе!* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Гетьман ніяк не міг скрити свого збентеження. То клався на ліжко, бо відзивалися болі, то ходив по світлиці, блідий, виснажений, з почервонілими від недоспаних ночей очима* (Б. Лепкий); // Зворушувати, хвилювати або справляти враження. *Удари грому в душі відлунювали, як у небесній бані, дощ одзивався якимось лоскітним передчуттям відновлення* (Василь Шевчук); *Далеко не кожний Ваш вірш одізвався так мені десь аж в глибині серця, як оці картки "Із дневника"* (Леся Українка); *Це зітхання відізвалося у вухахОяринова гучніше за постріл* (Д. Ткач).

◊ **Віділлються (відізву́ться) сльо́зи** *див.* **сльоза́.**

ВІДЗИВНИ́Й, á, é, *рідко.* Те саме, що **відкли́чний** 1. *Відзивний акредитив у будь-який момент може бути анульований імпортером або банком* (з навч. літ.).

△ **Відкли́чна (відзивна́) гра́мота** *див.* **гра́мота**[2]; **Відкли́чна (відзивна́) облігáція** *див.* **облігáція.**

ВІ́ДЗИМКИ, ів, *мн., розм.* Початок ранньої весни з характерними для нього різкими змінами температури та погоди. *Коли цвітуть сади, так буває часто — після теплих весняних днів настають холодні, іноді навіть вертаються відзимки, спалюють інеєм траву та ніжний вишневий і абрикосовий цвіт* (Ю. Мушкетик); *Така дивна весна, важка. То сонце пече, як на Петрівку, то одзимки зі сніговою віхолою прихоплюють* (Ю. Логвин).

ВІДЗИМУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Те саме, що **перезимува́ти.** *Андрій дивувався міцноті бабуниного характеру: вік звікувала без нарікання, оберігає свою латку городу і, ледь відзимувавши в матері, тікає сюди на пагорб* (Є. Пашковський); *Лелеки відзимували у вирії і навесні повернулися до нашої хати* (з газ.); *Трояндовий сад відзимував без втрат — не вимерз жоден кущ* (з газ.).

ВІДЗИ́СКАНИЙ, а, е, *заст., діал.* Дієпр. пас. до **відзиска́ти.** *Михайло зойкнув і примлів, та відзискана пам'ять не згасла: він був живий і пам'ять була жива і простора* (Р. Іваничук); *На схід від Дніпра Литва почала зазіхати на територію між гирлом Сули та Дінцем. Однак у середині XV ст. раніше відзискані землі були втрачені* (з наук.-попул. літ.).

ВІДЗИСКА́ННЯ, я, *с., заст., діал.* Дія за знач. **відзиска́ти.** *Відбувався процес поступового відзискання українцями територій, відступлених колись тюркським народам* (із журн.).

ВІДЗИСКА́ТИ *див.* **відзи́скувати.**

ВІДЗИ́СКУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВІДЗИСКА́ТИ,** áю, áєш, *док., що, заст., діал.* Повертати собі що-небудь, отримувати назад. *Про Оріона пісню ти чув, Про гіганта сліпого, Що, щоб зір відзискать, мандрував Аж до сонця самого?* (І. Франко); *Нараз прийшло їй на думку, що коли сьогодня* [сьогодні] *вчує голос дзвону з тої церкви, то відзискає свободу* (О. Назарук).

ВІ́ДЗНАК, у, *ч., рідко.* Те саме, що **озна́ка** 1. *Літня жінка, дрібна на зріст. Відзнак дивовижної вроди в обрисі обличчя, що помарніло від років і клопотів, оживлюється карими очима* (В. Барка).

ВІДЗНА́КА, и, *ж.* 1. Ознака, прикмета, що відрізняє даний предмет, людину і т. ін. від інших предметів, людей. *— Як рослина, що не має в собі нічого, як худобина, що має тільки пару, так і людина: вмерла — і ніякої одзнаки душі її нема* (Дніпрова Чайка).

2. Позитивний учинок, діяльність, якими хто-небудь відзначається. *Її постійне прагнення до нових трудових відзнак розуміли не всі* (із журн.).

3. Нагорода за заслуги в якій-небудь галузі. *Лікар Храпков удостоюється високої відзнаки від держави — одержує орден!* (Іван Ле); *Адже їй присвятив Тарас Шевченко свій "Кобзар"! Не тільки для слави, для відзнаки її, а щоб вона, Марко Вовчок, так само, як він, любила Україну* (О. Іваненко); *Шевченківська премія — це найвища мистецька відзнака в Україні* (з газ.).

4. Знак, що вказує на звання. *Він переодягся, сховав відзнаки у столик, уніформу в шафу і засів до своєї улюбленої розваги: до математики* (О. Маковей); *В жовтому світлі лойовика він устиг безпомилково розібрати відзнаки полковника* (Іван Ле і О. Левада); *В Симона замість колишніх офіцерських відзнак лиш сива шапка з довгим червоним шликом...* (Б. Антоненко-Давидович).

(1) З відзна́кою — з відмінними оцінками, з найкращими показниками у навчанні та поведінці. *Інститут закінчив* [Валерій] *з відзнакою. Прийшов на будівництво кмітливим інженером* (Микита Чернявський); *Якби не поступив на біофак, він вернувся б у Чернігів і вступив би до педінституту. І теж отримав би диплом з відзнакою* (Ю. Мушкетик); *Гуцкова захопила політика, література. У дев'ятнадцять років він з відзнакою закінчив Берлінський університет* (з мемуарної літ.); *1952 року Василь Симоненко закінчив з відзнакою середню школу і того ж року став студентом першого курсу факультету журналістики Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка* (із журн.); **(2) На відзна́ку** *чого* — на честь чого-небудь, для відзначення чогось. *Ще, видно, не прочахли стволи гармат, з яких салютували на відзнаку звільнення Львова, ще не розвіявся гіркувато-задушливий дим бойовища, а ми вже знову лаштуємося в дорогу* (Є. Доломан); *До стіни пригвинчена мармурова дощечка: "Пам'ятник на відзнаку повернення Києву Магдебурзького права. Споруджено в 1802 р. Архітектор А. І. Меленський"* (В. Нестайко); *Вистава "Блакитна тро-*

янда" дана на відзнаку 25-ліття літературної діяльності Лесі Українки (з мемуарної літ.).

ВІДЗНАМЕНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., що.* Те саме, що **відзна́чи́ти** 4. *Державне свято відзнаменували публікацією віршів молодих поетів про Батьківщину* (з газ.); *15-ту річницю незалежності України підприємство "Самгаз-Рівне" відзнаменувало випуском 800-тисячного газового лічильника* (з газ.).

ВІДЗНАМЕНУВА́ТИСЯ, у́ється, *док.* Виділитися чим-небудь, відрізнитися від чогось подібного. *1323 рік відзнаменувався першим вежовим механічним годинником у Страсбурзі* (з наук.-попул. літ.); *90-ті роки XX століття відзнаменувалися становленням багатофункціонального телебачення і радіомовлення у нашій державі* (із журн.).

ВІДЗНАЧА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відзнача́ти.** *Ідея відзначання свят посилювалася і збагачувалася відповідною символікою та атрибутикою* (з наук.-попул. літ.); *У відзначанні Дня довкілля взяли участь усі небайдужі городяни* (з газ.).

ВІДЗНАЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *рідко* **ВІДЗНА́ЧУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ВІДЗНА́ЧИ́ТИ,** а́чу́, а́чи́ш, *док.* 1. *що.* Виділяти що-небудь якоюсь позначкою; відмічати. *В усіх штабах по інстанції старанно відзначали на карті ще один важливий об'єкт, захоплений вночі* (О. Гончар); *Як буде йти "Троянда", то ти візьми рукопис і відзнач ті місця, які вийдуть невдало* (Леся Українка); // Указувати собою на що-небудь; позначати. *Величезна затратована брама відзначала місце в'їзду* (Ю. Смолич).

2. *що.* Помічати, відрізняти від чогось подібного; звертати увагу на щось; зауважувати. *В'їхавши на поміщицькі землі, Сахно зразу ж відзначила їхню разючу відмінність* (Ю. Смолич); *Андрій слухав і раптом відзначив, як до почуття сорому, яке він допіру переживав, почало домішуватися щось інше* (О. Гуреїв); *На галявині палахкотіло багаття. Христина одразу відзначила: це ті самі злочинці, котрих затримав батько* (О. Бердник); *Не було* [у хаті] *образів, і пан сотник одзначив це* (Валерій Шевчук); // Бути характерним для кого-, чого-небудь, притаманним кому-, чому-небудь. *Новий підручник "Робототехніка" відзначають актуальність тематики, масштабність розглянутих проблем і повнота аналізу шляхів їх розв'язання* (з наук. літ.); // Звертати увагу, вказувати на щось (у висловлюванні, у статті і т. ін.); зауважувати, відмічати. *Зоологи відзначають, що сильні посухи помітно знижують вітамінні та інші поживні якості рослинного корму* (з наук. літ.); *Леся Українка відзначала, що Василь Стефаник уже після виходу першої своєї збірки "став знаменитістю"* (з публіц. літ.); — *Добре, добре сказала,* — *вдоволено відзначив Цимбал* (О. Гончар).

3. *кого, що.* Виділяти серед інших похвалою, нагородою і т. ін. *Слухачі не витримують і громовими оплесками відзначають високомистецький момент цікавої п'єси* (В. Винниченко); *У колективі науково-дослідної станції молоду жінку не раз уже відзначали за її самовіддану працю* (О. Гончар).

4. *що.* Улаштовувати урочисті заходи з якого-небудь приводу; святкувати. *У свято Воскресіння Христа,* — *о, його в Константинополі завжди відзначали урочисто, багато,* — *тут, у Преславі, імператор Іоанн також зробив великий вихід із собору Преславської Софії* (С. Скляренко); [Н а й д о р ф:] *Наступної неділі ми відзначаємо свято закінчення польових робіт* (В. Собко); *"Дорогий дядю! Першого вересня цього року ми відзначатимемо свято молоді у Партизанській діброві, яку Ви так любите і бажаєте побачити"* (К. Гриб).

ВІДЗНАЧА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *рідко* **ВІДЗНА́ЧУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок.,* **ВІДЗНА́ЧИ́ТИСЯ,** а́чу́ся, а́чи́шся, *док.* 1. *тільки недок.* Відрізнятися чим-небудь від когось або чогось. *Шатро* [начальника] *не відзначувалося від інших шатрів* [шатер] *зверха* [зверху] *нічим* (І. Франко); *Другий клас у двокласовій народній школі різко одзначається од дрібнішого школярства* (С. Васильченко); // Виділятися, виявлятися на тлі чогось, у чомусь. *Вода в ній* [річці] *чиста та прозора, .. і тільки посередині чорніє — то або глибина відзначається, або зелене жабуриння вкрило чисте дно* (Панас Мирний); *З-під заліза чимраз виразніше відзначуються форми й закрої страшного чудовища* (Н. Кобринська).

2. *тільки недок., чим.* Мати якісь особливості; характеризуватися чимось. *Я й досі дуже високо поважаю його, як звичайно поважаємо того чоловіка, що відзначається прикметами, яких у нас самих мало* (І. Франко); *Він відзначався фізичною силою, хоробрістю і кмітливістю* (М. Руденко).

3. Виділятися чимось позитивним серед інших. *Серед кораблів, що відзначились на маневрах, він назвав есмінець "Грозу"* (В. Кучер); *В боях за Вітчизну відзначився він* (В. Бичко); // *у чому, чим, ірон.* Робити що-небудь, варте осуду. — *Чого ж ти мовчиш? Чим ще відзначився?* — *наполягав лисий..,* — *Розкажи, як черговому .. носа розквасив!* (О. Гончар).

4. Спостерігатися, виявлятися. *Високий ступінь інфікованості частіше відзначається на фоні деструктивних змін слизової оболонки шлунка та дванадцятипалої кишки* (з наук. літ.); *Перевозилися здебільшого різноманітна сировина і зовнішньоторговельні вантажі. При цьому основне відставання відзначалося на Західній та Одеській залізницях* (з мови документів).

5. Залишати слід на чомусь; відбиватися. *На його чолі ясно одзначалась мука нерозгаданого питання* (С. Васильченко).

6. *тільки недок.* Пас. до **відзнача́ти** 1, 4. *Виявлені слабкі ділянки, що обмежують використання інженерної техніки, відзначаються на спеціальних картах* (з навч. літ.); *Гості пояснили йому, що відзначався багаторічний ювілей подружнього життя* (С. Журахович); *Щороку рада племені визначає чотирьох наречених Великого Духа Сонця. Це висока шана для родини й теж урочисто відзначається* (І. Білик).

ВІДЗНА́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відзна́чи́ти.** *Густо-червоною стрічкою був відзначений шлях від Харкова на Запоріжжя* (І. Багмут); *Любимий командир, відзначений Ясногорською, не тільки не викликав у Маковея неприязні, а, навпаки, після свого успіху ще більше виріс в очах телефоніста* (О. Гончар); — *Ти вважаєш мене сильною?* — *здивувалася дівчина.* — *Так. І ти сама це знаєш. Ти відзначена променем неба, ти* — *для незвичайної долі* (О. Бердник); *Як прийде у славі Він, одзначений ласкою Бога, То тоді твої очі лукаві Не знесуть Його сяйва святого* (М. Вороний, пер. з тв. Г. Гейне); *Незадовго до смерті Григора Тютюнника його повісті "Климко" і "Вогник далеко в степу" були відзначені високоавторитетною премією імені Лесі Українки, що*

присуджується за найвидатніші твори для дітей та юнацтва (з публіц. літ.); // **відзна́чено,** *безос. пред. Коли прислали на нас той полк, значить, ми добре їм дошкулили, і, потерпаючи перед таким ворогом, ми тішилися, що здібності наші відзначено, на нас вийшла краща ворожа частина* (Ю. Яновський); *Твори Т. Шевченка, котрий відвідував класи Академії мистецтв, було відзначено срібною медаллю* (з публіц. літ.).

ВІДЗНА́ЧЕНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. за знач. **відзна́чений.** *Вона несе на шиї коронку Зігфріда, емблему влади кращих, благословення віків, символ .. відзначеності перстом вищих сил* (В. Винниченко); *Приступи епілепсії протягом століть вважалися ознакою винятковості, якоїсь відзначеності неземними силами, хоча насправді були лише симптомами тяжкої хвороби* (з наук.-попул. літ.).

ВІДЗНА́ЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відзна́чити.** *Відзначенням авторського тексту в нашій публікації буде курсив* (з газ.); *Уже в ті роки в літературній діяльності, у всьому духовному складі П. Тичини починає виявлятися риса, що заслуговує особливо уважного відзначення. Це — живий інтерес до культур братніх народів* (з наук. літ.); *А цей наказ .. обіцяє якусь нову місію і нове відзначення по службі* (В. Винниченко); *З нагоди відзначення Дня науки у Національній філармонії України відбулося урочисте засідання* (з газ.); // *рідко.* Те саме, що **відзна́ка** 3. *Склав Тарас іспит зрілості з відзначенням* (С. Ковалів); *На другій стіні .. — Похвальні грамоти та листи відзначення. — То синові... а то доччині... — каже мати й витирає сльози* (І. Багряний).

ВІДЗНА́ЧИ́ТИ *див.* **відзнача́ти.**

ВІДЗНА́ЧИ́ТИСЯ *див.* **відзнача́тися.**

ВІДЗНА́ЧКА, и, *ж., рідко.* 1. Яка-небудь позначка на чому-небудь. *Відзначок нігтем там чимало Було на книжних берегах* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна).

2. Те саме, що **відзна́ка** 4. *До кімнати ввійшов військовий у зеленому френчі, з нашитими на плечах відзначками полковника* (В. Петльований).

ВІДЗНАЧНИ́Й, á, é. Те саме, що **відмі́тний.** *Відзначною рисою просторово-композиційних рішень храмової архітектури Слобожанщини кінця XIX — початку XX ст. є виділення головної поздовжньої осі храму декоративними маківками* (з наук.-попул. літ.); *У кожній місцевості народні танці мали свої відзначні риси та особливості* (із журн.).

ВІДЗНА́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відзна́чувати.** *З 1884 р. в Одесі працював А. Федецький — зачинатель кіномистецтва в Україні і триколірної фотографії, відзначуваний на закордонних виставках за мистецькі портрети і краєвиди* (з наук.-попул. літ.); *У традиційно відзначуваний лубенцями День ушанування пам'яті жертв голодомору жителі міста збираються біля Кургану скорботи* (з газ.); *Відзначуваний ювілей поета привернув увагу журналістів* (з газ.).

ВІДЗНА́ЧУВАТИ *див.* **відзнача́ти.**

ВІДЗНА́ЧУВАТИСЯ *див.* **відзнача́тися.**

ВІДЗНІМА́ТИ, áю, áєш, *недок.,* **ВІДЗНЯ́ТИ,** нíму́, нíмеш, *док., кого, що.* Знімати на плівку (фільм, фотографії і т. ін.). *Оператор намагався підібрати найкращий ракурс, тому відзнімав той самий кадр багато разів* (із журн.); *Її відзняли десь у старому місті, на тлі того самого по-англійському розмальованого муру* (Ю. Андрухович); *Нещодавно телевізійники відзняли сюжет про безпритульників під назвою "Хто завтра не піде до школи?"* (з газ.).

ВІДЗНЯ́ТИ *див.* **відзніма́ти.**

ВІДЗНЯ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відзня́ти.** *Робота Суренчика на сьогоднішній день, я б сказав, — окраса відзнятого матеріалу* (В. Нестайко); *Всі його речі, включно з .. кількома відзнятими касетами, залишалися на своїх місцях* (Ю. Андрухович); *Передбачається запустити два міжпланетних апарати, кожний з яких матиме дві ракети для доставки відзнятих фотокамерами матеріалів з орбіти Марса на Землю* (з наук.-попул. літ.); // **відзня́то,** *безос. пред. На акторських пробах було відзнято настільки цікавий матеріал, що його варто показати глядачам* (з газ.).

ВІДЗО́Л, у, *ч.* 1. Розчин із золи та вапна для чинення шкур. *Шкури ще не відзолилися, ще лежать у відзолі* (з газ.).

2. Дія за знач. **відзо́лювати** і **відзоли́ти** 2. *Відзол шкури у спеціальних чанах триває кілька днів* (з навч. літ.).

ВІДЗО́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відзоли́ти** 1, 2. *Щойно відзолена господинею скатертина сяяла білизно́ю* (з газ.).

ВІДЗО́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відзоли́ти** 1, 2. *Відзолення шкур — важливий етап їх підготовки до використання* (з навч. літ.).

ВІДЗОЛИ́ТИ *див.* **відзо́лювати.**

ВІДЗОЛИ́ТИСЯ *див.* **відзо́люватися.**

ВІДЗОЛОТИ́ТИ *див.* **відзоло́чувати.**

ВІДЗОЛО́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відзолоти́ти.** *У 1867 році орган у костьолі Св. Лаврентія-мученика у Жовкві був відзолочений і відлакований* (з наук.-попул. літ.); // **відзоло́чено,** *безос. пред. Немало церковних бань було відзолочено за Мазепи, й відремонтовано церков, і збудовано нових* (Ю. Мушкетик).

ВІДЗОЛО́ЧУВАТИ, ує, *недок.,* **ВІДЗОЛОТИ́ТИ,** очу́, óтиш, *док.* 1. *що.* Те саме, що **визоло́чувати** 1. *Для інтер'єрів у стилі класицизму елементи декору або ліпнину дуже часто намагаються спеціально відзолотити* (із журн.).

2. *тільки недок., що, чим.* Відлискувати золотом; мати золотий відтінок. *Слизькі лини відзолочували жирними боками* (Ю. Збанацький); *Первоцвіт глини привільно розглядається на призьбах, відзолочує тіло, зібгане у копалищі, завойовує обшари долівок* (І. Калинець).

ВІДЗО́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для відзолювання. *Робітники обробляють шкури тварин, вимочуючи у відзольних чанах* (з навч. літ.).

ВІДЗО́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відзо́лювати.** *Спеціальне відзолювання білизни залишилося хіба що в пам'яті старшого покоління жителів сільської місцевості* (з газ.); *Відзолювання шкур.*

ВІДЗО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВІДЗОЛИ́ТИ,** олю́, óлиш, *док.* 1. *що.* Пересипати мокру білизну золою для кращого вибілення її під час прання. *Після просушування пряжу знімали з мотовила і добре відзолювали у жлукті — дерев'яній колоді без дна* (з наук.-попул. літ.); *Вона пообжимала свої сорочки, другого дня одзолила, попрала й покачала* (І. Нечуй-Левицький).

2. *що.* Обробляти шкуру відзолом (у 1 знач.) для видалення шерсті. *Східні слов'яни шкури розмочували, а потім відзолювали у спеціальних ямах, чанах або коритах* (з навч. літ.).

3. *кого, тільки док., перен.* Вилаяти. — *Одзоліть його, Єфросиніє Андріївна! Хай не буде такий голінний до вашого брата* (Панас Мирний).

ВІДЗО́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **відзо́лювати.** *Шкури відзолювалися протягом кількох діб* (з навч. літ.).

ВІ́ДИ, *невідм., с., заст.* Стара назва літери "в". — *Фу! Та й утомився! — сказав Апостол, передаючи Горленкові перо. — Аз, буки, віди, глаголь...* (Б. Лепкий); *Хлопчаки стукотіли крейдою по дощечках і повторювали хором: "Аз, буки, віди"* (Ю. Мушкетик).

ВІ́ДИК, а, *ч., розм.* 1. Те саме, що **відеомагнітофо́н.** — *Відик теж "Соні", не плеєр, саме магнітофон, купив чотири місяці тому* (А. Кокотюха); *Грає твоя улюблена музика, а по відику крутиться твій улюблений фільм* (І. Роздобудько).

2. Те саме, що **відеофі́льм.** *Лікар повідомив, що хлопець заспокоївся, зачинився в спальні і дивиться відик* (із журн.).

ВІДІ́БРАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **відібра́ти** 1, 4. *Мені просто не хотілося залишатися в місті, де зазнав стільки прикростей, де .. живе одібране в мене кохання* (Ю. Мушкетик); *Крім того, в І. Франка були і власні російські книжки, відібрані при арешті 1877 р.* (з наук. літ.); *В суботу в класі розставили столи, лави, повісили дошку, стіни прикрасили відібраними Орисею картинами* (Л. Юхвід); *В шафах було до трьох тисяч книг, ретельно одібраних ним* [Мазепою] *самим* (Г. Колісник); // **відібрано,** *безос. пред. Старший брат. Він завжди носив пенсне, .. але тепер у нього пенсне відібрано й він безпорадний, а очі йому постійно сльозоточать* (І. Багряний); *Людина створена з віри й розпачу. Коли відібрано віру, що лишається?* (П. Загребельний).

2. *у знач. прикм.* Те саме, що **добі́рний** 1. — *Відібрані сорти* [бавовнику] *ми висіваємо в цім році в масових масштабах уперше* (Іван Ле); *Відібрані алмази яскраво-жовтого кольору зараховують до "фантазійних" каменів* (з наук.-попул. літ.).

ВІДІБРА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відібра́ти.** *На Січ прибув маніфест із Москви, в якому сповіщалося про одібрання булави в Самойловича і про обрання новим гетьманом Мазепи* (Г. Колісник); *За указом 1764 р. було проведено секуляризацію (відібрання в казну) значної частини монастирських маєтків у Росії* (з наук. літ.); *Батьки мають право вимагати відібрання малолітньої дитини від будь-якої особи, яка тримає її у себе не на підставі закону або рішення суду* (з мови документів).

ВІДІБРА́ТИ *див.* **відбира́ти.**

ВІДІБРА́ТИСЯ *див.* **відбира́тися.**

ВІДІ́ГНАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відігна́ти.** *Табунець комарів то спускався над трапезниками, то знов, відігнаний парою з мисок, злітав* (Т. Осьмачка); *Поволі їздили його тілохранителі* [охоронці] — *варяги Ульв і Торд. Десь весь час кружляли довкола, відігнані князем, звиклі до його незнаних примх* (П. Загребельний); *Прибутки, одержані від продажу відігнаного бензину і гасу, мали йти на оплату державного податку, а також покриття вартості виробництва мазуту* (із журн.); // **відігнано,** *безос. пред. Як тільки втихомирились наші країни після страшенної війни й безладдя, серед которого одігнано Туреччину од Чорного моря й Дністра й пропала Польська держава, і як тільки знову почала рости в наших сторонах без перериву* [перерви] *наука, хоч і по чужих школах, так і почала рости поміж письменними українцями думка про наші громади, про волю їх і про спільність їх на всій нашій Україні* (М. Драгоманов); *Щоб звільнити місце для іншої машини, нашого трудягу відігнано вбік* (О. Гончар).

ВІДІГНА́ТИ *див.* **відганя́ти.**

ВІДІГНА́ТИСЯ *див.* **відганя́тися.**

ВІДІГНУ́ТИ *див.* **відгина́ти.**

ВІДІ́ГНУ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відігну́ти.** *Капелюх невеличкий, такого самого крою, як і в батька, лише криси його по-парубоцькому відігнуті* (Я. Галан); *У всіх театрах були грубо мальовані під оксамит червоні сукна і завіса з нафарбованими золотими китицями із відігнутим краєм матерії* (з мемуарної літ.); *Основну частину знайденого посуду становлять уламки посудин тюльпаноподібної форми зі слабо відігнутими, потовщеними вінцями* (з наук.-попул. літ.).

ВІДІГНУ́ТИСЯ *див.* **відгина́тися.**

ВІДІГРАВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відіграва́ти.** *Судячи з першого тайму, на відігравання чотирьох м'ячів уже сподівалися лише найзапекліші оптимісти* (з газ.); *Одною з улюблених забавок Лесі і Михайла було відогравання* [відігравання] *ріжних сцен з лицарського або героїчного життя* (Л. Старицька-Черняхівська); *Тривале відігравання соціал-демократією ролі "лояльного керуючого" справами капіталізму мало й негативні наслідки* (з наук. літ.).

ВІДІГРАВА́ТИ, раю, раєш, *недок.,* **ВІДІГРА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.* 1. *кого, що.* Граючи, повертати програне. *Добре ж, як він сьогодні .. та одіграє, верне своє, а як же ні?* (Б. Грінченко); *Сіли вони грати* [в карти]. *Виграв Княженко і в цього пана всю його худобу, одіграв волю братові* (С. Васильченко); // *перен.* Добиватися, одержувати що-небудь. *Ось станемо на якір, і тоді я почитаю й засну. Ми відіграли в них чотири дні для початку рейсу, хоч це начебто й непомітно* (із журн.).

2. *тільки док., що і без прям. дод.* Закінчити грати, припинити гру. *Оркестр відіграв і змовк* (Ю. Смолич); *Обидві футбольні команди щойно відіграли основними складами* (з газ.); // Зіграти що-небудь, виконати. *Вони на диво собі і слухачам відіграли цілу баркаролю* [баркаролу], *не спиняючися нігде, майже без похибок, хоч обоє були збентежені і зворушені до глибини душі* (Б. Лепкий); *У листопаді 1886 року було знято заборону на гастролі українських театральних труп у Петербурзі, і Кропивницький відразу з'явився там зі своїми акторами. Із 67 спектаклів, які відіграли актори за 3 місяці, 22 рази грали "Наталку Полтавку"* (із журн.).

(1) Відіграва́ти / відігра́ти м'яч (ша́йбу, гол *і т. ін.)* — у спортивній грі — забивати гол у відповідь на гол суперника. *Напад виявився не готовим відігравати пропущені м'ячі* (з мемуарної літ.); *Я подякував хлопцям, які змогли відіграти гол уже на п'ятій хвилині, давши фору команді, що вважається лідером і посідає перше місце* (із журн.); *Сподіваючись відіграти шайбу, тренер вирішив замінити голкіпера на шостого польового гравця* (з газ.).

◊ **(2) Відіграва́ти / відігра́ти роль:** а) *(яку)* мати певне значення. — *Твої приватні чуття і думки не повинні в тій справі відогравати* [відігравати] *великої ролі* (О. Кобилянська); *Я згадую в своїй біографії про неї* [дорогу на кінофабрику] *лише тому, що вона відігравала і зараз відіграє в моєму повсякденному житті велику і погану роль* (О. Довженко); *Пригадую цей епізод лише тому, що він відіграє неабияку роль в подальшій долі Калинки* (А. Дімаров); *Очевидна ж річ, що свого часу "бунт" Маяковського проти загально-

визнаних авторитетів був історично виправданим і відіграв також і певну позитивну роль у боротьбі проти епігонів (М. Рильський); б) *(кого, чого)* бути ким-, чим-небудь; виступати як хтось, щось. — *Заждіть, мислителю .. Земля в житті рослин ніколи повністю не відігравала ролі матері. Земна куля скоріш батько, ніж мати* (О. Довженко); *Річка може відіграти роль наукової лабораторії* (із журн.); в) *(яку)* брати певну участь у чому-небудь. *Навесні Південно-західний відділ Російського географічного товариства, де головну роль відігравали громадяни, провів перший в історії Києва добровільний перепис населення* (Ю. Хорунжий).

ВІДІГРАВА́ТИСЯ, раю́ся, рає́шся, *недок.*, **ВІДІГРА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *док.* 1. Вигравати матч, гру, партію в шахи, шашки і т. ін. після програшу. *Сидів* [Валя] *коло гурту з блискучими від азарту очима.., дожидаючись, коли йому знову дадуть змогу одігратись. Зазирав через спину в карти, нервово совався, нетерпляче підказував* (С. Васильченко); *Вчора виграв Котигорошок, і сьогодні Юрко намірився відігратися будь-що-будь* (О. Донченко); *Найвідданіші уболівальники у країні прийшли таки на трибуни стадіону з вірою у спроможність своєї команди відігратися* (з газ.); // Граючи, повертати програне. *Спочатку Вертес зірвав великий шмат* [акцій] *і викликав у Слупа палке бажання відігратися. Потім він дав Слупові змогу відігратися і навіть дещо програв з своїх грошей* (М. Білкун).

2. *перен.* Відшкодовувати, надолужувати чим-небудь втрати, невдачі і т. ін. *Хто сказав, що Оксана і вона сама в безпеці навіть після того, як дівчина врятувалася? Адже цілком ймовірно Жигун захоче помститися, принаймні відігратися* (А. Кокотюха); *Коли людина не стільки через якісь дійсні свої вади або недоліки, скільки внаслідок певних обставин або навіювання починає сприймати себе меншовартісною істотою порівняно з іншими, то вона прагнутиме відігратися, довести іншим, що вона — більш значна й вартісна, ніж є насправді* (з наук. літ.).

3. *перен.* Зривати своє роздратування, злість на кому-небудь. *Правда і те, що вони також були жертвами. Але і те, що вони відігравалися на нас, теж правда* (Ю. Андрухович); *Все згадаю — і приниження, і терпіння, відіграюся .. на тобі морально* (С. Процюк).

4. *перен.* Легко виходити зі скрутного становища за рахунок когось іншого; викручуватися. *Лукавий Доброслав і тут хотів відігратися на іншому, хотів обдурити Данила, гадав звести наклеп на Григорія* (А. Хижняк); — *Не можеш виграти в батька, хочеш одігратися на дочці, — підштрикнув Візира Марченко* (Ю. Мушкетик).

5. *перен.* Відбуватися, траплятися (перев. про неприємне, трагічне). *Що — швидше чи пізніше — великі і грізні випадки пронесуться понад східною частиною Європи, це нині кожний чує. Що випадки ті відіграються, може, переважно на нашій землі, — це повинні ми чути і знати* (І. Франко); *Ніде й ніщо не вказувало, що тут лише кілька годин тому відігралась величезна трагедія* (У. Самчук).

ВІДІ́ГРАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відігра́ти.** *Після якоїсь фуги або симфонії, одіграної з розумінням і з експресією, .. питала* [пані Антоніна] *з тріумфом в очах: — Подобається тобі?* (М. Коцюбинський); *Команда скоротила розрив у рахунку, тим самим повернувши інтригу в цей, здавалося б, відіграний матч* (з газ.); // **віді́грано,** *безос. пред. Ролю було відіграно добре* (Л. Старицька-Черняхівська).

ВІДІГРА́ТИ *див.* **відіграва́ти.**

ВІДІГРА́ТИСЯ *див.* **відіграва́тися.**

ВІ́ДІ́ГРАШ, у, *ч.* 1. *розм.* Дія за знач. **відігра́ти.** *Бонуси в покері досить складні для відіграшу* (із журн.).

2. *розм.* Те, що відігране (гроші, речі і т. ін.). — *Давайте не кривити душею і не обурюватися, ніхто нікого не обманював, нехай забирає свій відіграш* (із журн.).

3. *муз.* Інструментальний уривок, який виконується між частинами музичної п'єси, а також служить її завершенням. *Ансамбль почав використовувати духові інструменти не тільки для відіграшів і суто ритмічного супроводу, але й для оркестрових та сольних номерів* (із журн.); *Музичний гурт намагався відтворити почуттєві враження від картин, поєднуючи довгі плаваючі гітарні соло з пронизливими відіграшами* (з газ.).

ВІДІГРІВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відігріва́ти** і **відігріва́тися.** *Залежно від швидкостей заморожування чи відігрівання термомеханічні напруги можуть зростати* (з наук. літ.); *Узимку виймання ґрунту лопатами в охоронній зоні кабельної лінії можна розпочинати лише після його відігрівання* (з мови документів).

ВІДІГРІВА́ТИ, *рідко* **ВІДГРІВА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.*, **ВІДІГРІ́ТИ,** і́ю, і́єш, *док., кого, що.* 1. Повертати кому-, чому-небудь утрачене тепло. *Данько, притулившись до теплого комина і відігріваючи закляклі руки, стежив, як радісно шапарює по хаті Вутанька* (О. Гончар); *Климко підкинув у багаття картоплиння, роздмухав жарок і довго одігрівав ступні, час від часу дотуляючи їх просто до полум'я* (Григір Тютюнник); *Відігріли Івася, нагодували, положили спати на печі* (Олена Пчілка); // Діяти теплом на щось замерзле, переохолоджене. *Припав* [Арсен] *до шибки ротом, гарячими губами відігрів замерзле скло* (В. Малик); *Він хотів додати, що за годину чекання міг би відігріти всі лавки, але побоявся дорікати за запізнення* (Г. Усач).

2. *перен.* Заспокоювати, утішати. *Чотири літа ждала свого Павла. Як кам'яна баба стояла біля воріт, виглядала ще. Так би й скам'яніла, а Мирович оживив мене, одігрів* (В. Яворівський).

◊ **(1) Відігріва́ти / відігрі́ти се́рце (ду́шу)** *чиє, чию:* а) заспокоювати, втішати кого-небудь співчуттям, словом і т. ін. — *Ви мене привітали, як рідні; моє серце, мою душу одігріли...* (Панас Мирний); *Не стримався я, обійняв Мотрю. — Спасибі, — кажу, — що добрим словом серце мені відігріла* (І. Муратов); *Прийди, о літнє листя, й серце одігрій* (В. Стус); б) заспокоюватися, втішатися чим-небудь. *Він наповнявся радістю, мов джерело водою, відігрівав .. душу й ставав безмежно добрим і всепрощаючим* (Василь Шевчук); **(2) Відігрі́ти (ви́гріти, ви́годувати) / відігріва́ти змію́ (гадю́ку) біля (ко́ло) [свого́] се́рця (за па́зухою),** *зневажл.* — виявити турботу, піклування про того, хто віддячує або згодом може віддячити злом. [Х а р к о:] *Пізнав, бідага, що вигодував гадюку коло свого серця, пізнав — та пізно вже* (Панас Мирний); — *А що, одігріли змію біля свого серця! — гукали перші неймовірці* [ті, хто не вірять] (Панас Мирний); *Захотілося, наприклад, Пашці вчитися. Тітка-лавушниця в крайнім ступеню обурення казала їй добросердечно: — Ах ти ж, паскудо неприкаяна! А що ж, я по хазяйству сама тоді маю бігати? Навіщо ж ми тоді тебе брали? От і відігрій змію за пазухою!* (Г. Хоткевич); — *Покійний гетьман змію за пазухою вигрів. При батькові в пір'я*

поріс, а сина скривдив, булаву і достатки забрав, з батькового двора сиріт гонить (Б. Лепкий).

ВІДІГРІВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ВІДІГРІ́ТИСЯ,** і́юся, і́єшся, *док.* 1. Повертати своєму тілу втрачене тепло; зігріватися. *В'язні висихали й відігрівалися після лазні* (І. Багряний); *Одігрівалися біля пічки діти* (А. Шиян); *Набридла* [Тарасові] *ця єхидна дрібна мрячка, калюжі, уся ця осіння погода навесні. Захотілося трохи відігрітися в людському житлі* (О. Іваненко).

2. Під дією тепла набувати попередніх якостей, властивостей, характеристик. *Ацетиленові генератори повинні відігріватися тільки парою чи гарячою водою* (з наук.-техн. літ.); *Після того, як шланг відігріється, треба приєднати його до штуцера крана і щільно затягти накидну гайку* (з навч. літ.).

3. *перен.* Заспокоюватися, утішатися. *Вдома відігріваюсь — біля своїх книжок, родини, тиші* (В. Стус); *Відігрітися серцем у маминій хаті* (О. Донченко).

ВІДІГРІВНИ́К, а́, *ч.* Пристрій для відігрівання чого-небудь. *Узимку власникам автомобілів стане у пригоді автоматичний відігрівник лобового скла* (з газ.).

ВІДІГРІ́ТИ *див.* **відігріва́ти.**

ВІДІГРІ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відігрі́ти.** *В певних умовах, здебільшого від морозу, вони* [простіші організми] *завмирають... Потім, повільно відігріті, .. знову розмерзають, відживають і починають жити* (Ю. Смолич); *В цім залі .. пили пиво й думали про що завгодно, лиш не про весняний струмок у відігрітому лісі* (В. Коротич).

ВІДІГРІ́ТИСЯ *див.* **відігріва́тися.**

ВІДІ́ДРАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відідра́ти** 1. *Відідраний рукав піджака швидко підшили у майстерні* (із журн.); *Місцями кора з дерева була відідрана* (з газ.).

ВІДІДРА́ТИ *див.* **віддира́ти.**

ВІДІДРА́ТИСЯ *див.* **віддира́тися.**

ВІДІ́ЗВАНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **відізва́ти.** *Коли є які новини, то напиши, бо аз* [я], *відізваний від світу, блукаю в білих папоротниках ілюзій* (В. Симоненко); *Відзивний акредитив може в будь-який час бути відізваний чи замінений банком або тим, хто його випустив* (з мови документів); // **відізвано,** *безос. пред. Позивач зазначає, що до видання наказу про його звільнення за власним бажанням було відізвано рапорт про звільнення з органів внутрішніх справ* (із журн.).

ВІДІЗВА́ННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **відізва́ти.** *Питання про відізвання народного депутата може бути поставлене не менш ніж однією третиною депутатів Верховної Ради і далі розглядатися відповідно до чинного Статуту* (з мови документів); *Процедура відізвання позовної заяви в суд регламентується Господарським процесуальним кодексом України* (з навч. літ.).

ВІДІЗВА́ТИ *див.* **відзива́ти.**

ВІДІЗВА́ТИСЯ *див.* **відзива́тися.**

ВІДІЙМА́ННЯ *див.* **відніма́ння.**

ВІДІЙМА́ТИ *див.* **відніма́ти.**

ВІДІЙМА́ТИСЯ *див.* **відніма́тися.**

ВІДІЙМИ́ТИ, відійму́, відійме́ш, *док., кого, що, заст.* Те саме, що **відійня́ти.** *Що він ходив до тої чарівниці, панове суд, то істина не є. Вона у нього розум відіймила, але було це не тепер, колись* (Л. Костенко).

ВІДІЙНЯ́ТИ *див.* **відніма́ти.**

ВІДІЙНЯ́ТИСЯ *див.* **відніма́тися.**

ВІДІЙТИ́ *див.* **відхо́дити.**

ВІДІ́ЙШЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **відійти́.** *На думку недавно відійшлого від нас доброго поета Леоніда Первомайського, тільки поезія, а значить — мистецтво взагалі — було початком самопізнання людини* (з наук. літ.); *Для археологів та істориків Рівненщина все ще залишається в багатьох періодах майже суцільною білою плямою — невідомою землею з майже невідомими відійшлими етносами* (із журн.); // *у знач. ім.* **відійшлий,** лого, *ч.;* **відійшлі,** лих, *мн.* Той (ті), хто помер. *Спомини — єдине, що тобі ще лишилося. Та ще торжество над вмерлими .. і суєсловне бажання приписати собі заслуги всіх одійшлих* (П. Загребельний).

ВІДІКЛА́СТИ *див.* **відклада́ти.**

ВІДІКРА́СТИ, а́ду, а́деш, *док., розм.* Непомітно, потай повернути собі щось викрадене кимось. *Мій дід .. показав свій норов: уночі відікрав у пана апостолів і порізав їх на дрова* (М. Стельмах).

ВІДІЛЛЯ́ТИ *див.* **відлива́ти**[2].

ВІДІЛЛЯ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **віділлят́и.** *Віділлята з відра вода знадобилася втікачам пізніше* (з газ.).

ВІДІМЕННИ́Й, а́, е́, *лінгв.* Утворений або похідний від іменних частин мови. *Особливо помітним є кількісне зростання відіменних прийменникових утворень у науковому, офіційно-діловому і публіцистичному стилях* (з наук. літ.); // Утворений від власного імені людини. *Цікавими є джерела походження українських прізвищ, серед яких виділяються прізвища відіменного походження, наприклад: Васильченко, Борисюк, Іванюта, Олексієнко та ін.* (з наук.-попул. літ.).

ВІДІМЕННИКО́ВИЙ, а, е, *лінгв.* Утворений або похідний від іменника. *Як письменник, І. Багряний принагідно творить слова-оказіоналізми. Це здебільшого відіменникові дієслова:* політикувати, зідіотіти, скалозубити, бандитувати (В. Русанівський).

ВІДІ́МКНЕНИЙ, ВІДІ́МКНУ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відімкну́ти.** — *Я увійшов, світлиця була одімкнута* (Г. Квітка-Основ'яненко); *У відімкнуту браму посунуло цілими хмарами зажерливе до грабіжки, хиже військо* (М. Старицький); *Скриня одімкнена, вся її дівизна, книжки, папери — все порозкидано* (С. Васильченко); *Одного разу вранці служниця сповістила, що склепи хтось обікрав. Кинулися всі, побігли на місце. Двері відімкнені* (М. Івченко); *В цьому будинку ніхто не мав підстави боятися злодіїв, тому чорний хід був відімкнутий до пізнього вечора* (В. Підмогильний); // **відімкнено, відімкну́то,** *безос. пред. 9 червня 1768 року ворота Умані було відімкнуто. Младанович у супроводі поводирів міста з хлібом-сіллю вийшов назустріч отаману Залізняку й сотнику Гонті* (Г. Колісник); *Як її* [скриню] *з королівського наказу одімкнено, виявилось, що там повно глини* (М. Лукаш, пер. з тв. Д. Боккаччо).

ВІДІ́МКНЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відімкну́ти** 1, 2. *Увімкнення та відімкнення прохідницького комплексу відбувається дистанційно* (із журн.); *Пройшли якісь дивні відімкнення світла. Столиці великих держав поринали у темряву. Люди застрягали в ліфтах, натикались на стіни* (Л. Костенко).

ВІДІМКНУ́ТИ *див.* **відмика́ти.**

ВІДІМКНУ́ТИЙ *див.* **віді́мкнений.**

ВІДІМКНУ́ТИСЯ *див.* **відмика́тися.**

ВІДІМСТИ́ТИ *див.* **відомща́ти.**

ВІДІМСТИ́ТИСЯ *див.* **відомща́тися.**

ВІДІМЧА́ТИ, чу́, чи́ш, *док., кого, що.* Швидко відвезти або віднести кого-, що-небудь. *Одімчали Шевченка в Оренбург, а звідтіля погнали далі .. до Орської кріпості* (Панас Мирний).

ВІДІМЩА́ТИ *див.* **відомща́ти.**

ВІДІМЩА́ТИСЯ *див.* **відомща́тися.**

ВІДІ́МЩЕНИЙ *див.* **відо́мщений.**

ВІДІ́МЩЕННЯ *див.* **відо́мще́ння.**

ВІДІПНУ́ТИ *див.* **відпина́ти.**

ВІДІ́ПНУ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відіпну́ти.** *Крізь одіпнуту завіску падає світло лампадки на темне, понівечене віспою, кругле личко Саньки* (В. Винниченко); *Батько несе за плечима рядно мішанки, дзеленькоче ланцюг і глухо об кротовини гупає припін відіпнутого на пастівні теляти* (Є. Пашковський).

ВІДІ́ПРАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відіпра́ти.** *У підготовлений розчин завантажують попередньо відіпрану й віджату білизну й кип'ятять протягом 15–20 хвилин* (з навч. літ.); *Мені було не до відпочинку: відіпрані сорочки нагадували про прасування* (із журн.); // **відіпрано,** *безос. пред. Та сорочка, ще бабусина, в сусідки довго лежала на горищі, тому її було відіпрано з великими зусиллями* (з газ.).

ВІДІПРА́ТИ *див.* **відпира́ти².**

ВІДІПРА́ТИСЯ *див.* **відпира́тися³.**

ВІДІПРІВА́ТИ, а́є, *недок.,* **ВІДІПРІ́ТИ,** іє, *док.* 1. Відставати, відвалюватися від сирості. *Шпалери відіпріли, відстали від стіни* (із журн.).

2. Запотівати, покриватися вологою від зміни температури. *Скло відіпріло.*

3. Ставати м'якшим; розм'якати. *Мати з духовки виймає печені картоплини, обпорскує* [обприскує] *їх водою з троєперстя і замотує утирачем, аби відіпріли* (Є. Пашковський).

ВІДІПРІ́ТИ *див.* **відіпріва́ти.**

ВІДІ́ПХНЕНИЙ, ВІДІ́ПХНУ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відіпхну́ти.** *Микола, одіпхнутий валкою, опинився у золі* (В. Винниченко); *Доля Мойсея-пророка, "відіпхнутого своїм народом", стала тією духовною ситуацією й тим архетипом, який допоміг Франкові синтезувати емоційний і раціональний досвід власного життя* (з наук.-попул. літ.); // **відіпхнуто,** *безос. пред. Плота нема під берегом. Його відв'язано й відіпхнуто майже на середину озера* (М. Чабанівський).

ВІДІПХНУ́ТИ *див.* **відпиха́ти.**

ВІДІ́ПХНУ́ТИЙ *див.* **віді́пхнений.**

ВІДІПХНУ́ТИСЯ *див.* **відпиха́тися.**

ВІДІП'Я́ТИ *див.* **відпина́ти.**

ВІДІ́РВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відірва́ти.** *Ходім і однімем своє, неправдою взяте у нас і батьків наших. Одберімо хліб свій кривавий, для розкошів одірваний од голодного рота* (М. Коцюбинський); *Відірвана від народу, не чуючи в себе міцного ґрунту під ногами, українська старшина хилилася в політиці, хилилася і в культурнім національнім житю* [житті] *та з легким серцем приймала чужі звичаї, чужу мову, чужу культуру* (М. Грушевський); * У порівн. *А що, якби був .. справді спалив мої папери? Адже був би я самісінький на світі, як лист, відірваний від дерева* (І. Франко); // **відірвано,** *безос. пред. Махідевран відірвано від її сина, відвезено на острів у Мармарі, в старий літній сераль, у самотнє ув'язнення* (П. Загребельний); *"Ще чверть серця одірвано", — занотувала Людмила Михайлівна Старицька-Черняхівська, переживаючи втрату Миколи Лисенка* (із журн.).

◊ **(1) Відірваний (відрізаний) від [білого] світу** — який не має зв'язку з навколишнім середовищем; ізольований. *Берегова стежка була затоплена, і з боку моря село було одрізане од світу* (М. Коцюбинський); *Печеніги хочуть спершу підійти підковою до Києва і, якщо місто не відчинить ворота, то замкнути його петлею. Відірвані від білого світу, кияни довго не зможуть витримувати облогу* (Б. Лепкий).

ВІДІ́РВАНІСТЬ, ності, *ж.* 1. Відсутність зв'язку з ким-, чим-небудь, відокремленість. *Оця відірваність* [Дрогобича] *від духового життя клала своє клеймо й на гімназію* (І. Франко); *До Києва Чайку потягнуло тому, що, незважаючи на свою цілковиту одірваність за останні місяці від подій, він почував непевність та неправдивість свого становища* (Д. Бузько); *В управлінні народним господарством, особливо промисловістю, все ще зберігалися надмірна централізація, відірваність центрального апарату від місць* (з наук. літ.).

2. Відчуженість, стан самотності когось. *Вмирав старий джура радісно, аж ченці дивувались, що й світські в такій відірваності від світу жити можуть* (Н. Королева); *Лена була б не лишень жінка, вона доповняла б мою одірваність і визволяла б із самоти* (Б. Харчук).

ВІДІ́РВАНО, *присл.* Без зв'язку з ким-, чим-небудь, відокремлено. *Фонди знайдуться. Через те, що ми від кількох літ живемо собі тихо й відірвано від світу, в нас призбиралося дещо готівки, котру я радо вложу в таке надійне діло* (Б. Лепкий); *Зібрані окремо глоси утворюють словник-глосарій, що може існувати відірвано від тексту, до якого первісно глоси належали* (із журн.); *Історія така річ, що жодну подію не можна розглядати якось узагалі, відірвано від контексту* (з газ.).

ВІДІРВА́ТИ *див.* **відрива́ти¹.**

ВІДІРВА́ТИСЯ *див.* **відрива́тися¹.**

ВІДІ́СЛАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відісла́ти.** *В книзі зроблена була одмітка, що та сума, де зроблена підчистка, одіслана поштою в якийсь город* (М. Кропивницький); — *Чому Ганна з Оксаною ще не приїхали? — гризла її думка. — Адже три дні вже, як відіслана телеграма* (Р. Іваничук); *У звіті детально аналізується книгообмін з німецькими бібліотеками, наводяться дані про кількість одержаної та відісланої літератури* (із журн.); // **відіслано,** *безос. пред. Ще не відіслано малого Карла з Ракоцієвих маєтків до Відня* (Н. Королева); — *Прохання по змісту й по формі розділено на допустимі й недопустимі... Деякі відіслано до відповідних канцелярій* (Б. Лепкий).

ВІДІСЛА́ТИ *див.* **відсила́ти.**

ВІДІСПА́ТИСЯ *див.* **відсипля́тися.**

ВІДІССА́ТИ *див.* **відсиса́ти.**

ВІДІТКА́ТИ *див.* **відтика́ти².**

ВІДІТКА́ТИСЯ *див.* **відтика́тися.**

ВІДІ́ТКНЕНИЙ¹, ВІДІ́ТКНУ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відіткну́ти¹.** *Через вікно з відіткненою фіранкою трохи проглядався повний місяць* (із журн.)

ВІДІ́ТКНЕНИЙ², ВІДІ́ТКНУ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відіткну́ти².** *З одіткнутих пляшок полилася горілка* (І. Нечуй-Левицький); *Навколо нього валялись коробки з-під патронів, купи вистріляних гільз, відіткнута алюмінієва фляга* (О. Гончар).

ВІДІТКНУ́ТИ[1] *див.* **відтика́ти**[1].

ВІДІТКНУ́ТИ[2] *див.* **відтика́ти**[2].

ВІДІ́ТКНУ́ТИЙ[1] *див.* **віді́ткнений**[1].

ВІДІ́ТКНУ́ТИЙ[2] *див.* **віді́ткнений**[2].

ВІДІТКНУ́ТИСЯ *див.* **відтика́тися.**

ВІДІТНУ́ТИ *див.* **відтина́ти.**

ВІДІ́ТНУ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **віді́тну́ти.** *Ірраціональна тоталітарна дійсність народила новітнього варвара, що існував поза історичним часом, відітнутим від історії, свого минулого, в середовищі тотального беззаконня* (з газ.).

ВІДІТХНУ́ТИ *див.* **віддиха́ти.**

ВІДІША́ЧИТИ, чу, чиш, *док., прост.* Закінчити, перестати ішачити. *Моя мати відішачила все життя на заводі, але так і не отримала гідної пенсії* (із журн.).

ВІД'ЇДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВІД'Ї́СТИ,** і́м, ісú, *док.* 1. *що.* Відкушувати, відгризати, з'їдати частину чого-небудь. — *Ой, цікава ця штука, товариші, облава на вовка. Вовк залягає на день у густій хащі і там лежить до ночі і тільки вночі виходить од'їдати телицям зади, різати овечки та лошата* (Остап Вишня); *Розжалобивсь, як вовк над поросям: від'їв ніжки та й плаче* (Номис).

2. *тільки док., що і без прям. дод., розм.* Закінчити їсти; наїстися. — *То беріть та їжте! — Я вже, каже, своє од'їв* (Сл. Гр.).

3. *рідко.* Надолужуючи, з'їдати ту кількість чого-небудь, яку раніше не можна було їсти з певних причин; наїдатися досхочу. *Їж, від'їдай за снідання, бо тобі поснідати не довелось* (Сл. Гр.); *Тут одпили, а там од'їли* (Номис).

◊ **Наїда́ти (від'їда́ти) / наї́сти (від'ї́сти) че́рево (пу́зо, пи́ку, мо́рду)** *див.* **наїда́ти.**

ВІД'ЇДА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ВІД'Ї́СТИСЯ,** і́мся, ісúся, *док., розм.* 1. Поправлятися, повніти. *Дід Максим казав правду — я почав помітно від'їдатися на перловому супі* (Ю. Збанацький); *Обличчя грубе, невиразне. Правда, здорове. Від'ївся він на товариських хлібах* (Д. Бузько); — *Де ти взяв її* [дитину] *отаку товсту? На яких хлібах вона від'їлася?..* (М. Руденко).

2. Добре, досхочу наїдатися. *Сафрон Варчук, повернувся із заслання, перші дні тільки висипляся та від'їдався* (М. Стельмах); *Тиждень Добриня з Янкою відпочивали після виснажливої дороги, від'їдалися на воєводиних харчах* (В. Малик); *Виставивши дозори, від'їдалися й відсипалися, щоб набратися сили, бо дорога була далека, небезпечна й тяжка* (П. Загребельний); — *Хіба тобі погано відпочивати? І від'їлись сьогодні, як пани* (Ю. Логвин).

3. *тільки док.* Закінчити, перестати їсти. — *Їсти як зварить, то не від'їсися!..* (А. Свидницький); — *Ваша вечеря смачніша од наших; в нас як часом подадуть на стіл цілу серну або печеного ведмедя, то не знаєш, як і од'їстись* (І. Нечуй-Левицький).

4. *перен.* Сперечаючись, сварячись і т. ін., відбиватися, захищатися від кого-небудь. *Вона від'їдалася гіркими прокльонами, сиплючи при тім іскрами погорди з чудових своїх чорних і сумних очей, і йшла* (О. Кобилянська); *Коли б сім собак, то б од усіх сімох од'їлась* (Номис).

ВІД'ЇЖДЖА́ТИ, а́ю, а́єш, **ВІД'ЇЗДИ́ТИ,** їжджу́, їзди́ш, *недок.,* **ВІД'Ї́ХАТИ,** ї́ду, ї́деш, *док.* 1. Їдучи, вибувати, відправлятися кудись. *Палац завалюється й горить. Запоріжці й козаки од'їжджають і з останніх човнів стріляють на яничар* [яничарів] (І. Нечуй-Левицький); *Сотник гостей прощав. Одні від'їздили возами, другі кіньми, верхом* (Б. Лепкий); *Згадалась* [Грицькові] *Орися Гармашівна, якою бачив її востаннє, в отой сірий осінній ранок, коли від'їздив з іншими мобілізованими на фронт* (А. Головко); *Полетика .. мав уже від'їздити на навчання, коли це нагрянули друзі, і він вирішив затриматися на кілька днів* (Ю. Хорунжий); *В Ірландію мався прибуть корабель, Що лицарів віз в Палестину, На ньому од'їхати хтів і Роберт У тую далеку чужину* (Леся Українка).

2. Їдучи, віддалятися від певного місця на яку-небудь відстань. *Одні ридвани від'їздили від високого ґанку, а другі — над'їздили* (Панас Мирний); *Вартовий замахнувся на нього автоматом, щоб він від'їхав далі, бо тут і так стояло багато машин* (В. Кучер); *Від'їхали кілометрів з п'ять чи й більше від шляху, що контролювався німцями, і зупинилися в невеличкому гайку біля ставка* (Є. Доломан).

ВІД'ЇЖДЖА́ЮЧИЙ, а, е, *рідко.* Який від'їжджає куди-або звідки-небудь. *Петров виряджав у дорогу загін. Кричав навздогін Від'їжджаючим хлопцям: "Привіт ковпаківцям!"* (П. Воронько); *Вона* [Настя] *затиснула бліді уста і дивилася на від'їжджаючих козаків, мов сонна* (А. Чайковський); // *у знач. ім.* **від'їжджа́ючий,** чого, *ч.;* **від'їжджа́юча,** чої, *ж.* Те саме, що **від'їждж́ий.** *Семен Трохимович довго стояв на воротах і дивився вслід від'їжджаючим* (Я. Гримайло).

ВІД'ЇЖДЖИЙ, жого, *ч.* Той, хто від'їжджає. *Адміністрація готелю чітко стежила за строками проживання кожного від'їжджого* (із журн.).

ВІД'ЇЗД, у, *ч.* Дія за знач. **від'їзди́ти** 1. *Ватя .. просила його одвідати її перед од'їздом до Києва* (І. Нечуй-Левицький); *Юзі так-таки ніколи й не сказали причини від'їзду Зоні* (Леся Українка); — *Отже, кузино, я прошу вас негайно зібрати все, що ви хотіли б узяти з собою, і приготуватись до негайного від'їзду* (В. Винниченко); *Єдине, чим міг заспокоїти свою .. дружину .. Євген Вікторович, це пообіцяти від'їзд на роботу до Ташкента* (Іван Ле).

Бу́ти у від'ї́зді *див.* **бу́ти.**

ВІД'Ї́ЗДИТИ, ї́жджу, ї́здиш, *док.* Закінчити, перестати їздити. *Од'їздила вже своє* (Сл. Гр.); *І візочок — старий друг — не підводить який уже рік. Від'їздили в ньому діти, підросли. А візочок служить* (із журн.).

ВІД'ЇЗДИ́ТИ *див.* **від'їжджа́ти.**

ВІД'ЇЗНИ́Й, а, е. Пов'язаний із від'їздом. *Через чотири дні патріарх відправив у новозбудованій братській церкві від'їзну літургію і попрощався з паствою* (З. Тулуб); *Від'їзні клопоти у родині ще тривали* (із журн.).

ВІД'Ї́СТИ *див.* **від'їда́ти.**

ВІД'Ї́СТИСЯ *див.* **від'їда́тися.**

ВІД'Ї́ХАТИ *див.* **від'їжджа́ти.**

ВІДКА́З, у, *ч.* 1. *заст.* Відмова (у 1, 3 знач.). [Н а т а л к а:] *Посватана... Що ж робить .. — Я і так .. всякий раз убивала її* [матір] *своїм одказом* (І. Котляревський); *Хто б чого не попросив, ні в чім нікому не було одказу* (О. Стороженко).

2. *розм.* Те саме, що **відповідь.** *Чайченка тоді гарячка палила; без пам'яті сливе був він .. Питають: одкази його нерозумні, чудні...* (Марко Вовчок); *Нащо Одарка — і та, попитавши у Пріськи, де Христя узяла гроші, і не добившись путнього відказу, почала сторонитись* (Панас Мирний).

ВІДКА́ЗАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відказа́ти.** *Майно, відказане на користь релігійної установи, за мусульманським законодавством вважалося власністю цієї установи*

(з наук.-попул. літ.); *Відказаний батьком лан так і залишився за Гнатом* (із журн.); // **відка́зано,** *безос. пред.* [М а р и с я:] *Пройшло скілько днів, батько стали поправляться, як знову получили* [отримали] *бумагу, що в дворянстві одказано, і зовсім уже занедужали, з сили вибились, нічого не їдять... все зітхають та читають ту проклятущу бумагу...* (І. Карпенко-Карий).

ВІДКАЗА́ТИ *див.* **відка́зувати.**

ВІДКАЗА́ТИСЯ *див.* **відка́зуватися.**

ВІДКА́ЗУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відка́зувати** 2, 4. *Якщо впродовж шести місяців від моменту відкриття спадку відмовоотримувач не відмовився від заповідального відказування, вважається, що він його прийняв* (з мови документів); *Не чув Гринькового відказування, хоч Гринько кричав порядно, але не на Петра: відказував на Варвару і присягався, що вона ще здохне до вечора* (Л. Мартович).

ВІДКА́ЗУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДКАЗА́ТИ,** ажу́, а́жеш, *док.* 1. Говорити у відповідь, відповідати на чиїсь слова, запитання і т. ін. — *Що тобі, сину? — питаю. — Тітко мої любі та милі, — відказує* [Гнат], *— як ви не схочете допомогти мені, то доведеться мені марно погибати...* (М. Коцюбинський); — *Мій синку, — всміхнувшись, відказує татко, — в сімнадцятім році я був немовлятком* (Н. Забіла); — *Звідки ти? Чия ти? — Я сирота, — одказала Галя* (Марко Вовчок); — *А на фронтах воно як там? — спитав* [орач] *чомусь пошепки. Давид відказав, що фронтів нема тепер* (А. Головко); // Відповідати на запитання письмово, листовно. *Буду одказувати на Ваші питання: 1. Нема тепер у Полтаві назви Мазурівка, і про неї ніхто з моїх знайомих не знає* (Панас Мирний).

2. *що, розм.* Заповідати комусь що-небудь, залишати у спадок. — *Вмираю, діти, — сказав він .. Хату я одказую на обидвох синів навпіл* (П. Козланюк); — *Якщо не повернусь, малюкові твоєму хату відказую* (В. Дрозд); *Оскільки в Цезаря не було дітей, він усиновив Октавіана і відказав йому більшу частину свого величезного багатства* (з навч. літ.).

3. *заст.* Відмовляти. — *Спасибі тобі, мій таточку рідненський! Не відкажи і теперечки, — та й устала навколішки, і цілує його руки* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Я не відказую своєї участі там, де справа йде про народну, українську ідею, котрої я є безперечним прихильником* (Б. Лепкий); *Погані наші діла, усе пішло шкереберть — і в дворянстві одказали, і земський суд скасували, і я остався за штатом — і куди примоститься, сам не знаю* (І. Карпенко-Карий).

4. *на кого, діал.* Сваритися. *Ішла, трохи потикаючись, і говорила сама до себе. Відказувала на Пазю. Називала її всяко* (О. Мартович); *Дуже на те поляки ремствували й відказували на Казимира, що того допустив; збиралися навіть з Литвою воювати, та Казимир якось їх утишив* (М. Грушевський).

ВІДКА́ЗУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВІДКАЗА́ТИСЯ,** ажу́ся, а́жешся, *док., заст.* Відмовлятися (у 1 знач.). — *Та вже ж що буде, то й буде; а вже ви, дядьку або тітко, не відказуйтесь, услужіте сироті* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *За кумом нічого бігати, коли кум у хаті, — жартівливо промовила Пистина Іванівна, указуючи на Григорія Петровича. — Од хрестин гріх одказуватися, — одмовив той* (Панас Мирний); — *Відказатися, віддати дитину назад якось ніяково... Сам просив, щоб дали* (М. Коцюбинський).

ВІДКАЛАТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., розм.* 1. Прокалатати певний час. *Ох скільки дзвонів тих одкалатало, коли тебе пустошила орда!* (Л. Костенко); // Закінчити, перестати калатати. *Одкалатавши, я спустив дзвоник бабі Марії, вона відв'язала його, а я змотав шпагат у клубок* (Г. Усач).

2. *перен.* Провести певний час у тяжкій праці, неволі і т. ін. [Д и р е к т о р і н с т и т у т у:] *А мені не пощастило в лігві німецькому побувати, відкалатав два останні роки* [війни] *у Прибалтиці* (Н. Рибак); *Пару годків Іван на хімії відкалатає, повернеться* (Є. Пашковський).

ВІДКАЛІБРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відкалібрува́ти.** *Інструменти перед використанням повинні бути відкаліброванi* (з навч. літ.); *Насіння .. чисте, добірне. Бубочка в бубочку, так відкаліброване* (В. Кучер); // **відкалібро́вано,** *безос. пред. Якщо монітор комп'ютера відкалібровано правильно, можна досягти точного відображення кольорів* (з наук.-попул. літ.).

ВІДКАЛІБРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДКАЛІБРУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* Те саме, що **калібрува́ти.** *Прилад вимірює інтенсивність освітлення на робочому місці й відкалібровує монітор для досягнення максимальної якості світловіддачі в конкретних умовах* (з наук.-техн. літ.); *Насіння соняшнику з високою вологістю просушують у шахтних або барабанних зерносушарках, очищують, а насіннєвий матеріал відсортовують та відкалібровують* (із журн.); *Датчик відкалібрували, оскільки його статична характеристика мала невеликий зсув та нахил* (із журн.).

ВІДКАЛІБРУВА́ТИ *див.* **відкалібро́вувати.**

ВІДКАРА́СКАТИСЯ *див.* **відкара́скуватися.**

ВІДКАРА́СКУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВІДКАРА́СКАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док., розм.* Звільнятися, відмовлятися від кого-, чого-небудь небажаного, неприємного. *Боровий спершу, як тільки міг, відкараскувався від запрошень Коростилевського* (Я. Гримайло); — *А що, Федоре, панів куме! — ледве ворочаючи язиком, вимовляє Федір. — Дожився? Здибало тебе щастя, що не втрапиш, як і відкараскатись від нього?* (Панас Мирний); *Думка про неї* [Олександру] *наганяла хмару на Гнатове чоло; він жахався тої думки, .. силувався одкараскатись від неї* (М. Коцюбинський); *Ні іронією, ні поблажливістю, ні глузуванням Каргата не спиниш і нічим од нього не відкараскаєшся* (Ю. Шовкопляс); *Одначе од Тимка .. одкараскатися не вдалося* (Ю. Мушкетик).

ВІДКАРБО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відкарбува́ти.** *Давньослов'янські написи, відкарбовані на пряслицях з Білозера, запропоновано читати складовим способом* (з наук. літ.); *Найдавнішими монетами, відкарбованими на українських землях, були емісії грецьких колоній, заснованих на північному узбережжі Чорного моря* (з наук.-попул. літ.); *Нова монета приваблювала поліпшеним виглядом відкарбованого зображення і рівномірно блискучою поверхнею* (з газ.); // **відкарбо́вано,** *безос. пред. На Монетному дворі Національного банку України було відкарбовано пам'ятну медаль "Тарас Шевченко"* (із журн.); — *Я нічого не боюсь, — було йому відкарбовано* (О. Гончар).

ВІДКАРБО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДКАРБУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.* 1. *що.* Виготовляти що-небудь карбуванням. *Флорин — золота монета, що карбувалася спочатку у Флоренції, а згодом і в інших європейських державах. Вперше відкарбували в 1252 році у Флоренції (звідси і назва мо-*

нети) (з наук.-попул. літ.); *Відкарбувати портрет прадіда їй вдалося у відомого верховинського майстра* (з газ.).

2. *перен.* Вимовляти з підкресленою виразністю. — *Це востаннє тебе питаю, — відкарбовує Отроходін, ще ближче підступивши, — питаю востаннє: де чаша?* (В. Барка); *Дзвінко відкарбовує він перед колективом заповіді виховання: — Не вмієш — навчать, не хочеш — примусять!* (О. Гончар); *Великін метнув злим оком на Фрея і відкарбував: — Вдруге за тебе не буде кому заступитися!* (І. Багряний); *— І можеш присягатися в цьому перед цехом? — Можу, — впевнено відкарбував Грицько, скосивши око на Кузьменка* (З. Тулуб).

ВІДКАРБО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВІДКАРБУВА́ТИСЯ,** у́ється, *док.* 1. Залишати виразний слід на чому-небудь. *На цілині відкарбовувалися відбитки тракторних гусениць* (А. Хорунжий); *Митрофан шукав собі срібні підкови, щоб були по каблукові, в міру тонкі і щоб посередині в них була чирвочка. Вона дуже гарно відкарбовується на снігу та вологій землі* (Ю. Мушкетик); *На дорозі відкарбувались колії від важких тракторів* (О. Донченко).

2. *перен.* Закріплятися, зберігатися (у свідомості, в пам'яті і т. ін.). *Тільки Віруньці й відкрилася у всіх подробицях тієї прогулянки, бо все до найменшого в душі відкарбувалось: розмова, інтонації, непевні сподіванки на щось* (О. Гончар); *"Не знаєш часу, коли постанеш перед Господом" — ці фрази часто чую, настільки часто, що вони вже відкарбувалися в свідомості й сприймаються як даність* (з рел.-церк. літ.).

◊ **Відкладáтися (відбива́тися, відкарбо́вуватися) / відкла́стися (відби́тися, відкарбува́тися) в па́м'яті** *(рідко* **в па́м'ятку)** *див.* **відкладáтися.**

ВІДКАРБУВА́ТИ *див.* **відкарбо́вувати.**

ВІДКАРБУВА́ТИСЯ *див.* **відкарбо́вуватися.**

ВІДКА́СНИК, у, *ч.* Багаторічна трав'яниста рослина родини складноцвітих із перисторозсіченим листям та квітами, зібраними у кошики. *У заповіднику "Медобори" відкасник зростає на городницьких скелях, утворюючи популяцію понад 1000 рослин, більшість із яких квітує* (з наук. літ.); *Деякі різновиди відкасників ростуть на сухих луках, гірських схилах, лісових полянах. Вони взяті під охорону і використовуються в народній медицині* (з наук.-попул. літ.).

ВІДКАСНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., кого, що, діал.* Захистити кого-, що-небудь від чогось неприємного, небажаного. [Х р а п к о:] *Дорогий, бач, дорогий... А от дорогого та й не хочете одкаснути від напасті* (Панас Мирний); * У порівн. *Зразу всміхнулась до Оленки: — Гожа! — хоч на заручини, а нехай не наврочу... Легко дмухнула, ніби відкаснувши злий наплив* (В. Барка).

ВІДКАСНУ́ТИСЯ, ну́ся, не́шся, *док., розм.* 1. *від кого.* Порвати з кимсь зв'язки; відцуратися, відректися. — *Я бачила тебе через віконце і покохала тебе на віки вічні. Я вмираю за тобою і вмру, як ти од мене одкаснешся...* (І. Нечуй-Левицький); *А чи відаєш ти, нерозумна дівчино, що від тебе відкаснеться родина, скоро ти підеш наперекір їй?* (М. Коцюбинський).

2. Перестати чіплятися, залишити в спокої; відв'язатися, відступитися. *Се вона нас дурить, налякати хоче, аби ми від неї відкаснулись* (Ганна Барвінок); *Що в нього не запитаєш, тільки рукою одмахне: одкаснись, мовляв, не до того* (В. Еллан-Блакитний).

ВІДКАТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що, розм.* Виконати, завершити програму, виступ (у фігурному катанні). *Чітко відкатати обов'язкову програму на чемпіонаті Європи вдалося представникам Франції, Росії та Німеччини* (з газ.).

ВІДКА́ТКА, и, *ж., гірн.* Те саме, що **відко́чування** 2. *У вугільній промисловості практично повністю завершено механізацію виймання вугілля, його доставку в очисних вибоях, відкатку та навантаження у залізничні вагони* (з наук.-техн. літ.).

ВІДКА́ТНИЙ, а, е, *гірн.* Признач. для відкатки. *Відкатні штреки* [в шахті] *низенькі, і коногон* [коногін] *згинається в три погибелі* (Ю. Яновський); *Вугілля за допомогою спеціальних транспортерів подається у відкатні вагонетки* (з наук.-техн. літ.).

ВІДКА́ТНИК, а, *ч., гірн.* Робітник, який займається відкочуванням (у 2 знач.); викатник. *Курбала .. дивився на вагонетки, що викочувалися з кліті, і йому стало легше. Він не глянув навіть на відкатника, боячись побачити в його очах переляк* (Олесь Досвітній); *Відкатка навантажених вугіллям і порожніх вагонеток на поверхню виконувалася з використанням ручної та кінної тяги, а робітників, які зайняті виконанням цих операцій, почали називати відкатниками та коногонами* (з навч. літ.).

ВІДКА́ТНИЦЯ, і, *ж., гірн.* Жін. до **відка́тник.** *Тьотю Катю, що працювала на поверхні відкатницею, трохи причавила вагонетка* (Б. Антоненко-Давидович).

ВІДКАТОЙКО́НІМНИЙ, а, е, *лінгв.* Утворений або похідний від катойконіма. *Відкатойконімні прикметники є частиною лексичного складу літературної мови* (з наук.-попул. літ.).

ВІДКА́ТУВАЛЬНИЙ, а, е, *гірн.* Те саме, що **відка́тний.** *При будівництві й експлуатації кар'єрів маркшейдеру доводиться також проводити дослідження кар'єрних відкатувальних шляхів* (з наук.-техн. літ.).

ВІДКАТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., кого, розм., рідко.* Сильно побити, покалічивши. *Знівечив чоловіка (одкатував)* (Номис).

ВІДКА́ЧАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відкача́ти.** *Як тільки мед відкачаний, стільники зволожують і відразу ж повертають бджолиним сім'ям у вулики* (з навч. літ.); *Відкачаний метан можна використовувати для промислових потреб* (з газ.); // **відка́чано,** *безос. пред. Дуже швидко було відкачано воду з усіх підтоплених будинків та повністю відновлено газо- та електропостачання* (з газ.).

ВІДКАЧА́ТИ *див.* **відка́чувати.**

ВІДКАЧА́ТИСЯ *див.* **відка́чуватися.**

ВІДКА́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відка́чувати.** *Тут був вихід на поверхню, і шахтарі сперечалися, чи можна спрямувати сюди відкачувану з шахти воду* (Ю. Яновський); *У сорбційних насосах відкачуваний газ осідає на поверхні всередині вакуумної системи* (з навч. літ.).

ВІДКА́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відка́чувати.** *Рятувальники проводять відкачування води з підтоплених територій і розчищають прибудинкові ділянки від мулу* (із журн.); *Люди, які відпрацювали методику відкачування на спеціальних манекенах та учасниках навчальних груп, і в реальній ситуації діють швидко й ефективно* (з газ.); * Образно. *Аналіз економіки дає підстави думати, що йдеться передусім про титанове виробництво і відповідно про відкачування ресурсів з інших галузей* (з наук.-попул. літ.).

ВІДКА́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДКАЧА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.* 1. *що.* Видаляти за допомогою насоса; викачувати. *Для дійової очистки доводилось то накачувати повітря в трубопроводі, то тим трубопроводом відкачувати його назад* (М. Трублаїні); [Р о б і т н и к:] *З'явились раптом підґрунтові води. Ти відкачай, тоді бури* (Л. Дмитерко); *Значні труднощі створила потреба відкачати воду з котлованів, виритих земснарядами під споруди Каховської гідростанції і греблі* (з наук.-попул. літ.).

2. *кого.* Повертати того, хто тонув, до життя, певними рухами видаляючи воду з дихальних шляхів. *Витягли Веклу зовсім мертву.., стали на руках відкачувати* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Люди, що вже збіглися, довго одкачували дівчаток* (В. Кучер); *— Ану, люди, допоможіть... Ми його зараз відкачаємо* (А. Шиян); // *розм.* Узагалі повертати когось до життя певними рятувальними заходами. *І от приходив доктор, мама була мертва, бліда, як смерть, і її одкачували* (М. Хвильовий).

ВІДКА́ЧУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **відка́чувати** 1. *Товарна вода відкачується на блочні кущові насосні станції, яких на родовищі є дві* (з наук. літ.); *Поверхневі водотоки забруднюються мінералізованими водами, які відкачуються спеціальними насосами із шахтних горизонтів* (із журн.).

ВІДКАШЕЛЬНУ́ТИ *див.* **відкашляну́ти.**

ВІДКА́ШЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відка́шлювати** і **відка́шлюватися** 1. *На долівці серед сонних дітей почулось стримане відкашлювання* (А. Іщук); *У Хуррем часто пересихало горло, вона коротко відкашлювалася, не без вдоволення відзначаючи, що кожне те відкашлювання майже болісно віддається на султанові* (П. Загребельний).

ВІДКА́ШЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВІДКА́ШЛЯТИ,** яю, яєш, *док.*, *що.* 1. Кашляючи, видаляти що-небудь зайве з горла, бронхів (мокротиння, харкотиння, воду і т. ін.). *Галька одкашлює на помост* [поміст] *кров і шепче страшні слова* (Г. Косинка); *Вихор важко відкашлював воду, харчав і відчував, що знесилюється* (В. Кучер); *Дехто натоптував порепаним пальцем люльку, дехто одкашлював учорашню кіптяву й розкотисто харкав* (І. Білик).

2. Те саме, що **пока́шлювати.** *— Говорить, та не проговориться, — додав, відкашлюючи, Іскра* (Б. Лепкий); // *тільки док.* Закінчити, перестати кашляти. *— Гм... — відкашляв професор і, подумавши трохи, розпатлав волосся. — А котра зараз година?* (Ю. Смолич).

ВІДКА́ШЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ВІДКА́ШЛЯТИСЯ,** яюся, яєшся, *док.* 1. Кашляючи, прочищати горло, бронхи. *Бабу Оришку знову кашель напав і, тяжко хрипучи, .. вона почала одкашлюватись* (Панас Мирний); *Він лежав біля сепаратора і відкашлювався кров'ю* (С. Чорнобривець); // Злегка покашлюючи, прочищати горло перед говорінням, співом і т. ін. *Хлопці пошепталися між собою і стали одкашлюватись. Марченко вскочив у середину, махнув головою і всі в один голос залящали* (С. Васильченко); *Іван Семенович з острахом спостерігав ці готування, відкашлявся, як перед початком довгої промови* (Ю. Яновський).

2. *тільки док.* Закінчити, перестати кашляти. *А вона підождала, поки я відкашляюсь, та й знову за своє* (Панас Мирний); *Дід знову закашлявся дзвінким, тим вреднючим кашлем, коли людина кашляє і не може відкашлятись* (Ю. Збанацький); *Доман зсутулився, забухикав, а відкашлявшись, знову вклонився* (В. Малик).

ВІДКАШЛЯНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док.* Однокр. до **відка́шлювати** 1. [Г н і т:] *У грудях сперло... клекіт якийсь... Уранці повну жменю чорної кріви* [крові] *виплював... тепер вже й не одкашляну... сперлось під грудьми...* (М. Кропивницький); *Уста йому, так як і Романові, пересмагли* [пересохли], *пошерхли, голос пропав .. Нарешті відкашлянув і прохрипів: — Е-е* (І. Багряний).

ВІДКАШЛЯНУ́ТИСЯ, ну́ся, не́шся, *док.* Однокр. до **відка́шлюватися** 1. *Відкашлянувсь Антосьо раз і другий голосно та й потяг на тік* (А. Свидницький); *— Що правда, то правда — мучили й тоді добре, тільки усе ж, мабуть, на палі не садовили. — Не додумались, — одкашлянувшись, додав .. хтось другий і засміявся* (С. Васильченко).

ВІДКА́ШЛЯТИ *див.* **відка́шлювати.**

ВІДКА́ШЛЯТИСЯ *див.* **відка́шлюватися.**

ВІДКВА́СИТИ *див.* **відква́шувати.**

ВІДКВА́ШЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **відква́сити.** *І вперше за півмісяця він побачив на відквашених губах лісника щось подібне до усмішки* (М. Стельмах).

ВІДКВА́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДКВА́СИТИ,** а́шу, а́сиш, *док.*, *що*, *розм.* Випинати, звішувати (перев. про губи). *Спустив носа, як індик, губу відквасив, голову повісив та й сидить, лиш сопе* (А. Свидницький); *Коли* [парубок] *їв кашу, .. масну губу одквасив* (О. Іваненко); * Образно. *Як молодик гострий та черево відквасив, то місяць буде дощовий* (Сл. Гр.).

ВІДКВИТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. Розрахуватися з ким-небудь, відплативши тим самим. *— І як же не відквитати пошаною і любов'ю за все добро, що ви мені зробили!* (із журн.).

2. *що*, *спорт.* Забити гол, голи у відповідь. *Усе, на що спромоглися гості, — це відквитати один м'яч із пенальті* (із журн.); *У кінці першого тайму харків'яни були близькі до того, щоб відквитати один гол, але в небезпечній ситуації захисники вибили м'яч з-під ніг у нападника* (із журн.); *Хокеїсти спочатку відквитали три шайби, а потім і вийшли вперед* (з газ.).

ВІДКВИТА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.* 1. Те саме, що **відквита́ти** 1. *Гамлет присягнувся відквитатися за смерть батька, і з цього моменту жага помсти займає перше місце в його житті* (з навч. літ.).

2. *спорт.* Відіграти у суперника стільки ж, скільки програно. *Динамівці відквиталися до кінця гри* (з газ.); *Арсенальці, прагнучи відквитатися, атакували і на останній хвилині забили гол* (з газ.).

ВІДКВІТА́ТИ, а́є, *недок.*, **ВІДКВІТУВА́ТИ,** у́є, **ВІДКВІ́ТНУТИ,** не; *мин. ч.* відквітува́в, ва́ла, ло, відкві́т, тла, ло *і* відкві́тнув, нула, ло; *док.* Закінчувати, переставати квітувати. *Внизу, на рівнині, вже відквітала весна, а в горах вона лише починалася* (З. Тулуб); *Вже давно жито відквітувало* (Ю. Збанацький); *Уже протягли від України в холодну далечінь іржаві струни журавлі, одквітували сади, пташки вивели пташенята* (Ю. Мушкетик); *В гаїв зеленій глушині уже конвалії одквітли...* (В. Сосюра); // *перен.* Проходити, минати. *Вже третє літечко твоє* [дочки] *Одквітло, одлетіло* (М. Нагнибіда); *Варвара згасла, ніби згадала враз, що їй уже за тридцять і що давно одквітла її дівоча днина* (Василь Шевчук).

ВІДКВІ́ТЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **відквітнути.** *Хвилюють жита, пшениці, і сизі хмарки пилу з відквітлого збіжжя здіймаються догори* (Ф. Малицький); *Відквітлі яблуні щось таємно шепотіли у шкільному саду* (із журн.); * Образно. *Але губив під люстрами романс прекрасних слів одквітлі вже пелюстки* (Л. Костенко).

ВІДКВІ́ТНУТИ *див.* **відквітува́ти.**

ВІДКВІТУВА́ТИ *див.* **відквіта́ти.**

ВІ́ДКИ, *присл., розм.* Те саме, що **звідки.** *Після страшенного зворушення я .. не знав, де я, що зо мною діється й відки я тут узявся* (І. Франко); *— Відки Зоня знає, з якої вона хати?* (Леся Українка); *На покуті, в блакитному промінні, що лилося не знати відки, Славко побачив велику трипелюсткову квітку* (О. Бердник).

ВІ́ДКИД, у, *ч., діал.* 1. Схил (гори, скелі і т. ін.). *Сіла .. на одкиді скелі* (І. Нечуй-Левицький); *Він пригнався з ярмарку із самого Луцька, вхопив свою Мокрину — і туди, в ту хату на відкиді, поблизу майдану* (Б. Харчук).

2. Віддзеркалення. *Дарма брати ходять понад берегами, — у бистрих нуртах нічого не видно, опріч одкиду неба ясного, гаїв та шпилів* (Марко Вовчок).

ВІДКИ́ДАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відки́дати** 1. *То вже був безнадійний бій. Кілька разів розстрільні підіймалися й кидалися на приступ і кожен раз були відкидані з великими втратами* (І. Багряний); // **відки́дано,** *безос. пред. У дворі було чисто, сніг одкидано й прибрано* (П. Колесник).

ВІДКИДА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відкида́ти** 1–5, 7–9. *Для сільських парубків існує специфічна хода перевальцем, молодецьке закидання голови і відкидання молодецьких кучерів* (з мемуарної літ.); *Дадаїзм — доведення мистецтва до абсурду, до повного відкидання всяких принципів у змісті і формі, до "нічого"* (В. Еллан-Блакитний); *В. Винниченко не обмежувався одкиданням віджилого — його, здається, ніколи не покидав потяг до універсальних, масштабних питань* (з наук. літ.); *Коріння світогляду І. Нечуя-Левицького виявляється насамперед одкиданням самих основ старого кріпацького ладу* (з навч. літ.).

ВІДКИ́ДАТИ, аю, аєш, *док., що.* 1. Відкинути за кілька або багато разів. *Артем уже відкидав землю з прямокутного виступу* (В. Владко); *Могилу Івана Івановича засипало снігом ледь не вщерть з оградкою .. — Треба б одкидати сніг, — кажу* (Григір Тютюнник).

2. Лежачи, безвладно відвести вбік ноги, руки, голову; розкинути. *Лежить, відкидавши ноги, як кулик після яйця* (Номис); *Пішов* [Осел] *собі на широку поляну .. і насеред луки кинувся на землю, ноги геть відкидав* (І. Франко); *Лежить козак на снігу, голову й руки одкидав* (А. Тесленко).

ВІДКИДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВІДКИ́НУТИ,** ну, неш, *док.* 1. *кого, що.* Кидати вбік або назад від кого-, чого-небудь. *Голоси все ближче. Вже чутно, як гейкають люди, як одкидають землю позад себе копита* (М. Коцюбинський); *Я синій сніг од хати відкидав* (П. Тичина); *Катря стояла, дивилася .. Як ірвоне з себе коралі дорогі — геть одкинула* (Марко Вовчок); *Мар'ян, стомившись, відкинув мотику вбік* (С. Чорнобривець); * Образно. *Коли відчиниш двері на палубу, б'є* [вітер] *в обличчя, відкидає тебе назад* (О. Гончар); // Різким рухом відштовхувати когось. [М и к и т а:] *Я питаю тебе: де я був? Де я був? (Знов ухопив його за груди).* [С е м е н:] *Та відчепись ти від мене! (Відкида його)* (М. Кропивницький); *Поїзд рушає, жінки і чоловіки чіпляються його* [за нього], *поліція і жандарми відкидають їх, як грушки* (В. Стефаник); *Ярема простяг свою руку і, мов опуку, одкинув Христю набік* (Г. Епік).

2. *що.* Відводити геть, піднімати вгору або опускати вниз що-небудь, прикріплене з того або іншого боку. *Фросина Данилівна мчить в коридор, відкидає засув, повертає ключ і тягне двері до себе* (А. Хижняк); *Коли Роман увійшов до хати, господар мовчки підвівся з стільця, відкинув ляду з присадкуватої скрині* (М. Стельмах); // Відхиляти вільний кінець, край чого-небудь (фіранки, ковдри і т. ін.). *Він .. підходить до вікна, відкидає тафтову фіранку і бачить досвітню засніжену землю* (М. Стельмах); *Вона зітхнула і одкинула полу* (Панас Мирний); // Приймати, відгортати волосся. *Раз у раз вона шляхетно, зручно одкидала русяві волосинки, що грайливо спадали їй на скроню* (Олесь Досвітній); *Сотник відкинув свою чуприну назад і замислився* (М. Старицький); // Різким рухом відводити назад, убік (руку, ногу, голову); закидати. *Професорові зовсім погано. Він відкидає голову на спинку фотеля* (О. Донченко); *Вона перегнулась, одкинувши руки, щоб дати мені ранішній поцілунок* (М. Коцюбинський); *Сидить* [Софія] *в кутку канапи, одкинувши голову на спинку й заплющивши очі* (В. Винниченко).

3. *кого, перен.* Відстороняти, відчужувати кого-небудь від когось; відштовхувати. *Бог сильний і не відкидає нікого, Він міцний в силі серця* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Коли й мати його* [сина] *не благословить і відкине від себе, .. вона його не покине* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Ця проста й несподівана смерть* [Фатьми] *одкинула їх од Алі* (М. Коцюбинський).

4. *що, перен.* Рішуче відхиляти щось, не визнавати чогось, відмовлятися від чого-небудь. *Соломія .. з обуренням відкидала ті обвинувачення, розповідала всю свою історію, благала, мало не плакала* (М. Коцюбинський); *Але Максим ніколи не був слабодухом і навіть і в найтяжчі хвилини тюремних терпінь завжди відкидав саму думку про самогубство в тюрмі* (І. Багряний); *Доводиться відкинути, як нібито невід'ємну рису фольклору, і його анонімність* (М. Рильський); // *кого.* Не приймати чиюсь кандидатуру, не рекомендувати когось для виконання яких-небудь обов'язків. *Рекомендувати* [Преображенського] *ніхто не зважився й не міг, а Саїд особливо й не наполягав. Та відкидати важко — інженери були потрібні не одиницями* (Іван Ле); *Таня просто не уявляла, як він житиме, коли його одкинуть при відборі в райкомі* (О. Гончар); // *що.* Не брати до уваги; нехтувати. *Це не значить, що вона* [культура] *одкидає все надбане за часи панування інших класів* (В. Еллан-Блакитний); *Оля відкидала всі поголоски* (Л. Юхвід); *Який учитель вона! Як уміє відсіювати, відкидати все, що в буднях накипіло, і злобу гасити, і кривди зм'якшувати* (О. Гончар).

5. *кого, що.* Атакуючи, примушувати відходити, відступати. *Штиками відкинули німця за річку!..* (І. Нехода); // Уражаючи, повертати назад. *Кулеметний вогонь з одинадцятого дзоту знову й знову відкидав її* [піхоту] *назад* (В. Кучер).

6. *що, перен.* Перемагати, долати (почуття, сон і т. ін.). *Радісно своїх бачити! — заторохтів Проценко по-своєму, одкидаючи геть свою пиху і свій звичай згорда держатися* (Панас Мирний); *Відкидаючи сон, я виходжу назустріч вітрам, щоб назавжди у серце узяти робочу хвилину* (М. Упеник); *Одкиньте страх і не робійте* [лякайтесь], *Прийшлось сказать Енею: пас* (І. Котляревський); *А той спокійно пози-*

ра .. Мовляв, забудь, відкинь свій гнів і поступись одразу (П. Дорошко).

7. *що.* Перекладати в що-небудь (на сито, друшляк і т. ін.) для стікання рідини. *Промиті гриби варять до готовності, відкидають на сито, .. а відвар проціджують* (з наук.-попул. літ.); *Вчасно відкинути сир виявилось для неї непростим завданням* (із журн.).

8. *що, розм.* Відраховувати, зменшувати на певну кількість. *Коли відкинути ті роки, в які мені не доводилося доторкатися до писання, то вийде .. менше* [ніж 25] (Панас Мирний); *Так, я виїжджаю звідси.., перший тиждень буду в Берні, другий тиждень в Цюріху (відкинувши по 12 годин дороги туди і звідти)* (Леся Українка); *Отакої! Добра мені арифметика... Як од дванадцяти верстов одкинути п'ять, то виходить п'ятнадцять!* (Остап Вишня).

9. *перен.* Відбивати (світло, звук і т. ін.). *Високі білі стіни, наче сніг, виблимували від сонячного проміння, відкидали його геть від себе через широкі улиці на гонкі тополі* (Панас Мирний); *Це було останнє досягнення оптичної техніки: освітлені промінням прожекторів дзеркала на трибуні відкидали вгору гігантський світловий силует, рельєфне зображення промовця* (В. Владко); // Давати, поширювати (тінь, відблиск і т. ін.). *Дуби раптом відкидають од себе на галявину, на берег і на річку довгі, примарні і ще розпливчасті тіні* (В. Козаченко); *Чигиринці стояли під стіною, їхні постаті відкидали довгасті тіні на стелю* (Ю. Хорунжий).

◊ **(1) Відки́нути / відкида́ти з поро́га** — рішуче, відразу відхилити, не прийняти, заперечити що-небудь. *Визнаний глава інтуїтивізму А. Бергсон відкинув з порога матеріалізм, але всупереч власним обіцянкам не зміг вийти і за рамки ідеалізму, створивши вельми заплутану і непослідовну філософську систему* (з наук. літ.); *Учені вважають, що не можна відкидати з порога те, що нині наука не в змозі пояснити* (із журн.); **(2) Відки́нути / відкида́ти но́ги** *(вульг., жарт.* **копи́та, ра́тиці** *і т. ін.), зневажл.:* а) померти, загинути. *Ори* [Пархоме] *і засівай лани, Коси широкі перелоги І грошики за баштани лупи — та все одкинеш ноги!* (П. Гулак-Артемовський); *І розказать не можна, яка нам морока була з тією дитиною: цілісінький день і цілісіньку ніч кричить... Бідна моя жінка за ним і сама трохи ніг не відкинула* (О. Стороженко); *Я ще ж не забув, як він віз мене з Бортничів у забитій каді — ледве ратиці не одкидав я того дня* (І. Білик); *Коли хтось ловив чорта чи відьму — тож не милував їх... Чорта найчастіше запрягали в плуга, і він орав доти, поки не відкидав копита* (М. Стельмах); [Свирид:] *Жде, .. не діждеться, поки дядько ноги одкидає* (Григір Тютюнник); — *Станеш вдумуватися* [у життя] — *посивієш, сухоти наживеш, раніш строку копита відкидаєш* (В. Москалець); б) *(від чого і без дод.)* дуже втомитися. — *Дуже багато у мене роботи, я вже ноги відкидаю* (з газ.).

ВІДКИДА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ВІДКИ́НУТИСЯ,** нуся, нешся, *док.* 1. *на що і без дод.* Відхилятися назад. — *Проти вас щось замишляє* [становий], — *каже він мені, доївши вареників і відкидаючись на бильце стільця* (Панас Мирний); *Якийсь мент стоїть* [Софія] *в його обіймах непорушна, потім одкидається назад, вдивляється в Панаса* (В. Винниченко); *Бійці нахилялися над вогнем, щоб припалити цигарку, й знову .. відкидалися на пеньки* (П. Панч); *Ступивши на поріг, вона спинилася нагле* [нагло] *і відкинулася цілою постаттю, немов угляділа щось дивне чи страшне* (Леся Українка); *Васюта заспокоєно відкинувся на спинку стільця* (Ю. Шовкопляс).

2. *розм.* Відчинятися (про ворота, двері). *Раз одкинуться* [ворота], — *стоятимуть і ніч навстіж* (Марко Вовчок).

3. *тільки док., розм.* Відцуратися, відректися від когось. [Маруся:] *Не переміню я кого вибрала, хіба сам відкинеться...* (М. Старицький); — *Шкода, мамо! вже я од неї не одкинусь* (І. Нечуй-Левицький); *Уже й рідна донька відкинулася від неї і ладна була зо всіма ганити свою засмучену матір* (Б. Антоненко-Давидович); *Хай в останню хвилину одкинувся від нього й Овсій Колода, потягнувши руку за Ковалями й Зарубою, але однаково в Ковалівці є люди, які й досі згадують Перегуду добрим словом* (В. Кучер); // Відмовитися від чого-небудь. *Жалкували* [одрадяни], *що послухалися наговору про "слушний час" та відкинулися від наділів* (Панас Мирний); [Горпина:] *Тату, не робіть бешкету, бо відкинусь від благословення!* (М. Кропивницький).

4. *перен.* Те саме, що **віддзерка́люватися** 1. *Мельникова дочка, справді, частенько зазирала у воду, де відкидалося її личенько смугляве та рум'янеє* (Марко Вовчок); *Поїхали ми вниз Хоролом... а зорі сяють, вода чиста, і одкинулось усе небо у воду* (Панас Мирний); // Падати (про тінь від кого-, чого-небудь). *Тіні від коней, од воза на землю одкинулись тьмяно* (П. Тичина).

5. *тільки недок.* Пас. до **відкида́ти** 1, 2, 4, 7. *Для аналізу можливостей використання хвостів, які рефлекторно відкидаються ящірками, була досліджена інтенсивність накопичення в них кадмію* (з наук. літ.); *Життя переділялося по половині, й перша половина відкидалася як неудачна* [невдала], *а друга ще невідомо, яка буде* (Г. Хоткевич); — *У нас прізвище одкидається. Кажіть просто: товаришу Йосипе* (М. Хвильовий); *У ході людської практики зміст понять збагачується новими ознаками, а застарілі ознаки поняття відкидаються* (з навч. літ.).

ВІДКИДНИ́Й, а́, е́. Здатний відкидатися, відхилятися. *Підніжки* [екіпажа] *були одкидні* (І. Нечуй-Левицький); *Притиснувшись до стіни, сидів* [дідуган] *на відкидному стільчику, похитуючись від руху поїзда* (Олесь Досвітній); *Степан і Микола були у сорочках з одкидним комірцем, у чорних коротких штанях* (П. Автомонов).

ВІДКИ́НЕНИЙ, ВІДКИ́НУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відки́нути.** *Він уже здалеку ніс одкинену ліву руку й, добігши до столової* [їдальні], *простяг її в напрямку дверей. — Геть!.. геть з хати!..* (М. Коцюбинський); *У морок глянув я — й здалось, немов отут передо мною висіло чорне довге щось з одкинутою головою* (П. Тичина); *А він, відкинутий усіма, ще стояв під насипом, лютий, наїжачений, мовби не йняв віри, що колона так і пройде, не зупинившись, і не покличе його до себе* (О. Гончар); *Восьмого травня німці були відкинуті на останній рубіж перед Севастополем* (В. Кучер); *Другий такий самий шпиль* [гори], *одкинутий в тихій воді, висів униз* (І. Нечуй-Левицький); // **відки́нено, відки́нуто,** *безос. пред. Поза його свідчила про повну безпорадність: ноги безвільно відкинуто вбік* (Є. Гуцало); — *Спершу мене одкинено заради іншого, а потім ішлося мені ще й того гірше, і думається мені, що так воно буде до самої смерті* (М. Лукаш, пер. з тв. Д. Боккаччо).

ВІДКИ́НЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відки́нути** 1–5, 7, 8. *Відкинення голови назад сприяє припливу крові до шийних хребців, що очищає щитоподібну залозу, мигдалики та аденоїди* (з наук.-попул. літ.); *Після одкинення мого плану я рішив скласти з себе відповідальність за дальший хід подій і вийти з Уряду* (В. Винниченко); *Витончені, вражаючі та безсоромні картини, а також брутально висловлені почуття — це докази розвиненої самовпевненості, а також відкинення поетом усяких обмежень* (із журн.).

ВІДКИ́НУТИ *див.* **відкида́ти.**

ВІДКИ́НУТИЙ *див.* **відки́нений.**

ВІДКИ́НУТИСЯ *див.* **відкида́тися.**

ВІДКИПА́ТИ, áє, *недок.*, **ВІДКИПІ́ТИ,** пи́ть; *док.* 1. Відпадати, відставати внаслідок кип'ятіння. *За допомогою цього засобу весь наліт у чайнику відкипає за п'ять хвилин* (з мови реклами); *Не розбираючи нічиєї вини, велів* [Чингісхан] *у кождий котел вкинути по два бунтівники і варити їх так довго, поки тіло зовсім не відкипіло від кості* (І. Франко).

2. *тільки док.* Перестати кипіти. *Коли хлопці принесли із ставка рибу, вода в казані відкипіла* (із журн.); *Чайник на плиті вже давно відкипів, а ми ніяк не могли перервати бесіду* (із журн.).

3. *тільки док., перен.* Стихнути, улягтися (про почуття). *— Це тепер ти говориш так, — схвильовано .. заговорив Калиновський. — Коли все відкипіло* (С. Журахович); *Давно одкипіли ті сльози!* (І. Драч); // *безос. На душі відкипіло, коли вона наблизилася до шкільного саду* (із журн.).

ВІДКИПІ́ТИ *див.* **відкипа́ти.**

ВІ́ДКИСЬ, *присл., розм.* Те саме, що **зві́дкись.** *Він відкись ніби знає, що се шпиталь, але як він сюди дістався і чому — не знає...* (І. Франко); *Десь відкись виринає в голові слово: тікай, тікай, тікай!* (В. Стефаник); *— Вона вже відкись вертає. Куди ходила так рано?* (О. Кобилянська); *Над лісом пливли прозорі тумани, відкись чувся аромат диму* (О. Бердник).

ВІДКІ́ЛЬ *див.* **відкіля́.**

ВІДКІ́ЛЬСЬ *див.* **відкіля́сь.**

ВІДКІЛЯ́, ВІДКІ́ЛЬ, *присл., розм.* Те саме, що **зві́дки.** *Хати закладають там, відкіль віє теплий вітер* (Номис); *— А відкіля ти, молодице? — пита її Явдоха* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— Відкіль бредеш ти, голово лиха? — Лисиця так мовля Ослові* (Л. Глібов); *— Знаємо ми, відкіля той сон* (Панас Мирний); *— Відкіля так пізно, нічліжани?* (М. Шеремет).

◊ **Зві́дки (звідкі́ль, звідкіля́, відкі́ль, відкіля́) ві́тер [ві́є (дме)]** *див.* **ві́тер.**

ВІДКІЛЯ́СЬ, ВІДКІ́ЛЬСЬ, *присл., розм.* Те саме, що **зві́дкись.** *Ось відкілясь блимнуло світлом... раз... і вдруге...* (Панас Мирний); *Думка .. скоряла собі мозок, немов вона не була породженням його, а приходила відкілясь та оселялася в голові, як погірдлива господиня* (В. Підмогильний); *Примарні проти місяця хати .. І десь, відкільсь, де казкові світи, Самотній грюк далекої підводи* (М. Рильський); *Відкілясь долинули звуки курантів — дванадцята година ночі* (О. Гуреїв).

ВІДКІ́Т, ко́ту, *ч.* 1. Дія за знач. **відко́чувати, відкоти́ти** 1 і **відко́чуватися, відкоти́тися** 1. *Новий мінівен дає можливість комбінувати внутрішній простір за допомогою переднього і заднього відкоту сидінь, розбирання, регулювання кута спинки заднього ряду, розкладання і розбирання третього ряду сидінь* (з наук.-техн. літ).

2. *військ.* Зворотний рух ствола або всієї артилерійської гармати після пострілу. *Бійця відкинуло назад відкотом гармати* (із журн.).

ВІ́ДКЛАД, у, *ч.* Гірська порода, утворена осадами різних речовин; осад (у 3 знач.). *У зоні впливу Дністровського водосховища після його заповнення активізувались своєрідні техногенні зсуви у давніх відкладах протерозою* (з наук. літ.); *Біогенні відклади поділяються на кремнисті та вапнякові* (з наук.-попул. літ.).

ВІДКЛА́Д, у, *ч., рідко.* Те саме, що **відклада́ння.** *— Ну, то знаєш, Андрію, розмови розмовами, а я пішла — відклад не йде на лад* (Ю. Збанацький).

ВІДКЛАДА́ЛЬНИЙ, а, е, *юр.* Пов'язаний із відкладенням і перенесенням на інший термін якого-небудь рішення, угоди і т. ін. *Слід визначити доцільним також відкладальне, а не абсолютне вето Президента* (з публіц. літ.); *Угода визнається укладеною під відкладальною умовою, якщо сторони поставили виникнення прав і обов'язків у залежність від обставини, щодо якої не відомо, станеться вона чи не станеться* (з мови документів).

ВІДКЛАДА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відклада́ти і відклада́тися** 1, 2. *Іритували всякі проволочки .. та .. відкладання вечора без своєчасних про те оголошень* (Леся Українка); *Повторне відкладання розгляду земельного спору можливе лише з поважних причин* (з мови документів); *— А в риби що?.. Ікринка запліднюється після її відкладання. Щоб вижити, риба змушена відкладати сотні тисяч ікринок, більшість із яких стає здобиччю хижаків* (В. Савченко); *Сірководень вулканічного походження окиснюється термофільними бактеріями з відкладанням самородної сірки* (з навч. літ.); *Унаслідок відкладання мінеральних солей хрящовий зачаток поступово перетворюється на кістку* (з наук.-попул. літ.); *Нерафінована кукурудзяна олія регулює обмін холестерину, запобігаючи його відкладанню на стінках судин* (з наук.-попул. літ.).

ВІДКЛАДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВІДКЛА́СТИ,** аду́, аде́ш, *рідше* **ВІДІКЛА́СТИ,** відкладу́, відкладе́ш, *рідко* **ВІДЛОЖИ́ТИ,** ожу́, о́жиш, *док., що.* 1. Класти що-небудь убік, окремо від когось, чогось. *Учителька відкладає ручку набік, знімає окуляри з очей, ніби краще придивитися хоче* (Ірина Вільде); *Маляр .. відложив пензлі, випростував крижі і позіхнув* (Б. Лепкий); *Старий Шумейко відчув, що розмова має бути серйозною, і він, одклавши газету, вже пильніше оглянув Карпа, наказавши йому: — Розповідай!* (А. Шиян).

2. Збирати, зберігати що-небудь із певною метою. *Вона почала готувати рушники й одкладала зайві гроші на скриню* (І. Нечуй-Левицький); *— Потихеньку треба готувати вдяганку, сухарі, цукор. Гроші одкладати потроху* (О. Бердник); *Відложив чи не відложив що на чорну годину, але в шинку, між товаришами, він був пан* (І. Франко); // Виділяти, призначати для чого-небудь. *Звідси я гадаю виїхати 27 ст. ст., день одкладаю на Венецію і два дні на Відень* (М. Коцюбинський).

3. Залишати без використання на певний час. *Той, кому тяжко буде прочитати до кінця, може відікласти книжку. Я не ображусь так, як образився б романіст. Значить, іще не час йому читати мої мемуари* (Ю. Яновський); *— То ел-*

ліни воюють чи розважаються? — здивувавсь Артабан. — Досі воювали, тепер відклали мечі, а після закінчення ігор знову візьмуться до зброї (І. Білик); *Такого білого-білого снігу, мовчазного, теплого і чистого, Павлюк вже давно не бачив. Не втерпів, відіклав свої універсали й вийшов надвір* (В. Чемерис).

4. Переносити на пізніший термін; відстрочувати. *Не відкладай на завтра, що сьогодні можеш зробить* (прислів'я); *Навмисне ми ніколи не шукали собі веселощів, ми їх одкладали надалі* (С. Васильченко); *Я мав зайти до Тамари, але відкладав це з дня на день* (Я. Гримайло); *Сьогодні мав їхати в Помпею, але відклали на завтра* (М. Коцюбинський); [К р е ч е т:] *Товаришу Берест, я прошу вас одкласти нашу розмову, я погано себе почуваю* (О. Корнійчук).

5. *перен.* Відмовлятися від чого-небудь, відхиляти щось. *Відкладіть усяку злобу, і всякий підступ, і лицемірство, і заздрість, і всякі обмови* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

6. Породжуючи, залишати для виведення потомства (яйця, личинки, ікру і т. ін.). [Х о м е н к о:] *Комарик тільки вилітає, то відкладає свої яєчка у цвіт* (З. Мороз); *Протягом п'яти років у зоопарку самиці австралійського страуса єму відкладали яйця в кінці грудня* (з наук.-попул. літ.).

7. Утворювати нашарування з розмитих або зруйнованих порід. *Весняні і дощові каламутні потоки з гір збирають .. верхні шари ґрунтів і несуть їх в долину, відкладають на берегах річки* (С. Чорнобривець).

8. *мат.* Відміряючи, відзначати відрізок на прямій. *В обох напрямках осей відкладаємо однакове число одиничних відрізків* (з наук. літ.)

◊ **(1) Відклада́ти / відкла́сти в до́вгий я́щик (у до́вгу шухля́ду)** *що* — зволікати з чим-небудь, затримуючи або переносячи здійснення, виконання його на тривалий, невизначений час. *Він не став відкладати здійснення своїх намірів у довгий ящик* (П. Загребельний); *Якщо держава не відкладатиме в довгу шухляду лібералізацію податкової системи, в економіці нашої країни справи підуть на ліпше* (з газ.).

ВІДКЛАДА́ТИСЯ, а́ється, *недок.,* **ВІДКЛА́СТИСЯ,** аде́ться, *док.* 1. Осідати у вигляді шару, нашарування. *У неогені розчленовану сушу покрило море, де відкладався потужний комплекс міоценових утворень* (з наук. літ.); *На слабо похилених рівнинах, де рух води сповільнюється, породи відкладаються* (з навч. літ.); // Нагромаджуватися в певній частині якогось організму. *Весною сосна найбуйніше росте — відкладаються нові клітини, вона росте в товщину й угору* (Ю. Яновський); *Жири відкладаються в організмі тварин як запасна поживна речовина* (з навч. літ.).

2. *у чому, перен.* Залишатися (в пам'яті, свідомості і т. ін.); запам'ятовуватися. *Її обличчя назавжди несвідомо для мене відклалося в глибинах моєї істоти* (В. Домонтович); *Яремчук говорив про людей слова, що відклалися в його голові* (І. Цюпа).

3. *тільки недок.* Пас. до **відклада́ти.** *Видання місячника одкладається, здається, на осінь* (М. Коцюбинський).

◊ **(1) Відклада́тися (відбива́тися, відкарбо́вуватися) / відкла́стися (відби́тися, відкарбува́тися) в па́м'яті** *(рідко* **в па́м'ятку)** *кого і без дод.* — запам'ятовуватися, перев. мимоволі. *Найкраще відкладається в пам'яті емоційно забарвлена інформація* (з наук.-попул. літ.); *Ось яка та картина, що відбилася в пам'яті моїй наперекір течії вічно біжучого часу* (Леся Українка); *Мотря стоїть.., визирає з-під малини. Лице палає сміливе, .. а чорні оченята як не випалять. Такою й одбилась вона в моєму пам'ятку назавжди* (С. Васильченко); *Скрізь і всюди нас невідступно супроводжувала одна картинка, що з граничною ясністю відклалася в пам'яті* (І. Волошин); *Здається, перше, що відклалося в пам'яті, — це запах і смак тиші* (Н. Тихий); *Надовго відкарбувалися в пам'яті старшого покоління події війни* (з газ.); **(2) Відклада́тися / відкла́стися у свідо́мості** *кого і без дод.* — свідомо розумітися, сприйматися, осмислюватися ким-небудь. *Кожна нова поза* [спортсмена] *звучала, мов акорд .. І все це відкладалося в свідомості глядачів так само відчутно, як поезія чи музика* (Д. Ткач); *У дисертації досліджено, як відкладалися у свідомості майбутніх революційних народників подія звільнення селян-кріпаків та саме пореформене життя* (з наук.-попул. літ.).

ВІДКЛА́ДЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **відкла́сти.** *Каминецький вийняв з шухляди стола .. наперед відкладену книгу, простягнув її Бронкові* (Ірина Вільде); *Решта наших супутників по відкладеному рейсу теж сиділи в різних кінцях залу по двоє за столиками* (В. Коротич); *Учора відбулося догравання відкладених партій* (з газ.); * Образно. *Почав говорити чоловік з кучерявим чубом. Він виймав гнилі, одкладені вбік слова і став шпурляти ними в лице хазяїну їх* (В. Винниченко); // **відкла́дено,** *безос. пред. Добуто саперні лопатки, відкладено зброю — почалася солдатська землекопська робота* (О. Гончар); *Про все було забуто, відкладено справи, викинуто з голови клопоти, відсунуто чвари, затамовано ворожнечу* (П. Загребельний); *Після кількарічної перерви, викликаної подіями громадянської війни, з'явилась можливість академічного видання творів Т. Шевченка, і тому всі попередні праці було на якийсь час одкладено* (з мемуарної літ.).

2. *у знач. прикм.* Який відклався, нагромадився в організмі. *Де вже утворилась нормальна кістка, вона під впливом хвороби знову втрачає частину відкладених у ній солей і розм'якшується* (з наук. літ.).

ВІДКЛА́ДЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **відкла́сти** і **відкла́стися** 1, 3. *Прийшов повідомити про відкладення наступної поїздки в неділю...* (А. Хижняк); *Невже трапилося нещастя з князем Андрієм? Невже хан обдурив його, приславши гінця зі звісткою про те, що він домовився з візиром про відкладення страти княжича Андрія?* (В. Малик); *Весь період розвитку (від відкладення ікри до дорослої форми) у гребінчастого тритона триває 140–145 днів* (з наук. літ.); *Надмірне споживання тваринних жирів може сприяти посиленому відкладенню холестерину на стінках судин* (з наук.-попул. літ.).

2. Те саме, що **ві́дклад.** *Важливою характеристикою водних екосистем є донні відкладення* (з наук. літ.); *Охороняються державою унікальні геологічні відкладення, які утворюють прямовисні стінки на лівому березі р. Тернава* (з наук.-попул. літ.).

ВІДКЛАДНИ́Й, а́, е́. Те саме, що **вило́жистий.** *Таких два соколи, таких два пишних королевичі .. в добрій новенькій мисливській своїй уніформі, .. підперезані набійницями, а назверх — пишні оленячі дохи до п'ят з величезними одкладними ковнірами* (І. Багряний); *Він одягнений у широку .. білосніжну сорочку з великим відкладним коміром* (В. Козаченко); *Був він .. в новій кепці, в чистій з відкладним комірцем сорочці, в сірому новому костюмі* (О. Гончар).

ВІДКЛА́ДНИК, а, *ч.* Робітник, який забирає готові вироби з конвеєра і відкладає на визначене місце. *До класифікатора робітничих професій входить і професія відкладника фаянсових виробів* (із журн.).

ВІДКЛА́ДНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **відкла́дник.** *Браковані скляні кулі для ялинкових прикрас відкладниці прибирали зі стрічки конвеєра і відправляли на переробку* (з газ.).

ВІДКЛА́НЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ВІДКЛА́НЯТИСЯ,** яюся, яєшся, *док.* 1. Вклонятися у відповідь на чий-небудь уклін, вітання. *Хтось здоровив його. Відкланювався і вдавав найщасливішого в світі...* (Б. Лепкий).

2. Прощатися (іноді кланяючись). *Довго, прискіпливо оглядали мене і відкланювалися до суботи* (Є. Пашковський); *— Ваша кімната готова. На добраніч! — Сахно відкланялася і тим же коридором рушила до себе* (Ю. Смолич); *Докінчивши обмін, гості з'їли по мисці теплого борщу і відкланялись* (В. Барка); *Розгублений Пантелеєв відкланявся і побрів додому* (Ю. Хорунжий).

ВІДКЛА́НЯТИСЯ *див.* **відкла́нюватися.**

ВІДКЛА́СТИ *див.* **відклада́ти.**

ВІДКЛА́СТИСЯ *див.* **відклада́тися.**

ВІДКЛЕ́ЄНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відкле́їти.** *Мати удає, ніби не пізнає синів, питає, чого цим дядькам треба, а вони захоплюються своїм маскарадом ще більше, змінюють свої тоненькі голоси на грубі, чоловічі, аж поки не спаде в когось одклеєний вус, і тоді мати здивовано впізнає свого Сашка чи Костика* (Б. Антоненко-Давидович); *Лежить на столі бутафорський парик* [перука], *Одклеєні вуса й козацька чуприна* (І. Нехода); *Через якийсь час борода була відклеєна, і присутні впізнали, хто грав Діда Мороза* (із журн.); // **відкле́єно,** *безос. пред. Представники органів контролю накладають штрафи на підприємців, якщо акцизну марку товару надірвано чи частково відклеєно* (з мови документів).

ВІДКЛЕ́ЇТИ *див.* **відкле́ювати.**

ВІДКЛЕ́ЇТИСЯ *див.* **відкле́юватися.**

ВІДКЛЕКОТА́ТИ, о́че, **ВІДКЛЕКОТІ́ТИ,** оти́ть, *док.* Закінчити, перестати клекотати. *Відклекотав лелек прощальний клекіт* (із журн.); *Відклекотіли, відсурмили своє лебеді, мрійно спить озеро* (з газ.); *Бій відклекотів, як і спалахнув, — швидко* (В. Чемерис); *Одгуркотіли люті урагани, Одклекотіли бурі і шторми* (М. Луків); *Радість визволення і біль розлуки — все змішалось, все клекоче в душі, а коли відклекоче, що тобі зостанеться, дівчино?* (О. Гончар).

ВІДКЛЕКОТІ́ТИ *див.* **відклекота́ти.**

ВІДКЛЕ́МКАТИ, ає, *док., розм., рідко.* Те саме, що **відкалата́ти.** *Відклемкають, відбемкають великодні дзвони, і почнуться знов будні* (О. Гончар).

ВІДКЛЕ́ПАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відклепа́ти** 1, 2. *Справді, чом він не прийшов? Дужий, невтомний, з добре відклепаною косою...* (М. Рудь); *В рожевій кофтині, з довгою чорною косою ходила вона по леваді, збирала квіти, а часом розносила по хазяях відклепане батьком залізяччя* (С. Олійник); *Добре одклепана сапа потребує додаткового заточування 2–3 рази на сезон* (з навч. літ.).

ВІДКЛЕПА́ТИ *див.* **відкле́пувати.**

ВІДКЛЕПА́ТИСЯ *див.* **відкле́пуватися.**

ВІДКЛЕ́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відкле́пувати.** *Відклепування сап відбувалося переважно у сільській кузні* (з газ.).

ВІДКЛЕ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВІДКЛЕПА́ТИ,** а́ю, а́єш *і* еплю́, е́плеш, *док.* 1. *що.* Відбивати, відокремлювати що-небудь приклепане, заклепане. *Відклепувати заклепки хлопці навчалися під наглядом фахівців-слюсарів* (з газ.).

2. *тільки док., що.* Те саме, що **ви́клепати.** *Їй дали косу, яку спеціально одклепав і вимантачив дід Сербиченко* (Ю. Яновський); *Сусіди, знаючи про дідову нудьгу, несуть йому хто сапку — нагострити, хто пилку — зубці розвести, а хто й косу — відклепати* (з газ.); // *перен., розм.* Ударити в що-небудь. *Даєш ти гривню — на гривню задзвоню, .. а за карбованця — так одклепаю, що аж плач розбиратиме!* (Панас Мирний).

3. *тільки док., кого і без прям. дод., перен., розм.* Те саме, що **відлупцюва́ти.** *— А ми тую смерть за шкірку .. Як відклепаємо, не то що наше подвір'я, Черкаси обминатиме* (В. Чемерис).

ВІДКЛЕ́ПУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ВІДКЛЕПА́ТИСЯ,** епа́ється *і* е́плеться, *док.* Відокремлюватися, відпадати від чогось (про що-небудь приклепане, заклепане). *У сковорідки відклепалася ручка, а ремонтують такий посуд у кількох майстернях міста* (з газ.).

ВІДКЛЕ́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відкле́ювати.** *Найчастіше скаржаться на такі дефекти взуття, як відставання, перелом чи нестійкість підбора, відклеювання чи тріщини підошви, неякісне виконання швів тощо* (з газ.); *Кожен проміжний ремонт квартири починається з відклеювання старих шпалер* (з газ.).

ВІДКЛЕ́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВІДКЛЕ́ЇТИ,** е́ю, е́їш, *док., що.* Відділяти, відривати що-небудь приклеєне до чогось. *Це ж так просто: написав коротенького листа, а тобі прийшла відповідь, знову написав — і знову відповідь, і кожного разу на конверті — марка. Тільки одклеюй і складай у клясер* (В. Нестайко); *Сором палив його .. Адже фотографував він. Негайно ж піти вибачитись .. А потім відшукати редактора, примусити відклеїти фото* (Ю. Мушкетик).

ВІДКЛЕ́ЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ВІДКЛЕ́ЇТИСЯ,** е́їться, *док.* 1. Відділятися, відпадати від чогось (про що-небудь приклеєне). *Єдине, що змінив, — це наклеїв тонкі аргентинські вусики, але вони щоразу відклеювалися* (Ю. Андрухович); *Аркадій Семенович .. помацав фігурні ключі, втулки, .. сказав: — Оце скоро одпаде... А це одклеїться* (В. Нестайко); *Мері розреготалася так, що на пляшці хересу відклеїлась етикетка* (О. Чорногуз).

2. *перен.* Відходити, віддалятися від кого-, чого-небудь. *Від цього веселого гурту відклеювався один чи другий, і одною з дівчат ставало на лавках менше* (Валерій Шевчук).

ВІДКЛИ́ГАТИ *див.* **відкли́гувати.**

ВІДКЛИ́ГУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВІДКЛИ́ГАТИ,** аю, аєш, *док., розм.* Те саме, що **окли́гувати.** *Коли забирала дитину з дитбудинку, медики діагностували в неї відставання у розвитку, рахіт та малокрів'я. Але помалу відклигує* (із журн.); *Відклигавши трохи, я почав розшукувати Катерину Чубенко* (Ю. Збанацький).

ВІ́ДКЛИК, у, *ч.* 1. *тільки одн.* Дія за знач. **відкли́кати** 2. *Та й велике враження на нього справив взагалі відклик загону на охорону залізниці* (Є. Кротевич); *Має бути розроблений чіткий порядок відклику народних депутатів, депутатів місцевих рад та голів сільських, селищних, міських рад у разі невиконання ними своїх обов'язків* (з публіц. літ.).

2. Те саме, що **ві́дгук** 2. *Стулив* [Чіпка] *пальці, приложив до рота й завив, як пугач .. Нігде ні одклику, ні одгомону* (Панас Мирний).

ВІДКЛИ́КАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відкли́кати** 1–3. *Богданові на мить захотілось справді бути відкликаним в життя інше, де не буде ні свисту авіабомб, ні трахкання мін, ні калічення людей, — в життя з жадібною працею, з коханням, з білим, як мрія, університетом* (О. Гончар); *Дивізія була відкликана з резерву і направлена на Північно-Західний фронт* (Григорій Тютюнник); *Григорій Мухін, також кріпак Шереметьєва, .. учився в найвідоміших петербурзьких декораторів, а потім був відкликаний в Останкіно, де Шереметьєв тримав свій театр* (з мемуарної літ.); // **відкли́кано,** *безос. пред. Що його з Берліна зовсім одкликано, він тільки зараз гостро відчув* (М. Хвильовий); *За результатами ревізії у декількох банків відкликано ліцензії на здійснення всіх банківських операцій* (з газ.).

ВІДКЛИ́КАННЯ, я, *с.* Позбавлення повноважень (депутатів, послів і т. ін.). *Право порушувати питання про відкликання народного депутата України належить виключно виборцям відповідного виборчого округу і реалізується ними в порядку та формах, визначених законом* (з мови документів).

ВІДКЛИКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відклика́ти.** *Відкликання акредитива не створює зобов'язань банку-емітента перед одержувачем грошових коштів* (з мови документів); *Новий головнокомандувач генерал Прозоровський готував наказ про відкликання козацьких куренів із фронтової лінії та переселення їх на Кубань* (із журн.).

ВІДКЛИ́КАТИ *див.* **відклика́ти.**

ВІДКЛИКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВІДКЛИ́КАТИ,** и́чу, и́чеш, *діал.* **ВІДКЛИ́КНУТИ,** ну, неш, *док.* 1. *кого.* Кличучи, звертаючись до когось, просити відійти куди-небудь. *Багіров відкликає Ясногорську вбік і, блискаючи темними іскрами косих очиць, говорить із зворушливою таємничістю* (О. Гончар); *Дядько Тарас раптом одкликав тьотю Мотю, по секрету їй: — А ти роззуй очі та прочитай ось це* (М. Куліш); *Роман Петрович .. закружляв навколо, вигадуючи якийсь привід, щоб відкликати дівчину, та нічого путящого в голову не лізло* (В. Козаченко).

2. *кого, що.* Змушувати, спонукати когось покидати місце призначення, припиняти виконання певних обов'язків. — *Командування я передаю контр-адміралу Багрову. Мене відкликає Ставка на інший фронт, — твердо і ясно вимовив командуючий* (В. Кучер); *Верховна Рада України обирає зі свого складу Голову Верховної Ради України, Першого заступника і заступника Голови Верховної Ради України та відкликає їх* (з мови документів); *Геодезичну експедицію з порогів терміново одкликали й послали до села Верхатова на Ангарі* (М. Трублаїні); // Скасовувати попередньо дане розпорядження, наказ, зізнання і т. ін. — *Я відкликаю свою пропозицію, — озвався Жих. — Але не тільки тому, що вона не має підтримки серед більшості братів та сестер* (О. Авраменко); — *Пощо? — спитала мати. — Оправдати твою матір? Залиши це. Я свого слова не відкличу* (О. Кобилянська); *Ані Іскра, ні Кочубей білого не назвуть чорним і зізнань своїх не відкличуть* (Б. Лепкий); *Мати і батько дитини мають право відкликати свою згоду на усиновлення* (з мови документів).

3. *що, діал.* Повертати до попереднього стану. — *Пану смерть твоя не вчинить пільги, А твоє життя пропало марно. Схаменись, дівчино необачна, Відійди, ще можеш все відкликать* (І. Франко).

4. *діал.* Те саме, що **відклика́тися** 1. — *Ти що там, хлопче? — спитав я, усміхаючись, і доторкнувся капелюха. — Я дивлюсь на світ і їм груші! — відкликнув дзвінко-весело* (О. Кобилянська).

ВІДКЛИКА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ВІДКЛИ́КНУТИСЯ,** нуся, нешся, *док.* 1. Відповідати на чий-небудь поклик, звертання; відгукуватися, озиватися. *На голос веснянки відкликається зозуля, потім соловейко* (Леся Українка); *Огиренко Ілька погукав надворі, але він не відкликався* (А. Головко); *Ой хто в лузі — озовися, Ой хто в полі — одкликнися! Скоро все засне під млою! Йди вечеряти зо мною* (Я. Щоголів); // Звучати у відповідь на якийсь звук. [М і р і а м:] *Каміння у пустині відкликалось потрійною луною* (Леся Українка).

2. *перен., рідко.* Те саме, що **відгу́куватися** 2. *Квітка в своїх листах до Максимовича надзвичайно живо відкликається на його літературні плани* (М. Зеров); *Жодна душа не обізвалася, не відкликнулася на той плач дитини* (Л. Яновська); * Образно. *Перестало битися чуле серце Віщого Бояна, що за свого віку так голосно відкликалося на все добре й лихе в своєму рідному краї!* (Панас Мирний).

3. Відбиватися луною (про звук); відлунюватися. *Страшно розносився той галас по гаю і одкликався навколо луною* (О. Стороженко); — *Стій! Куди біжиш? Стій! Голоси загінчан метушились у зелені, і з усіх кінців одкликались луни* (М. Хвильовий).

4. *тільки недок.* Пас. до **відклика́ти** 2. *Якщо документ, що виходить від організації, містить відомості, які не відповідають дійсності і завдають шкоди інтересам громадянина чи організації, то він повинен замінюватися або відкликатися* (з навч. літ.).

ВІДКЛИ́КНУТИ *див.* **відклика́ти.**

ВІДКЛИ́КНУТИСЯ *див.* **відклика́тися.**

ВІДКЛИ́ЧНИЙ, а, е. 1. Який містить відклик (у 1 знач.). *Якщо банківська гарантія є відкличною, то гарант має право відкликати її в будь-який момент* (з мови документів); *Відкличний документ.*

2. *рідко.* Який має здатність активно відгукуватися, реагувати на що-небудь, не байдужий до чогось. *У поета, натури емоційної, відкличної на все, що діється довкола, найближчим другом стає передусім папір* (із журн.).

△ **Відкли́чна (відзивна́) гра́мота** *див.* **гра́мота**²; **Відкли́чна (відзивна́) облігáція** *див.* **облігáція.**

ВІДКЛІ́ННЕ, ного, *с.* 1. Прощальний подарунок. *Коли мені передали шапку з вишивкою на шлику "Вертайсь росою", я здогадався, чий це дарунок. Спершу подумав: відклінне, а потім прочитав ті слова і зрозумів, що ні — це мій оберіг* (В. Шкляр).

2. *діал.* Прощальний бенкет. *У покутсько-буковинському весільному обряді лексема "відклінне" позначає також і бенкет, яким завершується весілля* (з наук. літ.).

ВІДКЛОНИ́ТИСЯ *див.* **відклоня́тися.**

ВІДКЛОНЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.,* **ВІДКЛОНИ́ТИСЯ,** оню́ся, о́нишся, *док.* Вклонятися кому-небудь у відповідь на уклін, вітання і т. ін. *Ще раз прошу, вибачте, що сама Вам відписую. Відклоняюся низенько Вашому чолові-*

кові (Леся Українка); *Не відклонившись їм, пішла* [Палажка] *скорою ходою додому* (Ганна Барвінок); *Старий пан Темницький запрезентував їй свого сина, той їй уклонився, Целя відклонилася* (І. Франко); *Козаки все ще стояли без шапок і повинні були — за звичаєм — відклонитися своїм отаманам* (З. Тулуб).

ВІДКЛОПОТА́ТИСЯ, почу́ся, по́чешся, *док., розм., рідко.* Закінчити, перестати клопотатися. *Шпаки вже своє відспівали, відклопоталися, відгніздились у дуплах дерев .. і теж подалися до вирію* (Є. Гуцало).

ВІДКЛЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВІДКЛЮВА́ТИ,** клюю́, ює́ш, *док., що.* Клюючи що-небудь, відокремлювати, їсти. *Ворони відкльовували від хлібини досить великі шматки, притримуючи цінну знахідку лапками* (із журн.).

ВІДКЛЮВА́ТИ *див.* **відкльо́вувати.**

ВІДКЛЮЧА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відключа́ти** 1. *Інженери розробили нові аварійні захисні схеми для обмежування надмірного струму або напруги без відключання електричних машин* (з наук.-техн. літ.); *Систематичне відключання води.*

ВІДКЛЮЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВІДКЛЮЧИ́ТИ,** ючу́, ю́чиш, *док.* 1. *що.* Роз'єднавши, вимикати з мережі (електричної, телефонної, газової і т. ін.); відмикати (у 2 знач.). *Комунальники мають обладнання, яке дає змогу відключати воду без доступу в квартиру* (з газ.); *Тимофієва мова урвалась раптово, мабуть, відключили телефон* (Ю. Мушкетик); *Дивлячись на фотографії, Дженні замислилась: з чого почати? Думала, так думала і, зрештою, відключивши мікрофон, встала, потяглась солодко* (В. Чемерис); *Наступного дня відключили батареї. І коли я повернувся з лекцій, в кімнаті було прохолодно* (Ю. Логвин); *Не додумався відключити дзвінок — зараз почуєш музику* (Ю. Винничук); * Образно. *Довго сидів самозаглибившись, у ньому мовби щось одключило волю. Дмитро Іванович розумів, що то одключив він сам, і не міг нічого вдіяти* (Ю. Мушкетик).

2. *кого, перен., жарг.* Вводити когось у стан непритомності (ударом, спиртним і т. ін.). *Дівчина ретельно відпрацьованим ударом відключила нападника* (з газ.).

ВІДКЛЮЧА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ВІДКЛЮЧИ́ТИСЯ,** ючу́ся, ю́чишся, *док.* 1. Припиняти роботу внаслідок роз'єднання із загальною мережею (електричною, телефонною, газовою і т. ін.); вимикатися, відмикатися (у 2 знач.). *Якщо непомітно для нас відключається генератор, можна їхати на самому акумуляторі* (М. Руденко); // *розм.* Припиняти зв'язок із ким-небудь (по рації, телефону і т. ін.). *Телефоніст з гордістю доповів у штаб: — Я відключаюсь* (О. Гончар); *Старший лейтенант Безгудов відключився. Антон якийсь час ще тримав трубку в руці замислившись* (П. Гуріненко).

2. *перен., розм.* Переставати помічати навколишнє. *Дівчина щось говорила, сама себе перебиваючи сплесками дзвінкого сміху, а Феня відключилася й поринула у власні думки і мрії* (М. Циба); *Тільки так, забувшись та відключившись, Анатолій міг спати й набиратися сил* (А. Кокотюха).

3. *перен., розм.* Швидко засинати (від утоми, під дією алкоголю і т. ін.). *Міленин колишній чоловік купив таки супутникову тарілку, і навіть дешевше, ніж сподівався, й тому відключився набагато раніше* (О. Забужко); *Він не помітив, коли задрімав. Просто відключився, як йому здалося, хвилин на десять* (І. Роздобудько); *Я настільки розслабився, що на секунду відключився і побачив дуже короткий, можна сказати блискавичний, сон* (Л. Дереш).

4. *тільки недок.* Пас. до **відключа́ти** 1. *У місті іноді відключалася питна вода — місто заборгувало чималу суму підприємству водопостачання* (із журн.).

ВІДКЛЮ́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відключи́ти** 1. *Сонце просвічувало наскрізь скло заднього ліхтаря, і здавалося, що там горить лампочка. Це він відзначив мимохіть тільки тому, що такого не могло бути, — акумулятор відключений* (Ю. Мушкетик); // **відклю́чено,** *безос. пред. Джо, читаючи, вже пропускав слова, бо й так усе було зрозуміло. — Якщо ви не згодні... відключено електроенергію у ваш... квар... Баж... Вам щас... Нов... року...* (В. Чемерис).

ВІДКЛЮ́ЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відключи́ти** 1 і **відключи́тися** 1–3. *У високовольтних мережах переважна більшість аварійних відключень короткочасна* (з наук.-попул. літ.); *Хтось вважав його алкоголіком, хтось — абстинентом. Часті депресії вимагали відключення, забуття. Психологи називають це спробою сублімації у зв'язку із внутрішнім дискомфортом* (С. Процюк); *Капітанські погони, чоботи, онучі — і повне відключення від усіх мирських проблем* (із журн.).

ВІДКЛЮЧИ́ТИ *див.* **відключа́ти.**

ВІДКЛЮЧИ́ТИСЯ *див.* **відключа́тися.**

ВІДКЛЯ́КНУТИ, ну, неш, *док., розм.* Повернутися до нормального стану (про замерзлі, затерплі руки, ноги). *Біля гарячої батареї ноги поступово відклякли* (з газ.).

ВІДКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відкува́ти**[1]. *Молодий верхівець .. знічев'я метеляє парою запасних, щойно відкованих коней* (О. Гончар); *Своє добро бабуся зберігала у відкованій скрині* (із журн.); * Образно. *Сірко .. бачив .. блідий пруг місяця, що падав у пожухлі очерети плавнів. Там він загубиться й зійде вже аж через місяць ясним одкованим серпом* (Ю. Мушкетик); // **відко́вано,** *безос. пред. Металографічний аналіз знахідки показав, що клинок кинджала відковано з твердої сталі* (з наук. літ.).

ВІДКО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відко́вувати.** *Відковування бранця від галери відбулося таємно* (із журн.); *Робітник, зайнятий на роботах із гарячим металом під час відковування, має право на щорічну додаткову відпустку* (із журн.).

ВІДКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВІДКУВА́ТИ,** *рідко* **ВІДКУ́ТИ,** ую́, уе́ш, *док.* 1. *кого, що.* Те саме, що **розко́вувати** 1. *Людомира одковують і ставлять перед ним* [Бенедиктом] (А. Хижняк); *І тільки потім прийшов наказ відкувати хлопця* (із журн.).

2. *що.* Те саме, що **вико́вувати** 1. *З цього майже п'ятнадцятитонного злитка він мусить відкувати валок для прокатки .. стального листа* (В. Собко); *Ковачі помудрували і для простих дівчат від усього серця серги відкували* (А. Хижняк); *Під час проведення свята ковальського мистецтва всім учасникам пропонується відкувати декілька своїх улюблених декоративних елементів* (з газ.).

3. *тільки док., що і без прям. дод., розм.* Закінчити, перестати кувати *(див.* **кува́ти**[1]**).** *Відкував денну норму і почав збирати інструмент* (із журн.).

ВІДКО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВІДКУВА́ТИСЯ,** ую́ся, уе́шся, *док.* 1. Те саме, що **розко́вуватися** 1, 2. *Прикований до гармати козак зумів якимось чином і, швидше за все, не без сторонньої допомоги відкуватись і втекти на Запорожжя* (із журн.); *Кінь відкувався і шкутильгав на одну ногу* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **відко́вувати** 2. *Огорожа відковувалася в сільській кузні* (із журн.).

ВІДКОЗАКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Закінчити, перестати козакувати. *Запоріжці.., відкозакувавши в Січі, позаводились жінками та дітьми* (О. Стороженко); *— Відкозакував я своє, — якось вибачливо мовив старий* (В. Чемерис).

ВІДКОЗАКУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *док., розм.* Те саме, що **відкозакува́ти.** *Савран зрубав останню ворожу голову в своєму житті, як гаряча куля впилась йому в груди.. — Відкозакувався... — сказав собі Охрім Савран. — Все...* (В. Чемерис).

ВІДКОЗИРНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., розм., рідко.* Те саме, що **відкозиря́ти.** *Хосе Френко незграбно відкозирнув і швидко підійшов до польового телефона* (В. Владко).

ВІДКОЗИРЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., розм.* Приклавши руку до козирка, віддати честь по-військовому. *Він відкозиряв військовим і відрекомендувався: — Старший лейтенант Бариль* (М. Трублаїні); *Коли юнак і дівчина ще й завзято відкозиряли йому, приклавши праві руки до беретів і не зводячи з нього очей, — офіцерське серце і зовсім розтало* (В. Владко); *Сержант.., відкозирявши за статутом, глухим голосом промовив: — Ваш наказ виконано, товаришу лейтенант* (Ю. Бедзик).

ВІДКО́Л, у, *ч.* Те, що відкололося, відпало і т. ін. від чогось. *При малих питомих навантаженнях у плазмових покриттях можуть виникнути тріщини, що надалі зумовлюють утворення відколів* (з наук. літ.); *У різаному піноблоці, який має чіткі розміри порівняно з піноблоком формованим, відсутні відколи, що полегшує процес оштукатурювання* (з наук.-попул. літ.).

ВІДКО́ЛЕНИЙ *див.* **відко́лотий.**

ВІДКО́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відколо́ти** 1, 2 і **відколо́тися** 1. *Залежно від сили і кута удару є різні види перелому кісток передпліччя: відколення краю або половини головки, роздроблення головки, перелом шийки* (з наук. літ.); *Свідки звернулися до МНС із повідомленням про відколення крижини, на якій перебували кілька рибалок* (з газ.); // Те, що відкололося від чогось, або місце відколу. *Використання сайдингу дозволяє замаскувати нерівності стін, приховати тріщини і відколення* (з мови реклами).

ВІДКО́ЛИ. 1. *присл.* З якого часу. *— Відколи це ви, колего, почали добачати користь у нашій праці?* (М. Коцюбинський); *— Відколи це ти таким розумним став?* (Григорій Тютюнник); *— Це відколи? — Артур вдав занепокоєння. — Відтепер, — гордо сказала вона* (Ю. Андрухович).

2. *присл., рідко.* З якої вже пори, з якого вже часу; давно. *— Он вечеря вже готова ще одколи, а вас нікого нема!* (Марко Вовчок); *— Відколи пашпорта не переміняв!! — не випускаючи з рук паперу, дивувався голова* (Панас Мирний).

3. *спол.* Уживається на початку підрядного обставинного речення часу при вказуванні на дію, від якої починається дія, виражена в головному реченні; з того часу як. *Відколи Зоня з Юзею перейшли на "ти", у їх приязні непомітно, але хутко сталася зміна* (Леся Українка); *Одколи приїхала з Києва Мар'яна, у тихому закутку як рої загули* (С. Васильченко); *Минуло два дні, відколи серед пустинної тундри став мисливський намет* (М. Трублаїні).

◊ **Бог зна (зна́є) коли́ (відко́ли, по́ки)** *див.* **Бог; Як (відко́ли) світ сві́том** *див.* **світ**[2].

ВІДКО́ЛОК, лка, *ч.* Те саме, що **відко́л.** *Під час розкопок залишків ритуального комплексу поряд з уламками каоліну було знайдено шматочки вохри та відколки перепалених кісток* (з наук. літ.); *Щерблення краю скла у склопакеті, відколки, виступи краю скла, пошкодження його кутів не допускаються* (з мови документів).

ВІДКОЛОСИ́ТИСЯ, и́ться, *док.* Закінчити, перестати колоситися. *Відколосилися жита, відспівали солов'ї, зазолотіли берези* (із журн.); * Образно. *А тепер пролетіли літа, відколосилася їхня юність, прийшла зрілість* (І. Цюпа).

ВІДКОЛО́ТИ *див.* **відко́лювати.**

ВІДКО́ЛОТИЙ, ВІДКО́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відколо́ти.** *Всі люди вже в гурті, а він, як тріска ота, відколота від дерева* (І. Цюпа); *Миколка схопив відколений снарядом шматок хреста* (М. Вінграновський); *А вітер починa грати на далекім воринні. Дзз... тонко співає він в одколоту скалку* (М. Коцюбинський).

ВІДКОЛО́ТИСЯ *див.* **відко́люватися.**

ВІДКОЛОШМА́ТИТИ, а́чу, а́тиш; *наказ. сп.* відколошма́ть, *док., кого, розм.* Дуже сильно побити кого-небудь. *Був* [Настас] *цілком певний, що світлий князь, почувши, хто він такий, злізе з коня й почне цілуватися з Настасом, як з братом у Христі. А той звелів його відколошматити й запхав у поруб* (І. Білик).

ВІДКОЛУ́ПАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відколупа́ти.** *Малеча годувала пташок крихтами, відколупаними від учорашнього хліба* (із журн.); *Дерев'яний будиночок був старий, вікна — з подекуди відколупаною зеленою фарбою* (з газ.); *На підлозі залишилися шматки відколупаної штукатурки* (з газ.).

ВІДКОЛУПА́ТИ *див.* **відколу́пувати.**

ВІДКОЛУПА́ТИСЯ *див.* **відколу́пуватися.**

ВІДКОЛУПНУ́ТИ *див.* **відколу́пувати.**

ВІДКОЛУПНУ́ТИСЯ *див.* **відколу́пуватися.**

ВІДКОЛУ́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відколу́пувати.** *— Значить, ти згайнуєш відпустку на отаке відколупування різних камінців? — все ж не стримався Клайд. — Але тут самі валуни, більше нічого не знайдеш* (В. Владко).

ВІДКОЛУ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВІДКОЛУПА́ТИ,** а́ю, а́єш, **ВІДКОЛУПНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док., що.* Колупаючи що-небудь, відокремлювати, відривати. *— Починаймо, — зашепотів Микола і почав одколупувати ножем вікно* (І. Нечуй-Левицький); *Командир пакет хапає, відколупує печать, і ніхто з бійців не знає, як новину зустрічать* (С. Голованівський); *Відколупавши шмат глини, що почала здуватися на стіні біля вікна, жбурляє* [Мотря] *її* (М. Руденко).

ВІДКОЛУ́ПУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ВІДКОЛУПА́ТИСЯ,** а́ється, **ВІДКОЛУПНУ́ТИСЯ,** не́ться, *док.* Відпадати при колупанні. *Кора на стовбурі була шершава, з неї легко відколупувались невеличкі кусочки* (О. Донченко); *Лак, яким була вкрита поверхня дощечок, місцями відколупався* (з газ.).

ВІДКО́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відко́лювати** 1, 2 і **відко́люватися.** *Видобуток зводився до монотонного повторення кількох операцій: відколювання рудоносної породи, подрібнення та сортування* (з наук. літ.); *Уже досить тривалий час ми спостерігаємо відколювання льодовиків у Антарктиді* (з наук.-попул. літ.); *Відколювання бетону є характерним пошкодженням портових причальних споруд* (із журн.); *Внутрішній конфлікт раз у раз виринав на поверхню і проявлявся у відколюванні окремих груп від колективу* (з газ.).

ВІДКО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВІДКОЛО́ТИ,** олю́, о́леш, *док.* 1. *що.* Відділяти, відбивати щось від чого-небудь, колючи, розколюючи чи ударяючи. *Однією рукою я відколюю зразки породи і кладу їх у мішечки, прикріплені до пояса* (з газ.); *З великими труднощами відкололи шматок скла — таке воно було міцне* (Д. Бузько); *Більше не бурили перфораторами і не висаджували породу вибухівкою .. Тепер тільки довбали і викочували, відтягали та відносили вбік важкі бути, які вдавалося відколоти* (Д. Ткач); *Блискавка відколола від найбільшої та найвищої липи половину крони* (Ю. Логвин).

2. *що.* Знімати що-небудь приколене. *Вона відколола з своєї груді останню троянду і держала її на обличчі Дмитрія. Вона питала його, як пахне троянда* (М. Хвильовий); *І така красива була камея на ній, що рука її, піднявшись до грудей, щоб відколоти цю прикрасу, сама собою спинилася на півдорозі* (Ю. Шовкопляс).

3. *кого, що, перен.* Змушувати відокремитися, відходити від кого-, чого-небудь; відділяти. *В неї, в ту щілину, як весняна вода у прорвану греблю, ринуть інші машини з десантом на борту, розширюючи і поглиблюючи тріщину, відколюючи все нові й нові шматки оборони і перемелюючи їх на друзки* (Є. Доломан); *Два інших "яструбки" сильним маневром відкололи парочку фашистських "стерв'ятників" і почали їх ганяти* (Ю. Яновський); *— Я вірю вам, бо справді давно знав вас як лицарів честі, — жваво відповів Собеський, відчуваючи радість від того, що одним розумним ходом пощастило відколоти від змовників таких впливових магнатів, як Сапеги* (В. Малик).

4. *перен., розм.* Говорити або робити що-небудь несподіване, незвичайне, недоречне і т. ін. *На мене і не дивилася* [Зіна], *які б колінця я не відколював заради неї* (І. Росоховатський).

◊ **Відпуска́ти (відко́лювати) / відпусти́ти (відколо́ти) жа́рти (до́тепи)** *див.* **відпуска́ти; Встругну́ти (відколо́ти, утну́ти, утя́ти) / відко́лювати шту́ку (шту́чку,** *рідше* **но́мер)** *див.* **устругну́ти.**

ВІДКО́ЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ВІДКОЛО́ТИСЯ,** олю́ся, о́лешся, *док.* 1. Відокремлюватися, відпадати від чого-небудь розколотого, тріснутого. *Як частина сухаря як-небудь одколювалася, то дід дуже довго кутуляв її у роті, перекидаючи з одного боку на другий* (Панас Мирний); *Досить було цій одній крижині одколотись, рушити, загинути, як прокидається, приходить у рух все громаддя криг* (С. Скляренко); *Слідом гунула, одколовшись від берега, велика брила рудої землі* (П. Колесник).

2. Відпадати від чого-небудь (про щось приколене). *Приколотий до дошки оголошень папірець із повідомленням про збори вже давно відколовся й загубився* (із журн.).

3. *перен.* Пориваючи з ким-небудь стосунки, віддалятися; виходити з якої-небудь групи, об'єднання і т. ін. *Довго тримати страйк було трудно, жар проходив, велика група одкололась, розпочала заняття* (С. Васильченко); *І чому гетьман допускає ті наїзди-приїзди москалів, якщо поклав одколотися од них* (Ю. Мушкетик); // Залишати кого-, що-небудь, відходити від когось, чогось. *Почувала себе такою чужою, такою самотньою дуже, наче враз одкололась од світу цілого* (М. Коцюбинський); *Коли трохи згодом, обравши зручний момент, він одколовся від гурту і попрямував до своєї кімнати, його відсутності так ніхто й не завважив* (О. Гуреїв).

ВІДКОЛЯДУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. Док. до **колядува́ти.** *Дрантивим голосом цілу коляду відколядувала* [баба] (В. Стефаник).

2. Закінчити колядувати. *Щур кинувся мерщій одягатись. Товариш .. наганяв його, щоб дівчата, одколядувавши, не пішли часом із корпусу* (С. Васильченко).

ВІДКОМАНДИРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відкомандирува́ти.** *За відкомандированими працівниками зберігаються протягом усього часу відкомандирування місце роботи (посада), заробітна плата, доплати за спеціальне звання чи ранг, гарантії та компенсації, що передбачені колективним договором для відповідної категорії працівників* (з мови документів); *Земськими смотрителями (наглядачами) були офіцери, відкомандировані у розпорядження губернаторів для виконання поліційних функцій* (із журн.); // **відкомандиро́вано,** *безос. пред. Тоді, як відомо, утворилася в наших Кавунах Червона Кавунівська республіка. Було обрано свого президента Якова Покиньчереду, .. призначено міністрів, відкомандировано послів у сусідні села* (О. Гончар).

ВІДКОМАНДИРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДКОМАНДИРУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого.* Те саме, що **відряджа́ти** 1. *Державна судова адміністрація має право відкомандировувати суддів загальних судів за їх згодою для роботи у Державній судовій адміністрації* (з мови документів); *— Пане полковнику, — обізвався генерал, — прошу відкомандирувати прапорщика Котляревського в моє розпорядження!* (І. Пільгук); *На здібності Карла Фішера звернули увагу, відкомандирували його в розпорядження таємної державної поліції* (М. Стельмах).

ВІДКОМАНДИРО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **відкомандиро́вувати.** *— Тамара Корсун відкомандировується за сімейними обставинами у нашу вече* [військову частину] *для дальшого проходження військової служби* (Є. Доломан).

ВІДКОМАНДИРУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відкомандирува́ти.** *Черняк обіцяв негайно оформити моє відкомандирування до армії* (М. Трублаїні); *Атестування військовослужбовців за контрактом проводиться у разі: закінчення строку контракту (не пізніше як за три місяці); відкомандирування до інших міністерств і відомств* (з мови документів).

ВІДКОМАНДИРУВА́ТИ *див.* **відкомандиро́вувати.**

ВІДКОМА́НДУВАТИ, ую, уєш, *док., розм.* Закінчити, перестати командувати. *— Якраз при мені на Дев'ятого корпусний комісар налетів. Ох давав йому за цю безглузду атаку... Так що Дев'ятий своє, здається, уже відкомандував* (О. Гончар); *— Дядько Іван теж колись командував. Досі у селі пам'ятають... — Краще від тебе знаю, але він уже на цвинтарі. Відкомандував, а ти ще тільки в смак входиш* (В. Яворівський).

ВІДКОМЕНТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., що.* Дати коментар до тексту, події і т. ін.; прокоментувати. *Прес-служба міністерства закордонних справ оперативно відкоментувала останні події в африканських країнах* (з газ.).

ВІДКОНВОЙО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відконвоюва́ти.** *У 1941 році більшість в'язнів Чортківської місцевої тюрми, що походили з Чорткова та прилеглих сіл, пішки були відконвойовані на схід* (з наук.-попул. літ.); *Гумані-*

тарний вантаж із суден, відконвойованих в ізраїльські порти, був вилучений з обіцянкою передати його в Сектор Газа (з газ.); // **відконвойо́вано,** *безос. пред. У 1941 році академіка Агатангела Юхимовича Кримського підручними Берії було спішно відконвойовано до харківської тюрми* (з наук.-попул. літ.); *Після проведення опитування та складання протоколів правопорушників було відконвойовано на заставу* (з газ.).

ВІДКОНВОЙО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДКОНВОЮВА́ТИ,** ю́ю, ю́єш, *док., кого, що.* Відправляти, доставляти під конвоєм. *Вони стверджують, буцім є свідками того, як ви відконвойовуєте громадянина Ф., пригрожуючи тому пістолетом системи Макарова, десь углиб лісу* (Л. Дереш); *Не вам про це судити, — зухвало відповіла* [молодиця]. *— Ваше діло відконвоювати мене в фельджандармерію* (І. Головченко і О. Мусієнко); *— У зв'язку з відсутністю вільних місць у в'язницях Міста .. відконвоювати Джорджа Лі в зону ув'язнення за місцем його проживання для відбування там покарання* (В. Чемерис); *Біля берегів Камчатки затримали браконьєрів. Траулер відконвоювали в порт* (з газ.).

ВІДКОНВОЮВА́ТИ *див.* **відконвойо́вувати.**

ВІДКО́ПАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відкопа́ти.** [Л у к а:] *Одкопану зброю однесли чи ще?* (М. Куліш); *Твань засмоктала маленьке джерельце, відкопане його* [Бачури] *руками* (М. Чабанівський); *Матеріали, у буквальному розумінні відкопані дослідниками, дають підстави вважати Месопотамію одним із визначних центрів культури Старого Світу* (з наук. літ.); *Кожен відкопаний горщик промовляє до нас від імені безіменного гончаря, що жив тисячі років тому* (з газ.); // **відко́пано,** *безос. пред. Лише в Центральній Україні протягом 20 століття відкопано від 1500 до 2000 городищ* (з наук. літ.).

ВІДКОПА́ТИ *див.* **відко́пувати.**

ВІДКОПА́ТИСЯ *див.* **відко́пуватися.**

ВІДКОПИ́ЛЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **відкопи́лити.** *— Ну, як мені, мамо? — гойднула так дзвоном спідниці, що забілів подолок полотняної сорочки .. — Так собі, нічого, на сову схожа, — посміхнулась мати, а донька відразу ображено пхинькнула відкопиленими устами* (М. Стельмах); *Абрекова блямнула вказівним пальцем по Льончиних губах — чого надуваєшся? — але вони й далі зосталися так само відкопилені* (Р. Іваничук).

ВІДКОПИ́ЛИТИ *див.* **відкопи́лювати.**

ВІДКОПИ́ЛИТИСЯ *див.* **відкопи́люватися.**

ВІДКОПИ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВІДКОПИ́ЛИТИ,** лю, лиш, *док., що, розм.* Випинати (губу, губи). *— Ех, так там, коли так, і негарно у діда, — сказала Одарочка, одкопилюючи свою невеличку рожеву губку* (Панас Мирний); *Христина перехоплює парубочий погляд, відкопилює припухлі уста* (М. Стельмах); *Василько вже позбувся страху і гордовито відкопилив губу* (П. Панч).

ВІДКОПИ́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ВІДКОПИ́ЛИТИСЯ,** иться, *док., розм.* Випинатися (про губу, губи). *— А ми то знаємо її* [пані] *натуру, якщо в неї губа відкопилюється, то буде всім горе* (П. Кочура); *Уста його різко відкопилилися злобним прикривленим* [скривленим] *кружком* (М. Стельмах).

ВІДКО́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відко́пувати.** *У книжці йдеться про своєрідну "іншу археологію": визначення місць масових поховань, відкопування людських решток* (із журн.); *Розкривати сховища й укриття починають з відкопування заваленого основного або аварійного входу (виходу)* (з мови документів).

ВІДКО́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДКОПА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., кого, що і без прям. дод.* 1. Копаючи, витягати щось закопане, засипане або вивільняти когось з-під землі, піску, снігу і т. ін. *Загнибіду взяли в тюрму за те, що жінку задавив. Либонь її одкопували і знайшли синяки по тілу* (Панас Мирний); *Зразу після визволення хлопці щодня ходили на кладовище, де в цей час відкопували трупи розстріляних* (Р. Іваничук); *В горах, на Сімферопольському тракті, пошта два дні стояла в снігу, поки її відкопали* (Леся Українка); *— Вони* [рідні] *там окопи копали і ховалися, — плакала Варвара. — Як їх тепер відкопаєш у тій штольні?* (В. Кучер).

2. *перев. док., перен., розм.* Знаходити, виявляти що-небудь забуте, маловідоме і т. ін.; розшукувати когось досі невідомого. [К и р и л о:] *І не було .. діла ніякого, а виходить — що є... Виходить — одкопав...* (Панас Мирний); *— Між забутих фондів ти відкопав дорогий скарб — колекцію лірницьких плачів .. у записах на вощані валки* (І. Волошин); *— Третій день на роботі нема! .. Де ж цей бухгалтеряка? Я вас, Сідалковський, питаю! Це ж ви десь його відкопали* (О. Чорногуз).

ВІДКО́ПУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВІДКОПА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *док.* 1. Копаючи, звільнятися від землі, снігу і т. ін., будучи засипаним, заваленим. *Петро Михайлович почав розвертатися. Машина застряла в снігу. Дістали з багажника лопату, відкопалися* (із журн.).

2. Пас. до **відко́пувати.** *Навесні саджанці відкопуються і висаджуються на постійне місце* (із журн.).

ВІДКОРЕГО́ВАНИЙ, ВІДКОРИГО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відкорегува́ти** і **відкоригува́ти.** *У роботі наведено щойно відкоригований спектр потужності пульсацій тиску* (з наук. літ.); *План підготовки спортсменів-плавців може бути відкорегований залежно від розкладу змагань збірної країни з плавання* (з газ.); *У новому мікрорайоні планується будівництво очисних споруд дощової каналізації відповідно до відкорегованого проекту* (з газ.); *Автор наукової статті підписується на звороті останньої сторінки, чим підтверджує, що дати, цитати, фактичні дані, бібліографія звірені, а текст статті вичитаний і відкорегований* (із журн.); // **відкорего́вано, відкориго́вано,** *безос. пред. Після обговорення проект було відкориговано відповідно до зазначених зауважень* (з газ.).

ВІДКОРЕГО́ВУВАТИ, ВІДКОРИГО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДКОРЕГУВА́ТИ, ВІДКОРИГУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* Те саме, що **корегува́ти.** *За весь період сушіння деревини оператор 3–4 рази відкореговує процес відповідно до режиму температури і швидкості витяжки* (із журн.); *Астрономи обсерваторії ще раз уважно відкоригували криву польоту до нововідкритого астероїда* (О. Бердник); *Через щасливий збіг обставин розбійники не встигли відкоригувати постріли по кораблю, що швидко віддалявся* (із журн.); *— Для початку вам треба відкорегувати текст обсягом до тисячі знаків* (із журн.).

ВІДКОРЕГУВА́ТИ *див.* **відкорего́вувати.**

ВІДКОРИГО́ВАНИЙ *див.* **відкорего́ваний.**

ВІДКОРИГО́ВУВАТИ *див.* **відкорего́вувати.**

ВІДКОРИГУВА́ТИ *див.* **відкорего́вувати.**

ВІДКОРКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відкоркува́ти.** *Червоне бордо і пиво, коньяк і лікери, і золотоверхові* [золотоверхі] *портвейни — стоять вони купками, не відкорковані* (І. Багряний); *До шатра зайшла стара Земфіра. Принесла відкорковану пляшку, склянку і у великій череп'яній мисці смажену картоплю* (Д. Ткач); // **відкорко́вано,** *безос. пред. До святкового столу було відкорковано пляшку витриманого італійського вина* (із журн.).

ВІДКОРКО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відкорко́вувати.** *Режисер сказав знімати процес відкорковування пляшок, а також їхні етикетки широким планом* (із журн.).

ВІДКОРКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДКОРКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* Відкривати, витягнувши корок, пробку і т. ін. з отвору чого-небудь. *Два лакеї Адасеві раз у раз відкорковують бутельки та наливають чарки* (І. Франко); *Никифор Назарович .. відкорковує пляшки з горілкою, вином та нарзаном* (В. Козаченко); *Сніжну скатерку розстелимо в саду ми, Одкоркуєм золоте вино, — І під ніжні шелести і шуми Пригадаєм, що було давно...* (М. Рильський); — *Гаразд, — прошепотів я й нечутно відкоркував пляшку* (В. Коротич).

ВІДКОРКО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВІДКОРКУВА́ТИСЯ,** у́ється, *док.* 1. Відкриватися, звільняючись від корка, пробки і т. ін. (про пляшку, бочку і т. ін.). *Настрій у всіх чудовий, уже відкоркувалися пляшки з пивом, з'явилися хліб і ковбаса* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **відкорко́вувати.** *Білі вина відкорковуються за столом, червоні — за годину до подання на стіл* (з навч. літ.).

ВІДКОРКУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відкоркува́ти.** *Аби зробити відкоркування новорічного напою безпечним для інших, температуру шампанського слід довести до 5–7 градусів* (з газ.).

ВІДКОРКУВА́ТИ *див.* **відкорко́вувати.**

ВІДКОРКУВА́ТИСЯ *див.* **відкорко́вуватися.**

ВІДКОСИ́ТИ[1] *див.* **відко́шувати**[1].

ВІДКОСИ́ТИ[2] *див.* **відко́шувати**[2].

ВІДКОТИ́ТИ *див.* **відко́чувати.**

ВІДКОТИ́ТИСЯ *див.* **відко́чуватися.**

ВІДКОТНИ́Й, а́, е́, *гірн.* Стос. до відкочування (у 2 знач.). *На паперовому зображенні вертикального перерізу гірничої виробки по її повздовжній осі можуть бути показані фактичні та проектні лінії відкотних колій* (з наук.-техн. літ.); *У XIX ст. на шахтах Донбасу вугілля перевантажували у вагонетки (по 30–35 пудів) на відкотному штреку і по рейках вручну відкочували їх до підіймальної кліті* (з навч. літ.).

ВІДКО́ТНИК, а, *ч., гірн.* Те саме, що **відка́тник.** *Андрій чимдуж поспішив до шахти. На щастя, з робітників ніхто йому не зустрівся .. На естакаді працювали відкотники* (О. Гуреїв).

ВІДКО́ТНИЦЯ, і, *ж., гірн.* Жін. до **відко́тник.** *От вона вперше стала відкотницею на естакаді* (О. Гуреїв).

ВІДКО́ХАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відкоха́ти.** *Вуса Кучеревського здалися ще надто моложавими в порівнянні з відкоханим чорнявим .. вусом Івана Івановича* (Іван Ле); *По концтаборах, шляхових відділах і різних тилових .. організаціях на тепленьких місцях сиділи здорові, вгодовані і одкохані на легких європейських бліцкригах різні есесівські гаупт-шар-унтер і просто рядові "фюрери"* (В. Козаченко).

ВІДКОХА́ТИ *див.* **відко́хувати.**

ВІДКО́ХУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДКОХА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., розм.* 1. *кого, що.* Те саме, що **вико́хувати.** *І як йому тільки вдалося відкохати такі вуса!* (із журн.).

2. *тільки док.* Перестати кохати. — *Я своє вже давно відкохала, — сумно промовила жінка* (із журн.).

ВІДКО́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відкоти́ти.** *На майдані викрики команд. Сіра обірвана різноманітна юрба, чоловік п'ятсот, вишикувалася квадратом. Картузи, кудлаті папахи, пілотки з відкоченими на вуха бортами* (Григорій Тютюнник); // *у знач. прикм.* Піднятий (про комір). *Федір Ілліч змерз. Відкочений комір теплого піджака допомагав мало* (П. Автомонов).

ВІДКО́ЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відкоти́ти** 1 і **відкоти́тися** 1, 5. *На крутих підйомах система гальмування запобігає відкоченню автомобіля назад* (із журн.); *Затримка в переговорах про прийняття Туреччини до Європейського Союзу приведе до відкочення цієї країни в бік ісламізації* (із журн.).

ВІДКОЧО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДКОЧУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.* Кочуючи, відходити з попереднього місця. *Татари .. одкочували собі геть у .. степи* (Сл. Гр.); — *Киргизи тут колись жили .. Відкочували в пустельний степ, як почали тут будувати укріплення* (Василь Шевчук); // *розм.* Переїжджати, перебиратися в інше місце. *Зараз у багатьох країнах СНД, за прикладом Заходу, з'явилися елітні заміські селища, куди відкочовує клас людей заможних* (із журн.); // Рухатися в інші місця зграями, стадами, табунами (про тварин). *У долини біля річок на зиму, відповідно до природних умов, відкочовувала мисливська дичина* (з наук. літ.); *Деякі синиці живуть осіло, але мешканці Далекої Півночі відкочовують взимку до місць із м'якшим кліматом* (з наук.-попул. літ.).

ВІДКО́ЧУВАЛЬНИЙ, а, е, *гірн.* Стос. до відкочування (у 2 знач.). *Відкочувальні роботи;* // Признач. для відкочування. *Відкочувальна вагонетка.*

ВІДКО́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відко́чувати.** *Відкочувані електровозом порожні вагони розміщуються у зоні навантаження* (з наук.-техн. літ.); *Дівчина була одягнута в світле пальто, на голові — замшеве бежеве кепі з відкочуваними "вухами"* (із журн.).

ВІДКО́ЧУВАННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **відко́чувати** і **відко́чуватися.** *Якщо снаряди важкі, то доводиться встановлювати на гарматах спеціальні механізми, що гальмують їх відкочування* (з навч. літ.).

2. *гірн.* Вивезення видобутих копалин із вибоїв шахт. *На коліях з великим ухилом ручне відкочування вагонеток заборонено* (з навч. літ.).

ВІДКО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДКОТИ́ТИ,** очу́, о́тиш, *док., кого, що.* 1. Котячи, переміщати в сторону, на якусь відстань. — *Ти ж, Карпе, мовчи, — сказав мені Іван, як кавуни прибрали і одкочували віз у сарай* (Панас Мирний); *Вагонетку за вагонеткою одкочували дівчата, на їхнє місце ставав порожняк* (Ю. Яновський); *Лодиженко відкотив і висипав землю з Ахметової тачки, порожню поставив поруч і чекав* (Іван Ле); *Якось відкотила* [Христя] *кадуб, що зимував під повіткою, і побачила під ним .. двійко чорних жучків* (Я. Гримайло); // Переміщати, відганяти вітром, течією. *Вітер дме з нашого боку, він відкочує сіро-чорну пелену в бік німців* (Є. Доломан); — *Життя, Майкле, як море під*

час відпливу, — відкочує хвилі все далі й далі (із журн.); *Легенький літній вітер нешвидко відкотив за річку пилюку* (Ю. Збанацький).

2. Відгортати закочені рукави, поли і т. ін. або підводити комір. *Швидко йде* [Панас] *до дзеркала, дивиться, чепуриться. Потім береться за струганок, але, роздумавши, одклада* [одкладає] *набік і одкочує рукава* (В. Винниченко); *— Влада багатіїв, тату, не вічна.., — говорив Іван, відкочуючи комір свити, щоб не котилися на шию холодні краплини дощу* (С. Чорнобривець); *Невільники відкочували коміри, куталися в своє дрантя* (В. Малик); *Обличчя Каргата не змінилось. Він відкотив рукава, розгладив їх* (Ю. Шовкопляс).

◊ **Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **ка́мінь з душі́ зня́ти (відкоти́ти, звали́ти)** *див.* **зніма́ти.**

ВІДКОЧУВА́ТИ *див.* **відкочо́вувати.**

ВІДКО́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВІДКОТИ́ТИСЯ,** очу́ся, о́тишся, *док.* 1. Котячись, переміщатися на якусь відстань. *— Машина скокнула в ямку та так шкереберть і перевернулася .. Одно колесо від неї аж геть-геть одкотилося* (Панас Мирний); *Легко виплигнула пружина, стрибнула на землю і, підплигнувши, одкотилась під стіл* (М. Трублаїні); // *перен.* Віддалятися, відступати. *Сірими клубками непомітно відкотилися за ліс хмари* (Ю. Збанацький); *Гроза вже відкотилася* (Є. Гуцало).

2. *перен.* Відступати (про супротивника). *Збитий з висот, противник відкочувався далі* (О. Гончар); *Втративши кілька машин, ворог нарешті відкотився* (С. Скляренко); // Віддалятися в часі. *Відкотилась від нас війна — рани стали видніші* (І. Муратов); * Образно. *Гулом молотарок на широких токах багачів і глухими лунами ціпів на маленьких токах жінок-солдаток відкочувалось літо* (Є. Кравченко).

3. Текти назад (про хвилі). *Хвилі лізуть на берег і одкочуються назад* (Ю. Яновський); *Підкрались* [хвилі] *і вдарили раптом в борти, потрясли корабель наш і з реготом геть відкотились...* (Леся Українка).

4. Відгортатися (про закочені рукави, комір і т. ін.). *Коли Богдан відчиняв двері, рукав його куртки трохи одкотився* (Ю. Яновський).

5. *перен.* Відставати, переставати відповідати вимогам часу; регресувати. *Ніхто хай не думає, що з якихось там об'єктивних причин ми відкотилися у своєму розвитку на цілі століття* (Р. Іваничук); *Важко збагнути, як ми, перебуваючи на чільних місцях у галузі обчислювальної техніки, відкотилися раптом на якесь там п'ятдесяте?* (з наук.-попул. літ.).

ВІДКОША́: ◊ **Дава́ти / да́ти відкоша́** *див.* **дава́ти; Діста́ти (оде́ржати) / дістава́ти (оде́ржувати) відкоша́** *див.* **дістава́ти.**

ВІДКО́ШУВАТИ[1], ую, уєш, *недок.*, **ВІДКОСИ́ТИ,** ошу́, о́сиш, *док.*, *що.* 1. Скошувати невелику частину від краю чого-небудь (лугу, ниви і т. ін.). *Щороку жниварям треба було відкосити частину лугу від дороги* (із журн.).

2. *розм.* Відробляти косінням кому-небудь за щось. *Зранку відкосив ячмінь сусідові за позичене сіно* (з газ.).

3. *тільки док.* Скосити належну кількість чогось. *Відкосив дядько зранку соток двадцять* (з газ.); // Закінчити, перестати косити. *Він уже своє жито відкосив* (із журн.).

ВІДКО́ШУВАТИ[2], ую, уєш, *недок.*, **ВІДКОСИ́ТИ,** ошу́, о́сиш, *док.*, *жарг.* Те саме, що **коси́ти**[2] 4. *За даними експертів, тільки один із десяти потенційних призовників вливається до складу збройних сил. Інші або мають відстрочки, або їм не дозволяє служити здоров'я чи релігійні переконання, або просто відкошують від призову* (з газ.); *Як відкосити від фізкультури у школі? Дуже просто — не пройти медогляд* (з газ.).

ВІДКРАДА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ВІДКРА́СТИСЯ,** а́дуся, а́дешся, *док.*, *діал.* Викрадатися (у 1 знач.). *Мене мати лає, Гулять не пускає, Ой я відкрадуся Да й нагуляюся* (П. Чубинський); *Бувало, мати так уже зирить, та все одно одкрадешся* (М. Стельмах).

ВІДКРА́СТИСЯ *див.* **відкрада́тися.**

ВІДКРАСУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *док.* 1. Перестати пишатися своєю красою. *Понад ровами бур'ян-будяк, упав козак, одкрасувався навік* (П. Тичина); * Образно. *Ущухли грози і відкрасувались Ясні веселки* (І. Вирган).

2. *тільки 3 ос.* Закінчити цвісти (про злаки); відквітувати. *Красується колос, і відкрасується, і похилиться важкою повнозернистою головою додолу...* (Б. Грінченко); *Ось поле відкрасувалося, треба набирать молочка, так порожній мішечок. Чи не буде пустоколос?* (К. Гордієнко); *Відкрасувалися буйно жита й пшениці. Вже сонячний червень поклав ясну позолоту на ниви* (І. Цюпа).

ВІДКРА́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відкра́ювати.** *У XVIII ст. на західноукраїнських землях зростання фільварків відбувалося шляхом захоплення селянських наділів, відкраювання земель у громади і земель, що освоювалися, а також поширення панщини* (з навч. літ.); *Відкраювання скибки хліба з бабусиної печі залишилося для нього приємним спогадом дитинства* (з газ.).

ВІДКРА́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВІДКРА́ЯТИ,** а́ю, а́єш, *док.*, *що.* Те саме, що **відрі́зувати** 1, 2. *Міська влада не поспішає відкраювати цю ділянку землі під культурний центр* (з газ.); *Їй дуже хотілось одкраяти свою частку* [полотна] *й сховать у свою скриню* (І. Нечуй-Левицький); *Знайшла* [мати] *хліб кукурудзяний і відкраяла скибки, — діти на них очима вп'ялись!* (В. Барка); *Стеха поставила на стіл глечик з молоком, одкраяла скибку хліба* (О. Копиленко).

◊ **[Живце́м] відрива́ти (відкра́ювати,** *рідше* **відтина́ти) / відірва́ти (відкра́яти,** *рідше* **відтя́ти) від се́рця (від се́бе)** *див.* **відрива́ти**[1]**.**

ВІДКРА́ЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **відкра́ювати.** *В автобіографії Василь Стус писав, що бачив, як присадибні ділянки селян відкраювалися можновладцями під самісінький поріг, як відбиралася худоба і навіть свійська птиця* (з публіц. літ.).

ВІДКРА́ЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відкра́яти.** *Може, не один наймит гіркий, .. почувши Кармелеву пісню, .. того вечора не чув лайки, не потурав ганьбі, не вважав на хліб, йому відкраяний на вечерю* (Марко Вовчок); *Мотря взяла одкраяне для неї полотно і швиргонула його на лаву* (І. Нечуй-Левицький); * Образно. *— Чого там роздумувати, Никифоре, — підганяв дядько Панас небожа. — Житимеш поки що в мене. А там... — Я — відкраяна скибка. Мене чекають на шахті, — не поворухнувшись, похмуро відказав Никифор* (Микита Чернявський); // **відкра́яно,** *безос. пред. У листопаді 1938 року від території Карпатської України на користь Угорщини було відкраяно міста Ужгород, Мукачеве, Берегове та інші* (із журн.).

ВІДКРА́ЯТИ *див.* **відкра́ювати.**

ВІДКРЕ́МСАТИ, аю, аєш, *док., що, розм.* Недбало відрізати, відрубати що-небудь. *Вона швидко відкремсала шматок полотняної тканини і загорнула кошеня* (із журн.).

ВІДКРЕ́СЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відкре́слити.** *Під час подорожі Єгиптом ми помітили, що територія, де висів товар у кожного продавця, була відкреслена лінією від тієї частини вулиці, де ходили туристи, і цю лінію торговцям не можна було перетинати* (із журн.); *Відкреслений редактором абзац.*

ВІДКРЕ́СЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відкре́слити.** *У газетах такі декоративні елементи, як лінійки, застосовуються для виділення добірки, відокремлення текстових колонок, відкреслення прізвища автора, розмежування окремих матеріалів тощо* (з навч. літ.); *Він уважно читав, роблячи позначки (відкреслення та підкреслення) на сторінках брошури М. Драгоманова* (із журн.).

ВІДКРЕ́СЛИТИ *див.* **відкре́слювати.**

ВІДКРЕ́СЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВІДКРЕ́СЛИТИ,** лю, лиш, *док., що.* Відокремлювати рискою від чогонебудь. *Лінійки, що відкреслюють добірки в бічних блоках або відокремлюють певний матеріал унизу чи посередині сторінки, створюють самостійні структурні одиниці* (з навч. літ.); *Відкреслив* [Іван] *синім олівцем поля — для поправок* (В. Дрозд).

ВІДКРИ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відкрива́ти.** *Удосконалене програмне забезпечення гарантує зручне управління всіма базами даних, відкриваними на комп'ютері під час роботи* (з наук.-техн. літ.); *Дівчина втомилась від швидкої ходьби, зупинилася, дістала давно не відкриваний конспект і сіла на лавку* (з газ.); *Не містична воля є рушієм життя, а цілком прозаїчні, відкривані розумом причини* (із журн.).

ВІДКРИВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відкрива́ти.** *Його превосходительство ніколи не дякував за пригощення, а, наситившись, уставав, кивав головою й велично виходив у супроводі фактора, лакей при цьому мчав попереду, щоб не утруднювати достойника відкриванням дверей* (Валерій Шевчук); *Сулії слив'янки і вишняку стояли, мов дві вежі, повні і урочисті, і Василь негайно взявся до їх відкривання* (У. Самчук); *— Ти не маєш меча або принаймні ножа для відкривання консервів?* (Ю. Андрухович).

ВІДКРИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВІДКРИ́ТИ,** и́ю, и́єш, *док.* 1. *що.* Піднімаючи, зсуваючи і т. ін. те, чим закрите, затулене що-небудь, робити доступним його внутрішню частину. *Коли Ярина померла, зайшла княгиня.., відкрила ляду її скрині* (С. Скляренко); // Забирати те, що прикриває або закриває кого-, що-небудь. [Р і ч а р д:] *Та от що, брате, ти мені скажи (одкриває статую), що зроблено в сій статуї погано?* (Леся Українка); *Поліція не дозволяла відкривати обличчя вбитого* (Л. Смілянський); *Дмитро Холод тихенько підійшов до столу, поволі одкрив Логвинові обличчя* (Г. Епік); // Зсуваючись у той чи інший бік або піднімаючись угору, робити доступним зорові. *Інколи розкривалися стіни й одкривали вузенькі ходи, як шпари, в яких з'являлись на мить хвилі дахів* (М. Коцюбинський); *Завіса колихнулась і попливла на обидва боки, відкриваючи сцену* (О. Донченко); *Верхня губа, усіяна щетиною, піднялася і відкрила ряд чорних .. зубів* (Панас Мирний).

2. *що, розм.* Те саме, що **відчиня́ти** 1. *Коло другого дому лазила по драбинці дівчина, відкривала віконниці* (Панас Мирний); *І дверці одкрив я; вона полетіла, З вершечка на явір, щебечучи, сіла* (Л. Глібов); *Із запізненням відкрив свій ларьок книгар* (Ю. Яновський); * Образно. *Радість відкриває браму до нових зустрічей* (О. Бердник).

3. *що.* Робити вільним вхід, доступ куди-небудь, у що-небудь. [Г а й д а й:] *Ескадра чекає наказу адмірала одкрити бухту і вийти в море* (О. Корнійчук); *Поліцейський підняв руку у великій білій рукавиці і, спинивши потік машин, що рухалися головним проспектом, відкрив дорогу для транспорту з бічної вулиці* (О. Бердник).

4. *що.* Відкорковувати, розпаковувати або розпечатувати що-небудь; розкривати. *Він поклав на столі хліб, консерви .. — Сідайте, хлопці, — і вже став одкривати баклагу* (А. Головко); *Вася одкривав бляшанки консервів* (М. Трублаїні); *Мені захотілося пити. Вийняв із холодильника пляшку мінеральної води, почав відкривати, і в цю мить задзвонив телефон* (Ю. Мушкетик); *Мене кличуть на пошту, щоб одкрити при мені листи* (М. Коцюбинський); *Сава відкрив на ходу рушницю, викинув використані патрони* (О. Бердник).

5. *що.* Розгортати що-небудь закрите, складене, згорнуте. *Перегорнувши газету, одкрив сторінку "Селянське життя". Це були коротенькі дописи селькорівські* [сількорівські] (А. Головко); *Парасолю-автомат можна відкрити однією рукою* (з мови реклами); // Розкривати що-небудь стулене, сплющене; розтуляти. *Оте мале* [дитя], *звичайно таке дике, тепер обіймає пухкими рученятами шию лікаря й само одкриває рота* (М. Коцюбинський); *Марко плакав, дивувався. Знов очі одкрила, Пильно, пильно подивилась — Сльози покотились* (Т. Шевченко); *Він хотів відкрити очі, та повіки були такі важезні, що його кидало у гарячий піт при спробі їх розплющити* (С. Тельнюк).

6. *що.* Крутячи кран, відводячи клапан і т. ін., що служать перепонами чого-небудь, випускати звідкись. *Навіть не ввімкнувши світла, Микола забіг до кухні, відкрив холодну воду і почав жадібно пити* (із журн.); *Слідчий установив, що жінка навмисне відкрила газ і пішла з дому* (з газ.).

7. *кого, що.* Виявляти, знаходити, помічати когось або щось, раніше не відомих. [П р е ф е к т:] *Сю перлину* [співця] *не ти, а я відкрив уперше* (Леся Українка); *— Може, ми, як виростемо, невідомі землі відкриємо або ракетоплан збудуємо...* (О. Донченко); // Знаходити, виявляти щось дослідженням, вивченням. *Щороку астрономи відкривають нові астероїди* (з навч. літ.).

8. *що.* Викривати, виявляти те, що було таємницею, невідомим; розкривати. *Боровий кожного разу відкривав щось нове в житті, душі, поривах молодої художниці* (Я. Гримайло); *Знав Дмитрій — нікому не відкривав Данило своїх думок* (А. Хижняк); *Прибіг і всю правду одкрив, що вона його спроводжала на вечорниці, а я забороняв ходить* (Ганна Барвінок); [Г е н е р а л - м а й о р:] *Товариші розвідники! Вночі сьогодні розвідку пошлем, — її мета: на себе взять удар І засоби противника відкрити* (Л. Дмитерко); * Образно. *Вони* [рослини] *відкривали своїм друзям — людям велику силу краси й любові вічної творчості та радості життя* (О. Бердник).

9. *що.* Започатковувати діяльність якої-небудь установи, закладу і т. ін., розпочинати якийсь захід. [М а р и н а:] *Прокіп на мене розсердився. Бігає, виставку влаштовує. Сьогодні відкривають* (О. Корнійчук); *Через дві неділі* [два тижні], *як Андрій відкрив школу, — вона була повнісінька*

(М. Коцюбинський); — *Незабаром відділ народної освіти збирається відкрити якісь курси для перепідготовки вчителів* (М. Стельмах); // Першим починати що-небудь. *Понад сто років тому великий Шевченко поемою "Єретик" відкрив в українській літературі тему Чехії* (із журн.); // Починати які-небудь дії. *Рятувало німців поки що те, що наші союзники не поспішали відкривати другий фронт* (Д. Бедзик).

(1) Відкрива́ти / відкри́ти жи́ли (ве́ни) — різати або проколювати кровоносні судини для крововиливу. — *Подивись, чи в полі видко Нашу чесну короговку? Коли ні, не хочу жити, Хай мені одкриють жили, Хай джерелом кров поллється, Хай умру від згуби крові* (Леся Українка); **(2) Відкрива́ти / відкри́ти засі́дання (збо́ри, конфере́нцію** *і т. ін.)* — оголошувати про початок засідання, зборів і т. ін.; починати засідання, збори і т. ін. *Потім всі рушили до клубу відкривати урочисті збори* (В. Кучер); *Генеральний директор бібліотеки відкрив конференцію "Інтелектуальні інформаційні технології"* (з газ.); **(3) Відкрива́ти / відкри́ти себе́:** а) виявляти свою присутність. *Іван, як перепел у житі. Припав грудьми і занімів, І лиш дививсь на обрій дальній, — Себе одкрити він не смів...* (М. Шеремет); б) називати своє справжнє ім'я, прізвище. — *Коли ця особа відкриє себе, — сказав містер Джеггерс, випростовуючись, — ви з нею самі залагоджуватимете свої стосунки* (із журн.); **(4) Відкрива́ти (зніма́ти) / відкри́ти (зня́ти) вого́нь (пальбу́)** — починати стріляти з вогнепальної зброї. — *Як я команду дам, щоб огонь відкривали? Горло ж зовсім захрипло* (Григорій Тютюнник); *Партизани кілька разів відкривали по літаках вогонь* (Ю. Збанацький); — *Зняв би я тоді пальбу — вас би всіх постріляли разом зо мною* (Ю. Смолич); *Коли перша граната рвонула літак, ми залпом відкрили вогонь по намету* (О. Гончар).

△ **(5) Відкрива́ти / відкри́ти креди́т (креди́тну лі́нію),** *фін.* — надавати право кому-небудь користуватися кредитом. *Банк відкриває кредитну лінію підприємству, яке може знімати певну суму протягом певного терміну* (з навч. літ); *Н. Ж. каже, що .. просив одкрити йому кредит в 20 р. до січня, бо раніш не міг би заплатити* (Леся Українка); **(6) Відкрива́ти / відкри́ти раху́нок:** а) *(фін.)* давати перший внесок у банк (про вкладника) або починати видавати гроші за певним рахунком (про банк). *Якщо ви щойно зареєстрували свою фірму і збираєтеся відкривати рахунок у банку, радимо зважено поставитися до вибору банківської установи* (з газ.); б) у спортивній грі — одержувати перше очко на свою користь. *У футболістів "Динамо" сьогодні не клеїлася гра, нападники ніяк не могли відкрити рахунок* (з газ.).

◊ **(7) Відкрива́ти / відкри́ти Аме́рику,** *ірон.* — говорити або повідомляти, оголошувати про що-небудь давно відоме всім як про нове. — *Орисю, організація служниць існує вже добрих тридцять років, а ти нам тут відкриваєш Америку* (Ірина Вільде); — *Тобі, можливо, нудно читати ці рядки. Мовляв, Люба відкриває Америку...* (В. Бабляк); — *Про це говорить увесь завод, — посміхаюся гірко я. — Теж мені відкрив Америку* (П. Загребельний); **(8) Відкрива́ти / відкри́ти [нову́] сторі́нку (е́ру)** *в чому, чого:* а) робити що-небудь видатне, знаменне в чомусь, докорінно відмінне від попереднього (перев. у галузі науки). *Перший міжпланетний політ космічної ракети відкрив славну сторінку у вивченні космічного простору* (з наук.-попул. літ.); *Еру надзвукових реактивних пасажирських літаків відкрив 1969 року ТУ-144* (з наук.-попул. літ.); *Комп'ютери відкрили нову еру в історії техніки* (із журн.); б) починати новий період, етап у чому-небудь. *Книга Валерія Шевчука про козацьку державу відкриває нову сторінку історії України* (з публіц. літ.); *Мобільні технології створюють для роздрібної торгівлі нові джерела доходу і відкривають нову еру багатоканальної торгівлі* (з газ.); **(9) Відкрива́ти / відкри́ти про́стір** *для чого, чому* — давати можливість вільно розвиватися. *Розвиток продуктивних сил відкриває безмежний простір для соціального прогресу людства* (з публіц. літ.); *Монолог перетік у діалог двох акторів, відкривши простір їхньому натхненню та інтерпретаторським здібностям* (з навч. літ.); **(10) Відкрива́ти / відкри́ти ро́та** — починати говорити, висловлюватися. *Ось вони, ці забиті, затуркані смерди, з усіх останніх сил раділи, що немає війни, і відкривали роти тільки для того, щоб проклинати тих, хто здобував їм цю нікчемну .. волю* (В. Шкляр); *І не встиг Гнат відкрити рота, як Улас схопив із стола ключ, відкрив двері і, не озирнувшись навіть, вийшов із кабінету голови* (Григорій Тютюнник); **(11) Відкрива́ти / відкри́ти шлях (доро́гу)** *кому, чому і без дод.* — створювати сприятливі умови для досягнення чого-небудь, успіху в чомусь або для розвитку чогось. *Діалог культур відкриває дорогу до істинно загальнолюдської культури* (з публіц. літ.); *Аналіз інформаційних процесів, що відбуваються у соціотехнічних системах, відкриває шлях до з'ясування їх генетичного зв'язку з мовно-розумовими процесами* (з наук. літ.); — *Орете сидьма, сієте сидьма, культурно — куди ж... Тільки хто вам дороги відкрив?* (О. Гончар); **(12) Відкрива́ти (розкрива́ти) / відкри́ти (розкри́ти) ду́шу (се́рце)** *чию, чиє, кому, перед ким і без дод.:* а) відверто, щиросердно ділитися з ким-небудь своїми заповітними думками, переживаннями, намірами і т. ін. *Оце коли не Настя біжить до Параски, то Параска до Насті, .. обидві, посідаючи, ведуть свою розмову, розкривають свою душу одна другій* (Панас Мирний); — *Ні, я радист.., в обличчя не бачу свого співрозмовника, а по голосу відчуваю, перед ким можна відкривати душу* (П. Інгульський); *Йдемо, значить, потихеньку стежиною обабіч асфальту і говоримо .. Зіна геть чисто відкриває душу мені* (В. Логвиненко); *Хочеться йому* [Йосипові] *до батька доступити, хочеться йому .. відкрити своє серце, а може, й зглянеться, а може, й зваже* [зважить] (Панас Мирний); *Вона була рада приходові Катерини, бо не мала тут ні рідних, ні добрих знайомих, не було з ким поділитися своїми думками і не було кому відкрити свою душу* (С. Чорнобривець); *Голубоока, завжди трішки замріяна і незмінно безпосередня і щира* [Марія]: *чим схвильована, що думає — все розкаже, всю душу розкриє* (С. Олійник); б) *(перев. зі сл.* с е р ц е) освідчуватися в коханні. *Скільки ж то разів, зустрічаючись на вулиці, хотів промовити до неї, відкрити їй своє серце* (І. Франко); **(13) Відкрива́ти (розкрива́ти) / відкри́ти (розкри́ти) ка́рти** *кого, чиї, рідко чого і без дод.* — переставати приховувати таємницю про що-небудь або чиїсь потаємні думки, плани, наміри і т. ін.; діяти відверто. — *Звичайні собі туристи. І ніхто не зобов'язаний відкривати перед ними всі свої карти* (П. Оровецький); *Сохацький вважав за можливе піти на риск і не виконав прямої директорової вказівки: до Держплану не пішов і питання ні з ким не погоджував.*

Боявся передчасно відкрити карти (Л. Дмитерко); — *Які цілі ти переслідував, коли писав про мене дописа в обласну газету? "Що ж робити? Поводить його трохи за носа чи відкрити карти зараз же?" — Я не писав ніякого допису* (Григорій Тютюнник); *Що ж він робитиме при німцях? Розкривши карти минувшини, зможе знову кинутись у політичний крутіж* (М. Стельмах); *За вечерею Семен Федорович навіть розмовляв з дружиною. І тоді Фросина розкрила перед ним усі карти Макара Підігрітого: — Хоче стати на твоє місце* (М. Зарудний); **(14) Відкрива́ти (розкрива́ти) / відкри́ти (розкри́ти) обі́йми** — щиро, тепло, приязно і сердечно зустрічати, приймати кого-небудь. *Наче весна, ти обійми одкрила...* (В. Сосюра); *Ти вернулась, прийшла, наче з дальніх країв, мов з холодного царства Валгали. І назустріч тобі я обійми розкрив, — в серці тихо І сонячно стало* (В. Сосюра); **(15) Відкрива́ти (розкрива́ти) / відкри́ти (розкри́ти) о́чі:** а) *(кому)* показувати, розказувати всю правду про що-небудь. *Мабуть, що так... якщо ми дітям не відкриваємо очей, це не значить, що вони залишаються сліпими. Прозріння їм приносить життя...* (Л. Дмитерко); — *Це добре, Прокоповичу, що є такі люди, що одкривають нам очі... Але ж самі вони не переінакшать порядків у світі* (А. Іщук); [Ч у м а к:] *Треба спочатку поговорити з народом, відкрити йому очі* (І. Микитенко); *Покохав я доньку Аксакову. І вона покохала мене. Але магнат не міг віддати її за бурлаку. Хоч як ховали ми наше кохання, а знайшлися добрі люди — відкрили батькові очі* (З. Тулуб); б) *(кому і без дод., на що)* допомагати кому-небудь правильно або глибше розуміти, сприймати, пізнавати щось. *Учитель художньої школи повинен розкривати очі дитині на красу світу, а не намагатися зробити малюнок красивішим* (з наук.-попул. літ.); *Корисно слухати такі пісні, які дають змогу відкривати очі на зовнішній світ* (із журн.); *Петербург, курси багато чого мене навчили, багато на що розкрили очі* (І. Кочерга); *Вона* [вчителька] *багато чого в житті нас навчила, багато на що наштовхнула, багато на що очі вперше нам відкрила* (П. Тичина); *Учень, а нині високоосвічена людина, згадки свої закінчив так: "Кобзар" Т. Г. Шевченка відкрив мені очі на чимало тоді незнаного* (О. Ковінька); *Сьогоднішній концерт відкрив мені трохи ширше очі на музику, можливо, тому, що Кеся старалася прилучити мене до вершин музичної культури* (Ю. Збанацький); в) *(кому, на що)* викриваючи що-небудь, показувати комусь справжній стан речей, сутність чого-небудь. *Шевченко ніколи не мирився з панами, відстоював інтереси трудівників, розкривав їм очі на соціальну неправду* (із журн.); г) *(кому, на кого — що)* давати можливість переконатися у помилковості своїх поглядів щодо когось, чогось. [Л е с я:] *Я вам вдячна, Тарасе, Ви відкрили мені очі на цю людину* (Л. Смілянський); *Це свята правда, і колись ви дякуватимете, що я відкрив вам на неї очі* (В. Дрозд); **(16) Відкрива́ти (розкрива́ти) / відкри́ти (розкри́ти) таємни́цю:** а) *(кому, перед ким і без дод.)* розказувати правду про те, що приховується. *Одну таємницю треба вже тепер відкрити. Славко не здав ані одного іспиту* (Л. Мартович); *Хотіла* [Люба] *ще сказати слово, ще перевірити людину. Аж тоді розкрити перед ним свої хвильні таємниці* (Іван Ле); [К а т я:] *Степане Івановичу, пробачте, може, я таємницю розкрила? І що в мене за язик такий скажений!* (В. Собко); б) *(чого)* виявляти внутрішню сутність чого-небудь, пізнавати до кінця щось. *Лише космонавти зможуть остаточно розкрити таємниці Місяця та планет Сонячної системи* (з наук.-попул. літ.); **(17) Відкри́ти (відчини́ти) / відкрива́ти (відчиня́ти) две́рі:** а) *(для кого — чого, кому, чому)* дати кому-небудь вільний доступ кудись, можливість користуватися, займатися і т. ін. чим-небудь або розвиватися чомусь. *Сотні і тисячі українських емігрантів порушили клопотання про повернення на рідну землю. І Батьківщина широко відкрила для них двері* (із журн.); *Стаття пролунала рішучою, науково обґрунтованою вимогою до царського уряду відкрити двері українській мові в народну школу* (із журн.); б) *(до чого)* зробити можливим що-небудь. — *Лашка замислилася. Подорож у візку з гетьманами відчинила перед нею останні двері до життя світської жінки* (Іван Ле); **Пока́зувати (відкрива́ти) / показа́ти (відкри́ти) спра́вжнє (ді́йсне) обли́ччя** *див.* **пока́зувати.**

ВІДКРИВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ВІДКРИ́ТИСЯ,** и́юся, и́єшся, *док.* 1. Розкриваючись, відхиляючись і т. ін., ставати відкритим, доступним. *Зі скреготом відкривалися залізні днища в шаландах, і ґрунт висипався в море* (О. Донченко); * Образно. *Відкрились нутрощі людського житла, вперше побачили небо* (О. Гончар).

2. *розм.* Те саме, що **відчиня́тися** 1. *Радісно назустріч відкривались ворота в кожному дворі* (М. Шеремет); *Раптом гучно відкрилися двері ясної, І в хатину з дверей промінь білий упав* (Леся Українка).

3. Ставати доступним, досяжним, можливим для кого-небудь. *Стояв я мовчки... І мені згадалось, Як будувався у війну цей міст. Як нам за ним дорога одкривалась До ще не визволених сіл і міст* (Л. Первомайський); [А к і л а:] *Тепер для вашого сина одкриється вакансія — директора* (І. Карпенко-Карий).

4. Ставати доступним зорові; показуватися. *Робітники ломами й сокирами ламають стіну, вона незабаром падає. Одкривається вид на шкляну гору* (Леся Українка); *Звідси, з вікон, відкривався чудовий краєвид на головну алею малого парку* (Ю. Смолич); *От і шосе скінчилось: одкрилася вузенька зелена прогалина* (І. Нечуй-Левицький); *Перед очима відкрився ясний і мальовничий обрис Севастополя* (В. Кучер); // Виступати з-під чого-небудь, що закриває або прикриває; робитися видимим. *Коли Настя лише всміхається, у неї високо відкриваються свіжі червоні ясна* (О. Копиленко); *З-під єдвабного рядна одкрився сонний юнак* (С. Васильченко).

5. Ставати відомим, розкриватися (про що-небудь таємне, невідоме, незрозуміле). *Вона із подивом і торжеством .. дивилася за вікно, .. ніби те, що вона бачила там, побачила вперше і не могла раніше роздивитися, оцінити його, і воно відкривалося перед нею новим* (Григорій Тютюнник); — *Розкажи мені, .. Василю, як се тобі світ відкрився?* (Г. Квітка-Основ'яненко); *За два тижні вона встигне вивчити Каргата, побачить те, що перед нею не відкрилось сьогодні: його ахіллесову п'яту* (Ю. Шовкопляс); *Новий відкрився в нього хист, йому сказали: ви ж артист!* (П. Дорошко).

6. *перен.* Розповідати про себе щиро й відверто; признаватися. *Правдивим будь — але не всім ти одкривайся* (П. Тичина); [К н у р и х а:] *Чого ти, дочко? Голубко моя, чого ти? Скажи, одкрийся мені. Може, що ти таке учинила* (Панас Мирний); *Агроном спершу не міг відкритися лікареві, — цьо-*

му заважала медсестра, яка готувала інструменти для чергової операції (Д. Бедзик).

7. Починати своє існування, свою діяльність (про установи, підприємства і т. ін.). *В аулах відкриваються медичні пункти* (О. Донченко); *В листі стояло, що "Просвіта" моїх книжок не приймає на продаж, а що хутко одкриється нова книгарня* (Леся Українка); // Починати свою роботу. *Ось одкрилась і земська рада* (Панас Мирний); *З'їзд відкрився о десятій ранку в приміщенні міського театру* (О. Гончар).

8. Розгортатися, розкриватися (про щось закрите, складене, згорнуте). *Ми почали читати з місця, на якому відкрилася книжка* (із журн.); // Розкриватися, починати кровоточити (про рану). [О р л ю к:] *Мені здалося раптом, що в мене відкрились рани* (О. Довженко); // Ставати відкритими, розтулятися, розплющуватися (про вуста, очі). *Хотіла поглянути — очиці не відкрилися* (Марко Вовчок).

9. *тільки недок.* Пас. до **відкрива́ти.** *Як відомо з практики проведення геологопошукових робіт щодо нафти й газу в Україні, дві третини структур виявляються "порожніми" і тільки в одній третині відкриваються скупчення нафти чи газу* (з наук.-попул. літ.).

◊ **Відкрива́ється / відкри́лося дру́ге ди́хання** *див.* **ди́хання; Відкрива́ється шлях (доро́га) / відкри́вся шлях (відкри́лася доро́га)** *див.* **шлях; [Як (мов, ні́би** *і т. ін.)***] о́чі відкри́лися** *(рідше* **розкри́лися) / відкрива́ються** *(рідше* **розкрива́ються)** *див.* **о́ко**[1].

ВІДКРИВА́Ч, á, *ч.* Той, хто що-небудь відкриває (у 7 знач.). *Борці свобідної, плідної мислі, І їх великі спільники — учені — Відкривачі, дослідники природи — Колумб, Коперник, Кеплер .. — Ось спільники мої, мої майстри І вчителі!* (І. Франко); *— Скарб завжди загадковий. Десь він там лежить, терпляче сяє в курганній темряві своїм золотим карбуванням... Жде відкривача* (О. Гончар); *Тільки крокуючи в строю передових людей — відкривачів нового, літератори зможуть виконати свій почесний громадянський обов'язок* (з газ.).

ВІДКРИВА́ЧКА, и, *ж., розм.* Інструмент для відкривання кришок пляшок, бляшаних банок і т. ін. *Ніж теж буде вельми придатний у поході: в ньому є шило, коркотяг, долото, маленькі ножиці, навіть одкривачка на консерви!..* (Б. Антоненко-Давидович); *Я .. так і не купив собі відкривачки й мусив за це тупим ножичком колупати консервну сталь* (В. Діброва).

ВІДКРИ́ЛОК, лка, *ч.* 1. Бічне відгалуження будівлі. *Грицько поспішив у низьке .. приміщення, яке тулилося обіч стрункого корпусу з відкрилком* (М. Рудь); *Загальна композиція Конотопського залізничного училища, побудованого у XIX ст., симетрична: чітко виділяється центральна частина і двоє приєднаних до неї коротких відкрилків* (із журн.); // Невелике піддашшя. *Від дощу ми сховалися під відкрилком хати* (з газ.).

2. Відгалуження чого-небудь (відрогів, проходів у шахтах і т. ін.). *Відкрилки шахтного штреку повинні бути під контролем майстра* (з навч. літ.).

3. Бічні пристрої різних машин. *Більш раціонально на відвалі бульдозера встановлювати спеціальні відкрилки, які не дають ґрунту звалюватися набік* (з наук. літ.).

ВІДКРИ́ТИ *див.* **відкрива́ти.**

ВІДКРИ́ТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **відкри́ти.** *Цілу ніч двері одкриті на балкон, цілу ніч свіже повітря* (М. Коцюбинський); *Він* [Артамонов] *дивився вперед широко відкритими очима* (Л. Дмитерко); *Ми* [поляки] *збагнули, що правди путь, що щастя шлях уже давно відкритий вами* (І. Гончаренко); *Важлива роль у заснуванні перших газет і журналів в Україні належить Харківському університету, відкритому в 1805 р.* (з наук. літ.); // **відкри́то,** *безос. пред. На час жнив тут же, на току, відкрито польовий медпункт* (О. Гончар).

2. *у знач. прикм., розм.* Відчинений, розкритий, вільний для доступу. *Я тепер перебрався у другий №, кращий, де сплю при одкритих дверях, щоб було більше повітря* (М. Коцюбинський); *Вітер крізь відкрите вікно ворушив його розкішну сиву чуприну, і коли б не прозорі очі, він здавався б вродливішим* (Л. Смілянський); *Він говорив кудись у простір, втупившись холодними очима у відкрите вікно* (О. Бердник); *Зараз Гаррі, здається, не читав, а дрімав, поклавши голову на відкриту книгу* (В. Чемерис).

3. *у знач. прикм.* Нічим не прикритий зверху, з боків. *Світлиця з матового шкла, з одкритою стелею, так, що видко багато неба* (Леся Українка); *У відкритому купе плацкартного вагона було, крім Арсена, ще три пасажири* (Л. Дмитерко).

4. *у знач. прикм.* Який можна бачити без перешкоди; доступний зорові. *Тут, у відкритім південнім степу, збиралася восени сила-силенна птахів* (О. Гончар); // Нічим не захищений, доступний для нападу (про позицію, фланги і т. ін.). [С е р г і й:] *Знаєш, хто батько у нашій сім'ї?.. Командир гармати Чекаленко .. Король на відкритій позиції, а оповідає — помреш зі сміху* (О. Корнійчук).

5. *у знач. прикм.* Доступний для всіх, хто хоче, бажає. *Автори надрукованих матеріалів несуть відповідальність за те, що в матеріалах використані дані, які не підлягають відкритій публікації* (з наук.-попул. літ.); *Відкрита трансляція сесії Верховної Ради.*

6. *у знач. прикм.* Нічим не прикритий; оголений. *Тільки Ліда витягла довгу одкриту шию і прихильно схилилась в бік дядька* (М. Коцюбинський); *Відкриту голову я низько нахилю, вклонюсь весні, цвітінню молодому* (І. Гончаренко); // Який залишає щось видимим або оголеним. *Ковбойка з відкритим коміром і стрижена голова Дмитрова показувались йому досить нахабними* (В. Підмогильний).

7. *у знач. прикм.* Прямий, щирий. *— Він чоловік щирий, одкритий, лепетливий і не потаїться з думками* (І. Нечуй-Левицький); *Його відкрите обличчя світилося радістю* (І. Волошин).

8. *у знач. прикм.* Неприхований, нетаємний; явний. *І немає створіння, щоб сховалось перед Ним* [Богом], *але все наге та відкрите перед очима Його, Йому дамо звіт!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *В очах його світився біль — це був ясний, майже прозорий, відкритий біль тварини* (Є. Гуцало); // Із прямим зіткненням; безпосередній. *Відкритого багнетного бою вони* [фашисти] *не витримували і бігли врозтіч* (В. Кучер).

9. *у знач. прикм., спец.* Наземний; зовнішній. *Добування каменю відкритим способом має істотні переваги порівняно з підземними розробками* (з наук. літ.); *Значно зріс видобуток руди відкритим способом* (з газ.).

10. *у знач. прикм., мед.* Видимий зовні, не внутрішній, не закритий. *— Хворий, так сказати, у середньому стані. Є*

пошкодження у ділянці грудної клітки, відкритий перелом .. лівої кінцівки, але .. не хвилюйтеся, якихось патологій не бачу... (С. Процюк); *З жаху тоді затремтів державець мужів Агамемнон, Чорну побачивши кров, що з рани відкритої бігла* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

Висо́кий (відкри́тий) лоб <Висо́ке (відкри́те) чоло́> *див.* **лоб; Відкри́та вода́** *див.* **вода́; Відкри́та естра́да (сце́на)** *див.* **естра́да; Відкри́те голосува́ння** *див.* **голосува́ння; Відкри́те пита́ння** *див.* **пита́ння; Відкри́тий уро́к <Відкри́та ле́кція>** *див.* **уро́к; Відкри́ті збо́ри** *див.* **збо́ри; День відкри́тих двере́й** *див.* **день; При відкри́тих две́рях** *див.* **две́рі.**

△ **Відкри́та еконо́міка** *див.* **еконо́міка; Відкри́та множина́** *див.* **множина́; Відкри́та розро́бка родо́вищ** *див.* **розро́бка; Відкри́та систе́ма** *див.* **систе́ма; Відкри́те акціоне́рне това́риство** *див.* **това́риство; Відкри́те мі́сто** *див.* **мі́сто[1]; Відкри́те мо́ре <Відкри́тий океа́н>** *див.* **мо́ре; Відкри́тий звук** *див.* **звук; Відкри́тий ко́смос** *див.* **ко́смос; Відкри́тий склад** *див.* **склад[2].**

◊ **Відкри́та (розкри́та) душа́** *див.* **душа́; (2) Відкри́тий [усі́м] вітра́м** — нічим не захищений, не прикритий. *У червоно-блакитному надвечір'ї чітко вирізьблялося обшарпане, відкрите всім вітрам село Івчанка* (М. Стельмах); *Кільканадцять хаток, усім вітрам відкриті, туляться серед степу одна до одної* (О. Гончар); **Відкри́тий шлях <Відкри́та доро́га>** *див.* **шлях; Відкри́тим те́кстом** *див.* **текст; Відкри́ті две́рі** *див.* **две́рі; Гра з відкри́тими ко́зирями (ка́ртами)** *див.* **гра; З відкри́тою (розкри́тою) душе́ю <З відкри́тим (розкри́тим) се́рцем>** *див.* **душа́; З розкри́тими** *(рідше* **відкри́тими, розпросте́ртими** *і т. ін.)* **обі́ймами** *див.* **обі́йми; Ка́рти відкри́ті** *див.* **ка́рта; Ломи́тися у відчи́нені (відкри́ті) две́рі** *див.* **ломи́тися; Про́сто [го́лого] не́ба (на землі)** *<рідко* **Під відкри́тим (го́лим) не́бом>** *див.* **не́бо.**

ВІДКРИ́ТИСЯ *див.* **відкрива́тися.**

ВІДКРИ́ТІСТЬ, тості, *ж.* Властивість і стан за знач. **відкри́тий** 4–10. *Простір та відкритість степів дає нам оце відчуття — що йдемо по планеті* (О. Гончар); *— В пляшці, панове, і правда, і щирість, і одкритість душі. І приятельство, — сказав Лащ* (І. Нечуй-Левицький); *Молодь вдячно відгукується на довірливість, чесність, граничну відкритість* (з газ.); *Ніхто не знав, ким буде, яка висока (або й нікчемна) доля його жде, — і в цьому була вся принадність життя, його відкритість і приступність* (П. Загребельний); *Критерієм глобалізації, за яким прийнято характеризувати стан окремих держав, є рівень відкритості їх національних економік* (з публіц. літ.); *Сосна печалі виросте у серці, голками вп'ється у відкритість ран* (М. Вінграновський).

ВІДКРИ́ТО. Присл. до **відкри́тий** 7–9. *З-під трохи навислих брів сіро-голубі очі його дивились відкрито і ясно* (О. Ільченко); *Він обійшов коней, опинився в гурті людей, на нього поглядали доброзичливо й одкрито* (П. Загребельний); [Д. Ж у а н:] *Адже, приходячи до вас одкрито, я чув одно: "Сеньйора не приймає"* (Леся Українка); *Драма твориться не за кулісами, не заховано, а відкрито, перед очима* (Є. Гуцало).

◊ **Відкри́то диви́тися / гля́нути у ві́чі** *див.* **диви́тися.**

ВІДКРИТТЯ́, я́, *с.* 1. *тільки одн.* Дія за знач. **відкри́ти.** *Перед відкриттям завіси чути дует з "Запорожця за Дунаєм"* (І. Микитенко); *Не забуду дня, коли ми були з Віктором на відкритті меморіального комплексу в селі Гринівці* (В. Коротич); *Увечері відбулась урочиста церемонія відкриття Всесвітнього економічного форуму* (з газ.).

2. Те, що стало відомим, встановленим завдяки дослідженням, аналізам і т. ін. — *На жаль, у наш час історики часто вимушені дбати справді не за нові одкриття, — знов дав себе впіймати Борис, — а відвойовувати старі істини, часто цілком очевидні...* (П. Загребельний); *Відкриття М. Коперника зробило революцію в світогляді людей, їх розумінні природи та в способах її пізнання* (з навч. літ.); // Те, що хто-небудь виявив несподівано для себе. *Це несподіване і захоплююче відкриття порадувало і розсмішило Христину* (М. Стельмах); *Ідучи сьогодні сюди, зробив страшне для себе відкриття: порожній тил!* (О. Гончар).

ВІДКРИЧА́ТИ, чу́, чи́ш, *док.* Закінчити, перестати кричати. *Відкричали в степу чорні ворони* (з переказу); *Суфі давно відкричав останній повечірній азан, а люди все гули* (Іван Ле).

ВІДКРИЧА́ТИСЯ, чу́ся, чи́шся, *док.* Те саме, що **відкрича́ти.** *Стоїть* [Сірко], *помахує хвостом, але не одважиться подати голос. Хай, .. коли відкричаться люди, коли ніч настане...* (У. Самчук); *Коли Тур одкричався і сів знову обличчям до Добрині й Малуші, то вже на цьому обличчі не було того, що Малуша бачила допіру. Може, він зрозумів, що зараз треба мовчати, може, й кричав, щоб висловити біль, а зараз став дуже тихий* (С. Скляренко); *Іконний погляд з-під рушника почуваємо й тоді, коли, відкричавшись та ждучи дарунків, ще якийсь час топчемося біля порога своїм морозним, весело розбурханим після співу юрмиськом, а жінка з німбом довкруг голови по-материнськи озирає кожного з нас* (О. Гончар).

ВІДКРИ́ШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відкриши́ти.** *Відкришені від булки шматочки він посилав до рота* (із журн.); // *у знач. прикм.* Який відкришився. *Посмішку юної красуні трішки псував відкришений шматочок переднього зуба* (з газ.).

ВІДКРИШИ́ТИ *див.* **відкри́шувати.**

ВІДКРИШИ́ТИСЯ *див.* **відкри́шуватися.**

ВІДКРИ́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВІДКРИШИ́ТИ,** ишу́, и́шиш, *док., що.* Відламувати або відбивати що-небудь шматочками, крихтами. *Приніс додому добуток і поклав на стіл. Всі обступили і розглядають, обторкують, відкришують трішечки і їдять* (В. Барка).

ВІДКРИ́ШУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ВІДКРИШИ́ТИСЯ,** и́шиться, *док.* Відламуватися, відпадати шматочками, крихтами. *Штукатурка на старій стіні відкришується, оголюючи цегляне мурування* (з газ.).

ВІДКРІПИ́ТИ *див.* **відкрі́плювати.**

ВІДКРІПИ́ТИСЯ *див.* **відкрі́плюватися.**

ВІДКРІ́ПЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відкріпи́ти.** *Відкріплений від паркана рекламний плакат валявся на землі* (з газ.); *У зв'язку з переїздом я був відкріплений від військкомату* (з газ.).

ВІДКРІ́ПЛЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач **відкріпи́ти** і **відкріпи́тися.** *Страхувальний канат з уловлювачем унеможливлює випадкове відкріплення каната самим працівником і забезпечує зручність при виконанні роботи* (з мови документів).

2. Документ, який засвідчує зняття з обліку. *Західні спостерігачі вважають серйозним порушенням електоральних свобод відсутність у виборців права брати відкріплен-*

ня та вільно переїжджати з округу в округ (із журн.); *Коли випускниця педінституту приїхала в районне управління освіти, там сказали, що такі фахівці їм не потрібні, і порадили взяти відкріплення* (з газ.).

ВІДКРІ́ПЛЮВАЛЬНИЙ, а, е. 1. Пов'язаний із відкріплюванням. *Відкріплювальні роботи на будівництві розпочиналися з понеділка* (з газ.).

2. Те саме, що **відкріпни́й.** *Відкріплювальні посвідчення мають єдину на всій території України нумерацію і є документами суворої звітності* (з мови документів).

ВІДКРІ́ПЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відкрі́плювати.** *Відкріплювання щогл від будівель виконують монтажники будівельних машин та механізмів 3-го розряду* (з навч. літ.); *Відкріплювання від виборчої дільниці.*

ВІДКРІ́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, **ВІДКРІПЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.,* **ВІДКРІПИ́ТИ,** іплю́, і́пиш; *мн.* відкрі́плять; *док.* 1. *що.* Відокремлювати що-небудь прикріплене. *На контейнеровозах передбачаються засоби, що гарантують безпеку працівників, які закріплюють чи відкріплюють контейнери* (з наук.-техн. літ.); *До прибуття на місце події пожежників працівникам залізничної станції вдалося відкріпити сусідні цистерни від палаючої та відтранспортувати їх на безпечну відстань* (з газ.).

2. *кого.* Знімати з обліку. *Ось мене і відкріпили Від сусіднього села* (П. Дорошко); *У районному військкоматі студента відкріпили не дуже охоче* (із журн.).

ВІДКРІ́ПЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, **ВІДКРІПЛЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.,* **ВІДКРІПИ́ТИСЯ,** іплю́ся, і́пишся; *мн.* відкрі́пляться; *док.* 1. Відокремлюватися, відриватися (про що-небудь прикріплене). *Фата має бути добре закріплена на зачісці шпильками і легко відкріплятися, коли цього потребує весільний етикет* (з Інтернету); *З невідомих причин від вантажівки відкріпився причіп, який виїхав на зустрічну смугу, де зіткнувся з легковим автомобілем* (з газ.).

2. Зніматися з обліку. *Щоб мати змогу працювати разом з чоловіком в Ужгороді, молодій дружині довелося відкріплятися через Міністерство освіти й отримувати нове призначення* (із журн.); *З початку року дідусь відкріпився від районної поліклініки* (з газ.).

ВІДКРІПЛЯ́ТИ *див.* **відкрі́плювати.**

ВІДКРІПЛЯ́ТИСЯ *див.* **відкрі́плюватися.**

ВІДКРІПНИ́Й, а́, е́. Який служить для відкріплення, зняття кого-небудь з обліку. *Відкріпне посвідчення видається тільки за наявності паспорта* (з мови документів).

Відкріпни́й тало́н *див.* **тало́н.**

ВІДКРО́ЄНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відкро́їти.** *Тонесенький пасочок* [конверта] *з краю відкроєний* (І. Франко); *Відкроєні клинці приметують до шовкової тканини, зшивають разом і шви прострочують* (з навч. літ.).

ВІДКРО́ЇТИ *див.* **відкро́ювати.**

ВІДКРОХМА́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відкрохма́лити.** *Відкрохмалена білизна вражала своєю чистотою* (з газ.); *Гарно відкрохмалений комір.*

ВІДКРОХМА́ЛИТИ *див.* **відкрохма́лювати.**

ВІДКРОХМА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВІДКРОХМА́ЛИТИ,** лю, лиш, *док., що.* Те саме, що **крохма́лити.** *Бабуся завжди відкрохмалювала білизну* (із журн.).

ВІДКРО́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВІДКРО́ЇТИ,** о́ю, о́їш, *док., що.* 1. Відрізувати тканину чи інший матеріал під час кроєння, розкроювання. *Цього разу треба відкроїти шматок тканини вдвічі довший, ніж раніше знята мірка* (з навч. літ.).

2. *діал.* Відрізувати. *Узяв свій хліб, відкроїв з нього невеличкий кусник для себе, а решту подав Бовдурові* (І. Франко); *Петро добув ножика, відкроїв кусок хліба* (А. Чайковський); * Образно. *Ось подивився на земну кулю, відкроїв від такого до такого градуса шмат простору, вирвав його — і в книгу. Це буде творчість* (У. Самчук).

ВІДКРУЖЛЯ́ТИ, я́є, *док., що і без прям. дод.* Закінчити, перестати кружляти. *Надворі вже відкружляв своє лапатий сніг* (М. Стельмах); *У фіналі танцювального конкурсу кожен учасник зі своєю чарівною партнеркою повинен був відкружляти на сцені два кола вальсу* (з газ.).

ВІДКРУТИ́ТИ *див.* **відкру́чувати.**

ВІДКРУТИ́ТИСЯ *див.* **відкру́чуватися.**

ВІДКРУ́ТКА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **ви́крутка** 2. — *Ану, починай, бери відкрутку, розгвинчуй нашого старенького. Щоб через півгодини від генератора не лишилося й згадки. Будуймо новий!* (В. Владко).

ВІДКРУ́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відкрути́ти.** *Перед терасою пустував, вириваючись із відкрученого крана, розбишака-струмок* (О. Донченко); *Недалеко від землянок Тур, Підвисоцький і кілька партизанів пораються біля відкручених частин сорокасемиміліметрових гармат, що були на підірваних німецьких танках і броньовиках* (М. Стельмах); *На столі лежали деталі, відкручені від телевізора* (з газ.); * У порівн. *В неї голос затрусивсь, неначе одкручена .. струна* (І. Нечуй-Левицький); // **відкру́чено,** *безос. пред. Полковник і осавул ще раз оглянули ридван — скриньку було одкручено од ланцюга* (Ю. Мушкетик).

ВІДКРУ́ЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відкрути́ти.** *Причиною нещасного випадку було визнано відкручення монтажного люка відстійника без додержання вимог інструкції з охорони праці* (із журн.); *Відкручення шурупів викруткою — нелегка справа* (з газ.).

ВІДКРУ́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відкру́чувати.** *Забороняється встановлення на автомобіль нестандартних дисків, що може спричинити їх відкручування від ступиці під часу руху* (з навч. літ.); *На зовнішньому торці гайки бачимо опресоване поліуретанове кільце, яке б мало утримувати гайку на болті, убезпечуючи від відкручування* (з газ.).

ВІДКРУ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВІДКРУТИ́ТИ,** учу́, у́тиш, *док., що.* 1. Повертаючи по гвинтовій різьбі у зворотному напрямку, відділяти, знімати; відгвинчувати. *Льонька відкручував якісь трубки й гайки і навіть молотком забив гвинта, який ніяк не хотів стати на своє місце* (О. Донченко); *Солдат зіскочив на землю й став одкручувати затичку бака* (П. Загребельний); *Механік в дверях одкрутив болти* (М. Бажан); *Витяг* [Петя] *з кишені плоску баклагу, відкрутив покришку, перехилив до рота* (І. Цюпа).

2. Крутячи, повертаючи що-небудь, надривати чи відривати. *Сьогодні на піджаці* [піджаку] *в хлопця було два ґудзики чорних, один сірий і один, маленький, білий. "Мабуть, одкрутив від сорочки й пришив до піджака", — подумала Улянка* (О. Донченко); *Я не знав, де себе подіти, і вже сам не помітив, як відкрутив на сорочці в себе два ґудзики* (Л. Смілянський).

◊ **Відірва́ти (відкрути́ти) го́лову** *див.* **відрива́ти**[1].

ВІДКРУ́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВІДКРУТИ́ТИСЯ,** учу́ся, у́тишся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Розкручуючись,

відокремлюватися від чого-небудь; відгвинчуватися. *На причепі під час транспортування вантажу несподівано відкрутився гвинт* (із журн.).

2. *перен., розм.* Те саме, що **викру́чуватися** 3. *Василь відкручувався жартами і примовками* (М. Стельмах); *Я мусила брехнею відкрутитися від товариства панни Місі* (Ірина Вільде); *Дітей не було, грошей багато. Од війни Яким зумів одкрутитися* (Микита Чернявський).

3. *тільки недок.* Пас. до **відкру́чувати.** *Деякі гайки добре відкручуються звичайним ключем* (з газ.).

ВІДКСЕ́РЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **відксе́рити.** *У турпохід ми взяли якісно відксерену карту місцевості, якою пролягав наш маршрут* (із журн.); *Стаття потрапила до нас у вигляді відксереної роздруківки з якогось старого журналу* (з газ.); // **відксе́рено,** *безос. пред. Кожну сторінку раритетного видання було ретельно відксерено і здано в архів* (з газ.).

ВІДКСЕ́РИТИ *див.* **відксе́рювати.**

ВІДКСЕ́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВІДКСЕ́РИТИ,** рю, риш, *док., що, розм.* Те саме, що **ксерокопіюва́ти.** *Довідку з присвоєним ідентифікаційним номером рекомендують відксерювати у кількості не менше п'яти примірників, оскільки її копія буде потрібна не один раз* (із журн.); *Вівторок — дурнісінький був день, тільки й потрапила, що на пошту відіслати Г. пакет з "есеями", .. дівчинка-поштарка не вміла правильно відксерити .. і довго, на мою вимогу, переробляла* (О. Забужко).

ВІДКУВА́ТИ[1] *див.* **відко́вувати.**

ВІДКУВА́ТИ[2], уé, *док., розм.* Закінчити, перестати кувати (про зозулю). — *Ну, от слухай же... Одкувала зозуля на вербі, тепер на коноплі пошилася. Не ті порядки, Юхиме, пішли* (С. Добровольський); *О Господи, його вже й поховали. Йому вже всі зозулі відкували* (Л. Костенко); *Над Минківкою відкували зозулі, відтьохкали солов'ї* (з газ.).

ВІДКУВА́ТИСЯ *див.* **відко́вуватися.**

ВІДКУКУРІ́КАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Закінчити, перестати кукурікати (про півня). *Світало. Давно відкукурікали півні* (із журн.).

ВІДКУ́МКАТИ, ає, *док., розм.* Закінчити, перестати кумкати (про жабу). *Тяглося* [соняшничиння] *аж до німого болота, на якому вже відкумкала невгамовна жабня* (І. Муратов).

ВІ́ДКУП, у, *ч.* 1. *іст.* Право на стягання з населення податків, яке надавала держава приватній особі за певну грошову винагороду. *При системі відкупів держава передавала частину своїх прав кільком приватним особам* (із журн.); // Територія, на якій діяло це право. *Він .. завжди їздив по своєму одкупу, робив ревізію* (Панас Мирний).

2. Те саме, що **ви́куп** 2. — *Відпусти мене, діду, до моря, Дорогий дам за себе відкуп* (Н. Забіла); *Вузький проїзд заповнили татари — вели ясир, відкуп* (Ю. Мушкетик); // Дія за знач. **відкупо́вувати** 2. *Відкуп від служби в армії.*

◊ **(1) На ві́дкуп** *кому і без дод.:* а) щоб відкупитися. *Збір мита звичайно князі здавали на відкуп або в оренду* (з навч. літ.); б) *(перев. зі сл.* в і д д а н и й, в і д д а в а т и *і т. ін.)* у чиє-небудь розпорядження. *Сам Бог їм* [панам], *як корчма крамареві, на відкуп даний* (Іван Ле); *Сьогодні космос — вже не далека чорна пустеля, віддана на відкуп фантастам, а жива реальність, предмет повсякденних устремлінь* (із журн.); *Залишаю цей сюжет на відкуп соціологам, і до того ж майбутнім* (з газ.).

ВІДКУПА́ТИ[1], áю, áєш, *док., діал.* Скупати. — *Кажуть, що там ніби керниця є така, що як відкупати хлопця, то подужає* [видужає] (Г. Хоткевич).

ВІДКУПА́ТИ[2] *див.* **відкупо́вувати.**

ВІДКУПА́ТИСЯ *див.* **відкупо́вуватися.**

ВІДКУПИ́ТИ *див.* **відкупо́вувати.**

ВІДКУПИ́ТИСЯ *див.* **відкупо́вуватися.**

ВІДКУ́ПЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відкупи́ти.** — *Звісно, гуртом веселіше, — посміхнувся до Насті Гаркуша і відійшов до свого, відкупленого в діда вікна* (О. Гончар).

ВІДКУ́ПЛЕННЯ, я, *с., бібл.* Дія за знач. **відкупи́ти** 3. *Єдинородний Божий Син був покірний Своєму Отцю до смерті заради нашого відкуплення і спасіння* (з рел.-церк. літ.); *Символ відкуплення у християн один: "Ісус на хресті відкупив усіх нас Своєю святою кров'ю"* (з рел.-церк. літ.).

ВІДКУПЛЯ́ТИ *див.* **відкупо́вувати.**

ВІДКУПЛЯ́ТИСЯ *див.* **відкупо́вуватися.**

ВІДКУПНИ́Й, á, é. Стос. до відкупу. *Для збільшення державних прибутків запроваджується відкупна система збирання податків* (з наук. літ.); *Відкупне мито;* // *у знач. ім.* **відкупне́,** нóго, *с.* Те саме, що **ви́куп** 2. *Згоріла вся оселя дідова, як свічечка. Наклав тоді на всіх дід одкупного, а через рік пишалися розкішні панські кімнати на дідовій леваді* (М. Івченко); — *Погодитися виплачувати данину. Тільки так ми врятуємося! — Відкупного? — про данину князь ніби недочув, а ухопився за думку про відкуп* (В. Малик); *Чоловікові дають сотню київ по п'ятах або ж беруть відкупного* (П. Загребельний).

ВІДКУ́ПНИК, а, *ч., іст.* Той, хто одержував право (за гроші) стягати державні податки з населення. *Податки на сіль і вино були продані відкупникам на кілька років уперед* (з навч. літ.).

ВІДКУПО́ВУВАТИ, ую, уєш, *розм.* **ВІДКУПЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш *і рідко* **ВІДКУПА́ТИ,** áю, áєш, *недок.,* **ВІДКУПИ́ТИ,** уплю́, у́пиш; *мн.* відку́плять; *док., кого, що.* 1. Перекуповувати в когось щось раніше ним придбане. *Коли ще жила* [пані] *в містечку, мати Гінди відкуповувала в неї не раз стару одежу* (Н. Кобринська); *То все Абрамко відкупав у мене за двацік* [двадцять] *золотих* (Г. Хоткевич); *Валентин Модестович відкупив у нього грамофон* (Ю. Шовкопляс); // Викуповувати, забирати за плату своє назад. *Він ніс у пазусі 50 ринських, .. а в голові готовий план — відкупити хоч* [частину] *.. своєї батьківщини* (І. Франко).

2. За певну плату звільняти когось від якої-небудь повинності, обов'язку і т. ін. — *Ото він нашими шиями своє ярмо відкупає!* (Ю. Логвин); *Лаврін тільки стискував кулаки: — Хабара дав глитай, відкупив свого сина!* (О. Донченко); // *заст.* За певну плату звільняти кого-небудь від кріпацтва. *Дівчину, просту кріпачку, я візьму за руку. Відкупивши її в пана, віддам у науку* (П. Тичина).

3. *бібл.* Прощати, звільняти людину від гріхів і дарувати вічне життя (про Ісуса Христа). *Обізвися до мене, о Господи, .. наблизись* [наблизься] *до моєї душі, порятуй же її, ради моїх ворогів відкупи Ти мене!..* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

ВІДКУПО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *розм.* **ВІДКУПЛЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся *і рідко* **ВІДКУПА́ТИСЯ,** áюся, áєшся, *недок.,* **ВІДКУПИ́ТИСЯ,** уплю́ся, у́пишся; *мн.* відку́пляться; *док.* 1. За певну плату звільнятися від якоїсь повинності,

обов'язку і т. ін. *Хто не оженився, тому в'яжуть жінки колодку, а він одкуповується* (Номис); *Проминули ті часи, як громада жила зовсім своїм життям, сама собі правилася і судилася, відкупалася від князів тільки даниною* (М. Грушевський); — *Доведеться відкуплятися гріхами, хлопче* (М. Чабанівський); *Вожді й князі ховалися від готських дружин у найглухіших лісах, одкупались од них сріблом, і золотом, і худобою, й робами* (І. Білик); *Може, ще він не відкупився від некрутчини* (Г. Квітка-Основ'яненко); // *заст.* Одержувати волю шляхом викупу. *Вона й стала тоді ніби пильніш на нас дивитись, да й каже.., що в того-то да ще в другого пана парубки одкуплялись, то по півтисячі за себе положили* (Марко Вовчок); *Сповіщали, що Синан-паша бере в полон тільки тих, хто не мав за що відкупитися* (Іван Ле).

2. *перен.* Виходити зі скрутного становища ціною втрати чого-небудь. *Польське військо відходило, радіючи, що так дешево відкупилося* (Я. Качура); *Вони їдуть в запілля, геть з цього пекла туди, де немає війни, і при всьому тому вони не дизертири — вони тільки щасливі, бо відкупилися від смерті й од війни своєю кров'ю, своїми руками чи ногами* (І. Багряний).

3. *тільки недок.* Пас. до **відкупо́вувати, відкупля́ти, відкупа́ти**[2] 1, 3. *Земля може відкуповуватися власником* (з мови документів); *Воно-то й правда, що милостинею та молитвами гріхи людські відкупляються* (М. Лукаш, пер. з тв. Д. Боккаччо).

ВІДКУ́ПО́РЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відку́по́рити.** *Заздалегідь відкупорені пляшки закриваються особливими пробками з металевими чи скляними головками* (з наук.-попул. літ.); *Вино (крім шампанського) ставлять на стіл у відкупорених пляшках з добре очищеними шийками* (із журн.); // **відку́по́рено,** *безос. пред. На честь перемоги в автомобільних перегонах було відкупорено кілька пляшок шампанського* (з газ.).

ВІДКУ́ПО́РИТИ *див.* **відку́по́рювати.**

ВІДКУ́ПО́РИТИСЯ *див.* **відку́по́рюватися.**

ВІДКУ́ПО́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відку́по́рювати.** *Відкупорювання пляшки, виловленої у лимані, викликало неабиякий інтерес у присутніх рибалок* (із журн.).

ВІДКУ́ПО́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВІДКУ́ПО́РИТИ,** рю, риш, *док., що.* Те саме, що **відкорко́вувати.** *Терень разом із солдатом-денщиком ледве встигали відкупорювати пляшки* (А. Шиян); *Відстрілюючись одною рукою, другою він відкупорив бачок з бензином і чиркнув запальничку* (Д. Ткач); *Гетьман підвівся. Одкупоривши пляшку, поналивав. — Хай буде сама тільки радість! Радість вина!* (Г. Колісник).

ВІДКУ́ПО́РЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ВІДКУ́ПО́РИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Те саме, що **відкорко́вуватися.** *Пляшки з пластиковими пробками легко відкупорюються* (з газ.); *Від нагрівання пляшка шампанського несподівано відкупорилася, забризкавши присутніх за столом* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **відку́по́рювати.** *Пляшки відкупорювалися офіціантами на очах поважної публіки* (з газ.).

ВІДКУРІ́ТИ, іє, *док., розм.* Закінчити, перестати куріти (*див.* **курі́ти**[1]). *Вже відспівали всі до єдиного півні, відкуріли хати мирними вранішніми димами, а Коропов спить* (В. Земляк).

ВІДКУРЛИ́КАТИ, ає, *док., розм.* Закінчити, перестати курликати (перев. про журавля). *Відкурликали в синьому небі журавлі* (М. Олійник).

ВІДКУСИ́ТИ *див.* **відку́шувати.**

ВІДКУ́ТИ *див.* **відко́вувати.**

ВІДКУ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відку́ти.** *Стріляли на баржі, де сиділи відкуті від опачин веслярі* (З. Тулуб); *2002 року став відомим скарб бронзових речей, знайдений у Полтавській області, а серед них — біметалевий клепаний казан, дно та стінки якого бронзові, а вінце було відкуте із заліза* (з наук.-попул. літ.).

ВІДКУ́ШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відкуси́ти.** *Він уперто жував травину й спльовував убік відкушені шматки стебла* (Л. Смілянський); *Христофор Ничипорович .. побачив .. тарілку, в ній виделку, на яку наштрикнуто відкушений і недоїдений шматочок м'яса* (Б. Харчук).

ВІДКУ́ШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відку́шувати.** *Основна дія свята Андрія Первозваного — це відкушування калити. Корж прив'язується якнайвище попід стелею, а потім хлопці та дівчата із зав'язаними очима мусять дострибнути до нього і відкусити шматок* (з наук.-попул. літ.); *Різці у ссавців служать для відкушування чи обгризання їжі, кутні зуби — для її розжовування* (з навч. літ.).

ВІДКУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДКУСИ́ТИ,** ушу́, у́сиш, *док., що.* 1. Кусаючи, відокремлювати, відділяти зубами частину від цілого. *Ковтав* [Джузеппе] *.. дрібненькі рибки і одкушував ноги у молодого спрута* (М. Коцюбинський); *І якщо хто відкушує курортникам блешні під водою, то це, звісно, "Оксанич", підкрадеться, льоску* [ліску] *на зуби: хрусь! — і поплив з новісінькою японською блешнею в зубах!* (О. Гончар); *Вона одкусила нитку зубами і одвернулася від сестри* (Леся Українка); *Грому, здається, легше відкусити собі язика, аніж ще раз попросити* [баян] (Ю. Яновський); *Горобенко мляво взяв пиріжка, одкусив теплий шматочок його з м'ясом і нараз почув, як він страшенно зголоднів* (Б. Антоненко-Давидович).

2. Відокремлювати частину чогось обценьками, щипцями і т. ін. *Гриньо обценьками відкушував шматочки дроту* (С. Чорнобривець).

◊ **(1) Відкуси́ти хвіст,** *рідко* — зробити кому-небудь прикрість. *Одні любляться, інші розходяться, треті хоч і живуть разом, але тільки про людське око, а насправді так і норовлять одне одному хвіст відкусити* (Григорій Тютюнник).

ВІДКУ́ШУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **відку́шувати.** *Яблуко відкушувалося нелегко, бо було ще зовсім зеленим* (із журн.); *Шматок металу відкушується обценьками* (з навч. літ.).

ВІДЛА́ГОДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відла́годити.** *Щось притискає Назара до землі, горбатить, робить маленькою комахою, скромним гвинтиком, невідь як затесаним у відлагоджений механізм столичної машини* (С. Процюк); *Як сказав один поет, важливо створити гармонію добре відлагодженого виробництва й одухотвореного буття* (з газ.); // **відла́годжено,** *безос. пред. На Старокостянтинівському елеваторі було впорядковано виробничу і прилеглі території, змонтовано сучасні транспортерні стрічки, облаштовано системи аспірації, відлагоджено залізничні колії* (із журн.).

ВІДЛА́ГОДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відла́годити.** *Проблематичним залишається відлагодження технічного забезпечення, надійності збереження інформації, електронного оброблення її, оскільки фінансові можливості бібліо-*

тек не дають змоги своєчасно оновлювати обладнання та здійснювати його планову заміну (з наук. літ.).

△ **(1) Відла́годження програ́ми,** *інформ.* — етап розроблення комп'ютерної програми, на якому виявляють, локалізують та усувають недоліки програми. *Відлагодження програми включає уточнення поточних значень змінних і з'ясування шляхів її виконання* (з наук.-попул. літ.).

ВІДЛА́ГОДЖУВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для налагодження чого-небудь. *Відлагоджувальний компілятор має здатність частково усувати синтаксичні помилки* (з наук.-попул. літ.).

ВІДЛА́ГОДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відла́годжувати.** *На відлагоджування взаємодії країн-партнерів у рамках програми співробітництва знадобиться рік* (з газ.).

ВІДЛА́ГОДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДЛА́ГОДИТИ,** джу, диш, *що.* 1. Приводити у справний, придатний для використання стан. *Персонал судна повинен уміти в разі необхідності відлагодити роботу насоса-дозатора* (з мови документів); *Якщо у вас виникнуть проблеми, ми допоможемо встановити, відлагодити пристрої і навчимо користуватися всією копіювальною технікою* (з мови реклами).

2. Організовувати, влаштовувати що-небудь. *Потрібно відлагодити роботу державних економій, комуній* [комун] *і всіх інших кооперативних господарств, щоб вони взяли на себе обов'язки годувати державу хлібом* (М. Циба); *Щоб покращити стан промислової безпеки на підприємствах лісового господарства, необхідно перш за все відлагодити функціонування системи управління охороною праці* (з мови документів).

ВІДЛА́ГОДИТИ *див.* **відла́годжувати.**

ВІДЛА́ЗИТИ, а́жу, а́зиш, **ВІДЛІЗА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.*, **ВІДЛІ́ЗТИ,** зу, зеш, *док.* Повзучи, переміщатися вбік або назад від кого-, чого-небудь. *Джапарідзе відліз з-за свого каменя убік, потім підвівся і легко пішов стежкою вгору* (В. Собко); — *Та яких слідів? — Дивіться яких! — він важко відліз навкарачках* [навкарачки] *у сторону, понишпорив у темряві, повернувся з якоюсь дерев'янкою і з розмаху вдарив об пісок* (М. Стельмах); *Карпо відліз до стінки, принишк, став чекати* (С. Тельнюк).

ВІДЛАКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відлакува́ти.** *Для виготовлення палітурки використали спеціальний коленкор, лицевий бік якого був відлакований нітроцелюлозним лаком* (із журн.); *Відлакована майстром стара шафа ще довго прикрашала мою кімнату* (з газ.); *Відлакована підлога відбивала сонячні промені* (з газ.); // **відлако́вано,** *безос. пред. Підлогу у старому музеї було відремонтовано і відлаковано* (із журн.).

ВІДЛАКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., що.* Те саме, що **полакува́ти.** *Майстер зробив зразкову бандуру, інкрустував і відлакував її, щоб вона не тільки за звучанням, а й зовні була ідеальною* (з газ.); *Дуже швидко майстрові вдалося відлакувати паркет у вітальні* (з газ.).

ВІДЛА́М, ВІДЛО́М, у, *ч., рідко.* 1. Те саме, що **відла́мок, відло́мок.** *Гепнувся додолу колос і розтріскався на кусні, далеко і широко покриваючи землю відломами свойого* [свого] *кам'яного тіла* (І. Франко).

2. *перен.* Те саме, що **відгалу́ження** 4. *Відлом фракійців — гети, зазбручани і ті, що в придунайських ареалах, на ворога виходили з мечами* (Л. Костенко); *Своїх послідовників серед 25–30 % шляхти знайшов кальвінізм — відлам протестантизму* (з наук.-попул. літ.).

ВІДЛА́МАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відлама́ти.** *Всі ті одламані ніжки, покручені спинки, черепки під ногами, шматки паперу, пустка руїни будили ще більшу жадобу нищить, ламати, бити* (М. Коцюбинський); *В махорці є шматочок тертушки, відламаної від коробочки* (І. Багряний); *Частина верхньої половини дзьоба була відламана, і ввесь дзьоб закривавився* (Л. Смілянський); *Сам Корж звертався до них то полагодити наручного годинника, то приклепати одламану педаль у Петиному велосипедику* (Б. Антоненко-Давидович); *Марія йде з відламаною гілочкою вишні просто до Ірчиної кімнати* (Ірина Вільде); *Сторож Степан показав йому на відламану спинку від парти, і вони заговорили, як би ліпше її приладнати* (Валерій Шевчук).

ВІДЛАМА́ТИ *див.* **відла́мувати.**

ВІДЛАМА́ТИСЯ *див.* **відла́муватися.**

ВІДЛА́МКОВИЙ, а, е. Прикм. до **відла́мок.** *У геологічній будові району наявні метаморфічні, місцями магматичні відламкові породи докембрійського фундаменту* (з наук. літ.); *Доправленому до травматологічного відділення лікарні пацієнтові поставили діагноз — закритий відламковий перелом гомілки* (з газ.).

ВІДЛА́МОК, *рідко* **ВІДЛО́МОК,** мка, *ч.* Відламана частина чого-небудь. *У живописнім безладді валялися: тут розбита бочка.., там заржавілий відламок залізної машини* (І. Франко); *Мов у час вибуху вулкана, одвалюються камінні брили, пирскаючи вогнем і гострими відламками* (П. Колесник); *Під час розкопок археологи знайшли відломок кістки невідомої досі тварини* (з газ.); * Образно. *Мої почування — одламки, ескізні одламки* (М. Семенко); // *рідко.* Осколок. *Вона ще не прохолола після історії з попом, мов відламок розірваної вибухом бомби* (М. Коцюбинський); *Між рядами і коло будованих барикад крутилися цілі рої вуличників, .. збираючи відламки гранат* (І. Франко).

ВІДЛА́МУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відла́мувати** і **відла́муватися.** *Археологи вважають, що у II тис. до н. е. відламували лише колос та верхню частину стеблини, а стерню спалювали на добриво. Однак наявність великої кількості серпів указує на те, що відламування колосся не мало великого поширення* (з наук. літ.); *При викопуванні коренеплодів цикорію через значну силу зв'язку з ґрунтом за рахунок відламування хвостової частини втрачається до 6,8 % маси* (з наук. літ.).

ВІДЛА́МУВАТИ, ую, уєш, **ВІДЛО́МЛЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.*, **ВІДЛАМА́ТИ,** а́ю, а́єш, **ВІДЛОМИ́ТИ,** омлю, о́миш; *мн.* відло́млять; *док., що.* Ламаючи, відділяти, відокремлювати частину від цілого. *Рудольф зітхає, підводиться, намацує китицю бузку, відломлює її й прикладає до гарячого лиця* (В. Винниченко); *Восени воно* [море] *як розштормиться, то добиває крутою хвилею аж до цього пагорба, рве, відламує звідси брили чорнозему та глини...* (О. Гончар); *По м'якенькій податливій лубці ще й обухом постукували, тоді здирали кору й відламували маленькі шматочки* (М. Малиновська); *Ніяка сила не може втримати дітей, вони по черзі прошмигують повз лаву, на ходу одламують хрумкі ще гарячі осушки* (Ю. Мушкетик); *Дівчата кинулися до куща, одломили по маленькій гілці червоної калини* (І. Нечуй-Левицький); *Іван Зубов відломив шматок хліба* (В. Ку-

чер); *Було, як мати хліба напечуть, .. А я все цілюсь одломить шкоринку* (Л. Костенко).

ВІДЛА́МУВАТИСЯ, ується, **ВІДЛО́МЛЮВАТИСЯ,** юється, *недок.*, **ВІДЛАМА́ТИСЯ,** а́ється, **ВІДЛОМИ́ТИСЯ,** о́миться; *мн.* відло́мляться; *док.* 1. Ламаючись, відокремлюватися, відділятися від чого-небудь. *Досягненням цього "заводу" була чавунна огорожа навколо собору, де батькові випало багато клопоту з хрестами на шпичаках, які часто одламувались* (Б. Антоненко-Давидович); *Люди, наблизившись до самого берега* [річки], *схвильовано стежили, .. як сунуть і сунуть по бурунливих чорториях крижані брили, відламуючись від рідних місць* (О. Гончар); *Меч не видержав ворожого удару. Задзеленькотів, відломився від рукояті, полетів* (Б. Лепкий); *З кожним поворотом колеса псується залізна вісь. Ще трохи — і вона відломиться* (О. Донченко); *Із-поміж усього побаченого тут найдужче його уяву вражає саме дід Гордій, як найдивовижніша старожитність, що вціліла від минулих віків, одломившись од них так, мов осколок од великої брили граніту* (Є. Гуцало); *Місток був старий, трухлявий, півпоруччя з боку городу відламалось* (І. Білик).

2. *тільки недок.* Пас. до **відла́мувати** і **відло́млювати.** *Силова пломба має спеціальний гвинтовий стопор, при закручуванні якого пломба замикається, після чого стопор відламується* (з навч. літ.).

ВІДЛАТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, розм.* Побити когось. *Лягла* [Стручиха] *спати, лютуючи і присягаючись одлатати завтра Левантину так, щоб довго згадувала* (Б. Грінченко); [Х а п ч у к:] *Ти арештував би її, цю прокляту бабу! Це ж вона облила мене водою!* [Д у д к а:] *Як же так? Ха-ха-ха!* [Х а п ч у к:] *А дві других відьми граблями одлатали!* (Я. Мамонтов).

ВІДЛА́ЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ВІДЛА́ЯТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *док., розм.* Відповідати лайкою на лайку. — *Свинята-мужичата!* — *відлаювався Василь, простуючи до свого двору* (Панас Мирний).

ВІДЛА́ЯТИСЯ *див.* **відла́юватися.**

ВІДЛЕ́ГЛИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **відда́лений** 2, 3. *Я пам'ятаю по дощі Розволохатяні кущі, І сріберний одлеглий грім, І за рікою сизий дим* (В. Свідзінський); *Він полював на великого звіра, .. й, оскільки такий звір попід Києвим городом не ходив, доводилося йти за ним у відлеглі краї* (І. Білик); *Професорові Отаві навіть докоряли за те, що його наукові інтереси скупчені на занадто відлеглих у часі проблемах* (П. Загребельний).

ВІДЛЕ́ГЛІСТЬ, лості, *ж., рідко.* Те саме, що **відстань.** *Ну, як би там врешті не було, відлеглість між нами стала зразу коротша* (М. Коцюбинський); *Читачам поступових газет я розіслав окуляри, через які можна читати на далекій відлеглості сконфісковані числа* (В. Самійленко).

ВІДЛЕ́ЖАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відле́жати** 2. *Криза минула. У мене були відлежані боки, спина .. Але я був живий, я переборов смерть!* (В. Минко); // *у знач. прикм.* Який довго пролежав, відлежався (у 3 знач.). *Вона .. поцілувала пухку .. руку, що пахла тютюном, ладаном і старими, в землі відлежаними грішми* (М. Стельмах).

ВІДЛЕ́ЖАТИ *див.* **відле́жувати.**

ВІДЛЕ́ЖАТИСЯ *див.* **відле́жуватися.**

ВІДЛЕ́ЖУВАННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **відле́жувати** і **відле́жуватися** 1, 2. *Відлежування у лікарні врятувало її від дочасного звільнення з роботи* (з газ.); *Замість відлежування боків на пісочку дітям краще пограти у якісь рухливі ігри на березі річки* (з газ).

2. Тривале лежання чого-небудь для набуття певних властивостей, якостей; вилежування. *Тривалість відлежування зерна залежить від кількості вологи, що випаровується під час сушіння* (з наук.-попул. літ.).

ВІДЛЕ́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДЛЕ́ЖАТИ,** жу, жиш, *док., що.* 1. *також без дод.* Лежати протягом певного часу, лікуючи якусь хворобу, рану і т. ін. *Довелося тоді старому Кухті класти на віз ще один клунок ячменю, а Северкові — тиждень відлежувати на печі в гарячці* (А. Іщук); *Бився* [Погиба] *з денікінцями і червоними, відлежував тиф у хуторян* (М. Стельмах).

2. *тільки док.* Лежачи довго, незручно, викликати оніміння, ушкодження і т. ін. частини тіла. — *Раніше, дівко, не могла прийти, чи, може, ноги на печі відлежала?* (М. Стельмах); *Одлежавши боки, Глоба підсів до віконця* (Г. Колісник).

ВІДЛЕ́ЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВІДЛЕ́ЖАТИСЯ,** жуся, жишся, *док.* 1. Лежачи, відновлювати сили після хвороби, поранення, втоми і т. ін.; відпочивати. *Лейтенанта Сагайду контузило на Тисі, і він зараз теж відлежувався десь у госпіталі* (О. Гончар); *Коли вже закінчуються восени польові роботи, Хівря всю зиму одлежується* (Микита Чернявський); *Інколи після репетиції, не кажучи вже про концерти, він падав знесилений, щоб відлежатись, віддихатись* (Л. Дмитерко).

2. *перен.* Уникати якоїсь роботи, обов'язку; нічого не робити. *Олена підійшла до печі, щоб розпочати свій звичайний трудовий день, .. щоб на неї не нарікали люди, що коли вона головиха, то можна й відлежуватися* (Григорій Тютюнник); // Переховуватися, уникаючи якоїсь небезпеки. *Вдень ми, як звірина степова, відлежуємося по бур'янах, по колючих лісосмугах* (О. Гончар).

3. Пролежавши певний час, набувати якихось властивостей, якостей. *Берете яблука, добре їх промиваєте і ріжете на великі частки. Далі даєте яблукам відлежатися доти, доки вони не почнуть темніти* (з наук.-попул. літ.); * Образно. *Їхній власний винахід — запатентований, блукає десь по довгих канцеляріях, відлежується в пузатих теках* (Ю. Мушкетик).

ВІДЛЕМЕНТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм.* Закінчити, перестати лементувати, кричати. *Ще вночі відлементували голоси, як плавом плив народ з пожарища* (А. Головко); — *Все'дно скоро свою бабу не втихомирю, то давай повикидаємо це луб'я надвір. Заодно вже хай відлементує* (М. Стельмах).

ВІДЛЕТІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **відлеті́ти.** *Тим часом Грицько-боярин стежив за від'їжджаючим Зарембою, наче лис за відлетілою качкою* (Юліан Опільський); *До старечого серця немов тихо діткнулось далеким подувом давно відлетіле власне дитинство* (Н. Королева); *У носі і в горлі лоскоче духом вербового пуху, недавно одлетілим дощем і ще чимось таким, чого й не можна назвати* (Є. Гуцало); * Образно. *На судні почувалась його, Ягничева, відсутність. Ні-ні та й озивався тут його відлетілий дух, озивавсь навіть зараз, коли цей чародій парусів, вірний наставник десь там назавше зник, розчинився в морях кураївської кушпели* (О. Гончар).

ВІДЛЕТІ́ТИ *див.* **відліта́ти**[1].

ВІДЛИ́В[1], *ч.* 1. *род.* у, *рідко.* Те саме, що **відпли́в** 2. *Синя й глибока вода. Інколи вітер ясний пробіжить, — І заграють, заплещуть кругом переливи й одливи...* (М. Рильський); *Я чув приливи і відливи моря* (Ю. Винничук); * Образно. *А серце чим не море? Чи ж мало бур у нім? Прилив, одлив і перли На дні його живім* (А. Кримський).

2. *род.* а, *рідко.* Те саме, що **відли́вок.** *Коли б можна зробити гіпсовий відлив з такого виразу лиця!* (Ирина Вільде).

3. *род.* а, *спец.* Пристрій для стікання, спускання води. *Далеко за кухонними дверима довбала крапля за краплею з крана в відлив* (Ю. Смолич).

ВІДЛИ́В[2], у, *ч.* Інший відтінок або відтінки при якомусь основному кольорі. — *Простіть...* — *натягнувся хлопець мов струна, і димчасті очі заблищали м'яким одливом* (М. Стельмах); *З-над важких лопухів з'явилася розкудлана голова Лялі, потім і вся вона — розімліла на сонці, розпарена, з рожевуватим відливом* (В. Малик); *Губи її були щедро намазані густою помадою з голубуватим відливом* (М. Руденко).

ВІДЛИВА́ЛО, а, *с., діал.* Черпак, яким вичерпують воду з великого човна. *Козаки, вирушаючи в морський похід, брали з собою необхідне для мореплавства начиння: компас, запасне вітрило, теслярське знаряддя, линви, відливала, ліхтарі та інші речі, потрібні під час тривалого перебування на морі* (із журн.).

ВІДЛИВА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для відливання. *Найпростіший шлях виготовлення шоколаду — мати відливальну лінію, закуповувати готові шоколадні маси, відливати, упаковувати і продавати* (з наук.-попул. літ.); *На підприємствах із виготовлення деревостружкових і деревоволокнистих плит застосовуються спеціальні відливальні машини* (з навч. літ.).

ВІДЛИВА́ЛЬНИК, а, *ч.* Робітник, фахівець із відливання виробів з металу, скла і т. ін. *Відливальник на поліграфічному виробництві веде відливання з типографського сплаву лінійок, реглетів, шпон, квадратів та іншого матеріалу* (з навч. літ.); *Після закінчення професійно-технічного училища хлопець почав працювати відливальником фарфорових та фаянсових виробів* (з газ.).

ВІДЛИВА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **відлива́льник.** *Не було б смачних цукерок і без майстерності рецептурниці, відливальниць* (з газ.).

ВІДЛИВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відлива́ти**[1] 5. *Художнє оброблення металу знає кілька прийомів — вирізування, плетення, відливання та ін.* (з навч. літ.); *Старий майстер-друкар своїм коштом допоміг здібному учневі удосконалитися у відливанні літер* (із журн.).

ВІДЛИВА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *недок.,* **ВІДЛИ́ТИ,**діллю́, ділле́ш; *мин. ч.* відли́в, лила́, ло́; *рідко* **ВІДІЛЛЯ́ТИ,** діллю́, ділле́ш *і рідше* лля́ю, лля́єш, *док.* 1. *що.* Виливати частину рідини з якої-небудь посудини. *Хведір одлива з півстакана* [чаю] *і долива ромом* (Панас Мирний).

2. *що.* Вичерпувати, звільняючи що-небудь від води. *В мокрому трюмі конопатять, відливають воду* (О. Довженко).

3. *без прям. дод.* Відтікати з якої-небудь частини тіла (про кров). *Зненацька Гіпатія пополотніла, зупинилася, наче вкопана, відчула, як кров одливає від серця* (О. Бердник); — *Ну?* — *запитав він удруге й почув, як уся кров одлила від голови і як замерло серце* (Л. Яновська); *Кров поволі відлила від його обличчя, і воно стало сіро-зеленим* (В. Собко).

4. *кого.* Бризкаючи або поливаючи когось водою, приводити до притомності. *Разів із шість Рябка водою одливали І стільки ж раз його, одливши, знов шмагали* (П. Гулак-Артемовський); *Часто сусіди віднімали її* [Анюту], *скривавлену, від озвірілої жінки й відливали водою* (О. Донченко); *Стовкши немилосердно, вони* [слідчі] *Андрія відливали водою й садовили на стілець* (І. Багряний); *Стара в плач та в крик, хлопець умлів, ледве водою віділляли* (І. Франко).

5. *що.* Литтям виготовляти які-небудь речі. *Старий православний майстер Веселіїл відливає статую бога в образі золотого тільця* (Г. Хоткевич); *Вісімдесят відсотків деталей було на складах, вони мали стандартне призначення. А пластикову форму треба було відливати в спеціальній лабораторії* (О. Бердник); *Скло відливають, прокатують, пресують, витягують. Із нього роздувають вироби, як мильні бульки* (з наук.-попул. літ.); *Кременисті бронзи мають добрі ливарні властивості. З них можна відливати тонкостінні деталі* (з навч. літ.).

6. *що, рідко.* Проливати (сльози). — *Хіба мало ти звідала тут горя, одлила гарячих сліз?* (Панас Мирний); * У порівн. *Плаче вона не тільки через батькові слова, а виплакує все своє горе, наче одливає одразу всі свої сльози* (Грицько Григоренко).

◊ **Вилива́ти (відлива́ти) / ви́лити (віділля́ти) переля́к (перепoло́х, уро́ки** *і т. ін.) див.* **вилива́ти.**

ВІДЛИВА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *недок., без дод.* Мати якийсь відлив *(див.* **відли́в**[2]*)*, чимось переливатися. *Я тепер дивлюсь на її капелюх, на шматочок шиї, що часом одливає фіолетовим перламутром електричного світла, на заокруглені плечі зовсім інакше, ніж декілька хвилин тому назад* (В. Винниченко); *Блакить відливала сивою лускою* (Ю. Смолич); *Ясний сонячний день. Вдалині відливають сріблом гори* (Ю. Мокрієв); *Сірі очі під довгими віями відливали голубизною* (В. Земляк); // *що, рідко.* Відбивати, віддзеркалювати що-небудь. *Вода гаті відливає зелені тіні дерев, контури гори* (У. Самчук).

ВІДЛИВА́ТИСЯ, а́ється, *недок.,* **ВІДЛИ́ТИСЯ,** *рідко* **ВІДІЛЛЯ́ТИСЯ,** віділле́ться, *док.* 1. Те саме, що **вилива́тися** 3. *Деталь добре відлилася зусиллями старшого майстра* (з газ.); // *у що, перен.* Набувати якоїсь форми, вигляду. *Віковічний та поверхово зжитий історичний досвід народу відливається у форми повсякденної поведінки, в несвідомі смаки й антипатії, традиції побуту* (з наук. літ.); *Віра ця відлилася у цікавий релігійний догматичний календар* (І. Огієнко).

2. *рідко.* Проливатися (про сльози). *Любо нам дивитися на чужі гіркі сльози, що кожного дня одливаються отут у вашого порога?* (Панас Мирний).

3. *тільки недок.* Пас. до **відлива́ти**[1] 1, 5. *Тут відливаються скульптури, які виліплюють студенти і професори Академії мистецтв* (з газ.).

◊ **(1) Віділле́ться сльоза́ми** *кому і без дод.:* а) хто-небудь буде покараний за заподіяне комусь зло. *Нічого, потерпи, але за твої синяки віділлється комусь солоненькими сльозами* (Григорій Тютюнник); б) що-небудь приведе до негативних наслідків. *Однак чи не буде твоя відмова тим промахом, що колись віділлється сльозами?* (О. Гончар); **Віділлю́ться (відізву́ться) сльо́зи** *див.* **сльоза́.**

ВІДЛИ́ВНИЙ, а, е, *рідко.* Прикм. до **відли́в**[1] 1. *Човняр, дочекавшись відливної хвилі, спритно спрямовує суденце у відкрите море* (із журн.).

ВІДЛИВНИ́Й, а́, е́. 1. Стос. до відливання. *Гумові кліше виготовляються тисненням відливних форм із використанням сирої гуми з подальшою її вулканізацією* (з навч. літ.).

2. Виготовлений способом лиття. *Відливні вироби характеризуються високою міцністю при використанні* (із журн.).

ВІДЛИ́ВОК, вка, *ч.* Виріб, виготовлений способом лиття. *Внутрішні дефекти металевих відливків і виробів можна виявити методом просвічування рентгенівськими променями* (з наук.-попул. літ.).

ВІДЛИ́ГА, и, *ж.* 1. Тепла погода взимку або ранньою весною, яка супроводжується розтаванням снігу, льоду. — *Щось я ніяк не нагріюсь, а здається, надворі одлига й не дуже холодно, — говорив один гусарин, бігаючи по хаті та тручи руки* (І. Нечуй-Левицький); *Була відлига, з стріх капало, з горбка збігали, мов весною, струмочки талої води* (М. Коцюбинський); *Батько приїхав рано-вранці, коли після сердитих морозів почалася відлига* (О. Донченко); *По Різдві почалась метелиця, що тривала цілий тиждень, а там повіяло теплим полудневим вітром і настала одлига* (У. Самчук); *За необхідності звільняйте кущі рододендрону з-під снігу, краще під час відлиги, коли гілочки не такі крихкі* (з наук.-попул. літ.); * Образно. *Одлига пожувала дорогу* (Л. Смілянський).

2. *перен.* Період лібералізації у сфері суспільно-політичного і культурного життя країни; ослаблення жорсткого політичного режиму. *Не минуло й року, як виявилось, що це була лиш короткочасна одлига, а не жадана весна. Уже восени 1932 року припинено друкувати в "Житті й революції" мій роман "Борг"* (Б. Антоненко-Давидович); *Страшно, коли ідеали втрачають сенс для тих, хто все життя плекав і утверджував їх, хто виніс на своїх плечах увесь тягар холоду, голоду, війни, часи політичних заморозків і відлиг* (з публіц. літ.); *У добу хрущовської "відлиги" зародився рух шістдесятників, дисидентів, а згодом і правозахисників* (із журн.).

ВІДЛИ́ГЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **відли́гнути.** *Михайло Сеспель, грузнучи й ковзаючись по натертій відлиглій дорозі, важко шкутильгав селом* (Ю. Збанацький).

ВІДЛИ́ГНУТИ, гне; *мин. ч.* відли́г *і* відли́гнув, гла, ло; *док.* 1. Розмерзнутися, розтанути внаслідок потепління взимку. *У деяких частинах глибокої балки стежка відлигла* (з газ.); // *безос. Десь удосвіта почало туманитись, відлигло, наче білі прозорі хмарки попадали на землю з гіллястого неба* (В. Земляк).

2. *розм.* Те саме, що **відволо́гнути.** *Оце після дощу земля відлигла* (Сл. Гр.).

◊ **Відлягти́ (віді́йти́,** *рідко* **відли́гнути) / відляга́ти (відхо́дити) від се́рця (від душі́, на се́рці, на душі́)** *див.* **відляга́ти.**

ВІДЛИ́ГОВИЙ, а, е. Стос. до відлиги. *Цього року на Десні спостерігалися відлигові зимові повені* (із журн.); *Це з благословення й напуття Івана Гончара у відлигові 60-ті роки в Києві на дніпровських схилах залунали веснянки, купальські пісні* (з публіц. літ.).

ВІДЛИ́НУТИ, ну, неш, *док.* 1. *поет.* Відлетіти, віддалитися, зникнути. *Усе Одлинуло, зостались тільки сльози, Прозорії і тихі, як роса* (Л. Старицька-Черняхівська); *Сумні думки одлинули* (С. Васильченко); *Десять років минуло, відлинуло в путь безупинну* (С. Крижанівський).

2. *рідко.* Відхлинути від чогось. *Відлинула вода від берега* (Сл. Гр.).

ВІДЛИНЯ́ТИ, я́є, *док.* Вийти з періоду, стану линяння; закінчити, перестати линяти (про тварин). *Після місячної перерви кури відлиняли і почали нестися* (із журн.).

ВІДЛИПА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відлипа́ти** 1. *Для полегшення відлипання опалубки від бетону її змащують спеціальними засобами* (з наук.-техн. літ.); *За багатьма рецептами, тісто треба вимішувати до повного відлипання його від пальців* (з навч. літ.).

ВІДЛИПА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВІДЛИ́ПНУТИ,** ну, неш; *мин. ч.* відли́п, ла, ло *і* відли́пнув, нула, ло; *док.* 1. Відставати, відклеюватися (про щось прилипле, приклеєне). *От якби цю гілку та кинуть туди на глибоке, то всі черепашки відлипнуть, бо їм насподі холодно. І виповзуть всі на мілке, на літню воду* (В. Близнець); *Я став знімати із себе светр, і при цьому від дірки, залишеної у вені шприцом, відлип тампон* (Ю. Андрухович).

2. *перен.* Віддалятися, відходити від чогось. *Чиїсь кроки внизу. Труда відлипає від стіни, швидко-швидко хреститься і з одчаєм рве двері до себе* (В. Винниченко); *А Брус як миттю прилип був до стіни, так миттю і відлип, і почав обходити стіл, щоб іти знов на середину кімнати* (Б. Лепкий).

3. *перен., розм.* Давати кому-небудь спокій, переставати набридати. — *Ну, певно! Генеральські доньки! Куди мені до них. А, до речі, якби ти хоча б на хвильку від них відлип, то міг би зазнайомитися із Мальвою Ландою* (Ю. Винничук).

ВІДЛИ́ПНУТИ *див.* **відлипа́ти.**

ВІ́ДЛИСК, у, *ч.* 1. Те саме, що **ві́дблиск** 1. *Сонце заходить. Сніги обливаються рожевим одлиском* (І. Нечуй-Левицький); *В плиті жваво потріскує, .. відлиски полум'я весело танцюють під лавою на купі жовтих качанів кукурудзи* (І. Вирган); *Між вікон горіла червоним вогнем грубенька соснова скіпка, заливаючи помешкання мерехтливими відлисками* (І. Білик).

2. Те саме, що **відли́в**[2]. *І от уявіть собі, що цей чистенький, чорний з тьмяним відлиском автомобіль зупинився саме коло мого дому!* (Б. Антоненко-Давидович); *І побачив на вершечку граба великого хижого птаха, такого чорного, аж синій відлиск пробігав по ньому* (В. Шкляр).

ВІДЛИ́СКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відли́скувати.** *Запам'яталося їй відлискування місячної доріжки на поверхні моря* (із журн.); *Чорно-смарагдове відлискування шовку додавало конкурсантці неповторного шарму* (з газ.).

ВІДЛИ́СКУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Те саме, що **відбли́скувати.** *Під дубом на снігу горить огонь — великий, веселий, тріскучий... Червоніють намети снігу. Осторонь, у темряві лісу, одлискує проти огнища спина буланого* (С. Васильченко); *Під летючими хмаринками туману відлискували під місяцем великі плеса верхніх ставків* (Ю. Смолич); *Темні, немов з чорного оксамиту, пелюстки троянди відлискували пурпуром* (із журн.).

ВІДЛИ́СКУВАТИСЯ, ується, *недок.* Те саме, що **відбли́скувати.** *Полум'я одлискувалось в тихій воді, вилискуючи, наче в безодні* (І. Нечуй-Левицький); *І міняються смуги, відлискуються то густо-жовто-зеленим смарагдом, то жовто-зеленим топазом* (В. Коротич).

ВІДЛИ́ТИ *див.* **відлива́ти**[1].

ВІДЛИ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відли́ти** 1, 2, 4–6. *Відлитий із банки сік простояв у холодильнику недовго* (із журн.); *Відлитий холодною водою, хлопець швидко прийшов до пам'яті* (з газ.); *Постаті співців були мов з бронзи чорної одлиті* (Леся Українка); *Зроблений він* [пам'ятник] *був і відлитий місцевими художниками і ливарниками* (А. Хижняк); *У багатьох розкопаних житлах було виявлено ливарні печі, глиняні матриці й кришки, різноманітні кам'яні знаряддя для обробки відлитих речей* (з навч. літ.); // **відли́то,** *безос. пред. На заводі "Монумент-скульптура" відлито в бронзі бюст великого російського художника І. Ю. Рєпіна* (з газ.).

ВІДЛИ́ТИСЯ *див.* **відлива́тися.**

ВІДЛІ́Г, ло́гу, *ч., діал.* Переліг. *У плузі Волики розсердились, вертіли, брать відлогу не хотіли* (Л. Боровиковський); *На лівому боці яруги, на відлозі, .. зелений полиск густого шелюжиння* (Григорій Тютюнник).

ВІДЛІЗА́ТИ *див.* **відла́зити.**

ВІДЛІ́ЗТИ *див.* **відла́зити.**

ВІ́ДЛІК, у, *ч.* Дія за знач. **відлі́чувати** і **відлічи́ти.** *Ритм життя визначається тут змінами пір року, погодою, стихіями, відлік часу ведеться від однієї події до другої!* (П. Загребельний); *Відлік часу йде на хвилини: їх Лавочкіну дано лиш п'ятнадцять* (А. Михайленко); *На відліку "п'ять" Гончаренко вже не зводив з хрестика очей* (А. Кокотюха); *Шістдесятництво є філософським феноменом і своєрідним відліком часу інтелектуальної історії України* (з наук. літ.).

△ **Інерційна систе́ма ві́дліку** *див.* **систе́ма.**

◊ **То́чка ві́дліку (відраху́нку, відрахува́ння)** *див.* **то́чка.**

ВІДЛІКО́ВИЙ, а, е. Пов'язаний із відліком; признач. для відліку. *Час у відлікових системах координат протікає однаково і рівномірно. Такі припущення відповідають концепції абсолютного простору і часу* (з навч. літ.); *Для опису конфігурації один із радикалів беруть за відліковий* (з навч. літ.).

ВІДЛІПИ́ТИ *див.* **відлі́плювати.**

ВІДЛІПИ́ТИСЯ *див.* **відлі́плюватися.**

ВІДЛІ́ПЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відліпи́ти.** *Відліплений листочок, кружляючи, полетів униз* (із журн.); *Трохи дратувала її відліплена на конверті марка* (із журн.); // **відлі́плено,** *безос. пред.* [В а с я:] *Піонери ніколи не читають чужих листів... Хоча ось і з другого боку відліплено* (І. Микитенко).

ВІДЛІ́ПЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відлі́плювати** і **відлі́плюватися.** *Акуратне відліплювання наклейки потребує додаткового терпіння* (з газ.).

ВІДЛІ́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВІДЛІПИ́ТИ,** іплю, іпиш; *мн.* відлі́плять; *док.* 1. *що.* Відокремлювати, відривати щось приліплене або прилипле; відклеювати. *Після концерту танцюристки відліплювали довгі накладні вії, змивали макіяж і весело обговорювали свій виступ* (з газ.); *Вона* [Соломія] *роздерла пазуху, одліпила скривавлену сорочку* (М. Коцюбинський).

2. *кого, що, перен.* Від'єднувати, роз'єднувати кого-, щонебудь. *Я відчув, як непросто їй мене кликати, відривати, відліплювати од мене самого й повертати обличчям до цілого світу* (В. Коротич); *Врешті відліплюю себе від зупинки і сідаю в автобус* (із журн.).

ВІДЛІ́ПЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ВІДЛІПИ́ТИСЯ,** іпиться; *мн.* відлі́пляться; *док.* Відокремлюватися, відпадати (про що-небудь приліплене або прилипле). *Старі шпалери стін .. відліпилися і звисали всілякими химерними звоями* (У. Самчук); *Ластівки завжди дивують його своїм інженерним умінням, — тож треба зуміти так зробити, щоб гніздо не відліпилось від жмуття проводів, не впало* (О. Гончар).

ВІДЛІ́Т, льо́ту *і* ле́ту, *ч.* Дія за знач. **відліта́ти**[1] і **відлеті́ти.** *Позлітавшися у зграї, різне птаство молоде в крилах сили набирає і відльоту в вирій жде* (Н. Забіла); *Коли чайки летять далеко в море, буде тиха, ясна погода, а поквапливий їх відліт з моря віщує бурю* (з наук.-попул. літ.); *Ми з Степаном Федоровичем домовилися побачитися лише завтра — за день до мого відльоту на поетичну конференцію в Лондон* (В. Коротич); // *перен., жарг.* Стан захоплення, здивування. *Рок-музика — це відліт для багатьох підлітків* (із журн.).

◊ **(1) На відльо́ті:** а) далеко від інших, осторонь. *Був на одльоті хуторок* (І. Котляревський); — *Ми от з сином побудувалися на відльоті... Ні село, ні місто: бозна-що* (І. Муратов); б) на певній відстані від кого-, чого-небудь, не прилягаючи до чогось. *Надітий через плече планшет стелився на відльоті в повітрі, не встигаючи за ним* [капітаном] (Н. Тихий).

ВІДЛІТА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відліта́ти**[1]. *Ті журавлі і їх прощальні сурми... Тих відлітань сюїта голуба...* (Л. Костенко); *Роботи, пов'язані з рубанням, різанням тощо, під час виконання яких можливе відлітання частинок металу, необхідно виконувати в окулярах або масках* (з навч. літ.).

ВІДЛІТА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *недок.,* **ВІДЛЕТІ́ТИ,** ечу́, ети́ш, *док.* 1. Летячи, покидати якесь місце (про птахів). *Починається вітер і жене сиві хмари, а вкупі з ними чорні ключі пташині, що відлітають у вирій* (Леся Українка); *Журавлі в блакиті Відлітають у тривожний дальній шлях* (А. Малишко); *Пташки щебетливі одлетіли у вирій* (Панас Мирний); // Відправлятися у повітряну подорож (про літак, про пасажирів у ньому). *Її літак до Монтреалу* [Монреаля] *відлітав о годині дванадцятій і тридцять п'ять хвилин з летовища Малтон* (У. Самчук); *Крайнюкові продали квитка на вантажно-пасажирський літак, який одлітав серед ночі* (В. Кучер).

2. Летячи, віддалятися куди-небудь. *Він* [метелик] *крильцями тріпотить — Весь рожевий, тіло зелене — Все круг мене, все круг мене, Відлетить, то прилетить!* (І. Франко); * Образно. *А як силкуєшся їх* [обличчя в мареннi] *впіймати, на їх роздивитись, то вони ще далі одлітають* (І. Нечуй-Левицький).

3. *перен.* Швидко зникати, проходити, минати. *Серед чудових .. арій князева думка зненацька відлітала далеко* (Леся Українка); *Рештки сну відлітають від дитини* (М. Стельмах); *Гулянки одлетіли; жарти теж* (Панас Мирний); *Одлетіла давно золота свіжість листопаду, потемніли мури будинків* (І. Микитенко); *З ним* [літом] *відлетіла часточка серця* (Ю. Мушкетик).

4. Відскакувати, відпадати внаслідок удару, поштовху і т. ін. *Відлітає за тріскою тріска* (М. Рильський); — *Били* [австріяки], *аж шматки м'яса відлітали. Не вибили нічого* (Мирослав Ірчан); — *І тобі дістанеться на горіхи, — сказав він, рвонувши Мотрю так, що вона, наче груша, геть одлетіла* (Панас Мирний).

5. *розм.* Відділятися, відриватися (про що-небудь прибите, приклеєне, прикріплене). *А тут ще підметка од черевика одлетіла* (К. Гордієнко).

◊ **Душа́ виліта́є (відліта́є, тіка́є** *і т. ін.)* / **ви́летіла (відлетіла, втекла́** *і т. ін.)* **з тіла** *див.* **душа́.**

ВІДЛІТА́ТИ², а́ю, а́єш, *док.* 1. Закінчити, перестати літати. *Дід, який усю війну відлітав на бомбардувальнику, часто згадував своїх бойових побратимів* (із журн.); // *що і без прям. дод.* Вичерпати запроектований у літальному апараті термін експлуатації. *Три вертольоти Мі-2 відлітали свій ресурс, значить, перетворилися практично на брухт* (із журн.).

2. Відпрацювати в авіації певний час. *Трохи розвіяла* [дружина] *неспокій, поставивши за приклад життя свого чоловіка, котрий відлітав двадцять років* (Н. Рибак).

ВІДЛІ́ТНИЙ, а, е. Який відлітає *(див.* **відліта́ти¹** 1). *У тихих заводях річок .. все частіше збираються відлітні табунці добре вигодованих диких качок та крижнів* (А. Шиян); *Відлітні птахи готувалися полетіти у вирій* (з газ.).

ВІДЛІТОГРАФО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відлітографува́ти.** *Відлітографований майстром малюнок.*

ВІДЛІТОГРАФУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., що.* Видрукувати способом літографії. *У 1946 р. Українська студентська громада в Аугсбурзі відлітографувала частину курсу Д. Чижевського з історії філософії* (з наук.-попул. літ.).

ВІДЛІТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Провести де-небудь літо. *Відлітувавши в наших краях, вирушили за сині моря журавлі* (із журн.); // Прожити роки. *Подумати тільки: лише шістнадцяте літо відлітувала, а вже твердо переконалася: згадка ніколи не буває втішною* (Д. Міщенко).

ВІ́ДЛІЧ, і, *ж., заст.* Віднімання.

ВІДЛІ́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відлічи́ти.** *Траплялися їй такі молотники, що ховали в кулі невимолочене жито жменями або вменшали одлічені снопи, одкидаючи в засторонок* (Ганна Барвінок); *Відлічені касиркою гроші староста групи часто залишала у сейфі* (із журн.); *Ширина морської економічної зони становить до двохсот морських миль, відлічених від тих самих вихідних ліній, що і територіальне море України* (з мови документів); // **відлі́чено,** *безос. пред. Такі їм відлічено літа* (з газ.).

ВІДЛІЧИ́ТИ *див.* **відлі́чувати.**

ВІДЛІ́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відлі́чувати.** *До територіального моря України належать узбережні морські води завширшки 12 морських миль, відлічувані від лінії найбільшого відпливу* (з газ.).

ВІДЛІ́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відлі́чувати.** *Приладом для відлічування відрізків часу на слух є метроном* (з навч. літ.).

ВІДЛІ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВІДЛІЧИ́ТИ,** ічу́, і́чиш, *док., що.* 1. Рахуючи, відбирати, відділяти, відмірювати і т. ін. *На току гуменний одлічував снопи для кожного молотника* (І. Нечуй-Левицький); *Христя снувала на мотовило найтоншу пряжу з шпульки, одлічувала чисниці, пасма і перев'язувала їх десятинною ниткою* (А. Іщук); *Відлічи по порядку сім кущів, а восьмий розкопуй так, як цей* (М. Коцюбинський); *Він .. з жалем відлічив гроші, усе срібні полтиники* (М. Стельмах); // Рахувати від умовної точки. *Час звичайно відлічують від півночі, яка вважається початком доби* (з навч. літ.); // *перен.* Рівномірно повторювати якісь рухи. *Ноги все одбивають сильно той самий такт, одлічують точно, немов годинник хвилини* (М. Коцюбинський).

2. Показувати кількість часу, відстані і т. ін. (про прилади). *Хронометр відлічує останні секунди* (О. Бердник); *На Митній площі у Львові відлічує час квітковий годинник* (з газ.).

ВІДЛІ́ЧУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **відлі́чувати.** *У геології точність визначення часу відлічується в мільйонах років* (з наук.-попул. літ.); *Щорічна основна відпустка надається працівникам тривалістю не менш як 24 календарних дні за відпрацьований робочий рік, який відлічується з дня укладення трудового договору* (з мови документів).

ВІДЛО́В, у, *ч., рідко.* Те саме, що **відло́влювання.** *Після стерилізації та реабілітації тварини підлягають ідентифікації й можуть бути передані власнику, опікуну або повернуті до місця відлову* (з мови документів); *Промисловий відлов риби у верхів'ях Київського водосховища заборонено* (з газ.).

ВІДЛОВИ́ТИ *див.* **відло́влювати.**

ВІДЛО́ВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відлови́ти.** *З контрольної ділянки суходолу були відловлені ящірки декількох видів* (з наук. літ.); *Відловлених собак стерилізують у спеціалізованих ветеринарних пунктах* (з газ.); // **відло́влено,** *безос. пред. Для наукових експериментів було відловлено кілька лисиць* (із журн.).

ВІДЛО́ВЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відло́влювати.** *Для відловлювання гусениць плодожерки садівники також застосовують ловильні пояси* (з наук.-попул. літ.); *З початком новорічних приготувань для працівників лісового господарства та екологів настає сезон відловлювання "ялинкових браконьєрів"* (з газ.); *Механічне відловлювання талантів не дає сподіваних результатів на культурній ниві* (з газ.).

ВІДЛО́ВЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВІДЛОВИ́ТИ,** овлю́, о́виш; мн. о́влять; *док., кого, що.* 1. Виловлювати з певною метою (звірів, птахів і т. ін.) — *А може, на свої дідизни заглянемо? В дідизнах його* [звіра] *не менше. Давно не бували там зимової пори і не відловлювали* (Д. Міщенко); *Для проведення дослідів молодняк плітки, лина і окуня відловлювали на мілководдях Канівського водосховища* (з наук. літ.); *За весь минулий сезон барсолови відловили всього 10 здорових звірів* (з газ.).

2. *перен.* Затримувати, виявляти когось, щось. *Працівники фірми старанно відловлювали майбутніх туристів, пропонуючи чи не кожному перехопленому шанс здійснити подорож до Єгипту та Кіпру* (з газ.); *На тернопільських дискотеках будуть відловлювати наркоманів* (з газ.); *На автошляхах працівники ДАІ почали відловлювати автомобілі з брудними номерами* (з газ.).

ВІДЛО́ГА, и, *ж.* 1. Відкидна частина верхнього одягу, яка використовується для захисту голови в негоду; каптур (у 1 знач.), капюшон. *Надінь ти, Петре, свій жупан, А на жупан з відлогою свитину* (П. Гулак-Артемовський); *Від швидкого руху відлога спала з її голови, плащ скотився з плечей* (Л. Старицька-Черняхівська); *Юрась .. натяг на голову відлогу плаща-дощовика й пірнув у темряву* (С. Чорнобривець).

2. Те саме, що **вило́га.** *Чемліт шиється з тонкого фабричного сукна білого кольору, з коміром та відлогами на рукавах* (О. Воропай).

ВІДЛОЖИ́ТИ *див.* **відклада́ти.**

ВІДЛО́М *див.* **відла́м.**

ВІДЛОМИ́ТИ *див.* **відла́мувати.**

ВІДЛОМИ́ТИСЯ *див.* **відла́муватися.**

ВІДЛО́МЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відломи́ти.** — *Ну, тепер можна сказати, що ми вже й прийшли, — промовив він, спиняючись коло одломленої бурею старої груші* (С. Васильченко); *Галузочка, відломлена від куща, обмокла важкими краплями* (В. Барка); *Стек зробили столяри, наполірували лаком і набили металевий набалдашник із відломленої від ліжка металевої кульки* (Григорій Тютюнник).

ВІДЛО́МЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відло́млювати** і **відло́млюватися.** *Знайдені ювелірні вироби мали сліди відломлювання* (з газ.).

ВІДЛО́МЛЮВАТИ *див.* **відла́мувати.**

ВІДЛО́МЛЮВАТИСЯ *див.* **відла́муватися.**

ВІДЛО́МОК *див.* **відла́мок.**

ВІДЛУ́КА, и, *ж.* Перебування вдалині від когось, чогось; відлучення. *Промисловці по кількох днях відлуки від московського табору назад обвантажені кривдою людською до нього вертали* (Б. Лепкий); *Непоквапливо, як господар після довгої відлуки, оглядав він кожну дрібницю* (З. Тулуб).

ВІДЛУНА́ТИ, а́є, *док.* Закінчити, перестати лунати, звучати. *Тут було тихо, радісно, лише зрідка сторож Матвій збентежить спокій перону різкими дзвонами на повістку. Потім удари одлунають — і знову тихо* (М. Хвильовий); *Одлунала далека пісня, Гамірливий вечір замовк* (В. Симоненко); *Ось одлунали останні оплески. Нечипоренко зійшов зі сцени, сів у першому ряді і тим самим перетворився з виконавця в звичайного слухача* (П. Загребельний).

ВІДЛУ́НЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відлуни́ти.** *В басейні повно спортсменів, і гамір, стократ відлунений низьким склепінням, стоїть неймовірний* (В. Собко); *Ніщо Так не печалить нас серед бенкету, Як ніжний звук, відлунений в серцях!* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна).

ВІДЛУНИ́ТИ *див.* **відлу́нювати.**

ВІДЛУНИ́ТИСЯ *див.* **відлу́нюватися.**

ВІДЛУ́ННИЙ, а, е. Який відлунює, відбивається луною. *Весь реальний, земний світ бачився нашим предкам як відлунний щодо невидимого (внутрішнього) та небесного* (з наук.-попул. літ.).

ВІДЛУ́ННЯ, я, *с.* 1. Відбиті звуки, що долинають здалека, з відстані; луна. *І чути — лине дзвін підків. Відлуння бою, пісню дальню* (П. Усенко); *За далеким лісом ударив грім. Над сонними хащами покотилося відлуння* (Ю. Бедзик); * Образно. *Урочистими співами* [щедрівники] *так розгойдали село, що воно й досі не вгамувалося, плеще тихим відлунням щедрівок* (І. Цюпа).

2. *перен.* Відгомін якоїсь події, слави серед людей; відгук. *Відлуння слави і неслави Він* [поет] *чув у звуках кобзарів* (М. Рильський); *Відлунням стародавніх часів є звичай православних віруючих тримати вдома "незгасні" лампади* (з наук.-попул. літ.); // Відгомін, вияв якихось почуттів, думок і т. ін. *Намагався* [Гриць] *спіймати відлуння попередніх роздумів про суть радості* (О. Бердник); // Відображення чого-небудь у чомусь. *Відлунням стародавнього хреста у колі, що символізував земний і небесний вогонь, є німб із хрестом навколо голови* (з наук.-попул. літ.).

Віддава́ти / відда́ти луно́ю (відлу́нням) *див.* **віддава́ти.**

ВІДЛУ́НОК, нку, *ч.* Відбитий звук, що долинає здалека; відзвук, луна. *Вітер з моря ніс відлунки гарматних ударів* (Ю. Смолич); *В різних криницях луна теж була неоднакова, од неї народжувались несхожі відлунки, й ті відлунки вражали вас, бо навіть та сама криниця щоразу на ваш крик відповідала іншими відлунками* (Є. Гуцало); * Образно. *І я його* [рушник], *мов долю, простелив, Мов юності далекої відлунок* (А. Малишко).

ВІДЛУ́НЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відлу́нювати** і **відлу́нюватися.** *За кожним новим ударом* [грому] *не ставало чути відлунювання попереднього — а били один за одним* (Ю. Смолич); *В морозному повітрі людський гомін затихав відлунюванням кроків* (Григорій Тютюнник); *Ще чути відлунювання скорбної історії України в серці народу* (із журн.).

ВІДЛУ́НЮВАТИ, юєе, *недок.*, **ВІДЛУНИ́ТИ,** и́ть, *док.*, *що і без прям. дод.* Відбивати звуки, віддавати луною. *Глухо десь одлунював* [плач] *в саду* (П. Тичина); *Всі кричать "ура", і старий яр довго відлунює молоді голоси* (Ю. Яновський); *Щось відгукнулося в лісі: "Аго-о-ов!" Може, це відлунює його власний голос?* (М. Руденко); *Відлунив панцир, відлунили металеві розтвори брами .. Бризантна куля, пущена майже впритул, довбонула залізо* (Ю. Смолич); // *перен.* Знаходити свій вияв, відображення, відгомін у чому-небудь. *Я сам собі повторював заборонені слова "Заповіту", і вони відлунювали в моїй душі, як заклик з того світу, як святий заповіт боротися, який рано чи пізно треба було неодмінно виконати* (Б. Антоненко-Давидович); *М'якість, людяність інтонації одлунюють у душі чимось добрим, тихим, приязним* (Є. Доломан); *Кожен той знак людського копошіння в хаті під горою відлунював у душі книжника .. давким, забобонним страхом* (В. Дрозд).

ВІДЛУ́НЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ВІДЛУНИ́ТИСЯ,** и́ться, *док.* Віддаватися луною. *Коли командири проминули вежу, де під склепінням гучно відлунювались кроки, з лівого боку відкрився краєвид на Замоскворіччя* (С. Скляренко); *Лунали довгі гудки, довго й болісно відлунювалися в скронях у Бориса* (П. Загребельний); *Верескливий і тонкий його голос покотився на леваду, відлунився на ставу, обізвався в очеретах* (В. Кучер); // *перен.* Виявлятися, відображуватися у чомусь. *"Робити щось, діяти треба!" — аж пече в маленьких голівках і з болем відлунюється в серденьках дитячих* (П. Воронько); — *Не ждіть плотів назад! Буря... буря от-от почнеться й не пустить з того боку. Готувати переправу негайно! Слово гетьмана відлунилося в душах панікою!* (Г. Колісник).

ВІДЛУПА́ННЯ, я, *с., діал.* Дія за знач. **відлупа́ти** 1 і **відлупа́тися.** *По відлупанню* [відлупанні] *глиняної брили, одної, другої, третьої, вся дальша стінка зажовтілася* (І. Франко).

ВІДЛУПА́ТИ *див.* **відлу́плювати.**

ВІДЛУПА́ТИСЯ *див.* **відлу́плюватися.**

ВІДЛУ́ПИНА, и, *ж.* 1. Що-небудь відлуплене, відколупане, відпале. *В усіх сталевих конструкціях відзначають дефекти у фарбуванні металу (неякісне шпаклювання, різні механічні пошкодження, відлупини тощо)* (з наук.-техн. літ.).

2. Те саме, що **трі́щина.** *Тріщини у стовбурах дерев утворюються від усихання, дії морозу, відлупини — внутрішньої тріщини між сусідніми річними шарами* (з навч. літ.).

ВІДЛУПИ́ТИ *див.* **відлу́плювати.**

ВІДЛУПИ́ТИСЯ *див.* **відлу́плюватися.**

ВІДЛУ́ПЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відлупи́ти.** *Славко совісно береться гризти шматочок одлупленої з "діда"* [дуба] *кори* (С. Васильченко); *Відлуплений за брехню батьком, він ще довго пам'ятав цей урок* (із журн.).

ВІДЛУ́ПЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відлу́плювати** 1 і **відлу́плюватися.** *Відлуплювання кори осики з молодих гілок простежується переважно восени* (із журн.).

ВІДЛУ́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *діал.* **ВІДЛУПА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.,* **ВІДЛУПИ́ТИ,** уплю́, у́пиш; *мн.* відлу́плять; *док.* 1. *що.* Відділяючи, відокремлювати, знімати з чого-небудь (про кору, землю, фарбу і т. ін.). *Дід тим часом відлупив своїми висохлими пальцями кусень скали* [стелі] (І. Франко).

2. *тільки док., кого, розм.* Те саме, що **відлупцюва́ти.** — *Ходім Безверхого одлупимо колективно. Хай не бреше!* (О. Довженко); *Мене страшенно відлупили та ще й вирішили стратити — повісити на щоглі* (С. Тельнюк).

ВІДЛУ́ПЛЮВАТИСЯ, юється, *діал.* **ВІДЛУПА́ТИСЯ,** а́ється, *недок.,* **ВІДЛУПИ́ТИСЯ,** у́питься; *мн.* відлу́пляться; *док.* Відокремлюватися, відколюватися, відпадати частинами (про кору, фарбу і т. ін.). *Видно, як відлупився мур... (Старий відсунув канапу і показав відколупану стіну)* (Б. Лепкий); *В правому її* [стіни Святого Духа] *нижньому кутку тиньк відлупився, розкривши добрий шмат — може, тридцять на тридцять — старої фрески* (Р. Федорів).

ВІДЛУПЦЬО́ВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **відлупцюва́ти.** *У народі кажуть, що беззубий вовк, до того ж ще й добряче відлупцьований, не страшний* (із журн.); *Відлупцьований матір'ю, Петро більше ніколи не зазіхав на цукерки, сховані на свято* (із журн.).

ВІДЛУПЦЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док., кого, розм.* Побити когось. *Вона нагадає йому його жінку й отут при людях .. відлупцює його* (М. Коцюбинський); [С е р г і й:] *Я .. розказував, як ти мене вчив рибу ловити і раз відлупцював* (О. Корнійчук); — *Я вітчима свого одлупцював* (Григорій Тютюнник); — *Ну, гляди, Тимошако, підведеш, — одлупцюю при всіх* (Микита Чернявський); — *Будеш водитися з тим комбайнером — їй-богу, відлупцюю!* (І. Драч).

ВІДЛУЧА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відлуча́ти і відлуча́тися** 1, 2. *Оптимальним строком відлучання ягнят від маток є дво- або тримісячний вік* (з навч. літ.); *Відлучання членів бригади інкасаторів, які супроводжують цінності, допускається з дозволу старшого бригади інкасаторів* (з мови документів).

ВІДЛУЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *рідко* **ВІДЛУ́ЧУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ВІДЛУЧИ́ТИ** учу́, у́чиш, *док.* 1. *кого, що.* Відокремлювати від кого-, чого-небудь, позбавляти зв'язку, порушувати стосунки, взаємини з ким-, чим-небудь. [Л ю ц і й:] *Прошу, порадь, чи нам не можна виправдатись якось, не відлучаючи себе від інших?* (Леся Українка); — *Переживу. Аби тільки дітей од мене не відлучали!* (Ю. Яновський); *Не дуже великі достатки не давали матері обставить сина гуверньорами* [гувернерами] *й зовсім одлучить од народу, як то буває в наших багатших панів* (І. Нечуй-Левицький); *Унія Люблінська 1569 року відлучила наші землі від Литви і прилучила їх безпосередньо до Польщі* (І. Франко); *Курінний погрожував одлучити його* [Марка] *од людської честі, одначе прощав за веселість і шпетність* (Ю. Мушкетик).

2. *кого.* Припиняти годування дитини грудьми, материнським молоком. — *Скучився, маленький? — бере* [Галина] *з батькових рук сина, і він, за звичкою, шукав груди, хоча вже мати й відлучила його* (М. Стельмах); // Не допускати маля домашньої тварини до матері, щоб воно ссало. *Не вік же ягоді на гілці червоніти. Не вік при матері і дівці дівувать... Ой час теляточко від матки одлучити!..* (П. Гулак-Артемовський); *Невеличкі пастушки-хлопчики, одлучивши телята* [телят] *од корів, держали за нашийники телятка, котрі пручались і рвались до корів* (Леся Українка).

(1) Відлуча́ти / відлучи́ти від груде́й — переставати годувати дитину грудьми. *Оце тільки від грудей одлучать, так уже воно від діда й нікуди* (Ганна Барвінок); *На горбку стала й Петрана з маленькою Густею на руках. Вона вже півроку як відлучила дочку од грудей* (М. Малиновська); **(2) Відлуча́ти / відлучи́ти від це́ркви** *кого* — виключати з числа парафіян або позбавляти духовного сану, проголошувати чужим церкві. *Ярослав Мудрий заборонив християнам вступати в шлюб з іновірцями і наказав за це відлучати від церкви* (з наук.-попул. літ.); *Грамотами східних патріархів братствам надано великих прав у церкві. Вони, наприклад, мали право через своїх священиків відлучити від церкви своїх непокірних братчиків, а то й не братчиків* (І. Огієнко).

ВІДЛУЧА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ВІДЛУЧИ́ТИСЯ,** учу́ся, у́чишся, *док.* 1. Тимчасово виходити, виїжджати з якого-небудь місця. — *Треба вам буде куди відлучатися, я знатиму, що і за морем ви за мною скучатимете, як я тут за вами* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Будьте дома й нікуди не відлучайтесь* (О. Гончар); — *Я відлучуся годинки на дві, а ти вже доглядай тут за всім* (А. Шиян).

2. *від кого — чого, рідко.* Покидати, залишати кого-, що-небудь. *Там Маруся заручається, од батенька одлучається* (Сл. Гр.); *І з сими словами всі три* [Кінь, Свиня, Кіт] *.. відлучилися від звірячої громади і пристали до людської* (І. Франко); *Ориська хоче відлучитися від них* [подруг] (Ірина Вільде).

3. *тільки недок.* Пас. до **відлуча́ти.** *20 січня 1600 р. конгрегація інквізиції винесла вирок, за яким Джордано Бруно відлучався від церкви і передавався світському суду* (з навч. літ.); *При випасанні отар на високогір'ї новонароджені ягнята не відлучаються від матерів* (з наук.-попул. літ.).

ВІДЛУ́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відлучи́ти.** *Як народові, сім десятків років одлученому від віри, знову прилучитися до неї, подолати духовну розірваність, збагнути сутність Бога?* (з публіц. літ.); *Недовго жила її від грудей відлучена дитина* (Н. Кобринська); // **відлу́чено,** *безос. пред. Невдячний, тобою проклятий Рим, усе він забув, над співом твоїм поглумився .. І від нього тебе відлучено, десь там він у своїй осяйній недосяжності, відступився з усіма його розкошами, з його богами й жертовниками* (О. Гончар); // *у знач. ім.* **відлу́чений,** ного, *ч.;* **відлу́чена,** ної, *ж.* Той (та), кого відлучили від кого-, чого-небудь. *Микола все був "при смерті", вважав сам себе чужинцем, відлученим, а все-таки не вмирав* (І. Франко); *Навіть інші відлучені, які поспішали в Італію за прощенням, не наважувалися прийняти короля в своє товариство* (П. Загребельний).

ВІДЛУ́ЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відлучи́ти і відлучи́тися** 1, 2. *Після довгої розмови і прийняття Генріхом ганебних умов Папа зняв відлучення* (П. Загребельний); *У 1912 році академік А. А. Марков надіслав до Найсвятішого синоду прохання про відлучення його від церкви* (з наук.-попул. літ.); *Одлучення людини від природи позбавляє її відчуття спорідненості зі своєю землею* (із журн.); *Особливу увагу необхідно приділяти годівлі свиноматки перед відлученням поросят* (з навч. літ.); *Його* [Омелька Хому] *затримали патрулі під час самовільного відлучення* (Р. Іваничук).

ВІДЛУЧИ́ТИ *див.* **відлуча́ти.**

ВІДЛУЧИ́ТИСЯ *див.* **відлуча́тися.**

ВІДЛУ́ЧКА, и, *ж., розм., рідко.* Те саме, що **відлу́ка.** *Одного ранку, після довгої одлучки, Роман прийшов до класу* (С. Васильченко); *У Кузнецова не виявилось ніяких документів, що дозволяли б йому відлучку з місця розташування його частини* (А. Головко); *Коли з відлучок своїх вертавсь, зустрічала його перенервована* [мати], *змучена, у криках, у ґвалтах: "Горе моє!"* (О. Гончар); *Тривав активний наступ наших військ, мусив* [Байрачний] *командувати ввіреною йому ротою, — де вже тут до відлучок...* (Є. Доломан).

ВІДЛУ́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відлу́чувати** 1. *Історичні документи XVIII ст. свідчать про факти захоплювання й відлучування церковних та монастирських земель* (з наук.-попул. літ.).

ВІДЛУ́ЧУВАТИ *див.* **відлуча́ти.**

ВІДЛУ́ЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відлу́щити.** *Мене вабила зламана козацька шабля, що визирнула з-під відлущеної штукатурки* (Р. Федорів); *Для ефективної дії ліків потрібно очистити просвіт слухового проходу від гною, сірки, відлущених часточок шкіри* (з навч. літ.); *Відлущений від стіни шар фарби.*

ВІДЛУ́ЩЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відлу́щити** і **відлу́щитися.** *Фруктові кислоти, які входять до складу крему для обличчя, стимулюють ніжне відлущення епідермісу* (з навч. літ.); *Після невеликої аварії на багажнику мого авто я помітив незначне відлущення фарби* (з газ.).

ВІДЛУ́ЩИТИ *див.* **відлу́щувати.**

ВІДЛУ́ЩИТИСЯ *див.* **відлу́щуватися.**

ВІДЛУ́ЩУВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для відлущування. *Спеціальний відлущувальний пристрій забезпечує швидке очищення кукурудзяних качанів* (з навч. літ.); *Для чутливої шкіри обличчя ідеальний засіб очищення — відлущувальні гелі* (з мови реклами).

ВІДЛУ́ЩУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відлу́щувати** і **відлу́щуватися.** *Відлущування верхніх шарів епідермісу — природний фізіологічний процес, що забезпечує постійне оновлення шкіри та має циклічний характер* (з навч. літ.); *Відлущування глазурі є поширеним браком керамічних виробів* (з газ.).

ВІДЛУ́ЩУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДЛУ́ЩИТИ,** щу, щиш, *док., що.* Лущачи, відривати, відокремлювати, знімати. *Косметична маска на основі вівса дозволяє відлущувати омертвілі шари шкіри* (із журн.); *І вчитель .. дав розп'яття роздивлятися зблизька дівчаткам, .. попросивши завбачливо бути обережними, щоб ні крихти не відлущити, не зіпсувати* (Р. Федорів).

ВІДЛУ́ЩУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВІДЛУ́ЩИТИСЯ,** иться, *док.* Лущачись, відриватися, відокремлюватися. *Я .. намагався бути уважним, щоб не відколовся ні один сантиметр малювання. Не скрізь це вдавалося, разом із вапном подекуди відлущувалися і шматки фресок* (Р. Федорів); * У порівн. *Голова — як чугунок* [чавунок]. *Щось у ній потріскує. Наче там, у голові, відлущується полуда* (В. Близнець).

ВІДЛЮБИ́ТИ, люблю́, лю́биш; *мн.* лю́блять; *док., кого, що і без прям. дод.* Перестати, припинити любити. *Не одлюби свою тривогу ранню, — той край, де обрію хвиляста каламуть, де в надвечір'ї вітровії .. не віддані ваганню* (В. Стус); *Одспівало серце, одлюбило — Не збудить, не покликать* (Б. Олійник).

ВІДЛЮ́ДДЯ, я, *с.* Безлюдне місце. — *Тікати, тікати десь на відлюддя, — ще раз подумав Сергій, коли вони попрощалися, — тут не дадуть побути на самоті* (О. Гуреїв); *Душа зайшлася радістю. Ось та хвилина, задля якої він залишив відлюддя і в котрий раз наосліп кинувся у світ, у море пристрастей та боротьби!* (Василь Шевчук); *Вона пробродила кілька годин. То тікала на відлюддя, то змішувалася з метушливими львів'янами* (Є. Куртяк).

◊ **(1) На відлю́дді** — далеко від людей, у безлюдному місці. *А на відлюдді, в яру, навколо статуї задуманого Лада дівчата хороводом ходили* (Б. Лепкий); *Жив він у простій сільській хатині і на відлюдді* (П. Козланюк); *Нічого більше не треба, доле! Хіба криничку, що без дна, ковток духмяного вина, .. Весняне свято, жменю буднів та ще пташину на одлюдді* (П. Мовчан).

ВІДЛЮ́ДКУВАТИЙ, ВІДЛЮ́ДЬКУВАТИЙ, а, е. Який тримається, живе осторонь від людей, самітно. *Скромний, відлюдькуватий учитель і думкою не заносився пробитися крізь таке оточення до жартівливої красуні* (Б. Антоненко-Давидович); *У людей замкнутих і відлюдкуватих спалах почуття буває особливо сильним і глибоким* (Л. Дмитерко); *Ганна змарніла, стала похмурою і відлюдкуватою* (В. Козаченко).

ВІДЛЮ́ДКУВАТІСТЬ, ВІДЛЮ́ДЬКУВАТІСТЬ, тості, *ж.* Властивість за знач. **відлю́дкуватий, відлю́дькуватий.** *Мабуть, замкнутість і деяка відлюдкуватість хлопця й породили в ньому спочатку цікавість, а потім нестримний потяг до музики* (Л. Дмитерко); *Його непокоїла деяка відлюдькуватість Федора, нетвердість у прийнятті рішень* (М. Руденко).

ВІДЛЮ́ДКУВАТО, ВІДЛЮ́ДЬКУВАТО. Присл. до **відлю́дкуватий, відлю́дькуватий.** *Федора .. не любила, мабуть, і самої себе, жила в палаці тихо і відлюдькувато* (П. Загребельний); * Образно. *Дівчина підгнітила гасову лампу, що досі відлюдькувато блимала на сейфі* (В. Дрозд).

ВІДЛЮ́ДНИЙ, а, е. 1. Вільний від людей; безлюдний. *Він потайки, верхами та відлюдними стежками, вернув до села* (І. Франко); *Коли йому ставало особливо радісно на душі, він шукав відлюдного місця й співав досхочу* (Ю. Яновський); *Щоранку, лаштуючись на відпочинок, Сашко Грищенко пильно оглядає весь бівуак і, забачивши відлюдне місце, кидає припасений ще заздалегідь оберемок соломи* (Є. Доломан).

2. Розташований далеко від інших населених пунктів; віддалений. *Я заїхав у відлюдне .. гірське село, де, як то у нас кажуть, медвідь рогачку замикає, а світ дошками забитий* (І. Франко); *Світ не цікавився відлюдним хутором, а хутір, здавалося, не дбав про те, що діється у світі* (Б. Лепкий); *Як сарана, налітали вони* [татари] *на села й замки, на відлюдні хутори й містечка і поверталися до коша з отарами овець і бранців* (З. Тулуб).

3. Те саме, що **відлю́дкуватий.** *Про цього відлюдного старого переказували різні химерні чутки* (О. Донченко); *Він був дикуватий, відлюдний, похмурий учень, і через це його бокували однокласники* (Б. Антоненко-Давидович); *Приголомшена тяжкою втратою, Катря ніби сховалася у собі, стала відлюдною, навіть злою* (О. Гуреїв); // Притаманний тому, хто зрікся людей, живе самітно. — *Мені починає здаватися, що ви трохи нудьгуєте. Важко вам звикати до відлюдного життя, на яке я себе тут прирік* (Валерій Шевчук).

4. *рел.-церк.* Який зрікся людей, живе в цілковитій самітності. *"Відлюдний муж, ти й на Україну зриш, мов на келію", — діймало обурення Рогатинця* (Р. Іваничук).

ВІДЛЮ́ДНИК, а, *ч.* 1. Той, хто тримається або живе осторонь від інших людей. *Навколо ні оселі, ні голосу людського, тільки невідома землянка, в якій ховається якийсь відлюдник* (О. Донченко); *Чого це він став таким боягузом, відлюдником?* (Іван Ле); * У порівн. [М о к і й:] *Отак і живу, самотію, як місяць над глухим степом, як верства в хуртовину .. Як одлюдник в пустелі, як копійка у старця, як мізинець у каліки* (П. Куліш).

2. *рел.-церк.* Чернець, який зрікся всяких стосунків із людьми; анахорет, самітник. *Мандруючи пустинню, приблукала вона до склепу, де спасався один молодий відлюдник* (М. Лукаш, пер. з тв. Д. Боккаччо).

ВІДЛЮ́ДНИТИСЯ *див.* **відлю́днюватися.**

ВІДЛЮ́ДНИЦТВО, а, *с.* Зречення або уникання стосунків із людьми; життя на самоті. *Мовчазна зажуреність поклала свою печаль чужацтва, відлюдництва навіть на очі* (Іван Ле); *Вони разом пестять маленьке клишоноге створіння* [песика], *переплітаючись пальцями і поглядами, об'єднані таємницею свого відлюдництва* (І. Роздобудько).

ВІДЛЮ́ДНИЦЬКИЙ, а, е. Прикм. до **відлю́дник.** *Проте на самоті шматком масним та ласим Любив* [пан] *напхати свій одлюдницький живіт* (М. Рильський); *Що він надумав отієї ночі, сторонячись людей, на самоті, .. один в своїм одлюдницькім житті?* (М. Бажан).

ВІДЛЮ́ДНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **відлю́дник.** *Батько святої Варвари, гадаючи, що його кохана дитина виросла в самоті і тому така відлюдниця, дозволив їй бувати серед людей, а сам поїхав у далеку подорож* (з рел.-церк. літ.).

ВІДЛЮ́ДНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість і стан за знач. **відлю́дний** 1, 3. *Відлюдність острова приваблювала безліч дикої птиці* (із журн.); *Тема самотності є і в Шевченковому "Перебенді", але це зовсім не та відлюдність, якою пишався Конрад* [Міцкевича] (М. Рильський); *Він розуміє, що його відлюдність викликає цікавість до його життя і породжує всілякі чутки* (О. Донченко).

ВІДЛЮ́ДНО. Присл. до **відлю́дний** 2, 3. *В одній корчмі коло Долини, що стояла відлюдно серед поля, вночі вирізано цілу орендарську родину* (І. Франко); *Жив він самітно й відлюдно, з ранку до вечора порпаючись у своєму садку* (О. Донченко); — *Тепер ми тобі одлюдно жити не дамо!* — *рішуче прорік Безбородько* (М. Стельмах).

ВІДЛЮ́ДНЮВАТИСЯ, нююся, нюєшся, *недок.,* **ВІДЛЮ́ДНИТИСЯ,** нюся, нишся, *док.* Триматися осторонь від інших людей; усамітнюватися. *Психологи радять не залишатися довгий час на самоті, бо людина починає відлюднюватися, замикатися в собі* (із журн.); *Всі дихають свіжим повітрям, розважаються, а той один відлюднився, заліз, як тарган, і сидить у червонім кутку, доноси фабрикує* (О. Гончар).

ВІДЛЮ́ДОК, дка, *ч.* Те саме, що **відлю́дник** 1. — *Зоставайтесь в мене, доки схочете, бо я не звична жити в самотині якимсь одлюдком, як чернець у скиті* (І. Нечуй-Левицький); *Жаль мені, що я мушу таким відлюдком жити, що з мене нема користі ні людям ні собі* (Леся Українка); *У школі Мурга був відлюдком, егоїстом* (Д. Бедзик); *Отак би у своїй хутірській шкаралупці дожив би він одлюдком до мирних днів, може, дотягнувся б і до свого раю, аби не лихий випадок* (М. Стельмах).

ВІДЛЮ́ДЬКО, а, *ч.* Те саме, що **відлю́дник** 1. *Ріс хлопець на моїх очах якимось відлюдьком непривітним* (І. Франко); *Звичайно дід Харко .. не так уже часто й сміявся, але це вже став не той похмурий відлюдько, який цурався всіх* (Ю. Яновський); *А скупак відлюдьком був, не ходив нікуди* (Д. Павличко).

ВІДЛЮ́ДЬКУВАТИЙ *див.* **відлю́дкуватий.**

ВІДЛЮ́ДЬКУВАТІСТЬ *див.* **відлю́дкуватість.**

ВІДЛЮ́ДЬКУВАТО *див.* **відлю́дкувато.**

ВІДЛЮТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Закінчити, перестати лютувати. *Зазимую тут і залітую, В цій великій хаті не своїй, У кутку відтихну, відлютую, Намовчусь у темряві німій* (М. Вінграновський); *Зима одлютує — волога весіння В земній глибині обмиває коріння* (Л. Первомайський); *Відлютують сиві морозища і буранисті заметілі. Громом розбудить землю весняне небо* (І. Цюпа).

ВІДЛЯГА́ТИ, а́є, *недок.,* **ВІДЛЯГТИ́,** я́же, *док., безос.* Переставати відчуватися, послаблюватися, припинятися (про біль, тугу, неспокій і т. ін.). *З кожним її словом мені відлягало* (У. Самчук); [П а в л о:] *Мені от треба затягтись міцним чимсь, щоб у грудях одлягло, бо переговоривсь* (М. Старицький); *Гатило бачив, як його давньому побратимові нарешті відлягло, що він прилучився до всіх і став таким, як і всі навколо нього* (І. Білик).

◊ **(1) Відлягти́ (відійти́,** *рідко* **відли́гнути) / відляга́ти (відхо́дити) від се́рця (від душі́, на се́рці, на душі́):** а) *(у кого, кому і без дод.)* хто-небудь відчув полегшення, спокій, перестав тривожитися, хвилюватися. *Ось скоро й обмолотини будуть... Може, таки і в нас одлигне на серці* (Ганна Барвінок); *Після сварки тільки поріг переступить важко, а переступив — і помирився! .. Тепер від серця відлягло і зовсім полегшало* (І. Карпенко-Карий); *В неділю чи в свято вийде Олександра на музики, впірне, мов у море, в юрбу веселої, безжурної челяді, задивиться на парубочу красу, і відійде трохи від серця* (М. Коцюбинський); *Після зборів у Гната відлягло на серці, а на душі стало легко, ніби з плечей звалив гору* (С. Чорнобривець); *У Серафими Іванівни відлягло на серці* (Ю. Мокрієв); *У Маслова відлягло від душі, він зрозумів: товариство прийняло його до свого школярського гурту* (Ю. Збанацький); *Пішов* [Мина], *і всім ніби аж відлягло від душі* (О. Гончар); *Відлягло на душі й полегшало, бо ти вже бачив саму Василинку, схожу на пшеничний колосок* (Є. Гуцало); *Карл-Йозеф Цумбруннен не квапився і мовчки пив перецукроване молдавське вино, хоч йому й не відлягало від серця* (Ю. Андрухович); б) перестати тривожити, хвилювати (про горе, біду і т. ін.). — *Братці* [братці]! — *сказав Черевань.* — *От я почувсь на добре. Ходімо лиш до хати. Там нам дадуть таких вареників, що всяке горе на душі одлигне* (П. Куліш).

ВІДЛЯГТИ́ *див.* **відляга́ти.**

ВІ́ДЛЯК, у, *ч., рідко.* Дія за знач. **відля́кувати і відляка́ти.** *Відляк птахів від плодових дерев за допомогою фольги використовують садівники на присадибних ділянках* (з газ.).

ВІДЛЯ́КАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відляка́ти.** *Відстріл диких птахів як метод боротьби з пташиним грипом може сприяти поширенню вірусу в інші місцевості, бо відлякані відстрілом птахи змушені будуть залишити свої традиційні місця перебування та міграційні маршрути* (з наук.

літ.); *Певна категорія туристів може бути відлякана повідомленнями про екологічні катастрофи на узбережжях* (з газ.).

ВІДЛЯКА́ТИ *див.* **відля́кувати.**

ВІДЛЯ́КУВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для відлякування. *Учені серйозно стурбовані тим, що комахи з часом перестають реагувати на відлякувальні засоби* (з наук. літ.); *Однією з найскладніших тем є всюдисуща корупція, яка завдає Україні великої шкоди і має високий відлякувальний ефект саме для інвесторів із Заходу* (з газ.).

ВІДЛЯ́КУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відля́кувати.** *Відлякувані кимось або чимось птахи не повертаються до місць гніздування* (з газ.).

ВІДЛЯ́КУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відля́кувати.** *Комахи вдаються до відлякування так само, як і тварини, що піднімають дибки шерсть, вигинаються, шкірять зуби і т. ін.* (з наук. літ.); *Полин використовують для відлякування мурашок* (з наук.-попул. літ.).

ВІДЛЯ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДЛЯКА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Лякаючи чим-небудь, відганяти; відстрашувати. *На плантації суниць часник відлякує слимаків та інших шкідників* (із журн.); *Звірину можна одлякати випалом з пістоля* (Ю. Мушкетик); // Відштовхувати, віддаляти (про які-небудь риси, вчинки і т. ін.). *Ганна здавалася тут багатьом білою вороною, її холодна неприступність і сліпуча дикувата краса відлякували навіть прикажчика* (О. Гончар); // Своєю таємничістю вселяти страх, занепокоєння. *Оця зловорожа тьма, що їх оточує, вона, видно, повністю володіє Гладуном, бентежить його, відлякує* (О. Гончар); — *В боках* [храму] *полишимо так, — митрополит перебирав тонкими губами, — будуть голі стіни. — Не звичен наш народ до голих стін, — заперечив Ярослав, — саме ж місце не повинне одлякувати. Святиня — це те, що людей об'єднує, збирає докупи. Як же зберемо голими стінами?* (П. Загребельний).

ВІ́ДЛЯСК, у, *ч.* Відбитий ляскіт, що лине з відстані; відзвук. *Нестямний відляск роздавсь по хаті* (Панас Мирний); *Молодий сміх відлясками пішов по подвір'ї* (І. Кириленко); *Було боляче розплющувати повіки, бо відляск хвиль — наче удари ножа* (Валерій Шевчук).

◊ **Аж (тільки) ви́ляски** *(рідко* **о́дляски) підуть / ідýть (розлягáються)** *див.* **ви́ляск.**

ВІДЛЯ́СКУВАТИСЯ, ується, *недок.* Відбиватися (про ляскання). *Далеко десь одляскувалися лунами перші вибухи* (Іван Ле).

ВІ́ДЛЯСОК, ску, *ч., розм., рідко.* Те саме, що **ві́дляск.** *Я, випручавши руку, як дам йому по губах, аж відлясок пішов* (Панас Мирний).

ВІДЛЯЩА́ТИ, щу́, щи́ш, *док.* Закінчити, перестати лящати. *Відлящали бурхливі, тривалі оплески, відзвучали запальні промови, кудись поділися гучні гасла* (з газ.).

ВІДМАГА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відмага́тися** 1. *Вона* [Маруся] *знала, що дівчині не годиться бути в лісі віч-на-віч з молодим парубком; але в неї не вистачило духу відмовити Йванові в першому проханні, і вона погодилась без відмагання* (П. Куліш); *Він постукає, постукає і одійде, а то ж ніяке відмагання не помага* (Ганна Барвінок).

ВІДМАГА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВІДМОГТИ́,** о́жу, о́жеш; *мин. ч.* відмі́г, могла́, ло́; *док., що, розм., рідко.* Відбирати, віднімати. *Почав пан хату одмагати: десь прикупив сім'ю людей, то треба було хати* (Марко Вовчок); *Як то погано заборговувати будь-кому на цьому світі, ще добре, коли борг відмагають роботизною, а не занапащенням душі* (Ю. Мушкетик).

ВІДМАГА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ВІДМОГТИ́СЯ,** о́жуся, о́жешся; *мин. ч.* відмігся, могла́ся, ло́ся; *док.* 1. Відмовлятися від якоїсь дії, думки; не погоджуватися з чим-небудь. *А проте все-таки не одмагаюся, що літературне діло — наше перше діло* (Панас Мирний); *Зоня довго відмагалася, потім згодилася так говорити* (Леся Українка); — *Стала я відмагатися, а він і слухати не хоче, вже тягне з зятем лантухи десь із-за хліва* (О. Гончар); *Як прийшов час іти до Грицька на читання, почулася, що не може йти .. Одмоглася тим, що болить голова, і лишилася вдома* (Б. Грінченко); — *Петро Іванович казав, що його зараз одвезуть* [у лікарню].., — *спробував одмогтися лікар* (Л. Яновська); // Чинити опір комусь. *Леонід все міцніше притискав до себе дівчину, і вона, не одмагаючись, тепло линула до його плеча* (О. Гончар).

2. *рідко.* Позбуватися кого-, чого-небудь. *Він од усякої кари відможеться, як оте прокаже* (Ганна Барвінок).

ВІДМА́ЗАТИ *див.* **відма́зувати.**

ВІДМА́ЗАТИСЯ *див.* **відма́зуватися.**

ВІДМА́ЗКА, и, *ж., жарг.* Те саме, що **відмо́ва** 1. — *Все, збирайся, їдемо, жодної твоєї відмазки я більше не приймаю!* (із журн.); *Відмазки — причини, аби щось не робити* (з газ.).

ВІДМА́ЗУВАННЯ, я, *с., жарг.* Дія за знач. **відма́зувати** і **відма́зуватися.** *Випадки відмазування від покарання крутих водіїв тривожать громадськість* (із журн.); *Посадові особи, які причетні до відмазування порушників закону, повинні також нести відповідальність за такі дії* (з газ.).

ВІДМА́ЗУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДМА́ЗАТИ,** жу, жеш, *док., кого, жарг.* Звільняти від відповідальності, обов'язків, виправдовувати, виступати на захист кого-небудь, діючи непорядно, незаконно. *Не можна відмазувати злочинців від правосуддя, треба дотримуватися законів* (з публіц. літ.); *З литовцями я близько товаришував, і мені вдалося обидвох моїх бійців сяк-так від їхнього гніву відмазати* (Ю. Андрухович); *Цього разу заможним батькам вдалося відмазати синка від служби в армії* (з газ.).

ВІДМА́ЗУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВІДМА́ЗАТИСЯ,** жуся, жешся, *док., жарг.* Звільнятися від відповідальності, обов'язків, діючи непорядно, незаконно. *Водій почав відмазуватися, мовляв, за кермом сидів не він, а інший, який утік з місця пригоди* (з газ.); — *Зі мною, мужик, домовитися завжди можна. Ти з ними спробуй! .. Підмога прийде, не відмажешся* (А. Кокотюха); *Хтось поруч із нами кинув у зал петарду, вони* [охоронці] *подумали, що це ми, ледве відмазались* (С. Жадан).

ВІДМАЙОРІ́ТИ, іє, *док.* Закінчити, перестати майоріти. * Образно. *Чотири сонця відгорять вгорі, чотирикрилий день відмайоріє* (В. Стус).

ВІДМА́ЛЕНЬКУ, *присл., розм.* Пестл. до **відма́лку.** *Бенедьо відмаленьку вжився і вбувся в відвічні перекази міських ремісників* (І. Франко).

ВІДМА́ЛЕЧКУ, *присл., розм.* Пестл. до **відма́лку.** *Я відмалечку знаю старого* (І. Франко); *Маринка .. зверталася до нього на "ти", називала Михайлом, так, як звикла одмалечку, коли почала говорити* (М. Стельмах).

ВІДМА́ЛКУ, *присл., розм.* З дитинства, змалку. *Вихований у твердій школі, я відмалку засвоїв собі дві заповіді: перша — то було власне почуття того обов'язку, а друга — то потреба ненастанної праці* (І. Франко); *Відмалку усяка робота була для мене легка і приємна* (І. Муратов); *Людина приречена одмалку, бо вона не вибирає собі долі, вона народжується в уже збудованому світі* (Ю. Мушкетик).

ВІДМА́ЛУ, *присл., розм.* Те саме, що **відма́лку.** *Готліб відмалу перемінювався поволі .. в якогось духа-мучителя, котрому все на заваді, все в дорозі і котрий все старається змести і знищити, до чого тільки може руку приложити* (І. Франко); *Виховуючи дітей відмалу в поняттях розумних, поступових і научних* [наукових], *не треба їм затикати очей і на поняття та докази противників тих ідей* (Р. Горак).

ВІДМАЛЬО́ВАНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **відмалюва́ти.** *В однім такім розкопанім помпеянськім* [помпейськім] *домі, якого стіни всередині були покриті гарними і дуже добре захованими малюнками, знайдено відмальовану таку рослину, що не росте ані в Європі, ані в Азії, ані в Африці, а тільки в Середній Америці* (І. Франко); // **відмальо́вано,** *безос. пред. Після останньої пожежі костел у Самборі було відновлено у 1846 р., а у 1888 р. його відмальовано та встановлено нові вівтарі* (із журн.).

ВІДМАЛЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДМАЛЮВА́ТИ,** юю, юєш, *док.* 1. *кого, що, рідко.* Те саме, що **змальо́вувати** 1, 2. *Робимо згини по кожній з відмічених ліній та вирізаємо зайве. На одній з бокових сторін свічника відмальовуємо бажаний елемент — ялинку, зірочку, сердечко, можна навіть букву* (з навч. літ.); — *Чудесно нас пан відмалював, нема що казати! — скликнула Целя* (І. Франко).

2. *тільки док.* Закінчити, перестати малювати. — *Еге, я своє вже відмалював, хлопці... Це той малює, кому ночами не спиться та не лежиться* (О. Гончар).

ВІДМАЛЮВА́ТИ *див.* **відмальо́вувати.**

ВІДМАНИ́ТИ *див.* **відма́нювати.**

ВІДМА́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВІДМАНИ́ТИ,** аню́, а́ниш, *док., кого, що і без прям. дод.* Манячи, заманюючи, відводити від кого-, чого-небудь. *Маркові, щоб добутися до гуртового казана, доводиться або пролазити попід руками, або хапати через голови. Змушений був і відманювати когось від казана* (Ю. Мушкетик); — *То відманювати покупців чи приманювати? — спитала сусідка* (Є. Гуцало); *Коли своїм коханням поступився заради грошей і багацьких нив, чи ти тоді од мене одступився, чи сам себе навіки одманив?* (Л. Костенко).

ВІДМАРШИРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. Пройти маршем певну віддаль. *Виставляли* [полонених] *в окрему шеренгу, яка мала вже сьогодні відмаширувати до ярів* (П. Загребельний); *Бійці відмаширували за село* (з газ.).

2. Закінчити, перестати маширувати. — *А що я? Я ж знав, що не відмаширував своє* (П. Автомонов); *Опозиціонери відмаширували, відговорили і розійшлися по своїх штабах вести переговори про об'єднання* (із журн.).

ВІДМАХА́ТИ *див.* **відма́хувати.**

ВІДМАХНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док.* Однокр. до **відма́хувати** 1–4. *Чого це тато хвилюється, коли з ними такий велетень їде? Він усіх однією рукою одмахнути може* (О. Іваненко); *Та за день на отакому коневі він запросто одмахне кілометрів сімдесят* (Є. Доломан); * Образно. — *Проте чого це ми засумували, — урвав він сам себе, відмахнувши хвильову хмаринку* (З. Тулуб).

◊ **(1) Відмахну́ти (відмахну́тися) руко́ю:** а) ухилитися, відмовитися від чого-небудь. *Дама весело-нетерпляче відмахнулась рукою, кивнула капелюхом і підійшла до другого візника* (В. Винниченко); *Що в нього не запитаєш, тільки рукою одмахне: одкаснись, мовляв, не до того* (В. Еллан-Блакитний); б) махнувши рукою, виразити небажання робити або говорити що-небудь. — *Куди біжиш? Постигнеш... Андрій одмахнувся рукою. Ет, що там тепер Хома...* (М. Коцюбинський); в) помахом руки засвідчити категоричне заперечення, неприйняття чого-небудь. — *Не курите? — сказав зовсім не те, що хотів .. — Ні, цього не вживаю... — і відмахнув* [Матвій] *рукою* (У. Самчук); *Марко прийшов з подякою на квартиру Степана Петровича, а той відмахнув здоровенною косарською рукою .. подяку* (М. Стельмах).

ВІДМАХНУ́ТИСЯ, ну́ся, не́шся, *док.* 1. Однокр. до **відма́хуватися.** *Він кисло примружився і, відганяючи .. думки, навіть відмахнувся рукою* (М. Івченко); *Тут прилетіла і почала над ним кружляти чи то оса, чи який ґедзь. Він відмахнувся від комахи, озирнувся і побачив зачудованого Алі* (Ю. Логвин); *Вона* [дружина] *кволим голосом вимовила: — Василю, я тебе прошу, йди в хату. Дем'янчук одмахнувся, сердито копнув ногою матрац* (С. Журахович).

2. *від кого — чого, перен., розм.* Позбутися кого-, чого-небудь небажаного. *Валя знов ніби не чула його слів, тільки ледве сіпнула плечем, щоб одмахнутись від Андрія* (О. Копиленко); *Відмахнутися від думки про неминучу неприємну розмову з дружиною йому не пощастило* (Л. Смілянський).

◊ **Відбива́тися (відма́хуватися, відхре́щуватися) / відби́тися (відмахну́тися, відхрести́тися) рука́ми [й нога́ми]** *див.* **відбива́тися; Відмахну́ти (відмахну́тися) руко́ю** *див.* **відмахну́ти.**

ВІДМА́ХУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відма́хувати** 1–3 і **відма́хуватися.** *Доктор Рудольф одмахується руками від графа Адольфа .. Граф Адольф .. спиняє легковажне відмахування* (В. Винниченко); * Образно. *Класовою точкою погляду ніколи не можна користуватися як знаряддям проти загальнообов'язкової логіки. Такі методи полеміки зводяться кінець кінцем до простого одмахування* (М. Зеров).

ВІДМА́ХУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДМАХА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.* 1. *тільки недок.* Махати комусь у відповідь. *Дівчата махають їм руками, кидають квіти, хлопці на танках відмахують їм весело* (Ірина Вільде).

2. *тільки недок., чим і без дод.* Вимахувати (енергійно або в такт чому-небудь, як сигнал до чогось). *Відштовхнувся від місця і — побіг навмання за лелекою, несамовито відмахуючи руками й підстрибуючи* (Б. Антоненко-Давидович); *Старий Йоганн Ляндвер, якщо вже й узявся підготувати гімназичний оркестр, — не припускав ніяких потурань. Він простоював коло кожного і рукою відмахував такти* (О. Іваненко); — *Почекайте на нас коло мосту! Ми тепер вас, — потім ви нас! Чота відмахує руками, шапками, карабінами. Почекаємо!* (О. Лисяк).

3. *тільки недок., кого, що.* Махаючи рукою, головою і т. ін., відганяти кого-, що-небудь. *Доктор мовчки курив, одмахуючи долонею дим* (В. Винниченко); *Стояв той огир в перах і в попоні, стрункі раби одмахували мух* (Л. Костенко).

4. *що, перен., розм.* Проходити, пробігати, проїжджати значну відстань. *Добрий кінь без попасу відмахував версту за верстою* (Я. Качура); *До Бабинець* [Дем'ян] *під'їхав якоюсь хурою, а останні кілометри одмахав на своїх* (Ю. Смолич); *— Герліц... Ого! Починається Сілезія! Відмахали за ніч добрячий шмат дороги!* (В. Малик); * Образно. *Не одну версту відмахало воно* [сонце] *по небові* (М. Коцюбинський).

5. *тільки док., що, розм.* Швидко виконати певну роботу. *Треба мерщій лібрето писати .. І він його за тиждень одмахав* (Панас Мирний).

6. *тільки док.* Закінчити, перестати махати. *Василь Боженко, відмахавши кулаками, взявся куйовдити свою бороду, — така була звичка в нього* (Ю. Смолич).

ВІДМА́ХУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.* 1. Махаючи чим-небудь, відганяти від себе кого-, що-небудь. *Кирило Іванович насилу одбився від собак. Коли він мотався і одмахувався на всі боки, то суддя стояв на порозі, цькував і сміявся* (Панас Мирний); *Хлопець вертівся дзиґою на місці, одмахуючись руками од нагая, як од оси* (С. Васильченко); *Він ліниво відмахувався від них* [мух] (М. Томчаній).

2. *перен., розм.* Відмовлятися робити що-небудь, ставитися з неповагою до кого-, чого-небудь, відкидати що-небудь. *Але ті* [старшини] *такі були захоплені своїми рахунками, що відмахувалися від діда, як від мухи* (Г. Хоткевич); *Спочатку Ліда відмахувалась, але згодом бачили якось Мечика й Ліду вдвох у кіно* (О. Донченко); *Зінці Федорівні конче треба було знати точні види на врожай, а тітка Лисичка всіляко огиналася, викручувалася й відмахувалася* (П. Загребельний).

◊ **Відбива́тися (відма́хуватися, відхре́щуватися) / відби́тися (відмахну́тися, відхрести́тися) рука́ми [й ного́ми]** *див.* **відбива́тися.**

ВІДМА́ШКА, и, *ж., розм.* Знак, сигнал для виконання чого-небудь. *На змаганнях з авторалі відмашка судді червоним прапорцем означає для екіпажу команду "негайно зупинитись"* (із журн.).

◊ **Дава́ти / да́ти відма́шку** *див.* **дава́ти.**

ВІДМЕЖО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відмежува́ти.** *Як різко відмежовані хмарки Од неба, од блакитного простору!* (М. Рильський); *Кулеметна й автоматна тріскотня одмежована від нас будинками. Значить, ми у неглибокому ворожому тилу* (Є. Доломан); *Шлунок слабо відмежований від стравоходу* (з навч. літ.); *Лірика в словесній поетичній творчості .. існує як жанр самостійний, більш або менш чітко відмежований від інших жанрів* (Л. Первомайський); // **відмежо́вано,** *безос. пред. Землі зони відчуження виведено з господарського користування, відмежовано від суміжних територій і віднесено до категорії радіаційно небезпечних* (з наук.-попул. літ.); *Року 1753 від запорозьких земель було одмежовано ще землі од устя річки Чорного Ташлику до устя річки Самоткані по Дніпру і розпочато будівлю фортеці Святої Єлизавети* (із журн.).

ВІДМЕЖО́ВАНІСТЬ, ності, *ж.* Стан за знач. **відмежо́ваний.** *Відмежованість західноукраїнських земель від Наддніпрянської України гальмувала розвиток національної культури на цих землях* (з навч. літ.); *Перебуваючи серед людей, герої творів М. Івченка надзвичайно гостро відчувають відмежованість власного духовного світу, свою незакоріненість у реальності* (з наук. літ.).

ВІДМЕЖО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відмежо́вувати.** *Степова частина півострова, відмежовувана від материка каналом, була пристановищем численної дичини* (із журн.).

ВІДМЕЖО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відмежо́вувати** і **відмежо́вуватися.** *Тичина лише продемонстрував те панічне відмежовування громадян від тих, кого спіткало лихо* (Б. Антоненко-Давидович).

ВІДМЕЖО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВІДМЕЖУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* 1. Відокремлювати межею ділянку землі, лісу і т. ін. від сусідніх ділянок. *Глоба одмежував собі ще чимало землі біля озера* (О. Стороженко); *Все громада програвала... Пан вже ліс відмежував* (І. Франко); // Відділяти собою щось від чогось іншого. *Не ворожі, а дружні кордони відмежовують нашу землю від земель сусідських* (М. Рильський); *Дерев'яна пофарбована арка .. відмежовувала парк від вулиці* (Б. Антоненко-Давидович); *Ми, автоматники, прикриваючись кам'яним парапетом, що одмежовує дорогу від прямовисної стіни берега ріки, пробираємося ближче до Турецького мосту* (Є. Доломан).

2. *перен.* Відділяти, відокремлювати що-небудь від чогось іншого. *А наш вік — вік заліза й каменю — не наближає людину до природи, а відмежовує від неї* (Є. Доломан); *Кожну з вимовлюваних фраз він чітко відмежовує гиканням* (Ю. Андрухович); *Звичайно, треба вміти відмежовувати істотне від наносного* (з публіц. літ.).

ВІДМЕЖО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВІДМЕЖУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. Відокремлюватися, відділятися від кого-, чого-небудь. *Волга відмежовувалась від заток вузькою піщаною косою* (Ю. Збанацький); *Гордієнко з розгону вскочив на край плота, що вже одчалював, і Мале військо одмежовувалося од Полтавської битви іще й жовтуватою стяжкою ріки* (Є. Доломан); *Ми .. повинні строго окреслити обсяг етнографії як окремої дисципліни, відмежуватись від інших областей* [галузей] *знання* (М. Рильський).

2. *тільки недок.* Пас. до **відмежо́вувати.** *Західнослов'янські мови жодною ізоглосою на ґрунті дієвідмінювання від інших слов'янських мов не відмежовуються* (з наук. літ.); *Трудове виховання від експлуатації дитячої праці відмежовується за критеріями безпеки для здоров'я та розвитку дитини* (із журн.).

ВІДМЕЖУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відмежува́ти** і **відмежува́тися.** *Розвиток структури пізньопалеолітичного поселення може йти також шляхом відмежування специфічних зон господарсько-побутового комплексу і концентрації їх на окремих ділянках поселення* (з навч. літ.); *Не менш переконливими бували в Миколи й періоди найповнішого відмежування від реакційної, шкідливої і непотрібної старовини* (В. Коротич); *Про високий рівень правової думки в Київській державі свідчить відмежування права власності від права володіння (ст. 13 і 14 "Правди Ярослава")* (з наук. літ.).

ВІДМЕЖУВА́ТИ *див.* **відмежо́вувати.**

ВІДМЕЖУВА́ТИСЯ *див.* **відмежо́вуватися.**

ВІДМЕРЗА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відмерза́ти.** *При відмерзанні надземної частини чайного куща відбувається відростання пагонів рослини від кореневої шийки* (з наук. літ.); *Відмерзання ґрунту несприятливо впливає на кущування полуниць* (з наук.-попул. літ.).

ВІДМЕРЗА́ТИ, а́є, *недок.*, **ВІДМЕ́РЗНУТИ, ВІДМЕ́РЗТИ,** зне, *док.* 1. Під дією тепла розмерзатися, відтавати (про землю, воду і т. ін.). *Порозтавали сніги, зійшла повідь, позбігала скрізь вода, а ще земля зовсім же то і не відмерзла* (Г. Квітка-Основ'яненко); * Образно. *Мене зустрічають похмуро, сторожко, вороже. Але, коли виясняється, що я відмовився від учорашніх намірів, обличчя відмерзають* (В. Винниченко).

2. Від холоду, морозу втрачати чутливість або гинути (про частини тіла, рослини). *Чекаємо, день тягнеться, мороз дошкулює, ноги одмерзають...* (У. Самчук); *Хвища знялася, коні стомилися, ноги в людей відмерзали* (Ю. Збанацький); *— Я лежатиму тутечки! — кричав Петро. — Нехай мені одмерзнуть вуха, щоб ви знали* (Л. Юхвід).

ВІДМЕ́РЗЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **відме́рзнути, відме́рзти.** *Коли знімає* [Свирид] *кошлатого рудого малахая, привезеного з Півночі й ніби прирослого до голови взимку і влітку, скидається на облізлого півня з одмерзлим гребенем* (Микита Чернявський); *Відмерзлі пагони на кущах троянд навесні після розкривання кущів вирізають повністю* (з наук.-попул. літ.).

ВІДМЕ́РЗНУТИ *див.* **відмерза́ти.**

ВІДМЕ́РЗТИ *див.* **відмерза́ти.**

ВІДМЕ́РЛИЙ, а, е. 1. Який відмер, загинув (про частини тіла, рослини). *Смужки і клаптики відмерлої шкіри тріпотіли, короткі шерстинки здригались і лисніли, .. доторки води завдавали болю* (Є. Гуцало); *На поверхні коренеплоду моркви з'являється одна або кілька коричневих плям різного розміру, які потім зливаються в суцільні ділянки відмерлої тканини* (з наук. літ.); *Коли дерева виростають, відмерлі гілки треба видаляти, а зрізи змащувати садовим варом* (з навч. літ.).

2. *перен.* Який припинив існування, зник. *Не буду ручатися, чи правдою була ця історія, чи одеською байкою, але Юра* [Ю. Яновський] *розповідав її серйозно і навіть обурюючись. Не до смаку були йому отакі історії, що виникали з тоді ще не зовсім одмерлих звичаїв старої "мами Одеси"* (М. Бажан); *У сучасній літературній мові дехто намагається вживати слова відмерлі і забуті* (з наук. літ.).

ВІДМЕ́РТИ *див.* **відмира́ти.**

ВІДМЕСТИ́ *див.* **відміта́ти.**

ВІДМЕ́Т, у, *ч.*, *діал.* Те саме, що **по́ки́дьки.** *Смішний сей світ! В нім правом — дикий гнет* [гніт], *А чесна праця в перегнилі шмати вкриваєсь* [вкривається], *а коб мала лиш відмет* (І. Франко); *День і ніч я голову сушив, як вирватися з того царства глуму, де .. я служив відметам всіх народів* (Леся Українка).

ВІДМЕ́ТЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відмести́.** *У хаті, мабуть, нікого не було, бо сніг від хвіртки до ґанку був не відметений* (з газ.); *Усі звинувачення були відметені через їх безпідставність* (з газ.).

ВІДМЕТНУ́ТИСЯ, ну́ся, не́шся, *док.* Відсахнутися, відхилитися, відскочити. *Люди всі повернулись до нього і глянули так похмуро, що він відметнувся від них, погано лаючись* (В. Барка); *Гнівно відметнулась від нього дівчина, не подала руки* (О. Гончар).

ВІДМИ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відмива́ти.** *Засіб для посудомийних машин розчиняє навіть важко відмивані залишки їжі* (з мови реклами); *Відмивані щорічно спритними ділками суми грошей негативно впливають на економіку держави* (з газ.).

ВІДМИВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відмива́ти** і **відмива́тися.** *Щоб добути насіння, треба яблука і груші спочатку подрібнити на дробарках, а після цього відділити насіння сухим способом або відмиванням* (з наук. літ.); *Одним із основних завдань Державного департаменту фінансового моніторингу є участь у реалізації державної політики у сфері протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом* (з публіц. літ.).

△ **(1) Відмива́ння [брудни́х] гро́ше́й (ко́штів),** *екон.* — легалізація незаконно отриманих прибутків. *Відмивання грошей є одним із найпоширених видів економічних злочинів* (з наук. літ.); *Одним із видів страхових правопорушень є хабарництво та відмивання брудних коштів, що отримані незаконним переведенням безготівкових коштів у готівку* (з навч. літ.).

ВІДМИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВІДМИ́ТИ,** и́ю, и́єш, *док.* 1. *кого, що.* Миючи, очищати кого-, що-небудь від бруду, жиру і т. ін. *— Сажі на тобі було три цебра. Почали відмивати — вода як чорнило стала* (О. Донченко); *Полоскала* [Оленка], *викручувала сорочку, відмивала комір, рукави* (К. Гордієнко); *— Рук не можу одмити з гною* (М. Коцюбинський); *Налипає на ноги по цілому барилу, онучі заліплюються навіки, що їх потім і не одмиєш* (Г. Хоткевич); * Образно. *Чорну душу милом не відмиєш* (прислів'я); *Колись нащадки будуть одмивати оцю печаль од крові і глупот* (Л. Костенко).

2. *що.* Промиваючи, відділяти що-небудь від бруду, домішок. *Цей старатель золото "відчував носом" і відмивав його в день до кілограма* (з мемуарної літ.).

3. *кого, що, перен.* Знімати провину, виправдовувати. *Відколи ту поліцайську ганчірку на руку начепив, у вічнім перебуває страху, ні на день не сходить з нього переляк, в очах завжди бігає сполоханість... Тітки плюються, мати кляне: "Чого ти встряв? Хто тебе відмивати буде?"* (О. Гончар); *За океаном лобізм — ретельно продуманий вид діяльності й за просто так відмивати світлий образ навіть дуже відомого українського політика ніхто не стане* (з газ.).

4. *що, перен.* Легалізувати незаконно отримані прибутки. *Вона всього не знає, навіть так — знає надзвичайно мало, лише Сергія Сергійовича, котрого невідомо як знайти і який намагався відмити через рахунки їхнього банку значну суму грошей* (А. Кокотюха); *Переведений фінансовими махінаціями за кордон незаконно одержаний капітал неможливо було знову пустити в обіг усередині країни, попередньо не відмивши його* (з публіц. літ.).

△ **(1) Відмива́ти / відми́ти [брудні] гро́ші (ко́шти),** *екон.* — легалізувати незаконно отримані прибутки. *Нинішня світова фінансова система дає змогу злочинцям оперативно і майже безкарно приховувати прибутки від своїх незаконних операцій та відмивати брудні гроші* (з навч. літ.); *У кооперативах опинилися особи, які вирішили легалізувати, відмити нажиті нечесним шляхом гроші* (із журн.).

ВІДМИВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ВІДМИ́ТИСЯ,** и́юся, и́єшся, *док.* 1. Ставати чистим унаслідок миття. *Я поліз у воду одмиватися* (Ю. Мушкетик); *— Цієї весни курявна буря ішла якась масляниста, липка, наче з нафтою .. Так, було, насіче за день, що потім не відмиєшся, одежу не відпереш* (О. Гончар); // Зникати внаслідок миття. *Є в нього на*

лівій щоці родиме п'ятенце.., ніби хтось, граючись, шевської смоли приліпив для розваги; та не відмивається воно, навіки прикипіло (Григорій Тютюнник).

2. Відділятися, очищатися від бруду, домішок при промиванні. *Марганцева руда на цій збагачувальній фабриці відмивається у воді за замкнутим циклом* (з газ.).

3. *перен.* Знімати з себе провину, виправдовувати себе. *Вчинивши ескападу, він так само впевнено повертається на своє місце, лукаво підморгуючи сам собі: ану, мовляв, як ти, дорогий колего, будеш відмиватися* (Б. Олійник); *Відмиватися завжди важче, ніж обливати брудом* (із журн.); *І він зрозуміє, що нарешті відмився. І... почне приходити до тями. Цей процес також триватиме довго — рік, два, можливо, навіть три* (І. Роздобудько).

4. *тільки недок.* Пас. до **відмива́ти.** *Майно, що "відмивається", може бути отриманим унаслідок вчиненого злочину* (з наук.-попул. літ.); *Юристи, визначаючи поняття "відмивання грошей", указують на відмінності щодо доходів, які відмиваються* (із журн.).

ВІДМИВНИ́Й, á, é. Стос. до відмивання. *Очищення стічних вод складається з трьох етапів: скидання всіх відпрацьованих розчинів та відмивних вод, виділення з рідини токсичних речовин другої групи, очищення від речовин третьої групи* (з наук.-техн. літ.); *Різниця між реальною і фактичною ціною через різні відмивні фірми опинялась у кишенях спритних ділків* (з газ.).

ВІДМИКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відмика́ти** 1, 2 і **відмика́тися** 1, 2. *Головними завданнями експертизи є встановлення факту і способу відмикання (зламу) пристрою, видів предметів, що були використані для цього, ідентифікація цих предметів* (з мови документів); *Поки що ж — темрява, повсюдна темрява, багатогодинні відмикання світла* (Ю. Андрухович).

ВІДМИКА́ТИ, áю, áєш, *недок.*, **ВІДІМКНУ́ТИ,** нý, імкнéш, *док., що.* 1. Відкривати щось замкнене, закрите на замок, гачок, засув і т. ін. — *А що, може, принести тобі якого їдження за ті гроші? — запитав Спориш, відмикаючи колодку при дверях* (І. Франко); [П а н а с *(прислухається):*] *Хтось одмикає двері...* (В. Винниченко); *А Панас вже відмикав невільницькі кайдани і з несамовитою радістю кидав їх за борт* (З. Тулуб); *Мотря одімкнула свою скриню* (І. Нечуй-Левицький); *Старий шахтар відімкнув двері і навшпиньках увійшов у кімнату* (О. Донченко); *Вона рішуче вийшла з кімнати й тільки біля вихідних дверей, одімкнувши англійський замок, обернулася до Андрія Степановича* (Б. Антоненко-Давидович).

2. Роз'єднавши, вимикати з мережі (електричної, газової, телефонної і т. ін.); вимикати, відключати — *Я сьогодні чув у тролейбусі, що будуть відмикати* [воду]: *днів на сім, а це означає — на десять!* (В. Неборак); — *Мені здається, що він* [телефон] *просто давно не оплачувався, через те його відімкнули* (В. Шкляр); *Електричний струм відімкнули після десятої години* (з газ.).

3. *діал.* Розплющувати (очі). *Довгенько лежала недужа, не відмикаючи очей й не ловлячи слова* (Марко Вовчок).

ВІДМИКА́ТИСЯ, áється, *недок.*, **ВІДІМКНУ́ТИСЯ,** імкнéться, *док.* 1. Відкриватися, відчинятися (про замок або щось замкнене на гачок, засув і т. ін.). *Там такі прехимерні* [замки]! *і назад відмикається, і натроє розпадається* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Мирон чує, що ще хвилина, ще один удар грому — і шлюза* [шлюз] *відімкнеться, і бухне фатальна градова злива* (І. Франко); * Образно. *Гей, одмикайтеся простори* (М. Рильський).

2. Припиняти роботу внаслідок роз'єднання із загальною мережею (електричною, газовою, телефонною і т. ін.); вимикатися, відключатися. *У зв'язку з великими морозами електричний струм може відмикатися для поточного ремонту пошкоджених ліній електромереж* (з газ.).

3. *діал.* Розплющуватися (про очі). *Удова лягла на траві й затулила була очі, та сон не змагав — очі усе одмикалися* (Марко Вовчок); *Звівся: на лобі вінець, Відімкнулись очі* (Л. Боровиковський).

4. *тільки недок.* Пас. до **відмика́ти** 1, 2. *Важкий замок на дубових дверях заіржавів, мабуть, не відмикався з тих пір, як посаджено до печерки святого чоловіка* (П. Загребельний); *Наші виробничі цехи неодноразово і на тривалий час відмикались від електромережі* (з навч. літ.).

ВІДМИКА́ЧКА, и, *ж.* Те саме, що **відми́чка.** *Як хитрий злодій, носив скрізь з собою асортимент досконалих відмикачок, непомітно проробляючи ним над ближніми найскладніші операції* (В. Підмогильний).

ВІДМИ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок., діал.* 1. Ухилятися від чого-небудь. *Швендяли кудись молоденькі безусі писарі.., одмикуючи од роботи* (І. Нечуй-Левицький).

2. *від кого.* Уникати когось, стосунків із кимсь. *Чого це він неначе одмикує та тікає од мене?* (І. Нечуй-Левицький).

ВІДМИРА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відмира́ти.** *Насінну картоплю треба збирати рано, до початку відмирання стебел* (з наук. літ.); *Хвороби мають свій біологічний годинник, який визначає час їх появи, розквіт з його хвилеподібними коливаннями і врешті відмирання* (з наук.-попул. літ.); *Механічно перегортаючи сторінки наших журналів, .. можна при лихій волі чи з якихось випадкових причин договоритись і до відмирання поезії в нашій літературі* (М. Рильський).

ВІДМИРА́ТИ, áє, *недок.*, **ВІДМЕ́РТИ,** відíмрé, *док.* 1. Ставати неживим, мертвим; гинути (про частини тіла або рослини). *Пальці на руках уже посиніли, здається, одмирають...* (В. Нестайко); *Збирати картоплю треба тоді, коли картоплиння починає відмирати* (з наук. літ.); *Скоро воно* [латаття] *осяде на дно, відімре* (Григорій Тютюнник).

2. *перен.* Утрачати здатність до існування; зникати. *Старий лад одмирає. Але на його місце прийде новий, сонячний* (В. Винниченко); [Ю р і й:] *Адже слова — вони як живі істоти: ростуть, розвиваються, квітнуть, відмирають* (О. Левада); *Мудрого важко одурити. Те, що оджило свій вік, одмирає назавжди* (Г. Колісник); *Здавалося, в нього* [Дмитра] *відмер, зник і забувся навіть натяк на природний інстинкт самоохорони* (В. Козаченко).

ВІДМИ́ТИ *див.* **відмива́ти.**

ВІДМИ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відми́ти.** *Тримають* [дівчата] *у пальцях, не одмитих од фарб, клунки з свяченим* (М. Коцюбинський); *Відмитою зеленню сміялась картопля* (Є. Гуцало); // **відми́то,** *безос. пред. На тіньовому ринку цукру та вугілля за короткий час було відмито кілька мільйонів гривень* (з газ.).

ВІДМИ́ТИСЯ *див.* **відмива́тися.**

ВІДМИ́ЧКА, и, *ж.* 1. Інструмент, за допомогою якого відмикають замок замість ключа. — *Як тільки відчалимо — почнемо, — виринає з темряви всюдисущий зв'язковий і ти-*

цяє в руку щось залізне, гостре. Одмичка від трюмів і кают (Микита Чернявський); *І тоді Митько вчинив таке... Змайстрував відмичку, відімкнув шафу і сам узяв. Потім усе поклав на місце* (Г. Усач); *— І ви смієте говорити про повагу до чужої праці після того, як з відмичкою пробралися у мій дім! — вибухнув Ельдар Хомич* (А. Крижанівський).

2. *перен.* Те, чим можна зрозуміти, осягнути що-небудь; ключ *(див.* **ключ**[1] 3). *Бродський продовжував марно ломитися до таїнств англійського вірша зі своєю російською відмичкою* (О. Забужко); *Що таке розум у порівнянні з душею — холодний набір відмичок для таємниць природи* (С Процюк).

ВІДМІЛИНА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **обмілина.** *А береги в нас такі: то підмиті печери.., то світлі піщані відмілини, всипані черепашками* (В. Близнець); *А потім прилетіли з лиману білі чайки, загаласували, закружляли — ловили на трав'яних відмілинах дрібне риб'я* (Ю. Мушкетик).

ВІДМІНА, и, *ж.* 1. Різновид чого-небудь, варіант. *Ще говорив ігумен, але то вже були тільки відміни того самого* (П. Загребельний); *Найкращими для баштанних культур є легкі й родючі відміни ґрунту, насамперед супіскові чорноземи* (з наук. літ.).

2. Риса, ознака, особливість, що відрізняє певний предмет, явище і т. ін. від іншого; відмінність. *Андрій не збагне причин всього і зв'язків. Але, з природною хлоп'ячою спостережливістю, відразу бачить відміну горожан від всіх тутешніх* (В. Барка); *Визнаючи наявність спільних рис вищої нервової діяльності у людини і тварин, І. П. Павлов у той же час указував і на відміни в них* (з наук. літ.).

3. Зміна, переміна чого-небудь. *Для одміни ми їздили в море ловити рибу* (М. Коцюбинський); *Восени кожен день — якась відміна: то зів'яла стеблина, то зелений* [лист] *пожовк...* (М. Рильський); *Весна принесла чималі одміни в її серце* (М. Стельмах).

4. *рідко.* Те саме, що **скасува́ння.** *То правда, одміна данини — велика всім полегкість, а проте не поміч* (Д. Міщенко); *Відміна кріпосного права.*

5. *лінгв.* Розряд іменників, що мають спільну систему відмінкових закінчень. *І. Ужевич .. слідом за М. Смотрицьким виділив чотири відміни іменників, у парадигмах іменних частин мови подав шість відмінків* (В. Русанівський); // *заст.* Відмінювання. *Різні вигуки, особові займенники .. та до них відміна одного дієслова в одному тільки часі — от і вся була основа їхніх перших розмов* (В. Підмогильний).

6. *діал.* Виродок. *— Де ті відміни* [брати] *могли подітися? — муркотів сам до себе Стефко* (І. Франко).

○ **(1) На відміну від..,** *у знач. прийм., з род. в.* — інакше, ніж хто-небудь інший або що-небудь інше; на противагу комусь, чомусь. *На відміну од кола книжка мала початок і кінець, і князь урешті дочитав її* (І. Білик); *Нарешті й пан Лаврін пришпорив коня та пішов на дракона, але, на відміну від інших, не махав дурно мечем, а вибирав місце вразливе, гарцюючи під самим носом в чудовиська* (Ю. Винничук); *На відміну від запорожців реєстрове козацтво відбувало систематичну муштру, мало однакову зброю і однострої* (з наук. літ.).

ВІДМІНЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відміни́ти.** *З найдавніших часів у чоловіка двоїться це почуття до померлого — стара прив'язаність, любов до недавнього близького і жах перед відміненим єством* (М. Грушевський); *А тут стояв трохи відмінений зовні, але, без сумніву, той же самий Преображенський* (Іван Ле); *Потім було поставлено на кордоні розорні для українських купців митниці, далі відмінені українські пашпорти, й мусили купці видобувати ті пашпорти за великі гроші в київського губернатора* (Ю. Мушкетик); // **відмінено,** *безос. пред. Коли було відмінено гудки, збирались писати кудись заяву, щоб — хоч як виняток — влада повернула їхньому заводові-ветеранові право давати вранішні гудки, бо селища, мовляв, до цього звикли* (О. Гончар).

ВІДМІНИ́ТИ *див.* **відміня́ти.**

ВІДМІНИ́ТИСЯ *див.* **відміня́тися.**

ВІДМІНКО́ВИЙ, а, е, *лінгв.* Прикм. до **відмінок.** *Суворого розмежування між відмінковими формами іменників окремих родів в українській мові немає* (з наук. літ.); *Прикметники за характером кінцевого приголосного основи та відмінкових закінчень поділяються на дві групи — тверду і м'яку* (з навч. літ.).

ВІДМІННИЙ, а, е. 1. Який чимось відрізняється від кого-, чого-небудь. *Раз їм почувся згори шум, одмінний од шуму плавнів* (М. Коцюбинський); *Лавра тих часів була дуже відмінна від сучасної* (З. Тулуб); *Як часто дивували її несподівані, але завжди такі сміливі, відмінні від інших думки Тараса!* (О. Іваненко); *— Хто має мисль яку-небудь одмінну, нехай про це зголоситься суду* (Л. Костенко).

2. Дуже добрий, чудовий. *Відмінний стрілець, вона швидко опанувала снайперську майстерність* (В. Кучер); *Піроцький показував відмінні знання* (Б. Левін); *Попри збільшення площ і відмінну якість нових земель не відбулося відчутного підвищення врожаїв, що пояснювалося застарілістю реманенту та методів господарювання* (з наук. літ.).

ВІДМІННИК, а, *ч.* 1. Учень, студент, який навчається на "відмінно". *Діти в мене хороші, не жаліюсь, обоє відмінники, обоє роботящі* (А. Шиян); *Якось Марія Федорівна сказала, що учні, які одержать атестат відмінника, матимуть право поступати до інститутів без екзаменів* (А. Дімаров); *Щонеділі, коли не було занять у школі, майданчик жив життям гранично безладним — .. без акуратності тонконогих відмінників і демонстративної недбалості шкільних чемпіонів* (В. Коротич).

2. *чого.* Звання, яке надається тому, хто добросовісно працює, сумлінно виконує свої обов'язки. *Тільки перед виходом на пенсію він був удостоєний звання відмінника народної освіти* (з газ.); // Той, кому надане це звання. *Солод .. міг би стати відмінником бойової підготовки* (М. Руденко).

(1) Кру́глий відмінник — учень, який за п'ятибальною системою оцінювання знань має оцінки "відмінно" з усіх предметів. *Зате всі роки був* [Боря Серга] *круглим відмінником, і на зборах, ледь виглядаючи з-за трибуни гострим, видовженим своїм обличчям та опуклим чолом, він закликав товаришів брати науку штурмом* (О. Гончар); *Після восьмого класу він, круглий відмінник у навчанні, найнявся на час літніх канікул помічником до бляхаря* (з газ.).

ВІДМІННИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **відмінник.** *Десятирічку вона скінчила посередньо, хоч були роки, коли від початку й до кінця йшла відмінницею* (Л. Дмитерко); *Галина — відмінниця, вона завжди дуже добре вчилася, і мама пишалася нею* (В. Владко); *Мілена всюди була відмінницею і в школі, й в університеті* (О. Забужко).

(1) **Кру́гла відмі́нниця** — учениця, яка за п'ятибальною системою оцінювання знань має оцінки "відмінно" з усіх предметів. *Уже з третього класу стала Надія Харитонівна Фастівська першою ученицею в школі, круглою відмінницею* (В. Козаченко); *Дочка — кругла відмінниця, грає на інструменті* (О. Гончар).

ВІДМІ́ННІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **відмі́нний** 1. *Траплялась і мені нагода у світі многоликім побувати, що гув, як вулик, у стонадцять мов, дивуючи одмінністю ландшафтів, повір'їв, рас, і рис, і кольорів* (М. Олійник); *Десь серед них мало бути й ваше знайоме лисенятко, тільки спробуй розпізнай, коли всі однаковісінькі, жодної відмінності!* (Є. Гуцало); *У цьому, можливо, й полягає призначення кордонів — вони оберігають відмінності і стримують остаточне нівелювання* (Ю. Андрухович).

ВІДМІ́ННО. 1. Присл. до **відмі́нний.** *Доктор Сріблюк поспішно пояснив, що він галичанин, а в галицькій Україні говорять трохи відмінно від тутешньої говірки* (В. Винниченко); *У них і в школі — Усе відмінно* (І. Муратов); *Коли відмінно знаєш урок і тільки й мрієш про те, щоб тебе обов'язково викликали, — погляд учителя мов навмисно не спиняється на тобі* (В. Владко).

2. *у знач. ім., невідм.* Найвища оцінка знань, успішності. *А коли траплялося Яші одержати добре, Нюра пирхала: — А в мене завжди відмінно!* (О. Донченко); *«Ура! — гукнеш ти друзям неодмінно. — Сьогодні з мови я дістав "відмінно"!»* (Д. Білоус).

ВІДМІ́НОК, нка, *ч., лінгв.* Граматична категорія іменних частин мови, що виражає синтаксичні відношення між словами у реченні. *Рідна мова! В ній слова — як ружі, а самі відмінки — наче вірш* (Д. Білоус); *Іменник змінюється за такими категоріями, як число і відмінок. Відмінків в українській мові нараховується сім* (з навч. літ.).

△ (1) **Дава́льний відмі́нок,** *лінгв.* — відмінок, який відповідає на питання кому? чому? *Слово "дякувати" в літературній мові керує залежними словами у формі давального відмінка* (з навч. літ.); (2) **Знахі́дний відмі́нок,** *лінгв.* — відмінок, який відповідає на питання кого? що? *Розрізняють сім відмінків: називний, родовий, давальний, знахідний, орудний, місцевий і кличний* (з навч. літ.); (3) **Кли́чний відмі́нок,** *лінгв.* — відмінок, який виражає звертання до особи чи предмета, позначених цим іменником. *Короленко вже самим початком оповідання "Судний день", самим уживанням кличного відмінка, характерного для української мови і майже не вживаного в сучасній російській, вводить нас, я б сказав, в українську атмосферу* (М. Рильський); *Звичайний приклад візьму навмисне, краса ж така в нім, що серце стисне. Дивися — в кличнім простім відмінку: "Ой не стелися, зелен барвінку..." Одвертий кличний — немов дитинний, музичний, зичний та ще й гостинний* (Д. Білоус); (4) **Місце́вий відмі́нок,** *лінгв.* — відмінок, який відповідає на питання на (в, при, по) кому — чому? *У місцевому відмінку однини іменників II відміни найширше виявлені різноманітні закінчення* (з наук. літ.); *Чи не з поважності до суворої місцини, Семен Іванович називає її незмінно в множині, і то конче в місцевому відмінку* (Б. Антоненко-Давидович); (5) **Називни́й відмі́нок,** *лінгв.* — відмінок, який відповідає на питання хто? що? *Називний відмінок становить вихідну форму іменника, він найчастіше виражає назву суб'єкта судження, через те займає незалежне самостійне становище в реченні* (з наук. літ.); (6) **Непрями́й відмі́нок,** *лінгв.* — будь-який відмінок, крім називного. *Великий інтерес становлять спостереження Ф. Є. Корша над уживанням в українській мові "що" з непрямими відмінками особового займенника* (з наук. літ.); (7) **Ору́дний відмі́нок,** *лінгв.* — відмінок, який відповідає на питання ким? чим? *Іменник в орудному відмінку може передавати предикативну ознаку суб'єкта дії, виступаючи в складі присудка: став сталеваром* (з навч. літ.); (8) **Прями́й відмі́нок,** *лінгв.* — те саме, що **Називни́й відмі́нок.** *Називний відмінок виділяється з загального ряду відмінкових форм під назвою прямого відмінка* (з наук. літ.); (9) **Родови́й відмі́нок,** *лінгв.* — відмінок, який відповідає на питання кого? чого? *Родовий відмінок іменників при дієсловах може мати семантико-граматичне значення часу* (з наук. літ.).

ВІДМІНУСО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДМІНУСУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., мат., що.* Те саме, що **відніма́ти** 4. *Для розрахунку економічного прибутку з бухгалтерського прибутку відмінусовують внутрішні витрати з урахуванням нормального прибутку* (з наук. літ.); *Не можна вважати прибутком усю суму авансу, не відмінусувавши від неї навіть вартість товару, що підлягає відвантаженню* (з газ.); * Образно. *А тепер давайте подивимось, чи можемо ми у кожному цьому понятті відмінусувати душу. Скажімо, душу як животворний дух* (з публіц. літ.).

ВІДМІНУСУВА́ТИ *див.* **відмінусо́вувати.**

ВІДМІНЧА́, а́ти, *с., діал.* За народним повір'ям — чортеня, яким підмінена дитина. *Дитина була хоровита, раз на раз кричала та плакала, а слуги в кухні нашіптували собі, що се якесь "відмінча"* (І. Франко).

ВІДМІ́НЮВАНИЙ, а, е, *лінгв.* Дієпр. пас. до **відмі́нювати¹.** *Відмінювані слова вносяться до реєстру словника у початковій граматичній формі* (з наук. літ.); *Числівник "один", відмінюваний за родами, числами і відмінками, може розглядатися як прикметник* (з навч. літ.).

ВІДМІ́НЮВАНІСТЬ, ності, *ж., лінгв.* Властивість за знач. **відмі́нюваний.** *Повній лексикалізації, а отже, й відмінюваності абревіатур сприяє їх широка вживаність* (з наук. літ.).

ВІДМІ́НЮВАННЯ, я, *с., лінгв.* Словозміна іменних частин мови, а також дієприкметників: у вужчому розумінні — за відмінками, у ширшому — також за числами і родами. *Якщо говорити про слов'янське відмінювання в цілому, то риси подібності, які простежуються в усіх слов'янських мовах, є успадкованими, як правило, з праслов'янської мови* (з наук. літ.); *Іменникове відмінювання ґрунтується на категорії відмінка* (з наук. літ.); *Прізвища мають свої особливості відмінювання* (з навч. літ.).

ВІДМІ́НЮВАТИ¹, юю, юєш, *недок., що, лінгв.* Змінювати закінчення слова за відмінками, а також числами і родами (про іменні частини мови та дієприкметники). *Порядкові числівники, що мають закінчення -ий, відмінюємо як прикметники твердої групи* (з навч. літ.); *Існує тенденція у ділових паперах не відмінювати власні географічні назви, щоб вказати вихідну офіційну назву географічного пункту в називному відмінку* (з навч. літ.); // Те саме, що **дієвідмі́нювати.** *Сковорода схопився за це трагічне слово і почав його відмінювати: потопаю, потопаєш* (Василь Шевчук).

ВІДМІ́НЮВАТИ² *див.* **відміня́ти.**

ВІДМІ́НЮВАТИСЯ[1], юється, *недок., лінгв.* Змінювати своє закінчення за відмінками, а також числами і родами (про іменні частини мови та дієприкметники). *Географічні назви, що мають форму множини, відмінюються як відповідні загальні іменники* (з наук. літ.); *У складених порядкових числівниках відмінюється остання складова частина* (з навч. літ.); // Те саме, що **дієвідмі́нюватися.** *У теперішньому та майбутньому часі дієслова відмінюються за особами та числами* (з навч. літ.).

ВІДМІ́НЮВАТИСЯ[2] *див.* **відміня́тися.**

ВІДМІНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ВІДМІ́НЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.,* **ВІДМІНИ́ТИ,** іню́, і́ниш, *док.* 1. *кого, що.* Робити кого-, що-небудь інакшим; змінювати. *Але сопілки й тамбурини глухий одмінюють мотив* (М. Рильський); *Тепер я наче трохи натуру відмінила* (Леся Українка).

2. *тільки* **відміня́ти, відміни́ти,** *що.* Оголошувати таким, що не відбудеться (про концерт, засідання, виставу і т. ін.). *Хворий Мольєр, якого партнери вмовляли відмінити виставу, доград свою роль до кінця* (з газ.); // *рідко.* Те саме, що **скасо́вувати** 1. *Всіх розпоряджень губернського правління я не маю права одмінити, але тут міг би помогти вам...* (В. Винниченко).

ВІДМІНЯ́ТИСЯ, я́ється, **ВІДМІ́НЮВАТИСЯ,** юється, *недок.,* **ВІДМІНИ́ТИСЯ,** і́ниться, *док.* 1. Ставати інакшим; змінюватися. *Дивиться на їх Щур, дивиться навкруги, і бачить — немов одміняється все... і чогось на душі ясніє* (С. Васильченко); *Я подумав: як то люди відмінюються вкупі, стають зовсім іншими* (Ю. Мушкетик); *Маруся не одмінилася — тільки пішла молоденька, а повернулася сива, як голубка* (Марко Вовчок); *Постать Івана Сидоровича враз відмінилась* (П. Панч).

2. *тільки недок.* Пас. до **відміня́ти** 2. *До законодавчих актів вносилися зміни і доповнення, частково припинялася або відмінялася дія окремих їх норм* (із журн.).

ВІДМІ́РЕНИЙ, а, е, *рідко.* 1. Дієпр. пас. до **відмі́рити.** * У порівн. *Не могла діяти жниварка, бо всюди мертві лежали: на невеличких відстанях один від одного, ніби відмірених* (В. Барка).

2. Виділений для чого-небудь (про час). *Минула година, віджалувана й відмірена на спочинок* (Марко Вовчок); *Відмірений годинником зрадливим Летить у вічність невблаганний час* (Д. Паламарчук, пер. з тв. В. Шекспіра).

ВІДМІ́РИТИ *див.* **відмі́рювати.**

ВІДМІ́РЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відмі́рювати.** *Точно відмірювана відстань між селами фіксується у земельному кадастрі* (із журн.); * Образно. *Любов, тамована бозна-як довго, відмірювана раніше скупими порціями лише для найближчих, розлилася на всі сторони* (О. Забужко).

ВІДМІ́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відмі́рювати.** *Для відмірювання тканин на робочому місці продавця встановлюється прилавок або стіл завдовжки не менше трьох метрів і завширшки 80 см* (з навч. літ.); *Відмірювання присадибних ділянок проводиться відповідно до рішень сільських рад* (із журн.).

ВІДМІ́РЮВАТИ, юю, юєш, **ВІДМІРЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.,* **ВІДМІ́РЯТИ,** яю, яєш, *рідко* **ВІДМІ́РИТИ,** рю, риш, *док., що.* 1. Міряючи, відмічати, відділяти що-небудь. *Тихович, мов полковник той, визначує місце бойовища, відмірюючи ланцюгом стосаженевий* [стосаженний] *квадрат* (М. Коцюбинський); *Чоловік у столярському фартусі дерев'яним сажнем відміряв ділянки* (А. Шиян); // Міряючи, виділяти певну кількість чого-небудь. *Ястшембський одміряв аршином їм обом червоної матерії на спідниці* (І. Нечуй-Левицький); * Образно. *Гули степи. Воли жували літо. Печаті ратиць відміряли дні* (Л. Костенко).

2. *тільки док., перен.* Пройти значну відстань. *Не один десяток кілометрів треба відміряти в степу, щоб не відстати од мисливців* (О. Донченко); *Уже й півдороги поволі Одміряли вдвох чобітьми* (П. Дорошко).

◊ **Да́ти (відмі́ряти, відмі́рити, відва́жити, вліпи́ти, заліпи́ти** *і т. ін.)* / **дава́ти (відмі́рювати, відміря́ти, відва́жувати, заліплювати** *і т. ін.)* **ля́паса (ляща́)** *див.* **дава́ти; Мі́ряти (відмі́рювати, відміря́ти) кро́ки** *див.* **мі́ряти.**

ВІДМІ́РЮВАТИСЯ, юється, **ВІДМІРЯ́ТИСЯ,** я́ється, *недок.* Пас. до **відмі́рювати, відміря́ти** 1. *Час тут зупинився навіки, роки не лічаться, години не відмірюються, тільки дні течуть за днями в монотонності молитов, у безнастанності тяжкої праці* (П. Загребельний); *Кожному одмірялося по черпакові перлової каші, яку бійці охрестили "шрапнеллю"* (Григорій Тютюнник).

ВІДМІ́РЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відмі́ряти.** *Насупроти сидів Іщук і вважав вікно за таку ж свою власність, як і тридцять сантиметрів одміряної йому підлоги* (І. Багряний); *Іван Петрович Котляревський належить до тих довгожителів планети, які далеко йдуть за межі їм відміряного часу* (з газ.).

ВІДМІ́РЯТИ *див.* **відмі́рювати.**

ВІДМІРЯ́ТИ *див.* **відмі́рювати.**

ВІДМІРЯ́ТИСЯ *див.* **відмі́рюватися.**

ВІДМІТА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відміта́ти.** *Відмітання листя від ґанку.*

ВІДМІТА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВІДМЕСТИ́,** ету́, ете́ш; *мин. ч.* відмі́в, мела́, ло́; *док., що.* 1. Мести що-небудь від чогось. — *В нас сьогодні так, неначеб мало щось велике статися, — сказала одна з домашніх дівчат, відмітаючи сьогодні вже вдруге сніг з-під дому* (О. Кобилянська); * Образно. *Виходив вже й Ілля Муромець. Та нічого з Цмоком не вдіяв він: як вихором листя осіннє, відмів подих потвори славного витязя* (Н. Королева).

2. *перен.* Рішуче відмовлятися від чогось; відкида́ти (у 4 знач.). *Я відмітав усі найтривожніші здогади, та все одно не знаходив рівноваги* (В. Шкляр); *Народе! Подвигам межі й кінця немає, Які являєш ти, відмівши тлін і прах* (М. Рильський); [Сторчак:] *Важно, щоб він* [Скидан] *перестав бути щасливим .. Журба ще не піднесла нікого в світі й не зміцнила. Та ще коли поверх журби пустити клевету* [наклеп]. [Гусак:] *Одмете.* [Сторчак:] *Другу! Третю!.. Десяту!..* (О. Довженко).

ВІДМІТА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* Пас. до **відміта́ти.** *Навесні робота у сквері закипіла — торішнє листя відміталося з доріжок, фарбувалася огорожа* (із журн.); *Разом вигадували героїв (імена придумували дівчатка, і всі мої спроби щось і собі тут докинути відміталися категорично), разом обмірковували, як героям поводитись у тій чи іншій історії* (Валерій Шевчук).

ВІДМІ́ТИНА, и, *ж.* Пляма іншого кольору на шкірі тварини. *Масть коня з її відтінками та різними відмітинами описується для того, щоб можна було встановити індивідуальну різницю між окремими особинами* (з наук. літ.); // *розм.* Позначка, знак. *А на його тілі і зараз є одмітина,*

котра може воскресити в її пам'яті .. те, як цебеніла після її удару з княжого тіла кров (Д. Міщенко).

ВІДМІТИНГУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм.* Закінчити, перестати мітингувати. *Цього разу представники різних політичних сил відмітингували мирно* (з газ.); *Профспілки таки добилися свого і відмітингували на Європейській площі* (з газ.).

ВІДМІ́ТИТИ *див.* **відміча́ти.**

ВІДМІ́ТИТИСЯ *див.* **відміча́тися.**

ВІДМІ́ТКА, и, *ж.* Знак, яким щось відмічають; позначка. *Катерина Сергіївна підійшла до столу, зробила відмітку в класному журналі* (О. Донченко); *Витягши пістолет, підняв* [Мюльнер] *прицільну рамку на відмітку "300"* (І. Багмут); *Стояло пізнє літо, вода далеченько відступила од весняної одмітки, позначеної змійкою покинутих на березі комишів* (Ю. Мушкетик); *Дуже цікаво і корисно стежити за переміщенням планет відносно зір, роблячи час від часу відмітку про їх положення на зоряній карті* (з навч. літ.).

ВІДМІ́ТНИЙ, а, е. Який чим-небудь виділяється, відрізняється від інших. *Обідрана, засмальцьована, вона* [тітка Настя] *була одмітна на все місто* (Панас Мирний); *Тут почуваєш себе не в Європі, а в Африці, таке все одмітне* (М. Коцюбинський); *Дід Сербиченко показав фронтовикам відмітне місце* [для вітродвигуна], *де впродовж року, літо й зиму, ніколи не вщухав вітер* (Ю. Яновський).

Розпізнава́льний (відмі́тний) знак *див.* **знак.**

ВІДМІЧА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відміча́ти** і **відміча́тися** 1. *Відмічання у класному журналі відсутніх завжди було обов'язком старости класу* (з мемуарної літ.).

ВІДМІЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *рідко* **ВІДМІ́ЧУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ВІДМІ́ТИТИ,** і́чу, і́тиш, *док.* 1. *що.* Те саме, що **відзнача́ти** 1. *Це була пісня, підслухана, напевно, птахом Бескиду, та сама, якої ритм відмічували стрімкі, мов урвища, оклики й сміх під саме небо* (К. Гриневичева); *Старий добре знав, яке дерево не довго стоятиме. — Ось це відмічай, Улянко. Вірно кажу* (О. Донченко); *Петрусь сидить і уламком тиньку відмічає границю сонячної тіні, що йде від ґрат* (К. Гриб); *Здіймаючись на фоні одноманітного ландшафту, кургани ставали своєрідними орієнтирами, відмічали територію певних угруповань* (з наук. літ.).

2. *кого, що і без прям. дод., розм.* Те саме, що **відзнача́ти** 2. *Гриць навіть одмічує його як розумного чоловіка* (Панас Мирний); *По правді кажучи, слід відмітити, що Григорій Сидорович, стрівши невістку, злякався ще дужче, ніж колись за такої ж зустрічі з власною дружиною* (Ю. Яновський).

3. *кого, що.* Записувати, реєструвати кого-, що-небудь (про присутність, прибуття і т. ін.). *Секретар сільради .. щось відмічав у продподаткових списках* (А. Головко); *Іван поклав картку на місце, щоб табельниці її одмітили, потім зайшов у цех* (В. Кучер).

ВІДМІЧА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *рідко* **ВІДМІ́ЧУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок.,* **ВІДМІ́ТИТИСЯ,** і́чуся, і́тишся, *док.* 1. Відмічати, перевіряти своє прізвище у списку; реєструватися. *Він зможе жити тільки за конкретною адресою у селищі, а також щодня відмічатися в міліцейському відділку* (з газ.); // *перен.* Бути присутнім де-небудь, відвідувати когось, щось заради пристойності, для порядку, з удаваною зацікавленістю. *Більшість відвідувачів проходила по залах з розумним виразом обличчя і, відмітившись, залишала галерею з почуттям виконаного обов'язку* (А. Кокотюха).

2. *розм.* Привертати до себе увагу; спостерігатися. *Припав до душі народові новий отаман, .. відмічалося ласкаве, лагідне ставлення до жінок і особливо до дітей* (Г. Хоткевич); *Неминучої радості знак — та печаль, Що у серці твоїм одмічається* (О. Бердник).

3. Те саме, що **відзнача́тися** 6. *Свято повернення коханої дочки Ра відмічалося в Єгипті з найдавніших часів* (з наук. літ.).

4. *тільки недок.* Пас. до **відміча́ти** 3. *У разі виникнення сумнівів у дійсності виборчого бюлетеня питання розв'язується дільничною виборчою комісією голосуванням, що відмічається в протоколі* (з мови документів).

ВІДМІ́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відмі́тити.** — *Білетики готові, товаришу голово. — Дуже добре. Прошу товаришів тягти. Білетики, одмічені хрестиками, визначають призначення керувати виконанням смертного присуду* (В. Винниченко); *Скільки у моїй Вітчизні є Місць, людською славою відмічених* (П. Дорошко); // **відмічено,** *безос. пред. У ярого ячменю відмічено ріст стебла, на пізніх посівах він кущився* (з газ.).

ВІДМІ́ЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відмі́тити** і **відмі́титися** 1. *М. Грушевський у праці про віршування зазначав і цікаве графічне відмічення цезури комою* (з наук. літ.); *Першим етапом у роботі з програмою автоматичного перекладу текстів є відмічення слів або рядків, які повинні бути перекладені* (з навч. літ.).

ВІДМІ́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відмі́чувати** і **відмі́чуватися** 1. *Обов'язковим етапом виборчого процесу є відмічування виборців у списках* (із журн.).

ВІДМІ́ЧУВАТИ *див.* **відміча́ти.**

ВІДМІ́ЧУВАТИСЯ *див.* **відміча́тися.**

ВІДМОБІЛІЗО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відмобілізува́ти.** *Сто сімдесят цілком відмобілізованих дивізій кинула фашистська Німеччина на наші рубежі* (Д. Ткач); — *Укотре вже переконався, що лише бездоганно підготовлений і гранично відмобілізований футболіст може принести максимальну користь своїй команді* (з газ.); // **відмобілізо́вано,** *безос. пред. Штаби обох кандидатів відмобілізовано й повернуто до виборчого режиму* (з газ.).

ВІДМОБІЛІЗО́ВАНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість за знач. **відмобілізо́ваний.** *Під час перевірки було відзначено відмобілізованість військових з'єднань* (з газ.); *Саме відмобілізованість в обороні та середній лінії зумовила загальний успіх футбольної команди* (з газ.).

ВІДМОБІЛІЗО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВІДМОБІЛІЗУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що.* 1. *військ.* Повністю мобілізовувати. *Рішенням командування до 20.03.1944 р. необхідно було відмобілізувати все чоловіче населення призовного віку визволених районів Рівненської і Волинської областей* (із журн.).

2. *перен.* Те саме, що **мобілізо́вувати** 2. *Для кращого розкриття теми роману письменник відмобілізовує всі відомі творчі прийоми* (із журн.); — *Оголосити страйк завтра — безглуздо, бо ми ще не відмобілізували свої власні партійні резерви* (Ю. Смолич).

ВІДМОБІЛІЗУВА́ТИ *див.* **відмобілізо́вувати.**

ВІДМО́ВА, и, *ж.* 1. Заперечна відповідь на прохання, пропозицію, вимогу і т. ін. — *Белял зрікся оддати нам шопу під театр. Послухав репетицію і сьогодні приніс свою од-*

мову (М. Коцюбинський); *Роман Петрович сприйняв Ганнину відмову від подарунка без подиву* (В. Козаченко).

2. *заст.* Те саме, що **відповідь** 1. *З щирою повагою до Вас і надіями, що Ви не облишите мене своєю ласкавою одмовою* (Панас Мирний); *Нема одмови на питання* (О. Олесь).

3. *техн.* Зупинка, неспрацювання механізмів, які перестали або не можуть працювати, діяти. *Характерними і принципово важливими видами підготовки космонавти вважають спеціальну підготовку на реальному кораблі й тренажерах, які дають змогу імітувати нормальний політ і відтворювати різні відмови та аварійні ситуації* (з газ.).

4. Дія за знач. **відмовля́ти** 1 і **відмовля́тися** 1, 3. *Необхідні рішуча відмова від політики підтримки виробництва взагалі і перехід до підтримки тих виробництв, які є і повинні бути ядром нової майбутньої економіки* (з наук. літ.).

◊ **(1) Без відмóви:** а) не відмовляючи кому-небудь у чомусь. *Щось маю ще? Тобі я без відмови Ще посох, і вінок, і келих дам мої* (із журн.); *Двигун на випробуваннях працював без відмови* (з газ.); б) не дістаючи відповіді від кого-небудь. *Катря спала собі безпечним сном, і довго прийшлось Орисі кричати без відмови, доки, помацки посуваючись край стіни, вона випадком не знайшла її на лубках* (М. Старицький); в) те саме, що **безвідмóвно.** *Двигун на випробуваннях працював без відмови* (з газ.); **Стріля́ти слова́ми (відмóвами)** *див.* **стріля́ти.**

ВІДМÓВИТИ *див.* **відмовля́ти.**

ВІДМÓВИТИСЯ *див.* **відмовля́тися.**

ВІДМÓВКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **відмóва** 1. *Вона думала, що .. не буде ніякої одмовки* (І. Нечуй-Левицький); // Привід, посилання на що-небудь, щоб відмовитися виконати прохання, наказ. *Євгешка починав гірко каятись, що погодився на цю витівку. Але як же було не погодитись? Яку відмовку можна було знайти?* (О. Донченко).

ВІДМÓВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відмóвити** 3. *Відмовлений батьком від термінових рішучих дій, він переніс зустріч на ранок* (із журн.); // **відмóвлено,** *безос. пред. Інопланетники пробували скуштувати земного меду, але їм у цьому рішуче було відмовлено, бо мед, мовляв, ще не визрів* (О. Гончар); *Капелюха, видно, забув* [Кузь] *надіти, м'яв його в руках, і, може, саме це надавало йому вигляду прохача, якому було відмовлено* (М. Руденко).

ВІДМÓВЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відмóвити** 1, 4 і **відмóвитися** 1, 3. *Софія пригадала невелику кімнатку поблизу фронту, зустріч і розмову з Яковом, його образливе відмовлення* (А. Шиян); *Під час шлюбного обряду наречена зверталася до батька й матері, низенько вклонялася, просячи їх погодитись на шлюб; коли ж вона діставала від них одмовлення чи якусь образу, відповідала, що не піде звідти доти, допоки не звінчають її з ним* (із журн.); *Відмовитися ще від години* [побачення] *було їй* [Мотрі] *тяжко, але й глибокої насолоди зазнала вона з цього відмовлення* (В. Підмогильний).

ВІДМОВЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відмовля́ти** 1, 3 і **відмовля́тися** 1, 3. *Від запропонованої мені посади інспектора я відмовився, мотивуючи відмовляння своєю молодістю* (О. Довженко); *Не прикидайся, ніби се тебе здивувало, і не трать марно слів на одмовляння, се тобі не поможе* (М. Лукаш, пер. з тв. Д. Боккаччо).

ВІДМОВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ВІДМÓВИТИ,** влю, виш; *мн.* відмóвлять; *док.* 1. *кому і без дод., з інфін.* Давати відповідь про небажання або неможливість виконати прохання, наказ і т. ін. *Господь дає милість та славу, добра не відмовляє усім, хто в невинності ходить* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *У першому ж селі, що зустрілось йому, він вирішив переночувати. Він постукав у кілька хат, і всюди йому одмовляли* (М. Івченко); *Карпо Нехльода нікому не відмовляв, а навпаки, обіцяв* (А. Шиян); *І хоч скільки припрошував дівчину піти з ним у танець — завжди відмовляла йому* (М. Стельмах); *Будьте ласкаві, не одмовте помогти в тій справі* (М. Коцюбинський); *Його делікатність заважає йому рішуче відмовити людям у своїх послугах* (Л. Смілянський); // Не погоджуватися одружитися з ким-небудь. *Згодом найстарша, Стелла, віддалася за сусіднього .. парубка заможного.., а наймолодша, Лаура, всім рішуче відмовляла; жоден з тих, хто сватався, не до серця їй був* (з переказу).

2. Говорити у відповідь; відповідати. *Лицар стиха одмовляє: "Я, мій друже, закохався"* (Леся Українка); *— Помиримось, — відмовив Галай, розглядаючи знівечений чобіт* (В. Підмогильний); *Нарешті Юлдаш хоробро подивився на всіх і відмовив: — Я пішов би, але ж бай Мухамедов прожене мене тоді* (О. Донченко); * Образно. *Дуби, дуби! Хоч ви душі промовте, Одмовте на несказаний порив!* (М. Рильський).

3. *кого, що і без прям. дод.* Настійно переконувати когось не робити чого-небудь; відраджувати. *— Як ви мені, бабуню, на перешкоді станете — умру .. — І не гомоніть! Не одмовляйте! Змилуйтеся!* (Марко Вовчок); *Тепер уже Франц не одмовляв мене від полювання в лісі, і я приносив кожен раз чи то зайця, чи пару вальдшнепів* (Л. Старицька-Черняхівська); *Густонька давно збиралася мене провідати, та я все відмовляла* (М. Руденко).

4. *тільки 3 ос., перен.* Переставати працювати, діяти внаслідок несправності, зіпсованості (про механізми). *Ще не бувало такого випадку, щоб Мирон коли-небудь довіз Чумака додому без пригод. То відмовить запалювання, то скати спустять, то ресора лусне* (Ю. Збанацький); *Мчить далі, мов на червоне світло грузовик* [вантажівка], *у якого вже давно відмовили гальма* (О. Чорногуз); *Одного разу Віктор Пилипенко бурив вибій. Раптом відмовило свердло* (з газ.).

5. *перен.* Переставати діяти, функціонувати або підкорятися волі (про частини людського організму). *За останній час йому вже відмовляли служити й ноги: вони тяглися за ним, як поперебивані* (П. Панч); *— Вона лягає на операцію... Я буду її провідувати... — Яку операцію? Чому ти нічого не кажеш? — В неї нефрит... відмовляють нирки...* (Ю. Винничук); *А потім батько вмер. Впав і вмер — на полі, просто серце відмовило, хоч воно ніколи перед тим не боліло в нього, а тоді відмовило* (В. Коротич).

(1) Відмовля́ти / відмóвити в пóслуху: а) *(кому)* переставати діяти, функціонувати через перевтому, страх і т. ін. (про частини людського організму). *Петро теж відчував, як нерви йому відмовляють в послухові* (І. Багряний); *Коліна відмовили мені в послуху, і я сіла на якусь скриню* (Ірина Вільде); б) відмовлятися виконувати наказ, волю, прохання кого-небудь; не підкорятися чиїйсь волі. *Деякі міста в послуху відмовляли. Княгиня послала туди воєводу Претича* (Б. Лепкий); *Власна дружина, розледащена й знахабніла до краю, відмовляла в послуху, дружинники сиділи на своєму дитинці в Києві, вигрівалися на сонці, грали цілими днями в кості* (П. Загребельний).

ВІДМОВЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.*, **ВІДМО́ВИТИСЯ,** влюся, вишся; *мн.* відмо́вляться; *док.* 1. *від чого і без дод., з інфін.* Не погоджуватися, не хотіти що-небудь робити, брати участь у певних діях. *Люди одмовлялися брати воду з тої криниці* (М. Коцюбинський); *Підійшов Безвіконний і, почувши, що Татарченко відмовляється їхати, обурився* (О. Донченко); *Ні від якої роботи дівчина не відмовляється, навіть просить понадурочних годин* (О. Гончар); *А вже як товариш попросить об чім, то він, здається, з-під землі дістане, а не одмовиться* (Марко Вовчок); *Зіна відмовилась грати перша, за рояль сіла Ася* (О. Іваненко).

2. *у сполуч. з дієсл.* с л у х а т и, с л у ж и т и *і т. ін., перен.* Переставати діяти, функціонувати (про частини людського організму); відмовляти (у 5 знач.). *Він хитався, як п'яний, ноги відмовлялись слухати його* (Л. Дмитерко); *Хотілося швидше встати і йти, йти, але тіло навідріз відмовлялось служити* (О. Гончар); *Нога затерпла, мабуть, кров туди вже не доходить... І рука ліва якась безсило млява. Це ж там серце близько... Видно, серце вже відмовляється працювати...* (В. Нестайко).

3. *від чого.* Не погоджуватися брати що-небудь. [М а р ц і я:] *Адже, по східному звичаю, гості не сміють відмовлятись від дарунків* (Леся Українка); *Музика ніколи не відмовлявся від чарки, пив з усіма, хто запрошував* (А. Шиян); *Інші відмовлялись з любові до Бога від вищого людського дару — розуму, симулюючи ідіотизм і божевілля* (з наук. літ.); // Не визнавати своїм, належним собі, своєї участі в чому-небудь. *Слідчий запитує робітника м'ясокомбінату: — Скажіть, ви не відмовляєтесь, що вкрали м'ясо з холодильника?* (із журн.); // Відкидати щось як непотрібне. *Намагаються* [клієнти], *щоб усе було дешевше, економніше. А то й взагалі відмовляються від оригінальної, яскравої реклами* (В. Владко); *Не секрет, що від таких препаратів, як амідопірин, папазол та ряд інших, треба відмовлятися, бо вони застаріли* (з газ.); *Я* [апостол Павло] *ради Нього відмовився від усього, і вважаю все за сміття, щоб придбати Христа* (Біблія. Пер. І. Огієнка); // *також від кого.* Покидати, залишати. *Письменник відмовляється від свого творчого задуму тільки тоді, коли переконується, що він* [задум] *невірний* (Ю. Смолич); *Погодитись інженерові-будівельнику, що тут нічого вдіяти не можна, це те саме, що й відмовитися від своєї професії* (Іван Ле); *Завжди зберігаючи гнів на дуже вчену дочку, що на старість відмовилась від неї, знахарка написала заповіт на онука* (Є. Гуцало).

4. *чим, також із спол.* щ о, н і б и *і т. ін.* Знаходити привід, щоб не виконати прохання, наказу. *Одмовлялась Варка недугою, ніби все нездужає вона* (Марко Вовчок); *Більше для годиться запросив гостей до вечері.., учителька відмовилась тим, що вже повечеряли* (А. Головко).

ВІДМО́ВНИЙ, а, е. 1. Який виражає відмову (у 1 знач.). *Змовчу і про той час, в котрім відослала Лорденові відмовний лист і вижидала відповіді* (О. Кобилянська); *Коли б ви .. були це інакше зробили, то не потребував би я був казати, а ви слухати такого прикрого, бо відмовного слова* (Б. Лепкий).

2. *спец.* Стос. до відмови (у 3 знач.). *Розглянуто процеси зміни моделей динаміки і характеристик літального апарата та контурів керування ним у відмовних ситуаціях* (з наук. літ.); *Діагностичний контроль не тільки визначає відмовний стан об'єкта, але і вказує на причину виникнення відмови* (з наук.-техн. літ.).

ВІДМО́ВНИК, а, *ч., розм.* 1. Той, хто відмовляється від чого-небудь на знак протесту. *Большаков перевіряв особовий склад колон, скрізь виявляючи філонів та відмовників* (Б. Антоненко-Давидович); *За статистикою, серед відмовників від профілактичних щеплень проти дифтерії шанс вижити втрачає кожен десятий хворий* (із журн.).

2. Призовник, який відмовляється від служби в армії з ідеологічних, релігійних та ін. причин. *Восени серед призовників відмовників було дуже мало* (з газ.).

3. Той, кого позбавлено права виїзду за кордон. *У недалекому минулому відмовниками були й працівники військових установ, навіть цивільні співробітники та викладачі військових училищ* (з газ.).

4. Дитина, від якої відмовилися батьки. *Відмовник — це дитина, від виховання і утримання якої відмовилися батьки або одинокі матері при її народженні* (з наук. літ.); *— На Заході і в США, наприклад, усі діти з ВІЛ, зокрема діти-відмовники, живуть у сім'ях, — повідомив головний лікар* (з газ.).

ВІДМО́ВНИЦЯ, і, *ж., розм.* Жін. до **відмо́вник** 1, 3, 4. *Ася була відмовниця .. Її чоловік .. виїхав ще тоді, коли випускали* (Є. Кононенко).

ВІДМО́ВНО, *рідко.* Присл. до **відмо́вний.** *Незабаром підійшла до мене якась пані і спитала, чи пізнаю я її? Я відмовно замотав головою* (з мемуарної літ.).

ВІДМОВОСТІЙКИ́Й, а́, е́, *спец.* Який зберігає робочий стан, функціональність у разі відмови його складових частин. *Розроблення відмовостійких інформаційних систем має перспективи на українському ринку* (з наук.-попул. літ.); *Дані клієнтів банку розташовані на відмовостійкому кластері серверів, захищеному від відмов устаткування* (із журн.).

ВІДМОВОСТІ́ЙКІСТЬ, кості, *ж., спец.* Властивість і стан за знач. **відмовостійки́й.** *Корпоративна мультимедійна мережа органів податкової служби забезпечує відмовостійкість за рахунок резервних ресурсів* (з наук.-попул. літ.); *Під відмовостійкістю роботи організації ми розуміємо її здатність виконувати свої функції цілодобово протягом усього року* (з газ.).

ВІДМО́ВЧАТИСЯ *див.* **відмо́вчуватися.**

ВІДМО́ВЧУВАННЯ, я, *с.* Стан за знач. **відмо́вчуватися.** *Кілька разів Віктор Васильович намагався зламати коло: підходив до Юлія, до Боброва, до Євгена, але щоразу натикався на майже відверту неприязнь і глухе відмовчування* (Ю. Мушкетик); *Відмовчування на сигнали преси — це форма затиску критики* (з газ.).

ВІДМО́ВЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВІДМО́ВЧАТИСЯ,** чуся, чишся, *док.* Не відповідати на звертання, запитання; уникати відповіді. *Онисько наче не чув, одмовчувавсь* (Панас Мирний); *Батько був веселий, подавав бабі то те, то друге, жартував, допитувався, щоб долю народженому вгадала. Баба завжди до цього — з охотою. Тепер чогось одмовчується...* (С. Васильченко); *Вона вперто відмовчувалась або відповідала на мої запитання малозначним "ні", "еге", "атож"* (Ю. Смолич); *Тиміш передав ханові гетьманського листа, та знову Іслам-Гірей відмовчався* (Р. Іваничук).

ВІДМОГТИ́ *див.* **відмага́ти.**

ВІДМОГТИ́СЯ *див.* **відмага́тися.**

ВІДМО́КА, и, *ж., діал.* Луг, у якому вимочується білизна перед пранням. *Мотря стала оджимать сорочки з відмоки* (І. Нечуй-Левицький).

ВІДМОКА́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **відмока́ти.** *Відсутність антисептиків у процесі відмокання шкур може спричинити випадання волосин із вичиненої шкури через інтенсивне розмноження бактерій* (з навч. літ.).

ВІДМОКА́ТИ, а́є, *недок.,* **ВІДМО́КНУТИ,** не, *док.* Набиратися вологи; розм'якати. *Полов'янин почув, що його рани відмокли і з нього сходить кров* (А. Чайковський); *Пригорілі або присохлі залишки їжі не слід зішкрібати з посудини, а налити в неї теплої води й дати відмокнути* (з наук.-попул. літ.).

ВІДМО́КЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **відмо́кнути.** *Відмоклу афішу зірвало вітром* (із журн.); *Відмоклу фарбу зніміть шпателем до самого дерева* (з мови реклами).

ВІДМО́КНУТИ *див.* **відмока́ти.**

ВІДМОЛИ́ТИ *див.* **відмо́лювати.**

ВІДМОЛИ́ТИСЯ *див.* **відмо́люватися.**

ВІДМОЛО́ДЖЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **відмолоди́ти.** *Почував* [Анатоль], *що перероджувався, відмолоджений незбагнутою силою самонавіяння* (Я. Качура).

2. *у знач. прикм.* Який відмолодився. *Викупаний, виголений, старанно одягнений і відмолоджений, .. він пустився назустріч ворогу* (Б. Лепкий); *А вранці озолочена сонцем, відмолоджена природа запишалася сліпучо-зеленими хвилястими просторами .. бурякових плантацій* (Я. Качура); *Мати, .. спинившись посеред хати, усміхалась відмолодженою, якоюсь начебто й не своєю усмішкою* (Є. Гуцало).

ВІДМОЛО́ДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відмолоди́ти** і **відмолоди́тися.** *"В офіцерськім одностροю* [однострої] *кожному мужчині добре, — притакнула графиня. — Він відмолоджує мужчин". Доктор зрозумів отсе "відмолодження" і в душі питав себе, яка муха сіла графині на ніс?* (Б. Лепкий); *— Мене, скажімо, завжди захоплювали проблеми .. продовження життя, проблеми відмолодження!* (Ю. Смолич).

ВІДМОЛО́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відмоло́джувати** і **відмоло́джуватися** 1. *— Я працював над книгою "Хірургія як метод оновлення організму". — Відмолоджування?* (Іван Ле).

ВІДМОЛО́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВІДМОЛОДИ́ТИ,** оджу́, о́ди́ш, *док.* 1. *кого, що.* Робити кого-небудь ніби молодшим. *Ти смійся, Бейбі, смійся і відмолоджуй своєю весняною свіжістю нас, прибитих, придавлених життям* (Мирослав Ірчан); *— Господине моя молодая! .. Ти нашу хату звеселиш і мене, старую, одмолодиш!* (Марко Вовчок); * Образно. *Тут і там виринають у пам'яті* [Степана] *якісь помітніші події. Одні веселі, щасливі, що сама згадка про них неначе відмолоджує його, інші сумні* (А. Крушельницький); *Так ранок одсвіжив, одмолодив ці мури, Каміння золотом обсипавши похмуре* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

2. *кого, що.* Повертати властивості й ознаки молодого організму (людини чи тварини) старому. *Він* [Богданов] *переливанням крові лікував проти старості, проти втомлення організму, він відмолоджував його* (Ю. Смолич); *Ще не винайдено препарат, що відмолодив би кров стару* (С. Крижанівський).

3. *що, спец.* Уживати агротехнічних заходів щодо плодових дерев і кущів для підвищення врожайності. *Яблуні віком понад двадцять років відмолоджують, проводячи кардинальне обрізування скелетних гілок* (з наук.-попул. літ.).

ВІДМОЛО́ДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВІДМОЛОДИ́ТИСЯ,** оджу́ся, о́ди́шся, *док.* 1. Ставати ніби молодшим. *Попри життєві незгоди й безнадійне невміння відмолоджуватися за допомогою таборових їдучих засобів, .. виглядала* [Ґудзіїха] *свіжою й привабливою, ніби природа* (Е. Андієвська); *Тепер старша жінка й інші жінки стали боятись, щоб часом не спалахнув під повівами північного вітру присипаний попелом жар, щоб не відмолодилося для кохання серце аги* (Ю. Мушкетик); // Робити себе молодшим на вигляд. *Він .. підстриг чуба та бороду, відмолодився трохи та й за сватання* (Ю. Збанацький).

2. *тільки недок.* Пас. до **відмоло́джувати.** *Під впливом цього крему шкіра розгладжується і відмоложується* (з мови реклами).

ВІДМОЛОДИКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм.* Те саме, що **поста́ріти** 1. *— Відкозакував я своє, — якось вибачливо мовив старий. — Відмолодикував і відстрибав* (В. Чемерис).

ВІДМОЛОДИ́ТИ *див.* **відмоло́джувати.**

ВІДМОЛОДИ́ТИСЯ *див.* **відмоло́джуватися.**

ВІДМОЛОДІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **відмолоді́ти.** *Біля квітів і фруктів — ніби відмолоділий на кілька років Терентій* (О. Довженко); *В голосі і в ході капітана справді була бадьорість, почувалось нуртування сил міцних, відмолоділих* (О. Гончар).

ВІДМОЛОДІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док.* Те саме, що **помолоді́ти.** *— Наче не ти, а він перед очима, тільки одмолодів та ще покращав...* (Марко Вовчок); *Хоч пізно, а відмолоділа Катерина, як восени галузка яблуні* (С. Чорнобривець); *Відмолодів якось Стратон, наче свою рідну сім'ю знайшов на вигнанні* (Р. Іваничук); * Образно. *Школа з своїм маленьким садком та подвір'ям, що була така сонна та смутна влітку, знов прокинулася, одмолоділа* (С. Васильченко).

ВІДМО́ЛОДУ, *присл.* Те саме, що **змо́лоду.** *Се був чоловік відмолоду вихований на чужій ласці, відмолоду прибиваний і давлений, котрий весь свій вік прожив чужою волею і в котрого не було ні своєї думки, ні навіть (бодай на вид) своєї втіхи та своєї журби* (І. Франко); *Одмолоду лишився* [дід] *дівичем. Більше за все шанував тишу і спокій* (О. Гончар).

ВІДМОЛОТИ́ТИ *див.* **відмоло́чувати.**

ВІДМОЛО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВІДМОЛОТИ́ТИ,** очу́, о́тиш, *док.* 1. *заст.* Молотячи, відробляти комусь за що-небудь. *Упрохає* [Клим] *писаря та старшину, поставить могорич або одмолотить днів зо три — і Петрика приймуть до волості* (С. Васильченко).

2. *тільки док.* Промолотити протягом певного часу; закінчити молотити. *Відмолотили ми вже своє. Хай тепер молодші молотять* (О. Донченко); *Машина відмолотила і на хуторі стало тихо* (У. Самчук).

3. *тільки док., кого, перен., розм.* Побити кого-небудь. *Перший раз його одмолотили на порозі хати, коли він сказав собакам-поліцаям, щоб не дуже пнулися* (Ю. Яновський); *Відмолотив Михайло Ілька, як гороховий сніп, зо всіх боків* (П. Козланюк); *— Йди вже, пане, прошу тебе, бо покличу свою жінку. А вона вміє кішці хвоста зав'язати. Так тебе відмолотить, що не второпаєш, де твій пан полковник!* (В. Чемерис).

ВІДМО́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відмо́лювати.** *Треба серйозно подумати про .. відмолювання гріхів і спасіння душі* (Ю. Мельничук).

ВІДМО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВІДМОЛИ́ТИ,** олю́, о́лиш, *док., що.* Молитвами випрошувати прощення за гріхи. *Замість того, щоб на старість гріхи одмолювати, він з молодицею зв'язався* (Панас Мирний); *Навіть обіцяла* [Явдоха] *піти .. на відпуст відмолювати гріхи свої й доччині* (М. Коцюбинський); — *Усе гріх? Та я вам дам ще й другого карбованця, то ви за його свічок до церкви купите, то й одмолите гріх* (Б. Грінченко); — *Підеш у монастир, Лукіє, відмолиш і свої, і мої гріхи* (О. Донченко); — *Не свята я, тату! Я — грішниця! Пустіть мене в монастир — я відмолю всі свої гріхи! Я черницею стану...* (С. Тельнюк).

ВІДМО́ЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ВІДМОЛИ́ТИСЯ,** олю́ся, о́лишся, *док.* 1. Молячись, випрошувати прощення за гріхи. *Хоч я й нагрішу за цілий тиждень, зате ж одмолюсь, як прийде свята неділенька!* (І. Нечуй-Левицький); // *від кого — чого.* Молитвами відганяти від себе зло. *Під тином п'яненька жінка тремтіла, одхрещуючись та одмолюючись від лихої напасті* (Панас Мирний).

2. *тільки док., перен.* Благаючи, відпроситися в когось. *Василь з плачем розказав матері, .. як його намірялись свої вбити, .. як він, одмолившись, утік* (Панас Мирний); *Добре відомо, що від Полудниці нічим не відкупишся і не відмолишся — махне серпом по шиї, та й край* (Ю. Винничук).

◊ **А́ні (ні) відхрести́тися, а́ні (ні) відмоли́тися** *див.* **відхре́щуватися.**

ВІДМОРГА́ТИ *див.* **відмо́ргувати.**

ВІДМОРГНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., розм.* Однокр. до **відмо́ргувати.** *Пильно дивився у вічі, але не витримав і відморгнув* (із журн.).

ВІДМО́РГУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДМОРГА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., розм.* Моргаючи, відповідати на чиєсь моргання. *Одна* [дівчина] *моргне бровою, а друга їй одморгує* (Марко Вовчок).

ВІДМОРО́ЖЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **відморо́зити** 1. *Він побілів як стіна, а губи стали неначе одморожені* (І. Нечуй-Левицький); *Покійний наш пан, дідо графині, ходили з ним на Москву. З відмороженими ногами вернули — така зима була* (Б. Лепкий); *Очі Коленкура жадібно стежили за офіцером з одмороженим носом* (П. Кочура); *Зайшов Голецький, зігнутий, з нездоровим блиском в глибоко запалих, байдужих до всього очах, з відмороженими вухами* (В. Чемерис); // **відморо́жено,** *безос. пред. У деяких учасників рейду було частково відморожено незахищені частини тіла* (із журн.).

2. *у знач. прикм., жарг.* Стос. до відморозка. *Свою відморожену команду Вова Дизель устиг вивчити надто добре. Від дурнуватого хлопчиська Стьопи користі нуль, зате троє злобних наркоманів .. — те, що треба* (А. Кокотюха); *Навіть та відморожена молодь, що спочатку реготала, до середини фільму притихла* (з газ.).

3. *у знач. ім.* **відморо́жений,** ного, *ч., жарг.* Те саме, що **відморо́зок.** *Усяких покидьків і відморожених вистачає завжди і в будь-якому суспільстві, а тому треба вміти дати їм відсіч* (з газ.).

ВІДМОРО́ЖЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **відморо́зити** 1. *Учнів необхідно ознайомити з ознаками, якими характеризуються різні ступені відмороження* (з навч. літ.); *Перша допомога при відмороженні передбачає зігрівання як відмороженої частини тіла, так і всього організму* (з навч. літ.).

ВІДМОРО́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відморо́жувати** 1. *Відморожування шкіри настає при низькій температурі повітря* (з навч. літ.).

ВІДМОРО́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДМОРО́ЗИТИ,** о́жу, о́зиш, *док., що.* 1. Внаслідок сильної дії морозу ушкоджувати частину тіла, доводити її до омертвіння. *Молодь .. дряпається по скелях, одморожує носи й ставить рекорди* (Ю. Яновський); — *А там ще зима: сніг, морози, і знову сиди в хаті, не потикай носа надвір, бо відморозиш* (Панас Мирний); *А в пляшках спирт і вино, які могли б стати тут у пригоді, якби хтось відморозив руки, ноги або щоки* (М. Трублаїні).

2. Відігрівати щось заморожене. *Гусари в своїх залізних обладунках .. сипонули по хатах відморожувати кольчуги, кіраси, наручники, підколінники* (В. Чемерис); *Можна заморозити й відморозити .. тварин або їхні окремі органи* (Ю. Смолич); * Образно. *І як же таку дівчину не любити? Від неї мовби й тобі передається заряд життєвої снаги, жарінням своєї пристрасті вона відморожує навіть те, що встигло взятись памороззю в тобі* (О. Гончар); *Тепла, щемна хвиля відморожує серце* (В. Дрозд).

ВІДМОРО́ЖУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВІДМОРО́ЗИТИСЯ,** иться, *док.* Внаслідок сильної дії морозу ушкоджуватися, доходити до омертвіння (про частину тіла, організм). *Зашпори в руки, мабуть, зайшли. Давай снігом їх потремо, щоб не відморозились* (із журн.).

ВІДМОРО́ЗИТИ *див.* **відморо́жувати.**

ВІДМОРО́ЗИТИСЯ *див.* **відморо́жуватися.**

ВІДМОРО́ЗОК, зка, *ч., жарг.* Аморальна, цинічна, розгнуздана людина (звичайно молода), здатна бездумно здійснювати найжорстокіші вчинки; недолюдок. *Вріжеться група відморозків у гущу Майдану, спровокує бійку, посіє паніку — і все* (Л. Костенко); *Вибухонебезпечний лімузин у чотирьох непробивних стінах снігової білості, щемкі гальмування на поворотах, перегар, сидіння .. між двома розповзлими відморозками, .. анекдоти, регіт — аж поки все не заспокоїлось* (Ю. Андрухович); *Перебуваючи під кайфом, двоє здорових відморозків частенько вирушали на пошуки пригод* (А. Кокотюха).

ВІДМО́ТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відмота́ти.** *Готуючись до виготовлення ляльки-мотанки, відмотані від клубка нитки треба розкласти на рівній поверхні і нарізати необхідну їх кількість потрібних розмірів* (з навч. літ.); *Відмотаний електричний дріт забрали, а напруга у мережі зросла* (з газ.); // **відмо́тано,** *безос. пред. Для відповідей на запитання учасників конференції касету було відмотано до моменту авторського внеску в розвиток аналізованої теорії* (із журн.).

ВІДМОТА́ТИ *див.* **відмо́тувати.**

ВІДМОТА́ТИСЯ *див.* **відмо́туватися.**

ВІДМО́ТУВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для відмотування чого-небудь. *Для дроту та стальної стрічки використовується спеціальний відмотувальний верстат* (з наук.-техн. літ.); *Одним із важливих пристроїв на швейній фабриці є відмотувальний барабан* (з наук.-техн. літ.); *Виявилося, що так званий відмотувальний трансформатор було приєднано до ввідного рубильника в обхід лічильника* (з газ.).

ВІДМО́ТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відмо́тувати і відмо́туватися.** *У цеху налагодили виготовлення механізму для відмірювання та відмотування кабеля* (з газ.); *Відмотування нитки з бобіни ускладнювалося часовими рамками* (з газ.).

ВІДМО́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДМОТА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.*, *що.* 1. Мотаючи, відділяти частину від цілого. *У нашій плівковій технології ми повинні відмотати плівку на кілька метрів назад, підклеїти, з'єднати* (з газ.); // Мотаючи, вивільняти щось. *Та й таки не спирався, бо не було куда* [куди], *лише відмотав воловід від ясел та й заліз у кошницю* (В. Стефаник).

2. *розм.* Відпрацьовувати певний час. — *Я, може, по своїй совісті тут. Добу відмотав на тракторі, а все-таки притьопав, бо тяму маю* (В. Логвиненко); // *перен.*, *жарг.* Відбувати термін засудження в місцях ув'язнення. *Відмотувати строк за скоєне злочинцеві випало на уранових рудниках* (з газ.).

ВІДМО́ТУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВІДМОТА́ТИСЯ,** а́ється, *док.* 1. Розкручуватися, розмотуватися (про намотане). *Нитка відмоталася з клубка і заплуталася* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **відмо́тувати.** *Плівка багато разів відмотувалася режисером назад, щоб переглянути відзнятий матеріал* (із журн.).

ВІДМО́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відмочи́ти** 1, 2. *Добре відмочені шпалери легше віддираються від стін* (з мови реклами); *Відмочену квасолю поставимо варитися, а тим часом займемося цибулею* (із журн.).

ВІДМОЧИ́ТИ *див.* **відмо́чувати.**

ВІДМО́ЧУВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для відмочування чого-небудь. *Робітники, зайняті безпосередньо у відмочувальних, зольних, дубильних, фарбувальних, жирувальних цехах та відділеннях знежирення шкур, мають право на щорічну додаткову відпустку* (з мови документів); *Для миття овочів використовують вентиляторні та елеваторні машини з активними вібраторами у відмочувальних ваннах* (із журн.).

ВІДМО́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відмо́чувати** 1, 2. *Під час улаштування й обслуговування чанів, ванн та інших місткостей, що використовуються для відмочування риби в коптильному виробництві, необхідно керуватися вимогами правил безпеки* (з наук.-техн. літ.); *Попереднє відмочування брудної білизни дає якісніші результати прання* (з газ.).

ВІДМО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДМОЧИ́ТИ,** очу́, о́чиш, *док.*, *що.* 1. Змочуючи, відділяти що-небудь засохле, приклеєне. *Відмочуючи та віддираючи криваві штанці від його ран, вона ридала, як по своїй власній .. дитині* (І. Франко); *Одежа пристала і треба її віддирати, але — боляче. Він скип'ятив води і, наливши в миску, набирає долонею: відмочує полотно* (В. Барка); *Пригорілу їжу можна відмочити теплою водою з додаванням кальцинованої соди* (із журн.).

2. Те саме, що **вимо́чувати** 2. *Весною пересолені кавуни перед уживанням відмочують* (з газ.); *Пересолену рибу можна відмочити, позбавивши надмірної солоності* (із журн.); *Для приготування різдвяного струдля бажано родзинки відмочити в ромі або вині* (із журн.).

3. *перен.*, *розм.* Робити, казати що-небудь незвичайне, несподіване, таке, що може здивувати інших. — *От щучий син! — на весь зал гаркнув дід .. — Окозамилювач чортів! Ну точнісінько наш колишній голова Припихатий! Той теж такі штуки одмочував, як начальство з області приїхати мало...* (В. Нестайко); *Хлопці любили веселу, жваву музику, яка сповнювала сміхом та бажанням відмочити щось цікавеньке* (із журн.).

ВІДМО́ЧУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **відмо́чувати** 1, 2. *За твердженням деяких знавців, риба повинна відмочуватися стільки, скільки вона знаходилася в розсолі* (із журн.); *Рис поставити відмочуватися в холодну воду на 40 хв, після цього відварити його в пароварці протягом 30 хв, потім змішати з фаршем* (із журн.).

ВІДМУ́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відму́лити.** *Матеріали давньоруської доби презентовані фрагментами кераміки кількох типів, четверта частина яких виготовлена з світлої відмуленої глини* (з наук. літ.); *Керамічний посуд пізнього Трипілля поділений на дві групи, що чітко різняться між собою: одна — з добре відмуленої глини, багато орнаментована й розмальована, друга — з грубої глиняної маси* (з наук.-попул. літ.).

ВІДМУ́ЛИТИ *див.* **відму́лювати.**

ВІДМУ́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відму́лювати.** *Можна самим спробувати зробити з глини борошно, відокремивши від неї грубі частки шляхом просіювання, відмулювання або розмелювання* (з навч. літ.).

ВІДМУ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВІДМУ́ЛИТИ,** лю, лиш, *док.*, *що.* Звільняти, вивільняти від мулу. *Щоб відмулити пісок, ґрунт заливають водою, перемішують та зливають верхній шар із глинистими частками крізь сито* (з наук.-попул. літ.); *На березі дітлахи знайшли старе джерело й намагаються його відмулити* (з газ.).

ВІДМУРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відмурува́ти.** — *Відмурований від світу, — продовжив він, — цей дивний чоловік не бачить заходу сонця над морем* (із журн.).

ВІДМУРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДМУРУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.*, *що.* 1. Розбирати кам'яну чи цегляну стіну, що закриває вхід до чого-небудь; розмуровувати. *Льох замурований, треба його відмурувати* (Сл. Гр.); *Замуровані вікна й двері згодом можна буде й відмурувати* (М. Старицький).

2. Відгороджувати кам'яною чи цегляною стіною. *Власники сучасних приміських дач завчасно відмуровують свої двори від вулиці* (з газ.); *Відмурував город від сусіда* (Сл. Гр.).

ВІДМУРУВА́ТИ *див.* **відмуро́вувати.**

ВІДМУТИ́ТИ *див.* **відму́чувати.**

ВІДМУТИ́ТИСЯ *див.* **відму́чуватися.**

ВІДМУ́ЧЕНИЙ[1], а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **відму́чити** 2. *Знову свобода, терпка і відмучена* (П. Гірник); *Відмучені біля комп'ютера нічні години дали гарні результати у зимову екзаменаційну сесію* (із журн.); *А в кінці їх чекають традиційні почесті за черговий відмучений тираж газети* (із журн.).

ВІДМУ́ЧЕНИЙ[2], а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **відмути́ти.** *Аргіліти Ромашівського родовища — темно-сірі до чорного, сірі, слюдисті, тонко відмучені* (з наук.-техн. літ.); *Відмучений каолін не повинен містити домішок піскуватих часток* (з наук.-техн. літ.); *Везли й цеглу-плитницю в кошелях, деревне вугілля, відмучену глину* (Ю. Логвин).

ВІДМУ́ЧЕННЯ, я, *с.*, *спец.* Дія за знач. **відмути́ти.** *Під час розкопок на давньоруських сільських поселеннях було виявлено, що майже впритул до колодязів часто споруджувалися ями для зберігання і відмучення глини* (з наук.-попул. літ.).

ВІДМУ́ЧИТИ, у́чу, у́чиш, *док., розм.* 1. *кого.* Закінчити, перестати мучити. *Помер Аринин маляр. Одмучив її, сердешну* (Василь Шевчук); *Відмучився* [батько], *а головне, відмучив бідне дитя* (Є. Кононенко).

2. *що.* Досягти чогось із надмірними зусиллями; вимучити. *Одразу після вручення його команді головного призу тренер зауважив, що хлопці останню гру просто відмучили* (з газ.).

ВІДМУ́ЧИТИСЯ, чуся, чишся, *док., розм.* Перестати мучитися. *Мені немов полегшало відтоді. Зболілася. Відмучилася. Годі* (Л. Костенко); // Померти після довгих мук. *Правду кажучи, Тарас не дуже і переймався тим. В його житті недовгім було вже стільки смертей, стільки близьких і рідних відмучилося!..* (Василь Шевчук); *Одмучилась. Одгостювала на цій неправедній землі* (Л. Костенко).

ВІДМУ́ЧУВАННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **відму́чувати.** *Кількість пилоподібних частинок у щебені з доменного шлаку, які визначаються відмучуванням, не повинна перевищувати 2 %* (з навч. літ.).

ВІДМУ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВІДМУТИ́ТИ,** учу́, у́тиш, *док., що, спец.* Відокремлювати одні складові частини суміші від інших шляхом відстоювання у воді. *Для мікроскопічного аналізу зразків глибоководного ґрунту мулкі дрібнодисперсні фракції відмучували профільтрованою стерильною морською водою* (з наук. літ.); *Щоб виготовити якісний лощений посуд, керамічну масу треба добре відмутити* (з навч. літ.).

ВІДМУ́ЧУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ВІДМУТИ́ТИСЯ,** у́титься, *док., спец.* Пас. до **відму́чувати.** *У резервуарі вода відстоюється, відмучуються завислі домішки, і вона очищається* (із журн.).

ВІДМ'ЯКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відм'яка́ти.** *Під дією цього крему ви одразу відчуєте відм'якання шкіри* (з мови реклами).

ВІДМ'ЯКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВІДМ'Я́КНУТИ,** ну, неш, *мин. ч.* відм'я́к, ла, ло *і* відм'я́кнув, нула, ло; *док.* 1. Ставати м'яким, м'якшим; розм'якати (у 1 знач.). *Під дією спеціальних кремів руки відм'якають, стають гладенькими* (із журн.).

2. *перен.* Ставати добрішим, лагіднішати. *А от минув час, і його душа відм'якла, і вже йому й справді було шкода отих матерів і батьків* (Ю. Мушкетик); *Хлопець підійшов до батька зовсім близько, .. його обличчя відм'якло, стало гарним* (П. Загребельний).

ВІДМ'Я́КЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **відм'я́кнути.** *Почали танути сніги, небо зацвіло блакиттю, запахло проталинами, відм'яклою корою* (А. Хорунжий).

ВІДМ'Я́КНУТИ *див.* **відм'яка́ти.**

ВІДМ'ЯКШИ́ТИ *див.* **відм'я́кшувати.**

ВІДМ'Я́КШУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВІДМ'ЯКШИ́ТИ,** шу́, ши́ш, *док., що, рідко.* Робити м'яким або м'якшим; розм'якшувати (у 1 знач.). *Відм'якшити згрубілу шкіру ніг допоможе крем-гель з олією чайного дерева* (із журн.).

ВІДНА́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.* **ВІДНА́ДИТИ,** джу, диш, *док., кого і без прям. дод., перев. від чого.* Позбавляти кого-небудь якоїсь звички, якогось бажання і т. ін. *"Та що ж ви, братця, з глузду з'їхали!.. Ні двигуна, ні паровика чи молотарки собі ж ніхто не візьме, а псувати ж для чого, краще громадою користуватися будемо". І таки віднаджував від сараю* (А. Головко); *Передчуття і ляклива обережність віднаджували від входу в хатку* (В. Барка); *Як занадяться кури на город, то ніяк не віднадиш* (Сл. Гр.); *Лайливий інспектор кого завгодно міг віднадити від своєї хати* (М. Трублаїні); *Бридкий козлетон нашого вчителя міг скоріше однадити від співу, ніж навчити чогось* (Б. Антоненко-Давидович).

ВІДНА́ДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВІДНА́ДИТИСЯ,** джуся, дишся, *док., перев. від чого, розм.* Відвикати, відучуватися від чого-небудь; протилежне з а н а д ж у в а т и с я. *Зовсім віднадився від дому* (Сл. Гр.); *Вихованці дитячого спортивного клубу не лише віднадилися від спокус вулиці, а вже й привозять медалі з чемпіонатів країни* (з газ.).

ВІДНА́ДИТИ *див.* **відна́джувати.**

ВІДНА́ДИТИСЯ *див.* **відна́джуватися.**

ВІДНА́ЙДЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **віднайти́.** *По Бориславі* [Бориславу] *пішли чутки про величезну воскову матку, віднайдену Германом у парцелі біля толоки* (І. Франко); *Місце йому знайшлося за круглим столом посеред зали, де неквапливо й статечно обідали жінки .. Власник віднайденого гаманця одразу загомонів до них* (О. Гончар); *Не хотів розгублювати* [Сивоок] *віднайдених багатств, міцно притискував схрещені руки до грудей* (П. Загребельний); *Багатим на нотні записи виявився рукописний збірник, віднайдений 1908 року В. Перетцом* (з наук. літ.); *Провідні хорові диригенти України мали можливість ознайомитись із щойно віднайденою чи розшифрованою старовинною національною музикою* (з газ.); // **відна́йдено,** *безос. пред. Які неоковирні наші машини, будівлі, залізниці, кораблі! .. А чому? Тому, що не знайдена мелодія, не віднайдено закон поєднання елементів!* (О. Бердник).

ВІДНА́ЙДЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **віднайти́.** *Водночас із цілющою радістю віднайдення рідної матері-землі тяжко й боляче пройняло усвідомлення: мати ж рабиня, мати запродана, мати віками плюндрована* (Б. Антоненко-Давидович); *Обмінявшись першими захопленими вигуками з приводу краєвидів, усі затихли, можливо, мріючи про віднайдення втраченої на терасі нірвани* (Ю. Андрухович).

ВІДНАЙТИ́ *див.* **віднахо́дити.**

ВІДНАЙТИ́СЯ *див.* **віднахо́дитися.**

ВІДНАХО́ДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **віднахо́дити.** *Процес оволодіння іноземною мовою передбачає віднаходження психологічних передумов для підвищення активності суб'єкта навчальної діяльності* (з наук. літ.); *Справжня творчість повинна спонукати читача до роздумів, до суперечок, до віднаходження разом з автором своєї дороги та місця в житті* (із журн.).

ВІДНАХО́ДИТИ, джу, диш, *недок.,* **ВІДНАЙТИ́,** айду́, а́йдеш; *мин. ч.* віднайшо́в, йшла́, ло́; *док.* 1. *кого, що.* Здійснюючи пошуки, знаходити, виявляти щось раніше втрачене або сховане, приховане, когось не помітного на перший погляд і т. ін.; відшукувати. *З прокляттям на устах вони перебирали крадені речі, віднаходячи свою власність* (І. Франко); *В смутному Києві, веселім Відні — Він однаходив звуки відповідні* (М. Зеров); *І так вона* [арфа] *лежала довго, довго, аж поки я .. віднайшов святий забуток сей співців преславних* (Леся Українка); *Я давній лист в планшеті віднайшов. Папір пожовк, рядки вже напівстерті* (Л. Дмитерко); *Гано спробував однайти серед них* [дівчат] *Брунгільду, та всі вони були вбрані в однакове й мерехтіли в очах* (І. Білик); *Треба було за будь-яку ціну віднайти Дарцю* (Л. Дереш).

2. *що, перен.* Помічати, вбачати що-небудь у комусь, чомусь (перев. певні риси, якості). *Думаючи про Милю, я насамперед думав про його недосконалості, вади, відноходив їх безліч і радів: за ким я шкодую, з ким водив дружбу!* (Ю. Мушкетик); *У всьому вмів Євгеній віднайти добру сторону* (І. Франко); *Сучасна поезія ставить своєю метою дати історичну оцінку подій, віднайти основне у складному плетиві аналогій та суперечностей дійсності* (з газ.).

◊ **Ви́вести (знайти́, віднайти́) кінці́** *(рідше* **кіне́ць)** *див.* **виво́дити**[1]; **(1) Віднайти́ себе́** — правильно визначити, виявити свої здібності, уподобання, своє покликання. *Піди між люди, моє гарне, ніжне дитя, помір твої сили й розумові здатності на других — і ти віднайдеш себе* (О. Кобилянська); *Одразу наново віднайшов* [Гнат] *себе. Захотілося знов піднятись знизу, випростати спину, сміливо глянути вперед* (У. Самчук); *У дівчини рано виявилися здібності до музики, живопису, балету. Але вона обрала спорт. І, що називається, віднайшла себе* (з газ.).

ВІДНАХО́ДИТИСЯ, иться, *недок.,* **ВІДНАЙТИ́СЯ,** а́йдеться, *док.* Виявлятися внаслідок пошуків; знаходитися, відшукуватися. *Після спілкування з малярськими творами митця душа оживає, приходять сила і терпіння, віднаходиться смисл життя* (із журн.); *Будьте певні, що завтра ваші гроші віднайдуться* (І. Франко); *І я себе тим часом проминаю. І вже не віднайдусь* (В. Стус).

ВІДНЕДА́ВНА, *присл.* З недавнього часу. — *Мені Обринські не були ніколи симпатичними, а найменше — панна Обринська (так називала вона віднедавна з притиском Маню)* (О. Кобилянська); *Але ні про що він би не мріяв, нічим би себе не тішив, коли б знав, що той самий поштар, який прийняв його листа, однедавна став за доброго приятеля Троянові* (С. Добровольський); *Але ні він, ні його небіж Іван, що віднедавна жив у свого дядька, нічого не знали й не чули* (Л. Юхвід); *Єпископ старий, кроку без ігумена Мотронинського монастиря однедавна зробити не може...* (Г. Колісник).

ВІДНЕРЕСТИ́ТИ, ещу́, ести́ш, *док., кого, риб.* Завершити, закінчити організацію, проведення нересту. *Уперше в Європу барбус суматранський потрапив у 1935 році, і його довго не вдавалося віднерестити в акваріумних умовах* (з наук.-попул. літ.); *Акваріумістам рідко вдається віднерестити таких риб, як крапчастий сомик* (із журн.).

ВІДНЕРЕСТИ́ТИСЯ, и́ться, *док.* Закінчити нереститися (про риб і земноводних). *За тримісячник охорони риби, що починається зазвичай 1 квітня і триває 90 календарних днів, усі види риб устигають віднереститися, деякі по кілька разів* (з наук.-попул. літ.); *Промислове відловлювання жаб у квітні абсолютно не завдає ніякої екологічної шкоди, бо жаби вже віднерестилися* (з наук.-попул. літ.); *Першими, як завжди, віднерестилися хижі риби наших водойм — щука, а за нею окунь та судак* (з газ.).

ВІДНЕ́СЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **віднести́.** *Віднесений до свого шовкового намету, султан незабаром сконав* (П. Загребельний); *Полум'я, однесене вітрами, хилиться у сторону Дніпра* (Л. Костенко); *Соціальні зміни спостерігаються з появою поховань, які віднесені нами до скелянської культури* (з наук. літ.); *Визначаються ознаки, які можуть бути віднесені до загальних вимог щодо суб'єкта злочину* (з публіц. літ.); *Комітети Верховної Ради України попередньо розглядають питання, віднесені до повноважень Верховної Ради України* (з мови документів); // **відне́сено,** *безос. пред. У ст. 41 Закону України "Про охорону праці" до повноважень місцевих державних адміністрацій та рад віднесено здійснення контролю за додержанням нормативних актів про охорону праці у межах відповідної території* (з наук. літ.).

ВІДНЕ́СЕНІСТЬ, ності, *ж.* Стосовність до кого-, чогонебудь. *Серед відносних прикметників, які передають зміст розгорнутих описів, виділяються, зокрема, ті, що вказують на віднесеність до предмета у найширшому плані* (з навч. літ.).

ВІДНЕ́СЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **віднести́.** *Історичний матеріал ще не є вирішальним для віднесення твору до жанру історичного роману* (з наук. літ.); *Проблематичним є віднесення до пізнього палеоліту Волоського могильника, оскільки про культові центри цього періоду відомо дуже мало* (з наук.-попул. літ.).

ВІДНЕСТИ́ *див.* **відно́сити.**

ВІДНЕСТИ́СЯ *див.* **відно́ситися.**

ВІДНЕ́ХОТЯ, *присл.* Те саме, що **відне́хочу.** *Він .. пробовкнув мов віднехотя: — А по правді скажіть: за що нам той хлоп має бути вдячний? Що ми для нього зробили?* (І. Франко); *Славко відповідав віднехотя* (Л. Мартович); — *Про мене, хай буде, що хоче, — віднехотя відповів Лукин* (Марко Черемшина).

ВІДНЕ́ХОЧУ, *присл.* Через силу, з великим небажанням; нехотя, неохоче. *Говорив* [Артем] *мало. От так віднехочу кинув кілька слів та й замовк* (А. Чайковський); *Вона лиш десь-колись відповідала, і то віднехочу, байдужна* (О. Кобилянська).

ВІДНИ́ЗУ, *присл.* Те саме, що **зни́зу.** *Стіни церкви виведені не прямо, а пірамідально, так що церква однизу трохи ширша, ніж вгорі* (І. Нечуй-Левицький).

ВІДНИ́К, а́, *ч., рідко.* Те саме, що **водя́нка.**

ВІДНИ́НІ, *присл.* З цього часу, від цієї пори; відтепер. — *Наталю знаю я не віднині. Вона добра й гарна людина* (О. Кобилянська); [М а з а й л о:] *Серце — це перш за все орган, що передчува і вгадує. Однині вірю йому, а більш нікому в світі. Серйозно кажу!* (М. Куліш); *Краще багато торгувати, ніж багато воювати. Однині од татарських ташів до козацьких хуторів простеляться мирні тропи* (М. Нагнибіда); *Префект Том .. подумав передусім про аварів: віднині .. вони найлютіші вороги імперії* (Д. Міщенко).

◊ **(1) Відни́ні [й] довіку** *(рідше* **до гро́бу):** а) ніколи (в майбутньому). *Співає народна дума: Що та слава славна Не вмре, не поляже Однині й довіку* (Панас Мирний); — *Нехай же знов моя коса чорніє, мов жалоба! Я сеї барви не зміню віднині вже до гроба* [гробу] (Леся Українка); б) назавжди. — *Будь, — кажу* [чоловікові], — *ти проклят однині й довіку* (І. Нечуй-Левицький); [Д е ї ф о б:] *Ну, пам'ятай, як тільки Бог звелить сказать "не згода", — до тебе ймення зрадниці пристане віднині і довіку* (Леся Українка).

ВІДНІКЕЛЬО́ВАНИЙ, а, е, *техн.* Вкритий шаром нікелю. *Остаточно віднікельованим предмет вважається тоді, коли весь стане матово-білим* (із журн.).

ВІДНІКЕЛЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док., що, техн.* Вкрити шаром нікелю; завершити нікелювання. *Надійно віднікелювати деталі складного профілю можна тільки за допомогою хімічного нікелювання* (з наук.-техн. літ.).

ВІДНІМА́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Стос. до віднімання. *Віднімальний лічильник працює у зворотному напрямі — у режимі віднімання одиниць* (з навч. літ.).

ВІДНІ́МАНИЙ, а, е, *мат.* Який віднімається. *Щоб від будь-якого алгебричного виразу відняти многочлен, треба до цього виразу приписати всі члени віднімaного многочлена із супротивними знаками і звести подібні члени, якщо вони є* (з навч. літ.).

ВІДНІМА́ННЯ, ВІДІЙМА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **віднімáти, відіймáти** 1, 2. *Мені здається, що сумний випадок силуваного однімання землі в дрібних білоцерківських православних українських дворян трапився не тільки на Білоцерківщині, а практикувався скрізь на Правобережній Україні й Білій Русі за часу панування на Україні польського короля й польських дідичів, навіть не магнатів* (І. Нечуй-Левицький); *Шлях до створення білка з чистих амінокислот веде через дегідрацію їх, через відіймання від них води* (В. Підмогильний).

2. *тільки* **віднімáння.** Дія за знач. **віднімáти** 4. *У нього торбина набита книгами .. Там "задачнік" з мудрими задачами на додавання, віднімання, множення і ділення* (У. Самчук); *Для позначення дії віднімання використовується знак "–" (мінус)* (з навч. літ.).

ВІДНІМА́ТИ, ВІДІЙМА́ТИ, áю, áєш, *недок.*, **ВІДНЯ́ТИ, ВІДІЙНЯ́ТИ,** віднімý, віднíмеш; *мин. ч.* відняв, нялá, лó; *мн.* віднялú; *док.* 1. *кого, що і без прям. дод.* Забирати, відбирати кого-, що-небудь силою. *Силою не дають — силою однімають* (Номис); *— Геть з моєї господи, щоб і дух твій тут не смердів, — гукала Онися до зятя. — Запрягай коні та виїжджай з Вільшаниці, бо я тобі не дам тут жити. Я тобі покажу, як однімати у сиріт шматок хліба!* (І. Нечуй-Левицький); *Хлопець стрибнув до мене віднімати свою іграшку* (О. Донченко); *А де ж ти діла паляницю? Чи, може, в лісі хто одняв?* (Т. Шевченко); *— На мою думку, Панасе Павловичу, — кажу я йому, — найкраще в такому стані робити рішуче, твердо й жорстоко. Треба відняти в неї Діму* (В. Винниченко); *Офіцери кинулись до нього, відняли зброю* (Григорій Тютюнник).

2. *що.* Відводити, відхиляти від чого-небудь; виривати (про руку). *Піймала* [Оксана] *руку материну, і хоч та віднімала, а вона таки держить* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Вони* [снайпери] *.. не віднімали руки від курка* (В. Кучер); *Відняла вона руки від личка і глянула, хто перед нею стоїть* (Марко Вовчок); *Відняла* [Кочубеїха] *руки Мотрі від своїх колін* (Б. Лепкий).

3. *тільки 3 ос., що, перен., розм.* Позбавляти здатності функціонувати яку-небудь частину тіла. *Хороба відняла їй ноги* (І. Франко); // *безос. Ще, як на лихо, відняло було мені праву руку — і хоч плач, ані стрічки надряпати!* (М. Коцюбинський); *Болгарський цар Петро так перелякався, що йому замкнуло мову і руки та ноги відняло* (Б. Лепкий).

4. *тільки* **віднімáти, відня́ти,** *що і без прям. дод.* Відлічувати, відраховувати від якого-небудь числа певну кількість одиниць. *Інші вже складати й віднімати дроби навчились, а я ще й досі не збагну, що то воно таке дріб* (Б. Антоненко-Давидович); *Щоб додати різницю двох чисел, можна додати зменшуване і потім відняти від'ємник* (з навч. літ.); // *перен.* Усувати з розповіді про що-небудь певні дані. [Т е о ф і л:] *Нічого додати чи відняти більш не можу. Що знав, те я сказав* (Леся Українка).

◊ **Бог (Госпóдь) рóзум відібрáв (відня́в, забрáв** *і т. ін.)* *див.* **Бог; Відбирáти (віднімáти) / відібрáти (відня́ти) життя́** *див.* **відбирáти; Відбирáти (віднімáти) / відібрáти (відня́ти) мóву** *див.* **відбирáти; Відбирáти (віднімáти) / відібрáти (відня́ти) сéрце (дýшу, сéрце й дýшу)** *див.* **відбирáти.**

ВІДНІМА́ТИСЯ, ВІДІЙМА́ТИСЯ, áється, *недок.*, **ВІДНЯ́ТИСЯ, ВІДІЙНЯ́ТИСЯ,** німеться, *док.* 1. Втрачати здатність функціонувати (про частини тіла). *Кров стигла їй у жилах, коли згадувала, як віднімалась у неї нога* (Валерій Шевчук); *Й відразу ноги віднялись, .. хочу ступити, а ноги не мої* (Є. Гуцало); *Прокинувся. Нічого не болить. Все віднялось. І це уже навіки* (Л. Костенко).

2. *рідко.* Відриватися від чого-небудь (про погляд). *Смутнії ж хороші очі молодої Кармелихи не однімалися, не відривалися від сусіди* (Марко Вовчок); *Не міг його погляд віднятися від такої краси дівочої* (із журн.).

3. *тільки недок.* Пас. до **віднімáти, відіймáти** 1. *Всі давні права і старшинства та інші привілеї козацькі .. на вічні часи віднімаються* (Р. Іваничук); *Буває, що останній маєток віднімається в бідного й віддається багатому* (з мемуарної літ.).

4. *тільки* **віднімáтися.** Пас. до **віднімáти** 4. *При розрахунках величини дивідендів за простими акціями від чистого прибутку віднімається величина дивідендів за привілейованими акціями* (з навч. літ.).

◊ **[Як (мов, ніби** *і т. ін.)***] віднялáся мóва** *див.* **мóва.**

ВІДНО́ВА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **віднóвлення.** *— Несвизький багато говорив нам про віднову держави святого Володимира, — закінчив Судислав* (Юліан Опільський); *Він тут чогось ще опукліше відчуває, що йому п'ятдесят три роки, що ніяка наука, ніяка техніка віднови організму нічого не поможе, і ніколи не бути йому чотирнадцятилітнім дурним хлопцем* (В. Винниченко); *Де слава твоя* [Шекспіра], *твоя вічна віднова У шумі народних похвал?* (М. Бажан).

ВІДНОВИ́ТИ *див.* **віднóвлювати.**

ВІДНОВИ́ТИСЯ *див.* **віднóвлюватися.**

ВІДНО́ВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відновúти.** *Відновлена школа. Засклені всі вікна, І квіти довкола* (П. Воронько); *Ніколи ще не була йому такою милою його відновлена востаннє домівка, бо ж ніколи ще перед тим не мав він змоги відразу здійснити таку кількість своїх технічних мрій* (Н. Королева); *Казали мені у Вижниці, що "Громадський голос" відновлений* (Леся Українка); *У повоєнний час в Інституті літератури розгортається діяльність відновленого відділу шевченкознавства* (з мемуарної літ.); // **віднóвлено,** *безос. пред. Тільки через десять років після смерті Баязида і розрухи, завданої ордами Тамерлана, було відновлено Османське царство* (П. Загребельний); *У наш час відновлено добре ім'я письменника Гната Хоткевича, а його твори повернуто народові, для якого він чесно працював усе своє життя* (з публіц. літ.); *У 1750 р. сталася подія, що дала запорожцям надію на краще та заспокоїла їх: 22 лютого було відновлено в Україні гетьманство* (із журн.); *Рух поїздів було відновлено через десять хвилин після зупинки* (з газ.).

ВІДНО́ВЛЕНІСТЬ, ності, *ж., спец.* Стан за знач. **віднóвлений.** *У дослідженні використовується поняття відновленості пошкодженої структури асфальтобетону, яке*

є необхідним для виконання розрахунків щодо покриття міських вулиць і доріг (з наук.-техн. літ.).

ВІДНО́ВЛЕННЯ, я, *с.* 1. Дія і стан за знач. **віднови́ти** і **віднови́тися.** *У Печерській лаврі є барельєф із написом про її відновлення на старому місці князем Семеном Олельковичем* (із журн.); *Праці українського академіка Філатова про відновлення зору використовуються в усьому світі* (з газ.); *Обставини не сприяли відновленню перерваного листування* (Леся Українка).

2. *хім.* Процес приєднання електронів атомом речовини, при якому ступінь окиснення її елементів знижується. *При відновленні атоми та іони приєднують електрони* (з наук. літ.); *При окисненні речовин ступінь окиснення елементів зростає, при відновленні — знижується* (з наук. літ.); *Хімічні реакції, внаслідок яких відбирається кисень від якої-небудь речовини, належать до реакцій відновлення* (з навч. літ.).

ВІДНО́ВЛЮВАЛЬНИЙ, а, е. Прикм. до **відно́влювання;** відновний. *Під час сну в центральній нервовій системі відбуваються відновлювальні процеси* (з наук.-попул. літ.); // Стос. до відновлювання. *Відновлювальна спроможність Дніпра та багатьох річок його басейну вже не забезпечує порушеної екологічної рівноваги* (з газ.).

ВІДНО́ВЛЮВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **відно́влювати.** *Серед відновлюваних, екологічно безпечних джерел найперспективнішими є енергія Сонця, морських хвиль, припливів і відпливів, геотермальна та вітрова, біогаз* (з наук.-попул. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який має здатність відновлюватися. *У межах соціології існує науковий напрям, що поставив собі за мету з'ясувати безперервно відновлюваний феномен колективної поведінки мас* (з наук. літ.).

ВІДНО́ВЛЮВАНІСТЬ, ності, *ж.* Здатність до відновлювання. *Питання якості природного оточення, вартості ресурсів та ступеня відновлюваності природних запасів набувають усе більшої актуальності в суспільстві* (з наук.-попул. літ.).

ВІДНО́ВЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **відно́влювати** і **відно́влюватися** 1–3. *Підприємство надає електротехнічні послуги щодо перемотування електродвигунів, відновлювання ліній електропостачання для підриємств тощо* (з мови реклами); *Нарешті переключився* [Юрайда] *на регенерацію, тобто на відновлювання людського тіла, приплів до цього здатність інфузорій відроджуватися і скінчив заявою, що кожен може відірвати ящірці хвіст і той у неї знову відросте* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ВІДНО́ВЛЮВАТИ, юю, юєш, **ВІДНОВЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.,* **ВІДНОВИ́ТИ,** овлю́, о́виш; *мн.* відно́влять; *док., що.* 1. Надавати чому-небудь нового або попереднього вигляду шляхом лагодження, заміни і т. ін. *Не встигав односновлювати церков Ярослав, палав Київ під час нападу печенігів, тільки настигли* [встигли] *трохи поправити церкви, як знов прийшов Болеслав* (П. Загребельний); // Відбудовувати, повертати попередній вигляд. *Після розгрому ненависного ворога ми всі .. відновимо повністю села й міста, хати й палаци, шахти й заводи* (Ю. Яновський).

2. Знову починати перервані дію, роботу і т. ін. *15 липня. Відновлюємо наступ, як видно, в напрямі на Бендери* (В. Кучер); — *Гадаю, лише через тиждень можна відновити сівбу* (М. Руденко); *З початком шістдесятих Соломія народила Азрілеві дочку Аду. Ще через рік-два вона відновила виступи на арені* (Ю. Андрухович); // Повертатися до колишніх, попередніх стосунків. *Чому Рада ніколи нам тепер не пише, пора б уже відновити знайомість!* (Леся Українка); *Але перше ніж відважитись відновити з Палею Степанівною давні приятельські стосунки, Карасик ретельно перевірив, чи воно таки правда, що її чоловік комуніст* (Б. Антоненко-Давидович).

3. *перен.* Робити новим, відроджувати, оживляти. *Земле, моя всеплодющая мати, .. Дай теплоти, що розширює груди, Чистить чуття і відновлює кров* (І. Франко); *Ті, хто надію складає на Господа, силу відновлять, крила підіймуть, немов ті орли, будуть бігати і не потомляться, будуть ходити і не помучаться!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); // Приводити до попереднього стану; поновлювати. *Трохим Іванович дізнався, що Олімпіада не може розмовляти, і чи пощастить відновити мову, — фельдшер того сказати не міг* (А. Шиян).

4. *перен.* Відтворювати в пам'яті; пригадувати. *Я довго не важився відновлювати в душі спомини про нього* [отця-гумориста] (І. Франко); *Він відновлював спогади про попередню поведінку Арапникова* (М. Трублаїні); *Не маю спромоги відновити свої враження* (М. Коцюбинський); *Цей трохи суворий, ніби докірливий тон раптом у пам'яті моїй відновив картину, свідком якої був я у цьому селі* (І. Волошин).

5. *хім.* Здійснювати відновлення (у 2 знач.). *Борогідрид Na відновлює кетони чи альдегіди до спиртів* (з наук. літ.); *Водень і вуглець відновлюють оксиди металів до вільних металів* (з наук. літ.).

ВІДНО́ВЛЮВАТИСЯ, юється, **ВІДНОВЛЯ́ТИСЯ,** я́ється, *недок.,* **ВІДНОВИ́ТИСЯ,** о́виться; *мн.* відно́вляться; *док.* 1. Набувати попереднього вигляду, стану; відроджуватися. *Давня столиця Київського князівства має відновитися в усій красі та силі* (Валерій Шевчук); // Відтворюватися після робіт, змін, перетворень; відбудовуватися. *На Правобережжі Дніпра, в квітучому краю, що, було, запустів після згону, коли дістався магнатам Потоцькому та Любомирському через невдачу у військовому поході Петра Першого на Прут, але спішно відновлювався, .. знову чорніли перелоги, по цілинних пасовищах ходили табуни коней, худоба плодилася* (Г. Колісник).

2. Починатися знову після певної перерви (про дію, роботу і т. ін.). *У вересні навчання в консерваторії відновилося* (Л. Дмитерко); *Рух по асфальту знову відновився* (В. Кучер); *Бій відновився на світанку* (В. Малик).

3. Оновлюватися, відроджуватися, оживати. *Юнак відчував, як з кожним шматочком проковтнутого м'яса відновлювалися сили* (О. Донченко); *Мир відновлявся, почуття до діда ставали ще дужчі* (Ю. Яновський); *В ньому самому мовби щось одновилося, одродилося, тільки допіру вмерла та несподівана погроза, лячна тінь, яка висіла над ним упродовж майже трьох тижнів* (Ю. Мушкетик).

4. *перен.* Відтворюватися в пам'яті; пригадуватися. *Інколи швидкою згадкою відновиться в уяві Дубівка* (Н. Рибак); *В пам'яті Алессандро блискавично відновилися страшні картини нелюдського катування в тюрмі Санта-Пенья* (О. Бердник).

5. *хім.* Брати участь у процесі відновлення (у 2 знач.). *У процесі окиснювально-відновної реакції відновлювач віддає електрони, тобто окиснюється; окиснювач приєднує електрони, тобто відновлюється* (з наук. літ.).

6. *тільки недок.* Пас. до **відно́влювати** 1. *Світлиця прибрана гарно, але видко, що покраси в ній давно не відновлялись* (Леся Українка); *Відновлюються комунікації, відбудовуються пошкоджені об'єкти* (В. Нестайко).

ВІДНО́ВЛЮВАЧ, а, *ч.* Те саме, що **відно́вник.** *Ісус Христос став родоначальником оновленого благодаттю людства — відновлювачем первісного благодатного стану, притаманного людській природі до гріхопадіння* (з рел.-церк. літ.); *Свіжовичавлений сік — кращий лікар і відновлювач організму* (із журн.); *Наш відновлювач допомагає волоссю набути попереднього вигляду, зберігаючи інтенсивність його кольору і блиск до наступного фарбування* (з мови реклами); *Атоми або електрони, які в окиснювально-відновній реакції приєднують електрони, є окиснювачами, а які віддають електрони — відновлювачами* (з наук. літ.).

ВІДНОВЛЯ́ТИ *див.* **відно́влювати.**

ВІДНОВЛЯ́ТИСЯ *див.* **відно́влюватися.**

ВІДНО́ВНИЙ, а, е. Стос. до відновлення. *Бальна система дозволяє адекватніше оцінити неврологічні розлади (рухові, сенсорні, координатні, психологічні тощо) та їх динаміку в процесі відновного лікування хворих* (з наук. літ.); *Доведено, що водень, як і метал, має відновні властивості і здатний за підвищеного тиску витискати деякі метали з розчинів їхніх солей* (з наук. літ.).

ВІДНО́ВНИК, а, *ч.* 1. Той, хто відновлює що-небудь. *Діоклетіан, подібно до Августа, виступав відновником традиційної римської релігії* (з наук. літ.); *Сьогодні, коли піднялася хвиля відновлення зруйнованих храмів, принадна перспектива прославити своє ім'я й увійти в історію під прапором відновника духовності багато кому не дає спокою* (із журн.).

2. Засіб для відновлення чого-небудь. *Для лікування в цей період рекомендовано відновник кісткової тканини, виготовлений із сульфату кальцію медичного ступеня чистоти* (з наук. літ.); *Для догляду за автомобілем ми пропонуємо широкий спектр автокосметики та автохімії (автошампуні, поліролі, очисники, відновники кольору, високоактивні піни і кондиціонери)* (з мови реклами).

3. *хім.* Речовина, до складу якої входять атоми, що під час хімічної реакції віддають електрони. *Ідея введення алюмінію як відновника металів належить М. М. Бекетову* (з наук. літ.); *У функції відновників застосовують такі речовини, як алюміній, алюмогідрид літію, борогідрид натрію, водень та ін.* (з наук.-попул. літ.).

ВІДНО́ВНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **відно́вник** 1. *Відновницею скаутського табору стала нова учителька фізкультури* (з газ.).

ВІДНО́ГА, и, *ж.* 1. Відгалуження гори. *Дорога веде вже через останні відноги гір* (І. Франко); *Між лісистими відногами далеких Карпатських гір вигинається та мерехтить свіжа й прозора ріка* (Ю. Яновський).

2. *розм.* Відгалуження стовбура дерева, дороги, річки і т. ін. *Річка, відноги її веселять місто Боже, найсвятіше із місць пробування Всевишнього* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Дуб був високий, а на дубі три одноги були* (Сл. Гр.); *Сіра дорога проходила повз дерево і ділилася на три відноги* (Юліан Опільський).

ВІДНО́РОК, рка, *ч., спец.* Хід від основної нори або кормової камери лисиці, борсука та ін. *Чим більше в поселенні борсуків, тим більше й віднорків* (з наук.-попул. літ.); *Буває так, що лис виходить через віднорок, який був засипаний снігом* (із журн.); *Бабаки мають дуже глибокі і складні нори. Від основного коридору в різні боки відходять віднорки* (із журн.).

ВІДНО́СИНИ, син, *мн.* Взаємини, зв'язки, стосунки між ким-небудь. *Здавалося, що цей розділ вплинув корисно на відносини між братами* (І. Франко); — *Гетьте! Ідіть собі. Краще порвати наші відносини, не зустрічатись зовсім* (М. Івченко); *І хай відносин наших світ погасне, А спогади все ж будуть жить в мені* (О. Олесь); // *до кого, заст.* Ставлення, вияв почуттів. *Мої відносини до панни Анелі тривожать мене* (М. Коцюбинський); *В її відносинах до старшого брата і сестри чується глухий антагонізм* (Леся Українка); *Костя хоч не розуміє, але добре відчуває щось непевне в відносинах матері до його* [нього], *щось нетверде, винувате, ослаблене* (В. Винниченко).

Близькі взає́мини (відно́сини, стосу́нки) *див.* **взає́мини; Нестату́тні взає́мини (відно́сини, стосу́нки)** *див.* **взає́мини.**

△ **(1) Виробни́чі відно́сини** — відносини, що виникають між людьми в процесі суспільного виробництва матеріальних благ. *Розвиток продуктивних сил зумовлює дальший розвиток виробничих відносин* (з публіц. літ.); **(2) Суспі́льні відно́сини** — відносини між людьми та групами людей, що встановлюються в процесі їх спільної практичної та духовної діяльності. *До суспільних відносин належать правові, економічні, політичні, духовні, професійні та інші* (з наук. літ.).

ВІДНО́СИТИ, о́шу, о́сиш, *недок.*, **ВІДНЕСТИ́,** су́, се́ш; *мин. ч.* відні́с, несла́, ло́; *док., кого, що.* 1. Несучи кого-, що-небудь, доставляти кудись або кому-небудь. *Я щодня пишу і щодня сам одношу листи в поштову скриньку* (М. Коцюбинський); *Я тебе, вірная, аж до хатиноньки Сам на руках однесу* (М. Старицький); *Щасливий я не тим, що маю квіти, А тим, що є кому їх віднести!* (Л. Дмитерко).

2. Повертати, віддавати комусь що-небудь позичене, тимчасово взяте. *Нам з Мартою шкода було односити таку гарну книжку так скоро* (Панас Мирний); — *Добридень вам, Мотре! А куди йдете? .. — До куми! Відношу борщ, що позичала* (М. Коцюбинський).

3. Переміщати, пересувати що-небудь своїм рухом (про вітер, течію і т. ін.). *Вітер подихав проти неї і геть односив назад Катрин нестямний лемент* (Панас Мирний); *І не відчула* [Оля], *як тиха, зрадлива течія почала непомітно відносити її вбік* (Л. Юхвід); // *безос. Дівчина .. знов налягла на жердину, і її одразу віднесло потоком далі* (О. Гончар).

4. *перен.* Вважати кого-, що-небудь належним або стосовним до когось, чогось. *Ніколи досі ті думки не чіпали мене глибоко, та й ніколи не відносив я їх до власної особи* (М. Коцюбинський); *Чи можна до народної творчості віднести твори тої чи іншої людини, які не мають високої художньої цінності?* (із журн.); // Пов'язувати з певним періодом. *Багато дослідників відносять кінцевий період розвитку Трипілля не до мідного, а до бронзового віку* (з наук. літ.).

◇ **Відда́ти (віднести́) миша́м на сніда́нок (на сні́дання)** *див.* **віддава́ти; (1) Відно́сити** *(рідше* **кла́сти)** **на (за) раху́нок** *кого, чого* — вважати що-небудь причиною чогось, пояснювати чимсь. *Стара їмость і чоловік клали все то* [те] *на рахунок вагітності, і Маруся не розчаровувала їх* (Г. Хоткевич); *Він став скритним і замкнутим. В сім'ї це помічали і відносили на рахунок особливої пристрасті до*

науки (М. Ю. Тарновський); *Перевищення норм природних втрат не варто відносити за рахунок прибутків* (з газ.).

ВІДНОСИ́ТИ, ошу́, о́сиш, *док., що, розм.* Закінчити, перестати носити. — *Відносила вона* [баба] *вже своє, дитино!.. Вже більш не понесе! — з слізьми в очах каже жінка* (М. Коцюбинський).

ВІДНО́СИТИСЯ, о́шуся, о́сишся, *недок.,* **ВІДНЕСТИ́СЯ,** су́ся, се́шся, *док.* 1. *заст.* Те саме, що **ста́витися** 1. *Фідлер відноситься до мене більш ніж холодно* (М. Коцюбинський); *До них* [газет] *відносився любовно і обережно, ховав кудись подалі від цупких Марійчиних рук* (М. Стельмах); *Я людина без офіціального становища, а ти студентка, то, може, до тебе інакше віднесуться* (Леся Українка).

2. *тільки недок., рідко.* Те саме, що **стосува́тися.** *Він зібрав, які мав, папери, що відносилися до їх процесу* (І. Франко); *Сказане, безсумнівно, відносилося до Тимка, бо та* [дівчина] *глянула на парубка і зареготала на все горло* (Григорій Тютюнник); *Перші спроби створення природоохоронних актів відносяться вже до часів Київської Русі* (з навч. літ.).

3. *тільки недок., 3 ос., спец.* Перебувати в певній відповідності, співвідношенні з чим-небудь. *Пропорція, у якій одна частина відноситься до другої як усе ціле до першої частини, отримала назву золотого перетину* (з наук.-попул. літ.).

4. *тільки недок.* Пас. до **відно́сити** 1, 3, 4. *Вставав* [Архип] *раненько, йшов з косою в поле і розмахував нею на всю широчінь. Клалася на грабки пшениця, відносилася набік і стелилася довгим, рівним покосом* (У. Самчук); *Тут, на воді, все відноситься за рахунок стихії* (Г. Хоткевич); *Пісня-казка стара, лісова Повернулась в поліські гаї, В ті, де Леся почула її .. І відносилось в крони дубові Слово Мавчине, повне любові* (П. Воронько); *Відлунки вмирають десь в ущелинах, пил відноситься вітром у море* (О. Сизоненко).

ВІДНО́СНИЙ, а, е. 1. Який визначається, установлюється у зіставленні, порівнянні з чим-небудь іншим. *Пройдена ним відстань була до смішного мала .. Та, бач, відстань — то є поняття відносне* (І. Багряний); *Відносні числа;* // Не цілковитий, не повний порівняно з іншим. *На фронті все ще панував відносний спокій* (В. Кучер); *Буйне руде волосся .. при Катерининому анемічному обличчі втрачало весь блиск своєї відносної краси* (Ирина Вільде).

2. *лінгв.* Який указує на відношення до чогось, зв'язок із чимсь. *Відносні прикметники вказують на ознаку, зумовлену незмінними властивостями предмета* (з наук. літ.).

△ **Відно́сна висота́** *див.* **висота́; Відно́сна воло́гість [пові́тря]** *див.* **воло́гість; Відно́сна і́стина** *див.* **і́стина; Відно́сний о́твір** *див.* **о́твір; Відно́сний рух** *див.* **рух.**

ВІДНО́СНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **відно́сний** 1. *Ти навіть своєю смертю не зможеш перемогти й знищити цієї вічної, проклятої відносності* (В. Винниченко); *Кожна думка, що має джерелом образи і досвід цього світу, вже не істинна, бо народжена відносністю* (О. Бердник); *Взагалі, лише тепер зрозумів я всю відносність часу* (В. Дрозд).

△ **При́нцип відно́сності** *див.* **при́нцип; Тео́рія відно́сності** *див.* **тео́рія.**

ВІДНО́СНО. 1. Присл. до **відно́сний** 1; порівняно. *Трохи ширила* [книжки] *інтелігенція, але відносно мало* (Б. Грінченко); *Про свою незрадливість дізналась Катерина відносно пізно* (Ирина Вільде).

2. *у знач. прийм., з род. в.* Те саме, що **що́до.** — *Тепер маю до тебе прохання відносно .. Дерижанових* (Леся Українка); — *Я з металургійного .. Відносно брухту, — відповів Солод* (М. Руденко).

3. *у знач. прийм., з род. в.* Уживається для вказівки на відповідність між ким-, чим-небудь. *Поняття "водність" характеризує величину річкового стоку за певний проміжок часу відносно його середньої багаторічної величини* (з навч. літ.).

ВІДНО́ШЕННЯ, я, *с.* 1. Причетність, стосунок до кого-, чого-небудь; зв'язок із кимсь, чимсь. *Вона промовчала про те, що їй геолог приніс власного вірша до стінгазети, який вона змушена була забракувати, бо він не мав відношення до теми екскурсії* (Ю. Яновський); *Дівчинка вже хотіла розповісти про шар* [кулю] *хлопчикові, хоча вона не знала, чи це має якесь відношення до Дея* (О. Іваненко).

2. Взаємозв'язок між предметами, явищами. — *Жодне земне створіння не витримало б отакої кількості заліза в організмі — у процентному відношенні до своєї ваги — жодне!* (Є. Доломан); *У дисертації проаналізовано склад і структуру окремих підгруп лексики народної медицини, розглянуто їх системні відношення* (з наук. літ.); *Відношення мислення до буття.*

3. *заст.* Ставлення (у 1 знач.). *Мої відношення до товариства .. не сприяють сьому* (Панас Мирний); *Часами у мене з'являється якесь дуже скептичне і суворе відношення до сеї драми* (Леся Українка).

4. *рідко.* Діловий лист, що надсилається до установи або офіційній особі. — *Може, тобі якесь відношення написати? — співчутливо спитав Сагайдак* (В. Кучер).

5. *мат.* Частка, яка одержується від ділення одного числа на інше, а також запис цієї дії. *Відношення двох сум, якщо його можна представити у вигляді відношення двох сум добутку певних величин, звичайно називається індексом без будь-яких застережень* (з наук. літ.); *Знаходження межі відношення двох нескінченно малих або двох нескінченно великих величин називають розкриттям невизначеності їх відношення* (з навч. літ.); *Коефіцієнти і відсотки — найбільш зручна і легкозрозуміла форма вираження відносних величин, тобто відношення чисел, при яких базисне число приймають за одиницю або за 100* (з навч. літ.).

6. *мат.* Певна підмножина декартового добутку множин. *Якщо відношення є рефлексивним, симетричним і транзитивним, то воно називається відношенням еквівалентності* (з навч. літ.).

ВІДНЯ́ТИ *див.* **віднiма́ти.**

ВІДНЯ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відня́ти** 1. — *Йому дали село, одняте в одного польського дідича, повстанця* (І. Нечуй-Левицький); *Україна голосно кричала повернути їй відняту волю...* (І. Огієнко); *Цю узбечку, відняту в оскаженілих ішанів, вони завжди бачили неодмінно в товаристві Юрського* (Іван Ле); // **відня́то,** *безос. пред. На початку утворення радянської влади в Казахстані у баїв було віднято право голосу* (О. Донченко); *Ніщо не помогло, і Олега в неї таки віднято* (Б. Антоненко-Давидович).

ВІДНЯ́ТИСЯ *див.* **віднiма́тися.**

ВІДНЯТТЯ́, я, *с.* Дія за знач. **відня́ти** 1, 2. *У цій страшній кривді .. винен той, хто сполучив науку таких юнаків, .. як я, з відняттям у них найкращих часів життя!* (Т. Осьмачка).

ВІДОБРАЖА́ЛЬНИЙ, а, е. Прикм. до **відобража́ння.** *Грамофонний запис, музична думка, партитура, звукові хвилі — все це перебуває у тому взаємному внутрішньому відображальному зв'язку, що існує між мовою і світом* (з наук. літ.); *Відомий фізіолог І. П. Павлов розвинув нове в науці розуміння функцій головного мозку як органа відображальної діяльності* (з наук.-попул. літ.).

ВІДОБРАЖА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відобража́ти** і **відобража́тися** 1, 2. *Емоції і почуття визначають ставлення людини до зовнішніх чи внутрішніх подразників із відображанням об'єктивних взаємовідношень предметів і явищ довкілля* (з наук. літ.); *Перевіряючи фінансово-господарську діяльність під час ревізії, необхідно більше уваги зосереджувати на перевірці правильності відображання у звітності доходів, повноти і своєчасності передбачених відрахувань до бюджету* (з мови документів).

ВІДОБРАЖА́ТИ, а́ю, а́єш, **ВІДОБРА́ЖУВАТИ,** ую, уєш, *недок.*, **ВІДОБРАЗИ́ТИ,** ажу́, ази́ш, *док.* 1. *кого, що.* Показувати кого-, що-небудь засобами слова, живопису, гри і т. ін. *Зібрані скарби Д. Яворницький розподілив на колядки й щедрівки, .. пісні, що відображали щасливе й нещасливе кохання* (з наук. літ.); *Мужність, пильність, незламну стійкість прикордонників, їхні високі моральні якості відображає фільм "Блакитна стріла"* (з газ.); *Хіба міг би, наприклад, художник переконливо й живо відобразити на своєму полотні десяток людей, якщо б він знав усього лише одну-єдину людину, самого себе — і більш нікого?..* (В. Владко).

2. *що.* Те саме, що **віддзерка́лювати;** відбивати. *Блакитне її око приглядалось до небес, відображаючи повільну течію хмар, пташині перельоти* (Є. Гуцало); *Кожен кристал відображає свій промінь* (з наук.-попул. літ.); *Словниковий склад мови точно відображує духовну й матеріальну культуру народу* (з наук. літ.); *Інформаційний аспект моніторингу повинен адекватно відображати якості середовища* (з навч. літ.).

ВІДОБРАЖА́ТИСЯ, а́ється, **ВІДОБРА́ЖУВАТИСЯ,** ується, *недок.*, **ВІДОБРАЗИ́ТИСЯ,** и́ться, *док.* 1. *у чому.* Відтворюватися, виявлятися. *В українських народних піснях часто відображалися страшні наслідки нападів татар* (з наук. літ.); *Настрій Міцкевича найповніше відобразився в драматичній поемі, яку автор назвав "Дзяди"* (М. Рильський); *Архів Коша Запорозької Січі — унікальне історичне джерело, в якому всебічно і комплексно відобразився останній сорокарічний період існування запорозького козацтва* (з наук. літ.).

2. *у чому.* Те саме, що **віддзерка́люватися;** відбиватися. *І жива хата дивиться темними більмами, в яких ні летюча ластівка не відображається, ні груша з двору, ні хмара з неба* (Є. Гуцало); *В ній* [річці] *відобразилося три дівочих голови, щільно притулених одна до одної* (С. Чорнобривець).

3. *тільки недок.* Пас. до **відобража́ти.** *Основою художнього багатства мистецтва є перш за все багатство самого життя, різноманітність граней і взаємозв'язків тих явищ об'єктивної дійсності, які пізнаються і відображаються митцем* (з наук. літ.); *У монографії відтворено широку панораму минулого України. Відображається ціла плеяда політичних діячів* (з навч. літ.).

ВІДОБРА́ЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відобрази́ти.** *У мові геніального поета України* [Т. Шевченка] *відображені цілком народна фонетика й морфологія в їхній варіативності, представленій у говірках Середньої Наддніпрянщини* (В. Русанівський); // Який відобразився в чому-небудь, має певне відображення. *А Гуменний гріб наперериз, беззвучно розколюючи веслом тонку блакить чистого неба, відображеного у воді* (О. Гончар); // **відобра́жено,** *безос. пред. І. Котляревський перший дав значні художні твори, в яких широко було відображено тодішнє життя* (з наук. літ.).

ВІДОБРА́ЖЕНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість за знач. **відобра́жений.** *Відображеність у синтаксичній одиниці мисленнєвого змісту зумовлює її використання як безпосереднього будівельного матеріалу для комунікативних структур* (з наук. літ.); *Відображеність давніх уявлень і вірувань народу в його мові є безсумнівною* (із журн.).

ВІДОБРА́ЖЕННЯ, я, *с.* 1. *тільки одн.* Дія і стан за знач. **відобрази́ти** і **відобрази́тися;** відбиття. *Автором загальновідомих українських оповідань, що вийшли збіркою під псевдонімом "Марко Вовчок", оповідань, які є найкращим відображенням життя українського селянства, є жінка на ім'я Марія Маркевич* (О. Кобилянська); *І нині, коли ми проходимо вулицями Києва, ми бачимо відображення минулої слави бойових днів у мармурі і бронзі* (І. Цюпа); *У творах Кобилянської знаходило відображення одвічне "прагнення краси" й "шляхетності духу"* (з наук.-попул. літ.); *Принцип повноти полягає у відображенні в бюджеті всіх доходів і видатків* (з мови документів).

2. Те, що є відтворенням, зображенням кого-, чого-небудь. — *Кожна картина мусить бути відображенням глибокого відчуття* (Ю. Андрухович).

3. Зображення предмета, відбите на поверхні чого-небудь; відбиток. *Перед вами стирчать із води стовбури верб, і човни з моторками густими олійними фарбами відбиваються у воді, танцюють у відображеннях на хвильках* (Б. Антоненко-Давидович); *Раптом звівся* [хлопець] *на руку й потягся очима до свого відображення на воді* (І. Волошин); *Невдоволено заворушились надбережні лози, загойдалися відображення ліхтарів на воді* (А. Шиян); *І бачить еллінка в темних очах смаглявих індусів відображення своєї спотвореної фігури* (О. Бердник); * У порівн. *Преображенський схопився з стільця й обличчя його перекосилося, як відображення в параболічному дзеркалі "кімнати сміху"* (Іван Ле).

4. *тільки одн., філос.* Відтворення у свідомості предметів, явищ зовнішнього світу. *Художня творчість — складний процес пізнання і відображення дійсності* (з наук. літ.).

5. *мат., фіз.* Правило, за яким кожному елементові певної заданої множини відповідає певний елемент іншої заданої множини. *Два простори називаються гомеоморфними, якщо існує взаємооднозначне неперервне відображення одного з них на інший, для якого обернене відображення так само неперервне* (з навч. літ.).

△ **(1) Конфо́рмне відобра́ження,** *мат.* — рівнокутне відображення однієї поверхні на іншу. *У дисертації окремо розглядається конформне відображення кола, еліпса з точками дотику до базового кола відображення, що є на дійсній осі* (з наук. літ.).

ВІДОБРА́ЖУВАЛЬНИЙ, а, е. Те саме, що **відобража́льний.** *Завдяки різкій відображувальній здатності об'єктів в інфрачервоних променях інфрафотографія зовсім по-іншому передає вигляд того, що знімається* (з наук.-попул. літ.); *Відповідно до принципу відображення всі психічні функції,*

а не лише пізнавальні, мають відображувальну природу (з навч. літ.).

ВІДОБРА́ЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відобра́жувати.** *Щирість і правдивість, добре знання відображуваної в них дійсності були запорукою успіху творів на воєнну тематику* (з навч. літ.); // *у знач. ім.* **відобра́жуване,** ного, *с.* Те, що відображує, віддзеркалює щось. *Поза увагою відвідувачів виставок залишаються твори, в яких митець зненособлюється через пасивність ставлення до відображуваного* (із журн.).

ВІДОБРА́ЖУВАТИ *див.* **відобража́ти.**

ВІДОБРА́ЖУВАТИСЯ *див.* **відобража́тися.**

ВІДОБРА́ЖУВАЧ, а, *ч.* Той, хто щось відображує. *Дитина не є лише пасивним відображувачем спрямованого на неї впливу, тому можна вести мову про взаємні впливи батьків (дорослих) і дітей* (з наук.-попул. літ.).

ВІДОБРА́ЖУВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **відобра́жувач.** *Юна поетеса вважала себе відображувачкою настроїв молоді* (з газ.).

ВІДОБРАЗИ́ТИ *див.* **відобража́ти.**

ВІДОБРАЗИ́ТИСЯ *див.* **відобража́тися.**

ВІДО́ЗВА, и, *ж.* Звернення, заклик. *Учора я бачився з Ганною Тимофіївною і балакав з нею про відозву в справі заснування фонду І. К. Карпенка-Карого* (Панас Мирний); *А нині читаю відозву нашої Центральної Ради... місяць минув, а яка одміна!* (М. Куліш); *На солдатів сипались паперовим дощем відозви, газети різних напрямків* (Б. Антоненко-Давидович); * Образно. *Це не лише жертви. Це невгасимі гарячі відозви, написані нашою кров'ю* (О. Гончар).

ВІДОЙКОНІМІ́ЧНИЙ, а, е, *лінгв.* Те саме, що **відойко́німний.**

ВІДОЙКО́НІМНИЙ, а, е, *лінгв.* Утворений від ойконіма. *Відойконімними є назви поселень Белз, Бузьк* (з наук. літ.).

ВІДОЙМИ́ТИ, млю, ме́ш, *док., діал., що.* Те саме, що **відня́ти.** — *Уперед з'їж яблуко та потім підеш, бо хлопці відоймуть* (В. Стефаник).

ВІДОКРЕ́МИТИ *див.* **відокре́млювати.**

ВІДОКРЕ́МИТИСЯ *див.* **відокре́млюватися.**

ВІДОКРЕ́МЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **відокре́мити** 1, 2, 4. *Лише на пішоході, відокремленому від шосе глибокою канавою, рухалася ця колона* (І. Багряний); *Кут меншої кімнати, відокремлений перегородкою з дикту й матового скла, мав правити завідувачеві лабораторії за кабінет* (Ю. Шовкопляс); *Усією сукупністю своїх познак жива мова Півдня XI ст. стоїть посеред східного слов'янства цілком відокремлена* (А. Кримський); *Основні галузі ремесла Київської Русі були відокремлені від сільського господарства* (з наук. літ.); *Церква і релігійні організації в Україні відокремлені від держави, а школа — від церкви* (з мови документів); // **відокре́млено,** *безос. пред. Тепер же інші конкуренти повідставали, бо з того конкурсу було відокремлено двох, що стояли вище за всіх* (В. Винниченко); *В останню мить їхню колону теж розділено, відокремлено тільки передніх, відлічивши рівно сотню, а решту зупинено* (П. Загребельний).

2. *у знач. прикм.* Який міститься, перебуває, діє, відбувається окремо від кого-, чого-небудь. *Коло відокремленої громадки хатин, мов коло своєї служби, стоїть і малий панський дворик* (О. Кобилянська); *Палата жила своїм тихим, від світу відокремленим життям* (Б. Лепкий); *В лісах лишалися сліди, по яких гітлерівці вишукували партизанів і загрожували існуванню відокремленого загону* (Іван Ле); *Платниками податку на додану вартість є підприємства, організації, відділення та відокремлені підрозділи організації* (з наук. літ.); *На практиці таке відокремлене становище віддавало майже всіх міщан без винятку в повну залежність від шляхетської управи* (з наук. літ.); *Люди раннього давньокам'яного віку бродили невеликими відокремленими групами по кілька десятків особин* (з навч. літ.).

3. *у знач. прикм., лінгв.* Який виділяється своїм змістом та інтонацією в структурі речення. *Щоб виявити синтаксичні особливості речень з відокремленими членами, необхідно визнати, що в мові є конструкції, які базуються на особливих напівпредикативних відношеннях* (з наук. літ.); *Фразеологічні одиниці, що мають оцінне значення, можуть функціонувати у структурі речення в ролі відокремленої прикладки* (з навч. літ.).

ВІДОКРЕ́МЛЕНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість і стан за знач. **відокре́млений** 2. *Почуття зайвості, самотності і відокремленості від молодих та дужих ударило в серце глибоким болем* (З. Тулуб); *Гордий дух її призвичаївся до відокремленості й цілковитої відірваності від щоденного життя* (П. Загребельний); *Примітивна політична організація, надто великі відстані, значна відокремленість стояли на перешкоді встановленню якогось об'єднаного політичного цілого* (з наук. літ.); *Відокремленість інтер'єрів забезпечувалася переважно за допомогою завіс* (з наук.-попул. літ.).

ВІДОКРЕ́МЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відокре́мити** і **відокре́митися.** *Прагнення доцільного використання відносно невеликої площі давньоруського житла сприяло відокремленню функціональних зон: кухонної і робочої (ближча до дверей), спальної (лежанка за піччю), парадної (покуття), місця для зберігання речей (полиці другого ярусу)* (з наук. літ.); *Повна стиглість помідорів характеризується червоним забарвленням, легким відокремленням шкірки* (з навч. літ.); *Відокремлення членів речення відбувається відповідно до норм "Українського правопису"* (з навч. літ.).

ВІДОКРЕ́МЛЕНО. Присл. до **відокре́млений** 2. *В другому дворі жила Любов Федорівна, відокремлено, як покутниця* (Б. Лепкий); *Біля нас довкруги люди, але ми у своєму переділі почуваємось зовсім відокремлено і внутрішньо зайняті самі собою* (У. Самчук); *Питання впливу на рослинний і тваринний світ, а також на об'єкти заповідного фонду раціональніше було б розглядати відокремлено* (з наук. літ.).

ВІДОКРЕ́МЛЮВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для відокремлення чого-небудь. *У картотеці бібліотеки часто використовуються відокремлювальні картки, або закладки* (із журн.).

ВІДОКРЕ́МЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відокре́млювати** 1, 2, 4. *Найбільш цінними вважаються крупноплідні горіхи з м'якою шкаралупою і легко відокремлюваним ядром* (з наук.-попул. літ.).

ВІДОКРЕ́МЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відокре́млювати** і **відокре́млюватися.** *Сучасна хімія розвинула багато нових технік для відокремлювання чистих речовин від сировини* (з наук.-попул. літ.); *Формування і розвиток громадянського суспільства та політичних інститутів відбувалися одночасно й у тісному зв'язку, при цьому відокремлювання тих чи інших інститутів супроводжувалося розмежуванням громадянського суспільства та політики як самостійних частин* (з публіц. літ.).

ВІДОКРЕ́МЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВІДОКРЕ́МИТИ,** млю, миш; *мн.* відокре́млять; *док.* 1. *що.* Роз'єднуючи, розділяючи, брати частину від цілого. *При збиранні амаранту на насіння волоті відокремлюють від стебел і просушують, стебла силосують* (з наук. літ.); *Судака чистять, обережно відокремлюють ножем верхній плавець і зябра* (з наук.-попул. літ.); *Для того, щоб краще відокремити метал від шкідливих складових частин, до руди почали додавати різні мінерали* (з наук.-попул. літ.).

2. *що.* Розділяючи, відмежовувати щось від чогось чим-небудь. *Вусатий рибалка раз за разом черпав підсакою, а решта робітників відокремлювала здорову рибу від хворої* (І. Багмут); — *Ми ж умовилися, щоб завод відокремити парком* (Іван Ле); // Відмежовувати собою щось від чогось; бути межею між ким-, чим-небудь; розділяти. *Від шкільного подвір'я пустир відокремлює лише неглибокий, але довгий ярок* (О. Донченко); *Поруч із яблунею стояла будова — простий солом'яний дашок на двох стовпах, приладнаний до ліси, яка відокремлювала двір од саду* (Ю. Яновський); *Від .. тих часів, коли я полював там, мене відокремлює не тільки три десятиліття, а й води Київського моря* (Б. Антоненко-Давидович); *Од дороги його* [соснячок] *відокремлювала неглибока стара канава, поросла ліщиною і лозами* (Ю. Мушкетик).

3. *що.* Розпізнавати, бачити відмінності між чим-небудь. *Публіка часто не вміє відокремлювати роботу художника від роботи режисера* (з мемуарної літ.); *Хома .. вмів якось одразу відокремити суттєве від несуттєвого, велике від незначного* (О. Гончар); *Не тільки техніка кам'яних знарядь дає підстави відокремити нову добу від попередньої* (з наук. літ.); *Історія запорозьких козаків XVII і XVIII ст. дуже тісно пов'язана з історією Гетьманщини так, що часом складно відокремити одну від другої* (з навч. літ.).

4. *кого, що.* Переривати зв'язок між ким-, чим-небудь; ізолювати. *Не можна відокремлювати пожежі, руїни, страждання людей і величезне напруження їх сил у вогні і бурі .. від бажань і завбачень кращого* (О. Довженко); *Я народився на землі Від батька, що орав ту землю. Ніколи я не відокремлю Себе від хлопської ріллі* (Д. Павличко); *Не можна відокремити мистецтво від людей* (П. Загребельний).

5. *що, лінгв.* Виділяти другорядні члени речення, вставні слова і т. ін. інтонацією в усній мові та розділовими знаками на письмі. *Не слід розглядати як однорідні й відокремлювати комами два однакові формою дієслова, що означають дію та мету її: піду подивлюся, сядьмо поміркуймо тощо* (з навч. літ.).

ВІДОКРЕ́МЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ВІДОКРЕ́МИТИСЯ,** млюся, мишся; *мн.* відокре́мляться; *док.* 1. Відділятися, відставати, відриватися від чого-небудь. *Плоди цього сорту сливи овальні, м'ясисті, солодкі, кісточка легко відокремлюється* (із журн.).

2. Віддалятися, відходити від кого-, чого-небудь. *Нога його натисла на газ, і тієї ж секунди разом із скаженим виттям зринуло відчуття, що ми відокремлюємось від землі* (Ю. Смолич); *Безшумно людина відокремилась від стіни й пішла просто до нього* (О. Копиленко); *Відокремившись від коша миль на двадцять, розподілялись* [загони] *на дрібні ланки і віялом розсипалися степом* (З. Тулуб).

3. Виходити зі складу чого-небудь (про державу, організацію, гурток і т. ін.). *За Галицькою землею відокремилася Чернігівська: уже за Мстислава .. вона відділилася від Києва* (М. Грушевський); — *І не думайте, що це ми від усіх відокремитися хочемо* (О. Іваненко); *Протягом 30–50-х років XII ст. від Києва відокремилися всі найбільші феодальні князівства* (з наук. літ.); // Виходити зі складу сім'ї, розділивши майно. *По весіллю* [весіллі] *брат відокремився від нас, пішов до жінки собі* (Ю. Федькович); *Сварка так закінчилася, що старий Чюрей відокремився від дітей* (Марко Черемшина).

4. Виділятися серед чогось; вирізнятися. *Пострілів не було, було єдине гоготання землі і неба, серед якого відокремлювались тільки вибухи авіабомб* (О. Гончар).

ВІДОКРЕ́МЛЮВАЧ, а, *ч.* Прилад, пристрій, признач. для відокремлювання чого-небудь. *Припинення електропостачання споживачам відбулося внаслідок аварії відокремлювача на високовольтній лінії* (з газ.).

ВІ́ДОМ: ◊ **Відом не ві́дати** *див.* **ві́дати.**

ВІ́ДОМА: Бра́ти / взя́ти до ві́дома *див.* **бра́ти; Дово́дити / довести́ до ві́дома** *див.* **дово́дити.**

◊ **(1) Без ві́дома** *чийого, кого, чого і без дод.* — так, щоб не знав хто-небудь, або взагалі без дозволу. *Моя жінка, твоя мати, Без відома мого Посилає на оріхи Тобі золотого* (С. Руданський); *А неграмотних писар підписував без їх відома* (А. Тесленко); *Хтось розповів... Без відома... не поспитавши дозволу! — терзався й далі Костомаров* (Валерій Шевчук); **(2) З ві́дома** *чийого, кого, чого* — з чиєї-небудь згоди, чийогось дозволу. *Він* [напис] *був написаний дуже чітко над самою брамою, очевидно, зумисне, з відома адміністрації* (І. Багряний); *З відома батьків дівчина поїхала у місто* (з газ.).

ВІДО́МИЙ, а, е. 1. Про якого знають; знаний, знайомий. *Татари злазили вгору добре відомою їм стежкою* (М. Коцюбинський); *Відомий нам і величезний інтерес до народної творчості* (М. Рильський); *За ним пішли чередою безліч інших, більших і менших, відомих і безіменних каторжників* (І. Багряний); *Найбільш відомі ранні землеробські племена на території сучасної України пов'язують з так званою трипільською культурою* (з навч. літ.); // Якого добре знають з певного боку. *Вештаючись раз по раз по ярмарках, промислуючи* [промишляючи] *полотнами, став Чіпка відомий на цілий повіт* (Панас Мирний); *Її* [чутку] *принесла баба Параска Гришиха.., відома на все село брехуха* (І. Нечуй-Левицький); *Майор від уланів, відомий в полку рубака, щось їм розказував* (Б. Лепкий); *Вона ніяк не могла збагнути: чи тільки хизується цей відомий чванько, .. чи хоче на щось поскаржитись?* (Б. Антоненко-Давидович); // *у знач. ім.* **відо́ме,** мого, *с.* Те, що добре знають. *Покидаю рідне і добре відоме, а натомість чекає мене хоч і рідне, але зовсім невідоме* (Ю. Винничук); // *мат.* Який має встановлене значення. *В отриманому рівнянні всі коефіцієнти виражалися через відомі величини* (з навч. літ.).

2. Який має популярність, славу; знаменитий, славетний. *Ще кінчаючи свою науку в Віденському університеті у відомого вченого професора Ягича, Франко почав готуватися до професури* (М. Коцюбинський); *Керував студією відомий письменник* (О. Донченко); *Музикальність передалася і молодшому Левкові, який згодом став відомим композитором* (з наук.-попул. літ.).

○ **Відо́ма (пе́вна, приро́дна, звісна) річ** *див.* **річ[1].**

ВІ́ДО́МІСТЬ[1], мості, *ж., канц.* Складений за встановленою формою список яких-небудь фактичних даних. *За ним поспішала з пачкою паперових грошей, відомістю й ручкою-самопискою секретарка Гордієнко* (Б. Антоненко-Давидович); *Комендант одлічив йому сто двадцять лір і подав відомість розписатися* (В. Кучер).

△ **(1) Бала́нсова ві́до́мість,** *фін.* — фінансовий документ, у якому відображено активи, пасиви та вартість капіталу підприємства. *Балансова відомість відбиває стан підприємства на певний момент часу* (з наук.-попул. літ.); **(2) Дефе́ктна ві́до́мість** — відомість, яка складається на підставі контролю якості речей, товарів, робіт, послуг і містить перелік виявлених дефектів, що потребують усунення. *Даючи механізаторам наряди на ремонт, механік забув скласти дефектну відомість, хоча й нагадували йому про це не раз* (з газ.).

ВІДО́МІСТЬ[2] *див.* **відо́мості.**

ВІДО́МО, *невідм.* 1. *пред.* Про наявність відомостей про кого-, що-небудь. *Всім відомо, куди він звик ходить і де він лиха набирався* (Л. Глібов); *Всім було відомо, що царський гнів вибухав несподівано, як улітку громи* (Б. Лепкий); *Нам відомо, як окремий саперний ескадрон під градом куль і гармат наводив мости для переправи і ремонтував пошкодження* (О. Донченко); *Мамі відомо, де ти й для чого* (О. Гончар); *Відомо було всім, кому треба: рабиня та — з князівського роду, донька древлянського князя* (П. Загребельний).

2. *вставн. сл., заст.* Уживається для пояснення якоїсь причини, наслідку; зрозуміло, звісно. — *Внадився оце до моїх дочок якийсь ляшок .. Дочки й раді, бо, відомо, вже дівчата на порі* (І. Нечуй-Левицький); — *Ти тепер така пишна стала — відомо, засватана!* (Леся Українка).

(1) Хай відо́мо бу́де *кому* — уживається для наголошення на чому-небудь; хто-небудь повинен знати про щось. *Мужі-браття, хай відомо вам буде, що прощення гріхів через Нього* [Ісуса Христа] *звіщається вам* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

◇ **(2) Одному́ Бо́гу (Алла́ху) відо́мо** *що, жарт.* — ніхто не знає про що-небудь; невідомо. *Як вивчав він і по чому Ту красуню птаху — Не скажу, бо то відомо Одному Аллаху* (Є. Олійник); — *Одному Богу відомо звідки, під дощем, у страшну бурю придибав до нас дід* (із журн.).

ВІДО́МОСТІ, тей, *мн. (одн.* **відо́мість,** мості, *ж.).* 1. Повідомлення, вісті про кого-, що-небудь. [З а в а д с ь к и й:] *Дуже нас сполошила відомість про ваш приїзд* (І. Франко); *Як же ви почуваєте тепер себе?.. Я дуже хотів би мати про це од Вас відомості* (М. Коцюбинський); *Ось він бесідує з господарями й передає їм останні відомості з фронту* (Ю. Яновський); *Султан мав відомості, що нащадки Джема досі переховуються на Родосі* (П. Загребельний); *Дійшла до нас, до гетьмана, відомість, іж у Полтаві скоївся той гріх* (Л. Костенко).

2. Певні факти, дані про кого-, що-небудь. *Це те, що міг довідатись Олекса з агентурних відомостей* (Г. Хоткевич); *Здобуті ними* [розвідниками] *відомості були дуже цінні* (В. Кучер).

3. *тільки мн.* Знання в якій-небудь галузі. *Мої відомості про літературний рух у нас дуже невеликі* (М. Коцюбинський); *Одного разу жінка попросила чоловіка сказати, які книжки треба читати для того, щоб набути відомостей по політичній економії* (Леся Українка); *Дивувалися леґіні всяким відомостям з астрономії, фізіології й усяких інших наук* (Г. Хоткевич); *Існує погляд, що середньовічна наука оперувала тільки відомостями, запозиченими з античних текстів* (з навч. літ.).

4. *тільки одн.* Абстр. ім. до **відо́мий** 2; популярність, слава. *Свою відомість він здобув, завдячуючи торішній історії* (Ю. Шовкопляс).

○ **(1) За відо́мостями,** *у знач. вставн. сл.* — за свідченнями, як свідчать. *Колишній чоловік, за відомостями від його батьків, мотнув кудись у Португалію* (А. Кокотюха); *За відомостями журналістів, на зустрічі глав урядів обговорювалися питання економічного співробітництва* (з газ.).

ВІДО́МСТА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **по́мста.** *Людина вільна сяє добротою, Жадає не відомсти, а знання* (Д. Павличко); *Упали твердині його* [Вавилона], *зруйнувалися стіни його, бо це — відомста Господа* (з рел.-церк. літ.).

ВІ́ДОМСТВО, а, *с.* Підрозділ державного управління й сукупність установ, які його обслуговують. *Нужда перемінить закони! Квачі, помела, макогони В пушкарське відомство пішли* (І. Котляревський); *Колінз .. почав шептатися з генералом із військового відомства* (Н. Рибак); *Двоє літніх людей, зв'язаних зі світом тільки .. загальною екзистенцією та ще поштовим відомством* (П. Загребельний).

ВІДОМСТИ́ТИ *див.* **відомща́ти.**

ВІДОМСТИ́ТИСЯ *див.* **відомща́тися.**

ВІ́ДОМЧИЙ, а, е. 1. Стос. до відомства. *Грудний голос годинами міг розтовкмачувати параграфи різних відомчих книг та анкет* (Микита Чернявський); *Найреальніші технічні передбачення й побоювання захоронюються у відомчих нетрях* (Ю. Щербак); *Перебудова керівництва народним господарством дасть можливість швидко усунути хиби, які є в промисловості і будівництві, ліквідувати відомчі бар'єри* (з газ.); // Який належить відомству. *На сусідній базі є відомчий буфет, у якому інколи продаються оці делікатеси* (М. Руденко); — *Що за готель? — запитав він. — Відомчий, — відповіла Єва, — на чотири номери* (І. Роздобудько).

2. Обмежений інтересами тільки свого відомства, установи; корпоративний. *Чи може бути відомча арифметика? А відомча екологія, як у нас виявилося, можлива. Можуть бути відомчі підходи і до технічних дисциплін* (Ю. Щербак); *Саме з державницьких, а не відомчих чи кланових інтересів мені треба думати, як проводити цю лінію* (з публіц. літ.).

ВІДОМЩА́ТИ, *рідко* **ВІДІМЩА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.,* **ВІДОМСТИ́ТИ,** *рідко* **ВІДІМСТИ́ТИ,** мщу, мсти́ш, *док., кому, чому і без дод.* Те саме, що **мсти́ти.** *Тричі ходив з отаманом Воювати з бусурманом. За батенька відомщати, За нещасну рідну мати* [матір] (М. Костомаров); *Наткнувся в темряві на відро з мазутою* [мазутом] *і пригадав раптом, як давно колись в їхньому селі парубки відомщали дівкам...* (О. Гончар); *Ігор же* [Ольгович], *порадившись із братами своїми, захотів одомстити за себе. І поїхали вони до Переяславля вдруге, і стали коло Переяславля, і, бившись три дні, та не досягнувши нічого, вернулися до себе* (з легенди); *Серце моє наливалося огнем, у грудях ходили прибої гніву... О, чим я тобі відомщу, ти, кляте життя — невільне, підданське!* (Панас Мирний); *Я повинен відомстити за його смерть, належно покаравши угорців* (П. Загребельний); *Я*

собі так міркую, що ми повинні одімстити. Вони нам грецьких драконів, а ми їм — люботинських щурів (Ю. Винничук).

ВІДОМЩА́ТИСЯ, ВІДІМЩА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ВІДОМСТИ́ТИСЯ, ВІДІМСТИ́ТИСЯ,** мщу́ся, мсти́шся, *док., кому, чому і без дод., рідко.* Те саме, що **мсти́тися.** — *Відомщатися не буду, це значить — стати на шлях саморуйнування* (з мемуарної літ.); *Вишневецький злякався, що козаки йому кінець кінцем відомстяться тяжко, пішов з ними на згоду* (М. Грушевський).

ВІДО́МЩЕНИЙ, ВІДІ́МЩЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **відомсти́ти.** — *То кров моя не остигає, Не відомщена до кінця* (А. Малишко); *Смерть рідних залишиться не відомщеною, бо, крім нього, нікому буде відомстити* (В. Малик); — *А ваші діти? Кров ваша, серце ваше, життя ваше? Чому ж не відомщені досі?* (П. Загребельний); // **відо́мщено,** *безос. пред. Хотіла відомстити тобою за своє рабство і неволю довічну, а відомщено мені* (П. Загребельний).

ВІДО́МЩЕ́ННЯ, ВІДІ́МЩЕННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **відомсти́ти, відімсти́ти** і **відомсти́тися, відімсти́тися.** *Турецька куля пронизала йому* [кошовому] *тіло .. А слідом за цим, як відомщення ворогам, з сусіднього дуба пролунав гарматний постріл* (С. Добровольський); *Війна була мовби безперервне, вічне відомщення не знати й кого, не знати кому* (П. Загребельний); *Бив, не відчуваючи ні жалю, ні страху, лише машинальні рухи відімщення за якусь страшну образу на світ* (С. Процюк).

ВІДО́РАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відора́ти** 1. *І від сонечка не сховаєшся За відорану скибу* (С. Руданський); *Жінка через суд намагалася повернути собі землю, незаконно відорану від її городу сусідами* (з газ.); // **відо́рано,** *безос. пред. За рішенням суду межу між сусідами було відорано негайно* (з газ.); * Образно. *Я мав таке враження, немовби в житті того чоловіка пройшла якась широка й глибока борозна, якою відорано його минуле від теперішнього* (І. Франко).

ВІДОРА́ТИ *див.* **відо́рювати.**

ВІДО́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВІДОРА́ТИ,** рю́, ре́ш, *док., що.* 1. Орючи, відокремлювати, відмежовувати від чогось. — *А то навіть відорювати не будем, просто отам по периметру,* — *зробив широкий жест Валерій Іванович,* — *залишимо при косінні ромашковий бордюр* (О. Гончар); // Орючи, відокремлювати, забирати собі. *Поки Савка встане, він відоре назад отих вісім цалів, що торік загріб собі сусід* (В. Бабляк).

2. Відробляти оранкою. *Борг за пальне сусід пообіцяв відорати наступною весною* (із журн.).

3. *док.* Закінчити орати. * Образно. *Старий солдат відорав і засіяв свою ниву життя. А нам судилося збирати урожай* (із журн.).

ВІДОСО́БИТИ *див.* **відосо́блювати.**

ВІДОСО́БИТИСЯ *див.* **відосо́блюватися.**

ВІДОСО́БЛЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **відосо́бити.** *Про подобу його* [Аспара], *як і про повадки у відособлених від світу володіннях, розповідали таке, від чого серце бралося холодом* (Д. Міщенко); *Кошти до Фонду вносять як самостійні підприємства, організації та об'єднання, так і їхні філії, відділення та інші відособлені від них підрозділи* (з наук. літ.); *Необхідно розрізняти виділ частки майна в натурі і встановлення порядку користування відособленими приміщеннями будинку* (з мови документів); // **відосо́блено,** *безос. пред. Як юридична особа товариство з обмеженою відповідальністю володіє майном, яке відособлено від майна його членів* (з мови документів).

ВІДОСО́БЛЕНІСТЬ, ності, *ж., рідко.* Властивість і стан за знач. **відосо́блений.** *Вірність народу своїм національним інтересам, своїм кращим національним традиціям аж ніяк не веде до національної відособленості* (з публіц. літ.); *Чим вищий ступінь фінансово-економічної відособленості, тим ширша можливість вибору способів дії* (з наук. літ.).

ВІДОСО́БЛЕННЯ, я, *с., рідко.* Дія і стан за знач. **відосо́бити** і **відосо́битися.** *Соціально-економічний розвиток Русі в період феодалізму, в тяжкий час татаро-монгольської навали привів до відособлення окремих частин давньоруської народності* (з наук. літ.); *Відносно епістолярних жанрів новонароджена преса демонструє вибірковість та відособлення окремих тенденцій* (з наук. літ.).

ВІДОСО́БЛЕНО, *рідко.* Присл. до **відосо́блений.** *На вечірках, де збиралась молодь, він, соромливий від природи, тримав себе дещо відособлено, мовчазно* (Ю. Збанацький); *Марина говорила про те, що .. вчителі живуть відособлено* (Микита Чернявський); *І лише поодинокі діти жили відособлено, не прикладаючи рук до ремісництва чи полювання* (О. Бердник).

ВІДОСО́БЛЮВАТИ, юю, юєш, **ВІДОСОБЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.,* **ВІДОСО́БИТИ,** блю, биш; *мн.* відосо́блять; *док., кого, що, рідко.* Те саме, що **відокре́млювати** 1, 4. *Перше припущення маєм відкинуть, Окремі частини, як відособити їх, Не причетні чуттям організму* (М. Зеров); *Шукаючи нових методів господарювання, вони відособили в себе трактористів, комбайнерів, шоферів, склали з ними угоду* (Микита Чернявський).

ВІДОСО́БЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, **ВІДОСОБЛЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.,* **ВІДОСО́БИТИСЯ,** блюся, бишся; *мн.* відосо́бляться; *док., рідко.* Те саме, що **відокре́млюватися** 1, 4. *Тільця її* [олії] *неспроможні відособлятись одне від одного в короткому часі, щоб поквапненько моторною цівкою з горла политися* (М. Зеров); *Новгородська земля остаточно відособилася від Києва в 30-х роках XII ст.* (з наук. літ.).

ВІДОСОБЛЯ́ТИ *див.* **відосо́блювати.**

ВІДОСОБЛЯ́ТИСЯ *див.* **відосо́блюватися.**

ВІДОТІ́ЛЬ, *присл., діал.* Відтіля, відтіль. *Ех!.. Довго ще стоятиме російське самодержавіє* [самодержавство], *коли наші гімназії будуть випускати таких голопуцьків, яким вискочив і я відотіль* (Г. Хоткевич).

ВІДОХО́ТИТИ *див.* **відохо́чувати.**

ВІДОХО́ТИТИСЯ *див.* **відохо́чуватися.**

ВІДОХО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВІДОХО́ТИТИ,** о́чу, о́тиш, *док., кого.* Відбивати в кого-небудь бажання, охоту щось робити, любов, прагнення до чогось. *Імператорський уряд також видає Шаховському наказ відохочувати представників української старшини від шлюбів із польською чи білоруською знаттю* (з навч. літ.); *Як правильно підготувати дитину до школи і не відохотити від навчання?* (з газ.).

ВІДОХО́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВІДОХО́ТИТИСЯ,** о́чуся, о́тишся, *док.* Утрачати бажання, охоту щось робити, любов, прагнення до чогось. *Начеб мало що змінилося у поштовому обміні, скажімо, від початку минулого століття. Люди листувалися і тоді, навіть більше, ніж тепер. Хоча й нині не відохотилися* (з наук.-попул. літ.).

ВІДПА́Д[1], у, *ч.* 1. Дія і стан за знач. **відпада́ти** 1, 3 і **відпа́сти**[1] 1, 3. *У Данилівському дослідному держлісгоспі вивчали вплив пошкодження клопами ліщини на відпад зав'язей* (з наук.-попул. літ.); *Лише з п'ятого століття в римській церкві почали з'являтися деякі церковні відміни, які в одинадцятому столітті призвели до остаточного розриву, відпаду римської церкви від церкви вселенської* (з рел.-церк. літ.).

2. Те, що відпадає від дерев при засиханні: листя, хвоя, кора, гілки і т. ін. *Тверді частинки потрапляють із атмосфери в лісові ґрунти шляхом безпосереднього осідання у вигляді так званих сухих випадів або ж метеорологічних опадів, а також опосередковано з листяним або ж гілковим відпадом, що створює сприятливі умови для акумуляції в них важких металів* (з наук. літ.); *За рік гектар діброви отримує більше п'яти тонн відпаду (листя, дрібні гілочки і т. ін.)* (із журн.).

3. *діал.* Те саме, що **відпа́дки** 1. *Розрізано ховрахові живіт і викинуто тельбухи .. Здрано шкіру і, разом з відпадами, впущено в нору і засипано* (В. Барка).

ВІДПА́Д[2], *у знач. присудка, жарг.* 1. Виражає подив, захоплення, схвалення і т. ін. *Надзвичайно апетитно виглядала у кафе курка медова, для гурмана — це повний відпад* (із журн.); *Платтячко ляльки розшите бісером, стеклярусом, дзвіночками, дзвенить і переливається. Одним словом — відпад* (з газ.).

2. Виражає осуд, обурення, досаду і т. ін. *Лекції викладач читає препогано, а практичні заняття взагалі відпад — старий дід, нічого ні сказати, ні пояснити не може* (з Інтернету).

ВІДПАДА́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **відпада́ти.** *Якщо шкіра дитини під час хвороби починає лущитися, ванни з відваром висівок прискорюють відпадання лусочок* (з наук.-попул. літ.); *Поступове відпадання від Вавилонської держави захоплених раніше територій, поява там своїх могутніх царів призвели до послаблення царської влади* (з навч. літ.).

ВІДПАДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВІДПА́СТИ**, аду́, аде́ш, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Падати, відділяючись, відриваючись від чого-небудь. *Краї листків загинаються догори, вусики закручуються, а пустоцвіт відпадає* (з наук. літ.); *Прийде час — достигне яблучко й само відпаде* (приказка); *Не встиг другий віз недалечко од'їхати, тріснула вісь; колесо одпало — віз ліг набік* (І. Нечуй-Левицький); *Аж ось відпала віконниця бокового вікна* (З. Тулуб); *Придивившись до того місця на малому склепінні, де відпав шматочок штукатурки, помітив зображення зірки* (П. Загребельний); *Геть розпалися чоботи. На лівому тріснув задник і відпав закаблук, а на правому — вся підошва* (Ю. Мушкетик).

2. *тільки 3 ос., перен.* Утрачати значення, силу, сенс. *Сьогодні була субота, переддень вихідного дня, коли треба піти до лазні помитись, спокійно повечеряти й рано лягати спати, щоб хоч раз на тиждень добре виспатись. А тепер усе це відпадало: збори, як звичайно, затягнуться, прийдеш додому пізно, коли нема чого й думати про лазню* (Б. Антоненко-Давидович); — *Отже, це заперечення Ваше відпадає* (Ю. Шовкопляс); // Зникати, пропадати. *По тих її словах я відчув, як від мене щось відділилося, мов сокирою відрубане, відпало* (О. Кобилянська).

3. *перев. 3 ос., перен.* Виходити з якогось об'єднання, спільноти. *Треба примиритися з тим, що Шльонськ відпав від Польщі навіки* (Г. Хоткевич); *Армія єзуїтів повернула назад до католицтва всіх, хто відпав був від нього до нововірства* (з навч. літ.); // Переставати підтримувати зв'язок із ким-, чим-небудь. *Маєток примножує друзів, а від бідака відпадає й товариш його* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

Відпада́є охо́та *див.* **охо́та**[1]**; Відпада́є потре́ба** *див.* **потре́ба.**

◊ **Но́ги відва́люються (відпада́ють)** *див.* **ного́; Ру́ки відва́люються (відпада́ють)** *див.* **рука́; Ру́ки не відпаду́ть (не відва́ляться)** *див.* **рука́; Язи́к не відпаде́ <Хіба́ язи́к відпаде́?>** *див.* **язи́к.**

ВІДПАДІ́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **відпа́сти**[1]**.** *Відпадіння початкового ȷь на Південному Заході відбите в пам'ятках із XIII ст.* (з навч. літ.); *І вигнав Господь Бог Адама з раю, і сів він навпроти раю, плачучи і обробляючи землю, і порадувався сатана з прокляття землі. Се було наше перше падіння і гірка розплата — одпадіння від ангельського життя* (з легенди).

ВІДПА́ДКИ, ів, *мн. (одн.* **відпа́док**, дка, *ч.), діал.* 1. Відходи. *В сінях .. варили* [столяри] *карук із волових жил та з відпадків .. шкіри* (І. Франко); *Вирили яму, але замість того, щоб зразу вкинути туди лоша, розпатрали його і поділили між собою м'ясо, і тільки відпадки загребли* (В. Барка).

2. *рідко.* Покидьки (у 2 знач.). *Трохи згодом Володько довідався, що тих "за Україну" у цьому повітовому ув'язненні багато більше. Він знайомився з ними по всіх камерах і пізнавав їх серед людських відпадків на перший погляд ока* (У. Самчук).

По́ки́дьки *(діал.* **відпа́дки) суспі́льства** *див.* **по́ки́дьки.**

ВІДПА́ДОК *див.* **відпа́дки.**

ВІ́ДПАЛ[1], у, *ч., техн.* Те саме, що **відпа́лювання**[1]. *Відпал дюралюмінію відбувається при 350 °C* (з наук. літ.); *Максимальні зміни магнітних характеристик після лазерного оброблення фіксуються на зразках, які раніше отримували при тривалих відпалах сплавів* (з наук. літ.).

ВІ́ДПАЛ[2], у, *ч., гірн.* Те саме, що **відпа́лювання**[2]**.** *Семен Родіонович цікавився кожною дрібницею, випитував, як Микола брав підбій, .. скільки шпурів просвердлив, як відбувався відпал* (В. Гжицький).

ВІДПАЛА́ТИ, а́є, *док.* Закінчити, перестати палати. *І ніхто не знав на галері, що десь там, на півдні, вже відпалав Трапезонт, що горить Синоп, що тисячі бранців пливуть на відбитих у турків галерах — таких, як оця, — додому, на волю* (С. Тельнюк); *Південні ночі майже без вечорів, тільки захід одпалав — уже темніє раптово, небо вже — тьма космосу з крупинками зірок де-не-де* (О. Гончар); * Образно. *А світ весь витих, витух, відпалав, не вгамувавши вікової спраги* (В. Стус).

ВІДПАЛАХКОТІ́ТИ, отить, *док.* Закінчити, перестати палахкотіти. *Не забарилось і літо. Але й не загостилось. Червонобоким яблуком відкотилося, відпалахкотіло ранніми світанками* (Б. Левін).

ВІДПА́ЛЕНИЙ, а, е, *техн.* Дієпр. пас. до **відпали́ти**[1]**.** *Вивчено залежності інтенсивностей піків від орієнтації пластинок у магнітному полі для повністю відпалених і невідпалених пластинок емалі* (з наук. літ.); *На Львівському ізоляторному заводі виготовляють низько- і високовольтні ізолятори із загартованого та відпаленого скла* (з газ.).

ВІДПА́ЛЕННЯ, я, *с., техн.* Дія за знач. **відпали́ти**[1]**.** *Зменшення структурної неоднорідності відпалення мета-*

лу сприяє певному підвищенню його міцності, пластичності та в'язкості (з наук. літ.); *Тривале відпалення полімеру приводить до перебудови його структури на рівні як самих макромолекул, так і системи в цілому* (з наук. літ.).

ВІДПА́ЛИЙ, а, е. 1. Дієпр. акт. до **відпа́сти**[1] 1. *Не рекомендується збирати відпалі віночки дивини із землі* (з наук. літ.); *Відпала штукатурка.*

2. *у знач. прикм., перен.* Який відмовився від попередніх поглядів, переконань і т. ін., вийшов із якогось об'єднання, спільноти. *Колись, давно, коли він приїздив із мамою з Немирова, усіх дивувала його українська мова, українські пісні і як — Марія писала про це Опанасові — він "навертав одпалих українців"* (О. Іваненко); // *у знач. ім.* **відпа́лий,** лого, *ч.* Той, що відпав, відокремився від чогось. *Отже, бачиш добрість і суворість Божу, на відпалих суворість, а на тебе добрість Божа, коли перебудеш у добрості, коли ж ні, то й ти будеш відтятий* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

ВІДПАЛИ́ТИ[1] *див.* **відпа́лювати**[1].

ВІДПАЛИ́ТИ[2] *див.* **відпа́лювати**[2].

ВІДПАЛИ́ТИСЯ *див.* **відпа́люватися.**

ВІДПА́ЛЬНИЙ, а, е, *техн.* Те саме, що **відпа́лювальний.** *Валя переходить до відпальної печі* (Д. Бузько).

ВІДПА́ЛЬНИК, а, *ч., гірн.* Робітник, що здійснює відпалювання *(див.* **відпа́лювання**[2]*).* *Перед спуском у шахту приміщення заповнили врубмашиністи, прохідники, відпальники* (з газ.).

ВІДПА́ЛЮВАЛЬНИЙ, а, е, *техн.* Признач. для відпалювання *(див.* **відпа́лювання**[1]*).* *Видутий посуд брали просто руками й ставили на дошки, розкладені на підлозі, замість відпалювальної печі* (Д. Бузько).

ВІДПА́ЛЮВАЛЬНИК, а, *ч.* Той, хто займається відпалюванням *(див.* **відпа́лювання**[1]*).* *Відпалювальник дроту і каліброваного металу вже багато років пропрацював на заводі* (з газ.).

ВІДПА́ЛЮВАЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **відпа́лювальник.**

ВІДПА́ЛЮВАННЯ[1], я, *с., техн.* Дія за знач. **відпа́лювати**[1]. *У статті наведено результати дослідження титанових сплавів після додаткового відпалювання при різних температурах* (з наук. літ.); *При відпалюванні сталь нагрівається до певної температури, витримується при цій температурі до повного прогрівання і повільно охолоджується разом із піччю* (з навч. літ.).

ВІДПА́ЛЮВАННЯ[2], я, *с., гірн.* Дія за знач. **відпа́лювати**[2].

ВІДПА́ЛЮВАТИ[1], юю, юєш, *недок.,* **ВІДПАЛИ́ТИ,** алю, а́лиш, *док., що, техн.* Здійснювати термічне оброблення матеріалів (металів, скла і т. ін.), яке полягає в нагріванні до певної температури, витримуванні й повільному охолодженні. *Завод покрівельного заліза погодився відпалювати деталі компресора* (з газ.); *Сталеві заготовки-смуги перед волочінням рекомендується відпалити* (з навч. літ.).

ВІДПА́ЛЮВАТИ[2], юю, юєш, *недок.,* **ВІДПАЛИ́ТИ,** алю, а́лиш, *док., що, гірн.* Робити отвір, щілину і т. ін. у пласті вугілля, руди за допомогою вибуху. *Раптом в обличчя вдарила свіжа повітряна хвиля, а за нею десь далеко пролунали вибухи. Це почали відпалювати бурки* (О. Гуреїв).

ВІДПА́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ВІДПАЛИ́ТИСЯ,** а́литься, *док., техн.* Пас. до **відпа́лювати**[1]. *Китайські чайники відпалювалися в печі відкритим або напіввідкритим способом, що дозволяло отримати унікальну текстуру і високу якість виробів* (з наук.-попул. літ.).

ВІДПАНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм.* Закінчити, перестати панувати. *На сільській сходці Гордій Титаренко, що приїхав недавно з губернії, сказав, що настала вже влада бідних та що багачі своє відпанували* (Мирослав Ірчан).

ВІ́ДПАР, у, *ч.* Негуста пара; випари. *Сонечко підхопилось та так привітливо поглядає на сполосканий город; з землі відпар іде* (А. Свидницький); *Так він сидів довго, .. нюхаючи бражковий відпар снігу і землі* (Григорій Тютюнник); *Ранньою весною земля у них пахне тільки відпаром і березовим соком, що йде від лісів* (М. Стельмах).

ВІДПА́РЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відпа́рити** 1–3. *Для приготування волинського борщу беруть цілий качан капусти, розрізаний на чотири частини і попередньо відпарений окропом* (з навч. літ.).

ВІДПАРИ́РУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відпари́рувати.** *На спортивному майданчику м'яч, відпарирований противником, довго не торкався землі* (з газ.).

ВІДПАРИ́РУВАТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. *що.* Док. до **пари́рувати** 1. *Рапіристу вдалося вчасно відпарирувати атаку суперника* (з газ.); *І як йому тільки вдалося відпарирувати удар нападника волейбольної команди противника!* (з газ.).

2. *що і без прям. дод., перен.* Відразу, швидко відповісти гостро, дотепно на докір, образу і т. ін. — *А вам чого тут треба, ледарі? — перехилився з жниварки Бурячок. — Прийшли подивитись, як ти зі "стільчика" впадеш! — відпарирував Ромко* (О. Донченко); — *Професію братів старший Лобода не вважав достойною мужчини. — Не всі ж там селюки, — відпарирував Фед* (Микита Чернявський).

ВІДПА́РИТИ *див.* **відпа́рювати.**

ВІДПА́РИТИСЯ *див.* **відпа́рюватися.**

ВІДПАРО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок., рідко.* Відтавати, паруючи. *Відпаровувалась земля, набухали бруньки на деревах* (К. Гордієнко).

ВІДПА́РОСТИТИСЯ *див.* **відпа́рощуватися.**

ВІДПА́РОЩЕННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **відпа́рощуватися** і **відпа́роститися.** *Наявність кваліфікованого персоналу і сучасної експериментальної бази створили підґрунтя для відпарощення від Інституту ядерної фізики нового дослідного закладу* (із журн.).

ВІДПА́РОЩУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ВІДПА́РОСТИТИСЯ,** иться, *док.* Виділятися, відокремлюватися окремим паростком. *Від бузку відпаростилися нові пагони* (з газ.); // *перен.* Віддалятися, відгалужуватися від чого-небудь. *Психотерапія, яка відпаростилася від неврології та психіатрії, існує порівняно давно* (з наук.-попул. літ.); *Минули сторіччя, і від давньої Великої шовкової дороги відпаростилася нова, і рухаються нею інші каравани* (з газ.).

ВІДПАРУБКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм.* Закінчити, перестати парубкувати; одружитися. *Наспівається .. одне покоління, відпарубкує, пожениться — підросте друге!* (С. Олійник).

ВІДПАРУВА́ТИ, у́є, *док.* Закінчити, перестати парувати (про їжу). *Варена картопля відпарувала* (І. Муратов).

ВІДПА́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відпа́рювати** 1–3 і **відпа́рюватися** 1–3. *Примітивний спосіб виробництва поташу полягав у відпарюванні попелу, змішаного з водою* (з наук. літ.); *Особливості праски: вертикальне відпарювання, функція розбризкування, бездротове використання, сухе прасування, система самоочищення* (з мови реклами).

ВІДПА́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВІДПА́РИТИ,** рю, риш, *док.* 1. *що.* Пом'якшувати що-небудь, діючи на нього парою. *Тепер одпар лозину та й гни її* (Сл. Гр.); // Діючи парою на щось, відривати, відклеювати. *Відпарити марку від конверта довго не вдавалося* (із журн.).

2. *що.* Відмивати що-небудь, тримаючи в гарячій воді. — *Сорочка, правда, в мене завжди чиста, а от рук, відколи війна, вже не встигаю відпарювати* (В. Кучер).

3. *що.* Прасувати з використанням пари. *Вироби з пуху прасувати не можна, можна тільки відпарювати в делікатному режимі* (з навч. літ.); *Блиску в місцях найбільшого витирання тканини можна позбутися, відпаривши її гарячою праскою через вологу лляну ганчірку* (з навч. літ.).

4. *тільки док., кого, розм.* Дуже побити. *А які ж тут права у цієї бідарки-рабині? Приймати од кожного, хто не схоче, — і регіт, і глум, і зневагу, і бійку навіть, — так, бійку, бо по закону і в волості можуть одпарити!* (М. Старицький); *На цьому слові він* [Вакула] *схопив хвойдину, вперіщив його три рази, і бідолашний чорт чкурнув навтьоки, як дядько, що його допіру одпарив засідатель* (М. Рильський, пер. з тв. М. Гоголя).

ВІДПА́РЮВАТИСЯ,ююся, юєшся, *недок.*, **ВІДПА́РИТИСЯ,** рюся, риться, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Пом'якшуватися, розм'якати під дією пари. *Драна кожушина відпарилася в теплі, смердить кислятиною, чоботи обмотані ганчір'ям* (Григорій Тютюнник).

2. Відмиватися в гарячій воді. *Дзвінка мусила відпарюватись у ванній, а я мав чекати* (Л. Дереш).

3. *розм.* Те саме, що **па́ритися** 3. *Цього разу хлопцям вдалося після виснажливої дороги добре відпаритися в сауні* (із журн.).

4. *тільки недок.* Пас. до **відпа́рювати** 1–3. *Бруси для шпангоутів, з молодих струнких дерев, обстругувалися і відпарювалися, поки не набували гнучкості, а потім згиналися навколо колоди* (Григорій Тютюнник).

ВІДПА́РЮВАЧ, а, *ч.* 1. Робітник, який займається відпарюванням чого-небудь. *Підприємству потрібен відпарювач-пресувальник* (з мови реклами).

2. Прилад для відпарювання. *При користуванні електропраскою для зволоження тканини можна застосовувати не тільки відпарювач, але і розбризкувач води* (із журн.); *Відпарювач призначений для надання виробу товарного вигляду. Всього кілька секунд — і відпарювач зробить ваш улюблений одяг свіжим і випрасуваним* (з мови реклами).

ВІДПАСА́ТИ, а́ю, а́єш, *рідко* **ВІДПА́СУВАТИ,** ую, уєш, *недок.*, **ВІДПА́СТИ,** су́, се́ш, *док.* 1. *кого, що.* Те саме, що **випаса́ти** 1. *Лаврін одпасав сліпого коня кілька днів у лісі й далі поїхав верхи* (Ю. Мушкетик); *Вчора він не прийшов — відпасав череду, троє телят, дві корови* (Є. Пашковський); — *Коня вже не пасу. Інші відпасують* (із журн.).

2. *що, перен., фам.* Добре харчуючись, відрощувати живіт, обличчя і т. ін. *А батько Пугач .. знов до Кирила Тура: — А що, вражий сину! Зоп'явсь уже на ноги? Одпас уже товсту мармизу?* (П. Куліш); *Я собі живіт кругленький вже відпас* (Леся Українка); — *Бачила, яку пику та воло відпасла?* (І. Вирган).

3. Пасінням відробляти за що-небудь. *Ми їм перше пасли, а вони нам нехай відпасають* (Сл. Гр.).

4. *тільки док.* Пропасти певний час. *Одпас день* (Сл. Гр.).

5. *тільки док., розм.* Закінчити, перестати пасти. — *Я вже своє відпас* (У. Самчук).

ВІДПАСА́ТИСЯ, а́ється, *рідко* **ВІДПА́СУВАТИСЯ,** ується, *недок.*, **ВІДПА́СТИСЯ,** се́ться, *док.* 1. Те саме, що **випаса́тися** 1. — *Я позичу тобі свого коня, а цей хай у мене відпасеться* (Б. Лепкий).

2. *перен., фам.* Поправлятися, гладшати (про людину). *Відпасалася* [голота] *на м'ясному борщі та солдатських хлібах* (Ірина Вільде); *Писар, Григорій Павлович Копаниця, був таких літ, як і Роман, але вже добре відпасся на волосному хлібі, і його заялозений* [заяложений] *піджачок був вузький на гладкі плечі* (Б. Грінченко); *Ну, а харчі в нього добрі, одпасуться трохи хлопці* (Г. Косинка).

ВІДПА́СЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відпа́сти**[2] 1, 2. *Відпасена дядьком череда поверталася до села пізно ввечері* (із журн.); // *у знач. прикм., перен., фам.* Ситий, відгодований. *Тим часом зал наповнювався учнями .. Бачилися глупоаті* [глупуваті] *морди купецьких відпасених белбасів* (Г. Хоткевич).

ВІДПА́СТИ[1] *див.* **відпада́ти.**

ВІДПА́СТИ[2] *див.* **відпаса́ти.**

ВІДПА́СТИСЯ *див.* **відпаса́тися.**

ВІДПА́СУВАТИ *див.* **відпаса́ти.**

ВІДПАСУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. *що і без прям. дод., спорт.* Зробити пас партнерові. *Захисник вирішив відпасувати м'яч нападнику, але зробив це неточно* (з газ.); *Намагаючись провести стрімку контратаку, наш нападник у боротьбі з двома захисниками супротивника відпасував на свого партнера та випадково влучив тому в руку* (з газ.).

2. *кого, що, перен., розм.* Відправити в інше місце, до інших осіб, відмовившись розв'язувати якісь питання, робити що-небудь; відфутболити (у 3 знач.). *Директор комбінату відчайдушно відбивався від нашої пропозиції про інтерв'ю і відпасував нас до заступника* (з газ.); *Нашу заяву відпасували тому ж прокурору, на бездіяльність якого ми й скаржилися* (з газ.).

ВІДПА́СУВАТИСЯ *див.* **відпаса́тися.**

ВІДПА́ЮВАННЯ, я, *с., техн.* Дія за знач. **відпа́ювати** і **відпа́юватися.** *Відмітною особливістю цих різців є масивна головка, яка дає можливість застосовувати твердосплавні пластинки, внаслідок чого стає неможливим відпаювання пластинок під час роботи* (з наук. літ.); *При перегріванні відбувається відпаювання чипа відеокарти* (із журн.).

ВІДПАЮВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відпаюва́ти.** *Відпаювання земельної ділянки відбувалося не без бюрократичної тяганини* (з газ.).

ВІДПА́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВІДПАЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., що, техн.* Відокремлювати, відділяти нагріванням припаяну частину. *Відпаяти провід можна розігріванням місця припаювання паяльником* (із журн.); *Тільки у спеціалізованій майстерні вдалося відпаяти зіпсовану мікросхему* (з газ.).

ВІДПАЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док., що.* Виокремити частину паю *(див.* **пай**[1] 1, 2). *Відпаювати частину виділеної сільрадою землі батькові не вдалося* (з газ.); // *розм.* Відрізати, відламати, відокремити частину від цілого. *А там можна потягти за маятник від годинника, .. булки шматок одпаювати. Застукає Мелашка, то хіба трудно Романові втекти од неї* (С. Васильченко).

ВІДПА́ЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ВІДПАЯ́ТИСЯ,** я́ється, *док., техн.* Відокремлюватися, відпадати у місці паяння

в результаті нагрівання (про щось припаяне). *Від високої температури нагрівання олово розплавляється і дроти відпаюються* (з навч. літ.).

ВІДПА́ЯНИЙ, а, е, *техн.* Дієпр. пас. до **відпаяти.** *На станції техобслуговування пошкодження знайшли — був відпаяний запобіжник у блоці керування швидкістю вентилятора* (із журн.).

ВІДПАЯ́ТИ *див.* **відпа́ювати.**

ВІДПАЯ́ТИСЯ *див.* **відпа́юватися.**

ВІДПЕ́КАТИСЯ *див.* **відпе́куватися.**

ВІДПЕКТИ́, пече́, *док., що.* Відпалити, пошкодити вогнем. *Фронт пройшов — вуха зберіг, а в цеху йому осколком відпекло, ледве й очі тоді йому не повипікало* (О. Гончар); // *перен.* Перестати дошкуляти, тривожити. *Давно відпекли спогади про минуле, але іноді хочеться повернутися туди і щось змінити* (із журн.).

ВІДПЕ́КУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВІДПЕ́КАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док., розм.* Відмовлятися від чого-небудь важкого, неприємного; намагатися позбутися кого-, чого-небудь. *Ми всі .. подаємо якнайменше худоби, відпекуємося від пасіння в лісі* (І. Франко); *Петро .. стріпнув злегка головою, ніби струшуючи болючий сон, а насправді відпекуючись від дійсності, швидко звівся* (І. Багряний); *Про це* [врятування дитини] *він уперто не хотів говорити. — Не ваша справа, — відпекувався* (Р. Іваничук); *Живуть вони собі поки що нічого, та як вона відпекається від його* [нього]? (Сл. Гр.); *Він уже міркував, чи не можна б якось того зректися і цілої біди відпекатися* (Н. Кобринська).

ВІДПЕРЕЗА́ТИ *див.* **відпері́зувати.**

ВІДПЕРІ́ЗУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВІДПЕРЕЗА́ТИ,** ежу́, е́жеш, *док., що, діал.* Відв'язувати щось прив'язане, знімати що-небудь підперезане (пояс, ремінь і т. ін.). *Відперізує* [Білинський] *свою шаблю, скидає з себе уніформу* (А. Крушельницький); *Капітан мовчки зняв плащ, .. відперезав шаблю* (І. Франко); *Дандамід вдячно поклонився. Князь відперезав свого меча і простяг йому: — Занеси йому* [Вадиму] *меча і вручи як знак нової влади* (Б. Лепкий).

ВІДПЕ́РТИ *див.* **відпира́ти**[1].

ВІДПЕ́РТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відпе́рти** 1, 2. [К н я з ь:] *Бачиш, я тепер вночі Підкравсь під саму київську браму. Представ* [уяви] *собі: відперта...* (І. Франко); *Під повіткою .. валявся довгий товстий ланцюг, одпертий замок, а в ньому ключ* (С. Добровольський); *Аж в тісну робітню якийсь гурток зненацька заточивсь, відпертий натовпом* (Леся Українка).

ВІДПЕ́РТИСЯ[1] *див.* **відпира́тися**[1].

ВІДПЕ́РТИСЯ[2] *див.* **відпира́тися**[2].

ВІДПЕЧА́ТАНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **відпеча́тати.** *Фотографія ще не одпечатана, то не знаю, як вийшла* (Леся Українка); *Вже твої жупани поношені. Вже твої меди одпечатані* (П. Чубинський); * У порівн. *Як одпечатані, стояли темні стіни лісу, згадувався вогкий, болотяний дух Кривого Яру* (В. Винниченко).

ВІДПЕЧА́ТАТИ *див.* **відпеча́тувати.**

ВІДПЕЧА́ТАТИСЯ *див.* **відпеча́туватися.**

ВІДПЕЧА́ТОК, тка, *ч., рідко.* Те саме, що **відби́ток** 1, 6. *Зненацька Романюка помітив на стіні виразні сліди — відпечатки ботинок* [ботинків], *що потяглися кудись на горище* (О. Гончар); *Одпечатки* [пальців] *були подібні до того, як рисують на географічних картах морські течії* (В. Винниченко).

ВІДПЕЧА́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВІДПЕЧА́ТАТИ,** аю, аєш, *док., що, рідко.* 1. Те саме, що **відбива́ти** 12. *Вранці, коли йдеш на роботу, по сажі тій сліди .. відпечатуєш* (О. Гончар).

2. Друкувати фотографію. *Дерижанов одпечатав нашу фотографію* (Леся Українка).

3. Те саме, що **розпеча́тувати.** *Я прохаю вас .. відпечатати аптечку і віддати ключ старому Брусові...* (Т. Осьмачка); *— Відпечатай цей лист і прочитай! Генеральний писар приймає від гетьмана письмо і підходить до свічки* (Б. Лепкий).

ВІДПЕЧА́ТУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ВІДПЕЧА́ТАТИСЯ,** ається, *док., рідко.* Те саме, що **відбива́тися** 5, 8. *Вальс раптом обривається. Всі спиняються .. На білих сукнях Лени й булочниці відпечатались чорні руки сажотруса і шофера* (І. Кочерга); *Моєї юності останній, може, рік, Жадоби світлої пора моя хороша, Ти відпечаталась в душі на цілий вік* (М. Рильський).

ВІДПИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВІДПИ́ТИ,** відіп'ю́, віді́п'є́ш, *док., що.* 1. *також чого.* Випивати частину чого-небудь; надпивати. *— За ваше здоров'я, — відповіла Яніке, так само обережно відпиваючи ковток* (В. Собко); *Майя відпивала раніше по ковточку, а то закинула голову, випила до дна* (Б. Харчук); *Одпив* [Омелько] *трохи* [з чарки], *частує Морозиху* (М. Кропивницький); *Жінка теж відмовилась від горілки, відпила трохи свого вина і запропонувала мені* (Олесь Досвітній); *Славко .. одпив трохи холодної води з глечика, несміливо подякував* (О. Бердник).

2. *розм.* Випивати ту кількість чого-небудь, яку раніше не можна було пити з певних причин. *Цілий піст не пив горілки та казав, що на Великдень відопе* [віділ'є] *своє* (Сл. Гр.).

3. *рідко.* Випиваючи спиртні напої, відзначати яку-небудь подію. *Як одпили весілля, вона й прийнялась знов з Левком за господарство* (Г. Квітка-Основ'яненко).

4. *тільки док., розм.* Закінчити, перестати пити. *— Чом же ви, каже, тату, не п'єте? — Я вже, — каже, — своє одпив* (Сл. Гр.).

ВІДПИВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ВІДПИ́ТИСЯ,** відіп'ю́ся, відіп'є́шся, *док., розм.* 1. *тільки док.* Напитися досхочу. *Знайшли воду, не віділ'ються; тяжко вже їм і дихати* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Води було вдовіль* [уволю], *.. як поставити в посуді, щоб устоялася трохи, то й відпитися від неї годі* (Б. Лепкий).

2. *чим, на чому.* Поправлятися, довго п'ючи що-небудь. *Бабуся ліків не визнавала, відпивалася чаєм із м'ятою* (із журн.).

ВІДПИ́Л, у, *ч.* Місце перерізу чого-небудь відпиляного. *Якщо уважно подивитися на поперечний відпил стовбура, то можна помітити, що річні кільця мають різну товщину* (з наук.-попул. літ.).

ВІДПИЛЬНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм.* Закінчити, перестати пильнувати. *— Але ніхто й не казав нам забути про пильність. — Відпильнував ти своє! — Он як... Виходить, не потрібен?* (О. Гончар).

ВІДПИ́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відпи́лювати.** *Щоб при відпилюванні товстих гілок не відставала кора, їх спершу надпилюють знизу, а потім пиляють зверху* (з навч. літ.).

ВІДПИ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВІДПИЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., що.* Відрізувати пилкою. *Сидір пішов до клуні.*

Ксеня забула про сльози, коли він приніс до хати гвинтівку і взявся ножівкою відпилювати дуло, щоб коротше було і не виглядало з-під піджака (М. Малиновська); *На станції ми відшукали інструмента і зіпсували аж чотири одрізани: ми майже по рамку одпиляли рурки. Таким чином у нас готові були гармати різного калібру* (Ю. Яновський); *Сам він почав стругати брусочки, а мені наказав відпиляти дошку* (Ю. Збанацький).

ВІДПИ́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **відпи́лювати.** *Для виготовлення перших грошей із довгих тонких смуг металу відпилювалися шматочки, і для відмінності від звичайних металевих брусків їх розплющували у вигляді подовженого ромба* (з наук.-попул. літ.); *Під час роботи на деревообробних верстатах із ручним подаванням заборонено застосовувати напрямні лінійки, які виходять за лінію осі пилкового вала, щоб запобігти заклинюванню між лінійкою і розклинювальним ножем заготовки, що відпилюється* (з мови документів).

ВІДПИ́ЛЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відпиля́ти.** *Сотник .. побачив неглибоко під водою світлий торець пенька, відпиляна частина якого поплилвла за течією* (М. Циба); *У шахтах знайдено знаряддя типу машин, залишки спаленої драбини, виготовленої з дерева з відпиляними гілками* (з наук. літ.).

ВІДПИЛЯ́ТИ *див.* **відпи́лювати.**

ВІДПИНА́ТИ, áю, áєш, *недок.*, **ВІДІП'Я́ТИ, ВІДП'Я́СТИ,** діпну́, ді́пне́ш; *мин. ч.* відіп'я́в, п'яла́, ло́; **ВІДІПНУ́ТИ,** діпну́, ді́пне́ш; *мин. ч.* відіпну́в, ну́ла, ло; *док., що.* 1. Те саме, що **відстіба́ти** 1. — *Е, се, певно, запинка надавила мені груди, — подумав собі Андрій, відіп'яв запинку і знов положився в ліжко* (І. Франко); *Єпископи зняли з Ярослава пурпуровий хітон, відіпнули йому меч і підвели князя до вівтаря* (П. Загребельний).

2. Відв'язувати прив'язане. *Ішов циган через село та й побачив коня, прив'язаного до плоту. Зараз його за поводи, відпинає та й хоче сідати* (з переказу); *Робітники відп'яли* [відіп'яли] *коні і лишили машину .. на луці* (І. Франко).

ВІДПИРА́ЛЬНИЙ, а, е, *розм.* Признач. для відпирання (*див.* **відпира́ння**[1]) чого-небудь. *Сантехнік пообіцяв замінити відпиральний клапан наступного дня* (із журн.).

ВІДПИРА́ННЯ[1], я, *с.*, *розм.* Дія за знач. **відпира́ти**[1] 1 і **відпира́тися**[1]. *У нових моделях сучасних автомобілів є механізм блокування дверей, який виключає можливість несанкціонованого відпирання дверей зсередини* (із журн.).

ВІДПИРА́ННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **відпира́ти**[2] і **відпира́тися**[2]. *Наступні часи* [години] *.. минули у відпиранні пелюшок* (Ю. Андрухович); *Ензими, які входять до складу пральних порошків, ефективно вирішують проблему відпирання навіть дуже забруднених речей без кип'ятіння* (із журн.).

ВІДПИРА́ТИ[1], áю, áєш, *недок.*, **ВІДПЕ́РТИ,** відіпру́, віді́пре́ш, *док., розм.* 1. *що.* Те саме, що **відмика́ти** 1. — *Оддай коня, бо піду з дрючком одпирати хлів, — гукав Карпо* (І. Нечуй-Левицький); *На самій ручці, зафарбованій у чорне, сидів жовтий метелик з чорними крапельками на крильцях. Тільки що вона простягла руку з ключем відпирати двері, то метелик злетів* (Т. Осьмачка); *Оце опудало погане Латинів город одіпре* (І. Котляревський); *Нічліг тільки що одперли* (А. Тесленко).

2. *кого, що.* Силою змушувати відступити назад; відтискувати. *Мов розбурхані хвилі океану напирали стовпища половецькі на княжі війська, а ті їх відпирали — мечами, списами, щитами* (Б. Лепкий); — *Як же її* [татарву] *геть уже відперли на низ, .. — живуть собі наші козаки та наживаються* (Панас Мирний); // *перен.* Відводити, усувати щось. *Та й що ж би ми за народ були, якби ми не дбали самі про себе й не відпирали небезпеки?* (Г. Хоткевич); *Хмари снігу .. розпинали широкі свої крила, відпирали напір дикого вихру* (О. Кобилянська); *Смерти не одперти* (Номис).

3. *тільки док., що.* Віднести щось важке, напружуючись. *Відпер у млин мішок жита* (Сл. Гр.).

4. *що і без прям. дод., діал.* Різко відповідати, відмовлятися. *Оссолінський відпирав ті обвинувачення з погордою* (А. Чайковський); — *То... так... не йде... не можна! — відпер він здержливо. — Не йде, Рахіро!* (О. Кобилянська).

ВІДПИРА́ТИ[2], áю, áєш, *недок.*, **ВІДІПРА́ТИ,** відперу́, відпере́ш; *мин. ч.* відіпра́в, ла, ло; *док., що.* Перучи, відмивати бруд з одягу, білизни і т. ін. *І зняли з нього сорочку криваву, І дали попаді випрати. Попадя ж відіпрала І наділа на нього* (з легенди); — *Цієї весни куряна буря ішла якась масляниста .. Так, було, насіче за день, що потім не відмиєшся, одягу не відпереш — хоч повикидай* (О. Гончар).

ВІДПИРА́ТИСЯ[1], áюся, áєшся, *недок.*, **ВІДПЕ́РТИСЯ,** відіпру́ся, віді́пре́шся, *док., розм.* Те саме, що **відмика́тися** 1. [С е с т р а М а р х в а:] *Іч, як замок заржавів .. Певно років з десять буде, як відпирався* (Панас Мирний).

ВІДПИРА́ТИСЯ[2], áюся, áєшся, *недок.*, **ВІДПЕ́РТИСЯ,** відіпру́ся, віді́пре́шся, *док., розм.* 1. Відмагатися, відмовлятися визнати свою провину, недогляд і т. ін., не зізнаватися в чомусь. — *Відпирайся, мій синоньку, Що коника та не маїш* [маєш] (П. Чубинський); *Владко також не думав відпиратись від вини* (І. Франко); — *Сон незначний! — відпирався Нестор весело на оклики з усіх сторін* (О. Кобилянська); *Як не відмовчувалася і не відпиралася Ганна, все ж нарешті зрозуміла, що нічого їй не допоможе* (В. Козаченко); *Про пшеницю таки знають — скільки її і в якому мішечку вона. Самі ж сказали йому на допиті, аби не мовчав, не одпирався* (Є. Доломан); *Келагаст не відпирався. В ньому заговорив дух мужа, що прагне звитяги, і він з усім і всіма погоджувався* (Д. Міщенко); // Не погоджуватися робити що-небудь. *Тимко довго відпирався, але потім побачив, що нічого не вдієш, і пішов у хлівець* (Григорій Тютюнник).

2. *діал.* Відбиватися, оборонятися. *А коли й там, на Україні, на нас нападуть вони й відпертися не вистачатиме в нас сили, тоді... тоді підемо на Путивль, у Московію* (Іван Ле).

ВІДПИРА́ТИСЯ[3], áється, *недок.*, **ВІДІПРА́ТИСЯ,** відпере́ться; *мин. ч.* відіпра́вся, лася, лося; *док.* Ставати чистим унаслідок прання. *Тільки з використанням прального порошку з ензимами комір гарно відіправся* (з газ.); // Зникати після прання (про бруд, плями і т. ін.). *Пляма не відпирається* (Ю. Андрухович); *У щось таке рушник уробили, що й не відіпралося* (Сл. Гр.).

ВІДПИ́РХАТИСЯ *див.* **відпи́рхуватися.**

ВІДПИ́РХУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВІДПИ́РХАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док.* Пирхаючи, прочищати ніс, рот, горло. *Мокрі як хлющ, ледве живі, люди одпирхувалися, стріпувались* (В. Кучер); *Хотілося зануритися ще глибше в дике людське нуртовище, і вони кидалися туди стрімголов, як у воду, і насилу потім вибиралися на волю, відпирхуючись і відморгуючись* (П. Загребельний); *Відпирхавшись, .. опричники знов накидались на хлопців* (О. Гончар).

ВІ́ДПИС, у, *ч.* 1. *заст.* Письмова відповідь на лист, повідомлення, звернення і т. ін. *Написав усе, що сталося, і просив відпису* (А. Свидницький); *Обернула* [Целя] *картку, щоби дочитати другу сторону, надіючися найти там просьбу про відпис хоч би кількох слів* (І. Франко); *Півроку дожидався відповіді, а тоді попрохав вернути рукопис.., та аж на четверте прохання прийшов до мене відпис* (Б. Грінченко).

2. *діал.* Список, рукописна копія. *Маємо цілий ряд українських відписів з старого збірника літописей* [літописів] *київських і галицько-волинських* (М. Грушевський); *Хвилину дивився* [гетьман] *на оригінал і на відпис, зготовлений Орликом, ніби порівнюючи їх* (Б. Лепкий).

ВІДПИ́САНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відписа́ти** 2. *Всі ці урочища, плавні, угіддя — мовби повновладні його володіння, мовби кимось йому відписані, від когось заповідані в спадщину* (О. Гончар); *Тим, хто в землі, довелося конати в лихоманці воєн, вмирати від серцевого нападу на порозі хати, відписаної під сільраду, забувати лік розпластаним дням* (Є. Пашковський); // **відпи́сано,** *безос. пред. Вільні та автономні "військові поселення" було відписано із земельного фонду Гетьманщини індивідуальним землевласникам із старшини* (з навч. літ.).

ВІДПИСА́ТИ *див.* **відпи́сувати.**

ВІДПИСА́ТИСЯ *див.* **відпи́суватися.**

ВІДПИ́СКА, и, *ж.* 1. Письмова відповідь, у якій обминається головне, суть справи. *Мій знайомий телецентру Надіслав заявку, Що хотів би подивитись "Наталку Полтавку", "Запорожець* [Запорожця] *за Дунаєм", "Мартина Борулю", А йому дали відписку, Наче ткнули дулю: Ми такого не включаєм У свої програми, Бо існуєм-животієм Виключно з реклами...* (П. Глазовий); *Замість серйозного і принципового розгляду скарги або пропозиції подекуди намагаються затушувати справу або відбутися формальною відпискою* (з газ.).

2. *заст.* Те саме, що **ві́дпис** 1. *І зараз-таки подав* [писар] *.. одписку* (І. Нечуй-Левицький); *У виписці приказу Казанського дворця — документа, підготовленого на основі відписок городових воєвод, .. відомо, що кількість втікачів з України на Дон неухильно зростала* (Ю. Мушкетик).

ВІДПИ́СУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВІДПИСА́ТИ,** ишу́, и́шеш, *док., що.* 1. *також без дод.* Відповідати комусь листовно. *Тепер .. одписую Вам на Ваше питання про видання моїх праць* (Панас Мирний); *Я пишу на Русь листи та пишу, а лиш ти один відписуєш* (В. Стефаник); *Він раптом згадав про листа, що відписав йому сільський товариш, — він же й досі не прочитав його* (В. Підмогильний); *Він писав їй на уроках писульки .. Їй приємно було їх одержувати, .. але ні разу йому не відписала* (Б. Харчук); // Повідомляти листом про щось. *Тоді одписала Катря, що буде сама, приїде сама опоряджати, що їй у спадку дісталося* (Марко Вовчок); *Так і шведському королеві Хмельницький відписав, що не хотів пускати Москву в Західну Україну* (М. Грушевський); *Порадившись з Нечаєм, Богун відписав у Чигирин, що він залишається на пограниччі* (Я. Качура).

2. Письмово заповідати кому-небудь своє майно в спадок. *Усю худобу тобі відписую* (Ганна Барвінок); *— Ти чого до мене прийшов? — закричав, багровіючи від люті, Шумейко. — Вчити, як моїм добром розпоряджатися, кому що відписувати?* (А. Шиян); *— Це, мабуть, ти задля того до мене такий добрий, щоб я одписав тобі, а не Уласові, хату та ґрунт* (І. Нечуй-Левицький); *А "Собор у Шартрі" придбав якийсь колекціонер і згодом у заповіті відписав його Луврові* (П. Загребельний); *А як землі нам мати не одпише? А ще ж стягтися треба на коня* (Л. Костенко); *Свій наділ селянин міг продати чи відписати у спадщину* (з навч. літ.).

3. *діал.* Списувати, переписувати. *Що було до писання — рахункові задачі, німецькі задачі — те попишемо, а властиво, Волянський відпише від мене* (І. Франко); *Се ноти, котрі я відписала за гроші; мушу їх віднести* (О. Кобилянська); *— Ми вже й гетьманський маніфест читали. Я собі навіть відписав його* (Б. Лепкий).

ВІДПИ́СУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВІДПИСА́ТИСЯ,** ишу́ся, и́шешся, *док.* 1. Відбуватися відпискою (у 1 знач.). *З усіх боків почали мене смикати різні інстанції. Відповідаю, відписуюсь, чортихаюся, а друзів, бачу, стає менше* (М. Стельмах).

2. *тільки док., рідко.* Намагатися написати якомога більше. *Хтось не знає, як хтось листи хронічно пише і все їх винен, і ніяк не одпишеться* (Леся Українка).

ВІДПИТА́ТИ *див.* **відпи́тувати.**

ВІДПИ́ТИ *див.* **відпива́ти.**

ВІДПИ́ТИСЯ *див.* **відпива́тися.**

ВІДПИ́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВІДПИТА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.* 1. *рідко.* Замість відповіді на питання запитувати. *— А чого се ми втікаємо, дядьку? — пита Хапко. — Хто втікає? — відпитує набігцці дядько* (Марко Вовчок).

2. *кого і без дод., діал.* Розпитувати. *Взяли відпитувати: найшовся один панок, що мав печатку* (Л. Мартович); *І дивилася на всіх — І не пізнавала; І питалася у всіх — І не відпитала* (С. Руданський).

3. *кого, що, діал.* Розпитуючи, знаходити кого-, що-небудь. *А я хлопець-молодець .. Серед лісу відпитав Дупло зі шпаками* (С. Руданський).

ВІДПИХА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відпиха́ти** і **відпиха́тися.** *У черзі почалося відпихання слабших* (з газ.).

ВІДПИХА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВІДІПХНУ́ТИ,** іпхну́, іпхне́ш, *рідко* **ВІДПИХНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док., кого, що.* 1. Пхаючи когось або щось, відсувати, відстороняти від кого-, чого-небудь. *Настя кидається до Марусі обороняти. Татарин одпихає її* (І. Нечуй-Левицький); *Валка ще більше стала товпитись біля Галі та Фомушки, ще далі відпихаючи його до дверей* (В. Винниченко); *Юрський обминав студентів, декого відпихав* (Іван Ле); *Гармаші не дають перепрягати, але їх відпихають і кричать на них з брутальністю* (І. Багряний); *Стомилися, відпихаючи човен жердкою об дно річки* (В. Барка); *— Брешеш! — крикнув Денис, відіпхнувши хлопця від себе* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Коли колода виринула перед ним, він відіпхнув її з нелюдською силою* (Я. Галан).

2. *перен., розм.* Відштовхувати, віддаляти когось від себе байдужістю або поганим ставленням, учинком і т. ін. *Ольга ідеальна товаришка, з тих, що не лізуть силоміць у душу і що не відпихають холодом* (Леся Українка); *Вона стала уникати людей, відпихати ворожо від себе всіх, що зближувалися приязно до неї* (О. Кобилянська); *І як було не повірити* [Оксані], *як зректися надзвичайного щастя, відіпхнути Олексія, не слухати його речей солодких?* (Л. Яновська); * Образно. *Але ж подумай, щастя йде у руки. Невже від себе щастя одіпхнеш?* (Л. Костенко).

ВІДПИХА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ВІДІПХНУ́ТИСЯ,** відіпхну́ся, віді́пхне́шся, *рідко* **ВІДПИХНУ́ТИСЯ,** ну́ся, не́шся, *док.* Відштовхуватися від кого-, чого-небудь. *Сидячи на площадці збоку, Лодиженко що було сили відпихався ногами* (Іван Ле); *Бійці .. на бігу вскакували в свої хиткі судна, дужими ударами весел відпихалися на глибоке* (О. Гончар); *Кілька разів заганяв* [Міюський] *човна носом у очерет, і тоді кошовий одпихався руками* (Ю. Мушкетик); *Остап сів у човен, і Соломія одіпхнулась од берега* (М. Коцюбинський); // Віддаляти, відстороняти кого-небудь від себе. *Поцілунок за поцілунком сипле. Василь стоїть, регочеться. Галя сердито відпихається* (Панас Мирний).

ВІДПИХНУ́ТИ *див.* **відпиха́ти.**

ВІДПИХНУ́ТИСЯ *див.* **відпиха́тися.**

ВІ́ДПІРКА, и, *ж., діал.* Відмовка. *Цього разу обійшлася відпіркою* (з газ.).

ВІДПЛА́КАТИ *див.* **відпла́кувати.**

ВІДПЛА́КУВАННЯ, я, *с.* Те саме, що **опла́кування** (перев. як народний обряд). *В обряді українського весілля відоме відплакування молодої, яке зустрічається найчастіше на Буковині* (з наук.-попул. літ.); * Образно. *Микола смертельно образився й почав свій виступ з відплакування прекрасних народних звичаїв* (В. Коротич).

ВІДПЛА́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВІДПЛА́КАТИ,** а́чу, а́чеш, *док.* 1. *кого, що і без прям. дод., розм.* Те саме, що **опла́кувати.** [Бар-Кохба:] *А чого ж сюди ходимо всі?* [Міріам:] *Щоб відплакувати те горе, дитино!* (І. Франко); *Не тужить дівчина, не плаче сестра, І рук не ламає матуся стара, — Одплакали доста — не чути ніде* (І. Багряний); *Наді мною ночами відплакала мати, Я ж не зрікся ні мови, ні пісні її* (Д. Павличко).

2. *тільки док.* Закінчити, перестати плакати. *Я вже своє відплакала — так давно* (В. Коротич).

ВІДПЛА́КУВАТИСЯ, уюсь, уєшся, *недок., розм.* Те саме, що **пла́кати.** *Іванов спершу істерично відсапувався й відплакувався, а тоді комічно починав оповідати про свої всі "контрреволюційні походеньки"* (І. Багряний).

ВІДПЛА́ТА, и, *ж.* Дія, вчинок і т. ін., якими відплачують кому-небудь за щось. *Натомість не дати послуху доносцикам — все одно, що показати себе великодушним для гетьмана і приневолити його до шляхетної відплати* (Б. Лепкий); // Дія, вчинок і т. ін. у відповідь на заподіяне комусь зло; помста. *У відплату за те, що він їх тут переслідує, розперезатися їм не дає, вони зігнали свою браконьєрську лють на старій людині* (О. Гончар); // Сумний наслідок якихось нерозважливих вчинків. *Перед Христею стояло безнадійне скитання — відплата за ті розкоші, які приходилося пережити* (Панас Мирний).

ВІДПЛАТИ́ТИ *див.* **відпла́чувати.**

ВІДПЛАТИ́ТИСЯ *див.* **відпла́чуватися.**

ВІДПЛА́ТНИЙ, а, е. Стос. до відплати. *А надовкіл уже лукаво Юрмились орди лестунів, І щось на обрії криваво Будило чийсь одплатний гнів* (І. Муратов); *У відповідь на посилення гітлерівського терору проти місцевого населення весною 1942 р. повстанські загони провели цілий ряд відплатних акцій* (з наук. літ.).

ВІДПЛА́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відплати́ти.** *Кров не може бути прощена, а тільки відплачена або спокутувана* (П. Загребельний).

ВІДПЛА́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВІДПЛАТИ́ТИ,** ачу́, а́тиш, *док., кому, чим.* Здійснювати, робити що-небудь у відповідь на чиїсь вчинки. *В Тебе, о Господи, милість, бо відплачуєш кожному згідно з ділами його!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Я любив молодого лікаря, як брата, а він відплачував мені тим же* (Ю. Збанацький); // Мститися за вчинене зло. *Дряпнула Бурка по серці така фальшивість приятеля, завзявся відплатити йому* (І. Франко).

◊ **(1) Відпла́чувати (віддава́ти, відця́чувати, плати́ти, спла́чувати** *і т. ін.)* **/ відплати́ти (відда́ти, відця́чити, заплати́ти, сплати́ти** *і т. ін.)* **стори́цею:** а) *(кому)* дуже щедро віддячувати кому-небудь за добрі справи. *Земля любить, щоб її доглядали, тоді й людям сторицею відплатить* (І. Цюпа); б) жорстоко мстити за заподіяне зло. *Ми сторицею платим .. Лиходіям-злодіям проклятим* (М. Рильський); *Прийди та подивися, яку я терплю муку люту... Віддяч їм за мене сторицею* (Панас Мирний); *І вороги — бездушні дітозгуби* [дітогубці] *— на тебе* [український народ] *кинулись... Та не вбили вони тебе... Ти віддаси сторицею* (П. Тичина); *За смерть Ніни та її батька партизани відплатили сторицею* (Д. Бедзик); в) зазнавати великого горя, нещастя або страшної помсти за заподіяне кому-небудь зло. *— Сплатять, Галю, сторицею сплатять! — партизан примовк, голосно ковтнувши слину* (Іван Ле); **(2) Відпла́чувати / відплати́ти чо́рною невдя́чністю** — бути невдячним, чинити зло за добро. *Він говорив, що народ за благодіяння відплатив чорною невдячністю князеві* (з легенди); **Плати́ти / відплати́ти тако́ю (ті́єю,** *рідко* **то́ю) са́мою моне́тою** *див.* **плати́ти.**

ВІДПЛА́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВІДПЛАТИ́ТИСЯ,** ачу́ся, а́тишся, *док., діал.* 1. Те саме, що **відця́чувати.** *Він користав і з його розмов, і з поїздок, а за його добрість відплачувався йому такою вірною і старанною услугою* (І. Франко); *Прикро подумати, що під одним дахом з тобою живуть люди, які стільки доброго тобі роблять, а ти не можеш їм ніяк відплатитися, бо ти — бідак* (Б. Лепкий).

2. Повертати борг; розплачуватися. *Буду жити, буду працювати, то відплачуся* (Леся Українка).

ВІ́ДПЛЕСК, у, *ч.* Сплеск хвилі, яка, ударившись об що-небудь, відкочується назад. *У готельному номері відлунювали відплески морських хвиль* (із журн.).

ВІДПЛЕСКА́ТИ, ещу́, е́щеш, *док., розм.* Закінчити, перестати плескати (у 6 знач.). *Публіка відплескала і рушила до виходу* (з газ.).

ВІДПЛЕСНУ́ТИ *див.* **відплі́скувати.**

ВІДПЛЕСТИ́ *див.* **відпліта́ти.**

ВІДПЛЕСТИ́СЯ *див.* **відпліта́тися.**

ВІДПЛЕ́ТЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відплести́.** *Саморобний туристський тросик був зроблений із металевої жили, відплетеної від товстого буксирувального троса* (із журн.).

ВІДПЛИ́В, у, *ч.* 1. *тільки одн.* Дія за знач. **відплива́ти** і **відпливти́** 1, 3. *Потік шумів, мов перемагав одну перепону за другою, а коло лежачої деревини розпінився, неначе хотів її тим до відпливу присилувати* (О. Кобилянська); *Гетьман вислухав звіту* [звіт] *і сказав, що відплив галери бачив з валів* (Б. Лепкий); *У кого солодко не защемить У грудях серце, як гудок протяжний Подасть відпливу гасло?* (М. Рильський).

2. Періодичні пониження рівня води в акваторіях на Землі, зумовлені гравітаційним притяганням Місяця і Сонця; протилежне п р и п л и в. *Ми з бонзою щасливо вискочили, користуючись хвилиною відпливу, так що й ніг не замочили* (М. Коцюбинський); *Тільки під час відпливу сполучалися* [острівці] *з берегом* (І. Багмут); *Усім великим акваторіям, включаючи океани, моря і озера, тією чи іншою мірою властиві припливи і відпливи, хоча на озерах вони невеликі* (з наук.-попул. літ.).

3. *перен.* Послаблення якогось процесу, дії, руху, що чергуються з їх піднесенням. *Любов — то широке море, що має свій приплив і відплив, свої вири і підводне каміння* (О. Кобилянська); — *В тебе думка має рівний хід, — говорив Сагайда Чернишеві. — А в мене все якось нальотами, з припливами і відпливами* (О. Гончар); // Масовий відхід кого-небудь. *Відплив комунарів через тиждень припинився .. Комуна запрацювала всіма силами* (Мирослав Ірчан); *Припливи і відпливи робочої сили лихоманять будови* (з газ.); *Відпливи населення з цього району були пов'язані з відносним перенаселенням* (з газ.).

△ **(1) Відпли́в (відті́к) капіта́лу** — переведення коштів країни за кордон для інвестування, позики, закупівлі фінансових активів. *За ситуації, коли пропозиція перевищує попит, ціни на товари падають, прибуток зменшується, відбувається відтік капіталу, виробництво товарів скорочується* (з наук. літ.); *Поширення тіньової економічної діяльності сприяє скороченню обсягів інвестицій в економіку держави та відпливу капіталу за кордон* (з публіц. літ.).

◊ **Відті́к (відпли́в, відтіка́ння) умі́в (мі́зків)** *див.* **відті́к.**

ВІДПЛИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВІДПЛИСТИ́,** иву́, иве́ш; *мин. ч.* відпли́в, лила́, ло́; *мн.* відплили́; **ВІДПЛИВТИ́,** ву́, ве́ш; *мин. ч.* відпли́в, вла́, ло́; *мн.* відпливли́; *рідко* **ВІДПЛИ́НУТИ,** ну, неш, *док.* 1. Пливучи, віддалятися від кого-, чого-небудь. *Тихо, без плеску, відпливає* [Русалка] *від берега і зникає в озері* (Леся Українка); *Позад пароплава, буруючи, відпливали з золотавим відблиском ясно-сині хвилі* (Олесь Досвітній); *То був берег, від якого багато разів відпливав і до якого багато разів вертався, біля якого потопав і на якому рятувався* (Ю. Мушкетик); *Отаман одплив далеко півкругом і пристав до берега* (І. Нечуй-Левицький); *Карамазов одв'язав свій каюк, і вони, відпливши сажнів три від берега, кинулись у воду* (М. Хвильовий).

2. Вирушати в плавання. *Треба було поспішати на теплохід, що незабаром відпливав у свій останній рейс* (Б. Антоненко-Давидович); *Привіт кораблю, Що вниз по Дніпру одпливає на Канів!* (І. Нехода); *За традицією, відпливаючи у небезпечну подорож, команда закопувала на рідному березі пляшку з листом-клятвою* (із журн.); *Сим разом цілих три дні грабили* [грабували] *й палили береги Босфору і спокійно відпливли собі додому* (М. Грушевський); *З ними мала відплисти й Марія* (В. Кучер).

3. *перен.* Плавно віддалятися, відходити. *Вони* [танцівники] *усе прискорювали темп, вабили один одного руками й очима, припливали й одпливали* (М. Коцюбинський); *Чорна смуга хмар, поступово відпливаючи на схід, відкрила широкий простір неба, усіяний зірками* (А. Шиян); *Лелеки відпливали на крилах-веслах* (Є. Гуцало); *А як прислухаюся до її пісні, то й чорні думки було одпливуть десь далеко* (І. Нечуй-Левицький); *Пронісся лязк литавр. Рокочучи, відплинув гомін міді* (М. Бажан); // Відступати, відходити під тиском чого-небудь, унаслідок якоїсь дії. *У XVIII ст. рух українців за володіння степом на Південному Сході натикався на опір кочових орд, мусив відпливати до більш захищеної лісової смуги* (з навч. літ.).

ВІДПЛИ́ВНИЙ, а, е. Стос. до відпливу (у 2 знач.). *Без жодного плюскоту опустився* [Алі] *в теплу воду. Відчув, як невпинно тягне його відпливна течія* (Ю. Логвин); *Хоч Сонце відіграє істотну роль у припливно-відпливних процесах, вирішальним чинником їх розвитку є сила гравітаційного тяжіння Місяця* (з наук. літ.).

ВІДПЛИВТИ́ *див.* **відплива́ти.**

ВІДПЛИГА́ТИ *див.* **відпли́гувати.**

ВІДПЛИГНУ́ТИ *див.* **відпли́гувати.**

ВІДПЛИ́ГУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДПЛИГНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *розм.* **ВІДПЛИГА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.* 1. Плигаючи або плигнувши, віддалятися. *Звір, чмихаючи кров'ю на пісок, відплигував до нори під корінням ліщини* (Є. Пашковський); *Я звик до зайців, які мирно випасаються на газонах Едмонтонського університету. Деякі з них ховаються в кущі, проте більшість лише ліньковато відплигує вбік* (із журн.); *Остап так і одплигнув* (М. Коцюбинський); *Солдат на мить закляк з піднятою ногою, потім тоненько вискнув і одплигнув убік* (Григір Тютюнник).

2. *тільки* **відплига́ти.** Закінчити, перестати плигати. *Чоловік пояснював, що своє він відбігав, відплигав, відплавав, відповзав років двадцять тому, коли проходив строкову службу в армії* (з газ.).

ВІДПЛИ́НУТИ *див.* **відплива́ти.**

ВІДПЛИСТИ́ *див.* **відплива́ти.**

ВІДПЛИТТЯ́, я, *с.* Дія за знач. **відплисти́, відпливти́** 2. *Наливайко нерухомо стояв і вдивлявся .. на той берег, де лаштувався до відплиття другий, більший човен* (Іван Ле); *Її* [розмову] *розпочала сама Марія, хоч час відплиття все наближався* (В. Кучер); *В її розпорядженні було кілька хвилин до відплиття* (О. Іваненко); *Декотрі судна, на яких були справні мотори, уже відпливали, інші готувались до відплиття* (О. Гончар); *Гриша ніяк не міг діждатись дня відплиття* (П. Загребельний).

ВІДПЛІ́СКУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДПЛЕСНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док.* Плескаючи, відкочуватися, віддалятися від чогось (про хвилі). *Після шторму хвилі знову почали відпліскувати повільніше* (із журн.).

ВІДПЛІТА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відпліта́ти.** *Відплітання стрічок від кіс у дівчат виходило дуже вправно* (із журн.).

ВІДПЛІТА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВІДПЛЕСТИ́,** ету́, ете́ш; *мин. ч.* відплі́в, плела́, ло́; *мн.* відплели́; *док., що.* Відокремлювати що-небудь, розплітаючи. *Закінчивши вив'язування коміра двома-трьома рядами допоміжної нитки, його відпрасовують, відплітають допоміжну нитку і пришивають комір до горловини светра* (з навч. літ.).

ВІДПЛІТА́ТИСЯ, а́ється, *недок.*, **ВІДПЛЕСТИ́СЯ,** ете́ться; *мин. ч.* відплі́вся, плела́ся, ло́ся; *док.* 1. Відокремлюватися розплітаючись. *Відплелися квіти з русої коси* (з легенди).

2. *тільки недок.* Пас. до **відпліта́ти.** *Навесні ярий часник відплітався бабусею з в'язки і висаджувався на грядку* (із журн.).

ВІДПЛІШИ́ТИ *див.* **відплі́шувати.**

ВІДПЛІ́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДПЛІШИ́ТИ,** шу́, ши́ш, *док., що.* Витягувати клин (у 1 знач.) із чого-небудь. *Відплішити топорище.*

ВІДПЛОДОНО́СИТИ, ить, *док.* Дати останні плоди (про фруктові, ягідні та овочеві рослини). *За будь-якої погоди ранні сорти томатів порадують городника чудовим урожаєм, бо вони мають короткий вегетаційний період і встигають відплодоносити до масового спалаху фітофторозу* (з наук.-попул. літ.); // Перестати плодоносити. *У малини восени вирізають всі гілки, які відплодоносили, і спалюють* (з наук. літ.).

ВІДПЛУ́ТАТИ *див.* **відплу́тувати.**

ВІДПЛУ́ТАТИСЯ *див.* **відплу́туватися.**

ВІДПЛУ́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВІДПЛУ́ТАТИ,** аю, аєш, *док., кого, що, рідко.* Відокремлювати кого-, що-небудь, розплутуючи. *Відплутати коня від воза вдалося не одразу* (із журн.).

ВІДПЛУ́ТУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ВІДПЛУ́ТАТИСЯ,** ається, *док., рідко.* Відокремлюватися розплутуючись. *Теля відплуталось повністю вже по дорозі з базару* (з газ.).

ВІДПЛЬО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відпльо́вувати** і **відпльо́вуватися.** *Для затятих курців перші п'ять хвилин гри у футбол — то суцільні відкашлювання та відпльовування нікотину з легень* (з газ.).

ВІДПЛЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВІДПЛЮВА́ТИ,** юю, юєш, *док.* 1. *що.* Те саме, що **випльо́вувати.** — *Відпльовую кров та лаюсь — чого, мовляв, не заморозили* [зуб], *чи, може, думаєте, як чабан, то йому й не болить?* (О. Гончар).

2. Те саме, що **спльо́вувати.** *Одпльовує люто, звіряючи зброю* (А. Малишко).

ВІДПЛЬО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВІДПЛЮВА́ТИСЯ,** ююся, юєшся, *док.* 1. Плюючи, звільнятися від чогось непотрібного в роті. — *Я, — каже, — чула, як вони цілу ніченьку бухикали та одпльовувались* (Панас Мирний); *Солона вода наповнює йому вуха, ніздрі, рот, б'є в підборіддя. Відкривши очі, він відпльовується* (О. Довженко); *Гарячково зриває Бурмило маску, трубку. Одпирхується, одпльовується. Важко дихаючи, вилазить з води* (В. Нестайко).

2. *перен.* Спльовуючи, виражати огиду до чогось, небажання мати стосунки, справу з ким-, чим-небудь. *Він озирався, відпльовувався і сварився кулаком хто й зна на кого* (Ю. Смолич); // За народними прикметами — спльовуючи, захищатися від нечистої сили. *І одхрещувалась, і одмолювалась, і одпльовувалась Марина од нечистого...* (І. Нечуй-Левицький).

ВІДПЛЮВА́ТИ *див.* **відпльо́вувати.**

ВІДПЛЮВА́ТИСЯ *див.* **відпльо́вуватися.**

ВІДПЛЮ́НУТИ, ну, неш, *док.* Однокр. до **відпльо́вувати.** *Бува, як недруг тлінним духом тобі нашепче щось у вухо, — одплюнь, працюй, будуй і рий...* (П. Тичина).

ВІДПЛЮ́НУТИСЯ, нуся, нешся, *док.* Однокр. до **відпльо́вуватися.** *Старий Чорномор, відплюнувшись, оглянув колону .. і подав команду* (Ю. Збанацький); [Євдокія Корніївна:] *Пху! Пху! Аж треба одплюнутись, таке верзеш* (І. Нечуй-Левицький).

ВІДПЛЮ́ЩИТИ *див.* **відплю́щувати.**

ВІДПЛЮ́ЩИТИСЯ *див.* **відплю́щуватися.**

ВІДПЛЮ́ЩУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВІДПЛЮ́ЩИТИ,** щу, щиш, *док., що, рідко.* Те саме, що **розплю́щувати**². *Ранок уже давно настав, а хворий ніяк не міг відплющити повіки* (із журн.).

ВІДПЛЮ́ЩУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ВІДПЛЮ́ЩИТИСЯ,** иться, *док., рідко.* Те саме, що **розплю́щуватися**². *Очі не відплющувалися, хоч як вона не намагалася переконати себе, що час вставати* (із журн.).

ВІДПОВЗА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВІДПОВЗТИ́,** зу́, зе́ш, *док.* Повзучи, переміщуватися вбік, віддалятися від кого-, чого-небудь. *Часом він* [Задьора] *одповзав за кущі, нишпорив поміж ними, шукаючи пташиних гнізд* (В. Винниченко); *Вулицю вздовж і впоперек перекреслюють безліч дрібненьких, прудких, як блискавки, світлячків — трасуючих куль. Одповзаю у глиб двору, гукаю. Ніхто не озивається* (Є. Доломан); *Сховищем гадюки є будь-яка нірка, від якої вона не відповзає далеко* (з наук. літ.); *Піхота, що йшла за ним* [броньовиком], *попадала до землі, знову відповзла у пшеницю* (В. Кучер); *Улька* [собака] *лизнула йому руку шорстким язиком востаннє і відповзла кудись туди, звідки непомітно з'явилася* (Г. Колісник); // *перен.* Повільно віддалятися. *Останні танки, зробивши кілька пострілів, повернули назад. За ними відповзла колона автомашин* (Ю. Збанацький); * Образно. *Крики погроз відповзли за хитке видноколля* [видноколо] (М. Олійник).

ВІДПОВЗТИ́ *див.* **відповза́ти.**

ВІДПОВІДА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Той, хто відчуває за собою, несе відповідальність за кого, що-небудь. *Дивилися мовчки одне одному у вічі, зріднені спільним горем, що поступалося зараз радості, яку принесло їм оце безпомічне ще життя. Почувалися відповідальними за нього перед пам'яттю найріднішої для них людини* (Микита Чернявський); — *Цитьте! Цитьте! Ми не почуємо, як оголосять посадку на наш літак!* — *час від часу скрикувала Ліна Митрофанівна. Вона чомусь вважала себе найбільш відповідальною за проводи* (В. Нестайко); // Наділений правами та обов'язками у здійсненні якої-небудь діяльності, в керівництві справами. *Ходить він із такою пихою, що люди мимохіть спиняються і дивляться на нього .. Як же: відповідальний редактор шкільної стінгазети* (С. Васильченко); *Не вистачить тут місця, щоб перелічити всі його злодіяння й невинні жертви, серед яких і командир полку, і начальник повітової міліції, і начальник карного розшуку, і ще дуже багато відповідальних працівників, червоноармійців та мирних громадян* (В. Шкляр); *Місцевість було неофіційно відвідано цілком відповідальним представником уряду Об'єднаного Королівства* (Ю. Андрухович); *Акти Президента України скріплюються підписами Прем'єр-міністра України і міністра, відповідального за акт та його виконання* (з мови документів); // *у знач. ім.* **відповіда́льний,** ного, *ч.;* **відповіда́льна,** ної, *ж.* Той (та), кого наділено правами та обов'язками у здійсненні якої-небудь діяльності, в керівництві справами. *На брук вийшли першими секретар парткому Кричеєв і відповідальні. Вони вишикувались у шерег, а за ними з пішоходу посунула сіра партійна маса* (Б. Антоненко-Давидович); *На час, коли з'явиться Житецький, підготовлені матеріали лежатимуть у нього на столі, відповідальний мигцем пробіжить написане, одразу визначивши, що чого варте* (О. Гончар); *У листі до О. Кобилянської Леся Українка повідомляє про діяльність київської "Просвіти" та свою працю в цій установі як відповідальної за бібліотечну справу* (з наук.-попул. літ.).

2. Особливо важливий, дуже серйозний. *А спочивати нема як. Чекає нас велика робота і відповідальна* (Б. Лепкий); *Піня потискував плечима, але, натурально, не міг мовчати*

в такій відповідальній справі (В. Винниченко); *Українські вищі верстви займали відповідальні посади серед свого народу* (І. Огієнко); *Важка, відповідальна і складна робота саперів на війні* (С. Скляренко); *Сторож Онисько злякався і, плюнувши на свій відповідальний пост, дременув під дощем додому* (О. Бердник).

3. Який вирізняється високорозвиненим почуттям обов'язку, добросовісно ставиться до своїх обов'язків. *Метою предмета "Християнська етика" є розвиток самостійного християнського й етичного мислення у студентів, підготовка до майбутньої праці та усвідомлення найважливіших християнських моральних законів, які становлять основу життя відповідальної людини* (з навч. літ.); *Староста нашого літературного клубу — людина відповідальна, виконує свої обов'язки на відмінно* (з газ.).

4. Який звітується перед кимось; підзвітний. *Кабінет Міністрів України відповідальний перед Президентом України* (з мови документів).

ВІДПОВІДА́ЛЬНІСТЬ, ності, *ж.* 1. Покладений на когось або взятий на себе обов'язок відповідати за певну ділянку роботи, справу, за чиїсь дії, вчинки, слова. *Не раз виплутував* [прокурор] *грізного феодала від різних відповідальностей перед королівським судом* (З. Тулуб); *Обдарована розумом і відповідними хитрощами, жінка знає, що часто ліпше бути посередницею, ніж повелителькою, на яку неминуче падає тягар відповідальності* (П. Загребельний); *Для праці над атомною енергією необхідне усвідомлення відповідальності за винайдене* (Ю. Щербак).

2. Серйозність, важливість справи, моменту і т. ін. *Кінь обережно ступав дорогою, наставляючи вперед вуха, він почував відповідальність поїздки* (Ю. Яновський); *Я бачив у його* [Едика] *очах незнану раніше твердість, затятість, розуміння відповідальності моменту* (Ю. Мушкетик); *Верховна Рада України, усвідомлюючи відповідальність перед Богом, власною совістю, приймає цю Конституцію* (з мови документів).

Бра́ти / взя́ти [на се́бе] відповіда́льність *див.* **бра́ти; (1) Лежи́ть (ляга́є) відповіда́льність** *(заст.* **ві́дповідь)** *на кому, на кого* — хто-небудь повинен відповідати за когось, щось або за виконання чогось. — *Ну, війте, на вас лежить відповідь за них* (І. Франко); — *Степане Григоровичу, ти батько своєї дочки. На тобі лежить відповідальність за нашу єдину тепер дитину* (В. Підмогильний); *Томазян дав мені зрозуміти, яка відповідальність лежить на мені* (М. Трублаїні); *В умовах духовної і суспільної кризи вирішальна відповідальність лягає на українську інтелігенцію: адже передусім вона є захисником духовних вартостей і просвітником народу* (із журн.); **(2) На (під) відповіда́льність** *чию, кого і без дод.* — щоб повністю відповідати або відповідаючи за кого-, що-небудь. — *Кидаю Настусю на твій догляд та на твою відповідальність, — сказала дядина Ніна* (І. Нечуй-Левицький); *Казав двом солдатам взяти її* [жінку] *уважно і віднести в двір — під відповідальність за недоторкальність* [недоторканність] *особи* (Б. Лепкий); **Нести́ відповіда́льність** *(рідше* **одві́т)** *див.* **нести́; Перекида́ти / переки́нути відповіда́льність** *див.* **перекида́ти**[2]; **Поклада́ти / покла́сти відповіда́льність** *див.* **поклада́ти; Почуття́ відповіда́льності** *див.* **почуття́; Притяга́ти / притягну́ти (притягти́, покли́кати) до відповіда́льності** *див.* **притяга́ти.**

△ **(3) Соліда́рна відповіда́льність,** *юр.* — у зобов'язальному праві — відповідальність двох боржників, що беруть участь у зобов'язанні, один з яких є основним, а інший — другорядним. *Солідарна відповідальність регулюється Цивільним кодексом України і зазначається у договірних зобов'язаннях* (з наук. літ.); *Солідарна відповідальність характеризується тим, що кредитор може вимагати відшкодування збитків як від усіх боржників разом, так і від кожного з них окремо, причому як повністю, так і в частині боргу* (з навч. літ.); **Товари́ство з обме́женою відповіда́льністю** *див.* **товари́ство; (4) Юриди́чна відповіда́льність,** *юр.* — відповідальність, сутність якої полягає у застосуванні до правопорушників передбачених законодавством відповідних санкцій. *Класичними видами юридичної відповідальності за законодавством України є переважно адміністративна, дисциплінарна, кримінальна та цивільна відповідальність* (з навч. літ.).

ВІДПОВІДА́ЛЬНО. Присл. до **відповіда́льний** 3. *В нього були красиві кучері й надміру сині очі, що заважали йому цілком відповідально ставитися до життя* (Ю. Яновський); // *у знач. пред. Як це радісно і як це відповідально — бути письменником* (Ю. Смолич); — *На жаль, у похід підуть тільки особи, що мають спортивний розряд. Почесно й відповідально, от!* (П. Загребельний).

ВІДПОВІДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВІДПОВІ́СТИ́,** і́м, іси́; *мин. ч.* відповів, віла́, ло́; *док.* 1. Давати відповідь на питання, звертання і т. ін. *На мої питання відповідав коротко і неначе нерадо* (І. Франко); — *Я й не кажу, що я гарний, — усміхаючись, одповідав Зінько, лежачи в своєму садку під гіллястим дубом* (Б. Грінченко); *Вловлює серцем Зейнал присутність цього третього співрозмовника й відповідає на його голос* (Н. Королева); *Хазяїн коротко і непоквапливо відповідав на запитання гостя* (З. Тулуб); *Очей він не зводив з доповідачки, яка вільно й захопливо відповідала вже на дошкульний закид опонента* (Іван Ле); — *Що, втомилася? — питав він. — Так... — відповіла Настя уривчасто* (Леся Українка); // Писати відповідь на лист. *Щоб не гаяти часу, відповідаю якнайхутче на Ваш прихильний лист* (Панас Мирний); *Не гнівайтесь, що так нехутко на Ваші листи відповідаю* (Леся Українка); *Мати писала Самійлові, щоб він помирився з Марією, але він не відповідав навіть матері* (В. Кучер); // Відгукуватися на телефонний дзвінок, брати слухавку. *Набираю... Перший, другий, третій... Не відповідають... Кручу диск. Мертво...* (А. Крижанівський).

2. *що і без прям. дод.* Розповідати вчителеві (екзаменаторові) засвоєний матеріал. *Зінаїда Федорівна викликала його відповідати урок з арифметики* (О. Донченко); *Іноді, коли учень, викликаний до дошки, не вмів відповісти, разом із школярами і Павлуша піднімає руку* (А. Головко); *Відповісти на "відмінно".*

3. *на що, чим і без дод.* Робити що-небудь, реагувати певним чином у відповідь на дії іншого або на щось. *Він усе поглядав на неї і залюбки відповідав жартами на жарти* (М. Коцюбинський); *Застава не відповідала на шалений вогонь ворожих танків та гармат* (Ю. Збанацький); *Треба відповідати відвертістю на відвертість* (Є. Гуцало); *На атомний спалах у Чорнобилі Київ і вся Україна відповіли сильним спалахом гострослів'я* (Ю. Щербак).

4. *недок.* Бути відповідальним за кого-, що-небудь. *За редакцію одповідає якийсь невідомий Іван Хромовський* (М. Ко-

цюбинський); — *Держава доручила нам виховувати юне покоління, ми за нього відповідаємо перед усім народом!* (О. Донченко); *За машину відповідали дід Петро .. і колишній танкіст Гаврилов* (Ю. Яновський); — *Інформацію з Лодиженком ми вдвох готували, я відповідаю за неї* (Іван Ле); *Держава відповідає перед людиною за свою діяльність* (з мови документів); // *перев. док.* Нести відповідальність, зазнавати відплати, покарання за що-небудь. — *Не наша вина. Король перед башею відповість* (Б. Лепкий).

5. *тільки недок.* Бути відповідним чому-небудь. *Секретар .. каже, що наш статут не відповідає деяким статтям закону і через те треба його переробити* (Панас Мирний); *Вірш одповідає загальним настроям і всім дуже сподобався* (С. Васильченко); *Бурлацьке життя, повне тривог .. — це було якраз те, що найбільше відповідало характерові Багірова* (О. Гончар); *Закони .. приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй* (Конституція України).

(1) Відповіда́ти [своє́му] призна́ченню — забезпечувати відповідні вимоги, правильно виконувати завдання (про що-небудь). *Все мало відповідати своєму призначенню в цій державі. Від султана до найостаннішого раба, до найнікудишнішого пса, який плентається за караваном* (П. Загребельний); *Та сама річ може бути і прекрасною і потворною. Усе залежить від того, наскільки добре вона відповідає своєму призначенню* (із журн.); **(2) Відповіда́ти / відповісти́ мо́вча́нкою** — мовчати, не реагувати на чиї-небудь зауваження, запитання і т. ін. *Вона мусить .. на всі безглузді п'яні зауваження .. відповідати мовчанкою* (О. Іваненко); — *Коли я спитав їх* [лікарів], *чи скоро відправлять мене додому, вони відповіли мовчанкою* (І. Багмут).

◊ **(3) Відповіда́ти / відповісти́ голово́ю** *за кого — що* — повністю бути відповідальним за кого-, що-небудь до готовності поплатитися життям. *В кузові матеріальні цінності, за які вони обидва відповідають головою* (М. Ю. Тарновський); *Кожен знає свою ділянку і відповідає за неї головою* (В. Москалець).

ВІДПОВІДА́Ч, á, *ч.* Людина або організація, яким висунуто судовий позов. — *Ми вас вибирали в народні засідателі .. Дозвольте прийти з відповідачем до вас* (Ю. Яновський); *Якщо відповідач не може доказами підтвердити дійсність поширеної інформації, він програє справу* (з публіц. літ.); *Треті особи є учасниками процесу, що вступають у порушену справу з метою захисту власних інтересів, несумісних з інтересами позивача та відповідача* (з мови документів).

ВІДПОВІДА́ЧКА, и, *ж.* Жін. до **відповіда́ч.** *Відповідачка не дала згоди на обмін житла від свого імені та від імені неповнолітнього сина* (з наук. літ.); *Викликана для вручення копії позовної заяви і співбесіди відповідачка не заперечувала викладених чоловіком фактів, однак згоди на розірвання шлюбу не дала* (з навч. літ.).

ВІДПОВІ́ДНИЙ, а, е. 1. *чому, до чого.* Який відповідає чому-небудь. *П'єса надзвичайно сподобалась... Враження скрізь було відповідне змістові* (Б. Грінченко); *Витрати відповідні до заробітку;* // Який відповідає певній мірі; належний. *Одначе Кулик, видно, був твердо переконаний, що з усього щойно відвойованого добра йому по праву належить відповідна частка* (О. Гончар).

2. Який підходить, потрібний для конкретного випадку; необхідний. *Я як-небудь заїду та й візьму* [книжки] *з собою, щоб поробити на кожній відповідні написи* (Панас Мирний); *Одного ранку, вибравши відповідну пору, він* [Каркайло] *знявся зі свого гнізда і щодуху полетів на Чорногору* (І. Франко); *Тим часом суфлер надибав-таки в затишку відповідне місце, повеселів, бадьоро закивав головою* (С. Васильченко); *Мудра княгиня Дольська! Знає вона підібрати відповідних людей, грачів, не партачів* (Б. Лепкий); *Спаситель мав надзвичайно привабливе обличчя й одразу настроїв мене на відповідний лад* (М. Хвильовий); *Володимир добре знав, що .. треба завести в себе відповідну церковну ієрархію* (І. Огієнко); *Костеві доповіли, що під корпусом затонулого судна вже продуто відповідні колодязі для просування сталевих рушників* (Ю. Яновський); *Як пішло на кінець, то відповідні події почали розвиватися швидким темпом їм на погибель* (І. Багряний); *Ввечері напишу відповідний звіт і передам Зіверту* (Б. Антоненко-Давидович).

ВІДПОВІДНИ́Й, á, é. Який дається у відповідь. *М. Драгоманов із Женеви написав Кулішеві листа, в якому просив надіслати йому деякі українські книги. Відомо, що П. Куліш відписав йому, але відповідний лист не зберігся* (із журн.).

ВІДПОВІ́ДНИК, а, *ч.* 1. Те, що відповідає чому-небудь; щось рівнозначне, рівноцінне; еквівалент. *Диво людської душі, яка моментами голоду так міцно й яскраво допадається дрібниць, що вони, не знані допіру, раптом стають виплеканою в нетрях серця подією, відповідником тоскних мрій* (В. Підмогильний); *Суспільним відповідником індивідуальної пам'яті людини, колективною пам'яттю людства є не що інше, як культура* (із журн.).

2. *лінгв.* Рівнозначне слово, вислів іншої мови, іншого говору і т. ін. *Іноді словник Грінченка збивається своїм характером на словник тлумачний, не даючи російських відповідників до українських слів* (М. Рильський); *Памво Беринда протягом 30 років складав свій "Лексикон", у якому подав до церковнослов'янських слів їхні українські відповідники* (з навч. літ.).

ВІДПОВІ́ДНІСТЬ, ності, *ж.* Співвідношення між чим-небудь, яке виражає узгодженість, рівність в чому-небудь або в якомусь відношенні. *Маємо досить цікаву відповідність між розквітом мистецтва і розквітом держави* (П. Загребельний); *Конституційний Суд України вирішує питання про відповідність законів та інших правових актів Конституції України* (з мови документів); // Подібність до кого-, чого-небудь, схожість у чомусь. — *Цю фотографію слідчі органи посилали до Чехословаччини, щоб засвідчити її відповідність оригіналові* (Ю. Смолич); // Те саме, що **відповідник** 2. *Звуки, граматичні форми, слова вивчалися на основі зіставлення їхніх відповідностей у різних мовах* (з наук.-попул. літ.).

△ **Сертифіка́т відпові́дності** *див.* **сертифіка́т.**

ВІДПОВІ́ДНО. 1. *присл.* Так, як треба, як має бути; належним чином. *Вона довго ходила з кошиком по хаті й не знала, де б його відповідно примостити* (Н. Кобринська); *Тут докладчик* [доповідач] *зробив відповідно серйозне обличчя* (М. Хвильовий); *Апарат знімальний відповідно реконструювався, винайдено було плівку, і з'явилися перші метри величезного мистецтва, що його звемо тепер — Мас-Кіно-Мистецтво* (Ю. Яновський); *Я став заготовляти по три-чотири протоколи завчасу, варіюючи лиш окремі слова та відповідно проставляючи дати* (Б. Антонен-

ко-Давидович); *Земля ж крутиться й крутиться, і річки на це відповідно реагують теж* (О. Гончар).

2. *у знач. прийм., з род. (у сполуч. з прийм.* д о) *і (заст.) дав. в.* Уживається на позначення узгодженості між чимсь, залежності від чогось. *Я й сама, як той барометр, то падаю, то здіймаюсь духом відповідно станові погоди* (Леся Українка); *Він намагався у всьому товаристві завести козацькі порядки та звичаї відповідно до Гоголевої повісті* (С. Васильченко); *Чечель розглянув ворожі позиції і негайно заряджує всілякі зміни, відповідно до того, як через ніч змінив свої плани ворог* (Б. Лепкий); *У статті наводяться комплекси спеціальних вправ відповідно до специфіки захворювань* (з наук. літ.).

3. *у знач. вставн. сл.* Уживається для вираження співвіднесеності з чимось, висловленим перед цим. *Дивлюся вище і, відповідно, далі. Зір пливе, та я все одно розрізняю зграйки наметів, зібраних барвистими гронами, до яких так і кортить підійти і роздивитися* (Л. Дереш); *Різні варіанти тоталітарного соціуму розглядаються як результат вульгарного розуміння масами наукових досліджень і, відповідно, невиправданого зневаження релігійних цінностей* (з публіц. літ.).

ВІ́ДПОВІДЬ, і, *ж.* 1. Усне або письмове висловлювання, повідомлення, пояснення з приводу чийогось запитання, звертання і т. ін. *Хто вухо своє затикає від зойку убогого, то й він буде кликати, та не отримає відповіді* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Він не знайшов у йому* [ньому] [Псалтирі] *поради й одповіді на свою важку думу* (І. Нечуй-Левицький); *Чого б не попрохав, про що б не поспитав Семен у старшого брата — на все одна відповідь: "а що даси?"* (М. Коцюбинський); *Він чекав на відповідь .. Вона підняла голову і сказала: — Нехай я подумаю* (Г. Хоткевич); *О, легше серце розірвати, Ніж знати відповідь мені* (Л. Костенко); // Розповідь на задану тему (учня, студента і т. ін.). *Ніна часто говорила Марійці, що вона захоплюється її відповідями* (О. Донченко); *Таскіра нагадувала йому шкільного товариша з молодших класів, що визначався колись на всю школу безглуздими відповідями* (Б. Антоненко-Давидович).

2. Дія, вчинок, відгук і т. ін., що спричинені іншою дією, висловленням і т. ін. *Невже на всі великі події, На всі питання в вас одна відповідь є — Стогнання, сльози та дитячі мрії?* (Леся Українка); *— Ну, скажи щось... Але відповіддю йому була глуха мовчанка* (О. Гончар).

3. Реакція організму на якісь дії, подразнення і т. ін. *У монографії висвітлено роль антибіотиків як важливих регуляторних факторів локальної імунної відповіді організму* (з наук. літ.); *На щурах досліджували вплив вазопресину на відповіді окремих нейронів* (із журн.).

4. *заст.* Відповідальність. *— А як не поховає або не охрестить, то на йому* [ньому] [попові] *буде одповідь.., — говорив писар* (І. Нечуй-Левицький).

5. Результат розв'язання математичної, фізичної і т. ін. задачі. *У посібнику з математики для старшокласників дібрано вправи для самостійного розв'язування з відповідями* (з навч. літ.); *Задача № 2. Чи можливо таке, щоб маса ядра точно дорівнювала масі нуклонів, з яких складається ядро? Спрогнозуйте, що було б з ядром у цьому випадку? Відповідь: ні, неможливо* (з навч. літ.).

Здобува́тися / здобу́тися на сло́во (на го́лос, на відповідь *і т. ін.) див.* **здобува́тися; Лежи́ть (ляга́є) відповіда́льність** *(заст.* **відповідь)** *див.* **відповіда́льність; (1) Пряма́ відповідь** — чесна, відверта відповідь на запитання без навмисного зволікання, ухиляння або розмов про щось інше. *Прямої відповіді од вас я не дістала* (В. Винниченко); *— Чень ви чули про мене щось погане? — Не зовсім, — ухилилась від прямої відповіді Оля* (О. Гуреїв); **(2) У (на) відповідь** — відповідаючи на чиєсь запитання або реагуючи на вчинок, дію і т. ін. кого-небудь. *А в селах каральники і шомполи, і в відповідь їм .. горіли маєтки панів, як свічки* (В. Сосюра); *— Хазяїн дома? — У відповідь з-під байди вискочив хвостатий звірок, з добру кішку, і з усіх ніг кинувся навтьоки* (І. Багряний); *А на відповідь йому мовчки з ненавистю і презирством дивилось просто в вічі дві сотні солдатських очей* (Б. Антоненко-Давидович).

△ **Час ві́дповіді** *див.* **час.**

ВІДПОВІСТИ́ *див.* **відповіда́ти.**

ВІДПОВІСТИ́ТИ *див.* **відповіща́ти.**

ВІДПОВІ́Т, у, *ч., заст.* Відповідь (у 1, 2 знач.). *Написавши про все те, я сподівався одповіту* (Панас Мирний); *Чи заграє коли світ на Вкраїні ясний, Чи розвіє туман злотним сонцем весни?.. Відповіту нема* (В. Чумак); *Ми вмієм дати відповіт Усім ворожим пащам!* (М. Рильський).

ВІДПОВІЩА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВІДПОВІСТИ́ТИ,** іщу́, істи́ш, *док., заст.* Розповідати, повідомляти. *Увійшла, та й стою сама не при собі. Чую, що стара за мене одповіщає* (Марко Вовчок).

ВІДПОЗИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що, заст.* Повернути собі щось через суд. *Оце іду позивать: може, як-небудь чи не відпозиваю своє* (Сл. Гр.); *Дем'ян, дійшовши певного віку, почав позивати пана, відпозивав собі волю* (О. Кониський).

ВІДПОЇ́ТИ *див.* **відпо́ювати.**

ВІДПОЇ́ТИСЯ *див.* **відпо́юватися.**

ВІДПОКУ́ТУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відпоку́тувати.** *Якщо всяка правда на землі має бути помщена і відпокутувана, то хто відомстить за кров нашого народу, яку він проливав з часів Наливайка?* (Б. Харчук).

ВІДПОКУ́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок. і док., що і без прям. дод.* Те саме, що **споку́тувати.** *Маруся .. подалася у черниці, щоб гріх однокутувати* (Ганна Барвінок); [Р я б и н а:] *Що я завинив, то мушу відпокутувати* (І. Франко); *Вони вбили, най же відпокутують* (В. Стефаник); *Поповнивши раз легкодушність, мусили її або направляти, або за неї відпокутувати* (О. Кобилянська); *Вона вже відпокутувала своє* (Ирина Вільде).

ВІДПОКУ́ТУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок. і док.* Те саме, що **відпоку́тувати.** [С а х н о Ч е р н я к:] *Як не поїду, буду їхать вічно. Нічим не відпокутуюсь, нічим!* (Л. Костенко).

ВІДПОЛІРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відполірува́ти.** *На спині бійця вона* [металева плита] *вилискувала, як добрячий, відполірований скибами ґрунту леміш* (О. Гончар); *Зверху камінь чистий, гладенько відполірований, та чим далі вниз — темніший, слизький, бурий від моху* (В. Близнець); *Після викінчення живопису його покривали воском, .. ще потім натирали сукном — і ось блиск, як у відполірованого мармуру* (П. Загребельний); // **відполіро́вано,** *безос. пред. Скрізь прибрано, підметено, підчищено і відполіровано* (Г. Колісник).

ВІДПОЛІРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВІДПОЛІРУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* 1. Поліруючи, робити дзеркально гладким (поверхню дерева, каменя і т. ін.). *— Ви тільки по-*

дивіться, які вони чудесні! — захоплено говорила Улянка, простягаючи на долоні кілька жолудів. — Хто їх так гладенько відполірував? (О. Донченко); // Робити гладким, блискучим внаслідок тривалого механічного впливу. *Мабуть, і в Кураївці не раз пошкодує* [Інна] *за цими фортечними вечорами, за цим мурованим прадавнім камінням, що його до блиску відполірують за літо закохані парочки* (О. Гончар).

2. *тільки док., розм.* Закінчити полірувати. — *Мабуть, я вже своє відполірував, — скаржився старий майстер. — Дуже руки болять* (із журн.).

ВІДПОЛІРО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ВІДПОЛІРУВА́ТИСЯ,** у́ється, *док.* 1. Ставати дзеркально гладким від полірування, іншого тривалого механічного впливу (про тверду поверхню). *Я дуже любив різати щось своїм ножем, ніколи не розлучався з ним, і від безконечного носіння в кишені колодочка відполірувалася так, що блищала, як лакована* (В. Нестайко).

2. *тільки недок.* Пас. до **відполіро́вувати.** *У кузні нові інструменти відполіровувалися протягом кількох місяців* (із журн.).

ВІДПОЛІРУВА́ТИ *див.* **відполіро́вувати.**

ВІДПОЛІРУВА́ТИСЯ *див.* **відполіро́вуватися.**

ВІДПОЛІ́СКУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВІДПОЛОСКА́ТИ,** ощу́, о́щеш, *док., що.* 1. Відмивати не дуже забруднені речі, злегка полощучи у воді. *Заляпані багнюкою штанці Миколка з Тимком намагалися відполоскати у ставку, але багнюка не піддавалася* (із журн.); // Полоскати у воді після прання. *Бабуся прала білизну вдома, а відваліскувати завжди ходила до річки* (із журн.).

2. *тільки док.* Закінчити щось полоскати. *Мати нарешті відполоскала купу сорочок і сіла трошки відпочити* (із журн.).

ВІДПОЛІ́СКУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ВІДПОЛОСКА́ТИСЯ,** о́щеться, *док.* Відмиватися під час полоскання водою. *На цей раз білизна відполоскалася дуже добре* (із журн.).

ВІДПОЛОВИ́НИТИ *див.* **відполови́нювати.**

ВІДПОЛОВИ́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВІДПОЛОВИ́НИТИ,** ню, ниш, *док., що, розм.* Відокремлювати половину чого-небудь. *Я найшов драночку, зараз одполовинив собі, взяв, а то їй на пелюшки покинув* (Ганна Барвінок).

ВІДПОЛОСКА́ТИ *див.* **відполі́скувати.**

ВІДПОЛОСКА́ТИСЯ *див.* **відполі́скуватися.**

ВІДПОЛО́ТИ, олю́, о́леш, *док., що і без прям. дод., розм.* Закінчити полоти. *Ледве встигли ми відполоти город, як розпочалася страшна гроза* (із журн.).

ВІДПОЛУ́ДНУВАТИ, ую, уєш, *док., розм.* Те саме, що **пополу́днувати.** *Відполуднували* [Євген і Зоя] *на тій же галявині під березою* (В. Земляк).

ВІДПОЛУМ'ЯНІ́ТИ, іє, *док.* Закінчити, перестати полум'яніти. * Образно. *Вже давно відполум'яніла вулканічними виверженнями та магматичними катаклізмами гаряча юність Землі* (з наук.-попул. літ.).

ВІДПОЛЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док., рідко.* 1. Те саме, що **уполюва́ти.** *Відполювавши ходову вивірку, повернулись і кинули жереб, куди кому йти на місцеву та й на іншого звіра* (І. Багряний).

2. Закінчити полювання. *До заходу сонця мисливці вже відполювали, тому ввечері спокійно відпочили біля вогнища* (із журн.).

ВІДПОМИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого і без прям. дод.* Справити поминки. *Та як ви мене поховаєте і одпоминаєте, то щоб три ночі ходили по черзі мою могилу стерегти* (з казки); *Вже й год минув після смерті Марусі. Старі відпоминали її як треба* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Умер той дід, поховали, відпоминали* (Ганна Барвінок).

ВІДПО́РЕНИЙ, ВІДПО́РОТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відпоро́ти.** *Знайшов* [Грабовський] *чоботи і став узуватися. Лівий швидко наліз на ногу. А з правим довелося поморочитись — відпоротий задник згортався в дудочку* (М. Сиротюк); *На ногах у матері були опорки — старі поношені чоботи, від яких були відпорені халяви* (з мемуарної літ.); *Відпороті від піджака ґудзики нагадували майстрові про терміновість ремонту* (з газ.).

ВІДПО́РНИЙ, а, е, *рідко.* Здатний чинити опір, дати відсіч. *Чому я плачу? Що на таке життя родилася? Адже і в мені повинна бути якась відпорна сила, а чому я піддаюся?* (О. Кобилянська); — *Чим заручитесь ви перед Богом, що недосвідчені й гарячі голови спудеїв ваших відпорні будуть...* (Р. Іваничук).

ВІДПО́РНІСТЬ, ності, *ж., рідко.* Властивість за знач. **відпо́рний.** — *В кого нема відваги, — казав Чечель, — хай іде, такий народ тільки ослаблює витривалість і відпорність твердині. Краще хай буде менше, а завзятих, ніж багато, а страхополохів* (Б. Лепкий); *Найголовнішою складовою української ідеї на будущину має бути міцна державність і міцна відпорність до всілякого підлабузництва і самоприниження перед сильними націями* (Д. Павличко).

ВІДПО́РНО, *рідко.* Присл. до **відпо́рний.** *Чому змінився знов на того гордого, неприступного чоловіка, що відпихав мене чимсь від себе, настроював такою своєю істотою так само відпорно і гордо, настроював так до сліз!* (О. Кобилянська); — *Чи можу ґратулювати? — питала вона. — Дякую, — відпорно сказав я* (У. Самчук).

ВІДПОРО́ТИ *див.* **відпо́рювати.**

ВІДПО́РОТИЙ *див.* **відпо́рений.**

ВІДПОРО́ТИСЯ *див.* **відпо́рюватися.**

ВІДПОРУ́ЧНИК, а, *ч., зах.* Уповноважений. *Знов громадська рада вислала відпоручників до Тугара Вовка* (І. Франко); *Комендант польських військових сил у Львові сотник Мончинський вислав своїх відпоручників до польського уряду у Варшаві* (Р. Іваничук).

ВІДПОРУ́ЧНИЦЯ, і, *ж., зах.* Жін. до **відпору́чник.** *Опинившися самі між собою, звірячі посли почали міркувати, як стоїть їх справа і що їм робити далі .. Відпоручниця свиней мовила: — А мені й моєму родові, по правді кажучи, зовсім байдуже до цілого того процесу* (І. Франко).

ВІДПО́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відпо́рювати.** *Ремонт зношеного згину стійки коміра полягає в штопанні або застроченні зношеної частини при частковому або повному відпорюванні верхнього коміра* (з навч. літ.).

ВІДПО́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВІДПОРО́ТИ,** орю́, о́реш, *док., що.* Розрізаючи або розриваючи нитки по шву, відокремлювати щось пришите. *Погиба .. обережно вивертає край халяви, ножем відпорює чорний від поту піднаряд і витягає якісь прим'яті папери* (М. Стельмах); *Щоб не видно було, що ми остарбайтери, з одягу свого відпороли нашиті знаки "Ост"* (У. Самчук); *Він .. мовчки відпоров підкладку і подав Симонові маленького листа* (І. Цюпа); *Сироватка нагнувся й вправним рухом одпоров під коліном латку* (Ю. Мушкетик).

ВІДПО́РЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ВІДПОРО́ТИСЯ,** о́реться, *док.* 1. Відриватися по шву. *У лютому 1831 року на вулицях Петербурга з'явився майже босий хлопчина. На одному чоботі підошва відпоролася і була прив'язана мотузкою. Це був кріпак Тарас Шевченко* (з навч. літ.); *У перешитому одязі дуже скоро відпоролися накладні кишені* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **відпо́рювати.** *Білоруська жіноча сорочка XVII ст. шилася з двох частин (верхня до пояса — з тоншого полотна, нижня — з грубшого, коли нижня зношувалася, то відпорювалася і пришивалася нова)* (з наук.-попул. літ.).

ВІДПО́СТИ́ТИ, ощу́, о́стиш, *док.* Провести певний період часу, дотримуючись посту. *Відпостити всю зиму замість мене хіба зуміє ця челядина* (І. Андрусяк); // *що.* Постячи, домогтися прощення гріха (гріхів). *Даремно ти себе в тій келії неволиш. Гріха свого ти не відпостиш, не відмолиш* (І. Франко).

ВІДПО́СТИ́ТИСЯ, о́щу́ся, о́стишся, *док.* Те саме, що **відпо́сти́ти.** — *Щоб я отеє потурала дочці у такому ділі, щоб я підводила її на гріх?.. Таж би я й не відпостилася, й не відмолилася...* (М. Коцюбинський).

ВІДПОТІВА́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **відпотіва́ти.** *Погано плодоносять печериці на натуральному компості без пастеризації і відпотівання у контрольованих умовах* (з газ.).

ВІДПОТІВА́ТИ, а́є, *недок.*, **ВІДПОТІ́ТИ,** і́є, *док.* Те саме, що **запотіва́ти** 1. *Щоб дізнатися, де треба копати колодязь, наші предки з вечора клали сковороди на місця, призначені для копання. Вранці, коли сонце зійде, дивилися: якщо сковорода тільки трохи відпотіла, криниця буде маловодною* (з наук.-попул. літ.).

ВІДПОТІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **відпоті́ти.** *Він взяв з кутка біля порога свій відпотілий з морозу карабін і .. став його протирати* (А. Головко).

ВІДПОТІ́ТИ *див.* **відпотіва́ти.**

ВІДПОЧАТКО́ВИЙ, а, е, *рідко.* Який існує від найдавніших часів, з самого початку. *Підтверджено, що відпочатковою технологією виготовлення виробів із бісеру було нанизування* (з наук.-попул. літ.); *Буття істини перебуває у відпочатковому зв'язку з буттям людської свідомості* (з навч. літ.).

ВІДПОЧИВА́ЛЬНИК, а, *ч.* Той, хто перебуває на відпочинку, проводить де-небудь свою відпустку. *Стоятиме курінь в саду над водою, кухар у білій намітці годуватиме відпочивальників компотом* (Ю. Яновський); *Трохи заважали своєю метушнею рибалки, їх наїхало з міста достогибелі, й не стільки то були рибалки, скільки відпочивальники* (Ю. Мушкетик); *До 1956 року Туніс був колонією Франції, наприкінці 60-х років як рай для туристів його відкрили німці, тож переважна кількість відпочивальників саме з цих країн* (із журн.).

ВІДПОЧИВА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **відпочива́льник.** *У пансіонаті були відпочивальниці, які кожних три-чотири години змінювали вбрання — перед сніданком, обідом, вечерею, концентом, відвідуванням пляжу* (із журн.); *На водоспаді річки Прут відпочивальниця під час купання травмувала ногу* (з газ.).

ВІДПОЧИВА́ЛЬНЯ, і, *ж.* Кімната для відпочинку, сну; спальня. *Сяк-так витерся я — та мерщій знову у свій халат, та й почовгав у одпочивальню* (Панас Мирний); *В цю мить з відпочивальні почувся стогін хворої* (А. Головко); *Стомлено подався з лампою по сходах до антресолей, де була його скромна відпочивальня* (О. Ільченко).

ВІДПОЧИВА́ННЯ, я, *с.* Стан за знач. **відпочива́ти;** відпочинок. *Сами* [самі] *собі дали на три години відпочивання* (Сл. Гр.); *Коли у великих містах від спеки плавиться асфальт, людина особливо прагне відчути свою єдність із дикою природою, присвятити себе приємному відпочиванню біля води, піску, дерев, каміння і всього того, що має дуже слабкий зв'язок із цивілізацією* (із журн.).

ВІДПОЧИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВІДПОЧИ́ТИ,** и́ну, и́неш, *док.* 1. Відновлювати сили після втоми припиненням або зміною діяльності, перебуванням у стані бездіяльності чи спокою. *Козаки й шведи лежать і відпочивають* (Б. Лепкий); — *Отут* [біля вікна] *і мій Роман спав, ближче до сонця. Відпочивайте й ви* (М. Стельмах); — *По добрій праці, — розмислив Хапко, — можна й відпочити* (Марко Вовчок); [С о н я:] *Я заспокоїлась, мамо: буду поливать квітки, полоть грядочки, а ви йдіть — одпочиньте* (І. Карпенко-Карий); *Мисливці .. добре попоїли і лягли відпочити до вечора* (З. Тулуб); *Лікарі констатували звичайну втому горла, радили кілька днів відпочити* (Іван Ле); *Дорога та й дорога. Ідеш, ідеш... Хоч би вже відпочить* (Л. Костенко); * Образно. *І небо і земля — усе одпочива, Все ніч під чорною запаскою хова* (П. Гулак-Артемовський); // Проводити час на дозвіллі, не працюючи. — *Я вже стара, не здужаю робити, та й ти вже старий, нехай за нас роблять діти, а ми вже будемо одпочивати* (І. Нечуй-Левицький); // Не плодоносити певний період (про дерева, кущі). *Цього року гарному врожаю вишні перешкодила холодна весна, а от яблуні в цьому сезоні відпочивають* (із журн.).

2. *перен.* Бути похованим. *Де Залізняк, душа щира, Де одпочиває?* (Т. Шевченко).

◇ **(1) Відпочива́ти (лежа́ти) / відпочи́ти в землі́ (в моги́лі)** — бути мертвим, похованим; покоїтися. *У могилі .. Лежить мій друг, що вмер за Ленінград* (М. Рильський); *Перед її очима в круговороті виринали рідні обличчя, і поруч з живими воскресали й ті, що вже давно лежали в землі* (М. Стельмах); *Хто цю браму малював, Той дівчаток милував, Та його давно немає, Вже в землі відпочиває* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); **(2) Відпочива́ти (спочива́ти) / відпочи́ти** (*рідко* **спочи́ти**) **се́рцем (душе́ю)** — заспокоюватися чим-небудь; знаходити душевний спокій у чомусь. *Шкода йому стало того давнього, на котрому він серцем одпочивав; шкода стало дитячих літ* (Панас Мирний); *Тамара відпочивала душею біля цієї привітної жінки після страшної ночі* (А. Хижняк); *Тільки на природі, розчинившись у ній, людина по-справжньому відпочиває душею* (Ю. Мушкетик); *В такі вечори, самотні, темні та прохолодні, він відпочивав душею* (В. Чемерис); *Спасибі тобі, велике спасибі за лист. Я хоч на хвилину спочив душею* (М. Коцюбинський); **По́гляд відпочива́є** *див.* **по́гляд; Се́рце (душа́) відпочива́є / відпочи́не** *див.* **се́рце.**

ВІДПОЧИВА́ТИСЯ, а́ється, *недок.*, *безос.* Про обставини відпочинку, про наявність бажання відпочивати. *Він теж привітався до неї, запитав, як їй відпочивалося* (Л. Смілянський); *А за вікном їхнього затишного будиночку садок .. У цьому садку мені солодко й відпочивалось* (Б. Антоненко-Давидович).

ВІДПОЧИВА́ЮЧИЙ, а, е, *рідко.* Який відпочиває. *На одній ілюстрації показано, як Суворов куштує солдатський обід. Відпочиваючі солдати тримають себе невимушено* (з наук. літ.); // *у знач. ім.* **відпочива́ючий,** чого, *ч.;* **відпочива́юча,** чої, *ж., розм.* Те саме, що **відпочива́льник, відпочива́льниця.** *Відпочиваючі .. сиділи б з вудлищами на берегах затканих серпанком туману річок або спокійних озер, вивіряючи своє рибальське щастя...* (Є. Доломан).

ВІДПОЧИ́ВОК, вку, *ч., рідко.* Те саме, що **відпочи́нок.** *Сусіди до мене ходять, а я знов до їх — одвідуємось. Радимось, як городи засіваємо; вкупі наш одпочивок у свято...* (Марко Вовчок); [Вустя:] *Мало батько попоробили на своїм віку? Нехай тепер вволю відпочинуть.* [Зінько:] *Пияцтво не відпочивок...* (М. Кропивницький); *— Ось і нині! Неділя.., людям радість, відпочивок* (І. Франко).

ВІДПОЧИ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **відпочи́ти.** *Позапрягали* [чумаки] *відпочилих за ніч волів* (З. Тулуб); *Я з захватом дивлюся на кремезну статуру дядька Євлантія, на його батіг, свиту, з повагою спостерігаю, як він вправно підганяє відпочилі, нагодовані конячки* (Б. Антоненко-Давидович); *Його* [Бурдика] *одпочилий від метушні погляд зразу помітив в кіосках на річковому вокзалі кілька нових типів імпортного лимонаду в великих, не бачених досі пляшках* (В. Діброва).

ВІДПОЧИ́Н, у, *ч., рідко.* Те саме, що **відпочи́нок.** *Там, між людьми, що повиті сльозами, Там знайду місце і долю єдину: Долю робітника без одпочину* (Б. Грінченко); *— Буду їх* [бійців] *вітати. Запрошу їх до відпочину, Посаджу на лавці* (А. Малишко); *В покої замковім він мешкав самотинно, Хоч Граф запрошував старенького гостинно До його* [нього] *перейти на тихий відпочин* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

ВІДПОЧИНКО́ВИЙ, а, е. Стос. до відпочинку. *Карпати — чудовий відпочинковий край, де зараз набуває поширення зелений туризм* (із журн.); *Наш готельно-відпочинковий комплекс — це збалансований підхід до релаксації та активного відпочинку, який насичує позитивними емоціями, поновлює життєву енергію та додає творчого натхнення* (з Інтернету).

ВІДПОЧИ́НОК, нку, *ч.* Відновлення сил після втоми припиненням або зміною виду діяльності. *Хоч би ставало тії* [тієї] *короткої літньої ночі на відпочинок після денної праці* (Панас Мирний); *Замість відпочинку мала стільки клопоту і роботи* (М. Коцюбинський); *Зморене цілоденним блуканням тіло* [Павлусеве] *вимагало відпочинку* (О. Донченко); *Після відпочинку люди побадьорішали* (Григорій Тютюнник); *Нашіптували* [дерева] *про тишу й так довго сподіваний одпочинок після тривалої й виснажливої подорожі* (І. Білик); // Проведення часу у відпустці, на дозвіллі, без праці. *У курортний сезон щодня на відпочинок до Криму прибуває багато тисяч людей* (з газ.); // Коротка перерва під час праці, якоїсь дії; перепочинок. *— Се каторжна робота! І відпочинку тобі ніякого немає* (Панас Мирний); // Зупинка в дорозі, щоб відпочити. *Я сюди їхала три дні, з довгими відпочинками, а й то була змучена до краю* (Леся Українка); *Повільне просування, тривалі зупинки, відпочинок для людей і коней .. В такі дні Баязид вглиблювався зі своїм супроводом у дикі гори* (П. Загребельний).

Ве́чір відпочи́нку *див.* **ве́чір; (1) Заслу́жений відпочи́нок,** *перев. з прийм.* на — пенсія. *Під час обідньої перерви вирішено було всім колективно сфотографуватися з Антоном Герасимовичем, оскільки він відбуває на заслужений відпочинок* (О. Гончар); *Коли прийде час усвідомлень і наслідків, не буде з кого спитати. Вони вже всі будуть на заслуженому відпочинку* (Л. Костенко); *В 2002 році мені б виповнилося 60 років і я би пішов на заслужений відпочинок* (Г. Тарасюк); **Зо́на відпочи́нку** *див.* **зо́на; Кімна́та відпочи́нку** *див.* **кімна́та.**

○ **(2) Без відпочи́нку,** *у знач. присл.* — не відпочиваючи. *Знесилений, майже без відпочинку кілька вже днів, — він з загоном повстанців-червоногвардійців обороняв місто від навали білогвардійців* (Олесь Досвітній); *В залі суду акуратно без відпочинку висиджувала Любов Прохорівна* (Іван Ле).

◇ **Не дава́ти нога́м і (та) рука́м відпочи́нку** *див.* **дава́ти; Не зна́ючи [ні] сну й [ні] відпочи́нку** *див.* **зна́ти.**

ВІДПОЧИ́ТИ *див.* **відпочива́ти.**

ВІДПО́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ВІДПОЇ́ТИ,** ою́, о́їш, *док., кого, чим.* Поправляти, відгодовувати когось, напуваючи молоком, настоянкою чи іншими напоями, ліками, рідкою їжею. *Але і на цей раз щастить: його підбирає караван, його відпоюють кумисом і везуть на верблюдах, як бухарського еміра* (Григорій Тютюнник); *Коли діждалася в хаті молока, стала щедро .. відпоювати сина* (О. Гончар); *Не міг я покинути Арзи — занедужала вона. Одпоював чаєм з полином та звіробоєм* (Ю. Мушкетик); *Дід один з Раковець знайшовся і зілляччям* [зіллям] *якимсь відпоїв. А то ночами, бувало, сказ у голову йшов* (У. Самчук).

ВІДПО́ЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ВІДПОЇ́ТИСЯ,** ою́ся, о́їшся, *док.* Поправлятися, відгодовуватися молоком, настоянкою або іншими напоями, рідкою їжею. *Відпоюватися козиним молоком їй порадила бабуся* (з газ.).

ВІДПРА́ВА, и, *ж.* 1. Церковна служба. *В великій лаврській церкві йшла одправа* (І. Нечуй-Левицький); *І знов у неділю, коли в церкві відходила пізня відправа, з'явилися у Сивері непрохані гості* (З. Тулуб); *Над ополонкою відбувалась коротка церковна відправа, після якої отець Гаврило тричі опускав у воду хреста* (Б. Антоненко-Давидович).

2. *діал.* Відповідь. *Леон прикусив губи на ті слова, — Германова різка відправа вколола його дуже* (І. Франко).

ВІДПРА́ВИТИ *див.* **відправля́ти.**

ВІДПРА́ВИТИСЯ *див.* **відправля́тися.**

ВІДПРА́ВКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **відпра́влення** 1 і **відправля́ння** 1. *Через тиждень буду в Софії, і тоді відправка листів буде від мене залежати* (Леся Українка); *Відправка політв'язнів до концтабору Берези Картузької була майже рівнозначною страті* (С. Чорнобривець); *Чередниченко загомонів до комбайнерів, хотів знати, чи все в них гаразд перед відправкою* (О. Гончар).

ВІДПРА́ВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відпра́вити.** *Надвечір залізниця видала речі, відправлені з Харкова ще кілька днів тому* (Ю. Шовкопляс); *Голуб, відправлений до Стена, уникнув гіркої долі багатьох своїх товаришів. Його випустили за межами володінь Корони* (О. Авраменко); *— Внизу на вас чекає авто, щоб транспортувати до місця нової служби. Ваша родина вже відправлена туди у спецвагоні* (О. Ірванець); *Утреня вже була одправлена* (І. Нечуй-Левицький); *Після похорону Володимира Рюриковича, після урочисто відправлених дев'ятин та сороковин, Київ затих, присмирнів, ждав біди* (В. Малик); // **відпра́влено,** *безос.*

пред. Імператор .. розсилав гінців із велінням, аби належно прийняли імператрицю там і там; виділено було великий почет, відправлено обози з припасами (П. Загребельний); *Калнишевського й Глобу було вже одправлено на Москву* (Г. Колісник).

ВІДПРА́ВЛЕННЯ, я, *с.* 1. *тільки одн.* 1. Дія за знач. **відпра́вити** 1–3 і **відпра́витися** 1. — *Мовчав, мовчав, а тоді перед самісіньким відправленням валки .. — я хворий! Кого тепер замість тебе знайдемо?* (О. Донченко); *Виплата платежів за невикористані проїзні документи, пред'явлені після трьох годин після відправлення поїзда, не проводиться* (з мови документів).

2. *тільки одн.* Дія за знач. **відпра́вити** 4. *Свобода відправлення релігійних культів і свобода антирелігійної пропаганди визнається за всіма громадянами* (з мови документів).

3. *спец.* Діяльність, функціонування живого організму, його окремого органа і т. ін. *Генетична єдність процесів збудження і гальмування визначає функціональні відправлення організму й акти рухової діяльності зокрема* (з наук. літ.); *Шкіра — це не просто зовнішня оболонка, яка покриває організм, а складний орган, що має різноманітні відправлення* (з наук.-попул. літ.).

4. Предмет, що пересилається поштою (бандероль, лист, посилка і т. ін.). *Поштові відправлення належать відправникам до моменту вручення одержувачам* (з мови документів).

(1) Відпра́влення з оголо́шеною ці́нністю — поштові відправлення із вкладеними цінними паперами, документами або предметами, цінність яких визначає відправник. *Відправлення з оголошеною цінністю, які мають зовнішній вигляд ящиків, обов'язково запаковуються в окремі мішки* (з мови документів).

ВІДПРАВЛЯ́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **відправля́ти** 1 і **відправля́тися** 1. *У разі одночасного відправляння п'яти і більше внутрішніх реєстрованих поштових відправлень (поштових переказів) відправник складає список таких поштових відправлень за формою, що встановлюється уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі зв'язку* (з мови документів).

2. Дія за знач. **відправля́ти** 4. *Учасники соціального опитування вказують на дуже незначні порушення своїх прав при відправлянні церковних культів та обрядів* (з газ.).

ВІДПРАВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ВІДПРА́ВИТИ,** влю, виш; *мн.* відпра́влять; *док.* 1. *що.* Посилати, відсилати щонебудь кудись, організовувати відсилання, перевезення чогось. *Кривинюк наганяє, щоб дописувала, бо має йти на вокзал відправляти листа* (Леся Українка); *На заводах терміново розбирали машини, запаковували їх у величезні ящики, вантажили на платформи і відправляли на захід* (С. Скляренко); *Багато таких суден тепер списують, ріжуть .. й відправляють на металургійні заводи* (О. Гончар); — *Відправте свою пошту та й підночуйте в мене* (М. Коцюбинський); — *Через дві години відправимо цистерни* (Ю. Шовкопляс); // *кого.* Супроводжуючи, відводити, відвозити кого-небудь до певного місця за наказом, розпорядженням. — *4 арештанта* [арештанти] *одправляй у город* [місто] (Г. Квітка-Основ'яненко); *Її впіймали і тепер уже відправляли подалі, на острів Сахалін* (О. Донченко); *Обшукавши полоненого, ми відправляємо його до штабу дивізії* (І. Багмут); — *Ну, а ти як?* — *Одправляють у якусь частину невідому* (Григорій Тютюнник); *Від тебе тепер залежить .. чи замість Фрідріха відправлю Труду до тюрми* (В. Винниченко); *Коли Тараса оглянув лікар, довелося відправити його до лікарні* (О. Іваненко).

2. *кого.* Випроводжати, відсилати кого-небудь звідки-небудь. *Побачимо, з чим тая розлучниця відправить його старостів* (М. Коцюбинський); // Просити кого-небудь, наказувати комусь піти геть, залишити, покинути кого-, щонебудь. [П р е д с л а в а:] *Княже! Богом милим Благаю тя* [тебе]! *Не відправляй мене!* (І. Франко); *Вона благала усіх родичів навколішках, .. аби Зоню не відправляли з двора* (Леся Українка).

3. *кого, що і без прям. дод.* Давати розпорядження про відхід поїзда, пароплава і т. ін. *Розлючені солдати насідають на машиніста, притисли до паровоза. — В чому справа? Відправляй!* (О. Довженко); *Потяг із кількома вагонами відправляють так званим зеленим коридором* (з газ.).

4. *що.* Виконувати, здійснювати, проводити що-небудь. — *Треба тільки мені вивірити на свої очі, що темний сліпець благоподобно службу Божу одправляє* (Марко Вовчок); *Суддями спеціалізованих судів можуть бути особи, які мають фахову підготовку з питань юрисдикції цих судів. Ці судді відправляють правосуддя лише у складі колегій суддів* (Конституція України); *Кожен має право безперешкодно відправляти одноособово або колективно релігійні культи і ритуальні обряди* (з мови документів); *Поховав дід бабу і похорон відправив* (О. Іваненко).

(1) Відправля́ти / відпра́вити багаже́м *що* — відсилати, відправляти які-небудь речі поїздом, літаком і т. ін. нарізно від пасажирів. *Дрібні вантажі на далекі відстані доцільніше відправляти багажем* (із журн.); — *А де ж ваші ордени, дядьку?* — *У торбу не влізли, відправив багажем* (М. Циба); **(2) Відправля́ти / відпра́вити на ета́п** *кого* — примусово пересилати ув'язненого, заарештованого в інше місце у супроводі варти. *Люди нічого не запідозрюють, думають, що це їх привозять на допит або відправлятимуть на етап* (І. Багряний); *Васю відправили на етап разом з невиліковними хворими, щоб помістити в Совгавані в психіатричну лікарню* (Б. Антоненко-Давидович); **(3) Відправля́ти / відпра́вити у відста́вку** *кого* — звільняти кого-небудь від військової служби або із займаної посади. *Їх* [пілотів] *відправляють у відставку з пристойною пенсією, матеріально вони цілком забезпечені, але багато з них не можуть уявити свого життя без польотів* (О. Авраменко); **Відсила́ти (відправля́ти, посила́ти, надсила́ти) / відісла́ти (відпра́вити, посла́ти, надісла́ти) по́штою** *див.* **відсила́ти; Служи́ти (пра́вити, справля́ти) / відслужи́ти (відпра́вити, спра́вити) панахи́ду** *див.* **служи́ти.**

◊ **(4) Відпра́вити (спрова́дити,** *рідко* **відпрова́дити) / відправля́ти (спрова́джувати,** *рідко* **відпрова́джувати) на той світ** *кого* — позбавити життя кого-небудь; згубити, убити. — * Іродова душа!* — *каже Шрам.* — *Трохи мені останнього сина не спровадив на той світ* (П. Куліш); [Я к и м:] *На голові в його* [нього] *шрам великий був, десь він здобувся... Хтось хотів на той світ його відпровадити, та не добре вдарив...* (Б. Грінченко); *Так подивитися на нього* [полковника] — *ангельської доброти чоловік, а скільки людей, собака, на той світ відправив* (В. Собко); — *Та що ти мене на той світ спроваджуєш! Душу з живого виймаєш... Підпишу — помру...* (Ю. Мушкетик); **(5) Відпра́вити чорта́м на сніда́нок (на сні́дання)** *кого, зневажл.* — убити,

згубити кого-небудь. — *Сміїтесь, смійтесь, — сказав Мина, — а мені не до сміху... Я ще декого з них відправлю чортам на сніданок* (О. Гончар).

ВІДПРАВЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.*, **ВІДПРА́ВИТИСЯ,** влюся, вишся; *мн.* відпра́вляться; *док.* 1. Вирушати в дорогу, відходити, від'їжджати і т. ін. куди-небудь. *І зараз з військом одправляйтесь* (І. Котляревський); — *Сідай по вагонах, одправляємося на фронт* (О. Довженко); *Літак відправляється о п'ятій дня* (В. Минко); *Рано-вранці на роботу відправлявся батько мій* (М. Упеник); — *Ще нині відправлюся від свого господаря.., — сказав Іван* (І. Франко).

2. *тільки недок.* Пас. до **відправля́ти** 1, 4. *За кордон відправляється 85 % продукції заводу* (з газ.); *Служба Божа, особливо у відпустові дні, відправлялась тут при вишуканій обстановці* (Ірина Вільде).

◊ **(1) Відпра́витися на той світ** — померти, загинути. — *Тебе мучить думка, що ніхто ніколи не дізнається про твою смерть... Не дізнається! Ти відправишся на той світ!.. Не без моєї допомоги, звичайно!..* (В. Малик); *Попав в ополонку, ледь на той світ не відправився* (із журн.); *Від злиденного життя можна й на той світ відправитися* (з газ.).

ВІДПРА́ВНИ́Й, а́вна́, а́вне́. 1. З якого що-небудь відправляють (у 1 знач.). *Вихідні світлофори мають установлюватися для кожної відправної колії попереду місця, призначеного для стоянки* (з наук.-техн. літ.).

2. Те саме, що **вихідни́й** 4. *Знання нормальних пропорцій тіла й законів побудови пропорцій є відправним при вивченні морфології людини* (з навч. літ.).

△ **Відпра́вна́ ціна́** *див.* **ціна́.**

ВІДПРА́ВНИК, а, *ч.* Той, хто відправляє, пересилає щось куди-небудь. *До цих переказів звикли на новій пошті, й ніхто, діставши одного разу спокійну, стриману відсіч, не наважувався більше питати, видати, гордовиту вчительку про загадкового акуратного відправника* (Б. Антоненко-Давидович); *Прочитавши на конверті ім'я і прізвище відправника — Андрія Семенця, Марина не відразу й згадала, хто це такий* (Л. Дмитерко); *Відправник вантажу має право відмовитися від наданого транспортного засобу, якщо він є непридатним для перевезення цього вантажу* (з мови документів).

ВІДПРА́ВНИЦЬКИЙ, а, е. Стос. до відправника і відправниці. *Однією з основних ознак централізованих перевезень товарів є укладання договору на перевезення вантажу за відправницьким принципом* (з навч. літ.); *В акті прийняття продукції за якістю необхідно вказати транспортне або відправницьке маркування місць* (з мови документів); *На залізничному вокзалі надається послуга з нанесення відправницького маркування на багаж* (з газ.).

ВІДПРА́ВНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **відпра́вник.** *На звороті кожного листа виведено чіткими гарними літерами адресу відправниці й прізвище: "...Сеньйорита Фросина Чіп"* (І. Білик).

ВІДПРА́ГНУТИСЯ, неться, *док., безос., поет.* Про втрату бажання, прагнення. *Відлюбилося. Відвірилося. Відпраглося. День врівноважений, як вичовганий валун* (В. Стус).

ВІДПРАСО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відпрасува́ти.** *Ішов Максим вулицями міста.., обмахуючись чистенькою відпрасованою хусточкою* (Ю. Смолич); *Дівчатка ходили в спідничках з блузочками, в босоніжках і косиночках, хлопці — в широченних, добре відпрасованих штанях, підперезаних ремінними поясами з пряжками в формі серця або кинджала* (Григорій Тютюнник); *На вішалці висіли старанно відпрасований кітель і штани капітана пожежної служби* (В. Яворівський).

ВІДПРАСО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДПРАСУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* Старанно прасувати; випрасовувати. *Моя бабуся завжди дбайливо та ретельно відпрасовувала дідові сорочки* (з газ.); *Кілька разів на рік рівняни вбирали на себе святковий одяг, видобувши його у надрах шаф, відчистивши й відпрасувавши* (О. Ірванець); *За допомогою парових прасок нового покоління без жодних зусиль можна відпрасувати гардини або штори, не знімаючи їх із карниза* (з мови реклами).

ВІДПРАСО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВІДПРАСУВА́ТИСЯ,** у́ється, *док.* Добре прасуватися, випрасовуватися. *Тканини з натуральних волокон відпрасовуються і зберігають форму, вони "дихають", шви на них непомітні* (з навч. літ.).

ВІДПРАСУВА́ТИ *див.* **відпрасо́вувати.**

ВІДПРАСУВА́ТИСЯ *див.* **відпрасо́вуватися.**

ВІДПРАЦЬО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **відпрацюва́ти** 1, 4, 5. *Для шоферів нормодень визначали за подорожніми листами і відпрацьованим протягом доби часом* (з наук. літ.); *Була відпрацьована технологія відливання орнаментального декору разом із річчю* (з наук. літ.); *Тільки на ранок вдалося здати до видавництва відпрацьовані тексти* (з газ.); // **відпрацьо́вано,** *безос. пред. Було відпрацьовано технологію підвищення міцності бурового інструменту, що збільшило параметри буріння* (з наук.-попул. літ.); *Уночі було відпрацьовано всі засоби евакуації та порятунку при аварії на метрополітені* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Те саме, що **спрацьо́ваний**[1]. *Для випускання з циліндра відпрацьованих газів служить розподільний механізм двигуна* (з навч. літ.).

ВІДПРАЦЬО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відпрацьо́вувати.** *Ринкова економіка з труднощами долає наслідки відпрацьовуваної десятиліттями (чи століттями) адміністративно-бюрократичної системи господарювання* (з публіц. літ.); *Уряд не може механічно застосовувати десятиріччями відпрацьовуваний у країнах із розвиненою економікою механізм, яким би чудовим він не був* (з газ.).

ВІДПРАЦЬО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відпрацьо́вувати** 4, 5. *Промислове відпрацьовування використання горизонтальних свердловин потрібне для розв'язання завдань охорони навколишнього середовища* (з наук. літ.).

ВІДПРАЦЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДПРАЦЮВА́ТИ,** ю́ю, ю́єш, *док.* 1. *тільки док., що і без прям. дод.* Пропрацювати певний час. *Поглянь на свої руки токаря. Тридцять років вони відпрацювали в цеху* (О. Донченко); *Де та рука, що насадить тут зелений і запашний сад?.. Щоб, одпрацювавши зміну, бути людиною, дихати на повні легені, набиратися сили на роботу й боротьбу?* (Ю. Яновський); — *Люди відпрацювали вісім годин і — додому. А батько ще мотається* (П. Автомонов).

2. *тільки док., що і без прям. дод.* Закінчити працювати. *Він одпрацював уже своє і на землі, і під землею* (П. Колесник); *Жатки, які вже своє відпрацювали і стали на спочинок до майбутнього року, тепер самі розмахалися крилами на колгоспному подвір'ї* (О. Гончар).

3. *тільки док., що і без прям. дод.* Виконати певну роботу, функцію, втративши разом із тим здатність виконувати її надалі. *Пружина відпрацювала свій накрут, і гальма тріснули* (Іван Ле).

4. *що і без прям. дод.* Віддавати борг працею. — *Еге, — потер долоні Валерій .. — Тут вже якщо чоловік одержує від держави марки, то він їх відпрацьовує повністю!* (П. Загребельний); — *А в моїх санях їздити гарно? І хліб мій кутуляти? — Я відпрацьовував* (Ю. Мушкетик).

5. *що.* Удосконалювати, доводити до готовності. *Тенденція зростання обіговості паперів зумовлена тим, що учасники ринку вже досить успішно відпрацювали операцію з облігаціями й активно використовують їх при кредитуванні один одного* (із журн.); // Тренуючись, домагатися найкращого виконання чого-небудь. *Курсанти на танковому полігоні відпрацьовують свою майстерність* (Л. Костенко); *У спальні, коли не було нікого з домочадців, Стратон Стратонович ось уже майже півмісяця відпрацьовував ходу заступника паризького мера* (О. Чорногуз); *Я продовжував щодня відпрацьовувати удари, яких мене навчив Василь* (Л. Дереш); // З'ясовувати, встановлювати що-небудь як результат розслідування. *Вітька Малий працював по цій справі, відпрацьовували широке коло знайомих загиблого* (А. Кокотюха); *Слідство відпрацьовує кілька версій про причини вбивства, але поки що в інтересах розслідування не хоче їх розголошувати* (з газ.).

ВІДПРАЦЬО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВІДПРАЦЮВА́ТИСЯ,** юється, *док.* 1. Ставати відпрацьованим (у 2 знач.). *Від 80-х років XIX ст. якість мінерально-сировинної бази в Україні знижувалася. Поступово відпрацьовувалася краща частина запасів* (з наук. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **відпрацьо́вувати** 5. *План повного розгрому уніатства в першій половині XIX ст. відпрацьовувався і затверджувався царською та церковною владою в Петербурзі* (із журн.); *Під час військових навчань відпрацьовувалися принципово нові системи підготовки та комплектування Збройних сил* (із журн.).

ВІДПРАЦЮВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відпрацюва́ти** 1, 4, 5. *Обов'язковою була так звана практика — себто відпрацювання влітку на якомусь заводі, а восени, у вересні, — в колгоспі* (Ю. Покальчук); *Відпрацювання м'якої посадки автоматичних місячних станцій дасть змогу розв'язати найважливіше завдання — здобути дані про фізичні умови на Місяці* (з газ.); *Пожежні підрозділи провели чергові практичні тренування з відпрацювання дій у разі пожежі* (з газ.).

ВІДПРАЦЮВА́ТИ *див.* **відпрацьо́вувати.**

ВІДПРАЦЮВА́ТИСЯ *див.* **відпрацьо́вуватися.**

ВІДПРЕПАРО́ВАНИЙ, а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **відпрепарува́ти.** *Відпрепаровані лаборантами проростки вівса вміщували у вогку камеру* (з наук. літ.).

ВІДПРЕПАРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., кого, що, спец.* Док. до **препарува́ти.** *Відпрепарувати жука; Відпрепарувати старі фотографії.*

ВІДПРЕСО́ВАНИЙ, а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **відпресува́ти.** *Відпресований і посолений сир дозріває, тобто витримується при визначеному температурно-вологому режимі* (із журн.).

ВІДПРЕСО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДПРЕСУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що, спец.* 1. Те саме, що **пресува́ти.** *Смородину, аґрус роздавлюють на вальцях, а потім відпресовують* (з наук. літ.); *Перед упакуванням швейні і трикотажні вироби прасують, відформовують, відпресовують (за потребою), потім укладають в індивідуальну чи групову тару* (з навч. літ.).

2. Виготовляти що-небудь пресуванням. *Коли відділення сироватки припиниться, сирну масу охолоджують і додатково відпресовують* (з наук.-попул. літ.).

ВІДПРЕСУВА́ТИ *див.* **відпресо́вувати.**

ВІДПРИЙМЕННИКО́ВИЙ, а, е, *лінгв.* Утворений від прийменника. *Дієслово має розвинену систему префіксів, більшість яких є відприйменниковими* (з навч. літ.).

ВІДПРИКМЕТНИКО́ВИЙ, а, е, *лінгв.* Утворений або похідний від прикметника. *Сучасні словники фіксують найбільше відприкметникових (безпрефіксальних) прислівників* (з наук. літ.); *Крім суфіксації, у відприкметниковому словотворенні значне місце займає усічення з подальшою нуль-суфіксацією* (з навч. літ.).

ВІДПРИСЛІВНИКО́ВИЙ, а, е, *лінгв.* Утворений або похідний від прислівника. *Серед похідних прийменників переважають відприслівникові* (з наук. літ.); *Найменш продуктивною є відприслівникова субстантивація* (з навч. літ.).

ВІДПРОВА́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДПРОВА́ДИТИ,** джу, диш, *док.* 1. *кого.* Прощаючись, супроводжувати кого-небудь до якогось місця; проводжати. *За хлопцями йшов гурток жіночий — то матері, що відпроваджували своїх синів* (Леся Українка); *Потім він відпроваджував Стефанію додому* (О. Маковей); *Я в них обідав і потому одпровадив його* (М. Коцюбинський); — *Ну, бувай здоровий, я їду, — промовив встаючи Іван .. — Відпровадь мене до воріт* (В. Гжицький).

2. *кого.* Насильно відводити кого-небудь у певне місце. *Хому .. піймали, руки йому скрутили і відпровадили до волості* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Цих* [в'язнів] *провели в двір райміліції — пішки етапом, потім одпровадять у місто — в тюрму* (А. Головко); // *рідко.* Відводити кого-небудь убік від інших. *Вкінці староста відпровадив присяжного в кут і почав з ним щось шептати* (І. Франко); *Обидва радники заквапилися відпровадити його до дверей* (із журн.).

3. *кого, що, розм.* Посилати, відсилати кого-, що-небудь кудись. *От вони* [січовики], *завдавши чосу татарві, одпровадили чималий загін і проти черкесів* (О. Стороженко); [Ф е д о н:] *Він статую купив недавно в мене, то я її до нього відпровадив* (Леся Українка).

◊ **Відпра́вити (спрова́дити,** *рідко* **відпрова́дити) / відправля́ти (спрова́джувати,** *рідко* **відпрова́джувати) на той світ** *див.* **відправля́ти.**

ВІДПРОВА́ДИТИ *див.* **відпрова́джувати.**

ВІДПРО́ДАЖ, у, *ч., рідко.* Продаж уже купленого; перепродаж. *Один ґазда має на відпродаж плужок дуже придатний і легкий* (І. Чендей); *Окрім предметів для власного споживання, художник мав право купувати тільки необхідне йому для роботи, але не для відпродажу* (П. Загребельний).

ВІДПРО́ДА́ТИ *див.* **відпро́дувати.**

ВІДПРО́ДУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДПРО́ДА́ТИ,** о́да́м, о́даси́, *док., що, рідко.* Продавати куплене; перепродувати. *Чиста, готова для обробітку земля* [в Канаді] *давно вже була власністю капіталістичних трестів і багатих скупників, що відпродували її за високу ціну* (Мирослав Ірчан);

Вона .. намовила його відпродати оренду і перебратися до міста (І. Франко).

ВІДПРОСИ́ТИ *див.* **відпро́хувати.**

ВІДПРОСИ́ТИСЯ *див.* **відпро́хуватися.**

ВІДПРОТО́РИТИ, рю, риш, *док., кого, що, розм., рідко.* Те саме, що **відпра́вити** 2. *Розказав йому усе, як він за Денисом запримітив, як що робилось і як він буцімто лавку замкнув, а його відтіль відпроторив* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ВІДПРОХА́ТИ *див.* **відпро́хувати.**

ВІДПРОХА́ТИСЯ *див.* **відпро́хуватися.**

ВІДПРО́ХУВАТИ, ВІДПРО́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВІДПРОХА́ТИ,** а́ю, а́єш, **ВІДПРОСИ́ТИ,** ошу́, о́сиш, *док., кого, що, заст.* Випрошувати для когось дозвіл відлучитися куди-небудь. *Їй пригадався і той день, коли Йосипа одпрохали додому погуляти* (Панас Мирний); — *Підемо у Київ, побачимо сина, а може, й додому одпросимо* (І. Нечуй-Левицький).

ВІДПРО́ХУВАТИСЯ, ВІДПРО́ШУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВІДПРОХА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, **ВІДПРОСИ́ТИСЯ,** ошу́ся, о́сишся, *док.* 1. Відпрошувати для себе дозвіл у кого-небудь, щоб відлучитися з місця роботи, з дому і т. ін. *Вона була тільки тоді щаслива, як одпрошувалась в гості до батька* (І. Нечуй-Левицький); *У неділю він* [Тарас] *одпрошується у Ширяєва на Мохову, до свого пана Енгельгардта* (О. Іваненко); *У неділю одпросилась якось у батька на погуляння* (Марко Вовчок); *Першої неділі після цього відпрохався Семен у пана на часинку до брата* (М. Коцюбинський); *Виявилося, що Людмила не просто відпросилася в директора з'їздити на день-два до батьків, а взяла відпустку* (Іван Ле).

2. Прохати про звільнення від чого-небудь. *Другі, аби рік вибути — зараз і одпрохуються; а він — ні* (Панас Мирний); — *Довго я умовляла його, щоб він одпустив хоч мене, ледве одпрохалась* (з казки); // Відмовлятися від чого-небудь. *Устина садовить його вечеряти, а він відмовляється, відпрошується, нізащо не сяде до столу* (С. Чорнобривець); *Ніхто не хотів оставатися позаду за сотником Мручком. Що мали найкращого, зносили.* — *Мені вже й відпроситися годі. Місця для того добра не маю,* — *пояснив гетьман* (Б. Лепкий).

ВІДПРО́ШУВАТИ *див.* **відпро́хувати.**

ВІДПРО́ШУВАТИСЯ *див.* **відпро́хуватися.**

ВІДПРУ́ГА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **відпру́ження.** — *А я думав...* — *і він не міг висловити, що саме він думав, хоча з його схвильованого, вкритого червоними плямами обличчя, з раптової відпруги, переміни страху на явну радість можна було зробити висновок, що він саме так думав, як то вгадав інтуїтивно Андрій* (І. Багряний).

ВІДПРУ́ЖЕНИЙ, а, е, *рідко.* 1. Дієпр. пас. до **відпру́жити.**

2. *у знач. прикм.* Розслаблений, спокійний. *І все довкруги пахло відпочинком, ніби парфумами, великий бог спокою розлігся широко нагий і чистий, розкинув свої відпружені м'язисті руки й ноги і вдихав у свої широкі легені велику безконечність космосу* (У. Самчук).

ВІДПРУ́ЖЕННЯ, я, *с., рідко.* Дія і стан за знач. **відпру́жити** і **відпру́житися.** *Від такої чудесної думки прийшло нервове відпруження, й Андрій почав дрімати* (І. Багряний); *Я інколи, недільними ранками, бував дома, дозволяв собі відпруження, валявся довше в ліжку* (У. Самчук).

ВІДПРУ́ЖЕНО, *рідко.* Присл. до **відпру́жений** 2. *Андрій відпружено зітхнув і випустив з задубілої руки стілець* (І. Багряний).

ВІДПРУ́ЖИТИ *див.* **відпру́жувати.**

ВІДПРУ́ЖИТИСЯ *див.* **відпру́жуватися.**

ВІДПРУ́ЖНИК, а, *ч., заст.* Буфер (у 1 знач.). *Вагонний відпружник.*

ВІДПРУ́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВІДПРУ́ЖИТИ,** жу, жиш, *док., що, рідко.* Розслаблювати, зменшувати нервове напруження. *В загальному* [загалом] *наша проїздка тривала щось понад годину, вона відпружила наші нерви і відсвіжила почуття* (У. Самчук); *Замість розсмішити й відпружити, лише дратувала й сердила і надто щедра символіка п'єси, і не менш винахідлива гра акторів* (Е. Андієвська).

ВІДПРУ́ЖУВАТИСЯ, жуюся, жуєшся, *недок.,* **ВІДПРУ́ЖИТИСЯ,** жуся, жишся, *док., рідко.* Розслаблюватися, знімати нервове напруження. *Він швидко надягає сорочку, штани й почуває себе обновленим. Втома десь зникає. Ціле тіло поволі відпружується...* (У. Самчук); — *Усе містечко тільки й живе оцією музикою. Усе наше існування зводиться до того, що маємо вночі змогу вилізти на дах і відпружитися. Хто годину послухає, хто дві, а хто і всю ніч не годен відірватися...* (Ю. Винничук).

ВІДПРЯГА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відпряга́ти.** *Ще кілька хвилин відпрягання коней — і він зайде в дім після довгого від'їзду* (із журн.).

ВІДПРЯГА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВІДПРЯГТИ́,** яжу́, яже́ш; *мин. ч.* відпріг, прягла́, ло́; *док., кого.* Звільняти коня, вола і т. ін. від упряжі; розпрягати. — *А ти,* — *додав дід..,* — *їдь до стайні, відпрягай коней, там тобі дадуть сіна і вівса* (О. Стороженко); *Інші старшини, обозники й канцеляристи відпрягали коней від возів, всідаючи верхи* (Б. Лепкий); *На вулицях топились вози й коні. Коней одпрягали від возів, і люди на руках виносили вози на сухе місце* (Г. Шкурупій); *В дворі волів одпряжу* (Я. Щоголів).

ВІДПРЯГА́ТИСЯ, а́ється, *недок.,* **ВІДПРЯГТИ́СЯ,** яже́ться; *мин. ч.* відпрігся, прягла́ся, ло́ся; *док.* Звільнятися від упряжі (про коня, вола і т. ін.). *Підвода з вояками перекинулася, коні відпряглися і побігли в поле* (з мемуарної літ.).

ВІДПРЯГТИ́ *див.* **відпряга́ти.**

ВІДПРЯГТИ́СЯ *див.* **відпряга́тися.**

ВІДПРЯДА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відпряда́ти.** *Скільки сил забирало це відпрядання у сільських жінок* (із журн.).

ВІДПРЯДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВІДПРЯ́СТИ,** яду́, яде́ш, *док., що і без прям. дод.* Прядінням відробляти борг. *Сестро моя, сестро, де ти його брала? Чи ти одшивала, чи ти одпрядала?* (Сл. Гр.); — *Як же мені, сестро, такій бути, Чуже діло роблячи, Чужі мотки одпрядаючи?* (П. Чубинський); *Усе людям одробляю. Чи відпрядаю вовну, чи коноплі, всячину, тільки за їжу* (Ганна Барвінок).

ВІДПРЯ́ЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відпрягти́.** *Відпряжений візником кінь усе норовив чкурнути у поле* (із журн.).

ВІДПРЯ́ЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відпрягти́** і **відпрягти́ся.** *За відпряження коней відповідав черговий по стайні* (з газ.).

ВІДПРЯ́СТИ *див.* **відпряда́ти.**

ВІДПУПКО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ВІДПУПКУВА́ТИСЯ,** у́ється, *док., біол.* Виділятися, відділятися пупкуванням. *У нижчих хребетних зуби утворюються лише із*

фрагментів зубних зачатків, які відпупковуються від них і поступово переміщуються на поверхню щелепи (з наук. літ.).

ВІДПУПКУВА́ТИСЯ *див.* **відпупко́вуватися.**

ВІ́ДПУСК, у, *ч.* 1. *тільки одн.* Дія за знач. **відпуска́ти** 6, 8. *Лідія Тарасівна якимось чином уже довела їм, що дозволи на відпуск саджанців зручніше буде оформляти не в конторі, а безпосередньо на острові, в саду, бо тепер, весною, мовляв, людям дорога кожна хвилина* (О. Гончар); *За допомогою вдосконалених автоматів прискорюється відпуск товарів* (з газ.); *Пора, пора, чоловіче, самітником зашиватися на відлюддя, на пасіку, доглядати бджолу та ставити свічку перед Богом за відпуск гріхів* (М. Стельмах); *У церкві читали Требник, читали так, немов мертвий лежить тут, на марах, тільки не читали молитви на відпуск гріхів* (Ю. Мушкетик).

2. *заст.* Те саме, що **відпу́стка.** *Яким випросив одпуск, випросив у батька коней і поїхав з Зосею до Києва* (І. Нечуй-Левицький); *Там пробуду днів два і додому, бо дуже скучив за Вами і хочу кінець одпуску провести разом* (М. Коцюбинський); *Матрос Шурка Понеділок .. відгулював відпуск* (Ю. Смолич).

3. *тільки одн., мет.* Термічне оброблення сталі для зменшення її крихкості. *Режими відпуску швидкоохолоджених сталей призначають згідно з вимогами щодо рівня потрібних механічних властивостей* (з наук. літ.); *Відпуск роблять тоді, коли потрібно зменшити крихкість загартованої сталі й ліквідувати внутрішні напруження* (з навч. літ.).

ВІДПУСКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відпуска́ти** 1, 4, 6, 8, 9. *За рахунок тертя, що виникає між барабаном і гальмовими колодками, колеса гальмуються, і автомобіль зупиняється. При відпусканні педалі або важеля гальма під дією стягувальної пружини колодки сходяться й звільняють барабан* (з навч. літ.); *Відпускання складається з таких етапів: нагрівання деталей до певної температури, витримування при цій температурі й швидке охолодження* (з наук. літ.).

ВІДПУСКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ВІДПУСТИ́ТИ,** ущу́, у́стиш, *док.* 1. *кого, що.* Дозволяти кому-небудь піти, залишити когось або щось. *Жінок своїх, що не держали В руках, а волю їм дали, По весіллях їх одпускали .. Такі сиділи всі в шапках, І з превеликими рогами* (І. Котляревський); *І кроку від себе не відпускає, все просить співати* (Марко Вовчок); *Кай Летіцій не любить рано відпускать гостей* (Леся Українка); *Ранком вивели їх* [некрутів] *з казарми на двір .. Попорядкувавши, одпустили їх передихнути, бо завтра вже на учення* (Панас Мирний); *Орлик відпустив козака, заборонивши йому розказувати правду* (Б. Лепкий); *Як шукала вона останні десять днів, відколи відпустили бійців із полку, Семена в місті* (Л. Смілянський); *Мартин Пушкар додому відпустив свій полк Полтавський* (Л. Костенко).

2. *кого.* Давати кому-небудь волю, звільняти з-під варти. *Левка одпустили, щоб куди хотів ішов собі* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Старого Мотузку відпустили зразу ж. А решту всіх вивели на вулицю .. Їх одразу ж оточили міліціонери* (А. Головко); *Тож відпустити дівчину негайно і скасувати вирока* [вирок] *того* (Л. Костенко); // *іст.* Звільняти від кріпацтва. *Так пані вже каже: — Хочу три рублі, та, може, й за три ще не одпущу* (Марко Вовчок).

3. *що.* Переставати тримати, стискати що-небудь; випускати з рук. *Таня все не відпускає його руки* (О. Гончар); *Шайбу відпускають, і вона починає ковзати без початкової швидкості* (з навч. літ.); * Образно. *Кліщі, що стиснули серце, відпустили, і я отямився* (Олесь Досвітній).

4. *що.* Робити що-небудь менш натягнутим, прикрученим; послаблювати. *При користуванні компасом запобіжник відпускають, і стрілка починає вільно обертатися* (з навч. літ.); *Дід припинив коня, устав, одпустив черезсідельник і, сівши, помалу поїхав нагору* (Панас Мирний); *Андрій, Михайло та Микола Васильович ладнались пливти через річку маленьким човником, щоб на тому березі одпустити трос* (М. Трублаїні).

5. *перев. безос., кого, що і без прям. дод., перен., розм.* Слабнути, зменшуватися (про біль, хворобу). *Сильно дуже хворіли Дилди. Одпускало їх тільки тоді, коли треба було до міста їхати, — чи там яєчка везти, чи масло* (Остап Вишня); *Ніби трохи мене відпустило... Чи не повернуть додому?* (Марко Вовчок); *Вони чули, що коли схопить ногу чи руку судорога, то треба вколотися шпилькою, і судорога відпустить* (П. Автомонов); // Зм'якшуватися, теплішати (про погоду). *То примерзне, то знову відпустить* (С. Чорнобривець).

6. *що.* Видавати, продавати що-небудь. *Воду відпускати населенню тільки через дворові крани* (В. Кучер); *Сила всякого клопоту в мене: саджаю деревця, приймаю відвідувачів на ходу, відпускаю саджанці...* (О. Гончар); *— Кому треба на насіння, .. попросимо, щоб з гамазії* [гамазеї] *відпустили* (Г. Квітка-Основ'яненко); // Виділяти певну суму грошей на які-небудь потреби; асигнувати, фінансувати. *Тяжко було працювати учителеві в глухі царські часи, коли Міністерство освіти дуже й дуже мало відпускало коштів на книжки та на карти* (П. Тичина); *Сто тисяч одпустило Міністерство освіти* [на будівництво десятирічки] (П. Панч); // Давати певний час для здійснення чого-небудь. *Двадцять два роки напруженої роботи японцям знадобилося на те, на що наші горе-пророки відпускають Україні максимум п'ять років* (з публіц. літ.).

7. *що.* Відрощувати бороду, волосся, вуса і т. ін. *Захар, хоч був молодий, одпускав собі вуса* (Грицько Григоренко); *Він змінився за цей час, ще більше посивів, відпустив бороду* (І. Цюпа); *— Відпустив я собі чуприну до бороди, а бороду мало не до колін* (М. Стельмах).

8. *що і без прям. дод., рел.* Прощати (гріхи). *Ісус же промовив: Отче, відпусти їм, бо не знають, що чинять вони!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); [С е с т р а М а р х в а:] *Прости нам і одпусти прегрішення наші!* (Панас Мирний); *Прости їм, Боже, встид і відпусти їм гріх* (В. Стус); *Пошепотів, як знахарка над раною, молитвою вуста поворушив. І властію, од Бога йому даною, спасибі, одпустив і розгрішив* (Л. Костенко).

9. *що, мет.* Обробляти сталь або вироби з неї термічним способом для зменшення їх крихкості. *Щоб надати інструменту, який виготовляють із швидкорізальної сталі, високої твердості та стійкості проти спрацювання, його гартують у маслі або селітрі і багатократно відпускають при високій температурі* (з наук. літ.).

(1) Відпуска́ти / відпусти́ти на во́лю *кого, іст.* — звільняти кріпаків від кріпацтва. *Петра на волю одпустили. Зимою в Київ одвезли, І там у школу оддали* (Т. Шевченко); **(2) Відпуска́ти на обро́к** *кого, іст.* — дозволяти кріпакам сплачувати гроші або віддавати продукти натурального господарства замість відробляння панщини. *Складалась смі-*

ховинна ситуація, коли господарю було вигідно відпускати своїх селян на оброк до іншого поміщика, а самому набирати чужих працівників (із журн.).

◊ **(3) Відпуска́ти (відкó́лювати) / відпусти́ти (відколо́ти) жа́рти (до́тепи)** — жартувати, дотепно висловлюватися. *Партизани реготалися й одколювали на адресу ігумені .. дотепи* (І. Микитенко); *Працювалося їм, видно, весело, з насолодою — хтось співав, хтось насвистував, хтось жарти відпускав, і враз вибухав дружній регіт...* (В. Нестайко); **(4) Відпуска́ти / відпусти́ти га́йку (га́льма)** — послаблювати вимоги до кого-небудь або до себе. *Все хмільне може мати властивість відпускати гальма* (з газ.); — *Сідай на готове та дивись не відпусти гайку, — повчав Сагайда Маковейчика, передаючи йому взвод* (О. Гончар); *Чим пояснити її сьогоднішні примхи, скажімо, оту раптову незрозумілу різкість: "Не хочу! Їдьте без мене!" Невже, що опинилася вдома, на рідній землі, де можна собі нарешті все дозволити, відпустити всі гальма?* (О. Гончар); **(5) Відпуска́ти / відпусти́ти пові́ддя** — не стримувати, не контролювати себе у діях, поведінці. *Коло Дамуньки з уповноважених злітали всі набутки цивілізації, вони ставали схожі на сільську паруботу, яка на людях ще виказує сяку-таку сором'язливість, а вже в темряві .. відпускає повіддя* (П. Загребельний); **(6) Відпусти́ти / відпуска́ти слове́чко,** *ірон.* — сказати що-небудь дошкульне або дотепне. *Петя взагалі уміє відпустить словечко, уміє зуби заговорювати* (І. Рябокляч); **(7) Відпусти́ти ду́шу на покая́ння** *чию* — перестати турбувати, не чіпати кого-небудь. *Злякану злодійку чоловік тягнув на руках, не зважаючи уваги на її страх та умовляння відпустити душу на покаяння* (із журн.); **(8) З ми́ром відпуска́ти / відпусти́ти** *кого* — залишати кого-небудь без покарання, не чинячи йому перешкод. *А як перебули вони там якийсь час, то брати їх відпустили з миром до тих, хто їх вислав* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Відібравши кількох грецьких матросів, що чимось сподобались їм, повстанці виділили їм старий рибальський баркас на веслах і, побажавши вдруге не попадатись, з миром відпустили в море, до своїх* (О. Гончар).

ВІДПУСКА́ТИСЯ, áється, *недок.* Пас. до **відпуска́ти** 1–4, 6, 8, 9. *Відпускаються з смика Докучай і Бандит* [собаки]. — *Ну, хлопчики, вперед! Ні пера ні пуху!* (Остап Вишня); *В наказі коменданта повідомлялося: "Вода відпускається по спеціальних картках за плату"* (В. Кучер); — *Адже все одно порція, мабуть, одпускається на двох?* (Ю. Мушкетик); *Інколи загартована сталь відпускається без повторного нагрівання* (з навч. літ.).

ВІДПУСКНИ́Й, á, é. 1. Стос. до відпуску. *Оптові (відпускні) ціни застосовують при розрахунках між підприємствами та організаціями-товаровиробниками і споживачами (покупцями) продукції і товарів* (з навч. літ.); — *А в моїх руках тільки твоя приватна телеграма й мої відпускні документи* (Іван Ле); *Показано, що швидке нагрівання, витримка та подальше швидке охолодження практично усувають відпускну крихкість сталі* (з наук. літ.).

2. *у знач. ім.* **відпускні́,** ни́х, *мн.* Те саме, що **відпустко́вий** 2. *Перше багато-багато було думок, голова чманіла: повернуся з відпустки, куплю букет троянд, найдорожчих, резерв у мене лишався, дещо з відпускних відклав* (В. Дрозд).

3. *у знач. ім.* **відпускна́,** нóї, *ж., іст.* За кріпацтва — документ про відпущення на волю. *25 квітня 1838 року на квартирі Брюллова схвильованому Тарасові було вручено відпускну* (П. Колесник); *Плещеєва вдалося вмовити, і він дав дев'ятнадцятилітньому хлопцеві відпускну* (М. Слабошпицький).

ВІДПУСКНИ́К, á, *ч.* Той, хто перебуває у відпустці. *У великій просторій залі куняє кілька пасажирів і сидить на кошику матрос-відпускник* (Б. Антоненко-Давидович); *З вагонних вікон стриміли голови поранених і фронтовиків-відпускників* (Б. Харчук); [В а с и л ь к о в *(подав руку Кравцову):*] *Привіт відпускникам! Засмаг, схуд — це непогано, але чому не добув, приїхав раніше? За заводом скучив?* (О. Коломієць).

ВІДПУСКНИ́ЦЯ, і, *ж.* Жін. до **відпускни́к.** *Відпускникам і відпускницям фахівці косметичної фірми гарантують: спеціальна косметика із сонцезахисними компонентами аж ніяк не перешкоджає появі омріяної засмаги* (з газ.).

ВІ́ДПУСТ, у, *ч., рел.-церк.* 1. У православ'ї — благословіння парафіян на вихід із церкви по закінченні відправи. *О. Яким тільки що відпуст прочитав* (А. Свидницький); *Євангеліє читає настоятель, повернувшись обличчям до людей. Відпуст виголошує з хрестом* (з рел.-церк. літ.).

2. Місцевий церковний обряд, під час якого масово відпускаються гріхи. *Вона погодилась з Настею, навіть обіцяла піти після жнив на відпуст відмолювати гріхи свої й доччині* (М. Коцюбинський); *На Миколи, дев'ятого травня за старим стилем, в селі Гільчі великий одпуст* (У. Самчук).

ВІДПУСТИ́ТЕЛЬНИЙ, а, е, *рел.-церк.* Стос. до відпусту. *Винос плащаниці з вівтаря на середину храму відбувається при співі відпустительних тропарів на вечірні* (із журн.); *Тропар дня, після якого слідує відпуст, називається відпустительним* (із журн.).

ВІДПУСТИ́ТИ *див.* **відпуска́ти.**

ВІДПУ́СТКА, и, *ж.* Звільнення на певний час від роботи, навчання для відпочинку, оздоровлення і т. ін. *Виїду до Криворівні і пробуду там до кінця своєї відпустки* (М. Коцюбинський); *Я маю відпустку на пару тижнів до родини у Вільно* (Олесь Досвітній); *Якось я приїхав додому у відпустку* (Д. Ткач); *Охочих провести відпустку серед гарної української природи, в добрих побутових умовах стає дедалі більше* (з газ.).

(1) Академі́чна відпу́стка — звільнення студента, аспіранта, учня від навчання протягом певного часу через хворобу або з якої-небудь іншої поважної причини. *Андрієві дали в інституті на півроку академічну відпустку* (Ю. Мушкетик); *Академічна відпустка за медичними показаннями надається студентам на підставі висновку лікарсько-консультативної комісії студентської поліклініки* (з наук.-попул. літ.); **Бра́ти / взя́ти відпу́стку** *див.* **бра́ти; Бра́ти / взя́ти декре́тну відпу́стку** *див.* **бра́ти; Іти́ / піти́ у відпу́стку** *див.* **іти́.**

△ **(2) Декре́тна відпу́стка** — відпустка у зв'язку з вагітністю та пологами. *Сьогодні мій останній робочий день перед декретною відпусткою. Почистила робочий стіл, залагодила всі справи* (І. Жиленко); *У разі вибору між молодим чоловіком і молодою жінкою роботодавець візьме чоловіка, бо він знає, що жінка з часом піде в декретну відпустку* (з наук.-попул. літ.); **(3) Професі́йна відпу́стка** — встановлена законодавством щорічна чергова відпустка для відпочинку від роботи; профвідпустка. *Якраз наспіла професійна відпустка, і начальство підписало його заяву* (із журн.).

ВІДПУСТКÓВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **відпýстка.** *Ближче до дверей* [камери] *сидять люди* [в'язні], *схожі на мандрівників, .. чогось ждуть, ждуть, видно, давно й безнадійно, як ждуть транзитні пасажири посадки в гарячий відпустковий час* (Ю. Збанацький); *На період складання державних екзаменів у вищих закладах освіти незалежно від рівня акредитації відпустковий період надається тривалістю 30 календарних днів* (з мови документів).

2. *у знач. ім.* **відпусткóві,** вих, *мн.* Гроші, які одержує працівник, ідучи у відпустку. *За годину я буду у вас. Щоб на той час був готовий наказ про місячну відпустку лікареві Постоловському, зарплата за останній місяць і відпусткові* (Б. Антоненко-Давидович).

ВІДПУСТÓВИЙ, а, е, *рел.-церк.* Стос. до відпусту. *Ще одно віче під церквою, де я перший раз в житті промовляв з відпустового амвона на чотирьох стовпах, і я вертаюся до Самбора тими самими селами, що їхав сюди* (А. Чайковський); *Тоді, у відпустовий день, Петро Бережник сторгувався з красношорським ґаздою і купив від нього плуга* (І. Чендей).

ВІДПÝЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відпустúти** 1–4, 6–9. *Ешелон скрипнув усіма автоматично відпущеними гальмами і рушив* (Іван Ле); — *Я, бачите, попав на заслання, бо не в тій вишивці нитку смикнув. А додому приніс посвідку, що відбуто повністю і відпущений, бо робив за двох волів і одного чоловіка* (В. Барка); *Пізніше я взнав, що вліпили в ту арку Відпущені кошти для бані і парку* (С. Олійник); *Вогнем обпалило відпущений вус...* (І. Нехода); *Для створення загальної теорії процесів відпускання важливу роль відіграли зроблені Г. В. Курдюмовим дослідження стану вуглецю у відпущеній сталі* (з наук. літ.); // **відпýщено,** *безос. пред. На завод у порядку планового переустаткування відпущено значні суми* (В. Домонтович); *Три дари відпущено було Шевченкові щедрою природою: дар співця, дар художника, дар письменника* (М. Рильський).

ВІДПÝЩЕНИК, а, *ч., іст.* Відпущений на волю, звільнений від рабства або кріпацтва. *Увіходить молодий патрицій Кней Люцій, з ним дуже молодий відпущеник — колишній його раб* (Леся Українка); *Я втратив пильність і, замість того щоб тримати відпущеників при собі як охоронців, відпустив їх до порту працювати носіями* (Ю. Логвин).

ВІДПÝЩЕНИЦЯ, і, *ж., іст.* Жін. до **відпýщеник.** *Навіть після 212 р. за римським цивільним правом заборонялися шлюби осіб сенаторського стану з відпущениками і відпущеницями, аби запобігти зрощенню з місцевим населенням та можливому зловживанню владою* (з наук.-попул. літ.); * Образно. *Коли з жінки раптово знімають ланцюг сімейного насильства, часто відпущениця шукає собі нового господаря* (з газ.).

ВІДПÝЩЕННЯ, я, *с., рел.* Прощення гріхів. *Дехто з говільників намагався дістати відпущення гріхів даремно, вкинувши попові в тарілку, замість п'ятака чи гривеника, звичайний ґудзик* (О. Донченко); *Коли .. Тарас .. був щасливо забраний з-перед очей премудрого і престрашного Львова, зрадів усім солдатським тілом, як одпущенню грішник* (Василь Шевчук); — *Там, у торбі, папір з одпущенням всіх гріхів, прочитаєш* (Ю. Мушкетик).

◊ **Козéл відпýщення** <*рідше* **Офірний козéл**> *див.* **козéл.**

ВІДП'ЯСТИ *див.* **відпинáти.**

ВІДРÁДА, и, *ж.* 1. Почуття задоволення, втіхи і радості. *Не було Остапові сну, ані відпочинку; не було спокою, ані відради* (Марко Вовчок); *Лице засвітилось одрадою: "От де моя праця, — немов казали його очі, — не марно потрачена: вона зробила з мене чоловіка, хазяїна!.."* (Панас Мирний); *Всіх згадали, та забули Помолитися за тих, Хто конає в злій неволі Без відради та утіх* (П. Грабовський); *Якась відрада, тихе вдоволення обняло йому душу* (О. Маковей); *Усе навіює відраду — і вітряки, й сади густі* (В. Сосюра); // Розрада, заспокоєння. *Ходив по місту, як неприкаяний, і гасла надія на останню відраду, яка ще могла бути для нього в житті* (Р. Іваничук).

2. Той (те), хто (що) приносить таке почуття. *"О сину! Світ моїх очей! .. Моя ти радість і одрада"* (І. Котляревський).

ВІДРАДЖÁТИ *див.* **відрáджувати.**

ВІДРÁДЖУВАТИ, ую, уєш, **ВІДРАДЖÁТИ,** áю, áєш, *недок.,* **ВІДРÁДИТИ,** джу, диш, *док., кого, рідше кому, також з інфін.* Відмовляти від якоїсь дії, вчинку. — *Так і так,* — *починає Савчиха, — хотіла б Михася посилати до Львова, радьте, що робити, та не відраджуйте* (О. Маковей); *Галя давно відраджує подругу, щоб з Тихоном не водилася* (К. Гордієнко); *Суліман, хоч і не намовляв його одружитися з Катериною, проте й не відраджував від цього кроку* (Ірина Вільде); *Я думаю, що, може, мені вдалося б відрадити Вас від друкування таких штук* (Леся Українка); *Гаврик хотів скидати пальто, щоб братися до роботи, та Михась одрадив: не треба, як стане душно, тоді можна скинути, а то ще застудитися можна* (В. Винниченко); *Кохана, хоч і одмовляла, та знала його краще за всіх — не одрадиш...* (Л. Смілянський); *Я відрадив би йому робити подібні речі потай* (Ю. Шовкопляс).

ВІДРÁДИТИ *див.* **відрáджувати.**

ВІДРÁДІСНИЙ, а, е, *рідко.* Який сповнює відрадою, радістю. [А н т о с ь:] *О, чарівні, відрадісні часи! Чи ж вернетесь, чи відлетіли в вирій?* (М. Старицький); *Іде весна одрадісна. Зелений шум кругом встає* (І. Манжура); — *Ні спочинку немає, ні єдиної одрадісної хвилини* (Панас Мирний); *Де взять відрадісних пісень? Круг мене мертве царство суші...* (П. Грабовський).

ВІДРÁДІСНО, *рідко.* Присл. до **відрáдісний.** — *Спасибі! — відмовив одрадісно він* (М. Старицький); *А над всім розлягався щебет соловйовий: десь так близько, в гущавині, соловей співав так голосно, так відрадісно* (Олена Пчілка); // *у знач. пред. Що задумав, все йому можна, все йому відрадісно, все втішно* (Марко Вовчок).

ВІДРÁДІСТЬ, дості, *ж., рідко.* Те саме, що **відрáда** 1. *Лице її ожило, в очах грає одрадість* (Панас Мирний); *Поете! Шлях твій повен труду. Не жди відрадості, о — ні...* (П. Грабовський); *Одрадість у серці розквітла* (Леся Українка).

ВІДРÁДНИЙ, а, е. Який несе відраду, втіху, задоволення, радість. *То жайворонок, лірник одинокий, Зайняв одрадну серцю вишину* (П. Куліш); *Думки* [Галі] *росли — ширились, забігали вперед, малювали одрадні картини* (Панас Мирний); *Після напруження, після буйного лету думок, цей спокій здався дівчині таким відрадним і бажаним* (О. Довженко); *Відрадне почуття проймало Зінька* (К. Гордієнко); *Все життя він жив майбутнім, не маючи нічого відрадного в минулому* (М. Стельмах).

ВІДРА́ДНІСТЬ, ності, *ж., рідко.* Те саме, що **відра́да** 1. *Не маю я відрадності від свого нелюба* (П. Чубинський).

ВІДРА́ДНО. Присл. до **відра́дний.** *Серце її одрадно затріпалося* (Панас Мирний); *Відрадно зазначити, що .. автор ніде не падає до "малоросійщини" епігонів Котляревського* (М. Зеров); // *у знач. пред. — Чув, чув, що приїхав! Радісно мені, приємно, відрадно...* (В. Винниченко); *Орині відрадно Павла слухати* (К. Гордієнко).

ВІДРА́ДОНЬКА, и, *ж., нар.-поет.* Пестл. до **відра́да.** *— Нема мені ні щастенька, ні одрадоньки і ніякої втіхи!..* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Є і в моїй душі сумні пісеньки, а нема відрадоньки в ній* (Уляна Кравченко).

ВІДРА́ДОЩІ, ів, *мн., рідко.* Те саме, що **відра́да** 1. *Відрадощі жизні* [життя], *кому ви судились?* (П. Куліш); *Молодощі, відрадощі! На серденьку своя воля...* (Ганна Барвінок); [С и р е н и:] *Линьмо всі в Егейське море, Там потоне всяке горе У відрадощах буття!* (М. Лукаш, пер. з тв. Й.-В. Гете).

ВІДРАЖА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., кого, що, рідко.* Відштовхувати когось чимось (неприємним, поганим виглядом або запахом і т. ін.). *На широкій поверхні життя кохання непомітне й нікому, крім закоханих, нецікаве. Воно навіть відражає, коли десь необережно назовні виявиться* (В. Підмогильний); *Під очима в нього зяяли дві довгасті чорні дірки з рожевими вінцями живої скори, й вух теж не було, й довга чорна борода клинцем та чорні вуса не здобили його вид, а мовби ще дужче відражали* (І. Білик).

ВІДРА́ЗА, и, *ж.* Почуття огиди, різкої неприязні до кого-, чого-небудь. *Якась ворожнеча, якась відраза загарчала у ньому, немов збуджений пес* (М. Коцюбинський); *Він був усе дуже обережний із зброєю, мав взагалі перед зброєю якусь неописану відразу* (О. Кобилянська); *Притишений голос дратує Віру, викликає в ній зараз не тільки відразу, але й обурення* (А. Шиян).

ВІДРА́ЗЛИВИЙ, а, е. Дуже неприємний, огидний. *Тільки лице діда Гарасима лишилося для мене страшним і відразливим* (І. Франко); *Захропе стривожено кінь, натрапивши в траві м'якими рухливими губами на щось бридке, відразливе — на слизького слимака чи на холодну земляну жабу* (В. Малик); *Подоба Скарги вийшла відразливою: злобна гримаса губ, високе чоло у прямовисних зморшках, велика, мов лисина, тонзура і очі, стиснуті до перенісся* (Р. Іваничук).

ВІДРА́ЗЛИВО. Присл. до **відра́зливий.** *Ця зовнішня, підкреслена врода на багатьох впливала відразливо* (О. Копиленко); *Гуркіт, бахкання пострілів, .. регіт і терликання губних гармошок — усе це зливалося в дикунську какофонію, котра гнітюче й відразливо тиснула на похоронну процесію, яка саме перетинала вулицю, прямуючи до цвинтаря* (Є. Доломан).

ВІДРА́ЗНИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **відра́зливий.** *Степан, боязко озираючись, умочив руки в воду й здригнувся — така слизька й відразна була йому вода* (В. Підмогильний); *Ці нездорові місця, коло яких від задушливих випарів було важко дихати вдень, а ввечері не було рятунку від комарів, завжди справляли на Олександра Івановича відразне враження* (Б. Антоненко-Давидович).

ВІДРА́ЗНІСТЬ, ності, *ж., рідко.* Те саме, що **відра́за.** *Навіть відразність, було, з'явилася до синього неба, до високих гір* (П. Панч).

ВІДРА́ЗНО, *рідко.* Присл. до **відра́зний.** *Відразно звучав його скрипучий голос* (з газ.); // *у знач. пред. Голос у Христича ставав усе плаксивіший, нещирий, відразно було Рідкодубові слухати його* (І. Кириленко).

ВІДРА́ЗУ, *присл.* 1. Зараз же, негайно, в ту ж мить. *Весільний чад одразу вийшов у всіх з голови* (І. Нечуй-Левицький); *— Як глянув я на неї, так і впізнав одразу. Вона! Коханка колишня!* (М. Коцюбинський); *Ойкнув людський натовп, і відразу стало тихо-тихо* (Ю. Яновський); *Залишившись з Тимком наодинці, дівчина відразу перемінилася, .. зробилася мовчазна і насторожена* (Григорій Тютюнник); *Галина відразу пізнає запале, гостроносе, в хворобливих рум'янцях обличчя Григорія* (М. Стельмах); *Задзеленчав дзвінок, шкільне подвір'я одразу спорожніло* (О. Гончар); // З першого разу, спочатку. *Але протока була значно ширша, ніж це відразу здалося* (Ю. Смолич).

2. Одним заходом, за один раз. *Київ не відразу збудований* (Номис); *Про все не напишеш в листівці відразу, А ти не запізнюйся, в гості приїдь* (А. Малишко); *В хазяйстві ще стільки дірок, що не всі залатаєш відразу* (М. Стельмах).

3. Раптово, несподівано. *Коли це одразу в хаті стало видно як удень* (І. Нечуй-Левицький); *І відразу щось розтяло хмару* (С. Васильченко); *В долині відразу зашуміло млинове колесо* (М. Стельмах).

4. Разом, одночасно. *Грошей у нього в запасі було не дуже багато, а дві ями відразу копати і цямрувати, то день у день коштує* (І. Франко); *Як зберуться до наших гості, то одразу на чотирьох мовах говорять* (Леся Українка).

5. Тут же, дуже близько біля чого-небудь. *За трьома яблунями одразу починалося поле* (Н. Рибак); *За Моравою одразу починались ліси та болота* (О. Гончар).

ВІДРА́НА, *присл.* Те саме, що **відра́ння.** *— Мамо, моя бідна мамо, чого ти сюди йшла між тих звірюк? Відрана за тобою шукаю усюди...* (А. Чайковський); *Відрана він* [ворон] *сидів настовбурчившись на гребні* [гребені] *хлівця* (В. Дрозд); *Прийшов на ту річку відрана, .. хотілося мені самоти* (Валерій Шевчук).

ВІДРА́НКУ, *присл.* Те саме, що **відра́ння.** *Нічого, власне, страшного нема, я просто трохи знервувався і... голодний. Я відранку нічого не їв* (В. Винниченко); *Відранку бригада висотників оглядала дахи будинків, яким шквальний вітер заподіяв шкоди* (з газ.).

ВІДРА́ННЯ, *присл.* У ранковий час; зранку. *Тої страшної-страшної весни, коли ховали матір, відрання мжичило* (А. Тесленко); *Люди товпляться бурхливою навалою, позастоювавши чергу відрання* (В. Барка); *Ревіло радіо. Пташкам не набридало співать відрання про одне і те ж* (В. Стус).

ВІДРАПОРТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відрапортува́ти.** *Щодо підготовки міського господарства до зими, то відрапортована заступником міського голови готовність тепломереж і котелень ніяк не означає своєчасний початок опалювального сезону* (з газ.); // **відрапорто́вано,** *безос. пред. 14 грудня 1986 року на Чорнобильській атомній станції закінчились монтажні роботи четвертого енергоблоку. Уряду було відрапортовано, що блок не вважається смертельно небезпечним* (із журн.).

ВІДРАПОРТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДРАПОРТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.* Робити донесення про що-небудь за певними правилами військової служби; доповідати рапортуючи. *Лейтенант, приклавши руку до козирка, підійшов, чітко відбиваючи крок, до полковника і дзвінко відрапортував* (В. Собко); *— Товаришу командир! — одрапортував Моргунові Дементій. — Операція пройшла щасливо* (С. Воскрекасенко); // *розм.* Доповідати кому-небудь про щось; повідомляти когось про що-небудь. *— Панич виїхали кудись, — одрапортувала мені Лукерка* (Л. Яновська); *Привітався* [юнак] .. *і відрапортував Саїдові: — Чотириста шістдесят п'ять студентів і робітфаківців прибули на ліквідацію прориву* (Іван Ле).

ВІДРАПОРТУВА́ТИ *див.* **відрапорто́вувати.**

ВІДРАПОРТУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *док.*, *розм.* Віддати рапорт. *— Перед старшиною я вже відрапортувався* (О. Гончар).

ВІДРАХО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відрахува́ти.** *При визначенні координат світила шкалою для вимірювання моментів є одиниці часу — години та їх частки, а шкалою для вимірювання зенітної відстані — градуси та їх частки, відраховані на розділеному крузі за допомогою спеціальних пристроїв* (з наук.-попул. літ.); *В. Винниченко дебютував як прозаїк уже після того, як за участь у протиурядових виступах був відрахований з числа студентів правничого факультету Київського університету* (з навч. літ.); // **відрахо́вано,** *безос. пред. В установленому законом порядку на підставі судових рішень, ухвал, постанов, вироків тощо з пенсії може бути відраховано не більш як 50 відсотків її розміру* (з мови документів); *У 1910 р. українських студентів Львівського університету було звинувачено у провокуванні масових безладів, 49 із них відраховано з університету* (із журн.).

ВІДРАХО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відрахо́вувати.** *Амортизаційні відраховування на обладнання на період консервації не нараховуються* (з мови документів); *Відраховування коштів профспілковій організації підприємства на культурно-масову, фізкультурну й оздоровчу роботу проводилося у розмірах, визначених у колективному договорі* (із журн.).

ВІДРАХО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДРАХУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.* 1. *кого, що.* Рахуючи, відділяти, відокремлювати частину кого-, чого-небудь. *Гессен уже, тикаючи нагаєм, відраховує, відділяє з гурту кільканадцятеро найкрутов'язіших, шикує в два ряди* (О. Гончар); *М'яким рухом з черги одрахував розвідний вісім. "За мною, товариші!"* (В. Еллан-Блакитний); *Никифор одрахував із свого гаманця десять карбованців од пенсії і подав жінці* (Григір Тютюнник); * У порівн. *Він говорив поволі, важко, наче одраховував гроші* (М. Коцюбинський); // *що.* Ритмічними ударами вказувати час. *І мідний роздільний дзвін розноситься вгорі, відраховуючи секунди, надаючи їм незвичайної ваги і значимості* (Ю. Яновський); *Десь з ринви капає вода, журно відраховуючи секунди* (І. Пільгук).

2. *кого.* Виключати з числа членів якоїсь організації, установи, закладу. *Верховна Рада заборонила відраховувати студентів без згоди органу студентського самоврядування* (з газ.); *Мене відрахували з учбового батальйону* (Є. Доломан).

3. *що.* Те саме, що **вирахо́вувати** 2. *Наймана особа доручає працедавцю відраховувати зі своєї зарплати суму коштів у вигляді внесків на довгострокове страхування життя* (із журн.).

ВІДРАХО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **відрахо́вувати.** *Геологічне вивчення надр здійснюється, як правило, за рахунок коштів, що відраховуються видобувними підприємствами до державного бюджету* (з мови документів); *Термін розстрочення відраховується від місяця виникнення першого складника консолідованого боргу* (із журн.).

ВІДРАХУВА́ННЯ, я, *с.* 1. *тільки одн.* Дія за знач. **відрахува́ти.** *Причини відрахувань у протоколах педагогічних зборів семінарій наводилися найрізноманітніші: "за власним бажанням", "за неуспішність", "негідна поведінка" тощо* (з наук.-попул. літ.); *З глибини народу .. ринув потік заяв про добровільне відрахування своїх заощаджень на літаки й танкові колони* (П. Тичина); *Один із батьків може подати заяву за місцем роботи, місцем виплати пенсії, стипендії про відрахування аліментів на дитину з його заробітної плати, пенсії, стипендії у розмірі та на строк, які визначені у цій заяві* (з мови документів).

2. Відрахована сума. *Відрахування із заробітної плати не можуть перевищувати 20 % заробітної плати* (з мови документів); *На рівні підприємств до власних коштів належать амортизаційні відрахування та чистий прибуток, а до залучених — кредити банків, емісія акцій* (із журн.); // Кошти цільового призначення, які скеровуються до бюджету та державних спеціальних фондів. *Відрахування на особливі потреби здійснюються зі спеціальних фондів* (з наук.-попул. літ.).

△ **(1) Валю́тні відрахува́ння** — частина валютних коштів підприємства, яку воно має перераховувати в державний валютний фонд. *Кошти фонду валютних відрахувань підприємства вилученню не підлягають і можуть накопичуватися для використання у наступні роки* (з мови документів).

◊ **То́чка ві́дліку (відраху́нку, відрахува́ння)** *див.* **то́чка.**

ВІДРАХУВА́ТИ *див.* **відрахо́вувати.**

ВІДРАХУ́НОК, нку, *ч.* Те саме, що **відрахува́ння** 1. *Деякі гарячі голови серед наших економістів пропонували негайно ввести загальні й однакові для всіх фіксовані відрахунки до держбюджету з прибутку* (з газ.).

◊ **То́чка ві́дліку (відраху́нку, відрахува́ння)** *див.* **то́чка.**

ВІДРА́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВІДРА́ЯТИ,** а́ю, а́єш, *док., кого і без прям. дод., також з інфін., розм.* Те саме, що **відра́джувати.** *І мати, й сусідки відраюють: з ким ти зв'язалась? Хуліган, розбишака, а ти перша в училищі, лікарем будеш...* (О. Гончар); *Його* [Агапіта] *відраювали від наміру просити в імператора врятованого "білого болгарина"* (П. Загребельний); *Одраяли, одсудили, щоб ми в парі не ходили* (Сл. Гр.); *Ніна Олександрівна хотіла була на малюнку посадити ще на кам'яних сходах до мечеті старого муллу в зеленій чалмі, .. та Олександр Іванович одраяв* (Б. Антоненко-Давидович).

ВІДРА́ЯТИ *див.* **відра́ювати.**

ВІДРЕАГУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Те саме, що **зреагува́ти.** *Недремна підсвідомість автоматично відреагувала на щось таке, котре й справді виходило за весь попередній життєвий досвід* (Б. Олійник); *Фроленко .. розгорнув носовичок. Там лежало десять новеньких асигнацій. — Хм, — першим відреагував Дебогорій, — тисяча карбованців. Від*

кого це? (Ю. Хорунжий); *Людині пояснювали, що під час експерименту на звуковий сигнал вона має одразу ж відреагувати натисканням на гумову грушу* (з наук.-попул. літ.).

ВІДРЕГУЛЬО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відрегулюва́ти.** *Правильно відрегульований комбайн повинен вільно прокручуватись від руки, за приводний пас* (з навч. літ.); *Мову можна розглядати як чітко відрегульовану систему мовних одиниць і явищ різних мовних рівнів* (з наук. літ.); // **відрегульо́вано,** *безос. пред. Коли все було відрегульовано, молотьба пішла злагодженим ритмом* (з газ.); *Необхідно докласти чималo зусиль, щоб питання збереження торфових екосистем було відрегульовано належним чином* (з наук. літ.).

ВІДРЕГУЛЬО́ВАНІСТЬ, ності, *ж.* Стан за знач. **відрегульо́ваний.** *Для успішного вирішення завдань, пов'язаних із прискоренням ринкових реформ, необхідна відрегульованість економічних та соціальних процесів* (із журн.).

ВІДРЕГУЛЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДРЕГУЛЮВА́ТИ,** ю́ю, ю́єш, *док., що.* 1. Регулюючи, налагоджувати, приводити в необхідний для роботи чи використання стан. *Положення передніх коліс відрегульовують у напрямку руху в кілька етапів* (з наук.-техн. літ.); *— А коли не полінуєшся та відрегулюєш вузли, то, сам знаєш, воно ж у роботі окупиться, — вів далі батько своєї* (О. Гончар); *— Тоді і я заскочу до Білого Хутора, подивлюся, як там відрегулювали новий комбайн до жнив, — сказав Пташко* (М. Малиновська); *Землю зорано вчасно, весною зяб заборонували, так що волога залишилася в ґрунті, от тільки сівалки відрегулювати не змогли* (М. Циба).

2. Упорядковувати що-небудь, підпорядковуючи його відповідним правилам, певній системі. *Кодекс адміністративних процедур відрегульовує взаємовідносини публічної влади з громадянином, який до неї звертається* (з мови документів); *У процесі розбудови незалежної держави ринкові відносини треба було створити, налагодити, відрегулювати* (з публіц. літ.).

ВІДРЕГУЛЬО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВІДРЕГУЛЮВА́ТИСЯ,** ю́ється, *док.* 1. Ставати відрегульованим. *При нахилі спинки автомобільного сидіння його подушка автоматично відрегульовується* (з газ.); *Із часом процеси взаємодії державних і приватних видавництв повинні відрегулюватися* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **відрегульо́вувати.** *Усі системи опалення і вентиляції після реконструкції або капітального ремонту відрегульовуються, доводяться до проектної потужності і проходять приймальні випробування* (з наук.-техн. літ.).

ВІДРЕГУЛЮВА́ТИ *див.* **відрегульо́вувати.**

ВІДРЕГУЛЮВА́ТИСЯ *див.* **відрегульо́вуватися.**

ВІДРЕДАГО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відредагува́ти.** *Свого часу чималої популярності набув українсько-російський словник, .. відредагований, а великою мірою і укладений, Борисом Грінченком* (М. Рильський); *Сашків репортаж, перш ніж лягти на радіохвилі, був добряче відредагований Валерієм Холодом, був навіть трохи скорочений* (М. Білкун); *Етап виокремлення структурних елементів у розпізнаному та відредагованому тексті словника та рознесення їх до відповідних полів бази даних виконувався цілком автоматично засобами розробленого програмного забезпечення* (з наук. літ.); // **відредаго́вано,** *безос. пред. Розрізняють два Талмуди: палестинський і вавилонський. Перший було відредаговано у III ст., другий — у V ст.* (з наук. літ.).

ВІДРЕДАГУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., що.* Здійснити редагування певного тексту. *Петровій треба було головувати на комісії, що мала відредагувати резолюції конференції* (Ю. Смолич); [Б а т у р а:] *Я відредагую ваші записки* (О. Корнійчук).

ВІДРЕЖИСИ́РУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* 1. Надати закінченої сценічної форми спектаклю, фільму і т. ін. за допомогою режисера; здійснити режисуру. *Відрежисирувати оперу "Наталка Полтавка" в новій редакції вдалося після багатьох репетицій учасників дійства* (з газ.).

2. *перен.* Ретельно спланувати, підготувати подію, випадок, розмову і т. ін. *Вона давно відрежисирувала цю несподівану зустріч* (із журн.).

ВІДРЕКОМЕНДО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відрекомендува́ти.** *Він знав Зубчука.., але не був знайомий особисто, ніколи не був йому відрекомендований, тож подумав, що той просто не пам'ятає його* (О. Ірванець); *Гравцям футбольної команди був відрекомендований новий тренер* (з газ.); // **відрекомендо́вано,** *безос. пред. Вченій раді університету було відрекомендовано нових проректорів* (з газ.).

ВІДРЕКОМЕНДО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДРЕКОМЕНДУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *кого і без дод.* 1. Знайомлячи когось із кимсь, називати ім'я, фах, заняття і т. ін., представляти когось кому-небудь. *— Ви тільки з ним обережно. А то цей чоловік може вас налякати, що й не заснете, — несамохіть прийшов на поміч професор, жартівливо відрекомендовуючи його матері й дочці* (О. Гончар); *У конторі, щоб якось відтягнути розмову про Сотника і про його листи, Чухно відрекомендовував гостям молодь* (М. Циба); *— Прошу познайомитись — моя дружина, — одрекомендував Ходжаєву Олександр Іванович* (Б. Антоненко-Давидович); *Також привітно, як і раніше* [Ахмат-Алі] *відрекомендував: — Моя донька — Назірахон* (Іван Ле); *Бранко не тільки художник, як він себе одрекомендував, а й партизан* (П. Загребельний).

2. Повідомляти комусь відомості про особу, до цього йому невідому, характеризуючи її. *Діденко відрекомендував йому Грицька як свого давнього товариша* (А. Головко); *— Мого батька, мабуть, оселимо в тітки Зарени, вона відрекомендує його як далекого родича і подбає про нього, поки нас з Алісою не буде...* (О. Авраменко).

ВІДРЕКОМЕНДО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВІДРЕКОМЕНДУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* Під час знайомства називати своє ім'я, фах, заняття і т. ін. *Батько відрекомендовувався як мистецтвознавець, як музейний працівник* (Б. Харчук); *— Охрім Шквиря, місцевий сотник, — одразу, щоб не було ніяких непорозумінь, відрекомендовується* (Ю. Мушкетик); *Я одрекомендувався і звернувся до старої графині на французькій мові* (Л. Старицька-Черняхівська); *Тоді незнайомий відрекомендувався: — Доктор Пастух, близький знайомий вашого батька* (Ірина Вільде); *— Моє прізвище Дорош, — ввічливо відрекомендувався незнайомець* (Григорій Тютюнник); *Він одрекомендувався так голосно й велично, немовби йшлося про якусь знаменитість* (М. Сиротюк).

ВІДРЕКОМЕНДУВА́ТИ *див.* **відрекомендо́вувати.**

ВІДРЕКОМЕНДУВА́ТИСЯ *див.* **відрекомендо́вуватися.**

ВІДРЕКТИ́ *див.* **відріка́ти.**

ВІДРЕКТИ́СЯ *див.* **відріка́тися.**

ВІДРЕМОНТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відремонтува́ти.** *І все ж таки паровози виходять до кінця не відремонтовані* (О. Донченко); *Під садом стояв одремонтований флігель та стайні* (А. Головко); *Ясні і чисті, стоять добре відремонтовані всі чотири шкільні будинки* (В. Кучер); // **відремонто́вано,** *безос. пред. — Ударна бригада нашого депо взялася позачергово відремонтувати старий паровоз. Паровоз відремонтовано* (Б. Антоненко-Давидович); *Інвентар, необхідний для сівби гороху, відремонтовано* (з газ.).

ВІДРЕМОНТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВІДРЕМОНТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* Робити ремонт чого-небудь; ремонтувати. *Я почну скуповувати нерухомість, відремонтовувати її, приводити у людський вигляд* (С. Жадан); *Шхуну відремонтували, поставили на ній нову щоглу* (М. Трублаїні); *Батько був заклопотаний, на пана й не глянув. А той розприндився, кричить, щоб йому негайно бричку одремонтувати* (Б. Антоненко-Давидович); // *кого, перен., жарт.* Лікувати, оздоровлювати когось. [Берест:] *Вітаю вас, Платоне Івановичу. Збліднули трохи, ми вас швидко відремонтуємо* (О. Корнійчук); *Байрачний крізь зціплені від болю зуби, ніби аж спокійно, кинув: — А ти не хвилюйся, наше ще все попереду... Ось залатають, одремонтують... то ще й гопака вшкварю...* (Є. Доломан).

ВІДРЕМОНТУВА́ТИ *див.* **відремонто́вувати.**

ВІДРЕСТАВРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відреставрува́ти.** *Дмитро злегка натис сирену, коли вони проїхали повз ту відреставровану кам'яницю* (Є. Кононенко); *Сьогодні повернувся до глядача нещодавно відреставрований фільм "Вечір напередодні Івана Купала", поставлений Ю. Іллєнком двадцять років тому* (з публіц. літ.); *Свято-Покровський храм був відреставрований зусиллями настоятеля священика Миколая Марусяка* (з газ.); // **відреставро́вано,** *безос. пред. Останнім часом центральна частина Луцька набула європейського вигляду. Будинки тут відреставровано, пофарбовано, тротуари вимощено сучасною плиткою, а стару бруківку відновлено за допомогою львівських майстрів* (із журн.).

ВІДРЕСТАВРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВІДРЕСТАВРУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.* Проводити реставрацію (у 1 знач.). *Я повісив картину на чільному місці в своїй майстерні поруч з іконою Різдва Христового, яку колись роздобув у нашій сільській церковці і яку першою спробував відреставрувати* (Р. Федорів); *— Ви трохи відреставрували фрески... Треба сказати, що зроблено це прекрасно, саме так я тільки й міг уявляти вашу роботу...* (П. Загребельний); * Образно. *Ми розуміли, що українцям потрібно відреставровувати своє минуле — щоб воно стало активним суб'єктом нашого суспільно-культурного життя* (з газ.).

ВІДРЕСТАВРУВА́ТИ *див.* **відреставро́вувати.**

ВІДРЕТУШО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відретушува́ти.** *Зараз на обкладинках журналів фігурують тільки фотографії, оброблені й відретушовані за допомогою комп'ютерних програм* (із журн.); *Крем'яні кинджали трапляються порівняно рідко. Звичайно вони чудово відретушовані по всій поверхні* (з наук. літ.); // **відретушо́вано,** *безос. пред. На комп'ютерні носії перенесено (тобто відскановано, відретушовано, паспортизовано, записано на компакт-диски) лише деяку частку зображень пам'яток архітектури України* (із журн.).

ВІДРЕТУШО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВІДРЕТУШУВА́ТИ,** шу́ю, шу́єш, *док., що.* 1. Здійснювати ретушування. *Як професійно відретушовувати домашнє фото, робити монтаж улюбленого знімка чи створювати приголомшливий фотоколаж?* (із журн.); *Малюнки учасників дитячої виставки ретельно відретушували* (з газ.); *Спеціалісти фірми допоможуть роздрукувати інформацію або кольорову фотографію, яку за потреби вам відретушують у студії* (з мови реклами).

2. *перен.* Прикрашати, подавати що-небудь у привабливому, ідеалізованому вигляді. *Недавно мій друг розповів приголомшливу історію, думаю, добре відретушувавши реальні події* (із журн.); *Образ політика в цій статті відретушували і прикрасили* (з газ.).

ВІДРЕТУШУВА́ТИ *див.* **відретушо́вувати.**

ВІДРЕ́ЧЕННЯ, я, *с.* 1. *тільки одн.* Дія за знач. **відректи́ся.** *Полюбили оба одну бідну, нужденну робітницю.., навиклу до мовчазного послуху, до покірливості безграничної* [безмежної], *до відречення від власної волі, від власної думки* (І. Франко); *Але не вірити в Бога — це вже переходить поняття, це відлучує людину від собі подібних, ставить на ньому печать одречення од всього* (Г. Хоткевич); *Ви жадаєте моєї повної покори, поклоніння вам, відречення від того, що для мене святе... відречення від самого себе* (Р. Федорів).

2. Офіційний документ про відмову від своїх прав, поглядів і т. ін. *Ті, що хотять дуже забагатіти, то кров'ю підписують відречення* (Г. Хоткевич); *Під загрозою смерті від генерала вимагали написати листа-відречення, але він відмовився* (з мемуарної літ.).

ВІДРИБА́ЛИТИ, лю, лиш, *док., що* і без прям. дод., *розм.* Закінчити, перестати рибалити. *Він уже відрибалив своє;* // *рідко.* Те саме, що **пориба́лити.** *Були з другом на водоймі, відрибалили на ура* (із журн.).

ВІДРИ́В, у, *ч.* Дія і стан за знач. **відрива́ти**[1] 1, 5 і **відрива́тися**[1] 1, 5. *— Від вашої теорії про доповнення життя мистецтвом один лише крок до відриву життя від мистецтва, — сказав Городовський* (В. Підмогильний); *Мінімальна (критична) швидкість вітру на висоті 10–15 см, яка необхідна для відриву і переміщення часток ґрунту, залежить від багатьох чинників* (з наук. літ.); *З викидів і відривів від Сонця великих мас протуберанців утворилися планети, в тому числі й Земля* (з наук.-попул. літ.); *Манька* [корова] *помітила, що чим менша й ледачіша була корівчина, тим більше мукала вона проти Маньки казна-що, так що голова колгоспу і заввідділом тваринницьких ферм навіть почали було вірити коров'ячим наклепам і коситься на Маньку за гордість і одрив од мас* (О. Довженко); *Не заскніли думи співця в найтяжчі часи відриву від рідного краю й народу* (І. Пільгук); *З'ясовуючи специфіку мовлення і мови, О. М. Леонтьєв у той же час підкреслює їх єдність і неможливість відриву одного від другого* (з наук. літ.).

(1) Без відри́ву від виробни́цтва — не залишаючи роботи, продовжуючи працювати. *Відповідно до закону підприємство надає пільги своїм працівникам, які навчаються без відриву від виробництва* (з мови документів); **(2) З відри́вом від виробни́цтва** — залишивши роботу. *— Мою заяву прийнято. — Яку заяву? — поцікавився й Думбадзе. — Щоб мене відпустили з комсомольської роботи назад на виробництво чи вчитися до вузу. Я ж уже два роки сиджу в райкомі з відривом від виробництва. Доволі!* (Ю. Смолич); *За-*

раховані в аспірантуру з відривом від виробництва одержують державну стипендію (з мови документів).

◊ **(3) У відри́ві** *від кого — чого* — без будь-якого зв'язку з ким-, чим-небудь. *Гарнізон наш розтав, зв'язку не було, діяли в повному відриві від своїх* (Ю. Яновський); *Справжнє розуміння проблематики і методів середньовічного і сучасного національного арабського мовознавства, що наслідує класичну традицію, у відриві від подібної глибинної культурологічної перспективи є неможливим* (із журн.).

ВІДРИВА́ЛЬНИЙ, а, е, *техн.* Який відриває (у 1 знач.). *Відривальні валики є необхідним елементом цього технічного пристрою* (з наук.-техн. літ.).

ВІДРИВА́ННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **відрива́ти[1]** 1, 5 і **відрива́тися[1]** 1, 5. *Перестрій* [перебудова] *громадянства має бути результатом органічного перетвору* [перетворення] *його, а не наслідком появи якогось фантастичного винаходу. Віра в це є просто дитинство, це — одривання уваги від реальної праці* (В. Винниченко); *Буквалізм .. є одним з факторів .. відривання літературної мови від народної, засмічування її* (О. Кундзич); *Немає більш помилкової та шкідливої ідеї, ніж відривання зовнішньої політики від внутрішньої* (з публіц. літ.).

ВІДРИВА́ННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **відрива́ти[2]** і **відрива́тися[2]** 1. *Під час експерименту часте відривання та переміщення рослин із різних видів ґрунту небажане: це погано впливає на їх ріст і коректність результатів* (з наук. літ.); *При прокладанні інженерних підземних мереж треба контролювати глибину відривання траншей* (з навч. літ.).

ВІДРИВА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *недок.*, **ВІДІРВА́ТИ,** ірву́, ірве́ш, *док.* 1. *що.* Тягнучи, смикаючи, відділяти, відокремлювати частину від цілого або що-небудь прикріплене, приклеєне і т. ін. *Раз за разом гатить він дзюбаком у іловату* [мулисту] *опоку і відриває від неї кусні мху* [моху] (І. Франко); *Одчиняю коробку з халвою і разом з віком відриваю шматок білого волокна* (М. Коцюбинський); *Він відривав від грона винограду ягідку за ягідкою* (Ірина Вільде); *Єпископи квапливо благословляли трапезу, імператор відривав перший шматок, відпивав перший ковток* (П. Загребельний); — *Рукава ніяк не знайду. Чи не одірвав, бува, його хто? — запитав Довбня, плутаючи на собі пальто* (Панас Мирний); *Відірвала листок з блокнота й поклала Петрикові до кишені* (Л. Дмитерко); // *перев. безос.* Відрізати, зносити осколком снаряда, машиною тощо голову, ногу і т. ін. *Спершу я подумала, що з ним на заводі сталось якесь лихо і його забрали до лікарні. Незадовго перед цим механікові відірвало руку...* (А. Михайленко); *На переправі йому відірвало ногу* (із журн.).

2. *що, перен., розм.* Забирати, віднімати в кого-небудь щось. *Бачив я... Як у бідного багаті крихту одривали* (Я. Щоголів); // Віднімати, відділяти частину від чого-небудь на шкоду собі або комусь. *Недоїдав, недопивав... По копійці збирав... Одривав від пенсії* (Є. Кравченко).

3. *кого, що, перен.* Насильно відсторонювати, відводити кого-небудь від когось, чогось. *І насилу-то, насилу Мене одірвали Од матері неживої* (Т. Шевченко); *Доки якось відірвали Настю від Гната. Гната повели. Мотря взяла Настю до своєї хати* (М. Коцюбинський); // Відводити руку, голову і т. ін. від чого-небудь. — *Хто це? — одриває голову від підлоги й повертається до священика княгиня Ольга* (С. Скляренко); *Вона важко відривала мокрі руки від обличчя* (М. Стельмах).

4. *кого, перен.* Не давати можливості робити що-небудь, займатися чимсь. *Як бачиш, все мені публіка докучає, одриває од діла* (М. Коцюбинський); *Вона не заважала дяді Кості і від роботи не відривала* (В. Козаченко).

5. *кого, що, перен.* Розлучати кого-небудь з кимсь або чимсь. — *А чи можна ж до десяти літ хлопця одривати від батька та матері? — спитав знову дід* (Панас Мирний); // Позбавляти зв'язку кого-, чого-небудь з чимсь. *Ніяка сила не відірве мене од моєї землі* (Ю. Яновський).

6. *що, жарг.* Здобувати, придбавати що-небудь, проявляючи кмітливість, хитрість і т. ін. *Куртку потрясну відіреш і нехотя заходиш до* [ресторану], *але за стіл не прешся, а до стойки* (А. Крижанівський).

◊ **(1) Відірва́ти (відкрути́ти) го́лову** *кому і без дод.:* а) суворо покарати кого-небудь. — *Будь здорова. Коли ж хто зобидить тебе — прибігай до мене і я йому голову відірву! — хмуриться парубоче обличчя* (М. Стельмах); — *Не кричи, — сказав Медведюк, знову обернувшись до рудого окупанта, — бо відкручу голову* (М. Малиновська); б) знищити кого-, що-небудь; розправитися з кимсь, з чимсь. — *Чи се* [віщування] *значить, що й ворожій силі, яка напосілась на Україну, я відірву голову і вона не заїсть мене?* (І. Франко); **(2) Відрива́ти / відірва́ти з рука́ми,** *розм.* — охоче, швидко розкуповувати що-небудь. — *Ось їду у Францію... Хімія наша їх дуже задовольняє... А фізика наша їм — ніяк! Не такий розмір шматка! У нас як? Хоч що дай — з руками відірвуть!* (П. Загребельний); **(3) Відрива́ти / відірва́ти о́чі (по́гляд)** *від кого — чого і без дод.* — переставати дивитися на кого-, що-небудь. *Імператор відривав очі від гнітючого краєвиду і знову продовжував ходити по залі, вдивляючись в гладенький паркет* (П. Кочура); *Харкевич іноді відривав погляд від рівного, мов асфальт, грейдера і скоса поглядав на моряка* (С. Голованівський); *Сашко на момент одірвав погляд од прицілу* (Ю. Яновський); *Черниш зморщився і, з зусиллям відірвавши очі від картини, суворо подивився на Блаженка* (О. Гончар); *Він* [комбриг] *хотів відірвати погляд, але його очі якось самі впали на зціплений кулак* [убитого бійця] (Ю. Бедзик); **(4) Відрива́ти (відрі́зувати, відріза́ти) / відірва́ти (відрі́зати) від сві́ту** *кого* — позбавляти кого-небудь зв'язку з навколишнім середовищем; ізольовувати. *Два спокої змагались у ній — один буденний, узвичаєний, що велів тілу й духу вправлятись у русло всезагальне, і цей, який відривав її від світу і замикав в особливу капсулу* (Валерій Шевчук); *Сипав сніг і врешті засипав яму. Засипав дороги, засипав ліси, долини і Алму... Від всього світу відрізав...* (М. Коцюбинський); **(5) Відрива́ти [шмато́к** *(рідше* **кусо́к)]** **[хлі́ба] від ро́та:** а) *(перев. зі сл.* с в о г о) відмовляти собі у найнеобхіднішому заради кого-, чого-небудь. — *Коли б у матері була така сила, щоб тебе провчити, як чужі провчили, то не дорікав би гіркими словами стару матір, що над тобою довгих нічок недосипляла, од свого рота одривала* (Панас Мирний); — *Чи я ж його не любила, не жалувала? Од свого рота одривала шматок хліба та годувала його* (І. Нечуй-Левицький); *Наказував лиш синові, та й дуже, жалувати матір, що й при бідності відривала кусок од рота, аби лиш йому, Петрові, добре було* (Дніпрова Чайка); б) *(зі сл.* й о г о, ї ї, ї х н ь о г о *і т. ін.)* позбавляти кого-небудь найнеобхіднішого, забираючи його собі. *Як не жалієте нас, то пожалійте дітей наших, не відривайте від їхнього рота останнього шматка* (М. Стельмах); **(6) [Жив-**

це́м] відрива́ти (відкра́ювати, *рідше* **відтина́ти) / віді-рва́ти (відкра́яти,** *рідше* **відтя́ти) від се́рця (від се́бе):** а) *(кого)* дуже тяжко розлучатися з ким-небудь близьким. *Мусить вона* [Яресьчиха] *розлучатися з сином, з дочкою, живцем відриваючи їх від серця* (О. Гончар); б) *(що і без прям. дод.)* з болем віддавати або покидати що-небудь особливо дороге. *Хоч серце боліло іншим, але прощався* [Василь] *і з кабінетом. Відчував, як відриває щось від серця* (Ю. Мушкетик); [П о к у п е ц ь:] *А малюнки у вас є? Ми б їх над дитячим ліжком повісили.* [Х у д о ж н и к:] *Чудова ідея. Мистецтво облагороджує дітей!.. Ось... Відкраюю од серця* (із журн.); *Мені не дали стипендії, і перші два роки я перебивався уроками, а батько мій навіть продав десятину землі. Відкраяв од серця* (О. Довженко); **(7) З шкірою не віді-рва́ти (не віді́рве́ш)** *від чого, зі сл.* п р и л и п н у т и, п р и с т а т и *і т. ін.* — дуже міцно. *І не занадто вже тлустий Гервасій Салоган* [управитель], *тільки темні щоки трохи розпухли внизу, а от противне прізвисько шевською смолою влипло в нього — з шкірою не відірвати* (М. Стельмах); **(8) Не відрива́ти (не відво́дити) / не відірва́ти (не відвес-ти́,** *заст.* **не зру́шити) оче́й (по́гляду)** *від кого — чого, з кого — чого:* а) весь час, уважно, пильно дивитися на кого-, що-небудь, стежити за кимсь, чимсь. *Під стіною, біля включателя* [вимикача] *стояв вже пикатий чоловік у чорному халаті і не відводив очей з того, що держав у руках годинника* (Мирослав Ірчан); *Він не відривав очей од лічильника* [таксі] .. *Його зацікавила сама механіка* (Ю. Збанацький); б) милуватися ким-, чим-небудь, дивлячись на когось, щось. *Стоїть він у садочку з своєю милою й очей не відірве від її хорошого личенька* (М. Старицький); *З вас у думці очей я не зрушу: Краса ваша — се ті ідеали, Що на час озаряють* [осявають] *нам душу* (П. Грабовський); *Не могла* [Варвара] *одірвати очей від гамірливої вулиці* (В. Кучер); *Коли стемніло, на галявину прийшла Лукія. І доки дівчина розмовляла з Герасимом, Ярема не міг відірвати від неї очей* (П. Кочура); **(9) Не відрива́ючи (не відво́дячи) оче́й (по́гляду),** *зі сл.* д и в и т и с я, с т е ж и т и *і т. ін.* — уважно, пильно, весь час. *Марися Павлівна, не відводячи погляду, стежила за молодою матір'ю, знаходячи в ній схожість із сином* (О. Гончар); — *Страшніший не той мор, — так само глухо сказав странній, все ще не відриваючи очей од бенкетників. — Страшніше, коли людина стає порожня, як випита кухва* (Валерій Шевчук); **Оче́й не відведе́ш (не віді́рве́ш) <Оче́й не [мо́жна] відвести́ (відірва́ти)>** *див.* **відво́дити.**

ВІДРИВА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *недок.*, **ВІДРИ́ТИ,** и́ю, и́єш, *док.*, *кого, що.* Риючи, витягати, виймати із землі, снігу і т. ін. *Чумаченко почав швидко відривати потерпілого* (Григорій Тютюнник); *Ідуть розкопки* [Мессіни] .. *Ось городовий встає. Це знак, що одрили тіло* (М. Коцюбинський).

ВІДРИВА́ТИСЯ[1], а́юся, а́єшся, *недок.*, **ВІДІРВА́ТИСЯ,** ірву́ся, ірве́шся, *док.* 1. Відділятися, відокремлюватися від цілого. *З луском одривались* [од хвиль] *довгі китиці піни і злітали догори* (М. Коцюбинський); *І раптом у безмов'ї над рікою лунає тріск і гук — одна якась крижина одривається від берега* (С. Скляренко); *І нараз побачив, як відірвався від гілки лист осокора* (Я. Гримайло); * У порівн. *А сирота її в селі, її єдиная дитина! Мов одірвалось од гіллі, Ненагодоване і босе* (Т. Шевченко); // Відпадати, відставати від чого-небудь. *Валяночки .. порипували, й пластівці снігу, налипаючи, відривались і відривались від підошов* (Є. Гуцало).

2. *перен.* Відходити, віддалятися від кого-, чого-небудь. — *Дівчино моя, краща од сонця, не маю сили одірватись од тебе!* (І. Нечуй-Левицький); *Кілька торпедних катерів разом відірвалися від причалу* (Д. Ткач); // Підніматися із землі, підлоги і т. ін. *Завіса, немов ужалена, одірвалась від підлоги, .. а далі вже флегматично полізла до стелі* (Б. Антоненко-Давидович); *Матроси вели густий вогонь з мінометів, кулеметів і гвинтівок, не даючи змоги ворожій піхоті одірватися від землі* (В. Кучер); *Літак відірвався від землі і швидко набирав висоти* (В. Собко); // Залишати кого-небудь далеко позаду або збоку; віддалятися. *Ковпаківські розвідники могли відриватися на 100–200 кілометрів від з'єднання* (П. Воронько); *Данилова дружина мчала все далі й далі. Вона відірвалася від війська* (А. Хижняк).

3. *перен.* Переставати дивитися на кого-, що-небудь. *Стою ще хвилинку — не можу одірватися, високо-високо в небі пливе самітна хмаринка: як та ночна* [нічна] *казка, до місяця підкрадається* (С. Васильченко); *Дивилася йому в блискучі вугільно-чорні очі, .. від яких їй чомусь несила було відірватись* (О. Гончар).

4. *перен.* Переставати що-небудь робити, чимсь займатися. *Ганна усміхається соромливо і шиє, не одриваючись* (Леся Українка); *Вона цілий день од роботи не одірветься* (Панас Мирний).

5. *перен.* Поривати зв'язки з ким-, чим-небудь; ставати далеким, відчужуватися. *Відірвався від свого пня, від мужицтва і, як лист дубовий, не даюся ще осені, але в'яну* (В. Стефаник); // Утрачати зв'язок із чим-небудь. *Особистісне самоствердження перетворюється на психологічну проблему людини у випадках, коли воно відривається від цілей життя та стає самоціллю* (з наук. літ.).

6. *жарг.* Розважатися, відпочивати, перев. бурхливо, шумно. *Волохаті людиська махали патлами так, що аж гай гудів. Народ відривався по-чорному* (Л. Дереш); *Ось і сьогодні, коли зустрілися, розповідала* [Ірен] *що вчора була у нічному клубі "Одіссей", класно відірвалася з друзями* (С. Процюк).

7. *тільки недок.* Пас. до **відрива́ти[1]**. *І кожного дерева стовбур порою Дзвенить, мов струна, що зачула смичок, Коли відривається тільки вагою І падає вниз крізь гілляки сучок* (Т. Осьмачка).

◊ **(1) Відрива́тися / відірва́тися від життя́ (від землі́)** — втрачати почуття реальності. [Х о м е н к о:] *Коли людина відривається від життя, то це і є найбільше лихо* (З. Мороз); *Чимало живуть без врахування потреб життя. Літають в небесах, шукають чогось надзвичайного. Доцент Сухоруков щиро запевнив: — Професор Кучевич — людина, яка ніколи не відривається від землі* (Н. Рибак); *Гублять діло формалісти, Сухарі-канцеляристи. Відірвались від життя. Справ не знають до пуття. Їх одні тривожать мислі: Щоб удержатися в кріслі!* (С. Олійник); **(2) Відрива́тися / відірва́тися ду́мкою** *від кого — чого* — переставати думати про кого-, що-небудь. *На душі легше стає, коли одірвешся думкою од цієї пустині* (М. Коцюбинський); **О́чі не відрива́ються <По́гляд не відрива́ється>** *див.* **о́ко[1]**.

ВІДРИВА́ТИСЯ[2], а́юся, а́єшся, *недок.*, **ВІДРИ́ТИСЯ,** и́юся, и́єшся, *док.* 1. Риючись, вибиратися назовні з-під землі, снігу і т. ін. *Деяким постраждалим від землетрусу вдалося відритися з-під завалу самостійно* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **відрива́ти**[2]. *У траншеях і ходах сполучення для особового складу обладнуються перекриті ділянки, бліндажі і сховища, а для ракет, боєприпасів та інших матеріальних засобів відриваються ніші й ровики* (з мови документів).

ВІДРИВНИ́Й, а́, е́. Такий, від якого можна відривати частинами. *Прошу тебе, пришли мені .. — український одривний календар на 1912 р.* (М. Коцюбинський); *На святкових урочистостях йому подарували красивий зошит з відривними аркушами для нотаток* (із журн.).

ВІДРИ́ВЧАСТИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **ури́вчастий.** *Промови не чути. Вона відривчастими шматками падає в натовп і запалює його* (І. Кириленко); *Солдати, як автомати, виконували одривчасті накази офіцера* (Іван Ле); *Цей другий удар був немовби сигналом: по металічних стінках корпусу астроплана забарабанив цілий дощ, град дрібних відривчастих ударів* (В. Владко).

ВІДРИ́ВЧАСТІСТЬ, тості, *ж., рідко.* Властивість за знач. **відри́вчастий.** *Моріса Равеля не так легко слухати (дисонанси, аритмічність, відривчастість, нелінійний характер музики)* (із журн.).

ВІДРИ́ВЧАСТО, *рідко.* Присл. до **відри́вчастий.** *— Та й оглянути Гершків двір теж не вадить. — Правда, — одривчасто промовив Петро. — То їдьмо ж туди* (М. Старицький); *Вона гукнула до Кайдашихи одривчасто, крутнулась і побігла в хату* (І. Нечуй-Левицький); *Думки пливли якось відривчасто* (М. Трублаїні).

ВІДРИГА́ТИ *див.* **відри́гувати.**

ВІДРИГА́ТИСЯ *див.* **відри́гуватися.**

ВІДРИГНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док.* Однокр. до **відри́гувати.** *— Мене вже дійшло, — і голосно відригнув* (Г. Хоткевич).

ВІДРИГНУ́ТИСЯ *див.* **відри́гуватися.**

ВІДРИ́ГУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відри́гувати.** *Відригуваний у ротову порожнину недостатньо пережований корм корова вдруге старанно пережовує, змішує зі слиною і знову проковтує* (з навч. літ.).

ВІДРИ́ГУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відри́гувати і відри́гуватися** 1. *Під впливом гідрокарбонатних натрієвих мінеральних вод зникають такі дискомфортні явища, як печія, відригування, відчуття важкості у шлунку* (з наук. літ.).

ВІДРИ́ГУВАТИ, ую, уєш, **ВІДРИГА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.,* **ВІДРИГНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док., що і без прям. дод.* Виділяти через рот зі стравоходу або шлунка повітря, залишки їжі. *Тепер Параска не злазила з ліжка, просто витріщала очі в стелю, ліниво відригувала їдло* (Я. Качура); *Повертаючись до вулика, бджоли відригують змінений у медовому шлуночку нектар у воскові комірки* (з навч. літ.).

ВІДРИ́ГУВАТИСЯ, ується, **ВІДРИГА́ТИСЯ,** а́ється, *недок.,* **ВІДРИГНУ́ТИСЯ,** не́ться, *док.* 1. Виділятися через рот зі стравоходу або шлунка (про залишки їжі, повітря). *Наповнивши перші відділи шлунка, корова лягає відпочивати. У цей час їжа окремими грудками відригується зі шлунка назад у рот, де добре пережовується* (з навч. літ.); *Так хтось згадав, що вчорашній борщ відригнувся* (Номис); * Образно. *О горе! Сей шепіт не то що не вспокоїв його, але, навпаки, відригнувся в душі як безконечна гіркість* (І. Франко).

2. *перен., розм.* Негативно відбиватися на кому-, чому-небудь певним чином; викликати які-небудь небажані наслідки. *Відригнулись і самому судді бублички, що тільки їх пхав у пельку, а хто страждав, так він того й знати не хотів* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Чи глипне жінка на тебе, Чи гарна дівка усміхнеться, .. Жахайсь, бо лихом одригнеться!* (С. Карпенко).

ВІДРИДА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що і без прям. дод.* Перестати, закінчити ридати. *Мама ніколи за ними не плакала. Але ліпше було б, якби вона братів своїх раз гірко відплакала-відридала, аніж так тужила усе життя, переливаючи розповідями свою тугу в мою душу* (Г. Тарасюк); *Більшу частину індійського фільму вона чесно відридала перед телевізором і після цього взялася до шиття* (з газ.); * Образно. *Розлучена ріка стріляє з лука, бо серпня відридали солов'ї* (В. Стус); *І одридали в небі журавлі мені людину в світі найдорожчу* (Л. Костенко).

ВІДРИ́ЖКА, и, *ж.* 1. Вихід повітря зі шлунка через рот, іноді з частинками їжі. *В животі починало бурчати, вибухала одрижка, в роті ставало огидно-кисло* (В. Винниченко); *— Та шампанське я п'ю тільки наступного дня. Відрижка мені від нього подобається. Особливо коли в ніс б'є, — признався Понюхно* (О. Чорногуз).

2. *чого, перен., розм.* Вияв якихось пережитків, того, що відживає. *Русини перших століть нової ери були великим і висококультурним народом, і применшення цього — то відрижка ще не вмерлої норманістичної теорії* (І. Білик).

ВІДРИ́НУТИ, не, *док.* 1. Відступити, відійти від чого-небудь; зійти, стекти з чогось. *Мишуню охопили могутні почуття, .. кров відринула від обличчя* (Ю. Яновський).

2. *кого, що і без прям. дод., заст.* Відсторонити кого-небудь, відкинути щось. *Осуди їх, Боже, .. за безліч нечестя їх відринь їх, бо прогнівали вони Тебе* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Рідня на неї розгнівалася, одринула від себе, сама мати прокляла свою дочку!* (Панас Мирний); [Г р е т х е н:] *Спаси! Одринь ганьбу і смерть!* (М. Лукаш, пер. з тв. Й.-В. Гете).

ВІДРИ́НУТИЙ, а, е, *заст.* Дієпр. пас. до **відри́нути** 2. *А я, мов проклятий Той Іуда, одринутий І людьми, і Богом, Тиняюся, ховаюся* (Т. Шевченко); *У місті завжди існував соціальний прошарок, відринутий суспільством* (із журн.); * У порівн. *Другі бігали, ґвалтували, а він, як одринутий, сидів мовчки* (Панас Мирний).

ВІДРИ́ТИ *див.* **відрива́ти**[2].

ВІДРИ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відри́ти.** *Рятували нас добре відриті окопи* (Є. Доломан); *Досвідчене око Штаренберга відразу помітило в траншеях, у спеціально відритих для цього гніздах, гармати* (В. Малик).

ВІДРИ́ТИСЯ *див.* **відрива́тися**[2].

ВІДРИХТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відрихтува́ти.** *Прокатна сталь, яка призначена для ремонту металоконструкцій, повинна бути очищена від корозії, бруду і старанно відрихтована* (з наук.-техн. літ.); *Робота на шпалопідбивних машинах для ущільнення баласту дозволяється тільки на попередньо відрихтованих коліях, які не мають відхилень за шаблоном* (з мови документів).

ВІДРИХТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВІДРИХТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* Здійснювати рихтування. *Коло кузні жаткарі так відрихтовували сегменти, щоб вони прилягали до пальцевих платівок, точили запасні ножі* (М. Стельмах); *Нам треба взяти всім по гільзі, розпустити їх зубилом і молотком уздовж, одрубати денця з капсулями і відрихтувати залізо, щоб воно було рівне, як аркуш паперу...* (Григір Тютюнник); *— Ти, Будий, допоможеш Тальцеві піч відрихтувати* (Ю. Логвин).

ВІДРИХТУВА́ТИ *див.* **відрихто́вувати.**

ВІДРІ́БОК, бку, *ч., діал.* Те саме, що **відробіток.** — *Воли узяв на відрібок? — спитав у брата Тарас. — Та вже ж не даром...* (Василь Шевчук).

ВІДРІ́Г, ро́га, *ч.* Те саме, що **відно́га.** *"Я не піду із тим, хто не по серцю", — Сказала Леся й кинулась з відрога* (П. Воронько); *А вже і скелі — серце завмира. Це від Карпат відроги кришталічні тут підійшли напитись до Дніпра* (Л. Костенко); *На території України Карпатські гори мають у середньому висоту 600–1500 м і тягнуться паралельними хребтами з відрогами* (з наук. літ.); *Між відрогами його* [пня] .. *схилили вниз голівки* [головки] *щойно розквітлі підсніжники* (М. Стельмах).

ВІДРІ́ДДЯ, я, *с., рідко.* Те саме, що **порі́ддя.** *Завезене переселенцями поголів'я, переважно гронінгенське відріддя голландської породи, схрещувалося з місцевою поліською худобою* (з навч. літ.); *Богатир спалив хату відьми, знищив її кляте відріддя і врятував дівчинку* (з переказу).

ВІДРІЖНЯ́ТИ *див.* **відрізня́ти.**

ВІДРІЖНЯ́ТИСЯ *див.* **відрізня́тися.**

ВІДРІ́З, *ч.* 1. *род.* у. Дія за знач. **відріза́ти** 1–3. *Водій Пюпа пояснив комісару по карті, в якій точно місцевості трапився одріз танкової частини* (Ю. Яновський).

2. *род.* а. Шматок тканини, відрізаний для шиття чого-небудь. *Соломія .. одімкнула скриню й витягла з неї .. папірця, що лежав на самому споді, під горою білизни, одежі й відрізів на костюми* (В. Кучер); *Я привіз на радість їй сукна відріз Та нову чумарочку* (С. Олійник); — *Ось, Юро, вам з мамою подарунки. Тобі — костюм, а мамі — відріз на плаття та духи* (В. Малик).

3. *род.* а. Гвинтівка з відрізаною частиною дула; обріз, утинок. *Удосвіта хтось тихесенько підійшов до вікна, біля якого сидів дячок, і постукав. Нечипір від несподіванки аж відкинувся. Підхопився і Кажан, одріз узяв. Але за вікном було тихо* (М. Хвильовий); [С и р о в а т к а:] *З рушниці тільки горобців добре бити. Одріз — той не зрадить...* (І. Микитенко).

ВІДРІЗА́ЛЬНИК, а, *ч.* Робітник, який, ріжучи, відокремлює певні частини від чогось цілого. *Серед робітників, що обслуговують печі для випалу скла та кераміки, є і відрізальники стрічки скла* (із журн.).

ВІДРІЗА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **відріза́льник.**

ВІДРІЗА́Н, а, *ч., розм.* Те саме, що **відрі́з** 3. *Всі пестили свою зброю: одрізана, карабіна чи гостру косу* (Ю. Яновський); *Донський куркуль стріляв із одрізана вслід* (М. Бажан).

ВІДРІ́ЗАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **відрі́зати** 1, 2. *Тим часом Наха й Ойда витягли з кутка дитячий стіл — одрізаний шматок лави — і поставили по обидва боки його дві низенькі лавочки* (В. Винниченко); *Блискучі відвали поспішали за передплужниками, підхоплювали відрізаний шмат з шкуринкою промерзлого і вкритого снігом ґрунту, перекидали його білим вниз і присипали чорним смолистим чорноземом* (М. Циба).

2. Дієпр. пас. до **відрізати** 3. [С п а р т а к:] *Та ти казав, Що зник Тугай, відрізаний вогнем* (Л. Дмитерко); *Удавнилась облога. Вже навіть звикли .. З усіх боків одрізана дорога* (Л. Костенко); // **відрізано,** *безос. пред. Зрозумів юнак, що останні стежки до волі й життя за якусь мить буде одрізано* (О. Бердник).

◊ **Відірваний (відрізаний) від [білого] світу** *див.* **відірваний; Відрізана ски́ба (ски́бка) [від хліба] <Одрізаний шмато́к хліба>** *див.* **ски́ба; Відрізані шляхи́** *(рідко* **путі́)** **<Відрізаний шлях** *(рідко* **путь)>** *див.* **шлях.**

ВІДРІ́ЗАНІСТЬ, ності, *ж.* Стан за знач. **відрі́заний** 2. *Гуро відчував тепер гостру самотність, відрізаність від усього живого* (В. Владко); *Для Центрального і Східного (Чернігівського) Полісся характерне краще збереження давніх будівельних традицій. Це зумовлено відрізаністю даної території від головних шляхів, відсутністю великих поміщицьких землеволодінь та суцільною бідністю сільського населення* (з наук. літ.).

ВІДРІ́ЗАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відрі́зати** і **відрі́затися.** *Відрізання земельної ділянки; Відрізання шляху для відступу.*

ВІДРІЗА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відріза́ти.** — *Артикул Статуту гласить, що за таку крадіжку злодій горло тратить, — сказав війт. — А посібникам його — .. одрізання вуха або носа* (Ю. Мушкетик); *У сільських і селищних радах зберігаються акти про відрізання земельної ділянки під забудову* (з наук.-техн. літ.).

ВІДРІ́ЗАТИ *див.* **відрізувати.**

ВІДРІЗА́ТИ *див.* **відрізувати.**

ВІДРІ́ЗАТИСЯ *див.* **відрізуватися.**

ВІДРІ́ЗНЕНИЙ, а, е, *заст.* Дієпр. пас. до **відрізни́ти** 3. *Одна я одрізнена од усіх, як скибка, — мов чужа* (І. Нечуй-Левицький); *Відчував, що це життя тягне його, як відрізнена частка, якій, може, хоч перед смертю з'єднатися хотілося б у ціле життя* (Іван Ле); // **відрізнено,** *безос. пред.* [Б у р л а к а:] *Олексу не сьогодні-завтра вернуть. Я доказав, що його підлогом одрізнено від матері* (І. Карпенко-Карий).

ВІДРІ́ЗНЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відрізни́ти** і **відрізни́тися.** *Дуже сумно, що ви не вмієте відрізняти їх від порядних жінок. Я кажу, звичайно, про практичне відрізнення* (В. Підмогильний); *Імена людей рідко відповідають зовнішнім або внутрішнім якостям їхніх носіїв, вони давно стали просто символами, що даються людині для відрізнення її від інших* (з наук.-попул. літ.).

ВІДРІЗНИ́Й, а́, е́. 1. Який відрізується, відділяється від чого-небудь. *Поширеним типом цінних паперів є облігація — боргове зобов'язання підприємства (фірми), банку чи держави, за яким кредитори отримують дохід, що виплачується у формі виграшів або шляхом оплати відрізного купона* (з наук.-попул. літ.); *Щоб стати членом читацького журі, треба прочитати конкурсну роботу, опубліковану на сторінках газети, заповнити відрізний талон і надіслати його до редакції поштою або факсом* (з газ.).

2. *техн.* Признач. для відрізування, розрізування чого-небудь. *Підвищення працездатності ланцюгових відрізних пил було досягнуто за рахунок використання в конструкції нерівномірного кроку зубів* (з наук.-техн. літ.); *Відрізні різці мають відтягнуту головку; ними відрізують деталь і виточують канавки* (з навч. літ.).

3. Викроєний окремо (про деталі якого-небудь одягу). *Під час розкопок біля с. Городище Хмельницької області була знайдена коротка, лише до колін, шовкова чоловіча сорочка з квадратним вирізом горловини, довгими рукавами та відрізним, ледь призбираним по лінії талії подолом* (з наук. літ.); *Усі каптани, відомі за кам'яними зображеннями, приталені і мають відрізну спинку* (із журн.).

ВІДРІЗНИ́ТИ *див.* **відрізня́ти.**

ВІДРІЗНИ́ТИСЯ *див.* **відрізня́тися.**

ВІДРІЗНЯ́ТИ, *заст.* **ВІДРІЖНЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.*, **ВІДРІЗНИ́ТИ,** ню́, ни́ш, *док.*, *кого, що.* 1. Виділяти, розпізнавати кого-, що-небудь серед інших за якимись ознаками. *Тільки червоногарячий гарний одеський пояс одрізняв його од простих рибалок* (І. Нечуй-Левицький); *Тепер Батура ясно відрізняв обличчя одне від одного* (Іван Ле); *З дитячих літ нас не дуже привчають цінувати нове, відрізняти старе від нового* (Ю. Щербак); *Діди сиділи на ній* [деревині], *схиливши голови, і ледве можна було одрізнити їх од тої темної, зчорнілої маси* (М. Коцюбинський); *Тим часом хмара насунулась, і так стемніло, що води від землі не відрізниш* (О. Донченко).

2. *тільки недок.* Робити кого-, що-небудь несхожим на інших. *Чималі вікна й двері, віконниці, помальовані зеленою фарбою, ґанок коло дверей — все те дуже одрізняло Леміщину хату од других* (І. Нечуй-Левицький); *Письменник завжди і в усьому повинен шукати саме те, що відрізняє, індивідуалізує людей* (О. Донченко); *О. О. Шахматов зазначає, що південноруські говори вже в XI ст. мали риси, що відрізняли їх від інших говорів* (з наук. літ.).

3. *заст.* Відокремлювати, відділяти кого-, що-небудь. *Василь прикро подивився, важко і глибоко зітхнув, повернувся і сердитий, лаючись, почав одрізняти своїх овечат* (Панас Мирний); // *перев. док.* Виділити частину майна й землі кому-небудь із членів родини для самостійного господарювання. — *Кажи, дочко, свекрові, щоб вас одрізнив, а то ви колись з свекрухою спалите хату, — сказала Довбишка* (І. Нечуй-Левицький); *Батько ще повесні одрізнив і Микиту і Сашка. По двадцять десятин виділив кожному* (А. Головко).

◊ **(1) Відрізни́ти Бо́жий дар від яє́чні,** *перев. зі сл.* н е м о г т и, н е в м і т и *і т. ін., зневажл.* — розібратися в чому-небудь. *Більше Паршецький не слухав високого гостя .. Надто вони розумні там зібралися, на тих горбах. Певно, вважають, що тут сидять одні остолопи, які не вміють відрізнити Божого дару від яєчні* (М. Ю. Тарновський).

ВІДРІЗНЯ́ТИСЯ, *заст.* **ВІДРІЖНЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.*, **ВІДРІЗНИ́ТИСЯ,** ню́ся, ни́шся, *док.* 1. *тільки недок.* Бути несхожим якоюсь ознакою, рисою на інших. *Невисока Христя, з повним рожевим лицем, молодими ясними очима, чорними бровами, так одрізнялася від змарнілої Олени* (Панас Мирний); *Він одрізнявся од других своєю незвичайною працьовитістю, якоюсь завзятістю в роботі* (М. Коцюбинський); *Лист тим тільки й відрізнявся від решти її листів, що в нім сестра вилаяла поетів* (М. Хвильовий); *Іван Іванович розказав свої пригоди. Вони мало одрізнялись од пригод Володі* (О. Донченко).

2. *тільки недок.* Виділятися серед інших. *Все те галасування то піднімалося разом, то затихало; а звідтіль одрізнявся голосний крик навісного півня або ревіння корови* (І. Нечуй-Левицький); *Починаються різноманітні танці, серед яких відрізняються танці окремих цехів* (І. Кочерга); *Електроімпульсні технології одержання високих тисків відрізняються високою технологічністю* (з наук. літ.).

3. *заст.* Відходити, відокремлюватися від кого-, чого-небудь. *Козаки тим часом стали одрізнятись. Повиходили з гурту та й потягли додому* (Панас Мирний); *Місяць світить.., а по майдані німо .. ходять туди й назад по парі і низками міські панянки та їх кавалери. Дві тіні одрізнились з рядів і повернули з майдану за ріг вулиці* (С. Васильченко); // *перев. док., заст.* Із спільного господарства виділитися в окреме. — *Лучче, тату, зовсім одрізниться з худобою і полем, — сказав Карпо* (І. Нечуй-Левицький).

ВІДРІ́ЗОК, зка, *ч.* 1. Невелика відрізана частина чого-небудь. *В той час викинуто з вагонного вікна паперовий жмут. Розгорнувши його, хлопець знайшов скоринки, огіркові відрізки з хвостиками, курячі кісточки з шматочками шкіри і великі крихти* (В. Барка); *До шашок прикріпили коротенькі відрізки бікфордового шнура* (В. Владко); *Як заворожена, розглядала* [Кальфа] *тканини, з яких важко було вибрати найкращу, — всі були пречудові! Одно її здивувало — зовсім маленькі відрізки, яких хіба що вистачить на невеличку хустину* (В. Малик).

2. Обмежена частина, відтинок чого-небудь. *Двадцять літ! Ніби й невеликий відрізок часу, а скільки незвичайних подій і величезних змін* [у Львові] *сталося* (І. Цюпа); *Після того як перепливуть Донець, доведеться подолати іще з десяток верст до того відрізка залізниці, де покладено вчинити диверсію* (Микита Чернявський).

3. *мат.* Частина будь-якої лінії, обмеженої з обох боків. *Відрізки паралельних прямих, які лежать між паралельними площинами, рівні* (з навч. літ.); *В однорідних звичайних плоских хвилях траєкторії частинок є відрізками прямих, а в неоднорідних плоских хвилях — еліпсами* (з навч. літ.).

4. **відрізки,** ів, *мн., іст.* Земельні ділянки, відрізані в селян поміщиками після скасування кріпаччини. *Досить було зачутись в якомусь кутку "одрізки", "земля", "хазяйство", як картузик товариша Скрині уже там* (В. Винниченко); — *В одному селі .. якийсь селянин почав вимагати, щоб поміщик повернув хліборобам відрізки* (М. Сиротюк).

ВІДРІ́ЗОЧОК, чка, *ч.* Зменш. до **відрізок** 1, 2, 4. *З одрізочків тканини бабуся пошила гарненьке платтячко для ляльки* (із журн.); *Жінка згадувала минулорічну відпустку як маленький яскравий відрізочок свого життя* (із журн.).

ВІДРІ́ЗУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відрізувати** 1–3. *Довжина робочої частини різця залежить від діаметра частини, відрізуваної від заготовки* (з наук. літ.); *Одрізуваний батьком лан призначався для дочки* (із журн.).

ВІДРІ́ЗУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відрізувати** 1–3. *Калічення для postраху, відрізування вуха, відрубування руки, шибениця або кіл — то були звичайні повсякденні кари* (А. Чайковський); *Відрізні різці застосовують для відрізування (розрізування) заготовок* (з наук. літ.); *Ритуальне одрізування волосся дівчині, яке символізує жертву богам, знаходимо в усіх індоєвропейських народів, починаючи зі стародавніх індусів* (з наук.-попул. літ.).

ВІДРІ́ЗУВАТИ, ую, уєш, *рідко* **ВІДРІЗА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.*, **ВІДРІ́ЗАТИ,** і́жу, і́жеш, *док.* 1. *що.* Ріжучи, відокремлювати частину від цілого. *Поли одрізуй та плечі латай* (Номис); *Пани все їм снились. Із рогами і хвостами Одрізують косу* (Т. Шевченко); *Він сів за стіл, відрізав скибку хліба і грубо посолив її* (М. Коцюбинський); *Мручко ніж із пояса добув. Шахнув і ґузик* [ґудзик] *від кунтуша відрізав* (Б. Лепкий); *Уляна .. відрізала окраєць хліба* (Григорій Тютюнник); // *перен.* Розмиваючи водою, відокремлювати частину суші. *Прут з кожною новою повінню підмивав і підмивав береги півострівця, доки однієї особливо водянистої весни зовсім не відрізав прибережну частину від материка* (Ірина Вільде).

2. *що.* Відділяти, відокремлювати межею частину земельної ділянки, наділяючи нею кого-небудь. — *А що, Лавріне,* — *сказав Карпо,* — *розділим тепер ґрунт пополовині, а то батько одрізав мені городу, неначе вкрав* (І. Нечуй-Левицький); // Забирати в кого-небудь частину земельної ділянки, привласнюючи її. — *Так вісімдесят десятин відрізав* [пан]? — *дивується і обурюється отець Вікентій* (М. Стельмах).

3. *кого, що.* Перекривати, перегороджувати кому-, чомунебудь доступ, шлях. *Із-посеред кукурудзи вихилилася кремезна, плечиста постава господаря і відрізала братам відворот* (І. Франко); *Вже одрізали танкісти Шлях на захід ворогам* (Т. Масенко); // Позбавляти зв'язку з ким-, чим-небудь. *Важкі двері м'яко зачинились, відрізавши Гурія Степановича від командного пункту з його хвилюваннями й тривогами* (В. Собко); * Образно. *Здавалося, в мені ніби щось обірвалося, ніби мене відтрутили, відрізали від чогось дорогого* (Ю. Мушкетик).

4. *тільки док., перен.* Різко й категорично відповісти. [Н а т а л к а:] *Возному так одрізала, що мусить одчепитися* (І. Котляревський); — *Чого ти людей бунтуєш?* — *То ви їх бунтуєте, а не я!* — *одрізав Чіпка* [становому] (Панас Мирний); — *Коли старостів пришлеш? .. — Не пришлю, .. — відрізав він рішуче* (М. Коцюбинський); — *Пишіть Дубельтові!.. На словах зрікайтеся своїх переконань, щоб зберегти себе для боротьби .. — Ні-ко-ли! — по складах відрізав Шевченко* (З. Тулуб); — *Прошу вас запам'ятати,* — *відрізала дівчина,* — *що зустріч з вами анітрохи не радує мене* (В. Собко).

◊ **Відрива́ти (відрі́зувати, відріза́ти) / відірва́ти (відрі́зати) від сві́ту** *див.* **відрива́ти**[1]; **(1) Відрі́зувати / відрі́зати шляхи́ (шлях):** а) позбавляти кого-небудь зв'язку з кимсь, чимсь. *Що скаже вона — люба дружина? Чи не осудить його за те рішення, яке відрізує шляхи в минуле життя?* (О. Бердник); *Повінь відрізала шлях до сусіднього села* (з газ.); б) *(чого, до чого)* позбавляти кого-небудь можливості діяти, здійснювати щось, домагатися чогось; перешкоджати комунебудь у чомусь. *Ворог прорвався колосальними силами на півночі й на півдні, загнав ті клини далеко вглиб, зімкнув їх і відрізав усі шляхи до відступу...* (І. Багряний); *Я навмисне сказав про це Годину завчасно .. Це — щоб відрізати шляхи відступу для себе самого* (В. Коротич); *Поганий стан здоров'я хлопця може відрізати йому шлях до здобуття освіти* (з публіц. літ.); **(2) Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **відрі́зало (відруба́ло),** *безос.* — припинилося відразу, раптово або несподівано. *І зразу — як одрубало: скрипка, зично гукнувши з усіх чотирьох струн, замовкла* (Панас Мирний); — *Я візьми, дурний, та й покажи на сході. А хтось, та й голові сказав. З того часу як одрізало. Ні одного* [листа] *не получав* [не одержував] (А. Головко); — *Кожного разу на Новий рік один одного листівками поздоровляли. А як стали вони народними художниками, лауреатами — ніби відрізало* (І. Цюпа); **Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **відруба́ти (відрі́зати)** *див.* **відру́бувати; (3) Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **ноже́м відрі́зати** — сказати що-небудь дуже гостро, категорично. — *Каже* [Марта]: *гарний женишок, тільки вужину голову має.* — *Справді?* — *полегшено сміється Дмитро.* — *Ця може як ножем відрізати* (М. Стельмах); — *Дудки!* — *як ножем одрізав дід Бенеря* (Є. Гуцало).

ВІДРІ́ЗУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ВІДРІ́ЗАТИСЯ,** іжеться, *док.* 1. Відокремлюватися відрізанням. *Під ґудзик гімнастьорки потрапив колосок, відрізався, висить* (Григорій Тютюнник).

2. *тільки недок.* Пас. до **відрі́зувати** 1–3. *Найкращі гордовиті ясени зі стогоном .. падали на холодну землю. З їхнього ще живого тіла відрізувались чотириаршинні шпони* (М. Стельмах); *У трубопрокатному виробництві при непродуманому зменшенні довжини труб підвищується витрачання металу за рахунок збільшення числа кінців труб, що одрізуються* (з наук.-техн. літ.); *На підставі наявних сертифікатів власникам земельних паїв відрізувалися ділянки* (з газ.).

ВІДРІ́ЙОК, йка, *ч.* Новоутворений рій бджіл, який відокремився від старого. *Улітку на пасіці з'явилося кілька відрійків* (з газ.).

ВІДРІКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВІДРЕКТИ́,** ечу́, ече́ш, *док., заст.* Відповідати. — *Без хліба те чудо вчинити шкода,* — *Йому одрікав Чорнота* (М. Старицький); — *Добре, їж, коли охота,* — *Відрекла Свиня з болота* (І. Франко); — *То нема що таїти,* — *відрік Тома,* — *я таїв, доки міг, а тепер всі знаєте* (В. Стефаник); *Григорій поклонився й одрік: "Нічого мені не треба. Дай мені волю, щоб я ходив та простий народ навчав, як краще жити"* (М. Івченко).

ВІДРІКА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ВІДРЕКТИ́СЯ,** ечу́ся, ече́шся, *док., від кого — чого і кого, чого.* Відмовлятися від кого-, чого-небудь; свідомо позбавляти себе чогось; зрікатися (у 1 знач.). [Н а т а л к а:] *І коли на те йде, так знайте, що я вічно одрікаюсь од Петра і за возним ніколи не буду* (І. Котляревський); *Тобою я навчу їх* [борців] *відрікатися Життя і світа* [світу] *для високих дум* (І. Франко); *І згадав Петро сказане слово Ісусове: Перше, ніж заспіває півень, відречешся ти тричі від Мене. І, вийшовши звідти, він гірко заплакав* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Розкажу Вам, як Хапко солоду відрікся...* (Марко Вовчок); — *Дурна я, дурна, відреклась від свого щастя* (І. Цюпа); // Відмовлятися від своїх задумів, намірів, планів і т. ін. *Він не раз думав, що найрозумніше було б відректися своїх намірів щодо Ядзі* (Н. Кобринська); // Відмовлятися від своїх прав на щось. *Старий .. потому таки відрікся попівства* (Н. Кобринська); *29 липня перемогу здобув французький народ. Карл X відрікся від престолу і втік до Англії* (з навч. літ.); // Поривати родинні чи інші зв'язки з ким-небудь, оголосивши близького чужим. [П р о ч а н и н:] *Були такі, що й роду відреклися* (Леся Українка); // Відмовлятися від своїх поглядів, вчинків, світогляду, віри і т. ін. *Люди, що відрікаються від своєї Батьківщини, відрікаються тим самим і від свого сумління* (Я. Галан); *Так ніхто з селян і не побачив, як князь Четвертинський одрікся од батьківської віри і як його повінчали з ляхівкою* (О. Стороженко).

ВІДРО́, а́, *с.* 1. Посудина звичайно конічної або циліндричної форми з дужкою для носіння й зберігання рідини, сипких речовин і т. ін. *От Мелашка ухопить відра і йде по воду* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Несе, було, на гору відра стара, убога жінка* (Марко Вовчок); *Назустріч нам ішов молодий робітник з відром зеленої фарби* (Леся Українка); *Виходить Надія з квартою і рушником, за нею Батура з відром в руках* (О. Корнійчук).

2. Міра, що дорівнює вмісту відра. *Иди, іди, дощику, .. цебром, відром, цебрицею над всякою пашницею* (з народної пісні); *А всім вкупі — червоного вина з Цареграду* [Цареграда] *Відер з троє у барилі .. Всього везе* (Т. Шевченко); *Ста-*

рий Джеря і собі готувався до весілля. Він купив десять відер горілки (І. Нечуй-Левицький); *Сеньків має прекрасні природні умови: річка Оскіл, високий її берег, чудесне на горі джерело води, що дає до сімдесяти тисяч відер чудової води на добу* (Остап Вишня).

◊ **(1) Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **з відра́ (з бо́чки, з цебра́),** *зі сл.* і т и, л и т и *і т. ін.:* а) дуже сильно, потоками (про дощ). *Дощ ллє як з бочки, мабуть, десь Бог чопок загубив та й нічим заткнуть* (прислів'я); *Бурхнуло з неба мов із бочки, Що промочило до сорочки* (І. Котляревський); *Став і дощик накрапати, Поливає як з відра* (П. Грабовський); *Він дивиться на оградку, на кущі, на листя, все заливає, .. дощ цебенить як з відра...* (Т. Масенко); *Лило як з відра безперервним потоком* (Ю. Збанацький); б) дуже сильний, заливний (про дощ). *Зараз такий дощ йде, як з відра* (М. Коцюбинський); *"Вибачайте, мушу мерщій додому. Буде дощ, аби добігти!" І справді, щойно до хвіртки своєї добіжить, за клямку рукою візьметься, аж тої хвилини — злива як з цебра* (Н. Королева); *Чи, може, там гриміли громи і дощ пролився як з відра...* (Д. Павличко).

ВІДРОБИ́ТИ *див.* **відробля́ти.**

ВІДРОБИ́ТИСЯ *див.* **відробля́тися.**

ВІДРОБІТКО́ВИЙ, а, е. Стос. до відробітку. *З кінця XVII — протягом XVIII ст. відбулися значні зміни в правовому становищі селян. Поступово поширилася та утвердилася феодальна рента, зокрема відробіткова* (з наук. літ.); *Розмір орендної плати за земельний пай може визначатися в грошовій, натуральній, відробітковій (у вигляді надання послуг орендодавцю) формах* (з мови документів).

ВІДРОБІ́ТНИЙ, а, е. Те саме, що **відробітко́вий.** *У XVIII — на початку XIX ст. селяни Закарпаття на користь греко-католицького парафіяльного духівництва виконували відробітну повинність, яка становила 1–2 дні на рік* (з наук. літ.); // *у знач. ім.* **відробі́тне,** ного, *с.* Те, що відпрацьоване за позичене, одержане в борг. *Чекай, небоже, поки закінчить весняні роботи маєтніший господар. Тоді поклонишся йому в пояс, ласкавим добродієм звеличиш — можливо, й підсобить. Будеш потім на відробітне до нього ходити, коли покличе, будеш його боржником до жнив* (І. Нижник).

ВІДРОБІ́ТОК, тку, *ч.* Повертання боргу працею. *Жито димом підійшло, як пожежа була, так чоловік дешево продавав; я і взяла на одробіток* (Ганна Барвінок); *Про ті шість років одробітку Микола тоді не думав* (С. Скляренко); // *мн., іст.* У царській Росії — виконання різних робіт поміщикові, куркулеві або попові за орендування землі, позичені гроші, продукти і т. ін. — *Я оце надумала... пішов би ти до пана, попрохав би грошей на відробітки...* (М. Коцюбинський); *Землю піп ухитрявся обробляти й збирати урожай бідняцькими відробітками за хрестини, похорони та вінчання* (П. Козланюк).

ВІДРО́БЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відроби́ти** 1. *Отак і на мене: Яків перенісся до мене, довг мій відроблений, панові заплачено, сестри повислужувались* (Ю. Федькович); // *у знач. прикм.* Одержаний шляхом відробітку. *Так і зібрала* [Катерина] *кілька фунтів* [пшениці], *перемішала з відробленою та й знову посіяла восени на щастя* (М. Стельмах); // **відро́блено,** *безос. пред. Все, що робилося, буде нарешті відроблено* (О. Забужко).

ВІДРО́БЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відроби́ти.** *Зимовий борг повертали влітку відробленням на жнивах* (із журн.).

ВІДРОБЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відробля́ти.** *Відроблювання на громадських роботах штрафів за порушення правил керування автотранспортом знову відновилося в окремих обласних центрах України* (з газ.).

ВІДРОБЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.* **ВІДРОБИ́ТИ,** облю́, о́биш; *мн.* відро́блять; *док., що і без прям. дод.* 1. Виконувати певну роботу за що-небудь одержане, позичене; працею віддавати борг, штраф. *Люди одробляли панам за поле* (І. Нечуй-Левицький); *Відробляв старі снопки, що взяв на стріху* (В. Стефаник); *Крім чотирьох наймитів, що робили в Посована постійно, на його поле вийшли люди, які були винні — хто гроші, хто борошно, а тепер відробляли* (І. Муратов); *Ти ж казав, що вже нічого не винен йому, що відробив?* (М. Кропивницький); — *Про що ти думаєш, Дарко?.. — Та все про той довг, — коли-то ми ж відробимо?..* (Леся Українка); *Заріже вовк худобину, мусить наймит відробити за неї* (О. Донченко).

2. *тільки док.* Пропрацювати певний час. *Повернувся* [я] .. *на завод "Більшовик", де й тато мій тридцять років одробив* (Ю. Яновський); [Н а т а ш а:] *Ти в школі життя по книжках вивчала, а після школи два роки токарем відробила* (М. Зарудний); *Відробивши зміну, разом йшли* [коні] *до стайні з Довгов'язом* (М. Рудь).

3. *перев. док., заст.* За народними віруваннями — зняти чари, нібито ким-небудь пороблені; ворожінням повернути когось до нормального стану. *А то баби були такі, що вміли відробити* (з переказу); — *Пані! може, нашому батющі пороблено, що вони оце цілий день не говорять? — сказала Килина до Олесі .. Побіжу я в Хохітву до знахурки — в нас є така баба, що одробить* (І. Нечуй-Левицький).

◊ **(1) Відроби́ти своє́** — пропрацювавши тривалий час, віддавши багато сил чому-небудь, заслужити відпочинок. — *Ви вже, татусю, своє одробили, годі вам поратись* (Ганна Барвінок); *Старенським би дома сидіти, Вони одробили своє* (С. Воскрекасенко).

ВІДРОБЛЯ́ТИСЯ, я́ється, *недок.*, **ВІДРОБИ́ТИСЯ,** облю́ся, о́бишся; *мн.* відро́бляться; *док.* 1. *тільки док.* Закінчити роботу. *Одробилися у полі* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Одного дня одробились, ідемо з саду* (Марко Вовчок); *Настав той час, коли люди вже одробилися в полі й на городах* (В. Кучер).

2. *тільки недок.* Пас. до **відробля́ти** 1. *Панщина (там, де вона існувала) відроблялася на Київщині не з диму, себто власне селянського двору, а з дворища чи служби — сукупності дворів так званої великої селянської сім'ї, де мешкало разом кілька її поколінь* (з наук. літ.); // *безос. Не зароблялося, а відроблялося на панських ланах* (П. Козланюк).

ВІДРО́БОК, бку, *ч., розм.* Те саме, що **відробі́ток.** *За гроші не наймає пан поля, а все на відробок* (Сл. Гр.); — *Добре то їм говорити, коли ж моє все їде на відробок* (Леся Українка); *Легко кинути сумнів у самотню душу селянина, особливо коли він гнеться в куркульському дворі, просячи за відробок худобу чи миску муки* (М. Стельмах).

ВІДРОВИ́Й, а́, е́. Місткістю в одне відро. *Мама у відровий казанець виливала молоко, додавала трохи води, бо молока треба було дати у поле* (з мемуарної літ.); *Днювальний приніс майже відровий мідний чайник і одразу поставив його на буржуйку* (із журн.).

ВІДРÓГА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **віднóга.** *Половину місця, під котрим біжать у глибину кварцові жили, прикриває відрога гори* (Ю. Мушкетик).

ВІДРÓДЖЕНЕЦЬ, нця, *ч., розм.* Представник руху відродження. *Водосвятський знов, мабуть, уже утреме запрошував мене на зібрання відродженців, власне, на комітет* (В. Винниченко); *Нових відродженців, як судитиметься їм появитися ще раз, дивуватиме скромність, з якою Є. Сверстюк сам визначив себе "невеликою, але поки що живою постаттю" в культурному процесі свого часу* (із журн.).

ВІДРÓДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відродúти.** *Радість цієї творчої праці .. палає у вогнях відродженого Дніпрогесу* (М. Рильський); *У переповнених строкатою публікою фойє "Березолю" й "франківців" я думаю: хіба це не величезна перемога відродженої культури, хіба це не тріумф молодої нації і всієї нашої ери, коли її театри найкращі в країні?* (Б. Антоненко-Давидович); *Києво-Могилянська академія була відроджена в наші дні як гуманітарний університет якісно нового типу* (з публіц. літ.); *Тепер її охопило інше почуття — хвилююче почуття радості, відроджене десь з глибини* (І. Багряний); // **відрóджено,** *безос. пред. Творчим трудом народу будинок було відроджено. А тоді біля руїн будинку, як здавна, так і зараз, сидів на посіченому кулями постаменті величавий Шевченко* (М. Бажан).

ВІДРÓДЖЕННЯ, я, *с.* 1. Відновлення, розвиток чого-небудь після занепаду. *Всі дерева, квіти, трави повторюють собі свій річний цикл умирання, весіннього відродження, літнього розквіту, осіннього прив'ядання, потім знову відродження* (А. Іщук); // Розквіт, піднесення чого-небудь. — *Розходимось ми різними шляхами, розлучаємось, навіки злучені одною ідеєю .. відродження нашої країни...* (М. Коцюбинський); *Мій ювілей збігся із святом 100-літнього ювілею відродження української літератури* (І. Франко); *Прояви тодішнього українського відродження в Росії наповняли сю галицьку молодіж радістю і надією* (М. Грушевський); *Я твердо знаю, що щастя моєї нації, її відродження можливе лишень через індустріалізацію країни* (М. Хвильовий); // Відновлення, відбудова чого-небудь зруйнованого, знищеного. *Донецькі гірники з безприкладним героїзмом боролись за відродження рідних шахт* (з газ.).

2. *(з великої літери).* Період розквіту, піднесення наук, мистецтва, літератури в ряді країн Європи, що внаслідок зародження капіталізму прийшов у XIV–XVI ст. на зміну Середньовіччю; Ренесанс. *Найхарактерніші риси культури Відродження, антифеодальної в своїй основі, — світський характер, гуманістичний світогляд, звернення до античної культурної спадщини, ніби "відродження" її (звідси назва "Відродження")* (з наук. літ.); *Мікеланджело — один із найяскравіших діячів епохи Відродження* (з наук. літ.); // Архітектурний стиль цієї епохи. *Просто перед ним здіймався королівський замок з невеликою вежею в стилі італійського Відродження* (З. Тулуб).

3. *бібл.* Дія за знач. **відрóджувати** 4. *Він* [Ісус Христос] *нас спас не з діл праведности, що ми їх учинили були, а з Своєї милости через купіль відродження й обновлення Духом Святим* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

4. *фізл.* Відновлення організмом утрачених або ушкоджених частин тіла, органів, тканин і т. ін. *Медицина вже не раз доводила можливість регенерації, тобто відродження кісток* (Л. Дмитерко).

ВІДРÓДЖЕНСЬКИЙ, а, е, *розм.* Стос. до відродження (у 1 знач.). *Роман Ю. Яновського "Вершники" був у 30-ті роки XX століття чи не останньою спробою втримати всю українську літературу на тому відродженському рівні, якого сягала вона в кращих творах 20-х років* (з наук. літ.).

ВІДРÓДЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відрóджувати** 1. *Під'їздили до .. головного стамбульського базару, так само старого, як і це місто, знищуваного й відроджуваного теж так само, як і це місто* (П. Загребельний); *Найпершим, невідкладним завданням було: школу на Україні зробити українською, навчати в школі рідною мовою і вивчати в ній рідну літературу та історію рідного відроджуваного народу* (Ю. Смолич).

ВІДРÓДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВІДРОДИ́ТИ,** оджý, óдиш, *док.* 1. *що.* Відновлювати те, що перебуває в стані занепаду або припинило існування; відбудовувати зруйноване. *Спраглою своєю уявою він уже відроджував поруйноване, зарівнював вирви на ленінградських майданах, вводив пароплави в порт* (О. Гончар); *Ми, не шкодуючи сил, далі відроджуватимемо наш прекрасний Київ* (з газ.); — *Фатіх .. спалив Царгород на попіл, щоб відродити його ще прекраснішим* (П. Загребельний); *Прикарпаття має відродити свою винну культуру* (з газ.).

2. *що, перен.* Відновлювати в пам'яті забуте, минуле і т. ін. [А н т е й:] *Ти все-таки піти на сцену хочеш? .. Може, справді ти можеш відродити для Коринфа святую таємницю Діоніса* (Леся Українка); *Згадка про мур відродила спомини й про всі інші таємниці місцевого життя* (Ю. Смолич); *Яків Македон .. одразу зрозумів цей холодний, підступний намір буржуйки відродити в його серці минуле* (А. Шиян).

3. *кого, що, перен.* Повертати до нормального стану, надавати сил, виводити зі стану фізичного і духовного пригнічення, занепаду. *Журлива мелодія наповнює душу невиразним щастям, .. щастям наповняє всього, живить і відроджує* (Г. Хоткевич); — *Бабусечко моя, матінко! Дякую вам з душі, з серця! Аж світ мені піднявся вгору! Одродили ви мене* (Марко Вовчок); // Пробудити, пожвавити. *Тарас Шевченко вірив у невичерпні духовні можливості і силу народну, які треба тільки пробудити, покликати до життя, відродити і зрушити* (із журн.).

4. *кого, бібл.* Духовно оживляти грішну людину (про Бога). *Благословенний Бог і Отець Господа нашого Ісуса Христа, що великою Своєю милістю відродив нас до живої надії через воскресення з мертвих Ісуса Христа* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

ВІДРÓДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВІДРОДИ́ТИСЯ,** оджýся, óдишся, *док.* 1. Відновлюватися після занепаду, перерви і т. ін.; відбудовуватися після руйнування. *Спершу розповів* [Ганжа-Ганженко], *як відроджується життя по школах після денікінщини* (О. Гончар); *Знов одродилася повстанча* [повстанська] *армія, пішла на візантійські твердині* (П. Загребельний); *Кадр за кадром розповідає кіно, як за короткий час після визволення невпізнанно відродилася країна* (з газ.).

2. *перен.* Виникати, з'являтися знову в пам'яті, уяві (про минуле, забуте, мрії і т. ін.). *Герої та вожді .. фізично умирають. Але діяння героїв, увійшовши в свідомість мас, відроджуються, як живі* (П. Тичина).

3. *перен.* Повертатися до нормального стану, ставати бадьорим після душевного занепаду, переживань. — *Ти чо-*

гось наче на світ одродилася сьогодні (Марко Вовчок); *Вона немов відродилася наново, віддихує глибоко* (О. Кобилянська); *Через чотири дні мене не було вдома; отже, на ті чотири дні я немов одмолоділа або й одродилася!* (А. Кримський); *— Вона* [жінка] *відродиться для нового життя. — А ми їй допоможемо у цьому, Сев* (Ю. Яновський).

ВІДРОДИ́ТИ *див.* **відро́джувати.**

ВІДРОДИ́ТИСЯ *див.* **відро́джуватися.**

ВІДРО́ДУ, *присл.* Змалку, з малих років, здавна. *Я в службі виросла; мабуть, відроду на чужих працюю* (І. Франко); *Ми ж із тобою — друзі відроду, І розлучатися все-таки жаль* (А. Малишко); *Кириленко .. повертає на стерні до двох молодесеньких жниць, що мають гарний, ледь-ледь скісний розріз очей, здивовані брови одроду та свіжу ятрань уст* (М. Стельмах); *Ще ніколи не діставалося так моїм черевикам, як у той день. Одроду нечищені, вони аж давилися ваксою* (А. Дімаров).

ВІДРОЇ́ТИ *див.* **відро́ювати.**

ВІДРОЇ́ТИСЯ *див.* **відро́юватися.**

ВІДРО́СЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **відрости́.** *Вона .. стала гладити густе чоловіче волосся й трохи шорстку від одрослої за минулий день бороди щоку* (Б. Антоненко-Давидович); *Покрита відрослою золотавою щетиною, його борода задерта догори* (У. Самчук); *Відросла борода незграбними круглими кущиками кучерявиться на шиї* (І. Чендей); *Він устигав накидати довкола вази не один недогризок і не одну сливову кісточку. — О, ти тут не дармував, — задоволено казала Марія Яківна і патлала йому відросле за літо волосся* (Валерій Шевчук).

ВІДРОСТА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відроста́ти.** *Учені виявили у ящірок ключовий білок, який відповідає за відростання втрачених кінцівок* (з наук.-попул. літ.); *Поставте на відростання і живцюйте сорти дрібно- та великоквіткових хризантем* (з навч. літ.); *Цього року процес відростання багаторічних трав на зрошувальних ділянках затримався* (з газ.).

ВІДРОСТА́ТИ, а́є, *недок.*, **ВІДРОСТИ́,** те́, *док.* Виростати до певного розміру; рости знову після перерви в рості на місці підрізаного, втраченого (про пагони рослин, про волосся, нігті і т. ін.). *Після використання озимини, яку скошують на 8–10 сантиметрів, вика дуже швидко відростає* (з наук. літ.); *У землянці цілу зиму держав* [дід Улас], *на світ не показував, поки в неї коси не одросли* (Панас Мирний); *Цілий цей місяць він не голився, і в нього відросла здоровенна борода* (Ю. Смолич); *Тюльпани і гіацинти затемнюйте, а коли листя відросте до 6 см, затемнення припиніть* (з навч. літ.).

ВІДРОСТИ́ *див.* **відроста́ти.**

ВІДРОСТИ́ТИ *див.* **відро́щувати.**

ВІДРО́СТОК, тка, *ч.* 1. Молодий пагін рослини, який відходить від кореня або стебла. *Який корінь, такий і одросток* (Номис); *Перед квашенням у буряків обрізують гичку, корінці і бокові відростки* (з наук.-попул. літ.).

2. Частина чого-небудь, яка відгалужується, відходить убік. *Тут рудобої* [рудокопи] *розбивали дірчасту руду з чудернацькими відростками* (З. Тулуб); *Зненацька попереду .. пропливли перед ними горді оленячі роги, пишні, розгалужені багатьма відростками роги, що майже зливалися з гіллям* (П. Загребельний).

3. *анат.* Відгалуження якого-небудь органа в організмі. *Хребтові артерії входять у череп через отвори у поперечних відростках перших шести шийних хребців і потрапляють у його порожнину через великий потиличний отвір* (з навч. літ.); *Відростки нейронів.*

△ **(1) Мечоподі́бний відро́сток,** *анат.* — нижня вузька частина грудної кістки людини і деяких тварин. *Мечоподібний відросток найчастіше має трикутну форму і закінчується тупим або розщепленим кінцем* (з наук. літ.); **(2) Червоподі́бний відро́сток,** *анат.* — відросток сліпої кишки; апендикс. *У слизовій оболонці кишечника міститься багато лімфатичних вузлів, які є частиною загальної імунної системи організму. Особливо багатий на них червоподібний відросток (апендикс), який називають кишковим мигдаликом* (з навч. літ.).

ВІДРО́ЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відрости́ти.** *— Я мушу йти.., — боязко і рішуче запевняла Любов Прохорівна, впорядковуючи відрощені в Чадаці й розсипані тепер по плечах хвилясті русяві коси* (Іван Ле); *Іноді проїздив верхівець з княжої дружини, зблискував зброєю, погрозливо наставляв наперед бороду, відрощену на грецький взірець* (П. Загребельний).

ВІДРО́ЩУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відро́щувати.** *Святі люди .. ворочали повільно велетенськими, як ведмежа шуба, бородами, відрощуваними навмисне, щоб протиставити справжню чоловіцьку красу бісівському жіночому безборідству* (П. Загребельний).

ВІДРО́ЩУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відро́щувати.** *Попередні дані відрощування зразків підмерзлих рослин свідчать, що катастрофічної загибелі озимини не сталося, хоча частину посівів ушкоджено істотно* (з наук. літ.); *Широкі бороди носили* [в Росії] *бояри, духовенство. Відрощування борід і вусів замолоду залишалося обов'язковим аж до XVII ст.* (з наук.-попул. літ.).

ВІДРО́ЩУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДРОСТИ́ТИ,** ощу́, ости́ш, *док., що.* Давати можливість вирости, досягати в рості якихось розмірів, якоїсь величини. *— Шкура — діло тонке, всякий її по-своєму рятує, а інший ще й відрощує на ній те, що має їжак* (М. Стельмах); *Він одростив вуса, тим-то й важко було його зразу пізнати* (В. Підмогильний); *— Костянтине Петровичу!.. Простіть... Від цього останнього "простіть" Кость зашарівся. — "Простіть"? За що? Може, "простіть" — за гордовиту тітку, що воло одростила на вихрестових баришах?* (Б. Антоненко-Давидович); *Він відростив солідний старшинський вус* (Іван Ле і О. Левада).

ВІДРО́ЩУВАТИСЯ, ується, *недок.* Те саме, що **відроста́ти.** *Влітку горщики з цибулинними рослинами ставлять у темніше місце і поливають рідко, поки вони абсолютно не скинуть листя. В кінці вересня листя знову починає відрощуватися* (з наук.-попул. літ.).

ВІДРО́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВІДРОЇ́ТИ,** ою́, ої́ш, *док., що.* Відділяти частину бджіл для утворення нового рою. *Якщо на пасіці в період головного медозбору деякі сім'ї закладуть маточники і припинять роботу, то їх можна штучно відроїти* (із журн.).

ВІДРО́ЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ВІДРОЇ́ТИСЯ,** ї́ться, *док.* Утворювати новий рій, відділившись від основної сім'ї; закінчувати роїтися (про бджолину сім'ю). *Якщо відроюється сім'я з низькою продуктивністю, рій поверта-*

ється в материнську сім'ю (з наук.-попул. літ.); *Увесь комплекс робіт треба спланувати таким чином, щоб основна частина бджолиних сімей уже встигла відроїтися до першого взятку* (із журн.).

ВІДРУ́Б, у, *ч.* 1. *тільки одн., рідко.* Те саме, що **відру́бування.** *Відруб гілок завершили аж надвечір* (з газ.).

2. Місце поперечного перерубу дерева. *Живиця все чіткіше проступала на відрубі сосни* (із журн.).

3. *іст.* У 1906–1916 рр. у Російській імперії — ділянка громадських земель, яку виділяли селянинові в особисту власність, коли він виходив із громади. *9 листопада 1906 р. П. Столипін видав указ, який дозволяв виділення селян із громад на хутори чи відруби* (з наук. літ.); *Біля женців зупинився* [хазяїн] *і нагадав, щоб завтра не барилися ж. Бо чуть світ до ячменю поїдуть .. А тоді на одруби до ярої* (А. Головко); *Відруби, на яких сіяли хліб, були наділені за кілька кілометрів від села* (М. Малиновська).

◊ **Дава́ти / да́ти (відда́ти) го́лову** *(рідше* **ру́ку)** **[відруба́ти (на відру́б, на відсі́к** *і т. ін.)***]** *див.* **дава́ти; (1) З відру́бу** — не роздумуючи, не вагаючись; відразу, рішуче. — *Я більше не можу. Не можу! Ти розумієш? Треба ж колись зважитись. Треба починати. То краще отако, з одрубу. Та й це буде легше* (Ю. Мушкетик).

ВІДРУ́БАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відруба́ти.** *Затіпалось розшматоване тіло Речі Посполитої, як тіпається індик після того, як голова одрубана* (Панас Мирний); *Я відчув, як від мене щось відділилося, мов сокирою відрубане відпало* (О. Кобилянська); *Біля неї синок — носить відрубані цурпалки в хлівець і гомонить щось там із хлівця до матері...* (І. Багряний); *Я не знав, що торгівля відрубаними головами перетворилася на свого роду фах, ремесло* (Ю. Бедзик); * У порівн. *Ось з роботи перемучені спішать* [дівчатонька], *Руки й ноги, мов одрубані, болять* (І. Франко); // **відру́бано,** *безос. пред. Португалець, який втратив ліву руку, і німецький найманець, якому відру́бано праву руку, притулилися плечем до плеча, з'єдналися в одного чоловіка* (П. Загребельний).

ВІДРУБА́ТИ *див.* **відру́бувати.**

ВІДРУ́БНИЙ, а, е. 1. Який розташований окремо або відокремлений від чого-небудь. *Хуторець мій одрубний* (Ганна Барвінок); *Люди живуть на відрубних берегових горах. Щоб сіяти збіжжя, палять ліс* (В. Домонтович); *Вирішення українського питання бачилося шляхом поділу коронного краю Галичини на відрубні українську та польську частини і відбудови староукраїнського Галицько-Волинського королівства* (із журн.).

2. Відокремлений, особливий, самостійний. *При кінці XVI віку унія з Польщею, зразу політична, а далі й обрядова, силою натуральної реакції кинула між українців сильний фермент і збудила перші проблиски національного почуття, першу свідомість національних інтересів, відрубних від інтересів польських* (І. Франко); *Повнозначна творчість індивідуально відрубна і разом з тим посилена знанням і використанням традиції* (М. Рильський).

3. Уривчастий (про мову, слова). *У хаті стало тихо-тихо, тільки .. чутно було скрип пера або одрубні вимови Пороха* (Панас Мирний); *Яку б можна зробити примітку Про коротке, одрубне "прощайте"* (В. Еллан-Блакитний).

ВІДРУБНИ́Й, á, é, *іст.* Стос. до відрубу (у 3 знач.). *Закон від 14 червня 1910 р. давав право на перехід усієї сільської громади і селища з подвірним землеволодінням до відрубних ділянок за згодою простої більшості сільського сходу* (з наук. літ.).

ВІДРУБНИ́К, á, *ч., іст.* Селянин, який вийшов із громади й був наділений відрубом (у 3 знач.). *Не підкоряючись розпорядженням землевпорядної комісії, селяни вчинили активний опір сільським урядовцям і загонові поліції, не допустили їх проводити нарізування земель відрубникам* (з наук. літ.); *У 20–30-ті роки XX ст. Роменщина була округою з великою кількістю столипінських хуторян-одрубників* (з наук. літ.).

ВІДРУ́БНІСТЬ, ності, *ж.* Стан за знач. **відру́бний** 2. *Надавав* [ліс] *самій долині позір ще більшого заглиблення і якоїсь пустинної тиші та відрубності від усього світу* (І. Франко); *Люди не можуть віддавати перевагу самотності, відрубності у всьому, якщо вони не можуть обходитися без єднання у вирішальній сфері свого життя — в праці* (з публіц. літ.).

ВІДРУ́БНО. Присл. до **відру́бний** 1, 2. *Він має хатку й подвір'я на схилі гори .. Навколо чагарі й глинища, живе відрубно й самотньо* (Ю. Хорунжий); *Системно-історичний метод дослідження народного мистецтва дає можливість подолати мистецтвознавчі стереотипи, коли та чи інша гілка народних ремесел розглядається відрубно* (з наук. літ.).

ВІДРУ́БОК, бка, *ч.* Те, що відрубане, або те, від чого відрубано частину. *Вдарив* [Лобур] *по скаліченій руці, .. відчахнулась рука .. й впала на землю, а з відрубка похлинула* [хлинула] *кров* (М. Старицький); *Він стояв у лісі над зрубаним деревом з сокирою в одній руці, поставивши ногу на одрубок* (В. Винниченко); *Долоня* [незнайомця] *була з чотирма пальцями! Замість п'ятого, великого пальця, на відбитку ясно позначився короткий, маленький відрубок* (О. Донченко).

ВІДРУ́БОМ, *присл.* Те саме, що **прямови́сно.** *Хати зовсім не такі. Не пообмазувані, голі якісь. А покрівля з двох боків спуском і з двох одрубом* (А. Тесленко); *Від лану озимини Мирон і Глущук повернули .. і вийшли на скелю, що відрубом піднімалася над Дніпром* (С. Чорнобривець).

ВІДРУ́БУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відру́бувати** 1. *Статут 1588 року встановлював, що в разі завдавання ран шляхтичем шляхтичеві винний карався відрубуванням руки* (з наук. літ.); *Відрубування сухої деревини лісник здійснював щопівроку* (із журн.).

ВІДРУ́БУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВІДРУБА́ТИ,** áю, áєш, *док.* 1. *що.* Рубаючи, відокремлювати частину від цілого. *Кат обережно нахилив її шию .. Певно, йому ще не доводилося одрубувати такої чарівної голівки* (Ю. Бердник); [Е л е а з а р:] *Та ворог злий поранив руку, мені правицю відрубав!* (Леся Українка); *Трохи згодом ми відрубали гілку* (І. Муратов).

2. *що і без прям. дод., перен., розм.* Коротко й категорично відповідати. — *Піду,* — *рішуче відрубує Тамара* (А. Хижняк); — *Нехай вам гладить сукні, хто схоче, а я не буду,* — *одрубала Василина* (І. Нечуй-Левицький); — *Береженого й Бог береже,* — *відрубав Мручко* (Б. Лепкий); — *В наш час пустомелів* [пустомель] *не люблять,* — *відрубав Петро* (М. Чабанівський); — *Нічого цікавого в цьому немає,* — *відрубав Арсен* (Л. Дмитерко); // Говорити чітко, виразно, відокремлюючи слова. — *Де він живе?* — *грізно одрубуючи кожне слово, запитав Чіпка* (Панас Мирний).

◊ **Дава́ти / да́ти (відда́ти) го́лову** *(рідше* **ру́ку)** **[відруба́ти (на віду́б, на відсі́к** *і т. ін.)***]** *див.* **дава́ти; Облама́ти (відруба́ти, урі́зати** *і т. ін.)* **кі́гті** *див.* **обла́мувати**[1]**; Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **відрі́зало (відруба́ло)** *див.* **відрі́зувати; (1) Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **відруба́ти (відрі́зати),** *зі сл.* с к а з а т и — дуже гостро, категорично. — *Спасибі, мамо! Я не п'ю, — сказала Онися швидко й голосно, як одрізала* (І. Нечуй-Левицький); — *Приходь зразу ж, як тільки приїде полковник пан Олексій, — сказала мов одрубала сотникова донька* (М. Лазорський).

ВІДРУ́БУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **відру́бувати** 1. *У французькому кримінальному кодексі 1810 року було записано, що всякому засудженому на смерть відрубується голова* (з наук. літ.).

ВІ́ДРУХ, у, *ч.* 1. Те саме, що **рефле́кс** 1. *В нім усе заклекотало, і першим відрухом було кинутися й розтерзати цього присадкуватого мерзотника, як кошеня* (І. Багряний); *Мені вже починає подобатися цей відрух огиди в Казимира, що і є найкращим доказом його моральної чистоти* (Ірина Вільде); *Вона глянула на нього зшалілими очима, перший одрух уже минув, могла принаймні втриматися, щоб не впасти на груди чоловікові* (П. Загребельний).

2. Те саме, що **рух** 5. *Останнім відрухом відірвав руки від грудей* (І. Франко); *Хвала тобі* [дівчинко] *за все .. За відрухи легкі, як лебедине пір'я* (М. Рильський); *Заболотний, присівши навпочіпки над незнайомцем, торкнувся рукою його плеча. Ніякого відруху. Жодних ознак життя* (О. Гончар).

ВІДРУХО́ВИЙ, а, е, *зах.* Рефлективний, машинальний, несвідомий. *По дорозі я запитав її, чому Зіна була невдоволена, на що я дістав несподівано відрухову відповідь: — Не питайте! Ніколи вам цього не скажу!* (У. Самчук); *У кінці пристрасті піднято на той рівень, коли від святого до диявольського — не крок, ні! — нахил голови, відруховий жест плечем* (із журн.).

ВІДРУХО́ВО, *зах.* Присл. до **відрухо́вий.** *Відрухово я смикнув вудкою і відразу відчув, що вона за щось загачилася і почала швидко поринати у воду* (У. Самчук); *Дарка відрухово подивилася на Циганюка* (Ірина Вільде).

ВІДРЯДЖА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відряджа́ти** 1. *Згідно з домовленостями про технічне співробітництво з Україною японське Агентство міжнародного співробітництва здійснюватиме за власний рахунок відряджання до України японських волонтерів, які мають широкий діапазон технічних навичок та значний досвід* (із журн.); *Національна комісія з інформатики Франції може вимагати від голів апеляційних і адміністративних судів відряджання в її розпорядження відповідальних осіб для проведення нагляду чи перевірки* (із журн.).

ВІДРЯДЖА́ТИ, а́ю, а́єш, **ВІДРЯДИ́ТИ,** яджу́, я́диш, *док., кого, що.* 1. Посилати кого-небудь кудись із якимсь дорученням. *Хлопці залишилися біля намета поратися з стравою, а Черняєву з Павлусем відрядили по малину* (О. Донченко); *Другого дня Максим Іванович одрядив до Чортової долини п'ятнадцятеро учнів старших класів* (О. Бердник); // Офіційно посилати кого-небудь кудись для виконання службового доручення. *То було його хобі — завжди знімати на плівку міста, країни й континенти, куди відряджала фірма рекламувати, а коли треба — нав'язувати незговірливим клієнтам свою продукцію* (А. Михайленко); *На його настійливе прохання відрядили Захара на літню практику на Україну, до Уманського лісництва* (Іван Ле); *Відрядили мене якось у тилові авіамайстерні* (В. Минко).

2. *рідко.* Надсилати комусь кого-, що-небудь. *Латин по царському звичаю Енею дари одрядив* (І. Котляревський).

3. *розм.* Відсилати, відправляти когось звідкись проти волі. *Поставили йому хату й відрядили і нічого не дали* (Сл. Гр.); *Майор гнівно попередив, що відрядить його з батальйону* (Іван Ле); *Недовго була тут Аза на своїй весняній практиці, відкликали її дочасно .. Відрядили її назад, давши зовсім невигідну характеристику* (О. Гончар).

ВІДРЯДЖА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ВІДРЯДИ́ТИСЯ,** яджу́ся, я́дишся, *док.* 1. Відправлятися кудись для виконання службового доручення. — *Випросилися на гідростанцію? Негайно відряджайтеся до голови каналу* (Іван Ле); *Заступник директора по справах постачальних .. відряджався як особа відповідальна* (В. Коротич).

2. *тільки недок.* Пас. до **відряджа́ти.** *У параді взяв участь і миротворчий загін, який відряджається державою для виконання завдань у складі місії ООН* (з газ.).

ВІДРЯ́ДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відряди́ти** 1. *Були відряджені посли з багатими подарунками й до татарських мурз, і до хана* (М. Старицький); *Десятки гірників учаться заочно або відряджені на різні курси* (з газ.); // **відря́джено,** *безос. пред. Дівчина, як почула, що осавула відряджено в Кодню, так і бебе́хнулась на землю без пам'яті та й пролежала так цілий місяць* (І. Кочерга); *Євген успішно закінчив школу прапорщиків, і його відряджено на короткочасні кулеметні курси в Оранієнбаумі, відкіля його випущено офіцером* (Б. Антоненко-Давидович); // *у знач. ім.* **відря́джений,** ного, *ч.;* **відря́джена,** ної, *ж.* Той (та), хто перебуває у відрядженні. *Готель переповнений відрядженими та постійними мешканцями* (Н. Рибак).

ВІДРЯ́ДЖЕННЯ, я, *с.* 1. *тільки одн.* Дія за знач. **відряди́ти** 1. [Я р ч у к:] *Доповідь готова, принцип приведено в рух. А тепер подумаємо про відрядження декого на периферію* (І. Микитенко).

2. Службове доручення, пов'язане з виїздом куди-небудь. *Невідомий мав службове відрядження з Москви* (О. Донченко); *Коли я прибув до колонії, керівництво вже знало, за чим я приїхав — таке в мене було відрядження* (Ю. Покальчук); // Поїздка, пов'язана зі службовим дорученням. *Інженери .. повертаються з відрядження* (О. Довженко); — *Мене можуть послати у відрядження... перевірити стан викладання математики на периферії* (Б. Антоненко-Давидович); *Господар перебуває у відрядженні, а дружина разом з ним* (О. Гончар).

3. Посвідчення про таку поїздку. *Мигцем глянув* [директор] *у передане Ігорем відрядження, недбало кинув його на стіл* (Ю. Шовкопляс); *Рая виписала службове відрядження на два місяці* (О. Бердник).

△ **Відря́дна по́свідка <Відря́дне посві́дчення> <Посві́дчення про відря́дження>** *див.* **по́свідка.**

ВІДРЯ́ДЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відря́джувати.** *Зробити все, що можливо, аби вакуумний насос не був таким громохким, мали працівники заводу.., відряджувані до Трубнівки* (В. Коротич).

ВІДРЯ́ДЖУВАТИ *див.* **відряджа́ти.**

ВІДРЯДИ́ТИ *див.* **відряджа́ти.**

ВІДРЯДИ́ТИСЯ *див.* **відряджа́тися.**

ВІДРЯ́ДНИЙ[1], а, е. Який здійснюється залежно від кількості виготовленої продукції. *Оплата за роботу у вихідний день відрядникам обчислюється за подвійними відрядними розцінками* (з мови документів).

△ **Відря́дна опла́та [пра́ці]** *див.* **опла́та.**

ВІДРЯ́ДНИЙ[2], а, е. 1. Стос. до відрядження, пов'язаний із ним. *Нарешті відрядні клопоти закінчилися, і я поїхав на вокзал* (із журн.).

2. *у знач. ім.* **відря́дні,** них, *мн.* Гроші, видані на витрати, пов'язані з відрядженням. *Іванчука запрошено на роботу, на .. справжню посаду з постійною платнею, відрядними, добовими* (В. Підмогильний); — *Нехай пішки йдуть* [члени комісії]. *Це не моя справа. — Та, власне, — байдуже засміявся Преображенський. — Відрядні одержують* (Іван Ле).

△ **Відря́дна по́свідка <Відря́дне посві́дчення> <Посві́дчення про відря́дження>** *див.* **по́свідка.**

ВІДРЯ́ДНИК, а, *ч.* Той, хто працює за відрядною оплатою. *У депо станції Київ-Пасажирський було переглянуто порядок виплати зарплати робітникам-відрядникам* (з газ.).

ВІДРЯ́ДНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **відря́дник.**

ВІДРЯ́ДНІСТЬ, ності, *ж.* Абстр. ім. до **відря́дний[1]**; система відрядної оплати праці. *Залежно від чисельності робітників, які виконують роботу, і способу виконання відрядність може бути індивідуальною та бригадною* (з мови документів).

ВІДРЯ́ДНО. Присл. до **відря́дний[1]**. *Праця водія оплачується залежно від характеру роботи за погодинними ставками або відрядно* (з навч. літ.).

ВІДРЯТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., кого, що, розм.* Те саме, що **врятува́ти.** *Ніхто мене не одрятує.., — говорила Мокрієвська* (І. Нечуй-Левицький); *Ви, співці славутні наші, .. Ви нам честь відрятували* (Леся Українка); — *А як то вже одрятували її, я й питаю: "На кого ж ти, доню, хотіла мене покинути при старості моїй?"* (С. Васильченко).

ВІДРЯТУВА́ННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **відрятува́ти.** *В окремих випадках шлункове шунтування залишається єдиним засобом відрятування життя хворого* (з газ.).

ВІДСА́ДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відса́джувати.** *Для експериментів вибирали самок білих безпородних мишей, відсаджених від самців* (з наук. літ.); *Відсаджених кроленят годують зеленою травою, гарним бобовим сіном* (з наук.-попул. літ.).

ВІДСА́ДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відса́джувати** 1, 2, 4. *Пройшовши курс "Кролівництво і звірівництво", випускник повинен добре знати строки відсадження молодняку та особливості його вирощування* (з навч. літ.).

ВІДСА́ДЖУВАЛЬНИЙ, а, е, *гірн.* Признач. для відсаджування (у 2 знач.). *Відсаджувальна машина — агрегат для збагачення корисних копалин шляхом відсаджування* (з наук.-техн. літ.).

ВІДСА́ДЖУВАННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **відса́джувати** 1, 2. *Щенят норок вакцинують після відсаджування, доросле поголів'я племінного стада — щорічно у лютому (перед гоном)* (з навч. літ.); *Власноручно розмножувати лозу в умовах шпалерного виноградарства можна живцями або відсаджуванням, пригинанням лози до землі* (з наук.-попул. літ.).

2. *гірн.* Оброблення зерен руди струменем води або повітря з метою сортування їх за питомою вагою. *Відсаджування базується на розділенні зернистого матеріалу за густиною у вертикальному пульсуючому потоці води або стисненого повітря знакозмінної швидкості* (з наук.-техн. літ.).

ВІДСА́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДСАДИ́ТИ,** аджу́, а́диш, *док.* 1. *кого.* Поміщати в якесь місце для утримання окремо від інших (про тварин). *Он неончики до самочок пристають, невдовзі треба буде відсаджувати для нересту* (Л. Дереш); *Кролиці збив фанерного маточника, з клітки загальної відсадив туди, скубе пух на собі й вистеляє кубельце, скоро маленькі запищать* (Є. Пашковський).

2. *що.* Відділивши, садити в іншому місці (про рослини). *Проткнули торішнє перепріле листя гострі ножі півників, кущиками полізли з землі Федорині півонії, пробудився, викинув сині бубочки барвінок — єдине зело на Матвієвому подвір'ї од Журавчиного кореня — відсадив з батьківського подвір'я* (Ю. Мушкетик).

3. *тільки док., що, перен., розм.* Сильним ударом пошкодити якийсь орган тіла; відбити. *Відсадив йому печінки* (Сл. Гр.).

4. *що, гірн.* Здійснювати відсаджування (у 2 знач.). *Відсаджують в основному руди металів* (із журн.).

ВІДСА́ДЖУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **відса́джувати** 1, 2, 4. *Гніздових голубів спаровують у січні. Потім перша черга молодняку відсаджується в окремий голубівник для молодих голубів* (з наук.-попул. літ.); *Через рік сіянці декоративних кімнатних рослин відсаджуються в окремі горщики* (з наук.-попул. літ.).

ВІДСАДИ́ТИ *див.* **відса́джувати.**

ВІДСА́ДОК, дка, *ч.* Частина куща, кореневища і т. ін., відокремлена для самостійного росту. *Наведено результати вивчення впливу способів з'єднання рослин між собою на якість і вихід відсадків клонових підщеп яблуні* (з наук. літ.); *Чорну смородину і порічки розмножують переважно здерев'янілими живцями та відсадками* (з наук. літ.).

ВІДСАЛЮТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. Док. до **салютува́ти;** просалютувати. *Він* [командир] *вискочив із вагона й мовчки одсалютував у повітря одним пострілом* (Ю. Яновський); *Фортеця відсалютувала залпом усіх своїх гармат* (В. Малик).

2. *розм.* Привітати когось певним жестом, знаком. *Дівчинка одним стрибком опинилась в першій лаві дітей, усміхнулась їм як давнім друзям і одсалютувала, як годиться* (О. Іваненко); *Дівчина .. обернулася до бійців, енергійно піднявши догори стиснутий кулачок. — Смерть фашизмові — свобода народам! — різко, схвильовано відсалютувала вона* (О. Гончар); *По парадному трапові Кара-Мустафа піднявся на палубу. Корабельний ага відсалютував йому шаблею* (В. Малик).

3. Закінчити, перестати салютувати. *Увечері місто відспівало, відтанцювало, відсалютувало — і свято закінчилося* (з газ.).

ВІДСАПА́ТИ *див.* **відса́пувати[2]**.

ВІДСА́ПАТИСЯ *див.* **відса́пуватися.**

ВІДСАПНУ́ТИ *див.* **відса́пувати[1]**.

ВІДСАПНУ́ТИСЯ *див.* **відса́пуватися.**

ВІДСА́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відса́пувати[1]** і **відса́пуватися.** *Те лопотання босих ніг, те відсапування розхвильованих грудей, невгаваюче бовкання дзвона .. сповня-*

ють повітря несказанною тривогою (М. Коцюбинський); *Тупіт наблизився, і всі почули важке відсапування* (О. Донченко).

ВІДСА́ПУВАТИ[1], ую, уєш, *недок.*, **ВІДСАПНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док.* Віддихувати, переводити подих після важкого фізичного чи нервового напруження; важко дихати від недостачі повітря. — *Самі мов неживі попадали на ті оберемки та й відсапуємо так, що аж язики повивішували* (І. Франко); *Павло повз, важко відсапуючи* (В. Кучер); *Втомлена Катерина прихиляється своєю торбою до берези, захекано відсапує* (М. Стельмах); *Ломачевський впав на холодний камінь і не міг одсапнути* (І. Нечуй-Левицький); *Коли валка підкотила ближче, виявилося, що це .. не москалі. Відсапнув табір* (Б. Лепкий); — *Хо!* — *тяжко відсапнув він* (Ю. Смолич).

ВІДСА́ПУВАТИ[2], ую, уєш, *недок.*, **ВІДСАПА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.*, *що і без прям. дод.* 1. Сапанням відробляти борг. *Дайте на подать п'ять карбованців, я вам, пане, з дітьми відсапаю* (Сл. Гр.).

2. *тільки док.* Закінчити сапати. — *Я вже своє на сьогодні відсапала,* — *сказала жінка.* — *Піду додому* (із журн.).

ВІДСА́ПУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВІДСА́ПАТИСЯ,** аюся, аєшся, **ВІДСАПНУ́ТИСЯ,** ну́ся, не́шся, *док.* Те саме, що **відса́пувати[1].** *Прохіра замовкла. Вона лиш відсапувалась* (М. Коцюбинський); *Хтось, відсапуючись, ліз сюди, до нього, на горище* (О. Копиленко); *Вздовж ешелону пробігає начальник етапу .. і нарешті коло середнього вагона зупиняється. Відсапується якусь мить* (І. Багряний); *Від воріт до гридениці* [гридниці] *квапився тисяцький Дем'ян, відсапуючись* (А. Хижняк); *Щоб одсапатись трохи, зайшов він за кущі і почав стиха ходити по горі* (І. Нечуй-Левицький); *Поки вони були внизу, я трохи відсапнувся, бо спочатку від удару мені раптом перетяло дихання* (Л. Смілянський); * Образно. *Потяг летів, одстукуючи верстви, зупиняючись на кілька хвилин, щоб відсапатись, набрати в розпалене черево води* (І. Микитенко).

ВІДСАХНУ́ТИСЯ *див.* **відса́хуватися.**

ВІДСА́ХУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВІДСАХНУ́ТИСЯ,** ну́ся, не́шся, *док.* 1. *від кого — чого і без дод.* Те саме, що **саха́тися.** [К у м е л ь с ь к и й *(відсахується зляканий):*] *Ні, що це ви, хіба це можна!* (І. Кочерга); *Він підводиться з трави, йде в напрямі млина, потім відсахується, біжить берегом назад* (А. Шиян); — *Тепер будеш моя навіки. З острахом великим вона од його* [нього] *одсахнулася* (Марко Вовчок); — *Потім ви відсахнулися, і він вас ударив ножем* (Ю. Яновський); *Старшина блиснув кишеньковим ліхтариком і відсахнувся* (В. Кучер); * Образно. *І відсахуються смереки, кидаючись врозтіч* (І. Багряний).

2. *тільки док., від кого, кого, перен.* Припинити, порвати з ким-небудь стосунки; сахнутися (у 2 знач.). — *Одсахнусь тебе... Зречусь тебе, мій сину...* (Панас Мирний); [Г р и ц ь к о:] *Зроблю, як кажеш, відсахнуся Галі* (В. Самійленко); *Всі відсахнулися від неї, і вона на люди не могла показатися тепер* (К. Гордієнко).

ВІДСВІЖА́ТИ *див.* **відсві́жувати.**

ВІДСВІ́ЖЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **відсвіжи́ти.** *Бійці, відсвіжені купанням і відпочинком, тепер ішли значно веселіше* (В. Собко); // **відсві́жено,** *безос. пред. Мотря розглядала образи по стінах, портрети невидимих їй людей. Вони теж ніби прибралися на свята, очищено їх із пилу і відсвіжено рами* (Б. Лепкий).

2. *у знач. прикм.* Який відсвіжився. *Буря минула, не наробивши великої шкоди, тільки все, відсвіжене по довгій спеції, зеленілося* (І. Франко); *Як верталась, відсвіжені й веселі, то табору й пізнати було* (Б. Лепкий); *Вже одлетіла гроза, і сполоскані зорі ясно розсипаються на змитому, відсвіженому тлі, сходить місяць, але пароплав усе ще стоїть* (Б. Антоненко-Давидович); *Посадник, відсвіжений, у новому вбранні, усміхнений і урочистий, підвів до брами княжого двору так само урочистих Жировита, Тверяту й ще кільканадцятеро воїнів* (П. Загребельний).

ВІДСВІ́ЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відсвіжи́ти** і **відсвіжи́тися.** — *Ти поралася нині до полудня зі мною в господарці, потребуєш тепер відсвіження* (О. Кобилянська); *Для відсвіження гості натирали собі нардом і вербеною скроні, чоло і руки* (Н. Королева); *Прагнення поета до свіжого непритертого епітета переростає в тенденцію, властиву творчо-поетичній манері М. Рильського, — як один із прийомів оновлення, відсвіження мовно-художніх засобів і боротьби з мовним штампом* (з наук. літ.).

ВІДСВІ́ЖЕНО. Присл. до **відсві́жений.** *Лена виглядає справді відсвіжено* (У. Самчук); * Образно. *Я би хотіла, щоб у моїй поезії люди завжди гарно і відсвіжено відпочивали...* (І. Жиленко).

ВІДСВІЖИ́ТИ *див.* **відсві́жувати.**

ВІДСВІЖИ́ТИСЯ *див.* **відсві́жуватися.**

ВІДСВІЖНИ́Й, а́, е́. Який відсвіжує. *Піняве* [пиво], *як кумис, і відсвіжне, як м'ята* (З. Тулуб); *І в своїй поетичній творчості Франко весь час повертався до української пісні, занурюючись у її стихію, як у животворний, відсвіжний потік* (М. Рильський).

ВІДСВІ́ЖУВАЛЬНИЙ, а, е. Те саме, що **відсвіжни́й.** *На виставці практично не було представлено відсвіжувальні дезодоранти* (з газ.).

ВІДСВІ́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відсві́жувати** і **відсві́жуватися.** *До капітана Сагнера прийшла делегація від Товариства для вітання героїв у складі двох страшенно змучених дам. Вони передали подарунок для ешелону, а саме: двадцять коробочок ароматних таблеток для відсвіжування рота* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); *Діалекти є одним із джерел відсвіжування літературної мови* (з наук. літ.).

ВІДСВІ́ЖУВАТИ, ую, уєш, *рідко* **ВІДСВІЖА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.*, **ВІДСВІЖИ́ТИ,** жу́, жи́ш, *док.* 1. *кого, що.* Робити свіжим, чистим, прохолодним (повітря). *Ані вітрець не подув, щоби відсвіжити повітря* (І. Франко); // Охолоджувати, освіжати кого-, що-небудь. *Морозяне повітря відсвіжує легені* (Ю. Яновський); *У хаті жарко. Не відсвіжує навіть вітер, хоч і б'є він у вікно* (З. Тулуб); // Животворно діяти на рослинність, природу (про вологу, сонце і т. ін.). *Дощ змив придорожню куряву, відсвіжив листя, і воно навіть посвітлішало* (М. Малиновська).

2. *кого, що.* Надавати сил, бадьорості. *Лісовий холод, що звичайно так відсвіжує, тепер пригнітав мої груди* (І. Франко); *Щоденні прогулянки в полі відсвіжили його, зробили бадьорим* (Я. Качура); *Коли поснідав Катранник, враз і настрій змінився; пожива кріплющими* [зміцнювальними] *течіями пройшла в різні напрями через єство — зміцнила, відсвіживши, ніби добрий сон* (В. Барка); // *перен.* Обновля-

ти когось духовно. — *Там, у Боснії, чоловік стілько нанудився, намучився, натерпівся, що бажав би хоч троха відсвіжити свою душу в товариськім крузі* (І. Франко).

3. *що.* Те саме, що **поно́влювати** 1. *Баба Грициха часто її* [плахту] *прала, та ще й таборовим ядучим милом, від якого аж шкіра облазила, а всі кольорові речі доводилося наново відсвіжувати, купуючи в лисого Івана барвників* (Е. Андієвська); — *А ти подивилась би завчасу на свою рожеву сукню, Леночко, може, треба дещо відсвіжити* (О. Кобилянська).

4. *що, перен.* Оновлювати, збагачувати, робити різноманітнішим. *Куліш відсвіжує використаний уже в Шевченковім "Івані Гусі" образ воскресіння народу з розкиданих сухих кісток* (М. Зеров); *Відновлення внутрішньої форми слова (словесних зв'язків, образних перегуків, асоціативного співвідношення значень) відсвіжує його сприйняття, робить його виразним і семантично містким* (з наук. літ.).

5. *що, перен.* Згадувати, відтворювати в пам'яті. *Я .. відсвіжую твій образ, що в душі моїй поблід* (І. Франко); *Виборов відсвіжує у своїй пам'яті послідовно ту сумну подію* (В. Гжицький); *Починалися іспити, і він ще раз, востаннє хотів проглянути книжки, відсвіжити в пам'яті призабуті дати і події* (Г. Коцюба).

ВІДСВІ́ЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВІДСВІЖИ́ТИСЯ,** жу́ся, жи́шся, *док.* 1. Ставати свіжим під дією чого-небудь. *Неначе чув і бачив, як земля .. розкошувала, як її соки відсвіжувались* (О. Кобилянська); *Від того дощику, що перепав, відсвіжилося повітря, легше грудям дихалося* (Б. Лепкий).

2. Відновлювати свої сили, ставати бадьорішим. *Федоренко вийшов з тісної землянки трохи відсвіжитися* (Я. Качура); *Ігор Остапчук .. крізь дірку, прорізану в дротяній загорожі Дмитриковими хлопцями, ходив відсвіжитися до Ізару* (Е. Андієвська).

3. *перен.* Поновлюватися, відтворюватися в пам'яті. *Він оповідав, а вона перебивала йому питаннями, двома-трьома нараз. Спогади з рідних сторін відсвіжилися в ній так сильно, що вона мов бачила все перед собою* (О. Кобилянська).

ВІ́ДСВІТ, у, *ч.* 1. Відбите світло; відблиск. *Відсвіти вибухів видно навіть удень* (В. Собко); *Крізь шибки видно гірські шпилі, забарвлені відсвітами сонця* (А. Шиян); *На чорну .. клуню падали відсвіти далекої заграви* (Григорій Тютюнник); *Де-не-де блищали на стовпах ліхтарі.., кладучи слабі відсвіти на землю* (О. Гончар); * У порівн. *Ледве на місяць наплине прозорая хмара, Коло на ній засіяє, мов одсвіт далекий веселки* (Леся Українка).

2. *рідко.* Відбите зображення кого-, чого-небудь; відбиток (у 5 знач.). *Яким повів очима навкруги, наче шукаючи десь, ніби в прозорій воді, її* [дівчини] *чарівного одсвіту* (І. Нечуй-Левицький).

3. Те саме, що **відби́ток** 6. *У панни Варки теперішня увага погляду блищала останньою часткою відсвіту скінченої мандрівки та її мети* (Т. Осьмачка); *Це була дума, спогад, видіння в широко розкритих і невидющих очах, це був відсвіт минулого і візія прийдешнього перед внутрішнім згасаючим зором* (І. Багряний).

ВІДСВІТИ́ТИ *див.* **відсві́чувати.**

ВІДСВІ́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відсвіти́ти** 2. *Серед зали стояла та панна, котру він колись .. бачив в прозорій річці, в синій безодні одсвіченого там неба* (І. Нечуй-Левицький); *В хаті ще стояла темрява, сірувато-сива, зимова, одсвічена снігами* (Ю. Мушкетик); *Малюнок, відсвічений сонцем.*

ВІДСВІ́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відсві́чувати** і **відсві́чуватися.** *По дорозі потрапляли то в білу перину хмар, то в хмари диму від фабрик та заводів, то в голубе відсвічування океану, то в зелений світлограй лісу* (В. Багірова); *Розробники змогли знизити ефект ореолу і відблиски, характерні для цифрових фотокамер через відсвічування від датчика зображення* (з наук.-техн. літ.).

ВІДСВІ́ЧУВАТИ, ує, *недок.*, **ВІДСВІТИ́ТИ,** ітить, *док.* 1. *тільки недок.* Відбивати або випромінювати світло. *У печі палає .. Одсвічують весело білі стіни* (Марко Вовчок); *Дрібнесенькі різнобарвні лампочки відсвічували з малесеньких віконець апарата* (Ю. Смолич); — *Ну, тепер усе ясно?* — *допитувалася, поглянувши на годинник, на якому фосфоричним світлом відсвічували цифри й стрілки* (Іван Ле); *Він ступав повільно й розважливо, бо дочка на руках здригалася крізь сон, повз церкву, яка відсвічувала просто місяця високими картатими вікнами* (В. Дрозд); // Відбиватися (у 6 знач.). *В спальні тепер не відсвічували спалахи блискавок, тільки часом долинало, віддаляючись від міста, гуркотіння грому* (Б. Антоненко-Давидович); // Відбиваючи яскраве світло, приховувати від зору поверхню чогось. *Поверхня дошки має бути матовою і не повинна відсвічувати* (з навч. літ.).

2. *перев. недок., що.* Відбивати що-небудь на гладкій, дзеркальній поверхні. *Витерта старанно матроськими щітками, вона* [палуба] *одсвічувала раннє сонце* (Г. Епік); *Велетенське водне дзеркало відсвічувало темну голубінь і мерехтливі зорі неба* (С. Журахович); *Маленький поточок не може ще в собі відбити всіх людей, що до нього приходять, не може відсвітити захмареного неба над собою* (П. Тичина).

3. *тільки недок., чим.* Мати додатковий відтінок кольору при основному; відливати якимсь кольором. *Затока відсвічувала фіолетовими плямами* (О. Донченко); *Волосся теж відсвічувало золотом* (О. Копиленко); *По долині текли спокійні ріки, що відсвічували голубизною неба* (С. Скляренко); *Робітниці передавали з рук до рук рудуватий брусочок, що відсвічував антрацитом* (В. Кучер).

4. *тільки док.* Просвітити протягом певного часу. *Сонце ще не сходило, а місяць, відсвітивши за ніч неозорим просторам, тане в небі, як зелений окрацець криги* (О. Донченко); *Для виходу "на нуль" лампа мусить відсвітити 2000 годин* (з наук.-техн. літ.).

5. *тільки недок., що, чим, перен.* Виражати які-небудь якості, почуття, переживання (перев. про обличчя, очі, зовнішній вигляд людини). *Савлутинський стояв, спокійно чекаючи директора й дивлячись великими дитяче-синіми очима, що яскраво відсвічували гострий холод роздуму* (М. Івченко); *Лице його відсвічувало незбавну радість людини, що повертається до життя* (Григорій Тютюнник); *Етапи роботи відсвічують комплексність підходу в процесі планування* (з наук. літ.); *В її полотнах, вишитих яскравими кольорами, немає суму. Вони ніби відсвічують радістю й оптимізмом* (із журн.).

ВІДСВІ́ЧУВАТИСЯ, ується, *недок.* 1. *чим.* Відблискувати якимсь кольором. *Їх* [гір] *верхів'я, освітлені місяцем, як лисини, відсвічувались сріблясто-білим фосфоричним світлом* (Іван Ле); *Пухнасті сніги одсвічувались рожевими і малиновими бризками зорі* (М. Стельмах).

2. Те саме, що **віддзерка́люватися;** відбиватися. *Під ногами в козака одсвічувався свіжий, низький, зелений берег, на якому він стояв* (Марко Вовчок); *В калюжах відсвічувалося західне небо* (П. Тичина); *У спокійній воді віддзеркалюється кожна гілочка, одсвічується кожний барвистий мазок* (І. Волошин).

3. *перен.* Те саме, що **відбива́тися** 9. *Яке високе благородство, яка гідна подиву людяність, яка внутрішня краса відсвічувалась у всій його поведінці* (Т. Осьмачка); *Гірка образа відсвічується в її очах* (Яків Баш); *Великої уваги заслуговують пам'ятки, в яких найповніше виявляється народність: пісні, в яких звучить дума, перейнята почуттям, і казки, в яких відсвічується народна фантазія* (з наук. літ.).

ВІДСВЯТИ́ТИСЯ *див.* **відсвя́чуватися.**

ВІДСВЯТКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відсвяткува́ти.** *Зрозуміло, що ці перемоги мусять бути відсвятковані в родинному колі у Шенбрунні* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); *Прийшов час підбити підсумки пишно відсвяткованого у жовтні 600-літнього ювілею міста* (з газ.); *Після відсвяткованого Нового року залишиться ще два місяці до прийняття змін до законодавства* (з газ.); // **відсвятко́вано,** *безос. пред. У 1982 році було широко відсвятковано 1500-ліття міста Києва* (з навч. літ.).

ВІДСВЯТКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВІДСВЯТКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* 1. Те саме, що **святкува́ти** 1. *Своя сцена та добрий хор давали змогу гідно відсвятковувати шкільні та національні свята, що мало велике значення в навчальному й виховному процесі* (з наук.-попул. літ.); *Вважали мої львівські приятелі за потрібне відсвяткувати .. 25-літній ювілей моєї письменницької діяльності* (І. Франко); *Відсвяткувати цю дату* [іменини] *Олена Семенівна вирішила у свого батька* (Я. Гримайло); *Він повернувся до хати, кинув килим на порозі, зачинив двері кімнати, сів на телефон. Треба спробувати знову відсвяткувати Тетянин день, який вони вже святкували в її іменини, в січні* (Є. Кононенко).

2. *тільки док.* Закінчити святкувати. *Минув мій рік шістнадцятий, сімнадцятий починаю. Одсвяткували ми Зелену неділю* (Марко Вовчок); *Минуло Різдво, відсвяткували й Водохреща, а з столиці ні чутки* (М. Коцюбинський).

ВІДСВЯТКУВА́ТИ *див.* **відсвятко́вувати.**

ВІДСВЯ́ЧУВАТИСЯ, уєтъся, *недок.,* **ВІДСВЯТИ́ТИСЯ,** я́титься, *док.:* ◊ **Вода́ не освя́титься (не відсвя́титься, не посвя́титься)** *див.* **вода́; І вода́ відсвя́титься (освя́титься)** *див.* **вода́.**

ВІДСЕБЕ́НЬКИ, ньок, *мн., розм.* 1. Власні слова, вставлені самовільно в чужий текст. *Переклад блискучий: О. С. Пушкін ніде не відступив від змісту і не долучив ніяких відсебеньок* (із журн.); *Треба безжалісно боротись із приблизним текстом, з відсебеньками, що іноді бувають у актора* (із журн.).

2. Вчинки або дії, які здійснюються самовільно, без урахування наявних указівок. — *Обов'язково роби все під контролем лікаря, відсебеньками краще не займатися* (із журн.); *Віце-прем'єр зазначив, що Київ не повинен виходити за рамки того, що вимагає УЄФА, і придумувати якісь відсебеньки* (з газ.).

◊ **Пра́вити відсебе́ньки** *див.* **пра́вити**^{2}.

ВІДСЕЛЕКТО́ВАНИЙ, а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **відселектува́ти.** *Шовковиці зростають на колекційних ділянках Донецького ботанічного саду. Відселектовані рослини з 1982 р. вступили в генеративну стадію розвитку* (з наук. літ.); *Будь-який добре відселектований сорт стійко зберігає свої спадкові якості в ряді поколінь* (з навч. літ.); *Відселектовані інбредні лінії кукурудзи схрещують між собою та отримують гібриди першого покоління* (з навч. літ.); *Інформація, відселектована для пошуку;* // **відселекто́вано,** *безос. пред. Одержано та відселектовано трансгенну культуру раувольфії зміїної* (з наук. літ.); *Відселектовано декілька захищених авторськими свідоцтвами штамів, які відповідають сучасним технологічним вимогам промислового виробництва* (з наук. літ.).

ВІДСЕЛЕКТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., кого, що, спец.* Те саме, що **відселекціонува́ти.** *Тваринам, яких потрібно відселектувати, на ногу закріплюється кольоровий ремінець на липучці* (з наук.-техн. літ.); *Тільки торік було реалізовано готової продукції з картоплі, яку підприємство відселектувало і виростило власними силами, майже на 2 млн грн* (з газ.); *Для роботи з групою файлів або папок їх треба відселектувати* (з навч. літ.); *Зібрати та відселектувати таку сильну трупу, створити такий колектив, поставити такі вистави можна тільки під керівництвом видатного художнього керівника* (з Інтернету).

ВІДСЕЛЕКЦІОНО́ВАНИЙ, а, е, *біол., с. г.* Дієпр. пас. до **відселекціонува́ти.** *Було застосовано метод, при якому отримують потомство від двох спеціально відселекціонованих індивідуумів, що різко відрізняються між собою за генетичною структурою* (з наук. літ.); *Тільки відселекціонований матеріал здатний нести в собі та передавати нащадкам комплекс цінних задатків, які формувалися природою* (з наук. літ.); *На всіх етапах виведення любінських коропів було відзначено перевагу відселекціонованих помісних стад над вихідними формами за основними рибогосподарськими якостями* (з наук. літ.); // **відселекціоно́вано,** *безос. пред. У процесі роботи наших селекціонерів з вітчизняними породами бджіл відселекціоновано їх різні неспоріднені типи, популяції та лінії* (з наук. літ.).

ВІДСЕЛЕКЦІОНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., кого, що, біол., с. г.* Здійснити селекцію кого-, чого-небудь. *За відносно короткий термін дослідники відселекціонували 8 ліній карпатських бджіл* (з наук. літ.); *Об'єднання генетичних та селекційних методів дозволить відселекціонувати кожне стадо за декількома ознаками, тобто зробити стада спеціалізованими за ознаками продуктивності* (з наук. літ.); *У зв'язку з глобальною зміною клімату необхідно переглянути терміни проведення сільськогосподарських робіт, відселекціонувати нові сорти зернових* (із журн.); *Напевно таки тернистий шлях має пройти українська демократія, щоб відселекціонувати нове покоління політиків* (з публіц. літ.).

ВІДСЕЛЕ́НЕЦЬ, нця, *ч.* Той, кого відселили, відселяють в інше місце. *У разі відмови від квартири відселенець має право повернутися у свій старий район і вибрати там таку саму квартиру в новому будинку* (з публіц. літ.); *Останній відселенець покинув аварійну висотку* (з газ.).

ВІДСЕ́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відсели́ти.** *Бучак — село, нині відселене без сліду, неіснуюче* (О. Забужко); *Будинки, відселені ще кілька років тому, стоять пусткою і перетворюються на притулок для приблуд, п'яниць, наркоманів і повій* (з газ.); // *у знач. прикм.* Який залишився без по-

стійного населення. *Повинна бути розглянута можливість вирощування насіння багаторічних трав на відселених територіях із низьким рівнем забруднення радіацією* (з газ.); // **відсе́лено,** *безос. пред. Під час повені загинуло 9 людей, близько 7 тисяч було відселено, а півтори тисячі залишилися без житла* (з газ.); // *у знач. ім.* **відсе́лений,** ного, *ч.;* **відсе́лена,** ної, *ж.* Той (та), кого відселили в інше місце. — *Їм* [старійшинам] *велено приготувати нас у путь так, щоб відселені все мали* (Д. Міщенко).

ВІДСЕЛЕ́НКА, и, *ж.* Жін. до **відселе́нець.** *Відселенка скаржиться, що досі не отримала документів на нову оселю* (з газ.).

ВІДСЕ́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відсели́ти.** *П. Столипін спровокував масове відселення найактивнішої частини українського села до Сибіру та Далекого Сходу* (із журн.); *При відселенні громадян із будинків, які стають на капремонт, у межах можливого враховуються їхні побажання* (з газ.); *Через геологічні процеси у Закарпатті потребують відселення 579 сімей. Це родини, житло яких розташоване в зонах активних зсувних процесів* (з газ.).

ВІДСЕЛЕ́НСЬКИЙ, а, е. Стос. до відселення, відселенців. — *Радять іти туди, а куди підемо — не відаємо ще. Маємо стати десь і поміркувати своїм, відселенським віче* (Д. Міщенко); *Відселенська квартира.*

ВІДСЕЛИ́ТИ *див.* **відселя́ти.**

ВІДСЕЛИ́ТИСЯ *див.* **відселя́тися.**

ВІДСЕ́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відселя́ти** і **відсе́лювати.** *Незважаючи на першочергове право переселенців із Польщі селитись у будинках відселюваних поляків, реальність виглядала дещо інакше* (з наук. літ.); *При укладенні цього договору не порушується право власності на земельну ділянку відселюваної особи, а підприємство матиме можливість організації санітарно-захисної зони* (з мови документів); *Громадяни, відселювані із зони відчуження;* // *у знач. ім.* **відсе́люваний,** ного, *ч.;* **відсе́лювана,** ної, *ж.* Той (та), кого відселяють в інше місце. *У разі виселення з житлового приміщення, меншого за розміром, ніж це передбачено у відповідному населеному пункті, відселюваному надаються житлові приміщення відповідно до встановленого розміру* (з мови документів).

ВІДСЕ́ЛЮВАТИ *див.* **відселя́ти.**

ВІДСЕ́ЛЮВАТИСЯ *див.* **відселя́тися.**

ВІДСЕЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *рідше* **ВІДСЕ́ЛЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.,* **ВІДСЕЛИ́ТИ,** елю́, е́лиш, *док., кого, що.* Переселяти в інше місце. *Оце я одселяю вже старшого сина, ставлю йому хату на леваді* (Сл. Гр.); *Печально було дивитись на рештки садів і будов у тих місцях, де в недавній час господарів затишних дідівських осель примусово відселяли до найближчого села* (з мемуарної літ.); *На Тернопільщині продовжують відселювати людей із підтоплених територій і очікують підняття рівня води у Заліщицькому районі* (з газ.); — *Я вас одселю звідсіль геть, отуди над став! — репетувала Онися* (І. Нечуй-Левицький); // Звільняти територію чи приміщення від мешканців або постійних користувачів. *Верховна Рада заборонила відселяти та приватизовувати бібліотеки* (з газ.).

ВІДСЕЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *рідше* **ВІДСЕ́ЛЮВАТИСЯ,** ююся, юєшся, *недок.,* **ВІДСЕЛИ́ТИСЯ,** елю́ся, е́лишся, *док.* 1. Переселятися в інше місце. *Час синам одселятися на свої оселі* (Сл. Гр.); *Визначено день, коли відселенці мають зібратися під стольним городом, бо зволікай — не зволікай, а треба відселятися* (Д. Міщенко); *Діти із батьківських квартир відселюються на околиці* (з газ.); *Наїжджали якісь комісії, міряли радіацію, радили відселитись, то молоді знялися та й поїхали, трохи старих лишилося, село почало відмирати* (Л. Костенко).

2. *тільки недок.* Пас. до **відселя́ти, відсе́лювати.** *Гай Гракх почав активно створювати нові колонії римських громадян як у самій Італії, так і за її межами. Тим самим, з одного боку, з Рима відселялося "зайве", непрацююче населення, а з іншого — зміцнювалась римська влада на місцях* (з навч. літ.); *Якщо закривають школи в місті, то населення має відселюватися адміністрацією з тих районів, де нема шкіл і лікарень* (з газ.).

ВІДСЕ́РДИТИСЯ, джуся, дишся, *док.* Перестати сердитися. *Скаль, скаль, вражий сину, Поки знайду хворостину, Хворостину знайшла Та й відсердилася, Я на свого миленького змилосердилася* (з народної пісні); *Ні, він не відсердився, а прийшов з хитрощами до пана Микити* (Г. Квітка-Основ'яненко); *А як інколи розсерджуся, мовчу цілу днину, то він так і впадає, треться коло мене, мов коло матері. Я й одсерджусь* (Ганна Барвінок); *Грицько вже відсердився трохи: він звичайно скоро прохолоне* (Б. Грінченко).

ВІ́ДСИ, *присл., розм.* Те саме, що **звідси.** *Се ж я в темнім борі заблудила: Відси пропасть* [провалля], *а відти безодня* (І. Франко); — *Я маю в селі Красиловці* [Красилівці] — *три милі відси, тільки три милі — молоденьку небогу* (Леся Українка); *Я обіцяв йому вирватись відси за годину-дві, щоб ще про дещо розмовитись з ним* (О. Кобилянська); *Я, пробачте за вольтер'янство, я... романтик! Саме відси й іде розхристаність і зворушливе шукання самого себе до ста двадцятьох років (я думаю прожити сто п'ятдесят)* (М. Хвильовий); *Як я жив літо і через що не поїхав нікуди відси — краще не казатиму* (М. Сиротюк).

◊ **Ні відсіль** *(рідше* **ні відси) [і] ні відтіль** *(рідше* **ні відти)** *див.* **відсіля́.**

ВІДСИ́ДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відси́діти.** *Підприємства винагороджують своїх співробітників залежно від виконання роботи й одержання конкретних результатів, а не за відсиджений на робочому місці час* (з публіц. літ.); *Якщо дитина погано розуміє навчальний матеріал, відчуває дискомфорт на уроці, — тоді вона відміряє час перебування в школі кількістю відсиджених уроків* (з наук.-попул. літ.); — *А на губу* [гауптвахту] *не втраплю? — спитав Тарас, згадавши про рукавиці й добу, за них відсиджену* (Василь Шевчук).

ВІДСИ́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відси́джувати** і **відси́джуватися.** *А Волот як не з'являвся, так і не з'являвся у городі серед дружинників. І те відсиджування не лишилося непоміченим* (Д. Міщенко); *Заробляти, не витрачаючи часу та грошей на транспорт, відсиджування в офісі та нотації начальника, допомагають Інтернет і мобільний зв'язок* (з газ.).

ВІДСИ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВІДСИ́ДІТИ,** джу, диш, *док.* 1. *тільки док., що.* Довгим, незручним сидінням в одному положенні викликати оніміння якоїсь частини тіла. *Знаєте, як терпне нога, коли її відсидіти?* (Л. Дереш).

2. *що і без прям. дод.* Сидіти, перебувати в одному місці якийсь час. *Катерина мовчки відсиджувала робочі години* (Ю. Збанацький); *А вона як начальниця і їхня подруга не ма-*

ла права відмовитись і змушена була відсиджувати належний час серед почесних гостей (М. Циба); *Жак-Анрі відсидів належний час в санізоляторі* (Ю. Яновський); *Всю зиму відсидів* [Оксень] *у хаті, нудився* (І. Цюпа).

3. *що і без прям. дод., розм.* Перебувати в місцях ув'язнення за вироком суду або під слідством. *Панталаха .. відсиджував .. по вісім літ за крадежі (*І. Франко); *Одсидівши одну добу* [у в'язниці], *батько повернувся додому і довго не міг прийти до пам'яті* (І. Багряний); *Козодуб сам невинно відсидів десять років на Півночі* (Е. Андієвська).

ВІДСИ́ДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ВІДСИ́ДІТИСЯ,** джуся, дишся, *док.* 1. Перебувати певний час у якомусь місці. *Дівкою, звісно, відсиджувалася собі вдома, а дружиною — що робити, коли, скажімо, щось по хазяйству треба* (Ю. Смолич); *Після першого обходу гімназії як замкнувся* [директор] *в кабінеті, то годинами там відсиджувався* (О. Полторацький).

2. Рятуючись від кого-, чого-небудь, перечікуючи, перебувати в безпечному місці. *Замість того, щоб відсиджуватися під захистом міліції в службовому кабінеті, ..* [голова міськвиконкому] *повинен був виявити інтерес до пропозиції громадян Києва* (Ю. Щербак); *Мадяри думали відсидітись у штабі.., але партизани змели вороже гніздо* (М. Шеремет); *Знаючи міцність дверей і стін рубки, сподівався* [Андрій] *за ними відсидітися* (М. Трублаїні).

◊ **(1) Відси́джуватися у за́пічку (по за́кутках, у за́ти́шку)** — бути бездіяльним, ухиляючись від труднощів, від участі в чому-небудь. — *Нудна штука оті училища, — каже Сашко. — Зараз воювати треба, а не відсиджуватись по закутках* (Є. Доломан); — *То що ж нам робити? — спитав Всеволод. — Незручно відсиджуватися в затишку, коли інші воюватимуть* (В. Малик); — *От і настає, Лесю, хвилина, коли треба і нам братися до діла. Або ж... або, склавши гордо на грудях руки, відсиджуватися у запічку, мов той цвіркун* (М. Олійник); **(2) Відси́джуватися / відси́дітися за спи́ною (за спи́нами, за плечи́ма)** — прикриваючись кимнебудь, ухилятися від чогось. *Нікого не здивувала звістка про те, що ні Ляного, ні Когута на селі немає. Вдень бояться носа показати, відсиджуються за спиною комендантової охорони. А вночі з'являться обов'язково* (Микита Чернявський); *Багатіють ті, хто не воював, хто за нашими спинами відсиджувався, зберігаючи тягло і власні шкури!* (М. Циба); *Він навіть заявив, що піде з армії, якщо його не направлять у район бойових дій. "Мені соромно відсиджуватися за спинами солдатів, які гинуть у бою"* (з газ.); — *Хм. Некрасиво це в тебе виходить. Відсидітись за чиїмись плечима легше всього* (М. Стельмах).

ВІДСИ́ДІТИ *див.* **відси́джувати.**

ВІДСИ́ДІТИСЯ *див.* **відси́джуватися.**

ВІДСИ́ДКА, и, *ж., розм.* 1. Перебування певний час у якомусь місці (перев. переховуючись від когось); відсиджування. *Про відсидку за заборолами тепер уже й не йшлося: три роки не жала хліба Деревлянська земля. Скільки могли протримати наші нову облогу?* (В. Малик); *У крайньому випадку на коротку відсидку від малочисельної розбійної ватаги має Гнилка біля воріт хати рублену башту на вісім бійничок, а в башті маленьку гарматку* (Ю. Мушкетик).

2. Перебування у місцях ув'язнення. *За своє поліцайство він одсидів стільки, скільки заслужив і скільки дали, а після відсидки робив у колгоспі біля худоби* (Є. Гуцало); *З двадцятих (із перервою на десятирічну відсидку в тридцяті — сорокові роки) до кінця вісімдесятих Остап Вишня видавався і перевидавався десятки разів* (з публіц. літ.).

ВІДСИЛА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **відсила́ти.** *Не обійшлося без задиркуватого чіпляння, зауважень, навіть відсилання до гуртожитку бурси* (Іван Ле); *Закінчується друга частина поеми* [Ю. Клена] *ще одним промовистим відсиланням до Данте* (з наук. літ.); *Відсилання бандеролей.*

2. Місце в тексті, яке, не даючи власне пояснення, відповіді на що-небудь, посилає за довідкою до іншої частини тексту. *Своєрідним типом тлумачення в словниках тлумачного типу є відсилання* (з наук. літ.); *Система відсилань передбачає обов'язкове одночасне оперування з двома томами словника, що не завжди зручно, особливо якщо відсилання неодноразове* (з наук. літ.).

3. Те саме, що **посила́ння** 3, 4. *Простежується відсилання французького закону до норм баварського права* (з навч. літ.); *Санкції за такі злочини в Митному кодексі не визначаються, у ньому містяться відсилання до Кримінального кодексу* (з навч. літ.).

ВІДСИЛА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВІДІСЛА́ТИ,** ішлю́, і́шле́ш, *док.* 1. *що.* Відправляти щось куди-небудь або кому-небудь (поштою, посильним і т. ін.). *Вона .. набирала нам страви, одсилала обід у хату* (М. Коцюбинський); *Відсилаю Вам з подякою позичені книжки* (Леся Українка); *Мізерії наклав* [Еней] *дві скриньки, На човен зараз одіслав І дожидався тілько ночі* (І. Котляревський); *Порадившись з сестрою, хлопець тут же вирішив, що завтра відішле свій виграш матері у Кринички* (О. Гончар).

2. *кого.* Випроваджувати, примушувати піти, виїхати звідкись. *Маруся нічого не їсть, одсилаючи прислужниць* (І. Нечуй-Левицький); [А л ь б і н а:] *Ти мій брат, а ти мене від себе одсилаєш* (Леся Українка); — *Навіщо ви відіслали їх* [кіннотників] *з дільниці?* (Іван Ле); // Посилати кого-небудь кудись із певною метою. *І ми кожної ночі, як мене одсилали спати, упивалися, вичитуючи журливі пісні та сумні оповідання* (Панас Мирний); *Розповідає директор Савці про вчительську долю, жаліє, що таких молодих та зелених доводиться одсилати на тяжку працю* (С. Васильченко); *Щодесятого з наших король цареві відіслати має* (Б. Лепкий); // Відправляти кого-небудь кудись згідно з наказом. *А поганого Кобяка .. до Києва відсилав* [Святослав], *В своїм теремі його у неволю завдавав* (Панас Мирний); *Випустивши з тюрми, його* [І. Франка], *слабого, в гарячці, одсилають пішки з поліцейським додому на село* (М. Коцюбинський).

3. *кого, що до кого, чого.* Радити, пропонувати звернутися до кого-, чого-небудь за отриманням потрібних відомостей. *Зацікавлених детальнішим переліком відсилаю до Небораківської "Реставрації", де подається усереднений поіменний реєстр найвагоміших серед наших гостей* (Ю. Андрухович); // Нагадувати собою інші літературні чи музичні твори або висловлювання. *Стилізація у вірші І. Багряного змушує замислитись над її функцією, відсилаючи до поетики народної пісні і до "Швачки" П. Грабовського* (з наук. літ.).

(1) Відсила́ти (відправля́ти, посила́ти, надсила́ти) / відісла́ти (відпра́вити, посла́ти, надісла́ти) по́штою — посилати що-небудь через поштову установу. *Не варт посилати моїх речей поштою* (Леся Українка); — *Ось рахунок за ваше лікування. Він вельми солідний. Вам зараз його вручити чи, може, надіслати поштою через пару днів?* (В. Чеме-

рис); *Тато у вас хороший і добрий і чекає ваших листів, і ви йому зараз же напишете, а я завтра відправлю поштою* (із журн.); *Листівки можна послати поштою, також їх можуть рознести волонтери* (з газ.).

◊ (2) **Віді́сла́ти в музе́й** *що* — визнати що-небудь дуже старим або зіпсованим, таким, що вже стало непридатним для користування. *Емку полковника Шумакова давно вже час би відіслати в музей, але шофер Покотило не міг його умовити поміняти її на трофейну машину* (С. Голованівський).

ВІДСИЛА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* Пас. до **відсила́ти** 1, 2. [Номери] *журналів, в яких були надруковані оповідання Франка, одсилались назад в редакцію* (М. Коцюбинський); *Усі поштові повідомлення з сайту будуть відсилатися на вказану адресу* (з Інтернету); *Бічна (тилова) охорона відсилається на загрозливий напрямок для зайняття вигідного рубежу в періоди ведення бою, коли сусідні підрозділи зупинені противником або мають менші темпи наступу* (з навч. літ.).

ВІДСИЛА́Ч, а́, *ч.* Те саме, що **відпра́вник.** *Картина світу реципієнта є динамічною завдяки зворотному зв'язку з відсилачем інформації* (з наук. літ.); *Для підтримання комунікації потрібен контакт між відсилачем і сприймачем повідомлення* (з навч. літ.); *Нарешті відсилачі листів відправили ще щось, точніше, когось, до Гаррі. Сталося це в його день народження, про який усі забули, що саме по собі було не дивним* (з Інтернету).

ВІДСИЛЬНИ́Й, а́, е́. 1. Стос. до відсилання. *Поранених, хворих і санітарний матеріал перевозили підводою. На Личаківському вокзалі працював відсильний пункт* (з газ.).

2. Признач. для посилання на інший твір, документ і т. ін. або їхні частини. *У прикладній лексикографії функціональними є описові та відсильні тлумачення* (з наук. літ.); *Нормативне розпорядження нерідко складається лише з гіпотези і санкції; диспозиція може міститися або в іншій статті відповідного закону (відсильний спосіб викладу), або в іншому правовому акті (бланкетний спосіб викладу)* (з навч. літ.).

ВІДСИ́НЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відсини́ти.** *Ретельно відсинена тканина.*

ВІДСИНИ́ТИ, синю́, си́ниш, *док., що.* Зробити синім; зафарбувати в синій колір. *Відсинили білизну.*

ВІДСИНІ́ТИ, ніє, *док.* Перестати синіти. *Відсиніло височезне .. небо, .. відшумували білим шумом переповнені келихи садів* (О. Гончар).

ВІДСИ́ПАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відси́пати.** *З відсипаного у горщик гороху ми зварили суп* (із журн.); *Для забезпечення рівномірного ущільнення відсипаний ґрунт розрівнюють бульдозерами або іншими машинами* (з наук.-техн. літ.); *У Токійській затоці за 10 років був відсипаний острів Юменосіма, на якому побудовані стадіон, музей, теплиці* (з наук.-попул. літ.); *Пляж просто відмінний, спуск у воду відсипаний чудово* (з мови реклами); // **відси́пано,** *безос. пред. Уздовж парку по вулиці відсипано щебенем трамвайні колії та підготовлено під асфальтування пішохідні доріжки* (з газ.).

ВІДСИПА́ННЯ[1], я, *с.* 1. Дія за знач. **відсипа́ти** і **відсипа́тися**[1] 1. *При будівництві гідровузла виконують значний обсяг грабарських робіт: відсипання перемичок, риття котловану, підготовку підстави греблі, відсипання греблі із ґрунтових матеріалів* (з наук.-попул. літ.); *Можлива допомога у підготовці розкриву, буріння і відсипання ділянки дороги та отримання ліцензій у строк до трьох місяців* (з мови реклами); *Відсипання борошна.*

2. Покриття із сипких матеріалів. *Для утеплення підвального простору з внутрішньої сторони цоколя роблять відсипання зі шлаку або піску* (з наук.-техн. літ.); *Для декоративного гравієвого відсипання використовується роздроблений гранітний гравій різних фракцій і натуральна річкова або морська галька* (з наук.-техн. літ.).

ВІДСИПА́ННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **відсипа́тися**[2]; відсипляння. *Якщо ж у щільному робочому графіку все-таки бувають вихідні, то вони присвячені відсипанню на тиждень наперед* (з Інтернету).

ВІДСИ́ПАТИ *див.* **відсипа́ти.**

ВІДСИПА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ВІДСИ́ПАТИ,** плю, плеш; *мн.* відси́плють; *док., що, чого.* 1. Надбираючи, сипати частину чогось у посудину, мішок і т. ін. (про сипкі та дрібні тіла). *Черниця .. пшона одміряє у глечик, одсипає муки в миску* (Марко Вовчок); *Павло знімає зі спини чувал, несе до засіки, половину відсипає* (Григорій Тютюнник); — *Ось я зараз .. одсиплю в припіл оброку коням* (І. Нечуй-Левицький); *Я щедро відсипав їй горіхів* (М. Чабанівський); // *розм.* Давати кому-небудь щедро, у великій кількості (перев. про металеві гроші). — *Якщо всі вівці — то туди їм і дорога!* — *гостро відповів запорожець і заходився відсипати старцям у жмені мідяки* (М. Старицький); *Ївга зараз і відсипала гроші, скільки казав писар* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Хоч дівчину врятували. Одну зі всього ясиру, Одсипавши хану за неї Усе, що там ще зосталось* (Л. Костенко).

2. *спец.* Те саме, що **насипа́ти**[1] 4. *Шари насипів необхідно відсипати з ґрунтів, однорідних за видом та консистенцією* (з навч. літ.); *Відсипати дрібним щебенем проходи між коліями.*

3. Надбирати частину рідкої страви в іншу посудину. *Вони* [рибалки] *не забули й про Вутаньку, відсипали юшки і на її долю* (О. Гончар); // *розм.* Відливати рідину куди-небудь. *Я, не вагаючись, мерщій одсипав у невеличкі пляшечки і м'ятних, і гофманських капель* (Панас Мирний).

◊ **Хоч відбавля́й** *(рідко* **відсипа́й)** *див.* **відбавля́ти.**

ВІДСИ́ПАТИСЯ *див.* **відсипа́тися**[1].

ВІДСИПА́ТИСЯ[1], а́ється, *недок.,* **ВІДСИ́ПАТИСЯ,** плеться; *мн.* відси́плються; *док.* 1. Сиплючись, частково випадати звідкись. *З мішка відсипалося трохи зерна* (із журн.).

2. *тільки недок., спец.* Пас. до **відсипа́ти** 2. *Внутрішній відвал розкривних порід відсипається послідовними ярусами* (з наук.-техн. літ.); *Пожежний бар'єр відсипається з незаймистих матеріалів (глини, піску, охолодженої золи котельних установок та повністю перегорілої породи)* (з навч. літ.).

ВІДСИПА́ТИСЯ[2] *див.* **відсипля́тися.**

ВІДСИПЛЯ́ННЯ, я, *с.* Те саме, що **відсипа́ння**[2]. *Наші канікули не будуть простим відсиплянням на дивані, знаю точно. Ми вже давно віддаємо перевагу активному відпочинку* (із журн.).

ВІДСИПЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, **ВІДСИПА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *недок.,* **ВІДІСПА́ТИСЯ,** плю́ся, пи́шся; *мн.* віді-спля́ться; *док.* Довго спати, відновлюючи сили після перевтоми, недосипляння і т. ін. *Поки водолази відсипалися перед спуском у воду, обслуговуючий персонал готував костю-

ми (М. Трублаїні); *Нарешті можна було відіспатись за все* (О. Гончар); *Хай козаки відпочинуть, одісплються, залікують трохи рани* (С. Тельнюк); *— Ось наш курінь. Отам — конюшня. Ставте коней. Одісппіться з дороги, а там видно буде* (Г. Колісник).

ВІДСИПНИ́Й[1], á, é. 1. Такий, який відсипають (у 1, 2 знач.). *Здійснюється відновлення або заміна зруйнованого кріплення укосів бетонними, залізобетонними та кам'яними плитами, відсипним та брукованим каменем* (з мови документів); *Машиніст бульдозера в ході будівельних робіт виконує переміщення, розрівнювання відсипного ґрунту, планування майданчика, засипання траншей і т. ін.* (з мови документів).

2. *у знач. ім.* **відсипнé**, нóго, *с.*, *іст.* Вид податку зерном, борошном та іншими продуктами. *А щоб шляхта і челядинці князя не сиділи голодні, з кожної хати брали одсипного і десятину* (О. Стороженко).

3. *у знач. ім.* **відсипнé**, нóго, *с.*, *розм.* Натуральна оплата зерном, борошном та ін. *Тим, хто ходив весною на роботу в колгосп, давали відсипне — 200 г борошна або крупи* (із журн.).

ВІДСИПНИ́Й[2], á, é, *розм.* Прикм. до **відсипля́ння, відсипа́ння**[2]. *Сьогодні мій відсипний день почався з дзвінка з роботи, і це було о 9:20* (з Інтернету); // *у знач. ім.* **відсипни́й**, нóго, *ч.* День, відведений для відсипання *(див.* **відсипа́ння**[2]*)*. *Співробітники часто перепрацьовують визначену законом норму. Це, зокрема, і служба в нічний час, після якої вже постійно не надають відсипний, який повинен надаватися відповідно до закону* (з газ.).

ВІДСИ́ПЩИНА, и, *ж.*, *іст.* Те саме, що **відсипнé** *(див.* **відсипни́й**[1] 2). *За часів гетьмана Брюховецького відсипщину збирали з кожного плуга* (з навч. літ.).

ВІДСИСА́ННЯ, я, *с.*, *рідко.* Дія за знач. **відсиса́ти.** *Медичний відсмоктувач призначений для відсисання повітря та рідини з ран і порожнин тіла під час операцій і в післяопераційний період* (з наук.-попул. літ.).

ВІДСИСА́ТИ, áю, áєш, *недок.*, **ВІДІССА́ТИ**, ссý, ссéш, *док.*, *що*, *рідко.* Те саме, що **відсмóктувати.** *Раз на місяць потрібно чистити дно акваріума — за допомогою сифона відсисати у відро придонний шар води* (з навч. літ.); *Відсисати молоко.*

ВІДСИСНИ́Й, á, é, *рідко.* Те саме, що **відсмóктувальний.** *Відсисний шланг приєднується до пилососа* (з наук.-техн. літ.).

ВІДСИХА́ТИ, áє, *недок.*, **ВІДСÓХНУТИ**, *рідко* **ВІДСÓХТИ**, хне, *док.* 1. Засохнувши, відпадати (перев. про частини рослин). *З появою зеленого листя починайте обприскування, інакше кінчики листя будуть відсихати, надаючи вашим кімнатним рослинам неохайного вигляду* (з наук.-попул. літ.).

2. Переставати діяти внаслідок хвороби або місцевого паралічу (про частини тіла). *На селі розказували про одного чоловіка, як той чоловік в шинку вдарив матір і в його одсохли руки* (І. Нечуй-Левицький); *— А чи руки нам відсохнуть, коли ми по кулику зв'яжемо його і гуртом заново перекриємо курінь?..* (В. Малик).

◊ **Щоб (бодáй) рýки відсóхли (повсихáли, повідсихáли) <Рýки б відсóхли (повсихáли, повідсихáли)> <Рукá б відсóхла> <Хай (нехáй) рýки відсóхнуть (повсихáють, повідсихáють)> <Хай (нехáй) рукá відсóхне>** *див.* **рукá; Щоб (бодáй) язи́к відсóх (усóх) <Хай (нехáй) язи́к відсóхне (усóхне)>** *див.* **язи́к.**

ВІДСÍВ, у, *ч.* 1. *тільки одн.* Те саме, що **відсівáння.** *Невдовзі була успішно розроблена і техніка відсіву з сім'ї старих бджіл* (з наук.-попул. літ.); *У процесі становлення норм літературної мови в галузі лексики, що має народне походження, але здатна термінологізуватися, відбувається певний відсів синонімів* (В. Русанівський); // *перен.* Відрахування з навчального закладу учнів, студентів, які не відповідають його вимогам. *Кардинальними шляхами є відсів нездібних до навчання курсантів та вдосконалення навчального процесу через установлення оптимального співвідношення між різними видами підготовки* (з наук. літ.).

2. Те, що відсіяне або відсіялося. *Гранітний камінь піддають дробленню, потім дроблять більші фракції, у результаті утворюється крихта й відсів* (з наук.-техн. літ.); // *перен.* Про учнів, студентів, які залишили навчання. *Він був єдиним із дітей, що складали так званий відсів* (Ю. Збанацький).

ВІДСІВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відсівáти і відсівáтися** 1–3. *Для обривання бобів арахісу створена спеціальна машина, яка виконує такі операції: обривання бобів, відсівання землі, витрясання бобів зі стеблової маси* (з наук. літ.); *Взагалі, реєструвати все підряд, без наукового відсівання, може й ненауковий заклад* (О. Кундзич); *На допомогу приходять різні тести, що вважаються цілком надійним засобом перевірки претендентів, відбору кращих кандидатів і відсівання слабких* (із журн.).

ВІДСІВА́ТИ, áю, áєш, **ВІДСÍЮВАТИ**, юю, юєш, *недок.*, **ВІДСÍЯТИ**, íю, íєш, *док.* 1. *що.* Просіваючи, відокремлювати що-небудь від чогось. *Утворений при товченні вугілля пил відсіюють і відповідно до його об'єму визначають міцність вугілля* (з наук. літ.); * Образно. *Стопчу доріг колючі терни, Відсію заздрості кукіль* (А. Малишко).

2. *тільки док.*, *що.* Закінчити сіяти що-небудь, завершити сівбу. *До кінця місяця ми вже все відсіяли* (із журн.); *В області вже відсіяли 75 тис. га ранніх ярих зернових* (з газ.).

3. *кого, що, перен.* Шляхом відбору усувати, вилучати когось, щось зі складу кого-, чого-небудь. *Артистові потрібна глибока мудрість для того, щоб без помилок відсіювати від потрібного матеріалу все зайве* (з мемуарної літ.); *Із того величезного масиву інформації, з яким неминуче стикалися в інститутах, Келдиш швидко відсівав все несуттєве, але досить зацікавлено входив у найдрібніші деталі дійсно нових досліджень* (з публіц. літ.); *— Як вибираєте героїв для телепередачі та як збираєте на них досьє? — Ми складаємо список людей, яких хотіли б бачити. До того ж ще й пропонують когось. Відсіваємо самі, а частина людей відмовляється* (з газ.); *Вислухавши довгу сповідь, відсіявши зайве, нотує* [Зоя] *в журналі: у Паливоди аварія* (О. Гончар).

◊ **(1) Відсівáти (відсíювати, відділя́ти) / відсíяти (відділи́ти) зернó від полóви** — відокремлювати головне від другорядного. *Саме в сфері культури В. Стус справді був людиною всесвіту, яка вміє відділяти зерно від полови незалежно від національності чи поглядів автора* (з мемуарної літ.); *Коли відсіяти зерно від суб'єктивної полови, то часом може вималюватися зовсім інший портрет* (І. Білик).

ВІДСІВА́ТИСЯ, áється, **ВІДСÍЮВАТИСЯ**, юється, *недок.*, **ВІДСÍЯТИСЯ**, íюся, íєшся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Відокремлюватися від чого-небудь унаслідок просівання. *Дрібне вугілля або антрацит відсіваються від рядового вугілля для використання в незбагаченому вигляді* (з наук.-попул. літ.).

2. *тільки док.* Закінчити сівбу. *Живуть усю весну .. на полі, поки одсіються* (Сл. Гр.); *Сонце підіймалося все вище і вище, гріло щедріше й щедріше, — по селах давно відсіялися* (А. Дімаров).

3. *тільки 3 ос., перен.* Вибувати зі складу кого-, чого-небудь. [О л е н а:] *Важко нам буде, Тереш. Народу різного — тисяча чоловік на нашому курсі, і що за народ.* [Т е р е н ь:] *Одсіються потроху, зразу не можна* (І. Микитенко); *Спершу записалася* [в драмгурток] *майже вся школа. Добре, що потім, як це завжди буває, дев'яносто процентів відсіялося* (В. Нестайко); // Відділятися, відокремлюватися від маси чого-небудь. *Відсіялося з них* [спогадів] *все другорядне, нещире, випадкове і дрібне* (І. Муратов); *Колись усе вдіяне таки зважиться й переміряється: дрібне відсіється, а на вагах опиниться важке* (Валерій Шевчук).

4. *тільки недок., перен.* Пас. до **відсіва́ти** 3. *Існують обмеження (за станом здоров'я, судимістю, вживанням наркотиків тощо), через які щорічно відсівається частина призовників* (із журн.); *Досить поставити на кафедральний комп'ютер кілька спеціальних програм і попросити студентів здавати свої роботи на дискеті — і мінімум 90 % випадків плагіату легко відсіватимуться* (з Інтернету).

ВІ́ДСІВКИ, вок, *мн.* Те саме, що **ви́точки.** *Заможний посіяв добірним зерном, а убогий такими-сякими відсівками від пшениці* (з казки); *До переліку товарів, які можуть бути реалізовані без торгового патенту, відсівки не входять* (із журн.).

ВІДСІВНИ́Й, á, é. Одержаний унаслідок відсівання. *Завеликий відсівний матеріал можна повернути на повторне подрібнювання, поки не буде досягнуто бажаного розміру часток* (з наук.-техн. літ.); // Грубий, із висівками, які залишилися при відсіванні (про борошно). *Було отримано відсівне житнє борошно з виходом 85 %* (з наук.-попул. літ.); // Признач. для відсівання. *Гречка надходить у зерноочисне відділення на сепаратор, який має три сита — приймальне, відсівне і підсівне* (з наук.-техн. літ.).

ВІДСІДА́ТИ, áю, áєш, *недок.*, **ВІДСІ́СТИ,** сяду, ся́деш, *док.* Пересідати від кого-, чого-небудь, міняти місце, віддаляючись від когось, чогось. *Як я колись сердився, коли вона в школі відсідала від мене за іншу парту* (із журн.); *Зостались вони тепер за столом удвох — Ягнич та Чередниченко. Інна з чемності відсіла від них, примостилась із стільцем за грушею* (О. Гончар); *Нас же, решту хлопців, дівчата просто-напросто бойкотували. Дійшло навіть до того, що одного дня, вмовившись, помінялись місцями: одсіли всі як одна од хлопців* (А. Дімаров).

ВІДСІ́К, у, *ч., рідко.* Дія за знач. **відсіка́ти** 1. *Відсік гілок дерева.*

◊ **Дава́ти / да́ти (відда́ти) го́лову** *(рідше* **ру́ку)** **[відруба́ти (на відру́б, на відсі́к** *і т. ін.)***]** *див.* **дава́ти.**

ВІДСІ́К, у, *ч.* Ізольована або відокремлена від інших частина спеціального приміщення (на кораблі, літальному апараті). *Біля відсіку стоїть вартовий* (О. Корнійчук); *Самійло Вихор з Павлом Гризловим обійшли всі кубрики й відсіки* (В. Кучер); *Подумати лише: найдосконаліше для тих часів судно, з досвідченою командою, з подвійним днищем, з шістнадцятьма відсіками; судно, яке вважалося непотопленним, яке могло встановити рекорд трансатлантичної плавби, раптом гине в першому ж рейсі, іде на дно не серед шторму, а серед зовсім спокійних вод...* (О. Гончар); // Ізольоване або відокремлене від інших приміщення (перев. спеціального призначення). *На Великдень 1909 року паноптикум приїхав до міста з новим чудом: крім відомих уже воскових постатей, там за додаткового п'ятака показували в окремому темному відсіку "живі картини"* (Б. Антоненко-Давидович); *Тигр — не той, що палахкотів, інший, — ударив у самісіньке серце танка, в його моторний відсік* (Є. Доломан); *Наш автобус відразу ж знову потрапив у сам центр подій — цього разу на нього налетіла якась ужгородська шантрапа, вони створили жахливу тисняву коло багажних відсіків і примудрилися за лічені секунди повитягати з кишень та потаємних шпарин ще декілька гаманців* (Ю. Андрухович).

ВІДСІКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відсіка́ти.** *Для зручності захоплювання рукою відсіканню піддають лише поздовжні краї заготовки* (з наук. літ.); *Бічна (тилова) охорона призначена для прикриття флангу (тилу) наступаючого підрозділу від ударів противника, який залишився в опорних пунктах, та недопущення відсікання підрозділів, що мають успіх, від головних сил* (з мови документів); // *мед.* Хірургічне видалення кінцівки, її частини, якого-небудь органа або тканини. *Відсікання верхньої частини кореня зуба разом із кістою чи гранулемою проводиться при лікуванні важких форм періодонтиту* (з наук.-попул. літ.); * Образно. *Україна розвивається, образно кажучи, шляхом хірургічного відсікання зайвого, непридатного, а не як цілісний, несуперечливий соціальний організм* (із журн.); // *інформ.* У машинній графіці — операція, яка відкидає частину зображення, що лежить поза вікном. *Відсікання забезпечує економію часу за рахунок того, що невидимі лінії не підлягають перетворенням* (з навч. літ.).

ВІДСІКА́ТИ, áю, áєш, *недок.*, **ВІДСІ́КТИ,** ічý, ічéш, *док.* 1. *що.* Сильним і швидким ударом гострого знаряддя чи холодної зброї відділяти, відокремлювати частину від цілого. *Бив і бив, відсікаючи неподатливий корінь, терпляче й уперто, як і належить справжньому мисливцеві* (А. Дімаров); *Скульптор відповів: "Це робиться дуже просто — я відсікаю все зайве і залишаю тільки те, що потрібно"* (з наук. літ.); *— А мені, братчики, адіть, який шмат хвоста мечем відсікли! — мовив Кабан* (І. Франко); *Вигуки бриніли і згасали разом з іскрами шабельних ударів .. Свириденкові відсікли вухо* (З. Тулуб); * Образно. *Хотіли поганці віднять у нас хату — та ми тую жадність одсікли рукату* (П. Тичина).

2. *кого, що.* Перегороджуючи шлях або створюючи перешкоди, позбавляти когось доступу до кого-, чого-небудь (перев. про воєнні дії). *— Свириде, відсікай відступ контрі* (М. Стельмах); *Спочатку жінка тільки мовчки дивиться на мене, а далі повертає голову до свого чоловіка і, наче домовившись із ним наперед, починають обступати мене із шаленим сміхом, розчепіривши руки. Роблять це непокваппо, відсікаючи мене до дверей, наче курку збираються піймати* (Ю. Винничук); *Їм* [бійцям] *треба буде кинутись на автоматників і відсікти їх від танків* (В. Кучер); *До мосту противник людей не підпустив, одразу відсік кулеметами, освітивши ракетами весь міст як удень* (О. Гончар); * Образно. *Останні годин вісім у потязі нас відсікло від "Свободи"* [радіостанції] *— вона перестала прийматися* (Ю. Андрухович).

3. *кого, що, перен.* Відокремлювати когось, щось від інших. *Заборона на створення виборчих блоків відсікає від політичної боротьби досить потужні місцеві проекти* (з публіц. літ.); *Вишенський дає такий соціологічний рецепт виправлення становища: ту неправедну цивілізацію, яка, на його думку, в розвитку своєму пішла манівцями, відсікти, як гнилий член тіла* (Валерій Шевчук); *Для чого ми робимо економічну реформу? Зокрема, й для того, щоб відсікти спекулянтів, хабарників від людей чесних* (з газ.).

4. *що, перен.* Рішуче або повністю відхиляти, відкидати щось. *Батько кружляв всі ці довгі роки навколо матері, .. а мати, як я вже вказував, усі спроби .. рішуче й різко відсікала* (Валерій Шевчук); *Хай дасть вам Господь мій цей кинджал, щоб відсікти отруту й шкоду* (Г. Сковорода); *Поширення атрибутивних сполучень викликане необхідністю уточнити поняття, відсікти ознаки, що не є суттєвими* (з наук. літ.); *Півстолітнє заслання завдало величезної шкоди кримськотатарській мові. Депортація відсікла всі соціальні функції мови, крім побутової* (із журн.).

5. *що, мат., рідко.* Те саме, що **відтина́ти** 3; відмежовувати. *Точка дотику відсікає від медіани її третю частину* (з навч. літ.).

6. *перен., тільки док.* Різко і категорично відповісти. *Київська духовна консисторія 6 жовтня 1763 р. так одсікла Катерині, що вона мусила на деякий час спинити свої бажання і тільки наказала митрополитові провчити добре протестантів* (І. Огієнко); *— А що мені від брехні вашої болить, ви про це подумали? — відсік хлопець і відвернувсь до вікна* (О. Гончар).

ВІДСІКА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* Пас. до **відсіка́ти** 1–5. *Їжу Семенову й лікареві доставляв транспортер, причому та частина його, що побувала в каюті, щоразу відсікалася і знищувалась* (І. Росоховатський); *Піхота відсікається танками від окопів* (із журн.); *Відрізки паралельних, які відсікаються паралельними, рівні* (з навч. літ.).

ВІДСІКА́Ч, а́, *ч.* Прилад для відсікання чого-небудь. *Відсікач призначений для автоматичного припинення подачі газу до споживача при перевищенні тиску вище допустимого значення* (з наук.-техн. літ.); *Автоматичний відсікач напруги; Оптичний відсікач.*

ВІДСІ́КТИ *див.* **відсіка́ти.**

ВІДСІ́ЛЬ *див.* **відсіля́.**

ВІДСІЛЯ́, ВІДСІ́ЛЬ, *присл.* Із цього місця, від цього місця; звідси. *Тебе прогонять відсіля* (І. Котляревський); *— Але слухай, старий, поки я не вернуся, не смій мені відсіля рушитися* (І. Франко); *Усе думав* [Корній] *про те, як би йому відсіля, з хутора, Демка витурити* (Б. Грінченко); // З цього боку, по цей бік. *От як зострілися, та й давай базікати .. Відтіля Домаха, відсіля Ївга, а там Хвеська та Педора* (Г. Квітка-Основ'яненко).

◊ **[І] відті́ль і відсі́ль** *див.* **відтіля́; (1) Ні відсі́ль** *(рідше* **ні відси) [і] ні відті́ль** *(рідше* **ні відти):** а) невідомо звідки; несподівано. *Ростуть Піски й багатіють... Не вряди-годи, дивись! Ні відсіль ні відтіль, та й вирветься який захожий* (Панас Мирний); *Сам господар сидів понурий коло вікна і оком слідив за властю, що ні відси ні відти впала як вихор, і .. ціла родина як стій стала вдвоє бідніша і зовсім безпомічна* (І. Франко); б) якось так, таким чином. *Та ні відсіль і ні відтіль На ту сирітську копійчину Купив садочок і хатину* (Т. Шевченко).

ВІДСІ́СТИ *див.* **відсіда́ти.**

ВІ́ДСІЧ, і, *ж.* 1. Рішучий опір, протидія кому-небудь. *Він відчув настороженість валіде і зрозумів, що вона зготовилася на випадок чого і до відсічі, і до помсти* (П. Загребельний); *"Артурові брати"* [поетична антологія], *безумовно, напоролися на одностайно гостру відсіч критики і такий же бурхливий читацький успіх* (Ю. Андрухович).

2. Різка відповідь кому-небудь, гостре заперечення. *Цей* [лікар] *тримався гідно й на всі підступно-дошкульні запитання прокурора Любченка давав добру відсіч, сам іноді переходячи в контрнаступ* (Б. Антоненко-Давидович); *Ольга хоче йому заперечити. Шукав в пам'яті якоїсь гострої відсічі* (Ірина Вільде).

3. Відбиття нападу. *Богун, не гаючись, готувався до відсічі* (Я. Качура); *Відсіч ворогові на війні — з-поміж інших умов — вимагає від бійців швидкості й натиску* (П. Тичина); *Партизанська піхота .. лежала вже в окопах, готуючись до відсічі* (Ю. Яновський).

◊ **Дава́ти / да́ти відсіч** *див.* **дава́ти; Дістава́ти / діста́ти відсіч** *див.* **дістава́ти.**

ВІДСІ́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відсі́кти** 1, 2. *На Оксенових людей посипався сніг, відсічені кулями гілки* (Григорій Тютюнник); *Це було останнє, що він бачив у своєму житті, — свої відсічені закривавлені руки* (В. Малик); *І враз відсічена петля Безсило впала* (М. Стельмах); *Відсічений від основних сил полк опинився в оточенні* (з газ.); // **відсічено,** *безос. пред. Те, що заважає, повинно бути одсічено* (Б. Левін).

ВІДСІ́ЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відсі́кти** 1–4. *Згідно з "Правдою Ярослава" образа гідності людини каралася досить жорстоко, скажімо, за висмикування частини вусів або бороди треба було сплачувати штраф учетверо більший, ніж за відсічення пальця* (з наук. літ.); *Блок має пристрій відсічення стисненого повітря при вимиканні* (з навч. літ.); // *мед.* Хірургічне видалення кінцівки, її частини, якого-небудь органа або тканини. *Вторинна хірургічна обробка передбачає радикальне відсічення та видалення гнійно-некротичних вогнищ у рані* (з наук. літ.).

ВІДСІ́ЧКА, и, *ж., техн.* 1. Припинення дії певного процесу. *Модель враховує відсічку колекторного струму та струмів нелінійності* (з наук. літ.); *Відсічка пари здійснюється закриттям впускного отвору за допомогою золотника, клапана або крана* (з наук.-техн. літ.).

2. Пристрій, признач. для миттєвого припинення процесу. *Автоматичні вимикачі, що мають тільки відсічку (розчіплювач миттєвої дії) в мережах, які повинні бути захищені від перевантажень, застосовувати не дозволяється* (з наук.-техн. літ.).

ВІДСІ́ЧНИ́Й, і́чна́, і́чне́. Признач. для відсікання. *Відсічний швидкодіючий клапан на газопроводі вводиться в дію після досягнення сталої роботи пальників* (з наук.-техн. літ.); *Відсічні контури здійснюють кадрування частини ілюстрації таким чином, що лише її частину видно через фігуру або фігури, які ви створюєте* (з навч. літ.); *Важливим у конструюванні вузла є встановлення діаметра кола, яке описує пружок відсічного ножа* (з навч. літ.); *Відсічний золотник.*

ВІДСІ́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відсі́ювати** і **відсі́юватися** 1, 2. *Висока зольність вугільних шламів зумовлює необхідність вторинного збагачення, технологія якого може бути або найпростішою (відсіювання найбільш зольних дрібних частинок), або дуже складною* (з наук. літ.); *Розвиток мови І. Франка в царині лексичного складу його творів відзначився відсіюванням вузьких діалектизмів* (з наук. літ.).

ВІДСІ́ЮВАТИ *див.* **відсіва́ти.**

ВІДСІ́ЮВАТИСЯ *див.* **відсіва́тися.**

ВІДСІ́ЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відсі́яти.** *Відсіяний порошок розтирають із п'ятьма частинами води до отримання однорідної густої набряклої маси* (з наук.-техн. літ.); *Пісок, що надходить із вибою для використання у виробництві, має бути відсіяний від сторонніх домішок — каменів, грудочок глини, гілок* (з навч. літ.); *Не мають значення відмінності між старою, новою і найновішою елітами. Навіть "найновіша" відсіяна й відібрана старою і скоріше подібна до неї, ніж відмінна від неї* (з публіц. літ.); *Наклеп на єпархію міг звести якийсь відсіяний кандидат на вступ до семінарії* (з газ.); *Існує статистика, згідно з якою набирають студентів більше на відповідний відсоток з урахуванням тих, хто буде відсіяний з першого курсу* (з Інтернету); // **відсі́яно,** *безос. пред. Відсіяно 5 тисяч гектарів ранніх ярових на території чотирьох районів* (з газ.); *На жаль, велику частину творів було відсіяно ще на початковій стадії через те, що вони не відповідали умовам конкурсу* (із журн.).

ВІДСІ́ЯТИ *див.* **відсіва́ти.**

ВІДСІ́ЯТИСЯ *див.* **відсіва́тися.**

ВІДСКАКА́ТИ, ачу́, а́чеш *і* а́ю, а́єш, *док.* 1. Проскакати певну відстань. *Вдарив* [Ярослав] *коня, відскакав від Коснятина. Віддалявся від місця, що стало для нього найблагословеннішим* (П. Загребельний); *Він одскакав сажнів на п'ятдесят і заходився скидати з себе кольчугу* (І. Білик); *Коли втікачі відскакали, може, кроків на триста, позаду лупонув постріл, потім другий, потім третій* (Ю. Логвин).

2. *розм.* Проскакати протягом певного часу. *Хотіла б я на того чоловіка подивитись, який відгарував на роботі, потім його нагодували капустяним листочком і змусили годину відскакати на шейпінгу* (з Інтернету).

3. *розм.* Закінчити скакати. *Учасники ансамблю врешті відгуділи, відскакали, відкричали; концерт закінчився* (з Інтернету); * Образно. *Відскакали своє, коли були молоді* (із журн.).

ВІДСКА́КУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відска́кувати.** *За методом Шора твердість визначається за висотою відскакування сталевої кульки від поверхні металу, що досліджується* (з наук.-попул. літ.).

ВІДСКА́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДСКО́ЧИТИ,** чу, чиш, *док.* 1. Стрибком або кількома стрибками віддалятися від кого-, чого-небудь. *А вона* [Наташа], *як навісна, то одскакувала від його* [нього], *то, прискакуючи, горнулася* (Панас Мирний); *Відскакуючи від* [убитого] .. *ворога, Богдан відчув, як, ніби блискавкою, аркан пристебнув йому до голови руку з піднятою шаблею* (Іван Ле); *Біля сіней Тимко виривається і відскакує вбік* (Григорій Тютюнник); *Ключник відскочив, немов укушений гадиною* (І. Франко); *Кінь смикнув, звівся на диби .. Семен ледве встиг відскочити вбік* (Л. Смілянський).

2. Ударяючись об що-небудь, відлітати. *Крем'яхи стукались об стінки ступки, відскакували, розколювались* (О. Донченко); *Об шоломи б'є залізо, та одскакує й дзвенить...* (В. Сосюра); *Микола задумався і з усієї сили так уперіщив снопа, що рипиця* [ріпиця] *луснула і бич одскочив* (І. Нечуй-Левицький); *В цю мить біля її вуха просвистів великий уламок цегли і, вдарившись об двері, відскочив вбік* (А. Хижняк); // *перен., розм.* Не зачіпати кого-небудь, не впливати на когось. *Навчити жити людей, кажу ще раз, неможливо: всяка правда відскакує від їхнього мозку, коли вона їм не потрібна* (В. Підмогильний); [В а р к а:] *Людські слова од тебе, як од барабанної шкури, відскакують* (Ю. Яновський); // Від удару, поштовху і т. ін. зриватися, відпадати. — *Я як рвонув двері, так защіпка і відскочила* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Незабаром він знайшов камінь і гахнув ним кілька разів у замок. Дужка відскочила* (О. Донченко).

3. Відриваючись, відокремлюючись від чогось, відлітати, падати. *З одежі, яка поролась, відскакували ґудзики* (В. Барка); *Від залізної шматини відскакують іскри* (А. Хижняк); *Чи брязне рама й загрімкоче й скалки одскочать до дверей?..* (П. Тичина).

ВІДСКАНО́ВАНИЙ, а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **відсканува́ти.** *Висока роздільна здатність гарантує високу якість і чіткість відсканованого зображення* (з наук.-техн. літ.); *Зошит був розшитий і відсканований — можна зручно роздрукувати копію і зшити повторно* (з навч. літ.); *Програми розпізнання тексту переводять відсканований текст із графічного в текстовий формат* (з навч. літ.); // **відскано́вано,** *безос. пред. Відскановано та надано для інтернет-доступу майже 10 мільйонів листів архівних документів і понад 30 тисяч паспортів військових поховань* (із журн.).

ВІДСКАНО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДСКАНУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що, спец.* Те саме, що **скануві́ти.** *Монополіст залишав за собою право відскановувати твори, власників прав на які не встановлено* (із журн.); *Відсканувати сторінку тексту.*

ВІДСКАНУВА́ТИ *див.* **відскано́вувати.**

ВІ́ДСКІК, коку, *ч., розм.* Дія за знач. **відска́кувати** 1, 2. *Виявлено залежності міцнісних характеристик торкретбетону та відскоку часток від поверхні, що торкретується, від визначальних параметрів робочого процесу* (з наук. літ.); *Досвідчені гравці в сквош використовують повільні м'ячі, що мають менший відскік і менші за розміром* (з наук.-попул. літ.); * Образно. *Шановний читач не поремствує на мене за ті полемічні ніби відскоки від простої стежки* (І. Франко).

ВІДСКІ́ПАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., розм.* Звільнитися від чиєї-небудь присутності, необхідності мати справу з ким-небудь і т. ін. *На ранок радиться* [Максим] *з Явдохою: як би від Сидора відскіпатись* (Панас Мирний).

ВІДСКОБЛИ́ТИ *див.* **відско́блювати.**

ВІДСКОБЛИ́ТИСЯ *див.* **відско́блюватися.**

ВІДСКО́БЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відско́блювати.** *Сама текстура пластику є такою, що пил і бруд не накопичуються на ній і відскоблювання плям не потрібне* (з наук.-техн. літ.); *На відскоблювання стін і стічних труб витрачаються чималі кошти* (з газ.); *Щоб ваша раковина сяяла, можна після відскоблювання змастити її тонким шаром лимонної або оливкової олії* (з Інтернету).

ВІДСКО́БЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ВІДСКОБЛИ́ТИ,** лю́, ли́ш, *док., що.* 1. Скоблячи, видаляти щось; від-

шкрібати. *Не відскоблюйте висохлі плями з оббивки м'яких меблів! Плями слід видаляти за допомогою поролонової губки з мильною піною, а потім витерти сухою серветкою* (з мови реклами); // Чистити щось, деручи гострим предметом і знімаючи з поверхні бруд, сторонні нашарування і т. ін. *Відскоблювати сковорідку ножем.*

2. *тільки док.* Закінчити, перестати скоблити. *Відскоблити стіни перед ремонтом.*

ВІДСКО́БЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ВІДСКОБЛИ́ТИСЯ,** и́ться, *док.* 1. Відставати після скоблiння. *Перевагою пропонованої фарби є те, що вона легко відскоблюється* (з мови реклами).

2. Пас. до **відско́блювати.** *Якщо на лінолеумі є плями від олійної фарби, лаків або ядучих речовин, вони негайно протираються вологою ганчіркою, відтак промиваються мийним засобом і відскоблюються* (з наук.-техн. літ.).

ВІДСКО́ЧИТИ *див.* **відска́кувати.**

ВІДСКРЕБТИ́ *див.* **відшкріба́ти.**

ВІДСКРЕБТИ́СЯ *див.* **відшкріба́тися.**

ВІДСКРЕКОТА́ТИ, очу́, о́чеш, **ВІДСКРЕКОТІ́ТИ,** очу́, оти́ш, *док.* Закінчити скрекотати, скрекотіти. *Десь відскрекотала сорока, поруч подала голос ще якась птаха, і знову стало тихо* (із журн.).

ВІДСКРЕКОТІ́ТИ *див.* **відскрекота́ти.**

ВІДСКРІБА́ТИ *див.* **відшкріба́ти.**

ВІДСКРІБА́ТИСЯ *див.* **відшкріба́тися.**

ВІДСЛАБУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм.* Перехворіти, закінчити хворіти; відхворіти. — *Почалося зі звичайної простуди, а в результаті я відслабувала два тижні* (із журн.); *Мій чоловік відслабував на грип, а тепер свекруха слабує* (з Інтернету).

ВІДСЛИ́НИТИ, и́ню, и́ниш, *док., розм., що.* Слинячи пальці, відрахувати (перев. про гроші). *Нарешті перекупка відслинила кілька папірців, втиснула їх дівчині у руку і зділа в базарній колотнечі* (М. Стельмах).

ВІ́ДСЛІД, у, *ч., діал.* Слід, відбиток. *Даремно шукаємо відслідів цих переживань в досі вистудіюванім матеріалі. Ні одного місцевого літопису з цих часів! Ні одного ліричного викрику!* (М. Грушевський); *На чолі позначилася перша зморшка — відслід перебутої муки* (із журн.).

ВІДСЛІДКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДСЛІДКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.* 1. *що.* Те саме, що **відсте́жувати** 1. *Існує положення про реєстрацію тих цінних паперів, які українські емітенти планують випускати на зовнішні ринки. Проте інститут реєстрації — скоріше просто інструмент, який дасть змогу відслідковувати інвестиційні процеси* (з публіц. літ.); *Профспілки через свої комітети і комісії відслідковують належне виконання колективних договорів* (із журн.); *Газета "День" запрошує продовжити дискусію всіх, хто відслідковує динаміку політичних процесів як у нашій країні, так і у сусідів* (з газ.); *Супутник був запущений на орбіту в грудні 2006 року для того, щоб відслідковувати незначні зміни яскравості прилеглих зірок* (з газ.).

2. *кого, що.* Вистежувати когось, вести спостереження за ким-, чим-небудь. *Наші дії, звичайно, відслідковували — це ясно. Напевно, писались якісь звіти і тому подібне* (Ю. Андрухович); — *Ми вже давно відслідковували кожен ваш крок* (О. Ірванець); *Щоб відслідкувати злодія, у будинку було встановлено відеокамери* (з газ.).

ВІДСЛІДКУВА́ТИ *див.* **відслідко́вувати.**

ВІДСЛО́НЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відслони́ти.** *Тихий рожевий світ обливав її чудове, матово-біле лице та руки, одслонені до плечей* (І. Нечуй-Левицький); *Забіліло стінами з-поміж садів, заскрипіло колодязними журавлями, всміхнулося відслоненим обличчям* (Р. Іваничук); // **відсло́нено,** *безос. пред. Тепер йому цілком одслонено запону з-перед очей. Так жити далі не можна!* (Ю. Яновський).

ВІДСЛО́НЕННЯ, я, *с.* 1. *тільки одн.* Дія за знач. **відслони́ти** 1, 3 і **відслони́тися** 1, 2, 4, 5. *В означеній годині розпочався обряд відслонення пам'ятника* (Н. Кобринська); *Характер відслонення кристалічних порід і вплив їх на особливості краєвидів особливо яскраво виступають у басейні Південного Бугу і його лівих приток* (з наук. літ.).

2. *геол.* Порода, що вийшла на поверхню ґрунту. *Відслонення цінні тим, що в них можна відшукати виходи назовні корінних порід, звичайно схованих під покровом ґрунту* (з наук. літ.); *Крейдяні відслонення та степові ділянки на північному сході Луганської області поблизу кордону з Росією містять рідкісні петрофітні та специфічні степові угруповання* (з наук. літ.).

ВІДСЛОНИ́ТИ *див.* **відслоня́ти.**

ВІДСЛОНИ́ТИСЯ *див.* **відслоня́тися.**

ВІДСЛО́НЮВАТИ *див.* **відслоня́ти.**

ВІДСЛО́НЮВАТИСЯ *див.* **відслоня́тися.**

ВІДСЛОНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ВІДСЛО́НЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.*, **ВІДСЛОНИ́ТИ,** оню́, о́ниш, *док.* 1. *що.* Відкривати що-небудь закрите, заслонене. *Його* [Довбуша] *довгим волоссям бавився вітер, відслонюючи високе чоло* (В. Гжицький); *Сива смушева шапка з'їхала йому на потилицю і одслонила його високе й широке чоло, чорний, побілений сивиною, як сріблом, волос* (І. Нечуй-Левицький); * Образно. *О! даль яку він* [вальс Шопена] *срібну відслонив Мені в цей час вечірньої утоми* (М. Рильський); // *що.* Відсувати щось, відхиляти. *Підходить* [Річард] *до закритої статуї, бере за покривало, трохи одслоняє його* (Леся Українка); *Ось він відслоняє сукнинку й дивиться на Андрія: — Сидиш? — питає він суворо, сховавши в очах смішинку* (І. Багряний); * Образно. *Останнім часом одна за одною з'являються книги, розвідки, буклети, комплекти листівок, які відслонюють нам габу невідомості та поступово прояснюють бурхливі й далекі високомистецькі XVII–XVIII століття* (з газ.).

2. *кого.* Відстороняти, відводити від кого-, чого-небудь. *Йому на дорозі стала мати. А Марійка теж була коло Романа, теж поривалася йти .. Роман відслонив матір своїми руками* (Б. Харчук); *Очевидно, про це подумав і Самсонов, бо в ту ж мить владним рухом відслонив Василя Івановича подалі від дверей* (Ю. Бедзик).

3. *що, перен.* Робити відомим що-небудь приховане, таємне, невідоме. *Коли вірити авторові, то метою його праці було .. подати властиву причину еміграції і відслонити будучність, яка жде українську націю* (І. Франко); *Може, моя примха, дорогий читальнику, видасться тобі смішна й безрозумна, не осуджу я тебе: значить, писалися ці аркуші для іншого. Знай, сподіваюся я на того читця, кому відслонять вони щось сокровенне* (Валерій Шевчук); // Розкривати (перев. про чиї-небудь думки, переживання). *Скільки тут* [у тюремнім шпиталі] *прогомоніло важких оповідань, що відслонювали не раз найглибші тайники людської душі*

(І. Франко); *Відслонив я Вам також і мою думку на наше загальне житє* [життя] (В. Стефаник); *Одного разу привів мене один молодий розгарячений чоловік до того, що я відслонила перед цілим мені зовсім байдужим товариством мою душу аж до наготи* (О. Кобилянська).

ВІДСЛОНЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, **ВІДСЛО́НЮВАТИСЯ,** ююся, юєшся, *недок.*, **ВІДСЛОНИ́ТИСЯ,** онюся, о́нишся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Пересуватися в інше місце, відкриваючи щось закрите. *Коли завіса відслоняється, за столом шум, вигуки, жіночі співи* (І. Микитенко); *Саме як починало дріматися солодко, раптом ніби зумисне розтиналося тихе й настирливе "Цс-с!" — то котрийсь із в'язнів подавав пересторогу, помітивши, як тихесенько відслонявся вовчок* (І. Багряний); *У бокових дверях тихо відслонилась заслона, а за нею з'явилась частина білої високої постаті* (Н. Королева).

2. *тільки 3 ос., рідко.* Відкриватися, ставати видним. *Тут неначе одслоняється ще інша декорація: це другий бік Соколиці* (І. Нечуй-Левицький); *Відслонюється ширший вид на глибокі яри* (І. Франко); *Аж на горбі за ліском нараз немов би хтось сіру завісу угору підняв: відслонився широкий вид* (Б. Лепкий); *Сиділа темна й маленька, одне око їй сльозилося, рот трохи відслонився, показуючи пеньки зубів* (Валерій Шевчук).

3. Відсторонятися, відхилятися від чого-небудь. *Начальник теж замовк і, як і перше, не розплющуючи очей, стояв, підпираючи спиною теплу стіну груби. Нарешті відслонився* (І. Багряний); *Жінка відслонилася від дверей* (із журн.); * Образно. *Ця проста козачка мала державний розум і ніколи не відслонялася від ударів долі* (Іван Ле).

4. *тільки 3 ос., перен.* Ставати явним, зрозумілим; розкриватися. *Згадав, як одслонився новий для нього світ* (М. Рильський).

5. *тільки 3 ос.. геол.* Виходити на поверхню ґрунту (про породу). *Крейда відслонюється у великій кількості по правих берегах річок, по ярах та балках у північно-східних районах України* (з наук. літ.); *Палеозойські породи силуру й девону, що відслоняються в долині Дністра (Тернопільська область), представлені вапняками і сланцями* (із журн.).

ВІДСЛУ́ЖЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **відслужи́ти** 1, 3–5. *У разі розірвання контракту відслужений військовослужбовцем рік зарахують за півроку* (з газ.); *Цар відразу поїхав до лікарні Маковського, де була відслужена панахида* (з наук. літ.); // **відслу́жено,** *безос. пред. З цього приводу* [зрівняння в правах дисидентів з католиками] *було відслужено урочистий подячний молебень, на радісний дзвін якого відгукнулися й церкви навколишніх сіл* (М. Старицький).

2. *у знач. прикм., рідко.* Який багато прослужив у певній галузі; заслужений. *Тож струни наладнав, хоча й не без зусиль, Митець відслужений* (М. Рильський).

ВІДСЛУЖИ́ТИ *див.* **відслу́жувати.**

ВІДСЛУЖИ́ТИСЯ, ужу́ся, у́жишся, *док., розм.* Відбути службу, закінчити служити. *Він вже відслужився у війську* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Він також відслужився був у ґазди* (Н. Кобринська); — *За правду горло кому хочеш перегризуть... І той, що в кооперації торгує, і той, що в матросах одслужився* (В. Кучер).

ВІДСЛУ́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДСЛУЖИ́ТИ,** ужу́, у́жиш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Наймаючись, працювати, служити протягом певного часу. *І пішов той вовк до чоловіка відслужувати* (з переказу); // Відбувати строк військової служби. — *Тужити — не тужи, синку, бо однаково треба свій час відслужити!* (О. Кобилянська); *Був цей Лигун старший за Івана, давно вже відслужив строк в армії* (М. Чабанівський); *Повертався торік хлопець після армії в Тарасівку, сусіднє з нами село. Фінську відбув, строк відслужив, і ось — додому, де мати його жде і дівчина-наречена* (О. Гончар).

2. *тільки док.* Закінчити служити. [Д р у ж к и:] *Ми тобі одслужили вірнесенько, Тепер же нам поклонися низесенько* (І. Нечуй-Левицький); — *Оздоблював ти колись церкву, за клуб візьмись, Богові відслужив, послужи тепер громаді* (Р. Іваничук); * Образно. *Весною дерево вже не вкрилося зелен-листом. Здавалося — дуб відслужив людям* (із журн.).

3. *тільки док., що і без прям. дод.* Стати старим, непридатним унаслідок тривалого використання. *Він* [плащ] *їй уже відслужив, а мені ще послужить* (Ю. Винничук).

4. *що і без прям. дод.* Повертати, відшкодовувати що-небудь службою, роботою; відпрацьовувати. — *А гроші, каже, будеш одслужувати* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Куди ж тепер? — В Іркутськ, — зітхнув Малюга. — Відслужувати за навчання* (Василь Шевчук); — *Уже поклопочіться! Я вже вам* [писарю], *коли так не маю чого дати, то хоч одслужу за те* (Панас Мирний).

5. *тільки док., що.* Провести богослужіння. *Діждавши неділі, голова закликав батюшку, одслужив молебень* (Панас Мирний); *Мені б молебень відслужити. Жива, то якось треба жити* (Л. Костенко); *Тільки жінка-прибиральниця сказала хлопцеві, що отець відслужили літургію і пішли додому; коли прийде, вона не знає, можливо, ввечері* (С. Процюк).

Служи́ти (пра́вити, справля́ти) / відслужи́ти (відпра́вити, спра́вити) панахи́ду *див.* **служи́ти.**

◊ **(1) Відслужи́ти своє́ (свою́ слу́жбу, свій вік)** — стати старим, непридатним унаслідок тривалого використання. *Сумка одслужила своє, і мені соромно було їхати з нею до міста* (А. Дімаров); *Зараз починає оформлятися концепція — що зробити з блоками* [атомного реактора], *які відслужили своє* (Ю. Щербак); *Обідній стіл .. перетворився на письмовий за допомогою величезного сукна в чорнильних плямах, що, мабуть, відслужило свій вік у якомусь міністерстві* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля); *Гальма тріснули, бо пружина вже відслужила свою службу* (з газ.).

ВІДСЛУ́ХАТИ, аю, аєш, *док., що, розм.* Те саме, що **прослу́хати** 1. *Я не зустрів її .. На вежі католицького костелу забамкав годинник. Відслухав дванадцять і подався через Буковинку додому* (У. Самчук); *Слухачі цього унікального курсу зможуть у стислі строки суттєво підвищити свою кваліфікацію, розширити і поглибити знання, а також відслухати лекції провідних юристів України* (з Інтернету).

ВІДСМИ́КАТИ, сми́каю, сми́каєш *і* смичу́, сми́чеш, *док., кого, розм.* Посмикати, посіпати якийсь час. *Я його добряче на день народження за вуха відсмикав* (з Інтернету).

ВІДСМИКНУ́ТИ *див.* **відсми́кувати.**

ВІДСМИКНУ́ТИСЯ *див.* **відсми́куватися.**

ВІДСМИ́КУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відсми́кувати.** *Рефлекси людини різноманітні. Деякі з них дуже прості: наприклад, відсмикування руки, коли людина вколеться чи обпечеться* (з навч. літ.); *Третій фотограф чаклував над освітленням, створюючи ті чи інші світлові ефекти за до-*

помогою засмикування і відсмикування численних верхніх і нижніх занавісок у павільйоні (із журн.).

ВІДСМИ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДСМИКНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док.*, *що.* Смикнувши, відводити від кого-, чого-небудь (звичайно руку або ногу). *Підійшовши до свого творіння, Пігмаліон тремтячими пальцями пробігав по її божевільно гарному обличчі і відсмикував руку, ледве діткнувшись мертвого холоду еластичної гуми* (В. Дрозд); *Брюнетка, зваблива усміхаючись, тицяє пальцем у глобус: "Вибирай і відпочивай", але чомусь потрапляє саме в гарячу точку і не відсмикує палець* (Л. Костенко); *Лазар простяг руку до хлібні і враз одсмикнув* (М. Коцюбинський); *Швидким рухом руки Сокіл відсмикнув шомпол* (В. Владко); *Раптом Сухов відчуває слабкий дотик до лівого черевика. Різко відсмикнув ногу* (Григорій Тютюнник); *Грабовецький .. мимохіть поклав руку на руків'я шаблі й відсмикнув — пронизало холодним вогнем* (Ю. Мушкетик); // Смикнувши, відсувати, відводити вбік. — *Ви можете відсмикнути портьєру? — запитав Валерій* (із журн.); // *кого, що, розм.* Відтягувати різким рухом від когось, чогось. *Почулося нетерпляче сопіння, могутня вогнисто-руда туша* [тура], *віючи на хлопців нетерплячою жаротою, проломлювалася просто на галявинку до Бутеня, і Сивоок насилу встиг відсмикнути вбік свого розгубленого товариша* (П. Загребельний).

ВІДСМИ́КУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ВІДСМИКНУ́ТИСЯ,** ну́ся, не́шся, *док.* Смикнувшись, відсторонюватися від кого-, чого-небудь (перев. про руку, ногу і т. ін.). *Усіх нас розважало, коли дівочі тендітні руки, ненароком доторкнувшись до металевої обшивки автобуса, відсмикувались, як від вогню, бо нахолонулий на морозі метал так і хапав* (О. Гончар); *Рука.., одсмикнувшись, майнула в повітрі* (Ю. Смолич); *Доторкнувшись до шкіри на руці при киданні монети, Кирило гидливо і нажахано відсмикнувся, мовби уражений розрядом струму* (С. Процюк).

ВІДСМО́КТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відсмокта́ти.** *Шлам, відсмоктаний з водойми, може застосовуватися як добриво для рослин* (з наук.-техн. літ.); *Збоку трубка має відвід у вигляді кулястого резервуара для збору відсмоктаного молока* (з наук.-попул. літ.).

ВІДСМОКТА́ТИ *див.* **відсмо́ктувати.**

ВІДСМО́КТУВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до відсмоктування. *Одночасного видоювання передніх і задніх ділянок вимені можна досягти із забезпеченням в окремих парах доїльних стаканів різної відсмоктувальної здатності* (з наук.-техн. літ.); // Признач. для відсмоктування. *Висівний барабан французької сівалки з'єднаний із відсмоктувальним повітряним проводом* (з наук.-попул. літ.); *Ремонт конденсаційної системи треба проводити тільки при ввімкнутій відсмоктувальній вентиляції* (з мови документів).

ВІДСМО́КТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відсмо́ктувати.** *Перш ніж очищати, треба охолодити газ, знизити його температуру — в цьому проблема. Пряме відсмоктування? Але металурги йдуть на це неохоче, бояться, чи не позначиться воно на технологічному процесі* (О. Гончар); *У хворих із порушенням свідомості вживають заходів для підтримання прохідності дихальних шляхів (відсмоктування слизу, введення повітроводу, за наявності тризму — роторозширювача тощо)* (з наук. літ.).

ВІДСМО́КТУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДСМОКТА́ТИ,** окчу́, о́кчеш, *док.*, *що.* 1. Смокчучи, витягувати з чогось рідину. *Все, що він може зараз робити — це відсмоктувати слину з нижньої губи, щоб не капала* (Л. Дереш); *При укусі змії необхідно якомога швидше відсмоктати кров із ранки* (з наук.-попул. літ.); *Люди вважають, що п'явка відсмоктує тільки нездорову кров* (з газ.).

2. *спец.* Вбирати, витягати з чогось рідину, газ та ін. за допомогою спеціального пристрою. *Вакуумні установки відсмоктують із рідкої сталі небажані домішки* (з наук.-попул. літ.); *У стані спокою натщесерце зі шлунка людини можна відсмоктати близько 50 мл шлункової рідини* (з навч. літ.).

ВІДСМО́КТУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **відсмо́ктувати.** *Під час роботи двигуна з малою частотою обертання колінчастого вала на холостому ходу картерні гази відсмоктуються в невеликій кількості крізь калібрований отвір золотникового пристрою* (з наук.-техн. літ.); *При використанні витяжної вентиляційної установки використане повітря відсмоктується з ванної кімнати, туалету й кухні за допомогою вентилятора* (з наук.-техн. літ.).

ВІДСМО́КТУВАЧ, а, *ч.* Прилад для відсмоктування рідини, газу і т. ін. *Необхідно забезпечити, щоб загальні вентиляційні установки, а також місцеві витяжки, відсмоктувачі, зонти були встановлені, щоб вони добре і постійно працювали* (з наук.-попул. літ.).

ВІДСНІ́ДАТИ, аю, аєш, *док.* Закінчити снідати; поснідати. *Одразу після молитви монахи йдуть відснідати у свою трапезну* (із журн.).

ВІДСО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відсо́вувати.** *Починайте розгинати руки в ліктьових суглобах якомога далі назад, імітуючи відсовування назад ваги* (з навч. літ.).

ВІДСО́ВУВАТИ *див.* **відсува́ти.**

ВІДСО́ВУВАТИСЯ *див.* **відсува́тися.**

ВІДСО́ННЯ, я, *с.* Добре освітлюване сонцем місце; сонячний бік. *Найбільша часть сиділа .. на відсонню* [відсонні], *балакаючи про косовицю* (І. Франко); *І дні весняні ще на осінь схожі, А на відсоння вже повзуть жуки* (Л. Дмитерко); *Опале ще з минулої осені листя лежало в саду грубою, неприбраною верствою, через яку вже пробивалась молода трава, а на відсонні цвіли дрібні стокротки* (Р. Горак).

ВІДСОПТИ́СЯ, пу́ся, пе́шся, *док.*, *розм.* Те саме, що **відсапну́ти.** *Ми зупинились коло Шурші, щоб дати коням одсоптись, як казав наш погонич* (Ганна Барвінок); *Після такої гонитви треба відсоптися, перевести подих* (із журн.).

ВІДСОРТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відсортува́ти.** *Для сівби використовують відсортоване та перевірене на схожість насіння* (з наук. літ.); *На екрані зі списку текстових файлів вибираємо потрібний, для нього будуємо словник-реєстр усіх словоформ, відсортований за алфавітом* (з наук. літ.); *Композиції відсортовані за датою замовлення, а поруч із назвою можна побачити їх тип* (з мови реклами); // **відсорто́вано,** *безос. пред. У каталозі підприємства і фірми Львова відсортовано за видами діяльності* (з Інтернету).

ВІДСОРТО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відсорто́вувати і відсорто́вуватися.** *Належну увагу необхідно приділити організації складування зібраних відходів, відсортовування і відпускання їх основним утильцехам* (з наук. літ.); *Після відсортовування і просушування картоплю висипають у яму або відсіки прямо з мішків* (з навч. літ.).

ВІДСОРТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДСОРТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.* 1. *кого, що.* Відбирати, відділяти сортуванням. *Садильний матеріал уважно відсортовують, щоб відібрати однакові саджанці* (з наук. літ.); *— Картка сортування придумана для того, щоб на етапі вступу відсортувати хворих за нагальністю надання допомоги, — каже лікар-анестезіолог* (з газ.); *Уже наступні півроку підприємство має із застосуванням багатоступеневої технології відсортувати 50 % твердих побутових відходів міського сміттєзвалища Черкас* (з газ.); // Відбраковувати, вилучати щось непотрібне, зайве. *Потім у трієрному блоці відсортовують довгі та короткі домішки, і далі насіння попадає на пневмостіл, де відбувається його сортування за питомою вагою* (з наук.-техн. літ.).

2. *що, спец.* Розташовувати об'єкти, дані і т. ін. в певному порядку за заданим критерієм. *Слід відсортувати список у порядку спадання дати народження* (з навч. літ.); *Запропоновано відсортувати масив за марками автомобілів та вивести його на екран у формі таблиці* (з навч. літ.).

ВІДСОРТО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ВІДСОРТУВА́ТИСЯ,** у́ється, *док.* 1. *спец.* Розташовуватися в певному порядку за заданим критерієм. *При натисненні на кнопку "Сортувати" записи повинні відсортуватися за збільшенням числового значення їх вмісту* (з навч. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **відсорто́вувати.** *За вимогами Євросоюзу до 60 % склотари повинно відсортовуватися і проходити вторинне перероблення* (із журн.); *На кожному з решіт відсортовуватиметься зерно потрібних розмірів* (з газ.).

ВІДСОРТУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **відсортува́ти** і **відсортува́тися.** *Пропонуємо обладнання для відсортування відходів* (з мови реклами); *Плинув час, керівні органи нарешті зняли "табу" на заборону відсортування низькорентабельних корів і заміну їх високопорідними* (з газ.); *Я вже писав про автоматизацію відсортування фотографій, а тепер розкажу, як можна привести в нормальний вигляд свою колекцію музики* (з Інтернету).

ВІДСОРТУВА́ТИ *див.* **відсорто́вувати.**

ВІДСОРТУВА́ТИСЯ *див.* **відсорто́вуватися.**

ВІДСОТА́ТИ *див.* **відсо́тувати.**

ВІДСО́ТКО́ВИЙ, а, е. Стос. до відсотка. *Відмінність у розташуванні родовищ мінеральних вод зумовлює різницю у відсотковому співвідношенні розчинених у них органічних речовин* (з наук. літ.); *Найбільше зниження ціни землі у відсотковому та грошовому вираженнях зафіксовано у Броварському районі* (із журн.).

△ **Відсо́ткова ста́вка** *див.* **ста́вка; Відсо́тко́вий ри́зик** *див.* **ри́зик; Номіна́льна відсо́ткова ста́вка** *див.* **ста́вка; Реа́льна відсо́ткова ста́вка** *див.* **ста́вка.**

ВІДСО́ТОК, тка, *ч.* 1. Сота частина певного числа, що береться за ціле, за одиницю (позначається знаком %); процент. *Кількісно економічне зростання виражається у відсотках відповідного показника за певний період* (з наук. літ.); // Кількість кого-, чого-небудь, що вимірюється у сотих частках чогось, прийнятого за одиницю. *Нинішні чотири відсотки зросту* [зростання] *енергетики всього лише через сто шістдесят років призведуть до того, що видобута людиною енергія буде рівна радіації, яку відбиває Земля* (Ю. Мушкетик).

2. Дохід, який одержують на кожні сто грошових одиниць капіталу чи грошової суми, покладеної в банк або ощадну касу. *Він мав п'ять тисяч ринськихв ощадній касі і відсотки з них так само щороку докладав до капіталу* (І. Франко); *Одноразовий вклад буде, щоправда, досить високий, але вартість цілого маєтку збільшиться, а на вивозі ощадимо стільки, що вложений капітал даватиме коло 14 відсотків річно* (Б. Лепкий); *Жити на відсотки; П'ять відсотків річних;* // Плата, яку кредитор одержує від позичальника за користування наданими йому коштами. *Звичайно відсоток на великі кредити повинен бути нижчим, ніж на дрібніші* (з навч. літ.).

3. Винагорода, що нараховується залежно від обороту, доходу. *Але куди подінешся: православного тепер на роботу не приймуть ніде, а Рогатинець дає відсоток — малий, щоправда, але на хліб вистачає — від зібраних у русинів пожертв на викуп друкарні у лихваря* (Р. Іваничук); *Сава наступає мені на ногу, аякже, хоче отримати свій відсоток, бо коханку треба за щось годувати і поїти* (С. Процюк).

4. Частина кого- або чого-небудь. *Дарка збирала малину панам на конфітури, — ну, то вже, певне, й собі брала якийсь відсоток натурою* (Леся Українка); *— Ти маєш достатки, чим теж може похвалитися хіба незначний лиш відсоток славетних митців* (Л. Яновська); *Маєш раз і назавжди змиритися з тим, що різного роду міжмовна еквілібристика забиратиме тобі непропорційно великий відсоток часу й сил* (О. Забужко).

△ **(1) Ба́нківський відсо́ток,** *фін.* — узагальнена кількість відсотків за операціями банків, а також плата, яку бере банк за надання грошей. *У розвинутих країнах за базу для визначення величини доходу береться банківський відсоток* (з наук.-попул. літ.); **(2) Диско́нтний відсо́ток,** *фін.* — відсоток за користування позикою або капіталом з моменту дисконту до закінчення терміну векселя або іншого боргового зобов'язання. *Дисконтний відсоток виражає ризик, який був під час видачі позики* (з наук.-попул. літ.); **(3) Позичко́вий відсо́ток,** *фін.* — плата, яку одержує кредитор від позичальника за користування грошовою позикою. *Ціною кредиту можна вважати позичковий відсоток — ціну, що сплачується за використання грошей* (з навч. літ.).

◊ **На [всі] сто відсо́тків (проце́нтів) <На всі сто>** *див.* **сто.**

ВІДСО́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ВІДСОТА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.*, *що, рідко.* Те саме, що **відмо́тувати** 1. *Відсотуємо від клубка нитку довжиною 30–40 см, кладемо її на великий і вказівний пальці лівої руки так, щоб вільний кінець лежав на великому пальці у напрямку до нас, а нитка від клубка — на вказівному* (із журн.).

ВІДСО́ХЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **відсо́хнути, відсо́хти.** *Сонце намул пригріло, і він почав репатись. Володькові приємно шляпати по тому босими ногами, виколупувати відсохлі кусники намулу* (У. Самчук); *Відсохла гілка.*

ВІДСО́ХНУТИ *див.* **відсиха́ти.**

ВІДСО́ХТИ *див.* **відсиха́ти.**

ВІДСПІ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відспіва́ти** 1, 4. *Ледь чується солодкий журкіт в сливі, І ще солодші — тихі, жалісливі, Твої, давно відспівані пісні...* (І. Вирган); *В мене вже тая пісня давно відспівана, і вдруге я її співати не хочу* (Б. Лепкий); *У добрій молитві, відспіваній колядці, таємно зробленому доброму ділі милосердя — завжди присутній Христос!* (з рел.-церк. літ.); *Іван Компанієць, сотник кінної*

сотні полку гайдамаків Холодного Яру, був відспіваний у Покровській церкві с. Мельників, похований на території Мотронинського монастиря (з наук.-попул. літ.); // **відспівано,** *безос. пред. Наприкінці торжества нашому любому ювіляру було відспівано "Многая літа"* (із журн.).

◊ **Проспівана (доспівана, відспівана, скінчена) пісенька** *(рідше* **пісня)** *див.* **пісенька.**

ВІДСПІВА́ТИ *див.* **відспівувати.**

ВІДСПІ́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **відспівувати** 1, 4. *Коли в останньому акті він помирав, відспівуваний церковним хором під звуки дзвонів, сльози душили глядачів* (із журн.); * Образно. *Відспівувана деякими політичними силами вугільна промисловість, однак, має непогані перспективи* (з газ.).

ВІДСПІ́ВУВАННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **відспівувати** 1. *У присутності монарших європейських родів у Відні відбулася урочиста меса на честь перемоги козацтва. Трохи згодом аналогічні відспівування провели й у самому Ватикані* (з наук. літ.).

2. *рел.-церк.* Заупокійне богослужіння, яке здійснюють над тілом небіжчика. *Тепер Журини не було: кинулася в Рейн, і її поховали навіть без церковного відспівування як самогубцю* (П. Загребельний).

ВІДСПІ́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ВІДСПІВА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Виконувати що-небудь співом. *Дитя кричало, ніби в ньому зібралися усі болі світу, а вона, крадькома ковтаючи сльози, відспівувала над ним своє весілля, якого не було й ніколи не буде* (П. Загребельний); *— Та простота і ревність, з якою ви відспівали отсю пісню, — се .. виплив теплого... гарячого чуття* (І. Франко); *Катруся зараз відспівала: Ой, рада би я та і вийти, З тобою говорити* (А. Чайковський); *— Запізно? Ще ж наша молодь веснянок не відспівала* (Б. Лепкий).

2. *тільки док.* Закінчити, припинити спів. *— Ой сини мої, сини! Дітки мої, соловейки!.. Та чого ж так рано відспівали...* (О. Довженко); *Вже одспівали солов'ї, Вже падають каштани* (М. Нагнибіда); *Одгостювала на цій неправедній землі. І одспівала... Одспівала!..* (Л. Костенко).

3. *кому і без дод.* Відповідати кому-небудь співом. *А я їй одспівую, жартуючи, бач* (Сл. Гр.); * Образно. *Ти* [вільний люд] *заспіваєш — і світи Відспівують безкраї; Промовиш слово правди ти — Мільйон відповідає* (М. Рильський); // *перен.* Вдало, влучно відповідати. [О д а р к а:] *Добре відспівав!* [М а р у с я:] *І за мене віддячив!* (М. Кропивницький).

4. *кого, рел.-церк.* Проводити над небіжчиком обряд відспівування. *На наші гроші вас і ховали, і відспівували, і поминки, і сороковини справляли. А ми, як ви добре знаєте, не такі вже й заможні* (Ю. Винничук); *Вже ж над ними й "Со святими" Дяки одспівали!* (П. Гулак-Артемовський); *Відспівали його в церкві Святого Миколи* (Ю. Мушкетик).

ВІДСРІБЛИ́ТИ, лю́, ли́ш, *док., що, рідко.* Те саме, що **ви́сріблити** 1. *Відсріблити дзеркало.*

ВІДСРІБЛИ́ТИСЯ, и́ться, *док.* Перестати сріблитися. *І вже тоді, коли зовсім облетить листя, коли відсріблиться ніжний ранковий іній, то .. і далі висітимуть яблука* (Є. Гуцало).

ПОКАЖЧИК СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ

БАЗА́РНИЙ

база́рний

◇ Не ва́ртий (не варт) [і] [ла́маного] гроша́ (карбо́ванця, [щерба́тої] копі́йки, шага́, ше́ляга, [мі́дного] п'ятака́) [в база́рний день] *див.* ва́ртий (5)

БА́КИ[2]

ба́ки

◇ Відби́ло ба́ки (па́м'ять) *див.* відбива́ти (3)

БАЛ[2]

бал

Висо́кий бал *див.* бал[2] (1)

БАЛА́НС[1]

бала́нс

△ Бала́нс ва́ртості *див.* бала́нс[1] (3)

△ Бала́нс виробни́чих поту́жностей *див.* бала́нс[1] (4)

△ Бала́нс дохо́дів і вида́тків *див.* бала́нс[1] (6)

БАЛА́НСОВИЙ

бала́нсова

△ Бала́нсова ва́ртість *див.* ва́ртість (2)

△ Бала́нсова відо́мість *див.* відо́мість[1] (1)

БАМБУ́КОВИЙ

бамбу́ковий

△ Бамбу́ковий ведмі́дь *див.* ведмі́дь (1)

БА́НКІВСЬКИЙ

ба́нківський

△ Ба́нківський відсо́ток *див.* відсо́ток (1)

БАНЬКИ́

баньки́

◇ Ви́дерти (повидира́ти, ви́дряпати, ви́драти) / видира́ти (видря́пувати) о́чі (баньки́) [з ло́ба] *див.* видира́ти (1)

◇ Ви́тріщити (ви́валити, ви́рячити, ви́лупити, ви́балушити *і т. ін.)* / витріща́ти (вива́лювати, виря́чувати, вилу́плювати, вибалу́шувати *і т. ін.)* о́чі (баньки́, *рідко* бульки́) *див.* витріща́ти (1)

БАНЯ́К

баня́к

◇ Казано́к (баня́к, макі́тра) ва́рить / *рідше* казано́к (баня́к) звари́в (макі́тра звари́ла) *див.* казано́к

БАРА́Н

бара́н

△ Кру́чений бара́н <Кру́чена вівця́> *див.* бара́н (1)

БА́РВА

ба́рвами

Гра́ти (перелива́тися) всіма́ кольора́ми (ба́рвами) весе́лки (ра́йдуги) *див.* гра́ти

БА́ТЬКО

ба́тька

◇ Посила́ти / посла́ти до бі́сового ба́тька (до всіх чорті́в) *див.* посила́ти

ба́тько

Весі́льний (поса́джений, ста́влений *і т. ін.)* ба́тько *див.* ба́тько (1)

ба́тькові

◇ Спасибі ва́шій тьо́ті (ва́шому ба́тькові) *див.* спаси́бі

БА́ЧИТИ

ба́чив

◇ [І] світ [ніко́ли] не ба́чив *(діал.* не вида́в, не ви́дів) *див.* світ[2]

ба́чили

◇ Щоб (аби́) [і (й)] о́чі не ба́чили *(діал.* не ви́діли) *див.* о́ко[1]

ба́чити

◇ Ба́чити ви́ди *див.* ба́чити (1)

БЕ́БЕХИ

бе́беха

◇ Відва́жити / відва́жувати бе́беха (ля́паса, стусана́) *див.* відва́жувати (1)

бе́бехи

◇ Відби́ти (надсади́ти) бе́бехи (печінки́) *див.* відбива́ти (5)

БЕЗАЛЬТЕРНАТИ́ВНИЙ

безальтернати́вні

△ Безальтернати́вні ви́бори *див.* ви́бори (2)

БЕЗВІДХО́ДНИЙ

безвідхо́дне

△ Безвідхо́дне виробни́цтво *див.* виробни́цтво (1)

БЕЗПЕРЕСАДКО́ВИЙ

безпересадко́вий

Безпересадко́вий ваго́н *див.* ваго́н (2)

БЕЗПЛАЦКА́РТНИЙ

безплацка́ртний

Безплацка́ртний (зага́льний) ваго́н *див.* ваго́н (3)

БЕЗЧОВНИКО́ВИЙ

безчовнико́вий

△ Безчовнико́вий верста́т *див.* верста́т (2)

БЕНКЕ́Т

бенке́т

◇ Валтаса́рів бенке́т *див.* бенке́т (1)

БЕ́РЕГ

берегі́в

Вихо́дити (вилива́тися, виступа́ти) / ви́йти (ви́литися, ви́ступити) з берегі́в *див.* вихо́дити (12)

БИ́ТИ

би́ти

◇ Вибива́ти (би́ти) дрижаки́ (дріб) *див.* вибива́ти (8)

◇ Вибива́ти (би́ти) / уда́рити (утну́ти) тропака́ (третяка́, гопака́) *див.* вибива́ти (9)

Ударя́ти (би́ти) / уда́рити відбі́й *див.* ударя́ти

БІ́ГАТИ

бі́гають

◇ [Вогне́нні (те́мні)] ко́ла бі́гають (стриба́ють, витанцьо́вують *і т. ін.)* / забі́гали в оча́х (пе́ред очи́ма) *див.* ко́ло[1]

БІЙ

бій

Вво́дити / ввести́ в бій *див.* вво́дити (1)

◇ Ви́грати / вигра́вати бій *див.* вигра́вати (3)

БІК

бік

◇ Перетяга́ти (перетя́гувати, перева́жувати) / перетягти́ (перетягну́ти, перева́жити) на свою́ (на́шу, ва́шу *і т. ін.)* сто́рону (на свій (ваш, наш *і т. ін.)* бік) *див.* перетяга́ти

бо́ки

◇ Іти́ [собі́] на всі чоти́ри ві́три (на чоти́ри бо́ки) *див.* іти́

◇ Ки́датися на всі бо́ки *див.* ки́датися

◇ Крути́ти (верті́ти) на всі бо́ки *див.* крути́ти

◇ На всі бо́ки *див.* бік (7)

◇ На всі бо́ки присту́пний *див.* присту́пний

◇ На [всі] чоти́ри бо́ки (сто́рони) *див.* бік (8)

бокі́в

◇ З усі́х бокі́в *див.* бік (6)

БІЛИ́ЗНА[1]

білизну

◇ Вивертати білизну *див.* вивертати (1)

БІ́ЛИЙ

бі́ле

Бі́ле вино́ *див.* вино́[1] (1)

◇ Видава́ти / ви́дати бі́ле за чо́рне *див.* видава́ти (4)

бі́лий

◇ [Аж *(рідко* бі́лий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (заверті́вся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) оберто́м (пе́рекидом, пере́кидьки, хо́дором *і т. ін.)* [в оча́х (пе́ред очи́ма)] *див.* світ[2]

бі́лого

◇ Віді́рваний (відрі́заний) від [бі́лого] сві́ту *див.* віді́рваний (1)

◇ Сві́ту (сві́та) [бі́лого (Бо́жого)] не ви́дно *(рідко* не ви́дко) *див.* ви́дно (2)

◇ [Тре́ба] вдень (се́ред бі́лого дня) з вогне́м [та ще] (зі сві́чкою, зі сві́тлом, при со́нці *і т. ін.*) [тако́го] шука́ти (вишу́кувати) / пошука́ти <Пошука́ти тако́го [тре́ба]> *див.* тре́ба[1]

БІЛКИ́

білки́

◇ Виверта́ти / ви́вернути о́чі (білки́) *див.* виверта́ти (6)

БІЛО́К[2]

білки́

◇ Виверта́ти / ви́вернути о́чі (білки́) *див.* виверта́ти (4)

БІЛЬШ

більш

○ Більш за все <Більш усього́> <Більше всього́> *див.* бі́льше (2)

БІ́ЛЬШЕ

бі́льше

○ Більш за все <Більш усього́> <Більше всього́> *див.* бі́льше (2)

БІ́ЛЬШИЙ

бі́льшій

○ Вели́кою (значно́ю, бі́льшою *і т. ін.*) мі́рою <*рідко* У вели́кій (значні́й, бі́льшій *і т. ін.*) мі́рі> *див.* мі́ра

бі́льшою

○ Вели́кою (значно́ю, бі́льшою *і т. ін.*) мі́рою <*рідко* У вели́кій (значні́й, бі́льшій *і т. ін.*) мі́рі> *див.* мі́ра

БІС[1]

біс

◇ Чорт (біс) [його́ (її́, вас *і т. ін.*)] бери́ (забира́й) / візьми́ (побери́, забери́ *і т. ін.*) *див.* чорт

БІ́СІВ

бі́сового

◇ Посила́ти / посла́ти до бі́сового ба́тька (до всіх чорті́в) *див.* посила́ти

БІ́СОВИЙ

бі́сового

◇ Посила́ти / посла́ти до бі́сового ба́тька (до всіх чорті́в) *див.* посила́ти

БЛА́ГО

благ

◇ Всіх благ! *див.* бла́го (1)

БЛИЗЬКИ́Й

близькі́

Близькі́ взає́мини (відно́сини, стосу́нки) *див.* взає́мини (1)

БЛИ́СКАВКА

бли́скавки

◇ Посила́ти [всі] громи́ і бли́скавки [на го́лову] *див.* посила́ти

БЛОХА́

бліх

◇ Годува́ти (*рідко* відгодо́вувати) во́ші (во́шей, бліх, ну́жу, блощи́ці *і т. ін.*) *див.* годува́ти

БЛОЩИ́ЦЯ

блощи́ці

◇ Годува́ти (*рідко* відгодо́вувати) во́ші (во́шей, бліх, ну́жу, блощи́ці *і т. ін.*) *див.* годува́ти

БЛУ́ДНИЙ[1]

блу́дна

◇ Заблу́кана (блу́дна, приблу́дна) вівця́ *див.* вівця́ (6)

БЛУДНИ́ЦЯ

блудни́ця

◇ Вавило́нська блудни́ця *див.* блудни́ця (1)

БОГ

Бог

◇ Бог (*рідко* Біг, Госпо́дь) [його́ (їх, тебе́ *і т. ін.*)] [святи́й] зна́є (зна, віда́є, ві́да) *див.* Бог (13)

◇ Бог (Госпо́дь) з тобо́ю (з ва́ми)! *див.* Бог (11)

◇ Бог (Госпо́дь) ро́зум відібра́в (відня́в, забра́в *і т. ін.*) *див.* Бог (7)

◇ Бог зна (зна́є) коли́ (відко́ли, по́ки) *див.* Бог (10)

◇ Оди́н Бог [ті́льки] зна́є (віда́є) *див.* Бог (24)

◇ Сам Бог велі́в *див.* Бог (26)

Бо́гові

◇ Відда́ти / віддава́ти Бо́гу (Бо́гові) ду́шу (дух) *див.* віддава́ти (34)

Бо́гом

◇ Заклина́ти Бо́гом (усі́м святи́м [на сві́ті]) *див.* заклина́ти

Бо́гу

◇ Відда́ти / віддава́ти Бо́гу (Бо́гові) ду́шу (дух) *див* віддава́ти (34)

◇ Одному́ Бо́гу (Алла́ху) відо́мо *див.* відо́мо (2)

Бо́же

◇ Щасти́ [тобі́ (вам, їм *і т. ін.*)] [до́ле (Бо́же)] <Хай (неха́й) тобі́ (вам, їм *і т. ін.*) щасти́ть> *див.* щасти́ти

БОГИ́НЯ

Боги́ня

Вели́ка Боги́ня *див.* боги́ня (1)

БО́ЖИЙ

Бо́жа

◇ [Чи́ста] ка́ра Бо́жа (Госпо́дня, вавило́нська) *див.* ка́ра

Бо́жий

◇ Витяга́ти / ви́тягти (ви́тягнути) на світ Бо́жий *див.* витяга́ти (3)

◇ Відрізни́ти Бо́жий дар від я́єчні *див.* відрізня́ти (1)

Бо́жого

◇ Сві́ту (сві́та) [бі́лого (Бо́жого)] не ви́дно (*рідко* не ви́дко) *див.* ви́дно (2)

БО́КОМ

бо́ком

◇ Ви́лізти (ви́йти, *рідко* полі́зти) / вила́зити (вилі́зати, вихо́дити) бо́ком *див.* вила́зити (5)

БОЛО́ТО

боло́та

◇ Ви́тягти (ви́тягнути) / витяга́ти (витя́гувати) з боло́та (з багна́, з калю́жі, з грязю́ки *і т. ін.*) *див.* витяга́ти (6)

БО́МБА

бо́мба

△ Ва́куумна бо́мба *див.* бо́мба (4)

БО́НДОВИЙ

бо́ндовий

△ Бо́ндовийванта́ж *див.* ванта́ж (1)

БОРГ

боргі́в

◇ Вила́зити / ви́лізти з боргі́в *див.* вила́зити (3)

БОРОЗНА́

борозни́

◇ Ви́йти із борозни́ *див.* вихо́дити (22)

БОРТ

борт

◇ [Викида́ти / ви́кинути] за борт *див.* викида́ти (2)

БО́ЧКА[1]

бо́чки

◇ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) з відра́ (з бо́чки, з цебра́) *див.* відро́ (1)

БРАКУВА́ТИ[1]

бразу́є

◇ Нема́ (нема́є, не було́, не вистача́є, браку́є *і т. ін.*) [одніє́ї (тре́тьої, деся́тої *і т. ін.*)] клє́пки у голові́ *див.* нема́

◇ Ті́льки (хіба́, хіба́ що, лиш) пташи́ного (пти́чого) молока́ нема́ (не вистача́є, браку́є *і т. ін.*) *див.* нема́

БРАТ

брат

◇ Ваш брат *див.* брат (9)

БРА́ТИ

бере́

◇ Ва́ша бере́ / взяла́ *див.* ваш (1)

◇ На́ша [верх] бере́ / взяла́ *див.* наш

бери́

◇ Бери́ (бері́ть) ви́ще *див.* бра́ти (57)

◇ Чорт (біс) [його́ (її́, вас *і т. ін.*)] бери́ (забира́й) / візьми́ (побери́, забери́ *і т. ін.*) *див.* чорт

бері́ть

◇ Бери́ (бері́ть) ви́ще *див.* бра́ти (57)

бра́ти

◇ [Аж] вбира́ти (бра́ти) [в (на) се́бе] о́чі (о́ко) *див.* вбира́ти[1] (1)

◇ Бра́ти / взя́ти верх (го́ру) *див.* бра́ти (58)

◇ Бра́ти / взя́ти висоту́ (висо́ти) *див.* бра́ти (61)

Бра́ти / взя́ти відпу́стку *див.* бра́ти (2)

Бра́ти / взя́ти декре́тну відпу́стку *див.* бра́ти (7)

Бра́ти / взя́ти до ві́дома *див.* бра́ти (8)

Бра́ти / взя́ти на ви́ла *див.* бра́ти (14)

Бра́ти / взя́ти [на се́бе] відповіда́льність *див.* бра́ти (21)

◇ Бра́ти / взя́ти нові́ висо́ти *див.* бра́ти (103)

Бра́ти / взя́ти під ва́рту (під аре́шт) *див.* бра́ти (24)

◇ Бра́ти (забира́ти, *рідко* відбира́ти) / взя́ти (забра́ти, *рідко* відібра́ти) сло́во *див.* бра́ти (125)

Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) ва́нну *див.* бра́ти (41)

◇ Бра́ти (*рідко* прийма́ти) / взя́ти (*рідко* прийня́ти) на се́бе (на свої́ пле́чі) [весь] тяга́р *див.* бра́ти (130)

◇ Бра́ти (прийма́ти, перейма́ти) / взя́ти (прийня́ти, перейня́ти) вину́ на се́бе *див.* бра́ти (127)

Бра́ти (прийма́ти) / прийня́ти со́нячні (пові́тряні) ва́нни *див.* бра́ти (47)

Іти́ (вихо́дити, подава́ти) / піти́ (ви́йти, пода́ти) у відста́вку <Бра́ти / взя́ти відста́вку> *див.* іти́

БРИКНУ́ТИ

брикну́ла

◇ Щоб (бода́й, хай би *і т. ін.*) тебе́ (його́, її́ *і т. ін.*) му́ха (ка́чка, гу́ска, ку́рка *і т. ін.*) вбрикну́ла (брикну́ла) *див.* му́ха

БРОВА́

бро́ви

Висо́кі бро́ви *див.* брова́ (4)

брово́ю

◇ І ву́сом (брово́ю) не вести́ / не повести́ (*рідко* не ру́шити) *див.* вести́ (23)

◇ Хоч би [тобі́ (собі́, вам)] ву́сом (ву́хом, брово́ю *і т. ін.*) повести́ *див.* пово́дити[1]

БРУДНИ́Й

брудни́х

△ Відмива́ння [брудни́х] гро́ше́й (ко́штів) *див.* відмива́ння (1)

брудні́

△ Відмива́ти / відми́ти [брудні́] гро́ші (ко́шти) *див.* відмива́ти (1)

БУ́БЛИК

бу́блика

◇ Не ва́ртий (не варт) [і] ви́їденого яйця́ (ви́шкварки, ді́рки з бу́блика, фу́нта кло́ччя, то́рби сі́чки *і т. ін.*) *див.* ва́ртий (4)

БУ́БНА[2]

бу́бни

◇ Ви́бити (да́ти) бу́бну (бу́бни) *див.* вибива́ти (18)

бу́бну

◇ Ви́бити (да́ти) бу́бну (бу́бни) *див.* вибива́ти (18)

БУГА́Й[1]

бугая́

◇ Роби́ти (роздува́ти, *рідко* видува́ти) / зроби́ти (розду́ти, *рідко* ви́дути) з му́хи слона́ (*рідко* вола́, бугая́) *див.* роби́ти

БУДЬ-ЯКИ́Й

будь-яки́х

◇ Не виклика́ти [жо́дного (будь-яко́го, ніяко́го)] су́мніву ([жо́дних (будь-яки́х, нія́ких)] су́мнівів) *див.* виклика́ти (5)

будь-яко́го

◇ Не виклика́ти [жо́дного (будь-яко́го, нія́кого)] су́мніву ([жо́дних (будь-яки́х, нія́ких)] су́мнівів) *див.* виклика́ти (5)

будь-яку́

Хапа́тися за все (за будь-яку́, вся́ку можли́вість) *див.* хапа́тися

БУ́КВА

бу́ква

△ Вели́ка (*рідко* заголо́вна) бу́ква (лі́тера) *див.* бу́ква (1)

БУ́ЛОЧКА

бу́лочка

Ві́денська здо́ба (бу́лочка) *див.* здо́ба[1]

БУ́ЛЬКА

бульки́

◇ Ви́тріщити (ви́валити, ви́рячити, ви́лупити, ви́балушити *і т. ін.*) / витріща́ти (вива́лювати, виря́чувати, вилу́плювати, вибалу́шувати *і т. ін.*) о́чі (баньки́, *рідко* бульки́) *див.* витріща́ти (1)

БУ́ТИ

бу́де

◇ Бу́дуть (ви́йдуть) лю́ди <Бу́де (ви́йде) люди́на> *див.* лю́ди

◇ Наш верх є (бу́де) *див.* верх (3)

◇ [Там] ви́дно бу́де *див.* ви́дно (3)

Хай відо́мо бу́де *див.* відо́мо (1)

◇ Щоб (бода́й) тобі́ (йому́, вам *і т. ін.*) [було́] пу́сто! <Хай тобі́ (йому́, вам *і т. ін.*) [бу́де] пу́сто!> *див.* пу́сто

бу́дуть

◇ Бу́дуть (ви́йдуть) лю́ди <Бу́де (ви́йде) люди́на> *див.* лю́ди

будь

◇ Будь він (ти, вона́ *і т. ін.*) [три́чі] про́клятий (про́клят, про́клята) <Бу́дьте [ви] [три́чі] про́кляті> *див.* бу́ти (35)

◇ Будь [ти (він, вона́ *і т. ін.*)] нела́дний (*рідко* нела́ден) <Бу́дьте [ви] нела́дні> *див.* бу́ти (42)

бу́дьте

◇ Будь він (ти, вона́ *і т. ін.*) [три́чі] про́клятий (про́клят, про́клята) <Бу́дьте [ви] [три́чі] про́кляті> *див.* бу́ти (35)

Бу́дьте виба́чні (виба́чними) *див.* бу́ти (1)

◇ Будь [ти (він, вона́ *і т. ін.*)] нела́дний (*рідко* нела́ден) <Бу́дьте [ви] нела́дні> *див.* бу́ти (42)

було́

◇ Нема́ (нема́є, не було́) відбо́ю *див.* нема́

◇ Нема́ (нема́є, не було́, не ви́дно) [і] кінця́-кра́ю (ні кінця́ ні кра́ю, кінця́, кра́ю) *див.* нема́

◇ Нема́ (нема́є, не було́, не ви́дно, не ста́ло *і т. ін.*) і слі́ду *див.* нема́

◇ Нема́ (нема́є, не було́, не вистача́є, браку́є *і т. ін.*) [одніє́ї (тре́тьої, деся́тої *і т. ін.*)] кле́пки у голові́ *див.* нема́

◇ Щоб (бода́й) тобі́ (йому́, вам *і т. ін.*) [було́] пу́сто! <Хай тобі́ (йому́, вам *і т. ін.*) [бу́де] пу́сто!> *див.* пу́сто

бу́ти

◇ Бу́ти (ви́сіти) на хвості́ *див.* бу́ти (48)

◇ Бу́ти висо́кої ду́мки *див.* бу́ти (49)

Бу́ти в одвіті́ *див.* бу́ти (5)

◇ Бу́ти [і] вдо́ма (до́ма) й за́мужем *див.* бу́ти (63)

◇ Бу́ти на ви *див.* бу́ти (67)

◇ Бу́ти / ста́ти у вазі́ *див.* бу́ти (80)

◇ Бу́ти у ви́граші *див.* бу́ти (85)

Бу́ти у від'ї́зді *див.* бу́ти (28)

◇ Ста́ти /ястава́ти (бу́ти) у [вели́кій] приго́ді (*рідше* в наго́ді) *див.* става́ти

є

◇ Наш верх є (бу́де) *див.* верх (3)

◇ Що (скі́льки) [є] мо́чі <З усіє́ї мо́чі> *див.* бу́ти (111)

БЮДЖЕ́Т

бюдже́ту

△ Вида́тки бюдже́ту *див.* вида́ток (1)

БЮЛЕТЕ́НЬ

бюлете́нь

△ Ви́борчий бюлете́нь *див.* бюлете́нь (1)

БЮРО́

бюро́

Бюро́ раціоналіза́ції й винахі́дництва *див.* бюро́ (4)

ВА-БА́НК

ва-ба́нк

◇ Іти́ / піти́ ва-ба́нк *див.* іти́

◊ Ста́вити / поста́вити ва-ба́нк *див.* ста́вити

ВАВИЛО́Н

Вавило́на

◊ Пла́кати на ріка́х вавило́нських (Вавило́на) *див.* пла́кати

◊ Плач на ріка́х вавило́нських (Вавило́на) *див.* плач

ВАВИЛО́НСЬКИЙ

вавило́нська

◊ Вавило́нська блудни́ця *див.* блудни́ця (1)

◊ Вавило́нська ве́жа *див.* ве́жа (1)

◊ [Чи́ста] ка́ра Бо́жа (Госпо́дня, вавило́нська) *див.* ка́ра

Вавило́нське

Вавило́нське ца́рство *див.* ца́рство

вавило́нське

Вавило́нське змі́шання мов *див.* змі́шання[1]

◊ Вавило́нське стовпотворі́ння *див.* стовпотворі́ння

вавило́нський

◊ Вавило́нський (єги́петський) поло́н *див.* поло́н

вавило́нських

◊ Пла́кати на ріка́х вавило́нських (Вавило́на) *див.* пла́кати

◊ Плач на ріка́х вавило́нських (Вавило́на) *див.* плач

ВАГА́[1]

вага́

△ Абсолю́тна вага́ насі́ння *див.* вага́[1] (1)

◊ Аж вага́ з груде́й спа́ла *див.* вага́[1] (12)

△ А́томна вага́ *див.* вага́[1] (2)

△ Важка́ вагова́ катего́рія <Важка́ вага́> *див.* катего́рія

△ Жива́ вага́ *див.* вага́[1] (3)

△ Забі́йна вага́ *див.* вага́[1] (4)

△ Зчі́пна вага́ *див.* вага́[1] (5)

△ Легка́ вагова́ катего́рія <Легка́ вага́> *див.* катего́рія

△ Молекуля́рна вага́ *див.* вага́[1] (6)

△ Напівважка́ вагова́ катего́рія <Напівважка́ вага́> *див.* катего́рія

△ Об'є́мна вага́ *див.* вага́[1] (7)

△ Пито́ма вага́ *див.* вага́[1] (8)

△ Польо́тна вага́ *див.* вага́[1] (9)

△ Се́редня вагова́ катего́рія <Се́редня вага́> *див.* катего́рія

△ Суха́ вага́ мото́ра (автомобі́ля) *див.* вага́[1] (10)

△ Чи́ста вага́ *див.* вага́[1] (11)

ваги́

◊ Кла́сти / покла́сти на ча́шу ваги́ *див.* кла́сти

◊ Набува́ти (набира́ти) / набу́ти (набра́ти) ваги́ *див.* набува́ти[1]

◊ Надава́ти / нада́ти зна́чення (ваги́, ваѓу, ці́нності) *див.* надава́ти[2]

Спра́ва [велич́езної (вели́кої)] держа́вно́ї (світово́ї) ваги́ *див.* спра́ва[1]

◊ Центр ваги́ *див.* центр

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) пуд ваги́ ски́нути [з се́бе] *див.* скида́ти

ваѓу

◊ Зганя́ти (зго́нити) / зігна́ти (зогна́ти) жир (ваѓу) *див.* зганя́ти

◊ Ма́ти ваѓу *див.* ма́ти[2]

◊ На ваѓу зо́лота *див.* вага́[1] (13)

◊ Надава́ти / нада́ти зна́чення (ваги́, ваѓу, ці́нності) *див.* надава́ти[2]

вазі́

◊ Бу́ти / ста́ти у вазі́ *див.* бу́ти (80)

◊ Ходи́ти важко́ю (тяжко́ю, *рі́дко* на вазі́, *заст.* в тя́жі) *див.* ходи́ти

ВАГА́ННЯ

вага́ння

◊ Без ваѓань (без вага́ння) *див.* вага́ння (1)

◊ Не зна́ти ваѓань (вага́ння) *див.* зна́ти

ваѓань

◊ Без ваѓань (без вага́ння) *див.* вага́ння (1)

◊ Не зна́ти ваѓань (вага́ння) *див.* зна́ти

ВА́ГИ

ва́ги

△ Циферблá́тні ва́ги *див.* ва́ги (1)

△ Цифрові́ ва́ги *див.* ва́ги (2)

ВАГІ́ТНІСТЬ

вагі́тність

△ Позама́ткова вагі́тність *див.* вагі́тність (1)

△ Уда́вана вагі́тність *див.* вагі́тність (2)

ВАГОВИ́Й

вагова́

△ Важка́ вагова́ катего́рія <Важка́ вага́> *див.* катего́рія

△ Легка́ вагова́ катего́рія <Легка́ вага́> *див.* катего́рія

△ Напівважка́ вагова́ катего́рія <Напівважка́ вага́> *див.* катего́рія

△ Се́редня вагова́ катего́рія <Се́редня вага́> *див.* катего́рія

ВАГО́Н

ваго́н

Бага́жний ваго́н *див.* ваго́н (1)

Безпересадко́вий ваго́н *див.* ваго́н (2)

Безплацка́ртний (зага́льний) ваго́н *див.* ваго́н (3)

Кла́сний ваго́н *див.* ваго́н (4)

Купе́йний ваго́н *див.* ваго́н (5)

М'яки́й ваго́н *див.* ваго́н (6)

Плацка́ртний ваго́н *див.* ваго́н (7)

Пошто́вий ваго́н *див.* ваго́н (8)

Рефрижера́торний ваго́н *див.* ваго́н (9)

Спа́льний ваго́н *див.* ваго́н (10)

Теля́чий ваго́н *див.* ваго́н (11)

Това́рний ваго́н *див.* ваго́н (12)

Шта́бний ваго́н *див.* ваго́н (13)

ВА́ДИТИ

ва́дило

◊ Не ва́дить <Не ва́дило б> *див.* ва́дити (1)

ва́дить

◊ Не ва́дить <Не ва́дило б> *див.* ва́дити (1)

ВА́ЖИТИ

ва́жити

◊ Ва́жити голово́ю (життя́м) *див.* ва́жити (1)

ВАЖКИ́Й

важка́

△ Важка́ атле́тика *див.* атле́тика (1)

△ Важка́ вагова́ катего́рія <Важка́ вага́> *див.* катего́рія

△ Важка́ вода́ *див.* вода́

△ Важка́ промисло́вість (інду́стрія) *див.* промисло́вість

◊ Важка́ рука́ *див.* рука́

△ Важка́ фігу́ра *див.* фігу́ра

◊ Лиха́ (важка́, гірка́ *і т. ін.*) годи́на *див.* годи́на[1]

важки́й

◊ [Важки́й] ка́мінь да́вить ду́шу (се́рце, на се́рце) *див.* ка́мінь

◊ Важки́й на підйо́м *див.* важки́й (1)

△ Важки́й нарко́тик *див.* нарко́тик

◊ Важки́й (нелегки́й) на ру́ку *див.* важки́й (2)

◊ Здійма́ти / здійня́ти (зня́ти) [важки́й] ка́мінь (тяга́р) з се́рця (з душі́) *див.* здійма́ти

◊ Нести́ (*рі́дко* носи́ти) [свій (важки́й, тяжки́й)] хрест *див.* нести́

◊ Тяжки́й (важки́й) ка́мінь ліг (упа́в, звали́вся) на гру́ди (на ду́шу, на се́рце) *див.* ка́мінь

важки́м

◊ Важки́м (недо́брим) ду́хом ди́хати *див.* ди́хати

◊ З важки́м (нелегки́м) се́рцем *див.* се́рце

◊ Лежа́ти [важки́м] ка́менем (тягаре́м) на се́рці (на душі́) *див.* лежа́ти

◊ Ляга́ти / лягти́ [важки́м (непоси́льним, усі́м *і т. ін.*)] тягаре́м на пле́чі *див.* ляга́ти

важкі́

△ Важкі́ ґрунти́ *див.* ґрунт

△ Важкі́ мета́ли *див.* мета́л

важко́го

Вихо́дити / ви́йти з важко́го (прикро́го, скрутно́го *і т. ін.*) стано́вища (ста́ну) <Вихо́дити / ви́йти зі скру́ти> *див.* вихо́дити (6)

важко́ю

◊ Ходи́ти важко́ю (тяжко́ю, *рі́дко* на вазі́, *заст.* в тя́жі) *див.* ходи́ти

ВА́ЖКО
ва́жко
◊ Ва́жко (неможли́во) переоціни́ти *див.* ва́жко (1)
◊ Ва́жко (тя́жко) на се́рці (на душі́) *див.* ва́жко (2)
ВАЖЛИ́ВИЙ
важли́ва
◊ Важли́вий (ва́жний, вели́кий *і т. ін.)* птах <Важли́ва (ва́жна, вели́ка *і т. ін.)* пти́ця> *див.* птах
важли́вий
◊ Важли́вий (ва́жний, вели́кий *і т. ін.)* птах <Важли́ва (ва́жна, вели́ка *і т. ін.)* пти́ця> *див.* птах
ВА́ЖНИЙ
ва́жна
◊ Важли́вий (ва́жний, вели́кий *і т. ін.)* птах <Важли́ва (ва́жна, вели́ка *і т. ін.)* пти́ця> *див.* птах
ва́жний
◊ Важли́вий (ва́жний, вели́кий *і т. ін.)* птах <Важли́ва (ва́жна, вели́ка *і т. ін.)* пти́ця> *див.* птах
ВА́ЖНИЦЯ
ва́жниця
◊ Яка́ ва́жниця! *див.* ва́жниця (1)
ВА́ЖЧАТИ
ва́жчає
◊ Ва́жчає на душі́ *див.* ва́жчати (1)
ВА́КСА
ва́кса
◊ Ді́ло труба́ (таба́к, ва́кса) *див.* ді́ло
ВА́КУУМ
ва́куум
Інформаці́йний ва́куум *див.* ва́куум (1)
△ Техні́чний ва́куум *див.* ва́куум (2)
△ Фізи́чний ва́куум *див.* ва́куум (3)
ВА́КУУМНИЙ
ва́куумна
△ Ва́куумна бо́мба *див.* бо́мба (4)
△ Ва́куумна піч *див.* піч
ВАКЦИ́НА
вакци́на
△ Жива́ вакци́на *див.* вакци́на (1)
ВАЛ[1]
вал
◊ Дев'я́тий вал *див.* вал[1] (1)
ВАЛ[3]
вал
△ Карда́нний вал *див.* вал[3] (1)
△ Колі́нчастий вал *див.* вал[3] (2)
△ Розподі́льний вал *див.* вал[3] (3)
ВАЛАА́МІВ
Валаа́мова
◊ Валаа́мова осли́ця *див.* осли́ця

ВАЛАНСЬЄ́НСЬКИЙ
валансьє́нські
△ Валансьє́нські мере́жива *див.* мере́живо
ВАЛЕ́НТНІСТЬ
вале́нтність
△ Екологі́чна вале́нтність *див.* вале́нтність (1)
ВАЛИ́ТИ[1]
вали́ти
◊ Вали́ти (зва́лювати, валя́ти) / звали́ти з ніг *див.* вали́ти[1] (1)
◊ Вали́ти (зва́лювати) / звали́ти все доку́пи (до одніє́ї (одно́ї) ку́пи) *див.* вали́ти[1] (2)
◊ Вали́ти (зва́лювати, зверта́ти, поклада́ти, склада́ти, *рі́дше* спира́ти) / звали́ти (зверну́ти, покла́сти, скла́сти, *рі́дше* спе́рти) вину́ (прови́ну) *див.* вали́ти[1] (3)
◊ Вали́ти (зва́лювати, переклада́ти) / звали́ти (перекла́сти) з хво́рої (дурно́ї) голови́ на здоро́ву *див.* вали́ти[1] (4)
◊ Оберта́ти (розбива́ти, розві́ювати, вали́ти *і т. ін.)* / оберну́ти (розби́ти, розві́яти, звали́ти *і т. ін.)* на (у) прах *(рі́дко* на пил) *див.* оберта́ти
ВАЛИ́ТИ[2]
вали́ти
◊ Ва́лом вали́ти / повали́ти *див.* вали́ти[2] (1)
ВАЛИ́ТИСЯ[1]
вали́тися
◊ Вали́тися (леті́ти, па́дати *і т. ін.)* з рук *див.* вали́тися[1] (1)
◊ Вали́тися (па́дати) / звали́тися з ніг *див.* вали́тися[1] (2)
◊ Вали́тися (па́дати, *рі́дше* хили́тися) від ві́тру *див.* вали́тися[1] (3)
ва́литься
◊ Ва́литься світ *див.* світ[2]
ВАЛІ́ЗА
валі́зи
Спако́вувати / спакува́ти чемода́н (чемода́ни, валі́зу, валі́зи *і т. ін.) див.* спако́вувати
валі́зу
Спако́вувати / спакува́ти чемода́н (чемода́ни, валі́зу, валі́зи *і т. ін.) див.* спако́вувати
ВАЛОВИ́Й[1]
валова́
△ Валова́ проду́кція *див.* проду́кція
валови́й
△ Валови́й вну́трішній проду́кт *див.* проду́кт
△ Валови́й дохі́д *див.* дохі́д
△ Валови́й націона́льний проду́кт *див.* проду́кт

△ Валови́й прибу́ток *див.* прибу́ток
△ Валови́й суспі́льний проду́кт *див.* проду́кт
валові́
△ Валові́ ви́трати *див.* ви́трати (2)
ВА́ЛОМ
ва́лом
◊ Ва́лом вали́ти / повали́ти *див.* вали́ти[2] (1)
ВАЛТАСА́РІВ
Валтаса́рів
◊ Валтаса́рів бенке́т *див.* бенке́т (1)
ВАЛУ́ЄВСЬКИЙ
валу́євський
△ Валу́євський циркуля́р *див.* циркуля́р
ВАЛУ́Н
валуни́
△ Ерати́чні валуни́ *див.* валу́н (1)
ВА́ЛЬМОВИЙ
ва́льмовий
△ Ва́льмовий дах *див.* дах
ВАЛЬПУ́РГІЄВИЙ
вальпу́ргієва
◊ Вальпу́ргієва ніч *див.* ніч
ВАЛЬС
вальс
Ві́денський вальс *див.* вальс (1)
Пові́льний вальс *див.* вальс (2)
ВАЛЮ́ТА
валю́т
△ О́бмін валю́т *див.* о́бмін
△ Обмі́нний курс валю́т *див.* курс
Обмі́нний пункт валю́т *див.* пункт
валю́та
△ Валю́та пе́ршої катего́рії *див.* валю́та (1)
△ Інозе́мна валю́та *див.* валю́та (2)
△ Конверто́вана валю́та *див.* валю́та (3)
△ Націона́льна валю́та *див.* валю́та (4)
△ Неконверто́вана валю́та *див.* валю́та (5)
△ Тверда́ валю́та *див.* валю́та (6)
ВАЛЮ́ТНИЙ
валю́тна
△ Валю́тна війна́ *див.* війна́
△ Валю́тна (девізна) полі́тика *див.* полі́тика
△ Валю́тна інтерве́нція *див.* інтерве́нція
△ Валю́тна спекуля́ція *див.* спекуля́ція[1]
△ Валю́тний ви́торг <Валю́тна ви́ручка> *див.* ви́торг (1)
валю́тне
△ Валю́тне законода́вство *див.* законода́вство

валю́тний

△ Валю́тний арбітра́ж *див.* арбітра́ж (1)

△ Валю́тний аукціо́н *див.* аукціо́н (1)

△ Валю́тний ви́торг <Валю́тна ви́ручка> *див.* ви́торг (1)

△ Валю́тний де́мпінг *див.* де́мпінг

△ Валю́тний дерива́тив *див.* дерива́тив

△ Валю́тний клі́ринг *див.* клі́ринг

△ Валю́тний коефіціє́нт *див.* коефіціє́нт

△ Валю́тний коридо́р *див.* коридо́р

△ Валю́тний курс *див.* курс

△ Валю́тний парите́т *див.* парите́т

△ Валю́тний ри́нок *див.* ри́нок

△ Міжнаро́дний валю́тний фонд *див.* фонд

валю́тні

△ Валю́тні відрахува́ння *див.* відрахува́ння (1)

ВАЛЯ́ТИ

валя́ти

◇ Вали́ти (зва́лювати, валя́ти) / звали́ти з ніг *див.* вали́ти[1] (2)

◇ Валя́ти (клеї́ти, строї́ти *і т. ін.)* ду́рня *(рідко* дурака́) *див.* валя́ти (1)

ВАЛЯ́ТИСЯ

валя́вся

◇ І (ще й) кіт не валя́вся *див.* кіт

валя́тися

◇ Валя́тися під нога́ми *див.* валя́тися (1)

◇ На доро́зі (на ву́лиці, на смі́тті *і т. ін.)* не валя́тися *див.* валя́тися (2)

◇ У нога́х ла́зити (по́взати, валя́тися *і т. ін.) див.* ла́зити

ВАМПІ́Р

вампі́р

Енергети́чний вампі́р *див.* вампі́р (1)

ВА́ННА

ва́нна

△ Перли́нна ва́нна *див.* ва́нна (1)

△ Хво́йна ва́нна *див.* ва́нна (2)

ва́нни

Бра́ти (прийма́ти) / прийня́ти со́нячні (пові́тря́ні) ва́нни *див.* бра́ти (47)

ва́нну

Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) ва́нну *див.* бра́ти (41)

ВАНТА́Ж

ванта́ж

△ Бо́ндовий ванта́ж *див.* ванта́ж (1)

△ Габари́тний ванта́ж *див.* ванта́ж (2)

△ Негабари́тний ванта́ж *див.* ванта́ж (3)

вантажі́в

△ Таксува́ння вантажі́в *див.* таксува́ння

ВАПНО́

вапно́

△ Га́шене вапно́ *див.* вапно́ (1)

△ Нега́шене (па́лене) вапно́ *див.* вапно́ (2)

△ Хло́рне вапно́ *див.* вапно́ (3)

ВАР

вар

△ Садо́вий вар *див.* вар (1)

ва́ром

◇ Се́рце обкипа́є (закипа́є, окипа́є *і т. ін.)* / обкипі́ло (закипі́ло, окипі́ло *і т. ін.)* кро́в'ю (сукрова́тою, смоло́ю, ва́ром *і т. ін.) див.* се́рце

ВАРЕ́НИЙ

варе́не

◇ [І] пече́не і варе́не <[І] варе́не і пече́не> *див.* пече́ний

варе́ний

◇ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* [пече́ний (варе́ний)] рак *див.* рак[1]

варе́ної

◇ З варе́ної кра́шанки курча́ ви́сидить *див.* виси́джувати (1)

ВАРЕ́НИК

варе́ник

◇ Як варе́ник у ма́слі (у смета́ні) *див.* варе́ники (1)

ВАРЕ́НИКИ

варе́ник

◇ Як варе́ник у ма́слі (у смета́ні) *див.* варе́ники (1)

ВАРЕ́ННЯ

варе́ння

Сухе́ варе́ння *див.* варе́ння (1)

ВАРИКО́ЗНИЙ

варико́зне

△ Варико́зне розши́рення вен *див.* розши́рення

ВАРИ́СТИЙ

вари́ста

Вари́ста піч *див.* піч

ВАРИ́ТИ

вари́ти

◇ Без вогню́ вари́ти *див.* вари́ти (1)

◇ Вари́ти (вива́рювати) / ви́варити во́ду *див.* вари́ти (2)

◇ Вари́ти / звари́ти ка́шу *див.* вари́ти (3)

ва́рить

◇ Голова́ ва́рить *див.* голова́

◇ Казано́к (баня́к, макі́тра) ва́рить / *рідше* казано́к (баня́к) звари́в (макі́тра звари́ла) *див.* казано́к

ВАРИ́ТИСЯ

вари́тися

◇ Вари́тися в котлі́ *див.* вари́тися (1)

◇ Вари́тися у вла́сному соку́ *див.* вари́тися (2)

ВАРІАЦІ́ЙНИЙ

варіаці́йна

△ Варіаці́йна стати́стика *див.* стати́стика

△ Варіаці́йна фо́рма *див.* фо́рма

варіаці́йне

△ Варіаці́йне чи́слення *див.* чи́слення

варіаці́йний

△ Варіаці́йний ряд *див.* ряд

ВАРІА́ЦІЯ

варіа́ції

△ Магні́тні варіа́ції *див.* варіа́ція (2)

варіа́ція

△ Варіа́ція пара́метрів *див.* варіа́ція (1)

ВАРТ[1]

варт

◇ Не ва́ртий (не варт) до́брого (пу́тнього) сло́ва *див.* ва́ртий (3)

◇ Не ва́ртий (не варт) [і] ви́їденого яйця́ (ви́шкварки, ді́рки з бу́блика, фу́нта кло́ччя, то́рби сі́чки *і т. ін.) див.* ва́ртий (4)

◇ Не ва́ртий (не варт) [і] [ла́маного] гроша́ (карбо́ванця, [щерба́тої] копі́йки, шага́, ше́ляга, [мі́дного] п'ятака́) [в база́рний день] *див.* ва́ртий (5)

◇ Не ва́ртий (не варт) [і] ні́гтя (мізи́нця) *див.* ва́ртий (6)

◇ Чого́ ва́ртий (варт, *рідше* варту́є) *див.* ва́ртий (7)

ва́рта

◇ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н

ва́рті

◇ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н

ВА́РТА

ва́рта

Поче́сна ва́рта *див.* ва́рта (3)

ва́рти

Звільни́ти (ви́пустити) з-під ва́рти *див.* звільнювати

ва́рті

На ва́рті *див.* ва́рта (1)

ва́ртою

Під ва́ртою (під конво́єм) *див.* ва́рта (2)

ва́рту

Бра́ти / взя́ти під ва́рту (під аре́шт) *див.* бра́ти (24)

Здава́ти / зда́ти ва́рту (змі́ну, чергува́ння *і т. ін.) див.* здава́ти

Ста́вити / поста́вити ва́рту (сторо́жу, карау́л *і т. ін.) див.* ста́вити

ВА́РТИЙ

ва́рта

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н

ва́ртий

◊ Ва́ртий за́ходу *див.* ва́ртий (1)

◊ Ва́ртий ува́ги *див.* ва́ртий (2)

◊ Не ва́ртий (не варт) до́брого (пу́тнього) сло́ва *див.* ва́ртий (3)

◊ Не ва́ртий (не варт) [і] ви́їденого яйця́ (ви́шкварки, ді́рки з бу́блика, фу́нта кло́ччя, то́рби сі́чки *і т. ін.) див.* ва́ртий (4)

◊ Не ва́ртий (не варт) [і] [ла́маного] гроша́ (карбо́ванця, [щерба́тої] копі́йки, шага́, ше́ляга, [мі́дного] п'ятака́) [в база́рний день] *див.* ва́ртий (5)

◊ Не ва́ртий (не варт) [і] ні́гтя (мізи́нця) *див.* ва́ртий (6)

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н

◊ Чого́ ва́ртий (варт, *рідше* варту́є) *див.* ва́ртий (7)

ва́рті

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н

ВА́РТІСТЬ

ва́ртість

△ Авансо́вана ва́ртість *див.* ва́ртість (1)

△ Бала́нсова ва́ртість *див.* ва́ртість (2)

△ До́дана ва́ртість *див.* ва́ртість (3)

△ Мінова́ ва́ртість *див.* ва́ртість (4)

△ Номіна́льна ва́ртість *див.* ва́ртість (5)

△ Пода́ток на до́дану ва́ртість *див.* пода́ток

△ Ри́нкова ва́ртість *див.* ва́ртість (6)

△ Спожи́вна́ ва́ртість *див.* ва́ртість (7)

ва́ртості

△ Бала́нс ва́ртості *див.* бала́нс[1] (3)

△ Зако́н ва́ртості *див.* зако́н

ВА́РТНИЙ

ва́ртні

△ Ва́ртні папе́ри *див.* папі́р

ВАРТОВИ́Й

вартова́

△ Вартова́ слу́жба *див.* слу́жба

ВАРТУВА́ТИ[2]

варту́є

◊ Чого́ ва́ртий (варт, *рідше* варту́є) *див.* ва́ртий (7)

ВАРФОЛОМІ́ЇВСЬКИЙ

варфоломі́ївська

◊ Варфоломі́ївська ніч *див.* ніч

ВАРЯ́Г

варя́г

Шлях із варя́г (із варя́гів) у гре́ки *див.* шлях

варя́гів

Шлях із варя́г (із варя́гів) у гре́ки *див.* шлях

ВАРЯ́ГИ

варя́г

Шлях із варя́г (із варя́гів) у гре́ки *див.* шлях

варя́гів

Шлях із варя́г (із варя́гів) у гре́ки *див.* шлях

ВА́ТА

ва́та

△ Мінера́льна ва́та *див.* ва́та (1)

△ Шла́кова ва́та *див.* ва́та (2)

ва́тою

◊ Затика́ти (затуля́ти, *рідко* зату́лювати) / заткну́ти (затули́ти) ву́ха [ва́тою, *рідко* во́ском] *див.* затика́ти[1]

ВАТА́ЖНИЙ

ватá́жний

Вата́жний ота́ман *див.* ота́ман

ВА́ТМАНСЬКИЙ

ва́тманський

△ Ва́тманський папі́р *див.* папі́р

ВА́ХТА[1]

ва́хта

△ Ходова́ ва́хта *див.* ва́хта[1] (1)

ва́хті

Просто́яти на ва́хті (ва́хту) *див.* просто́ювати

Стоя́ти на ва́хті (ва́хту) *див.* стоя́ти

ва́хту

Нести́ ва́хту *див.* нести́

Просто́яти на ва́хті (ва́хту) *див.* просто́ювати

Стоя́ти на ва́хті (ва́хту) *див.* стоя́ти

ВАХТОВИ́Й

вахтови́й

Вахтови́й ме́тод *див.* ме́тод

Вахтови́й (шка́нцевий) журна́л *див.* журна́л

ВАШ

ваш

◊ Ваш брат *див.* брат (9)

◊ Ваш (твій) покі́рний (уклі́нний) слуга́ *див.* слуга́

◊ Не твій (його́, ваш *і т. ін.)* кло́піт <Не твоя́ (його́, ва́ша *і т. ін.)* хворо́ба (печа́ль)> *див.* кло́піт

◊ Перетяга́ти (перетя́гувати, перева́жувати) / перетягти́ (перетягну́ти, переváжити) на свою́ (на́шу, ва́шу *і т. ін.)* сто́рону (на свій (ваш, наш *і т. ін.)* бік) *див.* перетяга́ти

ва́ша

Аби́ (якщо́) ва́ша (твоя́) зго́да *див.* зго́да

◊ Ва́ша бере́ / взяла́ *див.* ваш (1)

◊ Ва́ша (їх) ми́лість *(заст.* ми́лость) *див.* ми́лість

◊ Ва́ша сестра́ *див.* сестра́

Ва́ша (твоя́) персо́на *див.* персо́на

◊ Во́ля ва́ша (твоя́) *див.* во́ля

◊ Ді́ло твоє́ (його́, ва́ше *і т. ін.)* <Спра́ва (річ) твоя́ (його́, ва́ша *і т. ін.)*> *див.* ді́ло

◊ Коли́ [б] (мо́же) твоя́ (ва́ша) ла́ска *(рідко* ми́лість) *див.* ла́ска[1]

◊ Не ва́ша (твоя́, його́ *і т. ін.)* спра́ва <Не ва́ше (твоє́, його́ *і т. ін.)* ді́ло> *див.* спра́ва[1]

◊ Не твій (його́, ваш *і т. ін.)* кло́піт <Не твоя́ (його́, ва́ша *і т. ін.)* хворо́ба (печа́ль)> *див.* кло́піт

Пора́ на вас (на те́бе) <Ва́ша (твоя́) пора́> *див.* пора́

ва́ше

Ва́ше (твоє́) здоро́в'я *див.* здоро́в'я

◊ Де на́ше (ва́ше, його́ *і т. ін.)* не пропада́ло *(рідше* не пропада́є) *див.* наш

◊ Ді́ло твоє́ (його́, ва́ше *і т. ін.)* <Спра́ва (річ) твоя́ (його́, ва́ша *і т. ін.)*> *див.* ді́ло

◊ Куди́ твоє́ *(рідше* ва́ше) ді́ло *див.* ді́ло

◊ Моє́ (ва́ше, його́ *і т. ін.)* ді́ло сторона́ *(рідко* збо́ку) *див.* ді́ло

◊ Не ва́ша (твоя́, його́ *і т. ін.)* спра́ва <Не ва́ше (твоє́, його́ *і т. ін.)* ді́ло> *див.* спра́ва[1]

◊ Ща́стя твоє́ (ва́ше, на́ше *і т. ін.) див.* ща́стя

ва́шим

◊ І на́шим і ва́шим <І ва́шим і на́шим> *див.* наш

◊ Ні на́шим ні ва́шим <Ні ва́шим ні на́шим> *див.* наш

ва́шими

◊ Твої́ми (ва́шими) моли́твами *див.* моли́тва

ва́ших

◊ До ва́ших (твої́х) по́слуг <До ва́шої (твоє́ї) по́слуги> <До по́слуг вам> *див.* по́слуга

ва́ші

◊ На моє́ (його́, її́ *і т. ін.)* о́ко <На мої́ (твої́, ва́ші *і т. ін.)* о́чі> *див.* о́ко[1]

ва́шій

◊ Спаси́бі ва́шій тьо́ті (ва́шому ба́тькові) *див.* спаси́бі

ва́шого

З ва́шого до́зволу *див.* до́звіл

◊ На́шого (ва́шого, ї́хнього *і т. ін.)* по́ля я́года *див.* я́года

◊ Ті́льки й твого́ (його́, ва́шого *і т. ін.)* *див.* твій

ва́шої

◊ До ва́ших (твої́х) по́слуг <До ва́шої (твоє́ї) по́слуги> <До по́слуг вам> *див.* по́слуга

ва́шому

◊ Спаси́бі ва́шій тьо́ті (ва́шому ба́тькові) *див.* спаси́бі

ва́шу

◊ Перетяга́ти (перетя́гувати, нерева́жувати) / перетягти́ (перетягну́ти, перева́жити) на свою́ (на́шу, ва́шу *і т. ін.)* сто́рону (на свій (ваш, наш *і т. ін.)* бік) *див.* перетяга́ти

Спаси́бі за (ва́шу, твою́) ла́ску *див.* спаси́бі

ВБГА́ТИ

вбга́ти

◊ Вбга́ти в го́лову *див.* вбга́ти (1)

ВБИВА́ТИ[1]

вбива́ти

◊ Вбива́ти / вби́ти в го́лову *див.* вбива́ти[1] (1)

◊ Вбива́ти / вби́ти собі в го́лову *див.* вбива́ти[1] (2)

◊ Вбива́ти (забива́ти) / вби́ти (заби́ти) клин *див.* вбива́ти[1] (3)

◊ Вбива́ти (забива́ти) / вби́ти (заби́ти) оси́ковий кіло́к (кіл) [у моги́лу] *див.* вбива́ти[1] (4)

ВБИВА́ТИСЯ[1]

вбива́тися

◊ Вбива́тися *(рідко* вбира́тися) / вби́тися *(рідко* вбра́тися) в колодочки́ (в пір'я) *див.* вбива́тися[1] (1)

◊ Вбива́тися (вбира́тися) / вби́тися (вбра́тися) в си́лу *див.* вбива́тися[1] (2)

◊ Вбива́тися / вби́тися в лопатки́ *див.* вбива́тися[1] (3)

◊ Вбива́тися / вби́тися в ті́ло (в са́ло) *див.* вбива́тися[1] (4)

◊ Врі́затися (запада́ти, вбива́тися *і т. ін.)* / врі́затися (запа́сти, вби́тися *і т. ін.)* у па́м'ять (у па́м'ятку) *див.* врі́зуватися[1]

ВБИРА́ТИ[1]

вбира́є

◊ Очі вбира́ють [в се́бе] <Зір (по́гляд) вбира́є [в се́бе]> *див.* о́ко[1]

вбира́ти

◊ [Аж] вбира́ти (бра́ти) [в (на) се́бе] о́чі (о́ко) *див.* вбира́ти[1] (1)

◊ Вбира́ти (втя́гувати, всува́ти *і т. ін.)* / ввібра́ти (втягти́, втягну́ти, всу́нути *і т. ін.)* го́лову в пле́чі *див.* вбира́ти[1] (2)

◊ Вбира́ти очи́ма (в о́чі, по́глядом, зо́ром) *див.* вбира́ти[1] (3)

◊ Всмо́ктувати (всиса́ти, вбира́ти *і т. ін.)* / всмокта́ти (ввісса́ти, ввібра́ти *і т. ін.)* [в се́бе] з молоко́м ма́тері (з ма́теринім (матери́нським) молоко́м) *див.* всмо́ктувати

вбира́ють

◊ Очі вбира́ють [в се́бе] <Зір (по́гляд) вбира́є [в се́бе]> *див.* о́ко[1]

ВБИРА́ТИСЯ[1]

вбира́тися

◊ Вбива́тися *(рідко* вбира́тися) / вби́тися *(рідко* вбра́тися) в колодочки́ (в пір'я) *див.* вбива́тися[1] (1)

◊ Вбива́тися (вбира́тися) / вби́тися (вбра́тися) в си́лу *див.* вбива́тися[1] (2)

ВБИ́ТИ[1]

вби́ти

◊ Вбива́ти / вби́ти в го́лову *див.* вбива́ти[1] (1)

◊ Вбива́ти / вби́ти собі в го́лову *див.* вбива́ти[1] (2)

◊ Вбива́ти (забива́ти) / вби́ти (заби́ти) клин *див.* вбива́ти[1] (3)

◊ Вбива́ти (забива́ти) / вби́ти (заби́ти) оси́ковий кіло́к (кіл) [у моги́лу] *див.* вбива́ти[1] (4)

ВБИ́ТИСЯ[1]

вбі́йся

◊ Хоч з ша́пки вбі́йся *див.* вбива́тися[1] (6)

вби́тися

◊ Вбива́тися *(рідко* вбира́тися) / вби́тися *(рідко* вбра́тися) в колодочки́ (в пір'я) *див.* вбива́тися[1] (1)

◊ Вбива́тися (вбира́тися) / вби́тися (вбра́тися) в си́лу *див.* вбива́тися[1] (2)

◊ Вбива́тися / вби́тися в лопатки́ *див.* вбива́тися[1] (3)

◊ Вбива́тися / вби́тися в ті́ло (в са́ло) *див.* вбива́тися[1] (4)

◊ Вби́тися в літа́ *див.* вбива́тися[1] (5)

◊ Врі́затися (запада́ти, вбива́тися *і т. ін.)* / врі́затися (запа́сти, вби́тися *і т. ін.)* у па́м'ять (у па́м'ятку) *див.* врі́зуватися[1]

ВБРА́ТИ[1]

вбере́ш

◊ У міх (у п'ять ла́нтухів) не вбере́ш *див.* вбира́ти[1] (4)

ВБРА́ТИСЯ[1]

вбра́тися

◊ Вбива́тися *(рідко* вбира́тися) / вби́тися *(рідко* вбра́тися) в колодочки́ (в пір'я) *див.* вбива́тися[1] (1)

◊ Вбива́тися (вбира́тися) / вби́тися (вбра́тися) в си́лу *див.* вбива́тися[1] (2)

ВБРИКНУ́ТИ

вбрикну́ла

◊ Щоб (бода́й, хай би *і т. ін.)* тебе́ (його́, її *і т. ін.)* му́ха (ка́чка, гу́ска, ку́рка *і т. ін.)* вбрикну́ла (брикну́ла) *див.* му́ха

ВВЕ́ДЕНИЙ

введе́ний

◊ Введе́ний у зако́н *див.* введе́ний (1)

ВВЕ́ДЕННЯ

введе́ння

Введе́ння в ді́ю (в експлуата́цію) *див.* введе́ння (1)

△ Введе́ння у володі́ння *див.* введе́ння (2)

ВВЕРХ

вверх

◊ Догори́ *(рідко* вверх) дном (нога́ми, *рідко* спо́дом) *див.* догори́

ВВЕСТИ́

ввести́

Вво́дити / ввести́ в бій *див.* вво́дити (1)

◊ Вво́дити / ввести́ в гріх *див.* вво́дити (5)

Вво́дити / ввести́ в ді́ю (в експлуата́цію) *див.* вво́дити (2)

◊ Вво́дити / ввести́ в зако́н *див.* вво́дити (6)

◊ Вво́дити / ввести́ в курс *див.* вво́дити (7)

◊ Вво́дити / ввести́ в несла́ву *див.* вво́дити (8)

△ Вво́дити / ввести́ в о́біг (в оборо́т) *див.* вво́дити (3)

◊ Вво́дити / ввести́ в ома́ну *(рідко* в обма́н) *див.* вво́дити (9)

◊ Вво́дити / ввести́ в сла́ву *див.* вво́дити (10)

◊ Вво́дити / ввести́ в со́ром (у страм) *див.* вво́дити (11)

◊ Вво́дити / ввести́ у ві́ру (в хрест) *див.* вво́дити (12)

△ Вво́дити / ввести́ у володі́ння *(рідко* у посіда́ння) *див.* вво́дити (4)

ВВЕСЬ

ввесь

◊ На весь (ввесь) захва́т *див.* захва́т

все

◊ [Аж] усере́дині (у гру́дях) [все (щось)] обрива́ється *(рідше* оберта́ється) / обі́рва́лося *див.* весь[1] (6)

○ Більш за все <Більш усього́> <Бі́льше всього́> *див.* бі́льше (2)

◊ Вали́ти (зва́лювати) / звали́ти все доку́пи (до одніє́ї (одно́ї) ку́пи) *див.* вали́ти[1] (1)

Весь (вся, все) в... *див.* весь[1] (1)

◊ Все (всі) і вся *див.* весь[1] (7)

Все гара́зд *(рідше* в поря́дку) *див.* весь[1] (2)

◊ Все йде до рук (у рýку) *див.* весь[1] (7)

◊ Все кипúть усерéдині *див.* весь[1] (9)

Все можлúве *див.* весь[1] (3)

◊ Все на світі *див.* весь[1] (10)

◊ Все одно́ *(прост.* рівно) *див.* весь[1] (11)

◊ Все переплýталося (поплýталося, перевернýлося *і т. ін.)* / плýтається (перевертáється) в голові (в думкáх) *див.* весь[1] (12)

◊ Все пропáло *див.* весь[1] (13)

◊ Все співáє *див.* весь[1] (14)

◊ Все стає / стáне на своє місце (на свої місця́) *див.* весь[1] (15)

◊ Все чúсто *див.* весь[1] (16)

Все ще *див.* весь[1] (4)

◊ Забувáти / забýти про все [на світі] *див.* забувáти

◊ Ітú на все *див.* ітú

◊ На все гóрло <*розм.* На всю горля́нку> *див.* гóрло

◊ На [все] готóве *див.* готóвий

◊ На все дóбре! *див.* весь[1] (17)

◊ Не все [ще] пропáло *див.* весь[1] (18)

◊ От (отó) [тобі (вам)] і все *див.* весь[1] (22)

◊ Перевертáти / перевернýти [всю] дýшу ([все] сéрце) *див.* перевертáти

Переплýтати все [на світі] *див.* переплýтувати

○ Перш за все <*рідше* Перш усьóго> *див.* перш[1]

◊ Пишú [все] пропáло *див.* писáти

◊ Плювáти на все (на всіх) [і вся] *див.* плювáти

◊ Повертáти / повернýти все життя́ *див.* повертáти[1]

◊ Попирáти все святé *див.* попирáти[2]

◊ Проспáти [все] Цáрство Небéсне *див.* просипáти[1]

◊ Скаламýтити [всю] дýшу ([все] нутрó) *див.* скаламýтити

◊ Скорíше *(рідше* скорíш) за все *(рідко* всьóго) *див.* скорíше

◊ У голові все йде / пішлó óбертом *див.* весь[1] (24)

Хапáтися за все (за будь-якý, всякý можлúвість) *див.* хапáтися

Цікáвий до всьогó (на все) *див.* цікáвий

всі

◊ Бодáй (нехáй) вонú [всі] послúзнуть (пропадýть)! <Бодáй (щоб) вонú (ви) [всі] послúзли (пропáли)!> *див.* послúзнути

◊ Видáвлювати (вижимáти, витягáти *і т. ін.)* / вúдавити (вúжати, вúтягнути *і т. ін.)* [всі] сóки *див.* видáвлювати (4)

◊ Вúдивити (вúглядіти) / *діал.* видúвлювати [всі] óчі *див.* видивля́ти (1)

◊ Вúдивитися [всі] óчі *(рідко* вíкна) *див.* видивля́тися (1)

◊ Вимóтувати (висóтувати) / вúмотати (вúсотати) [всі] жúли *див.* вимóтувати (1)

◊ Вимóтувати (мотáти, тягнýти, тягтú) / вúмотати (вúтягти) [всі] кишкú *див.* вимóтувати (3)

◊ Висисáти (висмóктувати, витягáти, випивáти) / вúссати (вúсмоктати, вúтягти, вúпити) [всю] кров (сúлу, [всі] сúли (сóки)) *див.* висисáти (1)

◊ Все (всі) і вся *див.* весь[1] (7)

◊ [Всі] вхóди (хóдú) і вúходи <[Всі] вúходи і вхóди> *див.* вхід

◊ Всі кóзи в зóлоті *див.* козá

◊ Всі рóзуми поїсти *див.* поїдáти

Збирáти / зібрáти [всі (остáнні)] сúли (всю сúлу, рéштки сил) <*діал.* Добувáти всіх (остáнніх) сил> див. збирáти

◊ Звáжити / звáжувати [всі] за і [всі] прóти *див.* звáжувати

◊ Знáти всі зáкуточки й сýточкú *див.* знáти

◊ Ідú [собі] на всі чотúри вітри (на чотúри бóки) *див.* ітú

◊ Кúдатися на всі бóки *див.* кúдатися

◊ Кóваний на всі нóги (на чотúри ногú (копúта)) *див.* кóваний

◊ Крутúти (вертíти) на всі бóки *див.* крутúти

◊ Мáйстер *(рідше* мастáк) на всі рýки *див.* мáйстер

◊ Мáйстер *(рідше* мастáк) на всякі (всі) штýки *див.* мáйстер

◊ Мáти [всі] клéпки в голові *див.* мáти[2]

◊ На всі бóки *див.* бік (7)

◊ На всі бóки пристýпний *див.* пристýпний

◊ На всі (всякі, різні *і т. ін.)* ладú *див.* лад

◊ На всі (всякі) штýки *див.* штýка[1]

◊ На всі зáвертки *див.* зáвертка

◊ На всі зáводи *див.* зáводи

◊ На всі зáставки *див.* зáставка

◊ На всі лопáтки *див.* лопáтка

◊ На [всі] сто відсóтків (процéнтів) <На всі сто> *див.* сто

◊ На всі чотúри *див.* чотúри

◊ На [всі] чотúри бóки (стóрони) *див.* бік (8)

◊ На [всі] чотúри вітри *див.* вітер

Напрýжувати / напрýжити [всі (остáнні)] сúли *див.* напрýжувати

◊ Натискáти (натúскувати, давúти) / натúснути (надавúти) на [всі] [свої] гáльма (педáлі) *див.* натискáти

◊ На (у) всі (різні) кінці *див.* кінéць[1]

◊ Не всі вдóма (дóма) *див.* весь[1] (19)

◊ Пáдати / впáсти на колíна (навкóлішки, ниць, *рідко* на всі чотúри) *див.* пáдати

Перебíльшувати / перебíльшити [всі] сподівáння *див.* перебíльшувати

◊ Переоцíнювати / переоцінúти [всі] цíнності *див.* переоцíнювати

◊ Підкóвувати / підкувáти на всі чотúри *див.* підкóвувати

◊ Підкóвуватися / підкувáтися на всі чотúри *див.* підкóвуватися

◊ Плýтати (переплýтувати) / сплýтати (переплýтати, змішáти) [всі] кáрти *див.* плýтати

Покладáти / поклáсти [всю] надію ([всі] [свої] надії) *див.* покладáти

◊ Посилáти [всі] громú і блúскавки [на гóлову] *див.* посилáти

◊ Постáвити (розстáвити) / стáвити крáпку [(всі) крапкú] над “і” *див.* постáвити[1]

◊ Проглéдіти (прогля́діти, продивúтися) [всі] óчі *див.* проглéдіти

◊ Протрубúти (протуркотíти, протýркати, прокричáти *і т. ін.)* [всі] вýха *див.* протрубúти

◊ Світ на всі чотúри вітри *див.* світ[1]

◊ Сім мішкíв (кіп, три мішкú) гречáної вóвни (горíхів) [і (та) всі непóвні] *див.* сім

◊ Тягтú (тягнýти, витягáти, витя́гувати) / вúтягти (вúтягнути) [остáнні (всі)] жúли *див.* тягтú

◊ У [всі] [свої] чотúри óка <У чéтверо очéй> *див.* чотúри

Уживáти / ужúти [всіх] зáходів *(рідко* [всі] зáходи) *див.* уживáти

◊ Шкутильгáти (кульгáти) на обúдві ногú (на всі чотúри) *див.* шкутильгáти

всією

◊ Відчувáти [всією своєю] шкíрою *див.* відчувáти

◊ Всім сéрцем <Всією душéю> *див.* сéрце

всій

По [всій] справедлúвості *див.* справедлúвість

◊ По [всій] фóрмі *див.* фóрма

При всій повáзі (шанóбі) *див.* повáга

◊ У всій [своїй, йогó *і т. ін.*] наготí *див.* наготá

У всій [своїй (йогó)] повнотí <З найбíльшою [усією (своєю, йогó)] повнотóю> *див.* повнотá

всім

Всім по сім *див.* сім

◊ Всім сéрцем <Всією душéю> *див.* сéрце

◊ Прилúпнути (прикипíти) [всім] сéрцем ([усією] душéю) *див.* прилипáти

всімá

◇ Всімá си́лами *див.* си́ла

Грáти (переливáтися) всімá кольорáми (бáрвами) весе́лки (рáйдуги) *див.* грáти

За всімá прáвилами *див.* прáвило

всіх

◇ Ві́шати [всіх] собáк *див.* ві́шати

◇ Всіх благ! *див.* блáго (1)

Збирáти / зібрáти [всі (остáнні)] си́ли (всю си́лу, ре́штки сил *і т. ін.)* <*діал.* Добувáти всіх (остáнніх) сил> *див.* збирáти

◇ На всіх перехре́стях *див.* перехре́стя

◇ На всіх (пóвних) парáх *див.* пáра[2]

◇ На пóвних (всіх) парусáх *див.* пáрус

◇ Не мáти всіх дóма *див.* мáти[2]

◇ Переоцінювання (переоцінка) [всіх] цінностей *див.* переоці́нювання

◇ Плювáти на все (на всіх) [і вся] *див.* плювáти

◇ По всіх кутќах (зáкутках, зáкуточках) *див.* кутóк

◇ По всіх усю́дах *див.* всю́ди

◇ По (на) всіх пу́нктах *див.* пункт

◇ Посилáти / послáти до бі́сового бáтька (до всіх чортів) *див.* посилáти

◇ По (у) [всіх (широ́ких, далéких)] світáх <По всьóму світу> *див.* світ[2]

При всьóму старáнні <При всіх старáннях> *див.* старáння

◇ Стри́гти / постри́гти [всіх] під однý гребі́нку (під оди́н гребіне́ць) *див.* стри́гти

◇ Тріщáти по всіх швах *див.* тріщáти

Уживáти / ужи́ти [всіх] зáходів *(рідко* [всі] зáходи) *див.* уживáти

всьóго

○ Бі́льш за все <Бі́льш усьóго> <Бі́льше всьóго> *див.* бі́льше (2)

◇ Скорі́ше *(рідше* скорі́ш) за все *(рідко* всьóго) *див.* скорі́ше

◇ Спе́ршу всьóго <Сперш усьóго> *див.* спе́ршу

всьогó

◇ Віддавáти / віддáти [всьогó] себé *див.* віддавáти (26)

◇ Всьогó дóброго (найкрáщого)! *див.* дóбрий

І (та й) ті́льки <Та й ті́льки всьогó> <[Та] ті́льки й ді́ла> *див.* ті́льки

◇ На (у) довéршення [всьогó] *див.* довéршення

Ціка́вий до всьогó (на все) *див.* цікáвий

всьóму

◇ На всьóму готóвому (готовéнькому) *див.* готóвий

○ На [всьóму (пóвному, пóвнім)] скакý *див.* скак

◇ По (у) [всіх (широ́ких, далéких)] світáх <По всьóму світу> *див.* світ[2]

При всьóму старáнні <При всіх старáннях> *див.* старáння

◇ [Та] й по всьóму *див.* весь[1] (23)

◇ Як цвіту по всьóму світу *див.* цвіт[1]

всю

◇ Вимóтувати (мотáти, витягáти, тягну́ти) / ви́мотати (ви́тягти) [всю] дýшу *див.* вимóтувати (2)

◇ Висисáти (висмóктувати, витягáти, випивáти) / ви́ссати (ви́смоктати, ви́тягти, ви́пити) [всю] кров (си́лу, [всі] си́ли (сóки)) *див.* висисáти (1)

◇ Вкладáти / вклáсти [всю] [своЮ] дýшу *див.* вкладáти[1]

Збирáти / зібрáти [всі (остáнні)] си́ли (всю си́лу, ре́штки сил *і т. ін.)* <*діал.* Добувáти всіх (остáнніх) сил> *див.* збирáти

◇ На все гóрло <*розм.* На всю горля́нку> *див.* гóрло

◇ На всю ву́лицю *див.* ву́лиця

◇ На всю (в усю́) *див.* весь[1] (20)

◇ На всю гу́бу *(рідше* губу́) *див.* губá[1]

◇ На всю пе́льку *див.* пе́лька

◇ На всю (пóвну) котýшку *див.* котýшка

◇ На всю рýку *див.* рукá

◇ На всю (своЮ) обихі́дку *див.* обихі́дка

◇ На всю *(рідко* ці́лу) хáту *див.* хáта

◇ Перевертáти / переверну́ти [всю] дýшу ([все] се́рце) *див.* перевертáти

Покладáти / поклáсти [всю] надію ([всі] [своЇ] надії) *див.* покладáти

Рум'я́нець (рум'я́нці) на всю щóку́ *див.* рум'я́нець

◇ Скаламу́тити [всю] дýшу ([все] нутрó) *див.* скаламу́тити

вся

Весь (вся, все) в... *див.* весь[1] (1)

◇ Все (всі) і вся *див.* весь[1] (7)

[Вся] повнотá влáди *див.* повнотá

◇ От і вся розмóва *див.* розмóва

◇ Плювáти на все (на всіх) [і вся] *див.* плювáти

ВВІБРА́ТИ

вбере́ш

◇ У міх (у п'ять лáнтухів) не вбере́ш *див.* вбирáти[1] (4)

ввібрáти

◇ Вбирáти (втя́гувати, всувáти *і т. ін.)* / ввібрáти (втягти́, втягну́ти, всу́нути *і т. ін.)* гóлову в плéчі *див.* вбирáти[1] (2)

◇ Всмóктувати (всисáти, вбирáти *і т. ін.)* / всмоктáти (ввіссáти, ввібрáти *і т. ін.)* [в сéбе] з молокóм мáтері (з мáтериним (матери́нським) молокóм) *див.* всмóктувати

ВВІГНА́ТИ

ввігнáти

◇ Вганя́ти / ввігнáти в крáску *див.* вганя́ти[1] (1)

◇ Вганя́ти / ввігнáти в піт (у ми́ло) *див.* вганя́ти[1] (2)

◇ Вганя́ти / ввігнáти в сум *див.* вганя́ти[1] (3)

◇ Вганя́ти / вгнáти (ввігнáти) в гріб (у гроб) *див.* вганя́ти[1] (4)

◇ Вганя́ти / вгнáти (ввігнáти) в сльóзи *див.* вганя́ти[1] (5)

ВВІДНИ́Й

ввідни́й

△ Ввідни́й лист *див.* лист[2]

ВВІЗНИ́Й

ввізнé

△ Ввізнé (і́мпортне) ми́то *див.* ми́то

ВВІ́РИТИСЯ[1]

вві́ритися

◇ Вві́ритися / ввіря́тися ногáм *див.* ввіря́тися[1] (1)

ВВІРЯ́ТИСЯ[1]

ввіря́тися

◇ Вві́ритися / ввіря́тися ногáм *див.* ввіря́тися[1] (1)

ВВІССА́ТИ

ввіссáти

◇ Всмóктувати (всисáти, вбирáти *і т. ін.)* / всмоктáти (ввіссáти, ввібрáти *і т. ін.)* [в сéбе] з молокóм мáтері (з мáтериним (матери́нським) молокóм) *див.* всмóктувати

ВВІ́ЧЛИВІСТЬ

ввічливості

Візи́т ввічливості *див.* візи́т

Фóрмула ввічливості *див.* фóрмула

ВВО́ДИТИ

ввóдити

Ввóдити / ввести́ в бій *див.* ввóдити (1)

◇ Ввóдити / ввести́ в гріх *див.* ввóдити (5)

Ввóдити / ввести́ в дію (в експлуатáцію) *див.* ввóдити (2)

◇ Ввóдити / ввести́ в закóн *див.* ввóдити (6)

◇ Ввóдити / ввести́ в курс *див.* ввóдити (7)

◇ Ввóдити / ввести́ в неслáву *див.* ввóдити (8)

△ Ввóдити / ввести́ в óбіг (в оборóт) *див.* ввóдити (3)

◇ Ввóдити / ввести́ в омáну *(рідко* в обмáн) *див.* ввóдити (9)

◇ Ввóдити / ввести́ в слáву *див.* ввóдити (10)

◇ Ввóдити / ввести́ в сóром (у страм) *див.* ввóдити (11)

◇ Ввóдити / ввести́ у ві́ру (в хрест) *див.* ввóдити (12)

△ Ввóдити / ввести́ у володі́ння *(рідко* у посідáння) *див.* ввóдити (4)

◇ Ввóдити в споку́су *див.* ввóдити (13)

ВГАНЯ́ТИ[1]

вганя́ти

◊ Вганя́ти / ввігна́ти в кра́ску *див.* вганя́ти[1] (1)

◊ Вганя́ти / ввігна́ти в піт (у ми́ло) *див.* вганя́ти[1] (2)

◊ Вганя́ти / ввігна́ти в сум *див.* вганя́ти[1] (3)

◊ Вганя́ти / вгна́ти (ввігна́ти) в гріб (у гроб) *див.* вганя́ти[1] (4)

◊ Вганя́ти / вгна́ти (ввігна́ти) в сльо́зи *див.* вганя́ти[1] (5)

◊ Вганя́ти в сон *див.* вганя́ти[1] (6)

ВГЛИБ

вглиб

◊ Вглиб і вшир *див.* вглиб (1)

ВГНА́ТИ[1]

вгна́ти

◊ Вганя́ти / вгна́ти (ввігна́ти) в гріб (у гроб) *див.* вганя́ти[1] (4)

◊ Вганя́ти / вгна́ти (ввігна́ти) в сльо́зи *див.* вганя́ти[1] (5)

ВГОРОДИ́ТИ

вгороди́в

◊ Як (мо́в, ні́би *і т. ін.)* хто встроми́в (вгороди́в) ніж (ножа́, го́лку) в се́рце *див.* хто[1]

ВГО́РУ

вго́ру

◊ [Аж] воло́сся (во́лос, чуб) підніма́ється (підійма́ється, встає́, стає́, лі́зе *і т. ін.)* / підні́меться (вста́не, ста́не, полі́зе *і т. ін.)* [вго́ру (догори́, ди́бом, ду́бом, сторч *і т. ін.)*] *див.* воло́сся

◊ [Аж (як, мов, ні́би *і т. ін.)*] світ [вго́ру] підня́вся *див.* світ[2]

◊ А́кції іду́ть (підви́щуються, підніма́ються *і т. ін.)* / пішли́ (підви́щилися, підняли́ся *і т. ін.)* [вго́ру] *див.* а́кція[1] (1)

◊ Ви́соко піти́ [вго́ру] *див.* піти́

◊ Де́рти но́са (го́лову) [вго́ру] *див.* де́рти

◊ Зала́зити (де́ртися) вго́ру *див.* зала́зити[1]

Здійма́ти *(рі́дко* зніма́ти, зно́сити) / здійня́ти *(рі́дко* зня́ти, знести́) о́чі догори́ (вго́ру, до не́ба *і т. ін.)* *див.* здійма́ти

Здійма́тися (підно́ситися, злі́тати *і т. ін.)* вго́ру *див.* здійма́тися

◊ [І] вго́ру гля́нути ні́коли (нема́ коли́, немає́ ча́су *і т. ін.)* *див.* гля́нути

◊ Іти́ / піти́ вго́ру *див.* іти́

◊ Ки́рпа вго́ру *див.* ки́рпа

◊ Не дава́ти / не да́ти і вго́ру гля́нути *див.* дава́ти

О́чі підкоти́лися під ло́ба (вго́ру) *див.* о́ко[1]

Підко́чувати / підкоти́ти о́чі під ло́ба (вго́ру) *див.* підко́чувати[1]

◊ Ру́ки вго́ру! *див.* рука́

ВДА́ЧА

вда́ча

◊ Поети́чна нату́ра (вда́ча) *див.* нату́ра

◊ Широ́ка нату́ра (вда́ча) *див.* нату́ра

вда́чі

◊ Не зра́джувати / не зра́дити своє́ї нату́ри (вда́чі) *див.* зра́джувати

ВДЕНЬ

вдень

◊ Вдень з вогне́м (зі сві́чкою, зі свічка́ми) не знайде́ш (не знайти́) *див.* знахо́дити

◊ [І] вдень і вночі́ <[І] вночі́ і вдень> *див.* вдень (1)

◊ Ні вдень ні вночі́ *див.* вдень (2)

◊ [Тре́ба] вдень (се́ред бі́лого дня) з вогне́м [та ще] (зі сві́чкою, зі сві́тлом, при со́нці *і т. ін.)* [тако́го] шука́ти (вишу́кувати) / пошука́ти <Пошука́ти тако́го [тре́ба]> *див.* тре́ба[1]

ВДИВЛЯ́ТИСЯ

вдивля́тися

◊ Диви́тися (вдивля́тися) в одну́ то́чку (в одну́ ця́тку) *див.* диви́тися

ВДИХА́ТИ

вдиха́ти

◊ Вдиха́ти / вдихну́ти [живу́] ду́шу (життя́) *див.* вдиха́ти (1)

ВДИХНУ́ТИ

вдихну́ти

◊ Вдиха́ти / вдихну́ти [живу́] ду́шу (життя́) *див.* вдиха́ти (1)

ВДІВЕ́ЦЬ

вдіве́ць

◊ Соло́м'яний вдіве́ць *див.* вдіве́ць (1)

ВДОВА́

вдова́

◊ Соло́м'яна вдова́ *див.* вдова́ (1)

ВДОВИ́ЦЯ

вдови́ці

◊ Ле́пта вдови́ці *див.* ле́пта

ВДО́МА

вдо́ма

◊ Бу́ти [і] вдо́ма (до́ма) й за́мужем *див.* бу́ти (63)

◊ Не всі вдо́ма (до́ма) *див.* весь[1] (19)

◊ Як [у се́бе] вдо́ма (до́ма) *див.* вдо́ма (1)

ВДРУ́ГЕ

вдру́ге

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* [вдру́ге (зно́ву)] на світ народи́тися *див.* наро́джуватися

ВДЯГА́ТИ

вдяга́ти

◊ Вдяга́ти / вдягну́ти вузде́чку *див.* вдяга́ти (1)

ВДЯГНУ́ТИ

вдягну́ти

◊ Вдяга́ти / вдягну́ти вузде́чку *див.* вдяга́ти (1)

ВДЯ́ЧНІСТЬ

вдя́чністю

○ З вдя́чністю (з подя́кою) *див.* вдя́чність (1)

ВЕГЕТАТИ́ВНИЙ

вегетати́вна

△ Вегетати́вна нерво́ва систе́ма *див.* систе́ма

вегетати́вне

△ Вегетати́вне розмно́ження *див.* розмно́ження

△ Вегетати́вне ті́ло *див.* ті́ло

вегетати́вні

△ Вегетати́вні о́ргани росли́н *див.* о́рган

△ Вегетати́вні рефле́кси *див.* рефле́кс

ВЕГЕТАЦІ́ЙНИЙ

вегетаці́йний

△ Вегетаці́йний пері́од *див.* пері́од

ВЕДМЕ́ДИЦЯ

Ведме́диця

△ Вели́ка Ведме́диця *див.* ведме́ди́ця (1)

△ Мала́ Ведме́диця *див.* ведме́ди́ця (2)

ВЕДМЕ́ДЯЧИЙ

ведме́дяча

◊ Ведме́жа (ведме́дяча) по́слуга *див.* по́слуга

ВЕДМЕ́ЖИЙ

ведме́жа

◊ Ведме́жа (ведме́дяча) по́слуга *див.* по́слуга

△ Ведме́жа хворо́ба *див.* хворо́ба

ведме́же

△ Ведме́же ву́хо *див.* ву́хо

ведме́жий

◊ Ведме́жий кут (за́куток) *див.* кут

ВЕДМІ́ДЬ

ведме́дя

◊ Діли́ти шку́ру невби́того ведме́дя *див.* діли́ти

ведмі́дь

△ Бамбу́ковий ведмі́дь *див.* ведмі́дь (1)

◊ Ведмі́дь (слон) на ву́хо наступи́в *див.* ведмі́дь (2)

◊ Як ведмі́дь за горобця́ми *див.* ведмі́дь (3)

ВЕ́ЖА

ве́жа

◊ Вавило́нська ве́жа *див.* ве́жа (1)

ВЕЗТИ́

везти́

◊ Везти́ на ши́ї *див.* везти́ (1)

ВЕ́КСЕЛЬ

ве́ксель

△ Переказни́й ве́ксель *див.* ве́ксель (2)

△ Про́сти́й ве́ксель *див.* ве́ксель (1)

ве́кселя

△ Проте́ст ве́кселя *див.* проте́ст

ВЕ́КСЕЛЬНИЙ

ве́ксельна

△ Ве́ксельна гра́ція *див.* гра́ція

△ Ве́ксельна дисциплі́на *див.* дисциплі́на[1]

ве́ксельне

△ Ве́ксельне законода́вство *див.* законода́вство

ве́ксельний

△ Ве́ксельний курс *див.* курс

△ Ве́ксельний о́біг *див.* о́біг

△ Ве́ксельний реквізи́т *див.* реквізи́т

ВЕ́КТОРНИЙ

ве́кторна

△ Ве́кторна величина́ *див.* величина́ (2)

△ Ве́кторна гра́фіка *див.* гра́фіка

ве́кторне

△ Ве́кторне чи́слення *див.* чи́слення

ВЕЛЕ́НЕВИЙ

веле́невий

Веле́невий папі́р *див.* папі́р

ВЕЛИ́КДЕНЬ

Вели́кдень

Рахма́нський Вели́кдень *див.* Вели́кдень (1)

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* на Вели́кдень *див.* Вели́кдень (4)

вели́кдень

◊ На рахма́нський вели́кдень *див.* Вели́кдень (3)

Руса́льний (Руса́лчин) вели́кдень *див.* Вели́кдень (2)

ВЕЛИ́КИЙ

Вели́ка

Вели́ка Боги́ня *див.* боги́ня (1)

△ Вели́ка Ведме́диця *див.* ведме́ди́ця (1)

Вели́ка Вітчизня́на війна́ *див.* війна́

Вели́ка земля́ *див.* земля́

Вели́ка (Страсна́) п'я́тниця *див.* п'я́тниця

Вели́ка субо́та *див.* субо́та

Вели́ка ха́ртія ві́льностей *див.* ха́ртія

Вели́ка чи́стка *див.* чи́стка

Вели́кий Князь <Вели́ка Княги́ня (Княжна́)> *див.* князь

Вели́кий теро́р <Вели́ка чи́стка> *див.* теро́р

вели́ка

◊ Важли́вий (ва́жний, вели́кий *і т. ін.)* птах <Важли́ва (ва́жна, вели́ка *і т. ін.)* пти́ця> *див.* птах

Вели́ка ві́сімка *див.* ві́сімка

Вели́ка вода́ *див.* вода́

△ Вели́ка голі́нко́ва (гомі́лко́ва) кі́стка *див.* кі́стка

Вели́ка двадця́тка *див.* двадця́тка

△ Вели́ка кало́рія *див.* кало́рія

◊ Вели́ка ри́ба *див.* ри́ба

△ Вели́ка *(рідко* заголо́вна) бу́ква (лі́тера) *див.* бу́ква (1)

◊ Вели́ка різни́ця *див.* різни́ця[1]

Вели́ка рога́та худо́ба *див.* худо́ба

Вели́ка ха́та *див.* ха́та

△ Вели́ка хі́мія *див.* хі́мія

◊ Вели́ка ця́ця *див.* ця́ця

◊ Вели́кий пан <Вели́ка па́ні> *див.* пан

Вели́кий шлях <Вели́ка доро́га> *див.* шлях

△ Вели́кі фо́рми <Вели́ка фо́рма> *див.* фо́рма

◊ Випада́є / ви́пала [висо́ка (вели́ка)] честь *див.* честь

Вели́ке

Вели́ке князі́вство *див.* князі́вство

Вели́ке націона́льне зібра́ння *див.* зібра́ння

Вели́ке пересе́лення наро́дів *див.* пересе́лення

вели́ке

◊ Вели́ке ді́ло *див.* ді́ло

△ Вели́ке протистоя́ння *див.* протистоя́ння

◊ Вели́ке се́рце *див.* се́рце

◊ Вели́ке цабе́ *див.* цабе́

◊ [І] мале́ й вели́ке (старе́) <[І] старе́ й мале́> *див.* мали́й

○ На [превели́ке (вели́ке)] здивува́ння (здивова́ння) *див.* здивува́ння

Роби́ти / зроби́ти [оста́ннє (вели́ке)] зуси́лля *див.* роби́ти

Вели́кий

△ Вели́кий ви́бух *див.* ви́бух (3)

Вели́кий Князь <Вели́ка Княги́ня (Княжна́)> *див.* князь

Вели́кий Мого́л *див.* мого́л

Вели́кий наро́дний хура́л *див.* хура́л

Вели́кий піст *див.* піст

Вели́кий понеді́лок *див.* понеді́лок

Вели́кий теро́р <Вели́ка чи́стка> *див.* теро́р

Вели́кий четве́р *див.* четве́р

Вели́кий (Чума́цький) Віз *див.* віз

Вели́кий шо́лом *див.* шо́лом

Вели́кий шлях <Вели́ка доро́га> *див.* шлях

вели́кий

◊ Важли́вий (ва́жний, вели́кий *і т. ін.)* птах <Важли́ва (ва́жна, вели́ка *і т. ін.)* пти́ця> *див.* птах

Вели́кий візи́р *див.* візи́р[2]

◊ Вели́кий крик за мали́й пшик *див.* крик[1]

Вели́кий магі́стр *див.* магі́стр

Вели́кий па́лець *див.* па́лець

◊ Вели́кий пан <Вели́ка па́ні> *див.* пан

Вели́кий шлем *див.* шлем[2]

Вихо́дити / ви́йти на [вели́кий (широ́кий)] екра́н *див.* вихо́дити (10)

Діставáти (оде́ржувати) / діста́ти (оде́ржати) [вели́кий (широ́кий)] ро́зголос <Набира́ти (набува́ти) / набра́ти (набу́ти) [вели́кого (широ́кого)] ро́зголосу> *див.* дістава́ти

◊ Крути́й (корі́нний, вели́кий *і т. ін.)* перело́м *див.* перело́м

Логофе́т вели́кий *див.* логофе́т

◊ Ма́ти [вели́кий] зуб (вели́кого зу́ба) *див.* ма́ти[2]

◊ Ма́ти [вели́кий] хист *див.* ма́ти[2]

Ма́ти (знахо́дити / знайти́) [вели́кий (значни́й)] по́пит <Користува́тися [вели́ким (значни́м)] по́питом> *див.* ма́ти[2]

вели́ким

◊ Вели́ким (ди́вним) ди́вом *див.* ди́во

З вели́кими тру́днощами <З [вели́ким] трудо́м> *див.* тру́днощі

◊ З [вели́ким] трі́ском *див.* трі́ск

◊ З вели́кою (висо́кою, глибо́кою *і т. ін.)* пова́гою (поша́ною) <З вели́ким (висо́ким, глибо́ким *і т. ін.)* поважа́нням> *див.* пова́га

Ма́ти (знахо́дити / знайти́) [вели́кий (значни́й)] по́пит <Користува́тися [вели́ким (значни́м)] по́питом> *див.* ма́ти[2]

◊ Під [вели́ким] секре́том <По [вели́кому] секре́ту> *див.* секре́т[1]

вели́кими

З вели́кими тру́днощами <З [вели́ким] трудо́м> *див.* тру́днощі

вели́ких

Доклада́ти / докла́сти *(рідко* доложи́ти) [уся́ких (вели́ких)] стара́нь (зуси́ль) *див.* доклада́ти

△ Кора́ вели́ких півку́ль [головно́го мо́зку] *див.* кора́

вели́кі

Вели́кі держа́ви *див.* держа́ва

△ Вели́кі півку́лі *див.* півку́ля

△ Вели́кі фо́рми <Вели́ка фо́рма> *див.* фо́рма

◊ О́чі вели́кі *див.* о́ко[1]

◊ Роби́ти / зроби́ти вели́кі о́чі *див.* роби́ти

вели́кій

○ Вели́кою (значно́ю, більшою *і т. ін.)* мірою <*рідко* У вели́кій (значній, більшій *і т. ін.)* мірі> *див.* міра

◊ На вели́ку (па́нську) стопу́ <На вели́кій (па́нській) стопі> *див.* стопа́[1]

◊ Ста́ти / става́ти (бу́ти) у [вели́кій] приго́ді *(рідше* у наго́ді) *див.* става́ти

◊ У [вели́кій] мо́ді *див.* мо́да

вели́кого

◊ Вели́кого (висо́кого) колі́на *див.* колі́но

◊ Висо́кого (вели́кого) лéту (льо́ту) *див.* лет

Дістава́ти (одéржувати) / дістáти (одéржати) [вели́кий (широ́кий)] ро́зголос <Набира́ти (набува́ти) / набра́ти (набу́ти) [вели́кого (широ́кого)] ро́зголосу> *див.* дістава́ти

◊ З вели́кого ро́зуму *див.* ро́зум

◊ Ма́ти [вели́кий] зуб (вели́кого зу́ба) *див.* ма́ти[2]

вели́кої

◊ З вели́кої лі́тери *див.* лі́тера

Спра́ва [величéзної (вели́кої)] держа́вної (світово́ї) ваги́ *див.* спра́ва[1]

вели́кому

◊ Під [вели́ким] секрéтом <По [вели́кому] секрéту> *див.* секрéт[1]

вели́кою

○ Вели́кою (значно́ю, більшою *і т. ін.)* мірою <*рідко* У вели́кій (значній, більшій *і т. ін.)* мірі> *див.* міра

◊ З вели́кою (висо́кою, глибо́кою *і т. ін.)* пова́гою (поша́ною) <З вели́ким (висо́ким, глибо́ким *і т. ін.)* пова́жанням> *див.* пова́га

○ З [вели́кою] ра́дістю *див.* ра́дість

З вели́кою си́лою *див.* си́ла

○ З (із) [вели́кою (ми́лою)] хі́ттю *див.* хіть

○ З усіє́ю (вели́кою, глибо́кою *і т. ін.)* перекóнливістю *див.* перекóнливість

◊ Мі́ряти вели́кою мі́рою *див.* мі́ряти

вели́ку

◊ Ма́ти [вели́ку] си́лу *див.* ма́ти[2]

◊ На вели́ку (па́нську) стопу́ <На вели́кій (па́нській) стопі> *див.* стопа́[1]

◊ На вели́ку (превели́ку) си́лу *див.* си́ла

ВЕЛИКОДЕРЖА́ВНИЙ

великодержа́вний

Великодержа́вний шовіні́зм *див.* шовіні́зм

ВЕЛИКО́ДНІЙ

Велико́дній

Велико́дній ти́ждень *див.* ти́ждень

ВЕЛИЧЕ́ЗНИЙ

величе́зної

Спра́ва [величе́зної (вели́кої)] держа́вної (світово́ї) ваги́ *див.* спра́ва[1]

ВЕЛИЧИНА́

величина́

△ Абсолю́тна величина́ *див.* величина́ (1)

△ Ве́кторна величина́ *див.* величина́ (2)

△ Змі́нна величина́ *див.* величина́ (3)

△ Крити́чна величина́ *див.* величина́ (4)

△ Скаля́рна величина́ *див.* величина́ (6)

△ Ста́ла (пості́йна) величина́ *див.* величина́ (7)

△ Фізи́чна величина́ *див.* величина́ (8)

величи́ни

△ Пропорці́йні величи́ни *див.* величина́ (5)

величини́

◊ Зі́рка пе́ршої величини́ *див.* зі́рка

ВЕЛІ́ННЯ

велі́нню

◊ По щу́чому велі́нню <За щу́чим велі́нням> *див.* велі́ння (2)

велі́нням

◊ За велі́нням (за по́кликом) се́рця (душі́) *див.* велі́ння (1)

◊ По щу́чому велі́нню <За щу́чим велі́нням> *див.* велі́ння (2)

ВЕЛІ́ТИ

вели́ть

◊ Як вели́ть (підка́зує, нака́зує *і т. ін.)* со́вість (сумлі́ння) *див.* со́вість

велі́в

◊ Сам Бог велі́в *див.* Бог (26)

ВЕЛОСИПЕ́Д

велосипе́д

◊ Винахо́дити / ви́найти велосипе́д *див.* винахо́дити (2)

ВЕ́НА

вен

△ Варико́зне розши́рення вен *див.* розши́рення

ве́на

△ Ворі́тна ве́на *див.* ве́на (1)

ве́ни

△ Яре́мні ве́ни *див.* ве́на (2)

ВЕНЕРИ́ЧНИЙ

венери́чна

△ Венери́чна хворо́ба *див.* хворо́ба

венери́чний

△ Венери́чний хво́рий *див.* хво́рий

ВЕНЕЦІА́НСЬКИЙ

венеціа́нське

Венеціа́нське (венеці́йське) вікно́ *див.* вікно́

Венеціа́нське (венеці́йське) скло (дзе́ркало) *див.* скло

ВЕНЕЦІ́ЙСЬКИЙ

венеці́йське

Венеціа́нське (венеці́йське) вікно́ *див.* вікно́

Венеціа́нське (венеці́йське) скло (дзе́ркало) *див.* скло

ВЕ́ННИЙ

ве́нні

△ Ве́нні ка́мені *див.* ка́мінь

ВЕНО́ЗНИЙ

вено́зна

△ Вено́зна систе́ма *див.* систе́ма

вено́зний

△ Вено́зний тиск *див.* тиск

ВЕНТИЛЯЦІ́ЙНИЙ

вентиляці́йна

Вентиляці́йна устано́вка *див.* устано́вка

ВЕНТИЛЯ́ЦІЯ

вентиля́ція

△ Аварі́йна вентиля́ція *див.* вентиля́ція (1)

△ Витяжна́ вентиля́ція *див.* вентиля́ція (2)

△ Легене́ва вентиля́ція *див.* вентиля́ція (3)

△ Припливна́ вентиля́ція *див.* вентиля́ція (4)

ВЕ́НЧУРНИЙ

ве́нчурне

△ Ве́нчурне фінансува́ння *див.* фінансува́ння

ве́нчурний

△ Ве́нчурний капіта́л *див.* капіта́л

ВЕРБА́

верба́

△ Плаку́ча верба́ *див.* верба́ (1)

ве́рби

◊ Золоті́ ве́рби росту́ть <Золоте́ ве́рб'я росте́> *див.* верба́ (2)

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* чорт до сухо́ї верби́ *див.* чорт

вербі́

◊ На вербі́ гру́ші *див.* гру́ша

◊ Пови́снути на гілля́ці (на вербі́) *див.* повиса́ти

◊ Така́ пра́вда, як на вербі́ гру́ші *див.* пра́вда

◊ Як ви́росте гарбу́з на вербі́ *див.* гарбу́з

вербу́

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* чорт у суху́ гру́шу (у стару́ вербу́) *див.* чорт

ве́рб'я

◊ Золоті́ ве́рби росту́ть <Золоте́ ве́рб'я росте́> *див.* верба́ (2)

ВЕРБА́ЛЬНИЙ

верба́льна

△ Верба́льна но́та *див.* но́та[2]

△ Верба́льний контра́кт <Верба́льна уго́да> *див.* контра́кт

верба́льний

△ Верба́льний контра́кт <Верба́льна уго́да> *див.* контра́кт

ВЕРБЛЮ́ЖИЙ

верблю́жа

△ Верблю́жа колю́чка *див.* колю́чка

ВЕ́РБНИЙ

Ве́рбна

Ве́рбна (Квітна́, Шуткóва) неді́ля *див.* неді́ля

Ве́рбна субóта *див.* субóта

Ве́рбний

Ве́рбний ти́ждень *див.* ти́ждень

ВЕ́РБ'Я

ве́рб'я

◊ Золоті́ ве́рби росту́ть <Золоте́ ве́рб'я росте́> *див.* верба́ (2)

ВЕ́РГА́ТИ

ве́рга́ти

◊ Ве́рга́ти (ки́дати) громи́ *див.* ве́рга́ти (1)

ВЕРЕМІ́Й

веремі́ю

◊ Крути́ти / закрути́ти веремі́ю (веремі́я) *див.* крути́ти

веремі́я

◊ Крути́ти / закрути́ти веремі́ю (веремі́я) *див.* крути́ти

ВЕРЕМІ́Я

веремі́ї

◊ Завда́ти веремі́ї *див.* завдава́ти

веремі́ю

◊ Крути́ти / закрути́ти веремі́ю (веремі́я) *див.* крути́ти

веремі́я

◊ Крути́ти / закрути́ти веремі́ю (веремі́я) *див.* крути́ти

ВЕ́РЕСОВИЙ

ве́ресовий

Ве́ресовий мед *див.* мед

ВЕРЗТИ́

верзти́

◊ Плести́ (верзти́, городи́ти *і т. ін.*) / наплести́ (наверзти́, нагороди́ти *і т. ін.*) нісені́тницю (нісені́тниці) *див.* плести́

ВЕРНУ́ТИ[1]

ве́рне

◊ [Аж] з душі́ ве́рне *див.* верну́ти[1] (1)

◊ З рóта ве́рне *див.* верну́ти[1] (3)

верну́ти

◊ Верну́ти (відверта́ти) ніс (нóса, фізіонóмію, *зневажл.* ри́ло, пи́ку) *див.* верну́ти[1] (2)

◊ Нести́ (верну́ти, гони́ти *і т. ін.*) ахіне́ю *див.* нести́

◊ Переверну́ти (зру́шити, ру́шити) / верну́ти (ру́хати) гóри *див.* перевертáти

ВЕРНУ́ТИ[2]

верну́ти

◊ Поверну́ти (верну́ти, привести́) до тя́ми *див.* поверта́ти[1]

ВЕРНУ́ТИСЯ[1]

ве́рнеться

◊ [Аж (*рі́дко* бі́лий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (заверті́вся, замакі́трився, заколиха́вся, пішóв) óбертом (пере́кидом, пере́кидьки, хóдором *і т. ін.*) [в очáх (пе́ред очи́ма)] *див.* світ[2]

ВЕРНУ́ТИСЯ[2]

верну́тися

◊ Верну́тися з рушника́ми *див.* верта́тися (1)

◊ Верну́тися порожне́м *див.* верта́тися (2)

ВЕРСТА́

верст

◊ За сім верст киселю́ ї́сти *див.* ї́сти

◊ Сім верст пі́шки за шмат (*рі́дко* за шматкóм) ки́шки *див.* сім

верста́

Семисóтна верства́ (верста́) *див.* верства́[1] (1)

версту́

◊ За версту́ (за верству́) *див.* верста́ (1)

ВЕРСТА́Т

верста́т

△ Багаточовникóвий верста́т *див.* верста́т (1)

△ Безчовникóвий верста́т *див.* верста́т (2)

△ Карусе́льний верста́т *див.* верста́т (3)

△ Лóбзиковий верста́т *див.* верста́т (4)

△ Протяжни́й верста́т *див.* верста́т (5)

△ Револьве́рний верста́т *див.* верста́т (6)

△ Тка́цький верста́т *див.* верста́т (7)

△ Тока́рний верста́т *див.* верста́т (8)

△ Хонінгува́льний верста́т *див.* верста́т (9)

△ Чотирибі́чний струга́льний верста́т *див.* верста́т (10)

ВЕРСТВА́[1]

верства́

◊ Верства́ келебердя́нська (пиря́тинська, чугу́ївська, мальóвана *і т. ін.*) *див.* верства́[1] (2)

Семисóтна верства́ (верста́) *див.* верства́[1] (1)

◊ Як семисóтна верства́ *див.* верства́[1] (3)

верству́

◊ За версту́ (за верству́) *див.* верста́ (1)

ВЕРСТВОВИ́Й[1]

верствова́

Верствови́й шлях <Верствова́ дорóга> *див.* шлях

верствови́й

Верствови́й (верстови́й) стовп *див.* стовп

Верствови́й шлях <Верствова́ дорóга> *див.* шлях

ВЕ́РСТКА

ве́рстка

△ Комп'ю́терна ве́рстка *див.* ве́рстка (1)

ВЕРСТОВИ́Й

верстова́

◊ Стовпови́й (верстови́й) шлях <Стовпова́ (верстова́) дорóга> *див.* шлях

верстови́й

Верствови́й (верстови́й) стовп *див.* стовп

◊ Стовпови́й (верстови́й) шлях <Стовпова́ (верстова́) дорóга> *див.* шлях

ВЕРТИКА́ЛЬ

вертика́лі

◊ По вертика́лі *див.* вертика́ль (1)

ВЕРТІ́ТИ

верти́

◊ Як не крути́, як не верти́ *див.* крути́ти

верті́ти

◊ Крути́ти (верті́ти) на всі бóки *див.* крути́ти

◊ Крути́ти (верті́ти) хвостóм *див.* крути́ти

ВЕРТІ́ТИСЯ

верти́ться

◊ Верти́ться (кру́титься) в голові́ *див.* верті́тися (1)

◊ Верти́ться (кру́титься) на ду́мці (на умí, на га́дці) *див.* верті́тися (2)

◊ Верти́ться (кру́титься) на язиці́ (на язику́) *див.* верті́тися (3)

◊ Ду́мка верти́ться (кру́титься) в голові́ *див.* ду́мка

верті́тися

◊ Верті́тися (крути́тися) на ногáх *див.* верті́тися (4)

◊ Верті́тися (крути́тися) пе́ред очи́ма (на очáх) *див.* верті́тися (5)

◊ Верті́тися (крути́тися) як (мов, ні́би *і т. ін.*) му́ха в окрóпі *див.* верті́тися (6)

◊ Заверті́лася (закрути́лася, пішла́ верті́тися *і т. ін.*) маши́на *див.* маши́на

◊ Плу́татися (верті́тися) під ногáми *див.* плу́татися

ВЕРТУ́Н[1]

верту́н

△ Соснóвий верту́н *див.* верту́н[1] (1)

ВЕРТЬ

верть

◊ Хоч (чи, ні, ані́) верть хоч (чи, ні, ані́) круть <Хоч (чи, ні, ані́) круть хоч (чи, ні, ані́) верть> *див.* верть (1)

ВЕРХ

верх

◊ Бра́ти / взя́ти верх (гóру) *див.* бра́ти (58)

◊ Вести́ верх *див.* вести́ (13)
◊ Ма́ти [свій] верх *див.* ма́ти[2]
◊ На́ша [верх] бере́ / взяла́ *див.* наш
◊ Наш верх є (бу́де) *див.* верх (3)
Під верх *див.* верх (1)
◊ Че́рез верх *див.* верх (4)
верха́х
◊ Скака́ти (іти́) по верха́х *див.* скака́ти
ве́рхом
◊ З ве́рхом *див.* верх (2)
ВЕ́РХИ
ве́рхи
◊ Ї́здити (ката́тися) / поїхати ве́рхи (на горбі́) *див.* ї́здити
◊ Сіда́ти / сі́сти ве́рхи *див.* сіда́ти
ВЕРХІ́ВКА
верхі́вка
◊ Верши́на (верхі́вка) а́йсберга *див.* верши́на (3)
ВЕ́РХНІЙ
ве́рхні
Взя́ти ве́рхню но́ту (ве́рхні но́ти) *див.* узя́ти
ве́рхній
Ве́рхній о́дяг *див.* о́дяг
ве́рхню
Взя́ти ве́рхню но́ту (ве́рхні но́ти) *див.* узя́ти
ве́рхня
△ Ве́рхня течія́ *див.* течія́
ВЕРХОВИ́Й
верхови́й
Верхови́й ві́тер *див.* ві́тер
Верхови́й кінь *див.* кінь
ВЕРХО́ВНИЙ
Верхо́вна
Верхо́вна Ра́да Украї́ни *див.* ра́да
Верхо́вний
Верхо́вний головнокома́ндувач Збро́йних сил Украї́ни *див.* головнокома́ндувач
Верхо́вний Суд Украї́ни *див.* суд
ВЕ́РША
ве́рша
◊ Ані́ (ні) ве́рша ані́ (ні) ворі́тниця *див.* ве́рша (1)
ве́ршу
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* кара́сь у ве́ршу *див.* кара́сь
ВЕРШИ́НА
верши́на
◊ Верши́на (верхі́вка) а́йсберга *див.* верши́на (3)
△ Верши́на кута́ *див.* верши́на (1)
△ Верши́на трику́тника *див.* верши́на (2)

ВЕРШИ́ТИ
верши́ти
Справля́ти (верши́ти) / спра́вити (зверши́ти) таї́нство (таї́нства) *див.* справля́ти
ВЕРШКИ́
вершки́
◊ Вершки́ сусп́ільства *див.* вершки́ (1)
◊ Збира́ти вершки́ (смета́нку) [на молоці́] *див.* збира́ти
◊ Хапа́ти вершки́ *див.* хапа́ти[1]
ВЕРШО́К
вершка́
◊ Від горшка́ два (три) вершка́ *див.* два
вершки́
◊ На два вершки́ *див.* вершо́к (1)
вершо́к
◊ Ні на вершо́к *див.* вершо́к (2)
ВЕСЕ́ЛИЙ
весе́лу
◊ Під весе́лу ру́ку *див.* рука́
ВЕСЕЛИ́ЛЬНИЙ
веселии́льний
△ Весели́льний газ *див.* газ[1]
ВЕСЕЛИ́ТИ
весели́ти
◊ Ті́шити (весели́ти) о́ко (о́чі, зір *і т. ін.) див.* ті́шити
◊ Ті́шити (весели́ти) / поті́шити (розвесели́ти) се́рце (ду́шу) *див.* ті́шити
ВЕСЕ́ЛКА
весе́лки
Гра́ти (перелива́тися) всіма́ кольора́ми (ба́рвами) весе́лки (ра́йдуги) *див.* гра́ти
ВЕ́СЕЛО
ве́село
◊ Ле́гко (лю́бо, ве́село *і т. ін.)* на душі́ (на се́рці) *див.* ле́гко
ВЕСІ́ЛЛЯ
весі́лля
◊ Золоте́ весі́лля *див.* весі́лля (1)
◊ Кра́дене весі́лля *див.* весі́лля (2)
Справля́ти (гра́ти, гуля́ти *і т. ін.)* / спра́вити (зігра́ти, згуля́ти *і т. ін.)* весі́лля *див.* справля́ти
◊ Срі́бне весі́лля *див.* весі́лля (3)
◊ Як на весі́лля *див.* весі́лля (4)
ВЕСІ́ЛЬНИЙ
весі́льна
Весі́льна (поса́джена) ма́ти *див.* ма́ти[1]
весі́льний
Весі́льний пої́зд *див.* пої́зд
Весі́льний (поса́джений, ста́влений *і т. ін.)* ба́тько *див.* ба́тько (1)
Весі́льний похі́д *див.* похі́д

ВЕСЛО́
ве́сла
Налiга́ти / налягти́ на ве́сла *див.* наляга́ти
Уда́рити ве́слами (у ве́сла) *див.* ударя́ти
ве́слами
Уда́рити ве́слами (у ве́сла) *див.* ударя́ти
весло́
Дволопате́ве весло́ *див.* весло́ (1)
ВЕСТИ́
вести́
◊ Вести́ верх *див.* вести́ (13)
◊ Вести́ (води́ти) пере́д *див.* вести́ (14)
◊ Вести́ (гну́ти) своє́ (своє́ї) *див.* вести́ (15)
Вести́ го́лос (го́лосом) *див.* вести́ (1)
◊ Вести́ гру *див.* вести́ (16)
Вести́ да́лі *див.* вести́ (2)
◊ Вести́ за ру́ку *див.* вести́ (17)
Вести́ лік (лічбу́) *див.* вести́ (3)
◊ Вести́ мо́ву (річ, сло́во) *див.* вести́ (18)
◊ Вести́ о́ком *див.* вести́ (19)
Вести́ ота́мана *див.* вести́ (4)
Вести́ па́ртію *див.* вести́ (5)
Вести́ під (попі́д) ру́ки *див.* вести́ (6)
Вести́ під ру́ку *див.* вести́ (7)
Вести́ / повести́ вого́нь *див.* вести́ (8)
◊ Вести́ / повести́ до ві́нця (під віне́ць, до шлю́бу) *див.* вести́ (20)
Вести́ (прово́дити) / провести́ перегово́ри (перемо́ви, перемо́вини) *див.* вести́ (9)
◊ Вести́ рід *див.* вести́ (21)
Вести́ розмо́ву *див.* вести́ (10)
◊ Вести́ свою́ лі́нію *див.* вести́ (22)
Вести́ спра́ву *див.* вести́ (11)
Вести́ (чини́ти, *заст.* писа́ти) слі́дство *див.* вести́ (12)
◊ Виставля́ти (виво́дити, вести́) / ви́ставити (ви́вести) за две́рі (за порі́г, *рідко* за воро́та) *див.* виставля́ти (3)
Води́ти (вести́) / повести́ тано́к (тано́чок, та́нці, *рідко* хорово́д) *див.* води́ти
◊ Гра́ти (вести́) пе́ршу скри́пку *див.* гра́ти
◊ І ву́сом (брово́ю) не вести́ / не повести́ *(рідко* не ру́шити) *див.* вести́ (23)
◊ [І] ву́хом не вести́ / не повести́ *див.* вести́ (24)
◊ Іти́ (вести́) / піти́ на тара́н *див.* іти́
◊ Співа́ти (вести́) ті́єї ж [са́мої] *див.* співа́ти
ВЕСТИБУЛЯ́РНИЙ
вестибуля́рний
△ Вестибуля́рний апара́т *див.* апара́т (4)

ВЕСТИ́СЯ

веде́ться

Розмо́ва іде́ (захо́дить, веде́ться, то́читься *і т. ін.*) / пішла́ (зайшла́) *див.* розмо́ва

Як во́диться (веде́ться) *див.* води́тися

ВЕСЬ[1]

весь

◊ Бра́ти (*рідко* прийма́ти) / взя́ти (*рідко* прийня́ти) на се́бе (на свої́ пле́чі) [весь] тяга́р *див.* бра́ти (130)

Весь (вся, все) в... *див.* весь[1] (1)

◊ Весь (уве́сь) час *див.* час

Геть усе́ (весь) *див.* весь[1] (5)

◊ На весь (ввесь) захва́т *див.* захва́т

◊ На весь дух *див.* дух

◊ На весь (на по́вний, у по́вний *і т. ін.*) го́лос *див.* го́лос

◊ На весь рот *див.* рот

◊ На весь світ *див.* світ[2]

◊ На весь (уве́сь) [по́вен, по́вний] зріст (ріст) *див.* зріст

◊ На весь язи́к *див.* язи́к

◊ Нести́ [весь] тяга́р на свої́х пле́ча́х (на собі́) *див.* нести́

◊ Переверну́ти [весь] світ *див.* переверта́ти

◊ Пока́зувати / показа́ти на весь зріст *див.* пока́зувати

все

◊ [Аж] усере́дині (у гру́дях) [все (щось)] обрива́ється (*рідше* оберта́ється) / обі́рвалося *див.* весь[1] (6)

○ Більш за все <Більш усього́> <Бі́льше всього́> *див.* бі́льше (2)

◊ Вали́ти (зва́лювати) / звали́ти все доку́пи (до одніє́ї (одно́ї) ку́пи) *див.* вали́ти[1] (1)

Весь (вся, все) в... *див.* весь[1] (1)

◊ Все (всі) і вся *див.* весь[1] (7)

Все гара́зд (*рідше* в поря́дку) *див.* весь[1] (2)

◊ Все йде до рук (у ру́ку) *див.* весь[1] (8)

◊ Все кипи́ть усере́дині *див.* весь[1] (9)

Все можли́ве *див.* весь[1] (3)

◊ Все на світі *див.* весь[1] (10)

◊ Все одно́ (*прост.* рі́вно) *див.* весь[1] (11)

◊ Все переплу́талося (поплу́талося, переверну́лося *і т. ін.*) / плу́тається (переверта́ється) в голові́ (в дума́х) *див.* весь[1] (12)

◊ Все пропа́ло *див.* весь[1] (13)

◊ Все співа́є *див.* весь[1] (14)

◊ Все стає́ / ста́не на своє́ мі́сце (на свої́ місця́) *див.* весь[1] (15)

◊ Все чи́сто *див.* весь[1] (16)

Все ще *див.* весь[1] (4)

◊ Забува́ти / забу́ти про все [на світі] *див.* забува́ти

◊ Іти́ на все *див.* іти́

◊ На все го́рло <*розм.* На всю горля́нку> *див.* го́рло

◊ На [все] гото́ве *див.* гото́вий

◊ На все до́бре! *див.* весь[1] (17)

◊ Не все [ще] пропа́ло *див.* весь[1] (18)

◊ От (ото́) [тобі́ (вам)] і все *див.* весь[1] (22)

◊ Переверта́ти / переверну́ти [всю] ду́шу ([все] се́рце) *див.* переверта́ти

Переплу́тати все [на світі] *див.* переплу́тувати

○ Перш за все <*рідше* Перш усього> *див.* перш[1]

◊ Пиши́ [все] пропа́ло *див.* писа́ти

◊ Плюва́ти на все (на всіх) [і вся] *див.* плюва́ти

◊ Поверта́ти / поверну́ти все життя́ *див.* поверта́ти[1]

◊ Попира́ти все святе́ *див.* попира́ти[2]

◊ Проспа́ти [все] Ца́рство Небе́сне *див.* просипа́ти[1]

◊ Скаламу́тити [всю] ду́шу ([все] нутро́) *див.* скаламу́тити

◊ Скорі́ше (*рідше* скорі́ш) за все (*рідко* всього́) *див.* скорі́ше

◊ У голові́ все йде / пішло́ о́бертом *див.* весь[1] (24)

Хапа́тися за все (за будь-яку́, вся́ку можли́вість) *див.* хапа́тися

Ціка́вий до всього́ (на все) *див.* ціка́вий

всі

◊ Бода́й (неха́й) вони́ [всі] посли́знуть (пропаду́ть)! <Бода́й (щоб) вони́ (ви) [всі] посли́зли (пропа́ли)!> *див.* посли́знути

◊ Вида́влювати (вижима́ти, витяга́ти *і т. ін.*) / ви́давити (ви́жати, ви́тягнути *і т. ін.*) [всі] со́ки *див.* вида́влювати (4)

◊ Ви́дивити (ви́глядіти) / *діал.* види́влювати [всі] о́чі *див.* видивля́ти (1)

◊ Ви́дивитися [всі] о́чі (*рідко* ві́кна) *див.* видивля́тися (1)

◊ Вимо́тувати (висо́тувати) / ви́мотати (ви́сотати) [всі] жи́ли *див.* вимо́тувати (1)

◊ Вимо́тувати (мота́ти, тягну́ти, тягти́) / ви́мотати (ви́тягти) [всі] кишки́ *див.* вимо́тувати (3)

◊ Висиса́ти (висмо́ктувати, витяга́ти, випива́ти) / ви́ссати (ви́смоктати, ви́тягти, ви́пити) [всю] кров (си́лу, [всі] си́ли (со́ки)) *див.* висиса́ти (1)

◊ Все (всі) і вся *див.* весь[1] (7)

◊ [Всі] вхо́ди (хо́ди́) і ви́ходи <[Всі] ви́ходи і вхо́ди> *див.* вхід

◊ Всі ко́зи в зо́лоті *див.* коза́

◊ Всі ро́зуми поїсти *див.* поїда́ти

Збира́ти / зібра́ти [всі (оста́нні)] си́ли (всю си́лу, ре́штки сил *і т. ін.*) <*діал.* Добува́ти всіх (оста́нніх) сил> *див.* збира́ти

◊ Зва́жити / зва́жувати [всі] за і [всі] про́ти *див.* зва́жувати

◊ Зна́ти всі за́куточки й су́точки́ *див.* зна́ти

◊ Іди́ [собі́] на всі чоти́ри ві́три (на чоти́ри бо́ки) *див.* іти́

◊ Ки́датися на всі бо́ки *див.* ки́датися

◊ Ко́ваний на всі но́ги (на чоти́ри ноги́ (копи́та)) *див.* ко́ваний

◊ Крути́ти (верті́ти) на всі бо́ки *див.* крути́ти

◊ Ма́йстер (*рідше* маста́к) на всі ру́ки *див.* ма́йстер

◊ Ма́йстер (*рідше* маста́к) на вся́кі (всі) шту́ки *див.* ма́йстер

◊ Ма́ти [всі] кле́пки в голові́ *див.* ма́ти[2]

◊ На всі бо́ки *див.* бік (7)

◊ На всі бо́ки присту́пний *див.* присту́пний

◊ На всі (вся́кі, рі́зні *і т. ін.*) лади́ *див.* лад

◊ На всі (вся́кі) шту́ки *див.* шту́ка[1]

◊ На всі за́вертки *див.* за́вертка

◊ На всі за́води *див.* за́води

◊ На всі за́ставки *див.* за́ставка

◊ На всі лопа́тки *див.* лопа́тка

◊ На [всі] сто відсо́тків (проце́нтів) <На всі сто> *див.* сто

◊ На всі чоти́ри *див.* чоти́ри

◊ На [всі] чоти́ри бо́ки (сто́рони) *див.* бік (8)

◊ На [всі] чоти́ри ві́три *див.* ві́тер

Напру́жувати / напру́жити [всі (оста́нні)] си́ли *див.* напру́жувати

◊ Натиска́ти (нати́скувати, дави́ти) / нати́снути (надави́ти) на [всі] [свої́] га́льма (педа́лі) *див.* натиска́ти

◊ На (у) всі (рі́зні) кінці́ *див.* кіне́ць[1]

◊ Не всі вдо́ма (до́ма) *див.* весь[1] (19)

◊ Па́дати / впа́сти на колі́на (навко́лішки, ниць, *рідко* на всі чоти́ри) *див.* па́дати

Перебі́льшувати / перебі́льшити [всі] сподіва́ння *див.* перебі́льшувати

◊ Переоці́нювати / переоціни́ти [всі] ці́нності *див.* переоці́нювати

◊ Підко́вувати / підкува́ти на всі чоти́ри *див.* підко́вувати

◊ Підко́вуватися / підкува́тися на всі чоти́ри *див.* підко́вуватися

◊ Плу́тати (переплу́тувати) / сплу́тати (переплу́тати, зміша́ти) [всі] ка́рти *див.* плу́тати

Поклада́ти / покла́сти [всю] наді́ю ([всі] [свої́] наді́ї) *див.* поклада́ти

◊ Посила́ти [всі] гро́ми́ і бли́скавки [на го́лову] *див.* посила́ти

◊ Поста́вити (розста́вити) / ста́вити кра́пку [(всі) крапки́] над "і" *див.* поста́вити[1]

◊ Прогле́діти (прогля́діти, продиви́тися) [всі] очі *див.* прогле́діти

◊ Протруби́ти (протуркоті́ти, проту́ркати, прокрича́ти *і т. ін.)* [всі] ву́ха *див.* протруби́ти

◊ Світ на всі чоти́ри ві́три *див.* світ[1]

◊ Сім мішкі́в (кіп, три мішки́) гре́чаної во́вни (горі́хів) [і (та) всі непо́вні] *див.* сім

◊ Тягти́ (тягну́ти, витяга́ти, витя́гувати) / ви́тягти (ви́тягнути) [оста́нні (всі)] жи́ли *див.* тягти́

◊ У [всі] [свої́] чоти́ри о́ка <У че́тверо оче́й> *див.* чоти́ри

Ужива́ти / ужи́ти [всіх] за́ходів *(рідко* [всі] за́ходи) *див.* ужива́ти

◊ Шкутильга́ти (кульга́ти) на оби́дві но́ги (на всі чоти́ри) *див.* шкутильга́ти

всіє́ю

◊ Відчува́ти [всіє́ю своє́ю] шкі́рою *див.* відчува́ти

◊ Всім се́рцем <Всіє́ю душе́ю> *див.* се́рце

всій

По [всій] справедли́вості *див.* справедли́вість

◊ По [всій] фо́рмі *див.* фо́рма

При всій пова́зі (шано́бі) *див.* пова́га

◊ У всій [свої́й, його́ *і т. ін.*] наготі́ *див.* нагота́

У всій [свої́й (його́)] повноті́ <З найбі́льшою [усіє́ю (своє́ю, його́)] повното́ю> *див.* повнота́

всім

Всім по сім *див.* сім

◊ Всім се́рцем <Всіє́ю душе́ю> *див.* се́рце

◊ Прили́пнути (прикипі́ти) [всім] се́рцем ([усіє́ю] душе́ю) *див.* прилипа́ти

всіма́

◊ Всіма́ си́лами *див.* си́ла

Гра́ти (перелива́тися) всіма́ кольора́ми (ба́рвами) весе́лки (ра́йдуги) *див.* гра́ти

За всіма́ пра́вилами *див.* пра́вило

всіх

◊ Ві́шати [всіх] соба́к *див.* ві́шати

◊ Всіх благ! *див.* бла́го (1)

Збира́ти / зібра́ти [всі (оста́нні)] си́ли (всю си́лу, ре́штки сил *і т. ін.*) <*діал.* Добува́ти всіх (оста́нніх) сил> *див.* збира́ти

◊ На всіх перехре́стях *див.* перехре́стя

◊ На всіх (по́вних) пара́х *див.* па́ра[2]

◊ На по́вних (всіх) паруса́х *див.* па́рус

◊ Не ма́ти всіх до́ма *див.* ма́ти[2]

◊ Переоці́нювання (переоці́нка) [всіх] ці́нностей *див.* переоці́нювання

◊ Плюва́ти на все (на всіх) [і вся] *див.* плюва́ти

◊ По всіх кутка́х (за́кутках, за́куточках) *див.* куто́к

◊ По всіх усю́дах *див.* всю́ди

◊ По (на) всіх пу́нктах *див.* пункт

◊ Посила́ти / посла́ти до бі́сового ба́тька (до всіх чорті́в) *див.* посила́ти

◊ По (у) [всіх (широ́ких, дале́ких)] світа́х <По всьо́му сві́ту> *див.* світ[2]

При всьо́му стара́нні <При всіх стара́ннях> *див.* стара́ння

◊ Стри́гти / постри́гти [всіх] під одну́ гребі́нку (під оди́н гребіне́ць) *див.* стри́гти

◊ Тріща́ти по всіх швах *див.* тріща́ти

Ужива́ти / ужи́ти [всіх] за́ходів *(рідко* [всі] за́ходи) *див.* ужива́ти

всьо́го

○ Більш за все <Більш усьо́го> <Бі́льше всьо́го> *див.* бі́льше (2)

◊ Скорі́ше *(рідше* скорі́ш) за все *(рідко* всьо́го) *див.* скорі́ше

◊ Спе́ршу всьо́го <Сперш усьо́го> *див.* спе́ршу

всього́

◊ Віддава́ти / відда́ти [всього́] себе́ *див.* віддава́ти (26)

◊ Всього́ до́брого (найкра́щого)! *див.* до́брий

І (та й) ті́льки <Та й ті́льки всього́> <[Та] ті́льки й ді́ла> *див.* ті́льки

◊ На (у) дове́ршення [всього́] *див.* дове́ршення

Ціка́вий до всього́ (на все) *див.* ціка́вий

всьо́му

◊ На всьо́му гото́вому (готове́нькому) *див.* гото́вий

○ На [всьо́му (по́вному, по́внім)] скаку́ *див.* скак

◊ По (у) [всіх (широ́ких, дале́ких)] світа́х <По всьо́му сві́ту> *див.* світ[2]

При всьо́му стара́нні <При всіх стара́ннях> *див.* стара́ння

◊ [Та] й по всьо́му *див.* весь[1] (23)

◊ Як цві́ту по всьо́му сві́ту *див.* цвіт[1]

всю

◊ Вимо́тувати (мота́ти, витяга́ти, тягну́ти) / ви́мотати (ви́тягти) [всю] ду́шу *див.* вимо́тувати (2)

◊ Висиса́ти (висмо́ктувати, витяга́ти, випива́ти) / ви́ссати (ви́смоктати, ви́тягти, ви́пити) [всю] кров (си́лу, [всі] си́ли (со́ки)) *див.* висиса́ти (1)

◊ Вклада́ти / вкла́сти [всю] [свою́] ду́шу *див.* вклада́ти[1]

Збира́ти / зібра́ти [всі (оста́нні)] си́ли (всю си́лу, ре́штки сил *і т. ін.*) <*діал.* Добува́ти всіх (оста́нніх) сил> *див.* збира́ти

◊ На все го́рло <*розм.* На всю горля́нку> *див.* го́рло

◊ На всю ву́лицю *див.* ву́лиця

◊ На всю (в усю́) *див.* весь[1] (20)

◊ На всю гу́бу *(рідше* губу́) *див.* губа́[1]

◊ На всю пе́льку *див.* пе́лька

◊ На всю (по́вну) коту́шку *див.* коту́шка

◊ На всю ру́ку *див.* рука́

◊ На всю (свою́) обихі́дку *див.* обихі́дка

◊ На всю *(рідко* ці́лу) ха́ту *див.* ха́та

◊ Переверта́ти / переверну́ти [всю] ду́шу ([все] се́рце) *див.* переверта́ти

Поклада́ти / покла́сти [всю] наді́ю ([всі] [свої́] наді́ї) *див.* поклада́ти

Рум'я́нець (рум'я́нці) на всю щоку́ *див.* рум'я́нець

◊ Скаламу́тити [всю] ду́шу ([все] нутро́) *див.* скаламу́тити

вся

Весь (вся, все) в... *див.* весь[1] (1)

◊ Все (всі) і вся *див.* весь[1] (7)

[Вся] повнота́ вла́ди *див.* повнота́

◊ От і вся розмо́ва *див.* розмо́ва

◊ Плюва́ти на все (на всіх) [і вся] *див.* плюва́ти

ВЕ́ТО

ве́то

Наклада́ти / накла́сти ве́то *див.* наклада́ти

△ Суспензи́вне ве́то *див.* ве́то (1)

ВЕ́ТХИЙ

Ве́тхий

Ве́тхий (Стари́й) Заві́т (Запові́т) *див.* заві́т

ВЕЧЕ́РЯ

вече́ря

Зва́на (про́шена, про́хана) вече́ря *див.* вече́ря (1)

Свята́ вече́ря *див.* вече́ря (2)

Та́йна (Тає́мна) вече́ря *див.* вече́ря (3)

ВЕ́ЧІР

ве́чір

А́вторський (тво́рчий) конце́рт (ве́чір) *див.* конце́рт

◊ Бага́тий (Святи́й) ве́чір *див.* ве́чір (5)

Ве́чір відпочи́нку *див.* ве́чір (1)

Випускни́й ве́чір *див.* ве́чір (2)

◊ До́брий ве́чір! <*рідше* До́брого ве́чора!> *див.* ве́чір (6)

Костюмо́ваний ве́чір *див.* ве́чір (3)

Музи́чний ве́чір *див.* ве́чір (4)

◊ Ще́дрий ве́чір *див.* ве́чір (7)

◊ Ще не ве́чір *див.* ве́чір (8)

ве́чора

◊ Аби́ день до ве́чора *див.* день

◊ До́брий ве́чір! <*рідше* До́брого ве́чора!> *див.* ве́чір (6)

◊ З (від) ра́нку (з ра́ння) до [са́мого] ве́чора (до сме́рку, до смерка́ння, дотемна́, до но́чі) *див.* ра́нок

ВЕЧІ́РНІЙ

вечі́рні

Вечі́рні ті́ні <Вечі́рня тінь> *див.* тінь

вечі́рньої

Від світово́ї зорі́ до вечі́рньої *див.* зоря́

вечі́рньому

◊ На вечі́рньому пру́зі (упру́зі) *див.* пруг

вечі́рня

Вечі́рні ті́ні <Вечі́рня тінь> *див.* тінь

Вечі́рня шко́ла *див.* шко́ла

ВЖЕ

вже

◊ Це [ти (ви)] вже зана́дто *див.* зана́дто

ВЗАД

взад

Взад і впере́д *див.* взад (1)

ВЗАЄ́МИНИ

взає́мини

Близькі́ взає́мини (відно́сини, стосу́нки) *див.* взає́мини (1)

Нестату́тні взає́мини (відно́сини, стосу́нки) *див.* взає́мини (2)

ВЗАЄ́МНІСТЬ

взає́мності

△ При́нцип взає́мності *див.* при́нцип

ВЗАЄМОДІ́Я

взаємоді́я

△ Обмі́нна взаємоді́я *див.* взаємоді́я (1)

ВЗІР

взір

◊ На взір *див.* взір (1)

◊ На пе́рший по́гляд (*рідше* пози́р, взір) *див.* по́гляд

ВЗІРЕ́ЦЬ

взіре́ць

На взіре́ць *див.* взіре́ць (1)

Ста́вити за (у) при́клад (за взіре́ць, взірце́м) *див.* ста́вити

Узя́ти за взіре́ць *див.* узя́ти

взірце́м

Ста́вити за (у) при́клад (за взіре́ць, взірце́м) *див.* ста́вити

ВЗУ́ТИ

взу́ти

◊ Озу́ти (взу́ти, обу́ти *і т. ін.*) в постоли́ (в ла́пті) *див.* озува́ти

ВЗУ́ТИСЯ

взу́тися

◊ Не в ті взу́тися *див.* взува́тися (1)

ВЗЯ́ТИ

взяла́

◊ Ва́ша бере́ / взяла́ *див.* ваш (1)

◊ На́ша [верх] бере́ / взяла́ *див.* наш

взяли́

◊ Щоб тебе́ (його́, вас *і т. ін.*) чорт побра́в (узя́в, забра́в) <Щоб вас (їх) чорти́ побра́ли (взяли́, забра́ли)> *див.* чорт

взя́ти

◊ Бра́ти / взя́ти верх (го́ру) *див.* бра́ти (58)

◊ Бра́ти / взя́ти висоту́ (висо́ти) *див.* бра́ти (61)

Бра́ти / взя́ти відпу́стку *див.* бра́ти (2)

Бра́ти / взя́ти декре́тну відпу́стку *див.* бра́ти (7)

Бра́ти / взя́ти до ві́дома *див.* бра́ти (8)

Бра́ти / взя́ти на ви́ла *див.* бра́ти (14)

Бра́ти / взя́ти [на се́бе] відповіда́льність *див.* бра́ти (21)

◊ Бра́ти / взя́ти нові́ висо́ти *див.* бра́ти (103)

Бра́ти / взя́ти під ва́рту (під аре́шт) *див.* бра́ти (24)

◊ Бра́ти (забира́ти, *рідко* відбира́ти) / взя́ти (забра́ти, *рідко* віді́бра́ти) сло́во *див.* бра́ти (125)

Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) ва́нну *див.* бра́ти (41)

◊ Бра́ти (*рідко* прийма́ти) / взя́ти (*рідко* прийня́ти) на се́бе (на свої́ пле́чі) [весь] тяга́р *див.* бра́ти (130)

◊ Бра́ти (прийма́ти, перейма́ти) / взя́ти (прийня́ти, перейня́ти) вину́ на се́бе *див.* бра́ти (127)

Взя́ти ве́рхню но́ту (ве́рхні но́ти) *див.* узя́ти

Іти́ (вихо́дити, подава́ти) / піти́ (ви́йти, пода́ти) у відста́вку <Бра́ти / взя́ти відста́вку> *див.* іти́

візьми́

◊ Чорт (біс) [його́ (її́, вас *і т. ін.*)] бери́ (забира́й) / візьми́ (побери́, забери́ *і т. ін.*) *див.* чорт

ВИ

вам

◊ Добри́вечір [вам] у ха́ту *див.* добри́вечір

◊ До ва́ших (твої́х) по́слуг <До ва́шої (твоє́ї) по́слуги> <До по́слуг вам> *див.* по́слуга

◊ Здра́стуйте вам у ха́ту *див.* здра́ствувати

◊ Мир вам! <Мир сьому́ до́му!> *див.* мир[1]

◊ Моє́ [вам, тобі́] шанува́ння (вшанува́ння) *див.* шанува́ння

Не вам (не тобі́) ка́жучи *див.* каза́ти

◊ Нівро́ку йому́ (їй, вам *і т. ін.*) *див.* нівро́ку

◊ Ось (от) вам (тобі́) моя́ рука́ *див.* рука́

Ось я тобі́ [вам, їй *і т. ін.*] дам <Він тобі́ [вам, їм *і т. ін.*] дасть> *див.* я[2]

◊ От (ось) [тобі́ (вам)] хрест [святи́й] *див.* хрест

◊ От (ото́) [тобі́ (вам)] і все *див.* весь[1] (22)

◊ Охо́та тобі́ (йому́, вам *і т. ін.*) *див.* охо́та[1]

Скажу́ [я] тобі́ (вам) *див.* сказа́ти

◊ Спо́кій тобі́ (вам) *див.* спо́кій

◊ Тіпу́н (пи́поть, чиря́к) тобі́ (йому́, вам *і т. ін.*) на язи́к (на язика́) *див.* тіпу́н

◊ Хай [тобі́, вам *і т. ін.*] легка́ (щасли́ва) доро́га (путь) сте́литься / посте́литься *див.* доро́га

◊ Хоч би [тобі́ (собі́, вам)] ву́сом (ву́хом, бро́вою *і т. ін.*) повести́ *див.* пово́дити[1]

◊ Цур тобі́ (йому́, їй, вам *і т. ін.*) [та (і)] пек [тобі́ (йому́, їй, вам *і т. ін.*)] *див.* цур

◊ Чоло́м тобі́ (вам) *див.* чоло́

◊ Щасти́ [тобі́ (вам, їм *і т. ін.*)] [до́ле (Бо́же)] <Хай (неха́й) тобі́ (вам, їм *і т. ін.*) щасти́ть> *див.* щасти́ти

◊ Щоб (бода́й) вам [їм] язики́ повідсиха́ли (повсиха́ли) *див.* язи́к

◊ Щоб (бода́й) тобі́ (йому́, вам *і т. ін.*) [було́] пу́сто! <Хай тобі́ (йому́, вам *і т. ін.*) [бу́де] пу́сто!> *див.* пу́сто

◊ Що [ж ти] [йому́ (їй, вам *і т. ін.*)] зро́биш *див.* зроби́ти

◊ Як тобі́ (вам) [це]подо́бається? *див.* подо́батися

Як (як би) [тобі́ (вам)] [це] сказа́ти *див.* сказа́ти

ва́ми

◊ Бог (Госпо́дь) з тобо́ю (з ва́ми)! *див.* Бог (11)

◊ Неха́й (хай) за ним (за не́ю, за ва́ми *і т. ін.*) земля́ про́падом *див.* земля́

◊ Хай розве́рзеться під тобо́ю (під ва́ми) земля́! *див.* земля́

◊ Христо́с з тобо́ю (з ва́ми, з ним *і т. ін.*) *див.* Христо́с

вас

◊ Бода́й (щоб) тебе́ (вас) заглуми́ло *див.* заглуми́ти

◊ Зна́ю (зна́ємо) вас (його́, тебе́ *і т. ін.*) *див.* зна́ти

◊ Неха́й (хай, бода́й) тебе́ (вас) земля́ не при́йме <Бода́й (щоб) тебе́ земля́ не прийняла́> *див.* земля́

◊ [От] я вас (тебе́) *див.* я[2]

Пора́ на вас (на те́бе) <Ва́ша (твоя́) пора́> *див.* пора́

◊ Чорт (біс) [його́ (її́, вас *і т. ін.)*] бери́ (забира́й) / візьми́ (побери́, забери́ *і т. ін.) див.* чорт

◊ Чума́ б [його́ (тебе́, вас *і т. ін.)*] забра́ла <Чума́ [б] його (тебе́, вас *і т. ін.)* забери́> *див.* чума́

◊ Щоб тебе́ (вас) дощ намочи́в *див.* дощ

◊ Щоб тебе́ (його́, вас *і т. ін.)* горобці́ подзьо́бали *див.* горобе́ць

◊ Щоб тебе́ (його́, вас *і т. ін.)* на ку́сники порва́ло *див.* порва́ти[1]

◊ Щоб тебе́ (його́, вас *і т. ін.)* правце́м ви́правило! *див.* виправля́ти (2)

◊ Щоб тебе́ (його́, вас *і т. ін.)* чорт побра́в (узя́в, забра́в) <Щоб вас (їх) чорти́ побра́ли (взяли́, забра́ли)> *див.* чорт

◊ Як (коли́) подивлю́ся [на те́бе (на вас)] *див.* подиви́тися

ви

◊ [А] щоб ти (ви, тебе́, його́, тобі́, йому́ *і т. ін.) див.* ти

◊ Бода́й (неха́й) вони́ [всі] послі́знуть (пропаду́ть)! <Бода́й (щоб) вони́ (ви) [всі] посли́зли (пропа́ли)!> *див.* посли́знути

◊ Бода́й (щоб, неха́й би *і т. ін.)* ти (він, вона́ *і т. ін.)* сказ́ився (скис, зслиз *і т. ін.)* <Сказі́сь (ски́сни, зсли́зни) ти> <Сказі́ться (ски́сніть, зсли́зніть) ви> *див.* сказ́итися

◊ Будь він (ти, вона́ *і т. ін.)* [три́чі] про́клятий (про́клят, про́клята) <Бу́дьте [ви] [три́чі] про́кляті> *див.* бу́ти (35)

◊ Будь [ти (він, вона́ *і т. ін.)*] нела́дний (*рідко* нела́ден) <Бу́дьте [ви] нела́дні> *див.* бу́ти (42)

◊ Бу́ти на ви *див.* бу́ти (67)

◊ Іти́ на ви *див.* іти́

◊ Неха́й (хай) він (вона́, воно́ *і т. ін.)* [собі́] тя́миться <Неха́й (хай) йому́ (їй, їм) тя́миться> <Неха́й (хай) ти тя́мишся> <Неха́й (хай) ви тя́митесь> *див.* тя́митися

◊ Пома́лу ви (ти)! *див.* пома́лу

◊ [Ти] поду́май [ті́льки] <[Ви] поду́майте [ті́льки]> <Ті́льки поду́мати> *див.* поду́мати

◊ Це [ти (ви)] вже зана́дто *див.* зана́дто

◊ Що ви розумі́єте! <Що ти розумі́єш!> *див.* розумі́ти

◊ Що ти (ви)! *див.* що[1]

ВИ́БАЛУШИТИ

ви́балушити

◊ Ви́тріщити (ви́валити, ви́рячити, ви́лупити, ви́балушити *і т. ін.)* / витріща́ти (вива́лювати, виря́чувати, вилу́плювати, вибалу́шувати *і т. ін.)* о́чі (баньки́, *рідко* бульки́) *див.* витріща́ти (1)

ВИБАЛУ́ШУВАТИ

вибалу́шувати

◊ Ви́тріщити (ви́валити, ви́рячити, ви́лупити, ви́балушити *і т. ін.)* / витріща́ти (вива́лювати, виря́чувати, вилу́плювати, вибалу́шувати *і т. ін.)* о́чі (баньки́, *рідко* бульки́) *див.* витріща́ти (1)

ВИБАЧА́ТИ

вибача́й

Вибача́й (дару́й, пробача́й) / ви́бач (подару́й, проба́ч) на [цьо́му (цім)] сло́ві <Вибача́йте (дару́йте, пробача́йте) / ви́бачте (подару́йте, проба́чте) на [цьо́му (цім)] сло́ві> *див.* вибача́ти (1)

вибача́йте

Вибача́й (дару́й, пробача́й) / ви́бач (подару́й, проба́ч) на [цьо́му (цім)] сло́ві <Вибача́йте (дару́йте, пробача́йте) / ви́бачте (подару́йте, проба́чте) на [цьо́му (цім)] сло́ві> *див.* вибача́ти (1)

ВИ́БАЧЕННЯ

ви́бачення

Проси́ти (проха́ти) / попроси́ти (попроха́ти) ви́бачення (проба́чення, ви́бачити, проба́чити) *див.* проси́ти

ВИ́БАЧИТИ

ви́бач

Вибача́й (дару́й, пробача́й) / ви́бач (подару́й, проба́ч) на [цьо́му (цім)] сло́ві <Вибача́йте (дару́йте, пробача́йте) / ви́бачте (подару́йте, проба́чте) на [цьо́му (цім)] сло́ві> *див.* вибача́ти (1)

ви́бачити

Проси́ти (проха́ти) / попроси́ти (попроха́ти) ви́бачення (проба́чення, ви́бачити, проба́чити) *див.* проси́ти

ви́бачте

Вибача́й (дару́й, пробача́й) / ви́бач (подару́й, проба́ч) на [цьо́му (цім)] сло́ві <Вибача́йте (дару́йте, пробача́йте) / ви́бачте (подару́йте, проба́чте) на [цьо́му (цім)] сло́ві> *див.* вибача́ти (1)

Ви́бачте / дару́йте ласка́во *див.* вибача́ти (2)

ВИБА́ЧНИЙ

виба́чними

Бу́дьте виба́чні (виба́чними) *див.* бу́ти (1)

виба́чні

Бу́дьте виба́чні (виба́чними) *див.* бу́ти (1)

ВИБИВА́ТИ

вибива́ти

◊ Вибива́ти (би́ти) дрижаки́ (дріб) *див.* вибива́ти (8)

◊ Вибива́ти (би́ти) / уда́рити (утну́ти) тропака́ (третяка́, гопака́) *див.* вибива́ти (9)

◊ Вибива́ти / ви́бити ґрунт з-під ніг *див.* вибива́ти (10)

◊ Вибива́ти / ви́бити з ко́лії *див.* вибива́ти (11)

◊ Вибива́ти / ви́бити з рук *див.* вибива́ти (12)

◊ Вибива́ти / ви́бити ко́зирі (ко́зир) з рук *див.* вибива́ти (13)

Вибива́ти / ви́бити шлях (доро́гу) *див.* вибива́ти (1)

◊ Вибива́ти (виганя́ти) / ви́бити (ви́гнати) дур (ду́рощі, ду́рість) [з голови́] *див.* вибива́ти (14)

◊ Вибива́ти (виганя́ти) / ви́бити (ви́гнати) клин кли́ном *див.* вибива́ти (15)

Вибива́ти (видзво́нювати) / ви́бити (ви́дзвонити) годи́ни (годи́ну) *див.* вибива́ти (2)

Вибива́ти (висту́кувати) чечі́тку *див.* вибива́ти (3)

Вибива́ти (витоло́чувати) / ви́бити (ви́толочити) ти́рло (ти́рла) *див.* вибива́ти (4)

Вибива́ти (відбива́ти, руба́ти) крок *див.* вибива́ти (5)

Вибива́ти (відбива́ти) такт *див.* вибива́ти (6)

◊ Вибива́ти зуба́ми чечі́тку (третяка́) *див.* вибива́ти (16)

Вибива́ти (перебира́ти) нога́ми *див.* вибива́ти (7)

◊ Виво́дити (*рідко* вибива́ти) / ви́вести (*рідко* ви́бити) з ла́ду *див.* виво́дити[1] (16)

◊ Виво́дити (вибива́ти) / ви́вести (ви́бити) з рівнова́ги *див.* виво́дити[1] (8)

◊ Коло́ти (випіка́ти, пекти́, вибива́ти *і т. ін.)* о́чі *див.* коло́ти

ВИБИВА́ТИСЯ

вибива́тися

◊ Аж із шку́ри вибива́тися *див.* вибива́тися (2)

Вибива́тися / ви́битися з гра́фіка (з ро́зкладу) *див.* вибива́тися (1)

◊ Вибива́тися / ви́битися зі сну *див.* вибива́тися (3)

◊ Вибива́тися / ви́битися з сил (з си́ли, з мо́чі, з мо́ці) *див.* вибива́тися (4)

◊ Вибива́тися / ви́битися із зли́днів *див.* вибива́тися (5)

◊ Вибива́тися / ви́битися на [широ́ку] доро́гу *див.* вибива́тися (6)

◊ Вибива́тися (схо́дити) / ви́битися (зійти́) з ко́лії *див.* вибива́тися (7)

◊ Ви́йти (ви́битися, ви́рватися, *зневажл.* ви́скочити *і т. ін.)* / вихо́дити (вибива́тися, вирива́тися, *зневажл.* виска́кувати *і т. ін.)* в лю́ди *див.* вихо́дити (19)

ВИБИРА́ТИ

вибира́й

◊ Хоч го́лки збира́й *(рідко* вибира́й) *див.* збира́ти

вибира́ти

◊ Ду́шу вибира́ти / ви́брати *див.* вибира́ти (2)

ВИ́БИТИ

ви́бий

◊ Хоч о́ко (о́чі) ви́коли *(рідше* ви́бий, ви́йми, ви́бери, повико́люй *і т. ін.) див.* вико́лювати (1)

ви́бити

◊ Вибива́ти / ви́бити ґрунт з-під ніг *див.* вибива́ти (10)

◊ Вибива́ти / ви́бити з ко́лії *див.* вибива́ти (11)

◊ Вибива́ти / ви́бити з рук *див.* вибива́ти (12)

◊ Вибива́ти / ви́бити ко́зирі (ко́зир) з рук *див.* вибива́ти (13)

Вибива́ти / ви́бити шлях (доро́гу) *див.* вибива́ти (1)

◊ Вибива́ти (виганя́ти) / ви́бити (ви́гнати) дур (ду́рощі, ду́рість) [з голови́] *див.* вибива́ти (14)

◊ Вибива́ти (виганя́ти) / ви́бити (ви́гнати) клин кли́ном *див.* вибива́ти (15)

Вибива́ти (видзво́нювати) / ви́бити (ви́дзвонити) годи́ни (годи́ну) *див.* вибива́ти (2)

Вибива́ти (витоло́чувати) / ви́бити (ви́толочити) ти́рло (ти́рла) *див.* вибива́ти (4)

◊ Ви́бити (ви́садити) з сідла́ (*заст.* з кульба́ки) *див.* вибива́ти (17)

◊ Ви́бити (да́ти) бу́бну (бу́бни) *див.* вибива́ти (18)

◊ Ви́бити дух (ду́шу) *див.* вибива́ти (19)

◊ Ви́бити з голови́ *див.* вибива́ти (20)

◊ Виво́дити *(рідко* вибива́ти) / ви́вести *(рідко* ви́бити) з ла́ду *див.* виво́дити[1] (16)

◊ Виво́дити (вибива́ти) / ви́вести (ви́бити) з рівнова́ги *див.* виво́дити[1] (8)

◊ Ви́давити (ви́бити) олі́ю *див.* вида́влювати (1)

ВИ́БИТИЙ

ви́битий

◊ Ви́битий з ко́лії *див.* ви́битий (1)

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* з ка́меня ви́битий *див.* ви́битий (2)

ВИ́БИТИСЯ

ви́битися

Вибива́тися / ви́битися з гра́фіка (з ро́зкладу) *див.* вибива́тися (1)

◊ Вибива́тися / ви́битися зі сну *див.* вибива́тися (3)

◊ Вибива́тися / ви́битися з сил (з си́ли, з мо́чі, з мо́ці) *див.* вибива́тися (4)

◊ Вибива́тися / ви́битися із зли́днів *див.* вибива́тися (5)

◊ Вибива́тися / ви́битися на [широ́ку] доро́гу *див.* вибива́тися (6)

◊ Вибива́тися (схо́дити) / ви́битися (зійти́) з ко́лії *див.* вибива́тися (7)

◊ Ви́йти (ви́битися, ви́рватися, *зневажл.* ви́скочити *і т. ін.)* / вихо́дити (вибива́тися, вирива́тися, *зневажл.* виска́кувати *і т. ін.)* в лю́ди *див.* вихо́дити (19)

ВИБІ́ЙНИЙ

вибі́йни́й

△ Вибі́йни́й (відбі́йни́й) моло́то́к *див.* моло́то́к

ВИБІ́ЛЮВАЛЬНИЙ

вибі́лювальна

△ Вибі́лювальна зда́тність *див.* зда́тність

ВИБІ́ЛЬНИЙ

вибі́льні

△ Вибі́льні гли́ни *див.* гли́на

ВИ́БІР

ви́бір

○ На ви́бір *див.* ви́бір (1)

Спиня́ти / спини́ти свій ви́бір *див.* спиня́ти

ВИ́БІРКА

ви́бірка

△ Репрезентати́вна ви́бірка *див.* ви́бірка (1)

ВИ́БОРИ

ви́бори

△ Альтернати́вні ви́бори *див.* ви́бори (1)

△ Безальтернати́вні ви́бори *див.* ви́бори (2)

△ Двоступене́ві ви́бори *див.* ви́бори (3)

△ Непрямі́ ви́бори *див.* ви́бори (4)

△ Прямі́ ви́бори *див.* ви́бори (5)

△ Триступене́ві ви́бори *див.* ви́бори (6)

ви́борів

△ Каса́ція ви́борів *див.* каса́ція

ВИ́БОРНИЙ[1]

ви́борні

Ви́борні козаки́ *див.* коза́к

ВИ́БОРЧИЙ

ви́борча

△ Ви́борча дільни́ця *див.* дільни́ця

△ Ви́борча кво́та *див.* кво́та

△ Мажорита́рна ви́борча систе́ма *див.* систе́ма

△ Пропорці́йна ви́борча систе́ма *див.* систе́ма

ви́борче

△ Акти́вне ви́борче пра́во *див.* пра́во

△ Ви́борче пра́во *див.* пра́во

△ Паси́вне ви́борче пра́во *див.* пра́во

△ Пряме́ ви́борче пра́во *див.* пра́во

ви́борчий

△ Ви́борчий бюлете́нь *див.* бюлете́нь (1)

△ Ви́борчий во́тум *див.* во́тум

△ Ви́борчий о́круг *див.* о́круг

ВИ́БРАТИ

ви́бери

◊ Хоч о́ко (о́чі) ви́коли *(рідше* ви́бий, ви́йми, ви́бери, повико́люй *і т. ін.) див.* вико́лювати (1)

ви́брати

Ви́брати о́чі *див.* вибира́ти (1)

◊ Ду́шу вибира́ти / ви́брати *див.* вибира́ти (2)

ВИ́БРАТИСЯ

ви́братися

◊ Ви́крутитися (ви́лізти, ви́братися *і т. ін.)* з ха́лепи *див.* викру́чуватися (1)

ВИ́БРИК

ви́бриком

◊ З ви́скоком (з ви́стрибом, з ви́бриком) *див.* ви́скік (1)

ВИБРИ́КУВАТИ

вибри́кувати

◊ Вибри́кувати го́пки *див.* вибри́кувати (1)

ВИБУВА́ТИ

вибува́ти

◊ Вибува́ти / ви́бути із стро́ю *див.* вибува́ти (1)

Вихо́дити (вибува́ти) / ви́йти (ви́бути) з гри *див.* вихо́дити (2)

◊ Вихо́дити (вибува́ти) / ви́йти (ви́бути) з ла́ду *див.* вихо́дити (23)

◊ Не вибува́ти *див.* вибува́ти (2)

ВИ́БУТИ

ви́бути

◊ Вибува́ти / ви́бути із стро́ю *див.* вибува́ти (1)

Вихо́дити (вибува́ти) / ви́йти (ви́бути) з гри *див.* вихо́дити (2)

◊ Вихо́дити (вибува́ти) / ви́йти (ви́бути) з ла́ду *див.* вихо́дити (23)

ВИ́БУХ

ви́бух

△ Вели́кий ви́бух *див.* ви́бух (3)

△ Горта́нний ви́бух *див.* ви́бух (4)

Демографі́чний ви́бух *див.* ви́бух (1)

Соціа́льний ви́бух *див.* ви́бух (2)

ВИБУХО́ВИЙ

вибухо́ва

Вибухо́ва (уда́рна) хви́ля *див.* хви́ля[1]

вибухо́ві

△ Вибухо́ві речови́ни *див.* речовина́

ВИ́ВАЖИТИ

ви́важити

Ви́важити ру́ку *див.* viва́жувати (1)

ВИ́ВАЛИТИ

ви́валивши

◇ Ви́солопивши (ви́валивши) язи́к (язика́) *див.* висоло́плювати (2)

ви́валити

◇ [Аж] ви́солопити (ви́валити) язи́к (язика́) *див.* висоло́плювати (1)

◇ Ви́тріщити (ви́валити, ви́рячити, ви́лупити, ви́балушити *і т. ін.)* / витріща́ти (вива́лювати, виря́чувати, вилу́плювати, вибалу́шувати *і т. ін.)* о́чі (баньки́, *рідко* бульки́) *див.* витріща́ти (1)

ВИВА́ЛЮВАТИ

вива́лювати

◇ Ви́тріщити (ви́валити, ви́рячити, ви́лупити, ви́балушити *і т. ін.)* / витріща́ти (вива́лювати, виря́чувати, вилу́плювати, вибалу́шувати *і т. ін.)* о́чі (баньки́, *рідко* бульки́) *див.* витріща́ти (1)

ВИ́ВАРИТИ

ви́варити

◇ Вари́ти (вива́рювати) / ви́варити во́ду *див.* вари́ти (2)

ВИВА́РЮВАТИ

вива́рювати

◇ Вари́ти (вива́рювати) / ви́варити во́ду *див.* вари́ти (2)

ВИ́ВЕДЕНИЙ

ви́ведений

◇ Ви́ведений з ла́ду *див.* ви́ведений (1)

◇ Ви́ведений з рівнова́ги *див.* ви́ведений (2)

◇ Ви́ведений на чи́сту во́ду *див.* ви́ведений (3)

ВИ́ВЕДЕННЯ

ви́ведення

△ Логі́чне ви́ведення *див.* ви́ведення (1)

ВИ́ВЕЗТИ

ви́везти

◇ Ви́везти / виво́зити [язико́м (язичко́м)] як (мов, ні́би *і т. ін.)* на лопа́ті *див.* виво́зити (2)

◇ Ви́везти (ви́тягти, ви́нести, понести́) / виво́зити (витяга́ти, вино́сити, нести́) на свої́х пле́чах (на собі́) *див.* виво́зити (3)

Виво́зити / ви́везти в світ *див.* виво́зити (1)

ВИ́ВЕРНУТИ

ви́вернути

◇ Верта́ти / ви́вернути ду́шу *див.* вивертáти (2)

◇ Вивертáти / ви́вернути ну́трощі (нутро́, кишки́) *див.* вивертáти (3)

◇ Вивертáти / ви́вернути о́чі (бі́лки) *див.* вивертáти (4)

◇ Вивертáти / ви́вернути печінки́ *див.* вивертáти (5)

◇ Вивертáти / ви́вернути [старо́го] кожу́ха *див.* вивертáти (6)

◇ Вивертáти (витру́шувати) / ви́вернути (ви́трусити) кише́ні *див.* вивертáти (7)

ВИВЕРТА́ТИ

виверта́ти

◇ Вивертáти білизну *див.* вивертáти (1)

◇ Вивертáти / ви́вернути ду́шу *див.* вивертáти (2)

◇ Вивертáти / ви́вернути ну́трощі (нутро́, кишки́) *див.* вивертáти (3)

◇ Вивертáти / ви́вернути о́чі (бі́лки) *див.* вивертáти (4)

◇ Вивертáти / ви́вернути печінки́ *див.* вивертáти (5)

◇ Вивертáти / ви́вернути [старо́го] кожу́ха *див.* вивертáти (6)

◇ Вивертáти (витру́шувати) / ви́вернути (ви́трусити) кише́ні *див.* вивертáти (7)

ВИ́ВЕСТИ

ви́вело

◇ Ви́вело о́чі на лоб (на ло́ба, із ло́ба) *див.* виво́дити[1] (5)

ви́вести

◇ Ви́вести (знайти́, віднайти́) кінці́ *(рідше* кіне́ць) *див.* виво́дити[1] (6)

◇ Ви́вести у [широ́кий] світ (у [широ́кі] світи́) *див.* виво́дити[1] (7)

◇ Виво́дити (вибива́ти) / ви́вести (ви́бити) з рівнова́ги *див.* виво́дити[1] (8)

◇ Виво́дити / ви́вести в лю́ди *див.* виво́дити[1] (9)

◇ Виво́дити / ви́вести з се́бе *(рідко* з терпці́ю) *див.* виво́дити[1] (10)

Виво́дити / ви́вести із забуття́ (із самозабуття́) *див.* виво́дити[1] (1)

△ Виво́дити / ви́вести на орбі́ту *див.* виво́дити[1] (4)

◇ Виво́дити / ви́вести на путь пра́ведну *(рідше* на ві́рний шлях) *див.* виво́дити[1] (11)

◇ Виво́дити / ви́вести на світ [я́сни́й] *див.* виво́дити[1] (12)

◇ Виво́дити / ви́вести на слизькé *див.* виво́дити[1] (13)

◇ Виво́дити / ви́вести на чи́сту *(рідко* сві́жу) во́ду *див.* виво́дити[1] (14)

◇ Виво́дити / ви́вести на [широ́ку] доро́гу *див.* виво́дити[1] (15)

Виво́дити / ви́вести ни́тку *див.* виво́дити[1] (2)

Виво́дити / ви́вести тано́к (та́не́ць) *див.* виво́дити[1] (3)

◇ Виво́дити *(рідко* вибива́ти) / ви́вести *(рідко* ви́бити) з ла́ду *див.* виво́дити[1] (16)

◇ Виставля́ти (виво́дити, вести́) / ви́ставити (ви́вести) за две́рі (за порі́г, *рідко* за воро́та) *див.* виставля́ти (3)

ВИ́ВЕСТИСЯ

ви́вестися

◇ [Ні́коли (нія́к)] не виво́дитися / не ви́вестися *див.* виво́дитися[1] (1)

ВИ́ВИХ

ви́вих

△ Вро́джений ви́вих *див.* ви́вих (1)

△ Звичний ви́вих *див.* ви́вих (2)

ВИ́ВІДАТИ

ви́відати

◇ Виві́дувати *(рідко* виві́да́ти, вивіря́ти) / ви́відати (ви́вірити) ума́ *див.* виві́дувати (1)

виві́да́ти

◇ Виві́дувати *(рідко* виві́да́ти, вивіря́ти) / ви́відати (ви́вірити) ума́ *див.* виві́дувати (1)

ВИВІ́ДУВАТИ

виві́дувати

◇ Виві́дувати *(рідко* виві́да́ти, вивіря́ти) / ви́відати (ви́вірити) ума́ *див.* виві́дувати (1)

ВИВІЗНИ́Й

вивізне́

△ Вивізне́ ми́то *див.* ми́то

вивізні́

△ Вивізні́ пре́мії *див.* пре́мія

ВИ́ВІРИТИ

ви́вірити

◇ Виві́дувати *(рідко* виві́да́ти, вивіря́ти) / ви́відати (ви́вірити) ума́ *див.* виві́дувати (1)

◇ Вивіря́ти / ви́вірити пра́вди *див.* вивіря́ти (1)

ВИВІРЯ́ТИ

вивіря́ти

◇ Виві́дувати *(рідко* виві́да́ти, вивіря́ти) / ви́відати (ви́вірити) ума́ *див.* виві́дувати (1)

◇ Вивіря́ти / ви́вірити пра́вди *див.* вивіря́ти (1)

ВИ́ВІТРИТИ

ви́вітрити

◇ Ви́вітрити / виві́трювати з па́м'яті *див.* виві́трювати (1)

◇ Ви́вітрити хміль з голови́ *див.* виві́трювати (2)

ВИ́ВІТРИТИСЯ

ви́вітрився

◇ Хміль ви́йшов (ви́летів, ви́вітрився *і т. ін.)* / вихо́дить (виліта́є, виві́трюється *і т. ін.)* з голови́ *див.* хміль

ви́вітритися

◇ Ви́летіти (ви́вітритися, *рідше* ви́слизнути) / вилітáти (вивíтрюватися, *рідше* вислизáти) з голови́ (з пáм'яті) *див.* вилітáти (2)

ВИВІ́ТРЮВАТИ

вивíтрювати

◇ Ви́вітрити / вивíтрювати з пáм'яті *див.* вивíтрювати (1)

ВИВІ́ТРЮВАТИСЯ

вивíтрюватися

◇ Ви́летіти (ви́вітритися, *рідше* ви́слизнути) / вилітáти (вивíтрюватися, *рідше* вислизáти) з голови́ (з пáм'яті) *див.* вилітáти (2)

вивíтрюється

◇ Хміль ви́йшов (ви́летів, ви́вітрився *і т. ін.)* / вихóдить (вилітáє, вивíтрюється *і т. ін.)* з голови́ *див.* хміль

ВИВÓДИТИ[1]

вивóдити

◇ Вивóдити (вибивáти) / ви́вести (ви́бити) з рівновáги *див.* вивóдити[1] (8)

◇ Вивóдити / ви́вести в лю́ди *див.* вивóдити[1] (9)

◇ Вивóдити / ви́вести з сéбе *(рідко* з терпцю́) *див.* вивóдити[1] (10)

Вивóдити / ви́вести із забуття́ (із самозабуття́) *див.* вивóдити[1] (1)

△ Вивóдити / ви́вести на орбíту *див.* вивóдити[1] (4)

◇ Вивóдити / ви́вести на путь прáведну *(рідше* на вíрний шлях) *див.* вивóдити[1] (11)

◇ Вивóдити / ви́вести на світ [я́сни́й] *див.* вивóдити[1] (12)

◇ Вивóдити / ви́вести на слизькé *див.* вивóдити[1] (13)

◇ Вивóдити / ви́вести на чи́сту *(рідко* свíжу) вóду *див.* вивóдити[1] (14)

◇ Вивóдити / ви́вести на [широ́ку] дорóгу *див.* вивóдити[1] (15)

Вивóдити / ви́вести ни́тку *див.* вивóдити[1] (2)

Вивóдити / ви́вести танóк (тáнéць) *див.* вивóдити[1] (3)

◇ Вивóдити *(рідко* вибивáти) / ви́вести *(рідко* ви́бити) з лáду *див.* вивóдити[1] (16)

◇ Виставля́ти (вивóдити, вести́) / ви́ставити (ви́вести) за двéрі (за пóріг, *рідко* за ворóта) *див.* виставля́ти (3)

◇ Співáти (вивóдити, розливáтися, заливáтися) соловéйком (солов'є́м) *див.* співáти

ВИВÓДИТИСЯ[1]

вивóдитися

◇ [Нікóли (нія́к)] не вивóдитися / не ви́вестися *див.* вивóдитися[1] (1)

ВИ́ВОДКОВИЙ

ви́водкові

△ Ви́водкові птахи́ *див.* птах

ВИВÓЗИТИ

вивóзити

◇ Ви́везти / вивóзити [язикóм (язичкóм)] як (мов, нíби *і т. ін.)* на лопáті *див.* вивóзити (2)

◇ Ви́везти (ви́тягти, ви́нести, понести́) / вивóзити (витягáти, винóсити, нести́) на своїх плечáх (на собі) *див.* вивóзити (3)

Вивóзити / ви́везти в світ *див.* вивóзити (1)

ВИ́ГАДАТИ[1]

ви́гадає

◇ Пóроху не ви́гадає (не ви́думає) *див.* вигáдувати[1] (1)

ви́гадай

◇ Ще що ви́гадай (ви́думай, зроби́ *і т. ін.)! див.* вигáдувати[1] (2)

ВИ́ГАДКА

ви́гадки

◇ Метки́й (хвáцький) на ви́гадки (на ви́тівки) *див.* метки́й

ВИГАНЯ́ТИ

виганя́ти

◇ Вибивáти (виганя́ти) / ви́бити (ви́гнати) дур (ду́рощі, ду́рість) [з голови́] *див.* вибивáти (15)

◇ Вибивáти (виганя́ти) / ви́бити (ви́гнати) клин кли́ном *див.* вибивáти (16)

◇ Виганя́ти / ви́гнати сім потів (сьóмий піт) *див.* виганя́ти (1)

◇ Виганя́ти дух *див.* виганя́ти (2)

ВИ́ГЛЯД

ви́гляд

Мáти ви́гляд *див.* мáти[2]

На ви́гляд *див.* ви́гляд (2)

◇ Роби́ти / зроби́ти ви́гляд *див.* роби́ти

ви́гляді

○ У ви́гляді *див.* ви́гляд (4)

◇ У чи́стому ви́гляді *див.* ви́гляд (5)

ви́глядом

З ви́глядом *див.* ви́гляд (1)

○ Під ви́глядом (під мáркою) *див.* ви́гляд (3)

ви́гляду

◇ Не подавáти (не покáзувати) / не подáти (не показáти) ви́гляду (ви́ду) *див.* подавáти[1]

ВИГЛЯДÁТИ[2]

виглядáти

◇ Ждáти (чекáти, виглядáти, сподівáтися) з мóря погóди *див.* ждáти

ВИ́ГЛЯДІТИ

ви́глядіти

◇ Ви́дивити (ви́глядіти) / *діал.* види́влювати [всі] óчі *див.* видивля́ти (1)

ВИ́ГНАТИ

ви́гнати

◇ Вибивáти (виганя́ти) / ви́бити (ви́гнати) дур (ду́рощі, ду́рість) [з голови́] *див.* вибивáти (15)

◇ Вибивáти (виганя́ти) / ви́бити (ви́гнати) клин кли́ном *див.* вибивáти (16)

◇ Виганя́ти / ви́гнати сім потів (сьóмий піт) *див.* виганя́ти (1)

ВИГОДÓВУВАННЯ

вигодóвування

Груднé вигодóвування *див.* вигодóвування (1)

Шту́чне вигодóвування *див.* вигодóвування (2)

ВИ́ГОДУВАТИ

ви́годувати

◇ Відігрíти (ви́грíти, ви́годувати) / відігрівáти змію́ (гадю́ку) біля (кóло) [свогó] сéрця (за пáзухою) *див.* відігрівáти (2)

ВИ́ГОЛИТИ

ви́голити

◇ Голи́ти / ви́голити лоб (лóба, чу́ба, чупри́ну *і т. ін.) див.* голи́ти

ВИГОЛÓШУВАТИ

виголóшувати

Говори́ти (мóвити, виголóшувати *і т. ін.)* крáсно *див.* говори́ти

ВИ́ГОРІТИ

ви́горить

◇ Дíло (спрáва) ви́горить *див.* дíло

ВИ́ГОРНУТИ

ви́горнути

◇ Чужи́ми рукáми жар (вогóнь, *діал.* грань) загрібáти (загортáти, вигрібáти, вигортáти) / загребти́ (загорну́ти, ви́гребти, ви́горнути) *див.* загрібáти

ВИГОРТÁТИ

вигортáти

◇ Чужи́ми рукáми жар (вогóнь, *діал.* грань) загрібáти (загортáти, вигрібáти, вигортáти) / загребти́ (загорну́ти, ви́гребти, ви́горнути) *див.* загрібáти

ВИ́ГОСТРИТИ

ви́гострити

◇ Гостри́ти (вигóстрювати, *рідше* точи́ти, нагóстрювати *і т. ін.)* / ви́гострити (нагостри́ти) ніж (меч, соки́ру *і т. ін.) див.* гостри́ти

ВИГО́СТРЮВАТИ

виго́стрювати

◊ Гостри́ти (виго́стрювати, *рідше* точи́ти, наго́стрювати *і т. ін.*) / ви́гострити (нагостри́ти) ніж (меч, соки́ру *і т. ін.*) *див.* гостри́ти

ВИГРАВА́ТИ

вигравати

◊ Вигравати / ви́грати третячка́ на зубах *див.* вигравати (2)

Виграва́ти / ви́грати час *див.* виграва́ти (1)

◊ Ви́грати / виграва́ти бій *див.* виграва́ти (3)

Гра́ти (виграва́ти, горі́ти, ся́яти *і т. ін.*) [з] перели́вами *див.* гра́ти

◊ Гра́ти (виграва́ти) / загра́ти очи́ма *див.* гра́ти

ВИ́ГРАТИ

ви́грати

◊ Виграва́ти / ви́грати третячка́ на зуба́х *див.* виграва́ти (2)

Виграва́ти / ви́грати час *див.* виграва́ти (1)

◊ Ви́грати / виграва́ти бій *див.* виграва́ти (3)

◊ Ви́грати ко́зиря *див.* виграва́ти (4)

ВИ́ГРАШ

ви́граш

Ви́граш ча́су (у ча́сі) *див.* ви́граш (1)

ви́граші

◊ Бу́ти у ви́граші *див.* бу́ти (85)

ВИ́ГРАШКА

ви́грашки

◊ За ви́грашки (за ви́грашку) *див.* ви́грашка (2)

ви́грашку

◊ За ви́грашки (за ви́грашку) *див.* ви́грашка (2)

На ви́грашку *див.* ви́грашка (1)

ВИ́ГРЕБТИ

ви́гребти

◊ Чужи́ми рука́ми жар (вого́нь, *діал.* грань) загріба́ти (загорта́ти, вигріба́ти, вигорта́ти) / загребти́ (загорну́ти, ви́гребти, ви́горнути) *див.* загріба́ти

ВИГРІБА́ТИ

вигріба́ти

◊ Чужи́ми рука́ми жар (вого́нь, *діал.* грань) загріба́ти (загорта́ти, вигріба́ти, вигорта́ти) / загребти́ (загорну́ти, ви́гребти, ви́горнути) *див.* загріба́ти

ВИГРІВА́ТИСЯ

вигріва́тися

◊ Вигріва́тися на печі́ *див.* вигріва́тися (1)

ВИ́ГРІТИ

ви́гріти

◊ Відігрі́ти (ви́гріти, ви́годувати) / відігріва́ти змію́ (гадю́ку) бі́ля (ко́ло) [свого́] се́рця (за па́зухою) *див.* відігріва́ти (2)

ВИГУ́КУВАТИ

вигу́кувати

◊ Співа́ти (вигу́кувати) оса́нну *див.* співа́ти

ВИ́ГУЛЬНИЙ

ви́гульний

△ Ви́гульний дво́рик *див.* дво́рик

ВИД[1]

вид

△ Вид на прожива́ння *див.* вид[1] (1)

ви́ди

◊ Ба́чити ви́ди *див.* ба́чити (1)

ви́дом

◊ Сли́хом слиха́ти [, ви́дом (у ві́чі) вида́ти]! <Ви́дом вида́ти, сли́хом слиха́ти!> *див.* слиха́ти

◊ У ві́чі (в о́чі, ви́дом) не вида́ти *див.* вида́ти (2)

ви́ду

◊ Для ви́ду *див.* вид[1] (2)

◊ З ви́ду *див.* вид[1] (3)

◊ Не подава́ти (не пока́зувати) / не пода́ти (не показа́ти) ви́гляду (ви́ду) *див.* подава́ти[1]

виду́

◊ Згоря́ти (згора́ти) / згорі́ти на виду́ *див.* згоря́ти

◊ На виду́ *див.* вид[1] (4)

◊ Спада́ти / спа́сти з лиця́ (з ли́ченька, на лиці́, на виду́) *див.* спада́ти

◊ Трима́ти на виду́ *див.* трима́ти

ВИД[2]

вид

△ Доко́наний вид *див.* вид[2] (1)

△ Недоко́наний вид *див.* вид[2] (2)

ВИДАВА́ТИ

видава́ти

◊ Видава́ти / ви́дати бі́ле за чо́рне *див.* видава́ти (4)

Видава́ти / ви́дати в світ *див.* видава́ти (1)

△ Видава́ти / ви́дати на-гора́ *див.* видава́ти (3)

◊ Видава́ти / ви́дати себе́ *див.* видава́ти (5)

Видава́ти (викрива́ти) / ви́дати (ви́крити) таємни́цю (секре́т) *див.* видава́ти (2)

Віддава́ти (видава́ти) / відда́ти (ви́дати) за́між *див.* віддава́ти (1)

ВИ́ДАВИТИ

ви́давити

◊ Ви́давити (ви́бити) олі́ю *див.* вида́влювати (1)

◊ Вида́влювати / ви́давити [з оче́й] сльо́зи (сльозу́) *див.* вида́влювати (2)

◊ Вида́влювати / ви́давити з се́бе *див.* вида́влювати (3)

◊ Вида́влювати (вижима́ти, витяга́ти *і т. ін.*) / ви́давити (ви́жати, ви́тягнути *і т. ін.*) [всі] со́ки *див.* вида́влювати (4)

ви́давиш

◊ Не ви́давиш сло́ва *див.* вида́влювати (5)

ВИДА́ВЛЮВАТИ

вида́влювати

◊ Вида́влювати / ви́давити [з оче́й] сльо́зи (сльозу́) *див.* вида́влювати (2)

◊ Вида́влювати / ви́давити з се́бе *див.* вида́влювати (3)

◊ Вида́влювати (вижима́ти, витяга́ти *і т. ін.*) / ви́давити (ви́жати, ви́тягнути *і т. ін.*) [всі] со́ки *див.* вида́влювати (4)

ВИДАВНИ́ЧИЙ

видавни́ча

△ Видавни́ча проду́кція *див.* проду́кція

△ Видавни́ча спра́ва *див.* спра́ва[1]

ВИ́ДАНИЙ[2]

ви́дано

◊ Де [ж] таки́ (пак, це, се, то, таке́) ви́дано *див.* ви́даний[2] (1)

ВИДА́ННЯ

вида́ння

Витри́мувати / ви́тримати вида́ння *див.* витри́мувати (1)

ВИДАННЯ́

виданні́

◊ На виданні́ (на відда́нні́) *див.* видання́ (1)

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) ді́вка на виданні́ (засва́тана ді́вка) *див.* ді́вка

ВИ́ДАТИ

ви́дати

◊ Видава́ти / ви́дати бі́ле за чо́рне *див.* видава́ти (4)

Видава́ти / ви́дати в світ *див.* видава́ти (1)

△ Видава́ти / ви́дати на-гора́ *див.* видава́ти (3)

◊ Видава́ти / ви́дати себе́ *див.* видава́ти (5)

Видава́ти (викрива́ти) / ви́дати (ви́крити) таємни́цю (секре́т) *див.* видава́ти (2)

Віддава́ти (видава́ти) / відда́ти (ви́дати) за́між *див.* віддава́ти (1)

ВИДА́ТИ

вида́в

◊ [І] світ [ні́коли] не ба́чив (*діал.* не вида́в, не ві́дів) *див.* світ[2]

вида́ти

◊ Сві́та не вида́ти *див.* вида́ти (1)

◊ Сли́хом слиха́ти [, ви́дом (у ві́чі) вида́ти]! <Ви́дом вида́ти, сли́хом слиха́ти!> *див.* слиха́ти

◊ У ві́чі (в о́чі, ви́дом) не вида́ти *див.* вида́ти (2)

ВИДА́ТОК

вида́тки

△ Вида́тки бюдже́ту *див.* вида́ток (1)

△ Вида́тки ро́звитку *див.* вида́ток (2)

△ Накладні́ ви́трати (вида́тки) *див.* ви́трати (3)

△ Пото́чні вида́тки *див.* вида́ток (3)

вида́тків

△ Бала́нс дохо́дів і вида́тків *див.* бала́нс[1] (6)

ВИ́ДЕРЖАТИ

ви́держати

Держа́ти / ви́держати (проде́ржати) коректу́ру *див.* держа́ти

Склада́ти (*рідше* держа́ти) / скла́сти (*рідше* ви́держати, ви́тримати, *заст.* здержа́ти) і́спит (екза́мен, за́лік) *див.* склада́ти

ви́держить

◊ Не ви́тримає (не ви́держить) кише́ня *див.* кише́ня

ВИ́ДЕРТИ

ви́дерти

◊ Ви́дерти (повидира́ти, ви́дряпати, ви́драти) / видира́ти (видря́пувати) о́чі (баньки́) [з ло́ба] *див.* видира́ти (1)

◊ Видира́ти / ви́дерти ду́шу [з ті́ла] *див.* видира́ти (2)

◊ Видира́ти / ви́дерти з зубі́в (з ро́та, з рук, з го́рла) *див.* видира́ти (3)

◊ Видира́ти / ви́дерти з-під ні́гтів *див.* видира́ти (4)

◊ Видира́ти (вирива́ти) / ви́дерти (ви́рвати) зуба́ми *див.* видира́ти (5)

◊ Діста́ти (добу́ти, ви́дерти *і т. ін.*) / дістава́ти (добува́ти, видира́ти *і т. ін.*) з-під землі́ (*рідше* під земле́ю) *див.* дістава́ти

ВИ́ДЗВОНИТИ

ви́дзвонити

Вибива́ти (видзво́нювати) / ви́бити (ви́дзвонити) годи́ни (годи́ну) *див.* вибива́ти (1)

ВИДЗВО́НЮВАТИ

видзво́нювати

Вибива́ти (видзво́нювати) / ви́бити (ви́дзвонити) годи́ни (годи́ну) *див.* вибива́ти (1)

◊ Дзвони́ти (видзво́нювати) в усі́ дзво́ни *див.* дзвони́ти

◊ Дзвони́ти (видзво́нювати) зуба́ми *див.* дзвони́ти

ВИ́ДИВИТИ

ви́дивити

◊ Ви́дивити (ви́глядіти) / *діал.* види́влювати [всі] о́чі *див.* видивля́ти (1)

ВИ́ДИВИТИСЯ

ви́дивись

◊ Хоч ви́дивись *див.* видивля́тися (2)

ви́дивитися

◊ Ви́дивитися [всі] о́чі (*рідко* ві́кна) *див.* видивля́тися (1)

ВИДИ́ВЛЮВАТИ

види́влювати

◊ Ви́дивити (ви́глядіти) / *діал.* види́влювати [всі] о́чі *див.* видивля́ти (1)

ВИДИ́МИЙ

види́ма

Види́ма (ві́рна, *рідко* видю́ща, видю́ча) смерть *див.* смерть

○ Я́сна́ (види́ма) річ *див.* річ[1]

ВИДИ́МІСТЬ

види́мості

Для види́мості *див.* види́мість (1)

△ Зо́на види́мості *див.* зо́на

ВИДИ́МО

види́мо

◊ Види́мо і неви́ди́мо *див.* види́мо (1)

ВИДИРА́ТИ

видира́є

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) чорт ли́ко (ли́ка) дере́ (видира́є) [живце́м] <Як (мов, ні́би *і т. ін.*) чорти́ ли́ко деру́ть (видира́ють) [живце́м]> *див.* чорт

видира́й

◊ Хоч зуба́ми вирива́й (видира́й) *див.* вирива́ти[1] (7)

видира́ти

◊ Ви́дерти (повидира́ти, ви́дряпати, ви́драти) / видира́ти (видря́пувати) о́чі (баньки́) [з ло́ба] *див.* видира́ти (1)

◊ Видира́ти / ви́дерти ду́шу [з ті́ла] *див.* видира́ти (2)

◊ Видира́ти / ви́дерти з зубі́в (з ро́та, з рук, з го́рла) *див.* видира́ти (3)

◊ Видира́ти / ви́дерти з-під ні́гтів *див.* видира́ти (4)

◊ Видира́ти (вирива́ти) / ви́дерти (ви́рвати) зуба́ми *див.* видира́ти (5)

◊ Діста́ти (добу́ти, ви́дерти *і т. ін.*) / дістава́ти (добува́ти, видира́ти *і т. ін.*) з-під землі́ (*рідше* під земле́ю) *див.* дістава́ти

видира́ють

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) чорт ли́ко (ли́ка) дере́ (видира́є) [живце́м] <Як (мов, ні́би *і т. ін.*) чорти́ ли́ко деру́ть (видира́ють) [живце́м]> *див.* чорт

ВИ́ДІТИ

ви́дів

◊ [І] світ [ніко́ли] не ба́чив (*діал.* не вида́в, не ви́дів) *див.* світ[2]

ви́діли

◊ Щоб (аби́) [і (й)] о́чі не ба́чили (*діал.* не ви́діли) *див.* о́ко[1]

ВИ́ДКО

ви́дко

◊ Сві́ту (сві́та) [бі́лого (Бо́жого)] не ви́дно (*рідко* не ви́дко) *див.* ви́дно (2)

ВИДМУ́ХУВАТИ

видму́хувати

Видува́ти (видму́хувати) вого́нь *див.* видува́ти (1)

ВИ́ДНИЙ

ви́дна

◊ Не оста́ння (*рідко* ви́дна) спи́ця (шпи́ця) в ко́лесі *див.* спи́ця

ви́дне

◊ Ви́дне мі́сце *див.* мі́сце

◊ Не ви́дне о́ко *див.* о́ко[1]

ВИ́ДНО

ви́дно

◊ [І] сліпо́му ви́дно *див.* ви́дно (1)

◊ Нема́ (нема́є, не було́, не ви́дно) [і] кінця́-кра́ю (ні кінця́ ні кра́ю, кінця́, кра́ю) *див.* нема́

◊ Нема́ (нема́є, не було́, не ви́дно, не ста́ло *і т. ін.*) і слі́ду *див.* нема́

◊ Сві́ту (сві́та) [бі́лого (Бо́жого)] не ви́дно (*рідко* не ви́дко) *див.* ви́дно (2)

◊ [Там] ви́дно бу́де *див.* ви́дно (3)

ВИДНОТА́

видноті́

◊ На видноті́ *див.* виднота́ (1)

◊ По видноті́ *див.* виднота́ (2)

ВИ́ДРАТИ

ви́драти

◊ Ви́дерти (повидира́ти, ви́дряпати, ви́драти) / видира́ти (видря́пувати) о́чі (баньки́) [з ло́ба] *див.* видира́ти (1)

ВИ́ДРЯПАТИ

ви́дряпати

◊ Ви́дерти (повидира́ти, ви́дряпати, ви́драти) / видира́ти (видря́пувати) о́чі (баньки́) [з ло́ба] *див.* видира́ти (1)

ВИ́ДРЯПАТИСЯ

ви́дряпатися

◊ Видря́пуватися / ви́дряпатися із зли́днів *див.* видря́пуватися (1)

◊ Видря́пуватися / ви́дряпатися наве́рх (*рідко* наго́ру) *див.* видря́пуватися (2)

◊ Ви́йти (ви́дряпатися) з то́го́ сві́ту *див.* вихо́дити (20)

◊ Ви́скочити (*рідко* ви́дряпатися) на сухе́ *див.* виска́кувати (1)

ВИДРЯ́ПУВАТИ

видря́пувати

◇ Ви́дерти (повидира́ти, ви́дряпати, ви́драти) / видира́ти (видря́пувати) о́чі (баньки́) [з ло́ба] *див.* видира́ти (1)

ВИДРЯ́ПУВАТИСЯ

видря́пуватися

◇ Видря́пуватися / ви́дряпатися із зли́днів *див.* видря́пуватися (1)

◇ Видря́пуватися / ви́дряпатися наве́рх *(рідко* наго́ру) *див.* видря́пуватися (2)

ВИДУВА́ТИ

видува́ти

Видува́ти (видму́хувати) вого́нь *див.* видува́ти (1)

△ Видува́ти піч *див.* видува́ти (2)

◇ Роби́ти (роздува́ти, *рідко* видува́ти) / зроби́ти (розду́ти, *рідко* ви́дути) з му́хи слона́ *(рідко* вола́, бугая́) *див.* роби́ти

ВИ́ДУМАТИ

ви́думає

◇ По́роху не ви́гадає (не ви́думає) *див.* вига́дувати[1] (1)

ви́думай

◇ Ще що ви́гадай (ви́думай, зроби *і т. ін.)! див.* вига́дувати[1] (2)

ВИ́ДУТИ

ви́дути

◇ Роби́ти (роздува́ти, *рідко* видува́ти) / зроби́ти (розду́ти, *рідко* ви́дути) з му́хи слона́ *(рідко* вола́, бугая́) *див.* роби́ти

ВИДЮ́ЧИЙ

видю́ча

Види́ма (ві́рна, *рідко* видю́ща, видю́ча) смерть *див.* смерть

видю́че

◇ Всевидю́ще (всеви́дяче, видю́че *і т. ін.)* о́ко *див.* о́ко[1]

ВИДЮ́ЩИЙ

видю́ща

Види́ма (ві́рна, *рідко* видю́ща, видю́ча) смерть *див.* смерть

ВИ́ЖАТИ[1]

ви́жати

◇ Вида́влювати (вижима́ти, витяга́ти *і т. ін.)* / ви́давити (ви́жати, ви́тягнути *і т. ін.)* [всі] со́ки *див.* вида́влювати (4)

ви́жми

◇ Хоч ви́крути *(рідко* ви́жми) *див.* викру́чувати (2)

ВИЖИВА́ТИ

вижива́ти

◇ Ви́жити / вижива́ти з па́м'яті *див.* вижива́ти (2)

◇ Ви́жити / вижива́ти з ро́зуму (з ума́) *див.* вижива́ти (3)

ВИЖИМА́ТИ

вижима́ти

◇ Вида́влювати (вижима́ти, витяга́ти *і т. ін.)* / ви́давити (ви́жати, ви́тягнути *і т. ін.)* [всі] со́ки *див.* вида́влювати (4)

ВИ́ЖИТИ

ви́жити

◇ Ви́жити / вижива́ти з па́м'яті *див.* вижива́ти (2)

◇ Ви́жити / вижива́ти з ро́зуму (з ума́) *див.* вижива́ти (3)

Ди́вом ви́жити (зберегти́ся, уці́літи *і т. ін.) див.* вижива́ти (1)

ВИ́ЗБИРАТИ

ви́збираєш

◇ І зу́би ви́збираєш <І зубів не ви́збираєш> *див.* визби́рувати (1)

ВИЗВО́ЛЬНИЙ

визво́льна

Визво́льна війна́ *див.* війна́

ВИЗНАВА́ТИ

визнава́ти

◇ Визнава́ти (признава́ти) / ви́знати (призна́ти) ра́цію *див.* визнава́ти (1)

ВИ́ЗНАТИ

ви́знати

◇ Визнава́ти (признава́ти) / ви́знати (призна́ти) ра́цію *див.* визнава́ти (1)

ВИ́ЗНАЧЕНИЙ

ви́значений

△ Ви́значений інтегра́л *див.* інтегра́л

ВИЇДА́ТИ

виїда́ти

◇ Виїда́ти о́чі *див.* виїда́ти (1)

ВИ́ЇДЕНИЙ

ви́їденого

◇ Не ва́ртий (не варт) [і] ви́їденого яйця́ (ви́шкварки, ді́рки з бу́блика, фу́нта кло́ччя, то́рби сі́чки *і т. ін.) див.* ва́ртий (4)

ВИЇЖДЖА́ТИ

виїжджа́ти

◇ Виїжджа́ти / ви́їхати на чужі́й спи́ні (на пле́чах *чиїх, кого) див.* виїжджа́ти (2)

Виїжджа́ти (ї́здити) в світ *див.* виїжджа́ти (1)

ВИЇЗНИ́Й

виїзна́

△ Виїзна́ моде́ль *див.* моде́ль

виїзні́

Виїзні́ докуме́нти *див.* докуме́нт

ВИ́ЇХАТИ

ви́їхати

◇ Виїжджа́ти / ви́їхати на чужі́й спи́ні (на пле́чах *чиїх, кого) див.* виїжджа́ти (2)

◇ Ви́їхати впере́д нога́ми [з ха́ти] *див.* виїжджа́ти (3)

ВИЙМА́ТИ

вийма́ти

◇ Вийма́ти / ви́йняти ду́шу (се́рце) *див.* вийма́ти (2)

Вийма́ти / ви́йняти о́чі *див.* вийма́ти (1)

ВИ́ЙНЯТИ

ви́йми

◇ Хоч із душі́ ви́йми *див.* вийма́ти (3)

◇ Хоч о́ко (о́чі) ви́коли *(рідше* ви́бий, ви́йми, ви́бери, повико́люй *і т. ін.) див.* вико́лювати (1)

ви́йняти

◇ Вийма́ти / ви́йняти ду́шу (се́рце) *див.* вийма́ти (2)

Вийма́ти / ви́йняти о́чі *див.* вийма́ти (1)

ВИ́ЙТИ

ви́йде

◇ Бу́дуть (ви́йдуть) лю́ди <Бу́де (ви́йде) люди́на> *див.* лю́ди

◇ [Цей] но́мер не про́йде (не ви́йде) *див.* но́мер

ви́йдуть

◇ Бу́дуть (ви́йдуть) лю́ди <Бу́де (ви́йде) люди́на> *див.* лю́ди

ви́йти

◇ Ви́йти (ви́битися, ви́рватися, *зневажл.* ви́скочити *і т. ін.)* / вихо́дити (вибива́тися, вирива́тися, *зневажл.* виска́кувати *і т. ін.)* в лю́ди *див.* вихо́дити (19)

◇ Ви́йти (ви́дряпатися) з то́го́ сві́ту *див.* вихо́дити (20)

◇ Ви́йти / вихо́дити на моє́ (твоє́, його́ *і т. ін.) див.* вихо́дити (21)

Ви́йти / вихо́дити на тра́верс (на тра́верз) <Опини́тися / опиня́тися на тра́версі (на тра́верзі)> *див.* вихо́дити (1)

◇ Ви́йти із борозни́ *див.* вихо́дити (22)

◇ Ви́лізти (ви́йти, *рідко* полі́зти) / вила́зити (вилі́за́ти, вихо́дити) бо́ком *див.* вила́зити (5)

◇ Виступа́ти (вихо́дити, сплива́ти) / ви́ступити (ви́йти, спливти́) наве́рх *(рідко* напове́рх) *див.* виступа́ти (2)

Вихо́дити (вибува́ти) / ви́йти (ви́бути) з гри *див.* вихо́дити (2)

◇ Вихо́дити (вибува́ти) / ви́йти (ви́бути) з ла́ду *див.* вихо́дити (23)

Вихо́дити / ви́йти в ефі́р *див.* вихо́дити (3)

◇ Вихо́дити / ви́йти *(ірон.* ви́летіти) в тира́ж *див.* вихо́дити (30)

Вихо́дити / ви́йти в мо́ре *див.* вихо́дити (4)

◇ Вихо́дити / ви́йти в світ *див.* вихо́дити (24)

Вихо́дити / ви́йти дру́ком *див.* вихо́дити (5)

◊ Вихо́дити / ви́йти за ра́мки (за ме́жі) *див.* вихо́дити (25)

Вихо́дити / ви́йти з важко́го (при́крого, скрутно́го *і т. ін.)* стано́вища (ста́ну) <Вихо́дити / ви́йти зі скру́ти> *див.* вихо́дити (6)

△ Вихо́дити / ви́йти з громадя́нства *див.* вихо́дити (17)

Вихо́дити / ви́йти з діте́й *див.* вихо́дити (7)

Вихо́дити / ви́йти з мо́ди *див.* вихо́дити (8)

◊ Вихо́дити / ви́йти з-під пера́ *див.* вихо́дити (26)

◊ Вихо́дити / ви́йти з по́слуху *див.* вихо́дити (27)

◊ Вихо́дити / ви́йти з рівнова́ги (з се́бе) *див.* вихо́дити (28)

◊ Вихо́дити / ви́йти з ро́лі *див.* вихо́дити (29)

Вихо́дити / ви́йти з ужи́тку *див.* вихо́дити (9)

Вихо́дити / ви́йти на [вели́кий (широ́кий)] екра́н *див.* вихо́дити (10)

Вихо́дити / ви́йти на до́бре (на добро́) *див.* вихо́дити (11)

◊ Вихо́дити / ви́йти на доро́гу (на шлях) *див.* вихо́дити (32)

◊ Вихо́дити / ви́йти на одно́ *див.* вихо́дити (33)

◊ Вихо́дити / ви́йти на пе́рші ро́лі *див.* вихо́дити (34)

△ Вихо́дити / ви́йти на ри́нок *див.* вихо́дити (18)

◊ Вихо́дити / ви́йти на широ́ку доро́гу *див.* вихо́дити (35)

◊ Вихо́дити / ви́йти *(рідко* ви́скочити) сухи́м з води́ *див.* вихо́дити (36)

Вихо́дити (вилива́тися, виступа́ти) / ви́йти (ви́литися, ви́ступити) з берегі́в *див.* вихо́дити (12)

◊ Вихо́дити (іти́) / ви́йти з літ (з ро́ків, з ві́ку) *див.* вихо́дити (26)

Вихо́дити (іти́) / ви́йти (піти́) за́між *див.* вихо́дити (13)

Вихо́дити (става́ти) / ви́йти (ста́ти) на старт *див.* вихо́дити (14)

△ Іти́ (вихо́дити) / піти́ (ви́йти) в стрі́лку (в тру́бку) *див.* іти́

Іти́ (вихо́дити) / піти́ (ви́йти) на за́сідку (на за́сіди) *див.* іти́

Іти́ (вихо́дити) / піти́ (ви́йти) на пе́нсію *див.* іти́

Іти́ (вихо́дити, подава́ти) / піти́ (ви́йти, пода́ти) у відста́вку <Бра́ти / взя́ти відста́вку> *див.* іти́

◊ Ро́гом вила́зити (вихо́дити) / ви́лізти (ви́йти) *див.* вила́зити (6)

ви́йшли

◊ Літа́ (ро́ки́) вихо́дять / ви́йшли *див.* літа́

ви́йшло

◊ Вихо́дить / ви́йшло з рук *див.* вихо́дити (37)

На пра́вду ви́йшло *див.* вихо́дити (16)

ви́йшов

◊ Дух ви́йшов (ви́скочив, *грубо* ви́пер) *див.* дух

◊ Хміль ви́йшов (ви́летів, ви́вітрився *і т. ін.)* / вихо́дить (вилі́тає, виві́трюється *і т. ін.)* з голови́ *див.* хміль

ВИ́КАЗАТИ

ви́казати

Вика́зувати / ви́казати себе́ *див.* вика́зувати (1)

ВИКА́ЗУВАТИ

вика́зувати

Вика́зувати / ви́казати себе́ *див.* вика́зувати (1)

ВИ́КАПАНИЙ

ви́капаний

◊ Як ви́капаний *див.* ви́капаний (1)

ВИКИДА́ТИ

викида́ти

◊ Викида́ти / ви́кинути дур з голови́ *див.* викида́ти (1)

◊ [Викида́ти / ви́кинути] за борт *див.* викида́ти (2)

◊ Викида́ти / ви́кинути ко́зиря *див.* викида́ти (3)

◊ Викида́ти / ви́кинути колі́нця (колі́нце, колі́но, колі́на, кре́нделі) *див.* викида́ти (4)

◊ Викида́ти / ви́кинути ко́ника (ко́ники) *див.* викида́ти (5)

◊ Викида́ти / ви́кинути на ві́тер *див.* викида́ти (6)

◊ Викида́ти / ви́кинути на ву́лицю *див.* викида́ти (7)

◊ Викида́ти / ви́кинути на смітни́к *див.* викида́ти (8)

◊ Викида́ти / ви́кинути на смітни́к істо́рії *див.* викида́ти (9)

◊ Викида́ти *(рідко* витина́ти) / ви́кинути шту́ку (фо́ртелі, фо́ртель, фо́куси *і т. ін.) див.* викида́ти (10)

◊ Ви́кинути (ви́трусити) / викида́ти з голови́ (з па́м'яті, з ду́мки, *рідко* з ума́ *і т. ін.) див.* викида́ти (12)

◊ Роби́ти (викида́ти, стро́їти) / зроби́ти (ви́кинути) фі́глі (фі́гля, фі́глі-мі́глі) *див.* роби́ти

ВИКИДНИ́Й

викидни́й

△ Викидни́й е́кспорт *див.* е́кспорт

ВИ́КИНУТИ

ви́кинути

◊ Викида́ти / ви́кинути дур з голови́ *див.* викида́ти (1)

◊ [Викида́ти / ви́кинути] за борт *див.* викида́ти (2)

◊ Викида́ти / ви́кинути ко́зиря *див.* викида́ти (3)

◊ Викида́ти / ви́кинути колі́нця (колі́нце, колі́но, колі́на, кре́нделі) *див.* викида́ти (4)

◊ Викида́ти / ви́кинути ко́ника (ко́ники) *див.* викида́ти (5)

◊ Викида́ти / ви́кинути на ві́тер *див.* викида́ти (6)

◊ Викида́ти / ви́кинути на ву́лицю *див.* викида́ти (7)

◊ Викида́ти / ви́кинути на смітни́к *див.* викида́ти (8)

◊ Викида́ти / ви́кинути на смітни́к істо́рії *див.* викида́ти (9)

◊ Викида́ти *(рідко* витина́ти) / ви́кинути шту́ку (фо́ртелі, фо́ртель, фо́куси *і т. ін.) див.* викида́ти (10)

◊ Ви́кинути (ви́креслити) з [сво́го́] се́рця *див.* викида́ти (11)

◊ Ви́кинути (ви́трусити) / викида́ти з голови́ (з па́м'яті, з ду́мки, *рідко* з ума́ *і т. ін.) див.* викида́ти (12)

◊ Роби́ти (викида́ти, стро́їти) / зроби́ти (ви́кинути) фі́глі (фі́гля, фі́глі-мі́глі) *див.* роби́ти

ВИКЛАДА́ТИ

виклада́ти

◊ Виклада́ти / ви́класти ду́шу *див.* виклада́ти (1)

◊ Виклада́ти / ви́класти [свої́] ка́рти *див.* виклада́ти (2)

ВИКЛАДО́ВИЙ

викладо́ва

Викладо́ва мо́ва *див.* мо́ва

ВИ́КЛАСТИ

ви́класти

◊ Виклада́ти / ви́класти ду́шу *див.* виклада́ти (1)

◊ Виклада́ти / ви́класти [свої́] ка́рти *див.* виклада́ти (2)

ВИ́КЛИК

ви́клик

Ви́клик ча́су *див.* ви́клик (1)

◊ Ки́дати / ки́нути ви́клик *див.* ки́дати

◊ Прийма́ти / прийня́ти ви́клик *див.* прийма́ти

ви́кликом

◊ З ви́кликом *див.* ви́клик (2)

ВИ́КЛИКАТИ

ви́кликати

◊ Виклика́ти / ви́кликати вого́нь на се́бе *див.* виклика́ти (4)

Виклика́ти / ви́кликати на поєди́нок (на двобі́й) *див.* виклика́ти (2)
Виклика́ти / ви́кликати на про́від (до дро́ту) *див.* виклика́ти (1)
Зчиня́ти (виклика́ти, роби́ти) / зчини́ти (ви́кликати, зроби́ти) переполо́х *див.* зчиня́ти

ВИКЛИКА́ТИ

виклика́ти

◊ Виклика́ти / ви́кликати во́гонь на се́бе *див.* виклика́ти (4)
Виклика́ти / ви́кликати на поєди́нок (на двобі́й) *див.* виклика́ти (2)
Виклика́ти / ви́кликати на про́від (до дро́ту) *див.* виклика́ти (1)
Виклика́ти на кулаки́ *див.* виклика́ти (3)
Зчиня́ти (виклика́ти, роби́ти) / зчини́ти (ви́кликати, зроби́ти) переполо́х *див.* зчиня́ти
◊ Не виклика́ти [жо́дного (будь-яко́го, нія́кого)] су́мніву ([жо́дних (будь-яки́х, нія́ких)] су́мнівів) *див.* виклика́ти (5)

ВИ́КОЛОТИ

ви́коли

◊ Хоч о́ко (о́чі) ви́коли *(рідше* ви́бий, ви́йми, ви́бери, повико́люй *і т. ін.)* *див.* вико́лювати (1)

ВИ́КОЛУПАТИ

ви́колупай

◊ Хоч ви́колупай із па́льця *див.* виколу́пувати (2)

ви́колупати

◊ Ви́колупати з па́льця *див.* виколу́пувати (1)

ВИКОНА́ВЕЦЬ

викона́вець

△ Викона́вець зло́чину *див.* викона́вець (1)
Викона́вець робі́т *див.* викона́вець (1)
△ Судови́й викона́вець *див.* викона́вець (3)

ВИКОНА́ВЧИЙ

викона́вча

△ Викона́вча вла́да *див.* вла́да

викона́вче

△ Викона́вче прова́дження *див.* прова́дження

викона́вчий

△ Викона́вчий лист *див.* лист[2]

ВИКОНА́ННЯ

викона́ння

△ Викона́ння ви́року *див.* викона́ння (1)
△ Забезпе́чення викона́ння зобов'я́зань *див.* забезпе́чення

ВИКО́НУВАЧ

вико́нувач

Вико́нувач обов'язків *див.* вико́нувач (1)

ВИ́КОПАТИ

ви́копай

◊ Хоч з (з-під) землі́ ви́копай *див.* вико́пувати (1)

ВИКОРЧО́ВУВАТИ

викорчо́вувати

◊ Викорчо́вувати / ви́корчувати до оста́ннього па́ростка *див.* викорчо́вувати (1)
◊ Вирива́ти (викорчо́вувати) / ви́рвати (ви́корчувати) з ко́ренем (з корі́нням) *див.* вирива́ти[1] (2)

ВИ́КОРЧУВАТИ

ви́корчувати

◊ Викорчо́вувати / ви́корчувати до оста́ннього па́ростка *див.* викорчо́вувати (1)
◊ Вирива́ти (викорчо́вувати) / ви́рвати (ви́корчувати) з ко́ренем (з корі́нням) *див.* вирива́ти[1] (2)

ВИ́КРЕСЛИТИ

ви́креслити

◊ Ви́кинути (ви́креслити) з [свого́] се́рця *див.* викида́ти (11)
◊ Викре́слювати (витра́влювати) / ви́креслити (ви́травити) з [своє́ї] па́м'яті (з [свого́] життя́) *див.* викре́слювати (1)

ВИКРЕ́СЛЮВАТИ

викре́слювати

◊ Викре́слювати (витра́влювати) / ви́креслити (ви́травити) з [своє́ї] па́м'яті (з [свого́] життя́) *див.* викре́слювати (1)

ВИКРИВА́ТИ

викрива́ти

Видава́ти (викрива́ти) / ви́дати (ви́крити) таємни́цю (секре́т) *див.* видава́ти (2)

ВИ́КРИВЛЕННЯ

ви́кривлення

△ Ви́кривлення носово́ї перегоро́дки *див.* ви́кривлення (1)
△ Ви́кривлення хребта́ *див.* ви́кривлення (2)

ВИ́КРИТИ

ви́крити

Видава́ти (викрива́ти) / ви́дати (ви́крити) таємни́цю (секре́т) *див.* видава́ти (2)

ВИКРУТА́С

викрута́си

◊ Стро́їти вихиля́си та викрута́си *див.* стро́їти[1]

викрута́сів

◊ Без викрута́сів *див.* викрута́с (1)

ВИ́КРУТИТИ

ви́крути

◊ Хоч ви́крути *(рідко* ви́жми) *див.* викру́чувати (2)

ВИ́КРУТИТИСЯ

ви́крутитися

◊ Ви́крутитися (ви́лізти, ви́братися *і т. ін.)* з ха́лепи *див.* викру́чуватися (1)

ВИ́КРУЧЕНИЙ

ви́кручена

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* ви́кручена (діря́ва) ганчі́рка *див.* ганчі́рка

ВИКРУ́ЧУВАННЯ

викру́чування

◊ Викру́чування рук *див.* викру́чування (1)

ВИКРУ́ЧУВАТИ

викру́чувати

◊ Викру́чувати ру́ки *див.* викру́чувати (1)

ВИКРУ́ЧУВАТИСЯ

викру́чуватися

◊ Ви́тися (звива́тися, крути́тися, викру́чуватися *і т. ін.)* в'юно́м (ли́сом) *див.* ви́тися (1)

ВИ́КУРИТИ

ви́курити

◊ Не ви́курити й ла́даном (сі́ркою) *див.* вику́рювати (1)

ВИ́ЛА

ви́ла

Бра́ти / взя́ти на ви́ла *див.* бра́ти (14)
Махові́ ви́ла *див.* ви́ла (1)

ви́лами

◊ Ви́лами [по воді́] [пи́сано (пи́саний)] *див.* пи́саний

ВИ́ЛАЗ

ви́лазу

Ви́лазу нема́ *див.* нема́

ВИЛА́ЗИТИ

вила́зити

◊ [Аж] із шку́ри (зі шкі́ри) лі́зти (вила́зити, *рідше* вилу́зуватися *і т. ін.)* *див.* лі́зти
◊ Вила́зити (вилізáти) / ви́лізти з дра́н'тя *див.* вила́зити (1)
◊ Вила́зити (вилізáти) / ви́лізти зі своє́ї (вла́сної) шкаралу́пи *див.* вила́зити (2)
◊ Вила́зити / ви́лізти з боргі́в *див.* вила́зити (3)
◊ Вила́зити / ви́лізти наве́рх (назо́вні) *див.* вила́зити (4)
◊ Ви́лізти (ви́йти, *рідко* полі́зти) / вила́зити (вилізáти, вихо́дити) бо́ком *див.* вила́зити (5)
◊ Ро́гом вила́зити (вихо́дити) / ви́лізти (ви́йти) *див.* вила́зити (6)
◊ Сіда́ти (вила́зити) / сі́сти (ви́лізти) на го́лову *див.* сіда́ти

вила́зять

◊ [Аж (і)] о́чі на лоб (на ло́ба, *рідше* догори́ *і т. ін.)* лі́зуть (вила́зять) / полі́зли (ви́лізли) *див.* о́ко[1]

◊ [Аж] о́чі [з ло́ба (з голови́)] вила́зять (лі́зуть) *див.* о́ко[1]

◊ О́чі вила́зять *див.* о́ко[1]

ВИ́ЛЕТІТИ

ви́летів

◊ Хміль ви́йшов (ви́летів, ви́вітрився *і т. ін.)* / вихо́дить (виліта́є, виві́трюється *і т. ін.)* з голови́ *див.* хміль

ви́летіла

◊ Душа́ виліта́є (відліта́є, тіка́є *і т. ін.)* / ви́летіла (відлеті́ла, втекла́ *і т. ін.)* з ті́ла *див.* душа́

ви́летіло

◊ Ви́летіло з ро́та (з уст) *див.* виліта́ти (1)

ви́летіти

◊ Ви́летіти (ви́вітритися, *рідше* ви́слизнути) / виліта́ти (виві́трюватися, *рідше* вислиза́ти) з голови́ (з па́м'яті) *див.* виліта́ти (2)

◊ Ви́летіти із сідла́ *див.* виліта́ти (3)

◊ Виліта́ти / ви́летіти в трубу́ *див.* виліта́ти (4)

◊ Вихо́дити / ви́йти *(іро́н.* ви́летіти) в тира́ж *див.* вихо́дити (30)

ВИЛИВА́ТИ

вилива́ти

◊ Вилива́ти / ви́лити [свою́] ду́шу *(рідко* [своє́] се́рце) *див.* вилива́ти (1)

◊ Вилива́ти / ви́лити [свою́] жовч *див.* вилива́ти (2)

◊ Вилива́ти / ви́лити сльоза́ми *див.* вилива́ти (3)

◊ Вилива́ти / ви́лити сльо́зи (бага́то *(рідше* бага́цько) сліз) *див.* вилива́ти (4)

◊ Вилива́ти (відлива́ти) / ви́лити (відлля́ти) переля́к (переполо́х, уро́ки *і т. ін.) див.* вилива́ти (5)

◊ Вилива́ти з во́ску [тала́н-до́лю] *див.* вилива́ти (6)

◊ Вилива́ти (ли́ти) / ви́лити помі́ї *див.* вилива́ти (7)

◊ Ли́ти (вилива́ти, пролива́ти) / ви́лити (проли́ти) [дрібні́] сльо́зи *див.* ли́ти

ВИЛИВА́ТИСЯ

вилива́тися

◊ Вилива́тися / ви́литися на папі́р *див.* вилива́тися (1)

Вихо́дити (вилива́тися, виступа́ти) / ви́йти (ви́литися, ви́ступити) з берегі́в *див.* вихо́дити (12)

ВИЛИВНИ́Й

виливні́

△ Виливні́ поро́ди *див.* поро́да

ВИ́ЛИЗАНИЙ

ви́лизаний

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* ви́лизаний [язико́м] *див.* ви́лизаний (1)

ВИ́ЛИТИ

ви́лий

◊ Хоч на соба́ку (на хвіст соба́ці) лий / ви́лий *див.* ли́ти

ви́лити

◊ Вилива́ти / ви́лити [свою́] ду́шу *(рідко* [своє́] се́рце) *див.* вилива́ти (1)

◊ Вилива́ти / ви́лити [свою́] жовч *див.* вилива́ти (2)

◊ Вилива́ти / ви́лити сльоза́ми *див.* вилива́ти (3)

◊ Вилива́ти / ви́лити сльо́зи (бага́то *(рідше* бага́цько) сліз) *див.* вилива́ти (4)

◊ Вилива́ти (відлива́ти) / ви́лити (відлля́ти) переля́к (переполо́х, уро́ки *і т. ін.) див.* вилива́ти (5)

◊ Вилива́ти (ли́ти) / ви́лити помі́ї *див.* вилива́ти (7)

◊ Ли́ти (вилива́ти, пролива́ти) / ви́лити (проли́ти) [дрібні́] сльо́зи *див.* ли́ти

ВИ́ЛИТИЙ

ви́литий

Як (мов, ні́би *і т. ін.)* ви́литий *див.* ви́литий (1)

ВИ́ЛИТИСЯ

ви́литися

◊ Вилива́тися / ви́литися на папі́р *див.* вилива́тися (1)

Вихо́дити (вилива́тися, виступа́ти) / ви́йти (ви́литися, ви́ступити) з берегі́в *див.* вихо́дити (12)

ВИЛІЗА́ТИ

вилiза́ти

◊ Віла́зити (виліза́ти) / ви́лізти з дра́нтя *див.* вила́зити (1)

◊ Вила́зити (виліза́ти) / ви́лізти зі своє́ї (вла́сної) шкаралу́пи *див.* вила́зити (2)

◊ Ви́лізти (ви́йти, *рідко* полі́зти) / вила́зити (виліза́ти, вихо́дити) бо́ком *див.* вила́зити (5)

ВИ́ЛІЗТИ

ви́лізли

◊ [Аж (і)] о́чі на лоб (на ло́ба, *рідше* догори́ *і т. ін.)* лі́зуть (вила́зять) / полі́зли (ви́лізли) *див.* о́ко[1]

ви́лізло

◊ Заговори́ло (ви́лізло) нутро́ *див.* нутро́

ви́лізти

◊ Ви́крутитися (ви́лізти, ви́братися *і т. ін.)* з хале́пи *див.* викру́чуватися (1)

◊ Вила́зити (виліза́ти) / ви́лізти з дра́нтя *див.* вила́зити (1)

◊ Вила́зити (виліза́ти) / ви́лізти зі своє́ї (вла́сної) шкаралу́пи *див.* вила́зити (2)

◊ Вила́зити / ви́лізти з боргі́в *див.* вила́зити (3)

◊ Вила́зити / ви́лізти наве́рх (назо́вні) *див.* вила́зити (4)

◊ Ви́лізти (ви́йти, *рідко* полі́зти) / вила́зити (виліза́ти, вихо́дити) бо́ком *див.* вила́зити (5)

◊ В одне́ (одно́) ву́хо влі́зти, а в дру́ге ви́лізти *див.* вла́зити

◊ Ро́гом вила́зити (вихо́дити) / ви́лізти (ви́йти) *див.* вила́зити (6)

◊ Сіда́ти (вила́зити) / сі́сти (ви́лізти) на го́лову *див.* сіда́ти

ви́лізуть

◊ [І] о́чі повила́зять (ви́лізуть) *див.* о́ко[1]

ви́лізь

◊ Хоч із шку́ри ви́лізь *див.* вила́зити (7)

ВИ́ЛІПЛЕНИЙ

ви́ліплений

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* з во́ску *(рідко* з гі́псу) ви́ліплений (злі́плений) *див.* ви́ліплений (1)

ВИЛІТА́ТИ

виліта́є

◊ Душа́ виліта́є (відліта́є, тіка́є *і т. ін.)* / ви́летіла (відлеті́ла, втекла́ *і т. ін.)* з ті́ла *див.* душа́

◊ Хміль ви́йшов (ви́летів, ви́вітрився *і т. ін.)* / вихо́дить (виліта́є, виві́трюється *і т. ін.)* з голови́ *див.* хміль

виліта́ти

◊ Ви́летіти (ви́вітритися, *рідше* ви́слизнути) / виліта́ти (виві́трюватися, *рідше* вислиза́ти) з голови́ (з па́м'яті) *див.* виліта́ти (2)

◊ Виліта́ти / ви́летіти в трубу́ *див.* виліта́ти (4)

ВИ́ЛОЧКОВИЙ

ви́лочкова

△ Ви́лочкова за́лоза *див.* за́лоза

ВИЛУ́ЗУВАТИСЯ

вилу́зуватися

◊ [Аж] із шку́ри (зі шкі́ри) лі́зти (вила́зити, *рідше* вилу́зуватися *і т. ін.) див.* лі́зти

ВИ́ЛУПИТИ

ви́лупити

◊ Ви́тріщити (ви́валити, ви́рячити, ви́лупити, ви́балушити *і т. ін.)* / витріща́ти (вива́лювати, виря́чувати, вилу́плювати, вибалу́шувати *і т. ін.)* о́чі (баньки́, *рідко* бульки́) *див.* витріща́ти (1)

◊ [Хоч] із колі́на ви́лупити *див.* вилу́плювати (1)

ВИЛУ́ПЛЮВАТИ

вилу́плювати

◊ Ви́тріщити (ви́валити, ви́рячити, ви́лупити, ви́балушити *і т. ін.)* / витріща́ти (вива́лювати, виря́чувати, вилу́плювати, вибалу́шувати *і т. ін.)* о́чі (баньки́, *рідко* бульки́) *див.* витріща́ти (1)

ВИ́ЛУЩИТИ

ви́лущити

◊ Ви́лущити зу́би *див.* вилу́щувати (1)

ВИЛЬНУ́ТИ

вильну́ти

◊ Вильну́ти наве́рх де́нце́м *див.* вильну́ти (1)

ВИ́ЛЯСК

ви́ляски

◊ Аж (тільки) ви́ляски *(рідко* о́дляски) пі́дуть / іду́ть (розляга́ються) *див.* ви́ляск (1)

о́дляски

◊ Аж (тільки) ви́ляски *(рідко* о́дляски) пі́дуть / іду́ть (розляга́ються) *див.* ви́ляск (1)

ВИЛЯ́ТИ

виля́ти

◊ Виля́ти / завиля́ти хвосто́м *див.* виля́ти (1)

ВИМАЛЬО́ВУВАТИ

вимальо́вувати

Вимальо́вувати (змальо́вувати) / ви́малювати (змалюва́ти) слова́ми *див.* вимальо́вувати (1)

ВИ́МАЛЮВАТИ

ви́малювати

Вимальо́вувати (змальо́вувати) / ви́малювати (змалюва́ти) слова́ми *див.* вимальо́вувати (1)

ВИ́МАНИТИ

ви́манити

◊ І калаче́м не ви́манити *див.* вима́нювати (1)

ВИ́МЕСТИ

ви́мести

◊ Виміта́ти / ви́мести під мітлу́ *див.* виміта́ти (1)

ВИ́МІНЯТИ

ви́міняти

◊ Міня́ти / поміня́ти (проміня́ти, ви́міняти *і т. ін.)* шило на шва́йку (на ми́ло, на мотови́ло) *див.* міняти

ВИ́МІР

ви́мір

◊ Четве́ртий ви́мір *див.* ви́мір (1)

ВИМІ́РЮВАЛЬНИЙ

вимі́рювальна

△ Вимі́рювальна скоба́ *див.* скоба́²

вимі́рювальні

△ Цифрові́ вимі́рювальні при́лади *див.* при́лад

вимі́рювального

△ Ціна́ по́ділки [вимі́рювального при́ладу] *див.* ціна́

ВИМІТА́ТИ

виміта́ти

◊ Виміта́ти / ви́мести під мітлу́ *див.* виміта́ти (1)

ВИ́МОВИТИ

ви́мовити

◊ Не вмі́ти (не могти́) сло́ва (двох слів) ви́мовити (сказа́ти) *див.* умі́ти

◊ Нема́ коли́ й сло́ва ви́мовити *див.* нема́

ВИМО́ГА

вимо́га

△ Платі́жна вимо́га *див.* вимо́га (2)

△ Позо́вна вимо́га *див.* вимо́га (3)

вимо́гу

Висува́ти / ви́сунути вимо́гу *див.* висува́ти (1)

На вимо́гу *див.* вимо́га (1)

ВИ́МОРОЧНИЙ

ви́морочне

△ Ви́морочне майно́ *див.* майно́

ВИ́МОТАТИ

ви́мотати

◊ Вимо́тувати (висо́тувати) / ви́мотати (ви́сотати) [всі] жи́ли *див.* вимо́тувати (1)

◊ Вимо́тувати (мота́ти, витяга́ти, тягну́ти) / ви́мотати (ви́тягти) [всю] ду́шу *див.* вимо́тувати (2)

◊ Вимо́тувати (мота́ти, тягну́ти, тягти́) / ви́мотати (ви́тягти) [всі] кишки́ *див.* вимо́тувати (3)

ВИМО́ТУВАТИ

вимо́тувати

◊ Вимо́тувати (висо́тувати) / ви́мотати (ви́сотати) [всі] жи́ли *див.* вимо́тувати (1)

◊ Вимо́тувати (мота́ти, витяга́ти, тягну́ти) / ви́мотати (ви́тягти) [всю] ду́шу *див.* вимо́тувати (2)

◊ Вимо́тувати (мота́ти, тягну́ти, тягти́) / ви́мотати (ви́тягти) [всі] кишки́ *див.* вимо́тувати (3)

ВИ́МУШЕНИЙ

ви́мушений

Ви́мушений прогу́л *див.* прогу́л

ВИ́М'Я

ви́м'я

Су́че ви́м'я *див.* ви́м'я (1)

ВИНА́

вини́

Почува́тися до вини́ *див.* почува́тися

Споку́тування вини́ (прови́ни) *див.* споку́тування

вину́

◊ Бра́ти (прийма́ти, перейма́ти) / взя́ти (прийня́ти, перейня́ти) вину́ на се́бе *див.* бра́ти (127)

◊ Вали́ти (зва́лювати, зверта́ти, поклада́ти, склада́ти, *рідше* спира́ти) / звали́ти (зверну́ти, покла́сти, скла́сти, *рідше* спе́рти) вину́ (прови́ну) *див.* вали́ти¹ (4)

Загла́джувати / загла́дити прови́ну (вину́) *див.* загла́джувати

Споку́тувати / споку́тати [свою́] вину́ (прови́ну, [свій] гріх) *див.* споку́тувати

ВИ́НАЙТИ

ви́найти

◊ Винахо́дити / ви́найти велосипе́д *див.* винахо́дити (2)

Винахо́дити / ви́найти спо́сіб *див.* винахо́дити (1)

ВИНАХІ́ДНИЦТВО

винахі́дництва

Бюро́ раціоналіза́ції й винахі́дництва *див.* бюро́ (4)

ВИНАХО́ДИТИ

винахо́дити

◊ Винахо́дити / ви́найти велосипе́д *див.* винахо́дити (2)

Винахо́дити / ви́найти спо́сіб *див.* винахо́дити (1)

ВИ́НЕСТИ

ви́несли

◊ Бода́й (щоб) на ма́рах ви́несло (ви́несли) *див.* вино́сити (3)

ви́несло

◊ Бода́й (щоб) на ма́рах ви́несло (ви́несли) *див.* вино́сити (3)

ви́нести

◊ Ви́везти (ви́тягти, ви́нести, понести́) / виво́зити (витяга́ти, вино́сити, нести́) на свої́х пле́ча́х (на собі́) *див.* виво́зити (3)

◊ Ви́нести / вино́сити нога́ми впере́д (напере́д) *див.* вино́сити (4)

◊ Ви́нести / вино́сити но́ги *див.* вино́сити (5)

△ Вино́сити / ви́нести ви́рок *див.* вино́сити (2)

◊ Вино́сити / ви́нести на лю́ди *див.* вино́сити (6)

◊ Вино́сити / ви́нести смі́ття з ха́ти *див.* вино́сити (7)

◊ Вино́сити (віддава́ти) / ви́нести (відда́ти) на суд *див.* вино́сити (8)

ВИ́ННИЙ²

ви́нна

△ Ви́нна (виннока́м'яна) кислота́ *див.* кислота́

ви́нне
◊ На ви́нне я́блуко *див.* я́блуко
ви́нний
△ Ви́нний (ети́ловий) спирт *див.* спирт
△ Ви́нний ка́мінь *див.* ка́мінь
ВИННОКА́М’ЯНИЙ
виннока́м’яна
△ Ви́нна (виннока́м’яна) кислота́ *див.* кислота́
ВИНО́[1]
ви́на
△ Ма́рочні (сортові́) ви́на *див.* вино́[1] (10)
вині́
◊ Полоска́тися в горі́лці (у вині́) *див.* полоска́тися
вино́
Бі́ле вино́ *див.* вино́[1] (1)
Живе́ вино́ *див.* вино́[1] (2)
Напівсоло́дке ви́но *див.* вино́[1] (3)
Напівсухе́ вино́ *див.* вино́[1] (4)
Соло́дке вино́ *див.* вино́[1] (5)
Століве вино́ *див.* вино́[1] (6)
Сухе́ вино́ *див.* вино́[1] (7)
Черво́не вино́ *див.* вино́[1] (8)
Шампа́нське вино́ *див.* вино́[1] (9)
ВИНОГРА́Д
виногра́д
Ди́кий виногра́д *див.* виногра́д (1)
ВИНОГРА́ДНИЙ
виногра́дний
△ Виногра́дний цу́кор *див.* цу́кор
ВИ́НОС
ви́нос
△ Ви́нос да́ху *див.* ви́нос (1)
ВИНО́СИТИ
вино́сити
◊ Ви́везти (ви́тягти, ви́нести, понести́) / виво́зити (витяга́ти, вино́сити, нести́) на свої́х пле́чах (на собі́) *див.* виво́зити (3)
◊ Ви́нести / вино́сити нога́ми впере́д (напере́д) *див.* вино́сити (4)
◊ Ви́нести / вино́сити но́ги *див.* вино́сити (5)
△ Вино́сити / ви́нести ви́рок *див.* вино́сити (2)
◊ Вино́сити / ви́нести на лю́ди *див.* вино́сити (6)
◊ Вино́сити / ви́нести смі́ття з ха́ти *див.* вино́сити (7)
◊ Вино́сити (віддава́ти) / ви́нести (відда́ти) на суд *див.* вино́сити (8)
Вино́сити ухва́лу *див.* вино́сити (1)
◊ Оголо́шувати (вино́сити) при́суд *див.* оголо́шувати
вино́сь
◊ Хоч святи́х вино́сь [із ха́ти] *див.* вино́сити (9)

ВИНУВА́ТИЙ
винува́тий
◊ Пра́вий і винува́тий *див.* пра́вий[2]
ВИНЯТКО́ВИЙ
винятко́ва
△ Винятко́ва економі́чна зо́на *див.* зо́на
ВИ́НЯТОК
ви́нятком
◊ За ви́нятком *див.* ви́нятком (2)
ви́нятку
◊ Без ви́нятку *див.* ви́нятком (1)
ви́нятком
Станови́ти ви́няток *див.* станови́ти[2]
ВИПАДА́ТИ
випада́є
◊ Випада́є / ви́пав же́реб *див.* же́реб[1]
◊ Випада́є / ви́пала [висо́ка (вели́ка)] честь *див.* честь
◊ Випада́є / ви́пала наго́да *див.* наго́да
◊ Випада́є / ви́пало ща́стя *див.* ща́стя
◊ До́ля випада́є / ви́пала *див.* до́ля[1]
Не випада́є *див.* випада́ти (2)
випада́ти
◊ Випада́ти / ви́пасти з ду́мки (з голови́, з па́м’яті) *див.* випада́ти (3)
◊ Випада́ти / ви́пасти з по́ля зо́ру *див.* випада́ти (4)
◊ Випада́ти / ви́пасти з ува́ги *див.* випада́ти (5)
◊ Випада́ти / ви́пасти на віку́ *див.* випада́ти (6)
Випада́ти / ви́пасти на ка́ртах *див.* випада́ти (1)
◊ Ви́пасти / випада́ти на до́лю *див.* випада́ти (7)
ВИПАДКО́ВИЙ
випадко́ва
Випадко́ва (заблу́кана, сліпа́) ку́ля *див.* ку́ля[1]
ВИ́ПАДОК
ви́падку
◊ Від ви́падку до ви́падку *див.* ви́падок (5)
На ви́падок <У ви́падку> *див.* ви́падок (1)
ви́падок
На ви́падок <У ви́падку> *див.* ви́падок (1)
◊ На кра́йній ви́падок *див.* ви́падок (6)
Неща́сний ви́падок *див.* ви́падок (2)
◊ Пійма́ти (спійма́ти, злови́ти) / лови́ти хвили́ну (моме́нт, ви́падок *і т. ін.*) *див.* пійма́ти
◊ Про (на) вся́кий (всяк) ви́падок *див.* ви́падок (7)
◊ Пропуска́ти / пропусти́ти моме́нт (мент, ви́падок *і т. ін.*) *див.* пропуска́ти
Смерте́льний ви́падок *див.* ви́падок (3)

△ Страхови́й ви́падок *див.* ви́падок (4)
ВИ́ПАЛЕНИЙ
ви́паленої
△ Та́ктика ви́паленої землі́ *див.* та́ктика
ВИ́ПАСТИ[1]
ви́пав
◊ Випада́є / ви́пав же́реб *див.* же́реб[1]
◊ Як з о́ка ви́пав *див.* випада́ти (8)
ви́пала
◊ Випада́є / ви́пала [висо́ка (вели́ка)] честь *див.* честь
◊ Випада́є / ви́пала наго́да *див.* наго́да
◊ До́ля випада́є / ви́пала *див.* до́ля[1]
ви́пало
◊ Випада́є / ви́пало ща́стя *див.* ща́стя
ви́пасти
◊ Випада́ти / ви́пасти з ду́мки (з голови́, з па́м’яті) *див.* випада́ти (3)
◊ Випада́ти / ви́пасти з по́ля зо́ру *див.* випада́ти (4)
◊ Випада́ти / ви́пасти з ува́ги *див.* випада́ти (5)
◊ Випада́ти / ви́пасти на віку́ *див.* випада́ти (6)
Випада́ти / ви́пасти на ка́ртах *див.* випада́ти (1)
◊ Ви́пасти / випада́ти на до́лю *див.* випада́ти (7)
ВИ́ПЕРТИ
ви́пер
◊ Дух ви́йшов (ви́скочив, *грубо* ви́пер) *див.* дух
ви́перло
◊ Ви́перло ду́шу *див.* випира́ти (1)
ВИПИВА́ТИ
випива́ти
◊ Ви́пити / випива́ти (пи́ти) [гірку́ (по́вну)] [ча́шу] ([по́вний] ківш) [ли́ха, му́ки *і т. ін.*] [до кра́ю (до дна, до де́нця)] *див.* випива́ти (1)
◊ Висиса́ти (висмо́ктувати, витяга́ти, випива́ти) / ви́ссати (ви́смоктати, ви́тягти, ви́пити) [всю] кров (си́лу, [всі] си́ли (со́ки)) *див.* висиса́ти (1)
Пи́ти (випива́ти) / ви́пити хильце́м *див.* пи́ти
ВИПИРА́ТИ
випира́є
◊ Випира́є дух *див.* випира́ти (2)
ВИ́ПИСАТИ
ви́писати
◊ Плести́ (писа́ти, випи́сувати *і т. ін.*) / ви́писати кре́нделі (*рідко* кре́нделя) нога́ми *див.* плести́
ВИПИСНИ́Й
виписні́
Виписні́ козаки́ *див.* коза́к

ВИПИ́СУВАТИ
випи́сувати
◇ Писа́ти (випи́сувати) мисліте *див.* писа́ти
◇ Плести́ (писа́ти, випи́сувати *і т. ін.)* / ви́писати кре́нделі *(рідко* кре́нделя) нога́ми *див.* плести́
ВИ́ПИТИ
ви́пити
◇ Ви́пити / випива́ти (пи́ти) [гірку́ (по́вну)] [ча́шу] ([по́вний] ківш) [ли́ха, му́ки *і т. ін.*] [до кра́ю (до дна, до де́ння)] *див.* випива́ти (1)
◇ Ви́пити (ковтну́ти, сьорбну́ти, хильну́ти) [бага́то, чима́ло *і т. ін.*] ли́ха (го́ря, го́ренька *і т. ін.) див.* випива́ти (2)
◇ Ви́пити сме́ртну ча́шу *див.* випива́ти (3)
◇ Висиса́ти (висмо́ктувати, витяга́ти, випива́ти) / ви́ссати (ви́смоктати, ви́тягти, ви́пити) [всю] кров (си́лу, [всі] си́ли (со́ки)) *див.* висиса́ти (1)
Пи́ти (випива́ти) / ви́пити хильце́м *див.* пи́ти
◇ Пи́ти (запива́ти) / ви́пити (запи́ти) миро́ву (зми́рщину) *див.* пи́ти
ВИПИ́ТУВАННЯ
випи́тування
Випи́тування на му́ках *див.* випи́тування (1)
ВИПИ́ТУВАТИ
випи́тувати
◇ Випи́тувати ро́зуму *див.* випи́тувати (1)
ВИПІКА́ННЯ
випіка́ння
◇ Випіка́ння очей *див.* випіка́ння (1)
ВИПІКА́ТИ
випіка́ти
◇ Коло́ти (випіка́ти, пекти́, вибива́ти *і т. ін.)* о́чі *див.* коло́ти
ВИ́ПЛАКАТИ
ви́плакати
Ви́плакати сльо́зи *див.* випла́кувати (1)
◇ Ви́плакати (спла́кати) / випла́кувати (спла́кувати) о́чі *(рідко* ві́чі) *див.* випла́кувати (2)
ВИПЛА́КУВАТИ
випла́кувати
◇ Ви́плакати (спла́кати) / випла́кувати (спла́кувати) о́чі *(рідко* ві́чі) *див.* випла́кувати (2)
ВИ́ПЛАТ
ви́плат
На ви́плат *див.* ви́плат (1)
ВИ́ПЛАТА
ви́плата
△ Ре́нтна ви́плата *див.* ви́плата (2)
ви́плати
△ Компенсаці́йні ви́плати *див.* ви́плата (1)
△ Трансфе́рні (трансфе́ртні) ви́плати *див.* ви́плата (3)
ВИПЛИВА́ТИ
виплива́ти
◇ Виплива́ти (вирина́ти) / ви́плисти (ви́пливти, ви́ринути) на пове́рхню (наго́ру, на чи́сту во́ду) *див.* виплива́ти (1)
ВИ́ПЛИВТИ
ви́пливти
◇ Виплива́ти (вирина́ти) / ви́плисти (ви́пливти, ви́ринути) на пове́рхню (наго́ру, на чи́сту во́ду) *див.* виплива́ти (1)
ВИ́ПЛИСТИ
ви́плисти
◇ Виплива́ти (вирина́ти) / ви́плисти (ви́пливти, ви́ринути) на пове́рхню (наго́ру, на чи́сту во́ду) *див.* виплива́ти (1)
ВИ́ПОРОТИ[1]
ви́поре
◇ З-під стоя́чого підо́шву ви́поре *див.* випо́рювати (1)
ВИ́ПОРСНУТИ
ви́порснути
◇ Ви́порснути з-під о́ка *див.* випо́рскувати (1)
◇ Ви́порснути з рук *див.* випо́рскувати (2)
ВИ́ПРАВДАТИ
ви́правдати
Ви́правдати сподіва́ння *див.* виправдо́вувати (1)
ВИПРА́ВДУВАЛЬНИЙ
випра́вдувальний
△ Випра́вдувальний ви́рок *див.* ви́рок (1)
ВИ́ПРАВИТИ
ви́правив
◇ Праве́ць уда́рив (ви́правив) *див.* праве́ць
ви́правило
◇ Щоб тебе́ (його́, вас *і т. ін.)* правце́м ви́правило! *див.* виправля́ти (2)
ви́правити
◇ Ви́правити ще́лепи *див.* виправля́ти (1)
ви́править
◇ Хіба́ що (ті́льки) моги́ла ви́править *див.* моги́ла
ВИ́ПРАВЛЕННЯ
ви́правлення
△ Автомати́чне ви́правлення поми́лок *див.* ви́правлення (1)
ВИПРО́БНИЙ
випро́бни́й
Випро́бни́й те́рмін (строк) *див.* те́рмін[1]
ВИПРОБО́ВУВАННЯ
випробо́вування
Випробо́вування (випро́бування, ви́пробування) на мі́цність *див.* випробо́вування (1)
ВИПРОБО́ВУВАТИ
випробо́вувати
Випробо́вувати (випро́бувати) / ви́пробувати на мі́цність *див.* випробо́вувати (1)
◇ Випробо́вувати до́лю *див.* випробо́вувати (3)
△ Випробо́вувати на розри́в *див.* випробо́вувати (2)
ВИ́ПРОБУВАННЯ
ви́пробування
Випробо́вування (випро́бування, ви́пробування) на мі́цність *див.* випробо́вування (1)
ВИПРО́БУВАННЯ
випро́бування
Випробо́вування (випро́бування, ви́пробування) на мі́цність *див.* випробо́вування (1)
Прийма́льні випро́бування *див.* випро́бування (1)
△ Ходові́ випро́бування *див.* випро́бування (2)
△ Швартові́ випро́бування *див.* випро́бування (3)
ВИ́ПРОБУВАТИ
ви́пробувати
Випробо́вувати (випро́бувати) / ви́пробувати на мі́цність *див.* випробо́вувати (1)
ВИПРО́БУВАТИ
випро́бувати
Випробо́вувати (випро́бувати) / ви́пробувати на мі́цність *див.* випробо́вувати (1)
ВИПРОМІ́НЮВАННЯ
випромі́нювання
△ Високочасто́тне випромі́нювання *див.* випромі́нювання (1)
△ Електромагні́тне випромі́нювання *див.* випромі́нювання (2)
△ Інфрачерво́не випромі́нювання *див.* випромі́нювання (3)
△ Іонізува́льне випромі́нювання *див.* випромі́нювання (4)
△ Космі́чне випромі́нювання *див.* випромі́нювання (5)
△ Радіоакти́вне випромі́нювання *див.* випромі́нювання (6)
△ Рентге́нівське випромі́нювання *див.* випромі́нювання (7)

△ Ультрафіоле́тове випромі́нювання *див.* випромі́нювання (8)

ВИ́ПРОСИТИ

ви́просиш

◇ [І] льо́ду (сні́гу [торі́шнього], кри́ги) се́ред (посе́ре́д) зими́ не ви́просиш *див.* випро́шувати (1)

ВИ́ПРОСТАТИ

ви́простати

◇ Випро́стувати (розправля́ти) / ви́простати (розпра́вити) пле́чі *див.* випро́стувати (1)

◇ Розгина́ти (розправля́ти, випро́стувати) / розігну́ти (розпра́вити, ви́простати) спи́ну *див.* розгина́ти

ВИПРО́СТУВАТИ

випро́стувати

◇ Випро́стувати (розправля́ти) / ви́простати (розпра́вити) пле́чі *див.* випро́стувати (1)

◇ Розгина́ти (розправля́ти, випро́стувати) / розігну́ти (розпра́вити, ви́простати) спи́ну *див.* розгина́ти

ВИ́ПРЯМИТИ

ви́прямити

△ Випрямля́ти / ви́прямити струм *див.* випрямля́ти (1)

ВИПРЯМЛЯ́ТИ

випрямля́ти

△ Випрямля́ти / ви́прямити струм *див.* випрямля́ти (1)

ВИПУСКА́ТИ

випуска́ти

Випуска́ти / ви́пустити в ефі́р *див.* випуска́ти (1)

◇ Випуска́ти / ви́пустити ві́жки зі свої́х рук *див.* випуска́ти (6)

Випуска́ти / ви́пустити дру́ком *див.* випуска́ти (2)

◇ Випуска́ти / ви́пустити з по́ля зо́ру *див.* випуска́ти (7)

◇ Випуска́ти / ви́пустити з рук *див.* випуска́ти (8)

◇ Випуска́ти / ви́пустити з ува́ги *див.* випуска́ти (9)

Випуска́ти / ви́пустити ку́лі (снаря́ди, мі́ни *і т. ін.*) *див.* випуска́ти (3)

Випуска́ти / ви́пустити на [широ́кий] екра́н *див.* випуска́ти (4)

◇ Випуска́ти (пуска́ти) / ви́пустити (пусти́ти) в світ *див.* випуска́ти (10)

Випуска́ти (пуска́ти) / ви́пустити (пусти́ти) на во́лю *див.* випуска́ти (5)

◇ Випуска́ти (розпуска́ти) / ви́пустити (розпусти́ти) па́зури (па́зурі, кі́гті) *див.* випуска́ти (11)

◇ Ви́пустити / випуска́ти з о́ка (з оче́й) *див.* випуска́ти (12)

◇ Ви́пустити / випуска́ти кишки́ (*рідко* те́льбухи) *див.* випуска́ти (13)

◇ В одне́ (одно́) ву́хо (у́хо) впуска́ти / впусти́ти, а в дру́ге (дру́гим) випуска́ти / ви́пустити *див.* впуска́ти[1]

◇ Ки́дати (випуска́ти) / ки́нути (ви́пустити) слова́ на ві́тер *див.* ки́дати

◇ Не випуска́ти з рук *див.* випуска́ти (17)

◇ Пуска́ти (випуска́ти) / пусти́ти (ви́пустити) в (на) лю́ди *див.* пуска́ти

ВИПУСКНИ́Й

випускни́й

Випускни́й ве́чір *див.* ве́чір (2)

ВИ́ПУСТИТИ

ви́пустити

Випуска́ти / ви́пустити в ефі́р *див.* випуска́ти (1)

◇ Випуска́ти / ви́пустити ві́жки зі свої́х рук *див.* випуска́ти (6)

Випуска́ти / ви́пустити дру́ком *див.* випуска́ти (2)

◇ Випуска́ти / ви́пустити з по́ля зо́ру *див.* випуска́ти (7)

◇ Випуска́ти / ви́пустити з рук *див.* випуска́ти (8)

◇ Випуска́ти / ви́пустити з ува́ги *див.* випуска́ти (9)

Випуска́ти / ви́пустити ку́лі (снаря́ди, мі́ни *і т. ін.*) *див.* випуска́ти (3)

Випуска́ти / ви́пустити на [широ́кий] екра́н *див.* випуска́ти (4)

◇ Випуска́ти (пуска́ти) / ви́пустити (пусти́ти) в світ *див.* випуска́ти (11)

Випуска́ти (пуска́ти) / ви́пустити (пусти́ти) на во́лю *див.* випуска́ти (5)

◇ Випуска́ти (розпуска́ти) / ви́пустити (розпусти́ти) па́зури (па́зурі, кі́гті) *див.* випуска́ти (11)

◇ Ви́пустити / випуска́ти з о́ка (з оче́й) *див.* випуска́ти (12)

◇ Ви́пустити / випуска́ти кишки́ (*рідко* те́льбухи) *див.* випуска́ти (13)

◇ Ви́пустити дух *див.* випуска́ти (14)

◇ Ви́пустити ду́шу [з ті́ла] *див.* випуска́ти (15)

◇ В одне́ (одно́) ву́хо (у́хо) впуска́ти / впусти́ти, а в дру́ге (дру́гим) випуска́ти / ви́пустити *див.* впуска́ти[1]

Звільни́ти (ви́пустити) з-під ва́рти *див.* звільню́вати

◇ [І] ку́рки ні́де (ні́куди) ви́пустити *див.* випуска́ти (16)

◇ Ки́дати (випуска́ти) / ки́нути (ви́пустити) слова́ на ві́тер *див.* ки́дати

◇ Не ви́пустити (не пусти́ти) [ні (ані́, і)] па́ри з вуст *див.* випуска́ти (18)

◇ Пуска́ти (випуска́ти) / пусти́ти (ви́пустити) в (на) лю́ди *див.* пуска́ти

ВИ́ПХАТИ

ви́пхати

◇ Ви́пхати в пле́чі (в поти́лицю) *див.* випиха́ти (1)

ВИ́РАЗКА

ви́разка

△ Ви́разка дванадцятипа́лої ки́шки *див.* ви́разка (1)

△ Ви́разка шлу́нка *див.* ви́разка (2)

△ Трофі́чна ви́разка *див.* ви́разка (3)

ВИ́РВА[1]

ви́рви

◇ У ши́ю (у три ши́ї, в заши́йок, в три ви́рви *і т. ін.*) *див.* ши́я

ВИ́РВАТИ

ви́рвати

◇ Видира́ти (вирива́ти) / ви́дерти (ви́рвати) зуба́ми *див.* видира́ти (5)

◇ Ви́рвати з па́зурів *див.* вирива́ти[1] (1)

◇ Вирива́ти (викорчо́вувати) / ви́рвати (ви́корчувати) з ко́ренем (з кори́нням) *див.* вирива́ти[1] (2)

◇ Вирива́ти / ви́рвати з пам'я́ті *див.* вирива́ти[1] (3)

◇ Вирива́ти / ви́рвати з рук *див.* вирива́ти[1] (4)

◇ Вирива́ти / ви́рвати з се́рця *див.* вирива́ти[1] (5)

ви́рвеш

◇ Не ви́тягнеш (не ви́рвеш [обце́ньками]) сло́ва *див.* витяга́ти (10)

ВИ́РВАТИСЯ

ви́рватися

◇ Ви́йти (ви́битися, ви́рватися, *зневажл.* ви́скочити *і т. ін.*) / вихо́дити (вибива́тися, вирива́тися, *зневажл.* виска́кувати *і т. ін.*) в лю́ди *див.* вихо́дити (19)

◇ Ви́рватися з рук (з лап, з лабе́т, з лабе́тів, з па́зурів *і т. ін.*) *див.* вирива́тися[1] (1)

◇ З душе́ю втекти́ (ви́рватися) *див.* утіка́ти[1]

ВИРИВА́ТИ[1]

вирива́й

◇ Хоч зуба́ми вирива́й (видира́й) *див.* вирива́ти[1] (7)

вирива́ти

◇ Видира́ти (вирива́ти) / ви́дерти (ви́рвати) зуба́ми *див.* видира́ти (5)

◇ Вирива́ти (викорчо́вувати) / ви́рвати (ви́корчувати) з ко́ренем (з кори́нням) *див.* вирива́ти[1] (2)

◇ Вирива́ти / ви́рвати з пам'я́ті *див.* вирива́ти[1] (3)

◇ Вирива́ти / ви́рвати з рук *див.* вирива́ти[1] (4)

◇ Вирива́ти / ви́рвати з се́рця *див.* вирива́ти[1] (5)

◇ Вирива́ти ду́шу *див.* вирива́ти[1] (6)

ВИРИВА́ТИСЯ[1]

вирива́тися

◊ Ви́йти (ви́битися, ви́рватися, *зневажл.* ви́скочити *і т. ін.)* / вихо́дити (вибива́тися, вирива́тися, *зневажл.* виска́кувати *і т. ін.)* в лю́ди *див.* вихо́дити (19)

ВИРИНА́ТИ

вирина́ти

◊ Виплива́ти (вирина́ти) / ви́плисти (ви́пливти, ви́ринути) на пове́рхню (наго́ру, на чи́сту во́ду) *див.* виплива́ти (1)

◊ Вирина́ти (встава́ти, сплива́ти) / ви́ринути (вста́ти, сплисти́, сплисти́, майну́ти *і т. ін.)* в па́м'яті *чиї́й* (в спо́минах *чиї́х) див.* вирина́ти (1)

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* із (з-під) землі́ ви́рости (вроди́тися, ви́ринути) / вироста́ти (вирина́ти) *див.* вироста́ти (4)

ВИ́РИНУТИ

ви́ринути

◊ Виплива́ти (вирина́ти) / ви́плисти (ви́пливти, ви́ринути) на пове́рхню (наго́ру, на чи́сту во́ду) *див.* виплива́ти (1)

◊ Вирина́ти (встава́ти, сплива́ти) / ви́ринути (вста́ти, сплисти́, сплисти́, майну́ти *і т. ін.)* в па́м'яті *чиї́й* (в спо́минах *чиї́х) див.* вирина́ти (1)

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* із (з-під) землі́ ви́рости (вроди́тися, ви́ринути) / виростáти (вирина́ти) *див.* виростáти (4)

ВИ́РІБ

ви́роби

Електротехні́чні ви́роби *див.* ви́ріб (1)

Конди́терські ви́роби *див.* ви́ріб (2)

Макаро́нні ви́роби *див.* ви́ріб (3)

Панчі́шні ви́роби *див.* ви́ріб (4)

Хлібобу́лочні ви́роби *див.* ви́ріб (5)

ви́робів

△ Наді́йність ви́робів *див.* наді́йність

△ Чорні́ння ви́робів *див.* чорні́ння

ВИ́РІСТ

ви́ріст

На ви́ріст *див.* ви́ріст (1)

ВИ́РІШЕННЯ

ви́рішення

◊ Соломо́нове рі́шення (ви́рішення) *див.* рі́шення

ВИ́РІШИТИ

ви́рішити

◊ Вирі́шувати (ріша́ти) / ви́рішити (ріши́ти) до́лю *див.* вирі́шувати (1)

ВИРІ́ШУВАТИ

вирі́шувати

◊ Вирі́шувати (ріша́ти) / ви́рішити (ріши́ти) до́лю *див.* вирі́шувати (1)

ВИ́РОБИТИ

ви́робити

Виробля́ти / ви́робити свою́ си́лу (си́лоньку) *див.* виробля́ти (1)

◊ Ма́ти (ви́робити) до́брий смак *див.* ма́ти[2]

ВИ́РОБКА

ви́робка

△ Гі́рнича ви́робка *див.* ви́робка (1)

ВИРОБЛЯ́ТИ

виробля́ти

Виробля́ти / ви́робити свою си́лу (си́лоньку) *див.* виробля́ти (1)

◊ Виробля́ти штýки *див.* виробля́ти (2)

ВИРОБНИ́ЦТВО

виробни́цтва

Без відри́ву від виробни́цтва *див.* відри́в (1)

△ Відхо́ди виробни́цтва *див.* відхо́ди

△ За́соби виробни́цтва *див.* за́сіб

З відри́вом від виробни́цтва *див.* відри́в (2)

△ Зна́ряддя виробни́цтва *див.* зна́ряддя

△ О́бсяг виробни́цтва *див.* о́бсяг

△ Ритмі́чність виробни́цтва *див.* ритмі́чність

△ Спо́сіб виробни́цтва *див.* спо́сіб

виробни́цтво

△ Безвідхо́дне виробни́цтво *див.* виробни́цтво (1)

Запрова́джувати / запрова́дити в життя́ (у виробни́цтво, у пра́ктику) *див.* запрова́джувати

Запуска́ти / запусти́ти у виробни́цтво *див.* запуска́ти[1]

△ Куста́рне виробни́цтво *див.* виробни́цтво (2)

△ Мануфакту́рне виробни́цтво *див.* виробни́цтво (3)

△ Ма́сове виробни́цтво *див.* виробни́цтво (4)

△ Одини́чне виробни́цтво *див.* виробни́цтво (5)

△ Про́сте́ това́рне виробни́цтво *див.* виробни́цтво (6)

△ Сері́йне виробни́цтво *див.* виробни́цтво (7)

△ Това́рне виробни́цтво *див.* виробни́цтво (8)

△ Фабри́чне виробни́цтво *див.* виробни́цтво (9)

ВИРОБНИ́ЧИЙ

виробни́ча

△ Виробни́ча інфраструкту́ра *див.* інфраструкту́ра

Виробни́ча пло́ща *див.* пло́ща

△ Виробни́ча поту́жність *див.* поту́жність

Виробни́ча пра́ктика *див.* пра́ктика

△ Виробни́ча структу́ра *див.* структу́ра

Виробни́ча тра́вма *див.* тра́вма

△ Виробни́ча фу́нкція *див.* фу́нкція

виробни́че

Виробни́че навча́ння *див.* навча́ння

Виробни́че об'є́днання *див.* об'є́днання

виробни́чий

△ Виробни́чий потенціа́л *див.* потенціа́л

виробни́чих

△ Бала́нс виробни́чих поту́жностей *див.* бала́нс[1] (4)

виробни́чі

△ Виробни́чі відно́сини *див.* відно́сини (1)

△ Виробни́чі фо́нди *див.* фонд

ВИ́РОК

ви́рок

△ Вино́сити / ви́нести ви́рок *див.* вино́сити (2)

△ Випра́вдувальний ви́рок *див.* ви́рок (1)

△ Обвинува́льний ви́рок *див.* ви́рок (2)

△ Склада́ти / скла́сти ви́рок (при́суд) *див.* склада́ти

ви́року

△ Викона́ння ви́року *див.* викона́ння (1)

ВИРОСТА́ТИ

виростá́ти

◊ Виростá́ти / ви́рости в оча́х *див.* виростá́ти (1)

◊ Виростá́ти / ви́рости на [ці́лу] го́лову *див.* виростá́ти (2)

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* із (з-під) землі́ ви́рости (вроди́тися, ви́ринути) / виростá́ти (вирина́ти) *див.* виростá́ти (4)

виростá́ють

◊ [Як (мов, ніби *і т. ін.)*] росту́ть (виростá́ють) / ви́росли кри́ла *див.* крило́

ВИ́РОСТИ

ви́росли

◊ [Як (мов, ніби *і т. ін.)*] росту́ть (виростá́ють) / ви́росли кри́ла *див.* крило́

ви́росте

◊ Як ви́росте гарбу́з на вербі́ *див.* гарбу́з

◊ Як ви́росте трава́ на помо́сті *див.* трава́

◊ Як на доло́ні воло́сся ви́росте *див.* воло́сся

ви́рости

◊ Виростá́ти / ви́рости в оча́х *див.* виростá́ти (1)

◊ Виростá́ти / ви́рости на [ці́лу] го́лову *див.* виростá́ти (2)

◊ Ви́рости з пелюшо́к *див.* виростá́ти (3)

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.*) із (з-під) землі ви́рости (вроди́тися, ви́ринути) / вироста́ти (вирина́ти) *див.* виростáти (4)

ВИРУВА́ТИ

виру́є

◊ Кров кипи́ть (закипа́є, виру́є *і т. ін.*) / закипіла (завирува́ла) [у жилах (у скро́нях)] *див.* кров

ВИ́РУЧКА

ви́ручка

△ Валю́тний ви́торг <Валю́тна ви́ручка> *див.* ви́торг (1)

ви́ручку

◊ На ви́ручку (на по́міч) *див.* ви́ручка (1)

ВИРУША́ТИ

вируша́ти

Вируша́ти (руша́ти, пуска́тися *і т. ін.*) / ви́рушити (ру́шити, пусти́тися *і т. ін.*) у путь (у доро́гу) *див.* вируша́ти (1)

ВИ́РУШИТИ

ви́рушити

Вируша́ти (руша́ти, пуска́тися *і т. ін.*) / ви́рушити (ру́шити, пусти́тися *і т. ін.*) у путь (у доро́гу) *див.* вируша́ти (1)

◊ Ви́рушити в оста́нню путь *див.* вируша́ти (2)

ВИРЯДЖА́ТИ

виряджа́ти

◊ Виряджа́ти в світ *див.* виряджа́ти (1)

Збира́ти (виряджа́ти) / зібра́ти (ви́рядити) в путь (в доро́гу) *див.* збира́ти

ВИ́РЯДИТИ

ви́рядити

Збира́ти (виряджа́ти) / зібра́ти (ви́рядити) в путь (в доро́гу) *див.* збира́ти

ВИ́РЯЧИТИ

ви́рячити

◊ Ви́тріщити (ви́валити, ви́рячити, ви́лупити, ви́балушити *і т. ін.*) / витріща́ти (вива́лювати, виря́чувати, вилу́плювати, вибалу́шувати *і т. ін.*) о́чі (баньки́, *рідко* бульки́) *див.* витріща́ти (1)

ВИРЯ́ЧУВАТИ

виря́чувати

◊ Ви́тріщити (ви́валити, ви́рячити, ви́лупити, ви́балушити *і т. ін.*) / витріща́ти (вива́лювати, виря́чувати, вилу́плювати, вибалу́шувати *і т. ін.*) о́чі (баньки́, *рідко* бульки́) *див.* витріща́ти (1)

ВИСА́ДЖУВАТИ

виса́джувати

Виса́джувати / ви́садити в пові́тря *див.* виса́джувати (1)

Виса́джувати / ви́садити деса́нт *див.* виса́джувати (2)

ВИ́САДИТИ

ви́садив

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.*) хто на сто ко́ней ви́садив *див.* хто[1]

ви́садити

◊ Ви́бити (ви́садити) з сідла́ (*заст.* з кульба́ки) *див.* вибива́ти (13)

Виса́джувати / ви́садити в пові́тря *див.* виса́джувати (1)

Виса́джувати / ви́садити деса́нт *див.* виса́джувати (2)

ВИ́СЕЛОК

ви́сілках

◊ На ви́сілки (на ви́сілках) *див.* ви́селок (1)

ви́сілки

◊ На ви́сілки (на ви́сілках) *див.* ви́селок (1)

ВИ́СИДІТИ

ви́сидить

◊ З варе́ної кра́шанки курча́ ви́сидить *див.* виси́джувати (1)

ВИСИПНИ́Й

висипни́й

△ Висипни́й тиф *див.* тиф

ВИСИСА́ТИ

висиса́ти

◊ Висиса́ти (висмо́ктувати, витяга́ти, випива́ти) / ви́ссати (ви́смоктати, ви́тягти, ви́пити) [всю] кров (си́лу, [всі] си́ли (со́ки)) *див.* висиса́ти (1)

◊ Ви́ссати (ви́смоктати) / висиса́ти (висмо́ктувати) з па́льця *див.* висиса́ти (2)

ВИСИХА́ТИ

висиха́ти

◊ Не висиха́ти *див.* висиха́ти (1)

висиха́ють

◊ О́чі не висиха́ють (не просиха́ють) [від сліз] *див.* о́ко[1]

ВИ́СІВ

ви́сіву

△ Но́рма ви́сіву *див.* но́рма

ВИСІВА́ТИ

висіва́ти

△ Сіяти (висіва́ти) під по́крив *див.* сіяти

ВИ́СІВКИ

ви́сівки

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.*) соба́ка на ви́сівки *див.* соба́ка

ВИСІВКОПОДІ́БНИЙ

висівкоподі́бний

△ Висівкоподі́бний (різнокольоро́вий) лиша́й *див.* лиша́й

ВИ́СІТИ

ви́сіти

◊ Бу́ти (ви́сіти) на хвості́ *див.* бу́ти (48)

◊ Ви́сіти дамо́кловим мече́м *див.* ви́сіти (1)

◊ Ви́сіти над голово́ю *див.* ви́сіти (2)

◊ Ви́сіти на но́сі *див.* ви́сіти (3)

◊ Ви́сіти на телефо́ні (на дро́ті, на про́воді) *див.* ви́сіти (4)

◊ Ви́сіти на ши́ї *див.* ви́сіти (5)

◊ Ви́сіти на язиці́ (на язику́, на кі́нчику язика́) *див.* ви́сіти (6)

◊ Ви́сіти (повиса́ти) / пови́снути в пові́трі (між не́бом і земле́ю) *див.* ви́сіти (7)

◊ Ви́сіти (повиса́ти) / пови́снути на волоси́нці (на волоску́, на волоси́ні, на ни́точці) *див.* ви́сіти (8)

◊ Ви́сіти (трима́тися) на че́сному сло́ві *див.* ви́сіти (9)

ВИСКА́КУВАТИ

виска́кувати

◊ Ви́йти (ви́битися, ви́рватися, *зневажл.* ви́скочити *і т. ін.*) / вихо́дити (вибива́тися, вирива́тися, *зневажл.* виска́кувати *і т. ін.*) в лю́ди *див.* вихо́дити (19)

виска́кують

◊ О́чі ма́ло (як) не ви́скочать / не виска́кують з голови́ (з орбі́т, з ло́ба *і т. ін.*) *див.* о́ко[1]

ВИ́СКАЛИТИ

ви́скалити

◊ Виска́лювати (вискаля́ти) / ви́скалити зу́би *див.* виска́лювати (1)

ВИСКА́ЛЮВАТИ

виска́лювати

◊ Виска́лювати (вискаля́ти) / ви́скалити зу́би *див.* виска́лювати (1)

ВИСКАЛЯ́ТИ

вискаля́ти

◊ Виска́лювати (вискаля́ти) / ви́скалити зу́би *див.* виска́лювати (1)

ВИ́СКІК

ви́скоком

◊ З ви́скоком (з ви́стрибом, з ви́бриком) *див.* ви́скік (1)

ВИСКО́ВЗУВАТИСЯ[2]

виско́взуватися

◊ Вислиза́ти (*рідко* виско́взуватися) / ви́слизнути (*рідко* ви́сковзнутися) з рук (*рідко* з-під рук) *див.* вислиза́ти (1)

ВИ́СКОЧИТИ

ви́скочать

◊ О́чі ма́ло (як) не ви́скочать / не виска́кують з голови́ (з орбі́т, з ло́ба *і т. ін.*) *див.* о́ко[1]

ви́скочив

◊ Дух ви́йшов (ви́скочив, *грубо* ви́пер) *див.* дух

ви́скочити

◊ Ви́йти (ви́битися, ви́рватися, *зневажл.* ви́скочити *і т. ін.)* / вихо́дити (вибива́тися, вирива́тися, *зневажл.* виска́кувати *і т. ін.)* в лю́ди *див.* вихо́дити (19)

◊ Ви́скочити (ви́стрибнути, ви́хопитися) як (мов, ні́би *і т. ін.)* Пили́п *(рідко* Кузьма́) з коноп́ель *див.* виска́кувати (2)

◊ Ви́скочити за́між *див.* виска́кувати (3)

◊ Вихо́дити / ви́йти *(рідко* ви́скочити) сухи́м з води́ *див.* вихо́дити (36)

◊ Ви́скочити як го́лий (коза́к, Кузьма́) з ма́ку *див.* виска́кувати (4)

◊ Ви́скочити *(рідко* ви́дряпатися) на сухе́ *див.* виска́кувати (1)

◊ Вско́чити і ви́скочити *див.* вска́кувати

ви́скочить

◊ Се́рце (се́рденько) як (ле́две, ма́ло, тро́хи *і т. ін.)* не ви́скочить [з груде́й] *див.* се́рце

ВИСЛИЗА́ТИ

вислиза́є

◊ Земля́ тіка́є (вислиза́є) / втекла́ (ви́слизнула) з-під ніг *(рідко* з-під підо́шо́в) *див.* земля́

вислиза́ти

◊ Ви́летіти (ви́вітритися, *рідше* ви́слизнути) / виліта́ти (вивітрюватися, *рідше* вислиза́ти) з голови́ (з па́м'яті) *див.* виліта́ти (2)

◊ Вислиза́ти *(рідко* виско́взуватися) / ви́слизнути *(рідко* ви́сковзнутися) з рук *(рідко* з-під рук) *див.* вислиза́ти (1)

ВИ́СЛИЗНУТИ

ви́слизнула

◊ Земля́ тіка́є (вислиза́є) / втекла́ (ви́слизнула) з-під ніг *(рідко* з-під підо́шо́в) *див.* земля́

ви́слизнути

◊ Ви́летіти (ви́вітритися, *рідше* ви́слизнути) / виліта́ти (вивітрюватися, *рідше* вислиза́ти) з голови́ (з па́м'яті) *див.* виліта́ти (2)

◊ Вислиза́ти *(рідко* виско́взуватися) / ви́слизнути *(рідко* ви́сковзнутися) з рук *(рідко* з-під рук) *див.* вислиза́ти (1)

ВИ́СЛІВ

ви́слів

△ Крила́тий ви́слів <Крила́ті сло́ва> *див.* ви́слів (2)

Проба́чте / пробача́йте на [цьо́му (цім)] сло́ві <Проба́чте / пробача́йте за гру́бий ви́слів> *див.* пробача́ти[1]

△ Уста́лене (ста́ле) словосполу́чення <Уста́лений (ста́лий) ви́слів> *див.* словосполу́чення

ви́словом

За ви́словом (за висло́влюванням) *див.* ви́слів (1)

ВИСЛО́ВЛЮВАННЯ

висло́влюванням

За ви́словом (за висло́влюванням) *див.* ви́слів (1)

ВИ́СЛУГА

ви́слуга

△ Ви́слуга ро́ків *див.* ви́слуга (1)

ВИСЛУХО́ВУВАТИ

вислухо́вувати

◊ Слу́хати (вислухо́вувати) ле́кції *див.* слу́хати

ВИСМИ́КУВАТИ

висми́кувати

◊ Тягти́ (тягну́ти, витяга́ти, витя́гувати, висми́кувати) слова́ [з ро́та] *див.* тягти́

ВИ́СМОКТАНИЙ

ви́смоктаний

◊ Ви́ссаний (ви́смоктаний) з па́льця *див.* ви́ссаний (1)

ВИ́СМОКТАТИ

ви́смоктати

◊ Висиса́ти (висмо́ктувати, витяга́ти, випива́ти) / ви́ссати (ви́смоктати, ви́тягти, ви́пити) [всю] кров (си́лу, [всі] си́ли (со́ки)) *див.* висиса́ти (1)

◊ Ви́ссати (ви́смоктати) / висиса́ти (висмо́ктувати) з па́льця *див.* висиса́ти (2)

ВИСМО́КТУВАТИ

висмо́ктувати

◊ Висиса́ти (висмо́ктувати, витяга́ти, випива́ти) / ви́ссати (ви́смоктати, ви́тягти, ви́пити) [всю] кров (си́лу, [всі] си́ли (со́ки)) *див.* висиса́ти (1)

◊ Ви́ссати (ви́смоктати) / висиса́ти (висмо́ктувати) з па́льця *див.* висиса́ти (2)

ВИ́СНОВОК

ви́сновку

◊ Дохо́дити (прихо́дити) / дійти́ (прийти́) [до] ви́сновку (ду́мки) *див.* дохо́дити

ви́сновок

Ауди́торський ви́сновок *див.* ви́сновок (1)

Експе́ртний ви́сновок *див.* ви́сновок (2)

Організаці́йний ви́сновок *див.* ви́сновок (3)

ВИ́СНУТИ[1]

ви́снути

Повиса́ти (ви́снути) / пови́снути на ши́ї (на ши́ю) *див.* повиса́ти

ВИСО́ВУВАТИ

висо́вувати

◊ Ви́ткнути (ви́сунути, ви́стромити *і т. ін.)* / витика́ти (висо́вувати, встро́млювати *і т. ін.)* но́са *див.* витика́ти[1] (1)

ВИСО́КИЙ

висо́ка

◊ Випада́є / ви́пала [висо́ка (вели́ка)] честь *див.* честь

висо́ке

Висо́кий (відкри́тий) лоб <Висо́ке (відкри́те) чоло́> *див.* лоб

висо́кий

Висо́кий бал *див.* бал[2] (1)

Висо́кий (відкри́тий) лоб <Висо́ке (відкри́те) чоло́> *див.* лоб

Висо́кий ста́ном *див.* висо́кий (1)

◊ Ро́зумом висо́кий *див.* висо́кий (2)

висо́ким

◊ З вели́кою (висо́кою, глибо́кою *і т. ін.)* пова́гою (поша́ною) <З вели́ким (висо́ким, глибо́ким *і т. ін.)* пова́жа́нням> *див.* пова́га

висо́ких

◊ На висо́ких но́тах *див.* но́та[1]

висо́кі

Висо́кі бро́ви *див.* брова́ (4)

Висо́кі гру́ди *див.* гру́ди

◊ Висо́кі мате́рії *див.* мате́рія

◊ Висо́кі поро́ги *див.* порі́г

Висо́кі чо́боти *див.* чо́боти

△ Висо́кі широ́ти *див.* широта́

висо́кого

◊ Вели́кого (висо́кого) колі́на *див.* колі́но

◊ Висо́кого (вели́кого) ле́ту (льо́ту) *див.* лет

△ Звук висо́кого підне́сення *див.* звук

◊ Плюва́ти / наплюва́ти з висо́кого де́рева (з висо́кої дзвіни́ці) *див.* плюва́ти

◊ Птах (пти́ця) висо́кого ле́ту (польо́ту) *див.* птах

висо́кої

◊ Бу́ти висо́кої ду́мки *див.* бу́ти (49)

◊ Висо́кої (найкра́щої, пе́ршої *і т. ін.)* ма́рки *див.* ма́рка[1]

◊ Висо́кої про́би *див.* про́ба

◊ Плюва́ти / наплюва́ти з висо́кого де́рева (з висо́кої дзвіни́ці) *див.* плюва́ти

висо́кою

◊ До́рого (дорого́ю (висо́кою) ціно́ю) заплати́ти *див.* заплати́ти

◊ З вели́кою (висо́кою, глибо́кою *і т. ін.)* пова́гою (поша́ною) <З вели́ким (висо́ким, глибо́ким *і т. ін.)* пова́жа́нням> *див.* пова́га

ВИ́СОКО

ви́соко

◊ Ви́соко літа́ти *див.* літа́ти

◊ Ви́соко нести́ся *див.* нести́ся

◊ Ви́соко нести́ (трима́ти) го́лову *див.* нести́

◊ Ви́соко піти́ [вго́ру] *див.* піти́

◊ Ви́соко трима́ти пра́пор (знаме́но́) *див.* трима́ти

ВИСОКОЗБАГА́ЧЕНИЙ

високозбага́чений

△ Високозбага́чений ура́н *див.* ура́н

ВИСОКОМОЛЕКУЛЯ́РНИЙ

високомолекуля́рні

△ Високомолекуля́рні сполу́ки *див.* сполу́ка

ВИСОКО́СНИЙ

високо́сний

Високо́сний рік *див.* рік

ВИСОКОЧАСТО́ТНИЙ

високочасто́тне

△ Високочасто́тне випромі́нювання *див.* випромі́нювання (1)

ВИ́СОЛОПИТИ

ви́солопивши

◊ Ви́солопивши (ви́валивши) язи́к (язика́) *див.* висоло́плювати (2)

ви́солопити

◊ [Аж] ви́солопити (ви́валити) язи́к (язика́) *див.* висоло́плювати (1)

ВИСОТА́

висота́

△ Абсолю́тна висота́ *див.* висота́ (1)

△ Висота́ зву́ку *див.* висота́ (2)

△ Відно́сна висота́ *див.* висота́ (3)

△ Кома́ндна висота́ (пози́ція) *див.* висота́ (4)

висо́ти

◊ Бра́ти / взя́ти висоту́ (висо́ти) *див.* бра́ти (61)

◊ Бра́ти / взя́ти нові́ висо́ти *див.* бра́ти (103)

◊ З висоти́ пташи́ного ле́ту (польо́ту) *див.* висота́ (5)

висоті́

◊ На висоті́ *див.* висота́ (6)

висоту́

◊ Бра́ти / взя́ти висоту́ (висо́ти) *див.* бра́ти (61)

Набира́ти / набра́ти висоту́ (*рі́дко* височі́нь) *див.* набира́ти

ВИ́СОТАТИ

ви́сотати

◊ Вимо́тувати (висо́тувати) / ви́мотати (ви́сотати) [всі] жи́ли *див.* вимо́тувати (1)

◊ Висо́тувати / ви́сотати си́ли (си́лу) *див.* висо́тувати (1)

◊ Висо́тувати (сота́ти) / ви́сотати не́рви *див.* висо́тувати (2)

ВИСО́ТНИЙ

висо́тна

△ Висо́тна хворо́ба *див.* хворо́ба

ВИСО́ТУВАТИ

висо́тувати

◊ Вимо́тувати (висо́тувати) / ви́мотати (ви́сотати) [всі] жи́ли *див.* вимо́тувати (1)

◊ Висо́тувати / ви́сотати си́ли (си́лу) *див.* висо́тувати (1)

◊ Висо́тувати (сота́ти) / ви́сотати не́рви *див.* висо́тувати (2)

ВИ́СОХНУТИ

ви́сохло

◊ [Ще] [ма́терине] молоко́ на губа́х (*рі́дко* ко́ло губі́в) [не обсо́хло (*рі́дше* не ви́сохло)] <Ще з молоко́м на губа́х> *див.* молоко́

ВИ́СОХТИ

ви́сохло

◊ [Ще] [ма́терине] молоко́ на губа́х (*рі́дко* ко́ло губі́в) [не обсо́хло (*рі́дше* не ви́сохло)] <Ще з молоко́м на губа́х> *див.* молоко́

ВИСОЧІ́НЬ

височі́нь

Набира́ти / набра́ти висоту́ (*рі́дко* височі́нь) *див.* набира́ти

ВИ́ССАНИЙ

ви́ссаний

◊ Ви́ссаний (ви́смоктаний) з па́льця *див.* ви́ссаний (1)

ВИ́ССАТИ

ви́ссати

◊ Висиса́ти (висмо́ктувати, витяга́ти, випива́ти) / ви́ссати (ви́смоктати, ви́тягти, ви́пити) [всю] кров (си́лу, [всі] си́ли (со́ки)) *див.* висиса́ти (1)

◊ Ви́ссати (ви́смоктати) / висиса́ти (висмо́ктувати) з па́льця *див.* висиса́ти (2)

ВИ́СТАВИТИ

ви́ставити

△ Ви́ставити звіра *див.* виставля́ти (2)

◊ Виставля́ти (виво́дити, вести́) / ви́ставити (ви́вести) за две́рі (за порі́г, *рі́дко* за воро́та) *див.* виставля́ти (3)

Виставля́ти / ви́ставити напока́з *див.* виставля́ти (1)

◊ Виставля́ти / ви́ставити на по́сміх (на посміхо́висько) *див.* виставля́ти (4)

◊ Виставля́ти / ви́ставити на пу́бліку *див.* виставля́ти (5)

◊ Виставля́ти / ви́ставити ро́ги *див.* виставля́ти (6)

ВИ́СТАВКА

ви́ставку

◊ Як на ви́ставку *див.* ви́ставка (1)

ви́ставці

◊ Як на ви́ставці *див.* ви́ставка (2)

ВИСТАВЛЯ́ТИ

виставля́ти

◊ Виставля́ти (виво́дити, вести́) / ви́ставити (ви́вести) за две́рі (за порі́г, *рі́дко* за воро́та) *див.* виставля́ти (3)

Виставля́ти / ви́ставити напока́з *див.* виставля́ти (1)

◊ Виставля́ти / ви́ставити на по́сміх (на посміхо́висько) *див.* виставля́ти (4)

◊ Виставля́ти / ви́ставити на пу́бліку *див.* виставля́ти (5)

◊ Виставля́ти / ви́ставити ро́ги *див.* виставля́ти (6)

ВИСТАЧА́ТИ

вистача́є

◊ [І] слів нема́ (не вистача́є) *див.* нема́

◊ Не вистача́є (не стає́) / не ви́стачить (не ста́не) ду́ху *див.* вистача́ти (2)

◊ Нема́ (нема́є, не було́, не вистача́є, браку́є *і т. ін.*) [одніє́ї (тре́тьої, деся́тої *і т. ін.*)] кле́пки у голові́ *див.* нема́

◊ Ті́льки (хіба́, хіба́ що, лиш) пташи́ного (пти́чого) молока́ нема́ (не вистача́є, браку́є *і т. ін.*) *див.* нема́

ВИ́СТАЧИТИ

ви́стачить

◊ [І] кото́ві на сльо́зи нема́ (нема́є, не ви́стачить *і т. ін.*) *див.* нема́

◊ [І] рук не ви́стачить *див.* вистача́ти (1)

◊ Не вистача́є (не стає́) / не ви́стачить (не ста́не) ду́ху *див.* вистача́ти (2)

◊ Скі́льки ду́ху ви́стачить *див.* вистача́ти (3)

ВИ́СТРИБ

ви́стрибом

◊ З ви́скоком (з ви́стрибом, з ви́бриком) *див.* ви́скік (1)

ВИ́СТРИБНУТИ

ви́стрибнути

◊ Ви́скочити (ви́стрибнути, ви́хопитися) як (мов, ні́би *і т. ін.*) Пили́п (*рі́дко* Кузьма́) з коноп́ель *див.* виска́кувати (2)

ВИ́СТРОМИТИ

ви́стромити

◊ Ви́ткнути (ви́сунути, ви́стромити *і т. ін.*) / витика́ти (висо́вувати, встро́млювати *і т. ін.*) но́са *див.* витика́ти[1] (1)

ВИСТРÓМЛЮВАТИ

вистрóмлювати

◊ Ви́ткнути (ви́сунути, ви́стромити *і т. ін.)* / витикáти (висóвувати, вистрóмлювати *і т. ін.)* нóса *див.* витикáти[1] (1)

ВИСТУ́КУВАТИ

висту́кувати

Вибивáти (висту́кувати) чечíтку *див.* вибивáти (3)

ВИСТУПÁТИ

виступáє

◊ Аж піна з рóта (на губáх) скáче (летить, виступáє *і т. ін.) див.* піна

виступáти

Виступáти / ви́ступити в прéсі *див.* виступáти (1)

◊ Виступáти (вихóдити, спливáти) / ви́ступити (ви́йти, спливти́) навéрх *(рідко* напове́рх) *див.* виступáти (2)

Вихóдити (виливáтися, виступáти) / ви́йти (ви́литися, ви́ступити) з берегíв *див.* вихóдити (12)

Грáти (виступáти) на сцéні *див.* грáти

Іти́ (рушáти, виступáти *і т. ін.)* в пóхід (похóдом) *див.* іти́

◊ Ходи́ти (стоя́ти, виступáти) кóзирем (королéм, ту́зом) *див.* ходи́ти

ВИ́СТУПЕЦЬ[2]

ви́ступці

◊ На ви́ступці *див.* ви́ступці (1)

ВИ́СТУПИТИ

ви́ступити

Виступáти / ви́ступити в прéсі *див.* виступáти (1)

◊ Виступáти (вихóдити, спливáти) / ви́ступити (ви́йти, спливти́) навéрх *(рідко* напове́рх) *див.* виступáти (2)

Вихóдити (виливáтися, виступáти) / ви́йти (ви́литися, ви́ступити) з берегíв *див.* вихóдити (12)

ВИ́СТУПЦІ

ви́ступці

◊ На ви́ступці *див.* ви́ступці (1)

ВИСУВÁТИ

висувáти

Висувáти / ви́сунути вимóгу *див.* висувáти (1)

Висувáти / ви́сунути лóзунг *див.* висувáти (2)

ВИ́СУНУТИ

ви́сунути

Висувáти / ви́сунути вимóгу *див.* висувáти (1)

Висувáти / ви́сунути лóзунг *див.* висувáти (2)

◊ Ви́сунути ши́ю з ярмá *див.* висувáти (3)

◊ Ви́ткнути (ви́сунути, ви́стромити *і т. ін.)* / витикáти (висóвувати, вистрóмлювати *і т. ін.)* нóса *див.* витикáти[1] (1)

ВИ́СУШИТИ

ви́сушити

◊ Вису́шувати / ви́сушити сльóзи (сльозу́) *див.* вису́шувати (1)

◊ Суши́ти / ви́сушити сéрце (сéрденько) *див.* суши́ти

◊ Суши́ти / ви́сушити [собí] гóлову (мóзок, *діал.* мíзки) *див.* суши́ти

ВИСУ́ШУВАТИ

вису́шувати

◊ Вису́шувати / ви́сушити сльóзи (сльозу́) *див.* вису́шувати (1)

ВИСХІДНИ́Й

висхіднá

△ Висхіднá інтонáція *див.* інтонáція

висхідни́й

△ Висхідни́й нáголос *див.* нáголос

висхідні́й

◊ Іти́ (ру́хатися) / пíти по висхідні́й *див.* іти́

ВИТАНЦЬÓВУВАТИ

витанцьóвують

◊ [Вогнéнні (тéмні)] кóла бíгають (стрибáють, витанцьóвують *і т. ін.)* / забíгали в очáх (пéред очи́ма) *див.* кóло[1]

ВИТÁТИ

витáти

◊ Витáти (літáти, *рідко* ширя́ти) в хмáрах (в небесáх, в емпірéях *і т. ін.) див.* витáти (1)

◊ Ли́нути (витáти, летíти) / поли́нути (полетíти) ду́мкою (думкáми, ду́мою, *рідше* в ду́мці, мрíями, сéрцем) *див.* ли́нути

ВИ́ТВІР

ви́твір

Ви́твір прирóди *див.* ви́твір (1)

ВИ́ТЕРТИ

ви́терти

◊ Ви́терти вóрсу *див.* витирáти (1)

ви́три

◊ Молокó *(рідко* мóню) на губáх ви́три *див.* витирáти (2)

ВИ́ТИ[1]

вий

◊ Хоч вóвком вий (трубі́) *див.* ви́ти[1] (3)

ви́ти

◊ Ви́ти (завивáти) / зави́ти вóвком (звíром) *див.* ви́ти[1] (1)

◊ На мíсяць ви́ти *див.* ви́ти[1] (2)

ви́ють

◊ Собáки ви́ють *див.* собáка

ВИ́ТИ[2]

ви́ти

◊ Ви́ти ли́нви (мотýзки, вірьóвки) *див.* ви́ти[2] (1)

◊ Зви́ти / звивáти (ви́ти) гніздó (гніздéчко, кублó, кубéлечко, кубéльце) *див.* звивáти

ВИТИКÁТИ[1]

витикáти

◊ Ви́ткнути (ви́сунути, ви́стромити *і т. ін.)* / витикáти (висóвувати, вистрóмлювати *і т. ін.)* нóса *див.* витикáти[1] (1)

ВИ́ТИН

ви́тин

Ви́тин кáменя *див.* ви́тин (1)

ВИТИНÁТИ

витинáти

◊ Викидáти *(рідко* витинáти) / ви́кинути штýку (фóртелі, фóртель, фóкуси *і т. ін.) див.* викидáти (10)

◊ Витинáти гóпки *див.* витинáти (1)

ВИТИРÁТИ

витирáти

◊ Обтирáти (отирáти, витирáти *і т. ін.)* кутки́ *(діал.* вуглí) *див.* обтирáти

ВИ́ТИСЯ

ви́тися

◊ Ви́тися (звивáтися, крути́тися, викру́чуватися *і т. ін.)* в'юнóм (ли́сом) *див.* ви́тися (1)

ВИ́ТІВКА

ви́тівки

◊ Метки́й (хвáцький) на ви́гадки (на ви́тівки) *див.* метки́й

ВИ́ТКНУТИ

ви́ткнути

◊ Ви́ткнути (ви́сунути, ви́стромити *і т. ін.)* / витикáти (висóвувати, вистрóмлювати *і т. ін.)* нóса *див.* витикáти[1] (1)

ВИ́ТОЛОЧИТИ

ви́толочити

Вибивáти (витолóчувати) / ви́бити (ви́толочити) ти́рло (ти́рла) *див.* вибивáти (4)

ВИТОЛÓЧУВАТИ

витолóчувати

Вибивáти (витолóчувати) / ви́бити (ви́толочити) ти́рло (ти́рла) *див.* вибивáти (4)

ВИ́ТОРГ

ви́торг

△ Валю́тний ви́торг <Валю́тна ви́ручка> *див.* ви́торг (1)

ВИ́ТОЧЕНИЙ[1]

ви́точений

◇ Як (мов, ніби *і т. ін.)* ви́точений [із слоно́вої ко́сті (кі́стки)] *див.* ви́точений[1] (1)

ВИ́ТОЧИТИ[2]

ви́точити

◇ Ви́точити кров *див.* вито́чувати[2] (1)

◇ Ви́точити сльо́зи з оче́й *див.* вито́чувати[2] (2)

ВИ́ТРАВИТИ[1]

ви́травити

◇ Викре́слювати (витра́влювати) / ви́креслити (ви́травити) з [своє́ї] па́м'яті (з [сво́го́] життя́) *див.* викре́слювати (1)

Витра́влювати / ви́травити па́м'ять *див.* витра́влювати[1] (1)

ВИТРА́ВЛЮВАТИ[1]

витра́влювати

◇ Викре́слювати (витра́влювати) / ви́креслити (ви́травити) з [своє́ї] па́м'яті (з [сво́го́] життя́) *див.* викре́слювати (1)

Витра́влювати / ви́травити па́м'ять *див.* витра́влювати[1] (1)

ВИ́ТРАТИ

ви́трати

△ Валові́ ви́трати *див.* ви́трати (2)

Кишенько́ві ви́трати *див.* ви́трати (1)

△ Накладні́ ви́трати (вида́тки) *див.* ви́трати (3)

△ Непродукти́вні ви́трати *див.* ви́трати (4)

ВИ́ТРАТИТИ

ви́тратити

◇ Папі́р перево́дити (тра́тити, витрача́ти) / перевести́ (ви́тратити) *див.* перево́дити

ВИТРАЧА́ТИ

витрача́ти

◇ Витрача́ти (тра́тити) по́рох *див.* витрача́ти (1)

◇ Папі́р перево́дити (тра́тити, витрача́ти) / перевести́ (ви́тратити) *див.* перево́дити

◇ Тра́тити (витрача́ти) ду́рно (даре́мно, ма́рно) слова́ *див.* тра́тити

ВИ́ТРИМАТИ

ви́тримає

◇ Не ви́тримає (не ви́держить) кише́ня *див.* кише́ня

◇ Папі́р ви́тримає *див.* папі́р

ви́тримати

Витри́мувати / ви́тримати вида́ння *див.* витри́мувати (1)

Витри́мувати / ви́тримати па́узу *див.* витри́мувати (2)

◇ Витри́мувати / ви́тримати роль *див.* витри́мувати (3)

◇ Витри́мувати / ви́тримати хара́ктер *див.* витри́мувати (4)

Склада́ти *(рідше* держа́ти) / скла́сти *(рідше* ви́держати, ви́тримати, *заст.* здержа́ти) і́спит (екза́мен, за́лік) *див.* склада́ти

◇ Трима́ти / ви́тримати ма́рку *див.* трима́ти

ВИ́ТРИМКА

ви́тримку

◇ Заклика́ти / закли́кати на допомо́гу свою́ во́лю (ви́тримку) *див.* заклика́ти

ВИТРИ́МУВАТИ

витри́мувати

Витри́мувати / ви́тримати вида́ння *див.* витри́мувати (1)

Витри́мувати / ви́тримати па́узу *див.* витри́мувати (2)

◇ Витри́мувати / ви́тримати роль *див.* витри́мувати (3)

◇ Витри́мувати / ви́тримати хара́ктер *див.* витри́мувати (4)

◇ Не витри́мувати кри́тики *див.* витри́мувати (5)

ВИ́ТРІШКИ

ви́трішками

◇ Торгува́ти ви́трішками *див.* торгува́ти

ви́трішки

◇ На ви́трішки *див.* ви́трішки (1)

◇ Продава́ти (купува́ти, справля́ти, лови́ти) ви́трішки *див.* продава́ти

ВИТРІЩА́ТИ

витріща́ти

◇ Ви́тріщити (ви́валити, ви́рячити, ви́лупити, ви́балушити *і т. ін.)* / витріща́ти (вива́лювати, виря́чувати, вилу́плювати, вибалу́шувати *і т. ін.)* о́чі (баньки́, *рідко* бульки́) *див.* витріща́ти (1)

ВИ́ТРІЩИТИ

ви́тріщити

◇ Ви́тріщити (ви́валити, ви́рячити, ви́лупити, ви́балушити *і т. ін.)* / витріща́ти (вива́лювати, виря́чувати, вилу́плювати, вибалу́шувати *і т. ін.)* о́чі (баньки́, *рідко* бульки́) *див.* витріща́ти (1)

ВИ́ТРУДИТИ

ви́трудити

◇ Го́ру (го́ри) труда́ ви́трудити *див.* ви́трудити (1)

ВИ́ТРУСИТИ

ви́трусити

◇ Виверта́ти (витру́шувати) / ви́вернути (ви́трусити) кише́ні *див.* виверта́ти (7)

◇ Ви́кинути (ви́трусити) / викида́ти з голови́ (з па́м'яті, з ду́мки, *рідко* з ума́ *і т. ін.) див.* викида́ти (12)

ВИТРУ́ШУВАТИ

витру́шувати

◇ Виверта́ти (витру́шувати) / ви́вернути (ви́трусити) кише́ні *див.* виверта́ти (7)

ВИТРЯСА́ТИ

витряса́ти

◇ Ви́трясти / витряса́ти печінки́ *див.* витряса́ти (1)

ВИ́ТРЯСТИ

ви́трясти

◇ Ви́трясти / витряса́ти печінки́ *див.* витряса́ти (1)

◇ Ви́трясти ду́шу *див.* витряса́ти (2)

ВИТЯГА́ТИ

витяга́ти

◇ Ви́везти (ви́тягти, ви́нести, понести́) / вив́озити (витяга́ти, вино́сити, нести́) на свої́х пле́ча́х (на собі́) *див.* виво́зити (3)

◇ Вида́влювати (вижима́ти, витяга́ти *і т. ін.)* / ви́давити (ви́жати, ви́тягнути *і т. ін.)* [всі] со́ки *див.* вида́влювати (4)

◇ Вимо́тувати (мота́ти, витяга́ти, тягну́ти) / ви́мотати (ви́тягти) [всю] ду́шу *див.* вимо́тувати (2)

◇ Висиса́ти (висмо́ктувати, витяга́ти, випива́ти) / ви́ссати (ви́смоктати, ви́тягти, ви́пити) [всю] кров (си́лу, [всі] си́ли (со́ки)) *див.* висиса́ти (1)

◇ Витяга́ти / ви́тягти (ви́тягнути) на світ Бо́жий *див.* витяга́ти (3)

◇ Витяга́ти / ви́тягти з архі́вів *див.* витяга́ти (4)

◇ Витяга́ти (витя́гувати) / ви́тягнути (ви́тягти) за чу́ба *див.* витяга́ти (5)

Витяга́ти (витя́гувати) / ви́тягти (ви́тягнути) жар *див.* витяга́ти (1)

Витяга́ти (витя́гувати) / ви́тягти (ви́тягнути) ко́ристь *див.* витяга́ти (2)

◇ Ви́тягти (ви́тягнути) / витяга́ти (витя́гувати) з боло́та (з багна́, з калю́жі, з грязю́ки *і т. ін.) див.* витяга́ти (6)

◇ Ви́тягти (ви́тягнути, простягти́, простягну́ти, протягну́ти) / витяга́ти (витя́гувати, простяга́ти) но́ги *див.* витяга́ти (7)

◇ Витя́гувати (витяга́ти, тягти́, тягну́ти) / ви́тягти (ви́тягнути) за ву́ха *див.* витяга́ти (8)

◇ Тягти́ (тягну́ти, витяга́ти, витя́гувати, висми́кувати) слова́ [з ро́та] *див.* тягти́

◇ Тягти́ (тягну́ти, витяга́ти, витя́гувати) / ви́тягти (ви́тягнути) [оста́нні (всі)] жи́ли *див.* тягти́

ВИТЯГА́ТИСЯ

витяга́тися

Витяга́тися (витя́гуватися) / ви́тягтися (ви́тягнутися) в стру́нку (в струну́, *рідше* в стру́ночку) *див.* витяга́тися (1)

ВИ́ТЯГНУТИ

ви́тягнеш

◊ Не ви́тягнеш і копі́йки *див.* витяга́ти (9)

◊ Не ви́тягнеш (не ви́рвеш [общéнь-ками]) сло́ва *див.* витяга́ти (10)

ви́тягнути

◊ Вида́влювати (вижима́ти, витяга́ти *і т. ін.)* / ви́давити (ви́жати, ви́тягнути *і т. ін.)* [всі] со́ки *див.* вида́влювати (4)

◊ Витяга́ти / ви́тягти (ви́тягнути) на світ Бо́жий *див.* витяга́ти (3)

◊ Витяга́ти (витя́гувати) / ви́тягнути (ви́тягти) за чу́ба *див.* витяга́ти (5)

Витяга́ти (витя́гувати) / ви́тягти (ви́тягнути) жар *див.* витяга́ти (1)

Витяга́ти (витя́гувати) / ви́тягти (ви́тягнути) ко́ристь *див.* витяга́ти (2)

◊ Ви́тягти (ви́тягнути) / витяга́ти (витя́гувати) з боло́та (з багна́, з калю́жі, з грязю́ки *і т. ін.) див.* витяга́ти (6)

◊ Ви́тягти (ви́тягнути, простягти́, простягну́ти, протягну́ти) / витяга́ти (витя́гувати, простяга́ти) но́ги *див.* витяга́ти (7)

◊ Витя́гувати (витяга́ти, тягти́, тягну́ти) / ви́тягти (ви́тягнути) за ву́ха *див.* витяга́ти (8)

◊ Тягти́ (тягну́ти, витяга́ти, витя́гувати) / ви́тягти (ви́тягнути) [оста́нні (всі)] жи́ли *див.* тягти́

ВИ́ТЯГНУТИСЯ

ви́тягнутися

Витяга́тися (витя́гуватися) / ви́тягтися (ви́тягнутися) в стру́нку (в струну́, *рідше* в стру́ночку) *див.* витяга́тися (1)

◊ Ви́тягтися (ви́тягнутися) вздовж ла́ви *див.* витяга́тися (2)

◊ Ви́тягтися (ви́тягнутися) у ни́тку *див.* витяга́тися (3)

ВИ́ТЯГТИ

ви́тягнеш

◊ Не ви́тягнеш і копі́йки *див.* витяга́ти (9)

◊ Не ви́тягнеш (не ви́рвеш [общéнь-ками]) сло́ва *див.* витяга́ти (10)

ви́тягти

◊ Ви́везти (ви́тягти, ви́нести, понести́) / виво́зити (витяга́ти, вино́сити, нести́) на свої́х пле́чах (на собі́) *див.* виво́зити (3)

◊ Вимо́тувати (мота́ти, витяга́ти, тягну́ти) / ви́мотати (ви́тягти) [всю] ду́шу *див.* вимо́тувати (2)

◊ Вимо́тувати (мота́ти, тягну́ти, тягти́) / ви́мотати (ви́тягти) [всі] кишки́ *див.* вимо́тувати (3)

◊ Висиса́ти (висмо́ктувати, витяга́ти, випива́ти) / ви́ссати (ви́смоктати, ви́тягти, ви́пити) [всю] кров (си́лу, [всі] си́ли (со́ки)) *див.* висиса́ти (1)

◊ Витяга́ти / ви́тягти (ви́тягнути) на світ Бо́жий *див.* витяга́ти (3)

◊ Витяга́ти / ви́тягти з архі́вів *див.* витяга́ти (4)

◊ Витяга́ти (витя́гувати) / ви́тягнути (ви́тягти) за чу́ба *див.* витяга́ти (5)

Витяга́ти (витя́гувати) / ви́тягти (ви́тягнути) жар *див.* витяга́ти (1)

Витяга́ти (витя́гувати) / ви́тягти (ви́тягнути) ко́ристь *див.* витяга́ти (2)

◊ Ви́тягти (ви́тягнути) / витяга́ти (витя́гувати) з боло́та (з багна́, з калю́жі, з грязю́ки *і т. ін.) див.* витяга́ти (6)

◊ Ви́тягти (ви́тягнути, простягти́, простягну́ти, протягну́ти) / витяга́ти (витя́гувати, простяга́ти) но́ги *див.* витяга́ти (7)

◊ Витя́гувати (витяга́ти, тягти́, тягну́ти) / ви́тягти (ви́тягнути) за ву́ха *див.* витяга́ти (8)

◊ Тягти́ (тягну́ти, витяга́ти, витя́гувати) / ви́тягти (ви́тягнути) [оста́нні (всі)] жи́ли *див.* тягти́

ВИ́ТЯГТИСЯ

ви́тягтися

Витяга́тися (витя́гуватися) / ви́тягтися (ви́тягнутися) в стру́нку (в струну́, *рідше* в стру́ночку) *див.* витяга́тися (1)

◊ Ви́тягтися (ви́тягнутися) вздовж ла́ви *див.* витяга́тися (2)

◊ Ви́тягтися (ви́тягнутися) у ни́тку *див.* витяга́тися (3)

ВИТЯ́ГУВАТИ

витя́гувати

◊ Витяга́ти (витя́гувати) / ви́тягнути (ви́тягти) за чу́ба *див.* витяга́ти (5)

Витяга́ти (витя́гувати) / ви́тягти (ви́тягнути) жар *див.* витяга́ти (1)

Витяга́ти (витя́гувати) / ви́тягти (ви́тягнути) ко́ристь *див.* витяга́ти (2)

◊ Ви́тягти (ви́тягнути) / витяга́ти (витя́гувати) з боло́та (з багна́, з калю́жі, з грязю́ки *і т. ін.) див.* витяга́ти (6)

◊ Ви́тягти (ви́тягнути, простягти́, простягну́ти, протягну́ти) / витяга́ти (витя́гувати, простяга́ти) но́ги *див.* витяга́ти (7)

◊ Витя́гувати (витяга́ти, тягти́, тягну́ти) / ви́тягти (ви́тягнути) за ву́ха *див.* витяга́ти (8)

◊ Тягти́ (тягну́ти, витяга́ти, витя́гувати, висми́кувати) слова́ [з ро́та] *див.* тягти́

◊ Тягти́ (тягну́ти, витяга́ти, витя́гувати) / ви́тягти (ви́тягнути) [оста́нні (всі)] жи́ли *див.* тягти́

ВИТЯ́ГУВАТИСЯ

витя́гуватися

Витяга́тися (витя́гуватися) / ви́тягтися (ви́тягнутися) в стру́нку (в струну́, *рідше* в стру́ночку) *див.* витяга́тися (1)

ВИТЯЖНИ́Й

витяжна́

△ Витяжна́ вентиля́ція *див.* вентиля́ція (2)

Витяжна́ ша́фа *див.* ша́фа

витяжні́

Витяжні́ чо́боти *див.* чо́боти

ВИХИЛЯ́СИ

вихиля́си

◊ Стро́їти вихиля́си та викрута́си *див.* стро́їти[1]

ВИ́ХІД

ви́хід

◊ Ви́хід за ра́мки (за ме́жі) *див.* ви́хід (5)

△ Ви́хід з громадя́нства *див.* ви́хід (2)

◊ Ви́хід з ла́ду *див.* ви́хід (6)

△ Ви́хід на ри́нок *див.* ви́хід (3)

Ви́хід у мо́ре *див.* ви́хід (1)

◊ Ви́хід у світ *див.* ви́хід (7)

△ Ви́хід у стрі́лку (у тру́бку) *див.* ви́хід (4)

ви́ходи

◊ [Всі] вхо́ди (хо́ди́) і ви́ходи <[Всі] ви́ходи і вхо́ди> *див.* вхід

ви́ходу

◊ Нема́ (нема́є) ви́ходу *див.* нема́

◊ Не ма́ти [ні́якого] ви́ходу *див.* ма́ти[2]

△ Робо́та ви́ходу *див.* робо́та

ВИХІДНИ́Й

вихідна́

△ Вихідна́ допомо́га *див.* допомо́га

△ Вихідна́ роль *див.* роль

◊ Вихідна́ то́чка <Вихідни́й пункт> *див.* то́чка

вихідни́й

◊ Вихідна́ то́чка <Вихідни́й пункт> *див.* то́чка

вихідні́

Вихідні́ да́ні *див.* да́ні

ВИ́ХЛЮПНУТИ

ви́хлюпнути

◊ Ви́хлюпнути / вихлю́пувати [ра́зом] з ку́пелем (з водо́ю) [і] дити́ну *див.* ви́хлюпнути (1)

ВИХЛЮ́ПУВАТИ

вихлю́пувати

◊ Ви́хлюпнути / вихлю́пувати [ра́зом] з ку́пелем (з водо́ю) [і] дити́ну *див.* ви́хлюпнути (1)

ВИХОВА́ННЯ

вихова́ння

Розумо́ве вихова́ння *див.* вихова́ння (1)

Спарта́нське вихова́ння *див.* вихова́ння (2)

Фізи́чне вихова́ння *див.* вихова́ння (3)

ВИ́ХОДЕЦЬ

ви́ходець

◊ Ви́ходець з то́го́ сві́ту *див.* ви́ходець (1)

ВИ́ХОДИТИ[1]

ви́ходити

◊ Ви́ходити (відходи́ти, відбі́гати) но́ги *див.* вихо́джувати[1] (1)

ВИХО́ДИТИ

вихо́дити

◊ Ви́йти (ви́битися, ви́рватися, *зневажл.* ви́скочити *і т. ін.)* / вихо́дити (вибива́тися, вирива́тися, *зневажл.* виска́кувати *і т. ін.)* в лю́ди *див.* вихо́дити (19)

◊ Ви́йти / вихо́дити на моє́ (твоє́, його́ *і т. ін.) див.* вихо́дити (21)

Ви́йти / вихо́дити на тра́верс (на тра́верз) <Опини́тися / опиня́тися на тра́версі (на тра́верзі)> *див.* вихо́дити (1)

◊ Ви́лізти (ви́йти, *рідко* полі́зти) / вила́зити (вилізáти, вихо́дити) бо́ком *див.* вила́зити (5)

◊ Виступа́ти (вихо́дити, сплива́ти) / ви́ступити (ви́йти, спливти́) наве́рх *(рідко* напове́рх) *див.* виступа́ти (2)

Вихо́дити (вибува́ти) / ви́йти (ви́бути) з гри *див.* вихо́дити (2)

◊ Вихо́дити (вибува́ти) / ви́йти (ви́бути) з ла́ду *див.* вихо́дити (23)

Вихо́дити / ви́йти в ефі́р *див.* вихо́дити (3)

◊ Вихо́дити / ви́йти *(іро́н.* ви́летіти) в тира́ж *див.* вихо́дити (30)

Вихо́дити / ви́йти в мо́ре *див.* вихо́дити (4)

◊ Вихо́дити / ви́йти в світ *див.* вихо́дити (24)

Вихо́дити / ви́йти дру́ком *див.* вихо́дити (5)

◊ Вихо́дити / ви́йти за ра́мки (за ме́жі) *див.* вихо́дити (25)

Вихо́дити / ви́йти з важко́го (при́крого, скрутно́го *і т. ін.)* стано́вища (ста́ну) <Вихо́дити / ви́йти зі скру́ти> *див.* вихо́дити (6)

△ Вихо́дити / ви́йти з громадя́нства *див.* вихо́дити (17)

Вихо́дити / ви́йти з ді́те́й *див.* вихо́дити (7)

Вихо́дити / ви́йти з мо́ди *див.* вихо́дити (8)

◊ Вихо́дити / ви́йти з-під пера́ *див.* вихо́дити (26)

◊ Вихо́дити / ви́йти з по́слуху *див.* вихо́дити (27)

◊ Вихо́дити / ви́йти з рівнова́ги (з се́бе) *див.* вихо́дити (28)

◊ Вихо́дити / ви́йти з ро́лі *див.* вихо́дити (29)

Вихо́дити / ви́йти з ужи́тку *див.* вихо́дити (9)

Вихо́дити / ви́йти на [вели́кий (широ́кий)] екра́н *див.* вихо́дити (10)

Вихо́дити / ви́йти на до́бре (на добро́) *див.* вихо́дити (11)

◊ Вихо́дити / ви́йти на доро́гу (на шлях) *див.* вихо́дити (31)

◊ Вихо́дити / ви́йти на одно́ *див.* вихо́дити (32)

◊ Вихо́дити / ви́йти на пе́рші ро́лі *див.* вихо́дити (33)

△ Вихо́дити / ви́йти на ри́нок *див.* вихо́дити (18)

◊ Вихо́дити / ви́йти на широ́ку доро́гу *див.* вихо́дити (34)

◊ Вихо́дити / ви́йти *(рідко* ви́скочити) сухи́м з води́ *див.* вихо́дити (35)

Вихо́дити (вилива́тися, виступа́ти) / ви́йти (ви́литися, ви́ступити) з бере́гів *див.* вихо́дити (12)

◊ Вихо́дити (іти́) / ви́йти з літ (з ро́ків, з ві́ку) *див.* вихо́дити (36)

Вихо́дити (іти́) / ви́йти (піти́) за́між *див.* вихо́дити (13)

Вихо́дити (става́ти) / ви́йти (ста́ти) на старт *див.* вихо́дити (14)

З-за сто́лу не вихо́дити *див.* вихо́дити (15)

△ Іти́ (вихо́дити) / піти́ (ви́йти) в стрі́лку (в тру́бку) *див.* іти́

Іти́ (вихо́дити) / піти́ (ви́йти) на за́сідку (на за́сіди) *див.* іти́

Іти́ (вихо́дити) / піти́ (ви́йти) на пе́нсію *див.* іти́

Іти́ (вихо́дити, подава́ти) / піти́ (ви́йти, пода́ти) у відста́вку <Бра́ти / взя́ти відста́вку> *див.* іти́

◊ Не вихо́дити з горі́лки *див.* вихо́дити (38)

◊ Не вихо́дити з рук *див.* вихо́дити (39)

◊ Не вихо́дити з ха́ти *див.* вихо́дити (40)

◊ Не вихо́дити із сла́ви *див.* вихо́дити (41)

◊ Не вихо́дити (не йти) з па́м'яті *(рідко* з па́мки) *див.* вихо́дити (42)

◊ Не вихо́дити (не схо́дити, не йти) з голови́ (з ду́мки, з ума́) *див.* вихо́дити (43)

◊ Ро́гом вила́зити (вихо́дити) / ви́лізти (ви́йти) *див.* вила́зити (6)

вихо́дить

◊ Вихо́дить / ви́йшло з рук *див.* вихо́дити (37)

◊ Ду́мка (ду́ма) не вихо́дить з голови́ *див.* ду́мка

◊ Хміль ви́йшов (ви́летів, ви́вітрився *і т. ін.)* / вихо́дить (вилі́тає, виві́трюється *і т. ін.)* з голови́ *див.* хміль

вихо́дять

◊ Літа́ (ро́ки́) вихо́дять / ви́йшли *див.* літа́

ВИ́ХОПИТИСЯ

ви́хопитися

◊ Ви́скочити (ви́стрибнути, ви́хопитися) як (мов, ні́би *і т. ін.)* Пили́п *(рідко* Кузьма́) з коноп́е́ль *див.* виска́кувати (2)

ВИ́ХОР[1]

ви́хор

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* ви́хор *див.* ви́хор[1] (1)

ВИ́ЧЕРПАТИ

ви́черпати

◊ Ви́черпати [само́го] себе́ *див.* вичё́рпувати (1)

ВИ́ЧИТАТИ

ви́читати

Вичи́тувати / ви́читати [свої́] годи́ни *див.* вичи́тувати (1)

◊ Чита́ти (вичи́тувати) / прочита́ти (ви́читати) моли́тву *див.* чита́ти

◊ Чита́ти (вичи́тувати) / прочита́ти (ви́читати) нота́ції (нота́цію, мора́ль) *див.* чита́ти

ВИЧИ́ТУВАТИ

вичи́тувати

Вичи́тувати / ви́читати [свої́] годи́ни *див.* вичи́тувати (1)

◊ Чита́ти (вичи́тувати) / прочита́ти (ви́читати) моли́тву *див.* чита́ти

◊ Чита́ти (вичи́тувати) / прочита́ти (ви́читати) нота́ції (нота́цію, мора́ль) *див.* чита́ти

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* з кни́жки (по Псалтирю́) чита́ти (вичи́тувати) *див.* чита́ти

ВИ́ШЕПТАТИСЯ

ви́шептатися

◊ Ви́шептатися як рак у то́рбі *див.* вишіптуватися (1)

ВИШИКО́ВУВАТИСЯ

вишико́вуватися

Вишико́вуватися (шикува́тися) / ви́шикуватися в шере́нгу (шере́нгами) *див.* вишико́вуватися (1)

ВИ́ШИКУВАТИСЯ

ви́шикуватися

Вишико́вуватися (шикува́тися) / ви́шикуватися в шере́нгу (шере́нгами) *див.* вишико́вуватися (1)

ВИ́ШКВАРКА

ви́шкварки

◇ Зроби́ти ви́шкварки *див.* зроби́ти

◇ Ма́сляні (поза́торі́шні) ви́шкварки *див.* ви́шкварки (1)

◇ Не ва́ртий (не варт) [і] ви́їденого яйця́ (ви́шкварки, ді́рки з бу́блика, фу́нта кло́ччя, то́рби січки *і т. ін.*) *див.* ва́ртий (4)

ВИ́ШКВАРКИ

ви́шкварки

◇ Зроби́ти ви́шкварки *див.* зроби́ти

◇ Ма́сляні (поза́торі́шні) ви́шкварки *див.* ви́шкварки (1)

◇ Не ва́ртий (не варт) [і] ви́їденого яйця́ (ви́шкварки, ді́рки з бу́блика, фу́нта кло́ччя, то́рби січки *і т. ін.*) *див.* ва́ртий (4)

ВИ́ШКВАРОК

ви́шкварки

◇ Зроби́ти ви́шкварки *див.* зроби́ти

◇ Ма́сляні (поза́торі́шні) ви́шкварки *див.* ви́шкварки (1)

◇ Не ва́ртий (не варт) [і] ви́їденого яйця́ (ви́шкварки, ді́рки з бу́блика, фу́нта кло́ччя, то́рби січки *і т. ін.*) *див.* ва́ртий (4)

ВИ́ШКІРИТИ

ви́шкірити

◇ Вишкіря́ти (вишкі́рювати, шкі́рити, щи́рити) / ви́шкірити (ви́щирити) зу́би *див.* вишкіря́ти (1)

ВИШКІ́РЮВАТИ

вишкі́рювати

◇ Вишкіря́ти (вишкі́рювати, шкі́рити, щи́рити) / ви́шкірити (ви́щирити) зу́би *див.* вишкіря́ти (1)

ВИШКІРЯ́ТИ

вишкіря́ти

◇ Вишкіря́ти (вишкі́рювати, шкі́рити, щи́рити) / ви́шкірити (ви́щирити) зу́би *див.* вишкіря́ти (1)

ВИШУ́КУВАТИ

вишу́кувати

◇ [Тре́ба] вдень (се́ред бі́лого дня) з вогне́м [та ще] (зі свічкою, зі сві́тлом, при со́нці *і т. ін.*) [тако́го] шука́ти (вишу́кувати) / пошука́ти <Пошука́ти тако́го [тре́ба]> *див.* тре́ба[1]

ВИ́ЩЕ

ви́ще

◇ Бери́ (бері́ть) ви́ще *див.* бра́ти (57)

◇ Ви́ще го́лову *див.* ви́ще (1)

◇ Вско́чити ви́ще халя́в *див.* вска́кувати

◇ Підніма́тися (підійма́тися, підно́ситися *і т. ін.*) / підня́тися (підійня́тися, піднести́ся *і т. ін.*) на го́лову (на бага́то голі́в) [ви́ще] *див.* підніма́тися

◇ Стоя́ти на го́лову (на бага́то голі́в) ви́ще *див.* стоя́ти

◇ Стоя́ти ра́нгом ви́ще *див.* стоя́ти

ВИ́ЩИЙ

ви́ща

Ви́ща атестаці́йна комі́сія *див.* комі́сія

Ви́ща вла́да *див.* вла́да

△ Ви́ща матема́тика *див.* матема́тика

△ Ви́ща нерво́ва систе́ма *див.* систе́ма

Ви́ща осві́та *див.* осві́та

Ви́ща ра́да юсти́ції *див.* ра́да

Ви́ща шко́ла *див.* шко́ла

ви́щий

Ви́щий навча́льний за́клад *див.* за́клад

◇ Ви́щий пілота́ж *див.* пілота́ж

△ Ви́щий сту́пінь *див.* сту́пінь

◇ На го́лову ви́щий *див.* ви́щий (1)

◇ Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти *і т. ін.*) / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.*) на [ще один] ви́щий (нови́й) сту́пінь (щабе́ль) *див.* підно́сити

ви́щі

Ви́щі ешело́ни вла́ди *див.* ешело́н

△ Ви́щі (тело́мні) росли́ни *див.* росли́на

ви́щому

◇ На ви́щому (найви́щому) рі́вні *див.* рі́вень

ви́щою

◇ Ви́щою мі́рою *див.* мі́ра

ВИ́ЩИРИТИ

ви́щирити

◇ Вишкіря́ти (вишкі́рювати, шкі́рити, щи́рити) / ви́шкірити (ви́щирити) зу́би *див.* вишкіря́ти (1)

ВИ́ЯВИТИ

ви́явити

◇ Ви́явити / виявля́ти себе́ *див.* виявля́ти (1)

ВИЯВЛЯ́ТИ

виявля́ти

◇ Ви́явити / виявля́ти себе́ *див.* виявля́ти (1)

ВІБРАЦІ́ЙНИЙ

вібраці́йна

△ Вібраці́йна хворо́ба *див.* хворо́ба

ВІВЕ́НДІ

віве́нді

△ Мо́дус віве́нді *див.* мо́дус

ВІ́ВТА́Р

вівта́р

◇ Кла́сти (нести́, прино́сити, склада́ти *і т. ін.*) / покла́сти (принести́, скла́сти *і т. ін.*) на вівта́р (на олта́р) *див.* кла́сти

ВІВЦЯ́

ві́вці

△ Сму́шкові ві́вці *див.* вівця́ (3)

вівцю́

◇ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) [голо́дні] вовки́ на вівцю́ *див.* вовк

вівця́

◇ Вівця́ в ста́ді *див.* вівця́ (5)

◇ Заблу́кана (блу́дна, приблу́дна) вівця́ *див.* вівця́ (6)

△ Кара́кульська вівця́ *див.* вівця́ (1)

△ Кру́чений бара́н <Кру́чена вівця́> *див.* бара́н (1)

△ Курдю́чна вівця́ *див.* вівця́ (2)

△ Шльо́нська вівця́ *див.* вівця́ (4)

ві́вцях

◇ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) ци́ган у ві́вцях *див.* ципа́ни

ВІВЧА́РСТВО

вівча́рство

Грубово́вняне (грубово́вне, грубово́внове) вівча́рство *див.* вівча́рство (1)

Напівтонкору́нне вівча́рство *див.* вівча́рство (2)

Тонкору́нне вівча́рство *див.* вівча́рство (3)

Шу́бне вівча́рство *див.* вівча́рство (4)

ВІД

від

◇ Від і до *див.* від (1)

◇ Ві́дступ від само́го себе́ *див.* ві́дступ

ВІ́ДАТИ

ві́да

◇ Бог (*рі́дко* Біг, Госпо́дь) [його́ (їх, тебе́ *і т. ін.*)] [святи́й] зна́є (зна, ві́дає, ві́да) *див.* Бог (13)

ві́дає

◇ Бог (*рі́дко* Біг, Госпо́дь) [його́ (їх, тебе́ *і т. ін.*)] [святи́й] зна́є (зна, ві́дає, ві́да) *див.* Бог (13)

◇ Один Бог [ті́льки] зна́є (ві́дає) *див.* Бог (24)

ві́дати

◇ Ві́дом не ві́дати *див.* ві́дати (1)

◇ Знать не зна́ти, ві́дать не ві́дати <Не зна́ти, не ві́дати> *див.* зна́ти

ві́дать

◇ Знать не зна́ти, ві́дать не ві́дати <Не зна́ти, не ві́дати> *див.* зна́ти

ВІДБАВЛЯ́ТИ

відбавля́й

◊ Хоч відбавля́й *(рідко* відсипа́й) *див.* відбавля́ти (1)

ВІДБЕРЕ́ЖНИЙ

відбере́жний

Відбере́жний ві́тер (вітере́ць) *див.* ві́тер

ВІДБИВА́ТИ

відбива́ти

Вибива́ти (відбива́ти, руба́ти) крок *див.* вибива́ти (5)

Вибива́ти (відбива́ти) такт *див.* вибива́ти (6)

◊ Відбива́ти (відбира́ти, перебива́ти) / відби́ти (відібра́ти, переби́ти) хліб *див.* відбива́ти (1)

◊ Відбива́ти / відби́ти охо́ту *див.* відбива́ти (2)

◊ Відби́ти / відбива́ти від до́му *див.* відбива́ти (4)

ВІДБИВА́ТИСЯ

відбива́тися

◊ Відбива́тися (відма́хуватися, відхре́щуватися) / відби́тися (відмахну́тися, відхрести́тися) рука́ми [й нога́ми] *див.* відбива́тися (1)

◊ Відби́тися / відбива́тися від до́му (від сім'ї́) *див.* відбива́тися (2)

◊ Відби́тися / відбива́тися від рук *див.* відбива́тися (3)

◊ Відклада́тися (відбива́тися, відкарбо́вуватися) / відкла́стися (відби́тися, відкарбува́тися) в па́м'яті *(рідко* в па́м'ятку) *див.* відклада́тися (1)

ВІДБИРА́ТИ

відбира́ти

◊ Бра́ти (забира́ти, *рідко* відбира́ти) / взя́ти (забра́ти, *рідко* відібра́ти) сло́во *див.* бра́ти (125)

◊ Відбива́ти (відбира́ти, перебива́ти) / відби́ти (відібра́ти, переби́ти) хліб *див.* відбива́ти (1)

◊ Відбира́ти / відібра́ти но́ги (ру́ки, ру́ки й но́ги) *див.* відбира́ти (2)

◊ Відбира́ти / відібра́ти па́мороки (тя́му) *див.* відбира́ти (3)

◊ Відбира́ти / відібра́ти ро́зум *див.* відбира́ти (4)

◊ Відбира́ти / відібра́ти слух *див.* відбира́ти (5)

◊ Відбира́ти (відніма́ти) / відібра́ти (відня́ти) життя́ *див.* відбира́ти (6)

◊ Відбира́ти (відніма́ти) / відібра́ти (відня́ти) мо́ву *див.* відбира́ти (7)

◊ Відбира́ти (відніма́ти) / відібра́ти (відня́ти) се́рце (ду́шу, се́рце й ду́шу) *див.* відбира́ти (8)

Відбира́ти (забира́ти) / відібра́ти (забра́ти) си́ли (си́лу) *див.* відбира́ти (1)

ВІДБИ́ТИ

відби́ло

◊ Відби́ло ба́ки (па́м'ять) *див.* відбива́ти (3)

відби́ти

◊ Відбива́ти (відбира́ти, перебива́ти) / відби́ти (відібра́ти, переби́ти) хліб *див.* відбива́ти (1)

◊ Відбива́ти / відби́ти охо́ту *див.* відбива́ти (2)

◊ Відби́ти / відбива́ти від до́му *див.* відбива́ти (4)

◊ Відби́ти (надсади́ти) бе́бехи (печінки́) *див.* відбива́ти (5)

◊ Відби́ти па́мороки (по́мки, тя́мки) *див.* відбива́ти (6)

◊ Хри́пи відби́ти *див.* відбива́ти (7)

ВІДБИ́ТИСЯ

відби́тися

◊ Відбива́тися (відма́хуватися, відхре́щуватися) / відби́тися (відмахну́тися, відхрести́тися) рука́ми [й нога́ми] *див.* відбива́тися (1)

◊ Відби́тися / відбива́тися від до́му (від сім'ї́) *див.* відбива́тися (2)

◊ Відби́тися / відбива́тися від рук *див.* відбива́тися (3)

◊ Відбі́гти (відби́тися) ро́зуму (глу́зду) *див.* відбіга́ти (1)

◊ Відклада́тися (відбива́тися, відкарбо́вуватися) / відкла́стися (відби́тися, відкарбува́тися) в па́м'яті *(рідко* в па́м'ятку) *див.* відклада́тися (1)

ВІДБИ́ТОК

відби́ток

◊ Наклада́ти (кла́сти) / накла́сти (покла́сти) тавро́ (клеймо́, печа́ть, знак, відби́ток) *див.* наклада́ти

ВІДБІ́ГАТИ

відбі́гати

◊ Ви́ходити (відходи́ти, відбі́гати) но́ги *див.* вихо́джувати[1] (1)

ВІДБІ́ГТИ

відбі́гти

◊ Відбі́гти (відби́тися) ро́зуму (глу́зду) *див.* відбіга́ти (1)

ВІДБІ́Й

відбі́й

◊ Дава́ти / да́ти відбі́й *див.* дава́ти

Ударя́ти (би́ти) / уда́рити відбі́й *див.* ударя́ти

відбо́ю

◊ Нема́ (нема́є, не було́) відбо́ю *див.* нема́

◊ Не ма́ти відбо́ю *див.* ма́ти[2]

ВІДБІЙНИ́Й

відбійни́й

△ Вибійни́й (відбійни́й) молото́к *див.* молото́к

ВІДБІ́Р

відбі́р

△ Приро́дний відбі́р (до́бір) *див.* відбі́р (1)

△ Шту́чний відбі́р (до́бір) *див.* відбі́р (2)

ВІДБУВА́ТИ

відбува́ти

◊ [Як (мов, ні́би, аби́ *і т. ін.)]* відбува́ти / відбу́ти че́ргу *див.* відбува́ти (1)

◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.)]* відбува́ти па́нщину *див.* відбува́ти (2)

ВІДБУВА́ТИСЯ

відбува́тися

◊ Відбува́тися / відбу́тися жа́ртом (жа́ртами) *див.* відбува́тися (1)

ВІДБУ́ТИ

відбу́ти

◊ [Як (мов, ні́би, аби́ *і т. ін.)]* відбува́ти / відбу́ти че́ргу *див.* відбува́ти (1)

ВІДБУ́ТИСЯ

відбу́тися

◊ Відбува́тися / відбу́тися жа́ртом (жа́ртами) *див.* відбува́тися (1)

◊ Де́шево (ле́гко) відбу́тися *див.* відбува́тися (2)

ВІДВА́ГА

відва́гою

◊ Зна́тися з відва́гою *див.* зна́тися

ВІДВА́ЖИТИ

відва́жити

◊ Відва́жити / відва́жувати бе́беха (ля́паса, стусана́) *див.* відва́жувати (1)

◊ Відва́жити со́лі [до́бре] *див.* відва́жувати (2)

◊ Відва́жувати / відва́жити поти́личника *див.* відва́жувати (3)

◊ Віддава́ти (відва́жувати, кла́сти, *заст.* поклада́ти, склада́ти) / відда́ти (відва́жити, скла́сти) [земни́й (низьки́й, поясни́й)] покло́н (укло́н) *див.* віддава́ти (25)

◊ Дава́ти *(рідше* наклада́ти, відва́жувати) / да́ти *(рідше* накла́сти, відва́жити) зда́чі *див.* дава́ти

◊ Да́ти (відмі́ряти, відмі́рити, відва́жити, вліпи́ти, заліпи́ти *і т. ін.)* / дава́ти (відмі́рювати, відміря́ти, відва́жувати, залі́плювати *і т. ін.)* ля́паса (ляща́) *див.* дава́ти

ВІДВА́ЖУВАТИ

відва́жувати

◊ Відва́жити / відва́жувати бе́беха (ля́паса, стусана́) *див.* відва́жувати (1)

◊ Відва́жувати / відва́жити поти́личника *див.* відва́жувати (3)

◊ Віддава́ти (відва́жувати, кла́сти, *заст.* поклада́ти, склада́ти) / відда́ти (відва́жити, скла́сти) [земни́й (низьки́й, поясни́й)] поклі́н (уклі́н) *див.* віддава́ти (25)

◊ Дава́ти *(рідше* наклада́ти, відва́жувати) / да́ти *(рідше* накла́сти, відва́жити) здачі *див.* дава́ти

◊ Да́ти (відмі́ряти, відмі́рити, відва́жити, вліпи́ти, заліпи́ти *і т. ін.)* / дава́ти (відмі́рювати, відміря́ти, відва́жувати, залі́плювати *і т. ін.)* ля́паса (лящá) *див.* дава́ти

ВІДВАЛИ́ТИСЯ

відва́ляться

◊ Ру́ки не відпаду́ть (не відва́ляться) *див.* рука́

ВІДВА́ЛЮВАТИСЯ

відва́люються

◊ Но́ги відва́люються (відпада́ють) *див.* нога́

◊ Ру́ки відва́люються (відпада́ють) *див.* рука́

ВІДВЕРНУ́ТИ

відверну́ти

◊ Відверну́ти се́рце *див.* відверта́ти (2)

Відверта́ти (відволіка́ти, відтяга́ти, відхиля́ти) / відверну́ти (відволікти́, відтягти́, відхили́ти) ува́гу *див.* відверта́ти (1)

◊ Поверта́ти (відверта́ти) / поверну́ти (відверну́ти) хліб *див.* поверта́ти[1]

ВІДВЕРТА́ТИ

відверта́ти

◊ Верну́ти (відверта́ти) ніс (но́са, фізіоно́мію, *зневажл.* ри́ло, пи́ку) *див.* верну́ти[1] (2)

Відверта́ти (відволіка́ти, відтяга́ти, відхиля́ти) / відверну́ти (відволікти́, відтягти́, відхили́ти) ува́гу *див.* відверта́ти (1)

◊ Поверта́ти (відверта́ти) / поверну́ти (відверну́ти) хліб *див.* поверта́ти[1]

ВІДВЕСТИ́

відведе́ш

◊ Оче́й не відведе́ш (не відірве́ш) <Оче́й не [мо́жна] відвести́ (відірва́ти)> *див.* відво́дити (7)

відвести́

◊ Відво́дити / відвести́ го́лос *див.* відво́дити (1)

◊ Відво́дити / відвести́ ду́шу *див.* відво́дити (2)

◊ Відво́дити / відвести́ о́чі *див.* відво́дити (3)

◊ Відво́дити / відвести́ по́гляд (зір) *див.* відво́дити (4)

◊ Відво́дити / відвести́ уда́р *див.* відво́дити (5)

◊ [І] го́лосу не відво́дити (не відтяга́ти) / не відвести́ (не відтягну́ти, не відтягти́) *див.* відво́дити (6)

◊ Не відрива́ти (не відво́дити) / не відірва́ти (не відвести́, *заст.* не зру́шити) оче́й (по́гляду) *див.* відрива́ти[1] (8)

◊ Оче́й не відведе́ш (не відірве́ш) <Оче́й не [мо́жна] відвести́ (відірва́ти)> *див.* відво́дити (7)

ВІДВІ́Т

відві́т

Бу́ти в одві́ті *див.* бу́ти (5)

Дава́ти / да́ти відві́т *див.* дава́ти

○ У (на) відві́т *див.* відві́т (1)

одві́т

Нести́ відповіда́льність *(рідше* одві́т) *див.* нести́

одві́ту

◊ Ні одві́ту, ні приві́ту <Ні приві́ту, ні одві́ту> *див.* відві́т (2)

ВІДВІ́ЧНИЙ

відві́чна

◊ Ві́чна (відві́чна, стара́) істо́рія *див.* істо́рія

одві́чним

◊ Почи́ти одві́чним сном *див.* почива́ти

ВІДВО́ДИТИ

відво́дити

◊ Відво́дити / відвести́ го́лос *див.* відво́дити (1)

◊ Відво́дити / відвести́ ду́шу *див.* відво́дити (2)

◊ Відво́дити / відвести́ о́чі *див.* відво́дити (3)

◊ Відво́дити / відвести́ по́гляд (зір) *див.* відво́дити (4)

◊ Відво́дити / відвести́ уда́р *див.* відво́дити (5)

◊ [І] го́лосу не відво́дити (не відтяга́ти) / не відвести́ (не відтягну́ти, не відтягти́) *див.* відво́дити (6)

◊ Не відрива́ти (не відво́дити) / не відірва́ти (не відвести́, *заст.* не зру́шити) оче́й (по́гляду) *див.* відрива́ти[1] (8)

відво́дячи

◊ Не відрива́ючи (не відво́дячи) оче́й (по́гляду) *див.* відрива́ти[1] (9)

ВІДВОЛІКА́ТИ

відволіка́ти

Відверта́ти (відволіка́ти, відтяга́ти, відхиля́ти) / відверну́ти (відволікти́, відтягти́, відхили́ти) ува́гу *див.* відверта́ти (1)

ВІДВОЛІКТИ́

відволікти́

Відверта́ти (відволіка́ти, відтяга́ти, відхиля́ти) / відверну́ти (відволікти́, відтягти́, відхили́ти) ува́гу *див.* відверта́ти (1)

ВІ́ДГАЛ

ві́дгалу

○ Без ві́дгалу *див.* ві́дгал (1)

ВІДГАНЯ́ТИ

відганя́ти

◊ Відганя́ти (проганя́ти, розганя́ти *і т. ін.)* / відігна́ти (прогна́ти, розігна́ти *і т. ін.)* сон (дрімо́ту) *див.* відганя́ти (1)

ВІДГОДІВЕ́ЛЬНИЙ

відгодіве́льна

Відгодіве́льний майда́нчик <Відгодіве́льна площа́дка> *див.* майда́нчик

відгодіве́льний

Відгодіве́льний майда́нчик <Відгодіве́льна площа́дка> *див.* майда́нчик

ВІДГОДІ́ВЛЯ

відгоді́влю

△ Поста́вити (помісти́ти) на відгоді́влю *див.* поста́вити[1]

ВІДГОДО́ВУВАТИ

відгодо́вувати

◊ Годува́ти *(рідко* відгодо́вувати) во́ші (во́шей, бліх, ну́жу, блощи́ці *і т. ін.)* *див.* годува́ти

ВІДГОРО́ДЖУВАТИ

відгоро́джувати

◊ Відгороди́ти / відгоро́джувати му́ром (стіно́ю) *див.* відгоро́джувати (1)

ВІДГОРОДИ́ТИ

відгороди́ти

◊ Відгороди́ти / відгоро́джувати му́ром (стіно́ю) *див.* відгоро́джувати (1)

ВІДДАВА́ТИ

віддава́ти

◊ Вино́сити (віддава́ти) / ви́нести (відда́ти) на суд *див.* вино́сити (8)

Віддава́ти (видава́ти) / відда́ти (ви́дати) за́між *див.* віддава́ти (1)

◊ Віддава́ти (відва́жувати, кла́сти, *заст.* поклада́ти, склада́ти) / відда́ти (відва́жити, скла́сти) [земни́й (низьки́й, поясни́й)] поклі́н (уклі́н) *див.* віддава́ти (25)

Віддава́ти / відда́ти в нау́ку *див.* віддава́ти (2)

Віддава́ти / відда́ти в солда́ти (у ві́йсько) *див.* віддава́ти (3)

◊ Віддава́ти / відда́ти [всього́] себе́ *див.* віддава́ти (26)

Віддава́ти / відда́ти го́лос *див.* віддава́ти (4)

◊ Віддава́ти / відда́ти дани́ну *(рідко* дань) *див.* віддава́ти (27)

◊ Віддава́ти / відда́ти [і] ру́ку [і се́рце] *див.* віддава́ти (28)

△ Віддава́ти / відда́ти кінці́ *див.* віддава́ти (24)

Віддава́ти / відда́ти кома́нду (нака́з, розпоря́дження *і т. ін.) див.* віддава́ти (5)

Віддава́ти / відда́ти луно́ю (відлу́нням) *див.* віддава́ти (6)

Віддава́ти / відда́ти [на] добри́день ([на] добри́вечір, [на] добра́ніч) *див.* віддава́ти (7)

◊ Віддава́ти / відда́ти нале́жне *(рідко* справедли́ве) *див.* віддава́ти (29)

◊ Віддава́ти / відда́ти на пота́лу *див.* віддава́ти (30)

Віддава́ти / відда́ти оста́нню ша́ну *див.* віддава́ти (8)

◊ Віддава́ти / відда́ти па́льму пе́ршості *див.* віддава́ти (31)

Віддава́ти / відда́ти пере́вагу *див.* віддава́ти (9)

Віддава́ти / відда́ти під суд (до су́ду) *див.* віддава́ти (10)

○ Віддава́ти / відда́ти приві́т (привіта́ння) *див.* віддава́ти (19)

○ Віддава́ти / відда́ти ра́порт *див.* віддава́ти (20)

○ Віддава́ти / відда́ти салю́т *див.* віддава́ти (21)

◊ Віддава́ти / відда́ти се́рце *див.* віддава́ти (32)

○ Віддава́ти / відда́ти сла́ву *див.* віддава́ти (22)

Віддава́ти / відда́ти ті́ло землі́ *див.* віддава́ти (11)

Віддава́ти / відда́ти ува́гу *див.* віддава́ти (12)

○ Віддава́ти / відда́ти хвалу́ *див.* віддава́ти (23)

Віддава́ти / відда́ти честь *див.* віддава́ти (13)

Віддава́ти (здава́ти) / відда́ти (зда́ти) в на́йми *див.* віддава́ти (14)

◊ Віддава́ти (здава́ти) / відда́ти (зда́ти) в ру́ки (до рук) *див.* віддава́ти (33)

Віддава́ти (піддава́ти) / відда́ти (підда́ти) ана́фемі *див.* віддава́ти (15)

Віддава́ти (прино́сити) / відда́ти (принести́) в же́ртву *див.* віддава́ти (16)

Віддава́ти (склада́ти) / відда́ти (скла́сти) ша́ну (поша́ну, пова́гу *і т. ін.) див.* віддава́ти (17)

◊ Відда́ти / віддава́ти Бо́гу (Бо́гові) ду́шу (дух) *див.* віддава́ти (34)

◊ Відда́ти / віддава́ти життя́ *див.* віддава́ти (35)

◊ Відда́ти *(рідко* покла́сти) / віддава́ти *(рідко* поклада́ти) [свою́] ду́шу *див.* віддава́ти (39)

◊ Відда́ти (спусти́ти) / віддава́ти (спуска́ти) [свій] дух *див.* віддава́ти (40)

◊ Відпла́чувати (віддава́ти, віддя́чувати, плати́ти, спла́чувати *і т. ін.)* / відплати́ти (відда́ти, віддя́чити, заплати́ти, сплати́ти *і т. ін.)* сто́рицею *див.* відпла́чувати (1)

◊ Дава́ти (віддава́ти) / да́ти (відда́ти) чоло́м *див.* дава́ти

◊ Дава́ти / да́ти (відда́ти) го́лову *(рідше* ру́ку) [відруба́ти (на відру́б, на відсі́к *і т. ін.)*] *див.* дава́ти

◊ Зня́ти (ски́нути) і (та) відда́ти / віддава́ти [оста́нню] соро́чку [з се́бе] *див.* зніма́ти

віддає́

◊ Па́хне (віє, тя́гне, віддає́ *і т. ін.)* пу́сткою *див.* па́хнути

ВІДДАВА́ТИСЯ

віддава́тися

◊ Віддава́тися / відда́тися в душі́ (в се́рці) *див.* віддава́тися (2)

◊ Віддава́тися / відда́тися на во́лю *див.* віддава́тися (3)

Віддава́тися / відда́тися спра́ві *див.* віддава́тися (1)

◊ Віддава́тися (здава́тися *і т. ін.)* / відда́тися (зда́тися *і т. ін.)* на ми́лість *див.* віддава́тися (4)

ВІДДА́ЛЕННЯ

відда́ленні

На ві́ддалі (на відда́ленні) *див.* ві́ддаль (1)

ВІДДАЛІ́К

віддалі́к

○ Віддалі́к від... *див.* віддалі́к (1)

ВІ́ДДАЛЬ

ві́ддалі

○ З ві́ддалі *див.* ві́ддаль (2)

На ві́ддалі (на відда́ленні) *див.* ві́ддаль (1)

◊ Трима́ти (держа́ти) на [пе́вній] відста́ні (ві́ддалі) *див.* трима́ти

ві́ддаль

△ Фо́кусна ві́ддаль *див.* ві́ддаль (3)

ВІ́ДДАНІСТЬ

ві́дданість

Соба́ча ві́рність (ві́дданість) *див.* ві́рність

ВІДДА́ННЯ́

відда́нні́

◊ На вида́нні (на відда́нні́) *див.* вида́ння́ (1)

відда́ння́

На ві́чне відда́ння́ *див.* відда́ння́ (1)

ВІДДА́ТИ

відда́ти

◊ Вино́сити (віддава́ти) / ви́нести (відда́ти) на суд *див.* вино́сити (8)

Віддава́ти (видава́ти) / відда́ти (ви́дати) за́між *див.* віддава́ти (1)

◊ Віддава́ти (відва́жувати, кла́сти *заст.* поклада́ти, склада́ти) / відда́ти (відва́жити, скла́сти) [земни́й (низьки́й, поясни́й)] покло́н (уклі́н) *див.* віддава́ти (25)

Віддава́ти / відда́ти в нау́ку *див.* віддава́ти (2)

Віддава́ти / відда́ти в солда́ти (у ві́йсько) *див.* віддава́ти (3)

◊ Віддава́ти / відда́ти [всього́] себе́ *див.* віддава́ти (26)

Віддава́ти / відда́ти го́лос *див.* віддава́ти (4)

◊ Віддава́ти / відда́ти дани́ну *(рідко* дань) *див.* віддава́ти (27)

◊ Віддава́ти / відда́ти [і] ру́ку [і се́рце] *див.* віддава́ти (28)

△ Віддава́ти / відда́ти кінці́ *див.* віддава́ти (24)

Віддава́ти / відда́ти кома́нду (нака́з, розпоря́дження *і т. ін.) див.* віддава́ти (5)

Віддава́ти / відда́ти луно́ю (відлу́нням) *див.* віддава́ти (6)

Віддава́ти / відда́ти [на] добри́день ([на] добри́вечір, [на] добра́ніч) *див.* віддава́ти (7)

◊ Віддава́ти / відда́ти нале́жне *(рідко* справедли́ве) *див.* віддава́ти (29)

◊ Віддава́ти / відда́ти на пота́лу *див.* віддава́ти (30)

Віддава́ти / відда́ти оста́нню ша́ну *див.* віддава́ти (8)

◊ Віддава́ти / відда́ти па́льму пе́ршості *див.* віддава́ти (31)

Віддава́ти / відда́ти пере́вагу *див.* віддава́ти (9)

Віддава́ти / відда́ти під суд (до су́ду) *див.* віддава́ти (10)

○ Віддава́ти / відда́ти приві́т (привіта́ння) *див.* віддава́ти (19)

○ Віддава́ти / відда́ти ра́порт *див.* віддава́ти (20)

○ Віддава́ти / відда́ти салю́т *див.* віддава́ти (21)

◊ Віддава́ти / відда́ти се́рце *див.* віддава́ти (32)

○ Віддава́ти / відда́ти сла́ву *див.* віддава́ти (22)

Віддава́ти / відда́ти ті́ло землі́ *див.* віддава́ти (11)

Віддава́ти / відда́ти ува́гу *див.* віддава́ти (12)

○ Віддава́ти / відда́ти хвалу́ *див.* віддава́ти (23)

Віддава́ти / відда́ти честь *див.* віддава́ти (13)

Віддава́ти (здава́ти) / відда́ти (зда́ти) в на́йми *див.* віддава́ти (14)

◊ Віддава́ти (здава́ти) / відда́ти (зда́ти) в ру́ки (до рук) *див.* віддава́ти (33)

Віддава́ти (піддава́ти) / відда́ти (підда́ти) ана́фемі *див.* віддава́ти (15)

Віддава́ти (прино́сити) / відда́ти (принести́) в же́ртву *див.* віддава́ти (16)

Віддава́ти (склада́ти) / відда́ти (скла́сти) ша́ну (поша́ну, пова́гу *і т. ін.)* *див.* віддава́ти (17)

◊ Відда́ти / віддава́ти Бо́гу (Бо́гові) ду́шу (дух) *див.* віддава́ти (34)

◊ Відда́ти / віддава́ти життя́ *див.* віддава́ти (35)

◊ Відда́ти (віднести́) миша́м на сніда́нок (на сніда́ння) *див.* віддава́ти (36)

Відда́ти (да́ти) до схо́ву (на схов, до схо́ви, до схо́ванки, на схо́ванку *і т. ін.)* *див.* віддава́ти (18)

◊ Відда́ти [і] се́рце і ду́шу *див.* віддава́ти (37)

◊ Відда́ти оста́нній по́дих *див.* віддава́ти (38)

◊ Відда́ти *(рідко* покла́сти) / віддава́ти *(рідко* поклада́ти) [свою́] ду́шу *див.* віддава́ти (39)

◊ Відда́ти (спусти́ти) / віддава́ти (спуска́ти) [свій] дух *див.* віддава́ти (40)

◊ Відда́ти чо́ртові (ді́дькові) ду́шу *див.* віддава́ти (41)

◊ Відпла́чувати (віддава́ти, віддя́чувати, плати́ти, спла́чувати *і т. ін.)* / відплати́ти (відда́ти, віддя́чити, заплати́ти, сплати́ти *і т. ін.)* сто́рицею *див.* відпла́чувати (1)

◊ Дава́ти (віддава́ти) / да́ти (відда́ти) чоло́м *див.* дава́ти

◊ Зня́ти (ски́нути) і (та) відда́ти / віддава́ти [оста́нню] соро́чку [з се́бе] *див.* зніма́ти

ВІДДА́ТИСЯ

відда́тися

◊ Віддава́тися / відда́тися в душі́ (в се́рці) *див.* віддава́тися (2)

◊ Віддава́тися / відда́тися на во́лю *див.* віддава́тися (3)

Віддава́тися / відда́тися спра́ві *див.* віддава́тися (1)

◊ Віддава́тися (здава́тися *і т. ін.)* / відда́тися (зда́тися *і т. ін.)* на ми́лість *див.* віддава́тися (4)

ВІДДА́ЧА

відда́чею

З по́вною відда́чею *див.* відда́ча (1)

ВІДДИРА́ТИ

віддира́ти

◊ Віддира́ти гопака́ *див.* віддира́ти (1)

ВІ́ДДИХ

ві́ддих

◊ [Аж] забива́є (спира́є, захо́плює, запира́є *і т. ін.)* / заби́ло (спе́рло, захопи́ло, запе́рло *і т. ін.)* [у гру́дях] ди́хання (по́дих, ві́ддих *і т. ін.)* *див.* забива́ти

◊ Перево́дити / перевести́ по́дих (дух, ві́ддих) *див.* перево́дити

◊ Тамува́ти (таї́ти, зата́ювати, затамо́вувати *і т. ін.)* / затамува́ти (затаї́ти, зачаї́ти, *рідше* притаї́ти *і т. ін.)* по́дих (ди́хання, ві́ддих, дух *і т. ін.)* *див.* тамува́ти

◊ Таму́ється по́дих (ві́ддих, ди́хання) *див.* по́дих

ві́ддиху

◊ До оста́ннього по́диху (ві́ддиху, зітха́ння) *див.* по́дих

ВІ́ДДІЛ

ві́дділ

Ві́дділ ка́дрів *див.* ві́дділ (1)

Організаці́йний ві́дділ *див.* ві́дділ (2)

Особли́вий ві́дділ *див.* ві́дділ (3)

Політи́чний ві́дділ *див.* ві́дділ (4)

Тре́тій ві́дділ *див.* ві́дділ (5)

ВІДДІЛИ́ТИ

відділи́ти

◊ Відсіва́ти (відсі́ювати, відділя́ти) / відсі́яти (відділи́ти) зерно́ від поло́ви *див.* відсіва́ти (1)

ВІДДІЛЯ́ТИ

відділя́ти

◊ Відсіва́ти (відсі́ювати, відділя́ти) / відсі́яти (відділи́ти) зерно́ від поло́ви *див.* відсіва́ти (1)

ВІДДЯ́ЧИТИ

віддя́чити

◊ Відпла́чувати (віддава́ти, віддя́чувати, плати́ти, спла́чувати *і т. ін.)* / відплати́ти (відда́ти, віддя́чити, заплати́ти, сплати́ти *і т. ін.)* сто́рицею *див.* відпла́чувати (1)

ВІДДЯ́ЧУВАТИ

віддя́чувати

◊ Відпла́чувати (віддава́ти, віддя́чувати, плати́ти, спла́чувати *і т. ін.)* / відплати́ти (відда́ти, віддя́чити, заплати́ти, сплати́ти *і т. ін.)* сто́рицею *див.* відпла́чувати (1)

ВІ́ДЕНСЬКИЙ

ві́денська

Ві́денська гармо́нь *див.* гармо́нь

Ві́денська здо́ба (бу́лочка) *див.* здо́ба[1]

Ві́денська коля́ска *див.* коля́ска

ві́денське

Ві́денські ме́блі <Ві́денське крі́сло> <Ві́денський стіле́ць (дива́н)> *див.* ме́блі

ві́денський

Ві́денський вальс *див.* вальс (1)

Ві́денський каблу́к *див.* каблу́к

Ві́денські ме́блі <Ві́денське крі́сло> <Ві́денський стіле́ць (дива́н)> *див.* ме́блі

ві́денські

Ві́денські ковба́ски *див.* ковба́ска

Ві́денські ме́блі <Ві́денське крі́сло> <Ві́денський стіле́ць (дива́н)> *див.* ме́блі

ВІД'Є́МНИЙ

від'є́мний

△ Від'є́мний при́ріст насе́лення *див.* при́ріст

ВІДЖИВА́ТИ

віджива́ти

Віджива́ти / віджи́ти своє́ (свій вік) *див.* віджива́ти (1)

◊ Ожива́ти (віджива́ти) / ожи́ти (віджи́ти) в пам'яті *див.* ожива́ти

ВІ́ДЖИЛОК

ві́джилки

◊ [Аж] жи́жки́ *(рідко* ві́джилки) трясу́ться (тру́сяться, тремтя́ть, дрижа́ть *і т. ін.)* / затрясли́ся (затруси́лися, затремті́ли, задрижа́ли *і т. ін.)* *див.* жи́жки́

ВІДЖИ́ТИ

віджи́ти

Віджива́ти / віджи́ти своє́ (свій вік) *див.* віджива́ти (1)

◊ Ожива́ти (віджива́ти) / ожи́ти (віджи́ти) в пам'яті *див.* ожива́ти

ВІДЗИВНИ́Й

відзивна́

△ Відкли́чна (відзивна́) гра́мота *див.* гра́мота[2]

△ Відкли́чна (відзивна́) obліга́ція *див.* облiга́ція

ВІДЗНА́КА

відзна́кою

З відзна́кою *див.* відзна́ка (1)

відзна́ку

На відзна́ку *див.* відзна́ка (2)

ВІДІБРА́ТИ

відібра́в

◊ Бог (Госпо́дь) ро́зум відібра́в (відня́в, забра́в *і т. ін.)* *див.* Бог (7)

відібра́ти

◊ Бра́ти (забира́ти, *рідко* відбира́ти) / взя́ти (забра́ти, *рідко* відібра́ти) сло́во *див.* бра́ти (125)

◊ Відбива́ти (відбира́ти, перебива́ти) / відби́ти (відібра́ти, переби́ти) хліб *див.* відбива́ти (1)

◊ Відбира́ти / відібра́ти но́ги (ру́ки, ру́ки й но́ги) *див.* відбира́ти (2)

◊ Відбира́ти / відібра́ти па́мороки (тя́му) *див.* відбира́ти (3)

◊ Відбира́ти / відібра́ти ро́зум *див.* відбира́ти (4)

◊ Відбира́ти / відібра́ти слух *див.* відбира́ти (5)

◊ Відбира́ти (відніма́ти) / відібра́ти (відня́ти) життя́ *див.* відбира́ти (6)

◊ Відбира́ти (відніма́ти) / відібра́ти (відня́ти) мо́ву *див.* відбира́ти (7)

◊ Відбира́ти (відніма́ти) / відібра́ти (відня́ти) се́рце (ду́шу, се́рце й ду́шу) *див.* відбира́ти (8)

Відбира́ти (забира́ти) / відібра́ти (забра́ти) си́ли (си́лу) *див.* відбира́ти (1)

ВІДІГНА́ТИ

відігна́ти

◊ Відганя́ти (проганя́ти, розганя́ти *і т. ін.)* / відігна́ти (прогна́ти, розігна́ти *і т. ін.)* сон (дрімо́ту) *див.* відганя́ти (1)

ВІДІГРАВА́ТИ

відіграва́ти

Відіграва́ти / відігра́ти м'яч (ша́йбу, гол *і т. ін.)* *див.* відіграва́ти (1)

◊ Відіграва́ти / відігра́ти роль *див.* відіграва́ти (2)

ВІДІГРА́ТИ

відігра́ти

Відіграва́ти / відігра́ти м'яч (ша́йбу, гол *і т. ін.)* *див.* відіграва́ти (1)

◊ Відіграва́ти / відігра́ти роль *див.* відіграва́ти (2)

ВІДІГРІВА́ТИ

відігріва́ти

◊ Відігріва́ти / відігрі́ти се́рце (ду́шу) *див.* відігріва́ти (1)

◊ Відігрі́ти (ви́гріти, ви́годувати) / відігріва́ти змію́ (гадю́ку) біля (ко́ло) [свого́] се́рця (за па́зухою) *див.* відігріва́ти (2)

ВІДІГРІ́ТИ

відігрі́ти

◊ Відігріва́ти / відігрі́ти се́рце (ду́шу) *див.* відігріва́ти (1)

◊ Відігрі́ти (ви́гріти, ви́годувати) / відігріва́ти змію́ (гадю́ку) біля (ко́ло) [свого́] се́рця (за па́зухою) *див.* відігріва́ти (2)

ВІДІЗВА́ТИСЯ

віді́звуться

◊ Віділлю́ться (віді́звуться) сльо́зи *див.* сльоза́

ВІДІЙТИ́

відійти́

◊ Відлягти́ (відійти́, *рідко* відли́гнути) / відляга́ти (відхо́дити) від се́рця (від душі́, на се́рці, на душі́) *див.* відляга́ти (1)

ВІДІ́РВАНИЙ

віді́рваний

◊ Віді́рваний (відрі́заний) від [бі́лого] сві́ту *див.* віді́рваний (1)

ВІДІРВА́ТИ

відірва́ти

◊ Відірва́ти (відкрути́ти) го́лову *див.* відрива́ти[1] (1)

◊ Відрива́ти / відірва́ти з рука́ми *див.* відрива́ти[1] (2)

◊ Відрива́ти / відірва́ти о́чі (по́гляд) *див.* відрива́ти[1] (3)

◊ Відрива́ти (відрі́зувати, відріза́ти) / відірва́ти (відрі́зати) від сві́ту *див.* відрива́ти[1] (4)

◊ [Живце́м] відрива́ти (відкра́ювати, *рі́дше* відтина́ти) / відірва́ти (відкра́яти, *рі́дше* відтя́ти) від се́рця (від се́бе) *див.* відрива́ти[1] (6)

◊ З шкі́рою не відірва́ти (не віді́рве́ш) *див.* відрива́ти[1] (7)

◊ Не відрива́ти (не відво́дити) / не відірва́ти (не відвести́, *заст.* не зру́шити) оче́й (по́гляду) *див.* відрива́ти[1] (8)

◊ Оче́й не відведе́ш (не віді́рве́ш) <Оче́й не [мо́жна] відвести́ (відірва́ти)> *див.* відво́дити (7)

віді́рве́ш

◊ З шкі́рою не відірва́ти (не віді́рве́ш) *див.* відрива́ти[1] (7)

◊ Оче́й не відведе́ш (не віді́рве́ш) <Оче́й не [мо́жна] відвести́ (відірва́ти)> *див.* відво́дити (7)

ВІДІРВА́ТИСЯ

відірва́тися

◊ Відрива́тися / відірва́тися від життя́ (від землі́) *див.* відрива́тися[1] (1)

◊ Відрива́тися / відірва́тися ду́мкою *див.* відрива́тися[1] (2)

ВІДІСЛА́ТИ

відісла́ти

◊ Відісла́ти в музе́й *див.* відсила́ти (2)

Відсила́ти (відправля́ти, посила́ти, надсила́ти) / відісла́ти (відпра́вити, посла́ти, надісла́ти) по́штою *див.* відсила́ти (1)

ВІД'ЇДА́ТИ

від'їда́ти

◊ Наїда́ти (від'їда́ти) / наї́сти (від'ї́сти) че́рево (пу́зо, пи́ку, мо́рду) *див.* наїда́ти

ВІД'ЇЗД

від'ї́зді

Бу́ти у від'ї́зді *див.* бу́ти (28)

ВІД'ЇСТИ

від'ї́сти

◊ Наїда́ти (від'їда́ти) / наї́сти (від'ї́сти) че́рево (пу́зо, пи́ку, мо́рду) *див.* наїда́ти

ВІДКАРБУВА́ТИСЯ

відкарбува́тися

◊ Відклада́тися (відбива́тися, відкарбо́вуватися) / відкла́стися (відби́тися, відкарбува́тися) в пам'я́ті *(рі́дко* в пам'я́тку) *див.* відклада́тися (1)

ВІДКИДА́ТИ

відкида́ти

◊ Відки́нути / відкида́ти з поро́га *див.* відкида́ти (1)

◊ Відки́нути / відкида́ти но́ги *(вульг., жарт.* копи́та, ра́тиці *і т. ін.)* *див.* відкида́ти (2)

ВІДКИ́НУТИ

відки́нути

◊ Відки́нути / відкида́ти з поро́га *див.* відкида́ти (1)

◊ Відки́нути / відкида́ти но́ги *(вульг., жарт.* копи́та, ра́тиці *і т. ін.)* *див.* відкида́ти (2)

ВІДКІ́ЛЬ

відкі́ль

◊ Зві́дки (звідкі́ль, звідкі́ля, відкі́ль, відкі́ля) ві́тер [віє (дме)] *див.* ві́тер

ВІДКІЛЯ́

відкіля́

◊ Зві́дки (звідкі́ль, звідкі́ля, відкі́ль, відкі́ля) ві́тер [віє (дме)] *див.* ві́тер

ВІДКЛАДА́ТИ

відклада́ти

◊ Відклада́ти / відкла́сти в до́вгий я́щик (у до́вгу шухля́ду) *див.* відклада́ти (1)

ВІДКЛАДА́ТИСЯ

відклада́тися

◊ Відклада́тися (відбива́тися, відкарбо́вуватися) / відкла́стися (відби́тися, відкарбува́тися) в пам'я́ті *(рі́дко* в пам'я́тку) *див.* відклада́тися (1)

◊ Відклада́тися / відкла́стися у свідо́мості *див.* відклада́тися (2)

ВІДКЛА́СТИ

відкла́сти

◊ Відклада́ти / відкла́сти в до́вгий я́щик (у до́вгу шухля́ду) *див.* відклада́ти (1)

ВІДКЛА́СТИСЯ

відкла́стися

◊ Відклада́тися (відбива́тися, відкарбо́вуватися) / відкла́стися (відби́тися, відкарбува́тися) в пам'я́ті *(рі́дко* в пам'я́тку) *див.* відклада́тися (1)

◊ Відклада́тися / відкла́стися у свідо́мості *див.* відклада́тися (2)

ВІДКЛИ́ЧНИЙ

відкли́чна

△ Відкли́чна (відзивна́) гра́мота *див.* гра́мота[2]

△ Відкли́чна (відзивна́) облігáція *див.* облігáція

ВІДКО́ЛИ

відко́ли

◊ Бог зна (зна́є) коли́ (відко́ли, по́ки) *див.* Бог (10)

◊ Як (відко́ли) світ сві́том *див.* світ[2]

ВІДКОЛО́ТИ

відколо́ти

◊ Відпуска́ти (відко́лювати) / відпусти́ти (відколо́ти) жа́рти (до́тепи) *див.* відпуска́ти (3)

◊ Вистругну́ти (відколо́ти, утну́ти, утя́ти) / відко́лювати шту́ку (шту́чку, *рідше* но́мер) *див.* устругну́ти

ВІДКО́ЛЮВАТИ

відко́лювати

◊ Відпуска́ти (відко́лювати) / відпусти́ти (відколо́ти) жа́рти (до́тепи) *див.* відпуска́ти (3)

◊ Вистругну́ти (відколо́ти, утну́ти, утя́ти) / відко́лювати шту́ку (шту́чку, *рідше* но́мер) *див.* устругну́ти

ВІДКОТИ́ТИ

відкоти́ти

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* ка́мінь з душі́ зня́ти (відкоти́ти, звали́ти) *див.* зніма́ти

ВІДКОША́

відкоша́

◊ Дава́ти / да́ти відкоша́ *див.* дава́ти

◊ Діста́ти (оде́ржати) / дістава́ти (одержувати) відкоша́ *див.* дістава́ти

ВІДКРА́ЮВАТИ

відкра́ювати

◊ [Живце́м] відрива́ти (відкра́ювати, *рідше* відтина́ти) / віді́рва́ти (відкра́яти, *рідше* відтя́ти) від се́рця (від се́бе) *див.* відрива́ти[1] (6)

ВІДКРА́ЯТИ

відкра́яти

◊ [Живце́м] відрива́ти (відкра́ювати, *рідше* відтина́ти) / віді́рва́ти (відкра́яти, *рідше* відтя́ти) від се́рця (від се́бе) *див.* відрива́ти[1] (6)

ВІДКРИВА́ТИ

відкрива́ти

◊ Відкрива́ти / відкри́ти Аме́рику *див.* відкрива́ти (7)

Відкрива́ти / відкри́ти жи́ли (ве́ни) *див.* відкрива́ти (1)

Відкрива́ти / відкри́ти засі́дання (збо́ри, конфере́нцію *і т. ін.) див.* відкрива́ти (2)

△ Відкрива́ти / відкри́ти креди́т (креди́тну лі́нію) *див.* відкрива́ти (5)

◊ Відкрива́ти / відкри́ти [нову́] стрі́нку (е́ру) *див.* відкрива́ти (8)

◊ Відкрива́ти / відкри́ти про́стір *див.* відкрива́ти (9)

△ Відкрива́ти / відкри́ти раху́нок *див.* відкрива́ти (6)

◊ Відкрива́ти / відкри́ти ро́та *див.* відкрива́ти (10)

Відкрива́ти / відкри́ти себе́ *див.* відкрива́ти (3)

◊ Відкрива́ти / відкри́ти шлях (доро́гу) *див.* відкрива́ти (11)

Відкрива́ти (зніма́ти) / відкри́ти (зня́ти) во́гонь (пальбу́) *див.* відкрива́ти (4)

◊ Відкрива́ти (розкрива́ти) / відкри́ти (розкри́ти) ду́шу (се́рце) *див.* відкрива́ти (12)

◊ Відкрива́ти (розкрива́ти) / відкри́ти (розкри́ти) ка́рти *див.* відкрива́ти (13)

◊ Відкрива́ти (розкрива́ти) / відкри́ти (розкри́ти) обі́йми *див.* відкрива́ти (14)

◊ Відкрива́ти (розкрива́ти) / відкри́ти (розкри́ти) о́чі *див.* відкрива́ти (15)

◊ Відкрива́ти (розкрива́ти) / відкри́ти (розкри́ти) таємни́цю *див.* відкрива́ти (16)

◊ Відкри́ти (відчини́ти) / відкрива́ти (відчиня́ти) две́рі *див.* відкрива́ти (17)

◊ Пока́зувати (відкрива́ти) / показа́ти (відкри́ти) спра́вжнє (ді́йсне) обли́ччя *див.* пока́зувати

ВІДКРИВА́ТИСЯ

відкрива́ється

◊ Відкрива́ється / відкри́лося дру́ге ди́хання *див.* ди́хання

◊ Відкрива́ється шлях (доро́га) / відкри́вся шлях (відкри́лася доро́га) *див.* шлях

відкрива́ються

◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.)*] о́чі відкри́лися *(рідше* розкри́лися) / відкрива́ються *(рідше* розкрива́ються) *див.* о́ко[1]

ВІДКРИ́ТИ

відкри́ти

◊ Відкрива́ти / відкри́ти Аме́рику *див.* відкрива́ти (7)

Відкрива́ти / відкри́ти жи́ли (ве́ни) *див.* відкрива́ти (1)

Відкрива́ти / відкри́ти засі́дання (збо́ри, конфере́нцію *і т. ін.) див.* відкрива́ти (2)

△ Відкрива́ти / відкри́ти креди́т (креди́тну лі́нію) *див.* відкрива́ти (5)

◊ Відкрива́ти / відкри́ти [нову́] стрі́нку (е́ру) *див.* відкрива́ти (8)

◊ Відкрива́ти / відкри́ти про́стір *див.* відкрива́ти (9)

△ Відкрива́ти / відкри́ти раху́нок *див.* відкрива́ти (6)

◊ Відкрива́ти / відкри́ти ро́та *див.* відкрива́ти (10)

Відкрива́ти / відкри́ти себе́ *див.* відкрива́ти (3)

◊ Відкрива́ти / відкри́ти шлях (доро́гу) *див.* відкрива́ти (11)

Відкрива́ти (зніма́ти) / відкри́ти (зня́ти) во́гонь (пальбу́) *див.* відкрива́ти (4)

◊ Відкрива́ти (розкрива́ти) / відкри́ти (розкри́ти) ду́шу (се́рце) *див.* відкрива́ти (12)

◊ Відкрива́ти (розкрива́ти) / відкри́ти (розкри́ти) ка́рти *див.* відкрива́ти (13)

◊ Відкрива́ти (розкрива́ти) / відкри́ти (розкри́ти) обі́йми *див.* відкрива́ти (14)

◊ Відкрива́ти (розкрива́ти) / відкри́ти (розкри́ти) о́чі *див.* відкрива́ти (15)

◊ Відкрива́ти (розкрива́ти) / відкри́ти (розкри́ти) таємни́цю *див.* відкрива́ти (16)

◊ Відкри́ти (відчини́ти) / відкрива́ти (відчиня́ти) две́рі *див.* відкрива́ти (17)

◊ Пока́зувати (відкрива́ти) / показа́ти (відкри́ти) спра́вжнє (ді́йсне) обли́ччя *див.* пока́зувати

ВІДКРИ́ТИЙ

відкри́та

Відкри́та вода́ *див.* вода́

△ Відкри́та еконо́міка *див.* еконо́міка

Відкри́та естра́да (сце́на) *див.* естра́да

△ Відкри́та множина́ *див.* множина́

◊ Відкри́та (розкри́та) душа́ *див.* душа́

△ Відкри́та розро́бка родо́вищ *див.* розро́бка

△ Відкри́та систе́ма *див.* систе́ма

Відкри́тий уро́к <Відкри́та ле́кція> *див.* уро́к

◊ Відкри́тий шлях <Відкри́та доро́га> *див.* шлях

відкри́те

Висо́кий (відкри́тий) лоб <Висо́ке (відкри́те) чоло́> *див.* лоб

△ Відкри́те акціоне́рне товари́ство *див.* товари́ство

Відкри́те голосува́ння *див.* голосува́ння

△ Відкри́те мі́сто *див.* мі́сто[1]

△ Відкри́те мо́ре <Відкри́тий океа́н> *див.* мо́ре

Відкри́те пита́ння *див.* пита́ння

відкри́тий

Висо́кий (відкри́тий) лоб <Висо́ке (відкри́те) чоло́> *див.* лоб

△ Відкри́те мо́ре <Відкри́тий океа́н> *див.* мо́ре

△ Відкри́тий звук *див.* звук

△ Відкри́тий ко́смос *див.* ко́смос

△ Відкри́тий склад *див.* склад[2]

Відкри́тий уро́к <Відкри́та ле́кція> *див.* уро́к

◊ Відкри́тий [усі́м] вітра́м *див.* відкри́тий (1)

◊ Відкри́тий шлях <Відкри́та доро́га> *див.* шлях

відкри́тим

◊ Відкри́тим те́кстом *див.* текст

◊ З відкри́тою (розкри́тою) душе́ю <З відкри́тим (розкри́тим) се́рцем> *див.* душа́

◊ Про́сто [го́лого] не́ба (на землі́) <*рідко* Під відкри́тим (го́лим) не́бом> *див.* не́бо

відкри́тими

◊ Гра з відкри́тими ко́зирями (ка́ртами) *див.* гра

◊ З розкри́тими *(рідше* відкри́тими, розпросте́ртими *і т. ін.)* обі́ймами *див.* обі́йми

відкри́тих

День відкри́тих двере́й *див.* день

При відкри́тих две́рях *див.* две́рі

відкри́ті

◊ Відкри́ті две́рі *див.* две́рі

Відкри́ті збо́ри *див.* збо́ри

◊ Ка́рти відкри́ті *див.* ка́рта

◊ Ломи́тися у відчи́нені (відкри́ті) две́рі *див.* ломи́тися

відкри́тою

◊ З відкри́тою (розкри́тою) душе́ю <З відкри́тим (розкри́тим) се́рцем> *див.* душа́

ВІДКРИ́ТИСЯ

відкри́вся

◊ Відкрива́ється шлях (доро́га) / відкри́вся шлях (відкри́лася доро́га) *див.* шлях

відкри́лася

◊ Відкрива́ється шлях (доро́га) / відкри́вся шлях (відкри́лася доро́га) *див.* шлях

відкри́лися

◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.*)] о́чі відкри́лися *(рідше* розкри́лися) / відкрива́ються *(рідше* розкрива́ються) *див.* о́ко[1]

відкри́лося

◊ Відкрива́ється / відкри́лося дру́ге ди́хання *див.* ди́хання

ВІДКРИ́ТО

відкри́то

◊ Відкри́то диви́тися / гля́нути у ві́чі *див.* диви́тися

ВІДКРІПНИ́Й

відкріпни́й

Відкріпни́й тало́н *див.* тало́н

ВІДКРУТИ́ТИ

відкрути́ти

◊ Відірва́ти (відкрути́ти) го́лову *див.* відрива́ти[1] (1)

ВІДКРУ́ЧУВАТИ

відкру́чувати

◊ Відкру́чувати ву́ха *див.* відкру́чувати (1)

ВІ́ДКУП

ві́дкуп

◊ На ві́дкуп *див.* ві́дкуп (1)

ВІДКУСИ́ТИ

відкуси́ти

◊ Відкуси́ти хвіст *див.* відку́шувати (1)

ВІДЛА́ГОДЖЕННЯ

відла́годження

△ Відла́годження програ́ми *див.* відла́годження (1)

ВІДЛЕТІ́ТИ

відлеті́ла

◊ Душа́ вилітає (відлітає, тікає *і т. ін.*) / ви́летіла (відлетіла, втекла́ *і т. ін.*) з ті́ла *див.* душа́

ВІДЛИВА́ТИ[1]

відлива́ти

◊ Вилива́ти (відлива́ти) / ви́лити (віділля́ти) переля́к (переполо́х, уро́ки *і т. ін.*) *див.* вилива́ти (5)

ВІДЛИ́ГНУТИ

відли́гнути

◊ Відлягти́ (віді́йти́, *рідко* відли́гнути) / відляга́ти (відхо́дити) від се́рця (від душі́, на се́рці, на душі́) *див.* відляга́ти (1)

ВІДЛИ́ТИСЯ

віділлє́ться

◊ Віділлє́ться сльоза́ми *див.* відлива́тися (1)

віділлю́ться

◊ Віділлю́ться (віді́зву́ться) сльо́зи *див.* сльоза́

ВІ́ДЛІК

ві́дліку

△ Інерці́йна систе́ма ві́дліку *див.* систе́ма

◊ То́чка ві́дліку (відраху́нку, відрахува́ння) *див.* то́чка

ВІДЛІ́Т

відльо́ті

◊ На відльо́ті *див.* відлі́т (1)

ВІДЛІТА́ТИ[1]

відліта́є

◊ Душа́ вилітає (відлітає, тікає *і т. ін.*) / ви́летіла (відлетіла, втекла́ *і т. ін.*) з ті́ла *див.* душа́

ВІДЛУ́ННЯ

відлу́нням

Віддава́ти / відда́ти луно́ю (відлу́нням) *див.* віддава́ти (6)

ВІДЛУЧА́ТИ

відлуча́ти

Відлуча́ти / відлучи́ти від груде́й *див.* відлуча́ти (1)

Відлуча́ти / відлучи́ти від це́ркви *див.* відлуча́ти (2)

ВІДЛУЧИ́ТИ

відлучи́ти

Відлуча́ти / відлучи́ти від груде́й *див.* відлуча́ти (1)

Відлуча́ти / відлучи́ти від це́ркви *див.* відлуча́ти (2)

ВІДЛЮ́ДДЯ

відлю́дді

◊ На відлю́дді *див.* відлю́ддя (1)

ВІДЛЯГА́ТИ

відляга́ти

◊ Відлягти́ (віді́йти́, *рідко* відли́гнути) / відляга́ти (відхо́дити) від се́рця (від душі́, на се́рці, на душі́) *див.* відляга́ти (1)

ВІДЛЯГТИ́

відлягти́

◊ Відлягти́ (віді́йти́, *рідко* відли́гнути) / відляга́ти (відхо́дити) від се́рця (від душі́, на се́рці, на душі́) *див.* відляга́ти (1)

ВІ́ДЛЯСК

о́длярски

◊ Аж (ті́льки) ви́ляски *(рідко* о́дляски) піду́ть / іду́ть (розляга́ються) *див.* ви́ляск (1)

ВІДМАХНУ́ТИ

відмахну́ти

◊ Відмахну́ти (відмахну́тися) руко́ю *див.* відмахну́ти (1)

ВІДМАХНУ́ТИСЯ

відмахну́тися

◊ Відбива́тися (відма́хуватися, відхре́щуватися) / відби́тися (відмахну́тися, відхрести́тися) рука́ми [й нога́ми] *див.* відбива́тися (1)

◊ Відмахну́ти (відмахну́тися) руко́ю *див.* відмахну́ти (1)

ВІДМА́ХУВАТИСЯ

відма́хуватися

◊ Відбива́тися (відма́хуватися, відхре́щуватися) / відби́тися (відмахну́тися, відхрести́тися) рука́ми [й нога́ми] *див.* відбива́тися (1)

ВІДМА́ШКА

відма́шку

◊ Дава́ти / да́ти відма́шку *див.* дава́ти

ВІДМИВА́ННЯ

відмива́ння

△ Відмива́ння [брудни́х] гро́шей (ко́штів) *див.* відмива́ння (1)

ВІДМИВА́ТИ

відмива́ти

△ Відмива́ти / відми́ти [брудні́] гро́ші (ко́шти) *див.* відмива́ти (1)

ВІДМИ́ТИ

відми́ти

△ Відмива́ти / відми́ти [брудні́] гро́ші (ко́шти) *див.* відмива́ти (1)

ВІДМІ́НА

відмі́ну

○ На відмі́ну від... *див.* відмі́на (1)

ВІДМІ́ННИК

відмі́нник

Кру́глий відмі́нник *див.* відмі́нник (1)

ВІДМІННИЦЯ

відмінниця

Кругла відмінниця *див.* відмінниця (1)

ВІДМІНОК

відмінок

△ Давальний відмінок *див.* відмінок (1)

△ Знахідний відмінок *див.* відмінок (2)

△ Кличний відмінок *див.* відмінок (3)

△ Місцевий відмінок *див.* відмінок (4)

△ Називний відмінок *див.* відмінок (5)

△ Непрямий відмінок *див.* відмінок (6)

△ Орудний відмінок *див.* відмінок (7)

△ Прямий відмінок *див.* відмінок (8)

△ Родовий відмінок *див.* відмінок (9)

ВІДМІРИТИ

відмірити

◇ Дати (відміряти, відмірити, відважити, вліпити, заліпити *і т. ін.*) / давати (відмірювати, відміряти, відважувати, заліплювати *і т. ін.*) ляпаса (ляща) *див.* давати

ВІДМІРЮВАТИ

відмірювати

◇ Дати (відміряти, відмірити, відважити, вліпити, заліпити *і т. ін.*) / давати (відмірювати, відміряти, відважувати, заліплювати *і т. ін.*) ляпаса (ляща) *див.* давати

◇ Міряти (відмірювати, відміряти) кроки *див.* міряти

ВІДМІРЯТИ

відміряти

◇ Дати (відміряти, відмірити, відважити, вліпити, заліпити *і т. ін.*) / давати (відмірювати, відміряти, відважувати, заліплювати *і т. ін.*) ляпаса (ляща) *див.* давати

◇ Міряти (відмірювати, відміряти) кроки *див.* міряти

ВІДМІРЯТИ

відміряти

◇ Дати (відміряти, відмірити, відважити, вліпити, заліпити *і т. ін.*) / давати (відмірювати, відміряти, відважувати, заліплювати *і т. ін.*) ляпаса (ляща) *див.* давати

◇ Міряти (відмірювати, відміряти) кроки *див.* міряти

ВІДМІТНИЙ

відмітний

Розпізнавальний (відмітний) знак *див.* знак

ВІДМОВА

відмовами

◇ Стріляти словами (відмовами) *див.* стріляти

відмови

◇ Без відмови *див.* відмова (1)

ВІДМОВИТИ

відмовити

Відмовляти / відмовити в послуху *див.* відмовляти (1)

ВІДМОВЛЯТИ

відмовляти

Відмовляти / відмовити в послуху *див.* відмовляти (1)

ВІДМОЛИТИСЯ

відмолитися

◇ Ані (ні) відхреститися, ані (ні) відмолитися *див.* відхрещуватися

ВІДНАЙТИ

віднайти

◇ Вивести (знайти, віднайти) кінці (*рідше* кінець) *див.* виводити[1] (6)

◇ Віднайти себе *див.* віднаходити (1)

ВІДНЕСТИ

віднести

◇ Віддати (віднести) мишам на сніданок (на снідання) *див.* віддавати (36)

ВІДНИНІ

віднині

◇ Віднині [й] довіку (*рідше* до гробу) *див.* віднині (1)

ВІДНІМАТИ

віднімати

◇ Відбирати (віднімати) / відібрати (відняти) життя *див.* відбирати (6)

◇ Відбирати (віднімати) / відібрати (відняти) мову *див.* відбирати (7)

◇ Відбирати (віднімати) / відібрати (відняти) серце (душу, серце й душу) *див.* відбирати (8)

ВІДНОСИНИ

відносини

Близькі взаємини (відносини, стосунки) *див.* взаємини (1)

△ Виробничі відносини *див.* відносини (1)

Нестатутні взаємини (відносини, стосунки) *див.* взаємини (2)

△ Суспільні відносини *див.* відносини (2)

ВІДНОСИТИ

відносити

◇ Відносити (*рідше* класти) на (за) рахунок *див.* відносити (1)

ВІДНОСНИЙ

відносна

△ Відносна висота *див.* висота (3)

△ Відносна вологість [повітря] *див.* вологість

△ Відносна істина *див.* істина

відносний

△ Відносний отвір *див.* отвір

△ Відносний рух *див.* рух

ВІДНОСНІСТЬ

відносності

△ Принцип відносності *див.* принцип

△ Теорія відносності *див.* теорія

ВІДНЯТИ

відняв

◇ Бог (Господь) розум відібрав (відняв, забрав *і т. ін.*) *див.* Бог (7)

відняти

◇ Відбирати (віднімати) / відібрати (відняти) життя *див.* відбирати (6)

◇ Відбирати (віднімати) / відібрати (відняти) мову *див.* відбирати (7)

◇ Відбирати (віднімати) / відібрати (відняти) серце (душу, серце й душу) *див.* відбирати (8)

ВІДНЯТИСЯ

віднялася

◇ [Як (мов, ніби *і т. ін.*)] віднялася мова *див.* мова

ВІДОБРАЖЕННЯ

відображення

△ Конформне відображення *див.* відображення (1)

ВІДОМ

відом

◇ Відом не відати *див.* відати (1)

ВІДОМА

відома

◇ Без відома *див.* відома (1)

Брати / взяти до відома *див.* брати (8)

Доводити / довести до відома *див.* доводити

◇ З відома *див.* відома (2)

ВІДОМИЙ

відома

○ Відома (певна, природна, звісна) річ *див.* річ[1]

ВІДОМІСТЬ[1]

відомість

△ Балансова відомість *див.* відомість[1] (1)

△ Дефектна відомість *див.* відомість[1] (2)

ВІДОМІСТЬ[2]

відомостями

○ За відомостями *див.* відомості (1)

ВІДОМО

відомо

◇ Одному Богу (Аллаху) відомо *див.* відомо (2)

Хай відомо буде *див.* відомо (1)

ВІДОМОСТІ

відомостями

○ За відомостями *див.* відомості (1)

ВІДПАДАТИ

відпадає

Відпадає охота *див.* охота[1]

Відпадає потре́ба *див.* потре́ба

відпада́ють

◊ Но́ги відва́люються (відпада́ють) *див.* нога́

◊ Ру́ки відва́люються (відпада́ють) *див.* рука́

ВІДПА́ДКИ

відпа́дки

По́ки́дьки *(діал.* відпа́дки) суспі́льства *див.* по́ки́дьки

ВІДПА́ДОК

відпа́дки

По́ки́дьки *(діал.* відпа́дки) суспі́льства *див.* по́ки́дьки

ВІДПА́СТИ[1]

відпаде́

◊ Язи́к не відпаде́ <Хіба́ язи́к відпаде́?> *див.* язи́к

відпаду́ть

◊ Ру́ки не відпаду́ть (не відва́ляться) *див.* рука́

ВІДПЛАТИ́ТИ

відплати́ти

◊ Відпла́чувати (віддава́ти, віддя́чувати, плати́ти, спла́чувати *і т. ін.)* / відплати́ти (відда́ти, віддя́чити, заплати́ти, сплати́ти *і т. ін.)* стори́цею *див.* відпла́чувати (1)

◊ Відпла́чувати / відплати́ти чо́рною невдя́чністю *див.* відпла́чувати (2)

◊ Плати́ти / відплати́ти тако́ю (тіє́ю, *рідко* то́ю) са́мою моне́тою *див.* плати́ти

ВІДПЛА́ЧУВАТИ

відпла́чувати

◊ Відпла́чувати (віддава́ти, віддя́чувати, плати́ти, спла́чувати *і т. ін.)* / відплати́ти (відда́ти, віддя́чити, заплати́ти, сплати́ти *і т. ін.)* стори́цею *див.* відпла́чувати (1)

◊ Відпла́чувати / відплати́ти чо́рною невдя́чністю *див.* відпла́чувати (2)

ВІДПЛИ́В

відпли́в

△ Відпли́в (відті́к) капіта́лу *див.* відпли́в (1)

◊ Відті́к (відпли́в, відтіка́ння) умі́в (мі́зків) *див.* відті́к

ВІДПОВІДА́ЛЬНІСТЬ

відповіда́льність

Бра́ти / взя́ти [на се́бе] відповіда́льність *див.* бра́ти (21)

Лежи́ть (ляга́є) відповіда́льність (*заст.* ві́дповідь) *див.* відповіда́льність (1)

На (під) відповіда́льність *див.* відповіда́льність (2)

Нести́ відповіда́льність *(рідше* одві́т) *див.* нести́

Перекида́ти / переки́нути відповіда́льність *див.* перекида́ти[2]

Поклада́ти / покла́сти відповіда́льність *див.* поклада́ти

△ Соліда́рна відповіда́льність *див.* відповіда́льність (3)

△ Юриди́чна відповіда́льність *див.* відповіда́льність (4)

відповіда́льністю

△ Товари́ство з обме́женою відповіда́льністю *див.* товари́ство

відповіда́льності

Почуття́ відповіда́льності *див.* почуття́

Притяга́ти / притягну́ти (притягти́, покли́кати) до відповіда́льності *див.* притяга́ти

ВІДПОВІДА́ТИ

відповіда́ти

◊ Відповіда́ти / відпові́сти́ голово́ю *див.* відповіда́ти (3)

Відповіда́ти / відпові́сти́ мо́вча́нкою *див.* відповіда́ти (2)

Відповіда́ти [своє́му] призна́ченню *див.* відповіда́ти (1)

ВІДПОВІ́ДНІСТЬ

відповідності

△ Сертифіка́т відповідності *див.* сертифіка́т

ВІ́ДПОВІДЬ

ві́дповіді

△ Час ві́дповіді *див.* час

ві́дповідь

Здобува́тися / здобу́тися на сло́во (на го́лос, на ві́дповідь *і т. ін.) див.* здобува́тися

Лежи́ть (ляга́є) відповіда́льність *(заст.* ві́дповідь) *див.* відповіда́льність (1)

Пряма́ ві́дповідь *див.* ві́дповідь (1)

У (на) ві́дповідь *див.* ві́дповідь (2)

ВІДПОВІ́СТИ́

відпові́сти́

◊ Відповіда́ти / відпові́сти́ голово́ю *див.* відповіда́ти (3)

Відповіда́ти / відпові́сти́ мо́вча́нкою *див.* відповіда́ти (2)

ВІДПОЧИВА́ТИ

відпочива́є

◊ По́гляд відпочива́є *див.* по́гляд

◊ Се́рце (душа́) відпочива́є / відпочи́не *див.* се́рце

відпочива́ти

◊ Відпочива́ти (лежа́ти) / відпочи́ти в землі́ (в моги́лі) *див.* відпочива́ти (1)

◊ Відпочива́ти (спочива́ти) / відпочи́ти *(рідко* спочи́ти) се́рцем (душе́ю) *див.* відпочива́ти (2)

ВІДПОЧИ́НОК

відпочи́нку

○ Без відпочи́нку *див.* відпочи́нок (2)

Ве́чір відпочи́нку *див.* ве́чір (1)

Зо́на відпочи́нку *див.* зо́на

Кімна́та відпочи́нку *див.* кімна́та

◊ Не дава́ти ного́м і (та) рука́м відпочи́нку *див.* дава́ти

◊ Не зна́ючи [ні] сну [й] [ні] відпочи́нку *див.* зна́ти

відпочи́нок

Заслу́жений відпочи́нок *див.* відпочи́нок (1)

ВІДПОЧИ́ТИ

відпочи́не

◊ Се́рце (душа́) відпочива́є / відпочи́не *див.* се́рце

відпочи́ти

◊ Відпочива́ти (лежа́ти) / відпочи́ти в землі́ (в моги́лі) *див.* відпочива́ти (1)

◊ Відпочива́ти (спочива́ти) / відпочи́ти *(рідко* спочи́ти) се́рцем (душе́ю) *див.* відпочива́ти (2)

ВІДПРА́ВИТИ

відпра́вити

◊ Відпра́вити (спрова́дити, *рідко* відпрова́дити) / відправля́ти (спрова́джувати, *рідко* відпрова́джувати) на той світ *див.* відправля́ти (4)

◊ Відпра́вити чорта́м на сніда́нок (на сніда́ння) *див.* відправля́ти (5)

Відправля́ти / відпра́вити багаже́м *див.* відправля́ти (1)

Відправля́ти / відпра́вити на ета́п *див.* відправля́ти (2)

Відправля́ти / відпра́вити у відста́вку *див.* відправля́ти (3)

Відсила́ти (відправля́ти, посила́ти, надсила́ти) / відісла́ти (відпра́вити, посла́ти, надісла́ти) по́штою *див.* відсила́ти (1)

Служи́ти (пра́вити, справля́ти) / відслужи́ти (відпра́вити, спра́вити) панахи́ду *див.* служи́ти

ВІДПРА́ВИТИСЯ

відпра́витися

◊ Відпра́витися на той світ *див.* відправля́тися (1)

ВІДПРА́ВЛЕННЯ

відпра́влення

Відпра́влення з оголо́шеною ці́нністю *див.* відпра́влення (1)

ВІДПРАВЛЯ́ТИ

відправля́ти

◊ Відпра́вити (спрова́дити, *рідко* відпрова́дити) / відправля́ти (спрова́джувати, *рідко* відпрова́джувати) на той світ *див.* відправля́ти (4)

Відправля́ти / відпра́вити багаже́м *див.* відправля́ти (1)

Відправля́ти / відпра́вити на ета́п *див.* відправля́ти (2)

Відправля́ти / відпра́вити у відста́вку *див.* відправля́ти (3)

Відсила́ти (відправля́ти, посила́ти, надсила́ти) / відісла́ти (відпра́вити, посла́ти, надісла́ти) по́штою *див.* відсила́ти (1)

ВІДПРА́ВНИ́Й

відпра́вна́

△ Відпра́вна́ ціна́ *див.* ціна́

ВІДПРОВА́ДЖУВАТИ

відпрова́джувати

◇ Відпра́вити (спрова́дити, *рідко* відпрова́дити) / відправля́ти (спрова́джувати, *рідко* відпрова́джувати) на той світ *див.* відправля́ти (4)

ВІДПРОВА́ДИТИ

відпрова́дити

◇ Відпра́вити (спрова́дити, *рідко* відпрова́дити) / відправля́ти (спрова́джувати, *рідко* відпрова́джувати) на той світ *див.* відправля́ти (4)

ВІДПУСКА́ТИ

відпуска́ти

◇ Відпуска́ти (відко́лювати) / відпусти́ти (відколо́ти) жа́рти (до́тепи) *див.* відпуска́ти (3)

◇ Відпуска́ти / відпусти́ти га́йку (га́льма) *див.* відпуска́ти (4)

Відпуска́ти / відпусти́ти на во́лю *див.* відпуска́ти (1)

◇ Відпуска́ти / відпусти́ти пові́ддя *див.* відпуска́ти (5)

Відпуска́ти на обро́к *див.* відпуска́ти (2)

◇ Відпусти́ти (відпуска́ти) слове́чко *див.* відпуска́ти (6)

◇ З ми́ром відпуска́ти / відпусти́ти *див.* відпуска́ти (8)

ВІДПУСТИ́ТИ

відпусти́ти

◇ Відпуска́ти (відко́лювати) / відпусти́ти (відколо́ти) жа́рти (до́тепи) *див.* відпуска́ти (3)

◇ Відпуска́ти / відпусти́ти га́йку (га́льма) *див.* відпуска́ти (4)

Відпуска́ти / відпусти́ти на во́лю *див.* відпуска́ти (1)

◇ Відпуска́ти / відпусти́ти пові́ддя *див.* відпуска́ти (5)

◇ Відпусти́ти (відпуска́ти) слове́чко *див.* відпуска́ти (6)

◇ Відпусти́ти ду́шу на покая́ння *див.* відпуска́ти (7)

◇ З ми́ром відпуска́ти / відпусти́ти *див.* відпуска́ти (8)

ВІДПУ́СТКА

відпу́стка

Академі́чна відпу́стка *див.* відпу́стка (1)

△ Декре́тна відпу́стка *див.* відпу́стка (2)

△ Професі́йна відпу́стка *див.* відпу́стка (3)

відпу́стку

Бра́ти / взя́ти відпу́стку *див.* бра́ти (2)

Бра́ти / взя́ти декре́тну відпу́стку *див.* бра́ти (7)

Іти́ / піти́ у відпу́стку *див.* іти́

ВІДПУ́ЩЕННЯ

відпу́щення

◇ Козе́л відпу́щення <*рідше* Офі́рний козе́л> *див.* козе́л

ВІДРАХУВА́ННЯ

відрахува́ння

△ Валю́тні відрахува́ння *див.* відрахува́ння (1)

◇ То́чка ві́дліку (відраху́нку, відрахува́ння) *див.* то́чка

ВІДРАХУ́НОК

відраху́нку

◇ То́чка ві́дліку (відраху́нку, відрахува́ння) *див.* то́чка

ВІДРИ́В

відри́ві

◇ У відри́ві *див.* відри́в (3)

відри́вом

З відри́вом від виробни́цтва *див.* відри́в (2)

відри́ву

Без відри́ву від виробни́цтва *див.* відри́в (1)

ВІДРИВА́ТИ[1]

відрива́ти

◇ Відрива́ти / відірва́ти з рука́ми *див.* відрива́ти[1] (2)

◇ Відрива́ти / відірва́ти о́чі (по́гляд) *див.* відрива́ти[1] (3)

◇ Відрива́ти (відрі́зувати, відрізáти) / відірва́ти (відрі́зати) від сві́ту *див.* відрива́ти[1] (4)

◇ Відрива́ти [шмато́к (*рідше* кусо́к)] [хлі́ба] від ро́та *див.* відрива́ти[1] (5)

◇ [Живце́м] відрива́ти (відкра́ювати, *рідше* відтина́ти) / відірва́ти (відкра́яти, *рідше* відтя́ти) від се́рця (від се́бе) *див.* відрива́ти[1] (6)

◇ Не відрива́ти (не відво́дити) / не відірва́ти (не відвести́, *заст.* не зру́шити) оче́й (по́гляду) *див.* відрива́ти[1] (8)

відрива́ючи

◇ Не відрива́ючи (не відво́дячи) оче́й (по́гляду) *див.* відрива́ти[1] (9)

ВІДРИВА́ТИСЯ[1]

відрива́ється

◇ О́чі не відрива́ються <По́гляд не відрива́ється> *див.* о́ко[1]

відрива́тися

◇ Відрива́тися / відірва́тися від життя́ (від землі́) *див.* відрива́тися[1] (1)

◇ Відрива́тися / відірва́тися ду́мкою *див.* відрива́тися[1] (2)

відрива́ються

◇ О́чі не відрива́ються <По́гляд не відрива́ється> *див.* о́ко[1]

ВІДРІ́ЗАНИЙ

відрі́зана

◇ Відрі́зана ски́ба (ски́бка) [від хлі́ба] <Одрі́заний шмато́к хлі́ба> *див.* ски́ба

відрі́заний

◇ Віді́рваний (відрі́заний) від [бі́лого] сві́ту *див.* віді́рваний (1)

◇ Відрі́зані шляхи́ (*рідко* путі́) <Відрі́заний шлях (*рідко* путь)> *див.* шлях

відрі́зані

◇ Відрі́зані шляхи́ (*рідко* путі́) <Відрі́заний шлях (*рідко* путь)> *див.* шлях

одрі́заний

◇ Відрі́зана ски́ба (ски́бка) [від хлі́ба] <Одрі́заний шмато́к хлі́ба> *див.* ски́ба

ВІДРІ́ЗАТИ

відрі́зало

◇ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) відрі́зало (відруба́ло) *див.* відрі́зувати (2)

відрі́зати

◇ Відрива́ти (відрі́зувати, відріза́ти) / відірва́ти (відрі́зати) від сві́ту *див.* відрива́ти[1] (4)

◇ Відрі́зувати / відрі́зати шляхи́ (шлях) *див.* відрі́зувати (1)

◇ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) відруба́ти (відрі́зати) *див.* відру́бувати (1)

◇ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) ноже́м відрі́зати *див.* відрі́зувати (3)

ВІДРІЗА́ТИ

відріза́ти

◇ Відрива́ти (відрі́зувати, відріза́ти) / відірва́ти (відрі́зати) від сві́ту *див.* відрива́ти[1] (4)

ВІДРІЗНИ́ТИ

відрізни́ти

◇ Відрізни́ти Бо́жий дар від я́єчні *див.* відрізня́ти (1)

ВІДРІ́ЗУВАТИ

відрі́зувати

◇ Відрива́ти (відрі́зувати, відріза́ти) / відірва́ти (відрі́зати) від сві́ту *див.* відрива́ти[1] (4)

◇ Відрі́зувати / відрі́зати шляхи́ (шлях) *див.* відрі́зувати (1)

ВІДРО́

відра́

◇ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) з відра́ (з бо́чки, з цебра́) *див.* відро́ (1)

ВІДРОБИ́ТИ

відроби́ти

◇ Відроби́ти своє́ *див.* відробля́ти (1)

ВІДРО́СТОК

відро́сток

△ Мечоподі́бний відро́сток *див.* відро́сток (1)

△ Червоподі́бний відро́сток *див.* відро́сток (2)

ВІДРУ́Б

відру́б

◇ Дава́ти / да́ти (відда́ти) го́лову *(рідше* ру́ку) [відруба́ти (на відру́б, на відсі́к *і т. ін.)*] *див.* дава́ти

відру́бу

◇ З відру́бу *див.* відру́б (1)

ВІДРУБА́ТИ

відруба́ло

◇ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* відрі́зало (відруба́ло) *див.* відрі́зувати (2)

відруба́ти

◇ Дава́ти / да́ти (відда́ти) го́лову *(рідше* ру́ку) [відруба́ти (на відру́б, на відсі́к *і т. ін.)*] *див.* дава́ти

◇ Облама́ти (відруба́ти, урі́зати *і т. ін.)* кі́гті *див.* обла́мувати[1]

◇ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* відруба́ти (відрі́зати) *див.* відру́бувати (1)

ВІДРЯ́ДЖЕННЯ

відря́дження

△ Відря́дна по́свідка <Відря́дне посві́дчення> <Посві́дчення про відря́дження> *див.* по́свідка

ВІДРЯ́ДНИЙ[1]

відря́дна

△ Відря́дна опла́та [пра́ці] *див.* опла́та

ВІДРЯ́ДНИЙ[2]

відря́дна

△ Відря́дна по́свідка <Відря́дне посві́дчення> <Посві́дчення про відря́дження> *див.* по́свідка

відря́дне

△ Відря́дна по́свідка <Відря́дне посві́дчення> <Посві́дчення про відря́дження> *див.* по́свідка

ВІДСВЯТИ́ТИСЯ

відсвя́титься

◇ Вода́ не освя́титься (не відсвя́титься, не посвя́титься) *див.* вода́

◇ І вода́ відсвя́титься (освя́титься) *див.* вода́

ВІДСЕБЕ́НЬКИ

відсебе́ньки

◇ Пра́вити відсебе́ньки *див.* пра́вити[2]

ВІ́ДСИ

ві́дси

◇ Ні відсі́ль *(рідше* ні ві́дси) [і] ні відті́ль *(рідше* ні ві́дти) *див.* відсіля́ (1)

ВІДСИ́ДЖУВАТИСЯ

відси́джуватися

◇ Відси́джуватися / відси́дітися за спи́ною (за спи́нами, за плечи́ма) *див.* відси́джуватися (2)

◇ Відси́джуватися у за́пічку (по за́кутках, у зати́шку) *див.* відси́джуватися (1)

ВІДСИ́ДІТИСЯ

відси́дітися

◇ Відси́джуватися / відси́дітися за спи́ною (за спи́нами, за плечи́ма) *див.* відси́джуватися (2)

ВІДСИЛА́ТИ

відсила́ти

Відсила́ти (відправля́ти, посила́ти, надсила́ти) / відісла́ти (відпра́вити, посла́ти, надісла́ти) по́штою *див.* відсила́ти (1)

ВІДСИ́ПАТИ

відсипа́й

◇ Хоч відбавля́й *(рідко* відсипа́й) *див.* відбавля́ти (1)

ВІДСИПА́ТИ

відсипа́й

◇ Хоч відбавля́й *(рідко* відсипа́й) *див.* відбавля́ти (1)

ВІДСІВА́ТИ

відсіва́ти

◇ Відсіва́ти (відсі́ювати, відділя́ти) / відсі́яти (відділи́ти) зерно́ від поло́ви *див.* відсіва́ти (1)

ВІ́ДСІК

відсі́к

◇ Дава́ти / да́ти (відда́ти) го́лову *(рідше* ру́ку) [відруба́ти (на відру́б, на відсі́к *і т. ін.)*] *див.* дава́ти

ВІДСІ́ЛЬ

відсі́ль

◇ [І] відті́ль і відсі́ль *див.* відтіля́

◇ Ні відсі́ль *(рідше* ні ві́дси) [і] ні відті́ль *(рідше* ні ві́дти) *див.* відсіля́ (1)

ВІ́ДСІЧ

ві́дсіч

◇ Дава́ти / да́ти ві́дсіч *див.* дава́ти

◇ Діста́ва́ти / діста́ти ві́дсіч *див.* діставати

ВІДСІ́ЮВАТИ

відсі́ювати

◇ Відсіва́ти (відсі́ювати, відділя́ти) / відсі́яти (відділи́ти) зерно́ від поло́ви *див.* відсіва́ти (1)

ВІДСІ́ЯТИ

відсі́яти

◇ Відсіва́ти (відсі́ювати, відділя́ти) / відсі́яти (відділи́ти) зерно́ від поло́ви *див.* відсіва́ти (1)

ВІДСЛУЖИ́ТИ

відслужи́ти

◇ Відслужи́ти своє́ (свою́ слу́жбу, свій вік) *див.* відслу́жувати (1)

Служи́ти (пра́вити, справля́ти) / відслужи́ти (відпра́вити, спра́вити) панахи́ду *див.* служи́ти

ВІДСО́ТКО́ВИЙ

відсо́тко́ва

△ Відсо́тко́ва ста́вка *див.* ста́вка

△ Номіна́льна відсо́тко́ва ста́вка *див.* ста́вка

△ Реа́льна відсо́тко́ва ста́вка *див.* ста́вка

відсо́тко́вий

△ Відсо́тко́вий ри́зик *див.* ри́зик

ВІДСО́ТОК

відсо́тків

◇ На [всі] сто відсо́тків (проце́нтів) <На всі сто> *див.* сто

відсо́ток

△ Ба́нківський відсо́ток *див.* відсо́ток (1)

△ Диско́нтний відсо́ток *див.* відсо́ток (2)

△ Позичко́вий відсо́ток *див.* відсо́ток (3)

ВІДСО́ХНУТИ

відсо́х

◇ Щоб (бода́й) язи́к відсо́х (усо́х) <Хай (неха́й) язи́к відсо́хне (усо́хне)> *див.* язи́к

відсо́хла

◇ Щоб (бода́й) ру́ки відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли) <Ру́ки б відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли)> <Рука́ б відсо́хла> <Хай (неха́й) ру́ки відсо́хнуть (повсиха́ють, повідсиха́ють)> <Хай (неха́й) рука́ відсо́хне> *див.* рука́

відсо́хли

◇ Щоб (бода́й) ру́ки відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли) <Ру́ки б відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли)> <Рука́ б відсо́хла> <Хай (неха́й) ру́ки відсо́хнуть (повсиха́ють, повідсиха́ють)> <Хай (неха́й) рука́ відсо́хне> *див.* рука́

відсо́хне

◇ Щоб (бода́й) ру́ки відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли) <Ру́ки б відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли)> <Рука́ б відсо́хла> <Хай (неха́й) ру́ки відсо́хнуть (повсиха́ють, повідсиха́ють)> <Хай (неха́й) рука́ відсо́хне> *див.* рука́

◇ Щоб (бода́й) язи́к відсо́х (усо́х) <Хай (неха́й) язи́к відсо́хне (усо́хне)> *див.* язи́к

відсо́хнуть

◊ Щоб (бода́й) ру́ки відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли) <Ру́ки б відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли)> <Рука́ б відсо́хла> <Хай (неха́й) ру́ки відсо́хнуть (повсиха́ють, повідсиха́ють)> <Хай (неха́й) рука́ відсо́хне> *див.* рука́

ВІДСО́ХТИ

відсо́х

◊ Щоб (бода́й) язи́к відсо́х (усо́х) <Хай (неха́й) язи́к відсо́хне (усо́хне)> *див.* язи́к

відсо́хла

◊ Щоб (бода́й) ру́ки відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли) <Ру́ки б відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли)> <Рука́ б відсо́хла> <Хай (неха́й) ру́ки відсо́хнуть (повсиха́ють, повідсиха́ють)> <Хай (неха́й) рука́ відсо́хне> *див.* рука́

відсо́хли

◊ Щоб (бода́й) ру́ки відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли) <Ру́ки б відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли)> <Рука́ б відсо́хла> <Хай (неха́й) ру́ки відсо́хнуть (повсиха́ють, повідсиха́ють)> <Хай (неха́й) рука́ відсо́хне> *див.* рука́

відсо́хне

◊ Щоб (бода́й) ру́ки відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли) <Ру́ки б відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли)> <Рука́ б відсо́хла> <Хай (неха́й) ру́ки відсо́хнуть (повсиха́ють, повідсиха́ють)> <Хай (неха́й) рука́ відсо́хне> *див.* рука́

◊ Щоб (бода́й) язи́к відсо́х (усо́х) <Хай (неха́й) язи́к відсо́хне (усо́хне)> *див.* язи́к

відсо́хнуть

◊ Щоб (бода́й) ру́ки відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли) <Ру́ки б відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли)> <Рука́ б відсо́хла> <Хай (неха́й) ру́ки відсо́хнуть (повсиха́ють, повідсиха́ють)> <Хай (неха́й) рука́ відсо́хне> *див.* рука́

ВІДСПІ́ВАНИЙ

відспі́вана

◊ Проспі́вана (доспі́вана, відспі́вана, скі́нчена) пі́сенька *(рідше* пі́сня) *див.* пі́сенька

ВІДСТА́ВКА

відста́вку

Відправля́ти / відпра́вити у відста́вку *див.* відправля́ти (3)

Іти́ (вихо́дити, подава́ти) / піти́ (ви́йти, пода́ти) у відста́вку <Бра́ти / взя́ти відста́вку> *див.* іти́

ВІ́ДСТАНЬ

ві́дстані

◊ Трима́ти (держа́ти) на [пе́вній] ві́дстані (ві́ддалі) *див.* трима́ти

ВІ́ДСТУП

ві́дступ

◊ Ві́дступ від само́го себе́ *див.* ві́дступ

ВІ́ДТИ

ві́дти

◊ Ні відсі́ль *(рідше* ні ві́дси) [і] ні відті́ль *(рідше* ні ві́дти) *див.* відсіля́ (1)

ВІДТИНА́ТИ

відтина́ти

◊ [Живце́м] відрива́ти (відкра́ювати, *рідше* відтина́ти) / відірва́ти (відкра́яти, *рідше* відтя́ти) від се́рця (від се́бе) *див.* відрива́ти[1] (6)

ВІДТІ́К

відті́к

◊ Відті́к (відпли́в, відтіка́ння) умі́в (мі́зків) *див.* відті́к

△ Відпли́в (відті́к) капіта́лу *див.* відпли́в (1)

ВІДТІКА́ННЯ

відтіка́ння

◊ Відті́к (відпли́в, відтіка́ння) умі́в (мі́зків) *див.* відті́к

ВІДТІ́ЛЬ

відті́ль

◊ [І] відті́ль і відсі́ль *див.* відтіля́

◊ Ні відсі́ль *(рідше* ні ві́дси) [і] ні відті́ль *(рідше* ні ві́дти) *див.* відсіля́ (1)

ВІДТЯГА́ТИ

відтяга́ти

Відверта́ти (відволіка́ти, відтяга́ти, відхиля́ти) / відверну́ти (відволікти́, відтягти́, відхили́ти) ува́гу *див.* відверта́ти (1)

◊ [І] го́лосу не відво́дити (не відтяга́ти) / не відвести́ (не відтягну́ти, не відтягти́) *див.* відво́дити (6)

ВІДТЯГНУ́ТИ

відтягну́ти

◊ [І] го́лосу не відво́дити (не відтяга́ти) / не відвести́ (не відтягну́ти, не відтягти́) *див.* відво́дити (6)

ВІДТЯГТИ́

відтягти́

Відверта́ти (відволіка́ти, відтяга́ти, відхиля́ти) / відверну́ти (відволікти́, відтягти́, відхили́ти) ува́гу *див.* відверта́ти (1)

◊ [І] го́лосу не відво́дити (не відтяга́ти) / не відвести́ (не відтягну́ти, не відтягти́) *див.* відво́дити (6)

ВІДТЯ́ТИ

відтя́ти

◊ [Живце́м] відрива́ти (відкра́ювати, *рідше* відтина́ти) / відірва́ти (відкра́яти, *рідше* відтя́ти) від се́рця (від се́бе) *див.* відрива́ти[1] (6)

ВІДХИЛИ́ТИ

відхили́ти

Відверта́ти (відволіка́ти, відтяга́ти, відхиля́ти) / відверну́ти (відволікти́, відтягти́, відхили́ти) ува́гу *див.* відверта́ти (1)

ВІДХИЛЯ́ТИ

відхиля́ти

Відверта́ти (відволіка́ти, відтяга́ти, відхиля́ти) / відверну́ти (відволікти́, відтягти́, відхили́ти) ува́гу *див.* відверта́ти (1)

ВІДХО́ДИ

відхо́ди

△ Відхо́ди виробни́цтва *див.* відхо́ди

ВІДХО́ДИТИ

відхо́дити

◊ Відлягти́ (віді́йти́, *рідко* відли́гнути) / відляга́ти (відхо́дити) від се́рця (від душі́, на се́рці, на душі́) *див.* відляга́ти (1)

ВІДХОДИ́ТИ

відходи́ти

◊ Ви́ходити (відходи́ти, відбі́гати) но́ги *див.* вихо́джувати[1] (1)

ВІДХРЕСТИ́ТИСЯ

відхрести́тися

◊ А́ні (ні) відхрести́тися, а́ні (ні) відмоли́тися *див.* відхре́щуватися

◊ Відбива́тися (відма́хуватися, відхре́щуватися) / відби́тися (відмахну́тися, відхрести́тися) рука́ми [й нога́ми] *див.* відбива́тися (1)

ВІДХРЕ́ЩУВАТИСЯ

відхре́щуватися

◊ Відбива́тися (відма́хуватися, відхре́щуватися) / відби́тися (відмахну́тися, відхрести́тися) рука́ми [й нога́ми] *див.* відбива́тися (1)

ВІДЧИ́НЕНИЙ

відчи́нені

◊ Ломи́тися у відчи́нені (відкри́ті) две́рі *див.* ломи́тися

ВІДЧИНИ́ТИ

відчини́ти

◊ Відкри́ти (відчини́ти) / відкрива́ти (відчиня́ти) две́рі *див.* відкрива́ти (17)

ВІДЧИНЯ́ТИ

відчиня́ти

◊ Відкри́ти (відчини́ти) / відкрива́ти (відчиня́ти) две́рі *див.* відкрива́ти (17)

ВІДЧУВА́ТИ

відчува́ти

◇ Відчува́ти [всіє́ю своє́ю] шкі́рою *див.* відчува́ти

ВІ́ЖКА

ві́жки

◇ Випуска́ти / ви́пустити ві́жки зі свої́х рук *див.* випуска́ти (6)

ВІ́ЖКИ

ві́жки

◇ Випуска́ти / ви́пустити ві́жки зі свої́х рук *див.* випуска́ти (6)

ВІЗ

Віз

Вели́кий (Чума́цький) Віз *див.* віз

ВІЗИ́Р[2]

візи́р

Вели́кий візи́р *див.* візи́р[2]

ВІЗИ́Т

візи́т

Візи́т ввічливості *див.* візи́т

ВІЙНА́

війна́

△ Валю́тна війна́ *див.* війна́

Вели́ка Вітчизня́на війна́ *див.* війна́

Визво́льна війна́ *див.* війна́

ВІ́ЙСЬКО

ві́йсько

Віддава́ти / відда́ти в солда́ти (у ві́йсько) *див.* віддава́ти (3)

ВІК

вік

Віджива́ти / віджи́ти своє́ (свій вік) *див.* віджива́ти (1)

◇ Відслужи́ти своє́ (свою́ слу́жбу, свій вік) *див.* відслу́жувати (1)

ві́ку

◇ Вихо́дити (іти́) / ви́йти з літ (з ро́ків, з ві́ку) *див.* вихо́дити (26)

віку́

◇ Випада́ти / ви́пасти на віку́ *див.* випада́ти (6)

ВІКНО́

ві́кна

◇ Ви́дивитися [всі] о́чі *(рі́дко* ві́кна) *див.* видивля́тися (1)

вікно́

Венеціа́нське (венеці́йське) вікно́ *див.* вікно́

ВІКОВІ́ЧНИЙ

вікові́чним

◇ Спочива́ти (спа́ти) / спочи́ти (засну́ти) наві́ки (дові́ку, ві́чним (вікові́чним) сном) *див.* спочива́ти

ВІЛ[1]

вола́

◇ Роби́ти (роздува́ти, *рі́дко* видува́ти) / зроби́ти (розду́ти, *рі́дко* ви́дути) з му́хи слона́ *(рі́дко* вола́, бугая́) *див.* роби́ти

ВІ́ЛЬНІСТЬ

ві́льностей

Вели́ка ха́ртія ві́льностей *див.* ха́ртія

ВІН

він

◇ Бода́й (щоб, неха́й би *і т. ін.)* ти (він, вона́ *і т. ін.)* сказився (скис, зслиз *і т. ін.)* <Скази́сь (скисни, зслизни) ти> <Скажі́ться (скисніть, зсли́зніть) ви> *див.* сказ́итися

◇ Будь він (ти, вона́ *і т. ін.)* [три́чі] про́клятий (про́клят, про́клята) <Бу́дьте [ви] [три́чі] про́кляті> *див.* бу́ти (35)

◇ Будь [ти (він, вона́ *і т. ін.)*] нела́дний *(рі́дко* нела́ден) <Бу́дьте [ви] нела́дні> *див.* бу́ти (42)

◇ Неха́й (хай) він (вона́, воно́ *і т. ін.)* [собі́] тя́миться <Неха́й (хай) йому́ (їй, їм) тя́миться> <Неха́й (хай) ти тя́мишся> <Неха́й (хай) ви тя́митесь> *див.* тя́митися

його́

◇ [А] щоб ти (ви, тебе́, його́, тобі́, йому́ *і т. ін.) див.* ти

◇ Бог *(рі́дко* Біг, Госпо́дь) [його́ (їх, тебе́ *і т. ін.)*] [святи́й] знає (зна, відає, віда) *див.* Бог (13)

◇ Ви́йти / вихо́дити на моє́ (твоє́, його *і т. ін.) див.* вихо́дити (21)

◇ Де на́ше (ва́ше, його́ *і т. ін.)* не пропада́ло *(рі́дше* не пропада́є) *див.* наш

◇ Ді́ло твоє́ (його́, ва́ше *і т. ін.*) <Спра́ва (річ) твоя́ (його́, ва́ша *і т. ін.)*> *див.* ді́ло

◇ Зна́ю (зна́ємо) вас (його́, тебе́ *і т. ін.) див.* зна́ти

◇ Моє́ (ва́ше, його́ *і т. ін.)* ді́ло сторона́ *(рі́дко* збо́ку) *див.* ді́ло

◇ На моє́ (його́, її *і т. ін.)* о́ко <На мої́ (твої́, ва́ші *і т. ін.)* о́чі> *див.* о́ко[1]

◇ Не ва́ша (твоя́, його́ *і т. ін.)* спра́ва <Не ва́ше (твоє́, його́ *і т. ін.)* ді́ло> *див.* спра́ва[1]

◇ Не твій (його́, ваш *і т. ін.)* кло́піт <Не твоя́ (його́, ва́ша *і т. ін.)* хворо́ба (печа́ль)> *див.* кло́піт

◇ Ті́льки й твого́ (його́, ва́шого *і т. ін.) див.* твій

У всій [свої́й (його́)] повноті́ <З найбі́льшою [усіє́ю (своє́ю, його́)] повното́ю> *див.* повнота́

◇ Чорт (біс) [його́ (її, вас *і т. ін.)*] бери́ (забира́й) / візьми́ (побери́, забери́ *і т. ін.) див.* чорт

◇ Чума́ б [його́ (тебе́, вас *і т. ін.)*] забра́ла <Чума́ [б] його́ (тебе́, вас *і т. ін.)* забери́> *див.* чума́

◇ Щоб (бода́й, хай би *і т. ін.)* тебе́ (його́, її *і т. ін.)* му́ха (ка́чка, ґу́ска, ку́рка *і т. ін.)* врбрикну́ла (брикну́ла) *див.* му́ха

◇ Щоб тебе́ (його́, вас *і т. ін.)* горобці́ подзьо́бали *див.* горобе́ць

◇ Щоб тебе́ (його́, вас *і т. ін.)* на ку́сники порва́ло *див.* порва́ти[1]

◇ Щоб тебе́ (його́, вас *і т. ін.)* правце́м ви́правило! *див.* виправля́ти (2)

◇ Щоб тебе́ (його́, вас *і т. ін.)* чорт побра́в (узя́в, забра́в) <Щоб вас (їх) чорти́ побра́ли (взяли́, забра́ли)> *див.* чорт

йому́

◇ [А] щоб ти (ви, тебе́, його́, тобі́, йому́ *і т. ін.) див.* ти

◇ Неха́й (хай) він (вона́, воно́ *і т. ін.)* [собі́] тя́миться <Неха́й (хай) йому́ (їй, їм) тя́миться> <Неха́й (хай) ти тя́мишся> <Неха́й (хай) ви тя́митесь> *див.* тя́митися

◇ Ніврóку йому́ (їй, вам *і т. ін.) див.* ніврóку

◇ Охо́та тобі́ (йому́, вам *і т. ін.) див.* охо́та[1]

◇ Тіпу́н (пи́поть, чиря́к) тобі́ (йому́, вам *і т. ін.)* на язи́к (на язика́) *див.* тіпу́н

◇ Цур тобі́ (йому́, їй, вам *і т. ін.)* [та (і)] пек [тобі́ (йому́, їй, вам *і т. ін.)*] *див.* цур

◇ Щоб (бода́й) тобі́ (йому́, вам *і т. ін.)* [було́] пу́сто! <Хай тобі́ (йому́, вам *і т. ін.)* [бу́де] пу́сто!> *див.* пу́сто

◇ Що [ж ти] [йому́ (їй, вам *і т. ін.)*] зро́биш *див.* зроби́ти

ним

◇ Неха́й (хай) за ним (за не́ю, за ва́ми *і т. ін.)* земля́ про́падом *див.* земля́

◇ Христо́с з тобо́ю (з ва́ми, з ним *і т. ін.) див.* Христо́с

ВІНЕ́ЦЬ

віне́ць

◇ Вести́ / повести́ до вінця́ (під віне́ць, до шлю́бу) *див.* вести́ (20)

вінця́

◇ Вести́ / повести́ до вінця́ (під віне́ць, до шлю́бу) *див.* вести́ (20)

ВІ́РА[1]

ві́ру

◇ Вво́дити / ввести́ у ві́ру (в хрест) *див.* вво́дити (12)

ВІ́РНИЙ

ві́рна

Види́ма (ві́рна, *рі́дко* видю́ща, видю́ча) смерть *див.* смерть

ві́рний

◇ Виво́дити / ви́вести на путь пра́ведну (*рідше* на ві́рний шлях) *див.* виво́дити[1] (11)

ВІ́РНІСТЬ

ві́рність

Соба́ча ві́рність (ві́дданість) *див.* ві́рність

ВІРЬО́ВКА

вірьо́вки

◇ Ви́ти лі́нви (моту́зки, вірьо́вки) *див.* ви́ти[2] (1)

ВІ́СІМКА

ві́сімка

Вели́ка ві́сімка *див.* ві́сімка

ВІСК

во́ску

◇ Вилива́ти з во́ску [тала́н-до́лю] *див.* вилива́ти (6)

◇ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) з во́ску (*рідко* з гі́псу) ви́ліплений (злі́плений) *див.* ви́ліплений (1)

ВІ́ТЕР

ві́тер

Верхови́й ві́тер *див.* ві́тер

◇ Викида́ти / ви́кинути на ві́тер *див.* викида́ти (6)

Відбере́жний ві́тер (вітере́ць) *див.* ві́тер

◇ Звідки (звідкі́ль, звідкіля́, відкі́ль, відкіля́) ві́тер [ві́є (дме)] *див.* ві́тер

◇ Ки́дати (випуска́ти) / ки́нути (ви́пустити) слова́ на ві́тер *див.* ки́дати

вітра́м

◇ Відкри́тий [усі́м] вітра́м *див.* відкри́тий (1)

ві́три

◇ На [всі] чоти́ри ві́три *див.* ві́тер

◇ Іди́ [собі́] на всі чоти́ри ві́три (на чоти́ри бо́ки) *див.* іти́

◇ Світ на всі чоти́ри ві́три *див.* світ[1]

ві́тру

◇ Вали́тися (па́дати, *рідше* хили́тися) від ві́тру *див.* вали́тися[1] (3)

ВІТЕРЕ́ЦЬ

вітере́ць

Відбере́жний ві́тер (вітере́ць) *див.* ві́тер

ВІТЧИЗНЯ́НИЙ

Вітчизня́на

Вели́ка Вітчизня́на війна́ *див.* війна́

ВІ́ЧІ

ві́чі

◇ Ви́плакати (спла́кати) / випла́кувати (спла́кувати) о́чі (*рідко* ві́чі) *див.* випла́кувати (2)

◇ Відкри́то диви́тися / гля́нути у ві́чі *див.* диви́тися

◇ Сли́хом слиха́ти [, ви́дом (у ві́чі) вида́ти]! <Ви́дом вида́ти, сли́хом слиха́ти!> *див.* слиха́ти

◇ У ві́чі (в о́чі, ви́дом) не вида́ти *див.* вида́ти (2)

о́ка

◇ Ви́порснути з-під о́ка *див.* випо́рскувати (1)

◇ Ви́пустити / випуска́ти з о́ка (з оче́й) *див.* випуска́ти (7)

◇ У [всі] [свої́] чоти́ри о́ка <У че́тверо оче́й> *див.* чоти́ри

◇ Як з о́ка ви́пав *див.* випада́ти (8)

о́ко

◇ [Аж] вбира́ти (бра́ти) [в (на) се́бе] о́чі (о́ко) *див.* вбира́ти[1] (1)

◇ На моє́ (його́, її́ *і т. ін.*) о́ко <На мої́ (твої́, ва́ші *і т. ін.*) о́чі> *див.* о́ко[1]

◇ Не ви́дне о́ко *див.* о́ко[1]

◇ Всеви́дюще (всеви́дяче, видю́че *і т. ін.*) о́ко *див.* о́ко[1]

◇ Ті́шити (весели́ти) о́ко (о́чі, зір *і т. ін.*) *див.* ті́шити

◇ Хоч о́ко (о́чі) ви́коли (*рідше* ви́бий, ви́йми, ви́бери, повико́люй *і т. ін.*) *див.* вико́лювати (1)

о́ком

◇ Вести́ о́ком *див.* вести́ (20)

оча́х

◇ [Аж (*рідко* бі́лий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (заверті́вся, замакі́трився, score заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пе́рекидом, пере́кидьки, хо́дором *і т. ін.*) [в оча́х (пе́ред очи́ма)] *див.* світ[2]

◇ Верті́тися (крути́тися) пе́ред очи́ма (на оча́х) *див.* верті́тися (5)

◇ Вироста́ти / ви́рости в оча́х *див.* вироста́ти (1)

◇ [Вогне́нні (те́мні)] ко́ла бі́гають (стриба́ють, витанцьо́вують *і т. ін.*) / забі́гали в оча́х (пе́ред очи́ма) *див.* ко́ло[1]

оче́й

◇ Вида́влювати / ви́давити [з оче́й] сльо́зи (сльозу́) *див.* вида́влювати (2)

◇ Випіка́ння оче́й *див.* випіка́ння (1)

◇ Ви́пустити / випуска́ти з о́ка (з оче́й) *див.* випуска́ти (7)

◇ Ви́точити сльо́зи з оче́й *див.* вито́чувати[2] (2)

◇ Не відрива́ти (не відво́дити) / не відірва́ти (не відвести́, *заст.* не зру́шити) оче́й (по́гляду) *див.* відрива́ти[1] (8)

◇ Не відрива́ючи (не відво́дячи) оче́й (по́гляду) *див.* відрива́ти[1] (9)

◇ Оче́й не відведе́ш (не відірве́ш) <Оче́й не [мо́жна] відвести́ (відірва́ти)> *див.* відво́дити (7)

◇ У [всі] [свої́] чоти́ри о́ка <У че́тверо оче́й> *див.* чоти́ри

очи́ма

◇ [Аж (*рідко* бі́лий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (заверті́вся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пе́рекидом, пере́кидьки, хо́дором *і т. ін.*) [в оча́х (пе́ред очи́ма)] *див.* світ[2]

◇ Вбира́ти очи́ма (в о́чі, по́глядом, зо́ром) *див.* вбира́ти[1] (3)

◇ Верті́тися (крути́тися) пе́ред очи́ма (на оча́х) *див.* верті́тися (5)

◇ [Вогне́нні (те́мні)] ко́ла бі́гають (стриба́ють, витанцьо́вують *і т. ін.*) / забі́гали в оча́х (пе́ред очи́ма) *див.* ко́ло[1]

◇ Гра́ти (вигрaва́ти) / загра́ти очи́ма *див.* гра́ти

о́чі

◇ [Аж] вбира́ти (бра́ти) [в (на) се́бе] о́чі (о́ко) *див.* вбира́ти[1] (1)

◇ [Аж (і)] о́чі на лоб (на ло́ба, *рідше* догори́ *і т. ін.*) лі́зуть (вила́зять) / полі́зли (ви́лізли) *див.* о́ко[1]

◇ [Аж] о́чі [з ло́ба (з голови́)] вила́зять (лі́зуть) *див.* о́ко[1]

◇ Вбира́ти очи́ма (в о́чі, по́глядом, зо́ром) *див.* вбира́ти[1] (3)

Ви́брати о́чі *див.* вибира́ти (1)

◇ Ви́вело о́чі на лоб (на ло́ба, із ло́ба) *див.* виво́дити[1] (5)

◇ Виверта́ти / ви́вернути о́чі (бі́лки́) *див.* виверта́ти (6)

◇ Ви́дерти (повидира́ти, ви́дряпати, ви́драти) / видира́ти (видря́пувати) о́чі (бадьки́) [з ло́ба] *див.* видира́ти (1)

◇ Ви́дивити (ви́глядіти) / *діал.* види́влювати [всі] о́чі *див.* видивля́ти (1)

◇ Ви́дивитися [всі] о́чі (*рідко* ві́кна) *див.* видивля́тися (1)

◇ Виїда́ти о́чі *див.* виїда́ти (1)

Вийма́ти / ви́йняти о́чі *див.* вийма́ти (1)

◇ Ви́плакати (спла́кати) / випла́кувати (спла́кувати) о́чі (*рідко* ві́чі) *див.* випла́кувати (2)

◇ Ви́тріщити (ви́валити, ви́рячити, ви́лупити, ви́балушити *і т. ін.*) / витріща́ти (вива́лювати, виря́чувати, вилу́плювати, вибалу́шувати *і т. ін.*) о́чі (баньки́, *рідко* бульки́) *див.* витріща́ти (1)

◇ Відво́дити / відвести́ о́чі *див.* відво́дити (3)

◇ Відкрива́ти (розкрива́ти) / відкри́ти (розкри́ти) о́чі *див.* відкрива́ти (15)

◇ Відрива́ти / відірва́ти о́чі (по́гляд) *див.* відрива́ти[1] (4)

Здійма́ти (*рідко* зніма́ти, зно́сити) / здійня́ти (*рідко* зня́ти, знести́) о́чі догори́ (вго́ру, до не́ба *і т. ін.*) *див.* здійма́ти

◊ [І] очі повилáзять (ви́лізуть) *див.* óко[1]
◊ Колóти (випікáти, пекти́, вибивáти *і т. ін.)* óчі *див.* колóти
◊ На моє́ (йогó, її́ *і т. ін.)* óко <На мої́ (твої́, вáші *і т. ін.)* óчі> *див.* óко[1]
◊ Очі вбирáють [в сéбе] <Зір (пóгляд) вбирáє [в сéбе]> *див.* óко[1]
◊ Óчі вели́кі *див.* óко[1]
◊ Óчі вилáзять *див.* óко[1]
◊ Óчі мáло (як) не ви́скочать / не вискáкують з голови́ (з орбíт, з лóба *і т. ін.) див.* óко[1]
◊ Óчі не висихáють (не просихáють) [від сліз] *див.* óко[1]
◊ Óчі не відривáються <Пóгляд не відривáється> *див.* óко[1]
Óчі підкоти́лися під лóба (вгóру) *див.* óко[1]
Підкóчувати / підкоти́ти óчі під лóба (вгóру) *див.* підкóчувати[1]
◊ Проглéдіти (прогля́діти, продиви́тися) [всі] óчі *див.* проглéдіти
◊ Роби́ти / зроби́ти вели́кі óчі *див.* роби́ти
◊ Тíшити (весели́ти) óко (óчі, зір *і т. ін.) див.* тíшити
◊ У вíчі (в óчі, ви́дом) не видáти *див.* видáти (2)
◊ Хоч óко (óчі) ви́коли *(рíдше* ви́бий, ви́йми, ви́бери, повикóлюй *і т. ін.) див.* викóлювати (1)
◊ Щоб (аби́) [і (й)] óчі не бáчили *(діал.* не ви́діли) *див.* óко[1]
◊ [Як (мов, нíби *і т. ін.)*] óчі відкри́лися *(рíдше* розкри́лися) / відкривáються *(рíдше* розкривáються) *див.* óко[1]

ВІЧНИЙ
вíчна
◊ Вíчна (відвíчна, старá) істóрія *див.* істóрія
вíчне
На вíчне віддáння́ *див.* віддáння́ (1)
вíчним
◊ Спочивáти (спáти) / спочи́ти (заснýти) навíки (довíку, вíчним (віковíчним) сном) *див.* спочивáти

ВІШАТИ
вíшати
◊ Вíшати [всіх] собáк *див.* вíшати

ВІЯТИ
віє
◊ Звíдки (звідкíль, звідкіля́, відкíль, відкіля́) вíтер [віє (дме)] *див.* вíтер
◊ Пáхне (віє, тя́гне, віддає *і т. ін.)* пýсткою *див.* пáхнути

ВКЛАДÁТИ[1]
вкладáти
◊ Вкладáти / вклáсти [всю] [свою] дýшу *див.* вкладáти[1]

ВКЛÁСТИ[1]
вклáсти
◊ Вкладáти / вклáсти [всю] [свою] дýшу *див.* вкладáти[1]

ВЛÁДА
влáда
△ Викон́авча влáда *див.* влáда
Ви́ща влáда *див.* влáда
влáди
Ви́щі ешелóни влáди *див.* ешелóн
[Вся] повнотá влáди *див.* повнотá

ВЛАДИ́КА
Влади́ка
◊ Цар (Отéць, Влади́ка) Небéсний (Всесвíтній) <Цар [усíх] царíв> *див.* цар

ВЛÁСНИЙ
влáсної
◊ Вилáзити (вилізáти) / ви́лізти зі своє́ї (влáсної) шкаралýпи *див.* вилáзити (2)
влáсному
◊ Вари́тися у влáсному сокý *див.* вари́тися (2)

ВЛÍЗТИ
влíзти
◊ В однé (однó) вýхо влíзти, а в дрýге ви́лізти *див.* влáзити

ВЛІПИ́ТИ
вліпи́ти
◊ Дáти (відмíряти, відмíрити, відвáжити, вліпи́ти, заліпи́ти *і т. ін.)* / давáти (відмíрювати, відміря́ти, відвáжувати, заліплювати *і т. ін.)* ля́паса (ляща́) *див.* давáти

ВМÍТИ
вмíти
◊ Не вмíти (не могти́) слóва (двох слів) ви́мовити (сказáти) *див.* умíти

ВНОЧÍ
вночí
◊ [І] вдень і вночí <[І] вночí і вдень> *див.* вдень (1)
◊ Ні вдень ні вночí *див.* вдень (2)

ВНУ́ТРІШНІЙ
внýтрішній
△ Валови́й внýтрішній продýкт *див.* продýкт

ВОВК
вовки́
◊ Як (мов, нíби *і т. ін.)* [голóдні] вовки́ на вівцю́ *див.* вовк
вóвком
◊ Ви́ти (завивáти) / зави́ти вóвком (звíром) *див.* ви́ти[1] (1)
◊ Хоч вóвком вий (трубі́) *див.* ви́ти[1] (3)

ВÓВНА
вóвни
◊ Сім мішкíв (кіп, три мішки́) гречáної вóвни (горíхів) [і (та) всі непóвні] *див.* сім

ВОГНÉННИЙ
вогнéнні
◊ [Вогнéнні (тéмні)] кóла бíгають (стрибáють, витанцьóвують *і т. ін.)* / забíгали в очáх (пéред очи́ма) *див.* кóло[1]

ВОГÓНЬ
вогнéм
◊ Вдень з вогнéм (зі свíчкою, зі свічкáми) не знайдéш (не знайти́) *див.* знахóдити
◊ [Трéба] вдень (сéред бíлого дня) з вогнéм [та ще] (зі свíчкою, зі свíтлом, при сóнці *і т. ін.)* [такóго] шукáти (вишýкувати) / пошукáти <Пошукáти такóго [трéба]> *див.* трéба[1]
вогню́
◊ Без вогню́ вари́ти *див.* вари́ти (1)
вогóнь
Вести́ / повести́ вогóнь *див.* вести́ (8)
Видувáти (видмýхувати) вогóнь *див.* видувáти (1)
◊ Виклика́ти / ви́кликати вогóнь на сéбе *див.* викликáти (4)
Відкривáти (знімáти) / відкри́ти (зня́ти) вогóнь (пальбý) *див.* відкривáти (4)
◊ Чужи́ми рукáми жар (вогóнь, *діал.* грань) загрібáти (загортáти, вигрібáти, вигортáти) / загребти́ (загорнýти, ви́гребти, ви́горнути) *див.* загрібáти

ВОДÁ
водá
△ Важкá водá *див.* водá
Вели́ка водá *див.* водá
Відкри́та водá *див.* водá
◊ Водá не освя́титься (не відсвя́титься, не посвя́титься) *див.* водá
◊ І водá відсвя́титься (освя́титься) *див.* водá
води́
◊ Вихóдити / ви́йти *(рíдко* ви́скочити) сухи́м з води́ *див.* вихóдити (36)
водí
◊ Ви́лами [по водí] [пи́сано (пи́саний)] *див.* пи́саний
водóю
◊ Ви́хлюпнути / вихлю́пувати [рáзом] з кýпелем (з водóю) [і] дити́ну *див.* ви́хлюпнути (1)
вóду
◊ Вари́ти (вивáрювати) / ви́варити вóду *див.* вари́ти (2)

◇ Ви́ведений на чи́сту во́ду *див.* ви́ведений (3)

◇ Виво́дити / ви́вести на чи́сту *(рідко* свíжу) во́ду *див.* виво́дити[1] (14)

◇ Випливáти (виринáти) / ви́плисти (ви́пливти, ви́ринути) на пове́рхню (наго́ру, на чи́сту во́ду) *див.* випливáти (1)

ВОДИ́ТИ

води́ти

◇ Вести́ (води́ти) пере́д *див.* вести́ (14)

Води́ти (вести́) / повести́ тано́к (тано́чок, тáнці, *рідко* хорово́д) *див.* води́ти

ВОДИ́ТИСЯ

во́диться

Як во́диться (веде́ться) *див.* води́тися

ВОЛО́ГІСТЬ

вологíсть

△ Вíдносна вологíсть [повíтря] *див.* воло́гість

ВОЛОДІ́ННЯ

володíння

△ Вве́дення у володíння *див.* вве́дення (2)

△ Вво́дити / ввести́ у володíння *(рідко* у посідáння) *див.* вво́дити (4)

ВО́ЛОС

во́лос

◇ [Аж] воло́сся (во́лос, чуб) піднімáється (підіймáється, встає́, стає́, лíзе *і т. ін.)* / підні́меться (вста́не, ста́не, полíзе *і т. ін.)* [вго́ру (догори́, ди́бом, ду́бом, сторч *і т. ін.)*] *див.* воло́сся

ВОЛОСИ́НА

волоси́ні

◇ Ви́сіти (повисáти) / пови́снути на волоси́нці (на волоску́, на волоси́ні, на ни́точці) *див.* ви́сіти (8)

ВОЛОСИ́НКА

волоси́нці

◇ Ви́сіти (повисáти) / пови́снути на волоси́нці (на волоску́, на волоси́ні, на ни́точці) *див.* ви́сіти (8)

ВОЛОСО́К

волоску́

◇ Ви́сіти (повисáти) / пови́снути на волоси́нці (на волоску́, на волоси́ні, на ни́точці) *див.* ви́сіти (8)

ВОЛО́ССЯ

воло́сся

◇ [Аж] воло́сся (во́лос, чуб) піднімáється (підіймáється, встає́, стає́, лíзе *і т. ін.)* / підні́меться (вста́не, ста́не, полíзе *і т. ін.)* [вго́ру (догори́, ди́бом, ду́бом, сторч *і т. ін.)*] *див.* воло́сся

◇ Як на доло́ні воло́сся ви́росте *див.* воло́сся

ВО́ЛЯ

во́лю

Випускáти (пускáти) / ви́пустити (пусти́ти) на во́лю *див.* випускáти (4)

◇ Віддавáтися / віддáтися на во́лю *див.* віддавáтися (3)

Відпускáти / відпусти́ти на во́лю *див.* відпускáти (1)

◇ Заклика́ти / закли́кати на допомо́гу свою́ во́лю (ви́тримку) *див.* заклика́ти

во́ля

◇ Во́ля вáша (твоя́) *див.* во́ля

ВОНÁ

вонá

◇ Бодáй (щоб, нехáй би *і т. ін.)* ти (він, вонá *і т. ін.)* сказúвся (скис, зслиз *і т. ін.)* <Сказúсь (скúсни, зслúзни) ти> <Сказíться (скúсніть, зслúзніть) ви> *див.* сказúтися

◇ Будь він (ти, вонá *і т. ін.)* [трúчі] прóклятий (прóклят, прóклята) <Бýдьте [ви] [трúчі] прóкляті> *див.* бýти (35)

◇ Будь [ти (він, вонá *і т. ін.)*] нелáдний *(рідко* нелáден) <Бýдьте [ви] нелáдні> *див.* бýти (42)

◇ Нехáй (хай) він (вонá, вонó *і т. ін.)* [собí] тя́миться <Нехáй (хай) йомý (їй, їм) тя́миться> <Нехáй (хай) ти тя́мишся> <Нехáй (хай) ви тя́митесь> *див.* тя́митися

її

◇ На моє́ (йогó, її *і т. ін.)* óко <На мої (твої, вáші *і т. ін.)* óчі> *див.* óко[1]

◇ Чорт (біс) [йогó (її, вас *і т. ін.)*] берú (забирáй) / візьмú (поберú, заберú *і т. ін.)* *див.* чорт

◇ Щоб (бодáй, хай би *і т. ін.)* тебé (йогó, її *і т. ін.)* мýха (кáчка, гýска, кýрка *і т. ін.)* вбрикнýла (брикнýла) *див.* мýха

їй

◇ Нехáй (хай) він (вонá, вонó *і т. ін.)* [собí] тя́миться <Нехáй (хай) йомý (їй, їм) тя́миться> <Нехáй (хай) ти тя́мишся> <Нехáй (хай) ви тя́митесь> *див.* тя́митися

◇ Ніврóку йомý (їй, вам *і т. ін.)* *див.* ніврóку

Ось я тобí [вам, їй *і т. ін.*] дам <Він тобí [вам, їм *і т. ін.*] дасть> *див.* я[2]

◇ Цур тобí (йомý, їй, вам *і т. ін.)* [та (і)] пек [тобí (йомý, їй, вам *і т. ін.)*] *див.* цур

◇ Що [ж ти] [йомý (їй, вам *і т. ін.)*] зрóбиш *див.* зробúти

нéю

◇ Нехáй (хай) за ним (за нéю, за вáми *і т. ін.)* земля́ прóпадом *див.* земля́

ВОНИ́

вонá

◇ Бодáй (щоб, нехáй би *і т. ін.)* ти (він, вонá *і т. ін.)* сказúвся (скис, зслиз *і т. ін.)* <Сказúсь (скúсни, зслúзни) ти> <Сказíться (скúсніть, зслúзніть) ви> *див.* сказúтися

◇ Нехáй (хай) він (вонá, вонó *і т. ін.)* [собí] тя́миться <Нехáй (хай) йомý (їй, їм) тя́миться> <Нехáй (хай) ти тя́мишся> <Нехáй (хай) ви тя́митесь> *див.* тя́митися

вонú

◇ Бодáй (нехáй) вонú [всі] послúзнуть (пропадýть)! <Бодáй (щоб) вонú (ви) [всі] послúзли (пропáли)!> *див.* послúзнути

їм

◇ Нехáй (хай) він (вонá, вонó *і т. ін.)* [собí] тя́миться <Нехáй (хай) йомý (їй, їм) тя́миться> <Нехáй (хай) ти тя́мишся> <Нехáй (хай) ви тя́митесь> *див.* тя́митися

◇ Щастú [тобí (вам, їм *і т. ін.)*] [дóле (Бóже)] <Хай (нехáй) тобí (вам, їм *і т. ін.)* щастúть> *див.* щастúти

◇ Щоб (бодáй) вам [їм] язикú повідсихáли (повсихáли) *див.* язúк

їх

◇ Бог *(рідко* Біг, Госпóдь) [йогó (їх, тебé *і т. ін.)*] [святúй] знáє (зна, вíдає, вíда) *див.* Бог (13)

◇ Вáша (їх) мúлість *(заст.* мúлость) *див.* мúлість

В [усíй (своїй, їх *і т. ін.)*] сукýпності *див.* сукýпність

◇ Щоб тебé (йогó, вас *і т. ін.)* чорт побрáв (узя́в, забрáв) <Щоб вас (їх) чортú побрáли (взялú, забрáли)> *див.* чорт

ВОНÓ

вонó

◇ Нехáй (хай) він (вонá, вонó *і т. ін.)* [собí] тя́миться <Нехáй (хай) йомý (їй, їм) тя́миться> <Нехáй (хай) ти тя́мишся> <Нехáй (хай) ви тя́митесь> *див.* тя́митися

йомý

◇ Нехáй (хай) він (вонá, вонó *і т. ін.)* [собí] тя́миться <Нехáй (хай) йомý (їй, їм) тя́миться> <Нехáй (хай) ти тя́мишся> <Нехáй (хай) ви тя́митесь> *див.* тя́митися

ВОРÍТНИЙ

ворíтна

△ Ворíтна вéна *див.* вéна (1)

ВОРÍТНИЦЯ

ворíтниця

◇ Анí (ні) вéрша анí (ні) ворíтниця *див.* вéрша (1)

ВОРО́ТА

воро́та

◇ Виставля́ти (виво́дити, вести́) / ви́ставити (ви́вести) за две́рі (за порі́г, *рідко* за воро́та) *див.* виставля́ти (3)

ВО́РСА

во́рсу

◇ Ви́терти во́рсу *див.* витира́ти (1)

ВО́ТУМ

во́тум

△ Ви́борчий во́тум *див.* во́тум

ВО́ША

во́шей

◇ Годува́ти *(рідко* відгодо́вувати) во́ші (во́шей, бліх, ну́жу, блощи́ці *і т. ін.) див.* годува́ти

во́ші

◇ Годува́ти *(рідко* відгодо́вувати) во́ші (во́шей, бліх, ну́жу, блощи́ці *і т. ін.) див.* годува́ти

ВПА́СТИ^{2}

впа́сти

◇ Па́дати / впа́сти на колі́на (навко́лішки, ниць, *рідко* на всі чоти́ри) *див.* па́дати

ВПЕРЕ́Д

впере́д

Взад і впере́д *див.* взад (1)

◇ Ви́їхати впере́д нога́ми [з ха́ти] *див.* виїжджа́ти (3)

◇ Ви́нести / вино́сити нога́ми впере́д (напере́д) *див.* вино́сити (4)

ВПУСКА́ТИ^{1}

впуска́ти

◇ В одне́ (одно́) ву́хо (у́хо) впуска́ти / впусти́ти, а в дру́ге (дру́гим) випуска́ти / ви́пустити *див.* впуска́ти^{1}

ВПУСТИ́ТИ^{1}

впусти́ти

◇ В одне́ (одно́) ву́хо (у́хо) впуска́ти / впусти́ти, а в дру́ге (дру́гим) випуска́ти / ви́пустити *див.* впуска́ти^{1}

ВРІ́ЗАТИСЯ^{1}

врі́затися

◇ Врiза́тися (запада́ти, вбива́тися *і т. ін.)* / врі́затися (запа́сти, вби́тися *і т. ін.)* у па́м'ять (у па́м'ятку) *див.* врі́зуватися^{1}

ВРІЗА́ТИСЯ

врiза́тися

◇ Врiза́тися (запада́ти, вбива́тися *і т. ін.)* / врі́затися (запа́сти, вби́тися *і т. ін.)* у па́м'ять (у па́м'ятку) *див.* врі́зуватися^{1}

ВРО́ДЖЕНИЙ

вро́джений

△ Вро́джений ви́вих *див.* ви́вих (1)

ВРОДИ́ТИСЯ

вроди́тися

◇ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* із (з-під) землі́ ви́рости (вроди́тися, ви́ринути) / вироста́ти (вирина́ти) *див.* вироста́ти (4)

ВСЕ^{1}

ввесь

◇ На весь (ввесь) захва́т *див.* захва́т

весь

◇ Бра́ти *(рідко* прийма́ти) / взя́ти *(рідко* прийня́ти) на се́бе (на свої́ пле́чі) [весь] тяга́р *див.* бра́ти (130)

Весь (вся, все) в... *див.* весь^{1} (1)

◇ Весь (уве́сь) час *див.* час

Геть усе́ (весь) *див.* весь^{1} (5)

◇ На весь (ввесь) захва́т *див.* захва́т

◇ На весь дух *див.* дух

◇ На весь (на по́вний, у по́вний *і т. ін.)* го́лос *див.* го́лос

◇ На весь рот *див.* рот

◇ На весь світ *див.* світ^{2}

◇ На весь (уве́сь) [по́вен, по́вний] зріст (ріст) *див.* зріст

◇ На весь язи́к *див.* язи́к

◇ Нести́ [весь] тяга́р на свої́х пле́чах (на собі́) *див.* нести́

◇ Переверну́ти [весь] світ *див.* переверта́ти

◇ Пока́зувати / показа́ти на весь зріст *див.* пока́зувати

все

◇ [Аж] усере́дині (у гру́дях) [все (щось)] обрива́ється *(рідше* оберта́ється) / обі́рва́лося *див.* весь^{1} (6)

○ Більш за все <Більш усього́> <Бі́льше всього́> *див.* бі́льше (2)

◇ Вали́ти (зва́лювати) / звали́ти все доку́пи (до одніє́ї (одно́ї) ку́пи) *див.* вали́ти^{1} (1)

Весь (вся, все) в... *див.* весь^{1} (1)

◇ Все (всі) і вся *див.* весь^{1} (7)

Все гара́зд *(рідше* в поря́дку) *див.* весь^{1} (2)

◇ Все йде до рук (у ру́ку) *див.* весь^{1} (8)

◇ Все кипи́ть усере́дині *див.* весь^{1} (9)

Все можли́ве *див.* весь^{1} (3)

◇ Все на сві́ті *див.* весь^{1} (10)

◇ Все одно́ *(прост.* рі́вно) *див.* весь^{1} (11)

◇ Все переплу́талося (поплу́талося, переверну́лося *і т. ін.)* / плу́тається (переверта́ється) в голові́ (в ду́мках) *див.* весь^{1} (12)

◇ Все пропа́ло *див.* весь^{1} (13)

◇ Все співа́є *див.* весь^{1} (14)

◇ Все стає́ / ста́не на своє́ мі́сце (на свої́ міся́) *див.* весь^{1} (15)

◇ Все чи́сто *див.* весь^{1} (16)

Все ще *див.* весь^{1} (4)

◇ Забува́ти / забу́ти про все [на сві́ті] *див.* забува́ти

◇ Іти́ на все *див.* іти́

◇ На все го́рло <*розм.* На всю горля́нку> *див.* го́рло

◇ На [все] гото́ве *див.* гото́вий

◇ На все до́бре! *див.* весь^{1} (17)

◇ Не все [ще] пропа́ло *див.* весь^{1} (18)

◇ От (ото́) [тобі́ (вам)] і все *див.* весь^{1} (22)

◇ Переверта́ти / переверну́ти [всю] ду́шу ([все] се́рце) *див.* переверта́ти

Перепл́утати все [на сві́ті] *див.* перепл́утувати

○ Перш за все <*рідше* Перш усього́> *див.* перш^{1}

◇ Пиши́ [все] пропа́ло *див.* писа́ти

◇ Плюва́ти на все (на всіх) [і вся] *див.* плюва́ти

◇ Поверта́ти / поверну́ти все життя́ *див.* поверта́ти^{1}

◇ Попира́ти все святе́ *див.* попира́ти^{2}

◇ Проспа́ти [все] Ца́рство Небе́сне *див.* просипа́ти^{1}

◇ Скалам́утити [всю] ду́шу ([все] нутро́) *див.* скалам́утити

◇ Скорі́ше *(рідше* скорі́ш) за все *(рідко* всього́) *див.* скорі́ше

◇ У голові́ все йде / пішло́ о́бертом *див.* весь^{1} (24)

Хапа́тися за все (за будь-яку́, вся́ку можли́вість) *див.* хапа́тися

Ціка́вий до всього́ (на все) *див.* ціка́вий

всі

◇ Бода́й (неха́й) вони́ [всі] посли́знуть (пропаду́ть)! <Бода́й (щоб) вони́ (ви) [всі] посли́зли (пропа́ли)!> *див.* посли́знути

◇ Вида́влювати (вижима́ти, витяга́ти *і т. ін.)* / ви́давити (ви́жати, ви́тягнути *і т. ін.)* [всі] со́ки *див.* вида́влювати (4)

◇ Ви́дивити (ви́глядіти) / *діал.* види́влювати [всі] о́чі *див.* видивля́ти (1)

◇ Ви́дивитися [всі] о́чі *(рідко* ві́кна) *див.* видивля́тися (1)

◇ Вимо́тувати (висо́тувати) / ви́мотати (ви́сотати) [всі] жи́ли *див.* вимо́тувати (1)

◇ Вимо́тувати (мота́ти, тягну́ти, тягти́) / ви́мотати (ви́тягти) [всі] кишки́ *див.* вимо́тувати (3)

◇ Висиса́ти (висмо́ктувати, витяга́ти, випива́ти) / ви́ссати (ви́смоктати, ви́тягти, ви́пити) [всю] кров (си́лу, [всі] си́ли (со́ки)) *див.* висиса́ти (1)

◇ Все (всі) і вся *див.* весь^{1} (8)

◇ [Всі] вхо́ди (хо́ди́) і ви́ходи <[Всі] ви́ходи і вхо́ди> *див.* вхід

◇ Всі ко́зи в зо́лоті *див.* коза́

◇ Всі ро́зуми поі́сти *див.* поїда́ти

Збира́ти / зібра́ти [всі (оста́нні)] си́ли (всю си́лу, ре́штки сил *і т. ін.)* <*діал.* Добува́ти всіх (оста́нніх) сил> *див.* збира́ти
◇ Зва́жити / зва́жувати [всі] за і [всі] про́ти *див.* зва́жувати
◇ Зна́ти всі за́куточки й су́точки *див.* зна́ти
◇ Іти́ [собі] на всі чоти́ри ві́три (на чоти́ри бо́ки) *див.* іти́
◇ Ки́датися на всі бо́ки *див.* ки́датися
◇ Ко́ваний на всі но́ги (на чоти́ри ноги́ (копи́та)) *див.* ко́ваний
◇ Крути́ти (верті́ти) на всі бо́ки *див.* крути́ти
◇ Ма́йстер (*рідше* маста́к) на всі ру́ки *див.* ма́йстер
◇ Ма́йстер (*рідше* маста́к) на вся́кі (всі) шту́ки *див.* ма́йстер
◇ Ма́ти [всі] кле́пки в голові́ *див.* ма́ти[2]
◇ На всі бо́ки *див.* бік (7)
◇ На всі бо́ки присту́пний *див.* присту́пний
◇ На всі (вся́кі, рі́зні *і т. ін.)* лади́ *див.* лад
◇ На всі (вся́кі) шту́ки *див.* шту́ка[1]
◇ На всі за́вертки *див.* за́вертка
◇ На всі за́води *див.* за́води
◇ На всі за́ставки *див.* за́ставка
◇ На всі лопа́тки *див.* лопа́тка
◇ На [всі] сто відсо́тків (проце́нтів) <На всі сто> *див.* сто
◇ На всі чоти́ри *див.* чоти́ри
◇ На [всі] чоти́ри бо́ки (сто́рони) *див.* бік (8)
◇ На [всі] чоти́ри ві́три *див.* ві́тер
Напру́жувати / напру́жити [всі (оста́нні)] си́ли *див.* напру́жувати
◇ Натиска́ти (нати́скувати, дави́ти) / нати́снути (надави́ти) на [всі] [свої́] га́льма (педа́лі) *див.* натиска́ти
◇ На (у) всі (рі́зні) кінці́ *див.* кіне́ць[1]
◇ Не всі вдо́ма (до́ма) *див.* весь[1] (19)
◇ Па́дати / впа́сти на колі́на (навко́лішки, ниць, *рідко* на всі чоти́ри) *див.* па́дати
Перебі́льшувати / перебі́льшити [всі] сподіва́ння *див.* перебі́льшувати
◇ Переоці́нювати / переоціни́ти [всі] ці́нності *див.* переоці́нювати
◇ Підко́вувати / підкува́ти на всі чоти́ри *див.* підко́вувати
◇ Підко́вуватися / підкува́тися на всі чоти́ри *див.* підко́вуватися
◇ Плу́тати (переплу́тувати) / сплу́тати (переплу́тати, зміша́ти) [всі] ка́рти *див.* плу́тати
Поклада́ти / покла́сти [всю] наді́ю ([всі] [свої́] наді́ї) *див.* поклада́ти
◇ Посила́ти [всі] громи́ і бли́скавки [на го́лову] *див.* посила́ти
◇ Поста́вити (розста́вити) / ста́вити кра́пку [(всі) крапки́] над “і” *див.* поста́вити[1]
◇ Прогле́діти (прогля́діти, продиви́тися) [всі] о́чі *див.* прогле́діти
◇ Протруби́ти (протуркоті́ти, протýркати, прокрича́ти *і т. ін.)* [всі] ву́ха *див.* протруби́ти
◇ Світ на всі чоти́ри ві́три *див.* світ[1]
◇ Сім мішкі́в (кіп, три мішки́) греча́ної во́вни (горі́хів) [і (та) всі непо́вні] *див.* сім
◇ Тягти́ (тягну́ти, витяга́ти, витя́гувати) / ви́тягти (ви́тягнути) [оста́нні (всі)] жи́ли *див.* тягти́
◇ У [всі] [свої́] чоти́ри о́ка <У че́тверо оче́й> *див.* чоти́ри
Ужива́ти / ужи́ти [всіх] за́ходів *(рідко* [всі] за́ходи) *див.* ужива́ти
◇ Шкутильга́ти (кульга́ти) на оби́дві ноги́ (на всі чоти́ри) *див.* шкутильга́ти

всіє́ю
◇ Відчува́ти [всіє́ю своє́ю] шкі́рою *див.* відчува́ти
◇ Всім се́рцем <Всіє́ю душе́ю> *див.* се́рце

всій
По [всій] справедли́вості *див.* справедли́вість
◇ По [всій] фо́рмі *див.* фо́рма
При всій пова́зі (шано́бі) *див.* пова́га
◇ У всій [свої́й, його́ *і т. ін.*] наготі́ *див.* нагота́
У всій [свої́й (його́)] по́вноті <З найбі́льшою [усіє́ю (своє́ю, його́)] повното́ю> *див.* повнота́

всім
Всім по сім *див.* сім
◇ Всім се́рцем <Всіє́ю душе́ю> *див.* се́рце
◇ Прили́пнути (прикипі́ти) [всім] се́рцем ([усіє́ю] душе́ю) *див.* прилипа́ти

всіма́
◇ Всіма́ си́лами *див.* си́ла
Гра́ти (перелива́тися) всіма́ кольора́ми (ба́рвами) весе́лки (ра́йдуги) *див.* гра́ти
За всіма́ пра́вилами *див.* пра́вило

всіх
◇ Ві́шати [всіх] соба́к *див.* ві́шати
◇ Всіх благ! *див.* бла́го (1)
Збира́ти / зібра́ти [всі (оста́нні)] си́ли (всю си́лу, ре́штки сил *і т. ін.)* <*діал.* Добува́ти всіх (оста́нніх) сил> *див.* збира́ти
◇ На всіх перехре́стях *див.* перехре́стя
◇ На всіх (по́вних) пара́х *див.* па́ра[2]
◇ На по́вних (всіх) паруса́х *див.* па́рус
◇ Не ма́ти всіх до́ма *див.* ма́ти[2]
◇ Переоці́нювання (переоці́нка) [всіх] ці́нностей *див.* переоці́нювання
◇ Плюва́ти на все (на всіх) [і вся] *див.* плюва́ти
◇ По всіх кутка́х (за́кутках, за́куточках) *див.* куто́к
◇ По всіх усю́дах *див.* всю́ди
◇ По (на) всіх пу́нктах *див.* пункт
◇ Посила́ти / посла́ти до бі́сового ба́тька (до всіх чорті́в) *див.* посила́ти
◇ По (у) [всіх (широ́ких, дале́ких)] світа́х <По всьо́му сві́ту> *див.* світ[2]
При всьо́му стара́нні <При всіх стара́ннях> *див.* стара́ння
◇ Стри́гти / постри́гти [всіх] під одну́ гребі́нку (під оди́н гребіне́ць) *див.* стри́гти
◇ Тріща́ти по всіх шва́х *див.* тріща́ти
Ужива́ти / ужи́ти [всіх] за́ходів *(рідко* [всі] за́ходи) *див.* ужива́ти

всьо́го
○ Бі́льш за все <Бі́льш усьо́го> <Бі́льше всьо́го> *див.* бі́льше (2)
◇ Скорі́ше *(рідше* скорі́ш) за все *(рідко* всьо́го) *див.* скорі́ше
◇ Спе́ршу всьо́го <Спе́рш усьо́го> *див.* спе́ршу

всього́
◇ Віддава́ти / відда́ти [всього́] себе́ *див.* віддава́ти (2б)
◇ Всього́ до́брого (найкра́щого)! *див.* до́брий
І (та й) ті́льки <Та й ті́льки всього́> <[Та] ті́льки й ді́ла> *див.* ті́льки
◇ На (у) заве́ршення [всього́] *див.* заве́ршення
Ціка́вий до всього́ (на все) *див.* ціка́вий

всьо́му
◇ На всьо́му гото́вому (готове́нькому) *див.* гото́вий
○ На [всьо́му (по́вному, по́внім)] скаку́ *див.* скак
◇ По (у) [всіх (широ́ких, дале́ких)] світа́х <По всьо́му сві́ту> *див.* світ[2]
При всьо́му стара́нні <При всіх стара́ннях> *див.* стара́ння
◇ [Та] й по всьо́му *див.* весь[1] (23)
◇ Як цві́ту по всьо́му сві́ту *див.* цвіт[1]

всю
◇ Вимо́тувати (мота́ти, витяга́ти, тягну́ти) / ви́мотати (ви́тягти) [всю] ду́шу *див.* вимо́тувати (2)
◇ Висиса́ти (висмо́ктувати, витяга́ти, випива́ти) / ви́ссати (ви́смоктати, ви́тягти, ви́пити) [всю] кров (си́лу, [всі] си́ли (со́ки)) *див.* висиса́ти (1)
◇ Вклада́ти / вкла́сти [всю] [свою́] ду́шу *див.* вклада́ти[1]

Збирáти / зібрáти [всі (остáнні)] сúли (всю сúлу, рéштки сил *і т. ін.)* <*діал.* Добувáти всіх (остáнніх) сил> *див.* збирáти

◊ На все гóрло <*розм.* На всю горлянку> *див.* гóрло

◊ На всю вýлицю *див.* вýлиця

◊ На всю (в усю) *див.* весь[1] (20)

◊ На всю гýбу *(рідше* губý) *див.* губá[1]

◊ На всю пéльку *див.* пéлька

◊ На всю (пóвну) котýшку *див.* котýшка

◊ На всю рýку *див.* рукá

◊ На всю (свою) обихідку *див.* обихідка

◊ На всю *(рідко* цілу) хáту *див.* хáта

◊ Перевертáти / перевернýти [всю] дýшу ([все] сéрце) *див.* перевертáти

Покладáти / поклáсти [всю] надію ([всі] [свої] надії) *див.* покладáти

Рум'янець (рум'янці) на всю щóку *див.* рум'янець

◊ Скаламýтити [всю] дýшу ([все] нутрó) *див.* скаламýтити

вся

Весь (вся, все) в... *див.* весь[1] (1)

◊ Все (всі) і вся *див.* весь[1] (7)

[Вся] повнотá влáди *див.* повнотá

◊ От і вся розмóва *див.* розмóва

◊ Плювáти на все (на всіх) [і вся] *див.* плювáти

ВСЕВИДЮЩИЙ

всевидюще

◊ Всевидюще (всевúдяче, видюче *і т. ін.)* óко *див.* óко[1]

ВСЕВИДЯЧИЙ

всевúдяче

◊ Всевидюще (всевúдяче, видюче *і т. ін.)* óко *див.* óко[1]

ВСЕСВІТНІЙ

Всесвітній

◊ Цар (Отéць, Владúка) Небéсний (Всесвітній) <Цар [усіх] царів> *див.* цар

ВСИСÁТИ

всисáти

◊ Всмóктувати (всисáти, вбирáти *і т. ін.)* / всмоктáти (ввіссáти, ввібрáти *і т. ін.)* [в сéбе] з молокóм мáтері (з мáтериним (материнським) молокóм) *див.* всмóктувати

ВСІЛЯКИЙ

всіляких

◊ Усіх (всіляких, всяких, рíзних) мастéй <Усієї (всілякої, всякої, рíзної) мáсті> *див.* масть[1]

всілякої

◊ Усіх (всіляких, всяких, рíзних) мастéй <Усієї (всілякої, всякої, рíзної) мáсті> *див.* масть[1]

ВСКÓЧИТИ

вскóчити

◊ Вскóчити вúще халяв *див.* вскáкувати

◊ Вскóчити і вúскочити *див.* вскáкувати

ВСМОКТÁТИ

всмоктáти

◊ Всмóктувати (всисáти, вбирáти *і т. ін.)* / всмоктáти (ввіссáти, ввібрáти *і т. ін.)* [в сéбе] з молокóм мáтері (з мáтериним (материнським) молокóм) *див.* всмóктувати

ВСМÓКТУВАТИ

всмóктувати

◊ Всмóктувати (всисáти, вбирáти *і т. ін.)* / всмоктáти (ввіссáти, ввібрáти *і т. ін.)* [в сéбе] з молокóм мáтері (з мáтериним (материнським) молокóм) *див.* всмóктувати

ВСТАВÁТИ

вставáти

◊ Виринáти (вставáти, спливáти) / вúринути (встáти, спливтú, сплистú, майнýти *і т. ін.)* в пáм'яті *чиїй* (в спóминах *чиїх) див.* виринáти (1)

встаé

◊ [Аж] волóсся (вóлос, чуб) піднімáється (підіймáється, встаé, стаé, лíзе *і т. ін.)* / підніметься (встáне, стáне, полíзе *і т. ін.)* [вгóру (догорú, дúбом, дýбом, сторч *і т. ін.)*] *див.* волóсся

ВСТÁТИ

встáне

◊ [Аж] волóсся (вóлос, чуб) піднімáється (підіймáється, встаé, стаé, лíзе *і т. ін.)* / підніметься (встáне, стáне, полíзе *і т. ін.)* [вгóру (догорú, дúбом, дýбом, сторч *і т. ін.)*] *див.* волóсся

встáти

◊ Виринáти (вставáти, спливáти) / вúринути (встáти, спливтú, сплистú, майнýти *і т. ін.)* в пáм'яті *чиїй* (в спóминах *чиїх) див.* виринáти (1)

ВСТРОМÚТИ

встромúв

◊ Як (мóв, нíби *і т. ін.)* хто встромúв (вгородúв) ніж (ножá, гóлку) в сéрце *див.* хто[1]

ВСТРУГНÝТИ

встругнýти

◊ Встругнýти (відколóти, утнýти, утяти) / відкóлювати штýку (штýчку, *рідше* нóмер) *див.* устругнýти

ВСУВÁТИ

всувáти

◊ Вбирáти (втягувати, всувáти *і т. ін.)* / ввібрáти (втягтú, втягнýти, всýнути *і т. ін.)* гóлову в плéчі *див.* вбирáти[1] (2)

ВСÝНУТИ

всýнути

◊ Вбирáти (втягувати, всувáти *і т. ін.)* / ввібрáти (втягтú, втягнýти, всýнути *і т. ін.)* гóлову в плéчі *див.* вбирáти[1] (2)

ВСЮДИ

всюди

Скрізь і всюди <Геть скрізь (усюди)> *див.* скрізь

ВСЯ

ввесь

◊ На весь (ввесь) захвáт *див.* захвáт

весь

◊ Брáти *(рідко* приймáти) / взяти *(рідко* прийняти) на сéбе (на свої плéчі) [весь] тягáр *див.* брáти (130)

Весь (вся, все) в... *див.* весь[1] (1)

◊ Весь (увéсь) час *див.* час

Геть усé (весь) *див.* весь[1] (5)

◊ На весь (ввесь) захвáт *див.* захвáт

◊ На весь дух *див.* дух

◊ На весь (на пóвний, у пóвний *і т. ін.)* гóлос *див.* гóлос

◊ На весь рот *див.* рот

◊ На весь світ *див.* світ[2]

◊ На весь (увéсь) [пóвен, пóвний] зріст (ріст) *див.* зріст

◊ На весь язúк *див.* язúк

◊ Нестú [весь] тягáр на своїх плéчах (на собі) *див.* нестú

◊ Перевернýти [весь] світ *див.* перевертáти

◊ Покáзувати / показáти на весь зріст *див.* покáзувати

все

◊ [Аж] усерéдині (у грýдях) [все (щось)] обривáється *(рідше* обертáється) / обірвáлося *див.* весь[1] (6)

○ Більш за все <Більш усьóго> <Більше всьóго> *див.* більше (2)

◊ Валúти (звáлювати) / звалúти все докýпи (до однієї (однóї) кýпи) *див.* валúти[1] (1)

Весь (вся, все) в... *див.* весь[1] (1)

◊ Все (всі) і вся *див.* весь[1] (7)

Все гарáзд *(рідше* в порядку) *див.* весь[1] (2)

◊ Все йде до рук (у рýку) *див.* весь[1] (7)

◊ Все кипúть усерéдині *див.* весь[1] (9)

Все можлúве *див.* весь[1] (3)

◊ Все на світі *див.* весь[1] (10)

◊ Все однó *(прост.* рíвно) *див.* весь[1] (11)

◊ Все переплýталося (поплýталося, перевернýлося *і т. ін.)* / плýтається (перевертáється) в голові (в дýмках) *див.* весь[1] (12)

◊ Все пропáло *див.* весь[1] (13)

◊ Все співáє *див.* весь[1] (14)

◊ Все стає / стáне на своє місце (на свої місця) *див.* весь[1] (15)

◊ Все чúсто *див.* весь[1] (16)

Все ще *див.* весь[1] (4)

◊ Забувáти / забýти про все [на світі] *див.* забувáти

◊ Ітú на все *див.* ітú

◊ На все гóрло <*розм.* На всю горлянку> *див.* гóрло

◊ На [все] готóве *див.* готóвий

◊ На все дóбре! *див.* весь[1] (17)

◊ Не все [ще] пропáло *див.* весь[1] (18)

◊ От (отó) [тобí (вам)] і все *див.* весь[1] (22)

◊ Перевертáти / переверну́ти [всю] дýшу ([все] сéрце) *див.* перевертáти

Переплу́тати все [на світі] *див.* переплу́тувати

○ Перш за все <*рідше* Перш усього> *див.* перш[1]

◊ Пишú [все] пропáло *див.* писáти

◊ Плювáти на все (на всіх) [і вся] *див.* плювáти

◊ Повертáти / поверну́ти все життя́ *див.* повертáти[1]

◊ Попирáти все святé *див.* попирáти[2]

◊ Проспáти [все] Цáрство Небéсне *див.* просипáти[1]

◊ Скаламу́тити [всю] дýшу ([все] нутрó) *див.* скаламу́тити

◊ Скорíше (*рідше* скорíш) за все (*рідко* всьогó) *див.* скорíше

◊ У головí все йде / пішлó óбертом *див.* весь[1] (24)

Хапáтися за все (за будь-якý, вся́ку можлúвість) *див.* хапáтися

Цікáвий до всьогó (на все) *див.* цікáвий

всі

◊ Бодáй (нехáй) воні́ [всі] послúзнуть (пропаду́ть)! <Бодáй (щоб) воні́ (ви) [всі] послúзли (пропáли)!> *див.* послúзнути

◊ Видáвлювати (вижимáти, витягáти *і т. ін.*) / вúдавити (вúжати, вúтягнути *і т. ін.*) [всі] сóки *див.* видáвлювати (4)

◊ Вúдивити (вúглядіти) / *діал.* видúвлювати [всі] óчі *див.* видивля́ти (1)

◊ Вúдивитися [всі] óчі (*рідко* вíкна) *див.* видивля́тися (1)

◊ Вимóтувати (висóтувати) / вúмотати (вúсотати) [всі] жúли *див.* вимóтувати (1)

◊ Вимóтувати (мотáти, тягну́ти, тягтú) / вúмотати (вúтягти) [всі] кишкú *див.* вимóтувати (3)

◊ Висисáти (висмóктувати, витягáти, випивáти) / вúссати (вúсмоктати, вúтягти, вúпити) [всю] кров (сúлу, [всі] сúли (сóки)) *див.* висисáти (1)

◊ Все (всі) і вся *див.* весь[1] (7)

◊ [Всі] вхóди (хóдú) і вúходи <[Всі] вúходи і вхóди> *див.* вхід

◊ Всі кóзи в зóлоті *див.* козá

◊ Всі рóзуми поїсти *див.* поїдáти

Збирáти / зібрáти [всі (остáнні)] сúли (всю сúлу, рéштки сил *і т. ін.*) <*діал.* Добувáти всіх (остáнніх) сил> *див.* збирáти

◊ Звáжити / звáжувати [всі] за і [всі] прóти *див.* звáжувати

◊ Знáти всі зáкуточки й сýточкú *див.* знáти

◊ Ідú [собí] на всі чотúри вíтри (на чотúри бóки) *див.* ітú

◊ Кúдатися на всі бóки *див.* кúдатися

◊ Кóваний на всі нóги (на чотúри ногú (копúта)) *див.* кóваний

◊ Крутúти (вертíти) на всі бóки *див.* крутúти

◊ Мáйстер (*рідше* мастáк) на всі ру́ки *див.* мáйстер

◊ Мáйстер (*рідше* мастáк) на вся́кі (всі) штýки *див.* мáйстер

◊ Мáти [всі] клéпки в головí *див.* мáти[2]

◊ На всі бóки *див.* бік (7)

◊ На всі бóки присту́пний *див.* присту́пний

◊ На всі (вся́кі, рíзні *і т. ін.*) ладú *див.* лад

◊ На всі (вся́кі) штýки *див.* штýка[1]

◊ На всі зáвертки *див.* зáвертка

◊ На всі зáводи *див.* зáводи

◊ На всі зáставки *див.* зáставка

◊ На всі лопáтки *див.* лопáтка

◊ На [всі] сто відсóтків (процéнтів) <На всі сто> *див.* сто

◊ На всі чотúри *див.* чотúри

◊ На [всі] чотúри бóки (стóрони) *див.* бік (8)

◊ На [всі] чотúри вíтри *див.* вíтер

Напру́жувати / напру́жити [всі (остáнні)] сúли *див.* напру́жувати

◊ Натискáти (натúскувати, давúти) / натúснути (надавúти) на [всі] [свої] гáльма (педáлі) *див.* натискáти

◊ На (у) всі (рíзні) кінцí *див.* кінéць[1]

◊ Не всі вдóма (дóма) *див.* весь[1] (19)

◊ Пáдати / впáсти на колíна (навкóлішки, ниць, *рідко* на всі чотúри) *див.* пáдати

Перебíльшувати / перебíльшити [всі] сподівáння *див.* перебíльшувати

◊ Переоцíнювати / переоцінúти [всі] цíнності *див.* переоцíнювати

◊ Підкóвувати / підкувáти на всі чотúри *див.* підкóвувати

◊ Підкóвуватися / підкувáтися на всі чотúри *див.* підкóвуватися

◊ Плу́тати (переплу́тувати) / сплу́тати (переплу́тати, змішáти) [всі] кáрти *див.* плу́тати

Покладáти / поклáсти [всю] надíю ([всі] [свої] надії) *див.* покладáти

◊ Посилáти [всі] громú і блúскавки [на гóлову] *див.* посилáти

◊ Постáвити (розстáвити) / стáвити крáпку [(всі) крапкú] над "і" *див.* постáвити[1]

◊ Проглéдіти (прогля́діти, продивúтися) [всі] óчі *див.* проглéдіти

◊ Протрубúти (протуркотíти, протýркати, прокричáти *і т. ін.*) [всі] вýха *див.* протрубúти

◊ Світ на всі чотúри вíтри *див.* світ[1]

◊ Сім мішкíв (кіп, три мішкú) гречáної вóвни (горíхів) [і (та) всі непóвні] *див.* сім

◊ Тягтú (тягну́ти, витягáти, витя́гувати) / вúтягти (вúтягнути) [остáнні (всі)] жúли *див.* тягтú

◊ У [всі] [свої] чотúри óка <У чéтверо очéй> *див.* чотúри

Уживáти / ужúти [всіх] зáходів (*рідко* [всі] зáходи) *див.* уживáти

◊ Шкутильгáти (кульгáти) на обúдві ногú (на всі чотúри) *див.* шкутильгáти

всіє́ю

◊ Відчувáти [всіє́ю своє́ю] шкíрою *див.* відчувáти

◊ Всім сéрцем <Всіє́ю душéю> *див.* сéрце

всій

По [всій] справедлúвості *див.* справедлúвість

◊ По [всій] фóрмі *див.* фóрма

При всій повáзі (шанóбі) *див.* повáга

◊ У всій [своїй, йогó *і т. ін.*] нагóті *див.* наготá

У всій [своїй (йогó)] повнотí <З найбíльшою [усіє́ю (своє́ю, йогó)] повнотóю> *див.* повнотá

всім

Всім по сім *див.* сім

◊ Всім сéрцем <Всіє́ю душéю> *див.* сéрце

◊ Прилúпнути (прикипíти) [всім] сéрцем ([усіє́ю] душéю) *див.* прилипáти

всімá

◊ Всімá сúлами *див.* сúла

Грáти (переливáтися) всімá кольорáми (бáрвами) весéлки (рáйдуги) *див.* грáти

За всімá прáвилами *див.* прáвило

всіх

◊ Вíшати [всіх] собáк *див.* вíшати

◊ Всіх благ! *див.* блáго (1)

Збирáти / зібрáти [всі (остáнні)] си́ли (всю си́лу, рéштки сил *і т. ін.) <діал.* Добувáти всіх (остáнніх) сил> *див.* збирáти

◊ На всіх перехрéстях *див.* перехрéстя

◊ На всіх (пóвних) парáх *див.* пáра[2]

◊ На пóвних (всіх) парусáх *див.* пáрус

◊ Не мáти всіх дóма *див.* мáти[2]

◊ Переоці́нювання (переоці́нка) [всіх] ці́нностей *див.* переоці́нювання

◊ Плювáти на все (на всіх) [і вся] *див.* плювáти

◊ По всіх куткáх (зáкутках, зáкуточках) *див.* куток

◊ По всіх усю́дах *див.* всю́ди

◊ По (на) всіх пýнктах *див.* пункт

◊ Посилáти / послáти до бíсового бáтька (до всіх чортів) *див.* посилáти

◊ По (у) [всіх (широ́ких, далéких)] світáх <По всьóму світу> *див.* світ[2]

При всьóму старáнні <При всіх старáннях> *див.* старáння

◊ Стри́гти / пострúгти [всіх] під однý гребíнку (під оди́н гребінéць) *див.* стри́гти

◊ Тріщáти по всіх швах *див.* тріщáти

Уживáти / ужи́ти [всіх] зáходів *(рідко* [всі] зáходи) *див.* уживáти

всьóго

○ Бíльш за все <Бíльш усьóго> <Бíльше всьóго> *див.* бíльше (2)

◊ Скорíше *(рідше* скорíш) за все *(рідко* всьóго) *див.* скорíше

◊ Спéршу всьóго <Сперш усьóго> *див.* спéршу

всьогó

◊ Віддавáти / віддáти [всьогó] себé *див.* віддавáти (26)

◊ Всьóго дóброго (найкрáщого)! *див.* дóбрий

І (та й) тíльки <Та й тíльки всьóго> <[Та] тíльки й дíла> *див.* тíльки

◊ На (у) довéршення [всьогó] *див.* довéршення

Цікáвий до всьогó (на все) *див.* цікáвий

всьóму

◊ На всьóму готóвому (готовéнькому) *див.* готóвий

○ На [всьóму (пóвному, пóвнім)] скакý *див.* скак

◊ По (у) [всіх (широ́ких, далéких)] світáх <По всьóму світу> *див.* світ[2]

При всьóму старáнні <При всіх старáннях> *див.* старáння

◊ [Та] й по всьóму *див.* весь[1] (23)

◊ Як цвíту по всьóму світу *див.* цвіт[1]

всю

◊ Вимóтувати (мотáти, витягáти, тягнýти) / ви́мотати (ви́тягти) [всю] дýшу *див.* вимóтувати (2)

◊ Висисáти (висмóктувати, витягáти, випивáти) / ви́ссати (ви́смоктати, ви́тягти, ви́пити) [всю] кров (си́лу, [всі] си́ли (сóки)) *див.* висисáти (1)

◊ Вкладáти / вклáсти [всю] [свою́] дýшу *див.* вкладáти[1]

Збирáти / зібрáти [всі (остáнні)] си́ли (всю си́лу, рéштки сил *і т. ін.) <діал.* Добувáти всіх (остáнніх) сил> *див.* збирáти

◊ На все гóрло *<розм.* На всю горлянку> *див.* гóрло

◊ На всю вýлицю *див.* вýлиця

◊ На всю (в усю́) *див.* весь[1] (20)

◊ На всю гýбу *(рідше* губý) *див.* губá[1]

◊ На всю пéльку *див.* пéлька

◊ На всю (пóвну) котýшку *див.* котýшка

◊ На всю рýку *див.* рукá

◊ На всю (свою́) обихíдку *див.* обихíдка

◊ На всю *(рідко* цíлу) хáту *див.* хáта

◊ Перевертáти / переверну́ти [всю] дýшу ([все] сéрце) *див.* перевертáти

Покладáти / поклáсти [всю] надíю ([всі] [свої́] надíї) *див.* покладáти

Рум'я́нець (рум'я́нці) на всю щóку *див.* рум'я́нець

◊ Скаламýтити [всю] дýшу ([все] нутрó) *див.* скаламýтити

вся

Весь (вся, все) в... *див.* весь[1] (1)

◊ Все (всі) і вся *див.* весь[1] (7)

[Вся] повнотá влáди *див.* повнотá

◊ От і вся розмóва *див.* розмóва

◊ Плювáти на все (на всіх) [і вся] *див.* плювáти

ВСЯК

всяк

◊ Про (на) ся́кий (всяк) ви́падок *див.* ви́падок (7)

ВСЯ́КИЙ

вся́кий

◊ Про (на) вся́кий (всяк) ви́падок *див.* ви́падок (7)

вся́кими

◊ [Усімá (вся́кими)] прáвдами й непрáвдами *див.* прáвда

вся́ких

◊ Усíх (вcіля́ких, вся́ких, рíзних) мастéй <Усіє́ї (всіля́кої, вся́кої, рíзної) мáсті> *див.* масть[1]

вся́кі

◊ Мáйстер *(рідше* мастáк) на вся́кі (всі) штýки *див.* мáйстер

◊ На всі (вся́кі, рíзні *і т. ін.)* ладú *див.* лад

◊ На всі (вся́кі) штýки *див.* штýка[1]

вся́кої

◊ Усíх (всіля́ких, вся́ких, рíзних) мастéй <Усіє́ї (всіля́кої, вся́кої, рíзної) мáсті> *див.* масть[1]

вся́ку

Хапáтися за все (за будь-якý, вся́ку можли́вість) *див.* хапáтися

ВТЕКТИ́

втеклá

◊ Душá вилітáє (відлітáє, тікáє *і т. ін.)* / ви́летіла (відлетíла, втеклá *і т. ін.)* з тíла *див.* душá

втекти́

◊ З душéю втекти́ (ви́рватися) *див.* утікáти[1]

ВТЯГНУ́ТИ

втягнýти

◊ Вбирáти (втя́гувати, всувáти *і т. ін.)* / ввібрáти (втягти́, втягнýти, всýнути *і т. ін.)* гóлову в плéчі *див.* вбирáти[1] (2)

ВТЯГТИ́

втягти́

◊ Вбирáти (втя́гувати, всувáти *і т. ін.)* / ввібрáти (втягти́, втягнýти, всýнути *і т. ін.)* гóлову в плéчі *див.* вбирáти[1] (2)

ВТЯ́ГУВАТИ

втя́гувати

◊ Вбирáти (втя́гувати, всувáти *і т. ін.)* / ввібрáти (втягти́, втягнýти, всýнути *і т. ін.)* гóлову в плéчі *див.* вбирáти[1] (2)

ВУ́ГОЛ

вуглú

◊ Обтирáти (отирáти, витирáти *і т. ін.)* куткú *(діал.* вуглú) *див.* обтирáти

ВУЗДЕ́ЧКА

вуздéчку

◊ Вдягáти / вдягнýти вуздéчку *див.* вдягáти (1)

ВУ́ЛИЦЯ

вýлиці

◊ На дорóзі (на вýлиці, на смíттí *і т. ін.)* не валя́тися *див.* валя́тися (2)

вýлицю

◊ Викидáти / ви́кинути на вýлицю *див.* викидáти (7)

◊ На всю вýлицю *див.* вýлиця

ВУС

вýсом

◊ І вýсом (бровóю) не вести́ / не повести́ *(рідко* не рýшити) *див.* вести́ (23)

◊ Хоч би [тобí (собí, вам)] вýсом (вýхом, бровóю *і т. ін.)* повести́ *див.* повóдити[1]

ВУ́СА

ву́сом

◊ І ву́сом (брово́ю) не вести́ / не повести́ *(рідко* не ру́шити) *див.* вести́ (23)

◊ Хоч би [тобі (собі, вам)] ву́сом (ву́хом, брово́ю *і т. ін.)* повести́ *див.* пово́дити[1]

ВУ́СИ

ву́сом

◊ І ву́сом (брово́ю) не вести́ / не повести́ *(рідко* не ру́шити) *див.* вести́ (23)

◊ Хоч би [тобі (собі, вам)] ву́сом (ву́хом, брово́ю *і т. ін.)* повести́ *див.* пово́дити[1]

ВУСТА́

вуст

◊ Не ви́пустити (не пусти́ти) [ні (ані, і)] па́ри з вуст *див.* випуска́ти (18)

ВУ́ХО

ву́ха

◊ Витя́гувати (витяга́ти, тягти́, тягну́ти) / ви́тягти (ви́тягнути) за ву́ха *див.* витяга́ти (8)

◊ Відкру́чувати ву́ха *див.* відкру́чувати (1)

◊ Затика́ти (затуля́ти, *рідко* зату́лювати) / заткну́ти (затули́ти) ву́ха [ва́тою, *рідко* во́ском] *див.* затика́ти[1]

◊ Протруби́ти (протуркоті́ти, протýркати, прокрича́ти *і т. ін.)* [всі] ву́ха *див.* протруби́ти

ву́хо

△ Ведме́же ву́хо *див.* ву́хо

◊ Ведмі́дь (слон) на ву́хо наступи́в *див.* ведмі́дь (2)

◊ В одне́ (одно́) ву́хо влі́зти, а в дру́ге ви́лізти *див.* влáзити

◊ В одне́ (одно́) ву́хо (у́хо) впуска́ти / впусти́ти, а в дру́ге (дру́гим) випуска́ти / ви́пустити *див.* впуска́ти[1]

ву́хом

◊ [І] ву́хом не вести́ / не повести́ *див.* вести́ (24)

◊ Хоч би [тобі (собі, вам)] ву́сом (ву́хом, брово́ю *і т. ін.)* повести́ *див.* пово́дити[1]

ВХІД

вхо́ди

◊ [Всі] вхо́ди (хо́ди) і ви́ходи <[Всі] ви́ходи і вхо́ди> *див.* вхід

ВШАНУВА́ННЯ

вшанува́ння

◊ Моє́ [вам, тобі] шанува́ння (вшанува́ння) *див.* шанува́ння

ВШИР

вшир

◊ Вглиб і вшир *див.* вглиб (1)

В'ЮН

в'юно́м

◊ Ви́тися (звива́тися, крути́тися, викру́чуватися *і т. ін.)* в'юно́м (ли́сом) *див.* ви́тися (1)

ГАБАРИ́ТНИЙ

габари́тний

△ Габари́тний ванта́ж *див.* ванта́ж (2)

ГА́ДКА

га́дці

◊ Верти́ться (кру́титься) на ду́мці (на умі́, на га́дці) *див.* верті́тися (2)

ГАДЮ́КА

гадю́ку

◊ Відігрі́ти (ви́гріти, ви́годувати) / відігріва́ти змію́ (гадю́ку) бі́ля (ко́ло) [свого́] се́рця (за па́зухою) *див.* відігріва́ти (2)

ГАЗ[1]

газ

△ Весели́льний газ *див.* газ[1]

ГА́ЙКА[1]

га́йку

◊ Відпуска́ти / відпусти́ти га́йку (га́льма) *див.* відпуска́ти (4)

ГАЛЬМО́

га́льма

◊ Відпуска́ти / відпусти́ти га́йку (га́льма) *див.* відпуска́ти (4)

◊ Натиска́ти (нати́скувати, дави́ти) / нати́снути (надави́ти) на [всі] [свої́] га́льма (педа́лі) *див.* натиска́ти

ГА́МУЗ

га́музом

◊ З [усі́м] га́музом *див.* га́муз

◊ Усі́м га́музом *див.* га́муз

ГАНЧІ́РКА

ганчі́рка

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* ви́кручена (дір́ява) ганчі́рка *див.* ганчі́рка

ГАРА́ЗД[1]

гара́зд

Все гара́зд *(рідше* в поря́дку) *див.* весь[1] (2)

ГАРБУ́З

гарбу́з

◊ Як ви́росте гарбу́з на вербі́ *див.* гарбу́з

ГАРМО́НЬ

гармо́нь

Ві́денська гармо́нь *див.* гармо́нь

ГА́ШЕНИЙ

га́шене

△ Га́шене вапно́ *див.* вапно́ (1)

ГЕТЬ[3]

геть

Геть усе́ (весь) *див.* весь[1] (5)

ГІЛЛЯ́КА

гілля́ці

◊ Пови́снути на гілля́ці (на вербі́) *див.* повиса́ти

ГІПС

гі́псу

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* з во́ску *(рідко* з гі́псу) ви́ліплений (злі́плений) *див.* ви́ліплений (1)

ГІРКИ́Й

гірка́

◊ Лиха́ (важка́, гірка́ *і т. ін.)* годи́на *див.* годи́на[1]

гірку́

◊ Ви́пити / випива́ти (пи́ти) [гірку́ (по́вну)] [ча́шу] ([по́вний] ківш) [ли́ха, му́ки *і т. ін.*] [до кра́ю (до дна, до де́нця)] *див.* випива́ти (1)

ГІРНИ́ЧИЙ

гірни́ча

△ Гірни́ча ви́робка *див.* ви́робка (1)

ГЛИБО́КИЙ

глибо́ким

◊ З вели́кою (висо́кою, глибо́кою *і т. ін.)* пова́гою (поша́ною) <З вели́ким (висо́ким, глибо́ким *і т. ін.)* поважа́нням> *див.* пова́га

глибо́кою

◊ З вели́кою (висо́кою, глибо́кою *і т. ін.)* пова́гою (поша́ною) <З вели́ким (висо́ким, глибо́ким *і т. ін.)* поважа́нням> *див.* пова́га

○ З усіє́ю (вели́кою, глибо́кою *і т. ін.)* переко́нливістю *див.* переко́нливість

ГЛИ́НА

гли́ни

△ Вибі́льні гли́ни *див.* гли́на

ГЛУЗД

глу́зду

◊ Відбі́гти (відби́тися) ро́зуму (глу́зду) *див.* відбіга́ти (1)

ГЛЯ́НУТИ

гля́нути

◊ Відкри́то диви́тися / гля́нути у ві́чі *див.* диви́тися

◊ [І] вго́ру гля́нути ні́коли (нема́ коли́, нема́є ча́су *і т. ін.) див.* гля́нути

◊ Не дава́ти / не да́ти і вго́ру гля́нути *див.* дава́ти

ГНІЗДЕ́ЧКО

гнізде́чко

◊ Зви́ти / звива́ти (ви́ти) гнізло́ (гнізде́чко, кубло́, кубе́лечко, кубе́льце) *див.* звива́ти

ГНІЗДО́

гніздо́

◊ Зви́ти / звива́ти (ви́ти) гніздо́ (гнізде́чко, кубло́, кубе́лечко, кубе́льце) *див.* звива́ти

ГНУ́ТИ

гну́ти

◇ Вести́ (гну́ти) своє́ (своє́ї) *див.* вести́ (15)

ГОВОРИ́ТИ

говори́ти

Говори́ти (мо́вити, виголо́шувати *і т. ін.)* красно *див.* говори́ти

ГОДИ́НА[1]

годи́на

◇ Лиха́ (важка́, гірка́ *і т. ін.)* годи́на *див.* годи́на[1]

годи́ни

Вибива́ти (видзво́нювати) / ви́бити (ви́дзвонити) годи́ни (годи́ну) *див.* вибива́ти (1)

Вичи́тувати / ви́читати [свої́] годи́ни *див.* вичи́тувати (1)

годи́ну

Вибива́ти (видзво́нювати) / ви́бити (ви́дзвонити) годи́ни (годи́ну) *див.* вибива́ти (1)

ГОДУВА́ТИ

годува́ти

◇ Годува́ти *(рідко* відгодо́вувати) во́ші (во́шей, бліх, ну́жу, блощи́ці *і т. ін.)* *див.* годува́ти

ГО́ЛИЙ

го́лий

◇ Ви́скочити як го́лий (коза́к, Кузьма́) з ма́ку *див.* виска́кувати (4)

го́лим

◇ Про́сто [го́лого] не́ба (на землі́) <*рідко* Під відкри́тим (го́лим) не́бом> *див.* не́бо

го́лого

◇ Про́сто [го́лого] не́ба (на землі́) <*рідко* Під відкри́тим (го́лим) не́бом> *див.* не́бо

ГОЛИ́ТИ

голи́ти

◇ Голи́ти / ви́голити лоб (ло́ба, чу́ба, чупри́ну *і т. ін.)* *див.* голи́ти

ГОЛІ́НКО́ВИЙ

голі́нко́ва

△ Вели́ка голі́нко́ва (гомі́лко́ва) кі́стка *див.* кі́стка

ГО́ЛКА

го́лки

◇ Хоч го́лки збира́й *(рідко* вибира́й) *див.* збира́ти

го́лку

◇ Як (мо́в, ні́би *і т. ін.)* хто встроми́в (вгороди́в) ніж (ножа́, го́лку) в се́рце *див.* хто[1]

ГОЛОВА́

голі́в

◇ Підніма́тися (підійма́тися, підно́ситися *і т. ін.)* / підня́тися (підійня́тися, піднести́ся *і т. ін.)* на го́лову (на бага́то голі́в) [ви́ще] *див.* підніма́тися

◇ Стоя́ти на го́лову (на бага́то голі́в) ви́ще *див.* стоя́ти

голова́

◇ Голова́ ва́рить *див.* голова́

◇ Усьому́ голова́ *див.* голова́

голови́

◇ [Аж] о́чі [з ло́ба (з голови́)] виля́зять (лі́зуть) *див.* о́ко[1]

◇ Вали́ти (зва́лювати, переклада́ти) / звали́ти (перекла́сти) з хво́рої (дурно́ї) голови́ на здоро́ву *див.* вали́ти[1] (3)

◇ Ви́бити з голови́ *див.* вибива́ти (20)

◇ Ви́вітрити хміль з голови́ *див.* виві́трювати (2)

◇ Викида́ти / ви́кинути дур з голови́ *див.* викида́ти (1)

◇ Ви́кинути (ви́трусити) / викида́ти з голови́ (з па́м'яті, з ду́мки, *рідко* з ума́ *і т. ін.)* *див.* викида́ти (11)

◇ Ви́летіти (ви́вітритися, *рідше* ви́слизнути) / виліта́ти (вивітрюва́тися, *рідше* вислиза́ти) з голови́ (з па́м'яті) *див.* виліта́ти (2)

◇ Випада́ти / ви́пасти з ду́мки (з голови́, з па́м'яті) *див.* випада́ти (3)

◇ Ду́мка (ду́ма) не вихо́дить з голови́ *див.* ду́мка

◇ Не вихо́дити (не схо́дити, не йти) з голови́ (з ду́мки, з ума́) *див.* вихо́дити (43)

◇ О́чі ма́ло (як) не ви́скочать / не виска́кують з голови́ (з орбі́т, з ло́ба *і т. ін.)* *див.* о́ко[1]

◇ Хміль ви́йшов (ви́летів, ви́вітрився *і т. ін.)* / вихо́дить (виліта́є, виві́трюється *і т. ін.)* з голови́ *див.* хміль

голові́

◇ Верти́ться (кру́титься) в голові́ *див.* верті́тися (1)

◇ Все переплу́талося (поплу́талося, переверну́лося *і т. ін.)* / плу́тається (переверта́ється) в голові́ (в думка́х) *див.* весь[1] (12)

◇ Ду́мка верти́ться (кру́титься) в голові́ *див.* ду́мка

◇ Ма́ти [всі] клі́пки в голові́ *див.* ма́ти[2]

◇ Нема́ (нема́є, не було́, не вистача́є, браку́є *і т. ін.)* [одніє́ї (тре́тьої, деся́тої *і т. ін.)*] клі́пки у голові́ *див.* нема́

◇ У голові́ все йде / пішло́ о́бертом *див.* весь[1] (24)

голово́ю

◇ Ва́жити голово́ю (життя́м) *див.* ва́жити (1)

◇ Ви́сіти над голово́ю *див.* ви́сіти (2)

◇ Відповіда́ти / відпові́сти́ голово́ю *див.* відповіда́ти (3)

го́лову

◇ Вбга́ти в го́лову *див.* вбга́ти (1)

◇ Вбива́ти / вби́ти в го́лову *див.* вбива́ти[1] (1)

◇ Вбива́ти / вби́ти собі в го́лову *див.* вбива́ти[1] (2)

◇ Вбира́ти (втя́гувати, всува́ти *і т. ін.)* / ввібра́ти (втягти́, втягну́ти, всу́нути *і т. ін.)* го́лову в пле́чі *див.* вбира́ти[1] (2)

◇ Вироста́ти / ви́рости на [ці́лу] го́лову *див.* вироста́ти (2)

◇ Ви́соко нести́ (трима́ти) го́лову *див.* нести́

◇ Ви́ще го́лову *див.* ви́ще (1)

◇ Відірва́ти (відкрути́ти) го́лову *див.* відрива́ти[1] (1)

◇ Дава́ти / да́ти (відда́ти) го́лову *(рідше* ру́ку) [відруба́ти (на відру́б, на ві́дсік *і т. ін.)*] *див.* дава́ти

◇ Де́рти но́са (го́лову) [вго́ру] *див.* де́рти

◇ На го́лову ви́щий *див.* ви́щий (1)

◇ Підніма́тися (підійма́тися, підно́ситися *і т. ін.)* / підня́тися (підійня́тися, піднести́ся *і т. ін.)* на го́лову (на бага́то голі́в) [ви́ще] *див.* підніма́тися

◇ Посила́ти [всі] громи́ і бли́скавки [на го́лову] *див.* посила́ти

◇ Сіда́ти (вилази́ти) / сі́сти (ви́лізти) на го́лову *див.* сіда́ти

◇ Стоя́ти на го́лову (на бага́то голі́в) ви́ще *див.* стоя́ти

◇ Суши́ти / ви́сушити [собі́] го́лову (мо́зок, *діал.* мі́зки) *див.* суши́ти

◇ Усі́ ши́шки летя́ть (па́дають) [на го́лову] *див.* ши́шка

ГОЛОВНИ́Й

головно́го

△ Кора́ вели́ких пів́ку́ль [головно́го мо́зку] *див.* кора́

ГОЛОВНОКОМА́НДУВАЧ

головнокома́ндувач

Верхо́вний головнокома́ндувач Збро́йних сил Украї́ни *див.* головнокома́ндувач

ГОЛО́ДНИЙ

голо́дні

◇ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* [голо́дні] вовки́ на ві́вцю *див.* вовк

ГО́ЛОС

го́лос

Вести́ го́лос (го́лосом) *див.* вести́ (1)

◊ Відво́дити / відвести́ го́лос *див.* відво́дити (1)

Віддава́ти / відда́ти го́лос *див.* віддава́ти (4)

Здобува́тися / здобу́тися на сло́во (на го́лос, на відповідь *і т. ін.) див.* здобува́тися

◊ На весь (на по́вний, у по́вний *і т. ін.)* го́лос *див.* го́лос

го́лосом

Вести́ го́лос (го́лосом) *див.* вести́ (1)

го́лосу

◊ [І] го́лосу не відво́дити (не відтяга́ти) / не відвести́ (не відтягну́ти, не відтягти́) *див.* відво́дити (6)

ГОЛОСУВА́ННЯ

голосува́ння

Відкри́те голосува́ння *див.* голосува́ння

ГОМІ́ЛКО́ВИЙ

гомілко́ва

△ Вели́ка голі́нко́ва (гомі́лко́ва) кістка *див.* кістка

ГОНИ́ТИ

гони́ти

◊ Нести́ (верну́ти, гони́ти *і т. ін.)* ахіне́ю *див.* нести́

ГОПА́К

гопака́

◊ Вибива́ти (би́ти) / уда́рити (утну́ти) тропака́ (третяка́, гопака́) *див.* вибива́ти (9)

◊ Гопака́ віддира́ти (сади́ти) *див.* віддира́ти (1)

ГО́ПКИ

го́пки

◊ Вибри́кувати го́пки *див.* вибри́кувати (1)

◊ Витина́ти го́пки *див.* витина́ти (1)

ГОРА́

го́ри

◊ Го́ру (го́ри) труда́ ви́трудити *див.* ви́трудити (1)

◊ Переверну́ти (зру́шити, ру́шити) / верну́ти (ру́хати) го́ри *див.* переверта́ти

го́ру

◊ Бра́ти / взя́ти верх (го́ру) *див.* бра́ти (58)

◊ Го́ру (го́ри) труда́ ви́трудити *див.* ви́трудити (1)

ГОРБ

горбі́

◊ Ї́здити (ката́тися) / поїха́ти ве́рхи (на горбі́) *див.* ї́здити

ГО́РЕ

го́ря

◊ Ви́пити (ковтну́ти, сьорбну́ти, хильну́ти) [бага́то, чима́ло *і т. ін.*] ли́ха (го́ря, го́ренька *і т. ін.) див.* випива́ти (2)

ГО́РЕНЬКО

го́ренька

◊ Ви́пити (ковтну́ти, сьорбну́ти, хильну́ти) [бага́то, чима́ло *і т. ін.*] ли́ха (го́ря, го́ренька *і т. ін.) див.* випива́ти (2)

ГОРІ́ЛКА[1]

горі́лки

◊ Не вихо́дити з горі́лки *див.* вихо́дити (38)

горі́лці

◊ Полоска́тися в горі́лці (у вині́) *див.* полоска́тися

ГОРІ́ТИ

горі́ти

Гра́ти (вигрива́ти, горі́ти, ся́яти *і т. ін.)* [з] перелі́вами *див.* гра́ти

ГОРІ́Х

горі́хів

◊ Сім мішкі́в (кі́п, три мішки́) гре́чаної во́вни (горі́хів) [і (та) всі непо́вні] *див.* сім

ГО́РЛО

го́рла

◊ Видира́ти / ви́дерти з зубі́в (з ро́та, з рук, з го́рла) *див.* видира́ти (3)

го́рло

◊ На все го́рло <*розм.* На всю горля́нку> *див.* го́рло

ГОРЛЯ́НКА

горля́нку

◊ На все го́рло <*розм.* На всю горля́нку> *див.* го́рло

ГОРОБЕ́ЦЬ

горобці́

◊ Щоб тебе́ (його́, вас *і т. ін.)* горобці́ подзьо́бали *див.* горобе́ць

горобця́ми

◊ Як ведмі́дь за горобця́ми *див.* ведмі́дь (3)

ГОРОДИ́ТИ

городи́ти

◊ Плести́ (верзти́, городи́ти *і т. ін.)* / наплести́ (наверзти́, нагороди́ти *і т. ін.)* нісені́тницю (нісені́тниці) *див.* плести́

ГОРТА́ННИЙ

горта́нний

△ Горта́нний ви́бух *див.* ви́бух (4)

ГОРЩО́К

горшка́

◊ Від горшка́ два (три) вершка́ *див.* два

ГОСПО́ДНІЙ

Госпо́дня

◊ [Чи́ста] ка́ра Бо́жа (Госпо́дня, вавило́нська) *див.* ка́ра

ГОСПО́ДЬ

Госпо́дь

◊ Бог *(рідко* Біг, Госпо́дь) [його́ (їх, тебе́ *і т. ін.)*] [святи́й] зна́є (зна, віда́є, ві́да) *див.* Бог (13)

◊ Бог (Госпо́дь) з тобо́ю (з ва́ми)! *див.* Бог (11)

◊ Бог (Госпо́дь) ро́зум відібра́в (відня́в, забра́в *і т. ін.) див.* Бог (7)

ГОСТРИ́ТИ

гостри́ти

◊ Гостри́ти (виго́стрювати, *рідше* точи́ти, нагострювати *і т. ін.)* / ви́гострити (нагостри́ти) ніж (меч, соки́ру *і т. ін.) див.* гостри́ти

ГОТОВЕ́НЬКИЙ

готове́нькому

◊ На всьо́му гото́вому (готове́нькому) *див.* гото́вий

ГОТО́ВИЙ

гото́ве

◊ На [все] гото́ве *див.* гото́вий

гото́вому

◊ На всьо́му гото́вому (готове́нькому) *див.* гото́вий

ГРА

гра

◊ Гра з відкри́тими ко́зирями (ка́ртами) *див.* гра

гри

Вихо́дити (вибува́ти) / ви́йти (ви́бути) з гри *див.* вихо́дити (2)

гру

◊ Вести́ гру *див.* вести́ (16)

ГРА́МОТА[2]

гра́мота

△ Відкли́чна (відзивна́) гра́мота *див.* гра́мота[2]

ГРАНЬ[2]

грань

◊ Чужи́ми рука́ми жар (вого́нь, *діал.* грань) загріба́ти (загорта́ти, вигріба́ти, вигорта́ти) / загребти́ (загорну́ти, ви́гребти, ви́горнути) *див.* загріба́ти

ГРА́ТИ

гра́ти

◊ Гра́ти (вести́) пе́ршу скри́пку *див.* гра́ти

Гра́ти (вигрива́ти, горі́ти, ся́яти *і т. ін.)* [з] перелі́вами *див.* гра́ти

◊ Гра́ти (вигрива́ти) / загра́ти очи́ма *див.* гра́ти

Гра́ти (виступа́ти) на сце́ні *див.* гра́ти

Гра́ти (перелива́тися) всіма́ кольора́ми (ба́рвами) весе́лки (ра́йдуги) *див.* гра́ти

Справля́ти (гра́ти, гуля́ти *і т. ін.)* / спра́вити (зігра́ти, згуля́ти *і т. ін.)* весі́лля *див.* справля́ти

ГРА́ФІК[1]

гра́фіка

Вибива́тися / ви́битися з гра́фіка (з ро́зкладу) *див.* вибива́тися (1)

ГРА́ФІКА

гра́фіка

△ Ве́кторна гра́фіка *див.* гра́фіка

ГРА́ЦІЯ

гра́ція

△ Ве́ксельна гра́ція *див.* гра́ція

ГРЕБІНЕ́ЦЬ

гребіне́ць

◊ Стри́гти / постри́гти [всіх] під одну́ гребі́нку (під оди́н гребіне́ць) *див.* стри́гти

ГРЕБІ́НКА

гребі́нку

◊ Стри́гти / постри́гти [всіх] під одну́ гребі́нку (під оди́н гребіне́ць) *див.* стри́гти

ГРЕК

гре́ки

Шлях із варя́г (із варя́гів) у гре́ки *див.* шлях

ГРЕ́КИ

гре́ки

Шлях із варя́г (із варя́гів) у гре́ки *див.* шлях

ГРЕЧА́НИЙ

греча́ної

◊ Сім мішкі́в (кіп, три мішки́) греча́ної во́вни (горі́хів) [і (та) всі непо́вні] *див.* сім

ГРІБ

гріб

◊ Вганя́ти / вгна́ти (ввігна́ти) в гріб (у гроб) *див.* вганя́ти[1] (4)

гро́бу

◊ Відни́ні [й] довіку *(рідше* до гро́бу) *див.* відни́ні (1)

ГРІМ

громи́

◊ Ве́ргати (ки́дати) громи́ *див.* ве́ргати (1)

◊ Посила́ти [всі] громи́ і бли́скавки [на го́лову] *див.* посила́ти

ГРІХ

гріх

◊ Вво́дити / ввести́ в гріх *див.* вво́дити (5)

Споку́тувати / споку́тати [свою́] вину́ (провину́, [свій] гріх) *див.* споку́тувати

ГРІШ

гроша́

◊ Не ва́ртий (не варт) [і] [ла́маного] гроша́ (карбо́ванця, [щерба́тої] копі́йки, шага́, ше́ляга, [мі́дного] п'ятака́) [в база́рний день] *див.* ва́ртий (5)

ГРОБ

гроб

◊ Вганя́ти / вгна́ти (ввігна́ти) в гріб (у гроб) *див.* вганя́ти[1] (4)

гро́бу

◊ Відни́ні [й] довіку *(рідше* до гро́бу) *див.* відни́ні (1)

ГРОМА́ДА[1]

грома́дою

◊ Усім ми́ром <Усіє́ю грома́дою> *див.* мир[2]

ГРОМАДЯ́НСТВО

громадя́нства

△ Ви́хід з громадя́нства *див.* ви́хід (2)

△ Вихо́дити / ви́йти з громадя́нства *див.* вихо́дити (17)

ГРО́ШИК

гро́шика

◊ [Усе́] з гро́шика та (і) з ко́шика *див.* гро́шик

ГРО́ШІ

гро́шей

△ Відмива́ння [брудни́х] гро́шей (ко́штів) *див.* відмива́ння (1)

гро́ші

△ Відмива́ти / відми́ти [брудні́] гро́ші (ко́шти) *див.* відмива́ти (1)

ГРУ́БИЙ

гру́бий

Проба́чте / пробача́йте на [цьо́му (цім)] сло́ві <Проба́чте / пробача́йте за гру́бий ви́слів> *див.* пробача́ти[1]

ГРУБОВО́ВНИЙ

грубово́вне

Грубово́вняне (грубово́вне, грубово́внове) вівча́рство *див.* вівча́рство (1)

ГРУБОВО́ВНОВИЙ

грубово́внове

Грубово́вняне (грубово́вне, грубово́внове) вівча́рство *див.* вівча́рство (1)

ГРУБОВО́ВНЯНИЙ

грубово́вняне

Грубово́вняне (грубово́вне, грубово́внове) вівча́рство *див.* вівча́рство (1)

ГРУ́ДИ

груде́й

◊ Аж вага́ з груде́й спа́ла *див.* вага́[1] (12)

Відлуча́ти / відлучи́ти від груде́й *див.* відлуча́ти (1)

◊ Се́рце (се́рденько) як (ле́две, ма́ло, тро́хи *і т. ін.)* не ви́скочить [з груде́й] *див.* се́рце

гру́ди

Висо́кі гру́ди *див.* гру́ди

◊ Тяжки́й (важки́й) ка́мінь ліг (упа́в, звали́вся) на гру́ди (на ду́шу, на се́рце) *див.* ка́мінь

гру́дях

◊ [Аж] усере́дині (у гру́дях) [все (щось)] обрива́ється *(рідше* оберта́ється) / обірва́лося *див.* весь[1] (6)

ГРУДНИ́Й

грудне́

Грудне́ вигодо́вування *див.* вигодо́вування (1)

ГРУ́ША

гру́ші

◊ На вербі́ гру́ші *див.* гру́ша

◊ Така́ пра́вда, як на вербі́ гру́ші *див.* пра́вда

гру́шу

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* чорт у суху́ гру́шу (у стару́ вербу́) *див.* чорт

ГРЯЗЮ́КА

грязю́ки

◊ Ви́тягти (ви́тягнути) / витяга́ти (витя́гувати) з боло́та (з багна́, з калю́жі, з грязю́ки *і т. ін.) див.* витяга́ти (6)

ГУБА́[1]

губа́х

◊ Аж пі́на з ро́та (на губа́х) ска́че (лети́ть, виступа́є *і т. ін.) див.* пі́на

◊ Молоко́ *(рідко* мо́ню) на губа́х витри *див.* витира́ти (2)

◊ [Ще] [ма́терине] молоко́ на губа́х *(рідко* ко́ло губі́в) [не обсо́хло *(рідше* не ви́сохло)] <Ще з молоко́м на губа́х> *див.* молоко́

губі́в

◊ [Ще] [ма́терине] молоко́ на губа́х *(рідко* ко́ло губі́в) [не обсо́хло *(рідше* не ви́сохло)] <Ще з молоко́м на губа́х> *див.* молоко́

гу́бу

◊ На всю гу́бу *(рідше* губу́) *див.* губа́[1]

губу́

◊ На всю гу́бу *(рідше* губу́) *див.* губа́[1]

ГУЛЯ́ТИ

гуля́ти

Справля́ти (гра́ти, гуля́ти *і т. ін.)* / спра́вити (зігра́ти, згуля́ти *і т. ін.)* весі́лля *див.* справля́ти

ГУ́СКА

гу́ска

◊ Щоб (бода́й, хай би *і т. ін.)* тебе́ (його́, її́ *і т. ін.)* му́ха (ка́чка, гу́ска, ку́рка *і т. ін.)* вбрикну́ла (брикну́ла) *див.* му́ха

ҐРУНТ

ґрунт

◊ Вибива́ти / ви́бити ґрунт з-під ніг *див.* вибива́ти (10)

ґрунти́

△ Важкі́ ґрунти́ *див.* ґрунт

ДАВА́ЛЬНИЙ

дава́льний

△ Дава́льний відмі́нок *див.* відмі́нок (1)

ДАВА́ТИ

дава́ти

◊ Дава́ти (віддава́ти) / да́ти (відда́ти) чоло́м *див.* дава́ти

◊ Дава́ти / да́ти відбі́й *див.* дава́ти

Дава́ти / да́ти відві́т *див.* дава́ти

◊ Дава́ти / да́ти (відда́ти) го́лову (*рідше* ру́ку) [відруба́ти (на відру́б, на відсі́к *і т. ін.*)] *див.* дава́ти

◊ Дава́ти / да́ти відкоша́ *див.* дава́ти

◊ Дава́ти / да́ти відма́шку *див.* дава́ти

◊ Дава́ти / да́ти відсі́ч *див.* дава́ти

◊ Дава́ти (*рідше* наклада́ти, відва́жувати) / да́ти (*рідше* накла́сти, відва́жити) здачі́ *див.* дава́ти

◊ Да́ти (відмі́ряти, відмі́рити, відва́жити, вліпи́ти, заліпи́ти *і т. ін.*) / дава́ти (відмі́рювати, відміря́ти, відва́жувати, залі́плювати *і т. ін.*) ля́паса (ляща́) *див.* дава́ти

◊ Не дава́ти / не да́ти і вго́ру гля́нути *див.* дава́ти

◊ Не дава́ти нога́м і (та) рука́м відпочи́нку *див.* дава́ти

ДАВИ́ТИ

дави́ти

◊ Натиска́ти (нати́скувати, дави́ти) / нати́снути (надави́ти) на [всі] [свої́] га́льма (педа́лі) *див.* натиска́ти

да́вить

◊ [Важки́й] ка́мінь да́вить ду́шу (се́рце, на се́рце) *див.* ка́мінь

ДАЛЕ́КИЙ

дале́ких

◊ По (у) [всіх (широ́ких, дале́ких)] світа́х <По всьому сві́ту> *див.* світ²

ДА́ЛІ

да́лі

Вести́ да́лі *див.* вести́ (2)

ДАМО́КЛІВ

дамо́кловим

◊ Ви́сіти дамо́кловим мече́м *див.* ви́сіти (1)

ДАНИ́НА

дани́ну

◊ Віддава́ти / відда́ти дани́ну (*рідко* дань) *див.* віддава́ти (27)

ДА́НІ

да́ні

Вихідні́ да́ні *див.* да́ні

ДАНЬ

дань

◊ Віддава́ти / відда́ти дани́ну (*рідко* дань) *див.* віддава́ти (27)

ДАР

дар

◊ Відрізни́ти Бо́жий дар від яє́чні *див.* відрізня́ти (1)

ДАРЕ́МНО

даре́мно

◊ Тра́тити (витрача́ти) ду́рно (даре́мно, ма́рно) слова́ *див.* тра́тити

ДАРУВА́ТИ

дару́й

Вибача́й (дару́й, пробача́й) / ви́бач (подару́й, пробач́) на [цьо́му (цім)] сло́ві <Вибача́йте (дару́йте, пробача́йте) / ви́бачте (подару́йте, проба́чте) на [цьо́му (цім)] сло́ві> *див.* вибача́ти (1)

дару́йте

Вибача́й (дару́й, пробача́й) / ви́бач (подару́й, пробач́) на [цьо́му (цім)] сло́ві <Вибача́йте (дару́йте, пробача́йте) / ви́бачте (подару́йте, проба́чте) на [цьо́му (цім)] сло́ві> *див.* вибача́ти (1)

Ви́бачте / дару́йте ласка́во *див.* вибача́ти (2)

ДА́ТИ

дам

Ось я тобі́ [вам, їй *і т. ін.*] дам <Він тобі́ [вам, їм *і т. ін.*] дасть> *див.* я²

дасть

Ось я тобі́ [вам, їй *і т. ін.*] дам <Він тобі́ [вам, їм *і т. ін.*] дасть> *див.* я²

да́ти

◊ Ви́бити (да́ти) бу́бну (бу́бни) *див.* вибива́ти (18)

◊ Дава́ти (віддава́ти) / да́ти (відда́ти) чоло́м *див.* дава́ти

◊ Дава́ти / да́ти відбі́й *див.* дава́ти

Дава́ти / да́ти відві́т *див.* дава́ти

◊ Дава́ти / да́ти (відда́ти) го́лову (*рідше* ру́ку) [відруба́ти (на відру́б, на відсі́к *і т. ін.*)] *див.* дава́ти

◊ Дава́ти / да́ти відкоша́ *див.* дава́ти

◊ Дава́ти / да́ти відма́шку *див.* дава́ти

◊ Дава́ти / да́ти відсі́ч *див.* дава́ти

◊ Дава́ти (*рідше* наклада́ти, відва́жувати) / да́ти (*рідше* накла́сти, відва́жити) здачі́ *див.* дава́ти

◊ Да́ти (відмі́ряти, відмі́рити, відва́жити, вліпи́ти, заліпи́ти *і т. ін.*) / дава́ти (відмі́рювати, відміря́ти, відва́жувати, залі́плювати *і т. ін.*) ля́паса (ляща́) *див.* дава́ти

◊ Не дава́ти / не да́ти і вго́ру гля́нути *див.* дава́ти

ДАХ

дах

△ Ва́льмовий дах *див.* дах

да́ху

△ Ви́нос да́ху *див.* ви́нос (1)

ДВА

два

◊ Від горшка́ два (три) вершка́ *див.* два

◊ На два вершки́ *див.* вершо́к (1)

двох

◊ Не вмі́ти (не могти́) сло́ва (двох слів) ви́мовити (сказа́ти) *див.* умі́ти

ДВАДЦЯ́ТКА

двадця́тка

Вели́ка двадця́тка *див.* двадця́тка

ДВАНАДЦЯТИПА́ЛИЙ

дванадцятипа́лої

△ Ви́разка дванадцятипа́лої ки́шки *див.* ви́разка (1)

ДВЕ́РІ

двере́й

День відкри́тих двере́й *див.* день

две́рі

◊ Виставля́ти (виво́дити, вести́) / ви́ставити (ви́вести) за две́рі (за порі́г, *рідко* за воро́та) *див.* виставля́ти (3)

◊ Відкри́ти (відчини́ти) / відкрива́ти (відчиня́ти) две́рі *див.* відкрива́ти (17)

◊ Відкри́ті две́рі *див.* две́рі

◊ Ломи́тися у відчи́нені (відкри́ті) две́рі *див.* ломи́тися

две́рях

При відкри́тих две́рях *див.* две́рі

ДВІ

два

◊ Від горшка́ два (три) вершка́ *див.* два

◊ На два вершки́ *див.* вершо́к (1)

двох

◊ Не вмі́ти (не могти́) сло́ва (двох слів) ви́мовити (сказа́ти) *див.* умі́ти

ДВОБІ́Й

двобі́й

Виклика́ти / ви́кликати на поєди́нок (на двобі́й) *див.* виклика́ти (2)

ДВОЛОПАТЕ́ВИЙ

дволопате́ве

Дволопате́ве весло́ *див.* весло́ (1)

ДВО́РИК

дво́рик

△ Ви́гульний дво́рик *див.* дво́рик

ДВОСТУПЕНЕ́ВИЙ

двоступене́ві

△ Двоступене́ві ви́бори *див.* ви́бори (3)

ДЕВІ́ЗНИЙ

деві́зна

△ Валю́тна (деві́зна) полі́тика *див.* полі́тика

ДЕВ'Я́ТИЙ

дев'я́тий

◇ Дев'я́тий вал *див.* вал[1] (1)

ДЕКРЕ́ТНИЙ

декре́тна

△ Декре́тна відпу́стка *див.* відпу́стка (2)

декре́тну

Бра́ти / взя́ти декре́тну відпу́стку *див.* бра́ти (7)

ДЕМОГРАФІ́ЧНИЙ

демографі́чний

Демографі́чний ви́бух *див.* ви́бух (1)

ДЕ́МПІНГ

де́мпінг

△ Валю́тний де́мпінг *див.* де́мпінг

ДЕ́НЦЕ́

де́нце́м

◇ Вильну́ти наве́рх де́нце́м *див.* вильну́ти (1)

де́нця́

◇ Ви́пити / випива́ти (пи́ти) [гірку́ (по́вну)] [ча́шу] ([по́вний] ківш) [ли́ха, му́ки *і т. ін.*] [до кра́ю (до дна, до де́нця́)] *див.* випива́ти (1)

ДЕНЬ

день

◇ Абú день до ве́чора *див.* день

День відкри́тих двере́й *див.* день

◇ Не ва́ртий (не варт) [і] [ла́маного] гроша́ (карбо́ванця, [щерба́тої] копі́йки, шага́, ше́ляга, [мі́дного] п'ятака́) [в база́рний день] *див.* ва́ртий (5)

дня

◇ [Тре́ба] вдень (се́ред бі́лого дня) з вогне́м [та ще] (зі сві́чкою, зі сві́тлом, при со́нці *і т. ін.*) [тако́го] шука́ти (вишу́кувати) / пошука́ти <Пошука́ти тако́го [тре́ба]> *див.* тре́ба[1]

ДЕ́РЕВО

де́рева

◇ Плюва́ти / наплюва́ти з висо́кого де́рева (з висо́кої дзвіни́ці) *див.* плюва́ти

ДЕРЖА́ВА

держа́ви

Вели́кі держа́ви *див.* держа́ва

ДЕРЖА́ВНИЙ

держа́вної

Спра́ва [величе́зної (вели́кої)] держа́вної (світово́ї) ваги́ *див.* спра́ва[1]

ДЕРЖА́ТИ

держа́ти

Держа́ти / ви́держати (проде́ржати) коректу́ру *див.* держа́ти

Склада́ти (*рі́дше* держа́ти) / скла́сти (*рі́дше* ви́держати, ви́тримати, *заст.* здержа́ти) і́спит (екза́мен, за́лік) *див.* склада́ти

◇ Трима́ти (держа́ти) на [пе́вній] ві́дстані (ві́ддалі) *див.* трима́ти

ДЕРИВАТИ́В

деривати́в

△ Валю́тний деривати́в *див.* деривати́в

ДЕ́РТИ

дере́

◇ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) чорт ли́ко (ли́ка) дере́ (видира́є) [живце́м] <Як (мов, ні́би *і т. ін.*) чорти́ ли́ко деру́ть (видира́ють) [живце́м]> *див.* чорт

де́рти

◇ Де́рти но́са (го́лову) [вго́ру] *див.* де́рти

деру́ть

◇ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) чорт ли́ко (ли́ка) дере́ (видира́є) [живце́м] <Як (мов, ні́би *і т. ін.*) чорти́ ли́ко деру́ть (видира́ють) [живце́м]> *див.* чорт

ДЕ́РТИСЯ

де́ртися

◇ Зала́зити (де́ртися) вго́ру *див.* зала́зити[1]

ДЕСА́НТ

деса́нт

Виса́джувати / ви́садити деса́нт *див.* виса́джувати (2)

ДЕСЯ́ТИЙ

десято́ї

◇ Нема́ (нема́є, не було́, не вистача́є, браку́є *і т. ін.*) [одніє́ї (тре́тьої, деся́тої *і т. ін.*)] кле́пки у голові́ *див.* нема́

ДЕФЕ́КТНИЙ

дефе́ктна

△ Дефе́ктна ві́до́мість *див.* ві́до́мість[1] (2)

ДЕ́ШЕВО

де́шево

◇ Де́шево (ле́гко) відбу́тися *див.* відбува́тися (2)

ДЗВІН[1]

дзво́ни

◇ Дзвони́ти (видзво́нювати) в усі́ дзво́ни *див.* дзвони́ти

ДЗВІНИ́ЦЯ

дзвіни́ці

◇ Плюва́ти / наплюва́ти з висо́кого де́рева (з висо́кої дзвіни́ці) *див.* плюва́ти

ДЗВОНИ́ТИ

дзво́ни

◇ Дзвони́ти (видзво́нювати) в усі́ дзво́ни *див.* дзвони́ти

дзвони́ти

◇ Дзвони́ти (видзво́нювати) в усі́ дзво́ни *див.* дзвони́ти

◇ Дзвони́ти (видзво́нювати) зуба́ми *див.* дзвони́ти

ДЗЕ́РКАЛО

дзе́ркало

Венеція́нське (венеці́йське) скло (дзе́ркало) *див.* скло

ДИ́БОМ

ди́бом

◇ [Аж] воло́сся (во́лос, чуб) підніма́ється (підійма́ється, встає́, стає́, лі́зе *і т. ін.*) / підні́меться (вста́не, ста́не, полі́зе *і т. ін.*) [вго́ру (догори́, ди́бом, ду́бом, сторч *і т. ін.*)] *див.* воло́сся

ДИВА́Н[1]

дива́н

Ві́денські ме́блі <Ві́денське крі́сло> <Ві́денський стіле́ць (дива́н)> *див.* ме́блі

ДИВИ́ТИСЯ

диви́тися

◇ Відкри́то диви́тися / гля́нути у ві́чі *див.* диви́тися

◇ Диви́тися (вдивля́тися) в одну́ то́чку (в одну́ ця́тку) *див.* диви́тися

ДИ́ВНИЙ

ди́вним

◇ Вели́ким (ди́вним) ди́вом *див.* ди́во

ДИ́ВО

ди́вом

◇ Вели́ким (ди́вним) ди́вом *див.* ди́во

Ди́вом ви́жити (зберегти́ся, уціліти *і т. ін.*) *див.* вижива́ти (1)

ДИ́КИЙ

ди́кий

Ди́кий виногра́д *див.* виногра́д (1)

ДИСКО́НТНИЙ

диско́нтний

△ Диско́нтний відсо́ток *див.* відсо́ток (2)

ДИСЦИПЛІ́НА[1]

дисциплі́на

△ Ве́ксельна дисциплі́на *див.* дисциплі́на[1]

ДИТИ́НА

дити́ну

◇ Ви́хлюпнути / вихлю́пувати [ра́зом] з ку́пелем (з водо́ю) [і] дити́ну *див.* ви́хлюпнути (1)

ДИ́ХАННЯ

ди́хання

◇ [Аж] забива́є (спира́є, захо́плює, запира́є *і т. ін.*) / заби́ло (спе́рло, захопи́ло, запе́рло *і т. ін.*) [у гру́дях] ди́хання (по́дих, ві́ддих *і т. ін.*) *див.* забива́ти

◊ Відкрива́ється / відкри́лося дру́ге ди́хання *див.* ди́хання

◊ Тамува́ти (таї́ти, зата́ювати, затамо́вувати *і т. ін.)* / затамува́ти (затаї́ти, зачаї́ти, *рідше* притаї́ти *і т. ін.)* по́дих (ди́хання, ві́ддих, дух *і т. ін.)* *див.* тамува́ти

◊ Таму́ється по́дих (ві́ддих, ди́хання) *див.* по́дих

ДИ́ХАТИ

ди́хати

◊ Важки́м (недо́брим) ду́хом ди́хати *див.* ди́хати

ДІ́ВКА

ді́вка

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* ді́вка на вида́нні (засва́тана ді́вка) *див.* ді́вка

ДІ́ДЬКО

ді́дькові

◊ Відда́ти чо́ртові (ді́дькові) ду́шу *див.* віддава́ти (41)

ДІ́ЙСНИЙ

ді́йсне

◊ Пока́зувати (відкрива́ти) / показа́ти (відкри́ти) спра́вжнє (ді́йсне) обли́ччя *див.* пока́зувати

ДІЙТИ́

дійти́

◊ Дохо́дити (прихо́дити) / дійти́ (прийти́) [до] ви́сновку (ду́мки) *див.* дохо́дити

ДІЛИ́ТИ

діли́ти

◊ Діли́ти шку́ру невби́того ведме́дя *див.* діли́ти

ДІ́ЛО

ді́ла

І (та й) ті́льки <Та й ті́льки всього́> <[Та] ті́льки й ді́ла> *див.* ті́льки

ді́ло

◊ Вели́ке ді́ло *див.* ді́ло

◊ Ді́ло (спра́ва) ви́горить *див.* ді́ло

◊ Ді́ло твоє́ (його́, ва́ше *і т. ін.)* <Спра́ва (річ) твоя́ (його́, ва́ша *і т. ін.)*> *див.* ді́ло

◊ Ді́ло труба́ (таба́к, ва́кса) *див.* ді́ло

◊ Куди́ твоє́ *(рідше* ва́ше) ді́ло *див.* ді́ло

◊ Моє́ (ва́ше, його́ *і т. ін.)* ді́ло сторона́ *(рідко* збо́ку) *див.* ді́ло

◊ Не ва́ша (твоя́, його́ *і т. ін.)* спра́ва <Не ва́ше (твоє́, його́ *і т. ін.)* ді́ло> *див.* спра́ва[1]

ДІЛЬНИ́ЦЯ

дільни́ця

△ Ви́борча дільни́ця *див.* дільни́ця

ДІМ

до́му

◊ Відби́ти / відбива́ти від до́му *див.* відбива́ти (4)

◊ Відби́тися / відбива́тися від до́му (від сім'ї́) *див.* відбива́тися (2)

◊ Мир вам! <Мир сьому́ до́му!> *див.* мир[1]

ДІ́РКА

ді́рки

◊ Не ва́ртий (не варт) [і] ви́їденого яйця́ (ви́шкварки, ді́рки з бу́блика, фу́нта кло́ччя, то́рби сі́чки *і т. ін.)* *див.* ва́ртий (4)

ДІРЯ́ВИЙ

діря́ва

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* ви́кручена (діря́ва) ганчі́рка *див.* ганчі́рка

ДІСТАВА́ТИ

дістава́ти

◊ Дістава́ти / діста́ти відсі́ч *див.* дістава́ти

Дістава́ти (оде́ржувати) / діста́ти (оде́ржати) [вели́кий (широ́кий)] ро́зголос <Набира́ти (набува́ти) / набра́ти (набу́ти) [вели́кого (широ́кого)] ро́зголосу> *див.* дістава́ти

◊ Діста́ти (добу́ти, ви́дерти *і т. ін.)* / дістава́ти (добува́ти, видира́ти *і т. ін.)* з-під землі́ *(рідше* під земле́ю) *див.* дістава́ти

◊ Діста́ти (оде́ржати) / дістава́ти (оде́ржувати) відкошу́ *див.* дістава́ти

ДІСТА́ТИ

діста́ти

◊ Дістава́ти / діста́ти відсі́ч *див.* дістава́ти

Дістава́ти (оде́ржувати) / діста́ти (оде́ржати) [вели́кий (широ́кий)] ро́зголос <Набира́ти (набува́ти) / набра́ти (набу́ти) [вели́кого (широ́кого)] ро́зголосу> *див.* дістава́ти

◊ Діста́ти (добу́ти, ви́дерти *і т. ін.)* / дістава́ти (добува́ти, видира́ти *і т. ін.)* з-під землі́ *(рідше* під земле́ю) *див.* дістава́ти

◊ Діста́ти (оде́ржати) / дістава́ти (оде́ржувати) відкошу́ *див.* дістава́ти

ДІ́Я

ді́ю

Вве́дення в ді́ю (в експлуата́цію) *див.* вве́дення (1)

Вво́дити / ввести́ в ді́ю (в експлуата́цію) *див.* вво́дити (2)

ДНО

дна

◊ Ви́пити / випива́ти (пи́ти) [гірку́ (по́вну)] [ча́шу] ([по́вний] ківш) [ли́ха, му́ки *і т. ін.*] [до кра́ю (до дна, до де́нця)] *див.* випива́ти (1)

дном

◊ Догори́ *(рідко* вверх) дном (нога́ми, *рідко* спо́дом) *див.* догори́

ДО[1]

до

◊ Від і до *див.* від (1)

ДО́БІР

до́бір

△ Приро́дний відбі́р (до́бір) *див.* відбі́р (1)

△ Шту́чний відбі́р (до́бір) *див.* відбі́р (2)

ДОБРА́НІЧ

добра́ніч

Віддава́ти / відда́ти [на] добри́день ([на] добри́вечір, [на] добра́ніч) *див.* віддава́ти (7)

ДО́БРЕ

до́бре

◊ Відва́жити со́лі [до́бре] *див.* відва́жувати (2)

ДОБРИ́ВЕЧІР

добри́вечір

Віддава́ти / відда́ти [на] добри́день ([на] добри́вечір, [на] добра́ніч) *див.* віддава́ти (7)

◊ Добри́вечір [вам] у ха́ту *див.* добри́вечір

ДОБРИ́ДЕНЬ

добри́день

Віддава́ти / відда́ти [на] добри́день ([на] добри́вечір, [на] добра́ніч) *див.* віддава́ти (7)

ДО́БРИЙ

до́бре

Вихо́дити / ви́йти на до́бре (на добро́) *див.* вихо́дити (11)

◊ На все до́бре! *див.* весь[1] (17)

до́брий

◊ До́брий ве́чір! *<рідше* До́брого ве́чора!> *див.* ве́чір (6)

◊ Ма́ти (ви́робити) до́брий смак *див.* ма́ти[2]

до́брого

◊ Всього́ до́брого (найкра́щого)! *див.* до́брий

◊ До́брий ве́чір! *<рідше* До́брого ве́чора!> *див.* ве́чір (6)

◊ Не ва́ртий (не варт) до́брого (пу́тнього) сло́ва *див.* ва́ртий (3)

ДОБРО́

добро́

Вихо́дити / ви́йти на до́бре (на добро́) *див.* вихо́дити (11)

ДОБУВА́ТИ

добува́ти

◇ Діста́ти (добу́ти, ви́дерти *і т. ін.)* / дістава́ти (добува́ти, видира́ти *і т. ін.)* з-під землі́ *(рідше* під земле́ю) *див.* дістава́ти

Збира́ти / зібра́ти [всі (оста́нні)] си́ли (всю си́лу, ре́штки сил *і т. ін.)* <*діал.* Добува́ти всіх (оста́нніх) сил> *див.* збира́ти

ДОБУ́ТИ

добу́ти

◇ Діста́ти (добу́ти, ви́дерти *і т. ін.)* / дістава́ти (добува́ти, видира́ти *і т. ін.)* з-під землі́ *(рідше* під земле́ю) *див.* дістава́ти

ДО́ВГИЙ

до́вгий

◇ Відклада́ти / відкла́сти в до́вгий я́щик (у до́вгу шухля́ду) *див.* відклада́ти (1)

до́вгу

◇ Відклада́ти / відкла́сти в до́вгий я́щик (у до́вгу шухля́ду) *див.* відклада́ти (1)

ДОВЕ́РШЕННЯ

дове́ршення

◇ На (у) дове́ршення [всього́] *див.* дове́ршення

ДОВЕСТИ́

довести́

Дово́дити / довести́ до ві́дома *див.* дово́дити

ДОВІ́КУ

дові́ку

◇ Відни́ні [й] дові́ку *(рідше* до гро́бу) *див.* відни́ні (1)

◇ Спочива́ти (спа́ти) / спочи́ти (засну́ти) наві́ки (дові́ку, ві́чним (вікові́чним) сном) *див.* спочива́ти

ДОВО́ДИТИ

дово́дити

Дово́дити / довести́ до ві́дома *див.* дово́дити

ДОГОРИ́

догори́

◇ [Аж] воло́сся (во́лос, чуб) підніма́ється (підійма́ється, встає́, стає́, лі́зе *і т. ін.)* / підні́меться (вста́не, ста́не, полі́зе *і т. ін.)* [вго́ру (догори́, ди́бом, ду́бом, сторч *і т. ін.)*] *див.* воло́сся

◇ [Аж (і)] о́чі на лоб (на ло́ба, *рідше* догори́ *і т. ін.)* лі́зуть (вила́зять) / полі́зли (ви́лізли) *див.* о́ко[1]

◇ Догори́ *(рідко* вверх) дном (нога́ми, *рідко* спо́дом) *див.* догори́

Здійма́ти *(рідко* зніма́ти, зно́сити) / здійня́ти *(рідко* зня́ти, знести́) о́чі догори́ (вго́ру, до не́ба *і т. ін.) див.* здійма́ти

ДО́ДАНИЙ

до́дана

△ До́дана ва́ртість *див.* ва́ртість (3)

до́дану

△ Пода́ток на до́дану ва́ртість *див.* пода́ток

ДО́ЗВІЛ

до́зволу

З ва́шого до́зволу *див.* до́звіл

ДОКЛАДА́ТИ

доклада́ти

Доклада́ти / докла́сти *(рідко* доложи́ти) [уся́ких (вели́ких)] стара́нь (зуси́ль) *див.* доклада́ти

ДОКЛА́СТИ

докла́сти

Доклада́ти / докла́сти *(рідко* доложи́ти) [уся́ких (вели́ких)] стара́нь (зуси́ль) *див.* доклада́ти

ДОКО́НАНИЙ

доко́наний

△ Доко́наний вид *див.* вид[2] (1)

ДОКУМЕ́НТ

докуме́нти

Виїзні́ докуме́нти *див.* докуме́нт

ДОКУ́ПИ

доку́пи

◇ Вали́ти (зва́лювати) / звали́ти все доку́пи (до одніє́ї (одно́ї) ку́пи) *див.* вали́ти[1] (1)

ДОЛОЖИ́ТИ

доложи́ти

Доклада́ти / докла́сти *(рідко* доложи́ти) [уся́ких (вели́ких)] стара́нь (зуси́ль) *див.* доклада́ти

ДОЛО́НЯ

доло́ні

◇ Як на доло́ні воло́сся ви́росте *див.* воло́сся

ДО́ЛЯ[1]

до́ле

◇ Щасти́ [тобі́ (вам, їм *і т. ін.)*] [до́ле (Бо́же)] <Хай (неха́й) тобі́ (вам, їм *і т. ін.)* щасти́ть> *див.* щасти́ти

до́лю

◇ Ви́пасти / випада́ти на до́лю *див.* випада́ти (7)

◇ Випробо́вувати до́лю *див.* випробо́вувати (3)

до́ля

◇ До́ля випадає / ви́пала *див.* до́ля[1]

ДО́МА

до́ма

◇ Бу́ти [і] вдо́ма (до́ма) й за́мужем *див.* бу́ти (63)

◇ Не всі вдо́ма (до́ма) *див.* весь[1] (19)

◇ Не ма́ти всіх до́ма *див.* ма́ти[2]

◇ Як [у се́бе] вдо́ма (до́ма) *див.* вдо́ма (1)

ДОПОМО́ГА

допомо́га

△ Вихідна́ допомо́га *див.* допомо́га

допомо́гу

◇ Заклика́ти / закли́кати на допомо́гу свою́ во́лю (ви́тримку) *див.* заклика́ти

ДОРО́ГА

доро́га

Вели́кий шлях <Вели́ка доро́га> *див.* шлях

Верствови́й шлях <Верствова́ доро́га> *див.* шлях

◇ Відкрива́ється шлях (доро́га) / відкри́вся шлях (відкри́лася доро́га) *див.* шлях

◇ Відкри́тий шлях <Відкри́та доро́га> *див.* шлях

◇ Стовпови́й (верстови́й) шлях <Стовпова́ (верстова́) доро́га> *див.* шлях

◇ Хай [тобі́, вам *і т. ін.*] легка́ (щасли́ва) доро́га (путь) сте́литься / посте́литься *див.* доро́га

доро́гу

Вибива́ти / ви́бити шлях (доро́гу) *див.* вибива́ти (2)

◇ Вибива́тися / ви́битися на [широ́ку] доро́гу *див.* вибива́тися (6)

◇ Виво́дити / ви́вести на [широ́ку] доро́гу *див.* виво́дити[1] (15)

Виру́ша́ти (руша́ти, пуска́тися *і т. ін.)* / ви́рушити (ру́шити, пусти́тися *і т. ін.)* у путь (у доро́гу) *див.* виру́ша́ти (1)

◇ Вихо́дити / ви́йти на доро́гу (на шлях) *див.* вихо́дити (32)

◇ Вихо́дити / ви́йти на широ́ку доро́гу *див.* вихо́дити (35)

◇ Відкрива́ти / відкри́ти шлях (доро́гу) *див.* відкрива́ти (10)

Збира́ти (виряджа́ти) / зібра́ти (ви́рядити) в путь (в доро́гу) *див.* збира́ти

доро́зі

◇ На доро́зі (на ву́лиці, на смітті́ *і т. ін.)* не валя́тися *див.* валя́тися (2)

ДОРОГИ́Й

дорого́ю

◇ До́рого (дорого́ю (висо́кою) ціно́ю) заплати́ти *див.* заплати́ти

ДО́РОГО

до́рого

◇ До́рого (дорого́ю (висо́кою) ціно́ю) заплати́ти *див.* заплати́ти

дорого́ю

◇ До́рого (дорого́ю (висо́кою) ціно́ю) заплати́ти *див.* заплати́ти

ДОСПІВАНИЙ

доспівана

◊ Проспівана (доспівана, відспівана, скінчена) пісенька *(рідше* пісня) *див.* пісенька

ДОТЕМНÁ

дотемнá

◊ З (від) рáнку (з рáння) до [сáмого] вéчора (до смéрку, до смеркáння, дотемнá, до нóчі) *див.* рáнок

ДÓТЕП

дóтепи

◊ Відпускáти (відкóлювати) / відпустúти (відколóти) жáрти (дóтепи) *див.* відпускáти (3)

ДОХІД

дохід

△ Валовúй дохід *див.* дохід

ДОХÓД

дохóдів

△ Балáнс дохóдів і видáтків *див.* балáнс[1] (6)

ДОХÓДИТИ

дохóдити

◊ Дохóдити (прихóдити) / дійтú (прийтú) [до] вúсновку (дýмки) *див.* дохóдити

ДОЩ

дощ

◊ Щоб тебé (вас) дощ намочúв *див.* дощ

ДРÁНТЯ

дрáнтя

◊ Вилáзити (вилізáти) / вúлізти з дрáнтя *див.* вилáзити (1)

ДРÁТИ

дерé

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* чорт лúко (лúка) дерé (видирáє) [живцéм] <Як (мов, ніби *і т. ін.)* чортú лúко дерýть (видирáють) [живцéм]> *див.* чорт

дерýть

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* чорт лúко (лúка) дерé (видирáє) [живцéм] <Як (мов, ніби *і т. ін.)* чортú лúко дерýть (видирáють) [живцéм]> *див.* чорт

ДРИЖАКÚ

дрижакú

◊ Вибивáти (бúти) дрижакú (дріб) *див.* вибивáти (8)

ДРИЖÁТИ

дрижáть

◊ [Аж] жúжкú *(рідко* віджилки) трясýться (трýсяться, тремтять, дрижáть *і т. ін.)* / затряслúся (затрусúлися, затремтіли, задрижáли *і т. ін.)* *див.* жúжкú

ДРІБ

дріб

◊ Вибивáти (бúти) дрижакú (дріб) *див.* вибивáти (8)

ДРІБНИЙ

дрібні

◊ Лúти (виливáти, проливáти) / вúлити (пролúти) [дрібні] сльóзи *див.* лúти

ДРІБНÚЦЯ

дрібнúць

○ До [наймéнших] подрóбиць (дрібнúць) <*рідко* У подрóбицях> <З усімá подрóбицями> *див.* подрóбиця

ДРІМÓТА

дрімóту

◊ Відганяти (проганяти, розганяти *і т. ін.)* / відігнáти (прогнáти, розігнáти *і т. ін.)* сон (дрімóту) *див.* відганяти (1)

ДРІТ

дрóті

◊ Вúсіти на телефóні (на дрóті, на прóводі) *див.* вúсіти (4)

дрóту

Викликáти / вúкликати на прóвід (до дрóту) *див.* викликáти (1)

ДРУ́ГИЙ

дрýге

◊ Відкривáється / відкрúлося дрýге дúхання *див.* дúхання

◊ В однé (однó) вýхо влізти, а в дрýге вúлізти *див.* влáзити

◊ В однé (однó) вýхо (ýхо) впускáти / впустúти, а в дрýге (дрýгим) випускáти / вúпустити *див.* впускáти[1]

дрýгим

◊ В однé (однó) вýхо (ýхо) впускáти / впустúти, а в дрýге (дрýгим) випускáти / вúпустити *див.* впускáти[1]

ДРУК

дрýком

Випускáти / вúпустити дрýком *див.* випускáти (2)

Вихóдити / вúйти дрýком *див.* вихóдити (5)

ДУБ

дýбом

◊ [Аж] волóсся (вóлос, чуб) піднімáється (підіймáється, встає, стає, лізе *і т. ін.)* / підніметься (встáне, стáне, полізе *і т. ін.)* [вгóру (догорú, дúбом, дýбом, сторч *і т. ін.)*] *див.* волóсся

ДУ́МА

дýма

◊ Дýмка (дýма) не вихóдить з головú *див.* дýмка

дýмою

◊ Лúнути (витáти, летíти) / полúнути (полетíти) дýмкою (думкáми, дýмою, *рідше* в дýмці, мрíями, сéрцем) *див.* лúнути

ДУ́МКА

дýмка

◊ Дýмка вертúться (крýтиться) в голові *див.* дýмка

◊ Дýмка (дýма) не вихóдить з головú *див.* дýмка

думкáми

◊ Лúнути (витáти, летíти) / полúнути (полетíти) дýмкою (думкáми, дýмою, *рідше* в дýмці, мрíями, сéрцем) *див.* лúнути

думкáх

◊ Все переплýталося (поплýталося, переверну́лося *і т. ін.)* / плýтається (перевертáється) в голові (в думкáх) *див.* весь[1] (12)

дýмки

◊ Бýти висóкої дýмки *див.* бýти (49)

◊ Вúкинути (вúтрусити) / викидáти з головú (з пáм'яті, з дýмки, *рідко* з умá *і т. ін.)* *див.* викидáти (12)

◊ Випадáти / вúпасти з дýмки (з головú, з пáм'яті) *див.* випадáти (3)

◊ Дохóдити (прихóдити) / дійтú (прийтú) [до] вúсновку (дýмки) *див.* дохóдити

◊ Не вихóдити (не схóдити, не йти) з головú (з дýмки, з умá) *див.* вихóдити (43)

дýмкою

◊ Відривáтися / відірвáтися дýмкою *див.* відривáтися[1] (2)

◊ Лúнути (витáти, летíти) / полúнути (полетíти) дýмкою (думкáми, дýмою, *рідше* в дýмці, мрíями, сéрцем) *див.* лúнути

дýмці

◊ Вертúться (крýтиться) на дýмці (на умí, на гáдці) *див.* вертíтися (2)

◊ Лúнути (витáти, летíти) / полúнути (полетíти) дýмкою (думкáми, дýмою, *рідше* в дýмці, мрíями, сéрцем) *див.* лúнути

ДУР

дур

◊ Вибивáти (виганяти) / вúбити (вúгнати) дур (дýрощі, дýрість) [з головú] *див.* вибивáти (15)

◊ Викидáти / вúкинути дур з головú *див.* викидáти (1)

◊ Дур [увéсь] спав *див.* дур

ДУРÁК

дуракá

◊ Валяти (клéїти, стрóїти *і т. ін.)* дýрня *(рідко* дуракá) *див.* валяти (1)

ДУ́РЕНЬ

ду́рня

◇ Валя́ти (кле́їти, стро́їти *і т. ін.*) ду́рня (*рідко* дурака́) *див.* валя́ти (1)

ДУ́РІСТЬ

ду́рість

◇ Вибива́ти (виганя́ти) / ви́бити (ви́гнати) дур (ду́рощі, ду́рість) [з голови́] *див.* вибива́ти (15)

ДУРНИ́Й

дурно́ї

◇ Вали́ти (зва́лювати, переклада́ти) / звали́ти (перекла́сти) з хво́рої (дурно́ї) голови́ на здоро́ву *див.* вали́ти[1] (3)

ДУ́РНО

ду́рно

◇ Тра́тити (витрача́ти) ду́рно (даре́мно, ма́рно) слова́ *див.* тра́тити

ДУ́РОЩІ

ду́рощі

◇ Вибива́ти (виганя́ти) / ви́бити (ви́гнати) дур (ду́рощі, ду́рість) [з голови́] *див.* вибива́ти (15)

ДУ́ТИ

дме

◇ Звідки (звідкіль, звідкіля́, відкіль, відкіля́) вітер [віє (дме)] *див.* вітер

ДУХ

дух

◇ Ви́бити дух (ду́шу) *див.* вибива́ти (19)

◇ Виганя́ти дух *див.* виганя́ти (2)

◇ Випира́є дух *див.* випира́ти (2)

◇ Ви́пустити дух *див.* випуска́ти (14)

◇ Відда́ти (спусти́ти) / віддава́ти (спуска́ти) [свій] дух *див.* віддава́ти (40)

◇ Дух ви́йшов (ви́скочив, *грубо* ви́пер) *див.* дух

◇ На весь дух *див.* дух

◇ Перево́дити / перевести́ по́дих (дух, віддих) *див.* перево́дити

◇ Тамува́ти (таї́ти, зата́ювати, затамо́вувати *і т. ін.*) / затамува́ти (затаї́ти, зачаї́ти, *рідше* притаї́ти *і т. ін.*) по́дих (ди́хання, віддих, дух *і т. ін.*) *див.* тамува́ти

ду́ху

◇ З усьо́го ду́ху *див.* дух

◇ Не вистача́є (не ста́є) / не ви́стачить (не ста́не) ду́ху *див.* вистача́ти (2)

◇ Скільки ду́ху ви́стачить *див.* вистача́ти (3)

ДУ́ХОМ

ду́хом

◇ Важки́м (недо́брим) ду́хом ди́хати *див.* ди́хати

ДУША́

душа́

◇ Відкри́та (розкри́та) душа́ *див.* душа́

◇ Душа́ вилітає (відлітає, тікає *і т. ін.*) / ви́летіла (відлетіла, втекла́ *і т. ін.*) з тіла *див.* душа́

◇ Се́рце (душа́) відпочиває / відпочи́не *див.* се́рце

душе́ю

◇ Відпочива́ти (спочива́ти) / відпочи́ти (*рідко* спочи́ти) се́рцем (душе́ю) *див.* відпочива́ти (2)

◇ Всім се́рцем <Всіє́ю душе́ю> *див.* се́рце

◇ З відкри́тою (розкри́тою) душе́ю <З відкри́тим (розкри́тим) се́рцем> *див.* душа́

◇ З душе́ю втекти́ (ви́рватися) *див.* утіка́ти[1]

◇ Прили́пнути (прикипіти) [всім] се́рцем ([усіє́ю] душе́ю) *див.* прилипа́ти

душі́

◇ [Аж] з душі́ ве́рне *див.* верну́ти[1] (1)

◇ Ва́жко (тя́жко) на се́рці (на душі́) *див.* ва́жко (2)

◇ Ва́жчає на душі́ *див.* ва́жчати (1)

◇ Віддава́тися / відда́тися в душі́ (в се́рці) *див.* віддава́тися (2)

◇ Відлягти́ (відійти́, *рідко* відли́гнути) / відляга́ти (відхо́дити) від се́рця (від душі́, на се́рці, на душі́) *див.* відляга́ти (1)

◇ Від [усіє́ї (*рідко* само́ї)] душі́ *див.* душа́

◇ За велінням (за по́кликом) се́рця (душі́) *див.* веління (1)

◇ Здійма́ти / здійня́ти (зня́ти) [важки́й] ка́мінь (тяга́р) з се́рця (з душі́) *див.* здійма́ти

◇ Ле́гко (лю́бо, ве́село *і т. ін.*) на душі́ (на се́рці) *див.* ле́гко

◇ Лежа́ти [важки́м] ка́менем (тягаре́м) на се́рці (на душі́) *див.* лежа́ти

◇ Усіма́ фібрами душі́ (се́рця, істо́ти *і т. ін.*) *див.* фі́бра

◇ Хоч із душі́ ви́йми *див.* вийма́ти (3)

◇ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) ка́мінь з душі́ зня́ти (відкоти́ти, звали́ти) *див.* знімати

ду́шу

◇ [Важки́й] ка́мінь да́вить ду́шу (се́рце, на се́рце) *див.* ка́мінь

◇ Вдиха́ти / вдихну́ти [живу́] ду́шу (життя́) *див.* вдиха́ти (1)

◇ Ви́бити дух (ду́шу) *див.* вибива́ти (19)

◇ Виверта́ти / ви́вернути ду́шу *див.* виверта́ти (2)

◇ Видира́ти / ви́дерти ду́шу [з тіла] *див.* видира́ти (2)

◇ Вийма́ти / ви́йняти ду́шу (се́рце) *див.* вийма́ти (2)

◇ Виклада́ти / ви́класти ду́шу *див.* виклада́ти (1)

◇ Вилива́ти / ви́лити [свою́] ду́шу (*рідко* [своє́] се́рце) *див.* вилива́ти (1)

◇ Вимо́тувати (мота́ти, витяга́ти, тягну́ти) / ви́мотати (ви́тягти) [всю] ду́шу *див.* вимо́тувати (2)

◇ Ви́перло ду́шу *див.* випира́ти (1)

◇ Ви́пустити ду́шу [з тіла] *див.* випуска́ти (15)

◇ Вирива́ти ду́шу *див.* вирива́ти[1] (6)

◇ Ви́трясти ду́шу *див.* витряса́ти (2)

◇ Відбира́ти (відніма́ти) / відібра́ти (відня́ти) се́рце (ду́шу, се́рце й ду́шу) *див.* відбира́ти (8)

◇ Відво́дити / відвести́ ду́шу *див.* відво́дити (2)

◇ Відда́ти / віддава́ти Бо́гу (Бо́гові) ду́шу (дух) *див.* віддава́ти (34)

◇ Відда́ти [і] се́рце і ду́шу *див.* віддава́ти (37)

◇ Відда́ти (*рідко* покла́сти) / віддава́ти (*рідко* поклада́ти) [свою́] ду́шу *див.* віддава́ти (39)

◇ Відда́ти чо́ртові (дідькові) ду́шу *див.* віддава́ти (41)

◇ Відігріва́ти / відігріти се́рце (ду́шу) *див.* відігріва́ти (1)

◇ Відкрива́ти (розкрива́ти) / відкри́ти (розкри́ти) ду́шу (се́рце) *див.* відкрива́ти (12)

◇ Відпусти́ти ду́шу на покая́ння *див.* відпуска́ти (7)

◇ Вклада́ти / вкла́сти [всю] [свою́] ду́шу *див.* вклада́ти[1]

◇ Ду́шу вибира́ти / ви́брати *див.* вибира́ти (2)

◇ Переверта́ти / переверну́ти [всю] ду́шу ([все] се́рце) *див.* переверта́ти

◇ Скаламу́тити [всю] ду́шу ([все] нутро́) *див.* скаламу́тити

◇ Тішити (весели́ти) / потішити (розвесели́ти) се́рце (ду́шу) *див.* тішити

◇ Тяжки́й (важки́й) ка́мінь ліг (упа́в, звали́вся) на гру́ди (на ду́шу, на се́рце) *див.* ка́мінь

ЕКЗА́МЕН

екза́мен

Склада́ти (*рідше* держа́ти) / скла́сти (*рідше* ви́держати, ви́тримати, *заст.* здержа́ти) іспит (екза́мен, залік) *див.* склада́ти

ЕКОЛОГІ́ЧНИЙ

екологі́чна

△ Екологі́чна вале́нтність *див.* вале́нтність (1)

ЕКОНО́МІКА

еконо́міка

△ Відкри́та еконо́міка *див.* еконо́міка

ЕКОНОМІ́ЧНИЙ

економі́чна

△ Винятко́ва економі́чна зо́на *див.* зо́на

ЕКРÁН

екрáн

Випускáти / ви́пустити на [широ́кий] екрáн *див.* випускáти (4)

Вихóдити / ви́йти на [вели́кий (широ́кий)] екрáн *див.* вихóдити (10)

ЕКСПÉРТНИЙ

експéртний

Експéртний ви́сновок *див.* ви́сновок (2)

ЕКСПЛУАТÁЦІЯ

експлуатáцію

Введéння в дíю (в експлуатáцію) *див.* введéння (1)

Вводи́ти / ввести́ в дíю (в експлуатáцію) *див.* вводи́ти (2)

ÉКСПОРТ

éкспорт

△ Викидни́й éкспорт *див.* éкспорт

ЕЛЕКТРОМАГНІ́ТНИЙ

електромагнíтне

△ Електромагнíтне випромíнювання *див.* випромíнювання (2)

ЕЛЕКТРОТЕХНÍЧНИЙ

електротехнíчні

Електротехнíчні ви́роби *див.* ви́ріб (1)

ЕМПІРÉЇ

емпірéях

◊ Витáти (літáти, *рідко* ширя́ти) в хмáрах (в небесáх, в емпірéях *і т. ін.)* *див.* витáти (1)

ЕНЕРГЕТИ́ЧНИЙ

енергети́чний

Енергети́чний вампíр *див.* вампíр (1)

ÉРА

éру

◊ Відкривáти / відкри́ти [нову́] сторíнку (éру) *див.* відкривáти (8)

ЕРАТИ́ЧНИЙ

ерати́чні

△ Ерати́чні валуни́ *див.* валу́н (1)

ЕСТРÁДА

естрáда

Відкри́та естрáда (сцéна) *див.* естрáда

ЕТÁП

етáп

Відправля́ти / відпрáвити на етáп *див.* відправля́ти (2)

ЕТИ́ЛОВИЙ

ети́ловий

△ Ви́нний (ети́ловий) спирт *див.* спирт

ЕФÍР

ефíр

Випускáти / ви́пустити в ефíр *див.* випускáти (1)

Вихóдити / ви́йти в ефíр *див.* вихóдити (3)

ЕШЕЛÓН

ешелóни

Ви́щі ешелóни влáди *див.* ешелóн

ЄГИ́ПЕТСЬКИЙ

єги́петський

◊ Вавилóнський (єги́петський) полóн *див.* полóн

ЖАР

жар

Витягáти (витя́гувати) / ви́тягти (ви́тягнути) жар *див.* витягáти (1)

◊ Чужи́ми рукáми жар (вогóнь, *діал.* грань) загрібáти (загортáти, вигрібáти, вигортáти) / загребти́ (загорну́ти, ви́гребти, ви́горнути) *див.* загрібáти

ЖАРТ

жáртами

◊ Відбувáтися / відбу́тися жáртом (жáртами) *див.* відбувáтися (1)

жáрти

◊ Відпускáти (відкóлювати) / відпусти́ти (відколóти) жáрти (дóтепи) *див.* відпускáти (3)

жáртом

◊ Відбувáтися / відбу́тися жáртом (жáртами) *див.* відбувáтися (1)

ЖДÁТИ

ждáти

◊ Ждáти (чекáти, виглядáти, сподівáтися) з мóря погóди *див.* ждáти

ЖÉРЕБ[1]

жéреб

◊ Випадáє / ви́пав жéреб *див.* жéреб[1]

ЖÉРТВА

жéртву

Віддавáти (прино́сити) / віддáти (принести́) в жéртву *див.* віддавáти (16)

ЖИВÉЦЬ

живцéм

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* чорт ли́ко (ли́ка) дерé (видирáє) [живцéм] <Як (мов, ніби *і т. ін.)* чорти́ ли́ко деру́ть (видирáють) [живцéм]> *див.* чорт

ЖИВИ́Й

живá

△ Живá вагá *див.* вагá[1] (3)

△ Живá вакци́на *див.* вакци́на (1)

живé

Живé винó *див.* винó[1] (2)

ЖИВЦÉМ

живцéм

◊ [Живцéм] відривáти (відкрáювати, *рідше* відтинáти) / відірвáти (відкрáяти, *рідше* відтя́ти) від сéрця (від сéбе) *див.* відривáти[1] (6)

ЖИ́ЖКИ́

жи́жки́

◊ [Аж] жи́жки́ *(рідко* віджилки) трясу́ться (тру́сяться, тремтя́ть, дрижáть *і т. ін.)* / затрясли́ся (затруси́лися, затремтíли, задрижáли *і т. ін.)* *див.* жи́жки́

ЖИ́ЛА[1]

жи́лах

◊ Кров кипи́ть (закипáє, виру́є *і т. ін.)* / закипíла (завирувáла) [у жи́лах (у скрóнях)] *див.* кров

жи́ли

◊ Вимóтувати (висóтувати) / ви́мотати (ви́сотати) [всі] жи́ли *див.* вимóтувати (1)

Відкривáти / відкри́ти жи́ли (вéни) *див.* відкривáти (1)

◊ Повимóтувати усі жи́ли *див.* повимóтувати

◊ Тягти́ (тягну́ти, витягáти, витя́гувати) / ви́тягти (ви́тягнути) [остáнні (всі)] жи́ли *див.* тягти́

ЖИ́ЛОЧКА

жи́лочки

◊ Перебирáти (розбирáти) / перебрáти (розíбрáти) по кісточкáх ([усí] кісточкú, [усí] жи́лочки) *див.* перебирáти

ЖИР[1]

жир

◊ Зганя́ти (згóнити) / зігнáти (зогнáти) жир (вагу́) *див.* зганя́ти

ЖИТТЯ́

життя́

◊ Вдихáти / вдихну́ти [живу́] ду́шу (життя́) *див.* вдихáти (1)

◊ Викрéслювати (витрáвлювати) / ви́креслити (ви́травити) з [своéї] пáм’яті (з [свогó] життя́) *див.* викрéслювати (1)

◊ Відбирáти (віднімáти) / відíбрáти (відня́ти) життя́ *див.* відбирáти (6)

◊ Віддáти / віддавáти життя́ *див.* віддавáти (35)

◊ Відривáтися / відірвáтися від життя́ (від землí) *див.* відривáтися[1] (1)

Запровáджувати / запровáдити в життя́ (у виробни́цтво, у прáктику) *див.* запровáджувати

◊ Повертáти / поверну́ти все життя́ *див.* повертáти[1]

життя́м

◊ Вáжити головóю (життя́м) *див.* вáжити (1)

ЖОВЧ

жовч

◊ Виливáти / ви́лити [своró] жовч *див.* виливáти (2)

ЖÓДЕН

жóдних

◊ Не викликáти [жóдного (будь-якóго, ніякого)] сýмніву ([жóдних (будь-якúх, ніяких)] сýмнівів) *див.* викликáти (5)

жóдного

◊ Не викликáти [жóдного (будь-якóго, ніякого)] сýмніву ([жóдних (будь-якúх, ніяких)] сýмнівів) *див.* викликáти (5)

ЖÓДНИЙ

жóдних

◊ Не викликáти [жóдного (будь-якóго, ніякого)] сýмніву ([жóдних (будь-якúх, ніяких)] сýмнівів) *див.* викликáти (5)

жóдного

◊ Не викликáти [жóдного (будь-якóго, ніякого)] сýмніву ([жóдних (будь-якúх, ніяких)] сýмнівів) *див.* викликáти (5)

ЖУРНÁЛ

журнáл

Вахтовúй (шкáнцевий) журнáл *див.* журнáл

ЗАБЕЗПÉЧЕННЯ

забезпéчення

△ Забезпéчення виконáння зобов'язань *див.* забезпéчення

ЗАБИВÁТИ

забивáє

◊ [Аж] забивáє (спирáє, захóплює, запирáє *і т. ін.*) / забúло (спéрло, захопúло, запéрло *і т. ін.*) [у грýдях] дúхання (пóдих, вíддих *і т. ін.*) *див.* забивáти

забивáти

◊ Вбивáти (забивáти) / вбúти (забúти) клин *див.* вбивáти[1] (3)

◊ Вбивáти (забивáти) / вбúти (забúти) осúковий кілóк (кіл) [у могúлу] *див.* вбивáти[1] (4)

ЗАБИРÁТИ

забирáй

◊ Чорт (біс) [йогó (її, вас *і т. ін.*)] берú (забирáй) / візьмú (поберú, заберú *і т. ін.*) *див.* чорт

забирáти

◊ Брáти (забирáти, *рідко* відбирáти) / взя́ти (забрáти, *рідко* відібрáти) слóво *див.* брáти (125)

Відбирáти (забирáти) / відібрáти (забрáти) сúли (сúлу) *див.* відбирáти (1)

ЗАБИ́ТИ

забúло

◊ [Аж] забивáє (спирáє, захóплює, запирáє *і т. ін.*) / забúло (спéрло, захопúло, запéрло *і т. ін.*) [у грýдях] дúхання (пóдих, вíддих *і т. ін.*) *див.* забивáти

забúти

◊ Вбивáти (забивáти) / вбúти (забúти) клин *див.* вбивáти[1] (3)

◊ Вбивáти (забивáти) / вбúти (забúти) осúковий кілóк (кіл) [у могúлу] *див.* вбивáти[1] (4)

ЗАБÍГАТИ

забíгали

◊ [Вогнéнні (тéмні)] кóла бíгають (стрибáють, витанцьóвують *і т. ін.*) / забíгали в очáх (пéред очúма) *див.* кóло[1]

ЗАБÍЙНИЙ

забíйна

△ Забíйна вагá *див.* вагá[1] (4)

ЗАБЛУ́КАНИЙ

заблýкана

Випадкóва (заблýкана, сліпá) кýля *див.* кýля[1]

◊ Заблýкана (блýдна, приблýдна) вівця́ *див.* вівця́ (6)

ЗАБРÁТИ

заберú

◊ Чорт (біс) [йогó (її, вас *і т. ін.*)] берú (забирáй) / візьмú (поберú, заберú *і т. ін.*) *див.* чорт

◊ Чумá б [йогó (тебé, вас *і т. ін.*)] забрáла <Чумá [б] йогó (тебé, вас *і т. ін.*) заберú> *див.* чумá

забрáв

◊ Бог (Госпóдь) рóзум відібрáв (відня́в, забрáв *і т. ін.*) *див.* Бог (7)

◊ Щоб тебé (йогó, вас *і т. ін.*) чорт побрáв (узя́в, забрáв) <Щоб вас (їх) чортú побрáли (взялú, забрáли)> *див.* чорт

забрáла

◊ Чумá б [йогó (тебé, вас *і т. ін.*)] забрáла <Чумá [б] йогó (тебé, вас *і т. ін.*) заберú> *див.* чумá

забрáли

◊ Щоб тебé (йогó, вас *і т. ін.*) чорт побрáв (узя́в, забрáв) <Щоб вас (їх) чортú побрáли (взялú, забрáли)> *див.* чорт

забрáти

◊ Брáти (забирáти, *рідко* відбирáти) / взя́ти (забрáти, *рідко* відібрáти) слóво *див.* брáти (125)

Відбирáти (забирáти) / відібрáти (забрáти) сúли (сúлу) *див.* відбирáти (1)

ЗАБУВÁТИ

забувáти

◊ Забувáти / забýти про все [на світі] *див.* забувáти

ЗАБУ́ТИ

забýти

◊ Забувáти / забýти про все [на світі] *див.* забувáти

ЗАБУТТЯ́

забуття́

Вивóдити / вúвести із забуття́ (із самозабуття́) *див.* вивóдити[1] (1)

ЗАВДÁТИ

завдáти

◊ Завдáти веремії *див.* завдавáти

ЗАВЕРТÍТИСЯ

завертíвся

◊ [Аж (*рідко* білий)] світ крýтиться (вéрнеться, макíтриться, колихáється, ідé) / закрутúвся (завертíвся, замакíтрився, заколихáвся, пішóв) óбертом (перéкидом, перéкидьки, хóдором *і т. ін.*) [в очáх (пéред очúма)] *див.* світ[2]

завертíлася

◊ Завертíлася (закрутúлася, пішлá вертíтися *і т. ін.*) машúна *див.* машúна

ЗÁВЕРТКА

зáвертки

◊ На всі зáвертки *див.* зáвертка

ЗАВИВÁТИ[1]

завивáти

◊ Вúти (завивáти) / завúти вóвком (звíром) *див.* вúти[1] (1)

ЗАВИЛЯ́ТИ

завиля́ти

◊ Виля́ти / завиля́ти хвостóм *див.* виля́ти (1)

ЗАВИРУВÁТИ

завирувáла

◊ Кров кипúть (закипáє, вирýє *і т. ін.*) / закипíла (завирувáла) [у жúлах (у скрóнях)] *див.* кров

ЗÁВІД

зáводи

◊ На всі зáводи *див.* зáводи

ЗАВÍТ

Завíт

Вéтхий (Старúй) Завíт (Заповíт) *див.* завíт

ЗÁВОДИ

зáводи

◊ На всі зáводи *див.* зáводи

ЗАГÁЛЬНИЙ

загáльний

Безплацкáртний (загáльний) вагóн *див.* вагóн (3)

ЗАГЛА́ДЖУВАТИ

загла́джувати

Загла́джувати / загла́дити провину (вину́) *див.* загла́джувати

ЗАГЛА́ДИТИ

загла́дити

Загла́джувати / загла́дити провину (вину́) *див.* загла́джувати

ЗАГЛУМИ́ТИ

заглуми́ло

◇ Бодай (щоб) тебе́ (вас) заглуми́ло *див.* заглуми́ти

ЗАГОВОРИ́ТИ

заговори́ло

◇ Заговорило (ви́лізло) нутро́ *див.* нутро́

ЗАГОЛО́ВНИЙ

заголо́вна

△ Вели́ка (*рідко* заголо́вна) бу́ква (лі́тера) *див.* бу́ква (1)

ЗАГОРНУ́ТИ

загорну́ти

◇ Чужи́ми рука́ми жар (вого́нь, *діал.* грань) загріба́ти (загорта́ти, вигріба́ти, вигорта́ти) / загребти́ (загорну́ти, ви́гребти, ви́горнути) *див.* загріба́ти

ЗАГОРТА́ТИ

загорта́ти

◇ Чужи́ми рука́ми жар (вого́нь, *діал.* грань) загріба́ти (загорта́ти, вигріба́ти, вигорта́ти) / загребти́ (загорну́ти, ви́гребти, ви́горнути) *див.* загріба́ти

ЗАГРА́ТИ

загра́ти

◇ Гра́ти (вигрáвати) / загра́ти очима *див.* гра́ти

ЗАГРЕБТИ́

загребти́

◇ Чужи́ми рука́ми жар (вого́нь, *діал.* грань) загріба́ти (загорта́ти, вигріба́ти, вигорта́ти) / загребти́ (загорну́ти, ви́гребти, ви́горнути) *див.* загріба́ти

ЗАГРІБА́ТИ

загріба́ти

◇ Чужи́ми рука́ми жар (вого́нь, *діал.* грань) загріба́ти (загорта́ти, вигріба́ти, вигорта́ти) / загребти́ (загорну́ти, ви́гребти, ви́горнути) *див.* загріба́ти

ЗАДЕ́РТИ[1]

заде́рти

◇ Задира́ти (підніма́ти) / заде́рти (підня́ти) хвіст (хвоста́) [уго́ру] *див.* задира́ти[1]

ЗАДИРА́ТИ[1]

задира́ти

◇ Задира́ти (підніма́ти) / заде́рти (підня́ти) хвіст (хвоста́) [уго́ру] *див.* задира́ти[1]

ЗАДРИЖА́ТИ

задрижа́ли

◇ [Аж] жи́жки́ (*рідко* віджилки) трясу́ться (тру́сяться, тремтя́ть, дрижа́ть *і т. ін.*) / затрясли́ся (затруси́лися, затремті́ли, задрижа́ли *і т. ін.*) *див.* жи́жки́

ЗАЙТИ́

зайшла́

Розмо́ва іде́ (захо́дить, веде́ться, то́читься *і т. ін.*) / пішла́ (зайшла́) *див.* розмо́ва

ЗАКИПА́ТИ

закипа́є

◇ Кров кипи́ть (закипа́є, виру́є *і т. ін.*) / закипі́ла (завирува́ла) [у жи́лах (у скро́нях)] *див.* кров

◇ Се́рце обкипа́є (закипа́є, окипа́є *і т. ін.*) / обкипі́ло (закипі́ло, окипі́ло *і т. ін.*) кро́в'ю (сукрова́тою, смоло́ю, ва́ром *і т. ін.*) *див.* се́рце

ЗАКИПІ́ТИ

закипі́ла

◇ Кров кипи́ть (закипа́є, виру́є *і т. ін.*) / закипі́ла (завирува́ла) [у жи́лах (у скро́нях)] *див.* кров

закипі́ло

◇ Се́рце обкипа́є (закипа́є, окипа́є *і т. ін.*) / обкипі́ло (закипі́ло, окипі́ло *і т. ін.*) кро́в'ю (сукрова́тою, смоло́ю, ва́ром *і т. ін.*) *див.* се́рце

ЗА́КЛАД

за́клад

Ви́щий навча́льний за́клад *див.* за́клад

ЗАКЛИ́КАТИ

закли́кати

◇ Заклика́ти / закли́кати на допомо́гу свою́ во́лю (ви́тримку) *див.* заклика́ти

ЗАКЛИКА́ТИ

заклика́ти

◇ Заклика́ти / закли́кати на допомо́гу свою́ во́лю (ви́тримку) *див.* заклика́ти

ЗАКЛИНА́ТИ

заклина́ти

◇ Заклина́ти Бо́гом (усі́м святи́м [на сві́ті]) *див.* заклина́ти

ЗАКОЛИХА́ТИСЯ

заколиха́вся

◇ [Аж (*рідко* білий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (заверті́вся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пе́рекидом, пе́рекидьки, хо́дором *і т. ін.*) [в оча́х (пе́ред очи́ма)] *див.* світ[2]

ЗАКО́Н

зако́н

◇ Ве́дений у зако́н *див.* ве́дений (1)

◇ Вво́дити / ввести́ в зако́н *див.* вво́дити (6)

△ Зако́н ва́ртості *див.* зако́н

ЗАКОНОДА́ВСТВО

законода́вство

△ Валю́тне законода́вство *див.* законода́вство

△ Ве́ксельне законода́вство *див.* законода́вство

ЗАКРУТИ́ТИ[2]

закрути́ти

◇ Крути́ти / закрути́ти веремі́ю (веремі́я) *див.* крути́ти

ЗАКРУТИ́ТИСЯ[2]

закрути́вся

◇ [Аж (*рідко* білий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (заверті́вся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пе́рекидом, пе́рекидьки, хо́дором *і т. ін.*) [в оча́х (пе́ред очи́ма)] *див.* світ[2]

закрути́лася

◇ Заверті́лася (закрути́лася, пішла́ верті́тися *і т. ін.*) маши́на *див.* маши́на

ЗА́КУТОК

за́кутках

◇ Відси́джуватися у за́пічку (по за́кутках, у за́тишку) *див.* відси́джуватися (1)

◇ По всіх кутка́х (за́кутках, за́куточках) *див.* куто́к

за́кутків

◇ З усіх кутків (за́кутків) *див.* куто́к

ЗА́КУТОЧОК

за́куточках

◇ По всіх кутка́х (за́кутках, за́куточках) *див.* куто́к

за́куточки

◇ Зна́ти всі за́куточки й су́точки́ *див.* зна́ти

ЗАЛА́ЗИТИ[1]

зала́зити

◇ Зала́зити (де́ртися) вго́ру *див.* зала́зити[1]

ЗАЛИВА́ТИСЯ

залива́тися

◊ Співа́ти (виво́дити, розлива́тися, залива́тися) солове́йком (солов'є́м) *див.* співа́ти

ЗА́ЛІК

за́лік

Склада́ти *(рідше* держа́ти) / скла́сти *(рідше* ви́держати, ви́тримати, *заст.* здержа́ти) іспит (екза́мен, за́лік) *див.* склада́ти

ЗАЛІПИ́ТИ

заліпи́ти

◊ Да́ти (відміря́ти, відмі́рити, відва́жити, вліпи́ти, заліпи́ти *і т. ін.)* / дава́ти (відмі́рювати, відміря́ти, відва́жувати, залі́плювати *і т. ін.)* ля́паса (ляща́) *див.* дава́ти

ЗАЛІ́ПЛЮВАТИ

залі́плювати

◊ Да́ти (відміря́ти, відмі́рити, відва́жити, вліпи́ти, заліпи́ти *і т. ін.)* / дава́ти (відмі́рювати, відміря́ти, відва́жувати, залі́плювати *і т. ін.)* ля́паса (ляща́) *див.* дава́ти

ЗА́ЛОЗА

за́лоза

△ Ви́лочкова за́лоза *див.* за́лоза

ЗАМАКІ́ТРИТИСЯ

замакі́трився

◊ [Аж *(рідко* білий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (завертівся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пере́кидом, пере́кидьки, хо́дором *і т. ін.)* [в оча́х (пе́ред очи́ма)] *див.* світ[2]

ЗА́МІЖ[1]

за́між

◊ Ви́скочити за́між *див.* виска́кувати (3)

Вихо́дити (іти́) / ви́йти (піти́) за́між *див.* вихо́дити (13)

Віддава́ти (видава́ти) / відда́ти (ви́дати) за́між *див.* віддава́ти (1)

ЗА́МУЖЕМ

за́мужем

◊ Бу́ти [і] вдо́ма (до́ма) й за́мужем *див.* бу́ти (63)

ЗАНА́ДТО

зана́дто

◊ Це [ти (ви)] вже зана́дто *див.* зана́дто

ЗАПАДА́ТИ

запада́ти

◊ Врiза́тися (запада́ти, вбива́тися *і т. ін.)* / врі́затися (запа́сти, вби́тися *і т. ін.)* у па́м'ять (у па́м'ятку) *див.* врі́зуватися[1]

ЗАПА́СТИ[1]

запа́сти

◊ Врiза́тися (запада́ти, вбива́тися *і т. ін.)* / врі́затися (запа́сти, вби́тися *і т. ін.)* у па́м'ять (у па́м'ятку) *див.* врі́зуватися[1]

ЗАПЕ́РТИ[1]

запе́рло

◊ [Аж] забива́є (спира́є, захо́плює, запира́є *і т. ін.)* / заби́ло (спе́рло, захопи́ло, запе́рло *і т. ін.)* [у гру́дях] ди́хання (по́дих, ві́ддих *і т. ін.) див.* забива́ти

ЗАПИВА́ТИ

запива́ти

◊ Пи́ти (запива́ти) / ви́пити (запи́ти) миро́ву (зми́рщину) *див.* пи́ти

ЗАПИРА́ТИ[1]

запира́є

◊ [Аж] забива́є (спира́є, захо́плює, запира́є *і т. ін.)* / заби́ло (спе́рло, захопи́ло, запе́рло *і т. ін.)* [у гру́дях] ди́хання (по́дих, ві́ддих *і т. ін.) див.* забива́ти

ЗАПИ́ТИ

запи́ти

◊ Пи́ти (запива́ти) / ви́пити (запи́ти) миро́ву (зми́рщину) *див.* пи́ти

ЗА́ПІЧОК

за́пічку

◊ Відси́джуватися у за́пічку (по за́кутках, у зати́шку) *див.* відси́джуватися (1)

ЗАПЛАТИ́ТИ

заплати́ти

◊ Відпла́чувати (віддава́ти, відді́ячувати, плати́ти, спла́чувати *і т. ін.)* / відплати́ти (відда́ти, відді́ячити, заплати́ти, сплати́ти *і т. ін.)* стори́цею *див.* відпла́чувати (1)

◊ До́рого (дорого́ю (висо́кою) ціно́ю) заплати́ти *див.* заплати́ти

ЗАПОВІ́Т

Заповіт

Ве́тхий (Стари́й) Заві́т (Запові́т) *див.* заві́т

ЗАПРОВА́ДЖУВАТИ

запрова́джувати

Запрова́джувати / запрова́дити в життя́ (у виробни́цтво, у пра́ктику) *див.* запрова́джувати

ЗАПРОВА́ДИТИ

запрова́дити

Запрова́джувати / запрова́дити в життя́ (у виробни́цтво, у пра́ктику) *див.* запрова́джувати

ЗАПУСКА́ТИ[1]

запуска́ти

Запуска́ти / запусти́ти у виробни́цтво *див.* запуска́ти[1]

ЗАПУСТИ́ТИ[1]

запусти́ти

Запуска́ти / запусти́ти у виробни́цтво *див.* запуска́ти[1]

ЗАСВА́ТАНИЙ

засва́тана

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* ді́вка на ви́данні (засва́тана ді́вка) *див.* ді́вка

ЗА́СІБ

за́соби

△ За́соби виробни́цтва *див.* за́сіб

ЗАСІ́ДАННЯ

засі́дання

Відкрива́ти / відкри́ти засі́дання (збо́ри, конфере́нцію *і т. ін.) див.* відкрива́ти (2)

ЗА́СІДИ

за́сіди

Іти́ (вихо́дити) / піти́ (ви́йти) на за́сідку (на за́сіди) *див.* іти́

ЗА́СІДКА

за́сідку

Іти́ (вихо́дити) / піти́ (ви́йти) на за́сідку (на за́сіди) *див.* іти́

ЗАСЛУ́ЖЕНИЙ

заслу́жений

Заслу́жений відпочи́нок *див.* відпочи́нок (1)

ЗАСНУ́ТИ

засну́ти

◊ Спочива́ти (спа́ти) / спочи́ти (засну́ти) наві́ки (дові́ку, ві́чним (вікові́чним) сном) *див.* спочива́ти

ЗА́СТАВКА

за́ставки

◊ На всі за́ставки *див.* за́ставка

ЗАТАЇ́ТИ

затаї́ти

◊ Тамува́ти (таї́ти, зата́ювати, затамо́вувати *і т. ін.)* / затамува́ти (затаї́ти, зачаї́ти, *рідше* притаї́ти *і т. ін.)* по́дих (ди́хання, ві́ддих, дух *і т. ін.) див.* тамува́ти

ЗАТАМО́ВУВАТИ

затамо́вувати

◊ Тамува́ти (таї́ти, зата́ювати, затамо́вувати *і т. ін.)* / затамува́ти (затаї́ти, *рідше* притаї́ти *і т. ін.)* по́дих (ди́хання, ві́ддих, дух *і т. ін.) див.* тамува́ти

ЗАТАМУВА́ТИ

затамува́ти

◊ Тамува́ти (таї́ти, зата́ювати, затамо́вувати *і т. ін.)* / затамува́ти (затаї́ти, *рідше* притаї́ти *і т. ін.)* по́дих (ди́хання, ві́ддих, дух *і т. ін.) див.* тамува́ти

ЗАТА́ЮВАТИ

зата́ювати

◊ Тамува́ти (таї́ти, зата́ювати, затамо́вувати *і т. ін.*) / затамува́ти (затаї́ти, *рідше* притаї́ти *і т. ін.*) по́дих (ди́хання, ві́ддих, дух *і т. ін.*) *див.* тамува́ти

ЗАТИКА́ТИ[1]

затика́ти

◊ Затика́ти (затуля́ти, *рідко* зату́лювати) / заткну́ти (затули́ти) ву́ха [ва́тою, *рідко* во́ском] *див.* затика́ти[1]

ЗА́ТИШОК

за́тишку

◊ Відси́джуватися у за́пічку (по за́кутках, у за́тишку) *див.* відси́джуватися (1)

ЗАТКНУ́ТИ

заткну́ти

◊ Затика́ти (затуля́ти, *рідко* зату́лювати) / заткну́ти (затули́ти) ву́ха [ва́тою, *рідко* во́ском] *див.* затика́ти[1]

ЗАТРЕМТІ́ТИ

затремті́ли

◊ [Аж] жи́жки́ (*рідко* віджилки) трясу́ться (тру́сяться, тремтя́ть, дрижа́ть *і т. ін.*) / затрясли́ся (затруси́лися, затремті́ли, задрижа́ли *і т. ін.*) *див.* жи́жки́

ЗАТРУСИ́ТИСЯ

затруси́лися

◊ [Аж] жи́жки́ (*рідко* віджилки) трясу́ться (тру́сяться, тремтя́ть, дрижа́ть *і т. ін.*) / затрясли́ся (затруси́лися, затремті́ли, задрижа́ли *і т. ін.*) *див.* жи́жки́

ЗАТРЯСТИ́СЯ

затрясли́ся

◊ [Аж] жи́жки́ (*рідко* віджилки) трясу́ться (тру́сяться, тремтя́ть, дрижа́ть *і т. ін.*) / затрясли́ся (затруси́лися, затремті́ли, задрижа́ли *і т. ін.*) *див.* жи́жки́

ЗАТУЛИ́ТИ

затули́ти

◊ Затика́ти (затуля́ти, *рідко* зату́лювати) / заткну́ти (затули́ти) ву́ха [ва́тою, *рідко* во́ском] *див.* затика́ти[1]

ЗАТУ́ЛЮВАТИ

зату́лювати

◊ Затика́ти (затуля́ти, *рідко* зату́лювати) / заткну́ти (затули́ти) ву́ха [ва́тою, *рідко* во́ском] *див.* затика́ти[1]

ЗАТУЛЯ́ТИ

затуля́ти

◊ Затика́ти (затуля́ти, *рідко* зату́лювати) / заткну́ти (затули́ти) ву́ха [ва́тою, *рідко* во́ском] *див.* затика́ти[1]

ЗАХВА́Т

захва́т

◊ На весь (ввесь) захва́т *див.* захва́т

ЗА́ХІД[2]

за́ходи

Уживати / ужи́ти [всіх] за́ходів (*рідко* [всі] за́ходи) *див.* уживати

за́ходів

Уживати / ужи́ти [всіх] за́ходів (*рідко* [всі] за́ходи) *див.* уживати

за́ходу

◊ Ва́ртий за́ходу *див.* ва́ртий (1)

ЗАХО́ДИТИ

захо́дить

Розмо́ва іде́ (захо́дить, веде́ться, то́читься *і т. ін.*) / пішла́ (зайшла́) *див.* розмо́ва

ЗАХОПИ́ТИ

захопи́ло

◊ [Аж] забиває (спира́є, захо́плює, запира́є *і т. ін.*) / заби́ло (спе́рло, захопи́ло, запе́рло *і т. ін.*) [у гру́дях] ди́хання (по́дих, ві́ддих *і т. ін.*) *див.* забива́ти

ЗАХО́ПЛЮВАТИ

захо́плює

◊ [Аж] забиває (спира́є, захо́плює, запира́є *і т. ін.*) / заби́ло (спе́рло, захопи́ло, запе́рло *і т. ін.*) [у гру́дях] ди́хання (по́дих, ві́ддих *і т. ін.*) *див.* забива́ти

ЗАЧАЇ́ТИ

зачаї́ти

◊ Тамува́ти (таї́ти, зата́ювати, затамо́вувати *і т. ін.*) / затамува́ти (затаї́ти, зачаї́ти, *рідше* притаї́ти *і т. ін.*) по́дих (ди́хання, ві́ддих, дух *і т. ін.*) *див.* тамува́ти

ЗАШИ́ЙОК

заши́йок

◊ У ши́ю (у три ши́ї, в заши́йок, в три ви́рви *і т. ін.*) *див.* ши́я

ЗБЕРЕГТИ́СЯ

зберегти́ся

Ди́вом ви́жити (зберегти́ся, уціліти *і т. ін.*) *див.* вижива́ти (1)

ЗБИРА́ТИ

збира́й

◊ Хоч го́лки́ збира́й (*рідко* вибира́й) *див.* збира́ти

збира́ти

◊ Збира́ти вершки́ (смета́нку) [на молоці] *див.* збира́ти

Збира́ти (виряджа́ти) / зібра́ти (ви́ряди́ти) в путь (в доро́гу) *див.* збира́ти

Збира́ти / зібра́ти [всі (оста́нні)] си́ли (всю си́лу, ре́штки сил *і т. ін.*) <*діал.* Добува́ти всіх (оста́нніх) сил> *див.* збира́ти

ЗБО́КУ

збо́ку

◊ Моє́ (ва́ше, його́ *і т. ін.*) ді́ло сторона́ (*рідко* збо́ку) *див.* ді́ло

ЗБО́РИ

збо́ри

Відкрива́ти / відкри́ти засі́дання (збо́ри, конфере́нцію *і т. ін.*) *див.* відкрива́ти (2)

Відкри́ті збо́ри *див.* збо́ри

ЗБРО́ЙНИЙ

Збро́йних

Верхо́вний головнокома́ндувач Збро́йних сил Украї́ни *див.* головнокома́ндувач

ЗВА́ЖИТИ[2]

зва́жити

◊ Зва́жити / зва́жувати [всі] за і [всі] про́ти *див.* зва́жувати

ЗВА́ЖУВАТИ

зва́жувати

◊ Зва́жити / зва́жувати [всі] за і [всі] про́ти *див.* зва́жувати

ЗВАЛИ́ТИ

звали́ти

◊ Вали́ти (зва́лювати, валя́ти) / звали́ти з ніг *див.* вали́ти[1] (2)

◊ Вали́ти (зва́лювати) / звали́ти все доку́пи (до одніє́ї (одно́ї) ку́пи) *див.* вали́ти[1] (1)

◊ Вали́ти (зва́лювати, зверта́ти, поклада́ти, склада́ти, *рідше* спира́ти) / звали́ти (зверну́ти, покла́сти, скла́сти, *рідше* спе́рти) вину́ (прови́ну) *див.* вали́ти[1] (4)

◊ Вали́ти (зва́лювати, переклада́ти) / звали́ти (перекла́сти) з хво́рої (дурно́ї) голови́ на здоро́ву *див.* вали́ти[1] (3)

◊ Оберта́ти (розбива́ти, розві́ювати, вали́ти *і т. ін.*) / оберну́ти (розби́ти, розві́яти, звали́ти *і т. ін.*) на (у) прах (*рідко* на пил) *див.* оберта́ти

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) ка́мінь з душі́ зня́ти (відкоти́ти, звали́ти) *див.* зніма́ти

ЗВАЛИ́ТИСЯ

звали́вся

◊ Тяжки́й (важки́й) ка́мінь ліг (упа́в, звали́вся) на гру́ди (на ду́шу, на се́рце) *див.* ка́мінь

звали́тися

◊ Вали́тися (па́дати) / звали́тися з ніг *див.* вали́тися[1] (2)

ЗВА́ЛЮВАТИ

зва́лювати

◊ Вали́ти (зва́лювати, валя́ти) / звали́ти з ніг *див.* вали́ти[1] (2)

◊ Вали́ти (зва́лювати) / звали́ти все доку́пи (до одніє́ї (одно́ї) ку́пи) *див.* вали́ти[1] (1)

◊ Вали́ти (зва́лювати, зверта́ти, покла́да́ти, склада́ти, *рідше* спира́ти) / звали́ти (зверну́ти, покла́сти, скла́сти, *рідше* спе́рти) вину́ (провину́) *див.* вали́ти[1] (4)

◊ Вали́ти (зва́лювати, перекла́да́ти) / звали́ти (перекла́сти) з хво́рої (дурно́ї) голови́ на здоро́ву *див.* вали́ти[1] (3)

ЗВА́НИЙ

зва́на

Зва́на (про́шена, про́хана) вече́ря *див.* вече́ря (1)

ЗВАРИ́ТИ[1]

звари́в

◊ Казано́к (баня́к, макі́тра) ва́рить / *рідше* казано́к (баня́к) звари́в (макі́тра звари́ла) *див.* казано́к

звари́ла

◊ Казано́к (баня́к, макі́тра) ва́рить / *рідше* казано́к (баня́к) звари́в (макі́тра звари́ла) *див.* казано́к

звари́ти

◊ Вари́ти / звари́ти ка́шу *див.* вари́ти (3)

ЗВЕРНУ́ТИ

зверну́ти

◊ Вали́ти (зва́лювати, зверта́ти, покла́да́ти, склада́ти, *рідше* спира́ти) / звали́ти (зверну́ти, покла́сти, скла́сти, *рідше* спе́рти) вину́ (провину́) *див.* вали́ти[1] (4)

ЗВЕРТА́ТИ

зверта́ти

◊ Вали́ти (зва́лювати, зверта́ти, покла́да́ти, склада́ти, *рідше* спира́ти) / звали́ти (зверну́ти, покла́сти, скла́сти, *рідше* спе́рти) вину́ (провину́) *див.* вали́ти[1] (4)

ЗВЕСТИ́

звести́

◊ Зво́дити / звести́ [на] ніна́що <Зво́дити / звести́ усе́ на пси> *див.* зво́дити

ЗВИВА́ТИ

звива́ти

◊ Зви́ти / звива́ти (ви́ти) гніздо́ (гнізде́чко, кубло́, кубе́лечко, кубе́льце) *див.* звива́ти

ЗВИВА́ТИСЯ

звива́тися

◊ Ви́тися (звива́тися, крути́тися, викру́чуватися *і т. ін.*) в'юно́м (ли́сом) *див.* ви́тися (1)

ЗВИ́ТИ

зви́ти

◊ Зви́ти / звива́ти (ви́ти) гніздо́ (гнізде́чко, кубло́, кубе́лечко, кубе́льце) *див.* звива́ти

ЗВИ́ЧНИЙ

зви́чний

△ Зви́чний ви́вих *див.* ви́вих (2)

ЗВІ́ДКИ

зві́дки

◊ Зві́дки (звідкі́ль, звідкіля́, відкі́ль, відкіля́) ві́тер [ві́є (дме)] *див.* ві́тер

ЗВІДКІ́ЛЬ

звідкі́ль

◊ Зві́дки (звідкі́ль, звідкіля́, відкі́ль, відкіля́) ві́тер [ві́є (дме)] *див.* ві́тер

ЗВІДКІЛЯ́

звідкіля́

◊ Зві́дки (звідкі́ль, звідкіля́, відкі́ль, відкіля́) ві́тер [ві́є (дме)] *див.* ві́тер

ЗВІЛЬНИ́ТИ[1]

звільни́ти

Звільни́ти (ви́пустити) з-під ва́рти *див.* звільнювати

ЗВІР[1]

звíра

△ Ви́ставити звíра *див.* виставля́ти (2)

звíром

◊ Ви́ти (завива́ти) / зави́ти во́вком (звíром) *див.* ви́ти[1] (1)

ЗВІ́СНИЙ

зві́сна

○ Відо́ма (пе́вна, приро́дна, зві́сна) річ *див.* річ[1]

ЗВО́ДИТИ

зво́дити

◊ Зво́дити / звести́ [на] ніна́що <Зво́дити / звести́ усе́ на пси> *див.* зво́дити

ЗВУК

звук

△ Відкри́тий звук *див.* звук

△ Звук висо́кого підне́сення *див.* звук

зву́ку

△ Висота́ зву́ку *див.* висота́ (2)

ЗГАНЯ́ТИ

зганя́ти

◊ Зганя́ти (зго́нити) / зігна́ти (зогна́ти) жир (ваѓу) *див.* зганя́ти

ЗГО́ДА

зго́да

Аби́ (якщо́) ва́ша (твоя́) зго́да *див.* зго́да

ЗГО́НИТИ

зго́нити

◊ Зганя́ти (зго́нити) / зігна́ти (зогна́ти) жир (ваґу) *див.* зганя́ти

ЗГОРА́ТИ

згора́ти

◊ Згоря́ти (згора́ти) / згорі́ти на виду́ *див.* згоря́ти

ЗГОРІ́ТИ

згорі́ти

◊ Згоря́ти (згора́ти) / згорі́ти на виду́ *див.* згоря́ти

ЗГОРЯ́ТИ

згоря́ти

◊ Згоря́ти (згора́ти) / згорі́ти на виду́ *див.* згоря́ти

ЗГУЛЯ́ТИ

згуля́ти

Справля́ти (гра́ти, гуля́ти *і т. ін.*) / спра́вити (зігра́ти, згуля́ти *і т. ін.*) весі́лля *див.* справля́ти

ЗДАВА́ТИ

здава́ти

Віддава́ти (здава́ти) / відда́ти (зда́ти) в на́йми *див.* віддава́ти (14)

◊ Віддава́ти (здава́ти) / відда́ти (зда́ти) в ру́ки (до рук) *див.* віддава́ти (33)

Здава́ти / зда́ти ва́рту (змі́ну, чергува́ння *і т. ін.*) *див.* здава́ти

ЗДАВА́ТИСЯ[1]

здава́тися

◊ Віддава́тися (здава́тися *і т. ін.*) / відда́тися (зда́тися *і т. ін.*) на ми́лість *див.* віддава́тися (4)

ЗДА́ТИ

зда́ти

Віддава́ти (здава́ти) / відда́ти (зда́ти) в на́йми *див.* віддава́ти (14)

◊ Віддава́ти (здава́ти) / відда́ти (зда́ти) в ру́ки (до рук) *див.* віддава́ти (33)

Здава́ти / зда́ти ва́рту (змі́ну, чергува́ння *і т. ін.*) *див.* здава́ти

ЗДА́ТИСЯ[1]

зда́тися

◊ Віддава́тися (здава́тися *і т. ін.*) / відда́тися (зда́тися *і т. ін.*) на ми́лість *див.* віддава́тися (4)

ЗДА́ТНІСТЬ

зда́тність

△ Вибі́лювальна зда́тність *див.* зда́тність

ЗДА́ЧА

зда́чі

◊ Дава́ти (*рідше* наклада́ти, відва́жувати) / да́ти (*рідше* накла́сти, відва́жити) зда́чі *див.* дава́ти

ЗДИВО́ВАННЯ

здивова́ння

○ На [превели́ке (вели́ке)] здивува́ння (здивова́ння) *див.* здивува́ння

ЗДИВУВА́ННЯ

здивува́ння

○ На [превели́ке (вели́ке)] здивува́ння (здивова́ння) *див.* здивува́ння

ЗДІЙМА́ТИ

здійма́ти

◊ Здійма́ти / здійня́ти (зня́ти) [важки́й] ка́мінь (тяга́р) з се́рця (з душі́) *див.* здійма́ти

Здійма́ти (*рідко* зніма́ти, зно́сити) / здійня́ти (*рідко* зня́ти, знести́) о́чі догори́ (вго́ру, до не́ба *і т. ін.*) *див.* здійма́ти

ЗДІЙМА́ТИСЯ

здійма́тися

Здійма́тися (підно́ситися, зліта́ти *і т. ін.*) вго́ру *див.* здійма́тися

ЗДІЙНЯ́ТИ

здійня́ти

◊ Здійма́ти / здійня́ти (зня́ти) [важки́й] ка́мінь (тяга́р) з се́рця (з душі́) *див.* здійма́ти

Здійма́ти (*рідко* зніма́ти, зно́сити) / здійня́ти (*рідко* зня́ти, знести́) о́чі догори́ (вго́ру, до не́ба *і т. ін.*) *див.* здійма́ти

ЗДО́БА[1]

здо́ба

Ві́денська здо́ба (бу́лочка) *див.* здо́ба[1]

ЗДОБУВА́ТИСЯ

здобува́тися

Здобува́тися / здобу́тися на сло́во (на го́лос, на відповідь *і т. ін.*) *див.* здобува́тися

ЗДОБУ́ТИСЯ

здобу́тися

Здобува́тися / здобу́тися на сло́во (на го́лос, на відповідь *і т. ін.*) *див.* здобува́тися

ЗДОРО́ВИЙ

здоро́ву

◊ Вали́ти (зва́лювати, перекла́дати) / звали́ти (перекла́сти) з хво́рої (дурно́ї) голови́ на здоро́ву *див.* вали́ти[1] (3)

ЗДОРО́В'Я

здоро́в'я

Ва́ше (твоє́) здоро́в'я *див.* здоро́в'я

ЗДРА́СТУВАТИ

здра́стуйте

◊ Здра́стуйте вам у ха́ту *див.* здра́ствувати

ЗЕМЛЯ́

земле́ю

◊ Ви́сіти (повиса́ти) / пови́снути в пові́трі (між не́бом і земле́ю) *див.* ви́сіти (7)

◊ Діста́ти (добу́ти, ви́дерти *і т. ін.*) / дістава́ти (добува́ти, видира́ти *і т. ін.*) з-під землі́ (*рідше* під земле́ю) *див.* дістава́ти

землі

Віддава́ти / відда́ти ті́ло землі́ *див.* віддава́ти (11)

◊ Відпочива́ти (лежа́ти) / відпочи́ти в землі́ (в моги́лі) *див.* відпочива́ти (1)

◊ Відрива́тися / відірва́тися від життя́ (від землі́) *див.* відрива́тися[1] (1)

◊ Діста́ти (добу́ти, ви́дерти *і т. ін.*) / дістава́ти (добува́ти, видира́ти *і т. ін.*) з-під землі́ (*рідше* під земле́ю) *див.* дістава́ти

◊ Про́сто [го́лого] не́ба (на землі́) <*рідко* Під відкри́тим (го́лим) не́бом> *див.* не́бо

△ Та́ктика ви́паленої землі́ *див.* та́ктика

◊ Хоч з (з-під) землі́ ви́копай *див.* ви́копувати (1)

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) із (з-під) землі́ ви́рости (вроди́тися, ви́ринути) / вироста́ти (вирина́ти) *див.* вироста́ти (4)

земля́

Вели́ка земля́ *див.* земля́

◊ Земля́ тіка́є (вислиза́є) / втекла́ (ви́слизнула) з-під ніг (*рідко* з-під підо́шо́в) *див.* земля́

◊ Неха́й (хай, бода́й) тебе́ (вас) земля́ не при́йме <Бода́й (щоб) тебе́ земля́ не прийняла́> *див.* земля́

◊ Неха́й (хай) за ним (за не́ю, за ва́ми *і т. ін.*) земля́ про́падом *див.* земля́

◊ Хай розве́рзеться під тобо́ю (під ва́ми) земля́! *див.* земля́

ЗЕМНИ́Й

земни́й

◊ Віддава́ти (відва́жувати, кла́сти, *заст.* поклада́ти, склада́ти) / відда́ти (відва́жити, скла́сти) [земни́й (низьки́й, поясни́й)] поклі́н (уклі́н) *див.* віддава́ти (25)

ЗЕ́РНО́

зерно́

◊ Відсіва́ти (відсі́ювати, відділя́ти) / відсі́яти (відділи́ти) зерно́ від поло́ви *див.* відсіва́ти (1)

ЗИМА́

зими́

◊ [І] льо́ду (сні́гу [торі́шнього], кри́ги) се́ред (посе́ред) зими́ не ви́просиш *див.* випро́шувати (1)

ЗІБРА́ННЯ

зібра́ння

Вели́ке націона́льне зібра́ння *див.* зібра́ння

ЗІБРА́ТИ

зібра́ти

Збира́ти (виряджа́ти) / зібра́ти (ви́рядити) в путь (в доро́гу) *див.* збира́ти

Збира́ти / зібра́ти [всі (оста́нні)] си́ли (всю си́лу, ре́штки сил *і т. ін.*) <*діал.* Добува́ти всіх (оста́нніх) сил> *див.* збира́ти

ЗІГНА́ТИ

зігна́ти

◊ Зганя́ти (зго́нити) / зігна́ти (зогна́ти) жир (вагу́) *див.* зганя́ти

ЗІГРА́ТИ

зігра́ти

Справля́ти (гра́ти, гуля́ти *і т. ін.*) / спра́вити (зігра́ти, згуля́ти *і т. ін.*) весі́лля *див.* справля́ти

ЗІЙТИ́[1]

зійти́

◊ Вибива́тися (схо́дити) / ви́битися (зійти́) з ко́лії *див.* вибива́тися (7)

◊ Схо́дити / зійти́ з рук *див.* схо́дити

ЗІР

зір

◊ Відво́дити / відвести́ по́гляд (зір) *див.* відво́дити (4)

◊ Очі вбира́ють [в се́бе] <Зір (по́гляд) вбира́є [в се́бе]> *див.* о́ко[1]

◊ Ті́шити (весели́ти) о́ко (о́чі, зір *і т. ін.*) *див.* ті́шити

зо́ру

◊ Випада́ти / ви́пасти з по́ля зо́ру *див.* випада́ти (4)

◊ Випуска́ти / ви́пустити з по́ля зо́ру *див.* випуска́ти (7)

ЗІ́РКА

зі́рка

◊ Зі́рка пе́ршої величини́ *див.* зі́рка

ЗІТХА́ННЯ

зітха́ння

◊ До оста́ннього по́диху (ві́ддиху, зітха́ння) *див.* по́дих

ЗЛИ́ДНІ

зли́днів

◊ Вибива́тися / ви́битися із зли́днів *див.* вибива́тися (5)

◊ Видря́пуватися / ви́дряпатися із зли́днів *див.* видря́пуватися (1)

ЗЛІ́ПЛЕНИЙ

злі́плений

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) з во́ску (*рідко* з гі́псу) ви́ліплений (злі́плений) *див.* ви́ліплений (1)

ЗЛІТА́ТИ[1]

зліта́ти

Здійма́тися (підно́ситися, зліта́ти *і т. ін.*) вго́ру *див.* здійма́тися

ЗЛОВИ́ТИ

злови́ти

◊ Пійма́ти (спійма́ти, злови́ти) / лови́ти хвили́ну (моме́нт, ви́падок *і т. ін.*) *див.* пійма́ти

ЗЛО́ЧИН

зло́чину

△ Викона́вець зло́чину *див.* викона́вець (1)

ЗМАЛЬО́ВУВАТИ

змальо́вувати

Вимальо́вувати (змальо́вувати) / ви́малювати (змалюва́ти) слова́ми *див.* вимальо́вувати (1)

ЗМАЛЮВА́ТИ

змалюва́ти

Вимальо́вувати (змальо́вувати) / ви́малювати (змалюва́ти) слова́ми *див.* вимальо́вувати (1)

ЗМИ́РЩИНА

зми́рщину

◇ Пи́ти (запива́ти) / ви́пити (запи́ти) миро́ву (зми́рщину) *див.* пи́ти

ЗМИ́РЩИНИ

зми́рщину

◇ Пи́ти (запива́ти) / ви́пити (запи́ти) миро́ву (зми́рщину) *див.* пи́ти

ЗМІ́НА

змі́ну

Здава́ти / зда́ти ва́рту (змі́ну, чергува́ння *і т. ін.) див.* здава́ти

ЗМІ́ННИЙ

змі́нна

△ Змі́нна величина́ *див.* величина́ (3)

ЗМІША́ННЯ[1]

зміша́ння

Вавило́нське зміша́ння мов *див.* зміша́ння[1]

ЗМІША́ТИ[1]

зміша́ти

◇ Плу́тати (переплу́тувати) / сплу́тати (переплу́тати, зміша́ти) [всі] ка́рти *див.* плу́тати

ЗМІЯ́

змію́

◇ Відігрі́ти (ви́гріти, ви́годувати) / відігріва́ти змію́ (гадю́ку) біля (ко́ло) [сво́го́] се́рця (за па́зухою) *див.* відігріва́ти (2)

ЗНАЙТИ́

знайде́ш

◇ Вдень з вогне́м (зі сві́чкою, зі свічка́ми) не знайде́ш (не знайти́) *див.* знахо́дити

◇ Хоч уде́нь зі сві́чкою шука́й [— не знайде́ш] *див.* шука́ти

знайти́

◇ Вдень з вогне́м (зі сві́чкою, зі свічка́ми) не знайде́ш (не знайти́) *див.* знахо́дити

◇ Ви́вести (знайти́, віднайти́) кінці́ (*рідше* кіне́ць) *див.* виво́дити[1] (6)

Ма́ти (знахо́дити / знайти́) [вели́кий (значни́й)] по́пит <Користува́тися [вели́ким (значни́м)] по́питом> *див.* ма́ти[2]

ЗНАК

знак

◇ Наклада́ти (кла́сти) / накла́сти (покла́сти) тавро́ (клеймо́, печа́ть, знак, відби́ток) *див.* наклада́ти

Розпізнава́льний (відмі́тний) знак *див.* знак

ЗНАМЕ́НО́

знаме́но́

◇ Ви́соко трима́ти пра́пор (знаме́но́) *див.* трима́ти

ЗНАРЯ́ДДЯ

знаря́ддя

△ Знаря́ддя виробни́цтва *див.* знаря́ддя

ЗНА́ТИ

зна

◇ Бог (*рідко* Біг, Госпо́дь) [його́ (їх, тебе́ *і т. ін.)*] [святи́й] зна́є (зна, ві́дає, ві́да) *див.* Бог (13)

◇ Бог зна (зна́є) коли́ (відко́ли, по́ки) *див.* Бог (10)

зна́є

◇ Бог (*рідко* Біг, Госпо́дь) [його́ (їх, тебе́ *і т. ін.)*] [святи́й] зна́є (зна, ві́дає, ві́да) *див.* Бог (13)

◇ Бог зна (зна́є) коли́ (відко́ли, по́ки) *див.* Бог (10)

◇ Оди́н Бог [ті́льки] зна́є (ві́дає) *див.* Бог (24)

зна́ємо

◇ Зна́ю (зна́ємо) вас (його́, тебе́ *і т. ін.) див.* зна́ти

зна́ти

◇ Зна́ти всі за́куточки й су́точки *див.* зна́ти

◇ Знать не зна́ти, ві́дать не ві́дати <Не зна́ти, не ві́дати> *див.* зна́ти

◇ Не зна́ти вага́нь (вага́ння) *див.* зна́ти

знать

◇ Знать не зна́ти, ві́дать не ві́дати <Не зна́ти, не ві́дати> *див.* зна́ти

зна́ю

◇ Зна́ю (зна́ємо) вас (його́, тебе́ *і т. ін.) див.* зна́ти

зна́ючи

◇ Не зна́ючи [ні] сну [й] [ні] відпочи́нку *див.* зна́ти

ЗНА́ТИСЯ

зна́тися

◇ Зна́тися з відва́гою *див.* зна́тися

ЗНАХІ́ДНИЙ

знахі́дний

△ Знахі́дний відмі́нок *див.* відмі́нок (2)

ЗНАХО́ДИТИ

знайде́ш

◇ Хоч уде́нь зі сві́чкою шука́й [— не знайде́ш] *див.* шука́ти

знахо́дити

Ма́ти (знахо́дити / знайти́) [вели́кий (значни́й)] по́пит <Користува́тися [вели́ким (значни́м)] по́питом> *див.* ма́ти[2]

ЗНА́ЧЕННЯ

зна́чення

◇ Надава́ти / нада́ти зна́чення (ваги́, ва́гу, ці́нності) *див.* надава́ти[2]

ЗНАЧНИ́Й

значни́й

Ма́ти (знахо́дити / знайти́) [вели́кий (значни́й)] по́пит <Користува́тися [вели́ким (значни́м)] по́питом> *див.* ма́ти[2]

значни́м

Ма́ти (знахо́дити / знайти́) [вели́кий (значни́й)] по́пит <Користува́тися [вели́ким (значни́м)] по́питом> *див.* ма́ти[2]

значні́й

○ Вели́кою (значно́ю, бі́льшою *і т. ін.)* мі́рою <*рідко* У вели́кій (значні́й, бі́льшій *і т. ін.)* мі́рі> *див.* мі́ра

значно́ю

○ Вели́кою (значно́ю, бі́льшою *і т. ін.)* мі́рою <*рідко* У вели́кій (значні́й, бі́льшій *і т. ін.)* мі́рі> *див.* мі́ра

ЗНЕСТИ́

знести́

Здійма́ти (*рідко* зніма́ти, зно́сити) / здійня́ти (*рідко* зня́ти, знести́) о́чі догори́ (вго́ру, до не́ба *і т. ін.) див.* здійма́ти

ЗНІМА́ТИ

зніма́ти

Відкрива́ти (зніма́ти) / відкри́ти (зня́ти) вого́нь (пальбу́) *див.* відкрива́ти (4)

Здійма́ти (*рідко* зніма́ти, зно́сити) / здійня́ти (*рідко* зня́ти, знести́) о́чі догори́ (вго́ру, до не́ба *і т. ін.) див.* здійма́ти

ЗНО́ВУ

зно́ву

◇ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* [вдру́ге (зно́ву)] на світ народи́тися *див.* наро́джуватися

ЗНО́СИТИ

зно́сити

Здійма́ти (*рідко* зніма́ти, зно́сити) / здійня́ти (*рідко* зня́ти, знести́) о́чі догори́ (вго́ру, до не́ба *і т. ін.) див.* здійма́ти

ЗНЯ́ТИ

зня́ти

Відкрива́ти (зніма́ти) / відкри́ти (зня́ти) вого́нь (пальбу́) *див.* відкрива́ти (4)

◇ Здійма́ти / здійня́ти (зня́ти) [важки́й] ка́мінь (тяга́р) з се́рця (з душі́) *див.* здійма́ти

Здіймáти (*рідко* знімáти, знóсити) / здійня́ти (*рідко* зня́ти, знестú) óчі догорú (вгóру, до нéба *і т. ін.*) *див.* здіймáти

◇ Зня́ти (скúнути) і (та) віддáти / віддавáти [остáнню] сорóчку [з сéбе] *див.* знімáти

◇ Як (мов, нíби *і т. ін.*) кáмінь з душí зня́ти (відкотúти, звалúти) *див.* знімáти

ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

зобов'язань

△ Забезпéчення викoнáння зобов'язань *див.* забезпéчення

ЗОГНÁТИ

зогнáти

◇ Зганя́ти (згóнити) / зігнáти (зогнáти) жир (вагý) *див.* зганя́ти

ЗОЛОТИЙ

золотé

◇ Золотé весíлля *див.* весíлля (1)

◇ Золотí вéрби ростýть <Золотé вéрб'я ростé> *див.* вербá (2)

золотí

◇ Золотí вéрби ростýть <Золотé вéрб'я ростé> *див.* вербá (2)

ЗÓЛОТО

зóлота

◇ На вагý зóлота *див.* вагá[1] (13)

зóлоті

◇ Всі кóзи в зóлоті *див.* козá

ЗÓНА

зóна

△ Винятковá економíчна зóна *див.* зóна

△ Зóна вúдимості *див.* зóна

Зóна відпочúнку *див.* зóна

ЗОРЯ́

зорí

Від світовóї зорí до вечíрньої *див.* зоря́

ЗРÁДЖУВАТИ

зрáджувати

◇ Не зрáджувати / не зрáдити своєї натýри (вдáчі) *див.* зрáджувати

ЗРÁДИТИ

зрáдити

◇ Не зрáджувати / не зрáдити своєї натýри (вдáчі) *див.* зрáджувати

ЗРІСТ

зріст

◇ На весь (увéсь) [пóвен, пóвний] зріст (ріст) *див.* зріст

◇ Покáзувати / показáти на весь зріст *див.* покáзувати

ЗРОБИТИ

зробú

◇ Ще що вúгадай (вúдумай, зробú *і т. ін.*)! *див.* вигáдувати[1] (2)

зробúти

◇ Зробúти вúшкварки *див.* зробúти

Зчиня́ти (викликáти, робúти) / зчинúти (вúкликати, зробúти) переполóх *див.* зчиня́ти

◇ Робúти (викидáти, стрóїти) / зробúти (вúкинути) фíглі (фíгля, фíглі-мíглі) *див.* робúти

◇ Робúти / зробúти велúкі óчі *див.* робúти

◇ Робúти / зробúти вúгляд *див.* робúти

Робúти / зробúти [остáннє (велúке)] зусúлля *див.* робúти

◇ Робúти (роздувáти, *рідко* видувáти) / зробúти (роздýти, *рідко* вúдути) з мýхи слонá (*рідко* волá, бугая́) *див.* робúти

зрóбиш

◇ Що [ж ти] [йомý (їй, вам *і т. ін.*)] зрóбиш *див.* зробúти

ЗРУ́ШИТИ

зрýшити

◇ Не відривáти (не відвóдити) / не відірвáти (не відвестú, *заст.* не зрýшити) очéй (пóгляду) *див.* відривáти[1] (8)

◇ Перевернýти (зрýшити, рýшити) / вернýти (рýхати) гóри *див.* перевертáти

ЗСЛИ́ЗНУТИ

зслиз

◇ Бодáй (щоб, нехáй би *і т. ін.*) ти (він, вонá *і т. ін.*) сказúвся (скис, зслиз *і т. ін.*) <Сказúсь (скúсни, зслúзни) ти> <Сказíться (скúсніть, зслúзніть) ви> *див.* сказúтися

зслúзни

◇ Бодáй (щоб, нехáй би *і т. ін.*) ти (він, вонá *і т. ін.*) сказúвся (скис, зслиз *і т. ін.*) <Сказúсь (скúсни, зслúзни) ти> <Сказíться (скúсніть, зслúзніть) ви> *див.* сказúтися

зслúзніть

◇ Бодáй (щоб, нехáй би *і т. ін.*) ти (він, вонá *і т. ін.*) сказúвся (скис, зслиз *і т. ін.*) <Сказúсь (скúсни, зслúзни) ти> <Сказíться (скúсніть, зслúзніть) ви> *див.* сказúтися

ЗСЛИ́ЗТИ

зслиз

◇ Бодáй (щоб, нехáй би *і т. ін.*) ти (він, вонá *і т. ін.*) сказúвся (скис, зслиз *і т. ін.*) <Сказúсь (скúсни, зслúзни) ти> <Сказíться (скúсніть, зслúзніть) ви> *див.* сказúтися

зслúзни

◇ Бодáй (щоб, нехáй би *і т. ін.*) ти (він, вонá *і т. ін.*) сказúвся (скис, зслиз *і т. ін.*) <Сказúсь (скúсни, зслúзни) ти> <Сказíться (скúсніть, зслúзніть) ви> *див.* сказúтися

зслúзніть

◇ Бодáй (щоб, нехáй би *і т. ін.*) ти (він, вонá *і т. ін.*) сказúвся (скис, зслиз *і т. ін.*) <Сказúсь (скúсни, зслúзни) ти> <Сказíться (скúсніть, зслúзніть) ви> *див.* сказúтися

ЗУБ

зуб

◇ Мáти [велúкий] зуб (велúкого зýба) *див.* мáти[2]

зýба

◇ Мáти [велúкий] зуб (велúкого зýба) *див.* мáти[2]

зубáми

◇ Вибивáти зубáми чечíтку (третякá) *див.* вибивáти (16)

◇ Видирáти (виривáти) / вúдерти (вúрвати) зубáми *див.* видирáти (5)

◇ Дзвонúти (видзвóнювати) зубáми *див.* дзвонúти

◇ Хоч зубáми виривáй (видирáй) *див.* виривáти[1] (7)

зубáх

◇ Вигравáти / вúграти третячкá на зубáх *див.* вигравáти (2)

зýби

◇ Вúлущити зýби *див.* вилýщувати (1)

◇ Вискáлювати (вискаля́ти) / вúскалити зýби *див.* вискáлювати (1)

◇ Вишкíря́ти (вишкíрювати, шкíрити, щúрити) / вúшкірити (вúщирити) зýби *див.* вишкíря́ти (1)

◇ І зýби вúзбираєш <І зубíв не вúзбираєш> *див.* визбúрувати (1)

зубíв

◇ Видирáти / вúдерти з зубíв (з рóта, з рук, з гóрла) *див.* видирáти (3)

◇ І зýби вúзбираєш <І зубíв не вúзбираєш> *див.* визбúрувати (1)

ЗУСИ́ЛЛЯ

зусúлля

Робúти / зробúти [остáннє (велúке)] зусúлля *див.* робúти

зусúль

Докладáти / доклáсти (*рідко* доложúти) [усяких (велúких)] старáнь (зусúль) *див.* докладáти

ЗЧИНИ́ТИ

зчинúти

Зчиня́ти (викликáти, робúти) / зчинúти (вúкликати, зробúти) переполóх *див.* зчиня́ти

ЗЧИНЯ́ТИ

зчиня́ти

Зчиня́ти (викликáти, робúти) / зчинúти (вúкликати, зробúти) переполóх *див.* зчиня́ти

ЗЧІПНИЙ

зчіпнá

△ Зчіпнá вагá *див.* вагá[1] (5)

І[1]

і

◊ Поста́вити (розста́вити) / ста́вити кра́пку [(всі) крапки́] над "і" *див.* поста́вити[1]

І́ГРИ

гра

◊ Гра з відкри́тими ко́зирями (ка́ртами) *див.* гра

гри

Вихо́дити (вибува́ти) / ви́йти (ви́бути) з гри *див.* вихо́дити (2)

гру

◊ Вести́ гру *див.* вести́ (16)

І́МПОРТНИЙ

і́мпортне

△ Ввізне́ (і́мпортне) ми́то *див.* ми́то

ІНДУ́СТРІЯ

інду́стрія

△ Важка́ промисло́вість (інду́стрія) *див.* промисло́вість

ІНЕРЦІ́ЙНИЙ

інерці́йна

△ Інерці́йна систе́ма відліку *див.* систе́ма

ІНОЗЕ́МНИЙ

інозе́мна

△ Інозе́мна валю́та *див.* валю́та (2)

ІНТЕГРА́Л

інтегра́л

△ Ви́значений інтегра́л *див.* інтегра́л

ІНТЕРВЕ́НЦІЯ

інтерве́нція

△ Валю́тна інтерве́нція *див.* інтерве́нція

ІНТОНА́ЦІЯ

інтона́ція

△ Висхідна́ інтона́ція *див.* інтона́ція

ІНФОРМАЦІ́ЙНИЙ

інформаці́йний

Інформаці́йний ва́куум *див.* ва́куум (1)

ІНФРАСТРУКТУ́РА

інфраструкту́ра

△ Виробни́ча інфраструкту́ра *див.* інфраструкту́ра

ІНФРАЧЕРВО́НИЙ

інфрачерво́не

△ Інфрачерво́не випромі́нювання *див.* випромі́нювання (3)

І́НШИЙ

і́ншого

○ Крім усього́ і́ншого *див.* і́нший

ІОНІЗУВА́ЛЬНИЙ

іонізува́льне

△ Іонізува́льне випромі́нювання *див.* випромі́нювання (4)

І́СПИТ

і́спит

Склада́ти (*рідше* держа́ти) / скла́сти (*рідше* ви́держати, ви́тримати, *заст.* здержа́ти) і́спит (екза́мен, за́лік) *див.* склада́ти

І́СТИНА

і́стина

△ Відно́сна і́стина *див.* і́стина

ІСТО́РІЯ

істо́рії

◊ Викида́ти / ви́кинути на смітни́к істо́рії *див.* викида́ти (9)

істо́рія

◊ Ві́чна (відві́чна, стара́) істо́рія *див.* істо́рія

ІСТО́ТА

істо́ти

◊ Усіма́ фі́брами душі́ (се́рця, істо́ти *і т. ін.)* *див.* фі́бра

ІТИ́

іде́

◊ [Аж *(рідко* білий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (завертівся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пере́кидом, пере́кидьки, хо́дором *і т. ін.)* [в оча́х (пе́ред очи́ма)] *див.* світ[2]

Розмо́ва іде́ (захо́дить, веде́ться, то́читься *і т. ін.)* / пішла́ (зайшла́) *див.* розмо́ва

іди́

◊ Іди́ [собі] на всі чоти́ри ві́три (на чоти́ри бо́ки) *див.* іти́

іду́ть

◊ Аж (тільки) ви́ляски *(рідко* о́дляски) піду́ть / іду́ть (розляга́ються) *див.* ви́ляск (1)

◊ А́кції іду́ть (підви́щуються, підніма́ються *і т. ін.)* / пішли́ (підви́щилися, піднялися *і т. ін.)* [вго́ру] *див.* а́кція[1] (1)

іти́

◊ Вихо́дити (іти́) / ви́йти з літ (з ро́ків, з ві́ку) *див.* вихо́дити (26)

Вихо́дити (іти́) / ви́йти (піти́) за́між *див.* вихо́дити (13)

◊ Іти́ (вести́) / піти́ на тара́н *див.* іти́

△ Іти́ (вихо́дити) / піти́ (ви́йти) в стрі́лку (в тру́бку) *див.* іти́

Іти́ (вихо́дити) / піти́ (ви́йти) на за́сідку (на за́сіди) *див.* іти́

Іти́ (вихо́дити) / піти́ (ви́йти) на пе́нсію *див.* іти́

Іти́ (вихо́дити, подава́ти) / піти́ (ви́йти, пода́ти) у відста́вку <Бра́ти / взя́ти відста́вку> *див.* іти́

◊ Іти́ на ви *див.* іти́

◊ Іти́ на все *див.* іти́

◊ Іти́ / піти́ ва-ба́нк *див.* іти́

◊ Іти́ / піти́ вго́ру *див.* іти́

Іти́ / піти́ у відпу́стку *див.* іти́

◊ Іти́ (ру́хатися) / піти́ по висхідні́й *див.* іти́

Іти́ (руша́ти, виступа́ти *і т. ін.)* в похід (похо́дом) *див.* іти́

◊ Скака́ти (іти́) по верха́х *див.* скака́ти

Ї́ЗДИТИ

ї́здити

Виїжджа́ти (ї́здити) в світ *див.* виїжджа́ти (1)

◊ Ї́здити (ката́тися) / пої́хати ве́рхи (на горбі́) *див.* ї́здити

Ї́СТИ

ї́сти

◊ За сім верст киселю́ ї́сти *див.* ї́сти

Ї́ХНІЙ

ї́хнього

◊ На́шого (ва́шого, ї́хнього *і т. ін.)* по́ля я́года *див.* я́года

Йо́ТА

йо́ти

◊ [Усе́] до йо́ти *див.* йо́та

ЙТИ

йде

◊ Все йде до рук (у ру́ку) *див.* весь[1] (8)

◊ У голові́ все йде / пішло́ о́бертом *див.* весь[1] (24)

йти

◊ Не вихо́дити (не йти) з па́м'яті *(рідко* з па́мки) *див.* вихо́дити (42)

◊ Не вихо́дити (не схо́дити, не йти) з голови́ (з ду́мки, з ума́) *див.* вихо́дити (43)

КАБЛУ́К

каблу́к

Ві́денський каблу́к *див.* каблу́к

КА́ДРИ

ка́дрів

Відділ ка́дрів *див.* відділ (1)

КАЗАНО́К

казано́к

◊ Казано́к (баня́к, макі́тра) ва́рить / *рідше* казано́к (баня́к) звари́в (макі́тра звари́ла) *див.* казано́к

КАЗА́ТИ

ка́жучи

Не вам (не тобі́) ка́жучи *див.* каза́ти

КАЛА́Ч

калаче́м

◊ І калаче́м не ви́манити *див.* вима́нювати (1)

КАЛО́РІЯ

кало́рія

△ Вели́ка кало́рія *див.* кало́рія

КАЛЮ́ЖА

калю́жі

◊ Ви́тягти (ви́тягнути) / витяга́ти (витя́гувати) з боло́та (з багна́, з калю́жі, з грязю́ки *і т. ін.) див.* витяга́ти (6)

КА́МІНЬ

ка́менем

◊ Лежа́ти [важки́м] ка́менем (тягаре́м) на се́рці (на душі́) *див.* лежа́ти

ка́мені

△ Ве́нні ка́мені *див.* ка́мінь

ка́меня

Ви́тин ка́меня *див.* ви́тин (1)

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* з ка́меня ви́битий *див.* ви́битий (2)

ка́мінь

◊ [Важки́й] ка́мінь да́вить ду́шу (се́рце, на се́рце) *див.* ка́мінь

△ Ви́нний ка́мінь *див.* ка́мінь

◊ Здійма́ти / здійня́ти (зня́ти) [важки́й] ка́мінь (тяга́р) з се́рця (з душі́) *див.* здійма́ти

◊ Тяжки́й (важки́й) ка́мінь ліг (упа́в, звали́вся) на гру́ди (на ду́шу, на се́рце) *див.* ка́мінь

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* ка́мінь з душі́ зня́ти (відкоти́ти, звали́ти) *див.* зніма́ти

КАПІТА́Л

капіта́л

△ Ве́нчурний капіта́л *див.* капіта́л

капіта́лу

△ Відпли́в (відті́к) капіта́лу *див.* відпли́в (1)

КА́РА

ка́ра

◊ [Чи́ста] ка́ра Бо́жа (Госпо́дня, вавило́нська) *див.* ка́ра

КАРА́КУЛЬСЬКИЙ

кара́кульська

△ Кара́кульська вівця́ *див.* вівця́ (1)

КАРА́СЬ

кара́сь

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* кара́сь у ве́ршу *див.* кара́сь

КАРАУ́Л

карау́л

Ста́вити / поста́вити ва́рту (сторо́жу, карау́л *і т. ін.) див.* ста́вити

КАРБО́ВАНЕЦЬ

карбо́ванця

◊ Не ва́ртий (не варт) [і] [ла́маного] гроша́ (карбо́ванця, [щерба́тої] копі́йки, шага́, ше́ляга, [мі́дного] п'ятака́) [в база́рний день] *див.* ва́ртий (5)

КАРДА́ННИЙ

карда́нний

△ Карда́нний вал *див.* вал[3] (1)

КА́РТА

ка́ртами

◊ Гра з відкри́тими ко́зирями (ка́ртами) *див.* гра

ка́ртах

Випада́ти / ви́пасти на ка́ртах *див.* випада́ти (1)

ка́рти

◊ Виклада́ти / ви́класти [свої́] ка́рти *див.* виклада́ти (2)

◊ Відкрива́ти (розкрива́ти) / відкри́ти (розкри́ти) ка́рти *див.* відкрива́ти (13)

◊ Ка́рти відкри́ті *див.* ка́рта

◊ Плу́тати (переплу́тувати) / сплу́тати (переплу́тати, змі́шати) [всі] ка́рти *див.* плу́тати

КАРУСЕ́ЛЬНИЙ

карусе́льний

△ Карусе́льний верста́т *див.* верста́т (3)

КАСА́ЦІЯ

каса́ція

△ Каса́ція ви́борів *див.* каса́ція

КАТА́ТИСЯ

ката́тися

◊ І́здити (ката́тися) / пої́хати ве́рхи (на горбі́) *див.* і́здити

КАТЕГО́РІЯ

катего́рії

△ Валю́та пе́ршої катего́рії *див.* валю́та (1)

катего́рія

△ Важка́ вагова́ катего́рія <Важка́ вага́> *див.* катего́рія

△ Легка́ вагова́ катего́рія <Легка́ вага́> *див.* катего́рія

△ Напівважка́ вагова́ катего́рія <Напівважка́ вага́> *див.* катего́рія

△ Сере́дня вагова́ катего́рія <Сере́дня вага́> *див.* катего́рія

КА́ЧКА[1]

ка́чка

◊ Щоб (бода́й, хай би *і т. ін.)* тебе́ (його́, її́ *і т. ін.)* му́ха (ка́чка, гу́ска, ку́рка *і т. ін.)* вбрикну́ла (брикну́ла) *див.* му́ха

КА́ША

ка́шу

◊ Вари́ти / звари́ти ка́шу *див.* вари́ти (3)

КВІТНИ́Й

квітна́

Ве́рбна (Квітна́, Шутко́ва) неді́ля *див.* неді́ля

КВО́ТА

кво́та

△ Ви́борча кво́та *див.* кво́та

КЕЛЕБЕРДЯ́НСЬКИЙ

келебердя́нська

◊ Верства́ келебердя́нська (пиря́тинська, чугу́ївська, мальо́вана *і т. ін.) див.* верства́[1] (2)

КИ́ДАТИ

ки́дати

◊ Ве́рга́ти (ки́дати) громи́ *див.* ве́ргати (1)

◊ Ки́дати (випуска́ти) / ки́нути (ви́пустити) слова́ на ві́тер *див.* ки́дати

◊ Ки́дати / ки́нути ви́клик *див.* ки́дати

КИ́ДАТИСЯ

ки́датися

◊ Ки́датися на всі бо́ки *див.* ки́датися

КИ́НУТИ

ки́нути

◊ Ки́дати (випуска́ти) / ки́нути (ви́пустити) слова́ на ві́тер *див.* ки́дати

◊ Ки́дати / ки́нути ви́клик *див.* ки́дати

КИПІ́ТИ

кипи́ть

◊ Все кипи́ть усере́дині *див.* весь[1] (9)

◊ Кров кипи́ть (закипа́є, виру́є *і т. ін.)* / закипі́ла (завирува́ла) [у жи́лах (у скро́нях)] *див.* кров

КИ́РПА

ки́рпа

◊ Ки́рпа вго́ру *див.* ки́рпа

КИСІ́ЛЬ

киселю́

◊ За сім верст киселю́ ї́сти *див.* ї́сти

КИСЛОТА́

кислота́

△ Ви́нна (виннока́м'яна) кислота́ *див.* кислота́

КИШЕ́НЯ

кише́ні

◊ Виверта́ти (витру́шувати) / ви́вернути (ви́трусити) кише́ні *див.* виверта́ти (7)

кише́ня

◊ Не ви́тримає (не ви́держить) кише́ня *див.* кише́ня

КИШЕНЬКО́ВИЙ

кишенько́ві

Кишенько́ві ви́трати *див.* ви́трати (1)

КИ́ШКА

ки́шки

△ Ви́разка дванадцятипа́лої ки́шки *див.* ви́разка (1)

◊ Сім верст пі́шки за шмат (*рі́дко* за шматко́м) ки́шки *див.* сім

кишки́

◊ Виверта́ти / ви́вернути ну́трощі (нутро́, кишки́) *див.* виверта́ти (3)

◊ Вимо́тувати (мота́ти, тягну́ти, тягти́) / ви́мотати (ви́тягти) [всі] кишки́ *див.* вимо́тувати (3)

◊ Ви́пустити / випуска́ти кишки́ *(рідко* те́льбухи) *див.* випуска́ти (13)

КІВШ

ківш

◊ Ви́пити / випива́ти (пи́ти) [гірку́ (по́вну)] [ча́шу] ([по́вний] ківш) [ли́ха, му́ки *і т. ін.*] [до кра́ю (до дна, до де́ нця́)] *див.* випива́ти (1)

КІ́ГОТЬ

кі́гті

◊ Випуска́ти (розпуска́ти) / ви́пустити (розпусти́ти) па́зури (па́зурі, кі́гті) *див.* випуска́ти (11)

◊ Облама́ти (відруба́ти, урі́зати *і т. ін.)* кі́гті *див.* обла́мувати[1]

КІЛ

кіл

◊ Вбива́ти (забива́ти) / вби́ти (заби́ти) оси́ковий кіло́к (кіл) [у моги́лу] *див.* вбива́ти[1] (4)

КІЛО́К

кіло́к

◊ Вбива́ти (забива́ти) / вби́ти (заби́ти) оси́ковий кіло́к (кіл) [у моги́лу] *див.* вбива́ти[1] (4)

КІМНА́ТА

кімна́та

Кімна́та відпочи́нку *див.* кімна́та

КІНЕ́ЦЬ[1]

кіне́ць

◊ Ви́вести (знайти́, віднайти́) кінці́ *(рідше* кіне́ць) *див.* виво́дити[1] (6)

кінці́

◊ Ви́вести (знайти́, віднайти́) кінці́ *(рідше* кіне́ць) *див.* виво́дити[1] (6)

△ Віддава́ти / відда́ти кінці́ *див.* віддава́ти (24)

◊ На (у) всі (рі́зні) кінці́ *див.* кіне́ць[1]

кінці́в

◊ З рі́зних (усі́х) кінці́в *див.* кіне́ць[1]

кінця́

◊ Нема́ (нема́є, не було́, не ви́дно) [і] кінця́-кра́ю (ні кінця́ ні кра́ю, кінця́, кра́ю) *див.* нема́

кінця́х

◊ В усі́х кінця́х *див.* кіне́ць[1]

КІ́НЧИК

кі́нчику

◊ Ви́сіти на язиці́ (на язику́, на кі́нчику язика́) *див.* ви́сіти (6)

КІНЬ

кінь

Верхови́й кінь *див.* кінь

ко́ней

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* хто на сто ко́ней ви́садив *див.* хто[1]

КІ́СТКА

кі́стка

△ Вели́ка голі́нко́ва (гомі́лко́ва) кі́стка *див.* кі́стка

кі́стки

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* ви́точений [із слоно́вої ко́сті (кі́стки)] *див.* ви́точений[1] (1)

кістки́

◊ Перемива́ти (ми́ти, переме́лювати, перетира́ти *і т. ін.)* / перемити (перемоло́ти, перете́рти *і т. ін.)* [усі́] кісточки́ (кістки́) *див.* перемива́ти

КІ́СТОЧКА

кісточка́х

◊ Перебира́ти (розбира́ти) / перебра́ти (розібра́ти) по кісточка́х ([усі́] кісточки́, [усі́] жи́лочки) *див.* перебира́ти

кісточки́

◊ Перебира́ти (розбира́ти) / перебра́ти (розібра́ти) по кісточка́х ([усі́] кісточки́, [усі́] жи́лочки) *див.* перебира́ти

◊ Перемива́ти (ми́ти, переме́лювати, перетира́ти *і т. ін.)* / перемити (перемоло́ти, перете́рти *і т. ін.)* [усі́] кісточки́ (кістки́) *див.* перемива́ти

КІСТЬ

ко́сті

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* ви́точений [із слоно́вої ко́сті (кі́стки)] *див.* ви́точений[1] (1)

КІТ

кіт

◊ І (ще й) кіт не валя́вся *див.* кіт

кото́ві

◊ [І] кото́ві на сльо́зи нема́ (нема́є, не вистачить *і т. ін.) див.* нема́

КЛА́СНИЙ

кла́сний

Кла́сний ваго́н *див.* ваго́н (4)

КЛА́СТИ

кла́сти

◊ Віддава́ти (відва́жувати, кла́сти, *заст.* поклада́ти, склада́ти) / відда́ти (відва́жити, скла́сти) [земни́й (низьки́й, поясни́й)] покло́н (укло́н) *див.* віддава́ти (25)

◊ Відно́сити *(рідше* кла́сти) на (за) раху́нок *див.* відно́сити (1)

◊ Кла́сти (нести́, прино́сити, склада́ти *і т. ін.)* / покла́сти (принести́, скла́сти *і т. ін.)* на вівта́р (на олта́р) *див.* кла́сти

◊ Кла́сти / покла́сти на ча́шу ваги́ *див.* кла́сти

◊ Наклада́ти (кла́сти) / накла́сти (покла́сти) тавро́ (клеймо́, печа́ть, знак, відби́ток) *див.* наклада́ти

КЛЕ́ЇТИ

кле́їти

◊ Валя́ти (кле́їти, стро́їти *і т. ін.)* ду́рня *(рідко* дурака́) *див.* валя́ти (1)

КЛЕЙМО́

клеймо́

◊ Наклада́ти (кла́сти) / накла́сти (покла́сти) тавро́ (клеймо́, печа́ть, знак, відби́ток) *див.* наклада́ти

КЛЕ́ПКА

кле́пки

◊ Ма́ти [всі] кле́пки в голові́ *див.* ма́ти[2]

◊ Нема́ (нема́є, не було́, не вистача́є, браку́є *і т. ін.)* [одніє́ї (тре́тьої, деся́тої *і т. ін.)*] кле́пки у голові́ *див.* нема́

КЛИН

клин

◊ Вбива́ти (забива́ти) / вби́ти (заби́ти) клин *див.* вбива́ти[1] (3)

◊ Вибива́ти (виганя́ти) / ви́бити (ви́гнати) клин кли́ном *див.* вибива́ти (15)

кли́ном

◊ Вибива́ти (виганя́ти) / ви́бити (ви́гнати) клин кли́ном *див.* вибива́ти (15)

КЛИ́ЧНИЙ

кли́чний

△ Кли́чний відмі́нок *див.* відмі́нок (3)

КЛІ́РИНГ

клі́ринг

△ Валю́тний клі́ринг *див.* клі́ринг

КЛО́ПІТ

кло́піт

◊ Не твій (його́, ваш *і т. ін.)* кло́піт <Не твоя́ (його́, ва́ша *і т. ін.)* хворо́ба (печа́ль)> *див.* кло́піт

КЛО́ЧЧЯ

кло́ччя

◊ Не ва́ртий (не варт) [і] ви́їденого яйця́ (ви́шкварки, ді́рки з бу́блика, фу́нта кло́ччя, то́рби сі́чки *і т. ін.) див.* ва́ртий (4)

КНИ́ЖКА

кни́жки

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* з кни́жки (по Псалтирю́) чита́ти (вичи́тувати) *див.* чита́ти

КНЯГИ́НЯ

Княги́ня

Вели́кий Князь <Вели́ка Княги́ня (Княжна́)> *див.* князь

КНЯЖНА́

Княжна́

Вели́кий Князь <Вели́ка Княги́ня (Княжна́)> *див.* князь

КНЯЗІ́ВСТВО

князі́вство

Вели́ке князі́вство *див.* князі́вство

КНЯЗЬ

Князь

Вели́кий Князь <Вели́ка Княги́ня (Княжна́)> *див.* князь

КО́ВАНИЙ

ко́ваний

◇ Ко́ваний на всі но́ги (на чоти́ри ноги́ (копи́та)) *див.* ко́ваний

КОВБА́СКА

ковба́ски

Ві́денські ковба́ски *див.* ковба́ска

КОВТНУ́ТИ

ковтну́ти

◇ Ви́пити (ковтну́ти, сьорбну́ти, хильну́ти) [бага́то, чима́ло *і т. ін.*] ли́ха (го́ря, го́ренька *і т. ін.*) *див.* випива́ти (2)

КОЕФІЦІЄ́НТ

коефіціє́нт

△ Валю́тний коефіцієнт *див.* коефіцієнт

КОЖУ́Х

кожу́ха

◇ Вивертáти / ви́вернути [старо́го] кожу́ха *див.* вивертáти (6)

КОЗА́

ко́зи

◇ Всі ко́зи в зо́лоті *див.* коза́

КОЗА́К

коза́к

◇ Ви́скочити як го́лий (коза́к, Кузьма́) з ма́ку *див.* виска́кувати (4)

козаки́

Ви́борні козаки́ *див.* коза́к

Виписні́ козаки́ *див.* коза́к

КОЗЕ́Л

козе́л

◇ Козе́л відпу́щення <*рідше* Офі́рний козе́л> *див.* козе́л

КО́ЗИР

ко́зир

◇ Вибива́ти / ви́бити ко́зирі (ко́зир) з рук *див.* вибива́ти (14)

◇ Ко́зир (усі́ ко́зирі) у ру́ки (до рук) *див.* ко́зир

ко́зирем

◇ Ходи́ти (стоя́ти, виступа́ти) ко́зирем (короле́м, ту́зом) *див.* ходи́ти

ко́зирі

◇ Вибива́ти / ви́бити ко́зирі (ко́зир) з рук *див.* вибива́ти (14)

◇ Ко́зир (усі́ ко́зирі) у ру́ки (до рук) *див.* ко́зир

ко́зиря

◇ Ви́грати ко́зиря *див.* вигрáвáти (4)

◇ Викида́ти / ви́кинути ко́зиря *див.* викида́ти (3)

ко́зирями

◇ Гра з відкри́тими ко́зирями (ка́ртами) *див.* гра

КО́ЛЕСО

ко́лесі

◇ Не оста́ння (*рідко* ви́дна) спи́ця (шпи́ця) в ко́лесі *див.* спи́ця

КОЛИ́[1]

коли́

◇ Бог зна (зна́є) коли́ (відко́ли, по́ки) *див.* Бог (10)

◇ [І] вго́ру гля́нути ні́коли (нема́ коли́, нема́є ча́су *і т. ін.*) *див.* гля́нути

КОЛИХА́ТИСЯ

колиха́ється

◇ [Аж (*рідко* бі́лий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (заверті́вся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пере́кидом, пере́кидьки, хо́дором *і т. ін.*) [в оча́х (пе́ред очи́ма)] *див.* світ[2]

КОЛІ́НО

колі́на

◇ Вели́кого (висо́кого) колі́на *див.* колі́но

◇ Викида́ти / ви́кинути колі́нця (колі́нце, колі́но, колі́на, кре́нделі) *див.* викида́ти (4)

◇ Па́дати / впа́сти на колі́на (навко́лішки, ниць, *рідко* на всі чоти́ри) *див.* па́дати

◇ [Хоч] із колі́на ви́лупити *див.* вилу́плювати (1)

колі́но

◇ Викида́ти / ви́кинути колі́нця (колі́нце, колі́но, колі́на, кре́нделі) *див.* викида́ти (4)

КОЛІ́НЦЕ

колі́нце

◇ Викида́ти / ви́кинути колі́нця (колі́нце, колі́но, колі́на, кре́нделі) *див.* викида́ти (4)

колі́нця

◇ Викида́ти / ви́кинути колі́нця (колі́нце, колі́но, колі́на, кре́нделі) *див.* викида́ти (4)

КОЛІ́НЧАСТИЙ

колі́нчастий

△ Колі́нчастий вал *див.* вал[3] (2)

КО́ЛІР

кольора́ми

Гра́ти (перелива́тися) всіма́ кольора́ми (ба́рвами) весе́лки (ра́йдуги) *див.* гра́ти

КО́ЛІЯ

ко́лії

◇ Вибива́ти / ви́бити з ко́лії *див.* вибива́ти (11)

◇ Вибива́тися (схо́дити) / ви́битися (зійти́) з ко́лії *див.* вибива́тися (7)

◇ Ви́битий з ко́лії *див.* ви́битий (1)

КО́ЛО[1]

ко́ла

◇ [Вогне́нні (те́мні)] ко́ла бі́гають (стриба́ють, витанцьо́вують *і т. ін.*) / забі́гали в оча́х (пе́ред очи́ма) *див.* ко́ло[1]

КОЛО́ДОЧКА

колодочки́

◇ Вбива́тися (*рідко* вбира́тися) / вби́тися (*рідко* вбра́тися) в колодочки́ (в пі́р'я) *див.* вбива́тися[1] (1)

КОЛО́ТИ

коло́ти

◇ Коло́ти (випіка́ти, пекти́, вибива́ти *і т. ін.*) о́чі *див.* коло́ти

КОЛЮ́ЧКА

колю́чка

△ Верблю́жа колю́чка *див.* колю́чка

КОЛЯ́СКА

коля́ска

Ві́денська коля́ска *див.* коля́ска

КОМА́НДА

кома́нду

Віддава́ти / відда́ти кома́нду (нака́з, розпоря́дження *і т. ін.*) *див.* віддава́ти (5)

КОМА́НДНИЙ

кома́ндна

△ Кома́ндна висота́ (пози́ція) *див.* висота́ (4)

КОМІ́СІЯ

комі́сія

Ви́ща атестаці́йна комі́сія *див.* комі́сія

КОМПЕНСАЦІ́ЙНИЙ

компенсаці́йні

△ Компенсаці́йні ви́плати *див.* ви́плата (1)

КОМП'Ю́ТЕРНИЙ

комп'ю́терна

△ Комп'ю́терна ве́рстка *див.* ве́рстка (1)

КОНВЕРТО́ВАНИЙ

конверто́вана

△ Конверто́вана валю́та *див.* валю́та (3)

КОНВО́Й

конво́єм

Під ва́ртою (під конво́єм) *див.* ва́рта (2)

КОНДИ́ТЕРСЬКИЙ

конди́терські

Конди́терські ви́роби *див.* ви́ріб (2)

КО́НИК

ко́ника

◇ Викида́ти / ви́кинути ко́ника (ко́ники) *див.* викида́ти (5)

ко́ники

◇ Викида́ти / ви́кинути ко́ника (ко́ники) *див.* викида́ти (5)

КОНО́ПЛІ

конопе́ль

◊ Ви́скочити (ви́стрибнути, ви́хопитися) як (мов, ніби *і т. ін.)* Пили́п *(рідко* Кузьма́) з конопе́ль *див.* виска́кувати (2)

КОНТРА́КТ

контра́кт

△ Верба́льний контра́кт <Верба́льна уго́да> *див.* контра́кт

КОНФЕРЕ́НЦІЯ

конфере́нцію

Відкрива́ти / відкри́ти засі́дання (збо́ри, конфере́нцію *і т. ін.) див.* відкрива́ти (2)

КОНФО́РМНИЙ

конфо́рмне

△ Конфо́рмне відобра́ження *див.* відобра́ження (1)

КОНЦЕ́РТ

конце́рт

А́вторський (тво́рчий) конце́рт (ве́чір) *див.* конце́рт

КОПА́

кіп

◊ Сім мішкі́в (кіп, три мішки́) греча́ної во́вни (горі́хів) [і (та) всі непо́вні] *див.* сім

КОПИ́ТО

копи́та

◊ Відки́нути / відкида́ти но́ги *(вульг., жарт.* копи́та, ра́тиці *і т. ін.) див.* відкида́ти (2)

◊ Ко́ваний на всі но́ги (на чоти́ри ноги́ (копи́та)) *див.* ко́ваний

КОПІ́ЙКА

копі́йки

◊ Не ва́ртий (не варт) [і] [ла́маного] гроша́ (карбо́ванця, [щерба́тої] копі́йки, шага́, ше́ляга, [мі́дного] п'ятака́) [в база́рний день] *див.* ва́ртий (5)

◊ Не ви́тягнеш і копі́йки *див.* витяга́ти (9)

КОРА́

кора́

△ Кора́ вели́ких півку́ль [головно́го мо́зку] *див.* кора́

КОРЕКТУ́РА

коректу́ру

Держа́ти / ви́держати (продержа́ти) коректу́ру *див.* держа́ти

КОРИДО́Р

коридо́р

△ Валю́тний коридо́р *див.* коридо́р

КОРИ́СТУВА́ТИСЯ

кори́стува́тися

Ма́ти (знахо́дити / знайти́) [вели́кий (значни́й)] по́пит <Кори́стува́тися [вели́ким (значни́м)] по́питом> *див.* ма́ти[2]

КО́РИСТЬ

ко́ристь

Витяга́ти (витя́гувати) / ви́тягти (ви́тягнути) ко́ристь *див.* витяга́ти (2)

КОРІННИ́Й

корінни́й

◊ Крути́й (корінни́й, вели́кий *і т. ін.)* перело́м *див.* перело́м

КОРІ́ННЯ

корі́нням

◊ Вирива́ти (викорчо́вувати) / ви́рвати (ви́корчувати) з ко́ренем (з корі́нням) *див.* вирива́ти[1] (2)

КО́РІНЬ

ко́ренем

◊ Вирива́ти (викорчо́вувати) / ви́рвати (ви́корчувати) з ко́ренем (з корі́нням) *див.* вирива́ти[1] (2)

КОРО́ЛЬ

короле́м

◊ Ходи́ти (стоя́ти, виступа́ти) ко́зирем (короле́м, ту́зом) *див.* ходи́ти

КОСМІ́ЧНИЙ

космі́чне

△ Космі́чне випромі́нювання *див.* випромі́нювання (5)

КО́СМОС

ко́смос

△ Відкри́тий ко́смос *див.* ко́смос

КОСТЮМО́ВАНИЙ

костюмо́ваний

Костюмо́ваний ве́чір *див.* ве́чір (3)

КОТЕ́Л

котлі́

◊ Вари́тися в котлі́ *див.* вари́тися (1)

КОТУ́ШКА

коту́шку

◊ На всю (по́вну) коту́шку *див.* коту́шка

КО́ШИК

ко́шика

◊ [Усе́] з гро́шика та (і) з ко́шика *див.* гро́шик

КОШТИ

ко́шти

△ Відмива́ти / відми́ти [брудні́] гро́ші (ко́шти) *див.* відмива́ти (1)

ко́штів

△ Відмива́ння [брудни́х] гро́ше́й (ко́штів) *див.* відмива́ння (1)

КРА́ДЕНИЙ

кра́дене

◊ Кра́дене весі́лля *див.* весі́лля (2)

КРАЙ[1]

краю́

◊ Ви́пити / випива́ти (пи́ти) [гірку́ (по́вну)] [ча́шу] ([по́вний] ківш) [ли́ха, му́ки *і т. ін.*] [до кра́ю (до дна, до де́нця)] *див.* випива́ти (1)

◊ Нема́ (нема́є, не було́, не ви́дно) [і] кінця́-кра́ю (ні кінця́ ні кра́ю, кінця́, кра́ю) *див.* нема́

КРА́ЙНІЙ

кра́йній

◊ На кра́йній ви́падок *див.* ви́падок (6)

КРА́ПКА

крапки́

◊ Поста́вити (розста́вити) / ста́вити кра́пку [(всі) крапки́] над "і" *див.* поста́вити[1]

кра́пку

◊ Поста́вити (розста́вити) / ста́вити кра́пку [(всі) крапки́] над "і" *див.* поста́вити[1]

КРАСА́

красі́

В усі́й (по́вній) красі́ *див.* краса́

КРА́СКА

кра́ску

◊ Вганя́ти / ввігна́ти в кра́ску *див.* вганя́ти[1] (1)

КРА́СНО

кра́сно

Говори́ти (мо́вити, виголо́шувати *і т. ін.)* кра́сно *див.* говори́ти

КРА́ШАНКА

кра́шанки

◊ З варе́ної кра́шанки курча́ ви́сидить *див.* виси́джувати (1)

КРЕДИ́Т

креди́т

△ Відкрива́ти / відкри́ти креди́т (креди́тну лі́нію) *див.* відкрива́ти (5)

КРЕДИ́ТНИЙ

креди́тну

△ Відкрива́ти / відкри́ти креди́т (креди́тну лі́нію) *див.* відкрива́ти (5)

КРЕ́НДЕЛЬ

кре́нделі

◊ Викида́ти / ви́кинути колі́нця (колі́нце, колі́но, колі́на, кре́нделі) *див.* викида́ти (4)

◊ Плести́ (писа́ти, випи́сувати *і т. ін.)* / ви́писати кре́нделі *(рідко* кре́нделя) нога́ми *див.* плести́

кре́нделя

◊ Плести́ (писа́ти, випи́сувати *і т. ін.)* / ви́писати кре́нделі *(рідко* кре́нделя) нога́ми *див.* плести́

КРИ́ГА

кри́ги

◊ [І] льо́ду (сні́гу [торі́шнього], кри́ги) се́ред (посе́ред) зими́ не ви́просиш *див.* випро́шувати (1)

КРИК[1]

крик

◊ Вели́кий крик за мали́й пшик *див.* крик[1]

КРИЛА́ТИЙ

крила́тий

△ Крила́тий ви́слів <Крила́ті сло́ва> *див.* ви́слів (2)

крила́ті

△ Крила́тий ви́слів <Крила́ті сло́ва> *див.* ви́слів (2)

КРИЛО́

кри́ла

◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.*)] росту́ть (виростáють) / ви́росли кри́ла *див.* криló

КРИ́ТИКА

кри́тики

◊ Не витри́мувати кри́тики *див.* витри́мувати (5)

КРИТИ́ЧНИЙ[2]

крити́чна

△ Крити́чна величина́ *див.* величина́ (4)

КРІ́СЛО

крі́сло

Ві́денські ме́блі <Ві́денське крі́сло> <Ві́денський стіле́ць (дива́н)> *див.* ме́блі

КРОВ

кров

◊ Висиса́ти (висмо́ктувати, витяга́ти, випива́ти) / ви́ссати (ви́смоктати, ви́тягти, ви́пити) [всю] кров (си́лу, [всі] си́ли (со́ки)) *див.* висиса́ти (1)

◊ Ви́точити кров *див.* вито́чувати[2] (1)

◊ Кров кипи́ть (закипа́є, виру́є *і т. ін.*) / закипі́ла (завирува́ла) [у жи́лах (у скро́нях)] *див.* кров

◊ Се́рце обкипа́є (закипа́є, окипа́є *і т. ін.*) / обкипі́ло (закипі́ло, окипі́ло *і т. ін.*) кро́в'ю (сукрова́тою, смоло́ю, ва́ром *і т. ін.*) *див.* се́рце

кро́в'ю

◊ Се́рце обкипа́є (закипа́є, окипа́є *і т. ін.*) / обкипі́ло (закипі́ло, окипі́ло *і т. ін.*) кро́в'ю (сукрова́тою, смоло́ю, ва́ром *і т. ін.*) *див.* се́рце

КРОК

крок

Вибива́ти (відбива́ти, руба́ти) крок *див.* вибива́ти (5)

кро́ки

◊ Мі́ряти (відмі́рювати, відміря́ти) кро́ки *див.* мі́ряти

КРУ́ГЛИЙ

кру́гла

Кру́гла відмі́нниця *див.* відмі́нниця (1)

кру́глий

Кру́глий відмі́нник *див.* відмі́нник (1)

КРУТИ́Й

крути́й

◊ Крути́й (корінни́й, вели́кий *і т. ін.*) перело́м *див.* перело́м

КРУТИ́ТИ

крути́

◊ Як не крути́, як не верти́ *див.* крути́ти

крути́ти

◊ Крути́ти (верті́ти) на всі бо́ки *див.* крути́ти

◊ Крути́ти (верті́ти) хвосто́м *див.* крути́ти

◊ Крути́ти / закрути́ти веремі́ю (веремі́я) *див.* крути́ти

КРУТИ́ТИСЯ

крути́тися

◊ Верті́тися (крути́тися) на нога́х *див.* верті́тися (4)

◊ Верті́тися (крути́тися) пе́ред очи́ма (на оча́х) *див.* верті́тися (5)

◊ Верті́тися (крути́тися) як (мов, ні́би *і т. ін.*) му́ха в окро́пі *див.* верті́тися (6)

◊ Ви́тися (звива́тися, крути́тися, викру́чуватися *і т. ін.*) в'юно́м (ли́сом) *див.* ви́тися (1)

кру́титься

◊ [Аж (*рідко* бі́лий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (заверті́вся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пере́кидом, пере́кидьки, хо́дором *і т. ін.*) [в оча́х (пе́ред очи́ма)] *див.* світ[2]

◊ Верти́ться (кру́титься) в голові́ *див.* верті́тися (1)

◊ Верти́ться (кру́титься) на ду́мці (на умі́, на га́дці) *див.* верті́тися (2)

◊ Верти́ться (кру́титься) на язиці́ (на язику́) *див.* верті́тися (3)

◊ Ду́мка верти́ться (кру́титься) в голові́ *див.* ду́мка

КРУТЬ

круть

◊ Хоч (чи, ні, ані́) верть хоч (чи, ні, ані́) круть <Хоч (чи, ні, ані́) круть хоч (чи, ні, ані́) верть> *див.* верть (1)

КРУ́ЧЕНИЙ

кру́чена

△ Кру́чений бара́н <Кру́чена вівця́> *див.* бара́н (1)

кру́чений

△ Кру́чений бара́н <Кру́чена вівця́> *див.* бара́н (1)

КУБЕ́ЛЕЧКО

кубе́лечко

◊ Зви́ти / звива́ти (ви́ти) гнізд́о (гнізде́чко, кубло́, кубе́лечко, кубе́льце) *див.* звива́ти

КУБЕ́ЛЬЦЕ

кубе́льце

◊ Зви́ти / звива́ти (ви́ти) гніздо́ (гнізде́чко, кубло́, кубе́лечко, кубе́льце) *див.* звива́ти

КУБЛО́

кубло́

◊ Зви́ти / звива́ти (ви́ти) гніздо́ (гнізде́чко, кубло́, кубе́лечко, кубе́льце) *див.* звива́ти

КУДИ́

куди́

◊ Куди́ твоє́ (*рідше* ва́ше) ді́ло *див.* ді́ло

КУЛА́К

кулаки́

Виклика́ти на кулаки́ *див.* виклика́ти (3)

КУ́ЛЯ[1]

ку́лі

Випуска́ти / ви́пустити ку́лі (снаря́ди, мі́ни *і т. ін.*) *див.* випуска́ти (3)

ку́ля

Випадко́ва (заблу́кана, сліпа́) ку́ля *див.* ку́ля[1]

КУЛЬБА́КА

кульба́ки

◊ Ви́бити (ви́садити) з сідла́ (*заст.* з кульба́ки) *див.* вибива́ти (13)

КУЛЬГА́ТИ

кульга́ти

◊ Шкутильга́ти (кульга́ти) на оби́дві ноги́ (на всі чоти́ри) *див.* шкутильга́ти

КУ́ПА

ку́пи

◊ Вали́ти (зва́лювати) / звали́ти все доку́пи (до одніє́ї (одно́ї) ку́пи) *див.* вали́ти[1] (1)

КУПЕ́ЙНИЙ

купе́йний

Купе́йний ваго́н *див.* ваго́н (5)

КУ́ПІЛЬ

ку́пелем

◊ Ви́хлюпнути / вихлю́пувати [ра́зом] з ку́пелем (з водо́ю) [і] дити́ну *див.* ви́хлюпнути (1)

КУПУВА́ТИ

купува́ти

◊ Продава́ти (купува́ти, справля́ти, лови́ти) ви́трішки *див.* продава́ти

КУРДЮ́ЧНИЙ

курдю́чна

△ Курдю́чна вівця́ *див.* вівця́ (2)

КУ́РКА

ку́рка

◊ Щоб (бода́й, хай би *і т. ін.)* тебе́ (його́, її́ *і т. ін.)* му́ха (ка́чка, гу́ска, ку́рка *і т. ін.)* вбрикну́ла (брикну́ла) *див.* му́ха

ку́рки

◊ [І] ку́рки ні́де (ні́куди) ви́пустити *див.* випуска́ти (16)

КУРС

курс

△ Валю́тний курс *див.* курс

◊ Вво́дити / ввести́ в курс *див.* вво́дити (7)

△ Ве́ксельний курс *див.* курс

△ Обмі́нний курс валю́т *див.* курс

КУРЧА́

курча́

◊ З варе́ної кра́шанки курча́ ви́сидить *див.* вcaseди́джувати (1)

КУ́СНИК

ку́сники

◊ Щоб тебе́ (його́, вас *і т. ін.)* на ку́сники порва́ло *див.* порва́ти[1]

КУСО́К

куcо́к

◊ Відрива́ти [шмато́к *(рі́дше* кусо́к)] [хлі́ба] від ро́та *див.* відрива́ти[1] (5)

КУСТА́РНИЙ

куста́рне

△ Куста́рне виробни́цтво *див.* виробни́цтво (2)

КУТ

кут

◊ Ведме́жий кут (за́куток) *див.* кут

кута́

△ Верши́на кута́ *див.* верши́на (1)

КУТО́К

кутка́х

◊ По всіх кутка́х (за́кутках, за́куточках) *див.* куто́к

кутки́

◊ Обтира́ти (отира́ти, витира́ти *і т. ін.)* кутки́ *(діал.* вугли́) *див.* обтира́ти

кутків

◊ З усі́х кутків (за́кутків) *див.* куто́к

ЛАБЕ́ТИ

лабе́т

◊ Ви́рватися з рук (з лап, з лабе́т, з лабе́тів, з па́зурів *і т. ін.) див.* вирива́тися[1] (1)

лабе́тів

◊ Ви́рватися з рук (з лап, з лабе́т, з лабе́тів, з па́зурів *і т. ін.) див.* вирива́тися[1] (1)

ЛА́ВА[1]

ла́ви

◊ Ви́тягтися (ви́тягнутися) вздовж ла́ви *див.* витяга́тися (2)

ЛАД

лади́

◊ На всі (вся́кі, рі́зні *і т. ін.)* лади́ *див.* лад

ла́ду́

◊ Ви́ведений з ла́ду́ *див.* ви́ведений (1)

◊ Виво́дити *(рі́дко* вибива́ти) / ви́вести *(рі́дко* ви́бити) з ла́ду́ *див.* виво́дити[1] (9)

◊ Вихо́дити (вибува́ти) / ви́йти (ви́бути) з ла́ду́ *див.* вихо́дити (23)

ЛА́ДАН

ла́даном

◊ Не ви́курити й ла́даном (сі́ркою) *див.* вику́рювати (1)

ЛА́ЗИТИ

ла́зити

◊ У нога́х ла́зити (по́взати, валя́тися *і т. ін.) див.* ла́зити

ЛА́МАНИЙ

ла́маного

◊ Не ва́ртий (не варт) [і] [ла́маного] гроша́ (карбо́ванця, [щерба́тої] копі́йки, шага́, ше́ляга, [мі́дного] п'ятака́) [в база́рний день] *див.* ва́ртий (5)

ЛА́НТУХ

ла́нтухів

◊ У міх (у п'ять ла́нтухів) не вбере́ш *див.* вбира́ти[1] (4)

ЛА́ПА

лап

◊ Ви́рватися з рук (з лап, з лабе́т, з лабе́тів, з па́зурів *і т. ін.) див.* вирива́тися[1] (1)

ЛА́ПОТЬ

ла́пті

◊ Озу́ти (взу́ти, обу́ти *і т. ін.)* в постоли́ (в ла́пті) *див.* озува́ти

ЛА́СКА[1]

ла́ска

◊ Коли́ [б] (мо́же) твоя́ (ва́ша) ла́ска *(рі́дко* ми́лість) *див.* ла́ска[1]

ла́ску

Спаси́бі за (ва́шу, твою́) ла́ску *див.* спаси́бі

ЛАСКА́ВО

ласка́во

Ви́бачте / дару́йте ласка́во *див.* вибача́ти (2)

ЛЕГЕНЕ́ВИЙ

легене́ва

△ Легене́ва вентиля́ція *див.* вентиля́ція (3)

ЛЕГКИ́Й

легка́

△ Легка́ вагова́ катего́рія <Легка́ вага́> *див.* катего́рія

◊ Хай [тобі́, вам *і т. ін.*] легка́ (щасли́ва) доро́га (путь) сте́литься / посте́литься *див.* доро́га

ЛЕ́ГКО

ле́гко

◊ Ле́гко (лю́бо, ве́село *і т. ін.)* на душі́ (на се́рці) *див.* ле́гко

ЛЕ́ДВЕ

ле́две

◊ Се́рце (се́рденько) як (ле́две, ма́ло, тро́хи *і т. ін.)* не ви́скочить [з груде́й] *див.* се́рце

ЛЕЖА́ТИ

лежа́ти

◊ Відпочива́ти (лежа́ти) / відпочи́ти в землі́ (в моги́лі) *див.* відпочива́ти (1)

◊ Лежа́ти [важки́м] ка́менем (тягаре́м) на се́рці (на душі́) *див.* лежа́ти

лежи́ть

Лежи́ть (ляга́є) відповіда́льність *(заст.* відпо́відь) *див.* відповіда́льність (1)

ЛЕ́КЦІЯ

ле́кції

◊ Слу́хати (вислухо́вувати) ле́кції *див.* слу́хати

ле́кція

Відкри́тий уро́к <Відкри́та ле́кція> *див.* уро́к

ЛЕ́ПТА

ле́пта

◊ Ле́пта вдови́ці *див.* ле́пта

ЛЕТ

ле́ту

◊ Висо́кого (вели́кого) ле́ту (льо́ту) *див.* лет

◊ З висоти́ пташи́ного ле́ту (польо́ту) *див.* висота́ (5)

◊ Птах (пти́ця) висо́кого ле́ту (польо́ту) *див.* птах

ЛЕТІ́ТИ

лети́ть

◊ Аж пі́на з ро́та (на губа́х) ска́че (лети́ть, виступа́є *і т. ін.) див.* пі́на

летіти

◊ Вали́тися (летіти, па́дати *і т. ін.)* з рук *див.* вали́тися[1] (1)

◊ Ли́нути (вита́ти, летіти) / поли́нути (полетіти) ду́мкою (думка́ми, ду́мою, *рі́дше* в ду́мці, мрі́ями, се́рцем) *див.* ли́нути

летя́ть

◊ Усі́ ши́шки́ летя́ть (па́дають) [на го́лову] *див.* ши́шка

ЛИ́КО

ли́ка

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* чорт ли́ко (ли́ка) дере́ (видира́є) [живце́м] <Як (мов, ні́би *і т. ін.)* чорти́ ли́ко деру́ть (видира́ють) [живце́м]> *див.* чорт

ли́ко

◇ Як (мов, ніби *і т. ін.)* чорт ли́ко (ли́ка) дере́ (видира́є) [живце́м] <Як (мов, ніби *і т. ін.)* чорти́ ли́ко деру́ть (видира́ють) [живце́м]> *див.* чорт

ЛИ́НВА

ли́нви

◇ Ви́ти ли́нви (моту́зки, вірьо́вки) *див.* ви́ти[2] (1)

ЛИ́НУТИ

ли́нути

◇ Ли́нути (вита́ти, летíти) / поли́нути (полетíти) ду́мкою (думка́ми, ду́мою, *рідше* в ду́мці, мрíями, се́рцем) *див.* ли́нути

ЛИС

ли́сом

◇ Ви́тися (звива́тися, крути́тися, вику́чуватися *і т. ін.)* в'юно́м (ли́сом) *див.* ви́тися (1)

ЛИСТ[2]

лист

△ Ввідни́й лист *див.* лист[2]

△ Викона́вчий лист *див.* лист[2]

ЛИ́ТИ

лий

◇ Хоч на соба́ку (на хвіст соба́ці) лий / ви́лий *див.* ли́ти

ли́ти

◇ Вилива́ти (ли́ти) / ви́лити поми́ї *див.* вилива́ти (7)

◇ Ли́ти (вилива́ти, пролива́ти) / ви́лити (проли́ти) [дрібні́] сльо́зи *див.* ли́ти

ЛИХИ́Й[1]

лиха́

◇ Лиха́ (важка́, гірка́ *і т. ін.)* годи́на *див.* годи́на[1]

ЛИ́ХО[1]

ли́ха

◇ Ви́пити / випива́ти (пи́ти) [гірку́ (по́вну)] [ча́шу] ([по́вний] ківш) [ли́ха, му́ки *і т. ін.*] [до кра́ю (до дна, до де́нця)] *див.* випива́ти (1)

◇ Ви́пити (ковтну́ти, сьорбну́ти, хильну́ти) [бага́то, чима́ло *і т. ін.*] ли́ха (го́ря, го́ренька *і т. ін.)* *див.* випива́ти (2)

ЛИЦЕ́

лиці́

◇ Спада́ти / спа́сти з лиця́ (з ли́ченька, на лиці́, на виду́) *див.* спада́ти

лиця́

◇ Спада́ти / спа́сти з лиця́ (з ли́ченька, на лиці́, на виду́) *див.* спада́ти

ЛИШ[1]

лиш

◇ Тíльки (хіба́, хіба́ що, лиш) пташи́ного (пти́чого) молока́ нема́ (не вистача́є, браку́є *і т. ін.)* *див.* нема́

ЛИША́Й

лиша́й

△ Висівкоподíбний (різнокольоро́вий) лиша́й *див.* лиша́й

ЛІД

льо́ду

◇ [І] льо́ду (сні́гу [торíшнього], кри́ги) се́ред (посе́ре́д) зими́ не ви́просиш *див.* випро́шувати (1)

ЛІ́ЗТИ

лі́зе

◇ [Аж] воло́сся (во́лос, чуб) підніма́ється (підійма́ється, встає́, стає́, лі́зе *і т. ін.)* / підні́меться (вста́не, ста́не, полі́зе *і т. ін.)* [вго́ру (догори́, ди́бом, ду́бом, сторч *і т. ін.)*] *див.* воло́сся

лі́зти

◇ [Аж] із шку́ри (зі шкі́ри) лі́зти (вила́зити, *рідше* вилу́зуватися *і т. ін.)* *див.* лі́зти

лі́зуть

◇ [Аж (і)] о́чі на лоб (на ло́ба, *рідше* догори́ *і т. ін.)* лі́зуть (вила́зять) / полі́зли (ви́лізли) *див.* о́ко[1]

◇ [Аж] о́чі [з ло́ба (з голови́)] вила́зять (лі́зуть) *див.* о́ко[1]

ЛІК[1]

лік

Вести́ лік (лічбу́) *див.* вести́ (3)

ЛІ́НІЯ

лі́нію

◇ Вести́ свою́ лі́нію *див.* вести́ (22)

△ Відкрива́ти / відкри́ти креди́т (креди́тну лі́нію) *див.* відкрива́ти (5)

ЛІТА́

літ

◇ Вихо́дити (іти́) / ви́йти з літ (з ро́кі́в, з ві́ку) *див.* вихо́дити (26)

літа́

◇ Вби́тися в літа́ *див.* вбива́тися[1] (5)

◇ Літа́ (ро́ки́) вихо́дять / ви́йшли *див.* літа́

ЛІТА́ТИ

літа́ти

◇ Ви́соко літа́ти *див.* літа́ти

◇ Вита́ти (літа́ти, *рідко* ширя́ти) в хма́рах (в небеса́х, в емпіре́ях *і т. ін.)* *див.* вита́ти (1)

ЛІ́ТЕРА

лі́тера

△ Вели́ка (*рідко* заголо́вна) бу́ква (лі́тера) *див.* бу́ква (1)

лі́тери

◇ З вели́кої лі́тери *див.* лі́тера

ЛІЧБА́

лічбу́

Вести́ лік (лічбу́) *див.* вести́ (3)

ЛОБ

лоб

◇ [Аж (і)] о́чі на лоб (на ло́ба, *рідше* догори́ *і т. ін.)* лі́зуть (вила́зять) / полі́зли (ви́лізли) *див.* о́ко[1]

◇ Ви́вело о́чі на лоб (на ло́ба, із ло́ба) *див.* виво́дити[1] (5)

Висо́кий (відкри́тий) лоб <Висо́ке (відкри́те) чоло́> *див.* лоб

◇ Голи́ти / ви́голити лоб (ло́ба, чу́ба, чупри́ну *і т. ін.)* *див.* голи́ти

ло́ба

◇ [Аж (і)] о́чі на лоб (на ло́ба, *рідше* догори́ *і т. ін.)* лі́зуть (вила́зять) / полі́зли (ви́лізли) *див.* о́ко[1]

◇ [Аж] о́чі [з ло́ба (з голови́)] вила́зять (лі́зуть) *див.* о́ко[1]

◇ Ви́вело о́чі на лоб (на ло́ба, із ло́ба) *див.* виво́дити[1] (5)

◇ Ви́дерти (повидира́ти, ви́дряпати, ви́драти) / видира́ти (видря́пувати) о́чі (баньки́) [з ло́ба] *див.* видира́ти (1)

◇ Голи́ти / ви́голити лоб (ло́ба, чу́ба, чупри́ну *і т. ін.)* *див.* голи́ти

◇ О́чі ма́ло (як) не ви́скочать / не виска́кують з голови́ (з орбі́т, з ло́ба *і т. ін.)* *див.* о́ко[1]

О́чі підкоти́лися під ло́ба (вго́ру) *див.* о́ко[1]

Підко́чувати / підкоти́ти о́чі під ло́ба (вго́ру) *див.* підко́чувати[1]

ЛО́БЗИКОВИЙ

ло́бзиковий

△ Ло́бзиковий верста́т *див.* верста́т (4)

ЛОВИ́ТИ

лови́ти

◇ Пійма́ти (спійма́ти, злови́ти) / лови́ти хвили́ну (моме́нт, ви́падок *і т. ін.)* *див.* пійма́ти

◇ Продава́ти (купува́ти, справля́ти, лови́ти) ви́трішки *див.* продава́ти

ЛОГІ́ЧНИЙ

логі́чне

△ Логі́чне ви́ведення *див.* ви́ведення (1)

ЛОГОФЕ́Т

логофе́т

Логофе́т вели́кий *див.* логофе́т

ЛО́ЗУНГ

ло́зунг

Висува́ти / ви́сунути ло́зунг *див.* висува́ти (2)

ЛОМИ́ТИСЯ

ломи́тися

◇ Ломи́тися у відчи́нені (відкри́ті) две́рі *див.* ломи́тися

ЛОПÁТА

лопáті

◊ Ви́везти / вивóзити [язикóм (язичкóм)] як (мов, нíби *і т. ін.)* на лопáті *див.* вивóзити (2)

ЛОПÁТКА

лопáтки

◊ На всі лопáтки *див.* лопáтка

лопáтки́

◊ Вбивáтися / вби́тися в лопáтки́ *див.* вбивáтися[1] (3)

ЛУНÁ

лунóю

Віддавáти / віддáти лунóю (відлу́нням) *див.* віддавáти (6)

ЛЮ́БО

лю́бо

◊ Лéгко (лю́бо, вéсело *і т. ін.)* на душí (на сéрці) *див.* лéгко

ЛЮ́ДИ

лю́ди

◊ Бу́дуть (ви́йдуть) лю́ди <Бу́де (ви́йде) люди́на> *див.* лю́ди

◊ Вивóдити / ви́вести в лю́ди *див.* вивóдити[1] (8)

◊ Ви́йти (ви́битися, ви́рватися, *зневажл.* ви́скочити *і т. ін.)* / вихóдити (вибивáтися, виривáтися, *зневажл.* вискáкувати *і т. ін.)* в лю́ди *див.* вихóдити (19)

◊ Винóсити / ви́нести на лю́ди *див.* винóсити (6)

◊ Пускáти (випускáти) / пусти́ти (ви́пустити) в (на) лю́ди *див.* пускáти

люди́на

◊ Бу́дуть (ви́йдуть) лю́ди <Бу́де (ви́йде) люди́на> *див.* лю́ди

ЛЮДИ́НА

лю́ди

◊ Бу́дуть (ви́йдуть) лю́ди <Бу́де (ви́йде) люди́на> *див.* лю́ди

люди́на

◊ Бу́дуть (ви́йдуть) лю́ди <Бу́де (ви́йде) люди́на> *див.* лю́ди

ЛЯГÁТИ

лягáє

Лежи́ть (лягáє) відповідáльність *(заст.* відповідь) *див.* відповідáльність (1)

◊ [Увéсь] тягáр лягáє / ліг на плéчі *див.* тягáр

лягáти

◊ Лягáти / лягти́ [важки́м (непоси́льним, усíм *і т. ін.)*] тягарéм на плéчі *див.* лягáти

ЛЯГТИ́

ліг

◊ Тяжки́й (важки́й) кáмінь ліг (упáв, звали́вся) на гру́ди (на ду́шу, на сéрце) *див.* кáмінь

◊ [Увéсь] тягáр лягáє / ліг на плéчі *див.* тягáр

лягти́

◊ Лягáти / лягти́ [важки́м (непоси́льним, усíм *і т. ін.)*] тягарéм на плéчі *див.* лягáти

ЛЯ́ПАС

ля́паса

◊ Відвáжити / відвáжувати бéбеха (ля́паса, стусанá) *див.* відвáжувати (1)

◊ Дáти (відмíряти, відмíрити, відвáжити, вліпи́ти, заліпи́ти *і т. ін.)* / давáти (відмíрювати, відміря́ти, відвáжувати, заліплювати *і т. ін.)* ля́паса (лящá) *див.* давáти

ЛЯЩ[2]

лящá

◊ Дáти (відмíряти, відмíрити, відвáжити, вліпи́ти, заліпи́ти *і т. ін.)* / давáти (відмíрювати, відміря́ти, відвáжувати, заліплювати *і т. ін.)* ля́паса (лящá) *див.* давáти

МАГÍСТР

магíстр

Вели́кий магíстр *див.* магíстр

МАГНÍТНИЙ

магнíтні

△ Магнíтні варіáції *див.* варіáція (2)

МАЖОРИТÁРНИЙ

мажоритáрна

△ Мажоритáрна ви́борча систéма *див.* систéма

МАЙДÁНЧИК

майдáнчик

Відгодівéльний майдáнчик <Відгодівéльна площáдка> *див.* майдáнчик

МАЙНÓ

майнó

△ Ви́морочне майнó *див.* майнó

МАЙНУ́ТИ

майну́ти

◊ Виринáти (вставáти, сплива́ти) / ви́ринути (встáти, спливти́, сплисти́, майну́ти *і т. ін.)* в пáм'яті *чиїй* (в спóминах *чиїх) див.* виринáти (1)

МÁЙСТЕР

мáйстер

◊ Мáйстер *(рідше* мастáк) на всі ру́ки *див.* мáйстер

◊ Мáйстер *(рідше* мастáк) на всякі (всі) шту́ки *див.* мáйстер

МАК

мáку

◊ Ви́скочити як гóлий (козáк, Кузьмá) з мáку *див.* вискáкувати (4)

МАКАРÓННИЙ

макарóнні

Макарóнні ви́роби *див.* ви́ріб (3)

МАКÍТРА

макíтра

◊ Казанóк (бáняк, макíтра) вáрить / *рідше* казанóк (бáняк) звари́в (макíтра звари́ла) *див.* казанóк

МАКÍТРИТИСЯ

макíтриться

◊ [Аж *(рідко* бíлий)] світ кру́титься (вéрнеться, макíтриться, колихáється, ідé) / закрути́вся (завертíвся, замакíтрився, заколихáвся, пішóв) óбертом (пéрекидом, пéрекидьки, хóдором *і т. ін.)* [в очáх (пéред очи́ма)] *див.* світ[2]

МАЛИ́Й

Малá

△ Малá Ведмéдиця *див.* ведмéди́ця (2)

малé

◊ [І] малé й вели́ке (старé) <[І] старé й малé> *див.* мали́й

мали́й

◊ Вели́кий крик за мали́й пшик *див.* крик[1]

МÁЛО

мáло

◊ Óчі мáло (як) не ви́скочать / не вискáкують з голови́ (з орбíт, з лóба *і т. ін.) див.* óко[1]

◊ Сéрце (сéрденько) як (лéдве, мáло, трóхи *і т. ін.)* не ви́скочить [з грудéй] *див.* сéрце

МАЛЬÓВАНИЙ

мальóвана

◊ Верствá келебердя́нська (пиря́тинська, чугу́ївська, мальóвана *і т. ін.) див.* верствá[1] (2)

МАНУФАКТУ́РНИЙ

мануфакту́рне

△ Мануфакту́рне виробни́цтво *див.* виробни́цтво (3)

МÁРИ

мáрах

◊ Бодáй (щоб) на мáрах ви́несло (ви́несли) *див.* винóсити (3)

МÁРКА[1]

мáрки

◊ Висóкої (найкрáщої, пéршої *і т. ін.)* мáрки *див.* мáрка[1]

мáркою

○ Під ви́глядом (під мáркою) *див.* ви́гляд (3)

мáрку

◊ Тримáти / ви́тримати мáрку *див.* тримáти

МÁРНО

мáрно

◊ Трáтити (витрачáти) ду́рно (дарéмно, мáрно) словá *див.* трáтити

МА́РОЧНИЙ

ма́рочні

△ Ма́рочні (сортові́) ви́на *див.* вино́[1] (10)

МА́СЛО

ма́слі

◊ Як варе́ник у ма́слі (у смета́ні) *див.* варе́ники (1)

МА́СЛЯНИЙ

ма́сляні

◊ Ма́сляні (поза́торішні) ви́шкварки *див.* ви́шкварки (1)

МА́СОВИЙ

ма́сове

△ Ма́сове виробни́цтво *див.* виробни́цтво (4)

МАСТА́К

маста́к

◊ Ма́йстер *(рідше* маста́к) на всі ру́ки *див.* ма́йстер

◊ Ма́йстер *(рідше* маста́к) на вся́кі (всі) шту́ки *див.* ма́йстер

МАСТЬ[1]

масте́й

◊ Усі́х (всіля́ких, вся́ких, рі́зних) масте́й <Усіє́ї (всіля́кої, вся́кої, рі́зної) ма́сті> *див.* масть[1]

ма́сті

◊ Усі́х (всіля́ких, вся́ких, рі́зних) масте́й <Усіє́ї (всіля́кої, вся́кої, рі́зної) ма́сті> *див.* масть[1]

МАТЕМА́ТИКА

матема́тика

△ Ви́ща матема́тика *див.* матема́тика

МА́ТЕРИН

ма́терине

◊ [Ще] [ма́терине] молоко́ на губа́х *(рідко* ко́ло губі́в) [не обсо́хло *(рідше* не ви́сохло)] <Ще з молоко́м на губа́х> *див.* молоко́

ма́материним

◊ Всмо́ктувати (всиса́ти, вбира́ти *і т. ін.)* / всмокта́ти (ввісса́ти, ввібра́ти *і т. ін.)* [в се́бе] з молоко́м ма́тері (з ма́териним (матери́нським) молоко́м) *див.* всмо́ктувати

МАТЕРИ́НСЬКИЙ

матери́нським

◊ Всмо́ктувати (всиса́ти, вбира́ти *і т. ін.)* / всмокта́ти (ввісса́ти, ввібра́ти *і т. ін.)* [в се́бе] з молоко́м ма́тері (з ма́териним (матери́нським) молоко́м) *див.* всмо́ктувати

МАТЕ́РІЯ

мате́рії

◊ Висо́кі мате́рії *див.* мате́рія

МА́ТИ[1]

ма́тері

◊ Всмо́ктувати (всиса́ти, вбира́ти *і т. ін.)* / всмокта́ти (ввісса́ти, ввібра́ти *і т. ін.)* [в се́бе] з молоко́м ма́тері (з ма́териним (матери́нським) молоко́м) *див.* всмо́ктувати

ма́ти

Весі́льна (поса́джена) ма́ти *див.* ма́ти[1]

МА́ТИ[2]

ма́ти

◊ Ма́ти вагу́ *див.* ма́ти[2]

◊ Ма́ти [вели́кий] зуб (вели́кого зу́ба) *див.* ма́ти[2]

◊ Ма́ти [вели́кий] хист *див.* ма́ти[2]

◊ Ма́ти [вели́ку] си́лу *див.* ма́ти[2]

Ма́ти ви́гляд *див.* ма́ти[2]

◊ Ма́ти (ви́робити) до́брий смак *див.* ма́ти[2]

◊ Ма́ти [всі] клє́пки в голові́ *див.* ма́ти[2]

Ма́ти (знахо́дити / знайти́) [вели́кий (значни́й)] по́пит <Користува́тися [вели́ким (значни́м)] по́питом> *див.* ма́ти[2]

◊ Ма́ти [свій] верх *див.* ма́ти[2]

◊ Не ма́ти відбо́ю *див.* ма́ти[2]

◊ Не ма́ти всіх до́ма *див.* ма́ти[2]

◊ Не ма́ти [нія́кого] ви́ходу *див.* ма́ти[2]

МАХ[1]

ма́ху

◊ З усього́ ма́ху *див.* мах[1]

МАХОВИ́Й

махові́

Махові́ ви́ла *див.* ви́ла (1)

МАШИ́НА

маши́на

◊ Заверті́лася (закрути́лася, пішла́ верті́тися *і т. ін.)* маши́на *див.* маши́на

МЕ́БЛІ

ме́блі

Ві́денські ме́блі <Ві́денське крі́сло> <Ві́денський стіле́ць (дива́н)> *див.* ме́блі

МЕД

мед

Ве́ресовий мед *див.* мед

МЕЖА́

ме́жі

◊ Ви́хід за ра́мки (за ме́жі) *див.* ви́хід (5)

◊ Вихо́дити / ви́йти за ра́мки (за ме́жі) *див.* вихо́дити (25)

МЕНТ[1]

мент

◊ Пропуска́ти / пропусти́ти моме́нт (мент, ви́падок *і т. ін.)* *див.* пропуска́ти

МЕРЕ́ЖИВО

мере́жива

△ Валансье́нські мере́жива *див.* мере́живо

МЕТА́Л

мета́ли

△ Важкі́ мета́ли *див.* мета́л

МЕТКИ́Й

метки́й

◊ Метки́й (хва́цький) на ви́гадки (на ви́тівки) *див.* метки́й

МЕ́ТОД

ме́тод

Вахтови́й ме́тод *див.* ме́тод

МЕЧ

меч

◊ Гостри́ти (вигóстрювати, *рідше* точи́ти, наго́стрювати *і т. ін.)* / ви́гострити (нагостри́ти) ніж (меч, соки́ру *і т. ін.)* *див.* гостри́ти

мече́м

◊ Ви́сіти дамо́кловим мече́м *див.* ви́сіти (1)

МЕЧОПОДІ́БНИЙ

мечоподі́бний

△ Мечоподі́бний відро́сток *див.* відро́сток (1)

МИ́ЛИЙ

ми́лою

○ З (із) [вели́кою (ми́лою)] хі́ттю *див.* хіть

МИ́ЛІСТЬ

ми́лість

◊ Ва́ша (їх) ми́лість *(заст.* ми́лость) *див.* ми́лість

◊ Віддава́тися (здава́тися *і т. ін.)* / відда́тися (зда́тися *і т. ін.)* на ми́лість *див.* віддава́тися (4)

◊ Коли́ [б] (мо́же) твоя́ (ва́ша) ла́ска *(рідко* ми́лість) *див.* ла́ска[1]

МИ́ЛО[1]

ми́ло

◊ Вганя́ти / ввігна́ти в піт (у ми́ло) *див.* вганя́ти[1] (2)

◊ Міня́ти / поміня́ти (проміня́ти, ви́міняти *і т. ін.)* ши́ло на шва́йку (на ми́ло, на мотови́ло) *див.* міня́ти

МИР[1]

мир

◊ Мир вам! <Мир сьому́ до́му!> *див.* мир[1]

ми́ром

◊ З ми́ром відпуска́ти / відпусти́ти *див.* відпуска́ти (8)

МИР[2]

ми́ром

◊ Усі́м ми́ром <Усіє́ю грома́дою> *див.* мир[2]

МИРОВИЙ

мирову́

◊ Пи́ти (запива́ти) / ви́пити (запи́ти) мирову́ (зми́рщину) *див.* пити

МИСЛІ́ТЕ

мислі́те

◊ Писа́ти (випи́сувати) мислі́те *див.* писа́ти

МИ́ТИ

ми́ти

◊ Перемива́ти (ми́ти, переме́лювати, перетира́ти *і т. ін.*) / перемити (перемоло́ти, перете́рти *і т. ін.*) [усі] кісточки́ (кістки́) *див.* перемива́ти

МИ́ТО

ми́то

△ Ввізне́ (і́мпортне) ми́то *див.* ми́то

△ Вивізне́ ми́то *див.* ми́то

МИШ

миша́м

◊ Відда́ти (віднести́) миша́м на сніда́нок (на сніда́ння) *див.* віддава́ти (36)

МИ́ША

миша́м

◊ Відда́ти (віднести́) миша́м на сніда́нок (на сніда́ння) *див.* віддава́ти (36)

МІ́ДНИЙ

мі́дного

◊ Не ва́ртий (не варт) [і] [ла́маного] гроша́ (карбо́ванця, [щерба́тої] копі́йки, шага́, ше́ляга, [мі́дного] п'ятака́) [в база́рний день] *див.* ва́ртий (5)

МІЖНАРО́ДНИЙ

Міжнаро́дний

△ Міжнаро́дний валю́тний фонд *див.* фонд

МІЗИ́НЕЦЬ

мізи́нця

◊ Не ва́ртий (не варт) [і] ні́гтя (мізи́нця) *див.* ва́ртий (6)

МІЙ

моє́

◊ Ви́йти / вихо́дити на моє́ (твоє́, його́ *і т. ін.*) *див.* вихо́дити (21)

◊ Моє́ [вам, тобі́] шанува́ння (вшанува́ння) *див.* шанува́ння

◊ Моє́ (ва́ше, його́ *і т. ін.*) ді́ло сторона́ (*рі́дко* збо́ку) *див.* ді́ло

◊ На моє́ (його́, її́ *і т. ін.*) о́ко <На мої́ (твої́, ва́ші *і т. ін.*) о́чі> *див.* о́ко[1]

мої́

◊ На моє́ (його́, її́ *і т. ін.*) о́ко <На мої́ (твої́, ва́ші *і т. ін.*) о́чі> *див.* о́ко[1]

моя́

◊ Ось (от) вам (тобі́) моя́ рука́ *див.* рука́

МІ́НА[2]

міни

Випуска́ти / ви́пустити ку́лі (снаря́ди, міни *і т. ін.*) *див.* випуска́ти (3)

МІНЕРА́ЛЬНИЙ

мінера́льна

△ Мінера́льна ва́та *див.* ва́та (1)

МІНОВИ́Й

мінова́

△ Мінова́ ва́ртість *див.* ва́ртість (4)

МІНЯ́ТИ

міня́ти

◊ Міня́ти / поміня́ти (проміня́ти, виміняти *і т. ін.*) ши́ло на шва́йку (на ми́ло, на мотови́ло) *див.* міня́ти

МІ́РА

мі́рі

○ Вели́кою (значно́ю, бі́льшою *і т. ін.*) мі́рою <*рі́дко* У вели́кій (значні́й, бі́льшій *і т. ін.*) мі́рі> *див.* мі́ра

мі́рою

○ Вели́кою (значно́ю, бі́льшою *і т. ін.*) мі́рою <*рі́дко* У вели́кій (значні́й, бі́льшій *і т. ін.*) мі́рі> *див.* мі́ра

◊ Ви́щою мі́рою *див.* мі́ра

◊ Мі́ряти вели́кою мі́рою *див.* мі́ряти

МІ́РЯТИ

мі́ряти

◊ Мі́ряти вели́кою мі́рою *див.* мі́ряти

◊ Мі́ряти (відмі́рювати, відміря́ти) кро́ки *див.* мі́ряти

МІ́СТО[1]

мі́сто

△ Відкри́те мі́сто *див.* мі́сто[1]

МІ́СЦЕ

мі́сце

◊ Ви́дне мі́сце *див.* мі́сце

◊ Все стає́ / ста́не на своє́ мі́сце (на свої́ місця́) *див.* весь[1] (15)

місця́

◊ Все стає́ / ста́не на своє́ мі́сце (на свої́ місця́) *див.* весь[1] (15)

МІСЦЕ́ВИЙ

місце́вий

△ Місце́вий відмі́нок *див.* відмі́нок (4)

МІ́СЯЦЬ

мі́сяць

◊ На мі́сяць ви́ти *див.* ви́ти[1] (2)

МІТЛА́

мітлу́

◊ Вимі́тати / ви́мести під мітлу́ *див.* вимі́тати (1)

МІХ[1]

міх

◊ У міх (у п'ять ла́нтухів) не вбере́ш *див.* вбира́ти[1] (4)

МІ́ЦНІСТЬ

мі́цність

Випробо́вування (випро́бування, ви́пробування) на мі́цність *див.* випробо́вування (1)

Випробо́вувати (випро́бувати) / ви́пробувати на мі́цність *див.* випробо́вувати (1)

МІЦЬ

мо́ці

◊ Вибива́тися / ви́битися з сил (з си́ли, з мо́чі, з мо́ці) *див.* вибива́тися (4)

МІЧ

мо́чі

◊ Вибива́тися / ви́битися з сил (з си́ли, з мо́чі, з мо́ці) *див.* вибива́тися (4)

◊ Що (скі́льки) [є] мо́чі <З усіє́ї мо́чі> *див.* бу́ти (111)

МІШО́К

мішки́

◊ Сім мішкі́в (кіп, три мішки́) греча́ної во́вни (горі́хів) [і (та) всі непо́вні] *див.* сім

мішкі́в

◊ Сім мішкі́в (кіп, три мішки́) греча́ної во́вни (горі́хів) [і (та) всі непо́вні] *див.* сім

МНОЖИНА́

множина́

△ Відкри́та множина́ *див.* множина́

МО́ВА

мов

Вавило́нське змі́шання мов *див.* змі́шання[1]

мо́ва

Виклад́ова мо́ва *див.* мо́ва

◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.*)] відняла́ся мо́ва *див.* мо́ва

мо́ву

◊ Вести́ мо́ву (річ, сло́во) *див.* вести́ (18)

◊ Відбира́ти (відніма́ти) / відібра́ти (відня́ти) мо́ву *див.* відбира́ти (7)

МО́ВИТИ

мо́вити

Говори́ти (мо́вити, виголо́шувати *і т. ін.*) кра́сно *див.* говори́ти

МО́ВЧАНКА

мо́вча́нкою

Відповіда́ти / відпові́сти́ мо́вча́нкою *див.* відповіда́ти (2)

МОВЧА́НКА

мо́вча́нкою

Відповіда́ти / відпові́сти́ мо́вча́нкою *див.* відповіда́ти (2)

МОГИ́ЛА

моги́ла

◊ Хіба́ що (ті́льки) моги́ла ви́править *див.* моги́ла

могúлі

◊ Відпочивáти (лежáти) / відпочúти в землі (в могúлі) *див.* відпочивáти (1)

могúлу

◊ Вбивáти (забивáти) / вбúти (забúти) осúковий кілóк (кіл) [у могúлу] *див.* вбивáти[1] (4)

МОГÓЛ

Могóл

Велúкий Могóл *див.* могóл

МОГТИ́

могтú

◊ Не вміти (не могтú) слóва (двох слів) вúмовити (сказáти) *див.* уміти

мóже

◊ Колú [б] (мóже) твоя́ (вáша) лáска *(рідко* мúлість) *див.* лáска[1]

МÓДА

мóди

Вихóдити / вúйти з мóди *див.* вихóдити (8)

мóді

◊ У [велúкій] мóді *див.* мóда

МОДÉЛЬ

модéль

△ Виїзнá модéль *див.* модéль

МÓДУС

мóдус

△ Мóдус вівéнді *див.* мóдус

МОЖЛИ́ВИЙ

можлúве

Все можлúве *див.* весь[1] (3)

МОЖЛИ́ВІСТЬ

можлúвість

Хапáтися за все (за будь-якý, всяку можлúвість) *див.* хапáтися

МÓЗОК

мізки

◊ Сушúти / вúсушити [собі] гóлову (мóзок, *діал.* мізки) *див.* сушúти

мізків

◊ Відтік (відплúв, відтікáння) умів (мізків) *див.* відтік

мóзку

△ Корá велúких півкýль [головнóго мóзку] *див.* корá

мóзок

◊ Сушúти / вúсушити [собі] гóлову (мóзок, *діал.* мізки) *див.* сушúти

МОЛЕКУЛЯ́РНИЙ

молекуля́рна

△ Молекуля́рна вагá *див.* вагá[1] (6)

МОЛИ́ТВА

молúтвами

◊ Твоїми (вáшими) молúтвами *див.* молúтва

молúтву

◊ Читáти (вичúтувати) / прочитáти (вúчитати) молúтву *див.* читáти

МОЛОКÓ

молокá

◊ Тільки (хібá, хібá що, лиш) пташúного (птúчого) молокá немá (не вистачáє, бракýє *і т. ін.) див.* немá

молокó

◊ Молокó *(рідко* мóню) на губáх вúтри *див.* витирáти (2)

◊ [Ще] [мáтерине] молокó на губáх *(рідко* кóло губів) [не обсóхло *(рідше* не вúсохло)] <Ще з молокóм на губáх> *див.* молокó

молокóм

◊ Всмóктувати (всисáти, вбирáти *і т. ін.)* / всмоктáти (ввіссáти, вбирáти *і т. ін.)* [в сéбе] з молокóм мáтері (з мáтериним (матерúнським) молокóм) *див.* всмóктувати

◊ [Ще] [мáтерине] молокó на губáх *(рідко* кóло губів) [не обсóхло *(рідше* не вúсохло)] <Ще з молокóм на губáх> *див.* молокó

молоці

◊ Збирáти вершкú (сметáнку) [на молоці] *див.* збирáти

МОЛОТÓК

молотóк

△ Вибійнúй (відбійнúй) молотóк *див.* молотóк

МОМÉНТ

момéнт

◊ Піймáти (спіймáти, зловúти) / ловúти хвилúну (момéнт, вúпадок *і т. ін.) див.* піймáти

◊ Пропускáти / пропустúти момéнт (мент, вúпадок *і т. ін.) див.* пропускáти

МОНÉТА

монéтою

◊ Платúти / відплатúти такóю (тіéю, *рідко* тóю) сáмою монéтою *див.* платúти

МÓНЯ

мóню

◊ Молокó *(рідко* мóню) на губáх вúтри *див.* витирáти (2)

МОРÁЛЬ

морáль

◊ Читáти (вичúтувати) / прочитáти (вúчитати) нотáції (нотáцію, морáль) *див.* читáти

МÓРДА

мóрду

◊ Наїдáти (від'їдáти) / наїсти (від'їсти) чéрево (пýзо, пúку, мóрду) *див.* наїдáти

МÓРЕ

мóре

Вúхід у мóре *див.* вúхід (1)

Вихóдити / вúйти в мóре *див.* вихóдити (4)

△ Відкрúте мóре <Відкрúтий океáн> *див.* мóре

мóря

◊ Ждáти (чекáти, виглядáти, сподівáтися) з мóря погóди *див.* ждáти

МОТÁТИ

мотáти

◊ Вимóтувати (мотáти, витягáти, тягнýти) / вúмотати (вúтягти) [всю] дýшу *див.* вимóтувати (2)

◊ Вимóтувати (мотáти, тягнýти, тягтú) / вúмотати (вúтягти) [всі] кишкú *див.* вимóтувати (3)

МОТОВИ́ЛО

мотовúло

◊ Міня́ти / поміня́ти (проміня́ти, вúміняти *і т. ін.)* шúло на швáйку (на мúло, на мотовúло) *див.* міня́ти

МОТÓР

мотóра

△ Сухá вагá мотóра (автомобіля) *див.* вагá[1] (10)

МОТУ́ЗКА

мотýзки

◊ Вúти лúнви (мотýзки, вірьóвки) *див.* вúти[2] (1)

МРІ́Я

мріями

◊ Лúнути (витáти, летіти) / полúнути (полетіти) дýмкою (думкáми, дýмою, *рідше* в дýмці, мріями, сéрцем) *див.* лúнути

МУЗÉЙ

музéй

◊ Відіслáти в музéй *див.* відсилáти (2)

МУЗИ́ЧНИЙ

музúчний

Музúчний вéчір *див.* вéчір (4)

МУ́КА

мýках

Випúтування на мýках *див.* випúтування (1)

мýки

◊ Вúпити / випивáти (пúти) [гіркý (пóвну)] [чáшу] ([пóвний] ківш) [лúха, мýки *і т. ін.*] [до крáю (до дна, до дéнця)] *див.* випивáти (1)

МУР

мýром

◊ Відгородúти / відгорóджувати мýром (стінóю) *див.* відгорóджувати (1)

МУ́ХА

му́ха

◇ Верті́тися (крути́тися) як (мов, ніби *і т. ін.)* му́ха в окро́пі *див.* верті́тися (6)

◇ Щоб (бода́й, хай би *і т. ін.)* тебе́ (його́, її́ *і т. ін.)* му́ха (ка́чка, гу́ска, ку́рка *і т. ін.)* врикну́ла (брикну́ла) *див.* му́ха

му́хи

◇ Роби́ти (роздува́ти, *рідко* видува́ти) / зроби́ти (розду́ти, *рідко* ви́дути) з му́хи слона́ *(рідко* вола́, бугая́) *див.* роби́ти

М'ЯКИ́Й

м'яки́й

М'яки́й ваго́н *див.* ваго́н (6)

М'ЯЧ

м'яч

Відіграва́ти / відігра́ти м'яч (ша́йбу, гол *і т. ін.)* *див.* відіграва́ти (1)

НАБИРА́ТИ

набира́ти

Дістава́ти (оде́ржувати) / діста́ти (оде́ржати) [вели́кий (широ́кий)] ро́зголос <Набира́ти (набува́ти) / набра́ти (набу́ти) [вели́кого (широ́кого)] ро́зголосу> *див.* дістава́ти

Набира́ти / набра́ти висоту́ *(рідко* височі́нь) *див.* набира́ти

◇ Набува́ти (набира́ти) / набу́ти (набра́ти) ваги́ *див.* набува́ти[1]

НАБРА́ТИ

набра́ти

Дістава́ти (оде́ржувати) / діста́ти (оде́ржати) [вели́кий (широ́кий)] ро́зголос <Набира́ти (набува́ти) / набра́ти (набу́ти) [вели́кого (широ́кого)] ро́зголосу> *див.* дістава́ти

Набира́ти / набра́ти висоту́ *(рідко* височі́нь) *див.* набира́ти

◇ Набува́ти (набира́ти) / набу́ти (набра́ти) ваги́ *див.* набува́ти[1]

НАБУВА́ТИ[1]

набува́ти

Дістава́ти (оде́ржувати) / діста́ти (оде́ржати) [вели́кий (широ́кий)] ро́зголос <Набира́ти (набува́ти) / набра́ти (набу́ти) [вели́кого (широ́кого)] ро́зголосу> *див.* дістава́ти

◇ Набува́ти (набира́ти) / набу́ти (набра́ти) ваги́ *див.* набува́ти[1]

НАБУ́ТИ[1]

набу́ти

Дістава́ти (оде́ржувати) / діста́ти (оде́ржати) [вели́кий (широ́кий)] ро́зголос <Набира́ти (набува́ти) / набра́ти (набу́ти) [вели́кого (широ́кого)] ро́зголосу> *див.* дістава́ти

◇ Набува́ти (набира́ти) / набу́ти (набра́ти) ваги́ *див.* набува́ти[1]

НАВЕРЗТИ́

наверзти́

◇ Плести́ (верзти́, городи́ти *і т. ін.)* / наплести́ (наверзти́, нагороди́ти *і т. ін.)* нісені́тницю (нісені́тниці) *див.* плести́

НАВЕ́РХ

наве́рх

◇ Видря́пуватися / ви́дряпатися наве́рх *(рідко* наго́ру) *див.* видря́пуватися (2)

◇ Вила́зити / ви́лізти наве́рх (назо́вні) *див.* вила́зити (4)

◇ Вильну́ти наве́рх де́нцем *див.* вильну́ти (1)

◇ Виступа́ти (вихо́дити, сплива́ти) / ви́ступити (ви́йти, сплисти́) наве́рх *(рідко* напове́рх) *див.* виступа́ти (2)

НАВІ́КИ

наві́ки

◇ Спочива́ти (спа́ти) / спочи́ти (засну́ти) наві́ки (дові́ку, ві́чним (віковічним) сном) *див.* спочива́ти

НАВКО́ЛІШКИ

навко́лішки

◇ Па́дати / впа́сти на колі́на (навко́лішки, ниць, *рідко* на всі чоти́ри) *див.* па́дати

НАВЧА́ЛЬНИЙ

навча́льний

Ви́щий навча́льний за́клад *див.* за́клад

НАВЧА́ННЯ

навча́ння

Виробни́че навча́ння *див.* навча́ння

НАГО́ДА

наго́да

◇ Випада́є / ви́пала наго́да *див.* наго́да

наго́ді

◇ Ста́ти / става́ти (бу́ти) у [вели́кій] приго́ді *(рідше* у наго́ді) *див.* става́ти

НА́ГОЛОС

на́голос

△ Висхідни́й на́голос *див.* на́голос

НА-ГОРА́

на-гора́

△ Видава́ти / ви́дати на-гора́ *див.* видава́ти (3)

НАГОРОДИ́ТИ[2]

нагороди́ти

◇ Плести́ (верзти́, городи́ти *і т. ін.)* / наплести́ (наверзти́, нагороди́ти *і т. ін.)* нісені́тницю (нісені́тниці) *див.* плести́

НАГО́РУ

наго́ру

◇ Видря́пуватися / ви́дряпатися наве́рх *(рідко* наго́ру) *див.* видря́пуватися (2)

◇ Виплива́ти (виринáти) / ви́плисти (ви́пливти, ви́ринути) на пове́рхню (наго́ру, на чи́сту во́ду) *див.* виплива́ти (1)

НАГОСТРИ́ТИ

нагостри́ти

◇ Гостри́ти (виго́стрювати, *рідше* точи́ти, наго́стрювати *і т. ін.)* / ви́гострити (нагостри́ти) ніж (меч, соки́ру *і т. ін.)* *див.* гостри́ти

НАГО́СТРЮВАТИ

наго́стрювати

◇ Гостри́ти (виго́стрювати, *рідше* точи́ти, наго́стрювати *і т. ін.)* / ви́гострити (нагостри́ти) ніж (меч, соки́ру *і т. ін.)* *див.* гостри́ти

НАГОТА́

нагоні́

◇ У всій [свої́й, його́ *і т. ін.*] наготі́ *див.* нагота́

НАДАВА́ТИ[2]

надава́ти

◇ Надава́ти / нада́ти зна́чення (ваги́, вагу́, ці́нності) *див.* надава́ти[2]

НАДАВИ́ТИ

надави́ти

◇ Натиска́ти (нати́скувати, дави́ти) / нати́снути (надави́ти) на [всі] [свої́] га́льма (педа́лі) *див.* натиска́ти

НАДА́ТИ[1]

нада́ти

◇ Надава́ти / нада́ти зна́чення (ваги́, вагу́, ці́нності) *див.* надава́ти[2]

НАДА́ТИ[2]

нада́ти

◇ Надава́ти / нада́ти зна́чення (ваги́, вагу́, ці́нності) *див.* надава́ти[2]

НАДІ́ЙНІСТЬ

наді́йність

△ Наді́йність ви́робів *див.* наді́йність

НАДІСЛА́ТИ

надісла́ти

Відсила́ти (відправля́ти, посила́ти, надсила́ти) / відісла́ти (відпра́вити, посла́ти, надісла́ти) по́штою *див.* відсила́ти (1)

НАДІ́Я

наді́ї

Поклада́ти / покла́сти [всю] наді́ю ([всі] [свої́] наді́ї) *див.* поклада́ти

наді́ю

Поклада́ти / покла́сти [всю] наді́ю ([всі] [свої́] наді́ї) *див.* поклада́ти

наді́я

Уся́ наді́я *див.* наді́я

НАДСАДИ́ТИ

надсади́ти

◇ Відби́ти (надсади́ти) бе́бехи (печі́нки́) *див.* відбива́ти (5)

НАДСИЛА́ТИ

надсила́ти

Відсила́ти (відправля́ти, посила́ти, надсила́ти) / відісла́ти (відпра́вити, посла́ти, надісла́ти) по́штою *див.* відсила́ти (1)

НАЗИВНИ́Й

називни́й

△ Називни́й відмі́нок *див.* відмі́нок (5)

НАЗО́ВНІ

назо́вні

◊ Вила́зити / ви́лізти наве́рх (назо́вні) *див.* вила́зити (4)

НАЇДА́ТИ

наїда́ти

◊ Наїда́ти (від'їда́ти) / наї́сти (від'ї́сти) че́рево (пу́зо, пи́ку, мо́рду) *див.* наїда́ти

НАЇ́СТИ

наї́сти

◊ Наїда́ти (від'їда́ти) / наї́сти (від'ї́сти) че́рево (пу́зо, пи́ку, мо́рду) *див.* наїда́ти

НАЙБІ́ЛЬШИЙ

найбі́льшою

У всій [свої́й (його́)] повноті́ <З найбі́льшою [усіє́ю (своє́ю, його́)] повното́ю> *див.* повнота́

НАЙВИ́ЩИЙ

найви́щому

◊ На ви́щому (найви́щому) рі́вні *див.* рі́вень

НАЙКРА́ЩИЙ

найкра́щого

◊ Всього́ до́брого (найкра́щого)! *див.* до́брий

найкра́щої

◊ Висо́кої (найкра́щої, пе́ршої *і т. ін.)* ма́рки *див.* ма́рка[1]

НАЙМЕ́НШИЙ

наймéнших

○ До [наймéнших] подро́биць (дрібни́ць) <*рі́дко* У подро́бицях> <З усіма́ подро́бицями> *див.* подро́биця

НА́ЙМИ

на́йми

Віддава́ти (здава́ти) / відда́ти (зда́ти) в на́йми *див.* віддава́ти (14)

НАКА́З

нака́з

Віддава́ти / відда́ти кома́нду (нака́з, розпоря́дження *і т. ін.) див.* віддава́ти (4)

НАКА́ЗУВАТИ

нака́зує

◊ Як вели́ть (підка́зує, нака́зує *і т. ін.)* со́вість (сумлі́ння) *див.* со́вість

НАКЛАДА́ТИ

наклада́ти

◊ Дава́ти *(рі́дше* наклада́ти, відва́жувати) / да́ти *(рі́дше* накла́сти, відва́жити) зда́чі *див.* дава́ти

◊ Наклада́ти (кла́сти) / накла́сти (покла́сти) тавро́ (клеймо́, печа́ть, знак, відби́ток) *див.* наклада́ти

Наклада́ти / накла́сти ве́то *див.* наклада́ти

НАКЛАДНИ́Й

накладні́

△ Накладні́ ви́трати (вида́тки) *див.* ви́трати (3)

НАКЛА́СТИ

накла́сти

◊ Дава́ти *(рі́дше* наклада́ти, відва́жувати) / да́ти *(рі́дше* накла́сти, відва́жити) зда́чі *див.* дава́ти

◊ Наклада́ти (кла́сти) / накла́сти (покла́сти) тавро́ (клеймо́, печа́ть, знак, відби́ток) *див.* наклада́ти

Наклада́ти / накла́сти ве́то *див.* наклада́ти

НАЛЕ́ЖНИЙ

нале́жне

◊ Віддава́ти / відда́ти нале́жне *(рі́дко* справедли́ве) *див.* віддава́ти (29)

НАЛЯГА́ТИ

наляга́ти

Наляга́ти / налягти́ на ве́сла *див.* наляга́ти

НАЛЯГТИ́

налягти́

Наляга́ти / налягти́ на ве́сла *див.* наляга́ти

НАМОЧИ́ТИ

намочи́в

◊ Щоб тебе́ (вас) дощ намочи́в *див.* дощ

НАПЕРЕ́Д

напере́д

◊ Ви́нести / вино́сити нога́ми впере́д (напере́д) *див.* вино́сити (4)

НАПІВВАЖКИ́Й

напівважка́

△ Напівважка́ вагова́ катего́рія <Напівважка́ вага́> *див.* катего́рія

НАПІВСОЛО́ДКИЙ

напівсоло́дке

Напівсоло́дке ви́но *див.* вино́[1] (3)

НАПІВСУХИ́Й

напівсухе́

Напівсухе́ вино́ *див.* вино́[1] (4)

НАПІВТОНКОРУ́ННИЙ

напівтонкору́нне

Напівтонкору́нне вівча́рство *див.* вівча́рство (2)

НАПЛЕСТИ́

наплести́

◊ Плести́ (верзти́, городи́ти *і т. ін.)* / наплести́ (наверзти́, нагороди́ти *і т. ін.)* нісені́тницю (нісені́тниці) *див.* плести́

НАПЛЮВА́ТИ

наплюва́ти

◊ Плюва́ти / наплюва́ти з висо́кого де́рева (з висо́кої дзвіни́ці) *див.* плюва́ти

НАПОКА́З

напока́з

Виставля́ти / ви́ставити напока́з *див.* виставля́ти (1)

НАПРУ́ЖИТИ

напру́жити

Напру́жувати / напру́жити [всі (оста́нні)] си́ли *див.* напру́жувати

НАПРУ́ЖУВАТИ

напру́жувати

Напру́жувати / напру́жити [всі (оста́нні)] си́ли *див.* напру́жувати

НАРКО́ТИК

нарко́тик

△ Важки́й нарко́тик *див.* нарко́тик

НАРО́Д

наро́дів

Вели́ке пересе́лення наро́дів *див.* пересе́лення

НАРОДИ́ТИСЯ

народи́тися

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* [вдру́ге (зно́ву)] на світ народи́тися *див.* наро́джуватися

НАРО́ДНИЙ

наро́дний

Вели́кий наро́дний хура́л *див.* хура́л

НАСЕ́ЛЕННЯ

насе́лення

△ Від'є́мний при́ріст насе́лення *див.* при́ріст

НАСІ́ННЯ

насі́ння

△ Абсолю́тна вага́ насі́ння *див.* вага́[1] (1)

НАСТУПИ́ТИ

наступи́в

◊ Ведмі́дь (слон) на ву́хо наступи́в *див.* ведмі́дь (2)

НАТИСКА́ТИ

натиска́ти

◊ Натиска́ти (нати́скувати, дави́ти) / нати́снути (надави́ти) на [всі] [свої́] га́льма (педа́лі) *див.* натиска́ти

НАТИ́СКУВАТИ

нати́скувати

◊ Натиска́ти (нати́скувати, дави́ти) / нати́снути (надави́ти) на [всі] [свої́] га́льма (педа́лі) *див.* натиска́ти

НАТИ́СНУТИ

нати́снути

◊ Натиска́ти (нати́скувати, дави́ти) / нати́снути (надави́ти) на [всі] [свої́] га́льма (педа́лі) *див.* натиска́ти

НАТУ́РА

нату́ра

◊ Поети́чна нату́ра (вда́ча) *див.* нату́ра

◊ Широ́ка нату́ра (вда́ча) *див.* нату́ра

нату́ри

◊ Не зра́джувати / не зра́дити своє́ї нату́ри (вда́чі) *див.* зра́джувати

НАУ́КА

нау́ку

Віддава́ти / відда́ти в нау́ку *див.* віддава́ти (2)

НАЦІОНА́ЛЬНИЙ

націона́льна

△ Націона́льна валю́та *див.* валю́та (4)

націона́льне

Вели́ке націона́льне зібра́ння *див.* зібра́ння

націона́льний

△ Валови́й націона́льний проду́кт *див.* проду́кт

НАШ

наш

◊ Наш верх є (бу́де) *див.* верх (3)

◊ Перетяга́ти (перетя́гувати, перева́жувати) / перетягти́ (перетягну́ти, перева́жити) на свою́ (на́шу, ва́шу *і т. ін.)* сто́рону (на свій (ваш, наш *і т. ін.)* бік) *див.* перетяга́ти

на́ша

◊ На́ша [верх] бере́ / взяла́ *див.* наш

на́ше

◊ Де на́ше (ва́ше, його́ *і т. ін.)* не пропада́ло *(рідше* не пропада́є) *див.* наш

◊ Щáстя твоє́ (ва́ше, на́ше *і т. ін.) див.* щáстя

на́шим

◊ І на́шим і ва́шим <І ва́шим і на́шим> *див.* наш

◊ Ні на́шим ні ва́шим <Ні ва́шим ні на́шим> *див.* наш

на́шого

◊ На́шого (ва́шого, ї́хнього *і т. ін.)* по́ля я́года *див.* я́года

на́шу

◊ Перетяга́ти (перетя́гувати, перева́жувати) / перетягти́ (перетягну́ти, перева́жити) на свою́ (на́шу, ва́шу *і т. ін.)* сто́рону (на свій (ваш, наш *і т. ін.)* бік) *див.* перетяга́ти

НЕБЕСА́

небеса́х

◊ Вита́ти (літа́ти, *рідко* ширя́ти) в хма́рах (в небеса́х, в емпіре́ях *і т. ін.) див.* вита́ти (1)

НЕБЕ́СНИЙ

Небе́сне

◊ Проспа́ти [все] Ца́рство Небе́сне *див.* просипа́ти[1]

Небе́сний

◊ Цар (Оте́ць, Влади́ка) Небе́сний (Всесвітній) <Цар [усі́х] царі́в> *див.* цар

НЕ́БО

не́ба

Здійма́ти *(рідко* зніма́ти, зно́сити) / здійня́ти *(рідко* зня́ти, знести́) о́чі догори́ (вго́ру, до не́ба *і т. ін.) див.* здійма́ти

◊ Про́сто [го́лого] не́ба (на землі́) <*рідко* Під відкри́тим (го́лим) не́бом> *див.* не́бо

не́бом

◊ Ви́сіти (повиса́ти) / пови́снути в пові́трі (між не́бом і земле́ю) *див.* ви́сіти (7)

◊ Про́сто [го́лого] не́ба (на землі́) <*рідко* Під відкри́тим (го́лим) не́бом> *див.* не́бо

НЕВДЯ́ЧНІСТЬ

невдя́чністю

◊ Відпла́чувати / відплати́ти чо́рною невдя́чністю *див.* відпла́чувати (2)

НЕВИ́ДИМО

неви́димо

◊ Ви́димо і неви́димо *див.* ви́димо (1)

НЕГАБАРИ́ТНИЙ

негабари́тний

△ Негабари́тнийванта́ж *див.* ванта́ж (3)

НЕГА́ШЕНИЙ

нега́шене

△ Нега́шене (па́лене) вапно́ *див.* вапно́ (2)

НЕДІ́ЛЯ

неді́ля

Ве́рбна (Квітна́, Шуткова́) неді́ля *див.* неді́ля

НЕДО́БРИЙ

недо́брим

◊ Важки́м (недо́брим) ду́хом ди́хати *див.* ди́хати

НЕДОКО́НАНИЙ

недоко́наний

△ Недоко́наний вид *див.* вид[2] (2)

НЕКОНВЕРТО́ВАНИЙ

неконверто́вана

△ Неконверто́вана валю́та *див.* валю́та (5)

НЕЛА́ДЕН

нела́ден

◊ Будь [ти (він, вона́ *і т. ін.)*] нела́дний *(рідко* нела́ден) <Бу́дьте [ви] нела́дні> *див.* бу́ти (42)

НЕЛА́ДНИЙ

нела́дний

◊ Будь [ти (він, вона́ *і т. ін.)*] нела́дний *(рідко* нела́ден) <Бу́дьте [ви] нела́дні> *див.* бу́ти (42)

нела́дні

◊ Будь [ти (він, вона́ *і т. ін.)*] нела́дний *(рідко* нела́ден) <Бу́дьте [ви] нела́дні> *див.* бу́ти (42)

НЕЛЕГКИ́Й

нелегки́й

◊ Важки́й (нелегки́й) на ру́ку *див.* важки́й (2)

нелегки́м

◊ З важки́м (нелегки́м) се́рцем *див.* се́рце

НЕМА́

нема́

Ви́лазу нема́ *див.* нема́

◊ [І] вго́ру гля́нути ні́коли (нема́ коли́, нема́є ча́су *і т. ін.) див.* гля́нути

◊ [І] кото́ві на сльо́зи нема́ (нема́є, не ви́стачить *і т. ін.) див.* нема́

◊ [І] слів нема́ (не вистача́є) *див.* нема́

◊ Нема́ коли́ й сло́ва ви́мовити *див.* нема́

◊ Нема́ (нема́є) ви́ходу *див.* нема́

◊ Нема́ (нема́є, не було́) відбо́ю *див.* нема́

◊ Нема́ (нема́є, не було́, не ви́дно) [і] кінця́-кра́ю (ні кінця́ ні кра́ю, кінця́, кра́ю) *див.* нема́

◊ Нема́ (нема́є, не було́, не ви́дно, не ста́ло *і т. ін.)* і слі́ду *див.* нема́

◊ Нема́ (нема́є, не було́, не вистача́є, браку́є *і т. ін.)* [одніє́ї (тре́тьої, деся́тої *і т. ін.)*] клёпки у голові́ *див.* нема́

◊ Ті́льки (хіба́, хіба́ що, лиш) пташи́ного (пти́чого) молока́ нема́ (не вистача́є, браку́є *і т. ін.) див.* нема́

НЕМА́Є

нема́є

◊ [І] вго́ру гля́нути ні́коли (нема́ коли́, нема́є ча́су *і т. ін.) див.* гля́нути

◊ [І] кото́ві на сльо́зи нема́ (нема́є, не ви́стачить *і т. ін.) див.* нема́

◊ Нема́ (нема́є) ви́ходу *див.* нема́

◊ Нема́ (нема́є, не було́) відбо́ю *див.* нема́

◊ Нема́ (нема́є, не було́, не ви́дно) [і] кінця́-кра́ю (ні кінця́ ні кра́ю, кінця́, кра́ю) *див.* нема́

◊ Нема́ (нема́є, не було́, не ви́дно, не ста́ло *і т. ін.)* і слі́ду *див.* нема́

◊ Нема́ (нема́є, не було́, не вистача́є, браку́є *і т. ін.)* [однієї (тре́тьої, деся́тої *і т. ін.)*] клёпки у голові *див.* нема́

НЕМОЖЛИ́ВО

неможли́во

◊ Ва́жко (неможли́во) переоціни́ти *див.* ва́жко (1)

НЕПО́ВНИЙ

непо́вні

◊ Сім мішків (кіп, три мішки́) греча́ної во́вни (горі́хів) [і (та) всі непо́вні] *див.* сім

НЕПОСИ́ЛЬНИЙ

непоси́льним

◊ Ляга́ти / лягти́ [важки́м (непоси́льним, усі́м *і т. ін.)*] тягаре́м на пле́чі *див.* ляга́ти

НЕПРА́ВДА

непра́вдами

◊ [Усіма́ (вся́кими)] пра́вдами й непра́вдами *див.* пра́вда

НЕПРОДУКТИ́ВНИЙ

непродукти́вні

△ Непродукти́вні ви́трати *див.* ви́трати (4)

НЕПРЯМИ́Й

непрями́й

△ Непрями́й відмі́нок *див.* відмі́нок (6)

НЕРВ

не́рви

◊ Висо́тувати (сота́ти) / ви́сотати не́рви *див.* висо́тувати (2)

НЕРВО́ВИЙ

нерво́ва

△ Вегетати́вна нерво́ва систе́ма *див.* систе́ма

△ Ви́ща нерво́ва систе́ма *див.* систе́ма

НЕСЛА́ВА

несла́ву

◊ Вво́дити / ввести́ в несла́ву *див.* вво́дити (8)

НЕСТАТУ́ТНИЙ

нестату́тні

Нестату́тні взає́мини (відно́сини, стосу́нки) *див.* взає́мини (2)

НЕСТИ́

нести́

◊ Ви́везти (ви́тягти, ви́нести, понести́) / виво́зити (витяга́ти, вино́сити, нести́) на свої́х плеча́х (на собі́) *див.* виво́зити (3)

◊ Ви́соко нести́ (трима́ти) го́лову *див.* нести́

◊ Кла́сти (нести́, прино́сити, склада́ти *і т. ін.)* / покла́сти (принести́, скла́сти *і т. ін.)* на вівта́р (на олта́р) *див.* кла́сти

Нести́ ва́хту *див.* нести́

◊ Нести́ (верну́ти, гони́ти *і т. ін.)* ахіне́ю *див.* нести́

◊ Нести́ [весь] тяга́р на свої́х пле́чах (на собі́) *див.* нести́

Нести́ відповіда́льність *(рідше* одві́т) *див.* нести́

◊ Нести́ *(рідко* носи́ти) [свій (важки́й, тяжки́й)] хрест *див.* нести́

НЕСТИ́СЯ

нести́ся

◊ Ви́соко нести́ся *див.* нести́ся

НЕХА́Й[2]

неха́й

◊ Щоб (бода́й) ру́ки відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли) <Ру́ки б відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли)> <Рука́ б відсо́хла> <Хай (неха́й) ру́ки відсо́хнуть (повсиха́ють, повідсиха́ють)> <Хай (неха́й) рука́ відсо́хне> *див.* рука́

◊ Щоб (бода́й) язи́к відсо́х (усо́х) <Хай (неха́й) язи́к відсо́хне (усо́хне)> *див.* язи́к

НЕЩА́СНИЙ

неща́сний

Неща́сний ви́падок *див.* ви́падок (2)

НИЗЬКИ́Й

низьки́й

◊ Віддава́ти (відва́жувати, кла́сти, *заст.* поклада́ти, склада́ти) / відда́ти (відва́жити, скла́сти) [земни́й (низьки́й, поясни́й)] покло́н (укло́н) *див.* віддава́ти (25)

НИ́ТКА

ни́тку

Виво́дити / ви́вести ни́тку *див.* виво́дити[1] (2)

◊ Ви́тягтися (ви́тягнутися) у ни́тку *див.* витяга́тися (3)

НИ́ТОЧКА

ни́точці

◊ Ви́сі́ти (повиса́ти) / пови́снути на волоси́нці (на волоску́, на волоси́ні, на ни́точці) *див.* ви́сі́ти (8)

НИЦЬ

ниць

◊ Па́дати / впа́сти на колі́на (навко́лішки, ниць, *рідко* на всі чоти́ри) *див.* па́дати

НІВРО́КУ

нівро́ку

◊ Нівро́ку йому́ (їй, вам *і т. ін.)* *див.* нівро́ку

НІ́ГОТЬ

ні́гтів

◊ Видира́ти / ви́дерти з-під ні́гтів *див.* видира́ти (4)

ні́гтя

◊ Не ва́ртий (не варт) [і] ні́гтя (мізи́нця) *див.* ва́ртий (6)

НІ́ДЕ

ні́де

◊ [І] ку́рки ні́де (ні́куди) ви́пустити *див.* випуска́ти (16)

НІЖ[1]

ніж

◊ Гостри́ти (виго́стрювати, *рідше* точи́ти, наго́стрювати *і т. ін.)* / ви́гострити (нагостри́ти) ніж (меч, соки́ру *і т. ін.)* *див.* гостри́ти

◊ Як (мо́в, ні́би *і т. ін.)* хто встроми́в (вгороди́в) ніж (ножа́, го́лку) в се́рце *див.* хто[1]

ножа́

◊ Як (мо́в, ні́би *і т. ін.)* хто встроми́в (вгороди́в) ніж (ножа́, го́лку) в се́рце *див.* хто[1]

ноже́м

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* ноже́м відрі́зати *див.* відрі́зувати (3)

НІ́КОЛИ

ні́коли

◊ [І] вго́ру гля́нути ні́коли (нема́ коли́, нема́є ча́су *і т. ін.)* *див.* гля́нути

НІКО́ЛИ

ніко́ли

◊ [І] світ [ніко́ли] не ба́чив *(діал.* не вида́в, не ви́дів) *див.* світ[2]

◊ [Ніко́ли (ніяк)] не виво́дитися / не ви́вестися *див.* виво́дитися[1] (1)

НІ́КУДИ

ні́куди

◊ [І] ку́рки ні́де (ні́куди) ви́пустити *див.* випуска́ти (16)

НІНА́ЩО

ніна́що

◊ Зво́дити / звести́ [на] ніна́що <Зво́дити / звести́ усе́ на пси> *див.* зво́дити

НІС

ніс

◊ Верну́ти (відверта́ти) ніс (но́са, фізіоно́мію, *зневажл.* ри́ло, пи́ку) *див.* верну́ти[1] (2)

но́са

◊ Верну́ти (відверта́ти) ніс (но́са, фізіоно́мію, *зневажл.* ри́ло, пи́ку) *див.* верну́ти[1] (2)

◊ Ви́ткнути (ви́сунути, ви́стромити *і т. ін.)* / витика́ти (висо́вувати, висто́рмлювати *і т. ін.)* но́са *див.* витика́ти[1] (1)

◊ Де́рти но́са (го́лову) [вго́ру] *див.* де́рти

но́сі

◊ Ви́сі́ти на но́сі *див.* ви́сі́ти (3)

НІСЕНІ́ТНИЦЯ

нісені́тниці

◊ Плести́ (верзти́, городи́ти *і т. ін.)* / наплести́ (наверзти́, нагороди́ти *і т. ін.)* нісені́тницю (нісені́тниці) *див.* плести́

нісені́тницю

◊ Плести́ (верзти́, городи́ти *і т. ін.)* / наплести́ (наверзти́, нагороди́ти *і т. ін.)* нісені́тницю (нісені́тниці) *див.* плести́

НІЧ

ніч

◊ Вальпу́ргієва ніч *див.* ніч

◊ Варфоломі́ївська ніч *див.* ніч

но́чі

◊ З (від) ра́нку (з ра́ння) до [са́мого] ве́чора (до сме́рку, до смерка́ння, дотемна́, до но́чі) *див.* ра́нок

НІЯ́К

нія́к

◊ [Ніко́ли (нія́к)] не виво́дитися / не ви́вестися *див.* виво́дитися[1] (1)

НІЯ́КИЙ

нія́ких

◊ Не виклика́ти [жо́дного (будь-яко́го, нія́кого)] су́мніву ([жо́дних (будь-яки́х, нія́ких)] су́мнівів) *див.* виклика́ти (5)

нія́кого

◊ Не виклика́ти [жо́дного (будь-яко́го, нія́кого)] су́мніву ([жо́дних (будь-яки́х, нія́ких)] су́мнівів) *див.* виклика́ти (5)

◊ Не ма́ти [нія́кого] ви́ходу *див.* ма́ти[2]

НОВИ́Й

нови́й

◊ Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти *і т. ін.)* / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.)* на [ще оди́н] ви́щий (нови́й) сту́пінь (щабе́ль) *див.* підно́сити

нові́

◊ Бра́ти / взя́ти нові́ висо́ти *див.* бра́ти (103)

нову́

◊ Відкрива́ти / відкри́ти [нову́] сторі́нку (е́ру) *див.* відкрива́ти (8)

НОГА́

ніг

◊ Вали́ти (зва́лювати, валя́ти) / звали́ти з ніг *див.* вали́ти[1] (2)

◊ Вали́тися (па́дати) / звали́тися з ніг *див.* вали́тися[1] (2)

◊ Вибива́ти / ви́бити грунт з-під ніг *див.* вибива́ти (10)

◊ Земля́ тіка́є (вислиза́є) / втекла́ (ви́слизнула) з-під ніг *(рідко* з-під підо́шов) *див.* земля́

◊ З усі́х ніг *див.* нога́

нога́м

◊ Вві́ритися / вві́ря́тися нога́м *див.* вві́ря́тися[1] (1)

◊ Не дава́ти нога́м і (та) рука́м відпочи́нку *див.* дава́ти

нога́ми

◊ Валя́тися під нога́ми *див.* валя́тися (1)

Вибива́ти (перебира́ти) нога́ми *див.* вибива́ти (7)

◊ Ви́їхати впере́д нога́ми [з ха́ти] *див.* виї́жджа́ти (3)

◊ Ви́нести / вино́сити нога́ми впере́д (напере́д) *див.* вино́сити (4)

◊ Відбива́тися (відма́хуватися, відхре́щуватися) / відби́тися (відмахну́тися, відхрести́тися) рука́ми [й нога́ми] *див.* відбива́тися (1)

◊ Догори́ *(рідко* вверх) дном (нога́ми, *рідко* спо́дом) *див.* догори́

◊ Плести́ (писа́ти, випи́сувати *і т. ін.)* / ви́писати кре́нделі *(рідко* кре́нделя) нога́ми *див.* плести́

◊ Плу́татися (верті́тися) під нога́ми *див.* плу́татися

нога́х

◊ Верті́тися (крути́тися) на нога́х *див.* верті́тися (4)

◊ У нога́х ла́зити (по́взати, валя́тися *і т. ін.) див.* ла́зити

но́ги

◊ Ви́нести / вино́сити но́ги *див.* вино́сити (5)

◊ Ви́тягти (ви́тягнути, простягти́, простягну́ти, протягну́ти) / витяга́ти (витя́гувати, простяга́ти) но́ги *див.* витяга́ти (7)

◊ Ви́ходити (відходи́ти, відбі́гати) но́ги *див.* вихо́джувати[1] (1)

◊ Відбира́ти / віді́бра́ти но́ги (ру́ки, ру́ки й но́ги) *див.* відбира́ти (2)

◊ Відки́нути / відкида́ти но́ги *(вульг., жарт.* копи́та, ра́тиці *і т. ін.) див.* відкида́ти (2)

◊ Ко́ваний на всі но́ги (на чоти́ри ноги́ (копи́та)) *див.* ко́ваний

◊ Но́ги відва́люються (відпада́ють) *див.* нога́

◊ Шкутильга́ти (кульга́ти) на оби́дві ноги́ (на всі чоти́ри) *див.* шкутильга́ти

НО́МЕР

но́мер

◊ Встругну́ти (відколо́ти, утну́ти, утя́ти) / відко́лювати шту́ку (шту́чку, *рідше* но́мер) *див.* устругну́ти

◊ [Цей] но́мер не про́йде (не ви́йде) *див.* но́мер

НОМІНА́ЛЬНИЙ

номіна́льна

△ Номіна́льна ва́ртість *див.* ва́ртість (5)

△ Номіна́льна відсо́ткова ста́вка *див.* ста́вка

НО́РМА

но́рма

△ Но́рма ви́сіву *див.* но́рма

НОСИ́ТИ

носи́ти

◊ Нести́ *(рідко* носи́ти) [свій (важки́й, тяжки́й)] хрест *див.* нести́

НОСОВИ́Й

носово́ї

△ Ви́кривлення носово́ї перегоро́дки *див.* ви́кривлення (1)

НО́ТА[1]

но́тах

◊ На висо́ких но́тах *див.* но́та[1]

НО́ТА[2]

но́та

△ Верба́льна но́та *див.* но́та[2]

НОТА́ЦІЯ[1]

нота́ції

◊ Чита́ти (вичи́тувати) / прочита́ти (ви́читати) нота́ції (нота́цію, мора́ль) *див.* чита́ти

нота́цію

◊ Чита́ти (вичи́тувати) / прочита́ти (ви́читати) нота́ції (нота́цію, мора́ль) *див.* чита́ти

НУ́ЖА

ну́жу

◊ Годува́ти *(рідко* відгодо́вувати) во́ші (во́шей, бліх, ну́жу, блощи́ці *і т. ін.) див.* годува́ти

НУТРО́

нутро́

◊ Виверта́ти / ви́вернути ну́трощі (нутро́, кишки́) *див.* виверта́ти (3)

◊ Заговори́ло (ви́лізло) нутро́ *див.* нутро́

◊ Скаламу́тити [всю] ду́шу ([все] нутро́) *див.* скаламу́тити

НУ́ТРОЩІ

ну́трощі

◊ Виверта́ти / ви́вернути ну́трощі (нутро́, кишки́) *див.* виверта́ти (3)

ОБВИНУВА́ЛЬНИЙ

обвинува́льний

△ Обвинува́льний ви́рок *див.* ви́рок (2)

ОБЕРНУ́ТИ

оберну́ти

◊ Оберта́ти (розбива́ти, розві́ювати, вали́ти *і т. ін.)* / оберну́ти (розби́ти, розві́яти, звали́ти *і т. ін.)* на (у) прах *(рідко* на пил) *див.* оберта́ти

ОБЕРТА́ТИ

оберта́ти

◊ Оберта́ти (розбива́ти, розві́ювати, вали́ти *і т. ін.)* / оберну́ти (розби́ти, розві́яти, звали́ти *і т. ін.)* на (у) прах *(рідко* на пил) *див.* оберта́ти

ОБЕРТА́ТИСЯ

обертáється

◇ [Аж] усерéдині (у грýдях) [все (щось)] обривáється *(рíдше* обертáється) / обірвáлося *див.* весь[1] (6)

О́БЕРТОМ

óбертом

◇ [Аж *(рідко* білий)] світ крýтиться (вéрнеться, макíтриться, колихáється, ідé) / закрути́вся (завертíвся, замакíтрився, заколихáвся, пішóв) óбертом (перéкидом, перéкидьки, хóдором *і т. ін.)* [в очáх (пéред очи́ма)] *див.* світ[2]

◇ У голові все йде / пішлó óбертом *див.* весь[1] (24)

ОБ'Є́ДНАННЯ

об'є́днання

Виробни́че об'є́днання *див.* об'є́днання

ОБ'Є́М

об'є́мі

В усьóму (пóвному, цíлому) óбсязі *(рідко* об'є́мі) *див.* óбсяг

ОБ'Є́МНИЙ

об'є́мна

△ Об'є́мна вагá *див.* вагá[1] (7)

ОБИ́ДВА

оби́дві

◇ Шкутильгáти (кульгáти) на оби́дві ноги́ (на всі чоти́ри) *див.* шкутильгáти

ОБИ́ДВІ

оби́дві

◇ Шкутильгáти (кульгáти) на оби́дві ноги́ (на всі чоти́ри) *див.* шкутильгáти

ОБИХІ́ДКА

обихíдку

◇ На всю (свою) обихíдку *див.* обихíдка

О́БІГ

óбіг

△ Вводи́ти / ввести́ в óбіг (в оборóт) *див.* вводи́ти (3)

△ Вéксельний óбіг *див.* óбіг

ОБІ́ЙМИ

обíймами

◇ З розкри́тими *(рíдше* відкри́тими, розпростéртими *і т. ін.)* обíймами *див.* обíйми

обíйми

◇ Відкривáти (розкривáти) / відкри́ти (розкри́ти) обíйми *див.* відкривáти (13)

ОБІРВА́ТИСЯ

обірвáлося

◇ [Аж] усерéдині (у грýдях) [все (щось)] обривáється *(рíдше* обертáється) / обірвáлося *див.* весь[1] (6)

ОБКИПА́ТИ

обкипáє

◇ Сéрце обкипáє (закипáє, окипáє *і т. ін.)* / обкипíло (закипíло, окипíло *і т. ін.)* крóв'ю (сукровáтою, смолóю, вáром *і т. ін.) див.* сéрце

ОБКИПІ́ТИ

обкипíло

◇ Сéрце обкипáє (закипáє, окипáє *і т. ін.)* / обкипíло (закипíло, окипíло *і т. ін.)* крóв'ю (сукровáтою, смолóю, вáром *і т. ін.) див.* сéрце

ОБЛАМА́ТИ

обламáти

◇ Обламáти (відрубáти, урíзати *і т. ін.)* кíгті *див.* облáмувати[1]

ОБЛИ́ЧЧЯ

обли́ччя

◇ Покáзувати (відкривáти) / показáти (відкри́ти) спрáвжнє (дíйсне) обли́ччя *див.* покáзувати

ОБЛІГА́ЦІЯ

облігáція

△ Відкли́чна (відзивнá) облігáція *див.* облігáція

ОБМА́Н

обмáн

◇ Вводи́ти / ввести́ в омáну *(рідко* в обмáн) *див.* вводи́ти (9)

ОБМЕ́ЖЕНИЙ

обмéженою

△ Товари́ство з обмéженою відповідáльністю *див.* товари́ство

О́БМІН

óбмін

△ О́бмін валю́т *див.* óбмін

ОБМІ́ННИЙ

обмíнна

△ Обмíнна взаємодíя *див.* взаємодíя (1)

обмíнний

△ Обмíнний курс валю́т *див.* курс

Обмíнний пункт валю́т *див.* пункт

ОБО́В'ЯЗОК

обóв'язків

Викóнувач обóв'язків *див.* викóнувач (1)

ОБОРО́Т

оборóт

△ Вводи́ти / ввести́ в óбіг (в оборóт) *див.* вводи́ти (3)

ОБРИВА́ТИСЯ[1]

обривáється

◇ [Аж] усерéдині (у грýдях) [все (щось)] обривáється *(рíдше* обертáється) / обірвáлося *див.* весь[1] (6)

ОБРО́К

обрóк

Відпускáти на обрóк *див.* відпускáти (2)

ОБСО́ХНУТИ

обсóхло

◇ [Ще] [мáтерине] молокó на губáх *(рідко* кóло губíв) [не обсóхло *(рíдше* не ви́сохло)] <Ще з молокóм на губáх> *див.* молокó

ОБСО́ХТИ

обсóхло

◇ [Ще] [мáтерине] молокó на губáх *(рідко* кóло губíв) [не обсóхло *(рíдше* не ви́сохло)] <Ще з молокóм на губáх> *див.* молокó

О́БСЯГ

óбсяг

△ О́бсяг виробни́цтва *див.* óбсяг

óбсязі

В усьóму (пóвному, цíлому) óбсязі *(рідко* об'є́мі) *див.* óбсяг

ОБТИРА́ТИ

обтирáти

◇ Обтирáти (отирáти, витирáти *і т. ін.)* кутки́ *(діал.* вуглú) *див.* обтирáти

ОБУ́ТИ

обýти

◇ Озýти (взýти, обýти *і т. ін.)* в постолú (в лáпті) *див.* озувáти

ОБЦЕ́НЬКИ

обцéньками

◇ Не ви́тягнеш (не ви́рвеш [обцéньками]) слóва *див.* витягáти (10)

ОГОЛО́ШЕНИЙ

оголóшеною

Відпрáвлення з оголóшеною цíнністю *див.* відпрáвлення (1)

ОГОЛО́ШУВАТИ

оголóшувати

◇ Оголóшувати (винóсити) при́суд *див.* оголóшувати

ОДЕ́РЖАТИ

одéржати

Діставáти (одéржувати) / дістáти (одéржати) [вели́кий (ширóкий)] рóзголос <Набирáти (набувáти) / набрáти (набýти) [вели́кого (ширóкого)] рóзголосу> *див.* діставáти

◇ Дістáти (одéржати) / діставáти (одéржувати) відкошá *див.* діставáти

ОДЕ́РЖУВАТИ

одéржувати

Діставáти (одéржувати) / дістáти (одéржати) [вели́кий (ширóкий)] рóзголос <Набирáти (набувáти) / набрáти (набýти) [вели́кого (ширóкого)] рóзголосу> *див.* діставáти

◇ Дістáти (одéржати) / діставáти (одéржувати) відкошá *див.* діставáти

ОДИ́Н

оди́н

◊ Оди́н Бог [тільки] зна́є (ві́дає) *див.* Бог (24)

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н

◊ Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти *і т. ін.)* / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.)* на [ще оди́н] ви́щий (нови́й) сту́пінь (щабе́ль) *див.* підно́сити

◊ Стри́гти / постри́гти [всіх] під одну́ гребінку (під оди́н гребіне́ць) *див.* стри́гти

одна́

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н

одне́

◊ В одне́ (одно́) ву́хо влі́зти, а в дру́ге ви́лізти *див.* вла́зити

◊ В одне́ (одно́) ву́хо (у́хо) впуска́ти / впусти́ти, а в дру́ге (дру́гим) випуска́ти / ви́пустити *див.* впуска́ти[1]

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н

одніє́ї

◊ Вали́ти (зва́лювати) / звали́ти все доку́пи (до одніє́ї (одно́ї) ку́пи) *див.* вали́ти[1] (1)

◊ Нема́ (нема́є, не було́, не вистача́є, браку́є *і т. ін.)* [одніє́ї (тре́тьої, деся́тої *і т. ін.)*] кле́пки у голові́ *див.* нема́

одно́

◊ Вихо́дити / ви́йти на одно́ *див.* вихо́дити (33)

◊ В одне́ (одно́) ву́хо влі́зти, а в дру́ге ви́лізти *див.* вла́зити

◊ В одне́ (одно́) ву́хо (у́хо) впуска́ти / впусти́ти, а в дру́ге (дру́гим) випуска́ти / ви́пустити *див.* впуска́ти[1]

◊ Все одно́ *(прост.* рівно) *див.* весь[1] (11)

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н

о́дного

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н

о́дної

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н

одно́ї

◊ Вали́ти (зва́лювати) / звали́ти все доку́пи (до одніє́ї (одно́ї) ку́пи) *див.* вали́ти[1] (1)

одному́

◊ Одному́ Бо́гу (Алла́ху) відо́мо *див.* відо́мо (2)

одну́

◊ Диви́тися (вдивля́тися) в одну́ то́чку (в одну́ ця́тку) *див.* диви́тися

◊ Стри́гти / постри́гти [всіх] під одну́ гребінку (під оди́н гребіне́ць) *див.* стри́гти

ОДИНИ́ЧНИЙ

одини́чне

△ Одини́чне виробни́цтво *див.* виробни́цтво (5)

ОДНА́

оди́н

◊ Оди́н Бог [тільки] зна́є (ві́дає) *див.* Бог (24)

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н

◊ Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти *і т. ін.)* / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.)* на [ще оди́н] ви́щий (нови́й) сту́пінь (щабе́ль) *див.* підно́сити

◊ Стри́гти / постри́гти [всіх] під одну́ гребінку (під оди́н гребіне́ць) *див.* стри́гти

одна́

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н

одне́

◊ В одне́ (одно́) ву́хо влі́зти, а в дру́ге ви́лізти *див.* вла́зити

◊ В одне́ (одно́) ву́хо (у́хо) впуска́ти / впусти́ти, а в дру́ге (дру́гим) випуска́ти / ви́пустити *див.* впуска́ти[1]

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н

одніє́ї

◊ Вали́ти (зва́лювати) / звали́ти все доку́пи (до одніє́ї (одно́ї) ку́пи) *див.* вали́ти[1] (1)

◊ Нема́ (нема́є, не було́, не вистача́є, браку́є *і т. ін.)* [одніє́ї (тре́тьої, деся́тої *і т. ін.)*] кле́пки у голові́ *див.* нема́

одно́

◊ Вихо́дити / ви́йти на одно́ *див.* вихо́дити (33)

◊ В одне́ (одно́) ву́хо влі́зти, а в дру́ге ви́лізти *див.* вла́зити

◊ В одне́ (одно́) ву́хо (у́хо) впуска́ти / впусти́ти, а в дру́ге (дру́гим) випуска́ти / ви́пустити *див.* впуска́ти[1]

◊ Все одно́ *(прост.* рівно) *див.* весь[1] (11)

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н

о́дного

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н

о́дної

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н

одно́ї

◊ Вали́ти (зва́лювати) / звали́ти все доку́пи (до одніє́ї (одно́ї) ку́пи) *див.* вали́ти[1] (1)

одному́

◊ Одному́ Бо́гу (Алла́ху) відо́мо *див.* відо́мо (2)

одну́

◊ Диви́тися (вдивля́тися) в одну́ то́чку (в одну́ ця́тку) *див.* диви́тися

◊ Стри́гти / постри́гти [всіх] під одну́ гребінку (під оди́н гребіне́ць) *див.* стри́гти

ОДНЕ́

оди́н

◊ Оди́н Бог [тільки] зна́є (ві́дає) *див.* Бог (24)

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н

◊ Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти *і т. ін.)* / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.)* на [ще оди́н] ви́щий (нови́й) сту́пінь (щабе́ль) *див.* підно́сити

◊ Стри́гти / постри́гти [всіх] під одну́ гребінку (під оди́н гребіне́ць) *див.* стри́гти

одна́

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н

одне́

◊ В одне́ (одно́) ву́хо влі́зти, а в дру́ге ви́лізти *див.* вла́зити

◊ В одне́ (одно́) ву́хо (у́хо) впуска́ти / впусти́ти, а в дру́ге (дру́гим) випуска́ти / ви́пустити *див.* впуска́ти[1]

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н

одніє́ї

◊ Вали́ти (зва́лювати) / звали́ти все доку́пи (до одніє́ї (одно́ї) ку́пи) *див.* вали́ти[1] (1)

◊ Нема́ (нема́є, не було́, не вистача́є, браку́є *і т. ін.)* [одніє́ї (тре́тьої, деся́тої *і т. ін.)*] кле́пки у голові́ *див.* нема́

одно́

◊ Вихо́дити / ви́йти на одно́ *див.* вихо́дити (33)

◊ В одне́ (одно́) ву́хо влі́зти, а в дру́ге ви́лізти *див.* вла́зити

◊ В одне́ (одно́) ву́хо (у́хо) впуска́ти / впусти́ти, а в дру́ге (дру́гим) випуска́ти / ви́пустити *див.* впуска́ти[1]

◊ Все одно́ *(прост.* рівно) *див.* весь[1] (11)

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н

о́дного

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н

о́дної

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н

одно́ї

◊ Вали́ти (зва́лювати) / звали́ти все доку́пи (до одніє́ї (одно́ї) ку́пи) *див.* вали́ти[1] (1)

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н

одному́

◊ Одному́ Бо́гу (Алла́ху) відо́мо *див.* відо́мо (2)

одну́

◊ Диви́тися (вдивля́тися) в одну́ то́чку (в одну́ ця́тку) *див.* диви́тися

◊ Стри́гти / постри́гти [всіх] під одну́ гребі́нку (під оди́н гребіне́ць) *див.* стри́гти

ОДНІ́

оди́н

◊ Оди́н Бог [тільки] зна́є (ві́дає) *див.* Бог (24)

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н

◊ Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти *і т. ін.)* / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.)* на [ще оди́н] ви́щий (нови́й) сту́пінь (щабе́ль) *див.* підно́сити

◊ Стри́гти / постри́гти [всіх] під одну́ гребі́нку (під оди́н гребіне́ць) *див.* стри́гти

одна́

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н

одне́

◊ В одне́ (одно́) ву́хо влі́зти, а в дру́ге ви́лізти *див.* вла́зити

◊ В одне́ (одно́) ву́хо (у́хо) впуска́ти / впусти́ти, а в дру́ге (дру́гим) випуска́ти / ви́пустити *див.* впуска́ти[1]

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н

одніє́ї

◊ Вали́ти (зва́лювати) / звали́ти все доку́пи (до одніє́ї (одно́ї) ку́пи) *див.* вали́ти[1] (1)

◊ Нема́ (нема́є, не було́, не вистача́є, браку́є *і т. ін.)* [одніє́ї (тре́тьої, деся́тої *і т. ін.)*] кле́пки у голові́ *див.* нема́

одно́

◊ Вихо́дити / ви́йти на одно́ *див.* вихо́дити (33)

◊ В одне́ (одно́) ву́хо влі́зти, а в дру́ге ви́лізти *див.* вла́зити

◊ В одне́ (одно́) ву́хо (у́хо) впуска́ти / впусти́ти, а в дру́ге (дру́гим) випуска́ти / ви́пустити *див.* впуска́ти[1]

◊ Все одно́ *(прост.* рівно) *див.* весь[1] (11)

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н

о́дного

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н

о́дної

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н

одно́ї

◊ Вали́ти (зва́лювати) / звали́ти все доку́пи (до одніє́ї (одно́ї) ку́пи) *див.* вали́ти[1] (1)

одному́

◊ Одному́ Бо́гу (Алла́ху) відо́мо *див.* відо́мо (2)

одну́

◊ Диви́тися (вдивля́тися) в одну́ то́чку (в одну́ ця́тку) *див.* диви́тися

◊ Стри́гти / постри́гти [всіх] під одну́ гребі́нку (під оди́н гребіне́ць) *див.* стри́гти

ОДНО́

оди́н

◊ Оди́н Бог [тільки] зна́є (ві́дає) *див.* Бог (24)

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н

◊ Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти *і т. ін.)* / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.)* на [ще оди́н] ви́щий (нови́й) сту́пінь (щабе́ль) *див.* підно́сити

◊ Стри́гти / постри́гти [всіх] під одну́ гребі́нку (під оди́н гребіне́ць) *див.* стри́гти

одна́

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н

одне́

◊ В одне́ (одно́) ву́хо влі́зти, а в дру́ге ви́лізти *див.* вла́зити

◊ В одне́ (одно́) ву́хо (у́хо) впуска́ти / впусти́ти, а в дру́ге (дру́гим) випуска́ти / ви́пустити *див.* впуска́ти[1]

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н

одніє́ї

◊ Вали́ти (зва́лювати) / звали́ти все доку́пи (до одніє́ї (одно́ї) ку́пи) *див.* вали́ти[1] (1)

◊ Нема́ (нема́є, не було́, не вистача́є, браку́є *і т. ін.)* [одніє́ї (тре́тьої, деся́тої *і т. ін.)*] кле́пки у голові́ *див.* нема́

одно́

◊ Вихо́дити / ви́йти на одно́ *див.* вихо́дити (33)

◊ В одне́ (одно́) ву́хо влі́зти, а в дру́ге ви́лізти *див.* вла́зити

◊ В одне́ (одно́) ву́хо (у́хо) впуска́ти / впусти́ти, а в дру́ге (дру́гим) випуска́ти / ви́пустити *див.* впуска́ти[1]

◊ Все одно́ *(прост.* рівно) *див.* весь[1] (11)

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н

о́дного

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н

о́дної

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н

одно́ї

◊ Вали́ти (зва́лювати) / звали́ти все доку́пи (до одніє́ї (одно́ї) ку́пи) *див.* вали́ти[1] (1)

одному́

◊ Одному́ Бо́гу (Алла́ху) відо́мо *див.* відо́мо (2)

одну́

◊ Диви́тися (вдивля́тися) в одну́ то́чку (в одну́ ця́тку) *див.* диви́тися

◊ Стри́гти / постри́гти [всіх] під одну́ гребі́нку (під оди́н гребіне́ць) *див.* стри́гти

О́ДЯГ

о́дяг

Ве́рхній о́дяг *див.* о́дяг

ОЖИВА́ТИ

ожива́ти

◊ Ожива́ти (віджива́ти) / ожи́ти (віджи́ти) в па́м'яті *див.* ожива́ти

ОЖИ́ТИ

ожи́ти

◊ Оживáти (відживáти) / ожи́ти (віджи́ти) в пам'яті *див.* оживáти

ОЗУ́ТИ

озу́ти

◊ Озу́ти (взу́ти, обу́ти *і т. ін.)* в постолú (в лáпті) *див.* озувáти

ОКЕÁН

океáн

△ Відкри́те мóре <Відкри́тий океáн> *див.* мóре

ОКИПÁТИ

окипáє

◊ Сéрце обкипáє (закипáє, окипáє *і т. ін.)* / обкипíло (закипíло, окипíло *і т. ін.)* крóв'ю (сукровáтою, смолóю, вáром *і т. ін.) див.* сéрце

ОКИПІ́ТИ

окипíло

◊ Сéрце обкипáє (закипáє, окипáє *і т. ін.)* / обкипíло (закипíло, окипíло *і т. ін.)* крóв'ю (сукровáтою, смолóю, вáром *і т. ін.) див.* сéрце

О́КО[1]

вíчі

◊ Ви́плакати (сплáкати) / виплáкувати (сплáкувати) óчі *(рідко* вíчі) *див.* виплáкувати (2)

◊ Відкри́то диви́тися / гля́нути у вíчі *див.* диви́тися

◊ Сли́хом слихáти [, ви́дом (у вíчі) видáти]! <Ви́дом видáти, сли́хом слихáти!> *див.* слихáти

◊ У вíчі (в óчі, ви́дом) не видáти *див.* видáти (2)

óка

◊ Ви́порснути з-під óка *див.* випóрскувати (1)

◊ Ви́пустити / випускáти з óка (з очéй) *див.* випускáти (12)

◊ У [всі] [свої́] чоти́ри óка <У чéтверо очéй> *див.* чоти́ри

◊ Як з óка ви́пав *див.* випадáти (8)

óко

◊ [Аж] вбирáти (брáти) [в (на) сéбе] óчі (óко) *див.* вбирáти[1] (1)

◊ Всевидю́ще (всеви́дяче, видю́че *і т. ін.)* óко *див.* óко[1]

◊ На моє́ (йогó, її́ *і т. ін.)* óко <На мої́ (твої́, вáші *і т. ін.)* óчі> *див.* óко[1]

◊ Не ви́дне óко *див.* óко[1]

◊ Тíшити (весели́ти) óко (óчі, зір *і т. ін.) див.* тíшити

◊ Хоч óко (óчі) ви́коли *(рідше* ви́бий, ви́йми, ви́бери, повикóлюй *і т. ін.) див.* викóлювати (1)

óком

◊ Вести́ óком *див.* вести́ (19)

очáх

◊ [Аж *(рідко* бíлий)] світ крýтиться (вéрнеться, макíтриться, колихáється, ідé) / закрути́вся (завертíвся, замакíтрився, заколихáвся, пішóв) óбертом (перéкидом, перéкидьки, хóдором *і т. ін.)* [в очáх (пéред очи́ма)] *див.* світ[2]

◊ Вертíтися (крути́тися) пéред очи́ма (на очáх) *див.* вертíтися (5)

◊ Виростáти / ви́рости в очáх *див.* виростáти (1)

◊ [Вогнéнні (тéмні)] кóла бíгають (стрибáють, витанцьóвують *і т. ін.)* / забíгали в очáх (пéред очи́ма) *див.* кóло[1]

очéй

◊ Видáвлювати / ви́давити [з очéй] сльóзи (сльозý) *див.* видáвлювати (2)

◊ Випікáння очéй *див.* випікáння (1)

◊ Ви́пустити / випускáти з óка (з очéй) *див.* випускáти (12)

◊ Ви́точити сльóзи з очéй *див.* витóчувати[2] (2)

◊ Не відривáти (не відвóдити) / не відірвáти (не відвести́, *заст.* не зрýшити) очéй (пóгляду) *див.* відривáти[1] (8)

◊ Не відривáючи (не відвóдячи) очéй (пóгляду) *див.* відривáти[1] (9)

◊ Очéй не відведéш (не відíрвéш) <Очéй не [мóжна] відвести́ (відірвáти)> *див.* відвóдити (7)

◊ У [всі] [свої́] чоти́ри óка <У чéтверо очéй> *див.* чоти́ри

очи́ма

◊ [Аж *(рідко* бíлий)] світ крýтиться (вéрнеться, макíтриться, колихáється, ідé) / закрути́вся (завертíвся, замакíтрився, заколихáвся, пішóв) óбертом (перéкидом, перéкидьки, хóдором *і т. ін.)* [в очáх (пéред очи́ма)] *див.* світ[2]

◊ Вбирáти очи́ма (в óчі, пóглядом, зóром) *див.* вбирáти[1] (3)

◊ Вертíтися (крути́тися) пéред очи́ма (на очáх) *див.* вертíтися (5)

◊ [Вогнéнні (тéмні)] кóла бíгають (стрибáють, витанцьóвують *і т. ін.)* / забíгали в очáх (пéред очи́ма) *див.* кóло[1]

◊ Грáти (вигравáти) / зáграти очи́ма *див.* грáти

óчі

◊ [Аж] вбирáти (брáти) [в (на) сéбе] óчі (óко) *див.* вбирáти[1] (1)

◊ [Аж (і)] óчі на лоб (на лóба, *рідше* догори́ *і т. ін.)* лíзуть (вилáзять) / полíзли (ви́лізли) *див.* óко[1]

◊ [Аж] óчі [з лóба (з голови́)] вилáзять (лíзуть) *див.* óко[1]

◊ Вбирáти очи́ма (в óчі, пóглядом, зóром) *див.* вбирáти[1] (3)

Ви́брати óчі *див.* вибирáти (1)

◊ Ви́вело óчі на лоб (на лóба, із лóба) *див.* вивóдити[1] (5)

◊ Вивертáти / ви́вернути óчі (білки́) *див.* вивертáти (6)

◊ Ви́дерти (повидирáти, ви́дряпати, ви́драти) / видирáти (видря́пувати) óчі (баньки́) [з лóба] *див.* видирáти (1)

◊ Ви́дивити (ви́глядіти) / *діал.* види́влювати [всі] óчі *див.* видивля́ти (1)

◊ Ви́дивитися [всі] óчі *(рідко* вíкна) *див.* видивля́тися (1)

◊ Виї́дати óчі *див.* виї́дати (1)

Виймáти / ви́йняти óчі *див.* виймáти (1)

◊ Ви́плакати (сплáкати) / виплáкувати (сплáкувати) óчі *(рідко* вíчі) *див.* виплáкувати (2)

◊ Ви́тріщити (ви́валити, ви́рячити, ви́лупити, ви́балушити *і т. ін.)* / витріщáти (ивáлювати, виря́чувати, вилýплювати, вибалýшувати *і т. ін.)* óчі (баньки́, *рідко* бульки́) *див.* витріщáти (1)

◊ Відвóдити / відвести́ óчі *див.* відвóдити (3)

◊ Відкривáти (розкривáти) / відкри́ти (розкри́ти) óчі *див.* відкривáти (15)

◊ Відривáти / відірвáти óчі (пóгляд) *див.* відривáти[1] (3)

Здіймáти *(рідко* знімáти, знóсити) / здійня́ти *(рідко* зня́ти, знести́) óчі догори́ (вгóру, до нéба *і т. ін.) див.* здіймáти

◊ [І] óчі повилáзять (ви́лізуть) *див.* óко[1]

◊ Колóти (випікáти, пекти́, вибивáти *і т. ін.)* óчі *див.* колóти

◊ На моє́ (йогó, її́ *і т. ін.)* óко <На мої́ (твої́, вáші *і т. ін.)* óчі> *див.* óко[1]

◊ Óчі вбирáють [в сéбе] <Зір (пóгляд) вбирáє [в сéбе]> *див.* óко[1]

◊ Óчі вели́кі *див.* óко[1]

◊ Óчі вилáзять *див.* óко[1]

◊ Óчі мáло (як) не ви́скочать / не вискáкують з голови́ (з орбíт, з лóба *і т. ін.) див.* óко[1]

◊ Óчі не висихáють (не просихáють) [від слíз] *див.* óко[1]

◊ Óчі не відривáються <Пóгляд не відривáється> *див.* óко[1]

Óчі підкоти́лися під лóба (вгóру) *див.* óко[1]

Підкóчувати / підкоти́ти óчі під лóба (вгóру) *див.* підкóчувати[1]

◊ Проглéдіти (прогля́діти, продиви́тися) [всі] óчі *див.* проглéдіти

◊ Роби́ти / зроби́ти вели́кі óчі *див.* роби́ти

◊ Тíшити (весели́ти) óко (óчі, зір *і т. ін.) див.* тíшити

◊ У вічі (в óчі, ви́дом) не видáти *див.* видáти (2)

◊ Хоч óко (óчі) ви́коли *(рідше* ви́бий, ви́йми, ви́бери, повикóлюй *і т. ін.) див.* викóлювати (1)

◊ Щоб (абú) [і (й)] óчі не бáчили (*діал.* не ви́діли) *див.* óко[1]

◊ [Як (мов, ніби *і т. ін.)*] óчі відкри́лися *(рідше* розкри́лися) / відкривáються *(рідше* розкривáються) *див.* óко[1]

ОКРІП[1]

окрóпі

◊ Вертíтися (крути́тися) як (мов, ніби *і т. ін.)* мýха в окрóпі *див.* вертíтися (6)

ÓКРУГ

óкруг

△ Ви́борчий óкруг *див.* óкруг

ОЛÍЯ

олíю

◊ Ви́давити (ви́бити) олíю *див.* видáвлювати (1)

ОЛТÁР

олтáр

◊ Клáсти (нести́, прино́сити, складáти *і т. ін.)* / поклáсти (принести́, склáсти *і т. ін.)* на вівтáр (на олтáр) *див.* клáсти

ОМÁНА

омáну

◊ Вводити / ввести́ в омáну *(рідко* в обмáн) *див.* вво́дити (9)

ОПИНИ́ТИСЯ

опини́тися

Ви́йти / вихо́дити на трáверс (на трáверз) <Опини́тися / опиня́тися на трáверсі (на трáверзі)> *див.* вихо́дити (1)

ОПИНЯ́ТИСЯ

опиня́тися

Ви́йти / вихо́дити на трáверс (на трáверз) <Опини́тися / опиня́тися на трáверсі (на трáверзі)> *див.* вихо́дити (1)

ОПЛÁТА

оплáта

△ Відря́дна оплáта [прáці] *див.* оплáта

ОРБÍТА

орбíт

◊ Óчі мáло (як) не ви́скочать / не вискáкують з головú (з орбíт, з лóба *і т. ін.) див.* óко[1]

орбíту

△ Виво́дити / ви́вести на орбíту *див.* виво́дити[1] (4)

ÓРГАН

óргани

△ Вегетати́вні óргани росли́н *див.* óрган

ОРГАНІЗАЦÍЙНИЙ

організацíйний

Організацíйний ви́сновок *див.* ви́сновок (3)

Організацíйний відділ *див.* відділ (2)

ОРУ́ДНИЙ

ору́дний

△ Ору́дний відмíнок *див.* відмíнок (7)

ОСÁННА

осáнну

◊ Співáти (вигу́кувати) осáнну *див.* співáти

ОСВÍТА

освíта

Ви́ща освíта *див.* освíта

ОСВЯТИ́ТИСЯ

освя́титься

◊ Водá не освя́титься (не відсвя́титься, не посвя́титься) *див.* водá

◊ І водá відсвя́титься (освя́титься) *див.* водá

ОСИ́КОВИЙ

оси́ковий

◊ Вбивáти (забивáти) / вби́ти (заби́ти) оси́ковий кілóк (кіл) [у моги́лу] *див.* вбивáти[1] (4)

ОСЛИ́ЦЯ

осли́ця

◊ Валаáмова осли́ця *див.* осли́ця

ОСОБЛИ́ВИЙ

особли́вий

Особли́вий відділ *див.* відділ (3)

ОСТÁННІЙ

остáннє

Роби́ти / зроби́ти [остáннє (вели́ке)] зуси́лля *див.* роби́ти

остáнні

Збирáти / зібрáти [всі (остáнні)] си́ли (всю си́лу, рéштки сил *і т. ін.)* <*діал.* Добувáти всіх (остáнніх) сил> *див.* збирáти

Напру́жувати / напру́жити [всі (остáнні)] си́ли *див.* напру́жувати

◊ Тягти́ (тягну́ти, витягáти, витя́гувати) / ви́тягти (ви́тягнути) [остáнні (всі)] жи́ли *див.* тягти́

остáнній

◊ Віддáти остáнній пóдих *див.* віддавáти (38)

остáнніх

Збирáти / зібрáти [всі (остáнні)] си́ли (всю си́лу, рéштки сил *і т. ін.)* <*діал.* Добувáти всіх (остáнніх) сил> *див.* збирáти

остáннього

◊ Викорчо́вувати / ви́корчувати до остáннього пáростка *див.* викорчо́вувати (1)

◊ До остáннього пóдиху (вíддиху, зітхáння) *див.* пóдих

остáнню

◊ Ви́рушити в остáнню путь *див.* вирушáти (2)

Віддавáти / віддáти остáнню шáну *див.* віддавáти (8)

◊ Зня́ти (ски́нути) і (та) віддáти / віддавáти [остáнню] сорóчку [з сéбе] *див.* знімáти

остáння

◊ Не остáння *(рідко* ви́дна) спи́ця (шпи́ця) в кóлесі *див.* спи́ця

ОСЬ

ось

◊ От (ось) [тобі (вам)] хрест [святи́й] *див.* хрест

ОТ

от

◊ От і вся розмóва *див.* розмóва

◊ От (ось) [тобі (вам)] хрест [святи́й] *див.* хрест

◊ От (отó) [тобі (вам)] і все *див.* весь[1] (22)

◊ [От] я вас (тебé) *див.* я[2]

ОТÁМАН

отáман

Ватáжний отáман *див.* отáман

отáмана

Вести́ отáмана *див.* вести́ (4)

ÓТВІР

óтвір

△ Віднóсний óтвір *див.* óтвір

ОТÉЦЬ

Отéць

◊ Цар (Отéць, Влади́ка) Небéсний (Всесвíтній) <Цар [усíх] царíв> *див.* цар

ОТИРÁТИ

отирáти

◊ Обтирáти (отирáти, витирáти *і т. ін.)* кутки́ (*діал.* вуглí) *див.* обтирáти

ОТÓ

отó

◊ От (отó) [тобі (вам)] і все *див.* весь[1] (22)

ОФÍРНИЙ

офíрний

◊ Козéл відпу́щення <*рідше* Офíрний козéл> *див.* козéл

ОХÓТА[1]

охóта

Відпадáє охóта *див.* охóта[1]

◊ Охóта тобí (йомý, вам *і т. ін.) див.* охóта[1]

охо́ту

◊ Відбива́ти / відби́ти охо́ту *див.* відбива́ти (2)

О́ЧІ

ві́чі

◊ Ви́плакати (спла́кати) / випла́кувати (спла́кувати) о́чі *(рідко* ві́чі) *див.* випла́кувати (2)

◊ Відкри́то диви́тися / гля́нути у ві́чі *див.* диви́тися

◊ Сли́хом слиха́ти [, ви́дом (у ві́чі) вида́ти]! <Ви́дом вида́ти, сли́хом слиха́ти!> *див.* слиха́ти

◊ У ві́чі (в о́чі, ви́дом) не вида́ти *див.* вида́ти (2)

о́ка

◊ Ви́порснути з-під о́ка *див.* випо́рскувати (1)

◊ Ви́пустити / випуска́ти з о́ка (з оче́й) *див.* випуска́ти (12)

◊ У [всі] [свої́] чоти́ри о́ка <У че́тверо оче́й> *див.* чоти́ри

◊ Як з о́ка ви́пав *див.* випада́ти (8)

о́ко

◊ [Аж] вбира́ти (бра́ти) [в (на) се́бе] о́чі (о́ко) *див.* вбира́ти[1] (1)

◊ Всевидю́ще (всеви́дяче, видю́че *і т. ін.)* о́ко *див.* о́ко[1]

◊ На моє́ (його́, її́ *і т. ін.)* о́ко <На мої́ (твої́, ва́ші *і т. ін.)* о́чі> *див.* о́ко[1]

◊ Не ви́дне о́ко *див.* о́ко[1]

◊ Ті́шити (весели́ти) о́ко (о́чі, зір *і т. ін.) див.* ті́шити

◊ Хоч о́ко (о́чі) ви́коли *(рідше* ви́бий, ви́йми, ви́бери, повико́люй *і т. ін.) див.* вико́лювати (1)

о́ком

◊ Вести́ о́ком *див.* вести́ (20)

оча́х

◊ [Аж *(рідко* бі́лий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (заверті́вся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пе́рекидом, пе́рекидьки, хо́дором *і т. ін.)* [в оча́х (пе́ред очи́ма)] *див.* світ[2]

◊ Верті́тися (крути́тися) пе́ред очи́ма (на оча́х) *див.* верті́тися (5)

◊ Вироста́ти / ви́рости в оча́х *див.* вироста́ти (1)

◊ [Вогне́нні (те́мні)] ко́ла бі́гають (стриба́ють, витанцьо́вують *і т. ін.)* / забі́гали в оча́х (пе́ред очи́ма) *див.* ко́ло[1]

оче́й

◊ Вида́влювати / ви́давити [з оче́й] сльо́зи (сльозу́) *див.* вида́влювати (2)

◊ Випіка́ння оче́й *див.* випіка́ння (1)

◊ Ви́пустити / випуска́ти з о́ка (з оче́й) *див.* випуска́ти (12)

◊ Ви́точити сльо́зи з оче́й *див.* вито́чувати[2] (2)

◊ Не відрива́ти (не відво́дити) / не відірва́ти (не відвести́, *заст.* не зру́шити) оче́й (по́гляду) *див.* відрива́ти[1] (8)

◊ Не відрива́ючи (не відво́дячи) оче́й (по́гляду) *див.* відрива́ти[1] (9)

◊ Оче́й не відведе́ш (не віді́рве́ш) <Оче́й не [мо́жна] відвести́ (відірва́ти)> *див.* відво́дити (7)

◊ У [всі] [свої́] чоти́ри о́ка <У че́тверо оче́й> *див.* чоти́ри

очи́ма

◊ [Аж *(рідко* бі́лий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (заверті́вся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пе́рекидом, пе́рекидьки, хо́дором *і т. ін.)* [в оча́х (пе́ред очи́ма)] *див.* світ[2]

◊ Вбира́ти очи́ма (в о́чі, по́глядом, зо́ром) *див.* вбира́ти[1] (3)

◊ Верті́тися (крути́тися) пе́ред очи́ма (на оча́х) *див.* верті́тися (5)

◊ [Вогне́нні (те́мні)] ко́ла бі́гають (стриба́ють, витанцьо́вують *і т. ін.)* / забі́гали в оча́х (пе́ред очи́ма) *див.* ко́ло[1]

◊ Гра́ти (вигрáвати) / загра́ти очи́ма *див.* гра́ти

о́чі

◊ [Аж] вбира́ти (бра́ти) [в (на) се́бе] о́чі (о́ко) *див.* вбира́ти[1] (1)

◊ [Аж (і)] о́чі на лоб (на ло́ба, *рідше* догори́ *і т. ін.)* лі́зуть (вила́зять) / полі́зли (ви́лізли) *див.* о́ко[1]

◊ [Аж] о́чі [з ло́ба (з голови́)] вила́зять (лі́зуть) *див.* о́ко[1]

◊ Вбира́ти очи́ма (в о́чі, по́глядом, зо́ром) *див.* вбира́ти[1] (3)

Ви́брати о́чі *див.* вибира́ти (1)

◊ Ви́вело о́чі на лоб (на ло́ба, із ло́ба) *див.* виво́дити[1] (5)

◊ Виверта́ти / ви́вернути о́чі (білки́) *див.* виверта́ти (4)

◊ Ви́дерти (повидира́ти, ви́дряпати, ви́драти) / видира́ти (видря́пувати) о́чі (баньки́) [з ло́ба] *див.* видира́ти (1)

◊ Ви́дивити (ви́глядіти) / *діал.* види́влювати [всі] о́чі *див.* видивля́ти (1)

◊ Ви́дивитися [всі] о́чі *(рідко* ві́кна) *див.* видивля́тися (1)

◊ Виїда́ти о́чі *див.* виїда́ти (1)

Вийма́ти / ви́йняти о́чі *див.* вийма́ти (1)

◊ Ви́плакати (спла́кати) / випла́кувати (спла́кувати) о́чі *(рідко* ві́чі) *див.* випла́кувати (2)

◊ Ви́тріщити (ви́валити, ви́рячити, ви́лупити, ви́балушити *і т. ін.)* / витріща́ти (вива́лювати, виря́чувати, вилу́плювати, вибалу́шувати *і т. ін.)* о́чі (баньки́, *рідко* бульки́) *див.* витріща́ти (1)

◊ Відво́дити / відвести́ о́чі *див.* відво́дити (3)

◊ Відкрива́ти (розкрива́ти) / відкри́ти (розкри́ти) о́чі *див.* відкрива́ти (15)

◊ Відрива́ти / відірва́ти о́чі (по́гляд) *див.* відрива́ти[1] (4)

Здійма́ти *(рідко* зніма́ти, зно́сити) / здійня́ти *(рідко* зня́ти, знести́) о́чі догори́ (вго́ру, до не́ба *і т. ін.) див.* здійма́ти

◊ [І] о́чі повила́зять (ви́лізуть) *див.* о́ко[1]

◊ Коло́ти (випіка́ти, пекти́, вибива́ти *і т. ін.)* о́чі *див.* коло́ти

◊ На моє́ (його́, її́ *і т. ін.)* о́ко <На мої́ (твої́, ва́ші *і т. ін.)* о́чі> *див.* о́ко[1]

◊ Очі вбира́ють [в се́бе] <Зір (по́гляд) вбира́є [в се́бе]> *див.* о́ко[1]

◊ О́чі вели́кі *див.* о́ко[1]

◊ О́чі вила́зять *див.* о́ко[1]

◊ О́чі ма́ло (як) не ви́скочать / не виска́кують з голови́ (з орбі́т, з ло́ба *і т. ін.) див.* о́ко[1]

◊ О́чі не висиха́ють (не просиха́ють) [від сліз] *див.* о́ко[1]

◊ О́чі не відрива́ються <По́гляд не відрива́ється> *див.* о́ко[1]

О́чі підкоти́лися під ло́ба (вго́ру) *див.* о́ко[1]

Підко́чувати / підкоти́ти о́чі під ло́ба (вго́ру) *див.* підко́чувати[1]

◊ Прогле́діти (прогля́діти, продиви́тися) [всі] о́чі *див.* прогле́діти

◊ Роби́ти / зроби́ти вели́кі о́чі *див.* роби́ти

◊ Ті́шити (весели́ти) о́ко (о́чі, зір *і т. ін.) див.* ті́шити

◊ У ві́чі (в о́чі, ви́дом) не вида́ти *див.* вида́ти (2)

◊ Хоч о́ко (о́чі) ви́коли *(рідше* ви́бий, ви́йми, ви́бери, повико́люй *і т. ін.) див.* вико́лювати (1)

◊ Щоб (аби́) [і (й)] о́чі не ба́чили *(діал.* не ви́діли) *див.* о́ко[1]

◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.)*] о́чі відкри́лися *(рідше* розкри́лися) / відкрива́ються *(рідше* розкрива́ються) *див.* о́ко[1]

ПА́ДАТИ

па́дати

◊ Вали́тися (леті́ти, па́дати *і т. ін.)* з рук *див.* вали́тися[1] (1)

◊ Вали́тися (па́дати) / звали́тися з ніг *див.* вали́тися[1] (2)

◊ Вали́тися (па́дати, *рідше* хили́тися) від ві́тру *див.* вали́тися[1] (3)

◊ Па́дати / впа́сти на колі́на (навко́лішки, ниць, *рідко* на всі чоти́ри) *див.* па́дати

па́дають

◊ Усі́ ши́шки́ летя́ть (па́дають) [на го́лову] *див.* ши́шка

ПА́ЗУР

па́зури

◊ Випуска́ти (розпуска́ти) / ви́пустити (розпусти́ти) па́зури (па́зурі, кі́гті) *див.* випуска́ти (11)

па́зурі

◊ Випуска́ти (розпуска́ти) / ви́пустити (розпусти́ти) па́зури (па́зурі, кі́гті) *див.* випуска́ти (11)

па́зурів

◊ Ви́рвати з па́зурів *див.* запросто вирива́ти[1] (1)

◊ Ви́рватися з рук (з лап, з лабе́т, з лабе́тів, з па́зурів *і т. ін.*) *див.* вирива́тися[1] (1)

ПА́ЗУХА

па́зухою

◊ Відігрі́ти (ви́гріти, ви́годувати) / відігріва́ти змію́ (гадю́ку) бі́ля (ко́ло) [свого́] се́рця (за па́зухою) *див.* відігріва́ти (2)

ПАЛЕ́НИЙ

па́ле́не

△ Нега́шене (па́ле́не) вапно́ *див.* вапно́ (2)

ПА́ЛЕЦЬ

па́лець

Вели́кий па́лець *див.* па́лець

па́льця

◊ Ви́колупати з па́льця *див.* виколу́пувати (1)

◊ Ви́ссати (ви́смоктати) / висиса́ти (висмо́ктувати) з па́льця *див.* висиса́ти (2)

◊ Хоч ви́колупай із па́льця *див.* виколу́пувати (2)

ПАЛЬБА́

пальбу́

Відкрива́ти (зніма́ти) / відкри́ти (зня́ти) вого́нь (пальбу́) *див.* відкрива́ти (4)

ПА́ЛЬМА

па́льму

◊ Віддава́ти / відда́ти па́льму пе́ршості *див.* віддава́ти (31)

ПА́МКА

па́мки

◊ Не вихо́дити (не йти) з па́м'яті (*рідко* з па́мки) *див.* вихо́дити (42)

ПА́МОРОКА

па́мороки

◊ Відбира́ти / відібра́ти па́мороки (тя́му) *див.* відбира́ти (3)

◊ Відби́ти па́мороки (по́мки, тя́мки) *див.* відбива́ти (6)

ПА́М'ЯТКА

па́м'ятку

◊ Врі́за́тися (запада́ти, вбива́тися *і т. ін.*) / врі́затися (запа́сти, вби́тися *і т. ін.*) у па́м'ять (у па́м'ятку) *див.* врі́зуватися[1]

ПА́М'ЯТОК

па́м'ятку

◊ Відклада́тися (відбива́тися, відкарбо́вуватися) / відкла́стися (відби́тися, відкарбува́тися) в па́м'яті (*рідко* в па́м'ятку) *див.* відклада́тися (1)

ПА́М'ЯТЬ

па́м'яті

◊ Ви́вітрити / виві́трювати з па́м'яті *див.* виві́трювати (1)

◊ Ви́жити / вижива́ти з па́м'яті *див.* вижива́ти (2)

◊ Ви́кинути (ви́трусити) / викида́ти з голови́ (з па́м'яті, з ду́мки, *рідко* з ума́ *і т. ін.*) *див.* викида́ти (12)

◊ Викре́слювати (витра́влювати) / ви́креслити (ви́травити) з [своє́ї] па́м'яті (з [свого́] життя́) *див.* викре́слювати (1)

◊ Ви́летіти (ви́вітритися, *рідше* ви́слизнути) / вилі́тати (виві́трюватися, *рідше* вислиза́ти) з голови́ (з па́м'яті) *див.* вилі́тати (2)

◊ Випада́ти / ви́пасти з ду́мки (з голови́, з па́м'яті) *див.* випада́ти (3)

◊ Виринати (встава́ти, сплива́ти) / ви́ринути (вста́ти, спливти́, сплисти́, майну́ти *і т. ін.*) в па́м'яті *чиї́й* (в спо́минах *чиї́х*) *див.* винира́ти (1)

◊ Відклада́тися (відбива́тися, відкарбо́вуватися) / відкла́стися (відби́тися, відкарбува́тися) в па́м'яті (*рідко* в па́м'ятку) *див.* відклада́тися (1)

◊ Не вихо́дити (не йти) з па́м'яті (*рідко* з па́мки) *див.* вихо́дити (42)

◊ Ожива́ти (віджива́ти) / ожи́ти (відж́ити) в па́м'яті *див.* ожива́ти

па́м'ять

Витра́влювати / ви́травити па́м'ять *див.* витра́влювати[1] (1)

◊ Відби́ло ба́ки (па́м'ять) *див.* відбива́ти (3)

◊ Врі́за́тися (запада́ти, вбива́тися *і т. ін.*) / врі́затися (запа́сти, вби́тися *і т. ін.*) у па́м'ять (у па́м'ятку) *див.* врі́зуватися[1]

ПАН

пан

◊ Вели́кий пан <Вели́ка па́ні> *див.* пан

ПАНАХИ́ДА

панахи́ду

Служи́ти (пра́вити, справля́ти) / відслужи́ти (відпра́вити, спра́вити) панахи́ду *див.* служи́ти

ПА́НІ

па́ні

◊ Вели́кий пан <Вели́ка па́ні> *див.* пан

ПА́НСЬКИЙ

па́нській

◊ На вели́ку (па́нську) стопу́ <На вели́кій (па́нській) стопі́> *див.* стопа́[1]

па́нську

◊ На вели́ку (па́нську) стопу́ <На вели́кій (па́нській) стопі́> *див.* стопа́[1]

ПАНЧІ́ШНИЙ

панчі́шні

Панчі́шні ви́роби *див.* ви́ріб (4)

ПА́НЩИНА

па́нщину

◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.*)] відбува́ти па́нщину *див.* відбува́ти (2)

ПАПІ́Р

папе́ри

△ Ва́ртні папе́ри *див.* папі́р

папі́р

△ Ва́тманський папі́р *див.* папі́р

Веле́невий папі́р *див.* папі́р

◊ Вилива́тися / ви́литися на папі́р *див.* вилива́тися (1)

◊ Папі́р ви́тримає *див.* папі́р

◊ Папі́р перево́дити (тра́тити, витрача́ти) / перевести́ (ви́тратити) *див.* перево́дити

ПА́РА[2]

пара́х

◊ На всіх (по́вних) пара́х *див.* па́ра[2]

па́ри

◊ Не ви́пустити (не пусти́ти) [ні (ані́, і)] па́ри з вуст *див.* випуска́ти (18)

ПАРА́МЕТР

пара́метрів

△ Варіа́ція пара́метрів *див.* варіа́ція (1)

ПАРИТЕ́Т

парите́т

△ Валю́тний парите́т *див.* парите́т

ПА́РОСТОК

па́ростка

◊ Викорчо́вувати / ви́корчувати до оста́ннього па́ростка *див.* викорчо́вувати (1)

ПА́РТІЯ

па́ртію

Вести́ па́ртію *див.* вести́ (5)

ПА́РУС

паруса́х

◊ На по́вних (всіх) паруса́х *див.* па́рус

ПАСИ́ВНИЙ[1]

паси́вне

△ Паси́вне ви́борче пра́во *див.* пра́во

ПА́УЗА

па́узу

Витри́мувати / ви́тримати па́узу *див.* витри́мувати (2)

ПА́ХНУТИ

па́хне

◊ Па́хне (віє, тя́гне, віддає́ *і т. ін.)* пу́сткою *див.* па́хнути

ПЕ́ВНИЙ

пе́вна

○ Відо́ма (пе́вна, приро́дна, звісна) річ *див.* річ[1]

пе́вній

◊ Трима́ти (держа́ти) на [пе́вній] від-стані (віддалі) *див.* трима́ти

ПЕДА́ЛЬ

педа́лі

◊ Натиска́ти (нати́скувати, дави́ти) / нати́снути (надави́ти) на [всі] [свої́] га́льма (педа́лі) *див.* натиска́ти

ПЕК[1]

пек

◊ Цур тобі́ (йому́, їй, вам *і т. ін.)* [та (і)] пек [тобі́ (йому́, їй, вам *і т. ін.)*] *див.* цур

ПЕКТИ́

пекти́

◊ Коло́ти (випіка́ти, пекти́, вибива́ти *і т. ін.)* о́чі *див.* коло́ти

ПЕЛЮ́ШКА[1]

пелюшо́к

◊ Ви́рости з пелюшо́к *див.* вироста́ти (3)

ПЕ́ЛЬКА

пе́льку

◊ На всю пе́льку *див.* пе́лька

ПЕ́НСІЯ

пе́нсію

Іти́ (вихо́дити) / піти́ (ви́йти) на пе́нсію *див.* іти́

ПЕ́РА

пера́

◊ Вихо́дити / ви́йти з-під пера́ *див.* вихо́дити (27)

ПЕРЕБИВА́ТИ

перебива́ти

◊ Відбива́ти (відбира́ти, перебива́ти) / відби́ти (відібра́ти, переби́ти) хліб *див.* відбива́ти (1)

ПЕРЕБИРА́ТИ

перебира́ти

Вибива́ти (перебира́ти) ногами *див.* вибива́ти (7)

◊ Перебира́ти (розбира́ти) / перебра́ти (розібра́ти) по кісточка́х ([усі] кіс-точки́, [усі] жи́лочки) *див.* переби-ра́ти

ПЕРЕБИ́ТИ

переби́ти

◊ Відбива́ти (відбира́ти, перебива́ти) / відби́ти (відібра́ти, переби́ти) хліб *див.* відбива́ти (1)

ПЕРЕБІ́ЛЬШИТИ

перебі́льшити

Перебі́льшувати / перебі́льшити [всі] сподіва́ння *див.* перебі́льшувати

ПЕРЕБІ́ЛЬШУВАТИ

перебі́льшувати

Перебі́льшувати / перебі́льшити [всі] сподіва́ння *див.* перебі́льшувати

ПЕРЕБРА́ТИ

перебра́ти

◊ Перебира́ти (розбира́ти) / перебра́ти (розібра́ти) по кісточка́х ([усі] кіс-точки́, [усі] жи́лочки) *див.* переби-ра́ти

ПЕРЕВА́ГА

перева́гу

Віддава́ти / відда́ти перева́гу *див.* від-дава́ти (9)

ПЕРЕВА́ЖИТИ[2]

перева́жити

◊ Перетяга́ти (перетя́гувати, перева́-жувати) / перетягти́ (перетягну́ти, перева́жити) на свою́ (на́шу, ва́шу *і т. ін.)* сто́рону (на свій (ваш, наш *і т. ін.)* бік) *див.* перетяга́ти

ПЕРЕВА́ЖУВАТИ

перева́жувати

◊ Перетяга́ти (перетя́гувати, перева́-жувати) / перетягти́ (перетягну́ти, перева́жити) на свою́ (на́шу, ва́шу *і т. ін.)* сто́рону (на свій (ваш, наш *і т. ін.)* бік) *див.* перетяга́ти

ПЕРЕВЕРНУ́ТИ

переверну́ти

◊ Переверну́ти [весь] світ *див.* пере-верта́ти

◊ Переверну́ти (зру́шити, ру́шити) / верну́ти (ру́хати) го́ри *див.* перевер-та́ти

◊ Переверта́ти / переверну́ти [всю] ду́шу ([все] се́рце) *див.* переверта́ти

ПЕРЕВЕРТА́ТИ

переверта́ти

◊ Переверта́ти / переверну́ти [всю] ду́шу ([все] се́рце) *див.* переверта́ти

ПЕРЕВЕСТИ́

перевести́

◊ Папі́р перево́дити (тра́тити, витра-ча́ти) / перевести́ (ви́тратити) *див.* перево́дити

◊ Перево́дити / перевести́ по́дих (дух, ві́ддих) *див.* перево́дити

ПЕРЕВО́ДИТИ

перево́дити

◊ Папі́р перево́дити (тра́тити, витра-ча́ти) / перевести́ (ви́тратити) *див.* перево́дити

◊ Перево́дити / перевести́ по́дих (дух, ві́ддих) *див.* перево́дити

ПЕРЕГОВО́РИ

перегово́ри

Вести́ (прово́дити) / провести́ перего-во́ри (перемо́ви, перемо́вини) *див.* вести́ (9)

ПЕРЕГОРО́ДКА

перегоро́дки

△ Ви́кривлення носово́ї перегоро́дки *див.* ви́кривлення (1)

ПЕ́РЕ́Д

пере́д

◊ Вести́ (води́ти) пере́д *див.* вести́ (14)

ПЕРЕЙМА́ТИ

перейма́ти

◊ Бра́ти (прийма́ти, перейма́ти) / взя́-ти (прийня́ти, перейня́ти) вину́ на се́бе *див.* бра́ти (127)

ПЕРЕЙНЯ́ТИ

перейня́ти

◊ Бра́ти (прийма́ти, перейма́ти) / взя́-ти (прийня́ти, перейня́ти) вину́ на се́бе *див.* бра́ти (127)

ПЕРЕКАЗНИ́Й

переказни́й

△ Переказни́й ве́ксель *див.* ве́ксель (2)

ПЕРЕКИДА́ТИ[2]

перекида́ти

Перекида́ти / переки́нути відповіда́ль-ність *див.* перекида́ти[2]

ПЕРЕ́КИДОМ

пере́кидом

◊ [Аж *(рі́дко* бі́лий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колихаєть-ся, іде́) / закрути́вся (завертівся, за-макі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пере́кидом, пере́кидьки, хо́дором *і т. ін.)* [в оча́х (пе́ред очи́-ма)] *див.* світ[2]

ПЕРЕ́КИДЬКИ

пере́кидьки

◊ [Аж *(рі́дко* бі́лий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колихаєть-ся, іде́) / закрути́вся (завертівся, за-макі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пере́кидом, пере́кидьки, хо́дором *і т. ін.)* [в оча́х (пе́ред очи́-ма)] *див.* світ[2]

ПЕРЕКИ́НУТИ

переки́нути

Перекида́ти / переки́нути відповіда́ль-ність *див.* перекида́ти[2]

ПЕРЕКЛАДА́ТИ

перекладáти

◊ Вали́ти (звáлювати, перекладáти) / звали́ти (переклáсти) з хвóрої (дурнóї) голови́ на здорóву *див.* вали́ти[1] (3)

ПЕРЕКЛА́СТИ

переклáсти

◊ Вали́ти (звáлювати, перекладáти) / звали́ти (переклáсти) з хвóрої (дурнóї) голови́ на здорóву *див.* вали́ти[1] (3)

ПЕРЕКО́НЛИВІСТЬ

перекóнливістю

○ З усіє́ю (вели́кою, глибóкою *і т. ін.)* перекóнливістю *див.* перекóнливість

ПЕРЕЛИ́В

перели́вами

Грáти (вигравáти, горíти, ся́яти *і т. ін.)* [з] перели́вами *див.* грáти

ПЕРЕЛИВА́ТИСЯ

переливáтися

Грáти (переливáтися) всімá кольорáми (бáрвами) весéлки (рáйдуги) *див.* грáти

ПЕРЕЛО́М

перелóм

◊ Круті́й (корінни́й, вели́кий *і т. ін.)* перелóм *див.* перелóм

ПЕРЕЛЯ́К

переля́к

◊ Виливáти (відливáти) / ви́лити (віділля́ти) переля́к (переполóх, урóки *і т. ін.) див.* виливáти (5)

ПЕРЕМЕ́ЛЮВАТИ

перемéлювати

◊ Перемивáти (ми́ти, перемéлювати, перетирáти *і т. ін.)* / переми́ти (перемолóти, перетéрти *і т. ін.)* [усí] кісточки́ (кістки́) *див.* перемивáти

ПЕРЕМИВА́ТИ

перемивáти

◊ Перемивáти (ми́ти, перемéлювати, перетирáти *і т. ін.)* / переми́ти (перемолóти, перетéрти *і т. ін.)* [усí] кісточки́ (кістки́) *див.* перемивáти

ПЕРЕМИ́ТИ

переми́ти

◊ Перемивáти (ми́ти, перемéлювати, перетирáти *і т. ін.)* / переми́ти (перемолóти, перетéрти *і т. ін.)* [усí] кісточки́ (кістки́) *див.* перемивáти

ПЕРЕМО́ВИ

перемóви

Вести́ (провóдити) / провести́ переговóри (перемóви, перемóвини) *див.* вести́ (9)

ПЕРЕМО́ВИНИ

перемóвини

Вести́ (провóдити) / провести́ переговóри (перемóви, перемóвини) *див.* вести́ (9)

ПЕРЕМОЛО́ТИ

перемолóти

◊ Перемивáти (ми́ти, перемéлювати, перетирáти *і т. ін.)* / переми́ти (перемолóти, перетéрти *і т. ін.)* [усí] кісточки́ (кістки́) *див.* перемивáти

ПЕРЕОЦІНИ́ТИ

переоціни́ти

◊ Вáжко (неможли́во) переоціни́ти *див.* вáжко (1)

◊ Переоці́нювати / переоціни́ти [всі] цінності *див.* переоці́нювати

ПЕРЕОЦІ́НКА

переоці́нка

◊ Переоці́нювання (переоці́нка) [всіх] цінностей *див.* переоці́нювання

ПЕРЕОЦІ́НЮВАННЯ

переоці́нювання

◊ Переоці́нювання (переоці́нка) [всіх] цінностей *див.* переоці́нювання

ПЕРЕОЦІ́НЮВАТИ

переоці́нювати

◊ Переоці́нювати / переоціни́ти [всі] цінності *див.* переоці́нювати

ПЕРЕПЛУ́ТАТИ

переплу́тати

Переплу́тати все [на світі] *див.* переплу́тувати

◊ Плу́тати (переплу́тувати) / сплу́тати (переплу́тати, змішáти) [всі] кáрти *див.* плу́тати

ПЕРЕПЛУ́ТАТИСЯ

переплу́талося

◊ Все переплу́талося (поплу́талося, переверну́лося *і т. ін.)* / плу́тається (перевертáється) в голові (в думкáх) *див.* весь[1] (12)

ПЕРЕПЛУ́ТУВАТИ

переплу́тувати

◊ Плу́тати (переплу́тувати) / сплу́тати (переплу́тати, змішáти) [всі] кáрти *див.* плу́тати

ПЕРЕПОЛО́Х

переполóх

◊ Виливáти (відливáти) / ви́лити (віділля́ти) переля́к (переполóх, урóки *і т. ін.) див.* виливáти (5)

Зчиня́ти (виклика́ти, роби́ти) / зчини́ти (ви́кликати, зроби́ти) переполóх *див.* зчиня́ти

ПЕРЕСЕ́ЛЕННЯ

пересéлення

Вели́ке пересéлення нарóдів *див.* пересéлення

ПЕРЕТЕ́РТИ

перетéрти

◊ Перемивáти (ми́ти, перемéлювати, перетирáти *і т. ін.)* / переми́ти (перемолóти, перетéрти *і т. ін.)* [усí] кісточки́ (кістки́) *див.* перемивáти

ПЕРЕТИРА́ТИ

перетирáти

◊ Перемивáти (ми́ти, перемéлювати, перетирáти *і т. ін.)* / переми́ти (перемолóти, перетéрти *і т. ін.)* [усí] кісточки́ (кістки́) *див.* перемивáти

ПЕРЕТЯГА́ТИ

перетягáти

◊ Перетягáти (перетя́гувати, переважувати) / перетягти́ (перетягну́ти, перевáжити) на свою́ (нáшу, вáшу *і т. ін.)* стóрону (на свій (ваш, наш *і т. ін.)* бік) *див.* перетягáти

ПЕРЕТЯГНУ́ТИ

перетягну́ти

◊ Перетягáти (перетя́гувати, переважувати) / перетягти́ (перетягну́ти, перевáжити) на свою́ (нáшу, вáшу *і т. ін.)* стóрону (на свій (ваш, наш *і т. ін.)* бік) *див.* перетягáти

ПЕРЕТЯГТИ́

перетягти́

◊ Перетягáти (перетя́гувати, переважувати) / перетягти́ (перетягну́ти, перевáжити) на свою́ (нáшу, вáшу *і т. ін.)* стóрону (на свій (ваш, наш *і т. ін.)* бік) *див.* перетягáти

ПЕРЕТЯ́ГУВАТИ

перетя́гувати

◊ Перетягáти (перетя́гувати, переважувати) / перетягти́ (перетягну́ти, перевáжити) на свою́ (нáшу, вáшу *і т. ін.)* стóрону (на свій (ваш, наш *і т. ін.)* бік) *див.* перетягáти

ПЕРЕХО́ДИТИ

перехóдить

◊ Півень убрід перехóдить *див.* півень

ПЕРЕХРЕ́СТЯ

перехрéстях

◊ На всіх перехрéстях *див.* перехрéстя

ПЕРІ́ОД

перíод

△ Вегетаційний перíод *див.* перíод

ПЕРЛИ́ННИЙ

перли́нна

△ Перли́нна вáнна *див.* вáнна (1)

ПЕРО́

перá

◊ Вихóдити / ви́йти з-під перá *див.* вихóдити (26)

ПЕРСО́НА

персóна

Вáша (твоя́) персóна *див.* персóна

ПЕРШ[1]

перш

○ Перш за все <*рідше* Перш усього> див. перш[1]

ПЕ́РШИЙ

пе́рший

◇ На пе́рший по́гляд (*рідше* позір, взір) *див.* по́гляд

пе́рші

◇ Вихо́дити / ви́йти на пе́рші ро́лі *див.* вихо́дити (34)

пе́ршої

△ Валю́та пе́ршої катего́рії *див.* валю́та (1)

◇ Висо́кої (найкра́щої, пе́ршої *і т. ін.*) ма́рки *див.* ма́рка[1]

◇ Зі́рка пе́ршої величини́ *див.* зі́рка

пе́ршу

◇ Гра́ти (вести́) пе́ршу скри́пку *див.* гра́ти

ПЕ́РШІСТЬ

пе́ршості

◇ Віддава́ти / відда́ти па́льму пе́ршості *див.* віддава́ти (31)

ПЕС

пси

◇ Зво́дити / звести́ [на] ніна́що <Зво́дити / звести́ усе́ на пси> *див.* зво́дити

ПЕЧА́ЛЬ

печа́ль

◇ Не твій (його́, ваш *і т. ін.*) кло́піт <Не твоя́ (його́, ва́ша *і т. ін.*) хворо́ба (печа́ль)> *див.* кло́піт

ПЕЧА́ТЬ

печа́ть

◇ Наклада́ти (кла́сти) / накла́сти (покла́сти) тавро́ (клеймо́, печа́ть, знак, відби́ток) *див.* наклада́ти

ПЕЧЕ́НИЙ

пече́не

◇ [І] пече́не і варе́не <[І] варе́не і пече́не> *див.* пече́ний

пече́ний

◇ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) [пече́ний (варе́ний)] рак *див.* рак[1]

ПЕЧІ́НКА

печінки́

◇ Вивертáти / ви́вернути печінки́ *див.* вивертáти (5)

◇ Ви́трясти / витрясáти печінки́ *див.* витрясáти (1)

◇ Відби́ти (надсади́ти) бе́бехи (печінки́) *див.* відбивáти (5)

ПІ́КА

пі́ку

◇ Верну́ти (відвертáти) ніс (но́са, фізіоно́мію, *зневажл.* ри́ло, пі́ку) *див.* верну́ти[1] (2)

◇ Наїдáти (від'їдáти) / наї́сти (від'ї́сти) че́рево (пу́зо, пи́ку, мо́рду) *див.* наїдáти

ПИЛ

пил

◇ Обертáти (розбивáти, розві́ювати, вали́ти *і т. ін.*) / оберну́ти (розби́ти, розві́яти, звали́ти *і т. ін.*) на (у) прах (*рідко* на пил) *див.* обертáти

ПИ́ПОТЬ

пи́поть

◇ Тіпу́н (пи́поть, чиря́к) тобі́ (йому́, вам *і т. ін.*) на язи́к (на язика́) *див.* тіпу́н

ПИРЯ́ТИНСЬКИЙ

пиря́тинська

◇ Верства́ келебердя́нська (пиря́тинська, чугу́ївська, мальо́вана *і т. ін.*) *див.* верства́[1] (2)

ПИ́САНИЙ

пи́саний

◇ Ви́лами [по воді́] [пи́сано (пи́саний)] *див.* пи́саний

пи́сано

◇ Ви́лами [по воді́] [пи́сано (пи́саний)] *див.* пи́саний

ПИСА́ТИ

писа́ти

Вести́ (чини́ти, *заст.* писа́ти) слі́дство *див.* вести́ (12)

◇ Писа́ти (випи́сувати) мисліте *див.* писа́ти

◇ Плести́ (писа́ти, випи́сувати *і т. ін.*) / ви́писати кре́нделі (*рідко* кре́нделя) нога́ми *див.* плести́

пиши́

◇ Пиши́ [все] пропа́ло *див.* писа́ти

ПИТА́ННЯ

пита́ння

Відкри́те пита́ння *див.* пита́ння

ПИ́ТИ

пи́ти

◇ Ви́пити / випива́ти (пи́ти) [гірку́ (по́вну)] [ча́шу] ([по́вний] ківш) [ли́ха, му́ки *і т. ін.*] [до кра́ю (до дна, до де́нця)] *див.* випива́ти (1)

Пи́ти (випива́ти) / ви́пити хильце́м *див.* пи́ти

◇ Пи́ти (запива́ти) / ви́пити (запи́ти) мирову́ (зми́рщину) *див.* пи́ти

ПИТО́МИЙ[1]

пито́ма

△ Пито́ма вага́ *див.* вага́[1] (8)

ПІ́ВЕНЬ

пі́вень

◇ Пі́вень убрі́д перехо́дить *див.* пі́вень

ПІВКУ́ЛЯ

півкулі

△ Вели́кі півкулі *див.* півку́ля

півку́ль

△ Кора́ вели́ких півку́ль [головно́го мо́зку] *див.* кора́

ПІД[2]

під

Підко́чувати / підкоти́ти о́чі під ло́ба (вго́ру) *див.* підко́чувати[1]

△ Сі́яти (висіва́ти) під по́крив *див.* сі́яти

ПІДВИ́ЩИТИСЯ

підви́щилися

◇ А́кції іду́ть (підви́щуються, підніма́ються *і т. ін.*) / пішли́ (підви́щилися, підняли́ся *і т. ін.*) [вго́ру] *див.* а́кція[1] (1)

ПІДВИ́ЩУВАТИСЯ

підви́щуються

◇ А́кції іду́ть (підви́щуються, підніма́ються *і т. ін.*) / пішли́ (підви́щилися, підняли́ся *і т. ін.*) [вго́ру] *див.* а́кція[1] (1)

ПІДДАВА́ТИ

піддава́ти

Віддава́ти (піддава́ти) / відда́ти (підда́ти) ана́фемі *див.* віддава́ти (15)

ПІДДА́ТИ

підда́ти

Віддава́ти (піддава́ти) / відда́ти (підда́ти) ана́фемі *див.* віддава́ти (15)

ПІДІЙМА́ТИ

підійма́ти

◇ Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти *і т. ін.*) / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.*) на [ще оди́н] ви́щий (нови́й) сту́пінь (щабе́ль) *див.* підно́сити

ПІДІЙМА́ТИСЯ

підійма́ється

◇ [Аж] воло́сся (во́лос, чуб) підніма́ється (підійма́ється, встає́, стає́, лі́зе *і т. ін.*) / підні́меться (вста́не, ста́не, полі́зе *і т. ін.*) [вго́ру (догори́, ди́бом, ду́бом, сторч *і т. ін.*)] *див.* воло́сся

підійма́тися

◇ Підніма́тися (підійма́тися, підно́ситися *і т. ін.*) / підня́тися (підійня́тися, піднести́ся *і т. ін.*) на го́лову (на бага́то голі́в) [ви́ще] *див.* підніма́тися

ПІДІЙНЯ́ТИ

підійня́ти

◇ Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти *і т. ін.*) / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.*) на [ще оди́н] ви́щий (нови́й) сту́пінь (щабе́ль) *див.* підно́сити

ПІДІЙНЯ́ТИСЯ

підійня́тися

◇ Підніма́тися (підійма́тися, підно́ситися *і т. ін.)* / підня́тися (підійня́тися, піднести́ся *і т. ін.)* на го́лову (на бага́то голі́в) [ви́ще] *див.* підніма́тися

ПІДЙО́М

підйо́м

◇ Важки́й на підйо́м *див.* важки́й (1)

ПІДКА́ЗУВАТИ

підка́зує

◇ Як вели́ть (підка́зує, нака́зує *і т. ін.)* со́вість (сумлі́ння) *див.* со́вість

ПІДКО́ВУВАТИ

підко́вувати

◇ Підко́вувати / підкува́ти на всі чоти́ри *див.* підко́вувати

ПІДКО́ВУВАТИСЯ

підко́вуватися

◇ Підко́вуватися / підкува́тися на всі чоти́ри *див.* підко́вуватися

ПІДКОТИ́ТИ[1]

підкоти́ти

Підко́чувати / підкоти́ти о́чі під ло́ба (вго́ру) *див.* підко́чувати[1]

ПІДКОТИ́ТИСЯ[1]

підкоти́лися

О́чі підкоти́лися під ло́ба (вго́ру) *див.* о́ко[1]

ПІДКО́ЧУВАТИ[1]

підко́чувати

Підко́чувати / підкоти́ти о́чі під ло́ба (вго́ру) *див.* підко́чувати[1]

ПІДКУВА́ТИ

підкува́ти

◇ Підко́вувати / підкува́ти на всі чоти́ри *див.* підко́вувати

ПІДКУВА́ТИСЯ

підкува́тися

◇ Підко́вуватися / підкува́тися на всі чоти́ри *див.* підко́вуватися

ПІДНЕ́СЕННЯ

підне́сення

△ Звук висо́кого підне́сення *див.* звук

ПІДНЕСТИ́

піднести́

◇ Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти *і т. ін.)* / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.)* на [ще оди́н] ви́щий (нови́й) сту́пінь (щабе́ль) *див.* підно́сити

ПІДНЕСТИ́СЯ

піднести́ся

◇ Підніма́тися (підійма́тися, підно́ситися *і т. ін.)* / підня́тися (підійня́тися, піднести́ся *і т. ін.)* на го́лову (на бага́то голі́в) [ви́ще] *див.* підніма́тися

ПІДНІМА́ТИ

підніма́ти

◇ Задира́ти (підніма́ти) / заде́рти (підня́ти) хвіст (хвоста́) [уго́ру] *див.* задира́ти[1]

◇ Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти *і т. ін.)* / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.)* на [ще оди́н] ви́щий (нови́й) сту́пінь (щабе́ль) *див.* підно́сити

ПІДНІМА́ТИСЯ

підніма́ється

◇ [Аж] воло́сся (во́лос, чуб) підніма́ється (підійма́ється, встає́, стає́, лі́зе *і т. ін.)* / підні́меться (вста́не, ста́не, полі́зе *і т. ін.)* [вго́ру (догори́, ди́бом, ду́бом, сторч *і т. ін.)*] *див.* воло́сся

підніма́тися

◇ Підніма́тися (підійма́тися, підно́ситися *і т. ін.)* / підня́тися (підійня́тися, піднести́ся *і т. ін.)* на го́лову (на бага́то голі́в) [ви́ще] *див.* підніма́тися

підніма́ються

◇ А́кції іду́ть (підви́щуються, підніма́ються *і т. ін.)* / пішли́ (підви́щилися, підняли́ся *і т. ін.)* [вго́ру] *див.* а́кція[1] (1)

ПІДНО́СИТИ

підно́сити

◇ Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти *і т. ін.)* / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.)* на [ще оди́н] ви́щий (нови́й) сту́пінь (щабе́ль) *див.* підно́сити

ПІДНО́СИТИСЯ

підно́ситися

Здійма́тися (підно́ситися, зліта́ти *і т. ін.)* вго́ру *див.* здійма́тися

◇ Підніма́тися (підійма́тися, підно́ситися *і т. ін.)* / підня́тися (підійня́тися, піднести́ся *і т. ін.)* на го́лову (на бага́то голі́в) [ви́ще] *див.* підніма́тися

ПІДНЯ́ТИ

підня́ти

◇ Задира́ти (підніма́ти) / заде́рти (підня́ти) хвіст (хвоста́) [уго́ру] *див.* задира́ти[1]

◇ Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти *і т. ін.)* / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.)* на [ще оди́н] ви́щий (нови́й) сту́пінь (щабе́ль) *див.* підно́сити

ПІДНЯ́ТИСЯ

підні́меться

◇ [Аж] воло́сся (во́лос, чуб) підніма́ється (підійма́ється, встає́, стає́, лі́зе *і т. ін.)* / підні́меться (вста́не, ста́не, полі́зе *і т. ін.)* [вго́ру (догори́, ди́бом, ду́бом, сторч *і т. ін.)*] *див.* воло́сся

підня́вся

◇ [Аж (як, мов, ні́би *і т. ін.)*] світ [вго́ру] підня́вся *див.* світ[2]

підняли́ся

◇ А́кції іду́ть (підви́щуються, підніма́ються *і т. ін.)* / пішли́ (підви́щилися, підняли́ся *і т. ін.)* [вго́ру] *див.* а́кція[1] (1)

підня́тися

◇ Підніма́тися (підійма́тися, підно́ситися *і т. ін.)* / підня́тися (підійня́тися, піднести́ся *і т. ін.)* на го́лову (на бага́то голі́в) [ви́ще] *див.* підніма́тися

ПІДО́ШВА

підо́шву

◇ З-під стоя́чого підо́шву ви́поре *див.* випо́рювати (1)

підошо́в

◇ Земля́ тіка́є (вислиза́є) / втекла́ (ви́слизнула) з-під ніг *(рідко* з-під підошо́в) *див.* земля́

ПІЙМА́ТИ

пійма́ти

◇ Пійма́ти (спійма́ти, злови́ти) / лови́ти хвили́ну (моме́нт, ви́падок *і т. ін.) див.* пійма́ти

ПІЛОТА́Ж

пілота́ж

◇ Ви́щий пілота́ж *див.* пілота́ж

ПІ́НА

пі́на

◇ Аж пі́на з ро́та (на губа́х) ска́че (лети́ть, виступа́є *і т. ін.) див.* пі́на

ПІ́Р'Я

пі́р'я

◇ Вбива́тися *(рідко* вбира́тися) / вби́тися *(рідко* вбра́тися) в колодочки́ (в пі́р'я) *див.* вбива́тися[1] (1)

ПІ́СЕНЬКА

пі́сенька

◇ Проспі́вана (доспі́вана, відспі́вана, скі́нчена) пі́сенька *(рідше* пі́сня) *див.* пі́сенька

ПІ́СНЯ

пі́сня

◇ Проспі́вана (доспі́вана, відспі́вана, скі́нчена) пі́сенька *(рідше* пі́сня) *див.* пі́сенька

ПІСТ

піст

Вели́кий піст *див.* піст

ПІТ

піт

◇ Вганя́ти / ввігна́ти в піт (у ми́ло) *див.* вганя́ти[1] (2)

◇ Виганя́ти / ви́гнати сім потів (сьо́мий піт) *див.* виганя́ти (1)

потів

◊ Виганя́ти / ви́гнати сім потів (сьомий піт) *див.* виганя́ти (1)

ПІТИ́

підуть

◊ Аж (тільки) ви́ляски *(рідко* о́дляски) підуть / іду́ть (розлягаються) *див.* ви́ляск (1)

піти́

◊ Ви́соко піти́ [вгору] *див.* піти́

Вихо́дити (іти́) / ви́йти (піти́) заміж *див.* вихо́дити (13)

◊ Іти́ (вести́) / піти́ на тара́н *див.* іти́

△ Іти́ (вихо́дити) / піти́ (ви́йти) в стрілку (в трубку) *див.* іти́

Іти́ (вихо́дити) / піти́ (ви́йти) на засідку (на за́сіди) *див.* іти́

Іти́ (вихо́дити) / піти́ (ви́йти) на пенсію *див.* іти́

Іти́ (вихо́дити, подава́ти) / піти́ (ви́йти, пода́ти) у відставку <Бра́ти / взя́ти відста́вку> *див.* іти́

◊ Іти́ / піти́ ва-банк *див.* іти́

◊ Іти́ / піти́ вгору *див.* іти́

Іти́ / піти́ у відпу́стку *див.* іти́

◊ Іти́ (ру́хатися) / піти́ по висхідній *див.* іти́

пішла́

◊ Завертілася (закрути́лася, пішла́ вертітися *і т. ін.)* маши́на *див.* маши́на

Розмо́ва іде́ (захо́дить, веде́ться, то́читься *і т. ін.)* / пішла́ (зайшла́) *див.* розмо́ва

пішли́

◊ А́кції іду́ть (підви́щуються, підніма́ються *і т. ін.)* / пішли́ (підви́щилися, підняли́ся *і т. ін.)* [вгору] *див.* а́кція[1] (1)

пішло́

◊ У голові все йде / пішло́ о́бертом *див.* весь[1] (24)

пішо́в

◊ [Аж *(рідко* білий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (заверті́вся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пе́рекидом, пе́рекидьки, хо́дором *і т. ін.)* [в оча́х (пе́ред очи́ма)] *див.* світ[2]

ПІЧ

печі

◊ Вигріва́тися на печі *див.* вигріва́тися (1)

піч

△ Ва́куумна піч *див.* піч

Вари́ста піч *див.* піч

△ Видува́ти піч *див.* видува́ти (2)

ПІ́ШКИ

пішки

◊ Сім верст пішки за шмат *(рідко* за шматко́м) ки́шки *див.* сім

ПЛА́КАТИ

пла́кати

◊ Пла́кати на ріках вавило́нських (Вавило́на) *див.* пла́кати

ПЛАКУ́ЧИЙ

плаку́ча

△ Плаку́ча верба́ *див.* верба́ (1)

ПЛАТИ́ТИ

плати́ти

◊ Відпла́чувати (віддава́ти, відді́чувати, плати́ти, спла́чувати *і т. ін.)* / відплати́ти (відда́ти, відді́чити, заплати́ти, сплати́ти *і т. ін.)* сторицею *див.* відпла́чувати (1)

◊ Плати́ти / відплати́ти тако́ю (тіє́ю, *рідко* то́ю) са́мою моне́тою *див.* плати́ти

ПЛАТІ́ЖНИЙ

платі́жна

△ Платі́жна вимо́га *див.* вимо́га (2)

ПЛАЦКА́РТНИЙ

плацка́ртний

Плацка́ртний ваго́н *див.* ваго́н (7)

ПЛАЧ

плач

◊ Плач на ріках вавило́нських (Вавило́на) *див.* плач

ПЛЕСТИ́

плести́

◊ Плести́ (верзти́, городи́ти *і т. ін.)* / наплести́ (наверзти́, нагороди́ти *і т. ін.)* нісені́тницю (нісені́тниці) *див.* плести

◊ Плести́ (писа́ти, випи́сувати *і т. ін.)* / ви́писати кре́нделі *(рідко* кре́нделя) ногами *див.* плести́

ПЛЕЧЕ́

пле́ча́х

◊ Ви́везти (ви́тягти, ви́нести, понести́) / виво́зити (витяга́ти, вино́сити, нести́) на свої́х пле́ча́х (на собі) *див.* виво́зити (3)

◊ Виїжджа́ти / ви́їхати на чужій спині (на пле́ча́х *чиїх, кого) див.* виїжджа́ти (2)

◊ Нести́ [весь] тяга́р на свої́х пле́ча́х (на собі) *див.* нести́

плечи́ма

◊ Відси́джуватися / відси́дітися за спи́ною (за спи́нами, за плечи́ма) *див.* відси́джуватися (2)

пле́чі

◊ Бра́ти *(рідко* прийма́ти) / взя́ти *(рідко* прийня́ти) на се́бе (на свої пле́чі) [весь] тяга́р *див.* бра́ти (130)

◊ Вбира́ти (втя́гувати, всува́ти *і т. ін.)* / вбра́ти (втягти́, втягну́ти, всу́нути *і т. ін.)* голову в пле́чі *див.* вбира́ти[1] (2)

◊ Випро́стувати (розправля́ти) / ви́простати (розпра́вити) пле́чі *див.* випро́стувати (1)

◊ Ви́пхати в пле́чі (в поти́лицю) *див.* випиха́ти (1)

◊ Ляга́ти / лягти́ [важки́м (непоси́льним, усі́м *і т. ін.)*] тягаре́м на пле́чі *див.* ляга́ти

◊ [Уве́сь] тяга́р ляга́є / ліг на пле́чі *див.* тяга́р

ПЛО́ЩА

пло́ща

Виробни́ча пло́ща *див.* пло́ща

ПЛОЩА́ДКА

площа́дка

Відгодіве́льний майда́нчик <Відгодіве́льна площа́дка> *див.* майда́нчик

ПЛУ́ТАТИ

плу́тати

◊ Плу́тати (перепу́тувати) / сплу́тати (перепл́утати, зміша́ти) [всі] карти *див.* плу́тати

ПЛУ́ТАТИСЯ

плу́татися

◊ Плу́татися (верті́тися) під нога́ми *див.* плу́татися

ПЛЮВА́ТИ

плюва́ти

◊ Плюва́ти на все (на всіх) [і вся] *див.* плюва́ти

◊ Плюва́ти / наплюва́ти з висо́кого де́рева (з висо́кої дзвіни́ці) *див.* плюва́ти

ПОБРА́ТИ

побери́

◊ Чорт (біс) [його́ (її́, вас *і т. ін.)*] бери́ (забира́й) / візьми́ (побери́, забери́ *і т. ін.) див.* чорт

побра́в

◊ Щоб тебе́ (його́, вас *і т. ін.)* чорт побра́в (узя́в, забра́в) <Щоб вас (їх) чорти́ побра́ли (взяли́, забра́ли)> *див.* чорт

побра́ли

◊ Щоб тебе́ (його́, вас *і т. ін.)* чорт побра́в (узя́в, забра́в) <Щоб вас (їх) чорти́ побра́ли (взяли́, забра́ли)> *див.* чорт

ПОВА́ГА

пова́гою

◊ З вели́кою (висо́кою, глибо́кою *і т. ін.)* пова́гою (поша́ною) <З вели́ким (висо́ким, глибо́ким *і т. ін.)* поважа́нням> *див.* пова́га

пова́гу

Віддава́ти (склада́ти) / відда́ти (скла́сти) ша́ну (поша́ну, пова́гу *і т. ін.) див.* віддава́ти (17)

пова́зі

При всій пова́зі (шано́бі) *див.* пова́га

ПОВАЖА́ННЯ

поважа́нням

◊ З вели́кою (висо́кою, глибо́кою *і т. ін.)* пова́гою (поша́ною) <З вели́ким (висо́ким, глибо́ким *і т. ін.)* поважа́нням> *див.* пова́га

ПОВАЛИ́ТИ[2]

повали́ти

◊ Ва́лом вали́ти / повали́ти *див.* вали́ти[2] (1)

ПО́ВЕН

по́вен

◊ На весь (уве́сь) [по́вен, по́вний] зріст (ріст) *див.* зріст

ПОВЕРНУ́ТИ

поверну́ти

◊ Поверну́ти (верну́ти, привести́) до тя́ми *див.* поверта́ти[1]

◊ Поверта́ти (відверта́ти) / поверну́ти (відверну́ти) хліб *див.* поверта́ти[1]

◊ Поверта́ти / поверну́ти все життя́ *див.* поверта́ти[1]

ПОВЕРТА́ТИ[1]

поверта́ти

◊ Поверта́ти (відверта́ти) / поверну́ти (відверну́ти) хліб *див.* поверта́ти[1]

◊ Поверта́ти / поверну́ти все життя́ *див.* поверта́ти[1]

ПОВЕ́РХНЯ

пове́рхню

◊ Випливати́ (вирина́ти) / ви́плисти (ви́пливти, ви́ринути) на пове́рхню (наго́ру, на чи́сту во́ду) *див.* виплива́ти (1)

ПОВЕСТИ́[1]

повести́

Вести́ / повести́ вого́нь *див.* вести́ (8)

◊ Вести́ / повести́ до вінця́ (під віне́ць, до шлю́бу) *див.* вести́ (20)

Води́ти (вести́) / повести́ тано́к (тано́чок, та́нці, *рідко* хорово́д) *див.* води́ти

◊ І ву́сом (брово́ю) не вести́ / не повести́ *(рідко* не ру́шити) *див.* вести́ (23)

◊ [І] ву́хом не вести́ / не повести́ *див.* вести́ (24)

◊ Хоч би [тобі (собі, вам)] ву́сом (ву́хом, брово́ю *і т. ін.)* повести́ *див.* пово́дити[1]

ПО́ВЗАТИ

по́взати

◊ У нога́х ла́зити (по́взати, валя́тися *і т. ін.) див.* ла́зити

ПОВИДИРА́ТИ

повидира́ти

◊ Ви́дерти (повидира́ти, ви́дряпати, ви́драти) / видира́ти (видря́пувати) о́чі (баньки́) [з ло́ба] *див.* видира́ти (1)

ПОВИКО́ЛЮВАТИ

повико́люй

◊ Хоч о́ко (о́чі) ви́коли *(рідше* ви́бий, ви́йми, ви́бери, повико́люй *і т. ін.) див.* вико́лювати (1)

ПОВИЛА́ЗИТИ

повила́зять

◊ [І] о́чі повила́зять (ви́лізуть) *див.* о́ко[1]

ПОВИМО́ТУВАТИ

повимо́тувати

◊ Повимо́тувати усі́ жи́ли *див.* повимо́тувати

ПОВИСА́ТИ

повиса́ти

◊ Ви́сіти (повиса́ти) / пови́снути в пові́трі (між не́бом і земле́ю) *див.* ви́сіти (7)

◊ Ви́сіти (повиса́ти) / пови́снути на волоси́нці (на волоску́, на волоси́ні, на ни́точці) *див.* ви́сіти (8)

Повиса́ти (ви́снути) / пови́снути на ши́ї (на ши́ю) *див.* повиса́ти

ПОВИ́СНУТИ

пови́снути

◊ Ви́сіти (повиса́ти) / пови́снути в пові́трі (між не́бом і земле́ю) *див.* ви́сіти (7)

◊ Ви́сіти (повиса́ти) / пови́снути на волоси́нці (на волоску́, на волоси́ні, на ни́точці) *див.* ви́сіти (8)

Повиса́ти (ви́снути) / пови́снути на ши́ї (на ши́ю) *див.* повиса́ти

◊ Пови́снути на гілля́ці (на вербі́) *див.* повиса́ти

ПОВІ́ДДЯ[1]

пові́ддя

◊ Відпуска́ти / відпусти́ти пові́ддя *див.* відпуска́ти (5)

ПОВІДСИХА́ТИ

повідсиха́ли

◊ Щоб (бода́й) вам [їм] язики́ повідсиха́ли (повсиха́ли) *див.* язи́к

◊ Щоб (бода́й) ру́ки відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли) <Ру́ки б відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли)> <Рука́ б відсо́хла> <Хай (неха́й) ру́ки відсо́хнуть (повсиха́ють, повідсиха́ють)> <Хай (неха́й) рука́ відсо́хне> *див.* рука́

повідсиха́ють

◊ Щоб (бода́й) ру́ки відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли) <Ру́ки б відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли)> <Рука́ б відсо́хла> <Хай (неха́й) ру́ки відсо́хнуть (повсиха́ють, повідсиха́ють)> <Хай (неха́й) рука́ відсо́хне> *див.* рука́

ПОВІ́ЛЬНИЙ

пові́льний

Пові́льний вальс *див.* вальс (2)

ПОВІ́ТРЯ

пові́трі

◊ Ви́сіти (повиса́ти) / пови́снути в пові́трі (між не́бом і земле́ю) *див.* ви́сіти (7)

пові́тря

Виса́джувати / ви́садити в пові́тря *див.* виса́джувати (1)

△ Відно́сна волого́сть [пові́тря] *див.* воло́гість

ПОВІ́ТРЯ́НИЙ

пові́тря́ні

Бра́ти (прийма́ти) / прийня́ти со́нячні (пові́тря́ні) ва́нни *див.* бра́ти (47)

ПО́ВНИЙ

по́вний

◊ Ви́пити / випива́ти (пи́ти) [гірку́ (по́вну)] [ча́шу] ([по́вний] ківш) [ли́ха, му́ки *і т. ін.*] [до кра́ю (до дна, до де́ньця́)] *див.* випива́ти (1)

◊ На весь (на по́вний, у по́вний *і т. ін.)* го́лос *див.* го́лос

◊ На весь (уве́сь) [по́вен, по́вний] зріст (ріст) *див.* зріст

по́вних

◊ На всіх (по́вних) пара́х *див.* па́ра[2]

◊ На по́вних (всіх) паруса́х *див.* па́рус

по́вній

В усі́й (по́вній) красі́ *див.* краса́

по́внім

○ На [всьо́му (по́вному, по́внім)] скаку́ *див.* скак

по́вному

В усьо́му (по́вному, ці́лому) о́бсязі *(рідко* об'є́мі) *див.* о́бсяг

○ На [всьо́му (по́вному, по́внім)] скаку́ *див.* скак

У [своє́му] по́вному скла́ді <Усі́м скла́дом> *див.* склад[1]

по́вною

З по́вною відда́чею *див.* відда́ча (1)

по́вну

◊ Ви́пити / випива́ти (пи́ти) [гірку́ (по́вну)] [ча́шу] ([по́вний] ківш) [ли́ха, му́ки *і т. ін.*] [до кра́ю (до дна, до де́ньця́)] *див.* випива́ти (1)

◊ На всю (по́вну) коту́шку *див.* коту́шка

ПОВНОТА́

повнотá

[Вся] повнотá влáди *див.* повнотá

повноті́

У всій [своїй (його́)] повноті́ <З найбільшою [усією (своєю, його́)] повното́ю> *див.* повнотá

повното́ю

У всій [своїй (його́)] повноті́ <З найбільшою [усією (своєю, його́)] повното́ю> *див.* повнотá

ПОВСИХА́ТИ

повсиха́ли

◊ Щоб (бода́й) вам [їм] язики́ повідсиха́ли (повсиха́ли) *див.* язи́к

◊ Щоб (бода́й) ру́ки відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли) <Ру́ки б відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли)> <Рука́ б відсо́хла> <Хай (неха́й) ру́ки відсо́хнуть (повсиха́ють, повідсиха́ють)> <Хай (неха́й) рука́ відсо́хне> *див.* рука́

повсиха́ють

◊ Щоб (бода́й) ру́ки відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли) <Ру́ки б відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли)> <Рука́ б відсо́хла> <Хай (неха́й) ру́ки відсо́хнуть (повсиха́ють, повідсиха́ють)> <Хай (неха́й) рука́ відсо́хне> *див.* рука́

ПО́ГЛЯД

по́гляд

◊ Відво́дити / відвести́ по́гляд (зір) *див.* відво́дити (4)

◊ Відрива́ти / відірва́ти о́чі (по́гляд) *див.* відрива́ти[1] (4)

◊ На пе́рший по́гляд (*рідше* пози́р, взір) *див.* по́гляд

◊ Очі вбира́ють [в се́бе] <Зір (по́гляд) вбира́є [в се́бе]> *див.* о́ко[1]

◊ О́чі не відрива́ються <По́гляд не відрива́ється> *див.* о́ко[1]

◊ По́гляд відпочива́є *див.* по́гляд

по́глядів

◊ З уся́кого по́гляду <З усі́х по́глядів> *див.* по́гляд

по́глядом

◊ Вбира́ти очи́ма (в о́чі, по́глядом, зо́ром) *див.* вбира́ти[1] (3)

по́гляду

◊ З уся́кого по́гляду <З усі́х по́глядів> *див.* по́гляд

◊ Не відрива́ти (не відво́дити) / не відірва́ти (не відвести́, *заст.* не зру́шити) оче́й (по́гляду) *див.* відрива́ти[1] (8)

◊ Не відрива́ючи (не відво́дячи) оче́й (по́гляду) *див.* відрива́ти[1] (9)

ПОГО́ДА

пого́ди

◊ Жда́ти (чека́ти, вигляда́ти, сподіва́тися) з мо́ря пого́ди *див.* жда́ти

ПОГУБИ́ТИ

погуби́в

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) курча́т погуби́в *див.* погубля́ти

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) усі́ шляхи́ погуби́в *див.* погубля́ти

ПОДАВА́ТИ[1]

подава́ти

Іти́ (вихо́дити, подава́ти) / піти́ (ви́йти, пода́ти) у відста́вку <Бра́ти / взя́ти відста́вку> *див.* іти́

◊ Не подава́ти (не пока́зувати) / не пода́ти (не показа́ти) ви́гляду (ви́ду) *див.* подава́ти[1]

ПОДАРУВА́ТИ

подару́й

Вибача́й (дару́й, пробача́й) / ви́бач (подару́й, пробач́) на [цьо́му (ці́м)] сло́ві <Вибача́йте (дару́йте, пробача́йте) / ви́бачте (подару́йте, пробач́те) на [цьо́му (ці́м)] сло́ві> *див.* вибача́ти (1)

подару́йте

Вибача́й (дару́й, пробача́й) / ви́бач (подару́й, пробач́) на [цьо́му (ці́м)] сло́ві <Вибача́йте (дару́йте, пробача́йте) / ви́бачте (подару́йте, пробач́те) на [цьо́му (ці́м)] сло́ві> *див.* вибача́ти (1)

ПОДА́ТИ

пода́ти

Іти́ (вихо́дити, подава́ти) / піти́ (ви́йти, пода́ти) у відста́вку <Бра́ти / взя́ти відста́вку> *див.* іти́

◊ Не подава́ти (не пока́зувати) / не пода́ти (не показа́ти) ви́гляду (ви́ду) *див.* подава́ти[1]

ПОДА́ТОК

пода́ток

△ Пода́ток на до́дану ва́ртість *див.* пода́ток

ПОДЗЬО́БАТИ

подзьо́бали

◊ Щоб тебе́ (його́, вас *і т. ін.*) горобці́ подзьо́бали *див.* горобе́ць

ПОДИВИ́ТИСЯ

подивлю́ся

◊ Як (коли́) подивлю́ся [на те́бе (на вас)] *див.* подиви́тися

ПО́ДИХ

по́дих

◊ [Аж] забива́є (спира́є, захо́плює, запира́є *і т. ін.*) / заби́ло (спе́рло, захопи́ло, запе́рло *і т. ін.*) [у гру́дях] ди́хання (по́дих, ві́ддих *і т. ін.*) *див.* забива́ти

◊ Відда́ти оста́нній по́дих *див.* віддава́ти (38)

◊ Перево́дити / перевести́ по́дих (дух, ві́ддих) *див.* перево́дити

◊ Тамува́ти (таї́ти, зата́ювати, затамо́вувати *і т. ін.*) / затамува́ти (затаї́ти, зачаї́ти, *рідше* притаї́ти *і т. ін.*) по́дих (ди́хання, ві́ддих, дух *і т. ін.*) *див.* тамува́ти

◊ Таму́ється по́дих (ві́ддих, ди́хання) *див.* по́дих

по́диху

◊ До оста́ннього по́диху (ві́ддиху, зітха́ння) *див.* по́дих

ПО́ДІЛКА

по́ділки

△ Ціна́ по́ділки [вимі́рювального при́ладу] *див.* ціна́

ПОДО́БАТИСЯ

подо́бається

◊ Як тобі́ (вам) [це] подо́бається? *див.* подо́батися

ПОДРО́БИЦЯ

подро́биць

○ До [наймéнших] подро́биць (дрібни́ць) <*рідко* У подро́бицях> <З усіма́ подро́бицями> *див.* подро́биця

подро́бицями

○ До [наймéнших] подро́биць (дрібни́ць) <*рідко* У подро́бицях> <З усіма́ подро́бицями> *див.* подро́биця

подро́бицях

○ До [наймéнших] подро́биць (дрібни́ць) <*рідко* У подро́бицях> <З усіма́ подро́бицями> *див.* подро́биця

ПОДУ́МАТИ

поду́май

◊ [Ти] поду́май [ті́льки] <[Ви] поду́майте [ті́льки]> <Ті́льки поду́мати> *див.* поду́мати

поду́майте

◊ [Ти] поду́май [ті́льки] <[Ви] поду́майте [ті́льки]> <Ті́льки поду́мати> *див.* поду́мати

поду́мати

◊ [Ти] поду́май [ті́льки] <[Ви] поду́майте [ті́льки]> <Ті́льки поду́мати> *див.* поду́мати

ПОДЯ́КА

подя́кою

○ З вдя́чністю (з подя́кою) *див.* вдя́чність (1)

ПОЕТИ́ЧНИЙ

поети́чна

◊ Поети́чна нату́ра (вда́ча) *див.* нату́ра

ПОЄДИ́НОК

поєди́нок

Виклика́ти / ви́кликати на поєди́нок (на двобі́й) *див.* виклика́ти (2)

ПОЗАМА́ТКОВИЙ
позама́ткова
△ Позама́ткова вагітність *див.* вагітність (1)
ПОЗА́ТОРІШНІЙ
поза́торішні
◇ Ма́сляні (поза́торішні) ви́шкварки *див.* ви́шкварки (1)
ПОЗИ́ЦІЯ
пози́ція
△ Кома́ндна висота́ (пози́ція) *див.* висота́ (4)
ПОЗИЧКО́ВИЙ
позичко́вий
△ Позичко́вий відсо́ток *див.* відсо́ток (3)
ПОЗІ́Р
позі́р
◇ На пе́рший по́гляд *(рідше* позі́р, взір) *див.* по́гляд
ПОЗО́ВНИЙ
позо́вна
△ Позо́вна вимо́га *див.* вимо́га (3)
ПО́ЇЗД
по́їзд
Весільний по́їзд *див.* по́їзд
ПОЇ́СТИ
поїсти
◇ Всі ро́зуми поїсти *див.* поїда́ти
◇ Як (мов, ніби *і т. ін.)* усі ро́зуми поїсти *див.* поїда́ти
ПОЇ́ХАТИ
поїхати
◇ Ї́здити (ката́тися) / поїхати ве́рхи (на горбі) *див.* ї́здити
ПОКАЗА́ТИ
показа́ти
◇ Не подава́ти (не пока́зувати) / не пода́ти (не показа́ти) ви́гляду (ви́ду) *див.* подава́ти[1]
◇ Пока́зувати (відкрива́ти) / показа́ти (відкри́ти) спра́вжнє (ді́йсне) обли́ччя *див.* пока́зувати
◇ Пока́зувати / показа́ти на весь зріст *див.* пока́зувати
ПОКА́ЗУВАТИ
пока́зувати
◇ Не подава́ти (не пока́зувати) / не пода́ти (не показа́ти) ви́гляду (ви́ду) *див.* подава́ти[1]
◇ Пока́зувати (відкрива́ти) / показа́ти (відкри́ти) спра́вжнє (ді́йсне) обли́ччя *див.* пока́зувати
◇ Пока́зувати / показа́ти на весь зріст *див.* пока́зувати
ПОКАЯ́ННЯ
покая́ння
◇ Відпусти́ти ду́шу на покая́ння *див.* відпуска́ти (7)

ПО́КИ
по́ки
◇ Бог зна (зна́є) коли́ (відко́ли, по́ки) *див.* Бог (10)
ПО́КИ́ДЬКИ
по́ки́дьки
По́ки́дьки *(діал.* відпа́дки) суспільства *див.* по́ки́дьки
ПО́КИ́ДЬОК
по́ки́дьки
По́ки́дьки *(діал.* відпа́дки) суспільства *див.* по́ки́дьки
ПОКІ́РНИЙ
покі́рний
◇ Ваш (твій) покі́рний (уклі́нний) слуга́ *див.* слуга́
ПОКЛАДА́ТИ
поклада́ти
◇ Вали́ти (зва́лювати, зверта́ти, поклада́ти, склада́ти, *рідше* спира́ти) / звали́ти (зверну́ти, покла́сти, скла́сти, *рідше* спе́рти) вину́ (провину́) *див.* вали́ти[1] (4)
◇ Віддава́ти (відва́жувати, кла́сти, *заст.* поклада́ти, склада́ти) / відда́ти (відва́жити, скла́сти) [земни́й (низьки́й, поясни́й)] поклі́н (уклі́н) *див.* віддава́ти (25)
◇ Відда́ти *(рідко* покла́сти) / віддава́ти *(рідко* поклада́ти) [свою́] ду́шу *див.* віддава́ти (39)
Поклада́ти / покла́сти відповіда́льність *див.* покладати
Поклада́ти / покла́сти [всю] наді́ю ([всі] [свої́] наді́ї) *див.* покладати
ПОКЛА́СТИ[1]
покла́сти
◇ Відда́ти *(рідко* покла́сти) / віддава́ти *(рідко* поклада́ти) [свою́] ду́шу *див.* віддава́ти (39)
◇ Кла́сти (нести́, прино́сити, склада́ти *і т. ін.)* / покла́сти (принести́, скла́сти *і т. ін.)* на вівта́р (на олта́р) *див.* кла́сти
◇ Наклада́ти (кла́сти) / накла́сти (покла́сти) тавро́ (клеймо́, печа́ть, знак, відби́ток) *див.* наклада́ти
Поклада́ти / покла́сти [всю] наді́ю ([всі] [свої́] наді́ї) *див.* покладати
ПОКЛА́СТИ[2]
покла́сти
◇ Вали́ти (зва́лювати, зверта́ти, поклада́ти, склада́ти, *рідше* спира́ти) / звали́ти (зверну́ти, покла́сти, скла́сти, *рідше* спе́рти) вину́ (провину́) *див.* вали́ти[1] (4)
◇ Відда́ти *(рідко* покла́сти) / віддава́ти *(рідко* поклада́ти) [свою́] ду́шу *див.* віддава́ти (39)
◇ Кла́сти / покла́сти на ча́шу ваги́ *див.* кла́сти

Поклада́ти / покла́сти відповіда́льність *див.* покладати
Поклада́ти / покла́сти [всю] наді́ю ([всі] [свої́] наді́ї) *див.* покладати
ПО́КЛИК
по́кликом
◇ За велі́нням (за по́кликом) се́рця (душі́) *див.* велі́ння (1)
ПОКЛИ́КАТИ
покли́кати
Притяга́ти / притягну́ти (притягти́, покли́кати) до відповіда́льності *див.* притяга́ти
ПОКЛІ́Н
поклі́н
◇ Віддава́ти (відва́жувати, кла́сти, *заст.* поклада́ти, склада́ти) / відда́ти (відва́жити, скла́сти) [земни́й (низьки́й, поясни́й)] поклі́н (уклі́н) *див.* віддава́ти (25)
ПО́КРИВ
по́крив
△ Сі́яти (висіва́ти) під по́крив *див.* сі́яти
ПО́ЛЕ
по́ля
◇ Випада́ти / ви́пасти з по́ля зо́ру *див.* випада́ти (4)
◇ Випуска́ти / ви́пустити з по́ля зо́ру *див.* випуска́ти (7)
◇ На́шого (ва́шого, ї́хнього *і т. ін.)* по́ля я́года *див.* я́года
ПОЛЕТІ́ТИ
полеті́ти
◇ Ли́нути (вита́ти, леті́ти) / поли́нути (полеті́ти) ду́мкою (думка́ми, ду́мою, *рідше* в ду́мці, мрі́ями, се́рцем) *див.* ли́нути
ПОЛИ́НУТИ
поли́нути
◇ Ли́нути (вита́ти, леті́ти) / поли́нути (полеті́ти) ду́мкою (думка́ми, ду́мою, *рідше* в ду́мці, мрі́ями, се́рцем) *див.* ли́нути
ПОЛІ́ЗТИ
полі́зе
◇ [Аж] воло́сся (во́лос, чуб) підніма́ється (підійма́ється, встає́, стає́, лі́зе *і т. ін.)* / підні́меться (вста́не, ста́не, полі́зе *і т. ін.)* [вго́ру (догори́, ди́бом, ду́бом, сторч *і т. ін.)*] *див.* воло́сся
полі́зли
◇ [Аж (і)] о́чі на лоб (на ло́ба, *рідше* догори́ *і т. ін.)* лі́зуть (вила́зять) / полі́зли (ви́лізли) *див.* о́ко[1]
полі́зти
◇ Ви́лізти (ви́йти, *рідко* полі́зти) / вила́зити (вилізáти, вихо́дити) бо́ком *див.* вила́зити (5)

ПОЛІ́Т
польо́ту
◊ З висоти́ пташи́ного ле́ту (польо́ту) *див.* висота́ (5)
◊ Птах (пти́ця) висо́кого ле́ту (польо́ту) *див.* птах
ПОЛІ́ТИКА
полі́тика
△ Валю́тна (деві́зна) полі́тика *див.* полі́тика
ПОЛІТИ́ЧНИЙ
політи́чний
Політи́чний ві́дділ *див.* ві́дділ (4)
ПОЛО́ВА
поло́ви
◊ Відсіва́ти (відсі́ювати, відділя́ти) / відсі́яти (відділи́ти) зерно́ від поло́ви *див.* відсіва́ти (1)
ПОЛО́Н
поло́н
◊ Вавило́нський (єги́петський) поло́н *див.* поло́н
ПОЛОСКА́ТИСЯ
полоска́тися
◊ Полоска́тися в горі́лці (у вині́) *див.* полоска́тися
ПОЛЬО́ТНИЙ
польо́тна
△ Польо́тна вага́ *див.* вага́[1] (9)
ПОМА́ЛУ
пома́лу
◊ Пома́лу ви (ти)! *див.* пома́лу
ПОМИ́Ї
поми́ї
◊ Вилива́ти (ли́ти) / ви́лити поми́ї *див.* вилива́ти (7)
ПО́МИЛКА
помило́к
△ Автомати́чне ви́правлення помило́к *див.* ви́правлення (1)
ПОМІНЯ́ТИ
поміня́ти
◊ Міня́ти / поміня́ти (проміня́ти, ви́міняти *і т. ін.)* ши́ло на шва́йку (на ми́ло, на мотови́ло) *див.* міня́ти
ПОМІ́СТ
помо́сті
◊ Як ви́росте трава́ на помо́сті *див.* трава́
ПОМІСТИ́ТИ
помісти́ти
△ Поста́вити (помісти́ти) на відгоді́влю *див.* поста́вити[1]
ПО́МІЧ
по́міч
◊ На ви́ручку (на по́міч) *див.* ви́ручка (1)

ПО́МКА
по́мки
◊ Відби́ти па́мороки (по́мки, тя́мки) *див.* відбива́ти (6)
ПО́НАД
по́над
◊ Над (по́над) усе́ *див.* весь[1] (21)
ПОНАДІ́
по́над
◊ Над (по́над) усе́ *див.* весь[1] (21)
ПОНАДО́
по́над
◊ Над (по́над) усе́ *див.* весь[1] (21)
ПОНЕДІ́ЛОК
понеді́лок
Вели́кий понеді́лок *див.* понеді́лок
ПОНЕСТИ́
понести́
◊ Ви́везти (ви́тягти, ви́нести, понести́) / виво́зити (витяга́ти, вино́сити, нести́) на свої́х пле́ча́х (на собі́) *див.* виво́зити (3)
ПОПИРА́ТИ[2]
попира́ти
◊ Попира́ти все святе́ *див.* попира́ти[2]
ПО́ПИТ
по́пит
Ма́ти (знахо́дити / знайти́) [вели́кий (значни́й)] по́пит <Користува́тися [вели́ким (значни́м)] по́питом> *див.* ма́ти[2]
по́питом
Ма́ти (знахо́дити / знайти́) [вели́кий (значни́й)] по́пит <Користува́тися [вели́ким (значни́м)] по́питом> *див.* ма́ти[2]
ПОПЛУ́ТАТИСЯ
поплу́талося
◊ Все переплу́талося (поплу́талося, переверну́лося *і т. ін.)* / плу́тається (переверта́ється) в голові́ (в думка́х) *див.* весь[1] (12)
ПОРА́
пора́
Пора́ на вас (на те́бе) <Ва́ша (твоя́) пора́> *див.* пора́
ПОРВА́ТИ[1]
порва́ло
◊ Щоб тебе́ (його́, вас *і т. ін.)* на ку́сники порва́ло *див.* порва́ти[1]
ПОРІ́Г
porі́г
◊ Виставля́ти (виво́дити, вести́) / ви́ставити (ви́вести) за две́рі (за порі́г, *рідко* за воро́та) *див.* виставля́ти (3)
поро́га
◊ Відки́нути / відкида́ти з поро́га *див.* відкида́ти (1)

поро́ги
◊ Висо́кі поро́ги *див.* порі́г
ПОРО́ДА
поро́ди
△ Виливні́ поро́ди *див.* поро́да
ПОРОЖНЕ́М
порожне́м
◊ Верну́тися порожне́м *див.* верта́тися (2)
ПО́РОХ[2]
по́рох
◊ Витрача́ти (тра́тити) по́рох *див.* витрача́ти (1)
по́роху
◊ По́роху не ви́гадає (не ви́думає) *див.* вига́дувати[1] (1)
ПОРЯ́ДОК
поря́дку
Все гара́зд *(рідше* в поря́дку) *див.* весь[1] (2)
ПОСА́ДЖЕНИЙ[2]
поса́джена
Весі́льна (поса́джена) ма́ти *див.* ма́ти[1]
поса́джений
Весі́льний (поса́джений, ста́влений *і т. ін.)* ба́тько *див.* ба́тько (1)
ПО́СВІДКА
по́свідка
△ Відря́дна по́свідка <Відря́дне посві́дчення> <Посві́дчення про відря́дження> *див.* по́свідка
ПОСВІ́ДЧЕННЯ
посві́дчення
△ Відря́дна по́свідка <Відря́дне посві́дчення> <Посві́дчення про відря́дження> *див.* по́свідка
ПОСВЯТИ́ТИСЯ[1]
посвя́титься
◊ Вода́ не освя́титься (не відсвя́титься, не посвя́титься) *див.* вода́
ПОСИЛА́ТИ
посила́ти
Відсила́ти (відправля́ти, посила́ти, надсила́ти) / відісла́ти (відпра́вити, посла́ти, надісла́ти) по́штою *див.* відсила́ти (1)
◊ Посила́ти [всі] громи́ і бли́скавки [на го́лову] *див.* посила́ти
◊ Посила́ти / посла́ти до бі́сового ба́тька (до всіх чорті́в) *див.* посила́ти
ПОСІДА́ННЯ
посіда́ння
△ Вво́дити / ввести́ у володі́ння *(рідко* у посіда́ння) *див.* вво́дити (4)

ПОСЛА́ТИ[1]

посла́ти

Відсила́ти (відправля́ти, посила́ти, надсила́ти) / відісла́ти (відпра́вити, посла́ти, надісла́ти) по́штою *див.* відсила́ти (1)

◇ Посила́ти / посла́ти до бісового батька (до всіх чортів) *див.* посила́ти

ПОСЛИ́ЗНУТИ

посли́зли

◇ Бода́й (неха́й) вони́ [всі] посли́знуть (пропаду́ть)! <Бода́й (щоб) вони́ (ви) [всі] посли́зли (пропа́ли)!> *див.* посли́знути

посли́знуть

◇ Бода́й (неха́й) вони́ [всі] посли́знуть (пропаду́ть)! <Бода́й (щоб) вони́ (ви) [всі] посли́зли (пропа́ли)!> *див.* посли́знути

ПОСЛИ́ЗТИ

посли́зли

◇ Бода́й (неха́й) вони́ [всі] посли́знуть (пропаду́ть)! <Бода́й (щоб) вони́ (ви) [всі] посли́зли (пропа́ли)!> *див.* посли́знути

посли́знуть

◇ Бода́й (неха́й) вони́ [всі] посли́знуть (пропаду́ть)! <Бода́й (щоб) вони́ (ви) [всі] посли́зли (пропа́ли)!> *див.* посли́знути

ПО́СЛУГА

по́слуг

◇ До ва́ших (тво́їх) по́слуг <До ва́шої (тво́єї) по́слуги> <До по́слуг вам> *див.* по́слуга

по́слуга

◇ Ведме́жа (ведме́дяча) по́слуга *див.* по́слуга

по́слуги

◇ До ва́ших (тво́їх) по́слуг <До ва́шої (тво́єї) по́слуги> <До по́слуг вам> *див.* по́слуга

ПО́СЛУХ[1]

по́слуху

◇ Вихо́дити / ви́йти з по́слуху *див.* вихо́дити (27)

Відмовля́ти / відмо́вити в по́слуху *див.* відмовля́ти (1)

ПО́СМІХ

по́сміх

◇ Виставля́ти / ви́ставити на по́сміх (на посміхо́висько) *див.* виставля́ти (4)

ПОСМІХО́ВИСЬКО

посміхо́висько

◇ Виставля́ти / ви́ставити на по́сміх (на посміхо́висько) *див.* виставля́ти (4)

ПОСТА́ВИТИ[1]

поста́вити

△ Поста́вити (помісти́ти) на відгодівлю *див.* поста́вити[1]

◇ Поста́вити (розста́вити) / ста́вити кра́пку [(всі) крапки́] над "і" *див.* поста́вити[1]

◇ Ста́вити / поста́вити ва-ба́нк *див.* ста́вити

Ста́вити / поста́вити ва́рту (сторо́жу, карау́л *і т. ін.*) *див.* ста́вити

ПОСТЕЛИ́ТИСЯ

посте́литься

◇ Хай [тобі́, вам *і т. ін.*] легка́ (щасли́ва) доро́га (путь) сте́литься / посте́литься *див.* доро́га

ПОСТІ́ЙНИЙ

пості́йна

△ Ста́ла (пості́йна) величина́ *див.* величина́ (7)

ПОСТІ́Л

постоли́

◇ Озу́ти (взу́ти, обу́ти *і т. ін.*) в постоли́ (в ла́пті) *див.* озува́ти

ПОСТОЛИ́

постоли́

◇ Озу́ти (взу́ти, обу́ти *і т. ін.*) в постоли́ (в ла́пті) *див.* озува́ти

ПОСТРИ́ГТИ[1]

постри́гти

◇ Стри́гти / постри́гти [всіх] під одну́ гребі́нку (під оди́н гребіне́ць) *див.* стри́гти

ПОТА́ЛА

пота́лу

◇ Віддава́ти / відда́ти на пота́лу *див.* віддава́ти (30)

ПОТЕНЦІА́Л

потенціа́л

△ Виробни́чий потенціа́л *див.* потенціа́л

ПОТИ́ЛИЦЯ

поти́лицю

◇ Ви́пхати в пле́чі (в поти́лицю) *див.* випиха́ти (1)

ПОТИ́ЛИЧНИК

поти́личника

◇ Відва́жувати / відва́жити поти́личника *див.* відва́жувати (3)

ПОТІ́ШИТИ

поті́шити

◇ Ті́шити (весели́ти) / поті́шити (розвесели́ти) се́рце (ду́шу) *див.* ті́шити

ПОТО́ЧНИЙ

пото́чні

△ Пото́чні вида́тки *див.* вида́ток (3)

ПОТРЕ́БА

потре́ба

Відпада́є потре́ба *див.* потре́ба

ПОТУ́ЖНІСТЬ

поту́жність

△ Виробни́ча поту́жність *див.* поту́жність

поту́жностей

△ Бала́нс виробни́чих поту́жностей *див.* бала́нс[1] (4)

ПОХІ́Д

похі́д

Весі́льний похі́д *див.* похі́д

Іти́ (руша́ти, виступа́ти *і т. ін.*) в похі́д (похо́дом) *див.* іти́

похо́дом

Іти́ (руша́ти, виступа́ти *і т. ін.*) в похі́д (похо́дом) *див.* іти́

ПОЧЕ́СНИЙ

поче́сна

Поче́сна ва́рта *див.* ва́рта (3)

ПОЧИ́ТИ

почи́ти

◇ Почи́ти одві́чним сном *див.* почива́ти

ПОЧУВА́ТИСЯ

почува́тися

Почува́тися до вини́ *див.* почува́тися

ПОЧУТТЯ́

почуття́

Почуття́ відповіда́льності *див.* почуття́

ПОША́НА

поша́ною

◇ З вели́кою (висо́кою, глибо́кою *і т. ін.*) пова́гою (поша́ною) <З вели́ким (висо́ким, глибо́ким *і т. ін.*) поважа́нням> *див.* пова́га

поша́ну

Віддава́ти (склада́ти) / відда́ти (скла́сти) ша́ну (поша́ну, пова́гу *і т. ін.*) *див.* віддава́ти (17)

ПО́ШТА

по́штою

Відсила́ти (відправля́ти, посила́ти, надсила́ти) / відісла́ти (відпра́вити, посла́ти, надісла́ти) по́штою *див.* відсила́ти (1)

ПОШТО́ВИЙ

пошто́вий

Пошто́вий ваго́н *див.* ваго́н (8)

ПОШУКА́ТИ

пошука́ти

◇ [Тре́ба] вдень (се́ред бі́лого дня) з вогне́м [та ще] (зі сві́чкою, зі сві́тлом, при со́нці *і т. ін.*) [тако́го] шука́ти (вишу́кувати) / пошука́ти <Пошука́ти тако́го [тре́ба]> *див.* тре́ба[1]

ПОЯСНИ́Й

поясни́й

◊ Віддавáти (відвáжувати, клáсти, *заст.* покладáти, складáти) / віддáти (відвáжити, склáсти) [земни́й (низьки́й, поясни́й)] поклíн (уклíн) *див.* віддавáти (25)

ПРÁВДА

прáвда

◊ Такá прáвда, як на вербí грýші *див.* прáвда

прáвдами

◊ [Усімá (всякими)] прáвдами й непрáвдами *див.* прáвда

прáвди

◊ Вивіря́ти / ви́вірити прáвди *див.* вивіря́ти (1)

прáвду

На прáвду ви́йшло *див.* вихóдити (16)

ПРÁВЕДНИЙ

прáведну

◊ Вивóдити / ви́вести на путь прáведну *(рідше* на вíрний шлях) *див.* вивóдити[1] (12)

ПРАВÉЦЬ

правéць

◊ Правéць удáрив (ви́правив) *див.* правéць

правцéм

◊ Щоб тебé (йогó, вас *і т. ін.)* правцéм ви́правило! *див.* виправля́ти (2)

ПРÁВИЙ[2]

прáвий

◊ Прáвий і винувáтий *див.* прáвий[2]

ПРÁВИЛО

прáвилами

За всімá прáвилами *див.* прáвило

ПРÁВИТИ[1]

прáвити

Служи́ти (прáвити, справля́ти) / відслужи́ти (відпрáвити, спрáвити) панахи́ду *див.* служи́ти

ПРÁВИТИ[2]

прáвити

◊ Прáвити відсебéньки *див.* прáвити[2]

ПРÁВО

прáво

△ Акти́вне ви́борче прáво *див.* прáво

△ Ви́борче прáво *див.* прáво

△ Паси́вне ви́борче прáво *див.* прáво

△ Прямé ви́борче прáво *див.* прáво

ПРÁКТИКА

прáктика

Виробни́ча прáктика *див.* прáктика

прáктику

Запровáджувати / запровáдити в життя́ (у виробни́цтво, у прáктику) *див.* запровáджувати

ПРÁПОР

прáпор

◊ Ви́соко тримáти прáпор (знамéнó) *див.* тримáти

ПРАХ

прах

◊ Обертáти (розбивáти, розвíювати, вали́ти *і т. ін.)* / оберну́ти (розби́ти, розвíяти, звали́ти *і т. ін.)* на (у) прах *(рідко* на пил) *див.* обертáти

ПРÁЦЯ

прáці

△ Відря́дна оплáта [прáці] *див.* оплáта

ПРЕВЕЛИ́КИЙ

превели́ке

○ На [превели́ке (вели́ке)] здивувáння (здивовáння) *див.* здивувáння

превели́ку

◊ На вели́ку (превели́ку) си́лу *див.* си́ла

ПРÉМІЯ

прéмії

△ Вивізні́ прéмії *див.* прéмія

ПРÉСА

прéсі

Виступáти / ви́ступити в прéсі *див.* виступáти (1)

ПРИБЛУ́ДНИЙ

приблу́дна

◊ Заблу́кана (блу́дна, приблу́дна) вівця́ *див.* вівця́ (6)

ПРИБУ́ТОК

прибу́ток

△ Валови́й прибу́ток *див.* прибу́ток

ПРИВЕСТИ́

привести́

◊ Поверну́ти (верну́ти, привести́) до тя́ми *див.* повертáти[1]

ПРИВІ́Т

приві́т

○ Віддавáти / віддáти привíт (привітáння) *див.* віддавáти (19)

привíту

◊ Ні одвíту, ні привíту <Ні привíту, ні одвíту> *див.* відвíт (2)

ПРИВІТÁННЯ

привітáння

○ Віддавáти / віддáти привíт (привітáння) *див.* віддавáти (19)

ПРИГÓДА

пригóді

◊ Стáти / ставáти (бу́ти) у [вели́кій] пригóді *(рідше* у нагóді) *див.* ставáти

ПРИЗНАВÁТИ

признавáти

◊ Визнавáти (признавáти) / ви́знати (признáти) рáцію *див.* визнавáти (1)

ПРИЗНÁТИ

признáти

◊ Визнавáти (признавáти) / ви́знати (признáти) рáцію *див.* визнавáти (1)

ПРИЗНÁЧЕННЯ

признáченню

Відповідáти [своє́му] признáченню *див.* відповідáти (1)

ПРИЙМÁЛЬНИЙ

приймáльні

Приймáльні випрóбування *див.* випрóбування (1)

ПРИЙМÁТИ

приймáти

Брáти (приймáти) / взя́ти (прийня́ти) вáнну *див.* брáти (41)

◊ Брáти *(рідко* приймáти) / взя́ти *(рідко* прийня́ти) на сéбе (на свої́ плéчі) [весь] тягáр *див.* брáти (130)

◊ Брáти (приймáти, переймáти) / взя́ти (прийня́ти, перейня́ти) вину́ на сéбе *див.* брáти (127)

Брáти (приймáти) / прийня́ти сóнячні (повíтряні) вáнни *див.* брáти (47)

◊ Приймáти / прийня́ти ви́клик *див.* приймáти

ПРИЙМИ́ТИ

при́йме

◊ Нехáй (хай, бодáй) тебé (вас) земля́ не при́йме <Бодáй (щоб) тебé земля́ не прийнялá> *див.* земля́

прийнялá

◊ Нехáй (хай, бодáй) тебé (вас) земля́ не при́йме <Бодáй (щоб) тебé земля́ не прийнялá> *див.* земля́

ПРИЙНЯ́ТИ

при́йме

◊ Нехáй (хай, бодáй) тебé (вас) земля́ не при́йме <Бодáй (щоб) тебé земля́ не прийнялá> *див.* земля́

прийнялá

◊ Нехáй (хай, бодáй) тебé (вас) земля́ не при́йме <Бодáй (щоб) тебé земля́ не прийнялá> *див.* земля́

прийня́ти

Брáти (приймáти) / взя́ти (прийня́ти) вáнну *див.* брáти (41)

◊ Брáти *(рідко* приймáти) / взя́ти *(рідко* прийня́ти) на сéбе (на свої́ плéчі) [весь] тягáр *див.* брáти (130)

◊ Брáти (приймáти, переймáти) / взя́ти (прийня́ти, перейня́ти) вину́ на сéбе *див.* брáти (127)

Брáти (приймáти) / прийня́ти сóнячні (повíтряні) вáнни *див.* брáти (47)

◊ Приймáти / прийня́ти ви́клик *див.* приймáти

ПРИЙТИ́

прийти́

◊ Дохо́дити (прихо́дити) / ді́йти́ (прийти́) [до] ви́сновку (ду́мки) *див.* дохо́дити

ПРИКИПІ́ТИ

прикипі́ти

◊ Прили́пнути (прикипі́ти) [всім] се́рцем ([усіє́ю] душе́ю) *див.* прилипа́ти

ПРИ́КЛАД[1]

при́клад

Ста́вити за (у) при́клад (за взіре́ць, взірце́м) *див.* ста́вити

ПРИ́КРИЙ

при́крого

Вихо́дити / ви́йти з важко́го (при́крого, скрутно́го *і т. ін.)* стано́вища (ста́ну) <Вихо́дити / ви́йти зі скру́ти> *див.* вихо́дити (6)

ПРИ́ЛАД

при́лади

△ Цифрові́ вимі́рювальні при́лади *див.* при́лад

при́ладу

△ Ціна́ по́ділки [вимі́рювального при́ладу] *див.* ціна́

ПРИЛИ́ПНУТИ

прили́пнути

◊ Прили́пнути (прикипі́ти) [всім] се́рцем ([усіє́ю] душе́ю) *див.* прилипа́ти

ПРИНЕСТИ́

принести́

Віддава́ти (прино́сити) / відда́ти (принести́) в же́ртву *див.* віддава́ти (16)

◊ Кла́сти (нести́, прино́сити, склада́ти *і т. ін.)* / покла́сти (принести́, скла́сти *і т. ін.)* на вівта́р (на олта́р) *див.* кла́сти

ПРИНО́СИТИ

прино́сити

Віддава́ти (прино́сити) / відда́ти (принести́) в же́ртву *див.* віддава́ти (16)

◊ Кла́сти (нести́, прино́сити, склада́ти *і т. ін.)* / покла́сти (принести́, скла́сти *і т. ін.)* на вівта́р (на олта́р) *див.* кла́сти

ПРИ́НЦИП

при́нцип

△ При́нцип взає́мності *див.* при́нцип

△ При́нцип відно́сності *див.* при́нцип

ПРИНЯ́ТИ

при́йме

◊ Неха́й (хай, бода́й) тебе́ (вас) земля́ не при́йме <Бода́й (щоб) тебе́ земля́ не прийняла́> *див.* земля́

ПРИПЛИВНИ́Й

припливна́

△ Припливна́ вентиля́ція *див.* вентиля́ція (4)

ПРИ́РІСТ

при́ріст

△ Від'є́мний при́ріст насе́лення *див.* при́ріст

ПРИРО́ДА

приро́ди

Ви́твір приро́ди *див.* ви́твір (1)

ПРИРО́ДНИЙ

приро́дна

○ Відо́ма (пе́вна, приро́дна, звісна) річ *див.* річ[1]

приро́дний

△ Приро́дний відбі́р (до́бір) *див.* відбі́р (1)

ПРИСТУ́ПНИЙ

присту́пний

◊ На всі бо́ки присту́пний *див.* присту́пний

ПРИ́СУД

при́суд

◊ Оголо́шувати (вино́сити) при́суд *див.* оголо́шувати

△ Склада́ти / скла́сти ви́рок (при́суд) *див.* склада́ти

ПРИТАЇ́ТИ

притаї́ти

◊ Тамува́ти (таї́ти, зата́ювати, затамо́вувати *і т. ін.)* / затамува́ти (затаї́ти, зачаї́ти, *рідше* притаї́ти *і т. ін.)* по́дих (ди́хання, ві́ддих, дух *і т. ін.)* *див.* тамува́ти

ПРИТЯГА́ТИ

притяга́ти

Притяга́ти / притягну́ти (притягти́, покли́кати) до відповіда́льності *див.* притяга́ти

ПРИТЯГНУ́ТИ

притягну́ти

Притяга́ти / притягну́ти (притягти́, покли́кати) до відповіда́льності *див.* притяга́ти

ПРИТЯГТИ́

притягти́

Притяга́ти / притягну́ти (притягти́, покли́кати) до відповіда́льності *див.* притяга́ти

ПРИХО́ДИТИ

прихо́дити

◊ Дохо́дити (прихо́дити) / ді́йти́ (прийти́) [до] ви́сновку (ду́мки) *див.* дохо́дити

ПРО́БА

про́би

◊ Висо́кої про́би *див.* про́ба

ПРОБАЧА́ТИ[1]

пробача́й

Вибача́й (дару́й, пробача́й) / ви́бач (подару́й, проба́ч) на [цьо́му (ці́м)] сло́ві <Вибача́йте (дару́йте, пробача́йте) / ви́бачте (подару́йте, проба́чте) на [цьо́му (ці́м)] сло́ві> *див.* вибача́ти (1)

пробача́йте

Вибача́й (дару́й, пробача́й) / ви́бач (подару́й, проба́ч) на [цьо́му (ці́м)] сло́ві <Вибача́йте (дару́йте, пробача́йте) / ви́бачте (подару́йте, проба́чте) на [цьо́му (ці́м)] сло́ві> *див.* вибача́ти (1)

Проба́чте / пробача́йте на [цьо́му (ці́м)] сло́ві <Проба́чте / пробача́йте за гру́бий ви́слів> *див.* пробача́ти[1]

ПРОБА́ЧЕННЯ

проба́чення

Проси́ти (проха́ти) / попроси́ти (попроха́ти) ви́бачення (проба́чення, ви́бачити, проба́чити) *див.* проси́ти

ПРОБА́ЧИТИ

проба́ч

Вибача́й (дару́й, пробача́й) / ви́бач (подару́й, проба́ч) на [цьо́му (ці́м)] сло́ві <Вибача́йте (дару́йте, пробача́йте) / ви́бачте (подару́йте, проба́чте) на [цьо́му (ці́м)] сло́ві> *див.* вибача́ти (1)

проба́чити

Проси́ти (проха́ти) / попроси́ти (попроха́ти) ви́бачення (проба́чення, ви́бачити, проба́чити) *див.* проси́ти

проба́чте

Вибача́й (дару́й, пробача́й) / ви́бач (подару́й, проба́ч) на [цьо́му (ці́м)] сло́ві <Вибача́йте (дару́йте, пробача́йте) / ви́бачте (подару́йте, проба́чте) на [цьо́му (ці́м)] сло́ві> *див.* вибача́ти (1)

Проба́чте / пробача́йте на [цьо́му (ці́м)] сло́ві <Проба́чте / пробача́йте за гру́бий ви́слів> *див.* пробача́ти[1]

ПРОВА́ДЖЕННЯ

прова́дження

△ Викона́вче прова́дження *див.* прова́дження

ПРОВЕСТИ́

провести́

Вести́ (прово́дити) / провести́ перего́вори (перемо́ви, перемо́вини) *див.* вести́ (9)

ПРОВИ́НА

прови́ни

Споку́тування вини́ (прови́ни) *див.* споку́тування

прови́ну

◊ Вали́ти (зва́лювати, зверта́ти, склада́ти, покла́да́ти, *рідше* спира́ти) / звали́ти (зверну́ти, покла́сти, скла́сти, *рідше* спе́рти) вину́ (прови́ну) *див.* вали́ти[1] (4)

Загла́джувати / загла́дити прови́ну (вину́) *див.* загла́джувати

Споку́тувати / споку́тати [свою́] вину́ (прови́ну, [свій] гріх) *див.* споку́тувати

ПРО́ВІД

про́від

Виклика́ти / ви́кликати на про́від (до дро́ту) *див.* виклика́ти (1)

про́воді

◊ Ви́сіти на телефо́ні (на дро́ті, на про́воді) *див.* ви́сіти (4)

ПРОВО́ДИТИ

прово́дити

Вести́ (прово́дити) / провести́ перегово́ри (перемо́ви, перемо́вини) *див.* вести́ (9)

ПРОГАНЯ́ТИ

проганя́ти

◊ Відганя́ти (проганя́ти, розганя́ти *і т. ін.)* / відігна́ти (прогна́ти, розігна́ти *і т. ін.)* сон (дрімо́ту) *див.* відганя́ти (1)

ПРОГЛЕ́ДІТИ

прогле́діти

◊ Прогле́діти (прогля́діти, продиви́тися) [всі] о́чі *див.* прогле́діти

ПРОГЛЯ́ДІТИ

прогля́діти

◊ Прогле́діти (прогля́діти, продиви́тися) [всі] о́чі *див.* прогле́діти

ПРОГНА́ТИ

прогна́ти

◊ Відганя́ти (проганя́ти, розганя́ти *і т. ін.)* / відігна́ти (прогна́ти, розігна́ти *і т. ін.)* сон (дрімо́ту) *див.* відганя́ти (1)

ПРОГРА́МА

програ́ми

△ Відла́годження програ́ми *див.* відла́годження (1)

ПРОГУ́Л

прогу́л

Ви́мушений прогу́л *див.* прогу́л

ПРОДАВА́ТИ

продава́ти

◊ Продава́ти (купува́ти, справля́ти, лови́ти) ви́трішки *див.* продава́ти

ПРОДЕ́РЖАТИ

проде́ржати

Держа́ти / ви́держати (проде́ржати) коректу́ру *див.* держа́ти

ПРОДИВИ́ТИСЯ

продиви́тися

◊ Прогле́діти (прогля́діти, продиви́тися) [всі] о́чі *див.* прогле́діти

ПРОДУ́КТ

проду́кт

△ Вало́вий вну́трішній проду́кт *див.* проду́кт

△ Вало́вий націона́льний проду́кт *див.* проду́кт

△ Вало́вий суспі́льний проду́кт *див.* проду́кт

ПРОДУ́КЦІЯ

проду́кція

△ Валова́ проду́кція *див.* проду́кція

△ Видавни́ча проду́кція *див.* проду́кція

ПРОЖИВА́ННЯ

прожива́ння

△ Вид на прожива́ння *див.* вид[1] (1)

ПРОЙТИ́

про́йде

◊ [Цей] но́мер не про́йде (не ви́йде) *див.* но́мер

ПРО́КЛЯТ

про́клят

◊ Будь він (ти, вона́ *і т. ін.)* [три́чі] про́клятий (про́клят, про́клята) <Бу́дьте [ви] [три́чі] про́кляті> *див.* бу́ти (35)

про́клята

◊ Будь він (ти, вона́ *і т. ін.)* [три́чі] про́клятий (про́клят, про́клята) <Бу́дьте [ви] [три́чі] про́кляті> *див.* бу́ти (35)

про́кляті

◊ Будь він (ти, вона́ *і т. ін.)* [три́чі] про́клятий (про́клят, про́клята) <Бу́дьте [ви] [три́чі] про́кляті> *див.* бу́ти (35)

ПРО́КЛЯТИЙ

про́клята

◊ Будь він (ти, вона́ *і т. ін.)* [три́чі] про́клятий (про́клят, про́клята) <Бу́дьте [ви] [три́чі] про́кляті> *див.* бу́ти (35)

про́клятий

◊ Будь він (ти, вона́ *і т. ін.)* [три́чі] про́клятий (про́клят, про́клята) <Бу́дьте [ви] [три́чі] про́кляті> *див.* бу́ти (35)

про́кляті

◊ Будь він (ти, вона́ *і т. ін.)* [три́чі] про́клятий (про́клят, про́клята) <Бу́дьте [ви] [три́чі] про́кляті> *див.* бу́ти (35)

ПРОКРИЧА́ТИ

прокрича́ти

◊ Протруби́ти (протуркоті́ти, прoту́ркати, прокрича́ти *і т. ін.)* [всі] ву́ха *див.* протруби́ти

ПРОЛИВА́ТИ

пролива́ти

◊ Ли́ти (вилива́ти, пролива́ти) / ви́лити (проли́ти) [дрібні́] сльо́зи *див.* ли́ти

ПРОЛИ́ТИ

проли́ти

◊ Ли́ти (вилива́ти, пролива́ти) / ви́лити (проли́ти) [дрібні́] сльо́зи *див.* ли́ти

ПРОМИСЛО́ВІСТЬ

промисло́вість

△ Важка́ промисло́вість (інду́стрія) *див.* промисло́вість

ПРОМІНЯ́ТИ

проміня́ти

◊ Міня́ти / поміня́ти (проміня́ти, ви́міняти *і т. ін.)* ши́ло на шва́йку (на ми́ло, на мотови́ло) *див.* міня́ти

ПРОПАДА́ТИ

пропада́є

◊ Де на́ше (ва́ше, його́ *і т. ін.)* не пропада́ло *(рідше* не пропада́є) *див.* наш

пропада́ло

◊ Де на́ше (ва́ше, його́ *і т. ін.)* не пропада́ло *(рідше* не пропада́є) *див.* наш

ПРО́ПАДОМ

про́падом

◊ Неха́й (хай) за ним (за не́ю, за ва́ми *і т. ін.)* земля́ про́падом *див.* земля́

ПРОПА́СТИ

пропаду́ть

◊ Бода́й (неха́й) вони́ [всі] посли́знуть (пропаду́ть)! <Бода́й (щоб) вони́ (ви) [всі] посли́зли (пропа́ли)!> *див.* посли́знути

пропа́ли

◊ Бода́й (неха́й) вони́ [всі] посли́знуть (пропаду́ть)! <Бода́й (щоб) вони́ (ви) [всі] посли́зли (пропа́ли)!> *див.* посли́знути

пропа́ло

◊ Все пропа́ло *див.* весь[1] (13)

◊ Не все [ще] пропа́ло *див.* весь[1] (18)

◊ Пиши́ [все] пропа́ло *див.* писа́ти

ПРОПОРЦІ́ЙНИЙ

пропорці́йна

△ Пропорці́йна ви́борча систе́ма *див.* систе́ма

пропорці́йні

△ Пропорці́йні величи́ни *див.* величина́ (5)

ПРОПУСКА́ТИ

пропуска́ти

◊ Пропуска́ти / пропусти́ти моме́нт (мент, ви́падок *і т. ін.)* *див.* пропуска́ти

ПРОПУСТИ́ТИ

пропусти́ти

◊ Пропуска́ти / пропусти́ти моме́нт (мент, ви́падок *і т. ін.) див.* пропуска́ти

ПРОСИ́ТИ

проси́ти

Проси́ти (проха́ти) / попроси́ти (попроха́ти) ви́бачення (проба́чення, ви́бачити, проба́чити) *див.* проси́ти

ПРОСИХА́ТИ

просиха́ють

◊ О́чі не висиха́ють (не просиха́ють) [від сліз] *див.* о́ко[1]

ПРОСПА́ТИ

проспа́ти

◊ Проспа́ти [все] Ца́рство Небе́сне *див.* просипа́ти[1]

ПРОСПІ́ВАНИЙ

проспі́вана

◊ Проспі́вана (доспі́вана, відспі́вана, скі́нчена) пі́сенька *(рі́дше* пі́сня) *див.* пі́сенька

ПРО́СТИ́Й

про́сте́

△ Про́сте́ това́рне виробни́цтво *див.* виробни́цтво (6)

про́сти́й

△ Про́сти́й ве́ксель *див.* ве́ксель (1)

ПРО́СТІР

про́стір

◊ Відкрива́ти / відкри́ти про́стір *див.* відкрива́ти (9)

ПРО́СТО

про́сто

◊ Про́сто [го́лого] не́ба (на землі́) <*рі́дко* Під відкри́тим (го́лим) не́бом> *див.* не́бо

ПРОСТО́ЯТИ

просто́яти

Просто́яти на ва́хті (ва́хту) *див.* просто́ювати

ПРОСТЯГА́ТИ

простяга́ти

◊ Ви́тягти (ви́тягнути, простягти́, простягну́ти, протягну́ти) / витяга́ти (витя́гувати, простяга́ти) но́ги *див.* витяга́ти (7)

ПРОСТЯГНУ́ТИ

простягну́ти

◊ Ви́тягти (ви́тягнути, простягти́, простягну́ти, протягну́ти) / витяга́ти (витя́гувати, простяга́ти) но́ги *див.* витяга́ти (7)

ПРОСТЯГТИ́

простягти́

◊ Ви́тягти (ви́тягнути, простягти́, простягну́ти, протягну́ти) / витяга́ти (витя́гувати, простяга́ти) но́ги *див.* витяга́ти (7)

ПРОТЕ́СТ

проте́ст

△ Проте́ст ве́кселя *див.* проте́ст

ПРО́ТИ[2]

про́ти

◊ Зва́жити / зва́жувати [всі] за і [всі] про́ти *див.* зва́жувати

ПРОТИСТОЯ́ННЯ

протистоя́ння

△ Вели́ке протистоя́ння *див.* протистоя́ння

ПРОТРУБИ́ТИ

протруби́ти

◊ Протруби́ти (протуркоті́ти, проту́ркати, прокрича́ти *і т. ін.)* [всі] ву́ха *див.* протруби́ти

ПРОТУ́РКАТИ

проту́ркати

◊ Протруби́ти (протуркоті́ти, проту́ркати, прокрича́ти *і т. ін.)* [всі] ву́ха *див.* протруби́ти

ПРОТУРКОТІ́ТИ

протуркоті́ти

◊ Протруби́ти (протуркоті́ти, проту́ркати, прокрича́ти *і т. ін.)* [всі] ву́ха *див.* протруби́ти

ПРОТЯГНУ́ТИ

протягну́ти

◊ Ви́тягти (ви́тягнути, простягти́, простягну́ти, протягну́ти) / витяга́ти (витя́гувати, простяга́ти) но́ги *див.* витяга́ти (7)

ПРОТЯЖНИ́Й

протяжни́й

△ Протяжни́й верста́т *див.* верста́т (5)

ПРОФЕСІ́ЙНИЙ

професі́йна

△ Професі́йна відпу́стка *див.* відпу́стка (3)

ПРО́ХАНИЙ

про́хана

Зва́на (про́шена, про́хана) вече́ря *див.* вече́ря (1)

ПРОХА́ТИ

проха́ти

Проси́ти (проха́ти) / попроси́ти (попроха́ти) ви́бачення (проба́чення, ви́бачити, проба́чити) *див.* проси́ти

ПРОЦЕ́НТ

проце́нтів

◊ На [всі] сто відсо́тків (проце́нтів) <На всі сто> *див.* сто

ПРОЧИТА́ТИ

прочита́ти

◊ Чита́ти (вичи́тувати) / прочита́ти (ви́читати) моли́тву *див.* чита́ти

◊ Чита́ти (вичи́тувати) / прочита́ти (ви́читати) нота́ції (нота́цію, мора́ль) *див.* чита́ти

ПРО́ШЕНИЙ

про́шена

Зва́на (про́шена, про́хана) вече́ря *див.* вече́ря (1)

ПРУГ

пру́зі

◊ На вечі́рньому пру́зі (упру́зі) *див.* пруг

ПРЯМИ́Й

пряма́

Пряма́ ві́дповідь *див.* ві́дповідь (1)

пряме́

△ Пряме́ ви́борче пра́во *див.* пра́во

прями́й

△ Прями́й відмі́нок *див.* відмі́нок (8)

прямі́

△ Прямі́ ви́бори *див.* ви́бори (5)

ПСАЛТИ́Р

Псалтирю́

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* з кни́жки (по Псалтирю́) чита́ти (вичи́тувати) *див.* чита́ти

ПТАХ

птах

◊ Важли́вий (ва́жний, вели́кий *і т. ін.)* птах <Важли́ва (ва́жна, вели́ка *і т. ін.)* пти́ця> *див.* птах

◊ Птах (пти́ця) висо́кого ле́ту (польо́ту) *див.* птах

птахи́

△ Ви́водкові птахи́ *див.* птах

ПТАШИ́НИЙ

пташи́ного

◊ З висоти́ пташи́ного ле́ту (польо́ту) *див.* висота́ (5)

◊ Ті́льки (хіба́, хіба́ що, лиш) пташи́ного (пти́чого) молока́ нема́ (не вистача́є, браку́є *і т. ін.) див.* нема́

ПТИ́ЦЯ

пти́ця

◊ Важли́вий (ва́жний, вели́кий *і т. ін.)* птах <Важли́ва (ва́жна, вели́ка *і т. ін.)* пти́ця> *див.* птах

◊ Птах (пти́ця) висо́кого ле́ту (польо́ту) *див.* птах

ПТИ́ЧИЙ

пти́чого

◊ Ті́льки (хіба́, хіба́ що, лиш) пташи́ного (пти́чого) молока́ нема́ (не вистача́є, браку́є *і т. ін.) див.* нема́

ПУ́БЛІКА

пу́бліку

◇ Виставля́ти / ви́ставити на пу́бліку *див.* виставля́ти (5)

ПУД[1]

пуд

◇ Як (мов, ніби *і т. ін.*) пуд ваги́ ски́нути [з се́бе] *див.* скида́ти

ПУ́ЗО

пу́зо

◇ Наїда́ти (від'їда́ти) / наї́сти (від'ї́сти) че́рево (пу́зо, пи́ку, мо́рду) *див.* наїда́ти

ПУНКТ

пункт

◇ Вихідна́ то́чка <Вихідни́й пункт> *див.* то́чка

Обмі́нний пункт валю́т *див.* пункт

пу́нктах

◇ По (на) всіх пу́нктах *див.* пункт

ПУСКА́ТИ

пуска́ти

◇ Випуска́ти (пуска́ти) / ви́пустити (пусти́ти) в світ *див.* випуска́ти (10)

Випуска́ти (пуска́ти) / ви́пустити (пусти́ти) на во́лю *див.* випуска́ти (5)

◇ Пуска́ти (випуска́ти) / пусти́ти (ви́пустити) в (на) лю́ди *див.* пуска́ти

ПУСКА́ТИСЯ

пуска́тися

Вируша́ти (руша́ти, пуска́тися *і т. ін.*) / ви́рушити (ру́шити, пусти́тися *і т. ін.*) у путь (у доро́гу) *див.* вируша́ти (1)

ПУСТИ́ТИ

пусти́ти

◇ Випуска́ти (пуска́ти) / ви́пустити (пусти́ти) в світ *див.* випуска́ти (10)

Випуска́ти (пуска́ти) / ви́пустити (пусти́ти) на во́лю *див.* випуска́ти (5)

◇ Не ви́пустити (не пусти́ти) [ні (ані́, і)] па́ри з вуст *див.* випуска́ти (18)

◇ Пуска́ти (випуска́ти) / пусти́ти (ви́пустити) в (на) лю́ди *див.* пуска́ти

ПУСТИ́ТИСЯ

пусти́тися

Вируша́ти (руша́ти, пуска́тися *і т. ін.*) / ви́рушити (ру́шити, пусти́тися *і т. ін.*) у путь (у доро́гу) *див.* вируша́ти (1)

ПУ́СТКА

пу́сткою

◇ Па́хне (ві́є, тя́гне, віддає́ *і т. ін.*) пу́сткою *див.* па́хнути

ПУ́СТО

пу́сто

◇ Щоб (бода́й) тобі́ (йому́, вам *і т. ін.*) [було́] пу́сто! <Хай тобі́ (йому́, вам *і т. ін.*) [бу́де] пу́сто!> *див.* пу́сто

ПУ́ТНІЙ

пу́тнього

◇ Не ва́ртий (не варт) до́брого (пу́тнього) сло́ва *див.* ва́ртий (3)

ПУТЬ[1]

путь

◇ Виво́дити / ви́вести на путь пра́ведну *(рідше* на ві́рний шлях) *див.* виво́дити[1] (11)

Вируша́ти (руша́ти, пуска́тися *і т. ін.*) / ви́рушити (ру́шити, пусти́тися *і т. ін.*) у путь (у доро́гу) *див.* вируша́ти (1)

◇ Ви́рушити в оста́нню путь *див.* вируша́ти (2)

Збира́ти (виряджа́ти) / зібра́ти (ви́рядити) в путь (в доро́гу) *див.* збира́ти

◇ Хай [тобі́, вам *і т. ін.*] легка́ (щасли́ва) доро́га (путь) сте́литься / посте́литься *див.* доро́га

ПШИК

пшик

◇ Вели́кий крик за мали́й пшик *див.* крик[1]

П'ЯТА́К

п'ятака́

◇ Не ва́ртий (не варт) [і] [ла́маного] гроша́ (карбо́ванця, [щерба́тої] копі́йки, шага́, ше́ляга, [мі́дного] п'ятака́) [в база́рний день] *див.* ва́ртий (5)

П'Я́ТНИЦЯ

п'я́тниця

Вели́ка (Страсна́) п'я́тниця *див.* п'я́тниця

П'ЯТЬ

п'ять

◇ У міх (у п'ять ла́нтухів) не вбере́ш *див.* вбира́ти[1] (4)

РА́ДА

Ра́да

Верхо́вна Ра́да Украї́ни *див.* ра́да

ра́да

Ви́ща ра́да юсти́ції *див.* ра́да

РАДІОАКТИ́ВНИЙ

радіоакти́вне

△ Радіоакти́вне випромі́нювання *див.* випромі́нювання (6)

РА́ДІСТЬ

ра́дістю

○ З [вели́кою] ра́дістю *див.* ра́дість

РА́ЗОМ

ра́зом

◇ Ви́хлюпнути / вихлю́пувати [ра́зом] з ку́пелем (з водо́ю) [і] дити́ну *див.* ви́хлюпнути (1)

РА́ЙДУГА

ра́йдуги

Гра́ти (перелива́тися) всіма́ кольора́ми (ба́рвами) весе́лки (ра́йдуги) *див.* гра́ти

РАК[1]

рак

◇ Ви́шептатися як рак у то́рбі *див.* вишіптуватися (1)

◇ Як (мов, ніби *і т. ін.*) [пече́ний (варе́ний)] рак *див.* рак[1]

РА́МКА

ра́мки

◇ Вихо́дити / ви́йти за ра́мки (за ме́жі) *див.* вихо́дити (25)

РАНГ

ра́нгом

◇ Стоя́ти ра́нгом ви́ще *див.* стоя́ти

РА́ННЯ

ра́ння

◇ З (від) ра́нку (з ра́ння) до [са́мого] ве́чора (до сме́рку, до смерка́ння, дотемна́, до но́чі) *див.* ра́нок

РА́НОК

ра́нку

◇ З (від) ра́нку (з ра́ння) до [са́мого] ве́чора (до сме́рку, до смерка́ння, дотемна́, до но́чі) *див.* ра́нок

РА́ПОРТ

ра́порт

○ Віддава́ти / відда́ти ра́порт *див.* віддава́ти (20)

РА́ТИЦЯ

ра́тиці

◇ Відки́нути / відкида́ти но́ги *(вульг., жарт.* копи́та, ра́тиці *і т. ін.)* *див.* відкида́ти (2)

РА́ХМАНСЬКИЙ

Ра́хманський

Рахма́нський Вели́кдень *див.* Вели́кдень (1)

ра́хманський

◇ На рахма́нський вели́кдень *див.* Вели́кдень (3)

РАХУ́НОК

рахунок

△ Відкрива́ти / відкри́ти раху́нок *див.* відкрива́ти (6)

◇ Відно́сити *(рідше* кла́сти) на (за) раху́нок *див.* відно́сити (1)

РАЦІОНАЛІЗА́ЦІЯ

раціоналіза́ції

Бюро́ раціоналіза́ції й винахі́дництва *див.* бюро́ (4)

РА́ЦІЯ[2]

ра́цію

◇ Визнава́ти (призна́вати) / ви́знати (призна́ти) ра́цію *див.* визнава́ти (1)

РЕА́ЛЬНИЙ

реа́льна

△ Реа́льна відсо́тко́ва ста́вка *див.* ста́вка

РЕВОЛЬВЕ́РНИЙ

револьве́рний

△ Револьве́рний верста́т *див.* верста́т (6)

РЕКВІЗИ́Т

реквізи́т

△ Ве́ксельний реквізи́т *див.* реквізи́т

РЕНТГЕ́НІВСЬКИЙ

рентге́нівське

△ Рентге́нівське випромі́нювання *див.* випромі́нювання (7)

РЕ́НТНИЙ

ре́нтна

△ Ре́нтна ви́плата *див.* ви́плата (2)

РЕПРЕЗЕНТАТИ́ВНИЙ

репрезентати́вна

△ Репрезентати́вна ви́бірка *див.* ви́бірка (1)

РЕФЛЕ́КС

рефле́кси

△ Вегетати́вні рефле́кси *див.* рефле́кс

РЕФРИЖЕРА́ТОРНИЙ

рефрижера́торний

Рефрижера́торний ваго́н *див.* ваго́н (9)

РЕЧОВИНА́

речови́ни

△ Вибухо́ві речови́ни *див.* речовина́

РЕ́ШТКА

ре́штки

Збира́ти / зібра́ти [всі (оста́нні)] си́ли (всю си́лу, ре́штки сил *і т. ін.)* <*діал.* Добува́ти всіх (оста́нніх) сил> *див.* збира́ти

РИ́БА

ри́ба

◊ Вели́ка ри́ба *див.* ри́ба

РИ́ЗИК

ри́зик

△ Відсо́тко́вий ри́зик *див.* ри́зик

РИ́ЛО

ри́ло

◊ Верну́ти (відверта́ти) ніс (но́са, фізіоно́мію, *зневажл.* ри́ло, пи́ку) *див.* верну́ти[1] (2)

РИ́НКОВИЙ

ри́нкова

△ Ри́нкова ва́ртість *див.* ва́ртість (6)

РИ́НОК

ри́нок

△ Валю́тний ри́нок *див.* ри́нок

△ Вихо́дити / ви́йти на ри́нок *див.* вихо́дити (18)

РИТМІ́ЧНІСТЬ

ритмі́чність

△ Ритмі́чність виробни́цтва *див.* ритмі́чність

РІ́ВЕНЬ

рі́вні

◊ На ви́щому (найви́щому) рі́вні *див.* рі́вень

РІ́ВНО

рі́вно

◊ Все одно́ *(прост.* рі́вно) *див.* весь[1] (11)

РІВНОВА́ГА

рівнова́ги

◊ Ви́ведений з рівнова́ги *див.* ви́ведений (2)

◊ Виво́дити (вибива́ти) / ви́вести (ви́бити) з рівнова́ги *див.* виво́дити[1] (8)

◊ Вихо́дити / ви́йти з рівнова́ги (з се́бе) *див.* вихо́дити (28)

РІГ

ро́ги

◊ Виставля́ти / ви́ставити ро́ги *див.* виставля́ти (6)

ро́гом

◊ Ро́гом вила́зити (вихо́дити) / ви́лізти (ви́йти) *див.* вила́зити (6)

РІД

рід

◊ Вести́ рід *див.* вести́ (21)

РІ́ЗНИЙ

рі́зних

◊ З рі́зних (усі́х) кінці́в *див.* кіне́ць[1]

◊ Усі́х (всіля́ких, вся́ких, рі́зних) масте́й <Усіє́ї (всіля́кої, вся́кої, рі́зної) ма́сті> *див.* масть[1]

рі́зні

◊ На всі (вся́кі, рі́зні *і т. ін.)* лади́ *див.* лад

◊ На (у) всі (рі́зні) кінці́ *див.* кіне́ць[1]

рі́зної

◊ Усі́х (всіля́ких, вся́ких, рі́зних) масте́й <Усіє́ї (всіля́кої, вся́кої, рі́зної) ма́сті> *див.* масть[1]

РІЗНИ́ЦЯ[1]

різни́ця

◊ Вели́ка різни́ця *див.* різни́ця[1]

РІЗНОКОЛЬОРО́ВИЙ

різнокольоро́вий

△ Висівкоподі́бний (різнокольоро́вий) лиша́й *див.* лиша́й

РІК

рік

Високо́сний рік *див.* рік

роки́

◊ Літа́ (роки́) вихо́дять / ви́йшли *див.* літа́

ро́ків

△ Ви́слуга ро́ків *див.* ви́слуга (1)

◊ Вихо́дити (іти́) / ви́йти з літ (з ро́ків, з ві́ку) *див.* вихо́дити (26)

РІКА́

рі́ках

◊ Пла́кати на рі́ках вавило́нських (Вавило́на) *див.* пла́кати

◊ Плач на рі́ках вавило́нських (Вавило́на) *див.* плач

РІСТ

ріст

◊ На весь (уве́сь) [по́вен, по́вний] зріст (ріст) *див.* зріст

РІЧ[1]

річ

○ Відо́ма (пе́вна, приро́дна, звісна) річ *див.* річ[1]

◊ Ді́ло твоє́ (його́, ва́ше *і т. ін.)* <Спра́ва (річ) твоя́ (його́, ва́ша *і т. ін.)*> *див.* ді́ло

○ Я́сна́ (види́ма) річ *див.* річ[1]

РІЧ[2]

річ

◊ Вести́ мо́ву (річ, сло́во) *див.* вести́ (18)

РІША́ТИ

ріша́ти

◊ Вирі́шувати (ріша́ти) / ви́рішити (ріши́ти) до́лю *див.* вирі́шувати (1)

РІ́ШЕННЯ

рі́шення

◊ Соломо́нове рі́шення (ви́рішення) *див.* рі́шення

РІШИ́ТИ

ріши́ти

◊ Вирі́шувати (ріша́ти) / ви́рішити (ріши́ти) до́лю *див.* вирі́шувати (1)

РОБИ́ТИ

роби́ти

Зчиня́ти (виклика́ти, роби́ти) / зчини́ти (ви́кликати, зроби́ти) переполо́х *див.* зчиня́ти

◊ Роби́ти (викида́ти, стро́їти) / зроби́ти (ви́кинути) фі́глі (фі́гля, фі́глі-мі́глі) *див.* роби́ти

◊ Роби́ти / зроби́ти вели́кі о́чі *див.* роби́ти

◊ Роби́ти / зроби́ти ви́гляд *див.* роби́ти

Роби́ти / зроби́ти [оста́ннє (вели́ке)] зуси́лля *див.* роби́ти

◊ Роби́ти (роздува́ти, *рі́дко* видува́ти) / зроби́ти (розду́ти, *рі́дко* ви́дути) з му́хи слона́ *(рі́дко* вола́, бугая́) *див.* роби́ти

РОБО́ТА

robі́т

Викона́вець робі́т *див.* викона́вець (1)

робо́та

△ Робо́та ви́ходу *див.* робо́та

РОГА́ТИЙ

рога́та

Вели́ка рога́та худо́ба *див.* худо́ба

РОДО́ВИ́Й

родови́й

△ Родови́й відмі́нок *див.* відмі́нок (9)

РОДО́ВИЩЕ

родо́вищ

△ Відкри́та розро́бка родо́вищ *див.* розро́бка

РОЗБИВА́ТИ

розбива́ти

◊ Оберта́ти (розбива́ти, розві́ювати, вали́ти *і т. ін.)* / оберну́ти (розби́ти, розві́яти, звали́ти *і т. ін.)* на (у) прах *(рі́дко* на пил) *див.* оберта́ти

РОЗБИРА́ТИ

розбира́ти

◊ Перебира́ти (розбира́ти) / перебра́ти (розі́бра́ти) по кісточка́х ([усі́] кісточки́, [усі́] жи́лочки) *див.* перебира́ти

РОЗБИ́ТИ

розби́ти

◊ Оберта́ти (розбива́ти, розві́ювати, вали́ти *і т. ін.)* / оберну́ти (розби́ти, розві́яти, звали́ти *і т. ін.)* на (у) прах *(рі́дко* на пил) *див.* оберта́ти

РОЗВЕ́РЗТИСЯ

розве́рзеться

◊ Хай розве́рзеться під тобо́ю (під ва́ми) земля́! *див.* земля́

РОЗВЕСЕЛИ́ТИ

розвесели́ти

◊ Ті́шити (весели́ти) / поті́шити (розвесели́ти) се́рце (ду́шу) *див.* ті́шити

РО́ЗВИТОК

ро́звитку

△ Вида́тки ро́звитку *див.* вида́ток (2)

РОЗВІ́ЮВАТИ

розві́ювати

◊ Оберта́ти (розбива́ти, розві́ювати, вали́ти *і т. ін.)* / оберну́ти (розби́ти, розві́яти, звали́ти *і т. ін.)* на (у) прах *(рі́дко* на пил) *див.* оберта́ти

РОЗВІ́ЯТИ

розві́яти

◊ Оберта́ти (розбива́ти, розві́ювати, вали́ти *і т. ін.)* / оберну́ти (розби́ти, розві́яти, звали́ти *і т. ін.)* на (у) прах *(рі́дко* на пил) *див.* оберта́ти

РОЗГАНЯ́ТИ

розганя́ти

◊ Відганя́ти (проганя́ти, розганя́ти *і т. ін.)* / відігна́ти (прогна́ти, розігна́ти *і т. ін.)* сон (дрімо́ту) *див.* відганя́ти (1)

РОЗГИНА́ТИ

розгина́ти

◊ Розгина́ти (розправля́ти, випро́стувати) / розігну́ти (розпра́вити, ви́простати) спи́ну *див.* розгина́ти

РО́ЗГОЛОС

ро́зголос

Діставá́ти (оде́ржувати) / діста́ти (оде́ржати) [вели́кий (широ́кий)] ро́зголос <Набира́ти (набува́ти) / набра́ти (набу́ти) [вели́кого (широ́кого)] ро́зголосу> *див.* дістава́ти

ро́зголосу

Дістава́ти (оде́ржувати) / діста́ти (оде́ржати) [вели́кий (широ́кий)] ро́зголос <Набира́ти (набува́ти) / набра́ти (набу́ти) [вели́кого (широ́кого)] ро́зголосу> *див.* дістава́ти

РОЗДУВА́ТИ

роздува́ти

◊ Роби́ти (роздува́ти, *рі́дко* видува́ти) / зроби́ти (розду́ти, *рі́дко* ви́дути) з му́хи слона́ *(рі́дко* вола́, бугая́) *див.* роби́ти

РОЗДУ́ТИ

розду́ти

◊ Роби́ти (роздува́ти, *рі́дко* видува́ти) / зроби́ти (розду́ти, *рі́дко* ви́дути) з му́хи слона́ *(рі́дко* вола́, бугая́) *див.* роби́ти

РОЗІБРА́ТИ

розібра́ти

◊ Перебира́ти (розбира́ти) / перебра́ти (розі́бра́ти) по кісточка́х ([усі́] кісточки́, [усі́] жи́лочки) *див.* перебира́ти

РОЗІГНА́ТИ

розігна́ти

◊ Відганя́ти (проганя́ти, розганя́ти *і т. ін.)* / відігна́ти (прогна́ти, розігна́ти *і т. ін.)* сон (дрімо́ту) *див.* відганя́ти (1)

РОЗІГНУ́ТИ

розігну́ти

◊ Розгина́ти (розправля́ти, випро́стувати) / розігну́ти (розпра́вити, ви́простати) спи́ну *див.* розгина́ти

РО́ЗКЛАД

ро́зкладу

Вибива́тися / ви́битися з гра́фіка (з ро́зкладу) *див.* вибива́тися (1)

РОЗКРИВА́ТИ

розкрива́ти

◊ Відкрива́ти (розкрива́ти) / відкри́ти (розкри́ти) ду́шу (се́рце) *див.* відкрива́ти (12)

◊ Відкрива́ти (розкрива́ти) / відкри́ти (розкри́ти) ка́рти *див.* відкрива́ти (13)

◊ Відкрива́ти (розкрива́ти) / відкри́ти (розкри́ти) обі́йми *див.* відкрива́ти (14)

◊ Відкрива́ти (розкрива́ти) / відкри́ти (розкри́ти) о́чі *див.* відкрива́ти (15)

◊ Відкрива́ти (розкрива́ти) / відкри́ти (розкри́ти) таємни́цю *див.* відкрива́ти (16)

РОЗКРИВА́ТИСЯ

розкрива́ються

◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.)*] о́чі відкри́лися *(рі́дше* розкри́лися) / відкрива́ються *(рі́дше* розкрива́ються) *див.* о́ко[1]

РОЗКРИ́ТИ

розкри́ти

◊ Відкрива́ти (розкрива́ти) / відкри́ти (розкри́ти) ду́шу (се́рце) *див.* відкрива́ти (14)

◊ Відкрива́ти (розкрива́ти) / відкри́ти (розкри́ти) ка́рти *див.* відкрива́ти (13)

◊ Відкрива́ти (розкрива́ти) / відкри́ти (розкри́ти) обі́йми *див.* відкрива́ти (14)

◊ Відкрива́ти (розкрива́ти) / відкри́ти (розкри́ти) о́чі *див.* відкрива́ти (15)

◊ Відкрива́ти (розкрива́ти) / відкри́ти (розкри́ти) таємни́цю *див.* відкрива́ти (16)

РОЗКРИ́ТИЙ

розкри́та

◊ Відкри́та (розкри́та) душа́ *див.* душа́

розкри́тим

◊ З відкри́тою (розкри́тою) душе́ю <З відкри́тим (розкри́тим) се́рцем> *див.* душа́

розкри́тими

◊ З розкри́тими *(рі́дше* відкри́тими, розпросте́ртими *і т. ін.)* обі́ймами *див.* обі́йми

розкри́тою

◊ З відкри́тою (розкри́тою) душе́ю <З відкри́тим (розкри́тим) се́рцем> *див.* душа́

РОЗКРИ́ТИСЯ

розкри́лися

◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.)*] о́чі відкри́лися *(рі́дше* розкри́лися) / відкрива́ються *(рі́дше* розкрива́ються) *див.* о́ко[1]

РОЗЛИВА́ТИСЯ

розлива́тися

◊ Співа́ти (виво́дити, розлива́тися, залива́тися) солове́йком (солов'є́м) *див.* співа́ти

РОЗЛЯГА́ТИСЯ

розляга́ються

◊ Аж (ті́льки) ви́ляски *(рі́дко* о́дляски) піду́ть / іду́ть (розляга́ються) *див.* ви́ляск (1)

РО́ЗМАХ

ро́змахом

◊ З (із) [усьо́го] ро́змаху <З ро́змахом> *див.* ро́змах

ро́змаху

◊ З (із) [усьо́го] ро́змаху <З ро́змахом> *див.* ро́змах

РОЗМНО́ЖЕННЯ

розмно́ження

△ Вегетати́вне розмно́ження *див.* розмно́ження

РОЗМО́ВА

розмо́ва

◊ От і вся розмо́ва *див.* розмо́ва

Розмо́ва іде́ (захо́дить, веде́ться, то́читься *і т. ін.*) / пішла́ (зайшла́) *див.* розмо́ва

розмо́ву

Вести́ розмо́ву *див.* вести́ (10)

РОЗПІЗНАВА́ЛЬНИЙ

розпізнава́льний

Розпізнава́льний (відмі́тний) знак *див.* знак

РОЗПОДІ́ЛЬНИЙ

розподі́льний

△ Розподі́льний вал *див.* вал[3] (3)

РОЗПОРЯ́ДЖЕННЯ

розпоря́дження

Віддава́ти / відда́ти кома́нду (нака́з, розпоря́дження *і т. ін.*) *див.* віддава́ти (5)

РОЗПРА́ВИТИ[1]

розпра́вити

◊ Випро́стувати (розправля́ти) / ви́простати (розпра́вити) пле́чі *див.* випро́стувати (1)

◊ Розгина́ти (розправля́ти, випро́стувати) / розігну́ти (розпра́вити, ви́простати) спи́ну *див.* розгина́ти

РОЗПРАВЛЯ́ТИ[1]

розправля́ти

◊ Випро́стувати (розправля́ти) / ви́простати (розпра́вити) пле́чі *див.* випро́стувати (1)

◊ Розгина́ти (розправля́ти, випро́стувати) / розігну́ти (розпра́вити, ви́простати) спи́ну *див.* розгина́ти

РОЗПРОСТЕ́РТИЙ

розпросте́ртими

◊ З розкри́тими (*рідше* відкри́тими, розпросте́ртими *і т. ін.*) обі́ймами *див.* обі́йми

РОЗПУСКА́ТИ

розпуска́ти

◊ Випуска́ти (розпуска́ти) / ви́пустити (розпусти́ти) па́зури (па́зурі, кі́гті) *див.* випуска́ти (11)

РОЗПУСТИ́ТИ

розпусти́ти

◊ Випуска́ти (розпуска́ти) / ви́пустити (розпусти́ти) па́зури (па́зурі, кі́гті) *див.* випуска́ти (11)

РОЗРИ́В

розри́в

△ Випробо́вувати на розри́в *див.* випробо́вувати (2)

РОЗРО́БКА

розро́бка

△ Відкри́та розро́бка родо́вищ *див.* розро́бка

РОЗСТА́ВИТИ

розста́вити

◊ Поста́вити (розста́вити) / ста́вити кра́пку [(всі) крапки́] над "і" *див.* поста́вити[1]

РО́ЗУМ

ро́зум

◊ Бог (Госпо́дь) ро́зум відібра́в (відня́в, забра́в *і т. ін.*) *див.* Бог (7)

◊ Відбира́ти / відібра́ти ро́зум *див.* відбира́ти (4)

ро́зуми

◊ Всі ро́зуми пої́сти *див.* поїда́ти

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) усі́ ро́зуми пої́сти *див.* поїда́ти

ро́зумом

◊ Ро́зумом висо́кий *див.* висо́кий (2)

ро́зуму

◊ Ви́жити / вижива́ти з ро́зуму (з ума́) *див.* вижива́ти (3)

◊ Випи́тувати ро́зуму *див.* випи́тувати (1)

◊ Відбі́гти (відбі́гтися) ро́зуму (глу́зду) *див.* відбіга́ти (1)

◊ З вели́кого ро́зуму *див.* ро́зум

РОЗУМІ́ТИ

розумі́єте

◊ Що ви розумі́єте! <Що ти розумі́єш!> *див.* розумі́ти

розумі́єш

◊ Що ви розумі́єте! <Що ти розумі́єш!> *див.* розумі́ти

РОЗУМО́ВИЙ

розумо́ве

Розумо́ве вихова́ння *див.* вихова́ння (1)

РОЗШИ́РЕННЯ

розши́рення

△ Варико́зне розши́рення вен *див.* розши́рення

РОЛЬ

ро́лі

◊ Вихо́дити / ви́йти з ро́лі *див.* вихо́дити (29)

◊ Вихо́дити / ви́йти на пе́рші ро́лі *див.* вихо́дити (34)

роль

◊ Витри́мувати / ви́тримати роль *див.* витри́мувати (3)

△ Вихідна́ роль *див.* роль

◊ Відіграва́ти / відігра́ти роль *див.* відіграва́ти (2)

РОСЛИ́НА

росли́н

△ Вегетати́вні о́ргани росли́н *див.* о́рган

росли́ни

△ Ви́щі (теломні) росли́ни *див.* росли́на

РОСТИ́

росте́

◊ Золоті́ ве́рби росту́ть <Золоте́ ве́рб'я росте́> *див.* верба́ (2)

росту́ть

◊ Золоті́ ве́рби росту́ть <Золоте́ ве́рб'я росте́> *див.* верба́ (2)

◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.*)] росту́ть (виростáють) / ви́росли кри́ла *див.* крило́

РОТ

рот

◊ На весь рот *див.* рот

ро́та

◊ Аж пі́на з ро́та (на губа́х) ска́че (лети́ть, виступа́є *і т. ін.*) *див.* пі́на

◊ Видира́ти / ви́дерти з зубі́в (з ро́та, з рук, з го́рла) *див.* видира́ти (3)

◊ Ви́летіло з ро́та (з уст) *див.* виліта́ти (1)

◊ Відкрива́ти / відкри́ти ро́та *див.* відкрива́ти (10)

◊ Відрива́ти [шмато́к (*рідше* кусо́к)] [хлі́ба] від ро́та *див.* відрива́ти[1] (5)

◊ З ро́та ве́рне *див.* верну́ти[1] (3)

◊ Тягти́ (тягну́ти, витяга́ти, витя́гувати, висми́кувати) слова́ [з ро́та] *див.* тягти́

РУБА́ТИ

руба́ти

Вибива́ти (відбива́ти, руба́ти) крок *див.* вибива́ти (5)

РУКА́

рук

◊ Вали́тися (леті́ти, па́дати *і т. ін.*) з рук *див.* вали́тися[1] (1)

◊ Вибива́ти / ви́бити з рук *див.* вибива́ти (12)

◊ Вибива́ти / ви́бити ко́зирі (ко́зир) з рук *див.* вибива́ти (14)

◊ Видира́ти / ви́дерти з зубі́в (з ро́та, з рук, з го́рла) *див.* видира́ти (3)

◊ Викру́чування рук *див.* викру́чування (1)

◊ Ви́порснути з рук *див.* випо́рскувати (2)

◊ Випуска́ти / ви́пустити ві́жки зі свої́х рук *див.* випуска́ти (6)

◊ Випуска́ти / ви́пустити з рук *див.* випуска́ти (8)

◊ Ви́рватися з рук (з лап, з лабе́т, з лабе́тів, з па́зурів *і т. ін.) див.* вирива́тися[1] (1)

◊ Вирива́ти / ви́рвати з рук *див.* вирива́ти[1] (4)

◊ Вислиза́ти *(рідко* виско́взуватися) / ви́слизнути *(рідко* ви́сковзнутися) з рук *(рідко* з-під рук) *див.* вислиза́ти (1)

◊ Вихо́дить / ви́йшло з рук *див.* вихо́дити (37)

◊ Відби́тися / відбива́тися від рук *див.* відбива́тися (3)

◊ Віддава́ти (здава́ти) / відда́ти (зда́ти) в ру́ки (до рук) *див.* віддава́ти (33)

◊ Все йде до рук (у ру́ку) *див.* весь[1] (8)

◊ [І] рук не ви́стачить *див.* вистача́ти (1)

◊ Ко́зир (усі ко́зирі) у ру́ки (до рук) *див.* ко́зир

◊ Не випуска́ти з рук *див.* випуска́ти (17)

◊ Не вихо́дити з рук *див.* вихо́дити (39)

◊ Схо́дити / зійти́ з рук *див.* схо́дити

рука́

◊ Важка́ рука́ *див.* рука́

◊ Ось (от) вам (тобі́) моя́ рука́ *див.* рука́

◊ Щоб (бода́й) ру́ки відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли) <Ру́ки б відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли)> <Рука́ б відсо́хла> <Хай (неха́й) ру́ки відсо́хнуть (повсиха́ють, повідсиха́ють)> <Хай (неха́й) рука́ відсо́хне> *див.* рука́

рука́м

◊ Не дава́ти нога́м і (та) рука́м відпочи́нку *див.* дава́ти

рука́ми

◊ Відбива́тися (відма́хуватися, відхре́щуватися) / відби́тися (відмахну́тися, відхрести́тися) рука́ми [й нога́ми] *див.* відбива́тися (1)

◊ Відрива́ти / відірва́ти з рука́ми *див.* відрива́ти[1] (2)

◊ Чужи́ми рука́ми жар (вого́нь, *діал.* грань) загріба́ти (загорта́ти, вигріба́ти, вигорта́ти) / загребти́ (загорну́ти, ви́гребти, ви́горнути) *див.* загріба́ти

ру́ки

Вести́ під (попі́д) ру́ки *див.* вести́ (6)

◊ Викру́чувати ру́ки *див.* викру́чувати (1)

◊ Відбира́ти / відібра́ти но́ги (ру́ки, ру́ки й но́ги) *див.* відбира́ти (2)

◊ Віддава́ти (здава́ти) / відда́ти (зда́ти) в ру́ки (до рук) *див.* віддава́ти (33)

◊ Ко́зир (усі ко́зирі) у ру́ки (до рук) *див.* ко́зир

◊ Ма́йстер *(рідше* маста́к) на всі ру́ки *див.* ма́йстер

◊ Ру́ки вгó́ру! *див.* рука́

◊ Ру́ки відва́люються (відпада́ють) *див.* рука́

◊ Ру́ки не відпаду́ть (не відва́ляться) *див.* рука́

◊ Щоб (бода́й) ру́ки відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли) <Ру́ки б відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли)> <Рука́ б відсо́хла> <Хай (неха́й) ру́ки відсо́хнуть (повсиха́ють, повідсиха́ють)> <Хай (неха́й) рука́ відсо́хне> *див.* рука́

руко́ю

◊ Відмахну́ти (відмахну́тися) руко́ю *див.* відмахну́ти (1)

ру́ку

◊ Важки́й (нелегки́й) на ру́ку *див.* важки́й (2)

◊ Вести́ за ру́ку *див.* вести́ (17)

Вести́ під ру́ку *див.* вести́ (7)

Ви́важити ру́ку *див.* вива́жувати (1)

◊ Віддава́ти / відда́ти [і] ру́ку [і се́рце] *див.* віддава́ти (28)

◊ Все йде до рук (у ру́ку) *див.* весь[1] (8)

◊ Дава́ти / да́ти (відда́ти) го́лову *(рідше* ру́ку) [відруба́ти (на відру́б, на відсі́к *і т. ін.)*] *див.* дава́ти

◊ На всю ру́ку *див.* рука́

◊ Під весе́лу ру́ку *див.* рука́

РУМ'Я́НЕЦЬ

рум'я́нець

Рум'я́нець (рум'я́нці) на всю щоку́ *див.* рум'я́нець

рум'я́нці

Рум'я́нець (рум'я́нці) на всю щоку́ *див.* рум'я́нець

РУСА́ЛЧИН

Руса́лчин

Руса́льний (Руса́лчин) вели́кдень *див.* вели́кдень (2)

РУСА́ЛЬНИЙ

Руса́льний

Руса́льний (Руса́лчин) вели́кдень *див.* вели́кдень (2)

РУХ

рух

△ Відно́сний рух *див.* рух

РУ́ХАТИСЯ

ру́хатися

◊ Іти́ (ру́хатися) / піти́ по висхі́дній *див.* іти́

РУША́ТИ

руша́ти

Вируша́ти (руша́ти, пуска́тися *і т. ін.)* / ви́рушити (ру́шити, пусти́тися *і т. ін.)* у путь (у доро́гу) *див.* вируша́ти (1)

Іти́ (руша́ти, виступа́ти *і т. ін.)* в похі́д (по́ходом) *див.* іти́

РУ́ШИТИ[2]

ру́шити

Вируша́ти (руша́ти, пуска́тися *і т. ін.)* / ви́рушити (ру́шити, пусти́тися *і т. ін.)* у путь (у доро́гу) *див.* вируша́ти (1)

◊ І ву́сом (брово́ю) не вести́ / не повести́ *(рідко* не ру́шити) *див.* вести́ (23)

РУШНИ́К

рушника́ми

◊ Верну́тися з рушника́ми *див.* верта́тися (1)

РЯД

ряд

△ Варіаці́йний ряд *див.* ряд

САДИ́ТИ

сади́ти

◊ Гопака́ віддира́ти (сади́ти) *див.* віддира́ти (1)

САДО́ВИЙ

садо́вий

△ Садо́вий вар *див.* вар (1)

СА́ЛО

са́ло

◊ Вбива́тися / вби́тися в ті́ло (в са́ло) *див.* вбива́тися[1] (4)

САЛЮ́Т

салю́т

○ Віддава́ти / відда́ти салю́т *див.* віддава́ти (21)

САМ

сам

◊ Сам Бог велі́в *див.* Бог (26)

са́мого

◊ З (від) ра́нку (з ра́ння) до [са́мого] ве́чора (до сме́рку, до смерка́ння, дотемна́, до но́чі) *див.* ра́нок

само́го

◊ Ви́черпати [само́го] себе́ *див.* вичё́рпувати (1)

◊ Ві́дступ від само́го себе́ *див.* ві́дступ

са́мої

◊ Співа́ти (вести́) ті́єї ж [са́мої] *див.* співа́ти

са́мою

◊ Плати́ти / відплати́ти тако́ю (ті́єю, *рідко* то́ю) са́мою моне́тою *див.* плати́ти

САМЕ́

сам

◇ Сам Бог велі́в *див.* Бог (26)

са́мого

◇ З (від) ра́нку (з ра́ння) до [са́мого] ве́чора (до сме́рку, до смерка́ння, дотемна́, до но́чі) *див.* ра́нок

само́го

◇ Ви́черпати [само́го] себе́ *див.* вичéрпувати (1)

◇ Ві́дступ від само́го себе́ *див.* ві́дступ

са́мої

◇ Співа́ти (вести́) тіє́ї ж [са́мої] *див.* співа́ти

са́мою

◇ Плати́ти / відплати́ти тако́ю (тіє́ю, *рі́дко* то́ю) са́мою моне́тою *див.* плати́ти

СА́МИЙ

самóї

◇ Від [усіє́ї (*рі́дко* самóї)] душі́ *див.* душа́

САМИ́Й

са́мого

◇ З (від) ра́нку (з ра́ння) до [са́мого] ве́чора (до сме́рку, до смерка́ння, дотемна́, до но́чі) *див.* ра́нок

само́го

◇ Ви́черпати [само́го] себе́ *див.* вичéрпувати (1)

◇ Ві́дступ від само́го себе́ *див.* ві́дступ

са́мої

◇ Співа́ти (вести́) тіє́ї ж [са́мої] *див.* співа́ти

са́мою

◇ Плати́ти / відплати́ти тако́ю (тіє́ю, *рі́дко* то́ю) са́мою моне́тою *див.* плати́ти

САМОЗАБУТТЯ́

самозабуття́

Виво́дити / ви́вести із забуття́ (із самозабуття́) *див.* виво́дити[1] (1)

СВІ́ЖИЙ

сві́жу

◇ Виво́дити / ви́вести на чи́сту (*рі́дко* сві́жу) во́ду *див.* виво́дити[1] (14)

СВІЙ

свій

◇ Відда́ти (спусти́ти) / віддава́ти (спуска́ти) [свій] дух *див.* віддава́ти (40)

Віджива́ти / віджи́ти своє́ (свій вік) *див.* віджива́ти (1)

◇ Відслужи́ти своє́ (свою́ слу́жбу, свій вік) *див.* відслу́жувати (1)

◇ Ма́ти [свій] верх *див.* ма́ти[2]

◇ Нести́ (*рі́дко* носи́ти) [свій (важки́й, тяжки́й)] хрест *див.* нести́

◇ Перетяга́ти (перетя́гувати, перева́жувати) / перетягти́ (перетягну́ти, перева́жити) на свою́ (на́шу, ва́шу *і т. ін.)* сто́рону (на свій (ваш, наш *і т. ін.)* бік) *див.* перетяга́ти

Спиня́ти / спини́ти свій ви́бір *див.* спиня́ти

Споку́тувати / споку́тати [свою́] вину́ (провину́, [свій] гріх) *див.* споку́тувати

свого́

◇ Ви́кинути (ви́креслити) з [свого́] се́рця *див.* викида́ти (11)

◇ Викре́слювати (витра́влювати) / ви́креслити (ви́травити) з [своє́ї] па́м'яті (з [свого́] життя́) *див.* викре́слювати (1)

◇ Відігрі́ти (ви́гріти, ви́годувати) / відігріва́ти змію́ (гадю́ку) біля (ко́ло) [свого́] се́рця (за па́зухою) *див.* відігріва́ти (1)

своє́

◇ Вести́ (гну́ти) своє́ (своє́ї) *див.* вести́ (15)

◇ Вилива́ти / ви́лити [свою́] ду́шу (*рі́дко* [своє́] се́рце) *див.* вилива́ти (1)

Віджива́ти / віджи́ти своє́ (свій вік) *див.* віджива́ти (1)

◇ Відроби́ти своє́ *див.* відробля́ти (1)

◇ Відслужи́ти своє́ (свою́ слу́жбу, свій вік) *див.* відслу́жувати (1)

◇ Все стає́ / ста́не на своє́ мі́сце (на свої́ місця́) *див.* весь[1] (15)

своє́ї

◇ Вести́ (гну́ти) своє́ (своє́ї) *див.* вести́ (15)

◇ Викре́слювати (витра́влювати) / ви́креслити (ви́травити) з [своє́ї] па́м'яті (з [свого́] життя́) *див.* викре́слювати (1)

◇ Вила́зити (вилі́зати) / ви́лізти зі своє́ї (вла́сної) шкаралу́пи *див.* вила́зити (2)

◇ Не зра́джувати / не зра́дити своє́ї нату́ри (вда́чі) *див.* зра́джувати

своє́му

Відповіда́ти [своє́му] призна́ченню *див.* відповіда́ти (1)

У [своє́му] по́вному скла́ді <Усі́м скла́дом> *див.* склад[1]

своє́ю

◇ Відчува́ти [всіє́ю своє́ю] шкі́рою *див.* відчува́ти

У всій [свої́й (його́)] повноті́ <З найбі́льшою [усіє́ю (своє́ю, його́)] повното́ю> *див.* повнота́

свої́

◇ Бра́ти (*рі́дко* прийма́ти) / взя́ти (*рі́дко* прийня́ти) на се́бе (на свої́ пле́чі) [весь] тяга́р *див.* бра́ти (130)

◇ Виклада́ти / ви́класти [свої́] ка́рти *див.* виклада́ти (2)

Вичи́тувати / ви́читати [свої́] годи́ни *див.* вичи́тувати (1)

◇ Все стає́ / ста́не на своє́ мі́сце (на свої́ місця́) *див.* весь[1] (15)

◇ Натиска́ти (нати́скувати, дави́ти) / нати́снути (надави́ти) на [всі] [свої́] га́льма (педа́лі) *див.* натиска́ти

Поклада́ти / покла́сти [всю] наді́ю ([всі] [свої́] наді́ї) *див.* поклада́ти

◇ У [всі] [свої́] чоти́ри о́ка <У че́тверо оче́й> *див.* чоти́ри

свої́й

В [усі́й (свої́й, їх *і т. ін.)*] суку́пності *див.* суку́пність

◇ У всій [свої́й, його́ *і т. ін.*] наготі́ *див.* нагота́

У всій [свої́й (його́)] повноті́ <З найбі́льшою [усіє́ю (своє́ю, його́)] повното́ю> *див.* повнота́

свої́х

◇ Ви́везти (ви́тягти, ви́нести, понести́) / виво́зити (витяга́ти, вино́сити, нести́) на свої́х плеча́х (на собі́) *див.* виво́зити (3)

◇ Випуска́ти / ви́пустити ві́жки зі свої́х рук *див.* випуска́ти (6)

◇ Нести́ [весь] тяга́р на свої́х пле́чах (на собі́) *див.* нести́

свою́

◇ Вести́ свою́ лі́нію *див.* вести́ (22)

◇ Вилива́ти / ви́лити [свою́] ду́шу (*рі́дко* [своє́] се́рце) *див.* вилива́ти (1)

◇ Вилива́ти / ви́лити [свою́] жовч *див.* вилива́ти (2)

Виробля́ти / ви́робити свою́ си́лу (си́лоньку) *див.* виробля́ти (1)

◇ Відда́ти (*рі́дко* покла́сти) / віддава́ти (*рі́дко* поклада́ти) [свою́] ду́шу *див.* віддава́ти (39)

◇ Відслужи́ти своє́ (свою́ слу́жбу, свій вік) *див.* відслу́жувати (1)

◇ Вклада́ти / вкла́сти [всю] [свою́] ду́шу *див.* вклада́ти[1]

◇ Заклика́ти / закли́кати на допомо́гу свою́ во́лю (ви́тримку) *див.* заклика́ти

◇ На всю (свою́) обихі́дку *див.* обихі́дка

◇ Перетяга́ти (перетя́гувати, перева́жувати) / перетягти́ (перетягну́ти, перева́жити) на свою́ (на́шу, ва́шу *і т. ін.)* сто́рону (на свій (ваш, наш *і т. ін.)* бік) *див.* перетяга́ти

Споку́тувати / споку́тати [свою́] вину́ (провину́, [свій] гріх) *див.* споку́тувати

СВІТ[1]

світ

◇ Виво́дити / ви́вести на світ [я́сний] *див.* виво́дити[1] (13)

◇ Витяга́ти / ви́тягти (ви́тягнути) на світ Бо́жий *див.* витяга́ти (13)

◇ Світ на всі чоти́ри ві́три *див.* світ[1]

СВІТ[2]

світ

◊ [Аж *(рідко* білий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колихається, іде́) / закрути́вся (завертівся, замакітрився, заколихався, пішо́в) обертом (пере́кидом, пере́кидьки, хо́дором *і т. ін.)* [в очах (пе́ред очима)] *див.* світ[2]

◊ [Аж (як, мов, ніби *і т. ін.)*] світ [вгору] підня́вся *див.* світ[2]

◊ Ва́литься світ *див.* світ[2]

◊ Ви́вести у [широ́кий] світ (у [широ́кі] світи́) *див.* виво́дити[1] (7)

Виво́зити / ви́везти в світ *див.* виво́зити (1)

Видава́ти / ви́дати в світ *див.* видава́ти (1)

Виїжджа́ти (ї́здити) в світ *див.* виїжджа́ти (1)

◊ Випуска́ти (пуска́ти) / ви́пустити (пусти́ти) в світ *див.* випуска́ти (10)

◊ Виряджа́ти в світ *див.* виряджа́ти (1)

◊ Вихо́дити / ви́йти в світ *див.* вихо́дити (24)

◊ Відпра́вити (спрова́дити, *рідко* відпрова́дити) / відправля́ти (спрова́джувати, *рідко* відпрова́джувати) на той світ *див.* відправля́ти (4)

◊ Відпра́витися на той світ *див.* відправля́тися (1)

◊ [І] світ [ні́коли] не ба́чив *(діал.* не вида́в, не ви́дів) *див.* світ[2]

◊ На весь світ *див.* світ[2]

◊ Переверну́ти [весь] світ *див.* переверта́ти

◊ Як (відко́ли) світ сві́том *див.* світ[2]

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* [вдру́ге (зно́ву)] на світ народи́тися *див.* наро́джуватися

сві́та

◊ Сві́та не вида́ти *див.* вида́ти (1)

◊ Сві́ту (сві́та) [бі́лого (Бо́жого)] не ви́дно *(рідко* не ви́дко) *див.* ви́дно (2)

світа́х

◊ По (у) [всіх (широ́ких, дале́ких)] світа́х <По всьо́му сві́ту> *див.* світ[2]

світи́

◊ Ви́вести у [широ́кий] світ (у [широ́кі] світи́) *див.* виво́дити[1] (7)

сві́ті

◊ Все на сві́ті *див.* весь[1] (10)

◊ Забува́ти / забу́ти про все [на сві́ті] *див.* забува́ти

◊ Заклина́ти Бо́гом (усі́м святи́м [на сві́ті]) *див.* заклина́ти

Переплу́тати все [на сві́ті] *див.* переплу́тувати

сві́том

◊ Як (відко́ли) світ сві́том *див.* світ[2]

сві́ту

◊ Ви́йти (ви́дряпатися) з то́го сві́ту *див.* вихо́дити (20)

◊ Ви́ходець з то́го сві́ту *див.* ви́ходець (1)

◊ Віді́рваний (віді́різаний) від [бі́лого] сві́ту *див.* віді́рваний (1)

◊ Відрива́ти (відрі́зувати, відріза́ти) / відірва́ти (відрі́зати) від сві́ту *див.* відрива́ти[1] (4)

◊ По (у) [всіх (широ́ких, дале́ких)] світа́х <По всьо́му сві́ту> *див.* світ[2]

◊ Сві́ту (сві́та) [бі́лого (Бо́жого)] не ви́дно *(рідко* не ви́дко) *див.* ви́дно (2)

◊ Як цві́ту по всьо́му сві́ту *див.* цвіт[1]

СВІ́ТЛО[1]

сві́тлом

◊ [Тре́ба] вдень (се́ред бі́лого дня) з вогне́м [та ще] (зі сві́чкою, зі сві́тлом, при со́нці *і т. ін.)* [тако́го] шука́ти (вишу́кувати) / пошука́ти <Пошука́ти тако́го [тре́ба]> *див.* тре́ба[1]

СВІТОВИ́Й[1]

світові́й

Від світово́ї зорі до вечі́рньої *див.* зоря́

СВІТОВИ́Й[2]

світово́ї

Спра́ва [величе́зної (вели́кої)] держа́вної (світово́ї) ваги́ *див.* спра́ва[1]

СВІ́ЧКА

свічка́ми

◊ Вдень з вогне́м (зі сві́чкою, зі свічка́ми) не знайде́ш (не знайти́) *див.* знахо́дити

сві́чкою

◊ Вдень з вогне́м (зі сві́чкою, зі свічка́ми) не знайде́ш (не знайти́) *див.* знахо́дити

◊ [Тре́ба] вдень (се́ред бі́лого дня) з вогне́м [та ще] (зі сві́чкою, зі сві́тлом, при со́нці *і т. ін.)* [тако́го] шука́ти (вишу́кувати) / пошука́ти <Пошука́ти тако́го [тре́ба]> *див.* тре́ба[1]

◊ Хоч уде́нь із сві́чкою шука́й [— не знайде́ш] *див.* шука́ти

СВЯТ

Свята́

Свята́ вече́ря *див.* вече́ря (2)

СВЯТИ́Й

Свята́

Свята́ вече́ря *див.* вече́ря (2)

святе́

◊ Попира́ти все святе́ *див.* попира́ти[2]

Святи́й

◊ Бага́тий (Святи́й) ве́чір *див.* ве́чір (5)

святи́й

◊ Бог *(рідко* Біг, Госпо́дь) [його́ (їх, тебе́ *і т. ін.)*] [святи́й] знає (зна, відає, ві́да) *див.* Бог (13)

◊ От (ось) [тобі́ (вам)] хрест [святи́й] *див.* хрест

святи́м

◊ Заклина́ти Бо́гом (усі́м святи́м [на сві́ті]) *див.* заклина́ти

святи́х

◊ Хоч святи́х вино́сь [із ха́ти] *див.* вино́сити (9)

СЕ[2]

сьому́

◊ Мир вам! <Мир сьому́ до́му!> *див.* мир[1]

СЕБЕ́

се́бе

◊ [Аж] вбира́ти (бра́ти) [в (на) се́бе] о́чі (о́ко) *див.* вбира́ти[1] (1)

Бра́ти / взя́ти [на се́бе] відповіда́льність *див.* бра́ти (21)

◊ Бра́ти *(рідко* прийма́ти) / взя́ти *(рідко* прийня́ти) на се́бе (на свої́ пле́чі) [весь] тяга́р *див.* бра́ти (130)

◊ Бра́ти (прийма́ти, перейма́ти) / взя́ти (прийня́ти, перейня́ти) вину́ на се́бе *див.* бра́ти (127)

◊ Виво́дити / ви́вести з се́бе *(рідко* з терпцю́) *див.* виво́дити[1] (10)

◊ Вида́влювати / ви́давити з се́бе *див.* вида́влювати (3)

◊ Виклика́ти / ви́кликати вого́нь на се́бе *див.* виклика́ти (4)

◊ Вихо́дити / ви́йти з рівнова́ги (з се́бе) *див.* вихо́дити (28)

◊ Зня́ти (ски́нути) і (та) відда́ти / віддава́ти [оста́нню] соро́чку [з се́бе] *див.* зніма́ти

◊ О́чі вбира́ють [в се́бе] <Зір (по́гляд) вбира́є [в се́бе]> *див.* о́ко[1]

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* пуд ваги́ ски́нути [з се́бе] *див.* скида́ти

◊ Як [у се́бе] вдо́ма (до́ма) *див.* вдо́ма (1)

себе́

◊ Видава́ти / ви́дати себе́ *див.* видава́ти (5)

Вика́зувати / ви́казати себе́ *див.* вика́зувати (1)

◊ Ви́черпати [само́го] себе́ *див.* вичер́пувати (1)

◊ Ви́явити / виявля́ти себе́ *див.* виявля́ти (1)

◊ Віддава́ти / відда́ти [всього́] себе́ *див.* віддава́ти (26)

Відкрива́ти / відкри́ти себе́ *див.* відкрива́ти (3)

◊ Віднайти́ себе́ *див.* віднахо́дити (1)

◊ Ві́дступ від само́го себе́ *див.* ві́дступ

собі́

◊ Вбива́ти / вби́ти собі́ в го́лову *див.* вбива́ти[1] (2)

◊ Іди́ [собі́] на всі чоти́ри ві́три (на чоти́ри бо́ки) *див.* іти́

◊ Суши́ти / ви́сушити [собі] го́лову (мо́зок, *діал.* мізки) ***див.*** суши́ти

◊ Хоч би [тобі (собі, вам)] ву́сом (ву́хом, брово́ю *і т. ін.)* повести́ ***див.*** пово́дити[1]

СЕЙ

сьому́

◊ Мир вам! <Мир сьому́ до́му!> ***див.*** мир[1]

СЕКРЕ́Т[1]

секре́т

Видава́ти (викрива́ти) / ви́дати (ви́крити) таємни́цю (секре́т) ***див.*** видава́ти (2)

секре́том

◊ Під [вели́ким] секре́том <По [вели́кому] секре́ту> ***див.*** секре́т[1]

секре́ту

◊ Під [вели́ким] секре́том <По [вели́кому] секре́ту> ***див.*** секре́т[1]

СЕМИСО́ТНИЙ

семисо́тна

Семисо́тна верства́ (верста́) ***див.*** верства́[1] (1)

◊ Як семисо́тна верства́ ***див.*** верства́[1] (3)

СЕ́РДЕНЬКО

се́рденько

◊ Суши́ти / ви́сушити се́рце (се́рденько) ***див.*** суши́ти

се́рде́нько

◊ Се́рце (се́рде́нько) як (ле́две, ма́ло, тро́хи *і т. ін.)* не ви́скочить [з груде́й] ***див.*** се́рце

СЕРЕ́ДНІЙ

сере́дня

△ Сере́дня вагова́ катего́рія <Сере́дня вага́> ***див.*** катего́рія

СЕРІ́ЙНИЙ

серíйне

△ Серíйне виробни́цтво ***див.*** виробни́цтво (7)

СЕРТИФІКА́Т

сертифіка́т

△ Сертифіка́т відпові́дності ***див.*** сертифіка́т

СЕ́РЦЕ

се́рце

◊ [Важки́й] ка́мінь да́вить ду́шу (се́рце, на се́рце) ***див.*** ка́мінь

◊ Вели́ке се́рце ***див.*** се́рце

◊ Виййма́ти / ви́йняти ду́шу (се́рце) ***див.*** вийма́ти (2)

◊ Вилива́ти / ви́лити [свою́] ду́шу *(рі́дко* [своє́] се́рце) ***див.*** вилива́ти (1)

◊ Відбира́ти (відніма́ти) / відібра́ти (відня́ти) се́рце (ду́шу, се́рце й ду́шу) ***див.*** відбира́ти (8)

◊ Відверну́ти се́рце ***див.*** відверта́ти (2)

◊ Віддава́ти / відда́ти [і] ру́ку [і се́рце] ***див.*** віддава́ти (28)

◊ Віддава́ти / відда́ти се́рце ***див.*** віддава́ти (32)

◊ Відда́ти [і] се́рце і ду́шу ***див.*** віддава́ти (37)

◊ Відігріва́ти / відігрі́ти се́рце (ду́шу) ***див.*** відігріва́ти (1)

◊ Відкрива́ти (розкрива́ти) / відкри́ти (розкри́ти) ду́шу (се́рце) ***див.*** відкрива́ти (12)

◊ Переверта́ти / переверну́ти [всю] ду́шу ([все] се́рце) ***див.*** переверта́ти

◊ Се́рце (душа́) відпочива́є / відпочи́не ***див.*** се́рце

◊ Се́рце обкипа́є (закипа́є, окипа́є *і т. ін.)* / обкипі́ло (закипі́ло, окипі́ло *і т. ін.)* кро́в'ю (сукрова́тою, смоло́ю, ва́ром *і т. ін.)* ***див.*** се́рце

◊ Се́рце (се́рденько) як (ле́две, ма́ло, тро́хи *і т. ін.)* не ви́скочить [з груде́й] ***див.*** се́рце

◊ Суши́ти / ви́сушити се́рце (се́рденько) ***див.*** суши́ти

◊ Ті́шити (весели́ти) / поті́шити (розвесели́ти) се́рце (ду́шу) ***див.*** ті́шити

◊ Тяжки́й (важки́й) ка́мінь ліг (упа́в, звали́вся) на гру́ди (на ду́шу, на се́рце) ***див.*** ка́мінь

◊ Як (мо́в, ніби *і т. ін.)* хто встроми́в (вгороди́в) ніж (ножа́, го́лку) в се́рце ***див.*** хто[1]

се́рцем

◊ Відпочива́ти (спочива́ти) / відпочи́ти *(рі́дко* спочи́ти) се́рцем (душе́ю) ***див.*** відпочива́ти (2)

◊ Всім се́рцем <Всіє́ю душе́ю> ***див.*** се́рце

◊ З важки́м (нелегки́м) се́рцем ***див.*** се́рце

◊ З відкри́тою (розкри́тою) душе́ю <З відкри́тим (розкри́тим) се́рцем> ***див.*** душа́

◊ Ли́нути (вита́ти, леті́ти) / поли́нути (полеті́ти) ду́мкою (думка́ми, ду́мою, *рі́дше* в ду́мці, мрі́ями, се́рцем) ***див.*** ли́нути

◊ Прили́пнути (прикипі́ти) [всім] се́рцем ([усіє́ю] душе́ю) ***див.*** прилипа́ти

се́рці

◊ Ва́жко (тя́жко) на се́рці (на душі́) ***див.*** ва́жко (2)

◊ Віддава́тися / відда́тися в душі́ (в се́рці) ***див.*** віддава́тися (2)

◊ Відлягти́ (віді́йти́, *рі́дко* відли́гнути) / відляга́ти (відхо́дити) від се́рця (від душі́, на се́рці, на душі́) ***див.*** відляга́ти (1)

◊ Ле́гко (лю́бо, ве́село *і т. ін.)* на душі́ (на се́рці) ***див.*** ле́гко

◊ Лежа́ти [важки́м] ка́менем (тягаре́м) на се́рці (на душі́) ***див.*** лежа́ти

се́рця

◊ Ви́кинути (ви́креслити) з [свого́] се́рця ***див.*** викида́ти (11)

◊ Варива́ти / ви́рвати з се́рця ***див.*** варива́ти[1] (5)

◊ Від (з) [усьо́го] се́рця ***див.*** се́рце

◊ Відігрі́ти (ви́гріти, ви́годувати) / відігріва́ти змію́ (гадю́ку) бі́ля (ко́ло) [свого́] се́рця (за па́зухою) ***див.*** відігріва́ти (2)

◊ Відлягти́ (віді́йти́, *рі́дко* відли́гнути) / відляга́ти (відхо́дити) від се́рця (від душі́, на се́рці, на душі́) ***див.*** відляга́ти (1)

◊ [Живце́м] відрива́ти (відкра́ювати, *рі́дше* відтина́ти) / відірва́ти (відкра́яти, *рі́дше* відтя́ти) від се́рця (від се́бе) ***див.*** відрива́ти[1] (6)

◊ За велі́нням (за по́кликом) се́рця (душі́) ***див.*** велі́ння (1)

◊ Здійма́ти / здійня́ти (зня́ти) [важки́й] ка́мінь (тяга́р) з се́рця (з душі́) ***див.*** здійма́ти

◊ Усіма́ фі́брами душі́ (се́рця, істо́ти *і т. ін.)* ***див.*** фі́бра

СЕСТРА́

сестра́

◊ Ва́ша сестра́ ***див.*** сестра́

СИ́ЛА

сил

Верхо́вний головнокома́ндувач Збро́йних сил Украї́ни ***див.*** головнокома́ндувач

◊ Вибива́тися / ви́битися з сил (з си́ли, з мо́чі, з мо́ці) ***див.*** вибива́тися (4)

Збира́ти / зібра́ти [всі (оста́нні)] си́ли (всю си́лу, ре́штки сил *і т. ін.)* <*діал.* Добува́ти всіх (оста́нніх) сил> ***див.*** збира́ти

○ З усіє́ї си́ли <З усіє́ю си́лою> <З усіх сил> ***див.*** си́ла

си́лами

◊ Всіма́ си́лами ***див.*** си́ла

си́ли

◊ Вибива́тися / ви́битися з сил (з си́ли, з мо́чі, з мо́ці) ***див.*** вибива́тися (4)

◊ Висиса́ти (висмо́ктувати, витяга́ти, випива́ти) / ви́ссати (ви́смоктати, ви́тягти, ви́пити) [всю] кров (си́лу, [всі] си́ли (со́ки)) ***див.*** висиса́ти (1)

◊ Висо́тувати / ви́сотати си́ли (си́лу) ***див.*** висо́тувати (1)

Відбира́ти (забира́ти) / відібра́ти (забра́ти) си́ли (си́лу) ***див.*** відбира́ти (1)

Збира́ти / зібра́ти [всі (оста́нні)] си́ли (всю си́лу, ре́штки сил) <*діал.* Добува́ти всіх (оста́нніх) сил> ***див.*** збира́ти

○ З усієї си́ли <З усією си́лою> <З усіх сил> *див.* си́ла

Напру́жувати / напру́жити [всі (оста́нні)] си́ли *див.* напру́жувати

си́лою

З вели́кою си́лою *див.* си́ла

○ З усієї си́ли <З усією си́лою> <З усіх сил> *див.* си́ла

си́лу

◇ Вбива́тися (вбира́тися) / вби́тися (вбра́тися) в си́лу *див.* вбива́тися[1] (2)

Виробля́ти / ви́робити свою́ си́лу (си́лоньку) *див.* виробля́ти (1)

◇ Висиса́ти (висмо́ктувати, витяга́ти, випива́ти) / ви́ссати (ви́смоктати, ви́тягти, ви́пити) [всю] кров (си́лу, [всі] си́ли (со́ки)) *див.* висиса́ти (1)

◇ Висо́тувати / ви́сотати си́ли (си́лу) *див.* висо́тувати (1)

Відбира́ти (забира́ти) / відібра́ти (забра́ти) си́ли (си́лу) *див.* відбира́ти (1)

Збира́ти / зібра́ти [всі (оста́нні)] си́ли (всю си́лу, ре́штки сил *і т. ін.*) <*діал.* Добува́ти всіх (оста́нніх) сил> *див.* збира́ти

◇ Ма́ти [вели́ку] си́лу *див.* ма́ти[2]

◇ На вели́ку (превели́ку) си́лу *див.* си́ла

СИ́ЛОНЬКА

си́лоньку

Виробля́ти / ви́робити свою́ си́лу (си́лоньку) *див.* виробля́ти (1)

СИСТЕ́МА

систе́ма

△ Вегетати́вна нерво́ва систе́ма *див.* систе́ма

△ Вено́зна систе́ма *див.* систе́ма

△ Ви́ща нерво́ва систе́ма *див.* систе́ма

△ Відкри́та систе́ма *див.* систе́ма

△ Інерці́йна систе́ма відліку *див.* систе́ма

△ Мажорита́рна ви́борча систе́ма *див.* систе́ма

△ Пропорці́йна ви́борча систе́ма *див.* систе́ма

СІДА́ТИ

сіда́ти

◇ Сіда́ти (вила́зити) / сі́сти (ви́лізти) на го́лову *див.* сіда́ти

◇ Сіда́ти / сі́сти ве́рхи *див.* сіда́ти

СІДЛО́

сідла́

◇ Ви́бити (ви́садити) з сідла́ (*заст.* з кульба́ки) *див.* вибива́ти (13)

◇ Ви́летіти із сідла́ *див.* виліта́ти (3)

СІК

со́ки

◇ Вида́влювати (вижима́ти, витяга́ти *і т. ін.*) / ви́давити (ви́жати, ви́тягнути *і т. ін.*) [всі] со́ки *див.* вида́влювати (4)

◇ Висиса́ти (висмо́ктувати, витяга́ти, випива́ти) / ви́ссати (ви́смоктати, ви́тягти, ви́пити) [всю] кров (си́лу, [всі] си́ли (со́ки)) *див.* висиса́ти (1)

соку́

◇ Вари́тися у вла́сному соку́ *див.* вари́тися (2)

СІЛЬ

со́лі

◇ Відва́жити со́лі [до́бре] *див.* відва́жувати (2)

СІМ

сім

◇ Виганя́ти / ви́гнати сім потів (сьо́мий піт) *див.* виганя́ти (1)

Всім по сім *див.* сім

◇ За сім верст киселю́ ї́сти *див.* ї́сти

◇ Сім верст пі́шки за шмат (*рідко* за шматко́м) ки́шки *див.* сім

◇ Сім мішків (кіп, три мішки́) греча́ної во́вни (горі́хів) [і (та) всі непо́вні] *див.* сім

СІМ'Я́

сім'ї́

◇ Відби́тися / відбива́тися від до́му (від сім'ї́) *див.* відбива́тися (2)

СІ́РКА

сі́ркою

◇ Не ви́курити й ла́даном (сі́ркою) *див.* вику́рювати (1)

СІ́СТИ

сі́сти

◇ Сіда́ти (вила́зити) / сі́сти (ви́лізти) на го́лову *див.* сіда́ти

◇ Сіда́ти / сі́сти ве́рхи *див.* сіда́ти

СІ́ЧКА

сі́чки

◇ Не ва́ртий (не варт) [і] ви́їденого яйця́ (ви́шкварки, ді́рки з бу́блика, фу́нта кло́ччя, то́рби сі́чки *і т. ін.*) *див.* ва́ртий (4)

СІ́ЯТИ

сі́яти

△ Сі́яти (висіва́ти) під по́крив *див.* сі́яти

СКАЗА́ТИ

скажу́

Скажу́ [я] тобі́ (вам) *див.* сказа́ти

сказа́ти

◇ Не вмі́ти (не могти́) сло́ва (двох слів) ви́мовити (сказа́ти) *див.* умі́ти

Як (як би) [тобі́ (вам)] [це] сказа́ти *див.* сказа́ти

СКАЗИ́ТИСЯ

скази́вся

◇ Бода́й (щоб, неха́й би *і т. ін.*) ти (він, вона́ *і т. ін.*) сказ́ився (скис, зслиз *і т. ін.*) <Сказ́ись (скі́сни, зсли́зни) ти> <Сказі́ться (скі́сніть, зсли́зніть) ви> *див.* сказ́итися

сказ́ись

◇ Бода́й (щоб, неха́й би *і т. ін.*) ти (він, вона́ *і т. ін.*) сказ́ився (скис, зслиз *і т. ін.*) <Сказ́ись (скі́сни, зсли́зни) ти> <Сказі́ться (скі́сніть, зсли́зніть) ви> *див.* сказ́итися

сказі́ться

◇ Бода́й (щоб, неха́й би *і т. ін.*) ти (він, вона́ *і т. ін.*) сказ́ився (скис, зслиз *і т. ін.*) <Сказ́ись (скі́сни, зсли́зни) ти> <Сказі́ться (скі́сніть, зсли́зніть) ви> *див.* сказ́итися

СКАК

скаку́

○ На [всьо́му (по́вному, по́внім)] скаку́ *див.* скак

СКАКА́ТИ

скака́ти

◇ Скака́ти (іти́) по верха́х *див.* скака́ти

ска́че

◇ Аж пі́на з ро́та (на губа́х) ска́че (лети́ть, виступа́є *і т. ін.*) *див.* пі́на

СКАЛАМУ́ТИТИ

скаламу́тити

◇ Скаламу́тити [всю] ду́шу ([все] нутро́) *див.* скаламу́тити

СКАЛЯ́РНИЙ

скаля́рна

△ Скаля́рна величина́ *див.* величина́ (6)

СКИ́БА

ски́ба

◇ Відрі́зана ски́ба (ски́бка) [від хлі́ба] <Одрі́заний шмато́к хлі́ба> *див.* ски́ба

СКИ́БКА

ски́бка

◇ Відрі́зана ски́ба (ски́бка) [від хлі́ба] <Одрі́заний шмато́к хлі́ба> *див.* ски́ба

СКИ́НУТИ

ски́нути

◇ Зня́ти (ски́нути) і (та) відда́ти / віддава́ти [оста́нню] соро́чку [з се́бе] *див.* зніма́ти

◇ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) пуд ваги́ ски́нути [з се́бе] *див.* скида́ти

СКИ́СНУТИ

скис

◇ Бода́й (щоб, неха́й би *і т. ін.*) ти (він, вона́ *і т. ін.*) сказ́ився (скис, зслиз *і т. ін.*) <Сказ́ись (скі́сни, зсли́зни) ти> <Сказі́ться (скі́сніть, зсли́зніть) ви> *див.* сказ́итися

СКІ́ЛЬКИ

скі́льки

◇ Скі́льки ду́ху ви́стачить *див.* вистача́ти (3)

◇ Що (скі́льки) [є] мо́чі <З усієї мо́чі> *див.* бу́ти (111)

СКІ́НЧЕНИЙ

скі́нчена

◇ Проспі́вана (доспі́вана, відспі́вана, скі́нчена) пі́сенька *(рі́дше* пі́сня) *див.* пі́сенька

СКЛАД[1]

скла́ді

У [своє́му] по́вному скла́ді <Усі́м скла́дом> *див.* склад[1]

скла́дом

У [своє́му] по́вному скла́ді <Усі́м скла́дом> *див.* склад[1]

СКЛАД[2]

склад

△ Відкри́тий склад *див.* склад[2]

СКЛАДА́ТИ

склада́ти

◇ Вали́ти (зва́лювати, зверта́ти, покла́да́ти, склада́ти, *рі́дше* спира́ти) / звали́ти (зверну́ти, покла́сти, скла́сти, *рі́дше* спе́рти) вину́ (провину́) *див.* вали́ти[1] (4)

◇ Віддава́ти (відва́жувати, кла́сти, *заст.* покла́да́ти, склада́ти) / відда́ти (відва́жити, скла́сти) [земни́й (низьки́й, поясни́й)] покло́н (уклі́н) *див.* віддава́ти (25)

Віддава́ти (склада́ти) / відда́ти (скла́сти) ша́ну (поша́ну, пова́гу *і т. ін.) див.* віддава́ти (17)

◇ Кла́сти (нести́, прино́сити, склада́ти *і т. ін.)* / покла́сти (принести́, скла́сти *і т. ін.)* на вівта́р (на олта́р) *див.* кла́сти

Склада́ти *(рі́дше* держа́ти) / скла́сти *(рі́дше* ви́держати, ви́тримати, *заст.* здержа́ти) і́спит (екза́мен, залі́к) *див.* склада́ти

△ Склада́ти / скла́сти ви́рок (при́суд) *див.* склада́ти

СКЛА́СТИ

скла́сти

◇ Вали́ти (зва́лювати, зверта́ти, покла́да́ти, склада́ти, *рі́дше* спира́ти) / звали́ти (зверну́ти, покла́сти, скла́сти, *рі́дше* спе́рти) вину́ (провину́) *див.* вали́ти[1] (4)

◇ Віддава́ти (відва́жувати, кла́сти, *заст.* покла́да́ти, склада́ти) / відда́ти (відва́жити, скла́сти) [земни́й (низьки́й, поясни́й)] покло́н (уклі́н) *див.* віддава́ти (25)

Віддава́ти (склада́ти) / відда́ти (скла́сти) ша́ну (поша́ну, пова́гу *і т. ін.) див.* віддава́ти (17)

◇ Кла́сти (нести́, прино́сити, склада́ти *і т. ін.)* / покла́сти (принести́, скла́сти *і т. ін.)* на вівта́р (на олта́р) *див.* кла́сти

Склада́ти *(рі́дше* держа́ти) / скла́сти *(рі́дше* ви́держати, ви́тримати, *заст.* здержа́ти) і́спит (екза́мен, залі́к) *див.* склада́ти

△ Склада́ти / скла́сти ви́рок (при́суд) *див.* склада́ти

СКЛО

скло

Венеціа́нське (венеці́йське) скло (дзе́ркало) *див.* скло

СКОБА́[2]

скоба́

△ Вимі́рювальна скоба́ *див.* скоба́[2]

СКОП

ско́пом

◇ Усі́м (ці́лим) ско́пом *див.* скоп

СКОРІ́Ш

скорі́ш

◇ Скорі́ше *(рі́дше* скорі́ш) за все *(рі́дко* всього́) *див.* скорі́ше

СКОРІ́ШЕ

скорі́ше

◇ Скорі́ше *(рі́дше* скорі́ш) за все *(рі́дко* всього́) *див.* скорі́ше

СКРИ́ПКА

скри́пку

◇ Гра́ти (вести́) пе́ршу скри́пку *див.* гра́ти

СКРІ́ЗЬ

скрі́зь

Скрі́зь і всю́ди <Геть скрі́зь (усю́ди)> *див.* скрі́зь

СКРО́НЯ

скро́нях

◇ Кров кипи́ть (закипа́є, виру́є *і т. ін.)* / закипі́ла (завирува́ла) [у жи́лах (у скро́нях)] *див.* кров

СКРУ́ТА

скру́ти

Вихо́дити / ви́йти з важко́го (при́крого, скрутно́го *і т. ін.)* стано́вища (ста́ну) <Вихо́дити / ви́йти зі скру́ти> *див.* вихо́дити (6)

СКРУТНИ́Й

скрутно́го

Вихо́дити / ви́йти з важко́го (при́крого, скрутно́го *і т. ін.)* стано́вища (ста́ну) <Вихо́дити / ви́йти зі скру́ти> *див.* вихо́дити (6)

СЛА́ВА

сла́ви

◇ Не вихо́дити із сла́ви *див.* вихо́дити (41)

сла́ву

◇ Вво́дити / ввести́ в сла́ву *див.* вво́дити (10)

○ Віддава́ти / відда́ти сла́ву *див.* віддава́ти (22)

СЛИЗЬКИ́Й

слизьке́

◇ Виво́дити / ви́вести на слизьке́ *див.* виво́дити[1] (13)

СЛИХ

сли́хом

◇ Сли́хом слиха́ти [, ви́дом (у ві́чі) вида́ти]! <Ви́дом вида́ти, сли́хом слиха́ти!> *див.* слиха́ти

СЛИХА́ТИ

слиха́ти

◇ Сли́хом слиха́ти [, ви́дом (у ві́чі) вида́ти]! <Ви́дом вида́ти, сли́хом слиха́ти!> *див.* слиха́ти

СЛІД[1]

слі́ду

◇ Нема́ (нема́є, не було́, не ви́дно, не ста́ло *і т. ін.)* і слі́ду *див.* нема́

СЛІ́ДСТВО

слі́дство

Вести́ (чини́ти, *заст.* писа́ти) слі́дство *див.* вести́ (12)

СЛІПИ́Й

сліпа́

Випадко́ва (заблу́кана, сліпа́) ку́ля *див.* ку́ля[1]

сліпо́му

◇ [І] сліпо́му ви́дно *див.* ви́дно (1)

СЛОВЕ́ЧКО

слове́чко

◇ Відпусти́ти (відпуска́ти) слове́чко *див.* відпуска́ти (6)

СЛО́ВО

слів

◇ [І] слів нема́ (не вистача́є) *див.* нема́

◇ Не вмі́ти (не могти́) сло́ва (двох слів) ви́мовити (сказа́ти) *див.* умі́ти

сло́ва

◇ Не ва́ртий (не варт) до́брого (пу́тнього) сло́ва *див.* ва́ртий (3)

◇ Не ви́давиш сло́ва *див.* вида́влювати (5)

◇ Не ви́тягнеш (не ви́рвеш [обце́ньками]) сло́ва *див.* витяга́ти (10)

◇ Не вмі́ти (не могти́) сло́ва (двох слів) ви́мовити (сказа́ти) *див.* умі́ти

◇ Нема́ коли́ й сло́ва ви́мовити *див.* нема́

слова́

◇ Ки́дати (випуска́ти) / ки́нути (ви́пустити) слова́ на ві́тер *див.* ки́дати

△ Крила́тий ви́слів <Крила́ті слова́> *див.* ви́слів (2)

◇ Тра́тити (витрача́ти) ду́рно (даре́мно, ма́рно) слова́ *див.* тра́тити

◇ Тягти́ (тягну́ти, витяга́ти, витя́гувати, висми́кувати) слова́ [з ро́та] *див.* тягти́

слова́ми

Вимальо́вувати (змальо́вувати) / ви́малювати (змалюва́ти) слова́ми *див.* вимальо́вувати (1)

◇ Стріля́ти слова́ми (відмо́вами) *див.* стріля́ти

сло́ві

Вибача́й (дару́й, пробача́й) / ви́бач (подару́й, проба́ч) на [цьо́му (цім)] сло́ві <Вибача́йте (дару́йте, пробача́йте) / ви́бачте (подару́йте, проба́чте) на [цьо́му (цім)] сло́ві> *див.* вибача́ти (1)

◇ Ви́сі́ти (трима́тися) на че́сному сло́ві *див.* ви́сі́ти (9)

Проба́чте / пробача́йте на [цьо́му (цім)] сло́ві <Проба́чте / пробача́йте за гру́бий ви́слів> *див.* пробача́ти[1]

сло́во

◇ Бра́ти (забира́ти, *рідко* відбира́ти) / взя́ти (забра́ти, *рідко* відібра́ти) сло́во *див.* бра́ти (125)

◇ Вести́ мо́ву (річ, сло́во) *див.* вести́ (18)

Здобува́тися / здобу́тися на сло́во (на го́лос, на ві́дповідь *і т. ін.*) *див.* здобува́тися

СЛОВОСПОЛУ́ЧЕННЯ

словосполу́чення

△ Уста́лене (ста́ле) словосполу́чення <Уста́лений (ста́лий) ви́слів> *див.* словосполу́чення

СЛОН

слон

◇ Ведмі́дь (слон) на ву́хо наступи́в *див.* ведмі́дь (2)

слона́

◇ Роби́ти (роздува́ти, *рідко* видува́ти) / зроби́ти (розду́ти, *рідко* ви́дути) з му́хи слона́ (*рідко* вола́, бугая́) *див.* роби́ти

СЛОНО́ВИЙ

слоно́вої

◇ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) ви́точений [із слоно́вої ко́сті (кі́стки)] *див.* ви́точений[1] (1)

СЛУГА́

слуга́

◇ Ваш (твій) покі́рний (уклі́нний) слуга́ *див.* слуга́

СЛУ́ЖБА

слу́жба

△ Вартова́ слу́жба *див.* слу́жба

слу́жбу

◇ Відслужи́ти своє́ (свою́ слу́жбу, свій вік) *див.* відслу́жувати (1)

СЛУЖИ́ТИ

служи́ти

Служи́ти (пра́вити, справля́ти) / відслужи́ти (відпра́вити, спра́вити) панахи́ду *див.* служи́ти

СЛУХ

слух

◇ Відбира́ти / відібра́ти слух *див.* відбира́ти (5)

СЛУ́ХАТИ

слу́хати

◇ Слу́хати (вислухо́вувати) ле́кції *див.* слу́хати

СЛЬОЗА́

сліз

◇ Вилива́ти / ви́лити сльо́зи (бага́то (*рідше* бага́цько) сліз) *див.* вилива́ти (4)

◇ О́чі не висиха́ють (не просиха́ють) [від сліз] *див.* о́ко[1]

сльоза́ми

◇ Вилива́ти / ви́лити сльоза́ми *див.* вилива́ти (3)

◇ Віділле́ться сльоза́ми *див.* відлива́тися (1)

сльо́зи

◇ Вганя́ти / вгна́ти (ввігна́ти) в сльо́зи *див.* вганя́ти[1] (5)

◇ Вида́влювати / ви́давити [з оче́й] сльо́зи (сльозу́) *див.* вида́влювати (2)

◇ Вилива́ти / ви́лити сльо́зи (бага́то (*рідше* бага́цько) сліз) *див.* вилива́ти (4)

Ви́плакати сльо́зи *див.* випла́кувати (1)

◇ Вису́шувати / ви́сушити сльо́зи (сльозу́) *див.* вису́шувати (1)

◇ Ви́точити сльо́зи з оче́й *див.* вито́чувати[2] (2)

◇ Віділлю́ться (віді́звуться) сльо́зи *див.* сльоза́

◇ [І] кото́ві на сльо́зи нема́ (нема́є, не ви́стачить *і т. ін.*) *див.* нема́

◇ Ли́ти (вилива́ти, пролива́ти) / ви́лити (проли́ти) [дрі́бні] сльо́зи *див.* ли́ти

сльозу́

◇ Вида́влювати / ви́давити [з оче́й] сльо́зи (сльозу́) *див.* вида́влювати (2)

◇ Вису́шувати / ви́сушити сльо́зи (сльозу́) *див.* вису́шувати (1)

СМАК

смак

◇ Ма́ти (ви́робити) до́брий смак *див.* ма́ти[2]

СМЕРК

сме́рку

◇ З (від) ра́нку (з ра́ння) до [са́мого] ве́чора (до сме́рку, до смерка́ння, дотемна́, до но́чі) *див.* ра́нок

СМЕРКА́ННЯ

смерка́ння

◇ З (від) ра́нку (з ра́ння) до [са́мого] ве́чора (до сме́рку, до смерка́ння, дотемна́, до но́чі) *див.* ра́нок

СМЕРТЕ́ЛЬНИЙ

смерте́льний

Смерте́льний ви́падок *див.* ви́падок (3)

СМЕ́РТНИЙ

сме́ртну

◇ Ви́пити сме́ртну ча́шу *див.* випива́ти (3)

СМЕРТЬ

смерть

Ви́ди́ма (ві́рна, *рідко* видю́ща, видю́ча) смерть *див.* смерть

СМЕТА́НА

смета́ні

◇ Як варе́ник у ма́слі (у смета́ні) *див.* варе́ники (1)

СМЕТА́НКА

смета́нку

◇ Збира́ти вершки́ (смета́нку) [на моло́ці] *див.* збира́ти

СМІ́ТНИ́К

смітни́к

◇ Викида́ти / ви́кинути на смі́тни́к *див.* викида́ти (8)

◇ Викида́ти / ви́кинути на смі́тни́к істо́рії *див.* викида́ти (9)

СМІ́ТТЯ́

смітті́

◇ На доро́зі (на ву́лиці, на смітті́ *і т. ін.*) не валя́тися *див.* валя́тися (2)

сміття́

◇ Вино́сити / ви́нести сміття́ з ха́ти *див.* вино́сити (7)

СМОЛА́

смоло́ю

◇ Се́рце обкипа́є (закипа́є, окипа́є *і т. ін.*) / обкипі́ло (закипі́ло, окипі́ло *і т. ін.*) кро́в'ю (сукрова́тою, смоло́ю, ва́ром *і т. ін.*) *див.* се́рце

СМУ́ШКОВИЙ

сму́шкові

△ Сму́шкові ві́вці *див.* вівця́ (3)

СНАГА́

снаги́

○ З усіє́ї снаги́ *див.* снага́

СНАРЯ́Д

снаря́ди

Випуска́ти / ви́пустити ку́лі (снаря́ди, мі́ни *і т. ін.*) *див.* випуска́ти (3)

СНІГ

сні́гу

◇ [І] льо́ду (сні́гу [торі́шнього], кри́ги) се́ред (посере́д) зими́ не ви́просиш *див.* випро́шувати (1)

СНІ́ДАННЯ

сні́дання

◊ Відда́ти (віднести́) миша́м на сніда́нок (на сні́дання) *див.* віддава́ти (36)

◊ Відпра́вити чорта́м на сніда́нок (на сні́дання) *див.* відправля́ти (5)

СНІДА́НОК

сніда́нок

◊ Відда́ти (віднести́) миша́м на сніда́нок (на сні́дання) *див.* віддава́ти (36)

◊ Відпра́вити чорта́м на сніда́нок (на сні́дання) *див.* відправля́ти (5)

СОБА́КА

соба́к

◊ Ві́шати [всіх] соба́к *див.* ві́шати

соба́ка

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* соба́ка на ви́сівки *див.* соба́ка

соба́ки

◊ Соба́ки ви́ють *див.* соба́ка

соба́ку

◊ Хоч на соба́ку (на хвіст соба́ці) лий / ви́лий *див.* ли́ти

соба́ці

◊ Хоч на соба́ку (на хвіст соба́ці) лий / ви́лий *див.* ли́ти

СОБА́ЧИЙ

соба́ча

Соба́ча ві́рність (ві́дданість) *див.* ві́рність

СОБІ́

собі́

◊ Ви́везти (ви́тягти, ви́нести, понести́) / виво́зити (витяга́ти, вино́сити, нести́) на свої́х пле́ча́х (на собі́) *див.* виво́зити (3)

◊ Неха́й (хай) він (вона́, воно́ *і т. ін.)* [собі́] тя́миться <Неха́й (хай) йому́ (ї́й, ї́м) тя́миться> <Неха́й (хай) ти тя́мишся> <Неха́й (хай) ви тя́митесь> *див.* тя́митися

СО́ВІСТЬ

со́вість

◊ Як вели́ть (підка́зує, нака́зує *і т. ін.)* со́вість (сумлі́ння) *див.* со́вість

СОКИ́РА

соки́ру

◊ Гостри́ти (виго́стрювати, *рідше* точи́ти, наго́стрювати *і т. ін.)* / ви́гострити (нагостри́ти) ніж (меч, соки́ру *і т. ін.) див.* гостри́ти

СОЛДА́Т

солда́ти

Віддава́ти / відда́ти в солда́ти (у ві́йсько) *див.* віддава́ти (3)

СОЛІДА́РНИЙ

соліда́рна

△ Соліда́рна відповіда́льність *див.* відповіда́льність (3)

СОЛОВЕ́Й

солов'є́м

◊ Співа́ти (виво́дити, розлива́тися, залива́тися) солове́йком (солов'є́м) *див.* співа́ти

СОЛОВЕ́ЙКО

солове́йком

◊ Співа́ти (виво́дити, розлива́тися, залива́тися) солове́йком (солов'є́м) *див.* співа́ти

СОЛО́ДКИЙ

соло́дке

Соло́дке вино́ *див.* вино́[1] (5)

СОЛО́МА

соло́му

◊ Убра́тися в чужу́ соло́му [та] ще й шелесті́ти *див.* вбира́тися[1] (1)

СОЛОМО́НІВ

Соломо́нове

◊ Соломо́нове рі́шення (ви́рішення) *див.* рі́шення

СОЛО́М'ЯНИЙ

соло́м'яна

◊ Соло́м'яна вдова́ *див.* вдова́ (1)

соло́м'яний

◊ Соло́м'яний вдіве́ць *див.* вдіве́ць (1)

СОН[1]

сном

◊ Почи́ти одві́чним сном *див.* почива́ти

◊ Спочива́ти (спа́ти) / спочи́ти (засну́ти) наві́ки (дові́ку, ві́чним (віковічним) сном) *див.* спочива́ти

сну

◊ Вибива́тися / ви́битися зі сну *див.* вибива́тися (3)

◊ Не зна́ючи [ні] сну [й] [ні] відпочи́нку *див.* зна́ти

сон

◊ Вганя́ти в сон *див.* вганя́ти[1] (6)

◊ Відганя́ти (проганя́ти, розганя́ти *і т. ін.)* / відігна́ти (прогна́ти, розігна́ти *і т. ін.)* сон (дрімо́ту) *див.* відганя́ти (1)

СО́НЦЕ

со́нці

◊ [Тре́ба] вдень (се́ред бі́лого дня) з вогне́м [та ще] (зі сві́чкою, зі сві́тлом, при со́нці *і т. ін.)* [тако́го] шука́ти (вишу́кувати) / пошука́ти <Пошука́ти тако́го [тре́ба]> *див.* тре́ба[1]

СО́НЯЧНИЙ

со́нячні

Бра́ти (прийма́ти) / прийня́ти со́нячні (повітря́ні) ва́нни *див.* бра́ти (47)

СО́РОМ

со́ром

◊ Вво́дити / ввести́ в со́ром (у страм) *див.* вво́дити (11)

СОРО́ЧКА

соро́чку

◊ Зня́ти (ски́нути) і (та) відда́ти / віддава́ти [оста́нню] соро́чку [з се́бе] *див.* зніма́ти

СОРТОВИ́Й

сортові́

△ Ма́рочні (сортові́) ви́на *див.* вино́[1] (10)

СОСНО́ВИЙ

сосно́вий

△ Сосно́вий верту́н *див.* верту́н[1] (1)

СОТА́ТИ

сота́ти

◊ Висо́тувати (сота́ти) / ви́сотати не́рви *див.* висо́тувати (2)

СОЦІА́ЛЬНИЙ

соціа́льний

Соціа́льний ви́бух *див.* ви́бух (2)

СПАДА́ТИ

спада́ти

◊ Спада́ти / спа́сти з лиця́ (з ли́ченька, на лиці́, на виду́) *див.* спада́ти

СПАКО́ВУВАТИ

спако́вувати

Спако́вувати / спакува́ти чемода́н (чемода́ни, валі́зу, валі́зи *і т. ін.) див.* спако́вувати

СПАКУВА́ТИ

спакува́ти

Спако́вувати / спакува́ти чемода́н (чемода́ни, валі́зу, валі́зи *і т. ін.) див.* спако́вувати

СПА́ЛЬНИЙ

спа́льний

Спа́льний ваго́н *див.* ваго́н (10)

СПАРТА́НСЬКИЙ

сparта́нське

Спарта́нське вихова́ння *див.* вихова́ння (2)

СПАСИ́БІ

спаси́бі

◊ Спаси́бі ва́шій тьо́ті (ва́шому ба́тькові) *див.* спаси́бі

Спаси́бі за (ва́шу, твою́) ла́ску *див.* спаси́бі

СПА́СТИ[1]

спав

◊ Дур [уве́сь] спав *див.* дур

спа́ла

◊ Аж вага́ з груде́й спа́ла *див.* вага́[1] (12)

спа́сти

◊ Спада́ти / спа́сти з лиця́ (з ли́ченька, на лиці́, на виду́) *див.* спада́ти

СПА́ТИ

спа́ти

◊ Спочива́ти (спа́ти) / спочи́ти (засну́ти) наві́ки (дові́ку, ві́чним (вікові́чним) сном) *див.* спочива́ти

СПЕКУЛЯ́ЦІЯ[1]

спекуля́ція

△ Валю́тна спекуля́ція *див.* спекуля́ція[1]

СПЕ́РТИ

спе́рло

◊ [Аж] забива́є (спира́є, захо́плює, запира́є *і т. ін.)* / заби́ло (спе́рло, захопи́ло, запе́рло *і т. ін.)* [у гру́дях] ди́хання (по́дих, ві́ддих *і т. ін.) див.* забива́ти

спе́рти

◊ Вали́ти (зва́лювати, зверта́ти, поклада́ти, склада́ти, *рідше* спира́ти) / звали́ти (зверну́ти, покла́сти, скла́сти, *рідше* спе́рти) вину́ (прови́ну) *див.* вали́ти[1] (4)

СПЕРШ

сперш

◊ Спе́ршу всього́ <Сперш усьо́го> *див.* спе́ршу

СПЕ́РШЕ

спе́ршу

◊ Спе́ршу всього́ <Сперш усьо́го> *див.* спе́ршу

СПЕ́РШУ

спе́ршу

◊ Спе́ршу всього́ <Сперш усьо́го> *див.* спе́ршу

СПИ́НА

спи́нами

◊ Відси́джуватися / відси́дітися за спи́ною (за спи́нами, за плечи́ма) *див.* відси́джуватися (2)

спи́ні

◊ Виї́жджа́ти / ви́їхати на чужі́й спи́ні (на пле́ча́х *чиї́х, кого) див.* виїжджа́ти (2)

спи́ною

◊ Відси́джуватися / відси́дітися за спи́ною (за спи́нами, за плечи́ма) *див.* відси́джуватися (2)

спи́ну

◊ Розгина́ти (розправля́ти, випро́стувати) / розігну́ти (розпра́вити, ви́простати) спи́ну *див.* розгина́ти

СПИНИ́ТИ

спини́ти

Спиня́ти / спини́ти свій ви́бір *див.* спиня́ти

СПИНЯ́ТИ

спиня́ти

Спиня́ти / спини́ти свій ви́бір *див.* спиня́ти

СПИРА́ТИ

спира́є

◊ [Аж] забива́є (спира́є, захо́плює, запира́є *і т. ін.)* / заби́ло (спе́рло, захопи́ло, запе́рло *і т. ін.)* [у гру́дях] ди́хання (по́дих, ві́ддих *і т. ін.) див.* забива́ти

спира́ти

◊ Вали́ти (зва́лювати, зверта́ти, поклада́ти, склада́ти, *рідше* спира́ти) / звали́ти (зверну́ти, покла́сти, скла́сти, *рідше* спе́рти) вину́ (прови́ну) *див.* вали́ти[1] (4)

СПИРТ

спирт

△ Ви́нний (ети́ловий) спирт *див.* спирт

СПИ́ЦЯ

спи́ця

◊ Не оста́ння (*рідко* ви́дна) спи́ця (шпи́ця) в ко́лесі *див.* спи́ця

СПІВА́ТИ

співа́є

◊ Все співа́є *див.* весь[1] (14)

співа́ти

◊ Співа́ти (вести́) тіє́ї ж [са́мої] *див.* співа́ти

◊ Співа́ти (виво́дити, розлива́тися, залива́тися) солове́йком (солов'є́м) *див.* співа́ти

◊ Співа́ти (вигу́кувати) оса́нну *див.* співа́ти

СПІЙМА́ТИ

спійма́ти

◊ Пійма́ти (спійма́ти, злови́ти) / лови́ти хвили́ну (моме́нт, ви́падок *і т. ін.) див.* пійма́ти

СПЛА́КАТИ

спла́кати

◊ Ви́плакати (спла́кати) / випла́кувати (спла́кувати) о́чі (*рідко* ві́чі) *див.* випла́кувати (2)

СПЛА́КУВАТИ

спла́кувати

◊ Ви́плакати (спла́кати) / випла́кувати (спла́кувати) о́чі (*рідко* ві́чі) *див.* випла́кувати (2)

СПЛАТИ́ТИ

сплати́ти

◊ Відпла́чувати (віддава́ти, віддя́чувати, плати́ти, спла́чувати *і т. ін.)* / відплати́ти (відда́ти, віддя́чити, заплати́ти, сплати́ти *і т. ін.)* стори́цею *див.* відпла́чувати (1)

СПЛА́ЧУВАТИ

спла́чувати

◊ Відпла́чувати (віддава́ти, віддя́чувати, плати́ти, спла́чувати *і т. ін.)* / відплати́ти (відда́ти, віддя́чити, заплати́ти, сплати́ти *і т. ін.)* стори́цею *див.* відпла́чувати (1)

СПЛИВА́ТИ

сплива́ти

◊ Виринáти (встава́ти, сплива́ти) / ви́ринути (вста́ти, спливти́, сплисти́, майну́ти *і т. ін.)* в пам'яті *чиї́й* (в спо́минах *чиї́х) див.* вирина́ти (1)

◊ Виступа́ти (вихо́дити, сплива́ти) / ви́ступити (ви́йти, спливти́) наве́рх (*рідко* напове́рх) *див.* виступа́ти (2)

СПЛИВТИ́

спливти́

◊ Вирина́ти (встава́ти, сплива́ти) / ви́ринути (вста́ти, спливти́, сплисти́, майну́ти *і т. ін.)* в пам'яті *чиї́й* (в спо́минах *чиї́х) див.* вирина́ти (1)

◊ Виступа́ти (вихо́дити, сплива́ти) / ви́ступити (ви́йти, спливти́) наве́рх (*рідко* напове́рх) *див.* виступа́ти (2)

СПЛИСТИ́

сплисти́

◊ Вирина́ти (встава́ти, сплива́ти) / ви́ринути (вста́ти, спливти́, сплисти́, майну́ти *і т. ін.)* в пам'яті *чиї́й* (в спо́минах *чиї́х) див.* вирина́ти (1)

СПЛУ́ТАТИ

сплу́тати

◊ Плу́тати (перепл́утувати) / сплу́тати (перепл́утати, зміша́ти) [всі] ка́рти *див.* плу́тати

СПОДІВА́ННЯ

сподіва́ння

Ви́правдати сподіва́ння *див.* виправдо́вувати (1)

Перебі́льшувати / перебі́льшити [всі] сподіва́ння *див.* перебі́льшувати

СПОДІВА́ТИСЯ

сподіва́тися

◊ Жда́ти (чека́ти, вигляда́ти, сподіва́тися) з мо́ря пого́ди *див.* жда́ти

СПО́ДОМ

спо́дом

◊ Догори́ (*рідко* вверх) дном (нога́ми, *рідко* спо́дом) *див.* догори́

СПОЖИ́ВНИЙ

спожи́вна́

△ Спожи́вна́ ва́ртість *див.* ва́ртість (7)

СПО́КІЙ

спо́кій

◊ Спо́кій тобі́ (вам) *див.* спо́кій

СПОКУ́СА

споку́су

◊ Вво́дити в споку́су *див.* вво́дити (13)

СПОКУ́ТАТИ

споку́тати

Споку́тувати / споку́тати [свою́] вину́ (прови́ну, [свій] гріх) *див.* споку́тувати

СПОКУ́ТУВАННЯ

спокýтування

Спокýтування виí (провини) *див.* спокýтування

СПОКУ́ТУВАТИ

спокýтувати

Спокýтувати / спокýтати [свою] винý (провину, [свій] гріх) *див.* спокýтувати

СПОЛУ́КА

сполýки

△ Високомолекулярні сполýки *див.* сполýка

СПО́МИН

спóминах

◊ Виринáти (вставáти, спливáти) / вúринути (встáти, спливтú, сплистú, майнýти *і т. ін.*) в пáм'яті *чиїй* (в спóминах *чиїх) див.* виринáти (1)

СПО́СІБ

спóсіб

Винахóдити / вúнайти спóсіб *див.* винахóдити (1)

△ Спóсіб виробнúцтва *див.* спóсіб

СПОЧИВА́ТИ

спочивáти

◊ Відпочивáти (спочивáти) / відпочúти *(рідко* спочúти) сéрцем (душéю) *див.* відпочивáти (2)

◊ Спочивáти (спáти) / спочúти (заснýти) навíки (довíку, вíчним (віковíчним) сном) *див.* спочивáти

СПОЧИ́ТИ

спочúти

◊ Відпочивáти (спочивáти) / відпочúти *(рідко* спочúти) сéрцем (душéю) *див.* відпочивáти (2)

◊ Спочивáти (спáти) / спочúти (заснýти) навíки (довíку, вíчним (віковíчним) сном) *див.* спочивáти

СПРА́ВА[1]

спрáва

△ Видавнúча спрáва *див.* спрáва[1]

◊ Дíло (спрáва) вúгорить *див.* дíло

◊ Дíло твоє́ (йогó, вáше *і т. ін.)* <Спрáва (річ) твоя́ (йогó, вáша *і т. ін.)*> *див.* дíло

◊ Не вáша (твоя́, йогó *і т. ін.)* спрáва <Не вáше (твоє́, йогó *і т. ін.)* дíло> *див.* спрáва[1]

Спрáва [величéзної (велúкої)] держáвної (світовóї) вагú *див.* спрáва[1]

спрáві

Віддавáтися / віддáтися спрáві *див.* віддавáтися (1)

спрáву

Вестú спрáву *див.* вестú (11)

СПРАВЕДЛИ́ВИЙ

справедлúве

◊ Віддавáти / віддáти налéжне *(рідко* справедлúве) *див.* віддавáти (29)

СПРАВЕДЛИ́ВІСТЬ

справедлúвості

По [всій] справедлúвості *див.* справедлúвість

СПРА́ВЖНІЙ

спрáвжнє

◊ Покáзувати (відкривáти) / показáти (відкрúти) спрáвжнє (дíйсне) oблúччя *див.* покáзувати

СПРА́ВИТИ

спрáвити

Служúти (прáвити, справля́ти) / відслужúти (відпрáвити, спрáвити) панахúду *див.* служúти

Справля́ти (вершúти) / спрáвити (звершúти) таїнство (таїнства) *див.* справля́ти

Справля́ти (грáти, гуля́ти *і т. ін.)* / спрáвити (зіграти, згуля́ти *і т. ін.)* весíлля *див.* справля́ти

СПРАВЛЯ́ТИ

справля́ти

◊ Продавáти (купувáти, справля́ти, ловúти) вúтрішки *див.* продавáти

Служúти (прáвити, справля́ти) / відслужúти (відпрáвити, спрáвити) панахúду *див.* служúти

Справля́ти (вершúти) / спрáвити (звершúти) таїнство (таїнства) *див.* справля́ти

Справля́ти (грáти, гуля́ти *і т. ін.)* / спрáвити (зіграти, згуля́ти *і т. ін.)* весíлля *див.* справля́ти

СПРОВА́ДЖУВАТИ

спровáджувати

◊ Відпрáвити (спровáдити, *рідко* відпровáдити) / відправля́ти (спровáджувати, *рідко* відпровáджувати) на той світ *див.* відправля́ти (4)

СПРОВА́ДИТИ

спровáдити

◊ Відпрáвити (спровáдити, *рідко* відпровáдити) / відправля́ти (спровáджувати, *рідко* відпровáджувати) на той світ *див.* відправля́ти (4)

СПУСКА́ТИ

спускáти

◊ Віддáти (спустúти) / віддавáти (спускáти) [свій] дух *див.* віддавáти (40)

СПУСТИ́ТИ

спустúти

◊ Віддáти (спустúти) / віддавáти (спускáти) [свій] дух *див.* віддавáти (40)

СРІ́БНИЙ

срíбне

◊ Срíбне весíлля *див.* весíлля (3)

СТАВА́ТИ

ставáти

Вихóдити (ставáти) / вúйти (стáти) на старт *див.* вихóдити (14)

◊ Стáти / ставáти (бýти) у [велúкій] пригóді *(рідше* у нагóді) *див.* ставáти

стає́

◊ [Аж] волóсся (вóлос, чуб) піднімáється (підіймáється, встає́, стає́, лíзе *і т. ін.)* / піднíметься (встáне, стáне, полíзе *і т. ін.)* [вгóру (догорú, дúбом, дýбом, сторч *і т. ін.)*] *див.* волóсся

◊ Все стає́ / стáне на своє́ мíсце (на своí місця́) *див.* весь[1] (15)

◊ Не вистачáє (не стає́) / не вúстачить (не стáне) дýху *див.* вистачáти (2)

СТА́ВИТИ

стáвити

◊ Постáвити (розстáвити) / стáвити крáпку [(всі) крапкú] над "і" *див.* постáвити[1]

Стáвити за (у) прúклад (за взірéць, взірцéм) *див.* стáвити

◊ Стáвити над усімá *див.* стáвити

◊ Стáвити / постáвити ва-бáнк *див.* стáвити

Стáвити / постáвити вáрту (сторóжу, караýл *і т. ін.) див.* стáвити

СТА́ВКА

стáвка

△ Відсóткóва стáвка *див.* стáвка

△ Номінáльна відсóткóва стáвка *див.* стáвка

△ Реáльна відсóткóва стáвка *див.* стáвка

СТА́ВЛЕНИЙ

стáвлений

Весíльний (посáджений, стáвлений *і т. ін.)* бáтько *див.* бáтько (1)

СТА́ДО

стáді

◊ Вівця́ в стáді *див.* вівця́ (5)

СТА́ЛИЙ

стáла

△ Стáла (постíйна) величинá *див.* величинá (7)

стáле

△ Устáлене (стáле) словосполýчення <Устáлений (стáлий) вúслів> *див.* словосполýчення

стáлий

△ Устáлене (стáле) словосполýчення <Устáлений (стáлий) вúслів> *див.* словосполýчення

СТАН[1]

стáном

Висóкий стáном *див.* висóкий (1)

СТАН[3]

ста́ну

Вихо́дити / ви́йти з важко́го (при́крого, скрутно́го *і т. ін.)* стано́вища (ста́ну) <Вихо́дити / ви́йти зі скру́ти> *див.* вихо́дити (6)

СТАНОВИ́ТИ[2]

станови́ти

Станови́ти ви́няток *див.* станови́ти[2]

СТАНО́ВИЩЕ[1]

стано́вища

Вихо́дити / ви́йти з важко́го (при́крого, скрутно́го *і т. ін.)* стано́вища (ста́ну) <Вихо́дити / ви́йти зі скру́ти> *див.* вихо́дити (6)

СТАРА́ННЯ

стара́нні

При всьо́му стара́нні <При всіх стара́ннях> *див.* стара́ння

стара́ннях

При всьо́му стара́нні <При всіх стара́ннях> *див.* стара́ння

стара́нь

Доклада́ти / докла́сти *(рідко* доложи́ти) [усяких (вели́ких)] стара́нь (зуси́ль) *див.* доклада́ти

СТАРИ́Й

стара́

◊ Ві́чна (відві́чна, стара́) істо́рія *див.* істо́рія

старе́

◊ [І] мале́ й вели́ке (старе́) <[І] старе́ й мале́> *див.* мали́й

Стари́й

Ве́тхий (Стари́й) Заві́т (Запові́т) *див.* заві́т

старо́го

◊ Вивертáти / ви́вернути [старо́го] кожу́ха *див.* вивертáти (6)

стару́

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* чорт у суху́ гру́шу (у стару́ вербу́) *див.* чорт

СТАРТ

старт

Вихо́дити (ставáти) / ви́йти (стáти) на старт *див.* вихо́дити (14)

СТА́ТИ

ста́ло

◊ Немá (немáє, не було́, не ви́дно, не стáло *і т. ін.)* і слі́ду *див.* немá

стáне

◊ [Аж] воло́сся (во́лос, чуб) підніма́ється (піді́йма́ється, встає́, стає́, лі́зе *і т. ін.)* / підні́меться (вста́не, ста́не, полі́зе *і т. ін.)* [вго́ру (догори́, ди́бом, ду́бом, сторч *і т. ін.)*] *див.* воло́сся

◊ Все стає́ / ста́не на своє́ мі́сце (на свої́ місця́) *див.* весь[1] (15)

◊ Не вистача́є (не стає́) / не ви́стачить (не ста́не) ду́ху *див.* вистача́ти (2)

ста́ти

◊ Бу́ти / ста́ти у вазі́ *див.* бу́ти (80)

Вихо́дити (ставáти) / ви́йти (стáти) на старт *див.* вихо́дити (14)

◊ Стáти / ставáти (бу́ти) у [вели́кій] приго́ді *(рідше* у наго́ді) *див.* ставáти

СТАТИ́СТИКА

статисти́ка

△ Варіаці́йна стати́стика *див.* стати́стика

СТЕЛИ́ТИСЯ

сте́литься

◊ Хай [тобі́, вам *і т. ін.*] легка́ (щасли́ва) доро́га (путь) сте́литься / посте́литься *див.* доро́га

СТІЛ[1]

сто́лу

З-за сто́лу не вихо́дити *див.* вихо́дити (15)

СТІЛЕ́ЦЬ

стіле́ць

Ві́денські ме́блі <Ві́денське крі́сло> <Ві́денський стіле́ць (дива́н)> *див.* ме́блі

СТІНА́

стіно́ю

◊ Відгороди́ти / відгоро́джувати му́ром (стіно́ю) *див.* відгоро́джувати (1)

СТО

сто

◊ На [всі] сто відсо́тків (проце́нтів) <На всі сто> *див.* сто

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* хто на сто ко́ней ви́садив *див.* хто[1]

СТОВП

стовп

Верствови́й (верстови́й) стовп *див.* стовп

СТОВПОВИ́Й

стовпова́

◊ Стовпови́й (верстови́й) шлях <Стовпова́ (верстова́) доро́га> *див.* шлях

стовпови́й

◊ Стовпови́й (верстови́й) шлях <Стовпова́ (верстова́) доро́га> *див.* шлях

СТОВПОТВОРІ́ННЯ

стовпотворі́ння

◊ Вавило́нське стовпотворі́ння *див.* стовпотворі́ння

СТОЛО́ВИЙ

столо́ве

Столо́ве вино́ *див.* вино́[1] (6)

СТОПА́[1]

стопі́

◊ На вели́ку (па́нську) стопу́ <На вели́кій (па́нській) стопі́> *див.* стопа́[1]

стопу́

◊ На вели́ку (па́нську) стопу́ <На вели́кій (па́нській) стопі́> *див.* стопа́[1]

СТОРИ́ЦЕЮ

стори́цею

◊ Відпла́чувати (віддава́ти, віддя́чувати, плати́ти, спла́чувати *і т. ін.)* / відплати́ти (відда́ти, віддя́чити, заплати́ти, сплати́ти *і т. ін.)* стори́цею *див.* відпла́чувати (1)

СТОРІ́НКА

сторі́нку

◊ Відкрива́ти / відкри́ти [нову́] сторі́нку (е́ру) *див.* відкрива́ти (8)

СТОРО́ЖА

сторо́жу

Ста́вити / поста́вити ва́рту (сторо́жу, карау́л *і т. ін.)* *див.* ста́вити

СТОРОНА́

сторона́

◊ Моє́ (ва́ше, його́ *і т. ін.)* ді́ло сторона́ *(рідко* збо́ку) *див.* ді́ло

сто́рони

◊ На [всі] чоти́ри бо́ки (сто́рони) *див.* бік (8)

сто́рону

◊ Перетяга́ти (перетя́гувати, перева́жувати) / перетягти́ (перетягну́ти, перева́жити) на свою́ (на́шу, ва́шу *і т. ін.)* сто́рону (на свій (ваш, наш *і т. ін.)* бік) *див.* перетяга́ти

СТОРЧ

сторч

◊ [Аж] воло́сся (во́лос, чуб) підніма́ється (піді́йма́ється, встає́, стає́, лі́зе *і т. ін.)* / підні́меться (вста́не, ста́не, полі́зе *і т. ін.)* [вго́ру (догори́, ди́бом, ду́бом, сторч *і т. ін.)*] *див.* воло́сся

СТОСУ́НОК

стосу́нки

Близькі́ взає́мини (відно́сини, стосу́нки) *див.* взає́мини (1)

Нестату́тні взає́мини (відно́сини, стосу́нки) *див.* взає́мини (2)

СТОЯ́ТИ

стоя́ти

Стоя́ти на ва́хті (ва́хту) *див.* стоя́ти

◊ Стоя́ти на го́лову (на бага́то голі́в) ви́ще *див.* стоя́ти

◊ Стоя́ти ра́нгом ви́ще *див.* стоя́ти

◊ Ходи́ти (стоя́ти, виступа́ти) ко́зирем (короле́м, ту́зом) *див.* ходи́ти

СТОЯ́ЧИЙ

стоя́чого

◊ З-під стоя́чого підо́шву ви́поре *див.* випо́рювати (1)

СТРАМ

страм

◊ Вво́дити / ввести́ в со́ром (у страм) *див.* вво́дити (11)

СТРАСНИ́Й

Страсна́

Вели́ка (Страсна́) п'я́тниця *див.* п'я́тниця

СТРАХОВИ́Й

страхови́й

△ Страхови́й ви́падок *див.* ви́падок (4)

СТРИБА́ТИ

стриба́ють

◊ [Вогне́нні (те́мні)] ко́ла бі́гають (стриба́ють, витанцьо́вують *і т. ін.*) / забі́гали в оча́х (пе́ред очи́ма) *див.* ко́ло[1]

СТРИ́ГТИ

стри́гти

◊ Стри́гти / постри́гти [всіх] під одну́ гребі́нку (під оди́н гребіне́ць) *див.* стри́гти

СТРІЙ[1]

стро́ю

◊ Вибува́ти / ви́бути із стро́ю *див.* вибува́ти (1)

СТРІ́ЛКА

стрі́лку

△ Ви́хід у стрі́лку (у тру́бку) *див.* ви́хід (4)

СТРІЛЯ́ТИ

стріля́ти

◊ Стріля́ти слова́ми (відмо́вами) *див.* стріля́ти

СТРО́ЇТИ[1]

стро́їти

◊ Валя́ти (кле́їти, стро́їти *і т. ін.*) ду́рня (*рідко* дурака́) *див.* валя́ти (1)

◊ Стро́їти вихиля́си та викрута́си *див.* стро́їти[1]

СТРОК

строк

Випро́бни́й те́рмін (строк) *див.* те́рмін[1]

СТРУГА́ЛЬНИЙ

струга́льний

△ Чотирибі́чний струга́льний верста́т *див.* верста́т (10)

СТРУКТУ́РА

структу́ра

△ Виробни́ча структу́ра *див.* структу́ра

СТРУМ

струм

△ Випрямля́ти / ви́прямити струм *див.* випрямля́ти (1)

СТРУНА́

струну́

Витяга́тися (витя́гуватися) / ви́тягтися (ви́тягнутися) в стру́нку (в струну́, *рідше* в стру́ночку) *див.* витяга́тися (1)

СТРУ́НКА

стру́нку

Витяга́тися (витя́гуватися) / ви́тягтися (ви́тягнутися) в стру́нку (в струну́, *рідше* в стру́ночку) *див.* витяга́тися (1)

СТРУ́НОЧКА

стру́ночку

Витяга́тися (витя́гуватися) / ви́тягтися (ви́тягнутися) в стру́нку (в струну́, *рідше* в стру́ночку) *див.* витяга́тися (1)

СТУ́ПІНЬ

сту́пінь

△ Ви́щий сту́пінь *див.* сту́пінь

◊ Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти *і т. ін.*) / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.*) на [ще оди́н] ви́щий (нови́й) сту́пінь (щабе́ль) *див.* підно́сити

СТУСА́Н

стусана́

◊ Відва́жити / відва́жувати бе́беха (ля́паса, стусана́) *див.* відва́жувати (1)

СУБО́ТА

субо́та

Вели́ка субо́та *див.* субо́та

Ве́рбна субо́та *див.* субо́та

СУД

суд

Верхо́вний Суд Украї́ни *див.* суд

◊ Вино́сити (віддава́ти) / ви́нести (відда́ти) на суд *див.* вино́сити (8)

Віддава́ти / відда́ти під суд (до су́ду) *див.* віддава́ти (10)

су́ду

Віддава́ти / відда́ти під суд (до су́ду) *див.* віддава́ти (10)

СУДОВИ́Й

судови́й

△ Судови́й викона́вець *див.* викона́вець (3)

СУКРОВА́ТИЙ

сукрова́тою

◊ Се́рце обкипа́є (закипа́є, окипа́є *і т. ін.*) / обкипі́ло (закипі́ло, окипі́ло *і т. ін.*) кро́в'ю (сукрова́тою, смоло́ю, ва́ром *і т. ін.*) *див.* се́рце

СУКУ́ПНІСТЬ

суку́пності

В [усі́й (свої́й, їх *і т. ін.*)] суку́пності *див.* суку́пність

СУМ[1]

сум

◊ Вганя́ти / ввігна́ти в сум *див.* вганя́ти[1] (3)

СУМЛІ́ННЯ

сумлі́ння

◊ Як вели́ть (підка́зує, нака́зує *і т. ін.*) со́вість (сумлі́ння) *див.* со́вість

СУ́МНІВ

су́мнівів

◊ Не виклика́ти [жо́дного (будь-яко́го, нія́кого)] су́мніву ([жо́дних (будь-яки́х, нія́ких)] су́мнівів) *див.* виклика́ти (5)

су́мніву

◊ Не виклика́ти [жо́дного (будь-яко́го, нія́кого)] су́мніву ([жо́дних (будь-яки́х, нія́ких)] су́мнівів) *див.* виклика́ти (5)

СУСПЕНЗИ́ВНИЙ

суспензи́вне

△ Суспензи́вне ве́то *див.* ве́то (1)

СУСПІ́ЛЬНИЙ

суспі́льний

△ Валови́й суспі́льний проду́кт *див.* проду́кт

суспі́льні

△ Суспі́льні відно́сини *див.* відно́сини (2)

СУСПІ́ЛЬСТВО

суспі́льства

◊ Вершки́ суспі́льства *див.* вершки́ (1)

По́кидьки (*діал.* відпа́дки) суспі́льства *див.* по́кидьки

СУ́ТОЧКИ́

су́точки́

◊ Зна́ти всі за́куточки й су́точки́ *див.* зна́ти

СУХИ́Й

суха́

△ Суха́ вага́ мото́ра (автомобі́ля) *див.* вага́[1] (10)

сухе́

◊ Ви́скочити (*рідко* ви́дряпатися) на сухе́ *див.* віска́кувати (1)

Сухе́ варе́ння *див.* варе́ння (1)

Сухе́ вино́ *див.* вино́[1] (7)

сухи́м

◊ Вихо́дити / ви́йти (*рідко* ви́скочити) сухи́м з води́ *див.* вихо́дити (36)

сухо́ї

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) чорт до сухо́ї верби́ *див.* чорт

суху́

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) чорт у суху́ гру́шу (у стару́ вербу́) *див.* чорт

СУ́ЧИЙ

су́че

Су́че ви́м'я *див.* ви́м'я (1)

СУШИ́ТИ

суши́ти

◊ Суши́ти / ви́сушити се́рце (се́рденько) *див.* суши́ти

◊ Суши́ти / ви́сушити [собі] го́лову (мо́зок, *діал.* мі́зки) *див.* суши́ти

СХОВ

схов

Відда́ти (да́ти) до схо́ву (на схов, до схо́ви, до схо́ванки, на схо́ванку *і т. ін.) див.* віддава́ти (18)

схо́ву

Відда́ти (да́ти) до схо́ву (на схов, до схо́ви, до схо́ванки, на схо́ванку *і т. ін.) див.* віддава́ти (18)

СХО́ВА

схо́ви

Відда́ти (да́ти) до схо́ву (на схов, до схо́ви, до схо́ванки, на схо́ванку *і т. ін.) див.* віддава́ти (18)

схо́ву

Відда́ти (да́ти) до схо́ву (на схов, до схо́ви, до схо́ванки, на схо́ванку *і т. ін.) див.* віддава́ти (18)

СХО́ВАНКА[1]

схо́ванки

Відда́ти (да́ти) до схо́ву (на схов, до схо́ви, до схо́ванки, на схо́ванку *і т. ін.) див.* віддава́ти (18)

схо́ванку

Відда́ти (да́ти) до схо́ву (на схов, до схо́ви, до схо́ванки, на схо́ванку *і т. ін.) див.* віддава́ти (18)

СХО́ДИТИ

схо́дити

◊ Вибива́тися (схо́дити) / ви́битися (зійти́) з ко́лії *див.* вибива́тися (7)

◊ Не вихо́дити (не схо́дити, не йти) з голови́ (з ду́мки, з ума́) *див.* вихо́дити (43)

◊ Схо́дити / зійти́ з рук *див.* схо́дити

СЦЕ́НА

сце́на

Відкри́та естра́да (сце́на) *див.* естра́да

сце́ні

Гра́ти (виступа́ти) на сце́ні *див.* гра́ти

СЬО́МИЙ

сьо́мий

◊ Виганя́ти / ви́гнати сім потів (сьо́мий піт) *див.* виганя́ти (1)

СЬОРБНУ́ТИ

сьорбну́ти

◊ Ви́пити (ковтну́ти, сьорбну́ти, хильну́ти) [бага́то, чима́ло *і т. ін.*] ли́ха (го́ря, го́ренька *і т. ін.) див.* випива́ти (2)

СЯ[1]

сьому́

◊ Мир вам! <Мир сьому́ до́му!> *див.* мир[1]

СЯ́ЯТИ

ся́яти

Гра́ти (вигрува́ти, горі́ти, ся́яти *і т. ін.)* [з] перели́вами *див.* гра́ти

ТА[1]

ті

◊ Не в ті взу́тися *див.* взува́тися (1)

тіє́ї

◊ Співа́ти (вести́) тіє́ї ж [са́мої] *див.* співа́ти

тіє́ю

◊ Плати́ти / відплати́ти тако́ю (тіє́ю, *рідко* то́ю) са́мою моне́тою *див.* плати́ти

то́го́

◊ Ви́йти (ви́дряпатися) з то́го́ сві́ту *див.* вихо́дити (20)

◊ Ви́ходець з то́го́ сві́ту *див.* ви́ходець (1)

той

◊ Відпра́вити (спрова́дити, *рідко* відпрова́дити) / відправля́ти (спрова́джувати, *рідко* відпрова́джувати) на той світ *див.* відправля́ти (4)

◊ Відпра́витися на той світ *див.* відправля́тися (1)

то́ю

◊ Плати́ти / відплати́ти тако́ю (тіє́ю, *рідко* то́ю) са́мою моне́тою *див.* плати́ти

ТАБА́К

таба́к

◊ Ді́ло труба́ (таба́к, ва́кса) *див.* ді́ло

ТАВРО́

тавро́

◊ Наклада́ти (кла́сти) / накла́сти (покла́сти) тавро́ (клеймо́, печа́ть, знак, відби́ток) *див.* наклада́ти

ТАЄ́МНИЙ

Тає́мна

Та́йна (Тає́мна) вече́ря *див.* вече́ря (3)

ТАЄМНИ́ЦЯ

таємни́цю

Видава́ти (викрива́ти) / ви́дати (ви́крити) таємни́цю (секре́т) *див.* видава́ти (2)

◊ Відкрива́ти (розкрива́ти) / відкри́ти (розкри́ти) таємни́цю *див.* відкрива́ти (16)

ТА́ЇНСТВО

та́їнства

Справля́ти (верши́ти) / спра́вити (зверши́ти) та́їнство (та́їнства) *див.* справля́ти

та́їнство

Справля́ти (верши́ти) / спра́вити (зверши́ти) та́їнство (та́їнства) *див.* справля́ти

ТАЇ́ТИ

таї́ти

◊ Тамува́ти (таї́ти, зата́ювати, затамо́вувати *і т. ін.)* / затамува́ти (затаї́ти, зачаї́ти, *рідше* притаї́ти *і т. ін.)* по́дих (ди́хання, ві́ддих, дух *і т. ін.) див.* тамува́ти

ТАКИ́Й

така́

◊ Така́ пра́вда, як на вербі́ гру́ші *див.* пра́вда

тако́го

◊ [Тре́ба] вдень (се́ред бі́лого дня) з вогне́м [та ще] (зі сві́чкою, зі сві́тлом, при со́нці *і т. ін.)* [тако́го] шука́ти (вишу́кувати) / пошука́ти <Пошука́ти тако́го [тре́ба]> *див.* тре́ба[1]

тако́ю

◊ Плати́ти / відплати́ти тако́ю (тіє́ю, *рідко* то́ю) са́мою моне́тою *див.* плати́ти

ТАКСУВА́ННЯ

таксува́ння

△ Таксува́ння вантажі́в *див.* таксува́ння

ТАКТ[1]

такт

Вибива́ти (відбива́ти) такт *див.* вибива́ти (6)

ТА́КТИКА

та́ктика

△ Та́ктика ви́паленої землі́ *див.* та́ктика

ТАЛА́Н-ДОЛЯ

тала́н-до́лю

◊ Вилива́ти з во́ску [тала́н-до́лю] *див.* вилива́ти (6)

ТАЛО́Н

тало́н

Відкріпни́й тало́н *див.* тало́н

ТАМ

там

◊ [Там] ви́дно бу́де *див.* ви́дно (3)

ТАМУВА́ТИ

тамува́ти

◊ Тамува́ти (таї́ти, зата́ювати, затамо́вувати *і т. ін.)* / затамува́ти (затаї́ти, зачаї́ти, *рідше* притаї́ти *і т. ін.)* по́дих (ди́хання, ві́ддих, дух *і т. ін.) див.* тамува́ти

ТАМУВА́ТИСЯ

таму́ється

◊ Таму́ється по́дих (ві́ддих, ди́хання) *див.* по́дих

ТА́НЕ́ЦЬ

та́не́ць

Виво́дити / ви́вести тано́к (та́не́ць) *див.* виво́дити[1] (3)

ТАНО́К

тано́к

Виво́дити / ви́вести тано́к (та́не́ць) *див.* виво́дити[1] (3)

Води́ти (вести́) / повести́ тано́к (тано́чок, та́нці, *рідко* хорово́д) *див.* води́ти

та́нці

Води́ти (вести́) / повести́ тано́к (тано́чок, та́нці, *рідко* хорово́д) *див.* води́ти

ТАНО́ЧОК

тано́чок

Води́ти (вести́) / повести́ тано́к (тано́чок, та́нці, *рідко* хорово́д) *див.* води́ти

ТАРА́Н

тара́н

◊ Іти́ (вести́) / піти́ на тара́н *див.* іти́

ТВЕРДИ́Й

тверда́

△ Тверда́ валю́та *див.* валю́та (6)

ТВІЙ

твій

◊ Ваш (твій) покі́рний (уклі́нний) слуга́ *див.* слуга́

◊ Не твій (його́, ваш *і т. ін.)* кло́піт <Не твоя́ (його́, ва́ша *і т. ін.)* хворо́ба (печа́ль)> *див.* кло́піт

твого́

◊ Ті́льки й твого́ (його́, ва́шого *і т. ін.)* *див.* твій

твоє́

Ва́ше (твоє́) здоро́в'я *див.* здоро́в'я

◊ Ви́йти / вихо́дити на моє́ (твоє́, його́ *і т. ін.)* *див.* вихо́дити (21)

◊ Ді́ло твоє́ (його́, ва́ше *і т. ін.)* <Спра́ва (річ) твоя́ (його́, ва́ша *і т. ін.)*> *див.* ді́ло

◊ Куди́ твоє́ *(рідше* ва́ше) ді́ло *див.* ді́ло

◊ Не ва́ша (твоя́, його́ *і т. ін.)* спра́ва <Не ва́ше (твоє́, його́ *і т. ін.)* ді́ло> *див.* спра́ва[1]

◊ Ща́стя твоє́ (ва́ше, на́ше *і т. ін.)* *див.* ща́стя

твоє́ї

◊ До ва́ших (твої́х) по́слуг <До ва́шої (твоє́ї) по́слуги> <До по́слуг вам> *див.* по́слуга

твої́

◊ На моє́ (його́, її́ *і т. ін.)* о́ко <На мої́ (твої́, ва́ші *і т. ін.)* о́чі> *див.* о́ко[1]

твої́ми

◊ Твої́ми (ва́шими) моли́твами *див.* моли́тва

твої́х

◊ До ва́ших (твої́х) по́слуг <До ва́шої (твоє́ї) по́слуги> <До по́слуг вам> *див.* по́слуга

твою́

Спаси́бі за (ва́шу, твою́) ла́ску *див.* спаси́бі

твоя́

Аби́ (якщо́) ва́ша (твоя́) зго́да *див.* зго́да

Ва́ша (твоя́) персо́на *див.* персо́на

◊ Во́ля ва́ша (твоя́) *див.* во́ля

◊ Ді́ло твоє́ (його́, ва́ше *і т. ін.)* <Спра́ва (річ) твоя́ (його́, ва́ша *і т. ін.)*> *див.* ді́ло

◊ Коли́ [б] (мо́же) твоя́ (ва́ша) ла́ска *(рідко* ми́лість) *див.* ла́ска[1]

◊ Не ва́ша (твоя́, його́ *і т. ін.)* спра́ва <Не ва́ше (твоє́, його́ *і т. ін.)* ді́ло> *див.* спра́ва[1]

◊ Не твій (його́, ваш *і т. ін.)* кло́піт <Не твоя́ (його́, ва́ша *і т. ін.)* хворо́ба (печа́ль)> *див.* кло́піт

Пора́ на вас (на те́бе) <Ва́ша (твоя́) пора́> *див.* пора́

ТВО́РЧИЙ

тво́рчий

А́вторський (тво́рчий) конце́рт (ве́чір) *див.* конце́рт

ТЕ

ті

◊ Не в ті взу́тися *див.* взува́тися (1)

ті́єї

◊ Співа́ти (вести́) ті́єї ж [са́мої] *див.* співа́ти

ті́єю

◊ Плати́ти / відплати́ти тако́ю (ті́єю, *рідко* то́ю) са́мою моне́тою *див.* плати́ти

то́го́

◊ Ви́йти (ви́дряпатися) з то́го́ сві́ту *див.* вихо́дити (20)

◊ Вихо́дець з то́го́ сві́ту *див.* вихо́дець (1)

той

◊ Відпра́вити (спрова́дити, *рідко* відпрова́дити) / відправля́ти (спрова́джувати, *рідко* відпрова́джувати) на той світ *див.* відправля́ти (4)

◊ Відпра́витися на той світ *див.* відправля́тися (1)

то́ю

◊ Плати́ти / відплати́ти тако́ю (ті́єю, *рідко* то́ю) са́мою моне́тою *див.* плати́ти

ТЕКСТ

те́кстом

◊ Відкри́тим те́кстом *див.* текст

ТЕЛЕФО́Н

телефо́ні

◊ Ви́сіти на телефо́ні (на дро́ті, на про́воді) *див.* ви́сіти (4)

ТЕЛО́МНИЙ

тело́мні

△ Ви́щі (тело́мні) росли́ни *див.* росли́на

ТЕ́ЛЬБУХ

те́льбухи

◊ Ви́пустити / випуска́ти кишки́ *(рідко* те́льбухи) *див.* випуска́ти (13)

ТЕ́ЛЬБУХИ

те́льбухи

◊ Ви́пустити / випуска́ти кишки́ *(рідко* те́льбухи) *див.* випуска́ти (13)

ТЕЛЯ́ЧИЙ

теля́чий

Теля́чий ваго́н *див.* ваго́н (11)

ТЕ́МНИЙ

те́мні

◊ [Вогне́нні (те́мні)] ко́ла бі́гають (стриба́ють, витанцьо́вують *і т. ін.)* / забі́гали в оча́х (пе́ред очи́ма) *див.* ко́ло[1]

ТЕО́РІЯ

тео́рія

△ Тео́рія відно́сності *див.* тео́рія

ТЕ́РМІН[1]

те́рмін

Випро́бний те́рмін (строк) *див.* те́рмін[1]

ТЕРО́Р

теро́р

Вели́кий теро́р <Вели́ка чи́стка> *див.* теро́р

ТЕРПЕ́ЦЬ

терпцю́

◊ Виво́дити / ви́вести з се́бе *(рідко* з терпцю́) *див.* виво́дити[1] (10)

ТЕХНІ́ЧНИЙ

техні́чний

△ Техні́чний ва́куум *див.* ва́куум (2)

ТЕЧІЯ́

течія́

△ Ве́рхня течія́ *див.* течія́

ТИ

те́бе

Пора́ на вас (на те́бе) <Ва́ша (твоя́) пора́> *див.* пора́

◊ Як (коли́) подивлю́ся [на те́бе (на вас)] *див.* подиви́тися

тебе́

◊ [А] щоб ти (ви, тебе́, його́, тобі́, йому́ *і т. ін.)* *див.* ти

◊ Бог *(рідко* Біг, Госпо́дь) [його́ (їх, тебе́ *і т. ін.)*] [святи́й] зна́є (зна, ві́дає, ві́да) *див.* Бог (13)

◊ Бода́й (щоб) тебе́ (вас) заглуми́ло *див.* заглуми́ти

◊ Зна́ю (зна́ємо) вас (його́, тебе́ *і т. ін.*) *див.* зна́ти

◊ Неха́й (хай, бода́й) тебе́ (вас) земля́ не при́йме <Бода́й (щоб) тебе́ земля́ не прийняла́> *див.* земля́

◊ [От] я вас (тебе́) *див.* я^{2}

◊ Чума́ б [його́ (тебе́, вас *і т. ін.*)] забра́ла <Чума́ [б] його́ (тебе́, вас *і т. ін.*) забери́> *див.* чума́

◊ Щоб (бода́й, хай би *і т. ін.*) тебе́ (його́, її *і т. ін.*) му́ха (ка́чка, гу́ска, ку́рка *і т. ін.*) вбрикну́ла (брикну́ла) *див.* му́ха

◊ Щоб тебе́ (вас) дощ намочи́в *див.* дощ

◊ Щоб тебе́ (його́, вас *і т. ін.*) горобці́ подзьо́бали *див.* горобе́ць

◊ Щоб тебе́ (його́, вас *і т. ін.*) на ку́сники порва́ло *див.* порва́ти^{1}

◊ Щоб тебе́ (його́, вас *і т. ін.*) правце́м ви́правило! *див.* виправля́ти (2)

◊ Щоб тебе́ (його́, вас *і т. ін.*) чорт побра́в (узя́в, забра́в) <Щоб вас (їх) чорти́ побра́ли (взяли́, забра́ли)> *див.* чорт

ти

◊ [А] щоб ти (ви, тебе́, його́, тобі́, йому́ *і т. ін.*) *див.* ти

◊ Бода́й (щоб, неха́й би *і т. ін.*) ти (він, вона́ *і т. ін.*) сказ́ився (скис, зслиз *і т. ін.*) <Скази́сь (скисни, зслизни) ти> <Сказі́ться (скисні́ть, зслизні́ть) ви> *див.* сказ́итися

◊ Будь він (ти, вона́ *і т. ін.*) [три́чі] про́клятий (про́клят, про́клята) <Бу́дьте [ви] [три́чі] про́кляті> *див.* бу́ти (35)

◊ Будь [ти (він, вона́ *і т. ін.*)] нела́дний (*рідко* нела́ден) <Бу́дьте [ви] нела́дні> *див.* бу́ти (42)

◊ Неха́й (хай) він (вона́, воно́ *і т. ін.*) [собі] тя́миться <Неха́й (хай) йому́ (їй, їм) тя́миться> <Неха́й (хай) ти тя́мишся> <Неха́й (хай) ви тя́митесь> *див.* тя́митися

◊ Пома́лу ви (ти)! *див.* пома́лу

◊ [Ти] поду́май [ті́льки] <[Ви] поду́майте [ті́льки]> <Ті́льки поду́мати> *див.* поду́мати

◊ Це [ти (ви)] вже зана́дто *див.* зана́дто

◊ Що ви розумі́єте! <Що ти розумі́єш!> *див.* розумі́ти

◊ Що [ж ти] [йому́ (їй, вам *і т. ін.*)] зро́биш *див.* зроби́ти

тобі́

◊ [А] щоб ти (ви, тебе́, його́, тобі́, йому́ *і т. ін.*) *див.* ти

◊ Моє́ [вам, тобі] шанува́ння (вшанува́ння) *див.* шанува́ння

Не вам (не тобі́) ка́жучи *див.* каза́ти

◊ Ось (от) вам (тобі́) моя́ рука́ *див.* рука́

Ось я тобі [вам, їй *і т. ін.*] дам <Він тобі [вам, їм *і т. ін.*] дасть> *див.* я^{2}

◊ От (ото́) [тобі́ (вам)] і все *див.* весь^{1} (22)

◊ Охо́та тобі́ (йому́, вам *і т. ін.*) *див.* охо́та^{1}

Скажу́ [я] тобі́ (вам) *див.* сказа́ти

◊ Спо́кій тобі́ (вам) *див.* спо́кій

◊ Хай [тобі́, вам *і т. ін.*] легка́ (щасли́ва) доро́га (путь) сте́литься / посте́литься *див.* доро́га

◊ Хоч би [тобі́ (собі́, вам)] ву́сом (ву́хом, бров́ою *і т. ін.*) повести́ *див.* пово́дити^{1}

◊ Цур тобі́ (йому́, їй, вам *і т. ін.*) [та (і)] пек [тобі́ (йому́, їй, вам *і т. ін.*)] *див.* цур

◊ Чоло́м тобі́ (вам) *див.* чоло́

◊ Щасти́ [тобі́ (вам, їм *і т. ін.*)] [до́ле (Бо́же)] <Хай (неха́й) тобі́ (вам, їм *і т. ін.*) щасти́ть> *див.* щасти́ти

◊ Щоб (бода́й) тобі́ (йому́, вам *і т. ін.*) [було́] пу́сто! <Хай тобі́ (йому́, вам *і т. ін.*) [бу́де] пу́сто!> *див.* пу́сто

◊ Як тобі́ (вам) [це] подо́бається? *див.* подо́батися

Як (як би) [тобі́ (вам)] [це] сказа́ти *див.* сказа́ти

тобо́ю

◊ Бог (Госпо́дь) з тобо́ю (з ва́ми)! *див.* Бог (11)

◊ Хай розве́рзеться під тобо́ю (під ва́ми) земля́! *див.* земля́

◊ Христо́с з тобо́ю (з ва́ми, з ним *і т. ін.*) *див.* Христо́с

ТИ́ЖДЕНЬ

ти́ждень

Великодні́й ти́ждень *див.* ти́ждень

Ве́рбний ти́ждень *див.* ти́ждень

ТИРА́Ж^{1}

тира́ж

◊ Вихо́дити / ви́йти (*ірон.* ви́летіти) в тира́ж *див.* вихо́дити (30)

ТИ́РЛО

ти́рла

Вибива́ти (витоло́чувати) / ви́бити (ви́толочити) ти́рло (ти́рла) *див.* вибива́ти (4)

ти́рло

Вибива́ти (витоло́чувати) / ви́бити (ви́толочити) ти́рло (ти́рла) *див.* вибива́ти (4)

ТИСК

тиск

△ Вено́зний тиск *див.* тиск

ТИФ

тиф

△ Висипни́й тиф *див.* тиф

ТІ

ті

◊ Не в ті взу́тися *див.* взува́тися (1)

ті́єї

◊ Співа́ти (вести́) ті́єї ж [са́мої] *див.* співа́ти

ті́єю

◊ Плати́ти / відплати́ти тако́ю (ті́єю, *рідко* то́ю) са́мою моне́тою *див.* плати́ти

то́го́

◊ Ви́йти (ви́дряпатися) з то́го́ сві́ту *див.* вихо́дити (20)

◊ Ви́ходець з то́го́ сві́ту *див.* ви́ходець (1)

той

◊ Відпра́вити (спрова́дити, *рідко* відпрова́дити) / відправля́ти (спрова́джувати, *рідко* відпрова́джувати) на той світ *див.* відправля́ти (4)

◊ Відпра́витися на той світ *див.* відправля́тися (1)

то́ю

◊ Плати́ти / відплати́ти тако́ю (ті́єю, *рідко* то́ю) са́мою моне́тою *див.* плати́ти

ТІКА́ТИ

тіка́є

◊ Душа́ вилі́тає (відлі́тає, тіка́є *і т. ін.*) / ви́летіла (відлеті́ла, втекла́ *і т. ін.*) з ті́ла *див.* душа́

◊ Земля́ тіка́є (вислиза́є) / втекла́ (ви́слизнула) з-під ніг (*рідко* з-під підо́шов) *див.* земля́

ТІ́ЛО

ті́ла

◊ Видира́ти / ви́дерти ду́шу [з ті́ла] *див.* видира́ти (2)

◊ Ви́пустити ду́шу [з ті́ла] *див.* випуска́ти (15)

◊ Душа́ вилі́тає (відлі́тає, тіка́є *і т. ін.*) / ви́летіла (відлеті́ла, втекла́ *і т. ін.*) з ті́ла *див.* душа́

ті́ло

◊ Вбива́тися / вби́тися в ті́ло (в са́ло) *див.* вбива́тися^{1} (4)

△ Вегетати́вне ті́ло *див.* ті́ло

Віддава́ти / відда́ти ті́ло землі́ *див.* віддава́ти (11)

ТІ́ЛЬКИ

ті́льки

◊ Аж (ті́льки) ви́ляски (*рідко* о́дляски) пі́дуть / іду́ть (розляга́ються) *див.* ви́ляск (1)

І (та й) ті́льки <Та й ті́льки всього́> <[Та] ті́льки й ді́ла> *див.* ті́льки

◊ Оди́н Бог [ті́льки] зна́є (ві́дає) *див.* Бог (24)

◊ [Ти] поду́май [тільки] <[Ви] поду́майте [тільки]> <Тільки поду́мати> *див.* поду́мати

◊ Тільки й твого́ (його́, ва́шого *і т. ін.)* *див.* твій

◊ Тільки (хіба́, хіба́ що, лиш) пташи́ного (пти́чого) молока́ нема́ (не вистача́є, браку́є *і т. ін.) див.* нема́

◊ Хіба́ що (тільки) моги́ла ви́править *див.* моги́ла

ТІНЬ

тіні

Вечірні тіні <Вечірня тінь> *див.* тінь

тінь

Вечірні тіні <Вечірня тінь> *див.* тінь

ТІПУ́Н

тіпу́н

◊ Тіпу́н (пи́поть, чиря́к) тобі (йому́, вам *і т. ін.)* на язи́к (на язика́) *див.* тіпу́н

ТІШИТИ

тішити

◊ Тішити (весели́ти) о́ко (о́чі, зір *і т. ін.) див.* тішити

◊ Тішити (весели́ти) / потішити (розвесели́ти) се́рце (ду́шу) *див.* тішити

ТКА́ЦЬКИЙ

тка́цький

△ Тка́цький верста́т *див.* верста́т (7)

ТОВАРИ́СТВО

товари́ство

△ Відкри́те акціоне́рне товари́ство *див.* товари́ство

△ Товари́ство з обме́женою відповіда́льністю *див.* товари́ство

ТОВА́РНИЙ

това́рне

△ Про́сте́ това́рне виробни́цтво *див.* виробни́цтво (6)

△ Това́рне виробни́цтво *див.* виробни́цтво (8)

това́рний

Това́рний ваго́н *див.* ваго́н (12)

ТОЙ

ті

◊ Не в ті взу́тися *див.* взува́тися (1)

тіє́ї

◊ Співа́ти (вести́) тіє́ї ж [са́мої] *див.* співа́ти

тіє́ю

◊ Плати́ти / відплати́ти тако́ю (тіє́ю, *рідко* то́ю) са́мою моне́тою *див.* плати́ти

то́го́

◊ Ви́йти (ви́дряпатися) з то́го́ сві́ту *див.* вихо́дити (20)

◊ Ви́ходець з то́го́ сві́ту *див.* ви́ходець (1)

той

◊ Відпра́вити (спрова́дити, *рідко* відпрова́дити) / відправля́ти (спрова́джувати, *рідко* відпрова́джувати) на той світ *див.* відправля́ти (4)

◊ Відпра́витися на той світ *див.* відправля́тися (1)

то́ю

◊ Плати́ти / відплати́ти тако́ю (тіє́ю, *рідко* то́ю) са́мою моне́тою *див.* плати́ти

ТОКА́РНИЙ

тока́рний

△ Тока́рний верста́т *див.* верста́т (8)

ТОНКОРУ́ННИЙ

тонкору́нне

Тонкору́нне вівча́рство *див.* вівча́рство (3)

ТО́РБА

то́рби

◊ Не ва́ртий (не варт) [і] ви́їденого яйця́ (ви́шкварки, ді́рки з бу́блика, фу́нта клоччя, то́рби січки *і т. ін.) див.* ва́ртий (4)

то́рбі

◊ Ви́шептатися як рак у то́рбі *див.* вишіптуватися (1)

ТОРГУВА́ТИ

торгува́ти

◊ Торгува́ти ви́трішками *див.* торгува́ти

ТОРІ́ШНІЙ

торі́шнього

◊ [І] льо́ду (снігу [торі́шнього], кри́ги) се́ред (посере́д) зими́ не ви́просиш *див.* випро́шувати (1)

ТОЧИ́ТИ[1]

точи́ти

◊ Гостри́ти (вигостро́вувати, *рідше* точи́ти, наго́стрювати *і т. ін.)* / ви́гострити (нагостри́ти) ніж (меч, соки́ру *і т. ін.) див.* гостри́ти

ТОЧИ́ТИСЯ[1]

то́читься

Розмо́ва іде́ (захо́дить, веде́ться, то́читься *і т. ін.)* / пішла́ (зайшла́) *див.* розмо́ва

ТО́ЧКА

то́чка

◊ Вихідна́ то́чка <Вихідни́й пункт> *див.* то́чка

◊ То́чка відліку (відраху́нку, відрахува́ння) *див.* то́чка

то́чку

◊ Диви́тися (вдивля́тися) в одну́ то́чку (в одну́ ця́тку) *див.* диви́тися

ТРАВА́

трава́

◊ Як ви́росте трава́ на помо́сті *див.* трава́

ТРА́ВЕРЗ

тра́верз

Ви́йти / вихо́дити на тра́верс (на тра́верз) <Опини́тися / опиня́тися на тра́версі (на тра́верзі)> *див.* вихо́дити (1)

тра́верзі

Ви́йти / вихо́дити на тра́верс (на тра́верз) <Опини́тися / опиня́тися на тра́версі (на тра́верзі)> *див.* вихо́дити (1)

ТРА́ВЕРС[1]

тра́верс

Ви́йти / вихо́дити на тра́верс (на тра́верз) <Опини́тися / опиня́тися на тра́версі (на тра́верзі)> *див.* вихо́дити (1)

тра́версі

Ви́йти / вихо́дити на тра́верс (на тра́верз) <Опини́тися / опиня́тися на тра́версі (на тра́верзі)> *див.* вихо́дити (1)

ТРА́ВМА

тра́вма

Виробни́ча тра́вма *див.* тра́вма

ТРАНСФЕ́РНИЙ

трансфе́рні

△ Трансфе́рні (трансфе́ртні) ви́плати *див.* ви́плата (3)

ТРАНСФЕ́РТНИЙ

трансфе́ртні

△ Трансфе́рні (трансфе́ртні) ви́плати *див.* ви́плата (3)

ТРА́ТИТИ

тра́тити

◊ Витрача́ти (тра́тити) по́рох *див.* витрача́ти (1)

◊ Папір перево́дити (тра́тити, витрача́ти) / перевести́ (ви́тратити) *див.* перево́дити

◊ Тра́тити (витрача́ти) ду́рно (даре́мно, ма́рно) слова́ *див.* тра́тити

ТРЕ́БА[1]

тре́ба

◊ [Тре́ба] вдень (се́ред бі́лого дня) з вогне́м [та ще] (зі сві́чкою, зі сві́тлом, при со́нці *і т. ін.)* [тако́го] шука́ти (вишу́кувати) / пошука́ти <Пошука́ти тако́го [тре́ба]> *див.* тре́ба[1]

ТРЕМТІ́ТИ

тремтя́ть

◊ [Аж] жи́жки́ (*рідко* віджилки) тря́су́ться (тру́сяться, тремтя́ть, дрижа́ть *і т. ін.)* / затрясли́ся (затруси́лися, затремтіли, задрижа́ли *і т. ін.) див.* жи́жки́

ТРЕ́ТІЙ

Тре́тій

Тре́тій відділ *див.* відділ (5)

тре́тьої

◊ Нема́ (нема́є, не було́, не вистача́є, браку́є *і т. ін.)* [одніє́ї (тре́тьої, деся́тої *і т. ін.)*] клёпки у голові́ *див.* нема́

ТРЕТЯ́К

третяка́

◊ Вибива́ти (би́ти) / уда́рити (утну́ти) тропака́ (третяка́, гопака́) *див.* вибива́ти (9)

◊ Вибива́ти зуба́ми чечі́тку (третяка́) *див.* вибива́ти (16)

ТРЕТЯЧО́К

третячка́

◊ Вигра́вати / ви́грати третячка́ на зуба́х *див.* вигра́вати (2)

ТРИ

три

◊ Від горшка́ два (три) вершка́ *див.* два

ТРИКУ́ТНИК

трику́тника

△ Верши́на трику́тника *див.* верши́на (2)

ТРИМА́ТИ

трима́ти

◊ Ви́соко нести́ (трима́ти) го́лову *див.* нести́

◊ Ви́соко трима́ти пра́пор (знаме́но́) *див.* трима́ти

◊ Трима́ти / ви́тримати ма́рку *див.* трима́ти

◊ Трима́ти (держа́ти) на [пе́вній] ві́дстані (ві́ддалі) *див.* трима́ти

◊ Трима́ти на виду́ *див.* трима́ти

ТРИМА́ТИСЯ

трима́тися

◊ Ви́сіти (трима́тися) на че́сному сло́ві *див.* ви́сіти (9)

ТРИСТУПЕНЕ́ВИЙ

триступене́ві

△ Триступене́ві ви́бори *див.* ви́бори (6)

ТРИ́ЧІ

три́чі

◊ Будь він (ти, вона́ *і т. ін.)* [три́чі] про́клятий (про́клят, про́клята) <Бу́дьте [ви] [три́чі] про́кляті> *див.* бу́ти (35)

ТРІСК

трі́ском

◊ З [вели́ким] трі́ском *див.* тріск

ТРІЩА́ТИ

тріща́ти

◊ Тріща́ти по всіх швах *див.* тріща́ти

ТРОПА́К

тропака́

◊ Вибива́ти (би́ти) / уда́рити (утну́ти) тропака́ (третяка́, гопака́) *див.* вибива́ти (9)

ТРОФІ́ЧНИЙ

трофі́чна

△ Трофі́чна ви́разка *див.* ви́разка (3)

ТРО́ХИ

тро́хи

◊ Се́рце (се́рденько) як (ле́две, ма́ло, тро́хи *і т. ін.)* не ви́скочить [з груде́й] *див.* се́рце

ТРУБА́

труба́

◊ Ді́ло труба́ (таба́к, ва́кса) *див.* ді́ло

трубу́

◊ Вilіта́ти / ви́летіти в трубу́ *див.* вилі́тати (4)

ТРУБИ́ТИ

труби́

◊ Хоч во́вком вий (труби́) *див.* ви́ти[1] (3)

ТРУ́БКА

тру́бку

△ Ви́хід у стрі́лку (у тру́бку) *див.* ви́хід (4)

△ Іти́ (вихо́дити) / піти́ (ви́йти) в стрі́лку (в тру́бку) *див.* іти́

ТРУД

труда́

◊ Го́ру (го́ри) труда́ ви́трудити *див.* ви́трудити (1)

трудо́м

З вели́кими тру́днощами <З [вели́ким] трудо́м> *див.* тру́днощі

ТРУ́ДНОЩІ

тру́днощами

З вели́кими тру́днощами <З [вели́ким] трудо́м> *див.* тру́днощі

ТРУСИ́ТИСЯ

тру́сяться

◊ [Аж] жи́жки́ (*рідко* ві́джилки) трясу́ться (тру́сяться, тремтя́ть, дрижа́ть *і т. ін.)* / затрясли́ся (затруси́лися, затремті́ли, задрижа́ли *і т. ін.)* *див.* жи́жки́

ТРЯСТИ́СЯ

трясу́ться

◊ [Аж] жи́жки́ (*рідко* ві́джилки) трясу́ться (тру́сяться, тремтя́ть, дрижа́ть *і т. ін.)* / затрясли́ся (затруси́лися, затремті́ли, задрижа́ли *і т. ін.)* *див.* жи́жки́

ТУЗ[1]

ту́зом

◊ Ходи́ти (стоя́ти, виступа́ти) ко́зирем (короле́м, ту́зом) *див.* ходи́ти

ТЬО́ТЯ

тьо́ті

◊ Спаси́бі ва́шій тьо́ті (ва́шому ба́тькові) *див.* спаси́бі

ТЯГА́Р

тяга́р

◊ Бра́ти (*рідко* прийма́ти) / взя́ти (*рідко* прийня́ти) на се́бе (на свої́ пле́чі) [весь] тяга́р *див.* бра́ти (130)

◊ Здійма́ти / здійня́ти (зня́ти) [важки́й] ка́мінь (тяга́р) з се́рця (з душі́) *див.* здійма́ти

◊ Нести́ [весь] тяга́р на свої́х плеча́х (на собі́) *див.* нести́

◊ [Увесь] тяга́рляга́є / ліг на пле́чі *див.* тяга́р

тягаре́м

◊ Лежа́ти [важки́м] ка́менем (тягаре́м) на се́рці (на душі́) *див.* лежа́ти

◊ Ляга́ти / лягти́ [важки́м (непоси́льним, усі́м *і т. ін.)*] тягаре́м на пле́чі *див.* ляга́ти

ТЯГНУ́ТИ

тя́гне

◊ Па́хне (ві́є, тя́гне, відда́є *і т. ін.)* пу́сткою *див.* па́хнути

тягну́ти

◊ Вимо́тувати (мота́ти, витяга́ти, тягну́ти) / ви́мотати (ви́тягти) [всю] ду́шу *див.* вимо́тувати (2)

◊ Вимо́тувати (мота́ти, тягну́ти, тягти́) / ви́мотати (ви́тягти) [всі] кишки́ *див.* вимо́тувати (3)

◊ Витя́гувати (витяга́ти, тягти́, тягну́ти) / ви́тягти (ви́тягнути) за ву́ха *див.* витяга́ти (8)

◊ Тягти́ (тягну́ти, витяга́ти, витя́гувати, висми́кувати) слова́ [з ро́та] *див.* тягти́

◊ Тягти́ (тягну́ти, витяга́ти, витя́гувати) / ви́тягти (ви́тягнути) [оста́нні (всі)] жи́ли *див.* тягти́

ТЯГТИ́

тя́гне

◊ Па́хне (ві́є, тя́гне, відда́є *і т. ін.)* пу́сткою *див.* па́хнути

тягти́

◊ Вимо́тувати (мота́ти, тягну́ти, тягти́) / ви́мотати (ви́тягти) [всі] кишки́ *див.* вимо́тувати (3)

◊ Витя́гувати (витяга́ти, тягти́, тягну́ти) / ви́тягти (ви́тягнути) за ву́ха *див.* витяга́ти (8)

◊ Тягти́ (тягну́ти, витяга́ти, витя́гувати, висми́кувати) слова́ [з ро́та] *див.* тягти́

◊ Тягти́ (тягну́ти, витяга́ти, витя́гувати) / ви́тягти (ви́тягнути) [оста́нні (всі)] жи́ли *див.* тягти́

ТЯ́ЖА

тя́жі

◊ Ходи́ти важко́ю (тяжко́ю, *рідко* на вазі́, *заст.* в тя́жі) *див.* ходи́ти

ТЯЖКИ́Й

тяжки́й

◊ Нести́ *(рідко* носи́ти) [свій (важки́й, тяжки́й)] хрест *див.* нести́

◊ Тяжки́й (важки́й) ка́мінь ліг (упа́в, звали́вся) на гру́ди (на ду́шу, на се́рце) *див.* ка́мінь

тяжко́ю

◊ Ходи́ти важко́ю (тяжко́ю, *рідко* на вазі́, *заст.* в тя́жі) *див.* ходи́ти

ТЯ́ЖКО

тя́жко

◊ Ва́жко (тя́жко) на се́рці (на душі́) *див.* ва́жко (2)

ТЯ́МА

тя́ми

◊ Поверну́ти (верну́ти, привести́) до тя́ми *див.* поверта́ти[1]

тя́му

◊ Відбира́ти / відібра́ти па́мороки (тя́му) *див.* відбира́ти (3)

ТЯ́МИТИСЯ

тя́митесь

◊ Неха́й (хай) він (вона́, воно́ *і т. ін.)* [собі] тя́миться <Неха́й (хай) йому́ (їй, їм) тя́миться> <Неха́й (хай) ти тя́мишся> <Неха́й (хай) ви тя́митесь> *див.* тя́митися

тя́миться

◊ Неха́й (хай) він (вона́, воно́ *і т. ін.)* [собі] тя́миться <Неха́й (хай) йому́ (їй, їм) тя́миться> <Неха́й (хай) ти тя́мишся> <Неха́й (хай) ви тя́митесь> *див.* тя́митися

тя́мишся

◊ Неха́й (хай) він (вона́, воно́ *і т. ін.)* [собі] тя́миться <Неха́й (хай) йому́ (їй, їм) тя́миться> <Неха́й (хай) ти тя́мишся> <Неха́й (хай) ви тя́митесь> *див.* тя́митися

ТЯ́МКА

тя́мки

◊ Відби́ти па́мороки (по́мки, тя́мки) *див.* відбива́ти (6)

УБРА́ТИСЯ[3]

убра́тися

◊ Убра́тися в чужу́ соло́му [та] ще й шелесті́ти *див.* вбира́тися[1] (1)

УБРІ́Д

убрі́д

◊ Пі́вень убрі́д перехо́дить *див.* пі́вень

УВА́ГА[1]

ува́ги

◊ Ва́ртий ува́ги *див.* ва́ртий (2)

◊ Випада́ти / ви́пасти з ува́ги *див.* випада́ти (5)

◊ Випуска́ти / ви́пустити з ува́ги *див.* випуска́ти (9)

ува́гу

Відверта́ти (відволіка́ти, відтяга́ти, відхиля́ти) / відверну́ти (відволікти́, відтягти́, відхили́ти) ува́гу *див.* відверта́ти (1)

Віддава́ти / відда́ти ува́гу *див.* віддава́ти (12)

УВЕ́СЬ

уве́сь

◊ Весь (уве́сь) час *див.* час

◊ Дур [уве́сь] спав *див.* дур

◊ На весь (уве́сь) [по́вен, по́вний] зріст (ріст) *див.* зріст

◊ [Уве́сь] тяга́р ляга́є / ліг на пле́чі *див.* тяга́р

усе́

Геть усе́ (весь) *див.* весь[1] (5)

◊ Зво́дити / звести́ [на] ніна́що <Зво́дити / звести́ усе́ на пси> *див.* зво́дити

◊ Над (по́над) усе́ *див.* весь[1] (21)

◊ [Усе́] до йо́ти *див.* йо́та

◊ [Усе́] з гро́шика та (і) з ко́шика *див.* гро́шик

усі́

◊ Дзвони́ти (видзво́нювати) в усі́ дзво́ни *див.* дзвони́ти

◊ Ко́зир (усі́ ко́зирі) у ру́ки (до рук) *див.* ко́зир

◊ Перебира́ти (розбира́ти) / перебра́ти (розібра́ти) по кісточка́х ([усі́] кісточки́, [усі́] жи́лочки) *див.* перебира́ти

◊ Перемива́ти (ми́ти, пере́мелювати, перетира́ти *і т. ін.)* / перемити (перемоло́ти, перете́рти *і т. ін.)* [усі́] кісточки́ (кістки́) *див.* перемива́ти

◊ Повимо́тувати усі́ жи́ли *див.* повимо́тувати

◊ Усі́ шишки́ летя́ть (па́дають) [на го́лову] *див.* ши́шка

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* усі́ ро́зуми пої́сти *див.* поїда́ти

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* усі́ шляхи́ погуби́в *див.* погубля́ти

усіє́ї

◊ Від [усіє́ї *(рідко* само́ї)] душі́ *див.* душа́

○ З усіє́ї си́ли <З усіє́ю си́лою> <З усі́х сил> *див.* си́ла

○ З усіє́ї снаги́ *див.* снага́

◊ Усі́х (всіля́ких, вся́ких, рі́зних) масте́й <Усіє́ї (всіля́кої, вся́кої, рі́зної) ма́сті> *див.* масть[1]

◊ Що (скі́льки) [є] мо́чі <З усіє́ї мо́чі> *див.* бу́ти (111)

усіє́ю

○ З усіє́ї си́ли <З усіє́ю си́лою> <З усі́х сил> *див.* си́ла

○ З усіє́ю (вели́кою, глибо́кою *і т. ін.)* переко́нливістю *див.* переко́нливість

◊ Прили́пнути (прикипі́ти) [всім] се́рцем ([усіє́ю] душе́ю) *див.* прилипа́ти

У всій [своїй (його́)] повноті́ <З найбі́льшою [усіє́ю (своє́ю, його́)] повното́ю> *див.* повнота́

◊ Усі́м ми́ром <Усіє́ю грома́дою> *див.* мир[2]

усі́й

В усі́й (по́вній) красі́ *див.* краса́

В [усі́й (своїй, їх *і т. ін.)*] суку́пності *див.* суку́пність

усі́м

◊ Відкри́тий [усі́м] вітра́м *див.* відкри́тий (1)

◊ Заклина́ти Бо́гом (усі́м святи́м [на сві́ті]) *див.* заклина́ти

◊ З [усі́м] га́музом *див.* га́муз

◊ Ляга́ти / лягти́ [важки́м (непоси́льним, усі́м *і т. ін.)*] тягаре́м на пле́чі *див.* ляга́ти

У [своє́му] по́вному скла́ді <Усі́м скла́дом> *див.* склад[1]

◊ Усі́м га́музом *див.* га́муз

◊ Усі́м ми́ром <Усіє́ю грома́дою> *див.* мир[2]

Усі́м узя́ти *див.* узя́ти

◊ Усі́м (ці́лим) ско́пом *див.* скоп

усіма́

○ До [найме́нших] подро́биць (дрібни́ць) <*рідко* У подро́бицях> <З усіма́ подро́бицями> *див.* подро́биця

◊ Ста́вити над усіма́ *див.* ста́вити

◊ [Усіма́ (вся́кими)] пра́вдами й непра́вдами *див.* пра́вда

◊ Усіма́ фі́брами душі́ (се́рця, істо́ти *і т. ін.) див.* фі́бра

усі́х

◊ В усі́х кінця́х *див.* кіне́ць[1]

◊ З рі́зних (усі́х) кінці́в *див.* кіне́ць[1]

○ З усіє́ї си́ли <З усіє́ю си́лою> <З усі́х сил> *див.* си́ла

◊ З усі́х бокі́в *див.* бік (6)

◊ З усі́х кутків (закутків) *див.* куто́к

◊ З усі́х ніг *див.* нога́

◊ З усі́х усю́д (усю́дів) *див.* всю́ди

◊ З уся́кого по́гляду <З усі́х по́глядів> *див.* по́гляд

◊ Усі́х (всіля́ких, вся́ких, рі́зних) масте́й <Усіє́ї (всіля́кої, вся́кої, рі́зної) ма́сті> *див.* масть[1]

◊ Цар (Оте́ць, Влади́ка) Небе́сний (Всесві́тній) <Цар [усі́х] царі́в> *див.* цар

усього́

○ Бі́льш за все <Бі́льш усього́> <Бі́льше всього́> *див.* бі́льше (2)

◊ Від (з) [усього́] се́рця *див.* се́рце

◊ З (із) [усього́] ро́змаху <З ро́змахом> *див.* ро́змах

◊ З усього́ ду́ху *див.* дух

◊ З усього́ ма́ху *див.* мах[1]

○ Крім усього іншого *див.* інший
○ Перш за все <*рідше* Перш усього> *див.* перш[1]
◇ Спе́ршу всього <Сперш усього> *див.* спе́ршу
усьо́му
В усьо́му (по́вному, ці́лому) о́бсязі (*рідко* об'є́мі) *див.* о́бсяг
усьому́
◇ Усьому́ голова́ *див.* голова́
усю́
◇ На всю (в усю) *див.* весь[1] (20)
уся́
Уся́ надія *див.* надія
УГО́ДА
уго́да
△ Верба́льний контра́кт <Верба́льна уго́да> *див.* контра́кт
УГО́РУ
уго́ру
◇ Задира́ти (підніма́ти) / заде́рти (підня́ти) хвіст (хвоста́) [уго́ру] *див.* задира́ти[1]
УДА́ВАНИЙ
уда́вана
△ Уда́вана вагітність *див.* вагітність (2)
УДА́Р
уда́р
◇ Відво́дити / відвести́ уда́р *див.* відво́дити (5)
УДА́РИТИ
уда́рив
◇ Праве́ць уда́рив (ви́правив) *див.* праве́ць
уда́рити
◇ Вибива́ти (би́ти) / уда́рити (утну́ти) тропака́ (третяка́, гопака́) *див.* вибива́ти (9)
Уда́рити ве́слами (у ве́сла) *див.* ударя́ти
Ударя́ти (би́ти) / уда́рити відбій *див.* ударя́ти
УДА́РНИЙ[1]
уда́рна
Вибухо́ва (уда́рна) хвиля *див.* хвиля[1]
УДАРЯ́ТИ
ударя́ти
Ударя́ти (би́ти) / уда́рити відбій *див.* ударя́ти
УДЕ́НЬ
уде́нь
◇ Хоч уде́нь із свічкою шука́й [— не знайде́ш] *див.* шука́ти
◇ Як уде́нь *див.* вдень (3)
УЖИВА́ТИ
ужива́ти
Ужива́ти / ужи́ти [всіх] за́ходів (*рідко* [всі] за́ходи) *див.* ужива́ти

УЖИ́ТИ[1]
ужи́ти
Ужива́ти / ужи́ти [всіх] за́ходів (*рідко* [всі] за́ходи) *див.* ужива́ти
УЖИ́ТОК
ужи́тку
Вихо́дити / ви́йти з ужи́тку *див.* вихо́дити (9)
УЗЯ́ТИ
візьми́
◇ Чорт (біс) [його́ (її́, вас *і т. ін.*)] бери́ (забира́й) / візьми́ (побери́, забери́ *і т. ін.*) *див.* чорт
узя́в
◇ Щоб тебе́ (його́, вас *і т. ін.*) чорт побра́в (узя́в, забра́в) <Щоб вас (їх) чорти́ побра́ли (взяли́, забра́ли)> *див.* чорт
узя́ти
Узя́ти за взіре́ць *див.* узя́ти
Усім узя́ти *див.* узя́ти
УКЛІ́Н
уклі́н
◇ Віддава́ти (відва́жувати, кла́сти, *заст.* поклада́ти, склада́ти) / відда́ти (відва́жити, скла́сти) [земни́й (низьки́й, поясни́й)] поклі́н (уклі́н) *див.* віддава́ти (25)
УКЛІ́ННИЙ
уклі́нний
◇ Ваш (твій) покі́рний (уклі́нний) слуга́ *див.* слуга́
УКРАЇ́НА
Украї́ни
Верхо́вний Суд Украї́ни *див.* суд
УЛЬТРАФІОЛЕ́ТОВИЙ
ультрафіоле́тове
△ Ультрафіоле́тове випромі́нювання *див.* випромі́нювання (8)
УМ
ума́
◇ Виві́дувати (*рідко* виві́да́ти, вивіря́ти) / ви́відати (ви́вірити) ума́ *див.* виві́дувати (1)
◇ Ви́жити / вижива́ти з ро́зуму (з ума́) *див.* вижива́ти (3)
◇ Ви́кинути (ви́трусити) / викида́ти з голови́ (з па́м'яті, з ду́мки, *рідко* з ума́ *і т. ін.*) *див.* викида́ти (12)
◇ Не вихо́дити (не схо́дити, не йти) з голови́ (з ду́мки, з ума́) *див.* вихо́дити (43)
умі́
◇ Верти́ться (кру́титься) на ду́мці (на умі́, на га́дці) *див.* верті́тися (2)
умі́в
◇ Відті́к (відпли́в, відтіка́ння) умі́в (мі́зків) *див.* відті́к

УПА́СТИ[1]
упа́в
◇ Тяжки́й (важки́й) ка́мінь ліг (упа́в, звали́вся) на гру́ди (на ду́шу, на се́рце) *див.* ка́мінь
УПРУ́Г
упру́зі
◇ На вечі́рньому пру́зі (упру́зі) *див.* пруг
УРА́Н
ура́н
△ Високозбага́чений ура́н *див.* ура́н
УРІ́ЗАТИ[1]
урі́зати
◇ Облама́ти (відруба́ти, урі́зати *і т. ін.*) кі́гті *див.* обла́мувати[1]
УРО́К
уро́к
Відкри́тий уро́к <Відкри́та ле́кція> *див.* уро́к
УРО́КИ
уро́ки
◇ Вилива́ти (відлива́ти) / ви́лити (відлля́ти) переля́к (переполо́х, уро́ки *і т. ін.*) *див.* вилива́ти (5)
УСЕ́[1]
уве́сь
◇ Весь (уве́сь) час *див.* час
◇ Дур [уве́сь] спав *див.* дур
◇ На весь (уве́сь) [по́вен, по́вний] зріст (ріст) *див.* зріст
◇ [Уве́сь] тяга́р ляга́є / ліг на пле́чі *див.* тяга́р
усе́
Геть усе́ (весь) *див.* весь[1] (5)
◇ Зво́дити / звести́ [на] ніна́що <Зво́дити / звести́ усе́ на пси> *див.* зво́дити
◇ Над (по́над) усе́ *див.* весь[1] (21)
◇ [Усе́] до йо́ти *див.* йо́та
◇ [Усе́] з гро́шика та (і) з ко́шика *див.* гро́шик
усі́
◇ Дзвони́ти (видзво́нювати) в усі́ дзво́ни *див.* дзвони́ти
◇ Ко́зир (усі ко́зирі) у ру́ки (до рук) *див.* ко́зир
◇ Перебира́ти (розбира́ти) / перебра́ти (розі́бра́ти) по кі́сточка́х ([усі́] кісточки́, [усі́] жи́лочки) *див.* перебира́ти
◇ Перемива́ти (ми́ти, переме́лювати, перетира́ти *і т. ін.*) / перемити (перемоло́ти, перете́рти *і т. ін.*) [усі́] кі́сточки́ (кістки́) *див.* перемива́ти
◇ Повимо́тувати усі́ жи́ли *див.* повимо́тувати
◇ Усі́ ши́шки́ летя́ть (па́дають) [на го́лову] *див.* ши́шка
◇ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) усі́ ро́зуми поїсти *див.* поїда́ти

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* усі шляхи́ погуби́в *див.* погубля́ти

усіє́ї

◊ Від [усієї *(рідко* самої)] душі́ *див.* душа́

○ З усієї си́ли <З усіє́ю си́лою> <З усіх сил> *див.* си́ла

○ З усієї снаги́ *див.* снага́

◊ Усіх (всіля́ких, вся́ких, рі́зних) масте́й <Усієї (всіля́кої, вся́кої, рі́зної) ма́сті> *див.* масть[1]

◊ Що (скільки) [є] мо́чі <З усієї мо́чі> *див.* бу́ти (111)

усіє́ю

○ З усієї си́ли <З усіє́ю си́лою> <З усіх сил> *див.* си́ла

○ З усіє́ю (вели́кою, глибо́кою *і т. ін.)* переко́нливістю *див.* переко́нливість

◊ Прили́пнути (прикипі́ти) [всім] се́рцем ([усіє́ю] душе́ю) *див.* прилипа́ти

У всій [своїй (його́)] повноті <З найбі́льшою [усіє́ю (своє́ю, його́)] повното́ю> *див.* повнота́

◊ Усі́м ми́ром <Усіє́ю грома́дою> *див.* мир[2]

усі́й

В усій (по́вній) красі́ *див.* краса́

В [усій (своїй, їх *і т. ін.)*] суку́пності *див.* суку́пність

усі́м

◊ Відкри́тий [усі́м] вітра́м *див.* відкри́тий (1)

◊ Заклина́ти Бо́гом (усі́м святи́м [на сві́ті]) *див.* заклина́ти

◊ З [усі́м] га́музом *див.* га́муз

◊ Ляга́ти / лягти́ [важки́м (непоси́льним, усі́м *і т. ін.)*] тягаре́м на пле́чі *див.* ляга́ти

У [своє́му] по́вному скла́ді <Усі́м скла́дом> *див.* склад[1]

◊ Усі́м га́музом *див.* га́муз

◊ Усі́м ми́ром <Усіє́ю грома́дою> *див.* мир[2]

Усі́м узя́ти *див.* узя́ти

◊ Усі́м (ці́лим) ско́пом *див.* скоп

усіма́

○ До [найме́нших] подро́биць (дрібни́ць) *<рідко* У подро́бицях> <З усіма́ подро́бицями> *див.* подро́биця

◊ Ста́вити над усіма́ *див.* ста́вити

◊ [Усіма́ (вся́кими)] пра́вдами й непра́вдами *див.* пра́вда

◊ Усіма́ фі́брами душі́ (се́рця, істо́ти *і т. ін.) див.* фі́бра

усі́х

◊ В усі́х кінця́х *див.* кіне́ць[1]

◊ З рі́зних (усі́х) кінці́в *див.* кіне́ць[1]

○ З усієї си́ли <З усіє́ю си́лою> <З усі́х сил> *див.* си́ла

◊ З усі́х бокі́в *див.* бік (6)

◊ З усі́х кутків (за́кутків) *див.* куто́к

◊ З усі́х ніг *див.* нога́

◊ З усі́х усю́д (усю́дів) *див.* всю́ди

◊ З уся́кого по́гляду <З усі́х по́глядів> *див.* по́гляд

◊ Усі́х (всіля́ких, вся́ких, рі́зних) масте́й <Усієї (всіля́кої, вся́кої, рі́зної) ма́сті> *див.* масть[1]

◊ Цар (Оте́ць, Влади́ка) Небе́сний (Всесві́тній) <Цар [усі́х] царі́в> *див.* цар

усього́

○ Більш за все <Більш усього́> <Більше всього́> *див.* бі́льше (2)

◊ Від (з) [усього́] се́рця *див.* се́рце

◊ З (із) [усього́] ро́змаху <З ро́змахом> *див.* ро́змах

◊ З усього́ ду́ху *див.* дух

◊ З усього́ ма́ху *див.* мах[1]

○ Крім усього́ і́ншого *див.* і́нший

○ Перш за все *<рідше* Перш усього́> *див.* перш[1]

◊ Спе́ршу всього́ <Спе́рш усього́> *див.* спе́ршу

усьо́му

В усьо́му (по́вному, ці́лому) о́бсязі *(рідко* об'є́мі) *див.* о́бсяг

усьому́

◊ Усьому́ голова́ *див.* голова́

усю́

◊ На всю (в усю́) *див.* весь[1] (20)

уся́

Уся́ наді́я *див.* наді́я

УСЕРЕ́ДИНІ

усере́дині

◊ [Аж] усере́дині (у гру́дях) [все (щось)] обрива́ється *(рідше* оберта́ється) / обі́рвалося *див.* весь[1] (6)

◊ Все кипи́ть усере́дині *див.* весь[1] (9)

УСО́ХНУТИ

усо́х

◊ Щоб (бода́й) язи́к відсо́х (усо́х) <Хай (неха́й) язи́к відсо́хне (усо́хне)> *див.* язи́к

усо́хне

◊ Щоб (бода́й) язи́к відсо́х (усо́х) <Хай (неха́й) язи́к відсо́хне (усо́хне)> *див.* язи́к

УСО́ХТИ

усо́х

◊ Щоб (бода́й) язи́к відсо́х (усо́х) <Хай (неха́й) язи́к відсо́хне (усо́хне)> *див.* язи́к

усо́хне

◊ Щоб (бода́й) язи́к відсо́х (усо́х) <Хай (неха́й) язи́к відсо́хне (усо́хне)> *див.* язи́к

УСТА́

уст

◊ Ви́летіло з ро́та (з уст) *див.* виліта́ти (1)

УСТА́ЛЕНИЙ

уста́лене

△ Уста́лене (ста́ле) словосполу́чення <Уста́лений (ста́лий) ви́слів> *див.* словосполу́чення

уста́лений

△ Уста́лене (ста́ле) словосполу́чення <Уста́лений (ста́лий) ви́слів> *див.* словосполу́чення

УСТАНО́ВКА

устано́вка

Вентиляці́йна устано́вка *див.* устано́вка

УСЮ́ДИ

усю́д

З усі́х усю́д (усю́дів) *див.* всю́ди

усю́ди

Скрізь і всю́ди <Геть скрізь (усю́ди)> *див.* скрізь

усю́дів

З усі́х усю́д (усю́дів) *див.* всю́ди

УСЯ́

уве́сь

◊ Весь (уве́сь) час *див.* час

◊ Дур [уве́сь] спав *див.* дур

◊ На весь (уве́сь) [по́вен, по́вний] зріст (ріст) *див.* зріст

◊ [Уве́сь] тяга́р ляга́є / ліг на пле́чі *див.* тяга́р

усе́

Геть усе́ (весь) *див.* весь[1] (5)

◊ Зво́дити / звести́ [на] ніна́що <Зво́дити / звести́ усе́ на пси> *див.* зво́дити

◊ Над (по́над) усе́ *див.* весь[1] (21)

◊ [Усе́] до йо́ти *див.* йо́та

◊ [Усе́] з гро́шика та (і) з ко́шика *див.* гро́шик

усі́

◊ Дзвони́ти (видзво́нювати) в усі́ дзво́ни *див.* дзвони́ти

◊ Ко́зир (усі́ ко́зирі) у ру́ки (до рук) *див.* ко́зир

◊ Перебира́ти (розбира́ти) / перебра́ти (розібра́ти) по кісточка́х ([усі́] кісточки́, [усі́] жи́лочки) *див.* перебира́ти

◊ Перемива́ти (ми́ти, переме́лювати, перетира́ти *і т. ін.)* / перемити (перемоло́ти, перете́рти *і т. ін.)* [усі́] кісточки́ (кістки́) *див.* перемива́ти

◊ Повимо́тувати усі́ жи́ли *див.* повимо́тувати

◊ Усі́ ши́шки летя́ть (па́дають) [на го́лову] *див.* ши́шка

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* усі́ ро́зуми поїсти *див.* поїда́ти

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* усі́ шляхи́ погуби́в *див.* погубля́ти

усіє́ї

◊ Від [усієї *(рідко* самої)] душі́ *див.* душа́

○ З усієї си́ли <З усією си́лою> <З усіх сил> *див.* си́ла

○ З усієї снаги́ *див.* снага́

◇ Усіх (всіля́ких, вся́ких, різних) мастей <Усієї (всіля́кої, вся́кої, різної) масті> *див.* масть[1]

◇ Що (скільки) [є] мо́чі <З усієї мо́чі> *див.* бу́ти (111)

усією

○ З усієї си́ли <З усією си́лою> <З усіх сил> *див.* си́ла

○ З усією (вели́кою, глибо́кою *і т. ін.)* перекон́ливістю *див.* перекон́ливість

◇ Прили́пнути (прикипі́ти) [всім] се́рцем ([усією] душе́ю) *див.* прилипа́ти

У всій [своїй (його́)] повноті́ <З найбі́льшою [усією (своєю, його́)] повното́ю> *див.* повнота́

◇ Усім ми́ром <Усією грома́дою> *див.* мир[2]

усій

В усій (по́вній) красі́ *див.* краса́

В [усій (своїй, їх *і т. ін.)*] суку́пності *див.* суку́пність

усім

◇ Відкри́тий [усім] вітра́м *див.* відкри́тий (1)

◇ Заклина́ти Бо́гом (усім святи́м [на світі]) *див.* заклина́ти

◇ З [усім] га́музом *див.* га́муз

◇ Ляга́ти / лягти́ [важки́м (непоси́льним, усім *і т. ін.)*] тягаре́м на пле́чі *див.* ляга́ти

У [своє́му] по́вному скла́ді <Усім скла́дом> *див.* склад[1]

◇ Усім га́музом *див.* га́муз

◇ Усім ми́ром <Усією грома́дою> *див.* мир[2]

Усім узя́ти *див.* узя́ти

◇ Усім (ці́лим) ско́пом *див.* скоп

усіма́

○ До [найме́нших] подро́биць (дрібни́ць) <*рідко* У подро́бицях> <З усіма́ подро́бицями> *див.* подро́биця

◇ Ста́вити над усіма́ *див.* ста́вити

◇ [Усіма́ (вся́кими)] пра́вдами й непра́вдами *див.* пра́вда

◇ Усіма́ фі́брами душі́ (се́рця, істо́ти *і т. ін.)* *див.* фі́бра

усіх

◇ В усіх кінця́х *див.* кіне́ць[1]

◇ З різних (усіх) кінці́в *див.* кіне́ць[1]

○ З усієї си́ли <З усією си́лою> <З усіх сил> *див.* си́ла

◇ З усіх бокі́в *див.* бік (6)

◇ З усіх кутків (за́кутків) *див.* куто́к

◇ З усіх ніг *див.* нога́

◇ З усіх усю́д (усю́дів) *див.* всю́ди

◇ З уся́кого по́гляду <З усіх по́глядів> *див.* по́гляд

◇ Усіх (всіля́ких, вся́ких, різних) масте́й <Усієї (всіля́кої, вся́кої, різної) масті> *див.* масть[1]

◇ Цар (Оте́ць, Влади́ка) Небе́сний (Всесві́тній) <Цар [усіх] царі́в> *див.* цар

усьо́го

○ Більш за все <Більш усьо́го> <Більше всьо́го> *див.* більше (2)

◇ Від (з) [усьо́го] се́рця *див.* се́рце

◇ З (із) [усьо́го] ро́змаху <З ро́змахом> *див.* ро́змах

◇ З усьо́го ду́ху *див.* дух

◇ З усьо́го ма́ху *див.* мах[1]

○ Крім усьо́го і́ншого *див.* і́нший

○ Перш за все <*рідше* Перш усьо́го> *див.* перш[1]

◇ Спе́ршу всьо́го <Спе́рш усьо́го> *див.* спе́ршу

усьо́му

В усьо́му (по́вному, ці́лому) о́бсязі (*рідко* об'є́мі) *див.* о́бсяг

усьому́

◇ Усьому́ голова́ *див.* голова́

усю́

◇ На всю (в усю) *див.* весь[1] (20)

уся́

Уся́ надія *див.* надія

УСЯ́КИЙ

уся́ких

Доклада́ти / докла́сти (*рідко* доложи́ти) [уся́ких (вели́ких)] стара́нь (зуси́ль) *див.* доклада́ти

уся́кого

◇ З уся́кого по́гляду <З усіх по́глядів> *див.* по́гляд

УТНУ́ТИ

утну́ти

◇ Вибива́ти (би́ти) / уда́рити (утну́ти) тропака́ (третяка́, гопака́) *див.* вибива́ти (9)

◇ Встругну́ти (відколо́ти, утну́ти, утя́ти) / відко́лювати шту́ку (шту́чку, *рідше* но́мер) *див.* устругну́ти

УТЯ́ТИ

утя́ти

◇ Встругну́ти (відколо́ти, утну́ти, утя́ти) / відко́лювати шту́ку (шту́чку, *рідше* но́мер) *див.* устругну́ти

УХВА́ЛА

ухва́лу

Вино́сити ухва́лу *див.* вино́сити (1)

У́ХО

у́хо

◇ В одне́ (одно́) ву́хо (у́хо) впуска́ти / впусти́ти, а в дру́ге (дру́гим) випуска́ти / ви́пустити *див.* впуска́ти[1]

УЦІЛІ́ТИ

уцілі́ти

Ди́вом ви́жити (зберегти́ся, уцілі́ти *і т. ін.)* *див.* вижива́ти (1)

ФАБРИ́ЧНИЙ

фабри́чне

△ Фабри́чне виробни́цтво *див.* виробни́цтво (9)

ФІ́БРА

фі́брами

◇ Усіма́ фі́брами душі́ (се́рця, істо́ти *і т. ін.)* *див.* фі́бра

ФІГУ́РА

фігу́ра

△ Важка́ фігу́ра *див.* фігу́ра

ФІ́ҐЕЛЬ

фі́ґлі

◇ Роби́ти (викида́ти, строї́ти) / зроби́ти (ви́кинути) фі́ґлі (фі́ґля, фі́ґлі-мі́ґлі) *див.* роби́ти

фі́ґля

◇ Роби́ти (викида́ти, строї́ти) / зроби́ти (ви́кинути) фі́ґлі (фі́ґля, фі́ґлі-мі́ґлі) *див.* роби́ти

ФІ́ҐЛІ-МІ́ҐЛІ

фі́ґлі-мі́ґлі

◇ Роби́ти (викида́ти, строї́ти) / зроби́ти (ви́кинути) фі́ґлі (фі́ґля, фі́ґлі-мі́ґлі) *див.* роби́ти

ФІЗИ́ЧНИЙ

фізи́чна

△ Фізи́чна величина́ *див.* величина́ (8)

фізи́чний

△ Фізи́чний ва́куум *див.* ва́куум (3)

ФІЗІОНО́МІЯ

фізіоно́мію

◇ Верну́ти (відверта́ти) ніс (но́са, фізіоно́мію, *зневажл.* ри́ло, пи́ку) *див.* верну́ти[1] (2)

ФІНАНСУВА́ННЯ

фінансува́ння

△ Ве́нчурне фінансува́ння *див.* фінансува́ння

ФО́КУС[2]

фо́куси

◇ Викида́ти (*рідко* витина́ти) / ви́кинути шту́ку (фо́ртелі, фо́ртель, фо́куси *і т. ін.)* *див.* викида́ти (10)

ФО́КУСНИЙ[1]

фо́кусна

△ Фо́кусна ві́ддаль *див.* ві́ддаль (3)

ФОНД

фонд

△ Міжнаро́дний валю́тний фонд *див.* фонд

фо́нди

△ Виробни́чі фо́нди *див.* фонд

ФО́РМА
фо́рма
△ Варіаційна фо́рма *див.* фо́рма
△ Вели́кі фо́рми <Вели́ка фо́рма> *див.* фо́рма
фо́рми
△ Вели́кі фо́рми <Вели́ка фо́рма> *див.* фо́рма
фо́рмі
◇ По [всій] фо́рмі *див.* фо́рма
ФО́РМУЛА
фо́рмула
Фо́рмула ввічливості *див.* фо́рмула
ФО́РТЕЛЬ
фо́ртелі
◇ Викида́ти (*рідко* витина́ти) / ви́кинути шту́ку (фо́ртелі, фо́ртель, фо́куси *і т. ін.*) *див.* викида́ти (10)
фо́ртель
◇ Викида́ти (*рідко* витина́ти) / ви́кинути шту́ку (фо́ртелі, фо́ртель, фо́куси *і т. ін.*) *див.* викида́ти (10)
ФУ́НКЦІЯ
фу́нкція
△ Виробни́ча фу́нкція *див.* фу́нкція
ФУНТ[1]
фу́нта
◇ Не ва́ртий (не варт) [і] ви́їденого яйця́ (ви́шкварки, дірки з бу́блика, фу́нта кло́ччя, то́рби січки *і т. ін.*) *див.* ва́ртий (4)
ХАЙ[2]
хай
◇ Щоб (бода́й) ру́ки відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли) <Ру́ки б відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли)> <Рука́ б відсо́хла> <Хай (неха́й) ру́ки відсо́хнуть (повсиха́ють, повідсиха́ють)> <Хай (неха́й) рука́ відсо́хне> *див.* рука́
◇ Щоб (бода́й) язи́к відсо́х (усо́х) <Хай (неха́й) язи́к відсо́хне (усо́хне)> *див.* язи́к
ХА́ЛЕ́ПА
ха́ле́пи
◇ Ви́крутитися (ви́лізти, ви́братися *і т. ін.*) з ха́ле́пи *див.* викру́чуватися (1)
ХАЛЯ́ВА
халя́в
◇ Вско́чити ви́ще халя́в *див.* вскаку-вати
ХАПА́ТИ[1]
хапа́ти
◇ Хапа́ти вершки́ *див.* хапа́ти[1]
ХАПА́ТИСЯ
хапа́тися
Хапа́тися за все (за будь-яку́, вся́ку можли́вість) *див.* хапа́тися

ХАРА́КТЕР
хара́ктер
◇ Витри́мувати / ви́тримати хара́ктер *див.* витри́мувати (4)
ХА́РТІЯ
ха́ртія
Вели́ка ха́ртія вільностей *див.* ха́ртія
ХА́ТА
ха́та
Вели́ка ха́та *див.* ха́та
ха́ти
◇ Ви́їхати впере́д нога́ми [з ха́ти] *див.* виїжджа́ти (3)
◇ Вино́сити / ви́нести смі́ття з ха́ти *див.* вино́сити (7)
◇ Не вихо́дити з ха́ти *див.* вихо́дити (40)
◇ Хоч святи́х вино́сь [із ха́ти] *див.* вино́сити (9)
ха́ту
◇ Добри́вечір [вам] у ха́ту *див.* добри́вечір
◇ Здра́стуйте вам у ха́ту *див.* здра́стувати
◇ На всю (*рідко* ці́лу) ха́ту *див.* ха́та
ХВАЛА́
хвалу́
○ Віддава́ти / відда́ти хвалу́ *див.* віддава́ти (23)
ХВА́ЦЬКИЙ
хва́цький
◇ Метки́й (хва́цький) на ви́гадки (на ви́тівки) *див.* метки́й
ХВИЛИ́НА
хвили́ну
◇ Пійма́ти (спійма́ти, злови́ти) / лови́ти хвили́ну (моме́нт, ви́падок *і т. ін.*) *див.* пійма́ти
ХВИ́ЛЯ[1]
хви́ля
Вибухо́ва (уда́рна) хви́ля *див.* хви́ля[1]
ХВІСТ
хвіст
◇ Відкуси́ти хвіст *див.* відку́шувати (1)
◇ Задира́ти (підніма́ти) / заде́рти (підня́ти) хвіст (хвоста́) [уго́ру] *див.* задира́ти[1]
◇ Хоч на соба́ку (на хвіст соба́ці) лий / ви́лий *див.* ли́ти
хвоста́
◇ Задира́ти (підніма́ти) / заде́рти (підня́ти) хвіст (хвоста́) [уго́ру] *див.* задира́ти[1]
хвості́
◇ Бу́ти (ви́сіти) на хвості́ *див.* бу́ти (48)
хвосто́м
◇ Виля́ти / завиля́ти хвосто́м *див.* виляти (1)

◇ Крути́ти (верті́ти) хвосто́м *див.* крути́ти
ХВО́ЙНИЙ
хво́йна
△ Хво́йна ва́нна *див.* ва́нна (2)
ХВО́РИЙ
хво́рий
△ Венери́чний хво́рий *див.* хво́рий
хво́рої
◇ Вали́ти (зва́лювати, переклада́ти) / звали́ти (перекла́сти) з хво́рої (дурно́ї) голови́ на здоро́ву *див.* вали́ти[1] (3)
ХВОРО́БА
хворо́ба
△ Ведме́жа хворо́ба *див.* хворо́ба
△ Венери́чна хворо́ба *див.* хворо́ба
△ Висо́тна хворо́ба *див.* хворо́ба
△ Вібраці́йна хворо́ба *див.* хворо́ба
◇ Не твій (його́, ваш *і т. ін.*) кло́піт <Не твоя́ (його́, ва́ша *і т. ін.*) хворо́ба (печа́ль)> *див.* кло́піт
ХИЛИ́ТИСЯ
хили́тися
◇ Вали́тися (па́дати, *рідше* хили́тися) від ві́тру *див.* вали́тися[1] (3)
ХИЛЬНУ́ТИ
хильну́ти
◇ Ви́пити (ковтну́ти, сьорбну́ти, хильну́ти) [бага́то, чима́ло *і т. ін.*] ли́ха (го́ря, го́ренька *і т. ін.*) *див.* випива́ти (2)
ХИЛЬЦЕ́М
хильце́м
Пи́ти (випива́ти) / ви́пити хильце́м *див.* пи́ти
ХИСТ[1]
хист
◇ Ма́ти [вели́кий] хист *див.* ма́ти[2]
ХІБА́[1]
хіба́
◇ Ті́льки (хіба́, хіба́ що, лиш) пташи́ного (пти́чого) молока́ нема́ (не вистача́є, браку́є *і т. ін.*) *див.* нема́
ХІД
хо́ди́
◇ [Всі] вхо́ди (хо́ди́) і ви́ходи <[Всі] ви́ходи і вхо́ди> *див.* вхід
ХІ́МІЯ
хі́мія
△ Вели́ка хі́мія *див.* хі́мія
ХІТЬ
хі́ттю
○ З (із) [вели́кою (ми́лою)] хі́ттю *див.* хіть

ХЛІБ

хліб

◊ Відбивáти (відбирáти, перебивáти) / відби́ти (відібрáти, переби́ти) хліб *див.* відбивáти (1)

◊ Повертáти (відвертáти) / поверну́ти (відверну́ти) хліб *див.* повертáти[1]

хлíба

◊ Відривáти [шматóк *(рíдше* кусóк)] [хлíба] від рóта *див.* відривáти[1] (5)

◊ Відрíзана скú́ба (ски́бка) [від хлíба] <Одрíзаний шматóк хлíба> *див.* ски́ба

ХЛІБОБУ́ЛОЧНИЙ

хлібобу́лочні

Хлібобу́лочні ви́роби *див.* ви́ріб (5)

ХЛÓРНИЙ

хлóрне

△ Хлóрне вапнó *див.* вапнó (3)

ХМÁРА

хмáрах

◊ Витáти (літáти, *рíдко* ширя́ти) в хмáрах (в небесáх, в емпірéях *і т. ін.)* *див.* витáти (1)

ХМІЛЬ

хміль

◊ Ви́вітрити хміль з голови́ *див.* вивітрювати (2)

◊ Хміль ви́йшов (ви́летів, ви́вітрився *і т. ін.)* / вихóдить (вилітáє, вивíтрюється *і т. ін.)* з голови́ *див.* хміль

ХОДИ́ТИ

ходи́ти

◊ Ходи́ти важкóю (тяжкóю, *рíдко* на вазí, *заст.* в тя́жі) *див.* ходи́ти

◊ Ходи́ти (стоя́ти, виступáти) кóзирем (королéм, ту́зом) *див.* ходи́ти

ХОДОВИ́Й

ходовá

△ Ходовá вáхта *див.* вáхта[1] (1)

ходові

△ Ходові випрóбування *див.* випрóбування (2)

ХÓДОРОМ

хóдором

◊ [Аж *(рíдко* бíлий)] світ кру́титься (вéрнеться, макíтриться, колихáється, ідé) / закрути́вся (завертíвся, замакíтрився, заколихáвся, пішóв) óбертом (перéкидом, перéкидьки, хóдором *і т. ін.)* [в очáх (пéред очи́ма)] *див.* світ[2]

ХОНІНГУВÁЛЬНИЙ

хонінгувáльний

△ Хонінгувáльний верстáт *див.* верстáт (9)

ХОРОВÓД

хоровóд

Води́ти (вести́) / повести́ танóк (танóчок, тáнці, *рíдко* хоровóд) *див.* води́ти

ХРЕБÉТ

хребтá

△ Ви́кривлення хребтá *див.* ви́кривлення (2)

ХРЕСТ

хрест

◊ Ввóдити / ввести́ у вíру (в хрест) *див.* ввóдити (12)

◊ Нести́ *(рíдко* носи́ти) [свій (важки́й, тяжки́й)] хрест *див.* нести́

◊ От (ось) [тобі (вам)] хрест [святи́й] *див.* хрест

ХРИП

хри́пи

◊ Хри́пи відби́ти *див.* відбивáти (7)

ХРИСТÓС

Христóс

◊ Христóс з тобóю (з вáми, з ним *і т. ін.)* *див.* Христóс

ХТО[1]

хто

◊ Як (мóв, нíби *і т. ін.)* хто встроми́в (вгороди́в) ніж (ножá, гóлку) в сéрце *див.* хто[1]

◊ Як (мов, нíби *і т. ін.)* хто на сто кóней ви́садив *див.* хто[1]

ХУДÓБА

худóба

Вели́ка рогáта худóба *див.* худóба

ХУРÁЛ

хурáл

Вели́кий нарóдний хурáл *див.* хурáл

ЦАБÉ

цабé

◊ Вели́ке цабé *див.* цабé

ЦАР

цар

◊ Цар (Отéць, Влади́ка) Небéсний (Всесвíтній) <Цар [усíх] царíв> *див.* цар

царíв

◊ Цар (Отéць, Влади́ка) Небéсний (Всесвíтній) <Цар [усíх] царíв> *див.* цар

ЦÁРСТВО

Цáрство

◊ Проспáти [все] Цáрство Небéсне *див.* просипáти[1]

цáрство

Вавилóнське цáрство *див.* цáрство

ЦВІТ[1]

цвíту

◊ Як цвíту по всьóму свíту *див.* цвіт[1]

ЦЕ[1]

це

◊ Це [ти (ви)] вже занáдто *див.* занáдто

ЦЕ[2]

це

◊ Як тобí (вам) [це] подóбається? *див.* подóбатися

цей

◊ [Цей] нóмер не прóйде (не ви́йде) *див.* нóмер

цім

Вибачáй (дару́й, пробачáй) / ви́бач (подару́й, пробáч) на [цьóму (цім)] слóві <Вибачáйте (дару́йте, пробачáйте) / ви́бачте (подару́йте, пробáчте) на [цьóму (цім)] слóві> *див.* вибачáти (1)

Пробáчте / пробачáйте на [цьóму (цім)] слóві <Пробáчте / пробачáйте за гру́бий ви́слів> *див.* пробачáти[1]

цьóму

Вибачáй (дару́й, пробачáй) / ви́бач (подару́й, пробáч) на [цьóму (цім)] слóві <Вибачáйте (дару́йте, пробачáйте) / ви́бачте (подару́йте, пробáчте) на [цьóму (цім)] слóві> *див.* вибачáти (1)

Пробáчте / пробачáйте на [цьóму (цім)] слóві <Пробáчте / пробачáйте за гру́бий ви́слів> *див.* пробачáти[1]

ЦÉБÉР

цебрá

◊ Як (мов, нíби *і т. ін.)* з відрá (з бóчки, з цебрá) *див.* відрó (1)

ЦЕЙ

цей

◊ [Цей] нóмер не прóйде (не ви́йде) *див.* нóмер

цім

Вибачáй (дару́й, пробачáй) / ви́бач (подару́й, пробáч) на [цьóму (цім)] слóві <Вибачáйте (дару́йте, пробачáйте) / ви́бачте (подару́йте, пробáчте) на [цьóму (цім)] слóві> *див.* вибачáти (1)

Пробáчте / пробачáйте на [цьóму (цім)] слóві <Пробáчте / пробачáйте за гру́бий ви́слів> *див.* пробачáти[1]

цьóму

Вибачáй (дару́й, пробачáй) / ви́бач (подару́й, пробáч) на [цьóму (цім)] слóві <Вибачáйте (дару́йте, пробачáйте) / ви́бачте (подару́йте, пробáчте) на [цьóму (цім)] слóві> *див.* вибачáти (1)

Пробáчте / пробачáйте на [цьóму (цім)] слóві <Пробáчте / пробачáйте за гру́бий ви́слів> *див.* пробачáти[1]

ЦЕНТР

центр

◊ Центр ваги́ *див.* центр

ЦЕ́РКВА

це́ркви

Відлуча́ти / відлучи́ти від це́ркви *див.* відлуча́ти (2)

ЦИ́ГАН

ци́ган

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* ци́ган у вівця́х *див.* цига́ни

ЦИГА́НИ

ци́ган

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* ци́ган у вівця́х *див.* цига́ни

ЦИРКУЛЯ́Р

циркуля́р

△ Валу́євський циркуля́р *див.* циркуля́р

ЦИФЕРБЛА́ТНИЙ

цифербла́тні

△ Цифербла́тні ва́ги *див.* ва́ги (1)

ЦИФРОВИ́Й

цифрові́

△ Цифрові́ ва́ги *див.* ва́ги (2)

△ Цифрові́ вимі́рювальні при́лади *див.* при́лад

ЦІКА́ВИЙ

ціка́вий

Ціка́вий до всього́ (на все) *див.* ціка́вий

ЦІ́ЛИЙ

ці́лим

◊ Усі́м (ці́лим) ско́пом *див.* скоп

ці́лому

В усьо́му (по́вному, ці́лому) о́бсязі *(рідко* об'є́мі) *див.* о́бсяг

ці́лу

◊ Вироста́ти / ви́рости на [ці́лу] го́лову *див.* вироста́ти (2)

◊ На всю *(рідко* ці́лу) ха́ту *див.* ха́та

ЦІНА́

ціна́

△ Відпра́вна ціна́ *див.* ціна́

△ Ціна́ поді́лки [вимі́рювального при́ладу] *див.* ціна́

ціно́ю

◊ До́рого (дорого́ю (висо́кою) ціно́ю) заплати́ти *див.* заплати́ти

ЦІ́ННІСТЬ

ці́нністю

Відпра́влення з оголо́шеною ці́нністю *див.* відпра́влення (1)

ці́нностей

◊ Переоці́нювання (переоці́нка) [всіх] ці́нностей *див.* переоці́нювання

ці́нності

◊ Надава́ти / нада́ти зна́чення (ваги́, ва́гу, ці́нності) *див.* надава́ти[2]

◊ Переоці́нювати / переоціни́ти [всі] ці́нності *див.* переоці́нювати

ЦУ́КОР

цу́кор

△ Виногра́дний цу́кор *див.* цу́кор

ЦУР

цур

◊ Цур тобі́ (йому́, їй, вам *і т. ін.)* [та (і)] пек [тобі́ (йому́, їй, вам *і т. ін.)*] *див.* цур

ЦЯ

цей

◊ [Цей] но́мер не про́йде (не ви́йде) *див.* но́мер

цім

Вибача́й (дару́й, пробача́й) / ви́бач (подару́й, проба́ч) на [цьо́му (цім)] сло́ві <Вибача́йте (дару́йте, пробача́йте) / ви́бачте (подару́йте, проба́чте) на [цьо́му (цім)] сло́ві> *див.* вибача́ти (1)

Проба́чте / пробача́йте на [цьо́му (цім)] сло́ві <Проба́чте / пробача́йте за гру́бий ви́слів> *див.* пробача́ти[1]

цьо́му

Вибача́й (дару́й, пробача́й) / ви́бач (подару́й, проба́ч) на [цьо́му (цім)] сло́ві <Вибача́йте (дару́йте, пробача́йте) / ви́бачте (подару́йте, проба́чте) на [цьо́му (цім)] сло́ві> *див.* вибача́ти (1)

Проба́чте / пробача́йте на [цьо́му (цім)] сло́ві <Проба́чте / пробача́йте за гру́бий ви́слів> *див.* пробача́ти[1]

ЦЯ́ТКА

ця́тку

◊ Диви́тися (вдивля́тися) в одну́ то́чку (в одну́ ця́тку) *див.* диви́тися

ЦЯ́ЦЯ

ця́ця

◊ Вели́ка ця́ця *див.* ця́ця

ЧАС

час

◊ Весь (уве́сь) час *див.* час

Виграва́ти / ви́грати час *див.* виграва́ти (1)

△ Час відпові́ді *див.* час

ча́сі

Ви́граш ча́су (у ча́сі) *див.* ви́граш (1)

ча́су

Ви́граш ча́су (у ча́сі) *див.* ви́граш (1)

Ви́клик ча́су *див.* ви́клик (1)

◊ [І] вго́ру гля́нути ні́коли (нема́ коли́, немає ча́су *і т. ін.)* *див.* гля́нути

ЧА́ША

ча́шу

◊ Ви́пити / випива́ти (пи́ти) [гірку́ (по́вну)] [ча́шу] ([по́вний] ківш) [ли́ха, му́ки *і т. ін.*] [до кра́ю (до дна, до де́нця)] *див.* випива́ти (1)

◊ Ви́пити сме́ртну ча́шу *див.* випива́ти (3)

◊ Кла́сти / покла́сти на ча́шу ваги́ *див.* кла́сти

ЧЕКА́ТИ

чека́ти

◊ Жда́ти (чека́ти, вигляда́ти, сподіва́тися) з мо́ря пого́ди *див.* жда́ти

ЧЕМОДА́Н

чемода́н

Пако́вувати / спакува́ти чемода́н (чемода́ни, валі́зу, валі́зи *і т. ін.) див.* спако́вувати

чемода́ни

Спако́вувати / спакува́ти чемода́н (чемода́ни, валі́зу, валі́зи *і т. ін.) див.* спако́вувати

ЧЕРВО́НИЙ

черво́не

Черво́не вино́ *див.* вино́[1] (8)

ЧЕРВОПОДІ́БНИЙ

червоподі́бний

△ Червоподі́бний відро́сток *див.* відро́сток (2)

ЧЕ́РГА

че́ргу

◊ [Як (мов, ніби, аби́ *і т. ін.)*] відбува́ти / відбу́ти че́ргу *див.* відбува́ти (1)

ЧЕРГУВА́ННЯ

чергува́ння

Здава́ти / зда́ти ва́рту (змі́ну, чергува́ння *і т. ін.) див.* здава́ти

ЧЕ́РЕВО

че́рево

◊ Наїда́ти (від'їда́ти) / наї́сти (від'ї́сти) че́рево (пу́зо, пи́ку, мо́рду) *див.* наїда́ти

ЧЕ́СНИЙ

че́сному

◊ Ви́сіти (трима́тися) на че́сному сло́ві *див.* ви́сіти (9)

ЧЕСТЬ

честь

◊ Випада́є / ви́пала [висо́ка (вели́ка)] честь *див.* честь

Віддава́ти / відда́ти честь *див.* віддава́ти (13)

ЧЕТВЕ́Р

четве́р

Вели́кий четве́р *див.* четве́р

ЧЕТВЕ́РТИЙ

четве́ртий

◊ Четве́ртий ви́мір *див.* ви́мір (1)

ЧЕЧІ́ТКА

чечі́тку

Вибива́ти (висту́кувати) чечі́тку *див.* вибива́ти (3)

◊ Вибива́ти зуба́ми чечі́тку (третяка́) *див.* вибива́ти (16)

ЧИМА́ЛО

чима́ло

◇ Ви́пити (ковтну́ти, сьорбну́ти, хильну́ти) [бага́то, чима́ло *і т. ін.*] ли́ха (го́ря, го́ренька *і т. ін.*) *див.* випива́ти (2)

ЧИНИ́ТИ[1]

чини́ти

Вести́ (чини́ти, *заст.* писа́ти) слі́дство *див.* вести́ (12)

ЧИРЯ́К

чиря́к

◇ Тіпу́н (пи́поть, чиря́к) тобі́ (йому́, вам *і т. ін.*) на язи́к (на язика́) *див.* тіпу́н

ЧИ́СЛЕННЯ

чи́слення

△ Варіаці́йне чи́слення *див.* чи́слення

△ Ве́кторне чи́слення *див.* чи́слення

ЧИ́СТИЙ

чи́ста

△ Чи́ста вага́ *див.* вага́[1] (11)

◇ [Чи́ста] ка́ра Бо́жа (Госпо́дня, вавило́нська) *див.* ка́ра

чи́стому

◇ У чи́стому ви́гляді *див.* ви́гляд (5)

чи́сту

◇ Ви́ведений на чи́сту во́ду *див.* ви́ведений (3)

◇ Виво́дити / ви́вести на чи́сту (*рідко* сві́жу) во́ду *див.* виво́дити[1] (14)

◇ Виплива́ти (вирина́ти) / ви́плисти (ви́пливти, ви́ринути) на пове́рхню (наго́ру, на чи́сту во́ду) *див.* виплива́ти (1)

ЧИ́СТКА

чи́стка

Вели́ка чи́стка *див.* чи́стка

Вели́кий теро́р <Вели́ка чи́стка> *див.* теро́р

ЧИ́СТО

чи́сто

◇ Все чи́сто *див.* весь[1] (16)

ЧИТА́ТИ

чита́ти

◇ Чита́ти (вичи́тувати) / прочита́ти (ви́читати) моли́тву *див.* чита́ти

◇ Чита́ти (вичи́тувати) / прочита́ти (ви́читати) нота́ції (нота́цію, мора́ль) *див.* чита́ти

◇ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) з кни́жки (по Псалтирю́) чита́ти (вичи́тувати) *див.* чита́ти

ЧО́БІТ

чо́боти

Висо́кі чо́боти *див.* чо́боти

Витяжні́ чо́боти *див.* чо́боти

ЧО́БОТИ

чо́боти

Висо́кі чо́боти *див.* чо́боти

Витяжні́ чо́боти *див.* чо́боти

ЧОЛО́

чоло́

Висо́кий (відкри́тий) лоб <Висо́ке (відкри́те) чоло́> *див.* лоб

чоло́м

◇ Дава́ти (віддава́ти) / да́ти (відда́ти) чоло́м *див.* дава́ти

◇ Чоло́м тобі́ (вам) *див.* чоло́

ЧО́РНИЙ

чо́рне

◇ Видава́ти / ви́дати бі́ле за чо́рне *див.* видава́ти (4)

чо́рною

◇ Відпла́чувати / відплати́ти чо́рною невдя́чністю *див.* відпла́чувати (2)

ЧОРНІ́ННЯ

чорні́ння

△ Чорні́ння ви́робів *див.* чорні́ння

ЧОРТ

чорт

◇ Чорт (біс) [його́ (її́, вас *і т. ін.*)] бери́ (забира́й) / візьми́ (побери́, забери́ *і т. ін.*) *див.* чорт

◇ Щоб тебе́ (його́, вас *і т. ін.*) чорт побра́в (узя́в, забра́в) <Щоб вас (їх) чорти́ побра́ли (взяли́, забра́ли)> *див.* чорт

◇ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) чорт до сухо́ї верби́ *див.* чорт

◇ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) чорт ли́ко (ли́ка) дере́ (видира́є) [живце́м] <Як (мов, ні́би *і т. ін.*) чорти́ ли́ко деру́ть (видира́ють) [живце́м]> *див.* чорт

◇ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) чорт у суху́ гру́шу (у стару́ вербу́) *див.* чорт

чорта́м

◇ Відпра́вити чорта́м на сніда́нок (на сніда́ння) *див.* відправля́ти (5)

чорти́

◇ Щоб тебе́ (його́, вас *і т. ін.*) чорт побра́в (узя́в, забра́в) <Щоб вас (їх) чорти́ побра́ли (взяли́, забра́ли)> *див.* чорт

◇ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) чорт ли́ко (ли́ка) дере́ (видира́є) [живце́м] <Як (мов, ні́би *і т. ін.*) чорти́ ли́ко деру́ть (видира́ють) [живце́м]> *див.* чорт

чорті́в

◇ Посила́ти / посла́ти до бі́сового ба́тька (до всіх чорті́в) *див.* посила́ти

чо́ртові

◇ Відда́ти чо́ртові (ді́дькові) ду́шу *див.* віддава́ти (41)

ЧОТИ́РИ

чоти́ри

◇ Іди́ [собі́] на всі чоти́ри ві́три (на чоти́ри бо́ки) *див.* іти́

◇ Ко́ваний на всі но́ги (на чоти́ри ноги́ (копи́та)) *див.* ко́ваний

◇ На всі чоти́ри *див.* чоти́ри

◇ На [всі] чоти́ри бо́ки (сто́рони) *див.* бік (8)

◇ На [всі] чоти́ри ві́три *див.* ві́тер

◇ Па́дати / впа́сти на колі́на (навко́лішки, ниць, *рідко* на всі чоти́ри) *див.* па́дати

◇ Підко́вувати / підкува́ти на всі чоти́ри *див.* підко́вувати

◇ Підко́вуватися / підкува́тися на всі чоти́ри *див.* підко́вуватися

◇ Світ на всі чоти́ри ві́три *див.* світ[1]

◇ У [всі] [свої́] чоти́ри о́ка <У че́тверо оче́й> *див.* чоти́ри

◇ Шкутильга́ти (кульга́ти) на оби́дві ноги́ (на всі чоти́ри) *див.* шкутильга́ти

ЧОТИРИБІ́ЧНИЙ

чотирибі́чний

△ Чотирибі́чний струга́льний верста́т *див.* верста́т (10)

ЧУБ

чуб

◇ [Аж] воло́сся (во́лос, чуб) підніма́ється (підійма́ється, встає́, стає́, лі́зе *і т. ін.*) / підні́меться (вста́не, ста́не, полі́зе *і т. ін.*) [вго́ру (догори́, ди́бом, ду́бом, сторч *і т. ін.*)] *див.* воло́сся

чу́ба

◇ Витяга́ти (витя́гувати) / ви́тягнути (ви́тягти) за чу́ба *див.* витяга́ти (5)

◇ Голи́ти / ви́голити лоб (ло́ба, чу́ба, чупри́ну *і т. ін.*) *див.* голи́ти

ЧУЖИ́Й

чужи́ми

◇ Чужи́ми рука́ми жар (вого́нь, *діал.* грань) загріба́ти (загорта́ти, вигріба́ти, вигорта́ти) / загребти́ (загорну́ти, ви́гребти, ви́горнути) *див.* загріба́ти

чужі́й

◇ Виїжджа́ти / ви́їхати на чужі́й спи́ні (на плеча́х *чиї́х, кого́*) *див.* виїжджа́ти (2)

чужу́

◇ Убра́тися в чужу́ соло́му [та] ще й шелесті́ти *див.* вбира́тися[1] (1)

ЧУМА́

чума́

◇ Чума́ б [його́ (тебе́, вас *і т. ін.*)] забра́ла <Чума́ [б] його́ (тебе́, вас *і т. ін.*) забери́> *див.* чума́

ЧУМА́ЦЬКИЙ

Чума́цький

Вели́кий (Чума́цький) Віз *див.* віз

ЧУПРИ́НА

чупри́ну

◊ Голи́ти / ви́голити лоб (ло́ба, чу́ба, чупри́ну *і т. ін.) див.* голи́ти

ШАГ

шага́

◊ Не ва́ртий (не варт) [і] [ла́маного] гроша́ (карбо́ванця, [щерба́тої] копі́йки, шага́, ше́ляга, [мі́дного] п'ятака́) [в база́рний день] *див.* ва́ртий (5)

ША́ЙБА

ша́йбу

Відіграва́ти / відігра́ти м'яч (ша́йбу, гол *і т. ін.) див.* відіграва́ти (1)

ШАМПА́НСЬКИЙ

шампа́нське

Шампа́нське вино́ *див.* вино́[1] (9)

ША́НА

ша́ну

Віддава́ти / відда́ти оста́нню ша́ну *див.* віддава́ти (8)

Віддава́ти (склада́ти) / відда́ти (скла́сти) ша́ну (поша́ну, пова́гу *і т. ін.) див.* віддава́ти (17)

ШАНО́БА

шано́бі

При всій пова́зі (шано́бі) *див.* пова́га

ШАНУВА́ННЯ

шанува́ння

◊ Моє́ [вам, тобі] шанува́ння (вшанува́ння) *див.* шанува́ння

ША́ПКА

ша́пки

◊ Хоч з ша́пки вбі́йся *див.* вбива́тися[1] (6)

ША́ФА

ша́фа

Витяжна́ ша́фа *див.* ша́фа

ШВА́ЙКА

шва́йку

◊ Міня́ти / поміня́ти (проміня́ти, ви́міняти *і т. ін.)* ши́ло на шва́йку (на ми́ло, на мотови́ло) *див.* міня́ти

ШВАРТО́ВИЙ

шварто́ві

△ Шварто́ві випро́бування *див.* випро́бування (3)

ШЕЛЕСТІ́ТИ

шелестіти

◊ Убра́тися в чужу́ соло́му [та] ще й шелестіти *див.* вбира́тися[1] (1)

ШЕ́ЛЯГ

ше́ляга

◊ Не ва́ртий (не варт) [і] [ла́маного] гроша́ (карбо́ванця, [щерба́тої] копі́йки, шага́, ше́ляга, [мі́дного] п'ятака́) [в база́рний день] *див.* ва́ртий (5)

ШЕРЕ́НГА

шере́нгами

Вишико́вуватися (шикува́тися) / ви́шикуватися в шере́нгу (шере́нгами) *див.* вишико́вуватися (1)

шере́нгу

Вишико́вуватися (шикува́тися) / ви́шикуватися в шере́нгу (шере́нгами) *див.* вишико́вуватися (1)

ШИКУВА́ТИСЯ

шикува́тися

Вишико́вуватися (шикува́тися) / ви́шикуватися в шере́нгу (шере́нгами) *див.* вишико́вуватися (1)

ШИ́ЛО

ши́ло

◊ Міня́ти / поміня́ти (проміня́ти, ви́міняти *і т. ін.)* ши́ло на шва́йку (на ми́ло, на мотови́ло) *див.* міня́ти

ШИРО́КИЙ

широ́ка

◊ Широ́ка нату́ра (вда́ча) *див.* нату́ра

широ́кий

◊ Ви́вести у [широ́кий] світ (у [широ́кі] світи́) *див.* виво́дити[1] (7)

Випуска́ти / ви́пустити на [широ́кий] екра́н *див.* випуска́ти (4)

Вихо́дити / ви́йти на [вели́кий (широ́кий)] екра́н *див.* вихо́дити (10)

Дістава́ти (оде́ржувати) / діста́ти (оде́ржати) [вели́кий (широ́кий)] ро́зголос <Набира́ти (набува́ти) / набра́ти (набу́ти) [вели́кого (широ́кого)] ро́зголосу> *див.* дістава́ти

широ́ких

◊ По (у) [всіх (широ́ких, дале́ких)] світа́х <По всьо́му сві́ту> *див.* світ[2]

широ́кі

◊ Ви́вести у [широ́кий] світ (у [широ́кі] світи́) *див.* виво́дити[1] (7)

широ́кого

Дістава́ти (оде́ржувати) / діста́ти (оде́ржати) [вели́кий (широ́кий)] ро́зголос <Набира́ти (набува́ти) / набра́ти (набу́ти) [вели́кого (широ́кого)] ро́зголосу> *див.* дістава́ти

широ́ку

◊ Вибива́тися / ви́битися на [широ́ку] доро́гу *див.* вибива́тися (6)

◊ Виво́дити / ви́вести на [широ́ку] доро́гу *див.* виво́дити[1] (15)

◊ Вихо́дити / ви́йти на широ́ку доро́гу *див.* вихо́дити (35)

ШИРОТА́

широ́ти

△ Висо́кі широ́ти *див.* широта́

ШИ́ШКА

ши́шки́

◊ Усі́ ши́шки́ летя́ть (па́дають) [на го́лову] *див.* ши́шка

ШИ́Я

ши́ї

◊ Везти́ на ши́ї *див.* везти́ (1)

◊ Ви́сіти на ши́ї *див.* ви́сіти (5)

Повиса́ти (ви́снути) / пови́снути на ши́ї (на ши́ю) *див.* повиса́ти

◊ У ши́ю (у три ши́ї, в заши́йок, в три ви́рви *і т. ін.) див.* ши́я

ши́ю

◊ Ви́сунути ши́ю з ярма́ *див.* висува́ти (3)

Повиса́ти (ви́снути) / пови́снути на ши́ї (на ши́ю) *див.* повиса́ти

◊ У ши́ю (у три ши́ї, в заши́йок, в три ви́рви *і т. ін.) див.* ши́я

ШКА́НЦЕВИЙ

шка́нцевий

Вахтови́й (шка́нцевий) журна́л *див.* журна́л

ШКАРАЛУ́ПА

шкаралу́пи

◊ Вила́зити (вилiза́ти) / ви́лізти зі своє́ї (вла́сної) шкаралу́пи *див.* вила́зити (2)

ШКІ́РА

шкі́ри

◊ [Аж] із шку́ри (зі шкі́ри) лі́зти (вила́зити, *рі́дше* вилу́зуватися *і т. ін.) див.* лі́зти

шкі́рою

◊ Відчува́ти [всіє́ю своє́ю] шкі́рою *див.* відчува́ти

◊ З шкі́рою не відірва́ти (не відірве́ш) *див.* відрива́ти[1] (7)

ШКІ́РИТИ

шкі́рити

◊ Вишкіря́ти (вишкі́рювати, шкі́рити, щи́рити) / ви́шкірити (ви́щирити) зу́би *див.* вишкіря́ти (1)

ШКО́ЛА

шко́ла

Вечі́рня шко́ла *див.* шко́ла

Ви́ща шко́ла *див.* шко́ла

ШКУ́РА

шку́ри

◊ Аж із шку́ри вибива́тися *див.* вибива́тися (2)

◊ [Аж] із шку́ри (зі шкі́ри) лі́зти (вила́зити, *рі́дше* вилу́зуватися *і т. ін.) див.* лі́зти

◊ Хоч із шку́ри ви́лізь *див.* вила́зити (7)

шкýру

◊ Ділúти шкýру невбúтого ведмéдя *див.* ділúти

ШКУТИЛЬГÁТИ

шкутильгáти

◊ Шкутильгáти (кульгáти) на обúдві ногú (на всі чотúри) *див.* шкутильгáти

ШЛÁКОВИЙ

шлáкова

△ Шлáкова вáта *див.* вáта (2)

ШЛЕМ[2]

шлем

Велúкий шлем *див.* шлем[2]

ШЛÝНОК

шлýнка

△ Вúразка шлýнка *див.* вúразка (2)

ШЛЬÓНСЬКИЙ

шльóнська

△ Шльóнська вівцЯ *див.* вівцЯ (4)

ШЛЮБ

шлюбу

◊ Вестú / повестú до вінцЯ (під вінéць, до шлюбу) *див.* вестú (20)

ШЛЯХ

шлях

Велúкий шлях <Велúка дорóга> *див.* шлях

Верстовúй шлях <Верстовá дорóга> *див.* шлях

Вибивáти / вúбити шлях (дорóгу) *див.* вибивáти (1)

◊ Вивóдити / вúвести на путь прáведну *(рідше* на вірний шлях) *див.* вивóдити[1] (11)

◊ Вихóдити / вúйти на дорóгу (на шлях) *див.* вихóдити (32)

◊ Відкривáється шлях (дорóга) / відкрúвся шлях (відкрúлася дорóга) *див.* шлях

◊ Відкривáти / відкрúти шлях (дорóгу) *див.* відкривáти (10)

◊ Відкрúтий шлях <Відкрúта дорóга> *див.* шлях

◊ Відрізані шляхú *(рідко* путí) <Відрізаний шлях *(рідко* путь)> *див.* шлях

◊ Відрізувати / відрізати шляхú (шлях) *див.* відрізувати (1)

◊ Стовповúй (верстовúй) шлях <Стовповá (верстовá) дорóга> *див.* шлях

Шлях із варЯг (із варЯгів) у грéки *див.* шлях

шляхú

◊ Відрізані шляхú *(рідко* путí) <Відрізаний шлях *(рідко* путь)> *див.* шлях

◊ Відрізувати / відрізати шляхú (шлях) *див.* відрізувати (1)

◊ Як (мов, нíби *і т. ін.)* усі шляхú погубúв *див.* погубляти

ШМАТ[1]

шмат

◊ Сім верст пішки за шмат *(рідко* за шматкóм) кúшки *див.* сім

ШМАТÓК

шматкóм

◊ Сім верст пішки за шмат *(рідко* за шматкóм) кúшки *див.* сім

шматóк

◊ Відривáти [шматóк *(рідше* кусóк)] [хліба] від рóта *див.* відривáти[1] (5)

◊ Відрізана скúба (скúбка) [від хліба] <Одрізаний шматóк хліба> *див.* скúба

ШОВІНÍЗМ

шовінíзм

Великодержáвний шовінíзм *див.* шовінíзм

ШОЛÓМ

шолóм

Велúкий шолóм *див.* шолóм

ШПÚЦЯ

шпúця

◊ Не остáння *(рідко* вúдна) спúця (шпúця) в кóлесі *див.* спúця

ШТАБНИЙ

штабнúй

Штабнúй вагóн *див.* вагóн (13)

ШТÝКА[1]

штýки

◊ ВироблЯти штýки *див.* виробляти (2)

◊ Мáйстер *(рідше* мастáк) на всЯкі (всі) штýки *див.* мáйстер

◊ На всі (всЯкі) штýки *див.* штýка[1]

штýку

◊ Викидáти *(рідко* витинáти) / вúкинути штýку (фóртелі, фóртель, фóкуси *і т. ін.) див.* викидáти (10)

◊ Встругнýти (відколóти, утнýти, утЯти) / відкóлювати штýку (штýчку, *рідше* нóмер) *див.* устругнýти

ШТÝЧКА

штýчку

◊ Встругнýти (відколóти, утнýти, утЯти) / відкóлювати штýку (штýчку, *рідше* нóмер) *див.* устругнýти

ШТÝЧНИЙ[2]

штýчне

Штýчне вигодóвування *див.* вигодóвування (2)

штýчний

△ Штýчний відбір (дóбір) *див.* відбір (2)

ШÝБНИЙ

шýбне

Шýбне вівчáрство *див.* вівчáрство (4)

ШУКÁТИ

шукáй

◊ Хоч удéнь із свічкою шукáй [— не знайдéш] *див.* шукáти

шукáти

◊ [Трéба] вдень (сéред білого дня) з вогнéм [та ще] (зі свічкою, зі світлом, при сóнці *і т. ін.)* [такóго] шукáти (вишýкувати) / пошукáти <Пошукáти такóго [трéба]> *див.* трéба[1]

ШУТКÓВИЙ

Шуткóва

Вéрбна (Квітнá, Шуткóва) недíля *див.* недíля

ШУХЛЯДА

шухлЯду

◊ Відкладáти / відклáсти в дóвгий Ящик (у дóвгу шухлЯду) *див.* відкладáти (1)

ЩАБÉЛЬ

щабéль

◊ Піднóсити (піднімáти, підіймáти *і т. ін.)* / піднестú (піднЯти, підійнЯти *і т. ін.)* на [ще одúн] вúщий (новúй) стýпінь (щабéль) *див.* піднóсити

ЩАСЛÚВИЙ

щаслúва

◊ Хай [тобí, вам *і т. ін.]* легкá (щаслúва) дорóга (путь) стéлиться / постéлиться *див.* дорóга

ЩАСТÚТИ

щастú

◊ Щастú [тобí (вам, їм *і т. ін.)*] [дóле (Бóже)] <Хай (нехáй) тобí (вам, їм *і т. ін.)* щастúть> *див.* щастúти

щастúть

◊ Щастú [тобí (вам, їм *і т. ін.)*] [дóле (Бóже)] <Хай (нехáй) тобí (вам, їм *і т. ін.)* щастúть> *див.* щастúти

ЩÁСТЯ

щáстя

◊ Випадáє / вúпало щáстя *див.* щáстя

◊ Щáстя твоє (вáше, нáше *і т. ін.) див.* щáстя

ЩЕ

ще

◊ І (ще й) кіт не валЯвся *див.* кіт

◊ Піднóсити (піднімáти, підіймáти *і т. ін.)* / піднестú (піднЯти, підійнЯти *і т. ін.)* на [ще одúн] вúщий (новúй) стýпінь (щабéль) *див.* піднóсити

◊ [Ще] [мáтерине] молокó на губáх *(рідко* кóло гýбів) [не обсóхло *(рідше* не вúсохло)] <Ще з молокóм на губáх> *див.* молокó

◊ Ще що вúгадай (вúдумай, зробú *і т. ін.)! див.* вигáдувати[1] (2)

ЩÉДРИЙ

Щéдрий

◊ Щéдрий вéчір *див.* вéчір (7)

ЩЕ́ЛЕПА

ще́лепи

◊ Ви́правити ще́лепи *див.* виправля́ти (1)

ЩЕРБА́ТИЙ

щерба́тої

◊ Не ва́ртий (не варт) [і] [ла́маного] гроша́ (карбо́ванця, [щерба́тої] копі́йки, шага́, ше́ляга, [мі́дного] п'ятака́) [в база́рний день] *див.* ва́ртий (5)

ЩИ́РИТИ

щи́рити

◊ Вишкіря́ти (вишкі́рювати, шкі́рити, щи́рити) / ви́шкірити (ви́щирити) зу́би *див.* вишкіря́ти (1)

ЩО[1]

що

◊ Хіба́ що (ті́льки) моги́ла ви́править *див.* моги́ла

◊ Ще що ви́гадай (ви́думай, зроби́ *і т. ін.*)! *див.* вига́дувати[1] (2)

◊ Що (скі́льки) [є] мо́чі <З усіє́ї мо́чі> *див.* бу́ти (111)

◊ Що ти (ви)! *див.* що[1]

ЩОКА́

що́ку́

Рум'я́нець (рум'я́нці) на всю що́ку́ *див.* рум'я́нець

ЩОСЬ[1]

щось

◊ [Аж] усере́дині (у гру́дях) [все (щось)] обрива́ється *(рі́дше* оберта́ється) / обірва́лося *див.* весь[1] (6)

ЩУ́ЧИЙ

щу́чим

◊ По щу́чому велі́нню <За щу́чим велі́нням> *див.* велі́ння (2)

щу́чому

◊ По щу́чому велі́нню <За щу́чим велі́нням> *див.* велі́ння (2)

ЮРИДИ́ЧНИЙ

юриди́чна

△ Юриди́чна відповіда́льність *див.* відповіда́льність (4)

ЮСТИ́ЦІЯ

юсти́ції

Ви́ща ра́да юсти́ції *див.* ра́да

Я[2]

я

Ось я тобі́ [вам, їй *і т. ін.*] дам <Він тобі́ [вам, їм *і т. ін.*] дасть> *див.* я[2]

◊ [От] я вас (тебе́) *див.* я[2]

Я́БЛУКО

я́блуко

◊ На ви́нне я́блуко *див.* я́блуко

Я́ГОДА

я́года

◊ На́шого (ва́шого, ї́хнього *і т. ін.*) по́ля я́года *див.* я́года

ЯЄ́ЧНЯ

яє́чні

◊ Відрізни́ти Бо́жий дар від яє́чні *див.* відрізня́ти (1)

ЯЗИ́К

язи́к

◊ [Аж] ви́солопити (ви́валити) язи́к (язика́) *див.* висоло́плювати (1)

◊ Ви́солопивши (ви́валивши) язи́к (язика́) *див.* висоло́плювати (2)

◊ На весь язи́к *див.* язи́к

◊ Тіпу́н (пи́поть, чиря́к) тобі́ (йому́, вам *і т. ін.*) на язи́к (на язика́) *див.* тіпу́н

◊ Щоб (бода́й) язи́к відсо́х (усо́х) <Хай (неха́й) язи́к відсо́хне (усо́хне)> *див.* язи́к

◊ Язи́к не відпаде́ <Хіба́ язи́к відпаде́?> *див.* язи́к

язика́

◊ [Аж] ви́солопити (ви́валити) язи́к (язика́) *див.* висоло́плювати (1)

◊ Ви́сіти на язиці́ (на язику́, на кі́нчику язика́) *див.* ви́сіти (6)

◊ Ви́солопивши (ви́валивши) язи́к (язика́) *див.* висоло́плювати (2)

◊ Тіпу́н (пи́поть, чиря́к) тобі́ (йому́, вам *і т. ін.*) на язи́к (на язика́) *див.* тіпу́н

язики́

◊ Щоб (бода́й) вам [їм] язики́ повідсиха́ли (повсиха́ли) *див.* язи́к

язико́м

◊ Ви́везти / виво́зити [язико́м (язичко́м)] як (мов, ні́би *і т. ін.*) на лопа́ті *див.* виво́зити (2)

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) ви́лизаний [язико́м] *див.* ви́лизаний (1)

язику́

◊ Верти́ться (кру́титься) на язиці́ (на язику́) *див.* верті́тися (3)

◊ Ви́сіти на язиці́ (на язику́, на кі́нчику язика́) *див.* ви́сіти (6)

язиці́

◊ Верти́ться (кру́титься) на язиці́ (на язику́) *див.* верті́тися (3)

◊ Ви́сіти на язиці́ (на язику́, на кі́нчику язика́) *див.* ви́сіти (6)

ЯЗИЧО́К

язичко́м

◊ Ви́везти / виво́зити [язико́м (язичко́м)] як (мов, ні́би *і т. ін.*) на лопа́ті *див.* виво́зити (2)

ЯЙЦЕ́

яйця́

◊ Не ва́ртий (не варт) [і] ви́їденого яйця́ (ви́шкварки, ді́рки з бу́блика, фу́нта кло́ччя, то́рби сі́чки *і т. ін.*) *див.* ва́ртий (4)

ЯКИ́Й

яка́

◊ Яка́ ва́жниця! *див.* ва́жниця (1)

ЯРЕ́МНИЙ

яре́мні

△ Яре́мні ве́ни *див.* ве́на (2)

ЯРМО́

ярма́

◊ Ви́сунути ши́ю з ярма́ *див.* висува́ти (3)

Я́СНИЙ

ясна́

○ Я́сна́ (ви́ди́ма) річ *див.* річ[1]

ясни́й

◊ Виво́дити / ви́вести на світ [я́сни́й] *див.* виво́дити[1] (12)

Я́ЩИК

я́щик

◊ Відклада́ти / відкла́сти в до́вгий я́щик (у до́вгу шухля́ду) *див.* відклада́ти (1)

СПИСОК РЕЄСТРОВИХ СЛІВ

В[1]
В[2]
ВА́БА
ВА-БА́НК
ВАБЕ́ЦЬ
ВА́БИК
ВА́БИКОВИЙ
ВАБИ́ЛО
ВА́БИТИ
ВА́БИТИСЯ
ВАБКИ́Й
ВА́БКО
ВА́БЛЕНИЙ
ВА́БЛЕННЯ
ВАБЛИ́ВИЙ
ВАБЛИ́ВІСТЬ
ВАБЛИ́ВО
ВА́БЛЯЧИЙ
ВА́БНИЙ
ВА́БНО
ВА́ВА
ВАВАСО́РИ
ВАВЕЛІ́Т
ВАВИЛО́Н
ВАВИЛО́НЕЦЬ *див.* вавило́няни
ВАВИЛО́НИ *див.* Вавило́н
ВАВИЛО́НКА *див.* вавило́няни
ВАВИЛО́НСЬКИЙ
ВАВИЛО́НЯНИ
ВАВИЛО́НЯНИН *див.* вавило́няни
ВАВИЛО́НЯНКА *див.* вавило́няни
ВА́ВКА
ВА́ВОЧКА
ВАГА́[1]
ВАГА́[2]
ВАГА́ДЛО
ВАГАНИ́
ВАГАНКИ́
ВАГА́ННЯ
ВАГА́НТ *див.* вага́нти
ВАГА́НТИ
ВАГА́НТІВСЬКИЙ
ВАГА́Р
ВАГА́РКА
ВАГА́ТИСЯ
ВА́ГЕНБУРГ
ВА́ГИ
ВА́ГИ-ДОЗА́ТОРИ
ВАГІВНИ́ЦЯ
ВАГІ́НА
ВАГІНА́ЛЬНИЙ
ВАГІНІ́ЗМ
ВАГІНІ́Т
ВАГІ́ТНИЙ
ВАГІ́ТНІСТЬ
ВАГІ́ТНІТИ
ВАГНЕРИ́Т
ВАГОВИ́Й
ВАГОВИ́К
ВАГОВИМІ́РЮВАЛЬНИЙ
ВАГОВИ́ТИЙ
ВАГОВИ́ТІСТЬ
ВАГОВИ́ТО
ВАГОВІ́З *див.* ваговóз
ВАГОВО́З
ВАГОВО́ЗНИЙ
ВАГО́ГО
ВА́ГОМ
ВАГО́МИЙ
ВАГО́МІСТЬ
ВАГО́МО
ВАГО́Н
ВАГОНЕВРО́З
ВАГОНЕ́ТКА
ВАГОНЕ́ТНИК
ВАГОНЕ́ТНИЦЯ
ВАГОНЕ́ТОЧКА
ВАГОНІ́ТИ
ВАГО́НКА
ВАГО́ННИЙ
ВАГО́ННИК
ВАГО́ННИЦЯ
ВАГОНО...
ВАГОНОБУДІВНИ́Й
ВАГОНОБУДІВНИ́К
ВАГОНОБУДУВА́ННЯ
ВАГОНОВО́Д
ВАГОНОВОДІ́Й
ВАГО́НО-ГОДИ́НА
ВАГО́НО-КІЛОМЕ́ТР
ВАГОНОМИ́ЙНИЙ
ВАГОНОО́БІГ
ВАГОНОПЕРЕКИДА́Ч
ВАГОНОПОТІ́К
ВАГОНОРЕМО́НТНИЙ
ВАГОНОСКЛАДА́ЛЬНИЙ
ВАГОНОСКЛАДА́ЛЬНИК
ВАГОНОШТОВХА́Ч
ВАГО́Н-РЕСТОРА́Н
ВАГО́Н-ЦИСТЕ́РНА
ВАГО́НЧИК
ВАГОТА́
ВАГОТІ́ННЯ
ВАГОТІ́ТИ
ВАГОТОМІ́Я
ВАГОТО́НІК
ВАГОТОНІ́Н
ВАГОТОНІ́ЧНИЙ
ВАГОТОНІ́Я
ВАГОТРО́ПНИЙ
ВАГР *див.* ва́гри
ВАГРА́НКА
ВАГРА́НКОВИЙ
ВАГРА́ННИК
ВАГРА́ННИЦЯ
ВА́ГРИ
ВАГУВА́ТИСЯ
ВА́ГУС
ВА́ГУСНИЙ
ВАГУ́ЧИЙ
ВАД
ВА́ДА
ВАДЕМЕ́КУМ
ВА́ДИТИ
ВА́ДИТИСЯ
ВА́ДІ *див.* уа́ді
ВАДКИ́Й
ВА́ДКІСТЬ
ВА́ДКО
ВАДЛИ́ВИЙ
ВАДЛИ́ВІСТЬ
ВАДЛИ́ВО
ВА́ЄР
ВАЖЕ́ЗНИЙ
ВАЖЕЛЕ́ЗНИЙ
ВАЖЕЛЕ́ННИЙ
ВА́ЖЕНИЙ
ВАЖЕ́ННИЙ
ВА́ЖЕННЯ
ВАЖЕ́НЬКИЙ
ВАЖЕ́НЬКО
ВА́ЖИТИ
ВА́ЖИТИСЯ
ВАЖІЛЕ́ЦЬ
ВА́ЖІЛЬ
ВА́ЖІЛЬНИЙ
ВАЖКЕ́НЬКИЙ

ВАЖКЕ́НЬКО
ВАЖКИ́
ВАЖКИ́Й
ВА́ЖКІСТЬ
ВА́ЖКО
ВАЖКО...
ВАЖКОАТЛЕ́Т
ВАЖКОАТЛЕТИ́ЧНИЙ
ВАЖКОАТЛЕ́ТКА
ВАЖКОВАГОВИ́Й
ВАЖКОВАГОВИ́К
ВАЖКОВАНТА́ЖНИЙ
ВАЖКОВИ́К
ВАЖКОВИЛІКО́ВНИЙ
ВАЖКОВИМО́ВНИЙ
ВАЖКОВИХО́ВУВАНИЙ
ВАЖКОВИХО́ВУВАНІСТЬ
ВАЖКОВЛОВИ́МИЙ
ВАЖКОВОДЯНИ́Й
ВАЖКОВО́З
ВАЖКОВО́ЗНИЙ
ВАЖКОГОРЮ́ЧИЙ
ВАЖКОДОСТУ́ПНИЙ
ВАЖКОДОСТУ́ПНІСТЬ
ВАЖКОДУ́М
ВАЖКОЗАЙМИ́СТИЙ
ВАЖКОЗАСВО́ЮВАНИЙ
ВАЖКОЗДІЙСНЕ́ННИЙ
ВАЖКОЗРОЗУМІ́ЛИЙ
ВАЖКОКЕРО́ВАНИЙ
ВАЖКООБРО́БЛЮВАНИЙ
ВАЖКООЗБРО́ЄНИЙ
ВАЖКОПЕРЕРО́БЛЮВАНИЙ
ВАЖКОПОДІ́ЛЬНИЙ
ВАЖКОПОРА́НЕНИЙ
ВАЖКОПРОГНОЗО́ВАНИЙ
ВАЖКОПРОХІ́ДНИ́Й
ВАЖКОРОЗЧИ́ННИЙ
ВАЖКОСЕРЕДО́ВИЩНИЙ
ВАЖКОТА́
ВАЖКОТІ́ЛИЙ
ВАЖКОТОПКИ́Й
ВАЖКОХВО́РИЙ
ВАЖКУВА́ТИЙ
ВАЖКУВА́ТІСТЬ
ВАЖКУВА́ТО
ВАЖКУ́ЩИЙ
ВАЖЛИ́ВИЙ
ВАЖЛИ́ВІСТЬ
ВАЖЛИ́ВО
ВАЖНЕ́НЬКИЙ
ВА́ЖНИЙ
ВА́ЖНИЦЯ
ВАЖНИ́ЦЯ
ВА́ЖНІСТЬ
ВАЖНІ́ТИ
ВА́ЖНО
ВАЖНЮ́ЩИЙ
ВАЖО́К
ВАЖУ́ЧИЙ
ВА́ЖЧАТИ
ВА́ЖЧЕ
ВАЖЧЕ́ЗНИЙ
ВА́ЖЧИЙ
ВА́ЗА
ВАЗАРА́МО
ВАЗЕКТОМІ́Я
ВАЗЕЛІ́Н
ВАЗЕЛІ́НОВИЙ
ВАЗЕЛІНОДЕ́РМА
ВА́ЗКА
ВАЗО...
ВА́ЗОВИЙ
ВАЗО́ГРАФ
ВАЗОГРАФІ́ЧНИЙ
ВАЗОГРА́ФІЯ
ВАЗОДИЛАТА́ТОР
ВАЗОДИЛАТА́ТОРНИЙ
ВАЗОДИЛАТА́ЦІЯ
ВАЗОДИЛАТИ́Н
ВАЗОДИЛЯТА́ТОР *див.* вазодилата́тор
ВАЗОДИЛЯТА́ТОРНИЙ *див.* вазодилата́торний
ВАЗОДИЛЯТА́ЦІЯ *див.* вазодилата́ція
ВАЗОДИЛЯТИ́Н *див.* вазодилати́н
ВАЗОКОНСТРИКТИ́Н
ВАЗОКОНСТРИ́КТОР
ВАЗОКОНСТРИ́КТОРНИЙ
ВАЗОКОНСТРИ́КЦІЯ
ВАЗОЛІГАТУ́РА
ВАЗОМОТО́Р *див.* вазомото́ри
ВАЗОМОТО́РИ
ВАЗОМОТО́РНИЙ
ВАЗО́Н
ВАЗОНЕВРО́З
ВАЗО́НИК
ВАЗО́ННИЙ
ВАЗО́НОВИЙ
ВАЗО́НОК *див.* вазо́ник
ВАЗО́НЧИК
ВАЗО́ПИС
ВАЗОПИ́СЕЦЬ
ВАЗОПИ́СНИЙ
ВАЗОПРЕСИ́Н
ВАЗОПУНКТУ́РА
ВАЗОРЕЗЕ́КЦІЯ
ВАЗОСПА́ЗМ
ВАЗОСТОМІ́Я
ВА́ЗОЧКА
ВАЙБХА́ШИКА
ВАЙГЕ́ЛА *див.* вейге́ла
ВА́ЙДА[1]
ВА́ЙДА[2]
ВАЙДЕЛО́Т *див.* вайдело́ти
ВАЙДЕЛО́ТИ
ВАЙДЕЛО́ТКА *див.* вайдело́ти
ВА́ЙКАТИ
ВА́ЙКІТ
ВАЙЛО́
ВАЙЛО́М
ВАЙЛУВА́ТИЙ
ВАЙЛУВА́ТІСТЬ
ВАЙЛУВА́ТО
ВА́ЙМА
ВАЙШЕ́ШИКА
ВА́ЙШІЇ
ВА́ЙШІЯ *див.* ва́йшії
ВАЙШНАВІ́ЗМ
ВАКАНСІ́ЙНИЙ
ВАКА́НСІЯ
ВАКА́НТНИЙ
ВАКАНЦЬО́ВИЙ
ВАКА́Т
ВАКА́ЦІЇ
ВАКАЦІ́ЙНИЙ
ВА́КСА
ВА́КСОВИЙ
ВАКСУВА́ТИ
ВАКУВА́ТИ
ВАКУВА́ТИСЯ
ВАКУО́ЛІ
ВАКУОЛІЗА́ЦІЯ
ВАКУОЛІЗО́ВАНИЙ
ВАКУОЛІЗО́ВУВАТИСЯ
ВАКУОЛІЗУВА́ТИСЯ *див.* вакуолізо́вуватися
ВАКУО́ЛЬНИЙ
ВАКУО́ЛЯ *див.* вакуо́лі
ВАКУОЛЯ́РНИЙ
ВАКУО́М
ВА́КУС
ВА́КУУМ
ВА́КУУМ-...
ВА́КУУМ-АПАРА́Т
ВАКУУМА́ТОР
ВА́КУУМ-ЕКСТРА́КТОР
ВА́КУУМ-ЕКСТРА́КЦІЯ
ВА́КУУМ-КА́МЕРА
ВАКУУММЕ́ТР
ВАКУУММЕТРИ́ЧНИЙ
ВАКУУММЕ́ТРІЯ
ВА́КУУМ-НАСО́С
ВА́КУУМНИЙ
ВА́КУУМНИК
ВА́КУУМНИЦЯ
ВАКУУМО́ВАНИЙ
ВА́КУУМ-ТЕРАПІ́Я
ВАКУУМУВА́ННЯ
ВАКУУМУВА́ТИ
ВАКУУМУВА́ТИСЯ
ВА́КУУМ-ФІЛЬТР
ВАКФ
ВАКХАБІ́ЗМ *див.* ваххабі́зм
ВАКХАБІ́Т *див.* ваххабі́т
ВАКХАБІ́ТКА *див.* ваххабі́тка
ВАКХАБІ́ТСЬКИЙ *див.* ваххабі́тський
ВАКХАНА́ЛІЯ
ВАКХАНА́ЛЬНИЙ
ВАКХА́НКА
ВАКХІ́ЧНИЙ

ВАКЦИ́НА
ВАКЦИНА́ЛЬНИЙ
ВАКЦИНА́ТОР
ВАКЦИНАЦІ́ЙНИЙ
ВАКЦИНА́ЦІЯ
ВАКЦИ́ННИЙ
ВАКЦИНО́ВАНИЙ
ВАКЦИНО́ЛОГ
ВАКЦИНОЛО́ГІЯ
ВАКЦИНОПРОФІЛА́КТИКА
ВАКЦИНОТЕРАПІ́Я
ВАКЦИНОФО́БІЯ
ВАКЦИНУВА́ННЯ
ВАКЦИНУВА́ТИ
ВАКЦИНУВА́ТИСЯ
ВАЛ[1]
ВАЛ[2]
ВАЛ[3]
ВАЛ[4]
ВАЛАА́МІВ
ВАЛА́БІ
ВАЛА́НДАННЯ
ВАЛА́НДАТИСЯ
ВАЛАНСЬЄ́Н
ВАЛАНСЬЄ́НСЬКИЙ
ВАЛА́РУ
ВАЛАСА́ННЯ
ВАЛАСА́ТИСЯ
ВА́ЛАХ
ВАЛА́Х *див.* вала́хи
ВАЛА́ХИ
ВАЛАША́ННЯ
ВАЛАША́ТИ
ВАЛА́ШКА *див.* вала́хи
ВАЛА́ШНИЙ
ВАЛАШО́К
ВАЛЕНТИ́НКА
ВАЛЕ́НТНИЙ
...ВАЛЕ́НТНИЙ
ВАЛЕ́НТНІСНИЙ
ВАЛЕ́НТНІСТЬ
ВАЛЕО́ЛОГ
ВАЛЕОЛОГІ́ЧНИЙ
ВАЛЕОЛО́ГІЯ
ВАЛЕ́Р
ВАЛЕРІА́НА
ВАЛЕРІАНЕ́ЛА
ВАЛЕРІА́НКА
ВАЛЕРІА́НОВИЙ
ВАЛЕ́РНИЙ
ВАЛЕР'Я́НКА *див.* валеріа́нка
ВАЛЕ́Т
ВА́ЛЕЦЬ
ВАЛЕ́ЦЬ *див.* ва́льці
ВА́ЛИК[1]
ВА́ЛИК[2]
ВАЛИКОПОДІ́БНИЙ
ВАЛИ́ТИ[1]
ВАЛИ́ТИ[2]
ВАЛИ́ТИ[3]
ВАЛИ́ТИСЯ[1]
ВАЛИ́ТИСЯ[2]
ВА́ЛИЧОК
ВАЛІДЕ́
ВАЛІ́ДНИЙ
ВАЛІ́ДНІСТЬ
ВАЛІДО́Л
ВАЛІ́ЗА
ВАЛІ́ЗКА
ВАЛІ́ЗОЧКА
ВАЛІСНЕ́РІЯ
ВА́ЛКА
ВАЛКИ́
ВАЛКО́ВАНИЙ
ВАЛКО́ВИЙ
ВАЛКОВИ́Й
ВАЛКОУТВО́РЮВАЧ
ВАЛКУВА́ННЯ
ВАЛКУВА́ТИ
ВАЛКУВА́Ч
ВАЛЛІ́ЄЦЬ *див.* валлі́йці
ВАЛЛІ́ЙКА *див.* валлі́йці
ВАЛЛІ́ЙСЬКИЙ
ВАЛЛІ́ЙЦІ
ВАЛЛО́Н *див.* валло́ни
ВАЛЛО́НИ
ВАЛЛО́НКА *див.* валло́ни
ВАЛЛО́НСЬКИЙ
ВАЛОВИ́Й[1]
ВАЛОВИ́Й[2]
ВАЛОВИ́НА
ВАЛО́К[1]
ВАЛО́К[2] *див.* валки́
ВАЛОКОРДИ́Н
ВАЛОКОРМІ́Д
ВА́ЛОМ
ВАЛОПОДІ́БНИЙ
ВАЛОПРОВІ́Д
ВАЛОРИЗА́ЦІЯ
ВАЛОУТВО́РЮВАЧ
ВА́ЛОЧКА
ВАЛО́ЧОК[1]
ВАЛО́ЧОК[2]
ВАЛТАСА́РІВ
ВАЛТО́РНА
ВАЛТОРНІ́СТ
ВАЛТО́РНОВИЙ
ВАЛУВА́ННЯ
ВАЛУВА́ТИ
ВАЛУ́ЄВСЬКИЙ
ВАЛУ́Й
ВАЛУ́Н
ВАЛУ́ННИЙ
ВАЛУНО́ВИЙ
ВАЛЬВА́ЦІЯ
ВАЛЬВУЛІ́Т
ВАЛЬВУЛОПЛА́СТИКА
ВАЛЬВУЛОТОМІ́Я
ВАЛЬВУЛЯ́РНИЙ
ВА́ЛЬГУС
ВА́ЛЬГУСНИЙ
ВАЛЬДЕ́НС *див.* вальде́нси
ВАЛЬДЕ́НСИ
ВАЛЬДМЕ́ЙСТЕР
ВА́ЛЬДШНЕП
ВАЛЬКИ́Р *див.* ванько́р
ВАЛЬКИ́РОВИЙ
ВАЛЬКИ́РЧИК
ВАЛЬКІ́РІЯ
ВАЛЬКО́ВАНИЙ
ВАЛЬКО́ВИЙ
ВАЛЬКУВА́ННЯ
ВАЛЬКУВА́ТИ
ВАЛЬКУВА́ТИЙ
ВАЛЬКУВА́ТИСЯ
ВА́ЛЬМА
ВА́ЛЬМОВИЙ
ВА́ЛЬНИ́Й
ВАЛЬНУ́ТИ[1]
ВАЛЬНУ́ТИ[2]
ВА́ЛЬО́К[1]
ВАЛЬО́К[2]
ВАЛЬО́Р
ВАЛЬПУ́РГІЄВИЙ
ВАЛЬС
ВАЛЬС-БОСТО́Н
ВАЛЬС-МАЗУ́РКА
ВА́ЛЬСОВИЙ
ВАЛЬСУВА́ТИ
ВА́ЛЬТЕР
ВАЛЬТРА́П
ВА́ЛЬЦІ́
ВАЛЬЦІ́ВКА
ВАЛЬЦІВНИ́Й
ВАЛЬЦІВНИ́К
ВАЛЬЦІВНИ́ЦЯ
ВАЛЬЦМА́СА
ВАЛЬЦЬО́ВАНИЙ
ВАЛЬЦЬОВИ́Й
ВАЛЬЦЮВА́ЛЬНИЙ
ВАЛЬЦЮВА́ЛЬНИК
ВАЛЬЦЮВА́ЛЬНИЦЯ
ВАЛЬЦЮВА́ННЯ
ВАЛЬЦЮВА́ТИ
ВАЛЬЦЮВА́ТИСЯ
ВАЛЮ́ТА
ВАЛЮТИЗА́ЦІЯ
ВАЛЮ́ТНИЙ
ВАЛЮ́ТНИК
ВАЛЮ́ТНИЦЯ
ВАЛЮТУВА́ННЯ
ВАЛЮ́ША
ВА́ЛЮШЕНЬ
ВАЛЮ́ШНИЙ
ВАЛЮ́ШНИК
ВАЛЮ́ШНИЦЯ
ВА́ЛЯВА
ВАЛЯ́КА
ВАЛЯ́ЛЬНИЙ
ВАЛЯ́ЛЬНИК

ВАЛЯ́ЛЬНИЦЯ
ВАЛЯ́ЛЬНЯ
ВА́ЛЯНЕЦЬ *див.* ва́лянці
ВА́ЛЯНИЙ
ВА́ЛЯНКИ
ВАЛЯ́ННЯ
ВА́ЛЯНОК *див.* ва́лянки
ВА́ЛЯНОЧКИ
ВА́ЛЯНОЧОК *див.* ва́ляночки
ВА́ЛЯНЦІ
ВАЛЯ́ТИ
ВАЛЯ́ТИСЯ
ВАЛЯ́ЩИЙ
ВА́МБІ
ВАМП
ВАМПІ́Р
ВАМПІРИ́ЗМ
ВАМПІ́РИТИ
ВАМПІРИ́ЧНИЙ
ВАМПІ́РКА
ВАМПІ́РСЬКИЙ
ВАМПУ́КА
ВА́МПУМ
ВАН
ВАНАДА́Т *див.* ванада́ти
ВАНАДА́ТИ
ВАНАДИНІ́Т
ВАНА́ДИСТИЙ
ВАНА́ДІЄВИЙ
ВАНА́ДІЙ
ВА́НДА
ВАНДА́Л *див.* ванда́ли
ВАНДА́ЛИ
ВАНДАЛІ́ЗМ
ВАНДАЛІ́СТСЬКИЙ
ВАНДА́ЛЬСЬКИЙ
ВАНДЕМ'Є́Р
ВАНДЕМ'Є́РСЬКИЙ
ВАНДЕ́Я
ВА́НДРИ
ВАНДРІ́ВЕЦЬ
ВАНДРІ́ВКА
ВАНДРІВНИ́Й
ВАНДРІВНИ́К
ВАНДРУВА́ТИ
ВАНДРУ́Т
ВАНІЛІ́Н
ВАНІЛІ́НОВИЙ
ВАНІ́ЛЬ
ВАНІ́ЛЬНИЙ
ВА́ННА
ВА́ННИЙ
ВА́ННОЧКА
ВА́НТА *див.* ва́нти
ВАНТА́Ж
ВАНТА́ЖЕНИЙ
ВАНТА́ЖЕННЯ
ВАНТА́ЖИТИ
ВАНТА́ЖИТИСЯ
ВАНТАЖІ́ВКА
ВАНТА́ЖНИЙ
ВАНТА́ЖНИК
ВАНТА́ЖНИЦЬКИЙ
ВАНТА́ЖНИЦЯ
ВАНТА́ЖНІСТЬ
ВАНТАЖО...
ВАНТАЖОБАГА́Ж
ВАНТАЖОБАГА́ЖНИЙ
ВАНТАЖОВІДПРА́ВНИК
ВАНТАЖОВЛА́СНИК
ВАНТАЖОЗАХВА́ТНИЙ
ВАНТАЖОЗАХО́ПЛЮВАЛЬНИЙ
ВАНТАЖОМІ́СТКІСТЬ
ВАНТАЖОНАПРУ́ЖЕНИЙ
ВАНТАЖОНАПРУ́ЖЕНІСТЬ
ВАНТАЖОО́БІГ
ВАНТАЖООДЕ́РЖУВАЧ
ВАНТАЖООТРИ́МУВАЧ
ВАНТАЖОПАСАЖИ́РСЬКИЙ
ВАНТАЖОПЕРЕВЕ́ЗЕННЯ
ВАНТАЖОПЕРЕВІ́ЗНИК
ВАНТАЖОПІДІЙМА́ЛЬНИЙ
ВАНТАЖОПІДІЙМА́ЛЬНІСТЬ
ВАНТАЖОПІДІЙМА́Ч
ВАНТАЖОПІДЙО́МНИЙ
ВАНТАЖОПІДЙО́МНІСТЬ
ВАНТАЖОПІДНІМА́ЛЬНИЙ
ВАНТАЖОПОТІ́К
ВАНТАЖОСОРТУВА́ЛЬНИЙ
ВА́НТИ
ВА́НТОВИЙ
ВАНТО́З
ВАНТО́ЗЬКИЙ
ВА́НТУЗ
ВАНУА́ТЕЦЬ *див.* ванváтці
ВАНУА́ТКА *див.* вануа́тці
ВАНУА́ТСЬКИЙ
ВАНУА́ТЦІ
ВАНЬКИ́Р
ВАНЬКИ́РЧИК
ВАПІ́ТІ
ВА́ПНА
ВАПНИ́СТИЙ
ВАПНИ́ТИ
ВАПНИ́ЩЕ
ВАПНО́
ВАПНО́ВАНИЙ
ВАПНОВИПА́ЛЮВАЛЬНИЙ
ВАПНОГАСИ́ЛКА
ВАПНОГАСИ́ЛЬНИЙ
ВАПНОГАСИ́ЛЬНИК
ВАПНОРОЗКИДА́Ч
ВАПНУВА́ННЯ
ВАПНУВА́ТИ
ВАПНУВА́ТИСЯ
ВАПНЯ́К
ВАПНЯКО́ВИЙ
ВАПНЯ́НИЙ
ВАПНЯ́Р
ВАПНЯ́РКА
ВАПНЯ́РНИЙ
ВАПНЯ́РНЯ
ВАПНЯ́РСЬКИЙ
ВА́ПОР
ВАПОРИЗА́ТОР
ВАПОРИЗА́ЦІЯ
ВАПОРИ́МЕТР
ВАР
ВА́РА[1]
ВА́РА[2]
ВАРА́Н
ВАРА́НТ
ВАРА́У *див.* ура́о
ВА́РВАР *див.* ва́рвари
ВА́РВАРИ
ВАРВАРИЗА́ЦІЯ
ВАРВАРИ́ЗМ
ВА́РВАРКА *див.* ва́рвари
ВА́РВАРСТВО
ВА́РВАРСЬКИЙ
ВА́РҐА *див.* ва́рґи
ВАРҐА́Н
ВАРҐА́ТИЙ
ВА́РҐИ
ВА́РЕК
ВА́РЕНИЙ
ВАРЕ́НИЙ
ВАРЕ́НИК *див.* варе́ники
ВАРЕ́НИКИ
ВАРЕНИ́ЦЯ
ВАРЕ́НИЧНИЙ
ВАРЕ́НИЧОК
ВАРЕНІ́Т *див.* уренíт
ВА́РЕННЯ
ВАРЕ́ННЯ
ВАРЕ́ННЯЧКО
ВАРЕНУ́ХА
ВАРЕ́ХА
ВАР'ЄТЕ́
ВА́РИВО
ВАРИ́ВОДА
ВАРИКА́П
ВАРИКО́З
ВАРИКО́ЗНИЙ
ВАРИКО́ЗНІСТЬ
ВАРИКО́НД
ВАРИКОЦЕ́ЛЕ
ВАРИ́ЛЬНИЙ
ВАРИ́ЛЬНИК
ВАРИ́ЛЬНИЦЯ
ВАРИ́ЛЬНЯ
ВАРИНГТОНІ́Т *див.* урингтоні́т
ВАРИ́СТИЙ
ВАРИ́СТОР
ВАРИСЦИ́Т
ВАРИ́ТИ
ВАРИ́ТИСЯ
ВАРИ́ШКА
ВАРІА́БЕЛЬНИЙ
ВАРІА́БЕЛЬНІСТЬ

ВАРІА́НТ
ВАРІА́НТА
ВАРІА́НТИК
ВАРІА́НТНИЙ
ВАРІА́НТНІСТЬ
ВАРІА́НТНО
ВАРІАТИ́ВНИЙ
ВАРІАТИ́ВНІСТЬ
ВАРІАТИ́ВНО
ВАРІА́ТОР
ВАРІАЦІ́ЙНИЙ
ВАРІАЦІ́ЙНІСТЬ
ВАРІА́ЦІЯ
ВАРІВКИ́Й
ВАРІВКО́
ВАРІЄТЕ́Т
ВАРІ́ННЯ
ВАРІОЕКРА́Н
ВАРІОКІНО́
ВАРІО́ЛІ
ВАРІОЛІ́Т
ВАРІОЛО́ЇД
ВАРІО́МЕТР
ВАРІОСКОПІ́ЧНИЙ
ВАРІОСКОПІ́Я
ВАРІОФІКА́ЦІЯ
ВАРІОФІ́ЛЬМ
ВАРІЮВА́ЛЬНИЙ
ВАРІЮВА́ННЯ
ВАРІЮВА́ТИ
ВАРІЮВА́ТИСЯ
ВАРІЯ́Т *див.* вар'я́т
ВАРІЯ́ТСТВО *див.* вар'я́тство
ВАРІЯ́ТСЬКИЙ *див.* вар'я́тський
ВА́РКА
ВАРКИ́Й
ВА́РКО
ВА́РНА
ВАРНА́К
ВАРНАКО́ВИЙ
ВА́РНИЦЯ
ВАРНЯ́КАЛО
ВАРНЯ́КАННЯ
ВАРНЯ́КАТИ
ВАРОА́
ВАРОАТО́З
ВАРОО́З
ВАРТ[1] *див.* ва́ртий
ВАРТ[2] *див.* ва́рто
ВА́РТА
ВА́РТИЙ
ВАРТІВНИ́К
ВАРТІВНИ́ЦЯ
ВАРТІВНИ́ЧИЙ
ВАРТІ́ВНЯ
ВА́РТІСНИЙ
ВА́РТІСНІСТЬ
ВА́РТІСТЬ
ВА́РТНИЙ
ВА́РТО
ВАРТОВИ́Й
ВАРТОНІ́Т *див.* уортоні́т
ВА́РТОНЬКА
ВА́РТОЩІ
ВАРТУВА́ННЯ
ВАРТУВА́ТИ[1]
ВАРТУВА́ТИ[2]
ВАРУВА́ТИ
ВАРУВА́ТИСЯ
ВАРУ́НОК[1]
ВАРУ́НОК[2]
ВАРУ́НОК[3]
ВА́РУС
ВА́РУСНИЙ
ВАРФОЛОМІ́ЇВСЬКИЙ
ВАРЦА́Б
ВАРЦА́БА
ВАРШАВ'Я́НИ
ВАРШАВ'Я́НИН *див.* варшав'я́ни
ВАРШАВ'Я́НКА *див.* варшав'я́ни
ВАРЯ́Г *див.* варя́ги
ВАРЯ́ГИ
ВАРЯ́ЗЬКИЙ
ВАРЯНИ́ЦЯ *див.* варени́ця
ВАР'Я́Т
ВАР'Я́ТКА
ВАР'Я́ТСТВО
ВАР'Я́ТСЬКИЙ
ВАСА́БІ
ВАСА́Г
ВАСА́Л
ВАСАЛІТЕ́Т
ВАСА́ЛКА
ВАСА́ЛЬНИЙ
ВАСА́ЛЬСТВО
ВАСА́ЛЬСЬКИЙ
ВАСИЛЕ́ВС
ВАСИ́ЛЕЧКИ
ВАСИ́ЛЕЧОК *див.* васи́лечки
ВАСИЛІА́НИ
ВАСИЛІА́НИН *див.* василіа́ни
ВАСИЛІА́НКА *див.* василіа́ни
ВАСИЛІА́НСЬКИЙ
ВАСИЛІ́СК
ВАСИ́ЛЬКИ́
ВАСИЛЬКО́ВИЙ
ВАСИ́ЛЬО́К *див.* васи́лькі́
ВАСКУЛІ́Т
ВАСКУЛЯРИЗА́ЦІЯ
ВАСКУЛЯ́РНИЙ
ВАТ[1]
ВАТ[2]
ВА́ТА
ВА́ТА́Г
ВАТА́ГА
ВАТАГУВА́ТИ
ВАТАЖА́НИН
ВАТА́ЖИТИ
ВАТА́ЖКА
ВАТАЖКО́
ВАТАЖКУВА́ТИ
ВАТА́ЖНИЙ
ВАТА́ЖНИК
ВАТАЖО́К
ВАТ-ГОДИ́НА
ВА́ТЕР
ВАТЕРВЕ́ЙС
ВАТЕРЖАКЕ́Т
ВАТЕРЖАКЕ́ТНИЙ
ВА́ТЕРКА
ВАТЕРКЛОЗЕ́Т
ВАТЕРЛІ́НІЯ
ВАТЕРМАШИ́НА
ВА́ТЕРНИЙ
ВА́ТЕРНИК
ВА́ТЕРНИЦЯ
ВАТЕРПА́С
ВАТЕРПА́СНИЙ
ВАТЕРПОЛІ́СТ
ВАТЕРПОЛІ́СТКА
ВАТЕРПО́ЛО
ВАТЕРПО́ЛЬНИЙ
ВАТЕРПРУ́Ф
ВА́ТИ
ВАТИ́Н
ВАТИ́НОВИЙ
ВА́ТКА
ВА́ТМАН
ВА́ТМАНСЬКИЙ
ВАТМЕ́ТР
ВАТМЕ́ТРОВИЙ
ВА́ТНИЙ[1]
ВА́ТНИЙ[2]
ВА́ТНИК
ВА́ТНИЧОК
ВАТО́ВАНИЙ
ВАТОПОДІ́БНИЙ
ВА́ТОЧНИК
ВА́ТРА
ВА́ТРИЩЕ
ВАТРУ́ШЕЧКА
ВАТРУ́ШКА
ВАТРУ́ШКОВИЙ
ВАТ-СЕКУ́НДА
ВА́ТУ
ВАТУВА́ТИ
ВА́ТЯНИЙ
ВА́ТЯНИК
ВА́ТЯНКА
ВА́УЧЕР
ВАУЧЕРИЗА́ЦІЯ
ВА́УЧЕРНИЙ
ВА́ФЕЛЬНИЙ
ВА́ФЕЛЬНИК
ВА́ФЕЛЬНИЦЯ
ВА́ФЛЯ
ВАХЛА́Й
ВАХЛА́К
ВАХЛАКУВА́ТИЙ
ВАХЛА́ЧКА

ВАХЛЯ́Р
ВА́ХМІСТЕРСЬКИЙ
ВА́ХМІСТР
ВАХНЯ́
ВА́ХТА[1]
ВА́ХТА[2]
ВА́ХТЕ́Р
ВА́ХТЕ́РКА
ВА́ХТЕ́РСЬКИЙ
ВАХТОВИ́Й
ВАХТОВИ́К
ВА́ХТОВІ
ВАХХАБІ́ЗМ
ВАХХАБІ́Т
ВАХХАБІ́ТКА
ВАХХАБІ́ТСЬКИЙ
ВАШ
ВА́ШГЕРД
ВАШЕ́СЬКИЙ *див.* ваше́цький
ВА́ШЕЦЬ
ВАШЕ́ЦЬКИЙ
ВАШИНГТО́НЕЦЬ *див.* вашингто́нці
ВАШИНГТО́НКА *див.* вашингто́нці
ВАШИНГТО́НСЬКИЙ
ВАШИНГТО́НЦІ
ВА́ШМОСЦЬ *див.* ва́шець
ВА́Я
ВБА́ВИТИ *див.* убавля́ти
ВБА́ВИТИСЯ *див.* убавля́тися
ВБА́ВЛЕНИЙ *див.* уба́влений
ВБА́ВЛЕННЯ *див.* уба́влення
ВБАВЛЯ́ННЯ *див.* убавля́ння
ВБАВЛЯ́ТИ *див.* убавля́ти
ВБАВЛЯ́ТИСЯ *див.* убавля́тися
ВБАГНУ́ТИ *див.* убагну́ти
ВБАЛА́КУВАТИ *див.* убала́кувати
ВБАЧА́ННЯ
ВБАЧА́ТИ
ВБАЧА́ТИСЯ
ВБА́ЧИТИ *див.* вбача́ти
ВБА́ЧИТИСЯ *див.* вбача́тися
ВБА́ЧЛИВИЙ *див.* уба́чливий
ВГА́ТИ
ВГА́ТИСЯ
ВБЕЗПЕЧА́ТИ *див.* убезпеча́ти
ВБЕЗПЕЧА́ТИСЯ *див.* убезпеча́тися
ВБЕЗПЕ́ЧЕНИЙ *див.* убезпе́чений
ВБЕЗПЕ́ЧЕННЯ[1] *див.* убезпе́чення[1]
ВБЕЗПЕ́ЧЕННЯ[2] *див.* убезпе́чення[2]
ВБЕЗПЕ́ЧИТИ[1] *див.* убезпеча́ти
ВБЕЗПЕ́ЧИТИ[2] *див.* убезпе́чувати
ВБЕЗПЕ́ЧИТИСЯ *див.* убезпе́читися
ВБЕЗПЕ́ЧУВАНИЙ *див.* убезпе́чуваний
ВБЕЗПЕ́ЧУВАННЯ *див.* убезпе́чування
ВБЕЗПЕ́ЧУВАТИ *див.* убезпе́чувати
ВБЕЗПЕ́ЧУВАТИСЯ *див.* убезпе́чуватися
ВБЕРЕГТИ́ *див.* уберіга́ти
ВБЕРЕГТИ́СЯ *див.* уберіга́тися
ВБЕРЕ́ЖЕНИЙ *див.* убере́жений
ВБЕРЕ́ЖЕННЯ *див.* убере́ження
ВБЕРІГА́ННЯ *див.* уберіга́ння
ВБЕРІГА́ТИ *див.* уберіга́ти
ВБЕРІГА́ТИСЯ *див.* уберіга́тися
ВБИ́ВАНИЙ[1]
ВБИ́ВАНИЙ[2] *див.* уби́ваний[1]
ВБИВА́ННЯ[1]
ВБИВА́ННЯ[2] *див.* убива́ння[1]
ВБИВА́ТИ[1]
ВБИВА́ТИ[2] *див.* убива́ти[1]
ВБИВА́ТИСЯ[1]
ВБИВА́ТИСЯ[2] *див.* убива́тися[1]
ВБИВА́ЮЧИЙ *див.* убива́ючий
ВБИ́ВЕЦЬ *див.* уби́вець
ВБИ́ВСТВО *див.* уби́вство
ВБИ́ВЦЯ *див.* уби́вця
ВБИ́ВЧИЙ *див.* уби́вчий
ВБИ́ВЧІСТЬ *див.* уби́вчість
ВБИ́ВЧО *див.* уби́вчо
ВБИ́ЙНИК *див.* уби́йник
ВБИРА́ЛЬНИЙ
ВБИРА́ЛЬНЯ *див.* убира́льня
ВБИ́РАНИЙ
ВБИРА́ННЯ[1]
ВБИРА́ННЯ[2] *див.* убира́ння[1]
ВБИРА́ТИ[1]
ВБИРА́ТИ[2] *див.* убира́ти[1]
ВБИРА́ТИСЯ[1]
ВБИРА́ТИСЯ[2] *див.* убира́тися[1]
ВБИРА́Ч
ВБИРНИ́Й
ВБИ́ТИ[1] *див.* вбива́ти[1]
ВБИ́ТИ[2] *див.* убива́ти[1]
ВБИ́ТИЙ[1]
ВБИ́ТИЙ[2] *див.* уби́тий[1]
ВБИ́ТИСЯ[1] *див.* вбива́тися[1]
ВБИ́ТИСЯ[2] *див.* убива́тися[1]
ВБИ́ТІСТЬ *див.* уби́тість
ВБИ́ТО *див.* уби́то
ВБИТТЯ́ *див.* убиття́
ВБІГА́ННЯ
ВБІГА́ТИ
ВБІ́ГАТИСЯ *див.* убі́гатися
ВБІ́ГТИ *див.* вбіга́ти
ВБІ́ЙНИЙ *див.* убі́йний
ВБІ́ЙНИК *див.* убі́йник
ВБІ́ЙНИЦТВО *див.* убі́йництво
ВБІ́ЙНИЦЯ *див.* убі́йниця
ВБІ́ЙЧИЙ *див.* убі́йчий
ВБІ́ЙЧІСТЬ *див.* убі́йчість
ВБІ́ЙЧО *див.* убі́йчо
ВБІК
ВБІ́ЛЕНИЙ *див.* убі́лений
ВБІЛИ́ТИ *див.* убі́лювати
ВБІЛИ́ТИСЯ *див.* убі́люватися
ВБІЛЬША́ТИ *див.* убільша́ти
ВБІЛЬША́ТИСЯ *див.* убільша́тися
ВБІ́ЛЬШЕНИЙ *див.* убі́льшений
ВБІ́ЛЬШЕННЯ *див.* убі́льшення
ВБІ́ЛЬШИТИ *див.* убільша́ти
ВБІ́ЛЬШИТИСЯ *див.* убільша́тися
ВБІ́ЛЬШКИ *див.* убі́льшки
ВБІ́ЛЮВАТИ *див.* убі́лювати
ВБІ́ЛЮВАТИСЯ *див.* убі́люватися
ВБІЛЯ́ТИ *див.* убі́лювати
ВБІЛЯ́ТИСЯ *див.* убі́люватися
ВБІР *див.* убі́р
ВБІ́РЧИК *див.* убі́рчик
ВБЛАГА́ТИ *див.* ублага́ти
ВБЛАГОРО́ДИТИ *див.* ублагоро́дити
ВБЛАГОТВО́РЕНИЙ *див.* ублаготво́рений
ВБЛАГОТВО́РЕННЯ *див.* ублаготво́рення
ВБЛАГОТВОРИ́ТИ *див.* ублаготворя́ти
ВБЛАГОТВОРИ́ТИСЯ *див.* ублаготворя́тися
ВБЛАГОТВОРЯ́ТИ *див.* ублаготворя́ти
ВБЛАГОТВОРЯ́ТИСЯ *див.* ублаготворя́тися
ВБО́ГЕНЬКИЙ *див.* убо́генький
ВБО́ГЕНЬКО *див.* убо́генько
ВБО́ГИЙ *див.* убо́гий
ВБО́ГІСТЬ *див.* убо́гість
ВБО́ГО *див.* убо́го
ВБОГОДУ́ХИЙ *див.* убогоду́хий
ВБО́ГШАТИ *див.* убо́гшати
ВБО́ЖАТИ *див.* убо́жати
ВБО́ЖЕСТВО *див.* убо́жество
ВБО́ЖИТИ *див.* убо́жити
ВБО́ЖІННЯ *див.* убо́жіння
ВБО́ЖІСТЬ *див.* убо́жість
ВБО́ЖІТИ *див.* убо́жати
ВБО́ЖІШАТИ *див.* убо́жішати
ВБО́ЗТВО *див.* убо́зтво
ВБО́ЇСЬКО *див.* убо́їсько
ВБО́ЇЩЕ *див.* убо́їще
ВБОЛІВА́ЛЬНИК *див.* уболіва́льник
ВБОЛІВА́ЛЬНИЦЯ *див.* уболіва́льниця
ВБОЛІВА́ННЯ *див.* уболіва́ння
ВБОЛІВА́ТИ *див.* уболіва́ти
ВБОРО́НЕНИЙ *див.* уборо́нений
ВБОРОНИ́ТИ[1] *див.* убороня́ти[1]
ВБОРОНИ́ТИ[2] *див.* убороня́ти[2]
ВБОРОНИ́ТИСЯ *див.* убороня́тися
ВБОЯ́ТИСЯ *див.* убоя́тися
ВБРА́НИЙ *див.* убра́ний
ВБРА́ННЯ *див.* убра́ння
ВБРА́ННЯЧКО *див.* убра́ннячко
ВБРА́ТИ[1] *див.* вбира́ти[1]
ВБРА́ТИ[2] *див.* убра́ти[1]
ВБРА́ТИЙ *див.* убра́ний
ВБРА́ТИСЯ[1] *див.* вбира́тися[1]
ВБРА́ТИСЯ[2] *див.* убра́тися[1]
ВБРЕСТИ́
ВБРЕХА́ТИСЯ
ВБРИ́ЗКАТИ *див.* вбри́зкувати
ВБРИ́ЗКУВАННЯ
ВБРИ́ЗКУВАТИ

ВБРИ́ЗНУТИ
ВБРИ́ЗНУТИЙ
ВБРИКНУ́ТИ
ВБРІД
ВБРУКУВА́ТИ *див.* убрукува́ти
ВБРЬО́ХАТИСЯ *див.* убрьо́хатися
ВБУВА́ТИ
ВБУВА́ТИСЯ
ВБУДИ́ТИ *див.* убуди́ти
ВБУДО́ВАНИЙ
ВБУДО́ВУВАНИЙ
ВБУДО́ВУВАННЯ
ВБУДО́ВУВАТИ
ВБУДУВА́ТИ *див.* вбудо́вувати
ВБУ́ТИ *див.* вбува́ти
ВБУ́ТИЙ
ВБУ́ТИСЯ *див.* вбува́тися
ВБУ́ХАТИ *див.* вбу́хувати
ВБУ́ХНУТИ
ВБУ́ХУВАТИ
ВВАЖА́ТИ *див.* уважа́ти
ВВАЖА́ТИСЯ *див.* уважа́тися
ВВА́ЖИТИ *див.* ува́жити
ВВА́ЖИТИСЯ *див.* ува́житися
ВВА́ЖЛИВИЙ *див.* ува́жливий
ВВА́ЖЛИВІСТЬ *див.* ува́жливість
ВВА́ЖЛИВО *див.* ува́жливо
ВВА́ЛЕНИЙ
ВВАЛИ́ТИ *див.* вва́лювати
ВВАЛИ́ТИСЯ *див.* вва́люватися
ВВА́ЛЮВАТИ
ВВА́ЛЮВАТИСЯ
ВВА́РЕНИЙ *див.* ува́рений
ВВА́РЕННЯ *див.* ува́рення
ВВАРИ́ТИ *див.* ува́рювати
ВВАРИ́ТИСЯ *див.* ува́рюватися
ВВА́РЮВАЛЬНИЙ *див.* ува́рювальний
ВВА́РЮВАННЯ *див.* ува́рювання
ВВА́РЮВАТИ *див.* ува́рювати
ВВА́РЮВАТИСЯ *див.* ува́рюватися
ВВА́РЮВАЧ *див.* ува́рювач
ВВА́РЮВАЧКА *див.* ува́рювачка
ВВЕ́ДЕНИЙ
ВВЕ́ДЕННЯ
ВВЕ́ЗЕНИЙ
ВВЕ́ЗЕННЯ
ВВЕЗТИ́ *див.* ввóзити
ВВЕРГА́ННЯ
ВВЕРГА́ТИ
ВВЕРГА́ТИСЯ
ВВЕ́РГНЕННЯ
ВВЕ́РГНУТИ *див.* вверга́ти
ВВЕ́РГНУТИЙ
ВВЕ́РГНУТИСЯ *див.* вверга́тися
ВВЕ́РГТИ *див.* вверга́ти
ВВЕ́РГТИСЯ *див.* вверга́тися
ВВЕРНУ́ТИ *див.* вверта́ти
ВВЕРНУ́ТИСЯ[1] *див.* уверта́тися[1]
ВВЕРНУ́ТИСЯ[2] *див.* уверта́тися[2]
ВВЕ́РСТАНИЙ
ВВЕРСТА́ТИ *див.* вве́рстувати
ВВЕРСТА́ТИСЯ *див.* вве́рстуватися
ВВЕ́РСТУВАННЯ
ВВЕ́РСТУВАТИ
ВВЕ́РСТУВАТИСЯ
ВВЕРТА́ТИ
ВВЕРТА́ТИСЯ[1] *див.* уверта́тися[1]
ВВЕРТА́ТИСЯ[2] *див.* уверта́тися[2]
ВВЕРТІ́ТИ *див.* ввірчувати
ВВЕРТІ́ТИСЯ *див.* ввірчуватися
ВВЕРХ
ВВЕРХУ́
ВВЕСЕ́ЛЕННЯ *див.* увесе́лення
ВВЕСЕЛИ́ТИ *див.* увеселя́ти
ВВЕСЕЛЯ́ТИ *див.* увеселя́ти
ВВЕСТИ́ *див.* вво́дити
ВВЕСЬ *див.* весь[1]
ВВЕСЬДЕ́НЕЧКИ
ВВЕ́ЧЕРІ
ВВИВА́ТИ *див.* увива́ти
ВВИВА́ТИСЯ[1] *див.* увива́тися[1]
ВВИВА́ТИСЯ[2] *див.* увива́тися[2]
ВВИ́ДЖУВАТИСЯ *див.* уви́джуватися
ВВИЖА́ННЯ
ВВИЖА́ТИСЯ *див.* увижа́тися
ВВИ́НУТИ *див.* увива́ти
ВВИНУ́ТИСЯ *див.* увива́тися[2]
ВВИСЬ
ВВИ́ТИ *див.* увива́ти
ВВИ́ТИЙ *див.* уви́тий
ВВИ́ТИСЯ *див.* увива́тися[1]
ВВИХА́ТИСЯ *див.* увиха́тися[1]
ВВИ́ШКИ
ВВІ *див.* в[2]
ВВІ́БГАНИЙ
ВВІБГА́ТИ *див.* вбга́ти
ВВІБГА́ТИСЯ *див.* вбга́тися
ВВІ́БРАНИЙ
ВВІБРА́ННЯ
ВВІБРА́ТИ *див.* вбира́ти[1]
ВВІБРА́ТИСЯ *див.* вбира́тися[1]
ВВІ́ГНАНИЙ
ВВІГНА́ТИ *див.* вганя́ти[1]
ВВІГНА́ТИСЯ *див.* вганя́тися[1]
ВВІГНУ́ТИ *див.* вгина́ти[1]
ВВІГНУ́ТИЙ
ВВІГНУ́ТИСЯ *див.* вгина́тися[1]
ВВІ́ГНУ́ТІСТЬ
ВВІД
ВВІДНИ́Й
ВВІЗ
ВВІЗВА́ТИ *див.* увізва́ти
ВВІЗНИ́Й
ВВІЙТИ́ *див.* вхо́дити
ВВІК
ВВІЛЛЯ́ТИ *див.* влива́ти[1]
ВВІЛЛЯ́ТИСЯ *див.* влива́тися[1]
ВВІ́ЛЬНЕНИЙ *див.* увільнений
ВВІ́ЛЬНЕННЯ *див.* увільнення
ВВІЛЬНИ́ТИ *див.* увільня́ти
ВВІЛЬНИ́ТИСЯ *див.* увільня́тися
ВВІЛЬНЯ́ТИ *див.* увільня́ти
ВВІЛЬНЯ́ТИСЯ *див.* увільня́тися
ВВІ́МКНЕНИЙ
ВВІ́МКНЕННЯ
ВВІМКНУ́ТИ *див.* вмика́ти
ВВІ́МКНУТИЙ *див.* ввімкнений
ВВІМКНУ́ТИСЯ[1] *див.* вмика́тися
ВВІМКНУ́ТИСЯ[2] *див.* увімкну́тися[2]
ВВІПХА́ТИ *див.* впиха́ти
ВВІПХА́ТИСЯ *див.* впиха́тися
ВВІПХНУ́ТИ *див.* впихну́ти
ВВІПХНУ́ТИЙ *див.* впихну́тий
ВВІПХНУ́ТИСЯ *див.* впихну́тися
ВВІ́РВАНИЙ *див.* уві́рваний
ВВІРВА́ТИ *див.* урива́ти[1]
ВВІРВА́ТИСЯ *див.* врива́тися[2]
ВВІ́РЕНИЙ
ВВІ́РИТИ[1] *див.* ввіря́ти[1]
ВВІ́РИТИ[2] *див.* увіря́ти[1]
ВВІ́РИТИСЯ[1] *див.* ввіря́тися[1]
ВВІ́РИТИСЯ[2] *див.* уві́ритися[2]
ВВІ́РУВАТИ *див.* уві́рувати
ВВІ́РЧЕНИЙ
ВВІ́РЧУВАТИ
ВВІ́РЧУВАТИСЯ
ВВІРЯ́ТИ[1]
ВВІРЯ́ТИ[2] *див.* увіря́ти[1]
ВВІРЯ́ТИСЯ[1]
ВВІРЯ́ТИСЯ[2] *див.* увіря́тися[1]
ВВІССА́ТИ *див.* всиса́ти
ВВІССА́ТИСЯ *див.* всиса́тися
ВВІСЬМО́Х
ВВІ́ТКАНИЙ
ВВІТКА́ТИ
ВВІТКНУ́ТИ *див.* втика́ти[1]
ВВІ́ТКНУ́ТИЙ
ВВІТКНУ́ТИСЯ *див.* втика́тися[1]
ВВІХО́ДИТИ *див.* вхо́дити
ВВІЧ
ВВІ́ЧЛИВИЙ
ВВІ́ЧЛИВІСТЬ
ВВІ́ЧЛИВО
ВВІ́ЧНЕНИЙ *див.* уві́чнений
ВВІ́ЧНЕННЯ *див.* уві́чнення
ВВІ́ЧНИТИ *див.* уві́чнювати
ВВІ́ЧНИТИСЯ *див.* уві́чнитися
ВВІ́ЧНЮВАТИ *див.* уві́чнювати
ВВІ́ЧНЮВАТИСЯ *див.* уві́чнюватися
ВВІ́ЧЧЮ
ВВО́ДИНИ *див.* уво́дини
ВВО́ДИТИ
ВВО́ДИТИСЯ
ВВО́ЗИТИ
ВВО́ЗИТИСЯ
ВВО́ЛЕНИЙ *див.* уво́лений
ВВО́ЛИТИ *див.* уво́лювати
ВВОЛІКА́ТИ
ВВОЛОКТИ́ *див.* вволіка́ти
ВВО́ЛЮ

ВВО́ЛЮВАТИ *див.* уво́лювати
ВВОЛЯ́ТИ *див.* уволя́ти
ВВО́СЬМЕ
ВВО́СЬМЕРО
ВВП
ВВ'Я́ЗАНИЙ *див.* ув'я́заний
ВВ'ЯЗА́ТИ[1] *див.* вв'я́зувати[1]
ВВ'ЯЗА́ТИ[2] *див.* ув'яза́ти[2]
ВВ'ЯЗА́ТИСЯ[1] *див.* вв'я́зуватися[1]
ВВ'ЯЗА́ТИСЯ[2] *див.* ув'яза́тися[2]
ВВ'Я́ЗУВАННЯ[1]
ВВ'Я́ЗУВАННЯ[2] *див.* ув'я́зування[2]
ВВ'Я́ЗУВАТИ[1]
ВВ'Я́ЗУВАТИ[2] *див.* ув'я́зувати[2]
ВВ'Я́ЗУВАТИСЯ[1]
ВВ'Я́ЗУВАТИСЯ[2] *див.* ув'я́зуватися[2]
ВГАВ *див.* уга́в
ВГАВА́ТИ *див.* угава́ти
ВГАВА́ТИСЯ *див.* угава́тися
ВГА́ДАНИЙ *див.* уга́даний
ВГАДА́ТИ *див.* уга́дувати
ВГА́ДНИК *див.* уга́дник
ВГА́ДНИЦТВО *див.* уга́дництво
ВГА́ДНИЦЯ *див.* уга́дниця
ВГА́ДУВАННЯ *див.* уга́дування
ВГА́ДУВАТИ *див.* уга́дувати
ВГА́ДУВАТИСЯ *див.* уга́дуватися
ВГА́ДЧИК *див.* уга́дчик
ВГА́ДЧИЦЯ *див.* уга́дчиця
ВГА́ДЬКО *див.* уга́дько
ВГА́ЙКА *див.* уга́йка
ВГАМО́ВАНИЙ *див.* угамо́ваний
ВГАМО́ВУВАТИ *див.* угамо́вувати
ВГАМО́ВУВАТИСЯ *див.* угамо́вуватися
ВГАМУВА́ННЯ *див.* угамува́ння
ВГАМУВА́ТИ *див.* угамо́вувати
ВГАМУВА́ТИСЯ *див.* угамо́вуватися
ВГАНЯ́ТИ[1]
ВГАНЯ́ТИ[2] *див.* уганя́ти[2]
ВГАНЯ́ТИ[3] *див.* уганя́ти[3]
ВГАНЯ́ТИСЯ[1]
ВГАНЯ́ТИСЯ[2] *див.* уганя́тися[1]
ВГАНЯ́ТИСЯ[3] *див.* уганя́тися[2]
ВГАСА́ННЯ *див.* угаса́ння
ВГАСА́ТИ *див.* угаса́ти
ВГАСИ́ТИ *див.* угаша́ти
ВГА́СЛИЙ *див.* уга́слий
ВГА́СНУТИ *див.* угаса́ти
ВГАТИ́ТИ[1] *див.* вга́чувати[1]
ВГАТИ́ТИ[2] *див.* уга́чувати[1]
ВГА́ЧЕНИЙ
ВГА́ЧУВАННЯ
ВГА́ЧУВАТИ[1]
ВГА́ЧУВАТИ[2] *див.* уга́чувати[1]
ВГАША́ТИ *див.* угаша́ти
ВГА́ШЕНИЙ *див.* уга́шений
ВГА́ШЕННЯ *див.* уга́шення
ВГА́ЮВАТИ *див.* уга́ювати
ВГА́ЯТИ *див.* уга́ювати
ВГВИНТИ́ТИ *див.* вгви́нчувати
ВГВИНТИ́ТИСЯ *див.* вгви́нчуватися
ВГВИ́НЧЕНИЙ
ВГВИ́НЧУВАНИЙ
ВГВИ́НЧУВАННЯ
ВГВИ́НЧУВАТИ
ВГВИ́НЧУВАТИСЯ
ВГИБА́ТИ *див.* угиба́ти
ВГИ́БНУТИ *див.* угиба́ти
ВГИ́БТИ *див.* угиба́ти
ВГИН
ВГИНА́ННЯ
ВГИНА́ТИ[1]
ВГИНА́ТИ[2] *див.* угина́ти[1]
ВГИНА́ТИСЯ[1]
ВГИНА́ТИСЯ[2] *див.* угина́тися[1]
ВГІ́ДДЯ *див.* угі́ддя
ВГІ́ДНИЙ *див.* угі́дний
ВГЛА́ДЖЕНИЙ *див.* угла́джений
ВГЛА́ДИТИ *див.* угла́дити
ВГЛЕ́ДІТИ *див.* угле́діти
ВГЛЕ́ДІТИСЯ *див.* вгляда́тися
ВГЛИБ
ВГЛИБА́ТИ
ВГЛИБИНІ́
ВГЛИБИНУ́
ВГЛИ́БИТИ *див.* вгли́блювати
ВГЛИ́БИТИСЯ *див.* вгли́блюватися
ВГЛИ́БЛЕНИЙ
ВГЛИ́БЛЕННЯ
ВГЛИ́БЛЮВАННЯ
ВГЛИ́БЛЮВАТИ
ВГЛИ́БЛЮВАТИСЯ
ВГЛИБЛЯ́ТИ *див.* вгли́блювати
ВГЛИБЛЯ́ТИСЯ *див.* вгли́блюватися
ВГЛИ́БШКИ
ВГЛЯДА́ННЯ
ВГЛЯДА́ТИСЯ
ВГЛЯ́ДІТИ *див.* угле́діти
ВГЛЯДІ́ТИСЯ *див.* вгляда́тися
ВГНА́ТИ[1] *див.* вганя́ти[1]
ВГНА́ТИ[2] *див.* уганя́ти[2]
ВГНА́ТИ[3] *див.* уганя́ти[3]
ВГНА́ТИСЯ[1] *див.* вганя́тися[1]
ВГНА́ТИСЯ[2] *див.* угна́тися[1]
ВГНІ́ВАТИСЯ *див.* угні́ватися
ВГНІВИ́ТИ *див.* угніви́ти
ВГНІВИ́ТИСЯ *див.* угні́ватися
ВГНІ́ЖДЖУВАТИСЯ
ВГНІЗДИ́ТИСЯ *див.* вгні́жджуватися
ВГНО́ЄНИЙ *див.* угно́єний
ВГНО́ЄНІСТЬ *див.* угно́єність
ВГНО́ЄННЯ *див.* угно́єння
ВГНОЇ́ТИ *див.* угно́ювати
ВГНОЇ́ТИСЯ *див.* угно́юватися
ВГНО́ЮВАЛЬНИЙ *див.* угно́ювальний
ВГНО́ЮВАНИЙ *див.* угно́юваний
ВГНО́ЮВАННЯ *див.* угно́ювання
ВГНО́ЮВАТИ *див.* угно́ювати
ВГНО́ЮВАТИСЯ *див.* угно́юватися
ВГНО́ЮВАЧ *див.* угно́ювач
ВГНУ́ТИ[1] *див.* вгина́ти[1]
ВГНУ́ТИ[2] *див.* угина́ти[1]
ВГНУ́ТИЙ
ВГНУ́ТИСЯ *див.* вгина́тися[1]
ВГНУ́ТІСТЬ
ВГО́ВКАНИЙ *див.* уго́вканий
ВГО́ВКАТИ *див.* уго́вкувати
ВГО́ВКУВАТИ *див.* уго́вкувати
ВГОВОРИ́ТИ *див.* угово́рювати
ВГОВО́РЮВАННЯ *див.* угово́рювання
ВГОВО́РЮВАТИ *див.* угово́рювати
ВГОВОРЯ́ТИ *див.* угово́рювати
ВГО́ВТАНИЙ *див.* уго́втаний
ВГО́ВТАТИ *див.* уго́втувати
ВГО́ВТАТИСЯ *див.* уго́втуватися
ВГО́ВТУВАТИ *див.* уго́втувати
ВГО́ВТУВАТИСЯ *див.* уго́втуватися
ВГО́ДА *див.* уго́да
ВГОДЖА́ТИ *див.* угоджа́ти
ВГОДИ́ТИ *див.* угоджа́ти
ВГО́ДНИЙ *див.* уго́дний
ВГО́ДНО *див.* уго́дно
ВГОДО́ВАНИЙ *див.* угодо́ваний
ВГОДО́ВАНІСТЬ *див.* угодо́ваність
ВГОДО́ВУВАННЯ *див.* угодо́вування
ВГОДО́ВУВАТИ *див.* угодо́вувати
ВГОДО́ВУВАТИСЯ *див.* угодо́вуватися
ВГОДУВА́ТИ *див.* угодо́вувати
ВГОДУВА́ТИСЯ *див.* угодо́вуватися
ВГОЖДА́ТИ *див.* угожда́ти
ВГО́ЛОВИ *див.* уго́лови
ВГО́ЛОС
ВГОМО́Н *див.* угомо́н
ВГОМОНИ́ТИ *див.* угомо́нювати
ВГОМОНИ́ТИСЯ *див.* угомо́нюватися
ВГОМО́НЮВАТИ *див.* угомо́нювати
ВГОМО́НЮВАТИСЯ *див.* угомо́нюватися
ВГОМОНЯ́ТИ *див.* угомо́нювати
ВГОМОНЯ́ТИСЯ *див.* угомо́нюватися
ВГО́НИТИ *див.* вганя́ти[1]
ВГО́НИТИСЯ *див.* вганя́тися[1]
ВГОРА́ННЯ *див.* угора́ння
ВГОРА́ТИ *див.* угора́ти
ВГОРІ́
ВГОРІ́ТИ *див.* угорі́ти
ВГО́РНЕНИЙ *див.* уго́рнутий
ВГОРНУ́ТИ *див.* угорта́ти
ВГО́РНУТИЙ *див.* уго́рнутий
ВГОРНУ́ТИСЯ *див.* угорта́тися
ВГОРО́Д
ВГОРО́ДЖЕНИЙ
ВГОРО́ДЖЕННЯ
ВГОРО́ДЖУВАТИ
ВГОРО́ДЖУВАТИСЯ
ВГОРОДИ́ТИ *див.* вгоро́джувати
ВГОРОДИ́ТИСЯ *див.* вгоро́джуватися
ВГОРТА́ННЯ *див.* угорта́ння
ВГОРТА́ТИ *див.* угорта́ти
ВГОРТА́ТИСЯ *див.* угорта́тися

ВГО́РУ
ВГОРЯ́ННЯ *див.* угоря́ння
ВГОРЯ́ТИ *див.* угоря́ти
ВГОСТИ́ТИ *див.* угоща́ти
ВГОСТИ́ТИСЯ *див.* угоща́тися
ВГОТО́ВАНИЙ *див.* угото́ваний
ВГОТО́ВИТИ *див.* уготовля́ти
ВГОТОВЛЯ́ТИ *див.* уготовля́ти
ВГОТУВА́ТИ *див.* уготовля́ти
ВГОЩА́ННЯ *див.* угоща́ння
ВГОЩА́ТИ *див.* угоща́ти
ВГОЩА́ТИСЯ *див.* угоща́тися
ВГО́ЩЕНИЙ *див.* уго́щений
ВГО́ЩЕННЯ *див.* уго́щення
ВГО́ЩУВАНИЙ *див.* уго́щуваний
ВГО́ЩУВАТИ *див.* угоща́ти
ВГРЕБТИ́ *див.* вгріба́ти
ВГРЕБТИ́СЯ *див.* вгріба́тися
ВГРИЗА́ННЯ *див.* угриза́ння
ВГРИЗА́ТИ *див.* угриза́ти
ВГРИЗА́ТИСЯ
ВГРИ́ЗЕНИЙ *див.* угри́зений
ВГРИЗНУ́ТИ *див.* угризну́ти
ВГРИ́ЗТИ *див.* угриза́ти
ВГРИ́ЗТИСЯ *див.* вгриза́тися
ВГРІБА́ТИ
ВГРІБА́ТИСЯ
ВГРІВА́ТИ *див.* угріва́ти
ВГРІВА́ТИСЯ *див.* угріва́тися
ВГРІ́ТИ *див.* угріва́ти
ВГРІ́ТИЙ *див.* угрі́тий
ВГРІ́ТИСЯ *див.* угріва́тися
ВГРО́БИТИ *див.* угро́блювати
ВГРО́БИТИСЯ *див.* угро́блюватися
ВГРО́БЛЕНИЙ *див.* угро́блений
ВГРО́БЛЕННЯ *див.* угро́блення
ВГРО́БЛЮВАТИ *див.* угро́блювати
ВГРО́БЛЮВАТИСЯ *див.* угро́блюватися
ВГРОЖА́ТИ *див.* угрожа́ти
ВГРУ́БШКИ
ВГРУЗА́ННЯ
ВГРУЗА́ТИ
ВГРУ́ЗЛИЙ
ВГРУ́ЗНУТИ *див.* вгруза́ти
ВГРУ́ЗТИ *див.* вгруза́ти
ВГРУЩА́ТИ *див.* угруща́ти
ВГУ́РНИ́Й *див.* угу́рни́й
ВГУ́РНО́ *див.* угу́рно́
ВДА́ВАНЕЦЬ *див.* уда́ванець
ВДА́ВАНИЙ *див.* уда́ваний
ВДА́ВАНІСТЬ *див.* уда́ваність
ВДАВА́ННЯ[1] *див.* удава́ння[1]
ВДАВА́ННЯ[2] *див.* удава́ння[2]
ВДА́ВАНО *див.* уда́вано
ВДАВАНОХВО́РИЙ *див.* удаванохво́рий
ВДАВА́ТИ *див.* удава́ти
ВДАВА́ТИСЯ *див.* удава́тися
ВДАВИ́ТИ[1] *див.* вда́влювати
ВДАВИ́ТИ[2] *див.* удави́ти[1]
ВДАВИ́ТИСЯ[1] *див.* вда́влюватися
ВДАВИ́ТИСЯ[2] *див.* удави́тися[1]
ВДА́ВЛЕНИЙ[1]
ВДА́ВЛЕНИЙ[2] *див.* уда́влений[1]
ВДА́ВЛЕНИНА *див.* уда́вленина
ВДА́ВЛЕННЯ[1]
ВДА́ВЛЕННЯ[2] *див.* уда́влення[1]
ВДА́ВЛЮВАНИЙ
ВДА́ВЛЮВАННЯ
ВДА́ВЛЮВАТИ
ВДА́ВЛЮВАТИСЯ
ВДА́ВНИТИСЯ *див.* уда́внитися
ВДА́ЛЕЧ
ВДАЛЕЧИНІ́
ВДАЛЕЧІ́НЬ
ВДА́ЛИЙ
ВДАЛИНІ́
ВДАЛИНУ́
ВДА́ЛО
ВДАЛЬ
ВДА́НИЙ[1] *див.* уда́ний[1]
ВДА́НИЙ[2] *див.* уда́ний[2]
ВДА́НІСТЬ *див.* уда́ність
ВДАР *див.* уда́р
ВДА́РЕНИЙ *див.* уда́рений
ВДА́РИТИ *див.* ударя́ти
ВДА́РИТИСЯ *див.* ударя́тися
ВДАРО́ВАНИЙ *див.* ударо́ваний
ВДАРУВА́ННЯ *див.* ударува́ння
ВДАРУВА́ТИ *див.* ударува́ти
ВДАРЯ́ННЯ *див.* ударя́ння
ВДАРЯ́ТИ *див.* ударя́ти
ВДАРЯ́ТИСЯ *див.* ударя́тися
ВДА́ТИ *див.* удава́ти
ВДА́ТИСЯ *див.* удава́тися
ВДА́ТЛИВИЙ *див.* уда́тливий
ВДА́ТЛИВІСТЬ *див.* уда́тливість
ВДА́ТНИЙ *див.* уда́тний
ВДА́ТНІСТЬ *див.* уда́тність
ВДА́ТНО *див.* уда́тно
ВДА́ЧА
ВДА́ЧКА
ВДВАДЦЯ́ТЕ
ВДВАДЦЯТЬО́Х
ВДВІ́ЙЗІ *див.* вдві́йці
ВДВІ́ЙКУ
ВДВІ́ЙЦІ
ВДВІ́ЧІ
ВДВО́Є
ВДВОХ
ВДЕВ'Я́ТЕ
ВДЕ́В'ЯТЕРО
ВДЕВ'ЯТЬО́Х
ВДЕ́НІШНІЙ
ВДЕНЬ
ВДЕ́РЖАНИЙ *див.* уде́ржаний
ВДЕ́РЖАННЯ *див.* уде́ржання
ВДЕ́РЖАТИ[1] *див.* уде́ржувати
ВДЕ́РЖАТИ[2] *див.* уде́ржати[2]
ВДЕ́РЖАТИСЯ *див.* уде́ржуватися
ВДЕ́РЖУВАНИЙ *див.* уде́ржуваний
ВДЕ́РЖУВАННЯ *див.* уде́ржування
ВДЕ́РЖУВАТИ *див.* уде́ржувати
ВДЕ́РЖУВАТИСЯ *див.* уде́ржуватися
ВДЕ́РТИ *див.* уде́рти
ВДЕ́РТИСЯ[1] *див.* вдира́тися
ВДЕ́РТИСЯ[2] *див.* уде́ртися[1]
ВДЕСЯ́ТЕ
ВДЕ́СЯТЕРО
ВДЕСЯТЬО́Х
ВДЖИҐНУ́ТИ *див.* уджиґну́ти
ВДИВИ́ТИСЯ *див.* вдивля́тися
ВДИ́ВЛЮВАТИСЯ *див.* вдивля́тися
ВДИВЛЯ́ННЯ
ВДИВЛЯ́ТИСЯ
ВДИВОВИ́ЖКУ
ВДИВОВИ́ЖУ
ВДИРА́ННЯ
ВДИРА́ТИСЯ
ВДИХ
ВДИХА́ЛЬНИЙ
ВДИХА́ННЯ
ВДИХА́ТИ
ВДИХА́ТИСЯ
ВДИХНУ́ТИ *див.* вдиха́ти
ВДИ́ХУВАНИЙ
ВДИ́ХУВАННЯ
ВДИ́ХУВАТИ *див.* вдиха́ти
ВДІВЕ́ЦЬ
ВДІ́ВОНЬКА
ВДІ́ВСТВО́
ВДІЛ
ВДІ́ЛЕНИЙ *див.* уді́лений
ВДІЛИ́ТИ *див.* уділя́ти
ВДІЛИ́ТИСЯ *див.* уділя́тися
ВДІЛЯ́ТИ *див.* уділя́ти
ВДІЛЯ́ТИСЯ *див.* уділя́тися
ВДІ́ЯНИЙ *див.* уді́яний
ВДІ́ЯТИ *див.* уді́яти
ВДМУХА́ТИ *див.* вдму́хувати
ВДМУХНУ́ТИ *див.* вдму́хувати
ВДМУ́ХУВАННЯ
ВДМУ́ХУВАТИ
ВДО́БРЕНИЙ *див.* удо́брений
ВДО́БРЕНІСТЬ *див.* удо́бреність
ВДО́БРЕННЯ *див.* удо́брення
ВДО́БРИТИ *див.* удо́брювати
ВДО́БРИТИСЯ *див.* удо́брюватися
ВДО́БРЮВАЛЬНИЙ *див.* удо́брювальний
ВДО́БРЮВАНИЙ *див.* удо́брюваний
ВДО́БРЮВАННЯ *див.* удо́брювання
ВДО́БРЮВАТИ *див.* удо́брювати
ВДО́БРЮВАТИСЯ *див.* удо́брюватися
ВДО́БРЮВАЧ *див.* удо́брювач
ВДОБРЯ́ТИ *див.* удо́брювати
ВДОБРЯ́ТИСЯ *див.* удо́брюватися
ВДОВА́
ВДО́ВБАНИЙ
ВДОВБА́ТИ *див.* вдо́вбувати

ВДОВБА́ТИСЯ *див.* вдо́вбуватися
ВДО́ВБУВАННЯ
ВДО́ВБУВАТИ
ВДО́ВБУВАТИСЯ
ВДОВЕ́НКО
ВДОВЕ́ЦЬ
ВДОВЖ *див.* удо́вж
ВДО́ВЖКИ
ВДО́ВИЙ
ВДОВИ́Н
ВДОВИ́НИЙ
ВДОВИ́ЦЬКИЙ
ВДОВИ́ЦЯ
ВДОВИЧЕ́НКО
ВДОВИ́ЧИЙ
ВДОВИ́ЧКА
ВДОВІ́ВНА
ВДОВІ́ТИ
ВДОВО́ЛЕНИЙ *див.* удово́лений
ВДОВО́ЛЕНІСТЬ *див.* удово́леність
ВДОВО́ЛЕННЯ *див.* удово́лення
ВДОВО́ЛЕНО *див.* удово́лено
ВДОВОЛИ́ТИ *див.* удовольня́ти
ВДОВОЛИ́ТИСЯ *див.* удовольня́тися
ВДОВОЛЬНИ́ТИ *див.* удовольня́ти
ВДОВОЛЬНИ́ТИСЯ *див.* удовольня́тися
ВДОВОЛЬНЯ́ТИ *див.* удовольня́ти
ВДОВОЛЬНЯ́ТИСЯ *див.* удовольня́тися
ВДОВОЛЯ́ТИ *див.* удовольня́ти
ВДОВОЛЯ́ТИСЯ *див.* удовольня́тися
ВДОВУВА́ННЯ
ВДОВУВА́ТИ
ВДОГІ́Н
ВДОГО́НЬ
ВДОЇ́ТИ *див.* удо́ювати
ВДОЛИ́НІ
ВДОЛИ́НУ
ВДО́МА
ВДО́СВІТА
ВДОСКОНА́ЛЕНИЙ *див.* удоскона́лений
ВДОСКОНА́ЛЕНІСТЬ *див.* удоскона́леність
ВДОСКОНА́ЛЕННЯ *див.* удоскона́лення
ВДОСКОНА́ЛИТИ *див.* удоскона́лювати
ВДОСКОНА́ЛИТИСЯ *див.* удоскона́люватися
ВДОСКОНА́ЛЮВАНИЙ *див.* удоскона́люваний
ВДОСКОНА́ЛЮВАННЯ *див.* удоскона́лювання
ВДОСКОНА́ЛЮВАТИ *див.* удоскона́лювати
ВДОСКОНА́ЛЮВАТИСЯ *див.* удоскона́люватися
ВДОСКОНА́ЛЮВАЧ *див.* удоскона́лювач
ВДОСКОНА́ЛЮВАЧКА *див.* удоскона́лювачка
ВДО́СТАЛЬ
ВДОСТА́ЧУ
ВДОСТО́ЄНИЙ *див.* удосто́єний
ВДОСТО́ЄННЯ *див.* удосто́єння
ВДОСТО́ЇТИ *див.* удосто́ювати
ВДОСТО́ЇТИСЯ *див.* удосто́юватися
ВДОСТО́ЮВАННЯ *див.* удосто́ювання
ВДОСТО́ЮВАТИ *див.* удосто́ювати
ВДОСТО́ЮВАТИСЯ *див.* удосто́юватися
ВДОЧЕРИ́ТИ *див.* удочеря́ти
ВДОЧЕРІ́ННЯ *див.* удочері́ння
ВДОЧЕРЯ́ТИ *див.* удочеря́ти
ВДО́ЮВАТИ *див.* удо́ювати
ВДРА́ТИ *див.* уде́рти
ВДРА́ТИСЯ *див.* уде́ртися[1]
ВДРУ́ГЕ
ВДРУЗК
ВДРУКО́ВАНИЙ
ВДРУКО́ВУВАННЯ
ВДРУКО́ВУВАТИ
ВДРУКУВА́ННЯ
ВДРУКУВА́ТИ *див.* вдруко́вувати
ВДРЯПНУ́ТИ *див.* удряпну́ти
ВДРЯ́ПНУТИЙ *див.* удря́пнутий
ВДУВА́ЛЬНИЙ
ВДУВА́ННЯ
ВДУВА́ТИ
ВДУВА́ТИСЯ
ВДУВНИ́Й
ВДУ́МАТИСЯ *див.* вду́муватися
ВДУ́МЛИВИЙ
ВДУ́МЛИВІСТЬ
ВДУ́МЛИВО
ВДУ́МУВАННЯ
ВДУ́МУВАТИСЯ
ВДУ́НУТИ *див.* вдува́ти
ВДУРІ́ТИ
ВДУ́ТИ *див.* вдува́ти
ВДУ́ТИЙ
ВДУ́ШЕНИЙ *див.* уду́шений
ВДУ́ШЕННЯ *див.* уду́шення
ВДУШИ́ТИ *див.* удуши́ти
ВДУШИ́ТИСЯ *див.* удуши́тися
ВДЯГА́НКА
ВДЯГА́ННЯ
ВДЯГА́ТИ
ВДЯГА́ТИСЯ
ВДЯГА́ЧКА
ВДЯ́ГНЕНИЙ
ВДЯГНУ́ТИ *див.* вдяга́ти
ВДЯ́ГНУТИЙ *див.* вдя́гнений
ВДЯГНУ́ТИСЯ *див.* вдяга́тися
ВДЯГТИ́ *див.* вдяга́ти
ВДЯГТИ́СЯ *див.* вдяга́тися
ВДЯ́КА
ВДЯ́ЧЛИВИЙ
ВДЯ́ЧЛИВІСТЬ
ВДЯ́ЧЛИВО
ВДЯ́ЧНИЙ
ВДЯ́ЧНІСТЬ
ВДЯ́ЧНО
ВЕ
ВЕБ
ВЕБ-...
ВЕБ-АДРЕ́СА
ВЕБ-БРА́УЗЕР
ВЕБ-ВУ́ЗОЛ
ВЕБ-ГРА́ФІКА
ВЕБ-ДИЗА́ЙН
ВЕБ-ДИЗА́ЙНЕР
ВЕБ-ДОДА́ТОК
ВЕ́БЕР
ВЕБЕРМЕ́ТР
ВЕБ-КА́МЕРА
ВЕБ-КЛІЄ́НТ
ВЕБ-ПОРТА́Л
ВЕБ-ПО́СЛУГА
ВЕБ-ПРОГРАМІ́СТ
ВЕБ-ПРОГРАМУВА́ННЯ
ВЕБ-РЕСУ́РС
ВЕБ-СА́ЙТ
ВЕБ-СЕ́РВЕР
ВЕБ-СЕ́РВІС
ВЕБ-СЛУ́ЖБА
ВЕБ-СТОРІ́НКА
ВЕВЕРИ́ЦЯ
ВЕГЕТАРІА́НЕЦЬ
ВЕГЕТАРІА́НКА
ВЕГЕТАРІА́НСТВО
ВЕГЕТАРІА́НСЬКИЙ
ВЕГЕТАТИ́ВНИЙ
ВЕГЕТАТИ́ВНО
ВЕГЕТА́ТИКА
ВЕГЕТАЦІ́ЙНИЙ
ВЕГЕТА́ЦІЯ
ВЕГЕТОНЕВРО́З
ВЕГЕТУВА́ТИ
ВЕҐЕ́РЯ
ВЕ́ДА *див.* Ве́ди
ВЕДАЇ́ЗМ
ВЕДА́НТА
ВЕ́ДЕНИЙ
ВЕ́ДЕННЯ
ВЕ́ДЖВУД
ВЕ́ДЖВУДСЬКИЙ
ВЕ́ДИ
ВЕДИ́ЗМ
ВЕДИ́ЧНИЙ
ВЕДІ́ЙСЬКИЙ
ВЕДІ́ННЯ
ВЕДМЕДЕНЯ́
ВЕДМЕ́ДИК
ВЕДМЕДИКУВА́ТИЙ
ВЕДМЕ́ДИНА
ВЕДМЕДИ́ХА
ВЕДМЕ́ДИЦЯ
ВЕДМЕДИ́ЩЕ

ВЕДМЕ́ДІВ
ВЕДМЕДКУВА́ТИЙ
ВЕДМЕ́ДНИК
ВЕДМЕДЧА́
ВЕДМЕ́ДЬКО
ВЕДМЕДЯ́
ВЕДМЕДЯ́КА
ВЕДМЕДЯ́РА
ВЕДМЕДЯ́ТКО
ВЕДМЕ́ДЯЧИЙ
ВЕДМЕЖА́
ВЕДМЕЖА́ТИНА
ВЕДМЕЖА́ТКО
ВЕДМЕЖА́ТНИК
ВЕДМЕ́ЖИЙ
ВЕДМЕ́ЖИНА
ВЕДМЕЖИ́НА
ВЕДМІ́ДЬ
ВЕДМІДЬКУВА́ТИЙ
ВЕДУ́ТА
ВЕДУ́ЧИЙ
ВЕ́ЖА
ВЕ́ЖЕЧКА
ВЕ́ЖОВИЙ
ВЕ́ЗЕНИЙ
ВЕЗИКА́ЛЬНИЙ
ВЕЗИ́КУЛА
ВЕЗИКУЛІ́Т
ВЕЗИКУЛОГРА́МА
ВЕЗИКУЛОГРА́ФІЯ
ВЕЗИКУЛЯ́РНИЙ
ВЕЗИ́Р *див.* візи́р[2]
ВЕЗІ́ННЯ
ВЕЗТИ́
ВЕЗТИ́СЯ
ВЕЗУВІА́Н
ВЕЗУ́Н
ВЕЗУ́НЧИК
ВЕЗУ́ЧИЙ
ВЕЙГЕ́ЛА
ВЕЙКБО́РД
ВЕЙКБО́РДИНГ
ВЕЙКБОРДИ́СТ
ВЕЙКБОРДИ́СТКА
ВЕЙСМАНІ́ЗМ
ВЕЙСМАНІ́СТ
ВЕЙСМАНІ́СТКА
ВЕЙСМАНІ́СТСЬКИЙ
ВЕ́КАТИ
ВЕ́КНУТИ
ВЕКОРДІ́Я
ВЕКСЕЛЕДА́ВЕЦЬ
ВЕКСЕЛЕТРИМА́Ч
ВЕ́КСЕЛЬ
ВЕ́КСЕЛЬНИЙ
ВЕ́КТОР
ВЕКТОРЕЛЕКТРОКАРДІОГРА́МА
ВЕКТОРЕЛЕКТРОКАРДІО́ГРАФ
ВЕКТОРЕЛЕКТРОКАРДІОГРАФІ́Ч-НИЙ
ВЕКТОРЕЛЕКТРОКАРДІОГРА́ФІЯ
ВЕКТОРИЗА́ТОР
ВЕКТОРИЗА́ЦІЯ
ВЕКТОРКАРДІОГРА́МА
ВЕКТОРКАРДІО́ГРАФ
ВЕКТОРКАРДІОГРАФІ́ЧНИЙ
ВЕКТОРКАРДІОГРА́ФІЯ
ВЕКТОРМЕ́ТР
ВЕ́КТОРНИЙ
ВЕ́КША
ВЕЛА́РІЙ
ВЕЛАЯ́Т
ВЕЛЕ...
ВЕЛЕ́БНИЙ
ВЕЛЕЛЮ́БНИЙ
ВЕЛЕЛЮ́БНІСТЬ
ВЕЛЕЛЮ́ДДЯ
ВЕЛЕЛЮ́ДНИЙ
ВЕЛЕЛЮ́ДНІСТЬ
ВЕЛЕЛЮ́ДНО
ВЕЛЕМО́ВНИЙ
ВЕЛЕМО́ВНІСТЬ
ВЕЛЕМО́ВНО
ВЕЛЕМО́ВСТВО
ВЕЛЕМУ́ДРИЙ
ВЕЛЕМУ́ДРО
ВЕЛЕ́НЕВИЙ
ВЕ́ЛЕНИЙ
ВЕЛЕ́НЬ
ВЕЛЕРЕЧИ́ВИЙ
ВЕЛЕРЕЧИ́ВІСТЬ
ВЕЛЕРЕЧИ́ВО
ВЕ́ЛЕТ
ВЕЛЕТЕ́НСЬКИЙ
ВЕ́ЛЕТЕНЬ
ВЕЛИ́КДЕНЬ
ВЕЛИ́КИЙ
ВЕЛИ́КІСТЬ
ВЕ́ЛИКО
ВЕЛИКО...
ВЕЛИКОБЛО́КОВИЙ
ВЕЛИКОБЛО́ЧНИЙ
ВЕЛИКОБРИТА́НЕЦЬ *див.* великобрита́нці
ВЕЛИКОБРИТА́НКА *див.* великобрита́нці
ВЕЛИКОБРИТА́НСЬКИЙ
ВЕЛИКОБРИТА́НЦІ
ВЕЛИКОВАГОВИ́Й
ВЕЛИКОВАНТА́ЖНИЙ
ВЕЛИКОВО́ЇН
ВЕЛИКОВРОЖА́ЙНИЙ
ВЕЛИКОВЧЕ́НИЙ
ВЕЛИКОВЧЕ́НІСТЬ
ВЕЛИКОГАБАРИ́ТНИЙ
ВЕЛИКОГАБАРИ́ТНІСТЬ
ВЕЛИКОГОЛО́ВИЙ
ВЕЛИКОГРІ́ШНИК
ВЕЛИКОГРІ́ШНИЦЯ
ВЕЛИ́КОДЕНЬ
ВЕЛИКОДЕРЖА́ВНИЙ
ВЕЛИКОДЕРЖА́ВНИК
ВЕЛИКОДЕРЖА́ВНИЦТВО
ВЕЛИКОДЕРЖА́ВНИЦЬКИЙ
ВЕЛИКОДЕРЖА́ВНІСТЬ
ВЕЛИКО́ДНІЙ
ВЕЛИКОДОСВІ́ДЧЕНИЙ
ВЕЛИКОДУ́ШНИЙ
ВЕЛИКОДУ́ШНІСТЬ
ВЕЛИКОДУ́ШНО
ВЕЛИКОЗЕ́РНИЙ
ВЕЛИКОЗЕРНИ́СТИЙ
ВЕЛИКОКАЛІ́БЕРНИЙ
ВЕЛИКОКВІТКО́ВИЙ
ВЕЛИКОКЛІТИ́ННИЙ
ВЕЛИКОКН ЖИЙ
ВЕЛИКОКНЯЗІ́ВСЬКИЙ
ВЕЛИКОКРИ́ЛИЙ
ВЕЛИКОКРИСТАЛІ́ЧНИЙ
ВЕЛИКОЛИ́СТИЙ
ВЕЛИКОЛИСТОВИ́Й
ВЕЛИКОЛІ́ТНІЙ
ВЕЛИКОЛЮ́ДНИЙ
ВЕЛИКОМАСШТА́БНИЙ
ВЕЛИКОМАСШТА́БНІСТЬ
ВЕЛИКОМИ́ЛОСТИВИЙ
ВЕЛИКОМІСЬКИ́Й
ВЕЛИКОМО́ВНИЙ
ВЕЛИКОМО́ВНІСТЬ
ВЕЛИКОМО́ЖНИЙ
ВЕЛИКОМУ́ДРИЙ
ВЕЛИКОМУ́ДРО
ВЕЛИКОМУ́ЧЕНИК
ВЕЛИКОМУ́ЧЕНИЦТВО
ВЕЛИКОМУ́ЧЕНИЦЬКИЙ
ВЕЛИКОМУ́ЧЕНИЦЯ
ВЕЛИКОНАДІ́ЙНИЙ
ВЕЛИКОО́КИЙ
ВЕЛИКОПАНЕ́ЛЬНИЙ
ВЕЛИКОПА́НСТВО
ВЕЛИКОПА́НСЬКИЙ
ВЕЛИКОПІ́СНИЙ
ВЕЛИКОПЛІ́ДНИЙ
ВЕЛИКОПЛІ́ДНІСТЬ
ВЕЛИКОПО́ЛЬКА *див.* великополя́ни
ВЕЛИКОПО́ЛЬСЬКИЙ
ВЕЛИКОПОЛЯ́НИ
ВЕЛИКОПОЛЯ́НИН *див.* великополя́ни
ВЕЛИКОПО́РИСТИЙ
ВЕЛИКОПОСТОВИ́Й
ВЕЛИКОПРОМИСЛО́ВИЙ
ВЕЛИКОРО́ДНИЙ
ВЕЛИКОРО́ЗМІРНИЙ
ВЕЛИКОРОЗУ́МНИЙ
ВЕЛИКОРОЗУ́МНИК
ВЕЛИКОРОЗУ́МНИЦЯ
ВЕЛИКОРОЗУ́МНО
ВЕЛИКОРО́С *див.* великоро́си
ВЕЛИКОРО́СИ
ВЕЛИКОРОСІ́ЙСЬКИЙ

ВЕЛИКОРОСІЯ́НИ
ВЕЛИКОРОСІЯ́НИН *див.* великоросіяни
ВЕЛИКОРОСІЯ́НКА *див.* великоросіяни
ВЕЛИКОРО́СКА *див.* великороси
ВЕЛИКОРО́СЬКИЙ
ВЕЛИКОРО́ТИЙ
ВЕЛИКОРУ́КИЙ
ВЕЛИКОРУМУ́НСЬКИЙ
ВЕЛИКОРУ́С *див.* великороси
ВЕЛИКОРУ́СИ *див.* великороси
ВЕЛИКОРУ́СКА *див.* великороси
ВЕЛИКОРУ́СЬКИЙ *див.* великоросський
ВЕЛИКОСВІ́ТСЬКИЙ
ВЕЛИКОСЕРІ́ЙНИЙ
ВЕЛИКОСЕРІ́ЙНІСТЬ
ВЕЛИКОСІМЕ́ЙНИЙ
ВЕЛИКОСІМЕ́ЙНІСТЬ
ВЕЛИКОТИРА́ЖКА
ВЕЛИКОТИРА́ЖНИЙ
ВЕЛИКОТОННА́ЖНИЙ
ВЕЛИКОТОННА́ЖНІСТЬ
ВЕЛИКОТРУ́ДНИЙ
ВЕЛИКОУКРАЇ́НСЬКИЙ
ВЕЛИКОФОРМА́ТНИЙ
ВЕЛИКУВА́ТИЙ
ВЕЛИ́ТЕЛЬ
ВЕЛИ́ТЕЛЬКА
ВЕ́ЛИЧ
ВЕЛИЧА́ВИЙ
ВЕЛИЧА́ВІСТЬ
ВЕЛИЧА́ВО
ВЕЛИЧА́ЛЬНИЙ
ВЕЛИЧА́ЛЬНО
ВЕЛИЧА́ННЯ
ВЕЛИЧА́ТИ
ВЕЛИЧА́ТИСЯ
ВЕЛИЧЕ́ЗНИЙ
ВЕЛИЧЕ́ЗНІСТЬ
ВЕЛИЧЕ́ННИЙ
ВЕЛИЧЕ́НЬКИЙ
ВЕЛИЧИНА́
ВЕЛИЧІ́НЬ
ВЕЛИ́ЧНИЙ
ВЕЛИ́ЧНІСТЬ
ВЕЛИ́ЧНО
ВЕЛИ́ЧЧЯ
ВЕ́ЛІГЕР
ВЕЛІНГТО́НІЯ
ВЕЛІ́ННЯ
ВЕЛІ́Т
ВЕЛІ́ТИ
ВЕЛО...
ВЕЛОАКРОБА́Т
ВЕЛОАКРОБА́ТИКА
ВЕЛОАКРОБА́ТКА
ВЕЛОБАГАТОДЕ́НКА
ВЕЛОБА́ЗА
ВЕЛОБО́Л
ВЕЛОБОЛІ́СТ
ВЕЛОБОЛІ́СТКА
ВЕЛОБО́ЛЬНИЙ
ВЕЛОБУДУВА́ННЯ
ВЕЛОВЗУТТЯ́
ВЕЛОВИРОБНИ́ЦТВО
ВЕЛОГО́НКА
ВЕЛОГО́ННИК
ВЕЛОГО́ННИЦЯ
ВЕЛОГО́НЩИК *див.* велоперегонник
ВЕЛОГО́НЩИЦЯ *див.* велоперегонниця
ВЕЛОДИСТА́НЦІЯ
ВЕЛОДОРІ́ЖКА
ВЕЛОДОРО́ГА
ВЕЛОДРО́М
ВЕЛОДРО́МНИЙ
ВЕЛОЕРГО́МЕТР
ВЕЛОЕРГОМЕТРИ́ЧНИЙ
ВЕЛОЕРГОМЕ́ТРІЯ
ВЕЛОЗАВО́Д
ВЕЛОІНФРАСТРУКТУ́РА
ВЕЛОКА́МЕРА
ВЕЛОКЛУ́Б
ВЕЛОКОЛЯ́СКА
ВЕЛОКОМА́НДА
ВЕЛОКРО́С
ВЕЛОЛЮБИ́ТЕЛЬ
ВЕЛОМАГАЗИ́Н
ВЕЛОМА́ЙСТЕР
ВЕЛОМАЙСТЕ́РНЯ
ВЕЛОМАРАФО́Н
ВЕЛОМАШИ́НА
ВЕЛОМЕРЕ́ЖА
ВЕЛОМЕХА́НІК
ВЕЛОМЕХА́НІКА
ВЕЛОМОБІЛІ́ЗМ
ВЕЛОМОБІ́ЛЬ
ВЕЛОМОБІ́ЛЬНИЙ
ВЕЛОМОПЕ́Д
ВЕЛОО́ДЯГ
ВЕЛОПА́РКІНГ
ВЕЛОПАРКУВА́ННЯ
ВЕЛОПЕРЕГО́НИ
ВЕЛОПЕРЕГО́ННИК
ВЕЛОПЕРЕГО́ННИЦЯ
ВЕЛОПОКРИ́ШКА
ВЕЛОПО́ЛО
ВЕЛОПОХІ́Д
ВЕЛОПРОБІ́Г
ВЕЛОРА́ЛІ
ВЕЛОРЕМО́НТ
ВЕЛОРИ́КША
ВЕЛОСЕ́КЦІЯ
ВЕЛОСИМЕ́ТР
ВЕЛОСИПЕ́Д
ВЕЛОСИПЕ́ДИК
ВЕЛОСИПЕДИ́СТ
ВЕЛОСИПЕДИ́СТКА
ВЕЛОСИПЕ́ДНИЙ
ВЕЛОСИ́Т
ВЕЛОСПО́РТ
ВЕЛОСПОРТИ́ВНИЙ
ВЕЛОСПОРТСМЕ́Н
ВЕЛОСПОРТСМЕ́НКА
ВЕЛОСТАДІО́Н
ВЕЛОСТАНО́К
ВЕЛОСТОЯ́НКА
ВЕЛОТАКСІ́
ВЕЛОТРА́НСПОРТ
ВЕЛОТРА́НСПОРТНИЙ
ВЕЛОТРА́СА
ВЕЛОТРЕ́К
ВЕЛОТРЕНАЖЕ́Р
ВЕЛОТРЕНАЖЕ́РНИЙ
ВЕЛОТРІА́Л
ВЕЛОТРІАЛІ́СТ
ВЕЛОТУ́Р
ВЕЛОТУРИ́ЗМ
ВЕЛОТУРИ́СТ
ВЕЛОТУРИСТИ́ЧНИЙ
ВЕЛОТУРИ́СТКА
ВЕЛОТУРИ́СТСЬКИЙ
ВЕЛОФІГУРИ́СТ
ВЕЛОФІГУРИ́СТКА
ВЕЛОФО́РМА
ВЕЛОШЛЯ́Х
ВЕЛОШОЛО́М
ВЕЛОШОСЕ́
ВЕЛФЕ́Р
ВЕЛЬБО́Т
ВЕЛЬБО́ТНИЙ
ВЕЛЬБУ́ЧНИЙ
ВЕЛЬБУ́ЧНІСТЬ
ВЕЛЬБУ́ЧНО
ВЕЛЬВЕ́Т
ВЕЛЬВЕТИ́Н
ВЕЛЬВЕ́ТКА
ВЕЛЬВЕ́ТОВИЙ
ВЕЛЬВЕТО́Н *див.* вельветин
ВЕЛЬВІ́ЧІЄВИЙ
ВЕЛЬВІ́ЧІЯ
ВЕ́ЛЬМИ
ВЕЛЬМИПОВА́ЖНИЙ
ВЕЛЬМИШАНО́ВНИЙ
ВЕЛЬМО́ЖА
ВЕЛЬМО́ЖЕЦЬ
ВЕЛЬМО́ЖНИЙ
ВЕЛЬМО́ЖНІСТЬ
ВЕЛЬМО́ЖНО
ВЕ́ЛЬО́Н
ВЕЛЮ́Р
ВЕЛЮ́РОВИЙ
ВЕЛЯРИЗА́ЦІЯ
ВЕЛЯРИЗО́ВАНИЙ
ВЕЛЯРИЗУВА́ТИ
ВЕЛЯ́РНИЙ
ВЕ́НА
ВЕНГЕ́РЕЦЬ *див.* венгерці

ВЕНГЕ́РКА[1] *див.* венге́рці
ВЕНГЕ́РКА[2]
ВЕНГЕ́РСЬКИЙ
ВЕНГЕ́РЦІ
ВЕ́НДА
ВЕНДЕ́ТА
ВЕНДИ́ТА
ВЕ́НДОРЛІЗ
ВЕНЕ́Д *див.* вене́ди
ВЕНЕ́ДИ
ВЕНЕ́ДСЬКИЙ
ВЕНЕКТОМІ́Я
ВЕНЕПУ́НКЦІЯ
ВЕНЕ́РИК
ВЕНЕРИ́ЧНИЙ
ВЕНЕРО́ЛОГ
ВЕНЕРОЛОГІ́ЧНИЙ
ВЕНЕРОЛО́ГІЯ
ВЕНЕРОФО́БІЯ
ВЕНЕСЕ́КЦІЯ
ВЕНЕСУЕ́ЛЕЦЬ *див.* венесуе́льці
ВЕНЕСУЕ́ЛКА *див.* венесуе́льці
ВЕНЕСУЕ́ЛЬСЬКИЙ
ВЕНЕСУЕ́ЛЬЦІ
ВЕНЕ́Т[1] *див.* вене́ди
ВЕНЕ́Т[2]
ВЕНЕ́ТИ *див.* вене́ди
ВЕНЕ́ТСЬКИЙ
ВЕНЕЦІА́НЕЦЬ *див.* венеціа́нці
ВЕНЕЦІА́НКА *див.* венеціа́нці
ВЕНЕЦІА́НСЬКИЙ
ВЕНЕЦІА́НЦІ
ВЕНЕЦІ́ЄЦЬ *див.* венеці́йці
ВЕНЕЦІ́ЙКА *див.* венеці́йці
ВЕНЕЦІ́ЙСЬКИЙ
ВЕНЕЦІ́ЙЦІ
ВЕНЕ́ЦЬКИЙ
ВЕ́НЗЕЛЕВИЙ
ВЕ́НЗЕЛЬ
ВЕ́НЗЕЛЬНИЙ
ВЕ́ННИЙ
ВЕНО́ЗНИЙ
ВЕНОПУ́НКЦІЯ *див.* венепу́нкція
ВЕНОСЕ́КЦІЯ *див.* венесе́кція
ВЕНОТОМІ́Я
ВЕ́НТА
ВЕ́НТЕР
ВЕ́НТИЛЬ
ВЕ́НТИЛЬНИЙ
ВЕНТИЛЬО́ВАНИЙ
ВЕНТИЛЮВА́ЛЬНИЙ
ВЕНТИЛЮВА́ННЯ
ВЕНТИЛЮВА́ТИ
ВЕНТИЛЮВА́ТИСЯ
ВЕНТИЛЯ́ТОР
ВЕНТИЛЯ́ТОРНИЙ
ВЕНТИЛЯЦІ́ЙНИЙ
ВЕНТИЛЯ́ЦІЯ
ВЕНТРА́ЛЬНИЙ
ВЕНТРИКУЛІ́Т
ВЕНТРИКУЛО...
ВЕНТРИКУЛОПУ́НКЦІЯ
ВЕНТРИКУЛОСКО́П
ВЕНТРИКУЛОСКОПІ́Я
ВЕНТРИКУЛОСТОМІ́Я
ВЕНТРИКУЛОТОМІ́Я
ВЕНТРИКУЛЯ́РНИЙ
ВЕНТРОСКОПІ́Я
ВЕНТРОФІКСА́ЦІЯ
ВЕ́НУЛА
ВЕ́НЧУР
ВЕ́НЧУРНИЙ
ВЕПР
ВЕПРЕНЯ́
ВЕ́ПРИК
ВЕПРИ́НА[1]
ВЕПРИ́НА[2]
ВЕПРИ́ННИК
ВЕПРИ́ХА
ВЕПРИ́ЦЯ
ВЕПРИ́ЩЕ
ВЕ́ПРОВИЙ
ВЕ́ПРЯЧИЙ
ВЕПС *див.* ве́пси
ВЕ́ПСИ
ВЕ́ПСЬКИЙ
ВЕРА́НДА
ВЕРА́НДОЧКА
ВЕРАТРИ́Н
ВЕРАТРИ́НОВИЙ
ВЕРБА́
ВЕРБАЛІЗА́ЦІЯ
ВЕРБАЛІ́ЗМ
ВЕРБАЛІЗО́ВАНИЙ
ВЕРБАЛІЗО́ВУВАТИ
ВЕРБАЛІЗО́ВУВАТИСЯ
ВЕРБАЛІЗУВА́ННЯ
ВЕРБАЛІЗУВА́ТИ *див.* вербалізо́вувати
ВЕРБАЛІЗУВА́ТИСЯ *див.* вербалізо́вуватися
ВЕРБА́ЛЬНИЙ
ВЕРБА́ЛЬНІСТЬ
ВЕРБА́ЛЬНО
ВЕРБЕ́НА
ВЕРБЕ́НОВИЙ
ВЕРБЕ́ЦЬ
ВЕРБИГЕРА́ЦІЯ
ВЕРБИ́НА
ВЕРБИ́ЦЯ
ВЕ́РБИЧ
ВЕРБИ́ЧЕНЬКА
ВЕРБИ́ЧКА
ВЕРБЛЮ́Д
ВЕРБЛЮДЕНЯ́
ВЕРБЛЮДИ́ХА
ВЕРБЛЮДИ́ЦЯ
ВЕРБЛЮДІВНИ́ЦТВО
ВЕРБЛЮ́ДКА
ВЕРБЛЮ́ДОВІ
ВЕРБЛЮ́ДЯЧИЙ
ВЕРБЛЮЖА́
ВЕРБЛЮЖА́ТКО
ВЕРБЛЮЖА́ТНИК
ВЕРБЛЮ́ЖИЙ
ВЕРБЛЮ́ЖИНА
ВЕРБЛЮ́ЖКА
ВЕ́РБНИЙ
ВЕРБНИ́К *див.* вербня́к
ВЕ́РБНИЦЯ
ВЕРБНЯ́К
ВЕРБНЯКО́ВИЙ
ВЕРБО́ВАНИЙ
ВЕРБО́ВИЙ
ВЕРБО́ВКА
ВЕРБОЗІ́ЛЛЯ
ВЕРБОЛІ́З
ВЕРБОЛО́ЗОВИЙ
ВЕ́РБОНЬКА
ВЕРБОЦВІ́ТІ
ВЕ́РБОЧКА
ВЕРБУВА́ЛЬНИЙ
ВЕРБУВА́ЛЬНИК
ВЕРБУВА́ЛЬНИЦЯ
ВЕРБУВА́ННЯ
ВЕРБУВА́ТИ
ВЕРБУВА́ТИСЯ
ВЕРБУ́НКА
ВЕРБУНКО́ВИЙ
ВЕ́РБУНКОШ
ВЕРБУ́НОК
ВЕ́РБ'Я
ВЕРВ
ВЕРВЕ́ЧКА
ВЕ́РВИЦЯ
ВЕ́РГА́ННЯ
ВЕ́РГА́ТИ
ВЕ́РГА́ТИСЯ
ВЕ́РГЕЛЬД
ВЕ́РГНУТИ *див.* ве́рга́ти
ВЕ́РГНУТИСЯ *див.* ве́рга́тися
ВЕ́РГТИ *див.* ве́рга́ти
ВЕ́РГТИСЯ *див.* ве́рга́тися
ВЕРГУ́Н[1] *див.* вергуни́
ВЕРГУ́Н[2]
ВЕРГУНИ́
ВЕРДИ́КТ
ВЕРДИ́КТНИЙ
ВЕ́РЕД[1] *див.* ве́реди
ВЕ́РЕД[2]
ВЕРЕДА́
ВЕ́РЕДИ
ВЕРЕДИ́ТИ
ВЕРЕДИ́ТИСЯ
ВЕРЕДІ́Й
ВЕРЕДІ́ЙКА
ВЕРЕДЛИ́ВИЙ
ВЕРЕДЛИ́ВІСТЬ
ВЕРЕДЛИ́ВО
ВЕРЕДНИ́К[1]
ВЕРЕДНИ́К[2]

ВЕРЕДНИ́ЦЯ
ВЕ́РЕДУ
ВЕРЕДУВА́ННЯ
ВЕРЕДУВА́ТИ
ВЕРЕДУ́ЛЯ
ВЕРЕДУ́Н
ВЕРЕДУ́НКА
ВЕРЕДУ́ХА
ВЕРЕ́ЙКА
ВЕРЕМІ́Й
ВЕРЕМІ́Я
ВЕРЕ́М'Я
ВЕ́РЕС
ВЕ́РЕСЕНЬ
ВЕ́РЕСК
ВЕРЕСКЛИ́ВИЙ
ВЕРЕСКЛИ́ВІСТЬ
ВЕРЕСКЛИ́ВО
ВЕРЕСКНУ́ТИ
ВЕРЕСКОТА́ТИ
ВЕРЕСКОТНЯ́
ВЕРЕСКУ́Н
ВЕРЕСКУ́ХА
ВЕРЕСКУ́ЧИЙ
ВЕРЕСНЕ́ВИЙ
ВЕРЕСНУ́ТИ
ВЕ́РЕСОВИЙ
ВЕРЕСО́ВИЩЕ
ВЕРЕ́ТА
ВЕРЕТЕ́НЕЧКО
ВЕРЕТЕ́НИСТИЙ
ВЕРЕТЕ́ННИЙ
ВЕРЕТЕ́ННИК
ВЕРЕТЕ́НО
ВЕРЕТЕНОПОДІ́БНИЙ
ВЕРЕТЕНОПОДІ́БНІСТЬ
ВЕРЕТЕ́НЦЕ
ВЕРЕ́ТИЩЕ
ВЕРЕТІ́ЛЬНИЦЕВІ
ВЕРЕТІ́ЛЬНИЦЯ
ВЕРЕТІ́ННИЙ *див.* веретéнний
ВЕРЕТІ́ННИЦЯ *див.* веретíльниця
ВЕРЕТІ́НЦЕ *див.* веретéнце
ВЕРЕ́ТКА
ВЕРЕ́ТТЯ
ВЕРЕ́ТЯНИЙ
ВЕРЕТЯ́НКА
ВЕРЕЩА́КА[1]
ВЕРЕЩА́КА[2]
ВЕРЕЩА́ННЯ
ВЕРЕЩА́ТИ
ВЕРЕ́Я[1]
ВЕРЕ́Я[2]
ВЕРЖЕ́
ВЕРЗІ́ННЯ
ВЕРЗТИ́
ВЕРЗТИ́СЯ
ВЕРЗУ́Н *див.* верзуни́
ВЕРЗУНИ́
ВЕРЗЯ́КАННЯ
ВЕРЗЯ́КАТИ
ВЕРИ́ГИ
ВЕРИ́ЗМ
ВЕРИ́СТ
ВЕРИ́СТСЬКИЙ
ВЕРИФІКАЦІ́ЙНИЙ
ВЕРИФІКА́ЦІЯ
ВЕРИФІКО́ВАНИЙ
ВЕРИФІКО́ВАНІСТЬ
ВЕРИФІКО́ВУВАТИ
ВЕРИФІКО́ВУВАТИСЯ
ВЕРИФІКУВА́ННЯ
ВЕРИФІКУВА́ТИ *див.* верифікóвувати
ВЕРИФІКУВА́ТИСЯ *див.* верифікóвуватися
ВЕРІ́ТКА *див.* верéтка
ВЕРІ́ТЧИНА
ВЕ́РК
ВЕ́РКБЛЕЙ
ВЕРЛА́НЬ
ВЕРЛІ́БР
ВЕРЛІ́БРОВИЙ
ВЕРЛО́
ВЕ́РМАХТ
ВЕ́РМАХТІВЕЦЬ
ВЕРМЕТИ́ДА *див.* верметúди
ВЕРМЕТИ́ДИ
ВЕРМЕТУ́С
ВЕРМІКУЛІ́Т
ВЕРМІКУЛІТОБЕТО́Н
ВЕРМІКУЛІ́ТОВИЙ
ВЕРМІКУЛЬТУ́РА
ВЕРМІПСИЛЬО́З
ВЕРМІШЕ́ЛЕВИЙ
ВЕРМІШЕ́ЛЬ
ВЕРМІШЕ́ЛЬНИЙ
ВЕ́РМУТ
ВЕ́РМУТОВИЙ
ВЕ́РНЕНИЙ
ВЕРНИ́ВОДА
ВЕРНІСА́Ж
ВЕРНІСА́ЖНИЙ
ВЕРНУ́ТИ[1]
ВЕРНУ́ТИ[2] *див.* вертáти
ВЕ́РНУТИЙ *див.* вéрнений
ВЕРНУ́ТИСЯ[1]
ВЕРНУ́ТИСЯ[2] *див.* вертáтися
ВЕРНЬЄ́Р
ВЕРНЬЄ́РНИЙ
ВЕРОНА́Л
ВЕРО́НІКА
ВЕРП
ВЕРСИФІКА́ТОР
ВЕРСИФІКА́ТОРСТВО
ВЕРСИФІКА́ТОРСЬКИЙ
ВЕРСИФІКАЦІ́ЙНИЙ
ВЕРСИФІКА́ЦІЯ
ВЕРСИФІКО́ВАНИЙ
ВЕРСИФІКУВА́ТИ
ВЕ́РСІЯ
ВЕРСТА́
ВЕРСТА́К
ВЕРСТАКО́ВИЙ
ВЕРСТА́ЛЬНИК
ВЕРСТА́ЛЬНИЦЯ
ВЕ́РСТАНИЙ
ВЕРСТА́ННЯ
ВЕРСТА́Т
ВЕРСТА́ТИ
ВЕРСТА́ТИК
ВЕРСТА́ТИСЯ
ВЕРСТА́ТКА
ВЕРСТА́ТНИЙ
ВЕРСТА́ТНИК
ВЕРСТА́ТНИЦЯ
ВЕРСТАТО...
ВЕРСТАТОБУДІВНИ́Й
ВЕРСТАТОБУДІВНИ́К
ВЕРСТАТОБУДУВА́ННЯ
ВЕРСТА́ЧНИЙ
ВЕРСТВА́[1]
ВЕРСТВА́[2]
ВЕРСТВА́[3]
ВЕРСТВА́К
ВЕРСТВОВИ́Й[1]
ВЕРСТВОВИ́Й[2]
ВЕРСТВУВА́ТИЙ
ВЕРСТВУВА́ТІСТЬ
ВЕ́РСТКА
ВЕРСТОВИ́Й
ВЕРТА́ННЯ
ВЕРТА́ТИ
ВЕРТА́ТИСЯ
ВЕРТЕБРА́ЛЬНИЙ
ВЕРТЕБРО́ЛОГ
ВЕРТЕБРОЛОГІ́ЧНИЙ
ВЕРТЕБРОЛО́ГІЯ
ВЕ́РТЕЛ
ВЕРТЕ́П
ВЕРТЕ́ПНИЙ
ВЕРТЕ́ПНИК
ВЕРТЕ́ПНО
ВЕРТИ́ГО
ВЕРТИКА́Л
ВЕРТИКАЛІЗА́ТОР
ВЕРТИКАЛІЗА́ЦІЯ
ВЕРТИКАЛІЗО́ВАНИЙ
ВЕРТИКАЛІЗУВА́ТИ
ВЕРТИКАЛІЗУВА́ТИСЯ
ВЕРТИКА́ЛЬ
ВЕРТИКА́ЛЬНИЙ
ВЕРТИКА́ЛЬНІСТЬ
ВЕРТИКА́ЛЬНО
ВЕРТИПО́РОХ
ВЕРТИ́ХВІСТ
ВЕРТИ́ХВІСТКА
ВЕРТІ́Ж
ВЕРТІ́Й
ВЕРТІ́ННЯ
ВЕРТІ́ТИ

ВЕРТІ́ТИСЯ
ВЕРТКИ́Й
ВЕ́РТКІСТЬ
ВЕ́РТКО
ВЕРТЛИ́ВИЙ
ВЕРТЛИ́ВІСТЬ
ВЕРТЛИ́ВО
ВЕРТЛЮ́Г
ВЕРТЛЮ́ЖНИЙ
ВЕРТЛЮ́ЖНО
ВЕРТЛЯ́ВИЙ
ВЕРТЛЯ́ВІСТЬ
ВЕРТЛЯ́ВО
ВЕРТНУ́ТИСЯ
ВЕРТОГРА́Д
ВЕРТОДРО́М
ВЕРТОЛІ́Т
ВЕРТОЛІ́ТНИЙ
ВЕРТОЛІ́ТНИК
ВЕРТОЛІ́ТНИЦЯ
ВЕРТОЛЬОТОБУДІВНИ́Й
ВЕРТОЛЬОТОБУДІВНИ́К
ВЕРТОЛЬОТОБУДУВА́ННЯ
ВЕРТОЛЬОТОНО́СЕЦЬ
ВЕРТОЛЬО́ТЧИК
ВЕРТОЛЬО́ТЧИЦЯ
ВЕРТУ́Н[1]
ВЕРТУ́Н[2] *див.* вертуни́
ВЕРТУНЕ́ЦЬ
ВЕРТУНИ́
ВЕРТУ́ТА
ВЕРТУ́ХА
ВЕРТУ́ШКА
ВЕРТУ́ШКОВИЙ
ВЕРТЬ
ВЕРТЯ́ЧКА[1]
ВЕРТЯ́ЧКА[2]
ВЕРФ
ВЕ́РФНИЙ
ВЕРФ'ЯНИ́Й *див.* ве́рфний
ВЕРХ
ВЕРХА́МИ
ВЕ́РХИ
ВЕ́РХІВЕНЬ
ВЕРХІВЕ́ЦЬ
ВЕРХІ́ВКА
ВЕРХІ́ВКОВИЙ
ВЕРХІ́В'Я
ВЕ́РХНІЙ
ВЕРХНЬО...
ВЕРХНЬОКРЕ́ЙДОВИЙ
ВЕРХНЬОКРЕЙДЯНИ́Й
ВЕРХНЬОЛУ́ЖИЦЬКИЙ
ВЕРХНЬОНІМЕ́ЦЬКИЙ
ВЕРХНЬОЩЕ́ЛЕПНИЙ
ВЕРХНЯ́К
ВЕРХОВЕ́НСТВО
ВЕРХОВИ́Й
ВЕРХОВИ́К
ВЕРХОВИ́НА
ВЕРХОВИ́НЕЦЬ *див.* верхови́нці
ВЕРХОВИ́НКА[1]
ВЕРХОВИ́НКА[2] *див.* верхови́нці
ВЕРХОВИ́ННИЙ
ВЕРХОВИ́НСЬКИЙ
ВЕРХОВИ́НЦІ
ВЕРХОВІ́ДКА *див.* верхово́дка[1]
ВЕРХОВІ́ТТЯ
ВЕРХО́ВКА
ВЕРХО́ВНИЙ
ВЕРХО́ВНИК
ВЕРХО́ВНІСТЬ
ВЕРХОВО́Д[1]
ВЕРХОВО́Д[2]
ВЕРХОВО́ДА
ВЕРХОВО́ДИТИ
ВЕРХОВОДІ́ННЯ
ВЕРХОВО́ДКА[1]
ВЕРХОВО́ДКА[2]
ВЕРХОВО́ДКА[3]
ВЕРХОВО́ДНИЙ
ВЕРХОВО́ДСТВО
ВЕРХОГІ́Р'Я
ВЕРХОГЛЯ́Д[1]
ВЕРХОГЛЯ́Д[2]
ВЕРХОГЛЯ́ДЕЦЬ
ВЕРХОГЛЯ́ДКА
ВЕРХОГЛЯ́ДНИЙ
ВЕРХОГЛЯ́ДНІСТЬ
ВЕРХОГЛЯ́ДСТВО
ВЕРХОГО́НИ
ВЕРХОЛА́З
ВЕРХОЛА́ЗНИЙ
ВЕ́РХОМ
ВЕРХО́М
ВЕРХОРІ́ЧЧЯ
ВЕРХОТУ́РА
ВЕРХОУ́МКА
ВЕРЦА́ДЛО
ВЕ́РЧЕНИЙ
ВЕ́РЧИК
ВЕ́РЧИЧОК
ВЕ́РША
ВЕ́РШЕНЬ
ВЕРШЕ́ЧКИ
ВЕРШЕ́ЧКОВИЙ
ВЕРШЕ́ЧОК
ВЕРШИ́НА
ВЕРШИ́НКА
ВЕРШИ́ННИЙ
ВЕРШИ́ТЕЛЬ
ВЕРШИ́ТЕЛЬКА
ВЕРШИ́ТИ
ВЕРШИ́ТИСЯ
ВЕРШІ́Й
ВЕ́РШКА
ВЕРШКИ́
ВЕРШКО́ВИЙ
ВЕРШКОВІДДІЛЬНИ́Й
ВЕРШКОВІДДІ́ЛЬНИК
ВЕРШКУВА́ННЯ
ВЕРШКУВА́ТИ
ВЕРШЛЯ́Г
ВЕ́РШНИК
ВЕ́РШНИЦЬКИЙ
ВЕ́РШНИЦЯ
ВЕРШО́К
ВЕСЕЛЕ́НЬКИЙ
ВЕСЕЛЕ́НЬКО
ВЕСЕ́ЛЕЧКО
ВЕСЕ́ЛИЙ
ВЕСЕ́ЛИК
ВЕСЕЛИ́ЛЬНИЙ
ВЕСЕЛИ́НИ
ВЕСЕЛИ́ТИ
ВЕСЕЛИ́ТИСЯ
ВЕСЕ́ЛИЦЯ
ВЕСЕЛІ́СІНЬКИЙ
ВЕСЕЛІ́СІНЬКО
ВЕСЕ́ЛІСТЬ
ВЕСЕЛІ́ТИ
ВЕСЕЛІ́ШАТИ
ВЕСЕ́ЛКА
ВЕСЕ́ЛКО́ВИЙ
ВЕСЕ́ЛКО́ВІСТЬ
ВЕСЕ́ЛКО́ВО
ВЕ́СЕЛО
ВЕСЕЛО...
ВЕСЕ́ЛОНЬКА
ВЕСЕЛОО́КИЙ
ВЕСЕ́ЛОЧКА
ВЕСЕ́ЛОЩІ
ВЕСЕЛУ́Н
ВЕСЕЛУ́НКА
ВЕСЕЛУ́ХА
ВЕСЕЛЧА́НИЙ
ВЕСЕ́ЛЧАСТИЙ *див.* веселча́ний
ВЕСЕ́ЛЬЦЕ
ВЕСЕЛЬЧА́К
ВЕСІ́ЛЛЯ
ВЕСІ́ЛЛЯЧКО
ВЕСІ́ЛЬНИЙ
ВЕСІЛЬЧА́НИН
ВЕСІ́ННІЙ
ВЕСЛО́
ВЕСЛОВИ́Й
ВЕСЛОНО́ГИЙ
ВЕСЛУВА́ЛЬНИЙ
ВЕСЛУВА́ЛЬНИК
ВЕСЛУВА́ЛЬНИЦЯ
ВЕСЛУВА́ННЯ
ВЕСЛУВА́ТИ
ВЕСЛЯ́Р
ВЕСЛЯ́РСТВО
ВЕСНА́
ВЕСНІ́ВКА
ВЕСНІ́ТИ
ВЕСНІ́ТИСЯ
ВЕ́СНОНЬКА
ВЕСНОО́РАНКА

ВЕСНО́Ю
ВЕСНУВА́ННЯ
ВЕСНУВА́ТИ
ВЕСНЯ́НИЙ
ВЕСНЯ́НКА[1]
ВЕСНЯ́НКА[2] *див.* весня́нки
ВЕСНЯ́НКИ
ВЕСНЯНКУВА́ТИЙ
ВЕСНЯ́НО
ВЕСНЯ́НОЧКА
ВЕСТ
ВЕСТА́ЛКА
ВЕ́СТВЕРК
ВЕСТГО́Т *див.* вестго́ти
ВЕСТГО́ТИ
ВЕ́СТЕРН
ВЕСТЕРНІЗА́ЦІЯ
ВЕСТИ́
ВЕСТИБУЛОМЕТРИ́ЧНИЙ
ВЕСТИБУЛОМЕТРІ́Я
ВЕСТИБУЛОПА́ТІЯ
ВЕСТИБУЛОРЕЦЕ́ПТОР
ВЕСТИБУЛЯ́РНИЙ
ВЕСТИБЮ́ЛЬ
ВЕСТИБЮ́ЛЬНИЙ
ВЕ́СТИНГ
ВЕСТИ́СЯ
ВЕСЬ[1]
ВЕСЬ[2]
ВЕТ...
ВЕТАПТЕ́КА
ВЕТДОПОМО́ГА
ВЕТЕРА́Н
ВЕТЕРА́НКА
ВЕТЕРА́НСТВО
ВЕТЕРА́НСЬКИЙ
ВЕТЕРИНА́Р
ВЕТЕРИНА́РІЯ
ВЕТЕРИНА́РКА
ВЕТЕРИНА́РНИЙ
ВЕТИВЕ́РІЄВИЙ
ВЕТИВЕ́РІЯ
ВЕТЛАБОРАТО́РІЯ
ВЕТЛІ́КАР
ВЕТЛІ́КАРКА
ВЕТЛІКА́РНЯ
ВЕТМЕДИЦИ́НА
ВЕТНА́ГЛЯД
ВЕ́ТО
ВЕТО́ВАНИЙ
ВЕТПУ́НКТ
ВЕТСАНЕКСПЕРТИ́ЗА
ВЕТСАНІТА́Р
ВЕТУВА́ННЯ
ВЕТУВА́ТИ
ВЕ́ТХИЙ
ВЕ́ТХІСТЬ
ВЕТХОЗАВІ́ТНИЙ
ВЕХ
ВЕЧЕ́РНЯ
ВЕЧЕ́РОНЬКА
ВЕЧЕ́РЯ
ВЕЧЕ́РЯТИ
ВЕ́ЧІР
ВЕЧІ́РКА
ВЕЧІ́РКИ
ВЕЧІ́РНИК
ВЕЧІ́РНИЦЯ[1]
ВЕЧІ́РНИЦЯ[2]
ВЕЧІ́РНІЙ
ВЕЧІ́РНЯ
ВЕЧОРИ́НА
ВЕЧОРИ́НКА
ВЕЧОРІ́ТИ
ВЕЧОРНИ́ЦІ
ВЕЧОРНИ́ЦЯ
ВЕЧОРНИ́ЧНИЙ
ВЕЧОРО́ВИЙ
ВЕЧОРО́К
ВЕ́ШТАННЯ
ВЕ́ШТАТИ
ВЕ́ШТАТИСЯ
В'ЄТНА́МЕЦЬ *див.* в'єтна́мці
В'ЄТНА́МКА *див.* в'єтна́мці
В'ЄТНА́МКИ
В'ЄТНА́МСЬКИЙ
В'ЄТНА́МЦІ
ВЖА́ЛЕНИЙ *див.* ужа́лений
ВЖА́ЛЕННЯ *див.* ужа́лення
ВЖАЛИ́ТИ *див.* ужали́ти
ВЖА́ЛИТИСЯ *див.* ужа́литися
ВЖАЛИ́ТИСЯ *див.* ужали́тися
ВЖА́РИТИ *див.* ужа́рювати
ВЖА́РИТИСЯ *див.* ужа́рюватися
ВЖА́РЮВАТИ *див.* ужа́рювати
ВЖА́РЮВАТИСЯ *див.* ужа́рюватися
ВЖА́ТИ *див.* ужа́ти
ВЖА́ТИСЯ *див.* ужа́тися
ВЖАХА́ТИСЯ *див.* ужаха́тися
ВЖАХНУ́ТИ *див.* ужахну́ти
ВЖАХНУ́ТИСЯ *див.* ужахну́тися
ВЖЕ *див.* уже́
ВЖИ́ВАНИЙ *див.* ужи́ваний
ВЖИ́ВАНІСТЬ *див.* ужи́ваність
ВЖИВА́ННЯ *див.* ужива́ння
ВЖИВА́ТИ *див.* ужива́ти
ВЖИВА́ТИСЯ[1] *див.* ужива́тися[1]
ВЖИВА́ТИСЯ[2] *див.* ужива́тися[2]
ВЖИВИ́ТИ *див.* вживля́ти
ВЖИВИ́ТИСЯ *див.* вживля́тися
ВЖИ́ВЛЕНИЙ
ВЖИ́ВЛЕННЯ
ВЖИВЛЯ́ННЯ
ВЖИВЛЯ́ТИ
ВЖИВЛЯ́ТИСЯ
ВЖИК
ВЖИНА́ТИСЯ *див.* ужина́тися
ВЖИ́НОК *див.* ужи́нок
ВЖИ́ТИ[1] *див.* ужи́ти[1]
ВЖИ́ТИ[2] *див.* ужи́ти[2]
ВЖИ́ТИЙ *див.* ужи́тий
ВЖИ́ТИСЯ *див.* ужи́тися
ВЖИТКО́ВИЙ *див.* ужитко́вий
ВЖИТКУВА́ННЯ *див.* ужиткува́ння
ВЖИТКУВА́ТИ *див.* ужиткува́ти
ВЖИТКУВА́ТИСЯ *див.* ужиткува́тися
ВЖИ́ТНИЙ *див.* ужи́тний
ВЖИ́ТОК *див.* ужи́ток
ВЖИТТЯ́ *див.* ужиття́
ВЗА́ВТРА *див.* уза́втра
ВЗАГАЛІ́
ВЗАД
ВЗАЄ́МИНИ
ВЗАЄ́МНИЙ
ВЗАЄ́МНІСТЬ
ВЗАЄ́МНО
ВЗАЄ́МНО-ЗВОРО́ТНИЙ
ВЗАЄМО...
ВЗАЄМОВВІ́ЧЛИВИЙ
ВЗАЄМОВВІ́ЧЛИВІСТЬ
ВЗАЄМОВИ́ГІДНИЙ
ВЗАЄМОВИ́ГІДНІСТЬ
ВЗАЄМОВИ́ГІДНО
ВЗАЄМОВИЗНА́ННЯ
ВЗАЄМОВИКЛЮЧА́ТИ
ВЗАЄМОВИКЛЮЧА́ТИСЯ
ВЗАЄМОВИ́КЛЮЧЕННЯ
ВЗАЄМОВИ́КЛЮЧНИЙ
ВЗАЄМОВИ́КЛЮЧНІСТЬ
ВЗАЄМОВИ́РУЧКА
ВЗАЄМОВІДНО́СИНИ
ВЗАЄМОВІДНО́ШЕННЯ
ВЗАЄМОВІДПОВІДА́ЛЬНИЙ
ВЗАЄМОВІДПОВІДА́ЛЬНІСТЬ
ВЗАЄМОВІДШТО́ВХУВАННЯ
ВЗАЄМОВПЛИ́В
ВЗАЄМОДІ́ЙНИЙ
ВЗАЄМОДІ́Я
ВЗАЄМОДІ́ЯННЯ
ВЗАЄМОДІ́ЯТИ
ВЗАЄМОДОВІ́РА
ВЗАЄМОДОПО́ВНЕНИЙ
ВЗАЄМОДОПО́ВНЕНІСТЬ
ВЗАЄМОДОПО́ВНЕННЯ
ВЗАЄМОДОПО́ВНИТИ *див.* взаємодопо́внювати
ВЗАЄМОДОПО́ВНЮВАЛЬНИЙ
ВЗАЄМОДОПО́ВНЮВАЛЬНІСТЬ
ВЗАЄМОДОПО́ВНЮВАНИЙ
ВЗАЄМОДОПО́ВНЮВАНІСТЬ
ВЗАЄМОДОПО́ВНЮВАТИ
ВЗАЄМОДОПО́ВНЮВАТИСЯ
ВЗАЄМОДОПОМО́ГА
ВЗАЄМОЗАБОРГО́ВАНІСТЬ
ВЗАЄМОЗАЛЕ́ЖАТИ
ВЗАЄМОЗАЛЕ́ЖНИЙ
ВЗАЄМОЗАЛЕ́ЖНІСТЬ
ВЗАЄМОЗАЛЕ́ЖНО
ВЗАЄМОЗА́ЛІК
ВЗАЄМОЗАМІ́НА

ВЗАЄМОЗАМІНИ́ТИ *див.* взаємозамінювати
ВЗАЄМОЗАМІНИ́ТИСЯ *див.* взаємозамінюватися
ВЗАЄМОЗАМІ́ННИЙ
ВЗАЄМОЗАМІ́ННІСТЬ
ВЗАЄМОЗАМІ́НЮВАНИЙ
ВЗАЄМОЗАМІ́НЮВАНІСТЬ
ВЗАЄМОЗАМІ́НЮВАТИ
ВЗАЄМОЗАМІ́НЮВАТИСЯ
ВЗАЄМОЗАПЕРЕ́ЧЕННЯ
ВЗАЄМОЗАПЕРЕ́ЧНИЙ
ВЗАЄМОЗАРАХУВА́ННЯ
ВЗАЄМОЗАЦІКА́ВЛЕНИЙ
ВЗАЄМОЗАЦІКА́ВЛЕНІСТЬ
ВЗАЄМОЗАЦІКА́ВЛЕННЯ
ВЗАЄМОЗАЦІКА́ВЛЕНО
ВЗАЄМОЗБАГАТИ́ТИ *див.* взаємозбага́чувати
ВЗАЄМОЗБАГАТИ́ТИСЯ *див.* взаємозбага́чуватися
ВЗАЄМОЗБАГА́ЧЕННЯ
ВЗАЄМОЗБАГА́ЧУВАЛЬНИЙ
ВЗАЄМОЗБАГА́ЧУВАТИ
ВЗАЄМОЗБАГА́ЧУВАТИСЯ
ВЗАЄМОЗБЕРЕ́ЖЕННЯ
ВЗАЄМОЗБЛИ́ЖЕННЯ
ВЗАЄМОЗВ'Я́ЗАНИЙ
ВЗАЄМОЗВ'Я́ЗАНІСТЬ
ВЗАЄМОЗВ'Я́ЗАНО
ВЗАЄМОЗВ'ЯЗА́ТИ *див.* взаємозв'я́зувати
ВЗАЄМОЗВ'ЯЗО́К
ВЗАЄМОЗВ'Я́ЗУВАННЯ
ВЗАЄМОЗВ'Я́ЗУВАТИ
ВЗАЄМОЗВ'Я́ЗУВАТИСЯ
ВЗАЄМОЗНИ́ЩЕННЯ
ВЗАЄМОЗНИ́ЩИТИ *див.* взаємозни́щувати
ВЗАЄМОЗНИ́ЩУВАТИ
ВЗАЄМОЗНИ́ЩУВАТИСЯ
ВЗАЄМОЗОБОВ'Я́ЗАННЯ
ВЗАЄМОЗОБОВ'Я́ЗУВАТИСЯ
ВЗАЄМОЗУМО́ВИТИ *див.* взаємозумо́влювати
ВЗАЄМОЗУМО́ВЛЕНИЙ
ВЗАЄМОЗУМО́ВЛЕНІСТЬ
ВЗАЄМОЗУМО́ВЛЕННЯ
ВЗАЄМОЗУМО́ВЛЮВАТИ
ВЗАЄМОЗУМО́ВЛЮВАТИСЯ
ВЗАЄМОІНДУКТИ́ВНИЙ
ВЗАЄМОІНДУКТИ́ВНІСТЬ
ВЗАЄМОІНДУ́КЦІЯ
ВЗАЄМОКОНТРО́ЛЬ
ВЗАЄМОКОНТРОЛЬО́ВАНИЙ
ВЗАЄМОКОНТРОЛЮВА́ТИ
ВЗАЄМОКОРИ́СНИЙ
ВЗАЄМОКОРИ́СНО
ВЗАЄМОНЕЗАЛЕ́ЖНИЙ
ВЗАЄМОНЕЗАЛЕ́ЖНІСТЬ
ВЗАЄМОНЕЗАЛЕ́ЖНО
ВЗАЄМОНЕПОРОЗУМІ́ННЯ
ВЗАЄМОНЕРОЗУМІ́ННЯ
ВЗАЄМООБМІН
ВЗАЄМООБО́В'ЯЗКИ
ВЗАЄМООБУМО́ВИТИ *див.* взаємообумо́влювати
ВЗАЄМООБУМО́ВЛЕНИЙ
ВЗАЄМООБУМО́ВЛЕНІСТЬ
ВЗАЄМООБУМО́ВЛЮВАТИ
ВЗАЄМООБУМО́ВЛЮВАТИСЯ
ВЗАЄМООДНОЗНА́ЧНИЙ
ВЗАЄМООДНОЗНА́ЧНО
ВЗАЄМОПЕРЕ́ВІРКА
ВЗАЄМОПЕРЕТВО́РЕННЯ
ВЗАЄМОПЕРЕТВО́РЮВАНІСТЬ
ВЗАЄМОПІДТРИ́МКА
ВЗАЄМОПІЗНА́ННЯ
ВЗАЄМОПОВА́ГА
ВЗАЄМОПОВ'Я́ЗАНИЙ
ВЗАЄМОПОВ'Я́ЗАНІСТЬ
ВЗАЄМОПОВ'Я́ЗАНО
ВЗАЄМОПОВ'ЯЗА́ТИ *див.* взаємопов'я́зувати
ВЗАЄМОПОВ'Я́ЗУВАННЯ
ВЗАЄМОПОВ'Я́ЗУВАТИ
ВЗАЄМОПОВ'Я́ЗУВАТИСЯ
ВЗАЄМОПОГО́ДЖЕНИЙ
ВЗАЄМОПОГО́ДЖЕНІСТЬ
ВЗАЄМОПОГО́ДЖЕННЯ
ВЗАЄМОПОГО́ДЖУВАНИЙ
ВЗАЄМОПОГО́ДЖУВАТИ
ВЗАЄМОПОГО́ДИТИ *див.* взаємопого́джувати
ВЗАЄМОПОРОЗУМІ́ННЯ
ВЗАЄМОПОСТАЧА́ЛЬНИЙ
ВЗАЄМОПОСТАЧА́ННЯ
ВЗАЄМОПРИЙНЯ́ТНИЙ
ВЗАЄМОПРИЙНЯ́ТНІСТЬ
ВЗАЄМОПРИТЯ́ГУВАННЯ
ВЗАЄМОПРОНИКА́ННЯ
ВЗАЄМОПРОНИКА́ТИ
ВЗАЄМОПРОНИ́КНЕННЯ
ВЗАЄМОПРОНИ́КНИЙ
ВЗАЄМОПРОНИ́КНІСТЬ
ВЗАЄМОРО́ЗВИТОК
ВЗАЄМОРОЗМІ́ЩЕННЯ
ВЗАЄМОРОЗРАХУНКО́ВИЙ
ВЗАЄМОРОЗРАХУ́НОК
ВЗАЄМОРОЗТАШУВА́ННЯ
ВЗАЄМОРОЗУМІ́ННЯ
ВЗАЄМОСТОСУ́НКИ
ВЗАЄМОУЗГО́ДЖЕНИЙ
ВЗАЄМОУЗГО́ДЖЕНІСТЬ
ВЗАЄМОУЗГО́ДЖЕННЯ
ВЗАЄМОУЗГО́ДЖЕНО
ВЗАЄМОУЗГО́ДЖУВАТИ
ВЗАЄМОУЗГО́ДЖУВАТИСЯ
ВЗАЄМОУЗГО́ДИТИ *див.* взаємоузго́джувати
ВЗАЄМОУЗГО́ДИТИСЯ *див.* взаємоузго́джуватися
ВЗАМІ́Н
ВЗАПА́С
ВЗАПЕРТІ́
ВЗВОД
ВЗВО́ДНИЙ
ВЗГІ́РОК *див.* узгі́рок
ВЗГІ́Р'Я *див.* узгі́р'я
ВЗГІ́Р'ЯЧКО *див.* узгі́р'ячко
ВЗДОВЖ *див.* уздо́вж
ВЗДОГІН *див.* уздогін
ВЗДРІВА́ТИ *див.* уздріва́ти
ВЗДРІВА́ТИСЯ *див.* уздріва́тися
ВЗДРІ́ТИ *див.* уздріва́ти
ВЗДРІ́ТИСЯ *див.* уздріва́тися
ВЗЕЛЕ́НЕНИЙ *див.* узеле́нений
ВЗЕЛЕ́НЕННЯ *див.* узеле́нення
ВЗЕЛЕНИ́ТИ *див.* узелени́ти
ВЗЕЛЕНИ́ТИСЯ *див.* узелени́тися
ВЗЕЛЕНІ́ТИ *див.* узеленіти
ВЗИВА́ТИ *див.* узива́ти
ВЗИВА́ТИСЯ *див.* узива́тися
ВЗИМІ́ *див.* узимі́
ВЗИ́МКУ *див.* узи́мку
ВЗИ́МУ *див.* узи́му
ВЗІР
ВЗІРЕ́ЦЬ
ВЗІРЦЕ́ВИЙ
ВЗІРЦЕ́ВІСТЬ
ВЗІРЦЕ́ВО
ВЗІРЧА́СТИЙ
ВЗЛІ́ССЯ *див.* узлі́сся
ВЗНАВА́ННЯ *див.* узнава́ння
ВЗНАВА́ТИ *див.* узнава́ти
ВЗНАВА́ТИСЯ *див.* узнава́тися
ВЗНАКИ́ *див.* узнаки́
ВЗНА́ТИ *див.* узнава́ти
ВЗНА́ТИСЯ *див.* узнава́тися
ВЗНЕ́СЛИЙ
ВЗОЛОТИ́ТИ *див.* узолоти́ти
ВЗОЛОТИ́ТИСЯ *див.* узолоти́тися
ВЗОЛО́ЧЕНИЙ *див.* узоло́чений
ВЗО́РЕНИЙ *див.* узо́рений
ВЗО́РЕЦЬ
ВЗО́РИСТИЙ
ВЗО́РИТИ *див.* узо́рити
ВЗОРИ́ТИ *див.* узори́ти
ВЗОРО́ВАНИЙ
ВЗОРУВА́ННЯ
ВЗОРУВА́ТИ
ВЗОРУВА́ТИСЯ
ВЗО́РЧАСТИЙ *див.* взірча́стий
ВЗО́РЧАТИЙ
ВЗРІ́ТИ *див.* узрі́ти
ВЗРУ́ШЕННЯ
ВЗРУ́ШИТИ
ВЗРУ́ШИТИСЯ
ВЗУВА́ННЯ
ВЗУВА́ТИ

ВЗУВА́ТИСЯ
ВЗУВА́ЧКА
ВЗУ́ТИ *див.* взува́ти
ВЗУ́ТИЙ
ВЗУ́ТИСЯ *див.* взува́тися
ВЗУТТЄ́ВИЙ
ВЗУТТЬОВИ́Й *див.* взуттє́вий
ВЗУТТЬОВИ́К
ВЗУТТЬОВИ́ЧКА
ВЗУТТЯ́
ВЗЯ́ТИ *див.* узя́ти
ВЗЯ́ТИЙ *див.* узя́тий
ВЗЯ́ТИСЯ *див.* узя́тися
ВЗЯ́ТКА
ВЗЯ́ТОК *див.* узя́ток
ВЗЯТТЯ́ *див.* узяття́
ВИ
ВИ́БАВА
ВИ́БАВИТИ *див.* вибавля́ти
ВИ́БАВИТИСЯ *див.* вибавля́тися
ВИ́БАВЛЕНИЙ
ВИ́БАВЛЕННЯ
ВИБАВЛЯ́ННЯ
ВИБАВЛЯ́ТИ
ВИБАВЛЯ́ТИСЯ
ВИБАГА́НКА
ВИБАГА́ТИ
ВИБА́ГЛИВИЙ
ВИБА́ГЛИВІСТЬ
ВИБА́ГЛИВО
ВИ́БАЗІКАТИ
ВИ́БАЛАКАТИ *див.* вибала́кувати
ВИ́БАЛАКАТИСЯ *див.* вибала́куватися
ВИБАЛА́КУВАТИ
ВИБАЛА́КУВАТИСЯ
ВИ́БАЛОК
ВИ́БАЛОЧОК
ВИ́БАЛУШЕНИЙ
ВИ́БАЛУШИТИ *див.* вибалу́шувати
ВИ́БАЛУШИТИСЯ *див.* вибалу́шуватися
ВИБАЛУ́ШУВАТИ
ВИБАЛУ́ШУВАТИСЯ
ВИ́БАНИТИ
ВИ́БАНІТУВАТИ
ВИБАСО́ВУВАТИ
ВИ́БАСУВАТИ *див.* вибасо́вувати
ВИ́БАТОЖЕНИЙ
ВИ́БАТОЖИТИ
ВИ́БАТЬКУВАТИ
ВИБАЧА́ТИ
ВИБАЧА́ТИСЯ
ВИ́БАЧЕНИЙ
ВИ́БАЧЕННЯ
ВИ́БАЧИТИ *див.* вибача́ти
ВИ́БАЧИТИСЯ *див.* вибача́тися
ВИБА́ЧЛИВИЙ
ВИБА́ЧЛИВІСТЬ
ВИБА́ЧЛИВО
ВИБА́ЧНИ́Й
ВИБА́ЧНІСТЬ
ВИ́БЕВКАТИ
ВИ́БЕХКАТИ
ВИ́БЕХКАТИСЯ
ВИ́БЕШТУВАТИ`
ВИБИВА́ЛЬНИЙ
ВИБИВА́ЛЬНИК
ВИБИ́ВАНИЙ
ВИБИ́ВАНКА
ВИБИВА́ННЯ
ВИБИВА́ТИ
ВИБИВА́ТИСЯ
ВИ́БИВКА
ВИБИВНИ́Й
ВИБИ́РАНИЙ
ВИБИРА́ННЯ
ВИБИРА́ТИ
ВИБИРА́ТИСЯ
ВИ́БИТИ *див.* вибива́ти
ВИ́БИТИЙ
ВИ́БИТИСЯ *див.* вибива́тися
ВИ́БИТІСТЬ
ВИБИТТЯ́
ВИ́БИЧУВАТИ
ВИ́БИЧУВАТИСЯ
ВИ́БІГАНИЙ
ВИБІГА́ННЯ
ВИ́БІГАТИ
ВИБІГА́ТИ
ВИ́БІГАТИСЯ
ВИ́БІГТИ *див.* вибіга́ти
ВИ́БІДУВАТИ
ВИ́БІЙ[1]
ВИ́БІЙ[2]
ВИ́БІЙКА
ВИБІЙКО́ВИЙ
ВИБІЙНИ́Й
ВИБІ́ЙНИК
ВИБІ́ЙНИЦТВО
ВИБІ́ЙНИЦЬКИЙ
ВИБІ́ЙНИЦЯ
ВИБІЙЧА́НИЙ
ВИ́БІЛЕНИЙ
ВИ́БІЛЕННЯ
ВИ́БІЛИТИ *див.* вибі́лювати
ВИ́БІЛИТИСЯ *див.* вибі́люватися
ВИ́БІЛІТИ
ВИ́БІЛКА
ВИБІЛЬНИ́Й
ВИБІЛЬНИ́К
ВИБІЛЬНИ́ЦЯ
ВИБІ́ЛЮВАЛЬНИЙ
ВИБІ́ЛЮВАННЯ
ВИБІ́ЛЮВАТИ
ВИБІ́ЛЮВАТИСЯ
ВИБІ́ЛЮВАЧ
ВИБІЛЯ́ТИ *див.* вибі́лювати
ВИ́БІР
ВИ́БІРКА
ВИ́БІРКИ
ВИБІРКО́ВИЙ
ВИБІРКО́ВІСТЬ
ВИБІРКО́ВО
ВИ́БІРНИЙ
ВИБІРНИ́К
ВИБІРНИ́ЦЯ
ВИ́БІРНІСТЬ
ВИ́БЛАГАНИЙ
ВИ́БЛАГАТИ
ВИ́БЛИСК
ВИБЛИ́СКУВАННЯ
ВИБЛИ́СКУВАТИ
ВИБЛИ́СКУВАТИСЯ
ВИ́БЛИСНУТИ
ВИ́БЛІДЛИЙ
ВИ́БЛІДНУТИ
ВИБЛУ́ДЖУВАТИСЯ
ВИ́БЛУДИТИСЯ *див.* виблу́джуватися
ВИ́БЛУКАТИ
ВИ́БЛУКАТИСЯ
ВИБЛЬО́ВУВАННЯ
ВИБЛЬО́ВУВАТИ
ВИ́БЛЮВАНИЙ
ВИ́БЛЮВАТИ *див.* вибльо́вувати
ВИБЛЯКА́ТИ
ВИ́БЛЯКЛИЙ
ВИ́БЛЯКНУТИ *див.* вибляка́ти
ВИ́БОВКАТИ *див.* вибо́вкувати
ВИ́БОВКНУТИ
ВИБО́ВКУВАННЯ
ВИБО́ВКУВАТИ
ВИ́БОВТАНИЙ
ВИ́БОВТАТИ *див.* вибо́втувати
ВИ́БОВТАТИСЯ *див.* вибо́втуватися
ВИ́БОВТНУТИ
ВИБО́ВТУВАННЯ
ВИБО́ВТУВАТИ
ВИБО́ВТУВАТИСЯ
ВИБО́ЇНА
ВИБО́ЇНКА
ВИБО́ЇСТИЙ
ВИ́БОЛІЛИЙ
ВИ́БОЛІТИ
ВИ́БОРЕНИЙ
ВИ́БОРЕННЯ
ВИ́БОРЕЦЬ
ВИ́БОРИ
ВИ́БОРНИЙ[1]
ВИ́БО́РНИЙ[2]
ВИ́БОРНИК
ВИ́БОРНИЦЯ
ВИ́БОРНІСТЬ
ВИ́БОРОЗНЕНИЙ
ВИ́БОРОЗНИТИ
ВИ́БОРОТИ *див.* вибо́рювати
ВИ́БОРСАТИСЯ *див.* вибо́рсуватися
ВИБО́РСУВАННЯ
ВИБО́РСУВАТИСЯ
ВИ́БОРЧИЙ
ВИБОРЧКО́М

ВИ́БОРЩИК
ВИБО́РЮВАНИЙ
ВИБО́РЮВАННЯ
ВИБО́РЮВАТИ
ВИБО́РЮВАТИСЯ
ВИБО́РЮВАЧ
ВИ́БОЧИТИСЯ *див.* вибо́чуватися
ВИБО́ЧУВАТИСЯ
ВИБРАКО́ВУВАННЯ
ВИБРАКО́ВУВАТИ
ВИБРАКО́ВУВАТИСЯ
ВИ́БРАКУВАНИЙ
ВИ́БРАКУВАННЯ
ВИ́БРАКУВАТИ *див.* вибрако́вувати
ВИБРА́НЕЦЬ
ВИ́БРАНИЙ
ВИБРА́НКА
ВИБРА́ННЯ
ВИ́БРАТИ *див.* вибира́ти
ВИ́БРАТИСЯ *див.* вибира́тися
ВИ́БРЕСТИ *див.* вибро́дити
ВИ́БРЕХАНИЙ
ВИ́БРЕХАТИ *див.* вибрі́хувати
ВИ́БРЕХАТИСЯ *див.* вибрі́хуватися
ВИБРИВА́ННЯ
ВИБРИВА́ТИ
ВИБРИВА́ТИСЯ
ВИ́БРИЗКАТИ *див.* вибри́зкувати
ВИБРИ́ЗКУВАННЯ
ВИБРИ́ЗКУВАТИ
ВИБРИ́ЗКУВАТИСЯ
ВИ́БРИЗНУТИ
ВИ́БРИК
ВИ́БРИКОМ
ВИБРИ́КУВАННЯ
ВИБРИ́КУВАТИ
ВИ́БРИТИ *див.* вибрива́ти
ВИ́БРИТИЙ
ВИ́БРИТИСЯ *див.* вибрива́тися
ВИБРІДА́ТИ
ВИБРІ́ХУВАННЯ
ВИБРІ́ХУВАТИ
ВИБРІ́ХУВАТИСЯ
ВИ́БРОДЖЕНИЙ[1]
ВИ́БРОДЖЕНИЙ[2]
ВИБРО́ДЖУВАННЯ
ВИБРО́ДЖУВАТИ[1]
ВИБРО́ДЖУВАТИ[2] *див.* вибро́дити
ВИ́БРОДИТИ[1]
ВИ́БРОДИТИ[2] *див.* вибро́джувати[1]
ВИБРО́ДИТИ
ВИ́БРОНЗУВАТИ
ВИ́БРУДНЕНИЙ
ВИ́БРУДНИТИ
ВИ́БРУДНИТИСЯ
ВИБРУКО́ВУВАННЯ
ВИБРУКО́ВУВАТИ
ВИБРУКО́ВУВАТИСЯ
ВИ́БРУКУВАНИЙ
ВИ́БРУКУВАТИ *див.* вибруко́вувати
ВИБРУНЬКО́ВУВАТИ
ВИБРУНЬКО́ВУВАТИСЯ
ВИ́БРУНЬКУВАТИ *див.* вибрунько́вувати
ВИБРУ́НЬКУВАТИ *див.* вибрунько́вувати
ВИ́БРУНЬКУВАТИСЯ *див.* вибрунько́вуватися
ВИБРУ́НЬКУВАТИСЯ *див.* вибрунько́вуватися
ВИ́БРЬОХАТИ *див.* вибрьо́хувати
ВИ́БРЬОХАТИСЯ *див.* вибрьо́хуватися
ВИБРЬО́ХУВАТИ
ВИБРЬО́ХУВАТИСЯ
ВИ́БРЯЗК
ВИБРЯ́ЗКУВАТИ
ВИ́БУБНИТИ *див.* вибу́бнювати
ВИБУ́БНЮВАННЯ
ВИБУ́БНЮВАТИ
ВИБУВА́ННЯ
ВИБУВА́ТИ
ВИБУДО́ВУВАНИЙ
ВИБУДО́ВУВАННЯ
ВИБУДО́ВУВАТИ
ВИБУДО́ВУВАТИСЯ
ВИ́БУДУВАНИЙ
ВИ́БУДУВАННЯ
ВИ́БУДУВАТИ *див.* вибудо́вувати
ВИ́БУДУВАТИСЯ *див.* вибудо́вуватися
ВИБУКСИРО́ВУВАТИ
ВИ́БУКСИРУВАТИ *див.* вибуксиро́вувати
ВИ́БУЛИЙ
ВИ́БУРАВИТИ *див.* вибура́влювати
ВИБУРА́ВЛЮВАННЯ
ВИБУРА́ВЛЮВАТИ
ВИБУРА́ВЛЮВАТИСЯ
ВИ́БУРЕНИЙ
ВИ́БУРЕННЯ
ВИ́БУРИТИ *див.* вибу́рювати
ВИБУ́РЮВАННЯ
ВИБУ́РЮВАТИ
ВИБУ́РЮВАТИСЯ
ВИ́БУТИ *див.* вибува́ти
ВИ́БУТИТИ *див.* вибу́чувати[1]
ВИБУТТЯ́
ВИ́БУХ
ВИБУХА́ННЯ
ВИБУХА́ТИ
ВИ́БУХАТИСЯ
ВИБУХІ́ВКА
ВИ́БУХЛИЙ
ВИ́БУХНУТИ *див.* вибуха́ти
ВИБУХО...
ВИБУХОБЕЗПЕ́ЧНИЙ
ВИБУХОБЕЗПЕ́ЧНІСТЬ
ВИБУХОБЕЗПЕ́ЧНО
ВИБУХО́ВИЙ
ВИБУХО́ВІСТЬ
ВИБУХОЗА́ХИСТ
ВИБУХОЗАХИ́ЩЕНИЙ
ВИБУХОЗАХИ́ЩЕНІСТЬ
ВИБУХОНЕБЕЗПЕ́КА
ВИБУХОНЕБЕЗПЕ́ЧНИЙ
ВИБУХОНЕБЕЗПЕ́ЧНІСТЬ
ВИБУХОНЕБЕЗПЕ́ЧНО
ВИБУХОПАКЕ́Т
ВИБУХОПОДІ́БНИЙ
ВИБУХОПОДІ́БНІСТЬ
ВИБУХОПОДІ́БНО
ВИБУХОСТІ́ЙКИ́Й
ВИБУХОСТІ́ЙКІСТЬ
ВИБУХОТЕ́ХНІК
ВИБУХОТЕ́ХНІКА
ВИБУХОТЕХНІ́ЧНИЙ
ВИБУ́ХУВАТИ *див.* вибуха́ти
ВИ́БУЧИТИ *див.* вибу́чувати[2]
ВИБУ́ЧУВАННЯ[1]
ВИБУ́ЧУВАННЯ[2]
ВИБУ́ЧУВАТИ[1]
ВИБУ́ЧУВАТИ[2]
ВИБУ́ЧУВАТИСЯ[1]
ВИБУ́ЧУВАТИСЯ[2]
ВИ́БУЯЛИЙ
ВИ́БУЯТИ
ВИВАЖА́ТИ *див.* вива́жувати
ВИ́ВАЖЕНИЙ
ВИ́ВАЖЕНІСТЬ
ВИ́ВАЖЕННЯ
ВИ́ВАЖЕНО
ВИ́ВАЖИТИ *див.* вива́жувати
ВИ́ВАЖИТИСЯ *див.* вива́жуватися
ВИВА́ЖУВАННЯ
ВИВА́ЖУВАТИ
ВИВА́ЖУВАТИСЯ
ВИ́ВАКСУВАНИЙ
ВИ́ВАКСУВАТИ
ВИ́ВАЛАШАТИ
ВИ́ВАЛЕНИЙ
ВИ́ВАЛЕННЯ
ВИ́ВАЛИТИ *див.* вива́лювати
ВИ́ВАЛИТИСЯ *див.* вива́люватися
ВИВА́ЛЮВАННЯ
ВИВА́ЛЮВАТИ
ВИВА́ЛЮВАТИСЯ
ВИ́ВАЛЯНИЙ
ВИ́ВАЛЯТИ
ВИ́ВАЛЯТИСЯ
ВИ́ВАНТАЖЕНИЙ
ВИ́ВАНТАЖЕННЯ
ВИ́ВАНТАЖИТИ *див.* виванта́жувати
ВИ́ВАНТАЖИТИСЯ *див.* виванта́жуватися
ВИВАНТА́ЖНИЙ
ВИВАНТА́ЖНИК
ВИВАНТА́ЖУВАЛЬНИЙ
ВИВАНТА́ЖУВАННЯ
ВИВАНТА́ЖУВАТИ
ВИВАНТА́ЖУВАТИСЯ
ВИВАНТА́ЖУВАЧ

ВИ́ВАР
ВИ́ВАРЕНИЙ
ВИ́ВАРЕННЯ
ВИ́ВАРИТИ *див.* вива́рювати
ВИ́ВАРИТИСЯ *див.* вива́рюватися
ВИ́ВАРКА
ВИ́ВАРКИ
ВИВАРНИ́Й
ВИВА́РЮВАЛЬНИЙ
ВИВА́РЮВАННЯ
ВИВА́РЮВАТИ
ВИВА́РЮВАТИСЯ
ВИ́ВЕДЕНЕЦЬ
ВИ́ВЕДЕНИЙ
ВИ́ВЕДЕНКА
ВИ́ВЕДЕННЯ
ВИ́ВЕЗЕНИЙ
ВИ́ВЕЗЕННЯ
ВИ́ВЕЗТИ *див.* виво́зити
ВИВЕРГА́ННЯ
ВИ́ВЕРГАТИ *див.* виверга́ти
ВИВЕРГА́ТИ
ВИВЕРГА́ТИСЯ
ВИ́ВЕРГНУТИ *див.* виверга́ти
ВИ́ВЕРГНУТИСЯ *див.* виверга́тися
ВИ́ВЕРЖЕНИЙ
ВИ́ВЕРЖЕННЯ
ВИ́ВЕРНЕНИЙ *див.* ви́вернутий
ВИ́ВЕРНЕННЯ
ВИ́ВЕРНУТИ *див.* виверта́ти
ВИ́ВЕРНУТИЙ
ВИ́ВЕРНУТИСЯ *див.* виверта́тися
ВИ́ВЕРТ
ВИВЕРТА́ННЯ
ВИВЕРТА́ТИ
ВИВЕРТА́ТИСЯ
ВИ́ВЕРТЕНЬ
ВИ́ВЕРТІТИ *див.* виві́рчувати
ВИВЕРТКИ́Й
ВИ́ВЕРТКІСТЬ
ВИВЕ́РТЛИВИЙ
ВИВЕ́РТЛИВІСТЬ
ВИВЕ́РТЛИВО
ВИ́ВЕРЧЕНИЙ
ВИ́ВЕРШЕНИЙ
ВИ́ВЕРШЕННЯ
ВИ́ВЕРШИТИ *див.* виве́ршувати
ВИ́ВЕРШИТИСЯ *див.* виве́ршуватися
ВИВЕ́РШУВАНИЙ
ВИВЕ́РШУВАННЯ
ВИВЕ́РШУВАТИ
ВИВЕ́РШУВАТИСЯ
ВИ́ВЕСТИ *див.* виво́дити[1]
ВИ́ВЕСТИСЯ *див.* виво́дитися[1]
ВИВИВА́ТИ
ВИВИВА́ТИСЯ
ВИ́ВИНУТИ *див.* вивива́ти
ВИ́ВИНУТИСЯ *див.* вивива́тися
ВИ́ВИХ
ВИ́ВИХНЕНИЙ
ВИ́ВИХНЕННЯ
ВИ́ВИХНУТИ
ВИ́ВИХНУТИЙ *див.* ви́вихнений
ВИ́ВИЩЕНИЙ
ВИ́ВИЩЕННЯ
ВИ́ВИЩИТИ *див.* виви́щувати
ВИ́ВИЩИТИСЯ *див.* виви́щуватися
ВИВИ́ЩУВАНИЙ
ВИВИ́ЩУВАННЯ
ВИВИ́ЩУВАТИ
ВИВИ́ЩУВАТИСЯ
ВИВІВА́ННЯ
ВИВІВА́ТИ
ВИВІВА́ТИСЯ
ВИ́ВІД
ВИ́ВІДАНИЙ
ВИ́ВІДАННЯ
ВИ́ВІДАТИ *див.* виві́дувати
ВИВІ́ДАЧ
ВИВІ́ДАЧКА
ВИ́ВІДКА *див.* ви́відки
ВИ́ВІДКИ
ВИВІДНИ́Й
ВИВІ́ДНИК
ВИВІ́ДНІСТЬ
ВИВІ́ДУВАНИЙ
ВИВІ́ДУВАННЯ
ВИВІ́ДУВАТИ
ВИВІ́ДУВАТИСЯ
ВИВІ́ДУВАЧ
ВИВІ́ДУВАЧКА
ВИ́ВІЗ
ВИВІЗНИ́Й
ВИ́ВІЛЬГА
ВИ́ВІЛЬГОВІ
ВИ́ВІЛЬНЕНИЙ
ВИ́ВІЛЬНЕННЯ
ВИ́ВІЛЬНИТИ *див.* виві́льнювати
ВИ́ВІЛЬНИТИСЯ *див.* виві́льнюватися
ВИВІ́ЛЬНЮВАНИЙ
ВИВІ́ЛЬНЮВАННЯ
ВИВІ́ЛЬНЮВАТИ
ВИВІ́ЛЬНЮВАТИСЯ
ВИВІЛЬНЯ́ТИ *див.* виві́льнювати
ВИВІЛЬНЯ́ТИСЯ *див.* виві́льнюватися
ВИ́ВІРЕНИЙ
ВИ́ВІРЕННЯ
ВИ́ВІРИТИ *див.* вивіря́ти
ВИ́ВІРКА[1]
ВИ́ВІРКА[2]
ВИ́ВІРКОВИЙ
ВИВІ́РЧУВАННЯ
ВИВІ́РЧУВАТИ
ВИВІ́РЧУВАТИСЯ
ВИВІ́РЮВАННЯ
ВИВІ́РЮВАТИ *див.* вивіря́ти
ВИВІ́РЮВАТИСЯ
ВИВІРЯ́ННЯ
ВИВІРЯ́ТИ
ВИВІРЯ́ТИСЯ
ВИ́ВІСИТИ *див.* виві́шувати[1]
ВИ́ВІСКА
ВИ́ВІСКОВИЙ
ВИ́ВІСОЧКА
ВИ́ВІТРЕНИЙ
ВИ́ВІТРЕНІСТЬ
ВИ́ВІТРЕННЯ
ВИ́ВІТРИТИ *див.* виві́трювати
ВИ́ВІТРИТИСЯ *див.* виві́трюватися
ВИ́ВІТРІЛИЙ
ВИ́ВІТРІЛІСТЬ
ВИ́ВІТРІТИ
ВИВІ́ТРЮВАНИЙ
ВИВІ́ТРЮВАНІСТЬ
ВИВІ́ТРЮВАННЯ
ВИВІ́ТРЮВАТИ
ВИВІ́ТРЮВАТИСЯ
ВИ́ВІШАТИ
ВИ́ВІШЕНИЙ[1]
ВИ́ВІШЕНИЙ[2]
ВИ́ВІШИТИ *див.* виві́шувати[2]
ВИВІ́ШУВАННЯ[1]
ВИВІ́ШУВАННЯ[2]
ВИВІ́ШУВАТИ[1]
ВИВІ́ШУВАТИ[2]
ВИВІ́ШУВАТИСЯ[1]
ВИВІ́ШУВАТИСЯ[2]
ВИ́ВІЩУВАТИ
ВИВІ́ЮВАННЯ
ВИВІ́ЮВАТИ *див.* вивіва́ти
ВИВІ́ЮВАТИСЯ *див.* вивіва́тися
ВИ́ВІЯНИЙ
ВИ́ВІЯТИ *див.* вивіва́ти
ВИ́ВІЯТИСЯ *див.* вивіва́тися
ВИ́ВОДЖЕНИЙ
ВИВО́ДЖЕННЯ
ВИ́ВОДИТИ *див.* виво́дити[2]
ВИВО́ДИТИ[1]
ВИВО́ДИТИ[2]
ВИВО́ДИТИСЯ[1]
ВИВО́ДИТИСЯ[2]
ВИ́ВОДКА
ВИ́ВОДКОВИЙ
ВИ́ВОДОК
ВИ́ВОЗИТИ[1]
ВИ́ВОЗИТИ[2]
ВИВО́ЗИТИ
ВИ́ВОЗИТИСЯ
ВИВО́ЗИТИСЯ
ВИВОЙО́ВУВАТИ
ВИВОЛІКА́ННЯ
ВИВОЛІКА́ТИ
ВИВОЛІКА́ТИСЯ
ВИ́ВОЛОКТИ *див.* виволіка́ти
ВИ́ВОЛОЧЕНИЙ
ВИ́ВОЛОЧЕННЯ
ВИ́ВОЛОЧИТИ
ВИВОЛО́ЧУВАТИ *див.* виволіка́ти
ВИ́ВОРІТ
ВИВОРІТНИ́Й

ВИ́ВОРІТНІСТЬ
ВИ́ВОРІТНО
ВИ́ВОРОТ
ВИ́ВОРОТКИ
ВИВОРОТНИ́Й
ВИ́ВОРОТОК *див.* ви́воротки
ВИ́ВОРОТОМ
ВИ́ВОЮВАТИ *див.* вивойо́вувати
ВИ́ВУДЖЕНИЙ
ВИ́ВУДЖЕННЯ
ВИВУ́ДЖУВАННЯ
ВИВУ́ДЖУВАТИ
ВИ́ВУДИТИ *див.* виву́джувати
ВИВЧА́ННЯ
ВИВЧА́ТИ
ВИВЧА́ТИСЯ
ВИ́ВЧЕНИЙ
ВИ́ВЧЕНІСТЬ
ВИ́ВЧЕННЯ
ВИ́ВЧИТИ *див.* вивча́ти
ВИ́ВЧИТИСЯ *див.* вивча́тися
ВИ́В'ЯЗАНИЙ
ВИ́В'ЯЗАТИ *див.* вив'я́зувати
ВИ́В'ЯЗАТИСЯ *див.* вив'я́зуватися
ВИВ'Я́ЗУВАННЯ
ВИВ'Я́ЗУВАТИ
ВИВ'Я́ЗУВАТИСЯ
ВИ́В'ЯЛЕНИЙ
ВИ́В'ЯЛИТИ *див.* вив'я́лювати
ВИ́В'ЯЛИТИСЯ *див.* вив'я́люватися
ВИВ'Я́ЛЮВАННЯ
ВИВ'Я́ЛЮВАТИ
ВИВ'Я́ЛЮВАТИСЯ
ВИ́ГАД
ВИ́ГАДАНИЙ[1]
ВИ́ГАДАНИЙ[2]
ВИ́ГАДАНІСТЬ
ВИ́ГАДАТИ[1] *див.* вига́дувати[1]
ВИ́ГАДАТИ[2] *див.* вига́дувати[2]
ВИ́ГАДКА
ВИГА́ДЛИВИЙ
ВИГА́ДЛИВІСТЬ
ВИГА́ДЛИВО
ВИГА́ДНИК
ВИГА́ДНИЦТВО
ВИГА́ДНИЦЯ
ВИ́ГАДОЧКА
ВИГА́ДУВАНИЙ
ВИГА́ДУВАННЯ[1]
ВИГА́ДУВАННЯ[2]
ВИГА́ДУВАТИ[1]
ВИГА́ДУВАТИ[2]
ВИГА́ДУВАТИСЯ[1]
ВИГА́ДУВАТИСЯ[2]
ВИГА́ДЬКО
ВИ́ГАНИТИ
ВИ́ГАНЬБИТИ
ВИГАНЯ́ННЯ
ВИ́ГАНЯТИ
ВИГАНЯ́ТИ
ВИ́ГАНЯТИСЯ
ВИГАНЯ́ТИСЯ
ВИГАПТО́ВУВАННЯ
ВИГАПТО́ВУВАТИ
ВИГАПТО́ВУВАТИСЯ
ВИ́ГАПТУВАНИЙ
ВИ́ГАПТУВАТИ *див.* вигапто́вувати
ВИ́ГАПТУВАТИСЯ *див.* вигапто́вуватися
ВИ́ГАРКИ
ВИ́ГАРМАНУВАТИ
ВИГАРТО́ВУВАННЯ
ВИГАРТО́ВУВАТИ
ВИГАРТО́ВУВАТИСЯ
ВИ́ГАРТУВАНИЙ
ВИ́ГАРТУВАННЯ
ВИ́ГАРТУВАТИ *див.* вигарто́вувати
ВИ́ГАРТУВАТИСЯ *див.* вигарто́вуватися
ВИГАСА́ННЯ
ВИ́ГАСАТИ
ВИГАСА́ТИ
ВИГАСА́ЮЧИЙ
ВИ́ГАСИТИ *див.* вига́шувати
ВИ́ГАСЛИЙ
ВИ́ГАСНУТИ *див.* вигаса́ти
ВИ́ГАТИТИ *див.* вига́чувати
ВИ́ГАЧЕНИЙ
ВИГА́ЧУВАНИЙ
ВИГА́ЧУВАННЯ
ВИГА́ЧУВАТИ
ВИГА́ЧУВАТИСЯ
ВИГА́ШУВАТИ
ВИ́ГВИНТИТИ *див.* вигви́нчувати
ВИ́ГВИНТИТИСЯ *див.* вигви́нчуватися
ВИ́ГВИНЧЕНИЙ
ВИГВИ́НЧУВАННЯ
ВИГВИ́НЧУВАТИ
ВИГВИ́НЧУВАТИСЯ
ВИ́ГЕМБЛЮВАНИЙ
ВИ́ГЕМБЛЮВАТИ
ВИГИБА́ТИ
ВИ́ГИБТИ *див.* вигиба́ти
ВИ́ГИН
ВИГИНА́ННЯ
ВИГИНА́ТИ
ВИГИНА́ТИСЯ
ВИГИ́НИСТИЙ
ВИ́ГИНУТИ *див.* вигиба́ти
ВИ́ГІДНИЙ
ВИГІ́ДНИЙ
ВИ́ГІДНІСТЬ
ВИГІ́ДНІСТЬ
ВИ́ГІДНО
ВИГІ́ДНО
ВИ́ГІН
ВИ́ГЛАДЖЕНИЙ
ВИ́ГЛАДЖЕННЯ
ВИГЛА́ДЖУВАНИЙ
ВИГЛА́ДЖУВАННЯ
ВИГЛА́ДЖУВАТИ
ВИГЛА́ДЖУВАТИСЯ
ВИ́ГЛАДИТИ *див.* вигла́джувати
ВИ́ГЛАДИТИСЯ *див.* вигла́джуватися
ВИ́ГЛУШИТИ
ВИ́ГЛЯД
ВИГЛЯДА́ННЯ[1]
ВИГЛЯДА́ННЯ[2]
ВИГЛЯДА́ТИ[1]
ВИГЛЯДА́ТИ[2]
ВИГЛЯДА́ТИ[3]
ВИГЛЯДА́ТИСЯ
ВИГЛЯ́ДИНИ
ВИ́ГЛЯДІТИ *див.* вигляда́ти[2]
ВИ́ГЛЯНСУВАНИЙ
ВИ́ГЛЯНСУВАТИ
ВИ́ГЛЯНУТИ *див.* вигляда́ти[1]
ВИ́ГЛЯНУТИСЯ *див.* вигляда́тися
ВИ́ГНА
ВИГНА́НЕЦЬ
ВИ́ГНАНИЙ
ВИГНА́НКА
ВИГНА́ННИЦТВО
ВИГНА́ННИЦЬКИЙ
ВИГНА́ННИЦЯ
ВИГНА́ННЯ
ВИ́ГНАТИ *див.* виганя́ти
ВИ́ГНАТИСЯ *див.* виганя́тися
ВИГНИВА́ННЯ
ВИГНИВА́ТИ
ВИ́ГНИЛИЙ
ВИ́ГНИСТИ *див.* вигнива́ти
ВИ́ГНИТИ *див.* вигнива́ти
ВИ́ГНІТИТИ *див.* вигні́чувати
ВИГНІ́ЧУВАТИ
ВИГНІ́ЧУВАТИСЯ
ВИ́ГНОЄНИЙ
ВИ́ГНОЄННЯ
ВИ́ГНОЇТИ *див.* вигно́ювати
ВИГНО́ЮВАННЯ
ВИГНО́ЮВАТИ
ВИГНО́ЮВАТИСЯ
ВИ́ГНУТИ *див.* вигина́ти
ВИ́ГНУТИЙ
ВИ́ГНУТИСЯ *див.* вигина́тися
ВИ́ГНУТІСТЬ
ВИ́ГОВОРЕНИЙ
ВИ́ГОВОРИТИ *див.* вигово́рювати
ВИ́ГОВОРИТИСЯ *див.* вигово́рюватися
ВИГОВО́РЮВАННЯ
ВИГОВО́РЮВАТИ
ВИГОВО́РЮВАТИСЯ
ВИ́ГОДА
ВИГО́ДА
ВИ́ГОДИНИТИСЯ *див.* вигоди́нюватися
ВИГОДИ́НЮВАТИСЯ
ВИГОДО́ВАНЕЦЬ
ВИ́ГОДОВАНИЙ *див.* ви́годуваний
ВИГОДО́ВАНКА
ВИГОДО́ВУВАНИЙ

ВИГОДО́ВУВАННЯ
ВИГОДО́ВУВАТИ
ВИГОДО́ВУВАТИСЯ
ВИГОДОНАБУВА́Ч
ВИ́ГОДУВАНИЙ
ВИ́ГОДУВАННЯ
ВИ́ГОДУВАТИ *див.* вигодо́вувати
ВИ́ГОДУВАТИСЯ *див.* вигодо́вуватися
ВИ́ГОЄНИЙ
ВИ́ГОЄННЯ
ВИ́ГОЇТИ *див.* виго́ювати
ВИ́ГОЇТИСЯ *див.* виго́юватися
ВИ́ГОЙДАТИ
ВИГО́ЙДУВАТИ
ВИГО́ЙДУВАТИСЯ
ВИГО́ЙНИЙ
ВИГО́ЙНІСТЬ
ВИ́ГОЛЕНИЙ
ВИ́ГОЛЕНІСТЬ
ВИ́ГОЛЕННЯ
ВИ́ГОЛИТИ *див.* виго́лювати
ВИ́ГОЛИТИСЯ *див.* виго́люватися
ВИ́ГОЛОДАТИСЯ *див.* виголо́джуватися
ВИ́ГОЛОДЖЕНИЙ
ВИ́ГОЛОДЖЕННЯ
ВИГОЛО́ДЖУВАННЯ
ВИГОЛО́ДЖУВАТИ
ВИГОЛО́ДЖУВАТИСЯ
ВИ́ГОЛОДИТИ *див.* виголо́джувати
ВИ́ГОЛОДНІЛИЙ
ВИ́ГОЛОДНІТИ
ВИ́ГОЛОДНІТИСЯ
ВИ́ГОЛОДУВАТИСЯ *див.* виголо́джуватися
ВИ́ГОЛОС
ВИ́ГОЛОСИТИ *див.* виголо́шувати
ВИ́ГОЛОШЕНИЙ
ВИ́ГОЛОШЕННЯ
ВИГОЛО́ШУВАНИЙ
ВИГОЛО́ШУВАННЯ
ВИГОЛО́ШУВАТИ
ВИГОЛО́ШУВАТИСЯ
ВИГО́ЛЮВАННЯ
ВИГО́ЛЮВАТИ
ВИГО́ЛЮВАТИСЯ
ВИГО́НИСТИЙ
ВИГО́НИТИ *див.* виганя́ти
ВИ́ГОНКА
ВИГОРА́ННЯ *див.* вигоря́ння
ВИГОРА́ТИ *див.* вигоря́ти
ВИ́ГОРІЛИЙ
ВИ́ГОРІТИ *див.* вигоря́ти
ВИ́ГОРНУТИ *див.* вигорта́ти
ВИ́ГОРНУТИЙ
ВИ́ГОРОДЖЕНИЙ
ВИ́ГОРОДЖЕННЯ
ВИГОРО́ДЖУВАННЯ
ВИГОРО́ДЖУВАТИ
ВИГОРО́ДЖУВАТИСЯ
ВИ́ГОРОДИТИ *див.* вигоро́джувати
ВИ́ГОРОДИТИСЯ *див.* вигоро́джуватися
ВИ́ГОРОДКА
ВИГОРТА́ННЯ
ВИГОРТА́ТИ
ВИГОРТА́ТИСЯ
ВИ́ГОРЬОВАНИЙ
ВИГОРЬО́ВУВАТИ
ВИ́ГОРЮВАТИ *див.* вигорьо́вувати
ВИГОРЯ́ННЯ
ВИГОРЯ́ТИ
ВИ́ГОСТРЕНИЙ
ВИ́ГОСТРЕННЯ
ВИ́ГОСТРИТИ *див.* виго́стрювати
ВИ́ГОСТРИТИСЯ *див.* виго́стрюватися
ВИГО́СТРЮВАННЯ
ВИГО́СТРЮВАТИ
ВИГО́СТРЮВАТИСЯ
ВИГОТІВНИ́К
ВИ́ГОТОВИТИ *див.* виготовля́ти
ВИ́ГОТОВИТИСЯ *див.* виготовля́тися
ВИ́ГОТОВЛЕНИЙ
ВИ́ГОТОВЛЕННЯ
ВИГОТО́ВЛЮВАНИЙ
ВИГОТО́ВЛЮВАТИ *див.* виготовля́ти
ВИГОТО́ВЛЮВАТИСЯ *див.* виготовля́тися
ВИГОТО́ВЛЮВАЧ
ВИГОТОВЛЯ́ННЯ
ВИГОТОВЛЯ́ТИ
ВИГОТОВЛЯ́ТИСЯ
ВИГОТО́ВУВАТИ *див.* виготовля́ти
ВИ́ГОТУВАНИЙ
ВИ́ГОТУВАННЯ
ВИ́ГОТУВАТИ *див.* виготовля́ти
ВИ́ГОТУВАТИСЯ *див.* виготовля́тися
ВИГО́ЮВАННЯ
ВИГО́ЮВАТИ
ВИГО́ЮВАТИСЯ
ВИГРАВА́ННЯ
ВИГРАВА́ТИ
ВИГРАВА́ТИСЯ
ВИ́ГРАВІРУВАНИЙ
ВИ́ГРАВІРУВАННЯ
ВИ́ГРАВІРУВАТИ
ВИ́ГРАВІЮВАНИЙ
ВИ́ГРАВІЮВАННЯ
ВИ́ГРАВІЮВАТИ
ВИ́ГРАНИЙ
ВИ́ГРАНИТИ *див.* вигрно́вувати
ВИ́ГРАНИТИСЯ *див.* вигра́нюватися
ВИГРАНО́ВУВАННЯ
ВИГРАНО́ВУВАТИ
ВИГРАНО́ВУВАТИСЯ
ВИ́ГРАНУВАНИЙ
ВИ́ГРАНУВАТИ *див.* виграно́вувати
ВИГРА́НЮВАННЯ
ВИГРА́НЮВАТИ *див.* виграно́вувати
ВИГРА́НЮВАТИСЯ
ВИ́ГРАТИ *див.* вигрвати
ВИ́ГРАТИСЯ *див.* вигрва́тися
ВИ́ГРАШ
ВИ́ГРАШКА
ВИ́ГРАШНИЙ
ВИ́ГРАШНО
ВИ́ГРЕБЕНИЙ
ВИ́ГРЕБТИ *див.* вигріба́ти
ВИ́ГРЕБТИСЯ *див.* вигріба́тися
ВИГРИЗА́ННЯ
ВИГРИЗА́ТИ
ВИГРИЗА́ТИСЯ
ВИ́ГРИЗЕНИЙ
ВИ́ГРИЗОК
ВИ́ГРИЗТИ *див.* вигриза́ти
ВИГРИМЛЯ́ТИ
ВИГРИ́МУВАТИ *див.* вигримля́ти
ВИ́ГРІБ
ВИГРІБА́ННЯ
ВИГРІБА́ТИ
ВИГРІБА́ТИСЯ
ВИГРІБНИ́Й
ВИ́ГРІВ
ВИГРІВА́ННЯ
ВИГРІВА́ТИ
ВИГРІВА́ТИСЯ
ВИ́ГРІМ
ВИ́ГРІТИ *див.* вигріва́ти
ВИ́ГРІТИЙ
ВИ́ГРІТИСЯ *див.* вигріва́тися
ВИ́ГУБИТИ *див.* вигу́блювати
ВИ́ГУБЛЕНИЙ
ВИ́ГУБЛЕННЯ
ВИГУ́БЛЮВАНИЙ
ВИГУ́БЛЮВАННЯ
ВИГУ́БЛЮВАТИ
ВИГУБЛЯ́ТИ *див.* вигу́блювати
ВИ́ГУК
ВИ́ГУКНУТИ *див.* вигу́кувати
ВИ́ГУКНУТИЙ
ВИГУКО́ВИЙ
ВИГУ́КУВАНИЙ
ВИГУ́КУВАННЯ
ВИГУ́КУВАТИ
ВИГУ́КУВАТИСЯ
ВИ́ГУЛ
ВИ́ГУЛИТИ
ВИ́ГУЛЬКНУТИ *див.* вигу́лькувати
ВИ́ГУЛЬКНУТИСЯ
ВИГУ́ЛЬКУВАТИ
ВИ́ГУЛЬНИЙ
ВИГУ́ЛЮВАННЯ
ВИГУ́ЛЮВАТИ
ВИГУ́ЛЮВАТИСЯ
ВИ́ГУЛЯНИЙ
ВИ́ГУЛЯТИ *див.* вигу́лювати
ВИ́ГУЛЯТИСЯ *див.* вигу́люватися
ВИГУ́ПУВАННЯ
ВИГУ́ПУВАТИ
ВИД[1]

ВИД[2]
ВИДА́ВАНИЙ
ВИДАВА́ННЯ
ВИДАВА́ТИ
ВИДАВА́ТИСЯ
ВИДАВЕ́ЦЬ
ВИ́ДАВИТИ *див.* вида́влювати
ВИ́ДАВИТИСЯ *див.* вида́влюватися
ВИ́ДАВЛЕНИЙ
ВИ́ДАВЛЕННЯ
ВИДА́ВЛЮВАНИЙ
ВИДА́ВЛЮВАННЯ
ВИДА́ВЛЮВАТИ
ВИДА́ВЛЮВАТИСЯ
ВИДАВНИ́ЦТВО
ВИДАВНИ́ЦЬКИЙ
ВИДАВНИ́ЦЯ
ВИДАВНИ́ЧИЙ
ВИ́ДАВЦЕМ
ВИДА́ЙНІСТЬ
ВИ́ДАЛЕНИЙ
ВИ́ДАЛЕННЯ
ВИ́ДАЛИТИ *див.* видаля́ти
ВИ́ДАЛИТИСЯ *див.* видаля́тися
ВИДАЛЯ́ННЯ
ВИДАЛЯ́ТИ
ВИДАЛЯ́ТИСЯ
ВИ́ДАНИЙ[1]
ВИ́ДАНИЙ[2]
ВИДА́ННЯ
ВИДАННЯ́
ВИ́ДАТИ *див.* видава́ти
ВИДА́ТИ
ВИ́ДАТИСЯ *див.* видава́тися
ВИДА́ТИСЯ
ВИДАТКО́ВИЙ
ВИДАТКО́ВІСТЬ
ВИДАТНИ́Й
ВИДА́ТНІСТЬ[1]
ВИДА́ТНІСТЬ[2]
ВИДА́ТОК
ВИ́ДАЧА
ВИ́ДВОРЕНИЙ
ВИ́ДВОРЕННЯ
ВИ́ДВОРИТИ *див.* видворя́ти
ВИДВОРЯ́ННЯ
ВИДВОРЯ́ТИ
ВИДВОРЯ́ТИСЯ
ВИДЕ́ЛКА
ВИДЕ́ЛКОВИЙ
ВИДЕЛКУВА́ТИЙ
ВИДЕ́ЛОЧКА
ВИДЕ́ЛЬЦЕ
ВИ́ДЕРЖАНИЙ
ВИ́ДЕРЖАНІСТЬ
ВИ́ДЕРЖАНО
ВИ́ДЕРЖАТИ *див.* виде́ржувати
ВИ́ДЕРЖКА
ВИДЕ́РЖУВАННЯ
ВИДЕ́РЖУВАТИ
ВИ́ДЕРТИ *див.* видира́ти
ВИ́ДЕРТИЙ
ВИ́ДЕРТИСЯ *див.* видира́тися
ВИДЕ́ЦЬ
ВИ́ДЗВІН
ВИ́ДЗВОНИТИ *див.* видзво́нювати
ВИДЗВО́НЮВАННЯ
ВИДЗВО́НЮВАТИ
ВИДЗЕ́НЬКУВАТИ
ВИ́ДЗЬОБАНИЙ
ВИ́ДЗЬОБАТИ *див.* видзьо́бувати
ВИДЗЬО́БУВАТИ
ВИДЗЬО́БУВАТИСЯ
ВИДИБА́ННЯ
ВИ́ДИБАТИ *див.* видиба́ти
ВИДИБА́ТИ
ВИ́ДИБНУТИ
ВИДИ́БУВАННЯ
ВИДИ́БУВАТИ *див.* видиба́ти
ВИ́ДИВИТИ *див.* види́влювати
ВИ́ДИВИТИСЯ *див.* видивля́тися
ВИДИ́ВЛЮВАТИ *див.* видивля́ти
ВИДИВЛЯ́ННЯ
ВИДИВЛЯ́ТИ
ВИДИВЛЯ́ТИСЯ
ВИ́ДИВО
ВИ́ДИК
ВИДИМА́ННЯ
ВИДИМА́ТИ *див.* видува́ти
ВИДИМА́ТИСЯ *див.* видува́тися
ВИ́ДИ́МИЙ
ВИ́ДИ́МІСТЬ
ВИ́ДИ́МО
ВИ́ДИ́МО-НЕВИ́ДИ́МО
ВИДИРА́ННЯ
ВИДИРА́ТИ
ВИДИРА́ТИСЯ
ВИ́ДИТИСЯ
ВИ́ДИХ
ВИДИХА́ЛЬНИЙ
ВИДИХА́ННЯ
ВИ́ДИХАТИ *див.* видиха́ти
ВИДИХА́ТИ
ВИ́ДИХАТИСЯ *див.* видиха́тися
ВИДИХА́ТИСЯ
ВИ́ДИХНУТИ
ВИ́ДИХНУТИЙ
ВИ́ДИХНУТИСЯ *див.* видиха́тися
ВИДИ́ХУВАЛЬНИЙ
ВИДИ́ХУВАНИЙ
ВИДИ́ХУВАННЯ
ВИДИ́ХУВАТИ *див.* видиха́ти
ВИДИ́ХУВАТИСЯ *див.* видиха́тися
ВИ́ДІЙ
ВИ́ДІЛ[1]
ВИ́ДІЛ[2]
ВИ́ДІЛЕНИЙ
ВИ́ДІЛЕННЯ
ВИ́ДІЛИТИ *див.* виділя́ти
ВИ́ДІЛИТИСЯ *див.* виділя́тися
ВИДІЛО́ВИЙ
ВИДІЛЬНИ́Й
ВИДІ́ЛЮВАНИЙ
ВИДІЛЯ́ННЯ
ВИДІЛЯ́ТИ
ВИДІЛЯ́ТИСЯ
ВИДІ́ННЯ
ВИ́ДІТИ
ВИ́ДІТИСЯ
ВИ́ДКО
ВИ́ДЛУБАНИЙ
ВИ́ДЛУБАТИ *див.* видлу́бувати
ВИ́ДЛУБАТИСЯ *див.* видлу́буватися
ВИДЛУ́БУВАТИ
ВИДЛУ́БУВАТИСЯ
ВИ́ДМА
ВИ́ДМУХАНИЙ
ВИ́ДМУХАТИ *див.* видму́хувати
ВИ́ДМУХНУТИ
ВИДМУ́ХУВАТИ
ВИДМУ́ХУВАТИСЯ
ВИ́ДНИЙ
ВИ́ДНИ́ХА
ВИ́ДНИ́ХОВИЙ
ВИДНІ́ТИ
ВИДНІ́ТИСЯ
ВИДНІ́ШАТИ
ВИ́ДНО
ВИДНОКІ́Л
ВИДНОКО́ЛО
ВИДНОКРА́Й
ВИДНОКРУ́Г
ВИДНОТА́
ВИ́ДОБРИТИ
ВИДОБУВА́ЛЬНИЙ
ВИДОБУ́ВАНИЙ
ВИДОБУВА́ННЯ
ВИДОБУВА́ТИ
ВИДОБУВА́ТИСЯ
ВИДОБУВА́Ч
ВИДОБУВНИ́Й
ВИДОБУВНИ́К
ВИ́ДОБУТИ *див.* видобува́ти
ВИ́ДОБУТИЙ
ВИ́ДОБУТИСЯ *див.* видобува́тися
ВИ́ДОБУТОК
ВИ́ДОВБАНИЙ
ВИ́ДОВБАТИ *див.* видо́вбувати
ВИ́ДОВБИНА
ВИ́ДОВБТИ *див.* видо́вбувати
ВИДО́ВБУВАНИЙ
ВИДО́ВБУВАННЯ
ВИДО́ВБУВАТИ
ВИДО́ВБУВАТИСЯ
ВИДО́ВБУВАЧ
ВИ́ДОВЖЕНИЙ
ВИ́ДОВЖЕНІСТЬ
ВИ́ДОВЖЕННЯ
ВИ́ДОВЖИТИ *див.* видо́вжувати
ВИ́ДОВЖИТИСЯ *див.* видо́вжуватися

ВИДО́ВЖУВАТИ
ВИДО́ВЖУВАТИСЯ
ВИДОВИ́Й
ВИДО́ВИСЬКО
ВИДО́ВИЩЕ
ВИДО́ВИЩНИЙ
ВИДО́ВИЩНІСТЬ
ВИ́ДОЄНИЙ
ВИДОЗМІ́НА
ВИДОЗМІ́НЕНИЙ
ВИДОЗМІ́НЕНІСТЬ
ВИДОЗМІ́НЕННЯ
ВИДОЗМІНИ́ТИ *див.* видозмі́нювати
ВИДОЗМІНИ́ТИСЯ *див.* видозмі́нюватися
ВИДОЗМІ́ННИЙ
ВИДОЗМІ́ННІСТЬ
ВИДОЗМІ́НЮВАНИЙ
ВИДОЗМІ́НЮВАНІСТЬ
ВИДОЗМІ́НЮВАННЯ
ВИДОЗМІ́НЮВАТИ
ВИДОЗМІ́НЮВАТИСЯ
ВИ́ДОЇТИ *див.* видо́ювати
ВИДО́К
ВИ́ДОЛАТИ
ВИ́ДОЛИНКА
ВИ́ДОЛИНОК
ВИ́ДОЛИНОЧОК
ВИ́ДОЛІТИ
ВИ́ДОЛОК
ВИДОУТВО́РЕННЯ
ВИДОУТВО́РЮВАЛЬНИЙ
ВИ́ДОХНУТИ
ВИ́ДОХТИ *див.* ви́дохнути
ВИДО́ЧОК
ВИДОШУКА́Ч
ВИДО́ЮВАНИЙ
ВИДО́ЮВАННЯ
ВИДО́ЮВАТИ
ВИДО́ЮВАТИСЯ
ВИ́ДРА
ВИ́ДРАЄНИЙ
ВИ́ДРАЇТИ *див.* видра́ювати
ВИ́ДРАНИЙ
ВИ́ДРАТИ *див.* видира́ти
ВИ́ДРАТИСЯ *див.* видира́тися
ВИДРА́ЮВАННЯ
ВИДРА́ЮВАТИ
ВИДРЕНЯ́
ВИ́ДРЕСИРУВАНИЙ
ВИ́ДРЕСИРУВАНІСТЬ
ВИ́ДРЕСИРУВАТИ
ВИДРИ́ҐУВАТИ
ВИ́ДРІБЦЕМ
ВИ́ДРОВИЙ
ВИДРОО́КИЙ
ВИДРОО́КІСТЬ
ВИ́ДРУК
ВИДРУКО́ВУВАНИЙ
ВИДРУКО́ВУВАННЯ
ВИДРУКО́ВУВАТИ
ВИ́ДРУКУВАНИЙ
ВИ́ДРУКУВАННЯ
ВИ́ДРУКУВАТИ *див.* видруко́вувати
ВИ́ДРУКУВАТИСЯ
ВИ́ДРЯНИЙ
ВИ́ДРЯПАНИЙ
ВИ́ДРЯПАТИ *див.* видря́пувати
ВИ́ДРЯПАТИСЯ *див.* видря́пуватися
ВИДРЯ́ПУВАННЯ
ВИДРЯ́ПУВАТИ
ВИДРЯ́ПУВАТИСЯ
ВИ́ДУБИТИ *див.* виду́блювати
ВИ́ДУБЛЕНИЙ
ВИ́ДУБЛЕННЯ
ВИДУ́БЛЮВАТИ
ВИДУВА́ЛЬНИК
ВИДУВА́ЛЬНИЦЯ
ВИДУВА́ННЯ
ВИДУВА́ТИ
ВИДУВА́ТИСЯ
ВИ́ДУВКА
ВИДУВНИ́Й
ВИ́ДУДЛИТИ *див.* виду́длювати
ВИДУ́ДЛЮВАННЯ
ВИДУ́ДЛЮВАТИ
ВИ́ДУЖАЛИЙ
ВИ́ДУЖАННЯ
ВИ́ДУЖАТИ *див.* виду́жувати
ВИДУ́ЖНИЙ
ВИДУ́ЖНІСТЬ
ВИДУ́ЖУВАННЯ
ВИДУ́ЖУВАТИ
ВИ́ДУМАНИЙ
ВИ́ДУМАНІСТЬ
ВИ́ДУМАТИ *див.* виду́мувати
ВИ́ДУМКА
ВИДУ́МУВАНИЙ
ВИДУ́МУВАННЯ
ВИДУ́МУВАТИ
ВИДУ́МУВАТИСЯ
ВИ́ДУРЕНИЙ
ВИ́ДУРИТИ *див.* виду́рювати
ВИДУ́РЮВАТИ
ВИДУ́РЮВАТИСЯ
ВИ́ДУТИ *див.* видува́ти
ВИ́ДУТИЙ
ВИ́ДУТИСЯ *див.* видува́тися
ВИ́ДУШЕНИЙ
ВИ́ДУШЕННЯ
ВИ́ДУШИТИ[1] *див.* виду́шувати
ВИ́ДУШИТИ[2]
ВИ́ДУШИТИСЯ *див.* виду́шуватися
ВИДУ́ШУВАННЯ
ВИДУ́ШУВАТИ
ВИДУ́ШУВАТИСЯ
ВИ́ДХЛИЙ
ВИДЮ́К
ВИДЮ́ЧИЙ
ВИДЮ́ЩИЙ
ВИ́ЄДНАТИ *див.* вие́днувати
ВИЄ́ДНУВАТИ
ВИ́ЄМНИЙ
ВИ́ЄМНО
ВИ́ЖАЛІТИ
ВИ́ЖАЛІТИСЯ
ВИ́ЖАРИТИ *див.* вижа́рювати
ВИ́ЖАРИТИСЯ *див.* вижа́рюватися
ВИЖА́РЮВАННЯ
ВИЖА́РЮВАТИ
ВИЖА́РЮВАТИСЯ
ВИ́ЖАТИ[1] *див.* вижима́ти
ВИ́ЖАТИ[2] *див.* вижина́ти
ВИ́ЖАТИЙ[1]
ВИ́ЖАТИЙ[2]
ВИ́ЖАТИСЯ *див.* вижима́тися
ВИ́ЖБУРИТИ *див.* вижбу́рювати
ВИ́ЖБУРНУТИ
ВИЖБУ́РЮВАТИ
ВИ́ЖГА
ВИ́ЖДАТИ *див.* вижида́ти
ВИ́ЖЕБРАНИЙ
ВИ́ЖЕБРАТИ *див.* вижа́брувати
ВИЖЕ́БРУВАТИ
ВИ́ЖЕЛЬ
ВИ́ЖЕРТИ *див.* вижира́ти
ВИЖИ́ВАНІСТЬ
ВИЖИВА́ННЯ
ВИЖИВА́ТИ
ВИЖИВА́ТИСЯ
ВИ́ЖИВИТИ *див.* виживля́ти
ВИ́ЖИВИТИСЯ *див.* виживля́тися
ВИ́ЖИВИЧИТИ *див.* виживи́чувати
ВИЖИВИ́ЧУВАННЯ
ВИЖИВИ́ЧУВАТИ
ВИЖИВИ́ЧУВАТИСЯ
ВИ́ЖИВЛЕННЯ
ВИЖИВЛЯ́ТИ
ВИЖИВЛЯ́ТИСЯ
ВИЖИДА́ЛЬНИЙ
ВИЖИДА́ЛЬНО
ВИЖИДА́ННЯ
ВИЖИДА́ТИ
ВИ́ЖИЛИТИ
ВИ́ЖИМ
ВИЖИМА́ННЯ
ВИЖИМА́ТИ
ВИЖИМА́ТИСЯ
ВИ́ЖИМКИ
ВИЖИМНИ́Й
ВИ́ЖИН
ВИЖИНА́ННЯ
ВИЖИНА́ТИ
ВИЖИНА́ТИСЯ
ВИЖИРА́ТИ
ВИЖИРА́ТИСЯ
ВИ́ЖИТИ *див.* вижива́ти
ВИ́ЖИТИЙ
ВИ́ЖИТИСЯ *див.* вижива́тися
ВИЖЛЕНЯ́

ВИ́ЖЛЕЦЬ
ВИ́ЖЛИЦЯ
ВИ́ЖЛУКТАТИ
ВИ́ЖЛУКТИТИ *див.* ви́жлуктати
ВИЖЛЯ́ТНИК
ВИ́ЖОВКЛИЙ
ВИ́ЖОВКНУТИ
ВИ́ЖОВТИТИ
ВИ́ЖОВТИТИСЯ
ВИ́ЖОВТІЛИЙ
ВИ́ЖОВТІТИ
ВИ́ЖОЛОБИТИ *див.* вижоло́блювати
ВИ́ЖОЛОБЛЕНИЙ
ВИЖОЛО́БЛЮВАТИ
ВИ́ЗАДКУВАТИ
ВИ́ЗБИРАНИЙ
ВИ́ЗБИРАТИ *див.* визби́рувати
ВИЗБИ́РУВАНИЙ
ВИЗБИ́РУВАННЯ
ВИЗБИ́РУВАТИ
ВИЗБИ́РУВАТИСЯ
ВИ́ЗВАТИ *див.* визива́ти
ВИ́ЗВАТИСЯ *див.* визива́тися
ВИ́ЗВІЛ
ВИ́ЗВІРИТИСЯ *див.* визвіря́тися
ВИЗВІРЯ́ТИСЯ
ВИЗВОЛЕ́НЕЦЬ
ВИ́ЗВОЛЕНИЙ
ВИЗВОЛЕ́НКА
ВИ́ЗВОЛЕННЯ
ВИЗВО́ЛЕННЯ *див.* ви́зволення
ВИЗВОЛИ́ТЕЛЬ
ВИЗВОЛИ́ТЕЛЬКА
ВИ́ЗВОЛИТИ *див.* визволя́ти
ВИ́ЗВОЛИТИСЯ *див.* визволя́тися
ВИЗВО́ЛЬНИЙ
ВИЗВО́ЛЬНИК
ВИЗВО́ЛЬНИЦЬКИЙ
ВИЗВО́ЛЬНИЦЯ
ВИЗВОЛЯ́ННЯ
ВИЗВОЛЯ́ТИ
ВИЗВОЛЯ́ТИСЯ
ВИ́ЗДИХ
ВИ́ЗДИХАТИ
ВИ́ЗЕЛЕНЕНИЙ
ВИ́ЗЕЛЕНИТИ *див.* визеле́нювати
ВИ́ЗЕЛЕНИТИСЯ *див.* визеле́нюватися
ВИЗЕЛЕ́НЮВАТИ
ВИЗЕЛЕ́НЮВАТИСЯ
ВИ́ЗИВ
ВИЗИВА́ННЯ
ВИЗИВА́ТИ
ВИЗИВА́ТИСЯ
ВИЗИВНИ́Й
ВИЗИ́ВНІСТЬ
ВИЗИ́ВНО
ВИЗИ́ГА
ВИЗИМО́ВУВАТИ
ВИ́ЗИМУВАНИЙ
ВИ́ЗИМУВАТИ *див.* визимо́вувати
ВИЗИРА́ННЯ
ВИЗИРА́ТИ
ВИЗИРА́ТИСЯ
ВИ́ЗИРИТИСЯ *див.* визира́тися
ВИ́ЗИРКАТИ
ВИ́ЗИРКНУТИ *див.* визи́ркувати
ВИЗИ́РКУВАТИ
ВИ́ЗИРНУТИ *див.* визира́ти
ВИ́ЗИРЦЕМ
ВИ́ЗИСК
ВИЗИ́СКУВАНИЙ
ВИЗИ́СКУВАННЯ
ВИЗИ́СКУВАТИ
ВИЗИ́СКУВАТИСЯ
ВИЗИ́СКУВАЧ
ВИЗИ́СКУВАЧКА
ВИЗИЧА́ТИ
ВИ́ЗИЧИТИ *див.* визича́ти
ВИ́ЗІР
ВИЗНАВА́ЛЬНИЙ
ВИЗНА́ВАНИЙ
ВИЗНАВА́ННЯ
ВИЗНАВА́ТИ
ВИЗНАВА́ТИСЯ
ВИЗНАВЕ́ЦЬ
ВИ́ЗНАНИЙ
ВИЗНА́ННЯ
ВИ́ЗНАТИ *див.* визнава́ти
ВИ́ЗНАТИСЯ *див.* визнава́тися
ВИЗНАТТЯ́ *див.* визна́ння
ВИЗНАЧА́ЛЬНИЙ
ВИЗНАЧА́ЛЬНІСТЬ
ВИЗНАЧА́ЛЬНО
ВИЗНАЧА́ННЯ
ВИЗНАЧА́ТИ
ВИЗНАЧА́ТИСЯ
ВИ́ЗНАЧЕНИЙ
ВИ́ЗНАЧЕНІСТЬ
ВИ́ЗНАЧЕННЯ
ВИ́ЗНАЧИТИ *див.* визнача́ти
ВИ́ЗНАЧИТИСЯ *див.* визнача́тися
ВИЗНАЧНИ́Й
ВИЗНА́ЧНИК
ВИЗНА́ЧНІСТЬ
ВИЗНА́ЧУВАНИЙ
ВИЗНА́ЧУВАНІСТЬ
ВИЗНА́ЧУВАТИ *див.* визнача́ти
ВИЗНА́ЧУВАТИСЯ *див.* визнача́тися
ВИ́ЗОЛЕНИЙ
ВИ́ЗОЛИТИ *див.* визо́лювати
ВИ́ЗОЛИТИСЯ *див.* визо́люватися
ВИ́ЗОЛОТИТИ *див.* визоло́чувати
ВИ́ЗОЛОТИТИСЯ *див.* визоло́чуватися
ВИ́ЗОЛОЧЕНИЙ
ВИЗОЛО́ЧУВАННЯ
ВИЗОЛО́ЧУВАТИ
ВИЗОЛО́ЧУВАТИСЯ
ВИЗО́ЛЮВАННЯ
ВИЗО́ЛЮВАТИ
ВИЗО́ЛЮВАТИСЯ
ВИ́ЗОРІТИ *див.* визо́рювати
ВИЗО́РЮВАТИ
ВИЗРІВА́ННЯ
ВИЗРІВА́ТИ
ВИ́ЗРІЛИЙ
ВИ́ЗРІТИ *див.* визріва́ти
ВИ́ЗУБЕНЬ
ВИ́ЗУБИТИ *див.* визу́блювати
ВИ́ЗУБЛЕНИЙ
ВИ́ЗУБЛИТИСЯ *див.* визу́блюватися
ВИЗУ́БЛЮВАТИ
ВИЗУ́БЛЮВАТИСЯ
ВИ́ЗУБРЕНИЙ
ВИ́ЗУБРИТИ *див.* визу́брювати
ВИЗУ́БРЮВАННЯ
ВИЗУ́БРЮВАТИ
ВИЗУ́БРЮВАТИСЯ
ВИЗУВА́ТИ
ВИЗУ́ДЖУВАТИ
ВИЗУ́ДЖУВАТИСЯ
ВИ́ЗУДИТИ *див.* визу́джувати
ВИ́ЗУТИ *див.* визува́ти
ВИЇДА́ТИ
ВИЇДА́ТИСЯ
ВИ́ЇДЕНИЙ
ВИЇЖДЖА́ТИ
ВИ́ЇЖДЖЕНИЙ
ВИ́ЇЖДЖЕННЯ
ВИЇ́ЖДЖУВАННЯ
ВИЇ́ЖДЖУВАТИ
ВИ́ЇЗД
ВИ́ЇЗДИТИ *див.* виї́жджувати
ВИЇЗДИ́ТИ *див.* виїжджа́ти
ВИ́ЇЗДКА
ВИЇЗНИ́Й
ВИ́ЇМКА
ВИ́ЇМКОВИЙ
ВИЇМКО́ВИЙ
ВИЇМКО́ВІСТЬ
ВИЇМКО́ВО
ВИ́ЇМОК
ВИ́ЇМЧАСТИЙ
ВИ́ЇМЧАСТІСТЬ
ВИ́ЇСТИ *див.* виїда́ти
ВИ́ЇХАТИ *див.* виїжджа́ти
ВИЙ
ВИЙМА́ЛЬНИЙ
ВИЙМА́ННЯ
ВИЙМА́ТИ
ВИЙМА́ТИСЯ
ВИ́ЙНЯТИ *див.* вийма́ти
ВИ́ЙНЯТИЙ
ВИ́ЙНЯТИСЯ *див.* вийма́тися
ВИЙНЯТТЯ́
ВИ́ЙТИ *див.* вихо́дити
ВИ́КА
ВИКАБЛУ́ЧУВАННЯ
ВИКАБЛУ́ЧУВАТИ
ВИКАБЛУ́ЧУВАТИСЯ
ВИ́КАДРУВАНИЙ

ВИ́КАДРУВАННЯ
ВИ́КАДРУВАТИ
ВИКА́ЖЧИК
ВИКА́ЖЧИЦЯ
ВИ́КАЗ
ВИ́КАЗАНИЙ
ВИ́КАЗАННЯ
ВИ́КАЗАТИ *див.* вика́зувати
ВИ́КАЗИТИСЯ
ВИ́КАЗКА
ВИКА́ЗУВАННЯ
ВИКА́ЗУВАТИ
ВИКА́ЗУВАТИСЯ
ВИКА́ЗУВАЧ
ВИКА́ЗУВАЧКА
ВИ́КАННЯ
ВИ́КАНЮЧЕНИЙ
ВИ́КАНЮЧИТИ *див.* виканю́чувати
ВИКАНЮ́ЧУВАННЯ
ВИКАНЮ́ЧУВАТИ
ВИКАНЮ́ЧУВАТИСЯ
ВИ́КАПАНИЙ
ВИ́КАПАТИ *див.* вика́пувати
ВИКА́ПУВАТИ
ВИ́КАРАБКАТИСЯ *див.* викара́бкуватися
ВИКАРА́БКУВАТИСЯ
ВИ́КАРАСКАТИСЯ *див.* викара́скуватися
ВИКАРА́СКУВАТИСЯ
ВИ́КАРАТИ
ВИКАРБО́ВУВАТИ
ВИКАРБО́ВУВАТИСЯ
ВИ́КАРБУВАНИЙ
ВИ́КАРБУВАТИ *див.* викарбо́вувати
ВИ́КАРБУВАТИСЯ *див.* викарбо́вуватися
ВИ́КАТИ
ВИКА́ТНИК
ВИКА́ТНИЦЯ
ВИ́КАЧАНИЙ
ВИ́КАЧАННЯ
ВИ́КАЧАТИ *див.* вика́чувати
ВИ́КАЧАТИСЯ *див.* вика́чуватися
ВИ́КАЧКА
ВИКА́ЧУВАНИЙ
ВИКА́ЧУВАННЯ
ВИКА́ЧУВАТИ
ВИКА́ЧУВАТИСЯ
ВИКА́ШЛЮВАННЯ
ВИКА́ШЛЮВАТИ
ВИКА́ШЛЮВАТИСЯ
ВИ́КАШЛЯНУТИ
ВИ́КАШЛЯТИ *див.* вика́шлювати
ВИ́КАШЛЯТИСЯ *див.* вика́шлюватися
ВИКВА́ШУВАННЯ
ВИКВА́ШУВАТИ
ВИ́КИД
ВИКИДА́ЙЛО
ВИ́КИДАНИЙ
ВИКИДА́ННЯ
ВИ́КИДАТИ
ВИКИДА́ТИ
ВИКИДА́ТИСЯ
ВИКИДА́Ч
ВИ́КИДЕНЬ
ВИКИДНИ́Й
ВИКИДОНЕБЕЗПЕ́ЧНИЙ
ВИКИДОНЕБЕЗПЕ́ЧНІСТЬ
ВИ́КИНЕНИЙ
ВИ́КИНУТИ *див.* викида́ти
ВИ́КИНУТИЙ *див.* ви́кинений
ВИ́КИНУТИСЯ *див.* викида́тися
ВИКИПА́ННЯ
ВИКИПА́ТИ
ВИ́КИПІТИ *див.* википа́ти
ВИ́КИП'ЯТИТИ
ВИ́КИП'ЯТИТИСЯ
ВИКИСА́ННЯ
ВИКИСА́ТИ
ВИ́КИСНУТИ *див.* викиса́ти
ВИ́КИШКАТИ *див.* вики́шкувати
ВИ́КИШКУВАТИ
ВИКИ́ШКУВАТИ
ВИ́КІНЧЕНИЙ
ВИ́КІНЧЕНІСТЬ
ВИ́КІНЧЕННЯ
ВИ́КІНЧИТИ *див.* викі́нчувати
ВИ́КІНЧИТИСЯ *див.* викі́нчуватися
ВИКІ́НЧУВАЛЬНИЙ
ВИКІ́НЧУВАТИ
ВИКІ́НЧУВАТИСЯ
ВИ́КЛАД
ВИКЛАДА́ННЯ
ВИКЛАДА́ТИ
ВИКЛАДА́ТИСЯ
ВИКЛАДА́ЦЬКИЙ
ВИКЛАДА́Ч
ВИКЛАДА́ЧКА
ВИ́КЛАДЕНИЙ
ВИ́КЛАДЕННЯ
ВИ́КЛАДКА
ВИКЛА́ДНИЙ
ВИКЛА́ДНО
ВИКЛАДО́ВИЙ
ВИ́КЛАДЧАСТИЙ
ВИ́КЛАСТИ *див.* виклада́ти
ВИКЛА́ЦУВАТИ
ВИ́КЛЕЄНИЙ
ВИ́КЛЕЇТИ *див.* викле́ювати
ВИ́КЛЕЙМИТИ
ВИ́КЛЕПАНИЙ
ВИ́КЛЕПАТИ *див.* викле́пувати
ВИ́КЛЕПАТИСЯ *див.* викле́пуватися
ВИКЛЕ́ПУВАННЯ
ВИКЛЕ́ПУВАТИ
ВИКЛЕ́ПУВАТИСЯ
ВИКЛЕ́ЮВАННЯ
ВИКЛЕ́ЮВАТИ
ВИКЛЕ́ЮВАТИСЯ
ВИ́КЛИК
ВИ́КЛИКАНИЙ
ВИКЛИКА́ННЯ
ВИ́КЛИКАТИ *див.* виклика́ти
ВИКЛИКА́ТИ
ВИ́КЛИКАТИСЯ *див.* виклика́тися
ВИКЛИКА́ТИСЯ
ВИ́КЛИКНУТИ *див.* виклика́ти
ВИКЛИ́КУВАНИЙ
ВИКЛИ́КУВАННЯ
ВИКЛИ́КУВАТИ *див.* виклика́ти
ВИКЛИНА́ТИ
ВИ́КЛИНИТИСЯ *див.* викли́нюватися
ВИКЛИ́НЮВАННЯ
ВИКЛИ́НЮВАТИСЯ
ВИКЛИЧНИ́Й
ВИ́КЛИЧНІСТЬ
ВИ́КЛИЧНО
ВИ́КЛОПОТАНИЙ
ВИ́КЛОПОТАННЯ
ВИ́КЛОПОТАТИ *див.* виклопо́тувати
ВИКЛОПО́ТУВАТИ
ВИКЛОПО́ТУВАТИСЯ
ВИКЛЬО́ВУВАННЯ
ВИКЛЬО́ВУВАТИ
ВИКЛЬО́ВУВАТИСЯ
ВИ́КЛЮВАТИ *див.* викльо́вувати
ВИ́КЛЮВАТИСЯ *див.* викльо́вуватися
ВИ́КЛЮНУТИ
ВИ́КЛЮНУТИСЯ *див.* викльо́вуватися
ВИКЛЮЧА́ННЯ
ВИКЛЮЧА́ТИ
ВИКЛЮЧА́ТИСЯ
ВИ́КЛЮЧЕНИЙ
ВИ́КЛЮЧЕНІСТЬ
ВИ́КЛЮЧЕННЯ
ВИ́КЛЮЧИТИ *див.* виключа́ти
ВИ́КЛЮЧИТИСЯ *див.* виключа́тися
ВИ́КЛЮЧКА
ВИ́КЛЮЧНИЙ
ВИ́КЛЮЧНІСТЬ
ВИ́КЛЮЧНО
ВИ́КЛЯСТИ *див.* виклина́ти
ВИ́КЛЯТИЙ
ВИ́КОВЗАНИЙ
ВИ́КОВЗАТИ
ВИ́КОВИЙ
ВИ́КОВОК
ВИКО́ВУВАНИЙ
ВИКО́ВУВАННЯ
ВИКО́ВУВАТИ
ВИКО́ВУВАТИСЯ
ВИ́КОЛЕННЯ
ВИ́КОЛИСАНИЙ
ВИ́КОЛИСАТИ *див.* иколи́сувати
ВИКОЛИ́СУВАТИ
ВИ́КОЛИХАНИЙ
ВИ́КОЛИХАТИ *див.* околи́хувати
ВИКОЛИ́ХУВАТИ
ВИКОЛИ́ХУВАТИСЯ

ВИ́КОЛОСИТИСЯ *див.* виколо́шуватися
ВИ́КОЛОТИ *див.* вико́лювати
ВИ́КОЛОТИЙ
ВИКОЛО́ШУВАННЯ
ВИКОЛО́ШУВАТИСЯ
ВИ́КОЛУПАНИЙ
ВИ́КОЛУПАТИ *див.* виколу́пувати
ВИ́КОЛУПНУТИ
ВИКОЛУ́ПУВАННЯ
ВИКОЛУ́ПУВАТИ
ВИКОЛУ́ПУВАТИСЯ
ВИКО́ЛЮВАННЯ
ВИКО́ЛЮВАТИ
ВИКО́ЛЮВАТИСЯ
ВИКОЛЯДО́ВУВАТИ
ВИ́КОЛЯДУВАНИЙ
ВИ́КОЛЯДУВАТИ *див.* виколядо́вувати
ВИ́КОМПОНУВАТИ
ВИКОНА́ВЕЦЬ
ВИКОНА́ВИЦЯ
ВИКОНА́ВСТВО
ВИКОНА́ВСЬКИЙ
ВИКОНА́ВЧИЙ
ВИ́КОНАНИЙ
ВИ́КОНАННЯ
ВИКОНА́ННЯ
ВИ́КОНАТИ *див.* вико́нувати
ВИ́КОНАТИСЯ *див.* вико́нуватися
ВИКОНКО́М
ВИКОНКО́МІВЕЦЬ
ВИКОНКО́МІВСЬКИЙ
ВИ́КОНОПАТИТИ *див.* виконопа́чувати
ВИКОНОПА́ЧУВАННЯ
ВИКОНОПА́ЧУВАТИ
ВИКОНОПА́ЧУВАТИСЯ
ВИКОНРО́Б
ВИКО́НУВАНИЙ
ВИКО́НУВАННЯ
ВИКО́НУВАТИ
ВИКО́НУВАТИСЯ
ВИКО́НУВАЧ
ВИКО́НУВАЧКА
ВИ́КОПАНИЙ
ВИ́КОПАТИ *див.* вико́пувати
ВИ́КОПАТИСЯ *див.* вико́пуватися
ВИ́КОПИРСАТИ *див.* викопи́рсувати
ВИКОПИ́РСУВАТИ
ВИКОПИ́РСУВАТИСЯ
ВИКОПНИ́Й
ВИ́КОПТИТИ *див.* вико́пчувати
ВИ́КОПТИТИСЯ *див.* вико́пчуватися
ВИКО́ПУВАННЯ
ВИКО́ПУВАТИ
ВИКО́ПУВАТИСЯ
ВИ́КОПЧЕНИЙ
ВИКО́ПЧУВАННЯ
ВИКО́ПЧУВАТИ
ВИКО́ПЧУВАТИСЯ
ВИ́КОРЕНЕНИЙ
ВИ́КОРЕНЕННЯ
ВИ́КОРЕНИТИ *див.* викорі́нювати
ВИ́КОРЕНИТИСЯ *див.* викорі́нюватися
ВИ́КОРИСТАНИЙ
ВИ́КОРИСТАННЯ
ВИКОРИСТА́ННЯ
ВИ́КОРИСТАТИ *див.* використо́вувати
ВИ́КОРИСТАТИСЯ *див.* використо́вуватися
ВИКОРИСТО́ВНИЙ
ВИКОРИСТО́ВНІСТЬ
ВИКОРИСТО́ВУВАНИЙ
ВИКОРИСТО́ВУВАННЯ
ВИКОРИСТО́ВУВАТИ
ВИКОРИСТО́ВУВАТИСЯ
ВИ́КОРІНЕНИЙ *див.* ви́кореннений
ВИ́КОРІНЕННЯ *див.* ви́кореннення
ВИ́КОРІНИТИ *див.* ви́коренити
ВИ́КОРІНИТИСЯ *див.* ви́коренитися
ВИКОРІ́НЮВАННЯ
ВИКОРІ́НЮВАТИ
ВИКОРІ́НЮВАТИСЯ
ВИКОРІНЯ́ТИ *див.* викорі́нювати
ВИКОРІНЯ́ТИСЯ *див.* викорі́нюватися
ВИКОРЧО́ВУВАНИЙ
ВИКОРЧО́ВУВАННЯ
ВИКОРЧО́ВУВАТИ
ВИКОРЧО́ВУВАТИСЯ
ВИКОРЧО́ВУВАЧ
ВИ́КОРЧУВАНИЙ
ВИ́КОРЧУВАННЯ
ВИ́КОРЧУВАТИ *див.* викорчо́вувати
ВИ́КОСИТИ *див.* вико́шувати
ВИ́КОТ
ВИ́КОТИТИ *див.* вико́чувати
ВИ́КОТИТИСЯ *див.* вико́чуватися
ВИ́КОХАНИЙ
ВИ́КОХАТИ *див.* вико́хувати
ВИ́КОХАТИСЯ *див.* вико́хуватися
ВИКО́ХУВАНИЙ
ВИКО́ХУВАННЯ
ВИКО́ХУВАТИ
ВИКО́ХУВАТИСЯ
ВИ́КОЧЕНИЙ
ВИКО́ЧУВАНИЙ
ВИКО́ЧУВАННЯ
ВИКО́ЧУВАТИ
ВИКО́ЧУВАТИСЯ
ВИ́КОШЕНИЙ
ВИКО́ШУВАННЯ
ВИКО́ШУВАТИ
ВИКО́ШУВАТИСЯ
ВИКРАДА́ННЯ
ВИКРАДА́ТИ
ВИКРАДА́ТИСЯ
ВИКРАДА́Ч
ВИКРАДА́ЧКА
ВИ́КРАДЕНИЙ
ВИ́КРАДЕННЯ
ВИ́КРАСИТИ *див.* викра́шувати
ВИ́КРАСИТИСЯ *див.* викра́шуватися
ВИ́КРАСТИ *див.* викрада́ти
ВИ́КРАСТИСЯ *див.* викрада́тися
ВИКРАША́ТИСЯ
ВИ́КРАШЕНИЙ
ВИ́КРАШЕННЯ
ВИКРА́ШУВАННЯ
ВИКРА́ШУВАТИ
ВИКРА́ШУВАТИСЯ
ВИКРА́ЮВАТИ
ВИ́КРАЯНИЙ
ВИ́КРАЯТИ *див.* викра́ювати
ВИ́КРЕСАНИЙ
ВИ́КРЕСАТИ *див.* викре́шувати
ВИ́КРЕСАТИСЯ *див.* викре́шуватися
ВИ́КРЕСЛЕНИЙ
ВИ́КРЕСЛИТИ *див.* викре́слювати
ВИКРЕ́СЛЮВАННЯ
ВИКРЕ́СЛЮВАТИ
ВИКРЕ́СЛЮВАТИСЯ
ВИКРЕ́ШУВАННЯ
ВИКРЕ́ШУВАТИ
ВИКРЕ́ШУВАТИСЯ
ВИКРИВА́ЛЬНИЙ
ВИКРИВА́ЛЬНИК
ВИКРИВА́ЛЬНИЦЯ
ВИКРИВА́ННЯ
ВИКРИВА́ТИ
ВИКРИВА́ТИСЯ
ВИКРИВА́Ч
ВИКРИВА́ЧКА
ВИ́КРИВИТИ *див.* викривля́ти
ВИ́КРИВИТИСЯ *див.* викривля́тися
ВИ́КРИВЛЕНИЙ
ВИ́КРИВЛЕНІСТЬ
ВИ́КРИВЛЕННЯ
ВИ́КРИВЛЕНО
ВИКРИВЛЯ́ННЯ
ВИКРИВЛЯ́ТИ
ВИКРИВЛЯ́ТИСЯ
ВИКРИВНИ́Й
ВИ́КРИК
ВИ́КРИКНУТИ
ВИ́КРИКНУТИЙ
ВИКРИ́КУВАННЯ
ВИКРИ́КУВАТИ
ВИКРИСТАЛІЗО́ВУВАТИСЯ
ВИ́КРИСТАЛІЗУВАНИЙ
ВИ́КРИСТАЛІЗУВАННЯ
ВИ́КРИСТАЛІЗУВАТИСЯ *див.* викристалізо́вуватися
ВИ́КРИТИ *див.* викрива́ти
ВИ́КРИТИЙ
ВИ́КРИТИСЯ *див.* викрива́тися
ВИКРИТТЯ́
ВИ́КРИЧАТИ
ВИ́КРИЧАТИСЯ
ВИ́КРИШЕНИЙ
ВИ́КРИШИТИ *див.* викри́шувати
ВИ́КРИШИТИСЯ *див.* викри́шуватися

ВИКРИ́ШУВАННЯ
ВИКРИ́ШУВАТИ
ВИКРИ́ШУВАТИСЯ
ВИ́КРІЙ
ВИ́КРІЙКА
ВИ́КРОЄНИЙ
ВИ́КРОЇТИ *див.* викро́ювати
ВИ́КРОЇТИСЯ *див.* викро́юватися
ВИ́КРОЙКА *див.* ви́крійка
ВИКРО́ЮВАННЯ
ВИКРО́ЮВАТИ
ВИКРО́ЮВАТИСЯ
ВИ́КРУГЛИТИ *див.* викру́глювати
ВИ́КРУГЛИТИСЯ *див.* викру́глюватися
ВИКРУ́ГЛЮВАТИ
ВИКРУ́ГЛЮВАТИСЯ
ВИКРУГЛЯ́ТИ *див.* викру́глювати
ВИКРУГЛЯ́ТИСЯ *див.* викру́глюватися
ВИ́КРУТ
ВИКРУТА́С
ВИКРУТА́СОМ
ВИ́КРУТЕНЬ
ВИ́КРУТИТИ *див.* викру́чувати
ВИ́КРУТИТИСЯ *див.* викру́чуватися
ВИ́КРУТКА
ВИ́КРУЧЕНИЙ
ВИКРУ́ЧУВАННЯ
ВИКРУ́ЧУВАТИ
ВИКРУ́ЧУВАТИСЯ
ВИ́КУВАНИЙ
ВИ́КУВАТИ[1] *див.* вико́вувати
ВИ́КУВАТИ[2]
ВИ́КУВАТИСЯ *див.* вико́вуватися
ВИ́КУП
ВИ́КУПАНИЙ
ВИ́КУПАТИ
ВИКУПА́ТИ *див.* викупо́вувати
ВИ́КУПАТИСЯ
ВИ́КУПИТИ *див.* викупо́вувати
ВИ́КУПИТИСЯ *див.* викупо́вуватися
ВИ́КУПЛЕНИЙ
ВИ́КУПЛЕННЯ
ВИКУПЛЯ́ТИ *див.* викупо́вувати
ВИКУПЛЯ́ТИСЯ *див.* викупо́вуватися
ВИКУПНЕ́
ВИКУПНИ́Й
ВИКУПНИ́К
ВИКУПНИ́ЦЯ
ВИКУПО́ВУВАНИЙ
ВИКУПО́ВУВАННЯ
ВИКУПО́ВУВАТИ
ВИКУПО́ВУВАТИСЯ
ВИ́КУРЕНИЙ
ВИ́КУРИТИ *див.* вику́рювати
ВИ́КУРИТИСЯ *див.* вику́рюватися
ВИКУ́РЮВАНИЙ
ВИКУ́РЮВАННЯ
ВИКУ́РЮВАТИ
ВИКУ́РЮВАТИСЯ
ВИ́КУСИТИ *див.* вику́шувати
ВИ́КУТИ *див.* вико́вувати
ВИ́КУТИЙ
ВИ́КУШАНИЙ
ВИ́КУШАТИ
ВИ́КУШЕНИЙ
ВИКУ́ШУВАННЯ
ВИКУ́ШУВАТИ
ВИКУ́ШУВАТИСЯ
ВИ́ЛА
ВИ́ЛАДНАНИЙ
ВИ́ЛАДНАТИ
ВИ́ЛАДНАТИСЯ *див.* виладно́вуватися
ВИЛАДНО́ВУВАТИ
ВИЛАДНО́ВУВАТИСЯ
ВИ́ЛАДНУВАТИ *див.* виладно́вувати
ВИ́ЛАДНУВАТИСЯ *див.* виладно́вуватися
ВИ́ЛАЗ
ВИ́ЛАЗИТИ
ВИЛА́ЗИТИ
ВИ́ЛАЗКА
ВИ́ЛАМАНИЙ
ВИ́ЛАМАННЯ
ВИ́ЛАМАТИ *див.* вила́мувати
ВИ́ЛАМАТИСЯ *див.* вила́муватися
ВИЛА́МУВАННЯ
ВИЛА́МУВАТИ
ВИЛА́МУВАТИСЯ
ВИ́ЛАТАНИЙ
ВИ́ЛАТАТИ
ВИ́ЛАШТУВАТИСЯ
ВИ́ЛАЯНИЙ
ВИ́ЛАЯТИ
ВИ́ЛАЯТИСЯ
ВИ́ЛЕЖАНИЙ
ВИ́ЛЕЖАТИ *див.* виле́жувати
ВИ́ЛЕЖАТИСЯ *див.* виле́жуватися
ВИЛЕ́ЖУВАННЯ
ВИЛЕ́ЖУВАТИ
ВИЛЕ́ЖУВАТИСЯ
ВИ́ЛЕТІТИ *див.* виліта́ти
ВИ́ЛИВ
ВИЛИВА́ЛЬНИК
ВИЛИВА́ЛЬНИЦЯ
ВИЛИ́ВАНЕЦЬ
ВИЛИ́ВАНИЙ
ВИЛИВА́ННЯ
ВИЛИВА́ТИ
ВИЛИВА́ТИСЯ
ВИ́ЛИВЕНЬ
ВИЛИВНИ́Й
ВИЛИВНИ́ЦЯ
ВИ́ЛИВОК
ВИ́ЛИЗАНИЙ
ВИ́ЛИЗАТИ *див.* вили́зувати
ВИ́ЛИЗАТИСЯ *див.* вили́зуватися
ВИЛИ́ЗУВАННЯ
ВИЛИ́ЗУВАТИ
ВИЛИ́ЗУВАТИСЯ
ВИ́ЛИНУТИ
ВИ́ЛИНЯЛИЙ
ВИ́ЛИНЯТИ
ВИ́ЛИСІТИ
ВИ́ЛИСК
ВИЛИ́СКУВАТИ
ВИЛИ́СКУВАТИСЯ
ВИ́ЛИТИ *див.* вилива́ти
ВИ́ЛИТИЙ
ВИ́ЛИТИСЯ *див.* вилива́тися
ВИЛИЦЮВА́ТИЙ
ВИ́ЛИЦЯ
ВИ́ЛИЧНИЙ
ВИЛІЗА́ННЯ
ВИЛІЗА́ТИ *див.* вила́зити
ВИ́ЛІЗЛИЙ
ВИ́ЛІЗТИ *див.* вила́зити
ВИЛІКО́ВНИЙ
ВИЛІКО́ВНІСТЬ
ВИЛІКО́ВУВАННЯ
ВИЛІКО́ВУВАТИ
ВИЛІКО́ВУВАТИСЯ
ВИ́ЛІКУВАНИЙ
ВИ́ЛІКУВАННЯ
ВИ́ЛІКУВАТИ *див.* виліко́вувати
ВИ́ЛІКУВАТИСЯ *див.* виліко́вуватися
ВИ́ЛІПИТИ *див.* вилі́плювати
ВИ́ЛІПЛЕНИЙ
ВИЛІ́ПЛЮВАННЯ
ВИЛІ́ПЛЮВАТИ
ВИЛІ́ПЛЮВАТИСЯ
ВИ́ЛІПОК
ВИ́ЛІСОК
ВИ́ЛІТ
ВИЛІТА́ННЯ
ВИ́ЛІТАТИ
ВИЛІТА́ТИ
ВИ́ЛІТУВАТИ
ВИ́ЛІЧЕНИЙ
ВИ́ЛІЧЕННЯ
ВИ́ЛІЧИТИ *див.* вилі́чувати
ВИ́ЛІЧИТИСЯ *див.* вилі́чуватися
ВИЛІ́ЧУВАННЯ
ВИЛІ́ЧУВАТИ
ВИЛІ́ЧУВАТИСЯ
ВИ́ЛКА[1]
ВИ́ЛКА[2]
ВИ́ЛКОВИЙ
ВИЛКОПОДІ́БНИЙ
ВИ́ЛЛЯТИ *див.* вилива́ти
ВИ́ЛЛЯТИСЯ *див.* вилива́тися
ВИ́ЛОВ
ВИ́ЛОВИТИ *див.* вило́влювати
ВИ́ЛОВЛЕНИЙ
ВИ́ЛОВЛЕННЯ
ВИЛО́ВЛЮВАННЯ
ВИЛО́ВЛЮВАТИ
ВИЛО́ВЛЮВАТИСЯ
ВИЛО́ГА
ВИЛО́ГОВИЙ
ВИЛО́ЖИСТИЙ

ВИ́ЛОЖИТИ *див.* виклада́ти
ВИЛО́ЖНИЙ
ВИ́ЛОЇТИ
ВИ́ЛОМ
ВИ́ЛОМИТИ *див.* вило́млювати
ВИ́ЛОМЛЕНИЙ
ВИ́ЛОМЛЕННЯ
ВИЛО́МЛЮВАННЯ
ВИЛО́МЛЮВАТИ
ВИЛО́МЛЮВАТИСЯ
ВИЛОПОДІ́БНИЙ
ВИЛОРІ́Г
ВИЛОРО́ГОВІ
ВИ́ЛОЧКА
ВИ́ЛОЧКОВИЙ
ВИ́ЛОЩЕНИЙ
ВИ́ЛОЩИТИ *див.* вило́щувати
ВИ́ЛОЩИТИСЯ *див.* вило́щуватися
ВИЛО́ЩУВАННЯ
ВИЛО́ЩУВАТИ
ВИЛО́ЩУВАТИСЯ
ВИЛУГО́ВУВАННЯ
ВИЛУГО́ВУВАТИ
ВИЛУГО́ВУВАТИСЯ
ВИ́ЛУГУВАНИЙ
ВИ́ЛУГУВАТИ *див.* вилуго́вувати
ВИ́ЛУГУВАТИСЯ *див.* вилуго́вуватися
ВИ́ЛУДЖЕНИЙ
ВИ́ЛУДЖЕННЯ
ВИЛУ́ДЖУВАННЯ
ВИЛУ́ДЖУВАТИ
ВИЛУ́ДЖУВАТИСЯ
ВИ́ЛУДИТИ *див.* вилу́джувати
ВИ́ЛУЖЕНИЙ
ВИ́ЛУЖЕННЯ
ВИ́ЛУЖИТИ *див.* вилуго́вувати
ВИ́ЛУЖИТИСЯ *див.* вилуго́вуватися
ВИ́ЛУЗАТИ *див.* вилу́зувати
ВИ́ЛУЗАТИСЯ *див.* вилу́зуватися
ВИ́ЛУЗНУТИСЯ
ВИЛУ́ЗУВАТИ
ВИЛУ́ЗУВАТИСЯ
ВИ́ЛУПАТИ
ВИ́ЛУПИТИ *див.* вилу́плювати
ВИ́ЛУПИТИСЯ *див.* вилу́плюватися
ВИ́ЛУПЛЕНИЙ
ВИ́ЛУПЛЕННЯ
ВИЛУ́ПЛЮВАННЯ
ВИЛУ́ПЛЮВАТИ
ВИЛУ́ПЛЮВАТИСЯ
ВИ́ЛУПОК
ВИЛУПЧА́
ВИ́ЛУСКАТИ *див.* вилу́скувати
ВИЛУ́СКУВАТИ
ВИЛУЧА́ННЯ
ВИЛУЧА́ТИ
ВИЛУЧА́ТИСЯ
ВИ́ЛУЧЕНИЙ
ВИ́ЛУЧЕННЯ
ВИ́ЛУЧИТИ *див.* вилуча́ти
ВИ́ЛУЧИТИСЯ *див.* вилуча́тися
ВИ́ЛУШОК
ВИ́ЛУЩЕНИЙ
ВИ́ЛУЩЕННЯ
ВИ́ЛУЩИТИ *див.* вилу́щувати
ВИ́ЛУЩИТИСЯ *див.* вилу́щуватися
ВИЛУ́ЩУВАННЯ
ВИЛУ́ЩУВАТИ
ВИЛУ́ЩУВАТИСЯ
ВИЛЬНУ́ТИ
ВИЛЬО́ТИ
ВИЛЬЦЕ́
ВИ́ЛЮДНІЛИЙ
ВИ́ЛЮДНІТИ *див.* вилю́днювати
ВИЛЮ́ДНЮВАТИ
ВИЛЯГА́ННЯ
ВИЛЯГА́ТИ
ВИ́ЛЯГТИ *див.* виляга́ти
ВИ́ЛЯКАТИ *див.* виля́кувати
ВИЛЯ́КУВАТИ
ВИЛЯ́ННЯ
ВИ́ЛЯПАТИ *див.* виля́пувати
ВИЛЯ́ПУВАТИ
ВИ́ЛЯСК
ВИЛЯ́СКУВАННЯ
ВИЛЯ́СКУВАТИ
ВИ́ЛЯСНУТИ
ВИЛЯ́ТИ
ВИМАГА́ННЯ
ВИМАГА́ТИ
ВИМАГА́ТИСЯ
ВИМАГА́ЦТВО
ВИМАГА́ЦЬКИЙ
ВИМАГА́Ч
ВИМАГА́ЧКА
ВИ́МАГЛЮВАТИ
ВИ́МАЗАНИЙ
ВИ́МАЗАТИ *див.* вима́зувати
ВИ́МАЗАТИСЯ *див.* вима́зуватися
ВИМА́ЗУВАННЯ
ВИМА́ЗУВАТИ
ВИМА́ЗУВАТИСЯ
ВИМАЙСТРО́ВУВАТИ
ВИМАЛЬО́ВУВАННЯ
ВИМАЛЬО́ВУВАТИ
ВИМАЛЬО́ВУВАТИСЯ
ВИ́МАЛЮВАНИЙ
ВИ́МАЛЮВАТИ *див.* вимальо́вувати
ВИ́МАЛЮВАТИСЯ *див.* вимальо́вуватися
ВИ́МАНДРУВАТИ
ВИ́МАНЕНИЙ
ВИ́МАНИТИ *див.* вима́нювати
ВИ́МАНІЖИТИ
ВИ́МАНТАЧИТИ
ВИ́МАНТИТИ
ВИМА́НЮВАННЯ
ВИМА́НЮВАТИ
ВИМА́НЮВАТИСЯ
ВИ́МАРЕНИЙ
ВИ́МАРИТИ *див.* вима́рювати
ВИМАРШИРО́ВУВАТИ
ВИ́МАРШИРУВАТИ *див.* вимарширо́вувати
ВИМА́РЮВАТИ
ВИ́МАСТИТИ *див.* вима́щувати
ВИ́МАСТИТИСЯ *див.* вима́щуватися
ВИ́МАХ
ВИ́МАХАТИ
ВИ́МАХНУТИ
ВИМА́ХУВАННЯ
ВИМА́ХУВАТИ
ВИ́МАЦАТИ *див.* вима́цувати
ВИМА́ЦУВАТИ
ВИ́МАЩЕНИЙ
ВИМА́ЩУВАННЯ
ВИМА́ЩУВАТИ
ВИМА́ЩУВАТИСЯ
ВИМЕЖО́ВУВАННЯ
ВИМЕЖО́ВУВАТИ
ВИМЕЖО́ВУВАТИСЯ
ВИ́МЕЖУВАННЯ
ВИ́МЕЖУВАТИ *див.* вимежо́вувати
ВИ́МЕЖУВАТИСЯ *див.* вимежо́вуватися
ВИМЕ́ЛЮВАННЯ
ВИМЕ́ЛЮВАТИ
ВИМЕ́ЛЮВАТИСЯ
ВИ́МЕРЕЖАНИЙ *див.* ви́мережений
ВИ́МЕРЕЖАТИ *див.* вимере́жувати
ВИ́МЕРЕЖАТИСЯ *див.* вимере́жуватися
ВИ́МЕРЕЖЕНИЙ
ВИ́МЕРЕЖИТИ *див.* вимере́жувати
ВИ́МЕРЕЖИТИСЯ *див.* вимере́жуватися
ВИМЕРЕ́ЖУВАТИ
ВИМЕРЕ́ЖУВАТИСЯ
ВИМЕРЗА́ННЯ
ВИМЕРЗА́ТИ
ВИ́МЕРЗЛИЙ
ВИ́МЕРЗНУТИ *див.* вимерза́ти
ВИ́МЕРЗТИ *див.* вимерза́ти
ВИ́МЕРЛИЙ
ВИ́МЕРТИ *див.* вимира́ти
ВИ́МЕСТИ *див.* виміта́ти
ВИ́МЕСТИСЯ *див.* виміта́тися
ВИ́МЕТЕНИЙ
ВИ́МЕТИКУВАТИ
ВИ́МЕТНУТИСЯ
ВИМИВА́ННЯ
ВИМИВА́ТИ
ВИМИВА́ТИСЯ
ВИМИ́ВИНА
ВИМИВНИ́Й
ВИМИКА́ННЯ
ВИ́МИКАТИ *див.* вими́кувати
ВИМИКА́ТИ
ВИМИКА́ТИСЯ[1]
ВИМИКА́ТИСЯ[2]

ВИМИКА́Ч
ВИМИ́КУВАННЯ
ВИМИ́КУВАТИ
ВИМИНА́ННЯ[1]
ВИМИНА́ННЯ[2]
ВИМИНА́ТИ[1]
ВИМИНА́ТИ[2]
ВИМИНА́ТИСЯ
ВИ́МИНУТИ *див.* вимина́ти[2]
ВИМИРА́ННЯ
ВИМИРА́ТИ
ВИМИРА́ЮЧИЙ
ВИ́МИСЕЛ
ВИ́МИСЛЕНИЙ *див.* ви́мишлений
ВИМИСЛИ́ВИЙ
ВИ́МИСЛИТИ *див.* вимишля́ти
ВИМИ́СЛЮВАТИ *див.* вимишля́ти
ВИ́МИТИ *див.* вимива́ти
ВИ́МИТИЙ
ВИ́МИТИСЯ *див.* вимива́тися
ВИ́МИШЛЕНИЙ
ВИМИШЛЯ́ТИ
ВИ́МІЗЕРНІТИ
ВИ́МІЛИТИ *див.* вимі́лювати
ВИМІ́ЛЮВАТИ
ВИМІ́ЛЮВАТИСЯ
ВИ́МІН
ВИМІ́НА *див.* ви́мін
ВИМІ́НЮВАННЯ
ВИМІ́НЮВАТИ
ВИМІ́НЮВАТИСЯ
ВИ́МІНЯНИЙ
ВИ́МІНЯТИ *див.* вимі́нювати
ВИ́МІР
ВИ́МІРИТИ *див.* вимі́рювати
ВИ́МІРИТИСЯ *див.* вимі́рюватися
ВИМІРКО́ВУВАТИ
ВИ́МІРКУВАНИЙ
ВИ́МІРКУВАТИ *див.* вимірко́вувати
ВИМІРНИ́Й
...ВИ́МІРНИЙ
ВИМІ́РНИК
ВИМІ́РНІСТЬ
ВИМІ́РЮВАЛЬНИЙ
ВИМІ́РЮВАНИЙ
ВИМІ́РЮВАНІСТЬ
ВИМІ́РЮВАННЯ
ВИМІ́РЮВАТИ
ВИМІ́РЮВАТИСЯ
ВИМІ́РЮВАЧ
ВИ́МІРЯНИЙ
ВИМІРЯ́ННЯ
ВИ́МІРЯТИ *див.* вимі́рювати
ВИМІРЯ́ТИ *див.* вимі́рювати
ВИ́МІРЯТИСЯ *див.* вимі́рюватися
ВИМІРЯ́ТИСЯ *див.* вимі́рюватися
ВИ́МІСИТИ *див.* вимі́шувати[1]
ВИ́МІСИТИСЯ *див.* вимі́шуватися[1]
ВИ́МІСТИТИ *див.* виміща́ти
ВИМІТА́ННЯ
ВИМІТА́ТИ
ВИМІТА́ТИСЯ
ВИ́МІТИТИ *див.* виміча́ти
ВИМІЧА́ТИ
ВИМІЧА́ТИСЯ
ВИ́МІШАНИЙ
ВИ́МІШАТИ *див.* вимі́шувати[2]
ВИ́МІШАТИСЯ *див.* вимі́шуватися[2]
ВИ́МІШЕНИЙ
ВИМІ́ШУВАННЯ[1]
ВИМІ́ШУВАННЯ[2]
ВИМІ́ШУВАТИ[1]
ВИМІ́ШУВАТИ[2]
ВИМІ́ШУВАТИСЯ[1]
ВИМІ́ШУВАТИСЯ[2]
ВИМІЩА́ТИ
ВИ́МКНЕНИЙ
ВИ́МКНЕННЯ
ВИ́МКНУТИ[1]
ВИ́МКНУТИ[2] *див.* вимика́ти
ВИ́МКНУТИЙ *див.* ви́мкнений
ВИ́МКНУТИСЯ[1] *див.* вимика́тися[1]
ВИ́МКНУТИСЯ[2] *див.* вимика́тися[2]
ВИМО́ВА
ВИ́МОВИТИ *див.* вимовля́ти
ВИ́МОВИТИСЯ *див.* вимовля́тися
ВИ́МОВКА
ВИ́МОВЛЕНИЙ
ВИ́МОВЛЕННЯ
ВИМОВЛЯ́ННЯ
ВИМОВЛЯ́ТИ
ВИМОВЛЯ́ТИСЯ
ВИМО́ВНИЙ
ВИМО́ВНІСТЬ
ВИМО́ВНО
ВИ́МОВЧАТИ
ВИМО́ГА
ВИМО́ГЛИВИЙ
ВИМО́ГЛИВІСТЬ
ВИМО́ГЛИВО
ВИ́МОГТИ *див.* вимага́ти
ВИМО́ЇНА
ВИ́МОК
ВИМОКА́ННЯ
ВИМОКА́ТИ
ВИ́МОКЛИЙ
ВИ́МОКНУТИ *див.* вимока́ти
ВИ́МОКТИ *див.* вимока́ти
ВИ́МОЛЕНИЙ
ВИ́МОЛИТИ *див.* вимо́лювати
ВИ́МОЛОТ
ВИ́МОЛОТИ *див.* виме́лювати
ВИ́МОЛОТИСЯ *див.* виме́люватися
ВИ́МОЛОТИТИ *див.* вимоло́чувати
ВИ́МОЛОТИТИСЯ *див.* вимоло́чуватися
ВИ́МОЛОЧЕНИЙ
ВИ́МОЛОЧЕННЯ
ВИМОЛО́ЧУВАННЯ
ВИМОЛО́ЧУВАТИ
ВИМОЛО́ЧУВАТИСЯ
ВИМО́ЛЮВАНИЙ
ВИМО́ЛЮВАННЯ
ВИМО́ЛЮВАТИ
ВИМО́РГУВАТИ
ВИМОРДО́ВУВАННЯ
ВИМОРДО́ВУВАТИ
ВИ́МОРДУВАНИЙ
ВИ́МОРДУВАННЯ
ВИ́МОРДУВАТИ *див.* вимордо́вувати
ВИ́МОРЕНИЙ
ВИ́МОРИТИ *див.* вимо́рювати
ВИ́МОРИТИСЯ *див.* вимо́рюватися
ВИ́МОРОЖЕНИЙ
ВИМОРО́ЖУВАННЯ
ВИМОРО́ЖУВАТИ
ВИМОРО́ЖУВАТИСЯ
ВИ́МОРОЗИТИ *див.* вимоpо́жувати
ВИ́МОРОЗИТИСЯ *див.* виморо́жуватися
ВИ́МОРОЗКИ
ВИ́МОРОЧНИЙ
ВИМО́РЮВАНИЙ
ВИМО́РЮВАННЯ
ВИМО́РЮВАТИ
ВИМО́РЮВАТИСЯ
ВИ́МОСТИТИ *див.* вимо́щувати
ВИ́МОСТКА
ВИ́МОТАНИЙ
ВИ́МОТАТИ *див.* вимо́тувати
ВИ́МОТАТИСЯ *див.* вимо́туватися
ВИМО́ТУВАННЯ
ВИМО́ТУВАТИ
ВИМО́ТУВАТИСЯ
ВИ́МОЧЕНИЙ
ВИ́МОЧЕННЯ
ВИ́МОЧИТИ *див.* вимо́чувати
ВИ́МОЧИТИСЯ *див.* вимо́чуватися
ВИ́МОЧКА
ВИМО́ЧУВАННЯ
ВИМО́ЧУВАТИ
ВИМО́ЧУВАТИСЯ
ВИМОЩА́ТИ *див.* вимо́щувати
ВИ́МОЩЕНИЙ
ВИМО́ЩУВАННЯ
ВИМО́ЩУВАТИ
ВИМО́ЩУВАТИСЯ
ВИ́МПЕЛ
ВИ́МПЕЛЬНИЙ
ВИМРІВА́ТИ
ВИМРІ́ЮВАТИ *див.* вимріва́ти
ВИ́МРІЯНИЙ
ВИ́МРІЯТИ *див.* вимріва́ти
ВИМУДРО́ВУВАТИ
ВИ́МУДРУВАТИ *див.* вимудро́вувати
ВИМУРО́ВУВАННЯ
ВИМУРО́ВУВАТИ
ВИ́МУРУВАНИЙ
ВИ́МУРУВАТИ *див.* вимуро́вувати
ВИ́МУСИТИ *див.* виму́шувати

ВИ́МУЧЕНИЙ
ВИ́МУЧЕНІСТЬ
ВИ́МУЧЕНО
ВИ́МУЧИТИ *див.* вимýчувати
ВИ́МУЧИТИСЯ *див.* вимýчуватися
ВИМУ́ЧУВАННЯ
ВИМУ́ЧУВАТИ
ВИМУ́ЧУВАТИСЯ
ВИ́МУШЕНИЙ
ВИ́МУШЕНІСТЬ
ВИ́МУШЕННЯ
ВИ́МУШЕНО
ВИМУШТРО́ВУВАТИ
ВИМУШТРО́ВУВАТИСЯ
ВИ́МУШТРУВАНИЙ
ВИ́МУШТРУВАНІСТЬ
ВИ́МУШТРУВАТИ *див.* вимуштрóвувати
ВИ́МУШТРУВАТИСЯ *див.* вимуштрóвуватися
ВИМУ́ШУВАТИ
ВИ́МЧАТИ
ВИ́МЧАТИСЯ
ВИ́М'Я
ВИ́М'ЯСТА
ВИ́М'ЯТИ *див.* виминáти[1]
ВИ́М'ЯТИЙ
ВИ́М'ЯЧКО
ВИНА́
ВИНАГОРО́ДА
ВИ́НАГОРОДЖЕНИЙ
ВИ́НАГОРОДЖЕННЯ
ВИНАГОРО́ДЖУВАННЯ
ВИНАГОРО́ДЖУВАТИ
ВИНАГОРО́ДЖУВАТИСЯ
ВИ́НАГОРОДИТИ *див.* винагорóджувати
ВИ́НАГОРОДИТИСЯ *див.* винагорóджуватися
ВИНА́ДЖУВАТИ
ВИ́НАДИТИ *див.* винáджувати
ВИ́НАЙДЕНИЙ
ВИ́НАЙДЕННЯ
ВИНА́ЙМ
ВИНАЙМА́ННЯ
ВИНАЙМА́ТИ
ВИНАЙМА́ТИСЯ
ВИНАЙМА́Ч
ВИНАЙМА́ЧКА
ВИ́НАЙМИТИ *див.* винаймáти
ВИ́НАЙМЛЕНИЙ
ВИ́НАЙНЯТИ *див.* винаймáти
ВИ́НАЙНЯТИСЯ *див.* винаймáтися
ВИНАЙНЯТТЯ́
ВИ́НАЙТИ *див.* винахóдити
ВИ́НАЙТИСЯ *див.* винахóдитися
ВИНА́Р
ВИНА́РНЯ
ВИ́НАРОДОВИТИ *див.* винародóвлювати
ВИ́НАРОДОВИТИСЯ *див.* винародóвлюватися
ВИ́НАРОДОВЛЕНИЙ
ВИ́НАРОДОВЛЕННЯ
ВИНАРОДО́ВЛЮВАННЯ
ВИНАРОДО́ВЛЮВАТИ
ВИНАРОДО́ВЛЮВАТИСЯ
ВИНА́РСТВО
ВИНА́РСЬКИЙ
ВИ́НАХІД
ВИНАХІ́ДЛИВИЙ
ВИНАХІ́ДЛИВІСТЬ
ВИНАХІ́ДЛИВО
ВИНАХІ́ДНИК
ВИНАХІ́ДНИЦТВО
ВИНАХІ́ДНИЦЬКИЙ
ВИНАХІ́ДНИЦЯ
ВИНАХО́ДЖЕННЯ
ВИНАХО́ДИТИ
ВИНАХО́ДИТИСЯ
ВИ́НЕН *див.* ви́нний[1]
ВИ́НЕСЕНИЙ
ВИ́НЕСЕННЯ
ВИ́НЕСТИ *див.* винóсити
ВИ́НЕСТИСЯ *див.* винóситися
ВИ́НИЗАНИЙ
ВИ́НИЗАТИ *див.* нани́зувати
ВИНИ́ЗУВАТИ
ВИНИ́ЗУВАТИСЯ
ВИ́НИКАТИ
ВИНИКА́ТИ
ВИ́НИКЛИЙ
ВИ́НИКНЕННЯ
ВИ́НИКНУТИ *див.* виникáти
ВИ́НИРНУТИ
ВИНИ́ТИ
ВИНИ́ТИСЯ
ВИ́НИШПОРИТИ
ВИНИ́ЩЕ
ВИ́НИЩЕНИЙ
ВИ́НИЩЕННЯ
ВИ́НИЩИТИ *див.* вини́щувати
ВИНИ́ЩУВАЛЬНИЙ
ВИНИ́ЩУВАНИЙ
ВИНИ́ЩУВАННЯ
ВИНИ́ЩУВАТИ
ВИНИ́ЩУВАТИСЯ
ВИНИ́ЩУВАЧ
ВИНІ́ВКА
ВИ́НІЖЕНИЙ
ВИНІЖЕ́НОЧКА
ВИ́НІЖИТИ *див.* вині́жувати
ВИНІ́ЖУВАТИ
ВИНІ́ЖУВАТИСЯ
ВИ́ННИЙ[1]
ВИ́ННИЙ[2]
ВИ́ННИК
ВИ́ННИЦЬКИЙ
ВИ́ННИЦЯ
ВИ́ННИЧКА
ВИ́ННІСТЬ
ВИННОКА́М'ЯНИЙ
ВИННОКИ́СЛИЙ
ВИНО́[1]
ВИНО́[2]
ВИНОБРА́ННЯ
ВИНО́ВИЙ[1]
ВИНО́ВИЙ[2]
ВИНОГРА́Д
ВИНОГРА́ДАР
ВИНОГРА́ДАРСТВО
ВИНОГРА́ДАРСЬКИЙ
ВИНОГРА́ДДЯ
ВИНОГРА́ДИК
ВИНОГРА́ДИНА
ВИНОГРА́ДИНКА
ВИНОГРА́ДНИЙ
ВИНОГРА́ДНИК
ВИНОГРА́ДОВИЙ
ВИНОГРАДОЗБИРА́ЛЬНИЙ
ВИНОГРАДОЛІКУВА́ННЯ
ВИНОГРО́НО
ВИНОЗІ́Р
ВИНОЗІ́РКА
ВИНОЗО́РИЙ
ВИНОКО́ЛО
ВИНОКУ́Р
ВИНОКУРІ́ННЯ
ВИНОКУ́РНИЙ
ВИНОКУ́РНЯ
ВИНОМАТЕРІА́Л
ВИНОРО́Б
ВИНОРО́БНИЙ
ВИНОРО́БНЯ
ВИНОРО́БСТВО
ВИНОРОЗЛИВНИ́Й
ВИ́НОС
ВИ́НОСИТИ *див.* винóшувати
ВИНО́СИТИ
ВИ́НОСИТИСЯ *див.* винóшуватися
ВИНО́СИТИСЯ
ВИ́НОСКА
ВИНОСНИ́Й
ВИНОСХО́ВИЩЕ
ВИНОТЕ́КА
ВИНОТЕРАПІ́Я
ВИНОТОРГІ́ВЛЯ
ВИНОТОРГОВЕ́ЛЬНИЙ
ВИНОТОРГО́ВЕЦЬ
ВИНОТОРГО́ВИЙ
ВИНОХІ́Д
ВИНОХО́ДЕЦЬ *див.* винохíд
ВИНОЧЕ́РПІЙ
ВИ́НОШЕНИЙ
ВИНО́ШУВАННЯ
ВИНО́ШУВАТИ
ВИНО́ШУВАТИСЯ
ВИНУВА́ТЕЦЬ
ВИНУВА́ТИЙ
ВИНУВА́ТИТИ

ВИНУВА́ТИЦЯ
ВИНУВА́ТІСТЬ
ВИНУВА́ТНИК
ВИНУВА́ТНИЦЯ
ВИНУВА́ТО
ВИНЦЕ́
ВИНЬЯ́К
ВИ́НЮХАТИ *див.* винюхувати
ВИНЮ́ХУВАННЯ
ВИНЮ́ХУВАТИ
ВИНЮ́ХУВАТИСЯ
ВИ́НЮШИТИ
ВИ́НЯНЬЧЕНИЙ
ВИ́НЯНЬЧИТИ *див.* виняньчувати
ВИНЯ́НЬЧУВАТИ
ВИНЯТКО́ВИЙ
ВИНЯТКО́ВІСТЬ
ВИНЯТКО́ВО
ВИ́НЯТОК
ВИ́ОБРАЖЕНИЙ
ВИ́ОБРАЖЕННЯ
ВИОБРА́ЖУВАТИ
ВИОБРА́ЖУВАТИСЯ
ВИ́ОБРАЗИТИ *див.* виобра́жувати
ВИ́ОБРАЗИТИСЯ *див.* виобра́жуватися
ВИ́ОКРЕМИТИ *див.* виокре́млювати
ВИ́ОКРЕМИТИСЯ *див.* виокре́млюватися
ВИ́ОКРЕМЛЕНИЙ
ВИ́ОКРЕМЛЕННЯ
ВИОКРЕ́МЛЮВАНИЙ
ВИОКРЕ́МЛЮВАННЯ
ВИОКРЕ́МЛЮВАТИ
ВИОКРЕ́МЛЮВАТИСЯ
ВИ́ОРАНИЙ
ВИ́ОРАТИ *див.* вио́рювати
ВИ́ОРАТИСЯ *див.* вио́рюватися
ВИО́РЮВАНИЙ
ВИО́РЮВАННЯ
ВИО́РЮВАТИ
ВИО́РЮВАТИСЯ
ВИ́ПАД
ВИПАДА́ННЯ
ВИПАДА́ТИ
ВИ́ПАДЕННЯ
ВИПАДІ́ННЯ
ВИПАДКО́ВИЙ
ВИПАДКО́ВІСТЬ
ВИПАДКО́ВО
ВИ́ПА́ДКОМ
ВИПАДНИ́Й
ВИ́ПАДОК
ВИПАКО́ВУВАТИ
ВИ́ПАКУВАТИ *див.* випако́вувати
ВИ́ПАЛ[1]
ВИ́ПАЛ[2]
ВИ́ПАЛЕНИЙ
ВИ́ПАЛЕННЯ
ВИ́ПАЛИНА
ВИ́ПАЛИТИ[1] *див.* випа́лювати[1]
ВИ́ПАЛИТИ[2] *див.* випа́лювати[2]
ВИ́ПАЛИТИСЯ *див.* випа́люватися
ВИПА́ЛЮВАЛЬНИЙ
ВИПА́ЛЮВАНИЙ
ВИПА́ЛЮВАННЯ
ВИПА́ЛЮВАТИ[1]
ВИПА́ЛЮВАТИ[2]
ВИПА́ЛЮВАТИСЯ
ВИПА́ЛЮВАЧ
ВИПА́ЛЮВАЧКА
ВИ́ПАР
ВИ́ПАРЕНИЙ
ВИ́ПАРИТИ *див.* випа́рювати
ВИ́ПАРИТИСЯ *див.* випа́рюватися
ВИ́ПАРКА[1]
ВИ́ПАРКА[2]
ВИ́ПАРКИ
ВИПАРНИ́Й
ВИПАРНИ́К
ВИПА́РНІСТЬ
ВИПАРО́ВУВАНИЙ
ВИПАРО́ВУВАНІСТЬ
ВИПАРО́ВУВАННЯ
ВИПАРО́ВУВАТИ
ВИПАРО́ВУВАТИСЯ
ВИПАРО́ВУВАЧ
ВИ́ПАРУВАНИЙ
ВИ́ПАРУВАННЯ
ВИ́ПАРУВАТИ *див.* випаро́вувати
ВИ́ПАРУВАТИСЯ *див.* випаро́вуватися
ВИПА́РЮВАЛЬНИЙ
ВИПА́РЮВАННЯ
ВИПА́РЮВАТИ
ВИПА́РЮВАТИСЯ
ВИ́ПАС
ВИПАСА́ННЯ
ВИПАСА́ТИ
ВИПАСА́ТИСЯ
ВИ́ПАСЕНИЙ
ВИ́ПАСКУДИТИ
ВИ́ПАСКУДИТИСЯ
ВИПАСНИ́Й
ВИ́ПАСТИ[1] *див.* випада́ти
ВИ́ПАСТИ[2] *див.* випаса́ти
ВИПА́СУВАННЯ
ВИПА́СУВАТИ *див.* випаса́ти
ВИПА́СУВАТИСЯ *див.* випаса́тися
ВИ́ПАТРАНИЙ
ВИ́ПАТРАТИ
ВИПА́ЮВАННЯ
ВИПА́ЮВАТИ
ВИ́ПАЯНИЙ
ВИ́ПАЯТИ *див.* випа́ювати
ВИ́ПЕКТИ *див.* випіка́ти
ВИ́ПЕКТИСЯ *див.* випіка́тися
ВИПЕРЕДЖА́ЛЬНИЙ
ВИПЕРЕДЖА́ЛЬНІСТЬ
ВИПЕРЕДЖА́ЛЬНО
ВИПЕРЕДЖА́ННЯ
ВИПЕРЕДЖА́ТИ
ВИ́ПЕРЕДЖЕННЯ
ВИПЕРЕ́ДЖУВАЛЬНИЙ
ВИПЕРЕ́ДЖУВАЛЬНІСТЬ
ВИПЕРЕ́ДЖУВАЛЬНО
ВИПЕРЕ́ДЖУВАННЯ
ВИПЕРЕ́ДЖУВАТИ *див.* випереджа́ти
ВИ́ПЕРЕДИТИ *див.* випереджа́ти
ВИ́ПЕРЕДКИ
ВИ́ПЕРТИ *див.* випира́ти
ВИ́ПЕРТИСЯ *див.* випира́тися
ВИ́ПЕСТИТИ *див.* випе́стувати
ВИПЕСТО́ВУВАТИ *див.* випе́стувати
ВИ́ПЕСТУВАНИЙ
ВИПЕ́СТУВАННЯ
ВИ́ПЕСТУВАТИ *див.* випе́стувати
ВИПЕ́СТУВАТИ
ВИ́ПЕЧЕНИЙ
ВИ́ПЕЩЕНИЙ
ВИ́ПЕЩЕНІСТЬ
ВИПЕ́ЩУВАННЯ
ВИПЕ́ЩУВАТИ *див.* випе́стувати
ВИПИВА́КА
ВИПИВА́ННЯ
ВИПИВА́ТИ
ВИПИВА́ТИСЯ
ВИПИВА́ЧКА
ВИ́ПИВКА
ВИПИ́ЛЮВАЛЬНИЙ
ВИПИ́ЛЮВАННЯ
ВИПИ́ЛЮВАТИ
ВИПИ́ЛЮВАТИСЯ
ВИ́ПИЛЯНИЙ
ВИ́ПИЛЯТИ *див.* випи́лювати
ВИ́ПИН
ВИПИНА́ННЯ
ВИПИНА́ТИ
ВИПИНА́ТИСЯ
ВИПИРА́ННЯ
ВИПИРА́ТИ
ВИПИРА́ТИСЯ
ВИ́ПИС
ВИ́ПИСАНИЙ
ВИ́ПИСАНІСТЬ
ВИ́ПИСАТИ *див.* випи́сувати
ВИ́ПИСАТИСЯ *див.* випи́суватися
ВИ́ПИСКА
ВИПИСНИ́Й
ВИПИ́СУВАННЯ
ВИПИ́СУВАТИ
ВИПИ́СУВАТИСЯ
ВИ́ПИТ
ВИ́ПИТАТИ *див.* випи́тувати
ВИ́ПИТИ *див.* випива́ти
ВИ́ПИТИЙ
ВИПИ́ТУВАННЯ
ВИПИ́ТУВАТИ
ВИПИ́ТУВАТИСЯ
ВИПИХА́ННЯ
ВИПИХА́ТИ
ВИПИХА́ТИСЯ

ВИПИ́ХАЧ
ВИ́ПИЩИК
ВИ́ПІК
ВИПІКА́ННЯ
ВИПІКА́ТИ
ВИПІКА́ТИСЯ
ВИПІРНА́ТИ
ВИ́ПІРНУТИ *див.* випірна́ти
ВИ́ПІТ
ВИПІТНИ́Й
ВИ́ПІЧКА
ВИПІЧНИ́Й
ВИ́ПЛАВАТИ
ВИ́ПЛАВИТИ *див.* виплавля́ти
ВИ́ПЛАВИТИСЯ *див.* виплавля́тися
ВИ́ПЛАВКА
ВИ́ПЛАВЛЕНИЙ
ВИ́ПЛАВЛЕННЯ
ВИПЛА́ВЛЮВАНИЙ
ВИПЛА́ВЛЮВАННЯ
ВИПЛА́ВЛЮВАТИ *див.* виплавля́ти
ВИПЛАВЛЯ́ННЯ
ВИПЛАВЛЯ́ТИ
ВИПЛАВЛЯ́ТИСЯ
ВИПЛАВНИ́Й
ВИ́ПЛАКАНИЙ
ВИ́ПЛАКАТИ *див.* випла́кувати
ВИ́ПЛАКАТИСЯ *див.* випла́куватися
ВИПЛА́КУВАННЯ
ВИПЛА́КУВАТИ
ВИПЛА́КУВАТИСЯ
ВИ́ПЛАТ
ВИ́ПЛАТА
ВИ́ПЛАТИТИ *див.* випла́чувати
ВИ́ПЛАТИТИСЯ *див.* випла́чуватися
ВИПЛАТНИ́Й
ВИ́ПЛАЧЕНИЙ
ВИПЛА́ЧУВАНИЙ
ВИПЛА́ЧУВАННЯ
ВИПЛА́ЧУВАТИ
ВИПЛА́ЧУВАТИСЯ
ВИ́ПЛЕКАНИЙ
ВИ́ПЛЕКАНІСТЬ
ВИ́ПЛЕКАННЯ
ВИ́ПЛЕКАТИ
ВИ́ПЛЕСК
ВИ́ПЛЕСКАНИЙ
ВИ́ПЛЕСКАТИ *див.* випле́скувати
ВИ́ПЛЕСКАТИСЯ *див.* випле́скуватися
ВИПЛЕ́СКУВАННЯ *див.* виплі́скування
ВИПЛЕ́СКУВАТИ *див.* виплі́скувати
ВИПЛЕ́СКУВАТИСЯ *див.* виплі́скуватися
ВИ́ПЛЕСНУТИ
ВИ́ПЛЕСНУТИЙ
ВИ́ПЛЕСНУТИСЯ
ВИ́ПЛЕСТИ *див.* випліта́ти
ВИ́ПЛЕСТИСЯ *див.* випліта́тися
ВИ́ПЛЕТЕНИЙ
ВИ́ПЛИВ
ВИПЛИВА́ННЯ
ВИПЛИВА́ТИ
ВИ́ПЛИВТИ *див.* виплива́ти
ВИ́ПЛИГАТИ
ВИ́ПЛИГНУТИ *див.* виплі́гувати
ВИПЛИ́ГУВАННЯ
ВИПЛИ́ГУВАТИ
ВИ́ПЛИНУТИ *див.* виплива́ти
ВИ́ПЛИСТИ *див.* виплива́ти
ВИПЛИТТЯ́
ВИ́ПЛІД
ВИПЛІ́СКУВАННЯ
ВИПЛІ́СКУВАТИ
ВИПЛІ́СКУВАТИСЯ
ВИПЛІТА́ННЯ
ВИПЛІТА́ТИ
ВИПЛІТА́ТИСЯ
ВИ́ПЛІТКА
ВИПЛІ́ТУВАТИ *див.* виплітáти
ВИПЛІ́ТУВАТИСЯ *див.* виплітáтися
ВИ́ПЛОДЖЕНИЙ
ВИ́ПЛОДЖЕННЯ
ВИПЛО́ДЖУВАНІСТЬ
ВИПЛО́ДЖУВАННЯ
ВИПЛО́ДЖУВАТИ
ВИПЛО́ДЖУВАТИСЯ
ВИ́ПЛОДИТИ *див.* виплóджувати
ВИ́ПЛОДИТИСЯ *див.* виплóджуватися
ВИ́ПЛОДОК
ВИ́ПЛУТАНИЙ
ВИ́ПЛУТАТИ *див.* виплýтувати
ВИ́ПЛУТАТИСЯ *див.* виплýтуватися
ВИПЛУ́ТУВАННЯ
ВИПЛУ́ТУВАТИ
ВИПЛУ́ТУВАТИСЯ
ВИПЛЬО́ВУВАННЯ
ВИПЛЬО́ВУВАТИ
ВИПЛЬО́ВУВАТИСЯ
ВИ́ПЛЮВАТИ *див.* випльóвувати
ВИ́ПЛЮВАТИСЯ *див.* випльóвуватися
ВИ́ПЛЮНДРУВАТИ
ВИ́ПЛЮНУТИ
ВИ́ПЛЮНУТИЙ
ВИ́ПНУТИ *див.* випинáти
ВИ́ПНУТИЙ
ВИ́ПНУТИСЯ *див.* випинáтися
ВИПОВЗА́ННЯ
ВИ́ПОВЗАТИ
ВИПОВЗА́ТИ
ВИ́ПОВЗТИ *див.* виповзáти
ВИПОВІДА́ННЯ
ВИПОВІДА́ТИ
ВИ́ПОВІСТИ *див.* виповідáти
ВИ́ПОВНЕНИЙ
ВИ́ПОВНЕНІСТЬ
ВИ́ПОВНЕННЯ
ВИ́ПОВНИТИ *див.* випóвнювати
ВИ́ПОВНИТИСЯ *див.* випóвнюватися
ВИПО́ВНЮВАННЯ
ВИПО́ВНЮВАТИ
ВИПО́ВНЮВАТИСЯ
ВИПОВНЯ́ТИ *див.* випóвнювати
ВИПОВНЯ́ТИСЯ *див.* випóвнюватися
ВИПОГО́ДЖУВАТИ
ВИПОГО́ДЖУВАТИСЯ
ВИ́ПОГОДИТИ *див.* випогóджувати
ВИ́ПОГОДИТИСЯ *див.* випогóджуватися
ВИ́ПОЄНИЙ
ВИ́ПОЗИВАТИ
ВИПОЗИЧА́ТИ
ВИ́ПОЗИЧЕНИЙ
ВИ́ПОЗИЧИТИ *див.* випозичáти
ВИПОЗИ́ЧУВАННЯ
ВИПОЗИ́ЧУВАТИ *див.* випозичáти
ВИ́ПОЇТИ *див.* випóювати
ВИ́ПОЛЕНИЙ *див.* ви́полотий
ВИПОЛІРО́ВУВАННЯ
ВИПОЛІРО́ВУВАТИ
ВИПОЛІРО́ВУВАТИСЯ
ВИ́ПОЛІРУВАНИЙ
ВИ́ПОЛІРУВАННЯ
ВИ́ПОЛІРУВАТИ *див.* виполірóвувати
ВИ́ПОЛІРУВАТИСЯ *див.* виполірóвуватися
ВИПОЛІ́СКУВАННЯ
ВИПОЛІ́СКУВАТИ
ВИПОЛІ́СКУВАТИСЯ
ВИ́ПОЛОНИТИ
ВИ́ПОЛОСКАНИЙ
ВИ́ПОЛОСКАТИ *див.* виполíскувати
ВИ́ПОЛОСКАТИСЯ *див.* виполíскуватися
ВИ́ПОЛОСКИ
ВИ́ПОЛОСНУТИ
ВИ́ПОЛОСНУТИЙ
ВИ́ПОЛОТИ *див.* випóлювати
ВИ́ПОЛОТИЙ
ВИПО́ЛЮВАННЯ
ВИ́ПОЛЮВАТИ
ВИПО́ЛЮВАТИ
ВИПО́ЛЮВАТИСЯ
ВИПОМИНА́ТИ
ВИ́ПОРЕНИЙ[1] *див.* ви́поротий[1]
ВИ́ПОРЕНИЙ[2] *див.* ви́поротий[2]
ВИ́ПОРОЖНЕНИЙ
ВИ́ПОРОЖНЕННЯ
ВИ́ПОРОЖНИТИ *див.* випорожня́ти
ВИ́ПОРОЖНИТИСЯ *див.* випорожня́тися
ВИПОРО́ЖНЮВАННЯ
ВИПОРО́ЖНЮВАТИ *див.* випорожня́ти
ВИПОРО́ЖНЮВАТИСЯ *див.* випорожня́тися
ВИПОРОЖНЯ́ТИ
ВИПОРОЖНЯ́ТИСЯ
ВИ́ПОРОТИ[1] *див.* випóрювати
ВИ́ПОРОТИ[2]
ВИ́ПОРОТИЙ[1]
ВИ́ПОРОТИЙ[2]

ВИ́ПОРОТКОВИЙ
ВИ́ПОРОТОК
ВИ́ПОРПАНИЙ
ВИ́ПОРПАТИ *див.* випóрпувати
ВИПÓРПУВАТИ
ВИПОРСА́ТИ *див.* випóрскувати
ВИПОРСКА́ТИ *див.* випóрскувати
ВИПÓРСКУВАННЯ
ВИПÓРСКУВАТИ
ВИПÓРСКУВАТИСЯ
ВИ́ПОРСНУТИ *див.* випóрскувати
ВИ́ПОРСНУТИСЯ *див.* випóрскуватися
ВИПÓРЮВАННЯ
ВИПÓРЮВАТИ
ВИПÓРЮВАТИСЯ
ВИПОСА́ЖЕННЯ
ВИ́ПОСАЖИТИ *див.* випосáжувати
ВИПОСА́ЖУВАТИ
ВИ́ПОСТУВАТИ
ВИ́ПОТИНА
ВИ́ПОТІТИ
ВИ́ПОТРОШЕНИЙ
ВИ́ПОТРОШЕННЯ
ВИ́ПОТРОШИТИ *див.* випотрóшувати
ВИПОТРÓШУВАТИ
ВИПОЧИВА́ТИ
ВИ́ПОЧИТИ *див.* випочивáти
ВИПÓЮВАННЯ
ВИПÓЮВАТИ
ВИПÓЮВАТИСЯ
ВИ́ПРА́ВА
ВИ́ПРАВДАНИЙ
ВИ́ПРАВДАНІСТЬ
ВИ́ПРАВДАННЯ
ВИ́ПРАВДАТИ *див.* виправдóвувати
ВИ́ПРАВДАТИСЯ *див.* виправдóвуватися
ВИПРАВДНИ́Й
ВИПРАВДÓВУВАНИЙ
ВИПРАВДÓВУВАННЯ
ВИПРАВДÓВУВАТИ
ВИПРАВДÓВУВАТИСЯ
ВИПРА́ВДУВАЛЬНИЙ
ВИПРА́ВДУВАННЯ
ВИПРА́ВДУВАТИ *див.* виправдóвувати
ВИПРА́ВДУВАТИСЯ *див.* виправдóвуватися
ВИ́ПРАВИТИ *див.* виправля́ти
ВИ́ПРАВИТИСЯ *див.* виправля́тися
ВИ́ПРАВКА
ВИ́ПРАВЛЕНИЙ
ВИ́ПРАВЛЕННЯ
ВИПРАВЛЯ́ННЯ
ВИПРАВЛЯ́ТИ
ВИПРАВЛЯ́ТИСЯ
ВИПРА́ВНИЙ
ВИПРАВНИ́Й
ВИПРА́ВНІСТЬ
ВИПРА́ВНО-ТРУДОВИ́Й
ВИ́ПРАНИЙ
ВИПРАСÓВУВАННЯ
ВИПРАСÓВУВАТИ
ВИПРАСÓВУВАТИСЯ
ВИ́ПРАСУВАНИЙ
ВИ́ПРАСУВАТИ *див.* випрасóвувати
ВИ́ПРАТИ
ВИ́ПРАТИСЯ
ВИПРАЦЬÓВУВАТИ
ВИПРАЦЬÓВУВАТИСЯ
ВИ́ПРАЦЮВАНИЙ
ВИ́ПРАЦЮВАТИ *див.* випрацьóвувати
ВИ́ПРАЦЮВАТИСЯ *див.* випрацьóвуватися
ВИ́ПРИСКАТИ *див.* babо випри́скувати
ВИПРИ́СКУВАННЯ
ВИПРИ́СКУВАТИ
ВИПРИ́СКУВАТИСЯ
ВИ́ПРИСНУТИ *див.* випри́скувати
ВИ́ПРИСНУТИСЯ *див.* випри́скуватися
ВИПРІВА́ННЯ
ВИПРІВА́ТИ
ВИ́ПРІЛИЙ
ВИ́ПРІТИ *див.* випрівáти
ВИ́ПРОБ
ВИ́ПРОБА
ВИПРÓБНИ́Й
ВИПРОБÓВУВАНИЙ
ВИПРОБÓВУВАННЯ
ВИПРОБÓВУВАТИ
ВИПРОБÓВУВАТИСЯ
ВИПРÓБУВАЛЬНИЙ
ВИПРÓБУВАНЕЦЬ
ВИ́ПРОБУВАНИЙ
ВИПРÓБУВАНИЙ
ВИ́ПРОБУВАНІСТЬ
ВИ́ПРОБУВАННЯ
ВИПРÓБУВАННЯ
ВИ́ПРОБУВАТИ *див.* випробóвувати
ВИПРÓБУВАТИ *див.* випробóвувати
ВИПРÓБУВАТИСЯ *див.* випробóвуватися
ВИПРÓБУВАЧ
ВИ́ПРОВАДЖЕНИЙ
ВИ́ПРОВАДЖЕННЯ
ВИПРОВА́ДЖУВАННЯ
ВИПРОВА́ДЖУВАТИ
ВИПРОВА́ДЖУВАТИСЯ
ВИ́ПРОВАДИТИ *див.* випровáджувати
ВИПРОВОДЖА́ННЯ
ВИПРОВОДЖА́ТИ
ВИ́ПРОВОДИТИ *див.* випроводжáти
ВИ́ПРОДАНИЙ
ВИ́ПРОДАТИ *див.* випрóдувати
ВИПРÓДУВАННЯ
ВИПРÓДУВАТИ
ВИ́ПРОДУКУВАНИЙ
ВИ́ПРОДУКУВАТИ
ВИ́ПРОМЕНИТИ *див.* випромíнювати
ВИ́ПРОМЕНИТИСЯ *див.* випромíнюватися
ВИ́ПРОМІНЕНИЙ
ВИПРОМІ́НЕННЯ
ВИПРОМІ́ННИК
ВИПРОМІ́НЮВАЛЬНИЙ
ВИПРОМІ́НЮВАНИЙ
ВИПРОМІ́НЮВАНІСТЬ
ВИПРОМІ́НЮВАННЯ
ВИПРОМІ́НЮВАТИ
ВИПРОМІ́НЮВАТИСЯ
ВИПРОМІ́НЮВАЧ
ВИПРОМІ́НЮЮЧИЙ
ВИ́ПРОПАДАТИ
ВИ́ПРОСИТИ *див.* випрóшувати
ВИ́ПРОСИТИСЯ *див.* випрóшуватися
ВИ́ПРОСТАНИЙ
ВИ́ПРОСТАННЯ
ВИ́ПРОСТАНО
ВИ́ПРОСТАТИ *див.* випрóстувати
ВИ́ПРОСТАТИСЯ *див.* випрóстуватися
ВИПРОСТÓВУВАННЯ
ВИПРОСТÓВУВАТИ *див.* випрóстувати
ВИПРОСТÓВУВАТИСЯ *див.* випрóстуватися
ВИПРÓСТУВАННЯ
ВИ́ПРОСТУВАТИ *див.* випрóстувати
ВИПРÓСТУВАТИ
ВИ́ПРОСТУВАТИСЯ *див.* випрóстуватися
ВИПРÓСТУВАТИСЯ
ВИ́ПРОХАНИЙ
ВИ́ПРОХАТИ *див.* випрóхувати
ВИ́ПРОХАТИСЯ *див.* випрóхуватися
ВИПРÓХУВАННЯ
ВИПРÓХУВАТИ
ВИПРÓХУВАТИСЯ
ВИ́ПРОШЕНИЙ
ВИПРÓШУВАННЯ
ВИПРÓШУВАТИ
ВИПРÓШУВАТИСЯ
ВИПРУЧА́ННЯ
ВИ́ПРУЧАТИ *див.* випру́чувати
ВИПРУЧА́ТИ *див.* випру́чувати
ВИ́ПРУЧАТИСЯ *див.* випру́чуватися
ВИПРУЧА́ТИСЯ *див.* випру́чуватися
ВИПРУ́ЧУВАННЯ
ВИПРУ́ЧУВАТИ
ВИПРУ́ЧУВАТИСЯ
ВИПРЯГА́ННЯ
ВИПРЯГА́ТИ
ВИПРЯГА́ТИСЯ
ВИ́ПРЯГТИ *див.* випрягáти
ВИ́ПРЯГТИСЯ *див.* випрягáтися
ВИПРЯДА́ННЯ
ВИПРЯДА́ТИ
ВИПРЯДА́ТИСЯ
ВИ́ПРЯДЕНИЙ
ВИ́ПРЯЖЕНИЙ
ВИ́ПРЯМИТИ *див.* випрямля́ти
ВИ́ПРЯМИТИСЯ *див.* випрямля́тися
ВИ́ПРЯМЛЕНИЙ

ВИ́ПРЯМЛЕННЯ
ВИПРЯ́МЛЮВАТИ *див.* випрямля́ти
ВИПРЯ́МЛЮВАТИСЯ *див.* випрямля́тися
ВИПРЯМЛЯ́ННЯ
ВИПРЯМЛЯ́ТИ
ВИПРЯМЛЯ́ТИСЯ
ВИПРЯМЛЯ́Ч
ВИПРЯМНИ́Й
ВИ́ПРЯСТИ *див.* випряда́ти
ВИ́ПУКЛИЙ
ВИ́ПУКЛІСТЬ
ВИ́ПУКЛО
ВИ́ПУЛЕНИЙ
ВИ́ПУЛИТИ
ВИПУРНА́ТИ
ВИ́ПУРНУТИ *див.* випурна́ти
ВИ́ПУРХНУТИ *див.* випу́рхувати
ВИПУ́РХУВАННЯ
ВИПУ́РХУВАТИ
ВИ́ПУСК
ВИПУСКА́ННЯ
ВИПУСКА́ТИ
ВИПУСКА́ТИСЯ
ВИПУСКНИ́Й
ВИПУСКНИ́К
ВИПУСКНИ́ЦЯ
ВИПУСКО́ВИЙ
ВИ́ПУСТИТИ *див.* випуска́ти
ВИ́ПУСТИТИСЯ *див.* випуска́тися
ВИ́ПУЩЕНИЙ
ВИ́ПУЩЕННЯ
ВИ́ПХАНИЙ
ВИ́ПХАТИ *див.* випиха́ти
ВИ́ПХАТИСЯ *див.* випиха́тися
ВИ́ПХНУТИ *див.* випиха́ти
ВИ́ПХНУТИЙ
ВИ́П'ЯСТИ *див.* випина́ти
ВИ́П'ЯСТИСЯ *див.* випина́тися
ВИР
ВИ́РА
ВИРАЖА́ЛЬНИЙ
ВИРАЖА́ЛЬНІСТЬ
ВИРАЖА́ТИ
ВИРАЖА́ТИСЯ
ВИ́РАЖЕНИЙ
ВИ́РАЖЕНІСТЬ
ВИ́РАЖЕННЯ
ВИ́РАЗ
ВИРАЗИ́СТИЙ
ВИРАЗИ́СТІСТЬ
ВИРАЗИ́СТО
ВИ́РАЗИТИ *див.* виража́ти
ВИ́РАЗИТИСЯ *див.* виража́тися
ВИ́РАЗКА
ВИРАЗКО́ВИЙ
ВИРАЗКОПОДІ́БНИЙ
ВИРАЗКУВА́ТИСЯ
ВИРА́ЗНИЙ
ВИРА́ЗНИК
ВИРА́ЗНИЦЯ
ВИРА́ЗНІСТЬ
ВИРА́ЗНО
ВИРАЗО́ВИЙ
ВИРАЗО́ВІСТЬ
ВИ́РАЗОК
ВИРАХО́ВУВАНИЙ
ВИРАХО́ВУВАННЯ
ВИРАХО́ВУВАТИ
ВИРАХО́ВУВАТИСЯ
ВИ́РАХУВАНИЙ
ВИ́РАХУВАННЯ
ВИ́РАХУВАТИ *див.* вирахо́вувати
ВИ́РАХУНОК
ВИРАЧКО́ВУВАТИ
ВИ́РАЧКУВАТИ *див.* вирачко́вувати
ВИ́РВА[1]
ВИ́РВА[2]
ВИ́РВАНИЙ
ВИ́РВАТИ *див.* винва́ти[1]
ВИ́РВАТИСЯ *див.* винва́тися[1]
ВИРЕГО́ЧУВАТИ
ВИРЕЗУ́Б
ВИ́РЕКТИ *див.* вирі́кати
ВИ́РЕКТИСЯ *див.* вирі́катися
ВИ́РЕЧЕНИЙ
ВИ́РЕЧЕННЯ
ВИРИВА́ННЯ[1]
ВИРИВА́ННЯ[2]
ВИРИВА́ТИ[1]
ВИРИВА́ТИ[2]
ВИРИВА́ТИСЯ[1]
ВИРИВА́ТИСЯ[2]
ВИРИГА́ННЯ
ВИ́РИГАТИ *див.* вирига́ти
ВИРИГА́ТИ
ВИ́РИГНУТИ
ВИРИ́ГУВАТИ *див.* вирига́ти
ВИРИНА́ННЯ
ВИРИНА́ТИ
ВИ́РИНУТИ *див.* виринати
ВИ́РИСКАТИСЯ
ВИРИСО́ВУВАННЯ
ВИРИСО́ВУВАТИ
ВИРИСО́ВУВАТИСЯ
ВИРИ́СТИЙ
ВИ́РИСУВАТИ *див.* вирисо́вувати
ВИ́РИСУВАТИСЯ *див.* вирисо́вуватися
ВИ́РИТИ *див.* винва́ти[2]
ВИ́РИТИЙ
ВИ́РИТИСЯ *див.* винва́тися[2]
ВИРИХТО́ВУВАТИ
ВИ́РИХТУВАНИЙ
ВИ́РИХТУВАТИ *див.* вирихто́вувати
ВИ́РИХТУВАТИСЯ
ВИ́РІБ
ВИРІ́ВНЮВАЛЬНИЙ
ВИРІ́ВНЮВАНИЙ
ВИРІ́ВНЮВАННЯ
ВИРІ́ВНЮВАТИ
ВИРІ́ВНЮВАТИСЯ
ВИРІ́ВНЮВАЧ
ВИ́РІВНЯНИЙ
ВИ́РІВНЯНІСТЬ
ВИ́РІВНЯННЯ
ВИ́РІВНЯТИ *див.* вирі́внювати
ВИ́РІВНЯТИСЯ *див.* вирі́внюватися
ВИ́РІД
ВИ́РІЖОК
ВИ́РІЗ
ВИРІЗА́ЛЬНИЙ
ВИ́РІЗАНИЙ
ВИРІЗА́ННЯ
ВИ́РІЗАТИ *див.* вирі́зувати
ВИРІЗА́ТИ *див.* вирі́зувати
ВИ́РІЗАТИСЯ *див.* вирі́зуватися
ВИРІЗА́ТИСЯ *див.* вирі́зуватися
ВИ́РІЗКА
ВИ́РІЗНЕНИЙ
ВИРІЗНИ́Й
ВИ́РІЗНИТИ *див.* вирізня́ти
ВИ́РІЗНИТИСЯ *див.* вирізня́тися
ВИРІЗНЯ́ЛЬНИЙ
ВИРІЗНЯ́ЛЬНІСТЬ
ВИРІЗНЯ́ННЯ
ВИРІЗНЯ́ТИ
ВИРІЗНЯ́ТИСЯ
ВИРІ́ЗУВАЛЬНИЙ
ВИРІ́ЗУВАНИЙ
ВИРІ́ЗУВАННЯ
ВИРІ́ЗУВАТИ
ВИРІ́ЗУВАТИСЯ
ВИ́РІЗЬБИТИ *див.* вирі́зьблювати
ВИ́РІЗЬБИТИСЯ *див.* вирі́зьблюватися
ВИ́РІЗЬБЛЕНИЙ
ВИ́РІЗЬБЛЕННЯ
ВИРІ́ЗЬБЛЮВАНИЙ
ВИРІ́ЗЬБЛЮВАННЯ
ВИРІ́ЗЬБЛЮВАТИ
ВИРІ́ЗЬБЛЮВАТИСЯ
ВИ́РІЙ
ВИРІКА́ТИ
ВИРІКА́ТИСЯ
ВИ́РІСТ
ВИРІША́ЛЬНИЙ
ВИРІША́ЛЬНІСТЬ
ВИРІША́ЛЬНО
ВИРІША́ННЯ
ВИРІША́ТИ *див.* вирі́шувати
ВИРІША́ТИСЯ *див.* вирі́шуватися
ВИ́РІШЕНИЙ
ВИ́РІШЕННЯ
ВИ́РІШИТИ *див.* вирі́шувати
ВИ́РІШИТИСЯ *див.* вирі́шуватися
ВИРІШНИ́Й
ВИРІ́ШУВАЛЬНИЙ
ВИРІ́ШУВАНИЙ
ВИРІ́ШУВАННЯ
ВИРІ́ШУВАТИ
ВИРІ́ШУВАТИСЯ

ВИРІ́ШУВАЧ
ВИ́РЛА
ВИРЛА́ТИЙ
ВИРЛА́Ч
ВИ́РЛО
ВИРЛОО́КИЙ
ВИРЛОО́КІСТЬ
ВИ́РНУТИ *див.* виринáти
ВИ́РОБИТИ *див.* виробля́ти
ВИ́РОБИТИСЯ *див.* виробля́тися
ВИ́РОБІТОК
ВИ́РОБКА
ВИ́РОБЛЕНИЙ
ВИ́РОБЛЕНІСТЬ
ВИ́РОБЛЕННЯ
ВИРО́БЛЮВАНИЙ
ВИРО́БЛЮВАННЯ
ВИРО́БЛЮВАТИ *див.* виробля́ти
ВИРО́БЛЮВАТИСЯ *див.* виробля́тися
ВИРОБЛЯ́ННЯ
ВИРОБЛЯ́ТИ
ВИРОБЛЯ́ТИСЯ
ВИРОБНИ́Й
ВИРОБНИ́К
ВИРОБНИ́ЦТВО
ВИРОБНИ́ЧИЙ
ВИРОБНИ́ЧНИК
ВИРОБНИ́ЧНИЦЯ
ВИРОБНИ́ЧО-ГОСПОДА́РСЬКИЙ
ВИРОБНИ́ЧО-ДИСПЕ́ТЧЕРСЬКИЙ
ВИРОБНИ́ЧО-НАВЧА́ЛЬНИЙ
ВИРОБНИ́ЧО-СПОЖИ́ВЧИЙ
ВИРОБНИ́ЧО-ТЕРИТОРІА́ЛЬНИЙ
ВИРОБНИ́ЧО-ТЕХНІ́ЧНИЙ
ВИРОБНИ́ЧО-ТЕХНОЛОГІ́ЧНИЙ
ВИРОБНИ́ЧО-ФІНА́НСОВИЙ
ВИРО́БНІСТЬ
ВИ́РОБОК
ВИРОВИ́Й
ВИРОДЖЕ́НЕЦЬ
ВИ́РОДЖЕНИЙ
ВИ́РОДЖЕНІСТЬ
ВИРОДЖЕ́НКА
ВИ́РОДЖЕННЯ
ВИ́РОДЖЕНО
ВИРОДЖЕ́НСЬКИЙ
ВИРО́ДЖУВАЛЬНИЙ
ВИРО́ДЖУВАНИЙ
ВИРО́ДЖУВАНІСТЬ
ВИРО́ДЖУВАННЯ
ВИРО́ДЖУВАТИСЯ
ВИ́РОДИТИСЯ *див.* виро́джуватися
ВИРОДЛИ́ВИЙ
ВИРОДЛИ́ВІСТЬ
ВИРОДЛИ́ВО
ВИРОДНИ́Й
ВИ́РОДОК
ВИ́РОЗУМІННЯ
ВИ́РОЗУМІТИ
ВИ́РОЗУМІТИСЯ
ВИ́РОЇТИСЯ *див.* виро́юватися
ВИ́РОК
ВИРО́К
ВИ́РОСЛИЙ
ВИРОСТА́ННЯ
ВИРОСТА́ТИ
ВИ́РОСТИ *див.* виростáти
ВИ́РОСТИТИ *див.* виро́щувати
ВИРОСТКО́ВИЙ
ВИ́РОСТОК
ВИРОЩА́ТИ *див.* виро́щувати
ВИ́РОЩЕНИЙ
ВИ́РОЩЕННЯ
ВИРО́ЩУВАЛЬНИЙ
ВИРО́ЩУВАНИЙ
ВИРО́ЩУВАННЯ
ВИРО́ЩУВАТИ
ВИРО́ЩУВАТИСЯ
ВИРО́ЮВАТИСЯ
ВИ́РУБ
ВИ́РУБАНИЙ
ВИ́РУБАТИ *див.* виру́бувати
ВИРУБА́ТИ *див.* виру́бувати
ВИ́РУБАТИСЯ *див.* виру́буватися
ВИРУБА́ТИСЯ *див.* виру́буватися
ВИ́РУБКА
ВИРУБНИ́Й
ВИРУ́БУВАНИЙ
ВИРУ́БУВАННЯ
ВИРУ́БУВАТИ
ВИРУ́БУВАТИСЯ
ВИРУВА́ННЯ
ВИРУВА́ТИ
ВИРУВА́ТИСЯ
ВИ́РУЛИТИ *див.* виру́лювати
ВИРУ́ЛЮВАННЯ
ВИРУ́ЛЮВАТИ
ВИРУЧА́ННЯ
ВИРУЧА́ТИ
ВИРУЧА́ТИСЯ
ВИ́РУЧЕНИЙ
ВИ́РУЧЕННЯ
ВИ́РУЧИТИ *див.* виручáти
ВИ́РУЧКА
ВИРУША́ННЯ
ВИРУША́ТИ
ВИ́РУШЕННЯ
ВИ́РУШИТИ *див.* вирушáти
ВИРУ́ЮЧИЙ
ВИ́РЯД
ВИРЯДЖА́ННЯ
ВИРЯДЖА́ТИ
ВИРЯДЖА́ТИСЯ
ВИ́РЯДЖЕНИЙ
ВИ́РЯДЖЕННЯ
ВИ́РЯДИТИ *див.* вирядж́ати
ВИ́РЯДИТИСЯ *див.* виряджáтися
ВИРЯТО́ВУВАННЯ
ВИРЯТО́ВУВАТИ
ВИРЯТО́ВУВАТИСЯ
ВИ́РЯТУВАНИЙ
ВИ́РЯТУВАННЯ
ВИ́РЯТУВАТИ *див.* вирято́вувати
ВИ́РЯТУВАТИСЯ *див.* вирято́вуватися
ВИРЯЧА́ТИ *див.* виря́чувати
ВИРЯЧА́ТИСЯ *див.* виря́чуватися
ВИ́РЯЧЕНИЙ
ВИ́РЯЧЕНО
ВИ́РЯЧИТИ *див.* виря́чувати
ВИ́РЯЧИТИСЯ *див.* виря́чуватися
ВИРЯЧКУВА́ТИЙ
ВИРЯЧКУВА́ТІСТЬ
ВИРЯ́ЧУВАННЯ
ВИРЯ́ЧУВАТИ
ВИРЯ́ЧУВАТИСЯ
ВИС
ВИ́САДЖЕНИЙ
ВИ́САДЖЕННЯ
ВИСА́ДЖУВАЛЬНИЙ
ВИСА́ДЖУВАННЯ
ВИСА́ДЖУВАТИ
ВИСА́ДЖУВАТИСЯ
ВИ́САДИТИ *див.* виса́джувати
ВИ́САДИТИСЯ *див.* виса́джуватися
ВИ́САДКА
ВИ́САДКИ
ВИ́САДОК *див.* ви́садки
ВИ́САЛИТИ *див.* виса́лювати
ВИСА́ЛЮВАНИЙ
ВИСА́ЛЮВАННЯ
ВИСА́ЛЮВАТИ
ВИСА́ЛЮВАТИСЯ
ВИ́САПАНИЙ
ВИ́САПАТИ *див.* виса́пувати
ВИ́САПАТИСЯ
ВИСА́ПУВАННЯ
ВИСА́ПУВАТИ
ВИ́СВАРЕНИЙ
ВИ́СВАРИТИ *див.* висва́рювати
ВИ́СВАРИТИСЯ *див.* висва́рюватися
ВИСВА́РЮВАТИ
ВИСВА́РЮВАТИСЯ
ВИ́СВАТАНИЙ
ВИ́СВАТАТИ *див.* висва́тувати
ВИСВА́ТУВАННЯ
ВИСВА́ТУВАТИ
ВИ́СВЕРДЛЕНИЙ
ВИ́СВЕРДЛЕННЯ
ВИ́СВЕРДЛИТИ *див.* висве́рдлювати
ВИСВЕ́РДЛЮВАННЯ
ВИСВЕ́РДЛЮВАТИ
ВИСВЕ́РДЛЮВАТИСЯ
ВИ́СВИСНУТИ
ВИ́СВИСТ
ВИ́СВИСТАТИ *див.* висви́стувати
ВИ́СВИСТІТИ *див.* висви́стувати
ВИСВИ́СТУВАННЯ
ВИСВИ́СТУВАТИ
ВИ́СВІЖИТИ *див.* висві́жувати
ВИ́СВІЖИТИСЯ *див.* висві́жуватися

ВИСВІ́ЖУВАТИ
ВИСВІ́ЖУВАТИСЯ
ВИ́СВІТИТИ *див.* висві́чувати
ВИ́СВІТИТИСЯ *див.* висві́чуватися
ВИ́СВІТЛЕНИЙ
ВИ́СВІТЛЕНІСТЬ
ВИ́СВІТЛЕННЯ
ВИ́СВІТЛИТИ *див.* висві́тлювати
ВИ́СВІТЛИТИСЯ *див.* висві́тлюватися
ВИСВІ́ТЛЮВАНИЙ
ВИСВІ́ТЛЮВАННЯ
ВИСВІ́ТЛЮВАТИ
ВИСВІ́ТЛЮВАТИСЯ
ВИ́СВІЧЕНИЙ
ВИСВІ́ЧУВАННЯ
ВИСВІ́ЧУВАТИ
ВИСВІ́ЧУВАТИСЯ
ВИ́СВЯТИТИ *див.* висвя́чувати
ВИ́СВЯТИТИСЯ *див.* висвя́чуватися
ВИ́СВЯЧЕНИЙ
ВИ́СВЯЧЕННЯ
ВИСВЯ́ЧУВАННЯ
ВИСВЯ́ЧУВАТИ
ВИСВЯ́ЧУВАТИСЯ
ВИСЕЛЕ́НЕЦЬ
ВИ́СЕЛЕНИЙ
ВИСЕЛЕ́НКА
ВИ́СЕЛЕННЯ
ВИ́СЕЛИТИ *див.* виселя́ти
ВИ́СЕЛИТИСЯ *див.* виселя́тися
ВИ́СЕЛОК
ВИСЕЛЯ́ННЯ
ВИСЕЛЯ́ТИ
ВИСЕЛЯ́ТИСЯ
ВИ́СИДЖЕНИЙ
ВИСИ́ДЖУВАЛЬНИЙ
ВИСИ́ДЖУВАННЯ
ВИСИ́ДЖУВАТИ
ВИСИ́ДЖУВАТИСЯ
ВИ́СИДІТИ *див.* виси́джувати
ВИ́СИДІТИСЯ *див.* виси́джуватися
ВИ́СИДКА
ВИСИЛА́ННЯ
ВИСИЛА́ТИ
ВИСИЛА́ТИСЯ
ВИ́СИЛЕНИЙ
ВИ́СИЛИТИ *див.* вуси́лювати
ВИ́СИЛИТИСЯ *див.* виси́люватися
ВИ́СИЛКА
ВИСИ́ЛЮВАТИ
ВИСИ́ЛЮВАТИСЯ
ВИСИЛЯ́ТИ *див.* виси́лювати
ВИСИЛЯ́ТИСЯ *див.* виси́люватися
ВИ́СИНЕНИЙ
ВИ́СИНИТИ *див.* виси́нювати
ВИ́СИНИТИСЯ *див.* виси́нюватися
ВИСИ́НЮВАТИ
ВИСИ́НЮВАТИСЯ
ВИ́СИП
ВИ́СИПАНИЙ
ВИСИПА́ННЯ
ВИ́СИПАТИ *див.* висипа́ти
ВИСИПА́ТИ
ВИ́СИПАТИСЯ *див.* висипа́тися
ВИСИПА́ТИСЯ
ВИ́СИПКА
ВИСИПЛЯ́ТИ
ВИСИПЛЯ́ТИСЯ
ВИСИПНИ́Й
ВИСИПНОТИФО́ЗНИЙ
ВИСИСА́ННЯ
ВИСИСА́ТИ
ВИСИСА́ТИСЯ
ВИ́СИТИСЯ
ВИСИХА́ННЯ
ВИСИХА́ТИ
ВИ́СІВ
ВИСІВА́ННЯ
ВИСІВА́ТИ
ВИСІВА́ТИСЯ
ВИ́СІВКИ
ВИСІВКО́ВИЙ
ВИСІВКОПОДІ́БНИЙ
ВИСІВНИ́Й
ВИ́СІВОЧКИ
ВИСІВЧА́НИЙ
ВИСІДА́ННЯ
ВИСІДА́ТИ
ВИСІКА́ННЯ
ВИСІКА́ТИ
ВИСІКА́ТИСЯ
ВИ́СІКТИ *див.* висіка́ти
ВИ́СІКТИСЯ *див.* висіка́тися
ВИСІЛКО́ВИЙ
ВИ́СІСТИ *див.* висіда́ти
ВИ́СІ́ТИ
ВИ́СІЧЕНИЙ
ВИ́СІЧЕННЯ
ВИ́СІЧКА
ВИСІ́ЮВАННЯ
ВИСІ́ЮВАТИ *див.* висіва́ти
ВИСІ́ЮВАТИСЯ *див.* висіва́тися
ВИ́СІЯНИЙ
ВИ́СІЯТИ *див.* висіва́ти
ВИ́СІЯТИСЯ *див.* висіва́тися
ВИСК
ВИ́СКАЗАНИЙ
ВИ́СКАЗАННЯ
ВИ́СКАЗАТИ *див.* виска́зувати
ВИ́СКАЗАТИСЯ *див.* виска́зуватися
ВИСКА́ЗУВАТИ
ВИСКА́ЗУВАТИСЯ
ВИСКА́КУВАННЯ
ВИСКА́КУВАТИ
ВИ́СКАЛ
ВИ́СКАЛЕНИЙ
ВИ́СКАЛИТИ *див.* виска́лювати
ВИ́СКАЛИТИСЯ *див.* виска́люватися
ВИСКА́ЛЮВАТИ
ВИСКА́ЛЮВАТИСЯ
ВИСКАЛЯ́ТИ *див.* виска́лювати
ВИСКАЛЯ́ТИСЯ *див.* виска́люватися
ВИ́СКІК
ВИ́СКІПАТИ *див.* вискі́пувати
ВИ́СКІПАТИСЯ
ВИСКІ́ПУВАТИ
ВИ́СКІТ
ВИ́СКНУТИ
ВИ́СКОБЛЕНИЙ
ВИ́СКОБЛИТИ *див.* виско́блювати
ВИСКО́БЛЮВАННЯ
ВИСКО́БЛЮВАТИ
ВИСКО́БЛЮВАТИСЯ
ВИ́СКОВЗАНИЙ
ВИ́СКОВЗАТИ *див.* виско́взувати[1]
ВИСКОВЗА́ТИ *див.* виско́взувати[2]
ВИ́СКОВЗАТИСЯ *див.* виско́взуватися[1]
ВИ́СКОВЗНУТИ *див.* виско́взувати[2]
ВИ́СКОВЗНУТИСЯ *див.* виско́взуватися[2]
ВИСКО́ВЗУВАТИ[1]
ВИСКО́ВЗУВАТИ[2]
ВИСКО́ВЗУВАТИСЯ[1]
ВИСКО́ВЗУВАТИСЯ[2]
ВИСКО́ВИЙ
ВИ́СКОКНУТИ
ВИ́СКОКОМ
ВИСКОТІ́ННЯ
ВИСКОТІ́ТИ
ВИ́СКОЧЕНЬ
ВИ́СКОЧИТИ *див.* виска́кувати
ВИ́СКОЧКА
ВИ́СКРЕБЕНИЙ
ВИ́СКРЕБКИ *див.* ви́шкребки
ВИ́СКРЕБТИ *див.* ви́шкребти
ВИСКРИ́ПУВАТИ
ВИСКРІБА́ННЯ
ВИСКРІБА́ТИ *див.* вишкріба́ти
ВИСКРІБА́ТИСЯ
ВИ́СКРІБКИ *див.* ви́шкребки
ВИ́СКУБАНИЙ
ВИ́СКУБАТИ *див.* виску́бувати
ВИ́СКУБЛЕНИЙ *див.* ви́скубаний
ВИ́СКУБТИ *див.* виску́бувати
ВИСКУ́БУВАННЯ
ВИСКУ́БУВАТИ
ВИСКУ́БУВАТИСЯ
ВИ́СЛАВИТИ *див.* вславля́ти
ВИСЛАВЛЯ́ННЯ
ВИСЛАВЛЯ́ТИ
ВИ́СЛАНЕЦЬ
ВИ́СЛАНИЙ[1]
ВИ́СЛАНИЙ[2]
ВИ́СЛАННЯ
ВИ́СЛАТИ[1] *див.* висила́ти
ВИ́СЛАТИ[2] *див.* вистила́ти
ВИСЛИЗА́ННЯ
ВИСЛИЗА́ТИ
ВИ́СЛИЗНУТИ *див.* вислиза́ти
ВИ́СЛИЗНУТИСЯ

ВИСЛИ́ЗУВАТИ *див.* вислиза́ти
ВИ́СЛИЙ
ВИ́СЛІВ
ВИ́СЛІД
ВИ́СЛІДЖЕНИЙ
ВИСЛІ́ДЖУВАННЯ
ВИСЛІ́ДЖУВАТИ
ВИСЛІ́ДЖУВАТИСЯ
ВИ́СЛІДИТИ *див.* вислі́джувати
ВИ́СЛІПАТИ *див.* вислі́пувати
ВИСЛІ́ПУВАТИ
ВИ́СЛОВИТИ *див.* вислóвлювати
ВИ́СЛОВИТИСЯ *див.* вислóвлюватися
ВИ́СЛОВЛЕНИЙ
ВИ́СЛОВЛЕННЯ
ВИСЛÓВЛЮВАНИЙ
ВИСЛÓВЛЮВАННЯ
ВИСЛÓВЛЮВАТИ
ВИСЛÓВЛЮВАТИСЯ
ВИСЛÓВЛЮВАЧ
ВИСЛОВУ́ХИЙ
ВИСЛОГУ́БИЙ
ВИСЛОЗА́ДИЙ
ВИСЛОНÓСИЙ
ВИ́СЛУГА
ВИСЛУГÓВУВАННЯ
ВИСЛУГÓВУВАТИ *див.* вислу́жувати
ВИСЛУГÓВУВАТИСЯ *див.* вислу́жуватися
ВИ́СЛУЖЕНИЙ
ВИ́СЛУЖЕННЯ
ВИ́СЛУЖИТИ *див.* вислу́жувати
ВИ́СЛУЖИТИСЯ *див.* вислу́жуватися
ВИСЛУ́ЖНИК
ВИСЛУ́ЖНИЦЬКИЙ
ВИСЛУ́ЖНИЦЯ
ВИСЛУ́ЖУВАННЯ
ВИСЛУ́ЖУВАТИ
ВИСЛУ́ЖУВАТИСЯ
ВИ́СЛУХАНИЙ
ВИ́СЛУХАННЯ
ВИ́СЛУХАТИ *див.* вислу́хувати
ВИСЛУХА́ТИ *див.* вислу́хувати
ВИСЛУХА́ТИСЯ *див.* вислу́хуватися
ВИСЛУХÓВУВАННЯ
ВИСЛУХÓВУВАТИ *див.* вислу́хувати
ВИСЛУХÓВУВАТИСЯ *див.* вислу́хуватися
ВИСЛУ́ХУВАННЯ
ВИСЛУ́ХУВАТИ
ВИСЛУ́ХУВАТИСЯ
ВИ́СМАЖЕНИЙ
ВИ́СМАЖЕННЯ
ВИ́СМАЖИТИ *див.* висма́жувати
ВИ́СМАЖИТИСЯ *див.* висма́жуватися
ВИСМА́ЖУВАННЯ
ВИСМА́ЖУВАТИ
ВИСМА́ЖУВАТИСЯ
ВИ́СМАЛЕНИЙ
ВИ́СМАЛИТИ *див.* висма́лювати
ВИ́СМАЛИТИСЯ *див.* висма́люватися
ВИСМА́ЛЮВАННЯ
ВИСМА́ЛЮВАТИ
ВИСМА́ЛЮВАТИСЯ
ВИ́СМИКАНИЙ
ВИСМИКА́ННЯ
ВИ́СМИКАТИ *див.* висмика́ти
ВИСМИКА́ТИ
ВИ́СМИКАТИСЯ *див.* висмика́тися
ВИСМИКА́ТИСЯ
ВИ́СМИКНУТИ *див.* висмика́ти
ВИ́СМИКНУТИЙ
ВИ́СМИКНУТИСЯ *див.* висмика́тися
ВИСМИ́КУВАННЯ
ВИСМИ́КУВАТИ *див.* висмика́ти
ВИСМИ́КУВАТИСЯ *див.* висмика́тися
ВИСМІВА́ТИ *див.* висмі́ювати
ВИСМІВА́ТИСЯ *див.* висмі́юватися
ВИСМІ́ЮВАНИЙ
ВИСМІ́ЮВАННЯ
ВИСМІ́ЮВАТИ
ВИСМІ́ЮВАТИСЯ
ВИ́СМІЯНИЙ
ВИ́СМІЯТИ *див.* висмі́ювати
ВИ́СМІЯТИСЯ *див.* висмі́юватися
ВИ́СМОКТАНИЙ
ВИ́СМОКТАТИ *див.* висмóктувати
ВИСМÓКТУВАЛЬНИЙ
ВИСМÓКТУВАННЯ
ВИСМÓКТУВАТИ
ВИСМÓКТУВАТИСЯ
ВИ́СМОЛЕНИЙ
ВИ́СМОЛИТИ *див.* висмóлювати
ВИ́СМОЛИТИСЯ *див.* висмóлюватися
ВИСМÓЛЮВАТИ
ВИСМÓЛЮВАТИСЯ
ВИ́СНАГА
ВИ́СНАЖЕНИЙ
ВИ́СНАЖЕНІСТЬ
ВИ́СНАЖЕННЯ
ВИ́СНАЖИТИ *див.* висна́жувати
ВИ́СНАЖИТИСЯ *див.* висна́жуватися
ВИСНА́ЖЛИВИЙ
ВИСНА́ЖЛИВІСТЬ
ВИСНА́ЖЛИВО
ВИСНА́ЖНИЙ
ВИСНА́ЖНІСТЬ
ВИСНА́ЖУВАННЯ
ВИСНА́ЖУВАТИ
ВИСНА́ЖУВАТИСЯ
ВИ́СНИТИСЯ
ВИ́СНОВОК
ВИСНÓВУВАТИ
ВИСНÓВУВАТИСЯ
ВИ́СНУВАТИ *див.* виснóвувати
ВИ́СНУТИ[1]
ВИ́СНУТИ[2]
ВИСÓВУВАННЯ
ВИСÓВУВАТИ *див.* висува́ти
ВИСÓВУВАТИСЯ *див.* висува́тися
ВИСÓК[1]
ВИСÓК[2]
ВИСÓКИЙ
ВИСÓКІСТЬ
ВИ́СОКО
ВИСÓКО *див.* ви́соко
ВИСОКО...
ВИСОКОАВТОМАТИЗÓВАНИЙ
ВИСОКОАВТОРИТЕ́ТНИЙ
ВИСОКОАВТОРИТЕ́ТНО
ВИСОКОАКТИ́ВНИЙ
ВИСОКОАКТИ́ВНО
ВИСОКОАМПЛІТУ́ДНИЙ
ВИСОКОБІЛКÓВИЙ
ВИСОКОБІЛКÓВІСТЬ
ВИСОКОБЛАГОРÓДІЄ
ВИСОКОБÓРТНИЙ
ВИСОКОБЮДЖЕ́ТНИЙ
ВИСОКОВЕ́РХИЙ
ВИСОКОВІДПОВІДА́ЛЬНИЙ
ВИСОКОВІДСÓТКÓВИЙ
ВИСОКОВІРУЛЕ́НТНИЙ
ВИСОКОВІТАМІ́ННИЙ
ВИСОКОВОГНЕТРИВКИ́Й
ВИСОКОВОЛÓГИЙ
ВИСОКОВОЛОКНИ́СТИЙ
ВИСОКОВÓЛЬТНИЙ
ВИСОКОВÓЛЬТНИК
ВИСОКОВРОЖА́ЙНИЙ
ВИСОКОВРОЖА́ЙНІСТЬ
ВИСОКОВУГЛЕЦЕ́ВИЙ
ВИСОКОГІ́РНИЙ
ВИСОКОГІ́РНІСТЬ
ВИСОКОГІ́Р'Я
ВИСОКОГРУ́ДИЙ
ВИСОКОГУМА́ННИЙ
ВИСОКОГУМА́ННІСТЬ
ВИСОКОГУМА́ННО
ВИСОКОДИНАМІ́ЧНИЙ
ВИСОКОДИСПЕ́РСНИЙ
ВИСОКОДОСВІ́ДЧЕНИЙ
ВИСОКОДОСТÓЙНИЙ
ВИСОКОДОХІ́ДНИЙ
ВИСОКОДОХІ́ДНІСТЬ
ВИСОКОДУ́МНИЙ
ВИСОКОДУ́МНІСТЬ
ВИСОКОДУ́МНО
ВИСОКОДУ́МСТВО
ВИСОКОДУХÓВНИЙ
ВИСОКОДУХÓВНО
ВИСОКОЕКОНОМІ́ЧНИЙ
ВИСОКОЕЛАСТИ́ЧНИЙ
ВИСОКОЕЛАСТИ́ЧНІСТЬ
ВИСОКОЕМОЦІ́ЙНИЙ
ВИСОКОЕМОЦІ́ЙНО
ВИСОКОЕНЕРГЕТИ́ЧНИЙ
ВИСОКОЕРУДÓВАНИЙ
ВИСОКОЕФЕКТИ́ВНИЙ
ВИСОКОЕФЕКТИ́ВНІСТЬ

ВИСОКОЕФЕКТИ́ВНО
ВИСОКОЗАБЕЗПЕ́ЧЕНИЙ
ВИСОКОЗАРА́ЗЛИВИЙ
ВИСОКОЗАРА́ЗНИЙ
ВИСОКОЗАТРА́ТНИЙ
ВИСОКОЗБАГА́ЧЕНИЙ
ВИСОКОІДЕ́ЙНИЙ
ВИСОКОІДЕ́ЙНО
ВИСОКОІНДУСТРІАЛІЗО́ВАНИЙ
ВИСОКОІНДУСТРІА́ЛЬНИЙ
ВИСОКОІНТЕЛЕКТУА́ЛЬНИЙ
ВИСОКОІНТЕЛЕКТУА́ЛЬНО
ВИСОКОІНТЕЛІГЕ́НТНИЙ
ВИСОКОІНТЕНСИ́ВНИЙ
ВИСОКОІОНІЗО́ВАНИЙ
ВИСОКОКАЛОРІ́ЙНИЙ
ВИСОКОКАЛОРІ́ЙНІСТЬ
ВИСОКОКАЛОРІ́ЙНО
ВИСОКОКАНЦЕРОГЕ́ННИЙ
ВИСОКОКВАЛІФІКО́ВАНИЙ
ВИСОКОКВАЛІФІКО́ВАНІСТЬ
ВИСОКОКИПЛЯ́ЧИЙ
ВИСОКОКЛА́СНИЙ
ВИСОКОКЛА́СНО
ВИСОКОКОМПЕТЕ́НТНИЙ
ВИСОКОКОМФОРТА́БЕЛЬНИЙ
ВИСОКОКОМФОРТА́БЕЛЬНІСТЬ
ВИСОКОКОНКУРЕ́НТНИЙ
ВИСОКОКОНТАГІО́ЗНИЙ
ВИСОКОКОНТРА́СТНИЙ
ВИСОКОКУЛЬТУ́РНИЙ
ВИСОКОКУЛЬТУ́РНІСТЬ
ВИСОКОЛЕГО́ВАНИЙ
ВИСОКОЛІКВІ́ДНИЙ
ВИСОКОЛІКВІ́ДНІСТЬ
ВИСОКОЛІ́ТТЯ
ВИСОКОЛО́БИЙ
ВИСОКОМАЙСТЕ́РНИЙ
ВИСОКОМАЙСТЕ́РНО
ВИСОКОМАНЕ́ВРЕНИЙ
ВИСОКОМАНЕВРО́ВИЙ
ВИСОКОМА́РОЧНИЙ
ВИСОКОМЕХАНІЗО́ВАНИЙ
ВИСОКОМИСТЕ́ЦЬКИЙ
ВИСОКОМІНЕРАЛІЗО́ВАНИЙ
ВИСОКОМІЦНИ́Й
ВИСОКОМО́ВНИЙ
ВИСОКОМО́ВНІСТЬ
ВИСОКОМО́ВНО
ВИСОКОМОЛЕКУЛЯ́РНИЙ
ВИСОКОМОРА́ЛЬНИЙ
ВИСОКОМОРА́ЛЬНІСТЬ
ВИСОКОМОРА́ЛЬНО
ВИСОКОНАДІ́ЙНИЙ
ВИСОКОНАДІ́ЙНО
ВИСОКОНАПІ́РНИЙ
ВИСОКОНЕБЕЗПЕ́ЧНИЙ
ВИСОКОНО́ГИЙ
ВИСОКООБДАРО́ВАНИЙ
ВИСОКООБ'Є́МНИЙ
ВИСОКООБОРО́ТНИЙ
ВИСОКООКТА́НОВИЙ
ВИСОКООЛІ́ЙНИЙ
ВИСОКООПЛА́ЧУВАНИЙ
ВИСОКООРБІТА́ЛЬНИЙ
ВИСОКООРГАНІЗО́ВАНИЙ
ВИСОКООРГАНІЗО́ВАНІСТЬ
ВИСОКООРГАНІЗО́ВАНО
ВИСОКООСВІ́ЧЕНИЙ
ВИСОКООСВІ́ЧЕНІСТЬ
ВИСОКООСНА́ЩЕНИЙ
ВИСОКООСНА́ЩЕНІСТЬ
ВИСОКОПАТРІОТИ́ЧНИЙ
ВИСОКОПЛАСТИ́ЧНИЙ
ВИСОКОПОВА́ЖАНИЙ
ВИСОКОПОВА́ЖНИЙ
ВИСОКОПОЕТИ́ЧНИЙ
ВИСОКОПОЕТИ́ЧНО
ВИСОКОПОЖИ́ВНИЙ
ВИСОКОПОРО́ДНИЙ
ВИСОКОПОСАДО́ВЕЦЬ
ВИСОКОПОСАДО́ВИЙ
ВИСОКОПОСТА́ВЛЕНИЙ
ВИСОКОПОТУ́ЖНИЙ
ВИСОКОПРЕОСВЯЩЕ́НСТВО
ВИСОКОПРЕСТИ́ЖНИЙ
ВИСОКОПРИБУТКО́ВИЙ
ВИСОКОПРИБУТКО́ВІСТЬ
ВИСОКОПРИБУТКО́ВО
ВИСОКОПРО́БНИЙ
ВИСОКОПРОДУКТИ́ВНИЙ
ВИСОКОПРОДУКТИ́ВНІСТЬ
ВИСОКОПРОДУКТИ́ВНО
ВИСОКОПРОФЕСІ́ЙНИЙ
ВИСОКОПРОФЕСІ́ЙНІСТЬ
ВИСОКОПРОФЕСІ́ЙНО
ВИСОКОРЕ́ЙТИНГОВИЙ
ВИСОКОРЕНТА́БЕЛЬНИЙ
ВИСОКОРЕНТА́БЕЛЬНІСТЬ
ВИСОКОРО́ГИЙ
ВИСОКОРО́ДІЄ
ВИСОКОРО́ДНИЙ
ВИСОКОРО́ДНІСТЬ
ВИСОКОРОЗВИ́НЕНИЙ
ВИСОКОРОЗВИ́НЕНІСТЬ
ВИСОКОРОЗВИ́НУТИЙ
ВИСОКОРОЗУ́МНИЙ
ВИСОКОРО́СЛИЙ
ВИСОКОРО́СЛІСТЬ
ВИСОКОСЕЙСМІ́ЧНИЙ
ВИСОКО́СНИЙ
ВИСОКОСО́РТНИЙ
ВИСОКОСПЕЦІАЛІЗО́ВАНИЙ
ВИСОКОСТЕ́БЛИЙ
ВИСОКОСТІЙКИ́Й
ВИСОКОСТІ́ЙКІСТЬ
ВИСОКОСТО́ВБУРНИЙ
ВИСОКОТАЛАНОВИ́ТИЙ
ВИСОКОТЕМПЕРАТУ́РНИЙ
ВИСОКОТЕРМОСТІЙКИ́Й
ВИСОКОТЕХНІ́ЧНИЙ
ВИСОКОТЕХНІ́ЧНІСТЬ
ВИСОКОТЕХНІ́ЧНО
ВИСОКОТЕХНОЛОГІ́ЧНИЙ
ВИСОКОТОКСИ́ЧНИЙ
ВИСОКОТОКСИ́ЧНІСТЬ
ВИСОКОТО́ЧНИЙ
ВИСОКОТО́ЧНІСТЬ
ВИСОКОТО́ЧНО
ВИСОКОТРА́ВНИЙ
ВИСОКОТРА́В'Я
ВИСОКОУДІ́ЙНИЙ
ВИСОКОУРОЧИ́СТИЙ
ВИСОКОХУДО́ЖНІЙ
ВИСОКОХУДО́ЖНІСТЬ
ВИСОКОХУДО́ЖНЬО
ВИСОКОЦІ́ННИЙ
ВИСОКОЧАСТО́ТНИЙ
ВИСОКОЧАСТО́ТНІСТЬ
ВИСОКОЧО́ЛИЙ
ВИСОКОЧУТЛИ́ВИЙ
ВИСОКОЧУТЛИ́ВІСТЬ
ВИСОКОШАНО́ВАНИЙ
ВИСОКОШАНО́ВНИЙ
ВИСОКОШВИ́ДКІСНИЙ
ВИСОКОШИРО́ТНИЙ
ВИСОКОЯ́КІСНИЙ
ВИСОКОЯ́КІСНІСТЬ
ВИСОКОЯ́КІСНО
ВИ́СОЛЕНИЙ
ВИ́СОЛЕННЯ
ВИ́СОЛИ
ВИ́СОЛИТИ *див.* висо́лювати
ВИ́СОЛОПИТИ *див.* висоло́плювати
ВИ́СОЛОПИТИСЯ *див.* висоло́плюватися
ВИ́СОЛОПЛЕНИЙ
ВИСОЛО́ПЛЮВАТИ
ВИСОЛО́ПЛЮВАТИСЯ
ВИСО́ЛЮВАННЯ
ВИСО́ЛЮВАТИ
ВИСО́ЛЮВАТИСЯ
ВИСОТА́
ВИ́СОТАНИЙ
ВИ́СОТАТИ *див.* висо́тувати
ВИ́СОТАТИСЯ *див.* висо́туватися
ВИСО́ТКА
ВИСО́ТНИЙ
ВИСО́ТНИК
ВИСО́ТНИЦЯ
ВИСО́ТНІСТЬ
ВИСОТОМІ́Р
ВИСОТОМІ́РНИЙ
ВИСО́ТУВАННЯ
ВИСО́ТУВАТИ
ВИСО́ТУВАТИСЯ
ВИ́СОХЛИЙ
ВИ́СОХНУТИ *див.* висиха́ти
ВИ́СОХТИ *див.* висиха́ти
ВИСОЧЕ́ЗНИЙ

ВИСОЧЕ́ННИЙ
ВИСОЧЕ́ННО
ВИСОЧЕ́НЬКИЙ
ВИСОЧЕ́НЬКО
ВИСОЧИНА́
ВИСОЧИ́ННИЙ
ВИ́СОЧИТИСЯ *див.* висо́чуватися
ВИСОЧИ́ТИСЯ
ВИСОЧІ́НЬ
ВИСОЧІ́ТИ
ВИСО́ЧОК
ВИСО́ЧУВАННЯ
ВИСО́ЧУВАТИ
ВИСО́ЧУВАТИСЯ
ВИ́СПА
ВИ́СПАНИЙ
ВИ́СПАТИ *див.* висипля́ти
ВИ́СПАТИСЯ *див.* висипля́тися
ВИ́СПІВ
ВИ́СПІВАНИЙ
ВИСПІВА́ННЯ
ВИ́СПІВАТИ *див.* виспівувати
ВИСПІВА́ТИ
ВИ́СПІВАТИСЯ *див.* виспівуватися
ВИСПІ́ВУВАНИЙ
ВИСПІ́ВУВАННЯ
ВИСПІ́ВУВАТИ
ВИСПІ́ВУВАТИСЯ
ВИ́СПІЛИЙ
ВИ́СПІТИ *див.* виспіва́ти
ВИ́СПОВІДАНИЙ
ВИ́СПОВІДАННЯ
ВИ́СПОВІДАТИ
ВИ́СПОВІДАТИСЯ
ВИ́СРІБЛЕНИЙ
ВИ́СРІБЛИТИ *див.* висрі́блювати
ВИСРІ́БЛЮВАТИ
ВИ́ССАНИЙ
ВИ́ССАТИ *див.* висиса́ти
ВИСТА́ВА[1]
ВИСТА́ВА[2]
ВИСТАВА́ТИ[1]
ВИСТАВА́ТИ[2]
ВИ́СТАВИТИ *див.* виставля́ти
ВИ́СТАВИТИСЯ *див.* виставля́тися
ВИ́СТАВКА
ВИ́СТАВКА-ПРО́ДАЖ
ВИ́СТАВКА-Я́РМАРОК
ВИСТАВКО́ВИЙ
ВИ́СТАВЛЕНИЙ
ВИ́СТАВЛЕННЯ
ВИСТАВЛЯ́ННЯ
ВИСТАВЛЯ́ТИ
ВИСТАВЛЯ́ТИСЯ
ВИСТАВНИ́Й
ВИ́СТАВОЧНИЙ
ВИ́СТАЛИТИ
ВИ́СТАРАТИСЯ
ВИ́СТАРЦЮВАТИ
ВИСТАРЧА́ТИ
ВИ́СТАРЧИТИ *див.* вистарча́ти
ВИ́СТАТИ[1] *див.* вистава́ти[1]
ВИ́СТАТИ[2] *див.* вистава́ти[2]
ВИСТАЧА́ТИ
ВИ́СТАЧИТИ *див.* вистача́ти
ВИ́СТЕЖЕНИЙ
ВИ́СТЕЖЕННЯ
ВИ́СТЕЖИТИ *див.* висте́жувати
ВИСТЕ́ЖУВАНИЙ
ВИСТЕ́ЖУВАННЯ
ВИСТЕ́ЖУВАТИ
ВИ́СТЕЛЕНИЙ
ВИ́СТЕЛЕННЯ
ВИ́СТЕЛИТИ *див.* вистеля́ти
ВИ́СТЕЛИТИСЯ *див.* вистеля́тися
ВИСТЕ́ЛЮВАТИ *див.* вистеля́ти
ВИСТЕ́ЛЮВАТИСЯ *див.* вистеля́тися
ВИСТЕЛЯ́ННЯ
ВИСТЕЛЯ́ТИ
ВИСТЕЛЯ́ТИСЯ
ВИ́СТЕРЕГТИ *див.* вистеріга́ти
ВИСТЕРІГА́ННЯ
ВИСТЕРІГА́ТИ
ВИСТЕРІГА́ТИСЯ
ВИСТИГА́ННЯ[1]
ВИСТИГА́ННЯ[2]
ВИСТИГА́ТИ[1]
ВИСТИГА́ТИ[2]
ВИ́СТИГЛИЙ[1]
ВИ́СТИГЛИЙ[2]
ВИ́СТИГНУТИ[1] *див.* вистига́ти[1]
ВИ́СТИГНУТИ[2] *див.* вистига́ти[2]
ВИ́СТИГТИ[1] *див.* вистига́ти[1]
ВИ́СТИГТИ[2] *див.* вистига́ти[2]
ВИСТИЛА́ННЯ
ВИСТИЛА́ТИ
ВИСТИЛА́ТИСЯ
ВИ́СТОГНАТИ
ВИСТО́ЮВАННЯ
ВИСТО́ЮВАТИ
ВИСТО́ЮВАТИСЯ
ВИ́СТОЯНИЙ
ВИ́СТОЯТИ *див.* висто́ювати
ВИ́СТОЯТИСЯ *див.* висто́юватися
ВИ́СТРАЖДАНИЙ
ВИ́СТРАЖДАНІСТЬ
ВИ́СТРАЖДАННЯ
ВИ́СТРАЖДАТИ
ВИ́СТРАЖДАТИСЯ
ВИ́СТРЕЛИТИ *див.* вистрі́лювати[1]
ВИСТРЕ́ЛЮВАТИ *див.* вистрі́лювати[1]
ВИ́СТРЕЛЯТИ *див.* вистрі́лювати[2]
ВИ́СТРИБ
ВИ́СТРИБА
ВИ́СТРИБАТИ
ВИ́СТРИБНУТИ *див.* вистри́бувати
ВИ́СТРИБОМ
ВИСТРИ́БУВАННЯ
ВИСТРИ́БУВАТИ
ВИ́СТРИБЦЕМ
ВИСТРИГА́ННЯ
ВИСТРИГА́ТИ
ВИ́СТРИГТИ *див.* вистрига́ти
ВИ́СТРИЖЕНИЙ
ВИ́СТРИЖЕННЯ
ВИ́СТРІЛ
ВИ́СТРІЛЕНИЙ
ВИ́СТРІЛИТИ *див.* вистрі́лювати[1]
ВИСТРІ́ЛЮВАННЯ[1]
ВИСТРІ́ЛЮВАННЯ[2]
ВИСТРІ́ЛЮВАТИ[1]
ВИСТРІ́ЛЮВАТИ[2]
ВИ́СТРІЛЯНИЙ
ВИ́СТРІЛЯННЯ
ВИ́СТРІЛЯТИ *див.* вистрі́лювати[2]
ВИ́СТРІПАНИЙ
ВИ́СТРІПАТИ *див.* вистрі́пувати
ВИ́СТРІПАТИСЯ *див.* вистрі́пуватися
ВИСТРІ́ПУВАТИ
ВИСТРІ́ПУВАТИСЯ
ВИ́СТРОЄНИЙ
ВИ́СТРОЇТИ *див.* вистро́ювати
ВИ́СТРОЇТИСЯ *див.* вистро́юватися
ВИ́СТРОМИТИ *див.* вистро́млювати
ВИ́СТРОМИТИСЯ *див.* вистро́млюватися
ВИ́СТРОМЛЕНИЙ
ВИСТРО́МЛЮВАННЯ
ВИСТРО́МЛЮВАТИ
ВИСТРО́МЛЮВАТИСЯ
ВИСТРОМЛЯ́ННЯ
ВИСТРОМЛЯ́ТИ *див.* вистро́млювати
ВИСТРОМЛЯ́ТИСЯ *див.* вистро́млюватися
ВИ́СТРОЧЕНИЙ
ВИ́СТРОЧИТИ *див.* вистро́чувати
ВИСТРО́ЧУВАННЯ
ВИСТРО́ЧУВАТИ
ВИСТРО́ЧУВАТИСЯ
ВИСТРО́ЮВАННЯ
ВИСТРО́ЮВАТИ
ВИСТРО́ЮВАТИСЯ
ВИ́СТРУГАНИЙ
ВИ́СТРУГАТИ *див.* вистру́гувати
ВИ́СТРУГАТИСЯ *див.* вистру́гуватися
ВИСТРУ́ГУВАННЯ
ВИСТРУ́ГУВАТИ
ВИСТРУ́ГУВАТИСЯ
ВИ́СТРУНЧЕНИЙ
ВИ́СТРУНЧЕНІСТЬ
ВИ́СТРУНЧЕНО
ВИ́СТРУНЧИТИ *див.* вистру́нчувати
ВИ́СТРУНЧИТИСЯ *див.* вистру́нчуватися
ВИСТРУ́НЧУВАТИ
ВИСТРУ́НЧУВАТИСЯ
ВИ́СТУДЖЕНИЙ
ВИСТУ́ДЖУВАННЯ
ВИСТУ́ДЖУВАТИ
ВИСТУ́ДЖУВАТИСЯ

ВИ́СТУДИТИ *див.* висту́джувати
ВИ́СТУДИТИСЯ *див.* висту́джуватися
ВИ́СТУДІЮВАНИЙ
ВИ́СТУДІЮВАННЯ
ВИ́СТУДІЮВАТИ
ВИ́СТУКАТИ *див.* висту́кувати
ВИСТУ́КУВАННЯ
ВИСТУ́КУВАТИ
ВИ́СТУП
ВИСТУПА́ЛЬНИК
ВИСТУПА́ННЯ
ВИСТУПА́ТИ
ВИСТУПА́ЮЧИЙ
ВИ́СТУПЕНЬ
ВИ́СТУПЕЦЬ[1]
ВИ́СТУПЕЦЬ[2] *див.* ви́ступці
ВИ́СТУПЕЦЬ[3]
ВИ́СТУПИТИ *див.* виступа́ти
ВИСТУПНИ́Й
ВИСТУПНИ́К
ВИ́СТУПЦЕМ
ВИ́СТУПЦІ
ВИ́СТЬОБАНИЙ
ВИ́СТЬОБАТИ *див.* вистьо́бувати
ВИСТЬО́БУВАННЯ
ВИСТЬО́БУВАТИ
ВИСТЬО́БУВАТИСЯ
ВИСУВА́НЕЦЬ
ВИСУВА́НКА
ВИСУВА́ННЯ
ВИСУВА́НСТВО
ВИСУВА́НСЬКИЙ
ВИСУВА́ТИ
ВИСУВА́ТИСЯ
ВИСУВНИ́Й
ВИСУ́ДЖУВАТИ
ВИСУ́ДЖУВАТИСЯ
ВИ́СУДИТИ *див.* вису́джувати
ВИ́СУКАНИЙ
ВИ́СУКАТИ *див.* вису́кувати
ВИСУ́КУВАТИ
ВИСУ́КУВАТИСЯ
ВИ́СУНЕНИЙ
ВИ́СУНЕННЯ
ВИ́СУНУТИ *див.* висува́ти
ВИ́СУНУТИЙ *див.* ви́сунений
ВИ́СУНУТИСЯ *див.* висува́тися
ВИ́СУРМИТИ
ВИ́СУШЕНИЙ
ВИ́СУШЕННЯ
ВИ́СУШИТИ *див.* вису́шувати
ВИ́СУШИТИСЯ *див.* вису́шуватися
ВИСУ́ШУВАНИЙ
ВИСУ́ШУВАННЯ
ВИСУ́ШУВАТИ
ВИСУ́ШУВАТИСЯ
ВИСХІДНИ́Й
ВИ́СХЛИЙ
ВИ́СХНУТИ *див.* висиха́ти
ВИ́СХОДИТИСЯ
ВИСЬ
ВИ́СЬКАТИ
ВИ́СЬОРБАТИ *див.* висьо́рбувати
ВИ́СЬОРБНУТИ
ВИСЬО́РБУВАТИ
ВИ́СЯКАТИ *див.* вися́кувати
ВИ́СЯКАТИСЯ *див.* вися́куватися
ВИСЯ́КУВАТИ
ВИСЯ́КУВАТИСЯ
ВИСЯ́ЧИЙ
ВИСЯ́ЮВАТИ
ВИТАВРО́ВУВАТИ
ВИ́ТАВРУВАНИЙ
ВИ́ТАВРУВАТИ *див.* витавро́вувати
ВИТАНЦЬО́ВУВАННЯ
ВИТАНЦЬО́ВУВАТИ
ВИТАНЦЬО́ВУВАТИСЯ
ВИ́ТАНЦЮВАТИ *див.* витанцьо́вувати
ВИ́ТАНЦЮВАТИСЯ *див.* витанцьо́вуватися
ВИ́ТАРУВАНИЙ
ВИ́ТАРУВАТИ
ВИ́ТАСКАТИ *див.* вита́скувати
ВИ́ТАСКАТИСЯ *див.* вита́скуватися
ВИТА́СКУВАННЯ
ВИТА́СКУВАТИ
ВИТА́СКУВАТИСЯ
ВИТА́ТИ
ВИ́ТАТУЮВАНИЙ
ВИ́ТАТУЮВАТИ
ВИТВЕ́РДЖУВАТИ
ВИ́ТВЕРДИТИ *див.* витве́рджувати
ВИ́ТВЕРЕЖЕНИЙ
ВИ́ТВЕРЕЖЕННЯ
ВИТВЕРЕ́ЖУВАННЯ
ВИТВЕРЕ́ЖУВАТИ
ВИТВЕРЕ́ЖУВАТИСЯ
ВИ́ТВЕРЕЗИТИ *див.* витвере́жувати
ВИ́ТВЕРЕЗИТИСЯ *див.* витвере́жуватися
ВИТВЕРЕ́ЗЛИВИЙ
ВИТВЕРЕЗНИ́Й
ВИТВЕРЕ́ЗНИК
ВИ́ТВІР
ВИ́ТВОРЕНИЙ
ВИ́ТВОРЕННЯ
ВИ́ТВОРИТИ[1] *див.* витво́рювати[1]
ВИ́ТВОРИТИ[2] *див.* витворя́ти
ВИ́ТВОРИТИСЯ *див.* витво́рюватися[1]
ВИТВО́РНИЙ
ВИТВО́РЮВАНИЙ
ВИТВО́РЮВАННЯ
ВИТВО́РЮВАТИ[1]
ВИТВО́РЮВАТИ[2] *див.* витворя́ти
ВИТВО́РЮВАТИСЯ[1]
ВИТВО́РЮВАТИСЯ[2] *див.* витворя́тися[1]
ВИТВОРЯ́ННЯ
ВИТВОРЯ́ТИ
ВИТВОРЯ́ТИСЯ
ВИ́ТЕКТИ *див.* витіка́ти
ВИ́ТЕЛЬБУШИТИ
ВИ́ТЕРЕБИТИ *див.* витере́блювати
ВИ́ТЕРЕБИТИСЯ[1] *див.* витере́блюватися
ВИ́ТЕРЕБИТИСЯ[2]
ВИТЕРЕ́БЛЮВАТИ
ВИТЕРЕ́БЛЮВАТИСЯ
ВИ́ТЕРПІТИ *див.* вите́рплювати
ВИТЕ́РПЛЮВАТИ
ВИ́ТЕРТИ *див.* витира́ти
ВИ́ТЕРТИЙ
ВИ́ТЕРТИСЯ *див.* витира́тися
ВИ́ТЕСАНИЙ
ВИ́ТЕСАТИ *див.* виті́сувати
ВИ́ТИ[1]
ВИ́ТИ[2]
ВИ́ТИЙ
ВИ́ТИКАНИЙ
ВИТИКА́ННЯ
ВИ́ТИКАТИ *див.* витика́ти[2]
ВИТИКА́ТИ[1]
ВИТИКА́ТИ[2]
ВИТИКА́ТИСЯ[1]
ВИТИКА́ТИСЯ[2]
ВИ́ТИН
ВИТИНА́НКА
ВИТИНАНКА́Р
ВИТИНАНКА́РКА
ВИТИНАНКА́РСТВО
ВИТИНА́ННЯ
ВИТИНА́ТИ
ВИТИНА́ТИСЯ
ВИ́ТИНКА
ВИТИРА́ННЯ
ВИТИРА́ТИ
ВИТИРА́ТИСЯ
ВИ́ТИСК
ВИТИСКА́ННЯ
ВИ́ТИСКАТИ *див.* витиска́ти
ВИТИСКА́ТИ
ВИТИСКА́ТИСЯ
ВИТИ́СКУВАННЯ
ВИТИ́СКУВАТИ *див.* витиска́ти
ВИТИ́СКУВАТИСЯ *див.* витиска́тися
ВИТИ́СКУВАЧ
ВИ́ТИСНЕНИЙ
ВИ́ТИСНЕННЯ
ВИ́ТИСНУТИ *див.* витиска́ти
ВИ́ТИСНУТИЙ *див.* ви́тиснений
ВИ́ТИСНУТИСЯ *див.* витиска́тися
ВИ́ТИСЯ
ВИ́ТИЧЕНИЙ
ВИ́ТИЧИТИ *див.* вити́чувати
ВИ́ТИЧКА
ВИТИ́ЧУВАТИ
ВИТІВА́ТИ
ВИ́ТІВКА
ВИТІВКО́ВИЙ
ВИТІВНИ́К
ВИТІВНИ́ЦЯ

ВИТІЙСТВО
ВИТІЙСТВУВАТИ
ВИТІК
ВИТІКАННЯ
ВИТІКАТИ
ВИТІПАНИЙ
ВИТІПАТИ *див.* витіпувати
ВИТІПАТИСЯ *див.* витіпуватися
ВИТІПУВАТИ
ВИТІПУВАТИСЯ
ВИТІСНЕНИЙ
ВИТІСНЕННЯ
ВИТІСНИТИ *див.* витісняти
ВИТІСНИТИСЯ *див.* витіснятися
ВИТІСНЯННЯ
ВИТІСНЯТИ
ВИТІСНЯТИСЯ
ВИТІСУВАННЯ
ВИТІСУВАТИ
ВИТІСУВАТИСЯ
ВИТІЮВАТИЙ
ВИТІЮВАТІСТЬ
ВИТІЮВАТО
ВИТІЯ
ВИТІЯТИ *див.* витівати
ВИТКАНИЙ
ВИТКАТИ
ВИТКАТИСЯ
ВИТКИЙ
ВИТКНУТИ *див.* витикати[1]
ВИТКНУТИСЯ *див.* витикатися[1]
ВИТКО
ВИТКОВИЙ
ВИТЛІВАТИ
ВИТЛІТИ *див.* витлівати
ВИТЛУМАЧЕНИЙ
ВИТЛУМАЧЕННЯ
ВИТЛУМАЧИТИ *див.* витлумачувати
ВИТЛУМАЧИТИСЯ *див.* витлумачуватися
ВИТЛУМАЧУВАНИЙ
ВИТЛУМАЧУВАННЯ
ВИТЛУМАЧУВАТИ
ВИТЛУМАЧУВАТИСЯ
ВИТЛУМИТИ *див.* витлумляти
ВИТЛУМЛЯТИ
ВИТНУТИ *див.* витинати
ВИТНУТИСЯ *див.* витинатися
ВИТОВКМАЧИТИ *див.* витовкмачувати
ВИТОВКМАЧУВАТИ
ВИТОВКТИ *див.* витовкувати
ВИТОВКУВАТИ
ВИТОВМАЧИТИ *див.* витовкмачувати
ВИТОВМАЧУВАТИ *див.* витовкмачувати
ВИТОВЧЕНИЙ
ВИТОК
ВИТОЛКОВУВАТИ
ВИТОЛКУВАТИ *див.* витолковувати
ВИТОЛОЧЕНИЙ
ВИТОЛОЧЕННЯ
ВИТОЛОЧИТИ *див.* витолочувати
ВИТОЛОЧУВАННЯ
ВИТОЛОЧУВАТИ
ВИТОЛОЧУВАТИСЯ
ВИТОНЧЕНИЙ
ВИТОНЧЕНІСТЬ
ВИТОНЧЕННЯ
ВИТОНЧЕНО
ВИТОНЧИТИ *див.* витончувати
ВИТОНЧИТИСЯ *див.* витончуватися
ВИТОНЧУВАННЯ
ВИТОНЧУВАТИ
ВИТОНЧУВАТИСЯ
ВИТОП
ВИТОПИТИ[1] *див.* витоплювати[1]
ВИТОПИТИ[2] *див.* витоплювати[2]
ВИТОПИТИСЯ *див.* витоплюватися
ВИТОПКИ
ВИТОПЛЕНИЙ
ВИТОПЛЕННЯ
ВИТОПЛЮВАНИЙ
ВИТОПЛЮВАННЯ
ВИТОПЛЮВАТИ[1]
ВИТОПЛЮВАТИ[2]
ВИТОПЛЮВАТИСЯ
ВИТОПНИК
ВИТОПТАНИЙ
ВИТОПТАТИ *див.* витоптувати
ВИТОПТАТИСЯ *див.* витоптуватися
ВИТОПТУВАННЯ
ВИТОПТУВАТИ
ВИТОПТУВАТИСЯ
ВИТОРГ
ВИТОРГОВУВАТИ
ВИТОРГУВАНИЙ
ВИТОРГУВАТИ *див.* виторговувати
ВИТОРЕНИЙ
ВИТОРОПИТИ
ВИТОРОПИТИСЯ
ВИТОРОХТІТИ
ВИТОРОЧЕНИЙ
ВИТОРОЧИТИ *див.* вироточувати
ВИТОРОЧИТИСЯ *див.* виторочуватися
ВИТОРОЧУВАННЯ
ВИТОРОЧУВАТИ
ВИТОРОЧУВАТИСЯ
ВИТОЧЕНИЙ[1]
ВИТОЧЕНИЙ[2]
ВИТОЧЕННЯ
ВИТОЧИТИ[1] *див.* виточувати[1]
ВИТОЧИТИ[2] *див.* виточувати[2]
ВИТОЧИТИСЯ *див.* виточуватися[2]
ВИТОЧКА
ВИТОЧКИ
ВИТОЧУВАННЯ[1]
ВИТОЧУВАННЯ[2]
ВИТОЧУВАТИ[1]
ВИТОЧУВАТИ[2]
ВИТОЧУВАТИСЯ[1]
ВИТОЧУВАТИСЯ[2]
ВИТРАВИТИ[1] *див.* витравлювати[1]
ВИТРАВИТИ[2] *див.* витравлювати[2]
ВИТРАВИТИСЯ[1] *див.* витравлюватися[1]
ВИТРАВИТИСЯ[2] *див.* витравлюватися[2]
ВИТРАВЛЕНИЙ[1]
ВИТРАВЛЕНИЙ[2]
ВИТРАВЛЕННЯ[1]
ВИТРАВЛЕННЯ[2]
ВИТРАВЛЮВАНИЙ
ВИТРАВЛЮВАННЯ[1]
ВИТРАВЛЮВАННЯ[2]
ВИТРАВЛЮВАТИ[1]
ВИТРАВЛЮВАТИ[2]
ВИТРАВЛЮВАТИСЯ[1]
ВИТРАВЛЮВАТИСЯ[2]
ВИТРАВЛЮВАЧ
ВИТРАВЛЯННЯ[1]
ВИТРАВЛЯННЯ[2]
ВИТРАВЛЯТИ[1] *див.* витравлювати[1]
ВИТРАВЛЯТИ[2] *див.* витравлювати[2]
ВИТРАВЛЯТИСЯ[1] *див.* витравлюватися[1]
ВИТРАВЛЯТИСЯ[2] *див.* витравлюватися[2]
ВИТРАВНИЙ
ВИТРАВНИК
ВИТРАВНИЦЯ
ВИТРАЛЕНИЙ
ВИТРАЛИТИ *див.* витралювати
ВИТРАЛЮВАННЯ
ВИТРАЛЮВАТИ
ВИТРАЛЮВАТИСЯ
ВИТРАМБОВУВАННЯ
ВИТРАМБОВУВАТИ
ВИТРАМБОВУВАТИСЯ
ВИТРАМБУВАНИЙ
ВИТРАМБУВАТИ *див.* витрамбовувати
ВИТРАТА
ВИТРАТИ
ВИТРАТИТИ *див.* витрачати
ВИТРАТИТИСЯ *див.* витрачатися
ВИТРАТНИЙ
ВИТРАТНО
ВИТРАТОМІР
ВИТРАТОМІРНИЙ
ВИТРАЧАННЯ
ВИТРАЧАТИ
ВИТРАЧАТИСЯ
ВИТРАЧЕНИЙ
ВИТРАЧЕННЯ
ВИТРАЧУВАНИЙ
ВИТРАЧУВАТИ *див.* витрачати
ВИТРЕБЕНЬКА *див.* витребеньки
ВИТРЕБЕНЬКИ
ВИТРЕБЕНЬКУВАТИ
ВИТРЕБЕНЬКУВАТИЙ
ВИТРЕБУВАНИЙ
ВИТРЕБУВАННЯ
ВИТРЕБУВАТИ

ВИ́ТРЕНУВАНИЙ
ВИ́ТРЕНУВАТИ
ВИТРИВА́ЛИЙ
ВИТРИВА́ЛІСТЬ
ВИТРИВА́ЛО
ВИ́ТРИВАТИ
ВИ́ТРИМАНИЙ
ВИ́ТРИМАНІСТЬ
ВИ́ТРИМАНО
ВИ́ТРИМАТИ *див.* витри́мувати
ВИ́ТРИМКА
ВИТРИ́МУВАНИЙ
ВИТРИ́МУВАННЯ
ВИТРИ́МУВАТИ
ВИТРИ́МУВАТИСЯ
ВИ́ТРІПАНИЙ
ВИ́ТРІПАТИ *див.* витрі́пувати
ВИТРІ́ПУВАННЯ
ВИТРІ́ПУВАТИ
ВИТРІ́ПУВАТИСЯ
ВИ́ТРІСКАТИ
ВИ́ТРІШКИ
ВИТРІШКОО́КИЙ
ВИТРІШКУВА́ТИЙ
ВИТРІШКУВА́ТІСТЬ
ВИТРІШКУВА́ТО
ВИТРІЩА́ННЯ
ВИТРІЩА́ТИ
ВИТРІЩА́ТИСЯ
ВИ́ТРІЩЕНИЙ
ВИ́ТРІЩИТИ *див.* витріща́ти
ВИ́ТРІЩИТИСЯ *див.* витріща́тися
ВИ́ТРОЩЕНИЙ
ВИ́ТРОЩИТИ
ВИ́ТРУБИТИ *див.* витру́блювати
ВИТРУ́БЛЮВАТИ
ВИ́ТРУДИТИ
ВИ́ТРУЄННЯ
ВИ́ТРУЇТИ *див.* витру́ювати
ВИ́ТРУСИТИ *див.* витру́шувати
ВИ́ТРУСИТИСЯ *див.* витру́шуватися
ВИ́ТРУТИТИ *див.* витру́чувати
ВИТРУХА́ТИ
ВИ́ТРУХЛИЙ
ВИ́ТРУХНУТИ *див.* витруха́ти
ВИ́ТРУЧЕНИЙ
ВИТРУ́ЧУВАТИ
ВИ́ТРУШЕНИЙ
ВИТРУ́ШУВАННЯ
ВИТРУ́ШУВАТИ
ВИТРУ́ШУВАТИСЯ
ВИТРУ́ЮВАННЯ
ВИТРУ́ЮВАТИ
ВИТРЯСА́ННЯ
ВИТРЯСА́ТИ
ВИТРЯСА́ТИСЯ
ВИ́ТРЯСТИ *див.* витряса́ти
ВИ́ТРЯСТИСЯ *див.* витряса́тися
ВИТТЯ́[1]
ВИТТЯ́[2]
ВИ́ТУМАНИТИ *див.* витума́нювати
ВИТУМА́НЮВАТИ
ВИ́ТУПАТИ
ВИ́ТУПИТИ *див.* виту́плювати
ВИ́ТУПИТИСЯ *див.* виту́плюватися
ВИТУ́ПЛЮВАТИ
ВИТУ́ПЛЮВАТИСЯ
ВИТУ́ПУВАТИ
ВИТУПЦЬО́ВУВАННЯ
ВИТУПЦЬО́ВУВАТИ
ВИ́ТУПЦЮВАТИ *див.* витупцьо́вувати
ВИ́ТУРЕНИЙ
ВИ́ТУРИТИ *див.* виту́рювати
ВИ́ТУРЛИТИ
ВИТУ́РЮВАТИ
ВИТУРЯ́ТИ *див.* виту́рювати
ВИТУ́ШКА
ВИ́ТХАТИСЯ
ВИ́ТХНУТИСЯ *див.* ви́тхатися
ВИТЬО́ХКУВАННЯ
ВИТЬО́ХКУВАТИ
ВИ́ТЯГ
ВИТЯГА́ЛЬНИЙ
ВИТЯГА́ЛЬНИК
ВИТЯГА́ЛЬНИЦЯ
ВИТЯГА́ННЯ
ВИ́ТЯГАТИ
ВИТЯГА́ТИ
ВИТЯГА́ТИСЯ
ВИ́ТЯГНЕНИЙ
ВИ́ТЯГНЕННЯ
ВИ́ТЯГНУТИ *див.* витяга́ти
ВИ́ТЯГНУТИЙ *див.* ви́тягнений
ВИ́ТЯГНУТИСЯ *див.* витяга́тися
ВИ́ТЯГОМ
ВИ́ТЯГТИ *див.* витяга́ти
ВИ́ТЯГТИСЯ *див.* витяга́тися
ВИТЯ́ГУВАЛЬНИЙ
ВИТЯ́ГУВАННЯ
ВИТЯ́ГУВАТИ *див.* витяга́ти
ВИТЯ́ГУВАТИСЯ *див.* витяга́тися
ВИ́ТЯЖКА
ВИТЯЖНИ́Й
ВИТЯ́ЖНО
ВИ́ТЯЗІВСЬКИЙ
ВИ́ТЯЗЬ
ВИ́ТЯТИ *див.* витина́ти
ВИ́ТЯТИЙ
ВИ́ТЯТИСЯ *див.* витина́тися
ВИ́УДЖЕНИЙ
ВИУ́ДЖУВАННЯ
ВИУ́ДЖУВАТИ
ВИУ́ДЖУВАТИСЯ
ВИ́УДИТИ *див.* виу́джувати
ВИ́УЧЕНИЙ *див.* ви́вчений
ВИ́УЧЕНИК
ВИ́УЧЕНИЦЯ
ВИ́УЧИТИ *див.* вивча́ти
ВИ́УЧИТИСЯ *див.* вивча́тися
ВИ́УЧКА
ВИУ́ЧУВАНИЙ
ВИУ́ЧУВАННЯ *див.* вивча́ння
ВИУ́ЧУВАТИ *див.* вивча́ти
ВИУ́ЧУВАТИСЯ *див.* вивча́тися
ВИФОРМО́ВУВАННЯ
ВИФОРМО́ВУВАТИ
ВИФОРМО́ВУВАТИСЯ
ВИ́ФОРМУВАНИЙ
ВИ́ФОРМУВАННЯ
ВИ́ФОРМУВАТИ *див.* виформо́вувати
ВИ́ФОРМУВАТИСЯ *див.* виформо́вуватися
ВИ́ФРАНТИТИСЯ
ВИ́ФРАНЧЕНИЙ
ВИ́ФУРКНУТИ
ВИХА́ННЯ
ВИ́ХАПАТИ *див.* виха́пувати
ВИХА́ПУВАТИ
ВИХА́ПУВАТИСЯ
ВИ́ХАРКАТИ *див.* виха́ркувати
ВИ́ХАРКАТИСЯ *див.* виха́ркуватися
ВИ́ХАРКНУТИ
ВИ́ХАРКНУТИСЯ
ВИХА́РКУВАННЯ
ВИХА́РКУВАТИ
ВИХА́РКУВАТИСЯ
ВИ́ХАРЧУВАТИ
ВИ́ХАРЧУВАТИСЯ
ВИХА́ТИ
ВИХА́ТИСЯ
ВИ́ХВАЛЕНИЙ
ВИ́ХВАЛЕННЯ
ВИ́ХВАЛИТИ *див.* вихваля́ти
ВИ́ХВАЛИТИСЯ *див.* вихваля́тися
ВИ́ХВАЛКА
ВИХВА́ЛЮВАНИЙ
ВИХВА́ЛЮВАННЯ
ВИХВА́ЛЮВАТИ *див.* вихваля́ти
ВИХВА́ЛЮВАТИСЯ *див.* вихваля́тися
ВИХВАЛЯ́КА
ВИХВАЛЯ́ННЯ
ВИХВАЛЯ́ТИ
ВИХВАЛЯ́ТИСЯ
ВИ́ХВАТИТИ *див.* вихва́чувати
ВИ́ХВАТИТИСЯ *див.* вихва́чуватися
ВИ́ХВАТКА
ВИ́ХВАЧЕНИЙ
ВИ́ХВАЧЕННЯ
ВИХВА́ЧУВАННЯ
ВИХВА́ЧУВАТИ
ВИХВА́ЧУВАТИСЯ
ВИ́ХВОРІТИ
ВИ́ХВОРОСТИТИ
ВИХИЗО́ВУВАТИСЯ
ВИ́ХИЛЕНИЙ
ВИ́ХИЛИТИ *див.* вихиля́ти
ВИ́ХИЛИТИСЯ *див.* вихиля́тися
ВИХИ́ЛЮВАТИ *див.* вихиля́ти
ВИХИ́ЛЮВАТИСЯ *див.* вихиля́тися
ВИХИЛЯ́ННЯ

ВИХИЛЯ́СИ
ВИХИЛЯ́СОМ
ВИХИЛЯ́СТИЙ
ВИХИЛЯ́ТИ
ВИХИЛЯ́ТИСЯ
ВИ́ХИТАТИ *див.* вихи́тувати
ВИ́ХИТАТИСЯ *див.* вихи́туватися
ВИ́ХИТРИТИ *див.* вихи́трювати
ВИ́ХИТРИТИСЯ *див.* вихи́трюватися
ВИ́ХИТРУВАТИ *див.* вихи́трювати
ВИХИ́ТРЮВАТИ
ВИХИ́ТРЮВАТИСЯ
ВИХИ́ТУВАННЯ
ВИХИ́ТУВАТИ
ВИХИ́ТУВАТИСЯ
ВИ́ХІД
ВИХІДНИ́Й
ВИ́ХІДЧИНИ
ВИ́ХІСНУВАТИ
ВИ́ХЛЕБТАТИ *див.* вихле́бтувати
ВИХЛЕ́БТУВАТИ
ВИ́ХЛЕСТАТИ
ВИ́ХЛИСТАТИ *див.* вихли́стувати
ВИХЛИ́СТУВАТИ
ВИ́ХЛОП
ВИХЛОПНИ́Й
ВИХЛЬО́СКУВАННЯ
ВИХЛЬО́СКУВАТИ
ВИХЛЬО́СТУВАННЯ
ВИХЛЬО́СТУВАТИ
ВИХЛЮВА́ТИ
ВИХЛЮВА́ТИЙ
ВИ́ХЛЮПАНИЙ
ВИ́ХЛЮПАТИ *див.* вихлю́пувати
ВИ́ХЛЮПАТИСЯ *див.* вихлю́пуватися
ВИ́ХЛЮПНУТИ
ВИ́ХЛЮПНУТИЙ
ВИ́ХЛЮПНУТИСЯ
ВИХЛЮ́ПУВАННЯ
ВИХЛЮ́ПУВАТИ
ВИХЛЮ́ПУВАТИСЯ
ВИХЛЯ́ННЯ
ВИХЛЯ́СТИЙ
ВИХЛЯ́ТИ
ВИХЛЯ́ТИСЯ
ВИ́ХМЕЛИТИСЯ *див.* вихмеля́тися
ВИХМЕЛЯ́ТИСЯ
ВИХНУ́ТИ
ВИХНУ́ТИСЯ
ВИХОВА́ЛЬНИЙ
ВИ́ХОВА́НЕЦЬ
ВИ́ХОВАНИЙ
ВИ́ХОВАНІСТЬ
ВИ́ХОВА́НКА
ВИ́ХОВАННЯ
ВИХОВА́ННЯ
ВИ́ХОВАНО
ВИХОВА́ТЕЛЬ
ВИХОВА́ТЕЛЬКА
ВИХОВА́ТЕЛЬСЬКИЙ
ВИ́ХОВАТИ[1] *див.* вихо́вувати[1]
ВИ́ХОВАТИ[2] *див.* вихо́вувати[2]
ВИ́ХОВАТИСЯ[1] *див.* вихо́вуватися[1]
ВИ́ХОВАТИСЯ[2] *див.* вихо́вуватися[2]
ВИ́ХОВЗНУТИ *див.* вихо́взувати
ВИ́ХОВЗНУТИСЯ *див.* вихо́взуватися
ВИХО́ВЗУВАТИ
ВИХО́ВЗУВАТИСЯ
ВИХОВНИ́Й
ВИХОВНИ́К
ВИХОВНИ́ЦЯ
ВИХО́ВОК
ВИХО́ВУВАНИЙ
ВИХО́ВУВАННЯ
ВИХО́ВУВАТИ[1]
ВИХО́ВУВАТИ[2]
ВИХО́ВУВАТИСЯ[1]
ВИХО́ВУВАТИСЯ[2]
ВИХОДЕ́НЬКИ
ВИ́ХОДЕЦЬ
ВИХОДЖА́ТИ
ВИ́ХОДЖЕНИЙ[1]
ВИ́ХОДЖЕНИЙ[2]
ВИ́ХОДЖЕННЯ
ВИХО́ДЖЕННЯ
ВИХО́ДЖУВАННЯ
ВИХО́ДЖУВАТИ[1]
ВИХО́ДЖУВАТИ[2]
ВИХО́ДЖУВАТИСЯ[1]
ВИХО́ДЖУВАТИСЯ[2]
ВИ́ХОДИТИ[1] *див.* вихо́джувати[1]
ВИ́ХОДИТИ[2] *див.* вихо́джувати[2]
ВИХО́ДИТИ
ВИ́ХОДИТИСЯ[1] *див.* вихо́джуватися[1]
ВИ́ХОДИТИСЯ[2] *див.* вихо́джуватися[2]
ВИХО́ДИТИСЯ
ВИХО́ДОК
ВИ́ХОДЬКО
ВИХОЖА́ТИ *див.* виходжа́ти
ВИ́ХОЛОДЖЕНИЙ
ВИ́ХОЛОДЖЕННЯ
ВИХОЛО́ДЖУВАННЯ
ВИХОЛО́ДЖУВАТИ
ВИХОЛО́ДЖУВАТИСЯ
ВИ́ХОЛОДИТИ *див.* вихоло́джувати
ВИ́ХОЛОДИТИСЯ *див.* вихоло́джуватися
ВИ́ХОЛОНЕННЯ
ВИ́ХОЛОНУТИ *див.* вихолоня́ти
ВИХОЛОНЯ́ТИ
ВИ́ХОЛОСТИТИ *див.* вихоло́щувати
ВИ́ХОЛОЩЕНИЙ
ВИ́ХОЛОЩЕНІСТЬ
ВИ́ХОЛОЩЕННЯ
ВИХОЛО́ЩУВАННЯ
ВИХОЛО́ЩУВАТИ
ВИХОЛО́ЩУВАТИСЯ
ВИХОНУ́ТИ
ВИ́ХОПИТИ *див.* вихо́плювати
ВИ́ХОПИТИСЯ *див.* вихо́плюватися
ВИ́ХОПЛЕНИЙ
ВИ́ХОПЛЕННЯ
ВИХО́ПЛЮВАННЯ
ВИХО́ПЛЮВАТИ
ВИХО́ПЛЮВАТИСЯ
ВИ́ХОР[1]
ВИ́ХОР[2]
ВИХОРЕ́ЦЬ[1]
ВИХОРЕ́ЦЬ[2]
ВИ́ХОРИТИ
ВИ́ХОРИТИСЯ[1]
ВИ́ХОРИТИСЯ[2]
ВИ́ХОРІТИ
ВИХОРОПОДІ́БНИЙ
ВИХОРО́ШУВАТИСЯ
ВИХРА́СТИЙ
ВИ́ХРЕСТ
ВИ́ХРЕСТИТИ *див.* вихре́щувати
ВИ́ХРЕСТИТИСЯ *див.* вихре́щуватися
ВИ́ХРЕСТКА
ВИ́ХРЕЩЕНИЙ
ВИХРЕ́ЩУВАТИ
ВИХРЕ́ЩУВАТИСЯ
ВИ́ХРИК[1]
ВИ́ХРИК[2]
ВИ́ХРИ́ТИ *див.* ви́хорити
ВИ́ХРИ́ТИСЯ[1] *див.* ви́хоритися[1]
ВИ́ХРИ́ТИСЯ[2] *див.* ви́хоритися[2]
ВИХРОВИ́Й
ВИХРУВА́ННЯ
ВИХРУВА́ТИ
ВИХРУВА́ТИЙ[1]
ВИХРУВА́ТИЙ[2]
ВИХРЮВА́ТИЙ[1] *див.* вихрува́тий[1]
ВИХРЮВА́ТИЙ[2] *див.* вихрува́тий[2]
ВИ́ХРЯКАТИ *див.* вихря́кувати
ВИ́ХРЯКНУТИ
ВИХРЯ́КУВАТИ
ВИХРЯ́СТИЙ *див.* вихра́стий
ВИ́ХУДІЛИЙ
ВИ́ХУДІТИ
ВИ́ХУДЛИЙ
ВИ́ХУДНУТИ *див.* ви́худіти
ВИ́ЦВІЛИЙ
ВИ́ЦВІРІНЬКАТИ *див.* вицвірі́нькувати
ВИЦВІРІ́НЬКУВАТИ
ВИЦВІ́РКУВАТИ
ВИ́ЦВІСТИ *див.* вицвіта́ти
ВИ́ЦВІТ
ВИЦВІТА́ННЯ
ВИЦВІТА́ТИ
ВИЦВЯХО́ВУВАТИ
ВИ́ЦВЯХУВАНИЙ
ВИ́ЦВЯХУВАТИ *див.* вицвяхо́вувати
ВИЦВЯ́ХУВАТИ *див.* вицвяхо́вувати
ВИ́ЦИГАНЕНИЙ
ВИ́ЦИГАНИТИ *див.* вицига́нювати
ВИЦИГА́НЮВАННЯ
ВИЦИГА́НЮВАТИ
ВИ́ЦІДЖЕНИЙ

ВИЦІ́ДЖУВАННЯ
ВИЦІ́ДЖУВАТИ
ВИЦІ́ДЖУВАТИСЯ
ВИ́ЦІДИТИ *див.* виці́джувати
ВИ́ЦІДИТИСЯ *див.* виці́джуватися
ВИ́ЦІЛИТИ *див.* виці́лювати
ВИ́ЦІЛИТИСЯ *див.* виці́люватися
ВИЦІЛО́ВУВАННЯ
ВИЦІЛО́ВУВАТИ
ВИЦІЛО́ВУВАТИСЯ
ВИ́ЦІЛУВАНИЙ
ВИ́ЦІЛУВАТИ *див.* виціло́вувати
ВИ́ЦІЛУВАТИСЯ *див.* виціло́вуватися
ВИЦІ́ЛЮВАТИ
ВИЦІ́ЛЮВАТИСЯ
ВИ́ЦМУЛЕНИЙ
ВИ́ЦМУЛИТИ *див.* вицму́лювати
ВИЦМУ́ЛЮВАТИ
ВИЦО́КУВАННЯ
ВИЦО́КУВАТИ
ВИ́ЦУПИТИ
ВИЦЯТКО́ВУВАТИ
ВИЦЯТКО́ВУВАТИСЯ
ВИ́ЦЯТКУВАНИЙ
ВИ́ЦЯТКУВАТИ *див.* вицятко́вувати
ВИ́ЦЯТКУВАТИСЯ *див.* вицятко́вуватися
ВИЦЯЦЬКО́ВУВАТИ
ВИ́ЦЯЦЬКУВАНИЙ
ВИ́ЦЯЦЬКУВАТИ *див.* вицяцько́вувати
ВИ́ЧАВИТИ *див.* вича́влювати
ВИ́ЧАВИТИСЯ *див.* вича́влюватися
ВИ́ЧАВКИ
ВИ́ЧАВЛЕНИЙ
ВИ́ЧАВЛЕННЯ
ВИЧА́ВЛЮВАНИЙ
ВИЧА́ВЛЮВАННЯ
ВИЧА́ВЛЮВАТИ
ВИЧА́ВЛЮВАТИСЯ
ВИЧАВНИ́Й
ВИ́ЧАПАТИ *див.* вича́пувати
ВИЧА́ПУВАТИ
ВИЧАРО́ВУВАТИ
ВИЧАРО́ВУВАТИСЯ
ВИ́ЧАРУВАНИЙ
ВИ́ЧАРУВАТИ *див.* вичаро́вувати
ВИ́ЧАРУВАТИСЯ *див.* вичаро́вуватися
ВИ́ЧАСТУВАТИ
ВИЧАХА́ННЯ
ВИЧАХА́ТИ
ВИ́ЧАХЛИЙ
ВИ́ЧАХНУТИ *див.* вичаха́ти
ВИ́ЧАХТИ *див.* вичаха́ти
ВИ́ЧВАЛАТИ
ВИ́ЧЕКАНИЙ
ВИ́ЧЕКАТИ *див.* вичі́кувати
ВИ́ЧЕПУРЕНИЙ
ВИ́ЧЕПУРИТИ *див.* вичепу́рювати
ВИ́ЧЕПУРИТИСЯ *див.* вичепу́рюватися
ВИЧЕПУ́РЮВАТИ
ВИЧЕПУ́РЮВАТИСЯ
ВИ́ЧЕРВОНИТИ
ВИ́ЧЕРПАНИЙ
ВИ́ЧЕРПАНІСТЬ
ВИ́ЧЕРПАННЯ
ВИ́ЧЕРПАТИ *див.* виче́рпувати
ВИ́ЧЕРПАТИСЯ *див.* виче́рпуватися
ВИЧЕ́РПНИЙ
ВИЧЕ́РПНІСТЬ
ВИЧЕ́РПНО
ВИЧЕ́РПУВАНИЙ
ВИЧЕ́РПУВАННЯ
ВИЧЕ́РПУВАТИ
ВИЧЕ́РПУВАТИСЯ
ВИ́ЧЕСАНИЙ
ВИ́ЧЕСАТИ *див.* вичі́сувати
ВИ́ЧЕСАТИСЯ *див.* вичі́суватися
ВИ́ЧИНЕНИЙ
ВИ́ЧИНЕННЯ
ВИ́ЧИНИТИ *див.* вичи́нювати
ВИ́ЧИНКА
ВИЧИ́НЮВАННЯ
ВИЧИ́НЮВАТИ
ВИЧИНЯ́ТИ *див.* вичи́нювати
ВИ́ЧИРКАТИ
ВИ́ЧИСЛЕНИЙ
ВИ́ЧИСЛИТИ *див.* вичи́слювати
ВИЧИ́СЛЮВАНИЙ
ВИЧИ́СЛЮВАТИ
ВИЧИСЛЯ́ТИ *див.* вичи́слювати
ВИ́ЧИСТИТИ *див.* вичища́ти
ВИ́ЧИСТИТИСЯ *див.* вичища́тися
ВИ́ЧИТАНИЙ
ВИ́ЧИТАТИ *див.* вичи́тувати
ВИ́ЧИТИ
ВИ́ЧИТКА
ВИЧИ́ТУВАННЯ
ВИЧИ́ТУВАТИ
ВИЧИ́ТУВАТИСЯ
ВИЧИ́ТУВАЧ
ВИЧИ́ХУВАННЯ
ВИЧИ́ХУВАТИ
ВИЧИ́ХУВАТИСЯ
ВИЧИЩА́ННЯ
ВИЧИЩА́ТИ
ВИЧИЩА́ТИСЯ
ВИ́ЧИЩЕНИЙ
ВИ́ЧИЩЕННЯ
ВИЧІ́КУВАЛЬНИЙ
ВИЧІ́КУВАЛЬНО
ВИЧІ́КУВАНИЙ
ВИЧІ́КУВАННЯ
ВИЧІ́КУВАТИ
ВИ́ЧІСКИ
ВИЧІ́СУВАННЯ
ВИЧІ́СУВАТИ
ВИЧІ́СУВАТИСЯ
ВИ́ЧЛЕНЕНИЙ
ВИ́ЧЛЕНЕННЯ
ВИ́ЧЛЕНИТИ *див.* вичлено́вувати
ВИ́ЧЛЕНИТИСЯ *див.* вичлено́вуватися
ВИЧЛЕНО́ВУВАНИЙ
ВИЧЛЕНО́ВУВАННЯ
ВИЧЛЕНО́ВУВАТИ
ВИЧЛЕНО́ВУВАТИСЯ
ВИ́ЧЛЕНУВАНИЙ
ВИ́ЧЛЕНУВАННЯ
ВИ́ЧЛЕНУВАТИ *див.* вичлено́вувати
ВИ́ЧЛЕНУВАТИСЯ *див.* вичлено́вуватися
ВИЧЛЕНЯ́ТИ *див.* вичлено́вувати
ВИЧЛЕНЯ́ТИСЯ *див.* вичлено́вуватися
ВИ́ЧОВГАНИЙ
ВИ́ЧОВГАТИ *див.* вичо́вгувати
ВИ́ЧОВГАТИСЯ *див.* вичо́вгуватися
ВИ́ЧОВГТИ
ВИЧО́ВГУВАННЯ
ВИЧО́ВГУВАТИ
ВИЧО́ВГУВАТИСЯ
ВИ́ЧОРНЕНИЙ
ВИ́ЧОРНЕННЯ
ВИ́ЧОРНИТИ
ВИ́ЧОРНИТИСЯ
ВИ́ЧУБИТИ
ВИ́ЧУДИ
ВИ́ЧУДИТИ
ВИ́ЧУМАКУВАТИ
ВИЧУ́НЮВАТИ
ВИ́ЧУНЯТИ *див.* вичу́нювати
ВИ́ЧУТИ
ВИ́ЧУХАТИ *див.* вичу́хувати
ВИ́ЧУХАТИСЯ *див.* вичу́хуватися
ВИ́ЧУХРАНИЙ
ВИ́ЧУХРАТИ *див.* вичу́хрувати
ВИЧУ́ХРУВАТИ
ВИЧУ́ХРУВАТИСЯ
ВИЧУ́ХУВАТИ
ВИЧУ́ХУВАТИСЯ
ВИ́ЧХАТИ *див.* вичиха́ти
ВИ́ЧХАТИСЯ *див.* вичиха́тися
ВИШ
ВИ́ШАР
ВИ́ШАРЕЦЬ
ВИШАРО́ВУВАТИ
ВИШАРО́ВУВАТИСЯ
ВИ́ШАРПНУТИ *див.* виша́рпувати
ВИША́РПУВАТИ
ВИ́ШАРУВАНИЙ
ВИ́ШАРУВАТИ *див.* вишаро́вувати
ВИ́ШАРУВАТИСЯ *див.* вишаро́вуватися
ВИ́ШАТИРИТИ
ВИШАХРО́ВУВАТИ
ВИ́ШАХРУВАТИ *див.* вишахро́вувати
ВИ́ШЕННЯ
ВИ́ШЕНЬКА
ВИ́ШЕПТАНИЙ
ВИ́ШЕПТАТИ *див.* виші́птувати
ВИ́ШЕПТАТИСЯ *див.* виші́птуватися
ВИШЕРЕНГО́ВУВАТИСЯ

ВИ́ШЕРЕТУВАТИ
ВИ́ШЕРЕТУВАТИСЯ
ВИШИВА́ЛЬНИЙ
ВИШИВА́ЛЬНИК
ВИШИВА́ЛЬНИЦЯ
ВИШИ́ВАНИЙ
ВИШИ́ВА́НКА
ВИШИВА́ННЯ
ВИШИВА́ТИ
ВИШИВА́ТИСЯ
ВИ́ШИВКА
ВИШИВНИ́Й
ВИШИКО́ВУВАННЯ
ВИШИКО́ВУВАТИ
ВИШИКО́ВУВАТИСЯ
ВИ́ШИКУВАНИЙ
ВИ́ШИКУВАННЯ
ВИ́ШИКУВАТИ *див.* вишико́вувати
ВИ́ШИКУВАТИСЯ *див.* вишико́вуватися
ВИШИНА́
ВИ́ШИНК
ВИ́ШИНКУВАТИ
ВИ́ШИТИ *див.* вишива́ти
ВИ́ШИТИЙ
ВИ́ШІВЕЦЬ
ВИ́ШІВКА
ВИ́ШІВСЬКИЙ
ВИШІ́ПТУВАННЯ
ВИШІ́ПТУВАТИ
ВИШІ́ПТУВАТИСЯ
ВИ́ШКА
ВИ́ШКАНДИБАТИ
ВИ́ШКВАРЕНИЙ
ВИ́ШКВАРИТИ *див.* вишква́рювати
ВИ́ШКВАРИТИСЯ *див.* вишква́рюватися
ВИ́ШКВАРКА *див.* ви́шкварки
ВИ́ШКВАРКИ
ВИ́ШКВАРОК *див.* ви́шкварки
ВИШКВА́РЮВАННЯ
ВИШКВА́РЮВАТИ
ВИШКВА́РЮВАТИСЯ
ВИ́ШКІЛ
ВИ́ШКІЛЬНИЙ
ВИШКІ́ЛЬНИК
ВИ́ШКІР
ВИ́ШКІРЕНИЙ
ВИ́ШКІРЕННЯ
ВИ́ШКІРЕНО
ВИ́ШКІРИТИ *див.* вишкіря́ти
ВИ́ШКІРИТИСЯ *див.* вишкіря́тися
ВИШКІ́РЮВАТИ *див.* вишкіря́ти
ВИШКІ́РЮВАТИСЯ *див.* вишкіря́тися
ВИШКІРЯ́ННЯ
ВИШКІРЯ́ТИ
ВИШКІРЯ́ТИСЯ
ВИ́ШКОЛЕНИЙ
ВИ́ШКОЛЕНІСТЬ
ВИ́ШКОЛЕННЯ
ВИ́ШКОЛЕНО
ВИ́ШКОЛИТИ *див.* вишко́лювати
ВИ́ШКОЛИТИСЯ *див.* вишко́люватися
ВИШКО́ЛЮВАНИЙ
ВИШКО́ЛЮВАННЯ
ВИШКО́ЛЮВАТИ
ВИШКО́ЛЮВАТИСЯ
ВИШКОМОНТА́ЖНИК
ВИ́ШКРЕБЕНИЙ
ВИ́ШКРЕБКИ
ВИ́ШКРЕБОК
ВИ́ШКРЕБТИ *див.* вишкріба́ти
ВИШКРІБА́ННЯ
ВИШКРІБА́ТИ
ВИШКРІБА́ТИСЯ
ВИ́ШКРІБКИ *див.* ви́шкребки
ВИ́ШКРЯБАНИЙ
ВИ́ШКРЯБАТИ *див.* вишкря́бувати
ВИ́ШКРЯБАТИСЯ *див.* вишкря́буватися
ВИШКРЯ́БУВАННЯ
ВИШКРЯ́БУВАТИ
ВИШКРЯ́БУВАТИСЯ
ВИШЛІФО́ВУВАННЯ
ВИШЛІФО́ВУВАТИ
ВИШЛІФО́ВУВАТИСЯ
ВИ́ШЛІФУВАНИЙ
ВИ́ШЛІФУВАННЯ
ВИ́ШЛІФУВАТИ *див.* вишліфо́вувати
ВИ́ШЛІФУВАТИСЯ *див.* вишліфо́вуватися
ВИ́ШМАГАНИЙ
ВИ́ШМАГАТИ
ВИ́ШМАРУВАНИЙ
ВИ́ШМАРУВАТИ
ВИ́ШМИГНУТИ
ВИШНЕ́ВЕНЬКИЙ
ВИШНЕ́ВИЙ
ВИШНЕ́ВО
ВИ́ШНИ́К[1]
ВИ́ШНИ́К[2]
ВИШНИ́НА
ВИШНИЧО́К
ВИШНІ́ВКА
ВИШНІ́ВОЧКА
ВИ́ШНІЙ
ВИ́ШНЯ
ВИШНЯ́К
ВИШНЯЧО́К
ВИ́ШПАРИТИ *див.* вишпа́рювати
ВИ́ШПАРИТИСЯ *див.* вишпа́рюватися
ВИ́ШПАРУВАНИЙ
ВИ́ШПАРУВАТИ
ВИШПА́РЮВАННЯ
ВИШПА́РЮВАТИ
ВИШПА́РЮВАТИСЯ
ВИ́ШПЕТИТИ
ВИШПИГО́ВУВАТИ
ВИ́ШПИГУВАТИ *див.* вишпиго́вувати
ВИ́ШПОРТАНИЙ
ВИ́ШПОРТАТИ *див.* вишпо́ртувати
ВИШПО́РТУВАТИ
ВИ́ШПУРЛЯТИ
ВИ́ШПУРНУТИ *див.* вишпу́рювати
ВИШПУ́РЮВАТИ
ВИШРУБО́ВУВАТИ
ВИ́ШРУБУВАТИ *див.* вишрубо́вувати
ВИШТАМПО́ВУВАННЯ
ВИШТАМПО́ВУВАТИ
ВИШТАМПО́ВУВАТИСЯ
ВИ́ШТАМПУВАНИЙ
ВИ́ШТАМПУВАННЯ
ВИ́ШТАМПУВАТИ *див.* виштампо́вувати
ВИ́ШТОВХАНИЙ
ВИ́ШТОВХАТИ *див.* вишто́вхувати
ВИ́ШТОВХАТИСЯ *див.* вишто́вхуватися
ВИ́ШТОВХНУТИ
ВИ́ШТОВХНУТИЙ
ВИ́ШТОВХНУТИСЯ
ВИШТО́ВХУВАЛЬНИЙ
ВИШТО́ВХУВАННЯ
ВИШТО́ВХУВАТИ
ВИШТО́ВХУВАТИСЯ
ВИ́ШТРИКАТИ *див.* виштри́кувати
ВИ́ШТРИКАТИСЯ *див.* виштрика́тися
ВИШТРИКА́ТИСЯ
ВИ́ШТРИКНУТИ
ВИШТРИ́КУВАТИ
ВИ́ШТУКАТУРЕНИЙ
ВИ́ШТУКАТУРИТИ *див.* виштукату́рювати
ВИ́ШТУКАТУРИТИСЯ *див.* виштукату́рюватися
ВИШТУКАТУ́РЮВАННЯ
ВИШТУКАТУ́РЮВАТИ
ВИШТУКАТУ́РЮВАТИСЯ
ВИ́ШТУРХАНИЙ
ВИ́ШТУРХАТИ *див.* виште́рхувати
ВИШТУ́РХУВАННЯ
ВИШТУ́РХУВАТИ
ВИ́ШУГНУТИ *див.* вишу́гувати
ВИШУ́ГУВАТИ
ВИ́ШУКАНИЙ
ВИ́ШУКАНІСТЬ
ВИ́ШУКАННЯ
ВИ́ШУКАНО
ВИ́ШУКАТИ *див.* вишу́кувати
ВИ́ШУКАТИСЯ *див.* вишу́куватися
ВИШУКО́ВУВАННЯ
ВИШУКО́ВУВАТИ *див.* вишу́кувати
ВИШУКО́ВУВАТИСЯ *див.* вишу́куватися
ВИШУ́КУВАНИЙ
ВИШУ́КУВАННЯ
ВИШУ́КУВАТИ
ВИШУ́КУВАТИСЯ
ВИ́ШУМІТИ
ВИШУМО́ВУВАТИ
ВИ́ШУМУВАНИЙ

ВИ́ШУМУВАТИ *див.* вишумо́вувати
ВИ́ШУМУВАТИСЯ
ВИЩА́ННЯ
ВИ́ЩАТИ
ВИЩА́ТИ
ВИ́ЩЕ
ВИЩЕ...
ВИ́ЩЕБЕТАТИ
ВИЩЕБЕ́ЧУВАТИ
ВИЩЕВИ́КЛАДЕНИЙ
ВИЩЕВІДЗНА́ЧЕНИЙ
ВИЩЕВІДМІ́ЧЕНИЙ
ВИЩЕВКА́ЗАНИЙ
ВИЩЕЗАЗНА́ЧЕНИЙ
ВИЩЕЗА́ТИ
ВИЩЕЗГА́ДАНИЙ
ВИ́ЩЕЗНУТИ *див.* вищеза́ти
ВИЩЕНАВЕ́ДЕНИЙ
ВИЩЕНА́ЗВАНИЙ
ВИЩЕОГОЛО́ШЕНИЙ
ВИЩЕОЗНА́ЧЕНИЙ
ВИЩЕОПИ́САНИЙ
ВИЩЕПЕРЕЛІ́ЧЕНИЙ
ВИЩЕПЕРЕРАХО́ВАНИЙ
ВИЩЕПІДПИ́САНИЙ
ВИЩЕПО́ДАНИЙ
ВИЩЕПОЙМЕНО́ВАНИЙ
ВИЩЕПОКА́ЗАНИЙ
ВИЩЕПОСТА́ВЛЕНИЙ
ВИ́ЩЕРБИТИ *див.* вище́рблювати
ВИ́ЩЕРБИТИСЯ *див.* вище́рблюватися
ВИ́ЩЕРБЛЕНИЙ
ВИ́ЩЕРБЛЕННЯ
ВИЩЕ́РБЛЮВАНИЙ
ВИЩЕ́РБЛЮВАТИ
ВИЩЕ́РБЛЮВАТИСЯ
ВИЩЕРОЗМІ́ЩЕНИЙ
ВИЩЕРОЗТАШО́ВАНИЙ
ВИЩЕСКА́ЗАНИЙ
ВИЩЕСТОЯ́ЩИЙ
ВИ́ЩИЙ
ВИ́ЩИП
ВИ́ЩИПАНИЙ
ВИ́ЩИПАТИ *див.* вищи́пувати
ВИ́ЩИПНУТИ
ВИЩИ́ПУВАННЯ
ВИЩИ́ПУВАТИ
ВИЩИ́ПУВАТИСЯ
ВИ́ЩИР
ВИ́ЩИРЕНИЙ
ВИ́ЩИРИТИ *див.* вищиря́ти
ВИ́ЩИРИТИСЯ *див.* вищиря́тися
ВИЩИ́РЮВАНИЙ
ВИЩИ́РЮВАТИ *див.* вищиря́ти
ВИЩИ́РЮВАТИСЯ *див.* вищиря́тися
ВИЩИРЯ́ТИ
ВИЩИРЯ́ТИСЯ
ВИ́ЩІСТЬ
ВИ́ЩУПАТИ *див.* вищу́пувати
ВИЩУ́ПУВАННЯ
ВИЩУ́ПУВАТИ
ВИЩУ́ПУВАТИСЯ
ВИ́ЮЧИЙ
ВИ́ЯВ
ВИ́ЯВИТИ *див.* виявля́ти
ВИ́ЯВИТИСЯ *див.* виявля́тися
ВИ́ЯВЛЕНИЙ
ВИ́ЯВЛЕННЯ
ВИЯ́ВЛЮВАНИЙ
ВИЯВЛЯ́ННЯ
ВИЯВЛЯ́ТИ
ВИЯВЛЯ́ТИСЯ
ВИЯВЛЯ́Ч
ВИЯ́ВНИЙ
ВИЯ́ВНИК
ВИЯ́ВНИЦЯ
ВИ́ЯВОК
ВИ́ЯМКА
ВИ́ЯМОК
ВИ́ЯРОК
ВИ́ЯСКРАВИТИ *див.* вияскра́влювати
ВИ́ЯСКРАВИТИСЯ *див.* вияскра́влюватися
ВИ́ЯСКРАВЛЕНИЙ
ВИ́ЯСКРАВЛЕННЯ
ВИЯСКРА́ВЛЮВАТИ
ВИЯСКРА́ВЛЮВАТИСЯ
ВИ́ЯСНЕНИЙ
ВИ́ЯСНЕННЯ
ВИ́ЯСНИТИ *див.* виясня́ти
ВИ́ЯСНИТИСЯ *див.* вияснятися
ВИЯ́СНЮВАНИЙ
ВИЯ́СНЮВАННЯ
ВИЯ́СНЮВАТИ *див.* вияснят́и
ВИЯ́СНЮВАТИСЯ *див.* вияснятися
ВИЯСНЯ́ТИ
ВИЯСНЯ́ТИСЯ
ВІ *див.* в[2]
ВІАДУ́К
ВІАНДО́Т
ВІБРА́НТ
ВІБРА́ТО
ВІБРА́ТОР
ВІБРА́ТОРНИЙ
ВІБРАФО́Н
ВІБРАФО́ННИЙ
ВІБРАЦІ́ЙНИЙ
ВІБРА́ЦІЯ
ВІБРИ́СИ
ВІБРІО́З
ВІБРІО́ЗНИЙ
ВІБРІО́Н
ВІБРІО́ННИЙ
ВІБРІОНОНОСІ́Й
ВІБРІОНОНОСІ́ЙСТВО
ВІБРО...
ВІБРОБЕЗПЕ́КА
ВІБРОБЕЗПЕ́ЧНИЙ
ВІБРОБРУ́С
ВІБРОБУ́Р
ВІБРОБУРІ́ННЯ
ВІБРОВА́КУУМНИЙ
ВІБРОВАКУУМУВА́ННЯ
ВІБРОВИМІ́РЮВАЛЬНИЙ
ВІБРОВИМІ́РЮВАННЯ
ВІБРОВИМІ́РЮВАЧ
ВІБРОГАСІ́ННЯ
ВІБРОГА́СНИЙ
ВІБРОГА́СНИК
ВІБРОГІДРОПРЕСУВА́ННЯ
ВІБРОГО́ЛКА
ВІБРОГРА́МА
ВІБРО́ГРАФ
ВІБРОДА́ТЧИК
ВІБРОЗАНУ́РЮВАЧ
ВІБРОЗАХИСНИ́Й
ВІБРОЗА́ХИСТ
ВІБРОЗБУ́ДНИК
ВІБРОЗМІ́ШУВАЧ
ВІБРОЗО́НД
ВІБРОІЗОЛЯ́ТОР
ВІБРОІЗОЛЯЦІ́ЙНИЙ
ВІБРОІЗОЛЯ́ЦІЯ
ВІБРОІНСТРУМЕ́НТ
ВІБРОКАРДІОГРА́МА
ВІБРОКАРДІО́ГРАФ
ВІБРОКАРДІОГРА́ФІЯ
ВІБРОКОТО́К
ВІБРОМАЙДА́НЧИК
ВІБРОМАСА́Ж
ВІБРОМАСАЖЕ́Р
ВІБРОМАСА́ЖНИЙ
ВІБРО́МЕТР
ВІБРОМЕ́ТРІЯ
ВІБРОМІЦНИ́Й
ВІБРОМІ́ЦНІСТЬ
ВІБРОМО́ЛОТ
ВІБРОМОЛОТО́К
ВІБРОНЕБЕЗПЕ́ЧНИЙ
ВІБРОНО́ЖИЦІ
ВІБРОПЕРЕМІ́ЩЕННЯ
ВІБРОПЕРЕТВО́РЮВАЧ
ВІБРОПЛИТА́
ВІБРОПОГЛИНА́ЛЬНИЙ
ВІБРОПОГЛИНА́ННЯ
ВІБРОПОГЛИНА́Ч
ВІБРОПРЕ́С
ВІБРОПРЕСУВА́ЛЬНИЙ
ВІБРОПРЕСУВА́ННЯ
ВІБРОПРОКА́Т
ВІБРОПРОКА́ТНИЙ
ВІБРОРЕ́ЙКА
ВІБРОСИ́ТО
ВІБРОСКО́П
ВІБРОСТЕ́НД
ВІБРОСТІЙКИ́Й
ВІБРОСТІ́ЙКІСТЬ
ВІБРОСТІ́Л
ВІБРОТЕРАПІ́Я
ВІБРОТРА́ВМА

ВІБРОТРО́Н
ВІБРОУДА́РНИЙ
ВІБРОУСТАНО́ВКА
ВІБРОУЩІ́ЛЬНЕНИЙ
ВІБРОУЩІ́ЛЬНЕННЯ
ВІБРОУЩІ́ЛЬНЮВАЧ
ВІБРОХВОРО́БА
ВІБРОХО́БОТ
ВІБРОШВИ́ДКІСТЬ
ВІБРОШТАМПУВА́ЛЬНИЙ
ВІБРОШТАМПУВА́ННЯ
ВІБРУВА́ЛЬНИЙ
ВІБРУВА́ННЯ
ВІБРУВА́ТИ
ВІБРУ́ЮЧИЙ
ВІВА́РІЙ
ВІВА́Т
ВІВА́ТНИЙ
ВІВА́ЧЕ
ВІВЕ́НДІ
ВІВЕ́Р
ВІВЕ́РА
ВІВЕ́РИЦЯ[1]
ВІВЕ́РИЦЯ[2]
ВІВЕ́РОВІ
ВІВІАНІ́Т
ВІВІАНІ́ТОВИЙ
ВІВІПАРІ́Я
ВІВІСЕ́КТОР
ВІВІСЕКЦІ́ЙНИЙ
ВІВІСЕ́КЦІЯ
ВІВІФІКА́ЦІЯ
ВІ́ВКАННЯ
ВІ́ВКАТИ
ВІ́ВКНУТИ
ВІ́ВО
ВІВОДІА́ЛІЗ
ВІ́ВСИК
ВІВСИ́НА
ВІ́ВСИЩЕ
ВІВСЮ́Г
ВІВСЮГУВА́ТИЙ
ВІВСЮЖО́К
ВІВСЮНЕ́ЦЬ
ВІВСЯ́НИЙ
ВІВСЯ́НИК
ВІВСЯ́НИЦЯ
ВІВСЯ́НКА[1]
ВІВСЯ́НКА[2]
ВІВСЯ́НКА[3]
ВІВСЯ́НКОВІ
ВІВСЯ́НОЧКА[1]
ВІВСЯ́НОЧКА[2]
ВІ́ВТА́Р
ВІВТА́РИК
ВІВТА́РНИЙ
ВІВТА́РНИК
ВІВТО́РКОВИЙ
ВІВТО́РОК
ВІВЦЕБИ́К
ВІВЦЕМА́ТКА
ВІВЦЕРАДГО́СП
ВІВЦЕФЕ́РМА
ВІВЦЯ́
ВІВЧА́Р
ВІВЧА́РИК[1]
ВІВЧА́РИК[2]
ВІВЧА́РИТИ
ВІВЧА́РКА
ВІВЧА́РНЯ
ВІВЧА́РОЧКА
ВІВЧА́РСТВО
ВІВЧА́РСЬКИЙ
ВІВЧАРЮВА́ННЯ
ВІВЧАРЮВА́ТИ *див.* вівча́рити
ВІВЧУ́Р
ВІГ *див.* ві́ги
ВІГВА́М
ВІ́ГИ
ВІГІ́Л *див.* вігі́ли
ВІГІ́ЛИ
ВІГІ́ЛІЇ
ВІГІ́ЛІЙ *див.* вігі́лії
ВІГІ́ЛІЯ
ВІГІ́ЛЬНИЙ
ВІГІ́ЛЬНІСТЬ
ВІГО́НЕВИЙ
ВІГО́НЬ
ВІД
ВІ́ДА
ВІДА́В
ВІДАДВЕРБІА́ЛЬНИЙ
ВІДАД'ЄКТИ́ВНИЙ
ВІДА́Й
ВІ́ДАННЯ
ВІ́ДАННЯЧКО
ВІ́ДАТИ
ВІ́ДАТИСЯ
ВІДБАБУВА́ТИ
ВІДБА́ВИТИ *див.* відбавля́ти
ВІДБА́ВИТИСЯ *див.* відбавля́тися
ВІДБАВЛЯ́ТИ
ВІДБАВЛЯ́ТИСЯ
ВІДБАЛА́КАТИСЯ *див.* відбала́кува-тися
ВІДБАЛА́КУВАТИСЯ
ВІДБАРАБА́НИТИ
ВІДБАТО́ВАНИЙ
ВІДБАТО́ВУВАТИ
ВІДБАТО́ЖЕНИЙ
ВІДБАТО́ЖИТИ
ВІДБАТУВА́ТИ *див.* відбато́вувати
ВІДБЕНКЕТУВА́ТИ
ВІДБЕРЕ́ЖНИЙ
ВІДБИ́В
ВІДБИВА́ЛЬНИЙ
ВІДБИВА́ЛЬНИК
ВІДБИВА́ЛЬНИЦЯ
ВІДБИ́ВАНИЙ
ВІДБИ́ВАНІСТЬ
ВІДБИВА́ННЯ
ВІДБИВА́ТИ
ВІДБИВА́ТИСЯ
ВІДБИВА́Ч
ВІДБИВНИ́Й
ВІДБИ́РАНИЙ
ВІДБИРА́ННЯ
ВІДБИРА́ТИ
ВІДБИРА́ТИСЯ
ВІДБИ́ТИ *див.* відбива́ти
ВІДБИ́ТИЙ
ВІДБИ́ТИСЯ *див.* відбива́тися
ВІДБИ́ТКА
ВІДБИ́ТОК
ВІДБИТТЯ́
ВІДБІГА́ННЯ
ВІДБІ́ГАТИ
ВІДБІГА́ТИ
ВІДБІ́ГТИ *див.* відбіга́ти
ВІДБІ́Й
ВІДБІЙНИ́Й
ВІДБІ́ЙНИК
ВІДБІ́ЛЕНИЙ
ВІДБІ́ЛЕННЯ
ВІДБІЛИ́ТИ *див.* відбі́лювати
ВІДБІЛІ́ТИ
ВІДБІ́ЛЮВАЛЬНИЙ
ВІДБІ́ЛЮВАННЯ
ВІДБІ́ЛЮВАТИ
ВІДБІ́ЛЮВАТИСЯ
ВІДБІ́ЛЮВАЧ
ВІДБІ́Р
ВІДБІ́РКА[1]
ВІДБІ́РКА[2]
ВІДБІ́РНИЙ
ВІДБІРНИ́Й
ВІДБІРНИ́К
ВІДБІРНИ́ЦЯ
ВІ́ДБЛИСК
ВІДБЛИ́СКАТИ
ВІДБЛИСКОТІ́ТИ
ВІДБЛИ́СКУВАТИ
ВІДБЛИЩА́ТИ
ВІДБЛУКА́ТИСЯ
ВІДБОМБИ́ТИ
ВІДБОМБИ́ТИСЯ
ВІДБОРО́НА
ВІДБОРОНИ́ТИ *див.* відбороня́ти
ВІДБОРОНИ́ТИСЯ *див.* відбороня́тися
ВІДБОРОНЯ́ТИ
ВІДБОРОНЯ́ТИСЯ
ВІДБРАКО́ВАНИЙ
ВІДБРАКО́ВУВАННЯ
ВІДБРАКО́ВУВАТИ
ВІДБРАКО́ВУВАТИСЯ
ВІДБРАКУВА́ННЯ
ВІДБРАКУВА́ТИ *див.* відбрако́вувати
ВІДБРЕСТИ́ *див.* відбріда́ти
ВІДБРЕХА́ТИСЯ *див.* відбрі́хуватися
ВІДБРИКА́ТИСЯ *див.* відбри́куватися

ВІДБРИ́КУВАТИСЯ
ВІДБРИНІ́ТИ
ВІДБРИ́ТИ
ВІДБРІДА́ТИ
ВІДБРІ́ХУВАННЯ
ВІДБРІ́ХУВАТИСЯ
ВІДБРУНЬКО́ВУВАННЯ
ВІДБРУНЬКО́ВУВАТИСЯ
ВІДБРУНЬКУВА́ННЯ
ВІДБРУНЬКУВА́ТИСЯ *див.* відбрунько́вуватися
ВІДБРЯЗКОТІ́ТИ
ВІДБУБОНІ́ТИ
ВІДБУВА́ЙЛІВКА
ВІДБУВА́ННЯ
ВІДБУВА́ТИ
ВІДБУВА́ТИСЯ
ВІДБУДО́ВА
ВІДБУДО́ВАНИЙ
ВІДБУДО́ВНИЙ
ВІДБУДО́ВНИК
ВІДБУДО́ВНИЦЯ
ВІДБУДО́ВУВАННЯ
ВІДБУДО́ВУВАТИ
ВІДБУДО́ВУВАТИСЯ
ВІДБУДО́ВЧИЙ
ВІДБУДУВА́ННЯ
ВІДБУДУВА́ТИ *див.* відбудо́вувати
ВІДБУДУВА́ТИСЯ *див.* відбудо́вуватися
ВІДБУКСИРО́ВАНИЙ
ВІДБУКСИРО́ВУВАННЯ
ВІДБУКСИРО́ВУВАТИ
ВІДБУКСИРО́ВУВАТИСЯ
ВІДБУКСИРУВА́ННЯ
ВІДБУКСИРУВА́ТИ *див.* відбуксиро́вувати
ВІДБУКСИРУВА́ТИСЯ *див.* відбуксиро́вуватися
ВІДБУ́РКНУТИ
ВІДБУРХА́ТИ
ВІ́ДБУТ
ВІДБУ́ТИ *див.* відбува́ти
ВІДБУ́ТИЙ
ВІДБУ́ТИСЯ *див.* відбува́тися
ВІДБУ́ТОК
ВІДБУТТЯ́
ВІДБУ́ХАТИ
ВІДБУ́ЧА
ВІДБУШУВА́ТИ
ВІДВА́БИТИ *див.* відва́блювати
ВІДВА́БЛЮВАТИ
ВІДВА́ГА
ВІДВА́ДЖУВАТИ
ВІДВА́ДЖУВАТИСЯ
ВІДВА́ДИТИ *див.* відва́джувати
ВІДВА́ДИТИСЯ *див.* відва́джуватися
ВІДВА́ЖЕНИЙ
ВІДВА́ЖИТИ *див.* відва́жувати
ВІДВА́ЖИТИСЯ *див.* відва́жуватися[1]
ВІДВА́ЖНИЙ
ВІДВА́ЖНІСТЬ
ВІДВА́ЖНО
ВІДВА́ЖУВАННЯ
ВІДВА́ЖУВАТИ
ВІДВА́ЖУВАТИСЯ[1]
ВІДВА́ЖУВАТИСЯ[2]
ВІДВА́Л
ВІДВА́ЛЕНИЙ
ВІДВАЛИ́ТИ *див.* відва́лювати
ВІДВАЛИ́ТИСЯ *див.* відва́люватися
ВІДВА́ЛЬНИЙ
ВІДВАЛЬНИ́Й
ВІДВА́ЛЬНИК
ВІДВА́ЛЬНИЦЯ
ВІДВА́ЛЮВАННЯ
ВІДВА́ЛЮВАТИ
ВІДВА́ЛЮВАТИСЯ
ВІДВАНТА́ЖЕНИЙ
ВІДВАНТА́ЖЕННЯ
ВІДВАНТА́ЖИТИ *див.* відванта́жувати
ВІДВАНТА́ЖУВАЛЬНИЙ
ВІДВАНТА́ЖУВАНИЙ
ВІДВАНТА́ЖУВАННЯ
ВІДВАНТА́ЖУВАТИ
ВІДВАНТА́ЖУВАТИСЯ
ВІДВАНТА́ЖУВАЧ
ВІДВА́Р
ВІДВА́РЕНИЙ
ВІДВАРИ́ТИ *див.* відва́рювати
ВІДВАРИ́ТИСЯ *див.* відва́рюватися
ВІДВАРНИ́Й
ВІДВАРТУВА́ТИ
ВІДВА́РЮВАННЯ
ВІДВА́РЮВАТИ
ВІДВА́РЮВАТИСЯ
ВІДВЕ́ДЕНИЙ
ВІДВЕ́ДЕННЯ
ВІДВЕ́ЗЕНИЙ
ВІДВЕ́ЗЕННЯ
ВІДВЕЗТИ́ *див.* відво́зити
ВІДВЕ́РНЕНИЙ
ВІДВЕ́РНЕННЯ
ВІДВЕРНУ́ТИ *див.* відверта́ти
ВІДВЕ́РНУТИЙ *див.* відве́рнений
ВІДВЕРНУ́ТИСЯ *див.* відверта́тися
ВІДВЕРТА́ННЯ
ВІДВЕРТА́ТИ
ВІДВЕРТА́ТИСЯ
ВІДВЕ́РТИЙ
ВІДВЕ́РТІСТЬ
ВІДВЕРТІ́ТИ *див.* відві́рчувати
ВІДВЕРТІ́ТИСЯ *див.* відві́рчуватися
ВІДВЕ́РТО
ВІДВЕСТИ́ *див.* відво́дити
ВІДВИКА́ННЯ
ВІДВИКА́ТИ
ВІДВИ́КЛИЙ
ВІДВИ́КНУТИ *див.* відвика́ти
ВІДВИЛЬНУ́ТИ
ВІДВИНУ́ТИ
ВІДВИНУ́ТИСЯ
ВІДВИРУВА́ТИ
ВІДВИСА́ННЯ
ВІДВИСА́ТИ
ВІДВИ́СЛИЙ
ВІДВИ́СЛІСТЬ
ВІДВИ́СНУТИ *див.* відвиса́ти
ВІДВИХА́ТИСЯ
ВІДВИХНУ́ТИСЯ *див.* відвиха́тися
ВІДВИ́ЧКА
ВІДВІВА́ТИ
ВІДВІВА́ТИСЯ
ВІДВІ́Д
ВІДВІ́ДАННЯ
ВІДВІ́ДАТИ *див.* відві́дувати
ВІДВІ́ДАЧ
ВІДВІ́ДИНИ
ВІДВІДНИ́Й
ВІДВІ́ДУВАНИЙ
ВІДВІ́ДУВАНІСТЬ
ВІДВІ́ДУВАННЯ
ВІДВІ́ДУВАТИ
ВІДВІ́ДУВАТИСЯ
ВІДВІ́ДУВАЦЬКИЙ
ВІДВІ́ДУВАЧ
ВІДВІ́ДУВАЧКА
ВІДВІ́З
ВІДВІЗНИ́К
ВІДВІЗНИ́ЦЯ
ВІДВІ́ЙКИ
ВІДВІ́КУ
ВІДВІНУВА́ТИ
ВІДВІ́РЧУВАТИ
ВІДВІ́РЧУВАТИСЯ
ВІДВІ́СИТИ *див.* відві́шувати
ВІДВІСТИ́ТИ
ВІДВІ́Т
ВІДВІ́ТИТИ *див.* відвіча́ти
ВІДВІ́ТНИЙ
ВІДВІ́ТУВАТИ *див.* відвіча́ти
ВІДВІЧА́ЛЬНИЙ
ВІДВІЧА́ЛЬНІСТЬ
ВІДВІЧА́ТИ
ВІДВІ́ЧНИЙ
ВІДВІ́ЧНІСТЬ
ВІДВІ́ЧНО
ВІДВІ́ШУВАТИ
ВІДВІ́ЮВАТИ *див.* відвіва́ти
ВІДВІ́ЮВАТИСЯ *див.* відвіва́тися
ВІДВІ́ЯНИЙ
ВІДВІ́ЯТИ *див.* відвіва́ти
ВІДВІ́ЯТИСЯ *див.* відвіва́тися
ВІДВО́ГЛИЙ
ВІДВО́ДИТИ
ВІДВО́ДИТИСЯ
ВІДВО́ДКА
ВІДВО́ДОК
ВІДВО́ЗИТИ
ВІДВОЗИ́ТИ

ВІДВО́ЗИТИСЯ
ВІДВОЙО́ВАНИЙ
ВІДВОЙО́ВУВАННЯ
ВІДВОЙО́ВУВАТИ
ВІДВОЙО́ВУВАТИСЯ
ВІДВОЛА́ТИ
ВІДВОЛІКА́ЛЬНИЙ
ВІДВОЛІКА́ННЯ
ВІДВОЛІКА́ТИ
ВІДВОЛІКА́ТИСЯ
ВІДВОЛІКТИ́ *див.* відволіка́ти
ВІДВОЛО́ГА
ВІДВОЛО́ГЛИЙ
ВІДВОЛО́ГНУТИ
ВІДВОЛО́ГТИ *див.* відволо́гнути
ВІДВОЛО́ДАТИ
ВІДВОЛО́ДАТИСЯ
ВІДВОЛО́ЖЕНИЙ
ВІДВОЛО́ЖИТИ *див.* відволо́жувати
ВІДВОЛО́ЖИТИСЯ *див.* відволо́жуватися
ВІДВОЛО́ЖУВАННЯ
ВІДВОЛО́ЖУВАТИ
ВІДВОЛО́ЖУВАТИСЯ
ВІДВОЛО́КА
ВІДВОЛОКТИ́ *див.* відволіка́ти
ВІДВОРІ́Т *див.* відворо́т
ВІДВОРКНУ́ТИ
ВІДВОРОЖИ́ТИ *див.* відворо́жувати
ВІДВОРО́ЖУВАТИ
ВІДВОРО́Т
ВІДВОРО́ТНИЙ
ВІДВОРО́ТНІСТЬ
ВІДВОРО́ТНО
ВІДВОЮВА́ННЯ
ВІДВОЮВА́ТИ *див.* відвойо́вувати
ВІДВОЮВА́ТИСЯ *див.* відвойо́вуватися
ВІ́ДВУД
ВІДВ'Я́ЗАНИЙ
ВІДВ'ЯЗА́ТИ *див.* відв'я́зувати
ВІДВ'ЯЗА́ТИСЯ *див.* відв'я́зуватися
ВІДВ'Я́ЗУВАННЯ
ВІДВ'Я́ЗУВАТИ
ВІДВ'Я́ЗУВАТИСЯ
ВІДГА́ВКАТИСЯ *див.* відга́вкуватися
ВІДГА́ВКУВАТИСЯ
ВІДГА́ДАНИЙ
ВІДГАДА́ТИ *див.* відга́дувати
ВІДГА́ДКА
ВІДГА́ДЛИВИЙ
ВІДГА́ДНИК
ВІДГА́ДНИЦЯ
ВІДГА́ДУВАННЯ
ВІДГА́ДУВАТИ
ВІДГА́ДУВАТИСЯ
ВІДГА́ДУВАЧ
ВІДГА́ДУВАЧКА
ВІДГА́ДЬКО
ВІ́ДГАЛ
ВІДГАЛУ́ЖЕНИЙ
ВІДГАЛУ́ЖЕННЯ
ВІДГАЛУ́ЖУВАННЯ
ВІДГАЛУ́ЖУВАТИ
ВІДГАЛУ́ЖУВАТИСЯ
ВІДГАЛУ́ЖУВАЧ
ВІДГАЛУ́ЗИТИ *див.* відгалу́жувати
ВІДГАЛУ́ЗИТИСЯ *див.* відгалу́жуватися
ВІДГАНЯ́ННЯ
ВІДГАНЯ́ТИ
ВІДГАНЯ́ТИСЯ
ВІДГА́РКУВАТИСЯ
ВІДГВИНТИ́ТИ *див.* відгви́нчувати
ВІДГВИНТИ́ТИСЯ *див.* відгви́нчуватися
ВІДГВИ́НЧУВАННЯ
ВІДГВИ́НЧУВАТИ
ВІДГВИ́НЧУВАТИСЯ
ВІДГИКНУ́ТИСЯ
ВІДГИ́Н
ВІДГИНА́ННЯ
ВІДГИНА́ТИ
ВІДГИНА́ТИСЯ
ВІДГИ́РКУВАТИСЯ
ВІДГІ́Н
ВІДГІ́ННИЙ
ВІДГНИВА́ННЯ
ВІДГНИВА́ТИ
ВІДГНИ́ЛИЙ
ВІДГНИ́СТИ *див.* відгнива́ти
ВІДГНИ́ТИ *див.* відгнива́ти
ВІДГОВІ́Р
ВІДГОВІ́ТИСЯ
ВІДГОВО́РЕННЯ
ВІДГОВОРИ́ТИ *див.* відгово́рювати
ВІДГОВОРИ́ТИСЯ *див.* відгово́рюватися
ВІДГОВО́РЮВАТИ
ВІДГОВО́РЮВАТИСЯ
ВІДГОВОРЯ́ТИ *див.* відгово́рювати
ВІДГОВОРЯ́ТИСЯ *див.* відгово́рюватися
ВІДГОДІВЕ́ЛЬНИЙ
ВІДГОДІВЕ́ЛЬНИК
ВІДГОДІ́ВЛЯ
ВІДГОДО́ВАНИЙ
ВІДГОДО́ВАНІСТЬ
ВІДГОДО́ВУВАНИЙ
ВІДГОДО́ВУВАННЯ
ВІДГОДО́ВУВАТИ
ВІДГОДО́ВУВАТИСЯ
ВІДГОДУВА́ННЯ
ВІДГОДУВА́ТИ *див.* відгодо́вувати
ВІДГОДУВА́ТИСЯ *див.* відгодо́вуватися
ВІ́ДГОЛОС
ВІДГОЛОСИ́ТИ
ВІ́ДГОЛОСОК
ВІ́ДГОМІН
ВІДГОМОНІ́ТИ
ВІ́ДГОМОНОК
ВІДГО́НИТИ[1]
ВІДГО́НИТИ[2] *див.* відганя́ти
ВІДГОРА́ТИ *див.* відгоря́ти
ВІДГОРІ́ТИ *див.* відгоря́ти
ВІДГО́РНЕНИЙ
ВІДГОРНУ́ТИ *див.* відгорта́ти
ВІДГО́РНУТИЙ *див.* відго́рнений
ВІДГОРНУ́ТИСЯ *див.* відгорта́тися
ВІДГОРО́ДЖЕНИЙ
ВІДГОРО́ДЖЕННЯ
ВІДГОРО́ДЖУВАННЯ
ВІДГОРО́ДЖУВАТИ
ВІДГОРО́ДЖУВАТИСЯ
ВІДГОРОДИ́ТИ *див.* відгоро́джувати
ВІДГОРОДИ́ТИСЯ *див.* відгоро́джуватися
ВІДГОРТА́ННЯ
ВІДГОРТА́ТИ
ВІДГОРТА́ТИСЯ
ВІДГОРТА́ЧКА
ВІДГОРЯ́ТИ
ВІДГОСПОДАРЮВА́ТИ
ВІДГО́СТРЕНИЙ
ВІДГО́СТРЕННЯ
ВІДГОСТРИ́ТИ *див.* відго́стрювати
ВІДГО́СТРЮВАННЯ
ВІДГО́СТРЮВАТИ
ВІДГОСТЮВА́ТИ
ВІДГРАНИ́ТИ *див.* відгра́нювати
ВІДГРАНУВА́ТИ
ВІДГРА́НЮВАТИ
ВІДГРЕБТИ́ *див.* відгріба́ти
ВІДГРЕБТИ́СЯ *див.* відгріба́тися
ВІДГРИЗА́ННЯ
ВІДГРИЗА́ТИ
ВІДГРИЗА́ТИСЯ
ВІДГРИ́ЗЕНИЙ
ВІДГРИЗНУ́ТИСЯ
ВІДГРИ́ЗТИ *див.* відгриза́ти
ВІДГРИ́ЗТИСЯ *див.* відгриза́тися
ВІДГРИМІ́ЛИЙ
ВІДГРИМІ́ТИ
ВІДГРИ́МНУТИ
ВІДГРИ́МНУТИСЯ
ВІДГРИ́МУВАТИ
ВІДГРІБА́ЛЬНИК
ВІДГРІБА́ЛЬНИЦЯ
ВІДГРІБА́ННЯ
ВІДГРІБА́ТИ
ВІДГРІБА́ТИСЯ
ВІДГРІВА́ТИ *див.* відігріва́ти
ВІДГРОМА́ДЖУВАТИ
ВІДГРОМА́ДИТИ *див.* відгрома́джувати
ВІДГУГОТІ́ТИ
ВІДГУДІ́ТИ
ВІ́ДГУК
ВІДГУКА́ТИ

ВІДГУКА́ТИСЯ
ВІДГУКНУ́ТИ *див.* відгу́кувати
ВІДГУКНУ́ТИСЯ *див.* відгу́куватися
ВІДГУ́КУВАТИ
ВІДГУ́КУВАТИСЯ
ВІ́ДГУЛ
ВІДГУ́Л
ВІДГУ́ЛЬНИЙ
ВІДГУ́ЛЮВАТИ
ВІДГУ́ЛЯНИЙ
ВІДГУЛЯ́ТИ *див.* відгу́лювати
ВІДГУРКОТІ́ТИ
ВІДГУСТИ́
ВІДДА́ВАНИЙ
ВІДДАВА́ННЯ
ВІДДАВА́ТИ
ВІДДАВА́ТИСЯ
ВІДДАВЕ́ЦЬ
ВІДДАВИ́ТИ *див.* відда́влювати
ВІДДА́ВЛЕНИЙ
ВІДДА́ВЛЮВАННЯ
ВІДДА́ВЛЮВАТИ
ВІДДА́ВЛЮВАТИСЯ
ВІДДА́ВНА
ВІДДА́ВНІЙ
ВІДДАЛЕКИ́
ВІДДАЛЕМІ́Р
ВІДДАЛЕМІ́РНИЙ
ВІДДА́ЛЕНИЙ
ВІДДА́ЛЕНІСТЬ
ВІДДА́ЛЕННЯ
ВІДДА́ЛЕНО
ВІДДА́ЛИНА
ВІДДАЛИ́ТИ *див.* віддаля́ти
ВІДДАЛИ́ТИСЯ *див.* віддаля́тися
ВІДДАЛІ́
ВІДДАЛІ́К
ВІДДАЛІ́ТИ
ВІ́ДДАЛЬ
ВІДДА́ЛЮВАТИ *див.* віддаля́ти
ВІДДА́ЛЮВАТИСЯ *див.* віддаля́тися
ВІДДАЛЯ́
ВІДДАЛЯ́ННЯ
ВІДДАЛЯ́ТИ
ВІДДАЛЯ́ТИСЯ
ВІ́ДДАНИЙ
ВІДДА́НИЦЯ
ВІ́ДДАНІСТЬ
ВІДДА́ННЯ́
ВІ́ДДАНО
ВІДДАРО́ВУВАННЯ
ВІДДАРО́ВУВАТИ
ВІДДАРО́ВУВАТИСЯ
ВІДДАРУВА́ННЯ
ВІДДАРУВА́ТИ *див.* віддаро́вувати
ВІДДАРУВА́ТИСЯ *див.* віддаро́вуватися
ВІДДАРУ́НОК
ВІДДА́ТИ *див.* віддава́ти
ВІДДА́ТИСЯ *див.* віддава́тися
ВІДДА́ЧА
ВІДДЕ́РТИ *див.* віддира́ти
ВІДДЕ́РТИЙ
ВІДДЕ́РТИСЯ *див.* віддира́тися
ВІДДЗВЕНІ́ТИ
ВІ́ДДЗВІН
ВІДДЗВОНИ́ТИ *див.* віддзво́нювати
ВІДДЗВО́НЮВАТИ
ВІДДЗЕРКА́ЛЕНИЙ
ВІДДЗЕРКА́ЛЕННЯ
ВІДДЗЕРКА́ЛИТИ *див.* віддзерка́лювати
ВІДДЗЕРКА́ЛИТИСЯ *див.* віддзерка́люватися
ВІДДЗЕРКА́ЛЮВАНИЙ
ВІДДЗЕРКА́ЛЮВАННЯ
ВІДДЗЕРКА́ЛЮВАТИ
ВІДДЗЕРКА́ЛЮВАТИСЯ
ВІДДЗЕРКА́ЛЮВАЧ
ВІДДЗЬО́БАТИ *див.* віддзьо́бувати
ВІДДЗЬО́БУВАТИ
ВІДДИМА́ТИ
ВІДДИМА́ТИСЯ
ВІДДИРА́ННЯ
ВІДДИРА́ТИ
ВІДДИРА́ТИСЯ
ВІ́ДДИХ
ВІДДИХА́ННЯ
ВІДДИ́ХАТИ *див.* віддиха́ти
ВІДДИХА́ТИ
ВІДДИ́ХАТИСЯ *див.* віддиха́тися
ВІДДИХА́ТИСЯ
ВІДДИХНУ́ТИ *див.* віддиха́ти
ВІДДИ́ХУВАТИ *див.* віддиха́ти
ВІДДИ́ХУВАТИСЯ *див.* віддиха́тися
ВІДДІЄСЛІ́ВНИЙ
ВІДДІЄСЛІ́ВНІСТЬ
ВІ́ДДІЛ
ВІДДІ́Л
ВІДДІ́ЛЕНИЙ
ВІДДІ́ЛЕННЯ
ВІДДІЛИ́ТИ *див.* відділя́ти
ВІДДІЛИ́ТИСЯ *див.* відділя́тися
ВІДДІЛО́ВИЙ
ВІ́ДДІЛОК
ВІДДІЛЬНИ́Й
ВІДДІ́ЛЬНИК
ВІДДІ́ЛЬНІСТЬ
ВІДДІ́ЛЮВАЛЬНИЙ
ВІДДІ́ЛЮВАНИЙ
ВІДДІ́ЛЮВАННЯ
ВІДДІ́ЛЮВАТИ *див.* відділя́ти
ВІДДІ́ЛЮВАТИСЯ *див.* відділя́тися
ВІДДІ́ЛЮВАЧ
ВІДДІЛЯ́ННЯ
ВІДДІЛЯ́ТИ
ВІДДІЛЯ́ТИСЯ
ВІДДО́ЄНИЙ
ВІДДОЇ́ТИ *див.* віддо́ювати
ВІДДО́ЮВАТИ
ВІДДО́ЮВАТИСЯ
ВІДДРА́ЄНИЙ[1]
ВІДДРА́ЄНИЙ[2]
ВІДДРАЇ́ТИ[1] *див.* віддра́ювати[1]
ВІДДРАЇ́ТИ[2] *див.* віддра́ювати[2]
ВІДДРА́ЮВАННЯ[1]
ВІДДРА́ЮВАННЯ[2]
ВІДДРА́ЮВАТИ[1]
ВІДДРА́ЮВАТИ[2]
ВІДДРУЖИ́ТИ
ВІ́ДДРУК
ВІДДРУКО́ВАНИЙ
ВІДДРУКО́ВУВАННЯ
ВІДДРУКО́ВУВАТИ
ВІДДРУКО́ВУВАТИСЯ
ВІДДРУКУВА́ННЯ
ВІДДРУКУВА́ТИ *див.* віддруко́вувати
ВІДДУБА́СИТИ
ВІДДУВА́ННЯ
ВІДДУВА́ТИ *див.* віддима́ти
ВІДДУВА́ТИСЯ *див.* віддима́тися
ВІДДУ́ТИ *див.* віддима́ти
ВІДДУ́ТИЙ
ВІДДУ́ТИСЯ *див.* віддима́тися
ВІ́ДДУХ
ВІДДУХОПЕ́ЛИТИ
ВІДДУ́ШЕНИЙ
ВІДДУ́ШИНА
ВІДДУШИ́ТИ *див.* відду́шувати
ВІДДУШИ́ТИСЯ *див.* відду́шуватися
ВІДДУ́ШКА
ВІДДУ́ШУВАННЯ
ВІДДУ́ШУВАТИ
ВІДДУ́ШУВАТИСЯ
ВІДДЯ́КА
ВІДДЯ́КУВАТИ *див.* віддя́чувати
ВІДДЯ́КУВАТИСЯ *див.* віддя́чуватися
ВІДДЯ́ЧИТИ *див.* віддя́чувати
ВІДДЯ́ЧИТИСЯ *див.* віддя́чуватися
ВІДДЯ́ЧЛИВИЙ
ВІДДЯ́ЧУВАТИ
ВІДДЯ́ЧУВАТИСЯ
ВІДЕКЗАМЕНУВА́ТИ
ВІДЕКЗАМЕНУВА́ТИСЯ
ВІ́ДЕНЕЦЬ *див.* віденці
ВІ́ДЕНКА *див.* віденці
ВІ́ДЕНСЬКИЙ
ВІ́ДЕНЦІ
ВІ́ДЕО
ВІДЕО...
ВІДЕОАДА́ПТЕР
ВІДЕОАПАРАТУ́РА
ВІДЕОБА́НЕР
ВІДЕОБІ́ЗНЕС
ВІДЕОБЛО́Г
ВІДЕОВЕ́РСІЯ
ВІДЕОГЕРО́Й
ВІДЕОГРА́
ВІДЕОГРА́МА
ВІДЕО́ГРАФ

ВІДЕОГРА́ФІЯ
ВІДЕОГРУ́ПА
ВІДЕОДА́НІ
ВІДЕОДВІ́ЙКА
ВІДЕОДЗВІНО́К
ВІДЕОДИ́СК
ВІДЕОДИСПЛЕ́Й
ВІДЕОДОКУМЕ́НТ
ВІДЕОДОМОФО́Н
ВІДЕОДОСЬЄ́
ВІДЕОЕКРА́Н
ВІДЕОЖУРНАЛІ́СТ
ВІДЕОЖУРНАЛІ́СТИКА
ВІДЕОЖУРНАЛІ́СТКА
ВІДЕОЗА́Л
ВІДЕОЗА́ПИС
ВІДЕОЗАПИ́СУВАЛЬНИЙ
ВІДЕОЗАПИ́СУВАННЯ
ВІДЕОЗАХО́ПЛЕННЯ
ВІДЕОЗАЯ́ВА
ВІДЕОЗВЕ́РНЕННЯ
ВІДЕОЗВІ́Т
ВІДЕОЗВ'ЯЗО́К
ВІДЕОЗЙО́МКА
ВІДЕОЗНІМА́ЛЬНИЙ
ВІДЕОЗНІМА́ННЯ
ВІДЕОЗОБРА́ЖЕННЯ
ВІДЕОІГРОВИ́Й
ВІДЕОІ́МПУЛЬС
ВІДЕОІ́МПУЛЬСНИЙ
ВІДЕОІНЖЕНЕ́Р
ВІДЕОІНСТАЛЯ́ЦІЯ
ВІДЕОІНФОРМА́ЦІЯ
ВІДЕОКА́ДР
ВІДЕОКА́МЕРА
ВІДЕОКАНА́Л
ВІДЕОКА́РТА
ВІДЕОКАСЕ́ТА
ВІДЕОКАСЕ́ТНИЙ
ВІДЕОКАФЕ́
ВІДЕОКІНО́
ВІДЕОКЛІ́П
ВІДЕОКОЛЕ́КЦІЯ
ВІДЕОКОМПОЗИ́ЦІЯ
ВІДЕОКОНТРАБА́НДА
ВІДЕОКОНТРАБА́НДНИЙ
ВІДЕОКОНТРО́ЛЕР
ВІДЕОКОНФЕРЕНЦЗВ'ЯЗО́К
ВІДЕОКОНФЕРЕ́НЦІЯ
ВІДЕОКО́ПІЯ
ВІДЕОМАГНІТОФО́Н
ВІДЕОМАГНІТОФО́ННИЙ
ВІДЕОМАНДРІ́ВКА
ВІДЕОМАТЕРІА́Л
ВІДЕОМІ́КС
ВІДЕОМІ́КШЕР
ВІДЕОМОНІТО́Р
ВІДЕОМОНТА́Ж
ВІДЕОМУ́ЗИКА
ВІДЕОНАВЧА́ННЯ
ВІДЕООПЕРА́ТОР
ВІДЕОПА́М'ЯТЬ
ВІДЕОПАНЕ́ЛЬ
ВІДЕОПЕРЕ́ГЛЯД
ВІДЕОПЕРЕДАВА́Ч
ВІДЕОПІДСИ́ЛЮВАЧ
ВІДЕОПІРА́Т
ВІДЕОПІРА́ТСТВО
ВІДЕОПІРА́ТСЬКИЙ
ВІДЕОПЛЕ́ЄР
ВІДЕОПЛІ́ВКА
ВІДЕОПОВІДО́МЛЕННЯ
ВІДЕОПОВТО́Р
ВІДЕОПО́ДОРОЖ
ВІДЕОПОСІ́БНИК
ВІДЕОПОСЛІДО́ВНІСТЬ
ВІДЕОПРИЙМА́Ч
ВІДЕОПРИСТА́ВКА
ВІДЕОПРИ́СТРІЙ
ВІДЕОПРОГРАВА́Ч
ВІДЕОПРОГРА́МА
ВІДЕОПРОДУ́КЦІЯ
ВІДЕОПРОКА́Т
ВІДЕОПРОЦЕ́СОР
ВІДЕОРЕЖИСЕ́Р
ВІДЕОРЕКЛА́МА
ВІДЕОРЕКО́РДЕР
ВІДЕОРЕПОРТА́Ж
ВІДЕОРИ́НОК
ВІДЕОРО́ЛИК
ВІДЕОРЯ́Д
ВІДЕОСАЛО́Н
ВІДЕОСВІ́ДЧЕННЯ
ВІДЕОСЕ́РВЕР
ВІДЕОСИГНА́Л
ВІДЕОСИСТЕ́МА
ВІДЕОСПОСТЕРЕ́ЖЕННЯ
ВІДЕОСТЕ́ЖЕННЯ
ВІДЕОСТРІ́ЧКА
ВІДЕОСТУ́ДІЯ
ВІДЕОСУ́ПРОВІД
ВІДЕОСЮЖЕ́Т
ВІДЕОТАБЛО́
ВІДЕОТЕ́КА
ВІДЕОТЕ́КАР
ВІДЕОТЕ́КС
ВІДЕОТЕ́КСТ
ВІДЕОТЕЛЕФО́Н
ВІДЕОТЕЛЕФО́ННИЙ
ВІДЕОТЕРМІНА́Л
ВІДЕОТЕРМІНА́ЛЬНИЙ
ВІДЕОТЕ́ХНІКА
ВІДЕОТЕХНІ́ЧНИЙ
ВІДЕОТЕХНОЛО́ГІЯ
ВІДЕОУРО́К
ВІДЕОУСТАНО́ВКА
ВІДЕОФА́ЙЛ
ВІДЕОФІ́ЛЬМ
ВІДЕОФО́Н
ВІДЕОФОНОГРА́МА
ВІДЕОФОРМА́Т
ВІДЕОФРАГМЕ́НТ
ВІДЕОХІ́Т
ВІДЕОЦЕ́НТР
ВІДЕОЦИ́КЛ
ВІДЕОЧА́Т
ВІДЕ́РЕЧКО
ВІДЕРЕ́ЧКО *див.* віде́речко
ВІДЕ́РКО
ВІДЕ́РНИЙ
ВІДЕ́РНИК
ВІДЕ́РЦЕ
ВІДЕТНО́НІМНИЙ
ВІД'Є́ДНАНИЙ
ВІД'ЄДНА́ННЯ
ВІД'ЄДНА́ТИ *див.* від'є́днувати
ВІД'ЄДНА́ТИСЯ *див.* від'є́днуватися
ВІД'Є́ДНУВАНИЙ
ВІД'Є́ДНУВАННЯ
ВІД'Є́ДНУВАТИ
ВІД'Є́ДНУВАТИСЯ
ВІД'Є́МНИЙ
ВІД'Є́МНИК
ВІД'Є́МНІСТЬ
ВІД'Є́МНО
ВІДЖАЛКУВА́ТИ
ВІДЖА́ЛУВАНИЙ
ВІДЖА́ЛУВАТИ
ВІДЖА́РИТИ
ВІДЖАРТО́ВУВАТИСЯ
ВІДЖАРТУВА́ТИ
ВІДЖАРТУВА́ТИСЯ *див.* віджарто́вуватися
ВІДЖА́ТИ *див.* віджима́ти
ВІДЖА́ТИЙ
ВІДЖА́ТИСЯ *див.* віджима́тися
ВІДЖАХНУ́ТИ
ВІДЖАХНУ́ТИСЯ
ВІДЖА́ХУВАТИ
ВІДЖБУРНУ́ТИ
ВІДЖЕ́Й
ВІДЖЕ́РТИ *див.* віджира́ти
ВІ́ДЖЕТ
ВІДЖИВА́ННЯ
ВІДЖИВА́ТИ
ВІДЖИВА́ТИСЯ
ВІДЖИВА́ЮЧИЙ
ВІДЖИВИ́ТИ *див.* віджимля́ти
ВІДЖИВИ́ТИСЯ *див.* віджимля́тися
ВІДЖИ́ВЛЕНИЙ
ВІДЖИ́ВЛЕННЯ
ВІДЖИ́ВЛЮВАНИЙ
ВІДЖИ́ВЛЮВАННЯ
ВІДЖИ́ВЛЮВАТИ *див.* віджимля́ти
ВІДЖИВЛЯ́ННЯ
ВІДЖИВЛЯ́ТИ
ВІДЖИВЛЯ́ТИСЯ
ВІДЖИВНИ́Й
ВІДЖИ́ЛИЙ
ВІДЖИ́ЛІСТЬ

ВІ́ДЖИЛОК
ВІДЖИ́М
ВІДЖИМА́ЛЬНИК
ВІДЖИМА́ЛЬНИЦЯ
ВІДЖИМА́ННЯ
ВІДЖИМА́ТИ
ВІДЖИМА́ТИСЯ
ВІДЖИ́МКИ
ВІДЖИМНИ́Й
ВІДЖИ́МНИК
ВІДЖИРА́ТИ
ВІДЖИ́РІТИ
ВІДЖИ́ТИ *див.* відживáти
ВІДЖИ́ТИЙ
ВІДЖНИВУВА́ТИ
ВІДЖНИВУВА́ТИСЯ
ВІДЖОВТІ́ТИ
ВІДЖО́ВУВАТИ
ВІДЖУВА́ТИ *див.* віджóвувати
ВІДЖУРИ́ТИСЯ
ВІДЗА́ВТРА
ВІДЗАДКУВА́ТИ
ВІДЗАЙМЕННИКО́ВИЙ
ВІДЗВИЧА́ЄНИЙ
ВІДЗВИЧА́ЄННЯ
ВІДЗВИЧА́ЇТИ *див.* відзвичáювати
ВІДЗВИЧА́ЇТИСЯ *див.* відзвичáюватися
ВІДЗВИЧА́ЮВАННЯ
ВІДЗВИЧА́ЮВАТИ
ВІДЗВИЧА́ЮВАТИСЯ
ВІДЗВІТУВА́ТИ
ВІДЗВІТУВА́ТИСЯ
ВІДЗВО́ЛИТИ *див.* відзволя́ти
ВІДЗВОЛЯ́ТИ
ВІ́ДЗВУК
ВІДЗВУЧА́ТИ
ВІДЗЕЛЕНИ́ТИСЯ
ВІДЗЕЛЕНІ́ТИ
ВІДЗЕ́МКОВИЙ
ВІДЗЕ́МЛЕНИЙ
ВІДЗЕ́МОК
ВІ́ДЗИВ
ВІДЗИВА́ТИ
ВІДЗИВА́ТИСЯ
ВІДЗИВНИ́Й
ВІ́ДЗИМКИ
ВІДЗИМУВА́ТИ
ВІДЗИ́СКАНИЙ
ВІДЗИСКА́ННЯ
ВІДЗИСКА́ТИ *див.* відзи́скувати
ВІДЗИ́СКУВАТИ
ВІ́ДЗНАК
ВІДЗНА́КА
ВІДЗНАМЕНУВА́ТИ
ВІДЗНАМЕНУВА́ТИСЯ
ВІДЗНАЧА́ННЯ
ВІДЗНАЧА́ТИ
ВІДЗНАЧА́ТИСЯ
ВІДЗНА́ЧЕНИЙ
ВІДЗНА́ЧЕНІСТЬ
ВІДЗНА́ЧЕННЯ
ВІДЗНА́ЧИТИ *див.* відзначáти
ВІДЗНА́ЧИТИСЯ *див.* відзначáтися
ВІДЗНА́ЧКА
ВІДЗНАЧНИ́Й
ВІДЗНА́ЧУВАНИЙ
ВІДЗНА́ЧУВАТИ *див.* відзначáти
ВІДЗНА́ЧУВАТИСЯ *див.* відзначáтися
ВІДЗНІМА́ТИ
ВІДЗНЯ́ТИ *див.* відзнімáти
ВІДЗНЯ́ТИЙ
ВІДЗО́Л
ВІДЗО́ЛЕНИЙ
ВІДЗО́ЛЕННЯ
ВІДЗОЛИ́ТИ *див.* відзóлювати
ВІДЗОЛИ́ТИСЯ *див.* відзóлюватися
ВІДЗОЛОТИ́ТИ *див.* відзолóчувати
ВІДЗОЛО́ЧЕНИЙ
ВІДЗОЛО́ЧУВАТИ
ВІДЗО́ЛЬНИЙ
ВІДЗО́ЛЮВАННЯ
ВІДЗО́ЛЮВАТИ
ВІДЗО́ЛЮВАТИСЯ
ВІ́ДИ
ВІ́ДИК
ВІДІ́БРАНИЙ
ВІДІБРА́ННЯ
ВІДІБРА́ТИ *див.* відбирáти
ВІДІБРА́ТИСЯ *див.* відбирáтися
ВІДІ́ГНАНИЙ
ВІДІГНА́ТИ *див.* відганя́ти
ВІДІГНА́ТИСЯ *див.* відганя́тися
ВІДІГНУ́ТИ *див.* відгинáти
ВІДІ́ГНУТИЙ
ВІДІГНУ́ТИСЯ *див.* відгинáтися
ВІДІГРАВА́ННЯ
ВІДІГРАВА́ТИ
ВІДІГРАВА́ТИСЯ
ВІДІ́ГРАНИЙ
ВІДІГРА́ТИ *див.* відігравáти
ВІДІГРА́ТИСЯ *див.* відігравáтися
ВІ́ДІГРАШ
ВІДІГРІВА́ННЯ
ВІДІГРІВА́ТИ
ВІДІГРІВА́ТИСЯ
ВІДІГРІВНИ́К
ВІДІГРІ́ТИ *див.* відігрівáти
ВІДІГРІ́ТИЙ
ВІДІГРІ́ТИСЯ *див.* відігрівáтися
ВІДІ́ДРАНИЙ
ВІДІДРА́ТИ *див.* віддирáти
ВІДІДРА́ТИСЯ *див.* віддирáтися
ВІДІ́ЗВАНИЙ
ВІДІЗВА́ННЯ
ВІДІЗВА́ТИ *див.* відзивáти
ВІДІЗВА́ТИСЯ *див.* відзивáтися
ВІДІЙМА́ННЯ *див.* віднімáння
ВІДІЙМА́ТИ *див.* віднімáти
ВІДІЙМА́ТИСЯ *див.* віднімáтися
ВІДІЙМИ́ТИ
ВІДІЙНЯ́ТИ *див.* віднімáти
ВІДІЙНЯ́ТИСЯ *див.* віднімáтися
ВІДІЙТИ́ *див.* відхóдити
ВІДІ́ЙШЛИЙ
ВІДІКЛА́СТИ *див.* відкладáти
ВІДІКРА́СТИ
ВІДІЛЛЯ́ТИ *див.* відливáти[2]
ВІДІЛЛЯ́ТИЙ
ВІДІМЕННИ́Й
ВІДІМЕННИКО́ВИЙ
ВІДІ́МКНЕНИЙ
ВІДІ́МКНЕННЯ
ВІДІМКНУ́ТИ *див.* відмикáти
ВІДІ́МКНУТИЙ *див.* віді́мкнений
ВІДІМКНУ́ТИСЯ *див.* відмикáтися
ВІДІМСТИ́ТИ *див.* відомщáти
ВІДІМСТИ́ТИСЯ *див.* відомщáтися
ВІДІМЧА́ТИ
ВІДІМЩА́ТИ *див.* відомщáти
ВІДІМЩА́ТИСЯ *див.* відомщáтися
ВІДІ́МЩЕНИЙ *див.* відóмщений
ВІДІ́МЩЕННЯ *див.* відóмщéння
ВІДІПНУ́ТИ *див.* відпинáти
ВІДІ́ПНУТИЙ
ВІДІ́ПРАНИЙ
ВІДІПРА́ТИ *див.* відпирáти[2]
ВІДІПРА́ТИСЯ *див.* відпирáтися[3]
ВІДІПРІВА́ТИ
ВІДІПРІ́ТИ *див.* відіпрівáти
ВІДІ́ПХНЕНИЙ
ВІДІПХНУ́ТИ *див.* відпихáти
ВІДІ́ПХНУТИЙ *див.* віді́пхнений
ВІДІПХНУ́ТИСЯ *див.* відпихáтися
ВІДІП'Я́ТИ *див.* відпинáти
ВІДІ́РВАНИЙ
ВІДІ́РВАНІСТЬ
ВІДІ́РВАНО
ВІДІРВА́ТИ *див.* відривáти[1]
ВІДІРВА́ТИСЯ *див.* відривáтися[1]
ВІДІ́СЛАНИЙ
ВІДІСЛА́ТИ *див.* відсилáти
ВІДІСПА́ТИСЯ *див.* відсипля́тися
ВІДІССА́ТИ *див.* відсисáти
ВІДІТКА́ТИ *див.* відтикáти[2]
ВІДІТКА́ТИСЯ *див.* відтикáтися
ВІДІ́ТКНЕНИЙ[1]
ВІДІ́ТКНЕНИЙ[2]
ВІДІТКНУ́ТИ[1] *див.* відтикáти[1]
ВІДІТКНУ́ТИ[2] *див.* відтикáти[2]
ВІДІ́ТКНУТИЙ[1] *див.* віді́ткнений [1]
ВІДІ́ТКНУТИЙ[2] *див.* віді́ткнений [2]
ВІДІТКНУ́ТИСЯ *див.* відтикáтися
ВІДІТНУ́ТИ *див.* відтинáти
ВІДІТНУ́ТИЙ
ВІДІТХНУ́ТИ *див.* віддихáти
ВІДІША́ЧИТИ
ВІД'ЇДА́ТИ
ВІД'ЇДА́ТИСЯ
ВІД'ЇЖДЖА́ТИ
ВІД'ЇЖДЖА́ЮЧИЙ

ВІД'ЇЖДЖИЙ
ВІД'ЇЗД
ВІД'ЇЗДИТИ
ВІД'ЇЗДИ́ТИ *див.* від'їжджа́ти
ВІД'ЇЗНИ́Й
ВІД'Ї́СТИ *див.* від'їда́ти
ВІД'Ї́СТИСЯ *див.* від'їда́тися
ВІД'Ї́ХАТИ *див.* від'їжджа́ти
ВІДКА́З
ВІДКА́ЗАНИЙ
ВІДКАЗА́ТИ *див.* відка́зувати
ВІДКАЗА́ТИСЯ *див.* відка́зуватися
ВІДКА́ЗУВАННЯ
ВІДКА́ЗУВАТИ
ВІДКА́ЗУВАТИСЯ
ВІДКАЛАТА́ТИ
ВІДКАЛІБРО́ВАНИЙ
ВІДКАЛІБРО́ВУВАТИ
ВІДКАЛІБРУВА́ТИ *див.* відкалібро́вувати
ВІДКАРА́СКАТИСЯ *див.* відкара́скуватися
ВІДКАРА́СКУВАТИСЯ
ВІДКАРБО́ВАНИЙ
ВІДКАРБО́ВУВАТИ
ВІДКАРБО́ВУВАТИСЯ
ВІДКАРБУВА́ТИ *див.* відкарбо́вувати
ВІДКАРБУВА́ТИСЯ *див.* відкарбо́вуватися
ВІДКА́СНИК
ВІДКАСНУ́ТИ
ВІДКАСНУ́ТИСЯ
ВІДКАТА́ТИ
ВІДКА́ТКА
ВІДКА́ТНИЙ
ВІДКА́ТНИК
ВІДКА́ТНИЦЯ
ВІДКАТОЙКО́НІМНИЙ
ВІДКА́ТУВАЛЬНИЙ
ВІДКАТУВА́ТИ
ВІДКА́ЧАНИЙ
ВІДКАЧА́ТИ *див.* відка́чувати
ВІДКАЧА́ТИСЯ *див.* відка́чуватися
ВІДКА́ЧУВАНИЙ
ВІДКА́ЧУВАННЯ
ВІДКА́ЧУВАТИ
ВІДКА́ЧУВАТИСЯ
ВІДКА́ШЛЮВАННЯ
ВІДКА́ШЛЮВАТИ
ВІДКА́ШЛЮВАТИСЯ
ВІДКАШЛЯНУ́ТИ
ВІДКАШЛЯНУ́ТИСЯ
ВІДКА́ШЛЯТИ *див.* відка́шлювати
ВІДКА́ШЛЯТИСЯ *див.* відка́шлюватися
ВІДКВА́СИТИ *див.* відква́шувати
ВІДКВА́ШЕНИЙ
ВІДКВА́ШУВАТИ
ВІДКВИТА́ТИ
ВІДКВИТА́ТИСЯ
ВІДКВІТА́ТИ
ВІДКВІ́ТЛИЙ
ВІДКВІ́ТНУТИ *див.* відквітува́ти
ВІДКВІТУВА́ТИ *див.* відквіта́ти
ВІ́ДКИ
ВІ́ДКИД
ВІДКИ́ДАНИЙ
ВІДКИДА́ННЯ
ВІДКИ́ДАТИ
ВІДКИДА́ТИ
ВІДКИДА́ТИСЯ
ВІДКИДНИ́Й
ВІДКИ́НЕНИЙ
ВІДКИ́НЕННЯ
ВІДКИ́НУТИ *див.* відкида́ти
ВІДКИ́НУТИЙ *див.* відки́нений
ВІДКИ́НУТИСЯ *див.* відкида́тися
ВІДКИПА́ТИ
ВІДКИПІ́ТИ *див.* відкипа́ти
ВІ́ДКИСЬ
ВІДКІ́ЛЬ *див.* відкіля́
ВІДКІ́ЛЬСЬ *див.* відкіля́сь
ВІДКІЛЯ́
ВІДКІЛЯ́СЬ
ВІДКІ́С
ВІДКІ́Т
ВІ́ДКЛАД
ВІДКЛА́Д
ВІДКЛАДА́ЛЬНИЙ
ВІДКЛАДА́ННЯ
ВІДКЛАДА́ТИ
ВІДКЛАДА́ТИСЯ
ВІДКЛА́ДЕНИЙ
ВІДКЛА́ДЕННЯ
ВІДКЛАДНИ́Й
ВІДКЛА́ДНИК
ВІДКЛА́ДНИЦЯ
ВІДКЛА́НЮВАТИСЯ
ВІДКЛА́НЯТИСЯ *див.* відкла́нюватися
ВІДКЛА́СТИ *див.* відклада́ти
ВІДКЛА́СТИСЯ *див.* відклада́тися
ВІДКЛЕ́ЄНИЙ
ВІДКЛЕ́ЇТИ *див.* відкле́ювати
ВІДКЛЕ́ЇТИСЯ *див.* відкле́юватися
ВІДКЛЕКОТА́ТИ
ВІДКЛЕКОТІ́ТИ *див.* відклекота́ти
ВІДКЛЕ́МКАТИ
ВІДКЛЕ́ПАНИЙ
ВІДКЛЕПА́ТИ *див.* відкле́пувати
ВІДКЛЕПА́ТИСЯ *див.* відкле́пуватися
ВІДКЛЕ́ПУВАННЯ
ВІДКЛЕ́ПУВАТИ
ВІДКЛЕ́ПУВАТИСЯ
ВІДКЛЕ́ЮВАННЯ
ВІДКЛЕ́ЮВАТИ
ВІДКЛЕ́ЮВАТИСЯ
ВІДКЛИ́ГАТИ *див.* відкли́гувати
ВІДКЛИ́ГУВАТИ
ВІ́ДКЛИК
ВІДКЛИ́КАНИЙ
ВІДКЛИ́КАННЯ
ВІДКЛИКА́ННЯ
ВІДКЛИ́КАТИ *див.* відклика́ти
ВІДКЛИКА́ТИ
ВІДКЛИКА́ТИСЯ
ВІДКЛИ́КНУТИ *див.* відклика́ти
ВІДКЛИ́КНУТИСЯ *див.* відклика́тися
ВІДКЛИ́ЧНИЙ
ВІДКЛІ́ННЕ
ВІДКЛОНИ́ТИСЯ *див.* відклоня́тися
ВІДКЛОНЯ́ТИСЯ
ВІДКЛОПОТА́ТИСЯ
ВІДКЛЬО́ВУВАТИ
ВІДКЛЮВА́ТИ *див.* відкльо́вувати
ВІДКЛЮЧА́ННЯ
ВІДКЛЮЧА́ТИ
ВІДКЛЮЧА́ТИСЯ
ВІДКЛЮ́ЧЕНИЙ
ВІДКЛЮ́ЧЕННЯ
ВІДКЛЮЧИ́ТИ *див.* відключа́ти
ВІДКЛЮЧИ́ТИСЯ *див.* відключа́тися
ВІДКЛЯ́КНУТИ
ВІДКО́ВАНИЙ
ВІДКО́ВУВАННЯ
ВІДКО́ВУВАТИ
ВІДКО́ВУВАТИСЯ
ВІДКОЗАКУВА́ТИ
ВІДКОЗАКУВА́ТИСЯ
ВІДКОЗИРНУ́ТИ
ВІДКОЗИРЯ́ТИ
ВІДКО́Л
ВІДКО́ЛЕНИЙ *див.* відко́лотий
ВІДКО́ЛЕННЯ
ВІДКО́ЛИ
ВІДКО́ЛОК
ВІДКОЛОСИ́ТИСЯ
ВІДКОЛО́ТИ *див.* відко́лювати
ВІДКО́ЛОТИЙ
ВІДКОЛО́ТИСЯ *див.* відко́люватися
ВІДКОЛОШМА́ТИТИ
ВІДКОЛУ́ПАНИЙ
ВІДКОЛУПА́ТИ *див.* відколу́пувати
ВІДКОЛУПА́ТИСЯ *див.* відколу́пуватися
ВІДКОЛУПНУ́ТИ *див.* відколу́пувати
ВІДКОЛУПНУ́ТИСЯ *див.* відколу́пуватися
ВІДКОЛУ́ПУВАННЯ
ВІДКОЛУ́ПУВАТИ
ВІДКОЛУ́ПУВАТИСЯ
ВІДКО́ЛЮВАННЯ
ВІДКО́ЛЮВАТИ
ВІДКО́ЛЮВАТИСЯ
ВІДКОЛЯДУВА́ТИ
ВІДКОМАНДИРО́ВАНИЙ
ВІДКОМАНДИРО́ВУВАТИ
ВІДКОМАНДИРО́ВУВАТИСЯ
ВІДКОМАНДИРУВА́ННЯ
ВІДКОМАНДИРУВА́ТИ *див.* відкомандиро́вувати
ВІДКОМА́НДУВАТИ

ВІДКОМЕНТУВА́ТИ
ВІДКОНВОЙО́ВАНИЙ
ВІДКОНВОЙО́ВУВАТИ
ВІДКОНВОЮВА́ТИ *див.* відконвойо́вувати
ВІДКО́ПАНИЙ
ВІДКОПА́ТИ *див.* відко́пувати
ВІДКОПА́ТИСЯ *див.* відко́пуватися
ВІДКОПИ́ЛЕНИЙ
ВІДКОПИ́ЛИТИ *див.* відкопи́лювати
ВІДКОПИ́ЛИТИСЯ *див.* відкопи́люватися
ВІДКОПИ́ЛЮВАТИ
ВІДКОПИ́ЛЮВАТИСЯ
ВІДКО́ПУВАННЯ
ВІДКО́ПУВАТИ
ВІДКО́ПУВАТИСЯ
ВІДКОРЕГО́ВАНИЙ
ВІДКОРЕГО́ВУВАТИ
ВІДКОРЕГУВА́ТИ *див.* відкорего́вувати
ВІДКОРИГО́ВАНИЙ *див.* відкорего́ваний
ВІДКОРИГО́ВУВАТИ *див.* відкорего́вувати
ВІДКОРИГУВА́ТИ *див.* відкорего́вувати
ВІДКОРКО́ВАНИЙ
ВІДКОРКО́ВУВАННЯ
ВІДКОРКО́ВУВАТИ
ВІДКОРКО́ВУВАТИСЯ
ВІДКОРКУВА́ННЯ
ВІДКОРКУВА́ТИ *див.* відкорко́вувати
ВІДКОРКУВА́ТИСЯ *див.* відкорко́вуватися
ВІДКОСИ́ТИ[1] *див.* відко́шувати [1]
ВІДКОСИ́ТИ[2] *див.* відко́шувати [2]
ВІДКОТИ́ТИ *див.* відко́чувати
ВІДКОТИ́ТИСЯ *див.* відко́чуватися
ВІДКОТНИ́Й
ВІДКО́ТНИК
ВІДКО́ТНИЦЯ
ВІДКО́ХАНИЙ
ВІДКОХА́ТИ *див.* відко́хувати
ВІДКО́ХУВАТИ
ВІДКО́ЧЕНИЙ
ВІДКО́ЧЕННЯ
ВІДКОЧО́ВУВАТИ
ВІДКО́ЧУВАЛЬНИЙ
ВІДКО́ЧУВАНИЙ
ВІДКО́ЧУВАННЯ
ВІДКО́ЧУВАТИ
ВІДКОЧУВА́ТИ *див.* відкочо́вувати
ВІДКО́ЧУВАТИСЯ
ВІДКОША́
ВІДКО́ШУВАТИ[1]
ВІДКО́ШУВАТИ[2]
ВІДКРАДА́ТИСЯ
ВІДКРА́СТИСЯ *див.* відкрада́тися
ВІДКРАСУВА́ТИСЯ
ВІДКРА́ЮВАННЯ
ВІДКРА́ЮВАТИ
ВІДКРА́ЮВАТИСЯ
ВІДКРА́ЯНИЙ
ВІДКРА́ЯТИ *див.* відкра́ювати
ВІДКРЕ́МСАТИ
ВІДКРЕ́СЛЕНИЙ
ВІДКРЕ́СЛЕННЯ
ВІДКРЕ́СЛИТИ *див.* відкре́слювати
ВІДКРЕ́СЛЮВАТИ
ВІДКРИ́ВАНИЙ
ВІДКРИВА́ННЯ
ВІДКРИВА́ТИ
ВІДКРИВА́ТИСЯ
ВІДКРИВА́Ч
ВІДКРИВА́ЧКА
ВІДКРИ́ЛОК
ВІДКРИ́ТИ *див.* відкрива́ти
ВІДКРИ́ТИЙ
ВІДКРИ́ТИСЯ *див.* відкрива́тися
ВІДКРИ́ТІСТЬ
ВІДКРИ́ТО
ВІДКРИТТЯ́
ВІДКРИЧА́ТИ
ВІДКРИЧА́ТИСЯ
ВІДКРИ́ШЕНИЙ
ВІДКРИШИ́ТИ *див.* відкри́шувати
ВІДКРИШИ́ТИСЯ *див.* відкри́шуватися
ВІДКРИ́ШУВАТИ
ВІДКРИ́ШУВАТИСЯ
ВІДКРІПИ́ТИ *див.* відкрі́плювати
ВІДКРІПИ́ТИСЯ *див.* відкрі́плюватися
ВІДКРІ́ПЛЕНИЙ
ВІДКРІ́ПЛЕННЯ
ВІДКРІ́ПЛЮВАЛЬНИЙ
ВІДКРІ́ПЛЮВАННЯ
ВІДКРІ́ПЛЮВАТИ
ВІДКРІ́ПЛЮВАТИСЯ
ВІДКРІПЛЯ́ТИ *див.* відкрі́плювати
ВІДКРІПЛЯ́ТИСЯ *див.* відкрі́плюватися
ВІДКРІПНИ́Й
ВІДКРО́ЄНИЙ
ВІДКРО́ЇТИ *див.* відкро́ювати
ВІДКРОХМА́ЛЕНИЙ
ВІДКРОХМА́ЛИТИ *див.* відкрохма́лювати
ВІДКРОХМА́ЛЮВАТИ
ВІДКРО́ЮВАТИ
ВІДКРУЖЛЯ́ТИ
ВІДКРУТИ́ТИ *див.* відкру́чувати
ВІДКРУТИ́ТИСЯ *див.* відкру́чуватися
ВІДКРУ́ТКА
ВІДКРУ́ЧЕНИЙ
ВІДКРУ́ЧЕННЯ
ВІДКРУ́ЧУВАННЯ
ВІДКРУ́ЧУВАТИ
ВІДКРУ́ЧУВАТИСЯ
ВІДКСЕ́РЕНИЙ
ВІДКСЕ́РИТИ *див.* відксе́рювати
ВІДКСЕ́РЮВАТИ
ВІДКУВА́ТИ[1] *див.* відко́вувати
ВІДКУВА́ТИ[2]
ВІДКУВА́ТИСЯ *див.* відко́вуватися
ВІДКУКУРІ́КАТИ
ВІДКУ́МКАТИ
ВІ́ДКУП
ВІДКУПА́ТИ[1]
ВІДКУПА́ТИ[2] *див.* відкупо́вувати
ВІДКУПА́ТИСЯ *див.* відкупо́вуватися
ВІДКУПИ́ТИ *див.* відкупо́вувати
ВІДКУПИ́ТИСЯ *див.* відкупо́вуватися
ВІДКУ́ПЛЕНИЙ
ВІДКУ́ПЛЕННЯ
ВІДКУПЛЯ́ТИ *див.* відкупо́вувати
ВІДКУПЛЯ́ТИСЯ *див.* відкупо́вуватися
ВІДКУПНИ́Й
ВІДКУ́ПНИК
ВІДКУПО́ВУВАТИ
ВІДКУПО́ВУВАТИСЯ
ВІДКУ́ПО́РЕНИЙ
ВІДКУ́ПО́РИТИ *див.* відку́по́рювати
ВІДКУ́ПО́РИТИСЯ *див.* відку́по́рюватися
ВІДКУ́ПО́РЮВАННЯ
ВІДКУ́ПО́РЮВАТИ
ВІДКУ́ПО́РЮВАТИСЯ
ВІДКУРІ́ТИ
ВІДКУРЛИ́КАТИ
ВІДКУСИ́ТИ *див.* відку́шувати
ВІДКУ́ТИ *див.* відко́вувати
ВІДКУ́ТИЙ
ВІДКУ́ШЕНИЙ
ВІДКУ́ШУВАННЯ
ВІДКУ́ШУВАТИ
ВІДКУ́ШУВАТИСЯ
ВІДЛА́ГОДЖЕНИЙ
ВІДЛА́ГОДЖЕННЯ
ВІДЛА́ГОДЖУВАЛЬНИЙ
ВІДЛА́ГОДЖУВАННЯ
ВІДЛА́ГОДЖУВАТИ
ВІДЛА́ГОДИТИ *див.* відла́годжувати
ВІДЛА́ЗИТИ
ВІДЛАКО́ВАНИЙ
ВІДЛАКУВА́ТИ
ВІДЛА́М
ВІДЛА́МАНИЙ
ВІДЛАМА́ТИ *див.* відла́мувати
ВІДЛАМА́ТИСЯ *див.* відла́муватися
ВІДЛА́МКОВИЙ
ВІДЛА́МОК
ВІДЛА́МУВАННЯ
ВІДЛА́МУВАТИ
ВІДЛА́МУВАТИСЯ
ВІДЛАТА́ТИ
ВІДЛА́ЮВАТИСЯ
ВІДЛА́ЯТИСЯ *див.* відла́юватися
ВІДЛЕ́ГЛИЙ
ВІДЛЕ́ГЛІСТЬ
ВІДЛЕ́ЖАНИЙ
ВІДЛЕ́ЖАТИ *див.* відле́жувати

ВІДЛЕ́ЖАТИСЯ *див.* відле́жуватися
ВІДЛЕ́ЖУВАННЯ
ВІДЛЕ́ЖУВАТИ
ВІДЛЕ́ЖУВАТИСЯ
ВІДЛЕМЕНТУВА́ТИ
ВІДЛЕТІ́ЛИЙ
ВІДЛЕТІ́ТИ *див.* відліта́ти[1]
ВІДЛИ́В[1]
ВІДЛИ́В[2]
ВІДЛИВА́ЛО
ВІДЛИВА́ЛЬНИЙ
ВІДЛИВА́ЛЬНИК
ВІДЛИВА́ЛЬНИЦЯ
ВІДЛИВА́ННЯ
ВІДЛИВА́ТИ[1]
ВІДЛИВА́ТИ[2]
ВІДЛИВА́ТИСЯ
ВІДЛИ́ВНИЙ
ВІДЛИВНИ́Й
ВІДЛИ́ВОК
ВІДЛИ́ГА
ВІДЛИ́ГЛИЙ
ВІДЛИ́ГНУТИ
ВІДЛИ́ГОВИЙ
ВІДЛИ́НУТИ
ВІДЛИНЯ́ТИ
ВІДЛИПА́ННЯ
ВІДЛИПА́ТИ
ВІДЛИ́ПНУТИ *див.* відлипа́ти
ВІ́ДЛИСК
ВІДЛИ́СКУВАННЯ
ВІДЛИ́СКУВАТИ
ВІДЛИ́СКУВАТИСЯ
ВІДЛИ́ТИ *див.* відлива́ти[1]
ВІДЛИ́ТИЙ
ВІДЛИ́ТИСЯ *див.* відлива́тися
ВІДЛІ́Г
ВІДЛІЗА́ТИ *див.* відла́зити
ВІДЛІ́ЗТИ *див.* відла́зити
ВІ́ДЛІК
ВІДЛІКО́ВИЙ
ВІДЛІПИ́ТИ *див.* відлі́плювати
ВІДЛІПИ́ТИСЯ *див.* відлі́плюватися
ВІДЛІ́ПЛЕНИЙ
ВІДЛІ́ПЛЮВАННЯ
ВІДЛІ́ПЛЮВАТИ
ВІДЛІ́ПЛЮВАТИСЯ
ВІДЛІ́Т
ВІДЛІТА́ННЯ
ВІДЛІТА́ТИ[1]
ВІДЛІТА́ТИ[2]
ВІДЛІ́ТНИЙ
ВІДЛІТОГРАФО́ВАНИЙ
ВІДЛІТОГРАФУВА́ТИ
ВІДЛІТУВА́ТИ
ВІ́ДЛІЧ
ВІДЛІ́ЧЕНИЙ
ВІДЛІЧИ́ТИ *див.* відлі́чувати
ВІДЛІ́ЧУВАНИЙ
ВІДЛІ́ЧУВАННЯ
ВІДЛІ́ЧУВАТИ
ВІДЛІ́ЧУВАТИСЯ
ВІДЛО́В
ВІДЛОВИ́ТИ *див.* відло́влювати
ВІДЛО́ВЛЕНИЙ
ВІДЛО́ВЛЮВАННЯ
ВІДЛО́ВЛЮВАТИ
ВІДЛО́ГА
ВІДЛОЖИ́ТИ *див.* відклада́ти
ВІДЛО́М *див.* відла́м
ВІДЛОМИ́ТИ *див.* відла́мувати
ВІДЛОМИ́ТИСЯ *див.* відла́муватися
ВІДЛО́МЛЕНИЙ
ВІДЛО́МЛЮВАННЯ
ВІДЛО́МЛЮВАТИ *див.* відла́мувати
ВІДЛО́МЛЮВАТИСЯ *див.* відла́муватися
ВІДЛО́МОК *див.* відла́мок
ВІДЛУ́КА
ВІДЛУНА́ТИ
ВІДЛУ́НЕНИЙ
ВІДЛУНИ́ТИ *див.* відлу́нювати
ВІДЛУНИ́ТИСЯ *див.* відлу́нюватися
ВІДЛУ́ННИЙ
ВІДЛУ́ННЯ
ВІДЛУ́НОК
ВІДЛУ́НЮВАННЯ
ВІДЛУ́НЮВАТИ
ВІДЛУ́НЮВАТИСЯ
ВІДЛУПА́ННЯ
ВІДЛУПА́ТИ *див.* відлу́плювати
ВІДЛУПА́ТИСЯ *див.* відлу́плюватися
ВІДЛУ́ПИНА
ВІДЛУПИ́ТИ *див.* відлу́плювати
ВІДЛУПИ́ТИСЯ *див.* відлу́плюватися
ВІДЛУ́ПЛЕНИЙ
ВІДЛУ́ПЛЮВАННЯ
ВІДЛУ́ПЛЮВАТИ
ВІДЛУ́ПЛЮВАТИСЯ
ВІДЛУПЦЬО́ВАНИЙ
ВІДЛУПЦЮВА́ТИ
ВІДЛУЧА́ННЯ
ВІДЛУЧА́ТИ
ВІДЛУЧА́ТИСЯ
ВІДЛУ́ЧЕНИЙ
ВІДЛУ́ЧЕННЯ
ВІДЛУЧИ́ТИ *див.* відлуча́ти
ВІДЛУЧИ́ТИСЯ *див.* відлуча́тися
ВІДЛУ́ЧКА
ВІДЛУ́ЧУВАННЯ
ВІДЛУ́ЧУВАТИ *див.* відлуча́ти
ВІДЛУ́ЩЕНИЙ
ВІДЛУ́ЩЕННЯ
ВІДЛУ́ЩИТИ *див.* відлу́щувати
ВІДЛУ́ЩИТИСЯ *див.* відлу́щуватися
ВІДЛУ́ЩУВАЛЬНИЙ
ВІДЛУ́ЩУВАННЯ
ВІДЛУ́ЩУВАТИ
ВІДЛУ́ЩУВАТИСЯ
ВІДЛЮБИ́ТИ
ВІДЛЮ́ДДЯ
ВІДЛЮ́ДКУВАТИЙ
ВІДЛЮ́ДКУВАТІСТЬ
ВІДЛЮ́ДКУВАТО
ВІДЛЮ́ДНИЙ
ВІДЛЮ́ДНИК
ВІДЛЮ́ДНИТИСЯ *див.* відлю́днюватися
ВІДЛЮ́ДНИЦТВО
ВІДЛЮ́ДНИЦЬКИЙ
ВІДЛЮ́ДНИЦЯ
ВІДЛЮ́ДНІСТЬ
ВІДЛЮ́ДНО
ВІДЛЮ́ДНЮВАТИСЯ
ВІДЛЮ́ДОК
ВІДЛЮ́ДЬКО
ВІДЛЮ́ДЬКУВАТИЙ *див.* відлю́дкуватий
ВІДЛЮ́ДЬКУВАТІСТЬ *див.* відлю́дкуватість
ВІДЛЮ́ДЬКУВАТО *див.* відлю́дкувато
ВІДЛЮТУВА́ТИ
ВІДЛЯГА́ТИ
ВІДЛЯГТИ́ *див.* відляга́ти
ВІ́ДЛЯК
ВІДЛЯ́КАНИЙ
ВІДЛЯКА́ТИ *див.* відля́кувати
ВІДЛЯ́КУВАЛЬНИЙ
ВІДЛЯ́КУВАНИЙ
ВІДЛЯ́КУВАННЯ
ВІДЛЯ́КУВАТИ
ВІ́ДЛЯСК
ВІДЛЯ́СКУВАТИСЯ
ВІ́ДЛЯСОК
ВІДЛЯЩА́ТИ
ВІДМАГА́ННЯ
ВІДМАГА́ТИ
ВІДМАГА́ТИСЯ
ВІДМА́ЗАТИ *див.* відма́зувати
ВІДМА́ЗАТИСЯ *див.* відма́зуватися
ВІДМА́ЗКА
ВІДМА́ЗУВАННЯ
ВІДМА́ЗУВАТИ
ВІДМА́ЗУВАТИСЯ
ВІДМАЙОРІ́ТИ
ВІДМА́ЛЕНЬКУ
ВІДМА́ЛЕЧКУ
ВІДМА́ЛКУ
ВІДМА́ЛУ
ВІДМАЛЬО́ВАНИЙ
ВІДМАЛЬО́ВУВАТИ
ВІДМАЛЮВА́ТИ *див.* відмальо́вувати
ВІДМАНИ́ТИ *див.* відма́нювати
ВІДМА́НЮВАТИ
ВІДМАРШИРУВА́ТИ
ВІДМАХА́ТИ *див.* відма́хувати
ВІДМАХНУ́ТИ
ВІДМАХНУ́ТИСЯ
ВІДМА́ХУВАННЯ
ВІДМА́ХУВАТИ

ВІДМА́ХУВАТИСЯ
ВІДМА́ШКА
ВІДМЕЖО́ВАНИЙ
ВІДМЕЖО́ВАНІСТЬ
ВІДМЕЖО́ВУВАНИЙ
ВІДМЕЖО́ВУВАННЯ
ВІДМЕЖО́ВУВАТИ
ВІДМЕЖО́ВУВАТИСЯ
ВІДМЕЖУВА́ННЯ
ВІДМЕЖУВА́ТИ *див.* відмежо́вувати
ВІДМЕЖУВА́ТИСЯ *див.* відмежо́вуватися
ВІДМЕРЗА́ННЯ
ВІДМЕРЗА́ТИ
ВІДМЕ́РЗЛИЙ
ВІДМЕ́РЗНУТИ *див.* відмерза́ти
ВІДМЕ́РЗТИ *див.* відмерза́ти
ВІДМЕ́РЛИЙ
ВІДМЕ́РТИ *див.* відмира́ти
ВІДМЕСТИ́ *див.* відміта́ти
ВІДМЕ́Т
ВІДМЕ́ТЕНИЙ
ВІДМЕТНУ́ТИСЯ
ВІДМИ́ВАНИЙ
ВІДМИВА́ННЯ
ВІДМИВА́ТИ
ВІДМИВА́ТИСЯ
ВІДМИВНИ́Й
ВІДМИКА́ННЯ
ВІДМИКА́ТИ
ВІДМИКА́ТИСЯ
ВІДМИКА́ЧКА
ВІДМИ́КУВАТИ
ВІДМИРА́ННЯ
ВІДМИРА́ТИ
ВІДМИ́ТИ *див.* відмива́ти
ВІДМИ́ТИЙ
ВІДМИ́ТИСЯ *див.* відмива́тися
ВІДМИ́ЧКА
ВІДМІ́ЛИНА
ВІДМІ́НА
ВІДМІ́НЕНИЙ
ВІДМІНИ́ТИ *див.* відміня́ти
ВІДМІНИ́ТИСЯ *див.* відміня́тися
ВІДМІНКО́ВИЙ
ВІДМІ́ННИЙ
ВІДМІ́ННИК
ВІДМІ́ННИЦЯ
ВІДМІ́ННІСТЬ
ВІДМІ́ННО
ВІДМІ́НОК
ВІДМІНУСО́ВУВАТИ
ВІДМІНУСУВА́ТИ *див.* відмінусо́вувати
ВІДМІНЧА́
ВІДМІ́НЮВАНИЙ
ВІДМІ́НЮВАНІСТЬ
ВІДМІ́НЮВАННЯ
ВІДМІ́НЮВАТИ[1]
ВІДМІ́НЮВАТИ[2] *див.* відміня́ти
ВІДМІ́НЮВАТИСЯ[1]
ВІДМІ́НЮВАТИСЯ[2] *див.* відміня́тися
ВІДМІНЯ́ТИ
ВІДМІНЯ́ТИСЯ
ВІДМІ́РЕНИЙ
ВІДМІ́РИТИ *див.* відмі́рювати
ВІДМІ́РЮВАНИЙ
ВІДМІ́РЮВАННЯ
ВІДМІ́РЮВАТИ
ВІДМІ́РЮВАТИСЯ
ВІДМІ́РЯНИЙ
ВІДМІ́РЯТИ *див.* відмі́рювати
ВІДМІРЯ́ТИ *див.* відмі́рювати
ВІДМІРЯ́ТИСЯ *див.* відмі́рюватися
ВІДМІТА́ННЯ
ВІДМІТА́ТИ
ВІДМІТА́ТИСЯ
ВІДМІ́ТИНА
ВІДМІТИНГУВА́ТИ
ВІДМІ́ТИТИ *див.* відміча́ти
ВІДМІ́ТИТИСЯ *див.* відміча́тися
ВІДМІ́ТКА
ВІДМІ́ТНИЙ
ВІДМІЧА́ННЯ
ВІДМІЧА́ТИ
ВІДМІЧА́ТИСЯ
ВІДМІ́ЧЕНИЙ
ВІДМІ́ЧЕННЯ
ВІДМІ́ЧУВАННЯ
ВІДМІ́ЧУВАТИ *див.* відміча́ти
ВІДМІ́ЧУВАТИСЯ *див.* відміча́тися
ВІДМОБІЛІЗО́ВАНИЙ
ВІДМОБІЛІЗО́ВАНІСТЬ
ВІДМОБІЛІЗО́ВУВАТИ
ВІДМОБІЛІЗУВА́ТИ *див.* відмобілізо́вувати
ВІДМО́ВА
ВІДМО́ВИТИ *див.* відмовля́ти
ВІДМО́ВИТИСЯ *див.* відмовля́тися
ВІДМО́ВКА
ВІДМО́ВЛЕНИЙ
ВІДМО́ВЛЕННЯ
ВІДМОВЛЯ́ННЯ
ВІДМОВЛЯ́ТИ
ВІДМОВЛЯ́ТИСЯ
ВІДМО́ВНИЙ
ВІДМО́ВНИК
ВІДМО́ВНИЦЯ
ВІДМО́ВНО
ВІДМОВОСТІ́ЙКИЙ
ВІДМОВОСТІ́ЙКІСТЬ
ВІДМО́ВЧАТИСЯ *див.* відмо́вчуватися
ВІДМО́ВЧУВАННЯ
ВІДМО́ВЧУВАТИСЯ
ВІДМОГТИ́ *див.* відмага́ти
ВІДМОГТИ́СЯ *див.* відмага́тися
ВІДМО́КА
ВІДМОКА́ННЯ
ВІДМОКА́ТИ
ВІДМО́КЛИЙ
ВІДМО́КНУТИ *див.* відмока́ти
ВІДМОЛИ́ТИ *див.* відмо́лювати
ВІДМОЛИ́ТИСЯ *див.* відмо́люватися
ВІДМОЛО́ДЖЕНИЙ
ВІДМОЛО́ДЖЕННЯ
ВІДМОЛО́ДЖУВАННЯ
ВІДМОЛО́ДЖУВАТИ
ВІДМОЛО́ДЖУВАТИСЯ
ВІДМОЛОДИКУВА́ТИ
ВІДМОЛОДИ́ТИ *див.* відмоло́джувати
ВІДМОЛОДИ́ТИСЯ *див.* відмоло́джуватися
ВІДМОЛОДІ́ЛИЙ
ВІДМОЛОДІ́ТИ
ВІДМО́ЛОДУ
ВІДМОЛОТИ́ТИ *див.* відмоло́чувати
ВІДМОЛО́ЧУВАТИ
ВІДМО́ЛЮВАННЯ
ВІДМО́ЛЮВАТИ
ВІДМО́ЛЮВАТИСЯ
ВІДМОРГА́ТИ *див.* відмо́ргувати
ВІДМОРГНУ́ТИ
ВІДМО́РГУВАТИ
ВІДМОРО́ЖЕНИЙ
ВІДМОРО́ЖЕННЯ
ВІДМОРО́ЖУВАННЯ
ВІДМОРО́ЖУВАТИ
ВІДМОРО́ЖУВАТИСЯ
ВІДМОРО́ЗИТИ *див.* відморо́жувати
ВІДМОРО́ЗИТИСЯ *див.* відморо́жуватися
ВІДМОРО́ЗОК
ВІДМО́ТАНИЙ
ВІДМОТА́ТИ *див.* відмо́тувати
ВІДМОТА́ТИСЯ *див.* відмо́туватися
ВІДМО́ТУВАЛЬНИЙ
ВІДМО́ТУВАННЯ
ВІДМО́ТУВАТИ
ВІДМО́ТУВАТИСЯ
ВІДМО́ЧЕНИЙ
ВІДМОЧИ́ТИ *див.* відмо́чувати
ВІДМО́ЧУВАЛЬНИЙ
ВІДМО́ЧУВАННЯ
ВІДМО́ЧУВАТИ
ВІДМО́ЧУВАТИСЯ
ВІДМУ́ЛЕНИЙ
ВІДМУ́ЛИТИ *див.* відму́лювати
ВІДМУ́ЛИТИСЯ *див.* відму́люватися
ВІДМУ́ЛЮВАННЯ
ВІДМУ́ЛЮВАТИ
ВІДМУРО́ВАНИЙ
ВІДМУРО́ВУВАТИ
ВІДМУРУВА́ТИ *див.* відмуро́вувати
ВІДМУТИ́ТИ *див.* відму́чувати
ВІДМУТИ́ТИСЯ *див.* відму́чуватися
ВІДМУ́ЧЕНИЙ[1]
ВІДМУ́ЧЕНИЙ[2]
ВІДМУ́ЧЕННЯ
ВІДМУ́ЧИТИ
ВІДМУ́ЧИТИСЯ

ВІДМУ́ЧУВАННЯ
ВІДМУ́ЧУВАТИ
ВІДМУ́ЧУВАТИСЯ
ВІДМ'ЯКА́ННЯ
ВІДМ'ЯКА́ТИ
ВІДМ'Я́КЛИЙ
ВІДМ'Я́КНУТИ *див.* відм'яка́ти
ВІДМ'ЯКШИ́ТИ *див.* відм'я́кшувати
ВІДМ'Я́КШУВАТИ
ВІДНА́ДЖУВАТИ
ВІДНА́ДЖУВАТИСЯ
ВІДНА́ДИТИ *див.* відна́джувати
ВІДНА́ДИТИСЯ *див.* відна́джуватися
ВІДНА́ЙДЕНИЙ
ВІДНА́ЙДЕННЯ
ВІДНАЙТИ́ *див.* віднахо́дити
ВІДНАЙТИ́СЯ *див.* віднахо́дитися
ВІДНАХО́ДЖЕННЯ
ВІДНАХО́ДИТИ
ВІДНАХО́ДИТИСЯ
ВІДНЕДА́ВНА
ВІДНЕРЕСТИ́ТИ
ВІДНЕРЕСТИ́ТИСЯ
ВІДНЕ́СЕНИЙ
ВІДНЕ́СЕНІСТЬ
ВІДНЕ́СЕННЯ
ВІДНЕСТИ́ *див.* відно́сити
ВІДНЕСТИ́СЯ *див.* відно́ситися
ВІДНЕ́ХОТЯ
ВІДНЕ́ХОЧУ
ВІДНИ́ЗУ
ВІДНИ́К
ВІДНИ́НІ
ВІДНІКЕЛЬО́ВАНИЙ
ВІДНІКЕЛЮВА́ТИ
ВІДНІМА́ЛЬНИЙ
ВІДНІ́МАНИЙ
ВІДНІМА́ННЯ
ВІДНІМА́ТИ
ВІДНІМА́ТИСЯ
ВІДНО́ВА
ВІДНОВИ́ТИ *див.* відно́влювати
ВІДНОВИ́ТИСЯ *див.* відно́влюватися
ВІДНО́ВЛЕНИЙ
ВІДНО́ВЛЕНІСТЬ
ВІДНО́ВЛЕННЯ
ВІДНО́ВЛЮВАЛЬНИЙ
ВІДНО́ВЛЮВАНИЙ
ВІДНО́ВЛЮВАНІСТЬ
ВІДНО́ВЛЮВАННЯ
ВІДНО́ВЛЮВАТИ
ВІДНО́ВЛЮВАТИСЯ
ВІДНО́ВЛЮВАЧ
ВІДНОВЛЯ́ТИ *див.* відно́влювати
ВІДНОВЛЯ́ТИСЯ *див.* відно́влюватися
ВІДНО́ВНИЙ
ВІДНО́ВНИК
ВІДНО́ВНИЦЯ
ВІДНО́ГА
ВІДНО́РОК
ВІДНО́СИНИ
ВІДНО́СИТИ
ВІДНОСИ́ТИ
ВІДНО́СИТИСЯ
ВІДНО́СНИЙ
ВІДНО́СНІСТЬ
ВІДНО́СНО
ВІДНО́ШЕННЯ
ВІДНЯ́ТИ *див.* віднíма́ти
ВІДНЯ́ТИЙ
ВІДНЯ́ТИСЯ *див.* віднíма́тися
ВІДНЯТТЯ́
ВІДОБРАЖА́ЛЬНИЙ
ВІДОБРАЖА́ННЯ
ВІДОБРАЖА́ТИ
ВІДОБРАЖА́ТИСЯ
ВІДОБРА́ЖЕНИЙ
ВІДОБРА́ЖЕНІСТЬ
ВІДОБРА́ЖЕННЯ
ВІДОБРА́ЖУВАЛЬНИЙ
ВІДОБРА́ЖУВАНИЙ
ВІДОБРА́ЖУВАТИ *див.* відобража́ти
ВІДОБРА́ЖУВАТИСЯ *див.* відобража́тися
ВІДОБРА́ЖУВАЧ
ВІДОБРА́ЖУВАЧКА
ВІДОБРАЗИ́ТИ *див.* відобража́ти
ВІДОБРАЗИ́ТИСЯ *див.* відобража́тися
ВІДО́ЗВА
ВІДОЙКОНІМІ́ЧНИЙ
ВІДОЙКО́НІМНИЙ
ВІДОЙМИ́ТИ
ВІДОКРЕ́МИТИ *див.* відокре́млювати
ВІДОКРЕ́МИТИСЯ *див.* відокре́млюватися
ВІДОКРЕ́МЛЕНИЙ
ВІДОКРЕ́МЛЕНІСТЬ
ВІДОКРЕ́МЛЕННЯ
ВІДОКРЕ́МЛЕНО
ВІДОКРЕ́МЛЮВАЛЬНИЙ
ВІДОКРЕ́МЛЮВАНИЙ
ВІДОКРЕ́МЛЮВАННЯ
ВІДОКРЕ́МЛЮВАТИ
ВІДОКРЕ́МЛЮВАТИСЯ
ВІДОКРЕ́МЛЮВАЧ
ВІ́ДОМ
ВІ́ДОМА
ВІДО́МИЙ
ВІ́ДО́МІСТЬ[1]
ВІДО́МІСТЬ[2] *див.* відо́мості
ВІДО́МО
ВІДО́МОСТІ
ВІДО́МСТА
ВІ́ДОМСТВО
ВІДОМСТИ́ТИ *див.* відомща́ти
ВІДОМСТИ́ТИСЯ *див.* відомща́тися
ВІ́ДОМЧИЙ
ВІДОМЩА́ТИ
ВІДОМЩА́ТИСЯ
ВІДО́МЩЕНИЙ
ВІДО́МЩЕ́ННЯ
ВІДО́РАНИЙ
ВІДОРА́ТИ *див.* відо́рювати
ВІДО́РЮВАТИ
ВІДОСО́БИТИ *див.* відосо́блювати
ВІДОСО́БИТИСЯ *див.* відосо́блюватися
ВІДОСО́БЛЕНИЙ
ВІДОСО́БЛЕНІСТЬ
ВІДОСО́БЛЕННЯ
ВІДОСО́БЛЕНО
ВІДОСО́БЛЮВАТИ
ВІДОСО́БЛЮВАТИСЯ
ВІДОСОБЛЯ́ТИ *див.* відосо́блювати
ВІДОСОБЛЯ́ТИСЯ *див.* відосо́блюватися
ВІДОТІ́ЛЬ
ВІДОТКНУ́ТИ *див.* відтика́ти[2]
ВІДОХО́ТИТИ *див.* відохо́чувати
ВІДОХО́ТИТИСЯ *див.* відохо́чуватися
ВІДОХО́ЧУВАТИ
ВІДОХО́ЧУВАТИСЯ
ВІДПА́Д[1]
ВІДПА́Д[2]
ВІДПАДА́ННЯ
ВІДПАДА́ТИ
ВІДПАДІ́ННЯ
ВІДПА́ДКИ
ВІДПА́ДОК *див.* відпа́дки
ВІ́ДПАЛ[1]
ВІ́ДПАЛ[2]
ВІДПАЛА́ТИ
ВІДПАЛАХКОТІ́ТИ
ВІДПА́ЛЕНИЙ
ВІДПА́ЛЕННЯ
ВІДПА́ЛИЙ
ВІДПАЛИ́ТИ[1] *див.* відпа́лювати[1]
ВІДПАЛИ́ТИ[2] *див.* відпа́лювати[2]
ВІДПАЛИ́ТИСЯ *див.* відпа́люватися
ВІДПА́ЛЬНИЙ
ВІДПА́ЛЬНИК
ВІДПА́ЛЮВАЛЬНИЙ
ВІДПА́ЛЮВАЛЬНИК
ВІДПА́ЛЮВАЛЬНИЦЯ
ВІДПА́ЛЮВАННЯ[1]
ВІДПА́ЛЮВАННЯ[2]
ВІДПА́ЛЮВАТИ[1]
ВІДПА́ЛЮВАТИ[2]
ВІДПА́ЛЮВАТИСЯ
ВІДПАНУВА́ТИ
ВІ́ДПАР
ВІДПА́РЕНИЙ
ВІДПАРИ́РУВАНИЙ
ВІДПАРИ́РУВАТИ
ВІДПА́РИТИ *див.* відпа́рювати
ВІДПА́РИТИСЯ *див.* відпа́рюватися
ВІДПАРО́ВУВАТИСЯ
ВІДПА́РОСТИТИСЯ *див.* відпа́рощуватися
ВІДПА́РОЩЕННЯ
ВІДПА́РОЩУВАТИСЯ

ВІДПАРУБКУВА́ТИ
ВІДПАРУВА́ТИ
ВІДПА́РЮВАННЯ
ВІДПА́РЮВАТИ
ВІДПА́РЮВАТИСЯ
ВІДПА́РЮВАЧ
ВІДПАСА́ТИ
ВІДПАСА́ТИСЯ
ВІДПА́СЕНИЙ
ВІДПА́СТИ[1] *див.* відпада́ти
ВІДПА́СТИ[2] *див.* відпаса́ти
ВІДПА́СТИСЯ *див.* відпаса́тися
ВІДПА́СУВАТИ *див.* відпаса́ти
ВІДПАСУВА́ТИ
ВІДПА́СУВАТИСЯ *див.* відпаса́тися
ВІДПА́ЮВАННЯ
ВІДПАЮВА́ННЯ
ВІДПА́ЮВАТИ
ВІДПАЮВА́ТИ
ВІДПА́ЮВАТИСЯ
ВІДПА́ЯНИЙ
ВІДПАЯ́ТИ *див.* відпа́ювати
ВІДПАЯ́ТИСЯ *див.* відпа́юватися
ВІДПЕ́КАТИСЯ *див.* відпе́куватися
ВІДПЕКТИ́
ВІДПЕ́КУВАТИСЯ
ВІДПЕРЕЗА́ТИ *див.* відпері́зувати
ВІДПЕРІ́ЗУВАТИ
ВІДПЕ́РТИ *див.* відпира́ти[1]
ВІДПЕ́РТИЙ
ВІДПЕ́РТИСЯ[1] *див.* відпира́тися[1]
ВІДПЕ́РТИСЯ[2] *див.* відпира́тися[2]
ВІДПЕЧА́ТАНИЙ
ВІДПЕЧА́ТАТИ *див.* відпеча́тувати
ВІДПЕЧА́ТАТИСЯ *див.* відпеча́туватися
ВІДПЕЧА́ТОК
ВІДПЕЧА́ТУВАТИ
ВІДПЕЧА́ТУВАТИСЯ
ВІДПИВА́ТИ
ВІДПИВА́ТИСЯ
ВІДПИ́Л
ВІДПИЛЬНУВА́ТИ
ВІДПИ́ЛЮВАННЯ
ВІДПИ́ЛЮВАТИ
ВІДПИ́ЛЮВАТИСЯ
ВІДПИ́ЛЯНИЙ
ВІДПИЛЯ́ТИ *див.* відпи́лювати
ВІДПИНА́ТИ
ВІДПИРА́ЛЬНИЙ
ВІДПИРА́ННЯ[1]
ВІДПИРА́ННЯ[2]
ВІДПИРА́ТИ[1]
ВІДПИРА́ТИ[2]
ВІДПИРА́ТИСЯ[1]
ВІДПИРА́ТИСЯ[2]
ВІДПИРА́ТИСЯ[3]
ВІДПИ́РХАТИСЯ *див.* відпи́рхуватися
ВІДПИ́РХУВАТИСЯ
ВІ́ДПИС
ВІДПИ́САНИЙ
ВІДПИСА́ТИ *див.* відпи́сувати
ВІДПИСА́ТИСЯ *див.* відпи́суватися
ВІДПИ́СКА
ВІДПИ́СУВАТИ
ВІДПИ́СУВАТИСЯ
ВІДПИТА́ТИ *див.* відпи́тувати
ВІДПИ́ТИ *див.* відпива́ти
ВІДПИ́ТИСЯ *див.* відпива́тися
ВІДПИ́ТУВАТИ
ВІДПИХА́ННЯ
ВІДПИХА́ТИ
ВІДПИХА́ТИСЯ
ВІДПИХНУ́ТИ *див.* відпиха́ти
ВІДПИХНУ́ТИСЯ *див.* відпиха́тися
ВІ́ДПІРКА
ВІДПЛАКА́ТИ *див.* відпла́кувати
ВІДПЛА́КУВАННЯ
ВІДПЛА́КУВАТИ
ВІДПЛА́КУВАТИСЯ
ВІДПЛА́ТА
ВІДПЛАТИ́ТИ *див.* відпла́чувати
ВІДПЛАТИ́ТИСЯ *див.* відпла́чуватися
ВІДПЛА́ТНИЙ
ВІДПЛА́ЧЕНИЙ
ВІДПЛА́ЧУВАТИ
ВІДПЛА́ЧУВАТИСЯ
ВІ́ДПЛЕСК
ВІДПЛЕСКА́ТИ
ВІДПЛЕСНУ́ТИ *див.* відплі́скувати
ВІДПЛЕСТИ́ *див.* відпліта́ти
ВІДПЛЕСТИ́СЯ *див.* відпліта́тися
ВІДПЛЕ́ТЕНИЙ
ВІДПЛИ́В
ВІДПЛИВА́ТИ
ВІДПЛИ́ВНИЙ
ВІДПЛИВТИ́ *див.* відплива́ти
ВІДПЛИГА́ТИ *див.* відпли́гувати
ВІДПЛИГНУ́ТИ *див.* відпли́гувати
ВІДПЛИ́ГУВАТИ
ВІДПЛИ́НУТИ *див.* відплива́ти
ВІДПЛИСТИ́ *див.* відплива́ти
ВІДПЛИТТЯ́
ВІДПЛІ́СКУВАТИ
ВІДПЛІТА́ННЯ
ВІДПЛІТА́ТИ
ВІДПЛІТА́ТИСЯ
ВІДПЛІШИ́ТИ *див.* відплі́шувати
ВІДПЛІ́ШУВАТИ
ВІДПЛОДОНО́СИТИ
ВІДПЛУ́ТАТИ *див.* відплу́тувати
ВІДПЛУ́ТАТИСЯ *див.* відплу́туватися
ВІДПЛУ́ТУВАТИ
ВІДПЛУ́ТУВАТИСЯ
ВІДПЛЬО́ВУВАННЯ
ВІДПЛЬО́ВУВАТИ
ВІДПЛЬО́ВУВАТИСЯ
ВІДПЛЮВА́ТИ *див.* відпльо́вувати
ВІДПЛЮВА́ТИСЯ *див.* відпльо́вуватися
ВІДПЛЮ́НУТИ
ВІДПЛЮ́НУТИСЯ
ВІДПЛЮ́ЩИТИ *див.* відплю́щувати
ВІДПЛЮ́ЩИТИСЯ *див.* відплю́щуватися
ВІДПЛЮ́ЩУВАТИ
ВІДПЛЮ́ЩУВАТИСЯ
ВІДПОВЗА́ТИ
ВІДПОВЗТИ́ *див.* відповза́ти
ВІДПОВІДА́ЛЬНИЙ
ВІДПОВІДА́ЛЬНІСТЬ
ВІДПОВІДА́ЛЬНО
ВІДПОВІДА́ТИ
ВІДПОВІДА́Ч
ВІДПОВІДА́ЧКА
ВІДПОВІ́ДНИЙ
ВІДПОВІДНИ́Й
ВІДПОВІ́ДНИК
ВІДПОВІ́ДНІСТЬ
ВІДПОВІ́ДНО
ВІ́ДПОВІДЬ
ВІДПОВІСТИ́ *див.* відповіда́ти
ВІДПОВІСТИ́ТИ *див.* відповіща́ти
ВІДПОВІ́Т
ВІДПОВІЩА́ТИ
ВІДПОЗИВА́ТИ
ВІДПОЇ́ТИ *див.* відпо́ювати
ВІДПОЇ́ТИСЯ *див.* відпо́юватися
ВІДПОКУ́ТУВАНИЙ
ВІДПОКУ́ТУВАТИ
ВІДПОКУ́ТУВАТИСЯ
ВІДПОЛІРО́ВАНИЙ
ВІДПОЛІРО́ВУВАТИ
ВІДПОЛІРО́ВУВАТИСЯ
ВІДПОЛІРУВА́ТИ *див.* відполіро́вувати
ВІДПОЛІРУВА́ТИСЯ *див.* відполіро́вуватися
ВІДПОЛІ́СКУВАТИ
ВІДПОЛІ́СКУВАТИСЯ
ВІДПОЛОВИ́НИТИ *див.* відполови́нювати
ВІДПОЛОВИ́НЮВАТИ
ВІДПОЛОСКА́ТИ *див.* відполі́скувати
ВІДПОЛОСКА́ТИСЯ *див.* відполі́скуватися
ВІДПОЛО́ТИ
ВІДПОЛУ́ДНУВАТИ
ВІДПОЛУМ'ЯНІ́ТИ
ВІДПОЛЮВА́ТИ
ВІДПОМИНА́ТИ
ВІДПО́РЕНИЙ
ВІДПО́РНИЙ
ВІДПО́РНІСТЬ
ВІДПО́РНО
ВІДПОРО́ТИ *див.* відпо́рювати
ВІДПО́РОТИЙ *див.* відпо́рений
ВІДПОРО́ТИСЯ *див.* відпо́рюватися
ВІДПОРУ́ЧНИК
ВІДПОРУ́ЧНИЦЯ
ВІДПО́РЮВАННЯ
ВІДПО́РЮВАТИ

ВІДПО́РЮВАТИСЯ
ВІДПО́СТИ́ТИ
ВІДПО́СТИ́ТИСЯ
ВІДПОТІВА́ННЯ
ВІДПОТІВА́ТИ
ВІДПОТІ́ЛИЙ
ВІДПОТІ́ТИ *див.* відпотіва́ти
ВІДПОЧАТКО́ВИЙ
ВІДПОЧИВА́ЛЬНИК
ВІДПОЧИВА́ЛЬНИЦЯ
ВІДПОЧИВА́ЛЬНЯ
ВІДПОЧИВА́ННЯ
ВІДПОЧИВА́ТИ
ВІДПОЧИВА́ТИСЯ
ВІДПОЧИВА́ЮЧИЙ
ВІДПОЧИ́ВОК
ВІДПОЧИ́ЛИЙ
ВІДПОЧИ́Н
ВІДПОЧИНКО́ВИЙ
ВІДПОЧИ́НОК
ВІДПОЧИ́ТИ *див.* відпочива́ти
ВІДПО́ЮВАТИ
ВІДПО́ЮВАТИСЯ
ВІДПРА́ВА
ВІДПРА́ВИТИ *див.* відправля́ти
ВІДПРА́ВИТИСЯ *див.* відправля́тися
ВІДПРА́ВКА
ВІДПРА́ВЛЕНИЙ
ВІДПРА́ВЛЕННЯ
ВІДПРАВЛЯ́ННЯ
ВІДПРАВЛЯ́ТИ
ВІДПРАВЛЯ́ТИСЯ
ВІДПРА́ВНИ́Й
ВІДПРА́ВНИК
ВІДПРА́ВНИЦЬКИЙ
ВІДПРА́ВНИЦЯ
ВІДПРА́ГНУТИСЯ
ВІДПРАСО́ВАНИЙ
ВІДПРАСО́ВУВАТИ
ВІДПРАСО́ВУВАТИСЯ
ВІДПРАСУВА́ТИ *див.* відпрасо́вувати
ВІДПРАСУВА́ТИСЯ *див.* відпрасо́вуватися
ВІДПРАЦЬО́ВАНИЙ
ВІДПРАЦЬО́ВУВАНИЙ
ВІДПРАЦЬО́ВУВАННЯ
ВІДПРАЦЬО́ВУВАТИ
ВІДПРАЦЬО́ВУВАТИСЯ
ВІДПРАЦЮВА́ННЯ
ВІДПРАЦЮВА́ТИ *див.* відпрацьо́вувати
ВІДПРАЦЮВА́ТИСЯ *див.* відпрацьо́вуватися
ВІДПРЕПАРО́ВАНИЙ
ВІДПРЕПАРУВА́ТИ
ВІДПРЕСО́ВАНИЙ
ВІДПРЕСО́ВУВАТИ
ВІДПРЕСУВА́ТИ *див.* відпресо́вувати
ВІДПРИЙМЕННИКО́ВИЙ
ВІДПРИКМЕТНИКО́ВИЙ
ВІДПРИСЛІВНИКО́ВИЙ
ВІДПРОВА́ДЖУВАТИ
ВІДПРОВА́ДИТИ *див.* відпрова́джувати
ВІДПРО́ДАЖ
ВІДПРОДА́ТИ *див.* відпро́дувати
ВІДПРО́ДУВАТИ
ВІДПРОСИ́ТИ *див.* відпро́хувати
ВІДПРОСИ́ТИСЯ *див.* відпро́хуватися
ВІДПРОТО́РИТИ
ВІДПРОХА́ТИ *див.* відпро́хувати
ВІДПРОХА́ТИСЯ *див.* відпро́хуватися
ВІДПРО́ХУВАТИ
ВІДПРО́ХУВАТИСЯ
ВІДПРО́ШУВАТИ *див.* відпро́хувати
ВІДПРО́ШУВАТИСЯ *див.* відпро́хуватися
ВІДПРУ́ГА
ВІДПРУ́ЖЕНИЙ
ВІДПРУ́ЖЕННЯ
ВІДПРУ́ЖЕНО
ВІДПРУ́ЖИТИ *див.* відпру́жувати
ВІДПРУ́ЖИТИСЯ *див.* відпру́жуватися
ВІДПРУ́ЖНИК
ВІДПРУ́ЖУВАТИ
ВІДПРУ́ЖУВАТИСЯ
ВІДПРЯГА́ННЯ
ВІДПРЯГА́ТИ
ВІДПРЯГА́ТИСЯ
ВІДПРЯГТИ́ *див.* відпряга́ти
ВІДПРЯГТИ́СЯ *див.* відпряга́тися
ВІДПРЯДА́ННЯ
ВІДПРЯДА́ТИ
ВІДПРЯ́ЖЕНИЙ
ВІДПРЯ́ЖЕННЯ
ВІДПРЯ́СТИ *див.* відпряда́ти
ВІДПУПКО́ВУВАТИСЯ
ВІДПУПКУВА́ТИСЯ *див.* відпупко́вуватися
ВІ́ДПУСК
ВІДПУСКА́ННЯ
ВІДПУСКА́ТИ
ВІДПУСКА́ТИСЯ
ВІДПУСКНИ́Й
ВІДПУСКНИ́К
ВІДПУСКНИ́ЦЯ
ВІ́ДПУСТ
ВІДПУСТИ́ТЕЛЬНИЙ
ВІДПУСТИ́ТИ *див.* відпуска́ти
ВІДПУ́СТКА
ВІДПУСТКО́ВИЙ
ВІДПУСТО́ВИЙ
ВІДПУ́ЩЕНИЙ
ВІДПУ́ЩЕНИК
ВІДПУ́ЩЕНИЦЯ
ВІДПУ́ЩЕННЯ
ВІДП'Я́СТИ *див.* відпина́ти
ВІДРА́ДА
ВІДРАДЖА́ТИ *див.* відра́джувати
ВІДРА́ДЖУВАТИ
ВІДРА́ДИТИ *див.* відра́джувати
ВІДРА́ДІСНИЙ
ВІДРА́ДІСНО
ВІДРА́ДІСТЬ
ВІДРА́ДНИЙ
ВІДРА́ДНІСТЬ
ВІДРА́ДНО
ВІДРА́ДОНЬКА
ВІДРА́ДОЩІ
ВІДРАЖА́ТИ
ВІДРА́ЗА
ВІДРА́ЗЛИВИЙ
ВІДРА́ЗЛИВО
ВІДРА́ЗНИЙ
ВІДРА́ЗНІСТЬ
ВІДРА́ЗНО
ВІДРА́ЗУ
ВІДРА́НА
ВІДРА́НКУ
ВІДРА́ННЯ
ВІДРАПОРТО́ВАНИЙ
ВІДРАПОРТО́ВУВАТИ
ВІДРАПОРТУВА́ТИ *див.* відрапорто́вувати
ВІДРАПОРТУВА́ТИСЯ
ВІДРАХО́ВАНИЙ
ВІДРАХО́ВУВАННЯ
ВІДРАХО́ВУВАТИ
ВІДРАХО́ВУВАТИСЯ
ВІДРАХУВА́ННЯ
ВІДРАХУВА́ТИ *див.* відрахо́вувати
ВІДРАХУ́НОК
ВІДРА́ЮВАТИ
ВІДРА́ЯТИ *див.* відра́ювати
ВІДРЕАГУВА́ТИ
ВІДРЕГУЛЬО́ВАНИЙ
ВІДРЕГУЛЬО́ВАНІСТЬ
ВІДРЕГУЛЬО́ВУВАТИ
ВІДРЕГУЛЬО́ВУВАТИСЯ
ВІДРЕГУЛЮВА́ТИ *див.* відрегульо́вувати
ВІДРЕГУЛЮВА́ТИСЯ *див.* відрегульо́вуватися
ВІДРЕДАГО́ВАНИЙ
ВІДРЕДАГУВА́ТИ
ВІДРЕЖИСИ́РУВАТИ
ВІДРЕКОМЕНДО́ВАНИЙ
ВІДРЕКОМЕНДО́ВУВАТИ
ВІДРЕКОМЕНДО́ВУВАТИСЯ
ВІДРЕКОМЕНДУВА́ТИ *див.* відрекомендо́вувати
ВІДРЕКОМЕНДУВА́ТИСЯ *див.* відрекомендо́вуватися
ВІДРЕКТИ́ *див.* відріка́ти
ВІДРЕКТИ́СЯ *див.* відріка́тися
ВІДРЕМОНТО́ВАНИЙ
ВІДРЕМОНТО́ВУВАТИ
ВІДРЕМОНТУВА́ТИ *див.* відремонто́вувати
ВІДРЕСТАВРО́ВАНИЙ
ВІДРЕСТАВРО́ВУВАТИ

ВІДРЕСТАВРУВА́ТИ *див.* відреставро́вувати
ВІДРЕТУШО́ВАНИЙ
ВІДРЕТУШО́ВУВАТИ
ВІДРЕТУШУВА́ТИ *див.* відретушо́вувати
ВІДРЕ́ЧЕННЯ
ВІДРИБА́ЛИТИ
ВІДРИ́В
ВІДРИВА́ЛЬНИЙ
ВІДРИВА́ННЯ[1]
ВІДРИВА́ННЯ[2]
ВІДРИВА́ТИ[1]
ВІДРИВА́ТИ[2]
ВІДРИВА́ТИСЯ[1]
ВІДРИВА́ТИСЯ[2]
ВІДРИВНИ́Й
ВІДРИ́ВЧАСТИЙ
ВІДРИ́ВЧАСТІСТЬ
ВІДРИ́ВЧАСТО
ВІДРИГА́ТИ *див.* відри́гувати
ВІДРИГА́ТИСЯ *див.* відри́гуватися
ВІДРИГНУ́ТИ
ВІДРИГНУ́ТИСЯ *див.* відри́гуватися
ВІДРИ́ГУВАНИЙ
ВІДРИ́ГУВАННЯ
ВІДРИ́ГУВАТИ
ВІДРИ́ГУВАТИСЯ
ВІДРИДА́ТИ
ВІДРИ́ЖКА
ВІДРИ́НУТИ
ВІДРИ́НУТИЙ
ВІДРИ́ТИ *див.* відрива́ти[2]
ВІДРИ́ТИЙ
ВІДРИ́ТИСЯ *див.* відрива́тися[2]
ВІДРИХТО́ВАНИЙ
ВІДРИХТО́ВУВАТИ
ВІДРИХТУВА́ТИ *див.* відрихто́вувати
ВІДРІ́БОК
ВІДРІ́Г
ВІДРІ́ДДЯ
ВІДРІЖНЯ́ТИ *див.* відрізня́ти
ВІДРІЖНЯ́ТИСЯ *див.* відрізня́тися
ВІДРІ́З
ВІДРІЗА́ЛЬНИК
ВІДРІЗА́ЛЬНИЦЯ
ВІДРІЗА́Н
ВІДРІ́ЗАНИЙ
ВІДРІ́ЗАНІСТЬ
ВІДРІ́ЗАННЯ
ВІДРІЗА́ННЯ
ВІДРІ́ЗАТИ *див.* відрі́зувати
ВІДРІЗА́ТИ *див.* відрі́зувати
ВІДРІ́ЗАТИСЯ *див.* відрі́зуватися
ВІДРІ́ЗНЕНИЙ
ВІДРІ́ЗНЕННЯ
ВІДРІЗНИ́Й
ВІДРІЗНИ́ТИ *див.* відрізня́ти
ВІДРІЗНИ́ТИСЯ *див.* відрізня́тися
ВІДРІЗНЯ́ТИ
ВІДРІЗНЯ́ТИСЯ
ВІДРІ́ЗОК
ВІДРІ́ЗОЧОК
ВІДРІ́ЗУВАНИЙ
ВІДРІ́ЗУВАННЯ
ВІДРІ́ЗУВАТИ
ВІДРІ́ЗУВАТИСЯ
ВІДРІ́ЙОК
ВІДРІКА́ТИ
ВІДРІКА́ТИСЯ
ВІДРО́
ВІДРОБИ́ТИ *див.* відробля́ти
ВІДРОБИ́ТИСЯ *див.* відробля́тися
ВІДРОБІТКО́ВИЙ
ВІДРОБІ́ТНИЙ
ВІДРОБІ́ТОК
ВІДРО́БЛЕНИЙ
ВІДРО́БЛЕННЯ
ВІДРОБЛЯ́ННЯ
ВІДРОБЛЯ́ТИ
ВІДРОБЛЯ́ТИСЯ
ВІДРО́БОК
ВІДРОВИ́Й
ВІДРО́ГА
ВІДРО́ДЖЕНЕЦЬ
ВІДРО́ДЖЕНИЙ
ВІДРО́ДЖЕННЯ
ВІДРО́ДЖЕНСЬКИЙ
ВІДРО́ДЖУВАНИЙ
ВІДРО́ДЖУВАТИ
ВІДРО́ДЖУВАТИСЯ
ВІДРОДИ́ТИ *див.* відро́джувати
ВІДРОДИ́ТИСЯ *див.* відро́джуватися
ВІДРО́ДУ
ВІДРОЇ́ТИ *див.* відро́ювати
ВІДРОЇ́ТИСЯ *див.* відро́юватися
ВІДРО́СЛИЙ
ВІДРОСТА́ННЯ
ВІДРОСТА́ТИ
ВІДРОСТИ́ *див.* відроста́ти
ВІДРОСТИ́ТИ *див.* відро́щувати
ВІДРО́СТОК
ВІДРО́ЩЕНИЙ
ВІДРО́ЩУВАНИЙ
ВІДРО́ЩУВАННЯ
ВІДРО́ЩУВАТИ
ВІДРО́ЩУВАТИСЯ
ВІДРО́ЮВАТИ
ВІДРО́ЮВАТИСЯ
ВІДРУ́Б
ВІДРУ́БАНИЙ
ВІДРУБА́ТИ *див.* відру́бувати
ВІДРУ́БНИЙ
ВІДРУБНИ́Й
ВІДРУБНИ́К
ВІДРУ́БНІСТЬ
ВІДРУ́БНО
ВІДРУ́БОК
ВІДРУ́БОМ
ВІДРУ́БУВАННЯ
ВІДРУ́БУВАТИ
ВІДРУ́БУВАТИСЯ
ВІ́ДРУХ
ВІДРУХО́ВИЙ
ВІДРУХО́ВО
ВІДРЯДЖА́ННЯ
ВІДРЯДЖА́ТИ
ВІДРЯДЖА́ТИСЯ
ВІДРЯ́ДЖЕНИЙ
ВІДРЯ́ДЖЕННЯ
ВІДРЯ́ДЖУВАНИЙ
ВІДРЯДИ́ТИ *див.* відряджа́ти
ВІДРЯДИ́ТИСЯ *див.* відряджа́тися
ВІДРЯ́ДНИЙ[1]
ВІДРЯ́ДНИЙ[2]
ВІДРЯ́ДНИК
ВІДРЯ́ДНИЦЯ
ВІДРЯ́ДНІСТЬ
ВІДРЯ́ДНО
ВІДРЯТУВА́ННЯ
ВІДРЯТУВА́ТИ
ВІДСА́ДЖЕНИЙ
ВІДСА́ДЖЕННЯ
ВІДСА́ДЖУВАЛЬНИЙ
ВІДСА́ДЖУВАННЯ
ВІДСА́ДЖУВАТИ
ВІДСА́ДЖУВАТИСЯ
ВІДСАДИ́ТИ *див.* відса́джувати
ВІДСА́ДОК
ВІДСАЛЮТУВА́ТИ
ВІДСАПА́ТИ *див.* відса́пувати[2]
ВІДСА́ПАТИСЯ *див.* відса́пуватися
ВІДСАПНУ́ТИ *див.* відса́пувати[1]
ВІДСАПНУ́ТИСЯ *див.* відса́пуватися
ВІДСА́ПУВАННЯ
ВІДСА́ПУВАТИ[1]
ВІДСА́ПУВАТИ[2]
ВІДСА́ПУВАТИСЯ
ВІДСАХНУ́ТИСЯ *див.* відса́хуватися
ВІДСА́ХУВАТИСЯ
ВІДСВІЖА́ТИ *див.* відсві́жувати
ВІДСВІ́ЖЕНИЙ
ВІДСВІ́ЖЕННЯ
ВІДСВІ́ЖЕНО
ВІДСВІЖИ́ТИ *див.* відсві́жувати
ВІДСВІЖИ́ТИСЯ *див.* відсві́жуватися
ВІДСВІЖНИ́Й
ВІДСВІ́ЖУВАЛЬНИЙ
ВІДСВІ́ЖУВАННЯ
ВІДСВІ́ЖУВАТИ
ВІДСВІ́ЖУВАТИСЯ
ВІ́ДСВІТ
ВІДСВІТИ́ТИ *див.* відсві́чувати
ВІДСВІ́ЧЕНИЙ
ВІДСВІ́ЧУВАННЯ
ВІДСВІ́ЧУВАТИ
ВІДСВІ́ЧУВАТИСЯ
ВІДСВЯТИ́ТИСЯ *див.* відсвя́чуватися
ВІДСВЯТКО́ВАНИЙ
ВІДСВЯТКО́ВУВАТИ

ВІДСВЯТКУВА́ТИ *див.* відсватко́вувати
ВІДСВЯ́ЧУВАТИСЯ
ВІДСЕБЕ́НЬКИ
ВІДСЕЛЕКТО́ВАНИЙ
ВІДСЕЛЕКТУВА́ТИ
ВІДСЕЛЕКЦІОНО́ВАНИЙ
ВІДСЕЛЕКЦІОНУВА́ТИ
ВІДСЕЛЕ́НЕЦЬ
ВІДСЕ́ЛЕНИЙ
ВІДСЕЛЕ́НКА
ВІДСЕ́ЛЕННЯ
ВІДСЕЛЕ́НСЬКИЙ
ВІДСЕЛИ́ТИ *див.* відселя́ти
ВІДСЕЛИ́ТИСЯ *див.* відселя́тися
ВІДСЕ́ЛЮВАНИЙ
ВІДСЕ́ЛЮВАТИ *див.* відселя́ти
ВІДСЕ́ЛЮВАТИСЯ *див.* відселя́тися
ВІДСЕЛЯ́ТИ
ВІДСЕЛЯ́ТИСЯ
ВІДСЕ́РДИТИСЯ
ВІ́ДСИ
ВІДСИ́ДЖЕНИЙ
ВІДСИ́ДЖУВАННЯ
ВІДСИ́ДЖУВАТИ
ВІДСИ́ДЖУВАТИСЯ
ВІДСИ́ДІТИ *див.* відси́джувати
ВІДСИ́ДІТИСЯ *див.* відси́джуватися
ВІДСИ́ДКА
ВІДСИЛА́ННЯ
ВІДСИЛА́ТИ
ВІДСИЛА́ТИСЯ
ВІДСИЛА́Ч
ВІДСИЛЬНИ́Й
ВІДСИ́НЕНИЙ
ВІДСИНИ́ТИ
ВІДСИНІ́ТИ
ВІДСИ́ПАНИЙ
ВІДСИПА́ННЯ[1]
ВІДСИПА́ННЯ[2]
ВІДСИ́ПАТИ *див.* відсипа́ти
ВІДСИПА́ТИ
ВІДСИ́ПАТИСЯ *див.* відсипа́тися[1]
ВІДСИПА́ТИСЯ[1]
ВІДСИПА́ТИСЯ[2] *див.* відсипля́тися
ВІДСИПЛЯ́ННЯ
ВІДСИПЛЯ́ТИСЯ
ВІДСИПНИ́Й[1]
ВІДСИПНИ́Й[2]
ВІДСИ́ПЩИНА
ВІДСИСА́ННЯ
ВІДСИСА́ТИ
ВІДСИСНИ́Й
ВІДСИХА́ТИ
ВІДСІ́В
ВІДСІВА́ННЯ
ВІДСІВА́ТИ
ВІДСІВА́ТИСЯ
ВІ́ДСІВКИ
ВІДСІВНИ́Й
ВІДСІДА́ТИ
ВІ́ДСІК
ВІДСІ́К
ВІДСІКА́ННЯ
ВІДСІКА́ТИ
ВІДСІКА́ТИСЯ
ВІДСІКА́Ч
ВІДСІ́КТИ *див.* відсіка́ти
ВІДСІ́ЛЬ *див.* відсіля́
ВІДСІЛЯ́
ВІДСІ́СТИ *див.* відсіда́ти
ВІ́ДСІЧ
ВІДСІ́ЧЕНИЙ
ВІДСІ́ЧЕННЯ
ВІДСІ́ЧКА
ВІДСІ́ЧНИЙ
ВІДСІ́ЮВАННЯ
ВІДСІ́ЮВАТИ *див.* відсіва́ти
ВІДСІ́ЮВАТИСЯ *див.* відсіва́тися
ВІДСІ́ЯНИЙ
ВІДСІ́ЯТИ *див.* відсіва́ти
ВІДСІ́ЯТИСЯ *див.* відсіва́тися
ВІДСКАКА́ТИ
ВІДСКА́КУВАННЯ
ВІДСКА́КУВАТИ
ВІДСКАНО́ВАНИЙ
ВІДСКАНО́ВУВАТИ
ВІДСКАНУВА́ТИ *див.* відскано́вувати
ВІ́ДСКІК
ВІДСКІ́ПАТИСЯ
ВІДСКОБЛИ́ТИ *див.* відско́блювати
ВІДСКОБЛИ́ТИСЯ *див.* відско́блюватися
ВІДСКО́БЛЮВАННЯ
ВІДСКО́БЛЮВАТИ
ВІДСКО́БЛЮВАТИСЯ
ВІДСКО́ЧИТИ *див.* відска́кувати
ВІДСКРЕБТИ́ *див.* відшкріба́ти
ВІДСКРЕБТИ́СЯ *див.* відшкріба́тися
ВІДСКРЕКОТА́ТИ
ВІДСКРЕКОТІ́ТИ *див.* відскрекота́ти
ВІДСКРІБА́ТИ *див.* відшкріба́ти
ВІДСКРІБА́ТИСЯ *див.* відшкріба́тися
ВІДСЛАБУВА́ТИ
ВІДСЛИ́НИТИ
ВІ́ДСЛІД
ВІДСЛІДКО́ВУВАТИ
ВІДСЛІДКУВА́ТИ *див.* відслідко́вувати
ВІДСЛО́НЕНИЙ
ВІДСЛО́НЕННЯ
ВІДСЛОНИ́ТИ *див.* відслоня́ти
ВІДСЛОНИ́ТИСЯ *див.* відслоня́тися
ВІДСЛО́НЮВАТИ *див.* відслоня́ти
ВІДСЛО́НЮВАТИСЯ *див.* відслоня́тися
ВІДСЛОНЯ́ТИ
ВІДСЛОНЯ́ТИСЯ
ВІДСЛУ́ЖЕНИЙ
ВІДСЛУЖИ́ТИ *див.* відслу́жувати
ВІДСЛУЖИ́ТИСЯ
ВІДСЛУ́ЖУВАТИ
ВІДСЛУ́ХАТИ
ВІДСМИ́КАТИ
ВІДСМИКНУ́ТИ *див.* відсми́кувати
ВІДСМИКНУ́ТИСЯ *див.* відсми́куватися
ВІДСМИ́КУВАННЯ
ВІДСМИ́КУВАТИ
ВІДСМИ́КУВАТИСЯ
ВІДСМО́КТАНИЙ
ВІДСМОКТА́ТИ *див.* відсмо́ктувати
ВІДСМО́КТУВАЛЬНИЙ
ВІДСМО́КТУВАННЯ
ВІДСМО́КТУВАТИ
ВІДСМО́КТУВАТИСЯ
ВІДСМО́КТУВАЧ
ВІДСНІ́ДАТИ
ВІДСО́ВУВАННЯ
ВІДСО́ВУВАТИ *див.* відсува́ти
ВІДСО́ВУВАТИСЯ *див.* відсува́тися
ВІДСО́ННЯ
ВІДСОПТИ́СЯ
ВІДСОРТО́ВАНИЙ
ВІДСОРТО́ВУВАННЯ
ВІДСОРТО́ВУВАТИ
ВІДСОРТО́ВУВАТИСЯ
ВІДСОРТУВА́ННЯ
ВІДСОРТУВА́ТИ *див.* відсорто́вувати
ВІДСОРТУВА́ТИСЯ *див.* відсорто́вуватися
ВІДСОТА́ТИ *див.* відсо́тувати
ВІДСО́ТКО́ВИЙ
ВІДСО́ТОК
ВІДСО́ТУВАТИ
ВІДСО́ХЛИЙ
ВІДСО́ХНУТИ *див.* відсиха́ти
ВІДСО́ХТИ *див.* відсиха́ти
ВІДСПІ́ВАНИЙ
ВІДСПІВА́ТИ *див.* відспі́вувати
ВІДСПІ́ВУВАНИЙ
ВІДСПІ́ВУВАННЯ
ВІДСПІ́ВУВАТИ
ВІДСРІБЛИ́ТИ
ВІДСРІБЛИ́ТИСЯ

Наукове видання

СЛОВНИКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ МОВНО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ ФОНД

СЛОВНИК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У двадцяти томах

Том другий

В — ВІДСРІБЛИТИСЯ

УКЛАДАЧІ

ШЕВЧЕНКО Лариса Леонідівна
БІЛОНОЖЕНКО Віра Максимівна
ВИННИК Василь Олексійович
МЕНЬКО Лоліта Миколаївна
МІЛЬЧЕНКО Ольга Сергіївна
ПОГРІБНА Оксана Олександрівна
ТОМІЛЕНКО Людмила Миколаївна
ЧУМАК Володимир Васильович
ШЕВЧЕНКО Ігор Вікторович

Київ, Науково-виробниче підприємство
«Видавництво "Наукова думка" НАН України», 2012

Оформлення художника *І. Р. Сільман*
Художній редактор *Р. І. Калиш*
Технічний редактор *Т. С. Березяк*
Коректор *В. О. Подолянчук*
Комп'ютерна верстка *І. М. Кондрачук, М. Ю. Кригіна, І. В. Остапової*

Підп. до друку 10.07.2012. Формат 84×108/16. Папір офс. № 1.
Гарн. Таймс. Друк офс. Ум. друк. арк. 102,48.
Ум. фарбо-відб. 102,48. Обл.-вид. арк. 160,28. Наклад 1000 прим. Зам. № 12-322

НВП «Видавництво "Наукова думка" НАН України»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру ДК № 2440 від 15.03.2006 р.
01601, Київ 1, вул. Терещенківська, 3

ПАТ "Білоцерківська книжкова фабрика"
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 4063 від 11.05.2011 р.
09117, Біла Церква 117, вул. Леся Курбаса, 4